R- 9940

3
27-54
7 IV-4

A 27
36

1. a. 2-9.

2-6-708

DIVI BERNARdi doctoris mellitissimi ac primi Abbatis Clareuallensis cœnobij opera

quatenus in hunc usque diem extare noscuntur, omnia accuratissima recognitione & solerti collatione ad fidem exemplarium permultæ antiquitatis restituta natiuæ integritati.

Quæ nostra hæc editio præter superiores nunc primum typis euulgat, nosse licebit ex catalogo & appendice.

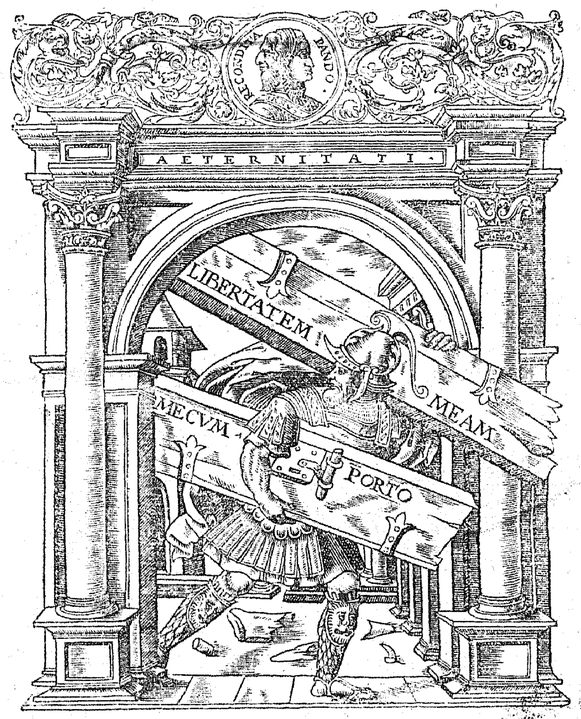

Apud Hugonem & hæredes Aemonis à Porta.

1547.

R- 9940

3
27-54
7 IV-4

A 27
36

1. a. 2-9.

2-6-708

DIVI BERNARdi doctoris mellitissimi ac primi Abbatis Clareuallensis cœnobij opera

quatenus in hunc usque diem extare noscuntur, omnia accuratissima recognitione & solerti collatione ad fidem exemplarium permultæ antiquitatis restituta natiuæ integritati.

Quæ nostra hæc editio præter superiores nunc primum typis euulgat, nosse licebit ex catalogo & appendice.

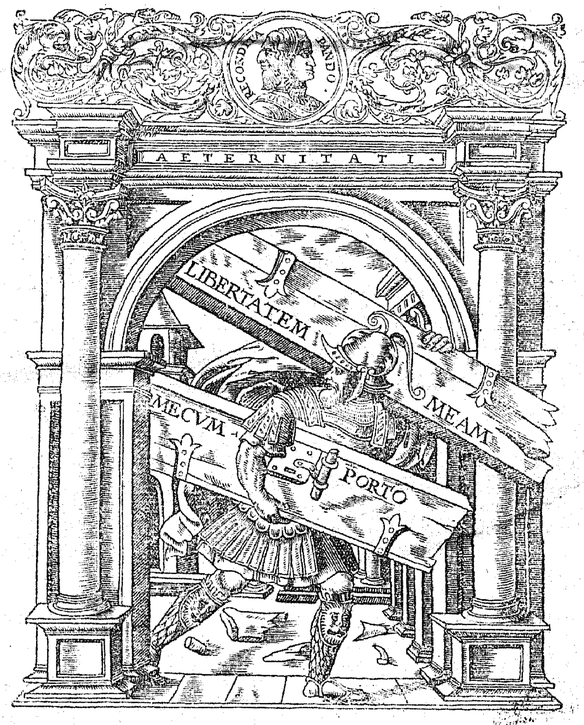

Apud Hugonem & hæredes Aemonis à Porta.

1547.

Catalogus operum B. Bernardi

COENOBII CLAREVALLENSIS ABBATIS

primi, quatenus extant omnium.

Sermones septẽ qui de aduentu domini sunt. Folio.1.A.

His cõtinẽter subtexuimus homilias quatuor in illud Lucæ, Missus est angelus. fo.4.E

Proximè his ordine procurrũt reliqui sermones de tempore. fo.9.D.& sequen.

In dedicatione ecclesię, sermones sex. fo.67.L

Sermones septemdecim in explanationem psalmi, Qui habitat. fo.70.K.L.M

Sermões de diuersis argumẽtis. f.81.K.L.& se.

Sermones quatuor exhortatorij de altitudine cordis. fo.98.E

Sermo protrepticus ad milites templi, cõplectens capita.13. fo. 99.M

Sermo item de cõuersione ad clericos continens capita.31. fo.102.M

Sermones parui numero. 66. fo.106.K.

De donis spiritus sancti, tractatus, complectẽs septem capita. fo.116.C.

Eiusdem B. P. sententiæ formandis moribus accommodæ. fo.116.K

Sermones in Cantica. 86. hi à columna.1.fo. 123. se extendunt ad folium vsque. 187. Morte præuentus non absoluit cœptam explanationem, cuius vicem dein suppleuit non malus author D. Gillebertus abbas de Hoilandia in Britannia maiore siue Anglia, idq; sermonibus. 48. quos seorsim consulto semouimus.

Epistolæ numero. 351. fo. 187.b.

Libri quinque de consideratione ad Eugeniũ ex discipulo pontificẽ maximum. f.251.I.K.

De gratia & libero arbitrio, tractatus. f.261.K.

De præcepto & dispensatione. fo.266.B

De diligendo deo ad Haymericum Cardinalem. fo. 270.K

De duodecim gradibus humilitatis, & totidẽ superbiæ cum humilitate ἀντιθετικῶς pugnantis, cum retractatione præuia. fo.274.I

Apologia eiusdẽ ad Gulielmũ abbatem. 279.F

Dialogismus Petri cum domino Iesu, proponentis: Ecce nos reliquimus omnia. folio 282.D.E.F

De vita solitaria ad fratres de monte dei. fo. 288. C

Meditationes. fo.295.H

De interiori domo. 299.D

De ordine vitæ. 306.L

Scala claustralium. fo.310.F

Formula honestæ vitæ. 311.L

Notabile documentum eiusdem argumenti. fo.312.D.E

Speculum monachorum. fo.312.H

Sermones aliquot, qui adscribebantur Bernardo. fo.313. A. Inter hos habes alterũ sermonem de cœna domini hactenus nondũ euulgatum typis. E *sanctæ crucis cœnobio.*

De conscientia liber proximè his subiungitur, qui antea excusus non fuerat. fo.338.H.

Sermo de sancto Andrea. fo. 341.B è *S. Cruce.*

Sermo de sancto Nicolao, nũc primum item exeunt in lucem hi duo sermones. f. 342.B

Hypographe siue descriptio Clareuallis. Ibi. I

Epistola Bernardi Syluestris. fo.343. F

Sermones Gilleberti in Cantica post hæc inseruntur. folio.1.

De lamentatione virginis Mariæ. fo. 40.D

Doctrina B. Bernardi. fo.42. A

Homilia de duobus discipulis eũti. in Emaüs. 42. I

Quæ porrò continet appẽdix his appręsa, sunt hæc.

Libellus de amore. fo. 49.B E *Sorbonæ.*

Libellus de natura & dignitate amoris diuini. fo. 51. E

Sermo de passione domini. fo.55.K *prius excusus.*

Liber de passiõe domini, super illud, Ego sum vitis vera, complectens capita. 46. fo.57.I E *Cartusia.*

Rhythmica oratio ad vnum quodlibet membrorũ Christi patientis, & à cruce pendentis. fo. 74.

Iubilus in commemorationẽ dominicæ passionis, qui & rhythmica constat modulatione. fo.75.

Oratio rhythmica ad dominum Iesum Christum eiusq; matrem. fo. 76.

Prosa rhythmica modulatione excurrens, in laudem dominicæ natiuitatis. fo.76.G

Confessionis priuatæ formula. Ibidem

Ad sororem modus bene viuendi. fo.77.

De conscientia libellus alter.

Vita sancti Malachiæ episcopi à diuo Bernardo edita.

Vita B. Bernardi quinque comprehensa libellis. Primi author scribitur Gulielmus primum abbas S. Theodorici, dein amore solitudinis idem Signiaci se dedidit in monasticam disciplinam. Secundum scripsit Bernardus abbas Boneuallis. Posteriores treis edidit. D. Godefridus Clareuallensis cœnobij monachus.

Reuerendo in Christo patri, domino.

D. LVDOVICO DE RIE, EPISCOPO GENEVENSI

sancti Eugendi Iurensis, & Albæ Ripæ Abbati clarissimo, Franciscus Comestor Arneduceus, Eduensis, socius collegii Sorbonæ. S.

Eccles. 12. QVod suo seculo uerè scripsit Ecclesiastes, pontifex sapientissime, Faciendi libros nullus est finis: id nimis uerum esse, hac nostra luctuosissima ætate, magno Reip. Christianæ detrimento experimur. Nam etsi ingenuè fatendum est q̃ maximam deberi gratiã iis, qui non minori fide ac zelo domus dei, q̃ ingenij præstantia, studio, & eruditione, in publicam totius christianismi utilitatem, syncerioris doctrinæ libros edunt: Tamen cum nouorum librorum tam uaria, tamq; luxuriosa seges erumpat in lucem hoc tempore, ut iam uarietate ac multitudine laboret sua, dum per speciem doctrinæ salubrioris uirulenta dogmata uelut inter triticum zizania, confertim pullulant: non mediocriter Reipublicæ christianæ etiam consulere uidentur ij, qui doctorum ueterum, & eorum maxime quos merito q̃ maiorum gentium nuncupamus, monimentis à situ & squalore uindicandis operam sumunt. Nam neq; recentiores absque ueterum exacta cognitione, aut inoffensè legi, aut omnino intelligi possunt: cũ illi si quid piè, si quid eruditè scribunt, id fere ab his mutuentur: & ut iuniores leuibus prælijs uideantur præpollere, seniores tamẽ stataria pugna superiores sunt. Quod admonet uetus illa paræmia qua. D. Hieronymus D. Augustino respõdet, Bos lassus fortius figit pedem. In his autẽ maiorũ gẽtiũ doctoribus haud postremus mihi semper uisus est mellifluus ille doctor ecclesiæ christianæ beatus Bernardus, ut qui iuxta nominis sui augurium, suauissimo doctrinæ suæ fonte irriguam religiosæ sanctitatis nardum nobis odorãdam osculandamque reliquerit. Tanta ui suspectas aut contentiosas doctrinas abigens, sic ubique spirans uigorem euangelicum, ut nusquam non sentias nitam doctrinæ parem. Itaq; dum euoluẽdis eius operibus, cò studiosius incumberem, quo mihi antiquius & fidelius eorum exemplar refertissima illa Sorbonici collegij nostri bibliotheca suppeditabat: incidi primum in epilogum eius libri, cui titulus est De diligendo deo, in uulgatis codicibus nescio quo modo prætermissum. Deinde in opusculum De amore dei, ac dignitate amoris diuini, ut lectione dignissimum, ita & q̃ minime antehac typis excusum. Quod ubi cum tractatu De diligẽdo deo contulissem (nam primum suspicabar titulo tantum differre) & inuenissem tractatu quidem dissimilem, stylo autem & eruditione nõ item præsertim coniecturam styli confirmãte, Domini abbatis Spahemensis, & aliorum plurium authoritate: nec non testimonio Godefridi Tilmanni Cartusiæ Parisiensis ex professo monachi, Græcè & Latinè doctissimi. Adhæc haberem in manibus eiusdem authoris sermones duos, alterum De cõtentione inter ciues Hierusalem & Babylonis, alterum De trinitate, nequaquam pati potui, tales tanti uiri fœtus, cum blattis & tineis rixari diutius: Itaque cum de iis ab iniuria uindicandis cogitarem: rogauit me nobilis illa matrona, sub cuius prælo cætera tunc eiusdem authoris opera erant, ut quàm citissime hoc munere fungerer, nouam æditionem admodum procedere, tantum illa opuscula in mora esse. Quæ me causa mouit, ut celeritate quanta potui maxima, transcripta opuscula recognouerim, & typographo excudenda præbuerim. Quæ in re non ausim polliceri, qualicunque meo studio, nihil resedisse, quod castigatoris manum poscat. Præsertim cum quibus usi sumus, exemplaria, ita uetusta sint ita multis locis mutila, ut alicubi singulas dictiones singulis capitalibus literis designent. Alibi obliteratis pene situ ac uetustate literis, & nõnunquã amanuensis incuria suppressis dictionibus, ædipum requirant. Adde quod si quid librariorum indiligẽtia peccatũ est, id præstare non potuimus, qui cum prælo commercij nihil habuimus, & ne habere quidem per studiorum nostrorum occupationes potuimus. Hanc igitur qualẽcũque pulcherrimorum operum accessionem, tui clarissimi nominis auspiciis, tuoq; fauore commendatam, prodire in lucem pluribus de causis uoluimus. Primum quod tibi cum Diuo Bernardo sit patria nobilitasq; communis. Deinde quod eius nõ modo doctrinam, sed & uitæ genus, cultumq; religionis, inter cæteros unicè amplexeris, uir alioqui præter famosas maiorum imagines amplissimi muneris dignitatem commendatione præstantis ingenij, reconditæ eruditionis, exacti iudicij, grauitatis pari modestiæ coniunctæ beneuolẽtiæ in studiosos, iustitiæ in omnes, pietatis in deum Op. Max. consequutus: ut nõ tam titulo quàm merito tuo præsulem agas christianæ pietatis propugnatorem acerrimum, ab aulico strepitu, à mundi fastu, & illecebris, ab omni denique ambitione maxime alienũ. Accedit eo, quod pro tua in nos singulari & supra omne meritũ nostrũ, ppẽsa uolũtate, nepotẽ tuũ ex sorore Ioachimũ à Malano ut natalibus clarissimũ, ita & indole generosissimũ, nobis in disciplinã tradidisti. Quapropter ut argumento aliquo gratitudinẽ animi in te mei testarer, hanc qualẽcũque operã, dignitati tuæ dicaui. Quam tu pro isto tuo plusquam niueo in nos animi tui candore, æqui bonique consulas. Vale antistes amplissime Lutetiæ Parisiorum è nostro sodalitio sorbonico Idibus Iunij. 1 5 4 7

INDEX SENTENTIARVM VETERIS

ac noui testamenti, à beato Bernardo in suis sermonibus ac tractatibus expositarum, secundum ordinem librorum, capitulorum atque psalmorum, ad literas alphabeticas, ubique adaptatus.

Ex libro Geneseos.

Genesis. j. IN principio creauit deus celum & terram. folio 1. A
Erra autem erat inanis & vacua. folio 111. A
Diuisit lucem à tenebris. folio 213. M
Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. 27. K. & 31. L. ibi. Denique, & 79. F. & 182. C. & 263. M. & 295. I.
ij Formauit igitur dominus hominem de limo terræ. 95. F. G
Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. 176. K.
Plantauerat autem dominus deus paradisum voluptatis à principio. 121. E. Paradisorum. & 105. C.
Fluuius egrediebatur de loco voluptatis, qui diuiditur in quatuor capita. 120. L
Tulit ergo dominus deus hominem in paradiso voluptatis, vt operaretur, & custodiret illum. 31. M. & 82. M. & 88. B. Nihilominus. 284. K.
Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. 16. K
In quacunque enim die comederis ex eo. 76. M. Siquidem 101. I
Adduxit dominus animalia ad Adam, vt videret quid vocaret ea. 23. E
Immisit dominus deus soporem in Adam. 23. C
Relinquet homo patrem & matrem. 184. I. Denique.
iij Serpens erat callidior cunctis. 2. D. Deprehensa. 91. C. & 86. M. Denique primos.
Nequaquam moriemini. 2. D. 14. H. & 91. D.
Eritis sicut dij, scientes bonum & malum. 1. C. D. & 14. G.
Vidit mulier lignum. 27. L. & 86. M. & 183. A & 277. D.
Abscondit se Adam & vxor eius. 94. K. Deditq; viro suo, & 56. F. Prima. Ibidem. F. Propterea. & G. Iam vero.
Cumq; cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus. 84. G. Sed heu me.
Vocem tuam domine audiui in paradiso, & timui. 13. M. Olim 27. K M
Mulier quam dedisti mihi. 5. E. 28. H. & 53. I. & 57. K. & 268. D
Inimicitias ponam inter te & mulierem. 5. F.
In dolore paries filios. 7. D
Pro eo quod obedisti voci vxoris tuę. 110 D
Terra es, & in terram ibis. 63. G.
Emisit eos de paradiso. 56. M. Miseri. & 284. K
Cherubin collocauit. 62. L.
iiij Si recte offers, & recte non diuidis, peccasti. 140. E.
Sub te erit appetitus eius. 25. C
Nunquid custos fratris mei sum ego? 42. M
Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. 129. A. & 167. I. & 287. I. 288. I. Nolite ergo.
vj. Pœnitet me fecisse hominem. 28. D
Non permanebit spiritus meus in homine. 55. D.
viij Proni sunt sensus hominis in malum. 145. F. & 155. M.
xij Egredere de terra tua, & de cognatione tua. 84. M. & 208. G
xv Suspice cœlum, & numera stellas. 63. I. Siquidem
xxij Tolle filium tuum, quem diligis Isaac. 287. A. Sic & olim. & 64. I. Domine, inquit.
xxvij Vestibus Esau valde bonis induit, Rebecca Iacob. 119. I
Vox quidem vox Iacob est, manus autem, manus sunt Esau. 144. B. E
Statim vt sensit vestimentorum eius fragrantiam. 101. D.
Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni. 157. K
Det tibi de rore cœli &c. In pinguedine terræ, & in rore cœli, &c. 111. A.
Num vnam tantum benedictionem habes pater? 287. I
xxviij Vidit Iacob scalam. 285. L. Vidit. 240. H. Vidit scalam. 274. L. Illud quoque. 284. L. M
Terram, in qua dormis tibi dabo. 117. I
Vere dominus est in loco isto. 70. H
Non est hic aliud, nisi domus dei. 70. D. Si decreuerit.
Vere locus iste sanctus est. 95. D
Cras mihi respondebit iustitia mea. 12. F. & 288. A xxx
Ecce vir luctabatur cum Iacob vsque mane. 54. H xxxij
Tetigit neruum fœmoris eius. 276. L. O quàm.
Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. 181. L. Et sanctus.
Egressa est Dina, vt videret filias illius regionis. 277. C. xxxiiij Dina.
Fecit Iacob filio suo Ioseph tunicam talarem. 279. L. Non xxxvij sum
Audite somnium meum. 277. L. Sic Ioseph
Ecce dominus meus ignorat, quid habeat in domo sua. xxxix 259. H
Non est in omnibus bonis domini mei, quod in mea non sit potestate. 130. I
Positus est Ioseph in carcerem. 287. E. Tres in carcere.
Memento mei, cum bene tibi fuerit. 4. A xl
Furtim sublatus sum de terra Hebræorum. 1. F
Fames coegit Israel intrare in Aegyptum. 111. B xlij
Erumpebant lachrymæ. 129. I. xliij
Dominus qui pascit me à iuuentute mea. 175. E. F xliiij
Ruben primogenitus meus non crescas, quia ascendisti cubile patris tui. xlix 95. F. G
Non auferetur sceptrum de Iuda. 9. H

Ex libro Exodi.

Exodi. 2. FIlia Pharaonis vocauit nomen eius Moyses, dicens, de aqua tuli eum. 35. M.
Vadam, & videbo visionem hanc magnam. 52. E iij
Solue calciamentum de pedibus tuis, locus enim, &c. 289. C. Solue.
Educam populum meum de terra illa, in terram bonam. 153. E
Moyses.
Ego sum qui sum. Et qui est, misit me ad vos. 132. C
Qui est misit me ad vos. 259. M
Deus Hebræorũ vocauit nos, vt eamus viam trium dierũ. v 45. G.
Paleæ non dabuntur vobis, & reddetis. 105. A. Hinc.
Induratum est cor Pharaonis. 251. M. vij
Deuorauit virga Aaron virgas magorum. 38. C
Digitus dei est hic. 211. G. Digitus viij
Vbicunque Israel erat, lux erat. 176. M. Nam x
Os non comminuetis ex eo. 85. A xij
Quid clamas ad me? 80. K xiiij
Erat eis aqua quasi murus à dextris, & à sinistris. 283. A. Nimirum.
Fugiamus Israelem, dominus enim pugnat contra nos. 153. A.
Hodie scietis, quia veniet dominus, & mane, &c. 10. G xvj
Manus Moysi erant graues. 146. C. Non pari. xvij
Sedit populus manducare & bibere. 221. M. xxxij
Dimitte me, vt irascatur furor meus. 146. B. Moysi. 48. D. Peccat.
Si dimittis, dimitte: alioquin dele me de libro, &c. 207. C. An non. 129. K

Ex Leuitico.

Leuitici 11. & 12. OMne quod habet pennulas & squamas. 55. M
Mulier, quæ suscepto semine pepererit filium, immunda erit. 22. F
Sanctificamini hodie, & estote parati. 12. C

Ex libro Numerorum.

Nume. 12. LOcuta est Maria & Aaron cõtra Moysen propter vxorem Aethio. 153. E
Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines. 129. K. 207. A. & B.
Virga Aaron sequenti die inuenta est germinasse. 5. G xvij
Moriatur anima mea morte iustorũ. 73. H. Vbi est thesaurus xxiij & 136. H

Ex Deuteronomio.

Deut. 6. AVdi Israel, dominus deus vester, deus vnus est. 51. I
Diliges dominum deum tuum ex toto corde &c. 94. L. 135. L. & 270. K. & per totum tractatum. & 272. K. 273. F. Ego puto.
vij Maledicta sterilis in Israel. 7. D. E
xxxij Vt sugeret mel de petra. 41. G. Quàm dulciter.
Vtinam saperent & intelligerent. 44. E. 244. M. O vtinam.

Ex libro Iosue.

Iosue. 15. IEbuzeum habitatorem Hierusalem non potuerunt filij Iuda delere. 165. L. Velis nolis

Ex libro Iudicum.

Iudicũ. 6. g QVid Gedeonis vellus significet. 5. H
Cœlesti rore area rigatur. 53. I.
Moriatur anima mea cum Philistiim, ait Sampson. 266. G. Vnde
xx Peccauit Beniamin, accinguntur reliquæ tribus ad vltionem. 253. E. Peccauit.

Ex primo Regum.

1. Reg. 2. SI peccauerit vir in virum, placari ei poterit deus. 267. G. Si peccauerit.
iij Loquere domine, quia audit seruus tuus. 92. D. Loquere?
xv Melior est obedientia, quàm victimæ. 135. F. Nam illam
Quasi peccatum hariolandi est, repugnare. 35. D. 149. E. F. Nam qui. & 268. B. Denique
Quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. 35. D. 149. E. F Nam qui.
xvj Homo videt in facie, deus in corde. 209. G
Inueni hominem secundum cor meum. 168. H. Absit.
Peccaui, sed nunc honora me. 133. F. Nunquid. 287. K. An non idem.
Lugebat Samuel Saul. 129. I. & 193. K
Stans Goliath, clamabat aduersus phalangas Israel. 44. M
xvij

Ex secundo Regum.

2. Reg. 1. MOntes Gelboe, nec ros, nec pluuia descendat super vos. 162. F
vj Ludam, & vilior fiam. 210. C
xvj Semei per iugum montis maledicebat Dauid. 150. A. Quamobrem.

Ex tertio Regum.

3. Regũ. 3. NEc mihi, nec tibi sit, sed diuidatur. 13. I. Et tu quidẽ
xix Timuit Helias Iezabel, & surgens abiit. 115. D.
Neque melior sum, quàm patres mei. 211. A. Aut si.
Hodie cibus allatus est ab angelo. 72. C. Qui

Ex quarto Regum.

4. Reg. 2 ORo domine, vt fiat spiritus tuus duplex in me. 37. L 40. F
Ascende calue, ascende calue 101. G
iiij Stetit oleum. 38. B. 40. A. Vel certe.
Tolle baculum tuum. 132. H. I.
Incubuit Helisæus super puerum. 132. K. & 132. M.
Helisæus mortuum suscitauit. 33. D.
Erat autem fames in terra, & filij prophetarum habitabant. cum Helisæo. 115. F.
v Vade, & lauare species in Iordane. 35. A
Nunquid non meliores sunt fluuij Damasci. 101. F

Ex secundo Paralipomenon.

2. Par. 20. OIuda & Hierusalem nolite timere, cras egrediemini. 9. K M. & 10. B.

Ex libro Iob.

Iob. 1. NVdus egressus sum de vtero matris meæ. 254. I.
v Vidi stultum firma radice. 244. M
Homo nascitur ad laborem. 82. H. & 99. H
In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum. 94. H.
Visitans speciem tuam, non peccabis. 292. I
vj Quæ prius nolebat tangere anima mea 251. M
vij Militia seu tentatio est vita hominis super terrã. 81. K. 118. G. 197. F. Si inquam
Si dormiero, dicam, quando consurgam. 159. D. 164. L.
Quid est homo, quia magnificas eum. 69. M. Quid est homo 17. M. Domine quid est. & 253. H I. 70. C
Cur non tollis peccatum meum. 274. A B. Aut quid apponis erga eum cor tuum. 78. D
O custos hominum, quare posuisti me contrarium tibi. 183. G. & 59. G. O custos. 193. C. Quare. 282. L. O custos
Indica mihi, cur me ita iudices. 148. G x
Vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. 283. E. Cum cœperint.
Vtinam taceretis, vt putaremini esse sapientes. 210. B. xiij Stultus.
Homo natus de muliere. 31. G. & 254. I xiiij
Si ignorauj, mecum erit ignorantia mea. 133. M. Et si quid xix
Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei. 59. K Miseremini.
In carne mea videbo deum, saluatorem meum. 74. M. Ob hanc. & 144. A. Vnde ergo.
Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt. 296. H. Quis putas. xxj
Pauit sterilem, & quæ non parit: & viduæ non bene fecit. xxiiij 281. A. Beati misericordes.
Oculus fui cęco, & pes claudo, pater erã pauperum. 129. I. xxix
Frater fui draconum. 158. E. Non mediocris. xxx
Si osculatus sum manum meam ore meo, quę est iniquitas xxxj maxima. 124. L. & 144. F. Ne quæras
En venter meus, quasi mustum absque spiraculo. 278. C xxxij

Ex psalterio.

Psalm. 1. BEatus vir, qui non abiit in consilio impiorum. 111. C
Sed in lege domini voluntas eius. Ibidem. F
Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus. 26. E. 119. C.
Et folium eius non defluet. 169. C. Vides
Astiterunt reges terræ. 51. G. H. I. K. & 176. K. L. ij
Filij hominum vsquequo graui corde. 38. M. 90. B iiij
Irascimini, & nolite peccare. 154. G. 203. I
Signatum est super nos lumẽ vultus tui domine. 213. L. Quid item.
In pace in idipsum, dormiam & requiescam. 57. H. 160. I
Domine, ne in furore tuo arguas me. 173. L. Domine, ne. vj
Quid est homo quòd memor es eius. 78. E. Tu quis viij
Minuisti eum paulominus ab angelis. 54. M. 162. A. Transilit 177. I
Propter quid irritauit impius deum. 133. C ix
Vide quoniam tu laborem & dolorem considéras. 32. A
Cognoscetur dominus iudicia faciens. 218. A. Cognoscetur. 276. D. Cognoscetur.
Laudatur peccator in desideriis animæ suæ. 207. H
Inclinabit se, & cadet. 176. H
Dixit impius in corde suo, non requiret. 284. F. Odibilis.
Dominus interrogat iustum & impium. 119. K. Tribus. x
Qui autẽ diligit iniquitatẽ, odit animã suam. 103. F. At forte
Propter miseriam inopum. 155. C. Denique
In circuitu impij ambulant. 82. A. In circuitu. 272. G. Si ita. xj 285. A. Cæterum.
Dixit insipiens in corde suo, non est deus. 111. H.
Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt. Ibidem. I. xiij
Non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Ibidem. K
Contritio & infœlicitas in viis eorum. 77. E.
Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo. 94. B xiiij
Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus. 27. E. Certum.
Multiplicatæ sunt infirmitates eorum. 111. K. xv
Delectationes in dextera tua vsque in finem. 160. I. 82. B. Et nunc
Notas mihi fecisti vias vitæ. 43. G. Glorioſa. & I
Adimplebis me lætitia cum vultu tuo. 83. A. Neque
Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. 150. H
Inimici mei, animam meam circumdederunt. 298. G. xvj
Diligam te domine, fortitudo mea. 272. C xvij
Ascendit fumus in ira eius. 119. H. Fumus
Volauit super pennas ventorum. Ibidem. Ambulat
Tenebrosa aqua in nubibus aeris. 20. E. Et fortasse.
Eripuit me de inimicis meis fortissimis. 14. A
Cum sancto sanctus eris. 54. E. & 85. G. & 174. D. 195. K

Alioquin . 274.G.Zelus.
Cum viro innocente,innocens eris. 195.F
Quoniam in te eripiar à tentatione. 74.K
Populus,quem non cognoui,seruiuit mihi. 111.M
Filij alieni mentiti sunt mihi. 182.E.
xviij Dies diei eructat verbum. 54.C.107.F
In sole posuit tabernaculum suum. 125.K.
Et ipse tanquam sponsus,procedens de thalamo suo. 20.E
Exultauit vt gigas ad currendam viam. 104.G. Et quidem.
Lex domini immaculata,conuertens animas. 193.A. 252.C. & 273.L.M
Timor domini. 273.L.M.
Emundabor à delicto maximo. 94.H.I.
Delicta quis intelligit. 148.C.
Meditatio cordis mei,in conspectu tuo semper.88.F. & 89.K
xix Hi in curribus. 27.K.Et vide.120.D. Quatuor.121.B. In scriptura
xx Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis. 111.L.& 221. D. Tu ergo.
xxj Sicut aqua effusus sum. 132.E
xxij Virga tua & baculus tuus,ipsa me consolata sunt.284.D. Parcitur.
Deduxit me super semitas iustitiæ.280.D. Intelligens
Calix domini inebrians. 168.A.
xxiij Quis ascendet in montem domini. 95.M.109.H
Hæc est generatio quærentium dominum 98.I
xxiiij Vias tuas demonstra mihi. 148.G
Vniuersæ viæ domini misericordia & veritas. 77.H.
Vide humilitatem meam,& dolorem meum. 285.L.Oportet.
xxv Domine,dilexi decorem domus tuæ. 157.G. Domine dilexi.
xxvj Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum. 72.D
In petra exaltauit me. 168. H
Et nunc exaltauit caput meum. 118.I
Circuiui,& immolaui in tabernaculo eius. 39.A
Credo videre bona domini,in terra viuentium. 74.L
xxix Concidisti saccum meum,& circũdedisti me lætitia.38.A
xxx Obliuioni datus sum,tanquam mortuus à corde. 138.D
Factus sum tanquam vas perditum. 26.L.Ego
Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine. 57.K
xxxj Beatus vir,cui non imputabit dominus peccatum. 27.D. &.139.G
Conuersus sum in ærumna mea. 158.D
Tu remisisti impietatem peccati mei. 177.F. Audi denique.
Pro hac orabit ad te omnis sanctus.177. E. Tu inquit.& 199. E. Pro hac
xxxiij Audiant mansueti,& lætentur. 139.M
Accedite ad eum,& illuminamini. 147.A.Propterea
Gustate,& videte,quoniam suauis.53.F. Et fructus.55.M.
Timete dominum omnes sancti eius. 59.C
Quis est homo,qui vult vitam. 81.C.Quis est homo.
Multæ tribulationes iustorum. 84.L.& 298.L.Eripe.
Mors peccatorum pessima.28.C.& 60.E. & 112.B.& 213. D.
Iuxta est dominus his, qui tribulatio sunt corde. 196.A
xxxiiij Iudica domine nocentes me. 134. D.In cœlo
Domine,quis similis tibi. 173. M.Domine.
xxxv Iustitia tua sicut montes dei. 63.A.90.E.
Expulsi sunt,nec potuerunt stare. 185.M.
xxxvj Delectare in domino,& dabit petitiones cordis tui.25.E. G
Cum ceciderit iustus, non collidetur. 71.F
Quoniam tanquam fœnum velociter arescent. 212M
Declina à malo,& fac bonum. 40.K.104.L.111.B
Adiuuabit eos dominus. 76.D.Denique.
xxxvij Putruerunt,& corruptæ sunt cicatrices. 134.K
Cor meum conturbatum est,dereliquit me.51.E.Hæc igitur.
Amici mei,& proximi mei. 180.G.Vigilarent.
xxxviij Thesaurizat,& ignorat cui congregabit ea. 182.E.Veruntamen.
Vt sciant quid desit mihi. 254.F.Rara.
Quoniam aduena ego sum apud te. 94.A.Familiaris.
Expectans expectaui dominum. 172.M.Expectans. xxxix
Dominus solicitus est mei. 41.G.Quam dulciter.
Beatus qui intelligit super egenum. 232.A.Et vere. xl
Transibo in locum tabernaculi. 93.B xlj
Ad meipsum anima mea conturbata est. 151.G
Abyssus abyssum inuocat. 50.D.Caro.&.213.L.Sic abyssus.
Eructauit cor meum verbum bonum. 172.F xliiij
Speciosus forma præ filiis hominum. 55.M
Specie tua,& pulchritudine tua. 175.B
Propter veritatem & mansuetudinem. 174.H.Non solum.
Vnxit te deus,deus tuus oleo lætitiæ. 133.H.I
Audi filia,& vide. 6.M.&.63.L
Concupiscet rex decorem tuum. 186.D.Denique
Vacate & videte,quoniam ego sum deus. 51.D.&.82.H xlv
&.83.B.&.252.H.
Psallite deo nostro,psallite. 126.G
Suscepimus deus misericordiam tuam. 22.A xlvij
Homo cum in honore esset.73.F.&.150.G.H.I.K.&.183.L xlviij
&.213.A
Comparatus est iumentis insipientibus. 282.H. An vero.
Et similis factus est illis. 183.L
Sicut oues in inferno positi sunt.90.B
Immola deo sacrificium laudis. 131.B xlix
Sedens,aduersus fratrem tuum loquebaris. 140.A.B.C.vtilissime.
Existimasti inique quòd ero tui similis. 183.L.Et item.
Inuoca me in die tribulationis. 273.A
Arguam te,& statuam contra faciem tuam. 280.G. Arguam.&.287.D
Sacrificium laudis honorificabit me. 126.H
Miserere mei deus,secundum magnam. 87.F l
Asperges me domine hyssopo. 156.D
Auditui meo dabis gaudium. 144.C
Ne proiicias me à facie tua. 42.A
Cor contritum & humiliatum,deus non &c. 164.B.Nec dubium.199.F.Non despicit.
Benigne fac in bona voluntate tua. 55.B
Dixit insipiens in corde suo,non est deus. 111.H lij
Quis dabit mihi pennas,sicut columbę. 73.H liiij
Ecce elongaui fugiens,& mansi in solitudine. 161.C
Descendant in infernum viuentes. 289.C.Descendant.
Viri sanguinum & dolosi,non di. 83.C
Lingua eorum,gladius acutus. 89.E lvj
Lætabitur iustus,cum viderit vindictam. 75.F.Lætabitur. lvij
Deus ostendit mihi super inimicos meos. 248.F.Non lviij
sunt.
Nonne deo subiecta erit anima mea. 93.D.&.122.K lxj
Vani filij hominum,mendaces fi.ho. 194.F.Sedet. &.207.I.
Sunt enim.
Semel locutus est deus. 84.G.Semel.&.111.H.Semel.
Duo hæc audiui,quia potestas. 271.G.Oportet.
Sitiuit anima mea. 4.B.Sitiuit. lxij
In terra deserta. 118.L.&.120.C.Quadrifarium.
Vt viderem virtutem tuam,& gloriam tuam.3.G.H.Et item.
Terribilis in consiliis super. 104.M.Plane. lxv
Transiuimus per ignem & aquam. 60.E.Transiuimus.
Iter facite ei,qui ascendit super oc. 91.B. lxvij
Terra mota est,etenim cœli. 214.K.Terra.
Cœli distillauerunt. 41.A.Hodie.
Pluuiam voluntariam. 44.K.Pluuiam.
Si dormiatis inter medios cle. 3.D.Sint.&.160.K.Si dormiatis.
Posteriora dorsi eius. 167.L.Sed interim.
Mons coagulatus,mons pinguis. 96.E.F.Vt quid.
Præuenerunt principes coniuncti. 126.F.&.207.G
Principes Iuda duces eorum. 126.H
Psallite deo,qui ascendit super cœlum. 142.M
Ecce dabit voci suæ vocem virtutis. 166.C.Etsi.&.231.H. Manent.
Mirabilis deus in sanctis suis. 67.M.Mirabilis.&.130.L. Si qua.

Infixus

lxviij Infixus sum in limo profundi. 11.L
Et placebit deo super vitulum nouellum. 119.G.Vituli.
lxix Auertantur statim erubescentes. 204.E
lxx Deus meus eripe me de manu peccatoris. 183.H. Quis me eripiet.
Introibo in potentias domini.75.H. Introibo. & 193.G. Introibo.
lxxj Deus iudicium tuum regi da. 177.G
Iudicabit pauperes populi,& sal. 134.C.Iucundum.
Replebitur maiestate eius omnis terra. 58.K.& 61.C
lxxij Mei autem pene moti sunt pedes. 235.B.Vobis audeo.
In labore hominum non sunt,ideo tenuit eos superbia. 82.I. & 139.E.& 283.D.& 284.H.In labore.
Transierunt in affectum cordis. 186.C
Ad nihilum redactus sum,& nesciui. 84.C.Vere.
Quid enim mihi est in cœlo. 86.C
Mihi autem adhærere deo,bonum est. 84.C.Mihi.
lxxiij Deus autem rex noster , in secula operatus est salutem: 41.D. Et tunc.& 179.A.Tu ne.
lxxiiij Cum accepero tempus , ego iustitias. 163.F.196.L. Quòd si.
Calix in manu domini,vini meri. 75.M
lxxv Factus est in pace locus eius. 116.K
Dormierunt somnum suum. 212.M.Dormierunt.
Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi. 168.F
lxxvj Renuit consolari anima mea. 144.M.Item cum.
Turbatus sum,& non sum locutus. 145.G
Hæc mutatio dexteræ excelsi. 152.F
Memor fui dei,& delectatus sum.95.K. Qui rursum. 110.I
Tu es deus,qui facis mirabilia. 130.L.Si.
In mari via tua. 125.L.In mari.
Vestigia tua non cognoscentur. 178.C.Sed ne.
Spiritus vadens,& non rediens. 185.B
lxxvij Et obliti sunt benefactorum eius. 129.B
Et occidit in grandine vineas eorum. 169.B.Et occidit.
lxxix Appare coram Effraim Beniamin. 13.F
lxxx Sumite psalmum,& date tympanum. 280.L
Cibauit eos ex adipe frumenti. 178.G.Audi.
lxxxiij Quam dilecta tabernacula tua. 57.L.& 69.E. Illam.& 112.B.& 293.A
lxxxiiij Quam dilecta tabernacula tua. 57.L.& 69.E. Illam.& 112.B.& 293.A
Beati,qui habitant in domo tua domine. 68.D.Beati.
Beatus vir,cuius est auxiliũ abs te. 50.L. Ascendũt.& 86.D
Ibunt de virtute in virtutem. 117.F.Ibunt.
lxxxiiij Audiam quid loquatur in me. 86.E.& 148.B
Vt inhabitet gloria in terra nostra. 27.D H.
Misericordia & veritas obuiauerunt sibi. 47.F
Ecce dominus dabit benignitatem. 165.I.Dominus.
Iustitia ante eum ambulabit. 164.G
lxxxvj Gloriosa dicta sunt de te. 296.K
lxxxvij Quia repleta est malis anima mea. 39.L
lxxxviij Misericordias domini,in æternum cantabo. 45.K
Domine,in lumine vultus tui. 46.H.& 93.G.Pacem.
Quoniam gloria virtutis eorum tu es. 46.H.Absit.
Quis est homo,qui viuet, & non videbit mortem? 176.L. Itaque.
lxxxix. Mane sicut herba transeat. 4.I.Mane.
Lætati sumus pro diebus,quibus nos humiliasti. 173.E
xc Qui habitat in adiutorio altissimi. 70.K. & consequenter expositio totius psalmi in septemdecim sermonibus ab ipso. 70. vsque ad 81. Ea tamen quæ sequuntur, etiam reperiuntur exposita extra eiusdem psalmi expositionem.
Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium,& à verbo aspero.271.I
A timore nocturno,à sagitta volante in tenebris,ab incursu & dæmonio meridiano. 149.F G H
Cadent à latere tuo mille. 30.C
Cum ipso sum in tribulatione. 59.H.Ita plane.
xcj Iustus germinabit sicut lilium. 158.A.Iustus.
Quoniam rectus dominus deus noster. 140.C. Rectus. & 182.D.Nempe.
xcij Dominus regnauit, decorem induit. 56.M. Puto. & 256.D
Domum tuam decet. 157.B.& 70.E.Cæterum.
Beatus homo,quem tu erudieris domine. 118.K.Nostræ. xciij
Quadraginta annis proximus fui. 103.C xciiij
Confessio & pulchritudo in conspectu eius. 117.I.& 215.I xcv
Ignis ante ipsum præcedet. 147.C.& 164.I xcvj
Cantate domino canticũ nouũ,quia mirabilia.37.I.Venit. xcvij
Honor regis,iudicium diligit. 2.M xcviij
Deus tu propicius fuisti eis,& vlciscens. 154.H
Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine. 126.C. c Proinde.
Superbo oculo,& insatiabili corde: 2.G
Ossa mea,sicut cremium aruerunt. 85.B cj
Cinerem tanquam panem manducabam. 175.F
Mutabis eos,& mutabuntur,tu autem idem. 85.G
Longanimis,& multum misericors. 127.L cij
Qui replet in bonis desiderium tuum. 272.I
Misericordia domini ab æterno,& vsque in æternum. 213.K. Audiat.
Extendens cœlum sicut pellem. 142.K.Extendens. ciij
Qui emittis fontes in conuallibus. 12.A
Hoc mare magnum,& spacio sum manibus. 97.L
Emitte spiritum tuum,& creabuntur. 38.C
Quærite faciem eius semper. 185.A ciiij
Ferrum pertransiit animam eius. 167.K
Visita nos in salutari tuo. 120.E.Modis quatuor. cv
Dixit,vt disperderet eos. 163.K.Dixit.
Errauerunt in solitudine in inaquoso. 43.K.& 81.L.M cvj
Viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Ibidem.
Paratum cor meum deus,paratum cor meũ. 24.E.& 112.C cvij
Operiantur sicut diploide confusione sua. 184.B.Quia. cviij
Dixit dominus domino meo,sede. 179.M cix
In splendoribus sanctorum ex vtero ante luciferum. 54.B.C
De torrente in via bibet. 120.C.Quinque.
Magna opera domini. 14.E cx
Dispersit dedit pauperibus. 195.D.E cxj
Quis sicut dominus deus noster,qui in altis habitat. 61.F cxij
In exitu Israel de Aegypto. 119.B cxiij
Conuertere anima mea in requiem tuam. 57.D.E.& Ibidem.I.60.H cxiiij
Credidi propter quod locutus sum. 275.M.Putas. cxv
Omnis homo mendax. 276.B.Quid est.
Quid retribuam domino. 45.K. Quid enim. & 272.C. Quid retribuam.
Preciosa in conspectu domini. 60.E.& 64.L. & 109.M.& 212.D
Impulsus euersus sum,vt caderem. 185.I cxvij
In via testimoniorũ tuorum delectatus sum. 164.E.In via. cxviij
Dormitauit anima mea præ tædio. 148.A
Viam iniquitatis amoue à me. 275.B.Denique.
Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ. 123.G
Bonitatem & disciplinam. 34.G.Samaritanus.
In veritate tua humiliasti me. 90.I. Nempe.& 151.F.Nonne.
Super omnes docentes me intellexi. 41.M.Gaudeo:
Hęreditate acquisiui testimonia tua in ęternũ.164.E.Etenim
Confige timore tuo carnes meas. 145.I.Vide ergo.
Intellectum da mihi,& viuam. 177.D
Pax multa diligentibus legem tuam. 93.E.Pax
Erraui sicut ouis,quæ periit. 185.B.Audi.
Sagittæ potentis acutæ. 118.M.& 119.A cxix
Leuaui oculos meos in montes. 208.I.K.Quis enim. cxx
Non dormitabit,neque dormiet,qui custodit Israel. 77.B
In domum domini lætantes ibimus. 69.E.Dico autem. cxxj
Fiat pax in virtute tua. 88.M.Fiat.
Anima nostra sicut passer. 161.B.Proinde. cxxij
Qui seminat in lachrymis. 151.M cxxv
Euntes ibant,& flebant. Ibidem.K.Tu ergo.
Vanũ est vobis ante lucẽ surgere. 128.K. Vanũ.& 168.L cxxvj
Vxor tua sicut vitis abundans. 91.L.Ad spiritum. cxxvij
Apud dominũ misericordia,& copiosa.137.K.Ad cumulũ cxxix
Memento domine Dauid,& omnis. 129.L cxxxj
Si dedero somnum oculis meis. 68.E.Propterea.
Ecce quàm bonum,& quàm iucundum. 128.M cxxxij
Confitemini domino quoniam bonus , quoniam in æternum.273.L.Confitebitur. cxxxv

cxxxvj In salicibus in medio eius,suspendimus. 73.H
Si oblitus fuero tui Hierusalem. 74.E.& 90.F
In principio lætitiæ meæ. 90.F
Beatus qui tenebit,& allidet paruulos. 44.I
cxxxviij Quo ibo à spiritu tuo,& quo à facie tua fugiam? 13.M. Quid tu times.
Si ascendero in cœlum,tu illic es. 117.F.Hoc autem.
Nox illuminatio mea in deliciis meis. 176.L.Festinemus.
Imperfectum meũ viderunt.159.F. Imperfectum.& 272.D Imperfectum.
Nimis honorati sunt. 44.C
cxxxix Obumbrasti super caput meum in die belli. 72.D.De protectione.
cxl Pone domine custodiam ori meo. 89.G.H.& 102.G. Vnde.
Non declines cor meum in verba malitiæ. 278.G
Corripiet me iustus in misericordia. 44.A.& 164.H
Absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum. 75.H.Nec modo quidem.
cxlj Me expectant iusti,donec retribuas mihi. 10.C.D.& 59.F Præstolatur.
cxlij Non intres in iudicium cum seruo tuo.56.I. Non intres. & 63.B. Non enim.& 199.F.Non contendit.
Auditam fac mihi mane misericordiam tuam. 29.A
cxliij Domine,quid est homo quia innotuisti ei? 194.E. Et quia.& 214.A.O domine.
Homo vanitati similis factus est. 194.F.G.Vanitati.
cxliiij Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ. 2.G.Sed non.
Voluntatem timentium se faciet. 118.F
cxlvj Magnus dominus noster,& magna virtus eius. 182.D. Nempe.
cxlvij Lauda Hierusalem dominum. 22.M.& 54.E.& 90.C.& 148.I
Velociter currit sermo eius. 204.D
A facie frigoris eius,quis sustinebit? 169.F
Non fecit taliter omni nationi. 93.H.Iam vero.
cxlviij Quoniam ipse dixit,& facta sunt.32.B.& 79.F. Verum. & 90.E. Et prius.& 129.E.Quid enim.

Ex parabolis Salomonis.

Prouer. j Filli si te lactauerint peccatores,ne acquiescas. 207.I. Vani.
Ego quoq; in interitu vestro ridebo. 75.F.Nempe.
Auersio paruulorum interficiet eos. 30.I.Ita.
ij Lætantur cum malefecerint. 133.E.& 276.C.Hæ sunt.
Lignum vitæ,est sapientia his,qui apprehenderint eam. 169. B.Sic stultus.
iij Beatus homo qui inuenit sapientiam,& qui affluit prudentia. 88.C
In sinistra eius diuitiæ & gloria. 3.B.& 11.G.In sinistra.
iiij Omni custodia serua cor tuum. 89.H.& 95.E.& 112.E.& 277.C. Audi.& 297.H.Idcirco.
vj Homo apostata,vir inutilis. 277.B
viij Ego diligentes me diligo. 174.D
ix Principium sapientiæ,timor domini. 139.F.G
Sapientia ædificauit sibi domum. 2.I.& 107.M
Aquæ furtiuæ dulciores sunt. 208.H
x In multiloquio non deerit peccatum.89.C.Vt enim præteream.
Expectatio iustorum lætitia.72.C. Si expectatio.& 172.G
xiiij Extrema gaudij,luctus occupat. 29.K
xv Lingua pacifica compescit lites. 140.I.Scriptum est.
xvj Vniuersa propter semetipsum operatus est dominus. 41. M.Omnia.
xviij Impius,cum venerit in profundum malorum, contemnit. 278.L
Mors & vita in manibus linguæ. 89.C.D.E
xx Pondus & pondus,abominatio est apud deum. 154.M
xxiij Prudentiæ tuæ pone modum. 152.L.Verbi causa.
xxiiij Septies in die cadit iustus. 133.M.Denique.
Per agrum hominis pigri transiui. 169.B
xxv Mel inuenisti?comede quod sufficit tibi. 112.G
Qui scrutator est maiestatis,opprimetur à gloria. 168.G
Sicut canis,qui reuertitur ad vomitum. 49.B.Reuer- xxvij
sus.
Beatus homo,qui semper est pauidus. 162.M.& xxviij
209.I
Mendicitatem & diuitias,ne dederis mihi. 30.C.173. xxx
G
Sanguisugæ duæ sunt filiæ. 282.K
Mulierem fortem,quis inueniet? 5.G xxxj
Digiti eius apprehenderunt fusum. 132.E

Ex Ecclesiaste.

AD locum,vnde exeunt flumina,reuertuntur. 130.E Eccles.i.
Omnia tempus habent.210.G. Indignaris.& iij
285.F
Vnus interitus est hominis,& iumentorum. 184.C.
Quidni similiter.
Funiculus triplex difficile rumpitur. 132.M.Dat sentire. iiij
Vbi multæ opes,ibi multi qui comedunt eas. 104.E. v
Postremo.
Auarus non implebitur pecunia. 272.I.Ideo.
Cor stultorum,vbi lætitia. 278.A vij
Noli nimium iustus esse. 72.E.& 121.K.Noli.
Nescit homo,vtrum amore,an odio dignus sit. 22.K.& ix
36.G. Nouit.& 59.B.& 70.C
Muscæ morientes,perdunt suauitatem vnguenti. 31.K x
Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te. 91.D.
Vnde & sapiens.& 112.H
Si ceciderit lignum ad austrum. Ibidem.K xj
Deum time,& mandata eius obserua. 123.B.& xij
135.H

Ex Canticis canticorum.

OSculetur me osculo oris sui. 113.A.& 121.F.& 123. Cantico.i.
M.& 126.C.E. Et consequenter ipsa canticorum expositio in octoginta sex sermonibus,à 123. vsque ad 187. Et nihilominus sequũtur aliquæ ipsorum canticorum sententiæ,quæ expositæ reperiuntur, non solum in eisdem,sed etiam extra prædictos sermones.
Quia meliora sunt vbera tua vino. 113.I
Fragrantia vnguentis optimis. Ibidem.K.L.
Trahe me post te. 37.G
Introduxit me in cellaria sua. 114.K
Nigra sum,sed formosa. 140.H.& 287.B.
Vnde.
Si ignoras te,ô pulchra inter mulieres. 87.B.& 271.A.& 277.B
Ecce tu pulcher dilecte mi. 271.E.Ecce tu.
Fructus eius dulcis gutturi meo. 53.F.Merito.
Sub vmbra illius,quem desideraueram. Ibidem.
Fulcite me floribus.160.F. Fulcite.& 271.E
Læua eius sub capite meo. 11.F.& 58.G. Audi.& 271.H.L
Ecce iste venit saliens in montibus. 1.L.& 38.K. Ecce.
En ipse stat post parietem. 12.C
Iam hyems. 271.F
Surge,propera amica mea. 49.K.Veni.
Ficus protulit grossos suos. 286.F.Sunt enim.
Dilectus meus mihi. 54.G.H
Inuenerunt me vigiles ciuitatis. 80.D.Merito.
Quæsiui,& non inueni illum. 84.B.Quæsiui.
Tenui eum,nec dimittam. 32.D
Ferculum Salomonis media charitate constrauit. 274.M
Quæ est ista,quæ ascendit per desertum. 114.D.& 118. L.M
Egredimini filiæ Sion. 18.I.K.& 59.I.& 107.H
Dentes tui,sicut grex tonsarum. 115.A
Mel & lac sub lingua eius. 122.B
Emissiones tuæ paradisus. 114.C
Surge Aquilo,& veni Auster. 89.G
Veni in ortum meum soror mea sponsa. 114.K
Comedite amici mei, & bibite, & inebriamini charissimi. 53.G. Sed quando.& 273.G
Quæ est

Quæ est ista,quæ progreditur,sicut aurora consurgẽs?114.E Quæ est.
Reuertere,reuertere Sunamitis. 29.I.107. D.114.C.184.E
Fortis est,vt mors dilectio. 198.E
Fuge dilecte mi,& assimilare capreæ, hinnuloq́ue ceruorum. 76.F. Merito.
Quo abiit dilectus tuus? 84.B.Quo ergo.
Introduxit me rex in cubiculum suum. 276.G
Vox turturis audita est in terra nostra. 54.G.Vox.

Ex libro Sapientiæ.

Sapien.i. DIligite iustitiam,qui iudicatis terram. 117.G. Diligite.& 255.L Diligite.
Peruersæ cogitationes separant à deo.101.I.Noluit.
Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. 123.C. Quomodo.
Os quod mentitur,occidit animam. 133.M.& 134.A
iij. Visi sunt oculi insipientium mori. 44.D
iiij O quàm pulchra & casta generatio cum charitate. 198.A.B
Iustus si morte præoccupatus fuerit,in refrige. 213.C
Consummatus in breui,expleuit tempora multa. 241.G
Senectus venerabilis non diuturna. 199.H
vi. Iudicium durissimum his,qui præsunt,fiet. 199.G.H.I
vij. Spiritus domini multiplex. 42.C.Vere
Sapientia vincit malitiam. 5.F.Ita quippe.32.K & 87.I.160.A.Nonne.
Super salutem & omnem pulchritudinem dilexi sapientiam. 147.I.
In manu dei sumus,& serui nostri. 209.G Quòd si.
viij. Sapientia attingit à fine ad finem fortiter. 264.E Porro.
ix Corpus quod corrumpitur aggrauat animam. 23.D 37.H.183.E
x Iustum deduxit dominus per vias rectas. 90.L
Certamen forte dedit illi vt vinceret. 65.A.B.C
xi Omnia in mensura,numero & pondere. 22.M 112.L.

Ex Ecclesiastico.

Eccle.i. TImor domini expellit peccatum. 86.L Agnoscant
ij. Fili accedens ad seruitutem dei, sta in iustitia & timore.169.G
iiij. Est confusio adducens peccatum, & confusio ad gloriam. 102.F. Ait.226.E
Est pudor adducens gloriam. 226.E
v. Ne tardes conuerti ad dominum. 286.I.An putas.
vij Memorare nouissima tua,& in æternũ non peccabis. 87.B 94.I
Filiæ tibi sunt,serua corpus earum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad il.144.M.258.K.
x. Initium omnis peccati,superbia. 1.C
Væ terræ,cuius rex est puer. 199.H.Dicimus
xi. In die bonorum,ne immemor sis malorum. 30.B.C Ne laudes hominem in vita sua. 59.C.D.& 194.M De quali.
Ante mortem ne laudes hominem quemquam. 59.C.D
xiiij. Beatus vir,qui in sapientia morabitur. 117.E
xv. Aqua sapientiæ salutaris potauit illum. 137.F Nõ est speciosa laus in ore peccatoris.65.E. Sic enim. 112.E.
xviij Cum consummatus fuerit homo,tunc incipit. 240.G Iam seni.
xix. Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo. 13.B.& 257.L
Qui credit cito,leuis est corde. 227.F.Denique.
xxij De stercoribus boum lapidabitur piger. 44.A.112.L. & 287.C
xxiiij. In omnibus requiem quæsiui. 58.B
Qui creauit me,requieuit,in tabernaculo meo. 295.K Beata anima.
Spiritus super mel dulcis. 66.I
Memoria mea in generatione seculorum. 271.H
Qui edunt me,adhuc esurient. 6.C
Qui elucidant me. 152.L,Deniquẽ.
Homo sensatus in sapientia manet : nam stultus sicut luna xxvij. mutatur. 42.F.& 52.C.
Vasa figuli probat fornax,& homines iustos tentatio.278.H
Miserere animæ tuæ placens deo. 117.F.192.E.226.F xxx.
Beatus homo,qui post aurum non abiit. 57.B.Beatus vir. xxxj.
Eleemosynas illius enarrabit omnis ecclesia sanctorum. 211.F.
Rectorem seu principem te constituerunt. 192.H xxxij.
Omnia fac cum consilio. 257.L
Oratio humiliantis se,cœlos penetrabit. 19.D. xxxv. 24.L.M
Oratio iusti penetrat cœlos. 25.A
Innoua signa & immuta mirabilia. 11.H xxxvj.
Sapientiam scribe in ocio. 286.A xxxviij.
Iugum graue super filios Adam. 23.D xl.
Melior est iniquitas viri,quàm benefaciens mulier.130. C xlij.
Hi sunt viri misericordiæ. 44.G xliiij.
Cum semine eorum permanent bona. 130. C.Meministis.
In fide & lenitate ipsius,sanctum fecit illum.12.G.60.G xlv.

Ex Esaia.

FIlios enutriui, & exaltaui,ipsi autem spreuerunt me. Esaie.i 149.K.L
Nisi dominus exercituum reliquisset nobis. 4.H. Videtur. 106.C.D.E.F
Cum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis. 157.E
Auferte malum cogitationum vestrarum. 199.C.Denique.
Iniqui sunt cœtus vestri. 42.D.Sit procul
Si fuerint peccata vestra vt coccinum. 140.M.
Principes tui infideles,socij furum. 1.D
Erit mons domus domini præparatus in vertice montium. ij. 95.M. Denique.
Ingredere in petram,& abscondere id fossa humo. 168.K
In die illa erit germen domini in magnificentia. 39.G. iiij. & 41.B.
Vinea domini exercituũ,domus Israel est. 145.M.Si autẽ. v.
Væ qui coniungitis domum ad domum. 199.K.Vix
Vidi dominum sedentem super solium. 60. M vi.
Seraphin duabus alis volabat. 62.A.In quibus.
Plena erat omnis terra maiestate eius. 61.C.Sermo.2. Plena erat.
Et ea,quæ sub ipso erant,replebant templum.Ibidem.E.62.I
Seraphin stabant super illud. 61.H.I. 62.K
Væ mihi,quia tacui. 6.K
Vir pollutus labiis. 191.H.Redarguit.
Si non credideritis,non intelligetis. 118.A vij. 194.F. Si enim.
Pete tibi signum à domino. 1.M
Ecce virgo concipiet. 1.L.& 2.A
Butyrum & mel comedet. 2.A
Vt sciat reprobare malum. 15.A
Multiplicasti gentem,non magnificasti lætitiam. 73.B xi. Multiplicasti.106.D.Dilatata.
Paruulus datus est nobis. 7.L.11.F.16.M.& 17.M
Vocabitur nomen eius,admirabilis consiliarius. 16.M.108.C & 132.A
Et erunt,qui beatificant populum istum. 104.E
Egredietur virga de radice Iesse. 2.C.& 5.G xi. & 28.K.260.L.Egredietur.
Requiesceet super eum spiritus domini. 116.C. cap.1. & consequenter per alia sex capitula.
Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. 14.C. xij. & 115.H. Haurietis.
Lucifer,qui mane oriebaris. 277.I xiiij.
O lucifer.
Sedebo in monte testamenti. 26.M.36.E. & 38.F.77.F
Ascẽdam super latitudinem nubium in lateribus Aquilonis. 61.I.Ab initio.& 134.B
In lateribus Aquilonis. 61.G.H
Si quæritis,quærite. 88.C.99.C
Conuertimini,& venite. 88.C xvj
Et eris

xxiiij Et erit ſicut populus,ſic ſacerdos. 21.C. 283.C. Quis.
Secretum meum mihi,ſecretum meum mihi. 139.B
Vrbs fortitudinis noſtræ Sion. 50.L.Idcirco. & 68.I.
xxvj. Miſereamur impio,& non diſcet facere iuſtitiam. 139.D. & 154.G.284.F.
In terra ſanctorum iniqua geſſit. 284.H
Quaſi parturiuimus,& peperimus ſpiritum. 213.C.Nunc.
xxviij. Sola vexatio intellectum dabit auditui. 252.D.Nolo.
Vt faciat opus ſuum,alienum eſt opus eius ab eo. 31.C.
Vt faciat.
xxxij. Beati qui ſeminant ſuper omnes aquas. 26.L
xxxviij. Ego dixi,in dimidio dierum meorum, integrum canticum exponitur. 83.E.per totum.
Domine,vim patior,reſponde pro me. 183.E
Ecce in pace amaritudo mea amariſſima. 149.K.per to.
xl. Conſolamini,conſolamini populo meus. 15.I
Omnis caro fœnum. 150.H.212.K
Super montem excelſum aſcende tu,qui &c. 55.M
Exiccatum eſt fœnum,& cecidit flos. 150.H.
xli. Glutino bonum eſt. 68.D.Legimus.
xlij. Gloriam meam alteri non dabo. 130.I.K
xliij. Ego infrenabo os tuum laude. 129.A.
l. Dominus deus meus aperuit mihi aurem. 42.E.144.D
li. Incuruare vt tranſeamus. 98.E.F
liij Vere languores noſtros ipſe tulit. 31.M
Oblatus eſt,quia ipſe voluit. 22.H.
Generationem eius quis enarrabit? 9.E.113.F
Pro tranſgreſſoribus rogauit. 7.L.Ipſum
lv. Venite,emite abſque argento. 34.G.Bonitatem.
Quærite dominũ,dum inueniri poteſt .24.H.83.B.& 178.M
Derelinquat impius viam ſuam. 127.L
Verbum meum,quod egredietur de ore meo,non reuertetur ad me vacuum. 175.A.Videtur.
Montes & colles cantabunt coram deo laudes. 161.M
lviij. Clama,ne ceſſes,quaſi tuba. 24.M
Ecce in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra. 176.B
lxj. Spiritus domini ſuper me,eo quòd vnxerit me. 133.H
lxij. Super muros tuos Hieruſalem conſti.cuſt. 69.B
Qui reminiſcimini domini,ne taceatis. 54.E
lxiij. Ego,qui loquor iuſtitiam. 148.A
Super quem requieſcet ſpiritus meus. 4.L
Vermis eorum non morietur 103.H.I.& 261.A
lxiiij. Oculus non vidit deus abſque te,quæ præparaſti diligentibus te. 129.B.Menſura.
lxvi. Cœlum ſedes mea:terra autem ſcabellum pedum meorũ. 277.H. Sed iam.

Ex Hieremia.

Hier.i. PRiuſquam te formarem in vtero,noui te. 224.I.
Et de Hieremia.
Vt euellas & deſtruas. 253.A
iij. Conuertimini filij reuertentes. 103.A
iiij. Ventrem meum doleo. 103.D.151.E
Sapientes ſunt,vt faciant mala. 257.E
vij. Bonas facite vias veſtras,& ſtudia veſtra. 210.M.
Illuc toto.
ix. Quis dabit capiti meo aquam? 133.D
Aſcendit mors per feneſtras noſtras. 140.A
Sic quippe.
Docuerunt linguam ſuam loqui mendacium. 253.A
xv. Si ſeparaueris precioſum à vili, tanquam os meum eris. 76.I.
xvij. Diem hominis non deſiderauiſti:tu ſcis. 81.D.Fallax. 144.M.Quis noſtrum.C.199.E.Diem.
xviij. Nunquid redditur pro bono malum? 31.I
xxix. Ego cogito cogitationes. 17.L.41.C.54.B. & 123.L
Et habitabo in eis. 143.E.F. Longe.
xxxi. Nouum faciet dominus ſuper terram. 5.I.& 22.F.G
Fœmina circundabit virum. 5.I.K
xlviij. Maledictus qui facit op9 domini fraudulẽter.158.B. Vnde
lj. Fugite de medio Babylonis. 106.F.Fugite.

Ex libro Threnorum.

MIſericordiæ domini,quia non ſumus conſumpti. iij. 53.I.Quæramus gratiam.
Bonus eſt dominus ſperantibus in eum,animę quærenti eum.76.F
Bonus es domine animæ quærenti te. Ibidem,& 272.K.
Bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare domini. 172.G
Ructum.
Bonum eſt viro cum portauerit iugum domini ab adoleſcentia ſua. 43.K
Leuauit ſe ſupra ſe. Ibidem. L.
Scrutemur vias noſtras,& ſtudia noſtra. 165.M.
Ergo.
Leuemus corda noſtra cum manibus. 39.H
Filij Sion inclyti,& amicti auro. 90.D iiij.
Qui nutriebantur in croceis, amplexati ſunt ſtercora. 83.B
Durus equidem.
Spiritus oris noſtri Chriſtus dominus. 1.K.37.K
Spiritus ante faciẽ noſtram Chriſtus dominus. 40.B.Immo. 53.F.136.C
In vmbra eius viuemus inter gentes. 53.F.136.C

Ex Baruch.

In terris viſus eſt,& cum hominibus conuerſatus eſt. 162.A Baruch.4.
Sane.

Ex Ezechiele.

NOlunt audire te,quia nolunt audire me. 154.F Ezech.3.
Dedi frontem tuam duriorem. 257.I.Poteſt.
Tu autem animam tuam liberaſti. 154.H.
Pro huiuſmodi.
Fode parietem,& adhuc videbis. 283.F. Nemo. xij.
Si Noe,Daniel,& Iob. 86.B xiiij.
Tu ſignaculum ſimilitudinis. 277.E xxviij.
Perdidiſti ſapientiam tuam in decore tuo. 178.G
Viuo ego dicit dominus,nolo mortem peccatoris. 22.I xxxiij.
87.G.103.A.127.L. xxxvi.
Non propter vos ego faciam,ſed propter nomen ſanctum meum.173.F. Tranſiuimus.

Ex Daniele.

Angustiæ mihi ſunt vndique. 29.C.Ingemuit. Daniel.13.

Ex Oſee propheta.

DEſponſaui te mihi in fide. 70.F. 173.F Oſee.2.
Peccata populi mei comedent. 180.F.284.B.C iiij.
Quia tu ſcientiam repulliſti. 151.C
Venite & reuertamur ad dominum. 107.G.Venite. vi.
Viuificabit nos poſt duos dies. 9.M.& 177.B
Comederunt alieni robur eius. 24.B.&49.C.& 298.E. vij.
Ipſi regnauerunt,& non ex me. 106.A.Tollitis viij.
Dicent montibus,operite nos. 261.B x.
Effraim vitula docta diligere triturам. 127.H
Seminate vobis ad iuſtitiam. 151. K.214.H

Ex Iohele propheta.

COmputruerunt iumenta in ſtercore ſuo. 76.L Iohel.1.
Quomodo dicunt.
Conuertimini ad me in toto corde veſtro. 23.M ij.
59.H.
Scindite corda veſtra,& non veſtimenta veſtra. 24.D
Addit.
Sanctificate ieiunium,vocate cœtum. 24.L Sanctificate

Ex Iona.

Tollite me,& mittite in mare. 1.E Ionæ.1.

Ex Micheа.

Populе meus,quid potui facere tibi,& non feci? 286.G Michee.6.

Ex Abacuh propheta.

SVper cuſtodiam meam ſtabo. 84.F.I.Audi. Abacuch.2
Si moram fecerit,expecta illum, 178.B.
Incuruati ſunt colles mundi. 77.K iij.
Eleuatus eſt ſol iuſtitiæ,& luna ſtetit in ordine ſuo. 220.G.
Bonus pater.

Ex Sophonia.

Scrutabor Hieruſalem in lucernis. 163.G Sopho.1.

Ex

Ex Malachia.

Malach.1. SI pater ego ſum,vbi eſt honor meus? 133.B. Confundor. & 184.I
Si dominus ego ſum,vbi eſt timor meus? Ibidem.
ij Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam. 255.B. 267.K
iiij Vobis timentibus deum oritur ſol iuſtitiæ. 213.K

Ex primo libro Machabæorum.

1.Macca.4 ET nunc clamemus in cœlum,& miſerebitur noſtri deus noſter. 80.M
Et facta eſt lætitia in populo magna valde. 130.K

Ex Matthæo Euangeliſta.

Matth.1. LIber generationis Ieſu Chriſti. 9.E.F.Fratres.
Natus eſt Ieſus qui vocatur Chriſtus. 14.L.
Duo quædam.
Ioſeph autem vir eius cum eſſet iuſtus,&nollet eã traducere, voluit occulte dimittere eam. 6.D.E
Vocabis nomen eius Ieſum. 12.K
Ipſe ſaluum faciet populum ſuum. 7.H
ij. Ecce Magi ab oriente venerunt. 18.C
Herodes rex turbatus eſt. 19.B
In Bethleem Iudæ. 9.E.F.G
Et tu Bethleem terra Iuda.Ibidem.H.Ieſus Chriſtus.
Ecce ſtella,quam viderant in oriente. 19.C.Sed iam.
Et intrantes domum,inuenerunt puerum. 19.E.Ecce enim.
Et procidentes adorauerunt eum. 19.C.Et intrantes.
Et apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera. Ibidem. 121.L.
iij. Pœnitentiam agite,& appropinquabit regnum dei. 84.H & 118.A
Quis vobis demonſtrauit fugere à ventura ira? 284.I
Omnis arbor quæ nõ facit fructum bonum,excidetur.104.L. Neque.
Venit Ieſus ad Ioannem,vt baptizaretur. 18.E.F
Sic decet nos implere omnem iuſtitiam. 19.I
iiij. Cum ieiunaſſet Ieſus quadraginta diebus & quadraginta noctibus. 23.F.G.& per to.ſermo.
Non in ſolo pane viuit homo. 42.K.& 68.L.72.C
Mitte te deorſum. 79.I.Iam.
Hæc omnia tibi dabo,ſi cadens adoraueris me. Ibidem. Nam in eo.
Acceſſerunt angeli,& miniſtrabant ei. 72.C.Non in ſolo.
Venite poſt me,& faciam vos piſcatores hominum. 66.G
v. Videns turbas Ieſus aſcendit in montem. 56.A
Et cum ſediſſet,acceſſerunt.Ibidem B.
Et aperiens os ſuum. 56.B
Beati pauperes ſpiritu. 3.E.F.& 56.C.& 136.M.
Beati mites. 56.E. &104.C.
Beati qui lugent. 56.F.&105.B
Beati,qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam. 56.G.105.F
Beati miſericordes. 56.I. 105.I
Beati mundo corde. 144.D 105.K.56.L
Beati pacifici. 57.B.106.H.
Beati,qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. 39.B. &57.B.& 106.I
Vos eſtis lux mundi. 281.I.Quomodo.
Omnis qui iraſcitur fratri ſuo,reus erit iudicio. 145.D.E.F
Eſto conſentiens aduerſario tuo. Ibidem.G.185.G
Qui ſoluit vnum de mandatis iſtis minimis. 200.D
Deinde.
Si offers munus tuum ad altare. 90.A
Si recordatus fueris,quòd frater tuus habeat aliquid. Ibid.E
Vade prius reconciliari fratri tuo. 270.E
vi Cum oraueris,intra cubiculum tuum. 186.K
Pater noſter,qui es in cœlis. 53.E.& 70.H
80.H.93.C.276.I.132.BC.
Sanctificetur nomen tuum. 25.L.&53.E
Adueniat regnum tuum. 25.L.53.G
Fiat voluntas tua. 25.H.82.I.K.263.K.& 273.E
Cum ieiunas,vnge caput tuum. 23.I
Si oculus tuus fuerit ſimplex. 268.M
De veſtimentis quid ſoliciti eſtis? 9.A.B.& 281.F.G
Hypocrita,eiice primum trabem. 275.L.Qui in regula. vii. 280.F
Lata porta eſt & ſpacioſa,quæ ducit ad mortem. 91.A.119.B
Arcta via, quæ ducit ad vitam.Ibidem.
A fructibus eorum cognoſcetis eos. 213.G.237.C.Quanta.
Et ego homo ſum ſub poteſtate. 93.C.D viij.
Vulpes foueas habent,& volucres cœli nidos. 285.D.
Inimici.
Confide fili,remittuntur tibi peccata tua. 92.L ix.
Eſtote prudentes ſicut ſerpentes. 249.D.Nec nouum x.
Qui perſeuerauerit vſque in finem,hic ſaluus erit . 219.A.
Denique.
Nolite timere eos,qui occidunt corpus. 133.D.E
Omnis qui confitebitur me coram hominibus. 36.C.D
Qui amat patrem aut matrem plus quàm me. 31.D.& 215.B
Qui recipit iuſtum in nomine iuſti. 192.M.Fidelis.
Eunte renunciate Ioanni. 166.H.Propterea. xj.
Regnum cœlorum vim patitur. 117.A
Venit Ioannes baptiſta non manducans. 42.I
Venite ad me omnes,qui laboratis. 80.B.& 93.G.Venite. 213.E& 274.H
Tollite iugum meum. 274.C.Tollite.
Diſcite à me quia mitis ſum,& humilis corde. 3.C.12.H. & 13.K.21.K. 53.A.& 90.F.& 154.L.
Iugum meum ſuaue eſt. 93.G.Venite.& 203.C.& 267.L
Onus meum leue eſt. 89.B C
Qui non eſt mecum,contra me eſt. 21.E xij
Omne verbum otioſum,quod locuti fuerint homines. 89.C. & totus ſermo vtiliſſimus.
Exiit qui ſeminat ſeminare. 26.K xiij.
Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem. 78.F.
Denique.
Simile eſt regnum cœlorum fermento , quod acceptum mulier.14.I.K.& 260.I.K
Ager eſt mundus. 88.B.& 254.B
Simile eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito. 110.B
Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ. 97.B.Noſtræ.
Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. 75.E
Aſcendit in montem ſolus orare. 39.B xiiij.
Videns Petrus ventum validum. 45.C.Nam & Petrus.
Cæcus ſi cæco ducatum præſtet. 284.A xv.
Siquidem.
Catelli edunt de micis. 55.A.Dicitur certe.
Vade poſt me ſatana. 5.A. 135.A xvj.
Si quis vult poſt me venire abneget. 66.L.286.D
Tollat crucem ſuam. 65.I.Merito. & 279.H.I.
Qui vult animam ſuam ſaluam facere,perdet eam. 146.H
Quam dabit homo commutationem pro anima ſua? 201.K. Quid prodeſt.
Et reſplenduit facies eius ſicut ſol. 38.L xvij.
Bonum eſt nos hic eſſe. 38.L.& 38.M
Hic eſt filius meus dilectus. 18.F
Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis , dicetis monti. 177.I
Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis. 191.C.Certe. xviij. &267.H. Nam de
Væ homini illi,per quem ſcandalum venit. 55.E.207.L. 267.H.
Si oculus tuus ſcandalizat te. 55.G
Bonum eſt vnum oculum habentem. Ibidem. H.I
Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei. 70.A
Angeli.
Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo. 54.I xix.
Dixit Simon Petrus ad Ieſum. Ecce nos reliquimus omnia.99.D.&136.B.& 283.C.Dixit. Et conſequenter explanatio ipſius euangelij in ſex foliis,& 284.L.
Quid ergo erit nobis? 285.E
Amen amẽ dico vobis,quòd vos, qui ſecuti eſtis me.Ibidem. Sedebitis

Sedebitis & vos. Ibidem. H. 286.E. Sedebitis.
Et omnis qui reliquit patrem aut matrem. 286.I.287.G
Centuplum accipiet. 287.L.Centuplum.
Vitam æternam possidebit. 288.B
Propter hoc dimittet homo patrẽ & matrem, & adhærebit vxori suæ. 184.I
Si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere. 270.B.Subdit.
Sinite paruulos ad me venire. 237.D.Paruulis.
xx. Filius hominis non venit ministrare. 54.L.M.162.D
xxi. Si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia dominus his opus habet. 30.I.
Et adduxerunt asinam & pullum. 21.L.M.26.E. 29.L.M & 73.F.& 142.L.M
Alij cædebant ramos de arboribus. 26.E
Verebuntur filium meum. 15.I
Dabitur regnum dei genti facienti fructum. 169.D
Domus mea, domus orationis vocabitur. 207.E.Increpa.
xxij Ibi erit fletus & stridor dentium. 75.E
Diliges dominum deum tuum. vide supra, Deuteron. 6
Diliges proximum tuum sicut teipsum. 159.M.272.L
Amant primas cathedras. 186.F.Infelix.
xxiij. Qui maior est vestrum, erit vester minister. 253.M.Reges
Omnis qui se humiliat exaltabitur. 37.G.& 90.G.&150.C
Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ. 287.C.Econtra.
Beatus ille seruus, quem cum venerit dominus eius, inuenerit sic facientem. 58 C.Beatus ait.
xxiiij. Quis putas est fidelis seruus & prudens. 197.G.Quis putas.258.F.Quærendos.& 283.L.
xxv. Simile est regnum cœlorum decem virginibus. 121.M.
Quinque autem ex eis erant fatuæ. 49.E.Quia lampades.
Date nobis de oleo vestro. 23.L
Euge serue bone & fidelis. 130.I.Fidelis.
Venite benedicti patris mei. 75.D
Ite maledicti in ignem æternum. 271.I
xxvj. Vt quid perditio hæc? 113.M. Sed & nunc.130.B
Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum. 283.G Sed nec.
Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. 150.L
Pater mi, si possibile est, transeat à me calix. 66.B
Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. 66.L.M. Scuto.
Conuerte gladium tuum in vaginam. 257.H
Egressus foras Petrus fleuit amare. 41.I.Attende
xxvij. Abiens Iudas, laqueo se suspendit. 31.E.F
Si rex Israel est, descendat nunc de cruce. 32.K
Deus meus, deus meus, vt quid dereliquisti me? 62.G Deus meus.
Terra mota est, & petræ scissæ sunt. 31.B.& 32.D
Seductor ille dixit adhuc viuens, post tres dies resurgam. 33.I.Quid tu.
xxviij Venit Maria Magdalene & altera Maria. 34.C

Ex Marco.

Marc.I. NOn sum dignus procumbens soluere corrigiam calceamenti eius. 33.G
ij. Fili dimittuntur tibi peccata tua. 105.H Quis potest.
iij. Quæ est mater mea & fratres mei. 20.I. Quæ est mater.
vj. Herodes metuebat Ioannem. 42.M.Metuebat.
viij. Misereor super turbam. 45.F
Non sapis, quæ dei sunt. 135.A Postremo.
ix. Et collidens, & multum discerpens eum dæmon exiit ab eo. 3.L. Audistis
x. Nemo est, qui reliquerit domum aut fratres. 286.L Nemo.
Quid tibi vis faciam? ait dominus cæco. 21.F G H.
xi. Omnia quæcunque orantes petitis. 25.E G &297.F.
Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari. 200.A xij.
De die autem illo vel hora. 275.G xiij. Vide.
Videns Centurio, qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expirasset. 144.B.Quàm formosum. xv.
Maria Magdalene & Maria Iacobi & Salome emerũt aromata. 34.E.109.B.& 114.B.129.M.&179.C.D xvj.
Emerunt aromata. 34.E
Et valde mane vna sabbatorum venerunt ad monumentum. 148.M
Quis nobis reuoluet lapidem ab ostio monumenti? 109.B Talibus.
Recumbentibus vndecim discipulis, apparuit illis Iesus. 36.L.
Et exprobrauit Iesus incredulitatẽ illorum, & duritiam cordis. Ibidem.
Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. 36.M. & 205.I
Signa autem eos, qui crediderint hæc sequentur. 32.M
Et dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptꝰ est in cœlum. 37. D.E. Quàm felix.
Sedet à dextris dei. 37.F Manipulus.

Ex Luca.

SPiritu sancto replebitur adhuc ex vtero. 224.I. & de Hieremia. Luc.I.
Multi in natiuitate eius gaudebunt. 42.K.& 224.K
Missus est angelus Gabriel. Ipsum totum euangelium exponitur à folio quarto, vsque ad folium nonum incluſiue. Et sequuntur sententiæ eiusdem euangelij alibi expositæ.
Missus est angelus Gabriel. 28.F.& 29.E. Missus est. 41.D.Missus.206.I.Siquidem.
Cui nomen Nazareth. 29.E.F.Missus.
Aue gratia plena. 107.C.108.A
Benedicta tu in mulieribus. 29.F
Turbata est. 52.H.I
Maria cogitabat qualis esset ista salutatio. 52.I. 53.M.Maria, inquit.
Ne timeas Maria, inuenisti gratiam apud deum. 29.F.50.H. & 52.H I.53.M.
Vocabitur filius dei. 52.K.Quod in ea.
Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? 50.G. Si verum. 52.I
Spiritus sanctus superuenjet in te, & virtus. 37.K.49.G.H & 52.D E.& 108.A.& 147.H
Et quod nascetur ex te sanctum. 53.A
Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. 53.A
Exurgens Maria abiit in montana. 52.I.Iure
Abiit in montana cum festinatione, & salutauit Elizabeth. Ibidem.53.M.& seq.
Vnde mihi hoc vt veniat mater domini mei ad me? 53.A.M
Respexit humilitatem ancillæ suæ. 155.A B.Non potest. 156.D.
Beatam me dicent omnes generationes. 41.E
Tu puer propheta altissimi vocaberis. 43.A
Reclinauit eum in præsepio. 11.K.101.B ij.
Pastores erant in regione eadem. 15.D.& 117.M
Ecce euangelizo vobis gaudium magnum. 12.M
Natus est vobis hodie saluator. 12.L
Hoc vobis signum. 15.F.&124.C
Inuenietis infantem pannis inuolutum. 15.F
Gloria in altissimis deo. 16.C.28.H.& 41.D Vere.59.G.& 104.L.130.L.218.B.Miseri
In terra pax hominibus. 11.M.& 28.E.& 66.D & 130.L'
Transeamus vsque Bethleem. 13.E.& 137.H
Videamus hoc verbum quod factum est. 13.E.&137.H
Et venerunt festinantes, & inuenerunt Mariam & Ioseph. 15.F.G
Inuenerunt Mariam & Ioseph, & infantem positum in præsepio. 52.L. Inuenerunt.
Maria autem conseruabat omnia verba hæc. Ibidem.M. Postquam

Postquam consummati sunt dies octo. 16.D.L.121.L
Vocatum est nomen eius Iesus. 16.I
Quod vocatũ est ab angelo priusquã cõciperetur. Ibi.L.M.
Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ. 22.F.& 107.K
Obtulerunt pro eo par turturum, aut duos pullos columbatum. 22.G H.& 166.F
Et ecce homo erat in Hierusalẽ, cui nomen Simeon. 173.G.H
Accepit eum Simeon in vlnas suas. 107.K.L.& 124.B.C
Tuam ipsius animam pertransibit gladius. 145.I.
Descendit cum eis, & erat subditus illis. 4.M.& 35.E Inuentus. & 135.G.
Et erat subditus illis. 4.M.& 35.E.& 135.G.
Iesus autem proficiebat sapientia. 5.L
iij. Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira? 76.K.& 284.H
Et vox de cœlo facta est. 21.B
vi. Mensuram bonam & confertam. 12.I. Quid enim. & 129.B.& 176.A.
vij. Lachrymis cœpit rigare pedes eius. 92.K. At vero. Osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. 47.E.
Osculatur. & per to. ser.
Hic si esset propheta, sciret vtique quę & qualis. 69.D.Vt sciatis.
viij. Exiit qui seminat seminare. 26.K
Si quid supererogaueris, cum rediero reddam tibi. 22.L. Propterea.
Qui habet aures audiendi. Ibidem.L. In vobis.
Quis est, qui me tetigit? 92.I. Quis me 109.L
ix. Si quis vult post me venire, abne.
Nemo mittens manum ad aratrum. 211.E. Nemo mittens.
x. Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. 1.C. 70.B. Videbam.&99. C
Beati oculi qui vident, quæ vos videtis. 40.C. Beati siquidem.
Homo quidam incidit in latrones. 27.I
Infundens oleum & vinum. 133.H.I.
Curam illius habe. 257.B
xj. Quis vestrum habebit amicum. 36.I 109.D
Beati qui audiunt verbum dei, & custodiunt illud, 92.E
Dabit dominus spiritum bonum, petentibus se. 66.K
xij. Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorẽ inter vos? 252.F
Timete eum, qui postquam occiderit corpus. 79.C
Quærite primum regnum dei. 272.M
Sint lumbi vestri præcincti. 119.I. Tres.
Lucernæ ardentes in manibus vestris. 10.L.M
Et vos similes hominibus expectantibus dominũ suum, quando reuertatur à nupt. 19.L.& 119.M.& 172.H
Et si venerit in secunda vigilia. 10.M
Et si in tertia vigilia venerit. 89.H
Ignem veni mittere in terram. 22.E
xiij. Arborem fici habebat quidam. 167.L. Quanta.
xiiij. Cum inuitatus fueris ad nuptias. 152.B. Nunc. Recumbe in nouissimo loco. Ibidem. C. vtiliter.
Iuga boum emi quinque. 282.G.H
Compelle intrare. 117.B.& 257.M
xv. Homo quidam habuit duos filios. 85.H.& 132.G
Filius prodigus, pauit porcos. 104.F
In se autem reuersus. 156.A.B
Non sum dignus vo. fi. tuus. 93.K Prodigus.
Frater senior de agro veniens. 33.K
Indignatus frater senior. 177.D
Væ per quem scandala veniunt. 233.C
xvj. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. 283.B. Facite.
Homo quidam erat diues. 284.K. Ego.
Factum est autem, vt moreretur mendicus. 58.D
Fili recordare quia recepisti bona. 104.M.Memento.189.E & 284.K.
xvij. Cum feceritis omnia quę præcepta sunt vobis, dicite, quia serui inutiles sumus. 72.E.& 89.B.& 220.G.&.269.F.
Hinc.
Nonne decem mundati sunt? 94.A.Nonne
Deus gratias ago tibi, quia non sum. 29.H.& 130.F. 276.B. xviij.
Publicanus percutiebat pectus suum. 92.I. Vim faciebat.
Ecce dimidium bonorum meorum, do pauperibus. 56.I. Et attende. xix.
Omni habenti dabitur. 177.A
Desiderio desideraui pascha manducare vobiscum. 30.K xxij.
Orate ne intretis in tentationem. 72.G
Ecce duo gladij. 257.H
Apparuit ei angelus de cœlo. 66.C
Surgite, orate, ne intretis in tentationem. 180.C. Porro. xxiij.
Et facti sunt amici, Herodes & Pilatus. 140.A
Filiæ Hierusalẽ nolite flere super me. 34.F. & 67.I.Filiæ.
Tunc incipient dicere montibus, cadite super nos. 261.B
Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. 31.I.& 267.I
Hic nihil mali gessit. 144.K
Memento mei dum vene. in regn. tuum. 29.L
Latro de cruce clamabat. 18.L. Si latronis.
Hodie mecum eris in paradiso. 192.E. Beatus. Ipse se finxit longius ire. 178.B xxiiij.
Sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. 40.E. Sed dum.
Et factum est dum benediceret illis, recessit ab eis. 37.C.D. In hac.

Ex Ioanne.

LVx in tenebris lucet. 261.A Ioannis. I.
In propria venit. 2.F
Quotquot autem receperunt eum, dedit. 99.E
Verbum caro factum est. 9.G.13.D.& 14.H.& 213.E
Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti. 41.D
Plenum gratiæ & veritatis. 178.F.Familiare.
De plenitudine eius nos omnes accepimus. 50.M
Lex per Moysen data est, gratia & veritas. 110.F
Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. 3.K.11.I.18.E & 31.F.& 43.B.
Vidi spiritũ descendentem quasi columbam de cœlo. 18.F.G
A Nazareth potest aliquid boni esse? 101.C
Videbitis cœlum apertum, & angelos dei descendẽtes. 70.A & 77.H.158.F
Deficiente vino dixit mater Iesu ad eum. 19.L. Vinum non habent. 52.L. Tertio. 279.B. Disce. ij.
Quid tibi & mihi est mulier? 20.G
Erant autem ibi lapideæ hydriæ. 19.M.& 89.L.M.& 108.H.
Capientes singulæ metre. bi. vel ter. 20.B.& 108.K.&163.C
Implete hydrias aqua. 20.L. Ait.& 65.C.D
Omnis homo primum bonum vinum ponit. 108.L
Seruasti bonum vinum vsque adhuc. 89.L
Cum feciſſet quasi flagellum de funiculis. 253.B. Plena.
Spiritus vbi vult spirat. 109.K iij.
Nescis vnde veniat, aut quo vadat. 178.C
Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit. 109.E
Qui habet sponsam, sponsus est. 43.B
Illum oportet crescere, me autem minui. Ibidem C
Meus cibus est, vt faciam voluntatem. 82.K iiij.
Tolle grabatum tuum, & ambula. 32.C v.
Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius. 124.G.H
Potestatem dedit ei pater iudicium facere. 177.G.& 199.F
Ille erat lucerna ardens & lucens. 42.F.& 61.K
Sicut audio, iudico. 276.M
Gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam. 130.L.M
Colligite, quæ superauerunt fragmenta. 46.B vj.
Operamini cibum qui non perit. 93.I.Operamini.213.A
Nemo potest venire ad me, nisi pater. 264.H.Non quod.
Nisi manducaueritis carnem filij hominis. 71.L
Qui manducat meam carnem, & bi. meum sang. 271.I
Durus est hic sermo. 71.L.& 84.F
Spiritus est qui viuificat: caro non prodest quicquã. 148.K. & 214.C
Verba quę ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. 101.B

vij. Nolite iudicare secundum faciem. 25.D.& 239.A
viij. Iesus autem inclinans se deorsum. 28.M
Qui sine peccato est vestrum,primus in eam lapidem mittat. 29.A
Nemo te condemnauit. 29.A
Quo ego vado,vos non potestis venire. 37.D
Principium,qui & loquor vobis. 260.A. Quid item.
Qui ex deo est,verba dei audit. 22.I
Omnis qui facit peccatum,seruus est peccati. 183.F
Si vos filius liberauerit,vere liberi eritis. 1.B
Abraham pater vester exultauit vt videret.13. A. Siquidem.
ix. Qui non intrat per ostium in ouile. 174.A. Qui non in.
Ego sum pastor bonus. 117.B. 239.B
Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. 143.I
Mercenarius videt lupum venientem. 107.H
Ego & pater,vnum sumus. 175.G
xj. Domine si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. 278.M
Et lachrymatus est Iesus. 142.G
Infremuit Iesus spiritu. 66.B
Domine iam fœtet. 33.E.50.C.D
Clamauit voce magna Lazare. 50.D
Expedit vobis vt vnus moriatur. 143.M
xij. Maria vnxit pedes Iesu. 113.K
Domus impleta est ex odore vnguenti. 128.F.Et domus.
Nisi granum frumenti. 132.D.Vnum scio.
Qui amat animam suam,perdet eam. 146.I
Si quis mihi ministrat,me sequatur. 109.K
Nunc iudicium est mundi. 125.L
Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. 136.M
Ambulate,dum lucem habetis. 159.F
xiij. Si non lauero te,non habebis partem mecum. 32.H
xiiij. In domo patris mei mansiones multæ sunt. 280.D
Ego sum via,veritas & vita. 43.E.& 274.I
Ego in patre,& pater in me est. 62.F.& 175.G
Qui credit in me,opera. 37.M
Si diligitis me,mandata mea seruate. 3.H.& 79.H
Ad eum veniemus,& mansionem apud eum faciemus. 2.H.I
Paracletus autem spiritus sanctus,quem mittet pater. 41.F
Ille vos docebit omnia,& suggeret. 40.K.L
Si diligeretis me,gauderetis vtique. 135.M. Si diligeretis.
xv. Sine me nihil potestis facere. 163. A
Maiorem hac dilectionem nemo habet. 31.D.76.D
Vos autem dixi amicos. 213.H. Animalis.
Elegi vos & posui vos. 26.K
Vt eatis & fructum afferatis. Ibidem.
Si non venissem,& locutus non fuissem. 205.D
xvj. Quia hæc locutus sum vobis,tristitia impleuit cor vestrũ, 40.C.Quid mirum.
Exiui à patre & veni in mundum. 26.M
Nisi ego abiero,paracletus non veniet ad vos. 41.K
38.E.Denique.& 40.D.& 42.A.Quid.
Et cũ venerit ille,arguet mundũ de peccato. 40.K. & 109.K
xvij. Pater,clarifica filiũ tuum,vt filius tuus clarificet te.179.K
Modicum & non iam videbitis me. 178.B
Tristitia vestra vertetur in gaudium. 89.L.219.L
In mundo pressuram habebitis. 119.G. Quadriformis.
xviij. Quid est veritas. 88.D
xix. Tolle tolle,crucifige eum. 30.D
Erat autem tunica inconsutilis. 27.K
Cum accepisset acetum. 31. E
Inclinato capite tradidit spiritum. Ibidem.
Et continuo exiuit sanguis & aqua. 36.A
xx. Domine si sustulisti eum. 48.D.Felix.126.I.
Noli me tangere,nondum enim ascendi ad patrem. 59.G. & 144.G
Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum. 40.E
Dominus meus,& deus meus. 167.H
Beati qui non viderunt,& crediderunt. 13.C
Sciens Petrus quia dominus est,misit se in mare. 254.G
Simon Ioannis amas me? 180.C
Petre amas me. 95.C.Annon. 98.E.106.B
Pasce oues meas. 34.E.254.F.Cui enim.

Ex Epistola Pauli ad Rom.

Qvi prædestinatus est filius dei in virtute. 260.I Rom.i.
Nec mirum.
Sapientibus & insipientibus debitor sum. 255.E
Deus illis reuelauit. 127.A
Inuisibilia dei à creatura mundi. 86.C.127.A
Cum cognouissent deum,nõ sicut deum glorificauerũt.113.B
Et obscuratum est insipiens cor eorum. 139.F
Dicentes se esse sapientes,stulti facti sunt. 41.L.138.C.D
Detractores, deo odibiles. 89.D.E.& 140.A
Ignoras quoniam benignitas dei ad pœnitẽtiam te adducit? 127.L ij.
Thesaurizas tibi iram in die iræ. 87.G
Secundum autem duritiam tuam,&cor impœnitens. Ibid. H
Et si Abraham ex operibus iustificatus est,habet gloriam, sed non apud deum. 178.H iiij.
Gloriamur in tribulationibus. 81.E v.
Cum inimici essemus,reconciliati sumus deo per mortem filij eius. 229.E.F
Spes non confundit,quia charitas dei diffusa est. 151.M
Charitas dei diffusa est in cordibus nostris. 214.B.C
Non sicut delictum,ita & donum. 228.M. A primo homine.
Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore. 76.M. vj.
Humanum dico,propter infirmitatem carnis vestræ. 75.B
& 290.H
Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ. 110.L. & 290.H
Scio quia non habitat in me,hoc est in carne mea bonum. 165.L.& 183.H vij.
Velle adiacet mihi, perficere autem bonũ nõ inuenio.261. L
Ecce. 263.B
Non enim quod volo,hoc ago. 183.G
Infelix ego homo,quis me liberabit. 83.B
Deus filium suum mittens. 101.C viij.
Non sunt condignæ passiones. 149.F.G. Si enim.
Vanitati creatura subiecta est non volens. 10. C. Nonne.
& 194.F.Vanitati.
Spiritus postulat pro nobis gemitibus. 41.L.Vis ne.& 166.F
Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei. 262.D.Cum igitur.
Diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. 71.F
Iustus.82. D.Et hæc.273.G.Quòd si.
Quos prædestinauit,hos & vocauit. 90.M.109.K
Et quos vocauit,illos & iustificauit. 73.I.117.L
Quos autem iustificauit,illos & magnificauit. 117.L
Qui proprio filio non pepercit. 82.C
Quis nos separabit à charitate Christi? 86.L
Certus sum,quia neque mors neque vita. 181.L.M
Non volentis neque currentis. 265.G.Quid enim ix.
Ignorantes iustitiam dei,& suam.Ibidem. H.
Quomodo prædicabunt,nisi mittantur? 169.I x.
Prope est verbum in ore tuo,& in corde tuo. 1.K. 86.G.
& 102.F
Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.9.K
Fides ex auditu. 153.M.
Ministerium meum honorificabo. 195.I.197.I.Nam qui. xj.
Noli altum sapere,sed time. 199.M. & 217.A
Inuestigabiles viæ eius. 178.D
Quis cognouit sensum domini? 213.I.Væ vobis.
Ex quo omnia,per quem omnia. 41.L.Deniq;.260.B
Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia. 125.A
Exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem. 22.H xij.
Rationabile obsequium vestrum. 135.G
Vt probetis,quæ sit voluntas dei bona. 259.I
Dico autem per gratiam,quę data est mihi,omnibus qui sunt inter vos,non plus sapere. 151.C.Et Apostolus.
Non plus sapere quàm oporteat sapere,sed sapere ad sobrietatem.88.D
Gaudere cum gaudentibus. 47.G.Quænam.& 128.C.
Prouidentes

Prouidentes bona non tantum coram deo, sed etiam coram hominibus. 95.I. Mihi.
Mihi vindictam,& ego retribuam,dicit dominus. 29.E
Vince in bono malum. 98.G
xiij. Omnis anima sublimioribus potestatib⁹ subdita sit.199.M
Omnis.
Quæ sunt,à deo ordinata sunt. 38.E.In nostra.& 200.A
Reddita omnibus debita. 2.I.K.& 91.E.Vis scire. & 88.G.
Nemini quicquam debeatis,nisi vt inuicem diligatis. 79.G
Puto.
Nox præcessit,dies autem appropinquauit. 12.E.148. M.
Paulus.
Carnis curam ne feceritis in desideriis. 104.F.252.I.
Non ergo. 285.F.Non sic.
xiiij. Non est regnum dei esca & potus. 89.I.& 90.B
Omne quod non est ex fide,peccatum est. 269.D.
Omne.
Quæcunq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. 77. B.G
Vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. 99.E

Ex epistola prima ad Corinthios.

1.Cor.i. Verbum crucis pereuntibus quidem stultitia est. 33.K
Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. 178.H
Placuit deo per stultitiam prædicationis, saluos facere credentes. 285.C.Quod si.
Quod stultum est dei,sapientius est hominibus. 102. D
Videte vocationem vestram fratres. 283.G. Videmus
Christus nobis factus est à deo sapientia & iustitia. 137.H.I
Factus est nobis iustitia,à deo patre. 229.A.
Non condemnabit.
ij. Oculus non vidit,nec auris audiuit. 11.M
Nobis autem reuelauit deus per spiritum suum. 127.A
& 259.C
Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum,qui ex deo est. 98.M.Trahe nos.
Spiritualis homo iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur. 256.E
iij. Cum sit inter vos zelus. 55.C.Audiamus.
Vnusquisque propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem. 219.K.Si semen
Adiutores dei sumus. 265.E
Fundamentum aliud nemo potest ponere. 95.D
Templum dei sanctum est,quod estis vos. 69.E.
Templum.& 157.F
Vniuscuiusque opus quale sit,ignis probabit. 95.C.D.E
iiij. Sic nos existimet homo,vt ministros Christi. 95.H.
96.K.Mihi.& 98.D.Mihi.
Iam quæritur inter dispensatores. 49.K.Erit
Mihi autem pro minimo. 96.K.Et si.& 98.D.Et vide. & 199.B.E. Nam.
Cui iudicat me,dominus est. 214.G.Transgressus.
Nolite ante tempus iudicare. 280.E.
Vnde nunc.
Laus erit vnicuique à deo. 59.D.Tunc inquit
Quid habes quod non accepisti? si autẽ accepisti. 271.A
Spectaculum facti sumus mundo, & angelis, & hominibus. 110.M
v. Pascha nostrum immolatus est Christus. 33.B
vi. Qui adhæret deo,vnus spiritus est. 175.F.G.Nunc vero.
Per arma iustitiæ à dextris,& à sinistris. 74.H
Glorificate & portate deum in corpore vestro. 73.E
vij. Infidelis si discedit,discedat. 212.H
Alligatus es vxori. 209.H
Virgo cogitat quæ domini sunt. 53.M
viij. Scientia inflat,charitas ædificat. 151.C.Ibidem.E
Si quis se existimat scire aliquid. 22.I. Propter. & 151. D.E
ix. Qui altario deseruiunt,cum altario participant. 284.C
Cum liber essem ex omnibus,omnium me seruũ feci. 252.C.
Vbique.
Omnibus omnia factus sum. eodem.D.Si item.
Sic currite vt comprehendatis. 272.H.Quorum.
Patres nostri omnes sub nube fuerunt. 152.I x.
Neque murmuraueritis,sicut quidam eorum. 116.M
Si quis se existimat stare: videat ne cadat. 22.K.
Propter hoc.
Non potestis calicem domini bibere, & calicem dæmoniorum. 189.E
Caput Christi deus. 128.H.Si enim. xi.
Non est creatus vir propter mulierem,sed mulier propter virum. 290.F.& 291.F
Conuenientibus vobis in vnum,iam non est dominicam cœnam manducare. 281.B.C
Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. 34.A
Ego accepi à domino,quod & tradidi vobis. 203.L.M
Si nosmetipsos diiudicaremus,nõ vtiq; diiudicaremur.163.F
Verendum.
Nemo in spiritu dei loquens,dicit anathema Iesu. 91.D xij.
Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. 40.I.
Nemo.
Alij per spiritum datur sermo sapientiæ. 111.H
Aemulamini charismata meliora. 280.I
Tu ergo.
Si charitatem non habuero,nihil sum. 143.G xiij.
Charitas patiens est,benigna est. 31.K.188.G
Charitas benigna est. 190.F
Charitas non quærit quæ sua sunt. 134.H.Si institerint.& 208.H
Charitas nunquam excidit. 141.K.Quod infirmum.
Ex parte cognoscimus,& ex parte prophetamus. 99.A
Nunc manent,spes,fides, & charitas,tria hæc: maior autem. 106. L. per totum sermonem.
Orabo spiritu,orabo & mente. 118.E xiiij.
Psallam spiritu,psallam & mente. 126.E.Credimus.
& 291.B.C.Sed tunc.
Ignorans,ignorabitur. 150.M.151.I.
253.H.Noueris.
Gratia eius in me vacua non fuit. 250.A. Age. xv.
Abundantius omnibus laboraui. 254.A. 257.B
Non ego autem,sed gratia dei mecum. 265.D.
Vnde.
Vnusquisque in suo ordine resurget. 256.M.& 283.E.F
Cum cœperint.
Vt sit deus omnia in omnibus. 96.G.Magnus
Stella differt à stella in claritate. 280.E
Ignorantiam dei quidam habent. 2.H.152.E
Sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis. 3.H.Veniet.& 110. K
Absorpta est mors in victoria. 67.B.C
Caro & sanguis regnum dei non possidebunt. 193.G
Vbi est mors victoria tua? 60.D

Ex epistola Pauli.2.ad Corinthios.

Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi. 15.H 2.Cor.i.
Sicut abundant passiones Christi in nobis. 75.L.
Bene ergo.
Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ.27.D & 57.F.& 130.M.& 141.A.& 199.A
Non enim ignoramus cogitationes vel astutias eius.208. ij.
C. Non enim.
Christi bonus odor sumus. 129.H.& 172.I.& 174.K.Ergo.
Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, iij.
quasi ex nobis. 148.A.Apostolus
Vbi spiritus domini,ibi libertas. 183.G
Quod in præsenti est momentaneum, & leue tribulatio- iiij.
nis nostræ. 81.F.82.E.Hoc nempe.
Si terrestris domus nostra. 71.C.D
Quamdiu sumus in hoc corpore, peregrinamur à domino. 270.F

Siue

Siue mente excedimus deo. 186.G
Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum, ſed nunc iam non nouimus. 64.C.Et ſi cognouimus.
Si qua in Chriſto noua creatura. 50 K
Obſecramus pro Chriſto reconciliamini deo. 116.M
v. Siue mente excedimus,deo. 26.L
vi. Ecce nunc tempus acceptabile. 248.C.Ecce.
vij. Contriſtati eſtis ſecundum deum. 203.C
viij. Prouidentes bona non ſolum coram deo,ſed etiam coram hominibus. 26.L.Prouidentes.
ix. Qui parcè ſeminat,parce & metet. 70.K.Siquidem 250.K.Agite.
Hilarem datorem diligit deus. 175.D
x. Epiſtolæ inquiunt, graues ſunt & fortes,præſentia autem corporis infirma. 140.L
Qui gloriatur,in domino glorietur. 85.B
Non enim qui ſeipſum commendat,ille probatus eſt. 85.C
Timeo ne ſicut ſerpens ſeduxit Euam. 91.C.Denique.
xi. Ipſe Satanas transfigurat ſe in angelum lucis. 92.D. Sed.
Libenter ſuffertis inſipientes,cum ſitis ipſi ſapientes. 252.B
Quis infirmatur & ego non infirmor? 143.M
Miniſtri Chriſti ſunt,& ego. 254.A
xij. Scio hominem in Chriſto. 276.G.H.Excedunt.
Audiui arcana verba,quæ non licet. 168.E.F. Nonne tibi.
Parco autem, ne quis me exiſtimet ſupra id,quod videt in me. 194.F.210.B.C.Terret.
Ne magnitudo reuelationum extollat me. 163.B
Sufficit tibi gratia mea. 276.L
Libenter gloriabor in infirmitatibus meis. 141.B.150.B
Cum infirmor,tunc potens ſum. 145.H.240.I
Licet plus vos diligens,minus diligar. 209. Si nemo. per totam epiſtolam.

Ex epiſtola Pauli ad Galatas.

Galat.i. SI adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus nõ eſſem. 197.K.Verum tu.
ij Viuo autem iã nõ ego,viuit vero in me Chriſtus. 26.A
iij. Sic ſtulti eſtis vt cum ſpiritu cœperitis,carne conſummamini. 149.E.283.K
iiij. Quando venit plenitudo temporis ,miſit deus filiũ ſuum. 1.K.Quando venit.& 133.H.Non venit.
Filioli mei quos iterum parturio donec. 186.F
Abraham duos filios habuit. 30.K.L
v. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum,ſpiritus autem aduerſus carnem. 25.B.& 28.K.L. & 46.E.72.I.K
Vt non quæcunque vultis,illa faciatis. 263.B.Cæterum
Si ſpiritu viuimus,ſpiritu & ambulemus. 91.K
vi. Vos qui ſpirituales eſtis. 275.K.Sed iam.
Alter alterius onera portate. 204.G.H.
Opus ſuum probet vnuſquiſque. 199.A
Qui ſeminat in carne. 76.L.Propterea.104.H
Mihi autem abſit gloriari,niſi in cruce. 26.C.65.K 141.B.& 229.I.Mihi.
Qui ſeminat in carne,de carne metet & corruptionẽ.104.H
Mihi mundus crucifixus eſt,& ego mundo. 26.A.B. Audi.
Quotquot baptizati eſtis, in Chriſto baptizati eſtis. 86.L

Ex epiſtola Pauli ad Epheſios.

Ephe.i. BEnedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti. 181.C
ij. Eramus ſicut cæteri filij iræ. 22.A
Propter nimiam charitatem. 31.D
iij. Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris. 34.C 36.C.D.& 295.L
Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit lõgitudo. 261.D
iiij. Soliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. 240.C
Chriſtus qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit. 37.B Qui enim.38.I
Deponite ſecundum priſtinam conuerſationem,veterem hominem. 299.A.Scio.
Eſtote imitatores dei,ſicut filij chariſſimi. 184.H v.
Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit. 76.I.K
Erunt duo in carne vna. 181.A.Quid reſtat.
Induite vos armaturam dei. 68.K vi.
Rectores tenebrarum harum. 78.A. 81.A.277.H. & cap.ſequent.

Ex epiſtola ad Philippenſes.

CVpio diſſolui,& eſſe cum Chriſto. 226.M Philip.i. Quis dabit.
Non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem deo. ij. 7.I.
Chriſtus ſemetipſum exinaniuit. 13.L.& 26.L & 229.K.
Omnes quæ ſua ſunt quærunt. 180.F
Et habitu inuentus vt homo. 177.F
Chriſtus factus eſt pro nobis obediens. 118.I
Dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris. 37.C
Deus eſt qui operatur in vobis & velle & perficere. 75.K & 265.F
Ego me non arbitror comprehendiſſe. 159.F.&254.F iij.
Gloria in confuſione ipſorum,qui terrena ſapiunt. 217.M
Noſtra autem converſatio in cœlis eſt. 59.E
Saluatorem expectamus. 3.K.61.D
Reformabit corpus humilitatis noſtræ. 158.A
Gaudete in domino ſemper,iterum dico gaudete. 11.F. iiij. & 89.M
Modeſtia veſtra nota ſit. 12.B.21.K
Omnia poſſum in eo,qui me confortat. 185.I. Quid ni.

Ex epiſtola ad Coloſſenſes.

COnuiuificauit vos cũ illo, condonãs vobis omnia delicta, delens quod aduerſus nos erat chirographũ decreti. 228.L.Satisfecit. Coloſſ.2.
In ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. 133.H. Neque.
Si conſurrexiſtis cum Chriſto,quæ ſurſum. 34.C. iij.
Quicunque. 39.H
Quæ ſurſum ſunt quærite,vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens. 1.G.Merito.& 10.A.39.H.L. & 59.F.
Væ nobis.
Mortui enim eſtis,& vita veſtra abſcondita eſt. 161.B
Cum Chriſtus apparuerit,vita veſtra. 35.M

Ex epiſtola 1.ad Theſſalonicenſes.

RApiemur cum illis in nubibus obuiã Chriſto in aera. 39.H.Erit enim 1. Theſſ.4.
In omnibus gratias agite. 129.A. v.
Alioquin. 130.F. Ad locum.
Cum dixerint pax & ſecuritas. 202.I
Sine intermiſſione orate. 92.M.Hæc autem.
Spiritum nolite extinguere. 248.L.M.Verumtamen.

Ex epiſtola.2.ad Theſſalonicenſes.

QVi extollitur ſupra omne,quod dicitur deus. 12.A 2.Theſſ.2.

Ex epiſtola.1.ad Timotheum.

CHaritas de corde puro & conſcientia bona. 98.C.& Auditis.192.M. 198.C 1.Timo.1.
Ignorans feci,in incredulitate. 21.E.F
Iuſtis non eſt lex poſita. 193.D.Itaque.
Soli deo honor & gloria. 78.G.Quid retribues. 184.I.K.Seruilis.
Obſecro primum fieri obſecrationes. 92.H.&118.C ij.
Primo.
Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit. 66.E
Non in veſte preciosa. 197.I. & ibidem.L. Clamatur.

iij. Qui bene miniſtrauerint,gradum bonum ſibi acquirent. 49.H.Bonum.
iiij. Spiritus manifeſte dicit. In nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide. 171.A
Corporalis exercitatio ad modicum valet. 280.I.Iam vero.
Exerce teipſum ad pietatem. 289.A
Nemo adoleſcentiam tuam contemnat. 204.L.Timendum.
v. Modico vino vtere propter ſtomachum tuum. 146.K.& 280.H.Sed.& 281.D
Viduas honora,quæ verè viduæ ſunt. 244.H.Neque.
vj. Habentes victum & veſtitũ,his cõtenti ſimus. 189.F.281.F
Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationẽ & in laqueũ diaboli. 71.I.98.A.Nam & per.
Solus deus habet immortalitatem. 183.C

Ex epiſtola.ij. ad Timotheum.

2.Tim.i. SCio cui credidi. 265.L.Denique.
Nouit dominus,qui ſunt eius. 7.H.
Seruum dei non oportet litigare. 195.F.Porro.
Vt reſipiſcant à diaboli laqueis. 328.I.Dixiſti
ij. Omnes qui pie viuere volunt in Chriſto. 208.K

Ex epiſtola ad Titum.

Ad Titũ. APparuit gratia dei ſaluatoris noſtri. 15.H.& 44.E. 108.E.&117.D.& 286.C.Sobriè.
ij. Apparuit benignitas & humanitas ſaluatoris noſtri dei. 13.L.& 17.K.& 95.A.
iij.

Ex epiſtola Pauli ad Hebræos.

Heb.i. POrtans omnia verbo virtutis ſuæ. 70.L.Apud. Nonne omnes adminiſtratorij ſunt ſpiritus,in miniſterium miſſi.10.D.& 47.C.Superni.& 54.L M.& 63. M.Sed & ipſos.& 77.M.& 125.C
ij. Nuſq; angelos apprehendit. 275.E.Nuſquam.
iij. Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius. 45.D
iiij. Non habemus pontificem,qui non poſſit compati. 30.I. & 275.F
Tentatum per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.79.H &163.I.Sciebat.
v. Didicit ex his,quę paſſus eſt obedientiam.275.C.& 163.I Sciebat.
vj. Terra ſæpe ſupra ſe venientẽ bibens imbrem , & germinãs herbã opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à deo. 26.D
x. Horrendum eſt incidere in manus dei viuentis. 75.I
xj. Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum,argumentum non apparentium. 76.G.228.E F.Scio
Sine fide impoſſibile eſt placere deo. 140.G
Sancti per fidem vicerunt regna. 35.K.L
Conualuerunt de infirmitatibus. 211.G.Quanta.
Pacem ſectamini cum omnibus. 70.F.Pax.
xiij Angelis hoſpitio receptis. 237.H
Non habemus hic ciuitatem manentem, ſed futuram inquirimus. 166.D.Vbi.

Ex Actis apoſtolorum.

Actorũ.i. COepit Ieſus facere & docere. 56.A.231.G
Videntibus illis eleuatus eſt. 276.I.A ſummo.
Nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. 38.E. Dico.
Cumq; intuerentur euntem illum. 37.D.Quid tamẽ.
Viri Galilæi,quid ſtatis aſpicientes in cœlum. 37.E.Prorſus.
Sic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum. 67.G
Hi omnes erant perſeuerantes vnanimiter in oratione. 39.E &52.M.Denique legis.& 40.E.
Præuaricatus eſt Iudas, vt abiret in locum ſuum. 75.G Pulchre.
Cum complerentur dies Pentecoſtes 41.A
Apparuerunt apoſtolis diſpertitæ linguæ. 40.L
Repleuit totam domum, vbi erant ſedentes. 40.M.Ita cum.
Repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto. 40.G.Conſtat.
Non ſicut vos æſtimatis, hi ebrij ſunt. 41.I. K.Alioquin. & 158.M
Diuidebatur ſingulis,prout cuique opus erat. 281.G iiij
Multitudinis credentium erat cor vnum,& anima vna.Ibidẽ. H.Multitudinis.
Obedire deo oportet magis,q̃ hominibus. 190.H v.
Et ſubito circunfulſit eum lux de cœlo. 21.B.Magnifice. ix.
Saule Saule,quid me perſequeris. 21.A.Saule.
Domine,quid me vis facere? 21.F.Et ille.
Surge,& ingredere ciuitatem 21.G
Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei. 65.F xiiij
Non facio animam meam preciosiorem me. 146.F xx.
Merito.
Beatius eſt dare, q̃ accipere.212.F.epiſtola centeſima.Si minus.222.B.Erras.

Ex epiſtola Iacobi apoſtoli.

OMne datum optimum, & omne donum perfectum. 80.E Iacob.1.a
Voluntariè autem nos genuit verbo veritatis. 98.K Gratias.133.B.At vero.
Si quis auditor eſt verbi,& non factor. 45.F
Fides ſine operibus mortua eſt. 198.G ij.
Lingua modicum quidem membrum. 34.I.& 89.C.D.E iij. F.G
Linguam nullus hominum domare poteſt. 34.I
Quæ deſurſum eſt ſapientia,primum quidem pudica eſt, deinde pacifica. 14.B.& 35.F.& 92.E
Petitis,& non accipitis ,eo quòd male petatis. 99.L. iiij. Neque.
Humilibus deus dat gratiam. 29.G.& 198.I
Vita hominis,eſt vapor ad modicum apparens. 104.G
Non plus ſapere,q̃ ſapere oportet. 151.C.D.E
Scienti bonum facere,& non facienti,peccatum eſt illi. 151.E &178.G
Confitemini alterutrum peccata veſtra 298.A.Sufficit. v.

Ex.j.epiſtola beati Petri apoſtoli.

VOs autem genus electum, regale ſacerdotium. 119. D. 1.Pet.2.
Obſecro vos tanquam aduenas & peregrinos. 25.M
Humiliamini ſub potenti manu dei. 22.I.Propter. v.
Omnem ſolicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniã ipſi eſt cura de vobis. 76.C.& 173.B

Ex epiſtola.j.Ioannis.

QVod fuit ab initio,quod audiuimus,quod vidimus oculis noſtris. 32.B Ioan.1.ca
Nolite diligere mundum,neque ea quæ in mundo ſunt. 36.C.& 94.L ij.
Omne quod in mundo eſt,concupiſcentia carnis eſt, & cõcupiſcentia oculorum,& ambitio ſeculi. 36.C.& 284.E
Mundus tranſit,& concupiſcentia eius 213.G.H
Scimus quoniã cum apparuerit, ſimiles ei erimus. 146.M iij.
Non diligamus verbo,neq; lingua. 210.K.Breues.&159.I.K & per totum ſermonem vtiliter.
In hoc eſt charitas non quaſi nos dilexerimus deum. 76. iiij. A.B
Deus charitas eſt:& qui manet in charitate. 175.F.G.& 184. I.& 193.B.Lex.
Perfecta charitas foras mittit timorem.Ibidẽ.E. Nam quòd legitur. 274.D.Nunquam erit.
Omne quod natum eſt ex deo,vincit mundum. 35.I.K v.
Hæc eſt victoria quæ vincit mundum. 13.B
Quis eſt, qui vincit mundum, niſi qui credit, quoniam Ieſus

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

est filius dei.35.L.Vides.
Hic est,qui venit per aquam & sanguinem Iesus Christus. 35.M
Tres sunt qui testimonium dant in cœlo,pater,verbum,& spiritus sanctus. 36.D.109.C
Omnis qui natus est ex deo, non peccat.22.K.& 84. E.Scimus.139.G.H.& 264.A

Ex epistola Iudæ.

Iudæ epistola. HI sunt qui segregant semetipsos, animales spiritum non habentes. 22.D.& 55.C.D.Audiamus

Ex Apocalypsi.

Apoc.3. v VTinam calidus esses aut frigidus. 49.K. Oportet.
Ego quos amo arguo & castigo. 85.E
Vidi in dextera sedentis supra thronum,librum signatum sigillis septem. 33.G.H.I
Et ego flebam multum, quoniã nemo inuentus est dignus aperire librum. 14.I. Merito.
Ecce vicit leo de tribu Iuda. 108.M
Erat numerus eorum millia millium. 93.B
vj Sub altare dei audiui voces occisorum, alias. Vidi subtus altare animas interfectorum propter regnum dei. 58.C
Sic enim.
Sustinete modicum tempus donec impleatur numerus fratrum vestrorum. 57.L.& M.Propterea.
Et datę sunt illis singulæ stolæ albæ. 10.C
Lauerunt stolas suas. 33.C vij.
Ascendit fumus aromatum in conspectu domini de manu angeli. 54.M.Ministrant enim. viij
Signum magnum apparuit in cœlo. 51.M xij
Mulier amicta sole. 52.B.C.D.E
Et luna sub pedibus eius. 51.M
Et in capite eius corona stellarum duodecim. 52.F.In capite. & Ibidem.K.Offerantur.
Cantabãt quasi canticum nouum. 5.C.D
Hi sequuntur agnum,quocunque ierit.58.A.Sed si vis,& B xiiij
Sine macula sunt. 58.A
Amodo iam dicit spiritus vt requiescant à laboribus suis. 57.G
Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem. 69.I.K.& 143.B xxj
Et audiui vocem magnam de throno.Ibidem.B.C.Et audiui.
Absterget deus omnem lachrymã ab oculis sanctorum.285.I
Ecce noua facio omnia. 11.H
Qui audit, dicat veni. 207.B

Finis indicis sententiarum
vtriusque testamenti.

Index potiorum sententiarum

IN OPERA DIVI BERNARDI PRIMI ABBATIS

Clareuallis per ordinem literarum dispositus.

ABbas,episcopꝰ & canonicus , quo pacto inuestituram sumãt. 32.F
Abbates nõnulli redarguuntur ꝙ sub humili habitu & tõsura superbè sapiant. 200.C.& 281.I.K
Abbatum cura plerumq; augetur cũ minui putatur. 204.I
Abbatum negligentia ad comprimendum luxum vestium & alimentorum culpatur. 281.I
Abiectione non gaudere,minus est à perfecto. 239.C.D
Abiicere à nobis oculum vel pedem , quid sit. 55.G
Abiiciamus opera tenebrarum. 12.E
Abrahæ duo sinus,vnus in inferno obscurꝰ, alter in paradiso luminosus. 58.E.F
Abrahæ seruus quærit puellam, quam præparauit Abraham filio suo: quærit angelus puellam,quam præparauit deus pater filio suo. 51.L
Abrenunciantes nouiter seculo, sustineant deum in patientia. 21.H
Abscondere bona nostra vtile magis, quam ostendere. 3.B.C
Abstinere à carnalibus desideriis debemus. 25.M
Abstinentiæ singularitas scandalo fuit. 169. I.K
Abstinẽtia tractatur. 20.K.& 36.C.& 146. H.& 171.E.F
Abusio magna.& magna nimis,vt diues esse velit vermiculus vilis. 35.A
Abusus lugendus,quo vitia reputantur virtutes:& econtra. 280.M
Accedendum ad deum est, non irruendum. 147.B
Accedere potest ad deum per gratiam, qui peccando ab eo recedere potuit:& econuerso. 184.E
Acceptio personarum pessima. 255.B
Accessum ad deum habemus per Mariam. 2.E
Acedia fortassis interuenięti tędio vel torpore non diffidas, nec etiam abundantia extollaris. 136.I.K.L
Actione quandoque pręponimus inferiora, affectu superiora præferentes. 159.D E
Actiua vita,via est ad contemplationem. 157.C.D
Ab Adam & Eua primis parentibus peccatum & miseriam traximus. 215.B
Adã à qua gloria & honore ceciderit.150. F.G
Adam contemplatione deuota clamat, Fili Dauid,miserere mei. 17.D
Adam nobis duo reliquit,laborem & dolorem. 31.M
Adam pro morsu pomi vetiti, fugit à facie dei: quo igitur fugiemus in die iudicij, pro peccatis nostris? 94.K
Adę deiectio & miserabilis humiliatio.150. I.K
Adæ quod dicitur, similiter & nobis dictũ. 284.I
Adesse dominum qualiter percipere poterimus. 164.G
Adesse vel abesse verbum percipitur, quod tamẽ aduenire, vel recedere nõ sentitur. 178.C.D
Addiscere volentes non recto fine, increpãtur. 151.B.C.D
Adhærens deo,vnus spiritus est, sed non vnum cum eo. 175.E.G
Adhęrere Christo,est actiones nostras ad iustitiã dirigere & passiones propter iustitiam sustinere. 32.C.D
Adiurantur filiæ Hierusalem, id est adolescentulę,ne sponsam dormientẽ excitẽt. 160.M
Adiutorium diuinum,q̃ nobis sit necessariũ. 12.H.& 185.K
Adiutorij diuini inhabitator per non inhabitantes cognoscitur. 70.M
Adiutorio sunt electis peregrinantibus angeli,& spiritus beati. 180.H.I
Adolescens verbosus,iustitiæ hostis.257.L
Adolescẽtior dicitur homo carnalibus cõcupiscentiis deditus. 156.M
Adolescentiori filio cõparatur populus gẽtilis,seniori Iudaicus.131.D.& per totum sermonem.
Adornãdus est thalamus humilitate & pauertate. 9.I
Aduentus Christi saluatoris nostri necessarius. 4.D
Aduẽtus Christi occultus, cui venienti assurgere debemus. 7.K
Aduentus domini corporis. 1.G. H. &. 2.H.10.G
Aduẽtus domini spiritalis,seu visitatio domini, quomodo præsentiri potest. 164. C.D
Aduentus domini in mentẽ, quæ sint signa & prænuncij. 147.C.D.& 165.H
Aduentus domini triplex. 2.H.& 3.G
Aduentus domini triplex vtilitas. 4.C.D
Aduentus filij dei ratio quæ, & quis, vnde, quo,ad quid,quando,& qua venit. 1.B. & G.H
Aduentus nomẽ,& aduentus ratio qualiter differant. 1.A
Aduentus domini deuote celebrandus est. 3.A
Aduentus domini,& sex circunstantię eius. 1.A. per totum.

Aduentu

Aduentu domini Iesu sua manifestanda est benignitas. 18.A
Aduentũ domini qualiter celebrare debeamus. 3.A.B.G
Aduentum domini (sicut ab ea qui expertus est edocemur)ignis prędedet,& inflãmabit in circuitu inimicos eius. 40.E.F
Aduentum domini in luxu ciborum ducẽs, Christum inhonorat. 2.G.H
Aduenientis personæ cõsideranda maiestas, dignationis magnitudo, charitatis latitudo,humanæ naturæ exaltatio. 2.F.G
Aduersarius cui consentire nos oportet in via deus est. 185.G
Aduersarius habet ignem suum. 22.E
Aduersitas multos frangit, prosperitas plures extollit. 30.C
Aduersitati tria sunt opponenda. 119.K
Aduersus os loquentium iniqua sufficit bonorum opinio cum testimonio conscientiæ. 139.M
Adulatores & detractores,qualiter capiendi sunt. 169.C.D
Aduocatus fidelis, qui non quærit, quæ sua sunt. 207.C
Aduocatorum versutia. 253.A
Affectãti cœlestia, terrena nõ sapiũt. 215.D
Affectio alia,quam caro giguit, alia quã ratio regit, alia quam condit sapientia. 159.I
Affectiones diuersę secundũ diuersos actus & diuersas differentias reperiuntur.126. C.D
Affectiones simplices naturaliter ĩsunt, additamenta vero ex gratia. 263.B
Affectionum ordinatę virtutes sunt, inordinatę vitia.107.H. & per totum sermo.
Affectione carere vitiosum est.Et ibi de triplici affectione. 159.I.K
Affectionum animæ mutabilitas, diuina mutat nomina. 85.G
Affectus charitatis cuiq̃, quamuis iniquo & inimico denegandus non est. 159. M. & 160.A
Affectus liber est. 226.D
Affectus mirabilis dilectionis sponsæ,quem eructat præ nimio amore dilecti sui.172. B.& per totum.
Affectus siue ꝓfectꝰ animę,tres sunt.124.L
Affectus suas etiam voces habet. 172.D.& 181.H.I.& per totum vtiliter.
Affectu intellectui, & intellectu affectui repugnantibus,vita infernalis est. 39.M
Affectu seu auiditate nihil, q̃is vile monacho,desiderandum est. 98.B
Affecti pauci reperiuntur, illuminati & intelligentes plures. 39.L
Affici plus debemus quibusdam,quę ad nos non spectant,q̃ his qui spectant. 159.D
Affinitas animæ ad verbum. 182.C
Affirmans veritatem,quam nescit, mẽtitur, proferens vero dubie mendaciũ,an mentiatur. 134.A
Afflictorum proprium , vt carere miseria, perfectam beatitudinem arbitrentur. 76.H
Affluentia sapientiæ, est confessio propriæ iniquitatis:gratiarum actio,sermo ædificationis. 88.E
Ager,thesaurus,& margarita,tria denotãt. 110.A.B
Agnosce homo dignitatem tuam, agnosce q̃ grauia sunt vulnera, ꝓ quibus necesse fuit Christum vulnerari. 14.F
Agnoscitur in Christi incarnatione longitudo breuis , latitudo angusta , altitudo subdita,profunditas plana. 5.K
Agnus & columba, in quibus conueniant. 18.F
Agnus totus suauis. 11.H
Alæ duæ,agnitio & deuotio. 62.B
Alæ sex vni ex Seraphim,& alæ sex alteri, quid significent. 62.A
Aliis aliud, aut aliter loquendum est. 123.A
Aliter domini,aliter angelorum, aliter hominum statio. 62.I
Aliud est hoc vel illud opinando sentire,& aliud temerè adfirmare quod nescias. 134.A
Aliud est nosse deum,aliud timere.139.F.G
Allicit nos deus ad regni cœlorum ingressum cõminatione,cupiditate, & amore. 94.M.& 95. A
Alloquitur Bernardus angelũ,qui Iesum in monte Oliueti confortabat. 66.C
Altaria quibus vota superponere debemꝰ. tria sunt. 120.H
Altari seruiens,de altario viuat. 189.F
Altercatio institiæ,pacis,veritatis, & misericordiæ pro humani generis reparatione.27.K.L.& per totum sermonem.
Altitudo omnis se extollẽs aduersus scientiã dei,deiicitur,& de familiaritate, quæ inter deum & hominẽ contrahitur. 174. A.B
In alto nil altum sapere,nil deo charius: hominibus nil rarius. 217.A
Ama nesciri,& laudet te os alienum. 15.A
Amare an debeamus affectuali,an actuali amore. 159.H
Amare Christum dulciter, quibus indiciis cognoscitur. 135.L
Amari indignus dignoscitur, qui indignus castigatione censetur. 154.F.G. & seq.
Amari,timeri,& honorari,quomodo differenter exigit deus.184.I.& per totũ sermonem valde vtiliter.
Amari vult deus non solum dulciter, sed & sapienter. 135.G
Amemus Christum , quia nos ab eo amari præsentimus. 214.A
Amabilem nobis Christum facit præcipue passio eius pro nobis. 135.I
Amandi tres differẽtię,hoc est caste,sanctę, ardenter. 126.D.E
Amandus est deus affectuose,circumspecte, dulciter,fortiter, & prudenter. 94.L.& 135. L
Amandus valde à nobis est, per quẽ sumus, viuimus,& sapimus. 135.H
Amans anima votis fertur,&c. 178.C
Amans quilibet vigilat & obseruat, & beatus quem dominus inuenerit vigilantem. 164.C
Amanti nihil difficile. 29.L
Amatę rei subtractio, desiderij augmẽtatio est. 160.C
Ambitio causa furoris. 218.A.B
Ambitio cæca. 179.G
Ambitio latere vult. 217. L. & ibi pulchre culpantur ambitiosi.
Ambitio mater hypocrisis. Ibidem.
Ambitio prælationis reprehẽditur. 199.H.I & 217.L.M
Ambitio culpatur. 8.M.& 38.G.H.& 72.L M.Plane.& 253.B.& 255.G.& 257. F
Ambitionis impudentia. 106.A.B
Ambitionis malum. 255.G
Ambitionis malum insatiabile. 199.I
Ambientium diuersa genera 257.I.K
Ambulabat apostolus quando dicebat: Nõ Arbitror me comprehendisse. 159.F
Ambulat dominus super pennas ventorum. 119.H.Ambulat.
Ambulare qualiter debeamus. 22.C
Amicitia pauperum, regũ amicos cõstituit, amor paupertatis reges. 112.I.K
Amicitia vera est charitatẽ in deo habere. 210.L
Amicitia vera obiurgationem habet,adulationem nunq̃. 238.B
Amicitiæ verę tunc erunt, si veritatis fuerint fœderatę consortio. 208.B
Amicissimos oportet esse Christo sponso pastores, custodes sponsæ eius ecclesiæ. 180.B C
Amicus mundi,excluditur à cõcilio amicorum dei. 213.G.H.I
Amicus ad nos veniens de via, quid significet. 109.D
Amissum non immerito reputatur,quod ingrato datur. 94.C
Amatores seculi infœlices. 214.D
Amor ab amando dicitur, non ab honorando. 184.I
Amor ardens,quo anima diligit deũ.126.C & per totum sermonem.
Amor carnalis Christi, etsi eiusdem amori spirituali postponatur,est tamen multum vtilis & bonus. 137.A.B.C
Amor carnis hominis supra carnẽ Christi, reprehenditur. Ibidem.
Amor castus.126.C.D.vtiliter & deuote.
Amor Christi,animam Mariæ pertransiuit. 145.I
Amor de deo triumphat. 170.B
Amor dei ad animam sibi dilectã, valde cõmendatur. 159.L. M
Amor cordis est quodammodo carnalis. 135.B
Amor dei,amorem animæ parit. 174.C
Amor dei zelum parit, amor proximi mansuetudinem. 156.B
Amor diuinus flagrãs & vehemens esse debet.172.D.& 184.H.& 186.A.& 215.K. L.& 184.M.166.A.& 251.I
Amor dominum nescit : omnes ex æquo intuetur. 166.A.& 184.H.& 251.I
Amor est deus. 166.A.B
Amor est nexus perfectissimus. 184.H.I
Amor facit affinitatem & cõformitatem animæ ad verbum. 184.H
Amor fidelis & syncerus non est,vbi dubietatis scrupulus retinetur. 225.G
Amor iustus si quod propriis voluptatibus subtrahitur, fraternis necessitatibꝰ non negetur. 272.L
Amor mundi mox finiendus est, amor verus non ita. 213.G.H
Amor mundi eludit amatores suos. 129.D
Amor Petri. 136.A
Amor præceps & vehemens, nec iudicium præstolatur,nec cõsilio tẽperatur,nec pudore frenatur,nec rationi subiicitur.181. H.& 127.G
Amor ꝓprię quietis, præiudicare nõ debet.

sanctæ obedientiæ actibus. 157.C.D
Amor pudorem, modum, & consilium nescit. 177.C
Amor purus, mercenarius non est. 184.L
Amor purus de spe vires non sumit. Ibidē.
Amor quinque partitus, quinque etiam sensibus adaptari potest. 86.H
Amor reuerentiam nescit. 184.H
Amor sanctus nō verbo æstimādus est vel lingua, sed opere & veritate. 181.H
Amor sibi abundat, & vbi venerit cæteros in se omnes traducit & captiuat affectus. 184.I
Amor sicut nec odium, sic nec veritatis iudicium nouit. 275.L
Amor spūalis à carnali discernitur. 148.H.
Amor sponsi fecit vt omnium dominus, dominum se nesciat, sed dilectum. 156.H
Amor tenax, & indissolubilis, quo anima tenet sponsum, & qualiter spōsus in finem seculi reuertetur ad synagogam saluandam. 181.H.& per totum sermonem.
Amor triplex, seruilis, mercenarius, & filialis. 193.A.& per totam epistolam.
Amor triplex tria excludens, quæ non sunt ex patre, propter quod ter fuit Petrus interrogatus. 94.L
Amor tui, tuum contra te iudicium fallit. 275.M
Amor vbi est, labor nō est: sed sapor. 186. B
Amor vehemens, non attendit qua verborū serie ebulliat. 172.E.&per to.serm.
Amor verus seipso contentus est. 272.E
Amor verus est, quo veritas adamatur. 180.K
Amor vino comparatur. 158.M
Amoris dei suauitas experimento & nō ratione percipitur. 172. B.& per to.serm.
Amoris diuersæ species. 86.H
Amoris diuini violentia. 170.A.B. 184.L
Amoris excessus. 181.H.& 273.C
Amoris incentiua describuntur. 160.E
Amoris magna potentia. 182.A
Amoris mira commendatio. 184.G
Amoris ordo, ad nos, ad deum, ad proximū. 272.K.L
Amoris proprietas, eleganter & valde vtiliter tractatur. 184.H.& per to.ser.
Amoris rectus ordo. 192.E
Amoris virtutes, proprietates & dotes miro modo deducuntur. 181.H
Amoris vis magna in martyribus. 273.E
Amori cedit maiestas. 166.B
Amorem diuinū, teste apostolo, neq; mors, neq; vita &c. tollere potest, sed sola voluntas nostra, quam ideo tanta enumerādo non adiecit apostolus. 86.L
Amorem præcedit iustificatio, præcedit & timor. 213.K
Amore zelante & feruido debet ardere amicus sponsi. 134.L
Amores duo sunt, carnalis & spiritualis: ex quibus quatuor modi diligendi colligūtur. 117.C
Amplexatus est nos Christus per laborem & dolorem nostrum. 32.C
Angelus, animæ deum inuenienti & ei vnitę congaudet. 147.C.D
Angelus confortans eum, id est Christum, deuote deducitur. 66.C
Angelus, dies, virgo Maria dies. 66.C
Angelus Gabriel cur ad Mariā, & non alius missus fuerit. 4.G
Angelus magni consilij Christus, homini ad imaginē trinitatis facto, tria proposuit, seruitutē, vtilitatem, asperitatem. 109.M
Angelus malus ingerit malum, sub specie boni. 149.G.H
Angelus Mariam salutans, cur dixerit, dominus tecū, & non potius dominus in te. 7.A
Angelus mulieribus apparens, cur stola cādida dicitur fuisse indutus. 33.C.D
Angelus quare ostio clauso intrauerit ad Mariam. 6.L
Angelus quærit puellam, quā dominus præparauit filio domini sui, sicut seruus Abrahæ puellam, quam præparauerat deus filio domini sui. 51.L
Angelus Mariam vitæ sociam visitat. 53.M
Angelus an habeat corpus sibi naturale, v t homo an simplici spiritali substātia subsistēs sumat id, cum opus est, & opere expleto reponat. 125.F.G
Angeli ab hominibus diligi debent: nam & homines ab angelis diliguntur. 78.F.G & 180.F
Angeli adstant orantibus. 126.E.F
Angeli corporibus vtuntur ad opera exercenda. 125.B.C
Angeli & cæteri supercœlestes spiritus ꝑ mensura, qua deū capiunt & intelligūt, eum quoq; ipsi diligunt. 135.D.E.F
Angeli & sancti viri à nobis adsumpti ecclesiam custodiunt. 180.H.I
Angeli exhibent iustitiam deo, pacem inter se, gaudium sibi. 90.D
Angeli extollentia in furore deiecta est, ho minis autem in ira. 173.K
Angeli multa bona in nobis inuenire delectantur. 55.B. & seq.
Angeli nec bruta ad ea capessenda, quæ spiritualem creaturam beatam faciunt, corporibus adiuuātur, sed solus hominis spiritus, qui inter supremum & infimum tenet locum, indiget. 125.B. Et per totū sermonem.
Angelo magnum est ministeriū esse Christi. 62.I.K
Angelo nostro debemus reuerentiam pro præsentia: deuotionem pro benevolētia, fiduciam pro custodia. 78.F
Angelis deus, quid, quibus, & de quo mandauerit custodiendum. Ibidem.E
Angelis etiam Christus est redēptio. 137.I
Angelis melior factus est Christus. 177.I
Angelorū agmina ab hominibus visa sunt. 152.L.M
Angelorum auxilium implorandū est. 88.I
Angelorum custodia maceria est vineæ, id est ecclesiæ. 152.L.M
Angelorum deus, etiam hominum deum se nominat. 132.C
Angelorum & sanctorum gloria, complementum sumit ex ecclesiæ complemēto. 173.D.E
Angelorum nouē sunt ordines, qui pulchre distinguūtur. 134.M
Angelorū vitæ ascensio & descensio. 77.H
Angelos deus collocauit nō in sūmo, sed in tuto: homines vero nec in summo, nec in tuto, sed in cauto. 78.A
Angelica salutatione Maria se reputabat indignam. 53.L.M
Angelica & humana natura per duo Seraphin intelligitur. 61.H. & consequenter.
Angelicæ salutationis, & euangelij, Missus est, expositio. 4.E. & per quatuor homilias.
Angelicus ascensus & descensus vicissitudine caret. 70.A
Angelica vita, virginitas. 53.M
Anguli & latebræ omnino fugiantur. 45.H
Anima à deo derelicta, redire plerumque vult & non potest, tanta est in reditu difficultas. 185.B
Anima ad imaginem dei facta cæteris occupari potest, repleri nullo modo potest. 285.A. Panis namque.
Anima animans votis fertur, trahitur desideriis, &c. 178.C
Anima animæ nostrę, deus est. 86.K.& 101.I
Anima captiuatur in quatuor. 121.D
Anima castificato corde, nihil præter deum quærit. 99.C.D.E
Anima cupiēs sedes seu sola tabernaculum dei fieri, non sit intricata forensibus causis. 143.F.G
Anima damnata, misera est. 154.H.I
Anima de cœlo est. 143.B.
Anima dei studiosa, tria non cessat inquirere, iustitiam, iudicium, & locum habitationis. 148.G.H
Anima deo chara iuxta varias sui dispositiones & affectus ipsum videt transformatum. 147.E.F
Anima deuota amore vulnerata dicere potest: Noli me considerare, q̄ fusca sim. 145.K
Anima deuota cupiens fieri sponsa dei, studeat ambas genas intentionis speciosas habere. 153.H
Anima deuota verbū quærit, propter septē sibi vtiles causas. 185.F.G.& per totū ser.
Anima deum videns, nō aliter eum videt, q̄ si sola videatur à deo. 174.D
Anima discedente à corpore, lingua silebit & omnes sensus obmutescent. 3.M
Anima dign⁹ est hospes: digna igitur ab hospite suo honorari. Ibidem.
Anima donec purgata perfecte fuerit, nō vi deo qualiter illi aptari posset, quod dicitur: Ostende mihi faciem tuam. 168.K
Anima dotata stipataq́ue virtutibus in se gerens spōsi similitudinem, audet eo se nubilem exhibere, quo se cernit similiorē. 185.E.F
Anima est sedes Christi, vbi libenter inhabitat. 143.E
Anima etsi plurima ingenij viuaciter comprehendat, se tamen vt plurimum ignorat. 84.L
Anima fidei deuotio est, fides vero, quæ non operat ex dilectione, cadauer est. 140.E
Anima humana, similis est verbo in simplicitate, & in arbitrij libertate. 182.B.C
Anima hospes nobilis est corporis. 3.M
Anima in carne inter spinas versat. 158.C.D
Anima in culpam corrupta, fecit vt corpus corrumperetur in pœnam. 3.K
Anima immortalis est vita naturali, sed non spirituali. 184.B
Anima in se habet vnde moueatur aut stare cū verbo, aut redire, si mota fuerit. Ibidē
Anima in spiritu ambulans, domus est spōsi. 157.F

Anima in sui conditione accepit etsi non esse, posse tamen esse beata. 183.B
Anima magna res est, quæ Christi sanguine redempta est. 201.K
Anima multis patet insidiis. 146.D
Anima ne per ignorātiam in vanum currat, petat humiliter consilium à domino, qui se negare non poterit, tantum vt humiliter, deuote & perseueranter petat. 185.H
Anima nihil inuenire potest accommodati⁹ ad se humiliandum, quàm si se in veritate inuenerit. 151.F
Anima non est imago dei, sed ad imaginem & imaginis capax. 182.C
Anima non se prius vnitam deo, nec ei perfecte adhærere putet, donec illum in se, & se in illo manentem persenserit. 174.C
Anima nondum affecta, sed magis compuncta recordatione peccatorum, non sponsum quærit, sed medicum. 147.L
Anima post mortem diffusa, iam quomodo voluerit, non erit, vt necessario in seipsa maneat vel inuita. 103.G
Anima primo omnium scire seipsam debet. 151.F
Anima prior reparanda est, deinde corpus. 3.K
Anima qualis esse debeat, vt ei intēdat de⁹. 173.I.K
Anima qualiter crescat & extēdatur, & qualis à deo esse requiritur, vt ei placeat. 143.F.G
Anima quàm diu premitur à spiritu seruitutis, parūq́; habet de spe, de timore plurimū, non est ei pax neq; requies. 160.K
Anima quantæ sanctitatis esse requiratur, vt cum sponsa ecclesia dicere præsumat, dilectus meus mihi, & ego illi. 173.I
Anima quantūcunque vitiis corrupta, adhuc per amorem castum & sanctum redire potest ad similitudinem Christi. 184.F & per totum sermonem.
Anima quærens deum, prœuenitur ab eo vt quærat. 185.A.& per totum serm.
Anima quæ adhuc in tristitia est, beneficio non gaudet, sed indiget. 128. I
Anima quæ perfecte diligit, nupsit. 184.H
Anima quæ secundum carnem viuit, viuens mortua est. 183.C
Anima quę semel à domino didicit & accepit intrare ad seipsam, & gustare, q̄ suauis est dominus, nihil tantum formidat, qūo à gratia ne derelinquatur. 150.E.F.
Anima quę se singulariter in spe constitutā sentit, non iam in timore seruit, sed requiescit in charitate. 160.L
Anima queq; ad deum inclinans aurem suā, populumq́ue suum ac domum patris sui obliuiscens, rex Christus decorem illius concupiscet. 6.M
Anima quærit verbum, cui consentiat ad correptionem &c. 185.F
Anima quæq; eo pessima est, quo optima, si ipsum quod est, adscribat sibi. 185.B
Anima quo enucleatius suam agnoscit originem, eo amplius erubescat vitam habere degenerem. 184.G
Anima quomodo se cognoscere potest à deo diligi. 174.C
Anima quomodo corpus suum putetur diligere, quod eam variis afficit tormentis. 65.A
Anima quomodo cū deo perfecte vniatur. 175.E.F
Anima rationalis creando immittitur. 14.F
Anima rectitudinem perdere potest, sed nō suam magnitudinem. 182.D
Anima redire cupiens ad Christum, qualiter debeat. 184.G
Anima redire cupiens ad Christum, ad memoriam reuocat vnde veniat, defunctus suos in amaritudine recolendo. Ibidem F.G.& per totum sermonem.
Anima sancta cœlū est habens, solem intellectū, lunā, fidem, astra, virtutes. 143.E
Anima sancta cū dei sentit gratiā, agnoscit præsentiam: cum vero non, absentiā quærit, & rursum præsentiam quærit. 178.A
Anima sancta etsi plurimis decoretur virtutibus, nullam tamen earundem virtutum legitur sponsus concupisse præter decorem. 186.C.D
Anima sancta nō modo cœlestis est propter originem, sed & cœlum ipsum, propter imitationem virtutum. 143.F
Anima sentiat quod continet pagina. 161.A
Anima si ad modum spōsæ vigilet, salutabitur vt amica, consolabitur vt columba, amplexabitur vt formosa. 164.M
Anima si tam incrudita fuerit, vt nec etiam sua sufficiat perscrutari ea, quę foris sunt attēdat, agit palam & manifeste. 86.G
Anima similis deo manens, per peccatū dissimilis facta est, in simplicitate, in immortalitate & libertate. 183.K. & per to.ser.
Anima simplex est, sine vlla sensuum distinctione, se totam videt, & audit, & eadem inspiciens est & inspecta. 103.C
Anima sponsa dei q̄ caste, sancte, & ardenter amet. 126.C.D
Anima suam habet corruptionem, & corpus suam, corruptio animę tripartita est, corporis quadripartita. 111.I
Anima timore & amore velut duobus brachiis comprehendit. 261.F
Anima tribus potissimum dotatur, ratione voluntate, & memoria. 129.C
Anima verbo dei similatur per simplicitatē essentiæ, immortalitatē, & arbitrij libertatem. 182.L.M. & per totū ser.
Anima viatrix consolationem recipit contemplatione diuini luminis. 154.A
Anima vita est, viuens quidē, sed non aliunde, quàm seipsa. 183.A
Anima volens Christum in se habitare, tria debet considerare. 68.G
Animę ad deū fiducia tractatur. 184.E
Animę cupienti, nihil satis festinatur. 177.E
Animæ cutis & ossa quæ sint. 84.M
Animæ decor, humilitas & innocētia. 156.D
Animæ diligenti deum, corpus multum valet. 273.B. Ex occasione.
Animæ dissimilitudo. 184.K.& per totum serm. vtiliter.
Animæ diuinitatē contēplanti, rerū inferiorū imagines ab angelis ingerūtur. 154.A
Animæ dotes vt mereatur formosa dici, sūt sicut pelles Salomonis. 142. K.L
Animæ duo contraria, & multæ miseriæ. 69.L
Animæ duo brachia, intellectus & amor. 194.F
Animæ duo sunt loca, inferior quem regit, superior in quo requiescit. 112.H
Animę duplex pulchritudo, & qualiter anima ad verbum dei loquitur, & verbum ad animā, & quæ sint eorū linguæ. 156.C.D & per totum sermonem.
Animæ electorum per vineas significantur, & de prudentia carnis, quæ est mors. 145.L.& per totum sermonem.
Animæ & corporis diuersę impressiones. 58.I. Constat enim.
Animę & verbi similitudo & dissimilitudo. 183.L
Animę facies est intētio: cuius quæ sit pulchritudo, aut deformitas, solitudo, aut pudicitia declaratur. 153.E.& per to.ser.
Animę gust⁹ de diuina præsentia variatur ꝑ variis ipsius animæ desideriis. 136.K.L
Animę humiliationis causę cōtinentur. 151.F
Animæ idem est, esse quod viuere, licet nō quod bene & beate viuere. 182.L
Animę immortalitas tractatur. 183.C
Animę impedimēta multa tractantur. 129.C
Animæ incrementum. 143.F.G
Animæ latitudo, altitudo, pulchritudo. Ibi.
Animæ libertas. 183.D
Animæ libertas deturpari potest, sed non destrui. 184.B
Animæ malum, quid sit. 76.L
Animæ miseria de perditione imaginis & similitudinis dei. 183.L.& per totum sermonem vtiliter.
Animę paritas & disparitas, cum verbo tractatur. 183.B
Animæ prima forma obscurari potest, sed non exterminari. 183.L
Animæ quantitas æstimanda est de mensura charitatis. 143.G
Animæ quædā sunt in studiis spiritualibus fatigatæ, & in teporē versę vias domini tristi & arcte corde ambulantes. 147.M
Anima quærens deum, prœuenta est à deo. 185.B. & per totum sermonem.
Animæ retrocedentis deploratio. 150.F
Animę sal⁹ puidenda: animę enim, nō corpori est ad hoc tēpus adsignatum. 285.F
Animæ sanctę quando sine macula vel ruga existere dicantur. 58.A
Animæ sanctæ vita salubriter perdenda. 146.G
Animę sanctorum sua corpora recipere desiderant. 273.C.& per to.vtiliter
Animæ similitudo, simplicitas, æternitas, libertas. 182.L.M
Animæ similitudo peccatis fusca, & tetra, & fucata hypocrisi. 183.K.& per totum sermonem vtiliter.
Animæ simplicitas & similitudo non apparet duplicitate humanæ dolositatis, simulationis hypocrisis. Ibidem. M. & per totum.
Animæ simplicitas tractatur. 182.L
Animæ specialis gradus, quo cætera viuentia præcellit, tractatur. 183.A
Animæ sunt diuersę affectiones, secundum quas etiam ipse deus immutabilis mutari videatur. 85.G
Animæ suauissimum stratum. 57.I
Animæ tam impiorum quàm sanctorum ante Christi resurrectionē in tenebris erāt, sed impiorum in dolore & cruciatu, sanctorum sine dolore. 58.E
Animæ triplicem habent naturam. 58.I. Constat enim animarum.

Animæ vita à vita, simplex à simplici &c. 183.B
Animæ vita deus, corporis vita anima, à deo regi noluit anima, nequeat igitur ipsa corpus regere. 101.I
Animæ vita, & sensus qui sint. 86.G
Animę vnde est cãdor liliorum. Quòd spõsus pascit nos, & pascitur à nobis. Et qualis sit vnitas animæ sanctæ ad deũ. 175.B & per totum sermonem.
Animam peregrinari à domino, & in cœlis esse, quomodo cõcordari potest. 270.E
Animam suam pro ouibus ponere paratus sit, qui eas suscepit custodiendas. 145.F
Animam suam non pluris facere, quam se, qualiter accipiendum sit. Ibidem
Animarum saluti pertinens, q̃ auide suscipiẽdum sit. 44.C.D.
& sequentibus.
Animarum sanctarũ tres status pulchre deducuntur. 57.L.M
Animarum sanctarum voces Ioannem sub altari audiuisse, quid significet. Ibidem. K
Animi ægritudo cõtingit, aut cõuersionis nouitate, aut cõuersationis tepore. 128.I
Animum intendens inquirendę veritati solo veritatis amore, talis rẽ & causam habet honestam. 153.G
Animorũ diuersitas, vnde proueniat. 39.M
Animantia quædam etsi mala sunt, prosunt tamen vsu, etsi nõ vsu. 125.F. Quid enim.
Animalib⁹ nonę legis, sex alę insunt. 120.M
Animalibus quatuor, quatuor pennæ sunt. 120.M.
Anni nubiles & perfectę ætatis dicũtur spirituales, quantum ad merita. 123.H
Ante laborem sumere cibũ, & ante meritũ exigere præmiũ, ordo prępostер⁹. 157.D
Ante peccatum homo erat in actione & meditatione sine passione. 82.M
Ante ruinam exaltatur cor, humiliatur verò ante exaltationem. 116.E.& 149.M.
Apertas confessionis fenestras inueniat in nobis dominus. 164.A
Apis Christus. 2.B
Apis proprietates, & conditiones. Ibidẽ.C
Apologia Bernardi ad Vuilermum Clunia cen. 279.F
Apostoli dictum, quos prescíuit &c. significari videtur per caput, corpus, & pedes, quæ alis Seraphin velantur. 62.C
Apostoli nubibus comparantur. 5.I
Apostoli Petrus & Paulus, quare viri misericordiæ dicantur. 44.G
Apparet dominus quærentibus se. 147.C
Apparet in amaritudine medicus. 147.M Qui similiter.
Apparere quis volens alter, quam intus sit, pessimus. 154.M
Apparebit Christus in iudicio in forma hominis. 177.E
Apparuerat potentia in rerum creatione, sapientia in earum gubernatione, sed humilitas & benignitas in humanitatis assumptione apparuit. 13.L
Apparuit deus infirmis, vt fidem faceret, & desiderio satisfaceret perfectorum. 124. C.D
Apparitio Magorum non sola fuit. 18.E
Apparitiones septem post resurrectionem legimus, sicut ante passionem tres purgationes. 35.F.G
Apparitiones tres mirabiles fuerũt, sed harum mirabilior, trium Magorum. 18.H
Appellatione lęuę Christi comminationem supplicij, dexterę vero regni promissionem intelligamus. 160.H
Appellationes in causis magno & pio intuitu scrutari debent. 255.H
Appellationum vsurpatio. Ibidem.L
Appetitus gulæ & libidinis, quem finem habeant. 104.D
Appetitus reprimendus est, quem omnino extinguere non possumus. 95.G
Appetitus vanitatis est contemptus veritatis, & contemptus veritatis causa est nostræ cæcitatis. 194.D
Appropiat Christus de se loquentibus. 127.I
Aptitudo temporis, quo turturis vox audiri debuit. 166.C
Aqua conuertitur in vinum, quoties tristitia nostra conuertitur in gaudium, immo etiam conuertitur in panem. 65. B.C.D
Aqua timor domini. 20.B
Aqua triplex nobis per Christum apposita. 64.L.& per totum sermonem.
Aquæ sacræ scripturę valent ad lauandum, ad potandum, ad cibos coquẽdum. 137.F
Aquarum effusio, id est cogitationum cõfusio, terram facit inanem & vacuam. 111.A
Aquilæ dominico corpori assidentes tres sunt. 120.I
Arbitrij libertas, animam non minus insignem, minúsve similem verbo facit, immo etiam forte plus facit. 183.D
Arbor bona, puritas cordis. 220.E
Arbor habet venustatem in filiis, pulchritudinem in floribus, saporem & medicinam in fructu. 11.B
Arbores aliquæ sunt, quę non faciunt fructum, sunt, quæ faciunt, sed non suũ: sunt quæ faciunt fructum, sed non in tempore suo. 26.G.& per totum ser.
Arcana verba, quæ non licet homini loqui. 168.E
Arcæ duę sunt in veteri lege. 121.A
Ardor desiderij, faciem domini præuenire debet ad omnem animam, ad quam ipse est venturus. 147.C
Ardor & lux triplex fuit in Ioanne. 42.H
Ardere parum est, lucere vanum, ardere & lucere perfectum. Ibidem.E
Arguere & increpare interdum necesse est. 44.A
Arguitur peccator, inique deo se similem existimans. 184.D
Argumentum est superbiæ, priuatio gratię. 163.A
Argumentum validissimum, quòd pater & filius vnum sunt. Et anima igitur quę adhæret deo, non ante se existimet ei perfecte vnitam, donec illum in se, & se in illo manentem persenserit. 157.F
Arma ad custodiendum castrum nostri corporis. 68.I
Arma & scutum boni Christiani crux est. 66.L
Arma fidelium tria sunt. 120.A
Arma quibus principaliter communimur, quatuor sunt. 121.D
Arma virtutis, quibus arma nequitiæ expugnantur. 119.F
Aromata animæ quę sint. 34.H
Aromata à tribus deuotis fœminis empta, quid significent. 129.M
Aromata emant tres mulieres, mẽs, lingua, manus. 34.H
Aromata linguæ tria. Ibidem.H.I
Aromata mentis, nummo propriæ voluntatis emenda sunt. Ibidem.G
Arrogantia sextus gradus superbiæ, quid sit. 278.E.Credit.
Arrogantia quanta mala operetur. 38. F.G
Arrogantia triplex, & duplex ignorantia. 271.B.C
Artium mechanicarum, immo & liberalium ignorantia damnabilis non est. 151. A. B
Ascendere & descendere quomodo debeamus. 38.D.& sequentibus.
Ascenderit cur Christus in montem ad docendum turbas. 56.A
Ascendit Christus vt fides merito non priuaretur. 179.G.H. vtiliter.
Ascendit Christus crucem. 101.G
Ascensio & descensio domini. 109.E
Ascensionem geminam denotat Apostolus in eo quòd dicit, Quærere & sapere non infima, sed superna. 39.I
Ascensionum montes declarantur. 38.D & per totum sermonem vtiliter.
Ascensuri de conualle plorationis ad altiora semper tendere debemus. 118.L
Ascensus ad ciuitatem Hierusalem cœlestẽ, arduus est. 91.A
Ascensus montium virtutum. 109.I
Aspersio, inscriptio, inunctio & benedictio ecclesiæ, talia in nobis spiritualiter facta ostenduntur. 68.B
Aspirans dies, quis sit. 176.I
Aspis aurem cauda dicitur obturare, ne incantantis vocem audiat. 79.A
Astare deo, nobis necesse est, velimus nolimus. 199.F
Astutias maligni spiritus, qualiter cauere debeamus. 90.M
Assurgere volens ad diuinas laudes, duabus causis retrahitur. 128.I.K
Attendere debemus dei reuerentiam. 77.B
Attentio habẽda est in oratione & psalmodia. 126.G.& per to. sermonẽ
Auaritia currus quibus rotis & equis trahitur. 153.C
Auaritia culpatur. 128.D. & 137.A.
Auarus crumenæ suæ conformatur. Ibidẽ.
Auarus terrena esurit vt mendicus, fidelis vero contemnit vt dominus. 136.M
Author mirabilium deus, mirabilia operatus est in Maria. 119.L
Authoritates præcipientiũ, & qualitas præceptorum attendenda est. 267.B
Audire non debemus vnde lædamur, etiam si à religioso viro, vel etiam ab angelo proferatur. 89.F
Auditu & non visu peruenitur ad notitiam veritatis. 143.L
Auditus ad meritum, visus ad præmium. 144.C
Auditus certior est visu. Ibidem.C
Auditus inuenit, quod visum latet. Ibidem.
Auditus præcedit visum, & fides visionem. 154.A. Gradus.
Auditus, visus est præparatio. 153.M
Auditus visum præcellere declaratur. 161.H
Audita visa confirmant. 166.G

Auiditas sedula, qua sponsa dilectum per noctes quæsiuit. 178.K
Augustinus quodammodo coniugij legi videtur votũ continẽtiæ subiicere. 270. A
Augustinus & Gregorius fideles dispensatores. Ibidem.
Auriga virtutum, discretio. 159.C
Auris ad obediendum præparari debet. 144.C.D
Auris prima mortis ianua, prima aperiatur, & vitæ. Ibidem.
Aurora est in aduentu domini. 148.L
Aurum, id est verbũ vel sapientia dei, qualiter decoloratum est. 167.M
Austeritas vitæ, & paupertas summa memoratur. 14.M.
Auxilium dei duplex, correptio, & consolatio. 137.C

B.

Babylon & Hierusalem sunt in continuo bello. 122. E. Inter Babylonem.
Baptizari Christus voluit, nõ vt se, sed nos purgaret. 18.F
Baptismus ad quid nobis prodest. 32.F
Baptismus aqua, martyrum sanguine designatur. 36.B.
Baptismus duplex declaratur. 86. L.& per totum sermonem.
Baptismus paruulorum approbatur. 29. M. 171.I.& 173.F.205.M.
Baptismus triplex, aquæ, martyrij, fidei. 205.H. Sed miror.
Baptismi sacramentum declaratur. 32.E. 86.L.& per totum sermonem.
Baptismo primo abrenunciamus diabolo, & omnibus pompis eius. Secundo indigemus baptismo, in quo mũdo & propriæ voluntati abrenunciamus. 87.A
Baptizatus qui fuerit & crediderit, saluus erit, quomodo intelligi debeat. 36.M
Basiliscus solo visu interficit hominem. 79.L
Beatus es, si cor tuum timore triplici repleueris. 163.B
Beatus homo, qui inuenit sapiẽtiam, declaratur. 88.B
Beatus ille non in quo non inuenit, sed cui non imputabit dominus peccatum. 96.C
Beatus vir, cuius est nomẽ domini spes eius 80.H
Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, exponitur. 111. C
Beata mens, quam sibi totam vendicauit sapor boni, & odium mali. 186.C
Beatitudines seu benedictiones euangelicę pulchrè tractantur. 3.D.&55.I & per to. ser. vtiliter, vsq; ad finem ser.
Beatitudinibus octo, sanatur octo peccata. 110.C
Beatitudinibus plures abutuntur, quia pennas deargentatas non habent. 3.D.& per totum ser. vtiliter.
Beati qui audiunt verbum dei, vtiliter deducitur. 92.E
Beati qui custodiunt vestimenta sua munda. 156.D
Beatitudo vltima tractatur. 106.H
Bellatorum Christi mores describuntur. 100.G
Bene non regis, si bene non regeris. 244.H
Bene semper cogitare, bene dicere, bene facere admonemur. 119.A
Bene viuere quid sit, & quot ad bene beateque viuendum requirãtur. 43.I & seq.
Bene viuere, omni arti, omnique scientię lõge præstat. Ibidem.
Benedictio triplex nobis necessaria est. 111.L
Benedictiões & diuitiæ cũ Christo. 164.C
Benedictiones euangelicę prima & secunda tractãtur. 104.B. Tertia, quarta & quinta. 105.I.K.L
Benedictus fructus Mariæ in odore, in sapore, in specie. 7.C.
Benedicti prius vocabuntur ad regnum, q̃ maledicti deificantur. 75.D
Benefacit nemo inuit⁹, ait Ambrosius, etiã si bonum est, quod facit. 241.E
Beneficia dei plurima, quæ multum nos ad eum diligendum incitant. 167.I.K
Beneficia dei homini collata quatuor. 79.E
Beneficia, exercitium, & negocia laude digna Gerardi fratris sancti Bernardi. 141. D.& perto. sermonem.
Beneficia nobis multipliciter collata per mortem Christi numerantur. 137.K.L & seq. 168.I.K
Beneficia quatuor nobis conferuntur, si sub scapulis dei confugerimus. 72.B
Beneficus verus est deus, dans affluenter, & non improperans. 133.B. C
Benignitas Christi nobis in suo aduẽtu manifestata est. 17.K
Beneuolẽtia tractatur. 222. B. Epistola. 153.
Bernardus retia texit vulpeculis suggerentibus monachis prędicationis officium, & cæteris neophytis ad hoc non missis. 169.I.K
Bernardus ad illaqueandas vulpeculas, domini vineã demoliẽtes, texit retia. Ibidẽ
Bernardus ab incunte sua conuersatione p̃ aceruo meritorũ, quæ sibi deesse iudicabat, fasciculũ de laboribus vitę & passionis Christi sibi colligare, & inter vbera sua collocare curauit. 155.E.F. & sequẽt.
Bernardus assumit sibi lamentum cuiuslibet superbi, & ideo indeuoti & indurati. 162.K.L .& seq.
Bernardus, imo potius sua sancta anima, fratribus verecunde narrat, quomodo agit cum spõso suo Christo, & quomodo reciproca vicissitudine spõsus Christus cũ ea. 178.A. B.C
Bernardus humiliter se reprehendit & arguit, q̃ præsumat colloquia angeli ad virginem, & virginis ad angelũ tractare. 6.K
Bernardus pingui minerua materias, quas inter manus tenet, sine vlla surreptione solitus est fundo tenus exponere, prout ipse protestatur. 183. K. Et ibi vtilis sermo de anima.
Bernardi deuota contemplatio alloquentis virginem, & ei applaudentis, quòd antiquas duas euaserit maledictiones. 7.D
Bernardi narratiuncula de suo spirituali tyrocinio. 131.I
Bernardi sylueſtris epistola, qua docet formulam honeste viuendi. 311.L Petis à me. Et consequenter eiusdem materiæ notabile documentum. 312.D. Eiusdem epistola, de cura & regimine rei familiaris. 343. F
Bernardo displicuit quorundam indiscretio, singularisque abstinentia. Ibidem.
Bethania castellum Mariæ & Marthę locus obedientiæ. 102.H
Bethphage viculus sacerdotum, domus buccа interpretatur. 102.F
Bethleem situatio, & ibi de præsepio, fœno, & eorundem significatione. 101.E
Bethleem efficiamur, & in nobis nascatur Christus. 13.H
Bibet Christus in regno suo, non tamen mãducabit. 176.E.F
Bini & bini in processione itur. 22.C.D
Bonus desinis esse, vbi incipis nolle fieri melior. 211.A
Bonus est deus, patiẽs & longanimis. 121.F.
Bon⁹ studeat semper melior fieri, alioquin bonus esse desinit. 211.A
Bonus videri, & malus esse cupiens, reprehenditur. 170.M
Boni quicquid habemus, deo tribuendum: à quo omne bonũ, sine quo non parũ aliquid, sed nihil omnino possumus incipere, ne dicam perficere. 265.E. F
Bona animæ, quæ sint. 88.H
Bona clarescunt, cum fuerint malis comparata. 207.F
Bona coram hominibus & coram deo, tribus modis prouidentur. 110.H
Bona corporis, quę sint. 88.G
Bona duo, quæ oculum interiorem faciunt simplicem, & mala æque duo, quæ eum faciunt nequam. 268.M
Bona eminentiora in anima, dignitas, scientia, virtus. 270.M
Bona gloria, vbi nihil, quod nolis sit, totum sit quod velis. 88.M
Bona mors iusti, sed mors peccatorum pessima. 213.C
Bona mors, quæ vitam non aufert, sed trãsfert in melius. 161.C
Bona multa fiunt, & non sapiunt, quia non sapore boni ad illa impellimur: sicut multis, quæ faciunt mala, non sapiunt. 186.C
Bona multa fiunt, quæ minus bona, quòd ex consuetudine, & non ex dulcedine fiunt. 127.G.H
Bona nostra considerare non debemus, sed potius aliorum bona. 98.H
Bona omnia non nobis, sed deo tribuenda. 265. B.C
Bona temporalia à deo postulari nonnunquam possunt, si vrget necessitas, sed hoc moderate. 92.M
Bona tria, naturalia, spiritualia, & æterna. 88.F
Bonum castrum custodit, qui corpus suum custodit, quomodo intelligitur. 48.L
Bonum est viro, cum portauerit iugum &c. 43.K
Bonum facere non debemus, nisi quomodo fas est illud facere. 209. H
Bonum magnum quærere deum primum in donis, vltimum in profectibus. 185.A
Bonum nobis cum vno oculo vel pede intrare in regnum cœlorũ, quàm duos &c. exponitur. 55.H
Bonum non est, quod bene non fit. 209.H
Bonum operatur aliquando quis non volens, non sibi, sed alteri. 125.H
Bono opere peracto, securius & facilius in contemplatione dormitur. 157.L

Bonum triplex,quod habet in se perfectio bonæ voluntatis. 263.E
Bonorum quatuor genera. 112.D
Bonorum quæ monachus quisq; facere debet,compendiosa enumeratio. 127.G
In bonis pure, & pure malis nullam deberi hominibus obedientiam. 190.I
Bonos habeamus in consilio, obsequio,conubernio. 195.I
Bonas facite vias vestras. 221.C
Botrus cypri Christus in resurrectione. 155.H
Boues hi sunt,qui in opere dei strenue exercentur. 112.L
Breuitas vitæ præsentis. 81.L.&295.M
Bruta non puniuntur, quia ratione carent. 183.D.Propterea,quæ sunt.
Bubulcus habere debet duo. 120.A
Bubulcus.
Butyrum & mel comedet: quid per vtrunque significetur. 2.A

C.

CAduca'& vana,infelix peccator non erubescit æterni patris amori & honori præferre. 133.B
Cain cur auersatus est deus. 175.D
Calcaria quibus propheta asinã vrget, duo sunt.120.E.Duo sunt calcaria.
Calix quem pro nobis Christus bibit, eum maxime nobis facit amabilem. 135.I
Calix saluatoris,non est calix aquæ frigidę, sed calix inebrians. 75.M
Calices tres dominus nobis ꝓpinat. 120.C. Tres sunt calices.
Caluariæ locus vbi verus Helisæus Christus ab insensatis pueris irrisus est. 101.G
Campi & horti quantum ad florum productionem differunt. 157.I.K
Carnales multi in ecclesia reperiuntur, concha perpauci. 134.G
Cancelli parietis, qui est caro Christi, qui sint. 163.H.I.
Candelabra in scripturis reperiuntur tria. 120.F.Candelabra.
Candor animæ faciens ipsam & opera eius lilia,quotuplex sit. 175.C.D
Candidum est & virtus, quicquid de corde puro egreditur,& si bona fama secuta fuerit,lilium est.Ibidem. C
Canibus & venatoribus plerunque contingit à bestia, quam aggressi fuerant desistere,& sequi aliam, quæ forte occurrerit.132.L.Canibus quoque.
Canonizatio sancti Bernardi immediate post eius vitam.
Cantare domino pro vitiis subiugatis, pro aduersis superatis, ꝓ promissis præmiis, antiquorum exemplo debemus. 123.E
Cantus ad placendum hominibus culpatur. 298.C
Canticum canticorum sola vnctio docet. 123.H
Canticorum sermones incipiunt. 123.A
Canticum Ezechiæ, Ego dixi, exponitur. 83.C.D
Cantica canticorum quare ita dicantur, & in quo à cæteris differant. 123.D.E
Cantica fidelium quatuor sunt. 121.C
Cantica.
Capi domino qualiter debeat vulpes,adulator videlicet,& detractor. 169.C
Capite nobis vulpes paruulas, qui hoc loquitur, deus est,non tamen vt deus, sed vt sponsus.170.A.B
Capreæ,cerui{que camporum, sunt spiritus beati.161.D
Capreæ comparatur Christus propter acumen visus. 163.E
Capreæ veritas, hinnulo gratia comparatur.178.F
Caput dei & pedes, quare alis duorum Seraphin velari dicuntur. 62.B
Caput impium,subiectos suæ cõformat impietati. 19.B
Caput mens interior, facies conscientia. 23.M
Caputium propriæ verecundię omnes portant,quia omnes peccauerunt. 181.D
Carbo desolatorius est Christus dominus. 164.I
Cardinales virtutes habuit perfectissime Christus.137.K
Carentia ratione,non mereri. 183.D
Caro castigãda est, vt illuminetur nox mortis nostræ.173.M
Caro Christi paries erat diuinitatem celãs. 164.K.
Caro & carnis gloria,ætesnę felicitatis aditum intercludit. 212.K
Caro inimicus noster est,à qua vehementer impugnamur.24.I
Caro misera est,insipiens & cæca. 4.B
Caro, mundus, diabolus, & deus quatuor sunt,quorum obsequio in hac vita deseruimus.118.G
Caro,mundus, dæmonia, hostes hominum sunt. 46.E
Caro odit flagellum. 76.L
Caro sagittis tribus cõfigenda est.145. H.I
Caro spiritui seruire debet, & non econtra: sic erit vxor nostra vitis abundans. 91.L
Carnis concupiscentia paries erat, Paulum à Christo diuidens.163.M
Carnis facta si spiritu mortificamus, respiramus. 176.M
Carnis infirmitas robur auget spiritu,fortitudo vero debilitatem. 145.H
Carnis nomine vitium quandoq; designatur. 150.H
Carnis seruire vitiis, quam actiones & passiones eius ordinare,familiare nobis est. 32.B.C
Carnis voluptatibus adhærentes, impossibile est gaudio spirituali repleri. 38.B
Carnalis amor Christi, quando sit bonus. 136.C.D
Carnalis amor reprehenditur. 136.A.B
Carnalis sapientiæ discipulũ se manifestat, qui sic disputat, hoc oculis, hoc capiti, hoc pectori vel stomacho nocet. 146.H
Carnali delectatione præsente, abest spirituali delectatio. 40.D
Carnales concupiscentiæ connaturalem homini mansuetudinẽ exterminant. 155.M
Carnales concupiscentiæ priuant nos bono sociali. Ibidem.
Carnales & glutones increpantur. 146.H
Carnales etsi aliqui sint, alij spirituales,alij tamen alia plus appetunt,alij min⁹.111. A
Carnales homines mortem optant habere iustorum,non vitam. 136.H
Carnaliter diligebant discipuli Christum prius,quàm cœlos ascenderet. 135.M
Castelli, quod intrauit Iesus, multiplex acceptio. 48.I
Castrum corporis nostri qualiter custodiẽ dum sit. Ibidem.L
Castri nostri custodia triplici eget apparatu, munitione,armis,& alimentis. 68.I
Castitas in initio non suadebatur. 166.F.G
Castitas sine charitate nec preciũ habet nec meritum, quippe quia est veluti lãpas sine oleo. 198.B.C
Castitate,quid decorius. Ibidem. C
Castitas sola est,quæ in hoc & loco,& tempore morbilitatis: statũ quendã immortalis glorię repręsentat. 198.A.B.C
Castitas angeli, castitate hominis felicior: at non fortior. Ibidem.A
Castitas perpulchrum ornamentum sacerdotium honorat. 198. B
Castus homo & angelus,felicitate differũt, non virtute. Ibidem.A
Casuros à latere domini sinistro mille,& decem milia à dextris eius, quid significet. 74.A.B
Cauere à propria voluntate debemus. 86.L. M
Cauędę sunt cogitationes inutiles.84.L M
Cauędum est à dæmonio meridiano.149. D
Cauendum est audire vnde lædamur, etiam si à religioso viro, imo etiã si ab angelo proferatur. 89. E.F.
Cauendũ est ne aliquando conqueramur lãpades nostras esse extinctas. 121. M
Cauerna maceriæ, maceriæ angelorum,qui ceciderunt loca. 168.B.C
Cauernæ, pię mẽtes & studiosę fieri studeãt melius q̃ in eis inueniri. Ibidem. D.E
Causa diligendi deum. 270.K
Causæ reddentes securos prælĩates de prælio inito. 100.D
Causæ tres assignari solent cur deum quærentes nonnunquam frustrari soleant, 178.M.& per totum sermonem.
Cautela & verecũdia sponsæ quęrẽtis verbum. Et de commendatione verecũdię. 186.H
Cauterium conspirationis antiquæ portamus omnes. 176.L
Cecidimus omnes in lapsu primi hominis super aceruũ lapidum,& in luto: quo fit vt non solum inquinati, sed & vulnerati sumus. 32.F
Celebrare deuote debemus aduentum dominicum. 3.A
Cœlum sanctam animam, solem intellectũ, lunam fidem, astra virtutes dicimus. 143.E
Cœlum sicut pellem dei sapientia Christus extendit. 142.K
Cœli ad quos rapimur,tres sunt. 121.E
Cœlestis gloria perfici non potest absque præsenti ecclesia. 173.E
Cœlestis habitatio montes & colles, id est supercœlestes spiritus habet, qui & oues etiam nominantur.161.I.& sequen.
Cœlestis habitationis statũ, nil sic proprie repræsentat, quomodo alacritas laudantium deum. 128.L.M
Cœlestis patria & felicitas commendatur. 148.I
Cœlesti benedictione indignus conuincitur,qui dubio quærit affectu. 287.I

Celsitudo

Celsitudo in prælatione,sed solicitudo maior. 253.K
Cella ex vinaria non omne donum spiritus prodire putatur. 159.A
Cella vinaria domus, in qua erant discipuli congregati. 159.A
Cella vinaria,domus orationis. Ibidem.
Cellarum quare vna vinaria, altera aromatica,tertia vnguẽtaria vocẽtur.138.I.K.L
Cellaria Christi,cogitãda sunt loca odoramentis plena,referta deliciis. 138.D.E
Cellaria moralis disciplina, tria continentur,subesse,coesse,præesse. 138.I.K
Centum miliũ annorum vita,non sufficit ad deum,sicut dignũ est,quærendum. 84.B
Centurio non credidit ex eo,quod vidit,sed ex eo, quod audiuit, quia fides ex auditu. 144.C
Charitas aliena opera, facit sua. 280. C. Denique requiratur.
Charitas animã conformat & maritat verbo. 184.H
Charitas animam dilatat, vt fiat habitatio Dei. 143.G.H
Charitas,castitas, & humilitas, nullius sunt coloris,sed non nullius decoris. 198.B
Charitas Christi quãta fuerit,etiam per descensum ad inferos intelligi potest. 2.A
Charitas conseruat indiuiduam vnitatem. 280.A
Charitas duplex actualis & effectualis:& de eius ordinatione. 159.H.& per totũ ser.
Charitas ecclesiæ ad Christum indissolubilis est. 181.L
Charitas est, per quam homo interior crescit. 23.H
Charitas est vita fidei. 34.D
Charitas est fortior morte. 28.C
Charitas fraternitatis summopere, seruanda est. 145.C.D
Charitas in actu & affectu. 159.H
Charitas,lex domini immaculata. 273.M
Charitas mater bona. 188.F
Charitas mortem infert,quæ à corde fit & procedit. 198.E
Charitas multiformiter aliis virtutibus præfertur. 145.D
Charitas nimia in Christo. 31.D.E
Charitas non quærit,quæ sua sunt. 208.H
Charitas nõ sinit mẽtem esse sui iuris,quam semel affecerit. 204.I
Charitas,patientia,volũtas,diuersa loquuntur & sentiunt. 66.E
Charitas per discretionem ordinatur. 158. M.& per totum sermonem.
Charitas perfecta virtus. 198.B
Charitas syncera de corde puro,conscientia bona,& fide non ficta. 273.K.L.Memini.
Charitas tenacior glutino. 181.L
Charitas tractatur. 145.D.& 165.M.& 167. E.& 192.L.& 220.K
Charitas vnde procedit. 276.E
Charitas fortis vt mors. 207.C
Charitatis dotes. 188.F
Charitatis dilatatio tractatur. 143.G
Charitatis fiducia. 156.H. & sequentibus.
Charitatis intuitu contra charitatem perpetratum,militare nõ debet. 266.G.H.I.K
Charitatis nomine multifariam abutitur. 280.M
Charitatis ordinatio tria in anima nostra distribuit,Marthæ administrationem, Mariæ contemplationem, Lazari pœnitentiam. 49.I
Charitatis ordo. 159.K
Charitatis paruitas,amplitudo,latitudo,sublimitas. 143.H
Charitatis proprietates. 190.F
Charitatis synceritas. 192.I.K.& per totam epistolam.
Charitati soli deseruiendum est. 210.E.F
Charitate ampliori plerunque adstringitur, qui post increpatoria conualuerũt de infirmitate, quàm qui fortes ab initio permanserunt. 145.G.H.& sequentibus.
Charitate & nõ necessitate exinanitus Christus. 154.K.L
Charitate fraudari, contra charitatem est. 159.G
Charitate nimia dilexit nos Christus. 31.D
Charitate refrigescente,diffidere nop debemus. 136.I.K
Chrisma in Christi baptismate non defuit. 23.I
Christus ab anima sancta susciꝑitur,tãquam sponsus: ab anima infirma tanquam medicus. 147.K.& per totum sermonem.
Christus absque tanta,quam assumpsit, difficultate & labore,humanum genus redimere potuit. 129.E
Christus acuto visu,iudicio velox. 163.D.E
Christus ad iudicandum veniet in humana forma, vt electis mitis appareat. 177.C. & per totum sermonem.
Christus ad nos veniens, videamus quis veniat,vnde,quo,ad quid,quando,& qua. 1.B.C.F.G.H
Christus assumpsit nostras infirmitates. 3.F
Christus attulit diuitias. 11.I
Christus attulit medicinas pretiosas in aduentu suo. Ibidem.G
Christus comes facundus. 147.F
Christus communitatis amator. 19.H
Christus comparatur capreæ,propter visus acumen. 163.D.E. Comparatur & hinnulo.Ibidem.
Christus cum omnino perfectus fuerit,quomodo intelligitur quod legitur in euangelio,Iesus autem proficiebat. 5.L.M
Christus cum sit dominus omnium, cur ei à patre dicitur, Postula à me, & dabo. 144. A
Christus decorus in substantia diuina. 156.L
Christus descendit ab inenarrabilibus cœli diuitiis. 35.A
Christus descendit in carcerem,vt educeret vinctum de domo carceris. 17.D
Christus dicendo in terra nostra, proprietatem abnuit,societatẽ non respuit. 166.C
Christus elegit quod molestius est, præsertim paruulo, & pauperis matris filio. 14.M
Christus est flos campi,horti,thalami. 157. I.K. & per totum sermonem.
Christus esuriuit iustitiam. 3.F
Christus ex nobis assumpsit, quæ pro nobis sustinuit. 179.C
Christus exterius speciosus forma præ filiis hominũ,interius vero candor lucis æternæ. 20.C
Christus factus est nobis sapientia in prædicatione, iustitia in peccatorum absolutione, sanctificatio in conuersatione, redemptio in passione. 137.K
Christus factus est quasi saccus plenus misericordia. 17.L
Christus fasciculus myrrhæ inter prosperа & aduersa. 155.E.F
Christus fidelis consiliarius, fortis auxiliarius,efficax patronus. 4.D
Christus filius carnis Adæ, sed non filius præuaricationis Adæ. 41.B
Christus futurus est rationi plenitudo lucis voluntati maltitudo pacis,memoriæ continuatio æternitatis. 129.G
Christus humanitatẽ suam ab ecclesia subtraxit,vt daret locum fidei. 179.I.K
Christus ibi prius medicinam apposuit, vbi primus vulneri patebat locus. 41.D
Christus imago dei, homo ad imaginem. 182.C
Christus in capite sponsus,in corpore sponsa. 143.C
Christus in carne didicit misereri. 163.H.I
Christus in carne didicit obedientiã. Ibidẽ.
Christum in carne præsentem fieri desiderabant patres antiqui. 123.L
Christus in carne visibiliter operans mirabilia, ostendit se esse, qui ante inuisibiliter operabatur. 125.A
Christus incomprehẽsibilis,prius inaccessibilis,inuisibilis & inexcogitabilis,nũc cõprehendi,videri & cogitari voluit. 54.C
Christus in diuinitate nihil habebat, quo ascenderet,descẽdit, propterea factus homo,vt ascenderet:descendamus igitur,vt ascendamus. 37.G
Christus in mũdum venit,à quo non aberat, sed apparuit,qui latebat. 2.F
Christus in primo aduentu fuit redẽptio nostra,in vltimo apparebit vita nostra,in secundo est consolatio nostra. 3.H
Christus in sua humanitate non magnus dominus prędicatur,sed paruus & amabilis. 158.F
Christus in sua incarnatione soluit vinctum, illuminauit cæcum,reduxit erroneum, reconciliauit reum. 137.L
Christus in suo descensu dat sentire fideliter,proferre vtiliter,efficaciter adimplere. 132.M
Christus in vita passiuã habuit actionẽ,& in morte passionem actiuã sustinuit. 31.M
Christus inuitando sponsam ad culturam vineariꝰ ostendit zelum,quem ad animas habet,quæ per vineas significantur. 167.G
Christus iustus & misericors,saluator & iudex. 163.E.Christus.
Christus laborem considerauit & dolorem. 31.M.& sequentibus.
Christus medicus noster sciebat se ad infirmos descendere. 133.H.I
Christus minister bonus carnem suam in cibum, sanguinem in potũ, animam in precium dedit. 162.D
Christus minoratus est multo magis angelis. 17.C
Christus miser fieri voluit. 275.K.Sed iam.
Christus mons coagulatus,mons pinguis ad se trahit omnia. 96.F
Christꝰ mori potuit,quia homo fuit:& quia iustus,mors eius nõ liberare potuit.101.L
Christus mulctatur morte, turpatur cruce. 286.D
Christus non ociosę tertio repetiit, Petre amas me. 180.C

Christus

Christus nunquid repellet quærentem, qui & contemnentem requirit. 185.E
Christus occisus tulit peccata tripliciter. 31.F.G
Christus paruulus factus est,vt fieret paruitatis exemplum. 21.I
Christus pascitur & pascit. 175.E
Christus patiendi speculum, patientis præmium. 157.M
Christus pauper factus est propter nos.13.D
Christus per carnem vmbra est fidei,qui per spiritum est lumen intelligentiæ. 158.K
Christus per mare ambulãs apostolos quasi volebat præterire,nec tamen istud volebat, sed magis eorum probare fidem. 178.B
Christus pro nobis passus est dextrum latus fodi. 74.G
Christus quanta nobis largitus sit bona. 79.E.& per totum sermonem.
Christus quanto pro nobis vilior,tanto nobis charior esse debet. 17.M
Christus qualiter ab anima deuota suscipi debeat. 3.H.I.& 147.G.H
Christus etsi de cœlo est,de terra tamen loquitur. 166.A
Christus quibus & quando volebat sapiens, sapientior, sapientissimus apparebat, & semper virilem animum habuit,ideo semper vir fuit. 5.M
Christus recumbẽtibus non dediguatus est apparere:quanto magis orationi incumbentibus apparet. 36.L
Christus rex in exilio mansuetus,in iudicio iustus,in regno gloriosus. 18.K
Christus salus cum salute veniet, & cum salute,vnguentis & gloria venit. 9.F
Christus sanctos apostolos exprobrauit, nõ igitur molestè ferre à prælatis,seu etiam aliis minoribus exprobrari. 36.L.
Christus se dominum vniuersorum mõstrauit. 37.B
Christus semetipsum exinaniuit vsq; ad hoc vt pasceretur,ipse omnium pastor.154.K
Christus sex nominibus vocatur. 108.C.D
Christus solus irrisui fuit in passione,qui solus poterat esse terrori. 144.B.Et solus.
Christus solus intrat in cœlum, non tamen truncus, sed cum membris suis ei adhærentibus. 94.A
Christus sponsus æqualiter & indifferenter præsto vbique est,diuinæ præsentia maiestatis,gratiæ tamen exhibitione seu inhibitione quibusdam longe,quibusdã prope est. 163.L
Christus sponsus tanquam gigas exultauit ad currendam viam,nos vero nisi vnguenta sua spirauerit,non curremus. 137.C
Christus suauis est gustui, dulcis gutturi. 158.K.L
Christus suscipitur ab anima sancta tãquam sponsus,ab anima infirma tanquam medicus: & ibi de differentia cogitationum. 147.K.& per totum sermonem.
Christus talis apparuit, qui merito amaretur, verax per se, iustus pro hominibus, mitis hominibus. 174.H
Christus tollit peccata nostra à manu, ab oculo,à collo,à carne. 3.K
Christus totus mihi datus, totus in meos vsus expensus est. 17.C.D
Christus totus suauis, totus salubris, totus delectabilis, totus secundum sponsæ vocem desiderabilis. 20.D
Christus triginta annis operatus est salutem in medio terræ,affixus cruci,addict⁹ morti. 90.E
Christus tribulationem & dolorem inuenit. 80.K
Christus venit in angelis, accelerat in patriarchis,appropiat in prophetis,adest in carne, respicit in miraculis, loquitur in apostolis. 164.C
Christus venit in plenitudine vnctionis gratiæ & veritatis. 133.H
Christus verbum dei quomodo,& in quibus virtutibus recipitur. 3.H
Christus viuendo viuere docuit, moriendo mortem securam reddidit. 101.H
Christi beneficia,& labores tanti pro nobis suscepti,valde nos obligant ad eum amãdum. 91.D.E.F
Christi conuersatio super terram fuit aurora. 148.L
Christi infirmitas & maiestas memoratur. 102.C
Christi magna exinanitio ad carnem, mortẽ & crucem. 129.D.E
Christi natiuitas à duobus nos liberauit inimicis. 13.M
Christi posteriora aliquid habent, quod videre delectat. 167.L
Christi redemptionis modus & fructus. 129.B
Christo debemus vitam nostram,qui pro nobis suam posuit. 91.D.E
Christo & eius gloria omnes frui cupiunt, sed pauci imitari eum volunt. 136.H
Christo existente in sepulchro, quid nobis faciendum sit. 34.G.H
Christo in cruce dormiente,exiuit de suo latere sanguis & aqua ad formationem ecclesiæ:sicut Adam dormiẽte à latere eius costa sublata est, de qua formata est Eua. 36.A.& sequentibus.
Christo nos à lege peccati & mortis liberante,cur adhuc morimur. 102.D
Christo supra modum debitores sumus. 91. D E F.& per totum sermonem.
Christum apprehendere poteris citius sequendo,quàm legendo. 213.E
Christum crucis ignominiam subire,tria cõpulerunt. 118.I
Christum dedit nobis deus pater per Mariã propter sanitatem. 11.E
Christum differentia quadruplici multi sequuntur. 109.L
Christum diuersis rebus comparari, non est inconueniens. 5.H
Christum introiisse in castellum,quid significet. 48.K
Christũ legimus ex patre,in patre, cũ patre, à patre,pro patre,& sub patre. 62.D.E
Christum melius est modo arguẽtem & docentem audire, quàm in die iudicij iudicantem. 84.H
Christum pasci inter lilia,& candore & odore virtutum delectari dicitur. 175.E
Christiani à Christo nomen acceperũt.119.E
Christianus sum, frater Christi sum, hæres Dei,cohæres Christi. 132.E
Cibus bonus obedientia, cibus bonus patientia,si tamen sapientia triplici cõdiantur. 82.K
Cibus cordis. 30.L
Cibus Dei est, impletio verbi seu voluntatis eius. 176.A
Cibus in ore,psalmus in corde sapit. 126.G
Cibus meus Christus,& ego eius. 175.E.F
Cibus meus, inquit Christus dominus, est vt faciam voluntatem patris mei,sed hic, non in patria. 176.E
Cibus purgatorius,contemplatorius,consolatorius. 275.A
Cibi Israel tres sunt. 121.H.Cibi Israel.
Cibo fortiori egent, qui egregiis facinoribus vacant:viuant de paleis Aegypti,qui operibus luti & lateris deseruiunt. 20.C
Cibo boni operis,& orationis potu sumpto, anima ægrota per contemplationem pausat. 134.L
Cibo indigesto comparatur sciẽtia sine operibus. 151.D.E.Sunt nanque.
Ciborum obseruatores,morum vero negligẽtores,inuehuntur. 2.G.H.& 146.H.& 283.D E F.vtiliter.
Cibos coitu procreatos generaliter vitantes,arguuntur. 171.E.F
Cibos spirituales sicut & corporales,quidã cito sapiunt,quidam vero vt sapiant, condire oportet. 32.E
Cibaria & vestimenta delicata reprehẽduntur. 42.H.I
Cinctoriis tribus accingimur & cohibemur 120.E.Tria.
Circuncidi quare Christus voluerit. 16.F
Circuncisio quare octaua die celebratur. Ibidem.L
Circuncidi in omnibus sensibus, & non in vno solo membro debemus. 16.G.H
Circuncisio,quid sit. 17.C
Circuncisio domino in eo nec neruus rumpitur,nec os comminuitur. 121.L
Circundari vir qualiter à fœmina potuerit. 6.A
Ciuitas cœlestis ex adipe satiatur. 22.M
Ciuitas,sponsa,oues,vnum sunt. 180.B
Clamat tabulum pœnitentiam,clamat præsepe,clamant lachrymæ,clamant panni in Christi natiuitate. 15.B
Clamemus in cœlum, quia sub cœlo omniũ labor & dolor. 80.M
Clamor pauperum contra pontifices,aurum in frænis equorum seu mularum apponi facientes. 197.M
Clarauallis est Hierusalẽ,quę cœlesti Hierusalẽ sociata est. 202.H.Viro honorabili.
Clareuallis situatio & descriptio. 342.I
Clarificat filius patrem, sicut & à patre clarificatur. 179.K
Clarificatus est filius magnificentissimè. Ibidem.L.M
Claritas vna & coæterna est patris & filij. Ibidem.
Claues,quæ nobis occulta referãt, tres sunt 121.B.Claues.
Claues regni cœlorum accepit Petrus, quæ sunt potestas claudendi & aperiendi,atq; inter claudendos & admittendos discretio. 174.A
Clerici ab hominibus vsurpant, quod delectat. 283.D.F.F
Clerici aliud esse,aliud videri volũt. 256.M
Clericorũ forma, qualis esse debeat, vt merito præfecturam adsumere cogantur. 257.M.& sequentibus.

Clerici

Clerici laute viuentes inuehuntur eleganter & vtiliter valde. 146.H.I.& 283.D.E
Clerici multi nullius sunt ordinis. 256.M. & 283.C.D
Clerici partem habẽtes in terra,partẽ in cœlo vendicare qualem præsumũt. Ibidem.
Clerici peccata populi comedunt. 284.B
Clerici qui peruerso ordine quærunt ecclesiastica beneficia,reprehẽdũtur. 283.H.I
Clerici qui preces debitas non faciunt pro fundatoribus,culpantur. 284.B.C.G
Clerici vt se corrigant admonentur. 106.F
Clericis conceditur vt bene viuentes, & altario seruientes,de altario viuant,viuant quidem,non luxurientur. 189.F
Clericos facilius curia recipit bonos, quàm faciat. 257.M
Clericorum abominatio & ambitio culpatur. 106.C.D
Clericorum insolentia culpatur. 220.F.& 283.L.M
Clericorum periculum vehementer formidandum. 139.E.vtiliter.
Coadiutores Dei sumus consensu voluntatis. 265.E
Coagulum passionis, & pinguedo sanitatis fuerunt in Christo mõte mõtium. 119.G. In monte.
Coesse aliis debemus in mansuetudine. 138.K.L
Cogimus quodammodo deum vt iudicet & condemnet. 16.K
Cogita qualem te fecit Deus. 79.F
Cogita vnde venis,& erubesce:vbi sis,& ingemisce:quo vadis,& cõtremisce. 87.B
Cogitare debemus dei maiestatem cũ timore,charitatem cum amore. 2.F.G
Cogitare debemus bona aliorũ,quæ nõ habemus,& nunq̃ econtra. 98.G.H.vtiliter.
Cogitatio bona deo dãda,non nobis.148.C
Cogitatio inutilis vitanda est. 84.M
Cogitatio mala à nobis,bona à deo. 148.A
Cogitatio mala animam decoloret, affectio vulnerat,consensus necat. 84.M
Cogitatio pudica & pacifica à sapiẽtia Dei procedit:quòd si talis nõ fuerit, nec procedit. 92.D.E
Cogitationes hominum vanæ,aut per angelos malos immissę,pro virtutibus se ingerunt. 169.L
Cogitationes malæ,an de corde nostro sint, an à spiritu maligno,sine periculo ignoratur. 148.B
Cogitationes malas quomodo viriliter repellere debeamus. 95.F.& sequen.
Cogitationes paruulorum seu inchoantium & cogitatio perfectorum: quomodo differant. 99.I.K
Cogitationes vanæ contemplationem impediunt. 88.F
Cogitationes vanę,quas passim suscipimus, inexcusabiles sunt. 86.G
Cogitationũ differẽtiæ,vnde oriãtur.148.B
Cogitationum ociosarum primum genus lutum simplex est,secundum limus,tertium fœtidissimum cœnum. 95.G
Cogitationem bonam,cõsensum, & opus in nobis operatur Deus. 265.F
Cognatio animæ ad verbum. 182.C
Cognatio fidei & spei germana, quod illa credit,& hæc sperat: & charitas ad quod creditur & speratur currit. 76.G
Cognitio tui,gradus ad notitiam. 151.I
Cognitio tui perneccssaria. Ibidem.
Cognitio tui & Dei. Ibidem.
Cognitio tui & Dei præcedit scientiam. Ibidem.
Cognitione non solum,sed & amore adhærendum est Deo. 194.D
Cohabitatio virorum & mulierũ,continentiæ repugnat,& damnatur. 170.G
Cohærentia triplex,timor,pudor,amor.84. B.C
Coitu procreatos cibos generaliter vitãtes, reprobantur. 171.E.F
Colit Deũ nemo,nisi qui ei voluntariè subiectus est. 15.G
Colles pro dæmonibus intelligi possunt. 162.F
Colli nomine designatur intellectus animæ. 153.L
Columbam non incongrue venit ad indicandum agnum. 18.F
Columbarum ætas & non turturũ pro oblatione Christi designatur. 166.F
Columbæ meditatio cõtemplatione,hirundinis vero clamore actio designatur.83.H
Colũnis quatuor morũ, & tribus fidei colũnis Maria extruxit Christo domũ. 108.B
Comedite amici &c. 273.H
Commendat eos Deus,quos castigat & arguit. 85.F
Commixtio triplex. 14.F
Commoto corde accedere ad altare, quàm periculosum sit. 270.E
Comparatio ad probandum quomodo deus indigne ferat,quòd sic sua paruipẽdimus beneficia. 15.D
Cõparatio animę,& araneæ ex suis visceribꝰ telã ad muscas capiendas texentiũ. 103.F
Comparatio animę corpori infusæ,ad nobilem & diuitem in domo pauperis hospitatum. 3.M.& 4.A
Cõparatio de hoc quòd sicut de latere Adæ dormiẽtis formata est Eua:sic & de latere Christi dormientis constituta est sponsa Christi ecclesia. 36.A.& sequen.
Comparatio de Dauid,Goliath & quinque lapidibus pulchra & vtilis. 44.M
Comparatio de cereo extincto,& voluptate transacta. 82.F.G
Comparatio de cibo indigesto, & scientia sine operibus. 151.E.& sequen.
Comparatio de Dina & curiositate. 87.K
Comparatio de his,qui nulla ratione separari queunt à terrenis & corporalibus consolationibus & voluptatibus. 1.A
Comparatio de hoc,quòd Andreas optabat crucem,Christus vero dixit, Si possibile est transeat à me calix iste. 66.B
Comparatio de hoc, quòd nemo timere sibi debet de animæ humiliatione. 152.B.C
Comparatio de hoc,quod dictũ est sponsam pulchram esse inter omnes mulieres. 152. F.& 152.G
Comparatio de hoc quòd sicut seculares in præcipuis festis præparant delicata cibaria:sic spirituales viri spiritualia præparare debent. 55.I
Comparatio de vetere Adam in nobis effuso, vt nunc nouus Adam Christus in nobis effundatur. 56.H
Comparatio de medicina corporali ad spiritualem. 34.M
Comparatio de milite à rege expulso. 83.B
Comparatio de secularibus ad claustrales. 98.G
Comparatio de spiritualibus operatoribus cum corporalibus,qui in suo exercitio lõge præstant spiritualibus. 89.D
Comparatio dignitatis sensuum adinuicem. 86.K.L
Cõparatio de nonnullis, qui inter duas epulantium mensas ieiuni remanent. 99.I
Comparatio duorum Iesuum precedentium cum nostro Iesu domino nostro,cum salutari admodum doctrina. 7.H
Comparatio eorum, qui in monasterio vniuersa feruenter,& aliorum, qui negligenter agunt: illis paradisus terrestris, istis infernus superior. 39.L.M
Comparatio ferendi luminis in domo vel sub dio. 10.L
Comparatio hominis manus prurientes vsque ad sanguinem scalpentis, & animæ titillantes voluptates seu cogitationes recipientis,quãuis vterque sciat post voluptatem admissam dolorem successurum. 103.F
Comparatio infirmitatis animæ ad infirmitatem corporis. 110.H
Comparatio Ioseph patriarchæ ad Ioseph virum Mariæ. 6.F
Comparatio præuaricationis Adam ad mortem, & obedientiæ Christi ad iustitiam, & vitam operantis. 102.A
Comparatio quinque affectuum animæ,cum quinque sensibus corporis. 86.H
Comparatio quòd concha debet fontẽ imitari. 134.I
Comparatio vtilis de actionibus electorum, & reproborum. 196.A.B
Comparatio secundi Adam ad primum, & Mariæ ad Euam. 51.M
Comparatio vestimenti inquinati,quod repente exuimus,& animæ vitiis & immundis cogitationibus deturbatæ, quam tamen deserere negligimus. 103.E
Comparationes bonæ,& vtiles. 101.I.K
Comparantur homines carnales his, qui in aquis submerguntur. 1.A
Comparantur vineæ florentes nouiciis. 167.B
Compatiendi modus vbi æger ægro, famelicus famelico compatitur. 275.C
Comprehẽdit homo Deum timore,& amore. 261.F.G
Compunctio quadruplex. 133.A
Compunctionis duo genera. 164.B
Concha fontem imitetur, vtilis comparatio. 134.I
Conchæ non carnali similes esse debent imperfecti,& semipleni. Ibidem.
Concupiscentia carnis, oculorum, & vitæ superbia,non sunt ex patre. 94.L
Concupiscentia carnis, oculorum, & vitæ superbia qualiter declinantur. 98.A
Concupiscentia carnis,oculorum, & superbia vitæ,qualiter vincuntur. 36.B.C
Concupiscentia nobis hæreditaria, est angelus Satanæ. 176.L
Concupiscentiæ carnales connaturalem homini mansuetudinem exterminant. 155. L.M
Concupiscentiæ vitio,quàm difficulter resistatur. 95.E.F

Concupiscentiæ virus

Concupiſcentiæ virus omnia membra inficit: quo fit, vt niſi cum atroci violentia, & vehementi colluctatione gratia dei confortata, quis euadere peccatum non poſſit. 94.G. Vnde enim.
Concupiſcentiis noſtris totis viribus reſiſtendum eſt, & præcipue primis motibus. 164.A. Nonne.
Conditiones animæ, quæ ſponſa dici meretur. 178.A
Conditiones, quibus aliquis in hac ſeculi tẽtatione poſitus ſe ſanctum dicere, & humiliter præſumere poſſit. 99.F
Condonati commiſſa, quid ſit. 24.K
Confeſſio, ornamentum eſt animæ. 215.I.K
Confeſſio gratiæ, gratiam deſignat in anima confitentis. 172.L
Confeſſio humilis ſit, pura, fidelis. 133. E.F.G
Confeſſio ſimulata eſt nonus ſuperbiæ gradus. 278.G.H
Confeſſio vera, quæ ſit. 9.L
Confeſſio verecunda inuenit apud deũ, quo ſe humiliando deiiciat &c. 124.M
Confeſſio vtilis elici poteſt ex ſcriptis. 298. capitulo. 10. &. 11.
Confeſſionis modus. 102.F G
Confeſſionis nummus declaratur. 34.I
Confeſſione humili peccata remittuntur. 125.L. & ſeq.
Confeſſionem & decorem induere. 9.K
Confeſſionẽ præcedat timor duplex, & pudor duplex. 133.A B
Confeſſionem quatuor impediunt. 117.I
Confitentur aliqui domino, quoniam potẽs eſt, alij quia bonus eis eſt, alij quia ſimpliciter bonus eſt. 273.L
Confidere in propria virtute, peſſimum. 71.C
Configenda eſt caro ſagittis tribus. 145.I
Conflictus vitiorum, & virtutum. 87.I. & per totum ſermo.
Conformitas animæ ad verbum per charitatem, quàm iucunda & optabilis ſit. 184.G.H
Confuſio eſt nos caput ſurſum habere, qui cor ſurſum non habemus. 87.C
Confuſio teporis præſentium temporum ad comparationem ardoris antiquorum patrum. 123.I
Conſcientia felix, in qua luctamen timoris, & lætitiæ reperitur. 10.L
Conſcientiæ liber. 103.C
Conſcientiæ purificandæ forma. 157.F
Conſcientię teſtimonium, de quo gloriatur Apoſtolus, quid ſit. 57.F
Conſcientiæ teſtimonium gloria noſtra. 199.B
Conſenſu & deliberatione ad mortem peccamus. 85.A
Conſentire debemus deo, aduerſario increpanti. 185.G
Conſeruatio pacis mutuæ. 90.A
Conſidera quanta ſit apud te dignatio dei. 20.F. Et tu ergo.
Conſidera quid natus, & qualis natus ſis. 254.F
Conſideratio Dei parit ſpem, & charitatem. 84.K
Conſideratio duplex. 70.A. vtiliter.
Conſideratio noſtra à nobis incipiat. 253.H.I
Conſideratio paſſionis, & laborum Chriſti facit animam illæſam pergere inter proſpera & aduerſa. 155.D. & per totum ſer.
Conſideratio perutilis, qua prudentia, iuſtitia, fortitudo & temperantia, & alia bona acquiruntur. 252.H
Conſideratio quęrat, quod ſermo non explicat &c. 259.C
Conſideratio triplex, quæ omne opus pręuenire debet. 256.E
Conſideratio noſtri parit timorem, & humilitatem. 84.K
Conſideratio tui peroptima. 72.L
Conſideratio vtilis & compũctiua eorũ, quæ anima à corpore ſeparata inueniet. 94.I
Ex conſideratione remedij, periculi æſtimatur quantitas. 15.C
Conſiderandum qualis ſis, & qualis fueris. 254.K
Conſiderandum quid, quis, qualis. Ibidem. F
Conſiderationis ſpecies tres. 259.B
Conſiderationi aliquando, & non ſemper actioni noſmetipſos dare debemus. 252.G
Conſideremus quales ſumus, & quales fuerimus. 254.F.G
Conſideremus quanta ſit erga nos Dei dignatio. 20.F. vtiliter valde.
Conſideremus quid nati, & quales nati ſumus. 254.H.I. Porro percunctanti.
Conſilium ſalubre Ber. ad vulpeculę aſtutiã deſtruendam, ſuggerentis monachis ac cæteris neophytis, prędicationis officium ad hoc non aſſumptis. 169.H.I
Conſilia bona, quæ ſint. 197.G
Conſilia perfecta non ſunt abſq; prudentia, & beneuolentia. Ibidem.
Conſilium dei magnum, quod ab æterno latuerat, prodit in lucem ad miſeri conſolationem. 214.A
Conſilium duplex, bonũ quod aſſumunt boni, & malũ quod mali aſſumũt. 214.D.E.F
Conſilium propriũ, quàm malum ſit. 35.D.E
Conſilium ſalubre qualiter timoratus quiſque ſe habere debet, quãdo perplexus reperitur de re aliqua, an ſit dei voluntas, vel non. 93.E. vtiliter valde.
Conſilium ſalubre ad corpus. 3.M
Conſolatio ad puſillanimes. 82.E
Conſolatio bona cum à peruerſis blaſphemamur benefacientes. 139.M. vtiliter.
Conſolatio bona. 83.D
Conſolatio duplex paſſionis Chriſti, memoria, & ſpes de futura gloria. 168.C
Conſolatio & affabilis pacificatio ſponſi ad ſponſam pro auſtera increpatione prius facta. 148.A.B
Conſolatio mundi ad nihilum vtilis. 11.F
Conſolatio noſtra Chriſtus. 17.K
Conſolationis dei verba. 120.A. Verba.
Conſolationis reſpiratio pauperibus ſpiritu. 104.B
Conſolatione diuina, qui ſunt digni. 15.M
Conſolationem recipit anima viatrix, contemplatione diuini luminis. 153.M
Conſortia eorum, qui ſalutem impediunt, expaueſcenda. 21.C.D
Conſpirationis antiquæ cauterium portamus omnes. 177.L
Conſpirauerunt primi parentes, aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtum eius. Ibidem.K
Conſuetudo, & neglectus auertunt nos. 251.L
Conſuetudo mala ducit ad incuriam, & neglectum. Ibidem.
Conſuetudo mala catenæ comparatur, quæ facilius diſſoluitur, quàm rumpatur. 87.L
Conſuetudo peccandi, quæ ſit. 278.C. At poſtquam.
Conſuetudinis vlcus, qualiter amputetur, & ſanetur. 156.A
Conſulentem deum, qui audire nolunt, eum finaliter condemnantem audient. 84.H
Contemplatio deuota de nomine Ieſu. 7.H. & 18.A
Contemplatio diuinæ ſuauitatis & gloriæ, ſolis mente & corpore puris conceditur. 172.I
Contemplatio, pro diſtributione temporũ, tribus modis diſtinguitur. 113.B.C. Et non tandum vbi Bernardus ſe reprehendit de cura ſuſcepti regiminis.
Contẽplatio tractatur. 105.A.B.C.D. & 168 E. & 215.M. & 253.H. & 259.H. & 298.H
Contemplatio vtilis de ſpõſa in lectulo ſuo dilectum quærente: & de mulieribus, quæ venerunt, vt vngerẽt Ieſum. 158.K. & per totum ſermonem.
Contemplationis circa deum tres modi ſub figura trium cellarũ. 138.E. & per to. ſer.
Contemplationis & actionis neceſſaria viciſſitudo declaratur. 165.D
Contemplationis exceſſus duo ſunt, vnus in intellectu, alter in affectu: vnus in lumine, alter in feruore: vnus in acquiſitione, alter in deuotione. 159.C
Contemplationis ocium, & ſtudium prædicationis viciſſim intermittat anima Deo deuota. 164.K
Contemplationis opus nonnunquam prædicationis gratia intermittẽdum eſt. 154.C
Contẽplationis quatuor ſunt ſpecies. 261.G
Cõtemplationis quies pro lucro animarum libenter intermittenda eſt. 160.E
Contemplationis quies, præiudicare nõ debet ſanctæ obedientiæ actibus. 185.A.B
Contemplationis theoricæ arcanum. 139.A
Comtemplationum duo genera ſunt. 168.F
Contemplationi ſanctæ nihil deperit. Ibidem. F. & per totum ſermonem.
Contemplationi vacantes, non ſunt ocioſi, vel ſpernendi. 130.B
Contemplationem tria impediunt. 51.E
Contemplatione pauſat anima ægrota. 134.L
Contemplatiuam ante actiuam (quæ ſub obedientia agitur) quærere, eſt ordo præpoſterus. 157.C.D
Contemplatiuos importune moleſtãtes reprehenduntur. 161.E.F
Contemplatiua vita eſt à nobis eligenda, actiua vero (ſi præcipitur) patienter eſt toleranda. 86.F
Contemplatiuorum alij aſcendunt, alij rapiuntur. 121.G
Contemplari Deum nemo poteſt, nec verbum Dei prædicare, niſi habuerit mentis puritatem. 168.K.L
Contemplatores alij aſcendunt, alij rapiuntur. 121.G
Cõtemptus culpam facit maiorem, vel minorem, ſecundum differentiam præcipientium. 267.B.C

Contemptus mundi tangitur. 3.B.65.M. & 87.D. & 213.G.215.D.215.F.G
Contentio vitiorum. 282.I
Contentio virginitatis, & humilitatis adinuicem. 4.K.L
Continentia nõ habet meritum abſq; puritate intentionis. 126.H
Continentia non habet meritum, quæ gloriam requirit humanam. Ibidem.
Continentiæ hoſtes caro, mundus, dæmonia. 46.E
Continentiæ murus, q̃ ſit ſolidus. 50.L
Contra aduerſarium maiore fortitudine, & cautela opus eſt ab ea parte, vnde inſiſtit acrior. 218.I
Contra eos, qui in ſolennitatibus nimis curioſe veſtiuntur, & cibantur. 42.I
Contraria ſicut ſimul eſſe non poſſunt: ſic nec carnales & ſpirituales deliciæ. 189.E
Contremiſcenda eſt diuina maieſtas. 199.D
Contritio & confeſſio tractantur. 132.K. & per totum ſer.
Contritio eſt vnguentum ſua fragrãtia totam domum eccleſiæ replens. 128.E
Cõueniũt plures de nomine Ieſu, & ibi deuota contemplatio de nomine eius. 18.A
Conuerſatio monaſterij, baptiſmus ſecundus eſt. 270.B
Cõuerſationis alienæ ſumus curioſi exploratores, aut iudices temerarij. 153.K
Conuerſationis honeſtæ inſtructio. 109.M & 130.A
Conuerſationis ſpiritualis, cõtemplationis primus gradus, vt in conſideratione noſtra turbemur per timorem, diuina reſpiremus per ſpem. 84.K
Conuerſationis ſpiritualis vtilis traditio. Ibidem.
Conuerſari ſic debet Chriſti miniſter, vt ex moribus exterioribus exiſtimentur compoſitiones interiores. 95.H
Conuerſio bona timor domini. 85.M
Conuerſio duplex, interior & exterior. 23. M. & 49.B
Conuerſio mala, conuerſio bona. 24.A
Conuerſionem noſtram quatuor ſolẽt præcedere ſtatus. 85.H
Cõuerſionis perfectæ forma. 21.F. & 24.B
Conuerſos ad dominum, iam non ſolicitet carnalium cura parentum. 20.H
Conuerſus in tribus per cõſideratiõẽ peccatorum, per metum ſuppliciorũ, & per ſpem veniæ conuertitur. 46.C
Conuertere anima mea in requiem tuam, pulchre deducitur. 57.H. Interim.
Conuicium apertum nõ modo prohibetur, ſed clandeſtinũ, & venenatum ſuſurriũ. 145.E
Conuiuium magnum eſt, in quo apponũtur miſericordia, iuſtitia & gratia. 27.M
Cor ante ruinam exaltabitur. 149.M
Cor durum, peſſimum. 251.M
Cor peruerſum. 24.C
Cor hominis prauum, ſenſus eius proni in malum. 80.M
Cor in quatuor affectionibus eſt, quid diligas, quid metuas, vnde gaudeas, ſeu contriſteris. 24.C
Cor leuate, quid ſit. 38.H
Cor paratum ad aduerſa, & proſpera. 24.E
Cor ſurſum habere ſeu deorſum, tractatur. 98.E. per to. ſer.
Cordis cuſtodia, quæ præſtantior eſt, ſine manus, & linguæ haberi non poteſt. 89. H.I
Cordis duri conditiones. 81.M
Cordis petitiones tres. 25.G
Cordis inſtabilitas. 297.L
Cordis pij eſt, cedere importunitati. 241.E
Cordium noſtrorum duritia declaratur. 41.H
Corde infimo qui ſint, & qui corde alto. 98.F
Corda noſtra donec in hoc ſeculo diuiſa ſunt, paulatim ad ſuperna leuanda ſunt. 39.K
Cornua crucis quatuor. 32.M
Corona Chriſtus eſt pro ſe patientis, & eũ coronans. 157.M. & 158.A
Corpus animum aggrauat, ne lumen incircunſcriptum videat. 141.D.E
Corpus aut tabernaculũ militantis, aut ſtabulum viatoris. Ibidem.D
Corpus Chriſti myſticum ſe ſolos eſſe gloriabantur ſtulti quidam hæretici. 170. E.F
Corp⁹ luto, ſputis & huiuſmodi maculatur, ictib⁹ vulneratur, cõſoſſione perimitur. Anima ſimiliter cogitatiõe, affectu & cõcupiſcentia vulneratur, & cõſenſu necatur. 84.L.M. & per totum ſermonem.
Corpus quod corrumpitur, &c. quomodo intelligitur. 36.K
Corpus trahit animam in regionem ſuam. 63.H
Corporis conuerſio non eſt ſpernenda. 24.C
Corporis conuerſio, qualiter fieri debeat. Ibidem.
Corporis per ſpiritũ caſtigatio, & afflictio nõ minus animæ, q̃ corpori proficit. 61.E
Corpori ſanitatem non voluptatem, cordi puritatem, fratri pacem, imitationẽ ſanctis, compaſſionem mortuis debemus: & auxilium ab angelo, pietatem à deo poſtulemus. 88.H
Corpore indiget angelus, vt pie ſubueniat. 125.B.C.D
Corpore nõ indiget deus. Ibidem.C & ſeq.
Corripientes benigne ſuſtinendi ſunt. 145. F.G
Corripere debet eccleſiaſtic⁹ in ſpiritu lenitatis in delicto præoccupatos. Ibidem & 155.H.I.K
Correptio fraterna qualiter fieri debeat, 42.M. & 155.L. & 207.H
Correptio prælati neceſſaria. 154.F
Correptioni ſibi factę, quidam impatienter & impudenter ſe defendunt. Ibidem.
Correptionem manſuete ſuſcipientes, ſe & corripientes à malis liberant. Ibidem. I vtiliter.
Corripiendi modus. 34.F
Corrupti ſũt, & abominabiles, &c. exponitur. 111.I.K
Corruptio animæ tripartita, corporis quadripartita eſt. Ibidem.
Creatura à noua cõtra facinus in manu habet innocentiam, cõtra flagitium continentiam. 3.I
Creaturas duas ad intelligendum ſe deus condidit, hominem ſcilicet, & angelum. 118.A
Credere ſimpliciter Ieſum eſſe filium dei, non ſufficit ad vitam æternam. 351.L
Credulitatis facilitas peſſima. 255.B
Creſcit anima non ſubſtantia, ſed virtute. 143.G
Crudelitas ſacrilega committitur, quũ eccleſiæ miniſtri, quid præter victum & veſtitum ſibi retinent. 284.C
Crudeles animarum rectores. 128.D
Crumenæ ſuæ conformatur auarus. 137.A
Crux Chriſti Iudæis ſcandalum fuit. 33.K
Crux Chriſti refloret in conuerſatione religionis. 214.K.L.M
Crux preciosa eſt, amabilis, exultabilis. 65.K
Crucis deſcenſionis ſuaſio. 33.C
Crucis quatuor cornua gemmis quatuor, id eſt quatuor virtutibus ornantur. 32.M. & 67.A
Crucem tollere non ceſſemus. 33.D.E
Cubilia Chriſti varia. 139.A
Cubile Ieſu triplex eſt. 121.A. Cubile.
Cui non ſapit deus iuſtitiam per timorem, nec miſericordiam per amorem, dicit in corde ſuo, non eſt deus. 111.H
Culpæ, quæ contrahitur ex tranſgreſſione, triplex modus. 268.D.E
Cultus dei in tribus conſiſtit. 111.C
Cum fœmina ſemper eſſe, & eam nõ cognoſcere fœminam, nõne plus eſt, q̃ mortuũ ſuſcitare? 170.G
Cupere cum Chriſto eſſe, vehemẽter, ardẽter, aſſidue debemus. 147.K
Cupiditas diuidit eccleſiam, ſatus domini iterum confodit. 218.A
Cupiditas memoratur. 72.L.M. & 77.C.D & 136.M. & 298.D
Cur angelus dixerit, hic erit magnus, & non potius, hic eſt magnus. 7.K
Cur filius, & non pater nec ſpiritus ſanctus incarnatus eſt. 1.C
Curia cœleſtis præſtolatur conſummationẽ noſtram. 10.C
Curia Romana bonos facilius recipere, q̃ facere conſueuit. 257.M
Curare inueniri fidelis ſeruus quiſq; debet. 231.F
Cura non eſt deo de bobus, ſeu aliis rebus ab homine. 173.B
Cura quanta ſit deo de nobis ſiue de eccleſia. Ibidem.
Curę dei fidem anima ſancta ex duobus habet. 173.I
Cures prius facere, q̃ docere: & ſic dabis voci tuæ vocem virtutis. 166.C. & 231.G
Currere debemus non in noſtrorum fiducia meritorum. 137.C.D
Currite fratres: tota curia cœleſtis vos expectat. 10.E
Currentium in odore Chriſti differentia. 138.A.B.C
Currendum in odore vnguẽtorum Chriſti. 137.H
Curioſitas aliqua laudabilis eſt. 1.B
Curioſitas digne reprehenditur. 277.B
Curioſitas Euæ. Ibidem.D
Curioſitas Luciferi. Ibidem.E
Curioſitas monachorũ pniciosa. 281.G.H
Currus Pharaonis, & principes exercit⁹ malitia, luxuria, auaritia, & huiuſmodi. 152.I
Currus tres in ſcriptura leguntur. 121. B In ſcriptura.
Curruum quatuor ſunt ſpecies. 120.D. Quatuor.
Curuæ animæ quæ terrenis inhiant. 140.E
Cuſtodia manus, cordis, oris habenda eſt. 89.A

89.A
Custodiæ nostræ iugiter intẽti stemus. 84.I
Custodes ecclesiæ sunt apostoli, & apostolici viri. 180.H
Cutis,caro & os,quibusdam animæ viribus comparantur. 84.L

D

DAuid inquit: Sicut adipe & pingue dine &c.infundi prius volens,& sic effundere. Et tu disce nõ nisi de plenitudine effundere. 134.H.I
Dauid, Iosue & alij plures de hostibus triũpharunt,& ipsi soli glorioſi. Et deus cuncta creauit solus, & de hoste triũphauit: cur igitur non solus erit glorioſus?130.K
Dauid multifariam extollitur & laudatur. 172.H
Dauid omnium mãsuetissimus, illius mortẽ lugebat,qui suam semper sitiebat. 129.K
Dauid regi aliquando maledixit seruus, & eum vlcisci volenti potius, quàm exprobranti succensendum putauit. 150.A
Dauid sanctus cauterio graui videtur quosdam inurere, dum dicit: In labore hominum non sunt. 283.D
Dauid aquam,quam desiderauerat potare timuit. 280.I.Dauid.
Dauid sanctitati subreptum:sapientię Salomonis illusum: Sansonis fortitudini obuiatum:nil igitur mirum, si adolescentulo in loco horroris, & vastæ solitudinis surripiatur. 187.G
In Dauid indicium fuit amoris vehementis de filio parricida,dum dixit:Parcite puero Absalon. 275.M
Dare voci nostræ vocem virtutis qualiter fiat. 166.C.& 231.G
De aduentu domini,& sex circũstantiis eius 1.A
De amore ardenti,quo anima diligit deũ:& de attentione habẽda, quando quis orat, vel psallit coram deo & angelis. 126.C
De altitudine & bassitudine cordis. 98.E
De aquæductu sermo in natiuitate virginis. 53.E
Deargentare qualiter debeamus animas nostras. 3.F.G
De attentione habenda in seruitio Dei, & ardenti amore, quo anima diligit deum. 126.C.D
De Bethleem,Nazareth,mõte Oliueti,valle Iosaphat,Iordane,Caluaria,sepulchro Bethphage,& Bethania. 101.B.E
Debitores sumus debito quadruplici. 91.A
Debitores sumus precipue quinq; corpori, cordi,fratri,sanctis,& mortuis. 88.G.H
De cantico Ezechiæ. 83.C.D
De circũcisione,baptismo,& verbo domini ad Ioannem: Sic nos oportet implere omnem iustitiam. 19.G.H
De circuncisione nostra, & triplici testimonio,quod habere debemus. 16.G.H
Declamationes super euangelium: Dixit Simon Petrus ad Iesum,incipiunt. 282.F
Declinare à malo,& facere bonum,quomodo à spiritu sancto procedat. 40.K
De consideratione ad Eugenium tractatus incipit. 251.K
De conuersione ad clericos. 102.M.& per totum tractatum.
Decor animæ duplex,innocentia & humilitas. 156.C.D
Decor non mediocris castitatis, charitas & humilitas. 138.B.C
Decor animæ charitas, iustitia, patientia. 142.L
Decor verus deus est. 215.L
Decor,qui cum veste induitur,& cum veste deponitur, vestimenti est, non vestiti. Ibidem.K
Decore corporali sicut aliquis ornatur, & inde concupiscitur,sic decorem spiritualem sponsæ deus concupiuit. 186.C.D
De custodia manus,linguæ, & cordis vtiliter.89.A.per totum sermonem.
De cute,carne,& ossibus. 84.L. per totum sermonem.
De cordis contritione, & tribus speciebus verę confessionis. 132.K
De Dauid & Golia,& quinque lapidibus. 44.M
Dedicantes ecclesiam pontifices,quinq; facere solent. 68.B
Dedicatio ecclesiæ, nostra est solennitas. 70.G
Dedicationis ecclesiæ vniuersæ cerimoniæ nõ ad lapides,sed ad nos spectãt.Ibidẽ.H
Dedicationes ecclesiarum,q̃ dignum sit celebrare. 67.L.M
De die octaua circuncisionis. 17.A
De diligendo deo tractatus incipit. 271.L
Dd diligendo deo sermo. 94.L
De diuersis affectionibus animæ,& diuersis nominibus,secundum eas. 85.G
De duabus operationibus spiritus sancti effusione,scilicet & infusione. 134.F
De duabus notitiis,& duabus ignorantiis. 151.I
De duobus discipulis euntibus Emaus,euãgelij expositio: Dico ex discipulis Iesu, in fine libri post sermones Gilleberti super Cantica.
De duplici aduẽtu, & pennis deargentatis. 3.A
De duplici pulchritudine animæ. 156.C
De duplici baptismo. 86.L
De duplici ignorantia nimium fugienda. 150.D
De dura increpatione sponsi ad sponsam. Ibidem.
De eo,quod legitur in Iob: In sex tribulationibus liberabit. 94.D
De eo quod dominus ait:Et vos similes hominibus,&c. 19.L
De eo quod scriptum est: Beatus homo,qui inuenit sapientiam. 88.B
De ecclesia & synagoga. 131.D
De erroribus quorundam negantium nuptias,& circa baptismum paruulorũ, purgatorij ignẽ,& orationes pro defunctis. 170.M. & per totum sermonẽ vtiliter & argutissimè.
De exemplis obedientiæ. 63.E.F
Defensio culpæ vel excusatio pernicioſa. 133.H
Defensio peccatorum culpatur. 278.G
De fructu & modo pertinentibus ad opus redemptionis. 128.I.M
De gratia & libero arbitrio,incipit. 261.K
De gemina consideratione sui. 69.I
De gloria deo tribuenda pro bonis suis nobis impensis. 130.F
De habitu actione,& sermone,&c. 110.H
De his, quæ semper sectanda sunt à mente deuota. 148.G
De humilitate & patientia. 149.M
De imagine siue verbo dei, & de erroribus Gilleberti Porretani. 182.C.& per totũ sermonem.
De intellectu,& affectu. 37.H.& 39.G
De incarnatione Christi per patriarchas & prophetas prænunciata, & ab eis ardentissime præstolata. 123.I
De interiori domo tractatus incipit.299.D
Delectamenta sanctorum,quæ sint. 57.H.I
De laude reciproca sponsi,& sponsæ.158.C
De lamentatione virginis Mariæ, in fine libri post sermones Gilleberti super cantica Canticorum.Et ibi consequẽter doctrina vtilis pro vita monastica deuote tenenda.
Delectamur per voluntatem, per rationem exercitamur. 110.I
Delectatio illecebrosæ cogitationis, & si paruam in anima moram faciat, fœda tamen post se relinquit vestigia. 103.D
Delectatio sancta declinat occupatum secularibus desideriis. 40.A
Delectationes, quæ in deo sunt, quæ sint. 25.E
Delẽdus fucus fugacis huius nitoris, ac nitor gloriæ coloratæ. 254.I.Tolle.
Delicati cibi monachorum culpantur. 281. B.C.valde vtiliter.
Delicato nimis ocio per contemplationem dormitare cupit, qui non prius exercitatus quiescere appetat. 157.C.D
Deliciæ spirituales, & seculares in eodem se non compatiuntur. 189.E
Delicta,& occultæ concupiscentiæ nostræ, & aliena in nos mala si nostri non dominantur à maximo liberabimur peccato. 94.H.I
De ligno,fœno,& stipula. 95.C
Delinquentes quanuis in magnis, vix ferimus reprehendi: sponsa in oppositum. 156.F
De luciferi deiectione. 133.K
De miraculo in nuptiis facto. 20.L.M
Dæmones in furore puniti sunt:homo iram tantum sensit. 173.L
Dæmonum habitatio à nubibus,& infra est in aere isto caliginoso inter cœlũ, & terram 162.G.H.I
Dæmonium meridianum,quid sit. 67.A
De multiplici vtilitate verbi dei. 92.D.E per totum.
De mundis piscibus. 65.I
De nigredine,& formositate spõsæ. 140.H
De nigredine,& formositate sponsi. 143.L
De nimia quadam fallacia præsentis vitæ. 72.K
De nominibus Iesu. 16.I
De noua militia. 99. M. Nouum militiæ. & per totum tractatum.
De nouem ordinibus angelorum. 135. M
Dẽtium multiplex situs,ordinatus, & natura,per quos viri monastici designantur. 115.A.B
De obedientia,patientia,& sapientia. 82.H
De ornatu sponsæ, & quomodo anima sancta cœlum dicitur. 142.I
De octo beatitudinibus. 56.C
De ordine vitæ & morum institutione incipit. 306.L.M
De oratione dominica. 25.H
De osculo

De osculo pedis,manus,& oris dñi.124. D
De planctu Bernardi ꝑ morte Gerardi fratris sui. 141.D
Deploramus frustra,si emendare nõ studeamus. 152.A
De præcepto & dispensatione tractatus incipit. 266.B.C
De precioso vnguento pietatis, & veneratione subditorũ ad prælatos suos. 229.F
De primordiis,mediis & nouissimis. 87.B
De pronunciatione:Iesus Christus nascitur in Bethleem Iudæ. 9.E
De quadruplici debito. 91.A
De quatuor virtutibus cardinalib⁹, & quatuor vnguentis Christi. 137.E
De quatuor continuis solennitatibus,natalis scilicet domini, Stephani, Ioannis, & Innocentium. 15.M
De quatuor generibus tentationũ. 148.G
De gradibus humilitatis, tractatus incipit. 274.H
De quatuor modis seu speciebus orandi. 92.H
De quatuor generibus spirituum,videlicet dei,angeli hominis & pecoris. 125.B
De querimonia ecclesiæ contra suos impugnatores. 145.A
De relinquenda propria voluntate. 86.L
Descendit Christus ad te in carcerẽ. 137.K
Descendit Christus misericorditer. 275.I
Descẽdere de cruce, quare Christus noluerit. 32.K
Descensio & ascensio nostra. 109.G
Descensionis gradus in viam peccati.77.G
Descensionis septem gradus habet humilitas. 119.E
Descriptio exultationis supernorũ ciuium in Mariæ assumptione. 48.H
De septem donis spiritus sancti cõtra septẽ vitia. 87.I
De septem misericordiis. 45.K
De septem panibus, quibus turba reficitur. Ibidem.E
De septem spiritibus. 91.K
Deserti quadrifarium est genus. 120. C Quadrifarium.
Desideria hominum in tribus maxime constituta sunt. 12.I
Desiderium electorum triforme est. 119.G Triforme.
Desiderium insatiabile cordis humani. 104.D.E.F.272.E
Desiderium triplex ex memoria sanctorum proueniens 59.EF
Desiderium,vox est etiam valida. 178.A Nunquid.
Desperatio ex ignorantia dei nascitur, & qualiter sponsa pulchra dicatur inter mulieres.152.A.D. & seq.
Desperare nullus debet pro magnitudine cuiuslibet criminis. 21.A B
De spe & timore. 160.I.K.L
Desponsata Maria,quare fuerit. 6.A
De sumo & incircunscripto spiritu, qui est deus,& qui dicantur pedes domini.125.I
Destatu & compositione ecclesiæ. 156.M
De tentatione prouectorum monachorum, & de hæreticis. 169.G
Detractio fraterna pessima. 21.D
Detractio reprehenditur. 89.C.139.M. & 255.B.279.G.
Detrahentium virulenta pestis. 140. A.B
Detractor & adulator, qualiter capiantur. 169.C
De tribus apparitionibus, 17.K
De tribus aquis. 64.L.& 65.D
De tribus cellis,vinaria,aromatica,vnguentaria. 138.I. Habes igitur.
De tribus modis contemplationis. 138.D
De tribus Magis. 18.H
De tribus ordinibus ecclesiæ. 97.L
De tribus vnguentis spiritualibus,quę sunt deuotio,contritio,& pietas. 128.C
De triplici aduentu, & carnis resurrectione. 3.I.K
De triplici cohærentia vinculorum, clauorum,& glutinorum. 84.B
De triplici custodia, manus,linguæ & cordis. 89.A
De triplici genere cogitationum. 95.E
De triplici iudicio, proprio,humano & diuino. 95.H
De triplici modo dilectionis, qua deum diligimus. 135.H
De triplici genere bonorum, & vigilantia super cogitationibus. 88.F
De triplici misericordia, & quatuor miserationibus. 87.F
De triplici timore, quo quisque timere debet,ne ꝑdat gratiã bene operãdi.162. M
De triplici flore,virginitatis scilicet,martyrij,& bonæ operationis. 157.H
De triplici vtilitate aduentus domini. 4.C
De triplici profectu animæ, quæ fit per osculũ pedis,man⁹ & oris domini. 124.I.K
De vberibus sponsi domini Iesu Christi. 127.F
De verbis Abacuc. Super custodiam meam stabo. 84.F
De verbis apostoli. Non est regnum dei esca & potus. 89.I.& 90.B
De verbis apostoli. Qui gloriatur. 85.B
De verbis apostoli. Apparuit benignitas. 17.K
De verbis domini. Omnis qui se exaltat,humiliabitur. 90.G
De verbis Esaiæ. Vidi dominum sedentem. 60.M. 61.C.& seq.
De verbis Esaiæ ad Acham. Pete tibi signũ. 1.M
De verbis psalmi. Quis ascendet. 95.M
De verbis psalmi. Audiam quid loquatur. 86.C
De verbis libri sapientiæ. Iustum deduxit. 90.L
De verbis Origenis. 96.H
De vita & quinque sensibus animæ,& ibi vtiles omnino similitudines. 86.G
Deuotio de beneficiis dei, & gratiarum actione. 128.G.H
Deuotio habenda est circa diuinum officiũ. 126.E.F.& 158.B
Deuotio in frigidis accenditur affatu,aspectu vel memoria spiritualium virorum. 131.I.K
Deuotio tractatur.14.B.& 38. B. C.& 40. A.B.& 72.B.& 287.I
Deuotio vnguentum est animę dolorem leniens. 134.K
Deuotionis & charitatis feruori ac dulcedini anhelans nil aliud,q̃ osculum petit. 127.H I
Deuotionis gratia datur in piatione persistentibus. 127.L
Deuotionis nostræ grãtiam, quatuor videtur adaugere. 118.K
Deuotæ deo animæ:vicissim apparet & disparet Christus sponsus. 147.K.L
Deuoti quiq; deo semper supplicìter orare debent dicẽdo,cito anticipent nos misericordiæ tuæ. 185.C
Deus amat vt charitas, nouit vt veritas, sedet vt equitas,dominatur vt maiestas,regit vt principium,tuetur vt salus,operatur vt virtꝰ,reuelat vt lus, afflixit vt pietas. 259.M
Deus angelus,homo,sibi inuicem cooperãtur in sanctum,& castum Christi & ecclesiæ connubium. 181.A
Deus charitas est, & quanta quis deo cõiũctior tanto charitate plenior. 141.I.K
Deus cordis arcana clarissime contuetur. 104.H
Deus cui proprium est misereri, ex se miserãdi sumit materiã,ꝙ autem condemnet, eum cogimus. 126.A.B
Deus curam habet nostri. 78.D
Deus de seruitute creaturæ corporeæ non efficaciã,sed congruentiã quærit. 125.H
Deus dilexit nos tribus modis. 135.K
Deus diligendus est sine modo. Ibidem.L
Deus eleemosynam nõ recipit de manu raptoris fœneratoris & hypocritæ. 176. A
Deus est in creaturis. 7.A
Deꝰ est in omni loco,sed dissimiliter.70.H
Deus est pœna reproborum. 260.M
Deus est trinus & vnus. Ibidem.C
Deus & beati spiritus cum eo, tribus modis vestigandi sunt. 259.D
Deus ęternitas est,ideo nõ reperitur nisi ab his,qui perseuerãter eum querunt. 99.D
Deus ex quo omnia:per quẽ omnia: in quo omnia. 260.B.& 181.A.B
Deus exercet vindictam in hostes per tria. 120.G
Deus facit quod vult ipsa sola voluntate volendi. 125.F.G
Deus hominem nõ tanq̃ asinũ aut bouẽ, sed tanq̃ voluntariũ habere voluit. 94.M
Deus idem semper manens non tamen semper est eiusdem efficaciæ. 164.D
Deus ignis consumens est. Ibidem.I
Deꝰ in libertate posuit hominẽ primũ. 23.E
Deus in nobis loquitur pacem pietatem,iustitiam. 148.A.B
Deus in omnibus creandis,gubernandis, & disponendis,corporis nõ indiget instrumentis. 125.A
Deus in reparatione nostra nõ tãtũ potẽtiã, sed & sapientiã ostendere voluit. 6.B.C
Deus longitudo propter æternitatẽ. 261.C
Deus mandãdo impossibilia nõ homines præuaricatores facit, sed humiles. 157.E
Deus misericordiarum. 15.K
Deus misericorditer apparuit in carne.125. I.K
Deus modum acceptat, omnia enim fecit in numero,pondere & mensura. 16.K
Deus nõ humilitatis,sed humilibus dat gratiam. 150.C
Deus non pater iudiciorum seu vltionũ,sed pater misericordiarum dicitur. 15.K
Deus non plene cognoscitur, nisi ab his, à quibus perfecte diligitur. 127.E
Deus omnia in omnibus, iucundum, vtile, honestum. 12.I
Deus

Deus operat in nobis velle & pficere. 75.K
Deus optimus totus. 259.D
Deus qualiter comprehendi possit in hac vita. 261.D
Deus quamuis omnipotens non tamen potuit facere creaturam ei æqualem. 7.I
Deus quærēdus est debito tempore, modo & loco. 178.K
Deus, quibus apparere solet. 147.C.D
Deus quid est, & alia multa de deo. 20.I.& 28.F.& seq.& 129.C.& 259.M
Deus quid est, quo nihil melius cogitari potest. 260.B
Deus, qui erexit hominē lapsum, dedit stāti angelo ne laberetur. 137.I
Deus ratione vtentibus lux est, recte vtētibus virtus, vincentibus gloria. 125.A
Deus requiri vult, quod pollicetur. 9.B
Deus se ostendit animæ secundū varias formas iuxta varias ipsius animæ dispositiones, & affectus. 147.E.F
Deꝰ simplex est, simplicitatē cordis requirit. 99.C
Deus solicite quærendus est. 185.A
Deꝰ timeri exigit vt dominus, honorari vt pater, vt sponsus amari. 184.I
Deus vbique est. 70.H.
Deus vendicat sibi verū esse, id est increabile, interminabile, inenarrabile. 147.M
Deus vera vita animę inter hoc separat malum. 76.L
Deus veritas est, & tales quæsitores requirit, qui quērāt eū in spū & veritate. 99. D
Deus videri nō potest in hac vita sicuti est. 147.A
Dei gratia temperatur nobis. 72.F
Dei infirmū fortius est hominibus. 102.C
Dei maxima ad hominem beneficia. 94.M
Dei potestas seruo reuelatur, mercenario fœlicitas, filio veritas. 83.M
Dei verbi lingua, fauor dignationis, animæ vero deuotionis feruor 156.I.K
Dei vicissitudines euntis, & redeuntis in anima. 178.A
Dei visio fit diuersis modis. 147.B.I
Deo credidisse eum vidisse est. 174.F
Deo inuenire nō cōuenit, sed præuenire, inuētio enim præuētionē excludit. 181.D.E
Deo nil maius potest cogitari. 227.I.K
Deo non intendere, sed in seculum, seculare est animæ, neutram generū speciosam habentis. 153.G.H.vtiliter.
Deo, non tollit fuit, esse ab æterno, nec erit, esse in æternum. 146.L.M
Deo reputare debemus, siquid virtutis habemus: alioquin fures sumus. 131.A
Deo tribus vinculis constringimur. 84.B
Deo tripliciter fruemur in paradiso. 58.G
Deum cogita factorē tuū, cogita benefactorē, cogita patrē, cogita dominū. 133. A.B
Deum consulentē, &c. audire nolentes, condemantem eum finaliter audient. 84.H
Deum diligendi modus triplex. 135.H
Deum diligere toto corde, tota anima, tota virtute, quid sit. Ibidem.I.K
Deum omnes ignorant, qui ad eum cōuerti nolunt. 152.E
Deum timere in hoc seculo, tota est nostra beatitudo. 59.C
Dextra & læua Christi, quid significēt. 11.G
Dextræ & sinistræ nominibus prospera, & aduersa designantur. 160.I
Diabolus efficacius machinamentū non habet ad tollendam charitatem, quàm vt incaute in ea faciat ambulare. 135.G
Diabolus elaborat vt creaturā rationalem in vtraque sua qualitate corrūpat. 24.G
Diabolus horribilis à fideli non timendus. 73.K
Diabolus in cœlo iudicatus est, quia inuenta est iniquitas eius ad odium. 173.M
Diabolus inuidet humano generi. 74.B
Diabolus mendacij pater. 1.D
Diabolus propter superbiam cecidit, & si ita factum est cum angelo, quid de me fiet terra & cinere? 162.K
Diabolus quare cecidit. 178.H
Diabolus scandalorum suggestor. 208.H
Diaboli deiectio, nobis debet esse humiliationis occasio. 162.K
Diaboli duplex malitia. 65.K.L
Diabolo ignis infernalis paratus est, & si nondum præcipitatio. 60.D
Dialogus deuotus angeli, cum virgine Maria. 8.C.& per totum sermo.
Dicere verbi diuini ad animā, & animæ verbo respondere, quid sint. 156.I
Didicit Christus in carne obediētiam, & misericordiam. 163.I.Denique.
Dies aspirans & vmbræ inclinatæ, quæ sint. 176.D.& per totum sermo.
Dies diei eructat verbum: exponitur. 107.E
Dies duo sunt. 10.H.& 176.L
Dies infructuosos, qui præterierunt, nec recuperari queunt, necesse est recuperari in amaritudine animæ nostræ. 135.H
Dies inspirans, respirans, aspirans. 177.A
Dies iudicij veniet, vbi plus valebunt pura corda, quàm astuta verba. 187.K
Dies octo, in quibus spiritualis homo nascitur, & die octauo circunciditur. 17.E.F
Dies proficiētes habētur. 159.F. Dices Deo.
Dies quartus fœtidus, & fœtor quatriduani Lazari, quid denotant. 33.E.& 50.C.D
Dies sanctos celebrant plures sine deuotione. 2.G
Dies tres. 9.M
Die, qua Deus condidit, redemit hominem. hoc est sexta feria. 33.D.E
Diem extremi iudicij, pauci venturum esse sciūt, quāuis videatur omnibus esse nota, quoniam pauci sunt, qui saluantur. 10.I
Differenter est Deus in creaturis. 7.A
Differentia eorum, qui simul in monasterio viuunt. 37.M
Differentia inter martyres, & confessores, quæ sit. 27.C
Differentia quadruplex eorum, qui Christū sequuntur. 109.L
Differentiæ actuum antiquæ legis & nouæ, immo & similitudo. 152.L.M
Differentiæ quatuor sunt, cognitorum, non cognitorum, cognoscentium, & non cognoscentium. 111.M
Differentiæ, quæ inter sapiētem, & stultum reperiuntur. 169.E.vtiliter.
Differentię ordinum, & obseruantiæ eorum tractantur. 269.I.K. Nam qui.
Definitio opinionis, fidei, intellectus. 259.D
Dilatari oportet animam, vt fiat habitatio Dei. 143.F.G
Dilatio pœnitentiæ vsq; ad mortem periculosa est valde. 111.K
Dilectio causa quæstionis, quæstio fructus dilectionis est. 185.D
Dilectio Dei habet vinum emulationis, dilectio proximi, oleū mansuetudinis. 155.B
Dilectio duplex carnalis & spūalis. 179.E
Dilectio fortis vt mors, dura sicut infernus æmulatio. 207.C
Dilectio quinquepartita est. 86.H
Dilectio sola regnare debet in nobis. 78.H
Dilectio triplex, qua deꝰ diligi debet. 135.H & per totum sermonem vtiliter.
Dilectio triplex excludēs tria, quæ nō sunt ex patre. 94.L
Dilectionis aculeus Iesus, & hic crucifixus. 271.D. per totum sermonem.
Dilectionis discretio. 135.M
Dilectionis formam à Christo disci. 136.D
Dilectionis ordo. 159.M.vtiliter.
Dilectum inter lilia pasci, non de corporalibus liliis, sed de spiritualibus intelligēdum est. 174.H.I
Dilexit nos Christus dulciter, sapiēter, fortiter. 135.K
Diligamus Christum, &c. 19.F
Diligit deus diligentes se. 174.D
Diligendi deum modus est, eum diligere sine modo. 270.K.L
Diligere dominum deum toto corde, tota anima, tota virtute debemus: in hoc enim est vera sapientia. 159.M
Diligitur deꝰ ineffabiliter ab angelica creatura. 135.K
Diligendus est Christus Iesus, & ratio quare. 135.D.E
Diligendum non est semper amplius, quod prius curandum est. 159.D.E
Diligere ex se toto deum quisque debet, à quo se totum habet. 271.M
Diligere opere, & veritate qualiter fit. 159.I
Diligere proximum, deum in causa habere necesse est. 273.M
Diligere, quæ citra summū sunt, summa dementia est. 272.F. Et quid mirum.
Diligere nosipsos debemus propter deum. 273.C
Diligere tēporalia magis, quàm spiritualia summa est dementia. 202.I
Diligere tota anima, est sapienter amare. 135.L
Diligere toto corde est omne, quod blanditur amore Christi postponere. 136.C
Diligere tota virtute, est fortiter pro iustitia sustinere. 136.E Quòd si etiam.
Diligere vanitatē, & contemnere veritatē, vanum & iniquum est. 194.D
Discere à Christo debet quisque Christianus, quomodo Christum diligat. 135.L
Discere Iesum, omni scibili salubriꝰ. 214.H
Discernet deus in iudicio inter electos, & reprobos. 177.G.H
Discernere nemo ad purum potest, malum innatum à malo seminato. 148.C
Discerne qualis ex te, qualis sis dono dei. 254.L
Disciplina claustri qualis esse, & qualis non esse debeat. 207.E
Disciplina memoratur. 50.D. 215.L
Disciplina moralis docet subesse, coesse, præesse. 138.I. Habes igitur.
Disciplina summa. Ibidem.K.L
Discipuli carnaliter diligebant Christum, cū de eius discessu tristes erant. 135.M
Discretio est auriga virtutū. 17.I.& 159.C
Discretio in obedientia reprehēditur. 21.G
Discretio nō valet absque charitate, nec econtra. 138.M

Discretio omni virtuti ordinē ponit. 159.C
Discretio resistendi tentationibus. 185.I.K
Discretio tractatur. 17.I.& 34.E.F
Discretione ordinatur charitas. 158.M
Dispar meritum is habet, qui socialiter viuit ab eo, qui vtiliter præest. 138.M
Dispertitæ linguę tāquam ignis implent do mos nostras spirituales. 40.L. Itaque.
Dispensatio prælatorum mala, dispensatio non est, sed dissipatio. 256.I.K. Quid inquis.
Dispensatio prælatorum perutilis modus. Ibidem.I. Vidi ciuitatem.
Disputatio probans voluntatem cogi non posse. 183.E
Disputatio profunda de imagine, verbo, & de anima & sua rectitudine, & magnitudine. 182.D
Disputatio subtilis de imagine siue verbo Dei, & de anima, quę ad imaginem est. Et de erroribus Gilleberti Porretani. Ibidem.C.& per totum sermonem.
Dissentiat sibi, qui cupit Deo consentire. 185.F
Dissimulare fratrum delicta, exemplo Ioannis non debemus. 42.M
Dissimulatio pœnitentiæ vsque ad mortem periculosa est valde. 111.K
Dissolui cupiunt sancti, quod formidabile est peccatoribus. 163.L.M
Distantia locorum veram amicitiam disiungere non potest. 202.L
Distantia quanta est inter pastorem & gregem tanta esse debet inter episcopum & plebem. 117.B
Distinguendum semper est inter manifesta & dubia. 134.A
Distinctio trium graduum in dominica incarnatione. 260.K
Diuersa vulpecularum genera declarantur. 169.A.B.C
Diuidens actum à fide, inique diuidit. 140.F
Diuinitatem non esse Deum, & similia dicentes improbantur. 182.K
Diuinus sermo potio est. 124.F
Diuina maiestas, etiam cedit amori. 166.B
Diuina nomina mutantur pro mutabilitate affectuum animæ. 85.G
Diuina vnitas, qua tres substantiæ in Christo, vna persona sunt. 260.H
Diuini amoris erga nos geminum argumentum. 214.B
Diuinorum conscij secretorum tres sunt. 121.H. Diuinorum.
Diuinæ visionis excellentia, & gustus diuinæ dulcedinis varietas, pro variis animæ desideriis. 146.M.& per totum ser.
Diuinæ vnitatis excellentia. 261.F
Diuinæ vocis vtilitas multiplex. 92.E.F
Diuitias scire, & possidere, differunt. 139.F
Diuitiæ salutis, quæ sint. 11.H
Diuitiarum amor insatiabilis. 104.E. Postremo.
Dixit insipiens in corde suo, non est Deus: exponitur. 111.H
Docet Deus sine corpore, sicut & apud vetēres docebat hominem scientiam. 125.I
Doctoris boni conditiones. 166.C
Doctoris illius vocem libenter audio, qui non sibi plausum, sed mihi planctum moueat. Ibidem.
Doctores cum dicantur Petrus & Paulus, quid nos doceant. 43.I
Doctrina sana nos vendicat à carnalibus desideriis, eripit mundo, & acquirit Deo. 128.A
Documenta salubria ad salutem consequendam. 104.L
Dolere in nobis ipsis debemus, si inuidos nos esse sentiamus. 159.F
Dolor contritionis frenandus, & non interpolandus est, commemoratione beneficiorum Dei & laudes eius. 128.M
Dolor nimius non deliberat. 187.C
Dolor vehemens beati Bernardi de morte Gerardi monachi fratris sui. 141.F
Dolentium planctus, & huiusmodi naturales emissiones sicut nec vsus creat, nec præmeditatio format, sic flagrans amor, cum intra se cohiberi non valet, non attendit quo ordine qua ve serie ebulliat. 172.D
Dominus aliquando sedet in valle Iosaphat. 120.E. Dominus sedet.
Domini est salus, & nō liberi arbitrij. 265.C
Domus domini tria patitur pericula. 68.K
Domus fœlix, in qua de Maria Martha conqueritur. 49.G
Domus orationis sicut & domus, in qua erāt discipuli congregati, cella potest dici vinaria. 158.M
Domus scopis mundata, sed vacans, quid sit. 49.A
Domus spiritualis timore est initianda, patiētia roboranda, longanimitate dilatanda. 157.F
Domum Dei spiritualem se esse cognoscat, qui non in carne, sed in spiritu ambulat. Ibidem.
Domum fabricare Deo volens, quomodo facere debeat. 68.G.H.I
Domestici ecclesiæ, inimici eius, & ibi deambitione ecclesiasticorum. 149.I.vtiliter.
Donum accipiendo, oscula est manus. 124.G
Donum non omne, quanuis spirituale, prodit de cella vinaria. 159.B
Dona Dei ascribere sibi, pessimū est. 185.B
Dona septem spiritus sancti tractātur. 35.F. & 116.C.& per duas columnas sequentes.
Dona septē spiritus sancti, septem sunt phialæ, ex quibus effudit oleum Christus in vulneribus nostris. 133.I
Dona septem spiritus sancti, valēt contra septem gradus peccati, si bene ordinentur. 87.I
Donationum dei ordo ad animam, quam de peccato liberat. 152.K
Donec inclinētur vmbræ. vmbrarum nomine hoc in loco designantur contrariæ potestates. 176.D
Donec, in sacris scripturis quandoque sumitur inclusiue, quādoq; exclusiue. 176.G.H
Dormit inter medios cleros anima, quæ amore potius, quàm timore supplicij proficit. 160.K
Dotes animæ, carnis continentia, cordis industria, voluntatis rectitudo. 130.F
Dotes mirabiles ac virtutes, quibus quilibet nobilis dotari debet: vbi milites laudātur, quòd nō sunt venatores. 100.G.H
Ducem adsumat sibi sponsam, qui vias vitæ ingredi desiderat. 180.L
Duo brachia sponsi. 3.A
Duo consideranda sunt, in opere nostræ redemptionis. 128.L.M
Duo minuta Deo offerēda sunt: id est corpus & anima. 22.H
Duo necessaria ad iustitiam exercendam. 89.M
Duo nobis in hæreditatem reliquerat Adā. 31.M
Duo rerum genera in natiuitate Christi non solum diuersa, sed & dissimilia valde. 14.L
Duo sunt de Christo, vnum nobis cognitū, alterum incognitum, similiter & de spiritu sancto. 113.F
Duo tēpora scilicet quadragesimæ, & quinquagesimæ celebrat ecclesia. 41.A
Duæ res consolantur ecclesiam præsentem. 168.C
Duæ sunt operationes spiritus sancti, effusio scilicet & infusio. 134.E
Duplex pudor. 102.F. Est pudor.
Duplex spiritus, quem Helisæus postulabat ab Helia, quis sit. 37.L.M
Duplici pane nos cibat Deus. 22.M
Duplici stola vestiri sanctos, quid sit, & stolæ quæ sint. 57.M
Duritia nostri cordis, culpatur deuota excla matione. 15.B
Duritiam cordis, quomodo quis incurrat, & quid sit cor durum. 251.M

E

EBrietas duplex. 108.E
Ebrij apostoli fuerunt in die Pentecostes non musto, sed spiritu sancto. 158.M
Ebrij omnes, qui fuerint, non vno modo debriantur. 119.D
Ebriam se non negat sponsa. 158.M
Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. 161.C
Ecce iste venit saliens in montibus, qui sint illi montes & colles, longa disputatio. 161.H.& per totum sermonem.
Ecce, quàm bonum, & quàm iucundum: exponitur. 112.C
Ecce vicit leo: exponitur. 108.M
Ecclesia à Iudæis repulsa, in gentem magnam, id est in fines orbis terrarum missa est. 146.B
Ecclesia Christianorum & synagoga Iudeorum memoratur. 131.D.& per totum ser.
Ecclesia Christi quare ab vniuersitate gentium susceptа est, & nō synagoga. 145.B
Ecclesia conqueritur de suis impugnatoribus vel de his, qui fraternitatis vnitatem impugnant. 145.A. per totum sermonem.
Ecclesia persecutionibus creuit. 145.L
Ecclesia plangit tam illos, qui scire contemnunt quomodo sit viuendum, quàm illos qui scientes, nihilominus male viuunt. 151.F
Ecclesia primitiua Christum abeuntem rogat cito reuerti. 177.E
Ecclesia quomodo, qua ve ratione inuenta dicatur. 181.C
Ecclesia recumbit intus, sed ecclesia interim perfectorum: spes tamen est nobis. 131.H
Ecclesia reperit diuitias diuinæ misericordiæ in foraminibus vulnerum Christi. 167.F.& per totum sermonem.

Ecclesia seu deuota anima, à domino soror, sponsa & filia appellatur. 127.E
Ecclesia synagogæ non inuidet, sed ad eam nititur introducere Christum. 181.L.M.
Ecclesia sponsa, cœlos suos habet. 143.H
Ecclesia spōsa ideo plus diligit, quia ei plus dimissum est. 131. L
Ecclesia sponsa Christi, optat trahi post spōsum. 136.F.
Ecclesiæ amaritudo amarissima. 21.B.C. & 149. K
Ecclesię complementum, finis est omnium. 173. E
Ecclesiæ cura quanta sit deo. Ibidem. B
Ecclesiæ dedicatio, nostra est solennitas. 70. F
Ecclesiæ dignitates ab ambitiosis impudenter quæruntur: quo fit vt nil restet, nisi aduentus filij perditionis. 73.B.C
Ecclesiæ domestici inimici eius. 149.K
Ecclesiæ lecti, laquearia & tigna, quæ sint. 156.M. per totum ser.
Ecclesiæ ministri timeant, quia bona ecclesię impie & sacrilege, non in vsus pauperum expendunt. 139.D
Ecclesiæ nomine non tantum vna anima, sed multarum vnitas designatur. 167. H
Ecclesiæ lugenda nimia miseria, & quomodo in pace amaritudo eius amarissima. 21.C.& 149.K
Ecclesiæ prælati, quales esse debeant. 157.A per totum ser.
Ecclesiæ profuerunt persecutores obesse cupientes. 145.L
Ecclesiæ pulcher status, authoritas prælatorum, cleri decus, populi disciplina, monachorum quies. 157.B.
Ecclesiæ quatuor tentationes. 72.I.& 149.F per totum ser.
Ecclesię querimonia contra suos impugnatores, & contra eos, qui impugnant vnitatem fraternam. 145.A.
Ecclesiæ quæ ex gentibus est, & synagogæ comparatio. 131.D
Ecclesiæ quod deest perfectionis in vno, suppletur in alio. 130.D
Ecclesiæ status & positio, & quomodo per actiuam vitam, quæ sub obedientia agitur, peruenitur ad contemplatiuam. 156. M. per totum ser.
Ecclesiæ typus in patribus præcessit, & sacramenta nostræ salutis in exitu Israel de Aegypto, & in transitu maris, baptisma significatur. 152.I
Ecclesiam custodiunt apostoli, & apostolici viri, ab ea assumpti. 180.H
Ecclesias si vineas intelligimus, vulpes hæreticos: apertus est sensus vt hæretici potius capiantur, quàm effugentur. 169.M
Edenda tria in sanctis nobis apponuntur. 121.A. Tria.
Edificare super fundamentum lignum, fœnum, stipulam, aurum & argentum, quid sit. 95.D
Edulium carnis, quod nobis apponitur ad edendum, trifarium est. 120.H. Quod nobis.
Efficax nil tam ad gratiam promerendam, & retinendam inuenitur, quàm si omni tempore non inueniamur altum sapere, sed timere. 182.M.
Efficax nil adeo inuenitur ad curanda conscientiæ vulnera, quàm Christi vulnerū sedula meditatio. 168.K
Effundere nemo debet, nisi plenius, ad exēplum fontis vel conchæ. 134.I
Effusio nominum Christi. 132. B.C
Effusum non integrū sponsi nomen capiūt adolescentulæ, & animæ nondum perfectæ. 135.A
Eger sicut se habet ad medicum, sic peccator esse debet ad creatorem. 118.C
Ego dixi in dimidio: exponitur. 83.D
Ego flos campi, sponsa monstratæ quietis lectulum, sponsus vocat ad campum, ad exercitium prouocat. 157.M
Ego, quos amo arguo. 154.G
Egrediamur de conclaui seculi. 10.A
Egredimini de sensu carnis, ad mentis intellectum. 18. K
Egredimini filiæ Sion: exponitur. 107. H
Egredietur virga &c. exponitur. 5.G.
Egressus vel electus, à domino non reuertetur oculus eius, vt videat bona. 185. B
Elationis peruersitas inuehitur. 16.E
Electorum omnis profectus, quatuor gradibus distinguitur. 117.E
Electorum signa quædam enumerantur. 22. I.K.& 36.G
Electorum tres ordines declarantur. 107.L
Electi tria præstolantur. 119.L. Electi.
Electos tria in futuro manent. Ibidem.G. Electos.
Eligere debemus abiecti esse, & ad instar Pauli per obedientiam ad manus trahi. 21.I. Caueamus
Emere sine argento & commutatione, quid sit. 34.G
Emenda sunt aromata mentis nummo propriæ voluntatis. Ibidem.H
Emissiones tres, continentium, coniugatorum, & prælatorum. 114.C. per totum sermonem.
Emisso spiritu creatur, & renouatur facies terræ. 38.C.
Emulationi discretio necessaria est. 159.C.
Episcoporum honores affectandi non sunt; nec episcopis, quomodocūq; detrahendum. 130.B.C.
Episcoporum laboribus commiserari debemus. Ibidem.
Episcopos nō esse nisi, qui boni reperti sunt asserentes, reprobantur. 171. K
Epistola ad fratres de Monte dei. 288.E
Epistola apologetica seu purgatiua beati Bernardi. 279.F.
Epistolæ Bernardi incipiunt. 187.B
Epithetum seu nomen triplex triplicatum, de Salomone Christo. 18.I. K.107.H
Epulum spirituale de sterili litera, tanquam granum de palea trahitur. 117.C
Equaliter diligendi sunt proximi. 134.H
Equanimis esse debet anima fidelis, inter prospera & aduersa. 141.F
Equitatui domini quare assimilatur anima. 152.L
Eremi solitudo multos spiritu feruentes euomuit. 169. I
Errores quorundam negantium nuptias, & circa baptismum paruulorum, purgatorium, & orationes pro defunctis. 170.M. per totum ser.
Error Gilleberti Porretani Pictauensis episcopi. 182.I
Erroris Origenis confutatio. 162.G
Errauerunt in solitudine, qualiter intelligatur. 81.L
Erubescimus vulnerum ligaturam, qui de vulneribus interdum gloriamur. 16.E
Esau vestes &c. quid significent. 119.I
Esse Dei & eius præsentia describitur. 84.B
Esse, in Deo verum est, quod nec à fuit præciditur, nec ab erit expungitur. 146.M
Esse omnium Deus est, non materiale, sed causale. 125.A
Essentia diuina singulariter simplex est. 182.G
Estimatur hodie magnus, qui sue conuersionis exordia retinet. 93.M
Esuriei nostræ mensæ tres apponuntur. 120.H
Esurire & sitire iustitiam. 3.E
Eterna est imago & species animę, quam inhabitat Deus, scilicet charitas. 142.L
Eua dū mortalia appetiit, mortalis facta est. 183.A
Euam quid transgredi fecerit præceptum. 66.E
Euam triplex occasio ad peccandum illexit. 27.L
Euangelium ad quid scriptum est. 45.F
Euangelica sanctione præceptum est, ne terrenis affectibus inherentem salutemus. 118.H
Eucharistiæ sacramentum, duo in nobis operatur. 32.G
Exaltat dominus caput nostrum tribus modis. 118.I
Exaudiri non meretur, qui non postulat, aut tepide postulat. 80.I
Excessus contemplationis duo, vnus in intellectu, alter in affectu. 159.C
Excessus mentis duplex. 161.B
Excessus, qui contemplatio dicitur, in qua sponsus quiescere facit animam sanctam zelans pro eius quiete. 160.M. per totum sermonem.
Excessus, qui & contemplatio dicitur. Ibidem.M.& 161.C
Excitatio salubris ad humiliter & pacifice viuendum, & gaudia cœlestia contemplādum. 90.E.F
Excusare debemus delinquentes, quantum fieri potest. 153.K
Excusatio Bernardi, quòd post alios præsumpserit exponere euangelium, Missus est. 9.D
Excusatio perfecta, testimonium conscientiæ suæ. 253.G
Excusationis genus est, cum argueris tu, aliū incusare. 133.G
Excusationis malum. 278.G
Excusationem de ignorantia non habēt monachi. 2.H
Excusationem interdum nobis tribuimus, de ignorantia voluntatis diuinæ, in quibusdam rebus dubiis. 93.D
Exempla bonæ vitæ à Christo & eius actibus assumere debemus. 137.K.L.M
Exemplum operis est sermo viuus & efficax. 26.I.& 34.K
Exemplo sapientis, non debet homo esse in aduersis timidus, nec in prosperis dissolutus. 136.K.L

Exemplo Bernardi

Exemplo Bernardi equanimes esse debemus in prosperis & aduersis. 141.F.G
Exemplar preciosum Christi, conuersatio & vita. 13.K
Exercitus diaboli vincitur per sancta opera. 153.A.B
Exercitium bonorum operum interim quęri debet, cum vita contemplatiua. 157.C.D
Exercitium electorum triforme. 119.L
Exercitij spiritualis summa, in tribus consistit. 44.E
Exhortatio & consolatio sunt lac vberum sponsæ. 128.C.D
Exhortatio salubris ad extirpanda vitia, & inserendas virtutes. 106.C.D
Exhortatio vtilis ad currendum cum sponsa in odorem vnguentorum sponsi. 137.K.L
Exhibeamus nos benignos, inuicem supportantes. 21.E.F
Exire qualiter debeamus de terra nostra, de cognatione, & de domo patris nostri. 84.M
Exinaniri quare voluit Deus, cum posset aliter redimere. 129.E
Exinaniuit se cœlestis sponsus vt homines terrenos ad cœlum traheret. 144.A.B
Exinaniuit se Christus tripliciter. 129.E
Existimasti inique, quòd ero tui similis: declaratur. 184.D
Expectare debemus Deum cum silentio. 172.G
Expectantes Deum debent esse suspensi. 118.L.M
Expectat Deus delinquentes, benigne suscipiens reuertentes. 127.K
Expectatio molesta. 220.L.M
Expectare, odorare est. 172.F.G.H
Expectauerunt patres antiqui dominum. Ibidem.
Expectat peccator nihil. Ibidem.G
Expedit vt vnus moriatur pro populo: exponitur. 143.M
Experimenta septem, sine quibus vera salus non est. 133.A
Expositio euangelij de septem panibus. 45.F
Expositio euangelij, Missus est. 4.E.F.& per quatuor Homilias.
Exprobratio quòd incontinentes vitiosi & indigni, sacros ordines adsumere non verentur. 106.C

F

Facere id debemus, ad quod venimus. 82.H
Facies animæ, mentis intentio. 153.F
Faciem lauare, & vngere caput dum ieiunamus: quomodo intelligitur. 23.I
Factus est in pace locus eius: exponitur. 116.K
Fallere & falli, malum. 238.M
Falsitas diaboli, qua Deum mendacij, & inuidiæ accusauerat, deprehensa est. 2.D
Falsitate posse seduci, & veritate non posse reduci, turpe. 235.G.Turpe.
Fallacia nimia huius vitæ, quæ sit. 81.K
Fama vitium, in virtutem commutare nō potest. 175.C.D.Porro.
Fama virtutem reddit illustriorem, tametsi non maiorem. Ibidem.Porro.
Fames erat in terra, & filij prophetarum &c. 115.E
Familiaritas inter Deum & animam contrahitur ex mansione eius apud eā. 174.C.D
Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi &c. 156.F
Fasciculus mirrhæ est Christus Iesus. 155.D
Fasciculum myrrhæ fecit sibi pater noster Bernardus. 155.F
Fœda admota pulchris, pulchriora reddunt pulchra: & magis fœda redduntur fœda. 207.F. Sic fœda.
Fœlix anima, quæ leonem potēti virtute cōculcat. 79.M
Fœlix, cuius cogitatio omnes affectiones dirigit. 32.C
Fœlix Maria, cui nec humilitas defuit nec virginitas. 5.B
Fœlix mens, cui dominus vtrunque infixerit pedem, timorem videlicet & spem. 126.A
Fœlix, qui Christum habet consolatorem & adiutorem. 80.M
Fœlicitatis comparatio. 94.K.vtiliter.
Fœlicitas falsa memoratur. 77.E
Fœlices, fœliciores, fœlicissimi, qui sint. 80.M
Fœlices, qui soli Deo viuunt. 40.A
Fœmina circundabit virum, quæ est hæc fœmina: quis vero vir? 5.M
Fœmina redditur pro fœmina. 5.E. Quid dicebas.
Fenestrę & cācelli parietis, qui est caro Christi: sensus & affectus corporei, per quos experimentum cœpit humanarum necessitatum. 163.H.I
Feriatum tempus commodius ad orationem assumitur. 186.K
Feruentes aliqui sunt in principio, qui in fine tepidissimi reperiuntur. 149.E
Feruidorum & tepidorum differentia vtiliter describitur. 37.M.& 38.A
Feruidorum & tepidorum status. 38.A.& 39.L
Festa præcipua, votiuis præuenienda sunt ieiuniis. 65.E
Festiuitatibus sanctorum plures amplius de vanitate, quàm de festiuitate gaudent. 123.I
Festinemus vt habitemus sine metu: abundemus sine defectu: epulemur sine fastu. 148.K. Festinemus proinde.
Fiat mihi secundum verbum tuum: multipliciter exponitur. 9.B
Fiat voluntas tua: exponitur. 25.H
Ficus populum designat. 166.K
Ficus singulariter dicitur, produxit grossos suos: de qua arbore Christus in euangelio multa parabolicè dixit. Ibidem.
Ficus spirituales habent illi, qui suauiores in moribus noscuntur: vineas vero, qui spiritu feruentiores. 167.E
Fidere curę & dignationi domini, sancta anima ex duobus habet. 173.I
Fidelis, qui nec sibi credit, nec in se sperat. 12.H
Fidelis sermo, vt quos solenni veneramur officio, sequamur exemplo. 57.D
Fideli homini totus mundus diuitiarum est. 136.M
Fides, cordis ad Deum conuersio. 205.H
Fides & spes tractantur. 147.G. Ita per omnem.
Fides ex auditu, ex visu confirmatio est. 166. G.& 179.H.I
Fides, floris nomine designatur. 160.C.D
Fides suadenda, non imponenda. 171.L
Fides lucem non extinguit, sed custodit. 147.H
Fides merito suo fraudanda non est. 179.H
Fides nostra vincit mundum: quomodo intelligitur. 35.K.L.vtiliter.
Fides occulta, quæ cognouit Christū in multis actuum ac temporum differētiis Deū esse. 17.L
Fides parentū sufficit pro paruulis: vt Chananææ fides pro filia sua. 171.G.H.I
Fides quāuis recta, quæ non operatur ex dilectione, non facit hominem rectum: sed nec opera recta rectum faciunt sine fide. 140.E.F
Fides rara & tenuis fuit in plebe tempore prophetarum, non tamen in ipsis prophetis, qui prædicabant Christum in carne venturum. 123.L
Fides salutem operatur volenti. 205.C
Fides sine operibus mortua est. 140.E.& 160.C.D
Fides sine operibus est putridum cadauer. 140.E
Fides sine operibus non valet. 160.C.& 140.E
Fidei fortitudo vbi non est, nō habitat Christus. 13.G
Fidei trifaria diuisio, mortua, ficta, probata. 198.G
Fidelium arma tria sunt. 120.A
Fides sola absque baptismo in necessitate sufficit ad salutem. 205.G. Porro in maiori ætate.
Fides tractatur. 35.A.& 34.C. Vnde videtur. & 144.F.G.& 140.E
Fides vera vniuersa præcepta complectitur. 205.M. Vera.
Fides vera, quæ sit. 13.B
Fides vinea, virtutes palmites. 146.D
Fides vita est, & vitæ vmbra: sicut è regione vita in deliciis agens (quæ est ex fide) mors est: & vmbra mortis. 158.I
Fides viuida & victoriosa, quæ sit. 36.M
Fides vmbra Christi, in qua viuitur inter homines. 158.H
Fidei vita est charitas. 34.C. Vnde
Fide magni magna & sublimia de supernis merentur. 148.D.E
Fide mundandus est oculus, quo Deus videdus est. 144.C
Fiducia falsa & vera tractatur. 29.A. Nemo te condemnauit.
Fiduciæ robur præstat, quòd Christus dignatus est inclinare se iacenti. 132.L
Fiduciam & ausum reuertendi ad Deum præstat animæ, quæri & diligi ab eo. 185.B.C
Fiduciam nullam nobis afferre debet lætitia seculi. 30.B
Fige pedem contra tentationem, & disce nulli cedendum tentationi. 26.H
Figurauit Moses ab edicto Pharaonis, per Mariam eius filiam liberatus, Christum à cæde Herodis per Mariam in Aegyptū traductum. 35.M.& 36.A
Figuratiua significata eorum, quæ Rebecca

filio ſuo Iacob fecit accepturo benedictionem. 144.A.B
Filius quare in mundum venerit & non pater. 1.B.C
Filij Adam genus auarum, quid vobis cum terrenis diuitiis. 3.B
Filij Adam infœlices omiſſis veris & ſalutaribus ſtudiis caduca quærunt. 1.A
Filium Dei, degenerem nephas eſt ſuſpicari. 1.B
Filij Dei, diuerſæ habitudines ad patrem. 62.D.E.F
Filij matris meæ, Annas, Caiphas, Iudas, & cæteri filij ſynagogæ inimici Chriſti: pugnauerunt contra me, contra Chriſtum caput eccleſiæ. 145.A
Filij prodigi parabola. 97.C. per totum ſermonem.
Filiorum, alij filij alieni, alij filij Belial, alij filij Iſrael. 119.I. Alij ſunt filij.
Filiæ ignorantiæ duæ ſunt: falſitas & dubietas. 133.M
Filiæ magnæ miſericordiæ quatuor ſunt. 87.H
Fili recole primordia: attende media: memorare nouiſſima. 87.B
Fimus qualiter in lapides mutatur. 44.B
Finis eorum, qui euangelio non obediunt. 3.B.C. Inſipiens tu.
Finis præſentis vitę, cohærere debet futuræ vitæ principio. 44.D
Finis omnium, pendet de ſtatu & cõſummatione eccleſiæ. 173.E
Fines operum noſtrorum ſunt tres. 120.B. Ea quæ.
Flagellis cæſus Chriſtus. 31.I
Flendi forma. 142.F
Flendum interdum eſt, ſed nequid nimis. 142.I
Fletus multus apud multos, ſed fructus nullus. 142.B
Fletus ſtridorq; dentium, quare maledictis attribuatur. 75.E
Flos campi Chriſtus, & quare ſic potius appellatus. 157.H
Flos Chriſtus. 2.C
Flos conuerſatio nouella. 169.E
Flos decor honeſtæ conuerſationis: fragrantia bonæ opinionis: intentio futurę retributionis. 29.F
Flos triplex, orti, campi, thalami. 157.I
Flos triplex, ſcilicet virginitatis, martyrij, bonæ operationis: & de deuotione habenda circa diuinum officium. Ibidem. & per totum ſermonem.
Flores apparuerunt in terra cũ refloruit caro Chriſti in reſurrectione. 165.I
Flores fuerunt, qui primi crediderunt de populo. Ibidem.
Florum vinearum odorem ſerpentes non ſuſtinent. 167.B
Fluuij, quibus iuſti ſe balneant, duo ſunt. 121.C
Fluuij, quibus ſe peccatores lauãt, duo ſunt. Ibidem.
Fomes, cur poſt baptiſmum remanet. 32.F
Fomenta ignis tria in nobis. 120.L. Fomenta.
Fons Chriſtus, fontes quatuor ab eo deriuati. 14.A
Fontes quatuor irrigant hortum Dei. 120.I.
Fontes, quibus animæ lauantur, tres ſunt. 120.I. Fontes.
Fontes ſunt quatuor, veritas, ſapientia, virtus, charitas. 115.H. per totum ſer.
Foramina petræ rectæ vulnera Chriſti intelliguntur. 167.H
Foris apparere nolis alter, quàm te inuenis intus. 154.M
Forma Ieſu fuit triplex. 121.H. Triplex.
Forma optima compoſitionis inter reũ, ſeruum, & offenſum dominum. 28.H
Forma ſanctæ vitæ deſcribitur. 67.C. per totum ſer.
Formarum varietas & ſpecierum numeroſitas in rebus conditis, quid niſi quidam radij deitatis. 147.B
Formoſa & nigra qualiter eſt eccleſia ſponſa. 140.I.K.L
Fornicator peccat in ſeipſum, iniurioſus in proximum, & qui extollitur & inflatur, in Deum. 15.G
Fragilitas humana duo timuit, quæ Chriſtus ſua natiuitate tulit. 11.H
Fragmenta ſeptem panum, quæ ſeptem miſericordias denotant. 46.B
Fragrantiam beneficiorum Dei, qui non ſentit, aut mortuus eſt aut putidus. 137.L
Fraterna dilectio ex recta natura primordia ducit. 155.L
Frater infirmitates pauperum fratrum, tam corporales quàm ſpirituales modeſte ferens, eſt vere fratrum amator. 129.L
Frater ſenior de agro veniens, & intrare nolens, formam populi veteris & terreni tenuit. 177.D
Fratres exemplo & inſtitutionibus ſanctorũ patrum viuentes ſunt lectus floridus. 157.A
Freneſis nulla grauior iudicatur, quàm impœnitentia cordis, & obſtinata peccandi voluntas. 103.F
Frigus aquilonare, à quo panditur omne malum, præſertim in religione ſuper omnia formidandum eſt. 169.F
Fronte aliquando gerimus lepram, aliquãdo thau, aliquando laminam auream. 120.E. In fronte.
Frui deo quid ſit, & quòd hoc non docet lingua, ſed gratia. 186.F.G
Fructus & modus & opus humanæ redemptionis pertinentes. 129.L. per totum ſermonem.
Fructus finis & merces noſtri laboris, quis ſit. 50.M
Fructus gloriæ temporalis. 29.K
Fructus noſtræ redemptionis Chriſtus rationi futurus eſt plenitudo lucis, voluntati multitudo pacis, memoriæ continuatio æternitatis. 129.C
Fructus ſpiritus enumerantur. 169.D
Fructus vineæ domini. Ibidem. D.E
Fructuum differentia. 26.F.G
Fugere quorſum debeamus, ne flagellum diuinæ cõminationis nobis appropinquet. 77.D
Fulcite me floribus, ſtipate me malis &c. exponitur. 160.D.& 271.E
Fulcite me floribus, in floribus nouella incipientium conuerſatio demonſtratur, in fructibus proficientium fortitudo, & maturitas perfectorum eſt. 160.C
Funiculus triplex curioſitatis, vanitatis, voluptatis. 27.L
Furari nos ipſos aliquando debemus ad nimiam miſeriam noſtram gemẽdam. 83.B. Ego vir videns.

G

Gabriel angelus in quo differat à filio Dei, cum vterque fortitudo Dei interpretetur. 4.G
Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, in verbis his exponuntur materni affectus. 128.C
Gaudete de exhibitione, gaudete iterum de promiſſione. 11.F
Gaudium duplex, iuſtitia & pax, & gaudium in ſpiritu ſancto. 89.I
Gaudium de regno dei, de iuſtitia & pace procedit. Ibidem.K
Gaudere & dolere in quib⁹ debemus. 24.C
Gaudendum eſt de his, quæ expectamus: & gaudendum quoque de his, quæ ſuſtinemus. 89.M. Gaudete.
Gaudendum in bono alieno magno magis, quàm in proprio paruo. 159.E
Gaudium in materia cõuertibili mutari neceſſe eſt re mutata. 82.F
Gaudium poſt triſtitiam ſubit. 173.E
Gaudium ſolummodo verum eſt, quod de creatore concipitur. 215.M. Magnum.
Gaudium ſpirituale excitatur interdũ quibuſdam ſpiritualibus. 89.I.& 90.C
Gaudiorum infuſio, reuelatio ſecretorũ, & huiuſmodi oſcula ſunt, quibus ſponſa ſpiritualis oſculari petit. 123.K
Gedeonis vellus, quid ſignificet. 5.H
Gelboe montes, ſpiritus maligni, & homines ſuperbi & aridi, quos non viſitat dominus. 162.H
Gemit anima deuota Chriſti abſentiam. 166.C
Gemitui animæ deuotę reſpondetur è cœlo. 166.D. Hoc quippe.
Gemitus animæ ſuſpirantis ad cœleſtem patriam, & de commendatione viduitatis & caſtitatis. 166.A.& per totum ſermonem.
Gemit in ore omnium fidelium ſpiritus ſanctus. 166.E.F
Gemendum nobis, & aliquando noſipſos furari ad miſeriam noſtram conſiderandam & lugendam debemus. 83.B. Propterea.
Gemitus patrum rarus fuit, vnde & dicebat quidam: Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi. 166.E
Gemendo potius, quàm declamando doctor auditores emendat. Ibidem.C
Genæ faciei animę, quę eſt intentio, ſunt res & cauſa, id eſt quid & propter quid imẽdas. 153.F.G.H.
Genæ tuæ pulchræ ſunt, ſicut turturis. Ibidem.G
Genera retributionis quatuor. 119.H
Genera hominum ſunt tria, quibus Deus loquitur pacem. 86.E
Generatio diuina & humana in Chriſto ſunt & in ſpiritu ſancto proceſſio & gratia. 121.I. Duo ſunt.
Generatio cœleſtis, æterna prædeſtinatio eſt. 84.E
Generatio praua, peruerſa, & ſtulta, quę memoriam domini faſtidit, & præſentiã expaueſcit. 272.I
Generatio terrena, qua iuſtitia vincere debeat cœleſtem. 84.E

Generatio triplex tractatur. 98.I
Generatio voluntaria, voluntarium exhibet ſacrificium. Ibidem.L
Generatione caſta, quid pulchrius. 98.L.M. & 99.A
Generatione ſpirituali facti ſumus filij & fratres Dei. 35.K.L
Genitale ſecretum virginis ſibi reſerat filius, & eidem virgini ſeruat virginale ſignaculum. 7.B. Filius.
Genus omne deſpectionis & iniuriæ prohibet. 145.E
Genus potentiæ triplex in incarnatione. 13.K.L
Gentes miſeriam quęrunt, Iudæi meritis gloriantur. 131.E.F
Gerardi monachi ſermo funebris à beato patre Bernardo compoſitus. 141.D. per totum ſermonem.
Gignentis genitique mutua cognitio, & dilectio oſculum eſt ſuauiſſimum, ſed ſecretiſſimum. 126.L
Gillebert⁹ Porretanus epiſcopus Pictaueñ. conuincitur. 182.I
Gladij duo vterque eccleſiæ, is ab eccleſia, ille ad meritum eccleſiæ. 257.H
Gloria angelorum & beatorum complebitur ex meritis hominum. 173.E
Gloria & diuitiæ in domo eius, qui timet dominum. 11.M
Gloria & laus Deo ſemper attribuenda eſt, pro omnibus beneficiis eius in nos. 130. E.F.& per totum ſermonem.
Gloria inhabitans vnde ſit homini. 27.F
Gloria in hac vita abnegãda. 130.M.& 131.A
Gloria noſtra teſtimonium conſcientiæ noſtræ. 27.D. Gloria noſtra.
Gloria quomodo vitanda eſt, & quomodo quis gloriari debeat. 85.B.& ſeq.
Gloria ſine virtute indebita venit. 46.H.I. per totum ſer.
Gloria ſoli Deo. 218.C
Gloria vera, gloria fallax. 81.D
Gloria vt inhabitet in terra noſtra, quatuor ſunt quærenda. 58.K
Gloriam meam (inquit dominus) alteri non dabo. quid ergo dabit? pacem (inquit) do vobis: pacem relinquo vobis. 130.I.K
Gloriam meam alteri nõ dabo, & ſuperbus, ego gloriam vſurpabo. 15.G
Gloriam mundi reſpuere. 215.F. Condelector.
Gloriam non ſuam, ſed Dei quærat, cupiens ad diuinæ maieſtatis contẽplationem admitti. 168.G
Gloriam pro gratia Dei captans, fur eſt & latro. 185.B
Gloriam ſibi retinuit Deus, de hoc exemplo habentur. 130.H.I
Gloriari debemus, ſed in quo. 130.M
Gloriari in puritate conſcientiæ, & in aduerſitate. 141.A
Gloriari quomodo neminem oportet. quòd ſi gloriatur, in domino glorietur. 131. G.H.& 157.I
Gloriatur Maria virgo ſingulariter multis de cauſis. 5.C.D.E
Glorieris volo teſtimonio conſcientiæ tuæ. 254.E. Volo.
Glorificatio in longitudine, multitudine & plenitudine charitatis. 81.D
Glutinum duplex, cognitionis ſcilicet & dilectionis. 68.D
Glutinũ fidei & charitatis eccleſiæ ad Chriſtum quàm tenax ſit. 181.L
Goliath ſuperbos ſignificat. 44.M
Grabbatum ſuum quis ille ſit, qui tollat & eat in domum ſuam. 32.C.D
Gradiuntur non omnes vniformiter ad deũ. 119.F. Non omnes.
Gradus ad notitiam Dei, eſt cognitio ſui. 151.G
Gradus hominum quatuor inuenimus. 90.G
Gradus quibus anima peruenit ad mortem, hoc eſt ad peccatum mortale. 151.F.G
Gradus qui ſunt miſero homini emergenti de profundo vitiorum. 88.C.D
Gradus ſummus, & animus imus: monſtrum eſt. 254.D
Gradus tres veritatis. 276.D. Cum ſint.
Gratia baptiſmi, purgatio peccatorum. 32.F
Gratia Chriſto pro omni gratia referenda eſt. 130.E.F
Gratia comparatur hinnulo, veritas capreæ. 178.F
Gratia Dei, cibus animæ. 28.M
Gratia dei vacua non ſit in nobis. & ibi vtilia de gratia. 162.M
Gratia, non natura quis à peccato reſurgit. 156.A
Gratia hominem in hominis mãſuetudinem reuerti facit. Ibidem.
Gratia non recidiuandi prius quærenda eſt, quàm altiora præſumere. 124.F.G
Gratia prior, qua quis pœnitet de peccatis, parum aut nihil prodeſt, niſi ſecundam habuerit gratiam, qua deinceps ad vomitum non reuertatur. Ibidem.
Gratia quãdiu adeſt, operemur in ea. 136.K. Viam.
Gratia ſine veritate non prodeſt, vnde plenum gratiæ & veritatis. 178.F.G
Gratiæ confeſſio, gratiam deſignat in anima confitentis. 173.L
Gratiæ diuinæ impedimenta. 29.G.H.& per totum ſermonem.
Gratiæ diuinæ præceſſus & gradus ad humana naturam. 164.C
Gratiæ priuatio, ſuperbiæ vel futuræ, vel inexiſtentis eſt argumentum. 163.M
Gratiæ ſubtractionis, cauſa eſt ſuperbia, illã animam poſſidens, vel poſſeſſura etiam ſi non appareat, etiam ſi nil tibi conſcius ſis. Ibidem.A
Gratiam dei continens ſynagoga repudiata eſt. 172.M
Gratiam dei non recognoſcere, ſed ſibi ariꝛogare, ſuperbia intolerabilis eſt. 163.A
Gratiã duplicem confitetur eccleſia, præuenientem & ſubſequentem. 172.M
Gratiam percepiſſe multis non profuit, eo quòd temperamentum de veritate pariter non acceperunt. 178.F
Gratiam recipientes & non reddentes, culpantur. 45.K.L
Gratiam triplicem à domino ſuſcepimus. 50.M
Gratiarum actio. 50.K. Quid enim. & 94.A.& 128.M
Gratiarum actio non omnis deo accepta eſt, ſed odioſa. 130.F.G.& Ibidem.H
Gratiarum actio pudica ſit, & mera ſimplicitate procedat. Ibidem.
Gratiarum actio, qualis eſſe debeat. Ibidem.
Gratiarum actio vſu potius, quàm ſenſu, vel affectu in ore multorum ſonat. Ibidẽ. G. Sed quid.
Gratiarum ceſſat decurſus, vbi recurſus non fuerit. 23.I
Gratiarum & virtutum omnium, Chriſtus Ieſus eſt origo. 130.E
Gratiarum flumina in ſuum principium reuertantur. Ibidem.F
Gratias agere debemus factori noſtro, benefactori, redemptori, remuneratori noſtro. 79.E
Gratias agere deo debemus. 130.F.G.& ſeq.
Graue illi nihil eſſe poterit, qui ſemper mente tractat, quòd non ſunt cõdignæ paſſiones huius tẽporis ad futurã gloriam. 38.L
Graue iugum ſuper filios Adam. 23.D
Gregorius Venantio apoſtatæ perduranti, legitur communionem indulſiſſe. 270.A
Greſſus ad deum non vniformis eſt. 119.F
Groſſus in omnibus erat populus Iudæorũ. 166.K
Groſſis ficuum primi populi fructus, id eſt opera deſignantur. Ibidem.
Gula & luxuria culpantur. 280.M. Miror. 180.F
Guſtu contemplationis refectus, diuina habet intelligere. 105.F
Guſtus diuinę preſentiæ variatur animę pro variis eius deſideriis. 147.E.F

H

Habemus in Chriſto quod amemus, admiremur, & imitemur. 17.L. per totum ſermonem.
Habens fructum in ſanctificatione, finem vero vitam æternam. 81.B
Habitans in petra, quid mirum ſi ad modum petræ duruerit? 167.M.& 168.A
Habitare in adiutorio Dei. 70.M
Habitatio periculoſa. 71.C
Haurietis aquas, exponitur. 14.C.& 115.H
Hœdi dicuntur, vagi & petulantes corporis ſenſus. 150.E.F
Hœdi pelles, quibus collum & manus Iacob obuoluta ſunt, quid denotant. 144.A
Helias timuit Ieſabel, exponitur. 115.D
Heliæ aſcenſio, domini aſcenſionem præfigurabat. 37.L.M
Heliæus ſpiritum Heliæ ſibi duplicari obtinuit, ſi tamen Heliam cum tolleretur videret. 37.L.& 133.L
Heliſæo puerum ſuſcitãti comparatur Ieſus naturam ſaluans. 132.K.& ſequen.
Heliſeum immo Chriſtũ potentẽ in opere & ſermone mortuo miſertũ fuiſſe iacẽti inclinaſſe &c. nõ vacat à myſterio. 132.L.M
Herbarum ſpecies, quatuor ſunt in horto Dei. 121.C. Quatuor.
Hæreditatem domini poſſidere, vocati ſumus omnes. 164.E
Hæreſis quædã occulta denudatur. 171.E.F
Hæreſis quorundam idiotarum ſuggillatiũ contra matrimonium denudatur. 170.M. & per totum ſermonem.
Hæretici capiendi ſunt potius, quàm abigendi. 169.M
Hæretici duplices, publici & occulti. 170.C
Hæretici ſic impugnandi ſunt, vt ſi fieri poteſt conuertantur. 169.M
Hæretici gladio coercendi. 171.I.K
Hæreticorũ duplex genus, manifeſtorũ ſcilicet &

licet & occultorum,qui ne ſecretum prodatur,deierare permittunt. 170.C.per totum ſermonem.
Hæreticorum quorũdam verſutia. 169.G H
Hereticis omnibus vna ſemper fuit intentio de ſingularitate ſcientiæ. 170.D
Heu heu domine Deus, in perſecutione tua primi ſunt,qui videtur in eccleſia tua primatũ diligere,gerere principatum. 21.C
Hi ſunt viri miſericordiæ, explanatur vtiliter. 44.G
Hieruſalem Chriſti ſponſa,quãdo & in quo habitu viſa eſt de cœlo deſcẽdens. 143.C
Hieruſalem & Babylon ſemper inuicem aduerſantur. 122.E.Inter.
Hieruſalem,viſio pacis interpretatur. 9.L
Hilaris dator nõ modo à Deo diligitur,ſed & qui tribuit in ſimplicitate. 175.D
Hilarem diligit Deus. 24.G.& 175.D
Hinnulo ceruorum comparatur ſpõſus propter velocem curſum. 163.D
Hiſtoria,quæ horti nomine deſignatur, tripartita eſt. 138.H
Homo à Deo,non à ſe creatur, ſanatur, ſaluatur. 265.G.H
Homo ad imaginem dei factus,vix aut nunq̃ gloriari compeſcere poteſt. 85.B.Sed.
Homo ad laborem natus,ſi refugit laborem, non facit ad quod natus eſt. 284.K
Homo aduerte quòd limus es, & non ſis ſuperbus, quia Deo iunctus, & non ſis ingratus. 11.C
Homo animal eſt oneriferum. 80.C
Homo ante aduentum Dei ſedebat in tenebris. 137.K.Sedebas.
Homo ante peccatum in actione erat,& meditatione ſine paſſione,poſtmodum promouendus ad fruitionem contemplationis,& ibi ſalutifera comparatio. 82.M
Homo cõuincitur ire poſt greges. 150.L.M
Homo cum in honore eſſet, non intellexit: exponitur. 14.G.& 150.G.& 213.A
Homo cum ſit liber, interueniẽte tamen peccato,ſeruus efficitur. 184.D
Homo,cur rectus etiam corpore factus fuerit. 63.K.Nam.
Homo debet in omnibus præualere, vt honoretur Deus. 78.H
Homo deſcendens de Hieruſalem in Hierico,non eſt abductus, ſed in via ſemiuiuus relictus eſt. 63.G
Homo, diſce obedire, diſce terra ſubdi, diſce puluis obtemperare. 5.A
Homo,& natus ſit ad laborem,ſi non tamen ad laborem creatus eſt. 99.H
Homo exterior per faciem cognoſcitur,interior vero per voluntatem. 38.C
Homo iunior, filius dicitur propter naturã deprauatam. 156.A
Homo miſer, qui totus pergens in ea, quæ foris ſunt, ignarus interiorum ſuorum. 24.B
Homo perfectus, cautus ſibi, placens Deo, vtilis ſuis. 164.M
Homo primus amictus fuit quatuor virtutibus. 14.G.Ab anima.
Homo primus munitus fuit ſigillo diuino, & accedens peſſimus latro, ſigillum fregit. Ibidem.
Homo qualiter in hominem rediiſſe dicatur. 156.A
Homo q̃ loco diaboli in paradiſum admittẽdus eſt,qualis eſſe & nõ eſſe debeat.61.E
Homo,qui nunquam à propria voluptate recedit,culpatur. 78.C.Væ homini.
Homo ratione vigens & ratione non viuẽs, beſtiis quodammodo beſtialior videtur. 150.K.L
Homo totus cecidit,totus reſurgere non poteſt ſimul. 285.E
Homo vacare debet ad ſe & Deum cognoſcendum. 180.C.D
Homo vetus erat aliquando in nobis præuaricator tã in manu,quàm in ore & in corde.3.I
Homo virtutis prouidebit ſemper bona,nõ tantum coram Deo, ſed etiam coram hominibus. 175.C
Homo viuit in verbo,quod procedit de ore Dei. 13.G.Confirma.
Homo vterq;,interior videlicet & exterior ſuo accinctus gladio, impauidus procedere poteſt ad prælium. 99.M
Homo vt pie condeſcendat proximo,conſideret ſeipſum. 155.L
Hominis perfectio,cõtinẽtia ſibi,innocẽtia proximo,patiẽtia vtriq;.174.M.& 175.A
Homini ad omnem iuſtitiam ſufficit ſolum habere propitiũ,cui ſoli peccauit. 139.G
Homini vtile eſt, ſe ſcire hominem eſſe. 82.L.M
Hominem illum,quem vnctio ſpiritus miſerata denuo perfundere ſua benignitate dignatur,is continuo reuertitur in hominem, & aliquid melius à gratia, quàm à natura recipiet. 155.M
Hominem non de qualibet terra, ſed de limo plaſmatũ,non ſine cauſa dicitur. 95.F. Non ſine cauſa.
Homines Deum expectantes,tria ab eo ſperant. 119.M
Hominem ſanctum quæ faciunt. 59.B.C
Homines,duo ſunt,vetus,& nouus. 110.K
Homines locum ſanctificant,non locus homines. 95.D
Homines, non arbores amat homo Deus. 166.I.K
Homines prohdolor plus ad ea, quæ facta ſunt,quàm ad id,ad quod facta ſunt,ſe occupant. 41.L
Homines ſecularibus negociis dediti, quibus aſſimilantur. 1.A
Homines videntur eſſe ſub principe tenebrarum. 85.K
Homines & angeli creati ſunt ad intelligendum Deum. 118.A
Hominũ genera tria ſunt,quibus ſolus deus loquitur pacem. 86.E
Hominum tria genera reperiuntur. 95.D. Sunt enim.
Honeſtum eſt animæ decor. 186.D
Honorari appetunt multi in ſchola humilitatis. 8.M.& 9.A
Honorãdi quàm maxime ſunt angeli & amãdi. 78.F
Honori totum datur,ſanctitati nihil.257.F. Vides.
Horreo vermem mordacem, & mortem viuacem. 261.B
Horror iudicij. 75.D
Hoſpitalitatis diligẽtia, qualis eſſe debeat. 237.H
Hoſpitem nobilem habet caro, dignum eſt vt eum reuereatur. 3.L.M
Hoſtes habemus carnem, mundum, diabolum. 9.M
Hoſtem crudeliſſimum circũferre cogimur, quem ſuſtentare licet,nõ perimere. 46.F.
Hoſtes indefeſſi nos aſſidue oppugnant. modo aperte,modo fraudulenter,quos ne videre quidem poſſumus,quanto minus cauere. Ibidem.
Hoſtium duo genera. 99.G
Hoſtes quibus tradimur,tres ſunt. 121.F
Hoſtiam laudis immolantes & reddẽtes vota noſtra curemus omni diligentia vigere ſenſum vſui, affectum ſenſui, exultationẽ affectui &c. 131.B
Humana & angelica natura per duo Seraphin intelligitur. 61.H
Humana fragilitas timet duo, pudorem & dolorem. 11.H.I
Humano generi, generalis miſeria triplex eſt. Nam & faciles ſumus ad ſeducẽdum, & debiles ad operandum, & fragiles ad reſiſtendum. 4.C
Humanum genus accepit concupiſcentiam hæreditariam ex tranſgreſſione primorũ parentum. 176.L
Humanitas Chriſti,fidem inſtruit, ſpem roborat,charitatem accendit. 18.D.H
Humanitatis omniũ eſt id, in quo ſibi quiſque indulget, non ægrè ferre cæteris. 281.I
Humanitatem ſuam, quare ſubtraxit Chriſtus ab eccleſia. 179.H.I
Humilitas bonus fundus. 254.D
Humilitas Chriſti in ſuperbo non operatur. 35.A.Heliſæus.
Humilitas cordis,manſuetudo pudoris, magnanimitas fidei, compaſſio mentis commendantur, & à nobis exemplo virginis exiguntur. 52.K.Nunquid enim.
Humilitas cordis, receptaculum gratiæ. 29.G
Humilitas Deo nos reconciliat, Deo facit eſſe ſubiectos. 15.G
Humilitas docet locum nouiſſimum tenere. 152.B.C
Humilitas duplex,alia cognationis,altera affectionis. 3.C.& 154.I
Humilitas duplex eſt. 3.C.Diſcite à me.
Humilitas duplex, vna quam parit veritas, altera quam inflammat charitas. 154.I. & per totum ſermonem.
Humilitas eſt contemptus propriæ excellẽtiæ. 198.L
Humilitas & humiliatio differunt. 150.A. Vides.
Humilitas,ſimplicitas, & innocentia, decor ſunt animæ. 156.D.E
Humilitas & manſuetudo collectaneæ ſunt. 53.A
Humilitas & patiẽtia tractantur. 149.M
Humilitas falſa & iactantia in cõfeſſione reprehenduntur. 133.F
Humilitas familiaris Deo. 9.I
Humilitas fundamentum virtutum. 261.H. Virtutum.
Humilitas glorioſa res eſt. 278.H
Humilitas honorata, magna & rara virtus. 8.M.130.H
Humilitas lilio conuallium comparatur. 157.M.& 158.A
Humilitas magis neceſſaria eſt, quam virginitas. 4.K.L

Humilitas magna virtus,quę meretur,quod non docetur. 186.G
Humilitas Mariæ longe virginitati præfertur. 4.K
Humilitas maxime facit in veritate ſciri ſe. 151.F
Humilitas nardus amore calens, deuotione vigens,opinione redolens. 155.A.Odor deuotio eſt.
Humilitas nardo comparatur. 154.K.L.M
Humilitas odor bonus. 155.A
Humilitas pari pondere timentis & ſperantis æſtimatur. 254.L
Humilitas per ſaluatoris infantiam,per virginem continẽtia, iuſtitia per Ioſeph deſignatur. 15.G
Humilitas qualiter cuſtodiri poſſit. Ibidẽ. per totum ſer.
Humilitas ſeptem gradus habet aſcenſionis. 119.E
Humilitas ſola eſt læſæ charitatis reparatio. 14.K.L.Quod ſi.
Humilitas ſola gratiam inuentura eſt. 199.F
Humilitas ſolito & ex conſueto placet deo. 155.A.B
Humilitas ſtabile fundamentum. 151.F
Humilitas virtus magna, cui etiam deitatis maieſtas tam facile ſe inclinat. 155.D
Humilitas vnde naſcatur. 276.C.D
Humilitatis gradus,qui ſint. 29.G
Humilitatis gratia conſeruandæ, diuina delet gratia ordinare,vt quanto quiſq; plus proficit,eo minus ſe putet ꝓficiſſe. 92.K
Humilitatis modus. 276.A.B.C.vtiliter.
Humilitatis odor,deuotio voluntatis. 154.I. & ſequen.
Humilitatem quatuor cauſant. 120.D
Humilitatis perfectio, conſummatio eſt iuſtitiæ. 158.A
Humilitatis perfectio iuſtitiæ attribuitur. Ibidem.
Humilitatis regno etiam militat ſuperbia. 134.C
Humilitatis ſumma in eo conſiſtit, ſi voluntas noſtra per omnia diuinæ ſit ſubiecta voluntati. 93.D
Humilitatis tres gradus,luctus pœnitentiæ, deſiderium iuſtitiæ,opus miſericordiæ. 276.A.B.C.D
Humilitatis triplex modus. Ibidem.
Humilitatis virtus maxima, & maxime neceſſaria in vita ſociali, & charitate fraterna. 22.E
Humilitatis virtus tria habet. 119.F
Humili ſub habitu nonnulli abbates ſuperbe agendo,volunt à ſuis ſubditis ſtrictiſſime obediri,& ipſi ſuperioribus obedire recuſant. 200.C
Humilitatem ab angelo commendari, quid denotat. 15.F
Humilitatem quatuor faciunt veram.120.D Quatuor.
Humilitate ad ſublimitatẽ aſcendimus,hæc eſt enim via,& non alia. 37.F
Humilitate meremur altiora. 149.M.Oportet.
Humilitate,quid ditius,quid preciofius,qua regnum cœlorum emitur. 11.K. Quid enim.
Humilis debet eſſe confeſſio, ſimplex & fidelis. 133.E
Humilis ſis ad petendam veniam, facilis ad dandam,& ſic omnia membra erunt in pace. 89.M.& 90.A
Humilis vere parcit animæ ſuæ. 210.C
Humilis verus,vilis vult reputari,non humilis prædicari. 133.F
Humiles & non elati,replebunt templum paradiſi. 61.F
Humiles exaltari, ſuperbos deiici nunciauit Maria. 134.D.Hæ virtutes.
Humiles qui de ſe præſumere neſciunt,martyrio idonei ſunt. 158.A
Humiles ſi inuenti fuerimus,germinabimus ſicut lilium. Ibidem.
Humilibus conſentire, non alta ſapere. 154.K
Humiliantur alij nequiter,alij patienter,alij libenter. 150.A.B
Humiliari cur, & qualiter homo quiſq; debeat. 158.A
Humiliatio via ad humilitatem. 210.B
Humiliter de ſe ſentire oportet, nitẽtem ad altiora. 149.M.& per totum ſer.
Humiliare,& apprehendiſti. 24.M
Humiliari & humilem eſſe, non idem eſt. 150.A.B
Humiliatur homo in vera cognitione ſui. 151.F
Humiliatos plures videmus, ſed non humiles. 90.I
Humiliari, propinquantis gratiæ eſt argumentum. 149.M
Humiliat quoſdam veritas, quos voluntas extollit. 154.G.H.I
Humiliauit ſe Chriſtus,non neceſſitate, ſed charitate. 154.K
Humiliare ſe pluſquam veritas habeat, non eſt malum. 152.B
Humilia ſponſi Chriſti libentius loquitur eius ſponſa eccleſia,vel anima deuota. 174.F
Humiliter ſuſtinere aduerſa, pro patientia reputatur. 31.C
Humiliate vos. 26.K.L.Hoc ſentite.
Hydriæ capientes ſingulæ &c. exponitur. 108.K.L
Hydriæ ſex erant ibi poſitæ,exponitur. Ibidem.F
Hyems & ſi imbribus abundet, habet tamẽ & ætas pluuias ſuas ſuaues & vberes. 165.M
Hyemis tempus,quid ſignificet. Ibidem.
Hypocriſis eccleſiaſticorum, putida labes. 149.K
Hypocriſis malum abſcõdit,quod eſt,& bonum,quod non eſt,mentitur. 170.M
Hypocrita arguitur ſingularitatis & vanitatis. 23.K.vſque ad finem ſer.
Hypocritæ animæ eſt intendere in Deum, non propter Deum. 153.G
Hypocritæ portant crucem non ſuam, cum Simone Cyrenæo. 26.G
Hypocritæ groſſorũ ficus nomine deſignantur. 166.I
Hypocritarum conditio. 130.H

I

Iacob luctatus eſt quater. 120.E.Quater.
Iactantia tractatur. 278.C
Iam non operor, ſed quod inhabitat in me peccatum,exponitur. 165.L.& 183.I
Ianitor triplex ad portas, memoriæ, voluntatis,& rationis. 110.I.Ne ergo.
Ieiunio alæ duæ ſunt, orationis videlicet & iuſtitiæ, & qualiter ieiunare debemus. 24.L.& per totum ſermonem.
Ieiunium bonum cũ fletu & planctu. 24.D
Ieiunium deuote ſuſcipiendum. 24.F.& per totum ſermonem.
Ieiunium ſalutare, quo redimuntur æterna ſupplicia. Ibidem.K
Iuiunij die,immo in omni quãuis bono opere omnino non inueniatur voluntas noſtra. 176.B
Ieiunia ſuperborum vel immundorum,Deo non placent. Ibidem.
Ieiunare in vigiliis celebritatum,quid deoret. 65.E
Ieiunare non ſolum ore, ſed omnibus membris tenemur,& quomodo fructuoſum ſit ieiunare. 24.I.K
Ieſus Chriſtus filius Dei venit cum ſalute, cum vuctione,cum gloria. 9.F
Ieſus circuncifio,Maria purificata,quare dicantur,cum nec ille circuncifione,nec illa purificatione indigerent. 107.L
Ieſus dicitur ter fleuiſſe. 120.E.Ieſus.
Ieſus manſuetus omnem tulit auſteritatem. 19.G
Ieſus mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. 132.F.G
Ieſus myrrha in morte, botrus in reſurrectione. 156.H
Ieſus nomen commendatur. 132.A.& per totum ſermonem.
Ieſu nomen in aliis à Chriſto,id eſt filiis Naue Ioſedech & Syrach vacuum erat. Ibidem.H.I
Ieſus nomen lux, cibus, medicina. Ibidem.F
Ieſus nomen,quare oleo cõparatur. 132.E.F
Ieſus ſaluator nominatur ab angelo & hominibus: quippe,qui ſaluator erat angelorum & hominum. 16.G
Ieſus ſaluator,quid tam neceſſariũ perditis, optabile miſeris,vtile deſperatis. 12.K
Ieſus ſuſcitat mortuum, tanquam qui baculum miſit, alij autem tanquam baculus erant. 132.I
Ieſus vir erat nondum etiam natus, ſed ſapientia non ætate, nec minus ſapiens fuit conceptus,quàm natus,paruus quàm magnus. 5.L
Ieſum Chriſtum præceſſerũt alij duo Ieſus. 7.H
Ieſum cum nomino, hominem mihi propono mitem, & humilem corde, benignum, ſobrium,caſtum,miſericordem, omnique honeſtate & ſanctitate conſpicuũ. 132.H
Ieſum ſequi ſalubre conſilium, tenere, ſolenne gaudium, manducare, beata vita. 229.K
Ignis aduentum Dei præcedentis, & eius ignis,qui Deus eſt,differentia. 164.I
Ignis duplex mittitur in terram, à Deo videlicet & à diabolo. 22.E
Ignis tria habet, fumum, lucem, ardorem. 95.E
Ignorare bona à quo procedunt, peſſimum. 271.A.B
Ignorãtia cõdemnatur.150.M.& per to.ſer.
Ignorantia Dei nos tenente, quomodo ſperabimus in eũ,quem ignoramus:ſi noſtri, quomodo humiles erimus. 152.A

Ignorantia Dei plerunq; desperationē parturit. 152.D
Ignorātia Dei & sui pernicioſa: quippe, quæ iumentis hominem comparabilem facit. 150.I.K
Ignorantia duplex, Dei & sui, & notitia similiter duplex. 151.I.& 152.A
Ignorantia fugienda, vnde tot mala oriuntur. 150.K
Ignorātia in omnibus non habet excusationem. 205.D
Ignorantia non omnis damnabilis est. 151.A
Ignorantiam sui habent, qui tanquam mortui à corde, omnem insumunt operam circa carnem. 76.I
Ignorantia sui superbiam causat. 152.A
Ignorantia sui, initium omnis peccati: ignorantia Dei, consummatio omnis peccati. Ibidem.A
Ignorantiæ filiæ falsitas & dubietas. 133.M
Ignoratur periculoſe, quando veniat aut vadat spiritus, non ita vnde veniat, aut quo vadat. Ibidem.L
Illecebras carnis post gustū dulcedinis spiritualis repetere, quàm durum sit. 150.D
Illuminat animam verbum rogātem eum, vt vias eius eam doceat. 185.H
Imago Dei qualiter reformetur. 44.E
Imago, & quod ad imaginem est, de vicino ſe reſpiciunt. 182.I.& M
Imago verbum, anima vero ad imaginem. 182.C
Imaginarię rerum inferiorum ſimilitudines, ab angelis ingeruntur animę, diuinitatem contemplanti. 154.B
Imber bonus & malus multiplex. 165.G
Immiſſiones fiunt per angelos malos. 148. B.Cæterum.
Imitari & ſequi Chriſtum, quàm vtile ſit. 3.F.& 32.A
Imitemur humilitatem Chriſti. 7.L
Imitatores ſunt dæmonis, quicunque de ſcripturis ſanctis aliquid non ſanctè vſurpant. 70.M
Immortalitas animæ qualiter obſcura & tetra facta eſt. 183.M.& 184.A
Immortalitatem qualiter ſolus Deus habet. 183.C
Impellere nihil poteſt hominem præter ſeipſum. 185.I
Impedimentum hominis duplex, quo minus ad Deum pergat. 1.I
Impedimenta ne voluntas noſtra voluntati diuinæ conformetur, quæ ſint. 25.H
Impedimenta ſeptem, quibus ab oratione & mandatorum obſeruatione retardamur. 23.A
Impedire animarū ſalutem, eſt perſequi ſaluatorem. 21.D.E
Impenderunt ſancti patres pro ouibus curā, ſubſtantiam, ſeipſos. 257.D
Impœnitentia cordis, eſt peccandi obſtinata voluntas. 103.F
Imperfectionem cōuerſationis ſuppleat humilitas confeſſionis. 10.B
Imperfectorum ſigna vtiliter habētur. 134. F.G.& per totum ſermonem.
Implere ſtudeant perfecti omnem iuſtitiam. 19.I
Impiorum refugium eſt triforme. 120.B
Impius (inquit propheta) irritauit deū: quia dixit in corde ſuo, non requiret. 135.C
Importabile aliquid nōnunquam reputatur, quod poſtmodum facile, immo & delectabile reperitur. 251.M
Impoſſibile non erit apud deum omne verbum. quare dicatur verbum, & nō potius factum. 8.I. Monet me.
Impudentia clericorum culpatur. 284.F
Impudentia & preſumptio quorundam monachorum inuehitur. 157.E
Impulſores tres ſunt, diabolus, mundus, & ipſe, qui ſe impellit. 185.I
Impulſorem ſi timere non vis, non veniat tibi pes ſuperbiæ. Ibidem.M
Impunitas auſum parit. 258.I
Impunitas incuriæ ſoboles, inſolentiæ mater, radix impudentiæ, tranſgreſſionum nutrix. 256.M.& 258.I
In aduerſis modus obſeruandus. 255.A
Inanis gloria deuotis & ſpiritualibus viris inſidiari ſolet. 130.H.I
Inanem gloriam pauci omnino reiiciunt. Ibidem.I
In bello, quàm lecto glorioſius eſt occumbere. 100.A
Incarnatio Chriſti per patriarchas & prophetas prænunciata, & ab eis ardētiſſime expectata, memorat. 123.I.& per to. ſer.
Incarnatio domini diabolo celanda erat. 6.B.C
Incarnari voluit Chriſtus, vt carnales homines ad amorem ſuum traheret. 136.B
Incaſſum laborat in acquiſitione virtutū, qui alibi, quàm in Chriſto quærit. 138.D
In Chriſto trinitas in ſubſtantiis, vnitas in perſona, ſicut in oppoſitum in abſoluta diuinitate trinitas in perſonis, & vnitas in ſubſtantia. 11.C
In circunciſione domini nec neruus rūpitur, nec os comminuitur. 121.L
Incitat Bernardus Chriſtum, qui tandiu tacuit ad loquendū, & ſe reprehendit, quòd promptior ſit ad loquendum. 19.L
Incommodū triplex hominem de domo eiicit. 87.I
In cōgregatiōe demorari ſecurius eſt, quàm in ſolitudine. 17.F
In contēplatione requieſcendum eſt. 105.D
Incredulitas Iudæorum, qui compleuerunt menſuram patrū ſuorum occidendo Chriſtum, memoratur. 166.K
Increpatio dura, quam ſponſus facit ſponſæ, & de duplici ignorantia nimium pauenda & fugienda. 150.D.& per totum ſermo.
Increpatio iuſti bonus ſimus eſt, malis vero & pigris lapides, bona quidem eſt increpatio, ſi tamē diſcreta fuerit. 44.A.B.C
Increpatio ſpiritus veritatis à nobis repellit ſuperbiam. 85.F.G
Increpatio patienter ferenda eſt. 145.F.G
Indeuoti incitantur intuitu vel rememoratione aliquorum deuotorum. 131.I.K
Index certiſſimus manſuetudinis & verecundiæ in Maria, fuit tarditas ad loquendum. 52.L.& 279.A
Indicium veræ compunctionis, ſubtractio occaſionis eſt. 34.B
Indulgentia Dei, candor eſt animæ. 175.C.D
Indulgentium iniurias differentia. 46.C.D
Induſtria naturæ nunquam dormitet. Grande profecto in nobis donum naturæ ipſa eſt. 184.G
Inebrians verbis & fragrans beneficiis ſibi dictum putet, meliora ſunt vbera tua vino. 130.D
Inepta lætitia peſſima. 278.A
Infelix, qui voluntatem corporis, & ſeculariſ colligit gloriæ vanitatem. 2.G
Infernus inferior, quis ſit. 48.M
Infirmitas carnis robur ſpiritui auget, & econtra. 145.H
Infirmitas Chriſti & maieſtas oſtenduntur. 102.C
Infirmitatem omnem depoſuit Chriſtus in reſurrectione ſua. 179.C.D
Infirmitatum & neceſſitatum omnium, verbum Dei remediū eſſe dignoſcitur. 186.L
Infirmum quicquid deo tribuitur, de noſtro venit. 179.C.D
Infundi debet homo priuſquam effundat, vt ſe concham exhibeat. 134.G.I
Infuſa à ſpiritu ſancto, fideliter recondenda ſunt & communicanda. 183.K
Infuſio & effuſio duæ ſancti ſpiritus operationes. 134.F
In ieiunio, fletu, & planctu quærendus eſt dominus. 59.H
Ingenio prævolantes ante pene flagitant finem, quàm principium teneant ſermonis. 132.K
In gloria cœleſti mira ſerenitas, plena ſecuritas, æterna fœlicitas. 129.D
In gloria recedet error à ratione, dolor à voluntate, à memoria timor. Ibidem.
Ingrati ne ſimus liberatori noſtro. 152.K
Ingratitudo peremptoria res eſt, & hoſtis gratiæ. 45.K
Ingratitudo, quàm graue ſit vitium. 160.H
Ingratitudinis vitium peſſimum, & ſumme cauēdum. 93.H.& per totum ſermonem.
Inhabitatores diuini adiutorij, q ſint. 71.C
Inhumanum paſcere oculos ſuppliciis miſerorum. 75.D
In initio cōuerſionis nulla virtus magis neceſſaria, quàm ſimplicitas humilis, & grauitas verecunda. 19.F
Iniquitatem qui diligit, non ſolum animam, ſed & carnem odit. 103.F. At forte.
Initium omnis peccati, ſuperbia. 1.C
Initium ſapientiæ timor domini, medium ſpes, charitas plenitudo. 66.A
Iniuriam filij vindicauit pater in angelo & homine. 173.K
In læua merita, in dextera præmia continentur. 11.G
In natali domini ſermo de verbis apoſtoli, Benedictus Deus & pater domini. 15.H
In natali domini ſermo de eo quòd paſtores inuenerūt Mariam & Ioſeph, & infantem poſitum in præſepio. 15.H
In natali domini de tribus mixturis. 14.F
Innitens contra ſe inualeſcet. 185.L
Innitens Deo coget pro ratione vniuerſa, iram, metum, cupiditatē, & odium. Ibidē.
Innocentes in Chriſto per ſanguinem ſuum regenerati, veraciter martyres fuerunt. 16.B
Innocētem pro impio mori non iuſtitiæ eſt, ſed miſericordiæ, non tamen contra iuſtiam. 102.L.M
Innocentiā ſeruare plures inueniūtur, quàm qui digne pœnitentiam agant. 91.H
Inobedienti copiā ſui non dabit tantus obedientiæ dictiæ amator, vt mori, quàm nō obedire maluerit. 157.D
Inobedientia non tam pœnſanda eſt, quantū intentio inobedientis. 268.B.C
Inobedientia ſiue quælibet alia culpa, quāuis minima, & de minimis præceptis, & ſi ſecularibus ſolum ſit neuus, monachis vero grauis macula. 89.A.B
In pace eccleſiæ amaritudo eius amariſſima 21.C.D.149.I.K
In pace in idipſum, cui conueniat dicere. 160.I
In patria nec longiturnitas terminum, nec claritas occaſum, nec ſatietas habet faſtidium. 81.I
Inquinare animam tria ſolent. 56.L
Inquirere tria, iudicium, iuſtitiam, & locum habitationis debemus. 148.G
Inquirere veritatem debemus in nobis, in proximis, in ſui natura. 275.B
Inſolentia clericorum, qui ditantur bonis eccleſiæ. 221.M
Inſpiratio diuina, cor ſanat à multis miſeriis. 92.H. per totum ſermonem.
Inſtabilitas cordis quæ ſit. 297.L
Integra & perfecta moralitas, in duob⁹ præcipue conſiſtit. 111.B
Intellectu affectui, & affectu intellectui repugnantibus, vita eſt infernalis. 39.M
Intellectus & affectus purgandi ſunt. 37.I
Intellectus ex litera eruendus, ac diripiendus eſt. 177.C.D
Intellectus rerum ſpiritualium, verus animę panis. 28.I
Intellectus vita eſt: Intellectum, inquit, da mihi, & viuam. 177.D
Intelligentes & illuminati, plures reperiuntur, ſed affecti pauci. 39.L
Intempeſtiua reuocatio, magni vnius amoris, magnæ alterius amabilitatis indiciū eſt. 178.L
Intendere debet anima, qualis debeat eſſe, vt erga deum tantam familiaritatem habeat, quòd tanquam ad amicum familiariter confabuletur. 173.I
Intendere quis poteſt in deum culpabiliter, velut hypocrita: & intendere in aliud, quàm in deum laudabiliter, vt Martha. 153.G.H
Intendere non deo, ſed ſeculo, ſecularis eſt animæ, &c. Ibidem G
Intendit deus eccleſiæ vel animæ, quia benignus, & hæc illi intendit, quia non ingrata. 173.D
Intentio, affectio, memoria, quando bene videntur agere. 265.I.K
Intentio bona, & recta requirit duo, rem & cauſam, id eſt, quid intendas, & propter quid. 153.G
Intentio culpas, & merita diſcernit. 203.K
Intentio facies dicitur animæ. 153.F
Intentio, propoſitum, rerum cauſa, culpas diſtinguunt & merita. 203.K
Intentio pugnantis eſt cauſa, aut periculi, aut victoriæ. 100.B
Inter mitratos diſcurrere comatulos, & calamiſtratos non decet. 258.I.K
Interrogat nos dominus trib⁹ modis. 119.K Tribus modis.
Interrogatio pulchra, quaſi commenſalium dei ad ſponſam, & eius reſpōſio. 127.F.G
In timore & tremore noſtram debemus operari ſalutem. 90.A
Intrauit Ieſus in quoddam caſtellum: exponitur. 48.I.& 49.F.& 50.G. 107.F
Introductio ſponſę triplex eſt, in hortum, in cellarium, in cubiculum. 114.K
Introductio in cellarium continet moralem ſcientiam, & ibi de aliis vtilibus. Ibidem.
Intueri deum etſi non in ſublimitate, ſaltem in humilitate ſuademur. 137.G
Intuere rerum creationem, poſitionem, diſpoſitionem. 11.B
Inuectiua aduerſus monachos ſaluberrima. 74.E.F
Inuectiua aduerſus eos qui non recto fine ſcire & addiſcere voluunt. 151.C.D.E
Inuectiua aduerſus hypocritas ſuco ſanctitatis laute viuentes. 149.K
Inuectiua aduerſus malos & abutentes. 106.H
Inuectiua aduerſus prælatos aurū in frenis equorum & mularum apponentes. 197.M
Inuectiua & grauis increpatio contra murmurantes & detrahentes. 139.M.&140.A vtiliter valde.
Inuectiua & ironia aduerſus monachos delicatos reſpuentes cibaria cōmunia. 146.H
Inuectiua in eos, qui luxu veſtium & ciborū ſolennitates celebrant. 2.G.H
Inuectiua in Luciferum, ſcientiam primis parentibus promittentem. 1.C.D
Inuectiua in Luciferum dicētem: Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis. 38.F
Inuectiua in malos, & ambitioſos prælatos. 21.B.C
Inuectiua in monachos, qui de peccatis ſuis ſeu vanis corporis exercitationibus impudenter ſeu fictę & doloſe ſe iactitant. 133.E.F
Inuenerunt eccleſiam apoſtoli, & ſancti alij à Chriſto miſſi. 180.I. Et aduertendum.
Inuenire deo non conuenit, ſed prævenire. 181.E
Inueniri non potuit eccleſia ante incarnationem ſine reuelatione. Ibidem.D
In via dei non progredi, regredi eſt. 22.E
Inuidens quiſque doleat, quod inuidet. 159.F
Inuidere nulli debent, ſi infirmitati aliorum prælatos condeſcendere videant, ſed potius intrinſecus humiliter gaudeāt, quòd tali non egeant miſericordia. 98.E.F
Inuidet diabolus angelorum & hominum gloriæ. 162.H.I
Inuidia duplici per paupertatē liberamur. 107.F
Inuidia tractatur. 74.B
Inuidet diabolus humano generi, volens illud habere ſubiectum, quia prœuidit hominem deum futurum. 134.B
In vigiliis deprimi ſomno, abominabile eſt angelis. 126.E.F.G
Inuiſibilia dei per animā rationalem, quàm per alia, quæ facta ſunt, melius conſpiciuntur. 86.D
Iob ad manum electas ſpecies habebat. 129.I
Iucunditas corporis, nec ſine miſeria, &c. 262. M
Ioānes adhuc in vtero lucerna erat, ſed ſub modio, ipſum ſuum modium duntaxat il luminans. 42.G
Ioannes erat lucerna ardens & lucens. Ibidem.F
Ioannes erat lucerna ardens & lucens, qui etiam lucifer dicitur: pulchre deducitur. 61.K
Ioannes triplicem ardorem, & lucem habuit. 42.H
Ioānes venit, nec māducans, nec bibēs: incētiuū ſeruoris nobis eſſe debet. Ibid.I
Ioannis ſanctitas & excellentia ſuper cæteros ſanctos. Ibidem.F
Ioannem non prędicatio, ſed inſpiratio docuit. Ibidem.G
Iordanis fluuij laus, trinitati in Chriſti baptiſmate dedicati. 101.F
Ioſeph & Samuel vnguento odorifero reſperſi erant. 129.I
Ioſeph nouit mulierē gloriam eſſe viri, iniquum igitur iudicauit eum ingloriam facere, qui ſe fecerat glorioſum. 130.I
Ioſeph quare de domo Dauid fuiſſe. 6.G
Ioſeph quare occulte voluerit Mariam dimittere. Ibidem.D
Ioſeph vir Mariæ, & Ioſeph patriarcha adinuicem comparantur. Ibidem.F.G
Ira affectio naturalis, ſed abutentibus bonō naturæ, grauis perditio eſt. 79.C
Ira bona, ira mala. Ibidem
Ira dei duplex. 154.G. Aliquotiens.
Iram dei in furorem vertunt diffidentiæ filij. 173.M
Ira dei miſericordię recordetur. Ibid.K.L
Ira dei naſcimur filij, non furoris. Ibidē.L
Ira dei qua in peccantes animaduertit, ex miſericordia procedit. 154.G
Ira dei tunc timenda eſt, cum peccata nō punit. Ibidem
Iracundiæ ſpiritus, quis ſit. 79.C
Iraſci, vbi iraſcendum eſt. 185.E. Itaque.
Iraſci quandoque vtile ac laudabile eſt. 203.I
Iratus cum fueris, dei miſericordia recordaberis. 154.H
Ironia contra monachos delicatos de cibis diſputantes. 147.I.K
Irrationabilia animalia, nec merentur, nec iudicantur. 183.D.E.F
Irreligioſum eſt religioſo, ſecularibus implicari negociis. 74.H
Iſaias Chriſtum appellans pluribus nominibus, nullam de nomine Ieſu facit mentionem. 16.L.M
It redit que ſponſus ad animam tanquam viſitans & probans. 178.B
Iudaico non notemur opprobrio: de Iudęis enim legitur, quòd nō fuerunt memores beneficiorum eius. 129.A
Iudæus cum deo agit pacto conuentionis, Chriſtianus beneplacito voluntatis. 131.G
Iudæus iudicium quærit, & habeat: gentes autem ſuper miſericordia honorent deū. Ibidem.E
Iudæi literæ ſonum ſequuntur, nos ſenſum. 177.C. Hic literæ.
Iudæi menſuram patrum ſuorum impleuerūt in Chriſto & diſcipulis eius. 166.K.L. Ego tamen.
Iudæi vnctionem habent, ſed non effuſam. 131.L

Iudæi vt tandem ad Christum conuertantur,optat ecclesia. 181.M
Iudæi & Gentiles, si sit spes de eorum salute,potius sunt sustinendi,quàm gladio feriendi. 248.F.G
Iudæorum pertinacia & miseranda cęcitas. 177.D
Iudæorum populus increpatur. 166.L
Ergo.
Iudæorũ populus in omnibus grossus erat. Ibidem. L.M
Iudicare alium monacho temerarium. 153.K
Iudicanti astare pauendum. 75.I
Iudicabit Christus in habitu nostræ infirmitatis,vt mitis appareat bonis. 177.F
Vt ergo.
Iudicauit Bernardus, quantumlibet reũ monachum in suo monasterio pœnitentiam agere,quàm foris vagãdo prouincias circuire. 247.K
Iudicare temetipsum perneccssarium. 101.F
Iudicemus nosmetipsos, & nõ iudicabimur. 163.F. Verendum.
Iudicium, cõsilium,complacitum,quid sint. 262.I
Iudicium dei potest homo euadere per veram pœnitentiam. 163.D.per totum sermonem.
Iudicium dei vestigare in timore,& tremore. 80. G
Iudicium diligit deus, diligit enim animam quæ sine intermissione considerat, & sine dissimulatione diiudicat semetipsam. 2.M
Iudicium in alium non ferimus, nisi quia illo nos honoratiores reputamus.130.F.G
per totum sermonem.
Iudicium meum de vultu tuo prodeat. 259.K
Iudicium nonnunquam retractãdum venit. 204.A
Iudicium quadruplex. 275.M
Iudicium triplex,humanum,proprium,& diuinum. 95.H.In quibus.
Iudicij cẽsuram ira eneruat, mollior affectꝰ præcipitat. 254M.
Iudicij horror. 75.D
Iudiciorum dei abyssus multa. 214.I
Iudiciorum dei cõtemplatio tremorem inducit & efficit,atque ad sapientiam initiat contemplantem. 140.F.G
Iudicet homo seipsum, vt dei euadat iudicium. 163.F.G
Iumentum Christi memoratur. 26.E
Iumentum domini. 29.M
Iumentum domini qualiter esse debemus. 26.E
Iumenta cognoscunt possessorem suum. 17.B
Iumentis comparatur homo propter ignorantiam dei & sui. 150.F.G.H.I
Iumẽtis similis factus est homo,vt pulchre declaratur. 184.C.D
Iuramenta illicita nõ esse tenenda. 233.D
Iurare nisi peierando prohibent hæretici quidam. 170.D
Iustitia aliqua impleri mandatur, quę impleri non potest. 159.H.Nec latuit.
Iustitia in duobus est. 108. E
Iustitia in Ioseph viro Marię commẽdatur, & quid sit iustitia,ostenditur. 15.G
Iustitia lilium est vnum ex his, inter quæ pascitur Christus. 174.K
Iustitia maxima,stricta & amplior,quæ sint tractatur. 19.I.Est autem.
Iustitia quadruplex. 63.A
Iustitia via,per quã ad lætitiã venitur. 19.K
Iustitiæ consentaneum,& bonis vtile Christi resurrectionem non omnibus,sed solũ à deo ordinatis fuisse prolatam. 179.I.K
Iustitię dies reddit nobis miseriam,deo misericordiam. 19.K
Iustitiæ exercẽdę duo sunt necessaria.89.M
Iustitiæ prior portio non peccare, secunda per pœnitentiam damnare peccatũ. 27.L
Prior.
Iustitiam cum feceris,fac & pacem.90.D.E
Iustitias iudicabit dominus, qualiter intelligitur. 163.F
Iustificatio ex timore, & amore procedit. 213.K
Iustificatio & glorificatio sunt,in quibus cõsistit nostra salus. 117.L
Iustum deduxit dominꝰ per vias rectas, &c. 90.L.
Iusto & fideli homini,totus mundus diuitiarum est. 136.M
Iustus & misericors dominꝰ. 163.E.Christus
Iustus non continue, sed tantum in principio sermonis accusator est sui. 129.A
Iustus non modo,sed & beatus, cui nõ imputabit dominus peccatum. 138.A.B
Iustus quem spectat, peccator expectat, expectatio enim odoratio est,spectatio vero gustatio. 172.G
Iustus quisque sapiens est, 169.B
Iusto sua vita vinea est culta,&c.Ibidem.A
Iusti sunt in triplici differentia. 90.L

L.

LAbia cognitionis & deuotionis parare debet spõsa ad osculũ.127.B.C
Labor Christi difficillimꝰ humani generis fuit reparatio. 32.B
Labor non profectus gloriandus. 257.C
Labor placet supernis spiritibus. 15.D
Laborem & dolorem multi sustinent,quem tamen deus non considerat. 32.A
Laboribus prælatorum consideratis, minus affectari debet eorum honor. 130.C
Laborãtibus manibus sicut nec oculus claditur ad videndum, nec auris ad audiendum: sic corpore laborãtibus mens à suo opere non debet ociosa esse. 99.H
Laborabat plus omnibus Gerardus, & minus accipiebat. 141.L.Siquidem plus.
Lachrymæ Christi deuoto cuiq; pudorem pariunt. 15.B
Lachrymæ pœnitentium, vinum eorum. 146.B
Lachrymarum quatuor genera. 19.F
Lac vberum sponsæ, exhortatio est,& consolatio. 128.C.D
Lamentatio peccatoris fructuosa.133. B.C
Lampades septem bonorũ mentes illustrãt. 120.G.
Lampadarum nostrarum extinctionem conqueri caueamus. 121.M
Lapis & panis quãquam in rerum natura omnino diuersa sint,attamen in sensu mystico idem significant. 51.B
Lapidibus quibus Dauid Philistæum percussit, quinque partitum verbum intelligitur,id est comminationis, promissionis &c. 45.C.D
Lapis quadrus,quid denotet. 121.I
Lapsus primi hominis. 150.G
Laqueus diaboli,diuitiæ sunt. 71.K
Laquearia & tigna ecclesię quę sint. 156.M
Latere dæmones incarnationẽ Christi deus voluit,& quamobrem. 6.B.C
Latrones qui nobis quęque optima sunt furantur,quatuor sunt. 121.F. Latrones.
Latrones vestem innocẽtiæ diripiunt.121.F
Latus Christi dextrum & sinistrum,quid significent. 74.A
Laus deo reddenda de singulis nobis ab eo pręstitis beneficiis. 134.D
Laus diuina & supernæ ciuitatis tractatur. 22.M.37.H.Rediit.& 57.H.I.81.G. Audi.& 105. A.B. C. & 126.E.F.& 128.L.M 148.K L M.
Laus nostra nihil sanctis, sed nobis confert 51.D.E
Laus perniciosa,& econuerso. 207.H
Laus reciproca inter sponsum & sponsam, qualiter per vulnera Christi intelligitur opus & fides. 157.At& per totum sermonem.
Laus seductoria,& econuerso. 194.M. 195.A. Scio me.
Laus speciosa nõ est in ore peccatoris.112.E
Laudis humanę contẽptor à duobꝰ sibi pręcauet. 198.M
Laudis humanę vanitas. 194.C
Laudis nostrę oblatio, quam deo immolamus,triformis esse debet. 119.A
Laudibus dei strenue assistẽdum est.157. B
Laudibus dignus, qui inter fratres sine querela conuersatur. 43.I.K.167.E
Laudibus & veneratiõe digna est virgo Maria. 5.D
Laudari qualiter debet deus pro suis beneficiis. 131.A.Omnis igitur.
Laudandi qui sint. 59.B
Laudatio hominum moderanda. 204.C
Lazarus quatriduanus in monumento,quid significet. 50.C
Lazari cur nulla fit mentio in euangelio Marthæ & Mariæ. 49.D
Lectus animæ,in quo pausat, tripartitus est 120.G.Lectus animæ.
Lectus Christi,vterus virginis, pręsepium, tumulus. 179.C.Annon.
Lectus in quo recipiendus est dominus ad quiscendum,qualis esse debeat. 139.H
Lectus sponsæ, id est ecclesiæ, quis sit. 156.M
Lecti nomine, claustrum vel monasterium intelligitur. 157.A
Lectulus noster floridus &c. pulchre omnẽ statum ecclesiæ, breui hoc vno versiculo comprehensum considicitur. 156.M. & 157.A.
Legis & gratiæ comparatio. 146.B.C
Legis nouę suauitas: legis veteris, austeritas. Ibidem. Moysi sane oblatum est.
Lenitas hominibus placet, sicut fides deo. 12.G
Leo de tribu Iuda leonem cõculcauit. 32.K & 79.D.
Lepra superbię,septempliciter nos occupauit. 35.A
Lepra spiritualis,qualiter mundatur. Ibidem,& per totum vtiliter.

Lætitia

Lætitia inepta tractatur. 278.A.B
Lætitiam prouenientem ex humiliatione & laboribus consummatis, cœli nescirent, nisi per ecclesiæ filios. 173.E
Lætos vos esse volo, sed nondum securos. 71.M
Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. 3.A
Leuare se super se,quidsit. 43.K.L
Leue non est,quo deus quomodolibet offẽditur. 145.E
Leuiora peccata tractantur.21. E.F.& 145. E.F.& 165.L
Leuitas tractatur. 277.M.& 278.A
Lex domini immaculata. 273.M
Lex & gratia,quomodo differant. 146.B.C
Lex membrorum,legi dei repugnat. 183.G
Lex peccati & concupiscentiæ in omnibus membris nostris habitat. 94.G
Lex per Moysen, &c.exponitur 110.F
Lex triplex,serui,mercenarij,& filij.274.A
Libera ratio,quodãmodo captiua tenetur. 23.E.F
Liberatio plena & perfecta. 80.D
Liber,quãuis sit homo, interueniente tamẽ peccato seruus efficitur. 183.E
Liberi arbitrij totum opus est cõsentire, & hoc quidem ex gratia. 265.E
Libero ex arbitrio & gratia, quid habemꝰ. 263.B
Liberum arbitrium,consilium,& complacitum. 262.I
Libertas in anima fulget,vt gẽma in auro. 183.D
Libertas triplex,quarum vltima sola liberũ arbitrium notauit. 263.B.C
Libertas,vbi non est,nec meritum. Ibidem.
Libertatis vis,& dignitas. Ibidem.
Libidinis & gulæ,cęterarumque vanitatum appetitus,quem finem habeant. 104.D
Ligna domus spiritualis,quæ sint. 119.C
Ligna, quibus compactus est pons religionis,tria sunt, pœna corporis, paupertas substantiæ, humilitas obedientiæ. 98.A
Ligna sunt omnes iusti,qui plãtati in medio ecclesiæ tẽporalis debent facere fructus vitæ,qui maneant. 119.C
Lignum fœnum,& stipula,quid significent. 95.C.D
Lilium est Christus,& inter lilia commoratur & pascitur. 175.D. Sponsus.
Lilium odore potius quàm sapore placet. 54.I
Lilium sponsus est,sed non lilium inter spinas. 175.B
Lilium veritatis est,cuius odor animat fidẽ, splendor intellectum illuminat. 174.I
Lilium vnum non sufficit,duo ad minus necessaria sunt. 175.A
Lilia sancti quidem habent,sed non omnia quæ habent,lilia sunt. 174.M
Lilia sunt quæcunque Christi sunt, vt conceptio,natiuitas, &c. Ibidem.L
Liliorum amator nunq̃ sine liliis est. 175.B
Lingua amoris ei barbara est, qui amorem non nouit. 181.H.I.Quomodo.
Lingua detractoria,vipera est. 89.D
Lingua duplex,dei videlicet & animæ. Ibidem per totum sermonem.
Lingua etsi multa mala faciat tamẽ optima. 89.C
Lingua paruum membrum innumeras contrahit sordes.Ibidem.B.Quòd si dixeris.
Lingua,q̃ litera efficacior. 203.A.B
Lingua quintuplex,dissoluta,impudica,magniloqua,dolosa,maledica.89. B.Quòd si dixeris.
Lingua tenuis est & lata, vacuandis cordibus aptum instrumentum. Ibidem.F
Lingua viperea quomodo vno flatu tres occidit. Ibidem.E
Linguæ aromata modestia in increpando, copia in exhortando, efficacia in persuadendo. 34.H
Linguæ vitia diuersa. 43.L.Vilis siquidem.
Locus est apud sponsum, de quo sua iura decernit. 139.C
Locus in quo vere cernitur deus quiescens & multæ misericordiæ. Ibidem.G
Locus triplex. 60.E.Est enim.
Loca tria sunt,cœlum,terra,infernus. 117.I
Longe est aliquando deus à sanctis per dispensationem,quibus tamen semper prope est. 163.L.M
Lõge semper est deus à peccatoribus. Ibid.
Longitudo,latitudo,sublimitas, & profundum deus est. 261.C
Loquẽtibus de se dominus appropiat.127.I
Loquitur verbum animæ, & anima verbo. 156.I
Lucere solum non licet,expedit & ardere. 42.F
Lucerna lucens & ardens Ioannes erat. Ibidem.
Lucerna sub modio erat Ioannes, dum adhuc esset in vtero. 42.G
Lucernæ seu candelæ ardentes in manibus. 22.D
Lucernæ quę noctem vitæ præsentis illuminant tres sunt. 120.K
Lucernæ sunt tres. 119.I.Tres sunt.
Lucifer in cœlo concepit dolorem, & in paradiso peperit iniquitatem. 134.C
Lucifer in dei verbo prœuidens,homines in gloria pari profecturos inuidit. Ibidẽ.B
Lucifer quomodo arguitur & reprehenditur. 36.E
Lucifer superbus lucem præferens, nõ ignẽ habẽs,alteri tantum innixus alæ cecidit. 62.M
Luciferi deiectio tractatur. 133.L
Lucifero dictum est. In decore tuo perdidisti sapientiam: nolo propterea decorem, qui mihi sapientiam tollat. 178.G
Luciferum alloquitur inuehendo beatus Bernardus. 61.I.K.& seq.
Lucra nostra deus à se non reputat aliena. 170.A
Luctandum est cum angelo,ne succũbamus, quia regnum cœlorũ vim patitur. 54.H
Luctari cum vitiis debemus. 8.B
Ludus bonꝰ,quo Michol irascitur,deus delectatur. 210.C
Lugendum est,& post luctum consolãdum: post consolationem,ad cœlestia contemplanda accedendum. 105.A.B.C
Lugẽtes sunt aliqui: sed si de corde procederent lachrymæ,non tam cito soluerentur in risum. 3.E
Luna, hoc est ecclesia, prouolutis pedibus deuotam ad Mariam fundit orationem. 52.E.F
Luna,quare sub Mariæ pedibus. Ibidẽ.B.C
Luna quid designet. Ibidem.
Lux contemplatio, & etiam opera bona. 160.D.
Lux pusilla ante aduentum. 148.L
Luxit Ioannes exẽplo,digito,verbo. 43.A
Luxuria & gula memorantur. 90.B.104.D 189.E.146.G.&.298.G.Ibidem.K.280.M
Luxuriæ currus,quibus rotis & equis ducatur. 153.C.Luxuriæ.
Luxus vestium,equorum, ciborum, & aliarum superfluitatum culpatur. 304.L.M

M

MAceria, sanctorum communionẽ designat. 168.B
Maceriarum variæ differentiæ & acceptiones tractantur. Ibidem.D
Macula odibilis, quæ beatam adimit visionem. 105.K.Odibilis.
Macula propriã curationem requirit. 94.G
Magdalena Christum tangere,cur prohibetur. 144.F.G
Magi cognouerunt Christum esse, deũ cognouerunt & regem, sed & hominẽ moriturum. 18.H.I
Magistri operũ Pharaonis tres sunt. 120.B
Magistri.
Magorum oblationis significatio. 121.L
Magistrum, qui se sibi constituit, se stulto discipulum subdit. 209.M.Et merito.
Magna audent, qui magni sunt, & quia audent obtinent. 148.D.E
Magna cũ delinquimus,vix ferimus reprehendi. 156.F
Magna res est,scire viuere. 43.I
Magnum & rectum in anima, & vnde ei pueniant. 182.C.D.E
Magnum & rectum in imagine sunt idem, sed in anima separantur. Ibidem.E
Magnitudo animæ,quid differat ab ea. 182. D.E
Magnificauit dominus facere nobiscum in creatione,in redẽptione, in glorificatione. 14.F
Maiestatis scrutator opprimitur à gloria, non mirator. 168.G.H
Male cogitare,male dicere, male facere prohibemur. 118.L
Malum duplex,id est culpæ & pœnæ diligẽtibus cooperatur in bonum. 284.I
Malum duplex,innatum & seminatũ. 148.A
Malum duplex ligno paratur infructuoso, securis & ignis. 141.H
Malum impunitum esse non potest. 284.I
Malum murmurantium tractatur. 116.M
Malum omnino propria voluntas,qua fit vt bona nostra,bona nobis non sint. 176.C
Malum obstinatæ mentis punitur æternaliter,licet temporaliter perpetratũ. 240.F
Malum patiendo,quoniam triplex est,tripli cem requirit prouidentiam. 43.K
Malum quod nemo videt, nemo arguit. 216.C
Malum quod sua anima, animam priuat. 75.K
Malum si comprimas tuum, reputatur tibi ad iustitiam: si alienum reprimas,ad gloriam. 231.E
Malum triplex est in morte his, qui in sex tribulationibus huius mundi dissimulauerunt liberari,nec in sex hydriis purificantur. 94.I
Malum volenti agere, defertum, abundantiam habet,nemus vmbram,silentium solitudo:

litudo. 216.C
Mala ex bonis oriuntur, cum non reddimus gloriam pro ſuſcepta gratia. 185.A
Mandata dei quare cuſtodiri nimis iubẽtur. 10.B
Manducat nos deus, & à nobis manducatur copioſe. 175.F.Nolite.
Manſio patris & filij apud animam, quomodo coniici valeat, quando fiat. 174.B
Manſiones apud deum multæ. 139.B
Mane fuit, quando ortus eſt ſol iuſtitiæ. 148.L
Manichæi error confunditur. 171.F
Manſueti benignè corripiendi ſunt, inquieti ſeuerè. 155.K
Manſuetudo Chriſti poſt eum, merito nos currere facit. 138.A
Manſuetudo probatur in tribus, in verborũ iniuriis, rerũ damnis, & corporis læſione. 21.K
Manſuetudo ſponſæ pro maledicto reddentis benedictum. 140.H
Manſuetudinem homini connaturalem, concupiſcentiæ carnales exterminant. 155.M
Manſuetudinis virtus, lilij nomine deſignatur. 174.I.K
Manſuetis placere in operibus noſtris bonis, ſatis ſit nobis. 139.L.M
Manus aromata tria ſunt, & quo nummo emantur. 34.K.L.M
Manus dei duplex, latitudo, & fortitudo. 126.C
Manus domini non oſculatur, qui magis in ſe, q̃ in domino gloriatur. 124.L
Manus duæ, quibus angeli ſancti dicuntur nos portare quæ ſint. 78.L
Manus, pedes, & os dei. 124.M
Mare ſicut eſt origo omnium fluminum, ſic Chriſtus omnium virtutum. 130.F
Maria ab angelo interrogando quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognouiſſet: non de facto dubitauit, ſed modũ inquiſiuit. 8.C
Maria abſq; omni macula concepit. 52.H.I
Maria ante ſancta, q̃ nata. 224.K
Maria aqueductus eſt. 53.E
Maria à ſancto Dauid præmonita fuit, vt ſe ad ſaluatoris aduentum præpararet. 6.M
Maria aſcendit deliciis affluens, quę ſunt ilſę deliciæ. 50.A
Maria aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit. 53.B
Maria beata ſola inter mulieres. 11.H. O beata.
Maria conſolatur ab angelo, cum in ſermone eius turbaretur. 7.G
Maria cur ſola amicta dicatur. 52.B
Maria etiam in vmbra fidei viuebat. 147.H Denique.
Maria gratia plena eſt: quia deo & angelis & hominibus grata. 51.L
Maria in omnibus inuocãda neceſſitatibus. 6.I
Maria in ſe tota vulnus amoris ſuſcepit. 145.I
Maria interrogatur à quo edocta fuerit, deo virginitatem placere. 4.K.L
Maria inuenit gratiam ſcilicet dei, & hominum pacem, mortis deſtructionẽ, vitę reparationem. 7.G.Inueniſti.
Maria inuenta eſt in vtero habens de ſpiritu ſancto, ita & ſponſa eccleſia. 5.C.D. per totum ſermonem.
Maria longe diſſimiliter, quàm alij repleta eſt ſpiritu ſancto. 5.C.D. per totum ſermonem.
Maria, Martha, & Lazarus in eadem domo quid ſignificent. 49.I
Maria, Martha, & Lazarus, quid hæc denotent vocabula. Ibidem.
Maria martyr extitit. 53.C
Maria mediante habemus, quicquid gratiæ in nobis eſt. 54.K
Maria multis figuris & ſcripturis veteris teſtamenti præmonſtrata fuit. 5.F
Maria omni honore digniſſima. Ibidem.
Maria ornata eſt gemmis virtutum. 5.D
Maria perpulchre exhortatur conſenſum angelo dare. 8.I. Audiſti.
Maria qualiter omnibus omnia facta eſt. 52.B
Maria quare deſponſata fuiſſe dicat. 6.A.B
Maria quare maris ſtella dicatur. 6.H
Maria quater, duntaxat legitur locuta fuiſſe: & eius taciturnitas laudatur. 52.L.M
Maria quatuor virtutes cardinales poſſidebat. 8.L.M
Maria quibus priuilegiis omnes ſanctos & ſanctas præcellat. 50.F
Maria quòd mater dei ſit & nominetur, dignitas maxima. 4.M
Maria ſideri ſiue ſtellæ aptiſſime comparata. 6.H
Maria ſi pie à nobis pulſata fuerit, non decerit neceſſitati noſtræ. 20.G. Quotiens.
Maria ſtella ex Iacob. 6.H
Maria totis cordium medullis à nobis veneranda eſt. 5.C.F
Maria vellus Gedeonis dicitur, Moyſi rubo comparatur, ſtellæ duodecim declarantur. 5.H.& 52.E.F
Maria non prætendit meritum, ſed gratiam quærit. 53.L
Maria gratia plena, gratiam adhuc inuenit ſupereffluentiamque petit ad ſalutem vniuerſitatis. 53.I
Maria iuſta, ex qua ſol iuſtitiæ ortus. Ibidẽ.
Maria medium terræ, quomodo dicitur. 41.D
Mariæ copia tanta precioſi balſami infuſa, vt omnes huius ſalutiferum odorem ſenſerint. 53.I
Maria veneratione digna, in qua humilitatẽ exaltat fœcunditas, & partus conſecrat virginitatem. 4.K
Maria virgo fœlix. 14.I
Mariæ conceptus & partus. 28.F.48.H
Mariæ deſponſatio in aliquo dubitationi Thomæ coadaptatur. 6.A.B
Mariæ & Marthæ appellatione veniunt intellectus & operatio intelligẽda. 51.A.B
Mariæ excellentia. 48.F.G
Marię fœcunditas tria nobis contulit. 119.L Tria nobis.
Mariæ humilitas multifariè commendatur. 4.K.L.& 52.M. Væ nobis.
Mariæ taciturnitas valde commendatur. 52. K.L. Gratiſſima.
Mariæ miſericœdia & puritas. 8.I. Audiſti. 41.D.E.& 51.H.I.& 52.B
Mariæ plures prærogatiuæ. 50.F
Mariam purificari, & Ieſum circuncidi, quid ſit. 107.L
Mariam venerari vult, qui totum nos habere per Mariam voluit. 53.K
Marias tres in oblatione vnguẽtorũ, qualiter imitemur. 129.M
Maritatur anima verbo dei fideli cõnubio. 186.E.F
Martha duobus modis excipit ſaluatorem. 51.C
Ad Martham ſpectat ornatus, Marię impletio, munditia Lazaro, vt ſit domus nõ vacans, ornata, & munda. 49.D
Martham contra Mariam murmuraſſe legimus, Mariam verò contra Martham minime. 51.D
Martham habemus vt amicam, Lazarum vt columbam, Mariam vt formoſam. 164.M
Martham inferiorem & nõ potius Mariam, cur dominum dicitur ſuſcepiſſe. 49.F
Martyr quis eſſe poteſt ſine voluntate, ſed non contra voluntatem. 16. C. Conſiderent hæc.
Martyrij genus paupertas voluntaria. 57.B
Martyrij genus eſt facta carnis mortificare illo, quo membra cædũtur ferro, horrore mitius, ſed diuturnitate moleſtius. 146.I
Martyrum fiducia, fortitudo, & tolerantia ex viſceribus & vulneribus Chriſti. 167.M
Martyrium fructus eſt eccleſiæ. 167.C
Martyrium ſanguinis non habentes, martyrium ſaltem aquæ & ſpiritus quærant. 65.C
Martyrium ſine ſanguine triplex. 121.C
Matres, non domini ſubditorum debẽt eſſe prælati. 138.F.G
Medela ſpiritualis omnium ſpiritualiũ infirmitatum tractatur. 92.F
Medicamina plurima noſtris infirmitatibus multis attulit medicus ſapiẽs Ieſus. 133.I
Medicina animæ vtiliter tractatur. 134. K.L.M
Medicina ſero paratur cum mala per lõgas inualuere moras. 229.M
Medicum ſe exhibet Chriſtus animę peccatis ſauciatæ. 147.L.M
Medicum ſe non putet ordinem profeſſus, ſed monachum. 146.K
Medicos, non dominos oportet eſſe prælatos. 140.H.I
Meditatio perutilis meditari quid in natura ſis. 254.F
Meditatione pericula agnoſcimus, oratione euadimus. 66.F
Meditationes, quibus Chriſtian⁹ diu noctuque de maieſtate diuina afficitur, verba ſunt eius qui loquitur iuſtitiam. 148.A
Medius locus tutus eſt. 254.K
Medium tene, ſi non vis perdere modum. Ibidem.
In medio terræ deus operatus eſt ſalutem, hoc eſt, in Mariæ vtero. 41.D
Melior angelis effectus eſt Chriſtus, non de diuina, ſed humana natura dicitur. 177.I Fundamenta.
Melius eſt vt pereat vnus, q̃ vnitas. 212.I
Mel & lac ſub lingua eius deducitur. 122.B per totum ſermonem.
Mel inueniſti, ſi ſapientiam inueniſti. 112.G
Mel inueniſti, &c. exponitur. Ibidem
Membrum capiti inhærens, facilius capiti, ſi deforme eſt, reformatur, quàm diuulſum quălibet

quălibet ſimile copulatur. 94.F
Membrum debet ſequi caput. 23.G
Membra Chriſti ſibi moribus cõformia, & fide adhærentia, cum eo capite ſuo paradiſum aſcendent. 94.E
Memoria amaritudinum & paſſionum Chriſti, de quibus Bernardus faſciculũ fecit, tractatur. 155.F.G.H
Memoria paſſionis & reſurrectionis Chriſti perneceſſaria. 271.F.G
Memorare amaritudines & beneficia domini. 91.D.E
Mendacium dubie proferens non mentitur, ſed ſi veritatem, quam neſcit affirmat, mẽtitur. 133.M.& ſequen.
Mens aſſueta deliciis, nec exculta diſcipline ſarculo, multas contrahit ſordes. 221.M
Mẽs aſſueta quietis & bonis operibus in fide nõ ficta radicatis, recipit cõſolationẽ, quotiens ſibi (vt aſſolet) lux cõtẽplationis ſubtrahitur. 160.D
Mens deuota quæ ſunt quæ ſequi debeat, quid ſit meridies. Et de quatuor generibus tentationum vitandis. 148.H. Et per totum ſermonem.
Mens, manus, lingua, per tres mulieres, quæ emerunt aromata, ſignificantur. 109.B
Mens quam affecerit charitas, ſui iuris eſſe non ſinit. 204.M
Mẽs quæ ſpiritus ſancti ignorat abſceſſum, patet ſeductioni: & quæ reditum nõ obſeruat, erit ingrata viſitationi. 133.L
Mentis aromata ſunt compaſſionis affectus, rectitudinis zelus, diſcretionis ſpiritus. 34.E
Mentis intentio facies eſt animæ, ex qua rectitudo operis, ſicut ex facie pulchritudo corporis æſtimatur. 153.E
Menſæ tres eſuriei noſtræ apponuntur. 120.H
Menſura diligendi ſeipſum, à menſura dilectionis, qua proximos diligimus, aſſumẽda eſt. 194.C.D
Menſura, qua diligendus eſt deus. 177.A
Menſuram plenam confertã, &c. exponitur. 177.A. vſq; ad finem ſermonis.
Mentibus, q̃ frugibus ſeruandis, vigilantius inſiſtendum. 168.M.& 169.A. Ante.
Merces veſtra multa eſt in cœlo, qualiter intelligi debeat. 57.B
Meretricum nomine concupiſcentiæ carnis intelliguntur. 85.I
Meridiei nomine cœleſtis habitatio deſignatur. 148.I.K.L
Meritum diſpar habet, qui ſocialiter viuit, & qui vtiliter præeſt 138.M
Meritum eſt ſcire, & non ſufficiant merita. 173.F
Meritum hominis totum, ſi totã ſpem ſuam ponat in deo. 80.G
Meritum quid ſit, & quòd ſine libertate nõ eſt 183.D
Merita deo attribuenda. 80. G.& 167.K.& 173.F
Merita noſtra, in quatuor conſiſtunt. 68.B. C.& K
Merito quilibet vehementer cupit paſci de domini bonis, & in domo domini, quippe qui poſuit fines noſtros pacem, & adipe frumenti ſatiat nos. 148.I
Metretæ tres, & tres ſunt timores. 163.C
Militiæ quis fructus, vbi occiſor mortaliter peccat, & occiſus eternaliter perit? Et de vanitate apparatus militaris, & de tribus cauſis bellorum ſuſcitãdorum. 100. B.C
Miniſter dei nõ ſine cauſa gladium portat: potiuſq; dicendus malicida, q̃ homicida. 100.D.& 243.D. Abbas.
Miniſter bonus Chriſtus ſpiritu alacer, charitate feruens, pietate deuotus. 162.D
Miniſterij honor, morum grauitas, cõſiliorum maturitas, actuum honeſtas. 195.I.& 197.H.I
Minoratus ab angelis Chriſtus, hominibus tamen præfertur. 158.F
Minuendi ſanguinis duplex eſt cauſa. 121.K
Mirabile iactantiæ genus, vt non poſſis putari ſanctus, ſi non appareas ſceleratus. 133.F
Mirabile martyrium & graue inter epulas eſurire, &c. 57.B
Mirabiles fuerunt tres apparitiones: ſed harum mirabilior illa trium Magorum. 18.H.I
Mirabilia tria operatus eſt deus in Maria. 119.L
Miranda eſt plurimorum audacia, qui quãuis de propriis vineis nõ niſi ſpinas colligant: vineis tamẽ dominicis ſe præſumptuoſe ingerere non formidant. 146.E
Miſeratio crudelis, qua pœnitentia minuitur. 70.K
Miſeratio domini, meritum hominis. 167.K
Miſeretur deus nunc impiis, vt eis in æternũ iraſcatur. 139.E
Miſeria fragilitatis noſtræ memoratur. 160.B
Miſeria hominis. 31.F.G.& 39.H.& 44.H & 99.H.& 254.I
Miſeria noſtra quanta ſit, & indigentia q̃ multiplex. 121.M.& 122.A
Miſeria noſtra opus habet miſericordia & miſeratione. 22.B
Miſeria noſtra pulchris cõparationibus oſtenditur. 87.B.C.& per to. ſermo.
Miſeria, nulla verior, q̃ falſa lætitia. 262.M
Miſeria, ſedes miſericordiæ. 104.C
Miſeri nos ab illa fœlici regione depulſi. 90.D
Miſericordia dei in pœnitentes: tractatur. 9.G.H.& 15.I.K.& 21.M.& 28.L.31.K.L & 129.I.K.& 139.G
Miſericordia dei, qua tardat ferire, comparatione aliarum miſericordiarum ſuarũ, parua eſt. 87.F
Miſericordia domini, pallium breue non eſt 167.K
Miſericordia habet quatuor filias. 87.H
Miſericordia inordinata & irrationabilis, quæ ſit. 281.A
Miſericordia promittitur miſerenti. 105.I
Miſericordia triplex, & quadruplex miſeratio. 87.F
Miſericordia triplex, nomine trium panum deſignatur. 46.B C
Miſericordia vera. 192.E
Miſericordiæ domini in nobis ſeptẽ numerantur. 45.M
Miſericordiæ domini multæ & æternæ. 31.I 167.K
Miſericordiæ ſeptem, & earum fragmenta. 46.B
Miſericordiam & iudiciũ cantare debemus. 163.E
Miſericordiarum fragmenta ſeptem. 46.B
Miſericordiarum pater, quomodo deus dicatur. 15.I.K
Miſericordes veri. 3.E.F
Miſit pater filium vt præiret in via morum. 136.I
Mitis apparebit Chriſtus electis, terribilis reprobis in iudicio. 177.F
Mites ſunt aliqui, ſed quãdiu nihil dicitur, vel agitur niſi pro eorum arbitrio. 3.D
Mixtura triplex, quam fecit deus in aſſumptione noſtræ carnis. 10.A
Modeſtia noſtra nota ſit. 11.B
Modeſtiæ prælatorum modus. 257.M
Moderata correctio memoratur. 34.E
Modus amandi carnem ſuam. 78.H
Modus diligendi deum. 272.C. Hic primũ.
Modus & fructus redemptionis Chriſti. 129.B
Modus inueniendi gratiam. 29.F
Modus medij, non infra deiici, nõ attolli ſupra, non euadere in longius non extendi in latius. 254.K
Modus melior in omnibus. 258.E.F
Modus miſericordię & pietatis, qui modus, ſiue quæ forma in ſanctis præceſſit. 129. H.I
Modus noſtræ redemptionis quantæ fuerit humilitatis, manſuetudinis, dignationis. 129.D.E
Modus redeundi ad deum, caſui primi hominis oppoſitus. 117.D
Modi diligendi ſunt quatuor. 121.I
Modum iuſtitia quærit. 252.M
Moleſta patienter ferre ſufficit ad ſalutem: ſed cumulus eſt ea libenter complecti. 98.B.C
Moleſtus deo, quis ſit. 2.A
Mollis & manſueta increpatio ſancti Bernardi in aliquos fratres, qui plus debito eum prepediebant, quo minus contẽplationi vacaret. 161.F
Momentaneum breue tribulationis, æternũ pondus operatur in nobis. 82.E
Monachalis obſeruãtia in duo diuiditur, in præcepta videlicet, & remedia. 268.I Partienda eſt.
Monachus habitu mentiens ſanctitatem cul patur. 230.M
Monachus peccati conſuetudine obligatus fœlicem ſe reputaret, ſi eſſet tãq̃ vnus in ſeculo tepide viuens. 85.L
Monachus, qui poſt amara conuerſionis ſuæ primordia in ſpem reſpirat, is profecto iã metit. 151.L
Monachus ſiue alius quiſquã pro exteriori munditia niſi interior affuerit, non eſt mundus. 49.A.B
Monachi de nimio potu reprehenduntur. 281.D
Monachi plures cum primum religionẽ intrant, timorati ſatis: ſed fiducia tandem accepta, in ſuperbiam & præſumptionem affurgunt. 94.C
Monachi officium non docere, ſed lugere. 169.I
Monachi ſe ſecularibus curis implicantes, reprehenduntur. 9.A
Monachi ſingularitas pernicioſa. 146.K.L
Monachi ſunt velut inter duas menſas epulantium ieiuni poſiti. 99.I
Monachi ſuperbi arguuntur. 279.H.I. Monachum

Monachum esse te puta,non medicum.146. K.L.vtiliter.
Monachorum certamen,quale est. 65.B
Monachorum cibi delicati culpantur. 281. B.C.D
Monachorum insignia. 200.G
Monachorum intemperantia ostenditur. 281.D
Monachorũ vita,qualis esse debeat. 220.G
Monachorum preciosus habitus culpatur. 9.A.B.& 281.G.H
Monachorum quorundam peruersitas, declaratur. 8.M
Monachis duo sunt obseruanda. 191.K
Monachis,quibus vtique nunq̃ doctrina cœlestis deest,nulla de ignorãtia excusatio. 39.L.Nam de ignorantia.
Monasteria stagnis comparantur. 65.M
Monologium pœnitentis,quia dei bonitatẽ ignorat desperantis. 59.H.& per totum sermonem.
Monstruosa res gradus summus, & animus imus. 254.D
Montes Bethel,angelorum agmina. 160.K
Montes & ascensiones, quibus ad regnum cœlorum ascendendum est. 38.K.L
Montium nomine quid significetur: & ibi de montibus & collibus. 161.G.& 162. C.D
Montes & colles in cœlestibus sunt, & mõtes illi iidem, qui & oues,id est cœlestes spiritus. 160.K.L.M
Mõtes illi iidem,qui & oues, id est cœlestes spiritus,qui intra se verbo dei pascũtur. Ibidem.
Montes sancti fide solidi, spe excelsi, charitate spatiosi. 162.H.Quàm miser.
Montium diuersorum ascẽsiones.38.D.E.F
Montium & collium nomine, significantur beatitudines cœlestium spirituũ, in quibus sponsus transiliit, id est notum fecit mysterium suæ incarnationis veniens ad se incarnandum. 161.G.per totum ser.
Montium genera quatuor 121.E
Montium & collium nomine patriarchæ & prophetæ significantur. 162.E
Montium Gelboe nomine, intelligũtur angeli mali. 162.F.G.per totum.ser.
Montium nomine signantur apostoli & homines, & per colles dæmones. Ibidem. C.D.per totum sermonem.
Montium plures differentię.121.E.Montiũ.
Monumentum domini accedere volentes, prius per confessionem vestimenta sua dealbare debent. 34.I
Moralis disciplinę tres cellæ,aromatica,vnguentaria,vinaria. 138.I.In morali.
Moralis honestas,cãdor est animæ.175.B.C
Moralitas iuregra & pfecta,in duobus præcipue consistit. 111.B
Morbo triplici laborat genus humanũ,principio,medio,& fine. 118.C
Morbum mentis à morsu serpentis non discernit nisi discretor spirituum. 148.B
Mores bellatorum Christi vtiliter describuntur. 100.G
Morum color & odor,qui sit. 175.C
Moriatur anima mea morte iustorum.161.C
Mors à morte,vita ab errore,à peccato gratia liberauit. 102.D
Mors animæ,obliuio. 118.F
Mors bona,quæ vitam non aufert,sed transfert in melius. 161.C
Mors Christi preciosa. 229.E.F
Mors corporalis. 76.K.& 213.C
Mors depascet voluptuosos. 90.B.C
Mors diaboli op⁹,& peccati pœna victa est, & ipsum peccatum victum. 60.D
Mors fœlix,mihi mũdus crucifix⁹ est.26. A
Mors duriter increpatur. 141.F.G.H
Mors iacenti in peccatis ante conuersionẽ, infernus succumbenti post acceptam remissionem,lacus desperanti post expertã contemplationem. 83.L
Mors iusti bona propter requiem, melior propter nouitatem,optima propter securitatem.213.C.Bona mors.
Mors mortẽ operata est, spiritualis corporalem,culpabilis pœnalem,volũtaria necessariam. 101.I.Nil profecto.
Mors peccatorũ pessima, mala in amissione mundi,peior in separatione carnis,pessima in vermis contritione. 112.B
Mors peccatorum mala,peior, pessima, sed bonorum mors bona, melior, optima. Ibidem.
Mors peregrinantis fœlix,mihi mundus crucifixus est. 25.M.& 26.A
Mors quomodo capite Christo superata, adhuc indies apud electos grassatur. 60.C
Mors triplex triplicem mortẽ operata est. 101.I.Nil profecto.
Mortem ecclesia specialius veneratur: quæ tamẽ inter homines plus horretur. 76.L
Mortem preciosa faciũt duo, vita, & causa. 120.D.Preciosam.
Mortem sanctorum tria faciunt preciosam. 109.M
Mortem spiritualium optant sibi carnales: quorum tamen vitam abhorrent. 136.H
Morte Malachiæ & cuiuslibet sancti viri merito dolẽdum foret, si haberemus hic ciuitatem manentem. 60.I
Mortis increpatio. 141.F.G.& per totum sermonem.
Morti nostræ duplici, mors Christi occurrit. 101.I
Mortis separatio amarissima. 141.H
Mortem iustus etsi non cuitat, certe tamen non timet. 213.C
Mortui fratris copiosissima & elegantissima deploratio. 141.D
Mortui recordantur & miserantur nostri. Ibidem.I.K
Mortuos lugere propter quid & quousque debemus. 142.F.Planxit.
Mori potuit Christus, quia homo fuit: & quia iust⁹,mors eius nos liberare potuit. 101.L
Moyses à filia Pharaonis ab aquis liberat⁹, præfigurauit Christum in Aegyptum fugientem, ab Herodis manibus liberatũ. 35.M
Moyses Aaron & Samuel in sacerdotiũ assumũntur. 121.H.Tres in sacerdotium.
Moyses instar matris, quæ sine parnulo suo intrare ad mensam diuitis recusat,sic sine populo terram promissionis intrare nolebat. 129.I.K
Moyses loquebatur, & dominus respondebat:sic verbum sponsus animæ deuotæ, & econuerso. 156.C
Moysi magna petenti, minora cõcessa sunt. 149.M
Moysi domino dicenti: dimitte me, & faciã te in gentem magnã,merito renuit: quia hoc sponsæ reseruatum erat. 146.B.C
Moysi & Aethiopissæ coniugium, præfigurauit coniugium Christi & ecclesiæ. 153.D.E
Moysen & Hur graues man⁹ habuisse, quid denotabat. 146.C
Mulier si dormierit cum viro altero,nũquid reuertetur ad virum priorem? 185.E.F
Mulieris nomine carnales animæ designantur. 152.F.Ego.
Mulieres quæ Christum vncturæ venerant, vnctæ sunt ab eo. 179.D
Multifarie demonstratus est deus antiquis, per imagines tamen extrinsecus apparentes. 147.C
Multiplicatæ sunt infirmitates eorum &c. 111.K
Multiplici visione visus est dominus ab Esaia,& aliis prophetis. 62.G
Mundari corde,quid sit. 3.F.Item.
Mundi corde non omnes sunt, qui verbis se se apparent. 21.K.L
Mundantur nõ omnes qui audiunt verbum dei,sed qui obediunt. 144.D.E
Mundus apte compedibus comparatur. 88.B
Mundus contemnendus est, si saluari volumus. Ibidem.
Mundus hic totus nox est, & noctes habet plurimas. 179.E
Mũdus iste sensibilis est,quasi liber, in quo qui volunt dei sapientiam legant. 86.C
Mundus quod suum est diligit. 213.G.H
Munera &promissiones sponsi ad sponsam. 152.K
Munera tria regum,quid significent. 18.I
Munitiones quib⁹ anima vallatur,tres sunt. 120.F. Munitiones.
Murenulæ aureæ vermiculatæ argento,quę sint in anima. 153.M
Murmuratio non leue peccatum est. 116.M
Murmurantes & detrahentes increpantur. 139.M.& 140.A.valde vtiliter.
Murus continentiæ quam sit solidus. 50.L. Idcirco enim.
Musçę morituræ exterminantes suauitatem vnguenti,quæ sint. 31.K
Musto pleni erant apostoli. 158.M
Mutabilitas affectionum animæ diuina mutat nomina. 85.G
Mutatio hominis per ignorantiam lachrymosa. 150.I
Mutatio turpis de meditationibus sanctis ad seruitutem carnis. 171.M.172.A
Mutationum tria genera. 120.B.Tria.
Myrrha Christo in cruce oblata, & myrrha qua vnctus est. 155.F.G
Myrrha Christus in morte,botrus in resurrectione. Ibidem.H
Myrrhæ fasciculus ex Christi passionibus colligendus. Ibidem.F
Myrrhæ nomine tribulationes designantur. Ibidem.C
Mysteria magna fidei cognoscentes,ea minoribus communicent. 148.F

N

Naaman præcepto Heliseí in Iordane septies immersus est. 34.M
Nardus herba humilis & calidæ naturæ naturæ, non incõuenienter humilitatem significat. 154.I
Nardi proprietates. 50.H
Nasci Christus quare voluerit nocte & hyeme. 14.M
Nascitur homo per gratiam, quando iustitiæ illuminat tenebras peccatorum addens ad terroris cumulum breuem numerum dierum,& finem incertum. 17.E In peccatis.
Naturali appetitu celsitudinem desideramus. 38.F.Cupidi.
Natus ex deo,scilicet prædestinationem nõ peccat,quomodo intelligitur. 139.G.H
Natus quibusdam nondũ Christus est,quibusdam nondum passus,quibusdam nondum surrexit,quibusdam nondum ascendit,aliis nondum misit spiritum sanctum. 35.H. Sunt enim.
Natura humana & euangelica, per duo Seraphin intelligitur. 61.H
Natura mollior est homo ad compatiendũ, quam ad indignandũ asperior,nisi à peccato obsolescat. 155.L
Natura propter peccatum ad indignandũ, quam ad compatiendum paratior.156.A. Igitur.
Naturarũ quanta diuersitas in humana substantia conueniat. 70.C.D
Nauis prælatorum tribus lateribus compacta esse debet,cordis puritate,conscientia bona,& fide non ficta. 98.C
Nazareth & eius significatio,& ibidem pulchra & vtilis comparatio Isaac palpantis,& non videntis Iacob. 101.C
Necesse est, vt qui terrena contẽpsimus flagranti desiderio cœlestia requiramus. 111.G
Necessitas fœlix, quæ in melius cogit. 266.D
Necessitas, quomodo stet cum voluntate. 183.E.F
Necessitates septẽ,propter quas anima quærit verbum,quo tandem reformata accedit ad eius dulcedinem contemplandam atq; perfruendam. 185.F.G.per totũ ser.
Negligentia abbatum non reprimentiũ vestium & alimentorum luxum culpatur. 281.I
Negligentia altaris. 203.L
Neglecta cuncta, cuncta iacentia,cuncta inculta & sordida. Per agrum, inquit,hominis pigri transiui,& ecce totum repleuerant vrticę. 169.A.B
Neglectus & contemptus mandatorum, qui est 267.E.F
Negligimus frequenter propria, & curiosi fumus ad aliena,& sic nec fumum abiicimus,vxorem non corrigimus, tectum nõ reficimus. 87.I.K
Nemo absque sui & dei cognitione saluari potest. 151.I
Nemo ascendit cœlum,&c. 109.E
Nemo deum vidit vnq̃. 147.A
Nemo dicat,leuia sunt hæc. 21.F
Nemo magis iram meretur,q̃ amicum simulans inimicus. 106.A
Nemo salutandus in via:exponitur. 118.H
Nemo saluatur inuitus, & econtra. 264. G.H
Neq̃,vbi est quod dixisti: Nequaquam morieminiecce enim morimur omnes. 14. G.H
Niger apparuit Christus in passione. 144. A.B
Niger Christus erat reputatione Herodis, formosus confessione latronis & centurionis fide.Ibidem. Aliud.
Niger erat Christus superficietenus, intus autem candidus. 143.M.&144.A
Niger & formosus Christus. 141.B.C
Nigra & formosa, qualiter est anima Christi sponsa. 140.L.& sequentibus.
Nigra,qualiter formosa fiat. 124.F
Nigrum se fecit Christus, vt multos dealbaret. 143.M
Nigram atq; decoram vnde,se dicat sponsa. 19.M.& 20.A.140.K.& 144.C.D
Nigram se libenter dicit,spõsa,vt libere dilecto dicat: Opprobria exprobrãtiũ tibi ceciderunt super me. 141.B C.& 144.K
Nigri sunt iusti superficietenus, peccatores autem interius. 143.M
Nigredo ad humanitatem, candor ad diuinitatem refertur.Ibidem.Multos.
Nigredo fœlix,quæ parit mẽtis candorem, lumen scientiæ,& conscięntiæ puritatem. 140.L.M.Fœlix.
Nigredo pœnitentiæ,passionis,persecutionis. 144.K
Nigredinem Christi,fideles eius imitantur. 143.M.&144.A
Nihil intulisti in hunc mundum, nec quicq̃ inde auferes. 212.L
Nihil ita iræ impetum cohibet, superbiæ tumorem sedat,&c.quomodo nomen Iesu. 132.F.G.H
Nihil mihi conscius sum,rara vox. 254.E
Nihil nobis cum litera,quæ gustata carnem sapit,glutita mortem affert. 177.C
Nihil nos deus habere voluit, quod per Mariæ manus non transiret. 54.I.K
Nihil prorsus boni,nisi à Deo habemus,vel habebimus. 130.E.F
Nihil sibi deesse putans, omnia ei desunt. 254.E
Nihil sub sole stabile,neque iucundũ.87.D
Nisi conuersi fueritis &c. 12.A
Nisi ego abiero,paracletus non veniet,quid per hoc intelligitur. 40.D
Nititur,quis frustra in dilectum,si non innititur. 185.L
Nobilem hospitem habet corpus,quem honorare debet. 3.K.L.M
Nocere tantum solet cæcis & negligẽtibus inanis gloria, non attendẽtibus quàm sit friuola,caduca,vana,inutilis. 79.L.M
Noli nimium iustus esse. 72.E
Nomen Christi sonat,aut maiestatẽ, aut pietatem. 132.B
Nomen dei infusum angelis, ab his in homines,& à Iudæis in gẽtes trãsfusum est. Ibidem.C.D
Nomen dei maiestatis,in nomẽ pietatis trãsfunditur. Ibidem. B.Profecto.
Nomen & memoriale dei in nobis est.Ibid.
Nomen Iesu,cibus. 132.F
Nomen Iesu, dulcis & redolens effusio, & exhalatio. 133.I
Nomen Iesu effusum est in gentes. 132.D Vnum scio.
Nomen Iesu est,medicina salubris fidelibus Christianis in omnibus aduersitatibus. 132.A.per totum sermonem.
Nomen Iesu,lux. Ibidem.F
Nomen Iesu sic effusum est, vt non solum cœlum terras̨que perfuderit, sed & inferos respexerit. Ibidem.D
Nomen sponsi lucet prædicatum, pascit recogitatum,inuocatum lenit. Ibidem.F
Nomen sponsi non capiunt adolescentulæ, & imperfectiores animæ,nisi effusum. 134.M.&.135.A
Nomine vinearum Engaddi,ecclesię plebes intelliguntur. 155.K
Nominibus diuersis, quare deum vocamus. 85.G
Non est regnum dei esca & potus, exponitur. 90.B
Non est speciosa laus in ore peccatoris, exponitur. 112.E
Non est,qui faciat bonum, non est vsq; ad vnum. 111.I
Non est vir fortis,cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate. 240.M
Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. 59.G.Non nobis.
Non omne quod libet,licet:nec quod licet, statim expedit. 195.F
Non per visum,sed per auditum peruenitur ad notitiam veritatis. 144.D.E
Non quod volo,hoc ago, &c. 183.G
Nosse deum,doctum facit esse hominem:timere deum,sapientem. 139.E.F
Noscere vnde aliquis possit,an remissa sunt ei peccata. 92.K
Noscere vnde possimus dominum nobiscũ esse in tribulatione. 80.L
Noscere vnde poterimus quis spirituum,an bonus scilicet,vel mal⁹ nobis persuadeat aliquid. 91.L.M
Notitię duę,& duę ignorãtiæ, & de his quę ex se parturiunt. 151.I.per totũ ser.Puto.
Nouissima hominis mors,iudiciũ, gehẽna. 87.E
Nouissima iustorum falsus propheta optabat sed principia non ita. 136.H
Nouissimum locum tenere, est humilitatis. 152.A.B.C
Nouitas contra ecclesiæ ritum non placet, mater temeritatis, soror superstitionis, filia leuitatis. 225.A.B.Alioquin.
Ad nouitios vtilis instructio. 202.B
Nouitij adhuc & incipientes fidẽ & credulitatem habere debent dictis & documẽtis seniorum. 185.E
Nouitiorum feruor laudatur. 167.B
Nouitiorum id est nouiter conuersorũ immoderata vehemẽtia reprimitur.135.F.G
Nouitiorum tentationes & pericula sub tropo vstionis florum. 169.E.F
Nox diabolus,nox angelus satanæ, nox antichristus,quem dominus interficiet spiritu oris sui. 176.H
Nox est totus hic mundus, & noctes habet plurimas. 179.E.F
Nox in sacra scriptura, quid significet: 72.I
Nox multiplex,sicut & vmbra. 176.G.H
Nox natiuitatis Christi,cur præ cæteris noctibus solennizetur. 15.E
Nubes bonæ,& nubes malæ. 165.G
Nubit anima verbo ad fœcunditatem. 186.E.F
Nubere prohibent nonnulli hæretici.171.A
Nugę in ore sacerdotis,blasphemiæ sunt. 255.A

255.A
Numerus ternarius ad fidem, quaternarius ad mores pertinet. 107.M.& 108.A
Nuptiarum pluralitas culpatur. 166.F.G
Nuptiarum spiritualiũ ad quas inuitamur, Christus sponsus est. 20.E
Nuptiarum tres sunt species. 119.M. Tres sunt.

O.

OBedientia admodum bona, deo & hominibus delectabilis, vtpote quæ verbum æternam sapientiam dominum Iesum sequi fecit fabrum & pauperculam fœminam, magistrum discipulos, deũ homines. Erat, inquit, subditus illis. 135.G
Obedientia amica salutis. 282.F
Obedientia bonus cibus: patientia bonus cibus: si tamen sapientia (& id quidẽ triplici) condiantur. 82.G
Obedientia circa difficilia gratior, contemptus circa minima damnabilis. 269.E.F
Obedientia perfecta. 266.M
Obedientia molesta est suspicari de omni præcepto. 267.L
Obedientia peruersa. 191.K.L
Obedientiæ bonum. 100.G
Obedientiæ falsus nummus, voluntas propria: bonus charitas. 66.F.G
Obedientiæ forma, ordo & mẽsura. 266.M
Obedientiæ grãdus tres. 287.B C D
Obedientiæ metæ & limites tres. 266.L
Obedientiæ modus. 267.C
Obedientiæ neglectus culpabilis, contemptus damnabilis. 267.E
Obedientiæ perfecta forma. 21.E.66.G. & 200.C
Obedientiæ proprietates & conditiones. 144.D.E.F
Obedientiæ pulchra & vtilis disputatio. 63.L.M
Obedientiæ speculum Christus. 275.D
Obedientiæ virtus vtiliter deducitur. 5.A 21.G.H. & 66.F.& 98.A.154. M. 190. A. & 192.I. Obedientiæ.
Obedire, in quibus non debemus. 190.I
Obedire necesse est, vt fide mundemur. 144.D.E
Obedire præpositis, & gratias deo reddere debemus. 80.F
Obedire quibus, & quomodo debetur. 267.A
Obeditionis meditullium dubium est: verumtamen dubia in suspenso teneantur, donec patris accedat consilium & authoritas. 93.E.F
Obiurgationi per superiores factę quidam impatientiam, quidam contemptum, quidam impudentiam defensionis addunt. 154.F
Oblatio quam deo offerimus, triformis esse debet. 119.A
Oblatio noua, est offerre deum. 22.G.H
Oblatio tria debet habere, constantiam virilem, continentiam carnalem, & confessionem humilem. Ibidem.I
Obliuio quædam bona est, & quædam mala. 13.F
Obnoxij sumus deo in tribus. 119.K
Obsecratio, oratio, postulatio, & gratiarũ actio tractantur. 92.H.& per totum sermo.
Obsecratio verecundo fiat affectu, gratiarũ actio esse debet deuotione & deliciis affluens. Ibidem.M.&93.A
Obsecratio vtilis ad fratres, ad laborem spiritualem, & bene beateque viuendum. 82.H
Obsequium triplex. 29.M
Obseruatores ciborum culpantur. 2.G.H. & 146.H.& 283.D.E
Obseruantiæ filiorum dei sex. 108.F
Obseruantias sex ad purificãda confitentiũ corda sancti patres instituerunt. 20.K
Obstacula, quæ nos separant à voluntate diuina. 25.H
Obstinati in suo sensu pessimi. 35.D
Obstinatio & præsumptio tractantur. 24.E F.& 45.H.& 77.F
Obtulerunt Magi domino aurum, thus, & myrrham. 121.L
Occultam non decet esse doctrinã, sicut nec euangelium occultum est. 170.E.F
Occurrendum est deo nostro. 1.K
Ocio proprio & quieti non pœnituit Bernardum prætulisse curam sermonis, dum intelligeret se profeciſſe. 160.E
Ociositas apprime fugienda est. 254.A
Octaua sanctorum, cur celebretur. 16.L
Oculum aliáve membra scandalizantia eruere, & proiicere, qualiter intelligatur. 55.G
Oculus domini respicientis, quid sit. 164.I Porro.
Oculum & aurem, quos inobedientia claudit, aperiat obedientia. 144.D
Oculus fidei thesaurum inuenit absconditũ. 81.F
Oculus interior, & exterior differunt, & vtrumque ne videat, tria impediunt. 51.E
Oculi interioris, quadrifaria diuisio. 269.A
Oculum interiorem simplicem faciũt duo, charitas in intentione, & in electione veritas. 268.M
Oculus manus & pes, qualiter nos scandalizant. 55.G.H
Oculus non vidit, nec auris audiuit, &c. 11.M
Oculum, quia solus inter membra cum sole luminis similitudinem habet, ideo solus solem intueri potest: & sic de oculo mẽtis ad solem iustitiæ deum. 147.A
Oculus, quo deus videndus est, nunc fide mundetur. 144.C
Oculi sponsæ duo sunt. 120.F. Duo sunt oculi.
Oculus venenatus & malign⁹, quis sit. 79.B At basiliscus.
Odor bonus, testimonium bonum. 167.B.C
Odorem bonæ æstimationis de se dederunt fidei fundatores primi. 155.A
Odorem Christi senserunt patres, non tamẽ dederunt, nisi ipso Christo nascente. 167.C
Odor, deuotio est: odor, bona opinio, quæ ad omnes peruenit, vt Christi sis bonus odor in omni loco. 154.M.& 155.A
Odor humilitatis deuotio & bona æstimatio. Ibidem.
Odorem morum fama diiudicat, colorẽ cõscientia. 175.B
Odor sapientiæ, iustitiæ, sanctificationis, & redemptionis Christi, quomodo percipiatur. 137.H.I
Odorat tantum peccator dominum, iustus vero etiam gustat. 172.G
Odor vinearum serpentes fugat. 167.B
Offense fratrum, etiã leuiores vitandæ sunt. 145.E
Offeramus Christum paruulum oculis patris sui. 7.L. Discamus.
Officium diuinum ordinate, reuerenter & attente dicendum est. 126.E.& 158.B
Officium monachi non docere, sed lugere. 210.H.& 169.I. Si quidem.
Oleum, cui nomen Christi comparatur, lucet, pascit, vngit. 132.E.F
Oleum effusum nomen tuum, explanatur. 131.L.& per totum sermonem.
Oleum tripartitum. 119.D
Oleum mansuetudinis ex fraterno amore habens, & diuino amore vnum æmulationis, securus accedat ad sanãda vulnera illius, qui incidit in latrones, piissimi Samaritani optim⁹ imitator. 156.B. C. vtiliter valde per totum.
Omni custodia custodi cor tuum: exponitur 74.C.& 112.E
Omnia fecit deus in põdere, mensura & numero. 112.L
Omnia fieri debent per deum, qui est causa indeficiens. 75.K
Omnia illi desunt, qui nil sibi deesse putat. 254.E
Omnia quæ fecerimus, ad vnitatis vinculũ adunemus. 90.M
Omnis qui se exaltat, humiliabitur. 90.G
Omnis homo mendax, quid sit. 276.A
Omnipotentes facit deus sperantes in se, & sibi innitentes. 185.L
Onus Christi leue, quid sit. 80.B.C
Onus, duplex. Ibidem.
O nouissimum & altissimum, ô humilem & sublimem. 31.D
Opus dei, quare laudum solennia dicantur. 158.B
Opera bona in feruore deuotionis, & dulcedine gratiæ. 14.B.C
Opera bona renouanda sunt, ne sicut flores thalami marcescant. 157.I
Opera & non verba discernunt inter filios dei, & filios diffidentiæ. 213.F.G
Opera mala fugienda, bona exercenda. 104.L
Opus nostræ conditionis: tractatur. 14.F
Opera temporalia semina sunt mercedis æternæ. 104.H
Opus trina consideratione debet præueniri, id est, an liceat, deceat, expediat. 256.E.F
Operatio dei triplex, creatio, formatio, consummatio. 265.H.I. Igitur.
Operatio diuina triplex, scilicet per quam, cõtra quam, & cum qua operatur. 265.C
Operationes spirit⁹ sancti in nobis sunt infusio & effusio. 134.F
Operimenta altaris tria. 121.B
Oppido cuiq; tria sunt necessaria. 50.K
Opprobrium Christi ferre, gloriosum est. 141.B.C
Optima pars, quam elegit Maria, quæ sit. 49.G
Orantibus angeli astant. 126.E.F.G
Oratio ad eos sanctos præcipue fiat, quibus orans magis afficitur. 168.D
Orans considerare debet, quid petit, quem petit, & seipsum, qui petit. 118.E

Oratio deuota: Per te accessum. 2.E
Oratio dominica: exponitur. 25.H
Orationis domus, id est ecclesia cella vinaria dicitur. 158.M
Oratio duas alas habeat, contemptum mundi, & carnis afflictiones. 19.D.
Oratio fidelis, humilis, feruens si fuerit: cœlum sine dubio penetrabit, vnde certum est, quòd vacua non redibit. 24.M.& 25.A
Oratio ieiunio misceatur. 24.K.L
Oratio iusti penetrat cœlos, qualiter intelligatur. Et quòd nemo potest bene deũ contemplari, nec verbum dei prædicare, nisi perfectam habuerit mentis puritatẽ. 168.B
Orationis locus, modus, & tempus cõgruũ docentur. 185.H.I
Orationis modus, forma & efficacia. 25.B & 92.H. & 159.A.& 186.K.L
Orationis modi tractantur. 9.B.C. & 92.H
Orationis non modo locum, sed & tempus obseruari oportet, & ipsum quoque tempus feriatum cõmodius assumitur. 186. K
Orationes nostras non paruipẽdamus: nam aut quod orantes petimus dabitur, aut aliquid aliud vtilius. 25. E
Oratio peccatoris debet fieri affectu verecundo, puro affectu, amplo affectu. 118.E.
Oratio potus est animæ. 134.L
Oratio, præcipuum est remedium, ne quid contra dei voluntatem velimus aut faciamus. 164.L.M
Oratio, prædicatio, contemplatio, tractantur. Ibidem
Orationes pro temporalibus, pro virtutibus, pro vita æterna, quales esse debeãt. 25.G
Orare, qua puritate debeamus. 118.E
Oratio, qualis esse debeat. 24.M. & 186. K.L
Orationis quatuor species, obsecratio, oratio, postulatio, & gratiarum actio. 82.H.
Oratio recta non est, si aliud petitur præter deum, vel propter deum. 186.L
Oratio secretum amat. Ibidem.I.K
Orationis secururæ bona commendatio, si verecundia præmittatur. Ibidem.K
Orationem suam nemo paruipendat. 25.E
Oratio tractatur. 9.B. & 24.I. K. & seq.& 86.I.K.& 160.L.186.K
Orantes verecundiam seruare debẽt. 126.E 186.K
Orantes nonnunquam in principio tepidi sunt, qui tandẽ feruentes euadunt. 127 M
Ordinatione dei, perseuerat dies. 159.C
Ordinatio voluntatis. 262.A.
Ordines angelorum distinguuntur. 134.M
Ordinatam charitatem, qui in veritate habeat, vix inuenitur. 160.A.
Ordo charitatis actualis & affectualis, tractatur. 159.G. H
Ordo charitatis tractatur. 159.D.
Ordo cœlestium. 259.E.
Ordo diligendi deum, proximum, & inimicum. 159.L.M
Ordo noster, quid est. 220.G
Ordo pulcherrimus pastoris assumendi. 231.H. Destituti.
Ordines quatuor in pœssiõe domini. 30.D
Ordo rectus requirit se prius, deinde alios curare. 192.E.
Ordo virtutũ, quomodo à se inuicem figillatim oriantur. 107.I
Oris custodia semper vtilis est. 258.K
Ornatus animæ, qui sit. 157.F
Ornatum corporis sancti contemnunt, solũ animæ decorem quærentes. 140.L.
Ornatus boni & religiosi viri: tractat. 135.L
Ortus, cellarium, cubiculũ, quid significẽt. 138.G.H
Ort⁹ Christi, historicus sacræ scripturæ sensus. Ibidem.H.I
Ortus historiæ sacræ scripturæ habet tria, cœli & terræ creationem, reconciliationem, reparationem. 138.H.I
Ortus sacræ scripturæ, historia est. 138.G
Ortus triplex animarum sanctarum. 120.H Triplex.
Os confractum & comminutum, quid significet. 85.A
Os corporale Christi discipulos in mõte docuit, qui angelos in cœlo silendo docet. 125.L
Os de ossibus meis, & caro de carne mea, quomodo me spernere poterit? 124.A
Os dei, manus & pedes, qui sint. 124.M
Oscitationes septem pueri, quatuor ad sensum compunctionis, tres ad sonum cõfessionis pertinent. 133.A
Osculum ab osculo accipere, est simul scientiæ gustum, & gratię condimentum recipere. 127.B
Osculum de ore: Ego & pater vnum sumus. Ibidem.C.D
Osculum de osculo, non est id, quod osculũ de ore. Ibidem.
Oscula dici possunt vnũ naturale, aliud doctrinale, aliud gratiosum. 113.A. Osculetur.
Osculum diuinum tantæ est efficaciæ, vt ex ipso mox sponsa concipiat. 127.M
Osculum fœlix per quod non solum agnoscitur deus, sed diligitur. Ibidem.E
Osculum manus, secundus gradus satisfactionis, decor continentię, digni pœnitẽtiæ fructus. 124.F
Osculum manuum tractatur. 124.D.E
Osculo oris dei significatur spiritus sanct⁹, quem ecclesia dei petit sibi dari ad notiam trinitatis. 126.K.L. per totum ser. Hodie vobis.
Osculo oris domini petit osculari sponsa, quo osculo mediãte omnia virtutis opera dulcia sunt, pinguia & vtilia. 127.G.H
Osculum oris Christi fuit, cum diceres apostolis: Accipite spiritum sanctum. 126.L
Osculum oris sponsi Christus Iesus. 123.K
Osculetur me osculo oris sui: exponitur. 113.A.B.C.& seq.
Osculũ pacis petebant patres antiqui. 123.L
Osculum pedis, satisfactio pœnitentis verecundia & mensura. 124.E F
Osculum pedis, manus & oris domini tractatur. 124.E. per totum sermonem.
Osculari petit sponsa nõ simpliciter & more cõmuni, sed osculo oris domini. 124.K
Osculum sanctũ à deo duabus de causis indultum mundo. 124.C.D
Osculás si recte pater dicatur, & filius osculatus, igitur recte spiritus sanctus osculũ dicitur: quę spiritũ petit sibi dari sponsa, cũ dicit: Osculetur me. 113.H.& 126.M
Osculari sponsa petens, verecunde non ad ipsum sponsum, sed ad alios dirigit sermonem, osculetur me, inquit. Ibidem.E
Osculandi sunt prius dominici pedes, secũdo manus, tertio os. 124.F H
Oscula tria sunt. 113.I.. Tria.& 121.F
Ostendit se deus animæ secundũ varias formas, iuxta varias animæ dispositiones & affectus. 147.E.F
Ostia, per quæ transitur ad vitam, tria sunt. 120.L. Ostia.
Ostiarius voluntatis sit recordatio cœlestis glorię, & eius thalami custos, sit recordatio profunda gehennæ. 110.K
O virgo vere beata, vere non tibi opus est purificatione. 22.G
Ouis Christus, ouis genus humanum, & ibi de natura ouis, de cuius lacte caseus fit & butyrum. 2.B
Ouium custodię, pastui, ornatui pastores intendere debent. 180.C

P

PAcem contemnẽtes, & gloriam appetentes, pacem perdunt & gloriam. 218.C
Pacem, qui diligit, congaudet vnitati. 190.F
Pacem primi parentes perdiderunt, quia misericordia, veritate, & iustitia spoliati peccando fuerant. 27.I.K.L.& seq.
Pacis mutuæ conseruatio. 89.M
Pacifici in triplici sunt differentia. 118.K
Pacifici non pacidici beati dicuntur. 106.H per totum sermonem.
Pacifici veri non omnes sunt, qui esse apparent. 3.F
Pallium breue non est misericordia dei. 167.K
Pallia, quibus nuditas nostra operitur, quatuor sunt. 121.E
Panis angelorum factus est nobis fœnũ appositum. 150.G.
Panis conseruationis habet tria, subtractionem occasionis, virtutem resistendi, sanitatem affectionis. 46.B
Panibus miraculi, qui cupit saturari, triduo sustineat dominum necesse est. 45.G
Pane nostro vescimur in sudore nostri vultus. 161.L
Panes septem frangendo multa cecidere fragmenta. 46.B
Panes septem, quibus reficiamur, assignantur. 45.I. per totum.
Panes tres accõmodãtur vni tantum amico aduenienti. 36.I
Panes tres, quid significent. 109.D
Panes tres sunt, quos de via veniens quærit amicus. 36.I.& 121.I
Panes tres sanctitas, iustitia, pietas. 26.E
Panes tres sunt, veritas, charitas, fortitudo. 36.I.K
Panes, quibus alimur in hac vita, tres sunt. 120.K
Panum quatuor differentiæ. Ibidem.
Panni Iesu in signum positi. 15.F
Pannis involuitur Christus, nõ sine certi ratione mysterij. Ibidem.
Papa plenitudinẽ potestatis habet in operibus iustis, sed in iniustis non ita. 256.E.F per totum.
Paradisi descriptio vtilis. 90.C.D
Parabola de filio regis. 97.C
Parabola de fide, spe, & charitate. 332.E

Parabola de nuptiis filij regis. Ibidem.K.L Filius.
Paradisus,fœlix regio. 148.I
Paradisorum tria sunt genera. 121.E
Paradisus voluptatis internæ conscientiæ. 105.F
Paras sedē Christo,si tribus reddis, quæ sua sunt. 2.I
Paratum cor meum:exponitur. 112.C
Parati simus excutiendo soporem, sanctificati cupidinis noxiæ, frænando furorem. 12.E
Paries erat caro Christi diuinitatem celās. 163.H.I
Paries est peccatum & corpus peccati diuidens inter nos & deum. Ibidem.K
Parietis huius fenestræ,& cancelli sensus,& affectus corporei. Ibidem.H.I
Parietibus quinq; intercluſi, cōcupiscentia videlicet,consensu,actu,consuetudine & contemptu, quomodo ad deum pergemus. 164.A
Parietem,quis non irrideat,si se dicat radiū parturire,quem suscipit per fenestrā, aut si glorientur nubes q̄ imbrem generent? 130.L
Pariēdi duo sunt genera in matrimonio spirituali, & ibi de raptu & excessu mentis, & aliis vtilibus. 186.F
Pars domini sumus. 121.L.Pars tua.
Paruitas gemina,humilitas, & mansuetudo. 21.K
Paruuli baptizati ad vitam transire creduntur. 171.I
Paruulus est Iesus,pro paruo placari potest. 18.B
Paruulus natus est nobis. 7.K.L
Pascha non reditus, sed transitus interpretatur. 33.L
Pascebatur Christus inter lilia,Mariā,Martham,& Lazarum spiritualiter, & corporaliter. 175.E
Pascitur deus, cum sermo eius impletur. Ibidem.M
Pasci & pati simul, nonne molesta iucunditas? 149.B
Pascua in patria tuta & secura,sed nō sic pascua in via. 148.I
Pascendas oues non premendas, suscipiunt quicunq; prælati. 254.C
Pascit nos deus, & profectibus nostris pascitur. 175.E.F
Pascendæ sunt animæ pastu triplici, mente, ore,opere. 34.E
Pascuæ viæ in sacramento. 149.A.B
Passio Christi opus nostræ redēptionis, totum amorem nostrum sibi vendicare debet. 135.I
Passiones Christi meditari, sapientia est, & sublimis philosophia. 155.G
Passio Christi,vltimum refugium, singulare remedium,quæ deficiēte sapientia,iustitia non sufficiente,sanctitatis succumbentibus meritis,succurrit. 137.M
Passionum & laborum Christi cōsideratio, facit sponsam,id est animam illesam pergere inter prospera & aduersa. 155.D per totum sermonem.
Passio domini tria habet, opus,modum,causam:in opere patientia, in modo humilitas, in causa charitas commendatur.31.C
Passiones huius temporis non sunt condignæ ad præteritam culpam,quæ remittitur ad gratiam,quæ immittitur,ad futurā gloriam,quæ promittitur. 106.G
Pastor bonus Christus, ipse pascua, ipse redemptio. 147.I
Pastores ecclesiarum vel animarum, quales esse debeant. 180.A
Pastorum est vigilare super gregē propter tria necessaria videlicet ad disciplinā, ad custodiam,ad preces. 117.M
Pastor idiota iutilis est, sed & æquè doctus non bonus. 180.E
Pastorum malorum increpatio. Ibidem.F
Pastores non prius se mouebant dum verbum,erat tantum apud deum. At vbi verbum,quod erat, factum est, tunc venerūt festinantes. 137.H.I
Pastoribus signum Christi inueniendi,præsepium fuit,& panniculorum inuolutio. 124.C
Pastus animę nostræ pro presenti statu,quis sit. 148.I.K
Patres antiqui Christum quasi odorantes non publicarūt, expectantes vt tempore suo reuelaretur. 167.C
Pater clarifica filium, dispensantis petitio, non indigentis. 179.K
Pater dedit filio iudicij potestatē, non quia filius eius, sed quia filius hominis est. 177.G
Patrem & filium ad animā venire,quid sit. 173.K
Patre & filio cognitis cognoscitur vtriusq; bonitas,quæ est spiritus sanctus. 126.M
Pater filium clarificat, & filius quidem clarificat patrem. 179.K.L
Pater filium osculans,illi arcana suæ diuinitatis plenissime eructat. 127.C
Pater misericordiarum, & nō misericordiæ, quare dicitur. 15.K
Patrem misericordiarum apostolus appellans deum,non vnam,sed duplicem misericordiam denotat. Ibidem.& per totum sermonem.
Patientia alia bona pro bonis reddens, alia non reddens mala pro malis, alia pro malis bona reddens. 105.M
Patientia,bonus cibus:obedientia,bonus cibus, si tamen sapientia triplici condiantur. 82.K
Patientiæ & māsuetudinis exercitium in tribus consistit in verborum iniurijs,in dānis rerum,in corporis læsione. 21.K
Patiens, & longanimis, & bonus est deus. 121.F
Patientibus malum, quod quidē triplex est, triplex necessaria est prouidentia. 43.K
Patientię, obedientiæ, & sapientiæ bona. 82.H
Patienter non modo,sed libenter ad tormēta properandum est. 88.L
Patientes oportet esse prælatos. 140.H
Patientia tractatur. 31.K.L. & 191.E.F.& 195.D
Patientia,probationem operatur:probatio, spem. 77.C
Patiendi speculum,& præmiū patientis,nobis est dominus Iesus. 157.M
Patientia, voluntas, charitas, diuersimode trahuntur,& diuersimode sentiunt & loquuntur. 66.E.F
Patrimonia pauperum, ecclesiæ facultates sunt. 284.C
Pauidi semper & timorati simꝰ: nil enim efficacius reperitur ad promerendam,retinendam & recuperādam gratiam, q̄ semper pauidum esse. 162.M
Pauli apostoli commendatio odorifera. 129.H.& 140.L
Paulus blasphemus fuit,sed non in spiritum sanctum, ideo consecutus est misericordiam. 21.F
Paulum, cur deus ad Ananiam miserit erudiendum, & non per seipsum erudierit. Ibidem.G.& sequentibus.
Pauperes aliqui esse volunt, eo pacto vt nihil eis desit. 3.D
Pauperibus superbis dicitur,væ. 279.H.I
Pauperes, qui sunt, quos Christus beatos esse dicit. 56.C
Paupertas Christi,ditior est cunctis opibus. 11.K
Paupertas Christi,imitanda est. 9.I.& 11.K. & 35.A.B
Paupertatē dei filius concupiscens descendit,vt eam eligeret sibi,& nobis sua estimatione faceret pretiosam. 9.I
Paupertas humilis laudanda. 195.D
Paupertas,nobilis titulus. 194.L
Paupertas, penna magna, qua cito in regnū volatur. 3.D
Paupertas per Christum dedicata. 15.E
Paupertas, pretiosior thesauris seculi. 71.M
Paupertas,virtus nō reputatur,sed paupertatis amor. 212.F
Paupertas voluntaria,non vniuersaliter laudem habet apud deum. 56.D
Paupertas voluntaria,fœlix. 75.I
Paupertatis,triplex genus. 56.C
Pax,cui non sufficit, gloriam quærens,non sufficit deus, qui est pax nostra. 130.K
Pax & tranquillitas, quam orans habere debet,tractatur. 157.E
Pax non solum fratribus est exhibenda, sed & his,qui oderunt pacem. 140.H.I
Pax in hoc seculo,non gloria quærenda est. 59.G
Pax tractatur. 3.E.& 105.M.& 145.E
Pax triformis. 121.I
Pax triplex,ficta,inordinata, Christiana. 116.K
Pacem cōtemnentes, & gloriam appetētes, pacem perdunt & gloriam. 218.C
Pacem,qualiter primi parentes perdiderūt. 27.M
Pacem sequentium, tria sunt genera. 121.I Sequentium.
Peccata aliqua minima sunt, alia magna,alia mediocria, & propterea egent triplici misericordia, parua, mediocri, & magna,& quatuor miserationibus. 87.F
Peccare ante,vel post conuersionem, qualis sit differentia. 44.H
Peccator dissolui non cupit,sed formidat. 163.M
Peccatorum diuersa genera declarantur. 170.E.F.& 298.K
Peccata etiam leuiora solicite cauenda, & putanda sunt.3.K.L.& 21.E.& 32.H.I.& 165.K.L.& sequentibus.
Peccatum & miseriam à primis parentibus habemus. 215.B
Peccata etsi adhuc cōtritione & cōfessione delata rememorantur,non tamen nocent quandiu displicent, sed etiam prodesse possunt. 105.H
Peccata & vitia sunt tanquam parietes inter deum & peccatorem mediantes. 163. I.& per totum sermonem.
Peccatorum excusationes. 278.G
Peccata fratrum dissimulare nō debemus. 42.L.M
Peccati gradus primus,concupiscentia, &c. 163.M
Peccantem latere,est impossibile.104.H.I.
Peccatum,morbus est animæ. 3. K
Peccatum,mors est animę,lesus vita. 132.I
Peccati proximi processus. 176.K
Peccator,qualiter contrarius est deo, & sibimetipsi grauis. 183.G.H
Peccata, quibus frequentius impugnari solent clausirales.298.C.per to.sermonem
Peccatum, quod nec hic nec in futuro remittetur. 171.K
Peccatoris remedium. 43.B
Peccata si remissa fuerint,qualiter quis cōiectare possit. 92.K.L
Peccatum tollere debemus à manu,ab oculo,à collo,à carne. 3.K.Ecce qui.
Peccatum voluntati adscribendum est, non protestati. 263.I
Pedes affectiones sunt animę, qui ex toto mundi esse non possunt, sed lotione indigent. 32.I
Pedes,manus,& os habet deus, non per effectum,non per naturam. 124. M
Pedes dei duo sunt misericordia & iudiciū. 113.K
Pedes duo,quibus vti debemus. 121.C.
Peierare permittunt quidam hæretici antequam secretum prodant. 170.D
Pelles ad quarum formositatem comparatur sponsa,sunt angeli & beati in paradiso,imo & ipse paradisus. 142.M
Pelles hœdi, quibus Iacob manus & collū contecta sunt. 143.M.& 144.A
Pelles Salomonis,quid denotant. Ibidē.A
Pelliceæ tunicæ primorum parentum, quid designant. Ibidem.A
Pœnæ infernales memorantur. 87.G.& 287.D.& 297.G.H
Pœna inferni quàm sit longa, quàm grauis, quàm infructuosa. 260.M. & 261.A
Pœnitere debemus cunctis diebus huius vitæ. 24. F.G.H
Pœnitentia, quid sit. 40.K.L
Pœnitentiæ dies quatuor sunt. 50.C
Pœnitentiæ odor. 128.G
Pœnitentiæ tempus, non solum est quadragesima. 24. H.
Pœnitentiæ,tres sunt species. 119. L
Pœnitentiæ,tria sunt necessaria. Ibidem. F
Pœnitentiam fugere pessimum. 284.H.I.
Pennulæ,ad hilaritatem referuntur. 66.A.
Pennæ nostræ,qualiter deargentari debeāt. 3.B.& per totum sermonem.
Per agrum,inquit sapiēs pigri,& per vineā stulti trāsiui, & ecce vrticæ & spinæ occupauerant eum. 169.B
Percutere ferro, an prorsus non liceat christiano. 100.D. & sequen.
Perdere animam docuit Christus, medici saluam facere docent. 146.H
Peregrini proprietates vtiles. 25.M
Peregrinos nos esse, necesse reputare debemus. 17.K.L
Peregrinus via regia incedit. 25.M
Perfectioni studere,si esse perfectum sit,,profecto nolle ,,ficere,deficere est.240.F.G
Perfectus ille est,qui vere dicere potest: Vineam meam non custodiui. 146.F
Perfectus nemo est, qui perfectior esse non appetit. 196.F.Nemo.
Perfectiores quique ad instruendas animas à domino inuitātur. 165.C.D.& 269.E.F
Perfecti studere debent omnem iustitiā adimplere. 19.I
Perfectio virtus. 240.G.H
Periculum duplex. 121.I.Duplex.
Periculum est in meditullio obedientiæ. 93.D
Periculose,imò dānabiliter erratur,si quod dei est in nobis,demus nobis. 148.C
Periculum nō incurris,quantuncunq; te humilies. 152.B
Pericula tria circa orationem cōcurrere solent. 24.M
Pericula tria reperiuntur in ordine continē tium. 97.M
Periculum triplex cauere debemus. Ibidē.
Periculose viuitur absq; præceptore. 98.B
Per osculum oris dei, significatur spiritus sanctus. 126.K
Persecutio à domesticis & familiaribus grauius toleratur. 145.B
Persequi Christum,quis dicatur. 21.A.B
Persecutio discernit mercenarios à pastoribus. 157.L.M
Persecutiones tolerare nos admonet Christus.Ibidem.
Persistētibus in oratione, infūditur gratia, q̄uis forte in initio aridi sint. 127.M
Perseuerare in peccato,est diabolicum. 1.F
Perseuerantia,optima virtus. 219.A
Pertinaces monāchi, magistram habent voluntatem suam, non regulam, non abbatem. 135.F.G
Peruersi cordis est, ingratitudinis occasiones vestigare. 79.G
Pes noster,affectio nostra. 80.H
Pes vester,spes vestra. Ibidem.
Petitiones cordis, bona corporis, bona animæ beatitudo vitæ æternæ. 25.G
Petere debemus consolationē, liberationē, glorificationem. 80.K.L
Petitiones tres,quas anima curiosa dei non cessat inquirere,iustitiam,iudicium,& lo cum habitationis gloriæ sponsi. Ibidem. I.K.L.per totum sermonem.
Petra erat Christus,quid non boni in petra? 167.I
Petræ foramina, Christi vulnera. Ibidē.I K
Petrus ad prunas sedebat. 165.E.F
Petrus, quare Barīona, deinde satanas appellatus sit. 70.D.E
Petrus,quare satanas à Christo vocatus est. Ibidem.
Petrum respexit deus,sed nō allocutus est. 164.D
Petrus tribus donis dotatus fuit. 120. A Tria.
Pharaonis curribus,pompę diaboli comparantur. 152.L.M
Philosophorum & hæreticorum dogmata, non sunt pastus animæ. 149.C
Philosophi prioris seculi,naturæ,seu fortunę ascribebāt q̄ viuebāt,& nō deo.125.K
Philosophi,qui deum cognoscētes, nō tanq̄ deum glorificauerūt, deum per spiritum sanctū non cognouerunt.127.A.B.& seq.
Philosophia sublimis, est passiones Christi meditari. 155.G
Philosophia Pauli, valde dissimilis est philosophiæ antiquorū philosophorū. 85.G
Picturę,sculpturę,& ornamēta monasteriorum,tam in ecclesia & claustris, q̄ in domibus culpantur. 281.M.Vanitas.
Pietas à deo quęrenda est,cui amorem,subiectionem & humilitatem debemus. 88.I
Pietas contritioni & confessioni prefertur. 128.D.E
Pietas dei omni iniquitate maior est. 127. K.L
Pietati accessit, quicquid maiestati visū est deperiisse. 177.I
Pietatis fructus. 73.H
Pietatis origo, in quolibet homine ex consideratione sui. 155.L
Pietatis,siue misericordiæ exempla.129.H. I.K.L
Pietatis virtus,quantum viscera illa affecit, in quibus nouem mensibus requieuit. 19. L.M
Pietatis vnguentum, ex quibus speciebus conficiatur. 129.F.G
Pisces,qui dicantur mundi. 65.M
Piscinę tres in scriptura reperiuntur.120.K. Piscinæ.
Pium Christi nomē non prodest, nisi pietas in moribus teneatur. 131.M
Pium Christi nomen. 132.D
Pium nō minus est docere animam scientiā, quàm escā præbere corpori. Ibidem. A
Pius pulsator plerūq; inuenit, quod temerarius scrutator inuenire non potest. 141.F
Plaga ecclesiæ à domesticis illata, insanabilis. 149.I.K
Planctus Bernardi, de morte fratris sui Gerardi. 141.D& per totum sermo.
Plāgebat populus synagogæ de diuturniore mora Messiæ. 123.I.K
Plantatio dei,homo bonus. 138.H
Plantæ dei,animę sunt. 165.G
Plenitudinem,& de plenitudine spiritus accipere,quid sit. 127.D.E
Plenus sit homo,priusquam in alios prædicando effundat. 134.F.G
Plenus venit Iesus,non vacuus. 133.H.I
Plenitudinem virtutum, solus Christus habet. 174.M.& 175.A
Plorantibus aliis, beatus Bernardus fratrē suum siccis oculis sepeliuit. 141.F
Pluere & solem oriri super bonos & malos facit Christus spiritualiter. 125.K
Plures imitantur obedientiam cæci euāgelici,cui dominus dixit: Quid vis vt faciā tibi?quam obedientiam Pauli, qui dixit: Domine,quid me vis facere? 21.F
Pondus habet duplex, & deo displicet, qui se intus despicabilem cognoscens,magn? cupit æstimari. 154.M
Populus,quem non cognoui,&c. 111.M
Porcina caro, quare non offerebatur in veteri testamento. 26.G
Portantibus crucem Christi, & non sequentibus,væ dicitur. 279.H
Portate deum in corpore vestro. 73.E
Portas suas mundus habet, quibus ingredimur

dimur ad eum. 119.H
Portæ tres sunt,ecclesiæ,iustitiæ,eternales. Ibidem.K
Portarum differentia. Ibidem.H
Posito corpore,nulla pœnitentia fructuosa est 103.G
Posito in alto, non altum sapere difficile. 199.M
Post deum pauci,ad deum omnes ire volũt. 136.H
Posteriora Christi videre, quàm desiderabile sit. 167.L
Postulatio quæ sit,à quibus,& de quib⁹ fieri debet. 92.H
Potestatem aperiendi, & scientiã discernẽdi Petrus accepit. 174.A
Præceptorem & ducẽ sibi assumat, qui vias vitæ vult ingredi. 180.K.L
Præceptum de charitate impleri nequit in via, & tamen ad vtilitatem nostram imperatum est. 159.G.H
Præceptorum qualitas,& præcipientium authoritas attendenda est. 267.B
Præceptorum genus,duplex in lege veteri. 110.F
Preciosa in conspectu,&c.exponitur. 109. M.& 110.A
Precium affectatur à multis in vestibus,non necessitas. 9.A
Prædestinatio, cœlestis est generatio. 139. G.H
Prædestinauit deus ante tempus, creauit cũ tempore,inspirat in tempore. 181.B.C
Prædicatio absque puritate, non placet. 168.L
Prædicatio castitatis, vox turturis dicitur. 166.F
Prædicatio cum puritate mentis, deo accepta est. 168.K.L
Prædicatio cum impuritate mentis deo,odibilis est. Ibidem.L.M
Prædicandi desiderium, monachos multos auertit. 169.G.I.
Prædicationis fructus, magis necessari⁹ est, q̃ contemplationis. 127.L.M
Prædicatio,oratio, contemplatio, in tribus his vocabulis,quæ sunt amica, columba, & formosa,intelliguntur. 164.L.M
Prædicatoribus non bene viuentibus,væ dicitur. 154.H.Moysen.
Prędicator plus intendere debet ad imbuẽda corda,q̃ exprimenda verba. 134.F.G
Prædicator,qualis esse debeat. 168.K.L.M
Prædicatoribus,quæ sunt cauenda. Ibidem.
Prædicator, quibus infundi prius debeat. 134.G
Prædicator se concham exhibeat,non canalem. Ibidem.
Prædicationes sanctorum,miraculis confirmatæ sunt. 166.G.H
Præesse aliis,quid requirat. 139.A
Præstis:sed si non prodesse,infœlices vos putate. 199.M.Non vos.
Præesse,& nõ ꝓdesse graue, nolle prodesse grauius. 209.F.Tene.
Præfigurationis, quatuor sunt tempora. 120.D
Prælationis ambitio subsannatur. 284.G
Prælati animus,qualis esse debet. 258.E.F
Prælationis ardor, ambitionis impudentia. 106.A
Prælati attendant depositum suum, ciuitas est,vigilate ad custodiam & cõcordiam, sponsa est,studete ornatui, oues sunt,intendite pastui. 180.C
Prędati boni aduersus murmur subditorum, parant medicinam. 140.H
Prælati cauere debent personarũ acceptionem, quo vitio solent iudices inquinari. 255.B
Prælatorum consideratis laboribus, minus affectari debet eorum honor. 130.C
Prælatis contraria deo iubentibus, non est obediendum. 190.H.I
Prælatorum crudelis amor dominandi,culpatur. 180.F
Prælati cura debita. 180.C.& 256.B.Poteram.
Prælatus debet habere clemẽtiæ pietatem, zeli rectitudinem, discretionem harum mediatricem. 254.L.M.& 255.A
Prælatus debitor solicitudinis, custodiæ,disciplinæ. 2.K.L
Prælati ecclesiæ constantes sint, & boni testimonij. 31.M.& 32.A.B C D
Prælati esse volunt formidini,vtilitati raro. 138.F
Prælati & doctores, prophetarũ & apostolorum vice funguntur. 154.F.G
Prælati familia,qualiter ornetur,incedereque debeat. 140.A
Prędatorum hoc est apostolorũ & apostolicorum virorum bona & sedula custodia supra gregem suum. 180.H.I
Prælatus increpationem & instructionem suam vacuam aspiciens, non mediocriter torquetur. 154.F.G
Prælatorum malorum cura. 180.F
Prælatorum malæ conditiones, imò corruptissimi mores aperte denudãtur. Ibidẽ.
Prælati male regentes, culpantur. 128. C. Igitur.
Prælati mali ecclesiæ,qui sint.180.F.per totum sermonem.
Prælati mansueti sint subditis, vt matres filiis. 138.G
Prælati medici sint,non domini. Ibidem.
Prælati mali ecclesiæ,qui sint: & item quomodo spiritus & animæ sanctorum simul cum angelis adiutorio sunt electis adhuc peregrinantibus. 180.G.H
Prælati multi superbiunt de sublimatione. 8.M
Prælatus paratus sit omnium necessitatibus succurrere. 161.F.Non vtar.
Prælati patientes sint,& mansueti. 140.H
Prælati pauci,qui vtiliter:pauciores,qui humiliter præsint. 138.M
Prælationis periculum. 86.F
Prælati periculum inter prospera & aduersa. 283.M.& 284.A
Prælati plorare debent super impudentia subditorum. 154.G.Aliquotiens.
Prælati ponant metam obedientię subditorum. 267.B C
Prælatorum profectus debet esse profectus subditorum,& quicquid plus eis merentur,cum eisdem debent partiri. 138.F
Prælatus, qualiter moratus esse debet. 138.M
Prælatus, quas virtutes habere debeat. 258.L
Prędatus,qui aliis præest in solicitudine,vix vnq̃, vel raro secure vacat sibi, dum semper timet sui penuriam facere subditis. 161.G
Prędati,qui sibi prędationem vsurpauerunt, redarguuntur. 106.A. Væ vobis.
Prælato,quid sit necessarium,vt digne prędesse possit. 283.L.Quis putas.
Prælatione,quis sit dignus. 239.B
Prędati,quomodo debent habere bonã conscientiam. 199.K.L
Prælatorũ quoruncũq; planctus, ꝙ vineam suam solicite non custodierint. 146.E
Prælati reddituri sunt rationem pro animabus,quod est periculosissimum. 2.L
Prędatus siue doctor quisq;,quomodo gaudio gaudet de subditorum per eius prædicationem emendatione. 160.E
Prælatorum solicitudo erga subditos,qualis esse debeat. 161.G.Etenim.
Prælati summa officij,pascere verbo,exemplo,fructu orationum. 231.G.H
Prælatorum timor,trifarius est. 119.G
Prędati sunt oneri animę infirmę.204.G.H
Prælatis,tria sunt necessaria. 120.A.Tria.
Prælatis tanq̃ deo obediendũ est. 267.F
Prælatorum vanitas & curiositas. 198.L
Prælatorum vitiosa suspicio , & solicitudo supra supellectilẽ suam,culpãtur. 258.H
Prędatorum zelus,quantus esse debeat.128. D.& 138.L.161.E.F.& 231.F. &.255. D.E.& 257.B.C.& seq.
Præparatio digna sedis domini. 3.A
Præparare nos regno cœlesti debemus vsq; ad mortem. 215.A
Præparare, qualiter nos debeamus ad quadragesimam celebrandam. 28.C.Nunc.
Præparatio sedis dei,&c. 164.G
Præputia tria prędnduntur. 120.D
Præsentiam Christi in carne, patres ardenter flagitabant. 123.I
Præsentiæ dei experimentum. 178.D.E
Præsentia nostra cum deo, & peregrinatio nostra ab ipso.270.F.In quantũ quidem.
Prędentiam rerum nõ solo visu probari,nec omnia visui subiacere corporalia.78.F.G
Prędis,vt prosis,curam illorum habe,nõ dominium. 255.D
Pressura nostra quadriformis est. 119. G. Quadriformis.
Præsto est oculus,cui omnia patent,etsi non patet ipse, veruntamen verẽdus est aspectus exploratoris illius, qui post parietẽ stat. 163.G
Præsũptioni debetur correptio,correptioni emendatio, emẽdationi remuneratio. 156.C
Prędumptio hominum. 77.F.Fuge.
Præsumptionis malum. 278.F. per totum sermonem.
Prędumptio monachorum. 200.C
Præsumit ecclesia,nõ de suis meritis,sed de dei misericordia 173.C
Prędumptio & obstinatio, vbi obstinatio & prędumptio. 77.F
Præsumptio pessima. 21.H.Si triduo.
Præueneris eũ in benedictionibus. 111.L
Præuenit deus, quærendo prius animam se quærentem. 185.D
Præuenit deus omnes, qui conuertuntur ad se. 181.F
Præuenta anima à deo. Ibidem.
Primi parentes consprauerũt aduersus dominum,& Christum eius. 176.K
Primordia

Primordia recolenda sunt, attendenda media,nouissima memoranda. 87. B
Principes diaboli,&currus eorum.152.I.K. & per totum sermonem.
Principis error tantis obest,quantis prędest. 218.K
Principes in nobis tres sunt. 120.B
Principes Iuda duces eorum confitentium, continentium,contemplantium. 126.H
Principes Iuda, Zabulon & Neptalim, qui sint. Ibidem
Principes nostri Adam & Eua, socij fuerũt furum. 1.C.D
Priuatio gratiæ, argumentum est superbiæ præsentis,vel futurę. 163.B
Processioni lętę in die palmarum,non sine causa adiungitur passio. 29.I
Processio qualiter fieri debeat. 22.C.D
Prodesse studeat,qui prędesse cupit. 138.L Alioquin.
Profectus animæ triplex, secundum triplex osculum. 124.I.K
Profectus electorum quatuor gradibus distinguitur. 117.E
Profectus & defectus. 240.E
Profectibus nostris pascitur deus , qui pascit nos. 175.E.F
Proficis minime,si iam tibi sufficis. 254.F
Proficere nolle,deficere est. 240.G. Quòd si.
Proficere proficisci est. 10.F
Proficere quomodo possum, qui fratri proficienti inuideo. 159.F
Professionis animæ, verbo nubentis cõtractus. 186.E.F
Professionis perfectio. 270.C
Promissio duplex domini exhibita seculi contemptoribus. 72.B
Promotio iuuenum ad ecclesiasticas dignitates redarguitur. 199.F.G.H.I
Proni sunt sensus hominis ad malũ ab adolescentia. 155.M
Propheta ait hominem iumentis insipientibus comparatum,quia non intellexit. 150.I
Prophetæ antiqui, ne moram Christo faciẽte vniuersum genus desperatione periret,magnis suspiriis Christi præsentiam optabant. 124.B
Propheta dicens : Tu autem in sancto habitas:non nisi de anima virtuosa dixisse creditur. 143.F
Prophetia multiplici,etiã moderni quicunque sunt boni,&deuoti prophetant.99.A
Propinquatio portus salutis. 73.I
Propria voluntas & proprium consiliũ,quãtum sit malum. 35.B.C
Proprietates & signa quib⁹ agnoscitur pulchritudo animæ. 186.C.D
Proprietas vbi est, ibi singularitas : & vbi singularitas,ibi angulus:vbi angulus, ibi sordes. 273.M.Porro vbi.
Propriæ voluntatis vitium valde detestabile est. 34.H.& 104.M.& 105.A
Propter deum non solum bona omnia , sed & per eũ fieri, Deus enim est,qui operatur in nobis,velle & perficere. 75.A
Prosperitati blandienti,aduersitas sine fine succedit. 202.I
Prosperitas & aduersitas opportune,vitandę & suscipiendę sunt. 30.I
Prospera & aduersa,per dextram & sinistrã desygnantur. 160.I
Prouidere bona debemus coram deo & hominibus. 121.H.& 80.E.F
Prouidentiam dei cæteris creaturis non negamus,sed sponsa curam vendicat sibi. 173.B
Proximus, quẽ vere te oportet diligere tãq̃ teipsum,vt ipse tibi sapiat,prout est, non aliud,ꝓfecto sapiet tibi,q̃ tu tibi,qui hoc est,quod tu. 159.M
Proximis sit homo compatiens ex propriæ fragilitatis consideratione. 155.L
Prudens virgo nõ sapientiam, vt Salomon, aut diuitias,sed gratiam petebat. 53.L
Prudentia vera in Christi doctrina, iustitia in Christi misericordia, temperantia in Christi vita, fortitudo in eiusdem passione reperiuntur. 138.D
Psalmus,Beatus vir:exponitur. 111.C.D
Psalmus,Ecce q̃ bonũ:exponitur. 112.C.D
Psalmus,Qui habitat:exponitur. 70.L.M & per.15.sermones sequentes.
Psalmum terere debet anima dentibus intelligentiæ. 126.G
Psallendum est attente propter angelos assistentes. 126.E.F.& 158.B
Psallendum est pure & strenue. Ibidem.
Psallentibus,se admiscent angeli. 126.E
Pudor adducens peccatum, & pudor adducens gloriam. 226.E.F.& 102.F
Pudicis auribus scripturæ, verba suscipiẽda sunt. 168.G.H
Pudor bonus,quo peccasse,aut peccare confunderis. 102.F.Et quidem.
Pudor de prætęritis, nouæ conuersationis temperat austeritatem. 207.E
Pudor duplex. 102.F.Ait enim.
Pudet ingratitudinis, quanuis ad cõfusionis cumulum, arguat etiam reddidisse mala pro bonis,& odiũ ꝓ dilectione. 133.B
Pudore minus suas partes exequẽte,à timore adiuuetur. Ibidem.C
Pudor offensarum dei,duplex. Ibidem.A
Pudor paternus. Ibidem.C
Pudicitia commendatur. 166.F
Puellæ, quæ vertunt sensum nostrum, tres sunt. 120.I
Puerum ab Heliseo susciatum esse,quid significet. 132.M
Pulchra admota fœdis, pulchriora redduntur,& fœda magis fœda reddũtur.207.F Sic fœda.
Pulchritudo animæ duplex, innocentia, & humilitas. 156.D
Pulchritudo animæ non corporis,cordi est, & placet sanctis. 140.L
Pulchritudo animæ, recta intentio. 153.E.F
Pulchritudo & decor,sponsi ecclesię Christi memoratur. 147.D.E.F
Pulchra inter mulieres,quare dicitur sponsa. 152.F
Pulcher videtur sponsus Christus animę sibi deutoæ. 141.B
Pugnãtis causa,si bona fuerit,exitus pugnæ malus esse nõ poterit:sic nec ecõtra.100. D.E.F
Pungeris bene,si compungeris. 158.D
Purganda in nobis duo sunt. 37.I
Purgatorium ignẽ negabãt quidam. 171.M
Purgationem peccatorum faciunt sex,compunctio,confessio,eleemosynarum largitio,iniuriarũ remissio, corporis afflictio, præceptorum obedientia. 20.A.B
Purgationes septem, septem donis spiritus sancti æquiparantur. 35.F.G
Purgationes sicut septem ante passionẽ legimus,sic totidẽ apparitiones. Ibidem.F
Purificatione Maria non egnit. 22.F
Purificatio confitentium, sex obseruantiis perficitur. 20.K
Puritas pontificum, in quo consistit. 158.C
Puritas,tria confert. 119.K
Puritati,tria sunt necessaria. Ibidem.
Pusillanimes ad deuotionem vix exurgunt. 128.I
Pusillanimitas tractatur. 80.G.& 128. I.& 196.A.B
Putasse semel vitia parũ est, velis nolis tecum habitat Hiebuzeus. 165.L
Putationis spiritualis tempus & modus docentur. Ibidem.E.F
Putanda sunt semper vitia, quia putata repullulant. Ibidem.L
Putationis tempus verbi dei, & extirpãdorum vitiorum est. Ibidem.F
Putare vineas,quid sit. Ibidem.

Q

Quadragesimæ, & quinquagesimæ tempora, quid significẽt. 41.A Quadragesima ex decem decalogi præceptis, quater ductis constituitur. 91.K
Quadragesimalis obseruatio,non solis monachis singularis est,sed communis,quẽmodum Christi ieiunium omnibus commune est Christianis. 23.F
Quadragesima vera interior. 91.K
Quadrifaria vnctio tractat.137.E. p to.ser.
Quadriformis est pressura nostra. 119.G
Quadrifarium est genus deserti. 120.C
Quadripartitum est officium sacerdotale. 120.I
Quadrus lapis,quid denotat. 121.I
Qualẽ quis se parauerit deo, talis oporret. & appareat deus. 174.C.D
Qualiter quis in congregatione se regere debeat. 43.I
Quales secum domesticos debet habere papa seu bon⁹ quicũq; prælatus, & qui sunt, qui in beneficiis & dignitatibus præfici debeant. 257.I.K.L
Quantitas animæ, de mensura charitatis æstimatur. 143.F
Quantum deo displicet peccatorum impudentia tantũ verecundia placet. 124.H
Quantum fecit deus,& pro quibus. 17.B
Quantum quis crescit in gratiam,tantum & in fiduciam dilatatur. 124.H
Quare Christus apostolis dixerit: Nisi ego abiero, paracletus non veniet ad vos. 41.K.Nisi, inquit.
Quarta tentatio in Christum,quæ fuerit,cũ tantum in tribus tentatũ fuisse à diabolo legatur. 79.H.I
Quater anima deuota exhortatur reuerti, non sine mysterio. 29.I
Quater luctatus est Iacob. 120.E
Quatuor genera hominum regnum cœlorum possidentium. 117.A.&.120.D
Quatuor modi diligendi. 117.C
Quatuor sunt,quę cõfessionẽ spediũt. 127.I
Quatuor sunt genera voluntatis humanæ. 118.F
Quatuor sunt, quorũ obsequiis in hac vita

deseruiẽ-

deseruimus. Ibidem.G
Quatuor sunt,quæ adaugent deuotionem. Ibidem.K
Quatuor sunt genera, quorum non est, qui faciat bonum,nisi vnum. 111.I
Quatuor sunt species curruum. 120.D
Quatuor sunt tempora. Ibidem.D
Quatuor virgines, quibus nubere debem⁹. Ibidem.F
Quatuor fontes irrigant hortum dei. Ibidem.L
Quatuor animalibus, quatuor pennæ sunt. Ibidem.M
Quatuor sunt cantica fidelium. 121.C
Quatuor species herbarũ in horto dei sunt. Ibidem.C
Quatuor sunt arma, quibus principaliter communimur. 121.D
Quatuor sunt, quibus anima captiuatur. Ibidem.
Quatuor sunt pallia, quibus nostra nuditas operitur. 121.E
Quatuor modi diligendi. Ibidem.I
Quatuor dies,quibus Lazarus fœtẽs in monumento iacuit,quid significent. 50.C & per totum sermonem.
Quatuor gradibus distinguitur omnis electorum profectus. 117.E
Quatuor gradus descensionum in peccatũ. 77.G
Quatuor sunt genera spirituum. 125.B
Quatuor habemus creditores, quibus totã vitam nostram debemus. 91.F.G.H
Quatuor tentationes,quibus circundamur. 72.G
Quæ habemus à deo,sine eo seruare nõ possumus. 71.A.B
Quem deus humiliat, quomodo præsumit exaltari? 101.I.K
Quem deus negligit,nemo potest corrigere. 212.I
Quæri à deo. 185.B.C
Quæri à deo,est ad reditum suaderi,inueniri autem persuaderi est. 185.E
Querit anima verbum propter commoditates septem. 185.F
Quærite,cum dictum sit, & inuenietis: cur igitur sponsa dilectum,quem tam diligẽter quæsierit,nec tamẽ inuenerit,tres assignantur causę. 178.K.L
Quærere deum. 185.F.G
Quærere deum, cunctis animæ bonis & donis antefertur. Ibidem.
Quærere deum non potest anima, nisi præueniatur,vt querat. 185.D
Quærendi deum fiducia, voluntas, & potestas ab ipso est. Ibidem.B
Quærendi deum, modus laudabilis. 99.C Itaque.
Quærendi dei,tria obseruãda sunt,tempus, modus,locus. 178.M.& 179.A
Quærendi deum,vtilis & saluberrimus modus. 84.B.C.E
Quærite dominum. 24.H
Quærendus est deus, dum inueniri potest. 178.M
Quærendus est deus ardenter & infatigabiliter. 177.L.M
Querimonia in recidiuãtes, tam cito in peccata post resurrectionem. 33.M
Querimonia ecclesię iusta: Amici mei,& proximi mei,&c. nec ad vllã instantius, q̃ ad nostram referenda ætatem. 180.G.H
Quærere quæstum propriũ, non profectum de subditis,deiecti animi est. 256.B
Quærere quæ sua sunt,pessimum. 283.I
Quæri,quomodo debeat dominus. 179.M
Quærenti se deus,non statim adest,vt desiderium sui augeat. 178.K
Quæsitus est frustra Christ⁹ in lectulo post resurrectionem. 179.D
Quæstio vtilissima,cur deus religiosis modernis,non tantã confert gratiam, quantam antiquis patribus, nec eorũ exaudiat orationes, quomodo antiquorum patrũ. 93.L.M.vtiliter.
Qui adheret dæmoni,vnus cum eo efficitur dæmon. 26.G
Qui crediderit,& baptizatus fuerit, saluus erit:qualiter intelligitur. 36.M
Qui ex deo est,verba dei audit. 22.L
Qui gloriatur in domino glorietur:exponitur. 85.C
Qui mihi ministrat, me sequatur: exponitur. 109.L
Qui natus est ex deo,non peccat. 22.K
Qui peccatum non fecit, nõ dedignatus est se peccatorem reputari: nos & esse volumus,& reputari nolumus. 16.E
Quid diligas metuas,gaudeas,seu cõtristeris,si consideres, inuenies animum secularem & peruersum. 24.C
Qui sibi nequam,cui bonus erit? 77.K
Qui vult venire post me:exponitur. 109.M
Quicquid es,quicquid potes,debes, creãti, redimenti,vocanti. 90.E
Quid facitis,ô Magi:ibi deuota collocutio ad Magos. 18.C
Quies contẽplationis pro fructu bonorum operum libenter interrũpenda est.160.E
Quies perpetua ab omni strepitu seculariũ personarum,& iuge silentium cogũt cœlestia meditari. 207.E
Quis ascendet in montem domini:exponitur. 109.I
Quis vestrum habet amicũ: exponitur.36.I
Quinque sunt torrentes. 120.C
Quinquepartitus amor,quinq; sensibus adaptatur. 86.H
Quod infirmum est Dei,fortius est hominibus:exponitur. 102.C

R

Radix quilibet Christianus, qui, si sine fructu inuentus fuerit,à securi tutus minime est. 180.K
Radicibus, quot arbor innititur, tot ramis decoratur. 26.I
Radici respondeat proceritas ramorum,generositas florum, fœcunditas fructuum. 166.L.M
Raptus animæ deuotæ,& cubiculum sponsi regis tractatur. 139.H
Rara auis in terris,aut sanctitatem non perdere,aut humilitatem sanctimonia nõ excludi. 156.F
Rara virtus est,alienæ non inuidere virtuti, nedum gaudere ad illam. 159.E.F
Rara virtus,magna licet operantem magnũ se nescire mirabilem apparere,& se contemptibilem reputare,mirabilius est ipsis virtutibus. 130.H.I
Rationalis creatura ad hoc se debet diligere,vt beata sit,& Deum,per quem solum beatificari possit. 118.G
Ratio inuincibilis aduersus eos,q̃ dicunt diuinitatẽ nõ esse deũ,& huiusmodi.182.H
Ratio,q̃uis libera, quodammodo captiua. 183.G
Ratiocinatio vtilis de miseria volũtatis humanæ,quæ ancilla tenetur etiam libera. Ibidem.G.H.I
Rebellionis malum. 278.I.Hic nisi.
Recapitulatio de nonnullis præcedentibus visionibus. 147.I.K
Recedit deus ad tempus à sanctis. 163.L
Recidendi terminus, resurrectio domini (prohdolor) facta est. 33.M
Recidere, seu recidiuum pati lõge deterius est,q̃ incidere. 163.B.Iam si.
Recolẽs se alieno debito teneri piculo mortis instãte,an ei,si desit vnde psoluat, sola pœnitẽtia,ne dãnetur,sufficiat. 205.L
Recompensatio iustitiæ pro pecunia, bona est. 195.B
Reconciliari debemus tribus, hominibus, angelis,deo. 116.M
Recõciliauit deus homines in trib⁹. 28.H.I
Reconciliatio dulcissima,satisfactio suauissima. 18.B
Reconciliantur homines ex tribus, timore, pietate, scientia. 28.H.I.In his.
Recordari debemus dolorum Christi. 31.M
Recordare in beneficio reparationis modũ & fructum. 129.B
Recordatio iniuriæ magis instigat iniurias, q̃ mitiget. 187.C
Recordatio passionis Christi cõsolatur ecclesiam. 168.C
Recordatio passionum Christi in prosperis reprimit,& in aduersis erigit. 155.E
Recordatio peccatorum, recordatione beneficiorum misceatur. 128.M
Recordatio vulnerum Christi medicamentum efficax. 167.I.K
Rectores,qualiter subditos regere debent. 109.M.& 128.C.D
Rectorum quorundam crudelitas. 128.D.E
Rectitudo actionis,non valet sine vera fide. 140.E
Rectitudo ad viam,latitudo ad planitiẽ patet. 81.M.vtiliter.
Rectitudo animæ,fides & actio. 140.E
Rectitudo corporis,arguit curuitatem animæ. Ibidem.D
Rectitudo hominis,in qua creatus est.140.C.Propterea.
Rectitudo hominis secundum animam,quæ sit. Ibidem.
Rectitudo, siue vita fidei. 140.E.Si enim.
Rectitudinem spiritus seruare,monet rectitudo corporis. Ibidem.C.D
Rectitudinem suã anima perdere potest,sed non suam magnitudinem. 182.D
Rectus dominus,rectum fecit hominem. 140.C
Recta facere, & inutilem se reputare, apud paucos reperitur. 220.H
Rectas faciamus vias nostras. 140.G
Rectus homo,quis sit. Ibidem.E
Rectus oblator esse noli,& prauus diuisor. Ibidem.
Recti si nos diligunt,odium iniquorum cõtemnamus. 139.L.M
Redde superiori, inferiori,æquali, cuique quod debes. 2.I

Redemptio

Redemptio apud Deum copiosa. 138.K
Redemit Deus etiam angelos. 137.I
Redemptionis & creationis,pulchra comparatio. 135.I
Redẽptionis nostræ fructus & modus.129.B
Redemptionis opus ab omnibus præcipue recolendum est. Ibidem.
Redemptionis opus Christũ amabilem præcipue facit. 135.I
Redeundi ad Deum,quidã motus primi hominis casui oppositus. 117.D
Redire ad cor,quàm vtile. 103.H
Redite prævaricatores ad cor. 34.B
Refugium impiorum,est triforme. 120.B
Refugium in tentationibus. 76.H
Refugij sex sunt ciuitates. 121.E.Sex sunt.
Reges & sacerdotes sunt omnes electi, & eos oportet oleo vnctionis inungi. 119.D
Regem non habere,nisi Iesum,& ibi deuota contemplatio. 8.B.Beati.
Regeneratio animæ. 285.F
Regentes animas prælati bene. 128.C.D
Reges tres Christum adorantes,non horruerunt stabuli fœtorem,nec Christi pauperatem. 18.C.D
Regnum cœlorum differẽter possident quatuor hominum genera. 120.D
Regnum Dei conceditur,promittitur,ostẽditur,percipitur. 90.L
Regnum Dei,non est esca & potus, ampliſſime exponitur. 89.I.K
Regnare,qualiter dicatur dominus in domo Iacob,& sedere super sedem Dauid.8.A. Tunc.
Regnare super terram, quid prodest, & regno cœlorum carere. 231.M
Religio munda,secundum baptisma est. 87.A.& 270.A.B
Religionis sub habitu,si consideres quid diligas,quid metuas,vnde gaudeas, vel contristeris, inuenies animum secularem, & cor peruersum. 24.C
Religiosi mores, & econuerso referuntur. 231.F.G
Religiosi non debent prelatorum,vel ambire gloriam, vel excessus temere iudicare. 130.B.C
Relinquere certa pro dubiis,tutum non est. 269.H.I.K
Relinquere omnia, quàm relinqui melius est. 282.F.G
Reliquiæ cogitationis, diem festum agunt Deo. 168.F
Remedij consideratione,periculi æstimatur quantitas. 15.C
Remedia quinque contra superbiam.107.E. Sunt.
Remedium salubre per mãsuetudinem mitigare efferos voluntatis motus. 104.C
Remedia vtilia aduersus tentationes. 94.H
Remissionem peccatorum, spiritus sanctus operatur. 40.L
Remuneratio bonorum, non solum est iusti lætitia,sed ipsa etiam expectatio. 172.G
Renasci in gratia. 17.E.Non ignoramus.
Renouatio interior rectitudo intẽtionis, puritas affectionis,recordatio bonæ operationis. 265.I
Renouamur tribus modis. 120.C
Replebimur Deo quantum ad rationem, voluntatem,& memoriam. 129.C.D
Reprehendere nos acriter debemus de receptione vanarum cogitationum:quanto magis perniciosarum? 95.L.vtiliter.
Reprobi sunt sicut fumus, pulvis & terra. 119.K
Reprobantur exemptiones.200.C.& 256.E
Reprobi tria sperare dicuntur. 119.M
Repugnandum studiosius &c. 73.D
Repulsa deuota sponsi ad sponsam inuestigantem, vbi sponsus cubet in meridie,& pascat. 152.G.H
Requies seu sessio duplex,corporis scilicet & animæ in futuro. 285.H
Rerum plenitudo,cum in Christo sit sine numero, & sine modo, non est requirendus compositionis modus, vel specierum numerus vnguenti. 138.C
Res pauperum non pauperibus dare, par sacrilegij crimen esse dignoscitur. 284.C
Rei amatæ subtractio,augmentat desideriũ. 160.C
Rei desideratæ, pertinax & diuturna fraudatio,tædiorum nutrix,suspicionum fomes &c. 178.K
Resistere,qualiter debeamus tentationibus. 25.C
Resistere viriliter debemus contra tẽtationes diaboli,mundi,& carnis. 185.K
Respicientis domini,quis sit oculus. 184.I. Porro.
Respicit Deus,& alloquitur,quos sine indignatione diligit. 164.C
Respectus domini variatur pro meritis eorum,quos respicit. 164.D
Respirare festinemus à conspiratione antiqua,carnem scilicet crucifigendo cum vitiis & cõcupiscentiis. 176.L.Festinemus.
Responde verbum,& suscipe verbum. 8.L
Resurrectio domini duplici priuilegio cæteris præeminet resurrectionibus. 33.C.D
Resurrectio nostra futura est gloriosior, quàm prima conditio. 76.M
Resurrectio saluatoris,facta est terminus recidendi. 33.M
Resurrectio,transitus,& transmigratio.33.L
Retinet rem proximi, qui dono eloquentiæ præditus, aut scientiæ, damnabili tamen silentio ligat. 134.E
Retribuere domino, quid tenemur pro tantis bonis nobis ab eo illatis. 22.H
Retributionis quatuor sunt genera. 119.H
Reuelata facie speculari gloriam dei nõ datur,nisi mente & corpore mundis. 172.I
Reuelatio per spiritum sanctum facta, & ad cognitionem illustrat, & ad amorem inflammat. 127.A
Reuerendus est Christus in præsepio, in patibulo,in sepulchro, & in illis suscipiendus. 15.I
Reuerentia est duplex. 2.I
Reuertendum est ad quatuor. 114.C
Reuerti potest ad Deum,qui recedere ab eo potuit. 184.E
Reuertere,reuertere Sunamitis. 29.I.& 114.C
Reuertere,similis esto capreæ.Spõsa typum primitiuæ gerebat ecclesiæ. 177.C.D.E
Reuocãtia nos à proposito nostro,duo sunt. 121.E.Quæ nos.
Rei veniam habent à Maria. 121.H
Riuuli quatuor descendentes à Christo fonte. 137.H.I
Riuuli salutis tres fluxerunt à corpore Iesu. 120.K
Ructatores sancti, in medium adducuntur. 172.F.G.H.& per totum ser.
Ructus fuit sponsæ,seu ebullitum verbũ,dilectus meus mihi,& ego. Ibidem.E.& per totum sermonem.
Ructus Hieremiæ,suaue redolet.Bonum est inquit, præstolari cum silentio salutare domini. Ibidem.F.G
Ructus non habet iuncturas orationum. Ibidem.E
Ructus pro contrariis qualitatibus,è quibus educitur,odorem portat, vel malum, vel bonum:sponsa autem eructauit verbũ bonum,& redolens ructum. Ibidem.E.F.G

S

Sacerdotale officium, quadripartitum est. 120.I.Quadripartitum.
Sacerdotum superfluus habitus reprehenditur. 197.I.K
Sacramentum absque spiritu,ad iudicium sumitur:& caro non prodest quicquam:litera occidit,& fides mortua est,sed spiritus est,qui viuificat. 148.I.K
Sacramenta ad quid instituta sunt: 32.F
Sacramẽtũ altaris duo facit,sensum minuit, & in grauioribus tollit consensum. 32.G
Sacramentum baptismi in nube & mari designatum est. 158.I
Sacramẽtum magnum Christi & ecclesiæ,id est nostræ redemptionis opus simul operantur Deus,angelus,homo. 181.A
Sacra fames dominandi in prælatione culpatur. 199.I.K
Sacra scriptura habet eruditionem,admonitionem,consolationem. 77.B
Sacra scriptura tria habet: ortũ, simplicem historiã:cellariũ,moralẽ sensum: cubiculũ,arcanũ theoricæ contẽplationis. 138.G
Sacræ historiæ hortus. Ibidem.
Sacræ scripturæ intellectus. 177.C.Nihil.
Sacrificia tria sunt. 121.D.Tria.
Sacrilego non absimilis, qui res pauperum non illis distribuit. 284.C
Sagittis tribus hostes suos domin⁹ sauciat. 118.M
Sagittę tres,quib⁹ dominus hos allicit,quos ad se trahere vult. 119.A
Sagitta triplici caro configenda est, timore, sermone,& amore Dei. 145.I
Sagitta volans in tenebris,quæ sit. 72.K.L
Sal cum fame ad omne condimentum sufficiens est. 188.B.Prudenter.
Salit Christus in montibus, & transilit colles,id est superat, & vincit alacritate ministrandi, & transiliit Gabrielem præueniens ad virginem. 162.D.E
Salieus in montibus,trãsiliens colles.162.A
Saltus sponsi Christi ad sibi dilectæ ecclesiæ venientis amplexus. 161.L.M
Salomon ecclesiæ sponsus,non ille rex mortalis,sed Christus Dei sapientia. 142.I.K
Salomon ait:Fili mi,ne pereffluas: & apostolus propterea,inquit,debemus intendere his,quæ dicuntur,ne forte pereffluamus. 134.I
Salomon, cum diceret sponsam pulchram, sicut pelles Salomonis:non de se Salomone loquebatur,sed de Salomone Christo. 142.I.K
Salomonis libri tres primi, quid doceant. 123.A.B

Salomon nostre

Salomon noster Christus,non solum pacificus,sed apostolo teste pax nostra. 142.K
Salomonem videre in diademate &c. deducitur. 59.I
Salubre consilium ad corpus. 3.M
Salutatio deuota ad sanctam Hierusalem, & terram promissionis. 101.A
Salutis integritas in quatuor virtutibus. 27.I
Salus nostra in duobus consistit, in iustificatione,& glorificatione. 117.L
Salutem nostram operando tria Deus sibi propria vendicat,prædestinationem,creationem,& inspirationem. 181.B.C
Salutem nostram maxime desiderant sancti in cœlis. 10.C.D
Salutis nostræ opus tria habet, formam humilitatis, mensuram charitatis, & sacramentum redemptionis. 229.I.K
Salutis nostræ opus tres simul cooperantur, Deus,angelus,homo. 181.A
Salutis spiritualis receptę signa septem.132.M.& 133.A
Salutis testimonia. 16.G.H
Salutem animarum impedire, est persequi Christum. 19.B.& 21.A.B
Saluatur nemo absque cognitione sui. 151.I
Saluatur nemo absq; timore,& amore Dei. Ibidem.
Saluus factus es pro nihilo,non tamen de nihilo. 79.G
Sanctus aliquis dicitur, quauis non secundum meritum,sed secundum propositum, & affectum. 99.F.& 261.F
Sanctorum dolor triformis est. 119.G
Sancti & angeli nos desiderant ad perfectionem suæ beatitudinis. 10.C.D
Sanctum facit affectio sancta. 99.F.& 261.F
Sanctorum festa præcipua votiuis pręueniēda sunt ieiuniis. 65.E
Sanctorum festiuitatibus,plures amplius de vanitate,q̄ de festiuitate gaudent. 123.I
Sanctorum genus triplex. 58.M
Sancti habent pro peccatis exorare,vt de misericordia salui fiant, propriæ iustitiæ nō fidentes. 177.F
Sancti in terra positi in multa poterunt,nunquid non plura in cœlo. 60.I.K
Sanctos patres non latuit,ab antiquo Deum super genus humanum cogitare cogitationes pacis. 123.L
Sanctis quomodo omnia cooperantur in bonum. 99.F
Sanctorum triplex gaudium, ante mortem, ante iudicium,post iudicium. Et de multiplici eorum gloria. 57.F.G
Sancti videbunt retributionem malorum ad cumulum gratiarum,& econtra de malis. 75.D
Sancti vigiles sunt circa suos. 180.H
Sanctæ vitæ forma. 67.C.per totum ser.
Sanctificatio bona est. 81.B
Sanctificatio duplex,mansuetudinis,& lenitatis. 12.H.I
Sanctificationis modus. 144.D
Sanctificatio perfecta. 12.H
Sanguis Christi clamat contra dispersores. 191.E
Sanguis Christi multus ad ignoscendum. 229.G
Sanguisugæ iterū,id est voluntatis propriæ duæ sunt filiæ clamantes,affer,affer, quæ nunquam dicunt sufficit. 282.K.
Sanitas capitis redundat in membris.221.H
Sanitas corporis facit & ad voluptatē trāsit,sed sicut solicite seruanda est corporis sanitas, ita imo solicitius seruāda est cordis puritas. 88.G.H
Sanitatem corpori,duritatem cordi,pacem fratri, imitationem sanctis, compassionē mortuis debemus, & auxilium ab angelo prætereunte à deo postulemus.Ibidē.
Sapere ad sobrietatem monet Apostolus. 88.D
Sapere ad sobrietatem,quid sit. 151.C.
Sapere in alto non altum, nil deo charius, nil rarius hominibus. 217.A.
Sapientia acie ordinata procedit contra septem gradus peccati. 87.I
Sapientia attingit,& cætera.Ibidem. 160.B
Sapientia deus est,propterea nō solum dulciter,sed & sapienter vult diligi.135.I.K
Sapientia dei per oculos carnis non trahitur. 144.D.E
Sapientia ędificauit sibi domum:exponitur. 2.M
Sapientia est, per quam quæque res sapiūt, prout sunt. 159.M.& 160.B.
Sapiens est, cui res sapiunt prout sunt. 159.M
Sapiens permanet vt sol, quomodo intelligatur. 42.F
Sapientis & optimi viri conditiones. Ibidem.F.G
Sapientes huius seculi, virtutes veras non habuerunt. 138.C.
Sapientia gubernatrix tristium. 219.L
Sapientiam inuenisti,mel inuenisti, tantum ne multum comedas,ne satiatus euomas illud.Euomit sapientiam,qui inde superbit.88.C.& 112.G.& 130.F.vtiliter
Sapientia non inuenitur in terra suauiter viuentium. 88.B.C
Sapientia odium mali,& sapor boni.186.B.
Sapientiæ opus continentia,patientia,obedientia. 88.E.
Sapientia,quæ obedientiæ & patientiæ iungitur,triplex est. 82.L
Sapientia,quæ sursum est & cætera. 35.F
Sapientiam, quia fecit diabolus suam,ideo illam perdidit. 178.H
Sapientia quid sit,in quo à virtute differat, & quod sit opus eius. 185. M
Sapientia qualiter quæratur,& vbi inuenia tur. 86. C.
Sapientia qualiter quæratur. Ibidem.E
Sapiētia dei, quasi perdix fouet filios suos, quos non peperit. 119.I.Sapientia
Sapientia salutaris,pudica,pacifica. 14.B
Sapientia sobria est in pœnitudine peccatorum, in contemptu mundanorum, in desiderio futurorum. 88.D
Sapientia sobria inuenitur, si beatitudinem concupiscamus. Ibidem.
Sapiētia triplex,carnis,huius mundi,& quę desursum est. 107.M
Sapientia triplex est, iustitia in intentione, charitas in affectione, humilitas in reputatione. 82.L
Sapientia vera cognitionem cum dilectione complectitur. 127. A
Sapientia vera in voluptate minime consistit. 151.B. C.
Sapientia vera,quæ sit. 195.D.
Sapientia victrix , singula vitia eradicat, & singulas inserit virtutes.88.A. Attingit
Sapientia vincit malitiam, septem vitia impugnando,& virtutes inserendo. 87.I.
Sapit deus iustitiam per timorem, & misericordiam per amorem. 111.H.
Saporem boni perdidimus in Eua. 186.B
Sapores dei diuersē sumimus. 111.H.I
Sapores diuersi. 159.M.& 160.A
Satan regnum accepit super omnes filios superbiæ, factus princeps tenebrarum harum. 134.C
Satisfaciēdum est humiliter his,qui aliquid habent aduersum nos. 124. L
Satisfactionis modus. Ibidem
Sauciat dominus tribus sagittis eos, quos ad degustandum dulcedinem suæ dilectionis inuitat. 119. A
Scala clausstralium incipit. 310.F
Scalæ latera vilitas,& asperitas. 285.L.M
Scandalum quomodo caueri debeat.55.D.E.& 208.H
Scādalum melius oriri, quàm veritatem relinqui. 207.K.L
Scandalum tolerabilius & magis venia dignum,quod fit mente proficiendi in melius.269.M.Qualis
Scandalum scandalo non bene resarciri. Ibidem.
Sciendi modus potius quærendus, quàm scientia. 151.D.
Sciendi triplex modus. Ibidem.A.B
Scienda nesciuntur aut sciendi incuria, aut discendi desidia,aut verecundia inquirēdi. 205. D
Scientia abutuntur multi . 151.D
Sciētiarum alia est inflans,alia est dolorem afferens. Ibidem.C
Scientia bona in se,si tamen veritate subnixa sit. Ibidem.C.
Scientia carnis , & scientia mundi, quid vtraque docet. 90.L.M
Scientia dei & sui,necessaria homini est ad salutem. 152.G.H
Scienti & non facienti,peccatum est. 151.E
Sciens & non operans , torsiones conscientiæ patitur. Ibidem
Scientia illa non inflat,quę scientiæ dei , & sui superuenit. Ibidem. M
Scientia inflans contristans. 151.C
Scientia literarum bona , scientia propriæ infirmitatis melior. Ibidem.A.per totū sermonem
Scientia literarum minime contemnenda. 151.I.Non tamen
Scientia literarum reprehendenda non est, quę ecclesię nō mediocriter prodesṣ, sed tamen legitur,sciētia inflat.151.A.B.per totum sermonem.
Scientia propriæ infirmitatis, præstat scientię literarum. 151.A. B
Scientiæ fructus in modo sciendi consistit. Ibidem.C
Scientię lumine,quo illuminari debemus. 10.I
Scientię lumen operatur pœnitudinē, correptionem,& solicitudinem. Ibidem.K
Scientiæ lumen, iustitiæ germen præcedere debet. 214.H.Vides.
Scientiæ malorum comparatio ad patrem, & matrem. 90. M
Scientia mundi docet vanitatem , scientia carnis voluptatem. 90.M
Scientia minime contemnenda. 35.D.E
Scientia,prophetia linguæ,& huiusmodi inter grossos reputari possunt. 167.E
Scientia,quæ inflat,non est ab osculo.127.B
Scientia,quę inflat,quomodo pernicioṣa est. 151.C.& E
Scientia,quæ vicinius saluti appropiat, magis,& prius quærenda est. 151.C
Scientia sanctorum,& scientia malorū,quomodo differant. 90.M
Scientia sine operibus cibo indigesto comparatur. 151.E
Scientia sui,timorem Dei in anima generat: scientia Dei,eius amorem. Ibidem.I
Scientia subripi, & zelum dormire , non est paris periculi. 242.E
Scire benefacere si non detur velle , nihil prodest,sed quid si velis,sed minime possis. 178.G
Scire primo seipsum postulat ratio ordinis, & dignitatis. 151.F
Scire seipsum, præcipua causa est humilitatis. Ibidem.
Scire volūt diuersi,ob fines diuersos. 151.D
Scindere corda , & non vestimenta quid sit. 24.D
Scripturæ sacræ intellectus,à solo Deo sperandus est. 123.I.K
Scrutabitur deus omnia in iudicio.164.A.B
Scrutatio diuinæ maiestatis formidanda est, voluntatis tuta & pia. 168.G.H
Scrutatores maiestatis irruptores dicuntur: & ideo opprimuntur à gloria:igitur scrutatio maiestatis formidolosa , voluntatis vero tam tuta,quàm pia. Ibidem.G.H.& 147.B
Scrutinio semp indiget anima nostra.165.M
Scrutemur vias nostras. Ibidem.
Scuto circundari ne à sagitta volante timeamus,quid sit. 73.D
Scutum gratia diuina. 72.G
Seculares à religiosis nec irrideri nec iudicari debent. 130.C
Secularibus desideriis præoccupatum,delectatio sancta declinat. 40.A
Seculum præsens Aegypti vocabulo nuncupatur. 119.B
Seculum præsens,nequam. 80.M
Seculi prioris homines & philosophi sentiebant,& apprehēdebant diuina beneficia, sed non beneficum. 125.I.K
Securitas non est in cœlo , neq; in paradiso, multo minus in mundo. 95.C
Sedere sub vmbra desiderata. 158.H
Sedente Iesu in monte, cur soli discipuli ad eum accessisse leguntur. 56.B
Seductori dat manū,qui dare dissimulat preceptori. 180.L
Semel locutus est Deus , qualiter intelligi debeat. 84.F.G
Semen veritatis iustitiæ,triforme est. 119.I
Semine de modico , copiosa exurgit messis siue bona,siue mala. 104 H
Seminum tria genera sunt. 151.K
Seminare ad iustitiam. Ibidem.
Seminare nos ipsos debemus. 26.E
Senior frater extra manens , & inuidens minori,populus est Iudaicus. 177.D
Sensus triplex sacræ scripturæ. 103.C
Sensus omnes hominis,diuinæ voci resistūt. 103.M
Sensus quinque animæ, qui sint , & qualiter alter alteri præstet. 86.K
Sensuum repugnantia in eum,qui emendare vitam cupiens , à vitiis nititur abstinere. 103.L.M
Sententiæ plures sancti Bernardi incipiunt. 116.K
Sententiæ valde vtiles,quòd de meritis non sit præsumendum,& nihilominus in Deo sperandum. 173.F.G
Sentire de nobis debemus in humilitate, & de domino in bonitate. 129.A
Separatus à bonorum consortio, spiritualiter dominum videre non potest. 40.E
Separatio charitatis,mors fidei. 139.M.& 140.A.Sic quippe.
Septem columnæ,quæ sint,quas sibi sapientia excidit. 2.M
Septem dona spiritus sancti, contra septem vitia. 87.I
Septem misericordiæ assignantur. 45.M
Septem panes dum frangerentur , multa inde ceciderunt fragmenta. 46.A
Septem panes quibus reficiamur. 45.I
Septem signacula,quæ soluit agnus. 32.K
Sepulchrum Christi describitur. 101.H
Sepulchrum inter sancta loca obtinet principatum. Ibidem.
Sequamur caput nostrum,& quid sit. 33.D
Sequi Christum per viam humilitatis. 5.A
Sequi Christum, hoc est trahi post Christū. 136.H.I.K
Sequentium pacem,tria sunt genera. 121.I. Sequentium.
Seraphin sex alæ sunt. 120.M
Sermones Bernardi de tempore aduentus, & sanctis incipiunt. 1.A
Sermones eiusdem seu Homiliæ super euangelium,Missus est,incipiunt. 4.E
Sermones eius in dedicatione ecclesiæ incipiunt. 67.I.M
Sermones eius super psalmum,Qui habitat, incipiunt. 70.M
Sermones eius de diuersis,incipiunt. 81.K
Sermones eius,qui parui sermones vocātur, incipiunt. 106.K
Sermones varij vtiles , & fructuosi sancto Bernardo adscripti incipiunt. 313.A
Sermones Gilleberti super cantica Cāticorum incipiunt immediate post. 343.
Sermonem Dei,qualiter seruarē debeamus. 3.H
Sermones dei seruandi sunt in corde,quemadmodum cibus corporalis in corpore. Ibidem.H.I
Sermo Dei veritas est,& ipse spōsus.is cum auditur, & minime obeditur illi , vacuus & ieiunus remanet. 175.M
Sermo diuinus aqua est,potans,lauans,& coquens. 137.F.Et nimirum.
Sermo viuus , & efficax exemplū operis est. 26.I.& 35.M
Seruire debet in timore anima in carne. 158.C.D
Sex alæ animalibus nouæ legis. 120.M
Sex alæ vni,& sex alæ alteri,quid significāt. 61.M.& 62.A
Sex annis seruies, in septimo liber egredieris:quomodo intelligitur. 89.L
Sex hydriæ sunt positæ his, qui post baptismum in peccata labuntur. 20.I.K
Sex sunt refugij ciuitates. 121.E
Si quæritis,quærite,exponitur. 99.C
Sic nos existimet homo,exponitur. 110.G
Sicut initium sapiētiæ timor domini,sic initium omnis peccati superbia. 152.A
Sicut in corporum medicina &c.sic medicus Christus. 34.M
Sicut lilium inter spinas. 54.I.K
Sicut portauimus imaginem terreni hominis exponitur. 110.K
Sicut vita corporis,sic vita fidei. 34.C.D
Sigilli diuini quod in nobis erat tractio, quanta nobis mala irrogauerit. 14.G H
Signacula septem. 108.M
Signa aduentus Christi filij in animam,& signa aduentus patris vtiliter habentur. 174.B
Signū,cui cōtradictū est,Christus. 124.B.C
Signum is habet à Deo diligi,qui Deum ardenter diligit. 174.C
Signum magnum apparuit. 51.M
Signum pacis, quod est osculum, patres antiqui flagitabant. 123.L.M
Signum pastoribus Christi inueniendi præsepium fuit , & panniculorum inuolutio. 124.C
Signum piis humilibusque promissum Christus. Ibidem.C.D
Signa,quæ sunt quærenti Deum. 84.B
Signum,quid sit. 32.E.F
Signa quibus quodammodo, quis coniecturam assumere poterit , an de numero electorum seu reproborum fuerit. 22.I.K. & 36.F.G
Signa quibus Christus vtrunq; infixerit pedem,timor iudicij, & spes misericordiæ. 125.M.& 126.A
Signa quibus, quis bonam spem habet salutis. 133.A
Silentium irreprehensibile, immo & laudabile. 54.E.F
Silentium,quàm vtile sit. 298.D.E
Silentis quies.278.D.E
Similitudo animæ ad Deum , per peccatum non deleta,sed obscurata est. 183.L.M
Similitudinem Dei , animam retinere monstrant tria,simplicitas,immortalitas,& libertas. Ibidem.
Similitudo de Pharaone,& exercitu eius, & dominico equitatu,& aliis huiusmodi. 152.L.M.& 153.A.B
Similis est dilectus meus capreę hinnuloque ceruorum,duo bona sponsi,misericordia, scilicet & iudicium in his duobus animātibus commendantur. 163.D
Similitudo est inter oleum,& nomen sponsi. Oleum enim lucet,pascit,vngit, fouet ignē,nutrit carnē,lenit dolorem. 132.E.F
Similitudo in primo homine periit, sed non imago. 27.K
Similitudo ratio est videndi , dissimilitudo non videndi. 147.A
Similem se esse Deo,peccator inique existimat. 184.D
Similis sit Deo necesse est,qui Deum,sicuti est,videre meretur. 147.B
Similes studeamus fieri hominibus expectātibus dominum. 19.L.M
Simplicitas animæ , duplicitate dolositatis humanæ tecta est. 183.M
Simplicitas candor est animę,& operationis eius. 175.D
Simplicitas Dei declaratur. 182.G.H

Simplicitas mera siue intentio, in gratiarum actione. 130.H
Simplicitas vera siue intentio in confessione. 133.G
Singularitas, & abstinentia vltra regulam, culpantur. 135.F
Singularitas & inobedientia. 157.E
Singularitas perniciosa. 169.I.K
Singularitas tractatur. 278.D.E
Singularitas monachi perniciosa. 149.D
Singularitas seu solitudo superborum vtiliter declaratur. 43.K.& 81.L.M. Errauerunt in solitudine.
Sinistra Christi, qd nobis repræsentet. 12.C
Si recte offers, & recte non diuidis, peccasti. 140.F
Si humilis ad petendam veniam, facilis ad dandam, & sic membra erunt in pace. 89.M.& 90.A
Siue ad austrum siue ad aquilonem arbor ceciderit, ibi erit. 112.K
Sobrietas duplex. 108.E
Socialis & pacifica conuersatio, pulchrè laudatur. 138.K
Societatem deserens amittit conuentorum solatia. 120.B
Socij laboris, & mercedis participes erunt. 204.H
Sola humilitas est Ieſæ charitatis reparatio. 14.K.L
Sola studeat esse anima, cupiens esse Christi sponsa. 153.I.K
Solet dici, Bonum castellum custodit, qui corpus suum custodit. 112.F
Solitarius incedere curans, cæteris est molestus. 22.D
Solitaria vita denotatur. 153.I.K
Solitudo superborum est, quia solos se reputant, & appetunt reputari. 81.L
Solus potest esse quis inter multos existens: & cũ solus est, inter multos esse. 153.H.I.K
Sol non omnes, quibus lucet, etiam calefacit. 139.F
Sol oriens in Christi resurrectione. 148.M
Vt sole sublato non lucescit: sic sublata Maria nil, nisi densissimæ tenebræ, relinquuntur. 53.K
Sole decolorari qualiter accipiendum sit. 144.L.M
Solennibus diebus, quæ ad solennitatem spectant, præcipue veniunt tractanda. 18.M
Solium altissimi quale sit. 61.B
Solia duo Deus habet. 120.M.Solia.
Solicitus est Deus de his, qui de ipso sunt soliciti. 174.C.D
Solicitudo ofũcium prælati, non celsitudo. 253.K.L.M
Solicitudo pro singulis. 24.G
Soliciti simus considerare non quod habemus, sed quod nobis adhuc deest, toto mẽtis affectu acquirere studeamus. 98.G
Somnus multiplex. 161.A
Somnus, quem dominus misit in Adam, qualis fuit. 23.C
Sopor sponsæ sensum interiorem illuminat, & morte propulsata vitam tribuit sempiternam. 161.B
Sordidis cur indutus vestibus Christus fuerit, cum altercaretur cum diabolo. 15.F
Sordibus nouis non superuenientibus, poterunt vetustæ expurgari. 103.K
Species malæ, vitandæ sunt. 256.D.E
Specie tua & pulchritudine tua, vnde species & pulchritudo? ex liliis. 174.H
Spectaculum facti sumus mundo, angelis & hominibus. 110.M
Speluncæ in libris reperiuntur. 121.D
Sperare à Christo virtutes: cuius doctrina seminarium prudentiæ, cuius misericordia opus iustitiæ, cuius vita speculum tẽperantiæ, cuius mors insigne est fortitudinis. 138.C.D
Sperare desuper in spirituali exercitio duplex auxilium debemus, correptionem & consolationem. 137.B.C
Sperare in Christo in prosperis & aduersis debemus. 136.K.L
Sperare in Deum, & ipsum esse spem nostrã, qualiter differant. 76.E
Sperare in Deo solum. 80.G
Sperare in domino, perfectissimũ est, & ipse tota ratio nostræ expectationis. 76.B
Sperare in domino, quàm bonum sit & efficax. Ibidem.G
Sperare nil nisi à Deo, sed nil quærere nisi Deum, singularis perfectionis est. 76.E
Sperant multi in multis, mihi autem adhærere Deo, bonum est. 76.B.C
Spes & timor tractantur. 160.I.K.L
Spe gaudere post lachrymas. 151.M
Spes gloriæ in tribulatione. 81.E
Spes inter timorem, & securitatem collocatur. 160.I.K
Spes miserorum Deus. 80.D
Spem nostram triplex ratio discutit, & roborat. 120.F.Spem.
Spes resurrectionis. 74.L
Spes sola apud Deum miserationis obtinet locum. 29.A
Spes suos seu etiam alienos conuertẽdi, multos decepit monachos. 169.H.I
Spes vana, quæ sit. 71.B.C
Spes vitæ æternæ lætitiam facit. 151.L
Spes tractatur. 29.H.& 73.D.& 76.B
Species terræ, quadriformis. 120.C
Speluncæ tres sunt. 121.D
Spinæ multiplices. 158.C
Spina pœna est, spina culpa, spina falsus frater, spina vicinus malus est. Ibidem.D
Spinas solus hominum Christus non habet. 175.B
Spiritus adiuuat infirmitatem nostrã. 72.G
Spiritu ambulantes, nec in vno statu, nec eadem semper facilitate proficere possunt. 136.K
Spiritus angelicus siue partim sit corporalis, siue mere spiritualis, animæ illabi non potest. 125.F
Spiritus ante faciem nostram Christus dominus &c. 147.G
Spiritus beati, visione satiantur, dulcedine debriantur, charitate satiantur. 119.D M
Spirituum bonorum, & malorum discretio. 91.K.L
Spiritus carnis mollia loquens, spiritus mũdi vana suggerens, spiritus malignus amaritudines immittens, audiendi non sunt. 92.B C
Spiritus cœlestes diuersimode deũ diligunt, sicut & capiunt. 135.D.E
Spirituum diuersa genera. 91.L.per to. ser.
Spiritus diuinus per se aut per angelum: opposita hõrũ, quę agunt, spiritus humanus atq; malignus agit in nobis. 92.M.& 92.A
Spiritũ domini permanere in homine in æternum, qualiter accipiendum sit. 150.H
Spiritum duplicem in Heliseo haberi quid est. 37.M
Spiritus æquitiæ & astutię, qualiter cognoscantur. 92.D
Spiritus omnes præter diuinum, corporibus egent. 125.B
Spiritus quadruplex, pecoris, hominis, angelicus, diuinus. Ibidem
Spiritus qualiter peti debeat. 66.K
Spiritus quando veniat aut vadat, periculose ignoratur. 133.K.L
Spiritus reprobi vigent industria naturali. 206.M.& 207. A.Porro.
Spiritus superbiæ, est dæmonium meridianum. 67.A
Spiritus sunt administratorij, qui curam habent salutis nostræ. 119.M
Spiritus summus & incircũscriptus, qui deꝰ est. Et ibi quomodo misericordia, & iudicium sunt pedes domini. 125.I.& per totum sermonem.
Spiritus timoris non prodest, vbi nõ est spiritus charitatis. 133.D.E
Spiritus tria sortiuntur nomina. 119.M
Spiritus tres maligni, id est spiritus nequitiæ, spiritus carnis, & spiritus huius mundi. 91.M
Spiritus malignos occurrere, & instare demigrãti, vt patet de Christo & diuo Martino. 73.D.E
Spiritus mendax est, qui alicui suggerit, vt exeat de concilio iustorum & congregatione. 91.D
In spiritu veritatis non esse, est & non. 91.D
Spiritus malignos in nos nihil posse aliud, quàm quod à deo permittitur. 112.I
Spiritus triplex designatur per psalmistam cũ dicit, Ne proiicias me à facie tua &c. 42.A
Spiritus sanctus adiuuat infirmitatem nostram. 66.I
Spiritus sanctus arguit mundum de peccato, iustitia, & iudicio. 109.K
Spiritus sanctus cur domino viuente non venerit super apostolos. 37.L.& 40.D
Spiritus sancti doctrina non curiositatem acuit, sed charitatem accendit. 127.B
Spiritus sanctus geminæ suæ operatiõis experimentum tribuit. 133.L M
Spiritus sancti gratia indigemus, vt custodiat corda & intelligentias: ne forte cum non aderit, adesse putemus. Ibidem. K.L
Spiritus sanctus in tribus punctis docet nos omnia. 41.E
Spiritus sancti multiplicitas. 42.C. Vere
Spiritus sanctus non semper est eodem modo in viris spiritualibus. 136.I.K
Spiritus sancti operationes duæ, infusio & effusio. 134.E.F
Spiritui sancto præparare nos debemus. 133.L
Spiritus sanctus quem repleuerit, sanctificat. 224.I
Spiritus sanctus quomodo procedit, spirat, inhabitat, replet & glorificat. 109.K
Spiritus sanctus quos repleuerit cognoscere, facit eos à misericordia prequẽtos fuisse. 41.G
Spiritus sanctus scrutatur etiam interiora Dei. 133.K
Spiritus sanctus specialiter dicitur spiritus, cuius opus multiplex. 40.I. Processio. & 41.K.L.Expedit.
Spiritus sanctus superueniet in te: quomodo intelligitur. 8.E
Spiritus sanctus significatur osculo oris dei: quem spiritum ecclesia sponsa petit sibi dari ad notitiam trinitatis. 127.K.L. per totum sermonem.
Spiritus sanctus tria operatur in nobis ad declinandum à malo. 40.K
Spiritus sanctus tria, eque in nobis operatur ad faciendum bonum. Ibidem.L
Spiritualis medela, ad omnes infirmitates spirituales docetur. 92.F.G
Spiritualis medicus oleo mansuetudinis, & vino zeli medetur. 155.K
Spiritualis circuncisio, quæ sit. 17.E
Spirituali in matrimonio, duo sunt genera pariendi. 186.F
Sponsa nos sumus omnes vocati ad nuptias, Christus vero sponsus. 20.E
Sponsa Christi ciuitas, templum & domus, pro eodem accipiuntur. 69.I
Sponsa & sanctorum patrum nemo dicere præsumpserunt: Osculetur me ore suo, sed, osculetur me osculo oris sui. 123.K
Sponsa magna à magno petens, non vtitur blanditiis seu exordio, sed exabundantia cordis frontose prorumpens ait, Osculetur me &c. 126.D.E
Sponsa angelos tanquam domesticos sponsi alloqui creditur, cum dicit: Osculetur me &c. Ibidem.I
Sponsa petens osculum, non exprimit à quo cupiat osculari, sed more Mariæ Magdalenes quærit & petit. Ibidem.
Sponsa de omni virtute sua vel gratia non audet sibi quidquam arrogare: quanto minus nos adolescentulæ forte quæ nos sumus? 131.B.C
Spõsa vna de angelis & hominibus, & vnus sponsus Christus. 143.C
Sponsa ecclesia satagit formæ suæ, quæ de cœlo venit, conformari. Ibidem.
Sponsa in se habet humilitatem, & sublimitatem, & terrenum habitaculum, & cœleste palatium. 143.I.K
Sponsa non negat nigredinem, sed excusat. Ibidem.M
Sponsa, id est ecclesia se trahi optat post spõsum suum Christum. 136.F. per totũ ser.
Sponsa familiarius à Christo, tanquam à spõso trahi petit, quàm à patre: quanuis quos trahit filius, trahit & pater. Ibidem.I
Sponsa interim recipit magnam consolationem de cõtemplatione diuinæ claritatis, antequam perueniat ad eius speciem futuram. 154.L
Sponsa quæ dixit se vulneratam à filiis matris suæ. Id etiam in bonam partem sumi posse. 145.G
Sponsa se ab illis promotam fuisse fatetur, à quibus & passam. 145.L
Sponsa libentius sponsi humilia, quàm sublimia rememorat. 174.E.F
Sponsa quonam pacto se dicat positam custodem in vineis, quum suam ipsius vineã non custodierit. 146.C.D
Sponsa synagoga fuit, sed fatua. 172.M
Sponsa dilectum attollẽs, & malo cõparans, quomodo intelligatur. 158.F.G
Sponsa vmbram Christi maxime desiderabat. Ibidem.H
Sponsa se ebriam non negat, sed amore spirituali, non vino. Ibidem.M
Spõsa ecclesia petit sibi accumulari fructus bonorum operum cum floribus & odoramẽtis fidei: & ibi de spe & timore. 160.C
Sponsa inquiẽs: Dilectus meus mihi, & ego illi, erupit in amoris ructum. 172.E
Sponsa cur se fuscam dixerit. 144.L
Sponsa quare peculiariter de filiis matris suæ, id est de Iudæis synagogæ filiis conqueritur. 145.A
Sponsa mysterij conscia cum dilectum pasci inter lilia prospexisset, constituit terminum: Donec, inquit, aspiret dies. 176.F
Sponsa cur, Quem diligit anima mea, & non Quem diligo, dixerit. 179.E
Sponsa quem quærebat, nõ reperit: & reperta est ab his, quos non quærebat. 180.K.L
Sponsa, id est ecclesia electorũ, prædestinata est à Deo ante secula, & præuẽta ab eo, vt quæreret eum & conuerteretur. 181.A
Sponsa cur dixerit se custodes ciuitatis pertransisse. Ibidem.I
Sponsæ nitenti ad cõtemplationis quietem, labor prędicationis imponitur: & sitienti sponsi præsentiam, filiorum sponsi parierdorum alendorumque solicitudo iniungitur. 154.C
Spõsa nulla occasione potuit separari à charitate, quæ est in Christo Iesu. 181.L
Sponsa verbum quærit verecunde: quia in lectulo: quia per noctes: sed hæc verecũdia gloriam habet, non peccatum. 186.H.I
Sponsæ, id est ecclesiæ nigredo, & formositas. 140.H
Sponsę mansuetudo aduersus detrahentium linguas. Ibidem.
Sponsæ ornatus: & quo pacto quælibet anima sancta cœlum dicatur. 142.I. & per totum sermonem.
Sponsæ si vnguenta preciosa sint: qualia putas sint ipsius sponsi. 137.E
Sponsæ magna fiducia: quę dominũ sabaoth dilectum suum nominat. 173.C
Sponsæ humilitas commendatur, quum dicitur: Oculi tui columbarum. 156.F
Sponsæ somnus, non corporis dormitio est. 161.B
Sponsæ prudentia & profunditas apparet. 155.A.B
Spõsam esse formosam sicut pelles Salomonis, de quo Salomone intelligãt. 142.I.K
Sposam Christi fatuam esse nunc non decet, sicut aliquando fuit synagoga. 173.K
Sponsam sub vmbra Christi sedisse, plus est, quàm prophetam sub ipsa vixisse. 158.K
Sponsam se nigram, sed formosam dicẽtem, quid significet. 140.H
Sponsus sponsæ dicens: Si te ignoras, egredere, quid designet. 149.M.& 150.A
Sponsus spõsam pulchram omnimode dicit: sed pulchram inter mulieres. 152.F
Sponsus laudans sponsam, cur dixerit: Pulchræ sunt genæ tuæ pluraliter, & non facies tua pulchra. 153.E
Sponsus Christus cur nunc per seipsum spõsam consolatur, & obiurgat: nũc vero per aliõs increpare, & cõsolari procurat. 154.E
Sponsus vt hinnulus apparuit: quippe qui paruulus natus est nobis. 163.E
Sponsus hortatur sponsam, id est perfectos viros ad regimen imperfectorum. 165.B
Sponsus adiurat filias Hierusalem, ne dilectam suscitent, & fere eodem momento ipsemet dicit: Surge, propera amica mea. Ibidem.
Sponsus sponsam vocans ad se venire in foraminibus petræ & cauernis macerię, prętendit se verecundum, qui sponsa frui vereatur, nisi in absconditо. 167.F.G
Sponsus ad horam se subtrahit, vt auidius reuocetur, mordicus retineatur. 178.A
Sponsi claritas, in qua coęqualis est patri, sedet à dextris &c. 179.H
Sponsi secreti & circunspecti saltus, à nobis apprime obseruandi sunt. 162.I
Sponsi nigredo & formositas. 143.L.M
Sponsi nomen tribus de causis oleo comparatur. 131.M
Sponsi cubiculum, quod est & vbi est. 139. C.D.E
Sponsum se exhibet Christus animę sibi deuotæ. 136.G.H
Stabulum in sua natiuitate cur Christus elegerit. 15.A
Standum in humilitate. 26.F
Stare non potest homo, nisi verbo Dei innitatur. 185.L.M
Stare seraphin cur dicantur. 61.F
Stetit in carne Christus solus. 163.I.K
Status animarum sunt tres. 57.L.M
Status triplex coniugatorum, prælatorum, monachorũ, per tres viros: Noe, Daniel & Iob intellectus, triplicem & differentẽ tenentes viam ad paradisum. 97.L
Status animæ tres: in corpore, posito corpore, recepto corpore. 118.A
Stercoribus bouũ lapidabitur piger. 43.M. & 112.L
Studendum magis amari, quàm metui. 139.G
Studiis sanctioribus proficientium virtutes contrariæ sese aperte opponere non audent, sed solent in occulto insidiari, quasi vulpeculæ fraudulentæ, specie virtutes, re autem vitia. 169.G.H
Studium bonæ actionis, ocium contẽplationis, lachryma pœnitẽtis, extra Bethaniam Christo accepta esse non poterũt. 102.H
Studium non tam fuit Bernardi exponendi verba, quàm imbuendi corda. 132.K
Stultus, qui cistellæ labiorum alterius gloriam suam credit, & cœperit mẽdicare abeo, quia cum eam habere voluerit. 130.M
Stulto nõ esse vinea sicut nec vita: nam quod viuit, mortem potius censeas, quàm vitam. 169. B
Subesse, coesse, præesse, moralis disciplina docet. 138.I
Subiectionem triplicem deo debemus. 93.D
Subtractio rei, quam amas, argumẽtatio desi derij est. 160.C
Succidenda sunt continuo vitiorum nascentium capita. 165.K.L
Sufficit opinio bonorum cum proprio testimonio conscientiam aduersus os loquentium inlqua. 139.M
Suggestio triplex, carnis, spiritus, & dæmonis: quibus tanquam ex singulis nummis tria emuntur. 111.C.D.E
Superbia quadruplex. 107.D
Superbia Luciferi detestatur. 61.F.G
Superbia vnde nascatur. 151.F.& M.& 152.A

Superbia prima miseriarum, & ærumnarum parens mater mortis. 134.C
Superbia etiam diaboli humilibus proficit. Ibidem.
Superbia tolerabilior in diuite,quàm in paupere. 162.K
Superbia sub pannis humilitatis Iesu, culpatur. 279.H.I
Superbiæ duę species:& ibi definitio superbiæ. 198.L
Superbiæ vitium designatur in superbo Goliath. 46.A.B
Superbientibus angelis si non pepercerit Deus,quãto magis nec tibi putredini parcet. 1.C
Superbos transilit Deus transiens ad humiles. 162.H.I
Superfluitas bonorum ecclesiæ periculosa, & magnopere cauenda. 139.E.F
Superfluitas exterior,interioris vanitatis indicium. 281.I
Superiora,vt sunt æterna,frequenter affectu præferimus, effectu inferiora præferentes. 159.K.L
Surge,propera amica mea. Fœlix conscientia,quæ de se talia audire meretur. 164.E
Sursum caput habere, & cor deorsum, magna confusio. 87.C
Synagoga quidem Christum peperit,sed officio matris,non autem affectu. 13.I
Synagoga pacto conuentionis egit cũ Deo: ecclesia vero beneplacito voluntatis innititur. 131.G.H
Synagoga fortis:non curat onus lene nec iugum suaue: sana est, non ei opus medicis. Ibidem.E
Synagoga hœdum foris cum amicis suis demonibus mauult comedere,quàm vitulũ saginatum in domo paterna. Ibidem.G
Synagoga iudicium quærit, ecclesia misericordiam:accipiat vtraque quod petit. Ibidem.E.F.G
Synagoga oleum habet,sed non effusum,sed reconditum habet in codicibus, sed non in cordibus. Ibidem.E
Synagoga adhuc in tenebris est, & fame laborat. 132.H
Synagogæ olim dicebatur: Ego sum dominus, ecclesia vero dicit: Pater noster: & merito. Ibidem.B.C

T

Tabernacula,atria,domus, declarantur. 112.B
Tabernaculum corpus. 76.H.I
Tabernaculum nostri corporis,non ciuis mãsio,seu domus indigenæ, sed vel tabernaculum militantis,vel stabulum viatoris. 141.D
Taciturnitas domini nobis ad exemplum facta est. 18.G
Tacebat in passione Christus. 165.F
Tactus manus corporis Christi omnes languores sanabat. 125.L
Talis apparuit Christus, qui merito amaretur. 174.H
Tantæ efficaciæ osculum diuinum est, vt ex ipso mox sponsa concipiat. 127.M
Tarditatem inscientiæ nostræ erudit dominus tribus modis. 118.K
Tardus nemo aut segnis esse debet in gratiã referendo. 160.G.H
Temetipsum attende, vt aliis noueris compati. 34.F
Temperantiæ est prospera declinare, & aduersa viriliter tolerare. 30.I
Templi decor est, pia habitantium religiositas. 100.K.L
Templi dedicatio, in cuius seu quorum honorem fiat,declaratur. 69.B.C
Templum Dei facit is, cuius nõ est decepta ratio,voluntas peruersa,inquinata memoria. 68.H
Templum Dei,quod sumus ne forte vacillet curemus lignis fortib⁹ sustẽtare. 157.F.G
Templum Hierosolymitanũ describitur: & pulchra salutatio ad sanctam ciuitatẽ Hierusalem,& terrã promissionis. 100.K.M
Templum honorare fraterna dilectione,deuota subiectione, voluntaria paupertate. Ibidem.L
Templum,quibus replebatur benedictionibus cum dicitur,Ea quæ sub ipso erant,replebant templum. 62.I
Tentationibus resistendo victoria acquiritur. 25.B.C.& 71.F.& 72.F. Scuto.& 74.A.B. & 169.G.H. per to. & 65.A.& 298.K
Tentatio ad probationem est, non ad desolationem. 71.F
Tentatio fallax. 81.K
Tentationum quatuor sunt genera. 72.H.I. & 149.F.I
Tentatio multum confert. 25.C.& 71.F.& 72.E.& 130.L.& 169.G.H
Tẽtatio quadruplex prouectis præcipue monachis ingruit. 169.I.& M
Tentationes monachorum prouectorum, & de hæreticis. 169.G.H.per totum.
Tentationes quatuor contra quatuor beneficia creatoris. 79.H.I
Tentationes quatuor distinguuntur. 149.F
Tentationibus vndique circundamur. 72.G
Tentationes variæ sunt pro temporũ ac ætatum diuersitate. 169.G.H.per totum.
Tempus acceptabile nunc est salutis operandi,& quærendi Deum. 178.M
Temporis hyemalis(quod præteriisse dicitur)appellatione significatur tẽpus illud, cum dominus Iesus iam non palam ambularet apud Iudæos. 165.E
Temporalia cum necesse est postulamus. 186.L.M
Temporalia nobis ministrat Deus propter duplicem causam. 72.G.H
Temporalia cum labore obtinentur,cum timore possidentur. 272.F.Videas.
Temporalia & carnis gloria possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant. 212.L
Temporalium abundantia, æternorum facit obliuionem. 1.K
Tenerum & modicum membrum lingua,faciens sæpe magnum malum. 89.E.F
Tenet ecclesia Christum,& ab eo tenetur. 181.L
Tepidi quasi in inferno sunt. 38.A.B
Tepidorum ac feruidorum differentia. 39.L.M.& 38.A.B
Tepidum quando te reperis, non discedas ab eloquio dei, quod valde est ignitum. 92.F
Tepido corde & arido sępe ad altare orationémve accedimus: persistentibus tamen repente infunditur gratia. 127.M
Tepidorum miserabilis conditio. 39.L & 87.C
Tepor religiosorum culpatur. 131.I.K & 123.I
Terram cur vocat sponsus suam. 166.A
Terra imbrem frequenter suscipiens & non ferens fructum,reproba est,proxima maledictioni. 26.D
Terræ species quadriformis. 120.C
Terram visitauit Christus,non aerẽ. 162.G
Terra,quam mites & mansueti possidere dicuntur,est proprium corpus. 56.E
In terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam domini: terribilis commiratio illa, præsertim ministris ecclesiæ, qui in terra sanctorum iniqua gerunt. 139.D.& 284.G.H
Terrena tenere,& cœlestia negligere,periculosissimum. 282.H.& per totum.
Terrena esurit auarus vt mendicus, fidelis contemnit vt dominus. 136.M
Terrena postulare amori carnis,& non animę asscribendum est. 179.E
Testimonium à sanguine aqua & spiritu habere,quomodo cognoscitur. 36.G
Testimonium conscientiæ in tribus consistit. 27.D
Testimonium conscientię tractatur. 27.G & 254.D
Testimonia dei acquirere,quàm bonum sit. 164.D.E
Testimonium triplex dari in cœlo, & testimonium triplex dari in terra. 35.K.per to.sermonem.& 36.E.per to.
Testimonia tria. 109.C
Theoricę contemplationis arcanum cubiculi nomine designatur. 139.A
Thæsauri quos thesaurizare debemus, tres sunt.120.H
Thesauri sapientię & scientię penes sponsum Christum absconditi sunt. 148.F
Timenda esse nouissima dicitur,nõ primordia vel media. 87.E.F
Time deum omni tempore,& ex omni corde tuo,& implesti hydriam tuam vsq; ad summum. 163.C
Timere deum,semen iustitię. 151.I
Timere & altum non sapere, efficax est ad gratiam promerendam,retinendam & reuperandam. 88.D.& 163.M
Timere debemus, ne sicut Eua à serpẽte seducamur. 91.C
Timendus est malleus, hoc est, timendũ est verbum asperum. 71.K.& 133.D.E
Timor ad resistendum peccato,validius dignoscitur,q̃ pudor & dolor. 87.F
Timor bonus,timor malus. 209.I.K
Timor dei duplex. 20.B.C.& 133.I.K
Timor dei,fructus spei. 80.G
Timor dei initium sapientię. 139.F
Timor dei venit ex notitia nostri in nobis, & ex notitia amor dei. Et ecõtra de ignorantia nostri superbia, & de ignorantia dei desperatio procedit. 152.A.B
Timor domini,quam vtilis est. 20.A. 20.K.L.& 28.H.I.& 139.D
Timor domini aqua. 20.B
Timor domini in homine de cognitione sui nascitur. 151.H
Timor domini præferendus est pietati. 28.I
Timorem triplicem habens,metreta triplex vocatur. 163.B.C

Timor gehennæ,initium est sapiẽtiæ. 139.F
Timor ingerit cordi peccata, quæ fecimus: supplicia,quæ meruimus:præmia,ad quæ tendimus. 72.K
Timor nocturnus,sagitta volãs in die. 149.F.Et ibi de quatuor tentationibus.
Timor prælatorum est trifarius. 119.G
Timor quidam inutilis, quidã tristis, timor pius,humilis,fructuosus. 209.I
Timor pœnã habet,amor suauitatem.160.K
Timor sapientiam facit. 139.F
Timor triplex. 20.B.C.& 20.M.& 108.L
Timore nil melius ad impetrandam,& præseruandam gratiam. 162.M
Timore supplicij,& amore boni, facere aliquid vel omittere,quomodo differant. 160.K.per totum.
Timores tres. 162.M
Timore vocamur,amore iustificamur.213.K
Timotheo cur suadet Paulus vti vino. 147.K.L.& ibi de curiositate ciborum.
Titillatio carnis nostræ tribus causis contingit. 118.K
Tolle grabbatum tuum. 32.C
Tolerantia martyrum ex visceribus, & vulneribus Christi est. 167.M
Tonitruum aliud igneum, aliud pluuiale. 120.E.Tonitruum.
Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecũ,quid igitur homini cum victoria?Impudentissimũ est arrogare gloriam sine victoria, victoriam absque pugna. 130.K.L
Tormentum ad tormenta, sicut ad ornamẽta,ad pœnas, sicut ad delicias properant, qui regnum dei quærunt. 87.L.M
Torrentes quinque sunt. 120.C. Quinque.
Totus mundus diuitiarum est fideli homini. 136.M
Trahit ad se iustus omnia. Ibidem.
Trahi post sponsum optat sponsa ecclesia. 136.F
Trahuntur aliqui ad sequendum deum, alij ducuntur,quidam rapiuntur. 37.G
Trahimur,cũ tentationibus exercemur:currimus,cum interius consolamur. 137.C
Trahi necesse est animam,quantæuis sit perfectionis. 136.F
Trahi post Christum, sperare in Christo in aduersis,& prosperis. Ibidem.M
Tranquillus deus tranquillat omnia. 139.H
Transire ad Christum, & pertransire,quid sit. 181.I
Transiuit Christus resurgendo,pertransiuit ascendendo. Ibidem.K
Tæpidare vbi non est timor. 214.H
Tres dies sunt,scilicet laboris,requietionis, glorificationis, quartus dies, id est voluptatis fœtet. 33.D.E
Tres mulieres vngentes Iesum moraliter, quæ sunt. 34.E
Tres panes ab amico cõmodari petere,quid significet. 36.I
Tres reperiuntur malè fructificãtes. 26.F.G
Tres sunt status animæ. 118.A
Tres aquilæ sunt corpori diuino assidentes. 120.I
Tres calices,quos dominus nobis propinat. Ibidem.C
Tres currus reperiuntur in scripturis. 121.B
Tres ex omni populo liberantur. Ibidem.H
Tres in sacerdotium adsumuntur. Ibidem.
Tres riui salutis fluxerunt à latere Christi. 120.K
Tres contemplatiuorum feneſtræ. Ibidem.
Tres sunt decursus aquarum. 119.C
Tres equorum species. 120.A
Tres pœnitentiæ differentiæ. Ibidem.
Tres sunt in nobis principes. Ibidem.
Tres sunt claues, quæ nobis occulta referant. 121.B
Tres sunt cibi Israel. Ibidem.H
Tres testimonium dant in cœlo. 109.C
Tres sunt, quibus reconciliari debemus. 116.M
Tres species veræ confessionis. 132.K.per totum sermonem.
Tria cogitationum genera. 95.E
Tria consideranda in festiuitatibus sanctorum. 43.D
Tria fercula in scutella dei cõtinẽtur. 120.L
Tria hominum genera intelligi solent, quibus deus loquitur pacem,continentibus, coniugatis,prælatis. 86.E
Tria hominum genera non habitantium in adiutorio diuino. 70.M
Tria in nobis operatur spiritus sanctus ad declinandum à malo. 40.L
Tria in opere mundi consideranda. 41.L
Tria in oppido necessaria. 50.K
Tria in passione Christi attẽdere debemus. 31.C
Tria necessaria sunt ad parandum domum. 68.G.H
Tria præcipua intuenda sunt in mysterio incarnationis. 229.I
Tria nos à contemplatione dei impediunt. 51.E.F
Tria sunt altaria, quibus vota superponimus. 120.I
Tria nobis occurrunt, quotiens voluntatis imitatione egredimur. 119.B
Tria in futuro electos manent. Ibidem.G
Tria quibus deo obnoxij sumus. Ibidem.K
Tria opponenda sunt aduersitati. Ibidem.L
Tria operatus est deus in Maria. Ibidem.
Tria nobis contulit Mariæ fœcunditas. Ibi.
Tria præstolantur electi in futuro. Ibidem.
Tria reprobi sperare dicuntur. Ibidem.M
Tria sunt arma fidelium. 120.A
Tria reperiuntur in Petro. Ibidem.B
Tria sunt genera mutationum. Ibidem.
Tria subruunt patientiam. Ibidem.
Tria sunt iudicia. Ibidem.D
Tria faciunt mortem preciosam. Ibidem.
Tria sunt,quæ nos restringunt. Ibidem.E
Tria in scripturis leguntur cãdelabra. Ibi.F
Tria quibus deus vindictam exercet. Ibidem.G
Tria nobis in sanctis apponuntur edenda. 121.A
Tria sunt operimenta altaris. Ibidem.B
Tria sunt sacrificia. Ibidem.D
Tria sunt genera sequentium pacem.Ibidẽ.I
Tria loca,quę singula habitatores suos possident. 117.I.Tria.
Tria necessaria ad pure orandum. 118.E
Tria sunt opponenda aduersitati. 119.L
Tria confert tribulatio. Ibidem.K
Tria sunt,quæ hominem à domo expellunt. 87.I
Tria Christum coegerunt crucem subire. 118.I
Tria desertorum genera. 118.L.M
Quæ sunt, quæ in opere nostræ salutis sibi inuicem cooperantur. 181.A
Tria sunt, quæ vnitatem impedire solent. 51.I
Tria sunt vincula, quibus deo astringimur. 84.B
Tria transeuntia per hoc seculum. 97.L
Tribus modis interrogat nos deus. 119.K
Tribus modis renouamur. 120.C
Tribus modis exaltat dominus caput nostrum. 118.I
Tribus modis erudit dominus tarditatẽ inscientiæ nostræ. Ibidem.K
Tribus ex causis procedit titillatio carnis nostræ. Ibidem.K
Tribus modis prouidemus bona coram hominibus,habitu,actione,& sermone. 95.I
Tribus modis prouidentur bona coram hominibus,& tribus modis corã deo.Ibidẽ.
Tribus duæ sunt, Leui scilicet & Iudæ, ex quibus sacerdotes sumuntur Aaron & Christus,& eorum successio. 120.I
Tribulatio multam confert vtilitatem. 80.M.& 81.A
Tribulatio necessaria, quæ in gloriam vertitur. 81.D
Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem,probatio spem. Ibidem.E
Tribulationes patienter, & confidenter ferendæ sunt. 158.C.D.E
Tribulationes sex nobis sunt aduersus desideria, & aduersus quinquepartitam sensualitatem. 94.I.K.per totum.
Tribulationes sex,quę sunt,de quibus in Iob legitur:& earum remedia. Ibidem.
Tribulos & spinas de propriis colligentes non erubescunt vineæ domini curam arripere. 146.E
Trifaria est vestis nostra. 119.I
Trifarium eduliũ nobis apponitur. 120.H
Triforme est desiderium electorum. 119.G
Triformis est sanctorum dolor. Ibidem.
Triforme est exercitium electorũ. Ibidẽ.L
Triformis est ascensus domini. 120.D
Triformis esse debet oblatio nostræ laudis. 119.A
Triforme est impiorum refugium. 120.B
Triformis viuendi status. 118.I
Trinitatis seu diuinitatis arcanum nec ab angelis, nec ab hominibus, nisi spiritu sancto reuelante cognoscitur. 127.A.B
Trinitas animæ quantis intricauit se erroribus,doloribus,timoribus. 129.C
Trinitatem totam fuisse cum Maria dum angelus diceret:Dominus tecum. 7.A
Triplex custodia manus, linguæ, & cordis. 89.A
Triplex genus bonorum,& vigilantia super cogitationibus. 88.F
Triplex gradus scilicet incipientium, proficientium,perfectorum. 66.A
Triplicem gratiam à domino suscipimus. 50.K.L
Tripliciter homines sub principe tenebrarũ esse dicuntur. 85.K
Triplex modus viuendi laudabilis, in congregatione. 43.I
Triplex peccatum inualuit super terram. 31.F.G
Triplex ratio spem nostram roborat. 120.F
Triplex est cubile Iesu. 121.A

Triplex fuit forma Iesu. 121.H
Triplex hortus,vbi animæ beatorũ spaciantur. 120.H
Triplicem differentiam habent ea,quæ agimus. Ibidem.B
Triplici morbo laborat genus humanum. 118.C
Triplex periculum cauere debemus. 44.L
Triplex prouidentia contra triplex malum. Ibidem.
Triplici via nascimur omnes. 22.B
Tristitia de peccatis, dulcescit beneficiorũ dei recordatione. 128.L.M
Tristitiæ dissimulandæ. 141.F
Tunicæ,quibus vestimur,tres sunt. 120.M
Turpe lucrum prælatorum inuehitur. 128.D
Turbari bonum,sed non perturbari. 7.F
Turbata Maria qualiter fuerit in sermone angeli. Ibidem.
Turtur auis gemens, pudica, petens celsiora. 166.C.D
Turtur cur pro Christo sit oblata. Ibidem.F
Turturem non solum commendat gemitus, commendat & castitas, digna propterea fuit dari hostia pro partu virgineo. Ibidem.E.F
Turtur pudica auicula. 153.H
Turturi quare comparatur anima deo deuota. Ibidem.I
Turturis vox gementi, quàm canenti similior peregrinationis nostræ nos admonet. 166.C
Turturis vox,quæ sit,& quãdo cœperit audiri. Ibidem.C.D

V

VAcare debet homo ad se,& deũ cognoscendum. 135.H
Vacat sibi vix vel raro, qui aliis in solicitudine præest. 161.G
Vacuam curis, odio, luxuria & huiusmodi oportet esse animã,quam inhabitet deus. 143.G
Vacua non sit in nobis gratia. 162.M.& 163.A
Vanæ gloriæ contemptus tractatur. 72.L.& 79.L.& 130.I.& 150.G.H
Vanitas humanæ laudis. 194.C.& M
Vanitatem sæculi improbare debemus,exercere pœnitentiam &c. 119.E
Vanitatis malum. 194.C.D
Vanitati triplici subiectus est homo. 129.C
Varietas vestimentorum,& ferculorum culpatur. 188.B.per totum.
Vbera Christi duo sunt,longanimitas in expectando,& facilitas in donando. 127.K
Vbera in oratione replentur. Ibidem.M
Vbera meliora vino, id est pinguedo gratiæ diuinæ lõge efficacior ad profectum, quàm mordax increpatio prælatorum. Ibidem.L
Vbera prælatorum siue prædicatorum. Ibidem.M.& 128.A
Vbera sponsæ affectus duo,compassio,& exhortatio,siue congratulatio. 128.C
Vbera sponsi, æquanimis peccatorum expectatio,& benigna susceptio. 127.K
Vbera sponsæ exhausta rursum de fonte materni pectoris sumunt, quod propinant. 128.B
Vbera iterum duo sunt. 121.G
Vbera tua meliora sunt vino.hæc verba à sodalibus prolata fuisse cõiici potest. 127.I
Vbera duo sponsæ, vnum congratulationis, alterum compassionis. 113.D
Vbi non est par culpa,par non debet procedere pœna. 232.H
Væ homini,per quem scandalum venit. 55.E
Vę nobis,qui spiritum in naribus habemus, qui totum proferimus spiritum. 52.M.
Væ nobis.
Væ tibi amaritudo peccatorũ, propter quæ soluenda tanta amaritudo necessaria est. 30.D
Væ vobis diuites. 15.D
Velim nolim deo astare necesse est. 199.F
Vellus Gedeonis rore perfunditur. 5.H
Venatores clerici & mõachi, si reprehensibiles non essent, Bernardus non laudaret milites sancti Io. quòd venator inter eos non reperitur. 100.G.H.per totum.
Veniunt ad animam,& mãsionem apud eam faciunt pater, filius,& spiritus sanctus. 174.B
Venisse ad animam patrem,filium,& spiritũ sanctum,qualiter coniectari possit. Ibidẽ.
Venisse ad nos qualiter Christus dicatur,cũ præsertim semper vbique fuerit. 2.F
Venite ad me omnes:exponitur. 80.B
Venire Christus dicitur in aqua & igne,ad differentiam Moysi. 35.M
Venit deus per seipsum ad animam se quærentem. 147.C
Venit deus ad animam, & ab ea prout vult recedit. 177.M
Veni in hortum meum:exponitur. 114.K
Venit medicus ad ægrotos. 10.G
Venialia negligenda non sunt quasi leuia. 21.E.F
Ventrem meum doleo:exponitur. 151.E.F
Ventis tribus expositi sumus,carni,mundo, diabolo. 10.M
Vera sapientia,quæ sit. 195.D
Verbum ab anima propter commoditates septem,quæritur. 185.F
Verbum abbreuiatum fecit deus. 13.K
Verbum ad animam venire,quid est, & eam erudire in sapientia, quid est patrem venire?afficere ad amorem sapientiæ.173.K
Verbum asperum Christus sustinuit,& maledicti horribiliter audient, & sustinebunt. 71.K
Verbum carni adhærens factũ est caro:quãto magis, qui adhæret spiritui deo, vnus spiritus est cum eo? 175.F.G
Verba Christi cibo optimo comparantur. 172.B
Verba Christi sine eo minime possunt discuti. Ibidem.
Verba consolationis dei sex sunt. 120.A
Verba Christi spiritus, & vita sunt aliquibus, & sequuntur ea: aliis dura videntur, & alibi quærunt consolationem. 84.F
Verba Christi sponsi triplici eminent gratia. 172.B
Verbum dei aliter sapit electis,aliter reprobis. 84.F.G
Verbum dei contra omnes angustias, & necessitates remedium habet. 92.E.F
Verbum dei cum fastidio susceptũ,conscientiæ tormentum portabit. 150.M.& 151.A
Verbum dei virtus, & sapientia infirmitati, & ignorantiæ nostræ medetur. 186.L.M
Verbum de sibi placentibus animam sibi denotam edocet. 185.H
Verba æquè dulcia reperta nõ sunt,per quæ Christi & animę exprimuntur affectus,sicut sponsus & sponsa. 126.C.D
Verbum imago est,& cuius. 182.C
Verbum increpatorium simo comparatur. 43.K.L.M.& 44.A.B
Verbi, hoc est Christi lingua, fauor dignationis: animæ vero feruor deuotionis. 156.I.K.Et verbi.
Verbi dei impletio,cibus seu pastus ei? est. 175.A.B
Verbi in animam introitus, vel exitus non sentitur:cuius tamen præsentia vel absentia percipitur. 156.I.K
Verbum omnia est. 186.L
Verbum panis angelorum factum est cibarium iumentorum. 101.A.B
Verbum qualiter naturam carnis assumpserit. 32.B
Verbum,quod à deo ad animam nostram venit,reuerti vacuum non decet. 148.C.D
Verba quædam sunt sponsi ad nos nostræ meditationes de ipso, & eius gloria, elegantia, potentia, maiestate: quibus pro certo sciamus nos alloqui, vt non fatigemur laboribus, sermonibus eius delectati. Ibidem.A
Verba sacræ scripturæ delicioſa,solida,efficacia. 172.B
Verba salutis frequentius audita reprobis vilescunt. 43.L
Verbum triplex. 107.F.G
Verbum virtus,verbum sapientia est. sumat ergo anima de virtute virtutem,de sapientia sapientiam. 185.M
Verbi visitationem putantes nostrã esse cogitationem,periculosè erramus.148.A.B
Verè est solum,quod nec à fuit præciditur, nec ab erit expungitur. 146.M
Verebuntur filium meum. 15.I
Verecundo adolescẽte,quid dulcius?186.H
Verecundia aliqua culpabilis est. 226.D.E
Verecunda & mansueta excusatio seu apologia nostri Bernardi, cũ verbi & animæ amatorias vicissitudines suiipsius experimento denudare vellet. 177.M
Verendum ne aliquando sana doctrina infirmis cedat ad periculum, quod ad remedium dicitur. 149.F
Verecundiæ proprium est vitare laudes, vitare iactantiam. 186.I.K
Verecundia, quàm dulcis sit amabilis. Ibidem.H
Verecundiã seruare debent orantes.186.I.K
Verecundiæ commendatio. Ibidem.K
Verecundia veluti candor est,animæ faciem decorans. 153.E
Verecundia venustatem ingerit, & gratiam auget. Ibidem.F
Veritatis amor fidus amor est,& custos animæ. 180.K
Veritas capreæ,gratia vero hinnulo comparatur. 178.F
Veritas & gratia simul cõtemperandæ sunt. 178.F
Veritatis gradus ascendimus per laborem humilitatis,per affectum cõpassionis,per excessum contemplationis. 276.D
Veritas impuris mentibus non se ostendit, non se credit sapientia. 168.L
Veritas non relinquenda. 207.K.L
Veritatis onus leue. 204.C

Veritas perfecta cibus spiritualis. 28.I
Veritatis protectio necessaria. 73.D
Veritatem quia non tenuit diabolus,cecidit à gratia. 178.F.G
Veritas reducit in mentem, quòd non sunt condignę passiones huius temporis,ad futuram gloriam. 72.K
Veritas sæpenumero odium parit.207.K.L
Veritas sine gratia amara est & onerosa,gratia sine veritate dissoluta. 178.F
Veritas vnum est ex liliis,inter quæ pascitur Christus. 174.H.I
Vermem tunc sentiri cum suffocari potest, optimum est, si tamen peccatorũ putredinem,& seipsam rodẽdo consumat. 103.H
Vermis conscientiæ in præsenti sentiri, & suffocari debet,nõ reseruari in futurum. Ibidem.
Vermes tres. 109.C
Verus amor præmium non requirit,sed meretur. 272.E
Vera & plena fides,vniuersa præcepta complectitur. 205.M
Vestigare,quid desit nõ tibi sit pigrum,nec quod desit verecundum sit fateri. 254.F
Vestium curiositas, deformitatis mentium, & morum indicium est. 256.M
Vestimenta & cibaria delicata reprehendũtur. 42.I.& 256.M.& 281.F
Vestimenta ministrorũ Dei tria sunt. 120.F
Vestimentorum luxus, & ciborum apparatus in solennitatibus culpatur. 8.M. & sequen. & 42.I
Vestes Esau,quid denotant. 119.I
Vestis,qua sacerdos vti debet,triplex. Ibidem.D.E
Vestes nostræ,virtutes sunt. 24.E
Vestes substrauerũt apostoli Christo super asinam sessuro. 142.M
Vetus homo tripliciter in nobis est. 3.I
Vetustas triplex,& nouitas triplex. 110.K
Viæ angelorum,quæ sint. 77.H
Viæ nostræ, viæ dæmonum, viæ beatorum spirituum, viæ quoque domini, quæ sint. Ibidem.D.E.F
Viæ domini rectæ,viæ pulchræ,viæ planæ. 91.A
Vię filiorum Adam in necessitate & cupiditate versantur. 77.D
Viarum fructus,salus viatoris. Ibidem.M
Via legis domini sex diebus consummatur. 111.G
Vias misericordię & veritatis ingrediamur. 77.L.M
Via monachalis(quæ pons est)recta dignoscitur,sed nõ omnino secura, nam ibidem triplex reperitur periculum. 97.M
Via,per quam nos oportet in cœlum ascendere,quæ sit. 37.F
Viam, quam tenere debemus, à via domini assumere debemus. 41.E
Via, quæ ducit ad vitam, trifaria ratione distinguitur. 119.C
Viæ,quę ducunt ad mortem,ratione trifaria diuiduntur. Ibidem.B
Viæ quæ sunt, in quibus angelorum custodia indigemus. 77.M
Via regia nec ad dexteram declinat, nec ad sinistram. 112.C
Via secura inueniendi veritatem. 277.A
Viam trium dierum facere necesse est, scilicet timoris,pietatis,rationis. 45.G
Vicissim it Deus & redit ad animam sanctam. 178.A.B.C
Vicissim apparet & disparet Deus animæ to to desiderio se quærenti. 147.K.L
Vicissitudo contemplationis & necessariæ actionis declaratur. 165.B
Vicissitudines Dei euntis & redeũtis in anima. 177.M.& 178.A
Victus & vestitus sufficit. 189.F
Victoria multiplex. 32.K. & per totum ser.
Vicit leo,exponitur. 32.K.& 108.M
Victoria,quæ aduersus mundum obtinetur, multifarie declaratur. 35.I.K.& per totum sermonem.
Videre Deum sicuti est, nil desiderabilius, nil delectabilius. 146.M
Videtur Deus ab anima humili visione subli mi & suaui. 156.H.I
Videtur Deus ab anima viatrice nunc vt do minus,nunc vt sponsus. Ibidem.
Vidi dominum sedentem. 60.M.& per quinque sermones sequentes.
Videre in via deum quomodo potest aliquis & quomodo non potest. 147.A
Videam? quis,vnde,quo,quando,& ad quid, & qua veniat. 1.F.G
Videri non potest Deus in hac vita sicuti est. 146.L.M
Videte detractores,videte canes, id est hæreticos negãtes baptismum paruulorum. 171.F.G
Videmus nũc Deum per speculum & in enigmate: & ita videre nobis expedit. 147.G.H
Videri vult vulnera sua Christus, tanquam dux bonus signa. 167.M.& 168.A
Vidi in dextera sedentis super thronũ. 33.G
Vigiliæ bonę,rectitudo operationis,puritas intẽtionis,custodia vnitatis. 10.M.& 11.A
Vigiles boni. 180.A
Vigiliis deprimi somno,abominabile angelis. 126.F
Vigiles esse debemus circa opus nostræ salutis. 133.L.M
Vigiles oportet esse pastores Christi. 180.A.B
Vigiles, qui sponsum inuenerunt, qui sunt. Ibidem.
Vigiliæ sunt in duplici differentia, vigiliæ enim sunt carnaliũ & spiritualiũ. 43.C.D
Vigilat super nos Deus. 77.B
Vigilię tres,quibus dominus venire dicitur, quæ sint. 11.M.& sequent.
Vilitas conditionis humanæ, declaratur. 296.D.E
Vilem & cõtemptibilẽ Christus demõstrare se potuit,sed plane nõ reputare. 154.K.L
Vincula tria sunt, quibus Christo alligamur. 84.C.D
Vim patior:respõde p me471.G.H.& 183.E
Vinea à furtiuis machinamentis furripitur, eiusdem botros ira præfocauit, tulit iactantia,fœdauit inanis gloria &c. 146.D
Vinea,anima custodis. Ibidem.E
Vinea cuiuslibet vita. 169.A
Vineis dominicis multi se ingerere non verentur. 146.E
Vinea ecclesia. 145.M.& 146.A
Vinea electa,religio bene ordinata. 220.F
Vineæ fidelis animæ habent fidem, vitem: virtutes, palmites: botrum, opus: deuotionem,vinum. 146.D
Vinea fides vel anima, palmites autem virtutes. Ibidem.
Vineas habent,qui spiritu feruentiores nosceuntur: ficus vero, qui suauiores in moribus. 167.E
Vinearum nomine fideles populi significantur,& ideo non abs re ponitur,Posuerunt me custodem in vineis. 145.L.M
Vinea, quam sponsa se dicit non custodisse, ipsa est ecclesia in Christum credentium. Ibidem.L.M.& 146.A
Vineam suam custodisse debet, qui alienæ custos ponitur. 146.B.C
Vineæ spirituales tunc dederunt odorem suum,cum apparuit benignitas, & humanitas saluatoris nostri Dei. 167.C.D
Vinum Christi merum,vinum nostrum mixtum aqua. 76.A.B
Vino ex vua expressa comparatur carnalis affectus.vna enim semel expressa,non habet quod iterum fluat: sed non sic vbera sponsæ. 128.B
Vinum bonum,gratia deuotionis, & feruor charitatis. 20.G
Vinum in vineis Engaddi non inuenitur,sed oleũ quærat,vinum in Cypro. Insula enim illa vini ferax est. 156.K.L
Vinum merum quale sit,& qui dignus sit illud bibere. 75.M.& 76.A
Vini non tantum,quantum olei nobis attulit Christus. 133.I.K
Vinum triforme est in scypho Dei. 120.M
Virga egreditur de radice esse,quid per virgam,per radicem, per fructum significetur. 5.G
Virgæ tres sunt. 121.G
Virgo concepit sine pudore,peperit sine dolore,mater mãsit sine corruptione.11.H.I
Virgines debent semper esse pauidæ. 7.F
Virginitas humilitate non comitata, gratiæ plenitudinem non meretur. 51.L.M
Virginitas laudabilis, sed humilitas necessaria, & ipsarum pulchra permixtio. 4.K.L
Virginitas Mariæ sine humilitate Deo non placuisset. 4.K.L.M
Virginitatis & humilitatis adinuicem contentio. 4.K
Virginitas consulitur:humilitas vero præcipitur. Ibidem.K.L
Virgines quatuor nobis in cõiugium sociare debemus. 120.F
Virginibus solis nubendum esse asserentes reprobantur. 171.C
Virgo virga sublimis &c. 2.C.D
Virium animæ trium, id est rationis, memoriæ,& voluntatis infirmitas. 104.A.B
Vires seu potentiæ hominis. 262.A
Viro bonum est portare iugum domini ab adolescentia. 43.K
Vir desideriorum cupiẽs dissolui, & esse cũ Christo,& id cupiat vehementer, ardẽter sitiat,& assidue meditetur,talis profecto non secus,quàm in forma sponsę susciptet verbũ in tempore visitationis. 147.K.L
Vir ecclesiasticus pius esse debet,in corrigẽdo mansuetos,& austerus contra asperos, & obstinatos. 155.I.K
Viro forti crescit animus in difficultate. 240.M.& 241.A.B.& sequent.
Virorum & mulierum cohabitatio continẽtiæ repugnat,& damnatur. 170.G

Viri mali docuerunt linguas suas loqui grãdia. 237.E
Viri misericordiæ, quare de apostolis dicitur. 44.G
Vir propheta Christus descẽdens dignatus est coæquari paruo filio. 132.L.M
Viro sapienti vita seu mors, sit sibi vinea in cultu: & de duobus vulpium generibus, scilicet adulatoribus & detractoribus. Et de tentationibus monachorum nouitiorum. 168.M.& 169.A. per totum.
Viri tres: Noe, Daniel, Iob, primus naui, secundus ponte, tertius vado transit: & hi tres viri, tres ordines ecclesię significant. 97.L
Virtus adiuuat sapientiam, erudit & informat. 108.E
Virtutes aliquas habent aliqui, sed ad mensuram: solus Christus habet sine modo, qui totum habet. 174.M.& 175.A
Virtutis arma, quibus arma nequitiæ expugnantur, quæ sint. 119.F
Virtutes bonæ diuitiæ. 3.B
Virtutes cardinales perfectissimę in Christo fuerũt. 137.K.& 158.M.& 159.A. per totũ.
Virtutes cardinales respondent quatuor vnguentis Christi, quæ sunt sapientia, iustitia, sanctificatio, redemptio. 137.K.& per totum sermonem.
Virtutum Christi fragrãtia, nisi nos trahat, inexcusabiles sumus. Ibidem.L.M
Virtutẽ Dei appetiuit angelus, homo scientiam. 173.M.& 174.A
Virtus de necessitate laudãda, magis autem de libertate. 215.G
Virtutis est aduersa fortiter sustinere. 186.C
Virtus est mater gloriæ. 46.H
Virtus & sapientia. 185.M
Virtus etsi propter bonam famam non sit maior, pulchrior tamen & illustrior efficitur. 175.C
Virtus humilitatis, & patientiæ tractatur. 149.M. per totum sermonem.
Virtus innocentiæ laudabilis est, quam cõti nẽtiæ virtº comitatur. Ibidẽ.M.& per to.
Virtus in pace acquiritur, in pressura probatur, in victoria approbatur. 217.G
Virtutes lilia dicuntur. 174.L.M
Virtus maxima, inter prauos viuere bene. 158.D.E
Virtus medium tenet vitiorum, & putatione indiget. 165.L
Virtutes merito stellę dicuntur: stellæ enim nocte lucent, & in die latent. 143.E
Virtus non est operis nostri, quia dominus facit hæc omnia. 74.K.L
Virtus nulla sine conniuentia voluntatis. 154.M
Virtutes præcipuæ tres. 174.M.& 175.A
Virtus prima ad salutem necessaria, innocẽtia est. Ibidem.
Virtutes omnes à Christo sperandæ sunt. 138.D
Virtutes quatuor contra quatuor tentationes. 79.L.M.& 80.A.B
Virtutibus quatuor vestitus fuit Adam. 27.H.I
Virtus triplex nominis Iesu. 132.F.G.H.I
Virtus vera est recta facere, & inutilem se reputare. 220.H.I
Virtutes veras non habuerunt mundi sapiẽtes sine Christo. 138.C
Visio beatorum, qua vident deum sicuti est, permanens est. 147.I.K
Visio Dei duplex posteriorum, & faciei. 167.L
Visio Dei fit diuẽrsis modis. 147.B
Visiones diuersæ & cognitiones, quibus visus & agnitus est dominus. 60.M.& 61.A
Visione huiusmodi videtur id, quod Deus non per imagines corporeas, non tamen sicuti est. 147.E
Visio in patria vere meridies. 149.B
Visio qua Deus animæ se quærenti demonstrat. 147.C
Visio quam hic de Deo habemus, non permanet. 146.M
Visio qua videndus est deus in futuro, sicuti est. Ibidem.L.M
Visione sublimi, & suaui videtur Deus ab anima humili. 156.G.H
Visitatur à domino, & visitationis suę tẽpus cognoscit, qui cor suũ præparat. 164.E.F
Visitat Deus humiles, superbos transilit. 162.I.K
Visitatio diuina non est plena, nec iucunda absque veritate, & gratia. 178.F
Visitationes diuinæ gradus signa, & pronuncij. 164.G.H.I
Visitationes domini, quæ fiunt animæ rectæ sibi vacãti. Et qui per Lazarum Mariam & Martham significantur. Ibidem.C. per totum.
Visitationem & consolationẽ diuinam desiderans, quid facere & quomodo viuere debeat, & signa visitationis. 164.F.G
Visitat nos Deus quatuor modis. 120.E
Visitationem verbi putantes nostrã esse cogitationẽ, periculose erramus. 148.C.D
Visitari à domino cupiens, quomodo agere debeat. 164.E
Visitationes verbi sponsi, quæ sint in spiritu ad animam sanctam: de quibus ipse Bernardus se præbet exemplum ad ædificationem audientium. 177.L.M
Vita actiua & contemplatiua. 157.C.D.& 160.C.D.& 164.K
Vita actiua & contemplatiua pulchrè intelligũtur per verba Iob, Si dormiero dico quando surgam. 83.H.I.& sequen.
Vitæ actiuæ pariter & contemplatiuæ vtilitas. 141.L.M
Vita animæ, quæ sit. 76.L.& 86.G.H
Vita animæ Deus ipsa corporis. 76.L.M.& 101.I
Vitæ austeritas, & paupertas summa, quam Christus ab infantia suscepit, memoratur. 14.L.M
Vita Bernardi in oratione soluta incipit post vitam Malachiæ episcopi.
Vita Bernardi in carmine, immediate sequitur eam, quæ est in oratione soluta.
Vita Malachiæ immediate post appẽdicem operum.
Vita Christi viuendi regula, mors redemptio. 101.H
Vita communi non contenti, propriam volũtatem sequentes, culpantur. 135.F
Vitæ duæ amatorum paupertatis per Martham & Mariam designantur. 107.E.F
Vita duobus modis à corde procedit. 112.E
Vita & sensus animæ. 86.G
Vita fidei est charitas. 34.C.D
Vitæ humanæ forma pulchrè, & vtiliter describitur. 83.C.D
Vitam in deliciis agens, quoniam non est ex fide, mors est & vmbra mortis. 158.I
Vita infernalis est, quando intellectus affectui, affectus intellectui inuicem repugnant. 39.M
Vita mundana periculosa. 90.M. Et in contrarium.
Vita per auditum sequitur mortem. 144.C.D
Vitæ præsentis finis principio futuræ debet adhærere. 44.D.E
Vitæ sanctæ & religiosæ forma & exercitiũ, in qua continentur bona naturæ, gratiæ, gloriæ, humanitatis virtus gloriæ. 88.F.G
Vita sine fine. 81.B.C
Vita sine fructu grauior mors. 141.H
Vita solitaria. 153.H.I
Vita vera non nisi in conuersione est. 103.A
Vita, vitiosa. 43.I.& 76.L.M.& 81.L.& 90.M. Et in contrarium. & 211.A. Recedant.
Vita viri sapientis vinea est, sua mens, sua conscientia: nil incultum vel desertum in se sapiens derelinquet, stultus non ita. 169.A
Vitanda negligẽtia: nam in grauiori periculo, est desperationis indicium. 76.L.M
Vitia semper putanda. 165.K.L
Vitiorum seruitus, & mortis incertitudo. 104.F
Vitiorum hominis gemina species. 109.I
Vitiorum pullulantium capita statim rescindenda. 165.K.L
Vitiorum correptione, si quis scandalizatus fuerit, scandalum illud non corripientis, sed correpti. 207.L.M
Vitiorum contentio. 281.G.H.I.K
Vitiis carnalibus implicitus, spiritualia vitia minus aut minime sentit. 103.I
Vitreæ per quas solis radius infunditur, tres sunt. 120.G
Vitula Ephraim docta diligere triturã, qualiter, & ad quid adaptatur. 127.H
Vituli domino immolandi tres sunt. 119.G. Vituli.
Viuendum est humiliter, sociabiliter, ordinabiliter. 43.I
Viuentium gradus varij distinguuntur. 182.M.& 183.A
Viuit in nobis Christus tamdiu, quamdiu & fides. 34.C
Viuimus in spe. 73.D
Viuimus in vmbra Christi, qui per fidem ambulamus, & carne ipsius pascimur vt viuamus. 147.G.H
Viuendi modũ triformem homines habent. 118.I
Viuere proprie non debet, qui non diligit, inter quos viuit. 86.H
Vlcerata peccatis conscientia, quibus medicaminibus refouenda sit. 134.K
Vltionum pater, quare Deus non dicatur. 15.K
Vlcus inueteratæ consuetudinis qualiter amputandum, & dolor eius leniendus sit. 134.K
Vmbra bona sub alis Iesu. 5.H
Vmbra Christi, caro eius & fides. 176.G.H
Vmbræ duplices corporales, & spirituales. 158.H.I

Vmbræ huius

Vmbræ huius mundi vel tolluntur vel inclinantur. 176.G.H.I
Vmbrarum nomine aliquando designantur contrariæ potestates, vt ibi, Donec inclinentur vmbræ. Ibidem.G
Vmbræ spirituales triplices. Ibidem. K.L
Vna est sponsa ecclesia ex angelis & hominibus. 143.C.D
Vnio diuinarum personarum declaratur. 175.F.G
Vnio perfecta nostri ad Deum quæ sit. 175.E.F
Vnio verbi cum homine est communio voluntatum, & consensus in charitate. Ibidem.F.G.H
Vnitatem animæ ad deum facit voluntatũ consensio, non confusio naturarum. Ibidem.G.H
Vnitas animorum necessaria. 23.E.F
Cessabit.
Vnitas bona, & vnitas peruersa, quæ sint. 51.H
Vnitas bonorum gemina. Ibidem.I
Vnitas dilectionis. 175.I
Vnitas diuina & vnitas, qua anima adhæret deo, non sunt eædem vnitates, prout amplissime probatur. Ibidem.G.H.I.& seq.
Vnitas duplex est. 51.G
Vnitatis & pacis turbatores culpantur. 145.C.D
Vnitas & trinitas personarum declaratur. 175.F.G
Vnitas fraternitatis summopere seruanda est. 145.C.D.E.F
Vnitatum octo differentiæ. 112.C.D
Vnum est necessarium, deducitur. 51.F.G
Vnum & vnus inter vnitates discriminant. 175. F.G
Vnus pereat melius, quàm vnitas. 212.I
Vniuersæ vię domini, misericordia & veritas. 77.H
Vnctio quadrifaria. 137.E
Vnguentis à sanctis mulieribus quare non est vnctus Iesus. 130.A
Vnge caput tuũ, quid significat. 23.H.I.K
Vngere non tantũ caput aut pedes domini, vere Christianum decet, sed & totũ corpus. 130.A
Vnguenta Christi, sapientia, iustitia, sanctificatio, redemptio. 137.G.H
Vnguentum contritionis bonũ est, quo vnguntur pedes domini: vnguentum deuotionis melius, quo vngitur caput: vnguẽtum pietatis optimum, quo totum vngitur corpus domini. 130.C.D
Vnguenta cõtritio, deuotio, pietas. 128.E.F &130.C.D
Vnguentum contritionis, est in peccatorũ recordatione. 128.E.F
Vnguentum deuotionis in beneficiorũ recordatione. Ibidem.G
Vnguentorum fragrantiam qui non sentit, aut putidus est, aut mortuus. 137.L.M
Vnguenta Mariarum euangelicarum, quæ fuerint. 128.E.& 114.A
Vnguentum pietatis in proximorum sublevatione. 130.C.D
Vnguentum pietatis preciosius est vnguentis contritionis & deuotionis. 114.A
Vnguenta quatuor sponsi, quatuorq; virtutes cardinales tractantur. 137.E.& per totum sermonem.
Vnguenta spiritualia, scilicet deuotionis, cõtritionis, pietatis, amplissime tractantur. 128.C.& per totum sermonem.
Vnguenta spiritualia sponsi alia, & alia sponsæ. 128.E.F
Vngit sponsus magis, aut minus iuxta varia vitæ merita. 133.G.H.I
Vnctæ sunt à Christo mulieres sanctæ, quæ ipsum vncturæ venerant. 179.D
Vnguentorum tria sunt genera. 113.E
Vnguenta tria sunt. 121.G
Vnguentum triplex sponsæ, contritionis, deuotionis, pietatis: primum pũgitiuum, secundum temperatiuum, tertium sanatiuum. 128.E.F
Vnctus venit Iesus, vt nos vngeret. 133.H
Vnctio quadrifaria. 137.K
Vocabulis tribus sponsę, amica, formosa, columba: prædicatio, oratio, & contemplatio designatur. 164.L
Vocatum est nomen Iesus, non impositum. 16.L.M
Vocari & reuocari vult Christus. 177.L.M
Vocabitur nomen eius admirabilis: exponitur. 108.C
Vocati sumus omnes hæreditatem domini possidere. 163.D. Christus, & 164.E
Vocationes tres sunt. 121.G
Vocẽ doctoris illius libenter audio, qui non sibi plausum, sed mihi planctum moueat. 166.C
Voci tuæ vocem virtutis dabis, si quod doces, feceris. ibidem.& 231.G
Vocis suauitatem, & aculei punctionem debet habere bubulcus arator. 120.A
Volunt omnes Deo frui, sed non ita imitari. 136.H
Voluntarium merito dicendum, quod in voluntate suscipientis est, & non necessariũ. 266.C
Voluntario qualis necessitas, si repugnet. 183.E.F
Voluntarius consensus aliud est, & aliud naturalis appetitus. 261.M. Enimuero.
Voluntatis corruptæ vniuersa perficiẽtis flagitia, ampla & vtilis descriptio. 103.M
Volũtatem Dei scrutari tutum & pium est, maiestatem vero, temerariũ & formidandum. 168.F.G
Voluntatem Dei non faciunt beati, sed ea potius fruuntur. 176.E
Voluntas Dei bona, beneplacens. Ibidem.& 259.H.I
Voluntas & opus quomodo differant. 16.C. Magna.& 205.L
Voluntatis hominis cum voluntate diuina vnio fit per cõsummationem iustitiæ, fortitudinis, temperantiæ & prudentiæ. 26. H.I.& per totum sermonem.
Voluntas hominis interueniente peccato, vim quandam & necessitatem patitur. 184.C.D.E
Voluntatis humanæ quatuor sunt genera, ficca, recta, beata, peruersa. 118.F
Voluntatem humanam, voci diuinæ obtemperare, quibusdam facile videtur. 103.K
Voluntas in bono mutata. 105.K
Volũtas inficit, memoria inficitur. 104.A.B
Volũtatis liberum arbitrium est discernere, quid liceat, probare, quid expediat, experiri, quid libeat. 262.I.K.L
Voluntas misera & infirma: quæ etsi libera, plerumque tamen, quod vult, facere nequit. 260.M. Quid inquis.
Voluntates mortificare. 75.K
Voluntas non est, vbi est necessitas. 262.B.C
Volũtas non cogitur, & propterea sola meretur vel demeretur. 183.E.& 262.D
Voluntas nostra diuinæ volũtati subiici debet. 93.D
Voluntas nostra quibus inhærere, & à quibus se cauere debeat. Ibidem.D.E
Voluntas, patientia, charitas, diuersos habent affectus, secundum quos diuersa sentiunt & loquuntur. 66.E
Voluntas peccato in deterius mutata necessitatem facit. 183.E
Voluntas an reputetur pro facto cum in bono, tum in malo, vbi factũ excludit necessitas. 16.B.C.& 205.L
De voluntate bona fac eleemosynam, si non potes de terrena substantia: & omnia mũda erunt tibi. 105.K
Voluntatis pessimæ conditiones. 104.M.& 105.A
Voluntas propria cesset, & infernus non erit. 35.C
Voluntas propria crudelissima. Ibidem.D
Voluntas propria est, quæ non est communis cũ Deo & hominibus, sed nostra tantum. 35.B.C
Voluntas propria fugienda est. 86.L
Voluntas propria mirabiliter inuehitur. 103.K
Voluntatis propriæ & corruptæ imago terribilis. 103.L.M. vtiliter.
Volũtas propria quid mali operatur, si prædominari permittatur. 86.L.M.
Voluntatis propriæ & proprij consilij lepra sordentes audiant quid spiritus dicat ecclesiis. 35.F.G
Voluntas propria grande malum est: qua fit vt bona nostra, bona nobis nõ sint. 176.C
Voluntatis propriæ, ridiculosa inuectio. 104.M.& 105.A.& 183.G
Voluntas rebellis & obstinata bonis admonitionibus deterior plerumque redditur. 104.M.& 105.A
Voluntas sic seruit peccato, quòd libere se sub illo tenet. 183.E.H. vtiliter.
Voluntas sola meretur retributionem. 266.M
Voluntas triplex, libera, mala, & bona. 263.E.F
Voluntatis via tria hominum genera vehuntur, seruus, mercenarius, filius. 111.G
Voluptatibus carnis adhærentes, impossibile est gaudio spiritali repleri. 38.B.C
Voluptati cedentes comedendo pinguia, in talium terra non est audita vox turturis. 166.C
Voluptuosi ciborum exquisitores arguuntur. 90.B.& 166.C.& 146.H
Voluptas corporis, malum: afflictio, bonũ. 2.G.H.& 15.A
Voluptatem fugere nos admonent authoritates sanctorum, & potissimũ quæ passus est Christus. 26.L.M.& sequentibus.
Votis suorum satisfacere nititur Ber. in sancti amoris arcanis reserandis. 178.L.M
Vox diuina auribus animæ insonãs, primum conturbat, terret, diiudicat: sed continuo

viuificat, liquefacit, calefacit, illuminat, mundat. 92.E.F
Vocem domini non esse sed nostram cognoscimus, si quæ nostra sunt, & nō quæ Iesu Christi quærimus. 103.C.Ecce
Vox sponsi Dei ad animam sibi deuotam loquentis, amor eius est. 164.K
Voces suas affectus habet. 172.D
Vox turturis, quæ sit, & quando cœperit audiri. 166.C.D
Vox operis, quàm oris validior. Ibidem.C
Sua vox vnumquemque manifestum facit & præsentem indicat. Ibidem.E.F
Vox vnius per omnium labia sonat, quanuis multi sint, quos gemere audias. Ibidem.
Vsus facit virtutes, non natura: tuum est autem abutendo facere vitia, aut bene vtendo virtutes. 254.M
Vtilis lectio, vtilis eruditio est: sed multo magis vnctio necessaria. 283.L.M
Ad vtilitatem ecclesiæ aliqua esse dispensanda, vbi necessitas exigit. 266.M.Vbi.
Vtile nobis est, vt non euacuetur meritum fidei, quòd Christus se subducat visui, dans locum virtuti. 179.H.I
Vtilitas verbi Dei. 92.D.E
Vtinam saperes & intelligeres cum thesauro pecuniæ thesaurum iræ pariter cumulari. 283.K
Vtinam saperent & intelligerēt &c. tria ibi nobis commendantur. 44.E
Vtinā in duodecim vnus hodie Petrus, vnus qui reliquerit omnia, vnus qui careret loculis inueniretur. 283.K
Vtuntur multi malè bonis ecclesiæ. 139.D. Timeant.
Vua expressa, vltra non fluit: secus vbera sponsæ. 128.B
Vulnera Christi foramina petræ. 167.H
Vulnerum Christi meditatione, nihil efficacius ad curāda cōscientiæ vulnera. 168.K
Vulnera Christi tutum peccatoribus refugium præbent. 167.H.& 168.B.C
Vulnera sua videri vult Christus, tanquam dux bonus signa. 167.M
Vulpecularum diuersa genera. 168.M.& per totum sermonem.
Vulpeculæ, seu vulpes paruulæ, subtiles dicuntur tentationes, quę facile agnosci nō possunt, nec ideo caueri, nisi à perfectis & exercitatis. 169.I.K
Vulpes sunt adulatores & detractores. Ibidem.C
Vulpes tentationes sunt, tentationes verò diuersæ, pro temporis diuersitate. Ibidem.G.H
Vulpium tria genera, adulatores, detractores, seductores &c. Ibidem.C

Z

ZEbedæi filij magna petentes, minus acceperunt. 149.M
Zelantes aliqui contra aliorum delicta tā impudenter, quàm inaniter æstuāt, seipsos tam insipienter, quàm inutiliter palpant. 3.E
Zelus charitatis à Deo immissus, signum est aduentus Dei ad animam. 174.B
Zelus Dei ad animam sibi dilectam, quantus sit. 160.M.& 161.A
Zelat Deus etiam apud spiritus malos humilium salutem. 134.C.D
Zelo feruentes esse debent animarum pastores. 180.D.E
Zelus indiscretus reprehenditur. 242.L. & 138.M
Zelum immittere, misericordiæ est: zelum intendere, iudicij. 174.A.B
Zelus iustitiæ, amor dilecti in affectibus pietatis. 156.B
Zelus pietatis suauiter ardet, efficaciter expiat. 174.A.B
Zelus prælatorum, qualis esse debeat. 138.L. Oportet.
Zelus sine discretione, importabilis est. Ibidem.M.& 139.A.
Zelaui super iniquos. Ibidem.E
Zelus, vini nomine designatur. 156.B.C

Indicis potiorum sententiarum in opera diui Bernardi primi Clareuallis abbatis Finis.

INDEX SINGVLORVM SERMONVM,
atque primo de aduentu domini.

HOdie fratres. Sermo.j. 1.A
Audiuimus suadentem. sermo.ij. 1.M
In aduentu domini. sermo.iij. 2.F
Dignum est fratres. sermo.iiij. 3.A
Diximus nuper. sermo.v. 3.G
Volo vos fratres. sermo.vj. 3.I
Si deuote. sermo.vij. 4.C

Feria.iiij. quatuor temporum super euangelium, Missus est.

Missus est. homilia.j. 4.E
Nouum quidem canticum. homilia.ij. 5.C
Libenter vbi mihi. homilia.iij. 6.K
Non est dubium. homilia.iiij. 7.M

In vigilia Natiuitatis domini.

Sonuit vox. sermo.j. 9.E
O Iuda & Hierusalem. sermo.ij. Ibidem.K
Hodie scietis. sermo.iij. 10.G
Hodiernum quidem sermonem. sermo.iiij. 11.F
Sanctificamini hodie. sermo.v. 12.C
Auditum audiuimus. sermo.vj. Ibidem.K

In die Natiuitatis domini.

Grandis quidem sermo. sermo.j. 13.K
Magna opera domini. sermo.ij. 14.E
Duo quædam rerum genera. sermo.iij. 14.L
Agnoscite. sermo.iiij. 15.E
Benedictus Deus. sermo.v. Ibidem.H

De festis sanctorum Stephani, Ioannis, & Innocentium.

Benedictus qui venit. sermo. 15.M

In circumcisione domini.

Postquam consummati sunt. sermo.j. 16.D
Postquam consummati sunt &c. Ab initio. sermo.ij. Ibidem.I
In circumcisione domini. sermo.iij. 17.A

In Epiphania domini.

Apparuit benignitas. sermo.j. 17.K
Tres apparitiones. sermo.ij. 18.H
Necessarium nobis videtur. sermo.iij. Ibidem.M
Populo duræ ceruicis. sermo.iiij. 19.G

Dominica.j. post Epiphaniam.

In lectione sancti euangelij. sermo.j. Ibidem.L
In operibus domini. sermo.ij. 20.C

In conuersione sancti Pauli.

Merito quidem. sermo.j. 21.A
Conuersus est hodie Paulus. sermo.ij. Ibidem.I

In festo Purificationis beatæ Mariæ.

Hodie templi dominum. sermo.j. Ibidem.L
Gratias redemptori. sermo.ij. 22.C
Purificationem beatæ Mariæ. sermo.iij. Ibidem.F

In septuagesima.

Magna mihi consolatio. sermo.j. 22.I
Immisit dominus. sermo.ij. 23.C

De quadragesima.

Hodie dilectissimi. sermo.j. Ibidem.F
Conuertimini ad me. sermo.ij. Ibidem.M
Rogo vos. sermo.iij. 24.F
Quia ieiunij. sermo.iiij. Ibidem.K
Charitas qua pro vobis. sermo.v. 25.B

De oratione dominicali in quadragesima.

Fiat voluntas tua. sermo.vj. 25.H
Obsecro vos. sermo.vij. Ibidem.M

De sancto Benedicto.

Conuenientibus vobis in vnum. sermo. 26.C

In Annunciatione beatæ Mariæ.

Vt inhabitet. sermo.j. 27.D
Considerare est fratres. sermo.ij. 28.F
Quam dies es. sermo.iij. Ibidem.L

Dominica in ramis palmarum.

Non sine causa. sermo.j. 29.I
Necesse est. sermo.ij. 30.B
Cum vniuersa. sermo.iij. 30.H

Feria quarta

Feria quarta hebdomadæ pœnosæ de passione domini.

Vigilate animo. sermo. 31.A

In cœna domini.

Hi sunt dies. sermo. 32.D

De resurrectione domini.

Vicit leo. sermo.j. 32.K
Accepimus ab apostolo. sermo.ij. 34.C
Sicut in corporum medicina. sermo.iij. 34.M
Omnia quæ de saluatore. sermo.iiij. 35.H

Dominica prima post Pascha.

Omne quod natum est. sermo.j. Ibidem.I
Ex epistola beati Ioannis. sermo.ij. 36.E

In Rogationibus.

Quis vestrum. sermo. Ibidem.I

De Ascensione domini.

Recumbentibus duodecim. sermo.ij. Ibidem.L
Solennitas ista. sermo.ij. 37.B
Hodie cœlorum dominus. sermo.iij. 37.H
Si natiuitatis. sermo.iiij. 38.D
Triplicem nobis. sermo.v. 39.E
Hodie sedenti in throno. sermo.vj. 39.G

In festo Pentecostes.

Celebremus dilectissimi. sermo.j. 40.H
Hodie dilectissimi. sermo.ij. 41.A
Quam libenter. sermo.iij. 41.I
De corpore Christi, Sedisti ad mensam. 321.M

In natiuitate sancti Ioannis Baptistæ.

Sit procul ab his. sermo.j. 42.D

In vigilia apostolorum Petri & Pauli.

In sanctorum vigiliis. sermo. 43.C

In die apostolorum Petri & Pauli.

Glorioſa nobis. sermo.j. 43.G
Sancti isti. sermo.ij. Ibidem.L
Merito fratres. sermo.iij. 44.G

De Dauid & Goliath.

Audiuimus ex libro regum. sermo. Ibidem.M

De euangelio septem panum.

Misereor super turbam. sermo.j. 45.F
Misericordias domini. sermo.ij. Ibidem.K
Scitis quid fecerim. sermo.iij. 46.B
Victoris vita, sermo.j. 46.H
Gaudete in domino, eiusdem. sermo.ij. Ibidem.M
Hodie misericordia. 47.F

In assumptione beatæ Mariæ.

Virgo hodie glorioſa. sermo.j. 48.E
Intrauit Iesus, &c. Opportune. sermo.ij. Ibidem.I
Intrauit Iesus, &c. Quid est. sermo.iij. 49.F
Tempus loquendi. sermo.iiij. 50.A
Intrauit Iesus. Quod dominus. sermo.v. 50.I
Aue gratia plena. sermo.vj. 51.L

Item de sancta Maria.

Signum magnum. sermo. Ibidem.M

In Natiuitate beatæ Mariæ.

Fœcundæ Mariæ virginis. sermo. 53.E

In solennitate sancti Michaelis.

Angelorum hodie. sermo.j. 54.L
Audistis fratres. sermo.ij. 55.E

In solennitate omnium sanctorum

Festiuitatem hodiernam sanctorum omnium. sermo.j. Ibidē.I
Quia sanctorum omnium. sermo.ij. 57.C
Aduertistis ni fallor. sermo.iij. 57.L
Cum de altari. sermo.iiij. 58.D
Festiua nobis. sermo.v. 58.M

De sancto Malachia episcopo.

De cœlo vobis hodie. sermo.j. 59.M
Religiosis fratribus. epistola. 60.I

De verbis Esaiæ: Vidi dominum sedentem super solium.

Vidi dominum. sermo.j. Ibidem.M
Plena erat. sermo.ij. 61.C
Non vobis arbitror. sermo.iij. Ibidem.H
Cum dixisset propheta. sermo.iiij. 62.A
Commendant nobis sacræ literæ. sermo.v. 62.D

De sancto Martino.

Puto sermonem. sermo. 63.E

De sancto Clemente.

Preciosa in conspectu domini. sermo. 64.L

In vigilia sancti Andreæ.

Sanctorum festa. sermo. 65.E

In die apostoli Andreæ.

Celebrantes hodie. sermo.j. 65.I
Beati Andreę. sermo.ij. 66.F
Item de sancto Andrea sermo. Et quietum studium. 341.C
In festo sancti Nicolai episcopi. sermo. Nicolaus iste. 342.C

In obitu Humberti monachi.

Humbertus famulus. sermo. 67.B

In dedicatione ecclesiæ.

Festiuitas hodierna. sermo.j. 67.L
Olim rex gloriosus. sermo.ij. 68.E
Domus hæc. sermo.iij. Ibidem.I
Votiuis laudibus. sermo.iiij. 69.B
Etiam hodie. sermo.v. Ibidem.I
Domestica nobis. sermo.vj. 70.H

Tituli sermonum in psalmum. Qui habitat.

Considero laborem. Præfatio in explanationem psalmi. Qui habitat. 70.K
Qui habitat. sermo.j. Ibidem.
Qui habitat. sermo.ij. 71.E
Deus meus. sermo.iij. Ibidem.H
Scapulis suis. sermo.iiij. 72.B
Scuto circundabit. sermo.v. 72.F
Solet in diuinis. sermo.vj. Ibidem.I
In spe viuimus. sermo.vij. 73.D
Breuius quidem. sermo.viij. 74.I
Etiam fratres hodie. sermo.ix. 75.K
Nec nostra est. sermo.x. 76.G
Scriptum est. sermo.xj. 77.B
Si meministis. sermo.xij. 78.C
Possumus hunc versum. sermo.xiij. 78.L
Agamus gratias fratres. sermo.xiiij. 79.E
Venite ad me. sermo.xv. 80.B
Clamauit ad me. sermo.xvj. 80.I
Bene nobiscum. sermo.xvij. 81.B

Tituli sermonum de diuersis.

De nimia quadam fallacia præsentis vitæ. Vera omnino. 81.K
De obedientia, patientia, & sapientia. Obsecro 82.H
De cantico Ezechiæ, Ego dixi. Viri. 82.C
De triplici cohærentia vinculorum, clauorum, & glutinorū. Non hic stamus. 84.B
De verbis Abachuc propheţ. Super custodiam meam stabo. Legimus. Ibidem.F
De cute, carne, & ossibus animæ. Beatus Dauid. 84.L
De verbis apostoli, Qui gloriatur. Qui gloriatur. 85.B
De diuersis affectionibus animæ, & diuersis nominibus secundum eas. Quod diuersis. 85.G
De verbis psalmi. Audiam quid loquitur. Inuisibilia. 86.C
De vita & quinque sensibus animæ. Magna est. 86.G
De duplici baptismo. Scitis fratres. Ibidem.L
De primordiis, mediis & nouissimis nostris. Fili memorare. 87.B
De triplici misericordia, & quatuor miserationibus. Miserere mei. 87.F
De septem donis spiritus sancti contra septem vitia. Sapientia vincit: Ibidem.I
De eo, quod scriptum est. Beatus qui inuenit sapientiam. Quid in hoc mundo. 88.B
De triplici genere bonorum, & vigilantia super cogitationibus. Et propensius. Ibidem.F
De triplici custodia, manus, linguæ & cordis. Omnes nobis. 89.A
De verbis apostoli. Non est regnum dei esca & potus. Non est regnum. 89.I
De eisdem verbis apostoli. Solet apostolus. 90.B
De verbis domini. Omnis qui se exaltat, humiliabitur. Omnis qui

nis qui se. Ibidem.G
De verbis libri sapientiæ. Iustum deduxit dominus per. Iustum deduxit. Ibidem.L
De quadruplici debito. In via estis. 91.A
De septem spiritibus. Magister gentium. Ibidem.K
De multiplici vtilitate verbi dei. Tenetis credo. 92.D
De quatuor modis orandi. Quatuor mihi. Ibidem.H
Quomodo voluntas nostra diuinæ voluntati tripliciter subiici debeat. Audistis nunc. 93.C
Contra pessimum vitium ingratitudinis. Magna est super. Ibidem.H
De eo, quod in Iob legitur. In sex tribulationibus liberabit te. Dignum valde. 94.D
De diligendo deo. Nolite diligere. 94.L
De ligno, fœno & stipula. Nusq̃ est securitas. 95.C
De triplici genere cogitationum. Admonet nos. Ibidem.E
De triplici iudicio, videlicet proprio, humano, & diuino. Sic nos existimet. 95.H
De verbis psalmi. Quis ascendet. Ibidem.M
De verbis Origenis. Nocere possunt. 96.H
Parabola de filio regis. Rex diues. 97.C
De tribus ordinibus ecclesiæ ad patres in capitulo factis. Hoc mare. 97.L

Sermones exhortatorij ad fratres.

De eo quod nuperrime. sermo. j. 98.E
Hæc est generatio. sermo. ij. Ibidem.I
Pauperes quidem videntur. sermo. iij. 99.E
Labor iste fratres. sermo. iiij. Ibidem.H

Exhortatio ad milites templi complectens xiij. capitula.

Nouum militiæ genus. 99.M

Sermo exhortatorius ad clericos. xxxj. continens capitula.

Ad audiendum. 102.M

Eiusdem Bernardi parui sermones, numero. lxvj, quorum primus incipit.

Beata illa & sempiterna. 106.K

De donis spiritus sancti sermo continens septẽ capitula: quorum primum incipit.

Prima gratia. 116.C

Deinde plures morales & vtiles sententiæ eiusdẽ Bernardi, numero. ccxij. quarum prima incipit.

Factus est, in pace. 116.K

Insuper eiusdem Bernardi sermones super Cãtica canticorum numero. lxxxvj. quorũ primus incipit.

Vobis fratres. 123.A

Postmodum epistolæ eius numero. cccl j. quarum prima incipit.

Satis & pluſq̃ satis. 187.B
Cum aliis operibus & tractatibus superius in primo huius voluminis folio numeratis.

FINIS.

INDEX EPISTOLARVM DIVI *Bernardi, ad ordinem alphabeticum dispositus.*

ABbati Alpensi nomine Garino. Reuerendo patri. 240.D
Abbati Aquisinti. Aluiso abbati. 202
Abbati Aremarẽ, ꝓ monacho fugitiuo. Lator. 245.
Eidem & monachis suis. Venerabili. 246.
Abbati Valernen. Bucardo. Ignitum. 221.
Abbati Belliloci Odoni. Fratri. 251.
Abbati Boneuallis Carnoten. Arnoldo. Suscepimus. 246.
Abbas Casemarij Bernardo. Dilecto. 249.
Abbatibus Cistercio congregatis. In multa. 221.
Abbati Cluniacen. Domino & patri. Ibidem.
Eidem. Domino Petro. 221
Eidem. Quam nolim. Ibidem.
Eidem. Ita ne. 234
Eidem. Quid facis. 241
Eidem. Domino & patri. 246
Eidem. Filius vester. 242
Abbas Cluniacen. Petrus ad Bernardum. Forti. 241
Abbati cuidam nomine Bernardo. Dilecto patri. 249
Abbati cuidam. Super fratre. 212
Abbati de Buzeyo. Filio charissimo. 235
Abbati de Claraualle. Recte. 243
Abbati de Castellione Balduino. Et in hoc. 250
Abbati de Cella. Vnde mihi. 245
Abbati de Dunis. Fratri & amico. 250
Eidem. Amantissimo. Ibidem.
Abbati de Præmonstrato. Audiui. 239
Abbati Eboracen. Consilium. 211
Abbati Fontanen. Ricardo & sociis eius. Quanta. 211
Abbati Fusniacen. Ramaldo. Dilectissimo. 204
Eidem. Plangis. Ibidem.
Eidem. Sperabam. 204
Abbati. G. Domino. G. abbati. 251
Abbati Igniaci Humberto. Parcat. 220
Abbati Lescien. Venerabili patri. 249
Abbati Lucæ. Bonum nobis. 208
Abbati monasterij Reatini Balduino. Epistola quam. 231
Abbati Molismen. Guidoni. Quanto. 208
Abbati Morimundi Arnoldo. Domino abbati. 189
Abbati Pontiniaci. Dilectissimo. 196
Abbati Pultarien. Artaudo. Quicquid. 204
Eidem. Vnde placuit. Ibidem.
Abbati Pultarien. Gerardo. Scripsisse. 208
Abbati Rualeno. Satis superq̃. 241
Abbati sancti Albani. Et si facie. 231
Abbati sancti Bertini Leonio. Dilecto. 248
Eidem. Amico. 250
Abbati sancti Dionysij Suggerio. Exiit. 207
Eidem. Charissimo. 241
Abbati sancti Michaelis Lelberto. Patri. 247
Abbati sancti Ioannis Carnoten. Ad ea de quibus. 208
Abbati sancti Nicasij Remen. Quanto tibi. 196
Abbati sancti Nicolai Simoni. Persecutionem. 208
Eidem. Prouide. Ibidem
Abbati sancti Stephani Diuionen. Herberto. Si frater. 335
Abbati sancti Theodorici Gaufrido. Primo. 203
Abbati sancti Theodorici Guillelmo. Quòd me. 208
Eidem. Si nemo. 209
Eidem. Frater. Ibidem.
Abbatibus Suessioni congregatis. Reuerendis. 210
Abbati Trecen. Vv. Amico. 251
Abbati Trium fontium Guidoni. Pœnitet me. 242
Eidem. Vnde te. 203
Eidem. Considerans. Ibidem.
Abbatissæ Faberniacen. Bernardus. 251
Actio causæ Lingonen. ecclesiæ ad Innocẽtium papam. Dum adhuc. 223
Alberoni primicerio Metensi. Honorabili. 195
Alberto incluso. Frater Bernardus. 251
Andreæ auunculo suo. Literæ tuæ. 244
Alexandro Lincolien. Viro. 202
Archiepiscopo Eboracen. Splendor. 211
Archiepiscopo Hybernien. Malachiæ. Venerabili. 247
Eidem. Malachiæ. Ibidem.
Eidem. Amantissimo. Ibidem.
Archiepiscopo Luciden. Estkilo. Amantissimo. Ibidem.
Archiepiscopo Lugdunen. Humbaldo. Reuerendissimo. 194
Archiepiscopo Maguntinen. Venerabili. 248
Archiepiscopo Rothomagen. Hugoni. Si diei. 195
Archiepiscopo Senonen. Henrico. Domino. 197
Eidem. Prioris. 200
Eidem. Videtis. Ibidem.
Eidem. Pro multis. 226
Archiepiscopus Turonen. Hildebertus ad Bernardum. Balsamum. 216

Archiepiscopo

Archiepiscopo Turonen. Hildeberto. Bonus homo. 217
Eidem. Magno. Ibidem.
Ardutioni Gebenæ electo. Credimus. 195
Eidem iam episcopo. Præbet. Ibidem.
BEatrici nobili. Miror tuæ. 216
Bernardo de Portis. Petis instanter. 222
Eidem. Dissimulare. Ibidem
Bernardi Syluestris epistola. Gratioso. 343
Bernardo priori Portarum. Reuerendissimis. 239
Brunoni Colonien. Domino. 190
Eidem. Quæris à me. 192
Eidem. Dignationis. Ibidem.
Eidem. Horrendum. Ibidem.
CAnonicis Lugdunensibus. Inter ecclesias. 224
Canonicis quibusdam regularibus. Exhortatio. 189
Cartusiensibus & Guigoni priori. Inter patres. 192
Eisdem. Amantissimo. 193
Celestino papæ. Oportet. 235
Clareuallensibus suis. Charissimis. 220
Eisdem. Tristis est. Ibidem.
Clero Mediolanen. Benedicti. 219
Clero Senonen. Destituti. 231
Comiti Angolismensi Angleberto pro fratribus de Brixia. Nolite. 245
Comitissæ Blesensi. Siquando. Ibidem.
Comiti Campaniæ Theobaldo. Laudabili. 196
Eidem. Pio principi. Ibidem.
Eidem. Cum multa. 197
Eidem. Timeo vos. Ibidem.
Eidem. Scitis quia. 242
Eidem duo vobis. 197
Comiti Henrico. Abbas. 243
Comiti Pictauen. ex persona ducis Burgundiæ. Guillermo. 218
Eidem. In eo animo. Ibidem.
Comiti sancti Egidij Hildefonso. Quanta. 237
Conrado duci. Omnis. 211
Conrado regi Romanorum. Scripta vestra. 226
Eidem. Nec dulcius. 238
Cuidam amico suo. Et si facie. 212
Cuidam alteri. De Maccabæis. Quòd per fratrem. 211
Cuidam, qui ausus est nouitiũ dehortari. Et si ignotus. 244
Cuidam. Fratrem. 212
DVci & ducissæ Lothoringiæ. Duci. 216
Ducissæ Burgundiæ. Vestræ dignationis. 216
Ducissæ Lothoringiæ. Gratias agimus. Ibidem.
EPiscopo Andegauen. Vlgerio. Lachrymas. 231
Episcopis Aquitaniæ. Dominis & patribus. 217
Episcopo Atrebaten. Aluiso. Venerabili patri. 249
Episcopo Carnoten. Gaufrido. Fidelissimo. 201
Eidem. Quod ad me. Ibidem.
Eidem. Sicut is. 202
Episcopo Cathalaunen. Ebalo. Domino Ebalo. Ibidem.
Episcopo Constantien. pro Arnoldo de Brixia. Si sciret. 230.
Episcopo cuidam. Si minus. 212
Episcopis & cardinalibus Romanis. Vos scitis. 223
Eisdem de eodem. Dominis & patribus. 226
Episcopo & clero Spiren. Domino & patri. 248
Episcopo & clero Trecen. Legimus. 231
Episcopo Hostien. Dominus abbas. 244
Eidem pro Iordano cardinali. Pertransiit. Ibidem.
Eidem pro episcopo Cenomanen. Adest episcopus. 245
Eidẽ de electione abbatis de Tribus fontibus. Væ mundo. Ibidem.
Eidem. Festine ista. 246
Episcopo Laudunen. Vestri sumus. 242
Episcopo Lausennen. Guidoni. Manum vestram. 195
Episcopo Lincolien. Alexandro. Viro honorabili. 202
Episcopo Lingonen. Guilenco. Domino suo. 202
Eidem. Pro ecclesia. Ibidem.
Episcopo Lundonien. Gilberto. Longe satis. 195
Episcopo Metensi. Stephano. 195
Episcopo Noviomensi Balduino. Domino Balduino. 250
Episcopo Papiensi Petro. Si semen. 299
Eidem. Si tristia. Ibidem.
Episcopo Prænestinensi Stephano. Loquitur. 234
Episcopis & cardinalibus Romanæ curiæ contra Petrum Abailardum. Dominis & patribus. 226
Episcopis quatuor curiæ Romanæ. Quantum. 233
Eisdem. Vobis audeo. 235
Eisdem. Si vera. Ibidem. Eisdem. Ad hoc. Ibidem.
Episcopo Rofrensi. Durè. 231
Episcopis Senonis conuocandis contra Petrum Abailardum. Exiit sermo. 226
Episcopo Suessionẽsi Iosleno & Suggerio abbati sancti Dionysij. Scripseram. 233. Eidem. Minime. 234
Eidem. Pro pace laborauimus. 234
Eidem. Semper. Ibidem.
Episcopo Trecen. Attoni. Pauperi episcopo. 194
Episcopis tribus curiæ Romanæ. Ad hoc. 235
Episcopo Tulen. Ricuino. Reuerendo. 202
Episcopo Viridunen. Henrico. Domino. Ibidem.
Eidem. Super his. Ibidem.
Episcopo Vvintonen. Henrico. Viro. 211
Ermangardi quoudam comitissæ Britanniæ. Dilectę. 216
Eidem. Recepi. Ibidem.
Eugenio papæ. Amantissimo. 236
Eidem pro intruso Eboracen. Importunus. 236
Eidem pro eodem. Quàm cupio. 237
Eidem pro episcopo Aurelianen. Ita quæso. 238
Eidem pro eodem. Tempus est. 238
Eidem pro Remensi archiepiscopo. Amãtissimo. Ibidem.
Eidem pro domino Saginen. Non est mihi. Ibidem.
Eidem pro Valentino electo. Si rebus. 239
Eidem. Amantissimo. Ibidem.
Eidem pro Eboracen. Sæuit. Ibidem.
Eidem pro itinere Hierosolymitano. Non est leue. 240
Eidem pro fratre Philippo. Est negocium 241
Eidem pro abbate Caziacen. Porrexeram. 241
Eidem pro abbate Rualeno. In veritate. 241
Eidem pro eodem. Et si quid. Ibidem.
Eidem pro quodam paupere abbate. Vnus. 241
Eidem pro monachis Mozouensibus. Nõ possum. Ibidem.
Eidem pro fratribus de Corona. Alij vereantur. Ibidem.
Eidem. Serpens. 242
Eidem. Qui tentant. Ibidem.
Eidem. Amantissimo. Ibidem.
Eidem pro electione Altissiodoren. Cum primum. 242
Eidem pro obitu episcopi Altissiodoren. Adhuc. Ibidem.
Eidem pro domino Cluniacen. Stultum. 243
Eidem pro episcopo Beluacen. Petitiones. Ibidem.
Eidem pro Altissiodoren. negocio. Bene facitis. 243
Eidem pro Gigniacensibus. Apud. Ibidem.
Eidem pro Remensi archiepiscopo. Dominus. Ibidem.
Eidem pro Odone abbate sancti Dionysij pro ecclesia. 244
Eidem pro eodem. Si susurrationes. Ibidem.
Eidem pro ecclesia sancti Eugendi. Sancti Eugendi. Ibidẽ.
Eidem pro episcopo Cenomanen. Adest episcopus. 245
Eidem de Nicolao. Nicolaus ille. 245
Eidem pro episcopo Beluacen. Filius vester. Ibidem.
Eustachio occupatori Valentinæ sedis. Viro illustri. 226
FAlconi & Guidoni. Plaga vt. 223
Eidem. Scripsimus. 224
Fulconi Lingonensi puero. Bonæ indolis. 188
Fratribus de sancto Anastasio. Dilectissimis. 247
Fratribus Hybernien. sibus in obitu Malachiæ, Religiosis, inter sermones. 60
GAltero de Caluo monte. Sæpe. 212
G. cancellario. Prædecessor. 249
Gaufrido de Loratorio. Odor in flore. 217
Gaufrido de Perona & eius sociis. Dilectis. 214
Et ad eiusdem parentes consolatoria. Si filium. 215
Gaufrido Lexouien. Doleo. 215
G. diacono & cardinali. Domino & amico. 250

Godefrido

Godefrido priori Clareuallis postea episcopo Lingonen. Fratri Godefrido. 247
Guidoni de Castello, qui postea papa Celestinus. Venerabili domino. 230
Guidoni legato. Arnoldus. 230

HAymerico cancellario. Viro illustri. 194
Eidem. Viro illustri. Ibidem.
Eidem. Viro illustri. 201
Eidem. Amicus vester. Ibidem.
Eidem. Pro multis. Ibidem.
Eidem. Volo. 222
Eidem. Speciali. 222
Eidem. Domino. Ibidem.
Eidem. Frequentem. Ibidem.
Eidem. Si verbis. 226
Eidem. Viro illustri. 201
Henrico archidiacono. Dilecto. 250
Henrico cardinali. Sic tibi. 245
Henrico comiti. Abbas. 243
Henrico Murdach. Dilecto. 213
Henrico regi Anglorum. Henrico. 211
Eidem. Henrico. 220
Honorio papæ. Summo. 193
Eidem. Summo. Ibidem.
Eidem. Summo. 200
Eidem. Tristissimæ. Ibidem.
Eidem. Summo. 201
Eidem. Oportebat. Ibidem.
Hugoni comiti Campaniæ, militi templi facto. Si causa. 195.
Hugoni de sancto victore. Si tibi. 204
Hugoni Farsito. Charissimo. 196
Eidem. Dilectissimo. Ibidem.
Hugoni nouicio & post Boneuallen. Abbati. Charissimo in Christo. 251

IAnuensibus. Ianuensibus. 218
Imperatrici Romanorum. In reconciliatione. 219
Innocentio papæ. Sanitas. 221
Eidem pro Trecen. episcopo. Insolentia. Ibidem.
Eidem pro Bernardo de Portis. Dilectum. 222
Eidem pro clericis Aurelianen. Vsquequo. Ibidem.
Eidem super interfectione prioris sancti Victoris. Amantissimo. Ibidem.
Eidem pro episcopo Parisien. Piissimo. 222
Eidem pro eodem. Vox sanguinis. Ibidem.
Eidem vnde supra. Iterum. 223
Eidem vnde supra. Clementissime. Ibidem.
Eidem vnde supra. Dignatio. 224
Eidem pro Falcone Lugdunen. archiepiscopo. Qui in aliorum. Ibidem.
Eidem pro Godefrido Lingonen. episcopo. Inter crebra. Ibidem.
Eidem pro Alberone Treueren. archiepiscopo. Voluntas. 225
Eidem pro eodem. Nunquid. Ibidem.
Eidem pro eodem. Amantissimo. Ibidem.
Eidem pro eodem. Quomodo. Ibidem.
Eidem pro eodem. Iterum. Ibidem.
Eidem. Fratrem. 226
Eidem de hæresibus Abailardi. Amantissimo. Ibidem.
Eidem contra quædam capitula prædictarum hæresum. Amantissimo. 227
Eiusdem Innocentij rescriptum contra prædictas hæreses. Innocentius. 230
Eidem Innocentio pro domino Remensi. Reuerendissimo. 229
Eidem. In causæ. 230
Eidem. Vsquequo. 231
Eidem. Dominus Cantuarien. 232
Eidem. Dominum Sampsonem Remensem. Ibidem.
Eidem. Vir illustris. Ibidem.
Eidem. Quis mihi. Ibidem.
Eidem. Si cura. Ibidem.
Eidem pro comite Radulpho & eius vxore. Scriptum. Ibidem.
Eidem tribulatio. 232
Eidem excusatoria, sed & vltima. Domino. Ibidem.
Eidem. Amantissimo. 247
Eidem. Amantissimo. 249
Eidem. Amantissimo. Ibidem.
Eidem. Amantissimo. 249
Eidem. Iuuenis. Ibidem.
Eidem. Scribo vobis. 232
Ioanni cardinali Cremen. Dilectionem. 223
Iuoni cardinali. Dilectissimo. 230

LAmbertum fugitiuum remittit Bernardus ad propriũ monasterium. Fratrem. 212
Legatis apostolicis pro episcopo Maguntino. Dominis. 245
Lothario imperatori. Lothario. 220
Eidem. Miror. Ibidem.
Ludouico regi Francorum. Eximio. 200
Eidem. Libenter. 233
Eidem. Scit deus. Ibidem.
Eidem. Ludouico. 234
Eidem. Volui ego. 243
Eidem. Ludouico. 240
Ludouico iuniori regi francorum. Si totus. 224
Eidem. Si homo. 245
Eidem pro ipsius infirmitate solicito. In literis. Ibidem.

MAccabæorum, cur festum celebratur. Queris. 246.
Et correspondet epistolæ nonagesimęoctauæ.
Matthæo legato. Fuit quidam. 194
Mathildi reginæ Anglorum. Illustrissimæ. 251
Mediolanensibus. Suis. 219
Monacho Adæ. Tua mihi. 190
Eidem. Si maneres. Ibidem.
Monacho Alardo. Dilecto filio. 249
Monacho Drogoni. Quam non. 196
Monachis Alpensibus. Bonus pater. 220
Monachis de Tribus fontibus. Quòd nondum. 204
Monachis ecclesiæ sancti Bertini. Dilectissimo. 250
Eidem. Vniuersis. Ibidem.
Monachis Flauiacen. Domino. H. 203
Eisdem. Modestiæ. Ibidem.

NOuiciis apud Mediolanum conuersis. Charissimis. 219.

OGerio canonico regulari. Totis. 209. Eidẽ. Omitto. 210.
Eidem. Indignaris. Ibidem.
Eidem. Breues. 210

PArentibus Heliæ monachi. Sola. 215
Patriarchæ Hierosolymorum. Patriarchalibus. 225
Petro Bizuntinensi. Peregrinationem. 230
Petro diacono cardinali. Domino venerabili. 194
Eidem. Cum totum. Ibidem.
Eidem. Tempus est. Ibidem.
Petro presbytero cardinali. Charissimo domino. 194
Philippo ecclesiæ Turonen. electo. Doleo. 221
Pisanis. Pisanis nostris. 219

REginæ Hierosolymorum. Audierunt. 231
Eidem. Dilectæ. 244
Roberto nepoti suo. Satis. 187
Rogerio regi Siciliæ. Longe. 232
Eidem. Si me queritis. Ibidem.
Eidem. Habetis. Ibidem.
Rolando cardinali & cancellario. Domino. 249
Romanæ curiæ. Dominis & patribus episcopis. 236
Romanæ curiæ quando abbas sancti Anastasij electus fuit in papam Eugenium. Dominis & patribus reuerendis cardinalibus. Ibidem.
Romano, Romanæ curiæ subdiacono. Bernardus. 213
Romanis discedentibus ab Eugenio. Nobilibus. 237
Rorgoni de Abbatis villa. Viro. 251

SAnctimoniali cuidam. Magnum. 215
Sanctimoniali de monasterio beatæ Mariæ Trecensis. Relatum. 216
Santiæ sorori imperatoris Hispaniæ. Quod factum. 245
Simoni filio Castellani Cameracen. Cognoscens. 226
Situatio Clareuallis. Si situm Clareuallis. 342
Sophiæ virgini. Bernardus. 215

THolosanis post reditum suum. In aduentu. 237
Thomæ de sancto Audomaro. Charissimo. 214
Thomæ præposito de Beruerla. Thomæ. 213

VNiuersis ciuibus mediolanen. Vt ex. 219
Vvillelmo cuidam. Nuncium. 212

FINIS.

INDEX QVATERNIONVM.

a b c d e Omnes quaterniones præter e ternionem.
a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z.
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V.
A A B B C C D D E E F F G G H H I I K K L L M M.
aaa bbb ccc ddd.
Omnes sunt quaterniones præter ddd quinternionem.

FRATER FRANCISCVS MAVroy Clareuallensis, ad lectorem epigramma.

MYstica de sanctis excerpere sensa libellis,
Qui cupis, & sẽsus noscere præcipuos:
Quos sacra consueuit scriptura tenere secretos,
Nec nisi diuinis enucleare uiris:
Huc tentans celeri uelox accurrere gressu,
Comperies subito talia quæque tibi.
Si quoque de clara dubitans uirtute, moueris
Vt tete solides: en tibi consilium.
Consule Bernardum. Bernardus, quæ dubitasti
Certa tibi tradit, si sua scripta legis.
Nam latebrosa nimis, & quæ fuscata uidentur,
Aut digesta minus, clarificare solet.
Hunc tibi præstituas certis quandoque diebus
Optime uoluendum: tunc tibi proficies.
Quicquid enim dicas: est is, cui nemo secundus
Vita, doctrina, relligione, modo.
Eloquio pollet, pollet pietate, sagaci
Non minus ingenio, simplicitate magis.
Fœlices nimium, quos sancti corpus honorat
Clareuallenses, si bene perspiciant.
Illicquæ tractas spirante uolumina sancto
Numina conflauit maximus ille pater.
Hos tu præseruans duris Bernarde periclis
Fac uera maneant relligione uiri
Fac nullæ moueant horum præcordia lites,
Omnia corrumpat iurgia, uerus amor.
Fac sua contineant cum casta corpora mente:
Contemnantque leues orbis inanis opes.
Ad te iam rediens ô lector, quæsò sequenti
Nostra non segnis credito consilio:
Bernardum crebro legites: semperque profunda
Mente notes sancti dogmata sancta uiri.

EPIGRAMMA AD LIBRVM.

INunc, & tandem totum Bernarde per orbem
Protinus exilias: ne tua fama cadat.
Diuinasque tuis sermonibus exprime leges:
Crimina fac homines deseruisse nelint.
Vade precor, cunctis Bernarde legare suauis:
Flecte ad uirtutes pectora dura pias.
Tu quemcunque iuuat sanctos cognoscere patres:
Bernardum relegas inclyta scripta colens.
Frigida iamdudum feruescet amore uoluntas:
Et mens doctrinæ dulcia mella feret.

EPIGRAMMA IOANNIS EGIDII Nucerien. ad librum.

IPede præcipiti totum Bernarde per orbem.
Horret adire tuos lingua canina libros.
Hæc tua magnificas monumenta ferantur in urbes
Ne pereat turpi candida fama situ.
Postulat hoc grauium prudentia clara uirorum:
Quos trahit ad superos mens, generosa lares.

חָסֹן יְשׁוּעֹת חָכְמֹת וְדָעַת
יִרְאַת יְהוָה הִיא אוֹצָרוֹ

Esaiæ, Cap. לג.

מוּכְסָיא לְמִנְדַּע מַיְנִי
אִיתְזַקְפַת לָא אִיכוֹל לָהּ

Dauid, Psalmo, קלט,

Diui Bernardi Claræuallensis

COENOBII ABBATIS PRIMI
Sermonum opus.

De aduentu domini, & sex circunstantiis eius Sermo primus.

HODIE FRATRES CElebramus aduentus initiũ: cuius vtique sicut & cæterarum solẽnitatum nomen quidem celebre satis, & notum mundo, sed ratio nominis fortè non ita. Infœlices enim filij Adam, omissis veris & salutaribus studiis: caduca potius & transitoria quærũt. Quibus assimilabimus homines generationis huius: aut quibus comparabimus illos quos videmus à terrenis & corporalibus consolationibus auelli separarique non posse? Profecto similes sunt his, qui submersi periclitantur in aquis. Nimirum videas eos tenentes tenere: nec vlla ratione deferere quod primum occurrerit manibus, quicquid sit illud: licet tale sit aliquid quod omnino prodesse nõ possit: vt sunt radices herbarum, cæteraque similia. Nam & si qui ad eos fortè veniant vt subueniant, nonnunquam solent apprehensos inuoluere secum: adeo vt iam nec sibi, nec illis auxilium ferre præualeant. Sic pereunt in hoc mari magno & spacioso: sic pereunt miseri, dum peritura sectantes omittunt solida: quibus apprehensis emergere & saluare possent animas suas. Neque enim de vanitate sed de veritate dicitur: Cognoscetis eam & liberabit vos. Vos igitur fratres quibus tan quam paruulis reuelat deus, quæ abscondita sunt à sapientibus & prudentibus, circa ea quæ verè salutaria sunt sedula cogitatione versamini, & diligenter pensate rationem aduentus huius, quærentes nimirum quis sit qui veniat, vnde, quo, ad quid, quando, & qua. Laudabilis sine dubio curiositas ista est & salubris: neque enim tam deuote ecclesia vniuersa præsentem celebraret aduentum: nisi lateret in eo magnum aliquod sacramentum. Primo igitur loco cum apostolo stupente & admirante, intuemini & vos quantus sit iste qui ingreditur: ipse enim est secundum Gabrielis testimonium altissimi filius, ac proinde coaltissimus ipse. Neque enim fas est dei filium degenerem suspicari: sed æqualis fateri necesse est altitudinis & eiusdem penitus dignitatis. Nam & filios principum principes, & filios regum reges esse quis nesciat? Verũtamẽ quid sibi vult quod è tribus personis quas in summa trinitate credimus, confitemur, & adoramus, non pater, non spiritus sanctus aduenit, sed filius? Minime quidem ego id factum arbitror sine causa. Sed quis cognouit sensum domini: aut quis consiliarius eius fuit? Neque enim sine altissimo trinitatis consilio factum est vt filius aduenire. Et si consideramus exilij nostri causam: fortassis aduertere possumus vel ex parte, quàm congruum fuerit à filio nos maxime liberari. Lucifer enim ille qui mane oriebatur, pro eo quòd altissimi similitudinem vsurpare tentauit: & rapinam arbitratus est esse se æqualem deo (quod vtique filij est) precipitatus ilico corruit, quoniam zelauit pro filio pater & opere dixisse videtur. Mihi vindictam & ego retribuam. Continuo videbam Sathanam tanquam fulgur cadentem de cœlo. Quid tu igitur superbis terra & cinis? Si superbientibus angelis deus nõ pepercit: quanto magis tibi putredo & vermis? Nihil ille fecit, nihil operatus est, tantum cogitauit superbiam, & in momento, in ictu oculi irreparabiliter præcipitatus est: quia iuxta euangelistam. In veritate non stetit. Fugite superbiã fratres mei (quæso) multũ fugite. Initium omnis peccati superbia: quæ tam veloci ter ipsum quoque syderibus cunctis clarius micantem æterna caligine obtenebrauit Luciferum: quę non modo angelum, sed angelorum primum in diabolum cõmutauit. Vnde & protinus inuidens homini, quam conceperat in semetipso, in eo peperit iniquitatem: suadẽs vt lignum vetitum gustans fieret sicut deus, sciens bonum & malum. Quid enim polliceris, quid promittis miser: cum filius altissimi scientiæ clauem habeat: imo & ipse sit clauis Dauid, qui claudit & nemo aperit? In eo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi: tu ne eos vt homini præstes, inique fraberis? Videtis quia vere iuxta domini sententiã: mendax iste est, & pater eius. Nam & mendax fuit dicens. Similis ero altissimo, & mendacij pater: cum in hominem quoque venena tum suæ falsitatis seminarium effudit, dicens. Eritis sicut dij. Tu quoque ô homo, si vides furem curris cum eo? Audistis fratres quid hac nocte lectum est in Esaia dicente domino.

Principes tui infideles: vel (vt alia translatio habet inobedientes) socij furum. Reuera enim principes nostri Adam & Eua principia nostræ propaginis, inobedictes & socij furum: qui quod filij dei est, serpentis imo diaboli per serpentem cõ filio subripere tẽtant. Nec dissimulat iniuriam filij pater (pater enim diligit filium) sed continuo & in ipsum hominem vindictam retribuit, & aggrauat super nos manum suam. Omnes enim in Adam peccauimus, & in eo sententiam damnationis accepimus omnes. Quid agat filius vides pro se zelare patrem: & nulli penitus parcere creaturæ? Ecce, inquit, occasione mei creaturas suas pater amittit, altitudinem meam primus angelus affectauit, & populum qui sibi crederet habuit: sed continuo patris zelus grauiter vindicauit in illum, percutiens eum pariter cum omnibus suis plaga incurabili, castigatione crudeli. Sciẽtiam quoque quæ nihilominus mea est, surripere homo voluit: & ne illi quidem misertus est, nec pepercit oculus eius. Nunquid de bobus cura est deo? Duas tantũ fecerat nobiles creaturas rationis participes, capaces beatitudinis, angelum videlicet atq; hominem: sed ecce propter me angelos perdidit multos, homines vniuersos. Ergo vt sciant quia & ego diligo patrem: per me recipiat quos quodam modo propter me amisisse videtur. Si propter me tempestas hæc orta est (ait Ionas) tollite me: & mittite in mare. Omnes inuident mihi. Ecce venio & talem eis exhibeo memetipsum: vt quisquis inuidere voluerit: quisquis gestierit imitari, fiat ei æmulatio ista in bonum. Noui tamen in affectum maliciæ & nequitiæ transisse angelos desertores, nec ex ignorantia aliqua seu infirmitate: peccasse, ideoque perire necesse est pœnitere nolentes. Patris enim amor, & honor regis iudicium diligit. Propter hoc enĩ & ipse creauit homines ab initio: qui supplerent locum illum, & ruinas Hierusalem restaurarent. Sciebat enim nullam angelis patere redeundi viam. Nempe nouit superbiam Moab quod superbus est valde: & superbia eius pœnitentiæ remedium non admittit, ac per hoc nec veniæ. At vero hominis vice nullam postea condidit creaturam, innuens ex hoc ipso redimendum adhuc hominem: quippe quem supplantauit aliena malicia: ideoque prodesse ei potest charitas aliena. Ita domine obsecro, complaceat tibi vt eruas me: quoniam ego infirmus sum. Quoniam de terra mea furtim sublatus sum: & hic innocẽs in lacum missus sum. Non penitus quidem innocens: sed quantum ad eum qui me seduxit innocens aliquatenus. Mendacium mihi persuasum est domine: veniat veritas vt possit falsitas deprehendi, & cognoscam veritatem, & veritas liberabit me: si tamen deprehensæ falsitati penitus renunciauero: & cognitæ adhæsero veritati. Alioquin non humana erit tentatio, nec humanum peccatum: sed obstinatio diabolica. Nam perseuerare in malo diabolicum est: & digni sunt perire cum illo quicunque in similitudinem eius permanent in peccato. Ecce fratres auditis quis sit qui veniat: considerate iam vnde veniat, & quo. Venit vtique de corde dei patris in vterum virginis matris: venit à summo cœlo, in inferiores partes terræ. Quid ergò? Nonne & nobis in terra est conuersandum? Est, si tamen in ea

G perſtitit ille. Vbi enim bene erit ſine illo, aut vbi male eſſe
Pſal.77. poterit cum illo? Quid mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſu
per terram? Deus cordis mei, & pars mea deus in æternum.
Pſal.22. Nam & ſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo
mala, ſi tamen tu mecum es. Nunc autem vt video & ad ter-
ras, & ad ipſum quoque deſcendis infernum: non tanquam vin
ctus, ſed tanquam inter mortuos liber: ſicut lux quæ in tene-
bris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Vnde nec
relinquitur anima in inferno, nec ſanctum corpus in terra vi-
det corruptionem. Chriſtus enim qui deſcendit, ipſe eſt &
qui aſcendit vt adimpleret omnia, de quo ſcriptum eſt. Qui
Actu.10. pertranſiit benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos à dia-
Pſal.18. bolo. Et alibi. Exultauit vt gigas ad currendam viam, à ſum-
mo cœlo egreſſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum e-
Colo.3. ius. Merito proinde clamat apoſtolus dicēs: Quę ſurſum ſunt
quærite vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens. Inceſſum labo
raret erigere corda noſtra, niſi collocatum in cœlis ſalutis no
ſtræ doceret authorem. Sed videamus iam quæ ſequuntur.
Nam & ſi materia quidem copioſa inuenitur & vberrima val
de, ſed anguſtia temporis tantam ſermonis longitudinem non
admittit. Conſiderantibus ergo quis veniat, magna omnino
& ineffabilis maieſtas innotuit. Suſpicientibus vnde veniat,
Eſa.30. grandis planè patuit via, ſecundum eius teſtimonium qui pro-
H phetico præuentus ſpiritu Ecce, inquit, nomen domini venit
de longinquo. Porro quo veniat intuentibus, apparuit inæſti-
mabilis dignatio & penitus inexcogitabilis, quod in carce-
ris huius horrorem, tanta deſcendere dignata eſt celſitudo.
Iam quis dubitet magnum aliquid in cauſa fuiſſe, vt maieſtas
tanta de tam longinquo, in locum tam indignum deſcendere
dignaretur? Plane magnum aliquid, quia miſericordia magna,
quia miſeratio multa, quia charitas copioſa. Ad quid enim ve
niſſe credendus eſt? Hoc nanque eſt, quod iuxta propoſitū or
dinem oporteat iam perſcrutari. Nec ſane laborandum eſt in
hac parte, cum manifeſte aduentus eius cauſam, & verba ipſi-
us & opera clament. Ad quærendam quippe ouem centeſimā
quæ errauerat de montibus properauit, & vt confiteantur ma
nifeſtius domino miſericordiæ eius, & mirabilia eius filiis ho
minum, propter nos venit. Mira quærentis dei dignatio, ma-
gna dignitas hominis ſic quæſiti. In qua ſi gloriari voluerit,
non erit inſipiens: non quod aliquid eſſe videatur tanquam à
ſcipſo, ſed quod tanti eum fecerit ipſe qui fecit. Omnes enim
diuitiæ, omnis gloria mundi, & quicquid in eo concupiſcitur,
Iob.7. minus eſt ad hāc gloriam: imo nec eſt aliquid in cōparatione
eius. Domine quid eſt homo quia magnificas eum, aut quid
apponis erga eum cor tuum? Attamē velim noſſe quid ſibi vo
luerit quod ad nos venit ille, aut quare non magis iuimus nos
ad illum? Noſtra enim erat neceſſitas, ſed nec eſt conſuetudo
diuitum vt ad pauperes veniant, nec ſi præſtare voluerint. Ita
I eſt fratres, nos magis ad eum venire dignum fuit, ſed duplex
1.Ti.16. erat impedimentum. Nam & caligabant oculi noſtri, Ille ve-
ro lucem habitat inacceſſibilem, & iacentes paralytici in gra
bato, diuinam illam non poteramus attingere celſitudinem.
propterea benigniſſimus ſaluator & medicus animarum deſ-
cendit ab altitudine ſua, & claritatem ſuam infirmis oculis tē
perauit. Induit ſe laterna quadam illo vtiq; glorioſo & ab o-
Eſa.19. mni labe puriſſimo corpore quod ſuſcepit. Hæc eſt enim illa
leuiſſima planè & præfulgida nubes, ſupra quam aſcenſurum
eum propheta prædixerat, vt deſcēderet in Aegyptum. Tem-
pus eſt iam ipſum quoque conſiderare tempus, quo ſaluator
aduenit. Venit enim (quod & vos credimus non latere) non
in initio nec in medio temporis, ſed in fine. Nec incongrue fa
ctum eſt, ſed vere ſapienter diſpoſuit ſapientia, vt cum magis
eſſet neceſſarium tunc primo ferret auxilium, pronos ad in-
gratitudinem Adæ filios non ignoraus. Verè enim adueſpe-
raſcebat, & inclinata erat iam dies, receſſerat paulominus ſol
iuſtitiæ: ita vt exiguus nimis ſplendor eius aut calor eſſet in
terris. Nam & lux diuinæ notitiæ parua admodum erat, & a-
bundante iniquitate feruor refrigerat charitatis. Iam nō ap-
parebat angelus, non loquebatur propheta, ceſſabāt velut deſ
peratione victi, præ nimia vtiq; duritia hominum & obſtina-
tione: at ego (ait filius) tunc dixi, ecce venio. Sic ſic dum me-
dium ſilentium tenerent omnia, & nox in ſuo curſu iter per-
ageret, omnipotens ſermo tuus domine à regalibus ſedibus
venit. Quod & apoſtolus innuens aiebat. Quando venit ple- K
nitudo temporis, miſit deus filium ſuum. Nimirum plenitudo *Gala.4.*
& abundantia temporalium: obliuionem & inopiam fecerat
æternorum. Opportune ergo tunc aduenit æternitas, quādo
magis temporalitas prævalebat. Nam vt cætera ſileam, ipſa
quoq; pax temporalis illo in tempore tanta fuit, vt ad homi-
nis vnius edictum deſcriberetur vniuerſus orbis. Habetis
iam & perſonam venientis, & locum: vtrumq; id eſt, à quo &
ad quem venit: cauſam quoq; & tempus non ignoratis. Vnum
reſtat, via ſcilicet per quam venit, & hæc quoq; diligenter re-
quirenda: vt poſſimus (ſicut dignum eſt) ei occurrere. Ve-
runtamen ſicut ad operandam ſalutem in medio terræ, venit
ſemel in carne viſibilis: ita quotidie ad ſaluandas animas ſin-
gulorum in ſpiritu venit & inuiſibilis, ſicut ſcriptum eſt. Spi-
ritus ante faciem noſtram Chriſtus dominus. Et vt noueris oc
cultum eſſe ſpiritualem hunc aductum. In vmbra eius, inquit, *Thren.4.*
viuemus inter gētes. Propterea dignum eſt vt ſi non valet in-
firmus in occurſum tanti medici proceedere lōgius, ſaltem co-
netur erigere caput & aliquatenus aſſurgere venienti. Nō te
oportet ô homo maria tranſfretare, non penetrare nubes, non
tranſalpinare neceſſe eſt. Non grandis inquam, tibi oſtendi-
tur via, vſque ad temetipſum occurre deo tuo: prope eſt enim
verbum in ore tuo & in corde tuo. Vſq; ad cordis compūctio
nem & oris cōfeſſionem occurre, vt ſaltem exeas de ſterquili-
nio miſeræ conſciētiæ: quoniam indignum eſt illuc auctorem
puritatis intrare. Et hæc quidem de eo aductu dicta ſunt, quo L
ſingulorum mētes inuiſibili dignatur illuſtrare præſentia. Li-
bet autem & manifeſti aduentus viam conſiderare. Quoniam
viæ eius viæ pulchræ: & omnes ſemitæ eius pacificæ. Ecce in- *Prou.3.*
quit ſponſa: venit is ſaliens in montibus, tranſiliēs colles. Ve *Cān.2.*
nientem vides ô pulchra, ſed cubantem videre ante non pote-
ras. Dixiſti enim. Indica mihi quē diligit anima mea, vbi paſ- *Cān.1.*
cas vbi cubes. Cubans paſcit angelos in illas perpetuas æter-
nitates, quos ſatiat viſiōe æternitatis & immutabilitatis ſuæ,
ſed ne ignores te ô pulchra: quoniam mirabilis facta eſt viſio
illa ex te, confortata eſt & non poteris ad eam. Veruntamen
ecce egreſſus eſt de loco ſancto ſuo: & qui cubans paſcit ange
los ipſe cœpit: ficq; ſanabit nos, & videbitur veniens & paſt⁹,
qui cubans & paſcens ante videri non poterat. Ecce venit hic
ſaliens in montibus tranſiliens colles. Montes & colles patri-
archas & prophetas accipe, & quemadmodum venerit ſaliens
& tranſiliens in libro generationis lege, Abraham genuit *Mat.1.*
Iſaac: Iſaac genuit Iacob &c. Ex his montibus prodiit (vt in-
uenies) radix Ieſſe, vnde iuxta prophetam: Egreſſa eſt virga, *Eſa.11.*
& exinde flos aſcendit, ſuper quem requieuit ſpiritus ſepti-
formis. Quod manifeſtius alio in loco aperiens idem prophe
ta. Ecce, inquit, virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur *Eſa.7.*
nomē eius Emmanuel, quod interpretatur nobiſcū deus. Quē
enim prius florem: ipſum deinde Emmanuelem, & quam dixe-
rat virgam manifeſtius exprimens virginē nominauit. Sed ne- M
ceſſe eſt altiſſimi huius ſacramenti conſiderationem dici alte
ri reſeruari. Digna eſt enim proprio ſermone materia, præſer-
tim quod in longum iam hodiernus ſermo proceſſerit.

*In aduentu domini de verbis Eſaiæ ad Achaz, Pete tibi ſi-
gnum, uſq; Butyrum & mel. Sermo ſecundus.*

Eſa.7.

AVdiuimus ſuadētem regi Achaz Eſaiam, petere ſi-
gnum à domino, ſiue in profundum inferni, ſiue in
excelſum ſupra. Audiuimus reſponſionem eius for
mam quidam habentem pietatis, ſed non virtutem.
Propter hoc denique ab eo qui intuetur cor, & cui confitetur
hominis cogitatio, meruit repro bari. Non petam, inquit, & *Vbi ſu-*
non tentabo dominum. Elatus erat Achaz faſtigio ſoli⁹ re- *pra.*
galis aſtutus humanæ ſapientiæ verbis. Audierat igitur Eſa-
ias à domino. Vade dic vulpi illi, petat ſibi ſignum à domino
in profundum. Habet enim vulpes foueam, ſed in infernum
quoque ſi deſcenderit, adeſt qui comprehendat ſapientes in
aſtutia ſua. Item. Vade, ait dominus, dic volucri illi, petat
ſibi ſignum in excelſum ſupra. Habet enim volucris nidum:
ſed & ſi in cœlum aſcenderit, illic eſt qui ſuperbis reſiſtens
propria calcat virtute ſuperborum & ſublimium colla. Ve-
runtamen diſſimulat ille poteſtatis excelſæ ſeu incomprehen
ſibilis profunditatis ſapientiæ quærere ſignum, & propte-
rea ſignum

A rea ſignum bonitatis & charitatis domui Dauid ipſe domi-
nus promittit, vt quos nec poteſtas nec ſapientia terruit, al-
liciat ſaltem exhibitio charitatis. Poteſt tamen in eo quod ait
in profundum inferni, etiam charitas ipſa, qua maiorem ne-
mo habuit, vt in infernum quoque pro amicis moriendo deſ-
cenderet, non immerito deſignari, vt præcipiatur Achaz vel
in excelſum regnantis expaueſcere maieſtatem, vel deſcen-
dentis ad inferos amplecti charitatem. Moleſtus eſt ergo
non ſolum hominibus, ſed etiam deo, quiſquis nec maieſta-
tem cogitat in timore, nec charitatem cum amore meditā-
tur. Propter hoc, inquit, dabit dominus ipſe vobis ſignum,
Eſaiæ.7. in quo manifeſte & maieſtas, & charitas innoteſcat. Ecce
virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius
Emmanuel, quod interpretatur nobiſcum deus. Noli fuge-
re Adam, quia nobiſcum deus. Ne timeas ô homo, nec au-
dito dei nomine terrearis: quia nobiſcum deus. Nobiſcum
carnis ſimilitudine, nobiſcum vtilitate. Propter nos ve-
nit tanquam vnus ex nobis ſimilis nobis, paſſibilis. Denique
Vbi ſupra. butyrum, inquit, & mel comedet. Ac ſi dicat, Paruulus erit
Ibidem. & veſcetur infantilibus alimentis. Vt ſciat, inquit, reproba-
re malum, & eligere bonum. Et iam hic bonum & malum au
dis, ſicut in arbore vetita, ſicut in ligno tranſgreſſionis'. Sed
Pſalm.108 multo melius à primo Adam, ſecundus iſte partitur. Eligens
B enim bonum, malum reprobat, non ſicut ille, qui dilexit ma-
ledictionem, & venit ei, & noluit benedictionem, & elon-
gata eſt ab eo. Nam & in eo quod præmiſit, butyrum & mel
comedet, aduertere poteris paruuli huius electionem. Tan-
tum aſſit eius gratia, vt quod præſtat, vtcunque ſentire digne
& accommodate ad intelligendum proferre concedat.

Duo ſunt in lacte ouis, butyrum & caſeus. Butyrum pin-
gue & humidum, caſeus econtrà aridus & durus. Bene e-
nim paruulus noſter eligere nouit: qui butyrum comedens,
Pſal.118. caſeum vtique non comedit. Quæ eſt enim ouis centeſima,
quæ errauit, & in pſalmo loquitur: Erraui ſicut ouis quæ
Mat.12 periit? Vtique genus humanum quod benigniſſimus paſtor
quærit, aliis ſane nonagintanouem ouibus in montibus de-
relictis. In hac igitur oue duo reperies, naturam dulcem, na-
turam bonam, & bonam valde tanquam butyrum, & pecca-
Vbi ſupra. ti corruptionem vt caſeum. Vide ergo quam optime puer no
ſter elegit, qui naturam noſtram ſine vlla peccati corruptio-
ne ſuſcepit. Nam de peccatoribus legis, coagulatum eſt ſi-
cut lac cor eorum, in quibus vtique lactis puritatem corru-
perat fermentū malitiæ coagulum iniquitatis. Sic & apis ha-
bet mellis dulcedinem, habet etiam aculei punctionem. A-
pis verò eſt quæ paſcitur inter lilia, quæ florigeram inhabi-
tat patriam angelorum. Vnde & ad ciuitatē Nazareth, quod
interpretatur flos, aduolauit, & ad ſuaueolentem perpetuæ
C virginitatis florem aduenit, illi inſedit, illi adhæſit. Huius
Pſalm.100 apis mel & aculeum non ignorat, qui miſericordiam ei &
Lucæ.9. iudicium cum propheta decantat. Attamen ad nos veniēs,
ſolum mel attulit & non aculeum, id eſt miſericordiam, &
non iudicium, ita vt ſuadentibus quandoque diſcipulis vt ci-
nitatem, quæ ſuſcipere eum noluit, præciperet igne conſu-
mi, reſponderit, filium hominis non veniſſe vt iudicaret, ſed
vt ſaluaret mundum. Non habebat aculeum apis noſtra: quo-
dammodo depoſuerat illum, quando tanta indigna patiens
miſericordiam exhibebat, & non iudicium. Sed nolite ſpera-
re in iniquitate, nolite peccare in ſpe. Habet enim apis no-
ſtra quandoque aſſumere aculeum ſuum, & acriter nimis in-
figere illum in medullas hominum peccatorum. Quoniam pa
Ioan.5. ter non iudicat quenquam, ſed filio dedit omne iudicium.
Nunc autem paruulus noſter butyrum & mel comedit. Quan
do bonum naturæ humanæ diuinæ miſericordiæ ſic vniuit in
ſemetipſo, vt eſſet homo verus, & peccatum non habens, deus
miſericors & iudicium non exhibens. Ex his manifeſtum
iam arbitror quęnam ſit virga de radice Ieſſe procedens, quis
verò flos ſuper quem requieſcit ſpiritus ſanctus. Quoniam
virgo dei genitrix virga eſt, flos filius eius. Flos itaque filius
virginis, flos candidus & rubicundus, electus ex milibus. Flos
in quem proſpicere deſiderant angeli, flos ad cuius odorem
Canti.1. reuiuiſcunt mortui: & ſicut ipſe teſtatur, flos campi eſt & non
horti. Campus enim ſine omni humano floret adminiculo,
non ſeminatus ab aliquo, non defoſſus ſarculo, non impin-
guatus ſimo. Sic omnino, ſic virginis aluus floruit, ſic inuio- D
lata, integra, & caſta Mariæ viſcera, tanquam paſcuæ æterni
viroris, florem protulere: cuius pulchritudo non videat cor-
ruptionem, cuius gloria in perpetuum non marceſcat. O vir-
go virga ſublimis, in quam ſublime verticem ſanctum erigis,
vſque ad ſedentem in throno, vſque ad dominum maieſtatis.
Neque enim id mirum, quoniam in altum mittis radices hu-
militatis. O verè cœleſtis planta, precioſior cunctis, ſanctior
vniuerſis. O verè lignum vitæ, quod ſolum fuit dignum por-
tare fructum ſalutis. Deprehenſa eſt maligně ſerpens verſu-
tia tua, nudata eſt planè falſitas tua. Duo impoſueras creato-
ri, mendacij & inuidiæ infamaneras eum: ſed in vtroque con-
uictus es eſſe mentitus. Siquidem & ab initio moritur cui di-
xeras, nequaquam morieris, & veritas domini manet in æ- *Geneſis.3*
cernum. Sed & nunc reſponde ſi potes quam ei arborem, *Pſalm.116*
cuius arboris fructum inuidere potuit, qui ne hanc quidem *Roma.8*
virgam electam & fructum ſublimem negauit? Etenim qui
proprio filio non pepercit, quomodo non omnia ſimul cum
illo donauit? Sed iam aduertiſtis (ni fallor) quoniam virgo
regia ipſa eſt via per quam ſaluator aduenit, procedens ex i-
pſius vtero tanquam ſponſus de thalamo ſuo. Tenentes er-
go viam quam priore (ſi meminiſtis) cœpim⁹ inueſtigare ſer-
mone, ſtudeamus & nos dilectiſſimi ad ipſum per eam aſcen
dere, qui per ipſam ad nos deſcendit, per eam venire in gra- E
tiam ipſius, qui per eam in noſtram miſeriam venit. Per te ac-
ceſſum habeamus ad filium, ô benedicta inuentrix gratiæ,
genitrix vitæ, mater ſalutis, vt per te nos ſuſcipiat, qui per
te datus eſt nobis. Excuſet apud ipſum integritas tua culpam
noſtræ corruptionis, & humilitas deo grata noſtræ veniam
impetret vanitati. Copioſa charitas tua noſtrorum cooperiat
multitudinem peccatorum, & fœcunditas glorioſa fœcundi-
tatem nobis conferat meritorum. Domina noſtra, mediatrix
noſtra, aduocata noſtra, tuo filio nos reconcilia, tuo filio nos
commenda, tuo nos filio repreſenta. Fac ô benedicta per gra-
tiam quam inueniſti, per prærogatiuam quam meruiſti, per mi
ſericordiam quam peperiſti: vt qui te mediante fieri digna-
tus eſt particeps infirmitatis & miſeriæ noſtræ, te quoque in-
tercedente particeps faciat nos gloriæ, & beatitudinis ſuæ,
Ieſus Chriſtus filius tuus dominus noſter, qui eſt ſuper omnia
deus benedictus in ſecula, Amen.

*De triplici domini aduentu, & de ſeptem co
lumnis, quas in nobis erigere debemus.
Sermo tertius. Vnde ſupra.*

IN aduentu domini quem celebramus, ſi perſonam F
venientis intueor, non capio excellentiam maie-
ſtatis. Si attendo ad quos venerit, dignationis ma-
gnitudinem expaueſco. Stupent certe angeli de
nouo videntes infra ſe, quem ſupra ſemper adorant, mani-
feſte iam & aſcendentes, & deſcendentes ad filium hominis.
Si conſidero propter quod venerit, amplector quoad poſ-
ſum inæſtimabilem latitudinem charitatis. Si modum cogi-
to, exaltationem agnoſco humanæ conditionis. Venit ſi-
quidem vniuerſitatis creator, & dominus, venit ad homi-
nes, venit propter homines, venit homo. Sed dicet ali-
quis. Quomodo veniſſe dicitur, qui ſemper vbique fuit? *Ioan.1.*
Erat quidem in mundo, & mundus per ipſum factus eſt, ſed
mundus eum non cognouit. Non ergo venit qui aberat, ſed
apparuit qui latebat. Vnde & humanam, in qua agnoſcere-
tur induit formam: qui nimirum in diuina, lucem habitat *1.Timo.6.*
inacceſſibilem. Nec ſane inglorium maieſtati apparere in
propria ſimilitudine ſua, quam fecerat ab initio: nec indi-
gnum deo, à quibus in ſubſtantia ſua non poterat agnoſci, in
imagine exhiberi, vt qui fecerat hominem ad imaginem &
ſimilitudinem ſuam, ipſe hominibus innoteſceret factus ho-
mo. Huius ergo aduentus tantæ maieſtatis, tantæ humilita-
tis, tantæ charitatis, tantæ etiam glorificationis noſtræ, ab
vniuerſa eccleſia ſemel in anno ſolennis memoria celebratur.
Sed vtinam ita ſemel ageretur, vt ſemper id quippe digni-
us. Quantæ enim inſaniæ, vt poſt tanti regis aduentum, a-
liis quibuſlibet negotiis homines velint ſeu audeant occupa-
ri, & non magis, omiſſis omnibus, ſoli eius cultui vacent,

G nec in eius præsentia cuiusquam meminerint cæterorum? Sed
Psalm. 144. non omnium est quod ait propheta: Memoriam abundantię suauitatis tuę eructabũt, siquidẽ nec omnes hęc memoria pascit. Sane nemo quod non gustauit, sed neque quod tantum gustauit eructat. Ructus quippe non nisi de plenitudine & satietate procedit. Propterea quorum seculoris est mens & vita, memoriam hanc & si celebrant, non eructant: sine deuotione & affectione dies istos arida quadam consuetudine obseruantes. Denique quod damnabilius est, ipsa quoque inæstimabilis huius dignationis memoria datur in occasionem carnis, vt videas eos tanta solicitudine diebus istis vestium gloriam, ciborum parare delitias, ac si hæc & huiusmodi quærat in natiuitate sua Christus, & ibi suscipiatur dignius, vbi hæc accura-
Psal. 100. tius exhibentur. Sed ipsum audi dicentem: Superbo oculo & insatiabili corde, cũm hoc non edebam. quid tanta ambitione vestes paras in natale meum? Detestor ego superbiam, nõ amplector. Quid tanta solicitudine ciborum copias reponis in tempus illud? Damno ego carnis delicias, non accepto. Planè insatiabilis es corde tanta parans, & ex tam longo: nam corpori vtique & pauciora sufficerent, & quæ possent opportunius inueniri. Celebrans ergo aduentum meum, labiis me honoras, sed cor tuum longe est à me. Non me colis, sed deus tuus venter est, & gloria in confusione tibi. Infœlix omnino qui voluptatem corporis, & seculoris colit gloriæ vanitatem.
Psalm. 143. Beatus autem populus cuius est domin⁹ deus eius. Fratres no-
Psal. 36. lite vos æmulari in malignantibus, neque zelaueritis faciens
H tes iniquitatem. Intelligite magis in nouissima eorum, & compatimini eis ex animo, & orate pro eis qui præoccupati sunt in delicto. Hæc enim faciunt miseri, quia ignorantiam dei habent. Nam si cognouissent, nunquam dominum glorię tanta aduersum se insania prouocarent. Nos autem dilectissimi excusationem de ignorantia nõ habemus. Planè nosti eum quisquis hic es: & si dixeris quia non noui eum, eris similis seculoribus, mendax. Denique si eum non nosti, quis te huc adduxit aut quomodo huc venisti? alioquin quãdo tibi persuaderi posset charorum affectibus corporis voluptatibus, seculi vanitatibus sponte abrenunciare & iactare cogitatum tuum in domino, & omnem solicitudinem in eum proiicere: de quo nihil bene, imo tam male conscientia teste meruerας? Quis tibi, inquam, persuadere id posset si nescires quia bonus dominus sperantibus in se, animę quærenti ipsum, nisi cognouisses & tu quia suauis est dominus & mitis & multæ misericordiæ, & verax? Hæc autem vnde nosti nisi quia non solum ad te, sed etiã in te venit? Triplicem enim eius aduentum nouimus, ad homines, in homines, contra homines. Ad homines quidem indifferenter, non autem ita in homines aut contra homines. Sed quia primus & tertius noti sunt, vtpote manifesti, de secundo qui spiritualis & occultus est, ipsum audi dicentem. Si
Ioan. 14. quis diligit me, sermonem meum seruabit & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus. Beatus apud quem mansionem facies domine Iesu. Beatus in quo sapientia ædificat sibi domum, excidens columnas septem: beata anima quæ sedes est sapientię. Quænam est illa? Anima vtique iusti. Merito planè, quia iustitia & iudicium
Psalm. 88. præparatio sedis tuæ. Quis in vobis est fratres, qui desiderat in anima sua sedem parare Christo? Ecce quænam illi serica, quæ tapetia, quod puluinar oporteat præparari. Iustitia, inquit, & iudicium præparatio sedis tuę. Iustitia virtus est, quod suum est vnicuique tribuens. Tribue ergo tribus quæ sua sunt. Redde superiori, redde inferiori, redde æquali, cuique quod debes, & digne celebras aduentum Christi, parans ei in iustitia sedem suam. Redde, inquam, reuerentiam prælato & obedięti am, quarum altera cordis, altera corporis est. Nec enim sufficit exterius obtemperare maioribus nostris, nisi ex intimo cordis affectu sublimiter sentiamus de eis. Quod & si tam manifeste innotuerit indigna prælati alicuius vita, vt nihil omnino dissimulationis nihil excusationis admittat, propter eum tamen à quo est omnis potestas, ipsum quem modo talem nouimus excelsum reputare debemus, non præsentibus personæ meritis, sed ordinationi diuinæ, & dignitati ipsius officij deferentes. Sic & fratribus nostris inter quos viuimus, ipso iure fraternitatis & societatis humanæ, consilij sumus & auxilij debitores. Hæc enim volumus, vt & ipsi nobis impendãt consilium quo eruditur ignorantia nostra, auxilium quo K
iuuetur infirmitas nostra. Sed fortè erit inter vos qui tacitus respondeat dicens. Quod ego consilium dabo fratri, cui nec vnum quidem dicere verbum fas est absque licentia? Quod ei auxilium impendere est, cum nec minimum aliquid agere liceat absque obedientia? Ad quod ego. Non deerit certe quod facias, tantummodo charitas fraterna non desit. Nullum ego consilium melius arbitror quàm si exemplo tuo fratrem docere studeas quæ oporteat, quæ non oporteat fieri, prouocans eum ad meliora, & consulens ei non verbo neque lingua, sed opere & veritate. An verò vtilius aut efficacius auxilium aliquod est, quàm vt ores deuotè pro eo, vt non dissimules redarguere culpas eius: vt non modo nullum ei offendiculum ponas, sed & solicitus sis quantum prævales tanquã angelus pacis de regno dei scandala tollere, & occasiones scandalorum penitus dimouere? Si talem te fratri auxiliarium & consiliarium exhibes, reddis ei quod debes, nec habet vnde causetur. Porrò si cui forte prælatus es, huic sine dubio teneris debitor solicitudinis amplioris. Exigit à te, & ipse custodiam & disciplinam. Custodiam quidem vt possit cauere peccatum. Disciplinam verò vt quod minus cauit, minime maneat impunitum. Quod & si nemini fratrum præesse videris, habes tamen sub te cui custodiam hanc & disciplinam oporteat exhiberi. Dico autem corpus tuum, quod sine dubio regendum accepit spiritus tuus. Debes ei custodiam vt non regnet in eo peccatum, nec membra tua arma fiant iniquitati. L
Debes & disciplinam, vt dignos faciat pœnitentiæ fructus castigatum, & subditum seruituti. Longè tamen grauiori & periculosiori debito tenentur adstricti, qui pro multis animabus reddituri sunt rationem. Quid ego infœlix, quo me vertam, si tantum thesaurum: si pretiosum depositum istud quod sibi Christus sanguine proprio pretiosius iudicauit, contigerit negligentius custodire? Si stillantem in cruce domini sanguinem collegissem, essętque repositus penes me in vase vitreo, quod & portari sępius oporteret, quid animi habiturus essem in discrimine tanto? Et certe id seruandum accepi, pro quo mercator non insipiens (ipsa vtique sapientia) sanguinem illum dedit. Sed & habeo thesaurum istum in vasis fictilibus, & quibus multo plura quàm vitreis imminere pericula videantur. Accedit sanè ad solicitudinis cumulum, & pondus timoris, quod cum & meam & proximi conscientiam seruare necesse sit, neutra mihi satis est nota. Vtraque abyssus est imperscrutabilis, vtraque mihi nox est, & nihilominus exigitur à me vtriusque custodia, & clamatur: Custos qui de nocte, custos qui de nocte: Non est mihi, di-
Esaiæ. 20. cere cum Cain: Nunquid custos fratris mei sum ego? sed est
Gene. 4. fateri humiliter cum propheta: Quia nisi dominus custodie-
Psal. 126. rit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. In eo tamen M
excusabilis ego videor, si vt prædixi, debitam exhibeo custodiam pariter & disciplinam. Quod si priora quoque quatuor non defuerint: dico autem erga prælatos reuerentiam, & obedientiam, consilium & auxilium erga fratres: quod ad iustitiam pertinet, non imparatam sedem inueniet sapientia.

Et fortassis hæc videantur sex columnæ, quas excidit in ipsa domo quam ædificauit sibi, & septima quoque quærenda est, si forte & eam nobis notam facere ipsa dignetur. Quid vero prohibet sicut sex in iustitia, septimam quoque intelligi in iudicio? Neque enim iustitia sola, sed iustitia, inquit, & iudiciũ præparatio sedis tuæ. Deniq; si prælatis, & æqualibus, *Psalm. 87.* & inferioribus reddimus quod oportet, nihil ne accipiet de⁹? At ei planè quod debet retribuere nemo potest, quod tam copiosè accumulauerit super nos misericordiam suam, quòd tã multa deliquerimus ei, quòd tã fragiles & nihili simus, quòd tam plenus & sufficiens ille sibi, & bonorũ omnium nostrorũ non egens. Audiui tamen dicentem eum, cui incerta & occulta sapientiæ suæ reuelauerat, quia Honor regis iudicium diligit. Nihil quod in se est à nobis exigit amplius, tantum *Psalm. 98.* dicamus iniquitates nostras, & iustificabit nos gratis vt gratia commendetur. Diligit enim animam quæ in conspectu eius & sine intermissione considerat, & sine simulatione diiudicat semetipsam. Idque iudicium non nisi propter nos à nobis exigit, quia si nosmetipsos iudicauerimus, non vtique iudicabimur. Propterea sapiens veretur omnia opera sua,

A sua, scrutatur, discutit, & diiudicat vniuersa. Honorat quippe veritatem: qui & se & sua omnia in eo statu quo veritas habet & agnoscit veraciter, & humiliter confitetur. Audi denique manifestius à te iudicium exigi post iustitiã. Cum feceris, inquit, omnia quæ præcepta sunt vobis: dicite, serui inutiles sumus. Hæc planè quoad in hominẽ est digna sedis præparatio domino maiestatis: vt & iustitiæ mandata studeat obseruare: & semper indignum sese & inutilem arbitretur.

Luc. 17.

In aduentu domini de duplici aduentu & pennis deargentatis. Sermo quartus.

DIgnum est fratres vt tota deuotione domini celebretis aduentum: delectati tanta consolatione, stupefacti tanta dignatione, inflammati tanta dilectione. Nec vero solum cogitetis aduentum quo venit quærere & saluum facere quod perierat: sed & illum nihilominus quo veniet & assumet nos ad seipsum. Vtinam circa hos duos aduentus iugi meditatione versemini: ruminantes in cordibus vestris quantum in priore præstiterit, quãtum promiserit in secundo. Vtinã certe dormiatis inter medios cleros. Hæc sunt enim duo brachia sponsi: inter quę spõsa dormiens aiebat. Læua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. Nam in sinistra quidem eius (sicut alibi legimus) diuitiæ & gloria: in dextera longiturnitas vitæ.
Cãt. 2.

B In sinistra eius, inquit, diuitiæ & gloria. Filij Adam genus auarum & ambitiosum audite. Quid vobis cum terrenis diuitiis & gloria temporali: quæ nec veræ nec vestræ sunt? Aurum & argentum nonne terra est rubra & alba: quam solus hominum error facit, aut magis reputat preciosamẽ? Denique si vestra sunt hæc tollite ea vobiscum. Sed homo cum interierit non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria eius. Veræ ergo diuitiæ non opes sunt, sed virtutes: quas secum conscientia portat, vt imperpetuum diues fiat. De gloria quoque dicit apostolus. Gloria nostra hæc est: testimonium conscientiæ nostræ. Hæc est vtique vera gloria quæ est à spiritu veritatis. Ipse enim spiritus testimonium perhibet spiritui nostro: quod filij dei sumus. Gloria vero quam ab inuicem accipiunt qui gloriam (quæ est à solo deo) non requirunt, vana est. Quoniam vani filij hominum. Insipiens tu qui merces congregas in saccum pertusum: qui thesaurum tuum alieno in ore constituis: ignoras quod arca ista non clauditur nec seras habet? Quanto meliusſapiunt qui thesaurum suum ipsi sibi seruant: aliis non committunt? Verum nunquid semper seruabunt? Nunquid semper abscondent? Veniet cum manifesta erunt absconditacordis: quæ vero fuerint ostentata non comparebunt. Hinc est quod veniente domino fatuarum
Prou. 2. *2. Cor. 1.* *Roma. 8.* *Psal. 61.* *Mat. 25.*

C virginum lampades extinguuntur: & qui receperunt mercedem suam à domino nesciuntur. Propterea dico vobis charissimi: vtile est absconderemagis quàm ostentare, si quid habemus boni: sicut & mendici cum eleemosynam petunt, nõ pretiosas vestes ostendunt, sed seminuda membra aut vlcera si habuerint, vt citius ad misericordiam videntis animus inclinetur. Quam regulã Publicanus ille seruauit multo melius Pharisæo, & ideo descendit iustificatus ab illo, id est præ illo. Tẽpus est fratres: vt iudiciũ incipiat à domo dei. Quis finis eorum qui non obediunt euangelio? Quod iudicium his, qui in hoc iudicio non resurgunt? Quicunque enim iudicari dissimulant eo iudicio quod nunc est: in quo princeps huius mundi eiicitur foras, iudicem expectent: vel magis timeãt, à quo cũ ipso principe suo foras eiicientur & ipsi. Nos autem si perfecte iudicamur nunc, securi saluatorem expectemus dominum nostrum Iesum Christum: qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Tunc fulgebunt iusti, ita vt videri possint docti pariter & indocti: fulgebunt enim sicut Sol in regno patris eorum. Erit autem claritas solis septempliciter, id est sicut lux septem dierum. Aduenies enim saluator reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ: si tamen prius fuerit cor reformatum & configuratum humilitati cordis ipsius. Propter
Matt. 11.

quod & dicebat, Discite à me quia mitis sum', & humilis corde. Considera sane in his verbis quoniam humilitas duplex est: altera cognitionis, altera affectionis quæ hic dicitur cordis. Priore cognoscimus quod nihil sumus: & hanc discimus à nobis ipsis & ab infirmitate propria, posteriore calcamus gloriam mundi: & hanc ab illo discimus, qui exinaniit semetipsum formam serui accipiens: qui etiam quæsitus in regnum, fugit: quæsitus ad tanta probra & ignominiosum supplicium crucis, sponte obtulit semetipsum. Sint ergo (si dormire volumus inter medios cleros, id est duos aduentus) pennæ nostræ deargentatæ: vt illam scilicet virtutum formam teneamus, quam verbo & exemplo commendauit Christus præsens in carne. In argento siquidem non incongrue intelligitur humanitas eius: sicut in auro diuinitas. Omnis itaque virtus nostra tam longe est à vera virtute, quam longe est ab ea forma: & omnis penna nostra ad nihilum valet, si non fuerit deargentata. Magna quædam penna est paupertatis: qua tam cito volatur in regnum cœlorum. Nam in aliis virtutibus quæ sequuntur, promissio futuro tempore indicatur: paupertati non tam promittitur, quam datur. Vn-
Matt. 5.

de & præsenti tempore enuntiatum est: quoniam ipsorum est regnum cœlorum: cum in cæteris dicatur: hæreditabunt, consolabuntur & similia. Videmus autem pauperes aliquos, qui si veram haberent paupertatem, non adeo pusillanimes inuenirentur & tristes: vtpote reges, & reges cœli. Sed hi sunt qui pauperes esse volunt, eo tamen pacto vt nihil eis desit: & sic diligunt paupertatem, vt nullam inopiam patiantur. Sunt & alij mites, sed quandiu nihil dicitur vel agitur nisi pro eorum arbitrio. Patebit autem quàm longe sint E
à vera mansuetudine si leuis oriatur occasio. Hæc mansuetudo quomodo hæreditabit: quæ ante hæreditatem deficit? Alios quoque lugentes video, sed si de corde procederent illæ lachrymæ, non tam facilè ilico soluerentur in risum. Nunc autem cum abundantius otiosa verba & scurrilia profluant quam prius lachrymæ: lachrymas huiusmodi de his esse non arbitror, quibus consolatio diuina promittitur, quandoquidem post illas tam facile consolatio vilis admittitur. Alij tam vehementer contra aliorum delicta zelantur, vt videri possent esurire & sitire iustitiam: si esset apud eos de suis quoque peccatis idem iudicium: sed nunc pondus & pondus vtrunque abominatio est apud deum. Nam contra alios tam impudenter quàm inaniter æstuant: seipsos tam insipienter quàm inutiliter palpant. Sunt alij misericordes de his quæ ad ipsos non pertinent qui scandalizantur si non datur omnibus abundanter: sic tamen vt ipsi ne in modico quidem grauentur. Qui si misericordes essent, de suo facere deberent misericordiam: si non possent de terrena substantia, de voluntate bona darent his qui forte contra eos peccare viderentur, indulgentiam: darent dulce signum, verbum bonum: quod est super datum optimum: vt eorum mentes ad pœnitentiã prouocarent. Denique & his & omnibus quos in peccato esse cognoscerent: compassionem impenderent & orationem. Alioquin misericordia eorum nulla est, & misericordiam consequuntur nullam. Item sunt qui peccata sua sic confitentur: vt videri possent ex desiderio mundandi cordis id agere (omnia enim in confessione laudantur) nisi quod ea quæ ipsi sponte dicunt aliis, ab aliis patienter audire non possunt. Qui si vere mundari desiderarent, vt videntur, non iritarentur, sed haberent eis gratiam: qui suas illis maculas demonstrarent. Sunt & alij qui si viderint quempiam vel leuiter scandalizatũ, valde soliciti sunt quomodo eum in pacẽ reducere possint, & viderentur pacifici: nisi quod eorum commotio si forte quicquam contra eos factum dictúmve videbitur, tardius vaiuersis poterit, difficiliusque sedari. Qui nimirum si vere pacem diligerent, haud dubium quin eam quærerent sibiipsis. Deargentemus ergo pennas nostras in Christi cõuersatione, sicut & martyres sancti lauerunt stolas suas in eius passione. Imitemur quoad possumus eum qui sic dilexit paupertatem, vt quamuis in eius manu essent fines terræ, tamen non habuit vbi caput reclinaret: ita vt discipulos adhærentes ei, legamus fame compulsos spicas manibus confricasse, cum per sata transirent: quique tanquam ouis ad occisionem ductus est: & sicut agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum: quem & super lazarum & super ciuitatem flcuisse: & in orationibus pernoctasse legimus: risisseverò aut iocasse nusquam: qui sic esuriuit iustitiam: vt cum propria non haberet: tantam pro peccatis nostris

G stris á seipso exegit satisfactionem. Vnde in cruce nihil aliud quàm iustitiam sitiebat: qui pro inimicis mori non dubitauit, & orauit pro crucifixoribus suis, qui peccatum non fecit: & impositа sibi ab aliis patienter audiuit, qui pro reconciliandis sibi peccatoribus tanta sustinuit.

De medio aduentu & triplici innouatione. Sermo quintus, unde supra.

Diximus nuper his qui deargentauerunt pēnas suas: dormiendum inter medios cleros duos significantes aduentus, sed vbi sit dormiendum non diximus. Tertius enim quidam aduentus est medius inter illos: in quo delectabiliter dormiunt qui eum norunt. Illi enim duo manifesti sunt, sed non iste. In priore quidem in terris visus, & cum hominibus cōuersatus est: quando (sicut ipse testatur) & viderunt & oderunt. In posteriore vero videbit omnis caro salutare dei nostri. Et videbunt in quem transfixerunt. Medius occultus est in quo soli eum in seipsis vident electi, & saluæ fiunt animæ eorum. In primo ergo venit in carne & infirmitate: in hoc medio in spiritu & virtute, in vltimo in gloria & maiestate. Per virtutem enim peruenitur ad gloriam. Quia dominus virtutum ipse est rex gloriæ. Et item alibi ait idem propheta. Vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.

Baruc.3. Ioan.15. Luc.3. Ioan.9. Psal.23. Psal.62.

H Aduentus siquidem iste medius, via quædā est: per quam à primo veniatur ad vltimum. In primo Christ⁹ fuit redemptio nostra, in vltimo apparebit vita nostra. In isto vt dormiamus inter medios cleros, requies est & cōsolatio nostra. Sed ne cui forte inuentitia videantur, quæ de hoc aduentu medio dicimus: ipsum audite. Si quis diligit me, inquit, sermones meos seruabit: & pater meus diliget eum: & ad eum veniemus. Sed quid est si quis diligit me sermōes meos seruabit? Legi enim alibi. Qui timet Deum faciet bona, sed plus aliquid dictū sentio de diligente, quia sermones dei seruabit. Vbi ergo seruādi sunt? Haud dubium quin in corde: sicut ait propheta. In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Sed quomodo in corde seruandi? An sufficit sola eos seruare memoria? At vero sic seruāti dicet Apostolus: Quoniam scientia inflat. Denique & memoriam facile delet obliuio. Sic serua sermonem dei: quomodo melius seruare potes cibum corporis tui. Nam & ille panis viuus est: & cibus mentis. Panis terrenus dū in arca est, potest à fure tolli, potest à mure corrodi, potest vetustate corrumpi. Vbi vero comederis illum: quid horum timeas? Hoc modo custodi verbū dei: Beati enim qui custodiunt illud. Ergo traiiciatur in viscera quædam animæ tuæ: transeat in affectiones tuas & in mores tuos. Comede bonū, & delectabitur in crassitudine anima tua. Ne obliuiscaris comedere panem tuum, ne exaresçat cor tuum, sed adipe & pinguedine repleatur anima tua. Si sic verbum dei seruaueris, haud dubium quin ab eo seruēris. Veniet enim filius ad te cum patre, veniet propheta magnus qui renouabit Hierusalem, & ille noua faciet omnia. Hoc enim facit hic aduentus: vt sicut portauimus imaginem terreni, sic portem⁹ & imaginem cœlestis. Sicut fuit vetus Adam effusus per totum hominem & totum occupauit, ita modo totum obtineat Christ⁹ qui totum creauit, totum redemit: totum & glorificabit, quiq; totum hominem saluum fecit in sabbato. Erat in nobis aliquādo vetus homo, prævaricator ille erat in nobis, tam in manu quam in ore & in corde. In manu dupliciter, per facinus & flagitium. In ore similiter, per arrogātiam & detractionem. In corde quoq; per desideria carnis: & desideria gloriæ tēporalis. Nūc autē si qua noua creatura in ipso, vetera transierunt, & contra facinus in manu, innocentia, contra flagitium, continentia est. In ore cōtra arrogantiam verbum confessionis: cōtra detractionē verbum ædificationis, vt recedant vetera de ore nostro. In corde vero contra carnis desideria charitas, humilitas contra gloriā temporalem. Et vide si nō in his tribus Christum dei verbum recipiāt singuli electorum, quibus dictum est. Pone me signaculum super brachium tuum: signum super cor tuum. Et alibi Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo.

Luc.11. Can.8. Roma.10.

De triplici aduentu & carnis resurrectione. Sermo sextus, unde supra.

Volo vos fratres non ignorare tempus visitationis vestræ, sed ne illud quidem quid hoc tempore visitetur in vobis. Animabus enim hoc tempus est non corporibus assignatum, quod videlicet longe dignior anima corpore, priorē sibi solicitudinem naturali vēdicet dignitate. Sed & prior reparanda est, quam cōstat corruisse priorem. Anima siquidem corrupta in culpam, fecit vt corpus quoq; corrumperetur in pœnam. Deniq; si Christi membra volumus inueniri, sequendum nobis est sine dubio caput nostrū: vt videlicet prima nobis reparandarum sit solicitudo animarum, pro quibus ipse iā venit, & quarum prius mederi studuit corruptioni. Corporis vero curam illi tempori magis reseruemus, & differamus in illum diem, quo reformandi corporis gratia est venturus; sicut meminit apostolus dicens. Saluatorem expectamus dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrę configuratum corpori claritatis suæ. In priore siquidē aduentu tanquam prœco vel magis vere prœco ipsius Ioannes baptista clamat: Ecce, inquit, agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. Non dicit morbos corporis, non molestias carnis, sed peccatum quod est morbus animæ, & corruptio mentis. Ecce qui tollit peccata mundi. Vnde? Vtiq; á manu: ab oculo, á collo, demū etiam à carne ipsa, cui altius infixum est. Tollit peccatum è manibus commissa peccata delens: tollit ab oculo purgans cordis intentionem, tollit à collo violentam remoues dominationem: sicut scriptum est: Sceptrum exactoris eius superasti sicut in die Madian. Itemq; computrescet iugum à facie olei. Et apostolus loquitur dicens. Vt non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Siquidē alio in loco ait idem apostolus: Scio, inquit, quod non est in me bonū, hoc est in carne mea. Et alibi. Infœlix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Sciebat nimirum non prius liberādum se esse à pessima illa radice quę carni infixa est, à lege peccati quę est in mēbris nostris, donec & ab ipso corpore solueretur. Vnde & cupiebat dissolui & cum Christo esse, sciēs quod peccatum separans inter nos & deum, penitus auferri nō poterit donec liberemur à corpore. Audistis de quodam quem dominus curauit à dæmonio, quoniam collidens & multum discerpens eum dæmon exiuit ab illo. Itaque dico vobis genus illud peccati quod totiens conturbat nos (cōcupiscētias loquor & desideria mala) reprimi quidem debet & potest per gratiam dei vt non regnet in nobis. Nec demus mēbra nostra arma iniquitatis peccato, & sic nulla dānatio est his qui sunt in Christo Iesu, sed non eiicitur nisi in morte: quando sic discerpimur vt anima seperetur à corpore. Habes ad quid venerit Christus, & cui intendere debeat christianus. Propterea noli ò corpus, noli præripere tempora: potes enim impedire animæ tuæ salutem, tuam ipsius operari non potes. Omnia tēpus habēt: patere vt nunc anima pro se laboret, magis autem etiam collabora ei, quoniam si compateris & conregnabis. Quantum eius impedis reparationem, tantum impedis tuam: quod nimirum ante reparari non poteris, donec suam in ea deus imaginem videat reformatam. Nobilem hospitem habes ò caro nobilem valde, & tota salus tua pendet de eius salute. Da honorem hospiti tāto. Tu quidem habitas in regione tua: ānima vero peregrina & exul apud te est hospitata. Quęso te, quis rusticus, si forte nobilis & præpotens quispiam apud eum voluerit hospitari: non libenter in angulo domus suæ, aut sub gradibus suis, vel in ipsis cineribus accubabit, cedens hospiti suo locum sicut dignum est potiorem? Et tu ergo fac similiter. Iniurias vel molestias tuas ne reputaueris: tantum vt hospes tuus honorifice possit apud te demorari. Honor tibi est vt pro eo interim te exhibeas inhonorum. Ac ne fortè despicias aut paruipendas hospitem tuum pro eo quòd peregrinus tibi videtur & aduena: diligenter attēde quid hospitis huius tibi præsentia largiatur. Ipse enim est qui tribuit oculis visum: auditum auribus præstat: ipse est qui linguæ vocem: palato gustum: motum membris omnibus subministrat. Si quid vitæ, si quid sensus, si quid in te decoris est, huius hospitis beneficiū recognosce. Denique discessus eius probat: quid præsentia conferebat. Protinus enim anima discedente lingua silebit: oculi nihil videbunt: obsurdescent aures: corpus omne rigebit: facies expallescet. In breui quoque totum cadauer putidum simul & putridum fiet, & decor omnis in saniem conuertetur. Vt quid ergo pro tēporali qualibet delectatione contristas & lædis hospitem istū: quam

K L M

Ecclēs.3. 2.Tim.2. Phil.3. Ioan.1. Esa.9. Esa.10. Roma.6. Roma.7. Phil.1. Mar.9. Roma.6.

A quam nec sentire quidem vllo modo poteras nisi per ipsum? Ad hæc si tantum tibi confert exul, & inimicitiarum causa à facie domini sui iectus: quantum tibi præstabit reconciliatus? Noli ô corpus noli impedire reconciliationem illam: quoniam grandis tibi exinde gloria paratur. Patienter imò & libenter temetipsum expone ad omnia, nihil dissimules quod huic videatur recōciliationi posse prodesse. Dic hospiti tuo: quia recordabitur dominus tui, & restituet te in gradum pristinum, & tu memento mei. Omnino enim memor erit tui in bonum, si bene seruieris illi, & cum peruenerit ad dominum suum suggeret ei de te, & loquetur bonum pro bono hospite, dicens: Cum in vltionem culpæ suæ exularet seruus tuus: pauper quidam apud quē hospitatus sum fecit mecum misericordiam, & vtinam retribuat pro me dominus meus. Primo siquidem omnia sua, dehinc etiam semetipsum exposuit vtilitatibus meis non parcens sibi propter me in ieiuniis multis, in laboribus frequenter, in vigiliis supra modum: in fame & siti: etiam in frigore & nuditate. Quid igitur? Profecto non mentitur scriptura quæ dicit. Voluntatem timentium se faciet: & deprecationem eorum exaudiet. O si forte gustare dulcedinem hanc: si forte gloriam istam valeas æstimare. Mira enim dicturus sum: sed tamen vera, & omnino indubitata fidelibus. Ipse dominus sabaoth dominus virtutū, & rex gloriæ: ipse descendet ad reformanda corpora nostra, & configuranda corpori claritatis suæ. Quanta erit illa gloria, quàm ineffabilis exultatio: quando creator vniuersitatis qui pro animabus iustificandis humilis ante venerat & occultus: pro te glorificanda ô misera caro, sublimis veniet & manifestus: non iā in infirmitate: sed in gloria & maiestate sua? Quis cogitabit diem aduentus illius quando descendet cum plenitudine luminis: præcurrentibus angelis & tubæ concentu excitantibus de puluere corpus inops: & rapientibus illud obuiam Christo in aera? Quousque igitur caro misera: insipiens, cæca, demens, & prorsus insana caro transitoria & caduca quęrit consolationes, imo desolationes, si forte contingat repelli, & indignam iudicari hac gloria, magis autem nihilominus ineffabili in æternum excruciari pœna? Non sic obsecro fratres mei non sic: quinimo delectetur in huiusmodi meditationibus anima nostra: quinetiam caro nostra requiescat in spe saluatorem expectans dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit illam configuratam corpori claritatis suæ. Sic enim ait propheta: Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. Desiderabat quidem anima prophetalis aduentum priorem, quo se nouerat redimendam: sed multo amplius caro desiderabat aduentum posteriorem & glorificationem suam. Tunc enim implebūtur desideria nostra, & plena erit maiestate domini omnis terra. Ad quam gloriam, ad quam beatitudinem, ad quam denique pacem quæ exuperat omnem sensum ipse sua nos misericordia perducat: nec confundat nos ab expectatione nostra, saluator quem expectamus Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia benedictus in secula.

Gene.40. Psal.144. Psal.62.

C

De triplici utilitate aduentus domini. Sermo VII.

Si deuote celebramus aduentum domini, id facimus quod oportet. Siquidem nō modo ad nos: sed propter nos venit, qui bonorum nostrorum non eget. Verum nostræ quidem indigentiæ quantitatē manifestius ipsa dignationis eius indicat magnitudo. Nec modo periculum ægritudinis ex ipso precio medicaminis innotescit: sed & valetudinum numerus ex multitudine remediorum. Vt quid enim diuisiones gratiarum sunt: si non videtur necessitatum vlla diuersitas? Et quidem difficile est vniuersas vno sermone prosequi indigentias quas experimur: sed occurrunt mihi interim tres communes omnibus, & quodammodo principales. Nemo enim reperitur in nobis: qui nō interim & consilij & auxilij & præsidij indigus videatur. Nimirum generalis est humano generi miseria triplex: & quotquot degimus in regione vmbræ mortis: in infirmitate corporis: in loco tentationis si diligenter aduertimus, triplici hoc incommodo miserabiliter laboramus. Nam & faciles sumus ad seducendum, & debiles ad operandum, & fragiles ad resistendum. Si discernere volumus inter bonum & malum, decipimur: si tentamus facere bonum, deficimus: si conamur resistere malo, deiicimur, & superamur. Necessarius proinde saluatoris aduentus: necessaria sic præoccupatis hominibus præsentia Christi. Atque vtinam sic veniat: vt copiosissima dignatione sua & in nobis per fidem habitans illuminet cæcitatem nostram, & nobiscum manens adiuuet infirmitatem nostram, & pro nobis stans fragilitatem nostrā protegat & propugnet. Si enim ille in nobis, quis iā decipiat nos? Si ille nobiscū, quid de cætero non possumus in eo qui confortat nos? Si ille pro nobis, quis contra nos? Fidelis consiliarius est, qui neque falli omnino nec fallere queat, fortis auxiliarius qui non lassescat, patronus efficax qui & ipsum satanam sub pedibus nostris velociter conterat, & omnia eius machinamenta confringat. Nimirum ipse est dei sapientia, cui semper in prōptu sit instruere ignorātes: ipse dei virtus cui facile sit & deficientes reficere, & eripere periclitantes. Ad hunc ergo tantum eruditorē fratres mei in omni deliberatione curramus: hunc tam strenuum adiutorem in omni operatione inuocemus, huic tam fido propugnatori in omni colluctatione committamus animas nostras: qui ad hoc ipsum venit in mūdum, vt habitans in hominibus, cum hominibus, pro hominibus: & tenebras nostras illuminaret, labores leuaret, & pericula propulsaret.

Roma.8.

D

Incipit præfatio beati Bernardi abbatis in laudibus virginis matris.

E

Scribere me aliquid & deuotio iubet, & prohibet occupatio. Veruntamen quia præpediente corporali molestia, fratrum ad præsens non valeo sectari conuentum: id tantillum ocij quod vel mihi de somno fraudans in noctibus intercipere sinor, non sinam otiosum. Libet ergo tentare id potissimum aggredi, quod sæpe animum pulsauit: loqui videlicet aliquid in laudibus virginis matris, super illa lectione euangelica in qua Luca referente dominicæ annunciationis continetur historia. Ad quod sane opus faciendum & si nulla fratrū quorum me profectibus deseruire necesse est, vel necessitas vrgeat vel vtilitas moneat: dum tamen ex hoc non impediar quo ad quæq; ipsorum necessaria minus paratus inueniar: non arbitror eos debere grauari si propriæ satisfacio deuotioni.

Luc.1.

Incipit homilia prima Bernardi abbatis in laudibus virginis matris.

Missus est angelus Gabriel à deo in ciuitatem Galilææ cui nomen Nazareth, ad virginem desponsatam viro cui nomen erat Ioseph de domo Dauid, & nomen virginis Maria. Quid sibi voluit euangelista tot propria nomina rerum in hoc loco tam signanter exprimere? Credo quia noluit nos negligenter audire, quod tā diligenter studuit enarrare. Nominat siquidem nuncium qui mittitur: dominum à quo mittitur, virginem ad quam mittitur, sponsum quoque virginis, amborumque genus, ciuitatem ac regionem propriis designat nominibus. Vt quid hoc? Putāsne aliquid horum superuacue positum sit? Nequaquam. Si enim nec folium de arbore sine causa, nec vnus ex passeribus sine patre cœlesti cadit super terram: putem ego de ore sancti euangelistæ superfluum diffluere verbum, præsertim in sacra historia verbi? Nō puto. Plena quippe sunt omnia supernis mysteriis, ac cœlesti fingula dulcedine redundantia: si tamen diligentem habeant inspectorē, qui nouerit sugere mel de petra oleumque de saxo durissimo. Nempe in illa die stillarunt montes dulcedinem: & colles fluxerunt lac & mel. Quando rorantibus cœlis desuper, nubibusque pluentibus iustum, aperta est terra læta germinans saluatorem, quando domino dante benignitatem & terra nostra reddente fructū suum. Super illum montem montium, montem coagulatum & pinguem misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Illo quoque in tempore vnus iste inter cæteros montes non modicus, beatus hic videlicet euāgelista, dum desideratum nobis nostrę salutis exordium suo mellifluo commendauit eloquio, veluti perflante austro atque è vicino sole radiante iustitiæ, quædam ex eo spiritualia fluxerunt aromata. Vtinam & nunc deus emittat verbum suum, &

Luc.1. Matth.10. Ioel.3. Esaiæ.45. Psalm.84. Psalm.147.

G liquefaciat ea nobis, perflet ſpiritus eius,& fiant nobis intel
ligibilia verba euangelica, fiant in cordibus noſtris deſide-
rabilia ſuper aurũ & lapidẽ precioſum multũ,fiãtq; dulciora
Textus. ſuper mel & fauum. Ait itaque. Miſſus eſt angelus Gabriel
à deo: non arbitror hunc angelũ de minoribus eſſe, qui qua-
libet ex cauſa crebra ſoleãt ad terras fungi legatione. Quod
& ex eius nomine palam intelligi datur,quod interpretatum
fortitudo dei dicitur:& quia non ab alio aliquo fortè excel-
lẽtiore ſe (vt aſſolet) ſpiritu: ſed ab ipſo deo mitti perhibe-
tur.Propter hoc ergo poſitum eſt à deo, vel ideò dictum eſt
à deo, ne cui vel beatorum ſpirituum ſuum deus antequam
virgini reuelaſſe putetur conſilium,excepto duntaxat archã-
gelo Gabriele,qui vtique tantæ inter ſuos inueniri potuerit
excellentiæ, vt tali & nomine dignus haberetur, & nuncio.
Nec diſcordat nomen à nuncio. Dei quippe virtutem Chri-
ſtum quem melius nunciare decebat,quàm hunc:quem ſimile
nomen honorat?Nam quid eſt aliud fortitudo quàm virtus?
Non autem dedecens aut incongruum videatur dominum
& nũcium communi cenſeri vocabulo: cum ſimilis in vtroq;
appellationis, non ſit tamen vtriuſque ſimilis cauſa. Aliter
quippe Chriſtus fortitudo,vel virtus dei dicitur,aliter ange
lus. Angelus enim tantum nũcupatiue, Chriſtus autem etiam
1.Corin.1. ſubſtantiue.Chriſtus dei virtus & dicitur & eſt,quæ forti ar
mato qui ſuum atrium in pace cuſtodire ſolebat: fortior ſu-
perueniens,ipſum ſuo brachio debellauit: & ſic ei vaſa cap-
H tiuitatis potenter eripuit.Angelus verò fortitudo dei appel
latus eſt,vel quod huiuſcemodi meruerit prærogatiuã officij
quo eiuſdem nunciaret aduẽtum virtutis, vel quia virginem
natura pauidam, ſimplicem,verecundam,de miraculi nouita-
te ne expaueſceret,confortare deberet. Quod & fecit. Ne ti-
meas,inquiens,Maria,inueniſti gratiã apud deum. Sed & ip-
ſius ſponſum hominem vtique nihilominus humilem ac ti-
moratũ: non irrationabiliter forſitan idẽ angelus confortaſ-
ſe creditur: quanquam tunc ab euangeliſta non nominetur.
Matth.1. Ioſeph,inquit, fili Dauid,ne timeas accipere Mariam coniu-
gem tuam. Conuenienter itaque Gabriel ad hoc opus eligi-
tur:imo quia tale illi negocium iniungitur,recte tali nomine
Textus. deſignatur.Miſſus eſt ergo angelus Gabriel à deo: quo?In ci
Ioannis.1. uitatem Galilææ cui nomen Nazareth. Videamus ſi vt ait Na
thanael,à Nazareth poteſt aliqd boni eſſe. Nazareth inter-
pretatur flos.Videtur autem mihi quoddam ſemen fuiſſe di-
uinæ cognationis tanquàm è cœlo iactatum in terras,allocu-
tiones & promiſſiones factæ cœlitus ad patres Abraham ſci-
licet,Iſaac & Iacob.De quo ſemine ſcriptum eſt. Niſi domi-
Eſaiæ.1. nus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemẽ:ſicut Sodoma fuiſſemus:
& quaſi Gomorra ſimiles eſſemus. Floruit autem hoc ſemen
in mirabilibus quæ oſtenſa ſunt In exitu Iſrael de Aegypto
in figuris & ænigmatibus per totum iter in deſerto uſque in
I terram promiſſionis, & deinceps in viſionibus & vaticiniis
prophetarum, in ordinatione quoque regni ac ſacerdotij uſ-
que ad Chriſtum.Chriſtus autem huius ſeminis & horum flo
rum non immerito fructus eſſe intelligitur: dicente Dauid,
Pſalm.84. Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum
Pſalm.131. ſuum. Et iterum. De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem
tuam.In Nazareth ergo nunciatur Chriſtus naſciturus: quia
in flore ſperatur fructus proceſſurus. Sed prodeunte fructu
flos decidit,quia veritate apparente in carne: figura pertran
ſiit.Vnde & Nazareth ciuitas Galilææ dicitur,id eſt tranſmi
grationis:quia naſcente Chriſto omnia illa tranſierunt, quæ
ſuperius enumeraui,quæ vt ait Apoſtolus,in figura contingе
1.Corin.10 bant illis. Hos ergo flores & nos qui iam fructum tenemus
pertranſiſſe videmus,& dum adhuc florere videbantur,tranſ
Pſalm.89. ituri præuidebantur.Vnde Dauid: Mane ſicut herba trãſeat,
mane floreat & tranſeat: veſpere decidat, induret & areſcat.
Galat.4. Veſpere etenim, id eſt quando venit plenitudo temporis in
quo miſit deus vnigenitum ſuum factum ex muliere, factum
Eſaiæ.43. ſub lege:dicente ipſo.Ecce noua facio omnia,vetera tranſie-
runt & diſparuerunt, quomodo in nouitate ſuccreſcentis fru
ctus flores decidunt & areſcunt. Vnde rurſus ſcriptum eſt.
Eſaiæ.40. Fœnum aruit & flos decidit:verbum autem domini manet in
Pſalm.75. æternum. Credo non ambigis quin verbum fructus ſit:ver-
bum autem Chriſtus eſt. Bonus itaque fructus Chriſtus qui
manet in æternum. Sed vbi eſt fœnum quod aruit:vbi eſt flos
qui decidit?Propheta reſpondeat.Omnis caro fœnum:& om K
nis gloria eius tanquam flos fœni.Si omnis caro fœnum:ergo *Eſaiæ.40.*
carnalis ille populus Iudæorum fœnum fuit.An non fœnum
aruit: dum idem populus ab omni ſpiritus pinguedine va-
cuus,ſiccæ literæ adhæſit? An non etiam flos decidit:quando
gloriatio quam habebant in lege non remanſit? Si flos non
decidit, vbi ergo regnum, vbi ſacerdotium, vbi prophetæ,
vbi templum,vbi denique magnalia illa de quibus gloriari
ſolebant & dicere,Quãta audiuimus & cognouimus ea,& pa
tres noſtri narrauerunt nobis.Et iterum. Quanta mandauit *Pſalm.77.*
patribus noſtris nota facere ea filiis ſuis. Et hæc dicta ſunt
pro eo quod poſitum eſt,in Nazareth ciuitatem Galilææ. In *Textus.*
illam ergo ciuitatem miſſus eſt angelus Gabriel à deo. Ad
quem? Ad virginem deſponſatã viro,cui nomen erat Ioſeph.
Quæ eſt hæc virgo, tam venerabilis vt ſalutetur ab angelo: *Ieronim⁹*
tam humilis,vt deſponſata ſit fabro? Pulchra permixtio vir- *hãſilio.*
ginitatis & humilitatis, nec mediocriter placet deo illa ani-
ma in qua & humilitas commendat virginitatem: & virgini-
tas exornat humilitatem. Sed quanta putas veneratione di-
gna eſt,in qua humilitatem exaltat fœcunditas,& partus con
ſecrat virginitatem? Audis virginem, audis humilem:ſi non
potes virginitatem humilis, imitare humilitatem virginis.
Laudabilis virtus virginitas, ſed magis neceſſaria humilitas.
Illa conſulitur:iſta præcipitur. Ad illam inuitaris:ad iſtam co L
geris. De illa dicitur. Qui poteſt capere capiat,de iſta dici- *Matthei*
tur:Niſi quis efficiatur ſicut paruulus iſte,non intrabit in re- *19.& 18.*
gnum cœlorum. Illa ergo remuneratur, iſta exigitur. Potes
denique ſine virginitate ſaluari: ſine humilitate non potes.
Poteſt inquam placere humilitas quæ virginitatem deplorat
amiſſam, ſine humilitate autem audeo dicere, nec virginitas
Marię placuiſſet. Super quẽ,inquit,requieſcet ſpiritus meus, *Eſa.ulti.*
niſi ſuper humilem & quietum? Super humilem dixit,non ſu-
per virginem. Si igitur Maria humilis non eſſet, ſuper eam
ſpiritus ſanctus nõ requieuiſſet. Si ſuper eam non requieuiſ-
ſet nec imprægnaſſet.Quomodo enim de ipſo ſine ipſo con-
ciperet?Patet itaq;, quia vt de ſpiritu ſancto cõciperet,ſicut
ipſa perhibet.Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ deus,potius *Lucæ.1.*
quam virginitatem.Et ſi placuit ex virginitate: tamen ex hu-
militate concepit. Vnde conſtat quia etiam vt placeret virgi
nitas:humilitas proculdubio fecit. Quid dicis virgo ſuperbe? Maria virginem ſe oblitæ, gloriatur de humilitate:& tu
negligendo humilitatẽ,blandiris tibi de virginitate? Reſpe- *Vbi ſupra*
xit(ait illa)humilitatem,ancillæ ſuæ.Quæ illa? Virgo vtique
ſancta, virgo ſobria, virgo deuota. Nunquid tu caſtior illa?
Nunquid deuotior? Aut nunquid tua fortè pudicitia gratior
caſtitate Mariæ? vt tu ſcilicet ſine humilitate placere ſuffi-
cias ex tua:quod illa non potuit ex ſua. Denique quanto ho-
norabilior es ex ſingulari munere caſtimoniæ, tanto tibi tu
maiorem iniuriam facis, quòd eius in te decorem fœdas per- M
mixtione ſuperbiæ. Alioquin expedit tibi virginem non eſ-
ſe, quàm de virginitate inſoleſcere. Non omnium quidem
eſt virginitas: multo tamen pauciorum eſt cum virginitate
humilitas. Si igitur virginitatem in Maria non potes niſi
mirari,ſtude humilitatem imitari, & ſufficit tibi.Quod ſi &
virgo & humilis es:quiſquis es,magnus es. Eſt tamẽ mai⁹ a-
liquid quod mireris in Maria: ſcilicet cum virginitate fœcũ-
ditas.A ſeculo enim non eſt auditum, vt aliqua ſimul mater
eſſet & virgo.Quòd ſi & cuius mater attẽdas: quo te tua ſũ-
per eius mirabili celſitudine ducet admiratio? Nõne ad hoc
vt te videas nec ſatis poſſe mirari? Nonne tuo imo veritatis
iudicio illa quæ deum habuit filium ſuper omnes etiam cho-
ros exaltabitur angelorum? An non deum & dominum ange- *Lucæ.2.*
lorum Maria ſuum audacter appellat filium, dicens?Fili quid
feciſti nobis ſic? Quis hoc audeat angelorum? Sufficit eis &
pro magno habent, quòd cum ſint ſpiritus ex conditione: ex
gratia facti ſunt & vocati angeli, teſtante Dauid. Qui facit, *Pſal.103.*
inquit angelos ſuos ſpiritus.Maria vero matrem ſe agnoſcẽs,
maieſtatem illam cui illi cum reuerentia ſeruiunt: cum fidu-
cia ſuum nuncupat filium. Nec dedignatur nuncupari deus
quod eſſe dignat⁹ eſt.Nã paulopoſt ſubdit euãgeliſta.Et erat *Lucæ.2.*
inquiẽs,ſubditus illis. Quis?Quibus?Deus hominibus. De⁹,
inquàm,cui angeli ſubditi ſunt:cui principatus & poteſtates
obediunt,ſubditus erat Mariæ. Nec tantum Mariæ, ſed etiã
Ioſeph

A Ioſeph propter Mariã. Mirare ergo vtrumlibet,& elige quid
amplius mireris: ſiue filij beniginiſſimam dignationem, ſiue
matris excellentiſſimam dignitatẽ. Vtrinque ſtupor, vtinq;
miraculũ.Et quòd deus fœminæ obtemperet,humilitas abſq;
exẽplo: & quòd deo fœmina principetur ſublimitas ſine ſo
cio.In laudibus virginum ſingulariter canitur:quòd ſequun-
Apoc.14. tur agnum quocunque ierit. Quibus ergo laudibus iudicas
dignam, quæ etiam præit? Diſce homo obedire,diſce terra
ſubdi:diſce puluis obtemperare.De auctore tuo loquens e-
uangeliſta: Et erat,inquit,ſubditus illis: haud dubium quin
Mariæ & Ioſeph.Erubeſce ſuperbe cinis. Deus ſe humiliat:
& tu te exaltas?Deus ſe hominibus ſubdit:& tu dominari ge
ſtiens hominibus:tuo te præponis auctori? Vtinam mihi ali-
quãdo tale aliquid cogitanti,deus reſpõdere dignetur:quod
Matth.16. & ſuo increpando reſpondit apoſtolo.Vade inquit, poſt me
Sathana:quia non ſapis ea quæ dei ſunt. Quotiens enim ho-
minibus præeſſe deſidero, totiens deum meum præire con-
tendo:& tunc verè non ſapio ea quæ dei ſunt. De ipſo nãque
dictum eſt.& erat ſubditus illis. Si hominis ô homo,imitari
dedignaris exemplũ: certe non erit tibi indignum ſequi au-
ctorem tuum. Si non potes forſitã ſequi eum quocunque ie-
rit:dignare vel ſequi quo tibi condeſcendit. Hoc eſt ſi nõ po
tes ſublimem incedere ſemitam virginitatis:ſequere vel deũ
per tutiſſimã viam humilitatis,à cuius rectitudine ſi qui etiã
de virginibus deuiauerint:vt verum fatear,nec ipſi ſequũtur
B agnum quocunque ierit. Sequitur quidem agnum coinqui-
natus humilis,ſequitur & virgo ſuperbus:ſed neuter quocũ-
que ierit: quia nec ille aſcendere poteſt ad mundiciam agni
qui ſine macula eſt:nec is ad eiuſdem manſuetudinem deſcẽ-
dere dignatur,qua ſcilicet non coram tondente,ſed corã oc-
cidente ſe obmutuit. Attamen ſalubriorem elegit ſequendi
partẽ in humilitate peccator quàm in virginitate ſuperbus:
cũ & illius immundiciã ſua humilis ſatisfactio purget: & hu-
ius pudicitiã ſuperbia inquinet.Sed felix Maria,cui nec humi
litas defuit nec virginitas. Et quidẽ ſingularis virginitas quã
non temerauit ſed honorauit fœcunditas, & nihilominus ſpe
cialis humilitas quam non abſtulit ſed extulit fœcunda virgi
nitas, & incomparabilis prorſus fœcũditas: quam virginitas
ſimul comitatur & humilitas. Quid horũ non mirabile:quid
non incomparabile,quid nõ ſingulare?Mirum vero ſi nõ hæ-
ſitas in eorum ponderatione: quid tua iudices dignius admi-
ratione:vtrum videlicet potius ſtupẽda ſit fœcunditas in vir-
gine,an in matre integritas: ſublimitas in prole:an cum tan-
ta ſublimitate humilitas: niſi quòd indubitanter horum ſin-
gulis præferenda ſunt ſimul cuncta, & incomparabiliter ex-
cellentius eſt atque fœlicius omnia percepiſſe quàm aliqua.
Et quid mirũ ſi deus qui mirabilis legitur & cernitur in ſan-
ctis ſuis,mirabilem ſe exhibuit in matre ſua? Veneramini er-
go coniuges in carne corruptibili carnis integritatem:mira-
mini etiam vos ſacræ virgines in virgine fœcunditatem:imi-
tamini omnes homines dei matris humilitatem. Honorate
C ſancti angeli veſtri regis matrem: qui noſtræ adoratis virgi-
nis prolem:ipſum vtique noſtrum pariter ac veſtrum regem:
noſtri generis reparatorem: veſtræ ciuitatis inſtauratorem.
Cuius apud vos tam ſublimis inter nos tã humilis à vobis pa
riter & à nobis detur, & dignitati debita reuerentia, & di-
gnationi honor & gloria,in ſæcula ſæculorum. Amen.

Homilia. II. unde ſupra.

NOnum quidẽ canticum illud quod ſolis dabitur in
regno Dei cantare virginibus:ipſam virginum re-
ginam cum cæteris,imo primam inter cæteras eſſe
caniturum, nemo eſt qui ambigat. Puto autem illã
præter illud quod ſolis,licet cum omnibus, tamẽ virginibus
ei,vt dixi,commune erit dulciori quodam atque elegantiori
carmine lætificaturam eſſe ciuitatẽ Dei.Cuius vtiq; dulciſo-
nos depromere vel exprimere modulos ne ipſarum quidem
virginum vlla digna inuenietur: quia ſoli merito decãtandũ
ſeruabitur,quæ ſola de partu & partu diuino gloriatur.Glo-
riatur dixerim de partu non in ſe, ſed in ipſo, quem peperit.
Deus ſiquidem(deus enim eſt quem peperit) matrem ſuã ſin
gulari in cœleſtibus donaturus gloria,ſingulari in terris pre-
uenire curauit & gratia,qua videlicet ineffabiliter & intacta
conciperet: & pareret incorrupta. Porrò deũ huiuſmodi de- D
cebat natiuitas:qua non niſi de virgine naſceretur. Talis cõ-
gruebat & virgini partus:vt non pareret niſi deum. Proinde
factor hominum vt homo fieret, naſciturus de homine talem
ſibi ex omnibus debuit deligere, imo cõdere matrem: qua-
lem & ſe decere ſciebat, & ſibi nouerat placituram. Voluit
itaque eſſe virginem,de qua immaculata immaculatus proce-
deret omnium maculas purgaturus. Voluit & humilem, de
qua mitis & humilis corde prodiret:harum in ſe virtutũ ne-
ceſſarium omnibus,ſaluberrimumque exemplum oſtenſurus.
Dedit virgini partũ,qui ei iam ante & virginitatis inſpirauе-
rat votum, & humilitatis prærogauerat meritum. Alioquin
quomodo angelus eam in ſequentibus gratia plenam pronũ-
ciat:ſi quippiam vel parum boni quod ex gratia non eſſet ha
bebat? Vt igitur quæ ſanctum ſanctorum conceptura erat pa
riter & paritura,ſancta eſſet corpore,accepit donum virgini-
tatis:vt eſſet & mente,accepit & humilitatis. His nimirũ vir
go regia, gemmis ornata virtutum, geminoque mentis pari-
ter & corporis decore præfulgida:ſpecie ſua & pulchritudi-
ne ſua in cœleſtibus cognita,cœli ciuiũ in ſe prouocauit aſpe
ctus:ita vt & regis animum in ſui concupiſcẽtiam inclinaret,
& cœleſtem nuncium ad ſe de ſupernis educeret. Et hoc eſt
quod nobis hic euangeliſta commendat,cum angelum perhi-
bet à deo deſtinatum ad virginem. A deo inquit ad virginẽ,
id eſt à celſo ad humilem, à domino ad ancillã, à creatore ad
creaturam. Quanta dignatio dei, quanta virginis excellẽtia! E
Currite matres,currite filiæ,currite omnes quæ poſt Euã, &
ex Eua,& parturimini cũ triſtitia,& parturitis:adite virgina-
lem thalamum, ingredimini ſi poteſtis pudicũ ſororis veſtræ
cubiculum. Ecce enim deus mittit ad virginem, ecce affatur
angelus Mariam. Apponite aurem parieti, auſcultate quid
nunciet ei:ſi fortè audiatis, vnde conſolemini. Lætare pater
Adam,ſed magis tu ô Eua mater exulta: qui ſicut omnium pa
rentes,ita omnium fuiſtis perẽptores: &, quod infelicius eſt,
prius peremptores, q̃ parentes. Ambo inquam conſolamini
ſuper filia,& tali filia: ſed illa amplius de qua malũ ortum eſt
prius, cuius opprobriũ in omnes pertranſiit mulieres. Inſtat
nanque tẽpus quo iam tollatur opprobrium, nec habeat vir
quid cauſetur aduerſus fœminã:qui vtique dum ſe imprudẽ-
ter excuſare conaretur, crudeliter illam accuſare non cun-
ctatus eſt,dicens. Mulier quam dediſti mihi,dedit mihi de li- *Geneſis.3.*
gno,& comedi. Propterea curre Eua ad Mariam,curre mater
ad filiam,filia pro matre reſpondeat,ipſa matris opprobrium
auferat:ipſa patri pro matre ſatisfaciat, quia ecce ſi vir eeci-
dit per fœminam, iam non erigitur niſi per fœminam. Quid
dicebas ô Adam? Mulier quam dediſti mihi, dedit mihi de li-
gno & comedi. Verba malitię ſunt hæc,quibus magis augeas
quàm deleas culpam. Verumtamen ſapientia vicit malitiam: F
cùm occaſionem venię,quam à te deus interrogando elicere *Sapien.7.*
tentauit,ſed non potuit, in theſauro indeficientis ſuæ pieta-
tis inuenit.Redditur nempe fœmina pro fœmina, prudẽs pro
fatua,humilis pro ſuperba: quæ pro ligno mortis guſtũ tibi
porrigat vitæ,& pro venenoſo cibo illo amaritudinis dulce-
dinem pariat fructus æterni. Muta ergo iniquæ excuſationis
verbum in vocem gratiarũ actionis: & dic, Domine, Mulier
quã dediſti mihi dedit mihi de ligno vitæ,& comedi,& dulce
factum eſt ſuper mel ori meo,quia in ipſo viuificaſti me. Ecce
enim ad hoc miſſus eſt angelus ad virginem. O admirandam
& omni honore digniſſimam virginem, ô fœminam ſingula-
riter venerandam,ſuper omnes fœminas admirabilem,paren
tum reparatricem,poſterorum viuificatricem. Miſſus eſt, in-
quit,angel⁹ ad virginẽ. Virginẽ carne, virginẽ mẽte,virginẽ
profeſſione: virginẽ deniq; qualẽ deſcribit apoſtolus,mente *1. Cor. 7.*
& corpore ſanctã. Nec nouiter nec fortuitù inuentam, ſed
à ſæculo electam:ab altiſſimo præcognitam,& ſibi præpara-
tam,ab angelis ſeruatam, à patribus præfiguratã, à prophe-
tis promiſſam. Scrutare ſcripturas, & proba quæ dico. Vis
ne vt & ego aliqua ex his teſtimonia hic inferam? Vt pauca
loquar de pluribus,quam tibi aliam prędixiſſe deus videtur,
quando ad ſerpentem ait. Inimicitias ponam inter te & mu- *Gene.3.*
lierẽ? Et ſi adhuc dubitas an de Maria dixerit, audi quod ſe-
quitur. Ipſa conteret caput tuum. Cui hæc ſeruata victoria
eſt,niſi Mariæ? Ipſa proculdubio caput contriuit venenatum: *Vbi ſupra*
quæ

G quæ omnimodam maligni suggestionem tam de carnis illecebra, quàm de mentis superbia deduxit ad nihilum. Quam
Prouer.31. verò aliam Salomon requirebat, cum dicebat. Mulierem fortem quis inueniet? Nouerat quippe vir sapiens huius sexus infirmitatem, fragile corpus, lubricam mentem, quia tamẽ & deum legerat promisisse, & ita videbat congruere, vt qui vicerat per fœminam vinceretur per ipsam, vehementer admirans aiebat. Mulierem fortem quis inueniet? Quod est dicere. Si ita de manu fœminæ pendet & nostra omnium salus & innocentiæ restitutio: & de hoste victoria, fortis omnino necesse est vt prouideatur, quæ ad tantum opus possit esse ido-
Vbi supra. nea. Sed mulierem fortem quis inueniet? At ne hoc quæsisse putetur desperando, subdit prophetando. Procul & de vltimis finibus precium eius, hoc est non vile, non paruum, non mediocre, non deniq; de terra sed de cœlo, nec de cœlo proximo terris precium fortis huius mulieris, sed à summo cœlo
Exodi. 3. egressio eius. Quid deinde rubus ille quondã Mosaicus portendebat, flammas quidem emittens sed non ardens, nisi Mariam parientem & dolorem non sentientem? Quid rogo virga Aaron florida nec humectata, nisi ipsam concipientẽ, quã-
Numc. 17. uis virum non cognoscentem? Huius magni miraculi maius
Esaiæ. 11. mysterium Esaias edisserit dicens. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, virgam, virginẽ: florẽ, virginis partum intelligens. Sed si tibi quòd nunc in flore Christus intelligi dicitur superiori videtur aduersari sentẽ-
H tiæ, qua nõ virgæ flore, sed floris fructu designari dicebatur: noueris in eadem Aaronica virga quæ non solum floruit, sed & fronduit, & fructum emisit non solum flore vel fructu, sed ipsis etiam frondibus eundem significari. Noueris & apud
Exodi. 14. Moysem nec fructu virgæ, nec flore, sed ipsa virga demõstra-
Exodi. 17. ri. Illa vtiq; virga, qua feriente, aqua vel diuiditur trãsituris, vel de petra excutitur bibituris. Nullum autẽ inconueniens est diuersis rebus diuersis ex causis Christũ figurari, & in virga quidem potentiam, in flore verò fragrãtiam: in fructu autem saporis dulcedinem: in frõdibus quoq; sedulam eius intelligi protectionẽ, qua videlicet paruulos ad se confugiẽtes sub vmbra alarum suarum protegere nõ desinit, siue ab æstu carnalium desideriorum, siue à facie impiorũ qui eos afflixerunt. Bona & desiderabilis vmbra sub alis Iesu: vbi tutum est
Psalm. 56. fugientibus refugium, gratum fessis refrigerium. Miserere mei domine Iesu, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea: & in vmbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas. In hoc tamẽ Esaiæ testimonio, florem filium, virgã intellige matrem: quoniam & virga floruit absq; germine, & virgo concepit nõ ex homine. Nec virgę virorem floris læsit emissio, nec virginis pudorẽ sacri partus editio. Proferamus & alia virgini matri, deoque filio congrua de scripturis testi-
Iudic.6. monia. Quid illud Gedeonis vellus significat, quod vtique de carne tonsum: sed sine vulnere carnis in area ponitur: & nunc quidem lana nunc verò area rore perfunditur: nisi carnem
I assumptam de carne virginis & absque detrimento virginitatis? Cui vtique distillantibus cœlis, tota se infudit plenitudo diuinitatis: adeo vt ex hac plenitudine omnes acceperim⁹, qui vere sine illa nõ aliud quàm terra arida sumus. Huic quoque Gedeonico facto propheticum dictum pulchre satis con-
Psal. 71. uenire videtur: vbi legitur. Descendet sicut pluuia in vellus. Nam per hoc quod sequitur: & sicut stillicidia stillantia super terrã, idem datur intelligi: quod per inuentam rore madidam aream. Pluuia quippe voluntaria quam segregauit deus hæreditati suæ, placidæ prius & absque strepitu operationis humanæ suo se quietissimo illapsu virgineũ demisit in vterũ, postmodum verò vbique terrarum diffusa est per ora predicatorũ, non iam sicut pluuia in vellus, sed sicut stillicidia stillantia super terram, cum quodam vtique strepitu verborum ac sonitu miraculorum. Siquidem recordatæ sunt nubes illæ quæ portabant pluuiam: præceptum sibi fuisse cum mitterentur: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in
Matth.10. aure auditis, prædicate super tecta. Quod & fecerũt. Etenim in omnem terram exiuit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorũ. Audiamus & Hieremiam noua veteribus vaticinantem, & quem præsentem monstrare non poterat, ventu-
Hiere.31. rum & ardenter desiderantem, & fidenter promittentẽ. Nouum inquit, creauit dominus super terram: fœmina circunda-
bit virũ. Quæ est hæc fœmina? Quis verò iste vir? Aut si vir? K
quomodo à fœmina circundatus? Aut si à fœmina circundari potest, quomodo vir? Et vt apertius dicã: quomodo potest simul & vir esse & in vtero matris? Hoc est enim virum à fœmina circundari. Nouimus viros, qui scilicet infantiam, puritiam, adolescentiam, atque iuuentutem transeuntes, ad gradum vsque senectuti proximum peruenerunt. Qui ergo iam adeo grandis est: quomodo à fœmina circundari potest? Si dixisset fœmina circundabit infantem, vel fœmina circundabit paruulum, nec nouum videretur nec mirum. Nunc autem quia nil tale posuit, sed dixit virũ, quærimus quæ sit hæc nouitas quàm deus fecit in terra: vt fœmina circũdaret virum, & vir intra fœminei vnius corpusculi membra sese cohiberet? Quid est hoc miraculi. Nunquid potest homo vt ait? Ni-
Ioan.3. codemus (in vẽtrem matris sue iterato introire & nasci.) Sed
L verto me ad conceptum partumque virginalẽ, si forte inter plurima noua ac mira quæ ibi profecto inspicit qui diligẽter inquirit, etiam hanc quam de propheta protuli reperiam nouitatem. Porrò ibi agnoscitur longitudo breuis, latitudo angusta, altitudo subdita, profunditas plana. Ibi agnoscitur lux non lucens, verbum infans: aqua sitiẽs, panis esuriens. Videas si attendas potentiam regi, sapientiam instrui, virtutem sustẽtari: deum denique lactentem, sed angelos reficientem, vagiẽtem, sed miseros consolantem. Videas si attendas, tristari lætitiam: pauere fiduciam, salutem pati, vitam mori, fortitudinẽ infirmari. Sed quod non minus mirandum est: ipsa ibi cernitur tristitia lætificans, pauor confortans, passio saluãs, mors
L viuificans, infirmitas roborans. Cui iam illud quoque nõ occurrat quod quærebam? Nunquid nõ facile tibi est inter hæc fœminã agnoscere virum circundantem, cum Mariam videas virum approbatum à deo Iesum suo vtero circumplectẽtem? Virum autem dixerim fuisse Iesum, non solum iam cum diceretur vir propheta, potens in opere & sermone, sed etiam cũ tenera adhuc infantis membra, dei mater blando vel foueret in gremio, vel gestaret in vtero. Vir igitur erat Iesus necdũ etiam natus, sed sapientia non ætate, animi vigore non viribus corporis, maturitate sensuum, non corpulentia membrorum. Neque enim minus habuit sapientiæ, vel potius nõ minus fuit sapientia Iesus conceptus quàm natus: paruus quàm magnus. Siue ergo latens in vtero, siue vagiens in præsepio: siue iam grandiusculus interrogans doctores in templo, siue iam perfectæ ætatis docens in populo: æque profecto plenus fuit spiritu sancto. Nec fuit hora in quacunque ętate sua, quæ de plenitudine illa quam in sui conceptione accepit in vtero vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adiceretur, sed à principio perfectus, à principio, inquam plenus fuit spiritu sapientiæ & intellectus: spiritu consilij & fortitudinis, spiritu
Esaiæ. 11. sciẽtiæ & pietatis, & spiritu timoris domini. Nec te moueat
Lucæ. 2. quòd de illo legis in alio loco. Iesus autẽ proficiebat sapientia & ætate & gratia apud deum & homines. Nam quod de sapientia & gratia hic dictum est: non secundum quod erat, sed secundum quod apparebat intelligendum est: nõ quia videlicet aliquid ei nouũ accideret quod ante non haberet, sed quod accidere videret, quando volebat ipse vt videretur. Tu homo cum proficis, non quãdo, nec quantum vis proficis, sed te nesciente tuus moderatur profectus, tua vita disponitur.

M At verò puer Iesus qui disponit tuam, ipse disponebat & suã, & quando volebat & quibus volebat sapiens apparebat, quando & quibus volebat sapientior: quando & quibus volebat sapientissimus, quãquam in se nunquàm esset nisi sapiẽtissimus. Similiter & cum semper omni gratia plenus fuisset: siue quam apud deũ, siue quã apud homines habere deberet, pro suo tamen arbitrio eam nunc plus nunc minus ostẽtabat, prout cernentium vel meritis congruere, vel saluti expedire sciebat. Constat ergo quia semper Iesus virilem animum habuit, & si semper in corpore vir nõ apparuit. Cur deniq; dubito virum fuisse in vtero, quem inibi deum fuisse non ambigo? Minus quippe est esse virum quàm esse deum. Sed vide si non etiam hanc Hieremiæ nouitatem Esaias lucidissime aperit, qui nouos superius Aaronicos flores exposuit. Ecce, in-
Esa.7. quit, virgo concipiet, & pariet filium. En habes fœminam scilicet virginem. Vis & de viro audire quid sit? Et vocabitur, ait, nomen eius Emmanuel, id est nobiscũ deus. Fœmina itaq;

circun-

A circundans virum, virgo est concipiens deum. Vides quàm pulchrè & concorditer sanctorum mira facta & mystica dicta sibiinuicem concinunt? Vides quàm stupendum sit hoc vnum de virgine, & in virgine, factum miraculum, quod tot miracula præuenerunt, tot oracula promiserunt? Vnus nimirum fuit spiritus prophetarum: & licet diuersis modis, signis & temporibus eandem rem diuersi nõ diuerso spiritu & præuiderunt & prædixerunt. Quod Moysi monstratum est in rubo & igne, Aaron in virga & flore, Gedeoni in vellere & rore, hoc aperte Salomon præuidit in forti muliere & eius precio, apertius Hieremias præcinit de fœmina & viro, apertissime Esaias declarauit de virgine & deo. Gabriel tandem exhibuit ipsam salutãdo. Ipsa nãq; est de qua nunc euangelista,
Lucæ. 1. Missus est, ait angelus Gabriel à deo ad virginẽ desponsatã Ioseph. Ad virginem, inquit, desponsatam. Quare desponsatam? Cum esset, inquam, virgo electa, & vt ostẽsum est, virgo conceptura, virgo paritura, mirum cur desponsata fuerit nõ nuptura. Nunquid vel hoc casu factum quis dixerit? Non est casu factum quod rationabilis causa commendat causa, valde vtilis & necessaria & diuini prorsus adinuentione consilij digna. Dicã quod mihi imo quod ante mẽ patribus visum fuit. Illa vtique fuit ratio desponsationis Mariæ, quæ & dubitationis Thomæ. Mos siquidem Iudæorum erat vt à die despõsationis suæ, vsque ad tempus nuptiarum, sponsis sponsæ tra-
B derentur custodiendæ, quatenus earum ipsi eo sibi pudicitiã curiosius seruarent, quo sibiipsi fideliores existerẽt. Sicut ergo Thomas dubitãdo, palpãdo, cõstãtissimus factus est dominicæ cõfessor resurrectionis, ita & Ioseph Mariã sibi desponsando eiusq; conuersatione in tẽpore custodiæ studiosius cõprobando, factus est pudicitiæ fidelissimus testis. Pulchra vtriusque rei conuenientia, & dubitatio Thomæ & desponsatio Mariæ. Poterant quidem similis erroris laqueum nobis iniicere, fidei videlicet in illo, castitatis in illa: veritatem in suspitionem adducere, sed valde prudenter, & pie factum est per contrarium: vt vnde metuebatur suspitio, firma sit certitudo. Nam & de filij resurrectione citius quidem ego qui infirmus sum crediderim Thomæ dubitanti & palpanti, quàm Cephæ audienti & credenti, & de matris continentia facilius sponso eius custodienti & experienti, quàm ipsi quoque virgini de sola sua conscientia se defendenti. Dic queso, quis eã videns non desponsatam & grauidam, nõ potius diceret corruptam quàm virginem? Non autem decebat hoc dici de matre domini. Tolerabilius verò atque honestius fuit putari ad tempus Christum de coniugio fuisse natum, quàm de fornicatione. Sed non poterat, inquis, deus apertum aliquod ostẽdere signum: quo videlicet fieret, vt eius nec ortus infamaretur nec mater criminaretur? Poterat vtique: sed non poterat latere dæmones, quod scirẽt homines. Oportebat autẽ à prin-
C cipe mundi aliquandiu celari diuini consilij sacramentũ: non quod deus si palam opus suum facere vellet, impediri posse ab illo metueret. Sed quia ipse qui non solum potenter, sed etiam sapienter quæcunque voluit fecit, sicut in omnibus operibus suis quasdam rerum vel temporũ congruentias propter ordinis pulchritudinem seruare consueuit: ita in hoc quoq; tam magnifico opere suo, nostræ videlicet reparationis, non tantum potentiam suam, sed & prudentiam ostendere voluit. Et quãquam illud aliter quomodo vellet perficere potuisset, placuit ei tamen eo potius & modo & ordine hominem sibi reconciliare, quo nouerat cecidisse, vt sicut diabolus prius seduxit fœminam, & postmodum virum per fœminam vicit, ita prius à fœmina virgine seduceretur, & post à viro Christo aperte debellaretur, quatenus malitiæ fraudi dum ars pietatis illuderet, ac maligni fortitudinem, Christi virtus contereret, diabolo deus & prudentior appareret & fortior. Ita quippe decuit incarnatam sapientiam spiritalem vincere maliciam, quo non solum attingeret à fine vsque ad finem fortiter, sed & disponeret omnia suauiter. Attingit autem à fine, vsque ad finem, id est à cœlo vsque ad infernum.
Psal.138. Si ascendero, inquit, in cœlum, tu illic es, si descendero in infernum, ades. Vtrobique verò fortiter quando & de superattingit a fine nis expulit superbum: & apud inferos spoliauit auarum. Conueniens ergo erat vt suauiter quoque omnia cœlestia scilicet & terrena disponeret, quatenus & illinc deiiciens inquietũ, D prius suæ humilitatis & mansuetudinis valde necessariũ exemplum relinqueret, sicq; mirabili fieret moderamine sapiẽtiæ, vt & suis suauis, & hostibus fortis appareret. Quid enim prodesset diabolum à deo vinci, nobis manentibus superbis? Necessario igitur desponsata est Maria Ioseph, quando per hoc & à canibus sanctum absconditur, & à sponso virginitas cõprobatur, & virginis tam verecũdiæ parcitur, q̃ famæ prouidetur. Quid sapientius? quid dignius diuina prouidentia? Vno tali consilio secretis cœlestibus, & admittitur testis, & excluditur hostis, & integra seruatur fama virginis matris. Alioquin quando pepercisset iustus adulteræ? Scriptum est Matt. 1.
autem: Ioseph autẽ vir eius cùm esset iustus, & nollet eã traducere, voluit occulte dimittere eã. Bene cùm esset iustus, noluit eã traducere; quia sicut nequaquàm iustus esset si cognitam ream consensisset, sic nihilominus iustus non esset si probatam innoxiam condemnasset. Cùm ergo iustus esset, & nollet eã traducere voluit dimittere eã. Quare voluit dimittere eã? Accipe & in hoc nõ meã, sed patrũ sententiã. Propter hoc Ioseph voluit dimittere eã, propter quod & Petrus dominũ à se repellebat dicens, Exi à me domine, quia homo pec-
Lucæ. 5. cator sum: propter quod & Centurio à domo sua eum prohi-
Matth. 8. bebat cum diceret. Domine non sum dignus vt intres sub tectum meũ. Ita ergo & Ioseph indignũ & peccatorẽ se reputãs dicebat intra se, à tali & à tanta nõ debere sibi vltra familiaE re præstari cõtuberniũ, cuius supra se mirabilẽ expauescebat dignitatẽ. Videbat & horrebat diuinæ præsentiæ certissimũ gestantẽ insigne, & quia mysteriũ penetrare non poterat, vo lebat dimittere eã. Expauit Petrus potentiæ magnitudinem, expauit Centurio præsentiæ maiestatẽ. Exhorruit nimirũ & Ioseph sicut homo huius tanti miraculi nouitatem, mysterij profunditatem, & ideo occulte voluit dimittere eã. Miraris q̃ Ioseph pregnantis sese consortio virginis iudicabat indignum, cùm audias & sanctã Elizabeth eius non posse ferre præsentiam, nisi cũ tremore quidẽ & reuerentia? Ait nanq; Lucæ. 1.
Vnde hoc mihivt veniat mater domini mei ad mẽ? Ideo itaq; Ioseph voluit dimittere eam. Sed quare occultè & non palã? Ne videlicet diuortij causa inquireretur, exigeretur ratio. Quid enim vir iustus responderet populo duræ cervicis: populo non credenti & contradicenti? Si diceret quòd sentiebat, quod de illius puritate cõprobauerat, nónne mox increduli & crudeles Iudæi subsannarent illum, lapidarent illam? Quando nanque veritati crederent tacenti in vtero, quã postea contempserũt clamantẽ in templo? Quid facerẽt necdum apparenti, cui postmodum impias manus iniecerunt, etiã miraculis coruscãti? Merito ergo vir iustus ne aut mẽtiri, aut dissamare cogeretur innoxiã, voluit occulte dimittere eã. Sin verò aliter quis sentiat: & Ioseph sicut hominẽ dubitasse cõF tendat, sed quia iustus erat noluisse quidem habitare cum ea propter suspitionem, nec tamen (quia pius erat) traducere voluisse suspectam, & ideo voluerit occulte dimittere eam. Breuiter respondeo etiam sic dubitationem illam Ioseph fuisse necessariam, quæ diuinõ meruit certificari oracu-
Matth. 1. lo. Sic quippe scriptum est. Hæc autem eo cogitante, scilicet quòd occulte dimitteret eam, apparuit ei angelus in somnis dicẽs. Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. Itaq; propter istas rationes desponsata est Maria Ioseph, vel potius (sicut ponit Euãgelista,) viro cui nomẽ erat Ioseph. Virum nominat, non quia maritus, sed quòd homo virtutis erat. Vel potius quia iuxta alium euangelistam non vir simpli-
Lucæ. 1. citer, sed vir eius dictus est: merito appellatur, quod necessariè putatur. Debuit ergo vir eius appellari, quia necesse fuit & putari, sicut & pater saluatoris non quidem esse, sed dici-
Lucæ. 3. meruit vt putaretur esse, dicente hoc ipso euãgelista. Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, vt putabatur filius Ioseph. Nec vir ergo matris, nec filij pater extitit, quãuis certa (vt dictum est) & necessaria dispensatione vtrumq; ad tẽpus & appellatus sit & putatus. Coniice tamen ex hac appellatione quia licet dispẽsatoria meruit honorari, adeo vt pater dei & dictus & credit⁹ sit, cõiice & ex ꝓprio vocabulo quod augmẽtũ nõ dubitas interpretari, quis & qualis homo fuerit iste homo Ioseph. Simul & memẽto magni illius quõ-
Genes. 37. dam

G dam patriarchæ venditi in Aegypto, & ſcito ipſius iſtum nõ
ſolum vocabulum fuiſſe ſortitum: ſed & caſtimoniam adeptum, innocẽtiam aſſecutum & gratiam. Siquidem ille Ioſeph
fraterna ex inuidia venditus & ductus in Aegyptum, Chriſti
venditionem præfigurauit, iſte Ioſeph Herodianam inuidiã
Matth.2. fugiens Chriſtum in Aegyptum portauit. Ille domino ſuo fi-
Gene.39. dem ſeruans dominæ noluit commiſceri. Iſte dominam ſuam
Matth.1. domini ſui matrem virginem agnoſcens, & ipſe continens fi-
Gene.40. deliter cuſtodiuit. Illi data eſt intelligentia in myſteriis ſom
niorum. Iſti datum eſt conſcium fieri atque participem cœleſtium ſacramentorum. Ille frumenta ſeruauit non ſibi: ſed o-
mni populo. Iſte panem viuum è cœlo ſeruandum accepit, tã
ſibi quàm toti mundo. Non eſt dubium quin bonus & fidelis
homo fuerit iſte Ioſeph, cui mater deſponſata eſt ſaluatoris.
Fidelis, inquam, ſeruus & prudens, quem conſtituit dominus
ſuæ matris ſolatium, ſuæ carnis nutritium: ſolum denique in
terris magni conſilij coadiutorem fidiſſimum. Huc accedit
quod dicitur fuiſſe de domo Dauid. Vere enim de domo
Dauid: vere de regia ſtirpe deſcendit vir iſte Ioſeph, nobilis
genere mente nobilior. Planè filius Dauid, non degenerans
à patre ſuo Dauid. Prorſus, inquàm, filius Dauid non tantum
carne, ſed fide, ſed ſanctitate, ſed deuotione: quem tanquàm
alterum Dauid dominus inuenit ſecundum cor ſuum, cui tu-
to committeret ſecretiſſimum atque ſacratiſſimum ſui cor-
H dis arcanum, cui tanquam alteri Dauid incerta & occulta ſa-
pientiæ ſuæ manifeſtauit: & dedit illi non ignarum eſſe my-
ſterij, quod nemo principum huius ſeculi agnouit: cui deniq;
datum eſt quod multi reges & prophetæ cum vellent videre
non viderunt, audire & non audierunt: non ſolum videre &
audire, ſed etiam portare, deducere, amplecti, deoſculari, &
nutrire, & cuſtodire. Non tantum autem Ioſeph, ſed & Ma-
ria deſcendiſſe credenda eſt de domo Dauid. Alioquin non
eſſet deſponſata viro de domo Dauid: ſi non eſſet & ipſa de
domo Dauid. Ambo igitur erant de domo Dauid: ſed in al-
tera completa eſt veritas quam iurauit dominus Dauid: alte-
ro tantum conſcio & teſte adimpletæ promiſſionis. In fine
autẽ verſus: & nomen inquit, virginis Maria. Loquamur pau
ca, & ſuper hoc nomine quod interpretatum maris ſtella di-
citur: & matri virgini valde conuenienter aptatur. Ipſa nam-
que aptiſſime ſyderi comparatur: quia ſicut ſine ſui corru-
ptione ſydus ſuum emittit radium, ſic abſque ſui læſione vir-
go parturit filium. Nec ſyderi radius ſuam minuit claritatẽ:
nec virgini filius ſuam integritatem. Ipſa eſt igitur nobilis il
la ſtella ex Iacob orta, cuius radius vniuerſum orbem illumi-
nat: cuius ſplendor, & præfulget in ſupernis, & inferos pene-
trat, terras etiam perluſtrans, & calefaciens magis mentes q̃
corpora fouet virtutes, excoquit vitia. Ipſa inquam eſt præ-
clara, & eximia ſtella ſuper hoc mare magnum, & ſpacioſum
neceſſario ſubleuata, micans meritis, illuſtrans exemplis. O
I quiſquis te intelligis in huius ſeculi profluuio magis inter
procellas, & tempeſtates fluctuare q̃ per terrã ambulare: ne
auertas oculos à fulgore huius ſyderis, ſi non vis obrui pro-
cellis. Si inſurgant venti tentationum, ſi incurras ſcopulos
tribulationum: reſpice ſtellam, voca Mariam. Si iactaris ſu-
perbiæ vndis, ſi ambitionis, ſi detractionis, ſi æmulationis: re-
ſpice ſtellam, voca Mariam. Si iracundia aut auaritia, aut car-
nis illecebra nauiculam cõcuſſerit mentis, reſpice ad Mariã.
Si criminũ immanitate turbatus, conſcientiæ fœditate cõfu-
ſus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias abſorberi
triſtitię deſperationis abyſſo: cogita Mariam. In periculis,
in anguſtiis, in rebus dubiis, Mariam cogita, Mariam inuoca.
Non recedat ab ore, non recedat à corde, & vt impetres eius
orationis ſuffragium, non deſeras conuerſationis exemplum.
Ipſam ſequens non deuias: ipſam rogans non deſperas, ipſam
cogitans non erras. Ipſa tenente non corruis, ipſa protegente
non metuis, ipſa duce non fatigaris, ipſa propitia peruenis, &
ſic in temetipſo experiris, quam merito dictum ſit, & nomen
virginis Maria. Sed iam modice pauſandum eſt, ne & nos in
tranſitu claritatem tanti luminis intueamur. Vt enim verbis
Matth.17. apoſtolicis vtar: bonum eſt nos hic eſſe, & libet dulciter con
templari in ſilentio, quod laborioſa non ſufficit explicare lo-
cutio. Interim autem ex deuota ſcintillantis ſyderis contẽpla
tione, feruentior reparabitur in his quæ ſequũtur diſputatio.

Homilia. III. unde ſupra. K

Ibenter vbi mihi congruere video verba ſanctorũ aſſumo, quo vel ex vaſculorũ pulchritudine gratiora fiant, quæq; in eis lectori appoſuerim. Vt autem nunc à propheticis verbis incipiam. Væ mihi
Eſaie. 6. non quidem ſicut prophetę, quia tacui, ſed quia locutus ſum: quoniã vir pollutus labiis ego ſum. Heu quot vana, quot fal
ſa, quot turpia per hoc ipſum ſpurciſſimũ os meum euomuiſ-
ſe me recolo, in quo nunc cœleſtia reuoluere verba præſumo.
Vehementer timeo, ne iamiam audiã, ad me dictũ, Quare tu
Pſalm. 49. enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os
tuum? Vtinã & mihi de ſuperno altari non quidẽ carbo vnus,
ſed ingens globus igneus afferatur, qui videlicet multam &
inueteratam prurientis oris mei rubiginem ad plenum exco-
quere ſufficiat, quatenus angeli ad virginẽ, & virginis ad ip-
ſum grata inuicẽ, ac caſta colloquia dignus habear meo qua-
Lucæ.1. licunque replicare ſermone. Ait enim euangeliſta. Et ingreſ-
ſus angelus ad eam, haud dubium quin ad Mariam dixit, Aue
gratia plena, dominus tecum. Quo ingreſſus ad eam? Puto in
ſecretarium pudici cubiculi, vbi illa fortaſſis clauſo ſuper ſe
oſtio orabat patrem in abſcondito. Solent angeli aſtare orã-
tibus, & delectari in his quos vidẽt leuare puras manus in o-
ratione, holocauſtum ſanctæ deuotionis gaudent ſe offerre
L deo in odorem ſuauitatis. Mariæ autem orationes quantum
placuerint in cõſpectu altiſſimi angelus indicauit: qui ingreſ
ſus ad eam tam reuerẽter ſalutauit. Nec fuit difficile angelo per clauſum oſtium penetrare ad abdita virginis, qui vtiq;
ex ſubtilitate ſubſtantiæ ſuæ hoc habet in natura, vt nec ſeris
ferreis eius arceatur ingreſſus, quocunque ſuus eum impetus
ferat. Angelicis enim ſpiritibus parietes non obſiſtunt, ſed
cuncta illis viſibilia cedunt, cuncta æque corpora quantum-
libet ſolida vel ſpiſſa penetrabilia ſunt eis, ac peruia. Suſpi-
candum igitur non eſt quòd apertum inuenerit angelus o-
ſtiolum virginis: cui nimirum in propoſito erat hominum fu-
gere frequentias, vitare colloquia: ne vel orantis perturbare-
tur ſilentium, vel continentis caſtitas tentaretur. Clauſerat
itaque etiam illa hora ſuum ſuper ſe habitaculum virgo pru
dentiſſima, ſed hominibus non angelis. Proinde & ſi ad eam
potuit intrare angelus: ſed nulli hominum facilis patebat ac-
ceſſus. Ingreſſus ergo angelus ad eam dixit. Aue gratia ple- *Textus.*
na dominus tecum. Legimus in actibus apoſtolorum & Ste- *Actu.6.*
phanum plenum gratia, & apoſtolos fuiſſe repletos ſpiritu
ſancto, ſed longe diſſimiliter à Maria. Alioquin nec in illo ha
bitauit plenitudo diuinitatis corporaliter quemadmodum
in Maria: nec illi conceperunt de ſpiritu ſancto quomodo Ma
ria. Aue, inquit, gratia plena: dominus tecum. Quid mirum ſi M
gratia plena erat, cum qua dominus erat? Sed hoc potius mi-
randum, quomodo qui angelum miſerat ad virginem: ab an-
gelo inuẽtus eſt eſſe cum virgine. Ita ne velocior angelo fuit
deus, vt feſtinantem nuncium celerior ipſe preueniret ad ter-
ras? Nec mirum. Nam cũ eſſet rex in accubitu ſuo, nardus vir-
ginis dedit odorem ſuum, & aſcendit in cõſpectu gloriæ eius
fumus aromatis: & inuenit gratiã coram oculis domini, cla-
mantibus qui circunſtabant. Quæ eſt iſta quæ aſcẽdit per de- *Cant.3.*
ſertum ſicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris? *Pſal.18.*
Statimque rex egrediens de loco ſancto ſuo, Exultauit vt gi-
gas ad currendam viam. & licet à ſummo cœlo egreſſio eius,
nimio tamen peruolans deſiderio præuenit ſuum nuncium
ad virginem, quam amauerat, quam ſibi elegerat, cuius deco-
rem concupierat. Quem proſpiciens à longe venientem gra-
tulans & exultans ait eccleſia. Ecce venit is ſaliens in mõtibus, *Can.3.*
tranſiliens colles. Merito autem concupiuit rex decorem vir
ginis. Fecerat enim quicquid longe antea præmonita fuerat
à patre ſuo Dauid, dicente ſibi: Audi filia, & vide & inclina *Pſal.44.*
aurem tuam, & obliuiſcere populũ tuum & domũ patris tui.
Et ſi hoc feceris, cõcupiſcet rex decorẽ tuum. Audiuit quip-
pe & vidit, non vt quidam qui audientes non audiunt, & vi-
dentes non intelligunt, ſed audiuit & credidit, vidit & intel-
lexit. Et inclinauit aurem ſuam ad obedientiam, & cor ſuum
ad diſciplinam, & oblita eſt populum ſuum & domum patris
ſui: quia nec populum ſuum augere prolis ſucceſſione, nec do
mui patris ſui relinquere curauit hęredem, ſed quicquid ho-
noris

A noris in populo, quicquid de paterna domo rerum terrenarũ
habere potuiſſet, omnia arbitrata eſt vt ſtercora vt Chriſtum
lucrifaceret. Nec fefellit eam intentio, quando & Chriſtum
ſibi filium vẽdicauit, nec propoſitum pudicitiæ violauit. Be-
ne igitur gratia plena: quæ & virginitatis gratiam tenuit, &
inſuper fœcũditatis gloriam acquiſiuit. Aue, inquit, gratia
plena, dominus tecum. Non dixit dominus in te, ſed dominus
tecum. Deus enim qui vbique æqualiter totus eſt, per ſuã ſim
plicem ſubſtantiã, aliter tamen in rationabilibus creaturis q̃
in cæteris, & ipſarum, aliter in bonis quàm in malis eſt per ef-
ficaciã. Ità ſane eſt in irrationabilibus creaturis, vt tamen non
capiatur ab ipſis. A rationalibus autem omnibus quidem ca-
pi poteſt per cognitionem, ſed à bonis tantum capitur etiam
per amorem. In ſolis ergo bonis ita eſt, vt etiam ſit cum ipſis
propter concordiam voluntatis. Nam dum ſuas voluntates
ita iuſtitię ſubdunt, vt deum non dedeceat velle quod ipſi vo
lunt, per hoc quod ab eius voluntate non diſſentiunt, deum
ſibi ſpecialiter iungunt. Sed cum ita ſit cum omnibus ſanctis,
ſpecialiter tamen cum Maria, cum qua vtique tanta ei conſen
ſio fuit: vt illius non ſolum voluntatem, ſed etiam carnem ſi-
bi coniungeret, ac ſi de ſua, virginis q̃ ſubſtantia vnum Chri-
ſtum efficeret, vel potius vnus Chriſtus fieret: qui & ſi nec to
tus de deo nec totus de virgine, totus tamen dei & totus vir-
ginis eſſet, nec duo filij, ſed vnus vtriuſque filius. Ait ita-
B que: Aue gratia plena, dominus tecum. Nec tantum dominus
filius tecum quem carne tua induis: ſed & dominus ſpiritus
ſanctus de quo concipis, & dominus pater, qui genuit, quem
concipis. Pater inquam tecum, qui filium ſuum facit & tuum.
Filius tecum, qui ad condendum in te mirabile ſacramentum
miro modo & ſibi referat genitale ſecretum, & tibi ſeruat
virginale ſignaculum. Spiritus ſanctus tecum, qui cum patre
& filio tuum ſanctificat vterum. Dominus ergo tecum. Bene-
dicta tu in mulieribus. Libet adiungere quod Elizabeth, cu-
ius hæc verba ſunt, proſecuta ſubiũxit. Et benedictus fructus
ventris tui. Non quia tu benedicta, ideo benedictus fructus
ventris tui, ſed quia ille te præuenit in benedictionibus dul-
cedinis, ideo tu benedicta. Vere etenim benedictus fructus
ventris tui in quo benedictæ ſunt omnes gentes: de cuius ple
nitudine tu quoque accepiſti cum cæteris, & ſi differentius à
cęteris. Ac propterea quidem benedicta tu, ſed in mulieribꝰ,
Rom.9. ille verò benedictus non in hominibus, non inter angelos,
ſed qui eſt, vt ait Apoſtolus, ſuper omnia benedictus deus in
ſecula. Dicitur benedictus vir, benedictus panis, benedicta
mulier, benedicta terra, vel ſi quid tale in creaturis benedi-
ctum eſſe memoratur, ſed ſingulariter benedictus fructus vẽ-
tris tui, cum ſit ſuper omnia benedictus deus in ſecula. Be-
C nedictus ergo fructus ventris tui. Benedictus in odore, be-
Gene.27. nedictus in ſapore, benedictus in ſpecie. Huius odoriferi fru
ctus fragrantiam ſentiebat qui dicebat. Ecce odor filij mei
ſicut odor agri pleni, cui benedixit dominus. An non vere be
nedictus cui benedixit dominus? De ſapore huius fructꝰ qui-
dam quòd guſtauerat taliter eructabat dicens. Guſtate & vi-
Pſal.33. dete, quoniam ſuauis eſt dominus. Et alibi: Quàm magna mul
Pſal.30. titudo dulcedinis tuæ domine, quam abſcondiſti timentibus
2.Pe.2. te. Et alius quidam: Si tamen, inquit, guſtatis quoniam dulcis
eſt dominus. Et ipſe fructus de ſe, inuitans nos ad ſe, qui edit
me, ait, adhuc eſuriet: & qui bibit me, adhuc ſitiet. Vtique
propter ſaporis dulcedinem hoc dicebat, qui ſemel guſtatùs
magis excitat appetitum. Bonus fructus qui animarum eſuri-
entium & ſitientium iuſtitiam, & eſca & potus eſt. Audiſti de
odore, audiſti de ſapore, audi & de ſpecie. Si enim fructus
ille mortis non ſolum ſuauis fuit ad veſcendum: ſed etiam te
Gene.3. ſte ſcriptura delectabilis aſpectu, quanto magis huius vitalis
fructus viuificum decorem debemus inquirere, in quem, teſte
1.Petr.1. alia ſcriptura, deſiderant etiam angeli proſpicere? Cuius pul
Pſal.49. chritudinem in ſpiritu videbat, & in corpore videre cupie-
bat, qui dicebat. Ex Sion ſpecies decoris eius. Et ne mediocrẽ
tibi videatur commendaſſe decorem, recole quod in alio
Pſalm.44. pſalmo legis. Speciouſus forma præ filiis hominum diffuſa eſt
gratia in labiis tuis, propterea benedixit te deus in ęternum.
Benedictus ergo fructus ventris tui, cui benedixit deus in æ-
ternum. Ex cuius benedictione benedicta etiam tu in mulie-
ribus: quia non poteſt mala arbor fructum facere bonum. Be
nedicta, inquàm, tu in mulieribus, quæ illam generalem male- D
dictionem euaſiſti, qua dictum eſt. In triſtitia paries filios: & *Gene.3.*
nihilominus illam, qua ſecutum eſt. Maledicta ſterilis in Iſ-
rael, ac ſingularem conſecuta eſt benedictionem, vt nec ſteri-
lis maneas, nec cum dolore parturias. Dura neceſſitas: & grã
ue iugum ſuper omnes filias Euæ. Et ſi pariunt cruciantur,
& ſi non pariunt maledicuntur. Et dolor prohibet pãrere, &
non parere maledictio. Quid facies virgo quæ hęc audis, quę
hæc legis? Si parturis, anguſtiaris, ſi ſterilis manes, maledice-
ris. Quid eliges virgo prudens? Anguſtiæ, inquit, mihi ſunt
vndique: Melius eſt tamen mihi maledictum incurrere & ca-
ſtam manere, quàm prius quidem concipere per concupiſcen
tiam, quod merito poſt cum dolore parturiam: Hinc ete-
nim & ſi video maledictum, ſed non peccatum: illinc verò &
peccatum ſimul & cruciatum. Denique hæc maledictio quid
aliud eſt, quàm hominum exprobratio? Neque ob aliud ſa-
nè dicitur ſterilis maledicta, niſi quòd opprobrio & contem
ptui ſit habenda tanquàm inutilis & infructuoſa, & hoc in Iſ-
rael tantum. Mihi autem pro minimo eſt quòd hominibus di
ſpliceo, dum me poſſim virginem caſtam exhibere Chri-
ſto. O virgo prudens, ô virgo deuota, quis te docuit Deo *Χρίστου νύ.*
placere virginitatem? Quæ lex, quæ iuſtitia, quæ pagi-
na veteris teſtamenti vel præcipit, vel conſulit, vel hor-
tatur in carne non carnaliter viuere: & in terris angeli- E
cam ducere vitam? Vbi legeras beata virgo, ſapientia carnis
Roma.8. mors eſt, &, Curam carnis ne perfeceritis in deſiderio? Vbi
Roma.13. legeras de virginibus, quia cantant canticum nouum quod
Apoca.14. nemo alius cantare poteſt, & ſequuntur agnum quocunque
Matth.19 ierit? Vbi legeras, laudatos eſſe qui ſe caſtrauerunt propter
2. Cor.10. regnum cœlorum? Vbi legeras, In carne enim ambulantes,
1.Corin.7. non ſecundum carnem militamus, & qui matrimonio iungit
virginem ſuam bene facit, & qui non iungit melius facit?
Vbi audieras: Volo vos omnes eſſe ſicut & meipſum, &, bo- *Vbi ſupra.*
num eſt homini ſi ſic permaneat ſecundum meum conſilium?
De virginibus, inquit, præceptum non habeo, conſilium au- *Ibidem.*
tem do. Tu verò non dicam præceptum, ſed nec conſilium, *Vbi ſupra.*
nec exemplum, niſi quòd vnctio docebat te de omnibus, ac
ſermo dei viuus & efficax ante tibi factus eſt magiſter quàm
filius, prius inſtruxerit mentem quàm induerit carnem. Chri-
ſto ergo deuoues te exhibere virginem, & neſcis quòd ipſi
exhiberi te oportet etiam matrem? Eligis in Iſrael eſſe con-
temptibilis, & vt illi placeas cui te probaſti, maledictum in-
currere ſterilitatis: & ecce maledictio benedictione commu-
tatur, ſterilitas fœcunditate recompenſatur. Aperi virgo
ſinum, expande gremium, præpara vterum: quia ecce factu-
rus eſt tibi magna qui potens eſt: in tantum vt pro male-
dictione Iſrael, beatam te dicant omnes generationes. Nec
ſuſpectam habeas prudens virgo fœcunditatem, quia non F
auferet integritatem. Concipies, ſed ſine peccato. Grauida
eris, ſed non grauata, paries, ſed non cum triſtitia: neſcies
virum, & gignes filium. Qualem filium? Illius eris mater,
cuius deus eſt pater. Filius paternæ charitatis erit corona tuę
caſtitatis, ſapientia paterni cordis erit fructus vteri virgi-
nalis. Deum denique paries, & de deo concipies. Confor-
tare ergo virgo fœcunda, caſta puerpera, mater intacta, quia
non eris in Iſrael vltra maledicta, neque inter ſteriles depu-
tata. Et ſi adhuc maledixeris ab Iſrael ſecundum carnem, non
quia ſterilem vident, ſed quia fœcundam inuident: memento
quòd & Chriſtus maledictum pertulit crucis, qui te ſuam
matrem benedixit in cœlis, ſed & in terris ab angelo benedi-
cta, & à cunctis generationibus terræ merito beata prædica-
ris. Benedicta ergo tu in mulieribus, & benedictus fructus
ventris tui. Quæ cum audiſſet turbata eſt in ſermone eius, *Textus.*
& cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. Solent virgines quæ
vere virgines ſunt, ſemper pauidæ & nunquam eſſe ſecuræ, & *Χῳ δεῖ ἐ μαυίδα.*
vt caueant timenda, etiam tuta pertimeſcere, ſcientes ſe in va-
ſis fictilibus theſaurum portare precioſum, & nimis arduum
eſſe viuere angelice inter homines, & in terris more cœleſtiũ
conuerſari, & in carne cælibem agere vitam. Ac proinde quic
quid nouum quicquid ſubitum fuerit ortum, ſuſpectas habẽt
inſidias, totum contra ſe æſtimant machinatum. Idcirco & Ma
ria turbata eſt in ſermõe angeli. Turbata eſt, ſed nõ perturba-
ta. Turbatus ſum, inquit, & non ſum locutus, ſed cogitaui dies *Pſalm. 76.*
antiquos,

G antiquos,& annos æternos in mente habui. Ita ergo & Maria turbata est & non est locuta, sed cogitabat qualis esset ista salutatio. Quòd turbata est, verecundiæ fuit virginalis, quòd non perturbata, fortitudinis, quod tacuit & cogitauit, prudētiæ. Cogitabat autem qualis esset ista salutatio. Sciebat prudens virgo quòd sæpe angelus satanæ transfigurat se in angelum lucis, & quia nimirum humilis & simplex erat, nihil tale penitus à sancto angelo sperabat, & ideo cogitabat qualis esset ista salutatio. Tunc angelus intuitus virginem & varias eam secum voluere cogitationes facillime deprehendēs pauidam consolatur: confirmat dubiam, ac familiariter vocans ex nomine, benigne ne timeat persuadet. Ne timeas, inquit, Maria, inuenisti gratiam apud deum. Nihil hic doli: nihil hic fallaciæ est. Nullam circumuentionem, nullas hic suspiceris insidias. Non sum homo sed spiritus, & dei angelus non satanæ. Ne timeas Maria, inuenisti gratiam apud deum. O si scires quantum tua humilitas altissimo placeat: quanta te apud ipsum sublimitas maneat, angelico te indignam nec alloquio iudicares nec obsequio. Vt quid enim indebitam tibi dixeris gratiam angelorum, quæ inuenisti gratiam apud deum? Inuenisti quod quærebas, inuenisti quod nemo ante te potuit inuenire, inuenisti gratiam apud deum. Quam gratiam? Dei & hominum pacem, mortis destructionem, vitæ reparationem. Hæc est ergo gratia, quam inuenisti apud deum. Et hoc tibi signum. Ecce concipies & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Intellige prudens virgo ex nomine filij promissi quantam & quàm specialem

H gratiam inueneris apud deum. Et vocabis, ait, nomen eius Iesum. Rationem huius vocabuli alius euangelista ponit, angelo sic interpretāte. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Duos Iesus lego in typo huius, quem nunc in manibus habemus præcessisse, ambos populis præfuisse. Quorum vnus populum suum de Babylone eduxit, alter suū in terram promissionis introduxit. Et illi quidem illos, quibus præerant, ab hostibus defendebant, sed nunquid saluabant à peccatis eorum? Is autem noster Iesus & à peccatis saluat populum suum, & introducit in terram viuentium. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Vtinam & me peccatorem dignetur dominus Iesus annumerare populo suo, vt saluum me faciat à peccatis meis. Vere enim beatus populus, cuius iste Iesus dominus deus eius, quia ipse saluum faciet populum sum à peccatis eorum. Vereor autem ne multi se profiteantur esse de populo eius, quos tamen ipse non habeat pro populo suo. Vereor ne plerisque, qui quasi in populo eius religiosiores esse videntur, ipse aliquando dicat. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. Nouit enim dominus Iesus qui sunt eius, nouit & quos elegerit à principio. Quid me vocatis ait domine domine, & non facitis quæ dico? Vis scire an pertineas ad populum eius, vel potius vis esse de populo eius? Fac quæ dicit Iesus, & computabit te in populo suo. Fac quæ iubet in euangelio dominus Iesus, quæ iubet in lege & prophetis, quæ iubet per ministros suos qui sunt in ecclesia, obtempera eius vicariis prepositis tuis, non tātum bonis & modestis, sed etiā discolis: & disce ab ipso Iesu, quia mitis est & humilis corde, & eris de beato populo eius quem elegit in hæreditatem sibi, eris de laudabili populo eius quem dominus exercituum benedixit dicēs: Opus manuum mearum tu es, hæreditas mea Israel, cui ne forte Israel carnalem emuleris etiam testimoniū perhibet dicens. Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Sed audiamus quid idem angelus sentiat de illo, cui necdū concepto tale indidit nomen.

I Ait nanque. Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Be ne magnus qui filius altissimi merebitur appellari. An nō magnus, cuius magnitudinis non est finis? Et quis magnus ait, sicut deus noster? Planè magnus qui tam magnus quàm altissimus, quia & ipse altissimus. Neque enim altissimi filius rapinam arbitrabitur esse se æqualē altissimo. Ille merito arbitrādus est cogitasse rapinam, qui cum de nihilo in angelicā formā factus fuisset, factori suo se comparans vsurpauit sibi quod filij altissimi propriū est, qui vtiq; i forma dei à deo nō factus sed genitus est. Altissimus enim de pater quāuis omnipotens sit, non potuit tamen vel æqualem sibi condere creaturam vel inæqualem gignere filium. Fecit itaque angelum magnum, sed non quantus ipse: & ideò nec altissimum. Solum autem vnigenitum quem non fecit sed genuit omnipotens omnipotentem altissimus altissimum, æternus coæternum, ipsum sibi per omnia comparari, nec rapinam æstimat nec iniuriam. Rectè ergo hic erit magnus qui filius altissimi vocabitur. Sed quare hic erit & non potius est magnus, qui semper æqualiter magnus, non habet quo crescat, nec maior post conceptum futurus sit, quàm ante vel sit vel fuerit? An fortè propterea dixerit erit, quia qui magnus deus erat, magnus homo futurus sit? Bene ergo hic erit magnus. Magnus homo, magnus doctor, magnus propheta. Sic enim dicitur de eo in euāgelio. Quia propheta magnus surrexit in nobis. Et à minori quodā propheta magnus itidem propheta ventu rus promittitur. Ecce, inquit, veniet propheta magnus, & ipse renouabit Hierusalem. Et tu quidem ô virgo paruulum paries, paruulum nutries, paruulum lactabis, sed videns paruum cogita magnum. Erit enim magnus quia magnificabit eum deus in conspectu regum, adeo vt adorent eum omnes reges, omnes gentes seruiāt ei. Magnificet ergo & anima tua dominum quia hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Magnus erit & magna faciet tibi, qui potens est, & sanctum nomen eius. Quod enim sanctius nomen, quàm quod filius altissimi vocabitur? Magnificetur & à nobis paruulis magnus dominus, quos vt faceret magnos, factus est paruulus. Paruulus ait, natus est nobis: & filius datus est nobis. No-

L bis inquam nō sibi, qui vtique ante tempora multo nobilius natus ex patre, nasci temporaliter non indigebat ex matre. Non angelis quoque qui cum magnum haberent, paruulum non requirebant. Nobis ergo natus, nobis & datus, quia nobis necessarius. Iam de nobis nato & dato faciamus ad quod natus est & datus. Vtamur nostro in nostram vtilitatem, de saluatore salutem operemur. Ecce paruulus in medio statuitur. O paruulus, paruulis desideratus. O verè paruulus, sed malitia non sapientia. Studeamus effici sicut paruulus iste, discamus ab ipso quia mitis est & humilis corde: ne magnus videlicet deus sine causa factus sit homo paruus, ne gratis mortuus, ne in vacuum crucifixus. Discamus eius humilitatem, imitemur mansuetudinem, amplectamur dilectionem, communicemus passionibus, lauemur in sanguine eius, ipsum offeramus propitiationem pro peccatis nostris: quoniam ad hoc ipse natus & datus est nobis. Ipsum oculis patris, ipsum offeramus & suis, quia & pater proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illum, & ipse filius semetipsum exinaniuit formam serui accipiens: ipse tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est, & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit vt non pe

M rirent: Non possunt perire pro quibus filius rogat ne pereant, pro quibus pater tradidit filium in mortem vt viuāt. Aequaliter ergo ab vtroque speranda est venia, quibus æqualis est in pietate misericordia, par in voluntate potentia, vna in deitate substantia, in qua vnus cum eis spiritus sanctus viuit & regnat deus per omnia secula seculorum, Amen.

Homilia quarta. Vnde supra.

NOn est dubium quicquid in laudibus matris proferimus ad filium pertinere, & rursum cum filium honoramus, à gloria matris non recedimus. Nam si iuxta Salomonem Filius sapiens gloria est patris, quanto magis glorioſum est matrem ipsius effici sapientiæ? Sed quid ego tento in eius laudibus quam laudabilem prædicant prophetæ, perhibet angelus, narrat euangelista? Non ergo laudo, quia non audeo: sed tantum replico deuotus quod iam explicauit per os euangelistæ spiritus sanctus. Sequitur namque & ait. Et dabit illi dominus deus sedem Dauid patris sui. Verba sunt angeli ad virginem de promisso filio, promittentis quod debeat possidere regnum Dauid. Quòd de stirpe Dauid duxerit originem dominus Iesus, nemo dubitat. Quæro autem quomodo dederit ei deus sedem Dauid patris sui, cum ipse in Hierusalem non regnauerit, quinimo turbis eum volentibus constituere regem non

A non acquieuerit, sed & ante faciem Pilati protestatus sit: Regnum meum non est de hoc mundo. Denique quid gnum promittitur ei qui sedet super Cherubim, quem propheta vidit sedentem super solium excelsum & eleuatum, sedere in throno Dauid patris sui? Sed nouimus quandam aliam Hierusalem ab ea quæ nunc est in qua regnauit Dauid significatam multo ista nobiliorem, multo ditiorem: Hanc igitur puto hic fuisse significatam, illo videlicet vsu loquendi, quo sæpe reperis in scripturis significans poni pro significato. Tunc sanè dedit illi deus sedem Dauid patris sui, quando constitutus est rex ab eo super Sion montem sanctum eius. Sed hic propheta de quo regno dixerat, expressius aperuisse videtur, in eo quòd non in Sion posuit, sed super Sion. Nam ideo fortassis dictum est super, quia in Sion quidem regnauit Dauid, super Sion verò regnum est illius de quo dictum est ad Dauid, De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, de quo & dictum est per alium prophetam, Super solium Dauid & super regnum eius sedebit. Vides quia vbique reperis super: Super Sion, super sedem, super solium, super regnum. Dabit ergo ei dominus deus sedem Dauid patris sui, non typicam sed veram, non temporalem sed æternam, non terrenam sed cœlestem. Quæ idcirco (vt iam dictum est) memoratur fuisse Dauid: quia hæc in qua temporaliter sedit, æternæ illius gerebat imaginem. Et re-

B gnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Hic quoque si domum Iacob temporalem accipimus, quomodo in illa quæ æterna non est, in æternum regnaturus est? Quærenda est ergo domus æterna Iacob in qua regnet in æternum, cuius regni non erit finis. An non denique domus illa Iacob exasperans impie abnegauit eum, & iusipienter respuit ante faciem Pilati: quando illo perhibente, regem vestrum crucifigam? vno ore respondendo clamauit: Nō habemus regem nisi Cæsarem? Require itaque apostolum, & discernet tibi eum qui in occulto Iudæus est, ab illo qui in manifesto, & quæ in spiritu est circuncisionem ab ea quæ fit in carne, & spiritualem Israel à carnali: & filios fidei Abrahæ à filiis carnis. Non enim inquit oēs qui erant ex Israel hi sunt Israelitę, neq; qui semen sunt Abrahę hi filij. Sequere ergo & dic: Similiter non omnes qui ex Iacob, hi reputādi sunt in domo Iacob, Iacob quippe ipse est qui Israel. Solos igitur qui in fide Iacob perfecti inueniēdi sunt, reputa in domo Iacob, vel potius ipsos noueris fore spiritualem & æternam domum Iacob, in qua regnabit dominus Iesus in æternum. Quis ex nobis est qui iuxta interpretationē nominis Iacob, supplātet diabolum de corde suo, luctetur cum vitiis & concupiscentiis suis: vt non rēgnet peccatum in suo mortali corpore, sed regnet in eo Iesus, & nunc quidem per gratiam, & in æternū per gloriam? Beati in quibus Iesus regnabit in æternum, quia & ipsi

C cum eo regnabunt, & regni eius non erit finis. O quàm glorioſum est regnum illud in quo reges congregati sunt, conuenerunt in vnum, ad laudandum, scilicet & glorificandum eum, qui super omnes est rex regum, & dominus dominantium. De cuius splendidissima contemplatione fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. O si & mei peccatoris meminerit Iesus in beneplacito populi sui, cum venerit in regnum suum. O si me in illa die, quando traditurus est regnū deo & patri, visitare dignabitur in salutari suo, ad videndum scilicet in bonitate electorum suorum, ad lætandum in lætitia gentis suæ, vt laudetur etiam à me cum hæreditate sua. Veni interim domine Iesu, auser scandala de regno tuo quod est anima mea, vt regnes tu (qui debes) in ea. Venit enim auaritia & vendicat in me sibi sedem, iactantia cupit dominari mihi, superbia vult mihi esse rex, luxuria dicit ego regnabo, ambitio, detractio, inuidia & iracundia certant in meipso de meipso, cuius ego potissimum esse videar. Ego autem quantum valeo resisto, renitor quantum iuuor, dominum meum Iesum reclamo, ipsi me defendo, quia ipsius me iuris agnosco. Ipsum mihi deū, ipsum mihi dominum teneo & dico, non habeo regem' nisi dominū Iesum. Veni ergo domine dispērge illos in virtute tua & regnabis in me, quia tu es ipse rex meus & deus meus, qui mandas salutes Iacob. Dixit autem Maria ad angelū. Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Primo quidem prudenter tacuit, cum adhuc dubia cogitabat, qualis esset ista salutatio, malens nimirum humiliter non respondere, quàm temerè loqui quod nesciret. Iam vero confortata & bene præmeditata, angelo quidem foris loquēte, sed deo intus persuadente: erat enim domin⁹ cum illa dicēte angelo Dominus tecum, ita ergo confirmata fide scilicet depellente timorem, lętitia verecundiam, dixit ad angelum. Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Non dubitat de facto, sed modum requirit & ordinem. Nec enim quærit an fiet istud, sed quomodo. Quasi dicat. Cum sciāt dominus meus testis conscientiæ meæ votum esse ancillæ suæ non cognoscere virum, qua lege, quo ordine placebit ei vt fiat istud? si oportuerit me frangere votum vt pariam talem filium, & gāudeo de filio, & doleo de proposito. Fiat tamen voluntas eius. Sin verò virgo concipiam, virgo & pariam, quod vtique si placuerit ei impossibile non erit, tunc scio vere, quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Quomodo ergo fiet istud quoniam virum non co- Textus.

D gnosco? Et respondēs angelus dixit ei. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Superius dicta est fuisse gratia plena, & nunc quomodo dicitur, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi? Nunquid potuit repleri gratia & necdū habere spiritum sanctum, cum ipse sit dator gratiarum? Si autem iam spiritus sanctus in ea erat, quomodo adhuc tanquam nouiter superuēturus repromittitur? An fortè ideo non dixit simpliciter, veniet in te, sed addidit super, quia & pri⁹ quidem in ea fuit per multam gratiam, sed nunc superuenire nunciatur, propter a-

E bundantioris gratiæ plenitudinem quam effusurus est super illā? At verò cum plena iam sit, illud ampli⁹ quomodo capere poterit? Si autē plus aliquid capere potest, quomodo & ante plena fuisse intelligēda est? An prior quidē gratia eius tātum repleuerat mentē, sequēs verò etiā ventrē perfūdere debeat, quater⁹ scilicet plenitudo diuinitatis quę ante in illa, sicut & in multis sanctorū spiritualiter habitabat, etiā sicut in nullo sanctorū corporaliter in ipsa habitare incipiat? Adhuc itaq; Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obūbrabit tibi. Quid est: & virtus altissimi obūbrabit tibi? Qui potest capere capiat. Quis enim excepta fortassis illa, quæ hoc sola in se fœlicissime meruit experiri, intellectu capere, ratiōe discernere possit, qualiter splendor ille inaccessibilis virgineis sese visceribus infuderit, & vt illa inaccessibilē accedere ad se ferre potuisset, de portiūcula eiusdē corporis cui se animatē cōtemperauit, reliquæ massæ vmbraculum fecerit? Et fortassē propter hoc maxime dictū est: Obumbrabit tibi, quia res nimirum in sacramento erat, & quod sola per se trinitas in sola & cum sola virgine voluit operari, soli datum est nosse, cui soli datum est experiri. Dicatur ergo. Spiritus sanctus superueniet in te, qui vtiq; sua potentia fœcundabit te. Et virtus altissimi obumbrabit tibi, hoc est illum modum quo de spiritu sancto concipies dei virtus, & dei sapiētia Christus, sic in suo secretissimo cōsilio obumbrando conteget & occultabit, quatenus sibi tantum notus habeatur & tibi. Ac si angelus respōdeat ad virginem. Quid à me requiris, quod in te mox experieris? Sciens scies & fœliciter scies, sed illo doctore quo & auctore. Ego autem missus sum nunciare virginalem conceptū, non creare. Nec potest doceri, nisi à donante: nec potest addisci nisi à suscipiente. Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Quod est dicere, Quoniam non est de homine sed de spiritu sancto quod concipies, concipies autem altissimi virtutem, hoc est filium dei: ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei, id est non solum qui de sinu patris inverum tuum veniens obumbrabit tibi, sed etiam id quod de tua substantia sociabit sibi, ex hoc iam vocabitur filius dei, quemadmodum & is qui à patre est ante secula genitus, tuus quoq; amodo reputabitur filius. Sic autem & quod natum est ex ipso patre erit tuus, & quod nascetur ex te erit eius: vt tamen nō sint duo filij sed vnus. Et licet aliud quidem ex te, aliud ex illo sit, iam non tamen cuiusq; suus, sed vnus vtriusq; erit filius. Ideoq; & quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius dei. Attende quæso quàm reuerenter dixerit quod nascetur ex te sanctum. Vt quid enim ita simpliciter sanctum, & absq; additamento? Credo quia non habuit quid proprie, digněve nominaret illud eximium, illud magnificū, illud reuerēdum quod de purissima videl. cet virginis carne cū sua

F anima

G anima vnico patris erat vniendum. Si diceret sancta caro vel sanctus homo, vel sanctus infans, quicquid tale poneret parum sibi dixisse videretur. Posuit ergo indefinite sanctum, quia quicquid illud sit quod virgo genuit, sanctum procul dubio ac singulariter sanctum fuit, & per spiritus sanctificationem, & per verbi assumptionem. Et adiecit angelus. Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua. Quid fuit necesse etiam huius sterilis, virgini nunciare conceptum? Nunquid fortè dubiam adhuc & incredulam oraculo, recentiori voluit confirmare miraculo? Absit. Legimus & Zachariæ incredulitatem ab hoc ipso angelo fuisse castigatam: Mariam autem in aliquo reprehensam non legimus, quin potius fidem ipsius Elizabeth prophetante laudatam agnouimus. Beata es, inquit, quæ credidisti, quoniam perficientur in te quæ dicta sunt tibi à domino. Sed ideo sterilis cognatę conceptus virgini nunciatur, vt dum miraculum miraculo additur, gaudium gaudio cumuletur. Porrò necesse erat non modico lætitiæ & amoris præueniente inflammari incendio, quæ filium paternæ dilectionis cum gaudio spiritus sancti mox fuerat conceptura. Neque enim nisi in deuotissimo corde atque hilarissimo, tanta se capere poterat dulcedinis & alacritatis affluētia. Vel ideo cōceptus Elizabeth nunciatur Mariæ, quia profecto decebat vt verbum mox diuulgandum vbique, prius sciret virgo per angelum, quàm audiret ab homine: ne mater videlicet dei à consiliis filij videretur amota, si eorum quæ in terris tam prope gererentur remansisset ignara. Vel ideo potius conceptus Elizabeth Mariæ nunciatus est, vt dum nunc saluatoris nunc præcursoris eloquetur aduentum, rerum tempus & ordinem tenens ipsa melius posmodum scriptoribus ac prædicatoribus euangelij referet veritatem, quæ & plenè de omnibus à principio cœlitus fuerit instructa mysteriis. Vel ideo adhuc nunciatur Mariæ conceptus Elizabeth, vt audiens cognatam vetulam & grauidam cogitet iuuencula de obsequio, sicque illa properante ad visitandum parvulo prophetæ locus & occasio detur, quo minori adhuc domino sui officij valeat exhibere primitias: & dum ad seinuicem occurrit matrum infantumq; ab alterutro excitata deuotio, mirabilius fiat miraculum de miraculo. Vide autem ne hæc tam magnifica quæ ab angelo audis prænunciata, ab ipso speres perficienda. A quo ergo si quæris, ipsum audi angelum. Quia non erit, inquit, impossibile apud deum omne verbum, tanquam diceret, Hæc quæ ego tam fideliter promitto non de mea, sed de illius qui me misit virtute præsumo: quia non erit impossibile apud eum omne verbum. Quale enim illi verbum impossibile poterit esse, qui omnia fecit in verbo? Mouet me & hoc in verbis angelicis, quòd signanter non ait, quia non erit impossibile apud deum omne factum, sed omne verbum. An idcirco posuit verbum, quia quàm facile possunt homines loqui quod volūt, etiā quod nullatenus facere possunt, tam facile imò incomparabiliter facilius valet deus opere implere quicquid illi verbo valent exprimere? Dicam apertius. Si hominibus tā facile esset facere quàm dicere quod volunt: & ipsis quoque non esset impossibile omne verbum. Nunc autem quoniam vulgaris & verus sermo est, multum interesse inter loqui & facere, sed apud homines, non apud deum, soli deo quia idem est facere quod loqui, idem loqui quod velle: merito nō erit impossibile apud deum omne verbum. Verbi gratia. Potuerunt præuidere & prædicere prophetæ virginem vel sterilē concepturam ac pariturā, sed nunquid facere, vt conciperent & parerent? Deus autem qui dedit eis posse præuidere, quàm facile potuit tunc quod voluit per illos prædicere, tam facile potuit nunc quando voluit per seipsum quod promisit implere. Si quidem apud deum nec verbum dissidet ab intentione: quia veritas est. nec factum à verbo: quia virtus est. nec modus à facto, quia sapientia est. ac per hoc non erit impossibile apud deum omne verbum. Audisti virgo factum, audisti & modum, vtrunque mirum, vtrunque iucundum. Iucundare filia Sion, & exulta satis filia Hierusalem. Et quoniam auditui tuo datum est gaudiū & lætitia: audiamus & nos à te resp̄sum lætitiæ quod desideramus, vt iā exultent ossa humiliata. Audisti, inquam, factum & credidisti, crede & de modo quod audisti. Audisti quia concipies & paries filium, audisti quòd nō per hominem, sed per spiritum sanctum: expectat angelus responsum, tempus est enim vt reuertatur ad deum qui misit illum. Expectamus & nos ô domina verbum miserationis, quos miserabiliter premit sententia damnationis. Et ecce offertur tibi precium salutis nostræ, statim liberabimur si consentis. In sempiterno dei verbo facti sumus omnes & ecce morimur, in tuo breui responso sumus reficiendi, vt ad vitam reuocemur. Hoc supplicat à te ô pia virgo flebilis Adam cum misera sobole sua exul de paradiso, hoc Abraham: hoc Dauid. Hoc cæteri flagitant sancti patres, patres scilicet tui, qui & ipsi habitant in regione vmbræ mortis. Hoc totus mūdus tuis genibus prouolutus expectat. Nec immerito, quando ex ore tuo pendet consolatio miserorum, redemptio captiuorum, liberatio damnatorum: salus denique vniuersorum filiorum Adam totius generis tui. Da virgo responsum festinanter. O domina responde verbum quod terra, quod inferi, quod expectant & superi. Ipse quoque omnium rex, & dominus, quantum concupiuit decorem tuum, tantum desiderat & responsionis assensum: in qua nimirum proposuit saluare mūdum. Et cui placuisti in silentio, iā magis placebis ex verbo: cū ipse tibi clamet è cœlo. O pulchra inter mulieres, fac me audire vocē tuā. Si ergo tu eū facias audire vocē tuā, ipse te faciet videre salutē nostrā. Nunqd nō hoc est quod quærebas, qđ gemebas, quod dieb⁹ & noctibus orādo suspirabas? Quid igitur? Tu es cui hoc promissum est, an aliā expectamus? Imò tuipsa, non alia. Tu inquam illa promissa, illa expectata, illa desiderata, ex qua sanctus pater tuus Iacob iā morti appropinquans vitam sperabat æternam, cum dicebat. Expectabo salutare tuum domine, in qua deniq; & per quam deus ipse rex noster ante secula disposuit operari salutem in medio terræ. Quid ab alia speras quod tibi offertur? Quid per aliam expectas quod per te mox exhibebitur, dummodo præbeas assensum, respondeas verbum? Responde itaque citius angelo, imò per angelum domino. Responde verbum, & suscipe verbum. Profer tuum, & concipe diuinum. Emitte transitorium, & amplectere sempiternū. Quid tardas? Quid trepidas? Crede, confitere, & suscipe. Sumat humilitas audaciam, verecundia fiduciam. Nullatenus conuenit nunc vt virginalis simplicitas oblituscatur prudentiam. In hac sola re, ne timeat prudens virgo presumptionem: quia & si grata in silentio verecundia, magis tamen nunc in verbo pietas necessaria. Aperi virgo beata cor fidei, labia confessioni, viscera creatori. Ecce desideratus cunctis gentibus, foris pulsat ad ostium. O si te morante pertransierit, & rursus incipias dolens quærere quem diligit anima tua. Surge, curre, aperi. Surge per fidē, curre per deuotionē, aperi per confessionem. Ecce, inquit, ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Semper solet esse gratiæ diuinæ familiaris virtus humilitas. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Humiliter ergo respondet, vt sedes gratiæ præparetur. Ecce, inquit, ancilla domini. Quæ est hæc tam sublimis humilitas, quę cedere non nouit honoribus, insolescere gloria nescit? Mater dei eligitur, & ancillam se nominat. Non mediocris reuera humilitatis insigne, nec (oblata tanta gloria) obliuisci humilitatem. Non magnum est esse humilem in abiectione, magna prorsus & rara virtus humilitas honorata. Si me miserum homuncionem meis decepta simulationibus ad aliquē vel mediocrem honorem prouexerit ecclesia, deo nimirū hoc vel propter mea vel propter subditorū pcta permittēte: nōne statim oblit⁹ qui fuerim talē me puto, qualis, ab hominibus (qui cor non videt) putatus sum? Credo sanè, conscientiam non attendo, & reputās non honorem virtutibus, sed virtutes honori, eo sanctiorem, quo superiorem me æstimo. Videas plerosq; in ecclesia de ignobilibus nobiles, de pauperibus diuites factos, subito intumescere, pristine obliuisci abiectionis: genus quoque suum erubescere, & infimos dedignari parentes. Videas & homines pecuniosos ad honores quosq; ecclesiasticos peruolare: moxq; sibi applaudere sanctitatem, vestium duntaxat mutatione, non mentiū: & dignos se æstimare dignitate, ad quam ambiendo peruenerunt, quodq; (si audeo dicere) adepti sunt nummis, attribuere meritis. Omitto autē de his quos excæcat ambitio, & honor ipse superbiendi eis materia est. Sed video (quod magis doleo) post spretā seculi pompā: nonnullos in schola humilitatis

A tis superbiā magis addiscere, ac sub alis mitis humilisq; magistri grauius insolescere, & impatientes amplius fieri in claustro quàm fuissent in sæculo. Quodq; magis peruersum est, plerisq; in domo dei nō patiūtur haberi contēptui, qui in sua non nisi contemptibiles esse potuerunt: vt quia videlicet vbi à pluribus honores appetuntur, ipsi locum habere nō meruerunt, saltem ibi honorabiles videantur, vbi ab omnibus honores contēnuntur. Video & alios (quod non sine dolore videri debet) post aggressam Christi militiam, rursus secularibus implicari negotiis, rursus cupiditatibus terrenis immergi: cū magna cura erigere muros & negligere mores, sub prætextu quoque communis vtilitatis verba vendere diuitibus & matronis salutationes, sed & contra Imperatoris sui edictum cō cupiscere aliena, & sua cum lite repetere, non audientes apostolum ex imperio regis tubicinātem. Hoc ipsum, inquit, delictū est in vobis, quòd causas habetis. Quare non magis fraudem patiminī? Ita ne mundum sibi & sc mundo crucifixerūt, vt qui antea vix in suo vico vel oppido cogniti fuerant, modo circumeuntes prouincias & curias frequentantes, regum notitias, principumque familiaritates assecuti sint? Quid de ipso habitu dicam, in quo iam non calor, sed color requiritur, magisque cultui vestium quàm virtutum insistitur? Pudet dicere, vincuntur in suo studio muliercule, quando à monachis precium affectatur in vestibus, non necessitas, nec saltem forma religionis retenta in habitu, ornari non armari appetunt milites Christi, qui dum se preparare ad prælium & cōtra aereas potestates prætendere paupertatis insigne debuerant, quod vtique aduersarij valde formidāt, in mollitie vestimentorum, pacis potius præferentes indicium, vltro se hostibus sine sanguine tradunt inermes. Nec aliunde hæc omnia mala contingunt, nisi quòd illam (qua sæculum deseruimus) deserentes humilitatem, dum per hoc cogimur inepta denuo sectari studia sæcularium, canes efficimur reuertentes ad vomitum. Audiamus itaque quotquot tales sumus quid illa responderit, quæ dei mater eligebatur, sed humilitatem non obliuiscebatur. Ecce, ait, ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Fiat, desiderij est signum, non dubitationis indicium. Et per hoc quòd dicit fiat mihi secundū verbum tuum, magis intelligenda est affectum exprimere desiderantis, quàm effectum requirere, more dubitantis, quamquam nil obstet intelligi, fiat, esse verbū orātis. Nemo quippe orat nisi quod credit & sperat. Vult autem à se requiri deus etiam quod pollicetur. Et ideò fortè multa quæ dare disposuit prius pollicetur, vt ex promissione deuotio excitetur: sicque quod gratis daturus erat, deuota oratio promereatur. Sic pius dominus qui omnes homines vult saluos fieri merita nobis extorquet à nobis, & dum nos præuenit tribuēdo, quod retribuat gratis, agit ne gratis tribuat. Hoc vtique prudens virgo intellexit, quando præuenienti se muneri gratuitæ promissionis iunxit meritū suæ orationis: fiat (inquiēs) mihi secundum verbum tuum. Fiat mihi de verbo secundum verbum tuum. Verbum quod erat in principio apud deum, fiat caro de carne mea, secundum verbum tuum. Fiat obsecro mihi verbum non prolatum quod transeat, sed conceptum vt maneat, carne videlicet indutum non aere. Fiat mihi non tantum audibile auribus, sed & visibile oculis, palpabile manib⁹, gestabile humeris. Nec fiat mihi verbum scriptum & mutū, sed incarnatum & viuum: hoc est nō mutis figuris mortuis in pellibus exaratum, sed in forma humana meis castis visceribus viuaciter impressum: & hoc nō mortui calami depictione, sed sancti spiritus operatione. Eo videlicet modo fiat mihi, quo nemini ante me factum est, nemini post me faciendū. Porrò multiphariam multisque modis olim deus loquutus est patribus in prophetis, & aliis quidem in aure, aliis in ore, aliis etiam in manu factum esse verbum domini memoratur: mihi autem, oro, vt in vtero fiat iuxta verbum tuum. Nolo autem vt fiat mihi aut declamatoriè prædicatum, aut figuraliter significatum, aut imaginatoriè somniatum, sed silenter inspiratum, personaliter incarnatum, corporaliter inuisceratū. Verbum igitur quod in se nec poterat fieri, nec indigebat, dignetur in me, dignetur & mihi fieri secundum verbū tuū. Fiat quidem generaliter omni mundo, sed specialiter fiat mihi secundum verbum tuum.

Excusatio eiusdem quòd locum hunc euangelicum post expositores alios explanare voluerit.

LEctionem euangelicā exposui sicut potui, nec ignoro q̄ nō omnibus placebit, sed scio me ob hāc rem multorum fore indignationi obnoxiū: & aut iudicabor superfluus, aut præsumptor, quod videlicet post patres, qui hunc ipsum locū plenissimè exposuerūt, rursus in eodem nouus expositor ausus fuerim mittere manum. Sed si quid dictū est post patres quod nō sit cōtra patres, nec patrib⁹ arbitror, nec cuiquā displicere debere. Vbi autē dixi q̄ à patribus accepi, dum sic abstit typus præsumptionis, vt nō desit fructus deuotionis patienter audiāt de superfluitate cautantes. Nouerint tamen qui me tanquam de ociosa & nō necessaria explanatione suggillant, non tam intendisse exponere euangelium, quàm ex euangelio sumere occasionem loquēdi quod loqui delectabat. Si verò peccaui quòd propriā magis ex hoc excitari deuotionem, quàm communem quæsierim vtilitatem, potens erit pia virgo apud suum misericordē filium hoc meum excusare peccatum, cui hoc meum qualecūque opusculum deuotissimè destinaui.

In vigilia natalis domini, Sermo I. De pronunciatione, Iesus Christus filius dei nascitur in Bethleem Iudæ.

SOnuit vox lætitiæ in terra nostra, vox exultationis & salutis in tabernaculis peccatorum. Auditum est verbum bonum, verbum consolatorīū, sermo iucūditate plenus, dignus omni acceptione. Iubilate mōtes laudē, & omnia ligna siluarū. Plaudite manibus ante faciē domini, quia venit. Audite cœli, & auribus percipe terra, obstupesce, & lauda vniuersitas creaturæ, sed tu magis ô homo. Iesus Christus filius dei nascitur in Bethleem Iudæ. Quis tā lapidei cordis, cuius anima non liquefacta sit in hoc verbo? Quid annunciari dulcius poterat, quid delectabilius commendari? Quid tale vnquam auditum est, aut quid simile aliquando mundus accepit? Iesus Christus filius dei nascitur in Bethleem Iudæ. O breue verbum de verbo abbreuiato, sed cœlesti suauitate refertum. Laborat affectio mellifluę dulcedinis, copiam latius effundere gestiens nec inueniens verba. Tanta siquidem est gratia sermonis huius, vt continuo incipiat minus sapere, si vel vnum iota mutauero. Iesus Christus filius dei nascitur in Bethleem Iudæ. O natiuitas illibata sanctitate, honorabilis mundo, amabilis hominibus, collati magnitudine beneficij, inuestigabilis etiam angelis sacri profunditate mysterij, & in his omnibus admirabilis, singulari excellentia nouitatis: vtpote quæ nec primam similem visa est, nec habere sequentem. O partus solus sine dolore, solus nescius pudoris, corruptionis ignarus, non referans, sed consecrans virginalis vteri templum. O natiuitas supra naturā, sed pro natura miraculi excellentia superans, sed reparans virtute mysterij. Fratres, generationem istam quis enarrabit? Angelus nunciat, virtus obumbrat, altissimi superuenit spiritus, virgo credit, fide concipit, virgo parturit, virgo permanet. Quis nō miretur? Nascitur altissimi filius deus de deo genitus ante sæcula, nascitur verbum infans, quis vel satis miretur? Nec sane ociosa natiuitas, aut in fructuosa dignatio maiestatis. Iesus Christus filius dei nascitur in Bethleem Iudæ. Vos qui in puluere estis, expergiscimini & laudate, ecce dominus venit cum salute. Venit cum salute, venit cum vnguentis, venit cum gloria. Neque enim sine salute Iesus, neque sine vnctione Christus, nec sine gloria venit dei filius. Siquidem ipse salus, ipse vnctio, ipse gloria sicut scriptum est. Gloria patris filius sapiens. Fœlix anima quæ gustato salutis fructu trahitur, & currit in odore vnguentorum vt videat gloriā eius, gloriam quasi vnigeniti à patre. Respirate perditi, venit Iesus quærere & saluum facere quod perierat. Morbidi conualescite, venit Christus qui contritos corde sanat vnctione misericordiæ suæ. Exultate quicunq; estis grandia concupiscentes, descendit ad vos filius dei, vt regni sui faciat cohæredes. Ita obsecro sana me domine & sanabor, saluum me fac & saluus ero, glorifica & ero glorios⁹. Sic nēpe bñ dicet anima mea domino & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius, cū ppitiatus fueris omnibus iniquitatib⁹ meis, sanaueris omnes infirmitates meas, repleueris in bonis desiderio meū. Hæc tria

G dilectissimi sapit mihi quod audio nasci Iesum Christum filiumdei. Quare enim vocamus nomen eius Iesum, nisi quia ipse saluum faciet populũ suum à peccatis eorum? Aut quare Christus nominari voluit, nisi quia computrescere faciet iugum à facie olei? Quare filius dei factus est homo, nisi vt homines faceret filios dei? Voluntati autem eius quis resistit? Iesus, qui iustificat, quis est qui condẽnet? Christus qui sanat, quis est qui vulneret? Filius dei qui exaltat, quis est qui humiliet? Nascitur ergo Iesus, gaudeat quisquis ille est, quẽ perpetuæ damnationis reum adiudicabat conscientia peccatorum. Excedit quippe pietas Iesu omnem criminum quantitatem seu numerositatem. Nascitur Christus, lætetur quicunq; vitiis expugnabatur antiquis. Si quidem ante faciem vnctionis Christi, nullus omnino stare poterit morbus animæ quamlibet inueteratus. Nascitur filius dei, exultet qui magna solet desiderare, quia magnus munerator aduenit. Fratres hic est hæres, deuote susc*i*piamus eum, sic enim & hæreditas nostra erit. Qui enim proprium filium dedit, quomodo non omnia nobis simul cum illo donauit? Nemo discredat, nemo hęsitet,
Ioan. 1. habemus testimonium credibile nimis. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Fratres habere voluit vnigenit⁹ dei, vt esset in multis fratribus primogenitus ipse. V tiq; nihil hę sitet ipsa pusillanimitas fragilitatis humanæ, prius ipse factus est hominum frater, factus est hominis filius, factus est homo.
H Si & hoc homo iudicat incredibile, fidem astruunt oculi. Iesus Christus natus est in Bethleẽ Iudæ. Et vide dignationẽ. Non in Hierusalem ciuitate regia, sed in Bethleem quæ minima est in milibus Iuda. O Bethleem parua, sed iam magnificata à domino, magnificauit te qui factus est in te paruus ex magno. Lætare Bethleem, & per omnes vicos tuos festiuum hodie alleluia cantetur. Quæ tibi ciuitas si audiat non inuideat, pretiosissimum illud stabulum, & illius præsepij gloriã? In vniuersa siquidem terra iam celebre est nomen tuũ, & beatam te dicunt omnes generationes. Vbiq; gloriosa dicuntur de te ciuitas dei, vbiq; psallitur, quia homo natus est in ea, & ipse fundauit eã altissimus. Vbiq; inquam predicatur, vbique clamatur, quia Iesus Christus filius dei nascitur in Bethleem Iudæ. Nec ociosum quod additur Iudæ, siquidem admonet nos eius, quæ ad patres facta est, repromissio. Non auferetur,
Gene.49. inquit, sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Salus quip
Vbi supra. pe ex Iudæis, sed salus vsq; ad fines terræ. Iuda, ait, te laudabunt fratres tui. Manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorũ, & cætera quæ de Iuda illo nusquã legimus, sed in Christo videmus impleta. Ipse est enim leo de tribu Iuda, de quo & additur: Catulus Leonis Iuda ad prædam, inquit, fili mi ascendisti. Magnus prædator Christus qui priusquàm sciat vocare
I patrem aut matrem, Samariæ spolia diripit. Magnus prædator
Esaiæ. 8. Christus, qui ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, nec tamen abstulit quicquam, sed magis ipse dedit dona hominibus. Has itaq; & cæteras similes prophetias impletas in Christo, de eo siquidem & prædictas ad mentem reuocat quòd dicitur Bethleem Iudæ, nec omnino quærere est, vtrum à Bethleem possit aliquid boni esse. Sanè quod ad nos spectat discimus etiam ex hoc quemadmodum susc*i*pi velit qui in Bethleem voluit nasci. Erat enim qui fortè ei sublimia quærenda arbitraretur esse palatia, vbi cum gloria, rex glorię susciperetur, sed non propter hoc à regalibus illis sedibus venit. In sinistra eius diuitiæ & gloria, in dextera longiturnitas vitæ, horum omnium æterna in cœlis affluentia suppetebat, sed paupertas non inueniebatur in eis. Porrò in terris a-
Prou. 3. bundabat, & superabũdabat hæc species, & nesciebat homo precium eius. Hanc itaq; dei filius concupiscens descendit vt eam eligat sibi, & nobis quoq; sua æstimatione faciat pretiosam. Adorna thalamum tuum Siõ, sed humilitate, sed paupertate. In his enim pannis complacet sibi, & Maria testimoniũ perhibẽte his sericis delectatur inuolui. Abominationes Aegyptiorum immola deo tuo. Cõsidera deniq; quòd in Bethleem Iudæ nascitur, & solicitus esto quomodo Bethleem Iudæ inueniaris, & iam nõ in te quidẽ susc*i*pi dedignetur. Bethleem quippe domum panis, Iuda sonat confessionem. Tu ergo si diuini verbi pabulo repleas animam tuam fideliterque, & si non digna, certè quanta potes deuotione susc*i*pias panẽ illum qui de cœlo descendit & dat vitam mundo, dominicum K
videlicet corpus Iesu, vt veterẽ vtrem corporis tui noua illa resurrectionis caro reficiat & sustineat, quatenus nouũ quod intus est vinum hoc solidatus glutino valeat continere: si denique ex fide viuas & nequaquam gemere oporteat, quia oblitus sis comedere panem tuum: Bethleem factus es dignus planè susceptione dominica, si tamen confessio non defuerit. Sit proinde Iudæa sanctificatio tua, confessionem & decorem induere, quam maximè stolam in ministris suis Christus acceptat. Denique breuiter tibi vtrumque commendat apostolus. Corde, inquiens, creditur ad iustitiam, ore autẽ cõ
Roma. 10. fessio fit ad salutẽ. Iustitia si quidem in corde, panis in domo.
Matth. 5. Est enim iustitia panis. Et beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniã ipsi saturabuntur. Sit ergo in corde iustitia, & iustitia quæ ex fide est. Hæc enim sola habet gloriã apud deũ, sit etiam in ore confessio ad salutem, & securus iam susc*i*pe eum, qui in Bethleem Iudæ nascitur Iesum Christũ filiũ dei.

In vigilia natalis domini, de eo quod scriptum est. O Iuda & Hierusalem nolite timere, cras egrediemini, & dominus erit uobiscum. Sermo. II.

Iuda & Hierusalẽ nolite timere. Veros alloquimur Iudæos nõ litera sed spiritu, semẽ Abrahã cui⁹ mul
2. Para. 20 tiplicatio, sicut promissa legitur, sic videtur impleta. Neq; enim filij carnis, sed filij, pmissionis deputantur in semine. Sed nec illi Hierusalẽ dicimus quæ occidit pphetas. Vnde enim illã consolemur, super quã dominus fle
L uit, quę data est in subuersionẽ? Illi dicimus quæ de cœlo nouã descẽdit, nolite timere ô Iuda & Hierusalẽ. Nolite timere veri cõfessores, qui nõ solũ ore sed toti pariter & omni parte domino cõfitemini induti confessionẽ sicut vestimentũ, imo quorũ omnia interiora domino confitẽtur, & omnia ossa dicunt. Domine quis similis tibi? nõ sicut hi qui confitentur se
Psalm. 85. nosse deum, factis autẽ negant. Vera confessio est, si omnia opera nostra fratres, opera eius sint, & cõfiteantur ei. Confiteantur autẽ gemina quadã cõfessione, vt duplicibus vestiamini, id est cõfessione peccatorũ vestrorũ, & cõfessione laudis diuinæ. Tunc enĩ verè Iudæi eritis, si omnis vita vestra cõfiteatur vos peccatores, & dignos multò maiorib⁹ pœnis, deũ verò summe bonũ, qui ꝓ his leuibus & trãsitorijs pœnis æterna cõdonat supplicia quæ meruistis. Quisquis enim ardenter nõ desiderat pœnitẽtiã, videtur operibus dicere nõ indigere se pœnitẽtia, & ita suã nõ cõfitetur culpã, aut nõ posse ꝓdesse ei pœnitentiã, sic & diuinã nõ cõfitetur bonitatẽ. Vos autem estote veri Iudæi, sed & Hierusalẽ vera vt nihil iam timeatis. Est enim Hierusalẽ visio pacis. Visio nõ possessio, cuius fines dominus posuit pacẽ nõ initiũ sanè, nec mediũ. Si ergo pacem nõ habetis, imo quia perfectã in hoc sæculo habere nõ potestis, saltẽ videte eã, intuemini, cõsiderate, & desiderate eã. Illuc sint oculi cordis vestri, ad pacẽ sese dirigat intẽtio vestra, vt omnia quæcunque facitis huius pacis quæ exuperat omnẽ sensum, desiderio faciatis: in omnibus hoc intendatis, vt recõ M
ciliati pacem habeatis ad deum. His dicimus nolite timere, hos consolamur, non eos qui viam pacis non cognouerunt. Nam si illis dicitur, cras egrediemini, comminatio non consolatio erit ista. Soli nimirum dissolui desiderant, & egredi concupiscunt, qui pacem vident, & sciũt si terrestres domus eorum huius habitationis dissoluantur, quoniam ædificationem habent ex deo, & non illi qui in insaniam versi suis compedibus delectantur. Denique hi tales moriendo, non tàm egressi dicendi sunt quàm ingressi, qui non in lucem, non in libertatem vadunt, sed in carcerem, sed in tenebras, sed in infernum. Vobis autem dicitur. Nolite timere, cras egre-
2. Para. 20 diemini, & iam non erit timor in finibus vestris. Multos quidem habetis hostes, carnem, qua nullus potest esse vicinior hostis, præsens sæculũ nequam, quod vndique circunfusum est vobis, principes tenebrarum, qui viam vestram obsident in aere collocati. Attamen nolite timere, cras egrediemini, id est in proximo. Cras enim in proximo est. Vnde & sanctus Iacob ait: Cras respondebit mihi iustitia mea. Tres enim *Gene. 30.*
dies sunt de qnibus etiam legimus. V iuificabit nos post duos dies, in die tertia resuscitabit nos. Vn⁹ sub Adã, alter in Christo, tertius cũ Christo. Vnde & ibi subdit, sciem⁹ sequemur- *Osee. 6.*
que

A que vt cognoscamus dominum, & hic dicitur cras egrediemini, & dominus erit vobiscum. His enĩ dicitur qui dimidiauerunt dies suos, in quibus periit dies, in qua nati sunt, quæ est
Hier. 20. dies Adæ dies peccati, cui Hieremias quoq; maledicebat, dicens. Maledicta dies in qua natus sum. Omnes enim in illa nascimur. Vtinã pereat in nobis omnibus dies illa, dies nebulæ & caliginis, dies tenebrarũ & turbinis, quã nobis fecit Adã, quam fecit inimicus qui dixit. Aperientur oculi vestri. Ecce
Gene. 3. verò illuxit nobis dies redemptionis nouæ, reparationis antiquæ, felicitatis æternæ. Hæc est dies quã fecit dominus, ex-
Psalm. 117. ultemus & lætemur in ea, quia cras egrediemur. Vnde, nisi de conclaui huius sæculi, de ergastulo huius corporis, de cõpedibus necessitatis, curiositatis, vanitatis, & voluptatis: quæ etiam inuitis nobis pedes tenẽt affectionis? Quid enim spiritui nostro cum terrenis? Cur non spiritualia desiderat, spiritualia quęrit, spiritualia sapit? O spiritus qui de sursum estis, quid vobis cum infimis? Quæ sursum sunt quærite, vbi Chri-
Coloss. 3. stus est in dextera dei sedẽs, quæ sursum sũt sapite, nõ quę su
Sapi. 9. per terrã. Sed corpus quod corrũpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantẽ. Necessitates multæ miseri huius corporis detinent nos. Visus quidam praui desiderij & delectationis terrenæ volare nõ patitur, & citius retrahit mentem, si fortè aliquando subleuetur. Sed nolite timere, cras egrediemini de lacu miseriæ, & de lu-
to fecis. Nam vt inde vos educeret, infixus est ipse quoque in
B limo profundi. Nolite ergo timere, cras egrediemini de corpore mortis, & de omni corruptione peccati. Agite diẽ istũ
1. Ioan. 2. in Christo, vt ambuletis sicut & ipse ambulauit. Qui enim dicit se in Christo manere, debet sicut ipse ãbulauit, & ille ambulare. Nolite ergo timere, quia cras egrediemini, & sic semper cum domino eritis. Vel quia signanter dictum, & dominus erit vobiscũ, sic intelligamus, vt dum sumus in corpore possimus nos esse cum domino, id est adhærere eius voluntati, sed non ille nobiscum, vt cõsentiat voluntati nostræ. Vellemus enim iam liberi esse, cõcupiscimus dissolui, egredi desideramus, sed adhuc differt ille certa ex causa. Cras egrediemur & dominus erit nobiscũ: vt quicquid voluerimus velit, & in nullo à nostra voluntate discordet. Itaq; Iuda & Hieru salem nolite timere, si perfectionẽ quã desideratis nondũ potestis adipisci, sed quod minus habet imperfectio conuersa-
Psalm. 138. tionis suppleat humilitas confessionis, & imperfectum vestrũ
Psal. 118. viderunt oculi dei. Propterea enim mandata sua mãdauit cu-
Psalm. 62. stodiri nimis, vt videntes imperfectionẽ nostram deficere, & non posse implere quod debet, fugiamus ad misericordiã, &
C dicamus. Quoniam melior est misericordia tua super vitas, &
Psalm. 95. qui non pollumus in vestitu innocentiæ seu iustitiæ, appareamus vestiti confessione. Cõfessio enim & pulchritudo in cõspectu domini, si tamen fit, vt diximus, non oris tantum, sed etiã totius hominis, vt omnia ossa nostra dicant, domine quis similis tibi? idq; solius pacis intuitu, & desiderio reconciliationis ad deũ. Talibus enim dicitur, ô Iuda & Hierusalẽ nolite timere, cras egrediemini, id est quã citò à corpore exierit anima, omnes simul affectiones, omnia desideria quibus p viniuersum interim mundũ dispersa & ligata tenebatur, dissoluentur, & egredietur de visco hoc: Et dominus erit vobiscũ. Nimis id quidẽ vobis videri potest si tamẽ ad vos respicitis, & non ad ea quæ expectãt vos. Nónne hoc vniuersus mundus expectat? Creatura enim subiecta est vanitati, & cadente homine, quẽ constituerat dominus dominũ domus suæ, & principem omnis possessionis suæ, tota simul hæreditas corrupta est. Inde distemperatus aer, terra in operibus Adæ maledicta, & omnia subdita vanitati. Nec sanè reparabitur hæreditas,
Roma. 8. donec reparentur hæredes. Vnde & iuxta Apostoli testimonium: Ingemiscit quoq; & parturit, vsq; adhuc. Nec soli vtique huic mundo, sed & angelis, & hominibus spectaculũ facti
Psal. 141. sumus. Me, inquit, expectant iusti, donec retribuas mihi. Et martyres cum iudicij diem postularent non tanquã vindictæ cupidi, sed perfectionẽ desiderantes beatitudinis, quam tunc
Apoc. 6. habituri sunt, acceperunt diuinum responsum. Sustinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorũ. Acceperunt ergo iam singulas stolas, sed non vestientur duplicibus, donec vestiamur & nos. Vadia tenemus, & obsides D
ipsa eorum corpora, sine quibus consummari nõ possunt, nec ea recipient sine nobis. Vnde de patriarchis, & prophetis, ait
Hebr. 11. apostolus. Deo melius aliquid prouidente pro nobis, vt non sine nobis consummarentur. O si cognoscerемus, & nos quomodo expectant, & quantum desiderant aduentum nostrũ, quàm solicite quærunt, quàm libẽter audiunt bona de nobis. Quid tamen de his loquor, qui didicerunt ex his quæ passi sunt compassionem, quando & ipsi nos angeli sancti desiderant? Nónne de vermiculis istis & de pulnere isto restaurãdi sunt muri cœlestis Hierusalem? Putatis quantum desiderãt ciues cœlestes instaurari ciuitatis suę ruinas? Quomodo soliciti sunt vt veniant lapides viui, qui coædificentur eis? Quomodo discurrunt medij inter nos, & deum, fidelissimè portãtes ad eum gemitus nostros, & ipsius nobis gratiam deuotissimè reportantes? Planè non dedignabuntur, vt simus eorũ socij, quorum facti sunt iam ministri. Nonne enim omnes administratorij sunt spiritus in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Festinemus obsecro dilectissimi festinemus, tota nos multitudo cœlestis curiæ expectat. Exultare angelos fecimus quando conuersi sumus ad pœnitentiam, proficiamus, & festinemus complere de nobis eorum lætitiam. Væ tibi quicunq; es qui deliberas redire ad lutum, reuerti ad vomitũ. Putásne placatos habebis in iudicio, quos tanto & tam sperato priuare vis gaudio? Exultauerunt E
cum nos ad pœnitentiam venimus, tanquàm super his, quos ab ipsa inferi porta cernerent euocari. Quid nunc erit, si ab ipsa paradisi ianua reuerti viderint, & abire retrorsum eos, qui iam pedem alterum in paradiso posuerũt? Nam & si corpora inferius, sed corda sursum. Currite fratres, currite, non soli angeli, sed & ipse angelorum vos creator expectat. Nuptiæ paratæ sunt, sed nondum plena domus, adhuc expectantur, de quibus nuptiæ impleantur. Expectat vos pater & desiderat non solum propter nimiam charitatem suam, qua dilexit vos, vnde & vnigenitus, qui in sinu patris est, ipse enarrauit. Pater, inquiens, amat vos, sed propter semetipsum, si-
Ioan. 15. cut loquitur per prophetam: Propter memetipsum ego faciam, non propter vos. Quis enim implendum dubitet quod promisit filio, dicens: Postula à me, & dabo tibi gentes here-
Psalm. 2. ditatem tuam? Et alibi. Sede à dextris meis, donec ponam ini-
Psal. 109. micos tuos scabellum pedum tuorum. Non conterentur omnes inimici eius, dum nos qui sumus mẽbra eius aliquatenus impugnabunt. Non implebitur hæc promissio, donec nouissima inimica destruatur mors. Nam de filio quis nesciat quantum desideret fructum natiuitatis, & totius vitæ, quam gessit in carne, denique fructum crucis, & mortis suæ precium sanguinis pretiosi? Nonne traditurus est regnum deo & pa-
tri, quod acquisiuit? Nõne ei restauraturus est creaturas suas, F
pro quibus pater illũ misit in terras? Expectat nos & spiritus sanctus. Est enim charitas & benignitas in qua prædestinati sumus ab æterno, nec dubium quin prædestinationem suã velit impleri. Ergo quia paratæ sunt nuptiæ & omnis nos curię cœlestis frequentia desiderat & expectat, curramus non quasi in incertum, curramus desideriis, & profectu virtutum. Proficere proficisci est. Dicamus singuli. Aspice in me & misere-
Psalm. 118. re mei secundum iudicium diligentium nomen tuum. Non sicut ego merui, sed sicut illi decreuerint miserere. Dicamus item, sicut fuerit voluntas in cœlo, sic fiat. Itemque, fiat volũtas tua. Scimus quoniam scriptum est. Si deus pro nobis, quis
Roma. 8. contra nos? Aut quis accusabit aduersus electos dei? An non
Vbi supra licet, inquit, mihi facere quod volo? Hęc sit interim consola-
Matth. 20. tio nostra charissimi, donec egrediamur & dominus sit nobis cum. Qui magna sua misericordia, ad beatam illam egressionem & ad clarum illud cras nos perducat, & in hoc quoque proximo cras visitare nos, & nobiscũ esse dignetur: vt si quis forte in tentatione qualibet detinetur, ipso miserante qui prædicare venit clausis apertionem, cras egrediatur: vt cum gaudio salutari susc*i*piamus coronam paruuli regis nostri, ipso præstante qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

In vigilia natalis domini. Sermo tertius.

HOdie ſcietis quia veniet dominus, & mane videbitis gloriã eius. Quicũq; terrigenæ, & filij hominum, audite. Vos qui in puluere eſtis expergiſcimini & laudate, quia veniet medicus ad ægrotos, redẽptor ad venditos: ad errantes via, ad mortuos vita. Venit quippe qui proiiciat in profundum maris omnia peccata noſtra, qui ſanet omnes infirmitates noſtras: qui nos ꝓpriis humeris ad propriæ dignitatis reportet originem. Magna eſt iſta potentia, ſed plus eſt miranda miſericordia q̃ ſic venire voluit, qui potuit ſubuenire. Hodie, inquit, ſcietis quia veniet dominus. Verba hæc quidẽ ſuo loco & tẽpore in ſcriptura poſita ſunt, ſed non incongrue illa vigiliæ dominicæ natiuitatis eccleſia mater aptauit. Eccleſia, inq̃, illa quæ ſecum habet conſilium & ſpiritum ſp̃ũ & dei ſui, cui dilectus inter vbera cõmoratur, ipſam cordis ſui ſedẽ principaliter poſſidens, & conſeruans. Nimirum ipſa eſt quæ vulnerauit cor eius, & in ipſam abyſſum ſecretorum dei oculũ contẽplationis immerſit, vt & illi in ſuo, & ſibi in eius corde, perennem faciat manſionẽ. Cum ergo ipſa in ſcripturis diuinis, verba vel alterat vel alternat, fortior eſt illa cõpoſitio, q̃ poſitio prima verborum, & fortaſſis tanto fortior, quantum diſtat inter figurã & veritatem, inter lucem & vmbrã, inter dominã & ancillam. Hodie ſcietis, quia veniet dominus. Secundum æſtimationẽ meã duo in verbis iſtis dies nobis expreſſius cõmendãtur. Primus, qui à primi hominis lapſu labitur vſq; ad finẽ mundi, dies cui ſancti ſæpius maledixiſſe noſcuntur. Ab illa enim lucidiſſima die in qua conditus fuerat Adã eiectus eſt, & in has rerũ contruſus anguſtias, diẽ tenebroſum incurrit, & penè à lumine veritatis extinctus. In hac die naſcimur vniuerſi, ſi tamen dies debet & non potius nox vocari, niſi q̃ lumen rationis, quaſi quandam ſcintillulã nobis inſuperabilis illa miſericordia dereliquit. Secunda verò dies erit in ſplẽdoribus ſanctorũ, in perpetuas æternitates, cum inclaruerit illud ſereniſſimum mane cui eſt miſericordia repromiſſa & abſorpta erit mors in victoria: cũ dimotis vmbris & tenebris ſplendor veræ lucis ſurſum, & deorſum, intus & exterius cuncta pariter occupabit. Auditã fac mihi mane miſericordiã tuã, ait ſanctus, &, Repleti ſumus mane miſericordia tua. Sed ad noſtrum diem reuertamur, qui tanquã cuſtodia in nocte pro ſua breuitate dicitur, qui tãquã nihilum & inane ab illo familiari ſpiritus ſancti organo nominatur, cũ dicit. Quoniã omnes dies noſtri defecerunt. &, Defecerunt ſicut fumus dies mei, &, Dies mei ſicut vmbra declinauerunt. Parui & peſſimi ſunt omnes dies vitæ meæ, ait ille ſanctus patriarcha, qui vidit dominũ facie ad faciẽ, qui cũ eo tam familiariter loquebatur. Et quidẽ in hac ipſa die homini deus rationẽ præſtat, tribuit intelligentiam, ſed neceſſe eſt vt exeuntẽ de hoc mundo illuminet lumine ſcientiæ ſuę, ne ſi de domo carceris & vmbra mortis extinctus exierit illuminari non valeat in æternum. Ideò quippe vnigenitus dei Sol iuſtitiæ tanquã immenſi & præclari luminis cereus in huius mundi cárcerem illuminatus eſt, & accenſus, vt omnes qui illuminari voluerint, ad illum accedant, illiq; iungãtur, vt nihil mediũ inter illos ſit, & ipſum. Peccata enim noſtra ſeparant inter nos & deum, ſed illis ſublatis, vero lumini illuminandi, & quaſi concorporandi cõnectimur in idipſum: ſicut lumen extinctum lumini lucenti, & ardẽti ſine aliquo medio cõiungitur vt illuminetur, quatenus per exemplum viſibiliũ, effectus rerum inuiſibilium cognoſcamus. Ad hoc igitur tam magnũ & prefulgidum ſydus, iuxta prophetã, illuminemus nobis lumen ſcientiæ, priuſquã de mundi huius tenebris exeamus: ne de tenebris trãſeamus ad tenebras, & tenebras ſempiternas. Quæ eſt autẽ iſta ſcientia? Profecto ſcire quia veniẽt dominus, & ſi quando veniet, ſcire non poſſumus. Hoc eſt illud totum quod poſtulatur à nobis. At, inquis, iſta ſcientia omnium eſt. Quis enim neſciat vel nomine tenus fidelis, quia veniet dominus, quia venturus eſt iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuiq; iuxta opa ſua? Nõ omniũ iſta eſt ſciẽtia fratres mei, ſed nec multorũ, paucorũ eſt, quia reuera pauci ſunt qui ſaluãtur. Putãſne quia illi qui cũ male fecerint lętãtur & exultãt in rebus peſſimis, vel ſciant, vel recogitẽt quia veniet dominus? Si dixerint ipſi, tu noli credere, quia qui dicit ſe noſſe deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Confitentur, ait apoſtolus, noſſe deum, factis autem negant. Quia fides ſine operibus mortua eſt. Nõ enim ita ſe omni impuritate polluerent, ſi dominum venturum ſcirent vel formidarẽt, ſed vigilarent vtiq;, & non ſinerent tam grauiter perfodi conſcientias ſuas. Scientia autẽ iſta in primo gradu operatur pœnitudinem & dolorẽ, vt riſum in luctum, cantum in planctũ, gaudium in mœrorem conuertat: & incipiant tibi diſplicere, quę vehementer ante placuerant, & illa ſpecialiter horreas, quæ ſpecialiter appetebas. Sic enim ſcriptum eſt. Quia qui addit ſcientiã, addit & dolorẽ, vt veracis & ſanctæ ſcientiæ ſit dolor ſubſequens argumentũ. In ſecundo vero gradu operatur correctionẽ, vt iam non exhibeas mẽbra tua arma iniquitatis peccato, ſed coerceas gulam, iugules luxuriã, ſuperbiã deprimas, & facias ſeruire corpus ſanctitati, quod iniquitati antè ſeruierat. Pœnitudo enim ſine correctione nõ proderit, ſicut ſapiens ait. Vnus ædificans, & vnus deſtruẽs, quid prodeſt eis niſi labor? Vnus orans, & vnus maledicens, cuius vocẽ exaudiet deus? Qui enim baptizatur à mortuo, & iterũ tangit eũ, nihil proficit lauatio eius, ſed iuxta ſaluatoris ſententiã. Verendũ eſt, ne ei aliquid deterius contingat. Sed quia hæc diutius haberi nõ poſſunt, niſi circa ſe multa circũſpectione mẽs indefeſſa vigilet & attendat: in tertio gradu operatur ſollicitudinem, vt iam ſolicitus incipiat ambulare cum deo ſuo, & ex omni parte ſcrutetur, ne vel in leuiſſima re tremẽdæ illius maieſtatis offendatur aſpectus. In pœnitudine accenditur, in correctione ardet, in ſolicitudine lucet, vt interius & exterius renouetur. Hic iam reſpirare incipit à tribulatione malorum & dolore, & timoris magnitudinem ſpirituali lætitiæ tẽperare, ne ſuorum enormitate ſcelerum, abundantiori triſtitia abſorbeatur. Hinc & ſi timet à iudice, ſperat à ſaluatore, cũ iã in animo eius timor & lætitia obequitent, & obuient ſibi, plerumq; timor lætitiã ſuperet, lætitia ſæpius timorẽ excludat, & infra ſui gaudij concludat arcanũ. Fœlix conſcientia in qua luctamẽ huiuſmodi indefinẽter cõficitur, donec quod mortale eſt abſorbeatur à vita, donec euacuetur timor q̃ ex parte eſt, & ſuccedat lætitia quod perfectũ eſt: quia nõ timor ſempiternus, ſed lętitia ſempiterna erit ei. Iã vero ſic ardẽs & lucẽs nondũ in domo ſe eſſe cõfidat, vbi ſine omni timore vẽtorũ, accẽſum lumen ſoleat deportari, ſed meminerit ſe eſſe ſub dio, & vtraq; manu ſtupeat operire quod portat, nec credat aeri, etiã ſi videat eſſe tranquillum. Repẽte enim & hora qua nõ putauerit mutabitur, & ſi vel ad modicũ manus remiſerit, lumẽ extinguetur. Quòd etſi etiam ardor portantis manus (vt quãdoq; fieri ſolet) adduſſerit, eligat potius pati, q̃ retrahere manus ſuas, quia in momẽto, in ictu oculi poterit exufflari. Si eſſemus in domo illa non manu facta, æterna in cœlis, vbi nullus inimicus intrat, nullus exit amicus, nihil eſſet timendum. Nunc verò tribus maligniſſimis & validiſſimis ventis expoſiti ſumus, carni, diabolo, & mundo, qui conſcientiam illuminatam moliuntur extinguere, inſufflantes in cordibus noſtris deſideria mala, motus illicitos, & ita te repente turbantes, vt vix prenoſcere valeas vnde venias aut quo vadas. Ex quibus etſi duo ſæpius intermittũt, à tertio tamen nemo vnquã ſufflandi inducias extorſit. Ideò vtriſq; manibus & cordis & corporis anima eſt tegenda, ne fortẽ quæ iam illuminata fuerat, extinguatur, nec cedendũ vel recedendum etiã ſi grauis tentationũ feruor vtriuſq; hominis ſtatũ vehemẽter afflixerit, ſed dicẽdũ cũ ſancto: Anima mea in manibus meis ſemper, eligamus potius ardere, q̃ cedere. Et ſicut quod in manibus noſtris tenemus, non facile obliuiſcimur: ſic nunquam obliuiſcamur negotium animarũ noſtrarum, & illa cura principaliter vigeat in cordibus noſtris. Cum ergo ſic lumbi noſtri accincti fuerint, & lucernæ ardentes, cuſtodiendæ ſunt vigiliæ noctis ſupra gregem cogitationum & actionum noſtrarum, vt ſi in prima vigilia, vel ſecunda vel tertia dominus venerit, paratos nos ſueniat. Prima vigilia eſt rectitudo operis, vt ad hanc quã iuraſti regulã, omnẽ vitã exæquare coneris, nec tranſgrediaris terminos, quos poſuerunt patres tui, in omnibus viæ & vitæ huius exercitiis, non declinans ad dexteram neq; ad ſiniſtram. Secunda puritas intẽtionis, vt ſimplex oculus totum corpus lucidum faciat, vt quidquid feceris, propter deũ facias, & ad locũ vnde exeunt gratiæ

Titum.2.
Iaco.2.
Eccles.1.
Eccli.34.
Ioan.5.
Sæpe timẽdum eſt quandiu ſumus in hoc ſæculo.
Pſalm.118.

tiæ reuertantur, vt iterũ fluant. Tertia eſt cuſtodia vnitatis, vt in congregatione poſitus, voluntates aliorũ, tuis voluntatibus anteponas: vt non ſolũ ſine querela, ſed & cum gratia inter fratres maneas, portans omnes, orans pro omnibus, vt & de te quoq; dicatur. Hic eſt fratrum amator, & populi Iſrael, hic eſt qui multum orat pro populo, & vniuerſa ſancta ciuitate Hieruſalẽ. Ita ergo in hac die aduentus vnigeniti, nobis verã ſcientiam accendit, ſcientiã inquã illam, quæ nos doceat quia veniet dominus, quæ ſit morũ noſtrorũ perpetuũ & ſtabile fundamentum. Et mane, inquit, videbitis gloriã eius. O mane, ô dies quæ melior es in atriis domini ſup milia, quãdo erit menſis ex menſe, & ſabbatũ ex ſabbato, cũ ſplẽdor lucis, & feruor charitatis vſq; in altiſſima illa magnalia terrarũ incolas illuſtrabit? Quis de te cogitare, nedũ aliqd præſumat recitare? Interim tamen ædificemus fratres fidem noſtram, vt ſi mirabilia illa quæ nobis reſeruantur, videre nõ poſſumus, ſaltem mirabilia, quæ propter nos in terris facta ſunt, aliquãtulum cõtẽplemur. Tria opera, tres mixturas fecit omnipotens illa maieſtas in aſſumptione noſtræ carnis: ita ſingulariter mirabilia, & mirabiliter ſingularia, vt talia nec facta ſint, nec facienda ſint amplius ſuper terrã. Coniuncta quippe ſunt adinuicẽ deus & homo, mater & virgo, fides & cor humanũ. Admirabiles iſtę mixturæ, & omni miraculo mirabilius, quomodo tam diuerſa, tamq; diuiſa abinuicem, inuicẽ potuerunt cõiungi? Et primo quidẽ intuere creationẽ, poſitionẽ & diſpoſitionem rerum, quanta ſit videlicet in creatione potentia, quanta in poſitione ſapientia, in cõpoſitione quanta benignitas. In creatione vide q̃ multa & quãm magna potenter creata ſunt, in poſitione quãm ſapienter cuncta locata ſunt, in bonitate q̃ benigne ſuprema, & inſima connexa ſunt, tam amabili q̃ admirabili charitate. Huic enim limo terreno vim vitalem miſcuit, vt in arboribus, vnde ſurgit venuſtas in foliis, in floribus pulchritudo, ſapor in fructibus & medicina. Nec hoc contentus adiecit etiam vim ſenſibilem limo noſtro, vt in pecoribus, quę non ſolũ vitã habeãt, ſed & ſentiãt, quinquepertita ſenſificatione vigẽtes. Addidit adhuc honorare limũ noſtrum, & ei vim rationalem immiſit, vt in hominibus, qui non ſolum viuunt, ſentiunt, ſed & diſcernunt inter commodũ & incommodũ, inter bonũ & malum, inter verũ & falſum. Voluit quoq; infirmiora noſtra abundantiori gloria ſublimare, & cõtraxit ſe maieſtas, vt quod melius habebat, videlicet ſeipſum, limo noſtro coniungeret, & in perſona vna ſibi inuicẽ vnirentur deus & limus, maieſtas & infirmitas tanta, vilitas & ſublimitas tanta. Nihil enim deo ſublimius, nil vilius limo, & tamen tanta dignatione deus deſcendit in limum, tantaque dignitate limus aſcendit ad deũ, vt quicquid in eo deus fecit, limus feciſſe credatur: quicquid limus pertulit, deus in illo pertuliſſe dicatur, tam ineffabili quãm incomprehẽſibili ſacramento. Et attende, quia ſicut in illa ſingulari diuinitate trinitas eſt in perſonis, vnitas in ſubſtantia, ſic in iſta ſpeciali commixtione trinitas eſt in ſubſtantiis, in perſona vnitas. & ſicut ibi perſonæ non ſcindunt vnitatem, vnitas non minuit trinitatem: ita & hic perſona non confundit ſubſtantias, nec ſubſtantiæ ipſæ perſonæ diſſipant vnitatem. Summa illa trinitas hanc nobis exhibuit trinitatem, opus mirabile, opus ſingulare, inter omnia & ſuper omnia opera ſua. Verbum enim & anima & caro in vnam conuenere perſonã, & hæc tria vnũ, & hoc vnũ tria, nõ cõfuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ. Hæc eſt prima & ſuperexcellens mixtura, & hæc prima inter tres. Aduerte homo quia limus es, & nõ ſis ſuperbus: quia deo cõiunctus es, & nõ ſis ingratus. Secunda mixtura eſt virgo & mater, admirabilis plane & ſingularis. A ſæculo nõ eſt auditũ q̃ virgo eſſet quę peperit, q̃ mater eſſet quæ virgo permãſit. Nunquã iuxta rerũ ordinẽ virginitas vbi fœcunditas prędicatur, nec fœcunditas vbi virginitas integra cõſeruatur. Sola hæc eſt in qua virginitas & fœcunditas obuiauerunt ſibi. Ibi ſemel factũ eſt, quod factũ non fuerat, nec fiet in æternũ quia nec primã ſimilẽ viſa eſt, nec habere ſequẽtẽ. Tertia eſt fides & cor humanũ, & hæc quidẽ prima & ſecũda inferior, ſed nõ minus forſitã fortis. Mirum enĩ eſt quomodo cor humanũ his duobus fidẽ accõmodauit, quomodo credi potuit q̃ deus homo eſſet, q̃ virgo mãſerit quæ peperiſſet. Sicut ferrũ & teſta iungi nõ poſſunt, ſic & hæc duo nequeunt commiſceri, ſi non miſceat glutinũ ſpiritus ſancti. Ergo ne credendũ eſt q̃ iſte deus ſit qui ponitur in preſepio, qui vagit in cunis, qui omniũ infantiliũ neceſſitatũ iniurias patitur, qui flagellatur, qui conſpuitur, qui crucifigitur, q̃ ponitur in ſepulchro, & inter duos lapides cõcluditur excelſus & immẽſus? Illane virgo erit quę lactat puerum, cui maritus cõtinuus comes eſt in cõuiuio, in thalamo, qui ducit illã in Aegyptũ, reducit ab Aegypto, & ſolus cũ ſola tã longinquã, tam ſecretã cõficit viã? Quomodo potuit hoc pſuaderi generi humano, vniuerſo orbi terrarũ? Et tamẽ tã facile, tã potẽter pſuaſum eſt, vt mihi id credibile faciat credentiũ multitudo. Iuuenes & virgines, ſenes cum iunioribus elegerunt mille mortibus mori, quã vel ad momentum ab iſta fide deficere. Et hæc quidẽ mixtura excellẽs, ſed excellẽtior ſecũda: tertia verò excellentiſſima eſt. Primã auris audiuit, ſed oculus non vidit: quia auditũ eſt & creditum vſq; in fines terræ, magnũ illud pietatis ſacramẽtũ: ſed tamẽ ocul⁹ (deus) nõ vidit abſq; te, quõ te intra virginei vẽtris anguſtias humano corpori cõiunxiſti. Secũdã oculus vidit, quia ſe fœcundã & virginẽ illa ſingularis regina cõſpexit quæ cõſeruabat omnia verba hęc conferẽs in corde ſuo, cogniouit, & Ioſeph non minus teſtis, q̃ cuſtos tantæ virginitatis. Tertia in cor hominis aſcẽdit, cũ quod factũ eſt, ſicut factũ eſt creditũ eſt, cũ magis oraculo q̃ oculo credidimus, cũ quæ dicta vel facta ſunt ſanaret omnes infirmitates tuas. Cõtuſę ſunt autẽ & cõmixtæ hæ duæ ſpecies in vtero virginis tanquã in mortariolo, ſancto ſpiritu tanquã piſtillo illas ſuauiter cõmiſcente. Sed quia indignus eras cui donaretur, datũ eſt Mariæ vt per illã acciperes quidquid haberes, quæ per hoc q̃ mater eſt, genuit tibi deũ: ꝓ hoc q̃ virgo eſt, exaudita eſt ꝓ reuerẽtia ſua: in cauſa tua & totius generis humani. Si ſola mater eſſet, ſufficeret ei vt ſaluaretur per filiorũ generationẽ, ſi ſola virgo, ſufficeret ſibi, nec benedictus fructus ventris eius mundi precium eſſet. Cũ ergo in prima ſit remediũ, in ſecunda adiutorium eſt, quia nihil nos deus habere voluit, quod per Mariæ manus non tranſiret. In tertia autem meritum eſt, quia cũ hæc firmiter credimus, iam meritum habemus, & in fide ſanitas eſt, quia qui crediderit ſaluus erit.

Item in vigilia natalis domini. Sermo IIII.

NOdiernũ quidẽ ſermonẽ ordinis noſtri conſuetudo non exigit, ſed craſtina opus erit circa miſſarũ ſolennia diutius occupari, & hora breuis ſermonis longitudinem non admittet. Propterea non abs re puto præparare hodie corda veſtra tantæ ſolennitati, præſertim cũ ſit ꝓfundiſſima ſacramenti huius & incõprehenſibilis altitudo, & tanquã fons vitæ quo magis hauriatur, eo magis exuberans nunquã valeat exhauriri. Deniq; ſcio quẽadmodum abundet ꝓ Chriſto tribulatio veſtra, & vtinã abundet & conſolatio noſtra per ipſum. Nã mundialẽ quidẽ conſolationem vobis offerre nec libet nec licet. Vilis enim eſt & ad nihilũ vtilis huiuſmodi cõſolatio, & (quod magis eſt metuẽdũ,) etiã veræ ac ſalubris cõſolationis eſt impedimentũ. Propterea qui delectatio eſt & gloria angelorũ ipſe factus eſt ſalus & cõſolatio miſerorum, qui in ciuitate ſua magnus & ſublimis valde beatificat ciues, ipſe in exilio paruulus & humilis valde lætificat exules, & qui in altiſſimis eſt gloria patris, factus eſt in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Paruulus enim datus eſt paruulis, vt magnus detur magnis, & quos iuſtificat paruulus, magnificet poſtmodũ & glorificet magnus & glorioſus. Hĩc ſine dubio vas electionis quod de plenitudine paruuli huius acceperat, (licet enim paruulus ſed plenus, plenus gratia & veritate, & in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter,) hinc vtique Paulus eructat verbum illud bonũ, quod his diebus frequẽter audiſtis. Gaudete in domino ſemper iterũ dico gaudete. Gaudete, inquit, de exhibitione, iterũ gaudete de ꝓmiſſione: qm̃ & res plena gaudio, & ſpes plena gaudio eſt. Gaudete quia iã ꝓcepiſtis dona ſiniſtrę, gaudete qa expectatis prẽmia dexterę. Læua, iquit, ei⁹ ſub capite meo, & dextera illi⁹ amplexabit̃ me. Lęua quidẽ leuat, dexte

Ioan.1.
Colo.1.
Philip.4.
Cantic.2.

G ra ſuſcipit. Lęua medetur, & iuſtificat, dextera amplectitur & beatificat. In lęua eius merita, in dextera vero prędmia cõti
nentur. In dextera, inquã, deliciæ, in ſiniſtra ſunt medicinæ.
Sed attende pium medicũ, attende medicum ſapientẽ. Conſi-
dera diligentius q̃ noua medicamina portet, vide q̃ nõ modo
precioſas, ſed & ſpecioſas attulerit medicinas, nõ ſolum per-
utiles ad ſanitatis fructum, ſed & delectabiles ad aſpectũ &
ſuaues ad guſtum. Deniq; primã eius medicinã, primũ quod
in ſiniſtra portat attende, & conceptum inuenis ſine ſemine.
Intuere obſecro quale ſit iſtud, q̃ nouum q̃ admirabile, q̃ a-
mabile, q̃ iucundum. Quid enim pulchrius q̃ generatio caſta,
quid glorioſius q̃ ſancta & ſyncera cõceptio, in qua nihil pu-
doris eſt, nihil ſordis, nihil corruptionis? At quoniam minus
fortaſſis detineret nos grata licet admiratio nouitatis, niſi
fructus quoq; ſalutis & vtilitatis conſideratio, animum dele-
ctaret, conceptus iſte non modo glorioſus in ipſa quaſi exte-
riori ſpecie, ſed & precioſus in interiori virtute, vt ſecundũ
Prou.3. quod ſcriptum eſt. In ſiniſtra domini gloria ſimul & diuitiæ
Iob.13. inueniantur, diuitiæ inquã ſalutis, cum gloria nouitatis. Quis
enim poteſt facere mundum de immundo conceptũ ſemine,
niſi qui ſolus ſine omni illicita & immunda conceptus eſt vo
luptate? In ipſa radice & origine mea infectus & inquinatus
ſum, immunda eſt conceptio mea, ſed eſt à quo tollatur iſta
confuſio. Ipſe eam tollit, in quẽ ſolũ ipſa non cadit. Diuitias
H ſalutis habeo, quibus redimã propriæ conceptionis impuri-
tatem, Chriſti puriſſimã conceptionẽ. Adde adhuc domine
Ieſu, innoua ſigna, immuta mirabilia: nã priora quidẽ ipſa cõ
ſuetudine viluerunt. Planè enim ſolis ortus & occaſus, terræ
fœcunditas, temporũ viciſſitudo, miracula ſunt & magna mi-
racula, ſed toties hæc vidimus, vt iam non ſit qui attendat. In-
noua ſigna, & immuta mirabilia. Ecce ait, noua facio omnia.
Eſa.36. Apoc.5. Quis hoc ait? Agnus vtiq; qui ſedebat in throno. Agnus plane totus ſuauis, totus delectabilis, deniq; totus vnctus. Hanc
enim interpretationem habet nomen eius, quod eſt Chriſtus.
Cui poterit aſper aut durus videri, qui nec ipſi matri in nati-
uitate quicquã aſperitatis, quicquã intulit læſionis? O noua
vere miracula. Conceptus fuit ſine pudore, partus ſine dolo-
re. Mutata eſt in virgine noſtra maledictio Euę. Peperit enim
filium ſine dolore. Mutata eſt, inquam, maledictio in bene-
Lucæ.1. dictionem, ſicut prædictum eſt per angelum Gabrielem. Be-
nedicta tu in mulieribus. O beata ſola inter mulieres be-
nedicta & non maledicta ſola à generali maledicto libera, &
à dolore parturientiũ aliena. Nec mirum fratres ſi dolorẽ nõ
intulit matri qui dolores totius mundi tulit, ſecundum quod
Eſaiæ.53. Eſaias ait. Quia vere languores noſtros ipſe tulit. Duo ſunt
quæ timet humana fragilitas, pudor & dolor. Vtrũq; Chri-
ſtus tollere venit, vnde & vtrũq; ſuſcepit, quando (vt cætera
I ſileam) morte, & morte turpiſſima cõdẽnatus eſt ab iniquis.
Itaq; vt fiduciã nobis daret q̃ tolleret hæc à nobis, prius ma
trem ſuam immunem ab vtroq; ſeruauit, vt nec in conceptu
quicquã pudoris, nec in partu quicquã doloris exiſteret. Ac-
cumulantur adhuc diuitiæ, creſcit gloria, innouantur ſigna,
& miracula immutantur. Non ſolum ſine pudore conceptus,
& ſine dolore partus, ſed & mater eſt ſine corruptione. O ve
re nouitas inaudita. Virgo peperit, & poſt partũ inuiolata p-
manſit, fœcunditatẽ prolis cum carnis integritate, & gaudiũ
matris habens cum virginitatis honore. Iam ſecurus expecto
promiſſam mihi gloriam incorruptionis in carne mea, quan-
doquidẽ conſeruata per eum eſt incorruptio etiam in matre
ſua. Facile erit ei per quem mater ipſa incorruptionẽ nõ per-
didit pariendo, vt & corruptibile hoc incorruptionẽ induat
reſurgendo. Habes tamẽ adhuc maiores diuitias, habes glo-
riam ampliorẽ. Mater eſt ſine corruptione virginitatis, filius
ſine omni labe peccati. Non cadit in matrẽ Euæ maledictio,
non cadit in prolẽ generalis illa conditio de qua dictũ eſt p
Iob.25. prophetam. Nemo mundus à ſorde, nec infans cuius eſt vnius
diei vita ſuper terrã. Ecce infans ſine ſorde, ſolus inter homi-
nes verax, imo & veritas ipſa. Ecce agnus ſine macula, agnus
dei qui tollit peccata mundi. Quis enim peccata melius tol
leret, q̃ is in quẽ peccatum non cadit? Iſte ſine dubio lauare
me poteſt, quẽ conſtat inquinatũ non eſſe. Hæc manus oper-
tum luto detergat oculũ meum, quæ ſola ſine puluere eſt. Iſte
mihi feſtucã educat de oculo, qui nõ habet trabẽ in ſuo, imo
iſte trabẽ educat de meo, qui nec exiguum puluerem habet K
in ſuo. Vidimus certe diuitias ſalutis & vitę. Vidimus gloriã Ioan.1.
eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre. Quæris à quo patre? Et Lucæ.1.
filius altiſſimi vocabitur. Manifeſtum eſt quis altiſſimus ſit.
Sed ne quis remaneat locus diſſimulationis. Quod ex te na- Vbi ſupra
ſcetur ſanctũ (ait angelus Gabriel ad Mariã) vocabitur filius
dei. O vere ſanctum. Non dabis domine ſanctũ tuum videre Pſalm.15.
corruptionẽ, quod nec matri quidẽ abſtulit incorruptionẽ.
Creſcunt miracula, multiplicantur diuitiæ, theſaurus aperi-
tur. Quæ generat & mater & virgo eſt: qui generatur, deus &
homo eſt. Sed nunquid dabitur ſanctũ canibus, aut margari-
tæ porcis? Abſcondatur certè theſaurus noſter in agro, & pe
cunia noſtra in ſæculo reponatur. Operiatur conceptus ſine
ſemine matris deſponſatione, partus ſine dolore, vagitibus
paruuli, & merore. Abſcondatur & parturientis incorruptio
legali purificatione, infantis innocentia ſolita circunciſione.
Abſconde, inquam, abſconde Maria noui ſolis fulgorẽ, pone
in præſepio, inuolue pannis infantem. Nam & ipſi panni diui-
tiæ noſtræ ſunt. Precioſiores ſiquidem panni ſaluatoris omni
purpura, & glorioſius hoc præſepe auratis regũ ſoliis, ditior
deniq; Chriſti paupertas cunctis opibus, cunctiſq; theſauris
ſeculi. Quid enĩ humilitate ditius, quid precioſius inuenitur,
qua nimirũ regnum cœlorũ emitur, & diuina gratia acquiri- L
tur? Sicut ſcriptum eſt. Beati pauperes ſpiritu, quoniã ipſorũ Matth.5.
eſt regnum cœlorũ. Et apud apoſtolum. Deus ſuperbis reſi- Iaco.4.
ſtit, humilibus autem dat gratiã. Habes cõmendatã à deo hu
militatem in natiuitate. In hac enim exinaniuit ſemetipſum,
formã ſerui accipiẽs, & habitu inuentus vt homo. Vis adhuc
precioſiores diuitias & ſupexcellẽtẽ gloriã inuenire? Habes
charitatẽ in paſſione. Maiorẽ hac, dilectionẽ nemo habet, vt Ioan.15.
animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Hæ diuitiæ ſalutis &
gloria ſanguis precioſus quo redẽpti ſumus & crux domini-
ca in qua cũ apoſtolo gloriamur. Mihi, inquit, abſit gloriari, Galat.6.
niſi in cruce dñi mei Ieſu Chriſti. Et dicebat. Nihil arbitrat9 1.Cor.2.
ſum me ſcire inter vos niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifi-
xum. Ipſa eſt lęua Chriſtus Ieſus, & hic crucifixus, nam dex-
tera quidẽ Chriſtus Ieſus: & hic glorioſus. Chriſtũ, inquit, Ie
ſum, & hunc crucifixũ. Fortaſſe crux ipſa nos ſumus, cui Chri
ſtus memoratur infixus. Homo enim formam crucis habet:
quã ſi manus extenderit, exprimet manifeſtius. Loquitur au-
tem Chriſtus in pſalmo. Infixus ſum in limo profundi. Limũ Pſalm.68.
quidẽ nos eſſe manifeſtũ eſt, quoniã de limo plaſmati ſumus.
Sed tunc quidẽ limus paradiſus fuimus, nunc verò limus pro-
fundi. Infixus ſum, inquit, non pertranſii, non receſſi. Vobiſ-
cum ſum vſq; ad conſummationẽ ſæculi. Ipſe eſt enim Emma Gene.38.
nuel nobiſcũ deus. Nobiſcũ vtiq;, ſed p ſiniſtrã. Sic enim o- M
lim Thamar pariẽte Zarã prius ſolã protulit manũ, quæ in ſa
cramẽto dominicæ paſſionis coccineo alligata eſt filo. Itaq;
iam quidẽ tenemus ſiniſtram, ſed adhuc clamare neceſſe eſt.
Operi manuũ tuarũ porriges dexterã. Nam delectationes in Iob.14.
dextera tua vſq; in finẽ. Domine oſtẽde nobis dexterã & ſuf Pſal.15.
ficit nobis. Gloria, inquit, & diuitiæ in domo ei9, vtiq; qui ti- Pſalm.111.
met dominũ. Sed in domo tua domine quid? Profecto gratia-
rum actio & vox laudis. Beati qui habitant in domo tua do- Pſalm.83.
mine, &c. Oculus enim nõ vidit, auris nõ audiuit, & in cor ho
minis nõ aſcẽdit quæ præparauit deus diligẽtibus ſe. Lux eſt 1.Corin.2.
enim inacceſſibilis, pax eſt quæ exuperat omnẽ ſenſum, fons
eſt qui aſcenſum neſcit ſed deſcẽſum. Non vidit oculus lucẽ Rom.10.
inacceſſibilẽ, nõ audiuit auris pacẽ incõprehẽſibilẽ. Specioſi
quidẽ pedes euãgelizantiũ pacẽ. Sed licet in omnẽ terrã ex-
ierit ſonus eorũ, pax tamẽ quę exuperat omnẽ ſenſum, nec ab
ipſis quãta erat potuit capi, nedũ aliorũ auribꝰ tradi. Ait etiã Philip.3.
Paulus ipſe. Fratres ego me non arbitror cõprehendiſſe. Fi-
des quidẽ ex auditu, auditus autẽ per verbũ dei, ſed fides nõ
ſpecies, & promiſſio non exhibitio pacis. Et quidẽ pax nunc
eſt etiã in terra hominibus bonæ voluntatis, ſed quid eſt pax
iſta, ad illius plenitudinẽ & ſupereminentiã pacis? Vnde & i- Ioan.14.
ſe dñs ait. Pacẽ meã do vobis, pacẽ relinquo vobis. Meã ſi-
quidẽ quę exuperat omnẽ ſenſum, & eſt pax ſuper pacẽ. Nec-
dum capaces eſtis, propterea do vobis patriã pacis, & relin-
quo interim viã pacis. Sed quid eſt quod diximus in cor ho-
minis nõ aſcendit? Vtiq; quia fons eſt & aſcenſum neſcit. Sci-
mus enim quia fontiũ natura eſt riuos ſectari cõuallium, mõ-
tium

A tium ardua declinare, ſicut ſcriptũ eſt. Qui emittis fontes in
Pſal.103. cõuallibus, inter mediũ montiũ pertrãſibunt aquæ. Hoc autẽ
eſt vnde admonere ſæpius ſtudeo veſtrã charitatẽ, quia deus
Iaco.4. ſuperbis reſiſtit, humilibus autẽ dat gratiã. Fons enim ad al-
tiora non aſcendit, q̃ ſit locus eius vnde procedit. Sed videri
poteſt ſecundũ hanc regulã nõ impediri à ſuperbia vias gra-
tiæ, præſertim cp ille primus ſuperbus qui ſecundũ ſcripturã
rex eſt, ſuper omnes filios ſuperbiæ, dixiſſe nõ legitur altior
ero, ſed ero, inquit, ſimilis altiſſimo. Attamẽ nõ mẽritur apo
ſtolus, quoniã ille extollitur ſupra omne quod creditur aut
quod colitur deus. Horret humanus auditus verbũ, ſed vti-
nã horreat ſimiliter animus cogitatũ malignũ pariter & affe
ctum. Dico enim vobis cp nõ ille tantũ, ſed & omnis ſuperbus
extollitur ſupra deũ. Vult enim deus fieri voluntatẽ ſuã, & ſu
perbus vult fieri ſuã. Iã videtur æqualitas, ſed attẽde male cõ
gruã proportionẽ. Deus quidẽ in his tantũ quæ ratio appro-
bat ſuã vult fieri volũtatẽ, ſuperbus verò & cũ ratione & cõtra
rationẽ. Vides quoniam altitudo eſt, & non illuc peruenient
fluẽta gratiæ. Niſi cõuerſi fueritis, inquit, & efficiamini ſicut
paruulus iſte (ſe autẽ dicit qui eſt fons vitæ, in quo habitat,
& vnde manat plenitudo omniũ gratiarũ) nõ intrabitis in re-
gnũ cœlorũ. Para proinde riuulos, aggeres terrenę & elatæ co
gitationis diſperge, cõformare filio hominis nõ primo homi
ni: quia fons gratiæ in cor hominis carnalis ſcilicet & terre-
B ni nõ aſcẽdit. Oculũ quoq; purga, vt videre poſſis meriſſimã
lucẽ, & aurẽ tuã inclina ad obediendũ, vt quãdoq; peruenias
ad quietẽ perpetuã & pacẽ ſuper pacẽ. Lux enim eſt propter
ſerenitatẽ, pax propter tranquillitatẽ, fons propter affluẽtiã,
& ęternitatẽ. Fontẽ aſſigna patri ex quo naſcitur filius, & p-
Ioan.1. cedit ſpirit9 ſanctus, lucẽ filio qui eſt vtiq; cãdor vitę ęternę,
& luxvera illuminãs omnẽ hominẽ veniẽtẽ in hũc mũdũ, pacẽ
ſpiritui ſancto, qui nimirũ ſuper humilẽ, & quietũ requieſcit.
Nec hoc dico tanquã propria iſta ſint ſingulorũ. nam & pater
lux eſt, vt ſit filius lumẽ de lumine, & filius pax eſt, pax noſtra
qui fecit vtraq; vnũ, & ſpiritus ſanctus fons eſt aquæ ſaliẽtis
in vitã æternã. Sed quãdo ad hoc perueniemus? Quãdo adim
plebis me domine lætitia cũ vultu tuo? Gaudem9 in te, quoniã
viſitaſti nos oriẽs ex alto, iterũ gaudemus ſpectãtes beatã ſpẽ
in aduẽtu ſecundo. Sed quãdo veniet plenitudo lætitiæ nõ de
memoria, ſed de preſẽtia, de exhibitione nõ de expectatione?
Philip.4. Modeſtia veſtra, ait apoſtolus, nota ſit omnib9 hominibus, do
minus prope eſt. Dignũ eſt enim vt & modeſtia noſtra nota
ſit, ſicut domini dei noſtri modeſtia cũctis innotuit. Quid e-
nim magis incongruũ, q̃ vt immoderatẽ agat homo, conſcius
Matth.11. ppriæ infirmitatis, quando quidẽ apparuit inter homines mo
deſtus dominus maieſtatis? Diſcite, inquit, à me quia mitis ſũ,
& humilis corde, vt poſſit etiã modeſtia veſtra innoteſcere
cæteris. Iã quod ſequitur, Dominus prope eſt, de dextera de-
C bet intelligi. Nã de ſiniſtra ipſe loquitur. Ecce ego vobiſcum
Matth.28. ſum omnibus diebus vſq; ad cõſummationẽ ſæculi. Prope eſt
dominus fratres mei, nihil ſoliciti ſitis, in proximo eſt, & ci-
tius apparebit. Nolite deficere, nolite laſſari: quæritę eũ dum
Pſalm.33. inueniri poteſt, inuocate eũ dum prope eſt. Prope eſt domin9
his qui tribulato ſunt corde, prope eſt expectãtibus eũ, expec-
Cãtic.2. tantibus eum in veritate. Deniq; vis noſſe q̃ prope eſt? Audi
ſponſam de ſponſo canentẽ. Quoniã ecce ſtat poſt parietem.
Philip.1. Parietẽ iſtum corpus tuum intellige, quod obſtaculum impe-
dit, vt eum qui prope eſt nondum valeas intueri. Propterea
Roma.7. Paulus ipſe diſſolui cupit, & cũ Chriſto eſſe, & exclamãs mi-
Pſal.141. ſerabilius. Infœlix, inquit, ego homo, quis me liberabit de
corpore mortis huius? Sic & ppheta in pſalmo. Educ, inquit,
de carcere animam meam ad confitendum nomini tuo.

Item in vigilia natalis domini de reſponſorio
Sanctificamini hodie Sermo V.

Sanctificamini hodie, & eſtote parati: die enim cra
ſtina videbitis maieſtatẽ dei in vobis. Celebraturi
dominicæ natiuitatis ineffabile ſacramentum iure
quidem monemur fratres in omni ſanctificatione
præparari. Adeſt enim ſanctus ſanctorũ, adeſt ipſe qui dixit.
Leuiti.20. Sancti eſtote, quia & ego ſanctus ſum, dominus deus veſter.
Alioquin quomodo dabitur ſanctum canibus, & margarita
porcis, niſi prius illi ab iniquitate, iſti ab illicita voluptate
purgati de cætero tota ſolicitudine fugiant: illi quidẽ vomi- D
tum, iſti volutabrũ luti? Suſcepturus olim diuina mãdata car-
nalis Iſrael ſanctificabatur in iuſtitiis carnis, in baptiſmatib9
variis, in muneribus & hoſtiis quæ nõ poterãt iuxta conſcien
tiã perfectũ facere ſeruiẽtẽ. Verũ hæc quidẽ omnia trãſiere,
nimirũ vſq; ad tẽpus correptionis impoſitæ, quod vtiq; iam
aduenit. Opportune igitur ex hoc iã perfecta nobis indicitur
ſanctificatio, interna mãdatur ablutio, exigitur munditia ſpi-
ritualis, dicente domino. Beati mundo corde, quoniã ipſi deũ Matth.5.
videbunt. Ad hoc viuimus fratres, ad hoc nati, ad hoc vocati
ſumus, ad hoc nobis dies hodiernus illuxit. Erat aliquando
nox, quando nemo poterat hæc operari. Erat nox in vniuerſo
orbe ante veri luminis ortũ, ante Chriſti natiuitatẽ. Erat nox
etiã ſingulis quibuſq; noſtrũ ãte ſuã cuiuſq; cõuerſionẽ & in-
ternã regenerationẽ. An nõ pfũdiſſima nox, & dẽſiſſimæ tene
brę erãt ſuper vniuerſam faciẽ terræ cũ olim patres noſtri fa-
ctitios colerent deos, & inſano penitus ſacrilegio ligna & la-
pides adorarent? An nõ etiã cuiq; noſtrũ caliginoſa nox erat,
cũ tanquã ſine deo in hoc ſæculo viueremus, cũ ambularemus
poſt concupiſcentias noſtras, cũ ſectaremur carnis illecebras,
cũ obtẽperaremus deſideriis ſæcularibus, cum exhiberemus
mẽbra noſtra arma iniquitatis peccato, cũ ſeruiremus iniqui-
tati ad iniquitatẽ, in quibus nunc merito erubeſcimus tanquã
operibus tenebrarũ? Qui dormiunt, nocte dormiunt, apoſto- 1.Theſſ.5.
lus ait: & qui ebrii ſunt nocte ebrii ſunt. Et hęc quidẽ fuiſtis, E
ſed excitati eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſi tamen filij lucis eſtis
& filij diei, non noctis neq; tenebrarũ. Siquidẽ præco diei eſt
etiã ille qui clamat. Sobrij eſtote & vigilate. Et ſudęis loque 1.Pet.4.
batur in pẽtecoſte de cõdiſcipulis. Quomodo hi ebrij ſunt cũ Actu.2.
ſit hora diei tertia? Hoc enim eſt quod ait eius coapoſtolus. Roma.13.
Nox præceſſit, dies autẽ appropinquauit. Abiiciam9 ergo o-
pera tenebrarũ, & induamur arma lucis, ſic vt in die honeſte
ambulemus. Abiiciamus, inquit, opera tenebrarũ, ſomnolẽtiã
ſcilicet & ebrietatem (quoniã, vt ſupra meminimus, qui dor-
miũt, nocte dormiũt, & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt) vt tã-
quã in die nõ dormitemus, ſed ambulem9: atq; hoc quidẽ ho-
neſte, nõ temulentè. Vides hominẽ cuius ad omne bonũ dor-
mitat anima eius præ tędio, in tenebris eſt vſq, adhuc. Vides
inebriatũ abſinthio ſapientẽ pluſquã oportet nõ ad ſobrietã-
tem, cuius nec oculꝰ viſu, nec auris impleatur auditu, qui pe-
cuniã aut ſimile aliquid diligẽs, nõ ſatietur, lõgã inſtar hydro
pici ſitim bibẽs, filius noctis eſt & tenebrarũ. Nec facile ſepa
rantur hæc duo dicente ſcriptura: Quoniã in deſideriis eſt o-
mnis ociоſus, hoc eſt in ebrietate omnis ſomnolentus. Sãcti-
ficemur ergo hodie & parati ſimus, parati quidem hodie no-
cturnum excutiendo ſoporẽ. Porro ſanctificati nihilominus
tanquã in die ab ebrietate nocturna cupidinis noxiæ frenãdo
furorẽ. In his enim duobus mãdatis tota lex pendet & ꝓphe- F
tæ, quæ ſunt declinare à malo, & facere bonũ. Verũ hoc ho-
die, nã craſtina nec in ſanctificatione erit, nec in præparatio-
ne, ſed in viſione vtiq; maieſtatis. Craſtina, inquit, die videbi
tis maieſtatẽ dei in vobis. Hoc eſt quod ait patriarcha Iacob. Gene.30.
Cras mihi reſpondebit iuſtitia mea. Hodie enim iuſtitia coli-
tur, cras reſpõdebit: hodie exercetur, cras fructificabit. Alio-
quin quod non ſeminauerit homo, nec metet. Nec enim tunc
videbit maieſtatẽ, qui contẽpſerit interim ſanctitatẽ: nec o-
rietur ei Sol gloriæ, cui Sol iuſtitiæ ortus nõ fuerit: nec illu-
ceſcet ei dies craſtina, cui non luxerit hodierna. Nimirũ idẽ-
ipſe qui hodie quidẽ nobis factus eſt à deo patre iuſtitia, ap-
parebit cras vita noſtra, vt & nos cũ eo appareamꝰ in gloria.
Hodie enim paruulus naſcitur nobis, vt non apponat homo
magnificare ſeipſum, ſed cõuertamur magis, & efficiamur ſi-
cut paruuli: cras exhibebitur magnus dominus & laudabilis
nimis, vt ipſi quoq; magnificemur in laude, cũ videlicet erit
vnicuiq; laus à deo. Nimirũ quos hodie iuſtificauerit cras ma
gnificabit, & cõſummationi ſanctitatis ſuccedet viſio maie-
ſtatis. Nec inanis viſio, quæ nõ niſi in ſimilitudine cõſtat, ſimi
les enĩ ei erimus, quoniã videbimus eũ ſicuti eſt. Vnde & hic
quoq; nõ ſimpliciter dicitur, videbitis maieſtatẽ dei, ſed addi
tur ſignanter in vobis. Hodie nimirũ tanquã in ſpeculo, nos
in eo videmus, dũ noſtra ſuſcipit, cras videbimus eũ in nobis,
quãdo iam ſua donabit, cũ oſtendet nobis ſeipſum, & aſſumet
nos ad ſeipſum. Hoc eſt q̃ tranſeuntẽ ſeſe miniſtraturũ fore

promisit, de cuius interim plenitudine accepimus, non sanè
gloriam pro gloria, sed gratiam pro gratia: sicut scriptū est.
Psal. 83. Gratiam & gloriā dabit dominus. Ne ergo contēnas priora
munera, si sequentia concupiscis, nec fastidias prius edulium,
si vis accipere quæ sequūtur. Vel pro ipso ferculo, in quo ap-
ponitur, quod apponitur, sumere nō recuses. Ferculum enim
imputribile fecit sibi pacificus noster, corpus incorruptibile
Psalm. 15. aptans sibi: in quo salutis epulas ministraret. Non dabis, in-
quit, sanctum tuum videre corruptionem. Illud vtiq; de quo
Lucæ. 1. Gabriel ad Mariam quod nascetur, ait, ex te sanctum vocabi
tur filiꝰ dei. Ab hoc igitur sancto hodie sanctificemur, vt ma-
iestatē eius vbi dies illa aspirauerit videamus. Siquidē dies
sanctificatus illuxit nobis, dies salutis, non glorię aut fœlici-
tatis. Denique donec passio sancti sanctorum annunciatur,
qui nimirum in paraſceue passus est, id est in die præparatio-
nis, merito omnibus dicitur, sanctificamini hodie & estote pa
rati. Sanctificamini magis ac magis de virtute in virtutē pro-
ficiendo: & estote parati perseuerando. In quibus tamen san-
Eccli. 45. ctificabimurꝰ Legi de quodam, dicente scriptura. Quoniā in
fide & lenitate ipsius sanctū fecit illum, neque enim hominī-
bus sine lenitate, non plus quàm deo sine fide, placere possi-
bile est. Merito sanè in his monemur esse parati, quibꝰ & deo
conueniamus, cuius maiestatem visuri sumus, & nobis inuicē,
vt in nobis eam pariter videamus. Propterea siquidem opor-
H tet nos prouidere bona, non solum coram deo, sed etiam co-
ram hominibus, vt non tantum regi nostro: sed & cōciuibus
& commilitonibus nostris grati esse possimus. Et quidē an-
Actu. 19. te omnia fides quęrenda est, de qua legitur. Fide mundās cor
Matthæi. 5 da eorum. Beati enim mundo corde, quoniam ipsi deū vide-
bunt. Crede ergo te deo, committe te ei, iacta in eum cogi
tatum tuum, & ipse te enutriet, vt fiducialiter & fideliter di-
Psalm. 29. cas. Dominus solicitus est mei, neque enim hoc sapiunt ho-
mines amantes seipsos, homines scioli & soliciti pro se ipsis,
curam carnis perficientes in desideriis, surdi ad vocem dicē-
1. Pet. 6. tis. Omnem solicitudinem vestram proiicientes in eum, ipsi
enim cura est de vobis. Nam sibi quidem ipsi fidere, nō fidei,
sed perfidiæ est, nec confidentiæ sed diffidentiæ magis in se-
metipso habere fiduciam. Is vere fidelis est, qui nec sibi cre-
dit, nec in se sperat, factus sibi tanquam vas perditum, sed sic
perdens animam suam: vt in vitam æternam custodiat eam.
Porrò id quidem sola facit humilitas cordis, vt non sibi fide-
lis anima innitatur, sed deserens semetipsam ascendat iam de
deserto innixa super dilectum, atque ideò delitiis affluēs. Sa-
nè vt perfecta sit sanctificatio, etiam mansuetudinē & gratiā
socialis vitę à sancto sanctorū discamꝰ oportet, sicut ipse ait.
Matth. 11. Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Quid enim hu
iusmodi hominē dicere prohibet delitiis affluentē, qui sua-
uis & mitis & multæ misericordię, omnibus omnia factus est,
I & vniuersos perfundit oleo quodā mansuetudinis & lenita-
tis, quo sic infusus est sic perfusus etiam & superfusus, vt stil
lare videatur vndique? Fœlix qui gemina hac sanctificatione
Psalm. 56. paratus dicere potest. Paratum cor meum deus, paratum cor
meum. Habēt hodie quidem fructum suum in sanctificatio-
nem, crastina die finem habiturus vitam æternam. Videbit
enim maiestatem dei, quod vtique vita æterna est: sicut & ve-
Ioan. 17. ritas ait. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum
deum, & quem misisti Iesum Christum. Reddet ei coronam
iustitiæ iustus iudex in illum diē, cui sanè altera nō succedet.
Tūc videbit & affluet, & mirabitur & dilatabitur cor ipsius.
Quousq; dilatabitur? Vsque ad videndā in se maiestatē dei.
Nolite arbitrari fratres quòd illam vobis promissionē ver-
bis explicare possimus. Sanctificamini hodie & estote parati,
crastina die videbitis & gaudebitis: & gaudium vestrum
plebitur. Quid enim maiestas illa non impleat? Etiam super-
Lucæ. 6. implebit & superefluet, quando mensuram bonam & cōfer-
tam & coagitatam & supereffluentem dabūt in sinus vestros.
Vsque adeo quidem supereffluet, vt supramodum in sublī-
mitate excedat non modo merita, sed & vota, sicut verè po-
tens est facere: supra quam nos intelligere aut sperare possu-
mus. Nam desideria quidem nostra in tribus maxime consti-
tuta videntur, quod decet, quod expedit, quod delectat. Hæc
sunt quæ concupiscimus, omnes quidem omnia, sed alius ma-
gis hoc, alius illud. Ille sic deditus est voluptati, vt nec hone-
K statem satis reputet nec vtilitatem, ille quæstui magis incu-
bans & honestum dissimulat & iucundum: ille voluptatis pa-
riter & vtilitatis negligentior, solum vel maxime honorem
sectatur. Nec verò reprehensibile desiderium horum, sed si
ibi quæreremus ea, vbi verè inueniremus? Hæc enim vbi verè
sunt, vnū sunt atq; ipsum vtiq; summū bonū, summa vtilitas,
summa gloria, summa voluptas. Atque hæc quidem quantūm
interim capere possumus expectatio nostra est, & promissa no
bis visio maiestatis in nobis, vt deus sit omnia in omnibus, o-
mne iucundum, omne vtile, omne honestum.

Item in vigilia natalis domini de pronun-
ciatione ipsius. Sermo. VI. *Abdiæ. 1.*

VAditum audiuimus plenum gratia, dignum acce-
ptione, Iesus Christus filius dei in Bethleem Iudæ
nascitur. Anima mea liquefacta est in sermone isto,
sed & spiritus meus in præcordiis meis æstuat iucū
ditatem hanc & exultationē solito vobis desiderio eructuare
festinans. Iesus interpretatur saluator. Quid tam necessariū
perditis, quid tā optabile miseris, quid tam vtile desperatis?
Alioquin vnde salus, vnde vel tenuis aliqua spes salutis in le-
ge peccati, in corpore mortis, in malitia hac diei & loco affli
ctionis, nisi noua nobis, & insperata nasceretur? At tu fortè sa
lutem optas, sed curationis acerbitatē teneritudinis pariter, L
& ægritudinis proprie conscius reformidas. Ne timeas, Chri
stus est suauis planè, & mitis & multæ misericordiæ, vnctus
oleo lætitiæ præ participibus suis; eis nimirū, qui licet nō ip-
sam plenitudinem, de plenitudine tamen huius accipiunt par
ticipium vnctionis. Ne verò suauem audiens, inefficacē fore
autumes saluatorē, additur etiā filius dei. Qualis enim pater
talis filius, cui subest cū voluerit posse. Aut forsitan vtilita-
te salutis & iucūditate vnctionis audita, nescio quid submur-
muras, puto etiam de honestate solicitus. Saluatorē tibi gra-
tularis adesse, vt pote iacens paralyticus in grabato, aut ma-
gis inter Hierusalē & Hierico semiuiuus in via. Amplius autē
lætaris nec durum esse medicum, nec grauibus vti medicinis,
ne tibi forsitā intolerabilior videatur breuis ipsa curatio, q̄
diuturna ægritudo. Sic nimirū, sic vsque hodie multi pereūt
medicum fugientes, quòd Iesum quidem nouerint, sed Chri-
stum nesciant, humano sensu de multitudine & malignitate
morborum, paratæ sibi medelæ molestiam æstimantes. Iā ve-
rò si certus es de saluatore, & nihilominus Christum esse co-
gnoscis, non vtentem cauterio, sed vnguento, non vstione, sed
vnctione curantem: vnum adhuc arbitror ingenuā posse mo-
uere creaturam, ne fortè (quod absit) saluatoris huius non sa-
tis condigna videatur esse persona. Puto tamē non vsq; adeo
ambitiosus es & gloriæ cupidus, aut zelator honoris, vt ab
vno quopiam è conseruis tuis si prętare posset hanc gratiam
suscipere detrectares. Nam si angelus aut archangelus esset, M
vel ex superiori quouis ordine spirituum beatorum, multo
minus animositas tua, quod causaretur, haberet. Nunc autem
tanto ampliore tibi deuotione suscipiendus est iste saluator,
quanto differentius præ cæteris omnibus nomē hæreditauit
Iesus Christus filius dei. Et vide si non euidentius hæc tria
ad pastores loquens angelus commendauit gaudium magnū,
quod euāgelizabat exponens, quia, inquit, natus est vobis ho
die saluator qui est Christus dominus. Exultemus igitur fra-
tres in hac natiuitate & multipliciter gratulemur in ea, quā
& salutis vtilitas & vnctionis suauitas, & filij dei maiestas tā
eleganter illustrat, vt nihil desit ex omnibus quæ desiderantur,
nec commodum, nec iucundum, nec honestum. Exulte-
mus in quam ruminantes intra nosmetipsos & inuicem eru-
ctuantes suaue verbum, eloquium dulce: Iesus Christus filius
dei nascitur in Bethleem Iudę. Nec mihi quis ad ista respon-
deat indeuotus, ingratus, irreligiosus. Non est hoc nouū, o-
lim auditum est, olim factū est: olim natus est Christus. Ego
enim dico olim & ante. Nec mirabitur olim & ante, cui pro-
pheticum illud occurrerit in æternum & vltra. Natus est er-
go Christus, non modo ante hæc nostra tempora, sed ante tē-
pora vniuersa. Verum illa quidem natiuitas posuit tenebras
latibulum suum, imo verò lucem magis habitat inaccessibilē,
latet in corde patris in mōte vmbroso & cōdēso. Vt ergo ali
quatenus innotesceret, natus est: & in tēpore natus ex carne,
natus

A natus in carne, factum est verbum caro. Quid tamen mirum
si vsque hodie dicitur in ecclesia, Christus filius dei nascitur,
quando tam longe antea dicebatur (haud dubium quin de ip
so) puer natus est nobis? Olim cœpit audiri verbum hoc, &
nemo sanctorum aliquando fastidiuit. Siquidem Iesus Chri-
stus filius dei, heri & hodie & in æternū. Hinc nimirū primus
homo omnium viuentium pater, magnum eructuans sacramē
tum, quod in Christo & in ecclesia apostolus postmodū eui-
dētius commendauit: Relinquet, ait, homo patrē & matrē, &
Ephe. 5. adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Hinc nihilo-
Gene. 2 minus Abrahā pater omniū credētiū exultauit vt videret diē
Ioan. 18. hunc, & vidit & gauisus est. Alioquin quando seruum iuran-
Gene. 24. tem sibi per deum cœli, sub femore suo manum ponere præ-
cepisset, nisi ipsum vtique deum cœli ex eodem nascitūrū fe-
more præuidisset? Hoc quoque consilium cordis sui homini
secundum cor suum reuelauit deus, cui iurauit veritatem &
Psalm. 131. non frustrabitur eum. De fructu, inquiens, ventris tui ponam
super sedem tuam. Vnde & in Bethleē Iudæ nascitur (sicut an
Lucæ. 2. gelus ait) ciuitate Dauid, vtique propter veritatem dei ad cō
Hebr. 1. firmandas promissiones patrum. Hoc etiam multipharie mul
tisque modis cæteris reuelatū est patribus & prophetis. Ab-
Exod. 4. sit autem vt à diligentibus deum aliquando fuerit negligen-
ter auditum, nisi forte negligere videbatur qui dicebat. Ob-
Esaiæ. 64. secro domine mitte quem missurus es: aut fastidire qui cla-
B mabat. Vtinam dirumperes cœlos & descenderes: cęteraque
similia. Idipsum deinde apostoli sancti viderunt & audierūt,
Matth. 13. & manus eorū tractauerūt de verbo vitę, quibus singulariter
aiebat. Beati oculi qui videt quæ vos videtis. Postremo hoc
idem nobis quoque seruatum est fidelibus, vtique thesauris
Ioan. 20. fidei commendatum, ipso æque dicente. Beati qui non vide-
runt & crediderunt. Pars nostra hæc in verbo vitæ. Nec sanè
contemptibilis ex qua nimirum viuitur & qua vincitur mun-
Abdiæ. 2. dus: quoniam iustus ex fide viuit. Et hæc est victoria quæ vin
cit mundum, fides nostra: Hæc est quæ velut quoddam æter-
nitatis exemplar præterita simul & præsentia ac futura, sinu
quodam vastissimo comprehendit, vt nihil ei prætereat, nihil
pereat, præat nihil. Merito proinde in testimonium fidei ve-
stræ vbi facta est vox annunciationis huius in auribus vestris
exultastis in gaudio, egistis gratias, prostrati solo tenus ado-
rastis, concurrentes velut sub vmbra alarum eius, & sub pen-
nis eius sperantes. Nunquid non singuli natiuitate saluatoris
audita, clamastis in cordibus vestris, dicētes. Mihi autem ad-
Psalm. 72. hærere deo bonum est? Aut potius illud quod idem prophe-
Psalm. 16. ta ait. Deo subiecta esto anima mea? Infœlix nimirū quisquis
ficte prostratus, corde rigido corpꝰ humiliauit. Est enim qui
humiliatur nequiter, interiora autē eiꝰ plena sunt dolo. Quis
quis enim necessitatem suam minus considerat, minus sentit
incommoda, minus pericula pauet, minus deuote confugit ad
remedia ortę salutis, minus affectuose se subiicit deo, minus
Psalm. 89. fideliter psallit. Domine refugium factus es nobis. Huius a-
doratio minus accepta, huius prostratio minus verax, huius
C humiliatio minus habens, huius etiam victoriosa minus, imo
& minus viuida fides. Quid tamen dicit? Beati qui non vide-
runt & crediderunt: Quasi non videatur ipsum credere quo-
dammodo iam videre. Sed aduerte diligenter cui & quando
dictum sit, ei vtiq; qui arguebatur quòd quia vidisset credi-
disset. Neque enim adipsum est vidisse & ideò, credidisse,
quod credēdo vidisse. Alioquin Abraham pater quoniā mo-
do dominicum hunc vidisse diem: nisi credendo, credendus
est? Sed & illud quomodo accipietur quod hac nocte cantatū
est nobis, Sāctificamini hodie & estote parati, crastina die vi
debitis maiestatem dei in vobis: si non mente videre est, pia
deuotione repręsentare & recolere fide nō ficta, magnū illud
magnæ pietatis sacramentum quod manifestatū est in carne,
iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatū est gen
tibus, creditum est mundo, assumptum est in gloria? Semper
igitur nouum quod semper innouat mentes, nec vnquam ve-
tus quod fructificare non cessat, quod in perpetuū nō marcef
sit. Hoc est enim sanctū, quod nō datur videre corruptionē.
Hic nouus homo, qui nullius vnquam vetustatis capax, etiam
eos quorum inueterauerunt omnia ossa, in veram vitæ trans-
ferat nouitatem. Inde est quòd etiam in præsenti tam iucun-
dissima annūciatione (si aduertistis) congrue satis dicitur nō
tam natus esse quàm nasci. Iesus Christus filius dei nascitur D
in Bethleem Iudæ. Sicut enim quodam modo immolatur ad-
huc quotidie, donec mortem eius annunciamus, sic videtur &
nasci, dum fideliter repręsentamus eius natiuitatem. Die igi-
tur crastina videbimus maiestatem dei, sed sanè in nobis non
in seipso, vtique maiestatem in humilitate, virtutem in infir-
mitate, in homine deū. Ipse est enim Emmanuel, quod inter-
pretatur nobiscum deus. Et euidentius audi: Verbum, inquit, *Ioan. 1.*
caro factum est: & habitauit in nobis. Denique extunc & de-
inceps vidimus gloriam eius, sed gloriā quasi vnigeniti à pa-
tre, vtique plenum gratiæ vidimus, & veritatis. Nō enim glo
riam potestatis aut claritatis, sed gloriam paternæ pietatis,
gloriam gratiæ, de qua apostolus. In laudē, inquit, gloriæ gra *Ephe. 1.*
tiæ suæ. Sic ergo nascitur. Sed vbi putasꝰ In Bethleem Iudæ.
neque enim decet nos ita Bethleem præterire. Transeamus
vsque Bethleem dicunt pastores, non Bethleem pertranseā-
mus. Quid enim si pauper viculus est? Quid si videtur mini-
ma in Iudæa? Ne id quidem incongruum ei quī cum diues es-
set propter nos factus est pauper, & cum esset magnus domi-
nus & laudabilis nimis, paruulus natus est nobis. Et dicebat, *Matth. 5.*
Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorū. *Matth. 16.*
Itemque: Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut puer iste,
non intrabitis in regnum cœlorum. Vnde etiam stabulum e-
legit & præsepe, vtique domum luteā & diuersorium iumen
torum, vt hunc esse scias qui de stercore erigit pauperem, & E
saluos facit homines & iumenta. Vtinam autem inueniamur
& nos Bethleem Iudæ, vt in nobis quoque dignetur nasci &
audire mereamur, quia vobis timentibus deū orietur Sol iu- *Mala. 4.*
stitiæ. Fortè enim est hoc quod supra meminimus, ad videndā
in nobis domini maiestatem, & sanctificatione opus esse &
præparatione. Nam & iuxta prophetam, Facta est Iudæa san- *Psalm. 113.*
ctificatio eius, quia videlicet omnia in confessione lauantur,
& domus panis, quod Bethleem sonat, ad preparationem for
tasse videtur magnopere pertinere. Quomodo enim ille pa-
ratus est, vt excipere tantum hospitem possit, qui dicit: quia
non est in domo mea panis? Deniq; quia imparatus erat qui- *Esaiæ. 3.*
dam, necesse habuit amici ostium clausum media nocte pulsa- *Lucæ. 11.*
re & dicere. Quia amicus meus venit ad me de via, & non ha-
beo quod ponam ante illum. Paratum cor eius sperare in do- *Psalm. 111.*
mino, ait propheta, haud dubium quin de iusto loquens. Cō- *Vbi supra*
firmatum est cor eius, non commouebitur. Non est paratum
cor quod non est confirmatum. Scimus autem, ipso eodē te- *Psalm. 103.*
ste propheta, quòd panis cor hominis confirmet. Non est er-
go paratū sed aridum & exangue cor eius, qui oblitus est co-
medere panem suum. Est autem paratus & non turbatus vt cu
stodiat mādata vitæ, qui oblitus ea quæ retro sunt, in ea quæ
ante sunt se extendit. Vides quàm fugienda quædam, quàm
sit quædam obliuio cupiēda? neque enim totus Manasses Ior-
danem transiit, sed nec totus citra sibi elegit mansionem. Est F
qui oblitus est domini creatoris sui, & est qui prouidet eum
in conspectu suo semper, oblitus populum suum & domū pa-
tris sui. Et ille quidē cœlestia obliuiscitur, hic verò quę sunt
super terram: iste præsentia, ille futura, iste quæ videntur, ille
quæ non videntur. postremo iste quæ sua sunt, ille quæ Iesu
Christi. Vterq; Manasses, vterque obliuiosus, sed alter qui-
dem Hierusalem, alter Babylonis oblitus: alter eorum quæ
impediunt, & iste paratus, alter sanè eorum magis quæ expe-
diunt & quæ non expedit obliuisci, atque hic penitus impa-
ratus ad videndam in se dñi maiestatem. Neque enim est dñs
panis in qua saluator oriatur, non est Manasses ille cui appa-
reat, qui Israel regit, & super Cherubim sedet. Appare iquit *Psalm. 79.*
corā Ephraim Bēiamin & Manasse. Ego arbitror istos tres esse *Ezech. 14.*
qui saluantur, quos alius quidem propheta Noe, Danielē &
Iob nominauit, eosdem quoque & tribus illis pastoribus de-
signari, quibus nato angelo magni consilij gaudium magnum *Lucæ. 2.*
angelus euangelizauit. Vide autem ne fortè ipsi sint & tres
magi venientes iam non modo ab Oriēte sed etiam ab Occi-
dente, vt recumbant cum Abrahā, Isaac, & Iacob. Fortè enim
non incongrue videbitur ad Ephraim quidem, quod fructifica
tionem sonat, pertinere thuris oblationem, quod offerre in-
censum dignum in odorem suauitatis propriū sit eorū quos
posuit dominus, vt eant & fructū afferant, id est ecclesiæ prę-
latorum. Nam & Beniamin filius dexteræ offerat necesse est
auruꝫ,

G aurum id eſt ſubſtantiã huius mundi, vt videlicet fidelis populus in parte dextera conſtitutus à iudice mereatur audire.
Matth.25. Quia eſuriui & dediſtis mihi mãducare &c. Porrò Manaſſes (ſi tamen is eſſe volucrit cui appareat deus) Myrrham offerat mortificationis, quã quidem à noſtra ſpecialiter arbitror ꝓfeſſione requiri. Et hæc dicta ſint ne ad eam partẽ tribus Manaſſe, quæ citra Iordanem ſubſtitit pertineamus, ſed obliuiſcamur magis ea quæ retro ſunt extenti & intenti ad anteriora. Nunc,verò redeamus vſque Bethleẽ, & videamus hoc verbum quod factũ eſt,quod fecit dñs & oſtẽdit nobis. Domus panis eſt vt iam diximus,bonũ eſt nos illic eſſe. vbi enim fuerit verbum domini,non deeſt vtique panis qui confirmet cor,
Pſalm.118. dicente propheta. Cõfirma me in verbis tuis. Nimirum in verbo quod procedit de ore dei viuit homo,viuit in Chriſto,viuit in eo Chriſtꝰ. Ibi oritur,ibi apparet,nec omnino amat cor titubans,aut vacillans,ſed ſtabile & confirmatũ. Si quis murmurat, ſi quis hęſitat, ſi quis nutat, ſi quis cogitat reuolui in lutum,redire ad vomitum,deſerere votum,mutare propoſitũ ſuum,non eſt Bethleem iſte, non eſt domus panis. Sola enim fames,& fames valida in Aegyptum eum deſcendere, porcos paſcere, ſiliquas eſurire compellit, vtpote procul agentem à domo panis, à domo patris: in qua etiam mercenarij panibus abundare noſcuntur. Non ergo in huiuſmodi corde naſcitur Chriſtus cui deeſt fidei fortitudo,vtique panis vitæ, ſcriptu-
Abdiæ.2. ra teſte: Quoniam iuſtus ex fide viuit, quod videlicet animæ
H vera vita (quæ ipſe eſt)non niſi per fidem interim habitet in cordibus noſtris. Alioquin quomodo in illo naſcitur Ieſus, quomodo ſalus oritur illi, quandoquidem vera omnino cer-
Matth.10. taq; ſententia eſt, quòd is tantum qui perſeuerauerit vſque in finẽ,ſaluus erit? Nã ꝙ minime ſueniatur in eo Chriſtus,nec
1.Ioan.5. de eis ſit quibus dicitur,quia vnctionem habetis à ſancto, ex eo vel maxime conſtat quòd ſine dubio etiam aruit cor illius, ex quo oblitus eſt comedere panem ſuum. Multo minus autem ad filiũ pertinet dei, qui huiuſmodi eſt,ꝙ non niſi ſuper
Eſaiæ.ult. quietum & humilem ac trementem verba ſua requieſcat ſpiritus ipſius,nec ſit vlla ſocietas æternitati & tantæ mutabilitati ei qui eſt & ei qui nunquam in eodem permanet ſtatu. Cæterum quamlibet firmi, quamlibet fortes in fide, quamlibet parati,quamlibet panibus abundãtes, ipſo quidem largiente cui quotidie orantes dicimus. Panem noſtrum quo-
Lucæ.11. tidianum da nobis hodie, neceſſe habemus addere conſequenter, dimitte nobis debita noſtra. Alioquin ſi dixerimus
1.Ioan.1. quoniam peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus & veritas in nobis non eſt. Nimirũ veritas ipſe eſt qui nõ ſimpliciter in Bethleẽ ſed in Bethleẽ Iudæ naſcitur Ieſus Chriſtus filius dei. Præoccupemus igitur faciẽ dñi in cõfeſſione,vt ſanctificati pariter & parati inueniamur & nos Bethleẽ Iudę,atquè ita naſcentem dominum videre mereamur in nobis. Cęte-
I rum ſi qua anima eouſque profecerit (quod quidẽ eſt multũ ad nos) vt ſit fœcũda virgo,ſit ſtella maris,ſit plena gratia,& ſuperuenientem habẽs in ſe ſpiritum ſanctum, puto quod nõ modo in ea,ſed ex ea quoque non dedignabitur naſci. Nemo ſanè id ſibi arrogare præſumat, niſi quos ipſe ſpeciali deſignatione tanquam digito monſtrauerit, dicens: Ecce mater
Matth.12. mea & fratres mei. Enimuero audi vnum ex iſtis. Filioli mei,
Galat.4. ait,quos iterum parturio donec formetur Chriſtus in vobis. Si enim naſci videbatur in eis cũ formabatur Chriſtus in eis, quomodo non etiã ab eo ſimiliter naſci eum dicere quis præſumat,qui in ipſis quodam modo parturiebat? Et tu quidem impia ſynagoga hunc nobis filium peperiſti, officio quidem matris ſed nõ matris affectu. Excuſſiſti eum de ſinu tuo extra ciuitatem eiiciens,& eleuans ſuper terram,tanquam dicẽs eccleſiæ gentiũ pariter & eccleſiæ primitiuorũ quæ eſt in cœlis: nec mihi nec vobis ſit, ſed diuidatur. Diuidatur inquã nõ inter vtraſq;,ſed ab vtriſq;. Expulſum enim & exaltatũ & eleuatum,& quidem modicè ſatis,tamen vt nec in tuis eſſet mœnibus nec in terra, ferro vndique coarctaſti: ne fortè vel hac vel illac excederet,vt videlicet á te ſeparatus, ad neutrã perueniret illarum. Sæua nimirũ mater,ita abortiuum facere voluiſti,dum non eſſet qui excipere poſſet excuſſum. Age ergo quid profeceris,imo quàm nihil profeceris intuere. Vndique enim egrediuntur filiæ Sion, vt videant regem Salomonem in diademate quo coronaſti eum. Relinquens matrem adhæret vxori ſuæ,vt ſint duo in carnẽ vna: & ciuitate pulſus, atq; K leuatus à terra, omnia trahit ad ſe, quippe qui eſt ſuper omnia benedictus deus in ſæcula. Amen.

In die natalis domini de fontibus ſaluatoris. Sermo I.

GRandis quidem eſt dilectiſſimi hodierna dominicę natiuitatis ſolẽnitas,ſed dies breuis cogit breuiare ſermonem. Nec mirum,ſi facimus nos breue verbũ, quando & deus pater verbum fecit abbreuiatum.
Hiere.23. Vultis noſſe quam longum q̃ breue fecit? Cœlum,inquit(hoc verbum,) & terrã ego impleo. Nunc caro factum,in anguſto
Pſalm.92. locatum præſepio eſt. A ſæculo,ait propheta, & in ſæculum tu es deus, & ecce factus eſt infans diei vnius. Ad quid hoc fratres, aut quæ neceſſitas fuit vt ſic exinaniret ſe, ſic humiliaret ſe, ſic abbreuiaret ſe dominus maieſtatis, niſi vt vos ſimiliter faciatis? Iam clamat exemplo, quod poſtmodum prædicaturus eſt verbo. Diſcite à me quia mitis ſum & humilis
Matth.11. corde. vt verax inueniatur,qui dicit: Cœpit Ieſus facere & do
Marc.6. cere. Obſecro proinde & plurimum rogo fratres non patiamini ſine cauſa tam precioſum exemplar vobis exhibitum eſſe, ſed conformamini illi & renouamini ſpiritu mentis veſtræ. Studeite humilitati quæ fundamentũ eſt cuſtoſq; virtutũ,ſectamini illã quæ ſola poteſt ſaluare animas veſtras. Quid enim magis indignum,quid deteſtandũ amplius,quid grauius
L puniendũ,q̃ vt videẽs deũ cœli paruulũ factum, vltra apponat
Philip.2. homo magnificare ſe ſuper terrã? Intolerabilis impudentiæ eſt,vt vbi ſeſe exinaniuit maieſtas,vermiculus infletur & intumeſcat. Hoc igitur eſt propter quod exinaniuit ſe formã ſerui accipiens,qui in forma dei patri æqualis erat, ſed exinaniuit maieſtate & potentia,nõ bonitate & miſericordia. Quid enim ait apoſtolus? Apparuit,inquit,benignitas & humanitas
Titum.3. ſaluatoris noſtri dei. Apparerat ante potentia in rerũ creatione, apparebat ſapientia in earum gubernatione, ſed benignitas miſericordiæ nunc maxime apparuit in humanitate. Innotuerat Iudæis poteſtas, in ſignis atq; portentis, vnde & in ea lege ſæpius inuenies,ego domin⁹,ego deus. Philoſophis quoq; abũdantibus in ſenſu ſuo maieſtas innotuit, quoniã iu-
Roma.1. xta apoſtoli verba: Quod notum eſt dei,manifeſtũ eſt in illis. Veruntamen & Iudæi poteſtate ipſa premebantur, & philoſophi ſcrutatores maieſtatis opprimebãtur à gloria. Poteſtas ſubiectionẽ,maieſtas exigit admirationẽ, neutra imitationẽ. Appareat domine bonitas cui poſſit homo, qui ad imaginem tuam creatus eſt,cõformari,nam maieſtatẽ,poteſtatẽ,ſapientiam,nec imitari poſſumus,nec expedit æmulari. Quouſq; anguſtata eſt miſericordia tua in ſola angelorũ parte, reliquam
Pſalm.35. occupat iudiciũ cũ toto pariter humano genere? Domine in cœlo miſericordia tua,& veritas tua vſq; ad nubes, terrã vniuerſam condemnans & aereas poteſtates. Dilatet miſericordia terminos ſuos, extendat funes, expandat ſinus, attingat à
M fine vſq; ad finẽ fortiter, diſponẽs omnia ſuauiter. Reſtrictus eſt domine iudicio ſinus tuus ſolue cingulum tuũ,& veni miſerationibus affluẽs,ſupereffluens charitate. Quid tu times ô homo,quid trepidas à facie domini quia venit? Venit nõ iudicare,ſed ſaluare terrã. Olim tibi ꝓfuaſum eſt ab infideli quodam ſeruo, vt furtim tolleres & imponeres regium diadema capiti tuo. Deprehenſus in furto,quidni timeres,quidni fugeres à facie eius? Forte enim iam gladiũ vibrabat ignitũ. Nunc
Gene.3. in exilio poſitus,In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Et ecce vox audita eſt in terra, quia dominator aduenit. Quo ibis
Pſalm.138. à ſpiritu eius,& quo à facie eius fugies? Noli fugere, noli timere,nõ venit cũ armis, non puniendũ ſed ſaluandũ requirit. Et ne fortè dicas etiã nunc. Vocẽ tuam audiui & abſcõdi me:
Gene.3. ecce infans eſt & ſine voce. Nam vagientis vox magis miſerãda eſt,q̃ tremẽda. Aut ſi cui fortè terribilis,ſed nõ tibi. Parnulus factus eſt,tenera mẽbra virgo mater pannis alligat, & adhuc timore trepidas? Vel in hoc ſcies, quia non venit perdere te,ſed ſaluare: eripere, & non ligare. Iam aduẽrſus hoſtes tuos dimicat, iam ſuperborum, & ſublimium colla,tanquam dei virtus & ſapientia calcat. Duo ſunt tibi hoſtes, peccatum,& mors,id eſt mors corporis & animæ. Vtrunque debellaturus aduenit,& ab vtroq; ſaluabit te, noli timere. Et iã quidem peccatum in propria perſona vicit, quando humanã naturam ſine vlla contagione ſuſcepit. Grandis enim peccato facta

A facta eſt violentia, & reuera expugnatum eſſe cognoſcitur, quando natura quã ſe totã infeciſſe & occupaſſe gloriabatur, ab eo penitus aliena in Chriſto inuenta eſt. Dehinc perſequitur inimicos tuos & cõprehendit eos, nec cõuertitur donec deficiant. Contra peccatũ dimicans in conuerſatione ſua, verbis pariter & exemplis oppugnat, ſed in paſſione ſua alligat illud, alligat planè fortem, & diripit vaſa eius. Iam verò eodẽ ordine mortem quoq; ſuperat prius in ſeipſo cum reſurgit primitiæ dormientium,& primogenitus mortuorũ: poſtmodum debellaturus eã pariter in omnibus nobis, quando videlicet ſuſcitabit mortalia corpora noſtra, & deſtruetur nouiſſima inimica mors. Propterea enim reſurgens decorẽ indutus eſt,nõ ſicut antea naſcens pãnis inuolutus eſt. Propterea qui prius ſinu miſericordiæ, affluebat nõ iudicans quẽquã, reſurgens præcinxit ſe, & iuſticiæ cingulo videtur quodammodo effluentẽ ſinũ miſericordiæ collegiſſe, quoniã extunc
Titum.2. præparatur ad iudicium, quod in noſtra reſurrectione futurum eſt. Nam & propterea paruulus antea venit vt miſericordiam prærogaret,& futurũ in fine iudiciũ præcurrens,miſeri cordia tẽperaret. Licet enim paruulus ad nos venerit,nõ parum tamẽ attulit,nõ parũ cõtulit nobis. Si quæris quid attulit, primo omniũ attulit miſericordiã,ſecundũ quã, teſte apoApoca.1. ſtolo, ſaluos nos fecit. Neq; enĩ his tãtũ ꝓfuit,quos tũc preB xit nos,& lauit nos à peccatis noſtris. Verũtamẽ nõ iſte ſolus
Eccli.14. aquarũ eſt vſus, nec tantũ ſordes abluunt, ſed & ſitim extinVbi ſupra guũt. Beatus verò,ait ſapiens, qui in ſapientia morabitur, & qui in iuſtitia meditabitur. Et poſt pauca. Aqua, inquit, ſapiẽtiæ ſalutaris potabit illũ. Bene ſapientiæ ſalutaris, quoniã ſapientia carnis mors eſt, & ſapientia mundi etiã ipſa inimica
Idco.3. eſt deo. Sola quæ ex deo eſt ſapientia ſalutaris eſt, quæ ſecundum beati Iacobi diffinitionẽ. Primũ pudica, deinde pacifica eſt. Nam ſapientia carnis voluptuoſa eſt, non pudica. Sapientia mundi tumultuoſa eſt, non pacifica. Sapientia verò quę ex deo eſt, primũ pudica eſt, nõ quærens quæ ſua ſunt, ſed quę Ieſu Chriſti, vt non ſuã quiſq; faciat voluntatẽ, ſed conſideret quæ ſit voluntas dei, deinde pacifica non abundãs in ſuo ſenſu, ſed alieno magis acquieſcens cõſilio vel iudicio. Tertius aquarum vſus eſt irrigatio, quã profecto maxime neceſſariã habent nouellæ plantationes. Alioquin aut minus proficiẽt, aut ex toto peribunt prę ſiccitate. Quærat ergo deuotionis aquas quiſquis ſeminauerit bonorum operũ ſemina, vt irriga tus fonte gratiæ, bonę cõuerſationis ortus, non areſcat, ſed in perpetua viriditate proficiat. Orat enim pro huiuſmodi ꝓ-
Pſalm.79. pheta, Et holocauſtum tuũ, inquiens, pingue fiat. Sic & in laudibus Aaron legis, quoniã ſacrificium eius quotidianus ignis
C abſumpſit. In quibus omnibus nihil aliud intelligendum videtur, niſi vt bona opera feruore deuotionis,& dulcedine ſpiritualis gratię cõdiãtur. Putas inueniri poterit quartus fons, vt paradiſum recuperemus, quatuor fontiũ irrigatione amœniſſimum? Nam ſi terrenã paradiſum denuo nobis reddendã
Ioan.3. non ſperamus, quomodo regnum cœlorũ ſperabimus? Si terrena, inquit, dixi vobis & non creditis: quomodo ſi dixero vobis cœleſtia credetis? Nunc autem vt de exhibitione præſentium firma ſit expectatio futurorum, paradiſum habemus multo meliorem, & longe delectabiliorem q̃ primi parentes habuerunt,& paradiſus noſter Chriſtus dominus eſt. In quo tres quidẽ fontes iam inuenimus, quartum quæramus. Habemus de fonte miſericordiæ ad diluendas culpas, aquas remiſſionis, habemus de fonte ſapientiæ ad potandũ ſitim noſtrã, aquas diſcretionis. habemus de fonte gratiæ ad irrigandas plantas bonorum operũ, aquas deuotionis. Queramus ad decoquendos cibos, aquas feruẽtes, aquas æmulationis. Hæ nimirũ condiunt & decoquunt affectiones noſtras, & ebulliunt
Pſalm. 38. de fonte charitatis. Vnde ait propheta. Concaluit cor meum intra me,& in meditatione mea exardeſcet ignis. Alibi quo-
Pſalm. 68. que. Zelus,inquit,domus tuæ comedit me. Siquidem ex dulcedine deuotionis, diligens iuſtitiam, ex feruore æmulationis,odio habet iniquitatem. Et vide ne fortè de fontibus iſtis prędixerit Eſaias: Haurietis aquas in gaudio de fontibus
Eſaiæ.12. ſaluatoris. Nam vt promiſſionẽ hanc vitæ præſentis eſſe noueris non futuræ, illud attende quod ſequitur, dicetis in illa die. Confitemini domino,& inuocate nomen eius. Inuocatio D quippe præſentis temporis eſt, ſicut ſcriptum eſt: Inuoca me Pſalm. 80. in die tribulationis. Porrò ex his quatuor fontibus tres quidem proprie conuenire videntur tribus, eccleſiæ ordinibus, ſinguli ſingulis. Nam primus quidẽ cõmunis eſt omnibus. In multis enim offendimus omnes, & neceſſarium habemus miſericordiæ fontem ad diluendas offenſionum ſordes. Omnes Roma.3. inquãm peccauimus,& egemus gloria dei. Et prælati & continentes & coniugati. Si dixerimus,quia peccatum non habemus noſipſos ſeducim⁹. Quia ergo nemo mũdus à ſorde, ne-1.Ioan.1. ceſſarius eſt omnibus fons miſericordiæ,& pari voto debent ad hunc fontem Noe, Daniel, & Iob properare. De cætero quidem Iob maximę ſapientiæ fontem quærat, quoniam ipſe magis inter medios laqueos ambulat, ita vt magnũ videatur ſi à malo declinat. Danieli verò currendum eſt ad fontẽ gratiæ,cui nimirum pœnitentiæ opera,& labores abſtinẽtiæ,deuotionis gratia neceſſe eſt impinguare. Oportet enim vt nos maxime in hilaritate omnia faciamus. Quoniam hilarem da-2.Corin.9. torem diligit deus. Nam & terra noſtra nequaquã fertilis eſt huiuſmodi ſeminis,bonæ ſcilicet conuerſationis: ideoq; facile exareſcet,niſi crebris irrigationibus adiuuetur. Vnde & in oratione dominica huiuſmodi gratiam ſub quotidiani panis nomine poſtulamus. Merito ſanè ne forte cadat ſuper nos terE ribilis illa maledictio propheticæ imprecationis. Fiant ſicut fœnum tectorum,quod priuſq; euellatur exaruit. Fõs verò æ-Pſal.128. mulationis Noe conuenit ſpecialiter, quia maximè prælatos decet hic zelus. Quatuor itaq; fontes iſtos, adhuc in carne viuentibus nobis in ſemetipſo Chriſtus exhibet: quintũ qui eſt fons vitæ,poſt hoc ſæculum repromittens,ad quẽ ſitiebat propheta cum diceret: Sitiuit anima mea ad deum fontẽ vi-Pſalm. 41. uum. Fortaſſis etiam propter hos quatuor fontes quatuor in locis vulneratus eſt Chriſtus adhuc viuens in cruce: propter quintum,cum iam tradidiſſet ſpiritum,transforatus eſt in latere. Viuebat adhuc quando foderunt ei manus & pedes, vt nobis adhuc viuentibus, quatuor fontes ex ſeipſo proferret. Quintum pertulit vulnus cum iam expiraſſet, vt in ſe nihilominus quintum nobis fontem poſt obitũ aperiret. Sed ecce, dum loquimur de myſteriis natiuitatis, ad ſcrutanda repẽte deuenimus ſacramenta dominicæ paſſionis. Nec mirum tamẽ ſi quærimus in paſſione, quid in natiuitate ſua Chriſtus attulerit. Tunc enim conciſſo ſacco pecuniã quæ latebat, in precium noſtræ redemptionis effudit.

De tribus mixturis Sermo II. Vnde ſupra.

MAgna opera domini, ait propheta Dauid. Magna Pſalm.110. quidem omnia opera eius fratres, ſiquidẽ magnus & ipſe,ſed ad nos maxime ſpectant, quæ in eis maF xima eſſe videntur. Hinc eſt quod pſallit idẽ proPſal.125. pheta, dicens. Magnificauit dominus facere nobiſcum. Denique q̃ magnifice nobiſcum agat,ſpecialiter tria quædã eius opera clamant,primæ noſtræ creationis, præſentis redẽptionis,futuræ glorificationis. Quàm magnificata ſunt in ſingulis,opera tua domine. Tuum eſt virtutem operum tuorum annuntiare populo tuo,nos ipſa ſaltem opera non filemus. Triplicem fratres cõmixtionẽ in his tribus conſiderare eſt, cœleſtis planè operis,& diuinæ virtutis. Nam in primo opere cõditionis noſtrę de limo terrę plaſmauit hominem deus,& inſpirauit in faciem eius ſpiritũ vitæ. Qualis artifex,qualis vnitor rerum,ad cuius nutum ſic conglutinantur ſibi limus terræ & ſpiritus vitæ? Limus quidẽ iam ante creatus erat, quãdo in principio creauit deus cœlum & terram. At ſpiritus ſanè non communẽ ſed propriã habet conditionẽ, nec in maſſa creatur,ſed ſingulari quadam excellẽtia inſpiratur. Agnoſce ô homo dignitatẽ tuam,agnoſce gloriã conditionis humanę. Eſt enim tibi cum mundo corpus,ſic enim decet eum qui conſtitutus eſt ſuper vniuerſam huius creaturæ corporeæ molẽ, aliqua ei ſimilari ex partẽ,ſed eſt tibi etiã ſublimius aliquid, nec omnino comparandus es cæteris creaturis. Compacta & confœderata ſunt in te caro & anima illa plaſmata,hæc inſpirata. Sed cuius intereſt hæc commixtio? Cui hac vnione præſtatur? Etenim iuxta ſapientiam filiorum huius ſæculi vbi ſociantur ſummis inferiora,præualent qui poteſtatẽ habent, & humilioribus vtuntur pro libitu ſuo. Conculcat fortior minus

G nus fortẽ,ridet ſapiens indoctũ,ſimplicẽ fallit aſtutus, potẽs deſpicit imbecillẽ.Non ſic in opere tuo deus, nõ ſic in tua cõmixtione,nõ ad hoc ſociaſti ſpiritũ limo, ſublimẽ humili, dignã & excellentẽ creaturã abiectæ & inutili maſſæ. Quis nõ videat fratres quantũ corpori prẽſtet anima?Nũquid nõ truncus eſſet inſenſibilis caro inanimata?Ab anima enĩ pulchritudo,ab anima incrementum,ab anima claritatis viſus,& ſonus vocis.Deniq; ſenſus omnis ab anima eſt. Charitatẽ mihi coniunctio iſta cõmendat,charitatem in hac ipſa cõditionis propriæ pagina lego.Charitatẽ in ipſo ſtatim principio non ſolũ prædicat, ſed ingerit mihi manus beniginſſima creatoris. Et quidẽ magna hæc cõiunctio dilectiſſimi,ſed ſi ſtabilis ꝑmaniſſet.Nunc autẽ licet diuino fuerit munita ſigillo(ad imaginem quippe & ſimilitudinẽ ſuã creauit deus hominẽ) heu diruptũ eſt ſigillũ &,vnitas diſſipata, accedens peſſimus ille latro recens adhuc ſigillum fregit:& ſic mutata ſimilitudine diuina cõparatus eſt miſer homo iumentis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis.Rectũ quippe fecit deus hominẽ,atque hæc ſimilitudo eius de quo ſcriptũ eſt.Quia rectus dominus deus noſter, & nõ eſt iniquitas in eo.Veracẽ quoq; & iuſtum fecit eum, ſicut & ipſe veritas & iuſtitia eſt, nec vnitas ipſa poſſet diſiungi,dum ſigilli huius integritas permaneret. Verum ſuperuenit falſarius qui indoctis ſigillũ promittens melius (væ vę)fregit,quod erat manu diuinitatis ꝑeſſum.Eritis,inquit, ſicut dij,ſciẽtes bonum & malum. O maleuole, ô maligne,ad quid eis huius ſimilitudo ſciẽtiæ?Sint certe ſicut dij,recti,iuſti,veraces,ſint ſicut deus in quẽ peccatũ non cadit.Hoc quippe ſigillo ſtante,ſtabit vnitas illa.Iam experimur miſeri,quid nobis perſuaſerit verſutia diabolicæ fraudis. Fracto namq; ſigillo ſequitur amatum diſſidium, triſte diuortium.Vbi eſt quod dixiſti nequã,nequaquam moriemini? Ecce enim morimur omnes,& non eſt homo qui viuat & non videat mortem. Sed quid erit domine deus?Nunquã ne reparabitur opus tuum,& qui eciderit,non adiiciet vt reſurgat?Nõ eſt qui reficiat, niſi qui fecit.Itaq; ꝑpter miſeriã inopũ & gemitũ pauperum nunc exurgam dicit dominus, ponam in ſalutari,fiducialiter agã in eo.Nihil ſiquidẽ proficiet inimicus in eo,& filius iniquitatis nõ apponet nocere ei.Nouã(inquit)ego facio cõmixturã,vbi & expreſſius & robuſtius pono ſigillũ,cũ qui nõ ad imaginẽ meã factus,ſed eſt ipſa imago, ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ, nõ factus ſed genitus ante ſæcula. Et ne fortẽ timeas eſſe frangendũ,audi prophetã. Aruit,inquit,tãquã teſta virtus mea,ſed talis teſta quã nec ipſe malleus vniuerſæ terrę nocere vllo modo poſſit.Sanè cũ prima ex duob⁹ facta ſit,ſecũda iã cõiunctio ſit ex tribus,vt diſcas ex hoc ipſo ad ſacramẽtũ accedere trinitatis. Verbũ qđ erat in principio apud deũ & deus erat,anima quæ de nihilo creata eſt, & ante non erat,caro de maſſa corruptionis ſine corruptione aliqua diuino ſegregata artificio qualis nulla iam caro erat vinculo indiſſolubili in ꝓnę coeunt vnitatẽ.Habes in his triplex gentis potẽtiæ,q̃ nõ erat creatũ,quod ꝑierat,reparatũ,q̃ ſup̃ omnia erat paulominus ab angelis minoratũ.Hæc ſunt euãgelica illa ſata farinæ quæ pariter fermẽtãtur, vt ſit panis angelorũ,quẽ mãducet homo,panis cor hominis cõfirmans. Fœlix mulier bñdicta in mlieribus,in cuius caſtis viſceribus ſupueniẽte igne ſancti ſpirit⁹ coctus eſt panis iſte.Fœlix in quã mulier quæ in hæc tria ſata immiſit fidei ſuæ fermentũ. Siquidẽ ſ..le cõcepit,fide peperit,&,vt ait,Elizabeth: Beata quæ credidit,quoniã ꝑfecta ſunt in ea quæ dicta ſunt ei à domĩo. Nec mireris q̃ fide eius mediãte vnitũ dixerim verbũ carni,quandoquidem & carnẽ ipſam de eius carne ſuſcepit. Sanè ne hoc quidẽ prẽſenti expoſitioni obuiare poteſt, quod de cœleſtis regni dicitur ſimilitudine. Neq; enĩ ídignũ videtur ſi cœlorum regnũ fidei Mariæ cõparatur,qua & reparatur. Hui⁹ itaque vinculum vnionis nulla omnino ſoluere poterit creatura. Siquidẽ nec princeps huius mũdi habet in eo quicq̃, nec ipſe Ioãnes ſoluere dignus eſt corrigiã calceamenti. Quid tamen? Soluatur certe aliquatenus neceſſe eſt,alioquin quod diſſolutum eſt nõ reſolidatur.Panis integer,theſaurus abſcõdit⁹, ſapiẽtia occulta,quæ vtilitas in his omnibus?Merito flebat Ioannes nõ ſueniri qui aperiret librũ, & ſolueret ſignacula ei⁹. Dũ enĩ clauſus ſtaret, nemo ex nobis diuinã illã attingere ſapientiã prẽualeret. Aperi tu librũ agne dei, vera mãſuetudo. Fodiẽdas expone Iudęo manus tuas & pedes tuos,vt qui in eis latet,,ꝑcedat theſaurus ſalutis & copioſa redẽptio.Frãge deniq; eſurientibus panẽ tuũ. Solus enĩ frãgere potes,qui ſolus vt cõfracta ſolides ſtare potes:& in ipſa cõfractione ſolus poteſtatẽ habes ponẽdi animã,& cũ volueris reſumẽdi. Tua igit̃ miſeratione ſoluatur aliquatenus hoc tẽplũ,ſed nõ penit⁹ diſſoluatur.Separetur ab anima caro, ſed verbum ſanẽ & carnis ſeruet incorruptionẽ,& animæ plenã cõferat libertatẽ:vt ſola inter mortuos libere agat educẽs vinctos de domo carceris,ſedẽtes in tenebris & in vmbra mortis. Ponat anima ſancta carnẽ ĩmaculatã,ſed reſumendã tertia die,vt moriẽs mortem perimat,& vita omniũ cũ reſurgẽte reſurgat. Ita factũ eſt dilectiſſimi,& ita factũ gaudeamus. Morte illa, mors mortua eſt,& regenerati ſumus in ſpẽ vitæ ꝑ reſurrectionẽ Ieſu Chriſti ex mortuis.Iã quid futurũ ſit in vnione tertia, quis loquetur?Nec oculus vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcendit,quæ præparauit deus diligẽtib⁹ ſe. Cõſummatio erit illa cũ tradiderit Chriſtus regnũ deo & patri:& erunt duo nõ iam in carne vna,ſed in ſpiritu vno. Etenim ſi adhærens carni verbum factum eſt caro,multo magis qui adheſerit deo,vnus ſpiritus erit cum eo.Et in hac quidem vnione media, humilitas exhibetur & humilitas magna nimis: in ea verò quam expectamus,ad quam ſuſpiramus perfecta nobis (ſi tamẽ nobis) repoſita glorificatio eſt. Quòd ſi meminimus in prima cõiunctione qua ex anima & carne cõpactus eſt homo,charitatẽ cõmendari,merito humilitas eminet in ſecunda,quia ſola virtus eſt humilitatis læſæ reparatio charitatis. Porrò q̃ vnitur rationalis animæ creatura terreno corpori omnino non eſt humilitati aſcribere: ſiquidẽ nõ ex deliberatione propria carni miſcetur,ſed creãdo immittitur,imittẽdo creatur. Nõ ſic ſanẽ ſummus ille ſpũs, qui cũ eſſet magis bonus, ipſo bñplaciti ſui arbitrio, acceſſit ad corpus incoinquinatũ. Merito deniq; charitatẽ & humilitatẽ ſequitur glorificatio,quia ſine charitate nihil ꝓdeſſe poteſt.Et nemo niſi q̃ ſe humiliat exaltabit̃.

In natali domini de loco & tẽpore & aliis circũſtãtiis. S. III.

DVo quędã rerũ genera fratres in hac natiuitate domini cõſidero nõ ſolũ diuerſa,ſed & diſſimilia valde.Siquidem & puer qui naſcitur deus eſt,& mater de qua naſcitur virgo eſt,& partus ipſe ſine dolore eſt.Fulget in tenebris lux noua de cœlo, gaudiũ magnũ angelus euãgelizat.Laudat multitudo cœleſtis militiæ,datur gloria deo & in terra pax hominibus bonæ volũtatis. Currũt paſtores,inueniunt quod.ad eos dictũ eſt verbũ, nunciant aliis, quicunq; audiunt admirãtur.Hęc & his ſimilia dilectiſſimi diuinæ virtutis ſunt,nõ fragilitatis humanæ. Vaſa ſunt aurea & argẽtea,quibus ꝑ tanta ſolẽnitate in mẽſa domini etiã egenis quibuſq; hodie miniſtratur.Nõ eſt nobis tollere iſta,nõ nobis datur aureus diſcus aut ſcyphus,ſed qui in eis eſt cibus & potus. Diligẽter cõſidera,ait ſapiẽs, quæ tibi apponuntur. Et ego quidẽ agnoſco mea eſſe natiuitatis huius tẽpus & locum,infantilis corporis teneritudinẽ, paruuli vagitus & lachrymas,ſed & ipſorum quibus primo annunciatur natiuitas ſaluatoris,pauptatẽ paſtorũ atq; vigilias. Mea ſunt hæc, pro me faciunt,mihi apponũtur,mihi ꝓponuntur imitanda.Hyeme natus eſt,nocte natus eſt Chriſtus. Nũquid credimus caſu factum,vt in tãta aeris inclementia & in tenebris naſceretur, cuius eſt hyems & æſtas,dies & nox?Nõ eligunt paruuli, cæteri quãdo naſcãtur, quippe quibus adhuc vix incipientibus viuere,nullus ſubeſt rationis vſus,nulla eligendi libertas,facultas nulla deliberãdi. Chriſtus fratres,& ſi homo erat, erat tamen in principio apud deũ,& deus erat eiuſdẽ,cuius nũc eſt ſapientiæ,& poteſtatis,vtpote dei virtus & dei ſapientia.Na ſciturus itaq; dei filius,cuius in arbitrio erat quodcunq; vellet eligere tẽpus, elegit quod moleſti⁹ eſt prẽſertim paruulo & pauperis matris filio,quæ vix pãnos haberet ad inuoluendum,præſepe ad reclinandũ.Et cũ eſſet tanta neceſſitas,nullã audio pelliũ fieri mentionẽ.Primus Adã pelliceis veſtitur tunicis,pãnis ſecundus obuoluitur.Non eſt tale iudiciũ mundi. Aut iſte fallitur,aut mũdus errat.Sed diuinã falli impoſſibile eſt ſapiẽtiã. Merito proinde & carnis prudẽtia, mors ſiquidẽ & ipſa inimica eſt deo,& ſæculi quoq; prudentia ſtultitia nominatur. Quid enĩ?Chriſtus vtiq; qui nõ fallitur,elegit quod carni moleſtius eſt.Id ergo melius,id vtilius,id potius eligẽdum,

A dum,& quiſquis aliud doceat vel ſuadeat, ab eo tanq̃ à ſeductore cauendũ. Iã verò etiã nocte voluit naſci. Vbi ſunt qui tam impudẽter oſtentare geſtiũt ſemetipſos? Chriſtus eligit quod ſalubrius iudicat,vos eligitis quod reprobat ille. Quis prudentior è duobus?Cuius iudiciũ iuſtius,cuius ſentẽtia ſanior?Deniq; tacet Chriſtus,nõ ſe extollit, nõ magnificat, nõ prędicat,& ecce annunciat eũ angelus,laudat multitudo cœleſtis exercitus. Et tu ergo qui Chriſtũ ſequeris, inuentũ abſcõde theſaurũ. Ama neſciri, laudet te os alienũ,ſileat tuum. Adhuc autẽ in ſtabulo naſcitur Chriſtus,& in ꝓſæpio recli- *Pſalm.49.* natur.Et nõne ipſe eſt q̃ dicit.Me⁹ eſt orbis terrę & plenitudo eius?Quid ergo ſtabulũ elegit? Planè vt reprobet gloriã mundi,dãnet ſæculi vanitatẽ.Necdũ loquitur lingua,& quęcunq; de eo ſunt clamãt,prędicãt,euangelizãt.Ipſa quoq; infantilia mẽbranõ ſilent.In omnibus mũdi iudiciũ arguit̃,ſubuertitur,cõfutaẽ.Quis enĩ hominũ ſi daretur optio,nõ magis eligeret robuſtũ corp⁹ & ætatẽ intelligibilẽ q̃ infantilẽ?O ſapientia quæ de occultis traheris , ô vere incarnata & velata ſapientia.Et tamẽ fratres ipſe eſt ꝑmiſſus olim ꝑ Eſaiã. Paruulus ſciẽs reprobare malũ,& eligere bonũ. Malũ ergo voluptas corporis,bonũ verò afflictio eſt.Siquidẽ & hanc eligit, *Ioan. 1.* & illã reprobat,puer ſapiens,verbũ infans.Verbum enĩ caro factũ eſt,caro infirma,caro infantilis,caro tenera, caro impotẽs omnis operis,omnis laboris impatiẽs. Et vere fratres verbum factũ eſt caro:& ſic habitauit in nobis.Dũ eſſet in principio apud deũ,lucẽ habitabat inacceſſibilẽ,& nõ erat qui ca- *Eſaiæ. 40.* peret illud.Quis enĩ inueſtigauit ſenſum domini,aut quis cõ- *1.Cor.2.* ſiliarius eĩ⁹ fuit?Carnalis homo nõ percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei,ſed iã capiat & carnalis, quia verbũ factũ eſt caro.Si nihil prẽter carnẽ nouit audire,ecce verbũ caro factũ eſt,audiat illud vel in carne. O homo,in carne tibi exhibetur ſapiẽtia illa quondã occulta,ecce iam trahitur de occultis,& ipſis ſeſe ingerit ſenſibus carnis tuæ. Carnaliter(vt iã dixerim) prędicatur tibi,fuge voluptatẽ:quia poſita eſt mors ſecus introitum delectationis.Age pœnitentiã, quia ꝑ hãc appropin- *Matth.3.* quat regnũ dei.Hoc tibi prędicat ſtabulũ iſtud, hoc præſepe clamat,hoc mẽbra illa infantilia manifeſte loquuntur, hoc la chrymæ & vagitus euangelizãt.Plorat quippe Chriſtus, ſed nõ ſicut cæteri,aut certè nõ quare cęteri ſolẽt.In aliis ſenſus, in Chriſto prẽualebat affectus.Patiuntur illi,nõ agunt,vtpote nec ipſius adhuc vſum voluntatis habẽtes. Illi ex paſſione lugẽt,Chriſtus ex cõpaſſione.Illi iugũ graue q̃ eſt ſuper omnes filios Adæ,Chriſt⁹ filiorũ Adę peccata deplorat,& certè ꝑ quibus nunc lachrymas fundit, poſtea fundet & ſanguinẽ. O duritia cordis mei. Vtinã dñe ſicut verbum caro factũ eſt, ita & cor meũ carneũ fiat. Siquidẽ & hoc pollicitus es ꝑ ꝓ- *Ezech. 11.* phetã.Auferã,inquit,à vobis cor lapideũ, & dabo vobis cor carneũ. Fratres lachrymæ Chriſti mihi & pudorẽ pariunt & dolorẽ. Ludebã ego foris in platea, & in ſecreto regalis cubiculi ſup̃ me ferebatur iudiciũ mortis. Audiuit hoc vnigenit⁹ eius,exiit poſito diademate,ſacco veſtitus, aſpſus cinere caput,nudus pedes, flẽs & eiulãs q̃ morte dãnatus eſſet ſeruul⁹ eius.Intueor illũ ſubito procedentẽ, ſtupeo nouitatẽ,cauſam ꝓcunctor & audio.Quid facturus ſum?Adhuc ne ludã,& deludã lachrymas eius?Planè ſi inſanus ſum,& mẽtis inops,non ſequar eũ,nec ſimul cũ lugente lugebo.Ecce vnde pudor.Dolor & timor vnde?Vtiq; quia ex cõſideratione remedii,periculi mei æſtimo quantitatẽ. Neſciebã,ſanus mihi videbar, & ecce mittitur virginis filius, filius dei altiſſimi & iubetur occidi:vt vulnerib⁹ meis prectioſo ſanguinis illius balſamo medeatur.Agnoſce ô homo q̃ grauia ſunt vulnera ꝑ quibus neceſſe eſt dñm Chriſtũ vulnerari.Si non eſſent hæc ad mortẽ & mortẽ ſempiternã, nũq̃ ꝑ eorũ remedio dei filĩ⁹ moreret. Pudet itaq; dilectiſſimi propriã negligẽter diſſimulare paſſionẽ, cui tantã,à maieſtate tanta exhiberi video cõpaſſionẽ. Cõpatitur filius dei & plorat,homo patitur & ridebit? Sic & medicinæ æſtimatio, & doloris mihi & timoris exaggeratio eſt.Verũ ſi diligẽter obſeruẽ præcepta medici, erit etiã cõſolationis occaſio.Sicut enĩ grauẽ agnoſco morbũ,cui tãta apponitur medicina,ſic & ex hoc ipſo nõ incurabilẽ eſſe coniector. Neq; enĩ precioſiſſimas ſpecies fruſtra inſumeret medicus ſapiẽs, imo ſapiẽtia ipſa. Porrò fruſtra inſumi cõſtat non ſolũ ſi abſq; eis facilis eſſet curatio,ſed multo magis ſi & cũ eis ſit impoſſibilis.Animat itaq; ad pœnitentiã,& accẽdit ve- D hementius deſiderĩũ ſpes cõcepta. Sanè accedit ad cõſolationem ipſa quoq; quæ paſtoribus vigilantibus exhibita eſt viſitatio & allocutio angelorũ. Væ vobis diuites qui habetis cõſolationem veſtrã,vt iã nõ mereamini habere cœleſtẽ. Quãm multi enim nobiles ſecundũm carnẽ,q̃ multi potẽtes,q̃ multi ſapientes huius ſæculi:hora illa in ſtratis mollibus quieſcebant,& nemo eorũ dignus habitus eſt nouã videre lucẽ,ſcire magnum illud gaudiũ, angelos audire cantãtes Gloria in excelſis deo. Agnoſcãt igitur homines quia qui in labore hominũ nõ ſunt,viſitari ab angelis nõ merẽtur. Agnoſcãt q̃ placeat ſupnis ciuibus labor,cuius ſpiritualis intẽtio eſt,quãdoquidẽ & eos q ꝑ virtu corporis,corporali vrgẽte neceſſitate laborãt,ſuo dignãtur alloquio,& alloquio tã felici. Nimirũ humanã in eis agnoſcũt ordinationẽ, qua cõſtituit deus vt in ſudore vultus ſui veſcat Adã pane ſuo.Obſecro vos dilectiſ- *Gene.3.* ſimi cõſiderate diligẽtius quantũ fecerit deus ꝑ veſtra exhortatione & ſalute, nec infructuoſus inueniatur in vobis ſermo tã viuus & efficax, ſermo fidelis & omni acceptione dignus, ſermo non tã oris q̃ operis.Putatis fratres parum mihi moleſtum eſſe, ſi hoc ipſum verbum q̃ nunc loquor ad vos vacuũ & ſine aliqua vtilitate deperire in cordibus veſtris noſſem? Et quis ſum ego,aut quis eſt hic ſermo meus? Si hunc tantillum vocis laborem inutilem eſſe doleret homo puſillus, imo & nihili:quàm iuſtius indignabitur dominus maieſtatis,ſi tãtam eius operam noſtra aut duritia, aut negligentia cõtingat euacuari? Auertat hoc à ſeruulis ſuis qui pro eorũ ſalute induere dignatus eſt formam ſerui vnigenitus dei patris, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſæcula.Amen. E

Item in natali domini de eo q̃ paſtores inuenerunt Mariã & Ioſeph & infantem poſitum in præſepio. Sermo IIII.

GNoſcite fratres dilectiſſimi,quãta ſit hodierna ſolẽnitas, cui & dies breuis, & terræ anguſta eſt latitudo,loco pariter & tẽpore dilatatur.Noctẽ prędo cupat,cœlũ replet antequã terrã. Nox enim vt dies illuminata eſt, cũ intẽpeſtę noctis hora paſtores circunfulſit lux noua de cœlo. Et vt noueritis quo in loco ſolẽnitatis huius cœperint gaudia celebrari quod iã angelis erat, futurũ omni populo gaudiũ euãgelizatur, ſed & cõfeſtim adeſt diuinis ꝓnãs laudibus cœleſtis exercit⁹ multitudo. Hic eſt q̃ ſolẽnis ducitur nox iſta prę cęteris,in pſalmis,hymnis,& cãticis ſpiritualibus,& his potiſſimũ in vigiliis ſine vlla hæſitatione credẽdũ eſt cœleſtes illos prĩcipes prẽuenire cõiũctos pſallẽtibus,in medio iuuẽcularũ tympaniſtriarũ.Sed q̃ multa hodie gẽmis & auro fulgent altaria, quãti vbiq; palliis parietes adornantur.Putas ad hæc diuertẽt angeli,& pannoſos homines declinabũt?Si ita eſt, cur paſtoribus ouiũ magis apparuere q̃ terræ regibus,q̃ ſacerdotibus tẽpli ? Cur & ipſe ſaluator cuius eſt aurum pariter & argentum,ſacrã in corpore ſuo dedicat paupertatẽ? Aut certe cur paupertas ipſa tã ſolicite enarratur ab angelo? Neq; enim ſine certi ratione myſterij pannis ſaluator obuoluitur & ponitur in præſepio, quãdo id manifeſte in ſignum nobis cõmẽdatur ab angelo,hoc,inquit,vobis ſignũ, Inuenietis infantẽ pãnis inuolutũ. In ſignum poſiti *Luc. 2.* ſunt panni tui domine Ieſu,ſed in ſignum cui à multis vſq; hodie contradicitur.Multi quippe vocati,ſed non multi electi, & ideo nec ſignati. Agnoſco certè agnoſco Ieſum magnũ ſacerdotem,ſordidis opertum veſtibus, dum altercaretur cum diabolo.Scientibus ſcripturas loquor, & quibus non ignota eſt prophetica viſio Zachariæ. Vbi verò exaltatum eſt caput *Zach.3.* noſtrum ſuper inimicos noſtros, ex hoc planè mutauit veſtẽ, decorem induit amictus lumine ſicut veſtimento.Exemplum dedit nobis,vt & nos eadem faciamus. Vtilior ſiquidẽ in conflictu lorica ferrea,q̃ ſtola linea,licet oneri ſit illa,hæc honori.Erit cum & mẽbra ſequentur caput,vt corpus iam vniuerſum vno pſallat ſpiritu,& dicat. Concidiſti ſaccum meum, & *Pſalm. 29.* circundediſti me lætitia. Inuenietis,inquit,infantem pãnis inuolutum & poſitum in prẽſepio.Et poſt pauca. Venerunt (ait *Lucæ.2.* euangeliſta) feſtinãtes,& inuenerũt Mariã & Ioſeph,& infantem poſitum in præſepio. Quid eſt q̃ ſola ab angelo cõmẽdari videtur humilitas,nec tamen ſola à paſtoribus inueniri? Fortè ſpeciali⁹ cõmendat angelus humilitatẽ: quia ruẽtibus cæteris ꝑ ſuperbiã,ipſe in humilitate ſtetiſſet.Aut propterea certè

G certè cœlitus annunciatur humilitas,quòd hæc quasi propria
virtus diuinæ exhibenda sit maiestati. Sola tamen non potuit
inueniri,quia semper gratia datur humilibus. Inuenerũt ergo
Mariã & Ioseph, & infantẽ positũ in præsepio. Sicut enim
saluatoris infantia manifestam prætẽdit humilitatem,sic per
virginem continentia,iustitia per Ioseph virum iustum cuius
laus est in euangelio, non incongrue designatur. Sanè conti-
nentiã deberi carni quis nesciat? Iustitia verò virtus est quod
suum est cuiq; tribuens,& hæc erga proximos est necessaria.
Porrò humilitas deo nos reconciliat,deo facit esse subiectos,
Lucæ.1. deo placet in nobis,sicut ait virgo beata. Respexit deus hu-
militatem ancillæ suæ. Itaq; qui fornicatur peccat in cor-
pus suum, qui iniuriosus est in proximũ, qui extollitur & in-
flatur in deũ. Fornicator semetipsum dehonestat, iniuriosus
Esaiæ.42. molestat proximum,elatus quod in se est deũ inhonorat. Glo
riam meam, dominus ait, alteri non dabo. Et superbus, ego,
inquit, mihi eã(licet non dederis)vsurpabo. Nec enim placet
ei angelica distributio,dans gloriam deo, pacem hominibus.
Non ergo colit deum,sed aduersus eum extollitur impius
planè & infidelis. Quæ est enĩ pietas nisi cultus dei? Quis ve-
rò deum colit nisi qui volũtariè ei subiectus est. & sicut oculi
seruorum in manibus dominorum suorũ,sic oculi cordis eius
ad dominũ deũ suũ? Vt ergo inueniatur in nobis semper Ma-
H ria, & Ioseph, & infans positus in præsepio:sobriè & iustè &
Titum.2. piè viuamus in hoc sæculo. Propter hoc enim apparuit gratia
dei eruditẽs nos,& p hoc quoq; illius gloria apparebit. Sic e-
nim habes. Apparuit gratia dei omnibus hominibus erudiens
nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè
& iustè & piè viuamus in hoc seculo,expectantes beatã spem,
& aduentum gloriæ magni dei. Apparuit in paruulo gratia ad
Lucæ.1. eruditionẽ. Sed hic erit magnus, sicut de eo Gabriel locutus
est,& quos paruulus erudierit ad humilitatem cordis & man
suetudinem, magnificabit postmodũ & glorificabit magnus
& gloriosus aduenies Iesus Christus dominus noster.

In natali domini de uerbis apostoli Benedictus deus
& pater domini &c. Sermo quintus.

2. Cor.1. Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi,
pater miarũ & deus totius consolationis, qui con-
solatur nos in omni tribulatione nostra. Benedi-
ctus qui propter nimiã charitatẽ suam, qua delexit
nos,filiũ suũ dilectum in quo ei bene cõplacuit,misit,per quẽ
reconciliati pacẽ habeamus ad eũ,& idẽ sit nobis reconcilia-
tionis huius & mediator & obses. Nõ est quod vereamur fra
tres mei sub tã pio mediatore,nõ est quod de tam fido obside
dubitemus. Sed qualis mediator est,inquies,qui in stabulo na
I scitur,in præsepio ponit,pãnis inuoluitur,sicut cæteri,plorat
vt cęteri,deniq; infãs iacetvt cæteri cõsueuerũt? Magn⁹ plane
mediator est etiã in his omnibus quę ad pacẽ sunt nõ perfun-
ctorie,sed efficaciter quærens. Infans quidẽ est,sed verbũ in-
Esaiæ.40. fans,cuius ne ipsa quidẽ infantia tacet. Consolamini consola-
mini dicit dominus deus vester, dicit hoc Emmanuel nobis-
cum deus. Clamat hoc stabulum, clamat præsepe, cla-
mant lachrymæ,clamant panni. Clamat stabulũ, curando sese
homini qui in latrones inciderat præparari. Clamat præsepe,
eidẽ homini qui iumentis cõparatus fuerat pabulũ ministra-
ri. Clamant lachrymæ, clamãt panni eiusdẽ ipsius cruenta iã
Lucæ.10. vulnera ablui & detergi. Siquidẽ nullo horũ Christus eguit,
Psalm.48. nihilo horum illi propter se,magis autẽ omnia propter ele-
Matth.21. ctos. Verebuntur filium meũ,ait pater misericordiarũ. Verũ
id quidẽ domine, reuerentur eũ. Sed qui ? Non planè Iudæi
ad quos missus,sed electi propter quos missus. Reueremur
eum nos in præsepio,reueremur in patibulo,reueremur in se-
pulchro. Deuote suscipimus tenerum propter nos,cruentum
propter nos,pallidum propter nos,sepultum propter nos re-
ueremur. Deuote adoramus cum magis,deuote amplectimur
cum Simeone sancto infantiã saluatoris,susçipientes miseri-
cordiam tuã in medio templi tui. Siquidẽ ipse est de quo le-
Psalm.102 gimus. Misericordia domini ab æterno. Alioquin quid co-
æternum patri nisi filius & spiritus sanctus? Et vterq; quidem
non tã misericors q̃ ipsa vere misericordia. nihilominus etiã
pater,misericordia est,atq; hi tres non nisi vna misericordia,
sicut vna essentia, vna sapientia, vna diuinitas, vna maiestas.

In eo tamen p̃ pater misericordiarũ dicitur deus, quis nõ vi- K
deat velut proprio nomine filiũ designari? Et bene dicitur pa
ter misericordiarũ cui ꝓpriũ est misereri semper & parcere. Psal.35.
Sed forte quis dicat. Quomodò illi ꝓpriũ est misereri, cuius
iudicia abyssus multa? Neq; enim dicitur omnes vię eius sola Psal.24.
misericordia,sed misericordia & veritas. Nõ minus iustus q̃
misericors est,cui misericordia & iudiciũ decãtatur. Verũ id
quidẽ cui vult misereatur & quẽ vult indurat:sed q̃ misereatur
propriũ illi est. ex se enĩ sumit materiã,& velut quoddã semi-
nariũ miserẽdi. Nã q̃ iudicat & condẽnat nos eũ quodam-
modo cogimus,vt lõge aliter de corde ipsi⁹ miseratio quàm
animadersio procedere videatur. Ipsum audi dicentẽ. Nun- Ezech.18.
quid volũtatis meæ est mors impii,dicit dñs: & nõ magis vt
cõuertatur & viuat? Recte igitur non pater iudiciorũ vel
vltionũ dicitur,sed pater misericordiarũ:non modo q̃ pater
videatur misereri potius q̃ indignari, & quẽadmodũ pater fi-
liorũ misereatur timẽtiũ se,sed eo magis quòd miserendi cau
sam & originẽ sumat ex ꝓprio iudicandi vel vlciscẽdi magis
ex nostro. Sed si propter hoc pater misericordiæ,quare pater
misericordiarũ? Semel locutus est deus (ait ꝓpheta) duo hæc Psalm. 61.
audiui, quia potestas dei est & tibi dñe mĩa. Cæterũ apo- 2.Cor.1.
stolus nobis in vno verbo in filio vno ipsam quoq; mĩam du-
plicẽ cõmẽdat patrẽ dicẽs nõ vnius tãtũ misericordiæ sed mi
sericordiarũ: & deũ nõ vnius sed totius cõsolationis,qui cõso L
latur nos nõ modo in hac vel in illa, sed in omni tribulatiõe. Thren.3.
Misericordiæ dñi multæ,ait quidã,videlicet quia multæ tri-
bulationes iustorũ & de omnibus his liberabit eos dominus.
Vnus est dei filiꝰ, vnũ verbũ, sed miseria nostra multiplex,nõ
modo magnã mĩam, sed & multitudinẽ querit miserationũ.
Fortẽ tamẽ propter substantiã duplicẽ qua subsistit humana
cõditio,cũ sit vtraq; tã misera,nõ incõgrue duplex hominum
dicatur esse miseria,licet sit multiplex in vtraq;. Siquidem &
corporis & cordis nostri tribulationes multiplicatæ sunt,sed
ab vtrisq; necessitatibus eruit,qui totum hominẽ saluũ facit.
Cũ ergo vnus ille & vnicus dei filius & iã nũc venerit, ꝓpter
animas,tollere. s. peccata mũdi, & secũdo propter corpora sit
venturus vt ea resuscitet & cõfiguret corpori claritatis suæ:
non incongruũ fortasse videbitur,vt in eo q̃ patrẽ misericor
diarũ benedicim⁹, duplicẽ hãc misericordiã cõfiteamur. Su
scipiẽs enim humanæ naturæ corpus simul & animã nõ modo
semel cõsolamini,sed(vt supra quoq; meminimus)cõsolami-
ni cõsolamini dicit dominus deus vester,vt videlicet certi si-
mus q̃ vtrunq; sit saluaturus, qui neutrum suscipere est dedi-
gnatus. Sed in quibus putas? Planè in populo suo. Ipse enĩ &
nunc saluũ faciet nõ quoscũq;, sed populũ suũ à peccatis eo-
rum, & postmodũ nõ omne corpus sed corpus humilitatis cõ
figurabit corpori claritatis suæ. Deniq; populũ suũ consola-
tur,vtiq; populũ humilẽ quẽ saluũ faciet. nã oculos superbo-
rũ humiliabit. Vis nosse populum eius? Tibi derelictus est M
paup,ait homo secundũ cor dei. Sed & ipse in euangelio. Væ Psalm.9.
vobis,inquit,diuites q habetis cõsolationẽ vestrã. Vtinã nos Lucæ.6.
dilectissimi in eo populo inueniri semp optemus,nõ cui dicit
væ, sed quẽ cõsolat dñs deus suus. Quid enĩ cõsoletur eos q
suã habẽt cõsolationẽ? Nõ cõsolat Christi infantia garrulos,
nõ cõsolãtur Christi lachrymæ cachinãtes, nõ cõsolatur pãni
eius ambulãtes in stolis,nõ cõsolatur præsepe & stabulũ amã-
tes primas cathedras in synagogis, sed æquanimiter forte vni
uersam hãc cõsolationẽ expectãtibus in silẽtio,dominũ lugẽ-
tibus,pãnosis,pauperibus cedere videbũtur. Cęterũ audiãt
q̃ & ipsi quoq; angeli nõ alios cõsolãtur. Vigilãtibus enĩ pa-
storibus & custodiẽtibus vigilias noctis euãgelizatur gaudiũ
nouæ lucis,& eis natus dicitur esse saluator. Pauperibus atq;
laborãtibus,nõ vobis diuitibus qui vestrã habetis cõsolatio-
nẽ & væ diuinum: inter ipsas vigilias noctis dies sanctificatus
illuxit,& nox sicut dies illuminata, imo in diẽ mutata est di-
cente angelo. Quia natus est vobis saluator,hodie vtiq;, non Lucæ. 1.
in hac nocte. Siquidẽ nox præcessit, dies autẽ appropinqua-
uit,verus vtiq; dies ex die salutare dei Iesus Christus domi-
nus noster,qui est super omnia benedictus in sæcula. Amen.

In natali sanctorũ innocẽtiũ de quatuor cõtinuis solennitatib⁹, s. natiuita. domini, ac sãctorũ Stephani, Ioãnis, & innocẽtiũ. s. I.

Benedictus qui venit in nomine domini, deus dominus Psalm.117.
& illuxit nobis. Benedictum nomen gloriæ eius quod
est

A est sanctum. Neque enim ociosè venit quod ex Maria natũ est
sanctum,sed copiosè diffundit & nomen & gratiam sanctita-
tis. Nimirũ inde Stephanus sanctus,inde Ioannes sanctus,inde
sancti etiam Innocentes. Vtili proinde dispensatione triplex
ista solennitas natale domini comitatur, vt nõ modo inter cõ
tiguas solennitates deuotio continua perseueret, sed & fru-
ctus dominicæ natiuitatis exinde nobis, velut ex quadã pro-
secutione euidentius innotescat. Si quidem aduertere est in
his tribus solennitatibus triplicem quãdam speciem sanctita-
tis, nec facile præter hæc tria sanctorum genera quartum
aliud posse arbitror in hominibus reperiri. Habemus in bea-
to Stephano martyrij simul & opus & voluntatem, habemus
solam voluntatem in beato Ioanne, solum in beatis Innocen-
tibus opus. Biberũt omnes hi calicem salutaris,aut corpore
Matth.20 simul & spiritu,aut solo spiritu,aut corpore solo. Calicẽ qui-
dem meum bibetis,ait dominus Iacobo & Ioanni, nec dubiũ
Ioan.21. quin de passionis calice loqueretur. Demum cũ Petro dice-
ret. Sequere me,euidenter eum ad imitationẽ suæ prouocans
passionis,conuersus ille vidit discipulum quẽ diligebat Iesus
sequentẽ, non tam gressu corporis q̃ prõptę deuotionis affe-
ctu. Et bibit ergo Ioannes calicẽ salutaris, & secutus est do-
minum sicut Petrus,& si non omnimodo sicut Petrus. Quòd
Vbi supra. enim sic manſit vt non etiã passione corporea dominũ seque-
retur, diuini fuit consilij sicut ipse ait. Sic eum volo manere
donec veniã. Ac si dicat. Vult quidẽ & ipse sequi, sed ego sic
B eũ volo manere. An verò de Innocentum coronis quis du-
bitet? Ille pro Christo trucidatos infantes dubitet inter mar
tyres coronari,qui regeneratos in Christo nõ credit inter a-
doptionis filios numerari. Alioquin quãdo coæuos sibi pue-
ros,puer ille qui natus est nobis non contra nos propter se
pateretur occidi? quod vtiq; solo nutu poterat prohibere,ni
si melius aliquid eis prouideret,vt quẽadmodũ cæteris infan
tibus, tunc quidẽ circuncisio, nunc verò baptismus sine vllo
propriæ voluntatis vsu sufficit ad salutẽ,sic nihilominus pro
eo susceptũ martyrium illis sufficeret ad sanctitatẽ. Si queris
eorum apud deũ merita vt coronarentur,quære & apud He-
rodem crimina vt trucidarentur. An forte minor Christi pie-
tas,quam Herodis impietas, vt ille quidẽ potuerit innoxios
neci dare,Christus nõ potuerit propter se occisos coronare?
Sit ergo Stephanus martyr apud homines, cuius voluntaria
passio euidenter apparuit in eo vel maxime q̃ in ipso mortis
articulo tam pro persequentibus q̃ pro seipso solcitudinem
gereret ampliorẽ, vinceretq; in eo sensum corporeę passionis
internæ compassionis affectus, vt illorũ magis scelera q̃ sua
vulnera plangeret. Sit Ioannes apud angelos martyr quibus
tanq̃ spiritualibus creaturis spiritualia deuotionis ei⁹ signa
certius innotuerunt. Cæterũ hi sunt planè martyres tui deus,
C vt in quibus nec homo nec angelus meritum inuenit, singu-
Psalm. 8. laris tuæ prærogatiua gratiæ euidentius cõmendetur. Ex ore
Lucæ.1. infantium & lactentium perfecisti laudem. Gloria in excelsis
deo,angeli dicunt, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.
Matth.19. Magna quidẽ,sed audeo dicere, necdum perfecta laus do
nec veniat qui dicat. Sinite paruulos ad me venire, quia taliũ
est regnum cœlorum: & pax hominibus, etiã sine voluntatis
vsu in sacramento pietatis. Considerent hæc qui de opere &
voluntate contentiosis solent disputationibus corrixari,con
siderent & aduertant neutrũ negligi oportere vbi non vide-
tur deesse facultas,præsertim cũ vtrumq; sine altero, vbi ta-
men facultas deest nõ modo salutẽ conferre possit,sed etiam
sanctitatẽ. Sed & hoc quoq; firmiter teneãt prodesse quidẽ
opus sine volũtate,non autẽ contra voluntatẽ, vt vnde saluã-
tur infantes,inde magis damnentur fictę accedentes. Nihilo-
minus sanè in quibusdã voluntas sine opere sufficiens est, nõ
autẽ contra opus,verbi causa, Rapitur quis in bona quidem
voluntate,sed necdũ perfecta,necdũ idonea,martyrium sustì-
nere. Quis illi audeat pro hac imperfectione negare salutẽ?
Fortè enim propterea non finitur in illã grauẽ tentationẽ ve
nire,ne deficiat & dãnetur. Nimirũ si in hac tam infirma vo-
luntate induceretur in eã, quæ supra ipsum est, tentationem,
nec voluntas roboraretur,quis illũ dubitet defecturum, ne-
gaturum, & si in eo mori contigerit etiã periturũ? Qui enim
Lucæ.9. erubuerit me corã hominibus,erubescã & ego eum,ait domi
nus,corã angelis dei. In ea igitur imperfecta volũtate in qua
saluaꝝ quis vbi deest facultas operis,iã nõ saluari posset,ꝓpter D
defectũ operis,vel opus defectionis. Idẽ vero & in ignoran-
tia posset accidere. Aemulemur,pinde charitatẽ & sectemur
bona opera fratres mei, nec infirmitatis, nec ignorantiæ
peccata vllo modo paruipendentes. Magis autem soliciti &
timorati agamus gratias benignissimo & largissimo saluato-
ri,qui humanæ salutis occasiones tam copiosa charitate per-
quirit,vt in his voluntatẽ & opus, in his sine opere voluntа-
tem,in his etiam sine volũtate opus salutis inuenire lætetur,
qui vult omnes homines saluos fieri,& ad agnitionem sui ve
nire. Hæc est enim vita æterna vt cognoscamus patrem verũ Ioan.17.
deum,& quẽ misit Iesum Christum,qui vnus cum eo verus est
deus super omnia benedictus in sæcula. Amen.

In circuncisione domini, de circuncisione nostra & triplici testimonio quod habere debemus. Sermo primus.

Postq̃ cõsummati sunt dies octo vt circunc̃ideretur Lucæ. 2.
puer,vocatũ est nomen eius Iesus. Audiuimus pau
cis,expressum magnũ pietatis sacramentum. Audi-
uimus congruã lectionem verbo abbreuiato quod
fecit dominus super terram. Abbreuiatum enim in carne,am-
plius abbreuiatur suscepta etiam carnis circuncisione. Mino-
ratus paulominus ab angelis dei filius humanam naturam in-
duit,sed iam nec ipsum respuens remedium humanæ corrup-
tionis, planè multo minoratus ab eis. Habes igitur hic ma-
gnum fidei documentũ, habes & manifestũ humilitatis exem E
plum. Adquid enim tibi circuncisio necessaria, qui pecca-
tum nõ cõmisisti nec contraxisti? Quod ipse non feceris ætas
manifestat, q̃ nõ contraxeris multo certius probat patris di-
uinitas,integritas matris. Sumus sacerdos es, quem nec super
patre nec super matre contaminandũ prophetatũ est in lege,
potius q̃ mandatũ. Est enim tibi pater ab æterno,sed deus est
in quem peccatũ non cadit. Est & mater ex tempore, sed vir-
go,nec parere potuit incorruptio corruptelã. Super hæc om-
nia circunciditur puer agnus sine macula. Et si non eguit, ta-
men voluit circuncidi. Nec vestigium quidem vllum vulneris
habens,alligaturã non refugit vulneris. Non sic impij nõ sic,
non sic agit peruersitas elationis humanæ. Erubescimus vul-
nerum ligaturã, qui de vulneribus interdũ etiam gloriamur.
Quẽ nemo potest arguere de peccato, ipse peccati remediũ,
& verecundũ pariter & austerũ sine vlla necessitate suscepit,
nec repulit cultrũ lapideum,in quo solo vetus illa quæ rade-
retur rubigo non fuit. Nos ecõtra inuerecundi ad obscœni-
tatem culpæ erubescimus agere pœnitentiam, quod extremę
dementiæ est,male proni in vulnera,peius in remedia verecũ-
di. Qui peccatũ non fecit non dedignatus est se peccatorem
reputari,nos & esse volumus,& nolumus æstimari. Ita ne sa-
no opus est medicina,& nõ potius male habentibus? Imò ve- F
rò ita ne eget medicamine,nõ eger sed medicus? Quis homi-
num tantę sibi non dicam gloriæ,sed vel innocentiæ conscius
æquanimiter circuncidentis manũ admitteret? Christus verò
patienter quæ non rapuit exoluit,qui venerat purgationẽ fa-
cere, non suscipere delictorum. Sed dicas. Quidni susciperet
paruulus ? Imò verò quidni susciperet humilis & mansuetus?
Quidni obmutescret corã circuncidente, qui corã tondẽte
obmutuit,corã crucifigente siluit? Alioquin non erat illi dif-
ficile carnẽ suã integrã conseruare ne scinderetur,qui fecerat
ne virginalis vteri porta in exitu suo aperiretur. Nõ erat dif-
ficile paruulo prohibere ne caro illa circuncideretur,quãdo
nec mortuo fuit difficile custodire ne corrũperetur. Postquã
ergo consummati sunt dies octo vt circunc̃ideretur puer, vo
catum est nomen eius Iesus. Magnum & mirabile sacramẽtũ.
Circunciditur puer,& vocatur Iesus. Quid sibi vult ista con-
nexio? Circuncisio nempe magis saluandi q̃ saluatoris esse vi
detur,& saluatorẽ circuncidere decet q̃ circuncidi,sed agno-
sce mediatorem dei & hominum, qui ab ipso natiuitatis suæ
exordio diuinis humana sociat, ima summis. Nascitur ex mu-
liere,sed cui fœcunditatis fructus sic accedat, vt non decidat
flos virginitatis. Pannis inuoluitur,sed pãni ipsi angelicis lau
dibus honorantur. Absc̃ditur in præsepio, sed proditur ra-
diante stella de cœlo. Sic & circũcisio veritatẽ susceptæ pro-
bat humanitatis,& nomẽ quod est super omne nomen gloriã
indicat maiestatis. Circũcidit̃ tanquã verus Abrahæ filius: Ie-
sus

G sus vocatur tanquam filius dei. Neq; enim ad instar priorum meus iste Iesus, nomen vacuum aut inane portat. Nō est in eo magni nominis vmbra sed veritas. Cœlitus siquidē inditū nomen euāgelista testatur: quod vocatū est ab angelo priusquā in vtero cōciperetur. Et attēde verbi profunditatē. Postquā natus est Iesus, Iesus vocat ab hominibus, qui vocat⁹ est ab angelo priusq̄ in vtero cōciperetur. Idē quippe & angeli saluator & hominis: sed hominis ab incarnatione, angeli ab initio creaturæ. Vocatum est, ait, nomen eius Iesus, quod vocatū est
Matth. 18. ab angelo. In ore ergo duorum vel triū testiū stat omne verbum, & ipsum quod in ꝓpheta abbreuiatū, manifestius in euangelio legitur caro factū. Nos fratres mei, nos respicit hæc parabola. Christus enim nec angelico eguit testimonio, nec humano, sed, vt scriptū est, omnia propter electos. Triplex ꝓinde quærendū nobis salutis proprię testimoniū, ne fortè vi-
2. Timo. 2. deamur assumpsisse nomen dei nostri in vanū. Et nos enim fratres circuncidi necesse est, & sic nomē salutis accipere. Circūcidi sanè nō litera sed spiritu & veritate, circuncidi non vno mēbro sed toto corpore simul. Licet enim magis in ea parte in qua mādata est Iudæis circūcisio regnet additamentū Leuiathā, quod à malo est, & āputari debet, vniuersam tamē occupat carnē. A planta pedis vsq; ad verticē nō est in nobis sanitas, nec est aliqua pars quæ non tabida sit hoc veneno. Propterea sicut paruulus adhuc in fide & dilectione: populus cō-
H gruum sibi mandatū exiguæ circūcisionis accepit, sic vbi creuit in virū perfectiorē, toto iubetur corpore baptizari, quæ totius est hominis integra circūcisio. Hinc est ꝙ saluator noster & circūcidi octauo die, & post annū triceſimū dignatus est crucifigi, vbi in pœnā corp⁹ omne distēsum est, cuius similitudini mortis cōpātamur & nos, vt scribit Apostol⁹, nimirum quod nouissime traditum est obseruantes. Quæ est ergo moralis circuncisio nostra, nisi quā cōmendat idē apostolus:
1. Timo. 6. Victū, inquiens, & vestitum habentes, his cōtēti simus? Optime prorsus circuncidit nos & superflua resecat vniuersa, voluntaria paupertas, pœnitētiæ labor, regularis obseruatio disciplinæ. Cæterū in hac circuncisione triplex nobis quærēdū est salutis nostræ testimonium ab angelo & Maria & Ioseph. Oportet, inquā, vt ante omnia nobis magni consilij angelus salutis nomen imponat. Dehinc & ipsius quoq; cōgregationis necessaria est attestatio, quæ tanquā mater est singulorū.
2. Cor. 11. Mater, inquā, virgo tanquā ea quā despondit Apostolus vni viro virginem castā exhibere Christo. Sed nec ipsius ministri contemnendū est testimoniū ei qui imitari quærit saluatoris exemplū. Hic est Ioseph, locū quidē obtinens spōsi, re autem vera seruus & dispēsator qui sane pater vocatur, magis autē nutritius est. Sed dico eadem manifestius. Et ab his qui foris sunt fratres mei, & ab eo qui intus est habere oportet testi-
I moniū bonū. Cuius enim omnibus grata, nemini onerosa est conuersatio, huic sine dubio ꝓpria de salute vniuersa fratrū congregatio attestatur. Frustra planè super his duntaxat quę sunt in manifesto nequissimus ille fratrū accusator trahit in
Iaco. 3. causam, quē excusat vniuersitas fratrum. Habet & à prælatis testimoniū quisquis & peccata sæcularis vitæ & huius quoq; tēporis negligentias (quoniam in multis offendimus omnes) nisi fortè sanctiores nos arbitramur discipulo quē dilexit Iesus, humili eis & pura cōfessione iudicanda semper exponit, & eorū satisfacere studet arbitrio. Iā ne in his quidē pessimi illius timenda est accusatio, quoniam non iudicabit dominus bis in idipsum. At fortè criminari volet intentionem, & in ea parte calumniā structure machinabitur, in qua nec fratrum nec ipsius patris testimoniū satis efficax videatur. Necesse est ergo vt in hac parte opituletur nobis testis internus, qui magis cor quàm faciem intuetur. A quo sanè & incipiendum est vt non prius quicquam concipiatur in animo quàm ab eo salutis nomen acceperit. Vbi verò in opus processerit manifestum, expedit iam exteriora quoque sibi testimonia conciliare, si-
2. Corin. 8. cut ait apostolus. Prouidentes bona non tantum coram deo, sed etiam coram hominibus.

In circuncisione domini de nominibus eius. Sermo. II.

Lucæ. 2. POstquam consummati sunt dies octo, vt circuncideretur puer, vocatum est nomē eius Iesus. Ab initio deus modum acceptat, & nihil vnquam immoderatum illi placuit æquitati. Hinc fuit quòd non modo K in pondere, & mensura, & numero condidit vniuersa, sed & protinus ipsi homini modum præscripsit, mandatum contulit dicens. Ex omni ligno paradisi comedes, de ligno autem *Gene. 3.* scientiæ boni & mali ne comedas. Leuissimum planè mandatum, & larga omnino mēsura. Sed transgressus est homo præscriptum sibi modum, & constitutum sibi terminum prætergressus. Vnde & auertens ab eo faciem suam deus, vix tandem in diebus Abrahæ amici sui placabilis fieri incipiens, rursus modū instituit, promulgauit legē, sed nōn priori similē vsquequaq;. Ea siquidē ad cautelam fuerat, hæc ad medelam. Ibi prohibitio facta ne superfluitas subintraret, hic iam indicta abscissio est, vt sacramēti remedio quę subintrauerat tolleret. Postremo illa quidē in arbore data est lex ne fructu eius vesceretur, hæc in ꝓprio corpore, vt caro præputij scinderetur. Nec dubium sanè quin cætera quoque humani corporis membra additamentum illud Leuiathā occuparet, vene
num. s. cōcupiscentiæ, & immoderatæ atque inordinatæ illecebra voluptatis, vt generalis quædam abscisio omnibus necessaria videretur. Cæterum quia singulorum membrorum abscissionē humanæ carnis fragilitas, & infantilis ætatis infirmitas nullatenus sustineret, pio moderamine dispositio superna prouidit, vt in ea potissimum parte concupiscentia castigaretur, in qua vehementius eam sæuire constabat, & violentius malignari. In omni siquidem contradicentium spi L' ritui rebellione membrorū solū illud vsq; adeo contumax inuenitur, vt contra omnē voluntatis deliberationē ad inhonestos, & illicitos motus assurgat. Nam ꝙ hæc circuncisio octaua die fiebat, spem cōmendabat regni cœlestis, ꝙ videlicet ad primum reflexus dierum circulus preferre quandam coronæ speciē videretur. Hinc est ꝙ octaua potissimum dies, post solennitates precipuas celebratur, & in sermone domini primæ beatitudini copulatur octaua, vt cœlestis regni demum iterata promissio, euidenter nobis coronam fabricet. Merito sanè dum circunciditur puer qui natus est nobis, saluator vocatur, quod videlicet ex hoc iam cœperit operari salutē nostram, immaculatū illum pro nobis sanguinē fundens. Neque enim iam quærere est christianis cur voluerit dominus Christus circuncidi. Propter hoc siquidē circuncisus est, propter quod natus, propter quod passus. Nihil horū propter se, sed omnia ꝓpter electos. Nec in peccato genitus, nec à peccato circuncisus, nec mortuus est ꝓ peccato suo, magis autē ꝓpter delicta nostra. Quod vocatū est, inquit, ab angelo priusquàm in vtero conciperetur: Vocatū planè, non impositū, nēpe hoc ei nomen est ab æterno. A natura propria habet vt sit saluator, innatum est ei nomen hoc: non inditū ab humana vel angelica creatura. Sed quid dicimus, ꝙ egregius ille propheta hunc ipsum puerū multis nominibus appellandum fore prædicēs, hoc vnum tacuisse videtur, quod solum (vt prænouit M angelus & testatur euāgelista) vocatum est nomen eius? Exultauit Esaias, vt videret diem hunc, & vidit & gauisus est. De-
Esaiæ. 9. nique & loquebatur gratulabundus & laudans deū. Puer natus est nobis, filius datus est nobis, & factus est principatus eius super humerum eius: & vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. Magna quidem nomina. Sed vbi est nomen quod est super omne nomen, nomen Iesu, in quo omne genu flectatur? Fortè in his omnibus vnum illud inuenies, sed expressum quodammodo & effusum. Nempe ipsum est de quo sponsa in *Cant. 1.* cantico amoris, Oleum, inquit, effusum nomen tuum. Habes ergo vnum ex his omnibus appellationibus Iesum, nec omnino aut vocari posset aut esse saluator, si fortè quippiam horum defuisset. Nunquid non verè admirabilem eum singuli sumus experti, in mutatione vtique voluntatum nostrarum? Hoc nempe est saluationis nostræ principium, cū incipimus respuere quod diligebamus, dolere vnde lætabamur, amplecti quod timebamus, sequi quod fugiebamus, optare quod contemnebamus. Admirabilis planè, qui hæc operatur mirabilia. Sed nihilominus & consiliarium sese exhibeat necesse est in electione pœnitentiæ, & vitæ ordinatione: ne fortè sit nobis absque scientia zelus, & voluntati bonę prudētia desit. Sanè opus est vt deum quoq; probemus in remissione videlicet priorū delictorum, quia nec sine hac

A hac salus nobis constare potest: & nemo potest dimittere peccata, nisi solus deus. Verum ne id quidem sufficit ad salutem: nisi fortem quoque experiamur in expugnando impugnantes nos, ne ab eisdem rursum concupiscentiis superemur: & fiant nouissima nostra peiora prioribus. Videtur ne iam aliquid deesse saluatori? Planè deesset quod maximū est, nisi & pater esset futuri sęculi, vt per eū scilicet in immortalitatem resurgeremus: qui per præsentis sęculi patrem generamur ad mortem. Neque hoc satis, si nō etiam princeps pacis patri nos reconciliaret, cui traditurus est regnum, ne fortè sicut filij perditionis vtique non salutis, resurrecturi videremur ad pœnā. Multiplicabitur sanè eius imperium, vt meritò saluator dicatur: etiā pro multitudine saluandorum, & pacis non erit finis, vt veram noueris esse salutē, quæ non possit timere defectū.

Item in circuncisione domini de die octauo. Sermo. III.

IN circuncisione domini fratres habemus quod amemus & admiremur: habemus etiā qđ imitemur. Patet in ea magnum dignationis beneficium vnde gratias agamus: latet aliquid clausum, quod in nobis implere debeamus. Venit nanque dominus propter nos, non solum redimendos sanguinis effusione: sed & docendos verbis: & exemplis nihilominus instruendos. Sicut enim penitus erat inutile viā scire si detineremur in carcere: ita redimi non prodesset, si vię ignaros, qui primus inueniret: primus
B reduceret in carcerem retrudendos. Itaque in maiore quidem ætate patientiæ, & humilitatis: & super omnia charitatis cæterarumq; virtutum manifesta dedit saluator exempla: in infantia verò figuris velata. Sed antequam ad hæc discutienda veniamus delectat aliquid prius de tanta, & tam manifesta dignatione loqui. Habent angeli gloriam puram & perfectam: sed nec nos erimus sine gloria. Videmus gloriam eius, gloriā quasi vnigeniti à patre: gloriam misericordiæ, & affectus verè paterni: gloriam procedentis ex corde patris, & paterna planè viscera exhibentis. Omnes enim peccauerunt (ait Apo-
Roma. 3. stolus) & egēt gloria dei. Et alio loco: Mihi (inquit) absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Quid enim nobis gloriosius, quàm quòd tanti æstimauit nos deus? Quæue maior illi gloria, quàm tanta dignatio, & tanta benignitas: eò vtique dulcissima quò tam gratuita? Nam pro impiis mortuus est. Videtis quātum fecit & pro qualibus. Pro qualibus vt non superbiamus: quantum ne desperemus. Propterea vt inueniamini nō spiritū habere huius mundi, sed spiritum qui ex deo est, & sciatis quæ à deo data sūt vobis: nolite obsecro fieri sicut equus & mulus, sed sicut pium iumentum, quod ait.
Psalm. 72 Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Talia enim iumenta cognoscunt possessorem suum, & præsepe domini sui: in quo positum est eis piissimum fœnum ipse qui panis est angelorum. Ipse enim est panis viuus de quo viuere debuit homo: sed quia homo iumentū factus est, & panis factus
C est fœnum, vt vel sic viuat de eo. Et huius quidem mutationis sacramentum die natiuitatis celebratum est, quando verbum
Esaiæ. 40. caro factum est, cum sit omnis caro fœnum. Ipsa ergo die minoratus est ab angelis, & habitu inuentus vt homo: hodie verò mirabilius aliquid audio. Iam minoratus est multo minus angelis, qui non solum formam hominis, sed formā habet peccatoris, & infigitur velut quodam cauterio latronis. Quid est enim circūcisio, nisi superfluitatis, & peccati indicium? In te domine Iesu quid est superfluum quod circuncidatur? Nōne tu verus deus es de deo patre: homo verus sine omni pec-
Gene. 17. cato de virgine matre? Quid facitis circuncidentes eum? Putatis quia super eum possit cadere illa sententia. Masculus cuius præputij caro circuncisa nō fuerit, peribit anima ipsius de populo suo? Potest obliuisci pater filij vteri sui? Aut non cognoscet eum: nisi signum circuncisionis haberet? Imò verò si quomodo posset non agnoscere filiū, in quo ei bene cōplacuit, ex hoc maximè signo poterat ignorare eum, inuēta in eo circuncisione: quam peccatoribus ipse prouiderat ob purgationem vtique delictorum. Sed quid mirum si caput pro mēbris accepit curationē: quam tamen in seipso non habuit necessariam? Nonne & in membris nostris sæpe pro vnius infirmitate alteri adhibetur curatio? Dolet caput, & i brachio fit coctura: dolent renes, & fit in tibia. Ita hodie pro totius corporis putredine cauterium quoddam infixum est in capite.

Denique quid mirum, si pro nobis dignatus est circūcidi, pro D quibus dignatus est mori? Totus siquidem mihi datus, & totus in meos vsus expensus est. Ego enim audiens, quia transiit ante carcerem filius magni regis cœpi altius gemere & miserabilius exclamare dicens. Fili dei miserere mei. At ille sicut benignissimus, quis nam est, inquit, iste fletus & vlulatus quē audio? Et dicunt ei. Ipse est Adam proditor ille, quem pater vester trudi fecit in carcerem: donec cogitet quibus illū supplициis faciat interire. Quid ageret cuius natura bonitas: cui proprium est misereri semper & parcere? Descendit in carcē, venit vt educat vinctum de domo carceris. Iudæi vero non immemores odij quo oderant patrem, exercent illud in filiū. Vnde & ipse ait. Quia oderunt me, & patrem meum. Quid *Ioan. 15.* ergo fecerunt impij, quibus grauis erat etiam ad videndum? *Matth. 21.* Hic est, inquiunt, hæres: venite occidamus eum. Sic ergo occiderunt agnum dei: in suam quidem perniciem, sed in salutem nostram. Illi enim sanguinē agni fuderunt, nos accessimus & bibimus illū. Accepimus calicem salutaris: & calix noster inebrians quàm præclarus est. Ecce vnde gratias agamus. Nam ante paucos dies celebrauimus aduentum eius in carcerē huius mundi, id est diem natalis: hodie vero celebramus ꝙ catenas & vincula nostra suscepit. Hodie enim qui peccatum non
E fecit vt reos absolueret, innoxias manus eorum catenis inseruit, hodie sub lege factus est, qui legem dedit. Sed dicendum est, iam quid in hac circuncisiōe nobis spiritualiter indicetur agendum. Neque enim sine causa in lege præceptum, nec sine
Gene. 17. causa completum est in domino, vt octaua die fieret circuncisio. Sed quis cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Aſſit nunc vestris desideriis aduocatus spiritus qui scrutetur alta dei, & edisserat vobis sacramentum istud octauæ diei. Nō ignoramus iam oportere hominem nasci denuo: nam ꝓpter hoc secundo natus est dei filius. In peccatis siqdē nascimur omnes, & necesse habemus renasci in gratia, quā in baptismate qđē ꝓcepimus: sed heu totū periit in seculari vita. Nunc primū miserante deo virtus gratię in nobis operat, vt in nouitate vitę ambulemus. Ergo nascit hō qū sol iustitiæ ortus in animo, peccatorum illuminat tenebras, horrēdumq; dei iudicium internis obtutibus offert: addens ad terrorisvin culum, breuem dierum numerum & finem incertum. Hæc pla nè vespera est, ad quā demorabit flet⁹, & necesse est addi matutini lætitiam, vt auditā faciat nobis misericordiā suam. Sic enim fit vespere & mane dies vnus. Est aūt dies ista iustitiæ: reddēs vnicuiq; qđ suū est, nobis miseriā, misericordiā deo. In hac die puer nascit: qū ex his quę diximus ad amorē pœni tētię, & odiū peccati animus excitatur. Sed periculosum est si forte velit inter seculi turbas agere pniam: vbi nimirū alij ve nenatis ꝓsuasionib⁹: alij vndiq; exēplis peioribus ad peccatū F alliciāt: alij adulationib⁹ in vanā gloriā, alij detractionibus in impatiētiā animū eius deiiciāt. Procedat iā necesse est prudentię radius. Oſtendat quātas & q̄ importunas pręsertim in hac generatiōe neq̄ opportunitates & occasiones peccati offerat mundus, & ingerat, q̄ debilis sit ad illas humanus animus: maxime qui in peccati consuetudine sit nutritus. In hac ergo die prudentiæ eligat de præsenti seculo nequā fugere: dicens cū ꝓpheta. Odiui ecclesiā malignantiū, & cum impiis non sede- *Psalm. 25* bo. Sed nondum sufficit hoc. Forte enim vult eligere solitudinem non satis attendens propriam infirmitatem, & periculosam diaboli luctam. Quid enim periculosius quàm solū luctari contra antiqui hostis versutias, à quo videatur, & quē videre non possit? Itaque iam habet necessariam fortitudinis diem vt nouerit custodiendam ad dominum fortitudinem suam, & aciem multorum pariter pugnantium esse quærēdam: vbi tot sunt auxiliarij quot socij: & tales qui dicere possint cum Apostolo. Quia non ignoramus astutias inimici. Cōgre- *2. Corin. 2.* gatio enim pro fortitudine sua: terribilis est vt castrorum acies ordinata. Væ autem soli, quia si ceciderit non habet subleuantem. Quod si cuiquam ex antiquis patribus gratiā hanc concessam audiuimus, nō expedit temere se committere huic periculo, nec oportet tentare deum, sicut & magister noster de anachoretis loquens: qui non inquit, conuersionis feruore nouitio, &c. Itaque in hac fortitudinis die ad id quod iā cœperat, id est, Odiui ecclesiā malignātiū: etiā addit quod sequ-
Psalm. 25 tur. Lauabo inter innocentes manus meas. Verum cum eligit

G esse in congregatione multorũ:nunquid eliget esse magister
qui nõdum discipulus fuit,& docere quod didicit nunquam?
Et quomodo aut in se,aut in aliis motus irrationabiles pote-
Ephe.5. rit temperare? Nemo carnem suam odio habuit. Quomo-
do ergo putatis si iam magister suus fuerit iste:quin facile si-
bi aliquando eo amplius quo familiarius condescendat? Illu-
cescat igitur dies temperantiæ, vt quærat quomodo tempe-
rari,& refrenari possint incontinentes motus voluptatis, be-
stiales motus curiositatis, cerui cosi motus elationis suæ.Eli-
gat abiectus esse in domo dei sui, & subiectus esse magistro
sub quo frangatur eius voluntas,& obedientiæ freno concu-
Psalm'. 63. piscentia reprimatur: sitq́ue quod ait propheta. Imposuisti
homines super capita nostra. Nec dedignandum seruo, quod
præcessit in domino. Siquidem non est seruus maior domino
Ioan.13. suo. Ille enim cum iam creuisset ætate & sapientia, & gratia
apud deum & homines: cum iam duodecim annorum esset &
remansisset in Hierusalẽ: inuentus à beata virgine & Ioseph,
cuius filius putabatur, in medio doctorum audiens illos &
interrogans:tamen descendit cum illis, & erat subditus illis.
Et'tu ergo subditus esto propter illum. Sed iam tibi in ipsa
obedientiæ via,aliqua fortassis dura & aspera occurrere pos-
sunt,vt accipias interdum præcepta nonnulla:quæ licet salu-
bria sint,minus tamen suauia videantur. Hæc si moleste cœ-
peris sustinere,si diiudicare prælatum,si murmurare in corde,
H etiam si exterius impleas quod iubetur,non est hæc virtus pa
tientiæ,sed velamentum malitiæ. Necesse est ergo vt illucescat dies patientiæ, per quam omnia dura & aspera tacita amplectaris conscientia:te magis diiudicans & durius arguens:
cui nimirum displicent quæ ad salutem sunt: & in cogitatione tua semper partem magistri quoad potes aduersus temetipsum iuuans téq; in omnibus accusare:ipsum verò magis excusare laborans. Porrò in hoc loco iam cauendum tibi arbitror à superbia.Magnum est enim omnino sic vincere semet-
Prouer.16 ipsum. Melior est (ait Salomon)patiens viro forti,& qui dominatur animo suo,expugnatore vrbium.Considera denique
quàm manifeste propheta doceat necessariam esse humilita-
Psalm .61. tem post patientiam dicens. Veruntamen deo subiecta esto a-
nima mea:quoniam ab ipso patiẽtia mea. Nonne videtur hic
occasione patientiæ tentationem sensisse superbiæ? Necesse
est ergo vt illuminet cor tuum radius humilitatis,& declaret
Iaco.4 quid à te sit,quid à deo:vt non altum sapias. Quoniam deus
superbis resistit:humilibus dat gratiam. Iam vero cum in his
diutius fueris exercitatus: roga dari tibi deuotionis lumen:
diem sereniſſimam & sabbatum mentis,in quo tanquam eme
ritus miles in laboribus vniuersis, viuas absque labore dila-
tato nimirum corde currens viam mandatorum dei: vt quod
prius cum amaritudine,& coactione tui spiritus faciebas:de-
cætero iam cum summa dulcedine peragas & delectatione.
I Hanc(ni fallor)gratiam petebat,qui ait.Remitte mihi vt re-
Psalm .38. frigerer. Ac si dicat. Quousque in labore,& dolore isto cru-
cior,& morte afficior tota die? Remitte mihi vt refrigerer.
Verum & ad hãc quidem perfectionem pauci (ni fallor) pe-
ueniunt in hac vita. Neq; enim si quis aliquando videtur hãc
habere: continuò credat sibi necesse est: maximè si nouitius
est,nec per præfatos ascenderit gradus. Pius enim dominus
noster Iesus Christus pusillos corde blanditiis talibus solet
allicere.Sed nouerint qui huiusmodi sunt gratiam hanc præ-
stitam sibi esse non datam: vt in die bonorum memores sint
malorum, & in die malorum non immemores sint bonorum.
Longe aliter qui exercitatos habent sensus deuotionis huius
felici fruuntur iucunditate. Sed multi tota vita sua ad hoc
tendunt & nunquam pertendunt: quibus tamen si pie & per-
seuerantes conati sunt,statim vt de corpore exeunt, redditur
quod in hac vita dispensatoriè est negatum: illuc perducente
eos sola gratia, quo prius tendebant ipsi cum gratia, vt con-
summati in breui, expleant tempora multa. Illis vero qui ad
hanc deuotionis gratiam peruenerunt, vnum videtur restare
periculum, & omnino timendum eis à dæmonio meridiano.
Ipse enim Satanas transfigurat se in angelum lucis.Hoc ergo
timendum ei, qui tanta delectatione omnia facit: ne dum se-
quitur affectionem, corpus destruat per immoderatã exercitationem,ac deinde necesse habeat,nõ sine magno spirituali
exercitij detrimento circa debilitati curã corporis occupari.

Ergo ne incurrat qui currit, illuminari necesse est lumine di- K
scretionis quæ mater virtutum est,& cõsummatio perfectionis. Hæc nimirum docet ne quid nimis, atque hæc est octaua
dies in qua circunciditur puer: quia discretio verè circunci-
dit,vt non plus necminus fiat. Nam & qui nimius est fructum
boni operis abscidit non circuncidit: sicut qui tepidus est,si
minus facit. In hac ergo die nomen imponitur & nomen sa-
lutis, nec de eo qui sic conuersatur dubitem dicere, quòd suã
ipsius salutem operetur. Vsque ad hunc enim diem dicere
possunt angeli qui norunt secreta cœlestia:sed ego nunc pri-
mum ei fiducialiter nomen salutis impono. At verò, quia om
nino rara ista auis est in terris:huius discretionis locum in vo
bis fratres suppleat virtus obedientiæ,vt nihil plus nihil mi-
nus,nihil aliter quàm imperatum sit, faciatis.

In Epiphaniæ domini de uerbis Apostoli. Apparuit benignitas, & tribus apparitionibus. Sermo.I.

APparuit benignitas, & humanitas saluatoris nostri
dei. Gratias deo per quem sic abundat consolatio
nostra in hac peregrinatione, in hoc exilio, in hac
miseria. Super his nanq; sæpius vos admonere cu-
ramus, vt nunq̃ mente excidat peregrinos vos esse longè fa-
ctos à patria, pulsos hæreditate. Quisquis enim desolationẽ
non nouit,nec consolationem agnoscere potest. Quisquis cõ
solationem ignorat esse necessariam, superest vt non habeat
dei gratiam. Inde est quòd homines seculi negotiis, & flagi- L
tiis implicati:dum miseriam non sentiunt,non attendunt mi- *Psalm.45*
sericordiam. Vos quibus non frustra dictum est: Vacate,& vi *Psalm. 110*
dete,quoniam suauis est dominus: & de quibus idem prophe
ta. Virtutẽ,inquit,operum suorum annunciabit populo suo:
vos inquam quos non detinet occupatio secularis: attendite
quænam sit consolatio spiritualis. Vos qui non ignoratis exi
lium: audite quia de cœlo venit auxilium. Apparuit enim be- *Titum.3.*
nignitas,& humanitas saluatoris nostri dei. Priusquam appa-
reret humanitas:latebat benignitas. Siquidem & prius erat:
nam & misericordia domini ab æterno est. Sed vnde tanta a-
gnosci poterat? Promittebatur,sed non sentiebatur:vnde &
à multis non credebatur. Multifariè, quippe multisq; modis *Hebr.1.*
loquebatur dominus in prophetis. Ego, inquiens, cogito co- *Hier.29.*
gitationes pacis,& non afflictionis. Sed quid rñdebat hõ af-
flictionẽ sentiens,pacẽ nescienS? Quousq; dicitis pax pax, & *Ezech.13*
nõ est pax? Propter hoc angeli pacis amarè flebant dicentes. *Esa.53.*
Dñe, quis credidit auditui nostro? Sed nunc credãt homines
vel visui suo: quia testimonia dei credibilia facta sunt nimis. *Psalm.92*
Vt enim nec turbatum quidem oculum lateat: In sole posuit *Psalm.18.*
tabernaculum suum.Ecce pax non promissa,sed missa non di-
lata,sed data: non prophetata,sed præsentata.Ecce quasi sac-
cum plenum misericordia sua,deus pater misit in terram:sac- M
cum,inquam,in passione concidendum,vt effundatur quod in
eo latet precium nostrum. Saccum vtique, & si paruum, sed
plenum. Paruulus siquidem datus est nobis: sed in quo habi-
tat omnis plenitudo diuinitatis. Postquam enim venit pleni-
tudo temporis,venit & plenitudo diuinitatis. Venit in carne,
vt vel sic carnalibus exhiberetur: & apparente humanitate,
benignitas agnosceret. Vbi enim dei innotescit humanitas:
iam benignitas latere non potest.In quo enim magis commen
dare poterat benignitatem suam quàm suscipiendo carnem
meam?Meam, inquam, non carnem Adam, id est non qualem
ille habuit ante culpam. Quid tantopere declaret eius mise-
ricordiam,quàm quòd ipsam suscepit miseriam?Quid ita pie-
tate plenum,quàm q̃ dei verbum propter nos factum est fœ-
num?Domine quid est homo quia reputas eum, aut quid ap-
ponis erga eum cor tuum?Hic attẽdat homo quanta sit cura *Iob.7.*
eius deo:hinc sciat quid de eo cogitet,aut quid sentiat.Non
interroges ô hõ ea quæ pateris,sed quæ passus est ille. Quan-
ti te fecit ex his quæ pro te factus est agnosce,vt appareat ti-
bi benignitas eius ex humanitate. Quanto enim minorem se
fecit in humanitate: tanto maiorem exhibuit in bonitate: &
quanto pro me vilior,tanto mihi charior est. Apparuit (in-
quit Apostolus) benignitas & humanitas saluatoris nostri *ad Titũ3.*
Dei. Magna planè, & manifesta benignitas, Dei humani-
tas, & magnum benignitatis indicium declarauit, qui hu-
manitati addere nomen Dei curauit. Etquidem ad Mariam
missus

A missus Gabriel angelus filium dei loquitur: sed non nomi-
nat deum. Benedictus deus quitalem nobis de nobisipsis an-
gelum dedit,vt noster ipse suppleret, quod ille non dixit. Nã
& ipse spiritum dei habuit: & eius spiritu locutus est, quod
nobis valde necessarium fuit. Quid enim sic instruit fidem,
spem roborat,charitatem accẽdit: quomodo humanitas dei?
Sed angelo nostro id reseruatum est,quod alij tacuerũt. Ne-
que enim omnes omnia dicere congruum erat, vt à diuersis
diuersa colligere gratulemur,& debitas singulis gratias rẽse
ramus. Attamen vnum est in quo conueniunt Apostolus, &
angeli, qui de Christi natiuitate loquuntur, id est in nomine
saluatoris. Ad Mariam quidem tanquam plenius edoctam per
spiritum,Gabriel loquens indicat nomen solum. Et vocabis,
Lucæ.1. inquit,nomen eius Iesum. Ad Ioseph veniens angelus,non so-
lum nomẽ protulit:sed & causam eius interpretatus edocuit
Matth.1. dicens. Et vocabis nomen eius Iesum:ipse enim saluum faciet
Lucæ.1. populum suum à peccatis eorum. Sed & pastoribus quoque
annunciatur gaudium magnum natum illis saluatorem Chri-
Titum.3. stum dominum. Simile aliquid Paulus loquitur. Apparuit be
nignitas,& humanitas saluatoris nostri dei. Bene dulce nomẽ
nullus ex ipsis tacuit,quia hoc mihi maximè necessarium fuit.
Alioquin quid agerem audiens dominum venientem? Nun-
quid non fugerem, sicut Adam qui à facie eius fugit, sed non
effugit? Nonne desperarem audiens,quia venit ille cuius legẽ
sic præuaricatus sum,cuius patientia sic abusus sum,cuius be
B neficio tam ingratus inuentus sum? Quæ verò maior consola-
tio poterat esse,quàm in dulci vocabulo, in nomine consola-
Ioan.12. torio? Propterea & ipse dicit:quia non venit filius,vt iudicet
mundum:sed vt saluetur mundus per ipsum. Iam confidenter
accedo,iam supplico fiducialiter. Quid enim timeam quãdo
saluator venit in domum meam? Ei soli peccaui,donatum erit
quicquid indulserit ille. Vtique eum licet ei quod vult face-
Roma.8. re. Deus est qui iustificat, quis est qui condemnet? Aut quis
Vbi supra accusabit aduersus electos dei? Propterea gaudere nos oportet quòd in nostra venerit: nunc enim facilis ad indulgẽtiam
erit. Denique paruulus est, leuiter placari potest. Quis e-
nim nesciat: quia puer facile donat? Ecce si non fuerit pro
minimo, possumus reconciliari pro minimo. Pro minimo,in-
quam, non tamen sine pœnitentia: sed quia minimum quiddã
sit nostra ipsa pœnitentia. Pauperes sumus parum dare possu-
mus:attamen recõciliari possumus pro paruo illo si volumus.
Totum quod dare possum miserum corpus istud est: illud si
dedero satis est. Si quo minus addo & corpus ipsius. Nã illud
de meo est, & meum est. Paruulus enim natus est nobis,& fi-
lius datus est mihi. De te domine suppleo quod minus habeo
in me. O dulcissima reconciliatio. O satisfactio suauissima. O
verè reconciliatio facilis, sed perutilis: satisfactio parua,sed
non paruipendenda. Etenim quàm facilis modo tam difficilis
C erit postea:& sicut modo nemo est qui reconciliari nõ possit:ita post paululum nemo qui possit: quoniã sicut benigni-
tas apparuit vltra omnem spem,vltra omnem æstimationem:
similem expectare possumus iudicij districtionem. Noli ergo
contemnere dei misericordiam: si non sentire vis iustitiam,
sed iram,sed indignationem,sed æmulationem, sed furorem.
Psalm. 6. Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias
me. Vt enim scires quanta districtio succedit: tanta illa man-
suetudo præuenit. Ex magnitudine indulgentiæ,magnitudi-
nem vltionis attende. Immensus est enim deus & infinitus in
iustitia,sicut & in misericordia. Multus ad ignoscendum:mul
tus ad vlciscendum. Sed misericordia quidem priora sibi ven
dicat: vt si voluerimus, districtio inuenire non possit in quem
sæuiat. Propter hoc enim benignitatem prærogauit,vt per eã
reconciliati seueritatem videamus securi. Propterea voluit
non solum ad terras descendere, sed etiam innotescere: non
solum nasci,sed & agnosci. Denique propter hanc agnitionẽ
dies ista celebris habetur, & insignis dies apparitionis. Ho-
die enim Magi ab oriente venerunt:ortum solem iustitiæ re-
quirentes, eum de quo legitur. Ecce vir,oriens nomen illi.
Zacha.6. Hodie adorauerunt nouum virginis partum, sequentes noui
syderis ductum. Nonne & hic nobis est magna consolatio: si-
cut in illo de quo loquuti sumus Apostoli verbo? Ille dixit
deum:isti non voce,sed opere dicunt. Quid facitis ô Magi
quid facitis? Lactentẽ puerum adoratis, in tugurio vili,in vi-
libus pannis? Ergóne deus est iste? Deus certè in templo san- D
cto suo: deus in cœlo sedes eius: & vos eum quæritis in vili
stabulo,in matris gremio? Quid facitis quòd & aurum offer-
tis? Ergo rex est ipse. Et vbi aula regia,vbi thronus,vbi curiæ
regalis frequentia? Nunqnid aula est stabulum, thronus præ-
sepium, curiæ frequentia Ioseph & Maria? Quomodo ita in-
sipientes facti sunt viri sapientes, vt adorent paruulum despi
cabilem tam sua ætate, quàm paupertate suorum? Insipientes
facti sunt vt fierent sapientes,& prædocuit eos spiritus quod
postea prædicauit Apostolus. Qui vult sapiens esse, stultus *1. Corin.3.*
fiat vt sit sapiens. Quia enim per sapientiam mundus in sapi-
entia sua deum cognoscere non poterat: placuit deo per stul
titiam prædicationis saluos fieri credentes. Nonne timẽdum
erat fratres ne scandalizarentur viri isti: & illusos se crede-
rent cum tanta indigna viderent? A regia ciuitate vbi regem
quærendum coniectabantur, ad Bethlee villam paruulam di-
riguntur. Ingrediuntur stabulum, inueniunt inuolutum pãnis
infantulum. Non illis sordet stabulum:non pannis offendun-
tur,non scandalizantur lactentis infancia:procidunt, veneran
tur vt regem, adorant vt deum. Sed profecto qui illos adduxit,ipse & instruxit:& qui per stellam foris admouit,ipse in
occulto cordis edocuit. Hęc igitur domini declaratio clarifi-
cauit hanc diem: & Magorum deuota veneratio deuotam fe-
cit & venerabilem. Nec sola hæc apparitio, sed altera quædã E
sicut à patribus nostris accepimus hodie celebratur: quæ &
si longo post tempore,facta creditur hoc ipso die. Cum enim
iam Christus triginta annorum tempus exegisset in carne,qui
secundum diuinitatem idem ipse est,& anni eius non deficiũt:
inter populares turbas ad baptismum Ioannis aduenit. Venit
tãquam vnus è populo,qui solus erat sine peccato. Quis cum
tunc crederet filium dei, quis putaret dominum maiestatis?
Valde quidem humiliaris domine: in imis absconderis, sed
Ioannem latere non poteris. Nonne ipse est qui per maternũ
vterum te nondum natum,nondum natus agnouit? Nonne ip-
se est qui per vtriusque materni vteri parietes te agnouit: &
quia turbis clamare nõ potuit saltem matrem suam motu ex-
ultationis edocuit? Nunc autem quid? Vidit eum Ioannes(ait *Ioan.1.*
euangelista) venientem ad se & ait: Ecce agnus dei, ecce qui
tollit peccata mundi. Vere agnus, vere humilis,vere mansue-
tus. Ecce,inquit,agnus dei:ecce qui tollit peccata mundi. En
ipse qui purgationem faciet delictorũ: ecce sentinam nostrã
purgaturus aduenit:& tamen post hoc testimonium,baptiza
ri vult à Ioanne. Tremit ille. Quid mirum? Quid,inquã mirũ,
si tremit homo,nec audet attingere sanctum dei verticem,ca-
put adorandum angelis,reuerendum potestatibus,tremendũ F
principatibus? Baptizari vis domine Iesu? Vt quid enim,
aut quid tibi opus fuit baptismate? Nunquid sano opus est
medicina, aut mundatione mundo? Vnde tibi peccatum, vt
baptisma sit necessarium? Nunquid à patre? At patrem qui-
dem habes,sed deum:& æqualis es illi,deus de deo:lumen de
lumine. Nam in deum peccatum cadere nõ posse quis nesciat?
An verò de matre? Nam & matrẽ habes,sed virgo est. Quod
ergo peccatũ ex ea trahere potuisti,quę te sine iniquitate cõ-
cepit, & salua integritate peperit? Quam maculam habere
potest agnus sine macula? Ego,inquit Ioannes, à te debeo ba *Matth.3.*
ptizari, & tu venis ad me? Magna vtrinque humilitas: sed
nulla comparatio. Quomodo enim non humiliaretur homo
coram humili deo? Sine modo (inquit dominus) decet enim *Vbi supra.*
sic nos implere omnem iustitiam. Acquieuit Ioannes & obe-
diuit,baptizauit agnum dei,& aquas lauit. Nos abluti sumus,
non ille: quia nobis lauandis aquæ cognoscuntur ablutæ.

Sed fortassis minus credis Ioannis testimonio: quia ipse
homo est, & potes habere suspectum: cognatus eius est cui
testimonium perhibet. Ecce testimonium maius Ioanne: te-
stimonium aduenientis columbæ. Nec incongrue ad indi-
candum agnum dei venit columba: quia nihil melius agno cõ
uenit quàm columba. Quod agnus in animalibus: hoc colum
ba in auibus est. Sũma vtriusq; innocẽtia: summa mãsuetudo,
summa simplicitas. Quid enim sic alienũ ab omni malitia,sicut
agnus &colũba? Nocere cuiquã nesciũt: lædere nõ nouerunt.
Sed ne fortuito casu id euenisse causeris: ecce testimoniũ dei
patris. Ecce deus maiestatis intonuit: dominus super aquas
multas, & vox patris audita est. Hic est filius meus dilectus *Ibidem.*

G in quo mihi bene complacui. Vere enim hic est in quo non
est quod patri displiceat, quod oculos maiestatis offendat.
Ioan.8. Vnde & ipse ait. Quia quæ placita sũt ei facio semper. Ipsum
inquit, audite. Ecce domine Iesu, vel iam nunc loquere.
Quousque siles, quousque dissimulas? Diu tacuisti & valde
diu, vel iam nunc loquendi licentiam habes à patre. Quandiu
virtus & dei sapientia, quasi infirmus aliquis & insipiens lates
in populo? Quandiu nobilis rex & rex cœli: fabri filium te pa
Luc.3 teris appellari pariter & putari? Etenim Lucas euangelista te-
statur. Quoniam adhuc filius Ioseph putabatur. O humilitas
virtus Christi, quantum confundis superbiam nostræ vanita-
tis? Parum aliquid scio vel magis scire mihi videor, & iam si-
lere non possum: impudenter me & imprudenter ingerens &
ostentans, promptulus ad loquendum, velox ad docendum,
tardus ad audiendum. Et Christus cum tãto tempore silebat,
cũ seipsum abscondebat: nũquid inanem gloriam metuebat?
Quid timeret ab inani gloria, q est vera gloria patris? Vtiq;
timebat, sed non sibi. Nobis timebat ab illa quibus nouerat
esse timendum, nobis cauebat, nos instruebat. Tacebat ore,
sed instruebat opere: & quod postea docuit verbo, iam cla-
Matt.11. mabat exemplo. Discite à me, quia mitis sum & humilis cor-
de. Nam de infantia domini parum aliquid audio: extunc iam
vsque ad hunc tricesimum annum nihil inuenio. Nunc vero iã
H latere non potest, qui tam manifeste demonstratur à patre.
Nam in prima quoque apparitione cum matre virgine voluit
apparere, quod verecundia quędam in virginitate signaretur.
Tertia quoque apparitio eius in euangelio inuenitur: & hæc
nihilominus hodie celebratur. Inuitatus enim ad nuptias do
Ioan.3. minus vino deficiente compassus eorum verecundiæ, aquam
mutauit in vinum. Hoc etiam (sicut ait euangelista) signorum
eius fuit initium. Itaque in prima apparitione homo verus
innotuit: vbi inter vbera matris infans apparuit. In secunda
vero, verum esse dei filium patris indicat testimonium. In ter
tia verò, verus esse deus demonstratur: ad cuius imperium na
tura mutatur. Tot testimoniis hodie cõfirmatur fides nostra:
tot indiciis roboratur spes nostra: tot incentiuis inflammatur
charitas nostra.

De Magis ubi exponitur illud de Canticis. Egredimini filiæ Sion. Sermo secundus, unde supra.

RES apparitiones domini legimus: vna quidem die,
sed non vno tempore factas. Et quidem mirabilis
secunda, mirabilis tertia, sed prima apparitio mira-
bilius admiranda. Mirabilis aquarum mutatio: mi-
rabilis Ioannis & columbæ pariter & paternæ vocis attesta-
tio, sed illud mirabile magis quod agnitus est à Magis. Nã
I quòd deum agnoscant indicat adoratio, indicat thuris obla-
tio. Nec solum deum, sed & regem agnoscunt: quod designa-
tur in auro. Et in his non latet eos magnum pietatis sacramẽ
tum: vnde & myrrha indicat moriturum. Adorant Magi, &
offerunt munera adhuc sugẽti matris vbera. Sed vbi est ô Ma-
gi, vbi est purpura regis huius? Nunquid viles panni isti, qui-
bus est inuolutus? Si rex est, diadema eius vbi est? Sed vos eũ
verè videtis in diademate, quo coronauit eum mater sua, in
Psalm.39. sacco mortalitatis. De quo resurgens ait. Quia concidisti sac
Cant.3. cum meum, & circundedisti me lætitia. Egredimini filiæ Siõ,
& videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eũ
mater sua &c. Egredimini virtutes angelicæ, incolæ ciuitatis
supernæ. Ecce rex vester, sed in corona nostra, in diademate
quo coronauit eum mater sua. Sed his delitiis vsque modo
caruistis, hanc hactenus dulcedinem non gustastis. Habetis su
blimitatem eius: sed humilitatem eius non vidistis. Egredi-
mini igitur, & videte regem Salomonem in diademate, quo
coronauit eum mater sua. Veruntamen non est opus illis no-
stra exhortatione: quoniam ipsi sunt qui desiderant in illum
prospicere. Illis enim quãto sublimitas notior: tanto humili-
tas preciosior, & amabilior est. Vñ licet nobis maior sit cau-
Luc.2. sa lætitię (nobis enim natus est, & nobis datus) tamen ipsi nos
præueniunt, ipsi nos exhortantur. Probat hoc angelus qui gau
dium magnum euangelizat pastoribus, & quæ cum eo facta
est multitudo cœlestis exercitus. Vobis ergo dicimus filiæ
Sion animæ seculares, debiles, delicatæ filiæ non filij: in qui-
bus nihil est fortitudinis, nihil est virilis animi. Egredimini fi
liæ Sion: Egredimini de sensu carnis, ad intellectum men- K
tis: de seruitute carnalis concupiscentiæ, ad libertatem spi-
ritualis intelligentiæ. Egredimini de terra vestra & de cog-
natione vestra, & de domo patris vestri, & videte regem Salo
monem: alioquin non erit tutum vobis videre eum ecclesia-
stẽ. Idem enim qui Salomon, id est pacificus in exilio est: Ec-
clesiastes, id est concionator erit in iudicio: idida id est dile-
ctus domini in regno. In exilio mansuetus, & amabilis, in iu-
dicio iustus, & terribilis, in regno gloriosus, & admirabilis.
Egredimini igitur, & videte regem Salomonem: nam vbique
Ioan.18. rex est. Licet enim regnum eius non sit de hoc mundo: tamen
Vbi supra. rex est etiam in hoc mundo. Interrogatus siquidem. Ergo rex
es tu? Ego, inquit, in hoc natus sum, & in hoc veni in mũdum.
Hic ergo rector est morum, in iudicio discretor meritorum,
in regno distributor præmiorum. Egredimini proinde filiæ
Sion, & videte regem Salomonem in diademate, quo corona-
uit eum mater sua: in corona paupertatis, in corona miseriæ.
Siquidem coronatus est, & à nouerca sua corona spinea, coro
na miseriæ, coronandus à familia sua corona iustitiæ: quando
exibunt angeli, & tollent de regno eius omnia scandala, quan
do veniet ad iudicium cum senioribus populi sui: cũ pugna-
bit pro eo orbis terræ, aduersus insensatos. Coronat eum, &
Psalm. 8. pater corona gloriæ, sicut psalmus ait. Gloria & honore coro
nasti eum. Videte eum filiæ Sion in diademate quo corona-
L uit eum mater sua. Suscipite coronam paruuli, propter vos
regis vestri, & vnà cum magis humilitatem eius adorate: quo-
rum fidei deuotio vobis hodie proponitur in exemplo. Cui
enim comparabimus, & cui similes æstimabimus viros istos?
Si latronis fidem, si Centurionis confessionem considero, in
eo superexcellere videntur isti, quòd iam tum miracula mul-
ta fecerat, iam tunc à multis prædicatus fuerat, à multis ado-
ratus. Attamen consideremus quid & illi dixerint. Clamabat
Luc.23. latro de cruce: Domine, memẽto mei dum veneris in regnum
tuum. Ergo ne per supplicium ille vadit in regnum? Quis in-
dicauit tibi quoniam oportebat pati Christum, & sic intrare
in gloriam suam? Tu quoque Centurio eum vnde nosti? vidẽs
Matth.26. quod sic clamans expirasset, Verè, inquit, hic homo filius dei
erat. Mira res, & omni admiratione digna. Propterea rogo
vos intuemini, & videte quàm occulta sit fides: quàm lynceos
oculos habeat diligentius considerate. Cognoscit dei filium
lactentem, cognoscit in ligno pendentem, cognoscit morien-
tem. Siquidem latro in patibulo, Magi in stabulo cognoscũt.
Ille clauis infixum, isti pannis inuolutum. Centurio verò vi-
tam agnouit in morte. Isti dei virtutem in teneri corporis in-
firmitate: ille summum spiritum in expiratione, isti dei ver-
bum in infantia cognouere. Siquidem quicquid illi sermoni-
bus: isti muneribus confitentur. Latro regem, Centurio dei
filium, simul & hominem pronunciat. Et hæc tria ipsa Mago-
rum munera indicant, nisi quòd thure nõ tam dei filium mon M
strauere, quàm deum. Obsecramus ergo charissimi, prosit vo-
bis tanta charitas quam vobis deus maiestatis exhibuit: tan-
ta humilitas quam suscepit: tanta benignitas, quæ vobis per
Christi humilitatem apparuit. Agamus gratias redemptori
& mediatori nostro, per quem nobis innotuit tam bona
erga nos voluntas dei patris. Siquidem talem iam nouimus
1.Cor.9. eius animum: vt non immerito dicamus: Sic currimus, non
quasi in incertum. Profecto enim tale est erga nos cor Dei
patris, quale nobis expressit, qui de eius corde processit.

Item in Epiphania domini. Sermo.III.

NEcessarium nobis videtur fratres, iuxta cæterarum
solennitatũ consuetudinem etiam solennitatis ho-
diernæ vobis exponere rationem. Interdum enim
cõtra vitia loquimur: & genus illud sermonis per-
utile: sed diebus cæteris videtur opportunius conuenire.
Festiuis autem & maximè in præcipuis solennitatibus magis
circa ea quæ solennitatis sunt immorandũ videtur, vt pariter
& eruditur animus, & excitetur affectus. Quomodo enim ce
lebrabitis quod nescitis, aut quomodo scietis, nisi annũcietur
vobis? Propterea nõ sit molestum his qui sunt in lege periti,
si parum doctis morẽ gerimus, vt exigit ratio charitatis. Cre
do enim ne ipsos quidem suis epulis esse fraudandos: si minus
eruditis tanq̃ popularib⁹ turbis grossiores prius apposuerint
cibos

A cibos. Ita vero apponent: si fraternæ charitatis intuitu pla-
cuerint eis quæ necessaria sunt non satis intelligentibus: & si
fortasse sibi minus necessaria videantur. Sic autem fragmẽta
postmodum recolligent sibiipsis: si diligentius recogitantes
subtiliora quæque tanquã munda animalia ruminauerint: quę
parum intelligibiles animos præ subtilitate effugerint. So-
lennitas igitur hodiernæ diei ab apparitione nomen accepit.
Epiphania quidem apparitio est. Hodie ergo apparitio do-
mini celebratur: non tantũ vna, sed trina sicut à patribus no-
stris accepimus. Hodie enim paruulus rex noster paucis à na-
tiuitate diebus transactis stella declarante primitiis gentium
apparuit. Hodie quoque cum iam triginta fermè in dispẽsa-
tione carnis egisset annos: qui secundum diuinitatem idẽ ip-
se est, & anni eius non deficiunt: inter populares turbas absco
ditus ad Iordanẽ baptizandus aduenit: sed testimonio dei pa
tris innotuit. Hodie nihilominus cum discipulis suis vocatus
ad nuptias, deficiente vino, signo admirabili suæ potentiæ a-
quas in vinum mutauit. Sed delectat eam, quæ in infantia sal-
uatoris facta est, apparitionem & diligentius intueri: quoniã
& dulcissima est, & specialius hodie noscitur celebrari. Ho-
die ergo sicut audiuimus in euangelica lectione magi Hiero-
solymam venerunt ab oriente. Merito sanè ab oriẽte veniũt,
qui solis iustitiæ nouum nobis ortum annunciant: qui lętis ru
moribus totum mundum illuminant. Nisi quòd infœlix Iu-
B dæa, quia lucem oderat ad fulgorem nouæ claritatis obtene-
bratur: & caligantes oculi eius corusçante radio solis æterni
Matth.2. multomagis excæcantur. Venientes ergo ab oriente Magi,
quid dixerint audiamus. Vbi est qui natus est rex Iudæorum?
Quàm certa fides, & nihil penitus hæsitans. Non quærunt v-
trum natus sit: sed fiducialiter loquuntur: & interrogant sine
dubitatione: vbi sit qui natus est rex Iudæorũ. Porrò audito
(nec mirũ) noie regis, rex Herodes successorẽ suspicat⁹ expa-
uit. Nec mirũ si turbatur Herodes: sed quòd Hierusalẽ ciui-
tas dei (quæ visio pacis est) cum Herode turbatur, quis non
miretur? Videte fratres quãtum noceat iniqua potestas: quo-
modo caput impium subiectos quoque suę conformat impie-
tati. Misera planè ciuitas in qua regnat Herodes, quoniam
Herodianæ sine dubio particeps erit malitiæ, & ad nouæ sa-
lutis ortum Herodiana mouebitur turbatione. Confido ego
in domino: quoniam inter nos minimè regnabit: etiam si ad-
esse contingat, quod & ipsum deus auertat. Nam Herodiana
malitia, & Babylonica crudelitas est, nascentem velle extin-
guere religionem, & allidere paruulos Israelis. Si quid enim
ad salutem pertinens, si quid religionis oritur: quicunque re-
sistit, quicunque repugnat, planè cum Aegyptiis paruulos Is-
raelitici germinis necare conatur: imò cum Herode nascen-
tem persequitur saluatorem. Sed iam inchoatam prosequa-
mur historiam. Credo si quis cõscius est huius rei, studiosius
C sibi cauebit decætero, & Herodianum execrabitur animum:
ne similem exitum sortiatur. Ergo quærentibus Magis regem
Iudæorum, & scisçitante à scribis Herode dominicæ natiui-
tatis locum: illi iuxta prophetam, nomen ciuitatis edicunt.
Textus. Cumq; recessissent Magi, & reliquissent Iudæos: Ecce stella
quam viderant in oriente antecedebat eos. Hinc manifestè
datur intelligi, quoniam humanum flagitantes consilium, di-
uinum amisere ducatum: & conuersos ad terrenum documen
tum, signum cœleste deseruit. Vnde & relicto Herode, con-
Textus. tinuo gauisi sunt gaudio magno valde. Stella enim antecede-
bat eos: vsq; dũ veniẽs staret supra vbi puer erat. Et intrãtes
domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & pro-
cidentes adorauerunt eum. Vnde vobis hoc ô alienigenę? Ne-
que enim tantã inuenimus fidem in Israel. Sic vos non offen-
dit vilis habitatio stabuli, non pauperies cunæ præsepij? Non
vos pauperis matris præsentia: non lactantis infantia scanda-
lizat? Denique apertis thesauris suis, ait euangelista, obtu-
lerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Si solum obtulis-
sent aurum, videri fortasse poterant paupertati matris voluis
se consulere, vt haberet nimirum vnde paruulum posset filiũ
educare. Nunc autem offerentes pariter aurum, thus, & myr-
rham: sine dubio spiritualis oblationis genus insinuant. Au-
rum enim inter diuitias seculi videtur excellere, quod per e-
ius gratiam omnes nos deuote obtulimus saluatori, cum pro
eius nomine ex integro dereliquimus substantiã huius mun-
di. Iam verò necesse est vt qui perfecte terrena contẽpserimus, D
flagranti desiderio cœlestia requiramus. Sic enim offerimus
& thuris odoramentum: quo nimirum, vt in Apocalypsi bea- *Apoca.5.*
ti Ioannis legis, significantur orationes sanctorum. Vnde &
propheta in psalmo. Dirigatur, inquit oratio mea: sicut incen- *Psal.140.*
sum in conspectu tuo. Sic & in alio loco legis, quia oratio iu- *Eccli.35.*
sti cœlos penetrat. Oratio inquam: non cuiuslibet, sed iusti.
Nam qui auertit aurem suam ne audiat legem: oratio eius e-
rit execrabilis. Porrò si iustus esse volueris, & non auertere
aurem tuam à mandatis domini ne auertat, & ipse suam à pre
cibus tuis: necesse est vt non solum præsens seculum contem
nas: sed & ipsam carnem castiges & subiicias seruituti. Nam
qui dixit. Nisi quis abrenunciauerit omnibus quæ possidet, *Luc.14.*
non potest meus esse discipulus. Et alibi: Si vis esse perfectus *Matth.19.*
vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni se-
quere me. Idem ipse in alio loco ait. Qui vult venire post me, *Matth.16.*
abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.
Quod exponens Apostolus. Quicunque, inquit, sunt Christi: *Galat.5.*
carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.
Duas igitur alas habeat oratio nostra, contemptum mundi &
afflictionem carnis: nec dubium quin cœlos penetret, & diri-
gatur sicut incensum in conspectu dei. Erit enim gratum sa-
crificium & acceptabilis oblatio nostra: in qua cum auro &
thure fuerit etiam & myrrha: quæ licet amara sit, tamen per- E
utilis est, & conseruat corpus quod mortuum est propter pec
catum, ne defluens in vitium putrefiat. Hæc breuiter pro imi
tanda Magorum oblatione sint dicta. Cæterum quoniam ap-
paritionem hanc esse diximus, quid in ea appareat dignum est
vt quæramus. Vtique secundum verba Apostoli. Apparuit *Titum.3.*
benignitas & humanitas saluatoris nostri dei. Ecce enim in *Mat.1.*
euangelica lectione audiuimus: quoniam intrantes domum
Magi inuenerunt puerum cum Maria matre eius. In infantuli
corpore quod virgineo mater fouebat in gremio: quid nisi
veritas susceptæ carnis apparuit? Quid in eo quòd cum ma-
tre paruulus inuenitur: nisi verus homo & verus hominis fi-
lius declaratur? Iam verò & in secunda apparitione vide, si
non manifeste vocis paternæ testimonio dei, filius approba-
tur. Cœli nanque aperti sunt super eum, & descendit spiritus *Matth.3.*
sanctus corporali specie sicut columba in illum: & vox patris
audita est. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene com
placui. Satis equidem manifestum est ex hoc ipso, satis evi-
dens & indubitabile: quoniam dei filium necesse est deum
esse. Nam & filios hominum homines: & ipsorum quoque a-
nimalium fœtus ex eodem cum eis genere esse nemo est qui
dubitet. Veruntamen vt nullus sacrilego errori remaneat lo
cus, qui in prima apparitione verus homo & filius hominis est
declaratus, & in secunda verus nihilominus dei filius: in ter-
tia iam verus deus & auctor naturæ probatur: ad cuius nu- F
tum natura mutatur. Nos ergo dilectissimi, Christum Iesum
diligamus vt verum hominem & fratrem nostrum, honore-
mus vt dei filium: adoremus vt deum. Secure credamus in
eum: secure credamus ei nosipsos fratres mei, cui nec pote-
stas deest saluandi nos, cum sit verus deus & dei filius: nec bo
na voluntas, cum sit tanquam vnus ex nobis verus homo &
hominis filius. Quomodo nanque nobis erit inexorabilis,
propter quos factus est similis nobis passibilis? Iam si deside-
ratis super his apparitionibus aliquid ad ædificationem mo-
rum audire: illud attendite quòd primo omnium Christus ap
pareat puer cum virgine matre, vt simplicitatem & verecun-
diam ante omnia quærendam nobis doceat esse. Nam & pue-
ris simplicitas naturalis, & cognata virginibus verecundia
est. Omnibus ergo nobis in conuersionis nostræ initio nulla
magis virtus necessaria est, quàm simplicitas humilis, & gra-
uitas verecunda. In secunda vero apparitione venit saluator
ad aquas baptismi: non quidem lauandus, sed magis à patre
testimonium accepturus. Hæ sunt lachrymæ deuotionis, in
quibus non indulgentia peccatorum, sed beneplacitum que-
ritur dei patris, cum descendit in nos spiritus adoptionis fi-
liorum: testimonium perhibens spiritui nostro quòd sumus
filij dei, vt mellifluam nobis vocem de cœlo videamur audi-
re: quia verè deus pater in nobis complaceat sibi, nec parum
distat inter has lachrymas deuotionis, & ætatis vtique iam vi
rilis, atque eas quas primæua ætas inter infantię vagitus emi-

G sit:lachrymas vtique pœnitentiæ & confessionis. Veruntamẽ longè amplius vtrisque præcellunt aliæ quædam lachrymæ, quibus & infunditur sapor vini. Illas enim lachrymas verè in vinum mutari dixerim: quæ fraternæ compassionis affectu in feruore prodeunt charitatis: pro qua etiam ad horam tuipsius immemor esse sobria quadam ebrietate videris.

De circuncisione, baptismo & verbo domini ad Ioannem. Sic decet nos implere omnem iustitiam. Sermo. IIII. Qui legitur in octaua epiphaniæ.

Iosue.5 POpulo duræ cervicis cultellus erat necessarius, & lapideis cordibus merito cultri lapidei debebãtur, qualibus à Iesu Naue facta circuncisio memoratur. Noster autem Iesus tanquam agnus mansuetus omnem austeritatem abstulit. Domine agnus es cum lana & lacte veniens: aufer à me obsecro cultellum istum. Durum enim videtur & crudele, parvulo recentèr nato cultrum lapideum adhibere. Sic agit misericors. Duritiam duris congruam seruis, filiis commutauit in mãsuetudinem, vt rubiginem originalis peccati quam vix cultellus eradere poterat: ex hoc iam cum vnctione gratiæ facile lauet aqua. Nihil ergo mirum si pro diuersitate temporum mutata sint sacramenta: vt daretur H vtrisque quod congruum erat eis. Ipse verò Christus vtrumque suscepit vt tanquam lapis angularis vtrique parieti cohæreret, ac si duarum capita corrigiarum consuendo connecteret: sicut & pascha figuratum ipse compleuit, & verũ protinus inchoauit. Sed & propterea voluit circuncidi, vt ostenderet auctorem se esse veteris legis sicut & euangelij: quo- Ioan.3. niam qui per seipsum ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. Ipse idem per seruum suum prius dixerat. Omnis anima cuius præputij caro circuncisa non fuerit, peribit de populo suo. Quod si solum baptisma suscepisset videri poterat refugisse circuncisionem, tanquam nihil ad se pertinentem. Si verò circuncideretur & non baptizaretur, quomodo mihi persuaderi posset baptizari, circũcisione relicta? Nunc itaque post circuncisionem baptisma suscipiens illud mihi tenendum tradidit, quod vltimo suscepit. Denique communitatis amator & commendator qui habitare facit vnius moris in domo, quomodo communitatem desereret & alios scãdalizaret? Sic enim scandalizarentur videntes eum nõ circuncidi: sicut hodie scãdalizaretur ecclesia si infantem videret non baptizari. Nec solum communitatis & vnitatis bonũ commendare, sed humilitatem voluit exhibere, vt ligaturam vulneratorum susciperet, qui solus erat absque vulnere. Hinc Galat.4. enim Apostolus dicit. Misit deus filium suum in mundum, natum ex muliere, factum sub lege. Verum ne quis fortè diceret, quòd circunciſus est, parentes fecerunt, paruulus enim erat, I iam triginta annorum ad baptismum ipse perrexit. Inclinatur sub Baptistæ manibus caput tremendum potestatibus, principatibus adorandum. Quid mirum si Baptista contremuit? Quis vel ipsa cogitatione non contremiscat? O quàm altum erit in iudicio caput quod modo inclinatur, & vertex qui modo tam humilis videtur, quàm sublimis & excelsus tunc apparebit? Sine, inquit, modo: sic enim decet nos implere omnẽ Matth.2. iustitiam. Siquidem qui in plenitudine temporis venit, & in quo habitat plenitudo diuinitatis: nihil nouit nisi plenum. Nam legem non venit soluere, sed implere. Est autem iustitia quædam stricta & angusta valde: ita vt quàm cito pedem verteris in peccati foueam cadas, nec præponere se æquali, nec æquare præposito. Huius diffinitio est reddere vnicuique qđ suum est. Altera latior, & amplior iustitia, nec æquare se pari, nec inferiori præponere. Sicut enim grandis & grauis est superbia præferre se æquali, aut æquare prælato: ita magnæ humilitatis est inferiorem se exhibere æquali, aut æqualẽ inferiori. Maxima & plena iustitia est se inferiorem exhibere etiam ipsi inferiori. Sicut enim summa & intolerabilis superbia est superiori se præponere: ita inferiori se subdere, summa & plena iustitia est. Quod Ioannes ait: Ego à te debeo baptizari: de prima fuit, quia superiori se subdidit: quod aũt Christus fecit de plena iustitia fecit: si quidem ille seruuli sui manibus se inclinauit. Videat autem nunc quisque quem imitetur: hunc an eum qui extollitur super omne quod creditur deus aut colitur. Studeamus & nos obsecro fratres adimplere K omnem iustitiam. Ipsa enim est via, per quam ad lætitiam venitur. Nam lætitia præmium est: iustitia vero meritum & materia. Nam de ipsa iustitia erit lætitia nostra: quãdo Christus apparebit vita nostra: & nos apparebimus cum ipso in gloria: quoniã ipse est qui factus est nobis à deo patre iustitia. Beati verò qui etiam nunc de iustitia lætantur, & exhilarantur in conscientiis suis: sugentes mel de petra, oleumq; de saxo durissimo. Nunc aũt videtur laboriosa iustitia: sed veniet quando in suauitate, & iucunditate sine omni labore desideretur & habeatur: ametur, & percipiatur, quando fruemur ipsa iustitia. Væ autem his qui prætergrediuntur viam, qui relicta iustitia, vanam & transitoriam lætitiam quærunt. Cum enim de transitoriis quærunt lætitiam: non poterit non transire transeuntibus his de quibus erat. Sicut enim lignis deficientibus deficit ignis: sic mundus transit, & concupiscentia eius: haud dubium quin & lætitia quoque.

Dominica prima post octauas epiphaniæ, de miraculo facto in nuptiis: & de eo quod dominus ait. Et nos similes hominibus expectantibus, &c. Sermo I. L

IN lectione sancti euãgelij fratres hodie audiuim⁹: quia dominus noster iuit ad nuptias. Faciamus ergo quod alibi monet: & studeamus similes fieri hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur à nuptiis. Nam tenẽti carrucam in agro, & vendenti aliquid vel ementi in foro: non dicitur quid expectas? neque enim similes sunt expectantibus. Ei verò quem videmus stare ante ianuam, pulsare crebrius, sæpius suspicere ad feneſtras: nihil mirũ si dicitur quid expectas? Illi ergo sunt similes expectantibus, qui non surda aure audierũt. Vacate & videte, quoniam ego sum deus. Veniet dominus expectantibus eum in veritate: qualis erat qui dicit. Expectãs expectaui dominum. Veniet tanquam reuertens à nuptiis inebriatus vino charitatis, & immemor iniquitatum nostrarum. Veniet non expectantibus tanquam reuertens à nuptiis: tanquam potens crapulatus à vino. Verè ebrius & immemor miserationum suarum. Tunc enim quantum ad illos obliuiscetur misereri deus. Veniet in ira, & indignatione tanquam furibundus: sed ô domine ne in furore tuo arguas me. Hæc modo non tam de præsentibus nuptiis, quàm pro earum occasione sint dicta. Iã verò sequamur vnà cum discipulis ad nuptias eũtem dominum, vt videntes quod facturus est pariter credamus cum illis. Deficiente vino dixit mater Iesu ad eum. Vinum non habent. Compassa est enim eorum verecundiæ: sicut misericors, sicut benignissima. Quid de fonte pietatis procederet nisi pietas? Quid inquam mirum si pietatem exhibent viscera pietatis? Nonne qui pomum in manu sua tenuerit dimidia die: reliqua diei parte pomi seruabit odorem? Quantũ igitur viscera illa virtus pietatis affecit: in quibus nouem mensibus requieuit? Nam & antè mentem repleuit, quàm ventrẽ: & cum processit ex vtero, ab animo non recessit. Durior fortasse, & austerior videri posset respõsio domini, sed nouerat ille cui loquerer: & quis loquereꝰ, illa nõ ignorabat. Deniq; vt scias quomodo rñsum ipsum acceperit, aut quãtũ de filij benignitate præsumpserit: ait ministris. Quæcunque præceperit vobis seruate, & facite. Erant autẽ ibi lapideæ hydriæ sex positæ. Has nũc hydrias purificandis veris Iudæis: non litera, sed spiritu necesse habemus apponere, vel magis appositas demonstrare. Quia enim nondum peruenit ecclesia ad perfectam purificationem: quando eam sibi Christus exhibebit gloriosam non habentem maculam, neque rugam, aut aliquid huiusmodi: multis interim purificationibus opus habet, quatenus sicut abundant peccata, abundet indulgentia: sicut multiplicatur miseria, sic & misericordia: nisi quòd non sicut delictum, ita & donum. Gratia enim non solum peccata lauat, sed & merita donat. Sex igit hydriæ sunt positæ his qui post baptismũ in peccata labuntur: de his enim loquimur: quia de his sum⁹. Exuimus tunicã veterẽ: sed heu peius reinduim⁹ eã. Lauim⁹ pedes nostros: sed peius inquinauimus eos. Sicut ergo, qđ alius inquauerat, lauit alius: sic inquinatos à nobis, lauari opus est & à nobis. Aliena lauit aqua: quos culpa iquinauerat aliena. Nec

tamen

A tamen sic alienam dixerim, vt negem nostram, alioquin nec inquinaret. Sed aliena est, quia in Adam omnes nescientes peccauimus: nostra, quia & si in alio, nos tamen peccauimus, & nobis iusto dei iudicio imputabatur licet occulto. Veruntamen vt iam non sit quod causeris ô homo, contra inobedientiam Adæ datur tibi obedientia Christi, vt si gratis venum datus es, gratis & redimaris. Si nesciens in Adam peristi, nesciens viuificeris in Christo. Nescisti quando ad lignum vetitum vetus Adam tetendit manus noxias: nescisti nihilominus quando in ligno salutifero innoxias manus Christus extendit. A primo homine in te manauit macula, qua inquinatus es, à Christi latere aqua, qua mundatus es. Nunc iam inquinatus propria culpa: propria nihilominus aqua mundaberis, ab illo tamen & per illum, qui solus est purgationem faciens Ezech.18. peccatorum. Prima ergo hydria & prima purgatio in compunctione est, de qua legimus, quoniam in quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor. Secunda verò confessio est. Omnia siquidem in confessione lauantur. Tertia eleemosynarum largitio. Hinc enim Luce.11. habes in euangelio. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Quarta remissio iniuriarum, secundum quod Vbi supra orantes dicimus. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quinta est afflictio corporis: vnde & oramus vt mundi per abstinentiam deo canamus gloB riam. Sexta est obedientia præceptorum sicut audierunt discipuli, quod vtinam audire mereamur & nos. Vos mundi es- Ioan.10. tis propter sermonem quem loquutus sum vobis. Nimirum quia non erant sicut hi quibus dicitur. Sermo meus non capit in vobis, sed in auditu verbi obaudierant ei. Hæ sunt sex Ioan.8. hydriæ positæ in purificationem nostram, quæ vacuæ sunt & plenæ vento: si pro inani gloria obseruantur. A qua replentur si timore dei custodiantur, quoniam timor domini fons vitę: aqua, inquam, timor domini est, & si minus sapida, sed optime refrigerans animam noxiis desideriis æstuantem. Aqua est quę iacula inimici ignita possit extinguere. Nam nec illud dissonat quòd aqua semper ima petit, & timor ad ima cogitationem deducit, & in inferioribus immoratur, atque loca Esaiæ.38. horrenda pauida mente collustrat, iuxta illud. Vadam ad portas inferi. Sed diuina virtute aqua mutatur in vinum, quando perfecta charitas foras mittit timorem. Dicuntur autem lapideæ hydriæ: non tam propter duriciam quàm stabilitatem. Capientes singulæ metretas binas vel ternas. Duæ metretæ duplex timor, ne fortè trudi in gehennam, ne fortè ab æterna vita contingat excludi. Sed quia de contingente futuro sunt ista, & blandiri potest sibi anima dicens: postquam aliquandiu in voluptatibus tuis vixeris ages pœnitẽtiam: nec ista iam cariturus, nec periturus in illa, bonum est adhibere & tertium: qui vtique spiritualibus notus est, eo vtilior quo de præsenti est. Timent enim qui nouerunt spiritualem cibum, ne quando fortè fraudentur eo. Cibo siquidem forti egent, qui manum C miserunt ad fortia. Viuant de paleis Aegypti, qui deseruiunt in operibus luti, & lateris: nobis fortior cibus est necessari⁹: quoniam nobis grandis restat via, vt ambulemus in fortitudine cibi illius. Ipse est panis angelorũ, panis viuus, panis quotidianus. Hic est de quo nobis promissum est, quia centuplum Matth.19. accipiemus in hoc seculo. Sicut enim mercenariis, & quotidianus cibus datur in opere, & merces seruatur in fine, sic do minus vitam æternam in fine reddet, & interim centuplum repromittit & exhibet. Quid ergo mirum si timet ne perdat hanc gratiam, qui iam consecutus est eam? Hæc est metreta tertia, quam sub disiunctione signanter posuit, eo quòd non omnium sit: quia nec omnibus centuplum repromissum, sed solis qui omnia reliquerunt.

De mutatione aquæ in vinum. Sermo. II. unde supra.

IN operibus domini fratres & minus capaces animos exterior consideratio pascit: & qui magis exercitatos habent sensus. Solidiorem intus cibum inueniunt & suauiorem, tanquam adipem medullãmq; frumenti. Sunt enim & exteriori specie delectabilia, & interiori virtute multo delectabiliora: quemadmodum & ipse exterius quidem speciosus erat forma præ filiis hominum: interius autem tanquam candor lucis æternæ, etiam ipsis superemineꝰ vultibus angelorum. Apparebat enim foris homo sine culpa, caro sine peccato, agnus sine macula. Quàm Naum.i. specioſi pedes annunciantis pacem, annunciantis bona? sed multo speciosius & preciosius caput eius: quoniã caput Christi deus. Delectabilis aspectus hominis in quem peccatũ non Matth.5. cadit: & beati oculi qui viderunt, sed multomagis, beati mundo corde: quoniam ipsi deum videbunt. Denique cum peruenisset ad nucleum: testam iam (licet decorã valde) non reputabat Apostolus dicens. Et si cognouimus aliquando Christũ 2.Cor.5. secundum carnem: sed nunc iam non nouimus. Nimirum quia dominus ipse prædixerat: caro non prodest quicquam, spiri- Ioan.6. tus est qui viuificat. Sed hæc est sapientia quam loquitur Paulus inter perfectos, non inter eos quibus legimus ab eodem dictum. Nihil arbitratus sum me scire inter vos nisi Iesum 1.Cor.2. Christum, & hunc crucifixum. Totus suauis est, totus salubris est, totus delectabilis, totus denique secundum sponsę vocem desiderabilis. Sicut autem in eo ostensum est: sic & in operibus eius reperies. Nam & superficies ipsa tanquam à foris cõ fiderata decora est valde, & si quis fregerit nucem, intus inueniet quod iucundius sit, & multo amplius delectabile. Nõ sic apud patres veteris testamenti reperies. Nam & in operibus eorum decora, & delectabilis est significatio mystica: ipsa tamẽ si per se considerentur, inuenientur aliquando minus digna, vt sunt facta Iacob, adulteriũ Dauid, & multa similia. Preciosa quidem sunt fercula, sed vasa non adeo preciosa. Et E fortasse propterea dictũ est: tenebrosa aqua in nubibus aeris: Psalm.17. quoniam tenebrosæ nubes illæ fuerunt, & subiunctum est de domino, præ fulgore in conspectu eius nubes transierunt. Credo iam aduertistis ad quid hæc dicere velim. Audistis enim hodie miraculum factum in nuptiis: initium vtique signorum domini: cuius & historia satis est admirabilis, & significatio amplius delectabilis. Magnum enim diuinæ maiestatis indicium fuit, ad nutum domini, aquam in vinum conuerti: sed est illa multo melior mutatio dexterę excelsi, quam in ista præfiguraui. Omnes enim nos ad spirituales nuptias vocati sumus: in quibus vtique sponsus est Christus dominus. Vnde canimus in psalmo. Et ipse tanquã sponsus procedens de thalamo suo. Sponsa vero nosipsi sumus, si non vobis videtur in- Psalm.38. credibile, & omnes simul vna spõsa, & animæ singulorũ quasi singulæ sponsæ. Sed quando hoc sentire poterit fragilitas nostra de deo suo, quòd eo affectu se diligat quo diligitur sponsa à sponso? Multum enim hæc sponsa sponso suo inferior genere, inferior specie, inferior dignitate. Attamen propter æthiopissam istam de longinquo filius æterni regis aduenit, & vt sibi desponsaret illam, etiam mori pro ea non timuit. Moyses quidem æthiopissam duxit vxorem: sed non potuit æthiopissę mutare colorem: Christus verò quam adamauit ignobilẽ adhuc & fœdam: gloriosam sibi exhibebit ecclesiam non habentem maculam neque rugam. Murmuret Aaron, murmuret & Maria: non noua, sed vetus: non mater domini, sed soror Moysi. Nõ nostra inquam Maria, illa enim solicita est si quid fortè deest in nuptiis. Vos autem vt dignum est murmurantibus sacerdotibus, murmurante synagoga: toto affectu in gratiarum actione versamini. Vnde enim tibi ô humana anima: vnde tibi hoc? Vnde tibi tam inæstimabilis gloria, vt eius sponsa mereaꝛis esse, in quem desiderant angeli ipsi prospicere? Vnde tibi hoc vt ipse sit sponsus tuus, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur: ad cuius nutum vniuersa mutantur? Quid retribues domino pro omnibus quæ retribuit tibi, vt sis socia mensæ, socia regni, socia denique thalami, vt introducat te rex in cubiculum suum? Vide iam quid de deo tuo sentias: vide quantum de deo præsumas. Vide quibus brachiis vicariæ charitatis redamandus & amplectendus sit, qui tanti te æstimauit: imò qui tanti te fecit. De latere enim suo te reformauit: quando propter te obdormiuit in cruce: & ob hoc somnum mortis excepit. Propter te à Deo patre exiuit: & matrem synagogam reliquit: vt adhærens ei vnus cum eo spiritus efficiaris. Et tu ergo audi filia & vide, & considera quanta sit erga te dignatio dei tui: & obliuiscere populum tuum & domum patris tui. Desere carnales affectus, seculares mores dediſce: à prioribus vitiis abstine, consuetudines noxias obliuiſcere. Quid enim pu-

G tas? nonne ſtat angelus domini qui ſecet te mediam: ſi fortè,
(quod auertat ipſe) alterum admiſeris amatorem? Iam enim
deſponſata es illi, iam nuptiarum prandium celebratur: nam
cœna quidem in cœlo & in aula æterna paratur. Veruntamen
nunquid ibi vinum deficiet? Abſit. Inebriabimur ibi ab vber
tate domus dei, & torrente voluptatis eius potabimur. Para-
tum eſt profecto illis nuptiis flumen vini, vini inquam quod
Pſalm. 45. lætificat cor. Siquidem fluminis impetus lætificat ciuitatem
dei. Nunc autem quoniam grandis nobis reſtat via, prandium
quidem accipimus hic, & ſi non in tanta copia, quòd plenitu-
do & ſatietas cœnæ reſeruetur æternæ. Hic ergo nonnun-
quam vinum deficit, gratia ſcilicet deuotionis, & feruor cha-
ritatis. Quoties mihi neceſſe eſt fratres poſt lachrymoſas
querimonias veſtras exorare matrem miſericordiæ, vt ſug-
gerat ſuo benigniſſimo filio, quoniam vinum non habeatis?
Et ipſa dico vobis chariſſimi ſi piè à nobis pulſata fuerit,
non deerit neceſſitati noſtræ: quoniam miſericors eſt, & ma-
ter miſericordiæ. Nam ſi compaſſa eſt verecundiæ illorum à
quib⁹ fuerat inuitata, multo magis compatietur nobis, ſi pie
fuerit inuocata. Placent enim illi nuptiæ noſtræ, & pertinent
ad eam multo amplius illis: nimirum de cuius vtero tanquam
è thalamo ſuo cœleſtis ſponſus proceſſit. Sed quem non mo
ueat quod in nuptiis illis reſpondit dominus beniginſſimæ,
Textus. ac ſanctiſſimæ matri ſuę, dicens. Quid mihi & tibi eſt mulier?
Quid tibi & illi domine: Nonne quod filio & matri? Quid ad
illam pertines quæris, cum tu ſis benedictus fructus ventris
eius immaculati? Nonne ipſa eſt quæ ſaluo pudore concepit,
H & ſine corruptione te peperit? Nonne ipſa eſt, in cuius vtero
nouem menſibus moratus es, cuius virgineis vberibus lacta-
tus es: cum qua iam duodecim annorum factus de Hieruſa-
lem deſcendiſti, & eras ſubditus illi? Nũc ergo domine quid
moleſtus es illi dicens, quid mihi & tibi? Multum per om-
nem modum. Sed manifeſte iam video quòd non velut indi-
gnans, aut confundere volens virginis matris teneram vere-
cundiam dixeris quid mihi & tibi, cum venientibus ad te (iu-
xta matris præceptum) miniſtris, nihil cunctatus facias quod
illa ſuggeſſit. Vt quid ergo fratres, vt quid ſic reſpondeat pri
us? Vtique propter nos, vt conuerſos ad dominum iam non
ſolicitet carnalium cura parentum, & neceſſitudines illæ non
impediant excercitium ſpirituale. Quandiu enim de mundo ſu
mus debitores, nos conſtat eſſe parentibus. At poſtquam re-
liquimus noſmetipſos, multo magis ab eorũ ſolicitudine li-
beri ſumus. Vnde & legimus fratrem quendam in cremo
conuerſantem, cum ad eum carnalis frater auxilij gratia ad-
uentaſſet reſpondiſſe, vt adiret alterum fratrem eorum, cum
ille vtique iam obiiſſet. Cumque admiratus qui veneret re-
ſponderet, quia ille obiit, eremita ſe quoque ſimiliter obiiſ-
ſe reſpondit. Optime ergo nos docuit dominus ne ſoliciti ſi-
mus ſuper propinquis carnis noſtræ plus quàm religio poſtu
let, quando ipſe matri & tali matri reſpõdit, quid mihi & tibi
I eſt mulier? Sic & in alio loco cum ſuggeret ei quidam quoniã
foris ſtaret cum fratribus domini querens ei loqui reſpondit:
Marci. 3. Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? Vbi modo ſunt
qui tam carnaliter & inaniter ſuper carnalibus propinquis
ſuis ſolent eſſe ſoliciti, ac ſi adhuc viuerent & ipſi cũ eis? Sed
videamus iam quid ſequitur. Erant, ait euangeliſta, hydriæ
Textus. ſex poſitæ ſecundum purificationem Iudæorum. Vel ex hoc
potes manifeſtius aduertere non plenitudinem, ſed præpara-
tionem nuptiarum eſſe, vbi nimirum adhuc opus eſt purifica-
tione. Deſponſationis ergo nuptiæ iſtæ ſunt, non copulatio-
nis. Abſit enim illis in nuptiis fore vaſa purificationis: quã-
do glorioſam ſibi Chriſtus eccleſiam exhibebit non haben-
tem maculam neque rugam, aut aliquid huiuſmodi. Vbi au-
tem non erit macula, quæ purificatio erit neceſſaria? Nunc
vtique lauandi tempus eſt, nunc purificationem patet eſſe ne-
ceſſariam: quoniam nemo mundus à ſorde, nec infans cuius
eſt vnius diei vita ſuper terram. Nunc abluitur ſponſa, nunc
purificatur: vt in cœleſtibus illis nuptiis ſponſo ſuo ſine om-
ni macula præſentetur. Quæramus ergo hydrias ſex, in qui-
bus hæc ablutio Iudæorum, id eſt confitentium purificatio
1. Ioan. 1. fiat. Nam ſi dixerimus quia peccatum non habemus, noſipſos
ſeducimus, & veritas in nobis non eſt, quæ ſola liberat, ſola
ſaluat, ſola lauat. Quod ſi confiteamur peccata noſtra, non
decerunt veris Iudæis purificationis hydriæ: quoniam fidelis K
eſt deus qui dimittat nobis peccata, & emundet nos ab omni
iniquitate. Ego quidem ſex hydrias, ſex obſeruãtias arbitror
eſſe, quas ad purificanda confitentium corda ſancti patres in-
ſtituere, & omnes illas (ni fallor) hic poterimus inuenire. Pri
ma ſiquidem hydria continentia eſt caſtitatis, qua diluitur
quicquid antè luxuria inquinauit. Secunda verò ieiunium eſt,
vt quod maculauerat crapula nunc abſtinentia mundet. Per
ſegnitiem quoque & ociſitatem, quæ inimica eſt animæ,
multas contraximus ſordes contra dei ſententiam. In ſudore
vultus alieni non noſtri pane veſcentes: propter hoc quoque *Gene. 3.*
tertia hydria nobis apponitur, vt ſordes illę in labore manuũ
diluantur. Sic & per ſomnolentiam cęteraque noctium & te-
nebrarum opera multa deliquimus: ideo quoque quarta hy-
dria vigiliarum obſeruantia ponitur, vt nocte ſurgentes ad
confitendum domino, non bonas noctes præteriti temporis
redimamus. Iam verò de lingua quis neſciat quam multum
inquinauerit nos per vaniloquia & mendacia, per detractio-
nes & adulationes, per verba malitiæ & verba iactantię? Pro
his omnibus neceſſaria eſt hydria quinta, ſilentium ſcilicet
cuſtos religionis, & in quo eſt fortitudo noſtra. Sexta quoq;
hydria diſciplina eſt, qua non noſtro arbitrio, ſed alieno vi-
uimus, vt deleatur quicquid indiſciplinate viuendo deliqui-
mus. Lapidea ſunt hæc, dura ſunt, ſed neceſſe habemus in his L
lauari: niſi fortè voluerimus propter fœditates noſtras à do-
mino accipere libellum repudij. Attamen in eo quod dicun-
tur lapideæ, non ſolum duritia, ſed multo melius ſoliditas po
teſt intelligi: quoniam non lauant hæc, niſi firma ſtabilitate
permãſerint. Ait ergo dominus ad miniſtros: Implete hydrias
aqua. Quid ſibi iſtud vult domine? Miniſtri ſoliciti ſũt de vi- *Textus.*
ni penuria, & tu dicis, implete hydrias aqua? Illi de poculis
cogitant, & tu præcipis vt vaſa purificationis impleant? Sic
omnino ſic ſuſpiranti Iacob ad Rachelis amplexus: Lia à pa- *Gene. 29.*
tre ſupponitur. Nobis fratres qui miniſtri ſumus & ſerui ve-
ſtri per Chriſtum nobis præcipitur implere hydrias aqua,
quoties deeſt vinum. Ac ſi dicatur. Illi deuotionem deſide-
rant, vinum requirunt, feruorem flagitant: ſed nondum venit
hora mea, implete hydrias aqua. Quæ eſt enim aqua ſapientię
ſalutaris, & ſi non adeo ſuauis, niſi fons vitæ & initium ſapi-
entiæ timor domini? Dicitur ergo miniſtris. Incutite metum
& ſpiritu timoris non tam vaſa quàm corda replete: quia vt
ad charitatem perueniant initiandi ſunt à timore, vt dicant
& ipſi: A timore tuo concepimus domine & parturiuimus
ſpiritum ſalutis. Sed quomodo implebuntur hydriæ? Prædi-
xerat enim euangeliſta, capientes ſingulæ metretas binas vel
ternas. Quæ ſunt duæ metretæ, quæue tertia? Vtique duplex
timor, communis & notus omnibus, ac tertius quidem minus
communis, & minus notus. Primus enim timor eſt ne crucie- M
mur in gehenna. Secundus ne excluſi à viſione dei priuemur
tã ineſtimabili gloria. Terti⁹ replet animã omni ſolicitudine
timidam, ne fortè deſeratur à gratia. Et quidem omnis timor
domini ſicut aqua extinguit ignem, ſic extinguit peccati con
cupiſcentiam: ſed his maxime cum ad omnem tentationem
ſtatim occurrit ne fortè contingat amittere gratiam, vt ſibi
derelictus homo labatur quotidie de malo in peius: de peri-
culo minori in grauiorẽ culpam, quales vtique multos vide-
mus cum in ſordibus ſint, ſordeſcentes adhuc. Nam aduerſus
timorem iſtum, non eſt vnde ſibi blandiatur anima, ſiue de mi
nori fortè quantitate peccati, ſiue de emendatione futura.
Talibus enim blandimentis impediuntur aliquatenus duo
prima genera timoris. Præcepit ergo nobis dominus vt hac
aqua hydrias impleamus. Sunt enim aliquando vacuæ & ple-
næ vento: ſi quis tamen adeo inſanus eſt, vt in eo per vanita-
tis ſtudium, illæ quas prædiximus obſeruantiæ, mercede per-
petua vacuentur, vt ſunt fatuæ virgines, in quarum vaſis oleũ
non habetur. Interdum autem quod peius eſt plenæ quidem
ſunt, ſed plenæ veneno, quod eſt inuidia, murmur, rancor ani-
mi, & detractio. Propterea ne fortè ſubintrent iſta dum vi-
num deeſt, iubemur implere hydrias aqua vt obſeruentur
mandata domini in timore: quæ tunc mutatur in vinum cum
timor expellitur à charitate, & implentur omnia feruore
ſpiritus & iucunda deuotione.

In

A *In conuerſione ſancti Pauli. Quomodo ad exemplum eius debemus conuerti. Sermo. I.*

MErito quidem dilectiſſimi conuerſio doctoris gen-
tium ab vniuerſitate gentium feſtiuis gaudiis ho-
die celebratur. Multos enim ab hac radice ramos
prodiiſſe videmus. Conuerſus Paulus, conuerſio-
nis miniſter factus eſt vniuerſo mundo. Et multos quidem o-
lim in carne adhuc, ſed non iam ſecundum carnem, ambu-
lans prædicationis officio conuertit ad deum, nunc quo-
que in ipſo felicius viuens & apud ipſum ne adhuc quidem
ceſſat ab hominum conuerſione: dico autem exemplo, ora-
tione, doctrina. Propterea denique conuerſionis eius me-
moria frequentatur, quod & ipſa quoque memorantibus vti-
lis inueniatur. In hac enim memoria & peccator ſpem ve-
niæ concipit & prouocatur ad pœnitentiam, & qui iam pœ-
nitet, perfectę conuerſionis accipit formam. Quis deſpe-
ret vltra pro magnitudine cuiuſlibet criminis, quandoqui-
dem Saulum audiat adhuc ſpirantem minarum & cædis in
diſcipulos domini, ſubito factum vas electionis? Quis di-
cat iniquitatis pondere preſſus, aſſurgere iam ad ſtudia me-
liora non valeo: quando in ipſo itinere quo ſanguinem ſi-
tiens chriſtianum, dirum toto pectore virus efflabat, perſe-
B cutor crudeliſſimus in fideliſſimum repente mutatus eſt pre-
dicatorem? Magnifice ſiquidem in hac vna conuerſione & mi
ſericordiæ magnitudo & efficacia gratiæ commendatur. Subi
Lucæ. 9. to, ait Lucas: circunfulſit eum lux de cœlo. O verè inæſtimabi
lis diuinæ dignatio pietatis. Illuſtrat cœleſti fulgore vel à fo-
ris, intus adhuc luminis incapacem. Qui necdum infundi po-
terat, diuina ſaltem circunfunditur claritate. Et vox facta eſt.
Lucis & vocis teſtimonia credibilia facta ſunt nimis, nec dubi
tare eſt de veritate quæ ſeſe ingerit per vtraſq;, oculorum ſci
licet aurium q; feneſtras. Sic nimirum, ſic in Iordane quoq; ſu
pra caput domini & columba apparuit, & vox ſonuit. ſic & in
monte quando tranſfiguratus eſt coram diſcipulis & claritas
Textus: viſa eſt, & vox nihilomin⁹ patris audita. Saule, Saule quid me
perſequeris? Verè deprehenſus eſt Saulus. non eſt diſſimulan-
di locus, non eſt facultas vlla negandi. In manibus ſunt epiſto-
lę crudeliſſimæ legationis, auctoritatis execrandæ, poteſtatis
iniquæ. Quid me perſequeris inquit? An non perſequebatur
Chriſtum, qui Chriſti membra trucidabat in terris? An verò
perſecuti ſunt Chriſtum qui ſacratiſſimum illud corpus cru-
cis affixere patibulo, & non perſequebatur eum, qui aduer-
ſus corpus eius quod eſt eccleſia (eſt enim corpus eius etiam
ipſa) odio furebat iniquo? Denique ſi proprium ſanguinem
dedit in precium redemptionis animarum, non tibi videtur
grauiorem ab eo ſuſtinere perſecutionẽ qui ſuggeſtione ma-
ligna, exẽplo pernicioſo, ſcandali occaſione, auertit ab eo ani-
C mas quas redemit: quàm à Iudæo qui ſanguinem illum fudit?
Agnoſcite dilectiſſimi & expaueſcite conſortia eorum qui ſa
lutem impediunt animarum. Horrendum penitus ſacrilegi-
um quod & ipſorum videtur excedere facinus, qui domino
maieſtatis manus ſacrilegas iniecerunt. Videbatur iam ceſſaſ
ſe perſecutionis tempus, ſed vt palam factum eſt, nunquam
deeſt perſecutio chriſtiano, ſedneque Chriſto. Et nunc quod
grauius eſt, ipſi Chriſtum perſequuntur, qui ab eo vtiq; chri-
ſtiani dicuntur. Amici tui deus & proximi aduerſum te appro
pinquauerunt & ſteterunt. Coniuraſſe videtur contra te vni-
uerſitas populi chriſtiani à minimo vſq; ad maximum, à plan-
ta pedis vſq; ad verticem non eſt ſanitas vlla: egreſſa eſt ini-
quitas à ſenioribus iudicibus vicariis tuis qui videntur rege-
re populum tuum, non eſt iam dicere, vt populus ſic ſacerdos,
quia nec ſic populus vt ſacerdos. Heu heu domine deus quia
ipſi ſunt in perſecutione tua primi, qui videntur in eccleſia
tua primatum diligere, gerere principatum. Arcem Sion oc-
cupauerunt, apprehenderunt munitiones, & vniuerſam dein-
ceps libere & poteſtatiue tradunt incendio ciuitatem. Miſe-
ra eorum conuerſatio, plebis tuæ miſerabilis ſubuerſio eſt.
Atq; vtinam ſola hac parte nocerent. Eſſet fortè qui domini-
ca præmonitus & præmunitus exhortatione daret operam, i-
pſorum non exempla imitari, ſed obſeruare præcepta, iuxta il
Mat. 24 lud. Quæ dicunt facite, & ad opera eorum nolite reſpicere.
Nunc autem dati ſunt ſacri gradus in occaſionem turpis lu-
cri, & quæſtum æſtimant pietatem. Copioſiſſimæ ſiquidem D
pietatis inueniuntur in ſuſcipienda imò accipienda magis a-
nimarum cura, ſed hæc apud eos cura minor & de animarum
ſalute nouiſſima cogitatio eſt. An verò ſaluatori animarum
grauior vlla eſſe poterat perſecutio? Inique agunt & cæteri
contra Chriſtum, multiq; ſunt noſtris temporibus antichri-
ſti. Merito tamen & crudeliorem eam cenſet perſecutionem
pro acceptis beneficiis, & grauiorem ſentit pro poteſtate
quam propriis ſuſtinet à miniſtris: licet alij quoq; multi con-
tra proximorum ſalutem multipharie multisq; modis & va-
riis occaſionibus agere videantur. Hæc videt Chriſtus & ſi-
let, hæc ſaluator patitur & diſſimulat. Propterea diſſimule-
mus nos quoq; neceſſe eſt, & ſileamus interim maximeq; de
prælatis noſtris magiſtris eccleſiarum. Sic nimirum ſic placet
& ipſis vt euadant nunc humana iudicia, veniatq; ſemel iudi-
cium graue his qui præſunt & potentes patiantur tormenta
potenter. Vereor dilectiſſimi ne quis fortè ſit & in nobis do-
mini perſecutor, quia manifeſta docuit ratio, impedire ſalu-
tem, eſſe perſequi ſaluatorem. Quas ego de ſalute animę meę
fratri illi gratias agere poſſum, qui mihi propinat detractio- *Romã.*
nis fraternæ venenum? Merito detractores deo odibiles de-
ſcribuntur, tanquam perſequutores. Quid & is qui exemplo
ſuo ad remiſſius agẽdum cæteros prouocat, aut ſingularitate
turbat, aut inquietat curioſitate, aut impatientia ſua & mur- E
murationę moleſtat, aut quocunq; modo contriſtat ſpiritum
dei qui in eis eſt, ſcandalizans vnum de minimis iſtis creden-
tibus in eum? Nónne & hic manifeſte perſequitur Chriſtum?
Vt ergo perſecutorum & nomen & crimen longe ſit ſemper
à nobis, obſecro vos dilectiſſimi benignos ſemper & mites
exhibeamus nos inuicem ſupportantes in omni patiẽtia, & ad
id quod melius & perfectius eſt alterutrũ prouocantes. Quis
enim ſeruus ſufficere ſibi putat nõ perſequi dominũ, ſed nec
obſequi domino: Quam habiturus eſt gratiã ſi vt nõ reſiſtit; *Matth. 12.*
ſic nec aſſiſtit quidem? Deniq; ſi quis adeo puſillanimis eſt vt *Textus.*
ſatis ſibi reputet nec perſequutorem eſſe nec coadiutorem
dei, audiat quid ipſe loquatur. Qui non eſt mecum, contra me
eſt: & qui nõ colligit mecum diſpergit. Saule Saule quid me
perſequeris? Et ille. Quis es domine? Hinc profecto datur in-
telligi quia verè circunfuſa erat illi claritas non infuſa. Au-
diebat Paulus vocem domini, ſed faciem domini non videbat
quoniam erudiebatur ad fidem: & vt ipſe poſtea docuit fides
ex auditu eſt. Quis es? inquit. Ignotum enim perſequebatur,
& ideo conſequutus eſt miſericordiam, quia ignorans in in-
credulitate hoc fecit. Diſcite ex hoc fratres iuſtum iudicem
deum, non modo quid fiat, ſed & quo animo fiat conſidera-
te: & cauete deinceps ne quis parua reputet, quamlibet par-
ua ſcienter delinquere conuincatur. Nemo dicat in corde ſuo
leuia ſunt iſta, non curo corrigere: non eſt magnum ſi in his F
maneam venialibus minimisq; peccatis. Hæc eſt enim dilectiſ
ſimi impœnitẽtia: Hæc blaſphemia in ſpiritum ſanctum, blaſ-
phemia irremiſſibilis. Paulus quidem blaſphemus fuit ſed nõ
in ſpiritũ ſanctũ, quia ignorans fecit in incredulitate. Non in
ſpiritum ſanctum blaſphemans, ideo conſequutus eſt miſeri-
cordiam. Quis es domine? Et dominus ad eum. Ego ſum Ieſus *Textus*
Nazarenus quem tu perſequeris. Ego ſum ſaluator, quem tu
perſequendo petis. Ego ſum de quo tu in lege tua legis præ- *Mat. 2.*
dictum quod neſcis impletum, quia Nazarenus vocabitur. Et *Textus*
ille. Domine quid me vis facere? Hæc planè fratres perfectæ *Pſal. 56.*
conuerſionis eſt forma. Paratum, inquit, cor meum deus, para
tum cor meum. Paratus ſum & non ſum turbatus, vt cuſtodi- *Pſal. 118.*
am mandata tua. Domine quid me vis facere? O verbum bre-
ue ſed plenum: ſed viuum: ſed efficax: ſed dignum omni acce-
ptione. Quàm pauci inueniuntur in hac perfectę obedientiæ
forma, qui ſuam ita abiecerint voluntatem, vt nę ipſum qui-
dem cor proprium habeant, vt non quid ipſi: ſed quid domi-
nus velit omni hora requirant dicentes ſine intermiſſione:
Domine quid me vis facere? Et illud Samuelis: Loquere do- *1. Reg. 3.*
mine, quia audit ſeruus tuus. Heu plures habemus euangelici
illi⁹ cæci, quàm noui apoſtoli imitatores. Quid vis ait domi- *Mat. 10.*
nus ad cæcum illum, vt faciam tibi? Quanta eſt miſeratio tua
domine, quanta dignatio tua? Siccine dominus ſerui querit vt
faciat voluntatem? Verè cæcus ille, quia non conſideauit, nõ
expauit, non exclamauit. Abſit hoc domine, tu magis dic quid

me

G me facere velis. Sic enim decet, sic omnino dignum est, non meam à te: sed à me tuam quæri & fieri voluntatem. Videtis fratres, quia verè necessaria erat hoc in loco conuersio? Sic profecto, sic multorum vsq; hodie pusillanimitas & peruersitas exigit, vt ab eis quæri oporteat quid vis vt faciam tibi, nõ ipsi quærant: domine quid me vis facere? Considerare necesse habet minister & vicarius Christi, quid sibi præcipi velint: non ipsi considerant quæ voluntas sit præceptoris. Non est obedientia eorum plena, non in omnibus parati sunt obsequi, non per omnia sequi proposuerunt eum, qui non suam sed patris venit facere voluntatem. Discernunt & diiudicant eligentes in quibus obediant imperanti, imo in quibus præceptorem suum ipsorum obedire necesse sit voluntati. Huiusmodi itaq; & si tolerari se videant & condescendi ac morem geri infirmitati suæ proficiant obsecro, pudeatq; semper paruulos inueniri: nequando fortè audiant quid debui vobis facere & non feci? & abutẽtibus patientia & benignitate prælati, fiat tandem multitudo exhibitæ miserationis, cumulus iustæ damnationis. Domine quid me vis facere? Et dominus ad illum. Surge. & ingredere ciuitatem, ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. O sapientia suauiter verè vniuersa disponẽs. Eum cui tu loqueris eruditum de voluntate tua mittis ad hominem, vt socialis vitæ commendetur vtilitas, & edoctus per hominem discat & ipse secundum datam sibi gratiam hominibus subuenire. Ingredere ciuitatem. Videtis fratres non sine diuino cõsilio factum esse vt hanc ciuitatem domini virtutum ingrederemini, diuinam discere voluntatem? Planè qui te salubriter terruit & conuertit cor tuum ad desiderandam voluntatem suam, ipse tibi dixit, surge, & ingredere ciuitatẽ. Sed audi quàm manifeste in his quæ sequuntur, volũtaria simplicitas & christiana commendatur mansuetudo. Apertis oculis nihil videbat: ad manus autem trahebatur ab his qui comitabantur eum. Fœlix cæcitas, qua malè quondam illuminati in præuaricatione, tandem in conuersione oculi salubriter excæcantur. Sanè quod triduo Paulus sine cibo manet perſistens in oratione, ad eos maxime pertinet qui nouiter seculo abrenunciantes necdum in cœlesti consolatione respirant. Sustineant ergo & ipsi dominum in omni patientia, orẽt sine intermissione, quærentes, petentes, pulsantes: quia exaudiet eos pater cœlestis in tempore opportuno. Non obliuiscetur eorum in finẽ, veniet & non tardabit. Si triduo sustinueris cum non habens quod manduces, confide quia miserator & misericors dominus iciunum te non dimittet. Exinde iubetur Ananias manus imponere Saulo, sed tanquam bene eruditus non continuo acquiescit. Vide enim si non etiam Paulus ipse doctrinam hanc deinde tradidit discipulo. Nemini inquiens cito manus imponas. Vidit (ait dominus) virum imponentem sibi manus vt visum recipiat. Fratres, Paulus hoc cum vidisset, nõ continuo illuminatus est. Nunquid non expectauit Ananiæ manum, quia venturum eum fortè in somniis præuidit? Hæc dico charissimi, quia vereor ne quis fortè sit inter vos qui solo sese somnio præsumat illuminatum esse: nec iam æquanimiter patiatur ad manum trahi, sed ductorem sese profiteatur aliorum. Cui enim necdum administrationis cura iniuncta est, cui necdum credita dispensatio, cui necdum præceptum vt videat & prouideat his qui apertos oculos habẽtes nihil videt: quid hoc præsumere tentat: nisi quia meditatur inania & quasi somnia vana sectatur? Caueamus ab hoc vitio fratres semper quod in nobis est, abiecti eligamus esse & ad manus trahi, mansuetudinem & humilitatem discentes à Christo domino: cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Textus

1.Ti.5.

Sermo secundus. Vnde supra.

Matt.18.

ONuersus est hodie Paulus, imo Saulus conuersus versus est in Paulum. Siquidem factus est tanquam euangelicus ille paruulus de quo dominus ait. Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum cœlorum. Fortè enim seipsum dicebat. Nimirum ipse magnus dominus & laudabilis nimis, ipse paruulus qui datus est nobis. Nec tamen magnus interim sed paruulus exhibetur, vt seipsum faciat gratum & efficax necessariæ paruitatis exemplum. Ad paruulum ergo sit conuersio tua, vt discas paruulus esse, tu quoq; cum conuerteris paruulus fias. Enimuero audi quàm euidenter ipsum tibi (in quo cõstituit formam conuersionis) paruulum manifestat, signanter ea quæ sunt paruuli in seipso imitanda proponens. Discite à me inquit, quia mitis sum & humilis corde. Gemina paruitas, humilitas & mansuetudo. Et illa interior, ista exterior paruitas: vtraq; tamẽ nõ parua virtus est. Nẽpe quam paruulus ille tam magnus vnicum magisterium profitetur. Hodie ergo cõuersus est Paulus, hodie desit esse Saulus. Hodie factꝰ est humilis & mitis corde. Probat oris confessio cordis humiliationem, dum clamat. Domine quid me vis facere? Magis autem probat ipsa collatæ gratiæ magnitudo, quæ nimirum tam multa, nisi multum humili, data non fuit. Cæterum mansuetudo quoniam exterior quædam (vt diximus) paruitas & ob hoc manifestior est, tripliciter nobis in conuersione hac commendatur. Triplici quidem velut ariete mansuetudo nostra pulsatur, verborum iniuriis, damnis rerum, corporis læsione. In his tribus, omnis exhibitio patientiæ, omnis exercitatio mansuetudinis. Probata est illa virtus, quam nihil horum videtur concutere potuisse. Considerare libet quemadmodum Paulus super his omnibus in ipsa statim sua conuersione tentatus, verè iam Paulus inuentus sit, in hac parte verè mitis & patiens. Saule Saule quid me persequeris? Durum est tibi cõtra stimulum calcitrare. Durum equidem verbum, verbum increpatorium plenum cõminatione. Sanè quod ad corpus pertinuit, concussus est & prostratus in terram. An verò & damno quoq; probatus est? Et valde. Siquidem ipsum ei lumen ademptum est oculorum, & apertis, vt scriptum est, oculis nihil videbat. Experta est in his tribus & exercitata patientia Iob, quem in hac virtute opinatissimum deus exemplar dedit. Sed vestrę hoc industriæ relinquimus vestigandum. Sufficit nos monere formam veræ conuersionis magna ex parte in hac mansuetudine constitutam, vt pudeat eos qui cõuersi esse debuerãt vel in corporum læsione vel in damno rerum, vel quod magis indignum est, in verborum iniuriis inueniri peruersos penitus & auersos.

Matth.11.

Actu.9.

Actu.9.

In purificatione beatæ Mariæ de triplici misericordia. Sermo I.

IOdie templi dominum, in templum domini virgo mater inducit: Ioseph quoq; sistit domino non suũ, sed eius filium dilectum, in quo ei bene complacuit. Agnoscit iustus quem expectabat, Anna quoq; vidua confitetur. Ab his quatuor primo hodierna processio celebrata est, quæ postmodum exultatione vniuersæ terræ in omni loco & ab omni gente celebraretur. Nec sanè mirum si tunc parua fuit, quandoquidem paruus erat, qui suscipiebatur. Nullum ibi locũ peccator habuit, omnes iusti, omnes sancti, omnes fuere perfecti. Sed nunquid hos tantũ saluabis domine? Crescat corpus, crescat & miseratio. Homines & iumẽta saluabis domine, cum multiplicaueris misericordiam tuam deus. In secunda iam processione præeunt turbæ, turbæ sequuntur, nec virgo portat sed asellus. Neminem itaque dedignatur: nec ipsos qui computruerunt tanquam iumẽta in ſtercore suo. Non dedignatur inquam, sed si apostolica vestimenta non desint, si doctrina eorum, si morum iustitia, si obedientia, si charitas cooperiat multitudinem peccatorum, ex hoc iã processionis suæ gloria non censebit indignos. Magis verò & ipsam quæ tam paucis collata videtur, nobis quoq; ab ipso inuenire est reseruatam. Quidni reseruaret posteris, quã & prærogauit antiquis? Dauid rex & propheta exultauit vt videret diem istum, & vidit & gauisus est. Alioquin si non viderat, vnde psallebat? Suscepimus, inquit, deus misericordiam tuam in medio templi tui. Suscepit hanc misericordiam domini Dauid, suscepit Simeon. Suscepimus & nos, & quicunq; sunt prę ordinati ad vitam. Siquidem Christus heri & hodie & in æternum. In medio enim templi misericordia est non in angulo aut diuersorio, quia non est acceptio personarum apud deum. In communi posita est, offertur omnibus, & nemo illius expers, nisi qui renuit. Diriuantur aquæ tuæ foras domine deus, nihilominus tamen fons tuus tibi proprius est, & non bibit alienus ex eo. Qui tuus est, non videbit mortem donec viderit Christum domini, vt securus dimittatur in pace. Quidni dimittatur in pace, qui Christum domini habet in pectore? Ipse enim

Psalm.47.

A enim est pax nostra, qui per fidem habitat in cordibus nostris. Tu quomodo hinc exibis anima misera quæ ducem itineris Iesum ignoras? Ignorantiam enim dei quidam habent. Vnde hoc? Nempe quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Et lux, inquit, in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Ac si dicat. Et in plateis diriuãtur aquæ, & alienus non bibit ex eis: Et misericordia in medio templi est, nec tamen accedunt quos manet æterna damnatio. Medius vestrũ stat ô miseri, quem vos nescitis, vt morientes antequam videritis Christum domini non in pace dimittamini: sed potius rapiamini à rugientibus præparatis ad escam. Suscepimus deus misericordiã tuam in medio templi tui. Longe est hæc gratiarum actio à voce illa gementis. Domine in cœlo misericordia tua, & veritas tua vsq; ad nubes. Quid enim? Videtur ne tibi in medio fuisse misericordia, cum apud solos cœligenas spiritus haberetur? At vbi sanè minoratus est Christus paulominus ab angelis, factusq; est dei & hominum mediator, ac velut lapis angularis pacificauit per sanguinem suum quæ in cœlis sunt, & quæ super terram: ex hoc planè iam suscepimus deus misericordiam tuam in medio templi tui. Eramus enim & nos natura filij iræ, sed consequuti sumus misericordiam. Cuius iræ filij, & quam misericordiam consequuti? Nempe filij ignorantiæ, ignauiæ, captiuitatis, & consequuti sumus sapientiam, virtutem, redemptionem. Ignorãtia mulieris seductæ excæcauerat nos, mollicies viri abstracti & illecti à propria concupiscentia, enerauerat nos, malitia diaboli expositos iuste à deo captiuauerat nos. Sic ergo nascimur vniuersi primum quidem viæ ciuitatis habitaculi prorsus ignari, deinde imbecilles & ignaui, vt & si nota nobis esset via vitæ, propria tamen præpediremur & detineremur inertia: postremo captiui sub pessimo crudelissimoq; tyranno, vt licet prudentes essemus atq; robusti: ipsa tamen miseræ seruitutis opprimeremur conditione. Nunquid non misericordia & miseratione multa opus habet tanta miseria? Aut certè si iam salui sumus ab hac triplici ira per Christum qui factus est nobis sapientia à deo patre & iustitia & sanctificatio & redemptio: quanta nobis vigilantia opus est dilectissimi, ne fortè (quod absit) inueniãtur nostra nouissima peiora prioribus, si denuo contingat iram incendere, vtpote qui non natura iam sed propria voluntate filij iræ sumus? Amplectamur itaq; misericordiam quam in medio templi suscepimus, & cum beata Anna non dimoueamur à templo. Templum enim dei sanctum est, quod estis vos, ait apostolus. Prope est hæc misericordia, prope est verbum in ore vestro, & in corde vestro. Denique in cordibus vestris per fidem habitat Christus. Hoc templum eius, & hæc sedes eius, nisi fortè excidit vobis, quoniam anima iusti sedes sapientiæ est. Quod ergo frequenter imo & semper admonere cupio fratres meos, obsecro & nunc ambulemus non secundum carnem in carne, ne displiceamus deo. Non simus amici huius seculi, ne dei consti tuamur inimici. Resistamus ergo diabolo & fugiet à nobis, vt libere iam ambulemus in spiritu, & in corde sit conuersatio nostra. Siquidem corpus quod corrumpitur aggrauat & eneruat & effœminat animam, & terrena inhabitatio sensum multa cogitantem deprimit, vt ad cœlestia non assurgat. Vnde & sapientia huius mundi stultitia est apud deum, & à maligno qui superatur, ei & seruus addicitur. Porrò in corde susscipitur misericordia, in corde habitat Christus: in corde loquitur pacem in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor.

Ioan.1.

Psalm.45.

Psalm.35

1.Cor.3.

Sapi.9.

1.Cor.3.

De ordine & modo processionis. Sermo secundus: Vnde supra.

GRatias redemptori nostro qui tam copiosè præuenit nos in benedictionibus dulcedinis, sacramentis infantiæ suæ gaudia nostra multiplicans. Celebratis siquidem pauloante Natiuitate, Circumcisione, & Apparitione eius, festus hodie nobis oblationis eius dies illuxit. Hodie nanq; sistitur creatori terræ fructus sublimis, hodie placabilis & deo placens hostia virgineis manibus offertur in templo, portatur à parentibus, à cenibus expectatur. Offerunt Ioseph & Maria sacrificium laudis sacrificium matutinum, Simeon & Anna suscipiunt. Ab his quatuor celebrata processio est, quæ per quatuor orbis climata solemnibus hodie gaudiis ad memoriam reuocatur. Quia ergo festiuam hodie & nos ipsi præter cæterarum consuetudinem solennitatum acturi sumus processionem, non inutile arbitror modum ipsius & ordinem diligentius intueri. Processuri sumus bini & bini candelas habentes in manibus, ipsas quoque succensas, nec quolibet igne, sed qui prius in ecclesia sacerdo tali benedictione fuerit consecratus. Ad hæc futuri sunt in processione nostra nouissimi primi, & primi nouissimi: & cantabimus in viis domini, quoniam magna est gloria domini.

2.Cor.9.

Merito sanè bini & bini procedimus, sic enim ob communem dationem fraternæ charitatis & socialis vitæ missos à saluatore discipulos euangelia sacra testantur. Turbat processionem si quis solitarius incedere curat, nec sibi soli nocet, sed etiam cæteris est molestus. Hi sunt qui segregant semetipsos animales spiritum non habentes: nec soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Iam verò sicut non est bonum esse hominem solum, sic in conspectu domini vacuum apparere est prohibitum. Cum enim arguantur ociositatis ipsi quoque, quos nemo conduxit, qui iam conducti sunt, si ocioſi inuenti fuerint quid merentur? Fides quippe sine operibus mortua est. Ipsa denique opera nostra in feruore agenda sunt & in desiderio cordis: vt sint lucernæ ardentes in manibus nostris. Alioquin timendum est ne fortè tepidos nos euomere incipiat, qui in euangelio loquitur dicens. Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat? Hic planè sacer & benedictus est ignis quem pater sanctificauit & misit in mundũ, & cui benedicitur in ecclesiis, sicut scriptum est: In ecclesiis benedicite deo domino. Habet enim etiam aduersarius noster vtpote peruersus diuinorum operum æmulator, habet inquam ignem suum & ipse, ignem concupiscentiæ carnalis, ignem inuidiæ & ambitionis, quem saluator in nobis non accendere sed extinguere venit. Denique si quis alienum hunc ignem in diuino offerre præsumpserit sacrificio, etiam si patrem habeat Aaron morietur in iniquitate sua. Porrò super hæc quæ de sociali vita & fraterna dilectione, de bonis operibus & feruore sancto dicta sunt: humilitatis virtus maxima maximeque necessaria est vt honore præueniamus inuicem: nec modo priores sed & ipsos iuniores sibi quisque præponat quæ nimirum humilitatis perfectio est & iustitiæ plenitudo. Et quoniam Hilarem datorem diligit deus, & fructus charitatis est gaudium in spiritu sancto, cantemus vt dictum est in viis domini quoniam magna est gloria domini. Cantemus domino canticum nouum, quia mirabilia fecit. In quibus omnibus si quis forsitan proficere dissimulat & proficisci de virtute in virtutem, nouerit quisquis huiusmodi est, in statione non in processione se esse, imo verò & in regressione: quoniam in via vitæ non progredi, regredi est, cum nihil adhuc in eodem statu permaneat. Porrò profectus noster in eo cõsistit (vt sæpius me dixisse memini) vt nũquam arbitremur nos apprehendisse, sed semper extendamur ad anteriora incessanter conemur in melius: vt imperfectum nostrũ diuinæ misericordiæ obtutibus iugiter exponamus.

Luc.12.

Item in purificatione de puero, Maria, & Ioseph. Sermo III.

PVrificationem beatæ Mariæ virginis hodie celebramus, quæ secundum legem Moysi facta est trãsactis à natiuitate domini quadraginta diebus. In lege enim scriptum erat, vt mulier quæ suscepto semine peperisset filium, immunda esset septem diebus, & octauo die circumcideretur puer: dehinc ablutioni & purificationi intenta abstineret ab ingressu templi triginta tribus diebus, quibus expletis offerret filium domino cum muneribus. Sed quis non aduertat in ipso sententiæ huius initio, liberam matrem domini ab hoc præcepto? Putas enim quia dicturus Moyses mulierem quæ peperisset filium immundam esse, non timuerit super matre domini blasphemiæ crimen incurrere, & idcirco præmiserit susceptо semine? Alioquin nisi pariturам præuidisset sine semine virginem, quę necessitas erat de susceptо semine fieri mentionem? Patet itaque quod lex ista matrem domini non includit, quæ non susceptо semine filium peperit sicut prædictum erat per Hieremiam. Quia nouum fa-

Hier.31.

G uum faceret dominus super terram. Quæris quod nouum? Mulier,inquit,circundabit virum. Non ab altero viro virum susciPiet,non humana lege concipiet hominem:sed intra viscera intacta & integra virum claudet: ita sanè vt intrante & exeunte domino iuxta alium prophetã:Porta Orientalis clausa iugiter perseueret. Putas ergo non poterat moueri animus eius & dicere,quid mihi opus purificatione? Cur abstineam ab ingressu templi,cuius vterus nescIens virum, templum factus est spiritus sancti? Cur non ingrediar templum quæ peperi dominum templi? Nihil in hoc conceptu nihil in partu impurum fuit,nihil illicitum,nihil purgandum:nimirum cũ proles ista fons puritatis sit,& purgationem venerit facere delictorum. Quid in me legalis purificet obseruatio,quæ purissima facta sum ipso partu immaculato? Verè ô beata virgo,verè non habes causam nec tibi opus est purificatione. Sed nunquid filio tuo opus erat circuncisione? Esto inter mulieres tãquam vna earum,nam & filius tuus sic est in numero puerorũ. Circuncidi voluit,& non multomagis velit offerri? Offer filium tuum virgo sacrata, & benedictum fructum ventris tui domino repræsenta. Offer ad nostram omnium reconciliationem hostiam sanctam,deo placentem. Omnino acceptabit deus pater oblationem nouam & preciosissimã hostiam, de qua ipse ait. Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene compla cui. Sed oblatio ista fratres satis delicata videtur,vbi tantum H sistitur domino,redimitur auibus,& ilico reportatur. Veniet quando non in templo offeretur, nec inter brachia Simeonis,sed extra ciuitatem inter brachia crucis. Veniet quando non redimetur alieno, sed alios redimet sanguine proprio: quia redemptionem eum misit deus pater populo suo. Illud erit sacrificium vespertinum,istud est matutinum. Istud quidem iucundius,sed illud plenius. Istud enim tempore natiuitatis,illud iam in plenitudine ætatis,de vtroque tamen potes accipere quod propheta prædixit. Oblatus est quia ipse voluit. Nam & modo oblatus est non quia opus habuit,non quia sub legis edicto fuit,sed quia voluit:& in cruce nihilominus oblatus est,non quia meruit,non quia Iudæus prævaluit, sed quia ipse voluit. Voluntarie sacrificabo tibi domine:quia voluntarie oblatus es pro mea salute,non pro tua necessitate.

Mat.3.

Esa.53.

Sed quid fratres nos offerimus aut quid retribuimus illi pro omnibus quæ retribuit nobis? Ille pro nobis obtulit hostiam preciosiorem quam habuit,nimirum qua preciosior esse nõ potuit. Et nos ergo faciamus quod possumus, optimum quod habemus offerentes illi quod sumus vtique nosmetipsi. Ille seipsum obtulit,tu quis es qui teipsum offerre cunctaris? Quis mihi tribuat vt oblationem meam dignetur maiestas tanta suscipere? Duo minuta habeo domine, corpus & animam dico,vtinam hæc tibi perfecte possim in sacrificium laudis offerre. Bonum enim mihi longeque gloriosius atque vti- I lius est vt tibi magis offerar,quàm deferar mihiipsi. Nam ad me ipsum anima mea conturbatur, in te verò exultabit spiritus meus,si tibi veraciter offeratur. Fratres morituro domino Iudæus mortuas hostias offerebat,sed iam nunc Viuo ego,dicit dominus:nolo mortem peccatoris:sed magis vt conuertatur & viuat. Non vult dominus mortem meam, & non libenter offeram illi vitam meam? Hæc est enim hostia placabilis: deo placens hostia,hostia viua. Sed in oblatione illa domini tres fuisse leguntur,& in oblatione nostra tria nihilominus à domino requirũtur. Fuit in oblatione illa Ioseph sponsus matris domini,cuius filius putabatur,fuit & ipsa virgo mater,& puer Iesus qui offerebatur. Sit ergo & in oblatione nostra cõstantia virilis, sit continentia carnis, sit conscientia humilis. Sit inquam in proposito perseuerandi animus virilis,sit in cõtinentia castitas virginalis,sit in conscientia simplicitas & humilitas puerilis,Amen.

Hiere.18. & 33.

In septuagesima. Sermo I.

Magna mihi cõsolatio est fratres mei in verbo illo domini. Qui est ex deo verba dei audit. Propterea enim vos libenter auditis,quia ex deo estis. Nec ignoro quod alio in loco dicit scriptura. Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia:sed multo aliter sunt ex eo qui secundum beati Ioannis euangelium Nõ ex voluntate carnis nati sunt:sed ex deo. Vnde & inuenies ab eodem Ioanne in epistola sua scriptum. Omnis qui natus est ex deo non peccat,sed generatio cœlestis conseruat illum. Non peccat, inquit,id est, non permanet in peccato, quia conseruat illum, vtique vt perire non possit ea,quæ falli non potest generatio cœlestis. Siue non peccat,id est,tantundem est ac si non peccet,pro eo scilicet quod non imputatur ei peccatum, generatio enim cœlestis etiam in hac parte conseruat illum. Sed generationem istam quis enarrabit? Quis potest dicere ego de electis sum: ego de prædestinatis ad vitam,ego de numero filiorum? Quis hæc inquam dicere potest? reclamante nimirum scriptura. Nescit homo si sit dignus amore an odio. Certitudinem vtique non habemus:sed spei fiducia consolatur nos, ne dubitationis huius anxietate penitus cruciemur. Propter hoc data sunt signa quædam & indicia manifesta salutis,vt indubitabile sit eum esse de numero electorum,in quo ea signa permanserint. Propter hoc inquam quos præsciuit deus & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui,vt quibus certitudinem negat causa solicitudinis,vel fiduciam præstet gratia consolationis. Hoc enim est vnde semper soliciti & in timore & tremore humiliemur, necesse est sub potenti manu dei,quoniam quales sumus nosse possumus vel ex parte: quales autem futuri sumus id nosse penitus nobis impossibile est. Itaque qui stat,videat ne cadat,& in ea forma quæ salutis indicium est & argumentum prædestinationis,perseueret atque proficiat. Porrò inter ea quæ fiduciam præstant & materiam spei,vnum illud maximum est de quo nunc cœpimus loqui. Qui de deo est verba dei audit. Nonullos enim sic interdum audientes inuenies,ac si nihil omnino ad eos pertineant quæ dicuntur,non intrare cor suum,non discutere mores suos,non cogitare ne fortè quod audiũt dictum sit propter eos. Magis autem si fortè sermo dei vinus & efficax (qui suo, & non eius qui loquitur,arbitrio fertur quocunque voluerit) si inquam manifeste aduersus vitia illa processerit quibus sese illi sentiunt obligatos,dissimulant & auertunt oculos cordis,aut qualibet adinuentione palliant vitia,& seducunt miseri semetipsos. In his ergo salutis signa non video,magis autem vereor,ne fortè propterea non audiant verbum dei, quia non sunt ipsi ex deo. In vobis fratres (gratia deo) verè inuenio aures audiendi: nimirum cum in emendatione vestra sine mora appareat fructus verbi,sed etiam inter loquendum fateor nonnunquam sentire mihi videor feruorem studij vestri. Etenim quanto abundantius fugitis,tanto amplius replet vbera mea dignatio spiritus sancti, & tanto copiosius datur quod propinem vobis,quanto citius quod propinatur hausistis. Propterea sæpius loquor vobis, etiam præter consuetudinem ordinis nostri. scio enim quis dixerit. Si quid supererogaueris,cum rediero reddam tibi. Initium septuagesimę fratres hodie celebratur, cuius nomen in vniuersa ecclesia celebre satis habetur. Iam verò dico vobis charissimi, quia plurimum in hoc nomine compatior mihiipsi. Commouetur enim intra me spiritus meus spirans nimirum ad patriam illam in qua nec numerus est,nec mensura,nec pondus. Quandiu enim in pondere & mensura & numero vniuersa corporis & animæ bona recipio? Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus? ego autem hic fame pereo. Nam de corporali cibo ad Adam dictum est,& peruenit vsque ad me. In sudore vultus tui vescEris pane tuo. Sed & cum laborauero panis datur mihi in pondere,potus in mensura,pulmenta in numero. Et de corporali quidem sic. Quid verò de spirituali? Vtique antequam comedam suspiro,atque vtinam cum suspirauero & fleuero vel fragmentum exiguum merear de cœlesti conuiuio,& tanquam catellus edam de micis quæ cadunt de mensa dominorum meorum. O Hierusalem ciuitas regis magni,qui te ex adipe frumenti satiat,& quam fluminis impetus lætificat,in te nec pondus vtique nec mensura: sed satietas est & affluentia summa. Sed nec habes numerum:quippe cuius participatio eius in idipsum. Ego verò qui totus sum in vicissitudine & numero,quando veniam ad vnam illam quam requiro? Quando satiabor apparente gloria tua domine? Quando inebriabor ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ quando potabis me? Nunc enim tam exigua sunt stillicidia stillantia super terram,vt nec glutire quidem possim saliuam meam. Sic omnino sic verum est fratres:quoniam modo

Ioan.18. Roma.11

Ioan.1. 1.Ioan.5.

Ecclẽs.9.

Roma.8.

Lucæ.10.

Gene.3.

A modo omnia dantur in pondere & mensura & numero: sed veniet dies quando omnia sunt cessatura. Nam de numero quidem legimus. Quoniam sapientiæ illius non est numerus. Et alio in loco apud eundem prophetam. Delectationes in dextera tua vsque in finem. Audi etiam apud Apostolum pondus sine pondere. Supramodum,inquit,in sublimitate æternum pondus gloriæ. Audi pondus æternum: sed attende quia præmiserit supramodum. Sic & Christum audio mensuram sine mensura promittentem. Mensuram, inquit, confertam & coagitatam, & supereffluentem. Sed quando venient ista? Profecto in fine præsentis septuagesimæ:quod est tempus captiuitatis nostræ. Sic enim legimus quod captiuati à Babyloniis filij Israel terminum acceperunt annorum septuaginta quibus transactis redierunt in sua,cum instauratum est templum & ciuitas reædificata. At verò captiuitas nostra fratres quando finietur,quæ tot annis ab initio vtique mundi protenditur? Quando liberabimur à seruitute ista? Quãdo restaurabitur Hierusalem ciuitas sancta? Vtique completa hac septuagesima,quæ ex denario & septenario constat, propter decem mandata, quæ accepimus, & septem impedimenta quibus à mandatorum obedientia retardamur. Primum enim impedimentum nostrum & occupatio grauis, est ipsa necessitas huius miseri corporis. Quod dummodo somnum,modo cibum, B modo vestem,cæteraque similia quærit,haud dubium quin frequenter impediat nos ab exercitio spirituali. Secundo loco impediunt nos vitia cordis,vt est leuitas,suspitio impatientię aut inuidiæ motus, laudis appetitus, & similia quæ quotidie experimur in nobis. Tertium & quartum impedimentum accipe prosperitatem huius seculi & aduersitatem. Sicut enim corpus quod corrumpitur aggrauat animam, sic deprimit etiam terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Vtrinque ergo caue à laqueo tentationis, & quære arma iustitiæ à dextris & à sinistris. Quintum impedimentum grauissimum & periculosissimum ignorantia nostra est. In multis enim omnino incertum habemus quid agere debeamus: ita vt quid oremus sicut oportet nesciamus. Sextum impedimentum est aduersarius noster,qui tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Atque vtinam in istis sex tribulationibus liberaremur,vt vel in septima non tangeret nos malum,nec apprehenderet nos periculum in falsis fratribus. Vtinam soli impugnarent nos maligni spiritus cum suggestionibus suis,& nihil nocerent homines perniciosis exemplis,persuasionibus importunis,sermonibus adulationis vel detractionis,atque aliis mille modis. Videtis certe quam necessarium sit vt aduersus hæc septem pericula quibus impedimur,septiformis spiritus sancti auxilio subleuemur. Pro his enim septem,quibus ab obseruantia decalogi retardamur,in luctu pœnitentiæ septuagesima præsens agitur. Vnde & reticetur interim alleluia solenne, & humanæ transgressionis historia miserabilis ab exordio recenseture. C

Psal.146. Psal.15.

Lucæ.6.

De eo quod scriptum est. Immisit dominus soporem in Adam. Sermo secundus, Vnde supra.

Immisit dominus soporem in Adam. Immisit & in seipsum factus nimirum secundus Adam: sed est distantia fortè non parua. Ille enim soporatus videtur præ excessu contemplationis, Christus miserationis affectu: vt in illum soporem immiserit veritas, in hunc charitas,cum vtraque sit dominus. Ait enim Ioannes euangelista. Deus charitas est. Et ipse dominus. Ego sum via veritas & vita. Sanè soporem Christi solius charitatis fuisse nemo dubitat,vel nomine tenus christian⁹. Siquidem accubuit vt leo, non victus planè sed victor,potestate propria ponens animã, somnum mortis excipiens propria voluntate. Cæterum qualis & ille sopor dicendus sit fuisse vel credendus quem dominus immisit in Adam,in quo sine sensu omnino doloris in mulieremædificandam costa sublata est de latere dormiẽtis? Mihi quidem non nisi incommutabilis veritatis intuitu, & abyssо diuinæ sapientię corporeis excedens sensibus obdormiisse videtur,quod ex eius verbis vel maxime coniici potest. Rediens nimirum indicat quo abiisset, dum tanquam ebrius de cella vinaria veniens & eructuans illud magnum sacramentum quod tanto post in Christo & in ecclesia apostolus commendauit. Hoc nunc,inquit, os ex ossibus meis. Et propter hoc inquit: Relinquet homo patrem & matrem,& adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna. An tibi penitus obdormiisse videtur,qui in hanc vocem excitatus erupit,& non magis dicere potuisse. Ego dormio & cor meum vigilat? Verum id quidem sine præiudicio dixerim, si cui forte aliter visum fuerit,maxime si quid aliud in sanctorum paginis inueniturs. Neque enim communem arbitror fuisse soporem aut nostri similem somnis,quos nec contemplationis excessus,nec miserationis affectus,sed infirmitatis defectus immittit, quos nec veritas nec charitas sed necessitas parit. Graue siquidem iugum super filios Adam. Non autem in principio super Adami sed nunc iam super filios eius. Quid non graue miseris, quibus & viuere labor est? Quibus &(quod pauci videntur aduertere,sentire penitus nemo)ipse quoque sensualitatis vsus inuenitur oneri,adeo vt nequeat sustineri nisi alterna requie foueamur? Quid non labor & dolor & afflictio spiritus ex omnibus quæ sub Sole sunt,quando & illud ei grauissimum est quo potissimum delectatur, vegetatio scilicet & sensificatio carnis? Nimirum quàm sit ei dulce consortium, triste diuortium manifestat,dum vix tandem auelli potest,dum corruptio ipsa corporis penitus intolerabilis est vegetanti. Sanè non simpliciter corpus, sed corpus quod corrumpitur aggrauat animam, vt immunem ab hoc grauamine primi parentis animam noueris extitisse,donec adhuc corpus gereret incorruptum. Nimirum in libertate posuit eum deus, vt inter summa & infima versans & in illa excederet sine difficultate, & ad hæc sine illecebra aut necessitate descenderet. Illa penetrans naturali viuacitate & puritate mentis,hæc auctoritate diiudicans præsidentis. Denique adducta sunt animalia ad Adam,vt videret quid vocaret ea:non ipse aliqua curiositate ductus est vt videret ea. Non sic in nobis libera ratio,sed vndique ei lustandum est. Sic enim & ab infimis visco quodam captiua tenetur,& à summis indigna repellitur:vt nec ab his sine dolore possit auelli,nec ad illa sine magno gemitu vel raro queat admitti. Hinc nempe vim faciunt qui quærunt animam meam vt clamare necesse sit. In fœlix ego homo,quis me liberabit de corpore mortis huius? Inde priusquam comedam suspiro. Quia regnum cœlorum vim patitur,& violenti rapiunt illud. Nihilominus tamen & illic vnitas & hic tenenda diuisio est, sicut & Adam soporatus est in cõtemplatione,& animalia nominum impositione discreuit. Sic nimirum sic & Abraham in sacrificio non quidem volatilia, sed animalia legitur diuisisse. Et Martha erga multa turbatur, cum vnum sit necessariũ. Necessarium planè vnum & maxime necessarium, quoniam hæc pars optima quæ non auferetur. Cessabit diuisio cum venerit plenitudo,& erit totius sanctę ciuitatis Hierusalem participatio in idipsum. Interim spiritus sapientiæ non modo vnicus, sed & multiplex est: interiora quidem in vnitatẽ solidans,sed sub iudicio exteriora distinguens. Vtrunque tibi in primitiua ecclesia commendatur, quando multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna: ne volatilia scinderentur: diuidebatur autem singulis prout cuique opus erat,vt animalia secarentur. Sit igitur etiam in nobis charissimi vnitas animorum,vnita sint corda diligendo vnum,quærendo vnum, adhærendo vni, & idipsum inuicem sentiendo. Sic nimirum exterior ipsa diuisio & euadit periculum & scandalum non incurrit,dum videlicet & si propria cuique tolerãtia, propria quoque nonnunquam in terrenis agendis sententia: sed & diuersa interdum dona gratiarum: nec membra omnia actum eundem videntur habere,vnitas tamen interior & vnanimitas ipsam quoque multiplicitatem colligat,& constringat charitatis glutino & vinculo pacis.

Gene.2.

Ioan.4. Ioan.14.

In capite ieiunij quomodo debemus ungere caput nostrum & faciem nostram lauare. Sermo I.

Hodie dilectissimi sacrum quadragesimæ tempus ingredimur,tempus militiæ christianæ. Non nobis singularis est hæc obseruatio,vna omnium est quicunque in eandem fidei conueniunt vnitatem. Quidni commune sit Christi ieiunium omnibus christianis? Quidni caput suum membra sequantur? Si bona suscepimus ab hoc capite,mala autem quare non sustineamus? An respue- re tristi-

Gene.2. Ephe.5.

Cantic.5.

Sap.9.

Roma.17. Matth.11.

G re triſtia volumus,& communicare iucundis ? Si ita'eſt, indignos nos capitis huius participatione probamus. Omne enim quod patitur ille,pro nobis eſt . Quod ſi in opere ſalutis noſtræ ei collaborare piget, in quo deinceps coadiutores nos exhibebimus illi ? Non eſt magnum ſi ieiunet cum Chriſto, qui ſeſſurus eſt ad menſam patris cum ipſo . Non eſt magnum ſi compatitur membrum capiti,cum quo & glorificandum eſt: Fœlix membrum quod huic adhęſerit per omnia capiti,& ſequetur illud quocunque ierit. Alioquin ſi fortè abſcidi ſeparariq́ue contingat,priuetur ſtatim neceſſe eſt etiam ſpiritu vitæ. Quæcunque enim portio capiti non cohæret, vnde ei iam ſenſus aut vita? Nec ſanè deerit qui expoſitam occupet, vt ne tunc quidem ſit abſque capite. Germinabit rurſum radix amaritudinis , venenatum caput iterum pullulabit . Illud inquam caput,quod in eo contriuerat antè fortis mulier,mater eccleſia. Dico autem quando per eam regeneratus eſt in ſpem vitæ,quem natura filium iræ,mater carnalis ediderat . Videbit ergo iam ſi fuerit qui reuelatos habeat oculos cordis, & ſpiritualiter intueatur horrendum omnino monſtrum , corpus quidem hominis, caput autem dæmonis habens . Non ſolum autem ſed etiam erunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus , cum vipereum illud caput quod prius fuerat amputatum,non abſque ſeptem nequioribus ſe reuertatur. Quis non
H ſolo contremiſcat auditu? Tollens membrum Chriſti:faciam membrum dæmoniorum? Abſciſſus autem à corpore Chriſti, ſathanæ miſer incorporabor? Sit procul à nobis ſemper execranda iſta commutatio fratres mei . Mihi omnino adhærere tibi bonum eſt ô caput glorioſum & benedictum in ſecula,in quod & angeli proſpicere concupiſcunt . Sequar te quocunque ieris. Si tranſieris per ignem non euellar à te,non timebo mala quoniam tu mecum es . Tu dolores meos portas & pro me doles,tu prius tranſis per anguſtum paſſionis foramen, vt latum præbeas ſequentibus membris ingreſſum. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Ipſa enim eſt per quam omne corEſa.41. pus per nexus & iuncturas creſcit. Hoc glutinum bonum,cuius meminit Eſaias. Hęc per quàm bonum eſt & iucundum ha
Pſalm.13. bitare fratres in vnum. Hoc vnguentum quod deſcendit à capite in barbam,à capite deſcendit & in oram veſtimenti,vt ne minima quidem fimbria careat vnctione . In capite ſiquidem plenitudo gratiarum de qua accipimus omnes, in capite vniuerſitas miſerationis,in capite inexhauſtus fons pietatis diuinæ,in capite affluentia tota ſpiritualis vnguenti,ſicut ſcriptũ
Pſalm.44. eſt. Vnxit te deus deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis. Ipſum tamen quod tam copioſe pater vnxerat caput , Maria quoque vngere non veretur. Calumniantur quidem diſcipuli,ſed reſpõdet veritas pro ea,quod bonum opus ſit operata . Denique & nobis hodie quid præcipit in euangelio?
I Tu inquit,cum ieiunaueris,vnge caput tuum . Mira dignatio. Spiritus domini ſuper eum,eo quod vnxit eum, & nihilominus tamen euangelizans pauperibus ait. Vnge caput tuum.
Matth.6. Complacet ſibi pater in filio,& dum vox ſonat in æthere, deſcendit ſpiritus in columba. Putatis fratres quia Chriſti baptiſmo chriſma defuerit? Manet domini ſpiritus ſuper ipſum
Matth.3. & vnctum ab eo quis dubitet? Hic eſt filius meus dilectus , in quo mihi bene complacui'. Hæc planè ſpiritualis' vnguenti fragrãtia eſt. Vnxit pater filium præ participibus ſuis,in quo præ cæteris ſingulariter complacet ſibi. Pater enim diligit filium affectu vtique diuino & inexperto omni creaturæ . Vnxit inquam præ participibus ſuis,accumulans ſuper eum vniuerſa chariſmata benignitatis,manſuetudinis,& ſuauitatis,abundantius eum replens viſceribus miſericordiæ & miſerationis . Vnctum denique miſit ad nos , quem nobis exhibuit plenum gratiæ & miſerationis . Sic vnctum à patre eſt caput
Matth.6. noſtrum, & nihilominus vngi poſtulat & à nobis . Cum ieiunaueris, inquit, vnge caput tuum . Ita ne aquam petit à riuulo
Eccles.1. fons indeficiens? Petit ſine dubio,aut certè repetit magis. Ad fontem enim vnde exeunt flumina reuertuntur,vt iterum fluant. Non verò vt minus habens quod dederat Chriſtus repetit,ſed ne tibi pereat quicquid ad eum referre volueris. Siquidem etiam fluminis aqua ſiſtare cœperit & ipſa putreſcet , & inundatione facta ſuperueniens repelletur. Sic planè, ſic gratiarum ceſſat decurſus vbi recurſus non fuerit,nec modo nihil augetur ingrato:ſed & quod acceperat vertitur ei in perniciem. Fidelis autem in modico,cenſetur dignus munere am K
pliori. Vnge igitur caput tuum,refundens in eum qui ſupra te eſt,quicquid in te eſt deuotionis,quicquid delectatiõis,quicquid affectionis . Vnge igitur caput tuum vt ſi qua in te eſt gratia referatur ad ipſum,nec tuam quæras gloriam,ſed ipſius. Vngit enim Chriſtum qui bonus eius odor eſt in omni loco. Memento ſanè aduerſus hypocritas hunc proceſſiſſe ſer- *Vbi ſupra.*
mõnem. Nolite,inquit,fieri ſicut hypocritæ triſtes . Non omnimodam nobis triſtitiam interdicit,ſed quæ in facie eſt co- *Eccles.7.*
ram hominibus. Alioquin cor ſapientis vbi triſtitia, & Paulũ *2.Cor.6.*
quoque diſcipulos contriſtaſſe non piget pro eo quod contriſtati ſunt ad ſalutem. Non eſt talis triſtitia hypocritarum, non in corde,ſed in facie eſt. Exterminant enim facies ſuas.

Nota proinde quod non dixerit nolite eſſe ſicut hypocritæ triſtes,ſed nolite fieri,hoc eſt fingi. Sic quippe vulgo dicitur. Triſtem ſe facit aut magnificat ſe,& qui beatificat te,in errorem te adducit & ſimilia quæ ſimulationis ſunt,non veritatis. Tu autem cum ieiunaueris vnge caput tuum,& faciem tuam laua. Exterminant illi faciem,tu autem lauare iuberis. Eſt autem facies,quæ in facie eſt converſatio. Hanc fidelis Chriſti ſeruus lauat,ne quod offendiculum præbeat intuenti , hypocrita magis exterminat,dum ſingularia magis & inuſitata L
ſectatur. Sed nec caput vngit cuius affectio elongatur à Chriſto,& vanis fauoribus delectatur. Vngit potius ſemetipſum, vt proprię fragrantiam opinionis reſpergat . Aut certè quia manifeſtum eſt non eſſe caput hypocritæ Chriſtum: nec ſuum tamen qualecunque caput vngere poteſt cuius mens non proprię teſtimonio conſcientiæ , ſed adulationibus demulcetur.
Matth.25. Date nobis (aiunt fatuæ virgines) de oleo veſtro . Cur hoc? Quia in vaſis ſuis oleum non habent. Sed non eſt prudentium huiuſcemodi oleum dare. Quod enim ſibi fieri nolunt, quando ipſi facient aliis? Audi verò prophetam,cui incerta & occulta ſapientiæ ſuæ reuelauerat deus. Oleum,inquit,peccato- *Pſalm.140*
ris non impinguet caput meum. Emunt oleum iſtud hypocri- *Matth.6.*
tæ,ſicut ait dominus. Amen dico vobis,receperunt mercedem ſuam. Exterminant enim facies ſuas , vt appareant ieiunantes. Vides quàm breui ſermone hypocritas & ſingularitatis notat & arguit vanitatis. Vide etiã quàm paucis & corã deo ſuadeat bona,& coram hominibus prouidere. Vnge caput tuum & faciem tuam laua,hoc eſt ſic te irreprehenſibilem foris exhibe,vt diuinam tibi conciliare ſtudeas gratiam, & ante oculos humanos non propriam quæras gloriam ſed auctoris. Poteſt tamen & alio modo tota facies conſcientia pura, & vnctũ caput intelligi mens deuota. Quòd ſi id probas,aduerſus duplex vitium quod maxime ſolent appetere ieiunantes , hæc duo verba ablutionis & vnctionis dicta videntur. Alius enim M
ieiunat ſtudio vanitatis,& huic dicitur faciem tuam laua . Alius ieiunat cum impatientia & rancore,& huic opus eſt vt caput vngat. Eſt autem caput iſtud mens interior,quæ tunc vngitur in ieiunio,cum ſpiritualiter delectatur in eo. An verò tibi nouum videtur,vt dicamus caput vngi ieiunio? Ego plus di- *Pſalm.32.*
co,etiam impinguatur. Nunquam ne legiſti quod ſcriptũ eſt, vt alat eos in fame? Eſt ergo ieiunium corporis,capitis vnctio & carnis inedia refectio cordis . Quidni dixerim vnctionem, quæ & medetur vulneribus,& exaſperatas conſcientias lenit? Emat igitur hypocrita ieiunio ſuo oleum peccatoris,ego meum interim non vendo ieiunium,& ipſum mihi oleum eſt quo vngar. Vnge,inquit,caput tuum , ne quid fortè murmuris aut impatientiæ ſubeat . Non ſolum autem ſed & gloriare in tribulatione , ſicut ait apoſtolus. Gloriare,inquam, ſed abſque omni ſtudio vanitatis: vt ſit etiam facies munda ab oleo peccatoris.

Item in capite ieiunij quomodo debemus conuer ti ad dominum. Sermo II.

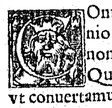
Onuertimini ad me in toto corde veſtro in ieiu- *Ioel.2.*
nio & fletu & planctu: & ſcindite corda veſtra & non veſtimenta veſtra, ait dominus omnipotens. Quid ſibi vult dilectiſſimi quod præcipit dominus vt conuertamur ad eum? Vbique enim eſt & replet omnia , & nihilominus complectitur vniuerſa. Quo me vertam vt conuertar ad te domine deus meus ? Si aſcendero in cœlum tu il- *Pſal.138.*
lic es, ſi deſcendero in infernum ades . Quid iubes quo conuertar

A uertar ad te? ſupra,an infra,ad dexteram,an ad ſiniſtram? Conſilium iſtud eſt fratres mei , ſecretum eſt quod ſolis credatur amicis. Myſterium regni dei eſt, apoſtolis reuelatur in aure, nam turbis nihil dicitur abſque parabola. Niſi conuerſi fueri-
Matth.18. tis,inquit,& efficiamini ſicut paruulus iſte , non intrabitis in regnum cœlorum. Agnoſce planè,quo velit vt conuertamur. Ad paruulum conuerti neceſſe eſt,vt diſcamus ab eo quia mitis eſt & humilis corde . Ad hoc ſiquidem paruulus datus eſt
Eſaiæ.12. nobis. Sanè idem & magnus eſt,ſed in ciuitate domini,cui & dicitur. Exulta & lauda habitatio Sion,quia magnus in medio tui ſanctus Iſrael . Quid tu inflaris ô homo ? Quid extolleris ſine cauſa? Quid alta ſapis & oculi tui omne ſublime vident, quod tibi non cedet in bonum ? Sublimis quidem dominus, ſed non ita proponitur tibi. Laudabilis magnitudo illius,non etiam imitabilis. Eleuata eſt magnificentia illius & non poteris ad eam. Nec ſi te ruperis apprehendes . Accedet, inquit,
Pſalm. 62. homo ad cor altum,& exaltabitur deus. Excelſus ſiquidem dominus & humilia reſpicit,& alta à longe cognoſcit. Humiliare,& apprehendiſti . Hæc planè lex pietatis & propter hanc legem ſuſtinui te domine. Si fortè ſublimitatis eſſet via poſita & illic iter quo oſtenderetur ſalutare dei quanta facerent homines vt exaltarentur? Quàm crudeliter inuicem ſternerent,inuicem conculcarent,quam impudenter reperent manibuſque & pedibus conarentur in altum , vt imponerent ſe-
B ſe homines ſuper capita aliena? Et certè qui contendit ſupergredi proximos multas inueniet difficultates , multos habebit æmulos,multos patietur contradictores,aſcendẽtes equidem ex aduerſo. Nihil verò facilius eſt volenti , quàm humiliare ſemetipſum . Hoc verbum eſt dilectiſſimi quod omnino nos reddit inexcuſabiles : vt ne tenue quidem nobis velamen prætendere liceat. Sed iam ad hunc paruulum ad manſuetudinis & humilitatis magiſtrum,quonam modo conuerti neceſſe ſit videamus. Conuertimini,inquit,ad me in toto corde veſtro. Fratres ſi dixiſſet conuertimini,nihil addens: eſſet vobis
Ioel.2. forſitan libere reſpondere, Factum eſt: iam aliud propone mãdatum. Nũc autem ſpiritualis (vt audio) conuerſionis nos admonet , quæ non vna die perficitur , vtinam vel in omni vita, qua degimus in hoc corpore , valeat conſummari . Corporis namque converſio ſi ſola fuerit, nulla erit . Forma ſiquidem converſionis eſt iſta non veritas, vacuam virtute gerens ſpeciem pietatis . Miſer homo qui totus pergens in ea quæ foris
Pſalm.21. ſunt & ignarus interiorum ſuorum,putans aliquid ſe eſſe cum nihil ſit,ipſe ſe ſeducit. Sicut aqua effuſus ſum , ait Pſalmiſta in perſona hominis huiuſcemodi,& diſperſa ſunt omnia oſſa
Oſee.8. mea. Et alius quidem propheta. Comederunt,inquit,alieni robur eius & ignorauit. Exteriorem quippe ſuperficiem intuens ſalua ſibi omnia ſuſpicatur , non ſentiens vermem occultum, qui interiora corrodit . Manet tonſura, veſtis necdũ mutata
C eſt,ieiuniorum regula cuſtoditur,ſtatutis pſallitur horis, ſed
Matth.15. cor longè eſt à me,dicit dominus. Attende ſolerter quid diligas,quid metuas,vnde gaudeas aut contriſteris,& ſub habitu religionis animum ſecularem , ſub pannis converſionis inueniet cor peruerſum. Totum enim cor in his quatuor affectionibus eſt,& de his accipiendum puto quod dicitur vt in toto corde tuo conuertaris ad dominum. Conuertatur proinde amor tuus vt nihil omnino diligas niſi ipſum , aut certè propter ipſum. Conuertatur etiam ad ipſum timor tuus,quia peruerſus eſt timor omnis quo metuis aliquid præter eum , aut non propter eum. Sic & gaudium tuum & triſtitia æque conuertatur ad ipſum. Hoc autem ita fiet ſi non niſi ſecundum eũ doleas aut læteris. Quid enim peruerſum magis quam lætari cum maleferis,& in rebus peſſimis exultare? Sed & ea quoque quę ſecundum carnem eſt triſtitia,mortem operatur.

Si pro tuo ſiue pro proximi peccato doles bene facis , & hæc triſtitia eſt ad ſalutem. Si gaudeas ad munera gratiæ, hoc gaudium ſanctum eſt & ſecurum gaudium in ſpiritu ſancto. Debes & in dilectione Chriſti fraternis congaudere proſperitatibus & aduerſitatibus condolere , ſicut ſcriptum eſt.
Roma.6. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Verum ne ipſa corporalis quidem eſt peruipendenda converſio,quia ſpiritualis huius adminiculum noſcitur eſſe non paruum . Inde eſt quod in loco hoc dominus cum dixiſſet in toto corde,adiunxit protinus,in ieiunio quod vtique corporis eſt. Volo tamen admonitos eſſe fratres meos obſeruandum *illud* non ab D
eſcis tãtum, ſed ab omnibus illecebris carnis & vniuerſa corporis voluptate. Imo verò ieiunandum longe amplius à vitiis quàm à cibis . Sed eſt panis à quo vos ieiunare nolo,ne fortè deficiatis in via: & ſi neſcitis, panem dico lachrymarum . Sequitur enim. In ieiunio & fletu & planctu . Exigit enim planctum à nobis pœnitẽtia præteritæ converſationis , exigit fletum deſiderium futuræ beatitudinis. Factę ſunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte , ait propheta , cum dicitur mihi quotidie,vbi eſt deus tuus? Parum ei placet huius vitæ nouitas,qui necdum veterã plangit,necdum plangit admiſſa peccata,necdum plangit tempus amiſſum . Si non plangis , planè non ſentis animæ vulnera,conſcientiæ læſionem . Sed nec futura ſatis gaudia concupiſcis,ſi non quotidie ſatis poſtulas ea cum lachrymis . Minus tibi nota ſunt ſi non renuit conſolari anima tua,donec veniant. Addit deinde propheta. Et ſcindite corda veſtra & non veſtimenta veſtra . Quibus verbis mani- *Ioel.2.*
feſte prior ille populus Iudæorum & duritiæ cordis & vanæ ſuperſtitionis arguitur. Crebra ſiquidem apud eos ſciſſio veſtium,ſed non cordium eſſe ſolebat. Quando enim ſcinderentur corda lapidea,quæ non poterant nec circuncidi? Scindite, inquit,corda veſtra,& non veſtimenta veſtra . Quis in vobis eſt cuius voluntas circa vnum aliquid ſolet obſtinatior inueniri? Scindat cor ſuum gladio ſpiritus quod eſt verbum dei: ſcindat illud, & in multas minutias feſtinet diſpartiri . Alioquin non eſt conuerti ad dominum in toto corde , niſi ſciſſo E
corde. Donec enim illam vnam accipias in Hieruſalem, cuius eſt participatio in idipſum, multa interim tibi præcipiuntur: *Sap.7.*
& ſi in vno offenderis,factus es omnium reus. Spiritus domini multiplex,ait ſapiens,nec potes ſequi multiplicem ſine multiplici ſciſſione. Audi denique hominem quem ſecũdum cor *Pſal.56.*
ſuum inuenerat deus. Paratum, inquit, cor meum deus, paratum cor meum. Paratum ad aduerſa,paratum ad proſpera,paratum ad humilia,paratum ad ſublimia , paratum ad vniuerſa quæcunque præceperis. Vis paſtorem ouium facere, vis conſtituere regem populorum? paratum cor meum deus,paratum cor meum. Quis vt Dauid fidelis ingrediens & egrediens, & pergens ad imperium regis? Et dicebat de peccatoribus. *Pſalm.118.*
Coagulatum eſt ſicut lac cor eorum , ego verò legem tuam meditatus ſum. Inde enim cordis duritia , inde mentis obſtinatio,quia meditatur quis non legem domini , ſed propriam voluntatem. Scindamus itaque corda noſtra dilectiſſimi,quatenus integra proinde veſtimenta ſeruemus. Veſtes enim noſtræ virtutes ſunt. Bona veſtis charitas,bona veſtis obedientia eſt. Beatus qui cuſtodit veſtimenta hæc , vt non ambulet *Pſalm.31.*
nudus. Denique beati quorum tecta ſunt peccata,etenim charitas operit multitudinem peccatorum . Scindamus corda ſi- *Iaco.5.*
cut prædictum eſt,vt hæc veſtimenta integra ſeruemus quem- F
admodum integra ſeruata eſt tunica ſaluatoris . Nec modo integram ſeruat veſtem ſciſſio cordis,ſed & talarem eam facit & polymitam,qualem à ſancto patriarcha Iacob accepit filius qui præ cæteris amabatur. Hinc nempe virtutum perſeuerantia,hinc converſationis pulchræ diſcolor vnitas. Hinc illa eſt gloriæ regis filiæ in fimbriis aureis , circumamictæ varietatib⁹. Poteſt tamẽ & aliter hæc ſciſſio cordis intelligi, vt ſiquidem prauum fuerit,ſcindatur ad confeſſionem: ſi durum, ad compaſſionem. Quidni ſcindatur cor,vt viſceribus effluat pietatis? Quidni ſcindatur vlcus,vt ſanies effluat? Vtilis prorſus vtraque ſciſſio,vt nec clauſum lateat peccati virus in corde , nec indigenti proximo claudamus viſcera miſericordiæ: vt & ipſi conſequamur miſericordiam à domino noſtro Ieſu Chriſto,qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula,Amẽ.

Item de ieiunio quadrageſimæ. Sermo III. Vnde ſupra.

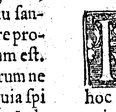
Ogo vos dilectiſſimi tota deuotione ſuſcipite qua-
drageſimale ieiunium , quod non ſola abſtinentia commendat, ſed multomagis ſacramentum . Nam ſi deuote vſque modo ieiunauimus , vtique ſancto hoc tempore ieiunandum nobis eſt multo deuotius . Si quid enim additur ad ſolitum abſtinentiæ modum,nunquid non valde indignum eſt vt nobis oneroſum ſit quod eccleſia portat vniuerſa nobiſcum ? Hactenus vſque ad nonam ieiunauimus ſolũ,

G mus soli,nunc vsque ad vesperam ieiunabunt nobiscum pariter vniuersi reges & principes, clerus & populus, nobiles & ignobiles,simul in vnum diues & pauper. Hæc idcirco dixerim fratres,ne quis fortè turbetur à pusillanimitate spiritus, & ieiunium præsens quis minori deuotione suscipiat, dum se fortassis meminerit prioris quoque ieiunij pondus satis difficile tolerasse.Hoc enim quantum potest laborat aduersarius noster,vt holocaustum nostrum deuotionis pinguedine vacuetur,vt & minus acceptum sit deo,& conscientia nostra in spirituali gaudio minus exhilaretur:sicque de pusillanimitate tolerantiæ etiam conscientiæ pusillanimitas generetur. Cuius astutias non ignorantes,tota obsecro aduersus eum solicitudine vigilemus, & quia hilarem datorem diligit deus, & ipsa quoq; conscientia nostra ampliori exinde fiducia subleuatur:vt deuotiora sint nostra ieiunia,solicite nobis totius ecclesiæ proponamus exempla.Sed quid de his loquor quos habemus in hac ieiunij obseruatione cõsortes,quasi non multo excellentiores habeamus in ea duces imo & consecratores?Quanta deuotione suscipiendum est nobis quod à sancto Moyse tanquam hæreditario iure traditur,cui speciali præ cęteris prophetis prærogatiua facie ad faciem dominus loquebatur? Quanto feruore amplectendum est, quod Helias ille commendat,igneo curru raptus in cœlum? Ecce enim quàm multa milia à diebus illis generalis conditio mortis inuasit. Helias tamen vsque adhuc conseruante domino manus eius

H euasit.Iam verò si commendant ieiunium præsens Moyses & Helias,quanuis magni tamen conserui nostri,quantum commendat illud Iesus dominus noster,qui & ipse diebus totidem ieiunauit?Qualis ille est,non dicam monachus sed christianus,qui minus deuote ieiunium suscipit quod ei tradit ipse Christus? Denique tanto deuotiùs imitandum nobis est dilectissimi Christi ieiunantis exemplum, quanto certius est propter nos eum ieiunasse, non propter seipsum. Ieiunemus ergo charissimi & deuote ieiunemus sancto hoc quadragesimę tempore:ita sanè vt nouerimus quadragesimam nostram non solos quadraginta dies habere. Continuanda enim nobis est quadragesima cunctis diebus miseræ huius vitæ, dum per auxilium gratiæ (quæ in quatuor euangeliis commendatur) necesse est nos decalogum legis implere. Errant planè qui paucissimos dies istos ad pœnitentiam sufficere credunt,cum certum sit totum vitæ huius tempus non nisi ad pœ-

Esa.55. nitentiam institutum. Quærite dominum, ait propheta,non solum quadraginta diebus, sed dum inueniri potest:inuocate eum dum prope est.Neque enim tunc erit inuocandi tempus, quando nemini proximus erit deus,sed aliis quidem presens, aliis verò nimis valde remotus.Interim sanè ex eo quod pro-

I ximus dicitur manifestum est quod nondum habetur, sed tamen haberi & inueniri facile potest.Quis tibi videtur proxi-

Luc.10. mus fuisse illi qui incidit in latrones?Vtique qui fecit cum eo misericordiam.Ergo quia toto hoc tẽpore misericordię proximus est:quærite dominum charissimi dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est.Veruntamen præsenti quadragesima maiore nobis est feruore quærendus,quæ non solũ pars, sed & sacramentum est totius tẽporis huius.Propterea si forte diebus cæteris studia vestra aliquatenus intepuerant,dignũ est vt nunc in feruore spiritus recalescant. Quod si gula so-

(la peccauit,sola quoque,ieiunet,& sufficit.Si verò peccauerũt & membra cætera,cur non ieiunent & ipsa?Ieiunet ergo oculus qui deprędatus est animam, ieiunet auris,ieiunet lingua, ieiunet manus,ieiunet etiam anima ipsa. Ieiunet oculus à curiosis aspectibus & omni petulantia,vt bene humiliatus coerceatur in pœnitẽtia,qui male libervagabatur in culpa.Ieiunet auris nequiter pruriens à fabulis & rumoribus,& quæcunque ociosa sunt & ad salutem minime pertinentia.Ieiunet lingua à detractione & murmuratione,ab inutilibus vanis atque scurrilibus verbis:interdum quoque ob grauitatem silentij & ab ipsis quæ videri poterant necessaria. Ieiunet manus ab.ociosis signis & ab operibus omnibus quæcunque non sunt imperata.Sed & multomagis anima ipsa ieiunet à vitiis & propria volũtate sua.Etenim sine ieiunio hoc cætera à domino reprobantur sicut scriptum est:quia in diebus ieiuniorum vestrorũ

Esa.58. voluntates vestræ inueniuntur.

Item de oratione & ieiunio. Sermo IIII. K
Vnde supra.

VIa ieiunij quadragesimalis tempus aduenit, quod tota deuotione suscipere moneo charitatem vestram:dignum reor aliquatenus exponere quo fructu & quemadmodum oporteat ieiunare. Primum quidem fratres pro eo quod ab ipsis quoque licitis abstinemus,ea nobis quæ prius commisimus illicita condonantur.

Quid verò est condonari commissa,nisi ieiunio breui ieiu-

Lucæ.16. nia redimi sempiterna? Gehennam enim meruimus, vbi nullus vnquam cibus est,consolatio nulla, terminus nullus: vbi guttam aquæ diues postulat & accipere non meretur. Bonum ergo & salutare ieiunium,quo redimuntur æterna supplicia, dum remittuntur hoc modo peccata.Non solum autem abolitio est peccatorum,sed extirpatio vitiorum.non solum obtinet veniam,sed & promeretur gratiam:non solum delet peccata præterita quæ commisimus,sed & repellit futura quę cõmittere poteramus.Dicam vnum adhuc quod facile capiatis, sæpius, nisi fallor, experti. Ieiunium orationi deuotionem & fiduciam donat:Et vide quemadmodum sibiinuicem ieiunium & oratio socientur (sicut scriptũ est,Frater adiuuãs fratrem

Eccli.35. ambo consolabuntur.) Oratio virtutẽ impetrat ieiunandi,& ieiunium gratiam promeretur orãdi.Ieiunium orationem roborat, oratio sanctificat ieiunium & domino repræsentat.

L Quid enim ieiunium nobis proderit, si relinquatur in terra? quod absit. Subleuetur ergo ieiunium penna quadam orationis.Verum huic ne fortè minus sufficiat, alteram quoque

Eccli.35. necesse est sociari.Oratio iusti,ait scriptura,penetrat cœlos.

Sint ergo ieiunio nostro,vt facile cœlos penetret alæ duæ: orationis scilicet atque iustitię:Iustitia verò quæ est,nisi quæ cuique reddit quod suum est? Noli ergo quasi solum attendere deum.debitor enim es etiam prælatis,etiam fratribus tuis:nec vult deus vt paruipendas, quos ipse minimè paruipendit. Neque enim sine causa,ait apostolus. Prouidentes bona

2.Cor.8 non tantum coram deo,sed etiam coram hominibus. Dicebas fortasse,sufficit mihi si tantum deus approbat quod ago,quæ mihi de humano cura iudicio?Sed certus sis quod ei minimè placeat quicquid cum scandalo filiorum eius,& contra ipsius feceris voluntatem,cui obedire te tanquam eius vicario oportebat. Sanctificate,inquit,ieiunium: vocate cœtum. Quid est

Ioel.2. enim cœtum vocare? Vnitatem seruare,diligere pacem, fraternitatem amare.Superbus ille Pharisæus ieiunium habuit, ieiunium sanctificauit,qui nimirum & ieiunauit bis in sabbato,& gratias egit deo. Sed non vocauit cœtum dicens. Non

Lucæ.18 sum sicut cæteri hominum: ideoque ala vna nitens, ieiunium eius non peruenit in cœlum. Vos ergo charissimi lauate manus vestras in sanguine peccatoris, & omnino soliciti estote vt alas duas habeat ieiunium vestrum, sanctimoniam, scilicet & pacem,sine qua nemo videbit deum. Sanctificate ieiunium

M vt pura intentio, & deuota oratio diuinè illud offerat maie-

Psalm.149 stati:vocate cœtum, vt congruat vnitati. Laudate dominum in tympano & choro, vt concors sit mortificatio carnis.

Porrò quia & de ieiunio & de iustitia aliqua diximus, dignum est vt de oratione quoque pauca loquamur. Hæc enim quantò efficacior est si fiat vt debet,tantò callidius impediri ab aduersario solet. Interdum enim grauiter impeditur oratio à pusillanimitate spiritus & timore immoderato. Hoc autem tunc solet fieri,cum sic cogitat homo propriam indignitatem, vt non conuertat oculos ad diuinam benignitatem. Abyssus enim abyssum inuocat abyssus luminosa, abys-

Psal.41. sum tenebrosam, abyssum misericordiæ, abyssum miseriæ. Profundum namque est cor hominis,& imperscrutabile. Sed si magna est iniquitas mea,multò maior est domine pietas tua.Ideoque cum ad meipsum turbata fuerit anima mea, memor sum multitudinis misericordiæ tuæ, & respiro in ea: & cum introiero in potentias meas,nolo memorari iustitiæ,tuæ solius.Veruntamen sicut periculum est si fuerit oratio nimis timida,sic in contraria parte non minus imo & maius periculum est, si forte fuerit temeraria. De his qui sic orant audi quid loquatur ad prophetam dominus. Clama,inquit,ne cessĕs, quasi tuba exalta vocem tuam &c. Quasi tuba, inquit,

Esa.58. quia in spiritu vehementi increpandi sunt temerarij.Me etenim

A nim quærunt,qui seipsos nondum inuenerunt. Nec hoc dico vt peccatoribus auferam orandi fiduciam, sed volo eos orare tanquam gentem quæ peccatum fecerit non iustitiam. Orent

Lucæ.18. pro indulgentia peccatorum suorum in animo contrito & spiritu humilitatis,quemadmodũ publicanus ille: Deus,inquit, propitius esto mihi peccatori.Temeritatem enim dico,quando is in cuius conscientia peccatum adhuc, aut vitium aliquod regnat,ambulat im magnis & mirabilibus super se: minus solicitus pro periculo animæ suæ. Tertium periculum est,si sit oratio tepida,& non ex viua affectione procedens. Timida quidem oratio cœlum non penetrat, quia restringit animum timor immoderatus,vt oratio non dicam non ascendere,sed nec procedere queat.Tepida verò in ascensu languescit,& deficit, eo quod non habeat vigorem. Nam temeraria ascendit sed resilit, resistitur enim ei nec tantum non obtinet gratiam,sed & meretur offensam. Quæ verò fidelis & humilis,& feruens oratio fuerit,cœlum sine dubio penetrabit: vnde certum est quod vacua redire non poterit.

Item de triplici modo orationis. Sermo.V.
Vnde supra.

B HAritas qua pro vobis solicitus sum fratres mei, cogit vt loquar vobis, & vrgente ea multò sæpius loquerer,nisi tam multis occupationibus impedirer.Nec mirum si solicitus sum pro vobis, cum inueniam in meipso materiam multam, & occasionem solicitudinis. Quoties enim propriam miseriam,& multimoda pericula cogito, haud dubium quin ad meipsum conturbetur anima mea. Nec minor mihi solicitudo est pro singulis quibuscunque vestrum, si tamen diligo vos tanquam meipsum. Nouit ipse qui scrutatur corda,quoties in corde meo propriæ solicitudini præponderat solicitudo vestra.Nec mirum si multa mihi solicitudo est, & timor magnus conturbat me super omnibus vobis, quos video in tanta miseria,& in tantis constitutos esse periculis. Ipsi enim (vt manifestum

Periculum est) gestamus laqueum nostrum, vbique proprium circunferimus inimicum, carnem hanc loquor de peccato natam, in peccato nutritam corruptam nimis ipsa origine, sed multò amplius praua consuetudine vitiatam. Hinc est quod tam acriter caro aduersus spiritum concupiscit, quod assiduè murmurat, & impatiens est disciplinæ, quòd illicita suggerit,q; nec rationi obtemperat nec inhibetur vllo timore. Huic accedit, hanc adiuuat, hac vtitur ad impugnandos nos calidissimus serpens cui nullum aliud desiderium est, nullum studium, nullum negotium nisi effundere sanguinem animarum. Hic est qui iugiter machinatur malum, qui desideria carnis

C instigat, qui concupiscentiæ ignem naturalem quodammodo venenatis suggestionibus sufflat, illicitos motus inflammat,peccati-occasiones parat: & mille nocendi artibus corda hominum tentare non cessat. Hic est qui manus nostras proprio cingulo alligat, & (vt dicitur) baculo nostro nos cędit, vt caro quæ data est in adiutorium, in ruinam nobis, &

Remedium in laqueum fiat. Sed quid prodest indicasse pericula si nulla consolatio, nulla adhibeantur remedia?Grande quidem periculum est, & grauis lucta aduersus domesticum hostem, maximè cum nos aduenæ simus, & ille ciuis, ille suam inhabitet regionem, nos exules simus, & peregrini.Magnum quoque discrimen aduersus diabolicæ fraudis astutias, tam crebros, imo continuos habere conflictus quem nec videre quidem possumus, & quem nimis astutum fecerit tam natura subtilis quàm longa exercitatio malitiæ eius. Veruntamen in nobis est si vinci nolumus, & nemo nostrum in hoc certami-

Gene.4. ne deiicitur inuitus: Sub te est ô homo appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Potest inimicus excitare tentationis motum, sed in te est si volueris dare seu negare consensum. In tua facultate est si volueris inimicum tuum facere seruum tuum, vt omnia tibi cooperentur in bonum. Ecce enim inflammat inimicus desiderium cibi vanitatis, aut impatientiæ cogitationes ingerit, aut excitat libidinis motum: tu solummodo ne consenseris,& quoties restiteris toties coronaberis. Veruntamen negare non possumus fratres:molesta sunt

D hæc, & periculosa, sed & in ipso certamine si viriliter resistimus, quædam pia tranquillitas de conscientia bona nascitur. Credo etiam si cogitationes istas quàm cito in nobis aduertimus non patimur remorari, sed in spiritu vehementi animus aduersus illas excitatur: quoniam inimicus confusus abscedet à nobis, non tam libenter ilico reuertetur. Sed qui sumus nos,aut quæ fortitudo nostra vt tam multis tentationibus resistere valeamus? Hoc erat certè quod quærebat deus,hoc erat ad quod nos perducere satagebat: vt videntes defectum nostrum, & quod non est nobis auxilium aliud ad eius misericordiam tota humilitate curramus. Propterea *Orationis* rogo vos fratres, vt semper ad manum habeatis tutissimum *refugium.* orationis refugium, de qua etiam memini me paulò ante in fine sermonis esse locutum. Veruntamen quoties de oratione loquor, verba quædam humanæ cogitationis audire mihi videor in corde vestro, quæ & ab aliis frequenter audiui,& nonnunquam expertus sum in corde meo. Quid enim est quod licet nunquam ab oratione cessemus, vix vnquam experiri videatur aliquis nostrum, quis sit orationis suę fructus? Sicut ad orationem accedimus sic redire videmur,nemo nobis respondet verbum, nemo quicquam donat, sed la-

Ioan.7. borasse videmur in cassum. Sed quid in euangelio dicit dñs? Nolite,ait,iudicare secundum faciem, sed iustum iudiciũ iudicate. Quod est autem iustum iudicium,nisi iudicium fidei E quoniam iustus ex fide viuit. Ergo iudicium fidei sequere, & non experimentum tuum: quoniam fides quidem verax, sed experimentum fallax. Quæ est ergo veritas fidei, nisi

Marc.11. quod promittit ipse filius dei? Quicquid orantes petitis credite quia accipietis, & fiet vobis. Nemo vestrum fratres paruipendat orationem suam. Dico enim vobis, quia ipse ad quem oramus non paruipendit eam. Priusquam egressa sit ab ore nostro ipse scribi iubet eam in libro suo. Et vnum indubitanter è duobus sperare possumus: quoniam aut dabit quod petimus,aut quod nobis nouerit esse vtilius. Nos enim quid oremus sicut oportet, nescimus: sed miseretur il le super ignorantiam nostram & orationem benigne susci-

Psalm.36. piens,quod nobis aut omnino non est vtile, aut non tam cito dari necesse est,minime tribuit: oratio tamen infructuosa non erit. Ita sanè si fecerimus quod monemur in psalmo, id est si delectemur in domino. Ait enim sanctus Dauid. Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Sed quid ô propheta quod tam absolute mones delectari in domino, ac si ad manum nobis sit huiusmodi delectatio? Delectationem cibi, somni,& quietis & cæterorum quæ in terra sunt nouimus: deus autem quam delectationem habet vt in eo delectemur?Fratres mei,seculares hoc dicere possunt, vos non potestis. Quis enim vestrum est, qui non sæpe expertus sit conscientiæ bonæ delectationem,qui non gustauerit sapo-

F rem castitatis,humilitatis,charitatis?Non est hæc delectatio potus neque cibi,aut similis cuiuslibet rei, delectatio tamen est,& maior omnibus illis:diuina enim est & non carnalis delectatio,& cum in his delectamur,plane delectamur in domi-

Lucæ.16. no.Sed causantur multi fortasse quod affectum hunc delectabilem & dulciorem super mel & fauum rarius experiantur: ni mirum quia tentationibus interim exercentur, multoque virilius agunt, si virtutes ipsas non pro delectatione quam experiantur,sed pro virtutibus ipsis & pro solo beneplacito dei tota intentione,& si non tota affectione sectantur. Nec dubium quin optimè cõplaceat qui huiusmodi est prophetæ admonitioni qua dicit:Delectare in domino, quoniam non de affectu loquitur,sed de exercitio. Affectus enim ille beatitudinis est,exercitium verò virtutis. Delectare,inquit, in domino.ad hoc tende,ad hoc conare vt in domino delecteris,& dabit tibi petitiones cordis tui. Sed considera quod petitiones cordis dixerit,quas approbat iudicium rationis. Nec habes vnde causeris,sed vnde magis tanto affectu in gratiarum actione verseris:quandoquidem tanta super te cura est deo tuo,vt quoties ignorans quæris quod tibi inutile est, non te audiat super hoc sed mutet illud vtiliori dono. Sic & pater carnalis paruulo quærenti panem, libenter porrigit, querenti cultellum quem non necessarium putat non consentit, sed magis panem ei quem dederat frangit vel per aliquem mi-

G nistrorum frangi præcipit vt nihil ille habeat periculi, nihil laboris. Porrò petitiones cordis in tribus credo constare, nec videò quid præter illa electus quisque sibi debeat postulare. Duo quidem huius temporis sunt, id est bona corporis & animæ, tertium verò beatitudo æternæ vitæ. Nec mireris quod bona corporis à deo dixerim esse quærenda, quoniam eius sunt corporalia omnia, sicut & spiritualia omnia bona. Ab eo ergo petẽdum & sperãdum nobis est, vnde possimus in eius seruitio sustentari. Veruntamẽ pro necessitatibus ani mæ orandũ nobis est & frequẽtius, & feruẽti⁹, id est pro obtinenda gratia dei animæque virtutibus. Sic & pro vita æterna tota pietate & toto nobis orandum est desiderio, vbi nimirum corporis & animæ plena & perfecta sit beatitudo. In his ergo tribus vt cordis petitiones sint, tria nobis sunt obseruanda. Nam & in prima quidem superfluitas, & in secunda impuritas, & elatio interdum surrepere solet in tertia. Nonnunquam enim temporalia quæri solent ad voluptatem, virtutes ad ostentationem. Sed & vitam æternam fortassis aliqui non in humilitate quærunt, sed tanquam in fiducia suorum meritorum. Nec hoc dico quin accepta gratia fiduciam donet orandi, sed non oportet vt in ea constituat quisquã fiduciam impetrandi, hoc solum conferunt hæc præmissa dona, vt ab ea misericordia quæ tribuit hæc, sperentur etiam ampliora. Sit ergo oratio quæ pro temporalibus est circa solas necessitates restricta, sit oratio quę pro virtutibus est ani
H mæ etiam ab omni impuritate libera & circa solum beneplacitum dei intenta. Sit ea quæ fit pro æterna vita in omni humilitate, præsumens de sola (vt dignũ est) miseratione diuina.

In quadragesima de oratione dominica.
Sermo VI. *Vnde supra.*

Matth.6. Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. Voluntas
Ioan.1. domini fratres quæ prius angelos creauit faciens eosdem, postmodum in eis facta be auit. Sicut enim verbum quod erat in principio, carnem susc ipiens, dicitur (& verè dicitur) factum caro, sic voluntas illa æterna in angelo facta est, cum angelicam omnino in se absorbuit voluntatem. Quidni dicatur facta in angelo, cum angelica facta est? Hæc enim summa illius fœlicitatis est, hic voluptatis cœlestis torrens, quod diuina voluntas ipsa facta est etiam angelorum: vt quemadmodum placet deo vniuersitas administrationis huius, sic & ipsi in cunctis gaudeant, in omnibus delectentur. Hoc igitur oramus vt hęc voluntas sicut in cœlestibus facta est creaturis, fiat etiam in terrenis: vt sicut angelus sic & homo adhærens deo vnus cum eo spiritus sit. Sed heu me, quot obstacula separant, quot prohibent impedimenta? Obiicit sese malitia mediam, obiicit infirmitas, obiicit concu
I piscentia & ignorantia nostra. Inest enim nobis quasi à natura, magis autem ab exterminio naturæ affectio quædam pessima & libido nocendi, vt inextinguibilis inueniatur in miseris animabus nostris malitiæ delectatio. Quid verò longius à voluntate diuina? Planè chaos magnum inter nos & illam firmatum est in hac parte: cum semper eum delectet præstare beneficia, & ingratis nobis econtra suggerat affectio crudelissima & innoxiis velle nocere. Hinc omnis radix amaritudinis germinat, hinc inuidiæ, hinc detractiones, hinc dissensiones pullulant, hinc siluescunt inimicitiæ. At hæc quidem germina virulenta præcidi semper necesse est falsæ iustitiæ, qua videlicet extorquemus à nobis, ne cui faciamus quod nolumus nobis fieri, sed quæ volumus vt faciant nobis homines & nos eis eadem faciamus. Eradicari tamen aut extirpari à cordibus nostris omnino non poterit malitia, donec in mũdo fuerimus, qui totus positus est in maligno. Conteritur quidem serpentis caput, sed experiri est frequenter calcaneo insidiantem. Secũdo loco ipsa quoque corruptibilis huius infirmitate corporis præpedimur, ne voluntas nostra diuinæ valeat cohærere. Nobis quidem quod molestum sentimus non potest non displicere; & frequenter in his voluntas nostra à diuina dissidet voluntate, cui ne penitus aduersetur, for titudo est nobis necessaria, quæ secunda species est virtutis. Nec sola impedit afflictio corporis, impedit & concupiscentia, qua multiplicibus & inexplebilibus distrahimur desideriis. Quando autem poterit anfractuosa & angulis plena voluntas ei vniri, quæ K
rectissima est, & omnimodis indistorta? Heu mihi domine deus quia vndique mihi bella, vndique tela volant, vndique pericula, vndique impedimenta. Quocunque me vertam nullavs quã securitas est, & quæ mulcent & quæ molestant timeo: & esuries & refectio, & somnus & vigiliæ, & labor & requies militant contra me. Diuitias & paupertates ne dederis mihi, *Pro.20.* orat sapiens: nimirum quia vtrobique laqueus, vtrobique periculum. Quod si reprimit temperantia concupiscentiam (hoc quippe vnicum in huiusmodi remedium est) erit quidem vnio iam nonnulla, sed plena non erit. Hinc & apostolus de se fatetur. Ego ipse, ait, mente consentio legi dei, carne autem legi peccati, quæ est in membris meis. Ex parte ergo cohæret, & *Roma.7.* ex parte dissidet, donec veniat quod perfectum est, & quod ex parte est euacuetur. Quarta est ignorantia, quam & ipsam nobis plurimum obesse non ignoratis. Quo enim pacto voluntatem dei præuiam sequar vbi ignoro eam? Cognosco autem tantum ex parte, & necdum sicut cognitus sum. Propterea inquirenda sunt nobis cum omni desiderio incrementa prudentiæ, vt magis ac magis notam faciat nobis deus voluntatem suam, vt sciamus quid acceptum sit ei omni tempore. Sic virtutum consummatio, iustitiæ, fortitudinis, temperantiæ, & prudentiæ vnionem illam tam fœlicem quàm desiderabilem cõsummabit, vt sit nobis cum deo vna volũtas: & quæcunque ei placent, placeant simul & nobis, atque hoc nobis e- L
rit (vt de angelis supradictum est) omnino perfecta iucunditas. Oramus autem vt adueniat regnum domini, quo videlicet nobis plena sit de regni potestate securitas. Quod autem petimus vt sanctificetur nomen eius, omnino iam supra nos in eius notitiam pergere concupiscimus. Vbi nimirum nobis in nobis & fœlix securitas & secura felicitas fuerit, in eum qui super nos est tota iam spiritus vehementia rapiemur. Sanctificetur nomen tuum. Nomen eius gloria eius. Et illa quando non sancta? Fieri tamen dicitur sancta gloria eius, cum in sanctitate glorificatur à nobis sicut & voluntatem eius quæ æterna est, in nobis (vt nostra fiat) fieri postulamus. Hoc ergo primum fieri petimus quod maximum est, vt nobis gloriæ illius innotescat sanctitas illibata. Exinde quod ad nos spectat optamus & regni potestatem propter securitatem, & voluntatis eius in nobis perfectionem propter iucunditatem. Sed quia necdum illa perfectione gaudentes, non sine magno labore diuinæ possumus obtemperare voluntati, opus est cibo ne deficiamus, opus est inquam pane quotidiano. Sepius quoque oberrantes ab ea, & delinquẽtes hoc est derelinquentes eam, necessario pro indulgentia supplicamus dicentes. Dimitte nobis debita nostra &c. At ne fortè in eadẽ recidamus post acceptam veniam peccatorum, orandus à nobis idem ipse est, ne inducat nos in tentationem: sed magis educat nos, & li
M
bẽret à malo.

Item in quadragesima de peregrino, de mortuo, & crucifixo. *Sermo* VII.

Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalib⁹ desideriis. Fœlices qui se præ- *1.Pet.2.*
senti seculo nequam aduenas & peregrinos exhibent immaculatos se custodientes ab eo. Neque enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Abstineamus ergo à carnalibus desideriis quæ militant aduersus animam tanquam aduenæ & peregrini. Peregrinus siquidem via regia incedit, non declinat ad dexteram neque ad sinistram. Si fortè iurgãtes viderit, non attendit. Si nu bentes aut choros ducentes, aut aliud quodlibet facientes: ni hilominus transit, quia peregrinus est, & non pertinet ad eum de talibus. Ad patriam suspirat, ad patriam tendit, vestitum & victum habens non vult aliis onerari. Beatus planè qui suũ sic agnoscit, sic deplorat incolatum, dicẽs domino. Quoniam *Psal.38* aduena ego sum apud te, & peregrin⁹ sicut omnes patres mei. Magnũ hoc quidẽ sed fortè gradus aliquis altior est. Nã peregrinus & si non admiscetur ciuibus, aliquãdo tamẽ delectatur videre quæ fiũt, aut audire ab aliis, aut ipse narrare quæ viderit: & his & hmõi, & si penit⁹ nõ retinet, detinetur tamẽ & retardatur, dum minus memor patriæ, minori accelerat desiderio. Nã & tãto tẽpore põt in his delectari, vt iam non solũ re-
moretur,

A moretur, & minus cito veniat, sed & remanens ex toto nec tardè quidem perueniat. Quis igitur est magis alienus ab actibus seculi quàm peregrinus? Profectò quibus dicit apostolus. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Chri
Colo.3. sto in deo. Peregrinus nimirum potest facile occasione viatici plus quàm oporteat & detineri quærendo, & prægrauari portando. Mortuus, si desit etiam ipsa sepultura, non sentit. Sic vituperantes vt laudantes: sic adulantes audit vt detrahentes, imò verò nec audit quia mortuus est. Omnino fœlix mors quæ sic immaculatum seruat, imò penitus alienum facit ab hoc seculo. Sed necesse est vt qui non viuit in se, viuat Christus in illo. Hoc est enim quod ait apostolus. Viuo au-
Gal.2. tem iam non ego, viuit vero in me Christus. Ac si diceret. Ad alia quidem omnia mortuus sum non sentio, non attendo, nõ curo: si qua vero sunt Christi, hæc viuum inueniunt & paratum. Nam si non aliud possum, saltem sentio: placet quod ad eius honorem fieri video, displicent quæ aliter fiunt. Magnus omnino gradus est iste. At fortasse poterit aliquid adhuc superius inueniri. In quo ergo quæremus? In quo putas nisi in eo de quo nunc loquebamur qui raptus est vsque ad tertium cœlum? Quis enim prohibet tertium cœlum dicere, si quem gradum supra istos poteris inuenire? Audi igitur ipsum de hac tanta altitudine non in se gloriantem, sed dicentem. Mihi
Gal.6. B absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Non solum, inquit, mortuus mundo, sed & crucifixus: quod est ignominiosum genus mortis. Ego illi, pariter & ipse mihi. Omnia quę mundus amat, crux mihi sunt: delectatio carnis, honores, diuitiæ, vanæ hominum laudes. Quæ vero mundus reputat crucem, illis affixus sum, illis adhæreo, illa toto amplector affectu. An non maior iste est secundo, & primo gradu? Peregrinus si prudens est & non obliuiscitur suæ peregrinationis (licet cum labore) transit, & non magnopere secularibus implicatur. Mortuus æquè blanda huius seculi sicut aspera spernit. Qui vero raptus est vsque ad tertium cœlum, crux illi est omne cui mundus inhæret, & his adhæret quæ mundo crux esse videntur. Quanuis in his verbis apostoli illud quoque non incongruè posset intelligi, crucifixum ei mundum reputatione, ipsum verò mundo crucifixum compassione. Crucifixum enim mundum videbat obligationibus vitiorum, & ipse crucifigebatur ei per compassionis affectum. Pensemus singuli in quo gradu quisque sit positus, & studeamus proficere de die in diem, quoniam de virtute in virtutem videbitur deus deorum in Sion. Maximè verò hoc
Psalm.83. sancto tempore in omni obsecro puritate conuersari studeamus, vbi & certus & breuis dierum numerus positus est, ne desperet humana fragilitas. Nam si dicitur nobis in omni tẽpore soliciti estote omnino ad custodiendam puritatem ve-
C stræ conuersationis, quis non desperet? Nunc autem mone mur breui dierum numero, omnes aliorum temporum negligentias emẽdare, vt vel sic gustemus dulcedinẽ perfectæ puritatis, & omni deinceps tempore in conuersatione nostra sanctæ huius quadragesimæ vestigia clara resplendeant. Conemur ergo fratres sanctum hoc tempus tota deuotione susci pere, & nunc magis arma spiritualia reparare. Nunc enim generali quodam totius orbis exercitu, contra diabolum saluator congreditur, beati qui sub tali duce strenuè militarint. Toto siquidem anno domestica regis familia militat, & assidua est in bellorum procinctu, semel autem & certo tempore vniuersum imperium generali congregatur exercitu. Fœlices vos qui domestici meruistis esse, quibus dicit apostolus.
Ephe.2. Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici dei. Quid igitur facturi sunt qui toto anno pugnam susceperunt, quando & ipsi rudes & vacantes prius spiritualia arma arripiunt? Vtique solitò amplius solitę opus est insistere pugnæ, vt magna quædá victoria regi nostro ad gloriam, nobis proueniat ad salutem.

De *sancto Benedicto abbate.* *Sermo.*

Conuenientibus vobis in vnum ad audiendum verbũ salutis, magnus mihi timor fratres mei ne quis fortè minus dignè illud recipiat, & non sicut recipiẽdum est verbum dei. Scio enim terram quæ sæpius superuenien- D
tem in se recipit imbrem, si fructum non fecerit, reprobam fore & proximam maledicto. Et ego vtique si possem benedictiones illi dare mallem, & non maledictiones. Imò verò ipsam benedictionem cœlestis patris vestri nõ meam (quam tamen ipso quidem dignante accipitis per os meum) opto vobis benedictionem manere semper, nec in maledictionem pos se mutari. Celebramus hodie magistri nostri glorioſi Benedicti natalem, pro eo vobis, & de eo solennis ex more sermo debetur. Cuius dulcissimum nomen, cum omni vobis iucunditate amplectendum est, & honorandum, quoniam ipse dux vester ipse magister, & legifer vester est. Delector quidem & ego in ipsius memoria, licet non meo sine rubore beati huius patris nomen audeam memorari. Est enim mihi de ipsius imitatione vobiscum seculi abrenunciatio, & monasticæ professio disciplinę, sed singulariter sine vobis cum eo participo nomen abbatis. Abbas fuit, & ego. O abbas & abbas. Nomen vnum, sed in altero sola magni nominis vmbra. Ministerium vnum, sed heu me quàm dissimiles ministri, quantum ministratio ipsa dissimilis. Vę mihi si tam longè à te fuero ô beate Benedicte in futuro quàm à tuæ vestigiis sanctitatis longè esse reperior in præsenti. Sed non mihi hæc apud vos perorare necesse est. Scio quod scientibus me loquor, tantum peto vt pudorem hunc, & hunc timorem E
meum fraterna compassione leuetis. Quoniam tamen omnino dispensatio mihi credita est, & si non habeo apud me quod vobis apponam, quæram à beato Benedicto tres panes quibus vos pascam. Reficiat vos sanctitas eius, iustitia eius, pietas eius. Recolite dilectissimi, quod non omnes qui in processione domini fuerunt, sua illi prostrauerint vestimenta. In illa, inquàm, processione quam annuente domino in proximo sumus celebraturi, quando venienti domino ad passionem, & sedenti super asellum populi occurrerunt, non omnes vestimenta sua prosternebant in via, sed cædebant aliqui ramos de arboribus. Non erat hoc magnum quod gratis acceperant, gratis dabant. Veruntamen ne ipsi quidem penitus ociosi fuerunt, sed nec à processione leguntur exclusi. Fratres mei, pium Christi iumentum, qui cum propheta dicere potestis. Vt iumentum factus sum apud te & ego
Psalm.72. semper tecum, vos quibus insidet Christus, quoniam anima iusti sedes est sapientiæ, & apostolus prædicat Christum dei
1.Corin.1. virtutem & dei sapientiam, si non habeo vestes quas pedibus vestris prosternam, tentabo vel ramos cædere de arboribus, vt tantæ processioni vel parum aliquid non desit ministerij mei. Arbor fuit beatus Benedictus grandis atque fructifera,
Psalm.1. tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aqua- rum. Vbi sunt decursus aquarum? Profecto in vallibus, quia inter medium montium pertransibunt aquæ. Quis enim non F
videat etiam torrentes montium ardua declinare, & mediam ad humilitatem semper diuertere vallis? Sic profecto sic deus superbis resistit, humilibus dat gratiam. Securus hic fige *Iaco.4.*
pedem quicunque es iumẽtum Christi, super hunc ramum innitere, semitam vallis incede. Nimirum in monte sibi sedem constituit serpens antiquus, mordens vngulas equi vt cadat ascensor eius retro, propterea vallem magis elige ad ambulãdum, vallem elige ad plantandum. Neque enim vel in serendis arboribus montana solemus eligere, quod frequenter arida sunt & petrosa. In vallibus pinguedo est, ibi proficiunt plantæ, ibi plena spica, ibi centesimus oritur fructus, iuxta illud. Et valles abundabunt frumento. Audis quia vbique vallis laudatur, vbique humilitas prædicatur. Ibi plantare vbi decur *Psalm.64.*
sus aquarum, quia ibi copia gratiæ spiritualis, & aquæ quæ super cœlos sunt laudant nomen domini, id est cœlestes benedictiones faciunt vt laudetur. Stemus in hac charissimi, & plantati stemus, vt non arescamus, non moueamur quocunque flatu, sicut scriptum est. Si spiritus habentis potestatem super te irruerit, locum tuum ne deseras. Nulla enim tentatio vobis prævalebit si non in magnis & mirabilibus super vos ambuletis, sed permaneatis radicibus firmis, in humilitate radicati atque fundati. Sic fuit plantatus secus decursus aquarum sanctus iste confessor domini, quoniam fructum suum dedit in tempore suo. Sunt enim qui

G fructum non faciunt: sunt qui faciunt, sed non suum: sunt qui faciunt suum, sed non in tempore suo. Sunt, inquam, arbores infructuosæ vt quercus & vlmus, & syluestres aliæ arbores: sed huiusmodi nemo plantat in horto suo, quia non faciunt fructum: & si quem faciunt, non humano esui aptus est, sed porcino. Tales sunt filij huius seculi: agentes in comessationibus & ebrietatibus, in crapula & voracitate, in cubilibus & impudicitiis. Hæc nanque porcorum cibus sunt quos Iudæus verus prohibetur comedere, quia christianus his non debet adhærere. Sicut enim caro porcina cum comeditur nostræ adhæret carni vt iam sit vna caro, sic transgressor præcepti dominici spurcos sibi sociat spiritus, & adhærendo eis vnus cum eis efficitur dæmon. Nam & idcirco in sacrificiis prohibetur animal illud offerri, quod spurcos spiritus immundósque designet: qui relicta omni munditia, solis sibi spurcitiis complacens, vitiorum & criminum semper cœno delectatur inuolui. Vnde & in euangelio, legio illa maledicta, dũ
Mar.5. eiiceretur ab homine tanquam simile sibi animal porcos postulat, nec negantur. His fructum ferunt arbores infructuosæ, ad quarum radices securis posita iam videtur. Arbores autem quæ fructum faciunt sed non suum, hypocritæ sunt: cum Simone Cirenæo crucem portantes non suam: qui religiosa intentione carentes, angariantur: & quæ non amant amore
H gloriæ quam desiderant, facere compelluntur. Nam in eo quod dicitur in tempore suo, arguuntur quidam ante tempus fructificare volentes. Nónne enim & arboribus nostris citius quàm oporteat pullulantibus, timemus omnino floribus intempestiuis? Sic sunt aliqui quorũ fructus quia nimis properè, minus prospere oriuntur. Hi sunt qui in initio conuersionis suæ aliis fructificare continuo velle præsumunt, contráque legis decreta arare in primogenito bouis & ouis primogenita tondere festinantes. Vultis nosse quàm solicitè id vitauerit sanctus iste magister noster? Et hunc ramum vobis appono: quoniam tribus annis soli deo notus, hominibus manſit incognitus. Fructum quidem multum tulit, ipsi cernitis, sed in tempore suo. Neque enim credebat tempus esse fructificandi, quando tanta carnis tentatione grauatus est vt penè cederet, penè discederet. Ego enim nec istum quidem ramum præteribo, quoniam & si hirsutus quodammodo spinarum aculeis quibus seipsum domini Benedictus iniecit, tamen vtilis est omnino: vtilis iumento domini propter foueas tentationum ne in eas incidat consentiendo, sed magis resistat & viriliter agat, sustineátque dominum ne desperet. Hic ergo fige pedem Christi iumentum, & disce quantumcunque acerba tentatio sæuiat, nõ cedere, nec credere propterea de-
Psalm. 80. relictum te esse à domino, sed memineris scriptum esse. Inuoca me in die tribulationis, eruam te & honorificabis me. Ergo vt dicere cœperam non credebat Benedictus tunc esse fru-
1 ctificandi tempus, quando adhuc tantis tentationibus vrgebatur. Sed venit tempus, & in tempore suo fructum dedit. De fructu eius sunt illa tria quæ superius tetigi: sanctitas eius, iustitia eius, pietas eius. Sanctitatem miracula probãt, doctrina pietatem, vita iustitiam. Vides ô iumentum Christi ramos foliis virentes, vernantes floribus, onustos fructu? Super istos inuitere, vt gressus rectos facias pedibus tuis. Sed quomodo tibi appono eius miracula? Nunquid vt miracula facere velis? Nequaquam, sed vt miraculis eius innitaris: videlicet vt confidas & gaudeas quòd sub tali positus es pastore: quòd tantũ meruisti habere patronum. Omnino enim valde potens est in cœlis, qui tam magnus & potens extitit in terris secundum magnitudinem gratiæ, magnitudine gloriæ exaltatus. Nam & iuxta radicum quantitatem rami prodire noscuntur: & quot radicibus arbor innititur, tot ramis, sicut aiunt, decoratur. Sic ergo licet non habeamus nostra, consolatio magna nobis esse debent patroni nostri miracula. Doctrina verò instruit nos, & dirigit gressus nostros in viam pacis. Porrò vitæ iustitia omnino roborat & animat nos: vt tantomagis accendamur ad agenda quæ docuit, quanto certi sumus eum non alia docuisse quàm fecerit. Sermo quidem viuus & efficax exemplum operis est: plurimum faciens suadibile quod dicitur, dum monstrat factibile quod suadetur. In hunc ergo modum & sanctitas confortat, pietas informat, iustitia confirmat. Quantæ enim pietatis fuit quòd non solum præsentibus profuit, sed & pro futuris solicitus fuit? Non solum his qui tunc erant fructum, tulit hæc arbor, sed vtique hodie fructus eius & crescit & manet. Dilectus planè deo & hominibus: cuius non sola præsentia in benedictione fuit, sicut sunt multi dilecti deo soli: quia soli deo iam cogniti, sed & memoria eius etiam nunc in benedictione est. Nam & vsque hodie in triplicem amoris dominici confessionem, triplici hoc fructu pascit domini gregem. Pascit vita, pascit doctrina, pascit intercessione. Per quem incessanter adiuti, fructificate & vos charissimi: quoniam in hoc positi estis, vt eatis & fructum afferatis. Vnde eatis? Vtique à vobis ipsis: sicut scriptum est. A voluptatibus tuis auertere. Nam & de domino legimus. Quia exit seminare semen suum. Ecce & hic habemus se- *Matth.13.*
men suum sicut & prius fructum suum. Imitemur & hunc fratres, quoniam ad hoc venit vt formam nobis traderet, & viam demonstraret. Fortassis & ipse dominus arbor est, & debemus ab eo quoque ramos accipere quos nostris pedibus apponamus: imo non fortasse, sed magis verè arbor est ipse & planta cœlestis, sed in terris plantata sicut scriptum est. Ve- *Psalm. 84.*
ritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit. Ab eo igitur hunc ramum vobis appono, vt sicut seipsum exinaniuit hoc ipsum sentiatis in vobis: nisi quòd non tam ego appono quàm apostolus, apud quem legistis. Hoc sentite in vo- *Phil.2.*
bis quod & in Christo Iesu: qui quum in forma dei esset non L
rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens: in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Et vos fratres charissimi, exinanite vos, humiliate vos, seminate vos, perdite vos. Seminate corpus animale, & resurget corpus spirituale. Perdite animas vestras, & in vitam æternam seruabitis eas. Vultis nosse quomodo id fecerit apostolus ipse qui docuit? Siue, inquit, mente excedimus deo: siue sobrij sumus vobis. *2. Cor.5.*
Quid ergo tibi? Ego, inquit, factus sum tanquã vas perditum. Bene seipsum perdit, qui nihil vnquam pro se facit: sed omnis eius intentio & omne desiderium tendit ad dei placitum: & vtilitatem fratrum suorum. Infœlix enim qui seminat in *Galat.6.*
carne, quia de carne metet corruptionem. Alibi verò scriptũ est. Beati qui seminant super omnes aquas. Sed quomodo super omnes aquas? Fortè & super aquas de quibus legitur. Et *Esa.32.*
aquæ quæ super cœlos sunt laudent nomen domini: quæ sunt *Psal. 118.*
virtutes angelicæ, & cœlestes populi. Ita planè: quoniam spectaculum facti sumus & angelis, & hominibus. Seminemus igitur hominibus exemplum bonum per aperta opera: seminemus angelis gaudium magnum per occulta suspiria, & cætera huiusmodi quæ solis eis sunt nota. Gaudium enim est angelis dei super vno peccatore pœnitentiam agente. Hinc dicebat Apostolus. Prouidentes bona non tantum coram deo, *2.Cor.8.*
sed etiam coram hominibus. Coram deo dixit: coram eis, qui M
vultui dei assistunt. Ipsis enim maximè placet, quum vos vident occultè orantes, aut ruminantes psalmum aliquem, aut tale aliquid facientes. Sic seminate & vos, sic fructificate charissimi. Seminate & vos, quia tam multi ante vos seminauerunt, fructificate quia vobis seminauerunt. O genus Adam, quàm multi seminauerunt in te, & quàm preciosum semen: quàm malè peribis & quàm merito, si perierit in te tantum semen, simul & seminantium labor. Cui perditioni trades ris ab agricola, si in te perierint hæc vniuersa? Seminauit in terra nostra tota trinitas, seminauerunt angeli pariter & apostoli, seminauerunt martyres, & confessores, & virgines. Seminauit & filius: ipse enim est qui exiit seminare semen *Matt. 13.*
suum. Pater enim non exiit, sed filius à patre processit & ve- *Lucæ.8.*
nit in mundum: vt qui prius erat cogitatio pacis in corde patris, fieret & ipse pax nostra in vtero matris. Seminauit & spiritus sanctus quia & ipse venit, & apparuerunt discipulis dispartitæ linguæ tanquam ignis. Ita tota trinitas seminauit: pater scilicet panem de cœlo, filius veritatem, spiritus sanctus charitatem. Angeli quoque seminauerunt, quando cadentibus aliis ipsi steterunt. Dixit enim lucifer ille (sed non iam lucifer, sed tenebrifer & vesperus.) Sedebo in monte testamenti, *Esa.14.*
similis ero altissimo. O impudens, ô impudens. Milia mi- *Ezech.10.*
liũ ministrant ei, & decies centena milia assistũt, & tu sedebis?

Cherubim

A Cherubim, ait propheta, stabant, & non sedebant. Quid laborasti, vt iam sedeas? Omnes administratorij sunt spiritus missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, & tu sedebis? Quid seminasti, vt iam metas? Non'est tuum, non est tuum hoc, sed quibus paratum est à patre. Quid eis inuides? Profectò ipsi sedebunt, ipsi inquam, vermiculi ter
1.Corin.6. rę iudicantes sedebunt, & tu nõ modo non stabis, sed iudican-
Psalm.125. dus astabis. Nescitis, ait apostolus, quia & angelos iudicabimus? Ipsi vtiq; ibant & flebãt mittentes semina sua, venientes aũt veniẽt cũ exultatiõe portãtes manipulos suos. Duo manipuli sunt quos quæris, honoris scilicet & quietis. Sessionem affectas & altitudinem, sed non sic, non sic: non colliges, quia non seminasti. Qui seminauerunt laborem & vtilitatem, metent honorem pariter & quietem. Pro cõfusione enim sua duplici & labore, in terra sua duplicia possidebunt. Vnde & dicebat quidam. Vide humilitatem meam, & laborem meum.
Psalm. 118. Hodie audistis in euangelio promittentem dominum, & dicẽ-
Matth.9. tem discipulis. Sedebitis super sedes iudicantes duodecim tribus Israel. Ecce quies sessionis, & honor iudicij. Nam & ipse dominus ad hæc noluit peruenire, nisi per humilitatem & laborem. Vnde & morte turpissima condemnatus est, interrogatus tormentis, & opprobriis saturatus: vtique vt inimicus induatur confusione: ipse pariter & omnes qui imitãtur eum, & prætergrediuntur viam. Ipse est ô inique, ipse est qui sessu-
B rus est in sede maiestatis suæ similis altissimo, & coaltissimus ei. Hoc vtique cogitauerunt angeli sancti, qui cadente maligno, apostasiæ illius non consenserunt: nobis relinquẽtes exemplum vt quemadmodũ ipsi elegerunt ministrare, sic & nos faciamus. Nam etiam qui laborem fugiunt, honorem captant, illum se nouerint imitari qui sessionem altitudinemq; quæsiuit: & si non satis terret eos illius culpa, terreat vel vindicta. Omnia enim in contrarium deuenerunt, vt formatus sit ad illudendum ei, & ignis æternus præparatus est illi. Ad hæc vitanda, prudentiam nobis seminauerũt sancti angeli, qui prius eam (aliis cadẽtibus) tenuerũt. Sed & apostoli hanc ipsam seminauerunt nobis, quando recedẽtibus his qui sapientiam huius mundi sequebantur (quæ stultitia est apud deum) & prudẽ tiam carnis quæ mortem operatur, & inimica est deo: ipsi domino adhæserunt. Scandalizati enim illi audientes de sacramento carnis, & sanguinis vltra non ibant cum eo: discipuli verò interrogati an & ipsi vellent abire, responderunt. Ad
Ioan.6. quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Necesse habemus fratres hanc prudentiam imitari: quia multi adhuc ambulant cum Iesu, donec veniatur ad edendam eius carnem, & bibendum sanguinem illius: ad communicandum scilicet passionibus eius. hoc enim & verbum illud, & ipsum sacramentum significat: extunc autem scandalizantur, & abeunt retro dicen-
C tes: quia durus est hic sermo. Nos cum apostolis prudẽtes scimus & dicamus. Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ
Deut.8. habes. Non discedimus à te, viuificabis nos. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Nõ solus mundus habet delectationem, sed multò maior est in
Psalm.118. verbis tuis. Vnde & propheta ait: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Ad quem igitur eamus? verba vitæ æternæ habes domine: & ea quæ sunt super omnia, quæ mundus habere potest. Non solum ipsa vita, sed & promissio vitæ æternæ, & expectatio iustorum lætitia est, & tanta lætitia, vt omne quod concupiscitur ei non valeat comparari. Hanc igitur prudentiam nobis apostoli sancti seminauerunt. Martyres verò manifestum est fortitudinem seminasse. Porrò verò confessores seminauerunt iustitiam, quam in omni vita sua sequuti sunt. Hoc enim interest inter martyres & confessores, quod inter Petrum simul omnia relinquẽtem, & Abraham substantiam mundi in bonos vsus expendentem. Sic enim illi consummati in breui expleuerunt tempora multa: isti verò longa & multimodà traxere martyria. Virgines sanctæ planum est, quia temperantiam seminauerunt, quæ sic libidinem calcauerunt.

In annunciatione beatæ Mariæ, de verbis Psalmi: Vt inhabitet gloria in terra nostra. Sermo I. D

NT inhabitet gloria in terra nostra, misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Gloria nostra hæc est (ait apostolus) testimo- *2.Cor.1.*
nium conscientiæ nostræ. Non quidem tale testimonium, quale ille superbus pharisæus habebat, seducta & seductrice cogitatione: testimonium perhibens de seipso, & testimonium eius verum non erat, sed cum spiritus ipse testimonium perhibet spiritui nostro. Porrò hoc testimonium in tribus consistere credo. Necesse est enim primo omnium credere quòd remissionem peccatorum habere non possis, nisi per indulgentiam dei: deinde quòd nihil prorsus habere queas operis boni, nisi & hoc dederit ipse: postremo quòd æternam vitam nullis potes operibus promereri, nisi gratis detur & illa. Quis enim potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus est mundus? Vtique quod factũ est, non potest non fieri: ipso tamen non imputante erit quasi non fuerit. Quod propheta quoque considerans ait. Beatus vir cui non imputabit dominus peccatum. *Psalm.31.*
De operibus verò bonis certum omnino est, quòd nemo hæc habeat à seipso. Nam si stare non potuit humana natura adhuc integra, quantò minus poterit per seipsam resurgere iam E
corrupta? Certum est ad fuam originem vniuersa quantum in eis est tendere, & in eam semper esse partem procliuiora. Sic & nos qui de nihilo creati sumus, constat quia si nobis-ipsis relinquimur, in peccatum semper (quod nihil est) declinamus. Iam verò de æterna vita scimus, quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, nec si vnus omnes sustineat. Neque enim talia sunt hominum merita vt propterea vita æterna debeatur ex iure, aut deus iniuriam aliquam faceret, nisi eam donaret. Nam vt taceam quòd merita omnia dona dei sunt, & ita homo magis propter ipsa deo debitor est quàm deus homini: quid sunt merita omnia ad tantam gloriam? denique quis melior est propheta cui dominus ipse tam insigne testimonium perhibet, dicens. Virum inueni secundum cor meum. Verumtamen & ipse necesse habuit dicere deo. Non intres in iudicium cum *Psal.142.*
seruo tuo domine. Nemo itaque se seducat: quia si bene cogitare voluerit, inueniet proculdubio quòd nec cum decem milibus possit occurrere ei, qui cum viginti milibus venit ad se. Verum hæc quæ nunc diximus non omnino sufficiunt, sed magis initium quoddam & velut fundamentum fidei sunt habenda. Ideóque si credis peccata tua non posse deleri nisi ab eo cui soli peccasti, & in quem peccatum non cadit, bene facis: sed adde adhuc, vt & hoc credas quia per ipsum tibi peccata donãtur. Hoc est testimonium quod perhibet in cor- F
de nostro spiritus sanctus dicens. Dimissa sunt tibi peccata *Roma.3.*
tua. Sic enim arbitratur apostolus: gratis iustificari hominẽ per fidem. Ita de meritis quoque si credis non posse haberi nisi per ipsum, non sufficit donec tibi perhibeat testimonium spiritus veritatis, quia habes ea per illum. Sic & de vita æterna habeas necesse est testimonium spiritus: quòd ad eam diuino fis munere peruenturus. Ipse enim peccata condonat: ipse donat merita, & præmia nihilominus ipse redonat. Porrò testimonia ista credibilia facta sunt nimis. Nam de remissione quidem peccatorum validissimum teneo argumentum, dominicam passionem. Vox siquidem sanguinis eius inualuit multo plus quàm vox sanguinis Abel, clamans in cordibus electorum, remissionem omnium peccatorum. Traditus est enim propter peccata nostra: nec dubium quin potentior & efficacior sit mors illius in bonum, quàm peccata nostra in malum. De bonis autem operibus argumentum nihilominus efficax mihi est resurrectio eius, quia resurrexit propter iustificationem nostram. Porrò de spe præmiorum testimonium eius est ascensio, quia ascendit propter glorificationem nostram. Hæc tria in psalmis habes dicente propheta. Beatus vir cui non imputabit dominus peccatum. Et *Psalm.31.*
alibi. Beatus vir cuius est auxilium abs te. Item alibi. Beatus *Psal.83.*
quem elegisti & assumpsisti, habitabit in atriis tuis. Hæc *Psalm.64.*
est gloria vera, gloria inhabitans: quia ab eo est qui per fidem habitat in cordibus nostris. Filij verò Adam gloriam

G quæ ab inuicem est quærentes, gloriam quæ à solo deo est non volebant, sed sic gloriam extrinsecus fluentem sectantes habebant, gloriam non in semetipsis sed magis in aliis. Vis nosse vnde sit homini inhabitans gloria? Dico breuiter quoniam ad mystica festinat intentio. Nam & ea sola proposueram in verbis illis propheticis diligentius vestigare, sed reflexit ad moralia occurrens prima fronte apostolicus sermo de interna gloria & testimonio conscientiæ. Sic ergo inhabitat hæc gloria etiam hic in terra nostra, si misericordia & veritas obuient sibi, & sese iustitia & pax osculentur. Præuenienti siquidem misericordiæ, vt veritas nostræ conuersionis occurrat necesse est, ac decætero sanctimoniam sectemur & pacem, sine qua nemo videbit deum. Vbi enim compungitur quis, iam tunc eum misericordia præuenit, sed nequaquam ingredietur donec ei veritas confessionis occurrat. Peccaui domino, ait ipse Dauid ad Nathan prophetam, cum de adulterio & homicidio argueretur. Et transtulit dominus peccatum à te, ait Propheta. Nimirum misericordia & veritas obuiauerunt sibi. Et hoc quidem, vt declines à malo. Iam verò vt facias bonum, in tympano & choro tibi psallendum est, vt ipsa mortificatio carnis tuæ & pœnitentiæ fructus, ac iustitiæ opera, in vnitate & concordia fiant: quoniam vnitas spiritus, vinculum est perfectionis. Neque ad dexteram neque ad sinistram declinaueris. Sunt enim quorum dextera est dextera iniquitatis. Pharisæus ille cuius supra meminimus, non erat sicut cæteri hominum, sed ipse sibi (vt diximus) testimonium perhibuit sed non verum. Sanè quisquis ille est in quo misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt, secure glorietur, sed in eo qui sibi testimonium perhibet in spiritu vtique veritatis. Vt inhabitet gloria in terra nostra, misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Si gloria patris filius sapiens, cum sit sapientia ipsa, sapientior nemo: liquet profecto gloriam patris, Christum dei virtutem, & dei sapientiam esse. Quia ergo multifariè multisque modis de eo prædictum fuerat in Prophetis quod in terris videndus esset, & inter homines conuersaturus, quonam modo id factum sit, & impletis quæ de eo per os omnium prophetarum dicta fuerant, habitauerit gloria in terra nostra, Psalmista indicat in his verbis, ac si manifeste dicat. Vt verbum caro fieret & habitaret in nobis, misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Magnum sacramentum fratres & diligentius perscrutandum, nisi & intellectus mysterio, & ipsi quoque intellectui verba deessent. Dico tamen vtcunque modicum id quod sentio, si forte vel occasionem dedisse videar sapienti. Videre mihi videor dilectissimi quatuor virtutibus his amictum primum hominem ab ipso suæ creationis exordio, & (vt propheta meminit) vestimento salutis indutum. Est enim in his quatuor illa salutis integritas: nec sine his omnibus potest constare salus: præsertim cum nec possint esse virtutes si abinuicem separentur. Acceperat ergo homo misericordiam, custodem, scilicet atque pedissequam, vt ipsa præueniret, ipsa & sequeretur eum, ipsaque protegeret & conseruaret vbique. Vides qualem nutritium contulit paruulo suo deus, qualem dedit pedissequam homini recèns orto. Sed erat illi necessarius etiam eruditor tanquam ingenuæ & rationabili creaturæ, vt non sicut iumentum aliquod custodiretur, sed tanquam paruulus educaretur. Cui sanè magisterio nemo poterat aptior inueniri, quàm veritas ipsa quæ eum in agnitionem summæ perduceret aliquando veritatis. Interim verò ne sapiens inueniretur vt malum faceret, essetque peccatum ei tanquam scienti bonum & minime facienti, iustitiam quoque qua regeretur accepit. Adhuc autem & pacem qua foueretur & delectaretur addidit manus benignissima creatoris. Pacem vtique duplicem vt nec intus pugnæ, nec foris timores, id est nec caro concupisceret aduersus spiritum: nec esset ei creatura vlla formidini. Nam & bestiis omnibus libere imposuit nomina, & serpens ipse, qui violentia non præsumpsit, fraude magis eum aggressus est. Quid huic decrat, quem misericordia custodiebat, docebat veritas, regebat iustitia, pax fouebat? Sed heu homo iste ad multam perniciem & insipientiam sibi, descendit de Hierusalem in Hierico. Siquidem incidit in latrones, à quibus & ante omnia legitur despoliatus. An non despoliatus, qui domino veniente nudum se esse conqueritur? Nec verò poterat reuestiri, vel ablata sibi recipere vestimenta, nisi Christus amitteret sua. Sicut enim viuificari in anima nisi interueniente corporali morte Christi non potuit, ita nec reuestiri sine eius despoliatione. Et vide si non propter has quatuor partes vestimenti quod amiserat primus & vetus homo in totidem quoque diuisa sunt secundi & noui hominis vestimenta. An forte quæris & tunicam inconsutilem, quæ non diuiditur sed sorte prouenit? Ego diuinam arbitror esse imaginem, quæ nimirum non assuta sed insita atque ipsi impressa naturæ, diuidi scindique non potest. Ad imaginem nempe & similitudinem dei factus est homo, in imagine arbitrij libertatem, virtutes habens in similitudine. Et similitudo quidem periit, veruntamen in imagine pertransit homo. Imago siquidem in gehenna ipsa vri poterit non exuri, ardere sed non deleri. Hæc ergo non scinditur, sed sorte prouenit. Et quocunque perueniat anima, simul & ipsa erit. Nam similitudo non sic, sed aut manet in bono, aut si peccauerit anima mutatur miserabiliter, iumentis insipientibus similata. Sed quia spoliatum virtutibus quatuor hominem diximus, quonam modo singulis sit spoliatus, congruum est vt dicamus. Perdidit homo iustitiam, cum Eua serpentis, Adam mulieris voci obediuit potius quàm diuinæ. Erat tamen residuum aliquid, quod apprehendere possent, idque dominus suo illo scrutinio innuebat, sed abiecerunt etiam illud, conuersi in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Prior enim iustitiæ portio non peccare, secunda per pœnitentiam damnare peccatum. Perdidit & misericordiam cum sic exarsit Eua in concupiscentia sua, vt nec sibi, nec viro nec filiis parceret nascituris, simul oes terribili maledicto & necessitati mortis addicens. Adam quoque indignationi diuinæ mulierem pro qua peccauerat obiecit: quasi post tergum eius volens declinare sagittam. Vidit enim mulier lignum quod esset pulchrum visu, & ad vescendum suaue, & à serpente audierat tanquam deos se futuros. Funiculus triplex difficile rumpitur, curiositatis, voluptatis, & vanitatis. Hæc sola mundus habet, concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ. His abstracta & illecta misericordiam omnem crudelis mater abiecit. Sic & Adam qui mulieri male misertus est, vt cum ea peccaret, bene noluit misereri vt pœnam sustineret pro ea. Priuata est etiam mulier veritate, primo quidem malè detorquens quod audierat morte morieris, & dicens, ne fortè moriamur: demum serpenti credens, penitus abneganti & dicèti, nequaquam moriemini.

Priuatus est & Adam veritate, vbi eam confiteri erubuit, folia, hoc est excusationum operimenta prætendens. Siquidem ipsa dicit. Qui erubuerit me coram hominibus erubescam & ego eum coram patre meo. Pacem quoque protinus amiserunt, quia non est pax impiis dicit dominus. Nónne enim contrariam legem inuenerant in membris suis, quos de nouo pudere cœperat nuditatis? Timui ego, inquit, eò quod nudus essem. Non sic miser non sic paulo antè timebas, non quærebas folia, licet corpore nudus sicut & modo. Ex hoc sanè (vt prophetę ipsius parabolam prosequamur, qui sibi obuiasse eas, & reconciliatas in osculo memorauit) grauis quędam inter virtutes videtur orta contentio. Siquidem veritas & iustitia miserum affligebat, pax & misericordia zeli huius expertes iudicabant magis esse parcendum. Sunt etenim collactaneæ hæ duæ sibi, quemadmodum & priores. Vnde & factum est vt perseuerantibus illis invltione & prevaricatorem hincinde cædentibus, & præsentes molestias futuri cumulantibus comminatione supplicij, illæ secederet in cor patris redeuntes ad dominum qui illas dedit. Solus siquidem ipse cogitabat cogitationes pacis cum afflictionis plena omnia viderentur. Siquidem non cessabat pax, non ei misericordia dabat silentium, sed pio quodam susurrio paterna pulsantes viscera loquebantur. Nunquid in æternum proiiciet deus, aut non apponet vt complacitior sit adhuc? Nunquid obliuiscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas? Et quanuis diu multumque visus sit dissimulare pater miserationum, vt interim satisfaceret zelo iustitiæ & veritatis: non tamen infructuosa fuit supplicantium importunitas,

A importunitas, sed exaudita est in tempore opportuno. Fortè enim interpellantibus tale dicatur dedisse responsum. Vsque quo preces vestræ? Debitor sum & sororibus vestris, quas accinctas videtis ad faciendam vindictam in nationibus, iustitiæ & veritati. Vocẽtur & veniant, & super hoc verbo pariter cõferamus. Festinant ergo legati cœlestes, & vt viderunt miseriam hominum & crudelẽ plagam, vt propheta loquitur, angeli pacis amarè flebant. Qui enim fidelius quærerent aut rogarent quæ ad pacem sunt, quàm angeli pacis? Sanè ex deliberatione communi ascendit veritas ad constitutam diem, sed ascendit vsque ad nubes: necdum planè lucida, sed subobscura & obnubilata adhuc zelo indignationis. Factumque est vt legimus in propheta. Domine in cœlo misericordia tua, & veritas tua vsque ad nubes. Medius autem pater luminum residebat, & vtraque pro parte sua vtilius quod habebat loquebatur. Quis putas illi colloquio meruit interesse, & indicabit nobis? Quis audiuit & enarrabit? Forte inenarrabilia sunt & non licet homini loqui. Summa tamen controuersiæ totius hæc fuisse videtur. Eget miseratione creatura rationalis ait misericordia, quoniam misera facta est, & miserabilis valde. Venit tempus miserendi eius, quia iam prꝫteriit tempus. Econtra veritas. Oportet, inquit, impleri sermonem quem locutus es domine. Totus moriatur Adam necesse est cum omnibus qui in eo erant, qua die vetitum pomum in prꝫuaricatione gustauit. Vt quid ergo ait misericordia, vt quid me genuisti pater citius perituram? Scit enim veritas ipsa, quoniam misericordia tua periit, & nulla est, si non aliquando miserea־ris. Similiter autem econtrario & illa loquebatur. Quis enim nesciat, quod si prędictam sibi prꝫuaricator sententiam mortis euaserit, periit, nec permanebit iam in ęternum veritas tua domine? Ecce verò vnus de Cherubim, id est magni consilij angelus ad regem Salomonem suggerit esse mittendas. Quoniam filio, inquit, datum est omne iudicium: Et in eius ergo conspectu misericordia, & veritas obuiauerunt sibi, eadem quæ supra meminimus verba querimoniæ repetentes. Fateor, ait veritas, zelum bonum misericordia habet, sed vtinam secundum scientiam. Nunc autem quid prꝫuaricatori potius quàm sorori iudicat esse parcendum? At tu, inquit, misericordia neutri parcis, sed tanta indignatione fœuis in prꝫuaricatorem, vt inuoluas pariter & sororem. Quid mali merui? si quid habes aduersum me dicito mihi. Sinautem quid me persequeris? Grandis controuersia fratres, & intricata nimium disceptatio. Quis non illic diceret, bonum nobis erat si natus non fuisset homo iste? Sic erat dilectissimi omnino, sic erat, non videbatur quomodo simul possent erga hominem misericordia & veritas conseruari. Cumque adiiceret veritas in ipsum quoque iudicem partis suæ iniuriam retorqueri, dicens cauendum omnino ne fieret irritum verbum patris, ne sermo viuus & efficax qualibet occasione euacuaretur, parcite quæso ait pax, parcite verbis huiusmodi non nos talis altercatio decet, virtutum est inhonesta contentio. Porrò iudex inclinans se, digito scribebat in terra. Erant autem verba scripturæ, quæ pax ipsa legit in auribus omnium. Ea siquidem propius assidebat. Hæc dicit, periꝫ si Adam non moriatur, & hæc dicit periꝫ nisi misericordiam consequatur. Fiat mors bona, & habet vtraque quod petit. Obstupuere omnes in verbo sapientiæ & forma compositionis pariter atque iudicij. Siquidem manifestum fuit nullam eis querimoniæ occasionem relinqui: siquidem fieri posset quod vtraque petebat, vt & moreretur, & misericordiam consequeretur. Sed id quomodo fiet? inquiunt. Mors crudelissima, & amarissima est, mors terribilis, & ipso horrenda auditu. Bona fieri quanam ratione poterit? At ille. Mors, inquit, peccatorum pessima, sed preciosa fieri potest mors sanctorum. An non preciosa erit, si fuerit ianua vitæ, porta gloriæ? Preciosa, inquiunt. Sed quomodo fiet istud? Fieri, ait, potest: si ex charitate moriatur quis, vtique qui nihil debeat morti. Neque enim detinere poterit mors innoxium, sed forabitur (vt scriptum est) maxilla Leuiathan, & destruetur paries medius, soluetur que chaos magnum, quod inter mortem vitamque firmatum est. Nimirum charitas fortis vt mors, imo & fortior morte si fortis illius intrauerit atrium, alligabit eum, & diripiet vtique vasa eius, sed & ipso transitu suo ponet profundum maris viam, vt transeant liberati: Bonus visus est sermo, vtpote D fidelis, & omni acceptione dignus. Sed vbi poterit ille innocens inueniri, qui mori velit non ex debito, sed ex voluntate, non ex malo merito, sed ex beneplacito suo? Circuit veritas orbem terræ, & nemo mundus à sorde: nec infans cuius est vnius diei vita super terram. Sed & misericordia cœlum omne perlustrat, & in angelis quoque ne dixerim prauitatem, minorem tamen inuenit charitatem. Nimirum hæc victoria alij debebatur, quo maiorem charitatem nemo haberet vt animam suam poneret quis pro seruis inutilibus, & indignis. Nam & si ipse iam non dicit nos seruos, hoc ipsum immensæ dilectionis est, & eximiæ dignationis. Nos autem & si omnia quæ præcepta sunt nobis faceremus, quid aliud dicere deberemus, nisi quod serui inutiles sumus? Sed quis eum super hoc conuenire præsumeret? Redeunt ad constitutam diem veritas & misericordia, anxiæ plurimum non inuento quod desiderabant. Tunc verò seorsum pax consolans eas, vos, inquit, nescitis quicquam nec cogitatis. Non est qui faciat bonum hoc, non est vsque ad vnum. Qui consilium dedit, ferat auxilium. Intellexit rex quid loqueretur, & ait. Pœnitet me fecisse hominem. Pœna, inquit, me tenet, mihi incumbit sustinere pœnam, pœnitentiam agere pro homine quem creaui. Tunc ergo dixit, ecce venio. Non enim potest hic calix transire, nisi bibam illum. Et accersito Gabriele vade, inquit, dic filiæ Sion, ecce rex tuus venit. Festinauit ille & ait. Adorna thalamum tuum Sion, & suscipe regem. Porrò venturum re E gem misericordia & veritas prænenerunt, sicut scriptum est. Misericordia & veritas præcedent faciem tuam. Iustitia thronum præparat secundum illud. Iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ. Pax cum rege venit, vt propheta fidelis inueniretur qui dixerat, Pax erit in terra nostra cum venerit. Inde est quod nato domino, angelorum chorus canebat. Pax in terra hominibus bonæ voluntatis. Sed & tunc iustitia & pax osculatæ sunt, quæ non modicè videbantur hactenus dissidere. Prior enim si quaerat ex lege iustitia non osculum, sed aculeum magis habebat vrgeus timore, quàm prouocans dilectione. Sed nec habuit illa reconciliationem, sicut habet nunc quæ ex fide nosci tur esse iustitia. Alioquin quid erat quod nec Abraham nec Moyses nec cæteri iusti temporis illius, in obitu suo pacem illam beatitudinis æternæ apprehendere, aut regnum pacis poterant introire, nisi quod minime adhuc iustitia & pax sese fuerant osculatæ? Ex hoc sanè dilectissimi seruientiore nobis zelo sectanda iustitia est. Siquidem iustitia & pax osculatæ sunt, & indissolubile amicitiarum iniere fœdus: vt quicunque testimonium iustitiæ secum tulerit, hilari vultu iam amplexibus lætis accipiatur à pace, in idipsum dormiens & requiescens.

Item de septiformi spiritu in Christo, in annunciatione dominica. Sermo II.

Considerare est fratres in solennitate hodierna dominicæ annunciationis, velut amœnissimam quandam planiciem, simplicem nostræ reparationis historiam. Iniungitur noua legatio angelo Gabrieli, & nouam virgo professa virtutem, nouæ salutationis honoratur obsequio. Antiqua excluditur maledictio mulierum, noua mater accipit benedictionem. Impletur per gratiam quæ concupiscentiam nescit, vt spiritu superueniente altissimi pariat filium, quæ virum dedignatur admittere. Intrat ad nos eadem porta salutis antidotum, qua venenum serpentis ingrediens, vniuersitatę generis humani occuparat. in numeros huiuscemodi flores ex his facile est legere pratis, sed intueor mediam metuendæ profunditatis abyssum. Abyssus planè imperscrutabilis, incarnationis dominicæ sacramentum, abyssus impenetrabilis, verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Quis enim inuestiget, quis attingat, quis apprehendat? Puteus altus est & in quo hauriam non est mihi. Veruntamen solet interdum superposita puteis humectare linteamina vapor exhalans. Propterea sanè licet irrumpere verear propriè conscius infirmitatis, frequenter tamen velut super os huius putei expando ad te domine manus meas, pro eo quod anima mea sicut terra sine aqua tibi. Et nunc siqui-

G dem quod (ascendente de deorsum nebula) tenuis ebiberit cogitatio, vobis fratres modicum illud sine inuidia communicare curabo, velut expresso linteamine vel exigua refundens cœlestis stillicidia roris. Quæro igitur qua ratione filius magis incarnatus sit quàm pater aut spiritus sanctus, cum totius trinitatis non modo æqualis sit gloria, sed vna eademque substantia. Sed quis cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Altissimum est mysterium, nec nos oportet temere super huiusce modi præcipitare sententiam. Videtur tamen nec patris nec spiritus incarnationem in pluralitate filiorum effugisse confusionem, dum alius dei, alius filius hominis diceretur. Videtur & illud maxime congruum, vt his specialiter filius fieret qui filius erat: ne quid esset ambiguitatis in nomine. Denique ipsa est virginis nostræ gloria singularis & excellens prærogatiua Mariæ, quòd filium vnum eundemque cum deo patre meruit habere communem, quam sanè periisse constat si non filius incarnaretur. Sed nec nobis alia dari posset occasio similis sperandæ salutis & hæreditatis, factus quidem primogenitus in multis fratribus, qui vnigenitus erat ascisceret eos sine dubio in hæreditatem, quos vocauit in adoptionem. Si enim fratres, & cohæredes. Hic ergo Christus Iesus mediator fidelis, sicut in persona vna dei hominisque substantiam copulauit ineffabili sacramento, sic & in ipsa reconciliatione consilio vsus altissimo, mediam non deseruit æquitatem, vtrisque tribuens quod oportebat, honorem deo, homini miserationem. Hæc enim optima inter offensum dominum & reum seruum forma compositionis, vt nec honorandi domini zelo seruus opprimatur austeriori sententia: nec rursum dum huic immoderatius condescenditur, ille debito fraudetur honore. Audi igitur & diligenter obserua angelicam in huius mediatoris ortu distributionem. Gloria, inquiunt, in altissimis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Huius denique gratia obseruationis fideli reconciliatori Christo nec timoris spiritus defuit, quo patri semper reuerentiam exhiberet, semper ei deferret, semper gloriam eius quæreret: nec spiritus pietatis, quo misericorditer compateretur hominibus. Vnde & necessarium habuit spiritum quoque scientiæ per quem timoris pariter & pietatis distributio fieret inconfusa. Et nota quod in primo illo parentum nostrorum peccato tres quidem auctores extiterunt, sed manifeste defuerunt tria tribus. Dico enim Euam, diabolum, & Adam. Non habuit Eua scientiam, quæ, vt ait apostolus, seducta est in prævaricationem. Verum hæc quidem serpenti non defuit, qui callidior describitur cæteris animantibus, sed pietatem malignus non habuit, qui ab initio factus est homicida. Adam verò pius fortè videtur mulierem non contristando, sed timorem domini dereliquit, voci illius magis obediens quàm diuinæ. Vtinam magis timor domini prævaluisset in eo, sicut de Christo signanter legitur. Quia repleuit eum non pietatis spiritus, sed timoris. In omnibus enim & per omnia pietati proximorum timor domini præferendus est, & solus ipse est qui totum sibi hominem debeat vendicare. In his igitur tribus, timore, pietate, & scientia, mediator noster reconciliauit homines deo. Nam in consilio & fortitudine de manu aduersarij liberauit. Consilio siquidem pristino iure priuauit hostem, data potestate vt manus iniiceret innocenti. Fortitudine prævaluit: ne violenter posset retineri redemptor, dum victor ab inferis rediit, & vita omnium cum eo surrexit. Exinde cibat nos pane vitæ & intellectus, & potat aqua sapientiæ salutaris. Est enim intellectus rerum spiritualium & inuisibilium verus animæ panis, confirmans cor nostrum, & ad omne opus bonum roborans in omni exercitatione spirituali. Carnalis autem homo qui non percipit ea quæ sunt spiritus dei, sed stultitia ei videntur, gemat & lugeat, dicens. Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Ecce enim mera & perfecta veritas est non prodesse homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum faciat. Sed quando id capere possit auarus? Sine causa laborat quisquis ei id persuadere conatur. Vt quid hoc? Nempe quia stultitia illi videtur. Quid verius quàm iugum Christi esse suaue? Appone homini seculari & vide si non magis lapidem quàm panem reputabit, & certè huiusmodi intelligentia veritatis internæ viuit anima, & hic est spiritualis cibus. Non enim in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Veruntamen donec sapit tibi veritas non sine difficultate ad interiora traiicitur. Vbi verò cœperis in ea oblectari, iam non cibus sed potus est, & sine difficultate intrat in animam, quo videlicet spiritualis cibus intelligentiæ potu sapientiæ digeratur, ne ipsius interioris hominis artubus, id est affectibus siccitate laborantibus, oneri magis sit quàm vtilitati. Ex omnibus ergo quæ saluandis populis fuerant necessaria, nihil penitus defuit saluatori. Ipse est enim de quo præcinit Esaias. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Illud sanè diligenter attende, quod florem hunc de radice non de virga dixerit ascensurum. Quia etenim si noua Christi caro in virgine creata esset ex nihilo, quod æstimauerunt nonnulli, non de radice flos, sed fortè de virga dici poterat ascendisse. Nunc autem quia prodiit ex radice, sine dubio ab origine communem probatur habuisse materiam. Nam quod super eum spiritus requieuit, nihil in eo contradictionis fuisse declarat. In nobis enim quia non omnino superior est spiritus nō requiescit, carne nimirum aduersus spiritum & spiritu aduersus carnem concupiscente: à quo conflictu nos liberet in quo nihil simile fuit nouus homo & verus homo, qui veram carnis nostræ suscepit originem, sed fermentum vetus concupiscentiæ non suscepit.

H

I

K

L

M

In annunciatione dominica præsertim cum tertio sabbato quadragesimæ occurrit, de adultera, Susanna & beata Maria.

Sermo. III.

QVàm diues es in misericordia, quàm magnificus in iustitia, in gratia quàm munificus domine deus noster. Non est qui similis sit tibi, munerator copiosissime, remunerator æquissime, piissime liberator. Gratis respicis humiles, iuste iudicas innocentes, misericorditer saluas etiam peccatores. Hæc sunt dilectissimi, quæ nobis in mensa diuitis huius patrisfamilias sanctarum testimoniis scripturarum, hodie quidem si diligenter aduertimus solito copiosius apponuntur. Nimirum hanc nobis copiam præstant, quæ pariter conuenerunt sacrum videlicet tempus quadragesimæ, & sacratissima dies annunciationis dominicæ. Hodie enim in auribus nostris deprehensam in adulterio mulierem, indulgentia redemptoris absoluit, hodie innoxium Susannæ sanguinem liberauit, hodie quoque beatam virginem singulari munere gratuitæ benedictionis impleuit. Magnum conuiuium, vbi pariter nobis misericordia iustitia & gratia apponuntur. Nunquid non misericordia esca hominum, salutaris omnino & efficax ad medelam? Nunquid non etiam iustitia panis cordis? Et quidem optime confirmans illud, vtpote cibus solidus ad nutrimentum. Denique Beati qui esuriunt illum, quoniam ipsi saturabuntur. Nunquid non cibus animæ gratia dei suis? Dulcissimus sanè, & omnem habens in se suauitatem, & delectamentum saporis. Imo verò hæc sibi omnia pariter vendicans non modo delectat, sed & reficit & medetur. Accedamus ad mensam hanc fratres mei, & ex singulis dapibus vel modicum aliquid deguſtemus. In lege Moyses mandauit huiusmodi lapidari, aiunt de peccatrice peccatores, de adultera Pharisæi. Sed ad duritiam lapidei cordis vestri ille locutus est. Iesus autem inclinauit se. Domine inclina cœlos tuos & descende. Inclinans se & ad misericordiam flexus (neque enim Iudaici cordis erat) digito scribebat, non iam in lapide sed in terra. Neque hoc tantum semel, sed hic quoque duplex scriptura, sicut apud Moysen tabulæ duæ. Et fortè veritatem & gratiam scribens & iterum scribens terræ impressisse videtur, secundum quod Ioannes apostolus ait. Lex per Moysen data est, gratia & veritas

Lucæ.2.

1.Ti.2.

Esa.11.

Psalm.101

Deu.4.

Esaiæ.11.

Matth.5.

Psal.143.

Ioan.1.

A ritas per Iesum Christum facta est. Considera deniq; an videri possit de tabula veritatis legisse: vnde refelleret phariseos.

Textus Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat. Verbum quidem abbreuiatum, sed viuum & efficax: & ancipiti gladio penetrabilius. Quàm grauiter enim ad verbū hoc saxea corda transfossa, quàm vehementer hoc vno lapillo cōtrite sint lapideæ frontes, rubor ipse confusionis & clandestinus probauit abscessus. Meruit quidem adultera lapidari: sed is punire gestiat, qui dignus non est etiam ipse puniri. Is præsumat à peccatrice exigere vltionem, qui eandem excipere nō meretur. Alioquin ipse sibi vicinior, à se incipiat: in se prius sententiam ferat exerceatq; vindictam. Hæc veritas. Cæterum adhuc minus est. Et si accusatores refellit hæc veritas, sed reā necdum absoluit, scribat iterum, scribat gratiam, legat & audiamus. Nemo te condemnauit mulier? Nemo domine. Nec

Textus. ego te condemnabo: vade & amplius noli peccare. O vox mi-

Psalm.142. sericordiæ, ô auditus lætitiæ salutaris. Auditam fac mihi mane misericordiam tuam: quia in te sperauí domine. Sola nimirum spes apud te miserationis obtinet locum, nec oleum misericordiæ, nisi in vase fiduciæ ponis. Sed est infidelis fiducia, solius vtique maledictionis capax, cum videlicet in spe peccamus. Quanquam nec fiducia illa dicenda sit, sed insensibilitas quædam & dissimulatio perniciosa. Quæ enim fiducia ei qui periculum non attendit? Aut quod ibi timoris remedium: vbi

B nec timor sentitur, nec materia ipsa timoris? Fiducia solatiū est, nec eget ille solatio qui lætatur cum male fecerit: & in pessimis rebus magis exultat. Rogemus itaque fratres respōderi nobis quantas habeamus iniquitates & peccata, scelera nostra & delicta nobis desideremus ostendi. Scrutemur vias nostras & studia nostra: periculaq; vniuersa vigili intentione pensemus. Dicat quisque in pauore suo, vadam ad portas inferi: vt iam non nisi in sola dei misericordia respiremus. Hæc vera hominis fiducia à se deficientis & innitentis domino suo. Hæc inquam vera fiducia cui misericordia non denegatur, propheta attestāte, quoniam beneplacitum est domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Nec parua itaque suppetit nobis. In nobis quidem timoris, in ipso autem causa fiduciæ. Suauis & mitis est, copiosæ misericordiæ: præstabilis super malitia, multus ad ignoscendum. Credamus sanè vel inimicis, qui in eo nihil aliud vnde occasionem struendæ calumniæ caperent, inuenerunt. Compatietur (aiunt) peccatrici, nec sibi oblatam vllatenus occidi patietur. Tenebitur itaque manifestus aduersarius legis, cum absoluerit lege damnatam. In vestrum ô pharisæi caput, tota vestræ malignitatis adinuentio retorquetur. Diffiditis causæ, qui iudicium subterfugitis. Nam illa quidem sine iniuria legis absoluitur, quæ sine accusatore relinquitur. Sed consideremus fratres, quonam hinc abeant pharisæi. Videtis ne duos

C senes (nam à senioribus exire cœperūt) quomodo in pomerio Ioachim absconduntur? Susannam quærunt vxorem eius: sequamur eos: nam iniqua cogitatione pleni sunt contra eam. Consentire nobis aiunt senes, aiunt pharisæi, aiunt lupi, qui ab alterius pauloante, licet errantis ouiculæ fuerant deuoratione frustrati. Consentire nobis, & commiscere nobiscum. Inueterati dierū malorum, modo accusabatis adulterium, modo adulterium suadetis? Sed hæc est tota iustitia vestra, & quæ palam arguitis eadem agitis in occulto. Hinc fuit q; existis vnus post vnum, cum ille omnium conscius occultorum, vestras tam valide percussisset conscientias dicens. Qui sine

Matth.5. peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat. Merito proinde ad discipulos veritas ait. Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Alioquin dicemus, aiunt, contra te testimonium. Semen Chanaan & non Iuda: nec hoc quidem Moyses in lege mandauit. An qui decreuit adulteram lapidare, mandauit accusare pudicam? An qui iussit adulteram lapidibus opprimi: etiam iussit cōtra insontem testimonium ferri? Imò verò sicut adulteram, sic etiam falsum testem non impunitum esse præcepit. Sed qui gloriamini in lege, per legis præuaricationem deum inhonoratis. Ingemuit Susanna & ait: Angu

Danie.13. stiæ mihi sunt vndique. Vndique enim mors. Hinc quidem corporea, inde spiritualis. Si hoc, iquit, egero mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. Vestras ô pharisæi manus, nec adultera effugit, nec pudica: vestras accu

D sationes, nec sanctus, nec peccator euadit. Dissimulatis peccata vestra, vbi inueneritis aliena: Alioquin si quis fortè suum non habet, vestrum ei impingitis crimen. Quid tamen Susanna facit inter mortem & mortem, animæ scilicet & corporis vndique angustiata? Melius est mihi, inquit, absque opere incidere in manus hominū, quàm derelinquere legem dei mei. Nimirum sciebat ista quàm horrendum sit incidere in manus dei viuentis. Nam homines cum occiderint corpus, animæ nō habent vltra quid faciant: ille autem timendus est qui potestatem habet & corpus & animam mittere in gehēnam. Quid familia Ioachim tardat? Irruat per posticum, nam in pomerio clamor auditur. Clamor vt luporum grauium, & balantis ouiculæ inter eos. Sed non patitur ab eis innoxiam deuorari qui ab ipsis eorum faucibus tam dignanter eripuit: etiam eripi non merentem. Merito proinde cum duceretur ad mortē, erat cor eius fiduciam habens in domino, quem vsque adeo timuisset vt timorem omnem postposuisset humanum, & ipsius legē, & simul vitę præposuisset & famæ. Nō enim dict⁹ fuerat sermo huiusce modi aliquando de Susanna. Sed & parentes eius iusti erant, & vir eius honoratior omnium Iudæorum. Meritò igitur à iusto iudice iustā de iniustis obtinuit vltionem: quæ tam vehementer iustitiam esuriuit, vt propter eam contemneret mortem corporis, opprobrium generis, luctum inconsolabilem amicorum. Et nos fratres si à Christo audiui-

E mus, nec ego te condemnabo, si peccare iam nolumus contra ipsum: si in Christo volumus pie viuere, necesse est sustineamus persequutionem, ne malum pro malo, aut maledictū pro maledicto reddamus. Alioquin qui patientiam non seruauerit perdet iustitiam, hoc est vitam perdet, hoc est perdet animam suam. Mihi vindictam & ego retribuam, dicit dominus. Ita prorsus est. Ipse retribuet, sed si ei vindictam serues, si nō tollas ab eo iudicium, si non reddas retribuentibus tibi mala. Faciet iudicium, sed iniuriam patienti in æquitate iudicabit, sed pro mansuetis terræ, Iam vobis (ni fallor) molestum est quòd delitiæ tardant. Non miremini, delitiæ sunt. Non onerabunt quanlibet satiatos, nec à ructantibus quidem poterunt fastidiri. Missus est Gabriel angelus à deo, in ciuitatem Galilææ cui nomen Nazareth. Miraris quòd Nazareth parua ciuitas, & tanti regis nuncio illustretur & tanto? sed magnus latet in hac parua ciuitate thesaurus, latet inquam, sed homines latet non deum. An non thesaurus de Maria? vbicūque illa est, & cor eius. Oculi eius super eam, vbique respicit humilitatem ancillę suę. Nouit cœlum vnigenitus dei patris? Si nouit cœlum, nouit & Nazareth. Quidni sciat patriā suā? quidni nouerit hæreditatem suam? Cœlum ex patre:, Nazareth ex matre vendicat sibi, sicut ipse se & filium Dauid, & dominum esse testatur. Cœlum cœli domino, terrā autem de-

Psalm.113. dit filiis hominum. Cedat ergo ei vtrunque necesse est in pos-

F sessionem, qui non modo dominus, sed & filius hominis est. Audi etiam quomodo terram sibi tanquam filius hominis vē dicat, sed & communicat tanquam sponsus. Flores, inquit, ap-

Can.2. paruerunt in terra nostra. Neque hinc discrepat quòd Nazareth interpretatur flos. Amat florigeram patriam flos de radice Iesse, & libenter inter lilia pascitur flos campi, & lilium conuallium. Commendat enim flores pulchritudo. Suaueolētia, & spes fructus, gratia triplex. Teque florem reputat deus. Et bene ei complacet in te, si tibi nec honestæ cōuersationis decor, nec bonę opinionis fragrantia, nec intentio desit futuræ rettributionis. Fructus enim spiritus est vita æterna. Ne ti-

Textus meas Maria inuenisti enim gratiam apud dominum. Quātam gratiam? Gratiam plenam, gratiam singularem. Singularem, an generalem? Vtranque sine dubio, quia plenam & eo singularem quo generalem: ipsa enim generalem singulariter accepisti. Eo inquam singularem quo generalem: nam sola præ omnibus gratiam inuenisti. Singularem quòd sola hāc inueneris plenitudinem. Generalem quòd de ipsa plenitudine accipiant vniuersi. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fru-

Textus. ctus ventris tui. Singulariter quidem fructus ventris tui est, sed ad omnium quidem mentes te mediante peruenit. Sic nimirum sic olim ros totus in vellere: totus in area, sed in nulla parte areæ totus sicut in vellere fuit. In te sola rex ille dies, & præditus exinanitus, excelsus, humiliatus, immensus, abbre

viatus,

Guiatus,& ab angelis minoratus est:verus denique deus & dei filius incarnatus.Sed quo fructu? Nempe vt omnes eius paupertate locupletemur : eius humilitate subleuemur, eius minoratione magnificemur, eius incarnatione adhærentes Deo incipiamus vnus esse spiritus cum eo . Sed quid dicimus fratres?Cuinam potissimum vasi gratia infundetur? Si (vt supra meminimus) capax quidem est misericordiæ fiducia:patiẽtia verò iustitiæ, quale iam poterimus idoneum gratiæ receptaculum exhibere? Balsamum est purissimum , & solidissimum vas requirit . Et quid tam purum, quidve tam solidum,quàm humilitas cordis ? Merito proinde humilibus dat gratiam: merito respexit deus humilitatem ancillæ suæ. Quonam merito quæris?Eo vtique , quo animum humilem,meritum non occuparet humanum, quo minus libere influeret diuinæ gratiæ plenitudo . Sed ad hanc nobis humilitatem quibusdam erit gradibus ascendendum . Primo enim cor hominis quem adhuc peccare delectat, nec miseram consuetudinem proposito meliore mutauit, ne sit gratiæ capax,propriis vitiis præpeditur.Secundo quoque vbi corrigere mores,& priores nequitias de cætero non iterare proponit , ipsa tamen peccata præterita,licet iam amputata quodammodo videantur : dum in eo manent gratiam non admittunt . Manent autem donec confessione lauentur , donec succedentibus dignis fructibus pœnitentiæ de medio fiant.Sed vę tibi si fortè vitiis & peccatis pernicios ior successerit ingratitudo. Quid enim tam euidenter gratiæ aduersatur ? Tepescimus processu temporis à feruore conuersationis nostræ,paulatim refrigescit charitas, abundat iniquitas, vt consummemur carne qui spiritu cœperamus . Inde enim est vt minus ea sciamus, quæ à deo donata sunt nobis,indeuoti pariter & ingrati. Timorem domini relinquimus, religiosam omittimus solitudinem : verbosi , curiosi,faceti,etiam detractores & murmuratores, vacantes nugis, fugitantes labores disciplinæ quoties sine nota id licet: quasi verò confestim sit etiam sine noxa . Quid ergo tantis repulsam obstaculis gratiam nobis deesse miramur?Iam verò si quis iuxta Apostolum vt verbum Christi , verbum gratiæ in eo habitet gratus est , si quis deuotus, si quis solicitus , si quis spiritu feruens , caueat sibi ne suis fidat meritis , ne suis operibus inniterur: alioquin nec huiusce modi quidem animũ intrat gratia. Nimirum plenus est, nec in eo iam inuenit gratia locum sibi . Consideretis pharisæum illum orantem. Non erat raptor, non iniustus, non adulter. An sine fructibus pœnitentiæ erat?Ieiunabat bis in sabbato,decimas dabat omniũ quæ possidebat . Sed ingratum forsitan suspicamini . Audite quid dicat . Deus gratias ago tibi . Sed non erat vacuus,non erat exinanitus , non erat humilis,sed elatus. Non enim quid sibi deesset scire studuit , sed exaggerauit meritum suum,nec erat solida plenitudo,sed tumor. Vacuus proinde rediit: quia plenitudinem simulauit . Nam publicanus ille qui exinanire seipsum,qui vacuum vas exhibere curauit,gratiam retulit ampliorem . Nos ergo fratres si gratiam cupimus inuenire: sic de cætero abstineamus à vitiis, vt de præteritis quoque pectatis digne pœniteamus. Nihilominus quoque soliciti simus, & deuotos nos deo,& verè humiles exhibere:huiusmodi nẽpe animas gratanter respicit pio illo respectu, de quo sapiens ait. Quoniam gratia & misericordia dei est in sanctos eius, & respectus in electos illius.Et fortè propterea quater reuocat animam quam respicit dicens . Reuertere reuertere Sunamitis , reuertere reuertere vt intueamur te:quo videlicet nec in peccandi consuetudine, nec in conscietia peccatorum: sed nec in tepore & torpore ingratitudinis, aut in elationis cæcitate perfiat.A quo nos quadripertito periculo reuocare & eripere dignetur, qui factus est nobis à deo sapientia, & iustitia, & sanctificatio , & redemptio Iesus Christus dominus noster , qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per infinita secula seculorum . Amen.

Colo.3.

Lucæ.18.

Sap.4.

Canti. 6.

Dominica in Ramis palmarum , de tribus ordinibus obsequentium Christo. Sermo. I.

Roma. 1.

NOn sine causa spiritum sponsi pariter & dei sui habens ecclesia processionem hodie noua quadam & mira coniunctione addidit passioni. Nam processio plausum habet,passio planctum.Quoniam ergo sapientibus & insipientibus debitores sumus:videamus quid vtrisque conferat hæc coniunctio. Et prius quidem quid secularibus indicet:quoniam non prius quod spirituale, sed quod animale. Videat secularis anima,videat & intelligat: quoniã extrema gaudij luctus occupat. Propter hoc enim qui cætera quoque cœpit facere & docere:non solum verbis prædicans, sed exemplis:quod ante prædixerat per prophetam. Quoniã omnis caro fœnum,& omnis gloria eius tanquam flos fœni: etiam apparens in carne manifeste studuit probare in seipso. Vnde & processionis gloria voluit sublimari: qui paulopost sibi nouerat imminere diem ignominiosissimæ passioꝰis. Quis ergo sperare iam debeat in incerto gloriæ temporalis , cum videat in ipso quoque qui peccatum non fecit creatore temporum & conditore vniuersitatis post exaltationem tantam: tantam nihilominus humiliationem sequi?In eadem enim ciuitate, à plebe eadem & eodem tẽpore nunc quidem processionis gloria & diuinis est laudibus honoratus : postmodum verò interrogatus contumeliis , & tormento,& cum sceleratis deputatus.Hic est transitorię finis lætitiæ:hic fructus gloriæ temporalis.Propterea prudenter orat propheta vt cantet domino gloria eius, & non compungatur: id est processionẽ habeat, quam passio non sequatur . Vobis autem charissimi tanquam spiritualibus spiritualia comparantes, in processione quidem cœlestis patriæ repręsentamus gloriam, in passione monstramus viam.Nam si in processione quidem venit tibi in mẽtem futura illa lætitia,& exultatio multa nimis:quando rapiemur in nubibus obuiam Christo in aera,si tota concupiscentia videre desideras diem illam, quando suscipietur in cœlesti Hierusalem Christus dominus caput cum omnibus membris portans triumphum victoriæ applaudentibus iam non popularibus turmis,sed virtutibus angelicis clamantibus vndique populis vtriusque testamenti. Benedictus qui venit in nomine domini,si inquam consideraſti in processione quo properandum sit:disce in passione qua sit eundum. Hæc est enim via vitæ tribulatio præsens, via gloriæ,via ciuitatis habitaculi , via regni secundum quòd clamat latro de cruce , Memento mei domine dum veneris in regnum tuum. Euntem in regnum vidit,quo cum peruenisset sui memorem esse rogauit. Peruenit ergo & ipse. Sed si vis nosse quàm cõpendiosa via. Eadem die meruit cum domino esse in paradiso. Tolerabilẽ proinde reddit passionis laborem gloria processionis:quoniam amanti nihil difficile est. Ne mireris quòd præsenti processione cœlestem dixerim repræsentari:quando vnus & idem in vtraque suscipitur , & si longè aliter & ab aliis. In hac enim processiõe irrationabili iumẽto Christus insidet:in illa verò iumentum futurum est , sed rationale, quoniam homines & iumenta saluos facies domine . Cui simile est illud. Vt iumentum factus sum apud te,& ego semper tecum . Et vide si non de processione loquitur cum sequitur. Tenuisti manum dexteram meam , & in voluntate tua deduxisti me:& cum gloria suscepisti me.Ibi certè ne ipse quidem pullus deerit : quoniam & si murmuret hæreticus paruulos non sinens venire, paruulorum baptismo detrahens, qui paruulus natus est,& primam paruulorum elegit aciem(innocentes loquor) hodie quoque paruulos à gratia non excludit: quia nec pietati incongruum, nec maiestati eius difficile est, vt suppleat munus gratię quod minus in eis habet natura possibile. Ibi non ramos arborum, non vilia vestimenta popularis turma prosternet: sed demittent pennas suas animalia sancta:deponẽt coronas suas ante thronum agni viginti quatuor seniores,& virtutes omnes angelicæ quicquid habent glorię vel decoris totum ei ascribent:totum ei attribuent.Iam verò quoniam de iumento & vestibus, & de ramis arborum mentio facta est:considerare diligentius libet triplex obsequium quod in processione hac exhiberi video saluatori.Primum quidem à iumento cui insidet . Secundum ab eis qui sua illi vestimenta sternunt . Tertium vero ab his qui de arboribus ramos cædere perhibentur. Nonne tamẽ omnes reliqui ex eo quod abundat sibi mittunt,& quasi sine grauamine obsequuntur domino:solum vero iumentum semetipsum exponit eius obsequio?Silendum mihi est,vt elationem caueatis, an magis loquar vt habeatis consolationem ? Iumentum cui insidet Christus , nonne vos estis , iuxta præceptum Apostoli glorificantes

Prouer.14

Esaiæ. 40.

Psalm.26

Lucæ.23.

Psalm.72

glorificantes & portantes deum in corporibus vestris? Expendunt enim seculares homines in obsequium domini , non quidem corpora , sed quæ adiacent & necessaria sunt corporibus,cum de terrena substantia eleemosynas largiũtur.Prælati quoque ramos cædunt de arboribus, verbi causa,cum de fide & obedientia Abrahæ,de castitate Ioseph,de mansuetudine Moysi:cæterorũq; sanctorum virtutibus euangelizant. Verumtamen & illi de promptuariis plenis largiuntur : & hi quæ acceperunt gratis : gratis nihilominus dare iubentur. Omnes tamen si fideliter suo quisque intentus fuerit ministerio in processione saluatoris sunt , & cum eo ingrediuntur in sanctam ciuitatem : quoniam tres præuidit propheta saluandos : Noe cædentem ramos in arcæ fabricam : Danielem in vili edulio, & labore abstinentiæ factum tanquam iumentum saluatoremq; portantem : tertium quoque Iob bene dispensantem substantiam huius mundi,& de velleribus ouium suarum pauperum latera calefacientem.Cui tamen in processione illa Iesus propinquior , cui de tribus ordinibus salus vicinior facile credo potestis aduertere.

1.Corin.6.

In ramis palmarum , de passione & processione , & quatuor ordinibus processionis. Sermo.II.

NEcesse est vt loquamur hodie breuius propter angustiam temporis . Multa quidem nobis ministrat processio quam celebraturi sumus: sed eadem impedit ne dicere plura possimus . Celebraturi sumus hodie processionem , & paulopost audituri passionem. Quid sibi vult mirabilis ista coniunctio , aut quid cogitauerunt patres nostri passionem addentes processioni?Nam processio quidem meritò repræsentatur hodie,quæ facta est hodie . Passio verò cur addita est,quam sexta feria constat esse sequutam ? Opportune vtique processioni passio coniuncta est,vt discamus in nulla lætitia huius seculi habere fiducia: scientes quoniam extrema gaudij luctus occupat . Propterea non simus stulti , vt occidat nos prosperitas nostra,sed in die bonorum non immemores simus malorum:& econuerso.Istis enim mixtum est præsens seculum : non secularibus tantum, sed etiam spiritualibus viris . Nam secularibus viris aliquando quæ placent : quandoque quæ displicent videmus accidere:& ipsis nihilominus spiritualibus,non semper tristia, non semper læta succedunt , sed vespere & mane dies vnus. Et illud.Visitas eum diluculo , & subito probas illum. Verũ hoc interim dũ præsens seculum manet, vel manat magis & fluit. Cæterum post hoc seculum duo futura sunt secula valde diuisa & diuersa : ita vt in altero, non nisi fletus & stridor dentium, in altero sola gratiarum actio & vox laudis. Absterget enim deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum : & mors iam non erit amplius , neque luctus,neque clamor:sed nec vllus dolor:quoniam priora transierunt. Interim sicut amatores mundi multa patiuntur aduersa : sic nec ipsis seruis dei omnia in hoc mundo optata succedunt.In die ergo malorum memores sunt bonorum,ne pusillanimes fiant & impatientes, sicut is de quo legimus in psalmo. Confitebitur tibi cum benefeceris ei.In die quoque bonorum non immemores sunt malorum:ne extollantur & dicant in abundantia sua,non mouebimur in æternum. Sicut enim seculariũ rerum prosperitas occidit stultum secularem,sic potest & abundantia spiritualis prosperitatis occidere indoctum spiritualem, atque ideo non spiritualẽ. Spiritualis quippe diiudicat omnia. Vnde autem eueniat quod stultum occidit prosperitas , & non sapientem alibi habemus. Cor sapientis vbi tristitia, & cor stultorum vbi lętitia. Merito proinde ait . Bonum est magis ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij.Licet enim multos frangat aduersitas:tamen multo plures extollit prosperitas:sicut scriptum est.Cadent à latere tuo mille, sinistro scilicet per quod signatur aduersitas : & decem milia, id est multo plures à dextris tuis: in quibus prosperitas designatur.Denique quia vtrobique periculum est:orat sapiens & dicit.Diuitias & paupertates ne dederis mihi:ne fortè aut diuitiæ extollerent in superbiam : aut paupertas deiceret in impatientiam . Vnde & dominus sicut in passione patientiam : ita in processione humilitatem exhibere curauit. In illa enim tanquam ouis ad occisionem ductus est,& quasi agnus coram tondente obmutuit , & non aperuit os suum. Qui cum percuteretur,non comminabatur : sed magis orabat dicens . Pater ignosce illis , quia nesciunt quid faciunt.In processione autem quid?Parabant sese populi:vt exirent obuiam ei,nec eum latebat qui nouerat quid esset in homine . Propter quod & ipse paratus est non in curribus & in equis,nec in frenis argenteis, aut sellis auro tectis: sed humilis asselli tergo sedens suppositis Apostolorum vestibus quas ego de precioꝰioribus regionis fuisse non credo . Sed quid fuit quòd processionem habere voluit , qui mox futuram nouerat passionem? Forte vt amarior esset passio,quam processio præcessisset. Ab eodem enim populo:in eodem loco & ipso tempore paucissimis diebus interpositis primo cum tanto triumpho susceptus, postea crucifixus est . O quam dissimile est,tolle tolle crucifige eum:& benedictus qui venit in nomine domini , osanna in excelsis . Quàm dissimile rex Israel: & non habemus regem nisi Cæsarem. Quàm dissimiles rami virentes,& crux,flores & spinæ . Cui prius sternebantur vestimenta aliena : ecce suis exuitur,& fors mittitur super ea . Væ tibi amaritudo peccatorum nostrorum : propter quæ soluenda tanta amaritudo necessaria est . Iam vero ad processionem accedens tanquam quatuor ordines in ea mihi videor intueri? & fortassis in hac nostra processione hodie omnes poterunt inueniri.Præibant enim aliqui & viam parabant. Ipsi sunt qui viam parant domino ad corda vestra , qui vos regunt & dirigunt gressus vestros in viam pacis . Alij sequebantur , & hi sunt qui propriæ infcientiæ conscij deuote sequuntur, & adhærent semper vestigiis præcedentium.Erat quoque discipuli tanquam domestici lateri eius adhærentes. Ipsi sunt qui optimam partem elegerunt,qui in claustro soli deo viuunt, semper deo adhærentes , & eius placitum considerantes: Ipsum quoque iumentum , cui insidebat non defuit , quod designat duros corde, & animos quodammodo bestiales . Verum non fuit animalium ibi huiusmodi copiosior multitudo, nec oportuit.Tales enim magis oneri sunt quàm honori , nec propter eos processio valde gloriosior est. Huiusmodi nanque cantare non norunt,sed male sonoros dant rugitus. Ipsi sunt qui virga semper & calcaribus egent . Attamen nec ipsos relinquit dominus, dum disciplinam ferre voluerint.His enim dicitur.Seruite domino in timore,& apprehendite disciplinam ne quando irascatur dominus , & pereatis de via iusta. Postquam enim iumentum hoc disciplinam ferre noluerit : quid restat nisi vt abiiciat eum dominus cum indignatione quadã: & protinus exeat à via:currens ad spinas & tribulos,à quibus suffocatur verbum dei, qui sunt diuitiæ huius mundi & voluptates carnis?Sed si qui tales sunt hic quibus grauis sit ordo, & omnia onerosa quos pungi frequenter oporteat & vrgeri: obsecramus eos vt studeant de iumentis si fortè queant in homines commutari, & computari inter eos,vt aut de præcedentibus, aut de adhærentibus & collateralibus , aut de sequentibus sint . Quod si non faciunt obsecro , vt vel in eo quod sunt permaneant , & patienter interim ferant quæ salubria sunt , & si minus suauia, donec complaceat domino respicere humilitatem eorum,& in melius aliquid eos promouere. Vultis autẽ vt aliquatenus consolemur iumentũ nostrum?Scimus equidem quia cantare non nouit. Neq; enim de eis est qui dicere possit.Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ:in loco peregrinationis meæ. Attamen vnum est, quod nemini cæterorum tam prope est dominus . Nam nec ipsi qui hinc inde adhærent, tam prope eum habent vt iumentum cui insidet.Et audi hoc ipsum à propheta.Prope est dominus his qui tribulato sunt corde . Nam & mater quem ægrotantem nouit filium magis fouet , & sæpius amplectitur eum . Nemo igitur indignetur:nemo contemnat dum voluerit esse Christi iumẽtum.Etenim qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, illum grauiter offendit , qui eos tanquam mater gremio suæ fouet misericordiæ, donec roborentur. Vnde & morum infirmitates patientissimè ferẽdas beatus Benedictus admonuit. Quatuor ergo sunt genera in processione domini. Boni prudentes , & boni simplices,hi sunt qui præeunt & qui sequuntur. Bonos autem addidi,quia prudentes non boni iniqui sunt iuxta illud.Sapientes sunt vt faciant mala, & simplices non boni stulti sunt .In processione autem domini nec iniquus locũ habet,nec stultus. Porrò qui adhærent ei contemplatiui sunt.

Iob. 6.

C

Psalm.48

Eccles.7. Vbi supra

Psalm. 60.

Prouer.30

Psalm: 118

Psalm.33.

Hiere. 4.

Qui

G Qui portãt cum & onerantur eo: ipsi sunt duri corde & parũ deuoti. Sed ecce omnes sunt in processione domini: & nemo ex ipsis faciem eius videt. Nam qui præcedunt occupati sunt in paranda via: soliciti circa peccata & tentationes aliorum. Qui sequuntur ipsi omnino faciem eius videre non possunt: sed sicut Moysi dictum est posteriora eius vident. Iumentum cui insidet nunquam ad videndum leuat oculos: sed pronum est semper in terram. Qui verò adhærent ipsi aliquando videre possunt, sed raptim & non continuè nec plenè: dum adhuc sunt in via. Attamen quantum ad alios, ipsi magis facie ad faciem eum vident: iuxta quod vere de Moyse scriptum est, quia cæteris quidem prophetis per visiones & somnia: Moysi verò facie ad faciem loquebatur. Quantum ad plenam sanè visionem, nec ipse Moyses dum viueret in hoc mundo impetrare potuit faciei ipsius visionem: quia sicut ipse ait. Non videbit me homo & viuet. Non videbor, inquit, in hac vita: nõ videbit quis faciem meam in hac via, & in processione ista. Ipse itaque magna pietate sua donet nobis sic in eius processione perseuerare dum viuimus, vt in magna illa processione, qua cum suis omnibus à patre suscipiendus est, & traditurus regnum deo & patri, sanctam ciuitatem ingredi mereamur, cũ eo qui viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Exo. 33

De quinque diebus processionis, refectionis, passionis, requietionis, resurrectionis, unde supra. Sermo. III.

H

CVm vniuersa fecerit deus in numero, pondere, & mensura: specialius tamen ea tempora quibus in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est: quæcunque in eis operatus, locutus, aut passus est: ita disposuit, vt ne minimum quidem momentum, ne vnum iota à sacramento vacauerit aut præterierit sine mysterio. Euidentius tamen quatuor proximos dies, & ipsum quem hodie colimus illustrauit: diem processionis, diem refectionis, passionis, requietionis, & resurrectionis suæ. Notabiles admodum dies, & inter cæteros insignes magis. Prima siquidem die gloriam suscipere dignatus est humanam: & cum ingẽti quodam tripudio, & exultatione vniuersæ terræ Hierosolymam non propriis (vt hactenus consueuerat) pedibus: sed iumento vectus intrare. Et hæc quidem præparatio ad passionem fuit, excitata hinc maximè inuidia sacerdotum. Sanè venturas aliquando turbas vt raperent & eum regem facerent, fugiens legitur declinasse. Nunc verò etiam non quæsitus affuit, vt tanquam rex Israel susciperetur & prædicaretur ab eis: quinetiã in hæc ipsa præconia eorum (quod dubium non est) animos excitauit. Sic nimirum & de passiõe aduertere est. Exiit quãdoque & abscõdit se ab eis, scilicet Iudæis. Nec volebat iam ambulare palam in Iudæa: quia quærebant eum interficere.

I Sciens autem quòd venerit hora eius tanquam potestatem habens, spontaneus ipse se obtulit passioni. Decebat nempe põtificem nostrum tentari, per omnia pro similitudine absque peccato, vt tanquam verus homo & prospera hominum, & aduersa opportune vitaret: opportune susciperet, & vtrarũq; rerum in seipso nobis salutare præberet exemplum. Vt enim temperantiæ est præconia populi & seculi huius prospera declinare: sic interdum iustitiæ est, certa quidem dispensatione admittere ea. Persecutio quoque & temporalis omnis aduersitas pro loco & tempore prudenter aliquando fugienda erit: cum autem necesse fuerit, viriliter toleranda. Et in his quidem duobus (prosperitatem & aduersitatem loquor) humana omnis vita versatur. Nihilominus autem in illis quatuor notissimis vtique speciebus virtus vniuersa consistit. Ita ergo omnem virtutem implere decuit eum in quo plenius habitabat omnis plenitudo virtutis, vt notum fieret omnibus, quia is sciret maxime abundare, sciret & penuriam pati. Non enim dei sapientia de his erat, quos occidere prosperitas sua non dei virtus de his quos perdere posset auersio. Vtrunque enim scriptum est, quòd prosperitas non tamen omnium, sed stultorum occidat illos: auersio vtique non quorumlibet, sed paruulorum perdat illos. Quàm modestè tamen hanc ipsam videtur gloriam suscepisse ad triumphalem occursum in asino veniens, non in curribus aut in equis? Et dicebat. Si quis vobis aliquid dixerit: dicite, quia dominus his opus habet.

Matth. 21.

Opus magnum, opus salutis. Nempe homines & iumenta saluos facere venerat: multiplicans misericordiam suam deus. Initia nostræ conuersionis fouet ista dignatio, vt primum ex ancilla filium generemus. Solutus est ad mandatum domini qui antea tenebatur, aut non valens, aut non volens benefacere, aut vtroque fortius vinculo alligatus, nec volens scilicet nec valens. Non nouit interim purius in domino gratulari: persuasum tenet placere ei quod agit, & consolatur in eo quod sibi eum quodammodo se facere reputet debitorem: sæpius memorans, quia dominus his opus habet. Nam processu temporis in eo magis afficietur vt suo soliciteť debito, & timeat ne forte tantis beneficiis inueniatur ingratus: dicens, quia seruus inutilis sum, & bonorum meorum non eges. At hæc quidem verax affectio & fidelis: hic filius liberę, cum quo ancillæ filius hæres esse non possit. Ita ergo in hac processione. Cęterum ante passionem affectuosius paterfamilias refectionem suis curauit domesticis exhibere: & in hoc quoque apparuit benignitas & humanitas saluatoris. Cum enim dilexisset suos in finem dilexit eos, & dicebat. Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum antequã patiar. Oportebat enim. Expetierat eos satanas vt cribaret sicut triticum: opus erat præuenire refectionem. Denique qui refecti paulominus defecerunt, quid ieiuni fecissent? Hinc fuit quòd non modo corpora: sed etiam corda refecit & ea quàm maximè. Neque enim corporalis passio, sed tentatio spiritualis instabat, quod singulariter ille futurus esset donec transiret. Ea nimirum hostia sicut sola prodesse potuit, sic sola suffecit: nec Christum decuit simul & Petrum, aut Iacobum vel Ioannem pro salute hominum pati. Crucifixi tamẽ fuere cum eo alij duo, sed duo nequam: de quibus nulla prorsus suspicio posset haberi: tanquam ex eis minus efficax sacrificium suppleretur. Quibus ergo panibus in cœna refecit Apostolos? Vt ego arbitror quinque. Meus, inquit, cibus est: vt faciam voluntatem patris mei. Cibus vtique, sed cibus cordis. Quid enim æquè confirmat & corroborat humanũ? quid ita in omni necessitate confortat & sustentat, vt diuinę voluntatis executio, velut in quendam animæ ventrem conscientiam scilicet eius ingesta? Sic & fermonem diuinę exhortationis, & promissionum eius consolationem & orantium lachrymas, panes cordis esse solus il le ignorat, cuius iam aruit cor pro eo quòd suum ipsius panẽ comedere sit oblitus. Super omnia autem caro domini verè est cibus, & cibus vitę, panis de cœlo viuus. Nullum ex his in hac tam solenni cœna domini defuisse reperies, si diligenter aduertas. Recumbentibus adhuc discipulis surgit à cœna, præcingitur linteo: aquam ponit in peluim, discipulorum pedes abluit & extergit. Non est voluntas carnis & sanguinis hęc, sed voluntas patris & sanctificatio nostra. Denique si non lauero te (ait dominus ad Petrum obnixius repugnãtem) non habebis partem mecum. Scimus autem quis dixit. Eum qui venit ad me non eiiciam foras: quia descendi de cœlo, nõ vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Opportune autem & vtique more suo: post exemplum operis, exhortationem sermonis adiunxit. Interloquendum quoque (nam copiosissimus extitit sermo) multis eos promissionibus propter instantem maxime passionem refouere & refocillare curauit: de resurrectione sua, de aduentu paracleti: de eorum confirmatione & aliquando assumptione ad seipsum. Nec multo post ventum est ad orationem, & vsque tertio factus in agonia orabat. Vbi quidem non solis oculis, sed quasi mẽbris omnibus fleuisse videtur: vt totum corpus eius, quod est ecclesia totius lachrymis corporis purgaretur. Nam de sacramento quidem corporis & sanguinis sui nemo qui nesciat hanc quoque tantam & tam singularem alimoniam ea primum die exhibitam: ea die commendatam & mandatã deinceps frequentari. Ex hoc iam dies sequitur passionis. In qua nimirum sicut totum hominem saluum fecit, sic de toto se fecit hostiam salutarem: corpus exponens tantis suppliciis & iniuriis: animum verò geminæ cuiusdam humanissimę compassionis affectui: hinc quidem super mœrore inconsolabili sanctarum fœminarum, inde super desperatione & dispersione discipulorum. In his quatuor crux dominica fuit: & hæc omnia propter nos passus est, qui tanta charitate compassus est nobis. Veruntamen quę de ipso erant finem habuere, sicut ipse

K

L

Luc. 22.

Ioan. 4.

M

Ioan. 13.

Ioan. 6.

A ipse lamentantibus mulieribus ait. Finem vtique celerrimum & celeberrimum primo quidem requiem: deinde resurrectionem. Nos quoque si festinamus in illam ingredi requiem, per multas tribulationes nobis (si meminerimus) transeundũ est. Et prius quidem donec sumus in tribulatione, magnum nobis videtur aspirare ad requiem: tanquam nihil simus amplius desideraturi. Verum nõ erit nobis requies (ne in requie quidem ipsa) à desiderio gloriæ, à desiderio resurrectionis. Amodo (inquit) iam, dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. A labore ergo requiescunt qui in domino moriuntur, sed non requiescunt interim à clamore. Denique sub throno dei clamant animæ occisorum: quia & si nihil habeant quod molestet: nondum tamen totum habent quod delectet, donec requiem resurrectio, donec sabbatum pascha sequatur.

Feria quarta hebdomadæ pœnosæ de passione domini Sermo.

VIgilate animo fratres: ne infructuosè vos huius tẽporis sacramenta pertranseant. Copiosa est benedictio: date receptacula munda, deuotas animas, sensus vigiles, affectus sobrios, puras conscientias exhibete tantis charismatibus gratiarum. Nimirum admonet vos solicitudinis huius non modo specialis ipsa conuersatio quam professi estis: sed & generalis ecclesiæ obseruatio, cuius filij estis. Vniuersi siquidem Christiani sacra hac septimana, aut præ solito, aut præter solitum pietatem colunt, modestiam exhibent, humilitatem sectantur, induunt grauitatẽ, vt Christo patienti quodammodo compati videantur. Quis enim tam irreligiosus qui non compungatur? quis tam intolens vt non humilietur? quis tam iracundus vt non indulgeat? quis tam deliciosus vt non abstineat? quis tam flagitiosus vt non contineat? quis tam maliciosus, vt non pœniteat his diebus? Merito quidem. Nempe adest passio domini vsque hodie terram mouens, petras scindens, aperiens monumẽta, propè est etiam resurrectio eius: in qua solennitatem celebrabitis altissimo domino: vtinam vsque in altissima quę fecit magnalia alacritate & auiditate spiritus subeuntes. Nihil in mũdo poterat melius fieri, quàm quod factum est à domino his diebus. Nihil mundo poterat melius vel vtilius commẽdari: quàm vt ritu perpetuo celebret, & singulis annis memoriale eius in desiderio animæ, & memoriam abundantiæ suauitatis suæ eructet. Vtrunque autem propter nos, quòd in vtroque nobis salutis fructus, in vtroque vita spiritus nostri. Mirabilis passio tua domine Iesu, quæ passiones omnium nostrum propulsauit: propiciata est omnibus iniquitatibus nostris, & nulli vnquam pesti nostræ inuenitur inefficax. Quid enim tã ad mortem, quod non tua morte saluetur? In hac igitur passione fratres tria specialiter conuenit intueri: opus, modum, causam. Nam in opere quidem patientia: in modo humilitas, in causa charitas commendatur. Patientia autem singularis, quòd videlicet cum supra dorsum eius fabricarent peccatores: cum sic extenderetur in ligno, vt dinumerarentur omnia ossa eius: cum fortissimum illud propugnaculum, quod custodit Israel, vndique foraretur, cum foderentur manus & pedes sicut agnus ad occisionem ductus sit, & tanquàm ouis coram tondente, non aperuit os suum, non aduersus patrem murmurans à quo missus fuerat, non aduersus humanum genus pro quo quæ non rapuit exoluebat: non denique vel contra populum ipsum peculiarem sibi, à quo pro tantis beneficiis tanta mala recipiebat. Plectuntur aliqui pro peccatis suis & humiliter sustinent: hoc ipsum tamen eis ad patientiam reputatur. Flagellantur alij non tam purgandi quàm probandi coronandiq;, & maior in eis patientia comprobatur & cõmendatur. Quomodo non maxima censeatur in Christo, qui in funiculo hereditatis suæ ab his quibus specialiter aduenerat saluator, crudelissima morte mulctabatur sicut fur, nullũ omnino peccatum, nec actu proprio, nec contractu: sed nec in quo crescere posset habens? Nimirum in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis, nõ vmbraticè, sed corporaliter: in quo deus est mundum reconcilians sibi: non figuratiue, sed substãtialiter: qui denique plenus est gratiæ & veritatis, non cooperatiue, sed personaliter. Vt faciat opus suum alienum est opus eius ab eo (Esaias loquitur) quia & opus suũ fuit quod dedit ei pater vt faceret: & alienum ab eo vt talis talia sustineret. Ita ergo habes in opere patientiam. Nam modum ipsum si diligenter attendas: non modo mitem, sed & humilem corde cognosces. Nempe in humilitate iudicium eius sublatum est, cum nec ad tantas blasphemias, nec ad falsissima quæ sibi obiiciebantur crimina respõderet. Vidimus, inquit, cum & non erat ei aspectus, non speciosum forma præ filiis hominum, sed opprobrium hominum & tanquam leprosum: nouissimum virorum plane virum dolorum à deo percussum & humiliatum: ita vt nulla esset ei species neque decor. O nouissimum & altissimum, ô humilem & sublimem, ô opprobrium hominum & gloriam angelorum. Nemo illo sublimior, nemo humilior. Denique sputis illitus est, opprobriis saturatus est: morte turpissima condemnatus est, cum sceleratis deputatus est. Nihil ne merebitur vel ista humilitas, quæ hunc habet modum: imò quæ tam est vltra modum? Sicut est patientia singularis, sic & humilitas admirabilis vtraque sine exemplo. Vtrãque tamen magnifice causa ipsa commendat, nimirum charitas est. Propter nimiam quidem charitatem suam, quà dilexit nos deus, vt seruum redimeret, nec pater filio, nec sibi filius ipse pepercit. Vere nimiam, quia & mensuram excedit, modum superat, planè supereminens vniuersis. Maiorem, inquit, charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Tu maiorem habuisti domine, ponens eam etiam pro inimicis. Cum enim adhuc inimici essemus, per mortem tuam, & tibi reconciliati sumus & patri. Quænam alia videbitur esse vel fuisse, vel fore huic simillis charitatis? Vix pro iusto quis moritur: tu pro impiis passus es: moriens propter delicta nostra, qui venisti iustificare gratis peccatores, seruos facere fratres, captiuos cohæredes, exules reges. Nec sanè aliud aliquid patientiam hanc & humilitatem æquè illustrat, quàm quòd tradidit in mortem animam suam, & peccata multorum tulit: etiam pro transgressoribus rogans vt non perirent. Fidelis sermo & omni acceptione dignus. Quia enim voluit oblatus est. Non modo voluit & oblatus est, sed quia voluit. Solus nimirum potestatem habuit ponendi animam suam: nemo eam abstulit ab eo vltro. Cum accepisset acetum dixit. Consummatum est. Nihil restat adimplendum: iam non est quòd expectem. Et inclinato capite (factus obediens vsque ad mortem) tradidit spiritum. Quis tam facile quando vult dormit? Magna quidem infirmitas mori, sed planè sic mori virtus immensa. Nempe quod infirmum est dei, fortius est hominibus. Potest humana vesania sibiipsi in mortem sceleratas iniicere manus, sed nõ hoc est ponere animam suam, vrgere eam magis & violenter abrumpere quàm ad nutum ponere est. Tibi impie Iuda misera planè facultas fuit non ponendi animam, sed pendendi: nec tradente te, sed trahente laqueo nequissimus ille spiritus tuus exiuit, non emissus à te, sed amissus. Solus in mortem tradidit animam suam: qui solus virtute propria regressus est ad vitam. Solus potestatem habuit ponendi, qui solus facultatem æquè habuit liberam resumendi: imperium habens vitæ & mortis. Digna ergo charitas tam inæstimabilis, humilitas tam admirabilis, patientia tam insuperabilis. Digna planè tam sancta, tam immaculata hostia, tam acceptabilis, dignus est agnus qui occisus est accipere fortitudinem, facere ad quod venit, tollere peccata mundi. Ego autem dico peccatum triplex quod inualuit super terram. Putatis quod dicere velim concupiscentiam carnis, & concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ? Funiculus triplex est qui difficile rumpitur: propterea multi trahunt, imò trahuntur hoc funiculo vanitatis, sed prior ille ternarius non immerito præualet in electis. Quomodo enim nõ illius patientiæ recordatio omnem arceat voluptatem? quomodo non illius humilitatis consideratio superbiam vitæ prorsus extundat? Nam charitas illa planè digna cuius meditatio sic mentem occupet, sic totam sibi vendicet animam, vt omnino vicium curiositatis exufflet. Fortis igitur cõtra hæc passio saluatoris: sed aliud ego triplex æquè peccatum quemadmodum virtus crucis expugnat dicere cogitaui, & id fortè vtilius audiatur. Primum quidem originale, secundum personale dixerim, tertium singulare. Et originale quidem maximũ illud delictum vocatur, quod à primo Adam contrahimus in quo peccauimus omnes, pro quo morimur vniuersi. Maximũ planè

B

C

D

E

F

Esa. 28.

Ioan. 19.

G planè quòd sic totum non modo genus humanum: sed & quê-
libet ipsius generis occupat, vt non sit qui euadat, non sit vsq;
ad vnum. A primo homine vsque ad nouissimum protêditur:
& in singulis quoque à planta pedis vsque ad verticem diffun
ditur hoc venenum. Sed & aliter nihilominus in vniuersam
dilatatur ætatem, ab ea scilicet die qua sua quemq; concipit,
vsque ad eam qua communis eum recipit mater. Alioquin vn
de graue iugum super omnes & totos filios Adam, idq; à die
exitus de ventre matris eorum, vsque in diê sepulturæ in ma-
trem omnium? In sordibus generamur, in tenebris confoue-
mur, in doloribus parturimur. Ante exitũ miseras oneramus
matres: in exitu more viperco laceramus: mirum quòd non ip
si pariter laceramur. Primam vocem plorationis edimus, me-
rito quidem vtpote vallem plorationis ingressi, vt nobis il-
lud sancti Iob ex omni parte possit aptari. Homo natus de
Iob.14. muliere, breui viuens tẽpore, repletur multis miseriis. Quàm
verum verbum hoc sit, non nos verba docuere, sed verbera.
Homo (inquit) natus de muliere, nihil abiectius. Et ne fortè
ex ipsa sibi voluptate corporeorum sensuum, quam de sensi-
bilibus hauriat blandiatur: in ipso statim introitu de exitu
quoque terribiliter admonetur cum dicitur, breui viuens tẽ-
pore. At ne spaciolum illud quod inter ingressum & egres-
sum relinquitur: sibi liberum putet, repletur, ait, multis mise-
riis. Multis & multiplicibus (inquam) miseriis corporis, mise-
H riis cordis, miseriis cum dormit, miseriis dum vigilat, mise-
riis quaquauersum se vertat. Nimirum ipse quoque natus ex
virgine imò factus ex muliere: sed benedicta in mulieri-
Ioan. 19. bus, qui loquitur ad matrem. Mulier ecce filius tuus, etiam
breui viuens tempore super terram: & nihilominus multis est
repletus miseriis, in illa breuitate appetitus insidiis, interro-
gatus contumeliis, pulsatus iniuriis, vexatus suppliciis, con-
uiciis lacessitus. Tu ne hanc sufficere dubites obedientiam:
quæ reatum omnem primæ preuaricationis absoluat? Imò ve-
rò non sicut delictum, ita & donum. Nam peccatum ex vno in
condemnationem: gratia autem ex multis delictis in iustifi-
cationem. Et graue quidem omnino delictum illud origina-
le, quod non solum personam infecit, sed & naturam. Perso-
nale tamen cuique grauius est, cum iam laxatis habenis exhi-
bemus vndique membra nostra arma iniquitatis peccato: nõ
modo iam alieno, sed & proprio crimine compediti. Singu-
lare verò est grauissimum quod commissum est in dominum
maiestatis, cum viri impij virum iustum iniuste occiderunt:
& sacrilegas manus in ipsum dei filium iniecerunt crudelissi-
mi homicidæ: imò (si fas est dicere) etiam deicidæ. Quid duo
præcedentia ad tertium? Ad hoc expalluit & expauit tota ma
I china mundialis, & penè in antiquum chaos sunt omnia reuo
luta. Ponamus aliquem de regni principibus terram regiam
populasse in vastitate hostili: ponamus alium qui cum esset
de conuiuio & consilio regis vnicum eius filium proditoriis
manibus suffocasse. Nunquid non primus respectu secundi
innocens videbitur & immunis? Sic est omne peccatum quan
tum ad hoc peccatum, & tamen hoc peccatum in se pertulit:
qui seipsum fecit peccatum, vt de peccato damnaret peccatũ.
Per hoc enim omne peccatum tam originale quàm personale
deletum est, & ipsum quoque singulare eliminatum est per
seipsum. Argumentum mihi est à maximo, quòd duo minora
sunt exposa. Et ecce argumentum. Peccatum multorum tu-
Luce.23. lit, & pro transgressoribus rogauit vt non perirent. Pater ig-
nosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Volat irreuocabile ver
bum tuum domine, nec reuertetur ad te vacuum: sed faciet ad
quod misisti. Vide nunc opera domini, quæ posuit prodigia
super terram. Flagellis cæsus est, spinis coronatus, clauis con
fossus, affixus patibulo, opprobriis saturatus: oim tũ dolorũ
immemor: ignosce, ait, illis. Hinc multæ miseriæ corporis,
hinc multæ misericordiæ cordis, hinc dolores, hinc miserationes, hinc oleum exultationis, hinc sanguinis guttæ decur-
rentis in terram. Misericordiæ domini multæ, sed & miseriæ
domini multæ. Vincent ne miseriæ misericordias, an miseri-
cordiæ miserias superabunt? Vincant misericordię tuæ anti-
quę domine, vincat sapientia malitiam. Magna enim illorum
iniquitas, sed nunquid non maior pietas tua domine? Multum
per omnem modum. Nunquid redditur pro bono malum, ait,
Hier.18. quia foderunt foueam animæ meæ? Planè foderunt in patiẽ-
tiæ foueã: occasiones indignationis plurimas & permaximas K
ministrantes. Sed quid horum fouea ad abyssum mansuetu-
dinis tuæ? Retribuentes mala pro bonis foueam foderunt,
sed charitas non irritatur, non præcipitatur, nunquam exci-
dit, nõ in foueam ruit, & pro retributis malis cumulat bona.

Absit vt muscæ morituræ exterminent suauitatẽ vnguenti, quod de tuo corpore fluit: quia apud sinum tuum misericor
dia, & copiosa apud eum redemptio. Muscæ morituræ misę-
riæ sunt, muscæ morituræ blasphemiæ sunt, muscæ morituræ
insultationes sunt, quas tibi reddit generatio praua & exaspe
rans. Tu autem quid? In ipsa eleuatione manuum tuarum cum
iam sacrificium matutinum in holocaustum vespertinum trã-
iret: in ipsa inquam virtute incensi: quod cœlos ascendebat,
terram operiebat, inferos respergebat, exaudiendus pro re-
uerentia tua clamas: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid fa
ciunt. O quàm multus es ad ignoscendũ, ô quàm magna mul-
titudo dulcedinis tuæ domine. O quàm longè cogitationes
tuæ à cogitationibus nostris: ô quàm firmata est etiam super
impios misericordia tua. Mira res. Ille clamat ignosce, Iudæi
crucifige. Molliti sunt sermones eius super oleum, & isti sunt
iacula. O charitas patiens, sed & compatiens. Charitas pa-
tiens est, sufficit. Charitas benigna est, cumulus est. Noli vin-
ci à malo, charitas abundans, sed vince in bono malum, su-
perabundans est. Non enim sola patientia, sed & benignitas
dei ad pœnitentiam Iudæos adduxit, quia benigna charitas:
etiam quos tolerat amat, & amat tam ardenter. Patiens cha-
ritas dissimulat, expectat, sustinet delinquentem: sed benigna
trahit, adducit, conuerti facit ab errore viæ suæ, denique co- L
operit multitudinem peccatorum. O Iudæi lapides estis, sed
lapidem percutitis molliorem: de quo resonat tinnitus pie-
tatis & ebullit oleum charitatis. Quomodo potabis domine
desiderantes te torrente voluptatis tuę, qui sic perfundis cru
cifigentes te oleo misericordiæ tuæ? Patet igitur quia hæc
passio potentissima est ad exhaurienda omnium genera pec-
catorum. Sed quis scit si data est mihi? Mihi data est, quia al-
teri dari non potuit. Nunquid angelo? Sed ille non eguit.
Nunquid diabolo? Sed ille non resurgit. Denique non in si-
militudinem angelorum (absit autem vt in similitudinem dæ-
monum) sed in similitudinem hominum factus, & habitu in-
uentus vt homo, exinaniuit semetipsum, formam serui acci-
piens. Filius erat, & factus est tanquam seruus. Non solum
formam serui accepit vt subesset, sed etiam mali serui vt va-
pularet, & serui peccati vt pœnam solueret cum culpam non
haberet. In similitudinem (inquit) hominum non hominis:
quia primus homo nec in carne peccati, nec in similitudine
carnis peccati creat⁹ est. Christus enim in vniuersali hominũ
miseria pressius & profundius se immersit, ne subtilis ille
diaboli oculus magnum hoc pietatis deprehenderet sacra-
mentum. Ideo habitu & omni habitu inuentus est vt homo,
nec in eo quantum ad naturę debitum signum aliquod singu-
laritatis apparuit. Quia ita enim inuctus est: ideo crucifixus.
Paucis autem reuelauit seipsum vt essent qui crederent: re- M
liquis autẽ absconditus est. Quia si cognouissent, nunq̃ domi- 1.Cor.2.
num gloriæ crucifixissent. Ad hoc etiam illi singulari pecca-
to ignorantiam copulauit, vt sub aliqua iustitiæ vmbra igno
rantibus posset ignosci. Duo autem nobis in hæreditatem
reliquerat ille vetustus Adam, qui fugit à facie dei laborem
videlicet & dolorem: laborem in actione, dolorem in passio-
ne. Non hoc ipse audierat in paradiso, quem acceperat vt o-
peraretur & custodiret illum. Operaretur delectabiliter, cu-
stodiret fideliter & sibi & posteris suis. Christus dominus la
borem & dolorẽ considerauit, vt traderet eos in manus suas:
imò se magis in manus eorum infixus in limo profundi, & in-
trauerunt aquæ istæ vsque ad animam eius. Vide (ad patrem
inquit) humilitatem meam & laborem meũ: quia pauper ego Psalm.18
sum, & in laboribus à iuuentute mea. Laborauit sustinens, ma
nus eius in laboribus seruierunt. De dolore vide quid di-
xerit. O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte Threno.1
si est dolor sicut dolor meus. Vere languores nostros ipse tu Esa.53.
lit, & infirmitates nostras ipse portauit, vir dolorum pauper
& dolens, tentatus per omnia absque peccato. Et in vita pas-
suam habuit actionem, & in morte passionem actiuam susti-
nuit dum salutẽ operaretur in medio terræ. Proinde memor

cro

A ero quandiu fuero laborum illorum quos pertulit in prædi-
cando, fatigationum in discurrendo, tentationum in ieiunan-
do, vigiliarum in orando, lachrymarum in compatiendo. Re-
cordabor etiam dolorum eius, conuiciorum, sputorum, cola-
phorum, subsannationum, exprobrationum, clauorum, horũq;
similium, quę per eum & super eum abundantius transierunt.
Facit ergo mihi fortitudo, facit similitudo: sed si accesserit
etiam imitatio vt sequar vestigia eius. Alioquin etiam exqui-
retur à me sanguis iustus qui effusus est super terram, nec im-
munis ero ab illo tam singulari scelere Iudæorum: quod vi-
delicet tantæ charitati ingratus fuerim: quod spiritui gratiæ
contumeliam fecerim, quòd sanguinem testamenti pollutum
duxerim, quòd conculcauerim filium dei. Sunt plerique qui
laborem & dolorem patiuntur: sed necessitas in causa est, non
voluntas: & hi nõ sunt conformes imaginis filij dei. Sunt qui
ex voluntate sustinent, sed non est ei sors, neque pars in ser-
mone isto. Vigilat tota nocte luxuriosus, non solum patien-
ter, sed & libẽter, vt suam expleat voluptatem: vigilat raptor
vestitus ferro, vt diripiat prædam: vigilat fur vt domum per-
fodiat alienam. Sed hi omnes & horum similes longe sunt à
labore & dolore quem considerat dominus. Homines autem
bonæ voluntatis, qui christiana voluntate diuitias paupertate
commutarunt, vel etiam non habitas tanquam habitas contẽ-
pserunt, relinquentes omnia propter ipsum, sicut & ipse reli- B
quit omnia propter ipsos, sequuntur eum quocunque ierit.
Huiusmodi autem imitatio validissimum argumentum mihi
est, quòd passio saluatoris & similitudo humanitatis in meam
transeũt vtilitatem. Hic enim sapor, hic fructus est & laboris
& doloris. Vide ergo quàm magnificauerit facere tecum
illa maiestas. De omnibus quæ in cœlo & sub cœlo sunt, dixit
& facta sunt. Et quid facilius dictu? Sed nunquid solo verbo
factum est, cum te quem fecerat refecit? Triginta & tribus an
nis super terram visus, & cum hominibus conuersatus: etiam
habuit in factis calumniatores, in dictis insultatores, non ha-
bens vbi caput suum reclinaret. Quare hoc? Quia verbum à
sua subtilitate descenderat, & grossius acceperat indumentũ.
Nam caro factum fuerat, & ideo grossiori & morosiori opere
vtebatur. Sicut autem cogitatio vestit sibi vocem corpoream
absque sui diminutione, vel ante vocem, vel post vocem: sic fi
lius dei assumpsit carnem non commixtionem passus, neque
diminutionem, nec ante carnem nec post carnem. Apud patrẽ
inuisibilis, sed hic manus nostræ tractauerunt de verbo vitæ:
& quòd erat ab initio, vidimus oculis nostris. Hoc autem ver
bum, quia carnem purissimam & animam sanctissimam vnie-
rat sibi, libere moderabatur actiones corporis sui, tum quia
sapientia & iustitia erat: tum quia nullam habebat prorsus le
gem in membris suis repugnantem legi mentis suæ. Meum
C verbum nec sapientia nec iustitia est, sed tamen vtriusque ca-
pax, & possunt ei hæc abesse & adesse: abesse autẽ facilius. Fa-
miliare enim magis iam nobis est carnis nostræ seruire vitiis,
quàm actiones & passiones eius ordinare: pro eo quòd omnis
ætas ab adolescentia prona est in malum, inter flagella quoq;
& gladios: etiam sub discrimine mortis ad suas ambiens volu
ptates. Fœlix cuius cogitatio hoc est verbum nostrum om-
nes actiones suas ad iustitiam dirigit, vt & intentio sana sit,
& operatio recta. Fœlix qui passiones corporis sui propter
iustitiam ordinat, vt quicquid patitur, propter dei filium pa-
tiatur: quatenus & à corde tollatur murmuratio, & in ore ver
setur gratiarum actio & vox laudis. Qui sic extulit se: iste
tollit grabatum suum & vadit in domum suam. Grabatum
nostrum corpus est, in quo prius languidi iacebamus: serui-
entes desideriis & concupiscentiis nostris. Nunc portamus
illud cum spiritui obedire cogimus, & mortuum nostrum
portamus: quia corpus mortuum est propter peccatum. Am-
bulamus tamen non currimus: quia corpus quod corrumpitur
aggrauat animã, & deprimit terrena inhabitatio sensum mul-
ta cogitantem. Ambulamus etiam in domum nostram. In quã
domum? In matrem omnium, quia sepulchra eorum domus il-
lorum in æternum. Vel potius in domum nostram: quam ha-
bemus ex deo nõ manu factam æternam in cœlis. Qui sub hoc
onere ambulamus posito eo quid putatis quo currem⁹? Quo-
modo volabimus? Plane super pennas ventorum. Amplexa-
tus est nos dominus Iesus per laborem & dolorem nostrum.

Amplectamur eum nos quoque vicariis quibusdam amplexi- D
bus propter iustitiam & iustitiam suam, actiones ad iustitiam
dirigendo, passiones propter iustitiam sustinendo. Dicamus
quoque cum sponsa. Tenui eum nec dimittam. Dicamus etiam
cum patriarcha, non dimittam te nisi benedixeris mihi. Quid Gene.32.
enim iam superest nisi benedictio? Quid post amplexum, nisi
osculum restat? Si sic adhærerem deo: quomodo non iam cla-
mare liberet? Osculetur me osculo oris sui. Ciba nos interim Cantic.1.
domine lachrymarum pane, & potum da nobis in lachrymis
in mensura: donec perducas nos ad mensuram bonam & con-
fertam & coagitatam, quam dabis in sinus nostros, qui es in
sinu patris super omnia benedictus deus in secula. Amen.

In cœna domini, de baptismo, & de sacramento altaris, & ablutione pedum. Sermo.

E I sunt dies quos obseruare debemus: dies pleni
pietate & gratia, quibus etiam sceleratorum homi-
num mentes ad pœnitentiam prouocantur. Tanta
siquidem est vis sacramentorum eorum, quę diebus
istis recoluntur, vt possint ipsa quoque lapidea scindere cor-
da, & pectus omne licet ferreum emollire sufficiant. Deniq;
videmus vsque hodie ad passionem Christi non modo cœle-
stia compati, sed terram moueri & petras scindi, & in confes-
sione peccatorum aperiri monumenta. At verò quoniam
sic est in spiritualibus cibis sicut & in corporalibus vt in qui- E
busdam statim præsto sit sapor, in aliquibus oporteat labora-
re: quæ manifesta sunt, nostro non indigent ministerio, quæ
verò clausa sunt, diligentem volunt habere consideratorem.
Neque enim tradit mater paruulo nucem integram, sed fran-
git eam & nucleum porrigit. Sic & ego vobis fratres charis-
simi si possem sacramenta quæ clausa sunt aperire debueram:
sed quia minus possum, rogemus vt vobis pariter & mihi ma
ter sapientia frangat nuces istas, nuces inquam quas protulit
sacerdotalis virga virtutis, quam emisit dominus ex Sion.

Multa quidẽ sunt sacramenta, & scrutãdis omnibus hora nõ
sufficit. Fortassis etiam aliqui vestrum imbecilles sunt ad tan
ta simul capienda. De tribus itaque sacramentis quæ satis con
grua sunt huic tempori dicendum erit, quod dominus ipse do
nauerit. Sacramentum dicitur sacrum signum, siue sacrum se-
cretum. Multa siquidem fiunt propter se tantum: alia verò
propter alia designanda, & ipsa dicuntur signa & sunt. Vt e-
nim de vsualibus sumamus exemplum: datur annulus absolu-
te propter annulum, & nulla est significatio, datur ad inuestiẽ
dum de hæreditate aliqua & signum est: ita vt iam dicere pos
sit qui accipit. Annulus non valet quicquam, sed hæreditas est
quam quærebam. In hunc itaque modum appropinquans pas-
sioni dominus de gratia sua inuestire curauit suos, vt inuisi-
bilis gratia signo aliquo visibili præstaretur. Ad hæc institu- F
tuta sunt omnia sacramenta, ad hęc eucharistię participatio,
ad hæc pedum ablutio, ad hęc deniq; ipse baptismus in tinium
sacramentorum omnium: in quo complantamur similitudini
mortis eius, vnde & trina mersio, tridui quod nunc celebran-
dum est formam gerit. Sicut enim in exterioribꝰ diuersa sunt
signa, & vt cœpto immoremur exemplo, variæ sunt inuestitu-
rę secundum ea, de quibus inuestimur: verbi gratia, inuestitur
canonicus per librum, abbas per baculum, episcopus per ba-
culum & annulum simul, sicut inquã in huiusmodi rebus est,
sic & diuisiones gratiarum diuersis sunt traditæ sacramentis.
Quæ est gratia vnde per baptismum inuestimur? Vtique pur
gatio delictorum. Quis enim potest facere mundum de im-
mundo conceptum semine, nisi qui solus est mundus, & in quę
peccatum non cadit deus? Huius quidem gratię sacramentum
prius erat circuncisio, vt originalis rubiginem culpæ quæ ma
nauerat à parentibus primis, cultellus eraderet, sed veniente
domino qui agnus est, totus suauis & mitis, cuius iugum sua-
ue est & onus leue: optime satis mutatum est, vt inueteratam
rubiginẽ cum vnctione sancti spiritus aqua dilueret, & acer-
bitas illa cessaret. Sed forte querat aliquis & dicat. Si de-
letum est in baptismo quod contraximus à parentibus: cur
adhuc manet cupiditatis fomes & velut incẽtiuum quoddam
peccati? Neque enim dubium quin à primis parentibus in nos
traducta sit lex ista peccati. Omnes siquidem in peccatrice vo
luptate generamur: propterea licet inuiti, illicitos quosdam

motus

G motus concupiſcentiarum & tanquam beſtiales ſentimus. Dixi vobis ſepius, nec mente excidere debet: quoniam in caſu primi hominis cecidimus omnes. Cecidimus autem ſuper acerum lapidum, & in luto: vnde non ſolum inquinati, ſed etiam vulnerati & grauiter quaſſati ſumus. Lauari quidem cito poſſumus, ad ſanandum verò opus eſt curatione multa. Lauamur igitur in baptiſmo, quia deletur chirographum damnationis noſtræ: & gratia hæc nobis confertur ne iam nobis concupiſcentia noceat: ſi tamen à conſenſu abſtineamus: atq; ita tanquam ſanies inueterati vlceris remouetur, dum tollitur damnatio & reſponſum mortis, quod prius inde manabat. Sed quis poterit tam efferos motus frangere? quis pruritum vlceris huius ferre queat? Cõfidite quia & in hoc gratia ſubuenit, & vt ſecuri ſitis, ſacramenti dominici corporis & ſanguinis precioſi inueſtituræ habetis. Duo enim illud ſacramentũ operatur in nobis: vt videlicet & ſenſum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omnino conſenſum. Si quis veſtrum non tam ſæpe modo, non tam acerbos ſentit iracundiæ motus, inuidię, luxurię, aut cæterorum huiuſmodi: gratias agat corpori & ſanguini domini, quoniã virtus ſacramenti operatur in eo, & gaudeat quòd peſſimum vlcus accedat ad ſanitatem. Sed tamen quid agimus quòd in hoc corpore peccati, & in hoc tempore malo non poſſumus eſſe ſine peccato? Nunquid deſperabimus? Abſit. Si dixerimus (ait beatus Ioannes) quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. H Si aũt cõfeſſi fuerimus peccata noſtra, fidelis deus eſt qui remittat nobis peccata, & emundet nos ab omni iniquitate. Nam vt de remiſſione quotidianorum minime dubitemus, habemus eius ſacramentum, pedum ablutionem. Queris fortè vnde ſciam quòd ſacramẽtum ſit huius remiſſionis: maxime cum ipſe dominus promiſerit Petro dicẽs. Quod ego facio tu neſcis modo: ſcies autem poſtea: nihil autem de ſacramento locutus eſt: ſed tantum exemplum, inquit, dedi vobis, vt & vos ita faciatis. Verum multa habebat illis dicere, ſed tunc portare non poterant. Ideoq; nec ex toto voluit eos anxios, & ſuſpectos relinquere, nec dicere quod tunc non caperent. Vis autem noſſe quia pro ſacramento illud eſt, non pro ſolo exemplo factum? Illud attende quod Petro dictũ eſt. Si non lauero te: non habebis partem mecum. Aliquid igitur latet quod neceſſarium eſt ad ſalutem, quando ſine eo, nec ipſe Petrus partem haberet in regno Chriſti & dei. Vide enim ſi non expauerit Petrus ad tantę comminationis terrificum verbum, ſi nõ agnouerit ſalutare eſſe myſterium cum reſpõdit: Dñe non tantũ pedes meos, ſed & manus & caput. Et vnde ſcimus, quia ad diluenda peccata quæ non ſunt ad mortem: & à quibus plenè cauere non poſſumus ante mortẽ ablutio iſta pertineat? Ex eo planè q; offerenti manus & caput pariter ad abluendum reſponſum eſt. Qui lotus eſt non indiget, I niſi vt pedes lauet. Lotus eſt qui grauia peccata non habet, cuius caput, id eſt intentio, & manus, id eſt operatio & conuerſatio munda eſt: ſed pedes qui ſunt animæ affectiones, dum in hoc puluere gradimur ex toto mundi eſſe non poſſunt quin aliquando vanitati: aliquando voluptati aut curioſitati plus q̃ oportet cedat animus vel ad horam. In multis enim offendimus omnes. Verũtamen nemo contẽnat aut paruipẽdat. Impoſſibile eſt enim cũ eis ſaluari, impoſſibile eſt ea diłui, niſi p Chriſtũ Ieſum & à Chriſto. Nemo inquam pernicioſa ſecuritate dormitet, declinans in verba malitię ad excuſandas excuſationes in peccatis: quoniã (vt audiuit Petrus ab ipſo) niſi lauerit ea Chriſtus, non habebimus partem cũ eo. Nec ideo tũ pro eis neceſſe eſt nimis eſſe ſolicitos: ignoſcet facile, imo & libenter, ſi tm̃odo nos agnoſcamus. In huiuſmodi nãque quaſi ineuitabilibus & negligentia culpabilis eſt, & timor immoderatus. Hinc eſt quod in oratione quã ipſe cõſtituit quotidiè p peccatis illis voluit nos orare. Sicut enim de cõcupiſcẽtia diximus q; licet dãnationẽ abſtulerit, quia iuxta Apoſtolũ. Nulla dãnatio eſt his qui ſunt in Chriſto Ieſu: tamẽ ad humiliandos nos ipſam adhuc patitur viuere in nobis & grauiter affligere nos, vt ſentiam⁹ q̃d nobis gratia præſtet, & ſemper ad illius auxiliũ recurram⁹: ſic & de minoribus iſtis pẽtis pia diſpẽſatione nobiſcũ agit: vt non penitus auferãtur, ſed in illis nos erudiat deus, vt cũ minima cauere nõ poſſumus, certi ſimus q; non noſtris viribus maiora ſuperemus: ſemperq; timorati, & omnino ſoliciti ſimus quomodo eius gratiam non K amittam⁹, quã nobis tã multipliciter neceſſariã eſſe ſentim⁹.

1. Ioan. 1.

Ioan. 13.

Ibidem.

Iacob. 3.

Roma. 8.

In die ſancto Paſchæ de ſeptem ſignaculis quæ ſoluit agnus. Sermo. I.

Apoca. 5.

MIcit leo de tribu Iuda. Vicit planẽ malitiam ſapientia attingens à fine vſque ad finem fortiter, & ſuauiter vniuerſa diſponens: ſed pro me fortiter, ſuauiter mihi. Vicit Iudęorum blaſphemias in patibulo, fortem armatum alligauit in atrio, & de ipſo mortis imperio triũphauit. Vbi enim ſunt opprobria tua Iudææ? vbi ſunt fabulę vaſa captiuitatis? vbi eſt mors victoria tua? Confuſus eſt calumniator, raptor ſpoliatus eſt. Nouum genus potẽtiæ: hactenus victoriola mors obſtupeſcit. Quid tu Iudææ? quid pridie ante crucem agitabas caput ſacrilegum? quid ſacrum hominis Chriſti caput exagitabas opprobriis? Chriſtus, inqt, Matth. 27. rex Iſrael deſcendat de cruce. O venenata lingua, verbum malitiæ, ſermo nequam. Non eſt hoc Caipha quod pauloante dicebas. Expedit vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. At illud quia mendacium non erat, non loqueIoan. 11 baris de proprio: nõ à temetipſo dicebas, ſi rex Iſrael eſt, deſcẽdat de cruce. Hoc planè tuum eſt: magis aũt eius qui mendax eſt ab initio. Quid enim conſequentiæ videtur habere vt deſcendat ſi rex Iſrael eſt, & non magis aſcendat? Sic non meminiſti ſerpens antique q̃ confuſus abſceſſeris olim cũ dicere L præſumpſiſſes. Mitte te deorſum, & hæc omnia tibi dabo, ſi Matt. 4. procidens adoraueris me. Sic tibi Iudææ excidit quod audiſti: quia dominus regnauit à ligno, vt regẽ abneges, quia manet in ligno. Sed forſitã nec audiſti, quia nõ Iudæis, ſed nationibus, hæc annunciatio debebat. Dicite, inquit, in nationibus Pſal. 95. quia dominus regnauit à ligno. Merito proinde titulũ regni præſes gentilis inſcripſit ligno, nec potuit Iudæus vt voluit corrumpere tituli inſcriptionem: nedum impedire dominicã paſſionem & noſtram redẽptionem. Deſcendat (inquiunt) ſi rex Iſrael eſt. Imo verò quia rex Iſrael eſt, titulum regni nõ deſerat: virgam imperij non deponat, cuius nimirum imperiũ ſuper humerum eius, ſicut præcinit Eſaias. Noli inquiunt Iu- Eſaiæ. 9. dæi ad Pilatum: noli ſcribere rex Iudæorum, ſed quia ipſe di- Ioan. 19 xit: rex ſum Iudæorum. Et Pilatus. Quod ſcripſi ſcripſi. Si Pilatus quod ſcripſit ſcripſit: Chriſtus non perficiet quod incœpit? Ipſe enim cœpit & ſaluabit nos. Sed dicunt. Alios ſaluos fecit: ſeipſum non poteſt ſaluum facere. Imo verò ſi deſcẽderit, neminem ſaluum faciet. Cum enim ſaluus eſſe non poſſit, niſi qui perſeuerauerit vſque in finem, quantominus poterit eſſe ſaluator? Alios ergo ſaluos fecit: nam ſaluatione, cum ſit ſalus ipſe, non indiget. Operatur ſalutem noſtram, nec caudã deeſſe patitur ſacrificio veſpertino hoſtiæ ſalutari. Nouit inique quid cogites. Nõ tibi dabit occaſionem ſurripiendæ nobis perſeuerantiæ, quę ſola coronatur. Non faciet obmu- M teſcere prædicatorum linguas conſolantium puſillanimes & dicentium ſingulis: tu locum tuum ne deſeras, quod ſine dubio ſequeretur, ſi reſpondere poſſent, quia Chriſtus ſuũ deſeruit. Proni enim ſunt ſenſus hominis & cogitatiões in malũ. Sine cauſa (maligne) parafti ſagittas tuas in pharetra, & diſcipulorum ſuſpiria cumulas opprobriis Iudæorum. Illi quippe deſperant: iſti improperant, ſed Chriſtũ neutra tela nocebũt. Aliud tempus elegit confortandis diſcipulis, & aliud aduerſariis confutandis. Interim patientiam magis exhibet: humilitatem commendat, obedientiam implet, perficit charitatem. His nanq; virtutum gemmis quatuor cornua crucis ornãtur. Et eſt ſupereminentior charitas, à dextris obedientia, patientia à ſiniſtris: radix virtutum humilitas in profundo. His ditauit trophęum crucis, conſummatio dominicæ paſſionis, cũ ad Iudæorum blaſphemias humilis, ad vulnera patiens: intus linguis, clauis exterius pungeretur. Nã & charitas in eo perfecta eſt, quòd pro amicis animam poſuit, & obedientia conſummata, cum inclinato capite tradidit ſpiritum, factus obediens vſq; ad mortem. His ſpoliare dotibus, hac priuare gloria Chriſti ſatagebant eccleſiam, qui dicebant. Si rex Iſrael eſt deſcendat de cruce. Nimirum vt non ſit iam obedientiæ forma, non incentiuum amoris, non patientiæ vel humilitatis exemplum, ſed deleri habeant ex euangelio verba illa ſuauiſ- Ioan. 15. ſima & dulciora ſuper mel & fauum. Maiorem hac dilectionẽ nemo

A nemo habet, q̃ vt animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Et
Ioan. 15. a. ad patrem. Opus conſummaui quod dediſti mihi vt faciam.
Ioan. 17. a. Itemque ad diſcipulos: Diſcite à me quia mitis ſum, & humi-
Matt. 11. d. lis corde. Et ego ſi exaltatus fuero à terra: omnia traham ad
Ioan. 12. c. meipſum. Hoc eſt enim quod dolet venenati ſerpentis aſtu-
Nu. 21. b. tia, exaltatum in deſerto ſerpentem æneum, cuius intuitu ſanentur vulnera quæ inflixit. Alioquin quoniam alio inſtigante miſiſſe credimus vxorem Pilati ad ipſum dicentem: Nihil
Matt. 27. c tibi & iuſto illi, multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter eum. Timebat ergo iam tunc, ſed nunc maximè, virtute crucis eneruari ſe ſentiẽs inimicus. Sera ducitur pœnitentia, & quos inſtigauit ad crucifigendum, inſtigat ad ſuadendum vt de cruce deſcẽdat. Denique ſi rex Iſrael eſt, inquiunt, deſcẽdat de cruce, & credimus ei. Hæc planè ſerpẽtis aſtutia:
Matt. 15. c. hæc adinuentio nequitię ſpiritualis. Audierat impius ſaluatoris vocem dicentis: Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael: & nouerat quantum pro ſalute illius populi zelum gerere videretur: propterea malitioſe nimis linguas eruditens blaſphemorum ſuggerebat vt dicerent: deſcendat, & credimus: quaſi iam nihil poſſet obſtare quin deſcenderet, qui eorum credulitatem tantopere deſideraret. Sed quid machinatur: aut cui parat inſidias verſipellis? Nẽpe ei in quo nihil proficiet inimicus, & filius iniquitatis non apponet nocere ei. Non mouetur vana pollicitatione, qui
B nouit omnium corda: ſicut nec exprobratione blaſphema mitiſſimus omnium mouebatur. Eò quippe tendebat malitioſa ſuaſio: non vt ipſi crederent, ſed noſtra quoque ſiqua erat fides in eum, omnimodis deperiret. Legentes enim dei perDeut. 32. fecta ſunt opera, quando fateremur deum, qui ſalutis opus reliquiſſet imperfectum? Sed audiamus quid ad hæc Chriſtus
Soph. 3. b. reſpondeat per prophetam: Quæris ſigna Iudææ? Expecta me in die reſurrectionis meæ. Si vis credere, maiora iam tibi opera demonſtraui. Multiplicaui ſigna: ſanitates perfeci heri & pridie, hodie magis habeo conſummari. An non maius erat quod vidiſti è corporibus obſeſſis ſpiritus exire malignos, & de grabatis ſuis exilire paralyticos: quàm è manibus meis vel pedibus clauos reſilire quos infixiſti? Sed patiendi tempus eſt, non faciendi, & paſſionis horam ſicut præuenire fruſtra conatus es, ſic nec poteris impedire. Sed ſi adhuc generatio praua & adultera ſignum quærit: non ei dabitur niſi ſignum Ionæ prophetæ. Non ſignum deſcenſionis, ſed reſurrectionis. Quòd ſi Iudæus non quærit: amplectatur & gaudeat Chriſtianus. Vicit enim leo de tribu Iuda. Suſcitatus eſt paterna voce leonis catulus: clauſo prodiit tumulo, qui de patibulo non deſcendit. An vero id maius ſit, inimici noſtri ſint iudices: qui tam curioſe munierant monumentum: ſignantes lapidem cum cuſtodibus. Hunc enim lapidem magnum
Marc. 16. a valde, de quo mulieres illæ deuotæ inuicem querebantur, fa-
C cta iam reſurrectione dominica, reuoluit angelus, & reſedit (ſicut ſcriptum eſt) ſuper eum. Conſtat proinde clauſo exiiſſe tumulo rediuiuum corpus, quod clauſo virginis vtero natum proceſſit in vitã, & ad diſcipulos clauſis introiuit ianuis in conclaui. Sed eſt locus vnde clauſis noluit procedere ianuis, carcer vtique gehennalis. Confregit ſiquidem ferreos vectes, repagula vniuerſa contriuit, vt libere ſuos educeret quos redemerat de manu inimici: & plenis egrederentur portis agmina ſanctorum dealbatorum, qui lauerunt ſtolas ſuas, & candidas eas fecerunt in ſanguine agni. Cãdidas prorſus in ſanguine agni: quia exiuit cum eo & in eo, etiam aqua dealbans: & teſtimonium perhibet ipſe qui vidit. Aut certe candidas in ſanguine agni nouelli: ſanguine lacteo candido & ru-
Canti. 5. c. bicundo: ſicut habes in cantico Canticorum: Dilectus meus (ait ſponſa) candidus & rubicundus electus ex milibus. Inde eſt quòd in ſtola candida & fulgureo vultu, teſtis quoq; reſurrectionis apparuit. Iam ſi confutandis Iudæorum calũniis ſufficere videtur hoc ipſum q̃ clauſo egreſſus eſt monumento, cui inſultantes dicebant: Si rex Iſrael eſt, deſcendat de cruce: (curioſius nanq; monumẽtum claudere & ſignare ſtuduerãt, quàm infigere clauos) ſi igitur vicit leo de tribu Iuda in hoc ipſo proceſſu, & maius demonſtrauit opus quàm peterent: ipſum iam reſurrectionis miraculum cui poterit comparari?

Legimus nonnullorum præceſſiſſe reſurrectiones, aut magis certe ſuſcitationes, ſed iſtius prẽabulas, quibus & duplici priuilegio noſcitur præeminere. Nam cæteri quidem reſurD xerant mortui iterum morituri: Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur: mors illi vltra nõ dominabitur. Illi mor- Roma. 6. b tui denuo opus habẽt iterum reſuſcitari: Chriſtus quòd mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel: quòd autem viuit, viuit deo: viuit in æternitate. Merito proinde reſurgentium primitiæ Chriſtus: qui ita reſurrexit vt cadere non adiiciat, qui ſolus attigit immortalitatẽ. Eſt & aliud in quo reſurrectionis huius innoteſcat gloria ſingularis. Quis enim in omnibus cæteris ſuſcitauit aliquando ſemetipſum? Ineffabile iſtud eſt, vt à morte ſe excitet ipſe qui dormit: ſingulare eſt: nõ eſt qui faciat, non eſt vſq; ad vnum. Heliſæus propheta mortuum ſu- 4. Reg. 4. f ſcitauit, ſed alterum, non ſeipſum. Ecce enim quot annis iacet in monumẽto, quod à ſe non poteſt, ſperans ab alio ſuſcitari: ab eo vtiq; qui triumphauit mortis imperium in ſeipſo. Inde eſt quòd cæteros quidem dicimus ſuſcitatos, Chriſtum reſurrexiſſe, qui ſolus virtute propria victor prodiit de ſepulchro. Siquidem & in hoc vicit leo de tribu Iuda. Quantum poterit, imò quid non poſſe videbitur viuens, & dicens patri: Reſurrexi, & adhuc ſum tecum: qui tam potens exſtitit deputatus cum mortuis, ſed inter mortuos liber? Nec vero reſurrectionem diſtulit vltra tertium diem: vt propheta fidelis in- Oſee. 6. a. ueniatur, qui dixit: Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos. Decet nimirum vt quemadmodum caput præceſſit, ſequantur membra. In patibulo ſexta feria redemit hominem, ipſa die qua fecerat hominem in initio: ſequenti E die ſabbatizauit in monumento, conſummato opere quod ſuſceperat. Tertia vero, quæ prima dierum eſt, primitię dormiẽtium apparuit mortis victor nouus homo. Ita & nos quicunq; ſequimur caput noſtrum: tota die hac qua plaſmati & redempti ſumus, non ceſſemus agere pœnitentiam, non ceſſemus tollere crucem noſtrã, perſeuerantes in ea ſicut ipſe perſeuerauit, donec dicat ſpiritus vt requieſcamus à laboribus noſtris. Neminẽ audiamus fratres: non carnẽ & ſanguinẽ, non ſpiritũ quẽlibet, deſcenſum à cruce ſuadentẽ. Perſiſtamus in cruce, moriamur in cruce: deponamur aliorum manibus, non noſtra leuitate. Caput noſtrum depoſuere viri iuſti: nos ergo dignatione ſua angeli ſancti deponant: vt conſummata viriliter die crucis, ſecunda, quæ poſt mortẽ eſt, quieſcamus ſuauiter, dormiamus fœliciter in ſepulchris: expectãtes beatã ſpem, & aduentũ gloriæ magni dei: qui reſuſcitabit corpora noſtra tertia demum die, configurata corpori claritatis ſuæ. Fœtent quatriduani, ſicut de Lazaro ſcribitur: Iã fœtet domine: quatriduanus eſt enim. Adinuẽtio filiorũ Adam, quartã formauit Ioan. 11. c. diẽ, quã à domino nõ accepit. Propterea corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt tanq̃ iumenta quæ in ſtercore ſuo putruerunt. Diuinæ ſiquidẽ ordinationis eſt tridnũ quod prædiximus: in labore, in requie, in reſurrectione. Nõ placent hęc filiis hominũ, ſed ſuã volunt præferre diẽ: differentes pœnitẽ F tiã, vt indulgeãt voluptati. Nõ eſt hæc dies quã fecit domin⁹: quatriduani facti ſunt, & iam fœtent. Nõ nouit hanc quod de Maria natũ eſt ſanctũ: tertia reſurrexit die, ne videret corruptionem. Vicit itaq; leo de tribu Iuda. Occiſus eſt agnus, ſed leo vicit. Leo rugiet: quis non pauebit? Leo, inquam, fortiſſimus beſtiarum, qui ad nullius pauebit occurſum, ſcilicet leo Amos. 3. b de tribu Iuda. Paueant qui abnegauerunt, qui dixerunt: Non Ioan. 19. c habemus regem niſi Cæſarem. Paueant qui dixerunt: Nolumus hunc regnare ſuper nos. Redit ſiquidem accepto regno, & malos male perdet. Vultis noſſe quia redit accepto regno? Matt. 28. d Data eſt mihi, inquit, omnis poteſtas in cœlo & in terra. Sed & pater in pſalmo: Poſtula à me, ait, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Reges Pſalm. 2. b. eos in virga ferrea: & tanquàm vas figuli confringes eos. Fortis ſiquidẽ leo eſt, non crudelis: grauis tamen indignatio eius: & intolerabilis ira columbę. Sed pro ſuis leo rugiet, non in ſuos. Paueant alieni: tribus Iuda magis exultet. Gaudeant qui induti ſunt confeſſione, quorum omnia oſſa dicunt: Domine quis ſimilis tibi? Leo de tribu Iuda, radix Dauid. Dicitur enim Dauid viſu deſiderabilis, vel manu fortis: & idem ait. Ante te omne deſiderium meum, & fortitudinem meam ad Pſal. 37. b te cuſtodiam. Radix, inquit, Dauid. Non Dauid radix eius, ſed ipſe radix Dauid: quia portat & non portatur. Merito Dauid ſancte filium tuũ vocas dominũ tuũ: quia nõ tu radicẽ

G portas,ſed radix te. Radix fortitudinis tuæ & deſiderij: radix deſiderabilis: radix fortis. Vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid: aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius. Apocalypſis verba ſunt hæc. Diſcant qui nõ legerunt: recolant qui nouerunt. Vidi, inquit Ioannes, in dextera ſedentis ſuper thronum librum ſignatum ſigillis ſeptem, & non erat qui legeret vel aperiret. Ego, ait, flebam multum quòd nemo aperire librum dignus inueniretur. Et vnus de ſenioribus dixit mihi: Ne fleueris. Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid. Et vidi, & ecce in medio throni agnum ſtantẽ tanquàm occiſum. Et veniens accepit librum de dextra ſedentis in throno, & aperuit librum, factaque eſt lætitia magna, & gratiarum actio. Leonem Ioannes audierat, & agnum vidit. Agnus occiſus eſt: agnus accepit librum: agnus aperuit, & apparuit leo. Deniq; dignus eſt (aiunt ſeniores) agnus qui occiſus eſt, accipere fortitudinem. Non manſuetudinem amittere, ſed accipere fortitudinem: vt & agnus maneat, & leo ſit. Plus dico: vt mihi videtur, idem etiam liber eſt, qui non poterat aperiri. Quis enim dignus inueniretur aperire hũc librũ? Indignum ſe profitetur, & ipſe baptiſta Ioannes, quo inter natos mulierum maior nemo ſurrexit. Non ſum, inquit, dignus ſoluere corrigiã calceamenti eius. Venerat enim ad nos calceata maieſtas, diuinitas incarnata: venerat dei ſapientia, ſed in libro clauſo vtique & ſignato. Quod ligabat corrigia calceamenti: hoc claudebant ſignacula libri. Sed quid dicimus ſuper his ſeptẽ?

H An forte triplex animæ virtus, ratio, memoria, & voluntas, & quadrifaria corporis compoſitio, ex elementis videlicet quatuor, in his ſeptem eſt intelligenda, vt nihil de veritate humanitatis defuiſſe nouerimus ſaluatori? An magis humanitas eius ipſe eſt liber, & quærenda ſunt ſignacula ſeptem? Septem enim quædam arbitror inueniri quibus maximè celabatur in carne præſentia maieſtatis, vt non poſſet aperiri liber, & ſapientia quæ latebat agnoſci. Sunt autem quæ occurrunt interim, matris deſponſatio, qua partus virginis, & conceptionis puritas velabatur: ita vt hominis fabri filius, fabricator hominis putaretur. Infirmitas etiam corporis, qua nimirum plorans, vagiens, lactens, & dormiẽs, & cæteris ſubiacens neceſſitatibus carnis, latebat inter hæc virtus diuinitatis. Sic & circumciſionis ſignum ſuſcipiens, peccati remedium, ægritudinis medicinam, qui morbũ omnem tollere venerat & peccatũ, & item in Aegyptũ fugiens à facie Herodis reguli: nec dei filius agnoſci poterat, nec rex cœli. Quid trina illa tentatio inimici: in deſerto: in pinnaculo: ſupra montem? Si filius dei, inquit, es: dic vt lapides iſti panes fiãt. Et item: Mitte te deorſum. Neutrum Chriſtus fecit: vt ſignaretur liber: vt falleretur aſtutus. Denique couſque ſeductus eſt vt haberet iam pro conſtanti hominem eſſe purum, & in tantam veſaniam ſuperbia cæca proruperat, vt non diceret vltra, ſi filius dei es: ſed, hæc omnia tibi dabo ſi procidens

I adoraueris me. Sextum eſt ſignaculum crucis vbi pepẽdit inter latrones, & cum iniquis deputatus eſt dominus maieſtatis. Clauſit & ſepultura librum hunc: nec vllum ſignaculum omnino ſic obſtruxit, ſic occultauit magnum pietatis ſacramentum. Sepulto nimirum domino ſola reſtare deſperatio videbatur: adeo vt diſcipuli dicerent: Quia nos ſperabamus. Quis non illo fleret in tempore clauſum arctius librum, & non eſſe qui aperiret? Sed ne fleueris vltra Ioannes ſancte: etiam tu noli flere Maria. Procul ſit luct⁹: triſtitiæ nebula diſſi pet. Lætamini in dño & exultate iuſti, & gloriamini oẽs recti corde. Dignus eſt agnus qui occiſus eſt, leo qui reſurrexit. Poſtremo liber ipſe dignus eſt aperire ſeipſum. Reſurgẽs nimirũ à mortuis: reſurgens autem virtute propria, & poſt tres dies ſicut prædixerat, teſtimonium perhibentibus inimicis, & reſurgens in tanta maieſtate & gloria: indicat manifeſte quæcunque prædiximus ſignacula vel operimenta voluntaria non neceſſaria, nec conditionis fuiſſe, ſed dignationis. Quid tu nuper Iudæe ſignabas lapidem monumenti? Quia ſeductor ille dixerat adhuc viuens: Poſt tres dies reſurgam. Vere ſeductor, ſed pius, non malitioſus. Denique ſeduxiſti me domine, & ſeductus ſum (ait propheta veſter in perſona veſtra) fortior me fuiſti, & inualuiſti. Seduxit vos ô Iudæi in paſſione: nam in reſurrectione inualuit, & præualuit vincens leo de tribu Iuda. Etenim ſi cognouiſſent, nunquàm dominum gloriæ crucifixiſſent. Quid ergo facturus es? Et prædixit, & iam reuixit. Diligenter explora ſignaculum ſepulturæ: apertum eſt enim. Datur tibi ſignum Ionæ prophetæ: quia & hoc prædixit ipſe. Egreditur Ionas de ventre ceti, Chriſtus de corde terræ tertia die procedit. Niſi quòd manifeſtẽplus quàm Ionas hic: qui ſemetipſum viriliter, & ab ipſo vtero mortis eduxit. Propterea viri Niniuitæ conſurgent contra vos in iudicio: propterea ipſi iudices veſtri erunt: quia prophetæ obtemperauerunt, vos nec domino prophetarũ. Vbi eſt quod dicebatis: Deſcendat de cruce, & credimus ei? Crucis ſignaculum dirũpere voluiſtis, promittentes ad fidẽ vos introituros. Ecce apertum nõ diruptum eſt, introite. Alioquin ſi non creditis reſurgenti, vtiq; nec credidiſſetis deſcendenti. Sic vos ſcandalizabat crux Chriſti. Verbum enim crucis Iudæis quidẽ ſcandalum eſt: ait apoſtolus. Excitet vos ſaltem nouitas reſurrectionis. Inuenimus nos in cruce gloriã. Nobis qui ſaluamur dei virtus eſt: & omnium (vt oſtendimus) plenitudo virtutum. Sit vobis pars, vel in reſurrectione. Sed forte & illa, imò multo magis illa vos ſcandalizat: & odor vitæ nobis in vitam, vobis eſt odor mortis in mortem. Quid ergo inſiſtimus? Non ſuſtinet audire ſymphoniam & chorum ſenior frater: occiſum nobis ſaginatum vitulum indignatur. Foris ſtat, omnino non acquieſcit intrare. Ingrediamur nos fratres, & epulemur in azymis ſynceritatis & veritatis: etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Amplectamur cõmẽdatas nobis in cruce virtutes: humilitatem, patientiam, obedientiam & charitatem. In hac quoq; tam præcipua ſolẽnitate quid commendetur nobis, ſedula cogitatione penſemus. Nempe reſurrectio, tranſitus & tranſmigratio. Chriſtus enim fratres non recidit hodie, ſed reſurrexit: non rediit, ſed tranſiit: tranſmigrauit, non remeauit. Deniq; & ipſum quod celebramus Paſcha, tranſitus, non reditus interpretatur: & Galilæa vbi videndus nobis promittitur qui reſurrexit, non remeationem ſonat, ſed tranſmigrationẽ. Credo iam aliquorũ ingenia prægolant: & quorſum hæc velint tendere, ſuſpicantur. Dicimus tamen breuiter: præſertim ne deuotionẽ veſtrã in tanta ſolennitate, ſermonis videatur prolixitas onerare. Si poſt conſummationẽ crucis in noſtram hanc mortalitatẽ, & vitæ præſentis grũnas Chriſtus dominus reuixiſſet: ego eum fratres non tranſiſſe dicerẽ, ſed rediiſſe: non tranſmigraſſe in ſublimius aliquid, ſed ad ſtatũ remeaſſe priorẽ. Nunc autem quia tranſiit in nouitatẽ vitæ, nos quoq; inuitat ad trãſitũ, vocat in Galilæã. Propterea ſiquidẽ q⁹ mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel: quia q⁹ iã viuit, viuit nõ carni, ſed deo. Quid nos dicimus qui ſacrã domini reſurrectionẽ Paſchæ priuam⁹ nomine, vt ſit nobis in reditũ magis q̃ in trãſitũ? Luximus his diebus, compunctioni & orationi, grauitati & abſtinẽtiæ dediti: cæterorũ negligentias temporũ ſacro hoc quadragenario redimere & diluere cupientes. Cõmunicauimus paſſionibus Chriſti: cõplantanti ei denuo ſumus per baptiſmũ quendam lachrymarum, pœnitentiæ, confeſſionis. Si ergo mortui ſumus peccato, quomodo viuemus adhuc in illo? Si negligentias plauximus, quid cauſę eſt vt recidamus nunc in eaſdẽ? Inueniemur nũc iterum curioſi vt ante, verboſi vt ante, pigri & negligentes vt ante: vani, ſuſpicioſi, detractores, iracundi, cæteriſq; impliciti vitiis quæ tam anxie deplorauimus his diebus? Laui pedes meos: quomodo iterum inquinabo eos? Exui me tunicam meam: quomodo induam eam? Non eſt tranſmigratio hæc fratres: non ſic videbitur Chriſtus, non hoc iter quo oſtendat nobis deus ſalutare ſuum. Denique qui retro reſpicit, indignus eſt regno dei. Sic amatores ſæculi, inimici crucis Chriſti, cuius in vanum accepto nomine dicuntur Chriſtiani: toto hoc tempore quadrageſimali ad inſtantes inhiant dies reſurrectionis, heu vt liberius indulgeant voluptati. Obnubilat fratres ſolennitatis lætitiam materia triſtior: ſed ipſius plangimus ſolennitatis iniuriam, quam diſſimulare non poſſumus, nec in ipſa, imò minus in ipſa. Prohdolor peccandi tempus, terminus recidendi, facta eſt reſurrectio ſaluatoris. Ex hoc nempe comeſſationes & ebrietates redeunt, cubilia & impudicitiæ repetuntur: & laxantur concupiſcentiis frena: quaſi ad hoc ſurrexerit Chriſtus, & non magis propter iuſtificationem noſtram. Sic honoratis miſeri Chriſtum quem ſuſcepiſtis? Venturo paraſtis hoſpitium,

A ſpitium, confitentes peccata cum gemitu: caſtigantes corpora, eleemoſynas impendentes: & ecce ſuſceptum proditis inimicis imò exire compellitis, priores nequitias admittendo. Neq; enim cohabitatio eſſe poteſt luci ad tenebras, Chriſti cum ſuperbia, cum auaritia, cum ambitione, cum fraterno odio, cum luxuria, cũ fornicatione. Quid enim minus preſenti debetur q̃ venturo? Quid minus reuerẽtię reſurrectionis tẽpus exigit q̃ paſſionis? Sed vos (vt manifeſtum eſt) neutram honoratis. Nam ſi cõpateremini, & conregnaretis: ſi cõmoreremini, & conreſurgẽretis. Nunc autẽ ex ſola conſuetudine tẽporis & ſimulatione quadã humiliatio illa proceſſit, quam 1.Cor.11.g non ſequitur exultatio ſpiritualis. Propter hoc (vt ait apoſtolus) multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Propter hoc crebra in diuerſis regionibus hominũ mortalitas ſpecialiter his diebus. Quid enim? Deprehenſi eſtis inter anguſtias præuaricatores, nõ qui præuaricati eſtis, ſed qui perſiſtitis in peccato addentes præuaricationẽ: aut penitus impœnitentes, Iob.40. aut tepidè pœnitentes: nec pericula fugientes, vel poſt miſeram experientiã incentiua peccati. Irretiuit vos inimicus perplexis (vt ait ſcriptura) neruis teſticulorum. Si hac conſcientia Chriſti ſacramenta refugitis: nihil vobis commune cum Ioan.6.f. Chriſto, non habetis vitam in vobis. Ipſum audite dicentem: Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si indigne ſuſcipitis,

B iudicium vobis manducatis, ſanctum domini non diiudicantes. Redite ergo præuaricatores ad cor, & in toto corde quęrite dominũ, & odite malum: pœnitentes non verbo tantum & lingua, ſed ſpiritu & veritate. Quia vero non ſatis cecidiſſe piget hominem (vt videtur) qui adhuc manere diſponit in lubrico: aut erraſſe, qui ducem non quęrit: ſit vere compunctionis indicium, opportunitatis fuga: ſubtractio occaſionis. Alioquin timendum valde ne dies iſta (ſiquidem & ipſa poſita eſt in ruinam & reſurrectionem multorum in Iſrael) reprobet vos vel tanquam manifeſte alienos à Chriſto, Chriſto nõ cõmunicantes, vel tanq̃ ſocios Iudæ, in quem intrauit ſatanas poſt buccellam. Sed quid ad nos fratres de his qui foris ſunt iudicare, niſi quòd in eodẽ nos fuiſſe laqueo plangimus, ab eodem erutos gratulamur, ſola miſericordia operante, in quo miſerabiliter eos detineri fraterna charitate dolemus? Vtinam autem vel nos iam ſanctificati, & penitus alieni ab hac miſera & ſacrilega cõſuetudine inueniamur, nec quicq̃ in nobis pereat aut minuatur de exercitio ſpirituali ſacræ reſurrectionis aduẽtu, ſed tranſire magis, & excreſcere ſtudeamus. Quicunq; enim poſt lamenta pœnitentiæ non ad carnales redit conſolationes, ſed in fiduciã diuinæ miſerationis excedit, ingreditur nouam quandam deuotionem, & gaudiũ in ſpiritu ſancto: nec tam compungitur præteritorũ recordatione peccatorum, q̃ delectatur memoria, & inflammatur æternorũ deſiderio præmiorum: is plane eſt qui cum Chriſto reſurgit, qui Paſcha celebrat, qui feſtinat in Galilęam. Vos ergo chariſſimi ſi cõſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quęrite, vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite nõ quæ ſuper terram: vt quemadmodũ Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & vos in nouitate vitæ ambuletis: vt à ſeculari lætitia, & cõſolatione mundi per compunctionẽ, & triſtitiam quæ ſecundũ deũ eſt, ad deuotionẽ ſanctã, & ſpiritualem vos tranſire gaudeatis exultationẽ: ipſo præſtante qui trãſiuit ex hoc mundo ad patrẽ, & nos quoq; trahere poſt ſe, & in Galilęam vocare dignatur, vt ſemetipſum nobis oſtẽdat, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſæcula. Amen.

Colo.3.a.

In tempore reſurrectionis ad abbates de lectione euangelica, Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Salome &c. Sermo. II.

Ephes.3. CCepimus ab apoſtolo habitare Chriſtum per fidẽ in cordibus noſtris. Vnde videtur non incongrue intelligi poſſe tandiu Chriſtum in nobis viuere, quandiu viuit fides. At poſtq̃ fides noſtra mortua eſt, quodammodo Chriſtus mortuus eſt in nobis. Porro fidei vitam, opera atteſtantur, ſicut ſcriptum eſt: Opera quæ dedit mihi pater, ipſa teſtimonium perhibẽt de me. Nec diſcrepare videtur ab hac ſententia, qui fidem ſine operibus mortuam aſſerit in ſemetipſa. Sicut enim corporis huius vitam ex motu ſuo dignoſcimus: ita & fidei vitam ex operibus bonis. Itaque vita quidem corporis eſt anima per quam monetur & ſentit: vita vero fidei charitas eſt: quia per illã operatur: ſicut in apoſtolo legis: Fides quæ per dilectionem operatur. Vnde & refrigeſcente charitate fides moritur, ſicut corpus anima recedente. Tu ergo ſi videris hominem in bonis operibus ſtrenuum, & feruore conuerſationis hilarem: viuere in eo fidem non dubites, indubitata tenens vitæ illius argumenta. Sed ſunt nonnulli qui cum ſpiritu cœperint: heu, carne poſtea conſummantur. Scimus autem quia iam nõ permaneat in eis ſpiritus vitæ, quia ſcriptum eſt. Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt. Quòd ſi non permaneat ſpiritus, haud dubium quin excidat charitas, quæ nimirum diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctũ qui Roma.5.a datus eſt nobis. Porro fidei vitam (vt iam diximus) in charitate conſtituit, qui fidem per dilectionem perhibuit operari. Hinc ergo colligitur, recedente ſpiritu fidem mori: quoniã ſpiritus eſt qui viuificat. Denique ſi ſapere ſecundum carnem mors eſt, non dubium quin illi quos viuere lętabamur, quandiu facta carnis ſpiritu mortificabant, ſecundum carnem viuentes plangendi ſint tanquam mortui. Vnde & in eodem apoſtolo legis: Si, inquit, ſecundum carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. E Væ tibi quicunque es canis reuerſus ad vomitum, & ſus lota in volutabro luti. Non eos tantum loquor qui corpore, ſed etiam eos qui corde redeunt in Aegyptum, ſæculi huius oblectamenta ſectantes, ac proinde fidei vitam quæ eſt charitas, non habentes. Si quis enim diligit mundum, non eſt charitas patris in eo. Quis magis mortuus eo qui fouet ignem in ſinu, peccatum in conſcientia, nec ſentit, nec expaueſcit, nec excutit? Ecce igitur Chriſtus in ſepulchro, fides mortua eſt in animo. Quid faciemus ei? Quid fecerunt ſanctæ mulieres, quæ ſole ex omnibus ſuis ampliori tenebantur affectu? Emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum. Nunquid vt ſuſciterent? Et nos ſcimus fratres, quia ſuſcitare noſtrum non eſt, ſed vngere nobis incumbit. Cur hoc? Nempe ne fœteat qui huiuſmodi eſt, ne ſit cæteris odor mortis, ne pereffluat, & penitus diſſoluatur. Emant proinde aromata ſua tres mulieres, mens, lingua, manus. De his enim vt arbitror, Petrus mandatum accepit tertio paſcere gregem domini. Paſce, inquit, mẽte, paſce ore, paſce opere. Paſce animi oratione, verbi exhortatione, exempli exhibitione. Quærat igitur mens aromata ſua, ante omnia compaſſionis affectum, dehinc rectitudinis zelum: & inter hæc diſcretionis ſpiritum non omittat. Quotiens peccantem videris fratrem, continuo procedere debet compaſſionis affectus, tanq̃ cognatus humanitati, quippe quẽ concipis ex teipſo. Vos (inquit apoſtolus) qui ſpirituales eſtis, F inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum, Gala.6.b. ne & tu tenteris. Et cum exiret dominus baiulans ſibi crucem, & plangerent ſuper eum nondum quidem omnes tribus terræ, ſed mulieres pauce, conuerſus ad eas: Filię, inquit, Hieruſalem, nolite flere ſuper me: ſed ſuper voſipſas flete, & ſuper filios veſtros. Ordinem diligenter attende. Super vos, inquit, primo: deinde ſuper filios veſtros. Temetipſum attende, vt alij noueris cõpati, vt arguas in ſpiritu lenitatis. Teipſum conſidera, ne & tu tenteris. Sed quia exemplũ efficacius perſuadet, & altius imprimit animo, mitto vos ad ſanctum illum ſenem: qui cum audiſſet peccaſſe vnum ex fratribus, amariſſime flebat, inquiens: Ille hodie, & ego cras. Qui ſic flebat ſuper ſe, putas quia non compaſſus ſit fratri? Hic itaque compaſſionis affectus multis ſiquidẽ prodeſt, quia animus liberalis contriſtare quẽ pro ſe viderit anxium, erubeſcit. Sed quid agimus quòd nonnulli dura ceruice & attrita ſunt fronte, vt quo magis eis compatimur, tanto magis noſtra & compaſſione & patientia abutuntur? Nonne ſicut compatiebamur fratri, ita ipſi iuſtitiæ compatiendum eſt, quam videmus tam impudenter abijci, tam imprudenter prouocari? Scio quia ſi qua in nobis eſt charitas, contemptum hunc dei ferre equanimiter non poſſumus. Hic eſt zelus iuſtitiæ quo aduerſus delinquentes accendimur, tanquàm pietate ducti erga eam quam contemni videmus iuſtitiam dei. Veruntamen oportet vt priora ſibi vendicet compaſſionis affectus. Alioquin in

Matt.3. Marc.1.a. Luc.3. Ioan.1.

Matt.4.a.

Luc.24.c

Pſalm.32.a

Hier.20.b

1.Cor.2.b.

Mat.27.c.

1.Cor.1.d.

Luc.15.c

1.Cor.5.

Luc.9.d.

Ioan.21.d.

Luc.23.d

G spiritu vehementi conterimus naues Tharsis,cõterimus quaſſatum calamũ:extinguimus linũ fumigans. Sed cũ vteręq; aderit videlicet & cõpaſſionis affectus, & zelus iuſtitiæ, neceſſe eſt vt adſit ſpiritus diſcretionis,ne fortè cũ oporteat hũc exhiberi ille procedat, & indiſcretio ipſa confundat vniuerſa. Habeat itaq; mens noſtra tertium ſpiritũ diſcretionis,vt miſcens apte tẽporibus tempora, opportune æmulari & nihilominus ignoſcere ſciat. Samaritanus ſit, cuſtodiẽs & obſeruãs quando oleum miſericordiæ,quando vinũ feruoris exhibeat. Et ne fortè meum putetis inuentum,prophetã audite in pſalmo hæc eadem & eodẽ ordine poſtulantem. Bonitatẽ inquit, & diſciplinam & ſcientiã doce me. Sed vnde hęc nobis? Neq; enim talia profert virtutum germina terra cordis noſtri: ſed magis ſpinas & tribulos germinat nobis. Emere ergo oportet. A quo autem emenda ſunt? Ab eo vtiq; qui ait: Venite emite abſq; argento & abſq; vlla commutatione vinum & lac. Non ignoratis quid lactis dulcedo,quid vini deſignet auſteritas? Quid eſt autem emere ſine argento & ſine commutatione? Non talis eſt emptio apud amatores huius ſæculi, ſed apud auctorem ſæculi,alia eſſe non poteſt. Propheta enim dixit domino. Deus meus es tu, quoniã bonorum meorum non eges. Quam igitur commutationem ei dabis homo pro gratia ſua qui nullius eget, & cuius ſunt vniuerſa? Gratia gratis
H datur, etiam cum emitur gratis emitur: quia quod datur pro ea,nobis melius retinetur. Tria ergo aromata mẽtis nummo propriæ voluntatis emẽda ſunt,quam quidem dimittẽtes nihil amittimus,etiam & lucramur plurimum cõmutantes illã in melius,vt communis fiat quæ propria fuit. Porrò cõmunis voluntas charitas eſt. Eminus ergo abſq; cõmutatione recipientes quod non habuimus, & quod habuimus melius retinentes. Quando verò compatietur fratri qui in propria volũtate neſcit cõpati niſi ſibi? aut quando amans ſeipſum diliget iuſtitiam, & odio habebit iniquitatẽ? Simulare quidẽ poteſt ante oculos hominũ etiã & ſemetipſum ſeducere, vt cũ priuato amore vel odio ducitur,compaſſionis affectum aut zelũ putet eſſe iuſtitiæ. Verum facile eſt noſſe q̃ ſint aliena à propria voluntate,quæ propria ſunt charitatis,cui illa recta frõte contraria ſe conſtituit. Nam charitas benigna eſt,charitas ſuper iniquitate non gaudet. Iam de ſpiritu diſcretionis ſcimus, quia nihil ſic illum extinguit quomodo voluntas ꝓpria ſubuertens corda hominũ & rationis oculos claudens. Emenda proinde ſunt tria mentis aromata, affectus cõpaſſionis,rectitudinis zelus,& ſpiritus diſcretionis,nũmo vt (dictũ eſt) propriæ volũtatis. Linguæ quoq; aromata tria nihilominus ſunt,modeſtia in increpando,copia in exhortãdo, efficacia in perſuadendo. Vis habere hæc aromata? Eme illa à domino deo tuo. Eme,inquã,ſicut & priora ſine vlla cõmutatione: vt aliquid recipias: perdas nihil. Eme à domino moderatã correptionẽ,quia omnino magnum quoddam bonum & datũ optimum eſt,& quod habeant pauci. Linguã enim (vt ait beatus Iacobus) nemo domare poteſt. Videas multos (ſyncera licet intentione & benigno accedant animo) leuiter dicere quod grauiter audiatur. Volat irreuocabile verbum: & quod ſanare debuerat (quia mordacius fortè videtur) exaſperat & exulcerat magis,quando negligentiæ additur impudentia, etiam & impatiẽtia cumulatur, vt qui ſordidus erat ſordeſcat adhuc, declinans in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis,ac more phrenetici non ſolũ repellens, ſed & mordere tentans medici manum. Multis quoq; non ſuppetit verborum copia,ſed præ ſermonis inopia linguam ſuam palato adhæreſcere ſentiunt,quod & ipſum interdum ſolet audientibus obeſſe non parum. Aliis verò ad manum eſt abundantia multa ſermonis, ſed quæ dicunt minus ſapiunt,minus acceptantur,& quia gratiam non habent,minus efficacia ſunt quæ loquuntur. Vides quã neceſſe ſit emere ab eo à quo omne bonum eſt, à quo omnis ſcientia, modeſtiã in increpando, copiam in exhortando, efficaciã in perſuadendo. Proinde eme iſta nũmo confeſſionis, vt prius peccata tua confiteari, quam ad expurganda accedas aliena. Magnum prorſus & mirabile ſacramentũ animæ ſuſcitatio. Vide ne ad illud immundus accedas. Quod ſi fortè non potes innocens; imo quia nõ potes, laua inter innocẽtes manus tuas antequã circundes monumentũ domini. Omnia ſiquidẽ in confeſſione lauantur. Et hæc ablutio in quandam innocentiã tibi deputabitur, vt inter K innocentes aſſiſtas. Ad altaris officium nemo accedit in veſte cõmuni, ſed quiſquis acceſſurus eſt, albis induitur. Et tu ergo cum ad domini monumentum properas lauare, dealbare, induere veſtimentis gloriæ, vt dicatur tibi. Confeſſionẽ & decorẽ induiſti. Quia vbi confeſſio, ibi in conſpectu domini pulchritudo eſt. Hæc pro eo dicta ſunt vt aromata linguæ moderata increpatio, copioſa exhortatio, efficax perſuaſio nummo confeſſionis emantur. Veruntamen legimus & quotidianis etiam experimentis didicimus, cuius vita deſpicitur, reſtat vt prædicatio contẽnatur. Paret ergo & manus aromata ſua ne ſubſannet nos ſapiens tanquã pigrum illum, cui labor ſit manum ad os porrigere, ne poſſit dicere: Is quem arguit. Tu qui alium doces, teipſum non doces. Alligas enim onera grauia & importabilia, & imponis ea in humeros hominum, digito tuo nolens ea mouere. Dico vobis, ſermo quidem viuus & efficax Nota. exemplum eſt operis, facile perſuadens quod intendimus, dũ factibile probat eſſe quod ſuademus. Pro huiuſmodi habeat neceſſe eſt etiam manus aromata ſua, continentiam in carne, miſericordiam in fratre, patientiam in pietate. Vnde apoſtolus ait. Sobrie & iuſte & pie viuamus. Hæc enim tria ſunt cõ- Ad Tit. 2. uerſationi noſtræ maxime neceſſaria, quoniam primum debemus nobis, ſecundum proximo, tertium deo. Nam qui fornicatur, in corpus ſuum peccat, magno illud priuans honore & pauendo adiiciens, pudendoque dedecori, tollens membrum L Chriſti & faciens membrum meretricis. Ego autem nõ ab ea tantum quæ tam abominabilis eſt, ſed ab omni voluptate carnis continendum dico. Ante omnia igitur perfectã hanc continentiam quære, quam debes tibiipſi. Nemo enim tibi propinquior eſt. Dehinc adde miſericordiam quam debes proximo, quia cum eo ſaluandus es. Deinde patientiam quã debes deo, quia ab eo ſaluandus es. Omnes enim qui pie volunt viuere in Chriſto perſequutionem patientur. Et per multas tri- 2. Timo. 3. Actu. 14. bulationes oportet nos intrare in regnũ cœlorum. Vide ergo ne per impatientiam pereas, ſed vniuerſa pro eo ſuſtine, qui prior pro te maiora ſuſtinuit, & apud quem infructuoſa patientia non erit, ſicut ait propheta. Patientia pauperum non Pſalm. 9. peribit in finem. Porrò hæc manus aromata nummo ſubiectionis emuntur. Hæc eſt enim quæ dirigit greſſus noſtros, & ſanctę conuerſationis gratiam promeretur. Nam ſi contraria lex inuenta eſt in membris noſtris per inobedientiam, quis neſciat per obedientiam continentiam dari? Ipſa quoque eſt quæ miſericordiam ordinare nouit, ipſa quæ patientiã & docet & donat. Cũ his igitur aromatibus accede ad eum in quo fides mortua eſt. Verum ſi conſideremus quàm magnum ſit ad nos ſuſcitare eum qui huiuſmodi eſt, quàm difficile ſit vel accedere ad cor eius quod lapidea quædã obſtinatio, & impudẽtia clauſit, puto quòd dicere habeamus & nos. Quis reuoluet lapidem ab oſtio monumenti? Attamen dum ſic trepi
M di veremur accedere cunctantes ad tam grãde miraculum, fit nonnunquàm vt ſolita pietate, præparationem cordis noſtri audiat auris diuina, & ad vocẽ virtutis eius reſurgat qui erat mortuus. Et ecce angelus domini, hilaritas quædam in vultu illius tanquam in oſtio monumenti nobis apparet & fulgor quidam index reſurrectionis, vt aperte videatur facies eius immutata, acceſſum præbens nobis ad cor ſuum, imò & aduocans, ipſumque obſtinationis ſuæ reuoluens lapidem & ſedẽs ſuper eum: ita vt ſuſcitata fide ipſa, etiam linteamina quibus obuoluta fuerat ipſe demonſtret. Dumq; omnia quę in corde ſuo prius actitabantur aperit, & cõfitetur quomodo ſeipſum ſepelierat intus, ipſam tepiditatem, & negligentiam ſuã prodens. Venite, inquit, & videte locũ vbi poſitus erat dominus. Matth. 28.

In tempore reſurrectionis, de merſione Naamam ſepties in Iordane, & de nudatione ſeptemplicis lepræ, & de ſeptem apparitionibus domini reſurgentis, quibus ſeptẽ dona ſpiritus ſancti deſignantur. Sermo III.

Sicut in corporũ medicina prius purgationes adhibentur, deinde refectiones, vt ſcilicet prius exinaniatur corpus ab humoribus noxiis, dehinc cibis ſauio-

A ſanioribus foueatur, ſic medicus animarum dominus Chriſtus, cuius tota diſpenſatio quam exhibuit in carne medicina ſalutis eſt, ante paſſionẽ ſuã ſeptẽ dedit purgationes, poſt reſurrectionẽ ſuam totidem cibos ſalubres pariter & ſuaues. 4. Reg. 5. Heliſæus noſter Naaman leproſum ſepties in Iordane mergi præcepit, qui interpretatur deſcẽſus. In deſcenſu domini noſtri Ieſu Chriſti, id eſt in humilitate cõuerſationis eius quam exhibuit ante paſſionẽ, mundamur & purgamur. In reſurrectione vero, & vita quã oſtẽdit quadraginta diebus reficimur, & delectabilibus paſcimur alimentis. Septẽpliciter enim occupauit nos lepra ſuperbiæ, in proprietate poſſeſſionũ, in gloria veſtiũ, in voluptate corporũ, in ore quoq; dupliciter, ſimiliter & in corde. Prima eſt lepra domus, qua diuites eſſe volumus in hoc ſæculo, ſed ab iſta mũdamur ſi immergimur in Iordane, id eſt in Chriſti deſcenſu. Inuenimus enim quoniã ille cùm eſſet diues, propter nos pauper factus eſt. Deſcendit ab inenarrabilibus cœli diuitiis, & veniens in mundũ nec iſtas qualeſcunq; diuitias habere voluit, ſed in tãta paupertate venit, vt natus cõtinuò poneretur in præſepio, quia ei nõ erat locus in diuerſorio. Deniq; quis neſciat quoniã filius hominis nõ habebat vbi caput ſuũ reclinaret? Qui bene mergitur hic, quando queret diuitias huius mundi? Et verè magna abuſio, & magna nimis, vt diues eſſe velit vermicul⁹ vilis, ꝓpter quẽ deus maieſtatis & dominus Sabaoth voluit pauper fieri: Por-
B rò in lepra veſtis, omnẽ ſæculi huius põpoſam intellige vanitatem. Nam ab illa nihilominus in Iordanis merſione mundaberis, vbi inuenies Chriſtũ domini vilibus pãnis inuolutũ factum opprobriũ hominũ, & abiectionẽ plebis. A lepra quoq; corporis mundamur in ipſo Iordane, ſi bene cogitãtes dominicã paſſionẽ erubeſcimus ſequi corporis voluptatẽ. At in ore (vt diximus) duplex eſt lepra. Cũ enim aduerſi quicquã cõtigerit murmuramus, & impatiẽtiæ verbũ tãquã lepræ ſanies effluit. Sed ab hac mundamur, ſi illũ attendimus qui tanquã ouis ad occiſionẽ ductus eſt, & nõ aperuit os ſuũ. Qui cũ maledíceretur nõ remaledicebat, cũ pateretur nõ cõminabatur. In proſperis quoq; contra eũ qui dixit, Nõ qui ſeipſum commendat ille probatus eſt, cõmẽdamus noſmetipſos, nõ in multa patientia ſed in arrogantia, & inquinat nos altera lepra, verbum iactantiæ. Vt ergo mundemur ab illa mergamur in Iordane, & imitemur eum qui non quærebat gloriam ſuã. Vnde & dæmonia quæ clamabant, quia ipſe eſſet dei filius, præcipiebat obmuteſcere, & illuminatos cæcos dicere prohibebat. In corde duplex eſt lepra, propria voluntas, & propriũ conſiliũ. Lepra vtraq; nimis peſſima, eoq; perniciоſior, quo magis interior. Voluntatẽ dico propriã quæ nõ eſt cõmunis cũ deo & hominibus, ſed noſtra tantũ, quando quod volumus nõ ad honorem dei, nõ ad vtilitatẽ fratrũ, ſed propter noſmetipſos ſacimus non intendentes placere deo & prodeſſe fratribus, ſed C ſatisfacere propriis motibus animorũ. Huic contraria eſt recta fronte charitas quæ deus eſt. Hæc enim aduerſus deũ inimicitias exercens eſt, & guerram crudeliſſimam. Quid enim odit aut punit deus præter propriã voluntatẽ? Ceſſet voluntas propria & infernus non erit. In quẽ enim ignis ille deſæuiet, niſi in propriã voluntatẽ? Etiam nunc cum frigus aut famẽ, aut aliquid tale patimur, quid læditur niſi propria voluntas? Quod ſi voluntarie ſuſtinemus, ipſa iam voluntas cõmunis eſt, ſed infirmitas quædã & velut pruritus voluntatis adhuc de proprio eſt, & in illo omnes pœnas ſuſtinemus donec penitus conſumatur. Nam voluntas illa proprie dicitur cui aſſentimus, & cui ſe liberum inclinat arbitrium. Hæc autem deſideria & concupiſcentiæ quæ inuitos tenent non voluntas, ſed corruptio voluntatis eſt. Porrò voluntas propria quo furore dũm maieſtatis impugnet, audiãt, & timeãt ſerui propriæ volũtatis. Primo nãq; ſeipſam ſubtrahit, & ſubducit eius dominatui, cui tanquã auctori ſeruire iure debuerat, dũ efficit ſua. Sed nũquid contẽta erit hac iniuria? Addit adhuc, & quod in ſe eſt omnia quoq; quæ dei ſunt tollit, & diripit. Quẽ enim modũ ſibi ponit humana cupiditas? Nónne qui per vſurã acquirit pecuniã modicã ſimiliter mundũ lucrari conaretur vniuerſum ſi nõ deeſſet poſſibilitas, ſi ſuppeteret volũtati facultas? Dico fiducialiter, nemini qui ſit in propria volũ Nota. tate, poſſet vniuerſus mundus ſufficere. Sed vtinam vel rebus iſtis eſſet contẽta, ne in ipſum (horribile dictu) deſæuiret auctorem. Nunc autem & ipſum (quantũ in ipſa eſt) deum peri- D mit voluntas propria. Omnino enim vellet deum peccata ſua aut vindicare non poſſe aut nolle, aut ea neſcire. Vult ergo eum non eſſe deum, quæ quantum in ipſa eſt vult eum, aut impotentem, aut iniuſtum eſſe, aut inſipientem. Crudelis planè & omnino execranda malitia, quæ dei potentiam, iuſtitiã, ſapientiam perire deſiderat. Hæc eſt crudelis beſtia, fera peſſima, rapaciſſima lupa, & leæna ſæuiſſima. Hæc eſt immundiſſima lepra animi propter quam in Iordane mergi oporteat, & imitari eum qui non venit facere voluntatem ſuam. Vnde & in paſſione, non mea inquit voluntas, ſed tua fiat. Lepra verò proprij conſilij eò perniciоſior eſt quò magis occulta, & quantò plus abundat, tantò ſibi quiſque ſanior eſſe videtur. Hæc illorum eſt qui zelum dei habent, ſed non ſecundũ ſcientiam, ſequentes errorem ſuum, & obſtinati in eo, ita vt nullis velint conſiliis acquieſcere. Hi ſunt vnitatis diuiſores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitate tumentes, placentes ſibi, & magni in oculis ſuis, ignorantes dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere. Et quæ maior ſuperbia quàm vt vnus homo toti congregationi iudicium ſuum præferat, tanquam ipſe ſolus habeat ſpiritũ dei? idololatriæ ſcel⁹ eſt nõ acquieſcere, & quaſi peccatum ariolandi repugnare. Eant nunc qui ſe faciunt religioſiores aliis, qui nõ ſunt ſicut cęteri hominũ, ecce arioli, & idololatræ facti ſunt: ſi tamen vel ei, qui dixit hoc plus quàm ſibi iudicãt eſſe credendum. Neque hinc diſſo- Matth. 18. nat veritatis ſermo, quem dixit. Si eccleſiam non audierit, ſit E tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus. Sed vbi poterit hæc lepra mundari niſi in Iordane? Ibi mergere, quicunque huiuſmodi es, & attende quid fecerit magni conſilij angelus, quomodo conſilium ſuum poſtpoſuerit conſilio vel magis voluntati mulieris vnius (beatam virginem loquor,) & fabri pauperis, ipſe eſt Ioſeph. Inuẽtus enim in medio doctorum audiẽs eos, Luce. 2. & interrogãs quodãmodo increpatus à matre eſt. Fili quid feciſti nobis ſic? At ille. Quid erat, inquit, quòd me quærebatis? Neſciebatis quia in his quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? At illi non intellexerunt verbum. Et quid fecit verbum? Non capiebatur in ſe, deſcẽdit ita, vt eſſet etiã ſubditus illis. Quis iam non erubeſcat obſtinatus eſſe in conſilio ſuo quando ſuũ ſapientia ipſa deſeruit? Sic mutauit conſilium ſuum, vt quod iam tunc ceperat, extunc vſq; ad tricesimum ætatis ſuæ annũ prorſus dimiſerit. nihil enim ab hoc duodecimo anno de eius doctrina vel operibus inuenis vſq; ad annos triginta. Sed forte quærendum ab ipſo eſt quomodo voluntatẽ ſuã, conſiliũve reliquerit. O domine voluntas de qua dixiſti, vt non fieret, ſi bona non erat, quomodo tua erat? Si bona erat quare derelicta eſt? ſic & conſilium ſi non bonum, quomodo tuum? ſi bonum, quomodo relinquendum? Et bona erant, & eius erant, neq; minus tamen reliquenda ob hoc videlicet vt fierẽt me- F liora: Neq; enim oportebat propria prę iudicare cõmunibus. Erat ergo voluntas Chriſti, & bona erat qua dicebat. Si fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte, ſed ea de qua dicebat, fiat vo- Marci. 14. luntas tua, melior erat: quia cõmunis non ſolum patris, ſed & Chriſti ipſius (oblatus eſt enim, quia ipſe voluit) & noſtra. Niſi enim granũ frumenti cadens in terrã mortuũ eſſet, ipſum ſolũ maneret, mortuũ verò multũ fructum attulit. Atq; hæc voluntas patris erat, vt videlicet haberet quos adoptaret in filios. Chriſti erat vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Noſtra erat, quia pro nobis faciebat vt redimeremur. De cõſilio idẽ dicimus. Chriſti enim erat, & bonum erat conſilium illud quod ait, quia in his quę patris mei ſunt, oportet me eſſe. Sed quia illi nõ intellexerũt mutauit illud cõſiliũ, vt nos mũdaret ab ea lepra quæ ꝓprij cõſilij eſt. Exẽplũ enim dedit nobis, vt & nos ita faciamus. Nã ab initio nouerat quid eſſet facturus, ſed voluit formam nobis huius humilitatis exhibere, & ad laudandam peſſimam hãc lepram diuinum in ſeipſo parare Iordanem. Audiant igitur vtriq; pariter qui propriæ voluntatis & qui ꝓprij cõſilij lepra ſordẽt, audiãt quid ſpiritus dicat eccleſiis breui vno verſiculo lepram vtramq; cõdẽnans. Sapiẽtia, ait, Iaco. 3. quæ de ſurſum eſt, primũ quidẽ pudica eſt cõtra propriæ voluntatis impuritatem, deinde pacifica contra conſilij proprij obſtinatam rebellionem. Dum ab his ſeptem purgatus fuerit æger, tanquam poſt ſeptem cellas quærat ſeptem fercula quę ſunt ſeptem ſpiritus ſancti dona. Porrò ſicut in vita domini

G ante passionem septem purgationes inuenimus, sic & in apparitionibus septem quæ post resurrectionem factæ leguntur, septem illa dona spiritus sancti possumus inuenire. In prima spiritum timoris accipe quando mulieribus sanctis venientibus descendit angelus de cœlo, & terremotus factus est, ita vt ipsas timore perterritas oportuerit ab angelo consolari. In spiritu pietatis apparuit Simoni, quia magna & omnino & verè domino Iesu digna pietatis dignatio, quòd ei quasi singulariter & ante cæteros dignatus est apparere, quē præ cæteris de negatione eius rea conscientia confundebat, vt vbi
Rom.5 abundauit delictum, superabūdaret & gratia. In spiritu scientiæ duobus pergentibus in Emaus scripturas exposuit, incipiens à Moyse & prophetis. In spiritu fortitudinis ianuis clausis intrauit ostendens manus & latus, sicut solent in signum virtutis clypeorum foramina demonstrari. In spiritu consilij frustra in piscatione laborantes mittere in dexteram rete consuluit. In spiritu intellectus aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas. In spiritu sapientiæ die quadragesimo apparuit eis, quando videntibus illis eleuatus est, & viderunt filium hominis ascendentem vbi erat prius, Vsque ad illam enim diem quasi per stultitiam prædicationis saluos faciebat credentes. postquam verò coram eis ascendit ad patrem, iam cœpit sapientia declarari.

In tempore resurrectionis, quomodo quibusdam nondū natus
H *est Christus, quibusdā nondum passus, quibusdā nondum resurrexit, quibusdam nondum ascendit in cœlum, quibusdam nondum misit spiritum sanctum. Sermo IIII.*

OMnia quæ de saluatore legimus medicamina sunt animarū nostrarū. Videamus ergo ne quādo fortè dicatur de nobis. Curauimus Babylonē & nō est sanata. Cogitet vnusquisq; quantū operentur in eo tam salutaria medicamēta. Sunt enim quibus nondū natus est Christus, sunt quibus nondum est passus, sunt quibus nō resurrexit vsq; adhuc. Aliis quoque nondum ascendit, aliis nondum misit spi-
Philip.2. ritum sanctum. Quomodo enim operatur eius humilitas, qui cum in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse sæqualem deo, sed semetipsum exinaniuit formā serui accipiēs: quomodo inquā dei humilitas in superbo homine operatur? Quæ illius humilitatis vestigia in his qui adhuc toto desiderio terrenis diuitiis & honoribus inhiant? An non modo exhilaratur conscientia vestra fratres mei, quòd dicere potestis:
Esaiæ.9. Paruulus natus est nobis? Sunt quibus nondū est passus Christus, qui labores fugiunt & mortē metuunt vsq; adhuc, quasi verò ille & labores sustinendo, & mortem moriendo non vicerit. Sunt quibus nondum surrexit, qui in laborum anxietate & afflictione pœnitentiæ morte afficiuntur tota die, nondum
I spirituali consolatione recepta. Sed nisi breuiati fuissent dies illi, quis posset sustinere? Aliis surrexit Christus, sed nondum ascendit, imo cum eis adhuc pia dulcedine commoratur in terris, his scilicet qui in deuotione sunt tota die, flent in orationibus, suspirant in meditationibus suis, & omnia festiua & iucunda sunt eis, & per omnes dies illos continuum Alleluia cantatur. Sed oportet lac eis subtrahi, vt discant vesci solido cibo, & expedit eis vt Christus vadat, & hæc tēporalis deuotio subtrahatur. Sed quando hoc capere poterunt? Desertos sese à domino, priuatos gratia conqueruntur. Sed expectent paululum, sedeant in ciuitate, donec induantur solidiori quadam virtute ex alto, & maiora percipiāt charismata spiritus sancti, sicut apostoli promoti sunt in gradum altiorem & supereminentiorem viam charitatis ingressi, non iam soliciti quomodo flerent paululum, sed quomodo magna quadam victoria de cōmuni aduersario triumpharent, & conculcarent Sathanam sub pedibus suis.

In octaua Pasch. de tribus testimoniis in cœlo & in terra. Ser. I.

1.Ioan. 5. OMne quod natum est ex deo vincit mundum. Postquam vnigenitus dei non rapinā arbitratus est esse se æqualem deo, hominis quoque dignatus est fieri filius & habitu inuentus vt homo, non immerito iā de cœlesti generatione exiguitas humana præsumit. Neque enim indignum est deo, eorum fieri patrem, quorum se Christus fecerit fratrem. hinc est q̄ beatus Ioannes qui sępius nobis ac studiosius hanc cōmendat adoptionē filiorum dei, in ipso quoq; euangelij sui principio. Quotquot, inquit, receperunt eum dedit eis potestatem filios dei fieri. Huic ergo ver- K
Ioan.1. bo simile est quod audiuimus hodie de eius epistola recitari. Omne, inquit, quod natum est ex deo, vincit mundum. Quot-
1.Ioan.5 quot enim sunt Christi, cum Christo eos mundus odit, sed cū
1.Ioan.15. Christo superat pariter & ab ipsis. Nolite, ait, mirari si odit vos mundus, scitote quia priorem me vobis odio habuit. Et
Ioan.16. item. Confidite, inquit, quia ego vici mundum. Sic nimirum
Roma.8. manifesta fit sermonis illius veritas quē ait apostolus. Quos præsciuit inquit (haud dubium quin deus pater) & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Vide conformationem. Post ipsum adoptantur, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. post ipsum odit mūdus eos, post ipsum & ab eis vincitur mundus. Bene ergo quod natū est ex deo vincit mūdum, vt sit testimonium cœlestis generationis victoria tenta
tionis. & sicut is qui filius est per naturā, mundū cum suo prin
cipe triumphauit: sic & nos victores inueniamur quotquot su
mus filij adoptionis. Victores sanè sed in ipso qui confortat nos, in quo & possumus omnia: quia hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Fide siquidē in dei filios adoptamur, fidem in nobis mundus in maligno positus odit atque persequitur, fide quoq; & vincitur sicut scriptum est. Sanctī
Hebr.11. per fidem vicerunt regna. Quidni attribuatur fidei victo-
Abdiæ.2. ria cuius est etiam vita? Iustus, inquit, ex fide viuit. Quoties L
ergo tentationi resistis, quoties vincis malignum, noli propriis tribuere viribus, noli in te sed magis in domino gloriari. Quando enim fortis ille armatus tuæ cederet infirmi-
1.Pet.5. tati? Audi denique quid dominici constitutus pastor ouilis admoneat. Aduersarius, inquit, vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Vides quemadmodum sibi veritatis testimonia
Hebr.11. concinant? Paulus fide regna vicisse sanctos, Petrus prin-
1.Pet.5. cipi mundi resistendum in fide. Ioannes quoque. Hæc est in-
1.Ioan.5. quit, victoria quæ vincit mundum fides nostra. Sequitur. Textus
Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Iesus est filius dei? Certum id quidem fratres, omnem qui non credit in filium dei, ex hoc ipso iam non modo victum esse, sed etiam iudicatum. Sine fide enim impossibile est placere deo. Veruntamen potest fortè mouere quòd tam multos videmus credentes Iesum filium dei esse, adhuc tamen mundi nihilominus cupiditatibus irretitos. Quid ergo ait, Quis est qui vincit mundū, nisi qui credit quia Iesus est filius dei, cū & ipse iam mundus id credat? An non ipsi quoque dæmones & credunt & contremiscunt? Sed dico. Putas ne filium dei reputat Iesum, quisquis ille est homo, qui ipsius nec terretur comminationibus nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec consiliis acquiescit. Nónne is etiam
Iaco.2 si fateatur se nosse deum, factis tamen negat? Porrò fides sine operibus mortua est in semetipsa. Nec sanè mirum videri M
potest si nequaquam vincit, quæ nec viuit quidem. Quæris quæ nam sit viuida & victoriosa fides? Illa sine dubio, per quam Christus habitat in cordibus nostris. Christus e-
Colo.3. nim & virtus est & vita nostra. Cum Christus apparuerit vita vestra (ait apostolus) tunc & vos apparebitis cū ipso in gloria. Vnde gloria nisi de victoria? Aut quare cum ipso apparebimus, nisi quia in ipso & vincimus? Deniq; si his tantū data est potestas filios dei fieri, qui suscipiunt Christum, de his
1.Ioan.5 quoq; solis intelligendum est quod dicitur. Omnis qui natus est ex deo, vincit mundum. Inde est q̄ hic quoq; cum dixisset, quis est qui vincit mundū nisi qui credit quia Iesus est filius dei? vt planius faceret eam cōmendari fidem, per quam vt dictum est Christus in cordibus nostris habitat, addidit continuo de ipsius aduentu dicens. Hic est qui venit per aquam Vbi supra
& sanguinē Iesus Christus. Adhuc autē supereminentiorem viā ostendēs, & spiritui est inquit qui testificatur, quoniā Iesus est filius dei. Sanè q̄ interponit (signanter repetens) nō in aqua solum, sed in aqua & sanguine, ad Moysi differentiā ar-
Exo.2. bitror accipiendum. Moyses quidē in aqua venit à qua & no mē accepit vt Moyses vocaretur. Recolāt quibus nota est historia veteris testamenti, quēadmodū in Aegypto dū paruuli omnes Israelitici germinis necarētur, expositū in aquis Moysen tulerit filia Pharaonis. Et vide si non manifestē Christi, & in hoc ipso videtur præcessisse figura. Simili nēpe cū Pharaone

A raone etiam Herodes suspitione laborans ad eadem conuersus est crudelitatis argumenta, sed eodem modo est & ipse delusus. Vtrobique pro vnius suspecta persona trucidatur numerositas puerorum, vtrobique qui quærebatur, euadit. Et quomodo Moysen filia Pharaonis, ita Christum quoq; Aegyptius (quæ non immerito Pharaonis intelligitur filia) susceperit conseruandum. Manifestē tamen plusquā Moyses hic, vtpote qui venerit non in aqua tantū, sed in aqua, & sanguine. Aquæ enim multæ, populi multi. Venit ergo in aqua tantū, qui congregauit quidē populum, sed populum non redemit. Nam & ipsa quoq; de seruitute Aegyptia liberatio, non Moysi, sed agni sanguine facta est, liberandos nos præfigurans à vana nostra cōuersatione huius sæculi sanguine agni īmaculati Christi Iesu. Hic est verus legifer noster, aquā quē copiosa est redemptio, mortuus est enim non tantum pro gente, sed vt filios dei qui dispersi erant congregaret in vnum. Memēto sanē hunc esse Ioannem, qui vidit, & testimonium perhibuit, & scimus quia verum est testimonium eius exisse de latere domini dormientis in cruce sanguinem simul, & aquam: quo videlicet dormienti nouo Adæ noua de latere suo proferretur pariter & redimeretur ecclesia. Sic ergo hodie quoq; ad nos per aquā & sanguinē venit, vt sit aqua, & sanguis testimoniū aduentus eius, fideique victricis. Non solum autem sed testimonium est maius his quod perhibet spiritus veritatis. Horū
B trium testimonium verum certumque est, & fœlix anima quæ
meretur illud accipere. Tres enim sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis. In aqua quidem baptismum intellige, in sanguine martyrium, in spiritu charitatem.
Roma.5. Spiritus enim est qui viuificat, & fidei vita dilectio. Denique si quæris quid spiritui, & charitati respondeat Paulus. Quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Necessario quoque spiritus addi-
1.Corin.13 tur aquæ & sanguini, cui eodem apostolo teste sine charitate quicquid habeas nihil prosit. Iam verò quia baptismum aqua, martyrium diximus sanguine designari: memento & vnicum & quotidianum esse baptismum, similiter & martyrium. Est enim & martyrij genus, & quædam effusio sanguinis in quotidiana corporis afflictione. Est & baptismus aliquis in compunctione cordis, & lachrymarum assiduitate. Sic quippe infirmis, & pusillis corde necesse est, vt quem semel pro Christo ponere non sufficiunt, saltem mitiori quodam, sed diuturniori martyrio sanguinem fundant. Sic & baptismi sacramentum quoniam iterari non licet, his qui sæpius in multis offendunt, frequenti oportet ablutione suppleri.
Psalm.6. Vnde & propheta. Lauabo, inquit, per singulas noctes lectum meū, lachrymis meis stratū meū rigabo. Vis ergo nosse quis est qui vincit mundum? Quę in eo vincenda sunt, diligentius intuere. Siquidem, & hoc ipsum beatus iste Ioannes
1.Ioan.2. C indicat dicens. Charissimi nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Omne enim quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & ambitio sæculi. Hæ sunt tres turmæ quas fecerunt Chaldęi, sed
Gene.32. memini quoque sanctum Iacob fecisse tres turmas, cum timeret à facie Esau rediens de Mesopotamia. Et vobis ergo aduersus triplex genus tentationis triplici opus est munimēto, vt carnis quidem concupiscentia ipsius mortificatione vincatur (quam si meminisstis in sanguinis testimonio diximꝰ intelligendam) oculorum verò concupiscentiam superet studium cōpunctionis, & assiduitas lachrymarum. Porrò ambitionis vanitatem virtus charitatis excludat, quę sola castificat animum, sola purgat intentionem. Certum quippe triumphati mundi testimonium est, si corpus castiges, & subiicias seruituti, nę pernitiosa libertate seruiat voluptati, si fletui præbeas oculos magis quàm petulantiæ, vel curiositati, si denique spirituali dilectione flagrans nulli animum dederis vanitati. Merito sane vnus est qui in terra pariter, & in cœlo testimonium perhibet spiritus, quia siue corporis afflictio cessabit, siue lachrymarum fons exiccabitur, sed charitas nunquam excidit. Prælibatio quædam est in præsenti, consummatio & plenitudo in futuro manet. Veruntamen licet maneat post aquam, & sanguinem spiritus (aqua quippe & sanguis regnum dei non possidebunt) interim tamen aut vix aut nullo modo inuenire est spiritum sine illis, quoniam hi tres, inquit, vnū sunt: vt quolibet ex his tribus deficiente, ad- D
esse cætera non præsumas. Simul verò iuncta testimonia ista credibilia facta sunt nimis, nec poterit cui in terris suppetunt hæc, carere testimonio vel in cœlis. Confitetur dei filium coram hominibus non verbo neque lingua, sed opere & veritate, & filius quoque confitebitur eum coram angelis dei. An verò ei deesse poterit in testimonio pater cui filium videat attestantem? Sine dubio confitebitur & ipse quod viderit in abscondito. Sed neque spiritus quidem à patre filioque dissentiet quippe qui patris filiique sit spiritus. Denique quonammodo careat testimonio eius in cœlo, qui habere illud meruit & in terra? Tres ergo sunt qui testimonium dant in cœlo, pater, & filius, & spiritus sanctus. Et ne quam fortè dissonantiam suspiceris, hi tres vnum sunt. Magnū profecto habituri sunt testimonium quos in cœlo pater susceperit tanquam filios & heredes, filius asciuerit tanquam fratres & cohæredes, spiritus sanctus adhærentes deo vnum spiritum faciat esse cum eo. Est enim spiritus ipse indissolubile vinculum trinitatis, per quem sicut pater, & filius vnum sunt, sic & nos vnū sumus in ipsis, eo miserante, qui pro discipulis hoc ipsum orare dignatus est Iesu Christo domino nostro.

De iisdem testimoniis. Sermo II.
Vnde supra.

EX epistola beati Ioannis hodie nobis est lectio recitata, in qua discimus testimonium dari triplex in E
cœlo, triplex in terra. Et quidem pro meo sapere illud stabilitatis, hoc reparationis est signum: illud angelos, istud homines: illud beatos à miseris, istud iustos discernit ab impiis. Angelis siquidem qui in prima illa præuaricatione superbiente lucifero in veritate steterunt, merito testimoniū perhibet visio trinitatis, hominibus quos diuina miseratio saluat spiritus, aqua, & sanguis. Quidni perhibeat testimonium pater à quibus honoratus est, vt patet?
Tibi verò maligne sic loquitur. Si ergo ego pater vbi est hon- Mald.1.
or meus? Carcas omnino necesse est testimonio patris, cuius tibi gloriam vsurpare conaris, non honorare eum cupiens, sed æquare. Sedebo, inquit, in monte testamenti, & si- Esa.14.
milis ero altissimo. Itane modo creatus, patri spirituum consedebis? Et certè necdum tibi dixit. Sede à dextris meis. Si Psalm.109
nescis ô impudens, vnigenitus ille est cui æterna generatione patris æqualitas collata est, & confessus. Tu rapinam cogitans esse æqualis deo, filio gloriam inuides, gloriam quasi vnigeniti à patre, vt ne ab ipso quidem testimonium merearis habere. An verò poterit detestato à patre & filio vtriusque spiritus attestari? Abominatur superbū profecto & inquietum, qui super quietum & humilem requiescit. amator pacis, & vnitatis conscerator, aduersum te pro pace & vni- F
tate zelatur. Quid mirum fratres si timemus ne fortè pusillam hanc vineam domini depasci singularis ferus incipiat? Quantos enim cœlestis vineæ palmites prima illa singularitas conculcauit? Sed fortè superbiam quidem in eo facile aduertistis, non autem singularitatem. Dico ergo. Vbi stabat vniuersitas angelorum, numquid caruit singularitatis vitio, qui sedere velle præsumpsit? An fortè quæritis vnde mihi nota sit hæc statio angelorum? Duos teneo idoneos testes, quorum vterque quod vidit hoc testatur. Vidi dominum sedentem (ait Esaias) Seraphim autem sta- Esaiæ.6.
bant. Et Daniel, milia, inquit, milium ministrabant ei, & Danie.7.
decies centena milia assistebant ei. An & tertium desideratis, vt in ore trium testium stet omne verbum? Apostolum profero qui vsque ad tertium raptus est cœlum, & rediens loquebatur. Nónne omnes administratorij sunt spiritus? Sic- Hebr.1.
cine vbi stant omnes, vniuersi ministrant, tu pacis inimice sedebis? Planè contristas spiritum, qui habitare facit vnius moris in domo. Offendis charitatem, quia scindis vnitatē, rumpis vinculum pacis. Merito proinde angelorum, qui suum nec ordinem, nec domicilium reliquere, charitati, vnitati, & paci spiritus attestatur, à quo sanè tua & inuidia & singularitas & inquietudo reprobatur. Et hæc quidem de eo testimonio quod datur in cœlis. Est & aliud quod datur in terra ad discernendos vtique qui in ea sunt exules ab indigenis, hoc

G est cœli ciues à ciuibus Babylonis. Quando enim sine testimonio electos suos deserat deus? Aut certè quæ nam eis esse poterat consolatio inter spem & metum solicitudine anxia fluctuantibus, si nullum omnino electionis suæ habere testimonium mererentur? Nouit dominus qui sunt eius, & solus ipse scit quos elegerit à principio. Quis verò scit hominum, si est dignus amore vel odio? Quod si vt certum est, certitudo nobis omnino negatur, nunquid nõ tãto delectabiliora erũt, si qua fortè electionis huius signa possimus inuenire? Quam enim requiem habere potest spiritus noster dum prædestinationis suæ nullum adhuc testimonium tenet? Fidelis proinde sermo & omni acceptione dignus, quo salutis testimonia commendantur. Hoc sanè verbo & electis consolatio ministratur, & subtrahitur reprobis excusatio. Cognitis siquidem signis vitæ, quisquis hæc negligit, manifeste conincitur in vano accipere animam suam, & pro nihilo habere terram desiderabilem comprobatur. Tres sunt, inquit, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Scitis fratres quia in primo homine peccauimus omnes, in ipso etiam cecidimus vniuersi. Cecidimus sanè in carcerem, luto pariter & lapidibus plenum. Exinde iacebamus captiui, inquinati conquassati, donec venit desideratus gentibus, qui nos redimeret, ablueret, adiuuaret. Hic est enim qui sanguinem proprium dedit in redemptionem, aquam simul produxit de latere suo in ablutionem, emisit deinde de excelso spiritum suũ qui adiuuaret infirmitatem nostram. Vis ergo nosse an hęc aliquid operentur in te, ne forte reus sis sanguinis domini quem euacuas quantum in te est: sed & aqua ipsa quæ debuerat mundare in sordibus permanenti iudicium damnationis accumulet spiritus quoq; cui resistis non liberet maledictum à labiis suis? Cauẽdum enim ne sint tibi hæc infructuosa, quæ necessario essent pariter & damnosa. Quis est autem qui testimoniũ habet effusi non sine causa sanguinis Christi nisi qui continet à peccatis? Seruus enim peccati est qui peccatum facit, vt si deinceps continere potuerit & iugum abiicere miseræ seruitutis certissimum sit testimonium redemptionis, quam operatur sine dubio sanguis Christi. Verum nõ sufficit peccatori continẽtia, si nõ etiã adsit pœnitẽtia. Habet ergo & ab aqua testimonium, qui laborat in gemitu suo lauãs per singulas noctes lectum suum. Sicut enim sanguis ille redemit vt non regnet peccatum in nostro mortali corpore, sic aqua illa abluit ab his peccatis quæ commisimus ante. Sed quid erit quòd longo catenarum viu & carceris habitatione crudeli, confracti fumus, atque collisi defecimus in via vitæ? Inuocemus spiritum viuificatorem & adiutorem, confidẽtes quia dabit pater qui est in cœlis spiritum bonum petẽtibus se. Sane nouum superuenisse spiritum certissime conuersatio noua testatur. Iam vt
I breuiter repetam, à sanguine & aqua & spiritu habere est testimonium, si contines à peccatis, si dignos agis pœnitentiæ fructus, si facis opera vitæ.

In rogationibus de tribus panibus.

Lucæ.11. VIs vestrum habebit amicum, &c. Quid est q̃ amicum vnum perhibet aduenisse, nec tamen contẽtus est quærere panem vnum? Putásne tam voracem æstimabat amicum, vt non posset vni sufficere panis vnus? Nam vni quidem tres apponere panes inconsequens omnino videtur. Puta ergo cum vxore & mancipio hominem aduenisse, vt suũ cuiq; panẽ apponere velit amicus. Ego quidẽ amicum veniẽtẽ ad me, non alium intelligo q̃ meipsum. Nemo quippe charior mihi, nemo germanior est. Ad me ergo de via venit amicus, cum transitoria deserẽs ad cor redeo
Esa. 46. sicut scriptũ est. Redite pręuaricatores ad cor. Deinde tunc verè sibi quisque amicus est, cum de via redit, quoniam qui diligit iniquitatem odit animam suam. A die itaq; conuersionis meę, de via ad me venit amicus. Venit de regione longinqua, vbi pascere porcos & ipsorum siliquas insatiabiliter esurire solebat. Venit fame laborãs, cõfectus inedia, attenuatus ieiunio. Venit necesse habens inuenire amicum, sed heu me, pauperem elegit hospitem, & vacuum ingreditur habitaculum. Quid faciam huic amico misero & miserabili? Omnino enim non habeo quod ponam ante illum. Fateor amicus est, sed ego mẽdicus. Quid venisti ad me amice in necessitate tãta? Non sum mendicus, & non est in domo mea panis. Festina, K
inquit, discurre, suscita amicum tuum illum magnum, quo maiorem dilectionem nemo habet, sed neq; substãtiam ampliorem. Quære, pete, pulsa, quia omnis qui quærit inuenit, & qui *Mat.7.*
petit accipit, & pulsanti aperietur. Clama & dic, amice commoda mihi tres panes. Qui sunt isti panes fratres? Vtinam mereamur accipere eos. Forte enĩ & ipsos nemo scit, nisi qui accipit. Credo tamen petendos nobis esse tres panes, veritatis, charitatis, fortitudinis. His tribus egere me fateor, veniente ad me amico de via, veniente autẽ (vt dixi) cum vxore & mancipio. Deficit quippe ratio mea (ipse est enim vir) præ ignorantia veritatis, languet & voluntas, præ inedia affectionis, infirmatur caro præ inopia fortitudinis. Nam & ratio minus intelligit quæ agenda sunt, & voluntas minus diligit intellecta, & ad hæc etiam corpus quod corrumpitur aggrauat animam, vt non quæcunque volumus illa faciamus. Aruit cor meum etiam & corpus meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Neque enim paterer hũc defectum, si iugiter excitata esset ratio in inquisitione veritatis, voluntas in desiderio charitatis, caro in operatione virtutis. Commoda ergo mihi amice tres panes, vt intelligam, vt diligam, vt faciam voluntatem tuã. Sic enim viuitur, & in talibus vita spiritus mei, *Psalm.29*
dicente scriptura. Quoniam vita in voluntate eius.

In ascensione domini de euangelica lectione. Sermo I. L

REcumbentibus vndecim discipulis apparuit illis Ie *Matth.16.*
sus. Apparuit verè benignitas & humanitas saluatoris. Multam enim fiduciam præstat, quòd libẽtius assit orationi incumbentibus, quando nec recumbẽtibus quidem dedignatur adesse. Apparuit, inquam benignitas eius qui cognouit figmẽtum nostrum, nec dedignatur necessitates nostras sed miseratur, si tamen curam carnis non in desiderio facimus sed in necessitate. Quod cõsiderãs idẽ apostolus: Siue manducamus, inquit, siue aliquid aliud facimus, *1. Cor. 10.*
omnia in gloriam domini faciamus. Potest tamen quod recũbentibus apparuit ad id quoq; referri, quod alibi calumniãtibus Iudęis aduersus discipulos non ieiunantes: Nõ possunt, *Matth.9.*
inquit, filij sponsi lugere quãdiu cum eis est sponsus. Sequitur. Et exprobrauit incredulitatem illorum & duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse non crediderant. *Textus.*
Audis Christum discipulos increpantem imo quod durius sonat etiam exprobrantem, nec quandocunque, sed ea hora qua *Christus increpat Apostolos.*
eis corporalem præsentiam subtracturus, videri poterat magis ab increpatione parcere debuisse. Noli ergo indignari de cætero si te quoq; aliquãdo Christi vicarius increpauerit. Id enim exhibet quod ascẽsurus ab eis in cœlum, suis Christus legitur exhibuisse discipulis. Sed quid est fratres quod dicit, his qui viderant eum resurrexisse non crediderant? Aut qui fuere, quorum beati oculi gloriosum resurrectionis dominicæ meruerunt videre miraculum? Neq; enim resurgentẽ M
illum quisquam legitur aut creditur vidisse mortalium. Restat ergo de angelis accipiendum, quibus vtiq; resurrectionis testimonium perhibentibus apostolorum pusillanimitas hæsitauit. Iam verò vt faciat quod scriptum est. Bonitatem & di *Psalm.118.*
sciplinam & scientiam doce me, visitationis gratiam, exprobrationis censuram, prædicationis quoq; doctrina sequatur, *Mar.16.*
& dicat. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Sed quid ad hæc dicemus fratres? Magna nimis videtur seculãribus hominibus in hoc verbo data fiducia, vereórq; ne dare eam incipiant in occasionem carnis, blandientes sibi plus quàm oporteat sine operib⁹ de baptismo & credulitate. Veruntamen consideremus quod sequitur. Signa autem eos qui *Vbi supra*
crediderint hæc sequentur. Nec minor fortasse videbitur ipsis quoq; religiosis ex hoc verbo prouenire desperatio, quã ex verbo priore vanæ spei data secularibus occasio videretur. Quis enim ea quæ in præsenti loco scripta sunt signa, videtur habere credulitatis sine qua nemo poterit saluari, quoniam qui non crediderit condemnabitur. Et sine fide impossibile est placere deo. Quis inquam dæmonia eiicit, linguis *Hebr.11.*
nouis loquitur, serpentes tollit? Quid ergo? Si nemo hæc habet aut perpauci nostris videntur habere tẽporibus, aut nemo saluabitur, aut hi soli qui his muneribus gloriantur, quæ non tam merita sunt quàm iudicia meritorum, adeo vt multi dicen-

A dicentes, Nónne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in no-
Matth.7. mine tuo virtutes multas fecimus? audire habeant iñ iudicio, nescio vos, discedite à me operarij iniquitatis. Vbi est quod
Roma.2. ait apostolus cum de iusto iudice loqueretur, qui reddet vnicuique iuxta opera sua. Si (quod absit) quærẽda sunt in iudicio signa potius q̃ merita? Sũt tamẽ & ipsa merita signa quędã certiora vtiq; & salubriora. Nec difficile arbitror nosse quemadmodum intelligi signa possint presentia, vt sint indubitata signa credulitatis, ac per hoc & salutis. Primũ enim o-
In cõpunctione eiiciuntur dæmonia. pus fidei per dilectionem operantis cordis compunctio est, in qua sine dubio eiiciuntur dæmonia, cum eradicantur è corde peccata. Exinde qui in Christum credunt linguis loquuntur nouis cũ iam recedũt vetera de ore eorum, nec de cætero vetusta protoparentum lingua loquuntur declinantium in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Vbi verò compunctione cordis & oris confessione priora sunt deleta peccata, ne recidiuũ patiãtur, & iã sint posteriora peiora prioribus, serpentes tollant necesse est, id est vt venenatas suggestiones extinguant. Quid tamen agendum, si qua fortè radix pullulat quę tam velociter nequeat extirpari, sed stimulat animum concupiscentia carnis? Profecto si mortiferum quid biberint, non eos nocebit: quoniã iuxta saluatoris exemplum,
B cum gustauerint nolent bibere, id est cum senserint nolent consentire. Sic enim non eos nocebit, quia nulla damnatio est his qui sunt in Christo Iesu concupiscentiæ sensus absq; consensu. Quid tamen? Molesta certè & periculosa & sic corruptæ & infirmæ affectionis lucta, sed qui crediderint, super ægros manus imponẽt & bene habebunt, id est ægras affectiones bonis operibus operient, & hoc remedio curabuntur.

Item in die ascensionis quomodo ascendit super omnes cœlos ut adimpleret omnia. Sermo secundus.

SOlennitas ista fratres charissimi glorioſa est, &, vt ita dicam, gaudiosa, in qua & singularis Christo gloria, & nobis spiritalis lætitia exhibetur. Consummatio enim & adimpletio est reliquarum solennitatum, & fœlix clausula totius itineratij filij dei. Qui enim descendit ipse est, & qui ascendit hodierna die super omnes cœlos vt adimpleret omnia. Iam enim cum se dominum vniuersorum quæ sunt in terra & in mari & in inferno probasset, non restabat nisi vt aeris & cœlorum se esse dominum argumentis similibus vel certè potioribus approbaret. Terra enim cognouit dominum, quia ad vocem virtutis eius cum clamasset magna voce, Lazare veni foras, mortuum reddidit. Cognouit mare, quia solidum se prębuit sub pedibus ei⁹, ita vt apostoli eum putarent phantasma esse. Cognouit in-
C fernus cuius ipse portas æreas & vectes ferreos confregit, vbi & ligauit illum insatiabilem homicidam qui vocatur diabolus & Sathanas. Profecto qui mortuos suscitauit, leprosos mundauit, cæcos illuminauit, claudos firmauit, & omnes exsufflauit infirmitates dominus omnium fuit, & eadem manu qua fecerat, quæ defecerant reficiebat. Sic & qui in ore piscis cum ipso pisce staterem inueniri prędixit, patet procul dubio quia maris & omnium quæ in mari mouentur dominus fuit. Qui verò traduxit aereas potestates & affixit eas cruci suæ, claret quia super infernales officinas potestatem accepit. Hic est enim qui pertransiit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo, qui stetit in loco campestri vt doceret turbas, ante præsidem vt alapas sustineret, toto tempore quo in terris visus est, & cum hominibus conuersatus in laboribus multis, stans & operans salutem in medio terræ. Ad claudendam igitur tunicam tuam inconsutilem domine Iesu, ad perficiendã fidei nostræ integritatem, restat vt vidẽtibus discipulis per medium aeris sicut aeris dominus ascendas super omnes cœlos. Extũc probabitur quia dominus vniuersorum tu es, quia omnia in omnibus adimpleſti, & iam tibi ꝓfecto debebitur vt in nomine tuo omne genu flectatur, cœlestiũ terrestrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur quia tu es in gloria & in dextera patris. In hac dextera sunt delectationes vsq; in finẽ, & ideò monet apostolus vt quæramus quę
Colo.3. sursum sunt, vbi Christus est in dextera dei sedens: quia illic profecto thesaurus noster est Iesus Christus, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, in quo habi-

tat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Quid tamen D
putatis fratres, quantus dolor & timor irruperit apostolica pectora, cum eum viderunt à se tolli & attolli in aera, nõ scalis adiutum, non subleuatum funibus, & si angelico comitatum obsequio non tamen fultum auxilio, sed gradientem in multitudine fortitudinis suæ? Impletum est quod eis dixerat.
Ioan.8. Quo ego vado, vos non potestis venire. Quocunq; enim terrarum iisset eum indiuisibiliter sequerentur, mare (sicut Petrus fecit aliquando) cum eo etiam submergẽdi intrarent, sed hac sequi nõ poterãt: quia corpus quod corrũpitur, aggrauat
Sapien. 9. animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Dolor ergo nimius erat, quia videbãt illum (ꝓpter quem omnia reliquerant) à suis sensibus & aspectibus tolli, vt non possent ablato à se sponso, filij sponsi non lugere, timor quia orphani relinquebantur in medio Iudæorum nondum confirmati virtute ex alto. Benedicens ergo eis ferebatur in cœlum, fortè concussis illius singularis misericordiæ visceribus cum miseros suos & pauperem suam scholam relinqueret, nisi ꝙ veniebat parare eis locum, & quia expediebat vt præsentiam eis subtraheret corporalẽ. Quàm fœlix, q̃ digna ista processio ad quam ne ipsi quidẽ adhuc apostoli digni fuerunt admitti, cum & animarum sanctarum, & cœlestiũ virtutum triumphali pompa deductus ad patrem, sedet à dex tris dei. Nunc verè adimpleuit omnia, quia natus est inter ho E
mines, cũ hominibus cõuersatus est, ab hominib⁹ & ꝓ hominibus passus & mortuus est, resurrexit, ascendit, sedet ad dexterã dei. agnosco tunicã desuper contextã per totũ, quã superna illa mãsio claudit, vbi adimpletus est & adimpleuit omnia dominus Iesus Christus. Veruntamẽ quid mihi & solẽnitatibus istis? Quis me consolabitur domine Iesu, quia te nõ vidi in cruce suspẽsum, plagis liuidum, pallidum morte, quia non sum crucifixo compassus, obsecutus mortuo, vt saltẽ lachrymis meis loca illa vulnerũ delinirem? Quomodo me dereliquisti insalutatum, cum formosus in stola tua rex gloriæ in alta cœlorum te recepisti? Prorsus renuisset consolari anima mea, nisi me angeli in voce exultationis prænuntiassent, qui dixerunt. Viri Galilæi quid statis aspiciẽtes in cœlũ? Hic Ie-
Actu.1. sus qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet quẽadmodum vidistis eum euntem in cœlum, sic inquiunt veniet. Ergo ne veniet quærere nos, in illa tam singulari quàm vniuersali processione, cum præcedentibus omnibus angelis & subsequentibus hominibus vniuersis descendet iudicare viuos & mortuos? Proculdubio veniet sed quomodo ascẽdit, nõ quomodo ante descẽdit. Humilis enim prius venit animas saluare, sublimis autem veniet cadauer istud resuscitare, & configurare corpori claritatis suæ, vt infirmiori huic vasculo abũdantiorem impendere videatur honorem. Tunc enim videbitur cum potestate magna & maiestate, qui prius in infirmita- F
te carnis latuerat. Intuebor & ego eum, sed non modo: videbo eum, sed non prope: ita vt hæc secunda glorificatio priori glorificationi propter excellentem gloriam manifestę præluceat. Manipulus primitiarum nostrarum Christus oblatus est, ad dexteram patris assumptus, & assistit nunc vultu dei ꝓ nobis. Sed & autẽ ad dexteram habens in dextera misericordiam in sinistra iudicium, & misericordiam multam nimis, & iudicium multum nimis: in dextera aquam, in sinistra ignem immobiliter tenens. Et quidem corroborauit misericordiam suam super timentes se secundum altitudinem cœli à terra, vt maiores cumulos miserationum domini sentiant quàm sit spatij inter cœlum & terrã. propositum nanq; dei super illos manet immobile, & misericordia domini ab æterno & vsque in æternum super timentes eum. Ab æterno per prædestinationem, in æternũ per glorificationẽ. Similiter & in reprobis terribilis est super filios hominum, & vtrinq; stat fixa sentẽtia æternitatis, & in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt. Quis scit si omnium vestrum quos hic video nomina scripta sunt in cœlis, & in libro prędestinationis annotata? Vocationis enim & iustificationis vestræ aliqua signa mihi videor intueri in cõuersatione huius tantæ humilitatis. Quanto putas gaudio replerentur omnia ossa mea, si id scire contingeret? Sed nescit homo vtrũ sit dignus amore an odio. Propterea dilectissimi perseuerate in disciplina quam suscepistis, vt per humilitatẽ ad sublimitatem ascendatis, quia hæc est via,
& non

G & non alia præter ipſam. Qui aliter vadit cadit potius quàm aſcendit, quia ſola eſt humilitas quæ exaltat, ſola quæ ducit ad vitam. Chriſtus enim cum per naturam diuinitatis non haberet quo creſceret vel aſcenderet, quia vltra deum nihil eſt, per deſcenſum quomodo creſceret inuenit, veniens incarnari, pati, mori, ne moreremur in æternũ: propter quod deus exaltauit illum, quia reſurrexit, aſcendit, ſedet ad dexteram dei. Vade & tu fac ſimiliter. Neq; enim aſcendere potes niſi deſcenderis, quia vt æterna lege fixum eſt: Omnis qui ſe exaltat
Matth. 26 humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur. O peruerſitas, ô abuſio filiorum Adam, quia cum aſcendere difficillimum ſit, deſcendere autem facillimum, ipſi & leuiter aſcendunt & difficilius deſcendunt, parati ad honores & celſitudines graduũ eccleſiaſticorum, ipſis etiam angelicis humeris formidãdos.

Ad ſequendum autem te domine Ieſu vix inueniuntur qui vel trahi patiantur, qui velint duci per viam mandatorũ tuorum. Alij enim trahuntur, qui poſſunt dicere. Trahe me poſt
Cantic. 1. te, alij ducuntur qui dicunt. Introduxit me rex in cellaria ſua.
Vbi ſupra Alij rapiuntur ſicut apoſtolus raptus eſt ad tertium cœlũ. Et primi quidem fœlices qui in patientia ſua poſſident animas ſuas. ſecundi fœliciores, quia ex voluntate ſua confitẽtur ei. tertij fœliciſſimi qui in profundiſſima dei miſericordia, quaſi quodammodo ſepulta iam arbitrij ſui poteſtate in diuitias gloriæ, in ſpiritu ardoris rapiunturn, eſcientes ſiue in corpo-
H re, ſiue extra corpus, hoc ſolum ſcientes q̃ rapti ſint. Beatus qui vbiq; te ducem habet domine Ieſu, non illum refugã ſpiritum, qui ſtatim aſcendere voluit & tota diuinitatis dextera percuſſus eſt. Nos autem populus tuus & oues paſcuę tuę ſequamur te, per te, ad te. Quia tu es via, veritas & vita: via in
Ioan. 14. exemplo, veritas in promiſſo, vita in præmio. Verba enim æ-
Ioan. 6. ternæ vitæ habes, & nos cognoſcimus, & credimus, quia tu es Chriſtus filius dei viui, qui es ſuper omnia deus benedictus in ſæcula. Amen.

De intellectu & affectu. Sermo tertius unde ſupra, & legitur in octauis.

O die cœlorum dominus, cœlorum alta cœlesti potentia penetrauit, & infirma carnis tanquàm nubila quædam excutiens, induit ſtolam gloriæ. Eleuatus eſt Sol in ortu ſuo, incaluit & inualuit. Dilatauit & multiplicauit radios ſuper terram, nec eſt qui ſe abſcõdat à calore eius. Rediit ad regionem ſapientiæ, ſapiẽtia dei, vbi omnes bonum & intelligunt, & requirunt, intellectu perſpicaciſſimi, affectu paratiſſimi, ad audiendam vocem ſermonum eius. Nos autem in regione iſta ſumus vbi plurimum eſt
Sapien. 9. malitiæ, ſapientię parum: quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantẽ. Per ſenſũ hic ego arbitror intellectũ deſignari,
I qui tunc verè deprimitur, cũ multa cogitat, cũ non colligit ſe circa illam vnam & vnicam meditationem quæ concipitur de ciuitate illa cuius participatio ei? in idipſum. Huiuſmodi intellectũ oportet deprimi & diſtrahi per multa, multis & multiplicibus modis. Animã verò hic æſtimo dici affectiones quę corrupto corpore diuerſis paſſionibus afficiuntur, quæ mitigari nunquã poſſunt ne dicã ſanari, donec volũtas vnum quęrat & tendat ad vnum. Duo ergo ſunt quæ in nobis purgãda ſunt intellectus & affectus. Intellectus vt nouerit, affectus vt velit. Fœlices & verè fœlices illi duo viri Helias & Enoch, quibus omnes materiæ & occaſiones ablatę ſunt quæ eorum intellectum impediant vel affectum, quia ſoli deo viuẽtes nec
Sapien. 4. nouerunt niſi deum, nec cupiunt niſi deũ. Deniq; & de Enoch legitur quia raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Intellectus noſter turbatus erat, ne dicam cæcatus, affectus inquinatus erat, & multum inquinat⁹: ſed Chriſtus intellectũ illuminat, ſpiritus ſanctus affectum purgat. Venit enim filius dei & tot & tanta mirabilia in mundo operatus eſt, vt non immerito intellectum noſtrum ab omnibus mundanis rebus euocauerit, vt ſemper cogitemus, & nunquam cogitare ſufficiamus, quia mirabilia fecit. Verè latiſſimos nobis ad ſpaciandum intelligentiæ cãpos dereliquit, & torrens cogitationum iſtarum profundiſſimus eſt, qui iuxta prophetam non poſſit tranſuadari. Quis
Ezech. 47 enim ſufficiat cogitare qualiter rerum dominus præuenerit nos, venerit ad nos, ſubuenerit nobis, & ſingularis illa maie-K ſtas voluerit mori vt viueremus, ſeruire vt regnaremus, exulare vt repatriaremus, &, vſq; ad ſeruiliſſima opera inclinari, vt conſtitueret nos ſuper omnia opera ſua? Talem ſe obtulit apoſtolis apoſtolorũ dominus, vt iam non inuiſibilia dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpicerent, ſed ipſe facie ad faciem videretur, qui omnia fecit. Et quia diſcipuli carnales erant, & deus ſpiritus eſt, nec bene conuenit ſpiritui & carni, vmbra corporis ſui temperauit ſe eis, vt obiectu viuificæ carnis viderent verbum in carne, ſolem in nube, lumen in teſta, cereum in laterna. Spiritus enim oris noſtri Chriſtus dominus, cui diximus. In vmbra tua viuimus inter gẽtes. In vmbra, Threno. 4.
inquit, tua inter gentes non inter angelos, vbi puriſſimum lumen puriſſimis oculis intuebimur. Vnde & virtus altiſſimi obumbrauit virgini, ne nimio ſplẽdore præſtricta, diuinitatis fulgur etiam ſingularis aquila tolerare nõ poſſet. Ad hoc autem carnem eius propoſuit, vt omnem cogitatũ eorum ab humanis rebus ad carnem ſuam (qua & mirabilia dicebat & mirabilia faciebat) adunaret, & ſic de carne transferret ad ſpiritum, quia ſpiritus eſt deus: & eos qui adorant eum in ſpiritu & veritate oportet adorare. Non tibi videtur eis intellectum illuminaſſe cum aperuit illis ſenſum vt intelligerẽt ſcripturas, oſtendens quia hæc oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis, & ita intrare in gloriam ſuam. Sed illi ſanctiſ-L ſimæ carni eius aſſuefacti, verbum de diſceſſu eius audire nõ poterant, vt eos relinqueret, p quo omnia reliquiſſent. Quare hoc? Quia intellectus illuminatus erat ſed nõdum purgatus affectus. Vnde & benignus magiſter blande eos ac dul
Ioan. 16. citer conſolabatur dicens. Expedit vobis vt ego vadam. Si enim non abiero, paracletus nõ veniet ad vos. Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrũ. Quid eſt quod Chriſto commorante in terris ſpiritus ſanctus ad eos venire non potuit? An carnis illius conſortium abhorrebat quæ de ipſo & per ipſum in virgine & de virgine matre cõcepta erat & nata? Abſit. Sed vt oſtenderet nobis per quã ambularemus viam, formam apponeret cui imprimeremur. Et ille quidẽ illis plorantibus eleuatus in cœlum, ſpiritum ſanctũ miſit, qui affectum eorum, id eſt voluntatem mũdauit, imo potius alterauit, vt iam magis dominum velint aſcendiſſe, q̃ prius detinuiſſe voluerant. Impletum eſt quod eis prædixerat, vos autẽ contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra conuertetur in gaudium. Sic ergo eorum intelligentia per Chriſtum illuminata eſt, & voluntas emũdata per ſpiritum: vt ſicut bonum nouerint, ſic & velint, quod ſolũ perfecta religio vel religioſa perfectio eſt. Recordor nunc Heliſæi ſancti, cui cum Helias dixiſſet vt in diſceſſu vel aſcẽſu ſuo poſtularet quod vellet, reſpõ-
4. Reg. 2. dit. Oro vt fiat ſpiritus tuus duplex in me. At ille. Rem difM ficilem poſtulaſti. Attamen ſi videris quando tollar à te, erit quod petiiſti. Nónne tibi videtur Helias aſcendentis domini ſignare perſonam. Heliſæus verò chorum apoſtolicum in aſcenſione Chriſti anxie ſuſpirantẽ? Sicut enim Heliſæus ab Helia nullo pacto auelli poterat, ſic nec apoſtoli à Chriſti preſentia poterãt ſeparari. Vix enim tandẽ eis perſuaſit, quia ſine fide impoſſibile eſſet placere deo. Quis eſt ergo ſpiritus iſte duplex qui quæritur, niſi illuminatio intellectus, & affectus purgatio? Res difficilis quia rarus in terris eſt qui illũ habere mereatur. Attamẽ, inquit, ſi videris quãdo tollar à te, erit quod petiiſti. Nihil eſt quod ꝓpter hoc habeant perdere vel debeant alũni tui domine Ieſu, quia videntibus illis es eleIoan. 14. uatus in cœlũ, & deſiderãtibus oculis te ſequuti ſunt gradiẽtem in multitudine fortitudinis tuę. Vel certè ſpiritũ dupliciter dicere poſſumus illud quod ſaluator ad diſcipulos ait. Qui
Act. 5. credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet. Nónne maiora Chriſto per Chriſtũ tamẽ fecit Petrus, de quo legitur quia in plateis ponebantur infirmi in lectulis, vt veniente Petro ſaltẽ vmbra illius obumbraret quẽquam illorũ, & liberarẽtur ab infirmitatibus ſuis? Nuſquã enim dominus vmbra ſua inuenitur infirmitates ſanaſſe. Non dubito ego intellectũ omniũ veſtrũ (qui hic eſtis) illuminatum eſſe, ſed non affectum æque eſſe purgatũ, manifeſtis approbabo coniecturis. Omnes quod bonũ eſt noſtis, & viã per quã incedere, & quomodo in ea ĩcedere debeatis, ſed volũtas nõ vna eſt. Quidã enim ad omnia viæ & vitæ huius exercitia

non ſolum

A non ſolum ambulant ſed & currunt, imo potius volant, vt eis & vigiliæ breues, & cibi dulces, & panni ſuaues, labores non ſolum tolerabiles, ſed & appetibiles videantur. Alij autẽ nõ ſic, ſed corde arido & affectione, recalcitrante vix trahuntur ad hæc, vix gehennali timore cõpelluntur. Quoſdã nec cõpellimus quidẽ, quibus frons mulieris meretricis facta eſt, & nolũt erubeſcere. Sũt iterũ multi inter nos qui de vno pane comedunt nobiſcũ, dormiunt nobiſcum, cantant nobiſcũ, laborant, miſeri & miſerabiles, vtpote ſocij tribulationis, ſed cõſolationis non ita. Nunquid abbreuiata eſt manus domini, vt omnibus donare nõ poſſit, qui aperit manum ſuam, & implet omne animal benedictione? Quid ergo in cauſa eſt illud omnino, quia non vident Chriſtũ cũ tollitur ab eis, id eſt, non cogitant quomodo eos orphanos reliquerit, q̃ peregrini & aduenæ ſint ſuper terrã, q̃ tãdiu feculenti corporis horrido carcere teneantur, & nõ ſint cũ Chriſto. Huiuſmodi autem ſi diu ita permanſerint ſub onere, aut opprimuntur & ſuccumbunt, aut quodãmodo in inferno ſunt, vt nunquã ad plenum reſpirent in luce miſerationũ domini, nec in libertatẽ ſpiritꝰ, quæ ſola facit iugũ ſuaue & onus leue. Inde autẽ tam pernicioſa tepiditas emanat, quia affectus, id eſt voluntas eorũ nõdum purgata eſt, nec bonũ ſic volunt ſicut nouerunt, à pro-
B pria concupiſcentia abſtracti grauiter & illecti. Amãt enim in carne ſua terrenas conſolatiunculas, ſiue in verbo, ſiue in ſigno, ſiue in facto ſiue in aliquo alio: & ſi hæc interrumpunt aliquando, non tamen penitus rumpunt. Inde eſt q̃ raro affectiones ſuas dirigunt in deũ, & eorũ cõpunctio non continua ſed horaria eſt. Impleri autẽ viſitationibus domini anima nõ poteſt, quę his diſtractionibus ſubiacet, & quanto magis illis euacuabitur, tãto amplius iſtis implebitur ſi multum, multũ. ſi parũ, parũ. Vel certè ſi magis, pbas, nunquã iſte illis miſceri poterunt in æternũ, quia vbi vaſa vacua non inuenit, oleum ſtare neceſſe eſt: nec mittunt vinũ nouum niſi in vtres nouos vt ambo conſeruentur. Neque enim ſpiritus & caro, ignis & tepiditas in vno domicilio commorantur, præſertim cũ tepiditas ipſi domino ſoleat vomitũ prouocare. Si enim apoſtoli adhuc carni dominicæ inhærentes quę ſola ſancta (quia ſancti ſanctorũ) erat, ſpiritu ſancto repleri nequiuerunt donec tolleretur ab eis: Tu carni tuæ (quæ ſordidiſſima eſt, & diuerſarum ſpurcitiarũ phantaſiis repleta) aſtrictus & cõglutinatus, illũ meraciſſimũ ſpiritũ te poſſe putas ſuſcipere, niſi carneis iſtis cõſolationibus funditus renunciare tẽtaueris? Reuera cũ inceperis, triſtitia implebit cor tuũ: ſed ſi perſeueraris triſtitia tua cõuertetur in gaudiũ. Tunc enim purgabitur affectus & voluntas renouabitur vel potius noua creabitur: vt omnia
C quæ primò difficilia imo impoſſibilia videbantur, cum multa
Pſal. 130. percurrãtur dulcedine & auiditate. Emitte, inquit, ſpiritũ tuũ & creabuntur, & renouabis faciẽ terræ. Sicut per faciẽ exterior homo cognoſcitur, ſic per voluntatẽ demõſtratur interior. Emiſſo ergo ſpiritu creatur & renouatur facies terrę, id eſt terrena voluntas fit cœleſtis, parata ad nutum citius obedire. Beati qui tales ſunt: quia non ſolũ malũ non ſentiunt,
Gene. 6. ſed in mira quadã cordis dilatione cõmorãtur. De illis enim quos ſupra cõmemorauimus, terribiliter ait deꝰ. Non permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis, quia caro ſunt, id eſt carnales. & quicquid in eis ſpiritus fuerat: in carnem euanuit. Quia igitur chariſſimi hodierna dies eſt, in qua ſponſus aufertur à nobis, & non ſine tumultu aliquo animorũ noſtrorũ: ad hoc tamen vt mittat nobis ſpiritum veritatis, ploremus & oremus vt dignos nos inueniat vel potius efficiat, & repleat domum iſtam vbi ſumus ſedentes, quatenus non vexatio ſed vnctio eius doceat nos de omnibus: ſicque & intellectu clarificato & affectu purificato, veniat ad nos, & apud nos faciat manſionem. Et ſicut ſerpens Moyſi deuorauit omnes ſerpentes magorum, ſic iſte cum venerit, abſorbebit omnes carnales affectiones & delectationes noſtras & conſolationes, ita vt de labore requiem, de tribulatione lætitiam, de contumelia gloriam habeamus, ſicut illi quos repleuerat, ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Spiritus enim Ieſu, ſpiritus bonus, ſpiritus ſanctus, ſpiritus rectus, ſpiritus dulcis, ſpiritus principalis, quicquid in hoc ſeculo nequã videtur difficile & anguſtum, leue facit & latum: opprobrium gaudium iudicat, deſpectionem exultationem eſſe perſuadet. Scrutemur ergo D
iuxta prophetam vias noſtras & ſtudia noſtra, leuemus corda Thre. 3
noſtra cum manibus, vt in ſolennitate ſancti ſpiritus gaudeamus, & abundãtius gaudeamus, qui nos inducat in omnem ſicut promiſit dei filius veritatem.

In die aſcenſionis, De duobus non bonis montibus, & de ſeptem aſcenſionibus Chriſti. Sermo IIII.

In natiuitatis & reſurrectionis dominicæ digna deuotione ſolẽnia celebramus, hodiernum quoq; aſcenſionis diẽ nõ minus deuotè conuenit celebrari. In nullo ſiquidẽ à feſtiuitatibus illis iſta degenerat, ſed finis earũ & adimpletio eſt. Merito quidẽ ſolẽnitatis & lætitiæ dies agitur, quãdo ſol ille ſupercœleſtis, ſol iuſtitiæ noſtris ſe præſentauit obtutibus, nube carnis & mortalitatis ſacco, fulgorẽ ſuũ, & lucẽ temperãs inacceſſibilẽ. Magna quoq; lætitia & exultatio multa nimis, quando conſciſſo ſacco, lætitia circũdatus eſt, factaq; de medio ſacci ipſius non quidẽ ſubſtãtia, ſed vetuſtate, ſed corruptiõe, ſed miſeria, ſed vilitate, noſtræ dedicauit primordia reſurrectionis. Verum tamen quid mihi & ſolẽnitatibus iſtis, ſi conuerſatio mea vſque adhuc detinetur in terris? Quis verò vel deſiderare præſumeret aſcenſum cœli, niſi quia is qui deſcenderat prior aſcendit? Dico ergo vobis nõ multo mihi tolerabilior videre-E tur exilij huius habitatio q̃ gehẽna, niſi dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen fiduciæ & expectationis, quando eleIoan. 16 uatus eſt in nubibus & ſpem fecit credentibus. Deniq; niſi ego abiero, inquit, paracletus nõ veniet ad vos. Quis paracletus? Vtiq; per quẽ diffunditur charitas, & iam ſpes nõ confundit: Ille paracletus per quem in cœlis ſit conuerſatio noſtra virIoan. 14 tus ex alto, per quam ſurſum ſint corda veſtra. Vado, inquit, parare vobis locum: & ſi abiero, iterum veniam & aſſumã vos ad meipſum. Vbi enim fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. Videſne quemadmodũ cæterarũ ſolennitatum, eã quã hodie celebramus, & cõſummationẽ habeat, & fructũ declaret, & augeat gratiã? Sicut enim cætera omnia eius qui nobis natus eſt, & nobis datus, ita ipſa quoq; ipſius aſcẽſio propter nos facta eſt, & facit pro nobis. In noſtra ſiquidem vita, multa (quantum in nobis eſt) videmur agere caſu, multa neceſſitate, ſed Chriſtus dei virtus & dei ſapientia neutri potuit ſubiacere. Quæ enim dei virtutem neceſſitas cogeret, aut quid ageret dei ſapiẽtia caſu? Omnia proinde quæcunq; loquutus eſt, quæcunq; operatus eſt, quæcunque paſſus eſt ne dubites fuiſſe voluntaria, plena ſacramentorũ, plena ſalutis. Hæc ſciẽtes ſi quid aliquando eorũ quæ de Chriſto ſunt in noſtrã ſciẽ tiam venire contingat, non ſic audiendum eſt tanquam ſi inuentitium quidpiam proferamus, ſed tanquam id quod etiam priuſquã cauſa ſciretur, conſtaret nequaquã ſine cauſa fuiſſe. F
Sicut enim qui ſcribit certis rationibus collocat vniuerſa, ita quę à deo ſũt, ordinata ſũt, maximeq; ea quę præſens in carne eſt operata maieſtas. Sed væ anguſtę cognitioni, væ paupertati ſcientiæ noſtræ, qui tantũ ex parte cognoſcimus, & parte modica. Vix ſcintillulæ quædã nobis elucent de tãta luminis copia, de lucerna poſita ſuper candelabrum. Sanè quantominus ſinguli capimus, tanto fidelius cęteris cõmunicanda ſunt quæ ſingulis reuelantur. Et ego fratres quæ mihi ad veſtram ædificationem de aſcenſione imò de aſcenſionibus ſuis donare ipſe dignatur nec volo nec debeo ſubtrahere vobis, præſertim quòd hæc ſit ſpiritualiũ prærogatiua donorũ, vt cõmunicata non minuãt. Aliquibus fortaſſis hæc nota ſunt, quibus ſimiliter reuelata ſunt, ſed ꝓpter eos qui forte nõ aduerterũt ſublimioribus intenti, aut aliis occupati, ſeu etiã propter eos qui minus capacis intelligẽtię ſunt mihi incumbit loqui quæ
Epheſ. 4 ſentio. Chriſtus qui deſcendit ipſe eſt, & qui aſcendit. Apoſtoli verba ſunt hæc. Ego autem credo eum in hoc ipſo quòd deſcenderit aſcendiſſe. Sic enim oportebat Chriſtum aſcendere, vt nos aſcendere doceremur. Cupidi quidem ſumus aſcenſionis: exaltationem cõcupiſcimus omnes. Nobiles enim creaturæ ſumus, & magni cuiuſdã animi, ideoq; altitudinem naturali appetimus deſiderio. Sed væ nobis, ſi voluerimus eũ ſequi qui ait. Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus aquiEſaiæ. 14 lonis. Heu miſer in lateribus aquilonis. Frigidus eſt mons ille, nõ te ſequimur. Poteſtatis habes cõcupiſcẽtiã, altitudinẽ

præ-

G præſumis potentiæ. Quanti tamen vſq; hodie fœda ſequuntur inſolicia q; veſtigia, imo verò quã pauci euadunt quibus non dominandi libido dominetur? Hinc eſt q; benefici vocãtur qui poteſtatẽ habent, hinc q; laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ. Potentibus ſiquidẽ omnes adulantur, inuidẽt omnes. Quẽ ſequimini miſeri homines, quẽ ſequimini? An nõ videtis Sathanã tanquã fulgur de cœlo cadentẽ? Nõne iſte eſt mons in quẽ aſcendit angelus, & diabolus factus eſt? Vel illud aduertite, q; poſt caſum ſuũ inuidia cruciãte male ſolicitus de ſupplantando homine, illius tamẽ mõtis aſcenſum nullatenus auſus eſt ſuadere ei, in quo nimirum pro inani aſcenſu tam immane præcipitium cognoſceretur expertus. Sed non defuit verſuto hoſti quid ageret. Similẽ ei montẽ alterũ demonſtrauit. Eritis, inquiens, ſicut dij, ſcientes bonũ & malum. Gene. 3. Pernicioſa etiã hæc aſcenſio, imo magis deſcenſio eſt de Hieruſalem in Hiericho. Peſſimus mons inflans ſcientia, in quem tamen vſq; hodie videas tanta concupiſcentia plurimos repere filiorum Adã, ac ſi nõ nouerint quantum pater eorum in illius mõtis aſcenſu deſcẽderit, imo quàm grauiter ceciderit, quantũ tota deiecta ſit & conquaſſata poſteritas. Nondũ ſanata ſunt vulnera quæ tibi in aſcenſu mõtis illius inflicta ſunt, licet adhuc in patre lateres, & nunc iterũ in propria perſona H conaris aſcẽdere vt ſit error nouiſſimus peior priore? Quẽnam miſeris tam dira libido? Filij hominũ vſq; quo graui corde, vt quid diligitis vanitatẽ & quæritis mẽdaciũ? An ignoratis, quoniam infirma mundi elegit deus vt cõfundat fortia: & Pſalm. 4. ſtultos mundi elegit deus, vt confundat ſapientes? Non nos dei comminatio terror reuocat perdituri ſapientiam ſapientium & prudentiam prudentium reprobaturi? non patris exemplum, non deniq; ſenſus ipſe noſter, & duræ experientia neceſſitatis, cui ſumus addicti per inſipientẽ ſcientiæ appetitum? Ecce vobis fratres montẽ demonſtrauimus aliũ, non in quẽ aſcendatis, ſed quẽ fugiatis. Ipſe eſt in quẽ aſcẽdebat, qui voluit eſſe ſicut deus ſciens bonum & malũ, ipſe quẽ vſq; hodie filij eius accumulant & eleuãt, nihil inuenientes tam vile vnde non velint montẽ eleuare ſcientiæ. Videas aliũ literarũ, aliũ mundialis curæ, iſtum placitationum diſplicentium deo, illum ſeruilis cuiuſlibet artis tam vehementer affectare ſciẽtiam, vt laborem non reputet, tantũmodo vt poſſit aliquibus doctior reputari. Sic ædificant Babel, ſic putant ad dei ſe peruenturos ſimilitudinem, ſic concupiſcunt quod non expedit, quod expedit omittẽtes. Quid vobis & mõtibus iſtis in quorum aſcenſu tanta difficultas eſt, & tam grande periculũ? aut cur eum deſeritis montem cuius & facilis eſt aſcenſus & perutilis? Poteſtatis ambitio angelũ fœlicitate priuauit angelica. ſciẽtiæ appetitus hominem immortalitatis gloria ſpoliauit. Conetur quis aſcendere in montem poteſtatis, quantos putas contradictores habebit, quantos inueniet repulſores I obſtacula quanta, quàm difficilem viam? Quid ſi tandem eum Sapien. 6. adipiſci contigerit, quod optabat? Potentes ait ſcriptura, potenter tormenta patientur, vt præſentes ſolicitudines & anxietates quas poteſtas ipſa parit omittam. Cupidus alter eſt inflantis ſcientiæ, quantum laborabit, quantum anxiabitur ſpiritus eius? Et tamen audiet, nec ſi te ruperis apprehendes. In amaritudine morabitur oculus eius, quoties videre contigerit cui ſe poſteriorem iudicet aut putet ab aliis reputari. 1. Corin. 1. Quid cum intumuerit multum? Perdam inquit dominus, ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Iam ne multis immorer, vidiſtis (vt arbitror) quam fugiẽdus nobis ſit mons vterque, ſi præcipitium angeli, ſi caſum hominis expauereſcimus. Montes Gelboe nec ros nec pluuia veniant ſuper vos. Quid tamen agimus? Aſcendere ſic non expedit, & aſcẽdendi tenemur cõcupiſcentia. Quis docebit nos aſcenſum ſalubrem? Quis niſi de quo legimus. Quoniam qui deEphe. 4 ſcendit ipſe eſt & qui aſcendit? Ab ipſo demonſtranda nobis erat aſcenſionis via, ne ductoris imo ſeductoris iniqui aut veſtigium aut conſilium ſequeremur. Quia ergo non erat quo aſcenderet deſcendit altiſſimus, & ſuo nobis deſcenſu ſuauẽ ac ſalubrem dedicauit aſcenſum. Deſcendit de monte potentiæ carnis infirmitate circundatus: deſcendit de monte ſcientiæ: quoniam placuit deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Quid enim tenello corpore & infantilibus membris videtur infirmius? Quid indoctius apparet paruulo qui ſola matris vbera nouerit? Quis impotentior eo cuius K omnia membra clauis affixa, cuius omnia dinumerantur oſſa? Quis inſipientior eo qui tradebat in mortem animam ſuam, & quæ non rapuit tunc exoluebat? Vides quàm multum deſcenderit, quantum à potentia ſua, quantum à ſapientia ſua exinanierit ſemetipſum. Sed non potuit altius montem bonitatis aſcendere, nec ſuam commendare expreſſius charitatem. Nec mirum ſi deſcendendo Chriſtus aſcendit, quando priorum vterque cecidit aſcendendo. Et mihi quidem videtur montis huius aſcenſorem quærere qui dicebat. Quis aſcendet in montem domini, aut quis ſtabit in loco ſan Pſalm. 24. cto eius? Forte etiam Eſaias aſcenſionis deſiderio cadentes intuens homines ad hunc reuocabat montem exclamans. Venite aſcendamus in montem domini. An non manifeſte eos Eſaiæ. 2. de priorum montium aſcenſione redarguens montis huius prædicat vbertatem: qui ait, vt quid ſuſpicamini montes coagulatos? Mons coagulatus mons pinguis. Hic eſt igitur Pſalm. 66. mons domus domini præparatus in vertice montium, ſuper Pſalm. 67. quos ſalientem ſponſum inſpexerat quæ dicebat. Ecce venit Canti. 2. is ſaliens in montibus. Docebat enim ignarum viæ: trahebat paruulum, infantulum deducebat. Ideoq; velut quibuſdam paſſibus ibat, vt de virtute in virtutem videretur deus deorum in Sion. Iuſtitia enim eius ſicut montes dei. Sed iam (ſi placet) ſaltus etiam ipſos intueamur quibus exultauit vt gigas ad currendam viam, & cuius egreſſio à ſummo Pſalm. 16. cœli per gradus quoſdam vſque ad ſummum eius occurrit. Primum ergo conſtitue montem illum in quem aſcendit cum Petro & Iacobo & Ioanne: vbi & transfiguratus eſt L Matth. 17 ante eos. Refulſit facies eius vt ſol, & veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix. Reſurrectionis gloria iſta eſt, quam in monte ſpei contemplamur. Vt quid enim aſcendit vt transfiguraretur, niſi vt doceret nos cogitatione aſcendere ad futuram illam gloriam quæ reuelabitur in nobis? Fœlix cuius meditatio in conſpectu domini eſt ſemper, qui in corde ſuo delectationes dexteræ domini vſque in finem ſedula cogitatione reuoluit. Quid enim graue illi poterit videri qui ſemper mente tractat, quòd non ſint condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam? Quid concupiſcere poterit in ſeculo nequam, cuius oculus ſemper videt bona domini in terra viuentium, ſemper videt æterna Pſalm. 26 præmia? Tibi dixit cor meum (propheta loquitur domino) tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea: faciem tuam domine requiram. Quis mihi tribuat vt omnes ſurgentes ſtetis in excelſo, & videatis exultationem quæ ventura eſt vobis à domino? Non ſit moleſtum vobis obſecro, quòd in monte hoc aliquando diutius immoremur. Poterimus enim cæteros feſtinantius pertranſire. Veruntamen in iſto quem non detineat ſententia illa ſancti Petri, quam in eo protulit Matth. 17. & de eo. Domine (inquiens) bonum eſt nos hic eſſe? Quid M eſt, bonum eſt, imo quid aliud videtur bonum quàm in bonis animam demorari, quandoquidem adhuc corpus non poteſt? Puto quòd eius qui ingrediebatur in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum dei, in voce exultationis & confeſſionis ſonus epulantis fuerit, bonum eſt nos hic eſſe. Quis enim ex vobis ſecum cogitans futuram illam vitam, ſed lætitiam, ſed iucunditatem, ſed beatitudinem, ſed gloriam filiorum dei: quis inquàm talia tranquilla ſecum conſcientia voluens non continuo de plenitudine intimæ ſuauitatis eructat, domine bonum eſt nos hic eſſe? Non ſanè in hac erumnoſa peregrinatione vbi corpore detinetur, ſed in ſuaui ac ſa lubri illa cogitatione in qua corde verſatur. Quis mihi da Pſalm. 54. bit pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam? Vos autem filij hominum, filij hominis qui deſcendit de Hieruſalẽ in Hierico, filij hominum vſquequo graui corde? Aſcendite ad cor altum, & exaltabitur deus. Hic eſt enim mons in quo transfiguratur Chriſtus. Aſcendite, & ſcietis quoniam dominus ſanctum ſuum mirificauit. Obſecro vos fratres mei nõ grauentur corda veſtra in curis ſecularibus: nam de crapula, & ebrietate (gratias deo) non magnopere neceſſe habeo vos admonere. Exonerate obſecro corda veſtra graui mole terrenarum cogitationum, vt ſciatis mirificatum à domino ſanctum ſuum. Leuate corda veſtra cum manibus quibuſdam cogitationum, vt transfiguratum dominum videatis. Formate in cordibus

A cordibus veſtris non modo patriarcharum & prophetarum tabernacula, ſed omnes domus illius cœleſtis multiplices mãſiones ſecundum eum qui circuibat immolans in tabernaculo domini hoſtiam vociferationis cantans, & pſalmum illum dicens domino. Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutũ, Pſalm. 83. concupiſcit & deficit anima mea in atria domini. Circuite & vos chariſſimi cum pietatis & deuotionis hoſtia, viſitantes animo ſedes ſupernas & multas quæ in domo patris ſunt manſiones humiliter proſternentes corda veſtra ante thronum dei & agni, cum reuerentia ſupplicantes ſingulis ordinibus angelorum, patriarcharum numerum, cuneos prophetarum, & ſenatum apoſtolicum ſalutantes, coronas martyrum ſuſpiciẽtes purpureis rutilantes floribus, redolentes liliis, choros virginum admirantes, atque ad melliſluum noui cantici ſonum Pſalm. 41. quantum præualet infirmitas cordis erigentes auditum. Hæc recordatus ſum (propheta loquitur domino) & effudi in me Pſalm. 76. animam meam. Quæ? Quoniam tranſibo in locũ tabernaculi admirabilis vſque ad domũ dei. Et item. Memor fui (inquit) dei & delectatus ſum. Quem viderunt apoſtoli vidit & iſte, nec diſſimili, vt arbitror, viſione: niſi quòd ſpirituale totum habuit huius viſio, corporeum nihil. Omnino non vidit eum Eſaiæ. 53. ſicut is qui dicebat. Vidimus eum, & non erat illi ſpecies neque decor. Transfiguratum proculdubio vidit & ſpecioſum forma præ filiis hominum, qui delectatum ſe perhibet ſicut Matth. 17. & apoſtoli, bonum eſt (inquiunt domino) nos hic eſſe. Et vt nihil deſit propoſitę ſimilitudini, illi quidem proni cecidiſſe leguntur, hic vero ſuum fatetur ſpiritũ defeciſſe. Quàm magB na multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abſcondiſti timentibus te. Aſcendentes igitur in hunc montem & reuelata facie gloriam domini ſpeculantes haud dubium quin clamare habeatis & vos, trahe nos poſt te. Quid enim prodeſt ſcire quo ſit eundum, ſiquidem qua debeas ire non noueris? Alterum proinde montem aſcẽdas neceſſe eſt, in quo prædicantem audias, & ſcalam erigentem octo diſtinctam ſcalaribus cuMatth. 5. ius ſummitas cœlos tangit. Beati qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Iam ſi primum aſcenderis montem iugi meditatione ſupernæ gloriæ, iſtum nihilominus montem aſcendere non grauaberis, vt in lege eius mediteris die ac nocte: ſicut idem propheta non ſolum meditabatur in præmiis, ſed & in mandatis domini quæ dilexit. Sic enim audies & tu, & quo eã ſcitis propter aſcenſionem primam, & viam ſcitis propter ſecundam. Propterea in corde tuo pone viam veritatis inquirere, ne fortè ſis de eorũ numero qui viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Magis autem ſolicitus eſto aſcendere non modo cogitatione cœleſtis gloriæ, ſed & conuerſatione quæ cœleſtem gloriam mereatur. Tertium nihilominus montem lego, C in quem aſcendit ſolus orare. Vides ergo quàm bene ſponſa Cant. 2. in canticis, ecce, inquit, venit iſte ſaliens in montibus. In primo tranſfiguratus eſt, vt ſcires quo tenderes, in ſecundo verba vitæ loquutus eſt, vt ſcires qua peruenires. Orauit in tertio, vt eundi & perueniendi bonam obtinere ſtudeas voluntatem. Scienti enim bonum & non facienti peccatum eſt illi. Iacobi. 4. Propterea ſciens quoniam in oratione datur bona voluntas, cum videris quæ agenda ſunt vt conualeſcas ad agenda quæ videris, aſcende tu ad orationem, ora inſtanter, ora perſeueranter, ſicut ille pernoctabat in oratione, & dabit pater bonus, ſpiritum bonum petẽti ſe. Et vide quàm vtiliter orationis tempore etiam corporalis loci ſecretum quærimus, quando hoc ille non ſolum docuit verbo, Intra, inquiens, in cubiculum tuum & clauſo oſtio ora patrem tuum: ſed & commendauit exemplo, nec domeſticorum quemquam admittens: ſed ſolus aſcendens ad orationem. Putas poterimus aliquid ampliùs de eius aſcenſionibus inuenire? Poterimus vtique. Volo enim vt nec iumenti ipſius ſis immemor ſuper quod legitur aſcendiſſe. Volo vt nec ipſam crucis aſcenſionem omittas. Nã & in illa exaltari oportebat filium hominis. Et ego, inquit, ſi Ioan. 12. exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Itaque cũ iam & cognitio ſuppetit & velle adiacet, quid agis quod perficere bonum nõ inuenis? ſed aſinini quidam & beſtiales motus legem contrariam habẽt & captiuare te volunt. Quid inquàm facies ſuper concupiſcentiis irrationabilibus, quæ ſunt in membris tuis? Vrget te etiam cum ieiunare conſentis gulę illecebra, cum vigilare proponis, ſomnolentia premit. Quid D faciemus huic aſino? Aſininum enim iſtud eſt commune cum aſinis: quia homo comparatus eſt iumentis inſipiẽtibus, & ſimilis factus eſt illis. Aſcẽde domine ſuper aſinũ iſtum, cõculca hos beſtiales motus, quia domari debẽt ne dominari præualeant. Niſi enim calcati fuerint conculcabunt nos, niſi premantur oppriment nos. Propterea ſequere anima mea & in Pſalm. 48. hac aſcenſione Chriſtum dominum, vt ſub te ſit appetitus tuus & tu domineris illius. Nam vt in cœlum aſcendas prius neceſſe eſt leuare te ſuper te, calcando carnalia deſideria quę in te militant aduerſum te. Sequere etiam aſcendentem crucem exaltatum à terra: vt non ſolùm ſuper te, ſed & ſuper omnem quoque mundum mentis faſtigio colloceris, vniuerſa quæ in terris ſunt deorſum aſpiciens & deſpiciens ſicut ſcriptum eſt. Cernent terram de longe. Nulla te mundi oblectamenta inclinent, nullæ aduerſitates deiiciant. Abſit tibi glo- Eſa. 33. riari niſi in cruce domini tui Ieſu Chriſti, per quem tibi mũdus crucifixus eſt: vt quæ mundus appetit crucẽ reputes, & tu crucifixus mundo, illis quæ mundus crucem reputat, totò inhæreas amore. Iam verò quid ex hoc reſtat, niſi vt ad illum aſcendas qui eſt ſupra omnia deus benedictus in ſæcula? Diſ ſolui iam & eſſe cum Chriſto, multo magis optimum. Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, ait propheta ad dominum, Pſalm. 83. aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, ibit de virtute in virtutem vſque ad videndum deum deorum in Sion. Hæc eſt vltima aſcenſio in qua implentur omnia, ſicut ait apoſtolus. E Chriſtus, qui deſcendit ipſe eſt & qui aſcendit: vt adimpleret Ephe. 4 omnia. Sed de illa aſcenſione quid dicam? Quo aſcendemus? Eſa. 64. vt vbi Chriſtus eſt & nos ſimus. Quid ibi erit? Oculus deus 1. Cor. 2. non vidit abſque te, quæ præparaſti diligentibus te. Deſideremus hanc fratres mei, ſuſpiremus ad eam iugiter, & eo magis affectus vigeat quo deficit intellectus.

De magnanimitate, longanimitate & unanimitate.
Sermo. V.

Triplicem nobis in eccleſia primitiua virtutem ſanctus Lucas breui ſermone commendat, vbi poſt Actu. 1. dominicam aſcenſionem vnanimiter eos in oratione perſeueraſſe deſcribit, expectantes cœleſtem conſolationem cuius acceperant repromiſſionem. Laudabili ſiquidem magnanimitate puſillus grex paſtoris ſolatio deſtitutus, minime tamen dubitans quoniam illi cura eſſet de eis, ſed paternam pro eis gereret ſolicitudinem, deuotis pulſabat ſupplicationibus cœlum, certus quòd penetrarent illud iuſtorum orationes, nec pauperum preces ſperneretur à domino, aut ſine copioſa benedictione redirent. Sed nec ſine longanimitate perſiſtebant indeficientes, iuxta F illud prophetici. Si moram fecerit expecta eum, quia veniẽs veniet & non tardabit. Porrò vnanimitas quidẽ legitur, euiAbac. 2. denter expreſſa, quòd hæc ſola diuini ſpiritus chariſmata mereatur. Neque enim eſt deus diſſenſionis ſed pacis, neq; habitare facit niſi vnius moris in domo. Iure igitur præparationem cordis eorum audiuit auris diuina, nec ab expectatione ſua confudit eos, qui & magnanimes & longanimes & vnanimes eſſent. Certiſſima nanque hæc teſtimonia ſunt fidei, ſpei, charitatis. Et quidem euidenter ſpes longanimitatem, vnanimitatem charitas operatur. Nunquid fides quoque magnanimum facit? Et ſola. Quicquid enim ſine fide præſumitur, non eſt vlla animi ſolida magnitudo, ſed ventoſa quædam inflatio & tumor inanis. Vis audire magnanimem virum? Omnia, inquit, poſſum in eo qui me confortat. Imitemur Philip. 4. triplicem hanc præparationem fratres, ſi deſideramus ſupereffluentem menſuram ſpiritus obtinere. Omnibus enim præter Chriſtum ad menſuram datur ſpiritus, ſed menſuræ cumulus ſupereffluentis videtur quodammodo exceſſiſſe menſuram. Euidens fuit magnanimitas in conuerſione noſtra, ſit etiam in conſummatione longanimitas, ſit vnanimitas in conuerſatione. Huiuſmodi ſiquidem animabus cœleſtis illa Hieruſalem deſiderat inſtaurari, quibus nec fidei magnitudo deſit in ſuſcipiendo onere Chriſti, nec longitudo ſpei in perſiſtendo, nec charitatis iunctura, quod eſt vinculum perfectionis.

Item

G *Item in ascensione domini de intellectu & affectu.*

Sermo VI.

IOdie sedenti in throno antiquo dierũ, cõsessurus pariter oblatus est filius hominis,& erit deinceps non modo germen domini in magnificentia & gloria, sed & fructus terræ sublimis.Fœlix vnio,& amplectendum ineffabilibus gaudiis sacramentum.Idem enim & germen domini,& fructus terræ:idem & ipse dei filius, & fructus ventris Mariæ est.Idem filius Dauid, & dominus, de quo hodie gaudium eius impletum est, vnde olim præcinens aie-
Psal.109.d bat : Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Quomodo enim non dominus germen domini ? Idem tamen & filius eius, vtpote fructus terræ sublimis, fructus virgę quæ de radice Iesse processit.Hodie igitur suum hunc,& hominis filium apud semetipsum pater clarificat claritate quam habuit priusquam mundus fieret apud ipsum. Hodie veritatem quæ de terra orta est,cœlum sibi redditam gloriatur.Hodie sponsus aufertur à filiis, & lugendum eis est, sicut ipse prædixit.
Matth.9. Non enim poterant filij sponsi lugere donec sponsus cum eis erat:sed venit dies vt auferatur ab eis,vt decætero lugeant &
Mat.17.b. ieiunent.Vbi illud iam Petre quod dixeras: Domine bonum est nos hic esse,faciamus hic tria tabernacula ? Ecce enim ingressus est amplius & perfectius tabernaculum, non manufactum:id est non huius creationis . Quomodo ergo iam bonũ H est nos hic esse?Immo vero molestum est, graue est,periculosum est. Nimirum vbi malitiæ plurimum, sapientiæ modicum,si tamen vel modicum inuenitur,vbi viscosa omnia,omnia lubrica,operta tenebris,obsessa laqueis peccatorum : vbi periclitantur animæ:vbi spiritus affliguntur sub sole,vbi tantum vanitas & afflictio spiritus est . Leuemus igitur fratres mei, leuemus in cœlum corda cum manibus : & ascendentem dominum sequi velut quibusdam passibus deuotionis & fidei contendamus.Erit enim cum fine mora, sine difficultate obuiam illi in nubibus rapiemur : & id poterunt corpora spiritualia,quod merito interim nequeũt spiritus animales. Nunc enim quantis conatibus corda leuare necesse est : quæ quidẽ (vt miserabiliter satis in libro ꝓprię experientiæ legimus)&
Sap. 9. a. corruptio corporis aggrauat, & terrena inhabitatio deprimit? At forte tradendum est quid sit leuare cor:aut quemadmodum illud oporteat eleuari, sed tradendũ sane ab apostolo quàm à nobis.Si consurrexistis,inquit,cum Christo,quæ sursum sunt quærite vbi Christus est in dextera dei sedens : quæ
Colo.3.a. sursum sunt sapite, non quæ super terram . Ac si manifestius dicat.Si consurrexistis,& coalescendite:si conuiuitis,& conregnate . Sequamur fratres sequamur agnum quocunque ierit: sequamur patientem, sequamur & resurgentem, sequamur I multo libentius ascendentem. Crucifigatur vetus homo noster simul cum illo:vt destruatur corpus peccati:vt vltra non seruiamus peccato , mortificatis nimirum membris nostris quæ sunt super terram.Sed & quomodo ipse resurrexit à mortuis per gloriam patris:ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.In hoc enim mortuus est & resurrexit, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus.Cæterum quoniam vitæ nouitas locum exigit tutiorem, & resurrectionis dignitas altiorem expetit gradum : sequamur etiam ascendentem, quærere videlicet &
Gala.4. a. sapere quæ sursum sunt vbi ille est,non quæ super terrã.Queris quis ille sit locus? Apostolum audi : Quæ sursum est, inquit, Hierusalem libera est, quæ est mater nostra. Vis scire
Psal.147.b quænam ibi sint ? Visio pacis est.Lauda Hierusalem dominũ, lauda deum tuum Sion : qui posuit fines tuos pacem. O pax quæ exuperas omnem sensum : ô pax etiam super pacem : ô mensura super mensuram, conferta & coagitata & superefluens.Compatere igitur Christo anima Christiana:conresurge,coalescende:quod est declina à malo, & fac bonum:inquire pacem,& persequere eam.Sic nimirum Paulus in actibus apo-
Act.13.b. stolorum de continẽtia,& iustitia & spe vitæ æternæ memo-
Lucæ.12.c ratur docuisse discipulos.Sic veritas ipsa monet in euangelio præcingere lumbos, lucernas accendere: & deinceps hominibus expectantibus dominum suum similes inueniri. Cæterum gemina quædam(si bene aduertistis)ascensio nobis ab apostolo commendatur,in eo quòd & quærere & sapere monuit non infima,sed superna.Quam fortasse distinctionem ne ipse quoq; propheta præteriisse omnino videbitur dicens:In- K quire pacem,& persequere eam:vt hoc sit pacem sequendam *Psalm.33.a* quærere,persequi inquisitam,quod est sapienda quærere,quęsita sapere,quæ sursum sunt, non quæ super terram. Nimirum donec diuisa sunt corda nostra, & multos interim sinus inueniuntur habere: nec sibi omnino cohærere videntur, vel particulatim ea, & membratim quodammodo leuare necesse est,vt in superna illa Hierusalem colligantur: cuius participatio eius in idipsum:vbi non tantum singuli,sed & omnes pariter incipiant habitare in vnum : non modo scilicet non diuisi in semetipsis,sed nec inter seipsos.Ecce enim vt tanquã principalia cordis ipsius membra distinguam:est intellectus in nobis,est & affectus:& hi quoque sæpius sibi inuicem aduersantes : vt alter summa petere, alter appetere infima videatur. Quantus vero is dolor , quàm grauis animæ cruciatus, dũ sic distrahitur,sic dilaceratur, sic abrumpitur à seipsa, vel ex ea saltem quam omnibus experiri in promptu est:corporis scissione cõiiciat:si quis in suo spiritu animaduertere pernicioſa & periculosa insensibilitate nõ neglexerit.Distrahuntur hominum crura, & longioris obice ligni remouentur ab inuicẽ pedes: & dum adhuc cutis integra manet, quis tamen ille est cruciatus? Sic sic affligi plangimus miseros, qui corporaliter inter nos conuersantes,illuminati forte similiter,sed dis- L similiter , inueniuntur affecti . Intelligunt pariter bona quæ faciant,sed non pariter diligunt intellecta. Nam de ignorantia fratres,quęnam excusatio nobis, quibus nunquam doctrina cœlestis,nunquam diuina lectio,nunquam spiritualis eruditio deest?Quæcunq; vera sunt, quæcunq; pudica, quæcunque iusta,quæcunque amabilia, quæcunque bonę famę:si qua virtus,siqua laus disciplinæ,hæc discitis & accipitis, hæc auditis pariter, & videtis, in exemplis videlicet & verbis eorũ qui inter vos sunt perfecti,quorum & hortatio, & conuersatio plenius erudit vniuersos.Vtinam autem hæc vt intellectũ admonent,moueant & affectum, ne sit intus amarissima contradictio,& diuisio molestissima dum hinc quidẽ sursum trahimur,sed retrahimur inde deorsum. Nimirum aduertere potes in omnibus fere religiosis congregationibus,viros repletos consolatione,superabundantes gaudio, iucundos semper & hilares,feruentes spiritu,die ac nocte meditantes in lege dei,crebro suspicientes in cœlum : & puras manus in oratione leuantes,solicitos obseruatores conscientiæ, & deuotos sectatores bonorum operum,quibus amabilis disciplina, dulce ieiunium,vigiliæ breues,labor manuum delectabilis, & vniuersa deniq; conuersationis huius austeritas refrigerium videatur.Contra sane inuenire est homines pusillanimes & remissos,deficientes sub onere, virga & calcaribus indigentes, quorũ remissa lætitia, pusillanimis tristitia est, quorũ breuis M & rara cõpunctio,animalis cogitatio,tepida cõuersatio:quorum obedientia sine deuotione, sermo sine circunspectione, oratio sine cordis intẽtione,lectio sine ædificatione,quos deniq;(vt videmus)vix gehennę metus inhibet,vix pudor cohibet,vix frenat ratio,vix disciplina coercet.Non tibi horũ vita inferno penitus appropinquare videtur, dũ intellectu affectui,& affectu intellectui repugnante,necesse habent mittere manũ ad opera fortiũ,qui cibo fortium minime sustentantur, socij plane tribulationis,sed non consolationis ? Exurgamus obsecro quicunq; eiusmodi sumus,resarciamus animas,spiritum recolligamus, abiicientes pernicioſam tepiditatem, etsi non quia periculosa est,& deo solet(vt interdum miserabiliter plangimus)etiã vomitum prouocare:certe quia molestissima,plena miseriæ & doloris, & inferno plane proxima vmbra mortis iure censetur.Si quęrimus quæ sursum sunt,etiam sapere & prælibare interim studeamus. Forte enim poterit intellectui & affectui non inconuenienter aptari,ꝙ & quærere quæ sursum sunt & sapere admonemur: vt in principalibus (quemadmodũ supra dictũ est) mẽbris suis corda nostra manibus quibusdã pij conatus & exercitij spiritualis leuare studeamus ad deũ. Omnes(ni fallor)quæ sursum sunt quærimus intellectu fidei,& iudicio rationis,sed nõ eque forsitan sapimus omnes quæ sursum sunt,tanquã inescati his quæ sunt super terrã,violẽto quodã prejudicio affectionis.Vnde enim ea quã pauloante ostẽdimus animorũ diuersitas, tãta disparilitas studiorum,conuersationũ tanta dissimilitudo? Vnde spiritualis

A ritualis gratiæ inopia tanta quibusdam: cum aliis copia tanta exuberet?Profecto nec auarus nec inops est gratiæ distributor,sed vbi vacua vasa desunt,stare oleum necesse est. Vndiq; se ingerit amor mundi : cum consolationibus imò desolationibus suis obseruat aditus:per fenestras irruit,mentem occu-
Psal.76.a. pat,sed non eius qui dixit: Renuit consolari anima mea : memor fui dei,& delectatus sum. Præoccupatum nempe secularibus desideriis animum,delectatio sancta declinat : nec misceri poterũt vera vanis, æterna caducis,spiritualia corporalibus, summa imis:vt pariter sapias quæ sursum sunt, & quæ super terram. Felices nimirum viri illi per quos dominica ascensio legitur prefignata,Enoch raptus,translatus Helias. Felices plane qui soli iã deo viuunt,soli vacant intelligendo, diligẽdo, fruendo. Neq; enim corpora quæ corrũpũtur,illas aggrauant animas:aut terrena inhabitatio sensus eorum tanquam multa cogitantes deprimit,qui cum deo ambulasse noscuntur.Factum est impedimentum omne de medio : occasio vniuersa sublata:materies nulla relicta est quæ eorum affectũ aggrauet, vel deprimat intellectum.Nam & priorem ob hoc raptum scriptura commemorat, ne forte vincat malitia sa-
Sap.4. pientiam,& intellectus eius vel anima vltra decipi valeat aut mutari.Nobis autem vnde in his tenebris veritas, vnde charitas in hoc sæculo nequam, in hoc mundo qui totus positus est in maligno?Putas erit qui intellectum illuminet, qui inflã B met affectum?Erit vtiq; si conuertamur ad Christum,vt velamẽ de cordibus auferatur.Hic est enim de quo scriptum est:
Esaiæ. 9.a Habitantibus in regione vmbræ mortis: lux orta est eis. Siquidem prioris ignorantiæ tempora despiciens deus,annunciauit hominibus vt omnes vbiq; agerent pœnitẽtiam,secundum ꝙ Paulus Athenienſibus tradit.Memẽto etenim dei ver-
Act.17. bum & sapientiã incarnatam : cuius vtiq; opus erat toto illo tempore quo videri in terris, & inter homines conuersari dignata est ineffabilis illa virtus, illa gloria, illa maiestas, illuminare oculos cordis, etiã suadere fidẽ hominibus prædicatione pariter & ostensione signorũ. Deniq; spiritus domini,
Esa.61. ait,super me:ad euangelizandũ pauperibus misit me.Et apo-
Ioan. 12.f. stolis loquebatur: Adhuc modicũ lumen in vobis est, ambulate dum lucẽ habetis,vt non tenebrę vos cõprehendãt. Nec modo ante passionẽ,sed & post resurrectionẽ in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis,& loquens de re-
Actо.1.d. gno dei:quando & sensum eis vt scripturas intelligerẽt legitur aperuisse,intellectum potius informabat,q̃ purgabat affectum.Quãdo enim ad spiritualia affici possent animales?Imò vero ne ipsam quidẽ meram lucẽ poterant aliquatenus sustinere,sed exhiberi illis oportuit verbũ in carne, solẽ in nube: lumen in testa,mel in cera:cereũ in laterna. Spiritus ante faciem illorum Christus dominus, sed non vtiq; sine vmbra in qua viuerẽt interim inter gentes.Vnde & virgini legitur obumbrasse,ne vehementiori reuerberata splendore, ad candi-
C dissimam illã lucẽ purissimũq; fulgorẽ diuinitatis, etiã illius aquilę posset acies hebetari.Minime tamen vel nubes ipsa leuis esse potuit ociosa,sed ea quoq; vsus est in salutẽ, & discipulorum animos qui nec ad fidei intellectum sine aliqua mutatione affectus poterant promoueri,nec assurgere adhuc ad spiritualia prævalebant in suę carnis prouocauit affectũ:vt amore quodã humano operanti mira,mira loquẽti homini adhæreret,amore vtiq; carnali adhuc,sed tam valido vt cæteris
Exo.7. omnibus prævaleret . Nimirum hic erat ille Moysi serpens, qui serpentes magorum Aegypti omnes pariter deuorauit.
Matt.19.d Deniq; ecce nos,inquiunt,reliquimus omnia,& secuti sumus te.Beati siquidẽ oculi qui videbant dominũ maiestatis in carne præsentem, authorẽ vniuersitatis inter homines cõuersantem: virtutibus coruscantẽ,infirmos curantẽ, mare calcantẽ, mortuos suscitantem, dæmoniis imperantem, & potestatẽ similem hominibus conferentẽ:mitem & humilẽ corde, benignum,affabilẽ, misericordiæ visceribus affluentẽ, agnum dei peccatum non habentẽ, & omnium peccata portantẽ. Beatæ aures quæ verba vitæ ab ipsius incarnati verbi ore percipere merebantur, quibus enarrabat vnigenitus qui est in sinu patris,& nota faciebat quæcunq; audisset à patre, vt fluenta de cõtrinæ cœlestis ab ipsius veritatis purissimo fonte haurirent, vniuersis postmodũ gentibus propinanda imò eructanda potarent.Quid mirum fratres si implebat tristitia cor eorum cũ ab eis sese pronunciaret iturum, & adderet: Quo ego vado, D vos non potestis venire modo? Quidni concuterentur viscera,turbaretur affectus,hesitaret animus,hereret vultus,paueret auditus, nec omnino equanimiter discessionis eius sermo
Ioan. 8. b. posset admitti,vt relinqueret eos ꝑ quo omnia reliquissent? Cæterum non vt maneret in carne,sed vt transferretur ad spiritum,totus ab eo in illam carnem discipulorum fuerat collectus affectus,vt dicere esset aliquãdo:Et si cognouimus Chri-
2.Cor.5.d. stum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Vnde & benignissimus ille magister blandis eos refouens cõsolationibus,ait:Rogabo patrem meum, & alium paracletum dabit
Ioan.14.b. vobis,spiritum veritatis:qui vobiscum maneat in æternum. Et item:Ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego va-
Ioan.16.b. dam.Nisi enim abiero,paracletus non veniet ad vos.Grande mysterium fratres mei.Quid enim sibi vult, nisi ego abiero, paracletus non veniet?Ita ne inuisa paracleto præsentia Christi,aut contubernium dominicę carnis spiritus sanctus horrebat,quæ (sicut angelo prenunciante cognouimus) nec concipi quidem nisi eo superueniẽte potuerit?Quid est ergo,Nisi ego abiero,paracletus non veniet? Nisi carnis præsentia vestris subtrahatur aspectibus, spiritualis gratia plenitudinem occupata mens non admittit,non recipit animus,non capit affectus. Quid vobis videtur fratres?Si hæc ita sunt, imò quia ita sunt,audeat quis de cętero phantasticis quibusdam illecebris deditus,sectans lenocinia carnis suæ,carnis vtiq; peccatricis,genitę in peccatis,assuetæ peccatis:in qua deniq; bonũ non est, illum pariter expectare paracletum ? Audiat in- E quam qui huic sterquilinio semper inhęret, qui carnẽ fouet, in carne seminat,carnem sapit:illam nihilominus consolationem supernę visitationis, torrentem voluptatis illum, illam sperare gratiam spiritus vehemẽtis, quam (vt veritas ipsa testatur) ne cum ipsa quidem verbi carne percipere vllatenus apostoli potuerunt?Errat omnino si quis cœlestem illam dulcedinem huic cineri, diuinum illud balsamum huic veneno, charismata illa spiritus misceri posse huiusmodi illecebris arbitratur. Falleris Thoma sancte, falleris si videre dominũ speras ab apostolorum collegio separatus.Non amat veritas angulos,non ei diuersoria placent. In medio stat,id est disciplina communi,communi vita,cõmunibus studiis delectatur. Vsquequo miser diuerticula captas,& consolationes proprię voluntatis tanto labore quęritas,tanto rubore mendicas ? Et quid facio,inquis?Eiice ancillam & filium eius: non enim hęres erit filius ancillę cum filio liberę . Nulla (vt dictum est) cõuentio veritati & vanitati,luci & tenebris, spiritui & carni,igni & tepiditati.Sed dum illa moratur, inquies, sine aliqua consolatione esse non possum. Imò vero si morã fecerit, expecta eũ:quia veniẽs veniet,& non tardabit. Apostoli decẽ *Abacuc.2.a* dies in hac expectatione sederunt,perseueranſtes vnanimiter *Act.1.* in oratione cũ mulieribus & Maria matre Iesu. Et tu igitur orare disce,disce quærere,petere,pulsare, donec inuenias,do F nec accipias,donec aperiatur tibi. Nouit dominus figmentũ tuum,fidelis est,non te patietur tentari supra id quàm possis. Confido in ipso quod si fideliter expectaueris, nec diem decimum expectabit.Preueniet certe in benedictionibus dulcedinis desolatam animam & orantem, vt feliciter & nõ ad insipientiam tibi consolari renuens,in ipsius memoria delecteris inebriatus ab vbertate domus , & voluptatis eius torrente potatus. Sic nimirum & Helisæus quondam orasse le- *4.Reg.2.b* gitur,cum dulcissimum illud solatium Heliæ præsentiam sibi plangeret subtrahendam . Sed considera diligentius quid orauerit,quidve responsum sit postulanti. Oro,inquit,domine vt fiat spiritus tuus duplex in me . Nimirum duplicari ei spiritum oportebat, vt magistri abeuntis absentiam gratia duplicata suppleret. Vnde & Helias ad eum. Si videris, inquit, quando tollar à te,fiet quod petisti. Duplicauit enim spiritũ visio abeuntis,cum euidenter raptus in cœlum,vniuersa pariter eius desideria secum tulit : vt inciperet ipse quoque iam sapere quæ sursum sunt,non quæ super terrã. Duplicauit spiritum visio abeuntis: vt intellectui spirituali spiritualis iungeretur affectus,cum ipsa vtique cui potissimum inhærebat, carne raptus in cœlum : quod euidentius in Apostolis inuenitur impletum. Vbi enim videntibus illis suus ille Iesus tam manifeste eleuatus est,& ferebatur in cœlum,vt nemo eorum

opas

G opus haberet interrogare quo vadis, ipsa iã (vt ita dixerim) oculata fide edocti sunt supplices in cœlũ leuare oculos, puras tendere manus, ꝓmissa sibi dona charismatũ postulantes: donec fieret repẽte de cœlo sonus aduenientis spiritus vehementis, aduenientis vtiq; ignis quẽ dominus Iesus mittebat in terrã, volens vehementer accẽdi. Constat siquidẽ eos & prius
Ioan.20.f spiritũ accepisse, cũ videlicet insufflauit eis & dixit. Accipite spiritũ sanctũ. sed spiritũ plane fidei & intelligentiæ, nõ feruoris, quo magis illuminaretur ratio quã inflãmaretur affectio, dũ duplicati vtiq; spiritus opus fuit. Quos enĩ verbũ patris disciplinã & sciẽtiã ante docuerat, & intellectu adimpleuerat corda eorũ, adueniens vtiq; postmodũ ignis diuinus, & inueniens iã receptacula munda, infudit vberius dona charismatũ, & in spiritualẽ omnino mutauit amorẽ, vt accẽsa in eis charitas fortis vt mors, iã nõ modo fores, sed ne ipsa quidem ora ꝓpter metũ Iudæorũ claudere dignaretur. Cui nos gratiæ pro nostræ exiguitatis modulo præparãtes, exinanire per omnia nosmetipsos, & à delectationibꝰ miseris, & caducis cõsolationibus euacuare studeamus dilectissimi corda nostra: maximeq; instante nunc die festo & feruentius & fiducialius vnanimiter perseueremus in oratione, vt sua nos visitatione, sua consolatione & cõfirmatione dignetur spiritus ille benignus, spiritus dulcis, spiritus fortis, infirma roborans, aspera planãs, corda purificans: qui cũ patre & filio idipsum, sed non
H is ipse est: vt tres vnũ, & vnũ tres esse viriſſimè prorsus, & fidelissimè catholica ecclesia fateatur: à patre adoptata, à filio desponsata: à spiritu sancto confirmata: quibus vt vna subsistãtia, sic eadem nihilominus gloria in sæcula sæculorum. Amẽ.

In festo Pentecostes. Sermo I.

Celebramus dilectissimi hodie spiritus sancti solẽnitatem, tota cũ iucunditate celebrandã, dignã omni deuotione. Dulcissimũ enim quiddã in deo spiritus sanctus est, benignitas dei, & idẽ ipse deus. Proinde si celebramus sanctorũ solẽnia, quanto magis eius à quo habuerunt vt sancti essent quotquot fuere sancti? Si veneramur sanctificatos, quanto magis ipsum sanctificatorẽ conuenit honorari? Hodie itaq; festiuitas est spiritus sancti, qua visibiliter apparuit inuisibilis: sicut & filius cũ sit nihilominus inuisibilis in seipso, dignatus est exhibere se in carne visibilẽ. Hodie spiritus sanctus reuelat nobis aliquid de seipso, sicut ante de patre, & filio aliquid nouerамus. Nã perfecta trinitatis cognitio, vita æterna est. Nunc autẽ ex parte cognoscimus, reliqua credimus quæ minime sufficimus cõprehendere. Et de patre
Psal. 99.a quidẽ noui creationẽ, clamantibus creaturis: Ipse fecit nos, & Roma.1. non ipsi nos. Inuisibilia enim dei à creatura mundi, per ea quę facta sunt, intellecta conspiciũtur. At vero æternitatẽ & immutabilitatẽ ipsius cõprehendere, multũ est à me: lucẽ habitat inaccessibilẽ. De filio autẽ magnũ aliquid noui (eius gratia) scilicet incarnationẽ. Nam generationẽ eius quis enarrabit?
I Quis cõprehendat æqualẽ genitũ genitori? Iam & de spiritu sancto si non processionem qua ex patre filioq; procedit, (illa enim mirabilis facta est scientia ex me) confortata est, & non potero ad eã: noui tamen aliquid, videlicet inspirationẽ. Duo enim sunt, vnde procedat, & quo. Processio à patre & filio, posuit tenebras latibulum suũ: sed processio ad homines, hodie cœpit innotescere, & est iã fidelibꝰ manifesta. Et prius equidẽ (quoniã sic oportebat) signis visibilibus inuisibilis spiritus suũ declarabat aductũ: nunc eius signa quo spiritualiora sunt, eo magis congrua, eo magis videtur spiritu sancto digna. Venit tunc super discipulos in linguis igneis, vt verba ignea loquerentur, & legẽ igneam linguæ igneæ prædicarẽt.
Nemo cõqucratur q; minime nobis illa manifestatio spiritus
1.Cor.12. fiat. Vnicuiq; enim datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Deniq; si dicere opus est, nobis illa manifestatio potius quã apostolis facta est. Ad quid enim illis necessariæ linguæ gentium, nisi ad conuersionẽ gentium? Fuit in eis alia quædã manifestatio magis ad eos pertinens, & hæc vsq; hodie fit in nobis. Manifestũ enim fuit indutos esse virtute ex alto, qui de tanta pusillanimitate spiritus ad tantam deuenere constantiã. Non est iam fugere, non est abscondi propter metũ Iudæorũ, constãtius modo prædicãt q̃ delitescerent ante timidius. Deniq; mutationẽ illã dexteræ excelsi, manifeste declarat principis apostolorũ prius quidẽ inter ancillę verba formido, postmodũ inter principũ verba fortitudo: Ibant (ait scriptura) K
Actu.5.g gaudentes à conspectu concilij, quoniã digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliã pati: quem sane prius cum duceretur ad conciliũ, solum reliquerant fugientes. Quis dubitet aduenisse spiritum vehementẽ, qui mentes eorũ inuisibili illustraret potentia? In hunc modum etiã modo quæ spiritus operatur in nobis, testimonium perhibent in nobis de eo. Quia igi
1.Pet.3.b tur mandatũ accepimus vt declinantes à malo faciamus quod bonum est, vide quemadmodũ spiritus in vtroq; adiuuat infirmitatem nostrã. Nam diuisiones gratiarũ sunt, idem autẽ spiritus. Propterea ad declinandum à malo tria operatur in nobis, compunctionẽ, supplicationem, remissionem. Initiũ enim reuertendi ad deũ, pœnitẽtia est, quam sine dubio spiritus operatur, non noster, sed dei: idq; & certa ratio docet, & confirmat authoritas. Quis enim cum ad ignem venerit algens, & fuerit calefactus, dubitabit ei ab igne veniſſe calorem, quem habere non poterat sine illo? Sic ergo qui prius in iniquitate erat frigidus, si postmodũ feruore quodã pœnitentiæ accendatur, alium sibi spiritum, qui suum arguit & diiudicat, non
Ioan.16. dubitet aduenisse. Habes hoc & in euangelio, vbi cum loqueretur de spiritu quem accepturi erant credentes in eum: Ille, inquit, arguet mũdum de peccato. Sed quid prodest pœnitere de culpa, & non supplicare pro venia? Necesse est vt etiam hoc spiritus operetur, dulcedine quadam spei replens animũ, per quam fiducialiter postules nihil hæsitans. Vis ne ostendã L
tibi etiam hoc opus esse spiritus sancti? Vtiq; dum abest ille, tale aliquid in tuo spiritu non inuenies. Deniq; ipse est in quo clamamus, abba pater. Ipse qui postulat ꝓ sanctis, gemitibus inenarrabilibus. Et hęc quidẽ in corde nostro. Quid autem in corde patris? Sicut in nobis iterpellat ꝓ nobis, ita & in patre delicta donat cum ipso patre. A duocatus noster ad patrem in cordibus nostris, dominus noster in corde patris. Itaq; quod postulamus, idem ipse donat, qui donat vt postulemus, & sicut nos erigit pia quadam fiducia, ita deum inclinat ad nos magis pia misericordia sua. Itaque vt omnino scias quia remis
Ioan.20.f sionem peccatorum spiritus sanctus operatur, audi quod aliquando audierunt apostoli: Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Et de malo quidem declinando sic. Porro ad faciendum bonum quid in nobis spiritus bonus operatur? Profecto monet, & mouet & docet. Monet memoriam, rationem docet, mouet voluntatem. In his enim tribus tota consistit anima. Memoriæ suggerit bona in cogitationibus sanctis, atque ita ignauiam nostram torporẽque repellit. Propterea quotiens huiusmodi suggestionem boni senseris in corde tuo, da honorem deo, & age reuerentiam spiritui sancto, cuius vox sonat in auribus tuis. Ipse nan-
Ioan.14.d que est qui loquitur iustitiam. Et in euangelio habes, quia ille suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Et aduerte quid præmiserit. Ille docebit vos omnia. Dixeram enim
M quia docet rationem. Multi siquidem monentur vt bene faciant, sed minime sciunt quid agẽdum sit, nisi adsit denuo gratia spiritus sancti: & quam inspirat cogitationem, doceat in
Iaco.4.d opus proferre, ne vacua in nobis sit gratia dei. Sed quid? Scienti bonum & non facienti, peccatum est illi gratia. Propterea non solum moneri & doceri, verumetiam moueri & affici ad bonum necesse est ab eo vtique spiritu qui adiuuat infirmitatem nostram, & per quem in cordibus nostris diffunditur charitas, quæ est bona voluntas. Itaq; cũ sic aduenies spiritus totam possederit animam, suggerendo, instruendo, afficiendo, loquens semper in cogitationibus nostris, vt audiamus & nos quid loquatur in nobis dominus deus, rationẽ illuminans, voluntatẽ inflãmans, nõ tibi videtur quia totã domũ impleuerint dispertitę linguę tanquã ignis? Nã in his tribus superius dictũ est animã cõsistere totã. Sint autẽ dispertitę linguæ, ꝓpter multiplices cogitationes, sed earũ multiplicitas, & vno lumine veritatis, & vno charitatis feruore, sit tãquã ignis. Aut certe domus impletio fini potius reseruetur, quando mensurã bonã, & confertã, & coagitatã & superefluentẽ dabunt in sinus nostros. Sed quando hæc erunt? Profecto cũ cõpleti fuerint dies Pẽtecostes. Felices vos qui iam intrastis quinquagesimam requiei & iubileum annum. Fratres nostros loquor, quibus iam dixit spiritus vt requiescant à laboribus suis. Etenim hoc quoq; inter eius opera reperimus.

Duo

A Duo nanque tempora celebramus fratres, quadragesimæ vnũ, alterũ quinquagesimæ. Illud ante passionẽ: istud postresurrectionem: illud in compunctione cordis & lamentis pœnitentiæ, istud in deuotione spiritus, & alleluia solenni. Prius quidem tempus ipsa est vita præsens: posterius vero quietem sanctorum significat, quæ est post mortem. Cum autem venerit illius quinquagesimæ finis, in iudicio scilicet & resurrectione, completis diebus Pentecostes, aderit plenitudo spiritus, & totam replebit domum. Plena siquidem erit omnis terra maiestate eius, quando non solum anima, sed & ipsum corpus spirituale resurget, si tamen iuxta Apostoli monitum, dum adhuc est animale, fuerit seminatum.

*Eadem die Pentecostes. Sermo.*II.

Hodie dilectissimi cœli distillauerunt à facie dei Sinai à facie dei Israel, & pluuia voluntaria segregata est hæreditati Christi. Spiritus enim sanctus proce
dens à patre, largiori munere suę maiestatis in apostolos superuenit, & tribuit eis charismatum dona. Post magnificentiam enim resurgentis, post gloriam ascẽdentis, post
B residẽtis sublimitatem, non restabat nisi vt expectatio iustorum lætitia adueniret, & cœli muneribus cœlestes homines implerentur. Vide autem si non & sententiarum pondere, & verborum ordine hæc omnia Esaias longe ante prædixit.
Esa.4.a. Erit (inquit) in die illa germen domini in magnificẽtia & gloria, & fructus terræ sublimis, & exultatio his qui saluati fuerint de Israel. Germen domini Iesus Christus solus de mundissimo conceptus femine: quia etsi in similitudine carnis peccati, non tamen in carne peccati. Etsi filius carnis Adæ, non tamen filius præuaricationis Adæ, quia non fuit natura filius iræ, sicut reliqui omnes qui in iniquitatibus sunt concepti. Istud ergo germen quod de virga Iesse virore virgineo pullulauit, in magnificẽtia fuit cum resurrexisset à mortuis, quia tunc domine deus meus magnificatus es vehementer, confessionem & decorem induens, amictus lumine sicut vestimẽto. Quanta autem ascendentis gloria, cum medius angelorum, & animarum sanctarum ad patrem deduceris, & triumphatrice palma cœlis inuectus, susceptum hominem in ipsa diuinitatis claudis identitate? Quis cogitet (nedum loquatur) q̃ sit fructus terræ sublimis in cõcessu ad dexteram patris, quod vtique cœlestium oculos reuerberat naturarum, quod angelicus intuitus contremit, non attingit? Veniat ergo exultatio domine Iesu his qui saluati sunt de Israel, apostolis tuis quos elegisti ante mundi constitutionem. Veniat spiritus tuus bonus qui sordes abluat, & infundat virtutes, in spiritu iudicij,
C & spiritu ardoris dei. Eia igitur fratres, cogitemus super nos & in nos opera trinitatis, ab initio mundi vsque ad finem, & videamꝰ quàm solicita fuerit illa maiestas, cui administratio pariter & gubernatio seculorum incumbit, ne nos perderet in æternum. Et potenter quidem omnia fecerat, & sapienter omnia gubernabat, & vtrarumque rerum tam potentiæ quàm sapientię signa manifestissima tenebantur in creatione, & conseruatione machinæ mundialis. Et bonitas quidem in deo erat, & bonitas multa nimis, sed latebat in corde patris, eumulanda quandoque super genus filiorum Adam tempore
Hier.29.c opportuno. Dicebat tamen dominus: Ego cogito cogitationes pacis, vt mitteret nobis illum qui est pax nostra, qui fecit vtraq; vnum: vt iam daret pacem super pacem, pacem his qui longe, & pacem his qui prope. Verbum igitur dei in sublimi constitutum, vt ad nos descenderet, propria benignitas inuitauit, misericordia traxit, veritas qua se promiserat venturum compulit, puritas vteri virginalis suscepit salua virginis integritate, potentia eduxit, obedientia in omnibus deduxit, patientia armauit, charitas verbis & miraculis manifestauit. Prorsus amplissima mihi nunc materia & malorum meorum suppetit, & bonorum domini mei, vt cum cogitauerim vias meas, conuertam pedes meos in testimonia sua. Illa enim bona ineffabilia sunt, quia (vt breui verbo cuncta concludam) nihil melius inuenire potuit vnde nos redimeret sapientia
2.Par.36.a dei, in omni sapientia sua. Sed & mala circundederant nos
Psalm.28.c quorum nõ erat numerus: quia peccaui (iustus loquitur) super numerũ arenæ maris. Et propter nomen tuum domine propitiaberis peccato meo, multum est enim. Missus est coluber tortuosus à diabolo, vt venenum per aures mulieris in ipsius D
mẽtem transfunderet, & sic refunderet in totius posteritatis originem. Missus est interim Gabriel angelus à deo, vt verbũ patris per aurem virginis in ventrem, & mentem ipsius erucãret, vt eadem via intraret & antidotum, qua venenũ intrauerat. Vere vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre: quia totum paternum est, quod de corde patris Christus attulit nobis, vt nihil in filio dei nisi dulce nisi paternum humani generis trepidatio suspicetur. A planta pedis vsque ad verticem non erat in nobis sanitas: errauerамus ab vtero: in vtero damnati antequam nati: quia de peccato & in peccato concepti. Christus ergo ibi primum medicinam apposuit, vbi primus vulneri patebat locus: & substãtialiter vtero virginis illapsus, de spiritu sancto conceptus est: vt conceptionem nostram mundaret, quam spiritus malus si non fecerat, tamen infecerat: vt non esset etiam in vtero vita ipsius otiosa, dum nouem mensibus purgat vulnus antiquum, serutãs (vt dicitur) vsque ad imum putredinem virulentam, vt sanitas sempiterna succederet. Et tunc iam operabatur salutem nostram in medio terræ, in vtero videlicet virginis Mariæ, qui mirabili proprietate terræ medium appellatur. Ad illam enim sicut ad medium, sicut ad arcam dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negocium seculorum respiciũt, & qui in cœlo habitant, & qui in inferno, & qui nos præcesserunt, & nos qui sumus, & qui sequentur, & nati natorum, & qui nascentur ab E
illis. Illi qui sunt in cœlo, vt refarciantur, & qui in inferno, vt eripiantur: qui præcesserunt, vt prophetæ fideles inueniantur: qui sequuntur, vt glorificentur. Eo beatam te dicunt omnes generationes genitrix dei, domina mundi, regina cœli. Omnes, inquam, generationes. Sunt enim generationes cœli & terræ: Pater spirituum (ait Apostolus) ex quo omnis pater-
Ephe.3.c nitas in cœlo, & in terra nominatur. Ex hoc ergo beatam te dicent omnes generationes, quæ omnibus generationibus vitam & gloriam genuisti. In te enim angeli lætitiam, iusti gratiam, peccatores veniam inuenerunt in æternum. Merito in te respiciunt oculi totius creaturæ, quia in te & per te & de te benigna manus omnipotentis quicquid creauerat recreauit.

Placebit ne tibi domine Iesu vt dones mihi vitam tuam sicut dedisti conceptionem? quia non solum conceptio mea immunda, sed mors peruersa, vita periculosa, & post mortem restat mors grauior, mors secunda. Non solum, ait, conceptionẽ meam, sed & vitam meam, & hoc per singulos ætatum gradus infantiæ, pueritiæ, adolescentiæ, iuuentutis tibi donabo: adiiciens mortem, resurrectionem, ascensionem, & missionem spiritus sancti. Hoc autem ideo vt conceptio mea emundet tuã: vita mea instruat tuam: mors mea destruat tuam, resurrectio mea præcedat tuam: ascensio mea præparet tuam: porro spiritus adiuuet infirmitatem tuam. Sic enim plane videbis & viã per quam ambules, & cautelam qua ambules, & ad quã ambu- F
les mansionem. In vita mea cognosces vitam tuam, vt sicut ego paupertatis & obedientiæ, humilitatis & patientiæ, charitatis & misericordiæ indeclinabiles semitas tenui: sic & tu eisdem vestigiis incedas, non declinans ad dexterã neq; ad sinistram. In morte autem mea dabo tibi iustitiam meam, dirumpens iugum captiuitatis tuę, expugnans hostes qui sunt in via vel iuxta viam, vt non apponant amplius nocere tibi. His autem completis reuertar in domum meam vnde exiui, & ouibꝰ illis quæ in montibus remanserant, & quas propter te reliqueram, vt non te ducerem sed reportarem, reddam faciem meam. Et ne de absentia mea vel murmures vel contristeris, mittam tibi spiritum paracletum, qui tibi donet pignus salutis, robur vitæ, scientiæ lumen. Pignus salutis, vt ipse spiritus reddat testimonium spiritui tuo q̃ filius dei sis: qui certissima signa prædestinationis tuæ cordi tuo imprimat & ostendat: qui donet lætitiam in corde tuo, & de rore cœli si non continue, tamen sæpissime mentem tuam impinguet. Robur vitæ, vt quod per naturam tibi est impossibile, per gratiam eius nõ solum possibile, sed & facile fiat: ita vt in laboribus, in vigiliis, in fame & siti, & in omnibus obseruantiis (quæ nisi farinula ista dulcorẽtur, prorsus mors in olla appareat) delectabiliter incedas sicut in omnibus diuitiis. Scientię lumen, vt cũ omnia bene feceris, te seruũ inutilem putes: & quicquid boni in te inueneris, illi tribuas à quo omne bonum est, sine

f quo

G quo non parum aliquid sed nihil omnino potes incipere, ne perficere dicam. Sic ergo spiritus iste in tribus istis te docebit omnia, sed omnia quæ ad tuam pertinent salutẽ, quia in ipsis est plena & absoluta perfectio. Hoc est quod per ꝓphetam idem spiritus dicit. Seminate vobis ad iustitiam, vbi pignus salutis ostenditur, metite spem vitę vbi vitale robur accipitur: illuminate vobis lumen sciẽtiæ: quod verbis propriis subinfertur. Vnde & spiritus iste super apostolos in igne apparuit, propter lumen pariter & ardorem. Quos enim repleuerit, & spiritu feruere & in veritate cognoscere facit, quia sola misericordia est quæ eos & præuenit & perducit. Multũ sibi de hac misericordia vndique cõtraxerat puer domini, cũ diceret. Misericordia eius præueniet me. Et misericordia tua ante oculos meos est, & misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ. & qui me coronat in misericordia & miserationibus: & deus meus misericordia mea. Quàm dulciter domine Iesu cum hominibus conuersatus es, quàm abũdanter multa & magna bona hominibus largitus es, quàm fortiter tam indigna quam aspera pro hominibus passus es, ita vt liceat fugere mel de petra, oleumq; de saxo durissimo. Duro ad verba, duriore ad verbera, durissimo ad crucis horrenda: quia in omnibus his sicut agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. Vides igitur quàm verum dixerit ille qui dixit, dominus solicitus est mei. Pater vt seruum redimat, filio non parcit, filius seipsum libentissimè tradit, spiritum sanctum vterque mittit: & ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. O duri & indurati & obdurati filij Adam, quos non emollit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor amoris, tam vehemens amator, qui pro vilibus sarcinulis tam preciosas merces expendit. Non enim corruptibilibus auro vel argento redemit nos, sed precioso sanguine suo quem effudit abunderquia largiter vnde sanguinis de corpore Iesu per quinque partes emanauerunt. Quid vltra debuit facere & non fecit? Illuminauit cæcos, reduxit erroneos, reconciliauit reos, iustificauit impios, triginta & tribus annis super terram visus cum hominibus conuersatus, pro hominibus mortuus, qui de Cherubim & Seraphim & omnibus angelicis virtutibus dixit & facta sunt, cui subest cum voluerit omnia posse. Quid ergo à te quærit qui tãta solicitudine te quæsiuit, nisi te solicitum ambulare cum deo tuo? Hanc solicitudinem non facit nisi spiritus sanctus qui scrutatur profunda pectorum nostrorũ, discretor cogitationum & intentionum cordis, qui nec minimã paleam intra cordis quod possidet habitaculũ patitur residere, sed statim igne subtilissimę circunspectionis exurit spiritus dulcis & suauis qui nostram voluntatem flectat: imò erigat & dirigat magis ad suam, vt eam & veraciter intelligere, & feruẽter diligere, & efficaciter implere possimus.

Oſee.10.c

Pſalm.58.b
Pſalm.25.a
Pſal.22.b
Pſal.102.a

Pſal.29.d

H

Nota.

I

Item in eadem ſolennitate. Sermo III.

QVàm libenter vobis cõmunicẽ si quid mihi superna dignatione sensero inspiratum, nouit spiritus ipse, cuius hodie solennitatem, & solennitatem præcipuam celebramus, vtinam deuotione præcipua. Ipse est enim dilectissimi qui vos sedere facit non solum in ciuitate, sed & in domo vna, vt sedeat super sedentes, vt requiescat super humiles & tremẽtes ad sermones suos. Ipse est qui virgini obumbrauit, apostolos roborauit, vt & virgineo corpori temperaret deitatis accessum, & apostolos induceret virtute ex alto, feruentissima scilicet charitate. Hanc nimirum apostolicus ille chorus loricam sese induit sicut gigas ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis: ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Quia enim in domum fortis, ligare eum & vasa ei⁹ diripere nitebãtur † opus erat fortitudine ampliori. Alioquin quam multum erat ad ipsos vt de morte triumpharent, & ne ipsę quidem portæ inferi pręualerẽt aduersus eos, si nõ vigeret in eis quę in eis vinceret dilectio fortis vt mors, dura sicut infernus æmulatio? Hunc sibi zelum imbiberant cum vino ebrij putarentur. Et verè ebrij vino, sed nõ eo quo ab incredulis ebrij credebantur. Planè inquam ebrij sed vino nouo quod veteres quidem vtres nec mererentur accipere, nec continere valerent. Hoc enim vinum vera illavitis fuderat de excelso, vinum lætificans cor, non statum mentis euertens, vinum germinans virgines, non apostatare faciens etiam sapiẽtes. Nouum vinum sed habitantibus super terram. Nam in cœlis quidem olim copiosissime redundabat non in vtribus nec in testeis vasis sed in cella vinaria, in spiritalibus apothecis. Fluebat per vicos & plateas omnes illius ciuitatis vinum in quo lætitia cordis, non carnis luxuria est. nam terrigenæ & filij hominum vinum eiusmodi non habebant. Sic igitur cœlum quidem vino proprio fruebatur quod terra interim nesciebat, sed ne ipsa quidem terra penitus inops carne Christi gloriabatur, cuius præsentiã nihilominus cœlũ sitiebat. Quidni fidelissimum fieret grauissimumque commerciũ inter cœlum & terram, inter angelos & apostolos, vt exhiberetur illis caro Christi, istis vinum cœli, essetque in terra spiritus, caro in cœlis, ac deinceps omnia omnibus communia in æternum? Nisi, inquit, ego abiero, paracletus non veniet ad vos. Hoc est dicere. Si non dederitis quod amatis, non habebitis quod desideratis. Expedit ergo vobis vt ego vadam: vos quoque de terra ad cœlum, de carne ad spiritum transfaturus: filius enim spiritus, pater spiritus: spiritus sanctus spiritus est. Denique spiritus ante faciem nostram Christus dominus, sed & pater quia spiritus est, tales quærit adoratores qui adorent eum in spiritu & veritate. Spiritus tamen sanctus quasi specialiter spiritus dicitur, quòd ab vtroque procedat firmissimum & indissolubile vinculum trinitatis, tanquam ꝓprie sanctus quòd sit donum patris & filij, omnem sanctificans creaturam: quamuis pater quoque & spiritus & sanctus, itemque & filius & spiritus & sanctus sit. Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, ait apostolus. Tria in magno huius mundi opere cogitare debemus, videlicet quid sit, quomodo sit, ad quid sit constitutus. Et in esse quidem rerum inæstimabilis potentia commendatur quòd tam multa, tam magna, tam multipliciter tam magnificè sunt creata. Sanè in modo ipso sapiẽtia singularis elucet: q; hæc quidem sursum, hæc verò deorsum, hæc in medio ordinatissimè sint locata. Si verò ad quid factus sit mediteris, occurrit tam vtilis benignitas, tam benigna vtilitas, quæ etiam ingratissimos quosque multitudine & magnitudine beneficiorum possit obruere. Potentissime siquidem ex nihilo omnia, sapientissime pulchra, benignissime vtilia sunt creata. Veruntamen & fuisse nouimus ab initio & adhuc multos esse videmus in filiis hominũ, qui in bonis inferioribus sensibilis mundi huius, tota sensualitate depressi, totos se dederunt his quæ facta sunt, quonam modo vel ad quid facta sint negligentes. Quid istos, nisi carnales dicamus? Paucissimos esse iam arbitror, legimus tamẽ nonnullos quandoque fuisse, quibus summum studium fuit atque vnica solicitudo modum & ordinem inuestigare factorum, adeò vt plerique non modo vtilitatem rerum perquirere dissimulauerint, sed & ipsas magnanimiter spreuerint, cibo paruissimo vilissimoque contenti. Ipsi quidem sese philosophos vocant, sed à nobis curiosi & vani rectius appellantur. Vtrisque igitur successerunt viri prudẽtiores vtrisq;, qui nimirũ & quæ facta sunt & quomodo facta sunt transilientes, intenderunt aciẽ mentis, vt ad quid facta sunt viderent. Nec latuit eos, quoniam omnia propter semetipsum fecit deus, omnia propter suos. Aliter tamen propter se, aliter propter suos, in eo quippe quod dicitur omnia propter se, præueniens commẽdatur origo, in eo autem quod dicitur omnia propter suos, magis exprimitur fructus sequens. Omnia fecit propter semetipsum, gratuita videlicet bonitate, omnia propter electos suos. pro eorũ scilicet vtilitate: vt illa quidẽ efficiens causa sit, hæc finis. Hi sunt spirituales viri sic vtẽtes hoc mundo tanquã nõ vtentes, sed in simplicitate cordis sui quærentes deũ, ne illud quidẽ magnopere vestigantes quonã modo mundialis hæc machina volueretur, primi voluptate, secũdi vanitate, tertij veritate spleti. Gaudeo vos esse de hac schola, de schola videlicet spiritus, vbi bonitatẽ & disciplinã, & scientiã discatis, & dicatis cũ sancto. Super omnes docentes me intellexi. Quare inquam? Nunquid quia purpura & byſſo me indui, & quia lautioribus epulis abundaui? Nunquid quia Platonis argutias, Aristotelis versutias intellexi, aut vt intelligerem laboraui? Absit inquam, sed quia testimonia tua exquisiui. Fœlix qui in hoc sancti spiritus thalamo commoratur.

Pſalm.118.ll

K

L

M

Ioan.16

Roma.11.d

A moratur, vt possit intelligere triplicem illum spiritũ: de quo idem ipse puer domini super seniores intelligens clamabat, & decantabat. Ne proiicias me à facie tua, & spiritum sanctũ tuum ne auferas à me. Cor mundum crea in me deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Spiritum sanctũ ipsum intellige ꝓprio nomine designatũ. Rogat ergo ne proiiciatur à facie eius tãquam aliquid immundum: quia spiritus iste odit sordes, nec habitare poterit in corpore subdito peccatis. Cui enim proprium est peccata repellere: ipsi & propriũ est peccata odisse, nec in vno domicilio pariter morabuntur tanta munditia, & immunditia tanta. Recepto ergo sancto spiritu per sanctimoniam: sine quà nemo videbit deũ: audet quis ante faciẽ eius apparere tanquã lotus & mundus: vtpote qui contineat se ab omni malo, & qui actiones etsi nõ cogitationes frenauerit. Sed quia peruersæ & immundæ cogitationes separant à deo: orandum est vt cor mundum creetur in nobis: quod vtique fiet si spiritus rectus fuerit in nostris visceribus innouatus. Spiritum rectum (quod ait) filio potest non inconuenienter aptari, qui nos veterem hominem exuens nouum induit, qui nos renouauit in spiritu mentis nostræ tãquã in visceribus nostris, vt cogitemus quæ recta sunt, vt ambulemus in nouitate spiritus, & nõ in literæ vetustate.

Pſalm.50.

Sapien.1.

B Formã enim rectitudinis de cœlis attulit, reliquit in terris: immiscens sanè & mittẽs dulcedinem rectitudinis in omnibus operibus suis, sicut de eo idem ipse prædixerat. Dulcis & rectus dominus, propter hoc legem dabit delinquẽtibus in via. Castigato ergo corpore per sanctitudinem operum: mundato corde vel potius innouato per rectitudinem cogitationũ redditur lætitia salutaris, vt iã in lumine vultus dei ambules, & in nomine eius exultes tota die. Quid igitur restat, nisi vt spiritu principali confirmeris? Patrem intellige spiritũ principalem: non quòd maior, sed quòd solus à nullo: cum ab eo sit filius: spiritus sanctus ab vtroque. In quo autem cõfirmatio hæc, nisi in charitate? Aut quod donum aliud tam dignum patre, quod munus aliud tã paternũ? Quis nos (ait Apostolus) separabit à charitate Christi? Tribulatio, an anguſtia, an fames, an nuditas, an periculũ, an ꝑsecutio, an gladi⁹? Certi sitis, quia neq; mors, neq; vita, neq; cætera alia quæ Apostolus tã multipliciter quàm audacter enumerat, poterunt nos separare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu. Nunquid non hoc confirmationem ab omni huius sententiæ parte demonstrat? Scis vas tuum possidere in sanctificatione & honore, & non in passione desiderij, spiritum sanctum accepisti tibi. Vis vt quæcunque tibi vis ab omnibus fieri, tu quoque facias illis, & quod tibi fieri non vis, alij ne feceris? spiritũ rectum ad opus proximi suscepisti. Hæc est enim rectitudo quam lex vtraque commendat, & quæ naturæ indita est, & quę tradita per scripturam. Iam si in vtroque bono & in his quæ ad vtrũque pertinẽt firmiter perseueras: principalem spiritum (quem solum deus approbat) recepisti. Alioquin quæ modo sunt, modo nõ sunt: is qui verè est, non acceptat, nec in caducis istis sibi potest æternitas complacere. Itaque si desideras vt in te deus eligat partem sibi: esto solicitus sicut tibi spiritum sanctum, sicut proximo spiritum rectum: sic ei quoque tanquam vero principi, & patri spirituum spiritum principalem exhibere. Verè multiplex spiritus qui tam multipliciter filiis hominũ inspiratur, vt non sit qui se absondat à calore eius. Siquidẽ conceditur eis ad vsum, ad miraculum, ad salutem, ad auxiliũ, ad solacium, ad feruorem. Ad vsum quidem vitæ, bonis & malis, dignis pariter & indignis communia bona abundantissimè tribuens: ita vt videatur hic discretionis limitem non tenere. Ingratus, qui in his quoque beneficium spiritus non agnoscit. Ad miraculum, in signis & prodigiis, in variis virtutibus quas per quorũlibet man⁹ operet: ipse est antiqua miracula suscitans, vt ex præsentibus fidem astruat prꝛteritorum. Sed quia nonnullis hanc quoque gratiam sine propria vtilitate largitur: tertio infunditur ad salutem: cum in toto corde nostro reuertimur ad dominum deum nostrum. Porrò ad auxilium datur cum in omni colluctatione adiuuat infirmitatem nostram. Nam cum testimonium perhibet spiritui nostro q; filij dei sumus, ea inspiratio est ad consolationem. Datur etiam ad feruorem, cum in cordibus perfectorum vehementius spirans validum ignem charitatis accendit, vt non solum in spe filiorum dei, sed etiam in tribulationibus glorientur, contumeliam gloriam reputantes: opprobrium, gaudium, despectionem, exaltationem. Omnibus nobis (ni fallor) datus est spiritus ad salutem, ad feruorem non ita. Pauci enim sunt qui hoc spiritu repleantur: pauci qui studeant æmulari. Contenti fumus anguſtiis nostris, nec respirare in libertatem illã: non saltem ad eam spirare conamur. Oremus fratres vt compleantur in nobis dies penteeostes, dies remissionis, dies exultationis, dies veriſſimi iubilęi: & inueniat nos semper spiritus sanctus omnes propter præsentiam corporalem pariter propter cordium vnitatẽ, in eodem loco per ꝓmissam ſtabilitatem, ad laudem & gloriam sponsi ecclesiæ Iesu Christi dñi nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Roma.8.

C

D

E

F

2.Cor.12.a

In natiuitate sancti Ioannis *Baptistæ, de lucerna ardente & lucente. Sermo.*

SIt procul ab his cõuentibus fratres increpatio illa prophetæ Iudaica reprobantis conuenticula, & dicentis. Iniqui sunt cœtus vestri. Hi nimirum cœtus non iniqui, sed planè sancti: sed religiosi, sed pleni gratia, digni benedictione. Conuenitis siquidem ad audiendũ deum: conuenitis ad laudandum ad orandum, ad adorandum. Sacer est conuentus vterque, placens deo, angelis familiaris. State ergo in reuerentia fratres, state in solicitudine & deuotione mentis: maximeq; in loco orationis, & in hac schola Christi, & auditorio spiritali. Nolite considerare dilectissimi, quæ videntur & temporalia sunt, sed magis quæ nõ videntur æterna. Secundum fidem non secundum faciem iudicate. Terribiliter siquidem metuendus est locus vterque, nec maior adesse credendus est numerus hominum q; angelorũ. Patet vtrobique sine dubio porta cœli, scala illa erecta est, ascendunt & descendunt angeli super filium hominis: cœlum ei sedes est, terra scabellum pedum eius. Et eleuata est magnificentia eius super cœlos: manet tamen nobiscum vsque ad seculi consummationem. Ascẽdũt & descendant itaque ad deum angeli sancti: quia caput & corpus vnus est Christus. Nec tamen vbi caput, sed vbicunq; fuerit corpus ibi congregabuntur & aquilæ, licet non possit caput à corpore separari. Denique & ipse ait. Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorũ sum. Sed fortè quis dicat. Vbi est modo Christus? Ostende nobis Christum & sufficit nobis. Quid curiosos circunducitis oculos? Num ad videndum & non magis ad audiendum conuenitis? Dominus deus aperuit mihi aurem, ait propheta. Aurẽ meam aperuit vt audiam quid loquatur, non oculum (vt videam vultum eius) illuminauit. Aut certè suam mihi aperuit aurem, non faciem reuelauit. Post parietẽ stat, audit, & auditur: sed necdum apparet. Audit orantes, erudit audientes. An experimentum eius queritis qui in me loquitur Christus. Ego, inquit, qui loquor iustitiam. Quidni loquatur ore, quod ipse plasmauit? Quidni suo vtatur vt libet artifex instrumẽto? Nõ tãtum aures eorum, sed & labia mea aperi domine: ego enim labia mea non prohibebo domine tu scisti. Bene enim omnia facis, & surdos facis audire, & mutos loqui. Audite ergo fratres quid de Ioanne loquatur, cuius solennis hodie natiuitas celebratur. Ipse (inquit) erat lucerna ardens & lucens. Magnum testimonium fratres mei. Magnus enim est cui perhibetur, sed maior est ipse qui perhibet. Ille (inquit) erat lucerna ardens & lucens. Est enim tantum lucere vanum: tantum ardere parum, ardere & lucere perfectum. Audi quid dicat scriptura. Sapiens permanet vt sol, stultus autem vt luna mutat. Quia enim splendet luna sine feruore, modo plena, modo exigua, modo nulla videtur. Mutuatum siquidem lumen nũquam in eodem permanet statu, sed crescit, deficit, extenuatur, adnihilatur, & penit⁹ nõ cõparet. Sic sic qui cõscięntias suas in alienis labiis posuerunt, modo magni, modo parui sunt, modo nulli, secundum q; adulantium linguis vel vituperare placuerit vel laudare. At verò solis splendor igneus est, & cũ feruet acrius, etiam oculis lucidior exhibetur. Sic sapientis ardor internus, foris lucet, & si non ei datur vtrũq;, curat semper ardere magis, vt pater suus qui videt in abscondito reddat ei. Væ nobis fratres si luxerimus tantum. Nam lucemus quidem

Ioan.5.a

Eccli.27.a

Matth.24.a

Matth.18.a

Eſaiæ.50.a

Ioan.5.a

G & magnificamur ab hominibus, ſed mihi pro minimo eſt, vt ab humano iudicer die. Qui enim iudicat me, dominus eſt, qui
Luce.12. ſeruorem ab omnibus exigit: ſplendorem verò non ita. Ignem (inquit) veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accẽdatur? Hoc nempe commune mandatum: hoc eſt quod exigitur ab vniuerſis, nec vlla ſi deeſſe contigerit admittitur excuſatio. Cæterum ſingulariter apoſtolis & apoſtolicis viris dicitur: luceat lux veſtra coram hominibus: nimirum tanquam
Matth.5. accenſis: & vehementer accenſis, & quibus non timeatur à ſtatu quolibet, aut impulſione ventorum. Dictum eſt & Ioanni, ſed illi in aure audiunt: Ioannes in ſpiritu tanquam angelus eruditur. Nimirum tanto propinquior deo, quanto vox verbo vicina: cui nulla voce alia media quod foris ſonet oporteat intimari. Neque enim Ioannem prædicatio, ſed inſpiratio docuit, quem repleuit ſpiritus in vtero matris ſuę. Vere ardẽs & vehementer accenſus quem ſic præoccupauit flamma cœleſtis, vt iam Chriſti ſentiret aduentum, qui necdum ſentire poterat vel ſeipſum. Nimirum nouus ille ignis qui recens ilapſus è cœlo per os Gabrielis in aurem intrauerat virginis, & per matris aurem introiuit ad paruulum: vt ab ea hora vas electionis ſuæ ſpiritus ſanctus impleret, & lucernam Chriſto domino pararet. Fuit ergo iam tunc ardens lucerna, ſed interim adhuc ſub modio donec ſuper candelabrum poneretur, & luceret omnibus qui erãt in domo domini. Illo enim in tẽpore ſolũ adhuc potuit illuminare modium ſuũ: ſoli interim
H *Luce.1* lucere matri magnum ei pietatis ſacramentum reuelans ipſo motu nouæ exultationis. Vnde mihi hoc (inquit) vt veniat mater domini mei ad me? Quis enim tibi indicauit matrem do-
Vbi ſupra mini mulier ſancta? Vnde me noſti? Vt facta eſt (inquit) vox ſalutationis tuę in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo. Illuminauit ergo iam tunc modiũ ſuũ ſub quo latebat: ſed quem non latebat ardens lucerna ſub modio: totũ paulopoſt mundum nouis illuſtratura fulgoribus. Ille erat
Ioan.3. (inquit) lucerna ardens & lucens. Non ait lucens & ardens: quia Ioannis ex feruore ſplendor, non feruor prodiit ex ſplendore. Sunt enim qui non eo lucent, quia feruent: ſed magis feruent vt luceant. At iſti planè non feruent charitatis ſpiritu, ſed ſtudio vanitatis. Vultis noſſe quemadmodum arſit Ioannes & luxit? Ego vtrunque in eo triplicem poſſe arbitror inueniri, & ardorem ſcilicet & ſplẽdorem. Ardens enim erat in ſeipſo vehementi auſteritate conuerſationis erga Chriſtũ intimo quodam & pleno feruore deuotionis: erga peccantes proximos conſtantia liberę increpationis. Luxit nihilominus (vt paucis dixerim) exemplo, digito, verbo: & ſeipſum oſtendens ad imitationem, & luminare maius quod latebat ad pec-
Pſalm.17. I catorum remiſſionem, & ipſas quoque tenebras noſtras illuminans ſicut ſcriptum eſt. Quoniam tu illuminas lucernam meam domine deus meus illumina tenebras meas: vtique ad correptionem. Conſidera igitur hominem angelico promiſſum oraculo, conceptum miraculo, ſanctificatum in vtero, & nouum in nouo homine pœnitẽtiæ mirare feruorem. Victum
1.Timo.6. & veſtitum (ait Apoſtolus) habentes his contenti ſimus. Apoſtolica perfectio iſta eſt, ſed Ioannes etiam hæc contempſit.
Matth.11. Denique audi dominum in euangelio. Venit (inquit) Ioannes non manducans, nec bibens: plane nec veſtiens. Sicut enim nõ eſt locuſta cibus, niſi aliquorum fortè irrationabilium animalium, ſic nec pilus cameli humanum eſt indumẽtum. Quid tu pilos tuos camele depoſuiſti? Vtinam gibbũ magis depoſuiſſes. Quid vos irrationabiles feræ & reptilia deſerti: cibos exquiritis delicatos? Ioannes ſanctus homo miſſus à deo, imò
Luce.7. angelus dei, ſicut ait pater. Ecce mitto angelũ meum ante te. Hic ergo Ioannes quo nullus maior in natis mulierum innocentiſſimum illud corpus ſic caſtigat, ſic extenuat, ſic affligit: vos indui feſtinatis byſſo & purpura, & ſplendide epulari? Heu hic eſt preſentis totus honor diei, hęc Baptiſtæ reuerẽtia tota: hæc natiuitatis eius prophetata quondam lętitia eſt. Cuius enim memoriam agitis ô nimis delicati cultores, cuius celebratis natalem? Nonne illius qui in eremo fuit hirſutus veſte, confectus inedia? Quid exiſtis in deſertũ videre filij Babylonis arundinem vento agitatam? Quid igitur? Hominem mollibus veſtitum? Nutritum mollibus? In his nempe tota verſatur hæc veſtra celebritas: in popularis fauoris aura ſectanda: in gloria veſtium & voluptate ciborum. Sed quid hęc ad Ioãnem? Neque enim Ioannes fecit ſic, aut talibus vnquam K
potuit delectari. Multi (inquit angelus) in natiuitate eius gau- *Luc.1.*
debunt. Verum id quidem multi in natiuitate eius gaudent: & paganis ipſis (vt audiuimus) lęta eſt & ſolẽnis. Illi celebrãt quod ignorant, ſed non ita debuerant chriſtiani. Nunc verò & ipſi in hac beati Ioannis Baptiſtæ natiuitate gaudent: ſed vtinam de natiuitate, non de vanitate. Quid eſt enim niſi vanitas vanitatum quicquid ſub ſole eſt, aut quid amplius habet homo de vniuerſo labore ſuo quo laborat? Fratres ſub ſole eſt quicqd oculis cernitur, quicquid huic corporeæ luci ſubiacere videtur. Quid vero illud niſi vapor ad modicum pa- *Eſaię.40.*
rens? Quid illud niſi fœnum & flos fœni? Omnis caro fœnum (ait dominus) & omnis gloria eius quaſi flos fœni. Fœnum aruit & flos decidit: verbum autem domini manet in æternum. In hoc verbo laboremus fratres: in quo & viuere & gaudere poſſimus in æternum. Operemur non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam. Quis ille? Non in ſo- *Luce.4.*
lo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore dei. Seminemus in hoc verbo chariſſimi, ſeminemus in ſpiritu: quoniam qui in carne ſeminant, ſolam habent metere corruptionem. Gaudeamus intus & non ſub ſole: ſed iuxta Apoſtolum tanquam triſtes propter humilitatem & grauitatem: ſemper autem gaudentes propter internam conſolationem. Gaudeamus dilectiſſimi in natali beati Ioannis, & gaudeamus de ipſa natiuitate. Copioſa quidem nobis in eius recordatione cauſa: multiplex eſt materia gaudiorum. Ille erat lucerna L
ardens & lucens: & Iudæi voluerunt exultare in luce eius: ipſe verò potius gaudebat in feruore deuotionis, gaudebat ad vocem ſponſi tanquam amicus ſponſi. Nobis in vtroque gaudendum eſt, in altero quidem ei nobis in altero congaudendum. Ardebat enim ſibi, nobis autem lucebat. Gaudeamus in feruore eius ad imitationem, gaudeamus in lumine, non tamẽ ibi manentes, ſed vt in lumine eius videamus lumen. Lumen vtique verum quod non eſt ipſe, ſed cui teſtimonium perhibet ipſe. Venit Ioannes (ait dominus) nec manducans nec bi- *Matth.11.*
bens. Incentiuum feruoris id mihi eſt, & materia humilitatis. Quis enim in nobis eſt fratres, qui Ioannis pœnitentiam intuens ſuam non dico magnificare, ſed alicuius ſaltem momenti reputare præſumat? Quis audeat murmurare in laboribus ſuis, & dicere, ſatis eſt quod patior, nedum nimis? Quæ enim homicidia, quæ ſacrilegia aut flagitia ſic puniebat Ioannes in ſeipſo? Accendamur ad pœnitentiam fratres, interrogemus conſcientias noſtras, & animemur ad vltionem exigendam de nobis, vt horrendum poſſimus euadere iudicium dei viuẽtis. Quicquid verò minus eſt feruoris humilitas ſuppleat puræ confeſſionis. Fidelis eſt deus ſi confiteamur iniquitates noſtras, ſi miſerias noſtras exponamus, ſi non excuſemus infirmitates noſtras, dimittet nobis peccata noſtra. Ex hoc ſanè & M
erga proximorum delicta feruorem intuere Ioannis. Hic nẽpe dignus eſt & rationi conſentaneus ordo, vt incipiendũ tibi memineris à teipſo. Ab occultis (inquit) meis munda me: & *Pſal.18*
ab alienis parce ſeruo tuo. Genimina viperarum (ait Ioannes) *Luce.3.*
quis oſtendit vobis fugere à ventura ira? De quanto mentis feruore procedere putas ſcintillas iſtas: imo carbones deſolatorios? Sic neque phariſæis parcens. Nolite (inquit) dicere *Vbi ſupra*
quia patrem habemus Abraham: potens eſt enim deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahę. Sed minus hoc videatur, ſi vel ipſum veretur potentis vultum, & non tota libertate ſpiritus arguit peccantem regem crudelem atque ſuperbum: ſacra quadam vehementia ad hoc ipſum prodiens de deſerto, ſi vel blanditiis eius vel ipſo mortis terrore mouetur. Metuebat (inquit) Herodes Ioãnem, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. At ille nihil ob hoc parcens: non licet, ait, tibi habere eam. Ligatus quoque & in carcerẽ truſus, nihilominus ſtetit in veritate, & occubuit pro veritate fœliciter. Ferueat etiam in nobis zelus iſte chariſſimi. Ferueat amor iuſtitię, odiũ iniquitatis. Nemo (fratres) vitia palpet: pec cata diſſimulet nemo. Nemo dicat, nunquid cuſtos fratris mei ſum ego? Nemo quod in ſe eſt æquanimiter ferat: cũ viderit ordinem deperire, minui diſciplinã. Eſt enim conſentire filere cum arguere poſſis: & ſcimus quia ſimilis pœna facientes maneant & conſentientes. Iam verò ſuper humili & omnino feruentiſſima deuotione Ioannis erga dominum quid loquemur?

A quemur? Inde enim exultauit in vtero: inde expauit in Iordane baptizaturus eum: inde non modo Chriſtum qui putabatur, ſed vel ipſam corrigiam calciamenti eius ſoluere dignum ſe eſſe negabat: inde gaudebat amicus ſponſi ad vocem ſponſi: inde gratiam ſe accepiſſe pro gratia fatebatur: illum autem non ad menſuram habere ſpiritum, ſed plenitudinem de qua
Pſalm.61. omnes acciperent clamitabat. Nonne deo ſubiecta eris anima mea? Alioquin non ero lucerna ardens: niſi toto corde, tota mente, & ex omnibus viribus meis diligam dominum deũ meum. Sola enim eſt charitas quæ accendit ad ſalutem: ſola quã infundit & inflãmat ſpiritus, quem extinguere prohibemur. Habes quemadmodum Ioannes arſerit, & in hoc ipſo quemadmodum luxerit, indicatum eſt ſi aduertiſti. Neque enim ardorem eius noſſe poteras niſi luxiſſet. Luxit ergo vt ſupra
Luce.1 memini exemplo, digito, verbo, opere ſeipſum Chriſtum indice noſmetipſos nobis ſermone declarans. Tu puer propheta altiſſimi vocaberis (ait pater) præibis enim ante faciem domini parare vias eius, ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius. Ad dandam (inquit) non ſalutem (neque enim ille lux) ſed ſcientiam ſalutis vt teſtimonium perhiberet de lumine. Scientiam (inquit) ſalutis, in remiſſionem peccatorum. Num ſalutis ſcientiam ſapiens paruipendere poteſt? Ponamus tamen necdum veniſſe Ioannem, necdum ſignificaſſe de Chriſto. Vbi ſalutem quæremus? Peccaui peccatum grande quod ſan-
B guine vitulorum vel hircorum deleri non poteſt: quia non holocauſtis delectatur altiſſimus. Memoria mea infecta eſt fece huius amurcę, non eſt nouacula quę membranam hanc radere poſſit: quia tota totam imbibit fecem. Si peccati mei oblitus fuero, ſtultus ſum & ingratꝰ. Si in memoria mea permanet, arguet me in æternum. Quid igitur faciam? Ibo ad Ioannem, & audiam vocem lætitiæ: miſericordiæ vocem, ſer-
Ioan.1. monem gratiæ, verbum remiſſionis & pacis. Ecce (inquit) a-
Ioan.3. gnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. Et alibi. Qui habet ſponſam (inquit) ſponſus eſt. Oſtẽdit igitur quia venit deus, quia ſponſus, quia agnus. Quia deus, certum eſt quòd peccata remittere poſſit, ſed vtrum velit adhuc in quæſtione eſt. Vult profectò, quia ſponſus eſt, quia amabilis eſt. Et Ioannes amicus ſponſi eſt, quia ſponſus niſi amicos habere non nouit. Et licet velit glorioſam ſponſam non habentẽ maculã, aut rugã, aut aliquid eiuſmodi, non tamen quærit talem. Vbi enim illam inueniret? Sed talem potius ipſe facit: talem ſibi exhibet
Hier.3. ipſe. Audi denique quid dicat per prophetã. Vulgò dicitur. Nunquid mulier ſi dormierit cum altero viro, reuertetur ad virum ſuum priorem? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, reuertere tamen ad me, & ego ſuſcipiam te. Ecce quod poſſit, ecce quòd velit. Sed tu fortaſſis timeas eam, quam fa-
C cere venit delictorum purgationem, ne vſtione & ſciſſione oſſa & medullas oſſium collidat, ne dolorem inferat morte grauiorem. Audi, agnus eſt, in manſuetudine venit cum lana & lacte, ſolo verbo iuſtificans impium. Quid enim (iuxta co-
Matth.8. micum) facilius dictu? Tãtum (inquit) dic verbo, & ſanabitur puer meus. Vt quid ergo deinceps hæſitemus fratres, & non omni fiducia ad thronum gloriæ aſcendamus? Agamus Ioanni gratias, & eo mediante tranſeamus ad Chriſtum, quia vt ait ipſe, illum oportet creſcere, me autem minui. Quomodo minui? Splendore vtique non feruore. Retraxit radios, recollegit ſe, ne fieret ſicut is qui totum profert ſpiritum ſuum. Illum (inquit) oportet creſcere, qui exhauriri nõ poteſt: de cuius plenitudine omnes accipiant: me autem minui, cui datus eſt ſpiritus ad menſuram, & danda magis opera vt ardere ſemper valeam, quàm lucere. Præceſſi ſolem tanquam ſydus matutinum, abſcondi neceſſe eſt, orto iam ſole. Non eſt mihi niſi modicum olei quo vngar, volo illud in vaſe tutius quam in lampade poſſidere.

In vigilia Petri & Pauli Apoſtolorum. Sermo.

IN ſanctorum vigiliis neceſſe eſt vigilare hominem ſpiritualem, qui ſolennitates eorum celebrare deſiderat in ſpiritu & veritate. Aliæ enim carnalium, aliæ ſpiritualium vigiliæ. Illi & nitidiores cultus, & epulas pręparant lautiores, & fortaſſis in ipſis vigiliis operantur opera tenebrarum, lætantur cum malefecerint, & exul

tant in rebus peſſimis. Vos non ita didiciſtis Chriſtum qui D
Chriſtum ſecuti eſtis, qui omnia reliquiſtis, qui vigilanti oculo vigiliarum nomen debetis attendere. Ad hoc enim vigiliæ proponuntur, vt euigilemus ſi in aliquo peccato vel negligentia dormitamus, & præoccupemus faciem ſanctorum in confeſſione. Non ſic filij huius ſeculi non ſic, qui potentes ſunt ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem, qui obdormierunt in flagitiis, & facinoribus ſuis. Illud vos non lateat, quia qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt: & qui dormiunt, nocte dormiunt, & fruſtra ſonat eis nomen vigiliarum ſanctarum, cum ipſi magis dormire ſtudeant quàm vigilare. Vos non eſtis filij noctis, neque tenebrarum, ſed lucis & dei, vt non vos præoccupent natalitij ſanctorum dies & inueniãt imparatos. Tria ſunt igitur quæ in feſtiuitatibus ſanctorum vigilanter conſiderare debemus, auxilium ſancti, exemplum eius, confuſionem noſtram. Auxilium eius, quia qui potens in terra, potentior eſt in cœlis ante faciem domini dei ſui. Si enim dum hic viueret miſertus eſt peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tanto amplius quantò verius agnoſcit miſerias noſtras, orat pro nobis patrem: quia beata illa patria charitatem eius non immutauit, ſed augmentauit. Neque enim quia impaſſibilis omnino, ideò & incompaſſibilis factus eſt: ſed nunc potius induit ſibi viſcera miſericordiæ, cum ante fontẽ miſericordiæ exiſtit. Eſt & alia cauſa quæ magis vrget ſanctos, vt ſoliciti ſint de nobis, quia iuxta vocem Apoſtoli deus prouidet pro nobis ne ſine nobis conſummentur, ſicut ait E
ſanctus Dauid: Me expectant iuſti donec retribuas mihi. De- *Pſalm.141*
bemus etiam attendere exemplum eius: quia quãdiu in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt non declinauit ad dexteram, neque ad ſiniſtram: ſed viam regiam tenuit donec veniret ad illum qui dicit: Ego ſum via veritas & vita. *Ioan.14*
Intuemini humilitatem operum eius: auctoritatem verborũ eius, & tunc videbitis quomodo tam verbo quàm exemplo luxerit inter homines: qualia nobis veſtigia dereliquerit vt ambulemus per ea, & non erremus in eis. Verè iuxta prophetam. Semita iuſti recta eſt, rectus callis iuſti ad ambulandum. *Eſa.26.*
Sed & diligentiori intuitu confuſionem noſtram inſpiciamus: quia homo ille ſimilis nobis fuit paſſibilis, ex eodem luto formatus ex quo & nos. Quid ergo eſt quod non ſolum difficile, ſed & impoſſibile credimus vt faciamus opera quę fecit, vt ſequamur veſtigia eius? Confundamur fratres, & contremiſcamus ad vocem iſtam, ſi fortè hęc confuſio adducat nobis gloriam, ſi fortè generet gratiam nobis timor iſte. Homines iſti fuerunt qui præceſſerunt nos, qui tam mirabiliter proceſſerunt per vias vitæ, vt vix eos homines fuiſſe credamus. Sic ergo in ſanctorum feſtiuitatibus & gaudere & confundi debemus. gaudere, quia patronos præmiſimus confundi, quia eos imitari non poſſumus. Ita ſemper gaudium noſtrum in hac valle lachrymarum, lachrymarum pane condiri F
debet, vt ſemper non ſolum extrema, ſed & prima gaudij luctus occupet: quia & ſi magna eſt gaudiorum materia, ſed ma- *Pſalm.76*
xima eſt dolorum. Memor fui dei, clamat iuſtus, & delectatus ſum. ſed & ſtatim ſubiungit: Defecit ſpiritus meus, turbatus ſum, & non ſum loquutus. Quod ſi hæc in vigiliis vniuſcuiuſque ſancti cogitare debemus, quid faciemus in ſolennitate ſanctorum, & ſummorum apoſtolorum, Petrum & Paulum loquor? Sufficeret vnius feſtiuitas ad infundendam exultationem vniuerſæ terrę, ſed amborum iũcta eſt ad cumulum gaudiorum, vt quomodo in vita ſua dilexerunt ſe, ita & in morte non ſint ſeparati. Quid illis potentius dum fuerunt in terris? quorum alteri traduntur claues regni cœlorum, alteri magiſterium gẽtium, alter Ananiam & Sapphiram occidit in verbis oris ſui, alter, donat quicquid donat in perſona Chriſti, & cum infirmatur tunc fortior eſt & potens. Quàm potentiores ſunt in cœlis, qui tam potentes fuerũt in terris? Et qui nobis reliquerunt maiora exẽpla, quàm illi qui in fame & ſiti, in frigore & nuditate, & in omnibus illis quæ Paulus enumerat, ingiter ſunt afflicti, & demum fœlici martyrio regna cœleſtia conſcenderunt? Vere nobis rubor confuſionis ſunt, quos vix audemꝰ reſpicere, ne dicã imitari. Oremus ergo eos, vt ipſi propicium nobis reddant amicum ſuum iudicem noſtrum qui eſt deus benedictus in ſecula. Amen.

In die festo eorundem.

Sermo primus.

GLorioſa nobis ſolẽnitas illuxit,quam præclari martyres martyrum duces, apoſtolorũ principes morte clariſſima conſecrarunt. Iſti ſunt Petrus & Paulus duo magna luminaria,quos deus in corpore eccleſiæ ſuæ conſtituit quaſi geminum lumen oculorum.Hi mihi traditi ſunt in magiſtros & in mediatores : quibus ſecure me committere poſſim:quia & notas mihi fecerunt vias vitę, & mediantibus illis ad illum mediatorem aſcendere potero, qui venit pacificare per ſanguinem ſuum & quæ in cœlis & quæ in terris ſunt.Ille enim in vtraque natura puriſſimus eſt, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Quomodo ad illum accedere audebo qui ſum ſupramodum peccans peccator,qui peccaui ſupra numerum arenæ maris,cũ ille purior ego impurior eſſe non poſſim? Verendum ne incidam in manus dei viuentis , ſi illi appropinquare vel inhærere præſumpſero, quem à me tanta differentia diuidit , quantum diſtat inter bonum & malum.Propterea dedit mihi deus homines iſtos, qui & homines eſſent & peccatores, & maximi peccatores,qui in ſeipſis,& de ſeipſis diſcerent quàm late aliis miſereri deberent . Magnorum enim criminum rei magnis criminibus facile donabunt veniam , & in qua menſura menſum eſt eis remetientur nobis.Peccauit peccatum grande Petrus apoſtolus:& fortaſſis quo grandius nullum eſt : & tam velociſſime quàm facilimè veniam conſecutus eſt,& ſic vt nihil de ſingularitate ſui primatus amitteret. Sed & Paulus qui in ipſa viſcera naſcentis eccleſiæ tã ſingulariter quàm incomparabiliter graſſatus eſt,per ipſius filij dei vocem ad fidem adducitur,& pro tantis malis , tantis bonis repletus eſt, vt vas electionis fieret ad portandum nomen eius coram gẽtibus & regibus,& filiis Iſrael. Vas dignum & cœleſtibus ferculis repletum : de quo & ſanus eſcam , & infirmus accipiat medicinam.Tales decebat humano generi paſtores & doctores conſtitui,qui & dulces eſſent & potentes, & nihilominus ſapientes.Dulces vt me blande & miſericorditer ſuſciperẽt. Potentes,vt fortiter protegerent.Sapientes, vt ad viã & per viam ducerent quæ ducit ad ciuitatem . Quid Petro dulcius qui tam dulciter ad ſe omnes conuocat peccatores,ſicut & actus apoſtolici & epiſtolarum eius ſeries atteſtatur? Quid illo potentius cui & terra obediuit , cum mortuos reddidit,& mare ſub pedibus eius ſe calcabile præbuit , qui Simonẽ magum ſpiritu oris ſui in aere attigit, qui claues regni cœlorum tam ſingulariter accepit,vt præcedat ſententia Petri ſententiam cœli? Denique quodcunque ligaueris(inquit) ſuper terram erit ligatum & in cœlis , & quodcunque ſolueris ſuper terram , erit ſolutum & in cœlis.Quid autem illo ſapientius, cui non caro & ſanguis reuelauit? Libẽtiſſime Paulũ ſequor: qui præ nimia dulcedine luget eos:qui peccauerunt & non egerunt pœnitentiam , qui fortior eſt omni principatu & poteſtate,ſapientiam & medullam ſacrorum ſenſuum,non à primo vel ſecundo , ſed à tertio cœlo largiter aſportauit. Hi ſunt magiſtri noſtri,qui à magiſtro omniũ vias vitæ plenius didicerunt,& docent nos vſque in hodiernum diem. Quid ergo docuerunt,vel docent nos Apoſtoli ſancti? Non piſcatoriam artem,non ſcenofactoriam vel quicquid huiuſmodi eſt: non Platonem legere,non Ariſtotelis verſutias inuerſare, nõ ſemper diſcere,& nunquam ad veritatis ſcientiam peruenire. Docuerunt me viuere . Putas parua res eſt ſcire viuere? Magnum aliquid imo maximum eſt . Non viuit qui ſuperbia inflatur, qui luxuria ſordidatur, qui cæteris inficitur peſtibus: quoniam non eſt hoc viuere, ſed vitam confundere,& appropinquare vſque ad portas mortis . Bonam autem vitam ego puto:& mala pati,& bona facere , & ſic perſeuerare vſque ad mortem . Dicitur vulgo, quia qui bene ſe paſcit, bene viuit: ſed mentita eſt iniquitas ſibi:quia non bene viuit, niſi qui bonum facit. Arbitror autem q tu qui in congregatione es, bene viuis , ſi viuis ordinabiliter , ſociabiliter, & humiliter. Ordinabiliter tibi,ſociabiliter proximo, humiliter deo. Ordinabiliter, vt in omni converſatione tua ſolicitus ſis obſeruare vias tuas,& in conſpectu domini, & in conſpectu proximi: cauens & tibi à peccato,& illi à ſcandalo . Sociabiliter,vt ſtudeas amari & amare,blandum te & affabilẽ exhibere:ſupportare non ſolum patienter,ſed & libenter infirmitates fratrum tuorum,tam morum quàm corporum. Humiliter,vt cũ hæc omnia feceris:ſpiritum vanitatis ſtudeas exufflare qui ex huiuſmodi naſci ſolet: & quantumcunque illum ſenſeris,negare omnino conſenſum. Sic & in patiendo malum, quoniã triplex eſt:triplicem prouidentiam adhibere te oportet. Eſt enim quod à te pateris,quod à proximo,quod à deo.Primum eſt auſteritas pœnitentiæ:ſecundum vexatio alienæ malitiæ: tertiũ flagellum correctionis diuinæ.In eo quod à te pateris, debes voluntariè ſacrificare,quod à proximo, patiẽter ferre. quod à deo,ſine murmure,& cum gratiarum actione ſuſtinere.Nõ ſic multi filiorum Adam, qui errauerunt in ſolitudine in inaquoſo.Errauerunt planè & errant à via veritatis,qui in ſolitudinem ſuperbiæ recedentes, ſocialem vitam habere nõ volunt:quorum ſingularitas aſſociari nõ poteſt.Sed & in inaquoſo : quia nullo imbre lachrymarum compuncti in terra ſterili,& arenti perpetua ſiccitate morantur.Propterea viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt: quia inueterati in terra aliena coinquinati ſunt cum mortuis:deputati cum his qui in inferno ſunt.Nõ erat ita ſolitarius,ille de quo ſanctus Hieremias ait.Bonum eſt viro cum portauerit iugum ab adoleſcentia ſua.Sedebit ſolitarius & tacebit, quia leuauit ſe ſuper ſe. Illi errauerunt,ſed iſte ſedebit ſemp.Illi eñ errãt corde:iſte autem non ſedet:ſed ſedebit ſolitarius,cum habuerit honorẽ ſingularitatis, illius videlicet iudiciariæ poteſtatis inſigne, quod ſancti in terra poſſidebunt,cum lætitia ſempiterna erit eis. Quare? Quia leuauit ſe ſuper ſe,id eſt cũ adoleſcẽs eſſet: & ætatis lubricæ ſentiret ardores, ſenem induit,relinquens quod erat,aſſumens quod non erat. Leuauit(inquit) ſe ſuper ſe:quia non reſpicit ad ſe:ſed ad illum qui eſt ſuper ſe.Sedebit enim & tacebit:etiam modo à ſtrepitu diabolicarũ ſuggeſtionum,à ſtrepitu carnalium deſideriorum,à ſtrepitu mundi. Fœlix anima quæ linguas iſtas non exaudit , audiat licet: illa multum fœlicior(ſi tamen aliqua eſt) cui penitus non loquuntur . Hæc eſt ſapientia quam Apoſtolus loquitur inter perfectos,abſcondita in myſterio: quam nemo principum ſeculi huius cognouit.Sic me Apoſtoli & viuere & conſcẽdere docuerunt . Gratias tibi domine Ieſu, qui abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus , & reuelaſti ea paruulis iſtis qui te ſecuti ſunt : & reliquerunt omnia propter nomen tuum.

In eadem ſolennitate. Sermo II.

SAncti iſti quorum ſolẽnis hodie paſſio celebratur, multam nobis de ſe loquendi cauſam,multam quoque materiam prębuere. Verum ego vnum timeo: ne toties audita verba ſalutis,vileſcere nobis incipiant tanquam verba.Vilis ſiquidem & volatilis res verbum hominis,nullius molis,nullius põderis,nullius pretij, nullius ſoliditatis.Aerem verberat,vnde & verbum dicitur : & ſicut folium quod vento rapitur:effluit, & non eſt qui conſideret. Nemo veſtrũ fratres ſic accipiat:imò nemo ſic deſpiciat verbum dei . Dico enim vobis:bonum illi fuiſſet ſi non audiſſet homo ille . Fructus vitæ ſunt verba dei, non folia:& ſi folia, ſed aurea ſunt.Proinde non paruipendantur,non pertranſeãt, non præteruolent.Ipſa quoque colligite fragmẽta ne pereãt. Terra enim quæ ſæpius ſuperuenientem ſuſceperit imbrem, & non fecerit fructũ, terra reproba eſt, proxima maledicto. Sic & ea quæ in euangelio ſterilis ſiculnea legitur, ſi poſtea q̃ foderit circa eam vineæ cultor , atq; miſerit ſtercora,nihilominus ſterilis inuenta fuerit:nonne iam ſecuris ad radicem illius arboris eſt ponenda ? Et ego dico vobis, ſi minus boni in ſecularibus inuenerit , maiorem in eis dominus habiturus eſt patientiam, q̃ in nobis, quibus cœleſtium conſolationum pluuiam voluntariam ſegregauit : quibus non ſarculus diſciplinæ:non paupertatis & vilitatis ſtercora defuerunt. An nõ ſtercora ſunt abominationes Aegyptiorum,quas immolamus deo noſtro ? Stercora planè vilia ad aſpectum , ſed ad fructum vtilia.Nõ refugiat hanc fœditatẽ,qui fœcũditatem deſiderat.Siquidem ex deformi ſtercorum aceruo,qui portatur in agrum,formoſus ſurget aceruus manipulorum, qui reportabitur ex agro.Propterea non vileſcat vobis vilitas precioſa:

A ſa:ſed precioſius cunctis theſauris Aegypti Chriſti improperium æſtimate . Veruntamen terrenum habentibus ſterquilinium , ipſa quoque cœleſtis non deeſt pluuia:quæ eſt orationum deuotio,iucũda ruminatio pſalmodiæ, dulcis meditatio: conſolatio ſcripturarum.Denique & hęc ipſa pluuia eſt,quã accipitis per os meũ,ſi qſi de flumine: cuius impetus lætificat dei ciuitatẽ:& torrẽte voluptatis illius aliqua ſup vos, dũ de eis loquimur,ſtillicidia ſtillare contigerit.Sed neceſſe habeo interdum circunfodere,quandoquidem poſuerunt me cuſtodem,& cultorem in vineis. Heu qui meam non colui, nec cuſtodiui.Neceſſe habeo tamen,dũ hunc occupo locũ & circũfodere nonnunquam,& apponere ſtercora. Moleſtum id quidem, ſed diſſimulare non audeo: ſciẽs multò amplius ſecurim nocituram,quàm ſarculum: ignem quàm ſimum.Itaque & arguere , & increpare interdum neceſſe eſt : nec ignoro ſimum eſſe verbum increpatorium,verbum improperij,& quod ſi nõ excuſet neceſſitas, ipſum quoque minus deceat proferentem. Sed quid agimus quòd hoc ſimo & ſi aliquos impinguari,ſed alios planè & lapidari, & indurari videmus?Hinc nanque ſcriptum eſt.De ſtercore boum lapidabitur piger . An non impinguatur,qui increpatus benignè accipit, manſuetè reſpondet,libenter emendare conatur?Hæc planè ſalubris & fœcunda impinguatio eſt , vt corripiat me iuſtus in miſericordia & increpet:oleum autem peccatoris non impinguet caput meũ. Ex ea ſiquidem pinguedine quam generat oleum peccatoris
B abundantius pullulant ſpinæ & tribuli , & omnis radix amaritudinis germinat copioſius . Itaque qui iuſtorum increpationem miſericordiam nominat: ſatis indicat quemadmodum ſuſcipienda ſit , quàm benigno animo , quàm deuota mente: quantaque ei gratia ſit habenda . Sic enim accipientibus nobis erit impinguatio ſalubris,non fertilis vitiorum quemadmodum oleum peccatoris: ſed fructus illius quem ſecundum Apoſtolum habemus in ſanctificationem. Quid autem faciamus tibi ô piger , qui ad hanc miſericordiam irritaris magis & exaſperaris?Nonne bonum ſimum ſparſi in agro tuo ? Vnde ergo,lapides habet?Sed tu inimice homo: quoniam qui diligit iniquitatem, odit animam ſuã:tu inquam inimice homo hoc feciſti:qui deſidiam tuam nõ excutere, ſed excuſare pergens ſimum tibi peruertis in lapides: & vnde impinguari debueras, lapidaris. Hęc idcirco dicta ſunt fratres,vt noueritis quàm benignè audiendum ſit, quàm deuote ſuſcipiendum: q̃ ſolicitè conſeruandum quicquid ad animarum ſalutem pertinet,& nõ ſicut verbũ hominũ:ſed ſicut (quod verè eſt) verbũ dei,ſiue illud conſolatorium,ſiue commonitorium,ſiue etiam increpatorium audiatur . Exceſſi fateor, ipſius propemodum feſtiuitatis oblitus: ſed(vt arbitror)non ad inſipientiam vobis,ſi firmiter inhęſerint animo quæ audiſtis. Et nunc iam de ſolennitate ipſa vel breuiter aliquid loqui tentemus. Apoſto
C lorum Chriſti feſtus agitur dies,quibus ſanè plurimum à nobis honorem deberi ſcio . Sed vtrum poſſit aliquis exhiberi hæſito ſatis . Nimis enim honorati ſunt amici tui deus:nimis confortatus eſt principatus eorum. Quid enim?Si in terra adhuc poſiti omnia poterant: non quidem in ſe,ſed in Chriſto: quid non poterunt hodie viuentes in ęterna fœlicitate cum ipſo ? Mortales adhuc & morituri imperium vitæ & mortis videbantur habere:ſolo nimirum verbo mortificantes viuos, & mortuos ſuſcitãtes: quantò magis nunc cum honorati ſunt nimis:nimis confortatus eſt principatus eorum? Sed quid eſt fratres?Cùm apoſtolorum beata hodie memoria celebretur: nunquid natiuitatis ſeu converſionis eorum , aut certè vitæ, vel miraculorum ſolennis agitur commemoratio?Non eſt fratres natiuitatis humanæ ſolennitas,ſicut paulo ante beati Ioannis diem natalitium celebraſtis. Ille enim naſcens honoratur,quia naſcitur ſanctificatus. Denique in Ioanne ſolo celebrior eſt paſſione natiuitas : quia & ſi paſſus pro Chriſto eſt, cum pro iuſtitia & veritate occubuit: euidentius tamen natus pro eo eſt , nimirum homo miſſus à deo qui in hoc natus eſt, & ad hoc venit in mundum , vt perliberet teſtimonium veritati.Sed neque converſionem apoſtolorum, aut eorum miracula hodie recenſemus:ſicut cęteris diebus aliis,alterius quidem converſio , alterius de carcere liberatio facta per angelum feſtiuis eccleſiæ gaudiis ad memoriam reuocatur. Mortẽ ſpecialius veneratur: qua nihil inter homines humano iudicio plus horretur . Conſiderate fratres eccleſiæ ſanctæ iudi- D
cium,ſecundum fidẽ, non ſecundum faciem iudicantis. Mortem ſiquidem Apoſtolorum in eorum recolit ſolennitate præcipua. Hodie nimirum Petrus crucifixus eſt:hodie decollatus eſt Paulus.Hæc hodiernæ cauſa feſtiuitatis: hæc præſentium materia gaudiorum . In his igitur feſtum agens diem & lætum,ſine dubio ſpiritum ſponſi habet eccleſia, ſpiritum domini:in cuius conſpectu(ſicut habes in pſalmo.) Precioſa eſt mors ſanctorum.Quãtos enim dum paterentur Apoſtoli credimus affuiſſe,qui nequaquam precioſis mortibus illorum inuiderent? Viſi ſunt enim oculis inſipientium mori, & æſtimata eſt afflictio exitus eorũ.Et ſic quidẽ viſi ſunt oculis inſipientium.Mihi(ait ppheta) nimis honorati ſunt amici tui deꝰ: nimis confortatus eſt principatus eorum . Fratres amici Dei mori videntur oculis inſipientium, ſed in oculis ſapientium iudicantur potius obdormire . Denique & Lazarus dormiebat,quia amicus erat:& cum dederit dilectis ſuis ſomnum,ecce hęreditas domini.Studeamus fratres viuere vita iuſtorum, ſed morte eorum mori multò magis deſideremus. Sapientia enim iuſtorum nouiſſima prefert:ibi nos iudicauis,vbi nos inuenerit.Omnino neceſſe eſt vitæ præſentis finẽ futuræ cohęrere principio,nec ibi tolerabilis diſſimilitudo eſt . Sicut eñ ſi quis duo ſibi(vt ita dixerim)cinctoria cõſuere, aut colligare voluerit : minus de reliquis partibus curans,ipſa quæ ſibi
E cõpulanda ſunt capita vniformiter parat, ne diſſideant à ſeipſis : ita dico vobis quantumlibet extiterit conuerſatio ſpiritualis:ſi carnalis fuerit cõſummatio noſtra,vitæ illi ſpirituali penitus non cohæret, nec caro & ſanguis regnum dei poterunt poſſidere. Fili (ait Sapiens) memorare nouiſſima tua,& non peccabis. Nimirum q̃ hæc maximè recordatio faciat timoratum:timor expellat peccatum,negligentia nõ admittat.

Hinc & Moyſes de quibuſdam . Vtinam (ait) ſaperent & intelligerent,ac nouiſſima prouiderent. In quibus vtique verbis tria nobis video commendari,ſapientiam,intelligentiam, prouidentiam.Arbitror ſanè tribus eas aſſignari poſſe temporibus,vt æternitati quædam imago reformari videatur in nobis,præſentia moderantibus per ſapientiam,præterita per intelligentiam diiudicantibus,nouiſſima prouidentibus ad cautelam . Hæc nempe ſpiritalis eſt exercitij ſumma:hæc forma ſtudij ſpiritalis , vt ſapienter diſponamus præſentia noſtra: recogitemus in amaritudine animæ noſtræ præterita , futura quoque ſolicitè prouideamus. Sobriè & iuſtè,& pie viuamus in hoc ſeculo(ait Apoſtolus) vt videlicet in præſenti ſobrietas obſeruetur,vt iuſta ſatisfactione præterita quæ nobis ſine fructu ſalutis pręteriere tempora redimantur,vt pietatis clypeum,imminentibus de futuro periculis opponamus.Sola eſt enim quæ ad omnia valet pietas,cultus ſcilicet dei humilis & deuotus,nec aliter nobis eſt prouidere nouiſſima, niſi vt vniF
uerſa quæ nobis ſimminere videntur pericula, ſedula nobiſcũ cogitatione verſantes, diſcamus de noſtra omnino induſtria: magis autem de noſtris diffidere meritis , & ſoli diuinæ nos protectioni committere pio quodam mentis affectu piæ intẽtionis in ipſum, cuius datum optimum,& donũ pfectũ eſt,cõ ſummatio fœlix,& mors precioſa. Habes in euãgelio tria hęc ipſo tibi ſermone domini commẽdata.Beati (inquit)pauperes, beati mites,beati qui lugent.Beati qui futura ſapiunt,prę deſiderio cœleſtium interno quodã ſapore mẽtis,præſentia reſpuẽtes.Beati q̃ nouiſſima ,quidẽt:in mãſuetudine ſuſcipiẽtes inſitũ verbũ quod eorũ ſaluare animas poteſt,& pietate cordis ad futuram tendunt hæreditatem. Beati qui priſtinum intelligentes errorem , crebris lauant lachrymis lectum ſuum. Vides quid optat vir ſanctꝰ,quid obtinere cupit eis pro quibus orat. Vtinam(inquit)ſaperent & intelligerent , ac nouiſſima prouiderent . Ac ſi manifeſtius dicat,vtinam eſſet in eis ſpiritus ſapientiæ & intelligentiæ atque conſilij. Vtinã hæc in nobis inueniantur fratres,vt ſuauiter omnia noſtra per ſapientiam diſponamus,vt intellectu prætérita peccata damnemus,vt prouideamus futura conſilio. Vtinam ſapiamus ad præſentis vitæ moderationem:vtinam intelligamus ad prætęritę correptionem,vtinam deuota in deum fide prouideamus , vt fœlicem habeamus(ipſo miſerãte)conſummationem. Hic eñ eſt funiculus triplex quo trahimur ad ſalutem , ordinata converſatio , rectum iudicium,fides deuota.

Suma exercitii ſpiritalis optimi

Tit. 2.

Matt. 5

Eccli. 7

Deut. 3

Roma. 6.

Pſalm. 10.

Pſalm. 138.

Matt. 6

Luc. 13.

Threno. 3

Eccli. 22.

G *Item in solennitate eorundem, de lectione libri Sapientiæ: Hi sunt viri misericordiæ.*

Sermo.III.

Eccli. 44. MErito fratres Apostolis sanctis attribuit mater ecclesia, qđ in sapientię libris legitur. Hi sunt viri misericordiæ, quorum iustitiæ obliuionem non acceperunt, cum semine eorum permanent bona. Sunt enim hi planè viri misericordiæ, siue quia misericordiam consequuti, siue quia misericordia pleni, seu quia misericorditer à deo nobis donati sunt. Et vide quam misericordiam consequuti sunt. Paulum interroga de seipso, vel magis sponte confitentem ausculta. Qui fui blasphemus & persequutor & 1. Timo. 1. iniquus: sed misericordiam consequutus sum. Quis enim non audiuit quàta mala fecerit sanctis in Hierusalem? Nec solum in Hierusalem, sed & per totam Iudæam insaniæ ferebatur habenis, vt Christi membra laniaret in terris. Denique hac furia vectus ibat, sed præuentus à gratia est. Ibat spirans minarum, & cædis in discipulos domini, & discipulus domini factus est: cui ostenderetur quanta eum oporteret pro nomine ipsius pati. Ibat dirum toto corpore virus exhalans, & subito in electionis vas mutatus est, vt iam cor illius eructuaret verActu. 9 bum bonum, verbum pium, & diceret: Domine quid me vis 1. Timo. 1. facere? Hæc vtiq; hæc mutatio dexteræ excelsi. Merito proinde loquebatur. Fidelis sermo & omni acceptione dignus: H quoniam dominus Iesus venit peccatores saluos facere: quorum primus ego sum. Hoc ergo apud beatum Paulum fiduciæ & consolationis accipite fratres, vt ad dominum iam conuersos, non nimis cruciet præteritorum conscientia delictorum: sed tantum humiliet vos sicut & ipsum. Ego sum, inquit, 2. Corin. 15 minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus: quia persequutus sum ecclesiam dei. Ita & nos humiliemur sub potẽti manu dei: & fiduciam habeamus, quia & nos misericordiam consequuti sumus, abluti sumus, sanctificati sumus. Et hoc quidem omnibus nobis: quoniam omnes peccauimus, & egemus hac gloria dei. Verum apud beatum Petrum aliud habeo quod apponam, eo charius quo rarius, & quo singularius eo sublimius. Nam peccauit Paulus, sed ignorans fecit in incredulitate sua. Petrus cum cecidit apertos habebat oculos. Porrò vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Eorum siquidem qui peccant antequam deum nouerint: antequam miserationes eius experti sint, antequam portauerint iugum suaue & onus leue: priusquam deuotionis gratiam, & consolationes acceperint spiritus sancti: eorum inquam copiosa redemptio est, & tales omnes nos fuimus. At eorum qui post conuersionẽ suã peccatis, & vitiis implicãtur ingrati acceptæ gratię: & post missam manum ad aratrũ retro respiciũt tepidi & carnales facti: aut post agnitam viam veritatis retro I eunt apostatæ manifesti: eorum vtique perpaucos inuenias, qui post hæc redeant in gradum pristinum: sed magis in sordibus positi sordescant adhuc. Super quos propheta deplo- Thren. 4 rat. Quomodo obscuratum est aurum, inquit, mutatus est color optimus: & qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora? Nec tamen si quis huiusmodi est desperamus de eo, tantum vt resurgere velit cito. Quanto enim diutius permanebit, tanto euadet difficilius. Beatus verò qui tenebit & alli det paruulos Babylonis ad petram. Etenim si creuerint, vix poterunt superari. Filioli hæc dico vt non peccetis: sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, qui potest quod nos minime possumus: tantum qui cecidit non adiiciat in malum vt profundius cadat, sed magis vt resurgat, confidens quòd nec ei negabitur venia: si tamen ex corde confiteatur peccata sua. Si enim is de quo loquimur Petrus post tam grauem lapsum ad tantam rediit eminentiam sanctitatis: quis Matth. 26. de cætero desperet si tantum egredi voluerit à peccatis? Attende quod scriptum est. Egressus foras fleuit amare. In egressu confessionem oris: in amaro fletu compunctionem cordis intellige. Et attende quòd tunc primum recordatus est verbi quod dixerat Iesus: tunc primùm cordi fuit verbum quo prædicta fuerat eius infirmitas: cum euanuit præsumpta temeritas. Væ tibi qui post lapsum fortiorem te nobis exhibes. Vt quid tam rigidus es in tuam ipsius perniciẽ? Inclinare potius vt melius erigaris, & ne prohibeas frangi quod distortũ est, vt possit melius solidari. Quid indignaris increpanti gallo? K tibi potius indignare. Pluuiam voluntariam (ait Psalmista) Psalm. 97. segregabis deus hæreditati tuæ, & infirmata est. Bona infirmitas quæ segregatur hæreditati, quę medicum non repellit. Induratos enim tanquam vas figuli in virga ferrea conteret, & hæreditas infirmata est ait, tu verò perfecisti eam. Audistis Vbi supra. certè quam misericordiam consequuti sint Apostoli nostri: vt iam nemo ex vobis super peccatis preteritis vltra quã necesse sit confundatur, in cubili conscientiæ suæ compunctus. Quid enim? Forte peccasti in seculo. Nunquid amplius Paulo? Quod si & ipsa in religione nunquid plus Petro? Attamẽ illi in toto corde pœnitentiam agentes: non modo salutem, sed & sanctitatem consequuti sunt: etiam & salutis ministerium & magisterium adepti sunt sanctitatis. Et tu ergo fac strimiliter, quoniam propter te scriptura loquitur. Viros illos Eccli. 46. esse misericordię: vtique propter multam misericordiam quã consequi meruerunt. Potes tamen in hoc verbo etiam illud non inconuenienter accipere viros misericordiæ fuisse Apostolos, id est plenos misericordia, seu viros misericordiæ datos ecclesiæ vniuersæ. Scimus enim quòd viri isti, nec sibi vixere, nec sibi mortui sunt: sed ei qui pro ipsis mortuus est: magis autem nobis omnibus propter illum. Quantum enim proderit nobis eorum iustitia: quando ipsa quoque sicut offensum est, tantum profuere peccata? Pro nobis facit eorum vita, eorum doctrina, etiam & mors ipsa. Etenim in conuersione continentiam, in prædicatione sapientiam, in passione sua L patientiam nobis beati Apostoli contulerunt. Quartum vsq; hodie conferre non cessant misericordia pleni, quod est sanctarum fructus orationum. Quanuis & in ipsa eorum vita adhuc inuenias quod adnumeres, fiduciam scilicet quam nobis miraculorum exhibitione præbuerunt. Et quis enumeret quã multa nobis per eos beneficia prouenerunt? Bene ergo de eis scriptura loquitur: quoniam hi sunt viri misericordiæ. Et addidit. Quorum iustitiæ obliuionem non acceperunt. Vis vt nec tua accipiat obliuionem? A triplici caue periculo: & florebit in ęternum ante dominum. Legis enim, quia tepidus es: incipiam te euomere ex ore meo. Legis, si auerterit se iustus Apoc. 3 Ezech. 18. à iustitia sua, & cætera. Omnium iustitiarum eius non recor- Matt. 7. dabor. Legis quibusdam dicendum in iudicio non noui vos: illis sine dubio qui receperunt mercedem suam. Ergo omnis iustitia tepida: omnis transitoria, omnis vendita erit in obliuionem coram deo. Sed non ita apostolorum iustitiæ, quod ex eo satis apparet quod sequitur. Cum semine eorum permanent bona. Manent enim vsque hodie in nobis apostolorum vestigia, & eorum religio: quia ex deo est, non potest dissolui. Vestes Israelitici populi quadraginta annis in deserto per seuerauerunt integrę: multo magis apostolorum vestes super iumentum saluatoris impositæ. Cum semine (inquit) eorum. Quod est semen, quia sequũ adiungit, Hæreditas sancta nepotes eorũ? Idem profecto & semen sunt, & nepotes. Memi- M nistis credo (sciẽtibus enim legẽ loquor) meministis inquam legalis mandati, vt susciteť frater superstes semẽ fratri defun- Psal. 140. cto sine semine. Quis sine semine? Singulariter ait, ego sum Ioan. 20 donec transeam. Ideoque resurgens, Vade (inquit) dic fratribus meis. Ac si dicat. Fratres sunt, faciant quod fratres. Ergo per euangelium ipsi nos genuerunt: non tamen sibi, sed Christo, quia per euangelium Christi. Hinc est quod moleste tulit Paulus quosdam eorum dici à quibus geniti fuerant per euangelium: indignans aduersus eos qui dicebant: Ego sum Pauli, ego sum Cephę, ego Apollo: Christi magis omnes & 1. Cor. 1. fieri voleus & dici. Itaque semen apostolorum sumus per prędicationem, sed per adoptionem & hæreditatem semen Christi, & apostolorum nepotes.

De Dauid & Golia, & quinque lapidibus.

Sermo.

1. Regũ. 7 AVdiuimus ex libro Regum Goliam virum procerę staturæ, præsumentem super multa fortitudine & magnitudine corporis sui: vociferantem aduersus phalangas Israel, & prouocantem eas ad singulare certamen. Audiuimus etiam à deo susciatum spiritum pueri iunioris, vt indigne ferret virum spurium & incircumcisum castris Israel, & dei summi exprobrantem agminibus. Spectauimus

A uimus procedentem adolescentulum in funda & lapide aduersus monstruosę magnitudinis hominem, loricatum & clypeo protectum ac galea, cæterisque terribilem militaribus armis: si qua in nobis erant viscera pietatis, non potuimus non timere sic ineunti conflictum, non congaudere vincenti. Laudauimus magnanimitatem paruuli quòd comederet animam eius zelus domus dei, & opprobria exprobrantium ei à se nõ duceret aliena, sed tanquam ad propriam moueretur iniuriã, & doleret super contritione Ioseph. Mirati sumus tantam in adolescente fiduciam, fiduciam quanta non inueniretur in vniuerso Israele. Collatam denique cœlitus victoriam, & diuina manifeste patratam virtute, tam læti suscepimus, quàm soliciti certamen expectauimus, armati fide paruuli, & gloriantis propria in virtute gigantis. Iam si spiritalem secundum apostoli testimonium legem esse non ignoramus, & scriptam esse propter nos, non solum exterioris superficiei oblectandos aspectu, sed interiorum quoque sensuum gustu tanquam medulla tritici satiandos, considerandum nobis est quisnam videatur iste Golias, qui populo dei iam repromissionis terram ingresso, iamque multis ex hostibus triumphanti, solus exprobrare præsumit, elatus & inflatus spiritu carnis suæ. Credo enim non incongrue in superbo homine superbię vitium designari. Ipsum namque est peccatum maximum, quod dei populo magis insultat, & insurgit specialiter aduersus eos qui B cætera iam videantur vicisse peccata. Hinc est quod prouocat ad singulare certamen tanquam cæteris iam subactis. Nã & Philistæi illo in tempore timebant omnino aduersus Israel inire conflictum, nisi quod de Goliæ enormis magnitudinis viro eorum fiducia tota pendebat. Vnde enim eiusmodi animã superbia tentet: quam sibi subiugauit inuidia, seu tepiditas ea, quæ solet dei vomitum prouocare, aut pigritia quæ facit vt boum sterco ribus lapidetur? Vnde inquam ei superbia, vnde extollentia oculorum, cui adeo cætera vitia dominantur, vt diiudicari se ab vniuersis tanquam male sibi conscius arbitretur? Quis denique nisi manu fortis, qui cætera iam sibi potenti virtute vitia subiugauit, aduersus nequissimum superbiæ vitium dimicaturus accedat? Procedat, inquit, Dauid manu fortis, quoniam non est vincere tantum hostem, nisi in manu forti. Armetur ipse contra Goliam, qui & vrsum vicerit & leonem. Videat sanè vtrum Saulis ei arma possint prodesse, vtrum seculari sapientia & philosophicis traditionibus seu etiam diuinarũ superficie scripturarũ, quam nimirum occidentem literam vocat Apostolus, videat inquam vtrum his 2. Cor. 3. armis debellare superbiam, vtrum hac via humilitatem apprehendere possit: vt onerari sese magis quàm roborari sentiens huiusmodi arma atque impedimenta proiiciat, iactans omnino cogitatum suum in domino, & de propria penitus desperans industria, sola fide armatus non reputet Goliæ procerita- C tem: ne forte magnitudinis eius mole prematur, sed potius Thren. 3. psallat spiritu, psallat & mente. Dominus, inquiens, defensor Matth. 14. vitæ meæ &c. Nam & Petrus dum nec ventorum violentiam, nec maris profundum, corporisque pondus consideraret in verbo domini iactans semetipsum, nec perire potuit nec timere. At vbi vidit ventum validum venientem, timuit: ipsoque timore protinus mergi cœpit. Simile aliquid etiam nunc athi- 1. Reg. 17. letæ nostro rex Saul suadere tentat. Non potes (inquiens) resistere Philistæo isti: nec pugnare aduersus eum quoniam puer es, hic autem vir bellator ab adolescentia sua. Veruntamẽ nõ acquieścit ille tale aliquid meditari, sed præsumẽs de virtute eius, cuius auxilio priora certamina iam vicisset, accedit intrepidus. Colligit igitur (abiectis armis Saulis) quinque lapides de torrente, quos nimirum (cum leuia quæque tolleret) leuigare torrens potuit, sed non etiam tollere secum. Torrẽs quippe quem pertranseat anima nostra seculum præsens est, Eccli. 1. scriptura teste. Quoniam generatio aduenit & generatio pre- Esa. 40. terit, tanquam tumens vnda vndam impellens. Quia ergo omnis caro fœnum & omnis gloria eius tanquam flos agri, huiusmodi leuia facile secum trahit torrens inundans: verbum autem domini nullis fluctibus cedens, manet in æternum. Arbitror proinde non incongrue quinque lapidibus istis, quinquepertitum verbum intelligi, comminationis, promissionis, dilectionis, imitationis, & orationis. Horum quippe verborum late patens copia in diuinarum reperitur serie scriptura-

rum. Et forte ipsa sunt quinque verba quorum meminit Paulus, malens quinque verba loqui in sensu, quàm decem milia 1. Corin. 7. in lingua. Præterit enim figura huius mundi, & iuxta aliud testimonium. Et mundus transit & concupiscentia eius. Hæc au- 1. Ioan. 2. tem verba transeunte mundo non modo manent, verumetiam leuigantur magis, dum pertranseuntibus pluribus multiplex est scientia. Iam verò collectos istos lapides contra superbiæ spiritum dimicaturus Dauid in vase memoriæ suæ reponat, considerans quanta nobis comminetur deus, quanta promittat, quantam nobis exhibeat charitatem, & quàm multa nobis sanctitatis exempla proponat: quemadmodum denique orationum nobis vbique commendet instantiam. Hos inquam lapides secum tollat, quisquis superbiæ vitium debellare festinat, vt quoties venenatum audet erigere caput quibuslibet ex his lapidibus manu cogitationis ei occurrat, percussus in fronte Golias deiiciatur opertus confusione. In quo sanè conflictu funda quoque necessaria est longanimitatis formam habens, quam huic maxime certamini nulla ratione deesse necesse est. Quoties ergo vanitatis cogitatio mentem pullat, si intimo cordis affectu diuinas expaueścere cœperis comminationes, seu promissiones eius desiderare, non sustinet Golias vtriuslibet lapidis iactum, sed reprimitur ilico tumor omnis. Quod si venerit in mentem dilectio illa tam ineffabilis, quam tibi deus maiestatis exhibuit, an non ilico inardescens ad charitatem prorsus abominari incipis & abiicere vanitatem? Sic & exempla sanctorum si diligenti tibi consideratione proponas, erit sine dubio ad reprimendam elationem cogitatio ista perutilis. Iam verò si forte insurgente subito elatione nihil ex his quæ diximus apprehendere quiuerit manus tua, toto feruore, ad eam cõuertere quæ sola restat orationem, & cõtinuo quem eleuatũ videras & exaltatum sicut cedros Libani subuersus impius iam non erit. Sed quæras fortasse quemadmodum suo ipsius gladio Goliæ possis abscindere caput, id enim tanto tibi iucundius, quanto molestius hosti. Dico breuiter, quoniam expertis loquor, & qui facile capiant & aduertant sine mora, quod in semetipsis crebro sentiunt actitari. Quoties te prouocante vanitate ad recordationem comminationis diuinæ seu promissionis aut cæterorum quæ supra diximus confundi cœperis & erubescere, deiectus est quidem Golias, sed forsitan adhuc viuit. Accede itaque propius ne fortè resurgat, & stans super eum mucrone proprio caput eius abscinde, de ea ipsa quæ te appetit vanitate perimens vanitatem. Elata siquidem cogitatione pulsatus, si ex ea ipsa materiam & occasionem sumas humilitatis, quo nimirum humilius deinceps & abiectius tanquam de superbo homine sentias de teipso: Goliam vtique Goliæ gladio peremisti. D E

De euangelica lectione, ubi sustinens dominum septem panibus turba reficitur.

Sermo I.

Matth. 15. MIsereor super turbam, quia iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Euangelium fratres ob hoc scriptum est vt legatur: nec ob aliud legitur quam vt rationabilem consolationem vel desolationẽ exinde capiamus. Est enim secularibus consolatio vana, de terrenarum affluentia rerum, vana nihilominus de earum penuria desolatio. At euangelium speculum veritatis nemini blanditur, nullum seducit, talem in eo se quisque reperiet qualis fuerit, vt nec ibi timore trepidet vbi non est timor: nec lætetur cum male fecerit. Sed quid dicit scriptura? Si quis audi- Iacob. 1. tor est verbi & non factor, hic comparatur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo. Considerauit enim se & abiit & statim oblitus est qualis fuerit. Nos autem fratres non sic obsecro non sic, sed consideremus nosmetipsos in ea quam audiuimus sacri euangelij lectione, vt proficiamus ex ea, & corrigamus secundum eam si qua in nobis deprehẽdimus corrigenda. Propter hoc enim optat propheta dirigi vias suas, Psalm. 5. ad custodiendas iustificationes domini. Tunc inquiens non Psalm. 118. confundar, cum perspexero in omnibus mãdatis tuis. Et ego quidem non confundor, sed glorior pro vobis fratres mei, quoniam saluatorem in deserto sequuti existis ad eum extra castra: sed vereor ne quis forte in triduana expectatione pusillanimis inueniatur, & in Aegyptum seculi huius nequam vel

G vel corde vel etiam & corpore reuertatur. Merito proinde
Psalm. 26. clamat diuina scriptura & dicit. Expecta dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine dominum. Sed quandiu necesse est sustinere? Prorsus donec misereatur tui. Queris quando? Misereor, inquit, super turbam, quia iam triduo sustinent me. Viam enim trium dierum eas necesse est in deserto, si gratum deo tuo offerre volueris sacrificium, & triduo sustineas saluatorem, si miraculi panibus desideras satiari. Prima est dies timoris, dies inquam declarans & illuminans tenebras tuas, interiores scilicet & horrendum gehennæ supplicium demonstrans: in quo sunt tenebræ exteriores, huiusce modi siquidem cogitatio sicut ipsi nostis, nostræ solet exercere primordia conuersionis. Secunda est pietatis dies, qua respiramus in luce miserationum dei. Tertia dies est rationis, in qua veritas innotescit, vt tanquam ex debito quodam naturæ sine aliqua contradictione, creatori subiecta sit creatura, seruus seruiat redemptori. Ex hinc iubemur iam discumbere vt charitas ordinetur in nobis, ex hinc aperit dominus manũ suam, & implet omne animal benedictione. Verùm quoniam apostolis dicitur, facite homines discumbere, quorũ nos, (licet ad confusionẽ nostram) habetis vicarios qualescunque, discumbere vos admonemus fratres charissimi, vt refecti pane benedictionis subsistere possitis in via: ne forte misera
H necessitate compulsi descendatis & vos in Aegyptum, & incipiant vobis illudere qui necdum vobiscum in deserto sequuti sunt saluatorem. Miseri sanè & ipsi qui non exiere cum exeuntibus, sed planè miserabiliores omnibus hominibus, qui profecti quidem cum aliis, sed non cum aliis sunt refecti. Porrò si qui fuere qui discumbentibus aliis post dumeta seu diuersoria quæuis absconditi latuere, homines eiusmodi ieiunos vacuosque remansisse quis nesciat? Sic & eos nihilominus qui leuitate & curiositate ducti, circunquaque vagantes minime resederunt, aut qui resederunt quidem, sed non in ordine nec in numero cæterorum. Hortamur proinde charitatem vestram, & pastorali solicitudine admonemus ne quis ex vobis inueniatur angulos amare, sectari latebras, quærere diuerticula: quoniam qui male agit odit lucem, & non venit ad lucem vt non arguantur opera eius. Sed nec inueniantur in nobis qui circunferantur omni vento doctrinæ, instabiles & inquieti, nihil in se soliditatis, nihil grauitatis habentes, tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ. Nam de his quid dicam quorum manus contra omnes, & manus omnium
1. Corin. 12 contra ipsos? Hi sunt qui separant semetipsos, animales, spiritum non habentes: quoniam nemo in spiritu dei loquens dicit anathema Iesu. Nequissima planè & perniciosissima pestis: quoniam vniuersos vnius obstinatio turbat, & fit omnibus discordiæ fomes, materia scandalorum. Denique prophe
Psalm. 79. tam audi, qui de vinea domini loquens. Singularis, inquit, ferus depastus est eam. Pro huiusmodi rogo & obsecro vos fra
I tres mei fugite simulationem omnem & angulos propriæ voluntatis, fugite inquietudinem & spiritum leuitatis, fugite obstinationem, & nequissimum vitium singularitatis, nisi fortè (quod absit) fraudare vultis animas vestras panis edulio benedicti. Iam vero ne longius protraham vos, septem panes
Luce. 4. quibus reficiamini isti sunt. Primus panis verbum dei in quo vita hominis est, sicut & ipse testatur. Secundus panis obedi-
Ioan. 4. entia est, quoniam Meus cibus est, inquit, vt faciam voluntatem eius qui misit me. Tertius panis meditatio sancta, de qua scriptum est. Cogitatio sancta conseruabit te. Et quæ alio in
Ioan. 6. loco nominari videtur panis vitæ & intellectus. Quartus panis orantium lachrymæ. Quintus verò pœnitentiæ labor est. Nec mireris quòd laborem aut lachrymas panem dixerim, nisi fortè excidit tibi quod in propheta legisti. Cibabis nos pa
Psal. 79. ne lachrymarum. & item in alio psalmo. Labores, inquit, manuum tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit.
Psalm. 127 Sextus panis est iucunda vnanimitas socialis, panis inquam ex diuersis granis confectus, fermentatus vtique sapientia dei. Porrò septimus pa-
Ioan. 6. nis est eucharistia, quoniam Panis, inquit, quem ego do, caro mea est pro mundi vita.

De septem misericordiis. Sermo secundus. Vnde supra. K

Misericordias dñi in æternũ cãtabo. Vt quid enĩ mihi insipiens nescio quæ cogitatio de pœnitentię huius onere murmurat, vt aggraueт illud super ceruicem meam? Aliud onus sentio, suauius quidem, sed vtique multo maius. Sic enim onerat me miserationibus suis deus, sic concludit, sic obruit beneficiis suis vt onus aliud sentire non possim. Quid enim retribuam domino pro omnibus quę retribuit mihi? Tanta tribuit & tanta retribuit, & tu mihi de alio onere loqueris? Deficit spiritus meus, prorsus deficit in tanta beneficiorum consideratione. Et licet dignas non sufficiam gratias agere, sed ingratitudinem prorsus odit anima mea. Peremptoria siquidem res est ingratitudo, hostis gratiæ, inimica salutis. Dico ego vobis, quoniam pro meo sapere nihil ita displicet deo præsertim in filiis gratiæ, in hominibus conuersionis, quemadmodum ingratitudo. Vias enim obstruit gratiæ, & vbi fuerit illa, iam gratia accessum nõ inuenit, locum non habet. Hinc mihi fratres tristitia magna, & dolor continuus est cordi meo, quod nonnullos tam pronos ad leuitatem, ad risum, & ad scurrilia verba tam faciles video: vt pertimescam valde ne fortè plusquam expediat diuinæ misericordiæ sint immemores & ingrati tam multis beneficiis suis, aliquando deserantur à gratia quam non vt gratiam venerantur. Nam de eo quid dicam, qui in murmure & im-
I. patientia obstinato perdurat animo, aut quem pœnitet adhæsisse deo, & contra morem & contra rationem bonum factum pœnitentia comitatur, qui sine dubio miserationibus dei, nõ modo non habet gratiam sed contumeliam reddit? Omnino enim quantum in se est parum honorat eum à quo vocatus est, quisquis ei seruit in tristitia & rancore, si tamen seruire ei quis potest in ea tristitia quæ secundum carnem est & mortem operatur. Putas ergo quia maior illi detur gratia, & non magis etiam quod videtur habere auferatur ab eo? Nónne enim iure perditum reputatur, quod in grato donatum est? Aut
Nota. dedisse non pœnitet, quod perisse videtur? Oportet proinde gratum esse hominem & deuotum, qui percepta gratiæ munera, non modo manere sibi desideret sed & multiplicari. Ne
Roma. 8. mo sanè est qui non facile si querit inueniat, vnde plurimum sit obnoxius deo, quoniam non est qui se abscondat à calore eius. Sed nos maxime, quos segregauit sibi, & assumpsit ad seruiendum sibi soli, si iuxta apostolum. Non accepimus spiritũ huius mundi, sed spiritum qui ex deo est: vt sciamus quæ â deo donata sunt nobis: omnino plurima inueniemus, vnde continuas ei gratias agere debeamus. Quis enim in nobis est qui non confiteri possit, quoniam misericordia tua magna est super me? Itaque de tanta multitudine miserationum domini, vobis breuiter aliquas proponere velim, vt qui sapiens est, oc
M casione accepta sapientior fiat. Septem ergo in me video misericordias domini, quas & vosipsi credo facile inuenietis in vobis. Prima est quod à multis peccatis adhuc in seculo positum custodiuit, prima inquam non inter omnes quas mihi impendit, sed prima inter has septem. Quis enim non videat quod sicut in multis cecidi, sic & in alia poteram cecidisse peccata, nisi omnipotentis pietas conseruasset? Fateor & fatebor, nisi quia dominus adiuuit me, paulominus cecidissem in omne peccatum anima mea. Et hæc quanta dignatio pietatis, quod ingratum & paruipendẽtem sic gratia cõseruabat, quod in multis contrariũ & contẽnentẽ, nihilominus ab aliis benignissime protegebat? At secunda miseratio tua super me domine, quonã poterit explicari sermone, quàm benigna, quàm liberalis, quámq; gratuita fuerit. Ego peccabã & tu dissimulabas. Non continebam à sceleribus, & tu à verberibus abstinebas. Prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam, & tu domine pietatem tuam. Sed quid prodesset expectatio, nisi sequeretur pœnitudo? Cumulus esset damnationis dicente domino. Hæc fecisti & tacui. Tertia proinde miseratio fuit, quod visitauit cor meum & immutauit, vt amara fierent quæ male dulcia prius erant: qui lætabar cum male facerem & exultabam in rebus pessimis, inciperem demum recogitare ei annos meos in amaritudine animæ meæ. Et nunc domine commouisti terram cordis mei & conturbasti eam, sana contritiones

A nes eius, quia commota est. Multi enim pœnitentia ducti sunt sed infructuosa, quoniam pœnitentia eorum reprobata est, sicut & prior culpa. Itaque & hæc miseratio quarta fuit, quòd pœnitentem misericorditer suscepisti, vt in eorum numero
Psal. 31. inuenirer, de quibus psalmista. Beati, inquit, quorum remissæ sunt iniquitates. Sequitur misericordia quinta, per quam mihi continendi deinceps & emendatius viuendi præstitisti virtutem ne recidiuum paterer, & esset nouissimus error peior priore. Omnino enim manifeste tuæ est (domine deus) & non humanæ virtutis, susceptum semel peccati iugum à ceruicibus excutere, quoniam omnis qui facit peccatum seruus est peccati: nec est liberari nisi in manu forti. Iam verò postquam in his
Psalm. 36. quinque miserationibus à malo liberaueris, vt fiat quod scriptum est. Declina à malo & fac bonum, in duabus aliis bona largiris. Hæ duæ sunt gratia promerendi, quia videlicet munus bonæ conuersationis indulges: & spes obtinendi, qua donas homini indigno & peccatori de tua toties experta bonitate vsque ad cœlestia speranda præsumere.

De fragmentis septem misericordiarum: Sermo tertius, unde supra.

B Scitis quid fecerim septem vobis hodie misericordias proponendo? Septem vtique panes distribui. Nam si factæ sunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, quantomagis diuinæ miserationes? Multo enim dulcius istæ sapiunt, reficiunt multo melius, ampliusque confirmant cor hominis. Verum multa nobis, ni fallor, ex his panibus hodie cecidere fragmenta. Nam & ego ipse sentiebam inter frangendum multas è manibus euadere micas, atque inter digitos properantis elabi. Vtrum ipsi collegeritis aliqua, vos videritis. Ego (si nondum fastiditis) nostra quę mihi collegeram sine inuidia communicabo, ne fortè incurram maledictionem absconditis frumenta in populis. Primus itaque panis, si bene memini, conseruatio gratiæ fuit, qua me licet indignum, à multis peccatis adhuc in seculo positum custodiuit. Huius ergo tria teneo fragmenta, habentia prorsus magnum delectamentum saporis & alimoniam vitæ. Tribus siquidem modis à peccato me memini conseruatum, occasionis subtractione, resistendi data virtute, affectionis sanitate. Multa enim in peccata facile cecidissem, si data esset occasio, sed dei miseratione non me talis opportunitas apprehẽdit. In multa quoque paulominus cecidissem grauiter impulsus violentia tentationis, sed virtutem dedit dominus rex virtutum, vt sub me esset appetitus meus, & ei quam sentiebam concupiscentiæ minime consentirem. Sed & à quibusdam tam longè me fecit miseratio tua domine, vt penitus abominarer ea, & ne vlla quidem eorum me tentatio molestaret. Secundus quoque panis fuit expectatio, qua tardabat vltionem, indulgentiam cogitabat. Et huius ergo panis tria fragmenta
C accipite, cogitantes longanimitatem quam exhibuit, electionem prædestinationis suæ quam impleri voluit, & charitatem nimiam qua nos dilexit. Propter hoc enim expectans expectauit me dominus & non intendit mihi, sed oculos suos auertit à peccatis meis, quasi nolens aduertere quantum delinquerem. Propter hoc inquam dissimulabat vt commendaret patientiam suam, vt impleret electionem suam, vt confirmaret charitatem suam. De tertio quoque pane eius scilicet misericordiæ qua conuertit nos ad pœnitentiam, tria non tam fragmenta quàm frusta vobis appono. Tunc enim, vt bene memini, concussit cor meum, excitans illud vt aduerteret suorum vulnera peccatorum, & vulnerum sentiret dolorem. Etiam & terruit deducens ad portas inferi, & præparata iniquis suppli
cia monstrans. Et vt nihil iam noxiæ remaneret delectationis, meliorem mihi consolationem inspirans spem indulgentiæ dedit. In his tribus ego conuersus sum, credo quod & vos ipsi. Iam verò quarti panis (ipsa est indulgentia) obsecro vos diligenter colligite fragmenta ne pereant. Sunt enim salubria valde, & dulciora super mel & fauum. Sic enim ex toto indulgetur, & tam liberaliter omnem donauit iniuriam, vt iam nõ damnet vlciscendo: nec confundat improperando: nec minus diligat imputando. Sunt enim aliqui sic donantes iniuriam, vt nõ vlciscantur, sæpius tamen improperent. Sunt & alij qui fileant licet, manet tamen alta mente reposta, & rancorem tenent in animo, quarum vtique neutra plena indulgentia est. Longè ab D
his omnibus benignissima est diuinitatis natura, liberaliter agit, ignoscit plenarie, ita vt propter fiduciam peccatorum (sed pœnitentium) vbi abundauit delictum, soleat & gratia superabundare. Testis est Paulus gentium doctor, qui plus omnibus cum diuina gratia laborauit. Testis est Matthæus de teloneo electus in apostolum, cui etiam noui testamenti primum scriptorem esse donatum est. Testis & Petrus, cui post trinam negationem, totius ecclesiæ pastoralis cura commissa est. Testis denique etiam famosissima illa peccatrix, cui in ipso conuersionis initio tanta multitudo dilectionis concessa est, tanta postmodum indulta gratia familiaritatis. Quis accusauit Mariam, & pro se eam oportuit respondere? Si pharisæus murmurat, si Martha conqueritur, si scandalizantur apostoli, Maria tacet: Christus excusat, etiam & laudat tacentem. Denique illud quantæ prærogatiuæ, quantæ excellentiæ fuit, quod resurgentem à mortuis prima videre, tangere prima meruit? Sed iam transeamus ad alia. Bonum est quidem nos hic esse, vbi datur fiducia peccatoribus, sed oportet etiam cætera non tacere. Itaque & in continentia ipsa quæ est panis quintus, tria nihilominus inuenio vnde merito clamare possim.
Luc. 15 Quia fecit mihi magna qui potens est: Fortè paruum aliquid reputatis continentiam vestram, sed ego non ita. Scio enim quos habeat oppugnatores, & quantæ illam necesse sit esse E
virtutis vt possit resistere talibus. Primus siquidem continentiæ nostræ hostis, caro est aduersus spiritum concupiscens. Quàm domesticus hostis, quàm perniciosa lucta, quàm intestinum bellum? Hostem hunc crudelissimum nec fugere possumus (ô anima mea) nec fugare, circunferre illũ necesse est, quoniam alligatus est nobis. nam quod periculosius est & miserabilius, hostem nostrum ipsi cogimur sustentare, perimere eum non licet. Vide ergo quàm solicite te custodire necesse sit ab ea, quæ dormit in sinu tuo. Veruntamen non est hic solus aduersarius mihi, alium adhuc habeo qui circuncinxit & obsedit me vndique. & si ignoratis, hostis ille est præsens seculum nequam. Concluſit inimicus vias meas, & per quinque portas, quinque videlicet corporis sensus, iaculis suis vulnerat me, & mors intrat per fenestras meas. Sufficere nimis poterant isti duo. Sed (heu me) ecce video ventum validum venientem ab aquilone, à quo panditur omne malum. Et nunc quid superest aliud? Domine salua nos: perimus. Ecce enim malleus vniuersæ terræ. Ecce serpens callidior cunctis animantibus. Ecce inimicus ille quem nec videre possum, quantominus cauere? Neque enim est colluctatio seruare volentibus continentiam, continentiam autem dico non à sola luxuria, sed à cæteris quoque (sicut necesse est) vitiis & peccatis: non aduersus carnem & sanguinem tantum, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Et quis est qui F
Psal. 10. iacula eorum ignea possit extinguere? Parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde. Sed & narrauerunt vt absconderent laqueos, & dixerunt. Quis videbit eos? Nunc quidem aperte & violenter, nunc occulte & fraudulenter, semper autem malitiose & crudeliter impugnant & persequuntur nos. Et ad hæc toleranda ne dicam superanda, quis idoneus? Credo iam vobis aliquatenus innotescit continentiæ difficultas, vt iuxta apostolum sciatis quæ à deo donata sunt vobis. Omnino enim in domino facimus hãc virtutem, & ipse ad nihilum deducit tribulantes nos. Ipse est qui non modo carnem nostram cum cõcupiscentiis suis, sed & præsens seculum nequam cum curiositatibus suis & vanitatibus, etiam & ipsum cum tentationibus suis conterit satanam sub pedibus nostris. Nunquid non merito dixeram inuenien-
dum in continentia, vnde clamarem quia fecit mihi magna qui potens est? Iam verò sexti panis fragmenta accipite. Est autem panis iste gratia promerendi bona scilicet æternæ vitæ. Quam gratiam in tribus maxime constare arbitror, in odio præteritorum malorum, & contemptu præsentium bonorum, & desiderio futurorum. Septimus quoque panis est spes obtinendi, cuius nihilominus teneo fragmenta tria, & eorum sapor dulcis admodum gutturi meo. Tria inquam sunt quæ sic roborant & confirmant cor meum, vt nulla me penuria meritorum, nulla consideratio propriæ vilitatis, nulla æstimatio

G matio cœlestis beatitudinis,ab altitudine spei deiicere possit in ea firmiter radicatum. Desideratis ea,an reseruanda sunt propter eum qui dixit. Mel inueni:comede quod sufficit tibi. Sic completur hodie quod de seipsa sapientia prophetauit,& nunc idipsum video:quoniã qui edũt me,adhuc esuriẽt. Proinde non vos protraham vltra, sed nec vestrã fraudabo esuriem, quoniam quidem sic paratos video, ac si necdum sumpseritis quicquam. Tria cõsidero in quibus tota spes mea consistit,charitatem adoptionis,veritatem promissionis, potestatem redditionis. Murmuret iam quantum voluerit insipiens cogitatio mea dicens. Quis enim es tu aut quanta est illa gloria,quibus ve meritis hanc obtinere speras? Et ego fiducialiter respondebo. Scio cui credidi & certus sum, quia in charitate nimia adoptauit me,quia verax in promissione,quia potens in exhibitione,licet enim ei facere quod voluerit. Hic est funiculus triplex qui difficile rumpitur,quem nobis à patria nostra in hunc carcerem vsque demissum firmiter obsecro teneamus: vt ipse nos subleuet,ipse nos trahat & pertrahat vsque ad conspectum gloriæ magni dei, qui est benedictus in secula. Amen.

In natali sancti Victoris confessoris,sepulti in monasterio Arremarensi Trecensis diœcesis,qui obiit quarto kalendas Martij. Sermo I.

H Victoris vita & gloria specialis,non tam ad gloriam quam ad virtutem prouocat omnes qui recto sunt corde. Non recti plane sed peruersi est animi ante quærere gloriam quàm exercere virtutem,& velle
Psal.126. coronari qui legitime non certauerit. Vanum est vobis, inquit ante lucem surgere. Ita est. Frustra ad celsitudinem nititur gloriæ,qui prius non claruit virtute. Frustra fatuæ virgines sponso obuiam surgunt,quarum lampades extinguuntur: & ideo fatuæ quia vacuis gloriantur lampadibus, virtutis oleum non habentes. Absit mihi gloriari nisi in gloria illorum, quibus propheta congratulans ait. Domine in lumine
Psalm.88. vultus tui ambulabunt,& in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur. Et infert. Quoniam gloria virtutis eorum tu es. Pulchre non eorum, sed virtutis eorum gloria commendatur. Quæ enim sine virtute est gloria, Profecto indebita venit,præpropere affectatur,periculose capratur. Virtus,gradus ad gloriam: virtus, mater gloriæ est. Fallax gloria & vana est pulchritudo quã illa non parturiuit. Sola est cui gloria iure debetur,& secure impenditur. Sancto Victori nec virtus nec gloria decst. sed quemadmodum ambæ res & quo ordine in homine processerunt, id operæprecium intueri. Pugnauit fortiter,viriliter superauit, & sic demum gloria & honore coronatur. Quomodo nempe inglorius remansisset bellator fortis, humilis Victor? quanquam
I nec in die virtutis suæ sine gloria fuit signis & prodigiis admirandus. Habemus dilectissimi in vita Victoris, & quod digne miremur & quod salubriter imitemur. Miror vina dedisse in eremo,non vitem sed fontem. Miror & stupeo infantem adhuc in vtero pauori fuisse pauendis dæmoniis, quippe ab ipsis prægnitum,& iam tunc ex nomine designatum. Nec vacuum nomen vbi hostium fuga & extorta confessio victoriam concessit infantulo. Quis item non miretur furem à dæmone deprehensum,& rursum à dæmone mox hominem liberatum? Quis non etiam omni admiratione stupendum ducat, carne circundatum hominem,cœlis patentibus, carnis oculos superno infigere lumini & videre visiones dei, angelico insuper mulceri cantico, doceri oraculo? Hæc atque similia in sancto homine veneramur,nõ æmulamur. Merito quidẽ quãdo & sine salutis periculo possunt non fieri, & sine salutis periculo nequeunt vsurpari. Tutius sanè æmulanda solidiora quam sublimiora,& quæ magis virtutem redoleant,gloriam minus. Studeamus proinde moribus conformari,cui in mirabilibus similari,& si volumus non valemus. Aemulemur in viro sobrium victum,deuotum affectum,æmulemur mansuetudinem spiritus,castimoniam corporis,oris custodiam, animi puritatem, ponere frenum iræ & modum linguæ, dormire parcius, orare frequentius,commonere nosmetipsos psalmis, hymnis & canticis spiritualib⁹, diebus iungere noctes,& diuinis laudibus occupare. Aemulemur charismata meliora. Discamus K ab ipso quod mitis & humilis corde fuit. Aemulemur inquam quod extitit liberalis in pauperes,iucundus ad hospites, patiens ad peccantes,benignus ad omnes. Hoc enim melius. In his forma est cui imprimamur,in miraculis gloria à qua reprimamur. Illa lætificent,ista ædificent. moueant illa, ista promoueant. Epulemur dilectissimi ad mensam diuitis vocati, mensam abundantem panibus, delitiis cumulatam. An non diues qui exemplis nos reficit, protegit meritis,lætificat signis? Dines plane,in cuius hodie conuiuio solenni angeli & homines pariter congregantur. Hi vt reficiantur,illi vt delitientur. Isti vt proficiant,illi vt gaudeant. Cuius vita repleta bonis, quid nisi mensa referta cibis? Nec tamen omnibus omnia apponuntur,sed vt tollat quisque quod sibi expedire & conuenire videbit. Et ego quidem consilio salubriori diligenter considero quæ mihi apponuntur. Cautum est mihi eligere mea, & aliena non tangere. Non extendam manum ad gloriam miraculorum: ne si attentauero quod desuper non accepi, perdam merito & quod videor accepisse. Non leuo cum illo oculos ad rimanda secreta cœlestia,ne oppressus à gloria confusus re
Eccli.3. filiam,sero confugiens ad consilium sapientis qui ait. Altiora te ne quæsieris,& fortiora te ne scrutat⁹ fueris. Infertur mẽsis vinum nouum aquarum rubentium: non tango,quia non mihi
L appositum scio,qui similiter elementa mutare, naturas innouare non valeo. Cerno item in mensa Victoris angelos illum audisse canentes. Nunquid videbo & ego mihi super nos exhiberi cãtores: aut certè citharœdos illos de Apocalypsi coram me citharizare in citharis suis? Imperat ille dæmonibus adhuc in corpore viuens,vinctum in corpore soluit corpore iam solutus. Cibi sunt sed non mei, equidem iucundi & sapidi: sed non tangit illos anima mea,quoniam non est inopi mihi vnde: sufficiam talia redhibere. At si diligenter considero, ecce præ oculis in mensa sancti,censura iudicij,disciplinæ vigor,sanctitatis speculum,vitæ forma,virtutis insigne. Hæc à me & absque præsumptione sumuntur,& salubriter insumuntur: & si dissimulo,districte reposcuntur. Audi adhuc quænam mihi iure apposita putem. Si panem doloris & vinum compunctionis de diuitis mensa obtuleris, tollo securus qui sum
Psalm.41. pauper & inops. Erunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte,& poculum meum cum fletu miscebo. Pars mea hæc qui dolenda commisi. Nec me tamen pigebit vt æstimo cibi huius,quoniam qui apposuit scientiã addidit & dolorem. Sed & si temperantiæ,si iustitiæ,si prudentię vel fortitudinis exẽpla appareant,ea incunctanter sumo,sciens quia talia oportet me præparare. Hæc mihi apponi, hæc à me repetitum iri non dubito. Nunquid signa & prodigia exigenda à nobis sunt, vt ea diuiti vicissim præparemus? Fratres vasa sunt in honorem illi qui nos inuitauit,non cibi pauperum. Tu ergo qui inuitatus es,diligenter considera quid tibi ille, quid sibimet appose-
M rit. non enim quicquid in mensa apponitur, tibi apponitur. Quid si in poculo aureo fucrit propinatum? Non poculum tibi sed potus apponitur. Sume potum & pone aurum. Ergo exempla bonorum operum & rectitudinem morum patersamilias communicat ita domesticis,vt prærogatiuam sibi retineat in miraculis. In his tamen atque illis, ille glorificandus est, cuius munus sancte viuere, cuius virtus signa facere est, qui in trinitate perfecta viuit & regnat deus in secula seculorum, Amen.

De eodem. Sermo secundus.

Audete in domino dilectissimi, qui inter continua suæ pietatis beneficia indulsit hominem mundo, cuius multi saluarentur exemplo. Iterum dico gaudete, quod factus de medio appropiauit deo, vt multo plures eius intercessione saluentur. Habet ex hominibus cui hominum peccata donet,misericors & miserator dominus. Habet tempus & locum intercedendi pius & misericors aduocatus. Equidem locum quietum & tempus feriatum. In terris visus est,vt effet exemplo,in cœlum leuatus est, vt sit patrocinio. Hic informat ad vitam,illic inuitat ad gloriam. Factus est mediator ad regnum,qui fuit incitator ad opus. Bonus mediator, qui sibi iam postulans nihil, totum in nos transferre desiderat,& supplicantis affectum & supplicationis

A tionis fructum. Quid enim quærat sibi qui nullius eget? Dominus conseruat eum & viuificat eum,& beatum facit eum in gloria, nihil illi deerit in loco pascuæ collocato. Hæc dies gloriosæ migrationis eius,dies lætitiæ cordis eius,exultemus & lætemur in ea. Introiuit in potentias domini, gaudeamus quia nunc potentior est ad saluandum. Hodie Victor posito corpore quo solo præpediri ab introitu gloriæ videbatur,tãto alacrior quanto expeditior penetrauit in sancta,similis factus in gloria sanctorum. Hodie de nouissimo & humili loco quem sibi ex consilio saluatoris elegerat, ipso summo patrefamilias euocante,verus amicus ascendit superius, & est illi gloria coram simul discumbentibus. Hodie despecto mundo & mundi principe triumphato,supra mundum verè victor ascendit,accipiens de manu domini coronam victoriæ. Ascendit autem cum immensa supellectili meritorum,clarus triumphis,miraculis gloriosus. Pausat miles emeritus,& post labores sudoresque sacræ peractæ militiæ locatur fœliciter,coronatur sublimiter. Anima eius in bonis demorabitur. Quæris vbi? Cum Abraã Isaac & Iacob in regno cœlorũ. Ita cũ talib⁹ & tali in loco sibi sedet. Sedet excella & fulgida,sedet lætabũda & laudans. Sedet delicata & ornata monilibus suis,stipata malis,fulcita floribus. Sedet inquam sibi vacua curis, delitiis affluens,abundans ocij & quietis ad vacandũ sapientiæ. Quæ sedit & fleuit super flumina Babylonis, sedet modo ad fontem vitæ, & conuersatio illi secus torrentem voluptatis,
B cuius impetus lætificat ciuitatem dei. Inuenit sibi fontem horum,puteum aquarum viuentium, & cum Samaritana potatur aqua sapientiæ salutaris,vt non sitiat in æternum. Datur illi de fructu manuum suarum,& laudant eam in portis opera eius,& gloriatur testimonio conscientiæ. Conscientiæ dico suæ non alterius. Sedet media angelorum,digna plane eorum consortio,quorum desiderio flagrat,puritate nitet,castimonia decoratur. Sedet inter apostolos vir apostolicæ gratiæ: nec est quod se abscondat à cuneo prophetarum, qui quem illi prædixerunt, glorificauit & portauit in corpore suo. Nequ: se putat victoriosis martyrum choris Victor noster arcendum, qui duro & diuturno martyrio viuentem sui corporis hostiam immolauit. Sedet veteranus miles debita iam suauitate & securitate quietus. Securus quidem sibi: sed nostri solicitus. Non enim cum putredine carnis simul se exuit visceribus pietatis: nec sibi sic induit stolam gloriæ,vt nostræ pariter miseriæ suæque ipsius misericordiæ oblitionem indueret. Non est terra obliuionis quam anima Victoris inhabitat,non terra laboris vt occupetur in ea, non denique terra sed cœlum est. Nunquid cœlestis habitatio animas quas admittit indurat,aut memoria priuat,aut spoliat pietate? Fratres latitudo cœli dilatat corda,non arctat,exhilarat mentes,
C non alienat affectiones non contrahit,sed extendit. In lumine dei serenatur memoria,non obscuratur. In lumine dei discitur quod nescitur,non quod scitur dediscitur. Superni spiritus illi qui ab initio cœlos inhabitant,nunquid quia incolunt cœlos,despiciunt terras,& non magis eas visitant & frequentant? Nunquid quòd semper vident faciem patris, ministerium euacuat pietatis? Omnes nihilominus administratorij spiritus sunt,missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Quid ergo? Discurrunt angeli & succurrunt
Hebr.1. hominibus,& qui ex nobis sunt nesciunt nos: nec norunt iam compati in quibus passi sunt & ipsi? Qui dolores nesciunt, sentiunt tamen nostros: & qui venerunt de magna tribulatione non recognoscunt iam in quo fuerunt? Scio qui dixit. Me
Psalm.141. expectant iusti donec retribuas mihi. Iustus est Victor etiam expectans nostram proculdubio retributionem. Non est ille
Gen.40. pincerna Pharaonis, qui inuentam gratiam retinuit sibi prophetæ sui pariter & captiui minime recordatus. Minister Christi est,Christum sequitur. Non est ille oblitus suæ promissionis nec socio passionis regni consortium denegauit. Non est discipulus contra magistrũ,non potest Victor quicquam facere nisi quod viderit magistrum facientem. Opera quę ille fecit,& iste fecit similiter. Iam cœlos ingressus quos & antè apertos beatis oculis suspiciebat, verè nunc reuelata facie speculatur gloriam dei,absorptus quidem,sed non oblitus clamorem pauperum. Beata visio qua in eandem imaginem transformatur de claritate in claritatem,tanquam à domini spiritu. Paruulus ad pugnam,magnus ad victoriam, ma- D tris viscera necdum exiens & iam eiiciens dæmonia, cum incremento virtutum ac meritorum victor viuens inter peccatores transfatus est. O virum præcipuæ sanctitatis, qui antè sanctus quàm natus,antè opere quàm nomine Victor. Adhuc vtero clausus iam de hoste triumphauit. O venerandam etiam ipsis angelis sanctitatem,quam pari studio & si dispari voluntate, & mali fugitant & frequentant boni. Nec facile dixerim quid virum astruat sanctiorem horum fauor,aut pauor illorum. Corpore denique terras,mente cœlos inhabitans: aliquando familiarius aliquid nunciantes, aliquando ineffabili cãtus suauitate plausibiles supernorum voces spirituum audiebat. Verè anima tua Victor,vna ex gemmis,quę tibi in cruce apparuerunt. Verè infixa cruci,cum diuinæ inserta gloriæ, eandem sibi claritatis imaginem induit quam inuenit. Vincenti expandit gremium suum,qui pugnanti dederat spiritum suum. O victrix anima quæ sicut passer transuolans, mundi laqueos euasisti: respice ad incautas animas intricatas illis, periclitantes in illis,vt tuo patrocinio eruamur. O miles emerite qui christianæ militiæ duris laboribus angelicæ fœlicitatis requiem commutasti: respice ad imbelles & imbecilles commilitones tuos,qui inter hostiles gladios & spiritales nequitias tuis laudibus occupamur. O victor inclyte, qui & de terra & de cœlo glorioſissime triumphasti, illius gloriam E nobiliter superbus despiciẽs,& huius regna pie violentus diripiens,respice de cœlo ad victos terræ,vt hæc sit tuorum cõ summatio triumphorum si & nobis demum vicisse te sentiamus. Nam si ex re nomen tibi,perfecta veritas nominis ex nostra liberatione censebitur: & certè deest interpretationi quanditu nos qui tui sumus minime liberamur. Quàm pium quàm dulce quàm suaue ô Victor in hoc loco afflictionis & in hoc corpore mortis te canere,te colere,te precari. Nomẽ tuum & memoriale tuum fauus distillans in labiis captiuorum,mel & lac sub lingua eorum, qui tui memoria delectantur. Eia ergo fortis athleta, dulcis patrone,aduocate fidelis: exurge in adiutorium nobis, vt & nos de nostra creptione gaudeamus,& tu de plena victoria glorieris. Omnipotens pater,peccauimus tibi facti filij alieni, sed appropiauimus in Victore,qui dum vicit cupiditatẽ suam, vincat & iram tuam, nos quoque in gratiam potenter restituat. O victor Iesu te in nostro victore laudamus, quia te in illo vicisse cognoscimus. Da ei piissime Iesu sic de sua in te victoria gloriari, vt non subeat obliuio nostri. Fili dei immitte ei nostri semper in conspectu tuo memorem esse,nostram in tuo tremẽdo iudicio susscipere & agere causam,qui cum patre & spiritu sancto viuis & regnas deus per omnia secula seculorum. Amen.

In festo beatæ Mariæ Magdalenæ, Sermo.

E Odie misericordia & veritas obuiauerunt sibi, & multitudo miserationum domini in peccatricẽ fœminam refusa est. Filius enim virginis, peccatricis & menstruatę manibus attrectatur,deumque atque dei filium mulier infrunita contingit. Tangit pedes mundi atque mundantis,immunda: & vestigiis creatoris mulier criminosa procumbit. Transit in affectum cordis præuaricatrix, & redit ad cor: & magnitudinem scelerum,lachrymarum multitudo condemnat. Dissimulat pietas tangentis officium, & obsequiorum instantiam remuneratorius ille maiestatis oculus fœlici dedignatione non inspicit. Osculatur Maria pedes Christi frequentibus osculis,& oculis inundantibus vestigia redemptoris infundit,tergit crinibus,odoriferis illinit & irrorat vnguentis. Videt & inuidet singularitatis amator, & vtrunque redarguit Pharisęi iactantia,illum ignorantiæ, præsumptionis istam. Sed deliberans prouidentia suspendit iudicium, dum affectat obsequium, & inuectiuam retinet præparatam, donec Mariæ sacrificium in holocaustum pertranseat. Gaudent angeli super peccatrice pœnitentiam agente,& odoris fragrantia cœlestis ille conuentus aspergitur, saluantemque & saluandam tota misericordiæ dulcedo pertingit.
Roma.5. Vbi abundauit delictum,superabundauit & gratia, & numerositatem criminum præponderans pietas intercludit. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine in peccatricis confessione,quàm iusta reprehensio in Pharisæi superbia & abu-

sione?

G sione? Enumeratur obsequentis obsequium, & per obliquum tangitur indignantis iniquitas, tota literali coherentia Simonis inuidiam impugnante. Et quia vbi spiritus domini, ibi libertas: dimittuntur illi peccata multa quæ multum diligit:
2. Cor. 3. d. immittuntur illi, qui multum negligit. Non erat satiatus ab vberibus sponsę, nec induerat compassionis affectum, legem relegens quæ misericordiam nescit, nouit iustitiam. Lex dura duris & lapideis promulgata, parata percutere, nesciens misereri. Lex excludens pœnitentiæ locum, veniam negans, emendationis ignara. Lex vinum durum & acidum de botris amarissimis eliquatum, consecratum feritati, diriuatum Israeli, saluatori propinatum. Vinum de quo dentes bibētium obstupescunt: non de genimine vitis illius quod saluator bibit
Canti. 1. d. nouum in regno patris sui. Vere meliora sunt vbera sponsę vino isto. Quęnam, ais, sunt ista? Procedat in medium Paulus
Rom. 12. c. apostolus, & vbera felici lacte manantia nobis assignet. Gaudere, inquit, cum gaudentibus, flere cum flentibus. O quàm breui sermociunculo totius religionis depinxit insigne, quàm eleganti clausula proposuit pietatem, equitatem statuit, submouit inuidiam: His vberibus mater ecclesia lactat proficientes, nutrit perfectos. Gaudere, inquit, cum gaudentibus. Facessat hinc secularis plausus insania, & lętitia mundialis abscedat, quia non est gaudere impiis, dicit dominus. Nunquid
Prou. 2. c. illorum os gaudio repleri estimas, qui lętantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis? Sed nec illi qui laudibus
H adulatoriis rapiuntur, diuinę iubilationis agnouere lętitiam. Nunquid qui vestiuntur purpura & byssо, & epulantur quotidie splendide, gaudium & lætitiam obtinebunt? Absit vt in terra suauiter viuentium gaudiorum inueniatur materia, cum tantis alternationibus tota mundi facies immutetur, vt eleuans allidatur, & respiret allisus. Sed est gaudium continua sibi iucunditate firmissimum, quod perfectus animus de secura sibi conscientia pollicetur. Mens enim ab huius mundi aspergine pure presseque detersa, & in diuinę contemplationis acumen totum desiderij sui figens affectum, gaudens gaudet in domino, & exultat anima sua in deo salutari suo. Talis ani
Psal. 118. ma minas aspernatur, nescit timorem, spem falsam eludit, & omnium scandalorum immunis, in pace in idipsum dormiens requiescit. Pax multa diligentibus legem tuam (ait iustus) & non est illis scandalum. Nouerat enim quia lictores non persequuntur martyres, sed coronant. Cum huiusmodi gaudentibus gaudet apostolus, & vt abundantius gaudeant, tota securitate promittit. Hoc gaudium certum & plenum est: tantoque certius idem, quanto vicinius circa identitatem imprimitur. Hæc est mamilla congratulationis, de qua lac exhortationis effunditur quo nutriuntur perfecti, vt cum auulsi fuerint à lacte isto, epulentur ab introitu gloriæ dei. Secunda est
I flere cum flentibus. Nunquid apostolus præcipit flere rerum amissionem, intermissionem voluptatū, filiorum mortes, morborum instantiam, grauitatem inopiæ, potentiam fortiorum? Absit. Plorandi enim sunt qui taliter plorant. Religiosa enim tristitia, aut alienum luget peccatum, aut propriū. Beati quorum luctus in hac intentione versatur: quia cōsolatoriam possunt in hac expectare dulcedinem. O quàm leni & dulcissimo spiritu imbutus est spiritus illius qui nouit in spiritu lenitatis peccantem instruere, suspendere vindictam, & affectuosis visceribus inuiscerare sibi peccatorem donec vitæ reddatur.
C De hac compassionis mamilla lac consolationis effunditur, & hoc lacte pascit Apostolus illos qui solido cibo vesci non possunt. Amator innocentiæ, pacis amicus, patientiæ cibus, patientibus compatiens, & congaudens gaudentibus, perfectionis metam cursu consummato contingit. Hæc sunt vbera lacteis irrorata liquoribus, meliora vino, lacte dulciora, misericordiam sonantia, redolentia pietatem. Fragrantia, inquit, vn-
Canti. 1. d. guentis optimis. Digna prorsus vbera, de quibus eliquatur vnguentorum infinitas, odorata diffluxione, ciuitatem dei viuentis circunquaque respergens. Hæc sunt vnguenta quæ regina Saba attulit in Hierusalem: de quibus dicit scriptura:
3. Reg. 10. Non sunt allata vltra aromata tam multa, quàm ea quæ dedit regina Saba Salomoni. Quàm excellenter appositit optima spiritus ille subtilis, qui totam sibi libri huius rapit positionem? Est enim vnguentum bonum quod Maria pedibus saluatoris infudit, est & melius quod eadem (si tamen eadem) super caput recumbentis effudit: est & optimum quod & ipsa K
præparauit toti corpori Christi. Primum vnguentum contri- L
tionis est, de recordatione peccatorum, de spiritu contrito & contribulato descendens. Hoc infunduntur pedes illius qui ambulat super pennas ventorum. hic adorat Maria in loco vbi steterunt pedes eius. Steterunt, inquam, quia validissima amoris manu pedem vtrunque retinuit, donec vtrunque perungeret, & audiret criminum remissionem, & dimissionem in
Luc. 7. g. pace. Remittuntur, inquit, tibi peccata, & vade in pace. Magnam prorsus miseriam magna misericordia diluit & abstergit, & hoc quidem festinanter, quia sine vllo interuallo coniunguntur & lachrymæ peccatricis, & misericordia saluatoris. Remittuntur peccata, & in pace dimittitur: vt & de præterito sit solicita, & secura de futuro. Pedes isti sunt misericordia & iudicium: quorum alterum sine altero osculari vel temeraria securitas est, vel desperatio fugienda. Quis enim dei misericordiam indesinenter attendens, non statim tepidioris vitæ quietem exoptet? Cum enim recogitat vniuersitatis dominum formam serui pro seruis suscipere, triginta & tribus annis operari salutem nostram in medio terræ huius, capi, ligari, lanceari, crucifigi, & hoc totum pati pro filiis hominum: statim deceptoria spe sibi blanditur & alludit, gaudet obseruari in misericordia & miserationibus, iudicium nescit, ignorat iustitiam, & punienda æstimat non puniri. Fallitur qui sic osculatur misericordiæ pedem, vt pedem iudicij non atten- L'
dat: qui totum de misericordiæ pede præsumit, hoc solum ad salutem sufficere credens, quod credit. Rursus cum abducit os, & iudicij pedem crebrioribus osculis intertangit, subcutitur carnis animæque substantia, & vtriusque hominis statum
Hæb. 10. f. vehementior aura percellit. Horrendum enim est incidere in manus dei viuentis, offendere creatorem, nescire dominum, recalcitrare dominantis imperio, qui habet potestatem corpus & animam ponere in gehennam. Terribilis certè (sicut
Ibidem. ait Apostolus) quædam expectatio iudicij, quando ignis in conspectu eius exardescet, & virtutes cœlorum mouebuntur, & vacillantibus conscientiis latitudinem mundi validissimus ignis aduret. Nihil prorsus terribilius quam videre latronis officinam plenam sanguine, cumulatam opprobriis, tormentis vndantem. Quis hæc diutius cogitans non statim contremiscat, & in desperationis rotetur abyssum? Non est igitur huic pedi morosius incumbendum, ne pietatis intuitum ferocia iudicantis excludat. Vtrunque igitur inungat pedem animæ pœnitentis affectus, & nunc misericordiam amplectens, nunc iudicium deosculans, contribulati spiritus offerat holocaustum. Vide Mariam iudicij pedem fortiter attendentem, dum nobilis & lasciua mulier conuiuantium faciem non attendit, sed extenso corpore prouoluitur pedibus maiestatis, doloris plena, timoris impatiens, compunctionis iaculo vulnerata. Sed & misericordiæ pedem labiis impressioribus osculatur, in cuius spe firmiter inhęret vestigiis redemptoris, donec M
audiat, Remittuntur tibi peccata tua. Sanè preciosum vnguētum quo non solum terrena domus, sed etiam cœlestis aspergitur. Vilissimæ autem sunt species de quibus conficitur, & magna earum copia intra nostros ortulos poterit inueniri. Peccata igitur nostra plantata in conscientiis nostris, quorum numerositas præ multitudine numerari non potest, species eius sunt. Ipsa igitur in mortariolo pœnitentiæ, maceratione pistillo contusa, & respersa discretionis oleo, doloris igne suppositо, & in aheno disciplinæ cocta, vnguentum exhibent preciosum & acceptum pedibus saluatoris. Compendiosè autem istud conficimus, sapienti rerum occasionem penitus relinquentes. Et licet materia videatur indignior: interim tamen bonum est vnguentum istud, quod domum replet, penetrat cœlos, angelos lætificat, & beatæ ciuitati lætitiam refundit & gaudium. Hoc est sacrificium iustitiæ: quia
Psal. 50. d. sacrificium deo spiritus contribulatus. Secundum vnguentum est deuotionis de recordatione beneficiorum dei. Prorsus dignissima huius vnguenti compositio: & in istius comparatione prioris est conspersio vilipendenda. Eius enim species de cœlesti paradiso allatæ sunt, & in terra filiorum homi num nequeunt inueniri. Virtutes enim diuinitus collatæ, & in mortariolo pectoris pistillo diligentissimæ meditationis contritæ, & exultationis oleo superfusę, suffusо igne iustitiæ & humilitatis

tria vnguēta. cōtritiōis, deuotiōis. cōpassiōis.

A in humilitatis aheno decoctæ, faciunt vnguentum & odore & virtute mirabile: quod solum super caput domini recumbentis possit effundi, & exhiberi reuerentię maiestatis. Sed & hoc recolligimus breuiter: illis qui multa de paucis excipere cognouerunt, verborum multitudinem reseruantes. Notanda tamen vtriusque differentia, & secundi sublimitas attendenda, quoniam illud est sacrificium deo spiritus contribulatus, & istud sacrificium laudis quod honorificat deum. Pedes igitur vngimus saluatoris, cum de peccatis compungimur. vngimus caput, cum de collatis virtutibus, virtutum largitori gratias cumulamus. Interstitij tamen morositas inter pedes esse debet & caput: quia profecto difficillimus & præsumptuosus saltus est à vestigiis ad verticem domini transuolare.
Pro. 12. d. Neque enim eadem quæ vnxit pedes, vnxit & caput: cum illa meretrix nihil horum feciſſe legatur, secundum illud: Verte impios, & non erunt. Vnxit ergo Maria sanctum domini verticem, profecto iam electa, iam familiaris effecta, longeque à peccatricis illius obuoluta vestigiis, quam infœlix ille septenarius confundebat. Porro si duo præmissa vnguenta tantę dignitatis sunt, vt alterum pedibus, alterum complaceat capiti dominantis: illud tertium quod optimum est & superexcellens, vbinam inuenire poterimus? Sed absit vt sponsa veritatis à veritate dissentiat, & tale aliquid habere se iactitet
B quod habere non possit. Est ergo tertium vnguentum pietatis: quod est super omnia aromata morbis omnibus & periculis salutare, quodque nulli vnquam pesti inuenitur inefficax.
Mar. 16. d. De ipso nanque sic legitur: Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata: vt venientes vngerent Iesum. Vides ne in prima fronte capituli propositum quod non vna vel duæ, sed tres vix sufficiunt ad emendum tantę compositionis vnguentum? Intelligis quia non pedes aut caput, sed totum crucifixi corpus sibi vendicat ista confectio? Confectio sine dubio preciosa, quæ toti sufficiat corpori creatoris. Et attende quia vnguentum pedibus infusum, adeo dignantissima lenitate suscepit, vt Pharisęum murmurantem parabolica prolixitate conuinceret, & retorto fugillaret exemplo. Sed & de refuso super caput eius vnguento discipulos indignantes coarguit, bonum mulieris opus esse protestans: & tumidam eorum animositatem verbis compescuit moderatis. Hoc verò tam salubre, tamque mirificum, in mortuo suo corpore noluit expendi, quòd viuo vtique reseruabat. Duo enim corpora habet Christus, vnum quod suscepit ex virgine, alterum
C ecclesiæ quod charius habet benignitas redimentis. Denique illud pro isto morti exposuit & tormentis, addictus cruci, iuctus sceleratis, morte turpissima condemnatus. Poterimus ne tam lūbrem conficere confectionem? Vniuersæ miseri miseriæ, tam animarum quàm corporum, oculo pietatis inspecte, species eius sunt. Iste igitur in mortariolo largitatis, dulcedinis pistillo confracte, & delinite charitatis oleo, succenso compassionis igne, & in aheno perseuerantiæ despumate, vnguentum faciunt ipsis etiam angelis admirandum. Sunt viri diuitiarum in domo domini virtutum, inuestigemus an apud eos huiusmodi habeantur vnguenta. Primus occurrit mihi Paulus (sicut vbique solet) totus præsenti delibutus vn-
2. Cor. 11. g guento. Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Fœlix anima facta sibi tanquam vas perditum, vt omnium miserias in sua continentia colligaret, totum se toti corpori Christi donauerat, omnibus omnia factus, vt omnes lucrifaceret. Sed & ille simplex & rectus & timens deum, vide quomodo non hominem, immo verò hominem, & quod verius est super ho-
Iob. 29. c. minem ambulabat. Oculus, inquit, fui cęco, & pes claudo, pater eram pauperum &c. Qui sic eum hoc vnguento perunxe-
1. Re. 15. g rat, vt de misericordiæ thalamo largius irroratus exiret. Samuelem recolo, qui non semel, sed omnibus diebus vitæ suæ lugebat super Saul, cum sciret illum longius ab oculis diuinitatis elongatum. Non cessabat tamen compassio quæ condolentis animum irrepserat, fundens lachrymas etsi non profuturas, puras tamen. Dauid parricidam filium continua deplo-
2. Reg. 13. f ratione plorabat, plorans in eo non carnis necessitudinem, sed fidei destructionem. Cerne quomodo Ioseph totus hoc
Gene. 45. melle illitus erat. Veniunt fratres non iam ante fratrem, sed ante dominum assistentes, conscij proditionis, homicidij rei, fratricidij successores. Videt eos Ioseph, & omnium iniuriarum immemor, dulcissimis fletibus inūdatur, & pietatis adeps D
qui intus latitat, foras per oculos emanat. Fugit odium, nescit iram, tempus iracundiæ non reseruat: reddens bonum pro malo, pro crudelitate dulcedinem. Pene quin oblitus sim Moysen adeo sacri liquoris huius rore perfusum, vt totus ex eo su-
Exo. 32. c. perfundatur & profluat. Peccat Israel, & Moyses peccantem reconciliare nititur creatori, sed dissimulat dominus exaudire rogantem. Promittit plurima Moysi creator omnium: & feriendi licentiam quærit à Moyse, qui Moysen fecit. Dimitte me (inquit) vt irascatur furor meus contra eos, & faciam te in gentem magnam. Respondit Moyses. Si dimittis, dimitte. Alioquin dele me de libro quem scripsisti. Obstupescenda profecto dulcedo. Et principatum respuit gentis alienæ, & de libro viuentium deleri desiderat, nisi peccantibus dimittatur offensa. Hæc sunt vnguenta propitiationis & misericordiæ, quæ à sponsę vberibus eliquantur, infirmitates omnes fugantia, profligantia passiones. Fœlix Maria vnxit pedes Iesu: fœlicior eadem vnxit caput authoris: fœliciſſima quæ rorem vn-
guentarium toti corpori Christi præparauit. Considera quam vehementissimo dilectionis affectu beata hæc mulier diligebat Christum regem. Domine, inquit, si sustulisti eum, dicito
Ioan. 20. d mihi: & ego eum tollam. Quem eum Maria? Cum de nullo feceris mētionem: ad quem relationem facias? Putasne quòd in omnibus cordibus versetur ita memoria dilecti tui, sicut & in consistorio cordis tui? Et ego, inquit, eum tollam. Mira res. E
Hominem perfectæ ætatis: virum cuius corpori vix centum libræ sufficiunt vnguentorum: tenerrima mulier portabis & tolles? Ardens & affecta locutio, quæ de puritatis amore resu sa, promittit quod implere non potest. Nihil enim amanti difficile esse videtur. Quis desperare debeat, tanta peccatrice
non solum veniam, sed & gloriam consequente? Ipsa hodie intercedat pro peccatis nostris, & placatum nobis reddat iudicem nostrum amicum suum, qui est super omnia benedictus deus in secula, Amen.

In assumptione beatæ Mariæ. Sermo. I.

VIrgo hodie gloriosa cœlos ascendens, supernorum gaudia ciuium copiosis sine dubio cumulauit augmentis. Hæc est enim cuius salutationis vox & ipsos exultare facit in gaudio, quos materna adhuc viscera claudūt. Quòd si paruuli necdum nati anima liquefacta est vt Maria locuta est: quid putamus quænam illa fuerit cœlestium exultatio, cum & vocem audire, & videre faciem, & beata eius frui præsentia meruerunt? Nobis verò charissimi, quæ in eius assumptione solennitatis occasio, quæ causa lætitiæ, quæ materia gaudiorum? Mariæ præsentia totus illustratur orbis, adeo vt & ipsa iam cœlestis patria clarius rutilet virgineę lampadis irradiata fulgore. Merito proinde resonat in excelsis gratiarum actio & vox laudis, sed plangendum nobis quam plaudendum magis esse videtur. Quantum F
enim de eius præsentia cœlum exultat, nunquid non consequens est vt tantum lugeat hic noster inferior mundus eius absentiam? Cesset tamen querela nostra, quia nec nobis hic est manens ciuitas: sed eam inquirimus ad quam hodie Maria benedicta peruenit. In quam si conscripti ciues sumus, dignū profecto est etiam in exilio, etiam super flumina Babylonis eius nos recordari, eius communicare gaudiis, eius participare lætitiam, maximeque eam quæ tam copioso impetu lætificat hodie ciuitatem dei: vt sentiamus & ipsi stillicidia stillantia super terram. Præcessit nos regina nostra, præcessit, & tam gloriosè suscepta est, vt fiducialiter sequantur dominam seruuli clamantes, Trahe nos post te: in odore vnguentorum tuorum curremus. Aduocatam præmisit peregrinatio nostra: quæ tanquam iudicis mater, & mater misericordiæ, supplicite & efficaciter salutis nostræ negocia pertractabit. Preciosum hodie munus terra nostra direxit in cœlum, vt dando & accipiendo fœlici amicitiarum fœdere copulentur humana diuinis, terrena cœlestibus, ima summis. Illo enim ascendit fructus terræ sublimis, vnde data optima & dona perfecta descendunt. Ascendens ergo in altum virgo beata dabit ipsa quoque dona hominibus. Quidni daret? Siquidem nec facultas ei deesse poterit nec voluntas. Regina cœlorum est, misericors est. Denique mater est vnigeniti filij dei. Nihil enim sic potest

G teſt poteſtatis eius ſeu pietatis magnitudinem commendare: niſi forte aut non creditur dei filius honorare matrem: aut dubitare quis poteſt omnino in affectum charitatis tranſiſſe Mariæ viſcera, in quibus ipſa quæ ex deo eſt charitas nouem mẽſibus corporaliter requieuit. Et hæc quidem propter nos dixerim fratres, ſciens difficile eſſe vt in tanta inopia charitas illa perfecta non quærens quæ ſua ſunt, valeat inueniri. Vt tamen interim ſileam beneficia quæ pro illius glorificatione conſequimur: ſi eam diligimus, gaudebimus vtique, quia vadit ad filium. Planè, inquam, congratulabimur ei, niſi forte (quod abſit) inuentrici gratiæ omnimodis inueniamur ingrati. Quem enim in caſtellum mundi huius intrantem prius ipſa ſuſceperat: ab eo ſuſcipitur hodie ſanctam ingrediens ciuitatem. Sed cum quanto putas honore, cum quanta putas exultatione, cum quanta gloria? Nec in terris locus dignior vteri virginalis templo in quo filium dei Maria ſuſcepit, nec in cœlis regali ſolio in quo Mariam hodie Mariæ filius ſublimauit. Fœlix nimirum vtraque ſuſceptio: ineffabilis vtraq;, quia vtraque inexcogitabilis eſt. Vt quid enim ea hodie in eccleſiis Chriſti euangelica lectio recitatur, in qua mulier benedicta in mulieribus excepiſſe intelligitur ſaluatorem? Credo vt hæc quam celebramus, ex illa ſuſceptione aliquatenus æſtimetur, immo vt iuxta illius ineſtimabilem gloriam ineſtimabilis cogno ſcatur & iſta. Quis enim etiam ſi linguis hominum angelorumque loquatur, explicare queat quemadmodum ſuperueniente ſpiritu, obumbrante virtute H altiſſimi caro factum ſit verbum dei, per quod facta ſunt omnia, & dominus maieſtatis quem non capit vniuerſitas creaturæ, intra virginea ſeſe clauſerit viſcera factus homo? Sed & illud quis cogitare ſufficiat, quàm glorioſa hodie mundi regina proceſſerit, & quanto deuotionis affectu tota in eius occurſum cœleſtium legionum prodierit multitudo, quibus ad thronum gloriæ canticis ſit deducta, quàm placido vultu, quàm ſerena facie, quàm diuinis amplexibus ſuſcepta à filio, & ſuper omnem exaltata creaturam, cum eo honore quo tanta mater digna fuit, cum ea gloria quæ tantum decuit filium? Fœlicia prorſus oſcula labiis impreſſa lactentis, cui virgineo mater applaudebat in gremio. Verum nunquid non fœliciora cenſebimus quæ ab ore ſedentis in dextera patris hodie in beata ſalutatione ſuſcepit, cum aſcenderet ad thronum gloriæ, epithalamium canens & dicens: Oſculetur me oſculo oris ſui? Chriſti generationem, & Mariæ aſſumptionem quis enarrabit? Quantum enim gratiæ in terris adepta eſt præ cæteris, tantum & in cœlis obtinet gloriæ ſingularis. Quòd ſi oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparauit deus diligentibus ſe: quod præparauit gignenti ſe, & (quod omnibus eſt certum) diligenti præ omnibus, quis loquatur? Fœlix planè Maria, & multipliciter fœlix, ſiue cum excipit ſaluatorem, ſiue cum à ſaluatore ſuſcipitur. vtrobique mira dignitas virginis matris: vtrobique amplectenda dignatio maieſtatis. Intrauit, inquit, Ieſus in quoddam I caſtellum, & mulier quædam excepit illum in domum ſuam. *Luc.10.g.* Sed laudibus magis vacandum eſt, quod feſtiuis præconiis hæc dies debeatur. Quia vero copioſam nobis materiam lectionis huius verba miniſtrant: cras quoque conuenientibus nobis in vnum communicandum erit ſine inuidia quod fuerit deſuper datum, vt in memoria tantę virginis non modo affectus deuotionis excitetur, ſed & mores ædificentur ad proueſtum conuerſationis, in laudem & gloriam filij eius domini noſtri, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula.

Item in eadem ſolennitate de euangelica lectione ſermo ſecundus.

Ibidem. Baru.3.c. NTrauit Ieſus in quoddam caſtellum. Opportune ſatis hoc mihi in loco prophetica exclamatio aſſumenda videtur. O Iſrael quam magna eſt domus domini, & ingens locus poſſeſſionis eius? An non ingens, cuius comparatione caſtellum dicitur terræ huius ſpatioſiſſima latitudo? An non ingens patria & regio ineſtimabilis, quando ab ea ſaluator aduenies, cum ingrederetur orbem terræ, introiret caſtellum? Niſi forte caſtellum quis aliud intelligendum putet quam atrium fortis armati, principis mundi huius, cuius vaſa diripere fortior ſuperuenit. Feſtinemus in illam ingredi beatitudinis amplitudinem fratres, K vbi nemo alium coanguſtat: vbi poſſimus cum omnibus ſanctis comprehendere quænam ſit longitudo & latitudo, ſublimitas & profundum. Neque id deſperemus, quandoquidem ipſe cœleſtis habitator patriæ etiam & creator, noſtri huius caſtelluli anguſtias non refugit. Sed quid introiiſſe eum dicimus in caſtellum? Etiam in anguſtiſſimum virginalis uteri diuerſorium introiuit. Denique & mulier quædam excepit illum in domum ſuam. Fœlix mulier, quæ iam non exploratores Hierico, ſed potius fortiſſimum illum expoliatorem ſtulti illius qui verè vt luna mutatur, non legatos Ieſu filij Naue, ſed ipſum magis ſuſcipere meruit verum Ieſum filium dei. Fœlix, inquam, mulier: cuius domus ſaluatore ſuſcepto inuenta eſt munda quidem: ſed planè non vacua. Quis enim vacuam dixerit, quam ſalutat angelus gratia plenam? Neque hoc ſolum: ſed adhuc quoque in eam ſuperuenturum aſſerit ſpiritum ſanctum. Ad quid putas, niſi vt etiam ſuperimpleat eam? Ad quid niſi vt aduenientę iam ſpiritu plena, ſibi eodem ſuperueniente, nobis quoque ſuperplena & ſuperefluens fiat? Vtinam fluant in nos aromata illa, chariſmata ſcilicet gratiarum: vt de plenitudine tanta omnes accipiamus. Ipſa nempe mediatrix noſtra, ipſa eſt per quam ſuſcepimus miſericordiam tuam deus, ipſa per quam & nos dominum Ieſum in domos noſtras excipimus. Et nobis enim ſingulis caſtra ſunt ſingula, & ſingulę domus: & ſapientia pulſat ad oſtia ſingulo- L rum. Si quis ei aperuerit, introibit, cœnabitque cum eo. Eſt vulgare prouerbium, quod multorum in ore, magis autem in corde verſatur: Bonum, inquiunt, ſeruat caſtellum, qui cuſtodierit corpus ſuum. Sapiens tamen non ſic, ſed magis, inquit: Omni cuſtodia ſerua cor tuum, quia ex ipſo vita procedit. Eſto tamen cedendum ſit multitudini: bonum caſtrum cuſtodiet qui cuſtodierit corpus ſuum. Illud ſanè quærendum, quænam huic ſit adhibenda cuſtodia caſtro. Rectè ne cuſtodiſſe tibi videtur anima illa corporis ſui caſtrum, cuius membra velut cõiuratione facta inimico eius dominium tradidere? Sũt enim qui cum morte fœdus inieruat, pactum pepige- *Deu.32.b.* runt cum inferno. Incraſſatus eſt, inquit, dilectus, & recalcitrauit, incraſſatus, impinguatus, dilatatus. Hæc planè cuſtodia, quæ laudatur à peccatoribus in deſideriis carnis ſuæ. Quid vobis videtur fratres? Num & in hac parte cedendum eſt multitudini? Abſit. Paulum magis interrogemus: vtpote ducem ſtrenuum militiæ ſpiritualis. Dic nobis apoſtole *1.Cor.9.d.* quæ ſit tui cuſtodia caſtri? Ego, ait, ſic curro non quaſi in incertum, ſic pugno non quaſi aerem verberans. Caſtigo cor- *Rom.6.b.* pus meum, & in ſeruitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauero, ipſe reprobus efficiar. Et alio in loco: Non regnet, inquit, peccatum in veſtro mortali corpore ad obediendum concupiſcentiis eius. Vtilis, profecto cuſtodia, & fœlix anima quæ ſic cuſtodierit corpus ſuum, vt nunquam ſibi venceC at illud inimicus. Fuit enim aliquando cum hoc meum caſtrum tyrannidi ſuæ impius ille ſubiecerat, ſibi poteſtatiue membris imperans vniuerſis. Quantum eo nocuerit tempore, præſens adhuc indicat deſolatio & egeſtas. Heu nec continentiæ murum in eo, nec patientiæ antemurale reliquit. Exterminauit vineas, meſſuit ſegetes, arbores extirpauit, quippe etiam oculus iſte meus deprędabatur animam meam. Denique niſi quia dominus adiuuit me: paulominus habitaſſet in inferno anima mea. Dico autem infernum inferiorem, vbi nulla confeſſio, vnde nemini datur exire. Cæterum etiam tunc nec carcer illi deerat nec infernus. Ab ipſo nempe coniurationis & perditionis peſſimę deprehenſa principio: non alibi quam in domo propria carcerali eſt mancipata cuſtodię: nec aliis quam ſuæ illius familiæ data tortoribus. Erat enim illi conſcientia carcer, erant tortores ratio & memoria: atque hi quidem crudeles, auſteri & immiſericordes: ſed longe minus rugientibus illis præparatis ad eſcam: quibus erat iamiamque tradenda. Sed benedictus deus qui non dedit me in captionem dentibus eorum. Benedictus, inquam, dominus qui viſitauit & fecit redemptionem. Cum enim inferiori eam carceri tradere malignus & tortoribus acceleraret, ſed & caſtrum ipſum ignibus cremare perpetuis, vt digna periuriis fieret retributio membris: fortior ſuperuenit. Intrauit in caſtellum Ieſus: qui fortem alligans, eius vaſa diripuit: vt quæ prius erant

A us erant in contumeliam, faceret in honorem. Contriuit portas æreas, & confregit ferreos vectes: vinctum de domo carceris & vmbra mortis educẽs. Porro egreſſus eius in confeſſione. Ipſa eſt enim ſcopa qua mundatus carcer & ornatus, deinceps regularium inſtitutionum iuncis quibuſdam pulchrè virentibus de carcere redit in domum. Habet ergo mulier iam domum ſuam, habet vbi ſuſcipiat eum cui ſuper tantis beneficiis extat obnoxia. Alioquin væ ei ſi eum excipere renuit, ſi non detinet, ſi non cogit manere ſecum, quoniam adueſperaſcit. Rediens enim qui prius eiectus eſt, mundatam quidem & ornatam domum inuenit, ſed vacantem. Relinquitur ſiquidem mulieri domus ſua deſerta, quam ſaluatoris hoſpitio dignam exhibere neglexit. Quomodo inquis? Poterit ne domus mundata confeſſione priorum delictorum, & obſeruatione regularium inſtitutionum ornata, indigna adhuc iudicari habitaculo gratiæ, ſaluatoris ingreſſu? Poterit ſine dubio, ſi ſuperficietenus emundata, & iuncis (vt dictum eſt) ſtrata virentibus, interius plena ſit luto. Quis enim ſuſcipiendum dominum arbitretur in deal batis mortuorum ſepulchris, quæ videntur à foris ſpecioſa, intrinſecus autem ſpurcitia & ſanies vniuerſa repleuit? Eſto ſiquidem vt aliquando tanquam ipſa ſuperficie delectatus incipiat primum apponere pedem, ei qui huiuſmodi eſt, primam aliquam viB ſitationis ſuæ gratiam indulgendo: nunquid non reſiliet illi- *Pſal.68.a* co cum indignatione? Nunquid non effugiet clamitans, Infixus ſum in limo profundi: & non eſt ſubſtantia? Virtutis enim ſpecies & non veritas, quaſi qualitas eſt, non ſubſtantia. Neque verò ingreſſum eius exterioris poteſt conuerſationis tenuis ſuperficies ſuſtinere: quoniam omnia penetrat, & in intimis cordib⁹ eius habitatio eſt. Quòd ſi nequaquam ſpiritus diſciplinæ ſubditum manifeſtè peccatis corpus inhabitat, fictum vtique non modo declinat, ſed & effugit, atque elongatur ab eo. An verò aliud eſt quam fictio execranda, ſi peccata ſuperficietenus radas, non intrinſecus eradices? Certus eſto quoniam pullulabit vberius: & emundatam ſed vacantem domum cum nequioribus ſeptem qui eiectus fuerat *Nota.* hoſtis malignus intrabit. Reuerſus enim ad vomitum canis, odibilis erit multo plus quam antè: & fiet filius gehennę multipliciter, qui poſt indulgentiam delictorum in eaſdem denuo ſordes inciderit, vt ſus lota in volutabro luti. Vis videre mundatam, ornatam, & vacantem domum? Hominem intuere qui confeſſus eſt, & deſeruit manifeſta peccata præcedentia ad iudicium, & nunc ſolas mouet manus ad opera mandatorum, corde penitus arido, ductus conſuetudine quadam, planè quaſi vitula Effraim docta diligere trituram. Exteriorum quæ ad modicum valent, ne vnum iota præterit, ſed C camelum glutit dum culicem liquat. In corde enim ſeruus eſt propriæ voluntatis, cultor auaritiæ, gloriæ cupidus, ambitionis amator, aut hæc omnia aut ſingula quæque intus vitia fouens: & mentitur iniquitas ſibi: ſed deus non irridetur. Videas enim interdum ſic palliatum hominem, vt ſeducat etiam ſemetipſum, penitus non attendens vermem qui interiora depaſcitur. Manet enim ſuperficies, & ſalua ſibi omnia arbitratur. Comederunt (ait propheta) alieni robur eius: & i- *Oſee.7.c* gnorauit. Dicit quia dies ſum: & nullius egeo, cum ſit pauper & miſer & miſerabilis. Nam & inuenta occaſione ebullire ſaniem quæ latebat in vlcere, & exciſam non extirpatam arborem in ſiluam pullulare videas denſiorem. Quod periculum ſi volumus declinare, ſecurim ponamus neceſſe eſt ad radices arborum, non ad ramos. Non ſola inueniatur in nobis exercitatio corporalis ad modicum valens: ſed inueniatur *Textus.* vtilis ad omnia pietas, & exercitium ſpirituale. Mulier, inquit, Martha nomine excepit illum in domum ſuam, & huic erat ſoror nomine Maria. Sorores ſunt, & debent eſſe contubernales. Occupatur hæc circa frequens miniſterium, illa dominicis eſt intenta ſermonibus. Ad Martham ſpectat ornatus, ſed impletio ad Mariam. Vacat enim domino: vt non ſit domus vacans. Sed mundationem cui poſſumus attribuere? Erit enim ſi & hoc inuenerimus, domus in qua ſaluator ſuſcipitur: & munda & ornata, & non vacans. Demus eam Lazaro, ſi & vobis ita videtur. Et ei ſiquidem fraternitatis iure cum ſororibus eſt domus iſta communis. Dico autem Lazarum quem quatriduanum iamiamque fœtentem à mortuis excitat vox virtutis: vt videatur ſatis congruè formam ge- D rere pœnitentis. Intret ergo domum ſaluator, & frequenter viſitet: & eam quam pœnitẽs Lazarus mũdat ornat Martha, & Maria replet internæ dedita contemplationi. Sed forte curioſus quiſquã requirat cur in præſenti euangelica lectione nulla prorſus Lazari mentio fiat. Arbitror ſanè ne id quidem à propoſita ſimilitudine diſſidere. Virginalem etenim domum intelligi volens ſpiritus ſiluit non incongruè pœnitentiam, quæ malum vtique comitatur. Abſit enim vt proprij quicquam inquinamenti domus hæc aliquando habuiſſe dicatur, vt in ea proinde ſcopa Lazari quæreretur. Quòd ſi originalem à parentibus maculam traxit, ſed minus à Hieremia ſanctificatam in vtero, aut non magis à Ioanne ſpiritu ſancto repletam credere prohibet pietas Chriſtiana. Hęc enim feſtis laudibus naſcens honoratur. Poſtremo cum omnimodo conſtet ab originali contagio ſola gratia mundatam eſſe Mariam: quippe cum & nunc in baptiſmate ſola hanc maculam lauet gratia, & ſola eam raſerit olim petra circumciſionis: vt omnino pium eſt credere, proprium Maria delictum non habuit, nihilominus ab innocentiſſimo corde etiam pœnitentia longe fuit. Sit ergo Lazarus apud eos quorum neceſſe eſt ab operibus mortuis conſcientias emundari: ſecedat inter vulneratos dormientes in ſepulchris, vt in thalamo virginali inueniantur Martha & Maria tantum. Ipſa eſt e- E nim quæ Elizabeth grauidę & grandæuę quaſi menſibus tribus humili deſeruiuit officio, ipſa verba omnia quæ de filio dicebantur, conſeruabat conferens in corde ſuo. Neminem ergo moueat quòd ſuſcipiens mulier dominum, non Maria, ſed Martha vocatur: quando in hac vna & ſumma Maria, & Marthæ negocium, & Mariæ non ocioſum ocium inuenitur. Omnis quidem gloria filiæ regis abintus, nihilominus tamen in fimbriis aureis circumamicta eſt varietate. Non eſt de numero fatuarum virginum prudens virgo. Lampadem habet, ſed in vaſe oleum portat. An forte excidit vobis euangelica illa parabola quæ fatuas virgines prohibitas narrat ab introitu nuptiarum? Erat equidem domus earum munda. virgines enim erant. Erat ornata, quia ſimul omnes, id eſt fatuę cum prudentibus lampades ornauerunt: ſed erat vacans, quia in vaſis ſuis oleum non acceperunt. Hinc eſt quòd nec ab eis ſuſcipi in domos ſuas, nec admittere eas dignatur ſponſus cœleſtis ad nuptias. Non ſic mulier illa fortis, quę ſer pentis caput contriuit. Habes enim poſt multa in laudibus eius, quia non extinguetur in nocte lucerna ipſius. In ſuggillationem hoc dicitur fatuarum, quæ veniente media nocte ſponſo, conqueruntur ſero & dicunt: Quia lampades noſtræ extin- *Mat.25.a* guuntur. Proceſſit igitur glorioſa virgo, cuius lampas ardentiſſima ipſis quoque angelis lucis miraculo fuit, vt dicerent: Quæ eſt iſta quæ progreditur ſicut aurora conſurgens, pul- *Cant.6.c* chra vt luna, electa vt ſol? Clarius enim cæteris rutilabat, quã repleuit oleo gratiæ præ participibus ſuis Chriſtus Ieſus fi- F lius eius dominus noſter.

Item unde ſupra, Sermo tertius.

NTrauit Ieſus in quoddam caſtellum, & mulier *Luc.10.g* quædam Martha nomine excepit illum in domum ſuam. Quid eſt fratres, quòd è duabus ſororibus altera tantum dominum legitur excepiſſe, & ea ipſa quæ videtur inferior? Optimam enim partem elegit Maria, teſte ipſo quem Martha ſuſcepit: ſed prior natu Martha videtur, & ſalutis initium ſibi magis actio quam contemplatio noſcitur vendicare. Laudat Chriſtus Mariam, ſed à Martha ſuſcipitur. Amat Rachelem Iacob, ſed Lia ſupponi- *Geuc.29.* tur ignoranti. Si de fraude queritur, audiat non eſſe conſuetudinis vt iuniores prius tradantur ad nuptias. Quòd ſi luteam hanc cogites domum, facile erit noſſe quemadmodum in ea dominum Martha magis excipiat quàm Maria. Quod e- *1.Cor.6.d* nim ait apoſtolus: Glorificate & portate deum in corpore veſtro: Marthæ dicitur, non Mariæ. Hæc nimirum corporis vtitur inſtrumento, cum illi potius ſit impedimento. Denique corpus, inquit, quod corrumpitur, aggrauat animam, & de- *Sap.9.d* primit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Nunquid & operantem? Martha igitur in domum ſuam excepit ſaluatorem in terris, Maria potius cogitat quemadmodum

G suſcipiat ab eo in domo non manu facta æterna in cœlis. Forte tamen & ipſa dominum ſuſcepiſſe videtur, ſed in ſpiritu.
Textus. Dominus enim ſpiritus eſt. Huic, inquit, (haud dubium quin Marthæ) ſoror erat nomine Maria: quæ etiam ſedens ſecus
Textus. pedes Ieſu, audiebat verbum illius. Vides quòd vtraque ſuſcepit verbum, hæc in carne, illa in voce. Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium. Quæ ſtetit & ait: Domine, non eſt tibi curę quòd ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Putas in domo in qua Chriſtus ſuſcipitur, vox murmurationis audietur? Fœlix domus, & beata ſemper congregatio eſt, vbi de Maria Martha conqueritur. Nam Mariæ Martham æmulari prorſus indignum, prorſus illicitum eſt. Alioquin vbi legitur Mariam cauſantem, quia ſoror mea reliquit me ſolam vacare? Abſit abſit, vt qui deo vacat, ad tumultuoſam aſpiret fratrum officialium vitam. Martha ſemper inſufficiens ſibi & minus idonea videatur, aliiſque magis id operis quod adminiſtrat optet imponi. Reſpondit autem ei Ieſus Martha Martha ſolicita es, & turbaris erga plu-
Textus. rima. Vide prærogatiuam Mariæ, quem in omni cauſa habeat aduocatum. Indignatur ſiquidem phariſęus, conque-
Textus. ritur ſoror, etiam diſcipuli murmurant: vbique Maria tacet, & pro ea loquitur Chriſtus. Optimam, inquit, partem elegit ſibi Maria, quæ non auferetur ab ea in æternum. Hoc vnum illud neceſſarium eſt, hæc vna quam propheta tam ſedule requirebat: Vnam, inquit, petij à domino, hanc requiram.
Pſal.26.b H Quid tamen ſibi vult fratres, quòd optimam partem Maria dicitur elegiſſe? Vbi iam erit quod aduerſus eam proferre ſolemus, ſi quando forte adminiſtrantis Marthæ turbationem,
Eccli.42.c inæqualitatem diiudicare volerit: Melior eſt iniquitas viri,
Ioan.12.d quàm benefaciens mulier? Vbi erit & illud: Si quis mihi mi-
Matt.20.d niſtraverit, honorificabit eum pater meus? & illud: Qui maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter? Poſtremo quæ conſolatio eſt laboranti, quaſi in eius ſuggillationem, partem ſororis attollere? Vnum ergo arbitror è duob⁹, vt aut de electione Maria laudetur, quòd pars ipſa, quantum in nobis eſt, ſit omnibus eligenda: aut certe vt neutrum dicatur defuiſſe, nec in partem quamlibet præcipitaſſe ſententiam, ſed ad obedientiam præceptoris iavtrumlibet ſit parata. Quis enim ſicut Da
Pſal.56.b uid fidelis ingrediens, egrediens & pergens ad imperium regis? Denique paratum, inquit, cor meum, paratum cor meum,
1.Ti.3.c non ſemel tantum, ſed & ſecundo, & vacare tibi, & proximis miniſtrare. Hæc planè pars optima, quæ non auferetur. hæc mens optima, quæ non mutabitur quocunque vocaueris eam. Bonum, inquit, acquirit gradum, qui bene miniſtrauerit: forte meliorem qui benevacauerit deo, optimum autem qui perfectus eſt in vtroque. Vnum adhuc dico, ſi tamen id de Martha licet ſuſpicari. Nonne enim quaſi ocioſam reputaſſe videtur, quàm ſibi dari petiit adiutricem? Sed carnalis eſt, &
I omnino non percipit quæ ſunt ſpiritus dei, ſi quis forte vacantem animam ſua de vacatione redarguit. Audiat igitur optimam eſſe hanc partem, quæ maneat in æternum. Nunquid non rudis quodammodo videtur anima quæ diuinæ contemplationis penitus expers, illam intrauit regionem, vbi hoc vnum omnium opus, vnum ſtudium, eadem vita? Sed conſideremus fratres quemadmodum in hac domo noſtra tria hæc diſtribuerit ordinatio charitatis, Marthæ adminiſtrationem, Mariæ contemplationem, Lazaro pœnitentiam. Habet hæc ſimul quæcunque perfecta eſt anima, magis tamen videntur ad ſingulos ſingula pertinere, vt alij vacent ſanctę contemplationi, alij dediti ſint fraternę adminiſtrationi, alij in amaritudine animæ ſuæ recogitent annos ſuos tanquam vulnerati dormientes in ſepulchris. Sic planè ſic opus eſt, vt Maria pie & ſublimiter ſentiat de deo ſuo, Martha benigne & miſericorditer de proximo, Lazarus miſere & humiliter de ſeipſo. Gradum ſuum quiſque conſideret. Si inuenti fue-
Eze.14.d rint in ciuitate hac Noe, Daniel, Iob, ipſi iuſtitia ſua liberabuntur, ait dominus, ſed filium aut filiam non liberabunt. Nemini nos blandimur, vtinam nec veſtrum quiſpiam ſe ſeducat. Quibus enim nulla credita eſt diſpenſatio, adminiſtratio nulla commiſſa: his omnino ſedendum erit aut ſecus pedes Ieſu cum Maria, aut certe cum Lazaro intra ſepta ſepulchri. Quidni erga multa turbetur Martha, quæ ſolicita eſt pro multis? Tibi ergo cui neceſſitas hæc non incumbit, è duobus vnum eſt neceſſarium, aut non turbari penitus, ſed K
delectari magis in domino: aut ſi id necdum potes, turbari non erga plurima, ſed (vt de ſe propheta loquitur) ad teipſum. Iterum dico, ne quis de ignorantia habeat excuſationem. Oportet te frater ad quem de fabricanda ſeu regenda inter vndas diluuij arca nihil ſpectat, aut virum eſſe deſideriorum, vt Daniel erat, aut cum beato Iob virum dolorum, & ſcientem infirmitatem. Alioquin vereor ne tepidum te & nauſeam prouocantem euomat ex ore ſuo qui te inuenire cupit aut ſui conſideratione calidum, charitatis igne flagrantem, aut tuaipſius cognitione frigidum, & aqua compunctionis ignita diaboli iacula reſtinguentem. Sed & ipſam quoque Martham admonitam eſſe neceſſe eſt id maxime quęri inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur. Erit autem fidelis, ſi neque quæ ſua ſunt quęrat, ſed quæ Ieſu Chriſti, vt ſit intentio pura: nec ſuam faciat, ſed domini voluntatem, vt ſit actio ordinata. Sunt enim quorum non ſimplex eſt oculus, & recipiunt mercedem ſuam. Sunt qui feruntur propriis motibus animorum, & contaminata ſunt vniuerſa quæ offerunt, quippe cum voluntates eorum inueniantur in eis. Veni nunc mecum ad nuptiale carmen, & conſideremus quemadmodum ſponſus ſibi ſponſam vocat, nec vllum omiſerit ex his tribus, nec
Cantt.2.c. addiderit vltrà. Surge, inquit, propera amica mea, formoſa mea, columba mea, & veni. An non amica eſt, quæ dominicis lucris intenta, fideliter ipſam quoque pro eo ponit animã ſuam? L
Quotiens enim pro vno ex minimis eius ſpirituale ſtudiũ interponit, totiẽs pro eo ſpiritualiter ponit animam ſuam. An non formoſa quæ reuelata facie gloriam domini ſpeculando, in eandem imaginem tranſformatur de claritate in claritatẽ tanquam à domini ſpiritu? An non columba, quę plãgit & gemit in foraminibus petrę, in cauernis macerię, tanquam ſepulta ſub lapide? Mulier, ait, Martha nomine excepit eum in domum ſuam. Certum eſt huius t. ere locum fratres officiales, quos fraternę charitatis intuitus variis adminiſtrationib⁹ deputauit. Vtinam autem & ego ipſe inter diſpenſatores fidelis mercar inueniri. Quibus enim conuenientius videtur aptandum quod dominus ait, Martha Martha ſolicita es, quàm prælatis, ſi tamen digne in ſolicitudine præſunt? Aut quis turbatur erga plurima, niſi cui & Mariæ vacantis & Lazari pœnitẽtis, ſed & ipſorum quibus onera ſua partitur, vniuerſa incumbit ſolicitudo? Vide Martham ſolicitam, vide Martham erga plurima turbatam, apoſtolum loquor, qui prælatos ſolicitudinis admonens gerit ipſe ſolicitudinem omnium eccleſiarum.
2.Cor.11.g Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur & ego non vror? Suſcipiat igitur Martha dominum in domum ſuam, cui nimirum credita eſt diſpẽſatio domus. Mediatrix eſt, vt ſibi pariter & ſubiectis ſalutem obtineat, ſuſcipiat
Pſal.71.d gratiam: ſicut ſcriptum eſt: Suſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiam. Suſcipiant & cæteri coadiutores eius ſinM guli pro qualitate miniſterij ſui, excipiant Chriſtum, ſeruiant Chriſto, miniſtrent ei in membris ſuis: ille in infirmis fratribus, ille in pauperibus, ille in hoſpitibus & peregrinis. Quibus ita ſolicitis circa frequens miniſterium, videat Maria quemadmodum vacet & videat quoniam ſuauis eſt dominus. Videat, inquam, quàm deuota mente, quàm tranquillo ſedeat animo ſecus pedes Ieſu, prouidens eum ſemper in conſpectu ſuo, & verba ex ore eius excipiens, cuius & aſpectus delectabilis, & eloquium dulce. Diffuſa eſt enim gratia in labiis eius, & eſt ſpecioſus forma præ filiis hominum, immo etiam ſuper omnem gloriam angelorum. Gaude & gratias age Maria quæ partem optimã elegiſti. Beati enim oculi qui vident quæ tu vides, & aures quę merentur audire quod audis. Beata plane quæ venas ſuſurrij diuini percipis in ſilentio, in quo vtiq; bonũ eſt homini dñm expectare. Simplex eſto, non tantum ſine dolo & ſimulatione, ſed & abſque multiplicitate occupationum, vt tecũ ſit ſermocinatio eius, cuius & vox dulcis, & facies decora. Vnum caue, ne abundare incipias in ſenſu tuo, & velis plus ſapere quàm oportet ſapere: ne forte dum lucem ſectaris, impingas in tenebras, illudente tibi dæmonio meridiano: de quo nõ eſt huius temporis diſputare. Nam Lazarus quo deuenit? Vbi poſuiſtis eum? Sorores alloquor, quæ ſepelierunt fratrem prædicatione & miniſterio, exẽplo & oratione. Vbi ergo poſuiſtis eũ? Abſcondit⁹ eſt foſſa humo, ſub lapide

A lapide iacet, non facile inuenitur. Propterea non erit incongruum quatriduano quartum reſeruare ſermonem, vt iuxta
Ioan.11.a ſaluatoris exemplum audientes: Ecce quem amas infirmatur, & nos maneamus hic die iſto.

Item in eadem ſolennitate, Sermo quartus.

TEmpus loquendi eſt omni carni cum aſſumitur incarnati verbi mater in cœlum, nec ceſſare debet à laudibus humana mortalitas: cum hominis ſola natura ſupra immortales ſpiritus exaltatur in virgine. Sed de eius gloria nec ſilere deuotio patitur, nec dignum aliquid ſterilis concipere cogitatio, aut inerudita poteſt locutio parturire. Hinc eſt quòd & ipſi cœleſtis curię principes
Can.8.b in conſideratione tantę nouitatis clamant non ſine admiratione: Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto deliciis affluens? Ac ſi manifeſtius dicant: Quanta eſt hæc, & vnde ei aſcendenti vtique de deſerto affluentia tanta deliciarum? Nec enim pares inueniuntur delicię vel in nobis quos in ciuitate domini lætificat fluminis impetus, qui à vultu gloriæ voluptatis gloria potamur. Quæ eſt iſta quæ de ſub ſole (vbi nihil eſt niſi labor & dolor, & afflictio ſpiritus) aſcendit deliciis ſpiritualibus affluens? Quidni delicias dixerim virginitatis decus cũ munere fœcunditatis, humilitatis inſigne, diſtillantem charitatis fauum, miſericordiæ viſcera, plenitudinem gratiæ, prægatiuam gloriæ ſingularis? Aſcendens igitur de deſerto regiB na mundi, etiam angelis ſanctis, vt canit eccleſia, ſpecioſa facta eſt & ſuauis in deliciis ſuis. Deſinant tamen deſerti huius mirari delicias, quia dominus dedit benignitatem, & terra no-
Pſal.84.b ſtra dedit fructum ſuum. Quid mirantur de terra deſerta Mariam aſcendere deliciis affluentem? Mirentur potius pauperem Chriſtum de cœleſtis regni plenitudine deſcendentem. Longe enim ampliori miraculo dignum videtur dei filium paulominus ab angelis minorari, quàm dei matrem ſuper angelos exaltari. Illius ſiquidẽ exinanitio, facta eſt repletio noſ-
2.Cor.8. tra: illius miſeriæ, mundi delicię ſunt. Denique cum diues eſſet, propter nos pauper factus eſt, vt nos eius inopia ditaremur. Sed & crucis ignominia, credẽtium facta eſt gloria. Adhuc autem & ad monumentum properat vita noſtra, vt quatriduanum reducat à monumento: & eum de quo vobis hodie (ſi meminit charitas veſtra) ſermo debetur, Lazarum quęrit, vt quęratur & inueniatur à Lazaro. In hoc enim eſt charitas, non quaſi nos dilexerimus deum, ſed quia ipſe prior dilexit nos. Age igitur domine quęre quem amas, vt & amantem faciC as & quęrentem. Quęre vbi poſuerunt eum. iacet enim clauſus, ligatus, oneratus. Iacet in ergaſtulo conſcientiæ, tenetur vinculis diſciplinæ, & tanquam lapide ſuperpoſito premitur & opprimitur onere pœnitentię, maximè quòd deſit interim fortis vt mors dilectio, & charitas omnia ſuſtinens. Et in his omnibus iam fœtet domine: quatriduanus eſt enim. Credo iam multorum ingenia prævolant vt intelligant quem velim dicere Lazarum. Eum ſine dubio qui nuper peccato mortuus
Ezech.8. fodit ſibi parietem, vt videat abominationes multas & malas
Eſaiæ.2. praui & inſcrutabilis cordis ſui, & iuxta prophetam alium ingreſſus eſt in petram, abſconditus foſſa humo à facie furoris domini. Sed quid eſt, domine iam fœtet, quatriduanus eſt enim? Forte enim fœtorem iſtum & quatuor dies iſtos nõ continuo quiuis intelligat. Ego primam arbitror timoris diem, qua nimirum irradiante cordibus noſtris peccato morimur, & quodammodo ſepelimur in conſcientiis noſtris. Secunda (ni fallor) agitur in labore certaminis. ſolet nempe inter primordia converſionis acrius inſurgere tentatio prauæ conſuetudinis, & vix extingui poſſunt iacula ignita diaboli. Tertia nihilominus doloris etiam videtur dum recogitat quis annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, nec tam laborat declinando futura, quàm præterita plangendo deplorat. Miraris quòd hos dixerim dies? Sed ſepulturæ debentur dies ne bulę & caliginis, dies luctus & amaritudinis. Sequitur dies pudoris non diſſimilis tribus, quando iam horribili confuſione operitur anima miſeranda, dum nimis conſiderat quæ & quanta deliquerit, & in oculis cordis tetras verſat imagines peccatorum. Animus huiuſmodi nihil diſſimulat, ſed diiudicat, ſed aggrauat, ſed exaggerat vniuerſa: non ſibi parcit durus iudex in ſemetipſum. Vtilis quidem exacerbatio: & digna miſeratione crudelitas: facile ſibi diuinam concilians D
gratiam: dum pro eo mens æmulatur etiam contra ſeipſam. Veruntamen Lazare veni foras: ne in tãto fœtore diutius immoreris. Caro putrida putredini proxima eſt: & qui confunditur vehementius & tabeſcit, prope eſt vt deſperet. Propterea Lazare veni foras. Abyſſus abyſſum inuocat: abyſſus luminis & miſericordiæ, abyſſum miſeriæ & tenebrarum. Maior illius bonitas quam iniquitas tua: & vbi peccatum abundat, ſuperabundare gratiam facit. Lazare, inquit, veni foras. Ac ſi manifeſtius dicat, quouſque conſcientiæ tuæ caligote detinet? quandiu in cubiculo tuo graui corde compungeris? Veni foras, procede, reſpira in lucem miſerationum mearum. Hoc enim eſt quod in propheta legiſti: Infrenabo os
Eſa.48.b tuum laude mea, ne pereas. Euidentius quoque propheta ali-
Pſalm.41.b us de ſeipſo: Ad meipſum, inquit, anima mea turbata eſt, propterea ero memor tui. Iam verò quid ſibi vult quod ait: Tollite lapidem. & poſt pauca, ſoluite eum? Nunquid poſt viſitationem gratiæ conſolantis ceſſabit agere pœnitentiam, quoniam appropinquauit regnum cœlorum: aut abiiciet diſciplinam: ne forte iraſcatur dominus, & pereat de via iuſta? Abſit hoc. Tollatur lapis, ſed pœnitentia maneat, non iam premens & onerans, ſed viuidam & robuſtam mentem roborans atque confirmans: nimirum cuius cibus ſit (quem antea neſciebat) domini facere voluntatem. Sic & diſciplina non E
iam conſtringit liberum, ſecundum illud, Iuſtis non eſt lex po-
1.Ti.1.b ſita: ſed voluntarium regit & dirigit in viam pacis. Super hac Lazari ſuſcitatione manifeſtius pſallit propheta: Non dere-
Pſalm.15.c linques animam meam *in* inferno. quia, vt dixiſſe memini, ſecundo huius feſtiuitatis die, infernus quidam, & carcer animæ, rea conſcientia eſt. Nec dabis ſanctum tuum. (non ſuum i-
Ibidem. pſius, ſed tuum vtique, quem ipſe ſanctificas) videre corruptionem. Corruptioni ſiquidem proximus erat quatriduanus qui cœperat iam fœtere. Prope erat vt penitus diſſolueretur, & veniens in profundum malorum contemneret impius, ſed prævenit voce virtutis & ab ea viuificatus gratias agit dicens: Notas mihi feciſti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum
Ibidem. vultu tuo. Ad ipſius ſiquidem contemplationem euocaſti & eduxiſti ab inferno animam meam: dum anxiaretur ſuper me ſpiritus meus: intuens conſcientiæ propriæ faciem nimis abominandam. Clamauit, inquit, voce magna, Lazare veni fo-
Textus. ras. Magna vtique voce, non tam ſono clamoſa, quàm pietate & virtute magnifica. Sed quo deuenimus? Nunquid non ſupra cœlos virginem proſequebamur euntem? Et ecce cum Lazaro deſcendimus in abyſſum. A ſplendore virtutis, ad fœtorem quatriduani procliuis decurrit oratio. Cur hoc niſi quia pondere proprio ferebamur: & trahebat nos materia, tanto vberior vtique, quanto familiarior? Fateor imperitiam meam: puſillanimitatem propriam non abſcondo. Non eſt equidem quod me magis delectet, ſed nec eſt quod terreat F
magis quam de gloria virginis Mariæ habere ſermonem.

Vt enim ſileam interim ineffabile priuilegium meritorum, & prærogatiuam penitus ſingularem, tanto eam deuotionis affectu amplectuntur, honorant, ſuſcipiunt (vt dignum eſt) vniuerſi, vt licet de ea loqui geſtiant omnes: tamen quicquid dicitur de indicibili, eo ipſo quod dici potuerit, minus gratum ſit, minus placeat, minus acceptetur. Quidni minus ſapiat quicquid de incomprehenſibili gloria comprehendere potuerit mens humana? Ecce enim ſi in ea laudauero virginitatem, mihi multæ virgines poſt eam videntur offerri. Si humilitatem prædicauero, inuenientur forte vel pauci qui (docente filio eius) mites facti ſunt, & humiles corde. Si magnificare voluero miſericordiæ eius multitudinem, ſunt aliqui miſericordiæ viri, etiam & mulieres. Vnum eſt in quo nec primam ſimilem viſa eſt nec habere ſequentem, gaudia matris habens cum virginitatis honore. Optimam partem elegit ſibi Maria. Optimam planè: quia bona fœcunditas coniugalis, melior autem caſtitas virginalis: prorſus autem optima eſt fœcunditas virginea, ſeu fœcunda virginitas. Mariæ priuilegium eſt, non dabitur alteri, quia non auferetur ab ea. Singulare eſt: ſed continuo etiam indicibile inuenitur, vt nemo aſſequi poſſit, ſic nec eloqui quidem. Quid ſi & illud adiicias, cuius mater? Quæ iam poterit lingua, etiam ſi angelica ſit, dignis extollere laudibus virginem ma-

G trem,matrem autem non cuiuscunque,sed dei? Duplex nouitas,duplex prerogatiua: duplex miraculum, sed digne prorsus aptissimeque conueniens. Neque enim filius alius virginem:nec deum decuit partus alter. Veruntamen non hoc tantum,si diligenter attendas, sed cæteras quoque virtutes singulares prorsus inuenies in Maria,quæ videbantur esse communes. Quæ enim vel angelica puritas virginitati illi audeat comparari, quæ digna fuit spiritus sancti sacrarium fieri, & habitaculum filij dei? Si rerum precia de raritate pensamus quæ prima in terris angelicam proposuit ducere vitam, super omnes est. Quomodo,inquit,fiet istud, quoniam virum non cognosco? Immobile propositum virginitatis, quod nec angelo filium promittente aliquatenus tituabuit. Quomodo,inquit,fiet istud? Neque enim eo modo quo fieri solet in cæteris. Virum penitus non cognosco nec filij desiderio,nec spe prolis. Quanta verò & quàm preciosa humilitatis virtus cum tanta puritate,cum innocentia tanta, cum conscientia prorsus absque delicto,immo cum tantę gratię pleni tudine? Vnde tibi humilitas & tanta humilitas ô beata? Digna planè quam respiceret dominus, cuius decorem concupisceret rex, cuius odore suauissimo ab æterno illo paterni sinus attraheretur accubitu. Vide enim quàm manifestè sibi concinant virginis nostræ canticum, & nuptiale carmen: nimirum cuius vterus,sponsi thalamus fuit. Audi Mariam in euangelio. Respexit,inquit, humilitatem ancillæ suæ. Audi eandem in epithalamio: Cum esset rex, inquit, in accubitu suo: nardus mea dedit odorem suum. Nardus quippe herba humilis est, & pectus purgat. vt manifestum sit humilitatem nardi nomine designari, cuius odor & decor inuenerit gratiam apud deum. Sileat misericordiam tuam virgo beata si quis est, qui inuocatam te in necessitatibus suis sibi meminerit defuisse. Nos quidem seruuli tui cæteris in virtutibus congaudemus tibi, sed in hac potius nobis ipsis. Laudamus virginitatem: humilitatem miramur, sed misericordia miseris sapit dulcius, misericordiam amplectimur charius, recordamur sæpius, crebrius inuocamus. Hæc est enim quæ totius mundi reparationem obtinuit, salutem omnium impetrauit. Constat enim pro vniuerso genere humano fuisse solicitam cui dictum est: Ne timeas Maria: inuenisti gratiam. vtique quam quærebas. Quis ergo misericordiæ tuæ ô benedicta,longitudinem & latitudinem,sublimitatem & profundum queat inuestigare? Nam longitudo eius vsque in diem nouissimum inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum: vt tua quoque misericordia plena sit omnis terra. Sic & sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit restaurationem, & profundum eius sedentibus in tenebris & in vmbra mortis obtinuit redemptionem. Per te enim cœlum repletum: infernus euacuatus est: instauratæ ruinę cœlestis Hierusalem:expectantibus miseris vita perdita data. Sic potentissima & piissima charitas & affectu compatiendi, & subueniendi abundat effectu, æquè locuples in vtroque. Ad hunc igitur fontem sitibunda properet anima nostra. Ad hunc misericordiæ cumulum tota solicitudine miseria nostra recurrat. Ecce iam quibus potuimus votis ascendentem te ad filium deduximus, & prosecuti sumus saltem à longe virgo benedicta. Sit pietatis tuæ ipsam quam apud deum gratiam inuenisti, notam facere mundo: reis veniam:medelam ęgris, pusillis corde robur, afflictis consolationem: periclitantibus adiutorium & liberationem sanctis tuis precibus obtinendo. In hac quoque die solennitatis & lętitię dulcissimum Mariæ nomen cum laude inuocantibus seruulis,per te regina clemens, gratiæ suæ munera largiatur Iesus Christus filius tuus dominus noster: qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Luc.1.c

H

Ibidem.c

Cant.1.d

Luc.1.a

I

In eadem solennitate,Sermo quintus.

Luc.10.g

NTrauit Iesus in quoddam castellum. Quod dominus ac saluator noster semel & in vno loco visibiliter tunc temporis dignatus est operari: hoc etiam nunc vbique terrarum in cordibus electorum operatur quotidie inuisibiliter. Ecce enim euangelio loquente audiuimus quòd in quoddam castellum intrauit Iesus, & mulier quædam Martha nomine excepit illum: & reliqua. Quod est autem hoc castellum, nisi cor humanum, quod priusquam dominus ad illud veniat, cupiditatis fossa vallatur, muroque obstinationis clauditur, atque in interiori latitudine sua Babylonica turre erigitur? Tria certe in omni oppido sunt maxime necessaria: victualia quibus sustententur, munitio qua protegantur, arma quibus hostibus resistant. Sic ergo & huius castelli incolę victum habent voluptatem corporis, & seculi vanitatem, quibus pascuntur. Habent & qua teguntur proprij cordis duritiam: vt verbi dei sagittis potentibus vix aut nunquam penetrari valeant. Accincti sunt armis, carnalis scilicet sapientiæ argumentis, quibus contra hostes repugnant. Vnde scriptum est: Filij huius seculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. At verò Christo visitante & intrante castellum hoc euertitur, & pro eo nouum aliud pulchrum ac spirituale construitur: impleturque quod dicitur: Si qua in Christo noua creatura, vetera transierunt: & ecce facta sunt omnia noua. Sublata quippe cupiditate expanditur ingens sinus desiderij: vt ad eius aduentum multo magis anhelet mens ad cœlestia, quàm prius terrenis incubuerat.

K

Luc.16.b

2. Cor.5.d

Iam ponitur murus continentiæ, antemurale patientię. Suę git autem hoc opus à fundamento fidei, & crescit per dilectionem proximi vsque ad charitatem dei, quæ est in superiori tabulatu, & in propugnaculis eiusdem muri: quia nimirum tunc perfecta est virtus continentiæ, quando in vnitate fidei cum proximis communiter viuentes, non supplicij metu, vel humanæ laudis appetitu, sed solo diuini amoris obtentu à peccatis nos continemus. Vel certè ideo charitas dei (qua scilicet nos diligit) super murum esse videtur, vt pro continenti suo pugnare significetur, & quia continentia crebris validisque tentatoris ictibus resistere non possit nisi eius gratia protegatur. Idcirco enim antemurale patientiæ ponitur, ne ad impugnandam continentiam facilis diabolo pateat accessus. Qui ergo protegente patientia continenter viuunt: ipsi bene cum apostolo protestantur & dicunt: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio an angustia: an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Vides quàm solidus sit continentium murus, quos neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neq; altitudo, neque profundum, neque creatura aliqua potest separare à charitate dei quæ est in Christo Iesu. Sed iam pulsemus ad eius portas: portas scilicet iustitiæ: vt aperiantur nobis, ingressique per eas videamus intus magna opera domini exquisita in omnes voluntates eius. Ibi enim operante ipso construitur tanquam in monte Sion euangelica illa turris, per quam humiliato corde ascendunt in cœlum sancti de conualle plorationis. Ascendunt, inquam, non virtute sua, sed auxilio & gratia dei: sicut ait spiritus sanctus per prophetam Dauid: Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit. Quæris vbi? In conualle plorationis, hoc est in humilitate vitæ præsentis. Et eandem ipsam gratiam replicat dicens: Etenim benedictionem dabit legislator. Quo autem pertingat ascensus, vel ad quem fructum perducat ascendentes ipsa gratia, protinus subiungit. Ibunt, inquit, de virtute in virtutem: videbitur deus deorum in Sion. Hæc est merces & hic est finis & fructus nostri laboris, visio scilicet dei. Quis non hunc tantum fructum rebus omnibus visibilibus & inuisibilibus incomparabiliter præferat? Quis est, cuius vel gelidum pectus hoc desiderium non accendat? Hęc est enim illa gratia quam nobis commendat beatus Ioannes euangelista dicens: Et de plenitudine eius nos omnes accepimus: & gratiam pro gratia. Ex quibus scilicet verbis innuitur quòd triplicem gratiam diuinitus accepimus: vnam qua conuertimur: aliam qua in tentationibus adiuuamur: tertiam qua probati remuneramur. Prima nos initiat, per quam vocamur: secunda prouehit, qua iustificamur: tertia consummat, qua glorificamur. Et prima quidem beneplacitum est: secunda meritum: tertia pręmium. De prima dictum est, & de plenitudine eius omnes accepimus. de duabus reliquis dictum est: & gratiam pro gratia: id est munera glorię æternę pro merito tęporalis militiæ. Sit ergo prima gratia in muro continentiæ ad quâ vocamur: sit secunda in ascensu turris quam ascendimus: sit tertia in eius culmine quo peruenimus. Hic itaq; id est in hoc cul-

Psal.83.b

M

Ibidem.

Ioan.1.b

A hoc culmine,cum ad illud perueniunt qui bene proficiunt, fiunt iam locus & sedes domino, de qualibus scriptum est: Illuc enim ascenderũt tribus tribus domini testimonium Israel, ad confitendum nomini domini: quia illic sederunt sedes in iudicio. Et quidem dum adhuc erant in muro continentiæ & in acie stabant, impugnari poterant, & primo tãquam adiutor notus erat in Iudęa deus: cum vero iam in ista statione consistũt vbi dominum speculantur, in Israel magnum nomen eius, & factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion. Ibi confregit potentias, arcum, scutum, & gladium, & bellum: quia ibi nullus motus carnis resistit, sed omnimodis subiecta est spiritui. Hunc locum ardenter desiderabat propheta cum dicebat: Si dedero somnum oculis meis & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis donec inueniam locũ domino. Huc etiam volare cupiens, quis, inquit, dabit mihi pẽnas sicut columbę, & volabo & requiescã? Iam vero si quęratur de castelli huius habitatoribus quis cibus ad sustentandum, quod munimen ad protegendum, quę ve arma suppetãt ad repugnandum, possumus satis rationabiliter respondere, ꝙ quemadmodum carnalibus carnis opera fuerunt victus: ita his multo melior cibus sit fructus spiritus. Cibus etiam eorum est vt faciant voluntatem patris omnipotentis. Cibus eorum est

Psal.121.a

Psal.131.a

Psal.54.b

B verbum dei, quo pascuntur omnes sancti, tam homines quàm angeli. Vnde scriptum est: Nõ in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Munimentum eorum est (sicut dictum est) murus continentiæ, & antemurale patientiæ. Habent contra hostes arma quæ describit apostolus, loricam iustitiæ, scutum fidei, galeam salutis, & gladium spiritus, quod est verbum dei. Nec quenquam moueat quod idem verbum dixerim esse & cibum & gladium: quasi impossibile vel absurdum sit. In rebus quidem materialibus aliud hoc, aliud est illud: & alibi quæritur hoc, alibi illud. In rebus vero spiritualibus nõ aliud hoc est, quàm illud: nec alibi quæritur hoc, alibi illud, sed omnia sunt nobis in deo, & est deꝰ omnia in nobis. Ecce enim in natura rerum quid tam diuersum quàm panis & lapis? & tamen si ad intellectum mysticum referas: vtrunque idem significat. Nam idem Christus est dictus & panis & lapis: panis scilicet viuus: & lapis quem reprobauerunt ædificantes. Vtrunque quidem est per significationem, licet neutrum sit per proprietatem. Sed iam reuertamur ad propositum. Intrante Iesu in hoc castellum, duæ sorores Martha & Maria, id est operatio & intellectus, excipiunt illum. Excipiũt dixerim: an excipiuntur? Sed siue hoc siue illud dicatur, vtrũque prodest illis, non Iesu. Et Iesus quidem cum ad illas venit, duo confert eis congruentia singulis: virtutem & sapientiam. Virtutem operationi: sapientiam intellectui. Vnde etiã ab apostolo prædicatur dei virtus & dei sapientia. Sed quid est, quod intrantem cum Martha excipit, discurrit, ministrat: Maria verò secus pedes sedens ingressi, in eius verbum corsus pendit, nisi quòd prius est actio, postea verò contẽplatio? Quis quis enim ad intelligentiam peruenire desiderat, profectò necesse est vt prius per omnia bona sese diligenter exerceat, sicut scriptum est: Fili concupiscens sapientiam, cõserua iustitiam: & deus prębebit illam tibi. Et alibi. A mandatis tuis intellexi. Et fide purgans corda eorum. Qua fide? Fide per dilectionem operante. Habet Martha (dum agit) formam bene operantis, Maria verò speciem exprimit contemplationis, dum sedet, dum tacet, dum interpellata non respondet: sed tantum in dei verbum toto mentis studio intendit, ac solam quam diligit gratiam diuinæ cognitionis cætera respuens me dullius haurit: forisque velut insensibilis redditur, dum intus ad contemplanda domini sui gaudia fœliciſſime rapitur. Sine dubio talis est illa quæ in canticis loquitur: Ego dormio, & cor meum vigilat. Duobus autem modis Martha excipit dominum, & duplex ei conuiuium parat, quia duobus modis excluserat eum. Duo quippe sunt in operatione quæ nobis deum auferunt, flagitia scilicet & facinora. Flagitia dicimus scilicet quæ in nobis, facinora quæ in proximos peccando committimus. Item sunt duo quæ deum reddunt, continentia & beneuolentia: vt scilicet ex contrariis contraria curentur. Hinc enim scriptum est: Sicut exhibuistis membra vestra seruire immũditiæ & iniquitati ad iniquitatẽ, ita & nũc exhibete ea seruire iustitiæ in sanctificationẽ. Dum ergo parãdis tali-

Deu.8.a

Mat.4.a

Ephe.6.c

Textus.

2.Cor.1.d

C

Eccli.1.d

Psal.118.n

Act.10.c

Cãti.5.a

Rom.6.d

bus epulis occupatur Martha multum satagens pro parte sua, vult etiam Mariam, id est intellectum & omnia interiora sua actioni insistere, operique suo perficiendo operam dare. Itaque conqueritur de sorore quod ab ea non adiuuetur, non tamen ad ipsam, sed potius ad dominum querelam dirigens. Domine non est tibi curæ quòd soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi vt me adiuuet. Vbi sanè aduertẽda est delatio quædam, & honoris obsequium erga dominum: quòd scilicet ipso presente nõ sit ausa Martha euocare Mariã, quinimmo & apud ipsum querelam deposuerit, ipsumque dominum vocauerit, in cui? potestate sit imperare sorori quicquid necesse fuerit. Non ergo miremur si quempiam laborantem & bene operantem aduersum fratrem vacantem murmurare videamus, quia hoc in euangelio legimus Martham fecisse aduersus Mariam. Quòd autem Maria quandoque murmurauerit aduersus Martham, eo quod eius actionibus implicari vellet, nusquam omnino reperitur. Neque enim vtrumq; simul agere competenter sufficeret, & curis scilicet exterioribꝰ deseruire, & internis sapientię desideriis vacare. De ipsa quippe sapientia scriptum est: Et qui minoratur actu, percipiet illam. Propterea Maria sedet, immotaque manet, nec vult interrumpere silentij quietem, ne iucundam amittat contemplationis dulcedinem: præsertim cum intus ipsum audiat dominum dicentem: Vacate & videte quoniam ego sum deus. Hic sanè considerandum est tria esse quæ impediunt cõtemplationem. Equidem animæ nostræ oculus, intelligentia est. Sicut enim oculo corporis lux corporea & cætera quæque corporalia videntur: ita deus qui est lumen incircunscriptum, & eius inuisibilia vtcunque intellectu percipiuntur. Differunt autem in hoc exterior & interior oculus, quòd exteriori quidem corporea lux extrinsecꝰ vt videat admouetur, interiori vero creatoris lumen intrinsecus vt discernat infunditur. Vtrunque vero oculum tria sunt quæ ad videndum impediunt. Primum ergo de exteriori atque visibili differat ratio nostra, vt de rebus visibilibus (ordine disputandi) facilius adsurgat ad intelligibilia. Potest sanè fieri vt ille sanus sit & pateat: sed quoniam lux exterior ei desit, nil videat. Econtrario fit aliquando vt præsens quidem ei lux sit: sed fortè sanguine seu quolibet humore concreto turbatus, cernere minime possit. Iterum solet plerumque contingere vt neutrum desit ei nec lux nec salus, sed tamen aliqua pulueris iniectione lędatur, quo fit vt eius acies retundatur. Sunt ergo tria quæ hunc oculum impediunt, tenebræ, humor concretus, puluis iniectus. Hæc ipsa sunt etiam quibus interior oculus impeditur, sed alia nomina sortiuntur. Nam quod hic tenebræ, ibi peccata dicuntur. Ipsa vero peccata confluunt in memoriam quasi in quandam sentinam: & hic est ille humor concretus. Quod autem hic puluis dicitur, hoc ibi cura terrenorum actuum nuncupatur. Hæc igitur tria sunt quæ oculum intelligentiæ confundunt, atque à contemplatione veri luminis excludunt: tenebrę scilicet peccatorum: recordatio eorundem peccatorum: cura terrenorum actuum. Primo illo morbo turbatum sẽ plangebat propheta cum diceret: Dereliquit me virtus mea: & lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum. Cum enim luce iustitiæ destituimur, nil aliud quàm peccatorum nostrorum tenebras inuenimus. Item secundo se grauari sentiebat cum dicebat: Conuersus sum in ęrumna mea dum configitur spina: peccatorum scilicet recordatio. Tertio occupari se conqueritur cum dicit: Quia cinerem tanquam panem mãducabam. Cinerem scilicet actionis pro pane contemplationis. Quicunq; ergo mentis oculum diuinę contemplationi vult intendere, profectò necesse est vt eum prius ab hoc triplici impedimẽto studeat purgare. Quod si quis facere contendat, nouerit contra triplicem morbum triplex quoque fore remedium. Nã primus quidem per confessionem, secundus per orationem, tertius curatur per quietem. Hoc tertio, id est cura actionis poterat ab intentione sua præpediri Maria. Ideoque ministrante Martha sedet ipsa, manetque quieta. Illa igitur conquerente, & ista tacente, audiamus quid dñs pro Maria respondeat. Martha, Martha, inquit, solicita es, & turbaris erga plurima. Erga plurima quidem turbaris, dum & tibi continentiam, & proximis paras necessitatis impensam. Nam vt continentiam habeas, solicita es vigilare, ieiunare, corpus tuum

Textus.

Eccli.38.c

Psal.45.b

D

E

Psal.37.b

Psal.31.a

Psal.101.b

Textus.

F

G castigare. Vt cæteris prestes, instas operi, vt habeas vnde tribuas necessitatem patienti. Porro erga hæc plurima turbaris, sed vnum est necessarium. Nisi enim opus tuum in vnitate feceris, deo qui vnus est, acceptum (teste ipso) profecto non erit. Scriptum quippe est. Non est qui faciat bonum, non est
Psal.13.a vsque ad vnum. Hinc est quòd in illa piscina mouebatur aqua,
Ioan.5.a & sanabatur vnus. Hinc est quòd decem leprosis mundatis, v-
Luc.17.d nus regressus est cum magna voce magnificans deum. Cui etiam dominus cæteris reprobatis, testimonium laudis ascribit dicens: Nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? Non est inuentus qui rediret & daret gloriam deo, nisi hic a-
1.Cor.9.d. lienigena. Paulus quoque ait: Omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium. His itaque & aliis quamplurimis scripturarum eloquiis perspicue docemur quàm vnitas probabilis sit, maximè autem ex præsenti loco vbi dominus ait: Porro vnum est necessarium. Sed sciendum quòd alia est vnitas sanctorum, quam ex scripturis iam commendauimus. Alia est facinorosorum, quæ nihilominus ex eisdem scripturis o-
Psal.2.a stenditur & improbatur. De hac enim scriptum est: Astiterũt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus do-
Mat.22.b minum & aduersus Christum eius. De hac iterum euãgelista: Abeuntes pharisæi consilium inierunt vt caperent Iesum in
Ioan.11.f sermone. Et iterum: Collegerunt pontifices & pharisæi cõcilium. Vt quid hoc? Sicut Ioannes testatur, vt interficerent Iesum. Quàm vero pertinax sit ista reproborum vnitas, do-
H cet ipse dominus qui de corpore diaboli ad beatum Iob lo-
Iob.41.a quitur dicens: Corpus illius quasi scuta fusilia & compactũ squamis se prementibus. Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adhærebit, & tenentes se nequaquam separabuntur. Talis vnitas, immo vero peruersitas solet esse aliquorum fratrum tepide ac remisse conuersantium: quibus si quid honestatis, aut insigne cuiusquam bonę consuetudinis persuadere velis, promptiores sunt maiori dispendio, ac difficultate grauiori resistere, quàm facili compendio assequi velle quod rectum esse constiterit. Peruersa & execranda talis vnitas. Hac ergo à cordibus & sermonibus nostris exclusa, illam quæ bona est & tantum bonorum est, pro-
Act.4.f sequamur. Et ipsa quidem gemina est. Alia est enim quæ iusti-
1.Cor.6.d. ficat, alia quæ glorificat. Illa meritum, ista præmium est. Denique de illa scriptum est: Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna. De hac autem: Qui adhæret dño, vnus spi-
Psal.132.a. ritus est. Et quoniam in futuro magis sperãda est (res est enim futuri temporis magis quam præsentis) eam interim omittamus, & à deo speremus potius quam tractem⁹. Illam vero quæ iustificat, quæ etiam nunc potissimum necessaria est, in vsum nostri operis assumamus. Ipsa est enim decus suauitatis, quam dulcedine sacra insonat psalmista: Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. Cuius vnitatis cum descripsisset sermo propheticus pulchritudinem, eius etiam nõ
I tacuit vtilitatem: quoniam illic, inquiens, mandauit dominus benedictionem & vitam. hic scilicet benedictionem, & in futuro seculo vitam æternam. Ipsa est, inquam, vnitas quam sum ma diligentia obseruandam tradidit apostolus, dicens: Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Seruatur au-
Ephe.4.a. tem hoc vnitatis bonum duobus modis ab his qui curam gerunt seruandi. Debet quisque perfectus vnitatem habere ad seipsum: debet & ad proximum. Ad seipsum per integritatem, ad proximum per conformitatem. Omnis quippe creatura, & maximè rationalis, debet suum principium imitari. Si ergo deus noster vnus est, dicente Moyse: Audi Israel, dominus deus tuus vnus est. sed & ille cum sit vnus & idem, atque
Deute.6.a in seipso perfectus, nec vllo indigens, ineſt ei tamen benignitas erga nos, & amor ex beneuolentia in nos veniens: debemus & nos quisque sibi vnus esse per integritatem virtutis, & vnum cum proximis per vinculum dilectionis. Hanc imitationem loquens de charitate commendat nobis apostolus Ioannes dicens: Quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mun-
1.Ioan.4.d do. Sed hanc vnitatem, quam quenque sibiipsi diximus habere debere, tria sunt quæ solent impedire: nimietas, pusillanimitas, lenitas. Et nimij quidem sunt qui putant se posse quod non possunt: & quod non acceperunt, presumunt. Quorum speciem tenebat Petrus in passione domini, cum diceret:
Luc.22.c Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire.

Pusillanimes contrarij sunt nimiis. Et horum quoque tenuit K
Ibid.5.b imaginem Petrus, cum diceret: Exi à me, quia homo peccator sum domine. Leues sunt & inconstantes, qui circunferuntur omni vento doctrinæ: quibus quod pauloante placuit, nunc displicet: & quod nunc eligunt, post paululum reprobant. Sed quid prodest hæc vitia enumerasse, nisi etiam doceamus quibus remediis ea possit quisque in semetipso curare? Persequamur vnitatis inimicos, nec conuertamur donec deficiant. Igitur contra nimietatem opponenda est consideratio propriæ fragilitatis. Ipsa enim est quæ odiosam præsumptionem potissimum deiicit. Contra pusillanimitatem habenda est diuinę fiducia potestatis, vt quod tuis viribus non posse putas, ex illius adiutorio possis, & cum apostolo dicas: Omnia possum in eo qui me confortat domino Iesu Christo. Con-
Phil.4.c tra leuitatem adhibenda est consultatio senioris, scilicet ne doctrinis variis & peregrinis abducaris: sed facias quod lex diuina præcipit: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi. Diximus de illa vnitate quam habet quisque ad seipsum, dicamus & de illa quam habet ad proximum. Sed illa duobus modis habetur, dum & nos per dilectionem tendimus in alterum: & alterius quoque vicissim in nobis recipimus affectum. Et hæc etiam duobus modis impeditur, obstinatione & suspicione. Obstinatio non permittit nos ad alterius cor ingredi, nec suspicio patitur credere nos ab aliis amari. Ita fit, vt dum nec nos alium obstinati diligimus, L
nec nos ab aliis diligi suspicioſi putamus: vnitas quæ cum proximis habenda est, impediatur. Verum huic duplici morbo duplex charitas medetur, illa scilicet quæ non sua quærit, & iterum illa quæ omnia credit. Habeat obstinatus charitatem non quærentem quæ sua sunt, & alios diligat. Habeat suspicioſus charitatem omnia credentem, & ab aliis se diligi sine dubio credat.

De beatissima uirgine Maria. Sermo.

AVe gratia plena. Non in sola virginitate constare *Luc.1.c*
poterat gratiæ plenitudo: neque enim omnibus est de ea accipere. Fœlices qui non inquinauerunt vestimenta sua, & cum regina nostra virginitatis privilegio gloriantur. Sed num vnam tantum benedictionem habes ô domina? Et mihi obsecro vt benedicas. Periit virtus illa à me, non est iam vel aspirare ad illam. Computrui in stercore meo, vt iumentum factus sum. Sed nunquid non erit mihi etiam aliquid apud te? Non erit vbi possim esse tecum: quia iam sequi non valeo quocunque ieris? Quærit angelus puellam quam præparauit dominus filio domini mei. Bibit ipse de hydria tua, cognata sibi virtute delectatus. Sed nunquid non etiam iumentis potum tribues? Bibit angelus quòd virum non cognoscis: bibant iumenta, quod de humilitate singulariter gloriaris. Respexit, inquit, dominus humilitatem M
Ibidem. ancillæ suæ. Nam virginitas sine humilitate fortasse habet gloriam, sed non apud deum. Humilia semper excelsus respicit, qui alta à longe cognoscit: & humilibus dat gratiam, qui superbis resistit. Sed forte ne quidem his duabus metretis plena est hydria tua, capax est ipsa quoque tertiæ metretę, vt iam non solum homines & iumenta, sed ipse quoque ex eabibat architriclinus. Hoc enim vinum bonum, quod seruauimus vsque adhuc. Haurit minister angelus, vt ferat architriclino, patrem dico, qui trinitatis principium, architriclinus merito nominatur. Ait siquidem angelus fœcunditatem eius commendans, quæ tertia est metreta: Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius dei. Ac si dicat: Cum eo solo tibi est generatio ista communis.

Item de eadem uirgine Maria, de uerbis Apocalypsis beati Ioannis, Sermo.

SIgnum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta *Apoc.12.d*
Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim. Vehementer quidem nobis dilectissimi, vir vnus & mulier vna nocuere, sed gratias deo: per vnum nihilominus virum & mulierẽ vnam omnia restaurantur, nec sine magno feruore gratiarum. Neque enim sicut delictum, ita & donum, sed excedit damni estimationem

A tionem beneficij magnitudo. Sic nimirum prudentissimus & clementissimus artifex, quod quassatum fuerat, non cõfregit, sed vtilius omnino refecit, vt videlicet nobis nouum formaret Adam ex veteri, & Euam transfunderet in Mariam. Et quidem sufficere poterat Christus. siquidem & nunc omnis suffi cientia nostra ex eo est, sed nobis bonum non erat esse hominem solum. Congruũ magis vt adesset nostræ reparationi sexus vterq; quorum corruptioni neuter defuisset. Fidelis planè & potens mediator dei & hominum homo Christus Iesus, sed diuinam in eo reuerentur homines maiestatem. Absorpta videtur in deitatem humanitas, non quòd mutata sit substantia, sed affectio deificata. Non sola illi cantatur misericordia, cantatur pariter & iudicium: quia etsi didicit ex his quæ pas-
Deute.4.d sus est compassionem vt misericors fieret, habet tamen & iu-
Heb.12.g diciariam potestatem. Deniq; deus noster ignis consumẽs est. Quidni vereatur peccator accedere, ne quemadmodum fluit cera à facie ignis, sic pereat ipse à facie dei? Iam itaq; ne ipsa mulier benedicta in mulieribus videbitur ociosa: inuenietur equidem locus eius in hac reconciliatione. Opus est enim me diatore ad mediatorẽ istum, nec alter nobis vtilior quam Maria. Crudelis nimirum Eua, per quam serpens antiquus pestife rum etiam ipsi viro virus infudit: sed fidelis Maria, quæ salutis antidotũ & viris & mulieribus propinauit. Illa enim minis-
B tra seductionis, hæc propiciationis: illa suggessit præuaricationẽ, hæc iniecit redẽptionem. Quid ad Mariam accedere trepidet humana fragilitas? Nihil austerũ in ea, nihil terribile, tota suauis est, omnib⁹ offerẽs lac & lanam. Reuolue diligẽ tius euangelicæ historię seriem vniuersam, & si quid forte increpatorium, si quid durum, si quod deniq; signum vel tenuis indignationis occurrerit in Maria, de cętero suspectam habeas, & accedere verearis. Quod si (vt vere sunt) plena magis omnia pietatis & gratię, plena mansuetudinis & misericordię, quæ ad eam pertinent inueneris, age gratias ei qui talem tibi mediatricem benignissima miseratione prouidit, in qua nihil possit esse suspectum. Denique omnibus omnia facta est, sapientibus & insipientibus copiosissima charitate debitricem se fecit, omnibus misericordiæ sinum aperit, vt de plenitudine eius accipiant vniuersi: captiuus redemptionem, ęger curationem, tristis cõsolationem, peccator veniam, iustus gratiam, angelus lętitiam: denique tota trinitas gloriam, filij persona carnis humanę substantiam, vt non sit qui se absondat à calore eius. Putásne ipsa est Sole amicta mulier? Esto siquidem vt de præsenti ecclesia intelligendum propheticę visionis series ipsa demonstret, sed id plane non inconuenienter Mariæ videtur attribuendum. Nimirum ea est quæ velut alterum Solem induit sibi. Quemadmodũ enim ille super bonos & malos indifferenter oritur, sic ipsa quoque prętcrita non discutit merita: sed omnibus sese exorabilem, omnibus clementissimam præbet, omnium denique necessitates ampliſſimo quodam mi
C seratur affectu. Nam & defectus omnis sub ea, & quicquid fra gilitatis seu corruptionis est, excellentissima quadam sublimitate præ cęteris omnibus excedit & supergreditur creaturis, vt merito sub pedibus eius luna esse dicatur. Alioquin nihil magnum dixisse videbitur, vt sit luna ista sub pedibus ei⁹, quam super omnes angelorum choros, super Cherubim quoque & Seraphim exaltatam nefas est dubitare. Solet autem luna non modo defectum corruptionis, sed & stultitiam mentis, nonnunquam vero & ecclesiam huius temporis designare. Illam quidem propter mutabilitatem, hanc sanè propter susceptum aliunde splẽdorem. Vtraq; vero (vt ita dixerim) luna sub Mariæ pedibus congrue satis ponitur, alio tamen atq; a-
Eccli.27.b lio modo. Siquidem stultus vt luna mutatur: sapiens autẽ permanet vt sol. In sole nimirum & feruor & splendor stabilis, in luna solus splendor, atque is omnino mutabilis & incertus, qui nunquam in eodem statu permaneat. Iure ergo Maria Sole perhibetur amicta, quæ profundissimã diuinę sapientiæ vltra quam credi valeat, penetrauit abyssum: vt quantum sine personali vnione creaturæ conditio patitur, luci illi inaccessibili videatur immersa. Illo nimirum igne prophetæ labia purgantur, illo igne Seraphim accenduntur. Longe vero aliter Maria meruit non velut summatim tangi, sed operiri magis vndique & circunfundi, & tanquam ipso igne concludi. Cãdidissimus sanè, sed & calidissimus hui⁹ mulieris amictus; cuius omnia tam excellenter irradiata noscuntur, vt nihil in D
ea non dico tenebrosum, sed obscurum saltem vel minus lucidum, sed ne tepidum quidem aliquid, aut non feruentissimũ liceat suspicari. Insipientia verò omnis longe sub pedibus eius est, vt penitus absit hæc ab insipientium mulierum numero, & collegio virginum fatuarum. Immo verò & vnicus ille stultus, & totius stultitiæ princeps, qui vere mutatus vt luna sapientiam perdidit in decore suo, sub Mariæ pedibus conculcatus & contritus miseram patitur seruitutem. Nimirum ipsa est quondam à deo promissa mulier serpentis antiqui caput virtutis pede contritura: cuius planè calcaneo in multis versutiis insidiatus est, sed fine causa: sola enim contriuit vniuersam hæreticam prauitatem. Alius non de substantia carnis suæ Christum edidisse dogmatizabat, alius paruulum non peperisse, sed reperisse sibilabat, alius (vel post partũ) viro cognitam blasphemabat, alius dei matrem audire non sustinens, magnum illud nomen theotocos, impiissime suggillabat: sed contriti sunt insidiatores, conculcati supplantatores, confuta ti derogatores, & beatam eam dicũt omnes generatiões. Deniq; & cõtinuo per Herodem draco insidiatus est parienti, vt nascentem excipiens filium deuoraret, quòd inimicitiæ essent inter semẽ mulieris & draconis. Iam si ecclesia lunę magis intelligenda videtur vocabulo, quòd videlicet non ex se splen-
Ioan.15.a deat, sed ab eo qui dicit: Sine me nihil potestis facere: habes mediatricem quam tibi pauloante commendauimus, euiden-
Apoc.12.a ter expressam. Mulier, inquit, amicta sole, & luna sub pedibus E
eius. Amplectamur Mariæ vestigia fratres mei, & deuotissima supplicatione beatis illius pedibus prouoluamur. Tenea mus eam, nec dimittamus donec benedixerit nobis. Potens est enim. Nempe vellus est medium inter rorem & aream, mulier inter solem & lunam, Maria inter Christum & ecclesiam constituta. Sed forte miraris non tam vellus opertum rore, quàm amictam sole mulierem. Magna siquidem familiaritas, sed mira omnino vicinitas solis & mulieris. Quomodo enim in tam vehementi feruore tam fragilis natura subsistit? Merito quidem admiraris Moyses sancte, & curiosius desideras intueri. Veruntamen solue calceamenta de pedibus tuis, & inuoluera *Exod.3.a* pone carnalium cogitationum, si accedere concupiscis. Vade, inquit, & videbo visionem hanc magnam. Magna planè visio rubus ardens sine combustione, magnum signum mulier illęsa manens amicta sole. Non est rubi natura, opertum vndique flammis, manere nihilominus incombustum: non mulieris potentia vt sustineat solis amictum. Non est virtutis humanę, sed *Luc.1.d* nec angelicę quidem, sublimior quædam necessaria est. Spiritus sanctus, inquit, superueniet in te. Et tanquam respondeat illa quoniam spiritus est deus, & deus noster ignis consumens est. Virtus, ait, nõ mea, nõ tua, sed altissimi obũbrabit tibi. Ni hil itaque mirum, si sub tali obumbraculo talis etiam à mulie re sustineatur amictus. Mulier, inquit, amicta sole: planè amicta lumine tanquam vestimento. Non percipit forte carnalis, nimirum spirituale est, stultitia illi videtur. Non sic videbatur *Rom.13.d* apostolo qui dicebat: Induimini dominum Iesum Christum. F
Quàm familiaris ei facta es domina, quàm proxima, imo quã intima fieri meruisti, quantam inuenisti gratiã apud deum? In te manet, & tu in eo: & vestis eum, & vestiris ab eo. Vestis eũ substantia carnis, & vestit ille te gloria suę maiestatis. Vestis solẽ nube, & sole ipsa vestiris. Nouũ enim fecit dominus sup *Hier.31.* terrã, vt mulier circũdaret virũ, nec aliũ q̃ Christũ, de quo dicitur: Ecce vir Oriẽs nomen eius. Nouum quoq; fecit in cœlo *Zach.6.* vt mulier sole appareret amicta. Deniq; & coronauit eum, & vicissim ab eo meruit coronari. Egredimini filiæ Sion, & vide *Canti.3.* te regem Salomonem in diademate quo cõronauit eum mater sua. Verum hoc alias. Interim sanè ingredimini magis, & vide te reginam in diademate quo coronauit eam filius suus. In capite, inquit, eius corona stellarum duodecim. Dignum planè *Textus.* stellis coronari caput, quod & ipsis lõge clarius micans, ornet eas potius q̃ ornetur ab eis. Quidni coronent sidera quam sol vestit? Sicut dies verni circundabãt eam flores rosarũ, & lilia conualliũ. Nimirũ lęua sponsi sub capite eius, & iam dextera illius amplexatur eã. Quis illas ęstimet gemmas? Quis stellas nominet quibus Mariæ regiũ diadema compactũ est? Supra ho minem est coronę huius rationem exponere, indicare cõpositionem. Nos tamen pro modulo nostrę exiguitatis absti-

G tes à periculoſo ſcrutinio ſecretorum,non incõgrue forſitan duodecim ſtellas iſtas,duodecim prærogatiuas gratiarum intelligere videamur,quibus Maria ſingulariter adornatur.Siquidem inuenire eſt in Maria prærogatiuas cœli, prærogatiuas carnis, prærogatiuas cordis, etſi fuerit ternarius iſte per quaternariũ multiplicatus: habemus forte ſtellas duodecim, quibus reginæ noſtræ diadema præfulgeat vniuerſis.Mihi ſane ſingularis rutilat fulgor:primo quidem in Mariæ generatione : ſecundo in angelica viſitatione : tertio in ſpiritus ſuperuentione:quarto in filij dei inenarrabili conceptione. Sic & in his quoque fidereum planè irradiat decus, quòd virginitatis primiceria, ꝙ ſine corruptione fœcunda, ꝙ ſine grauamine grauida,quòd ſine dolore puerpera. Nihilominus etiam ſpeciali quodam ſplendore in Maria coruſcant manſuetudo pudoris, deuotio humilitatis, magnanimitas credulitatis,martyrium cordis.Veſtræ quidem ſedulitatis erit ſingula quæq; diligentius intueri. Nos interim ſatisfeciſſe videbimur,ſi breuiter ea potuerimus demõſtrare. Quod ergo fidereum micat in generatione Mariæ?Planè quòd ex regibus orta,quòd ex ſemine Abrahæ, quòd generoſa ex ſtirpe Dauid. Si id parum videtur,adde quòd generationi illi ob ſingulare priuilegium ſanctitatis diuinitus noſcitur eſſe conceſſa,quòd longe antè eiſdem patribus cœlitus repromiſſa, ꝙ myſticis

H præfigurata miraculis, ꝙ oraculis prænunciata propheticis. Hanc enim ſacerdotalis virga dũ ſine radice floruit: hanc Gedeonis vellus dum in medio ſiccę areæ maduit, hanc in Ezechielis viſione Orientalis porta quæ nulli vnq̃ patuit præſignabat. Hanc deniq; præ cæteris Eſaias nunc virgã de radice Ieſſe orituram promittebat, nunc euidentius virginem pariturам.Merito ſignum hoc magnum in cœlo apparuiſſe ſcribitur,quod tanto ante de cœlo noſcitur fuiſſe ꝓmiſſum.Do-

Eſaiæ.7.c minus ait:Ipſe dabit vobis ſignum.Ecce virgo concipiet.Magnum profecto ſignum dedit:quia & magnus ipſe qui dedit. Huius ergo prærogatiuę fulgor, quorum non vehemẽter reuerberat aciẽ oculorum? Iam in eo quod tam reuerenter atq; officioſiſſimè ab archangelo ſalutata eſt, vt iam in regali ſolio ſupra omnes cœleſtium ordines regionum exaltatam cernere videretur, & paulo minus adoraturus fœminam, qui ſolebat ab hominibus hactenus æquanimiter adorari,excellentiſſimum nobis virginis noſtræ meritum, & ſingularis gratia commendatur. Nihilominus fulget etiam nouus ille cõceptionis modus,vt non in iniquitate,quemadmodũ cæterę omnes,ſed ſuperueniente ſpiritu ſancto ſola, & de ſola ſanctificatione Maria conciperet. Nam ꝙ verum deum,& dei filium genuit, vt idẽ ipſe dei atq; hominis filius vnus omnino deus & homo prodiret ex Maria,abyſſus eſt luminis, nec facile dixerim ꝙ vel angelicus oculus ad huius fulgoris vehementiã

I non caliget.De cætero ſane & virginitatem carnis,& propoſitum virginitatis,& ipſius quoq; propoſiti nouitas euidẽter illuſtrat: quòd videlicet in libertate ſpiritus legis Moſaicæ decreta tranſcẽdens,illibatam deo corporis ſimul & ſpiritus ſanctimoniam vouit. Probat enim propoſiti inuiolabile fundamentum, ꝙ tam conſtanter promittenti filium angelo reſpondit: Quomodo fiet iſtud,quoniã virũ nõ cognoſco?Forte enim,ꝓpterea primo turbata eſt in ſermone eius,& cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio, ꝙ benedictã ſeſe audiſſet in mulieribus,quæ nimirum benedici in virginibus ſemper optabat. Et extunc quidem cogitabat qualis eſſet iſta benedictio, ꝙ iã videretur eſſe ſuſpecta.Vbi vero in promiſſione filij manifeſtum virginitatis periculum videbatur,non potuit vltra diſſimulare quin diceret: Quomodo fiet iſtud,quoniam virum nõ cognoſco?Merito proinde & illam meruit benedictionem, & hanc non amiſit: vt longe glorioſior fiat, & virginitas ex fœcunditate, & ex virginitate fœcunditas, ac mutuis ſeſe radiis illuſtrare hæc duo fidera videantur. Magnum enim virginem eſſe,ſed virginem matrem eſſe,longe amplius per omnẽ modum.Iure etiam illud moleſtiſſimum tędium quo reliquę omnes grauidę mulieres laborare noſcuntur,ſola non ſenſit,quę ſola ſine libidinoſa voluptate concepit. Vnde & in ipſoſuæ conceptionis initio, quando potiſſimum cæterę mulieres miſerabilius affliguntur,Maria tota alacritate Montana conſcẽdit,vt Elizabeth miniſtraret. Sed & aſcendit Bethleẽ imminente iam partu, portans precioſiſſimum illud depoſitũ, portans onus leue, portans à quo portabatur. Sic & in partu q̃ K lucidum eſt quòd noua exultatione nouam edidit prolem, ſola inter mulieres à communi maledicto & dolore parturientium aliena?Si rerũ precia de raritate penſamus, nihil his poteſt rarius inueniri. Siquidẽ in omnibus iſtis, nec primam ſimilem viſa eſt,nec habere ſequentẽ. Et quibus nos ſi ea fideliter intuemur,ſine dubio admirationem concipimus,ſed venerationem,ſed deuotionem,ſed conſolationem.Cæterũ quę reſtant adhuc, & imitationem requirunt. Non eſt nobis ante ortum tam multifariæ multiſque modis promitti diuinitus, cœlitus prænunciari:ſed nec ab archangelo Gabriele tam nouæ ſalutationis obſequiis honorari.Minus autem cætera duo cõmunicat nobis, plane ſecretum ſuum ſibi. Sola enim eſt de qua dicitur:Quod in ea natũ eſt,de ſpiritu ſancto eſt.ſola cui dicitur:Quod ex te naſcetur ſanctũ,vocabitur filius dei. Offerantur regi virgines,ſed poſt eam:nam primatũ ſola vendicat ſibi. Multo magis autem ſola ſine corruptione concepit, ſine grauamine tulit,ſine dolore filium parturiuit.Itaq; nihil horum à nobis exigitur,ſed exigitur plane nõnihil.Nunquid enim ſi defuerit nobis etiam manſuetudo pudoris, ſi humilitas cordis,ſi magnanimitas fidei,ſi compaſſio mentis : negligentiam noſtrã munerum ſingularitas excuſabit ? Gratiſſima ſane gẽma in diademate,micans in capite ſtella, rubor in facie hominis verecundi. An verò quis putat quòd hac caruerit gratia,quæ gratia plena fuit?Pudibunda fuit Maria:ex euangelio id probamus. Vbi enim aliquando loquax, vbi præſumptuoſa fuiſſe videtur ? Foris ſtabat quærens loqui filio, nec materna authoritate, aut fermonẽ interrupit,aut in habitationẽ irruit in qua filius loquebatur.In omni denique textu quatuor euangeliorum (ſi bene meminimus) non niſi quater Maria loquens auditur.Primo quidem ad angelum,ſed cũ iam ſemel atque iterum allocutus eam fuiſſet. Secundo ad Elizabeth, quando vox ſalutionis eius Ioannem exultare fecit in vtero,& ea magnificante Mariam,ipſa magis dominum magnificare curauit.Tertio ad filium,cum iam eſſet annorum duodecim, quòd ipſa & pater eius dolentes quæſiſſent eum. Quarto in nuptiis ad filium & miniſtros.Et is quidem ſermo certiſſimus index ingenitę manſuetudinis,& virginalis verecundiæ fuit. Aliorum quippe verecũdiam ſuam reputans, ſuſtinere non potuit,nõ potuit vini diſſimulare defectum. Vbi ſane increpata eſt à filio(tanquàm mitis & humilis corde)nec illi reſpondit, nec tamen deſperauit, miniſtros admonens facere quod diceret eis. Nunquid nõ ab initio veniſſe paſtores, & primam omnium Mariam inueniſſe leguntur? Inuenerunt, ait euangeliſta, Mariam & Ioſeph, & infantem poſitum in præſepio. Sic & Magi quoque,ſi recolis, non ſine Maria matre eius puerum inuenerunt,& inducens in templum domini, templi dominum,multa quidẽ à Simeone audiuit tam de deo quàm de ſeiſpa, ad loquendum tarda, velox ad audiendum.Et quidẽ Maria conſeruabat omnia verba hæc conferens in cor de ſuo, ſed in his omnibus neq; de ipſo incarnationis dominicæ ſacramento quodcunq; verbum feciſſe reperies. Væ nobis qui ſpiritum habemus in naribus, væ qui totum proferimus ſpiritum,qui iuxta illud comici,pleni rimarum effluimus vndiq;. Totiens deniq; Maria filiũ audiuit,non modo turbis loquentẽ in parabolis,ſed & diſcipulis ſeorſum regni dei myſteria reuelantem, vidit miracula facientem: vidit deinde in cruce pendentẽ, vidit expirantẽ, vidit reſurgentẽ, vidit & aſcendentẽ : ſed in his omnibus quoties verecundiſſimæ virginis,quotiens pudiciſſimæ turturis vox memoratur audita? Deniq; legis in actibus apoſtorũ, ꝙ redeuntes à monte Olireti vnanimiter perſeuerabant in oratione. Qui?Si forte Maria affuit,nominetur prima,quæ ſuper omnes eſt,tam filij prę rogatiua, q̃ ſuæ priuilegio ſanctitatis.Petrus & Andreas,ait, Iacobus & Ioannes,& cæteri qui ſequuntur: hi omnes perſeuerabant vnanimiter cum mulieribus & Maria matre Ieſu. Ita ne & mulierum ſeſe vltimam exhibebat, vt nouiſſima omniũ poneretur?Vere carnales adhuc diſcipuli, quibus necdum ſpiritus erat datus, quia Ieſus necdum fuerat glorificatus, quando facta eſt inter illos contentio de primatu : cum Maria quanto maior erat, humiliaret ſe non modo de omnibus, ſed & præ omnibus. Merito facta eſt nouiſſima prima, quæ cum prima eſſet omnium, ſeſe nouiſſimam faciebat.Merito

Matth.1.c
Lucæ.1.d.
L
Vocãtũ ſilẽcium virginis
Lucæ.2.c.
M
Teren. in eunucho.
Acto.1.b.

A Merito facta eſt omnium domina, quæ ſe omnium exhibebat ancillam. Merito denique ſuper angelos exaltata eſt,quæ & infra viduas & pœnitentes,infra eam de qua eiecta fuerant ſeptem dæmonia,ineffabili ſeſe manſuetudine inclinabat.Obſecro vos filioli,emulamini hanc virtutem:ſi Mariam diligitis, ſi contenditis ei placere,emulamini modeſtiam eius.nihil enim tam idoneum homini, nihil tam congruum chriſtiano, maximeq; monachum nihil adeo decet. Et quidem manifeſta ſatis in virgine ex hac ipſa manſuetudine virtus humilitatis elucet. Nimirum collactaneæ ſunt humilitas & manſuetu-

Matt.11.d. do, in eo conſoderatæ germanius qui dicebat : Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Sicut enim mater præſumptionis elatio, ſic manſuetudo vera non niſi ex vera humilitate procedit. Nec in ſola tantum Mariæ taciturnitate commendatur humilitas,ſed euidentius reſonat in ſermone. Au-

Lucæ.1.d. dierat:Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius dei. Et nihil aliud quàm ancillam eius ſe eſſe reſpondit. Inde vẽtum eſt ad Elizabeth, & cõtinuo virginis gloria ſingularis eidem per ſpiritum reuelatur. Denique & mirabatur perſonam ve-

Ibidem. nientis, dicens : Vnde hoc mihi vt veniat mater domini mei ad me? Commendabat & vocem ſalutantis adiiciens. Vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis,exultauit in gaudio infans in vtero meo: & beatificat fidem credentis: Beata (inquiens)quæ credidiſti,quoniam perficientur in te quæ dicta ſunt tibi à domino.Magna quidem præconia,ſed & deuo-

B ta humilitas nihil ſibi paſſa retinere, in eum magis vniuerſa refudit cuius in ſe beneficia laudabantur.Tu(inquit) magnificas matrem domini,ſed magnificat anima mea dominum. In voce mea filium perhibes exultaſſe in gaudio, ſed exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo: & ipſe quoque tanquam amicus ſponſi gaudet ad vocem ſponſi.Beatam eſſe dicis quæ credidiſtet: ſed credulitas & beatitudinis cauſa reſpectus eſt ſuperne pietatis, vt ex hoc magis beatam me dicant omnes generationes, quia ancillam humilem & exiguam reſpexit deus.Veruntamen nunquid putamus fratres, Elizabeth ſanctam in eo quod per ſpiritum vtique loquebatur, erraſſe? Abſit.Beata planè quam reſpexit deus,& beata quę credidit. Hic enim magnus diuinæ reſpectionis extitit fructus.Ineffabili ſiquidem artificio ſpiritus ſuperueniens tantæ humilitati magnanimitas tanta in ſecretario virginei cordis acceſſit, vt (quemadmodum de integritate & fœcunditate prædiximus,hæ quoque nihilominus ſunt ſtellæ ex reſpectu mutuo clariores) quòd videlicet nec humilitas tanta minuit magnanimitatem,nec magnanimitas tanta humilitatem , ſed cum in ſua æſtimatione tam humilis eſſet,nihilominus & in promiſſionis credulitate magnanimis , vt quæ nihil aliud quàm exiguam ſeſe reputabat ancillam,ad incomprehenſibile hoc myſterium,& admirabile cõmercium, ad inſcrutabile ſacramentum nullatenus ſe dubitaret electam,& veram dei & hominis

C genitricem crederet mox futuram. Agit hoc nimirum in cordibus electorum gratiæ prærogatiua diuinæ, vt eos nec humilitas puſillanimes faciat,nec magnanimitas arrogantes, magis autem cooperentur ſibi,vt non ſolum nulla ex magnanimitate ſubintret elatio, ſed hinc maxime prouehatur humilitas,vt inueniantur eo amplius timorati,& largitori munerũ non ingrati,ac viciſſim ex occaſione humilitatis puſillanimitas nulla ſurrepat,ſed quo minus de ſua quiſque vel in minimis præſumere conſueuit,eo amplius etiam in magnis quibuſque de diuina virtute confidat. Martyrium ſane virginis (quam nimirum inter ſtellas diadematis eius, ſi memimiſtis, duodecimam nominauimus) tã in Simeonis prophetia, quàm in ipſa dominicę paſſionis hiſtoria commendatur.Poſitus eſt

Luc.2.c. hic(ait ſanctus ſenex de paruulo Ieſu) in ſignum cui contradicetur : & tuam ipſius animam (ad Mariam autem dicebat) pertranſibit gladius . Vere tuam, ô beata mater,animam gladius pertranſiuit.Alioquin non niſi eam pertranſiens,carnem filij tui penetraret . Et quidem poſtea quàm emiſit ſpiritum tuus ille Ieſus (omnium quidem , ſed ſpecialiter tuus)ipſius plane non attigit animã crudelis lancea quæ ipſius (nec mortuo parcens , cui nocere non poſſet) aperuit latus,ſed tuam vtique animam pertranſiuit . Ipſius nimirum anima iam ibi non erat,ſed tua plane inde nequibat auelli. Tuam ergo pertranſiuit animam vis doloris, vt plus quàm martyrem non im-

D merito prædicemus,in qua nimirum corporeæ ſenſum paſſionis exceſſerit compaſſionis affectus. An non tibi plus quàm gladius fuit ſermo ille (reuera pertranſiens animam,& pertingens vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus:)Mulier, ecce filius tuus?O commutationem.Ioannes tibi pro Ieſu traditur, ſeruus pro domino, diſcipulus pro magiſtro , filius Zebedæi pro filio dei, homo purus pro deo vero. Quomodo nõ tuam affectuoſiſſimam animam pertranſiret hæc auditio,quando & noſtra licet ſaxea,licet ferrea pectora ſola recordatio ſcindit? Non miremini fratres,quòd Maria martyr in anima fuiſſe dicatur. Miretur qui non meminerit ſe audiſſe Paulum inter

Roma.1.d. maxima gentium crimina memorantem quòd ſine affectione fuiſſent . Longe id fuit à Mariæ viſceribus,longe ſit à ſeruulis eius . Sed forte quis dicat : Nunquid non eum præſciebat moriturum?Et indubitanter. Nunquid non ſperabat cõtinuo reſurrecturum ?Et fidenter. Super hæc doluit crucifixum?Et vehementer. Alioquin quiſnam tu frater,aut vnde tibi hęc ſapientia vt mireris plus Mariam compatientem, quam Mariæ filium patientem?Illeetiam mori corpore potuit,iſta commori corde non potuit?Fecit illud charitas qua maiorem nemo habuit: fecit & hoc charitas,cui poſt illam ſimilis altera non fuit. Iam te mater miſericordiæ per ipſum ſyncerriſſimę tuæ mentis affectum,tuis iacens prouoluta pedibus luna, mediatricem ſibi apud ſolem iuſtitię conſtitutam deuotis ſuppli

E cationibus interpellat,vt in lumine tuo videat lumen,& ſolis gratiam tuo mereatur obtentu,quam vere amauit prę omnibus,& ornauit ſtola gloriæ induens,& coronam pulchritudinis ponens in capite tuo. Plena es gratiarum,plena rore cœleſti,innixa ſuper dilectum, delitiis affluens. Ciba hodie pauperes tuos domina, ipſi quoque catelli de micis edant,nec puero Abrahæ tantum,ſed & camelis potum tribuas de ſupereſfluenti hydria tua, quia tu vere puella es præelecta & præparata altiſſimi filio tuo, qui eſt ſuper omnia benedictus in ſecula. Amen.

In natiuitate Mariæ de aquæ ductu. Sermo.

F Oecundæ virginis amplectitur cœlum præſentiam, terra memoriam veneratur.Sic nimirum totius boni illic exhibitio,hic tenuis quędam libatio primitiarum: ibi res, & hic nomen. Domine,inquit,no-

Pſal.101.d men tuum in æternum , & memoriale tuum in generatione & generationem.Generatio & generatio, non angelorum profecto,ſed hominum eſt. Vis ſcire quia nomen & memoriale eius in nobis eſt, præſentia in excelſo? Sic orabitis, inquit:

Mat.6.b Pater noſter qui es in cœlis,ſanctificetur nomen tuum.Fidelis oratio , cuius ipſa primordia & diuinæ adoptionis & terrenæ peregrinationis admoneant, vt hoc ſcientes quòd quan diu nõ ſumus in cœlo, peregrinamur à domino, gemamus intra noſmetipſos adoptionem filiorum expectantes præſentiã

F vtique patris. Signanter proinde & de Chriſto propheta loquitur dicens: Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus dominus , in vmbra eius viuemus inter gentes.Nam inter cœleſtes

Thre. 4.d quidem beatitudines non in vmbra viuitur, ſed potius in ſplẽdore.In ſplendoribus ſanctorum,inquit,ex vtero ante lucife-

Pſal.109.d rum genui te.Verum id quidem pater. At mater ſane eũdem ipſum in ſplendore non genuit , ſed in vmbra , non niſi ea tamen qua obumbrauit altiſſimus.Merito proinde canit eccleſia , non illa quidem eccleſia ſanctorum quæ in excelſis & in ſplendore eſt:ſed quę interim peregrinatur in tertis.Sub vmbra eius, ait, quem deſideraueram ſedi, & fructus eius dulcis

Canti.2.d. gutturi meo . Lucem quippe meridianam vbi paſcit ſponſus, ſibi petierat indicari, ſed repreſſa eſt, & pro plenitudine luminis vmbram,pro ſatietate interim guſtum recepit. Deniq; non ait, ſub vmbra eius quam deſideraueram:ſed,ſub vmbra eius quem deſideraueram ſedi . Neque enim ipſius expetierat vmbram,ſed ipſum profecto meridiem, lumen plenum de lumine pleno.Et fructus, ait , dulcis gutturi meo: ac ſi dicat, guſtui meo . Vſquequo non parcis mihi, nec dimittis me , vt glutiam ſaliuam meam? Quouſque manet illa ſententia: Gu-

Pſalm.33. ſtate,& videte quoniam ſuauis eſt dominus?Et quidem ſuauis guſtui,& dulcis gutturi , vt merito etiam ſuper hoc ſponſa proruperit in vocem gratiarum actionis & laudis. Sed quando dicetur:

G do dicetur: Comedite amici & bibite,& inebriamini charissimi?Iusti epulentur(ait Propheta)sed in conspectu dei, vti-
Cant. 5.a que non in vmbra.Et de seipso.Satiabor, ait, cum apparuerit
Psal.67.a. gloria tua.Sed & dominꝰ ad apostolos ait: Vos estis qui per-
Luc. 22.c mansistis mecum in tentationibus meis,& ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam. Sed vbi? In regno meo,inquit. Beatus plane qui manducabit panem in regno dei. Sanctificetur itaque nomen tuum:per quod vtcunque interim in nobis es domine per fidem in cordibus habitans, quoniam nomen tuum
Roma.6.d iam inuocatum est super nos. Adueniat regnum tuum. Veniat vtique quod perfectum est, & euacuetur quod est ex parte. Habetis(ait Apostolus)fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam. Vita æterna fons indeficiens,qui vniuersam irrigat superficiem paradisi. Nec modo irrigat,sed inebriat, fons ortorum, puteus aquarum viuentium quæ fluunt impetu de Libano: & fluminis impetus lætificat ciuitatẽ
Colos.3. dei. Quis vero fons vitæ, nisi Christus dominus?Cum Christus (inquit) apparuerit vita vestra: tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.Sane ipsa sese plenitudo exinaniuit, vt fieret nobis iustitia & sanctificatio & remissio, necdum apparẽs vita,aut gloria, aut beatitudo. Deriuatus est fons vsque ad
Proter.5. nos,in plateis deriuatæ sunt aquæ, licet non bibat alienus ex eis. Descendit per aqueductum vena illa cœlestis,non tamen
H fontis exhibens copiam, sed stillicidia gratię arentibus cordibus nostris infundẽs,aliis quidem plus,aliis quidem minus. Plenus equidem aqueductus, vt accipiant cæteri de plenitudine,sed non plenitudinem ipsam. Aduertistis iam,ni fallor, quem velim dicere aqueductum qui plenitudinem fontis ipsius de corde patris excipiens, nobis edidit illum, sed si non prout est, prout capere poteramus.Nostis enim cui dictum sit: Aue gratia plena. An,vero inueniri potuisse miramur vde talis ac tantus fieret aqueductus, cuius nimirum summitas
Gene.28. instar profecto scalæ illius quam vidit patriarcha Iacob, cœlos tangere, imò & transcendere cœlos, vt viuidissimum illũ aquarum quæ super cœlos sunt,posset attingere fontem?Mirabatur & Salomon, & velut desperanti similis aiebat:Mu-
Prou. 31. b lierem fortem quis inueniet? Nimirum propterea tanto tempore humano generi fluenta gratiæ defuerunt,quòd necdum intercederet is de quo loquimur tam desiderabilis aqueductus. Nec mirabere diutius expectatum, si recordaris quot annis Noe vir iustus in arce fabricabatur, in qua paucæ, id est octo animæ saluæ factæ sunt, idq; satis ad modicum tempus. Sed quomodo noster hic aqueductus fontem illum attigit tam sublimem? Quomodo putas nisi vehementia desiderij, nisi feruore' deuotionis, nisi puritate orationis? Sicut
Eccli. 35.d scriptum est:Oratio iusti penetrat cœlos.Et quis iustus, si nõ Maria iusta,de qua sol iustitiæ ortus est nobis? Quomodo ergo illa inaccessam attigit maiestatem,nisi pulsando,petendo, quærendo? Denique & quod quærebat, inuenit:cui dictum est: Inuenisti gratiam apud deum. Quid?Plena est gratia, & gratiam adhuc inuenit?Digna prorsus inuenire quod quęrit, cui propria non sufficit plenitudo, nec suo potest esse contenta bono: sed quemadmodum scriptum est: Qui bibit me,ad-
Eccli.24.c huc sitiet:petit supereffluentiam, ad salutem vniuersitatis. Spiritus sanctus,ait,superueniet in te, & preciosum illud balsamum tanta tibi copia tantaq; plenitudine influet, vt copiosissime effluat circunquaque. Ita est,iam sentimus, iam exhilarantur facies nostræ in oleo, iam clamamus: Oleum effusum
Cant. 1.a nomen tuum, memoriale tuum in generatione & generationem. Verum id quidem non in vanum, etsi oleum effunditur, sed non perit. Propterea siquidem & adolescentulæ,parnulæ scilicet animæ,sponsum diligunt,idq; non parum: & vnguentum descendens de capite,non modo barba,sed & ipsa vestimenti ora suscepit. Intuere ô homo consilium dei, agnosce consilium sapientiæ,consilium pietatis. Cœlesti rore arcã rigaturus,totum vellus prius infudit. Redempturus humanũ genus,precium vniuersum contulit in Mariam. Vt quid hoc? Forte vt excusaretur Eua per filiam, & querela viri aduersus fœminam deinceps sopiretur. Ne dixeris vltra (ô Adam) mulier quam dedisti mihi,dedit mihi de ligno vetito:dic potius,Mulier quam dedisti mihi,me cibauit fructu benedicto. Piissimum sane consilium, sed latet forsitan aliud, nec totum hoc est. Verum id quidem,sed parum est(ni fallor)desideriis K
vestris. Dulcedo lactis est,elicietur forte si fortius premimꝰ, & pinguedo butyri. Altius ergo intueamini quanto deuotionis affectu à nobis eam voluerit honorari,qui totius boni plenitudinem posuit in Maria: vt proinde si quid spei in nobis est,si quid gratiæ,si quid salutis, ab ea nouerimus redundare,quæ ascendit delitiis affluens. Ortus plane deliciarum, quem non modo afflauerit veniens, sed & perflauerit superueniens auster ille diuinus, vt vndique fluant & effluant aromata eius,charismata scilicet gratiarum. Tolle corpus hoc solare,quod illuminat mundum, vbi dies? Tolle Mariam hanc maris stellam,maris vtique magni & spatiosi: quid nisi caligo inuoluens, & vmbra mortis,ac densissimę tenebræ relinquuntur?Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorum affectibus:& votis omnibus Mariam hanc veneremur,quia sic est voluntas eius qui totum nos habere voluit per Mariam. Hęc inquã voluntas eius est, sed pro nobis. In omnibus siquidem & per omnia prouidens miseris,trepidationem nostram solatur,fidem excitat,spem roborat,diffidentiam abigit,erigit pusillanimitatem. Ad patrem verebaris accedere:solo auditu terL
ritus ad folia fugiebas. Iesum tibi dedit mediatorem. Quid non apud talem patrem filius talis obtineat?Exaudietur vtiq; pro reuerentia sua: pater enim diligit filium. An vero trepidas & ad ipsum? Frater tuus est & caro tua,tentatus per omnia absque peccato, vt misericors fieret. Hunc tibi fratrem Maria dedit. Sed forsitan & in ipso maiestatem vereare diuinam, quòd licet factus sit homo, mansérit tamen deus.

Aduocatum habere vis & ad ipsum? ad Mariam recurre. Pura siquidem humanitas in Maria, non modo pura ab omni contaminatione,sed & pura singularitate naturę. Nec dubius dixerim, exaudietur & ipsa pro reuerentia sua. Exaudiet vtique matrem filius, & exaudiet filium pater. Filioli,hæc peccatorum scala,hæc mea maxima fiducia est, hæc tota ratio spei meæ. Quid enim? Potest ne filius aut repellere, aut sustinere repulsam, non audire, aut non audiri filius potest? Neutrum plane. Inuenisti(ait angelus) gratiam apud deum. Fœliciter. Semper hęc inueniet gratiam, & sola est gratia qua egemus. Prudens virgo non sapientiam, sicut Salomon,non diuitias: non honores,non potentiam,sed gratiam requirebat. Nimirum sola est gratia qua saluamur. Quid nos alia concupiscimus fratres? Quæramus gratiam, & per Mariam quæramus: quia quod quærit,inuenit,& frustrati non potest. Quæramus gratiam, sed gratiam apud deum: nam apud homines gratia fallax. Quærant alij meritum,nos inuenire gratiã studeamus. Quid enim? Num gratiæ est quòd hic sumus? Profecto misericordiæ domini est quòd non sumus cõsumpti nos. Qui nos? Nos periuri,nos adulteri,nos homicidæ,nos raptores,purgamenta vtique mundi huius. Consulite conscientias vestras fratres, & videte quia vbi abundauit delictum,superabundat & gratia. Maria non prætendit meritũ, sed gratiam quærit. M
Denique vsque adeo fidit gratiæ, & non altum sapit,vt salutationem angelicam vereatur. Maria,inquit, cogitabat qualis esset ista salutatio. Nimirum sese salutatione angelica reputabat indignam. Et forsitan talia meditabatur. Vnde hoc mihi,vt veniat angelus domini mei ad me? Ne timeas Maria,ne mireris angelum venientem,& major angelo venit. Ne mireris angelũ domini,& dominus angeli tecum. Postremo quidni videas angelum,cum iam angelice viuas? Quidni visitet angelus vitæ sociam? Quidni saluet ciuem sanctorum,& domesticam dei? Angelica plane vita virginitas: & qui non nubent neque nubẽtur, erunt sicut angeli dei. Vides ne quòd & hoc nihilominus modo aqueductus noster ascendit ad fontẽ, nec sola iam oratione cœlos penetrat,sed etiam incorruptione quæ proximum deo facit, sicut Sapiens ait? Erat enim virgo sancta corpore & spiritu,cui specialiter esset dicere: Conuersatio nostra in cœlis est. Sancta inquam corpore & spiritu,ne quid forsitan super hoc dubites aquæductu. Sublimis equidem valde, sed nihilominus integerrimus manet. Ortus conclusus,fons signatus, templum domini, sacrarium spiritus sancti. Nec enim est fatua virgo, cui non modo oleum est, sed olei plenitudo in vase recondita. Ascensiones in corde suo disposuit, conuersatione pariter (sicuti iam diximus) & oratione ascendens. Denique abiit in montana cum festinatione,
Sapi.6.c

A festinatione,& salutauit Elizabeth, & in ministerio eius erat quasi mensibus tribus vt iam tunc posset dicere matri mater, quod tanto post filio dixit filius: Sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Plane montana conscendens, cuius iustitia sicut montes dei. Tertius enim hic ascensus virginis fuit,vt funiculus triplex difficilè rumperetur. Feruebat siquidem in quærenda gratia charitas, splendebat in carne virginitas,humilitas in obsequio eminebat. Etenim si omnis qui se humiliat, exaltabitur: quid hac humilitate sublimius?
Luce.1 Veniſſe eam mirabatur Elizabeth,& dicebat: Vnde hoc mihi vt veniat mater domini mei ad me? Sed iam magis miretur quòd instar vtique filij & ipsa non ministrari venerit, sed ministrare. Merito proinde cantor ille diuinus in ipsius admira-
Canti. 6. d tione præcinens,aiebat: Quæ est ista quę ascendit sicut aurora consurgens,pulchra vt luna, electa vt sol,terribilis vt castrorum acies ordinata? Ascendit plane supra omne humanũ genus,ascendit vsque ad angelos,sed & ipsos quoque transcẽdit,& cœlestem omnem supergreditur creaturam. Nimirum supra angelos hauriat necesse est, quam refundat hominibus
Textus aquam viuam. Quomodo,inquit,fiet istud,quoniam virum nõ cognosco? Vere sancta corpore & spiritu, & integritatem carnis habens,& propositum integritatis. Respondẽs autem
Textus. angelus,dixit: Spiritus sanctus superueniet in te,& virtus altissimi obumbrabit tibi. Ne me interrogaueris,inquit, supra
B me est,& non potero ad illud. Spiritus sanctus,non angelus, superueniet in te,& virtus altissimi obumbrabit tibi, non ego. Ne steteris,vel inter angelos virgo sancta, sublimius aliquid tuo sibi ministerio propinandum terra sitiens præstolatur. Paululum cum pertransieris eos, inuenies quem diligit anima tua. Paululum inquam, non quia non incomparabiliter superemineat,sed quòd inter eum & ipsos medium nihil inuenias. Transi ergo virtutes & dominationes, Cherubim quoq;
Esaie.6. & Seraphim,vt ad eum peruenias de quo vociferantur adinuicem,Sanctus,sanctus,sanctus dominus deus Sabaoth. Quod enim ex te nascetur sanctum,vocabitur filius dei. Fons sapientiæ verbũ patris in excelsis:hoc verbũ mediante te caro fiet:
Ioan.14.b vt qui dicit, Ego in patre, & pater in me:dicat nihilominus,
Ioan.1.a. quia ego à deo processi & veni. In principio inquit erat verbũ. Iam scatet fons:sed interim tantum in semetipso. Denique,& verbum erat apud deum: lucem profecto habitans inaccessibilẽ, & dicebat dominus ab initio: Ego cogitoꝙ cogitationes
Hier.29.c pacis,& nõ afflictionis. Sed penes te est cogitatio tua, & quid cogites, nos nescimus. Quis enim cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius erat? Descendit itaque cogitatio pacis in opus pacis: Verbum caro factum est, & habitat iam in nobis. Habitat plane per fidem in cordibus nostris, habitat in memoria nostra,habitat in cogitatione: quia vsque ad ipsam descendit imaginationẽ. Quid enim prius cogitaret ho-
C mo de deo,nisi forsitan idolum corde fabricaretur? Incomprehensibilis erat & inaccessibilis, inuisibilis & inexcogitabilis omnino. Nunc vero comprehendi voluit,videri voluit, cogitari voluit. Quonam modo inquis? Nimirum iacens in præsepio,in virginali gremio cubans, in monte prędicans, in oratione pernoctans,& in cruce pendens,in morte pallens, liber inter mortuos,& in inferno imperãs: seu etiam tertia die resurgens,& apostolis loca clauorum victoriæ signa demonstrans,nouissime coram eis cœli secreta conscendens. Quid horum non verè,non piè,non sanctè cogitatur? Quicquid horum cogito,deum cogito,& per omnia est deus meus. Hæc ego meditari dixi sapientiam,& prudentiam iudicaui eructuare memoriã? suauitatis: quoniam in huiusce modi nucleis virga sacerdotalis copiose produxit,quam in supernis hauriens, vberius nobis Maria refundit. In supernis plane, & vltra angelos:quæ verbum ex ipso patris corde suscepit,vt scriptum
Psalm.18.a est: Dies diei eructat verbum. Vtique dies pater:siquidem dies ex die salutare dei. An non etiam virgo dies? Et præclara. Rutilans plane dies, quæ procedit sicut aurora consurgens,pulchra vt luna,electa vt sol. Intuere igitur quemadmodum vsque ad angelos plenitudine gratiæ,supra angelos superueniente spiritu sanctò peruenit. Est in angelis charitas, est puritas,est humilitas. Quid horum non enituit in Maria? Sed ostensum est superius,vt quidem à nobis ostendi potuit, supereminentiam prosequamur. Cui enim angelorũ aliquando dictum est: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te sanctum,vocabitur filius dei: Denique veritas de terra orta est, non de angelica creatura:nec angelos,sed semen Abrahæ apprehendit. Magnum est angelo vt ministet domini,sed Maria sublimius quiddam meruit vt sit mater. Fœcunditas itaq; virginis supereminens gloria est, tantoꝙ excellentior angelis facta munere singulari, quanto differentius præ ministris nomẽ matris accepit:hanc inuenit gratiam plena iam gratia, vt charitate feruida, virginitate integra, humilitate deuota: fieret nihilominus sine viri cognitione grauida, sine muliebri dolore puerpera. Parum est quod ex ea natum est, sanctũ vocatur,& est filius dei. De reliquo fratres curandum nobis summopere est, ne verbum quod de ore patris ad nos egressum est virgine mediante,vacuum reuertatur, sed per eãdem nihilominus virginem gratiam pro gratia referamus. Eructemus memoriam,donec præsentiam suspiramus,& suæ reddantur origini fluenta gratiæ, vt vberius fluant. Alioquin nisi ad fontem redeant,exsiccantur,& infideles in modico, quod maximum est accipere non meremur. Modicum plane memoria ad præsentiam,modicum ad id quod cupimus, magnum ad id quod meremur: longe infra desiderium, sed nihilominus supra meritum. Sapienter proinde sponsa, & pro hoc modico non modice gratulatur. Cum enim dixisset: Indica mihi vbi
Canti.1. b. pascas,vbi cubes in meridie: recipiens exigua pro immensis, & pro pastu meridiano libans sacrificium vespertinum,mini-
E me tamen vt solet fieri murmurat aut tristatur,sed gratias agit,& in omnibus sese exhibet deuotiorẽ. Nouit enim quòd si fidelis fuerit in vmbra memoriæ,lucem præsentiæ sine dubio obtinebit. Itaq; qui reminiscimini domini,ne taceatis,& ne detis silentium ei. Nimirum qui præsentem habent dominum, exhortatione non indigent:& quod ait Propheta alius: Lauda Hierusalem dominum, lauda deum tuum Sion:cõ
Psal.147.a gratulationis est potius quàm commonitionis. Qui in fide ambulant,egent admonitione ne taceant,& ne dederint silentium ei. Loquitur enim & loquitur pacem in plebem suam, & super sanctos suos,& in eos qui conuertuntur ad cor. Cæ-
Psal. 17.d terum cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris:& audientem sese audiet,& loquenti sibi loquetur. Alioquin silentium ei dedisti si taceas. Sed vnde si taceas? A laude? Ne taceatis,inq̃t,& ne detis silẽtiũ ei, donec stabiliat,
Esa.62.d & donec ponat Hierusalẽ laudẽ in terra. Laus Hierusalẽ iucũda, & decora laudatio. Nisi forte angelos ciues Hierusalem mutuis opinamur laudibus delectari, & decipere de vanitate in idipsum. Fiat voluntas tua pater sicut in cœlo & in terra, vt laus Hierusalem stabiliatur in terra. Quid enim modo est? Non quærit angelus ab angelo gloriam in Hierusalem, & homo ab homine laudari cupit in terra? Execranda peruersitas, sed eorum sit qui ignorantiam dei habent,qui obliti sunt do-
F mini dei sui. Vos qui reminiscimini domini,ne taceatis à laude eius, donec stabiliatur & perficiatur in terra. Est enim silentium irreprehensibile,imò & laudabile magis. Est & sermo non bonus. Alioquin non diceret propheta bonum esse
Thren.3.c homini præstolari cum silentio salutare dei. Bonum silẽtium à iactantia,bonum à blasphemia,bonum à murmure & detractione. Alius enim ob laboris magnitudinem,& pondus diei exasperatus, animo murmurat, diiudicat eos qui pro anima sua peruigilant,tanquam reddituri vtique rationem. Clamor est,sed supra omne silentium clamor iste animi obdurati silere facit (quam audiri non patitur) vocem verbi. Alius pusillanimitate spiritus in expectatione deficit,pessimumq; hoc verbum blasphemiæ est, quod nec in hoc seculo remittitur, nec in futuro. Tertius in magnis ambulat, & in mirabilibus super se,dicens:Manus nostra excelsa,putans se aliquid esse, cum nihil sit. Quid loqueretur huic qui loquitur pacem? Dicit enim quia diues sum, & nullius egeo. Porro veritatis sententia est: Væ vobis diuitibus, quia habetis hic consolatio-
Luce.6.d. nem vestram. Contra vero: Beati,inquit,qui lugent,quoniam
Matth.5.a ipsi consolabuntur. Sileat ergo in nobis lingua maledica, lingua blasphema, lingua magniloqua: quoniam bonum est in hoc triplici silentio salutare domini præstolari,vt dicas:
1.Reg.3. b Loquere domine, quia audit seruus tuus. Eiusmodi quippe voces nõ ad eũ sunt, sed aduersus eũ, sicut legislator murmurantibus

G rantibus ait: Non enim contra nos est murmur vestrum, sed
Exo.16.b contra dominum. Ita tamen ab his taceas ne omnino taceas,
ne dederis silentium ei. Loquere illi contra iactantiam in confessione, vt obtineas veniam de præterito. Loquere in gratiarum actione contra murmurationem, vt ampliorem inuenias gratiam in præsenti. Loquere in oratione contra diffidentiã, vt consequaris & gloriam in futuro. Confitere inquam præterita, & pro præsentibus gratias age, ac deinceps ora studiosius pro futuris, vt ne ipse quidem sileat à remissione, ab immissione, à promissione. Ne taceas inquam, ne dederis silentium ei, loquere vt & ipse loquatur, & dicere possis: Dilectus meus mihi, & ego illi. Iucunda vox, & eloquium dulce. Nimirum non vox murmuris hæc, sed vox turturis est. Et ne dixe-
Psal. 136.d ris: Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena?
Canti.2.c. non iam aliena reputabitur, de qua sponsus ait: Vox turturis
Ibidem. d audita est in terra nostra. Audierat enim dicentem: Capite nobis vulpes paruulas: & forte ex eo in vocem exultationis erupit vt diceret: Dilectus meus mihi, & ego illi. Plane vox turturis, quæ tam viuenti quam mortuo singulari vtique castimonia suo compari perseuerat, vt eam neque mors neq; vita à Christi separet charitate. Intuere etenim vtrũnam aliquid hunc dilectum auertere potuerit à dilecta quo minus ei & peH canti & auersę perseueraret. Glomerate nubes radios solis offendere contendebant, vt iniquitates nostræ separarent inter nos & deum, sed incaluit sol, & vniuersa dissoluit. Alioquin quando rediisses ad eum, nisi ille tibi persecuerasset, nisi
Canti.6.d. clamasset: Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te? Esto ergo illi, & tu nihilominus perseuerans, vt nullis ab eo flagellis aut laboribus auertaris.

Matth.xi. Luctare cum angelo ne succumbas: quia regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. An non lucta, Dilectus meus mihi, & ego illi? Notam fecit dilectionem suam, experiatur & tuam. In multis enim tentat te dominus deus tuus. Declinat sæpius, auertit faciem, sed non in ira. Probationis istud est, non reprobationis. Sustinuit te dilectus, sustine tu dilectum, sustine, viriliter age. Non illum vicere peccata tua, te quoque ipsius flagella non superent, & obtinebis benedictionem. Sed quando? Cum aurora fuerit, cum aspirauerit iã
Gene.32.f dies, cum stabilierit Hierusalem laudẽ in terra. Ecce, inquit, vir luctabatur cum Iacob vsque mane. Auditam fac mihi mane misericordiam tuam, quia speraui in te domine. Non tacebo, nec dabo tibi silentium vsque mane, vtinam nec ieiunium. Nimirum dignaris & pasci, sed inter lilia. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Nimirum & supra, si meministi, in eodem cantico euidenter expressum est, quòd florum apparitio turturis comitetur auditum. Sed attende q̃ locum non cibum indicare videtur, nec quibus pascitur expri mit, sed inter quę. Forte enim non cibo, sed consortio pascitur liliorum: nec liliis vescitur, sed versatur. Nimirum odore I potius quàm sapore lilia placent, & visui magis sunt apta q̃ esui. Ita ergo pascitur inter lilia donec aspiret dies, & venustati florum fructuum succedat vbertas. Interim quippe florum nõ fructuum tempus est, dum in spe magis quàm in re sumus: & per fidem non per speciem ambulantes, expectatione magis quàm experientia gratulamur. Considera denique floris
2.Cor.4.b teneritudinem, & memento verbi quod ait Apostolus: Quia habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Quanta enim videntur imminere pericula floribus? quàm facile spinarum aculeis lilium perforatur? Merito proinde canit dilectus: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. An non erat
Psal. 119.b inter spinas, qui dicebat: Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus? Cæterum etsi iustus germinat sicut lilium, sed non ad lilium sponsus pascitur, nec in singularitate complacet sibi. Audi denique inter lilia commorantem: Vbi, inquit, duo
Mat.18.c vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Amat semper media Iesus, diuerticula semper & reclinatoria reprobat filius hominis, dei & hominum mediator. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Curemus habere lilia fratres, extirpare spinas & tribulos, & inferre lilia festinemus: si quando forte & ad nos pascendus dignetur dilectus descendere. Apud Mariam vtique pascebatur, idque copiosius pro multitudine liliorum. An non lilia virginitatis decus, humilitatis insigne, supereminentia charitatis? Erunt tamen & nobis lilia, quanuis inferiora valde, K
sed ne inter hæc quidem dedignabitur pasci sponsus: siquidẽ eas quas prædiximus actiones gratiarum deuotionis hilaritas illustrauerit, orationem intentionis puritas candidauerit, cõ
fessionem indulgentia dealbauerit, sicut scriptum est: Si fue-
Esaiæ. 1.c. rint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Cæterum quicquid illud est quod offerre paras, Mariæ cõmendare memento, vt eodem alueo ad largitorem gratię gratia redeat quo influxit. Neque enim impotens erat deus, & sine hoc aqueductu infundere gratiam prout vellet, sed tibi vehiculum voluit prouidere. Forte enim manus tuæ, aut sanguine plenę, aut infectæ muneribus, quòd non eas ab omni munere excusfisti. Idcoque modicum istud quod offerre desideras, gratissimis illis & omni acceptione dignissimis Mariæ manib⁹ offerendum tradere cura, si non vis sustinere repulsam. Nimirum candidissima quædam lilia sunt, nec causabitur ille liliorum amator inter lilia non inuentum, quicquid illud sit quod inter Mariæ manus inuenerit.

In festiuitate sancti Michaelis.
Sermo I.

ANgelorum hodie memoria celebratur, & exigitis debitum pro tanta solẽnitate sermonem. Sed quid de angelicis spiritibus viles loquantur vermiculi? L
Credimus sane, & indubitata fide tenemus diuina eos præsentia, & visione beatos sine fine lętari in bonis domi
ni, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis *1.Cor.2.a* ascenderunt. Quid ergo de his homo loquatur hominibus, quæ nec ipse quidem cogitare, nec illi saltem audire sufficiant? Profecto si ex abundantia cordis os loquitur, fileat nihilominus lingua necesse est ex inopia cogitationis. Attamen si multum est ad nos loqui de ea claritate & gloria qua in semetipsis, imò in deo suo angeli sancti nostris omnino supereminent cordibus: de ea loquamur quam nobis exhibent gratia & charitate. In supernis enim spiritibus non solum admirabilis dignitas, sed dignatio amabilis inuenitur. Dignum est proinde fratres vt gloriam non capientes, tanto magis amplectamur misericordiam, qua nimirum constat nihilominus abundare domesticos dei, cœli ciues, principes paradisi. Testatur denique Apostolus ipse qui raptus vsque ad tertium cœlum beatæ illi curiæ meruit interesse, atque eius nosse secreta: quoniam omnes administratorij sunt spiritus, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Neque id cuiquam incredibile videatur, quandoquidem ipse quoque creator & rex angelorum venit non ministrari, sed ministrare, & animam suam dare pro multis. Vt quid ergo M
ministerium illud angelorum quispiam dedignetur, in quo
præcedit eos cui in excelsis tota cum auiditate & celicitate
ministrant? Si & hinc dubitas, vtique qui vidit, testimonium *Danie.7.a*
perhibuit: milia, inquiens, milium ministrabant ei, & decies
centena milia assistebant ei. Alius quoque propheta ad patrẽ *Psalm.8.d*
de filio loquens, ait: Minuisti eum paulominus ab angelis. Sic plane sic decet vt vincat & humilitate qui sublimitate vincebat, sit q̃; tanto minor angelis, quanto inferiori sese ministerio mancipauit: qui tanto excellentior est, quanto differentius præ eis nomen hæreditauit. Sed queras fortasse in quo minoratus videatur ab angelis cum ministrare venit, quandoquidem (vt supra meminimus) in ministerium mittuntur & il
lis. In eo vtique q̃ non modo ministrauit, sed ministratus est, *Canti.2.c*
erat q̃ vnus & idem qui ministrabat, & qui ministrabatur. Merito proinde sponsa in Canticis canticorum: Ecce (inquit) venit is saliens in montibus, transiliens colles. Ministrans enim saliit inter angelos, sed & ipsos transilit ministratus. Ministrant enim angeli, sed de alieno, offerentes deo bona opera non sua, sed nostra, ac nobis eius gratiam referẽtes. Vnde & *Apoc.8.d*
scriptura dicens: Quoniam ascendit fumus aromatum in conspectu domini de manu angeli, solicite] premisit data ei fuisse incensa multa. Nostros enim sudores non suos, nostras nõ suas lachrymas offerunt deo, nobis quoque eius munera referunt, & non sua. Non sic minister ille sublimior cunctis, sed humilior vniuersis, qui semetipsum obtulit sacrificium laudis, qui patri offerens animam suam, nobis ministrat vsque hodie

A hodie carnem suam. Huius vtique tanti ministri gratia nihil mirum si dignanter nobis imò & libenter angeli sancti ministrent. Ipsi enim amãt nos, quia nos Christus amauit. Dicitur certe vulgari quodam prouerbio: Qui me amat, amat & canem meum. Nos vero ô beati angeli catelli sumus domini illius quem tanto affectu diligitis, catelli inquam cupientes sa turari de micis quę cadunt de mensa dominorum nostrorum, qui estis vos. Et hæc dixerim fratres, vt ampliorem de cætero erga beatos angelos fiduciã habeatis, ac proinde familiarius in omni necessitate vestra eorum inuocetis auxilia: sed & dignius in eorum præsentia conuersari, & magis ac magis eorũ vobis conciliare gratiam, captare beneuolentiam, exorare clementiam studeatis. Cuius rei gratia necessarium duco alias quoque charitati vestræ exponere causas, quæ ipsos beatos angelos pro nostra infirmitate reddant solicitos: absque sua sane anxietate, sed non absque vtilitate nostra, nec ad detrimentum fœlicitatis suæ, sed ad nostræ salutis augmentum.

Constat sine dubio rationis participes, & capaces beatitudinis humanas animas angelicę (si dicere id audeamus) cognatas esse naturę: nec decet vos, ô beati spiritus contra legis præceptum dedignari quam visitare debetis speciem vestrã, licet in multam (vt ipsi cernitis) deiecta sit vilitatem. Sed neque arbitramur vos superni ciues, ciuitatis vestrę excidio delectari, & ruina murorum quos semirutos ipsi videtis. Cuius
B instaurationem si desideratis (vt dignum est) frequenter quę-
Psal.50.d so ante thronum gloriæ verbum precis iterate dicentes: Benigne fac domine in bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Hierusalem. Si diligitis decorem domus dei (imò quia diligitis) experiantur zelum vestrum viui & rationales lapides, qui soli in instaurationem eius vobis possunt coedificari.

Hic est dilectissimi funiculus triplex, quo de excelso cœlorum habitaculo ad consolandos, ad visitandos, ad adiuuandos nos attrahitur supereminẽs charitas angelorum propter deum, propter nos, propter seipsos. Propter deum vtique, cuius tanta erga nos misericordię viscera ipsi quoque (vt dignũ est) imitantur. Propter nos, in quibus nimirum propriam simi litudinem miserantur. Propter seipsos, quorũ ordines instaurandos ex nobis toto desiderio præstolantur. In ore enim par uulorum qui lacte modo vescuntur, & nondum solido cibo perficienda est laus illa maiestatis diuinæ, cuius habentes pri mitias angelici spiritus beata nimirum delectatione fruũtur: sed tanto auidius nos expectant, quanto consummationis eius expectatione & expetitione solicitantur. Quæ cum tamẽ ita sint, pensate quanta etiam nobis solicitudine opus est dilectissimi, vt dignos nos exhibeamus eorum frequentia, & eo modo conuersemur in cõspectu angelorum, ne forte sanctos offendamus obtutus. Vę enim nobis, si quando prouocati pec catis & negligentiis nostris indignos nos iudicaueriat præsentia & visitatione sua, vt iam necesse habeamus & nos plan gere, & dicere cum propheta: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterunt. Et qui iuxta me
Psal.37.b C erant de longe steterunt, & vim faciebant qui quærebant ani mam meam. Elongatis nimirum eis quorum præsentia protegere nos, & propulsare poterat inimicum. Quod si tam necessariam habemus familiaritatem dignationis angelicę, cauenda nobis eorum offensa, & in his maxime exercẽdum quibus eos nouimus oblectari. Sunt enim plurima quæ eis placent, & quæ in nobis inuenire delectat: vt est sobrietas, castitas, paupertas voluntaria, crebri in cœlum gemitus, & orationes cum lachrymis, & cordis intentione. Attamen super omnia hæc vnitatem & pacem à nobis exigunt angeli pacis. Quidni maxime delectentur in his quæ formam quandam ciuitatis suæ representant in nobis, vt mirentur Hierusalem nouam in terra? Dico autem vt quomodo ciuitatis illius participatio est in idipsum: sic & nos idipsum sentiamus, idipsum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata: sed magis omnes simul vnum corpus simus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Econtra vero nihil æquè offendit, & ad indignationem prouocat eos, quomodo dissensiones & scandala si forte inueniantur in nobis. Audiamus siquidem quid loquatur ad
1.Cor.3.a Corinthios Paulus: Cum enim sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?
Iudæ.1.f In epistola quoque Iudę apostoli legimus sic: Hi sunt qui segregant semetipsos, animales spiritum non habentes. Videre D
est animam hominis quemadmodum vniuersa corporis membra viuificet cohærentia sibi. Separa ergo quoduis à iunctura cæterorum, & vide an de cætero illud viuificet. Sic est omnis qui dicit, anathema Iesu: quod nemo dicit loquens in spiritu dei: quia anathema separatio est. Sic & inquam, omnis qui ab vnitate diuiditur, ne dubites quin ab eo recesserit spiritus vitæ. Digne igitur contentiosos, & qui separant semetipsos, apostoli carnales vocant & animales, spiritum non habentes. Dicunt ergo sancti illi, & beati spiritus, vbi scandala inuenerint & dissensiones: Quid nobis & generationi huic spiritum non habenti? Nam si adesset spiritus, per eum vtique charitas diffunderetur, & vnitas non scinderetur. Et dicunt: Non permaneamus cum hominibus istis inæternum: quia caro sunt. Quæ enim conuentio luci ad tenebras? Nos de regno vnitatis & pacis sumus, & homines istos in eandem vnitatem & pacem sperabamus esse venturos. Nunc autem qua ratione nobis cohæreant qui dissident à seipsis? Videtis quàm congruat huic solennitati euangelica lectio, quę sic deterret nos à scandalo paruulorum, quandoquidem tam vehementer angelis displicent scandala? Qui scandalizauerit vnum de pusil
lis istis, durum est quod sequitur. Sed iam præterit hora, ad *Mat.18.d*
missas nobis eundum est. Peto ne sit vobis molesta dilatio, quę poterit non inutilis fore, si capitulum præsens sermone altero diligentius prosequamur.

In eadem solennitate. E
Sermo II.

AVdistis fratres euangelicam lectionem aduersus eos qui pusillos scandalizant, satis terribiliter intonantem. Nemini blanditur veritas, neminem palpat, nullum seducit, aperte denuncians, quoniam
Væ homini illi per quem scandalum venit. Bonum erat ei si *Mat.18.c*
natus non fuisset homo ille. Natus sane denuo, natus ad vitã, natus de spiritu, qui nimirum carne postmodum consummatur. Expedit ei (si quis est) qui scandala suscitat in hac domo, in hac sancta deo placita, & angelis eius admodum grata ac familiari congregatione, vt suspendatur in collo eius mola asinaria, & pro suaui iugo & leui onere saluatoris, graui mole terrenæ cupiditatis humeris eius imposita demergatur in profundum maris huius, magni & spacioſi manibus, quod est sine dubio seculum nequam. Minus enim damnabile erat ei in seculo magis perire quàm in monasterio. Perire siquidem necesse est hominem qui charitatem non habet, etiam si tradiderit corpus suum ita vt ardeat. Et hoc dixerim fratres, non quasi minus bene de vobis sentiam, aut regnare videatur in vobis nequissimum istud vitium: sed vt in ea charitate, & vnanimitate, & pace in qua statis in domino, soliciti sitis perseuerare & abundare magis. Quæ est enim spes nostra, & gaudium nostrum, & corona gloriæ? Nonne vnitas & vnanimitas vestra, in qua gaudeo vos inueniri fraternitatis amatores, & ante omnia mutuam in vobis metipsis charitatem habẽ- F
tes, quod est vinculum perfectionis? Propter quod obsecro vos, sic state in domino charissimi. In hoc enim cognoscunt omnes etiam angeli sancti quòd Christi estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem. Denique si tenetis memoria quam vobis præcedenti sermone tradidimus triplicem angelicæ erga nos charitatis & solicitudinis causam, potest hinc quoque fraternæ dilectionis vtilitas magnifice commendari. Facile siquidem considerare est homini qui non diligit proximũ, nullam ex his quas tunc diximus, suppetere causam. Nunquid enim Christi gratia diligemur ab angelis, si de mutuæ dilectionis inopia cognouerint nequaquam eius nos esse discipulos? Nunquid diligimur ab eis propter nosipsos, id est spiritualis naturæ similitudine, si inuenimur non diligere humanę naturæ nostræ consortes: imò vero si ex eis quæ inter nos sunt contentionibus, carnales nos magis quàm spirituales esse constiterit? Denique nunquid diligent nos propter seipsos, & futuram de nobis ciuitatis suæ restaurationem, si (quod absit) vnũ quo solo vniri & coedificari eis possumus, defuerit glutinum charitatis? Quomodo sperabunt redificandos de nobis perpetuos ciuitatis illius muros, si cognouerint, si viderint nos non lapides esse viuos qui possint inuicem

G uicem cohęrere: ſed magis puluerem quem proiiciat ventus
à facie terræ, quem vnius verbi flatus in turbinem excitet,&
ſuſpicionis cuiuſlibet leuiſſima aura diſpergat? Et hæc quidē
Mat.18.a dixiſſe ſufficiat pro eo quod ait dominus: Si quis ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis. Credo enim quòd maiori ſolicitudine deinceps ab hac tam nequiſſima peſte caucbitis.

Iam vero quem non moueat quod ſequitur in euangelio:
Mat.5.b Si oculus tuus ſcandalizauerit te, erue eum & cætera. Nunquid enim corporalem hunc oculum monemur eruere, aut vnam exmanib⁹ iſtis, ſimiliter & vnum abſcindere pedem? Abſit à nobis huiuſmodi carnalis omnino, & nimis ridiculoſa cogitatio. Sed poſtquam ab exterioribus ſcādalis deterruit nos ſermo diuinus aſperè ſatis, ſicut audiſtis, conſilium dat quid de eo nobis agendum ſit ſcandalo quod interius patimur contrariam inuenientes legem in membris noſtris. Ipſe enim nouit figmentum noſtrum, quòd eiuſmodi ſcandalum non tam facile à nobis valeat euitari. Porro tripliciter fieri ſcandalum iſtud, quotidiano nobis noſſe licet experimento. Interdū enim eſt in nobis ſpiritualis intentionis oculus ſimplex, & qui gratiæ magis quàm noſter dicendus ſit: ſed ſcandalizat nos oculus noſter, & qui vereſá nobis eſt, dum voluntas noſtra aliam minus caſtam importune ingerit intentionem. Sed habemus iam ſuper hoc ſalubre conſilium ſaluatoris: Erue
Ibidem. b eum, inquit, & proiice abs te. Hoc autem fiet, ſi non conſen-
H tias, ſi abiicias, ſi reſiſtas. Simili modo de manu ac pede eſt intelligendum. Cum enim bonis operibus intentos, ad alia opera trahere voluntas propria conatur, manus noſtra eſt quæ ſcandalizat nos: ſed abſcindi debet, & proiici à nobis, vt non ei conſentiamus. Sic etiam proficere in ſancta conuerſatione, & aſcendere per gradus ſcalæ quæ Iacob apparuit, ac iuxta
Pſal. 83.b. quod ait Pſalmiſta, De virtute in virtutem ire deſiderantes, ſæpius ſcandalum patimur à pede quodam puſillanimitatis & negligentiæ noſtræ, qui nimirum deſcendere magis ac remiſſius ire conatur: ſed abſcindi eum neceſſe eſt, vt pes gratiæ qui ſtat in directo, currere poſſit ſine offenſione, ſine ſcādalo, ſine impedimento. Quod autem dicit, Bonum nobis eſſe ad vitam intrare cū vno oculo, aut manu, aut pede, quàm duos habentes ire in gehennam ignis: eos notat qui voluntatem ſuam, ſiue bona, ſiue mala ſit, æquè ſequuntur, & ingrediuntur duabus viis, nunc bona, nunc mala ſectantes: ſecundum quod variantur deſideria ſua. Quibus merito vtilius fuerat gratiæ in omnibus inhærere, & vbi obuiat propria voluntas, abſcindere & à ſeipſis abiicere eam. Eſt autem cum multo tēpore in abſciſſione propriæ voluntatis noſtræ exercitati aliquatenus eam domamus, vt diſcat iam non ſuperbire, ſed magis ſine omni ſcandalo vel contradictione deo ſubiecta ſit anima noſtra, nec iam abiicere neceſſe ſit oculum noſtrum, nēpe qui ſimplici adhærens oculo factus eſt & ipſe ſimplex, aut
I certe iam non alter eſt oculus, ſed vnus cum eo, Apoſtolo te-
1.Cor.6.d. ſte: Quoniam qui adhęret dño, vnus ſpirit⁹ eſt cum eo. Quod autem de oculo dictum eſt, de manu quoque & pede eodem modo eſt intelligendum. Cuius enim voluntas ex affectione & cum deſiderio gratię cohæret, vt nec concupiſcat mala agere, nec bona minora, nec minus bene quàm gratia ſuggerit: hic plane perfectus eſt vir. Sed pax iſta potius eſt fœlicitatis: abſciſſio vero ſcandalorū, & tentationum victoria, fortitudinis: illa, inquam, gloriæ, hæc virtutis.

In feſtiuitate omnium ſanctorum de lectione euangelica.
Sermo I.

FEſtiuitatem hodiernam ſanctorum omnium cum omni deuotione dignū eſt celebrari. Nimirum ſi magna videtur, & eſt, beati Petri ſolennitas, ſeu beati Stephani, aut cuiuſlibet cæterorum, quanta iſta eſt, quę non vnius tantum eſt, ſed vniuerſorum? Verum non ignoratis fratres ſecularibus id moris eſſe, vt diebus feſtis feſtiua ſibi conuiuia parent: & quanto fuerit ſolennitas clarior, tanto ſplendidius epulentur. Quid ergo? Nonne & his qui conuertuntur ad cor, cordis delitiæ ſunt quærendæ, & ſpiritualibus ſpiritualia comparāda? Propterea iam paratum eſt conuiuium noſtrum fratres, iam cocta ſunt omnia & epulandi tempus aduenit. Dignum eſt enim vt prius anima ſatietur, quòd hæc portio ſine dubitatione, & ſine comparatione ſit potior, preſertim cum ſanctorum ſolennitates manifeſtum K
ſit ad animas magis quàm ad corpora pertinere: & quæ animarum ſunt, animæ plus acceptēt, quippe naturali quadam eis cognatione coniunctæ. Quibus propterea quoque ſancti iſti compatiuntur amplius, propterea magis deſiderāt animarum bona, & plus earum refectionibus delectantur, quoniam & ipſi ſimiles nobis fuere paſſibiles: & ipſi peregrinationis huius & exilij miſerabilis deplorauere moleſtias: & ipſi graue huius corporis onus, & tumultus ſeculi, & tentationes experti ſunt inimici. Nihil itaque dubium quin gratior eis ſit, & multo acceptabilior illa feſtiuitas qua intenditur epulis animarum, quàm ſit ea quæ celebratur à ſecularibus curam carnis perficientibus in deſideriis voluptatum. Veruntamen vnde nobis animarum panis in terra deſerta, in loco horroris, & vaſtę ſolitudinis? Vnde nobis ſub ſole ſpiritualis cibus, vbi nihil eſt niſi labor & dolor, & afflictio ſpiritus? Sed ſcio
Matt.7.d. quis dixerit: Petite, & accipietis. Et illud: Si vos cum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quanto magis pater veſter cœleſtis è cœlo dabit ſpiritū bonū petētib⁹ ſe? Nec ignoro quàm obnixe tota hac nocte & die petieritis mendicantes dari vobis panem de cœlo viuum: non eum qui corpus corroborat, ſed qui confirmat cor hominis. Nam conuiuas quidem non auſim dicere, ſed, mendici ſumus prębenda dei viuentes. Mendici, inquam, iacentes ante ianuam regis prædiuitis, vlce
Textus ribus pleni, & cupientes ſaturari: imò & ſuſtentari de micis L
quæ cadunt de menſa dominorum noſtrorum, quorum celebramus hodie ſolennitatem. Nempe delitiis affluunt, & menſuram accipiunt bonam & confertam, & ſupereffluentem. Cō fidimus autem quoniam erit qui det nobis: chaos enim magnum & diſtantia eſt multa nimis inter liberalitatem & benignitatem dei, & auari diuitis crudelitatem. Propterea dedit hodie pater noſter panem. Patrem enim miſericordiarum, patrem eſſe neceſſe eſt etiam miſerorum. Dedit (inquam) nobis panem de cœlo, & cibaria in abundantia: quorum vtinam ego fidelis coquus, vtinam anima mea coquina vtilis videat.

Siquidem ad præparāda fercula veſtra, tota hac nocte cōcaluit cor meū intra me, & in meditatione mea exarſit ignis: ille ſine dubio quem dominus Ieſus miſit in terram, & voluit vehementer accendi. Nam ſpiritualem cibum, & coquinam, & ignem habere neceſſe eſt ſpiritualem. Supereſt iam vt diſtribuam quę paraui: vos autem conſiderate potius dantem dominum quàm miniſtrum diſtribuentem. Ego enim, quantū in me eſt, nihil aliud ſum quàm conſeruus veſter, qui vobiſcum pariter & mihi & vobis (ſicut ipſe dominus nouit) mendico panem de cœlo, & almoniam vitæ. Propterea non ego vobis, ſed pater veſter ipſe eſt qui dat vobis panem de cœlo viuum: ipſe vos paſcit, & operibus, & ſermonibus, etiam & carne filij ſui, qui eſt vere cibus. Nam & de operibus lego: M
Meus cibus eſt vt faciam voluntatem patris mei: & de verbis, Quoniam non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore dei. Ergo nunc quidem cibari habemus factis eius & verbis, poſt hæc etiam illibatum dominici corporis ſacramentum in altaris menſa ſacroſancta (ipſo propitio) percepturi. Legimus in euangelio hodie, quoniam
Mat.5.a videns turbas Ieſus, aſcendit in montem. Prędicantem enim dominum, de ciuitatibus & caſtellis populi ſequebātur: quorum ſaluabat animas, ſanabat corpora: & adhærebant ei, affatu pariter & aſpectu illius delectati: cuius nimirum vox ſuauis, & facies eius decora, ſicut ſcriptum eſt: Speciosus forma
Pſal.44.d. præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis. Talis eſt quem nos ſequimur, cui adhæremus, totus deſiderabilis, in quem non ſolum populi, ſed & ipſi quoque angeli ſancti deſiderant proſpicere. Quid vobis ſuauius apponemus? Nimirū hæ ſunt delitiæ angelorum. Guſtate proinde, & videte quoniam ſuauis eſt dominus. Et huic ſuauitati, huic ſapori, huic ſapientiæ quæ trahitur de occultis, omne quod deſideratur, non valet comparari. Quid enim? Miraris in ſole ſplēdorem, in flore pulchritudinem, in pane ſaporem, in terra fœcūditatem? Sed à deo hæc vniuerſa donata ſunt: nec dubium quin multo amplius reſeruauerit ſibi, quàm dederit creaturis.

Iam ne hoc quidem otioſum putemus q̄ aſcendit in montem, nimirum quod tanto ante prædictum eſt tanquam à longe clamante propheta: Super montē excelſum aſcende tu qui
Eſa.40.b euangelizas

A euāgelizas Sion, exalta ī fortitudiue vocē tuā qui euāgelizas
Hieruſalē. In qua aſcēſione ſi vos meli⁹ nō habetis, ego illud
Act.1.a intelligēdū puto q̄d in initio Actuū apoſtolorū beat⁹ Lucas meminit, dicens: Primū quidē ſermonē feci de oibus ô Theophile, quæ cœpit Ieſus facere & docere. Vtiq; non iuxta phariſæorum morem, qui alligabant onera grauia & importabilia, & imponebant ea in humeros hominum, digito autem ſuo nolebant ea mouere. An non bonus animæ panis eſt iſte, & plurimum confirmans cor hominis? Fiducialiter ſequor te domine quocunque ieris, & ſecure incedo viam mandatorum tuorum, ſciens quòd per eam præceſſeris ipſe. Secure, inquā, viam mandatorum tuorum curro, quandoquidem noui quòd à ſummo cœlo egreſſio tua ad currendam hanc viam: & occurſus tuus vſque ad ſummum eius fuerit per hanc viam. Nō poſſum modo fratres in hunc modum ſingula maſticare: vos eſtote animalia munda & ruminantia, vt fiat ſicut ſcriptum
Prou.21.c. eſt: Theſaurus deſiderabilis requieſcit in ore ſapientis. Cogit enim ſuccingere, forſitā & præſcindere verbum, tam breuitas horę, quàm materiæ magnitudo. Videns turbas Ieſus
Textus. aſcendit in montem. Videns miſerationis intuitu, quoniam erant ſicut oues errantes non habentes paſtorem. Quid eſt q̄ priuſquam docere inciperet, aſcendit in montem, niſi quòd in hoc ipſo docuit neceſſe habere prædicatores verbi dei deſideriis animi, & conuerſatione ſancta ad ſublimia tendere, &
B virtutum conſcendere montem? Et cum ſediſſet, acceſſerunt
Textus ad eum diſcipuli eius. Cum ſediſſet, inquit. Alioquin quis ad excelſum illum gigantem poſſet accedere. Beniguiſſimè prorſus inclinauit ſe, & exinaniuit vſque ad ſeſſionem, vt dicat pa-
Pſal.138.a. tri: Tu cognouiſti ſeſſionem meam, & reſurrectionem meam. Sedit enim vt ad eum quem ne ipſi quidem angeli ſtantem attingere poterant, etiam publicani & peccatores accedant: accedat Maria Magdalene, accedat & latro de cruce. Et cum ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius. Acceſſerunt nō tam
inceſſu pedum, quàm affectu cordis, & imitatione virtutum.

Bene autem non turbę, non quilibet de populo, ſed diſci-
Exo.24.d puli acceſſiſſe dicuntur: quatenus ſicut teſtamentum vetus datum legitur in monte Syna, ſolo Moyſe aſcendente, & populo expectante deorſum: ſic & modo ſuſciperent montes pacem populo, & colles iuſtitiam: & velut in tenebris quibuſdam, & in occulto diceretur Apoſtolis, quod poſtea dicerent in lumine: & audirent in aure, quod prædicarent poſtmodum
Textus ſuper tecta. Vnde & ſequitur: Et aperiens os ſuum, docebat eos. Aperuit nunc os ſuum, qui prophetarum prius aperuerat ora. Hinc eſt quod legitur in Pſalmo, Propheta dicente:
Pſal.50.d. Domine, labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem
Heb.1.a tuam. Nunc autem qui multifarie multisque modis olim locutus fuerat in prophetis, demum ſuo ipſius ore locutus eſt, tanquam ſi diceret: Et qui loquebar, ecce adſum. Beati qui
C audierunt loquentem in carne ſapientiam: beati qui verbi dei verba quæ ab ipſius ore proceſſerunt, audierunt. Veruntamē quod audierunt illi, adhuc reſeruatur nobis: quia & nos audire poſſumus, quamuis non ab ipſo. Aperiens os ſuum docebat eos, dicęns: Beati pauperes ſpiritu. Vere apertum eſt os eius, in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ ſunt recō
Apoc.21.b diti. Et vere eius hæc doctrina, qui in Apocalypſi loquitur:
Pſal.77.a. Ecce noua facio omnia, qui per prophetam ante prædixerat: Aperiam os meum, eructabo abſcondita à conſtitutione mundi. Quid enim tam abſconditum, quàm paupertatem eſſe beatam? Attamen veritas loquitur, quæ nec falli nec fallere poteſt: & ipſa eſt quæ dicit, quoniam beati pauperes ſpiritu. Sic vos inſenſati filij Adam diuitias quæritis, diuitias deſideratis vſque adhuc: cum iam beatitudo pauperum diuinitus commendata, prædicata mundo, credita ſit ab hominibus? Quærat eas paganus, qui ſine deo viuit. Quærat Iudæus, qui terrenas promiſſiones accepit. Sed qua fronte magis, aut qua mente Chriſtianus diuitias quærit, poſtquam Chriſtus beatos eſſe pauperes prædicauit? Quouſque filij alieni, quouſq; vanitatem loquetur os veſtrum, vt beatum dicatis populum cui hæc ſunt, hæc viſibilia, hæc præſentia: cum filius dei os ſuum aperiens locutus ſit veritatem, beatos eſſe pauperes, & væ diuitibus? Sed diligenter attende quòd non ſimpliciter pauperes nominat, propter plebeios pauperes neceſſitate miſerabili, non laudabili voluntate. Spero equidem profuturam eis apud diuinæ bonitatis miſericordiam hanc ipſam affli- D
ctionis ſuæ miſeriam: ſcio tamen dominum hoc in loco non de huiuſmodi fuiſſe locutum, ſed de his qui poſſunt dicere cum propheta: Voluntarie ſacrificabo tibi. Attamen nec vo-
Pſal.53.b luntaria quidem paupertas omnis, laudem habet apud deum. nam & philoſophi omnia ſua reliquiſſe leguntur, vt expediti mundialibus curis: ſtudio vanitatis poſſent vacare liberius, & nolebant cenſu abundare terreno, vt abundarent magis in ſenſu ſuo. Hos diſcernit quod dictum eſt, ſpiritu, id eſt ſpirituali voluntate. Beati vero pauperes ſpiritu, ſpirituali ſcilicet intentione, deſiderio ſpirituali, propter ſolum beneplacitum dei, & animarum ſalutem: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Sed quis eſt qui ſic loquitur, qui ſic beatificat pauperes, & ſic ditat? Putas poterit verum eſſe? Erit ſine-
dubio: ſiquidem verax & potens eſt qui promittit. Si murmurat inimicus, reſpondebitur ei. An non licet mihi facere quod volo? Nonne oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus? Si tu iure humiliatus es pro eo quòd aduerſum me exaltare te voluiſti, nonne qui ſe humiliant propter me, merito ſunt exaltandi? Et vere fratres, ſi miſerrimus ille è cœlo deiectus eſt quoniam affectauit celſitudinem, altitudinem concupiuit, ſublimitatem præſumpſit, nonne conſequens eſt beatos eſſe qui ſponte in paupertatis humilitatem ſeſe deponūt: & iuxta domini promiſſionem ipſorum eſt regnum cœlorum, quod perdidit iſte? Et attende quàm ſapienter ordinauerit ſa E
pientia contra peccatum primum, remedium primum opponens. Ac ſi apertius dicat: Vis obtinere cœlum quod perdidit ſuperbiens angelus qui confiſus eſt in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum? Paupertatis vilitatem ample
ctere, & tuum erit. Sequitur: Beati mites, quoniam ipſi poſ- *Textus*
ſidebunt terram. Bene optime. Sic enim oportebat (commendata paupertate) etiam manſuetudinem prædicari: quoniam relinquentibus omnia, prima ſolet eſſe tentatio de moleſtiis corporis, & afflictione carnis inſolita. Quid vero paupertas proderit, ſi (quod abſit) pauper in murmurationem deueniat, fictus exaſperans, & impatiens diſciplinæ? Optime quoque poſt regni promiſſionem minus aliud regnum velut in arram datur, vt ſecundum ſcripturam promiſſionem habeamus vitæ eius quæ nunc eſt, pariter & futuræ, & de exhibitione preſen- *1.Tim.4.a*
tium firma ſit expectatio futurorum. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Hanc ergo terram corpus noſtrum intelligo. Quod ſi poſſidere vult anima, ſi regnare deſiderat ſuper membra ſua, neceſſe eſt vt ſit ipſa mitis, & ſuperiori ſuo ſubiecta, quoniam tale inueniet inferius ſuum, qualem ſe exhibuerit ſuperiori. Armatur enim creatura ad vlciſcendam ſui iniuriam creatoris. Et ideo nouerit anima quæ rebellem ſibi inuenit carnem ſuam, ſe quoque minus quàm oporteat ſuperioribus poteſtatibus eſſe ſubiectā. Manſueſcat ipſa, & humilietur ſub potēti manu dei altiſſimi, ſubiecta ſit deo, & his F
pariter quibus vice eius habet obedire prælatis: & continuo corpus ſuum inueniet obediens & ſubiectum. Veritas enim eſt quę loquitur: Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Et vide ſi non aduerſus ſecundi peccati vulnus, ſecunda proceſſerit medicina. Prima ſiquidem poſt angelicę prævaricationis ruinam Eua peccauit, inquietudine ſpiritus agitata, & interdicti dominici iugum ſuaue & leue onus abiiciens: quoniam expectare noluit vt de manu domini vnde iam cætera acceperat, perfectionem quoq; beatitudinis mereretur, ſed præripere illam ſerpētis conſilio attentauit. Propter hoc paradiſum perdidit, terram delitiarum: propter hoc in ipſo corpore contrariam legem inuenit. Sed iam fortaſſis ad hanc domini vocem deſiderio manſuetudinis æſtuas, & conquereris ſuper aſperitate cordis tui, & beluinis quibuſdam motibus, atque indomita feritate. Attende ergo quod ſequitur.

Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Equum *Textus.*
indomitum flagella domant, animam immitem contritio ſpiritus, & aſſiduitas lachrymarum. Ergo in omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, mortis horrorem, iudicij tremendum diſcrimen, ardentis gehennæ metum ab oculis cordis tui elongari nullatenus patiaris. Cogita peregrinationis tuæ miſeriam, recogita annos tuos in amaritudine animæ tuæ: cogita vitæ humanæ pericula, cogita fragilitatem propriam: & in huiuſmodi cogitatione ſi perſeue-

raueris:

G raueris: dico tibi, parum ſenties quicquid foris videtur eſſe moleſtum, dum toto corde circa interiorem moleſtiam occuparis. Sed nec patietur dominus ſine conſolatione te eſſe, quoniam pater miſericordiarum eſt, & deus totius conſolationis, & complebitur omnino quod veritas pollicetur. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Concordat autem huic ſententiæ, etiam illud quod in Salomone legiſti: Melius *Eccli. 7. a* eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. Propterea beata eſſes Eua, ſi poſt culpam conſolationem quæreres lachrymarum, & conuerſa ad pœnitentiam veniam citius obtineres. Nunc autem miſerrimam quæſiſti conſolationem de ſimili caſu viri tui, & veneno peſſimo, nequiſſimo, videlicet vitio totam infeciſti poſteritatem tuam: vt vſque hodie perditionem alterius, alter ſuam reputet conſolationem. Miſera prorſus Euę conſolatio, & eorum qui miſeriam hanc imitantur: ſed beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Verum quid aliud eſt hæc conſolatio, quàm procedens de ſpe venię gratia deuotionis, & ſuauiſſima delectatio boni, & guſtus ſapientiæ licet exiguus, quibus interim benignus dominus afflictam refrigerat animam? Sed guſtus ille nihil aliud eſt quàm irritamentum deſiderij, & incentiuum amoris: ſicut ſcriptum eſt: Qui edunt me, adhuc eſuriẽt: & qui bibunt me, *Eccli. 24. c* adhuc ſitient. Propterea illico ſubinfertur. Beati qui eſu- *Textus* riunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Qui eſu- H rit, eſuriat amplius: & qui deſiderat, abundantius adhuc deſideret: quoniam quantumcunque deſiderare potuerit, tantum eſt accepturus. Imò vero non ſecundum imperfectionem modúmve deſiderij, quoniam qui donec perfectè habeat, perfecte deſiderare non poteſt: ſed nec & perfecte habere donec perfectè deſideret, ſed menſuram accepturus eſt bonam, & cõfertam, & coagitatam, & ſuperefluentem. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Infirmiori palato cordis, & animæ languenti adhuc dura & inſipida res videtur eſſe iuſtitia: ſed qui guſtauerunt, ecce ipſi ſciunt quàm beati ſunt qui eſuriunt illam, quoniam ipſi ſaturabuntur. O vere fœlix & glorioſa ſatietas, ô ſanctum conuiuium, ô deſiderabiles epulę: vbi nimirum anxietas nulla, nullum poterit eſſe faſtidium, quoniam ſatietas ſumma, & ſummum inerit deſiderium. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Iam vero hoc verbum aduerſus Adam procedere credo, qui portionem quidem aliquam videtur tenuiſſe iuſtitiæ, in eo quòd mulieri quidem compaſſus eſt: ſed ſi eſuriſſet iuſtitiam, curaſſet ſine dubio reddere quod debebat, non modo vxori, ſed multo magis creatori. Debebat enim vxori compaſſionem vtiquę & diſciplinam tanquam inferiori. Caput enim mulieris vir. Debebat autem deo obedientiam atque ſubiectionem. Sed quid putamus fratres, quàm *Epheſ. 5.* plurimi vſque hodie factum illud grauiter diiudicant, & tamen inſipienter imitantur? Indignatur aduerſus Adam quòd I obedierit voci vxoris ſuæ pluſquam dei, & ipſi quotidie Euam ſuam, carnem videlicet audiunt pluſquam deum. Fratres ſi modo præſentem videremus Adam in eo articulo poſitum, aſcendentibus cogitationibus in cor eius, coarctari inter precem vxoris, & præceptum creatoris, nonne clamaremus aduerſus illum dicentes: Caue tibi miſer, vide ne feceris, ſeducta eſt mulier, non acquieſcas ei? Vt quid ergo quoties apprehendit nos tentatio ſimilis, non perſuademus ſimiliter nobis ipſis? Beati enim qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Sed quid poteſt eſſe omnis iuſtitia noſtra corã *Eſa. 64. b* deo? Nonne iuxta prophetam velut pannus menſtruatę reputabitur: & ſi diſtricte iudicetur, iniuſta inuenietur omnis iuſtitia noſtra, & minus habens? Quid ergo de peccatis erit, quando ne ipſa quidem pro ſe poterit reſpondere iuſtitia? *Pſal. 142. a* Propterea obnixe cum propheta clamantes: Non intres in iudicium cum ſeruo tuo domine: tota humilitate ad miſericordiam recurramus, quæ ſola poteſt ſaluare animas noſtras, & *Textus* ſolicite penſemus quod ſequitur. Beati miſericordes, quo- *Lucæ. 19. b* niam ipſi miſericordiam conſequentur. Et attende. Quemadmodum Zachæus breuiter vno verbo vtrunque complectitur dicens: Dimidium bonorum meorum do pauperibus, & ſi quempiam defraudaui, reddo quadruplum. Vides quantum eſuriuit iſte iuſtitiam: cui non ſufficit equa menſura reddere niſi reddat quadruplum. Miſericordia quo q magna eſt quòd dimidium bonorum ſuorum dat pauperibus. Veruntamen nõ K ſilebo ego quod ſentio. Laudem domini loquetur os meum: domini plane, non veſtram. Neque enim vobis, ſed nomini eius do gloriam. Zachæus certe cuius laus eſt in euangelio, dimidium bonorum ſuorum dedit pauperibus: ſed ego multos Zachęos hic video qui nihil ſibi ex omnib⁹ reliquêre. Quis mihi ſcribet hoc euangelium de Zachęis iſtis, imò de Petris iſtis quis fiducialiter loquatur domino: Ecce nos reliquimus *Matt. 19. d* omnia, & ſecuti ſumus te? Sed ſcriptum eſt iam in euangelio æterno, in libro vitæ ſcriptum eſt & ſignatum. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Iam vero fratres Adę crudelitatem hæc ſententia tangit, qui, videbatur vxoris amore peccaſſe. Ecce enim ſcimus ô Adam quia os de oſſibus tuis, & caro de carne tua eſt, & eius amore peccaſti. Videamus nunc quantum diligas eam. Venit dominus igneum tenens gladium in vltionem præuaricationis, oppone te. diſcrimini propter illam, & dic: Domine, mulier infirmior eſt, mulier ſeducta eſt: mea eſt iniquitas, meum peccatum, in me ſolum vindicta procedat. Sed non loquitur ſic: Mulier (inquit) quam dediſti mihi, dedit mihi de *Geņe. 3. b.* ligno & cætera. O peruerſitas, pœnam pro ea ſuſcipere refugis, & culpam admittere non recuſaſti? Quomodo, proh dolor, omnia confudiſti, pernicioſe miſericors, vbi ſeuerus L eſſe debueras: & pernicioſius crudelis, vbi miſericordiam impendere oportebat? Nam delinquere propter illam nullo modo, ſatisfacere vero pro ea libenti animo debuiſti. Sic enim oportet fieri fratres, vt nunquam propter alium homo peccet, quod eſt iuſtitiæ: & libenter aliena pcã portet, quod eſt miſericordiæ. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniã ipſi ſaturabuntur. Beati miſericordes, quoniã ipſi miſericordiam conſequentur. Sequitur. Beati mundo corde, quo- *Textus* niam ipſi deum videbunt. Beati plaæ & omnino beati qui videbunt in quem deſiderant angeli proſpicere, quem videre vita ęterna eſt. Tibi dixit cor meũ, exquiſiuit te facies mea: faciem tuam domine requiram. Quid enim eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terram? Defecit caro mea & cor meum, deus cordis mei, & pars mea deus in æternum. Quando adim plebis me lætitia cum vultu tuo? Væ mihi ab immunditia cordis mei, qua impediente necdum mereor ad beatam illam viſionem admitti. Quanta ſolicitudine fratres, quanto ſtudio danda eſt opera vt mundari poſſit oculus quo videndus eſt deus? Et ego quidem triplici ſorde inquinari me ſentio, concupiſcentia carnis, & concupiſcentia glorię tẽporalis, & præteritorum conſcientia delictorum. Sunt enim in anima motus quidam vtrorumque deſideriorum, quos nec ratione nec viribus extinguere poſſum quandiu ſum in hoc ſeculo nequam, & in corpore mortis teneor alligatus. Attamen contra ſordes iſtas orationis oppono remedium, & propterea ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum, ita oculi noſtri ad dominum deum noſtrum donec miſereatur noſtri: qui ſolus mundus eſt, & poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine. Sic & contra peccati conſcientiam remedium confeſſionis eſt inſtitutum, & omnia in confeſſione lauantur. Ecce hæc ſunt quæ mundant oculum cordis oratio & confeſſio. Porro, Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbunt. Videbunt quidem in fine facie ad faciem: videbunt etiam nunc, ſed per ſpeculum in ænigmate, & nunc cognoſcent ex parte, perfecte poſtea cogniturí. Omnis enim in cuius conſcientia clauſum adhuc peccatum viuit, aut peccat in ipſe, & ita ſentit de deo tanquam ſi minus ei peccata diſpliceant: aut peccat in deſperatione, immiſericordem ſentiẽs *Pſal. 49. d.* deum. Quorum vtrique merito dicitur: Exiſtimaſti inique q *Ibid. 26. d* cro tui ſimilis: quoniam neuter deum videt, ſed mentitur iniquitas ſibi, formans ſibi idolum pro eo quod non eſt ipſe. Beati vero mundo corde, quoniam ipſi ſoli deum vident, ſoli de eo ſentiunt in bonitate: ſicut vere bonus eſt, ita vt nemo bon⁹ ſit niſi ipſe. Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbũt. Miſeri proinde Adam & Eua, qui conuerſi in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis, dum confeſſionis mundationem fugiunt, immundo remanent corde, & à facie domini eiiciuntur. Sequitur. Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Merito filij nomine vocabũtur, qui filij opus impleuerint. Ipſe enim eſt per quem reconciliati pacem habemus

A bemus ad deum. Ipſe qui pacificauit in ſanguine ſuo quæ in cœlis ſunt, & quæ ſuper terram, mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Et attende quemadmodum in tribus quidem prioribus ſibiipſi recõciliatur anima, in duobus quæ ſequuntur proximo, in ſexto deo. In ſeptimo etiam alios recõciliat, tanq̃ receptus in gratiam domini, & fœlici familiaritate donatus. Nam paupertate, & manſuetudine, fletu, renouatur in anima ſimilitudo quædam & imago æternitatis omnia tempora complectentis, dum paupertate futura meretur, manſuetudine ſibi præſentia vendicat, luctu pœnitentiæ præterita quoque recuperat, ſicut ſcriptum eſt: Recogitabo tibi om- *Eſa. 38. c.* nes annos meos in amaritudine animæ meæ. Porro, iuſtitia & miſericordia perfecte proximo cohęremus, dum quicquid no lumus nobis fieri, aliis non faciamus per iuſtitiam: & quæcũque volumus vt faciant nobis homines, & nos faciamus illis per miſericordiam. Iam reconciliati nobis, reconciliati etiam proximo, fiducialiter per munditiam cordis reconciliamur deo. Beati vero q de ſua reconciliatione nõ ingrati, & pro fratribus ſuis pie ſoliciti, eos quoq; quantũ prędalent, & ſibi & deo reconciliare laborant. Quibus enim laudibus dignũ, quanto amplectendũ putas affectu fratrẽ illum qui ſine querela conuerſans inter fratres, tota ſolicitudine cauet, ne quid in eo ſit quod ab aliis portari oporteat: & quicquid in aliis B eſt onoroſum, patientiſſime portat, ſingulorum ſcandala ſua reputat: qui & cum apoſtolo loquitur. Quis ſcãdalizatur, & *2. Cor. 11. g* ego non vror? quis infirmatur, & ego non infirmor? Beati pa- *Matth. 5. a* cifici, quoniam filij dei vocabuntur. Nõ eſt enim deus diſſenſionis, ſed pacis: ideoq; filios pacis, dei quoq; filios dignũ eſt appellari. Iam quæ ſequitur octaua beatitudo, martyrum eſt prærogatiua: cuius nobis tolerantię nec tempus videtur eſſe nec virtus. Honoratur nunc iuſtitia magis quantum in facie eſt: aut nulli, aut pauci pro ea ſuſtinent perſecutionẽ. Felices tamen ſi qui ſunt, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum, vt eos nemo perſequatur. Quòd ſi multiplex fuerit tribulatio, tunc quoque multiplicius exultandum, non intuentibus quæ *Textus.* videntur incommoda, ſed præmia quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna. Beati, inquit, eritis cum vos oderint homines, & cũ ſeparauerint vos, & eiecerint, & dixerint omne malum aduerſum vos mentientes propter me. Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces veſtra copioſa eſt in cœlis, copioſior longe quàm ſit labor in terris. Veruntamen quid ſibi vult q eadem promiſſio facta eſt pauperibus & martyrib⁹, niſi quia *Eccli. 31. d.* vere martyrij genus paupertas voluntaria eſt? Beatus vir, ait propheta, qui poſt aurum non abiit, nec ſperauit in theſauris pecuniæ. Quis eſt hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita ſua. Quid mirabilius, aut quod martyrium gra- C uius eſt, q̃ inter epulas eſurire, inter veſtes multas & precioſas algere, paupertate premi inter diuitias, quas offert mundus, quas oſtentat malignus, quas deſiderat noſter iſte appetitus? An nõ merito coronabitur qui ſic certauerit, mundum abiiciens promittentẽ, irridens inimicũ tentantem, & (quod glorioſius eſt) de ſemetipſo triumphans, & crucifigens concupiſcentiam prurientem? Denique propterea pauperibus pariter, & martyribus regnum cœlorum promittitur, quia paupertate quidem emitur: ſed in paſſione pro Chriſto abſque omni dilatione percipitur.

In eadem ſolennitate, Sermo ſecundus.

QVia ſanctorum omnium feſtiuam hodie dilectiſſimi omniq; digniſſimam deuotione memoriam celebramus, operæprecium puto de communi eorum fœlicitate in qua beata iam requie perfruuntur, & futura quam præſtolantur conſummatione, adiuuante ſpiritu ſancto ſermonem facere charitati veſtræ, ita ſane vt non opinionis propriæ coniecturas, ſed diuinorum librorum ſequar authoritatem, ne prophetare videar de corde meo, ſed innitar quoad potero teſtimoniis ſcripturarum. Erit enim præſtãte domino triplex ſermonis vtilitas, quatenus agnita (vel ex parte aliqua) fœlici retributione ſanctorum, abũdantiori deinceps ſolicitudine ipſorum inhęrere veſtigiis, ac feruentiori deſiderio ad eorum ſuſpirare conſortia, propenſiori quoque deuotione eorundem nos cõmendare patrociniis ſtudeamus.

Fidelis quippe ſermo, & omni acceptione dignus, vt quos D ſolenni veneratione proſequimur, etiam ſimili conuerſatione ſequamur: quos beatiſſimos prædicamus, ad eorum beatitudinem tota auiditate curramus: quorum delectamur præconiis, ſubleuemur eorum patrociniis. Nec ſane parum fructuoſa inuenitur memoria feſtiua ſanctorum, languorẽ, teporem, erroremq; depellẽs, cum eorum interceſſione iuuetur infirmitas noſtra, conſideratione beatitudinis excitetur negligentia noſtra: ignorantia quoque noſtra ipſorum eruditur exemplis. Propterea cum perfecte eruditos vos ad imitanda ſanctorũ veſtigia, hodierna ſancti euangelij lectione, & ipſius domini ſermone non dubitem, erecta nimirum ante oculos veſtros ſcala per quam vniuerſus (quem hodie veneramur) ſanctorũ chorus aſcendit, nec ignorem implorandis eorum ſuffragiis totum paulominus noctis & diei huius religioſa deuotione tempus expenſum, iam de eorum fœlicitate loqui vel exiguũ aliquid attentabo, quod donauerit ipſe qui eos, & magnificat iam & glorificat, quos vocauit prius atq; iuſtificauit. Legim⁹ in propheta: Conuertere anima mea in requiem tuam, quia *Pſal. 114. b* dñs benefecit tibi, quia eripuit animã meã de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapſu. Et in alio pſalmo: Ani- *Pſal. 123. a.* ma noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium. Multa quoq; ſimilia in diuinarum reperiſſe mihi videor ſerie ſcripturarum verba hominum qui liberatos ſe eſſe non ſine multa admiratione lętãtur, verba perfectę ſecuritatis, & felicitatis immenſæ, vocem gratiarum actionis & lętitiæ, quam pro meo ſapere his qui luteas adhuc domos inhabitant, & in ſudore vultus ſui comedunt panem ſuum, omnino non arbitror E conuenire. Quis enim eorũ gloriabitur caſtũ ſe habere cor? Quis audeat gloriari contritum eſſe laqueum, liberatos pedes à lapſu, reclamãte nimirum apoſtolo & dicẽte: Qui ſtat, *1. Cor. 10. c* videat ne cadat? Vnde & de ſemetipſo, Infœlix, inquit, ego *Rom. 7. d.* homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et alio in *Philip. 3. a.* loco: Fratres, inquit, ego me non arbitror comprehendiſſe. *1. Cor. 9. d.* Vnum autẽ, quæ retro ſunt oblitus, & in ea quæ ante me ſunt extentus, ſequor ad palmam, &c. Itemq; ego, ait, ſic curro non quaſi in incertum, ſic pugno non quaſi aerem verberans, ſed caſtigo corpus meum, & ſeruituti ſubiicio: ne forte cum aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Hæc tamen plane tuba militiæ eſt, hæc verba ducis ſtrenui fortiter dimicantis. Nam ſuperiora quidem potius triumphantis, aut certe necdũ quidem triumphantis, ſed cum victoria iam redeuntis de prælio, & futuram magni triumphi diem lęta ac ſecura conſcientia præſtolantis. Quid enim loquitur reuerſus de prælio fortis miles, ſeruus fidelis? Cõuertere iã, ſquit, anima mea in requiẽ *Pſal. 114. b* tuam. Dum enim in corpore mortis domino militares, nulla requies erat, tum pro labore certaminis, tũ pro periculo exitus adhuc incerti. Hinc excitabat tumultus tentationum, in- F de ſuccumbendi metus grauius ſolicitabat. Habebat tamen fratres & tunc gloriam miles Chriſti, licet & requiem nõ haberet. Ait ſiquidẽ ſtrenuus ille & fortis miles, cui⁹ & pauloante fecimus mentionem: Gloria noſtra hæc eſt, teſtimoniũ *2. Cor. 1. c.* conſcientiæ noſtræ. Quod conſcientiæ teſtimonium non ſic intelligendum puto tanq̃ ipſa ſibi conſcientia atteſtetur. Nõ enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quẽ deus *2. Cor. 10.* commendat. Eſt ergo teſtimonium conſcięntiæ in quo gloriatur apoſtolus, non quod perhibeat conſcientia, ſed quod loquitur ſpiritus veritatis in ipſa, teſtimonium perhibens ſpiritui noſtro q̃ filij dei ſumus. Eſt enim teſtimonium conſcientiæ non perhibentis, ſed percipientis. Cum enim veritas applaudit, cum iuſtitia atteſtatur, dei ſine dubio commendantis vox eſt, & ſpiritus ſancti teſtimonium perhibentis, ac ſi decertanti viriliter militi rex ſuus pro cuius amore & honore decertat, prope aſſiſtens lętus applaudat, laudet fortia facta, proximam clamitet eſſe victoriam, parata iam præmia, & coronã polliceatur æternam. In quo teſtimonio gloriatur ſiquidem probatus & ſtrenuus miles, minime tamen quieſcit, ſed tanto acrius viriliuſque decertat. Itaque dum adhuc militãt, gaudent vtique electi dei, ſed tantum de primitiis ſpiritus, qui & infirmitatem eorum adiuuat virtute ſua, & puſillanimitatem ſua conſolatur atteſtatione. Vnde & is (de quo loquebamur) apoſtolus. Non eſt, inquit, regnum dei eſca & potus, ſed iuſtitia, & pax & gaudiũ in ſpiritu ſancto. Iam vero cõſummato *Rom. 14. c.*

militię tempore gaudiũ habent ſancti etiã in ſpiritu ſuo, donec adueniat dies illa qua introire mereantur in gaudium domini ſui, gaudiũ habituri, & in ipſo corpore ſuo. Sic habem⁹ in pſalmo: ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui domine, dediſti lætitiã in cordemeo. Vnde? Plane ex his quæ ſequuntur: A fructu frumenti, vini & olei ſui. Audiuit enim eiuſmodi anima vocẽ dicentis: Date ei de fructu manuum ſuarũ, & laudent eã in portis opera eius. Vnde & Ioannes ſcribere iubetur in Apocalypſi, quoniã beati mortui qui in domino moriuntur. Quare beati? Amodo enim iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis. Vnde & in ipſo de quo pauloante loquebamur pſalmo, eis quæ ſupra poſuimus verbis adiunctũ eſt: In pace in idipſum, dormiã & requieſcã. Et de operibus habemus in Apocalypſi: Opera enim illorum ſequuntur illos. Ad quid vero ſequuntur, niſi vt laudẽt eos in portis? Ad quid ſequuntur niſi vt multiplicentur à fructu eorum, & accipientes de fructu manuum ſuarum, ſaginentur vituli quos ex prophetico teſtimonio cum reædificabuntur muri Hieruſalem, ſuper altare domini nouimus imponẽdos? Interim quippe ſub altari eos eſſe, & non ſupra, ipſe nos doceat, cuius teſtimoniũ credibile factum eſt nimis, qui (vt ſcribit in Apocalypſi) ſub altari ipſo eorum etiam voces audiuit. Adhuc ergo ſignatum eſt ſuper eos lumen vultus dominici, & licet non plenam, habent tamen lætitiam multam in corde ſuo, donec veniat dies illa qua implebit eos lætitia cum vultu ſuo. Interim inquam cõuertuntur animæ illę in requiẽ ſuam, donec veniat dies qua introire mereãtur in requiẽ domini. Adhuc laudãt eas in portis opera ſua, donec veniat cum erit vnicuiq; laus à deo. Videtis fratres quanta eſt vnitas ſcripturarũ, q̃ vno ſenſu & eiſdem pene verbis de beatitudine loquantur animarum? Iam vero nemo ex vobis paruam aliquam requiem, aut lætitiam ſuſpicetur eorum qui ab omni penitus moleſtia liberi recogitant annos ſuos in dulcedine animæ ſuæ: lætantur pro diebus quibus humiliati ſunt, annis quibus viderunt mala, cum iucũda admiratione & mira iucunditate conſiderant pericula quæ euaſerunt, labores quos pertulerunt, certamina quæ vicerũt, & pro his omnibus certa & indubitata fide expectant beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni dei & ſaluatoris ſui, qui reſuſcitabit corpora eorum configurata proprij corporis claritati. Quanta eſt fœlicitas eorũ, quàm immenſa lætitia, qui nimirum triplici gaudio de recordatione tranſactę virtutis, de exhibitione præſentis quietis, de certa expectatione futurę conſummationis exultant? Nam de futura illa conſummatione habemus vocem eorum in fine eius pſalmi de quo ſuperius loquebamur. Dicunt enim ſingulę animæ quibus iam datum eſt ad hanc requiẽ peruenire: In pace in idipſum dormiã & requieſcam, quoniã tu domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me. Singulariter inquam in ſpe, non iam inter ſpem & metum, vbi prius non ſine ſolicitudine & anxietate plurima fluctuabam. Sic & de præſenti ſanctorum requie habemus in alio pſalmo ſcriptum: Conuertere anima mea in requiẽ tuam, quia dominus benefecit tibi. Bene inquam fecit, quãuis necdum optime. Deniq; audi quàm bene: Quia eripuit animam meã de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapſu: id eſt à peccato omni, & à peccati pœna, à timore quoque & à periculo recidendi penitus liberauit. Hoc eſt ſuauiſſimum animæ ſtratũ, quod nullis iam lauet aut riget lachrymis, quãdo abſterget deus omnem lachrymam ab oculis eius. Hoc cubile in quo iam non compungitur, nec conuertitur in grumna ſua dũ configitur ſpina. Exiit enim de terra illa quæ ſpinas et & tribulos germinabat. Hoc plane ſtratum animæ, quod minime iam verſatur in infirmitate eius, quoniam vniuerſa quæ infirmitatis erant, pariter tranſierunt. Hæc eſt, inquam, animę ſuauiſſima & ſaluberrima requies conſcientia munda, quieta, ſecura. Sit ergo beatæ animæ culcitra conſcientiæ ſuæ puritas, ſit capitale tranquillitas, ſit opertorium eius ſecuritas: vt in hoc interim ſtrato dormiat delectabiliter, fœliciter requieſcat. Iam vero de recordatione tranſactę virtutis habes in pſalmo. 123. manifeſte verba eorum quæ ſuperius quoq; commemoraui. Conſiderant enim & multa cum admiratione recogitant à quibus laqueis quantiſve periculis diuino meruerint auxilio liberari, & exultantes in domino dicunt: Niſi quia dominus erat in nobis: cum exurgerent homines in nos, forte viuos deglutiſſent nos. Torrentem pertranſiuit anima noſtra, forſitã pertranſiſſet anima noſtra aquàm intolerabilem. Et addunt: Benedictus dominus qui non dedit nos, in captionem dentibus eorum. Sed & verba quæ iam tempore ſuæ reſolutionis inſtãte loquebatur apoſtolus, de eo in quo nunc fœliciter requieſcit ſtatu præſumpta, videntur & nunc ei multo melius conuenire: nunc enim iam ſecure loquitur. Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: de reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi dominus in illum diem iuſtus iudex. Hæc ſunt dico vobis fratres, hæc modo ſunt vniuerſa ſanctorum negocia, hic cibus, hic ſomnus eorũ: & propterea voluit ſpiritus ſanctus ſcribi verba ea quæ protulimus, cęteraque ſimilia, vt ex his aliquatenus innoteſceret nobis ſtatus eorum. Longe aliter tamen afficiuntur in huiuſmodi meditationibus, & multo amplius delectantur quàm noſtra aut cogitatio capere, aut explicare queat oratio. Audi enim quomodo laborat propheta inculcans, & multiplicãs verba, nec tamen ſic digne magnificare valens quod intendit. Quàm magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ domine, quã abſcondiſti timentibus te. Quid tamen addidit? Perfeciſti, inquit, eis qui ſperant in te, in conſpectu filiorum hominũ. Eſt ergo multitudo dulcedinis quæ abſcondita eſt, magna quidẽ, & magna valde, necdum tamen perfecta: quoniam in manifeſto perficietur, non in abſcondito, quando non ſub altari requieſcent ſancti, ſed ſuper thronos tanquàm iudices reſidebunt. Ad requiem enim exutę à corporibus animæ ſanctę, ptinus admittuntur, ad plenam autem gloriam regni non ita. Me expectant iuſti (ait propheta cum adhuc detineretur in cuſtodia corporis huius) donec retribuas mihi. Et vox diuina ad animas ſanctas corporum ſuorum reſurrẽctionem flagitantes. Suſtinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrũ veſtrorum. Sed iam ſermo claudendus eſt: vocant enim nos miſſarum adhuc celebranda ſolennia. Quod ergo reſtat adhuc de eadem materia, ſermoni alteri reſeruemus.

In eadem celebritate, Sermo III.

AUdiſtis niſi fallor ex his quæ pręcedente ſermone ſunt dicta, tres eſſe ſanctarum ſtatus animarum. Primũ videlicet in corpore corruptibili, ſecundum ſine corpore, tertium in beatitudine conſummata. Primum deniq; in tabernaculis, ſecundum in atriis, tertiũ in domo dei. Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum: multo magis tamen atria concupiſcibilia, ſecundũ quod addit. Cõcupiſcit & deficit anima mea in atria domini. Sed quoniam in ipſis quoq; atriis nonnullus (vt audis) defectus eſt, beati omnino qui habitãt in domo tua domine. Lætatus ſum plane in his quæ dicta ſunt mihi fratres, quoniam in domum domini ibimus. Quòd ſi quæritis vnde id tam fiducialiter præſumam, inde ſine dubio quòd iam multi ex nobis in atriis ſtẽt expectãtes donec recipiant corpora ſua, donec impleatur numerus fratrum. In illam enim beatiſſimam domũ nec ſine nobis intrabunt, nec ſine corporibus ſuis: id eſt nec ſancti ſine plebe, nec ſpiritus ſine carne. Neq; enim præſtari decet integram beatitudinẽ, donec ſit homo integer cui detur, nec perfectione donari eccleſiam imperfectam. Propterea cum reſurrectionem expectarẽt corporum, ſicut priore ſermone iam diximus, acceperunt diuinum reſponſum dicens: Suſtinete modicum tempus donec compleatur numerus fratrum veſtrorũ.

Acceperunt iam ſingulas ſtolas, ſed non veſtientur duplicibus donec veſtiamur & nos: quomodo de patriarchis & de prophetis ait apoſtolus: Deo melius aliquid prouidente pro nobis, vt non ſine nobis conſummarentur. Stola enim prima ipſa eſt quam diximus fœlicitas & requies animarum, ſecunda vero immortalitas & gloria corporũ. Vnde & dicũt. Vindica domine ſanguinem ſanctorum tuorum qui effuſus eſt: nõ tanquàm vindictę cupidi, nec de propriæ vltionis zelo: ſed ex deſiderio reſurrectionis, & glorificationis corporum ſuorũ, quam nimirum vſq; in diem iudicij differendam eſſe non dubitãt. Sed vnde hoc tibi ô miſera caro, ô fœda, ô fœtida, vnde tibi hoc? Animæ ſanctę quas propria deus iſtiguiuit imagine, te deſiderant: quas redemit proprio ſanguine, te expectant: & ipſarum ſine te compleri lætitia, perfici gloria, conſummari beatitudo

beatitudo non poteſt. Adeo ſiquidẽ viget in eis deſiderium hoc naturale, vt nec dum tota eorum affectio liberè pergat in deum, ſed contrahatur quodãmodo, & rugam faciat dum inclinantur deſiderio tui. Vnde & beatus Ioannes qui multa nobis de eo ſtatu in quo fœliciter beatę animæ requieſcunt, per ſpiritum reſeruauit: Sine macula, inquit, ſunt ante thronũ dei. Sine macula inquam, ſed necdũ ſine ruga: donec veniat dies cum ſibi glorioſam Chriſtus exhibebit eccleſiam non habentem maculam neq; rugã. In his nanq; qui adhuc militant, nec ſine macula quidem eccleſia eſt: quoniam nemo mundus à ſorde, nec infans cuius eſt vnius diei vita ſuper terram: quã vtiq; vitam beatus Iob militiam eſſe teſtatur. In his vero qui ſub altari domini requieſcunt, iam quidẽ ſine macula eſt eccleſia, ſicut habes in pſalmo: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Qui ingreditur, inquit, ſine macula. Hic ergo requieſcet in mõte domini qui ingreditur ſine macula: qui vero fuerit ſine ruga, exaltabitur ſupra montem. Sed ſi vis ſcire quando erunt ſine ruga animæ ſanctę, quando extendentur cœli ſicut pellis, quę dilatatur penitus, vt nec minima quidem ruga inueniatur in ea: tunc ſine dubio quando iam ſequentur agnum quocunque ierit. Vere enim extendi & dilatari neceſſe eſt animas quibus vbiq; ſequendus eſt agnus. Quo enim vadit? Attingit profecto à fine vſq; ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.

Vis adhuc noſſe quo eat agnus, & quo neceſſe habeãt beatę animæ ſequi eum? In omnibus requiẽ quęſiui. Hæc eſt plane requies domini non interciſa, nõ circa aliquid certũ reſtricta: quoniã in omnibus gaudet, in omnibus delectatur, in omnibus requiẽ quærit & inuenit. Nã & bona ei placẽt in ſeipſis, & delectatur nihilominus bona ordinatione malorũ. Diligit miſericordiã & iudiciũ: nec modo in bonorũ gloria ſibi complacet, ſed in ipſis quoq; vtpote iuſtis ſupplicijs ipiorũ. Quid ergo? Putas ne poterit humana anima in hoc gaudium domini ſui, & in hanc eius requiem intrare, vt & ipſa quoq; in omnibus delectetur: nec aliqua iam priuata affectione cõtrahatur in rugam, ſed tranſeat in affectum quendam generalem atque diuinum? Poterit ſine dubio ſi fidelis inueniatur ſuper pauca quæ accepit militię ſuæ tempore, id eſt ſuper artus, ſuper ſenſus, ſuper appetitus ſuos quos ſuſcepit regendos, vt in his ꝓbetur quàm fidelis ſit domino ſuo. Sciat igitur ſeruus Chriſti vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, glorificet & portet deũ in corpore ſuo: nec dubium quin fidelem in modico ſeruum ſupra multa conſtituat dominus liberalis & diues. Supra multa plane, quando conſtituet eum dominum domus ſuæ, & principem omnis poſſeſſionis ſuæ. Neq; id vobis incredibile videatur fratres, tanꝫ à meipſo id loquar, quoniam veritas ipſa manifeſte id pollicetur, cuius de promiſſione omnino dubitare non licet. Beatus, ait, ſeruus ille quẽ cũ venerit dominus eius, inuenerit ſic facientẽ. Amẽ dico vobis, quoniã ſuper omnia bona ſua cõſtituet eũ. Tunc enim fidelis ſeruus cõſtituitur ſuper omnia bona domini ſui, cum in gaudium eius meretur intrare, & cum eo deinceps lætari in vniuerſis, in cunctis gaudere, in omnibus delectari. Etenim qui adhęret deo (apoſtolo teſte) vnus cum eo ſpiritus efficitur, & voluntas eius omnino diuinę adhęrẽs voluntati fit vna cum ea, vt nihil iã quod contra eam ſit, inueniatur in omnibus creaturis, ſed vniuerſa fiant, vel magis maneant pro eius arbitrio. Hæc eſt ergo beata ſpes quam expectant animæ ſanctę: & licet in gratiarum actione verſentur pro ea fœlicitate in qua requieſcunt, adhuc tamen orant & clamant ad deum pro ea conſummatione quã præſtolantur. Vnde quemadmodum ſine macula quidem vetuſtatis, ſed non ſine ruga contractionis eas diximus eſſe: ſic ad gratiarum actionem iam perueniſſe videntur, ſed necdum ad vocem laudis, quoniam perfectũ perfectos laudare decet, vt laudetur cum hęreditate ſua: quando iam & ipſi laudabunt eum, & erit vnicuiq; laus à deo. Vnde & propheta ſignanter futuri temporis verbo vſus videtur: Beati, inquiens, qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Nam & beatus Ioannes in Apocalypſi non vocem laudis, ſed potius vocem precis audiuit. Sic enim habes: Sub altari dei audiui voces occiſorum. Quas voces? Vindica domine ſanguinem ſanctorum tuorum qui effuſus eſt. Vox precis, nõ laudis eſt iſta. Sed quouſq; à longe circundamus altare iſtud, & veremur accedere? Deſiderat, niſi fallor, charitas veſtra audire ſacramentum altaris huius, & ſacrum ſecretumque noſſe myſterium. Sed quis ego ſum qui ſanctorum cubiculum facile audeam temerarius perſcrutator irrumpere? Quaſi vero nõ legerim ſcrutatorem maieſtatis opprimendum à gloria. Veruntamen pauſemus hic ſi placet hodie, ſi forte pulſantibus nobis aperire dignentur myſterium altaris illius inhabitatrices animæ ſanctæ, non noſtro merito ſane, ſed propter eũ qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo: agnoſcẽtes & nos inter ciues & domeſticos dei, nec tãꝫ hoſpites & aduenas à ſecreta illa habitatione cenſeãt ꝓpulſandos.

In eodem feſto, Sermo quartus.

VM de altari illo cœleſti ſub quo beatus Ioãnes ſanctorum voces audiuit, ſermo inciderat, diſtulimus (ſicut meminiſſe arbitror charitatem veſtrã) vt oratione præmiſſa ſecurior nobis ad tam ſacrum ſecretumque cubiculum pateret acceſſus. Tempus eſt vt iam dicamus quod de eo nobis ſentire datum eſt, ſine præiudicio ſane ſi cui forte aliter fuerit reuelatum. Illud ergo primum monuere poteſt, quid ſibi velit quòd beatus Ioannes ſub altari dei audiſſe ſe perhibet ſanctarum voces animarum, cum ſaluator in euãgelio de Lazari anima loquens nõ ſub altari dei, ſed in ſinũ Abrahæ dicat eam ab angelis deportatã. Nam & ſanctus Iob, vt apparet, nequaquàm ad altare dei auſus eſt aſpirare, cũ diceret: Quis mihi hoc tribuat vt in inferno protegas me, & abſcondas me donec pertrãſeat furor tuus, & conſtituas mihi tempus in quo recorderis mei? Sed iam venerat tempus fratres, illud quod beatus Iob poſtulabat, iam recordandi tempus, iam venerat tempus miſerendi, quando ſanctorum voces ſub altari dei beatus Ioannes audiuit. Donec enim veniret deſideratus ille qui ſanguine ſuo deleret chirographũ damnationis noſtræ, & flammeum attingens gladium aperiret cherubim ad regna cœlorum, nullus omnino cuiq; ſanctorum ad ea patebat acceſſus, ſed prouiderat eis dominus in inferno ipſo locum quietis & refrigerij, chaos magnum firmans inter ſanctas illas animas, & animas impiorum. Quãuis enim vtræque in tenebris eſſent, non vtrę̃que erant in pœnis, ſed cruciabantur impij, iuſti vero conſolabantur. Quòd autem in tenebris eſſent, beati Iob teſtimonio didicimus: qui ſe quoque in locum tenebroſum & opertum mortis caligine perhibebat iturum. Hunc ergo locum obſcurum quidem, ſed quietũ, ſinũ Abrahæ dominus vocat: pro eo, vt arbitror, ꝓ in fide & expectatione quieſceret ſaluatoris. Abrahæ enim fides tam manifeſte probata eſt & approbata, vt primus ipſe futuræ incarnationis Chriſti meruiſſet accipere promiſſionem. In hunc ergo locũ ſaluator deſcẽdens contriuit portas æreas, & vectes ferreos cõfregit, eductoſq; vinctos de domo carceris ſedẽtes quidem, hoc eſt quieſcentes, ſed in tenebris & vmbra mortis: iam tunc quidem ſub altari dei collocauit, abſcondens eos in tabernaculo ſuo in die malorum, & protegens eos in abſcondito tabernaculi ſui, donec veniat tempus in quo procedant completo iam numero fratrum, & percipiant regnũ quod eis paratum eſt ab origine mundi. Iam vero ſicubi forte præſens quoq; ſanctorum requies Abrahæ ſinus vocatur, certũ eſt de euangelio hanc inoleuiſſe conſuetudinem: licet neminem oporteat dubitare lõge alium hunc ſinum eſſe q̃ illum, quippe cum ille in tenebris, hic in luce multa: in inferno ille fuerit, iſte in cœlo. Non incongrue tamen etiã nunc dictum videtur patriarcharum filios paternum in ſinum recipi, cum ad eorũ cõſortiũ ab hoc ſeculo trãſire meruerint. Porro altare ipſum de quo nobis habendus eſt ſermo, ego pro meo ſapere nihil aliud arbitror eſſe q̃ corpus ipſum domini ſaluatoris. Credo autẽ ꝓ & ego ſuper hoc ſenſum eius habeam, præſertim cum audiã eum in euãgelio promittentẽ: Vbicunq; fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilę. Interim ergo ſub Chriſti humanitate fœliciter ſancti quieſcunt, in quam nimirum deſiderant etiã angeli ipſi proſpicere, donec veniat tempus quando iam non ſub altari collocentur, ſed exaltentur ſuper altare. Sed quid dixi? Nunquid humanitatis Chriſti gloriam, non dicam hominum, ſed vel angelorũ aſſequi poterit quis, nedũ ſuperare? Quonam igitur modo ſuper altare dixerim exaltandos eos qui nunc ſub altari quieſcunt? Viſione vtiq; & contemplatione

templatione,non prælatione. Ostendet enim nobis filius (vt pollicitus est) semetipsum, non in forma serui, sed in forma dei. Ostendet etiam nobis patrem & spiritum sanctum, sine qua nimirũ visione nihil sufficeret nobis: quoniã hæc est vita æterna, vt cognoscamus patrem verũ deum,& quem misit Ie sum Christum,& in eis(quod non est dubium)etiam spiritum vtriusq;. Transiens quippe ministrabit nobis, nouas vtiq; & vsque ad tempus illud nobis penitus inexpertas delicias manifestę suæ contemplationis. Vnde & beatus Ioannes in epistola sua: Nunc, inquit, filij dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. Et addit: Scimus autem quoniam cum apparuerit, similes ei erimus,quia videbimus eum sicuti est. Audi denique sponsum in cantico canticorum fiducialiter loquẽtem, & spe quidem iam super altare locatam: Læua eius (haud dubium quin sponsi)sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Transcendit enim beata anima Christi incarnationem & humanitatem,quæ nimirum læua eius iure vocatur: vt diuinitatem eius & maiestatem eius, quam non incõgrue dexteram nominat, sublimius contempletur. Tripliciter enim fratres,in æterna illa,& perfecta beatitudine fruemur deo,videntes eum in omnibus creaturis,habentes eum in nobisipsis, & quod his omnibus ineffabiliter iucundius sit atq; beatius, ipsam quoq; cognoscentes in semetipsa trinitatem,& gloriã illam sine vllo ænigmate mundo cordis oculo contemplantes. In hoc enim erit vita æterna & perfecta, vt cognoscamus patrem,& filium cum sancto spiritu,& videamus deum sicuti est:id est nõ modo sicut inest nobis videlicet aut cæteris creaturis,sed sicut est in semetipso. Vnde duo illa velut circuniacentia esse videntur quæ prædiximus, & quasi cortex tritici. Hæc vero cognitio summa beatitudinis,tritici medulla,adeps frumenti quo nimirum ciuitas sancta Hierusalẽ satiatur. Verum quàm magna est beatitudo illa tam abscondita ab oculis nostris? Nec enim oculꝰ vidit,nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit,q̃ta claritas,q̃ta suauitas,quanta iucunditas maneat nos in illa cognitione. Pax dei est illa, quæ exuperat omnẽ intellectum, quanto magis omnem sermonem nostrũ? Quod ergo nulli datũ est experiri,nullus conetur effari: Mẽsuram, ait dominus, plenam & confertam,& coagitatã & supereffluentem dabunt in sinus vestros. Plenam vniuersitate creaturarum,confertam in interiore homine nostro,coagitatam in exteriore, supereffluentem in deo ipso. Ibi cumulus fœlicitatis, ibi supereminens gloria,ibi supereffluens beatitudo. Nam quomodo videndus sit in creaturis, quomodo in nobis habendus,possumus vel ex parte coniicere,ex ipsis nimirum quas accepimus iam primitiis spiritus. Cognitio autẽ illa omnino adhuc nobis incognita est,mirabilis facta est,cõfortata est, vt non possimus ad eam. At vero quemadmodum in creaturis videndus sit, possumus aliquatenus intelligere, nimirum cum & modo videatur in ipsis: vnde & philosophi (apostolo teste) per ea quæ facta sunt dei inuisibilia conspexere. Verum quantumcunq; proficiat quis intelligendo cõspicere,quàm potentissime,quàm prudentissime, q̃ benignissime maiestas æterna omnia fecerit, cuncta regat, nunc creat omnia,nunc regat,ordinet vniuersa: prorsus modicum ab eo quod est comprehẽdit. Veniet autẽ quando iam(vt in præcedenti sermone diximus) sequemur agnum quocunque ierit: & in omnibus consequemur creaturis, vt in omnibus gaudeamus,quod est gaudium domini dei nostri. Gaudeamus sane in omnibus,sed non aliunde quàm de ipso: sicut & ipse nõ aliis fruitur,sed semetipso. Iam vero quemadmodum in nobis habendus sit,& hoc vel ex parte possumus cogitare. Constat enim animarum triplicem esse naturam: vnde & sapientes mũdi huius animam humanam,rationalem,irascibilem, concupiscibilem esse tradiderunt. Quam vtiq; triplicem vim animæ ipsa quoque natura & quotidiana experimenta nos docent. Porro quemadmodum circa rationale nostrum,& scientia,& ignorantia constat tanquàm habitus & priuatio: sic & circa concupiscibile desiderium & contemptus: & circa id quod dicitur irascibile,& lætitia pariter & ira versatur. Implebit ergo deus rationale nostrum luce sapientiæ: ita vt penitus nobis nihil desit in vlla sapientia. Implebit concupiscibile nostrum fonte iustitiæ,vt omnino desideremus eam, & ea penitus repleamur: sicut scriptum est: Beati qui esuriunt & sitiũt iustitiam,quoniam ipsi saturabuntur. Nulla enim alia res implere potest desiderium animæ,nulla alia præter iustitiã beatificare animam potest. Cum ergo repleuerit deus concupiscibile nostrum iustitia, quicquid respuere debet anima respuet,quicquid debet concupiscere cõcupiscet: & ex omnibus id magis appetet quod magis fuerit appetendum. Merito denique concupiscibili nostro iustitiam attribuimus, ex quo nimirum,aut iusti aut iniusti reputamur. Iam vero quod dicitur in nobis irascibile, cũ repleuerit illud deus, perfecta erit in nobis tranquillitas, & in summam iucunditatem atque lætitiam replebitur pace diuina. Et vide si non etiam in his tribus perfecta quantum sane ad animam spectat beatitudo cõsistat: quando scientia iam non inflat propter iustitiam,iam non cõtristat propter lætitiam,vt cesset prouerbium illud: Qui apponit scientiam,apponit & dolorem: quoniam iustitia nec indiscreta erit propter scientiam,nec onerosa propter lætitiam: quando lætitia nec inepta erit propter scientiam, nec impura propter iustitiam. Sed in his omnibus nihil adhuc exterior homo noster accepit. Ipsi ergo, vt inhabitet gloria etiã in terra nostra, & iuxta alium prophetam repleatur maiestate domini omnis terra, quatuor sunt quærenda, quem nimirum constat ex elementis quatuor esse compactum. Nec mireris quòd pluribus indigere videtur qui miserior est, cum & in psalmo legeris dicente propheta: Sitiuit in te anima mea, q̃ multipliciter tibi caro mea? Habeat ergo terra nostra immortalitatem, ne iam timeat denuo se in puluerem redigendam. Resurgens enim corpus nostrum iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Sed quid proderit si forte contingat in æternum viuere in miserijs & grumnis passibilitatis huius, qua nimirum incessanter corruptibile hoc corpus affligitur: & si non semel, vtique semper moritur? Habeat certe etiam aliquando omnimodam impassibilitatem: ab humoribus enim inordinatis causas aiunt procedere passionum. Sed iam desiderat corpus nostrum etiam leuitatem, secundum eã nimirum quam habet ex aere portionem. Tanta itaque futura credenda est corporum leuitas & agilitas beatorum,vt possint,si velint,absque omni mora seu difficultate ipsam quoq; cogitationum nostrarum sequi ad omnia velocitatem. Quid vltra deest,ad perfectam corporis beatitudinem? Sola vtique pulchritudo. Hanc perfectissimam habituri,nõ immerito possumus attribuere ei parti quam habemus ab igne. Saluatorẽ enim expectamus (vt ait apostolus) qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suę,exhibens quod pollicitus est,quoniam fulgebunt iusti sicut Sol in regno patris eorum. Sic ergo replebit animas nostras deus, cum perfecta in eis scientia fuerit, perfecta iustitia, perfecta lætitia. Sic replebitur maiestate omnis terra, cum fuerit corpus incorruptibile,impassibile,agile, configuratum denique corpori claritatis suæ. Et vide ne forte isti sint septem panes quibus quatuor hominum milia saluator legitur satiasse, è quibus eiusdem numeri sportas plenas apostoli reseruandas sustulerunt. Nunc enim reficimur panibus istis cum iucunda meditatione beatam spem ruminamus, donec veniat: cum iã non de spe,sed de re ipsa & exhibitione gaudentes,quasi plenas sportas recipere pro panibus singulis mereamur.

In eodem festo, Sermo quintus.

Festiua nobis est dies hæc,& inter præcipuas solennitates,hodierna solennitas numeratur. Quid ergo dicimus, cuius apostoli, cuius martyris, cuius sancti? Non vnius alicuius singulariter,sed pariter vniuersorum. Omnes siquidem nouimus festiuitatem omniũ sanctorum dici,& esse quam hodie celebramus. Omnium,inquã, siue cœlestium siue terrestrium. Sunt enim sancti de cœlo, & sunt sancti de terra: itemq; eorum qui de terra sunt,quidam adhuc in terra,aliqui iam in cœlo. Celebratur ergo festiuitas omnium horum communiter, sed forsitan non vniformiter. Neque hoc mirum, cum non sit ne ipsa quidem sanctitas omnium vniformis,sed inter sanctos & sanctos distet,idque non parũ. Nec modo dico quia alius alio sanctior(hęc enim quantitatis potius quam qualitatis distantia est) sed quòd nõ modo magis & minus, verumetiam aliter atque aliter sanctos dici & vere dici inueniamus. Et forte inter angelos atque homines

mines assignari possit ista diuersitas sanctitatis pariter & celebritatis. Neque enim tanquàm triumphantes honorari pos se videntur, qui nunquam pugnasse nosc̃untur. Aliter tamen honorandi sunt nimis etiam ipsi tanquam amici tui deus,cuius nimirum voluntati semper adhęserunt, tanta vtique fœlicitate,quanta facilitate. Nisi forte in eo pugnasse creduntur quòd peccantibus aliis viriliter perstiterunt, non abeuntes in concilio impiorum, sed singuli quique dicentes: Mihi autem adhærere deo bonum est. Celebranda ergo in eis gratia præueniens in benedictione dulcedinis, honoranda benignitas dei non ad pœnitentiã adducens,sed abducẽs ab omnibus quibus pœnitentia deberetur: non eripiens à tentatione,sed à tentatione conseruans. Aliud sane in his sanctitatis genus, & proprio modo videbitur honorandum,qui venerũt ex magna tribulatione, & dealbauerunt stolas suas in sanguine agni: qui post multos agones iam nunc triumphant in cœlis coronati, quoniam legitime certauerunt. Est ne adhuc sanctorum tertium genus? Est, sed occultum. Sunt enim sancti qui adhuc militant,adhuc pugnant,currunt,necdum comprehenderunt. Temerariè forsitan huiusmodi videar dicere sanctos,sed tamen noui vnum ex his non veritum dicere deo: Custodi animam meam, quoniam sanctus sum. Sic & apostolus diuinorum consciũs secretorum, euidentius ait: Scimus quoniam diligentibus deum, omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Hæc nimirũ diuersitas appellationis in nomine sanctitatis, vt alij quidem iam secundum consummationem sancti vocẽtur, alij iuxta solam adhuc prædestinationem. Latet ergo huiusmodi sanctitas penes deum,clausa est, & clausẽ quodammodo celebratur. Siquidem nescit homo vtrum amore an odio dignus sit, sed in futurum omnia reseruãtur incerta. Sit ergo istorũ celebritas sanctorum in corde dei: quoniam nouit dominus qui sunt eius, & ipse scit quos elegerit à principio. Sit etiam apud administratorios illos spiritus, qui mittuntur in ministerium propter eos qui hęreditatem capiunt salutis: nos in vita sua laudare hominem prohibemur. Quomodo nãque secura laudatio, vbi nec ipsa vita secura? Non coronabitur nisi qui legitime certauerit (ait tuba illa cœlestis) & legem certaminis ab ore ipsius legislatoris auscultа. Qui perseuerauerit vsque in finẽ, hic saluus erit. Nescis quis sit perseueraturus, nescis quis sit legitime certaturus, nescis quis coronam sit accepturus. Illorum lauda virtutem, quorum iam certa victoria est: illos deuotis extolle præconiis, quorum secure potes adgaudere coronis. Cantauimus sanctis hac nocte, dicentes: Timete dominum omnes sancti eius: sed non istis. Non,inquam,eos qui perseuerauerunt vsque in finem,timere hortabamur, quia scriptum est: Iam non erit timor in finibus nostris. Illis potius dicebamus sanctis,quibus custodia multiplex necessaria est pro multitudine periculorum. Siquidem non est eis colluctatio aduersus carnem & sanguinem tantũ: sed aduersus principatus quoque & potestates, aduersus mũdi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Egent plane custodia qui tam multipliciter nõ modo cominus, sed eminus appetuntur: & vbi tot pugnę foris,non debent intus deesse timores: vt merito his dicatur: Timete dominum omnes sancti eius. Tota interim beatitudo nostra est timere deum, dicente scriptura: Beatus homo qui semper est pauidus: Et item psalmista ait: Beati omnes qui timent dominum, qui ambulant in viis eius. Cæterum longe aliter beati in quibus perfecta charitas foras misit timorem, nec iam timent ambulantes in viis eius,sed laudant potius habitantes in domo, sicut idem ait: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Nostra ergo fœlicitas, nostra interim festiuitas in timore dei: nam illorum magis in exultatione & laude versatur. Inde est quòd secure laudantur homines qui non sua iam viuunt vita, sed dei: nam hominum vtique vita tentatio est. Est autem gemina quædam securitas laudis huius, nisi quòd forte videbitur, si diligenter attendimus, intra alteram,altera comprehendi. Siquidem non est quod laudare vereamur verissime certissimeque laudabiles: non est quod glorificare cunctemur sic absorptos in gloria, vt nostra omnino nequeant laudatione moueri. Non enim est quo vanitas intret, vbi veritas iam totum occupauit. Sed quęnam, inquies, gloria sanctis? Neque enim singuli sese glorificant, quia scriptum est: Non te laudet os tuum. Non vicissim alter alterum laudat, quia in laudem conditoris intenti & extenti,in quo nimirum tota eis reposita est beatitudo, mutuis nunquàm vacare laudibus possunt, dicẽte propheta,sicut supra quoque meminimus: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Veruntamen non acquiesco expertes gloriæ credere sanctos, maxime propter illud quod apostolus ait: Quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ,supra modum in sublimitatem æternum gloriæ põdus operabitur in nobis. Et propheta: Visita nos in salutari tuo ad videndum in bonitate electorum tuorum: ad lętandum in lætitia gentis tuæ: vt lauderis cum hęreditate tua. Non enim,ait,vt lauderis ab hęreditate tua: sed,cum hęreditate tua, vt communis intelligatur futura laudatio. Quòd si ipsa laudat hæreditas dominũ, hæreditatem quis laudet,ab apostolo audiamus: Tũc,inquit, vnicuique laus erit. A quo? A deo. Magnus laudator,& vehementer ambienda laudatio. Felix commutatio laudis, vbi & laudare beatum est, & laudari. Ad quid ergo sanctis laus nostra,ad quid glorificatio nostra,ad quid nostra hæc ipsa solennitas? Quo eis terrenos honores, quos iuxta veracem filij promissionem honorificat pater cœlestis? Quo eis præconia nostra? Pleni sunt. Prorsus ita est dilectissimi, bonorum nostrorum sancti nõ egent nec quicquàm eis nostra deuotione præstatur. Plane quòd eorum memoriam veneramur, nostra interest, non ipsorum. Vultis scire quantum interest nostra? Ego in me fateor ex hac recordatione sentio desiderium vehemens inflammari, & desiderium triplex. Vulgo dicitur: Quod non videt oculus, cor non dolet. Oculus meus,memoria mea,& cogitare de sanctis: quodammodo eos videre est. Sic nempe portio nostra in terra viuentium,nec modica sane portio: si tamẽ vt decet memoriam affectio comitetur, sic inquam conuersatio nostra in cœlis est. Veruntamen non sic nostra, sicut illorum. Ipsorum enim substantia ibi est, nostra autem desideria: ipsi per præsentiam,nos per memoriam ibi sumus. Quando & nos addemur ad patres nostros? quando essentialiter præsentabimur eis? Hoc enim primum desideriũ, quod in nobis sanctorum memoria,vel excitat,vel incitat magis,vt eorum tam optabili societate fruamur, & mereamur conciues & contubernales esse spirituum beatorum, misceri cœtui patriarcharum,cuneis prophetarum,senatui apostolorum, martyrum exercitibus numerosis, confessorum collegiis,virginum choris: in omnium denique colligi & collętari communione sanctorum. Singulorum quippe recordationes, quasi scintillę singulę, imò quasi ardentissimę faces deuotos accendunt animos, vt eorum & conspectum sitiant & complexum,adeo vt plerumq; etiam inter eos esse se reputent: modo ad omnes simul, modo ad hos vel ad illos tota auiditate & vehementia corda vibrantes. Alioquin quid istud negligentiæ,quid pigritię, imò quid vecordiæ est, vt non crebris suspiriis & feruentissima affectione abrumpere hinc, & in illa tam fœlicia agmina iaculari animos studeamus? Væ nobis à duritia cordis nostri, væ à peccato gentium, quas apostolus memorat sine affectione fuisse. Præstolatur nos ecclesia illa primitiuorum, & negligimus: desiderant nos sancti, & paruipendimus: expectant nos iusti, & dissimulamus. Excitemur aliquando fratres, resurgamus cum Christo, q̃ramus quæ sursum sunt, quæ sursum sunt sapiamus. Desideremus desiderantes nos, properemus ad præstolantes nos, expectãtes nos votis præoccupemus animorum. Ecce enim nihil in hac nostra communione securitatis, nihil perfectionis, nihil quietis: & tamen hic quoque quàm bonum & quàm iucundum,habitare fratres in vnum. Quicquid enim siue interius siue exterius molestum occurrit, ipso quoq; tam germanorũ cõsortio fratrum cum quibus est nobis cor vnum & anima vna in deum tolerabilius inuenitur. Quàm dulcior erit,q̃ delectabilior,q̃ beatior vnio, vbi nulla suspicio esse poterit, nulla dissensionis occasio,vbi omnes perfecta charitas indissolubili fœdere colligabit: vt sicut pater & filius vnum sunt,sic & nos vnum simus in ipsis? Non tantummodo societas, sed etiam fœlicitas nobis est optanda sanctorum: vt quorum desideramus presentiam, gloriam quoque feruentissimis studiis ambiamus.

G Neque enim pernicioſa hæc ambitio, aut illius affectatio glo
Pſal.113.b. riæ vllatenus periculoſa eſt. Nam quod dicimus: Non nobis
domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam, huius tempo-
Luc. 2. b ris vox eſt, quando & ipſi angeli clamant: Gloria in excelſis
Ioan.20.d deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Noli me tan
gere, ait, nondum enim aſcendi ad patrem meum. Verbum
gloriæ eſt. Nempe filius ſapiens gloria patris. Noli ergo,
ait gloria, noli me tãgere. Noli interim quærere gloriã, fuge
potius: & vide omnino ne me tetigeris donec pueniamus ad
patrem, vbi ſit gloriatio omnis iam ſecura. Ibi ibi in domi-
no laudabitur anima mea, audiant manſueti, & lætẽtur. Nun-
quid non videtur audiſſe dicentem: Noli me tangere: non-
dum aſcendi ad patrem meum, quæ in cantico clamat: Fuge
Canti.8.d. dilecte mi fuge? Hoc eſt enim quod ſupra meminimus. Non
nobis domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Vnde
& in hymno hodie nos canimus. Des pacẽ famulis, nos quo-
que gloriam per cuncta tibi ſecula: iuxta angelicam ſcilicet
Iob.7.d diſtributionem. Quia enim tentatio eſt vita hominis ſuper
terram, merito in terra homini non gloria ſed pax eſt quæ-
renda: pax cum deo, pax cum proximo, pax cum ſeipſo. O cu
ſtos hominum quare me poſuiſti contrarium tibi, & factus
ſum mihimetipſi grauis? Vicina nimirum lucta & inteſtina
ſeditio, bellum non ciuile ſed domeſticum, ſpiritus aduer-
ſus carnem, & caro aduerſus ſpiritum concupiſcens. Vnde
H hoc, niſi quia poſuiſti me contrarium tibi? Tu enim vera
liberras, tu vita, tu gloria, tu ſufficientia, tu beatitudo: ego
pauper & miſer & miſerabilis, confuſus & humiliatus vſque-
quaque, mortuus propter peccatum, venundatus ſub pecca-
to. Denique tu perfecta & ſancta voluptas & requies ſpiri-
tuum beatorum, poſuiſti me ab initio contra Eden (quod vo-
Ioel.2.c luptatem ſonat) in labore vtique & ærumna. Attamen di-
cis: Conuertimini ad me in toto corde veſtro. Liquet quia
ſumus auerſi, quos vt reuertamur hortaris. Liquet quia con-
trarij, quos reuocas vt conuertamur. Sed quomodo? In ieiu-
nio, inquit, & fletu & planctu. Mira res. Ita ne in ieiunio tu
verſaris, & fletu degis, & in planctu habitas? Procul à te om-
nia iſta: procul ipſe ab his vehementer. Nimirum regnum
tuum in Hieruſalem, quam ſatias adipe frumenti: nec ibi lu-
ctus & clamor, ſed nec vllus dolor: magis autem gratiarum
Pſal. 67.a actio, & vox laudis. Iuſti, inquit, epulentur in conſpectu dei,
& delectentur in lætitia & exultatione. Quomodo ergo in
ieiunio & fletu & planctu conuertemur ad ipſum? An vero
iuſtus eum in lætitia & exultatione: qui vero nondum iuſtus
eſt, non niſi in ieiunio & fletu & planctu reperiet? Ita plane,
ſed iuſtus qui iam conſpectum meruerit, non qui adhuc viuat
ex fide. Nimirum quod ait dominus. Cum ipſo ſum in tribu
Pſal.90.c. latione, ad eum pertinet qui per fidem ambulat: non autem
qui ad faciem iam peruenit. Equidem vtriſque eſt caput vi-
I num, ſed non vno modo membris omnibus exhibetur. Qui-
buſdam enim oſtenditur caput hirſutum ſpinis, inclinatum in
cruce, vt humilientur pariter, pariter & compungantur. Qui-
buſdam glorioſum apparet, vt ab ipſo glorificentur, vt in ip
ſo glorientur facta ei ſimilia, quem vident ſicuti eſt. Hoc er-
go ſecundum deſiderium, quod ex ſanctorum commemora-
tione flagrat in nobis, vt ſicut illis ſic nobis etiã Chriſtus ap
pareat vita noſtra, & nos quoq; cũ ipſo appareamus in gloria.

Interim nempe non ſicut eſt, ſed ſicut pro nobis factum eſt
caput noſtrum nobis repreſentatur, non coronatum gloria,
ſed peccatorum noſtrorum circundatum ſpinis, dicente ſcri-
Canti.3. d. ptura: Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in
diademate quo coronauit eum mater ſua. O regem, ô diade-
ma. Mater ſiquidem ſynagoga, non matrem ſane ſe exhibens,
ſed nouercam, regem noſtrum corona ſpinea coronauit. Pu-
deat ſectari gloriam membra quibus caput ſuum tam ingloriũ
exhibetur, non habens ſpeciem aut decorem, vel aliquid e-
iuſmodi. Nimirũ Salomon eſt, quod interpretatum eſt pacifi-
cus, ſane qđ in præſenti eſt, nõ vtiq; beatificus aut glorificus: vt in omnibus angelicũ illud elogiũ cõmendetur quo terris pacẽ, cœlis gloriam tradiderunt. Pudeat ſub ſpinato capite mẽbrũ fieri delicatũ, quòd omnis ei interim purpura nõ tam honoris ſit, quàm irriſionis. Videre eſt tamen hodie multis in locis non ſine multa ambitione, & comeſſatione præſen-
tem diem honorari. Honorari, an dehoneſtari dicam? Ipſi vi
derint qui hæc agunt. Ipſorum eſt enim huiuſmodi celebri- K
tas, non ſanctorum? quod ſibi libet faciunt, non quod ſan-
ctis. Erit cum venerit Chriſtus, nec mors eius vltra annuncia-
bitur, vt ſciamus quoniam ipſi quoque mortui ſumus, & cum
eo abſcondita eſt vita noſtra, apparebit caput glorioſum, &
cum eo membra glorificata fulgebunt: cum videlicet refor-
mabit corpus humilitatis noſtræ configuratum gloriæ capi-
tis, quod eſt ipſe. Hanc ergo gloriam tota & tuta ambitione
concupiſcamus, ne forte audiamus & nos: quia gloriam quæ
abinuicem eſt quæritis, & gloriam quæ à ſolo deo eſt nõ vul
tis. Sane vt eam nobis ſperare liceat, & ad tantam beatitu-
dinem aſpirare, ſummopere nobis deſideranda ſunt ſuffragia
quoque ſanctorum: vt quod poſſibilitas noſtra non obtinet,
eorum nobis interceſſione donetur: Miſeremini mei miſere- Iob.19.
mini mei, ſaltem vos amici mei. Noſtis ipſi periculum no-
ſtrum, noſtis figmentum noſtrum, noſtis ignorantiam no-
ſtram, & dolos aduerſariorum: noſtis eorum impetus, & no-
ſtram fragilitatem. Vobis enim loquor qui in eadem tenta-
tione fuiſtis, qui eoſdẽ ſuperaſtis conflictus, eoſdem laqueos
euaſiſtis, qui didiciſtis ex his quæ paſſi eſtis, compaſſionem.
Confido equidem & de angelis quòd nec ipſi ſuam viſitare Iob.5.d
ſpeciem dedignentur, maxime quia ſcriptum eſt: Viſitabis
ſpeciem tuam, & non peccabis. Cæterum etſi de eis mihi arbi L
tror præſumẽdum ob ſpiritualis ſubſtantiæ, & rationalis for
mæ ſimilitudinem, ampliori tamen fiducia ad eos mihi reor
vtendum: quos habere me nouerim, & in ipſa humilitate con
ſortes, vt oporteat eos familiarius & ſpecialius miſereri offi
de oſſibus ſuis, & carni de carne ſua. Denique tranſeuntes ex
hoc mundo ad patrem, ſancta nobis pignora reliquerunt. A-
pud nos ſiquidem corpora eorum in pace ſepulta ſunt, quorũ
nomina viuent in ſeculum, id eſt, quorum nunq̃ gloria ſepeli-
tur. Abſit abſit à vobis animæ ſanctę Aegyptia illa crudeli- Gene.40.c
tas pincernę Pharaonis, qui in gradũ priſtinum reſtitutus, ſta-
tim oblitus eſt Ioſeph ſancti qui in carcere tenebatur. Non e-
nim erant vnius capitis membra, nec aliqua pars fideli cũ in-
fideli, aut vlla ſocietas Iſraelitę ad Aegyptium, non plus q̃
luci ad tenebras. Interpretatur enim Aegyptus tenebræ, Iſrael
vero videns deum: atque ideo vbicunque Iſrael erat, lux erat.
Non ſic noſter Ieſus crucifixi ſecum latronis potuit obliuiſci:
factum eſt vtique quod promiſſum eſt: ipſa die qua compaſſus
eſt, & conregnauit. Nos quoque ſi nõ ſumus ipſius capitis mẽ-
bra cuius & ſancti, vnde eis tam ſolennibus hodie votis & tã- 1.Cor.12.d
to gratulamur affectu? Cæterum qui dixit: Si glorificatur vn-
um membrum, congaudent omnia membra: hoc quoque ni-
hilominus ait, quòd ſi patitur vnum membrum, compatiuntur
omnia membra. Hæc igitur noſtra & eorum cohęrẽtia eſt, vt
nos congratulemur eis, ipſi compatiantur nobis: nos deuota M
meditatione regnemus in eis: ipſi in nobis, & pro nobis mili-
tent pia interuentione. Nec eſt q̃ de eorum pia erga nos ſoli-
citudine dubitemus, quandoquidem non conſummandi ſine
nobis, ſicut ſupra meminimus, expectant nos vſq; dum retri-
buatur nobis: vt videlicet in nouiſſimo die magno feſtiuita-
tis omnia ſimul in virum perfectum cum ſuo tam excelſo ca-
pite membra concurrant, & laudetur cum hæreditate ſua Ie-
ſus Chriſtus dominus noſter, qui eſt ſuper omnia benedictus,
& laudabilis, & glorioſus in ſecula. Amen.

In tranſitu ſancti Malachiæ epiſcopi, Sermo.

DE cœlo vobis hodie dilectiſſimi, copioſa quædam
eſt benedictio deſtinata: & fideliter eam non diſtri
bui, vobis quidem damnoſum eſſet: mihi vero peri
culoſum, cui nimirum hæc diſpenſatio videtur eſ-
ſe commiſſa. Timeo itaque damnum veſtrum, timeo damna- Thre.4.d
tionem meam, ſi forte dicatur: Paruuli petierunt panem, & nõ
fuit qui porrigeret illis. Scio enim quàm neceſſaria vobis ſit
è cœlo veniens cõſolatio, quos cõſtat illecebris carnalibus &
oblectamentis ſecularibus viriliter abrenunciaſſe. Nemo ſa-
ne beneficij eſſe cœleſtis, & ſuperno dubitet conſilio diffini-
tum, vt epiſcopus Malachias hodie inter vos obdormiret, &
deſideratam inter vos haberet ſepulturam. Cum enim nec fo
lium quidem arboris ſine diuino nutu cadat in terram, quis
tam hebes vt non euidenter in huius beati viri aduẽtu & trã-
ſitu magnum prorſus conſilium ſuperne pietatis aduertat?

A finibus

A A finibus terræ, terram hic poſiturus aduenit, alia quidẽ oc-
caſione feſtinans, quanuis ob ſpecialem erga nos charitatem
id plurimum deſideraſſe noſcatur. Multa quidem in itinere
ipſo impedimenta ſuſtinuit, nec tranſfretare permiſſus eſt,
donec appropinquaret tempus conſummationis eius, & ter-
minus qui non poterat præteriri. Quem quidem multis ad
nos peruenientem laboribus, tanq̃ angelum dei pro reueren-
tia ſanctitatis ſuæ ſuſcepimus, ſed & nos ipſe pro ſua manſue
tudine & humilitate altius radicata, lõge ſupra q̃ mereremur
deuoto ſuſcipiebat affectu. Paucos deinde apud nos dies fe-
cit in incolumitate ſua dum ſocios præſtolaretur qui diſper-
ſi in Anglia fuerant, cum regis illius vana ſuſpicio dei homi-
nem impediret. Iamq̃ omnibus ad eum collectis, ad Roma-
nam pro qua venerat curiam parabat iter: cũ ſubito infirmi-
tate præuentus ſenſit protinus ad cœleſte magis ſeſe palatiũ
euocari, deo melius aliquid prouidente pro nobis, ne à nobis
egreſſus alibi conſummaretur. Nullum quidem in eo non di-
co mortis, ſed vel grauis egritudinis ſignum medicis appare-
bat, ille tamen exhilaratus ſpiritu aiebat omnimodis opor-
tere, vt hoc anno Malachias ab hac vita egrederetur. Labo-
ratum eſt econtra, & deuotis precibus apud deum, & quibuſ-
cunque potuimus modis, ſed illius preualuere merita, vt deſi-
derium cordis eius tribueretur ei, & non fraudaretur volun-
tate laborum ſuorum. Sic enim pro votis omnia ei concur-
B rere, vt hunc maxime locum diuina ſibi inſpirante clementia
elegiſſet: & hunc quoque ex longo optaret ſepulturæ habe-
re diem, quo fidelium omnium generalis memoria celebratur.
Sed & illud noſtra hæc gaudia merito cumulauit, quòd fra-
trum noſtrorum oſſibus de priore cœmeterio huc aſportãdis
& recondendis, eadem nobis dies author deo fuiſſet electa.
Quæ nimirum deportantibus nobis, & ex more pſallentibus
idem vir ſanctus plurimum ſeſe illo cantu delectari dicebat,
& non multo poſt ipſe quoque ſecutus eſt ſomno ſuauiſſi-
mo & fœliciſſimo ſoporatus. Agimus itaque gratias deo ſu-
per omnibus diſpoſitionibus ſuis, q̃ indignos nos beatę mor
tis eius honorare præſentia, quòd pauperes ſuos precioſiſſi-
mo corporis eius locupletare theſauro, quòd infirmos nos
tanta eccleſiæ ſuæ voluit fulcire columna. Alterum ſiquidem
è duobus ſignum iſtud quod nobis in bonum factum eſt per-
ſuadet: quòd aut placitus deo ſit locus, aut ſibi placitum fa-
cere velit ad quem tantę ſanctitatis virum à finibus terrę mo
riturum ſepeliendumq̃ue perduxit. Cæterum populo illi af-
fectuoſius condolere, & eius quæ tam miſerabili eccleſiæ di-
rum hoc vulnus non pepercit inferre, crudelitatem mortis
vehementius abhorrere, beati huius patris charitas ipſa com-
pellit. Dira profecto & inexorabilis mors, quæ tantam homi
num multitudinem vnius percuſſione mulctauit: cęca & im-
prouida, quæ Malachiæ ligauit linguam, impediuit greſſus,
diſſoluit manus, oculos clauſit. Illos inquam, deuotos ocu-
C los qui piiſſimis fletibus diuinam peccatoribus reconciliare
gratiam conſueuere. Illas mundiſſimas manus quæ laborio-
ſis & humilibus operibus exerceri ſemper amauerant, quæ
dominici corporis hoſtiam ſalutarẽ pro peccatoribus totiẽs
offerebant, & ſine ira & diſceptatione in oratione leuabant
in cœlum, quæ infirmis multa beneficia præſtitiſſe, & ſi-
gnis variis effulſiſſe noſcuntur. Illos quoque ſpecioſos greſ-
ſus euangelizantis pacem, euangelizantis bona, illos pedes
qui toties fatigati ſunt ſtudio pietatis, veſtigia illa digna quę
ſemper deuotis oculis premerentur. Sancta denique labia il-
la ſacerdotis quæ cuſtodiebant ſcientiam, os iuſti quod ſa-
pientiam meditabatur: & linguam eius quæ iudiciũ loquens,
imò & miſericordiam, tantis mederi ſolebat vulneribus ani-
marum. Nec mirum fratres, iniquam eſſe, quam generauit
iniquitas: inconſideratam, quam noſcitur ſeductio peperiſſe.

Nihil inquam mirum ſi ferit ſine diſcretione, quæ venit ex
præuaricatione: ſi ſit crudelis & fatua, quæ ex antiqui ſerpen
tis falſacia, & mulieris inſipientia prodiit. Quid tamen cauſa-
mur q̃ Malachiam auſa ſit attentare, fidele equidem mem-
brum Chriſti, quando & ipſum Malachiæ pariter & omnium
electorum caput furibunda peruaſit? Peruaſit vtique immu-
nem, ſed non immunis euaſit. Impegit in vitam mors, & in-
cluſit intra ſe vitam mortem, & abſorpta eſt mors à vita. Ha-
mum ſibi deuorans inde teneri cœpit, vnde viſa eſt tenuiſſe.

At fortaſſe quis dicat: Quomodo mors à capite ſuperata D
videtur, quæ tanta adhuc libertate ſeuit in membra? Si mors
mortua, quomodo Malachiam occidit? Si victa, quomodo
adhuc præualet vniuerſis: & non eſt homo qui viuat & non
videat mortem? Victa plane mors opus diaboli, & peccati
pœna, victum peccatum cauſa mortis, victus & malignus ipſe
& peccati author & mortis. Nec modo victa ſunt hæc, ſed &
iudicata iam & damnata. Diffinita quidem, ſed nondum pro-
mulgata ſententia eſt. Denique iam diabolo ignis paratus,
etſi nondum ille præcipitatus in ignem, modico adhuc tem-
pore finitur malignari. Tanquam malleus cœleſtis opificis fa
ctus eſt, malleus vniuerſæ terræ. Terit electos ad eorum vti-
litatem, reprobos conterit in eorum damnationem. Qualis
ergo paterfamilias, talis & domeſtici eius, peccatum ſcilicet
& mors. Nam & peccatum licet ſimul cum Chriſto cruci ip-
ſius non dubitetur affixum, adhuc tamen interim non regna-
re quidem, ſed habitare etiam in ipſo dum viueret apoſtolo
permittebatur. Mentior ſi non ipſe ait: Iam non ego operor Roma.7.d
illud, ſed quod habitat in me peccatum. Sic & mors ipſa mi-
nime quidem adhuc abeſſe cogitur, ſed cogitur non obeſſe.
Erit autẽ cũ dicetur: Vbi eſt mors victoria tua? Et ipſa ſiqui-
dem inimica nouiſſima deſtruetur. Nunc vero moderante eo
qui imperium habet vitæ & mortis, & mare ipſum certis lit-
torum coercet metis, mors ipſa dilectis domini ſomnus re-
frigerij eſt, propheta atteſtante qui ait: Cum dederit dilectis Pſal. 86. c
ſuis ſomnum, ecce hæreditas domini. Peſſima quidem mors E
peccatorum, quorum & natiuitas mala, & vita peior: ſed
precioſa eſt mors ſanctorum. Precioſa plane tanquam finis
laborum, tanquam victoriæ conſummatio, tanquam vitæ ia-
nua, & perfectę ſecuritatis ingreſſus. Congratulemur itaque
fratres congratulemur vt dignum eſt patri noſtro: quia & piũ
eſt defunctum plangere Malachiam, & pium magis Malachię
congaudere viuenti. Nunquid non viuit? Et beatę. Nimirum
vitus eſt oculis inſipientium mori, ille autem eſt in pace. De-
nique iam conciuis ſanctorum, & domeſticus dei pſallit pari-
ter, & gratias agit dicens: Trãſiuimus per ignem & aquam, & Pſal.65.c
eduxiſti nos in refrigeriũ. Tranſiuit plane viriliter, & fœlici-
ter pertranſiuit. Verus Hebræus Paſcha celebrauit in ſpiri-
tu, & nobis tranſiens loquebatur: Deſiderio deſiderai hoc Luc.22. b.
Paſcha manducare apud vos. Tranſiuit per ignem & aquã,
quem non triſtia frangere, nec detinere mollia potuerunt. Eſt
enim deorſum nos locus quem ſibi totum vẽdicat ignis, adeo Luc.e.16.f.
vt ne minimam quidem aquæ guttam de Lazari digito miſer
ille diues ibi habere potuerit. Eſt & ſurſum ciuitas dei quam
lætificat fluminis impetus, voluptatis torrens, calix inebriãs
quàm præclarus. In hoc ſane medio boni & mali ſcientia con
tinetur, & voluptatis & tribulationis hic capere eſt experi-
mentum. Inſœlix Eua in has viciſſitudines nos induxit. Hic
plane dies & nox: nam in inferno tantum nox, & in cœlo tan-
tum dies. Beata proinde anima quæ vtrunque pertranſit, nec
voluptati inhærens, nec deficiens in tribulatione. Breuiter F
vobis vnum aliquid ex multis huius viri magnificis actibus ar
bitror referendum, in quo ſtrenue ſatis & ignem & aquã no-
ſcitur pertranſiſſe. Magni illius Patricij Hybernienſium apo
ſtoli ſedem metropolitanam tyrannica ſibi progenies ſucceſ
ſionis ordine creans archiepiſcopos vendicabat, hæreditate
poſſidens ſanctuarium dei. Rogatus itaque à fidelibus Ma-
lachias noſter, vt tantis ſeſe malis opponeret, animam ſuam
in manibus ſuis ponens acceſſit intrepidus, ſuſcepit archiepi-
ſcopatum, tradens ſeſe diſcrimini manifeſto, vt tanto crimi-
ni finem daret. Inter pericula rexit eccleſiam: poſt pericu-
la ſibi continuo ſucceſſorem alterum canonice ordinauit. Ea
ſiquidem conditione ſuſceperat, vt poſtquàm ceſſante perſe-
cutionis rabie alter ſecure poſſet inſtitui, ad ſedem propriã
remeare permitteretur. Vbi ſine eccleſiaſticis ſecularibúsve
reditibus in congregationibus religioſis quas ipſe extruxe-
rat, degens inter eos tanquàm vnus eorum, vſque ad hoc tem
pus vixit abſque vlla proprietate. Sic dei hominem examina-
uit non exinaniuit tribulationis incendium (ſiquidem aurum
erat) ſic nec illecebra tenuit aut reſoluit: nec curioſus ſpe-
ctator in via ſubſtitit propriæ peregrinationis oblitus. Quis
veſtrum fratres non vehementer eius imitari cupiat ſanctita-
tem, ſi id audeat vel ſperare? Credo igitur libentius audi-

G turos, si dicere forte poterimus quid sanctum fecerit Malachiam. Sed ne nostrum forsitan minus acceptabile testimoniū videatur, scripturam audite dicētem: In fide & lenitate ipsius *Eccli.45.a* *1.Ioan.5.a* sanctum fecit illum. Fide calcabat mundum, Ioanne attestāte qui ait: Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Nam in spiritu lenitatis dura quælibet & aduersa æquo animo tolerabat. Hinc quidē post Christū fide calcabat Maria, ne caperetur illecebtis: inde in patientia sua possidebat animam suam, ne molestiis frangeretur. De his enim duobus habes in psalmo: casuros à latere tuo mille, & decē milia à dex- *Psal.90.b.* tris tuis: q̄ multo plures prosperitatis fallaciæ q̄ aduersitatis flagella deiiciant. Nemo itaq; nostrum charissimi, plana mollioris vię superficie delectatus, iter illud marinum sibi commodius arbitretur. Magnos hic campus montes habet. Inuisibiles quidē, sed eoipso periculosiores. Laboriosior forte via videtur inter ardua colliū, & aspera rupium, sed expertis longe securior & desiderabilior inuenitur. Vtrobiq; tamen laborem, vtrobiq; periculum esse nouerat qui dicebat: Per ar- *2.Cor.6.b* ma iustitiæ à dextris & à sinistris: vt merito congratulemur eis qui transierunt per ignem & aquam, & in refrigeriū sunt educti. Refrigerium vultis audire? Vtinam id vobis alius loqueretur. Nam ego quod non gustaui, eructare non possum. Videor tamen mihi hodie super hoc refrigerio Malachiam *Psal.114.b* H audire dicentem: Cōuertere anima mea in requiem tuā, quia dominus benefecit tibi: quia eripuit animam meam de morte &c. In quibus verbis quid intelligam, paucis audite. Siquidē inclinata est iam dies, & longius q̄ speraueram sermo processit, quòd inuitus euellar à paterni dulcedine nominis, & Malachiam silere lingua formidans, finem facere vereatur. Mors animę fratres mei peccatum est, nisi forte excidit vobis quod *Ezec.18.a* in propheta legistis: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Triplex proinde congratulatio est hominis ab omni peccato & labore & periculo liberati. Ex hoc siquidem nec peccatū in eo habitare dicitur, nec pœnitentiæ luctus indicitur, nec ab vllo deinceps lapsu ei prędicitur esse cauendum. Posuit Helias pallium, non est quod timeat: non est quod tangi nedū teneri ab adultera vereatur. Currum conscendit: non est iam trepidare ne cadat: fuauiter scandit, non laborans volatu, prio sed celeri in vehiculo sedens. Ad hoc nos refrigerium dilectissimi, tota animi auiditate curramus in odore vnguētorū huius beati patris nostri, qui nostrum hodie torporem in fer uentissimum desiderium visus est excitasse. Curramus inquā, post eum crebrius illi clamantes: Trahe nos post te: & affectu cordis, & profectu conuersationis deuotas omnipotenti misę ricordiæ gratias referentes, quòd indignis seruulis, quibus propria desunt merita aliena saltē voluit suffragia nō deesse.

Epistola de eodem ad fratres de Hybernia.

I REligiosis fratribus qui in Hybernia sunt, & his maxime congregationibus quas beatę memoriæ Malachias episcopus fundauit, frater Bernardus Clareuallis vocatus abbas, paracleti consolationem.

Si haberemus hic ciuitatem manentem, copiosissimis iure lachrymis plangeremus talem nos amisisse conciuem. Cæterum si futuram magis inquirimus, vt oportet: est quidem non modica doloris occasio tam necessario duce destitui: debet tamen zelum temperare scientia, & dolorem spei fiducia deliuire. Nec mirati quempiam decet si gemitum extorquet affectus, si desolatio lachrymas exprimit: modum tamen adhibere necesse est, imò non modice etiam consolari intuentes non quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Primū quidem congratulandum est animæ sanctæ, ne nos arguat de inopia charitatis, dicens & ipse quod dominus ad apostolos *Ioan.14.a* ait: Si diligeretis me, gauderetis vtique: quia vado ad patrem. Præuenit nos ad patrem spirituum spiritus patris nostri. Nec modo charitatis inopes, sed ingratitudinis etiam rei esse conuincimur super omnibus quæ per eum nobis beneficia prouenere, si non congratulamur ei qui de labore ad requiem, de periculo ad securitatem, de mundo trāsiit ad patrem. Itaque & pium est Malachiam flere defunctū, & pium magis Malachiæ congaudere viuenti. Nunquid non viuit? Vtique, & beate. Visus est oculis insipientium mori, ille autem est in pace. Dehinc etiam vtilitatis proprię consideratio exultandum K nobis suggerit & lętandum, quòd tam potens suos patronus ad cœlestem curiam, tam fidelis præcesserit aduocatus: cuius & feruentissima charitas obliuisci nequeat filiorum, & probata sanctitas obtineat gratiam apud deum. Quis enim nunc Malachiam sanctum aut minus posse prodesse, aut minus suos diligere audeat suspicari? Profecto cū diligeretur prius, certiora nunc suæ dilectionis à deo capit experimēta, & cum dilexisset suos, in finem dilexit eos. Absit autem vt tua nunc ô anima sancta, minus efficax estimetur oratio, quando præsenti viuidius supplicare est maiestati, nec iam in fide ambulas, sed in specie regnas. Absit vt imminuta nedum exinanita tua illa tam operosa charitas reputetur, cum ad fontē ipsum charitatis æternæ procumbis pleno hauriens ore, cuius & ipsa prius stillicidia sitiebas. Non potuit morti cedere charitas fortis vt mors, imò & morte fortior ipsa. Nam & decedēs nō erat immemor vestri, affectuosius vos commendans deo, & nostram quoque exiguitatem solita illa sua mansuetudine & humilitate exorans vt vestri non obliuisceremur in finem. Vnde & dignum duximus scribere vobis, vt sciatis nos & in spiritualibus, si quid nostra in his exiguitas per beati huius patris nostri merita vnquam potuerit, & in corporalibus, si quando L forte opportunitas præberetur, omnem vobis consolationem impendere tota deuotione paratos. Et nunc quoque dilectissimi, Hybernienses ecclesiæ grauem hanc destitutionem toto miseramur affectu, & eo amplius vobis compatimur, quo nos amplius ex hoc nouimus debitores. Magnificauit enim dominus facere nobiscum, cum locum nostrum dignatus est beatæ mortis eius honorare præsentia, & preciosissimo corporis eius locupletare thesauro. Nec molestum sit vobis quòd apud nos habeat sepulturam: quando sic ordinauit deus secundum multitudinem misericordiæ suæ, vt vos eum viuum haberetis, nobis habere liceat vel defunctum. Et nobis siquidem cō munis vobiscum pater ille erat & est. nam in morte ipsi⁹ hoc nobis confirmatum est testamentum. Quamobrem sicut nos huius tanti patris gratia vniuersos vos tanquā germanos fratres totis amplectimur visceribus charitatis, sic & de vobis idem sentire spiritualis ipsa cognatio persuadet. Hortamur autem vos fratres, vt beati huius prtris nostri semper curetis sectari vestigia, eo studiosius, quo vobis certius sancta eius cō uersatio diuturnis experimentis innotuit. In hoc enim veros vos eius filios esse ꝓbabitis, si paterna viriliter instituta servetis: & vt in eo vidistis & audistis ab eo, quemadmodum vos *Prou.10.d* oporteat ambulare, sic ambuletis, & abundetis magis. Siquidem gloria patris, sapientia filiorum. Nam & nostram nō mediocriter excutere desidiam, & reuerentiam incutere cœpit M præsens nobis tantæ perfectionis exemplar. Atq; vtinā sic nos post se trahat vt perttrahat in tam recenti virtutum eius odore auidius alacriusque currentes. Orantem pro nobis vniuersitatem vestram Christus custodiat.

In calendis Nouembris de uerbis Esaiæ: Vidi dominum sedentem super solium excelsum, Sermo primus.

VIdi dominum sedentem super soliū excelsum & ele- *Esa.6.a* uatum, & plena erat omnis terra maiestate eius. Sublimis quædā visio prophetico nobis sermone describitur. Vidi, inquit, dominum sedentem. Magnum spectaculum fratres, & beati oculi qui viderunt. Quis non toto desiderio concupiscat tantę maiestatis gloriam contemplarię? Hoc quippe sanctorum omnium vnicū semper desiderium fuit. Ipse est enim in quem desiderant angeli prospicere, quē videre est vita æterna. Sed aliam fratres, audio prophetæ eiusdē, & eiusdem dñi longe dissimilē visionē. ¶ Siquidē *Esaias.53.d* Esaias iste est qui in alio loco sic loquitur: Vidimus eum, & nō erat ei species neq; decor, & æstimauimus eum tanq̄ leprosum &c. Vbi illud primum cōsiderandum est, q̄ cōmunis illa, hæc propheticæ prærogatiuę propria videatur. Non sine causa sane ibi, vidimus, scriptum est: & hic, vidi: nisi vt illam quidem intelligas esse communem, hanc vero excellentiæ singularis. Siquidē absq; specie & decore vidit eum & spreuit Herodes: viderunt quoq; ipsi Iudæi, qui & dinumerauerunt omnia ossa eius. Iam vero super hac visione beata manifeste propheta

A pheta denuncians ait: Tollatur impius ne videat gloriam dei.

Multipharię ergo multisq̄ modis non solum locutus in prophetis, sed & visus est à prophetis. Agnouit eum Dauid minoratum ab angelis, Hieremias etiam vidit eum cum hominibus conuersantem, Esaias modo super solium excelsum, modo non solum infra angelos, aut inter homines, sed tanq̄ leprosum se vidisse testatur, id est non in carne tantum, sed in similitudine carnis peccati. Tu quoq; si desideras videre sublimem, humilem prius Iesum videre curato. Intuere prius exaltatum in deserto serpentem, si videre desideras regem in solio residentem. Ista te humiliet visio, vt illa exaltet humiliatum. Reprimat & sanet ista tumorem tuum, vt illa repleat & satiet desiderium tuum. Exinanitum vides? nō sit ociosa visio, quia exaltatum ociose videre non poteris. Similis eris illi cū videris eum sicuti est, esto & nunc similis ei videns eum sicut propter te factus est. Si enim ne in humilitate quidē similitudinem eius abnuis, certa tibi sublimitatis quoque similitudo debetur. Nunq̄ ille socium tribulationis à communione gloriæ patietur arceri. Denique vsq; adeo non dedignatur passionis suæ consortem & in regnum mittere secum, vt in cruce confitens latro eadem die cum eo fuerit in paradiso. Hinc est *Luce.22.c* quod ait etiam ad apostolos: Vos estis qui permansistis mecū in tribulationibus meis, & ego disꝑno vobis regnū. Quia B ergo si compatimur, & conregnabimus, sit interim meditatio nostra fratres Christus, & hic crucifixus. Ipsum ponamus signaculum super cor, signaculum super brachium nostrum. Ipsum amplectamur brachiis quibusdam vicarię dilectionis, ipsum sequamur studio pię conuersationis. Hoc enim iter quo ostendatur & nobis ipse, qui est salutare dei: sane nō iam sine specie & decore, sed in claritate tanta vt maiestas eius repleat orbem terrarum. Opportune siquidē visione prima tanquàm hyemali adhuc tempore non super solium, sed in inferiori atq; humiliori habitatione videtur. Duplicem quippe solet habere magna domus quælibet mansionem, æstiuā superius, inferius hyemalē. Igitur dum ipsa etiam discipulorū cor da brumali adhuc glacie stringerentur, & Petrus quoq; non minus gelido corde q̄ corpore calefaceret se ad prunas, tempus omnino non erat habitandi in solio, vel potius apparēdi. At vbi cantabitur canticum nouum. Hyems abiit & recessit, *Cant.2.c* flores apparuerunt in terra nostra: opportune iam tunc ascendetur in solium: & habitabit dominus in excelso. Puta ergo Esaiā cū hæc loqueretur, illius gloriā temporis oculo præ- *Esaie.6.a* uidisse prophetico. Vidi (inquit) dominū sedentem super solium excelsum &c. Sed quid putamus quale est soliū istud fratres? Neq; enim altissimus in manifestis & manufactis inhabitat. Nulla omnino materia corporalis apta tanto solio tāto habitatori videtur. Viuis est construēda lapidibus fabri C ca spiritualis, quam vera & æterna vita sua inhabitare dignetur. Quòd si minus tanto ædificio sufficit angelica creatura, præuaricatorum vtique minorata precipitio, suscitet certe de *Psal.112.d* terra inopem, & de puluere erigat pauperem, vt collocet eum cum principibus, & solium gloriæ compleat. Et fortassis ꝓpterea ipse qui vidit, non modo excelsum solium, sed & eleuatum quoque describit, vt proinde & angelorū stabilis celsitudo, & hominum misericors eleuatio designetur. Quæ sequuntur, diligentiorem & ipsa considerationem desiderare videntur: sufficiat hodie vel cœpisse.

Item de eodem, Sermo secundus.

Esaie.6.a REna erat (ait contemplator noster de eo quem super solium viderat) maiestate eius omnis terra. Adueniat regnum tuum, vt maiestate tua sicut cœlum repletur, repleatur & terra. Vt quid enim princeps huius mūdi tanto vbique furore debacchatur, nisi quia terra data est in manus impij? Sed & hæc est hora eius, & potestas tenebrarum. Erit certe quando qui in cœlo locum nō habuerit, & ab ipsa quoq; terrę superficie exturbabitur, miser cauernis vtiq; subterraneis recludendus. Hinc quoque propheta Dauid sanctorum prosperitate præmissa de maligno & angelis seu mēbris eius adiecit & ait: Nō sic impij non sic, sed tāq̄ *Psalm.1.b* puluis quem proiicit ventus à facie terræ. Nulla iam tunc tēptandi facultas erit, inquietandi nulla libertas, possibilitas nulla nocendi. Replebitur maiestate eius omnis terra, quando iā voluntatis eius trangressio nulla erit. Magis autem quando D creatura ipsa liberabitur à seruitute corruptionis huius, propter quam ingemiscit & parturit vsque adhuc. Erit enim cœlum nouum & terra noua: vt quaqua verteris oculos, in ipsa tibi rerum facie diuina videatur quodammodo resplendere maiestas. Sed & est tibi altera quædam terra propinquior, & super hac amplior iustiorq̄ solicitudo. Nemo quippe car- *Ephe.5.f* nem suam odio habuit. Cōsolare ergo eam, vt & ipsa requiescat in spe: audiens nimirum quia replebitur maiestate domini omnis terra. Quomodo enim nunc carnē nostram dilectissimi, maiestas diuina repleat, cum & magnus ille Paulus primitias tantum spiritus habens ingemiscat miserabiliter satis & dicat: Scio quia non est in me, hoc est in carne mea bonū? *Rom.7.d* Et certe iam non dominabatur peccatum in eius mortali corpore. Nota tamen adhuc & corpus mortale perhiberi, & pec- *Ibidem.b* cati quoque solum dominium negari. Erat enim etiam tunc *Rom.7.b* lex peccati in membris eius, quam quidem maiestatis plenitudo cum venerit prorsus excludet. Non solum autem, sed & nouissima inimica destruetur mors. Replebitur ergo maiestate domini terra nostra, quando prorsus de medio fiet & peccati omnis sensus, & debitum mortis. Replebitur inquam omnis terra nostra domini maiestate, quando resurrectionis gloria vestietur, induēt immortalitatis stolam, configurabitur denique claritati corporis Christi. Saluato- *Phil.3.d* rem siquidem expectamus qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Quid adhuc murmuras caro misera, quid adhuc recalcitras, & aduersus E spiritum concupiscis? Si te humiliat, si castigat, si redigit in seruitutem, id profecto in tuo genere non minus tua interest quàm ipsius. Quid eis inuides qui de operibus vermium & murium pellibus ingloriam plane gloriam mendicare non erubescunt, cultu indigno viris, interdicto & mulieribus, semetipsos dehonestantes potius quàm ornantes? Reforment ipsi, aut magis certe deforment corpora sua, te (si fueris corpus humilitatis) reformabit idem artifex qui formauit. Illam (si non despis) præstolabere manum, vt quod fecit, ipsa reficiat. Iam vero quid in ipsa prophetica visione sequatur attende. Et ea, inquit, quæ sub ipso erant, replebant *Esaie.6.a* templum. Propterea sane dixi, humiliare sub potenti manu dei, vt exaltet te in tempore visitationis. Vide vt sub ipso inueniaris, alioquin non esse poteris cum ipso. Quid enim putas, indifferenter admittet homines in illud tantę beatitudinis templum, qui ne ipsos quidem angelos indifferenter reliquit in eo? Aut non discernet inter glebas, qui discreuit inter stellas? Examinabit certe argentum, qui ipsum quoque aurum probauit & reprobauit. Qualem ergo putas necesse est hominem inueniri, qui repudiati locum angeli sortiatur? Plane immunem ab omni iniquitate, sed ab ea F maximè quæ in ipso quoque angelo, non ad leuem offensam, non ad momentaneam iram inuenta est, sed ad odium sempiternum. Semel turbauit superbia, regnum illud, concussit muros, etiam prostrauit ex parte, & parte non modica. Quid ergo? Facile ne deinceps admittenda videtur? Nunquid non odit ciuitas illa & vehementer huiusmodi pestem abominatur? Certi estote fratres, eum qui superbis non pepercit angelis, nec hominibus parciturum. Non est contrarius sibiipsi, non est personarum acceptor, similia sunt iudicia eius, Sola ei placet humilitas siue in angelo siue in homine: & qui sedet in throno, solos eligit subditos è quibus repleat templum. Scriptum quippe est: Quis *Psal.112.a* sicut dominus deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra? Vide autem ne forte Michaelis verbum sit, superbo illi dicenti: Similis ero altissimo: in faciem resistentis. Michael quippe interpretatum dicitur, quis vt deus? Bene ergo propheta cum dixisset vidisse se dominum super solium excelsum & eleuatum, ne forte aut excelsum intelligeres de eo dictum qui ait: Ascendam super altitudinem nubium: aut eleuatum referres ad eos homines qui in superbiam eriguntur: addit. Et ea quæ sub ipso erant, replebant templum: vt manifeste intelligas non eam altitudinem commendari quæ extollitur aduersus eum, sed eos in templo siue in solio fore, qui sub eo sunt, alios quidem excellos stabilitate solida, alios ex imo leuatos miseratione diuina.

G ne diuina. Ac ne forte obiicias ditioni eius vniuersa subesse, nec quicquàm determinationis habere quod ait, quæ sub ipso rant, vt solam quæ volùtaria est, & ex feruore charitatis procedit, approbaret & commendaret dei subiectionem, addidit & de Seraphim, de quibus & nos loco suo dicemus, quod ab eo fuerit datum. Et ea, inquit, quæ sub ipso erant, replebant templum. Ab initio siquidem creauerat angelos deus in quibus beati illius templi plenitudo constaret, sed non in omnibus beneplacitum est ei, quia & in ipsis (vt scriptum est) angelis suis reperit prauitatem. Fuit quippe in eis qui diceret.

Esa. 14.d Ponam sedem meam ad aquilonem: & populum qui sibi crederet habuit. Miser ipse, qui sine deo esse maluit quàm sub deo, miseri & illi qui videntes furem cucurrerunt cum eo. Exierunt infœlices, & vacuus relictus est locus, quē accipiet alter. Nonne deo subiecta eris anima mea? Alioquin nec tibi locus erit in templo, quia quæ sub ipso erant, replebant templum. Frustra pulsabunt fatuę virgines, in vanum clamabunt vbi impletæ fuerint nuptiæ discumbentium, & ianua clausa erit. Infœlix anima cui à nuptiis illis contigerit excludi. Infœlix de quo clamabitur: Tollatur impius ne videat gloriam dei. Vt quid enim lucem hanc temporalem miser ille videt, qui gloriam illam non merebitur intueri? Vtinam nihil vnq̄ H vidisset oculus meus, si illa (quod auertat deus) frustrandus est visione. Eant superbi, insolescant magis, extollantur, inflentur, appetant semper in cumulo apparere: vt cum venerit æquitatis linea, à plenitudine eiiciantur. Tu vero non sic, sed deo subiecta esto anima mea, subiecta sane ex animo, subiecta cum feruore deuotionis, quia Seraphim stabant super illud. Cum quibus stemus & nos hodie fratres, nec dimoueamur à templo isto, in quo omnes dicunt gloriam, quia gloriam contemplantur domini nostri Iesu Christi, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Item de eodem, Sermo. III.

Esa.6.a ON vobis arbitror excidisse de duobus Seraphim hodie vobis habendum esse sermonem propter illud Esaiæ: qui postquàm dominum sese vidisse testatus est super solium residentem, addit Seraphim stare super illud. Seraphim quidem dilectissimi sicut frequenter audistis, nomen est supernorum spirituum, ordinis vnius de nouem summi atque supremi. Verum hoc loco, vt arbitror, non in ea ponitur significatione, præsertim cum innumera illa sint agmina, hic duo tantum Seraphim describantur. Et ego quidem fratres, si licet in hac parte vnicuique abundare in suo sensu, in duobus Seraphim duplicem arbitror intelligi creaturam rationabilem, angelicam scilicet & I humanam. Nec mireris hominem Seraphim factum, memento quia creator & dominus Seraphim factus est homo. Ad contumeliam tuam ô superbe, qui creatus inter angelos, inter angelos stare non meruisti, ecce rex noster nouos in terra angelos fabricaturus aduenit. Atque vt tabescas amplius, & liuore proprio torquearis: non qualescunque nec inferiores alicuius ordinis angelos, sed Seraphim. Audi enim quid i-

Luc. 12.f pse loquatur. Ignem, inquit, veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur? Vult ergo Seraphim fabricari, vt ibi stent vnde tu corruisti. Seraphim, inquit, stabant super illud. Vt quid ergo tu qui mane oriebaris Lucifer, in veritate non stetisti, nisi quia Seraphim non fuisti? Seraphim quippe ardēs vel incendens interpretatur. Tu vero habuisti miser lucem, sed ardorem non habuisti. Bonum erat tibi si ignifer magis esses quam lucifer, nec tam immoderato appetitu lucendi, vt eras frigidus ipse, frigidam quoque eligeres regionem. Dixi-

Esa. 14.d sti enim: Ascēdam super altitudinem nubium, sedebo in lateribus aquilonis. Quid festinas mane oriri Lucifer? quid gloriaris super sidera, quibus aliquando clarius rutilare videris? Breuis omnino erit gloriatio tua. Sequitur sol iustitiæ, quem te esse vana simulatione iactabas, cuius feruore pariter & splē dore in nihilum redactus omnino dispareas. Frustra quoque paras venturum in fine seculorum dominum tanquàm veri solis ortum in damnato illo quem assumpturus es homine præuenire, & extolli super omne quod dicitur aut colitur deus: quia & tunc aduentus eius illustratione penitus destrueris.

Quàm melius (& certe nō ad insipientiā sibi) Ioannes Baptista, siquidem & ipse lucifer fuit, non sua præsumptione, ne K & ipse fur esset & latro, sed dei patris authoritate præmissus est ante dominum. Ecce, inquit, mitto angelum meum ante faciem tuam &c. Habes & in psalmo de eodem: Paraui lucernā *Luc.7.d* Christo meo. Ille enim erat lucerna ardens & lucens, & voluerunt Iudæi ad horam exultare in lumine eius, sed nō ipse. Vn *Psal. 131.c* de ergo? Ipsum iterroga, ipse de se loquatur. Amicus, inquit, sponsi stat, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. Stat ergo *Luc. 7.c* Ioannes: neque enim arundo est vento agitata. Stat quia amicus, stat quia ardens est, & Seraphim stare describuntur. Vere amicus sponsi, qui procedentis de thalamo suo non æmulatur gloriam, sed parat viam, sed prædicat gratiam: vt & ipse de plenitudine eius accipere mereatur. Lucet ergo Ioannes, tanto vtique clarius quanto amplius feruet, tanto verius quanto minus appetit lucere. Fidelis Lucifer, qui solis iustitiæ non vsurpare venit, sed prænunciare splendorē. Non sum *Ioan.3.d* ego (inquit) Christus, venit fortior me post me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamenti eius. Et illud. Ego baptizo vos aqua, ille baptizabit vos spiritu sancto & igne. Ac si manifeste Lucifer dicere videatur. Quid admiramini intuentes splendorem meum? Non sum ego sol, longe alium videbitis eum: in eius comparatione tenebræ sum, & non lux. Ego tanquàm sidus antelucanum matutino vos rore perfundo, ille emittet in feruore radios suos, soluet glacies, paludes siccabit, algentes calefaciet, pauperibus erit pro vestimento. Nec sane dissonat à verbo iudicis vox præcursoris, sed mani- L feste ignem à Ioanne promissum, Christus exhibuit dicens: Ignem veni mittere in terram. Dicas fortassis in igne vt feruorem, sic & splendorem esse. Non contendo, licet feruor ei *Luc. 12.f* quodammodo substantialior videatur: ipsum potius audiamus quid magis in igne commendet. Ignem (ait) veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat? Cognouisti certe quid velit. Sed ne illud quidem ignoras, quòd vita in voluntate eius, & seruus sciens nec faciens domini voluntatem, plagis plurimis habeat vapulare. Quid lucere festinas? Nondum illud aduenit tempus in quo fulgebūt iusti sicut sol in regno patris eorum. Interim perniciosus est iste appetitus lucendi: feruere enim multo melius. Denique si tam vehementer splē dorem desideras, quod videri vis esse curato, & primum quę re feruorem, nec dubium quin & splendor adiiciatur tibi. Alioquin incassum laboras: quia vanus splendor, absque feruore. Mutuata aut magis certe simulata lux est quę non ab igne procedit. Quod autem alienum est, ad modicum poteris vsurpare. Erit maior confusio, quod non erat tuum, tuum voluisse videri. Luna (vt aiunt) habet absque feruore splendorem, sed & ipsum mutuatur à sole, ideoque tam frequenter imò & semper mutatur, nec vnquàm in eodem statu permanet. Sic profectò stultus vt luna mutatur, sapiens permanet vt sol. Ille, inquàm, stultus qui in decore suo perdidit sapiētiam, id est *Eccli.27.b* M qui refriguit in splēdore. Cecidit ergo Lucifer vt fulgur de cœlo, Seraphim vero stabant super illud. Stant plane Seraphim: quia charitas nunquam excidit. Stant attoniti & su- *1.Cor.13.d* spensi in contemplatione sedentis in throno, stant in æterna incommutabilitate, & æternitate incommutabili. Tu sedere tentasti ô impie, propterea tui moti sunt pedes, & effusi sunt gressus tui. Filius est qui sedet in throno, dominus sabaoth, cum tranquillitate iudicans omnia. Sola sedet trinitas, quę sola habet immutabilitatem, sola est apud quam nō est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Seraphim vero stant immutabiles quidem, sed suo modo, non in eius comparatione. Stant extendentes se & intendentes in eum in quem prospicere concupiscunt. Qui sedere præsumpsit, seipso voluit esse contentus, vnde solam hodie quoque malitiā sfurit: quia solam habet hanc à semetipso. Cum loquitur mendacium, de proprio loquitur: quia mendax est, & pater eius. Quod audis de verbo mendacij, intellige & de opere malitiæ. Et licet male sibi in malo complaceat, sufficere tamen sibi nunquàm poterit nec in ipso. Sola proinde sedet trinitas summa, quæ sola in se est, & ideo sola vere est: sola se fruitur, sola nullius eget, sola sufficit sibiipsi.

Item

A *Item de eodem, Sermo quartus.*

Esa.6.a VM dixisset propheta. Et Seraphim stabant: adiunxit deinde & ait: Sex alæ vni, & sex alæ alteri. Quid sibi volūt alæ istę fratres? Ergo ne etiā cum hyems transierit, & sedebit rex super solium, volandū adhucerit & ipsis Seraphim vt possint diuersis occurrere necessitatibus diuersorum, ab imminentibus liberare periculis, opem ferre laborantibus, in tribulatione positos consolari? Absit vt in illo æternæ beatitudinis regno necessitas aut periculum aut labor aut tribulatio sit, cui oporteat subueniri. Ad quid ergo tunc alæ? Placet mihi statio illa, omnino sic volo manere, nec aliquid prorsus admitto quo mihi stabilitas illa depereat. Veruntamen scio beate Esaia quòd propheta es tu, & spiritū eius habens qui abundantia pietatis excedit hominum non modo merita, sed & vota. Salua mihi sit illa tam amata stabilitas: iam si quid alæ istę ad beatitudinem addiderint, non recuso. Credo autem sicut in statione immutabilitatem, sic & in volatu alacritatem promitti, ne videlicet insensibilis quædam & quasi lapidea stabilitas ęstimetur. Sed dicas. Et si alas habere necesse est, quare tam multas? Quid sibi vult multiplicitas ista pennarum? Audi quod sequitur. Duabus alis velabant caput, duabus pedes, duabus volabant. In quibus scribis videre mihi videor quod de statione dictū est, volatu manifestius explicari. Quo enim Seraphim volāt, B nisi in eum cuius ardent amore? Vide flammam quasi volantem & stantem simul, nec miraberis iam Seraphim stantes volare, stare volantes. Sed quia diximus quo volant, ipsas quoque quibus volant alas exigere religiosa curiositas vestra videtur. Certius posset & credibilius testimonium perhiberе cui datum est & videre. Ego tamen opinor non incongrue pennas istas agnitionem & deuotionem intelligi posse, quibus in eū qui supra ipsos est, Seraphim rapiuntur. Leuat quippe cognitionis ala, sed sola non sufficit. Ruit citius qui vna tantum ala volare contendit: & quo magis attollitur, peius colliditur. Experti sunt hoc philosophi gentium: qui cum cognouissent deum, non sicut deum glorificauerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Denique traditi in reprobum sensum, vsque in ipsas etiam passiones ignominiæ corruerunt. Adeo vera pro- *Iaco.4.d.* batur illa sententia. Scienti bonum, & non facienti, peccatum est illi. Sic & zelus absque scientia, quo vehementius irruit, eo grauius corruit, impingens nimirum atque resiliens. Vbi vero intelligentiam charitas, agnitionem deuotio comitatur, volet secure quisquis eiusmodi est, volet sine fine, quia volat in æternitatem. Iam super ea quæ præmittitur capitis & pedum velatione extat à patribus probata sententia, C dei caput pedesque velari, eo quòd lateat quid ante mundum fuerit, quidve futurum post consummationem. Et hoc quidem pro eo quòd distincte in Latinis codicibus scriptum est, caput eius, & pedes eius. Testatur autem interpres noster in Hebræo verbum esse commune quod interpretari possit eius & suum, vt Seraphim iuxta Hebræi sermonis ambiguitatem, vel faciem pedesque dei, vel suam faciem ac pedes operire dicantur. Vnde & mirum videri potest cur è duobus eum magis in interpretatione elegerit sensum, quem visionis ipsius consequentia minus videtur admittere, vt videlicet & velarent pariter caput pedesque sedentis, nisi quòd Origenis expositionem secutus est in hac parte. Quod si de ipsis quoque Seraphim licet accipere, sic pinge ea vt operto capite & pedibus, solum appareat corpus medium, sed & ipsum quoque non penitus, propter eas nimirum alas quibus volare perhibentur. Confidero siquidem quasi quoddam caput corpus & pedes meos in verbis apostoli quibus ait: Quos enim præsci- *Rom.8.f.* uit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui: & quos prædestinauit, hos & vocauit. Quos autem vocauit, hos & iustificauit. Et quos iustificauit, hos & magnificauit. Ita initium meum solius gratiæ est, & non habeo quid mihi in prædestinatione attribuam siue vocatione. Non sic sane ab opere iustificationis alienus sum, operatur & illud gratia, sed plane mecum. Vides ne quemadmodum Seraphim in medio appareat aliquatenus? Porro consummatio quidem & ipsa solius gratiæ est: nec est mihi in hac parte vel cum ea siue in ea gloriari, quasi coadiutor videar aut cooperator. Velat itaq; Seraphim caput suum duabus pennis, si & veraciter cognouerit & humiliter fateatur quia misericordia eum sola præuenerit. Velat & pedes alis equè duabus, si misericordię quoque quæ subsecutura est, nec ignarus extiterit nec ingratus. Quam sane capitis & pedum velationem, & nunc quoque negligere non oportet, licet tunc maxime perficienda sit quando iudex sedebit super solium, & astantes sibi Seraphim & agnitione veritatis subtilius illustrabit, & inflammabit vehementius charitatis ardore. In quorum numero indignos nos seruos nominis sui, i psa de qua locuti sumus constituere dignetur misericordia, quæ ab æterno est & vsque in æternum super electos, in medio quidem aliquatenus ostendens liberum arbitrium, meriti gratia principium & finem omnino sola vendicans sibi: vt sit nobis alpha & ω dominus deus noster, *Psal. 113.b* & pro vtroque iure clamemus. Non nobis domine nō nobis, sed nomini tuo da gloriam. Amen.

D

Vnde supra, Sermo. V.

OMmendant nobis sacræ literæ Christum dominum & ex patre & in patre & cum patre & à patre & pro patre, & etiam sub patre. Quòd dicitur ex patre, ineffabilis est natiuitas: quòd in patre, consubstantialis vnitas: quòd cum patre, æqualitas maiestatis. Sane enim tria hæc ab æterno. Cæterum si ex patre nascens, quid in patre, aut cum patre? Non incongrue forsitan in patre cubans, cum patre sedens dicatur. Et audite confessus huius & huius accubitus rationem. Sicut enim sessio maiestatem, sic confessio æqualitatem exprimit maiestatis, præsertim cum sit ei sedes à dextris patris, non sane sub pedibus vel quasi à tergo. Et sedere quidē iam quiescere est, sed iacere magis. Quid autem delectabilius & quodammodo dulcius esse videbitur filio, quòd in patre est, an quòd cum patre omnibus præest? In quo putas horum summa illa pax dei quæ exuperat omnem sensum, & singularis requies domini competentius assigneture? Et si digne ore id exprimi nequeat, corde tamen forsitan pie concipitur: vt salua quidem in omnibus illius indiuisibili simplicitate essentię, inter gloriæ æqualitatem, & substantiæ vnitatem, velut similis quædam ei, quæ inter concessum & accubitum est cogitari posse distinctio videatur. Denique parū videtur sponsę videre sedentem, cubantem sibi flagitat indicari. Indica mihi, ait, quē diligit anima mea, vbi cubes in me- *Cant.1.b* ridie. Sed & animæ omni quæ sanum sapit, dulcius sapit per omnem modū quod apostolus ait. Qui adhęret deo, vnus spi- *1.Cor.6.d* ritus est: q̄ quod apostolis dicitur: Cum sederit rex in sede *Matt.19.d* maiestatis suæ, sedebitis & vos iudicantes: haud minus vtiq; iucundior sessione cubatio. Ego in patre, ait filius, & pater in me est. Non potuit expressius substantiæ vnitas commēdari. Vbi enim vterq; in altero, nihil quasi exterius licet nihil in- F terius cogitari, simplicissimam magis credi necesse est in ambobus substantiæ vnitatem. Veruntamen aliquatenus huic si- *1.Ioan.4.c* mile est quod dicitur. Qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo: nisi q̄ hic quidem spiritualis quædā vnio, secundum q̄ supra memorauimus. Qui adhæret deo, non quidem vnum, id est non vna substātia, sed vnus spiritus est: illic vero naturalis potius & substantialis vnitas designatur. Vnde & habes in euangelio. Ego & pater vnum sumus. Illud proinde *Ioan. 10.f* iuxta præfatam similitudinem tanquā cubiculum vnigeniti, & quasi summa quædam domini requies est. Nos quoque per hanc volūtatum vnionem, & adhæsionem spiritus, quam nimirum charitas facit, pro nostro quidem modulo, in hoc suū cubiculum, & in suam requiem factus etiā primogenitus introducit. Iam vero quod dicitur à patre, ambulantem significat, & ad eum quem proxime ipso præstante celebraturi sumus spectat incarnationis eius aduentum. Hinc nimirum & ipse ait: Ego enim à deo processi & veni. In terris denique vi- *Ioan.8.e* sus, & cum hominibus conuersatus medius nostrum, quem *Ibidē.1.d* nesciebamus stetit, verus quidem Emmanuel, nobiscū deus, nobiscum stans, sed pro patre. Quòd enim nobiscum stetit, adiutorium: quod prò patre stetit, zelum designat. Paternam nanque quærebat in omnibus gloriam, cuius & venerat facere voluntatem. Cæterum si pendentem consideres, si Christum & hunc crucifixum attendas, ibi maxime euidentissimeque eum sub patre reperies: hoc enim proprie ac speciali- E

ter ad

G liter ad humanæ pertinuit naturæ humilitatem: secundum quã
Ioan. 14. c ipse ait: Pater maior me est. Dicere ne audebimus quòd ali-
Matt. 27. quando fuerit etiam sine patre? Nemo id præsumeret, si non
prior ipse dixisset. Deus meus deus meus vt quid dereliqui-
sti me? Quasi quædam enim ibi derelictio fuit, vbi nulla fuit
in tanta necessitate virtutis exhibitio, nulla ostensio maiesta-
tis. Habemus itaque Christum ex patre nascentem, in pa-
tre cubantem, cum patre sedentem, à patre ambulantem, pro
patre stantem, sub patre pendentem, sine patre quodammo-
do morientem. Quonam igitur modo ex his vidisse eum cre-
demus Esaiam, cum diceret: Vidi dominum sedentem super
Esa. 6. a solium excelsum & eleuatum? Longe enim per omnem mo-
Ibid. 53. a dum dissimilis ea visio fuit, de qua alibi idem propheta. Vidi
mus eum, inquit, & nõ erat ei species neque decor: & æstima-
uimus eum tanq̃ leprosum, & percussum à deo & humiliatũ.
Item vtrobique vidit eundem, sed non vidit eodem modo, ac
per hoc quodammodo non eundem. Ibi enim vidit eum liui-
dum plagis, saturatum opprobriis, afflictum suppliciis, laces-
situm iniuriis. Vidit denique contemptibilem, vidit penden-
Ibidem. b tem, vidit propter nos moriẽtem: & ait. Attritus est propter
scelera nostra, cuius liuore sanati sumus. Ibi inquam nouissi-
mus virorum apparuit & despectus: hic autem erat plena om-
nis terra maiestate ipsius. Ibi vir dolorum, & sciens infirmita
tem, hic dominus sedens. Et illa quidem communis visio ver-
bo pluralis numeri designatur, hæc autem tam singularis est
H quàm sublimis. Ibi ergo tanquàm vnus de multitudine, vidi-
mus ait: hic vero tanquàm solus & solitarius leuans se supra
se, vidi, inquit, dominum sedentem &c. Sane competenter do
minus dicitur, qui sedere conspicitur. Sedere enim præsiden-
tis est, sedere dominantis est & regnantis. Maximè vero sede-
re super solium, dominationem notat: nam sedere simplici-
ter, aliquando & humiliationem. Cæterũ vt prædiximus, qui
in patre cubat delicians, cum patre imperans sedet, ibi spon-
sus amabilis, ibi dominus admirabilis. Denique gloriosus de-
us in sanctis suis, mirabilis in maiestate sua. Vidi, inquit, do-
minum sedentem super solium excelsum & eleuatum, & ple-
na erat omnis terra maiestate eius: & ea quæ sub ipso erant,
replebant templum. Quæ enim sub ipso erant? Nunquid ip-
sum quod dixerat solium quamlibet excelsum & eleuatum,
sub ipso tamen nihilominus erat? Si enim ipse super solium
sedens, solium plane sub ipso. Et quomodo illud replebat
templum? Deinde quando & ipsa iam terra omnis plena est
maiestate eius, quomodo templum adhuc vel vnde repletur?
Enimuero disce ex his quæ audis, solium non machinam ima-
ginari corpoream, sed angelicam intelligere creaturam. Si e-
nim sedes est sapientiæ anima iusti, quàm dignior sedes ange-
li sancti? Hoc plane solium glorię eius excelsum per naturam,
sed multo magis per gratiam eleuatum. Excelsos enim fecit
I eos natura conditionis, eleuatos gratia cõfirmationis, de qua
Psal. 32. b. dicitur: Verbo domini cœli firmati sunt. Ea igitur agmina an
gelorũ in quibus sedet deus, & quæ sub ipso sunt, templũ re-
plent, licet iam terra omnis ipsius plena sit maiestate. Vbique
enim regnat, vbique imperat, vbique maiestas eius, sed gratia
forte non ita. Non inquàm vbique sicut potestas, sic & volun
Matt. 6. b tas eius bona & beneplacens & perfecta. Alioquin quid est
quod dicimus. Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra? Fit
enim voluntas eius de omnibus, fit per omnes, nõ in omnibus
tamen. In electis spiritibus fit voluntas dei quando eis efficit-
ur cum ipso vna voluntas. Hæc sane adhęsio spiritualis vnũ
Acto. 4. f spiritum faciens, sicut multitudinis quoque credentium cor
vnum & anima vna legitur extitisse. Et ea quæ sub ipso e-
rant, replebant templum. Replebant omni benedictione spiri
tuali, replebant consolatione diuina, replebant diuisionibus
gratiarum. Replebant denique fructu sanctificationis: siqui-
dem domum tuam domine decet sanctitudo. Replebant di-
uersis charismatum donis, spiritu sapientiæ & intellectus, con
silij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, & replebant illud spi
ritu timoris domini. Seraphim stabant super illud. Nomen
est ordinis angelorum summi atque supremi: vt merito sta-
re super cæteros describantur: & ipsi tamen quamlibet cæte
ris præstent, astant nihilominus domino præsidenti, deuotum
vtiq; ministeriũ, & plenũ reuerentiæ obsequium exhibentes.

Aliter enim domini, aliter angeli, aliter hominis intelligi conuenit statione. Stat Christus pro patre zelans, patris glo- K
riam quęrens, & tanquàm fidelis vnigenitus, imò & primoge-
nitus patris, zelo patris adiuuans adoptiuos. Sic illum Ste-
phanus stantem vidit, quem habuit adiutorẽ: sic propheta in Acto. 7. g
adiutorium eum surgere precabatur: exurge, inquiens, do- Psal. 43. d
mine, adiuua nos. Sane angelica statio ministratio est, dicente
propheta. Milia milium ministrabant ei, & decies centena mi- Dan. 7. c
lia assistebant ei. Nam hominis quidem stare, persistere est
in vigore animi, & obseruatione propositi. Sic Moyses stetit
in confractione & in conspectu domini vt auerteret irã eius:
sic stetit Phinees, & placauit. Seraphim stabant super illud.

Quid sibi vult quòd non vnum, non plurimos stantes vi-
disse se perhibet propheta, sed duos? Duos siquidem ei appa-
ruisse constat ex eo quod secutus adiunxit: Sex alę vni, & sex
alæ alteri. Et bene duo stabãt. Væ enim soli: quia si ceciderit, Eccles. 4.
non habet subleuantem. Væ tibi superbe spiritus, solitudinis
& solitarię præsumptionis amator. Non stetisti in veritate,
expulsus est pes superbiæ, stare non potuit. Solus sedere vo-
lens, tanquàm fulgur cecidisti de cœlo, non habiturus aliquã-
do subleuantem. Sex alę vni, & sex alę alteri. Ad quid multi-
plicitas ista pennarũ? Duabus, inquit, velabant caput eius,
& duabus pedes, & duabus volabant. Grande mysterium, &
profundum vtiq; sacramentum. Attentas in vobis hæc verba
desiderant aures, sed multo magis distertam in nobis linguam L.
exigunt, maximeque animum spiritualem. Dico vobis tamen
vtcunq; quod sentio, nec sane affirmans dico, sed coniectans
quodãmodo & opinãs. Quid enim ęstimare vetat, deiecto Lu-
cifero ad peruigiles excubias Seraphim constitutos, sicut eie Gene. 3. d
cto homine testę scriptura: Cherubim ad custodiam posuit
deus? Nec incongrue forsitan Cherubim flammeus traditur
gladius, vt à ligno vitæ incisio pariter & incensio quibus ni-
hil carni terribilius, manum prohibeãt corporalẽ. Porro Se-
raphim tantum alas accipiunt, quarum velamine arceant ocu-
lum spiritualem. Deniq; duabus, inquit, velabant caput eius,
& duabus pedes, vt nec alta dei, nec profunda eius iniquus ille
valeat contemplari. Erit cum reuelabitur gloria domini, sed
non erit hoc nisi factum fuerit ante quod scriptum est: Tolla-
tur impius ne videat gloriam dei. Interim sane velatur ca-
put, velantur pedes, vt medium quidem aliquid eidem impio
videndum, sed ad inuidendum vtique relinquatur. Et velan-
tur alis, quæ nimirum sic illum arceant, vt istos sustineant &
sustollant. Quærendum tamen prius quibus alis volare di-
cantur, quia duabus, inquit, volabant. Nec incongrue forsi-
tan duas istas naturæ & gratiæ dicimus: præsertim cum prius
quoque in hisipsis etiam solij celsitudo & eleuatio à nobis
fuerit assignata. Viuaci siquidem per naturam intellectu, &
ferueti nihilominus affectu per gratiam in eum qui supra i-
psos est extenti iugiter & intenti, stare quidẽ vt diximus per M
ministerium, sed & volare per studium perhibentur. Licet e-
nim velent caput domini, velent etiam pedes, sed sibi ista nõ
velant, magis autem sedule volant & volitant inter ista: & al-
ta potentię eius, & profunda sapientiæ vestigantes. Nec sane
scrutatores sunt maiestatis, vt proinde opprimantur à gloria:
quòd non minus diligant quàm intelligant, vtpote quos ille
regit & agit spiritus qui scrutatur etiam alta dei. Super-
bus ille Lucifer lucem præferens non ignem habens alteri
tantum innixus alę, casum facere potuit, nõ volatum. Exulta-
uit enim lucidus esse, non feruidus, non incensus, quod Sera-
phim sonat. Non ergo stetit, quia contempsit, sed nec volare
potuit, quod præsumpsit. Sustulit eũ naturæ viuacitas, sed in
suã plane perniciem, quippe quem defectus gratię mox deie-
cit. Nec dissimilis sane illorũ casus, qui cũ cognouissent deũ,
non glorificauerunt aut gratias egerunt: quo tandẽ merito
traditi sunt in reprobum sensum, & obscuratum est insipiẽs
cor eorum. Deniq; & ipsi eorũ principi interpositum est ve-
lamen, quod nulla iam naturæ viuacitate pertranseat, vt ipsius
qui super solium sedet, caput aut pedes valeat intueri. Siqui-
dem Seraphim stantes & astantes duabus alis caput velant,
duabus pedes. Non est corporalis diuina substãtia, nec in for
mam hominum mẽbris distincta corporeis. Spiritus est deus:
& quæ de eo dicuntur, spiritualiter vestiganda. Alioquin
quis nobis reuelabit hoc caput & pedes istos quos geminis
alis Seraphim velant, nisi spiritus ipse qui nouit omnia quæ
in eo

A in eo sunt, & scrutatur etiam alta dei? Ego enim opinor ipsa
esse quæ in hoc loco capitis nomine designantur. Itaq; secun
dum hunc sensum caput eius, maiestas eius: potestas eius, sem
piterna virtus atq; diuinitas. Caput eius iuxta illud prophe-
ticum. Iustitia tua sicut montes dei. Nempe quod sequitur. Iu
Psal. 35. b dicia tua abyssus multa, non incongrue forte videbitur pedũ
posse appellatione signari. Sunt enim velut quidã pedes eius,
inuestigabiles viæ eius, inscrutabilia iudicia eius, profundum
sapientiæ, & irreprehensibilis quædã, sed incomprehẽsibilis
dispositio eius. Ad hos pedes ipsum quoq; dominicæ incarna
tionis mysterium specialiter cognoscitur pertinere, & omnis
pariter operatio nostræ salutis. Cernere est q̃ sit iustitia il-
la sublimis, quam sicut mõtes dei propheta esse miratur. No-
stra enim (si qua est) humilis iustitia, recta forsitan, sed nõ pu
ra. Nisi forte meliores nos esse credim⁹ q̃ patres nostros, qui
Esai. 64. a non minus veraciter q̃ humiliter aiebant: Omnes iustitiæ no
stræ tanq̃ pannus menstruatę mulieris. Quomodo enim pura
iustitia, vbi adhuc non potest culpa deesse? Recta proinde in-
terim videri potest iustitia hominum, si tamen peccato nõ cõ-
sentiant, vt nõ regnet in eorum mortali corpore. Nam primi
hominis in initio quidem nõ modo recta, sed etiam pura fuit,
quandiu ei datum est nec sentire peccatum. Cæterum & hæc
ipsa quoniam firma non fuit & puritatẽ facile perdidit, & ne
ipsam quoq; retinuit rectitudinem suam. Sane apud angelos
B iustitia recta, pura, & firma est, sublimis quidem: sed adhuc lõ
ge inferior q̃ diuina. Non enim innata est eis, sed à deo colla-
ta: vt natura ipsa, quod ex se est, non modo iustitiæ, sed etiam
iniustitię capax inueniatur. Nunquid nõ ista est prauitas quę-
dam quam in angelis suis vera illa iustitia legitur inuenisse?
Psal. 142. Non enim iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, ait is
b. qui dei iustitiã minime ignorabat. Nec ait, omnis homo: sed,
omnis viuens, forte vt ne ipsos angelicos eum noueris spiri-
tus excepisse. Viuunt enim & ipsi tanto verius quanto pro-
pius astant ei apud quem est fons vitæ. Nihilominus etiã iusti
sunt, sed ex eo, non coram eo: muere eius, non in eius com-
paratione. Ipsa enim sibi iustitia est, cuius voluntas non tam
æqua quàm ipsa æquitas. Et vtraq; non aliud q̃ ipsa substantia
est. Illa ergo iustitia verissime sicut mons est, quæ recta est,
quæ pura est, quæ firma est, & vt ita dixerim, etiam substantia
est. Quanta enim in hoc capite latet altitudo? Quanta glo-
ria est, quantaque sublimitas in hoc vmbroso & condẽso mõ
te repositа? Quibus tamen putamus alis hoc caput Seraphim
velant, vt nulla suæ subtilitate naturæ, nulla rationis perspi-
cacitate nequam oculus in illius queat irrũpere veri luminis
claritatem? Duabus, ni fallor, alis: suæ videlicet ipsorum glo
riæ & fœlicitatis. Ineffabiliter siquidem delectãtur in ad-
miratione contemplationis illius, nec minus gloriantur in
ipsius veneratione. Iniquus ille admirationem quidem, sed nõ
veneration em habens, quia subdi noluit per veneration em,
figi non valuit per admirationem. Denique admirationem ip-
C sam in æmulationem conuertit, nec venerari dignatus, sed co-
natus est imitari. Quàm melius Seraphim sua ipsa admiratio-
ne fœlices, veneratione etiam venerabiles fiunt, veram in ip-
so habentes gloriam cui seruire regnare est, & apud quem o-
mnis qui se humiliat exaltatur? Et nunc audi quemadmo-
dum his duabus alis ipsum quod diximus caput domini, ne
iniquus ille inspiciat, velare Seraphim videantur. Quotiens
enim sursum dirigit aciem, in angelicam statim fœlicitatem
& gloriam malignus offendit, & offundit oculum pessimus
humor liuor proprius, vt penetrare vltra non possit. Sic ni-
mirum quasi gemino quodam velamine ne sublimiora prospi
ciat inuidus præpeditur, ad illorum quos superiores habere
dolet, modo quidem fœlicitatem, modo gloriam, modo vtrã-
que simul, reuerberata acie contabescens. Quis enim tam gra
uis pruritus oculi quàm inuidia est? Nec vero aliis liuor in-
uidus quàm aliena gloria & fœlicitate torquetur. Miseria e-
nim (vt aiunt) inuidia caret. Sed & pedes domini, quibus ni-
mirum impenetrabilem iudiciorum eius abyssum, & dispo-
sitionis eius diximus vias inuestigabiles designari, duabus eq̃dẽ
alis velant Seraphim. Ego autem dico, prudentia & fidelita-
te. Cum enim & fideles pariter ministri sint & prudentes, sic
diuina negocia gerunt, & saluti prouident electorum, vt ma-
lignus ille deprehendere omnino non possit. Ex hoc pedum
velamento factum reor vt nescíens dominum gloriæ fecerit R
crucifigi: ex hoc quotidie fieri vt salutis nostrę negociis igno
rans seruiat & inuitus, sero postmodum plangens quòd dum
obesse voluit, inuentus est profuisse. Sic nimirum per admi-
nistratorios spiritus illuditur eius astutia, quòd & fideles sint
qui detegere nolint, & prudentes qui norint tegere diuina
erga nos prouidentiæ & dispositionis arcana. Cæterũ sicut è
supremis duabus alis nequissimus ille admirationem habuit,
sed non veneration em (vt diximus) sic è mediis quoque spi-
ritualem ei intellectum natura, sed non etiam gratia affectum
dedit: sed nihilominus ex infimis istis facile satis animad-
uertere est quàm inuentus sit fidelitatis expers, non autem si-
militer caruisse prudentia. Nisi tu forte alium aliquem pu-
tas esse qui dictus est callidior cunctis animantibus serpens.
Forte etiam non incongrue dicimus quoniam eo ipso tam ir-
reuocabilis casus eius, irreparabilisque collisio fuerit, quòd
ex his quas diximus alis, sicut in parte dextera nulla affuerit,
sic in læua nulla defuerit. Non ita sane duo illi quos prophe-
tica nobis visio cõmendauit stantes, & adstantes domino ma-
iestatis. Cuius etiam duabus (vt dictũ est) alis caput velant,
ipsa equidem sua admiratione in qua delectantur fœliciter,
ac veneratione in qua sublimiter gloriantur. Duabus etiam
pedes, fidelitate videlicet atque prudentia. Porro duabus
volant, naturæ vt diximus perspicacia, & efficacia gratiæ. Sa-
ne mediam quasi quandam longitudinem nudam visibilem- E
que relinquunt, longanimitatem dico & benignitatem dei ad
pœnitentiam homines inuitantis. Omnibus enim cernere est
quemadmodum solem suum super bonos & malos oriri fa-
ciat, & pluat super iustos & iniustos. Hac nimirum charitate
verus ille Salomon quasi quædam media sua constrauit pro-
pter filias Hierusalem: vt quibus altiora se quærere, & pro-
funda vestigare non licet, in his saltem mediis valeant exer-
ceri, & ad sublimium subtiliumque exinde rerum contempla-
tionem promoueri aliquando mereãtur. Cæterum nequissi-
mus ille ex hac visione & in præsenti torquetur acrius, & gra
uius cruciabitur in futuro. Primum quidem quòd ipsam no-
bis longanimitatem benignitatis inuideat, deinde quòd ne-
quaquàm sibiipsi hac saltem occasione prouideat vt ad pœni
tentiam adducatur.

In festo sancti Martini de exemplis obe-
dientiæ, Sermo.

MVto sermonem à nobis expetit tam vester iste con
uentus, quàm aduentus harum honorabilium per-
sonarum, quas de longinquo gratulamur adesse. Sa
ne audirem eos ipse libẽtius: sed quoniam eligunt,
imò & exigunt magis vt loquar, mihi si non licet audire eos,
eis necesse est obaudire. Et quidem viuus est nobis sermo tam
multa mansuetudo eorum, qua videlicet meritis sanctiores, di F
gnitate superiores, sapientia locupletiores, non modo ad visi-
tandos, sed etiã ad audiendos nos dignati sunt declinare. Ef-
ficax eruditio, & omni digna acceptione doctrina. Siquidem
non verbo & lingua, sed opere & veritate nos admonent imi-
tatores suos esse, sicut ipsi sunt Christi, & discere quod ab i-
psо vtique didicerunt, mites esse, & humiles corde. Sic Maria
Elizabeth petiit, coniugatam virgo, ancillam domina, præ-
cursoris matrem, iudicis mater, dei genitrix seruuli genitri-
cem. Sic postmodum Iesus etiam ipse Ioannem adiit, & adiit
baptizandus, vtpote quem decebat implere omnem iustitiã.
Vos quoque reuerendi patres deteriorem nobis non facitis
partem vestram. Ad audiendum quippe quàm ad loquendum
velociores, etiam inter ipsos qui vestro magis egueraut do-
cumento. Nam nos quidem quia omnem non possumus im-
plere iustitiam, vel nonnullam vobis exhibere curamus, iu-
stum esse non ignorantes inferiorem superioribus obedire.
Sed vnde loquemur? Qui de terra est, de terra loquitur: ait Ioan. 3. d.
vox illa clamantis. De terra ergo loquamur, quia de terra
subsistimus, & in terra. Audite quique terrigenę & filij homi
num, vobis dicimus, & de vobis. In terra orimur, in terra
morimur, reuertentes in eam vnde sumus assumpti. Hic no-
bis angustus introitus, mora breuis, sola mors certa. Cogi-
tur totus Adam iudicium portare quod meruit. Dilata-
tus est vehementer, multiplicatus est, & repleuit terram.

Attamen

G Attamẽ velit nolit,quantumcunq; recalcitret,vniuersus adhuc fert sententiã quam excepit.Terra, inquit,es, & in terrã
Gene.3. ibis. Grauis equidem sententia, sed non sine grandis misericordiæ temperamento.Dura admodum,sed si merita pensẽs, indulgentiæ plena. Siquidem non minus iuste peccanti diceretur terra es, sed ex hoc sub terram ibis. Iustus foret etiam tunc iustus dominus,& laudabilis nimis. Dign⁹ plane qui laudaretur,sed non ego idoneus qui laudarẽ. Alioquin tũc quoque nihilominus vere dicerem,si tamen dicere possem:Iustus es domine,& rectum iudicium tuum. At non infernus confitebitur tibi,neq; mors laudabit te:sed nos qui viuimus,benedicimus domino. Pepercisti ergo creaturæ tuæ, pepercisti gloriæ nominis tui,vt descendentem de Hierusalem, minime tamen vsq; in Hierico patereris abduci.Semiuiuus adhuc relictus in via semilaudare possum : vbi totus vixero, ibi totus erumpam in laudem,& dicent omnia ossa mea:Domine, quis similis tibi?Propter hoc nempe cum iratus fuisses, misericor diæ meministi,non damnans hominẽ in loco perditionis:sed in loco afflictionis humilians.Quid causaris homo, quid sententiam quereris duriorem? Terræ addictus es, factus è terra,vt ipsa tibi sit patria quæ materia fuit.Sed audire, inquies, velim:quia spiritus es,& ad spiritum ibis. Siquidem etiã spiritus sum,quod ad animam pertinet,nec portionem hanc mei dubitauerim potiorem.Audiui sane ab apostolo, quia dominus spiritus est,& ab ipso domino,quia spiritus est deus.Nec
2. Cor.3.c modo spiritus, sed spirituũ pater. Vt quid ergo tenet me mater carnis,quia caro ex parte: spirituũ pater non recipit,cum
Ioan.4.c H ex parte sim spiritus?Scio scio, agit hoc nõ tã substantia ipsa q̃ culpa.Sicut enim peccatores spiritus inter cœlum & terrã ventosum hoc medium tenent,vnde & potestates huius aeris nominantur:sic peccata nostra inter nos & deum separãt, inter creatorem patremq; spirituum,& spiritualem vtiq; creaturam. Traxit animam corpus in regionem suam, & ecce
Sap.9.d prævalens opprimit peregrinam.Factum est nempe talentum plumbi, non aliunde tamen nisi quia sedet iniquitas super illud. Corpus enim aggrauat animam, sed vtique quod corrũ-
Rom.8.b pitur:corrumpitur autem, imò etiam apostolo teste mortuũ est propter peccatum. Itaque licet quodammodo cœlum sit homo,cœlestibus sine dubio spiritibus similis, substantia simul & forma, substantia quidem quoniam spiritualis, forma vero quia rationalis est : minime tamen leuare eum duo ista sufficiunt vt mereatur audire, quia cœlum es, & in cœlũ ibis. Frustra glorietur de libertate arbitrij, quæ in mente est : captiuus ducitur in legem peccati, quæ in carne est. Nam & si forsitan videretur duplex funiculus posse alteri equè duplici prævalere,vt videlicet quem sibi terra gemino quodam iure tanquam patria pariter & materia vendicat, ob geminam nihilominus quæ prædicta est, substantiæ scilicet & formæ similitudinem,cœlum quoque recipiat vt cœlestem:sed iam tri
I plicatus inferior ille & deorsum trahẽs peccato equidem accedente funiculus, nisi illinc quoque occurrerit gratia, non rumpetur. Sane vbi illa affuerit, haud dubium quin soluatur facile grauis iste quo trahimur, imò quem trahimus funiculus iniquitatis. Hæc enim inter nos & deum non separans interuenit, sed reparans & coniungens.Itaque ibo mihi ad mõtem gratiæ, & colles miserationum, quarum thesauros omnes repositos audio penes Christum. Ibo ad eum qui est plenus gratiæ & veritatis, si forte accipiam aliquid de plenitudine illa, imò si forte accipiar in plenitudine illa: vt cum cæ-
Ioan.3.b teris aliquando membris occurram in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Nemo quippe ascendit in cœlum : nisi qui descendit de cœlo. Fidelissimus plane & benignissimus mediator,qui quidem nõ discreuit, sed fecit vtraque vnum, medium parietem macerię soluens,donans nobis omnia delicta, delens quod aduersum nos erat chirographum decreti,quod erat contrarium nobis,& ipsum tulit de medio,affigens illud cruci : expolians principatus & potestates, traduxit confidenter palam triumphans illos,pacificansq́ per sanguinem suũ quæ sunt in cœlo, & quæ super terram. Propter hanc nempe salutem quam in medio terræ erat operaturus,non confestim sub terra posuit hominem, sicut peccãdo meruerat,sed in terra. Siquidem respirandum est nobis, & nullatenus desperandum donec in terra adhuc interim constituti & suscipere coe-

lum possumus,& suscipere data optima & dona perfecta de- K
sursum à patre luminum, à patre spirituum,à patre misericordiarum.Nam & propterea rectum fecit hominem,etiam corpore ipso, & os homini sublime dedit, cum prona vtique spectent animantia cætera terram : vt attollens ad sidera vultus illico suspiret, vbi tam beatam & perennem conspicit mansionem. Nonne enim pie & fideliter intuentibus nobis vehementissimum quoddam incentiuum amoris,& prouocatio flagrantissimi desiderij est visio ipsa tam lucidissimę regionis? Non sunt stellę cœli similes glebis terræ. Inter splendorem Solis, & caliginem soli huius, non parua distantia est. Forte tamen hic quoque nonnulla, sed in suo genere pulchra videntur:& hæc ipsa vndique mixta non pulchris, vt aurum in luto,gẽma in sterquilinio, lilium inter spinas. Tota pulchra es patria mea, & macula non est in te : tota pulchra es, absque eo quod intrinsecus latet. Quid illud? Nempe illi beati angelici spiritus, & animæ sanctorum, quæ iam ingredi meruerunt in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum dei. Sicut enim sunt corpora terrestria,sic sunt & corpora cœlestia, sed longe vero alia cœlestium gloria quàm terrestrium : sic sunt cœlestes spiritus & terrestres, nec minor sane distantia inter eos. Angeli, archangeli, virtutes,principatus, potestates, dominationes, throni, Cherubim & Seraphim. Bene nomina noui. Forte hoc totum est. Quid enim L
amplius capiam terrigena de cœlestibus, carnalis homo de spiritualibus & diuinis? Veruntamen etsi ignoro quid lateat in his tantis appellationibus, illud equidem certissime noui,quòd magnum & mirabile aliquid sub hac tanta verborum maiestate clausum sit & signatum. Non sine causa cœlum hoc dicitur : plane eximium nescio quid celatur in eo. Celatur inquam, sed tamen non negatur fidei vsquequaque. Videre enim nobis datur in terra ipsam exteriorem cœli pulchritudinem non adire: internam quoque gloriam secretorũ eius etsi non comprehendere,cõceditur vel audire.Videmus patriam,sed à longe salutamus: odoramus illas delicias : non gustamus.Enimuero non sine causa vnigenitus qui est in sinu
Psal.44.c patris, ipse nobis in regione hac vmbrę mortis quam inhabitamus, cœlestium gloriam spirituum sane per fidem enarrat, corporum vero per speciem manifestat. Audi,inquit, filia & vide. Et factum est. Quorsum ista? Inclina,ait, aurem tuam, & obliuiscere populum tum, & domum patris tui. Vult nos ponere contumaciã, discere obedientiã,apprehendere disciplinã. Vult nos etiã obliuisci posteriora,despicere inferiora, terrenos mores & vitia genuina deserere,cœlestia sapere,superna quęrere, anterioribus inhiare. Vult & illum tantũ decorem domus suę ingenuam concupiscere creaturam:quo scilicet in eandem imaginem transformetur de claritate in claritatem,tanq̃ à domini spiritu, ac proinde concupiscat etiam M
rex decorem illius,vtiq; spiritualem. Sed in quo visus ille inquies,vel auditus inclinare me aurem & obaudire monet?Nã quòd desiderium pariat,manifestum est.Sane ergo considera vniuersam hanc cœlestium gloriam corporum incessanter legibus obtemperare diuinis,nec vnq̃ sibi positas in tam continuis motibus metas excedere temporum, aut locorum terminos transgredi constitutos.Sed & ipsos spiritus tam sublimes audi omnes administratorios esse, & in ministeriũ mitti dignantissimum,vt ne indignũ dicam:minime tamen puto reperies in scripturis aliquando quenq̃ illorum vel contradixisse mittenti, vel erga ipsos tam inferiores se, propter quos in ministerium mittebantur, saltem tenuiter fuisse commotum. Exempla sunt obediẽtiæ, si diligenter attendas,eo sane acceptabiliora,quo in materia digniori.Sed noui quid ad ista submurmurat sensus hominis,& cogitatio prona semp ad malũ. Quid tu mihi, inquit, elementorum proponis obedientiam supernorũ? Quasi vero aut sensus vllus in eis,aut vlla vigeat deliberatio rationis, & non potius agi ipsa, quàm agere videantur. Quid vero vel ipsorum angelorum obedientiam sic commendas?Sentiunt quidem angeli,sed delectabilia sola,obedientes equidẽ creatori, sed tam fœlici quàm facili voluntate. Quidni obediant? Semper enim vident faciem patris, quem videre, perfecta beatitudo, æterna gloria, summa voluptas est. Produc nobis domine patriarchas & prophetas, viros obedientes præceptis tuis, obedientes ex voluntate, obedientes

A obedientes contra propriam voluntatem.Factum est.Exhibetur nobis(vt cæteros breuitatis causa prætream) exhibetur inq̃ nobis Abrahã ad præceptum domini exiens de terra sua, eicies ancillam & filium eius,etiam charissimum filiũ Isaac immolare parat⁹. Quid hic humana astutia poterit cauillari? Forte respondeat quoniam multipharię multisq; modis apparens eis deus,susciebatur hospitio,participabat cõuiuio, animabat alloquio,instruebat cõsilio,donabat filiis,illustrabat victoriis, diuitiis cumulabat. Quid dices cum venerit Christus factus obediens patri vsque ad mortem,mortẽ autẽ crucis?Multum,inquit,per omnem modũ.Quando enim vnigenitum dei patris, dei virtutem, & dei sapientiam Christũ, quando præsumerem æmulari? Oblatus est quia ipse voluit, quando & quantum voluit passus est,vtpote verus quidẽ homo,sed verus nihilominus deus.Imò vero ne ipsam apostolicam obedientiam afferas velim: quos nimirum iuxta prophe-
1.Ioan.1.d. ticam promissionem oculis suis vidisse constat præceptorem suum, & auribus suis vocem audisse monentis. Vnde & vnus eorum expressius scribens ait: Quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris,qđ pspeximus & manus nostrę palpauerũt de verbo vitæ. Quidni relinquerent omnia, quidni ad omnia sequerentur tantę præsentiam maiestatis? Quid ego non facerem si mihi eadem copia præstaretur? Sed non fecit taliter
B omni nationi,non præcũti vtiq;,nõ sequenti. Siquidẽ vt multi reges optauerunt videre & non viderunt, sic nihilominus venerunt iam dies quando desideremus videre diem vnum filij hominis, nec tamen mereamur. Opportune ergo iã Martinus ad medium veniat, vt de medio fiat occasio peccatorũ. Hodie enim ille per omnia similis nobis plane & sensibilis & passibilis, sed & longe post illa patriarchalium & prophetica-
rum tempora visionum,& homo purus, nihil de natura diuinitatis habens: credens autem in eum quem non vidit, plenus fructu obedientiæ,& virtutum locuples, solum deseruit, polum subiit,terræ commendans quod habebat è terra, spiritum dirigens ad patrem spirituum:cui fideliter in adoptionis spiritu deseruiuit. Non fuit cœleste corpus, sed nec spiritus quidem cœlestis,rationale animal,etiam & mortale, terrigena,filius hominis.In terra natus est,in terra educatus,in terra exercitatus & probatus,in terra etiam consummatus. Nec vero patriarcha erat,aut vnus ex prophetis. De quibus sane in euangelio veritas ait:quia lex & prophetæ vsque ad Ioan-
Mat.11.b. nẽ.Multo magis non erat ipse Christus,sed erat tamen Christus in ipso, haud aliter vtiq; quàm per fidẽ.Enimuero iuxta hunc modum etiam modo prope est verbum in corde tuo & in ore tuo, tantum si recto quęsieris corde. Nempe apostolo
Heb.13.b. interpretante verbum fidei istud est,de quo Moyses ait. Vnde & alibi idem apostolus,Iesus Christus, inquit, heri & hodie & in æternum.Hesternum quidem ab initio seculi vsque
C ad ascensionem dominicam,hodiernum vero diem exinde vsque ad seculi consummationem, porro æternũ intellige post communem omnium resurrectionem.Nulli horũ deest Christus,nulli deest Iesus,nulli deest vnctio,nulli sal⁹. Patriarchis & prophetis in visione exhibitus est, apostolis in humanitate, Martino in fide,angelis iam in specie.Quam sane speciem & electis omnibus ostensurum sese promiserat, non quidem hodie, sed in æternum.Denique iam transierat heri,iam illud
2. Cor.5.d nostrum illuxerat hodiernum,cum apostoli loquerentur : Et si cognouimus Christum secundum carnem,sed iam nunc non nouimus.Videtur tamen etiam in hoc mane de carnibus agni nonnihil esse seruatum:sed quod reliquũ est, vtiq; iam datur igni:quod videlicet vsque hodie eadem caro nobis,sed spiritualiter vtiq; non carnaliter exhibeatur. Neq; enim est quòd causemur nostro huic negatam tempori siue eam quæ ad patres veteris testamenti facta est apparitionem,siue eam quę apostolis exhibita est presentiã carnis eius.Siquidem fideliter cosiderantibus neutram deesse liquebit. Adest enim nobis etiam nunc carnis ipsius vera substantia, haud dubium sane quin in sacramẽto.Adsunt reuelationes, sed in spiritu & vir-
1.Cor.2.b. tute:vt tempori gratiæ quod nunc est,nihil in vlla gratia deesse probetur.Deniq; nec oculus vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis ascendit quæ præparauit deus diligẽtibus se, nobis tamen reuelauit per spiritũ suũ.Nec mireris quòd carnales eis manifestationes exhibuit:qui carnalem eius præstolabantur aduẽtum.Nobis enim tanto efficacior gratia & re- D
uelatio diguior necessaria est,quanto nimirum excellentiora constat esse quæ expectamus.Itaque(vt supra diximus) Martinus iste Christus non fuit,sed tamen Christum habuit: non quomodo angeli in præsentia maiestatis,non quomodo apostoli in visione humanitatis,nõ quomodo olim locutus est in visione sanctis suis, sed quomodo eum etiã nunc habet ecclesia in fide & sacramẽtis. Non erat ille lux, sed lucerna plane ardens & lucens,de Ioanne dictum est.Sed si illum protulero,puto dicetis:Maximus hominum est, plusquàm prophe-
ta est, etiam angelus est dei patris, sicut ipse testatur : Ecce Luc.7.d.
mitto angelum meum &c. Et Martinus lucerna erat ardens & lucens:eum saltẽ nõ pigeat imitari.Sed imitari in eo quod est imitabile, non autẽ quod mirabile exhibetur.Ad mensam diuitis sedes hodie,diligenter considera quę tibi apponũtur. Discerne inter cibos & vasa eborũ.Illos enim iuberis tollere, sed non illa. Dives est iste Martinus,dives in meritis, dives in miraculis,dives in virtutibus, dives in signis.Diligenter ergo considera quæ apponuntur tibi, quænam videlicet ad admirationẽ, quæ vero ad imitationem. Aut certe quia se quit in scriptura illa, quoniã talia oportet te præparare: diligẽter cõsidera quid apponitur,& in quo.Suscitauit Martinus tres mortuos,quot nimirum saluatorẽ legerat suscitasse.Red-
didit visum cæcis,surdis auditum,mutis loquelã,claudis gref E
sum, aridis sospitatẽ. Euasit diuina virtute pericula, proprij corporis obice flammas repulit, immanẽ sacrilegæ machinæ molem colũna parili è cœlo descendente prostrauit, leprosum mundauit oculo,curauit oleo paralyticam, dęmones vicit,angelos vidit,futura præuidit.Verum hæc quidem cæteraque eiusmodi altissima quæ fecit magnalia, quidni mirifica quædam vasa diuerim diuitis huius,auro grauia, gemmis micantia,pariterq; materia & opere preciosa? Noli in his saporem quęrere,sed mirare splendorem.Luceat in huiusmodi lucerna nostra, vt in lumine eius videamus lumen, quod quidẽ purum prout in se est,nec dum prævales intueri. Nõ enim est iste lux,sed vt testimonium perhibeat de lumine: & appareat tibi interim gloriosus deus in sancto suo, dum non potes ad gloriam eius sicut est in seipso. Cæterũ ne putaueris ornatas quidem Martini lampades, sed vacuas mueniri,non est fatua virgo,habet in vasis oleũ,habet viuum in phialis : habet intra paropsides istas ciborum copiam,delicias vtiq; spiritales: vt non modo videant & mirentur, sed edant pauperes & saturentur,atq; in illis quidem dominum laudent: porro in his viuant corda eorum. Alioquin quomodo mortui laudabũt te domine? Vt ergo sit iucunda decoraq́ue laudatio in admiratione,etiã viuant ex imitatione,& vt auidius semant delicias, ipsas quoq; diuitias curiosius contemplentur. Sic nimirũ in- F
ter splendorem & feruorem lucernæ huius vicariis quibusdã affectibus discurrẽdum,vt nobis alter ex altero cõmendetur, & ex mutua collatione vterque complacitior fiat. Siquidem humilis fuit & spiritu pauper iste Martinus, sicut euidentissime probat effectus ipse diuinæ gratiæ, quam profecto tam multam nisi multum humili non dedisset. Vt tamẽ pauca virtutum eius indicia promam,pauperem illũ spiritu beatus nouit Hilarius cum imponere ei diaconatus officium tentans, nec prævalens,quòd indignum sese vociferaretur:exorcistam eum esse præcepit, in quo quidem locus iniurię videretur, sciens nimirum q̃ humiliorem ordinationẽ minime repudiaret.Pauper fuit,veste sordidus,crine inculteus, facie despicabilis:quæ quidem licet in electione eius à quibusdam maleuolis obiecta fuissent, & in ipso tamen episcopatu sicut scriptũ est penitus non mutauit. Deniq; quia vere pauper fuit spiritu Martinus,pauper & modicus meruit nominari. Audi vero mansuetudinem eius,suo illo Sulpitio sic scribente.Tantã aduersus omnes iniurias patientiã assumpserat, vt cũ esset summus sacerdos,impune etiam ab infimis clericis lederetur,nec propter id eos aut loco vnquàm amouerit,aut à sua quantum in ipso fuit charitate repulerit, quod quidem in Brixio manifeste probatum, omnes vos arbitror meminisse. Eum nempe ex omnibus sibi successorem elegit, & de tanta post futura aduersitate pręmonuit:postremo in fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, ad cuius os aures suæ fuerant cum respõderet homini,qui de eo scisitabatur:Si illum delyrum quęris,

prospice

G prospice eminus. Ecce cœlum solito sicut amens respicit. Cre
bro siquidem homo dei, vtpote terram despiciens, cœlum su
spiciebat. Nempe sciebat ad hoc sese (vt supra meminimus)
rectam in corpore accepisse staturam, sciebat illic esse thesau
rum suum, sciebat illic sedere in patris dextera Christū suū,
sciebat nunq̄ sese donec illuc perueniret, quod desiderabat
affecturum. Vnde & hoc ipsum ꝙ delyrus vocabatur in ter
ra, merito non attendit, cuius nimirum cōuersatio esset in cœ
lis, cuius oculi in capite suo. Sane illuc etiam lachrymæ eius à
maxilla ascendere consueuerant, quibus sic abundabat, vt so-
leret pro illorum quoq; qui obtrectatores sui videbantur fle
re peccatis. Sane quantum iustitiam esurierit, tum in cæteris
eius actibus, tū specialiter in idololatrię persecutione proba-
tum est, in templorum destructione, in statuarum deiectione,
in succisione lucorum. Vbi se quoque aliquādo non est veri-
tus dare discrimini, vt occasio tanti criminis de medio tolle-
retur. Nam misericordem eum in paupere se expertum salua-
tor ipse apud angelos gloriabatur, datam sibi medietatem ve
stis ostentans. Vtinam nobis etiam miseris apud summum iu-
dicem in cuius admirabile tabernaculum introiuit, misericor
diam illam exhibere dignetur, qua & illos olim morti desti-
natos, & tormentis variis deputatos eripuit, pro quibus ante
terreni iudicis ianuam nocte media scribitur iacuisse. Quo-
H modo enim non audiet eum nunc, qui tunc quoq; fecit audi-
ri? Porro munditiam cordis eius illud vel maxime indicat, ꝙ
non est confusus inimico loquens in porta. Nihil in me fune-
ste reperies, Abrahæ me sinus recipit. Nam in opere pacifi-
corum feliciter plane consummans labores suos, licet dierum
suorum finem non ignoraret, clericos tamen adiit dissiden-
tes, inter quos reformata pace, in pace ipse quieuit. Cæterum
persecutiones quas sustinuit propter iustitiā, longum est nu-
merare quomodo apud Iulianum Augustum in ciuitate Vuā-
gionum intrepidus: imò & illato terrore constantior, custo-
dię mancipatus est, vt inermis postero die Barbaris oppone-
retur, quomodo circa alpes sub securi quam in verticem eius
latro vibrabat, securissimus fuit, quomodo illum Mediolani
Auxentius Arrianus grauiter infectatus, multisque appeti-
tum iniuriis tandem de ciuitate exturbauit: quomodo & ali-
bi prius aduersus sacerdotum perfidias acerrimè pugnans,
suppliciis fuit affectus, publice virgis cæsus, inde quoque exi-
re compulsus est: quomodo item in cuiusdam fani euersione
cum gentilis eum stricto gladio peteret, nudam ceruicē præ-
buit percussuro, donec ille extollens ad ictum dexteram, ce-
cidit resupinus: quomodo alter eum cultro ferire voluit, sed
ferrum de manibus eius elapsum, repente disparuit. Pro qui-
bus omnibus dubium non est multipliciter coronari eum, qui
quidem & si non semel effectu consummatę passionis, sed to-
I tiens martyr fuit affectu deuotissimæ voluntatis. Comedite
iam amici & bibite, & inebriemini charissimi. Sic enim visi-
tur, & in talibus vita spiritus vestri. Nisi forte beatos prædi-
cat sermo diuinus, qui mortuos suscitant, cæcos illuminant,
morbidos sanāt, leprosos mundant, paralyticos curant, dæmo
nibus imperant, futura prænunciant, miraculis coruscant, &
non magis pauperes spiritu, mites, lugentes, esurientes & sitientes iustitiam, misericordes, mundicordes, pacificos, perse
cutionem propter iustitiā sustinentes. Ignoscite mihi fratres,
exemplū obedientię pauluminus præteritui, quod quidē vel so-
lum iuxta præpositū ordinē in Martino quoq; nobis conue-
nit exhiberi. Sane morā facimus, sed vt arbitror bonū est nos
hic esse: tardius enim hodie venimus ad Martinum. Domine,
inquit, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso labo-
rem: fiat voluntas tua. O vere sanctissimā animā, ô inęstimabi
lem charitatem, ô obedientiā singularē. Bonū certamē certa-
sti, cursum cōsummasti, fidē seruasti, de reliquo supereſt tibi
corona iustitiæ quā reddet tibi dominus hodie iustus iudex:
& adhuc dicis, non recuso laborem, fiat voluntas tua. Obtuli-
sti plane Isaac: vnicum illum quē diligis, quod in te est iugu-
lasti: immolasti singulare gaudiū tuum pia deuotione, paratus
redire iterū in pericula, innouare certamina, denuo subire la-
borem, sustinere tribulationē, prolongare tentationē, deinde
differri adhuc ab illa tanta fœlicitate & diu desiderata socie
tate spirituū beatorū, atq; in huius mortalitatis ærumnas ab
ipso introitu gloriæ reuocari: postremo (quod maximū est) à
Christo tuo peregrinari diutius, si modo ipse voluisset. Nec K
sane dubium quin ampliorē gratiā mereatur qui paratum se
exhibet etiā ante mandatū, q̄ qui obedire satagit post manda-
tum. Magna quidē obedientia vestra angeli sancti, sed quod
dicere audeā pace vestra, nescio an inueniatur in vobis quisq̄
paratus in tale aliquando ministeriū mitti, in quo necesse ha-
beat non videre faciem patris. Magnum est Petre ꝙ dominū
secuturus omnia reliquisti, sed audiui te in mōte dicentē vbi
transfiguratus est coram vobis: Domine bonū est nos hic es- *Matt.17.d*
se, faciamus hic tria tabernacula. Non est hoc, si adhuc popu-
lo tuo sum necessarius, non recuso laborem. Paratum cor tuū
Martine, paratū cor tuum siue manere in corpore, siue dissol
ui & esse cum Christo. Et magna quidē in horrenda morte se
curitas, magna in visione Christi desideranda & tam feruen-
ter ac singulariter desiderāda perfectio reperitur: sed id qui-
dem longe amplius per omnē modū, ꝙ qui mori non metuis,
imò qui tanto desiderio præsentiā domini cōcupiscis, viuere
quoq; nō renuis, & expectatione molestissima fatigari: in quo
enim alio non obedire potuerat qui in hoc tanto articulo tā
deuote clamabat, fiat voluntas tua? Hæc ergo pars nostra sit
fratres in conuiuio hodierno, hanc nobis obedientiam in mē
sa pauperis imò iam diuitis huius appositā diligenter consi-
deremus, scientes quoniā ipsa est quæ à nobis exigitur, ipsa
quā oportet nos præparare, vt singuli quiq; dicamus: quia pa- *Psal.118.b*
ratus sum, & non sum turbatus, vt custodia mandata tua. Nec L
modo semel aut in parte, sed paratū cor meum deus, paratum
cor meum, paratum ad vtrumq;, & in nullo tuā præscribens
dispositionē. Forte hoc cupio & specialiter & vehemēter, sed
ne quidē illud recuso: sicut fuerit voluntas in cœlo, sic fiat.
Desidero requiem, sed nō recuso laborem, fiat voluntas tua.

De sancto Clemente papa & martyre, De tribus aquis, Sermo.

Psal.115.d

Pretiosa in cōspectu domini mors sanctorum eius. Audiat peccator & irascatur, dentibus suis fremat & tabescat. Deprehensus est in astutia sua, cecidit in foueam quam fecit, in laqueum incidit quē teten
dit. Inuidia siquidem diaboli mors intrauit in orbem terrarū, sed ecce preciosa facta est mors sanctorum. Audi igitur hostis vitæ, mortis auctor attende. Quid valet iam fraus tua, ver
sutia tua quid nocet? imò vero vt plus doleas, etiā omnia co- *Rom.8.*
operantur in bonum his qui secundū propositum vocati sunt
sancti. Neq; enim aliter q̄ ipsa (quę tui est operis) de te hodie
beatus martyr cuius solēnia celebram⁹, morte corporis triū-
phauit: fecit siquidem de necessitate virtutē, pœnā peccati in
meritum glorię cōmutauit: fidelem se probauit in modico, vt
dignus inueniretur supra multa constitui. Modicum nanque
erat & omnino modicū quicquid prius acceperat anima illa
beata, quantum ad eam gloriā quam præsenti promeruit pas-
sione. Omnis enim delectatio huius mundi, vniuersa eius M
gloria, quicqd deniq; in eo cōcupiscitur, prorsus modicū est,
in illius fœlicitatis, in illius gloriæ, in illius beatitudinis com
parationē: si tamen vel modicum dici debet, & non potius ni
hilum, vapor ad modicum parens. Acceperat beatus Clemēs
nobile genus, amplas possessiones, hęreditatem multam, sciē-
tiam quoque quamplurimam, ita vt optimus quidem illius
temporis philosophus haberetur. Acceperat hæc vniuersa à
domino: dei enim dona sunt etiam hæc. Fidelem ergo se ꝑ-
bauit ei qui dederat, cum pro eius amore vniuersa contēpsit,
omnia detrimentum faciēs, & arbitratus vt stercora, vt lucri- *Iob.2.b*
faceret Christū. Sed forte murmurat etiā nūc inimicus, pellē,
inquiens, pro pelle, & omnia quæ habet homo dabit pro ani-
ma sua. Quid ergo? Putas quōd in ipsa corporis sui vita quā
accepit à domino, infidelis inueniatur, vt vel ipsam præferat
illi? Ecce habes potestatē, irrue in eum per satellites tuos vt
coarctetur è duobus, aut à domino necesse habens, aut à cor-
pore separari. Varia & immania exquire genera tormentorū,
sed noueris te martyri nostro fabricare coronas. Sicut enim
ipsa vitæ huius ornamenta & adiumenta contempsit, sic con-
temnit & ipsam, corpus omne tibi exponit in mortē, & in fa-
ciem maledicit tibi, atque idola tua sacro ore blasphemat, do
minum deum suum etiam inter tormenta tua libere prędicat,
in igne confitetur. Coronabitur ergo quia legitimè certauit
quia,

A quia fideliter vicit, quia nec blandimentis vitę huius, nec mor
tis horrore à charitate Christi potuit separari. Dic quæso
nobis anima sancta quæ sic corpus tuum suppliciis expone-
bas, obsecro diligebas illud, an non? Vtiq; diligebam, inquit,
Ephe.5. nemo enim vnq̄ odio habuit carnem suā. Diligebam ergo eā
sed parum diligebam tanquam ancillam, & multo magis dili-
gebam dominum deum. Vtiq; probatio esset dilectionis, ope-
ris exhibitio: libenter ipsam quoq; pro eius gloria mortem
corporis amplectebar. Quid nos ad hæc dicimus fratres? Cō
gratulamur martyri, sed iam gloria eius non sine nostra con-
fusione est. Ecce enim beatus Clemens homo erat similis no-
bis passibilis, eadem circundatus infirmitate, & carni suæ eo-
dem vinculo naturalis affectionis inhærens. Si ergo ille sic
glorificauit Christum in corpore suo, & calicem salutaris ac-
cepit: quid nos retribuimus domino pro omnibus quæ retri-
buit nobis? Eadem certe insigniuit imagine, eodem sanguine
nos redemit, & vocauit in eandem hæreditatem incorrupti-
bilem & incontaminatam æternam conseruatam in cœlis. Vt
quid ergo non possumus & nos cum beato Clemente Christi
bibere calicem? Sed forte respondent aliqui, possemus si op-
portunitas non deesset, sed persecutionis tempus cessauit. At
ego fateor, non satis crediderim ita dicentibus. Quid enim?
Quotidie ceditis punctioni acus vnius, & mucroni vos arbi-
tramini posse resistere? In minimis probate cōflictibus quam
B viriliter in maiori certamine stare possitis. Ecce enim vobis
non dicitur. Sacrificate idolis, & viuite: aut si hoc non vultis,
oportet vos diuersis suppliciis interire. Nouit dominus fig-
mentum nostrum, nec dat nobis tam forte certamen. Beato
Clementi certamen forte dedit vt vinceret, & discereet quo-
niam omnium potentior est sapientia. Vestrum autem cer-
tamen quale est fratres mei? Quotidie vobis suggeritur in
cordibus vestris, frange ordinem tuum, murmura, detrahe, a-
ge remissius, infirmitatem simula, respōde ei qui forte durius
locutus est, vt satisfacias desiderio tuo: nec dicitur cuiquam,
nisi hæc feceris, morieris: sed vt multum, cum difficultate &
labore resistes animo tuo. Et quis sustineret tanta? Hæc enim
intus audire, hæc respōdere consueuimus exhortantibus nos,
aut foris homini, aut intus spiritui sancto. Si ergo in huius-
modi certamine periclitamur, si vix resistimus, si interdum e-
tiam succumbimus, quid in illo tam graui certamine faceremus? Si iuncis fragilibus cedit infirmitas nostra, quomodo
telis resisteret? Videtis quomodo ad nihilum redacti sumus,
& sicut solent mulieres aut paruuli, pugnantes laudamus a-
lios, pugnare ipsi non possumus. Quid tamen agimus? Omnes
certe ad nuptias agni vocati sumus, & in conspectu eius va-
cuos apparere non licet. Diligenter ergo consideremus quæ
apponuntur nobis, quoniam talia oportet nos præparare. Cō
siderauit beatus Clemens vinum sibi appositum esse à domi-
no, & ipse quoque quoniam dies fuit ad nuptias illas, vinum
C nihilominus proprij sanguinis effusiōe portauit. Sed nos pau-
peres sumus, & vinum domine non habemus. At ille, impleto
inquit, hydrias aqua. Ergo ne & ipsa suscipietur aqua si attu
lerimus eam? Vtique suscipietur. Nam & ipsam cum vino no
bis appositam inueniet, qui secundum monita sapientis di-
ligenter considerauit quæ sibi apponuntur, ab eo nimirum
qui venit non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Testimo
niū enim perhibuit qui vidit quōd aperto latere domini dor-
mientis in cruce exierit sanguis & aqua. Et nos ergo fratres,
vt vel fideles nos probemus deo nostro, si martyrium sanguī-
nis non habemus (martyrium enim testimonium est) quæra-
mus vel testimoniū aquæ, & ne ipsum quidem despiciet deus.
Tres sunt enim qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua,
& sanguis. Beati quibus trinum suppetit testimonium, quo-
niā funiculus triplex difficile rumpitur. Nos si sanguinis te-
stimonium non habemus, habeamus spiritum & aquam: quo-
niam sine spiritu nec sanguis nec aqua sufficiet, imò vero si
spiritus ipse sine aqua aut sanguine inuenitur, sufficit testimo
nium eius: quoniam spiritus veritatis est, nec sanguis nec aqua
quicquam prodeunt à seipsis, sed spiritus est qui testificatur
in illis. Sane tamen aut vix aut nunquam sine aqua, aut sangui
ne spiritum arbitror inueniri. Propterea charissimi queramus
vel aquam, qui sanguinem non habemus. Et quoniam hydria-
rum supra fecimus mētionem, quæramus mensuras binas vel
ternas quas hydriæ capiebant. Nam & Christus triplicem no D
bis apponit aquam, & perfectus omnis qui fuerit in nobis fi-
cut ipse, qui videlicet tres metretas habere potuerit. Propter
hoc enim sub distinctione dicitur, binas vel ternas, vt duas
ad minus constet necessarias esse, tertiam non ab omnibus exi
gendam. Accipe igitur triplicem aquam quam tibi saluator
apponit. Plorat super Lazarum & super ciuitatē Hierusalē,
& hæc est aqua prima. Sudauit imminente iam passionis ho-
ra, & hæc est aqua secunda: non ab oculis tantum, sed à toto
corpore manans. Hæc autem rubea est, sanguineiq; coloris,
sicut scriptum est: Et factus est sudor eius sicut guttæ sangui- *Luc.22.e*
nis decurrētis in terram. Iam vero tertia est aqua quam & præ
diximus de latere eius vnà cum sanguine emanasse. Et tu er-
go primam quidem habes si rigas lachrymis tuis conscientiæ
tuæ stratum, & dolore compunctionis præteritorum diluis
maculas peccatorum. Secundam aquā habes, si in sudore vul-
tus tui vescēris pane tuo: & labore pœnitentiæ corpus tuum
castigas, ac restringis concupiscentiæ flammam. Est autē san-
guinei coloris siue propter laborē, seu etiam propter ipsum
quem extinguit concupiscentię ignem. Iam vero si proficere
potes vsque ad deuotionis gratiam, potaberis aqua sapientię
salutaris, & spiritus Christi qui super mel dulcis est, fiet in te
fons aquæ salientis in vitam æternam. Et memento hanc esse
aquam quæ procedit de latere dormientis, & fine omni mo-
lestia fluit. Oportet enim iam mortuum esse mundo, qui in E
hac voluerit gratia delectari. Ergo vt breuiter repetam, pri-
ma quidem à præteritis delictis abluit conscientiam: secun-
da vt futura caueas extinguit concupiscentiam: tertia si ad eā
peruenire meueris, potat animam sitientem.

In vigilia sancti Andreæ apostoli. Sermo.

Sanctorum festa præcipua patrum sanxit authoritas votiuis præuenienda iciuniis. Vtiliter plane, & non ad insipientiam nobis, si affuerit qui aduer-
tat. Multa siquidē quotidie peccata contrahimus, & in multis offendimus omnes: nec tutū omnino est celebran
das suscipere festiuitates sacras, maximeq; eas quæ maximæ
sunt, nisi prius abstinentiæ purificatione præmissa, quo & di-
gniores & capaciores inueniamur spiritualium gaudiorum.
Sic enim iustus in principio sermonis accusator est sui, nec ni
si à propria reprehensione laudes incipit alienas. Quod si etiā
iustus trepidat solicitus præuenire eum qui ipsas quoque pa
ratus est iustitias iudicare: quid agimus nos, quorum interim
iudicata non fuerint & tecta peccata? Timendum valde est ne
forte manifesta inueniantur præcedentia ad iudicium. Si nec
iustus sine modestia & verecundia quadam ad sanctorum præ
sumit accedere laudes: quanto magis peccator in cuius ore
non est laus speciosa, timeat semper necesse est vocem illam:
Quare tu enarras iustitias meas? siue illam: Amice, quomodo *Psal. 49. c*
huc intrasti non habens vestem nuptialem? Beati proinde qui *Mat.22.b*
stolam suam, dico autem gloriam conscientiæ suæ, soliciti sunt F
omni tempore conseruare immaculatam, semper splendidam
exhibere. Sed quia pauci sunt qui sic omni custodia seruent
cor suum, pauciores autem (si tamen vel pauciores) qui in om
ni sanctimonia conseruent illud, necesse est frequenti abstinē
tia maculas diluere subintrātes, præcipue cum præcipua quę-
libet solennitas aduenerit celebranda. Non modo tamen
præparatio est ad proximam celebritatem obseruatio præmis
sa ieiunij, est & admonitio quædam eruditioq; non parua. Di
scim⁹ ex hoc ipso quænā vera sit via festiuitatis ęternę. Quid
est enim quōd ieiuniis solennia præuenimus, nisi ꝙ per mul-
tas tribulationes oportet nos introire in regnum dei? Indi-
gnus quippe solenni lætitia est, qui statutam vigiliæ abstinen
tiam non obseruat. Plane, inquam, si renuis affligere animam
tuam in vigilia, indignus iure censeris requie & exultatione
festiua. Est autem vniuersum præsentis pœnitentiæ tempus,
vigilia quædam solennitatis, magni & æterni sabbati quod
præstolamur. Nec causaberis vigiliam longiorem, si æternī-
tatem festiuitatis attendas. Licet enim habere præparatione
soleant solennia diurna diurnam: illa cum æterna sit, non exi-
git tamen æternam. Sed quo nos rapit iucundior illius memo
ria fœlicitatis? Hoc enim nomine & sępius & forte dignius
nominatur illa festiuitas. Redeundum nobis est ad id quod

G præ manibus ẽst. Hodierni itaque iciunij, & eius quam præstolamur solennitatis & lętitiæ causa est beata passio Andreę apostoli. Dignũ est enim vt si cum eo pendere non possumus, cum eo vel iciunemus. Nam & ipsum cum biduo penderet in cruce, etiam iciunasse quis dubitet? Inueniamur ergo vel in exiguo communicantes passioni eius, & si non simul affixi patibulo, simul afflicti iciunio: vt miserante deo etiam coronæ participes simus, & in præsenti quoque spiritualium socij gaudiorum. Quomodo enim non exultemus in memoria triumphi eius quem in ipsa sui præsentia supplicij tam vehemẽter nouimus exultasse? An non erit læta festiuitas, vbi & crux ipsa plena est gaudio? Siquidem & festiuum solemus nominare quod lętum est, & crux à cruciatu vtique dicitur, aut certe cruciatus à cruce. Quanta proinde exultatione vniuersæ terræ celebrandum tantæ nouitatis miraculum, tam magnifi cum opus diuinæ virtutis? Andreas homo erat similis nobis passibilis, & tam vehementi ardore spiritus crucem sitiebat, tam inaudito à seculis gaudio tripudiabat cum paratum sibi eminus patibulum conspexisset. O crux (inquit) diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata, securus & gaudens venio ad te, ita vt & tu exultans suscipias me. Videtis quia non se capit prę magnitudine gaudij? Ita (inquit) vt & tu exultans. Ergo ne tanta est exultatio vt exultet & ipsa crux, nec læti quicquam habeat, sed totum lætitiæ sit? Aut quis dicat minus contra consuetudinem, supra rationem, vltra naturam, crucifixum exultare quàm crucem? Illi sensum lætitiæ natura negauit, huic si quid prævalet, gaudium omne exterminat, ingeritq; dolorem. Amator, ait, tuus semper fui, & desideraui amplecti te. Fratres, ignis vibrans est, non lingua loquẽs: & si lingua, certe ignea est. Carbones sunt ignis illius quem de excelso Christus miserat in ossibus meis. Atque vtinã desolatorij nobis sint, consumentes & exurentes quicquid in nobis est carnalis affectionis. Quales enim scintillę sunt istę, aut à quanto interiori incendio micant? Plane beate Andrea, granum sinapis est fides tua, quæ tam insperatum vbi teri cœpit, cœpit ex se proferre feruorem. Quid si paulo amplius tereretur? Quis feruorem illum animus, quis verba illa sustinere posset auditus? Dum enim minus minaretur Egeas, adhuc granum sinapis despicabile videbatur. Integrum erat, nesciebamus quid intus lateret. Dominus, inquit, me misit ad istã prouinciam, in qua non paruum ei populum acquisiui. Accedat comminationis pistillum, longe iam acrius sapiet, constantiusque loquetur. Terrendum eum putat Egeas crucis supplicium minitans, sed non est ita. Accenditur magis in verbo hoc, & libere clamat: Ego si patibulum crucis expauescerem, crucis gloriam non prædicarem. At vbi paratum sibi lignum intuitus est, ex hoc iam plane totus igneſcens applaudebat, & blandiebatur illi amatæ suæ, officiosissimè salutabat, deuotissime suscipiebat, magnifice attollebat eam: & in ipsius præconio gloriabatur, clamans magis affectione quàm voce: Salue crux preciosa quæ decorem & pulchritudinem de mẽbris dominicis accepisti: Salue crux quæ in corpore Christi dedicata es, & ex membris eius tanquam margaritis ornata. Merito proinde crucis amatorem venerantur quicunque sunt serui crucis, sed ab his ampliorem iure deuotionem exigit qui specialius proposuerunt tollere crucem suam. Vobis hoc & de vobis dico fratres mei, qui non surda aure audistis illam
Lucæ. 14.f euangelicam tubam: Qui non baiulat crucem suam & sequitur me, non potest meus esse discipulus. Parati estote, totam animi diligentiam huic adhibete solennitati, & corde magno celebrate eam: quia magnus omnino consolationis pariter & exhortationis thesaurus vobis repositus est in ea, si fuerit qui fodiat & scrutetur.

H I

In die sancti Andreæ de mundis piscibus. Sermo. I.

alij 9mo ℔. 341.
9mo. S. Nicolai. 342.

CElebrantes hodie glorioſum beati Andreæ triumphum, in verbis gratiæ quæ procedebant de ore eius, exultauimus & delectati sumus. Neque enim locus poterat esse tristitiæ, vbi tam vehementer lætabatur & ipse. Nemo ex nobis compassus est sic patienti: nemo ausus est plangere exultantem. Alioquin & nobis ipse nõ incongrue dicere poterat quod saluator crucem baiulans sequentibus se & lugentibus ait: Filiæ Hierusalem nolite flere
Luc. 23. d super me, sed super vos ipsas flete. Denique cum duceretur ipse beatus Andreas ad crucem: populus qui sanctum & iustũ dolebat iniuste damnari, prohibere voluit ne puniretur: sed magis ipse instantissima prece prohibuit eos, ne non coronaretur, imò ne non pateretur. Desiderabat siquidem dissolui, & cum Christo esse, sed in cruce quam semper amauerat. Desiderabat regnum intrare, sed per patibulũ. Quid enim dicit illi amatę suę? Per te, inquit, me recipiat, qui per te me redemit. Ergo si diligimus eum, congaudemus ei, non solum quia coronatus, sed & quia crucifixus: quia desiderium animæ eius tribuit ei dominus, & posuit in capite eius coronam de lapide precioso. Veruntamen dum congratulamur ei q̃ diu desideratę crucis frui mereatur amplexu, mirum valde est si non ipsum eius miramur gaudium cui congratulamur. Dũ enim nocte huius vigilias celebrãtes, in verbis tantę exultationis cantando delectaremur, putas non fuit in nobis qui secum cogitaret & diceret: quid sibi vult hoc, aut vnde tam noua lætitia?

K

Certe & crux preciosa est, & crux amari poteſt, & crux habet exultationem? Ita est, fratres mei. Si fuerit qui colligat, semper lignum crucis vitam germinat, fructificat iucunditatem, oleum lætitiæ stillat, balsamum sudat spiritualium charismatum. Non est siluestris arbor, lignum vitæ est apprehendentibus eam. Arbor fructifera, arbor salutifera est: alioquin quomodo dominicam occuparet terram? Illam dico preciosissimam glebã, cui clauorum est infixa radicibus. Si nõ esset hęc precioſior cunctis, fructuoſior vniuersis, nunquam illo plãtaretur in orto, nec illam permitteretur vineam occupare. Deinde quid mirum si cruci suauitatem dedit, qui dedit & igni? Aut quomodo crux iudicatur insipida, vbi dulce sapit & flamma? Quid enim sapiebat Laurentio ignis cum irrideret carnifices, iudicem subsannaret? Quid nos ad ista dicemus fratres, q̃ non sapit etiam nobis quæ pro Christo est tribulatio, nec gustamus & nos manna absconditum? Sic enim victus esset omnino diabolus, nec haberet penitus quod afferret. Sufficeret nobis hoc vnum aduersus duplicem malitiam inimici.

L

Habet quippe nequissimus ille laqueos, habet & iacula: vt pote callidissimus venator hominum, solum sitiens sanguinẽ animarum. Alios telis appetit malitioſę cuiuslibet suggestionis, & in eis vulnerat multos, quorum tenuis est patientia. Alios voluptatibus irretire laborat, & in his includit multitudinem copiosam eorũ quæ in terra repũt, aut volitant iuxta eũ. Sit ergo gaudium in tribulatione, & iam non habet malignus vnde illiciat, non habet vnde deiiciat: liberati sumus à laqueo venantium, pariter & à verbo aspero. Nihil enim proficiet inimicus in eo quẽ crux Christi delectat, si carnalem suggesserit delectationẽ: & filius iniquitatis non apponet nocere ei, si ad exasperandum animum eius quãlibet immittere tẽtauerit amaritudinem. Non curat delitias qui ieiunio pascitur, multo minus murmurare pro eo poteſt in quo etiam delectatur. Plane altissimum posuit refugium suum: vbi nec muscipula inimici timenda sit nec sagitta, imò vero mũdus piscis est, squamas pariter & pennulas habens. Porro sicut frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, sic frustra iacitur telum in squamas loricarum. Huiusmodi siquidem pisces mundos esse legalis sanctio iudicat, qui & pennis leuantur, & proteguntur squamis: siue illi in mari sint, siue in flumine, siue in stagno. Habet etiam mare hoc magnum & spatioſum pisces mundos, & dominica dignos mensa: quia ex his qui in seculi latitudine habitu actuq; versantur, reliquit sibi multa milia quos apoſtolica sagena trahit, vt cum educta fuerit, segregentur à malis. Vbi sane sedebit & hic noster piscator hominum, qui totam nunc poſt se Achaiam trahit. Habet & flumen pisces mundos, quicunque inter dispensatores fideles inueniuntur. Fluuius quippe est prædicatorum ordo, non in eodem permanens loco, sed extendens se & currens, vt diuersas irriget terras. Sũt & in stagno mundi pisces qui in claustro deo seruiunt in spiritu & virtute. Meritò siquidem stagnis monasteria comparantur, vbi quodammodo incarcerati pisces euagandi non habeant libertatem, quo videlicet parati sint semper ad epulas spirituales, dicentes singuli intra se: Quando veniet qui me deferat? Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Porro vt de lege supra meminimus, siue in mari, siue in flumine, siue in stagno, illi mundi sunt

M

pisces

A pisces qui squamas & pennulas habent. Sunt autem squamæ multæ, sed vna ex eis quodammodo lorica contexitur: quia vna est patientiæ virtus, licet singulis tribulationibus exhibere singulas videamur. Iam vero sicut squamas ad patientiam, sic pennulas quoque ad hilaritatem arbitror non incongrue posse referri. Hilaritas quippe leuat & subleuat, vt saltus quosdam in altum dare videatur quisquis exhilaratur. Sane vt duas habeamus pennulas, duplex nobis hilaritas quærenda est. Et forte propterea docet Apoſtolus (ille enim vere pennas habebat, quibus & in tertium vsque cœlum raptus est, & volauit etiam in paradiſum) non solum gloriari in spe, sed etiam gloriari in tribulationibus. Prorsus sublime volat quisquis ille est quem non modo futurorum expectatio bonorum, sed præsentium quoque malorum exhibitio ipsa delectat, ita vt in eo etiam glorietur. Talem inuenimus hunc beatum Apoſtolum, talem miramur, talem merito prædicamus.

Vnde & triplicem hic licet considerare gradum, incipientium, proficientium, perfectorum. Initium sapientiæ timor domini: medium spes, charitas plenitudo. Denique Apoſtolũ audi, quia plenitudo legis est charitas. Qui initiatur à timore, crucem Christi sustinet patienter: qui, proficit in spe, portat libenter: qui vero consummatur in charitate, amplectitur iam ardenter. Solus etenim iste est qui dicere possit, quia amator tuus semper fui, & desideraui amplecti te. Longe est vox ista ab eo qui sustinet quidem, sed optaret omnino si posset non veniſse in hanc horam. Denique (si non videor temerarius) longe est ab ea voce: Pater, si fieri poteſt, transeat à me calix iste. Quid enim? Certe super asellum ascenderat, vt ne hic quidem hoſtibus relinqueretur. Agnoſco plane in duce belli pusillanimorum trepidationem, agnoſco ægroti vocem in medico, agnoſco infirmantem gallinam cum pullis, considero charitatem, stupeo miserationem, expaueſco dignationem. Misericors dominus non beati Andreę robustum sibi suscepit affectum: quia non est sanis opus medicus, sed male habentibus. Si quem forte dignatio scandalizat, plane meretur audire: Nonne oculus tuus nequam est, quia ego bonus? Huic enim odor vitæ in mortem est. Quid magnum fuerat domine Ieſu si accedente hora propter quam veneras, intrepidus stares, tanquam qui poteſtatem habebas ponendi animam tuam, & nemo eam tollebat à te? An non longe glorioſius fuit, quandoquidem totum propter nos agẽbatur, vt non modo paſſio corporis, sed etiam cordis affectio pro nobis faceret: & quos viuificabat mors tua, tua nihilominus & trepidatio robuſtos, & mœſtitia lætos, & tædium alacres, & turbatio quietos faceret, & deſolatio conſolatos? Lego quidem in lazari reſurrectione quia infremuit spiritu, & turbauit seipsum. Sed esto interim quia se ipse turbauit, non conditionis neceſſitate, sed suæ beneplacito voluntatis. Nunc autem aliquid iam amplius audio. Vsq; adeo siquidem prævaluit ea quæ fortis est vt mors dilectio, vt Christum angelus dei confortauerit. Quis, quem? Euangeliſtam audi. Apparuit (inquit) angelus confortans eum. Quem eum? Plane eum cui nasciturо clauſus patuit virginis vterus, cuius nutu in vinum aqua mutata est: cuius tactu lepra fugata, sub cuius plantis solidum mare stetit, ad cuius vocem mortui surrexerunt. Denique eum qui portat omnia verbo virtutis suæ, per quem facta sunt omnia, per quem vniuerſa subſiſtunt, etiam & angelus ipse. Et quid dicam? quem eum? Minus enim morarer si non penitus esset indicibilis. Confortans eum. Quem eum? Cuius ne ipse quidem confortator suus capere poteraт maieſtatem. Rogo te angele, quem conſolaris? An ignorabas quis esset ad quem conſolandum veniebas? Certe conſolator est, certe paracletus est. Alioquin non diceret alium paracletum à patre mittendum Apoſtolis, si non esset & ipse paracletus. Denique agnoſco & in hoc ipso paracletum maximum, agnoſco paracletum benigniſſimum, qui prope sit his qui tribulato sunt corde. Non deſpero iam domine etiam si moleſta mihi videatur tribulatio quam patior, etiam si pusillanimis sum, etiam si desidero vt transferatur calix à me. Nõ deſpero inquam, dummodo audiam ipse. Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Didici etiam ex hoc ipso non ad carnalem siue caducam recurrere conſolationem, sed ad angelicam, sed ad spiritualem, sed ad cœleſtem. Ita plane, dummodo non murmurem: id enim penitus separaret à te, si non citius reſipiſcerem: non renuo etiam si opus habeo conſolari. Quid enim? Agnoſco vocem meam in saluatore: & de salute deſperem? Plane in patientia mea poſſidebo animam meã.

B

Ecclı. 1.b
Rom. 13.c

C

Matt. 26.d
Matt. 9.b
Mat. 20.b.
Ioan. 11.d
Luc. 22.e
2. Cor. 5.d

D

Veruntamen proficere volo si poſſum, nec statim adepta salute esse contentus. Qui timet deum (ait sapiens) faciet bona: sed parum est. Scriptum est enim. Declina à malo & fac bonum: inquire pacem, & perſequere eam. Noli esse salute contentus, quære pacem, ne tibi fit in periculo etiam salus ipsa. Audi ergo angelum nato eo qui factus est pax nostra, exul tantem atque canentem: Pax in terra hominibus bonæ voluntatis. Quæ autem bona, nisi ordinata voluntas? Quænam est illa inquis? Profecto quæ rationi consentanea est, dicẽti: quia non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Hoc si iam sentire cœpisti, haud dubium quin libenter feras crucem domini, & dicas: Paratus sum, & non sum turbatus vt custodiam mandata tua. Attamen si vis perfectus esse, vnum adhuc tibi est neceſsariũ. Quid illud inquis? Profecto gaudium in spiritu sancto. Siquidem & is qui timore coercetur & patiens est, & qui ratione spei ducitur & benevolus est: nisi etiam fuerit feruens spiritu, facile labi poteſt. Porro quæ per spiritum diffunditur charitas, & patiens & benigna est: & quod est amplius, nunquam excidit. In primo denique mandato quod parentibus noſtris datum est, si diligenter conſideres, & Eua patiens, & Adam benevolus fuiſſe videntur. Quia tamen vterq; cecidit, liquet q̃ ſtabili non erat ille vel illa gradu. Vidit mulier lignum (ait scriptura) quòd esset pulchrum visu, & ad vescẽdum suaue. Non tibi videtur vix continere manum? Sic & vbi à serpẽte interrogata est, vide si non manifeſte ſonant verba eius moleſtum ei fuiſſe mandatum. Ex omni (inquit) ligno paradiſi comedimus, de ligno autem scientiæ boni & mali dixit nobis, ne comedamus. Non dicit, sic est voluntas creatoris: quare sic, ipse nouit: nobis ſufficit obedire, quia vita noſtra in voluntate eius. Itaque facile seducta est mulier & promiſſioni credere, & acquieſcere perſuaſioni. Vir autem non seductus est, sed subuerſus mulieris amore. Optaret enim semper seruare mandatum quod sibi vtile nouerat, si non mulier ei aliud suaderet. Nec aliquam in seruando mandato visus est pati difficultatem, sed quæ bona voluntas erat, non habuit fortitudinem, quia non habuit feruorem. Fortis quippe est vt mors, non patientia aut spes, sed dilectio. Non timor aut ratio, sed spiritus fortitudinis est. Dicit patientia, sic oportet fieri: quia timore vrgetur. Dicit voluntas bona, sic expedit, & sic agendum est: quia spei attrahitur ratione. Charitas vero quæ inflammatur à spiritu, neque sic oportet dicit, neque sic expedit: sed sic volo (inquit) sic cupio, sic desidero vehementer. Videtis quanta sublimitas, videtis quanta ſecuritas, quantaq; suauitas charitatis? Fœlix anima quæ ad hunc charitatis peruenerit ſtatum. Nec sane desperandum nobis, quandoquidem eius qui ad hunc peruenit gradum, ob hoc maxime memoria celebratur: vt ipsius & inuocẽ auxilium, & prouocemur exemplo. Plus dico, & ex nobis nonnullos videre mihi videor in hoc gradu. Si dicis beatum Andream apoſtolum esse, nec poſſe te, qui puſillus es, eius sequi vestigia: pudeat vel eos qui tecum sunt non imitari. Nemo repente fit summus: aſcendendo non volando apprehenditur sumitas scalę. Aſcendamus igitur velut duobus quibuſdam pedibus, meditatione & oratione. Meditatio siquidem docet quid deſit, oratio ne deſit obtinet. Illa viam oſtendit, iſta deducit. Meditatione denicq; agnoſcimus imminentia nobis pericula, oratione euadimus, præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto.

D

E

F

Cant. 8. b

Vnde supra. *Sermo II.*

BEati Andreæ Apoſtoli ſolennitas hodie celebratur: quam ſi pia ſolicitudine perſcrutemur, multa inuenimus in ea quæ ædificent animas noſtras. In ipso siquidem conuerſionis suæ initio magnum nobis perfectæ obedientiæ præſtat exemplum. Quod quidem chriſtianis omnibus neceſſarium: nobis tamen est charius amplectendum, qui nimirum ſpecialiter ex ipsa profeſſione noſtra tenemur obedientiæ debitores. Sapiens nummularius est, imò ipsa ſapientia, cui neceſſe habemus reddere hunc o-

G bedictiæ nummum: nec suscipiet eum nisi & integer inueniatur, & sine aliqua falsitate. Nam si discutimus, si diiudicamus, & in hoc quidem præcepto obedimus, sed non in illo fractus est nummus: non suscipiet eum Christus, à quo nimirum tenemur nummi integri debitores. Omnes enim obedientiam simpliciter & sine vlla exceptione promisimus. Quòd si quis obediat quidem, sed simulatoriè & ad oculum: murmuret autem in abscondito, falsus est nummus eius: plumbum habet non argentum, & iniquitas sedet super talentum plumbi. Dolose agit, sed in conspectu dei, quoniam deus non irridetur. Vis audire perfectæ obedientiæ formam? Vidit dominus (ait euangelista) Petrum & Andream mittentes rete in mare, & ait illis. Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum. Faciam (inquit) de piscatoribus piscatores: imò prædicatores. At illi continuo nihil diiudicantes aut hæsitantes, non soliciti vnde viuerent, non considerantes quonam modo rudes homines & sine literis prædicatores fieri possent: nihil denique interrogantes, sine omni mora relictis retibus & naui secuti sunt eum. Agnoscite fratres quoniam propter vos scripta sunt hæc, propter vos singulis annis in ecclesia recitantur: vt discentes veræ obedientiæ formam, castigetis corda vestra in obedientia charitatis. Hæc nimirum est quæ sola commendat obedientiæ nummum, hoc illius argentum est probatum atque purgatum. Sola est charitas quæ obedictiam gratam facit & acceptabilem deo. Hilarem quippe datorem diligit deus. Et item. Si tradidero (inquit) corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam: nihil mihi prodest. Vultis vt de ipsa quoque beati huius Apostoli passione quam nimirum hodie celebramus, loquamur aliquid ad laudem Christi, & ædificationem vestram? Audistis certe cum peruenisset beatus Andreas ad locum vbi crux parata erat, quomodo confortatus sit in domino, & per spiritum quem vna cum cæteris apostolis in igneis linguis acceperat, verba vere ignea loqueretur. Videns ergo paratam eminus crucem, nequaquam (vt exigere videtur mortalis infirmitas) facies eius expalluit, nequaquam sanguis eius gelatus est, non fetere comę, aut vox faucibus hæsit: non contremuit corpus, nec mens turbata est, non recessit, vt assolet, intellectus. Ex abundantia cordis os locutum est, & charitas quæ feruebat in corde, quasi scintillas quasdam ardentissimas emittebat in voce. Quid enim beatus Andreas cum sibi paratam (vt dixi) crucem eminus cerneret, loquebatur? O crux, inquit, diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata: securus & gaudens venio ad te, ita vt & tu exultans suscipias me discipulum eius qui pependit in te, quia amator tuus semper fui, & desiderauí amplecti te. Obsecro fratres, homo est qui loquitur hæc, an non est homo, sed angelus, aut noua aliqua creatura? Homo plane similis nobis passibilis. Nam passibilem eum passio ipsa testatur, qua appropinquante tam lætabundus exultat. Vnde ergo in homine noua hæc exultatio, & lætitia hactenus inaudita? Vnde in tanta fragilitate tanta constantia? Vnde in homine tam spiritualis mens, tam feruęs charitas, animus tam robustus? Absit vt à seipso tantam ei credamus inesse virtutẽ. Donum perfectum est, descendens à patre luminum, ab eo vtique qui facit mirabilia magna solus.

Matt.4.c

H

1. Cor. 9.b

1. Cor. 13.a

I

Plane spiritus erat dilectissimi, qui adiuuabat infirmitatem eius, per quem diffundebatur in corde ipsius fortis charitas vt mors, imò & fortior morte. Cuius ô si & nos participes inueniamur. Ecce enim molestus est nobis pœnitentiæ labor, corporis afflictio grauis, abstinẽtia onerosa: in vigiliis dormitat anima nostra præ tædio, non ob aliud sane quàm propter inopiam spiritus. Ipse enim si adesset, adiuuaret sine dubio infirmitatem nostram: & sicut beato Andreę crucem & mortẽ ipsam, sic nobis quoque laborem & pœnitentiam nostram faceret, non solum non molestam, sed etiam desiderabilem atque omnino delectabilem esse. Spiritus enim meus (ait dominus) super mel dulcis, ita vt nę ipsa quidem dulcedini eius præualere queat, amarissima licet mortis amaritudo. Quid non tem perabit illa dulcedo, quæ mortem quoque facit esse dulcissimam? Quæ resistere possit asperitas vnctioni illi, quæ mortẽ quoque facit suauissimam? Cum dederit (ait) dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini. Quam molestiam non expellit gaudium illud, quod mortem quoque ipsam facit esse lętissimam? Quæramus hunc spiritum fratres, tota solicitudine operam demus vt mereamur habere hunc spiritum, imò vt quẽ iam habemus, abundantius habeamus. Quicunque enim spiritum Christi non habet, hic non est eius. Nós autem nõ accepimus spiritum huius mundi, sed spiritũ qui ex deo est, vt sciamus quę à deo donata sunt nobis. Testimonium præsentię eiꝰ præbent opera ipsa salutis & vitæ, quæ nullatenus agere possemus, nisi spiritus qui viuificat, spiritus saluatoris adesset. Quæramus igitur vt dona sua multiplicet deus in nobis, & spiritum suum augeat, qui iam primitias dedit. Nullum enim omnino præsentiæ eius certius testimonium est q̃ desiderium gratiæ amplioris, quoniam ipse dicit: Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient. Sed fortasse multorum nobis conscientiæ iam respondent. Desideramus quidem hunc spiritum qui sic adiuuet infirmitatem nostram, sed inuenire non possumus. Et ego dico, propterea non inuenitis, quia non quęritis: propterea nõ accipitis, quia non petitis. Petitis & non accipitis, eo q̃ negligenter petatis. Nihil enim aliud expectat, nihil aliud quęrit deus, nisi vt sedulè & cũ desiderio requiratur. Denique quando negabit petentibus, qui etiã non petentes prouocat & hortatur vt petant? Si vos (inquit) cũ sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quãto magis pater vester cœlestis de cœlo dabit spiritum bonum petentibus sę? Petite ergo charissimi, petite sine intermissione, petite sine hęsitatione: in omnibus operibꝰ vestris dulcissimi semper huius ac suauissimi spiritus præsentiam & auxiliũ inuocate. Et nos enim fratres cũ beato Andrea necesse habemus tollere crucẽ nostrã, imò cum eo quem & ipse secutꝰ est dño saluatore. Inde enim sic lętabatur, inde sic exultabat, q̃ nõ solũ pro eo, sed etiã cũ eo mori videretur, & complantari similitudini mortis eius, vt compatiens etiam conregnaret. Cum quo vt simul crucifigamur & nos, attentius auribus cordis audiamus vocem dicentis. Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Ac si dicat. Qui me desiderat, se despiciat: qui vult facere volũtatem meam, discat frangere suam. Sed continuo bella insurgunt, armantur protinus aduersum nos inimici. Et nos armemur contra, imitemur arma regis nostri, vt tollamus & nos crucem nostram, in qua de inimicis omnibꝰ triumphemus. Audi enim quid Psalmista promiserit, imò spiritus sanctus per os eius: Scuto (inquit) circundabit te veritas eius, haud dubium quin altissimi. De eo siquidem loquebatur, sicut manifeste indicãt ipsius psalmi præcedentia verba. Ad quid fratres scuto circumdamur, nisi quia nos vndique bella circundant? Denique quid causę sit vt te scuto circundet, attende. Scuto (inquit) circundabit te veritas eius. Ad quid enim? Non timebis (inquit) à timore nocturno. A sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Vides ne quàm necesse sit vt scuto circundet te veritas, quem sic hostium tela circundant? Ab inferiori enim parte timor nocturnus insurgit, à sinistris sagitta volat in die, à dextris perãbulat negocium tenebrosum: & vt nihil sit vacuũ, à superiori parte dæmonium meridianum insurgit. Nos aũt miseri & miserabiles vicinis tot serpentibus, & igneis teliś vndiq; volantibus, insurgentibus inimicis, nihilominus pernicioſa securitate & negligentia dormitamus, torpemus ocio: vanitatibus & scurrilitatibus indulgemus, tam pigri ad spiritualia exercitia, ac si iam pax sit & securitas, & nõ sit militia vita hominis super terram. Hoc est (dico vobis charissimi) quod me vehementius terret, quod omnino timoris acerbissimi gladio trãs uerberat animã meam: q̃ inter tanta pericula minus timorati, minus exercitati, minus q̃ necesse sit soliciti videamur. Siqdẽ vnũ ẽ duobus hæc ipsa negligentia nostra probat, aut omnino traditos nos hostibus, & nescire: aut si inter hæc conseruamur, ei qui tuetur nos, ingratos nimirum inueniri. Quorum vtrũq; quid periculi habeat, satis manifestum est. Propterea obsecro vos dilectissimi, ipsa nos excitet hostiũ malitia peruigil, & instantia eorũ maligna: qua tã seduli, tam soliciti sunt in nostram perditionem, nos quoque solicitos faciat & circũspectos, vt in timore & tremore nostrã ipsorũ salutẽ operemur. Ecce enim in cruce salus nostra tantũ, vt ei viriliter inhæreamus. Verbũ crucis (ait Apostolꝰ) peũtibꝰ quidem stultitia, his aũt qui salui fiunt, id est nobis, virtus dei est. Ipsa est scutum

K

Eccli.24.c

M

Mat.7.b

L

Luc.9.c

Psal.126.a

Psal.90.a

Hoc.7.v.72.l

1. Cor. 1.b

A scutum quo circundamur, vt eius quatuor cornua quadripharia hostium tela repellant. Sic ergo inferius cornu contra timorem nocturnum, id est aduersus pusillanimitatem quæ de carnis afflictione procedit, vt id quod sub nobis est corpus castigare viriliter studeamus, ac subiicere seruituti. Si quis vero nobis in faciem maledicit, si quis aperte mala suadere conatur, in die volat sagitta, & à sinistris est, sinistro nihilominꝰ cornu crucis excipienda. Quod si adulatur, si quasi consulentis animo venenum propinat fraternæ detractionis, & odium seminare conatur, si denique iniquum aliquid tanquam iustũ persuadere tentat, à dextris est mihi iste: sed Iudas est, osculo me prodit, & dextro cornu crucis negotium perambulans in tenebris necesse est propulsari. Sed ecce dæmonium meridianum, superbiæ scilicet spiritus, qui nimirum in splendore maiori virtutum acrius insurgere solet. Hæc autẽ quàm pernicioſa sit, sępius vobis intimare curamus. Initium quippe omnis peccati & causa totius perditionis superbia est. Propterea quisquis es qui salutem tuã operari studes, aduersus hanc, super caput tuum cornu crucis habere memento, vt non elueris in superbiam, non exaltetur cor tuum, non ambules in magnis neque in mirabilibus super te: sed tela ea quæ de sublimi veniunt, supereminens capiti tuo cornu crucis excipiat. Sane hoc solum est cui salutis pariter & regni titulus inscribitur: quia solus qui se humiliat, saluari & exaltari meret.

Luc.14.

B Iam vt breuiter repetã, quatuor hæc cornua sunt continentia, patientia, prudentia, & humilitas. Fœlix anima quę in hac cruce gloriatur & triumphat, tantum vt perseueret in ea, & nullis valeat tentationibus deiici. Oret igitur quisquis in hac cruce est, oret cum beato Andrea dominum & magistrum suũ ne patiatur eum de cruce deponi. Quid enim malignus ille non audeat, quid non præsumat impius attẽtare? Quod Egeę manibus de discipulo, hoc Iudæorum linguis facere cogitauerat & de magistro. In vtroq; tamen sera pœnitentia ductus, victus & confusus abscessit. Vtinã abeat similiter & à nobis, eo vincente qui & in se & in discipulo triumphauit. Faciat ipse vt mereamur & nos in hac nostra qualicunque cruce pœnitentiæ, quam pro ipsius nomine tulimus, fœliciter consummari, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

In obitu deuoti Humberti monachi.
Sermo.

HVmbertus famulus domini mortuus est, deuotus famulus, seruus fidelis. Ipsi vidistis quomodo nocte preterita inter manus nostras expirauit tanquã vnus ex vermiculis terræ. Per hoc triduum fatigauit eum mors, & demolita est intra fauces suas, vt satiaretur sanguine quem sitiuit. Eia fecit quod potuit, occidit carnem, & ecce recondita est in corde terræ. Separauit à nobis dulcem amicum, prudentem consiliarium, auxiliarium fortem.

C Nec mihi nec vobis pepercit insatiabilis homicida, mihi minus. Siccine separas amara mors? O bestia crudelis, ô amaritudo amarissima, ô fœtor & horror filiorum Adam. Quid fecisti? Occidisti, possedisti. Sed quid? Carnem vtique solam. Animæ enim non habes quid facias. Volat ad creatorem suũ: quem tam ardenter concupierat, tam fortiter secuta fuerat omnibus diebus vitæ suæ. Sed & ipsum corpus quod videris habere, auferetur à te: cum tu nouissima inimica destrueris, & absorbebberis in victoria. Reddes vtique reddes aliquando corpus istud, quod ad signum aduentus tui tantis hesterna die sputis & execrationibus, ac multiplici sordium squalore repleueras, lætabunda & laudans quia hunc tuis laqueis irretiisses. Veniet vnigenitus patris cum potestate magna & maiestate Humbertum quærere, & illud idem cadauerosum corpus configurare corpori claritatis suæ. Tu autem quid?

Hier.17.b

Ionæ.2

Profecto (quod in Hieremia scriptum est) in nouissimo dierum stulta remanebis: & Humberto in æternum viuente, tu in perpetuum morieris. Euomuit prophetam marina bestia quem deglutierat: & tu Humbertum reddes, quem videris tuo vastissimo ventre conclusisse. De cætero fratres, factitiũ vobis sermonem in omni forma sanctitatis iste dei seruus exhibuit, quem & longum fecit & magnum. Longum, quantum ad longinquitatem viæ: magnum, quantum ad vitæ sublimitatem. Non oportet me amplius aperire os meum, si bene retinuistis sermonem eius, si vestris illum cordibus impressistis. Quinquaginta annos & eo amplius vixit in seruitio illius, cui seruire regnare est: quia à puerilibus annis locatus est in sanctuario dei. Nobiscum triginta annis ab ipso pene principio monasterij huius conuersatus est, non solum sine querela, sed & cum gratia: cuiꝰ ex hoc memoria in benedictione erit nobis & generationi, quæ ventura est. Sicut aduena & peregrinus pertransiit viam & vitam istam, quantum minus potuit de mundi rebus accipiens, vtpote sciens quia non erat de hoc mundo. Non habebat hic manentem ciuitatem, sicut nec patres sui: sed in anteriora extentus sequebatur ad palmã supernæ vocationis. Nihil habet mundus quod iure clamet in eo, vel de eo: quia nec mundus ei placuit, nec ipse mundo. Quantum parcius potuit de substantia eius accepit, & minus accepisset, si non obedientia coegisset. Victum & vestitum habens, his contentus fuit, non ad superfluitatem, sed ad necessitatem: nisi quòd ipsam quoque necessitatem, superfluitatem esse sępius causabatur. Ante hos paucos dies, si bene memini, dum colloqueremur adinuicem, dicebat se monasterij huius præbendarium esse, & nullius tanquam vtilitatis hominem pasci in domo dei. Erat enim vere mitis, & humilis corde: & cum cæteris floreret virtutibus, gratiam tamen mansuetudinis specialiter obtinebat. Ideo se amabilem & affabilem omnibus exhibebat, sicut erat amabilis valde. Veruntamen in his omnibus quàm circunciſum fuerit os eius & lingua, omnes vos plenissime cognouistis, qui tandiu vidistis eius conuersationem, & sermonem eius audistis. Quis vnquam ex ore eius sonum detractionis, verbum scurrilitatis, sermonem gloriæ, inuidiæ vocem audiuit? Quis eum vel alios iudicantem, vel iudicanti consentientem aliquando deprehendit? Quis eum loquentem inania audire potuit? imò quis non ab eo timuit, si talia forte loqueretur audiri? Nimirum solicite custodiebat vias suas vt non delinqueret in lingua sua, sciens quia qui in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Longe à te Humberte, Væ illud euangelicum: Væ vobis qui ridetis nunc, quia flebitis. Nunquid aliquis vestrum eum ridentem & inter multos ridentes inuenit? Serenabat quidem vultum suum assidentium gratia, ne fieret onerosus, sed risum integrum si bene recolitis non admisit. Porro quanti feruoris in opere dei diebus & noctibus fuerit, non solum vidistis, sed etiam admirati estis vsque ad diem mortis suæ. Cum enim fere iam ad decrepitam peruenisset ætatem, præter incommoda senectutis, etiam tot & tantis infirmitatibus, quas multi vestrum non ignorant, lassatus atque quassatus: erat tamen, vt dicitur, animus victor annorum, & cedere nesciens infirmitati. Denique in frigoribus & caloribus per montes & valles ascendens & descendens, iuuenum laborem prosequebatur, ita vt admirationi esset omnibus & stupori. Si eum quandoque propter multitudinem negociorum cõsilij gratia retinuissem, tristis perseuerabat & nubilus donec vestro consortio redderetur. Rarissime vnquam solennibus vigiliis quas non raro anticipabat, rarissime cæteris horis psallentium in choro inuentus est defuisse: nec nisi ea necessitate vt ex instanti responsum mortis habens infirmitas sequeretur. Porro in refectorio vix communibus vtens cibis siquid forte aliud apponeretur, aut non accipiebat, aut tam moleste accipiebat, vt super hoc vniuersitatem nostram sępius molestaret. Decreuerat aquam bibere semper, si non totis viribus restitissem. Vinum si quandoque bibere cogeretur: erat vinum colore potius quam sapore, adeo illud aquis nimiis obruebat. Vix vnquam obedientia compellente infirmitorium introiuit: vix cum intrasset teneri potuit. Fateor minus obediens in hac parte, quòd authoritatis sug mole me premeret. Laudo eum, in hoc non laudo: quia sicut vos scitis, non parum in huiusmodi perstitit obstinatus. Credo quia si quid triste sensit, propter hoc sensit, quòd minus nobis consensit de necessitate corporis sui. Sed qualis erat in consiliis? Purus vtique & discretus, quod ego tanto melius noui, quanto sępius tetigi pectus eius. Non solus autem noui hoc, nouit & vniuersitas vestra. Quis denique multitudine vel magnitudine tentationum percussus, non audiuit ab ore eius & radicem tentationis, & curationis remedium? Ita enim percurrebat omnes angulos conscientiæ infirmantis,

D

E

Iacob. 3. d

Luc.6.

F

G vt credere posset qui confitebatur,eum vidisse omnia, omnibus interfuisse. Quanta autem charitatis erat? Sic se inducrat viscera pietatis, vt omnes excusaret,pro omnibus intercederet,nescientibus illis pro quibus loquebatur: non personarũ acceptor, sed necessitatum. Erat ergo humilis corde, dulcis sermone,strenuus opere,feruens charitate,in commisso fidelis,in consilio circunspectus & prudens. Compositus erat super omnes homines quos viderim in diebus istis, vnus & idē perseuerans omni tempore & omni hora. Plane in semitis domini Iesu posuit vestigia, nec retraxit pedem donec cursum itineris consummaret. Ille fuit pauper,pauper etiam iste fuit. Vixit ille in laboribus,& hic in laboribus multis. Crucifixus est ille,& iste multis & magnis crucibus affixus,stigmata Iesu tulit in corpore suo,adimplens ea quæ deerant passionum Christi etiam in carne sua. Resurrexit ille,iste resurget. Ille ascendit in cœlum, & iste creditur ascensurus. Ascensurus plane cum rex gloriæ propter nos descendet sicut prius ascẽderat,vt notam faciat potentiam suam: cum non minoris excellentiæ sit descendere per aera, quàm per aerem ascendisse. Sic enim olim angeli prędixerunt: quia hic Iesus qui assum

Actu. 1.d ptus est à vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis

Eccli. 11. d eum euntem in cœlum. Nec laudaueris hominem in vita sua, dicit scriptura, pro eo quòd non est secura laudatio nisi post mortem. Hoc & ego in eo studiosè seruaui,qui dum ad viueret,in huiusmodi non aperui os meum: ne forte possemus vel

H ego adulationis notam, vel ille culpam incurrere vanitatis. Ex hoc sanè neutrum iam timetur: nec ego eum video, & ille forsitan me non audit. Sed etsi audiat, non mouetur hominum verbis,fortius inhærens atque fœlicius verbo dei. Nihil proficiet inimicus in eo, & vanitatis suggestor non apponet nocere ei. Ecce iam coram te est pater dulcissime, fons illę puritatis,quem tanto ardore animi sitiebas: ecce immersus es in illum diuinæ pietatis abyssum, cuius memoriam abundantiæ suauitatis tam deuotę eructare solebas. Quis enim tã deuotus prædicator pietatis diuinæ, quis humanæ puritatis commendator tam studiosus,quis vtriusque rei tam affectuosus amator erat? aut cui aliquãdo quinque verba locutus es, in quibus non vera puritas resonaret, in quibus non sancta dei pietas audiretur? Nõ ergo super te doleo,cui desiderium animæ tuæ tribuit deus, mihi potius ademptum doleo fidele consilium,auxilium grande,virum vnanimem,hominem secũdum cor meum. In me hæc omnia mala ceciderunt. In me trãsierunt iræ tuæ domine Iesu, & terrores tui conturbauerunt me. Elongasti à me amicum & proximum, & notos meos à miseria extrahens,me in miseriis reliquisti. Abstulisti mihi germanos carne,germaniores spiritu,& in tuis negociis,& in secularibus secundum te sapientes. Sustulisti hinc alios atque alios, qui onus meum portabant,onus grande quod mihi imposuisti. Vnus mihi propè solus Humbertus supererat è tanI tis necessariis meis,eo suauior amicus,quo antiquior: & hunc tulisti: quoniam tuus erat. Ego solus ad verbera relinquor, ego morior in singulis, & omnes fluctus tuos induxisti super me. Vtinam quem flagellas, occidas semel,& non miserum hominem tot & tantis mortibus serues. Veruntamen non contradico sermonibus sancti: sed qui cœpit, ipse me conterat: & hæc mihi consolatio sit, vt affligens dolore, non parcat. Ego in flagella paratus sum, si forte pius pater in beneficia flagella commutet. Vnde & verba non murmure plena sunt,sed dolore. Non ploro Humbertum (neque enim ille plorandus est, qui vocatus est ad mensam diuitis) sed super me & super vos ploro, super domum istam, super cæteros fratres nostros, qui omnes ab eius ore consilium expectabant. Sic & saluator crucem suam tanquam latro suum laqueum portans, cum mulieres quæ eum à Galilæa secutæ fuerant,super se lamentantes respiceret, conuersus ad eas dixit:

Luc.23. d Filiæ Hierusalem nolite flere super me, sed super vosipsas flete, & super filios vestros. Etenim ea quæ de me sunt, finem habent. Quæ videtis mihi præparari, temporalia sunt: quæ non videtis,æterna. Si temporalia sunt, transitoria sunt: si transitoria sunt, & mortalia sunt: & transeundi vel moriendi argumentum hoc solum est, quia videri possunt. Temporalia fuerunt quæ in Humberti morte conspeximus, sed iam obtinet gaudium & lætitiam in perpetuas æternitates. Non est ergo lugendus nobis, cui nec luctus nec dolor est. K Sed nec pro nobis quibus ille sublatus est murmurandum est, magis gratias agamus quòd tandiu concessus est nobis. Siquidem(vt ego arbitror)decennium iam decursum est quòd non vixit, nisi nobis & pro nobis: atque hic timor meus est, ne ideo translatus sit,quia non eramus iam digni cõsortio illius. Quis scit tamen si idcirco sublatus fuerit, vt nos suis intercessionibus protegat apud patrem? Vtinam ita sit. Si enim tantæ charitatis erat dum esset nobiscum, vt omnia quæ ad corpoream necessitatem spectant, libentius mihi quàm cibi ederet: quanto magis nunc cum illi summę charitati(quę deus est) inhæret, maiorem habet in me gratiam & charitatem? Sed forsitan nunc de me & de conuersatione mea plenius nouit veritatem,nec compatitur,vt solebat, sed vt vereor indignatur. Quod si etiam propter peccata nostra abstulit eum deus: vtinam idem ipse obtineat vt nobis hoc ipsum misericorditer relaxetur,ne pœnam super pœnam sustineamus. De reliquo fratres,dico vobis,si sequeremini vestigia eius, non tam facile in vanis cogitationibus & ociosis sermonibus, in iocis & scurrilitatibus laberemini: quia in his multum perditis & de vita vestra,& de tempore vestro. Volat irreuocabile tempus, & dum creditis vos cauere pœnam istam minimam,incurritis ampliorem. Illud enim scitote,quia post hanc vitam in purgabilibus locis ĉentupliciter, quæ fuerint hic L neglecta,redduntur vsque ad nouissimum quadrantem. Scio ego quia durum est homini dissoluto apprehendere disciplinam, verboso silentium pati,vagari solito stabilem permanere: sed durius & multo durius erit futuras illas molestias tolerare. Et homo iste qui hic sepultus est, multa in principio (sicut ipse cognoui) super huiusmodi tentamenta sustinuit, sed cum multo luctamine pugnauit & vicit. Et sicut tunc ei durum erat pugnam in tentationibus sustinere, sic ei modo durius esset ad illas ineptias reuolare,quia bona consuetudo peruenerat in naturam. Exercete vos in doctrina ista,& attendite formam illam quam vidistis in eo & audistis: vt ad eum perueniatis ad quem ipse peruenit, qui est benedictus in secula. Amen.

In dedicatione ecclesiæ.

Sermo I.

Estiuitas hodierna fratres, tanto nobis debet esse deuotior,quanto familiarior est. Nam cæteras quidem sanctorum solennitates cum ecclesiis aliis habemus communes: hæc vero sic nobis est propria, vt necesse sit,vel à nobis eam,vel à nemine celebrari. Nostra est, quia de ecclesia nostra: magis autem nostra,quia de nobisipsis. Miramini forsitan & erubescitis celebrari festa de vobis, sed nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est *Psal. 31.c* intellectus. Quid enim lapides isti potuerunt sanctitatis ha- M bere,vt eorum solennia celebremus? Habent vtique sanctitatem,sed propter corpora vestra. An vero corpora vestra sancta esse quis dubitet, quæ templũ sancti spiritus sunt, vt sciat vnusquisq; possidere vas suum in sanctificatione? Itaque sanctæ sunt animæ propter inhabitantem spiritum dei in vobis. Sancta sunt corpora propter animas, sancta est etiam propter corpora dom⁹. Adhuc certe corruptibili tenebatur in carne, & in corpore peccati,in quo & graue adulterij crimen admisit illius anima qui dicebat: Custodi animam meam, quoniam *Psal.85.a* sanctus sum. Mirabilis plane deus in sanctis suis, non modo in cœlestibus,sed etiam in terrenis. Vtrobique sanctos habet & in vtriusque mirabilis est: illos quidem beatificans,istos sanctificans. An experimentum quæritis eius de qua loquimur sanctitatis, & sanctorum vobis istorum miracula desideratis ostendi? Multi certe ex vobis à peccatis & vitiis in quibus computruerunt tanquam iumenta in stercore suo exiere viriliter: & quotidie impugnantibus eis potenter resistit,iuxta apostolum qui de sanctis loquens vtique: Conualuerunt, in- *Heb. 11.f* quit,de infirmitate, fortes facti sunt in bello. Quid mirabilius, quando is qui prius vix per biduum poterat à luxuria, crapula,& comessationibus,& ebrietatibus,à cubilibus & impudicitiis,cæterisq; similibus & dissimilibus vitiis continere, nunc ab eis continet multis annis,tota vtique vita sua? Quod maius miraculum, quando tot iuuenes, tot adolescentes, tot nobiles

A nobiles: vniuersi denique quos hic video,velut in carcere aperto tenentur sine vinculis,solo dei timore confixi, quòd in tanta perseuerant afflictione pœnitentiæ vltra virtutem humanam,supra naturam,contra consuetudinem? Ipsi credo videtis quanta iam possemus inuenire miracula, si perscrutari sigillatim liceret singulorum exitum de Aegypto,& deserti viam, id est abrenunciationem seculi, introitum monasterij, in monasterio conuersationem. Quid vero sunt hæc,nisi manifesta inhabitantis in vobis spiritus sancti argumenta? Nam habitare in corpore animam probãt vitales motus corporis: habitare in anima spiritum probat vita spiritualis. Illud ex visu & auditu dignoscitur: istud ex charitate & humilitate, cæteris̃q; virtutibus. Vestra est igitur fratres charissimi, vestra est hodierna festiuitas. Vos dedicati estis domino, vos

Psal.9.g. elegit & assumpsit in proprios. Tibi (inquit propheta) derelictus est pauper,orphano tu eris adiutor. Quàm bene commutastis dilectissimi,quicquid habere potuistis i seculo,'quãdo nunc relinquendo ea, proprij esse meruistis authoris seculi,& eum habere propriam possessionem, qui sine dubio

Psal.143.c. portio & hæreditas est suorum. Neque enim, sicut dixerunt filij iniquitatis, beatus populus cui hæc sunt,temporalia scilicet quæ prę̃miserat,promptuaria eructantia ex hoc in illud, oues fœtosæ & similia: non inquam beatus populus cui hæc sunt, sed beatus populus cuius dominus deus eius. Videte

B ergo si non dignum sit vt festum agamus diem quo nos assumpsit in proprios, & inuestiuit se per ministeriales & vicarios

Zacha. 2.b suos: vt fiat sicut iam olim promiserat: Ego, inquiens,in medio eorum ero eorum deus: nos autem populus eius, & oues pascuę eius. Quando enim domus ista per manus pontificum dedicata est domino,propter nos sine dubio factum est: non solum qui præsentes sumus, sed & quicunque vsque in finem seculi domino sunt in hoc loco militaturi. In nobis proinde spiritualiter impleri necesse est, quę in parietibus visibiliter præcesserunt. Et si vultis scire,hæc vtique sunt: asperso, inscriptio,inunctio,illuminatio,benedictio. Hæc vtiq; in hac visibili domo fecere pontifices,hæc & Christus assistens pontifex futurorum bonorum inuisibiliter quotidie operatur in nobis. Primo siquidem aspergit nos hyssopo, vt mundemur,

Cant. 8.b lauemur,dealbemur,dicatur̃q; de nobis: Quæ est ista quæ ascẽdit dealbata? Lauat inquam nos in confessione,lauat nos lachrymarum imbre,lauat sudore pœnitentiæ: magis autem lauat nos aqua illa preciosa quæ de fonte pietatis, id est ab eius latere emanauit. Aspergit nos hyssopo, quæ humilis herba est,& pectoris purgatiua: aqua sapientiæ salutaris,quæ est timor domini,initium sapientiæ,& fons vitæ: etiam condimentum salis admiscens, ne sit insipidus timor sine spe, sine deuotione. Non solum autem, sed inscribit digito dei in quo

C eiiciebat dæmonia, haud dubiũ quin in spiritu sancto. Inscribit inquam legem suam non iam in lapide, sed in tabulis cordis carnalibus, propheticam implens promissionem qua se pollicitus est ablaturum cor lapideum,& carneum cor esse daturum,id est non durum,non obstinatum, non iudaicum: sed

Ezec.11.d. *Psal. 93.b.* *Ibi.102.d* *Iaco.4.d.* pium, sed mansuetum, sed tractabile, sed deuotum. Beatus quem tu erudieris domine,& de lege tua docueris eum. Beati inquam qui docti & memores sunt mandatorum eius, sed ad faciendum ea. Alioquin scienti bonum & non facienti,

Luc. 12.f peccatum est illi: & seruus sciens voluntatem domini sui & non faciens,plagis vapulabit multis. Vnde necesse est vt vnctio spiritualis gratiæ adiuuet infirmitatem nostram, obseruantiarum & multimodę pœnitentiæ cruces, deuotionis sue gratia liniens: quia nec sine cruce sequi Christum,& sine vnctione crucis asperitatem ferre quis posset? Hinc est quòd multi abominantur & fugiunt pœnitentiam, crucem quidem videntes,sed non etiam vnctionem. Vos qui experti estis,ecce scitis quia vere crux nostra inũcta est, & per gratiam spiritus adiuuantis suauis & delectabilis est pœnitentia nostra, & vt ita dicam,amaritudo nostra dulcissima. At postquã vnctio gratię huius præcesserit,iam lucernam suam Christus non ponit sub modio,sed super candelabrum: quia tempus est vt luceat lux nostra coram hominibus, & videant opera nostra bona, & glorificent patrem nostrum qui in cœlis est. Iam vero benedictionem quidem expectemus in fine, quando aperiet manum suam, & implebit omne animal benedictione. Nam in quatuor præmissis merita constant, in benedictione sunt D præmia. In benedictione tota complebitur gratia sanctificationis, quando iam in domum transibimus non manu factam æternam in cœlis. Ipsa est quę construitur viuis ex lapidibus, angelis scilicet & hominibus. Simul enim ædificatio & dedicatio ipsa complebitur. Disiuncta nimirum ligna & lapides, domum non faciunt,nec in eis habitare quis potest. Sola vero coniunctio domum facit: sic cœlestium spirituum perfecta vnitas, sine vlla sibi diuisione connexa integram & congruam deo reddidit habitationem, quam ineffabiliter beatificat inhabitans gloria maiestatis. Quis enim sic sciret vniuersa regum consilia,aut quis eorum omnia dicta vel facta sic nosset: quomodo palatij ligna & lapides,si non deesset illis intelligentiæ sensus? Itaque cœlestis illius curię lapides viui ac rationabiles diuinis intersunt consiliis, & trinitatis mysteria norunt, audiuntque verba ineffabilia quæ non licet homini loqui. Beati qui habitant in domo tua domine: in secula secu *Psal.83.a* lorum laudabunt te. Quanto enim plus vident,plus intelligunt, plus agnoscunt: tanto plus diligunt,tanto magis laudant, tanto amplius admirantur. Verum quia cohærere quidem sibi domum illam & perfectę connexam esse iam diximus,supereſt vt iuncturam & connexionem ipsam aliquatenus exprimamus. Legimus in Esaia. Glutino bonum est. Du- *Esa.41.b.* plici sibi igitur cohærent lapides illi glutino: cognitionis plę ng,& perfectę dilectionis. Tanto siquidem maiori ad se inui- E cem dilectione copulantur, quanto ipsi charitati quæ deus est, viciniores assistunt: sed nec vlla separare eos abinuicem suspicio potest,vbi nihil omnino quod in altero sit, alterum latere patitur penetrans omnia radius veritatis. Quoniam *1.Cor.6.d.* enim qui adhæret deo,vnus spiritus est cum eo: nihil dubium est quin perfectè adhærentes ei beati spiritus cum eo pariter & in eo penetrent vniuersa. Ad hanc domum si peruenire desideras, sic concupiscat & deficiat anima tua in atria domini, sicut propheta clamat. Vnam petij à domino,hanc requiram, *Psal.26.b* vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. Ip- *Psal.131.a.* sum nihilominus imitare Prophetam qui sicut iurauit domino,votum vouit deo Iacob,si introiero in tabernaculum domus meę & cætera. Sed hinc alio sermone nobis tractandum erit,quod dominus ipse donauerit.

Item in eadem solennitate.

Sermo II.

Olim rex gloriosus & propheta domini Dauid sanctus religiosa quadam cœpit cogitatione moueri, *2.Reg.7.* indignum iudicans quòd nullam adhuc dominus *1.Para.17.* sabaoth domum haberet in terris: ipse vero domum inhabitaret regiæ dignitatis. Hoc ipsum fratres, nos quoque decet cogitare fideliter, & viriliter effectui mancipare. Nam q̃ licet deo placuerit cogitatio illa prophetæ, o- F pus tamen reseruatum est Salomonis: alia ratio est, forte prolixiore indigens disputatione. Iam vero ô anima tu quidem sublimi in domo habitas,quæ à deo tibi fabricata est, corpus hoc dico: quod sic compegit, quod sic aptauit, quod sic ornauit & ordinauit vt glorioſe in eo & delectabiliter habitares. Sed & ipsi corpori domum fecit excelsam aptissimam & decoram,dico autem sensibilem hunc & inhabitabilem mundum. Nonne ergo indignum reputas vt tibi ipse fecerit domum,tu vero ei templum ædificare dissimules? Adhuc domum quidẽ habes,sed certa esto quoniam in breui casura est domus tua: & tu nisi prius prouideris aliam, eris pluuię vento & frigori exponenda. Heu à facie frigoris eius quis sustinebit? Fœlix *Psal. 147* proinde & multũ fœlix anima quæ dicere potest. Scimus q̃n *2.Cor.5.* si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, q̃ ædificationem habemus ex deo,domum non manu factã,eternam in cœlis. Propterea iam ne dederis ô anima somnum ocu *Psal.131.a* lis tuis,& palpebris tuis dormitationem, donec inuenias locũ domino,tabernaculum deo Iacob. Sed quid putamus fratres? Vbi inuenitur huius ædificij locus, aut quis poterit esse architectus? Nam visibile istud templum vtique propter nos factum est ad nostram habitationem. Neq; enim altissimus in manu factis habitat. Quod ergo ædificabimus tẽplum ei qui dicit & vere dicit: Cœlum & terram ego impleo? Tribularer *Hier. 23.d* valde,& anxiaretur super me spiritus meus, nisi q̃ audio eum

G de quodam dicentem, Quia ego & pater ad eum veniemus, &
Ioan.14.c. mansionem apud eum faciemus. Ita iam scio vbi præparanda
sit domus ei, quoniam non capit eum nisi imago sua. Anima
capax illius est, quæ nimirum ad eius imaginem est creata.
Propter quod iam festina, adorna thalamū tuum Sion: quo-
niam complacuit domino in te, & terra tua inhabitabitur. Ex-
ulta satis filia Sion, habitabit in te deus tuus. Dic cum Maria
Lucæ.1.d tua. Ecce ancilla domini: fiat mihi secundum verbum tuum.
Ibidem. Dic iuxta beatæ Elizabeth verbum: Et vnde hoc mihi, vt ve-
niat maiestas domini mei ad me? Quāta enim dei benignitas,
quanta dignatio, quanta dignitas, quanta gloria animarum, q
dominus vniuersorum, & qui nullam habet indigentiam, tem
plum sibi fieri iubet in illis? Itaque fratres toto cum desi-
derio, & digna gratiarum actione studeamus ei templum ædi
ficare in nobis: primo quidem soliciti vt in singulis, deinde vt
in omnibus simul inhabitet: quia nec singulos dedignatur nec
vniuersos. Primo igitur loco studeat vnusquisq; ne dissideat
Matt.12.b ipse à semetipso, quoniam omne regnum in seipsum diuisum
desolabitur, & domus supra domum cadet: nec intrabit Chri
stus vbi fuerint parietes declinati, & macerię depulsę. Non-
ne enim corporis sui domum integram anima vult habere, &
exire illam necesse est, si fuerint à se inuicem membra disper
sa? Videat ergo & ipsa si desiderat habitare Christum per fi-
dem in corde suo, id est in seipsa: solicite caueat ne à se inui-
cem membra eius dissideant, id est ratio, voluntas, atque me-
H moria. Sit ergo sine errore ratio, vt bene congruat voluntati.
Talem enim voluntas amat. Sit & voluntas sine iniquitate,
quoniam ratio talem approbat. Alioqui si sese iudicat anima
propter volūtatis prauitatem in eo quod per rationem pro-
bat, bellum intestinum est, & discordia periculosa: quoniam
voluntatem huiusmodi ratio semper suggillat, sed accusat,
sed diiudicat, sed condemnat. Propter quod ait dominus in
Matt.5.a. euangelio: Esto consentiens aduersario tuo dum es in via cū
illo, ne forte aduersarius tradat te iudici, & iudex tradat te
tortoribus & cætera. Sit etiam memoria sine sorde, vt nullū
in ea peccatum maneat, quod non pura confessione & dignis
fructibus pœnitētiæ deleatur. Alioquin conscientiam in qua
peccatum latet: & voluntas odit, & ratio execratur. Bonum
proinde parat habitaculum deo, cuius nec ratio decepta, nec
voluntas peruersa, nec memoria fuerit inquinata. Iam vero
sic se habentibus singulis, etiam omnes nos connecti & con-
glutinari necesse est, mutua vtique charitate quæ est vinculū
perfectionis. Nam cognitio quidem perfecta in hac vita ha-
beri non potest, forsitan nec oportet. In cœlesti quidem do-
mo cognitio dilectionis est nutrimentum, hic vero esse pote-
rat detrimentum. Quis enim gloriabitur castum se habere
cor? Propterea facile erat & confundi cognitum, & cogno-
scentem offendi. Ibi iucunda erit cognitio, vbi macula iam
I non erit. Illa ergo domus connexa firmius est tanquam in æ-
ternum mansura, hæc tanquam tabernaculum bellatorum mi
nus sibi perfecte cohæret. Illa nimirum domus lætitiæ, ista
militiæ est. Illa domus laudis, ista orationis. Hæc inquam est
vrbs fortitudinis nostræ, illa est ciuitas requiei nostræ. Pro-
inde si victorioſi fuerimus hic, illic erimus gloriosi: habentes
loco galeę diadema, sceptrum, & palmam pro gladio, pro scu
to chlamydem deauratam, pro thorace stolam iucunditatis.
Interim sane premi magis quàm perimi videtur vtilius: & su-
stinere pondus clypei & loricæ, quàm maligni iaculis igneis
vulnerari. A quib⁹ nos superna sua protectione custodiat qui
est benedictus in secula. Amen.

Item in eadem celebritate. Sermo tertius.

DOmus hæc fratres, æterni regis est oppidū, sed ob-
sessum ab inimicis. Quotquot igitur in ipsius arma
iurati sumus, & eius militię dedimus nomina, tripli
ci nobis opus esse nouerimus apparatu ad custo-
diam castri huius: munitione videlicet, & armis, & alimentis.
Esaie.26.a Quæ est ergo munitio? Vrbs fortitudinis nostræ Sion (ait
propheta) saluator ponetur in ea murus & antemurale. Mu-
rus continentia, antemurale patientia est, Bonus continen-
tiæ murus, qui sic vndique circundat & circuncingit: vt nec
per oculorum fenestras, nec per cæteros sensus detur ingres-
sus morti. Bonum antemurale patientiæ, quod primos ho- K
stium sustinet impetus, vt inter plurima tentamenta stemus
viriliter, & perseueremus iugiter inconcussi. Vnicum quippe
remedium est dum continentia quatitur & quodammodo nu-
tat, obiicere patientiam, & quantumcunque ferueat sensus
peccati, negare omnimodo consensum: In patientia vestra, Lucæ.21.d
inquit, possidebitis animas vestras. Ponitur ergo in ciuitate
saluator ipse murus & antemurale, factus nobis à deo patre
iustitia, & prophetæ patientia, sicut idem ait: Quoniam tu Psal.70.d.
es patientia mea domine. Murus inquam ponitur in conuer-
satione, antemurale in passione, ab omnibus carnis & secu-
li præsentis illecebris abstinens, & aduersa sustinens fortiter
vniuersa. Oportet autem & arma parare, sed arma spiritua-
lia potentia deo, non modo ad resistendum, sed ad impugnan
dum quoque & expugnandum viriliter inimicum. Induite
vos armaturam dei, ait Apostolus & cætera. Quid enim puta- Ephe.6.b.
mus fratres? Grauis equidem nobis est inimici tentatio, sed
longe grauior illi oratio nostra. Lædit nos iniquitas eius at-
que versutia, sed multo amplius nostra eum simplicitas &
misericordia torquet. Humilitatem nostram non sustinet,
vritur charitate nostra, mansuetudine & obedientia cruciā-
tur. Iam vero nec fame quidem vrgeri possumus vt hostibus
castrum tradere compellamur: quoniam gratias ago deo, non
venit super nos terribilis illa comminatio prophetæ, imò do Amos.8.d
mini per prophetam, famis videlicet & sitis, non panis & a- L
quæ, sed audiendi verbum dei. Sic enim habemus. Non in so- Matt.4.d
lo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore & Deute.
dei. Itaque non nobis alimenta desunt qui & sermones fre- 8.a.
quenter, & frequentius sacras lectiones audimus: & interdum
quoque spiritualis deuotionis gustamus delitias tanquam si
catuli edant de micis quæ cadunt de mensa dominorum suo-
rum, cœlestes illos conuiuas dico qui replentur ab vbertate
domus dei. Habemus etiam panem lachrymarum, qui licet
minus suauis, optime tamen confirmat cor hominis. Habe-
mus & obedientiæ panem, de quo loquitur ad discipulos do- Ioan.4.c.
minus. Meus (inquiens) cibus est, vt faciam voluntatem pa-
tris mei. Habemus super omnia de cœlo panem viuum, cor-
pus domini saluatoris, in cuius vtique fortitudine cibi, om-
nis aduersæ partis deiicitur fortitudo. Sic ergo munita est
castri dominici fortitudo, vt nihil iam timere oporteat, si ta-
men fideliter & viriliter agere voluerimus: vt videlicet nec
proditores, nec pauidi, nec desides inueniamur. Nam pro-
ditores quidem fiunt quicunq; in hoc domini castrum inimi-
cos eius introducere moliūtur, quales sunt vtique detracto-
res deo odibiles, qui discordias seminant, nutriunt scanda-
la inter fratres. Sicut enim in pace factus est locus domi-
ni, sic in discordia locum diabolo fieri manifestum est. Non
miremini fratres, si durius loqui videor: quia veritas nemi- M
nem palpat. Omnino proditorem sese nouerit si quis forte
(quod absit) vitia quælibet in hanc domum conatur induce-
re, & templum dei speluncam facere dæmoniorum. Gratias
deo, non multos hic inuenimus huiusce modi. Sed tamen de-
prehendimus interdum forte nonnullos qui colloquantur ho
stibus, & pacisc antur fœdus cum morte, hoc est moliantur
(quod in eis est) imminuere ordinis disciplinam, intepescere
feruorem, turbare pacem, lædere charitatem. Verū nos qui-
dem caueamus ab eis quantum possumus: sicut scriptum est
de quibusdam, Iesus autem non credebat se eis. Dico autem Ioan.12.d
vobis quia licet portentur modo, sed portabunt cito graue
iudicium, nisi se citius emendauerint, sicut graue damnum mo
liuntur inferre. Quid enim frater? Vanitati aut tepiditati seu
cuilibet alteri vitio fidem seruas operibus, & deo per tonsu-
ram mentiris? Optimum certe castrum tulisti Christo, si ini-
micis eius tradideris Claramuallem. Optimos inde singulis
annis & preciosos in oculis suis reditus accipit: & prædam
multam quam hostibus eripit, in hunc munitionis suæ lo-
cum solet inducere, & habet fiduciam multam in fortitu-
dine eius. Ecce enim quos redemit de manu inimici, & de re-
gionibus congregauit eos, à solis ortu & occasu, ab a-
quilone & mari. Quibus ergo proditorem castri huius post-
quam deprehensus & cōprehensus fuerit (neque enim latere
aut fugere potest) quibus inquam putas exponendum esse
suppliciis? Non vtiq; communi cæterorum morte dānabitur,
exquisitis

A exquisitis illum necesse est interire tormentis. Sed non modo
plus immoror circa ista, credo melius deinceps ab hac tam
execrabili proditione cauebimus, studentes de cætero maiori
solicitudine non attrahere sed repellere vitia, quæcunque il-
la sint, seu carnalia, seu etiam secularia, ne proditorum notam
vel pœnam incurrere mereamur. Secundo loco etiā illud ca-
uendum ne quis forte pusillanimitate deiectus, fugiat à mu-
nitione ibi trepidans timore vbi non est timor, vbi verò sum-
mum periculum, insana temeritate securus. Hostilibus enim
manibus, hostilibus gladiis se exponit, quicunque est ille qui
fugit, ac si ignoret quoniam hostes illi omnino carent mise-
ricordia, crudeles quidem in alienos, sed multo crudeliores
in suos, quippe crudelissimi in seipsos. Iam verò tertium quo-
que periculum breuiter dico, quia hora præteriit, dum ve-
stræ, vt dignum est, salutis plurimum cupidus, diuersis morum
infirmitatibus remedia diuersa conquiro. Quid prodest si nec
prodere castrum nec relinquere velis, sed segnis & desidio-
sus in eo permaneas? Toto proinde animo tota virtute dile-
ctissimi commissum nobis castrum domini & regis nostri ma-
nu tenere laboremus, soliciti contra omnes inimici versutias,
& aduersus omnia eius machinamenta parati, sicut scriptum
Iaco.4.d est: Resistite diabolo, & fugiet à vobis. At quoniam scimus à
Psal.126.a quo dictum sit: Nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vi
gilat qui custodit eam: humiliemur sub potenti manu altissi-
B mi, nos & domum istam tota deuotione eius misericordiæ cō
mittentes, vt ipse nos custodiat ab omnibus insidiis inimico-
rum omnium, ad laudem & gloriam nominis sui, quod est be-
nedictum in secula, Amen.

Vnde supra de triplici mansione, Sermo quartus.

VOtiuis laudibus celebramus hanc diem, & festiuis
eam gaudiis honoramus. Quòd si nec religiosis cō-
petit, nec sapientes decet ignorare quid venieren-
tur, aut celebrare quod nesciant, quærendum no-
bis est in cuius id agitur vel in quorum commemoratione san
ctorum. Nec verò id mihi ex me arbitror præsumendum: prio-
rem loquatur alter cuius testimonium maius sit, & credibilius
videatur. Miramini forte cur ista præloquimur, cū vestris se-
se obtutibus ecclesia præsens manifestius ingerat, cuius anni-
uersaria dedicatio celebratur. Quis enim parietes eius san-
ctos dicere vereatur, quos manus sacratę pontificum tantis
sanctificauere mysteriis? Extunc quoque & deinceps sancta-
rum inibi lectionum resultare frequentia, sanctarum oration-
um deuota murmurare susurria, sanctarum reliquiarum ho-
norari beata præsentia, sanctorum spirituum indefessa nosci-
tur custodia vigilare. Dicas forsitan, cætera quidem euiden-
tia sunt, sed quis angelicas sese vidisse excubias gloriatur?
Esa.62.c Etsi tu forte non vides, est tamen qui videt, ipse qui mittit.
C Quis ille? Nimirum qui loquitur per prophetam. Super mu-
ros tuos Hierusalem constitui custodes. Est quidem sursum
Hierusalem quæ est libera mater nostra, sed minime credide-
rim super muros eius constitutos esse custodes, in cuius lau-
Psal.147.a dibus propheta decantat: Qui posuit fines tuos pacem. Tu
verò si id parū iudicas, perge audire qđ sequitur in testimo-
nio præcedenti. Tota die, inquit, & tota nocte in ppetuū non
tacebūt. Siquidē aduertere est vel ex hoc, non hāc esse Hieru-
Apo.21.g salem de qua legisti: Portę eius non claudentur per diem. nox
enim non erit in ea. Illa ergo Hierusalem nec vicissitudines
patitur, nec custodibus eget, nostris potius custodes necesse
est & diebus & noctibus deputari. Super muros tuos Hieru-
salem constitui custodes. Benignus es domine, nec nostrorum
hac fragili protectione murorum potes esse contentus, sed ip-
sis hominum prælatis hominibus angelicam quoque custo-
diam superponis, vt muros defensent, & eos qui murorum am
bitu continentur. Ita pater, quoniam sic est placitum ante te,
sic necessarium nobis. Insufficiens enim est ministratio no-
stra, nisi & nobiscum & pro nobis administratorios spiritus
in ministerium mittas, vt hęreditatem capiamus salutis. Quid
enim si non videmus obsequium, cum experiamur auxilium?
Quid si non meremur aspectum, cum sentiamus effectum? Di-
scimus certè vel ex hoc ipso inuisibilia visibilibus præferen-
2.Cor.4. da. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non vi-
dentur, æterna. Denique in inuisibilibus visibilium causa con D
sistit, vt secundum apostolum: Inuisibilia dei per ea quæ fa- Rom.1.c
cta sunt, à creatura visibili intellecta conspiciantur. Sic nimi-
rum Iudæos olim de inuisibili peccatorum indulgentia san-
ctū dei blasphemantes, sanitatis corporeæ signo visibili con
futauit. Vt sciatis quia filius hominis potestatem habet in ter
ra dimittendi peccata, tunc ait paralytico. Tolle grabatum Mar.2.b
tuum, & vade in domum tuam. Sic & pharisęum illum mur-
murantem aduersus medicum qui salutem operabatur, & sue
censentem languidę quæ saluabatur, manifestis reuicit indi-
ciis, obsequia mulieris enumerans. Errabat siquidem qui tan-
quam adhuc peccatricem horrebat, quæ diuinis inhęrens ve-
stigiis, rigabat fletibus, tergebat crinibus, osculo premebat,
vngebat vnguento. Quis enim crimina iam deleta recenseat,
quis tangenti succenseat, quis eam peccatricem censeat, quæ
dum commissa deplorat, odit iniquitatem: dum osculatur pe-
des domini, diligit iustitiam: & rursum dum tergit crinibus,
exhibet humilitatem: dum vngit vnguento mansuetudinem
præfert? Nunquid possibile est regnare peccatum in animo
contrito & spiritu ingemiscenti, aut non multa charitas ope-
rit multitudinem peccatorum? Dimissa sunt ei peccata mul-
ta: quoniam dilexit multum. Merito proinde iam non pecca- Luc.7.g
trix iuxta tuam pharisæe sententiam, sed sancta & discipula
Christi vocabitur, à quo etiam dictum in tam breui esse mitis
& humilis corde. Nimirum hoc est quod in propheta legisti, E
sed forsitan neglexisti. Verte impios, & non erunt. Sic charis- Prou 12.a
simi, sic & antiquus ille accusator fratrum, si in quibus & vos
erubescitis præterita peccata vestra vobis improperet, apo-
stolum audite magnifice consolantem vos & dicentem. Hæc I.Cor.6.c.
quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. & illud: Rom.6.
Habetis nunc quidem fructum vestrum in sanctificationem, I.Cor.3.c.
finem verò vitam æternam. Et manifestius imprimens: Tem- 6.d
plum dei, ait, sanctum est, quod estis vos. Nimirum ipse est cu
ius reuerentiæ primam in huius sermonis principio referua-
uimus vocem, dum quæreremus sanctos, quorum sanctimonię
congratulamur deuotione solenni. Licet enim parietes hos &
dici sanctos & esse faciat consecratio episcoporum, frequen-
tatio scripturarum, instantia orationum, reliquiæ sanctorum
visitatio angelorum: minime tamen eorum sanctitas propter
se credenda est honorari, quos nec propter se certum est san-
ctificari. Quinimmo sancta est propter corpora domus, cor-
pora propter animas, animæ propter spiritum inhabitantem.
Neque hinc dubitet quis, cum inuisibilis eius gratiæ visibile
nobis signum fiat in bonum. Dico autem in eo quod & ipsi
instar illius euangelici paralytici surgitis, quòd corporeum
hoc grabatum in quo iacebatis languidi, tam facile tollitis,
quòd denique ambulatis in domum vestram. Illam sanè do-
mum de qua lętamini dicentes cum propheta: In domum do- Psal. 121.a
mini lętantes ibimus. O admirabilis domus, & dilectis taber-
naculis & atriis concupiscibilibus præferenda. Quàm dilecta
tabernacula tua domine virtutum: concupiscit & deficit ani- Psal.83.a
ma mea in atria domini. Verum multo magis beati qui habi- F
tant in domo tua domine, in secula seculorū laudabunt te. Si- Ibidem.
quidem gloriosa dicta sunt de te, domus dei. In tabernaculis
enim gemitus est pœnitentiæ, in atriis gustus lætitiæ, in te sa
tietas gloriæ. Hæc quidem est infima domus orationis, media
expectationis, tu gratiarum actionis & laudis. Fœlix proinde
qui hic declinauerit à malo quod est culpa, & fecerit bonum:
vt illic à malo quod est pœna liberetur, & in te recipiat bo-
num. Hic nimirum primitiæ spiritus, illic diuitiæ, in te pleni-
tudo: vbi bona illa mensura conferta & coagitata & superef-
fluens detur in sinus vestros. Hic denique fiunt sancti, illic se-
curi, in te beati. Hę siquidem primitiæ spiritus, quæ militan-
tibus interim prærogantur: sanctitas in conuersatione, pleta
in intentione, virtus in colluctatione. In sanctitate conuersa-
tionis pœnitentiæ fructus intellige, & corporalia quæque di-
uinorum exercitia mandatorum. At quoniam hæc nisi sim-
plex fuerit oculus, simplicia esse non possunt, necessario pie-
tas intentionis & puritas cordis exigitur, ne vel honoris am-
bitus, vel laudis surrepat appetitus: sed solus ille desideretur
qui solus desiderium replet, & ad proprij fontis originem o-
mnis quam accepimus gratia reuertatur. Memento tamen so-
lam ex omnibus perseuerātiam coronari, nec eam facile pos-
se inter

G se inter tot discrimina vendicari, nisi multiplicem obtineas in tam multiplici colluctatione virtutem. Hæc in tabernaculis. Porro in atriis quæ post molestos conflictus amœna iucunditate fouendos excipiunt euntes, iam diuitiæ spiritus erogã tur: requies à laboribus, securitas à solicitudinibus, pax ab hostibus. Ipse enim amodo iam dicit spiritus vt requiescant à laboribus suis, qui tanto feruore ocium hactenus interdicere, labores indicere consueuit. Ipse seorsum à curis vacet, & ab omni solicitudine sequestrabit, qui modo consilia ponit in anima sua, & solicitam facit erga multa turbari. Ipse iam parta victoria in pace in idipsum suauiter dormire præstabit, qui dum adhuc leo rugiens fremit, & ad vigilias excitat, & accingit ad pugnam. Verum in his, vt supra tetigimus, liberatio magis à malo quàm boni muneratio est: nisi quòd dura nos nostræ necessitatis experientia cogit, absentiam mali, boni cumulos æstimare: quemadmodum conscientia grauiorum immunitatem criminum, plenitudinem reputat sanctitatis. Hinc aduertere est quàm longe agimus à summo bono, qui carere culpa iustitiam, carere miseria beatitudinem iudicamus. Absit autem vt talem quis putet vbertatem domus illius, & torrentem voluptatis, & si qua sunt alia quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit deus diligentibus se. Nec ergo audire velis ô homo quod auris hominis non audiuit, nec ab homine quæras quod humanus nec
H oculus videt, nec animus capit. Nec tamen hinc penitus tacea mus: nostram hanc patriam à longe salutantes, triplicem quandam odorari videmur, potentiæ scilicet & magnificentiæ & gloriæ repromissionem. Siquidem homo erat, & filius captiuitatis huius, qui dicebat: Introibo in potentias domini. Cæterum nos scire possumus quid sit infirmitate carere, tãquam infirmitate circundati. quid verò sit virtute indui, & potentiam introire, nec modo potentiam, sed & multam potentiã, forte & omnipotentiam interim scire non possumus. Clamat etiam testis fidelis, quia quos iustificauit, illos & magnificauit. At magnificentiam eam præsertim quam procedere deceat à magnitudine cuius nec finis nec numerus est, vtinam nostræ interim exiguitati liceat expectare. nam æstimare non licet. Iam verò ne ipsius quidem vereri necesse est aut habere suspectam gloriæ promissionem, fœliciter tunc & fiducialiter hauries gloriam, à cuius interim appetitu tantis commotionibus deterreris. Erit enim tunc vnicuique laus à deo, secura certe & sempiterna, finis pariter & discriminis expers,
Psal.146.a & vt scriptum est: iucunda decoraque laudatio. Eia ergo fratres, viriliter interim in tabernaculis militemus vt suauiter deinde in atriis requiescamus: vt nouissimè in domo sublimiter gloriemur, cum momentaneum hoc & leue tribulationis nostræ supra modum in sublime æternum pondus glo-
I riæ operabitur in nobis, cum in domino laudabimur tota die, in veritate vtique, non in vanitate.

Item in dedicatione ecclesiæ, De gemina consideratione sui, Sermo. 5.

ETiam hodie fratres solennitatem agimus, & præclaram. Atque id quidem facile dixerim: sed si pergitis quærere cuius sancti, illud forte iam non ita. Quotiens enim apostoli seu martyris vel confessoris alicuius memoria celebratur, haud difficile est dicere cuius: vt puta sancti Petri, & Stephani glorioſi, aut scilicet patris nostri Benedicti, vel alicuius cæterorum magnorum principum magnę curię cœli. Nunc verò nullius eorum solennitas agitur, agitur tamen nonnulla solennitas. Nec modo nonnulla, sed non parua. Et si iam vultis audire, festiuitas est domus domini, templi dei, ciuitatis regis æterni, sponsę Christi.
Ibidem. 92. d. & 64.a Nemo sanè ambigit sanctam esse sponsam sancti sanctorum, & omni celebritatis honore dignissimam. An verò domum
Apo.21.a dei sanctam esse quis dubitet, de qua legitur: Domum tuam decet sanctitudo? Sic & sanctum est templum eius, mirabile in equitate. sed & ciuitatem sanctam Ioannes sese vidisse testatur. Vidi, inquit, sanctam ciuitatem Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à deo paratam tanquam sponsam ornatam viro suo. In quibus sanè verbis aperire iam cœpi, quod adhuc (fateor) dissimulare volebam. Dico autem quòd eadẽ sponsa, quæ ciuitas est, sed & templum quoque & domus nihilominus sit. Neque id mirum, præsertim cum similiter vnus K
sit qui se ei sponsum dignatur & regem & deum & patremfamilias exhibere. Necdum tamen vobis arbitror satisfactum, donec euidentius quæ domus huius patrisfamilias, quod hoc templum dei, quæ ciuitas regis istius, quænam denique huius glorioſi sponsi sponsa dici & esse meruerit, audiatis. At ego super hoc quidem non parum vereor loqui quid sentiam, ne quem vestrum (quod absit) aut minus fideliter, aut minus humiliter audire contingat: ne quis forsitan ab hoc auditorio aut elatus præ magnitudine gloriæ, aut incredulus exeat præ pusillanimitate spiritus sui. Opto enim semper vos & fideles & humiles inueniri, quod vtrunque summopere sit necessariũ ad salutem. Solis nanque humilibus ipse dat gratiam, cui etiam sine fide placere impossibile est. Opto igitur & omnibus modis cupio vt & paruulos & magnos, immo (vt plus miremini) nihil aliud quam grande aliquid ei vos exhibere curetis. Neque enim sine magno animo bona illa tam magna capere, aut vim facere poteritis regno cœlorum, non plus
Mat.18.a quàm idem cœlorum regnum intrare: nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli. Non sum homo profundi sensus, non possum vobis quod non gustauerim eructuare. Dicam tamen quid interdum in me sentiam actitari, vt si quis forte
Eccli.30.d sibi vtile iudicauerit, imitetur. Quia enim olim persuasum est mihi vt miserear animæ meæ placiturus exinde deo meo, frequenter de ea recogito: vtinam autem magis semper liceret. Erat quando id actitari minime libebat, nempe quòd minus (si tamen minus, & non magis minime) diligerem eam. Quomodo enim amat quis, cuius mortem amat? Quod si, vt verum est & indubitabile, mors animæ iniquitas est, absolutam proinde liquet esse sententiam, quòd iniquitatem qui di
Psal.10.d ligit, odit animam suam. Oderam ergo eam, & odissem adhuc, nisi hoc mihi quodcunque amoris eius initium, is qui prior eam dilexerat, contulisset. Ipsius proinde beneficio nonnunquam de ea cogitans, video r mihi in ea fateor velut duo quædam contraria inuenire. Si ipsam prout in se est & ex se iuxta rei veritatem intueor, nihil de ea verius sentire possum, quàm ad nihilum esse redactam. Quid modo necesse est singulas eius miserias numerare, quàm sit onerata peccatis, obfusa tenebris, irretita illecebris, pruriens concupiscentiis, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona semper ad ma-
Esa.64.b lum, in vitium omne procliuis, postremo totius confusionis & ignominię impleta? Nimirum si ipse quoque iustitiæ nostræ omnes ad lumen veritatis inspectæ, velut pannus menstruatę inueniuntur, iniustitiæ deinceps quales reputabuntur?
Mat.6.c Si lumen quod in nobis est tenebræ sunt, ipse tenebræ quantę erunt? Facile est cuique nostrum si sua melius vniuersa & sine dissimulatione vestiget, & iudicet sine acceptione personæ, attestari per omnia apostolicæ veritati, & liberę proclamare: M
Gal.6.a Qui se putat aliquid esse, cum nihil sit: ipse se seducit. Quid
Iob.7.d est homo quia magnificas eum (ait fidelis & deuota confessio) aut apponis erga eum cor tuum? Quid? Sinè dubio vanitati similis factus est homo, ad nihilum redactus est homo, nihil est homo. Quomodo tamen penitus nihil est, quem magnificat deus? Quomodo nihil, erga quem appositum est cor diuinum? Respiremus fratres, & si nihil sumus in cordibus nostris, fortè in corde dei potest aliud latere de nobis. O pater misericordiarum, ô pater miserorum, quid apponis erga eos cor tuum? Scio scio: vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuũ. Quomodo ergo nihil sumus, si thesaurus tuus sumus? Omnes gentes quasi non sint, sic sunt ante te, & tanquam nihilum & inane reputabuntur. Siquidem ante te, sed non sic intra te. Sic in iudicio veritatis tuæ, sed non sic in affectu pietatis tuę. Nimirum vocas ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Et non sunt ergo, quia quæ non sunt vocas: & sunt, quia vocas.
Rom.3.c Licet enim non sint quantum ad se, apud te tamen sunt, vtique iuxta apostolum non ex operibus iustitiæ, sed ex vocante. Sic nimirum sic consolaris in tua pietate, quem in veritate tua humiliasti: vt magnifice dilatetur in tuis, qui merito angu-
Psal.24.b stiatur in visceribus suis. Siquidem viæ veritatis viæ tuæ misericordia & veritas, requirentibus testamentum tuum & testimonia tua. Testamentum vtique pietatis, & testimonia veritatis. Lege homo in corde tuo, lege intra teipsum de teipso testimonia veritatis, etiam hac communi luce iudicabis te indignum.

A dignum. Lege in corde dei testamentum quod firmatum est in sanguine mediatoris, & inuenies quàm longe aliud spe pos-
Iob.7.d fidere quam re tenere videris. Quid est, inquit, homo quia
1.Pet.5.a magnificas eum? Magnus vtique: sed in illo. siquidem magni-
Psal.39.d ficatus est ab illo. Aut quomodo non magnus apud illum: cui tam magna cura est de eo? Ipsi enim cura est de nobis, ait apostolus Petrus. Et propheta: Ego autem mendicus sum & pauper, dominus solicitus est mei. Plane artificiosa connexio vtriusque considerationis, qua velut vno momento descendens pariter & ascendens, & se pauperem & mendicum, & deum pro se solicitum vidit. Angelicum est istud ascendere
Ioan.1.g & descendere simul. Videbitis, ait, angelos ascendentes & descendentes super filium hominis. Neque enim talis aliqua vicissitudo in eorum ascensionibus & descensionibus est, simul & mittuntur in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, & assistunt vultui maiestatis: deo misericorditer prouidente, vt & nobis sit consolatio: & eis tribulatio nulla. Alioquin quando æquanimiter paterentur ab illo vultu gloriæ in quem semper prospicere desiderant, propter nos vel ad modicum separari? Denique ipsam audi in euangelio veritatem. Angeli eorum, ait (haud dubium quin paruulorum) in cœlis semper vident faciem patris: sic videlicet
Mat.18.b paruulorum custodiæ deputati, vt non priuati vllo modo beatitudine sua. Hinc est quòd Ioannes sanctus ciuitatem Hieru-
Apoc.21.a salem descendentem vidit, stantem non potuit intueri. Et ad-
B uerte quòd descendentem dixerit, non cadentem. Cecidit enim quondam non minima pars ciuitatis illius, sed ea quidem minime sancta, quippe cui grauissimus casus fuit quod totius inimica facta est sanctitatis. Verum hanc quidem ruinam & terribilem casum Ioannes videre non potuit, quia necdum erat: sed vidit verbum quod in principio erat, vidit principium quod apostolis loquebatur: Videbam satanam tanquam
Luc.10.c fulgur cadentem de cœlo. Itaque pars illa quæ cecidit, à deo reparanda est, cum implebit ruinas, & reædificabit muros Hierusalem, non tamen ex his qui ceciderunt. Hæc autem quæ descendens apparuit, iam parata erat, sicut secutus adiunxit: à deo paratam. Siquidem quòd descendunt non cadunt angeli sancti, diuina præparatio facit: à quo nimirum hæc ipsa eis & voluntas præparata est & facultas. Vnde non solum adminiHeb.1.d stratorios, sed & missos in ministerium quoque apostolus testatur. Quidni mittat angelos, pro quibus & ipse à patre voluit mitti? Quidni pro eis inclinet cœlos, pro quibus ipse quoque cœlorum rex inclinauit se, ita vt digito in terram scriberet. Domine inclina cœlos tuos. Parum est. Et descende. Quid vltra? Vt quibus condescendit, faciat etiam coascendere sibi. Cæterum, vt iam dixi, angelicus ascensus & descensus caret vicissitudine, nos autem modo hac, modo illac versari
C necesse est: quòd nec supra diutius stare liceat, nec expediat infra longiùs demorari. Ascendunt, ait, vsq; ad cœlos, & descẽdũt vsque ad abyssos, anima eorum in malis tabescebat. Vt quid hoc? Propterea sanè anima eorum in malis interim plus tabescit quam delectetur in bonis, quòd hæc in re, illa verò tantum in spe videantur haberi. Quis poterit saluus esse? di-
Mat.19.d cunt discipuli saluatoris. Et ille. Apud homines hoc impossibile est, sed non apud deum. Hæc tota fiducia nostra, hæc vnica consolatio nostra, hæc tota ratio spei nostræ. Sed de possibilitate iam certi, de voluntate quid agimus? Quis scit
Rom.11.d si est dignus amore an odio? Quis nouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Hic iam planè fidem nobis subuenire necesse est, hic oportet succurrere veritatem: vt quod de nobis latet in corde patris, nobis per ipsius spiritum reueletur, & spiritus eius testificãs persuadeat spiritui nostro quod filij dei sumus. Persuadeat autem vocando & iustificando gratis per fidem, in quibus nimirum velut medius quidam transitus est ab æterna prædestinatione ad futuram magnificationem. Propterea sanè geminam illam considerationem, alteram quidem iudicij & veritatis, alteram verò non incongruè vocari credimus fidei & pietatis. Nec mirabere in humanis qualitatibus tam dissimilia reperiri, si solerter aduertas quanta & in ipsa eius substantia conuenisse videtur diuersitas naturarum. Quid enim spiritu vitæ sublimius? Quid verò humilius limo terræ? Quam profecto tam discoherentium in homine coherentiam rerum, ipsos quoque sapientes sæculi huius arbitror non latuisse cum hominem diffinirent, animal D
rationale mortale. Mirabilis siquidem copula rationis & mortis, mira societas discretionis & corruptionis. Sic nimirum sic in moribus, sic in affectibus, sic in studiis hominum non minor, forte & amplior contrarietas inuenitur: vt si totam prauitatem seorsum intuearis, ac rursum quicquid boni videtur inesse, consideres sigillatim, plenum censeas esse miraculo quod tam aduersa conuenerint. Inde homo nunc quidem Bariona, nunc verò satana meretur audire. Nolite mirari hoc. Re
Mat.16.c colite ex euangelio cui dictum sit (& vtrunque in veritate: nam vtrunque ab ipsa veritate dictum) prius quidem, beatus es Simon Bariona, nec multo post, vade retro satana. Vnus ergo vtrunque, etsi non vtrunque ex vno. Illud enim ex patre, istud ex homine, ipse tamen vtrunque erat. Vnde Bariona? Quia non caro nec sanguis, sed pater ei quod locutus est reuelauit? Vnde satanas? Quia sapuit quæ erant hominum non quæ dei. Iam si vtraque consideratione diligenter inspexerimus nos quid sumus, immo in vna quam nihil, in altera quam magnificati, quippe pro quibus etiam solicitudinem gerat tanta maiestas, & cor suum apposuerit erga nos: puto temperata videtur gloriatio nostra, sed forsitan magis aucta est, solidata tamen, vt non in nobis, sed in domino gloriemur, quibus nimirum in hoc solo respirare est, vt dicamus. Si decreuerit saluare nos, continuo liberabimur. Ex hoc iam in illa superiori specula vel paululum immorantes quæramus domum dei, E
quæramus templum, quæramus ciuitatem, quæramus & sponsam. Neque enim oblitus sum, sed cum metu & reuerentia dico, nos sumus. Nos inquam sumus, sed in corde dei. Nos sumus, sed ipsius dignatione, non dignitate nostra. Non vsurpet quod dei est, vt non apponat homo magnificare seipsum, alioquin quod illius erat faciens deus, exaltantem se humilia-
bit. Quod etsi nos puerili animositate gratis saluari volumus, merito non saluamur. Excludit miseriæ dissimulatio miserationem, nec dignatio locum habet vbi fuerit præsumptio dignitatis, prouocat verò compassionem humilis confessio passionis. Sanè hæc sola facit vt nos ipse tanquam dines paterfamilias alat in fame, & sub eo panibus abundantes inueniamur proinde domus eius, cui nunquam deest alimonia vitæ. Et me-
Mat.21.b mento quòd domum suam domum orationis esse diffiniat: quia & hoc prophetico satis videtur testimonio conuenire: qui ab ipso nos in orationibus vtique cibandos pane lachry-
Psal.79.a. marum, & in lachrymis potum afferit accepturos. Cæterum
Psal.92.d. iuxta eundem prophetam, sicut supra quoque meminimus, domum istam decet sanctitudo, vt videlicet pœnitentiæ lachrymas puritas continentiæ comitetur, & quæ iam domus est, fiat subinde etiam templum dei. Sancti estote, inquit, quia
1.Cor.6.d. sanctus sum dominus deus vester. Et apostolus: Nescitis quia corpora vestra templum sunt spiritus sancti, & spiritus F
sanctus habitet in vobis? Si quis templum dei violauerit, disperdet eum deus. Nunquid tamen vel ipsa iam sanctimonia sufficit? Pax quoque necessaria est, apostolo teste qui ait: Pa-
Heb.12.d cem sectamini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit deum. Hæc est quæ facit vnius moris habitare fratres in vnum, nouam vtique regi nostro vero pacifico ædificans ciuitatem, quæ & ipsa Hierusalem nominetur, quod est visio pacis. Vbi enim sine fœdere pacis, sine obseruantia legis, sine disciplina & regimine acephala multitudo congregata fuerit, non populus, sed turba vocatur: non est ciuitas, sed confusio Babylonem exhibet, de Hierusalem habet nihil. Sed quemadmodum fieri posse videbitur, vt rex tantus in sponsum transeat, promoucatur in sponsam? Sola hoc potest, quæ nihil non potest, charitas fortis vt mors. Quomodo non facile istam leuet, quæ illum iam inclinauit? Verum hinc tibi nullatenus consulenda prior illa quam diximus cõsideratio tui, hic quàm potissimum fidei magnanimitas exercetur. Denique & ipse ait: Desponsaui te mihi in fide, desponsaui te in iudicio & iustitia: eius, non tuam intellige. desponsaui te in misericordia & miserationibus. Si non fecit ille quod sponsus, si non tanquam sponsus amauit, si non zelatus est tanquam sponsus, noli acquiescere sponsam te arbitrari. Itaque fratres mei, si per abundantem refectionem magni patrisfamilias domus esse probamur, si templum dei per sanctificationem, si ciuitas summi regis per socialis vitæ communionem,

G munionem,si sponsa immortalis sponsi per dilectionem, puto iam non esse quod dicere verear nostram esse solennitatem. Nec miremini quòd in terris agitur hæc celebritas. siquidem agitur & in cœlis. Nempe si (vt veritas ait, & non
Lucæ.15. b potest non esse verum) super vno peccatore pœnitentiam agente gaudium est in cœlis etiam angelis dei, non est dubium multiplex esse super tam multorum pœnitentia peccatorum. Adhuc amplius vultis audire? Etiam gaudium domini, fortitudo nostra. Collætemur ergo angelis dei, congaudeamus deo, & in gratiarum actione præsens solennitas agatur: quia quanto nobis domestica, tanto amplius debet esse deuota.

Vnde supra, Sermo sextus.

Omestica nobis celebritas dedicatio domus nostræ, magis autem domestica nostra ipsorum dedicatio. Nostra siquidem illa aspersio, nostra illa benedictio, nostra consecratio fuit: quæ per manus sanctorum celebrata pontificum, etiam hodie anniuersario reditu votiuis laudibus ad memoriam reuocatur. Nunquid de lapidibus cura est deo? Non parietes dicunt, sed homines: Ipsi enim cura est de nobis. Vnus homo erat Iacob, & dormiens vidit descendentes angelos & ascendentes. Parum est
H hoc, etiam dominum angelorum adesse testatus est dicens:
Genes.28.d Vere dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Miratur enim gratiam, & dignationis magnitudinem expauescit. Quàm terribilior est iste locus, quàm euidentius certiusque dominus est in loco isto: vbi nimirum non modo duo aut tres, sed tã multi in ipsius congregati nomine perseuerant. Nemo iam nesciat, nemo vestrum ignoret. Siquidem non accepimus spiritum mundi huius, sed spiritum qui ex deo est: vt sciamus quæ à deo data sunt nobis. Terribilis planè locus, & dignus omni reuerentia, quem fideles viri inhabitant, quem angeli sancti frequentant, quem sua quoque præsentia dominus ipse dignatur. Quomodo enim tantus patriarcha nescire potuerat quod non esset locus vbi non esset deus? Sed fortè aliud esse miratus est vbi ait: Vere dominus est in loco isto. Ibi vere est, & vere dominus est, vbi in eius nomine angeli simul & homines congregantur. Licet enim in omni loco sit qui nullo clauditur loco, signanter tamen dicimus: Pater noster qui es in cœlis: quòd aliter illic & proprio quodam modo præsentem se exhibeat, non quidem ipse diuersus, sed diuersa distinguens. Est ergo in omni loco omnia vniuersaliter continens, omniaque disponens, sed longe tamen aliter atque aliter. Apud homines malos est præstans atque dissimulans, apud electos homines operans & seruans, apud superos pascens & cubans, apud inferos arguens & damnans.
I Facit solem suum oriri etiam super malos, sed vbi malorum interim dissimulatio est, quodammodo veritas non est. Itaque si dicere licet, apud impios est in dissimulatione, apud iustos in veritate, apud angelos in fœlicitate, apud inferos in seritate sua. Durum vobis sonat quòd seritate dixi? ego verò & iram vereor & furorem. Domine ne in furore tuo arguas me &c. Vere, inquit, dominus est in loco isto. Vbi enim pluit super iustos & iniustos, pater est, pater misericordiarum, expectans homines ad pœnitentiam. Vbi damnat obstinatos, iu-
Hebr.10.f dex est, & horrendum incidere in manus dei viuentis. Vbi cubat, sponsus est: & beata anima quam introduxerit in cubiculum suum. Cæterum in loco isto vere dominus est, si tamen seruiamus ei in spiritu & veritate. Non enim vere dominus e-
Luc.6.g rat apud eos quibus dicebat. Quid vocatis me domine domine, & non facitis quæ dico? Testantur sacræ literæ in paradiso olim positum primum Adam vt operaretur, & custodiret illum. Sic secundus Adam in ecclesia sanctorum, in congregatione suorum, in orto deliciarum (si quidem deliciæ suæ esse cum filiis hominum) ita inquam, & ipse dominus est
Psal.126.a in loco isto vt operetur atque custodiat. Alioquin sicut nisi quia dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam: sic nihilominus nisi ipse custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Porro angelos ascendentes & descendentes esse in loco isto, patriarchalis ipsa visio manifestat. Ascendentes vt videant faciem patris, descendentes vt prouideant nobis. Quid ergo nos quomodo hic es-
K se debemus, in quanta reuerentia stare in loco isto, vbi deus est operans, & seruans ascendentes & descendentes? Nimirum pœnitentes & expectantes esse nos conuenit. Hoc est enim obluiscì quæ retro sunt, ignorare, reprobare, recogitare annos illos in amaritudine animæ nostræ, ac deinceps cogitatione simul & auiditate extendere nos in anteriora. Ad hoc venimus, in hoc positi sumus. Hæc sunt quæ exiguntur à nobis, præteritorum pœnitudo peccatorum, & futurorum expectatio præmiorum.

Præfatio in explanationem psalmi, Qui habitat.

Onsidero labores vestros fratres, non sine magno miserationis affectu. Quæro consolationem quam exhibere possim, & corporalis occurrit: sed ea non prodest quicquam, magis & obesse plurimum potest. Siquidem modica sementis detractio, non modicum messis est detrimentum, etsi pœnitentia vestra minuatur miseratione credituli, paulatim gemmis corona vestra priuatur. Quid
4.Reg.4. tamen agimus? Vbi prophetę farinula? Siquidem mors in olla est, & mortificamini tota die in iciuniis multis, in laboribus frequenter, in vigiliis supra modum, præter ea quæ intrinsecus sunt, contritio cordium, & multitudo tentationum. L
Mortificamini, sed propter eum qui mortuus est pro vobis. Quòd si abundat tribulatio vestra pro eo, abundabit consolatio vestra per eum, vt in eo delectetur anima, quæ in his renuit consolari. Apud ipsum nanque ipsa quoque tribulatio magna quædam consolatio poterit inueniri. Nonne enim certum est supra vires humanas, vltra naturam, contra consuetudinem esse quæ sustinetis? Alius igitur portat ista, ille sine du-
Heb.1.4 bio qui secundum apostolum portat omnia verbo virtutis suæ. Nonne ex hoc iam suo ipsius gladio inimicus perimitur, & magnitudo tribulationis de qua tentare solebat, ipsa magis tentationes exuperat tanquam certissimum diuinæ præsentiæ argumentum? Quid enim timendum nobis, si adest qui
Psal.26.a portat omnia? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Nam & si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Quid est, quod totam molem terræ sustinet? Et vniuersus orbis cui innititur? Nam si est aliquid quod sustineat cætera, ipsum à quo sustinetur? Non inue-
Psal.32.b nitur nisi virtutis verbum omnia portans. Verbo enim domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.

Propterea vt sit vobis in verbo domini consolatio, maximè his diebus quibus (sicut omnino dignum est) aliquatenus maior est labor vester, non erit inutile tractare vobiscum aliquid de scripturis sanctis, quod etiam aliqui vestrum rogauerunt. Vnde nobis eligendus est psalmus ipse de quo tenta-
M tionis occasionem inimicus assumpsit, vt inde confringantur arma maligni, vnde sibi vsurpare præsumpsit. Propterea nolo vos ignorare fratres, quoniam manifestè imitatores sunt inimici, quicunque de scripturis sanctis aliquid non sanctè vsurpant, & detinent veritatem dei in mendacio, sicut solent quandoque nonnulli. Cauete hoc dilectissimi: quia prorsus diabolicum est, & de parte eius se esse probant qui id faciunt in suam ipsorum perniciem, salutaria scripta peruertere molientes. Sed non modo plus immoror, sufficit credo breuiter tetigisse. Iam de ipso quem elegimus psalmo aliqua præstante domino differere & explanare tentemus.

In explanationem primi versus psalmi: Qui habitat, Sermo primus.

Psalm.90. Vi habitat in adiutorio altissimi, in protectione dei cœli commorabitur. Quis sit diuini inhabitator adiutorij, per non inhabitantes illud molius potest agnosci. Tria siquidem eorum reperies genera. Vnum non sperantium, aliud desperantiũ, tertium frustra sperantium. Neque enim inhabitat in adiutorio dei qui non posuit deum adiutorem suum, sed cõfidit in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum. Surdus nanque ad prophetæ

A phetæ vocem dicentis: Quærite dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est, & sola temporalia quærens,
Esa.55.a æmulatur in malignantibus, pacem peccatorum videns, & elongatur ab adiutorio altissimi, quod sibi ad hæc necessarium esse non reputat. Sed quid nobis de his quæ foris sunt iudicare? Timeo fratres, ne forte etiam sit in nobis qui non habitet in adiutorio altissimi, sed confidat in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum. Forte enim seruorem habet aliquis, potens in vigiliis, in iciuniis, in labore, & cæteris huiusmodi, aut etiam multorum (vt sibi videtur) diuitias meritorum longo tempore acquisiuit, & in his confidens remissior est in timore dei, facile iam ad ociositates & curiositates pernicioſa quadam securitate declinat, murmurat, detrahit, diiudicatq;. Qui, pfecto si habitaret in adiutorio dei, attẽderet vtique sibi, & timeret offendere quem sibi cognosceret adhuc tam necessarium esse. Tanto siquidem amplius timere deum, & magis solicitus esse debuerat, quanto maiora eius munera iam percepit. Neque enim quæ habemus ab eo, seruare aut tenere possumus sine eo. Nunc verò (quod non sine dolore loquimur aut videmus) sunt aliqui qui in conuersionis
Eccli.24.c initio satis timorati & soliciti sunt, donec initium aliquod cõuersionis acceperint, & cum multo magis desiderare debuerant, iuxta illud, Qui edunt me, adhuc esurient: incipiunt sic
B agere ac si dicant: Vt quid ei seruiamus vltra, quando iam habemus quod daturus est? O si scires quam parum est quod habes, & hoc ipsum quam cito perdes si non seruauerit ille qui dedit. Hęc enim duo sunt quę valde solicitos & subiectos deo nos reddere possunt: vt non simus de his qui propterea non habitant in adiutorio altissimi, quia non reputant illud sibi necessarium esse, & hi sunt qui non sperant in domino.

Sunt autem & alij qui & desperant, hi scilicet qui considerantes imbecillitatem propriam, deficiunt & obruuntur à pusillanimitate spiritus, habitantes in carne sua, & circa infirmitatem propriam semper intenti, vt omnia quæ patiuntur, cursim enumerare parati sint. Vbi enim intenderis ingenium, valet. In adiutorio autem dei non habitant, neque nouerunt illud, quod nec assurgere valeant vt aliquando cogitent illud.

Sunt autem alij qui sperant quidem in domino, sed frustra: quia sic de misericordia eius sibiipsis blandiuntur, vt à peccatis suis non emendentur. vana est omnino spes ista, & hæc confundit, eo quòd charitas desit. Contra hos propheta: Male-
Psal.146.b dictus, inquit, qui peccat in spe. Et alius: Beneplacitum est domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Dicturus qui sperant, signanter præmisit, super timentes eum. Frustra siquidem sperat qui contemptu suo gratiam à se repellit, & spem suam prorsus euacuat. Nullus ergo horum trium habitat in adiutorio altissimi. Primus enim ha-
C bitat in meritis suis, secũdus in pœnis, tertius in vitiis. Immũ da habitatio tertij, anxia secundi, stulta & periculosa primi. Quid enim stultius quàm habitare in domo vix adhuc inchoata? Consummasse te putas? At cum consummauerit homo, tunc incipit. Denique ruinosa est omnino hæc habitatio, & quæ sustentari magis opus habeat & fulciri quam inhabitari.

Nonne vita præsens fragilis est & incerta? Simile esse necesse est quicquid fundatur in ipsa. Quis enim super fragile fundamentum, stabile credat ędificium? Periculosa habitatio eorum qui in meritis suis sperant. periculosa, quia ruinosa. Eorum verò qui considerationе propriæ infirmitatis desperatione deiiciuntur, habitatio est anxia, & eos in tormentis diximus habitare. Quandiu enim & pœnas sustinent in quibus nocte & die conteruntur, & eis quoque quas nondum sentiunt amplius cruciantur, vt non sufficiat diei malitia sua, sed opprimuntur his quoque quæ fortasse nunquam experientur: quæ tormenta, quis infernus intolerabilior potest excogitari, præsertim quia & tanto labore premuntur, & cœlestis panis non sustentantur edulio? Hi sunt qui in adiutorio altissimi non habitant: quia desperant. Priores autem idcirco non quęrunt: quia nequaquam sibi illud necessarium sentiunt. Extremi verò propterea longe sunt: quia eo modo quærunt auxilium dei quo obtinere non possunt. Soli enim in adiutorio altissimi habitant qui id solum obtinere desiderant, id solum amittere trepidant: sedula circa illud & solicita cogitatione versantes, quæ est vtique pietas, cultus dei. Beatus planè qui sic habitat in adiutorio altissimi: quia in protectione dei D
cœli commorabitur. Quid ei nocere poterit eorum quæ sub cœlo sunt, quem deus cœli protegere & conseruare voluerit? Porro sub cœlo sunt quæcunque nocere possunt, sub cœlo sunt aereæ potestates, sub cœlo præsens seculum nequam, & caro aduersus spiritum concupiscens. Optimè igitur dictum est, In protectione dei cœli commorabitur: vt nihil eorum quæ sub cœlo sunt timere possit quisquis protectionem eius habere meruerit: siue ita dictum sit vt ad versum sequentem oratio dependeat: qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione dei cœli commorabitur: dicet domino, susceptor meus es tu, & sit quod dicitur, in protectione dei cœli cõmorabitur, expositio præcedentis partis, qui habitat in adiutorio altissimi: aut magis addere videatur vt non solum adiutorium ad operandum bonum, sed protectionem quoque ad liberandum à malo doceat esse quærendam. At verò diligenter attende quod, in protectione, dicit: non, in præsentia. Angelus in præsentia eius exultat, ego vtinam possim in eius protectione morari. Ille beatus in præsentia, ego vtinam in protectione sim securus. Dei cœli, inquit. Licet enim vbique esse non dubitetur, sic tamen in cœlo est, vt ad eius comparationem nec esse videatur in terris. Propter quod & orantes dicimus. Pater noster qui es in cœlis. Sicut enim anima cum in toto quoque sit corpore, excellentius tamen & singularius est in capite, in quo sunt omnes sensus, (nam in cæteris omnibus membris vix vnum exercet solum, scilicet tactum, vnde quan- E
tum ad eum modum quo in capite est, cætera membra videtur quodãmodo non tam inhabitare quam regere) ita si præsentiã illius cogitemus qua beati angeli perfruuntur, videri possumus vix aliquem dei protectionem & nomen habere. Fœlix tamen anima quæ vel hanc protectionem meretur. Dicet enim domino, susceptor meus es tu. Verum id quidem sermoni alteri reseruemus.

Adhuc de primo uersu, Sermo secundus. unde supra.

Vi habitat in adiutorio altissimi, ait propheta, dicet domino, susceptor meus es tu, & refugium meum deus meus, sperabo in eum. Dicet in gratiarum actione, Confitemini domino misericordię eius, super duplici adiutorio eius. Omnis enim qui adhuc in adiutorio habitat, non in regno, & frequenter opus habet fugere, & interdum cadit. Fugere inquam dum in hoc corpore sumus à facie tentationis persequentis oportet. Quòd si minus celeriter fugimus, aliquando (vt afflolet) impellimur & euertimur, sed dominus susçipit nos. Ipse itaque refugium est, vt venientem cum stercoribus boum pigrorum lapidatorem impi- F
gri fugiamus, & euadere possimus fœdam nimis lapidationem. Ipse quoque susceptor est, vt etiam cum ceciderimus nõ collidamur, quoniam supponit manum suam. Cum ergo tentationis impetum sentimus in cogitatione, statim fugiamus ad ipsum, & humiliter postulemus auxilium. Quòd si forte præoccupauerit nos (vt aliquando) cum tardius quàm oporteat ad eum confugimus, soliciti simus vt susçipiat nos manus domini. Homines enim aliquando cadere necesse est dum in hoc seculo detinentur: sed alij colliduntur, alij non, quia deus supponit manum suam. Sed quomodo eos discernere poterimus, vt segregemus iuxta domini exemplum agnos ab hœdis, iustos ab iniustis? Nam & iustus septies in die cadit. Ve-
Prou.24.b rum hoc interest inter eorum casus, quòd iustus susçipitur à domino, ideoque resurgit fortior. Iniustus autem cum ceciderit non adiiciet vltra vt resurgat, immo verò aut in pudorem noxium, aut in impudentiam cadit. Aut enim excusat quod fecit, & hic est pudor adducens peccatum. aut fit ei frons meretricis, & iam nec deum timet, nec hominem reueretur, sed prædicat peccatum suum sicut Sodoma. Iustus verò super manum domini cadit, & miro quodam modo etiam ipsum ei peccatum in iustitiam cooperatur: Scimus enim quoniam dili-
Rom.8.c gentibus deum, omnia cooperantur in bonum. Nonne cooperatur nobis ille casus in bonum, vnde & humiliores efficimur & cautiores? Nonne dominus cadentem illum susçipit, qui ab humilitate susçipitur? Impulsus euersus sum vt caderem (ait
Psal.117.b propheta) sed nihil profecit qui impulit me, quoniam dominus

G nus ſuſcepit me. Sic ergo dicet fidelis anima domino, ſuſceptor meus es tu: Poſſunt omnia dicere, creator meus es tu, poſ
Textus. ſunt & animalia dicere, paſtor meus es tu. poſſunt omnes homines dicere, redemptor meus es tu. At verò ſuſceptor meus
es tu, is tantum dicere poteſt qui habitat in adiutorio altiſſi-
Textus mi. Vnde & addidit: Et deus meus. Cur non deus noſter? Quia in creatione, in redemptione, cæteriſque communibus beneficiis eſt deus omnium: ſed in tentationibus ſuis tãquam proprium eum habent ſinguli electorum. Sic enim paratus eſt ſuſcipere cadentem, & eripere fugientem, vt videri poſſit relictis omnibus aliis ei ſoli operam dare: propterea expedit omni animæ deum ſemper attendere tanquam proprium non modo adiutorem, ſed etiam inſpectorem. Quomodo enim negligens poterit fieri, qui intuentem ſe deum nunquam deſinit intueri? Aut quomodo non quaſi proprium illum habere videtur qui ſic eum ſuper ſe videt intentum, vt omnia interiora eius & exteriora omni hora conſiderare non ceſſet: omneſque non ſolum actus, ſed etiam ipſos ſubtiliſſimos animæ motus perſcrutetur atque diiudicet? Hic igitur non immerito dicere poteſt, deus meus ſperabo in eum. Et attende quòd non dixerit, ſperaui, aut ſpero: ſed, ſperabo. Hoc, inquit, eſt votum meum, hoc propoſitum meum, hæc intentio cordis mei. Repo
H ſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo, & in hac perſeuerabo. Sperabo in eum. Nec deſperabo, nec fruſtra ſperabo, quia maledi
ctus qui peccat in ſpe: & nihilominus qui peccat in deſperatione, ſed nec eſſe volo de his qui non ſperant in domino. Sperabo, inquit, in eum. Sed iam dic nobis quo fructu, qua
Textus mercede, quo lucro? Quoniam ipſe liberabit me de laqueo venantium, & à verbo aſpero. Sanè laqueum hunc, & hoc verbum, in diem alterum & ſermonem ſi placet alterum differamus.

De tertio uerſu. Sermo tertius, unde ſupra.

DEus meus ſperabo in eum: quoniam ipſe liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aſpero. Ego vtique fratres, in hoc verbo magna meiipſius pietate compungor, & valde miſereor animæ meæ. Ipſe liberauit me de laqueo venantium. Ergo ne beſtiæ ſumus nos? Beſtiæ prorſus. Homo cum in honore eſſet, non in-
Pſal.48.c tellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus. Beſtiæ profecto ſunt homines, oues errantes non habentes paſtorem. Quid ſuperbis ô homo? quid te ſciolum iactas? Vide quia beſtia factus es, cui venandę laquei præparantur. Sed qui ſunt venatores iſti? Venatores vtique peſſimi & nequiſſimi, callidiſſimi & crudeliſſimi. Venatores qui cornu non ſonant vt nõ audiãtur, ſed ſagittant in occultis immaculatum. Ipſi rectores ſunt
I tenebrarum harum, aſtutiſſimi verſutia & malitia diabolicæ fraudis, ita vt ſicut eſt ante venatorem beſtia, ſic ad eorum cõparationem ſit quilibet aſtutiſſimus hominum, præter eos dũtaxat qui cum apoſtolo non ignorant cogitationes eorum, quibus in dei ſapientia datum eſt fraudes deprehendere mali gnorum. Obſecro vos nouellę plantationes dei, vos qui nondum exercitatos habetis ſenſus ad diſcretionem boni & mali, nolite ſequi cordis veſtri iudicium, nolite abundare in ſenſu veſtro: ne vos tanquam rudes adhuc verſutus ille venator decipiat. Nam ſilueſtribus illis & omnino beſtialibus beſtiis (ſeculares homines loquor) apertos ſatis expandit laqueos, vtpote quos facile capiendos eſſe non dubitat. Vobis autem qui tanquam prudentiores cerui ſerpentes necatis, & deſideratis ad fontem viuum, ſubtiliores occultat laqueos, & callidiora fraudis ſuæ argumenta conquirit. Vnde obſecro vos humiliamini ſub potenti manu dei paſtoris veſtri, & acquieſcite eorum conſiliis qui melius norunt venatoris illius verſutias, edocti diuturno longi temporis exercitio, & crebris experimentis tam in ſe quam in multis. Sed ecce quia iam venatores & beſtias nouimus, quiſnam ſit laqueus iſte, quærendum eſt. Nolo ego adinuenire ex me, nec dubium aliquod tradere vobis. Oſtendat nobis apoſtolus laqueum iſtum. ipſe enim venatorum illorum non ignorat cogitationes. Dic nobis inquam beate Paule, quis ſit laqueus iſte diaboli, à quo ſe liberatam fidelis anima congratulatur? Qui volunt, inquit,
1.Ti.6.b diuites fieri in hoc ſeculo, incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli. Ergo ne laqueus diaboli diuitiæ ſunt huius K
ſeculi? Heu quàm paucos inuenimus qui ab hoc laqueo liberati exultent, quàm multos qui dolent quòd parum ſibi videntur irretiti, & adhuc quantum poſſunt ipſi ſe inuoluere & intricare laborant. Vos qui reliquiſtis omnia, & ſecuti eſtis non habentem vbi caput ſuum reclinaret filium hominis, exultate & dicite: quoniam ipſe liberauit me de laqueo venantium. Confitemini illi toto corde, tota anima, tota virtute, & ex ipſis medullis cordis gratias ei agite, dicentes: quoniam ipſe liberauit me de laqueo venantium. Et vt noueritis quã magnum ſit beneficium hoc, & ſciatis quæ à deo donata ſunt vobis, audite quod ſequitur: Et à verbo aſpero. O homo, vel magis beſtia: laqueum non timebas? Time vel malleum. A verbo, inquit, aſpero. Quod eſt hoc verbum, niſi illud inſatiabilis gehennę, Affer, affer, percute, dilacera, cito interfice, velociter ſpolia, detrahe? Quid eſt verbum aſperum, niſi, Tollatur impius ne videat gloriam dei? Quomodo exultant venatores capta beſtia, & clamant tolle tolle, infige verubus, infer prunis, & male bullientibus impone lebetibus? Verbum aſperum fuit quod protulit domus exaſperans populus Iudæorum. Tolle tolle: crucifige eum. Quam horribile verbum, quã Ioan.19.c
aſperum, quam crudele? Vere dentes eorum arma & ſagitte, & lingua eorum gladius acutus. Hoc verbum aſperum tu ſuſtinuiſti domine. Cur, niſi vt nos liberares à verbo aſpero? Sit
L iam pietatis tuæ, vt non ſuſtineamus nos, quod tu dignatus es ſuſtinere pro nobis. Reſpondent homines ſeculares cum eis Ioan.6.f
ſuademus agere pœnitentiam, & dicunt: Durus eſt hic ſermo. Nempe hoc eſt quod in euangelio legimus. Loquebatur de pœnitentia ipſa dominus, ſed in figura, tanquam his quibus non erat datum noſſe myſterium regni dei. Cum audirent dicentem, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, & abierunt retrorſum. Quid autem eſt manducare eius carnem, & bibere ſanguinem niſi communicare paſſionibus eius, & eam converſationem imitari quam geſſit in carne? Vnde & hoc deſignat illibatum illud altaris ſacramentum vbi dominicum corpus accipimus: vt ſicut videtur illa panis forma in nos intrare, ſic nouerimus per eam quam in terris habuit converſationem ipſum intrare in nos, ad habitandum per fidem in cordibus noſtris. Cum enim iuſtitia ingreditur, ille ingreditur 2.Cor.4.
qui factus eſt nobis à deo patre iuſtitia. Sed & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. Sed tamen adhuc multi nobis dicunt: Durus eſt hic ſermo. Ergo ne durum eſt momentaneum hoc & leue tribulationis, quod ſupra modum in ſublimitate ęternum pondus gloriæ operatur in nobis? Durum eſt breuiſſimo & leuiſſimo labore cruciatus illos & tormenta redimere, quæ nullus terminus finiat, nullus animus ſufficiat cogitare? Durum vobis videtur cùm dicitur: Agite pœ-
Matt.25.d nitentiam? Erratis, ſed audituri eſtis aliquando verbum aſperum, ſermonem durum, auditionem malam: Ite maledicti in
M ignem æternum. Ita dico vobis hoc timete, hoc durum reputate, & inuenietis, quia iugum domini ſuaue eſt, & onus eius leue. Si in ſcipſo ſuaue illud credere necdum poteſtis, vel hoc non ignoratis quoniam huius comparatione ſuauiſſimum eſt. Vos autem fratres mei, vos pennati, ante quorum oculos fruſtra iacitur rete, vos qui diuitias huius ſeculi penitus reliquiſtis, quid timeatis à verbo aſpero, quoniam iam liberati eſtis à laqueo? Fœlix tu Idithum, pro quo pſalmi quidam inſcripti ſunt, qui tranſiliſti laqueum, vt omnino longe fieres à verbo aſpero. Quibus enim dicetur: Ite maledicti in ignem æter-
Ibidem. num. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare. quibus inquam dicetur: niſi his qui ſubſtantiam huius mundi habuere? Nunquid non valde exhilarantur ad verbum hoc corda veſtra, & ſpirituali iucunditate replentur? Nunquid non precioſiorem ducitis paupertatem veſtram theſauris ſeculi? Siquidem ipſa eſt quæ liberat vos à verbo aſpero. Quomodo nanque à nobis exigat deus, quod pro ipſius amore relictum eſt? Et tamen etiam hoc facitis, & de labore manuum veſtrarum Chriſtus alitur & veſtitur, vt nihil deſit. Agite ergo gratias, exultate & dicite: quoniam ipſe liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aſpero. Exultate inquam, ſed adhuc interim cum tremore. Lętos vos eſſe volo, ſed nondum ſecuros. Gaudentes in ſpiritu ſancto, ſed tamen pauentes adhuc, &

A huc, & cauentes à recidiuo. Quid enim vobis vltra pauendum eſt? Vnum vtique, idque grauiſſimum, peccatum Iudæ, peccatum apoſtaſiæ. Bene enim factum eſt vt pennas acciperetis ſicut columbę, & volaretis ad requieſcendum. Nam in terra nõ erat requies, ſed labor & dolor, & afflictio ſpiritus. Quid ergo timendum eſt ſic volanti, niſi ne forte cadauer vel ſimile aliquid in terra videat cuius deſiderio tractus videatur à venatoribus illis peſſimis, & preparatis laqueis capiatur, & ſint nouiſſima hominis illius peiora prioribus? Hoc inquam omnino timendum eſt, ne quis aut corde ſolo, aut etiam corpore ad vomitum reuertatur. Legimus enim de filiis Iſrael quia corde redierunt in Aegyptum. Nam corpore reuerti, clauſum poſt eorum talos rubrum mare prohibebat. Hoc eſt quod vehementer ſingulis quibuſque timendum eſt, nequando forte eatenus deum offendant, vt manifeſte abiiciantur & euomantur ab eo: aut ſi pudor neget apoſtaſiam corporis, tepor ipſe paulatim ingerat apoſtaſiam cordis: vt videlicet in habitu religionis cor ſeculare gerant, & quicquid ſecularis conſolationis inuenire potuerint, amplectantur. Neque enim ſumus
1.Cor.9.d nos apoſtolo ſanctiores, qui tamen verebatur ne forte cum aliis prędicaſſet, ipſe reprobus efficeretur. Sed id tandiu timendum eſt, donec laqueus contritus ſit, donec corpus iſtud anima depoſuerit. Nam & ipſum corpus laqueus quidam eſt, vnThre.3.f
B de & oculus legitur animam deprędari. Minime ergo decet eſſe ſecurum hominem, qui ſecum portat laqueũ ſuum, immo verò bonum eſt magis habitare in adiutorio altiſſimi, vt per eum poſſit laqueus euitari.

De quarto uerſu. Sermo quartus, unde ſupra.

Textus Capulis ſuis obumbrabit tibi. Confitenti humiliter, & deuote gratias referenti, non immerito ampliora beneficia promittuntur. Nam qui fidelis inuenitur in modico, iure conſtituetur ſuper multa: ſicut econtrario accipiendis indignus eſt, qui fuerit de acceptis ingratus. Itaque deuotę illi gratiarum actioni reſpondet ſpiritus, non id ſolum, inquiens, faciet, ſed & ſcapulis ſuis obumbrabit tibi. Credo in his ſcapulis geminam dei promiſſionem intelligendam, vitæ ſcilicet eius quæ nunc eſt, pariter & futuræ. Si enim ſolum promitteret regnum, & in itinere deeſſet viaticum, omnino conquererentur homines & reſponderent: Magnum quidem eſt quod promittitur, ſed perueniendi illuc nulla facultas datur. Propterea qui poſt hoc ſeculum vitam promiſit ęternam, ipſe dandum etiam in hoc ſeculo centuplum prouidentiſſima pietate præmiſit. Quid iam excuſationis habes ô homo? Profecto obſtructum eſt os loMat.19.d quentium iniqua. Quid plus afferet ad tentandum, niſi quia
C longa futura eſt via tua? Et ſi grandis tibi reſtat via, cur hoc timeas, cui fortis cibus datur, ne deficere poſſis in via? Heliæ
3.Re.19.b vtique cibus allatus eſt ab angelo, quo nullus in humana conſuetudine vilior inuenitur, ſcilicet panis & aqua: tanta tamen fortitudo collata eſt, vt quadraginta diebus ambulans non fatigaretur nec eſuriret. Vis tibi hunc cibum ab angelis miniſtrari? Mirum valde, ſi non vis. Quòd ſi cibum hunc deſideras, & angelica miniſteria non ſuperba, ſed humili magis ambitione requiris, audi quomodo ſcriptum ſit de domino, quia
Deu.8.d tentante diabolo, & ſuadente vt de lapidibus faceret panem,
Mat.4.a reſtitit & dixit: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore dei, deinde tentationibus ſuperatis, & tentatore fugato, acceſſerunt angeli, & miniſtrabant ei. Et tu ergo ſi vis habere miniſterium angelorum, fuge conſolationes ſeculi, & tentationibus reſiſte diaboli. Renuat conſolari anima tua in aliis, ſi vis in dei memoria delectari. Cum eſuris, curreré ſuadet ad panem: at tu potius audi dicentem: Non in ſolo pane viuit homo. Cur enim tanta varietate diſtraheris, vt modo cibum, modo potum, modo veſtem aut lectum, niſi pro ſola corporis neceſſaria ſuſtentatione requiras, qui in vno, id eſt in verbo dei potes hæc omnia inuenire? Manna enim eſt, omnem ſaporem habens, & odoris delectationem: & requies eſt vera & ſyncera, ſuauis & ſalubris, iucunda & ſancta. Hæc promiſſio eſt vitæ præſentis. Nam promiſſionem futuræ quis explicet? Si expectatio iuſtorum lætitia, &
Eſa.34.c tanta lętitia, vt omne quod deſideratur in ſeculo, non valeat ei comparari: ipſum quod expectatur quid erit? Oculus non vidit deus abſque te, quæ prępraſti diligentibus te. Sub E
his itaque ſcapulis quatuor nobis beneficia conferuntur. Sub his enim abſcondimur, ſub his in occurſu accipitrũ & miluorum protegimur, quæ ſunt aereæ poteſtates: ſub his vmbraculum ſalubre refrigerat nos, & repellit nimium ſolis feruorem. ſub his quoque alimur & foueмur. Ait enim propheta in
Pſal.26.b alio pſalmo. Quoniam abſcondit me in tabernaculo ſuo in die malorum, id eſt dum adhuc dies mali ſunt, & in terra aliena ſumus, quæ data eſt in manus impij, in qua non eſt regnum pacis, nec deus pacis regnat in ea. Nã ſi regnat, quid eſt quod orantes dicimus: Adueniat regnum tuum? Neceſſe igitur
Mat.9.b eſt abſcondere interim ſi quid habemus boni, quoniam theſaurum regni cœlorum qui inuenit homo abſcondit. Propter quod etiam corporaliter in clauſtris & in ſyluis abſcondimur. Et ſi ſcire vultis quantum in hac abſconſione lucramur, credo nullum hic eſſe qui ſi quartam partem eorum quæ facit, in ſeculo actitaret, non adoraretur vt ſanctus, reputaretur vt angelus: nunc autem quotidie tanquam negligens arguitur & increpatur. Parum ne hoc lucrum ducitis, quòd non reputamini ſancti antequam ſitis? An non timetis ne forte hic vili mercede hac recepta, in futuro mercedem non habeatis? Neceſſaria eſt ergo hæc abſconſio non ſolum ante oculos aliorum, ſed etiam multo magis ante teipſum. Hoc enim habet D
dominica illa ſententia. Cum feceritis omnia quæ præcipiuntur vobis, dicite, Serui inutiles ſumus: quod debuimus face-
Luc.17.c re fecimus. væ enim nobis ſi non feciſſemus. Et hæc eſt vtique magna virtus, & ſumma ſecuritas, quando & pie viuis: & tamen plus attendis quæ deſunt tibi, quàm quæ obtinuiſſe videris, oblitus quæ retro ſunt, & extendens te in anteriora. Hæc igitur eſt abſconſio, quam ſub ſcapulis domini præſtari dixeramus: qualis forſitan abſconſio fuit vel obumbratio quę Mariæ facta eſt à ſpiritu ſancto, ad celandum videlicet tam incomprehenſibile ſacramentum. De protectione quoque idem ait propheta iſte. Obumbraſti ſuper caput meum in die
Pſal.139.b belli. Sicut enim videns venientem accipitrem mater expandit alas ſuas vt pulli ſubeant & habeant tutum refugium: ſic nobis parata, & quodammodo dilatato ſinu extenſa eſt ſumma illa & ineſtabilis pietas domini noſtri. Vnde & ſupra dixit. Quoniam refugium meum es tu. Iam verò ſub ipſis quoque ſcapulis & vmbraculum ſalubre & protectionem habemus. Sicut enim iſte corporeus ſol licet bonus ſit & valde neceſſarius, tamen & feruor eius ſi temperatus non fuerit, infirmo capiti, & ſplendor infirmis oculis nocet, nec eſt ſolis culpa, ſed infirmitatis: ſic etiam ſol iuſtitiæ eſt. Vnde & dici-
Eccles.7.c tur: Noli nimium iuſtus eſſe. Non quod iuſtitia bona non ſit, ſed quia dum adhuc infirmi ſumus, oportet ipſa bona gratia temperari, ne forte elationis aut indiſcretionis vitium incurramus. Quid eſt quòd inceſſanter orantes & ſupplicantes nõ F
poſſumus ad eam quam deſideramus gratiæ abundantiam peruenire? Putatis quia auarus aut inops factus eſt deus, impotens aut inexorabilis? Abſit hoc, prorſus abſit: ſed ipſe cognouit figmentum noſtrum, & ſcapulis ſuis obumbrat nobis. Nõ tamen à petitione propterea ceſſandum eſt, quia etſi non dat ad ſatietatem, dat tamen ad ſuſtentationem: etſi cauet nobis à feruore nimio, tamen fouet nos tanquam mater calore ſuo. Hoc eſt enim quartum quod diximus ſub ſcapulis eius nobis prędicari, vt tanquam pulli in calore materni corporis foueamur, ne foris vagantes moriamur, refrigeſcente nimirum charitate: quæ non diffunditur in nobis niſi per ſpiritum qui datur nobis. Sub his igitur pennis eius ſecurus ſperabis, vt videlicet de exhibitione præſentium munerum firma ſit expectatio futurorum.

De prima parte quinti uerſus, Sermo quintus unde ſupra.

SCuto circumdabit te veritas eius. Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Et quis hoc di-
Mar.14.d xerit, ſcitis: & tempus ſcitis. domini enim eſt verbum iſtud inſtante iam paſſione ſua. Et attendite quoniam ipſe quidem erat paſſurus, & non diſcipuli: nec tamen pro ſe dicebat orandum, ſed pro illis. Vnde ad Petrum. Ecce ſatanas expetiuit vos vt cribraret ſicut triticum: ego
Luc.22.d autem rogaui pro te vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus

G conuersus confirma fratres tuos. Si tantum illos oportebat timere in passione domini, quantum nobis timendum est fratres, in passione nostra? Vigilate proinde & orate, vt non intretis in tentationem: quoniam vndique circundati estis tentationibus. Vnde & legistis, quia tentatio est vita hominis su per terram. Itaque si tot tentationibus plena est vita nostra, vt non immerito tota ipsa tentatio debeat appellari: peruigili circunspectione opus est & oratione ne inducamur in eã: vnde est & illud in oratione dominica: Et ne nos inducas in tentationem. Quia ergo vndique sic circundatus es tentationibus, scuto circundabit te veritas eius: vt quemadmodum vndique bella, ita vndique sint & præsidia. In quo & omnino illud manifestum est, spirituale scutum esse oportere quod circundare potest. Veritas autem circundat, quia verax qui promittit, & sic exhibet vt promittit. Fidelis deus, ait apostolus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis.

Iob.7.a
Matt.6.b
1.Cor.10.c

Non incongrue sane scuto comparatur gratia diuinæ protectionis, quod in superiori parte amplum & latum est, vt caput humerosque custodiat: in inferiori vero strictius, vt minus oneret, maximè quòd graciliores sint tibiæ, nec tam facile vulnerentur, sed nec adeo periculosum sit illis in partibus vulnerari. Sic omnino sic militibus suis Christus ad inferiora tuenda, id est carnem, magnam (vt ita dixerim) strictitatem atque penuriam rerum temporalium donat: nec vult eos illarum multitudine pregrauari, sed vt victum & vestitum habentes, quemadmodum, ait apostolus, his contenti simus: in superioribus vero ampliorem latitudinem, & abundantiam gratiæ spiritualis. Sic enim habes. Primum quærite regnum dei & iustitiam eius, & omnia adiicientur vobis. De victu vtique dixit & vestitu. Vnde dixerat solicitos esse non debere. Nam & hæc ipsa pater noster cœlestis benignissima pietate ministrat, ob duplicem scilicet causam: ne vel omnino crederemus insensum si ista negaret, & sic desperaremus: vel illorũ nimia solicitudo, si spiritualis exercitij fieret detrimentum. Sine his enim neque viuere, neque deo seruire est. Cæterũ quanto strictius, tanto melius. Itaque scuto circundabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Hæ sunt quatuor tentationes quibus vndique circundati necesse habemus circundari etiam scuto domini, vt sit nobis à dextris & à sinistris, ante & retro. Hoc enim præmonitos vos esse volo, neminem super terram absque tentatione victurum, vt cui forte tollitur aliqua, alteram securus expectet: aut forte non securus, sed pauidus magis, & sic petat ab ea liberari, vt nunquam sibi in corpore mortis huius libertatem perfectam seu requiem audeat polliceri. Qua in re consideranda est nobis tam benigna erga nos diuinæ pietatis dispensatio, vt quibusdam nos tentationibus patiatur diutius occupari, ne forte periculosiores occurrant: ab aliquibus vero citius liberet, vt possimus in aliis quas nobis vtiliores fore præuidet exerceri. Verum considerandum nobis est (sed non modo) quæ sint istæ quatuor quas hic ponit. Credo enim quòd in hoc ordine quo hic numerantur, contra eos qui conuertuntur insurgunt, & velut principes sunt omnium tentationum.

H
1.Ti.6.b
Mat.6.d

Textus

ooc. 8. fol. 67. A

I

De secunda parte quinti uersus, & de sexto uersu. Sermo sextus unde supra.

SOlet in diuinis scripturis aduersitas designari per noctem, & scimus quia aduersus eos qui conuertuntur, primum esse certamen de molestiis corporis consueuit. Caro enim hactenus indomita, castigari & in seruitutem redigi nequaquam æquanimiter patitur, sed adhuc memor recens perditæ libertatis acrius concupiscit aduersus spiritum, maximeque in his pœnis in quibus cessis vos quotidie morientes: immo verò morte affecti tota die, quæ & supra vires sunt, & vltra naturam, & contra consuetudinem vestram. Quid igitur mirum? Turbant ista maxime eos qui necdum consueuerunt, necdum satis in promptu habent recurrere ad orationes, resurgere ad meditationes sanctas, vt sic releuetur diei pondus & æstus. Necessarium plane nobis inter ipsa nostræ conuersionis initia scutum domini, vt non timeamus à timore nocturno. Bene autem dicitur non timendum à timore nocturno, & non dicitur à nocte, quia nõ ipsa afflictio tentatio est, sed magis timor ipsius. Nam & omnes laboramus, cum tamen non omnes inde tentemur: & qui tẽtantur, multo magis timore futuræ pœnę quàm præsentis dolore ęduntur. Quia ergo timor ipse tentatio est, cõgrue dictum est ei qui circundatur scuto domini, quòd à tentatione hac non timebit. Forte impugnabitur, forte tentabitur, forte timebit noctem, sed non ei timor iste nocebit. Magis autem si non fuerit dominatus, tunc immaculatus erit, & emundabitur, sicut scriptum est, quia territi purgabuntur. Caminus est timor iste, sed vt examinet non exurat, veritas facit. Nocturnus planè & tenebrosus timor, sed facile hunc radius veritatis exuperat. Ingerit enim oculis cordis nunc quidem peccata quæ fecimus: vt quemadmodum de se propheta, ait, etiam nos in flagella parati simus, annunciantes iniquitatem nostram, & cogitãtes pro peccato nostro. Nunc verò ęternas supplicia quæ meruimus, vt in eorum comparatione quæ euadimus, vniuersa quæ patimur, delicias reputemus. Nunc quoque cœlestia præmia ad quæ tendimus, crebro videlicet memorantes, quoniam non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Nunc etiam ea quæ pro nobis pertulit Christus, vt crebro considerantes quanta sustinuit illa maiestas pro inutilibus seruis, erubescamus non sustinere vel parua pro nobis. Sed fortasse præualuit veritas, præsertim tam multiplex & vsquequaque circundans non repellere modo, sed etiam expellere penitus hunc timorem. Nox præcessit: vt filius lucis & diei honeste ambulans, time sagittam. Leuiter volat, leuiter penetrat: sed dico tibi nõ leue infligit vulnus, cito interficit. Nimirum sagitta hæc vana gloria est, non est vnde hæc impugnet pusillanimes & remissos. Qui feruentiores esse videntur, ipsi paueant, ipsi sibi caueant in hac parte: nihilominus adhuc soliciti non deserere scutum inexpugnabile veritatis. Quid enim aliud tam contrarium vanitati? Nec sane huic opponenda sagittę secreta illa & quodammodo intima veritatis exigimus: semetipsam nouerit anima, de se teneat veritatem. Difficile prorsus (ni fallor) homo verbis laudantium, hominem in vita sua abduci poterit altum sapere, si se intus ad lucem veritatis solicita cõsideratione discutiat. Nonne enim si propriam cogitat conditionem, dicturus est sibi, Quid superbis terra & cinis? Nonne si propriam cõsideret corruptionem, fateatur necesse est quoniam non est in eo bonum? Sed & si forte aliquid habere videtur, non inueniet puto quod respondeat apostolo dicenti: Quid habes quod non accepisti? Et alibi: Qui stat, videat ne cadat. Postremo si fideliter computet, facile illi erit aduertere, quòd nec cum decem milibus possit occurrere ei, qui cũ viginti milibus venit ad se, & omnes iustitias suas tanquam pannum menstruatę reputari. Eadem quoque veritas & eis nihilominus opponenda est tentationibus quæ sequuntur. Neque enim vel sic desistit hostis antiquus, sed ad callidiora forte conuertitur argumenta. Firmam probauit vtroque latere turrim, non est quod vel à sinistris pusillanimitate timoris, vel à dextris eam humanis concutere laudibus, in vtraque iam molitione fruſtratus attentet. Sed si viribus, inquit, deiicere nequeo: forte decipere possum alicuius ingenio proditoris. Quis putas erit hic proditor? Plane cupiditas, radix iniquitatis, ambitio subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum erugo, tinea sanctitatis, excęcatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans ex medicina languorem. Contempsit vanam gloriam, ait, quoniam vana est: forte solidius aliquid affectaret, forte honores, forte diuitias. Quantos hoc negocium perambulans in tenebris trudi fecit in tenebras exteriores, veste spolians nuptiali, & virtutum exercitia fructu pietatis euacuans? Quantos ergo pestis hæc nequiter supplantatos turpiter quoque deiecit, vt cæteri quique quos latuit occultus effossor, subitam expauescerent ad ruinam? Quid verò hunc fouet vermem aliud quam mentis alienatio, & obliuio veritatis? Aut quid nisi veritas hunc prodendum vestigat proditorem, & negocium arguit tenebrarum? Nimirum hæc est quæ dicit: Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur: se autem perdat, & detrimentum sui faciat? Et item: Potentes, ait, potenter tormenta

K
1. Cor. 4.b
1. Cor. 10.c
L
Rom.8.d
M
Mat.16.d
Sap.6.d

A menta patientur. Hæc est quæ sedula suggestione reducit in mentem quam sit in ambitu friuola consolatio, graue iudiciũ, vsus breuis, finis ignotus. Hucusque tentationes domini: quartam inimicus non præsumit afferre. Illa enim de ignorantia est, nec dubitat sapientissimum qui sic moderabatur responsiones suas, vt in nullo vnquam posset deprehẽdere quod quærebat. Prima siquidem tentatione esurienti suadebat de lapidibus panem facere: sed ille nec posse nec non posse respondens, cibum alium prætendit, dicens: Non in solo pane vi uit homo &c. Secunda verò tentatione præcipitium suadebat promittens quia non læderetur si filius dei esset, & sic videns omnis ciuitas laudaret eum & magnificaret, & nec esse se nec non esse respondit. Tertia de ambitione fuit, quando omnia regna mundi promisit si cadẽs adoraret eum. Vides ne quòd ambitionis via, adoratio diaboli est, qua videlicet ad honores & gloriam mundi perueniendum suis ille adoratoribus pollicetur? Quarta vt dixi tentatione apud eum abstinuit, cuius nimirum tantam esset expertus prudentiam ex responsis. Quid autem aduersus alios faciat quos videt omnimodo diligere iustitiam, & odisse iniquitatem? Quid nisi vt iniquitatem pal liet virtutis imagine? Quos enim perfectos boni nouerit amatores, malum eis sub specie boni non mediocris, sed perfecti persuadere conatur: vt cito consentiat qui magnopere diligit bonum, & facile qui currit incurrat. Hoc est igitur de-

Mat.4.a

B monium non modo diurnum, sed meridianum. An non hoc timuit Maria, quando ad nouam angeli salutationem expauit? An non hoc insinuabat apostolus cum diceret: Non enim ignoramus cogitationes eius. Ipse enim angelus satanæ transfigurat se in angelum lucis. An non denique hocipsum metuebant discipuli, quando videntes dominum super mare ambulantẽ clamabãt putantes phantasma esse? Et vide quam bene congruit quòd quarta vigilia nocte fuisse dicitur, quando contra tentationem quartam vigilasse discipuli perhibentur. Nec verò in re manifestissima nostro arbitror opus esse eloquio, quòd videlicet sola sit veritas quæ palliatam detegit falsitatem. Quatuor has tentationes etiam in generali statu ecclesiæ haud difficile diligens considerator inueniet. Nonne enim timor nocturnus exercebat nouellam adhuc ecclesię plãtationem, quando omnis qui occiderat seruos dei, arbitrabatur se obsequium præstare deo? Demum persecutione cessante & die reddita turbauit eam grauius & afflixit sagitta volans, quando exierunt aliqui de ecclesia inflati spiritu carnis suæ, inanis & volatilis gloriæ cupidi: & volentes sibi facere nomen linguas suas magnificãdo, diuersa & peruersa dogmata fabricauerunt. At nunc quidem pax à paganis, pax ab hæreticis: sed non est pax à falsis filiis. Multiplicasti gentem domine Iesu, sed non magnificasti lætitiam: quoniam multi sunt vocati, pauci verò electi. Omnes Christiani, & omnes fere, quæ

2.Cor.2.c

C sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Ipsa quoque ecclesiasticæ dignitatis officia in turpem quæstum, & tenebrarum negocium transiere: nec in his salus animarum, sed luxus quæritur diuitiarum. Propter hoc tondentur, propter hoc frequentant ecclesias, missas celebrant, psalmos decantant. Pro episcopatibus & archidiaconatibus, abbatiis, aliisque dignitatibus impudenter hodie decertatur, vt ecclesiarum reditus in superfluitatis & vanitatis vsus dissipentur. Superest vt reueletur homo peccati, filius perditionis, dæmonium nõ modo diurnum, sed & meridianum: quod non solum transfigurat in angelum lucis, sed extollitur supra omne quod dicitur deus, aut quod colitur. Nimirum insidiatur crudelius calcaneo matris ecclesiæ, à qua dolet caput suum esse contritum. Hic planè grauissimus erit incursus, sed ab hoc quoque ecclesiam electorum veritas liberabit, propter eos breuians dies, & dæmonium meridianum destruens illustratione aduentus sui. Et hæc quidem dicta sunt de tentationibus istis. nam & in sermone quodam super cantica canticorum memini me super his tractasse similiter, cum meridiani huius dæmonij mentio incidisset, ex occasione scilicet meridiani accubitus sponsi: quem sibi sponsa petierat indicari.

Ser.30.

De septimo uersu, Sermo septimus, unde supra. D

IN spe viuimus fratres, nec deficimus in tribulatione præsenti, quòd in expectatione simus indefectibilium gaudiorum. Neque enim vana vobis hæc expectatio, aut dubia spes videtur, innixa nimirum æternæ promissionibus veritatis. Deinde etiam ex perceptione præsentium munerum firma est expectatio futurorũ & præsentis gratiæ virtus nimis credibiliter attestatur fœlicitatem promisse gloriæ sine dubio secuturam. Nempe dominus virtutum ipse est rex gloriæ, & in hymno quoq;, eundẽ votis cantamus patrem perennis gloriæ, patrem potentis gratiæ: cui & in psalmo canimus quia misericordiã & veritatẽ diligit deus, gratiam & gloriam dabit dominus. Viriliter ergo sustineat in hoc seculo pietas colluctationem, & persecutionẽ quãlibet æquanimiter patiatur. Quidni toleret omnia, quę ad omnia valet, promissionem habens eius vitæ quæ nunc est & futurę? Repugnet fortiter impugnanti, quia & repugnanti propugnator aderit indefessus, & triumphanti non deerit largissimus remunerator. Scuto, inquit, circundabit te veritas eius.

Psal.83.c
Textus

Necessaria planè insuperabilis protectio veritatis, nõ modo interim in carne degenti, sed postmodum exeunti: & nunc quidem ob periculosos conflictus, tunc verò ob monstruosos occursus spirituum malignorum. Nẽpe & sanctissimam illam

E

gloriosi Martini animam voluit pars inimica nocere, & cruenta bestia sciens quod modicum iam tempus haberet, tota profecto insania malitiæ infatigabilis, non est verita prope assistere ei quoq; in quo nihil habebat. Immo verò ad ipsum etiam regem gloriæ accedere impudentissima temeritas illa præsumpsit, sicut ipse testatur: Venit enim princeps mundi huius, & in me non inuenit quicquam. Fœlix anima quæ sic interim tentationum iacula scuto veritatis repulerit, vt nil prorsus venenatum in se coalescere passa, omnino non confundatur cum loquetur inimicis suis in porta. Nihil in me funeste reperies. Fœlix quem sic circundat clypeus veritatis, vt introitum quoque & exitum eius custodiat: exitum vtique ab hac vita, & introitum in futuram, quo videlicet nec moliatur à tergo, nec à facie mali quippiam inimicus attentet. Siquidem omnino opus erit illic custode, opus erit duce fideli, opus erit consolatore magno propter horribiles illas visiones: nõ minus quam hic adiutore & propugnatore contra inuisibiles tentatores.

Ioan.14.d

F

Glorificate itaque dilectissimi, & portate interim Christum in corpore vestro, onus delectabile, suaue pondus, sarcinam salutarem, etiam si premere aliquando forte videtur, etiam si interdum latera tundit, & flagellat recalcitrantem, etiam si quando in chamo & freno maxillas constringit & coercet omnino fœliciter. Esto vt iumentum. Homo, inquit, cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quid enim tantopere vel plangit propheta vel arguit in homine similitudinem iumentorum, præsertim qui alio quodam loco de se loqui & dicere deo non sine quadam congratulatione videtur: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum? Puto, immo non puto, sed scio similitudinem aliquam iumentorum homini commendari: sed planè non eam quæ in non intelligendo, & insipientiæ sed patientię imitatione consistat. Neque enim suę censentis similiter, sed ne plangentis quidem videretur vox si dixisset, Homo cum sub onere dei esset, non recalcitrauit, vt iumentũ factus est apud eum. Quis enim non illi iumento plurimum inuideret, cuius in humili tergo ad commendationem ineffabilis suæ mansuetudinis dignatus est sedere saluator: si cum illius tam preciosi oneris gestatione intelligentiã quoq; tam singularis habuisset honoris? Vt iumentum igitur esto, minimè tamen iumentum, patienter quidem sustinens onus, sed honorem intelligens: sapienter & delectabiliter cogitans tam ipsius oneris qualitatem, quàm propriam vtilitatem. Magnus ille Ignatius, discipuli quem diligebat Iesus auditor, martyr noster, cuius preciosis reliquiis nostra ditata est paupertas, Mariam in pluribus quas ad eam scripsit epistolis christiferam consalutat. Egregius planè titulus dignitatis, & commendatio honoris immensi. Nempe cui seruire regnare est, gestare hunc, non onerari est, sed ornari. Cæterum vnde ei de quo nunc loquebamur saluatoris asello verendum

Psal.48.c.

Psal.72.d.

k vllatenus

G vllatenus videbatur,ne sub illa tali sarcina deficere posset in via? An verò timendus ei aut luporum incursus, aut raptorum occursus,vel præcipitium seu periculum aliquod sub tanto præside metuendum? Fœlix qui sic tulerit Christum, vt à sancto sanctorum in sanctã ciuitatem mereatur induci. Non est omnino quod timeat ne vel in via aliquod offendiculum, vel repulsam in ianua patiatur. Illi nempe iumento viam parabant fideles populi, huic angeli sancti: quoniam angelis suis
Textus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Sed non sunt hæc præoccupanda modo, series magis ipsa scripturæ expositionis or
Textus dine sequenda est. Cadent à latere, inquit, tuo mille, & decem milia à dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Hic enim versus hodie nobis tractandus est, non ignoratis. In præcedenti sanè capitulo quod nouissime tractabatur, dictum est, si recolitis, quemadmodum à quatuor quibusdam maximis equidem grauissimisque tentationibus huius vitæ protectio liberet veritatis: videlicet à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Quod igitur sequitur, cadent à latere tuo mille &c. futurę magis vitæ arbitror assignandum. Vnde & in principio sermonis huius meministis adhuc, ni fallor, sentẽtiæ apostolicæ, qua videlicet valere ad omnia pietatẽ, vi
H tæ quoq; eius quæ nunc est & futuræ promissionẽ habere cõ
1.Ti.4.c mendat. Audite ergo & audite in lætitia cordis vestri quod ad futuræ vitæ promissionem, vestramq; expectationem pertinere videtur. Vbi est thesaurus vester, sit & cor vestrum. Et quidem studiosè audistis præsentia, non sum immemor, sed studiosius decet futura audire. Nam & pseudoprophetam (Balaam dico) recolite qui historias nostis, & ipse, inquam, iniquus iustorum mortem optabat, & nouissima sua horum similia fieri precabatur. Tantus est pietatis fructus, tanta iustitiæ merces, vt ne ab ipsis quidem non desiderari queat impiis & iniustis. Minus tamen oblectat canticum Sion salices Babylonis. Suspendenda proinde organa apud eos, lamentandum magis super flumina Babylonis, si forte persuaderi eis possit vt plangant. Hic planè cantandum est, vbi non deerunt qui tota alacritate spiritus saltent ad vocem psalterij, ad canticum Sion: & vehementia quadam sacri desiderij ad eam gestiant præuolare, dicentes: Quis da-
Psal.54.b bit mihi pẽnas sicut columbę, & volabo & requiescam? Quid enim aliud exultare, quàm ex seipso saltare est? Minus sapit iis qui medio adhuc periclitantur in mari, iactantur vndis, aguntur fluctibus, quanlibet fauorabile sit: quod de remoti & prope iam desperati tranquillitate seu amœnitate littoris nunciatur. Sed nec ad eiusmodi pertinet animam quod hodie nobis
I propositum est, neque enim talis quępiam adhuc meretur audire, Cadent à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis. Memento cui hæc promissio facta sit. Nempe ei qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione dei cœli commorabitur. Audiat igitur is qui salutis portui cogitatione iam & auiditate appropinquat, qui præiactata velut quadam anchora spei suæ, terræ illi desiderabili inconuulsibiliter inhæsisse videtur, cunctis diebus quibus nunc militat expectans donec veniat immutatio sua. Certissima sanè & præcipua propinquatio portus huius hæc ipsa conuersatio eius in qua positi estis, exitus præparatio est, vocationis videlicet & iustificationis diuinæ. In his nempe duobus fidelis quædã constituta est connexio velut cuiusdam æternitatis ad æternitatem, id est magnificationis ad prædestinationem, quarum equidem sicut prædestinatio nullo est præcisa principio, sic & magnificatio nihilominus nullo vnquam fine claudenda. Ne verò eam quam diximus quasi geminæ huius æternitatis mediam connexionem esse putes nostræ adinuentionis, apostolum audi, si non eandem tibi manifestius ipse commendat: Quos
Rom.8.f enim præscíuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, quomodo putas aut quo ordine magnificabit? Siquidem quæ à deo sunt, ordinata sunt. Num à prædestinatione ad magnificationem saltu quodam peruenies repentino? Prouide tibi medium pontem, aut magis ingredere iam paratum. Quos prædestinauit, inquit, hos & vocauit: quos autem vocauit, hos & iustificauit. Et quos iustificauit, hos & magnificauit. Hæc via equidem bona videtur nonnullis hominibus, sed & bona est, nihil super eius fine timendum. Non K
tibi sint viæ huius suspecta nouissima, perge securus, tanto viuidius, quanto certius ea iam propinquare videntur. nempe tenes media, quomodo non nouissima propinquarent? Agite, inquit, pœnitentiam, appropinquabit enim regnum cœ
Mat.3.d lorum. Sed regnum, inquies, cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Nullus mihi ad hoc nisi per medios hostium cuneos patet excessus, in itinere medio sunt gigantes, in aere volitant, obsident transitum, obseruant transeuntes. Attamen fiducialiter age, ne timeas. Magni sunt, multi sunt: sed cadent à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis. Cadent vndique, nunquam tibi deinceps in perpetuum nocituri: parum est, non appropinquaturi. Equidem videbit peccator & irascetur, sed à latere veniet: quod videlicet preueniat te misericordia dei tui, eadem quoque nihilominus etiam misericordia subsequatur, & introitum videlicet tuum (vt quidem supra meminimus) & exitum tuum custodiens. Alioquin quid in illo tam terribili spiritualium nequitiarum occursu humani possent consistere sensus, quòd non intolerabili concuterentur horrore? Quid putatis fratres, si vel vni alicui è tam multis principibus tenebrarum in medium vestri iruere, & in tota feritate sua ac tenebrosi enormitate corporis apparere liceret: quis illũ posset vel corporis sensus sustinere vel cordis? Denique ante hos paucos dies (ipsi scitis) vnum quendam ex vobis & prius dormientem & postea excitatum L
tam grauiter phantasia nocturna perturbare permissa est, vt vix illa die rationis compos, vix potuerit esse securus. Etiam omnes vos pariter expauistis, cum territus ille terribilem nimis exclamasset in vocem. Erubescendum sanè, quòd vsqueadeo fides in vobis vel dormientibus visa fuerit obdormisse, sed ad nostram sine dubio factum est admonitionem, vt tota solicitudine meminerimus aduersum quos nobis sit colluctatio, nequando scilicet aut ignari hostilis inuidiæ, aut protectioni diuinæ inueniamur ingrati. Ex vehementissimo siquidem proprij cruciatu liuoris in tantum prorupit malitia inueterata furorem, his præsertim diebus sanctis acrius sese indicans, vestra deuotione torqueri. Eodem sanè tabescentis insaniæ zelo, sed licentia ampliori exeuntibus sanctis adest, non nisi à latere tamen. neque enim vel occurrere iam à facie quasi vt vim faciat, vel à tergo repere tanquã vt decipiat permittetur. Sed nec iuxta iter quidem scandalum de cætero ponet tibi: ad te enim non appropinquabit, non modo non attinget vt feriat, sed nec accedet vt terreat. Puto enim id verebaris ne te forsitan grauis ad illas tam monstruosas effigies, & larualium tantam multitudinem facierum horror inuaderet, sed egregius tibi paracletus & efficacissimus aderit consolator, ipse nimirum de quo legisti: Corã illo procidẽt Aethiopes, & inimici
Psal.71.b M eius terram lingent. Planè ad nihilum deducetur in conspectu eius malignus, sic timentes se glorificabit. Præsente te domine Iesu quantumlibet irruant hostes: immo non irruant sed ruant, confluant vndique, sed vt fluant, & pereant à conspectu domini, quemadmodum fluit cera à facie ignis. Quid enim metuam deficientes, quid trementes paueam, quid ve-
Psal.137.b rear cadentes? Et si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, dummodo tu mecum sis domine deus meꝰ. Siquidem protinus aspirabit dies, & inclinabuntur vmbræ, cadent hinc inde principes tenebrarum. Quos enim nũc quoque dum inter malignas eorum occultásque suggestiones per fidem adhuc non per speciem ambulamus, fides tamen victoriosa triumphat: quomodo non facilius ipsa iam tunc propalatæ cognitio veritatis euidens cum suis illis tenebrosis ferrugineisque imaginibus exufflabit? Nec causeris forte de numero, vel ipsam saltem multitudinem vereris. Memento sanè quod ad vnum saluatoris imperium ab obsesso iam & diu possesso vnius hominis corpore dæmonum legio tota discessit, & ne ipsos quidem ausa est nisi ab eo iussa contingere porcos. quãto magis ipso duce quotquot fuerint vndique cadent cum ingenti admiratione & confusione, dicẽtes: Quæ est ista quæ ascendit sicut aurora consurgens, pul-
Cantic.6.a chra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Intrepidus itaque & omnino impauidus, magis autem gratulabundus & laudans oculis tuis considerabis: nec sanè iam vel impugnationem sustinebis, vel furorem pauebis, sed magis

A magis retributionem peccatorum videbis. Et quidem videntur sufficere posse hodie quæ dicta sunt, sed adhuc sanè aliquos vestrum nonnulla arbitror expectatione suspendi. Mouet enim studiosiores quosq; (ni fallor) quidnã sibi velit q̃ à dextris quidem decem milia, à sinistris vero mille perhibet esse casuros. Nam latus sanè quod simpliciter dicitur, non nisi sinistrum hoc loco licere accipi puto, præsertim q̃ dextrum quidem incontinenti proprio designetur exnomine. Et quidem non sine certi ratione mysterij à sinistris multos, sed multo plures à dextris casuros esse prædixisse videatur. Nisi forte quis tam hebes fuerit & insulsus, vt in eo quod dicitur mille & decem milia, certam exprimi putet numeri taxationem, & non magis superabundantem comparationem. Nos enim sic non diuinas scripturas accipimus, sed neque ecclesia dei. Cadent ergo à sinistris quidem mille, à dextris autem decem milia: quòd videlicet abundantiori malignitate & velut copiosiore manu dextris insistere partibus, dextrum latus appetere consueuissent. Quod quidem, si magnum illud ecclesiæ corpus considerare libet, facile satis aduertimus longe acrius impugnari spirituales viros ipsius ecclesiæ quam carnales: quæ nimirum duo eius latera, dextrum sinistrumque puto nõ inconuenienter accipimus. Agit hoc sanè superba semper inuidiosa malitia, perfectiores quosque vehementius pulsans,
Iob.40.c iuxta illud: Esca eius electa. Et iterum. Absorbebit fluuium, &
B non mirabitur, & habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius. Agit, inquam, etsi non sine certa diuini dispensatione con filij: qui quidem nec imperfectiores supra id quod ferre possunt tentari permittit, faciens cum tentatione prouentum, & perfectioribus non modo gloriosiores, sed numerosiores parat ex hoste triumphos. Tota ergo pariter electorum ecclesia coronabitur: quod ex vtraque parte sui legitime certauerit, vtroque nimirum cornu tam potenter interim ventilans inimicos, vt paulopost manifestius cadere videantur à latere eius mille, & decem milia à dextris eius. Sic nimirum olim iam quidem Dauid perfectiore virtute probata, necdum verò propalata in Israel reprobatione Saulis, canebant in choro di
1.Re.18.b centes: Percussit Saul mille, & Dauid decem milia. Sin autem ad singulos magis placet hoc referri, non vobis deest ne in hac quidem parte spiritualis intelligentiæ via, dummodo propriam super hoc experientiam consulatis. Longe siquidem ampliori solicitudine, & calliditate multiplici pars aduersa vulnerare in nobis dexteram satagit quam sinistram: nec tam corporis profecto quam cordis laborat auferre substantiam. Vtranque nimirum prosperitatem humano generi inuidere noscuntur, vtraque eos fœlicitate priuare contendunt, & cœlesti videlicet & terrena, sed longe amplius rore
C cœli, quam pinguedine terræ. An verò incongrue hæc dixerimus duo latera, quibus nimirum duplicem hominis substantiam constat inniti, vos iudicate. Nam quòd spiritualia quidẽ bona attribuimus dexterę, sinistrę verò carnalia, minime prorsus vereor arguendum: præsertim à vobis, quibus semper studij est nec dexteram aliquando sinistram, nec sinistram dexteram reputare. Nec verò aliter vera quidem sapientia probat, quam vt in sinistra diuitiæ & gloria, in dextera autem sit longiturnitas vitæ. nam & hoc sanè nullatenus expedit ignorare, quęnam vobis vehementius insistet peruicax hostiũ multitudo. illic nempe studiosius repugnandum vbi grauior vrget necessitas, vbi totum belli imminet pondus, & vbi colluctationis ratio vniuersa consistit: vnde vobis paratur tota aut victis ignominiosa captiuitas, aut vincentibus gloria triumphalis. Denique propter hoc, non quidem ad insipientiam vobis, tundendũ libere aduersario videmini latus exposuisse sinistrum, vt dexterum proinde tota solicitudine conseruetis. Hæc nimirum commendata à Christo, & Christianis omnibus imitanda serpentis prudentia est, vt caput solum toto (si necesse fuerit) exposito corpore tueatur. Hæc vera phi losophia, hoc consilium sapientis, vt omni custodia seruetur cor, quia ex ipso vita procedit. Hæc denique gratia, & misericordia dei in seruos eius, & respectus in electos illius: vt in eorum interim sinistram quidem velut dissimulans, dexterę semper studiosus protector assistat. Hinc est quod de seip-
Psal.15.c so propheta testatur: Prouidebam dominũ in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear. Nunquid non & illius manum dexteram, & solam eam putas dexteram D
tenuisse, cuius totam in facultatem pariter, & in carnem licere passus est, quicquid libere visum est inimico? Veruntamen animam, inquit, eius serua. Vtinam mihi semper à dextris Iob.2.b sis Iesu bone, vtinam semper tenens manum dexteram meam. Scio enim & certus sum quoniam nulla nocebit aduersitas si nulla dominetur iniquitas. Tondeatur interim & tundatur sinistrum latus, pulsetur iniuriis, vellicetur opprobriis: libens illud expono dum à te custodiar, dummodo sis ipse protectio mea super manum dexteram meam. Forte enim mille qui à sinistris casuri sunt, homines magis intelligendi sunt quàm dæmones. Hi nimirum nobis non nisi ob tẽporalia quęlibet aduersantur & transitoria bona, quæ quidẽ aut nos habere inuidiosa malignitate suspirent, aut cupiditate iniusta sese potius doleant non habere. Forte enim mundi huius conantur auferre substantiam, forte fauorem hominum, forte ipsam corporũ vitam. Vsq; huc sęuire humana persecutio potest, animæ verò non habent quid faciat. Nam dæmones quidem superna nobis, & æterna potius inuidere noscuntur, non tamen vt sibi cedat quod irreparabiliter amiserũt: sed ne illuc pauper de puluere suscitatus accedat, vnde ipsi in gloria conditi irreparabiliter ecciderunt. Indignatur & liuore tabescit obstinata malignitas humanam fragilitatem obtinere, quod retinere ipsa non meruit. Sed & si quando forte cuiuis temporalia damna aut inferre conantur, aut gratulantur inferri: hęc eorum tota molitio est, vt iactura exterior vel eidem ipsi vel E
alteri occasio sit interna: sicut è regione homines quotiens ea suadere nobis, aut quolibet modo efficere curant vnde dextera nostra lędatur, non hoc quidẽ principaliter agere, sed tẽporale aliquod cuiuis prouenturum, vel sibi scilicet vel nobis vel alteri forte cuipiã, aut detrimentũ aut emolumẽtum exinde seu captare seu propulsare velle videntur. Nisi forte catenus quis in dæmonem transierit ex homine, vt optare vllo modo possit quemlibet sibi inimicissimum hominẽ ęterna dãnatione mulctari. Quid nos miseri dormitamus à spirituali studio quos tam multipliciter insectatur nequitia spiritualis? Et pudor est dicere, & silere prohibet vis doloris. Quãtos enim inuenire est fratres, ex his quoque qui in religionis habitu & proposito degunt perfectionis, quos terribilis illa prophetę sententia comprehendisse videtur: Si obli
Psal.136.b tus fuero tui Hierusalem, obliuioni detur dextera mea. Nempe siniſtri custodiæ lateris tota solicitudine incubantes callent admodum, sed sapientia huius sęculi, cui abrenunciasse debuerant: ea quoque nihilominus quam reuelat caro & san-
Gal.1.d guis: quibus iuxta apostolum noluisse acquiescere videbantur. Denique videas eos tam auide lucra captare præsentia, tam seculariter transitoriis vtilitatibus adgaudere, ad terrenarum damna vel minima facultatum tam pusillanimiter turbari, tam carnaliter super his decertare, discurrere tã impudenter, tam irreligiosè secularibus sese implicare negociis F
ac si hoc esset tota eorum portio, hæc vniuersa substantia. Attentius sane agricola pauperẽ excolit fundũ, sed cui forte nulla amplior preciosiórve sit possessio. Buccellam panis in sinu suo mendicus abscondit: quod in saccellis suis solum hoc metalli genus eruginet. Tu quid ità extremæ huic paupertati, & quidem proprij male prodigus laboris, incumbis? Est & alia tibi possessio & si forte remota. Erras. Nil tam prope nos quã quod intra nos est. At forte non quidem longius positam, sed inutilem esse causaris, vt hic tibi quærendam magis sufficientiam putes. Falleris, ibi magis inuenies, immo non inuenies nisi ibi. An verò estimas quod vel operam tuam non exigat, vel minus respondeat operanti? Aut certe in tuto credis esse locatam, nec vlla deinceps solicitudine custodis egere? Quodlibet horum sapias, scito quòd despicias vehemẽter. Ibi enim quam maximè quæ seminauerit homo, hæc & metet. Sed & qui parce seminat, parce & metet: q verò in benedictio 2.Co.9.c
nibus seminauerit, de benedictionibus & metet, vt faciat vnũ Gal.6.b
tricesimum, vnum sexagesimum, vnum centesimum. Habes autem thesaurum istum in vasis fictilibus, si tamen adhuc habes. Puto enim iam amisisti, puto iam sublatus est, puto iam comederunt alieni robur tuum, & ignorasti, nec potes thesauro tuo cor apponere: quippe qui thesaurum ipsum non habeas. Alioquin quæso te, si tam solicitus es, si nec minima

G Spernis,si tam prudenter seruas palcas tuas, etiam horreum tuum seruare memento & custodire. Immo verò non exponas thesaurum tuum,qui sic incubas sterquilinio tuo. Forte enim illud tibi inuident mille,sed istum obsident decem milia, nec minus superabundantes astutia, & crudelitate quam numero. Cadent,inquit,à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis. verte illuc oculos fidei: forte enim iam irruperunt aditus, forte iam libere diripiunt omnia, forte iam spolia ipsa distribuunt. Quid siniſtro lateri tam male studiosus obseruator inhæres,nisi quod non in latere iam tibi esse, sed in facie siniſtra videntur, quòd hæc prouideras in conspectu tuo semper: & qui tangit hoc,non latus tetigisse putetur, sed pupillam oculi tui? Cæterum iam nunc tibi prouide quisquis es dextri negligens, siniſtri lateris cultor, ne cum hœdis locum accipias in siniſtra quam elegisti. Asperum verbum est fratres,non immerito expauistis. At cauere non minus necesse est quam pauere. Et quidem dominus meus Iesus post cætera inæstimabilis suæ erga me beneficia pietatis, etiam dextrũ sibi propter me passus est latus fodi: quod videlicet non nisi de dextera mihi propinare vellet, non nisi in dextera locum parare refugij. Vtinam ego talis merear esse columba quæ in foramine petræ habitet,& in foramine lateris dextri. Considera tamen hoc vulnus cum penitus non senſisse. Neque e-
H nim illud excipere voluit nisi iam soporatus in morte: vt moneret te quandiu viuis,in huius semper lateris vigilare custodia,sed & mortuam censeri eam animam oportere, quæ quidem pernicioſa insensibilitate dissimulet in dextera sibi vulnus insligi. Merito quidem in siniſtro latere positum esse dicitur cor hominis,quòd affectio eius prona sit semper & procliuis in terram. Nec sanè ignorabat hoc qui miserabiliter ingeP∫al.118.d miſcens: Adhæsit, inquit, pauimento anima mea, viuifica me secundum verbum tuum. Sed ne is quidem in hoc põdere nos conditionis humanæ & grauedine cordis volebat remanere, qui sic admonens loquebatur. Leuemus corda nostra cũ manibus ad deum. Planè id suadebat,vt à siniſtro latere erigerentur ad dextrum. Secularis militia fratres,in siniſtro tantum latere clypeum portat: non imitemur,si inter eos nolumus de-
2.Ti.2.a putari,quos huic seculo militare constat,non Christo: Nemo inquit,militans deo,implicat se negociis secularibus: hoc est scutum applicat non tam dextræ quã siniſtræ. Attamen fratres, vtrunque nobis latus tegendum est, si meminiſtis. Scuto, inquit,circundabit te veritas eius. Et apostolus ipse: Per arma,
1.Cor.6.b. inquit,iuſtitiæ à dextris & à siniſtris. Cæterum ipsam audi iuſtitiam. Forte enim non eadem vtriq; lateri forma præscribitur. Nempe hinc quidem mandatur: Non vosmetipsos defendentes chariſſimi,sed date locum iræ. Inde verò præcipitur: Nolite locum dare diabolo. Et item: Reſiſtite diabolo, & fu-
Rom.12.d giet à vobis. Audi adhuc quomodo tegas latus vtrunq;. ProuEph.4.f dentes bona,ait idem apostolus,non tantum coram deo, sed
Iac.4.b etiam coram omnibus hominibus. Hæc est enim voluntas dei,
I vt benefacientes,non modo tabeſcere malignorum dæmonũ
2.Cor.8.d inuidiam,verumetiam obmutesce re faciatis imprudentiũ hominum ignorantiam. Nunquid tamen in æternum erit nobis hæc protectio neceſſaria? Aut certe ab vtroque latere hoſtile agmen inſtabit? Erit quando non modo non inſtabunt,sed nec ſtabunt quidem. Cadent à latere tuo mille,& decẽ milia à dextris tuis. Siquidem nec humana malitia iã tunc habebit quid faciat: nec dæmonũ milia plus verebimur, quã totidẽ vermiũ agmina vel muſcarum. Haud aliter deniq; intuebimur eos q̃ filij Iſrael tranſmiſſo iam mari rubro vndique sui Aegyptios mortuos,sed & rotas curruum ire in profundum cernebant, vt & nos scilicet (longe tamen securius & delectabilius) cantemus domino quod glorioſe honorificatus sit, equum pariter & aſcenſorem eius deiiciens in abyſſum.

De octauo uerſu, Sermo octauus, unde ſupra.

REuius quidẽ vobis aliquando dilectiſſimi, loquemur ſi crebrius id liceret: quod & vos credimus nonnunquã aduertere potuiſſe. Cæterum quoties ipſa diei præoccupante malitia, pluribus forte diebus moleſtiſſimum ſuſtinuimus à veſtra exhortatione & conſolatione ſilentiũ, neminem veſtrum reor oportere mirari ſi tẽpus ipſum redimere cupientibus nobis, ſermo rarior interdum protractior videatur. Hoc ſanè nobis actũ ſit breui pro- K
cœmio, vt heſterni pariter hodierniq; ſermonis, illius quidem prolixitas, huius verò breuitas excuſata apud vos habeatur. Vereor ſiquidem minus gratam fore nonnullis vel fuiſſe illam, vel iſtã fore, aut magis vtrãque q̃ alteram. Scuto, inquit, Textus
circundabit te veritas eius: non timebis à timore nocturno: à ſagitta volante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano. Cadent à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Diximus hinc præcedentibus ſermonibus quod dignata eſt veritas ipſa largiri, quemadmodum ſcilicet fidelem animam interim quidem à tentationibus, poſtmodum verò à difP∫al.17.d ficultatibus tueatur. Quæ tamen vtraque breuius quidem in alio pſalmo idem iſte propheta commẽdans: In te, inquit, eripiar à tentatione,& in deo meo tranſgrediar murũ: quod ipſo nimirum duce, nec hic gradiens offendiculum, nec egrediens hinc obſtaculum pateretur. In altero ergo crebra ereptio, in altero plena iam & ſecura liberatio deſignatur. Nam in hoc ſanè tertio quod adiungit: Veruntamen oculis tuis conſiderabis, etiam fœlicitatis non modicę promiſſionem arbitror contineri. Cadent, inquit, à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Veruntamen oculis tuis conſiderabis. Ita oro domine, ita fiat. Cadant illi, & non cadam ego: paueant illi, & non paueam ego: confundantur illi, & non confundar ego. Euidentius ſiquidem paucis L
hoc loco verbis & animæ mihi immortalitas commẽdatur, & ipſius quoque fides aſtruitur corporeæ reſurrẽctionis. Nempe ruentibus illis futurus ſum ipſe qui videam, & ne iſti quoque quibus eorum nouiſſimam intueor retributionẽ oculi deRom.8.e futuri. Neq; enim ſimpliciter oculis, ſed oculis (ait) tuis conſiderabis: iſtis vtiq; qui nunc languent præ inopia, & deficiunt dum ſperas in deũ tuũ. Et vere fratres, deficiũt oculi dum ſperamus. Quod enim videt quis, quid ſperat? Spes, inquit, quę videtur, nõ eſt ſpes. Ipſis ergo iam tunc cõſiderabis oculis, quos modo quidẽ nec leuare audes ad cœlum, ipſis planè qui totiens interim fluunt lachrymis ac crebris cõpunctionibus atteruntur. Nec enim nouos tibi inſtaurandos putes, ſed tuos vtique reſtaurandos. Quid tamen de oculo dixerim, etſi minutiſſima, eminentiſſima tamen excellentiſſimaq; humani corporis portione? Repoſita eſt in ſinu noſtro beata ſpes, ex promiſſione vtique veritatis, nec capillum quidem de capite perituP∫al.26.d rum. Forte tamen idcirco ſignanter viſio promittitur oculorũ, quòd hoc quidẽ ſummũ interim animæ deſiderium videatur, vt videat bona. Credo, inquit, videre bona domini in terra viuentiũ. Supremas nimirũ corporis ſui feneſtras ſupernæ aperiri deſiderat veritati, per ſpeciẽ ambulare geſtiens q̃ per fidẽ. Sanè fides ex auditu, non ex viſu. Denique ſubſtantia eſt Eſa.50.b
ſperandarũ rerũ, argumentũ non apparentium. Et in fide ergo M
ſicut & in ſpe deficit oculus, auris proficit ſola. Dominus deº aperuit mihi aurẽ, ait propheta, ſed quãdoq; etiã oculũ reuelabit. Erit quando iã non dicetur, Audi filia & vide, & inclina aurẽ tuam: ſed leua potius oculos tuos & contẽplare. Quid? Planè iucunditatem & exultationẽ, quã theſaurizat ſuper te deus tuus. Quid? Planè non ea modo quæ interim quidem etſi Eſa.64.b
non videre adhuc & audire, tamen & credere potes: verũ etiã & 2. Co
quod ſicut nonvidit oculus, ſic nec auris audiuit, nec in cor ho rinth.2.b
minis aſcendit, quod præparauit deus diligentibus ſe. Nimirũ tanta capiet oculus reſurrectionis, quanta nec auditus, nec animus ipſe nunc capiat. Ob hanc denique tam vehementem animæ concupiſcentiam videndi, ſcilicet quod audit & credit alium quoque euidentiſſimum futuræ præconẽ reſurrectionis ipſorũ propriam mẽtionem feciſſe arbitror oculorũ. Rur-Iob.29.d
ſum, ait, circundabor pelle mea, & in carne mea videbo deum ſaluatorẽ meum: quẽ viſurus ſum egoipſe & nõ alius, & oculi mei conſpecturi ſunt. Et adeicit: Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. Forte tamen conſiderandũ attentius q̃ ait, oculi P∫al.90.h
mei, ſicut & in pſalmo, oculis tuis cõſiderabis. Nunquid enim mei eſſe oculi nunc videntur? Planè non mei. Nonnunq̃ ſanè viſi ſunt fuiſſe mei, q̃ ipſi quoque ad eam pertinere noſcantur quam male ſeruaturus accepit paternę ſubſtantiæ portionem. Nempe velociter profligata eſt, vniuerſam citius diſſipaui. Occupauit mẽbra omnia lex peccati, libere intrabat mors p feneſtras meas, cuius nimirũ factus erã ſeruus etiam ego ipſe.

Miſer

A Miſer equidem ſeruus, non ſanè homini ſeruiens, ſed immundo pecori & cœnoſo. Neque enim mercenaria ſaltẽ conditione famulabar, ſed planè ſeruili. Niſi forte mercedem quis dari putet, cui etiam cibus negatur, cibus quoq; ipſa eſurie pernicioſior. Cupienti ſiquidem porcorum ſiliquas nemo dabat, vt porcis viuerem, nec conuiuerem porcis. Deinde nunquid meus tunc oculus erat, quando deprędabatur animam meam? Qua quidem neceſſitate demum coactus ſum beneficium reſignare in manu dominatoris, vt quod omnino non poterã, ipſe ſibi illud ab hoſtili tyrannide vendicaret. Conſiderate attẽtius dilectiſſimi, & animaduertite in quãnam poteſtate euaſeritis Pharaonis intolerabile iugum: vt iam membra veſtra nõ ſint arma iniquitatis peccato, nec regnet vltra in mortalibus corporibus veſtris. Non eſt hoc operis veſtri fratres, dextera domini facit virtutem, ſolus hoc poteſt ille qui nihil omnino non poteſt. Ne dixeritis, manus noſtra excelſa, ſed tam ſalubriter quam veraciter confitemini, quia domin⁹ facit hæc omnia. Deniq; nemo ſibi dubitet omnimodis eſſe cauẽdum, ne forte donec adhuc dies mali ſunt, & nulla vſquam ſecuritas hominibus, hãc ſuam poſſeſſionem de manu tam pij tãmq; prouidi tutoris, in periculoſam pernicioſamq; interim libertatem recipere velle præſumat. Quod enim ęmulatur pater, pro te ęmulatur: nec inuidentiæ, ſed prouidentiæ eſt quod ſibi totam iubet manere ſubſtantiam ne pereat tibi. Deniq; vbi ad magnã
B illam ſanctamq; ciuitatem peruenerit, cuius fines poſuit pacẽ, vbi nullus iam hoſtium timeatur incurſus, nõ modo reddet te tibi, ſed dabit inſuper & ſeipſum. Interim ſanè à voluntatibus tuis auertere, & deo dicata membra nulla tibi temeritate vſurpes, ſciens quòd pietati ſanctificata, non abſq; graui ſacrilegio in vſus vanitatis, curioſitatis, voluptatis, aut ciuſmodi
1.Cor.6.d ſecularis operis aſſumantur. Neſcitis (ait apoſtolus) quod corpora veſtra templum ſunt ſpiritus ſancti quem habetis à deo, & non eſtis veſtri? Et item: Corpus, inquit, non fornicationi. Sed cui? Nũquid tibi? Plane ſit tibi liberum, ſed ſi eripere illud, aut ereptum ſaltem deinceps à fornicationis impetu vendicare propriis viribus potes. Quod ſi forte non potes, immo quia vere non potes, ſit corpus non fornicationi, ſed domino: ſeruiatq; interim ſanctificationi, ne corruptioni denuo pejus
Rom.6.c ſeruire contingat, Humanum dico (ait apoſtolus) propter infirmitatem carnis veſtræ. Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem. Verum id quidem, propter infirmitatem, vt ipſe quoq; præmiſit. Cæterum vbi reſurrexerit in virtute quod in infirmitate fuerat ſeminatũ, nulla iã erit neceſſitas ſeruiendi. Vbi & ſecuritas libera fuerit, & ſecura libertas, quidni multo magis reddat eum ſibi? Quidni potius libertate donet fidelem ſeruum magnus ille paterfamilias, quandoquidem & ſuper omnia bona ſua cõſtituet eũ? Iam
C tunc ergo oculis tuis conſiderabis, ſi tamen eos fideliter agnoueris interim eſſe eius, non tuos. Nam & pręter eam quam diximus voti vtiq; tam neceſſarij rationem, quo nimirum membra ipſa quæ tibi à peccati tyrãnide vẽdicare omnino non poſſes, propriis abrenuncians voluntatibus, diuino cultui mancipaſti: nunquid vel modo tua eſſe videntur in quibus adhuc cõtraria lex etſi non regnat, habitat tamẽ: in quibus pœna peccati, ſecundus equidem hoſtis tuus, nõ modo manet, ſed & prędualet, & libere dominatur? Tu ne tuũ dixeris corp⁹ quod mortuum eſt propter peccatum, aut animæ eſſe quod animã aggraUare non ceſſat? Planè ſi quis ſuum illud dicere cupit, nõ aliud conuenienter dixiſſe videbitur, quàm onus ſuum, quàm carcerem ſuum. Alioquin quonam modo tuos dixeris oculos, quos ſanè vis, non vis: totiẽs ſomnus occupat, ſumus turbat, exiguus puluis fauciat, noxius humor obnubilat, dolor acerbus excruciat, vel ipſa demũ nouiſſima mors exęcęat? At tunc planè tui erunt, quando omnia iſta non erunt, vt vere iam tuis oculis conſiderare ſit, quibus nimirum pro libitu deinceps vtaris ad omnia tam libere quam ſecure. Neq; enim auertendi de cętero erunt oculi ne videant vanitatem, quòd puriſſimam videãt veritatem: multo minus intrabit per feneſtras mors, quòd ipſa quoq; inimica nouiſſima deſtruatur. An verò times eos è tanta plenitudine luminis, vbi ſinguli iuſti tãquam ſinguli ſoles fulgeant, aliquando caligaturos fore? Timẽdum id planè, ſi nõ ipſos quoq; oculos ſicut cętera humani corporis mẽbra reſurrectio glorificaret. Et retributionem peccatorũ videbis. Hoc D
planè eis graue tormentum, & magnus quidam malorũ cumulus erit. Forte enim quodcunq; ſolatium videretur, eorũ quos tam malitioſè impugnauerint, in tormentis ſuis, vel conſcientiam latere, vel ipſos ſaltem declinare poſſe conſpectus. Veruntamẽ etſi illis ex hac noſtra cõſideratiõe immẽſum quoddam miſeriæ pondus accedat, nobis quæ neceſſitas erit, quæ vtilitas, quæ voluptas? Quid enim modo tam irreligioſum imo quid tam inhumanum & execrabile videretur, quàm cruore quantumlibet inimicorum, quantumlibet iniquorũ paſcere velle oculos, & oblectare aſpectus ſuppliciis miſerorũ? Atquamẽ ſicut videbit peccator & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet (prius enim benedicti vocabuntur in regnũ, quàm maledicti in caminũ deiiciantur ignis ęterni, quo videlicet acrius doleant videntes quid amiſerint) ſic iuſti quoq, videbũt & lętabuntur conſiderantes quid euaſerint. In illa ergo tanta ſeparatione quẽadmodũ hœdis agnorũ diuiſio grauiſſimi liuoris occaſio fiet, ſic electis è regione cõſideratio reproborũ, immenſa quædã materia gratiarum actionis & laudis. Vnde enim iuſti tã magnifice gratias agerent, niſi cum illa inexcogitabili fœlicitate qua perfruuntur, ipſam quoque retributionẽ cernerent iniuſtorum, à quibus equidẽ ſola miſericordia redemptoris ſegregatos ſeſe eſſe fideliſſimè & deuotiſſimè recordantur? Vnde verò impij tanto animi furore tabeſE
cerent, niſi in regnum ſummæ beatitudinis coram ſeſe vidiſſent alios introduci, & tunc demum in illos ſeſe fœtores, in illos horrores, in illos æterni incendij cruciatus, in illas deniq; immortalis mortis miſerias gemerent eſſe damnatos? Ibi enim, inquit, erit fletus, & ſtridor dentium. Fletus quidem ob Mat.13.f
ignem qui non extinguitur. Stridor verò ob vermem qui non moritur. Planè fletus ex dolore, ſtridor dentium ex furore. Fletum nempe tormentorum immanitas, ſtridorem dentium vehementia ipſa tabeſcentis inuidiæ, & obſtinata malignitas extorquebit. Ita ergo retributionem peccatorum videbis, ne videlicet ignarus tanti periculi, ingratus aliquando liberatori poſſe fieri videaris. Non ſolum autem, ſed & ſecuritas perfecta iuſtorum, erit viſa retributio peccatorum: quo videlicet nec humanam aliquando, nec diabolicam vltra vereri malitiam poſſint: qui nimirum cadentibus à latere ſuo mille, & decem milibus à dextris ſuis, non modo eos cadere viderint, ſed & cadere in gehennam. Putas enim timere adhuc non poterant, & callidiorem cunctis animantibus ſerpentem habere ſuſpectum, præſertim ſeductæ quondam in paradiſo non immemores mulieris: niſi cum toto iam corpore ſuo vltricibus traditum flammis, & inter ſe & eum magnũ planè iam chaos firmatum eſſe conſpicerent? Tertium quoque hoc nihilominus peccatorum tibi conſideratio ipſa præſtabit, vt F
ex cõparatione deformitatis eorum eminentius glorioſiũſq; reſplendeas. Sic nimirum ſibi inuicem collata contraria, ſuæ quidẽ vtrumque videtur ſuſcepiſſe augmentũ aliquod qualitatis: vt album nigro ſi conferas, & hoc candidius, & illud tetrius apparebit. Sed audi certius ſuper hoc teſtimoniũ propheticum ſermonem: Lętabitur, ait, juſtus cum viderit vin- P∫al.57.b
dictam. Vt quid ita? Manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris. Planè non inquinabit in ſanguine, ſed lauabit: vt vnde ille cruentus magis, inde ille nitidior videatur. vnde ille plus ſordet, inde iſte pulchrius eluceſcat. Nullam forte ex his tribus cauſis humanus refugere, vel modo inueniatur affectus: ſed non propter aliquid horum ſapientia in eorũ ridebit interitu, quod tamen ſine vlla dubitatione factura eſt. Nempe ipſa prædicit quæ mentiri omnino non poteſt. Quia Prou.1.c
vocaui, & renuiſtis: extendi manũ meam, & non fuit qui aſpiceret. Et poſt pauca: Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo cum vobis quod timebatis aduenerit, cũ irruerit repentina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingruerit. Quid ergo in inſipientium interitu ſapientiæ credimus placiturum, niſi iuſtiſſimam ſuam diſpoſitionem, & irreprehẽſibilem ordinẽ rerum? Sanè quod ſapientiæ tunc placebit, ſapientibus quoque placeat neceſſe eſt vniuerſis. Nõ igitur tibi durum videatur fore quod dicitur, Oculis tuis conſiderabis: quando & ridebis in eorũ interitu: non q̃ velut quadã immanitate crudelitatis in ipſa tibi vltione cõplaceat, ſed quòd modus ipſe pulcherrimus diuinæ ordinationis vltra quam credi

G possit, iustitiæ zelatorem & amatorem æquitatis oblectet. Vbi optimè omnia constituta, & suum cuique cessisse locum, immo in suum quemque cessisse, plenius & perfectius illustrante veritate cognosces: quomodo non omnia considerare, & in omnibus omnium moderatorem magnificare libebit? Pulchrè omnino Petrus apostolus filium perditionis in locū
Acto.1.c. suum abiisse testatus est, quòd in aere crepuerit medius aeriarum collega potestatum: vtpote quem veri dei & veri pariter hominis, qui de cœlo venisset operaturus salutem in medio terræ: huius inquam proditorem, nec cœlum reciperet, nec terra sustineret. Itaque oculis tuis considerabis, & retributionem peccatorum videbis. Primo quidem ob tuam euasionem, secundo ob omnimodam securitatem, tertio quoque ob comparationem, quarto ob ipsius iustitiæ perfectam æmulationē. Erit enim iam tunc non misericordiæ, sed iudicij tempus: nec vlla omnino credenda est erga impios futura illic miseratio, vbi nec vlla speranda est correctio. Procul erit humanæ infirmitatis ista mollities, qua tamen interim pro tempore charitas vtitur ad salutem, amplissimo quodam videlicet expansę sagenæ sinu & bonos & malos colligens pisces, id est affectus iucundos pariter & molestos. Verum hoc quidem in mari. Nā in littore solos eliget bonos, sic videlicet gaudens cum gaudentibus, vt ex hoc iam cum flentibus flere non possit. Alioquin quomodo in nobis iudicabitur hic mundus, nisi huius tenere affectionis obliti, introductique fuerimus in cellam vinariam, secundum eum qui dixit: Introibo in potentias domini, domine memorabor iustitiæ tuæ solius? Nec modo quidem considerare permittimur personam pauperis, aut miseri eius in iudicio: sed cum molestia licet, coercendus eiusmodi pietatis affectus, & æquitatis est dictanda sententia. Quanto magis vbi nulla animi colluctatio, vbi nulla poterit subintrare molestia, oportet impleri quod dictū est: Absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum? Absorpti planè in affectum iustitiæ, & petræ soliditatem cui iuncti sunt imitantes. Iuncti, inquit, petræ, quam profecto solam vt sequerentur, cætera omnia reliquerunt. Nempe hoc est quod interrogāti Petro quidnam accepturi essent, petra ipsa respondit: Cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Hæc quoque propheta prænuncians ait: Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui. Tu ne putes flexibile quippiam inueniendum in iudicibus iunctis petræ. Qui adhęret deo, apostolus ait, vnus spiritus est: qui & petrę iungitur, lapis vnus. Ad quod sane propheta non immerito suspirans: Mihi, inquit, adhærere deo bonum est. Ita ergo absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum. O familiaritatis gratiam, ô honoris culmen, ô fiduciæ priuilegium, ô prærogatiuam securitatis perfectæ.

I Quid enim tam pauendum, quid tam plenum anxietatis, & vehementissimæ solicitudinis excogitari potest, quàm iudicandum astare illi tam terrifico tribunali, & incertam adhuc expectare sub tam districto iudice sententiam? Horrendum est (ait apostolus) incidere in manus dei viuentis. Iudicemur interim fratres, & terribilem illam expectationem præsenti studeamus declinare iudicio. Non iudicabit deus bis in idipsum. Sanè vt quorundam peccata, sic & quorundam studia bona manifesta sunt præcedentia ad iudicium: vt illi quidem nō expectantes sententiam, proprio statim pondere criminum in tartara deiiciantur: isti verò è regione paratas sibi sedes tota libertate spiritus sine vlla cunctatione conscēdant. Fœlix pauertas voluntaria omnia relinquentium, & sequentium te domine Iesu. Fœlix planè quæ tam securos, immo tam gloriosos faciat in illo singulari fragore elementorum, & in illo tremendo examine meritorum, in illo tanto discrimine iudiciorum. Iam verò audiamus quid ad tantas promissiones deuota & fidelis anima respondeat, ne forte aut diffidere, aut secus q̄ oporteat fidere videatur. Quoniam tu es, inquit, domine spes mea. Quid tā sobrię, quid tam pie poterat dici? Sed nec aliud huic verbo videtur posse conueniētius respōderi, quàm quod sequitur: Altissimum posuisti refugium tuum. Cęterum ignoscite nobis fratres, hodie quoq; promissę etiam terminos brevitatis paulominus excesse videmur.

De nono uersu, Sermo.ix. unde supra. K

Etiam fratres hodie aliquid audiamus de promissione patris, de expectatione filiorum, de fine huius nostræ peregrinationis, de mercede laboris, de fructu captiuitatis. Et quidem dura omnino captiuitas non modo illa communis quam ex ipsa iam conditione generis toleramus humani, sed hæc quoque qua voluntates mortificare proprias, etiam perdere proprias in hoc mundo animas festinantes, in hos tam rigidę compedes disciplinæ, in hunc tam grauis pœnitentiæ carcerem dedimus nosmetipsos. Miseranda seruitus planè, sed si coacta, sed si non spontanea videretur. Nunc verò cum voluntariè sacrificetis deo, nec ingeratur vlla, nisi per ipsam voluntatem violentia voluntati, profecto aliquid in causa est. Illud puto aliquid, quo maius aliquid esse non potest. An verò plangendum videtur quanlibet magnum, quanlibet laboriosum, quod propter eum fiat? Et si magnitudo ipsa laboris interdum forte extorqueat compassionem, sed multo magis causæ consideratio exigit cō gratulationem. Quid quòd bona omnia non modo propter
Phi.2.b eum constat fieri, sed per eum? Deus enim est, qui operatur in vobis, & velle & perficere pro bona voluntate. Ipse ergo auctor, ipse remunerator operis, ipse remuneratio tota: vt summum illud bonum cuius nimirum tam perfecta est simplicitas
L in seipso, duplex quodammodo videatur in nobis causa bonorū, effectiua scilicet, & finalis. Bene ergo dilectissimi quòd in his omnibus tam multis laboribus vestris non modo subsistitis, sed etiam superatis, propter eum qui dilexit vos. An verò non per eum? Et manifestè. Sicut enim abundant pro
2.Cor.1.d. Christo tribulationes nostræ (ait apostolus) ita abundant etiam consolationes nostræ per ipsum. Vsitatus sermo, communis sermo propter deum, sed planè vbi non vacuè dicitur, profundissimus sermo. Crebro sonat in ore hominum, etiam à quorum corde longe esse probatur. Omnes sibi propter deum præstari postulant, propter deum flagitant sibi subueniri. Facile quoque ipsa petuntur propter deum, quæ tamen non sunt secundum deum: & id sibi fieri quis obsecrat propter deum quod non desiderat propter deum, magis autem for
Esa.40.b te contra deum. Cæterum viuus planè & efficax sermo, vbi non perfunctoriè, non vsurpatoriè, non velut quodam vsu loquendi, vel arte persuadendi: sed ex pinguedine, vt dignum est, deuotionis, & pura animi intentione procedit. Nempe &
M mundus transit, & concupiscentia eius, nec satis vtiliter posita aut stabilita firmiter, vel cadente eo, quæ pro eo facta sunt
Mat.24.c videbuntur. Vbi enim causa ipsa deficiet, quomodo non omnia quoq; quæ ei videbātur innixa, pariter euacuabūtur? Propterea deniq; & qui in carne seminant, de carne habent metere corruptionē: quod videlicet omnis caro fœnum, & gloria eius tanquā flos fœni: & vbi fœnum aruerit, florē quoq; nihilo minus cadere sit necesse. Solus qui est causa, indeficiens est: nec flos fœni, sed verbum domini manet in æternum. Denique cœlum, inquit, & terra transibunt: verba autem mea non transibunt. Prudenter itaque dilectissimi, & vtiliter elegistis propter verba labiorum eius custodire vias duras: illic seminantes vbi ne minima quidem portio vestri seminis valeat de-
2.Cor.9.b perire. Sanè, Qui parce seminat, non quidem non metet, sed parce metet. Nempe, qui metit, mercedem accipit: & scimus quis promisit ne eum quidem qui pro nomine suo calicem aquæ frigidæ dederit sitienti, mercede propria caritu-
Mat.10.d Mar.9.e rum. Nunquid tamen in qua mensura mensus fuerit, sibi quoque remetietur: aut in retributione æquabitur ei qui non aquam porrigens, sed sanguinem fundens, propinatum sibi biberit calicem saluatoris? Non est hic calix aquæ frigidæ, sed calix inebrians quam præclarus, calix vini meri, & quidem ple
Iob.14.a nus mixto. Solus enim merum habuit vinum dominus meus Iesus, qui solus perfectè mundus, & semper etiam potest facere mundum de immundo conceptum semine. Solus planè merum habuit vinum, qui nimirum & secundum diuinitatem sapientia est, vbique attingens propter munditiam suam, & nihil inquinatum cadit in eum: & secundum humanitatem peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: solus non debito conditionis gustauit mortem, sed suæ beneplacito voluntatis, sanè non ob propriam vtilitatem, bonorum enim nostrorum

A strorum non eget: sed nec tanquam retribuens nobis gratiam pro gratia, qui non aliter pro amicis mortuus est, nisi pro acquirendis, videlicet vt amicos faceret ex inimicis. Cum enim adhuc inimici essemus, reconciliati sumus deo per sanguinem filij sui. Aut potius pro iam amicis, etsi nondum quidem amātibus, sed tamen iam amatis. In hoc est enim gratia, non quasi nos dilexerimus deum, sed prior ipse dilexit nos. Vis nosse q̄
2.Cor.1.d. lōge prior? Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi (ait apostolus) qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo Iesu, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Et post pauca: Gratificauit, inquit, nos in dilecto filio suo. Quomodo ergo non dilecti iam tunc in illo, quando electi in illo? Quomodo non ei grati, in quo gratificati sumus? Sic ergo Christus secundū tempus quidem pro impiis mortuus est: secundum prędestinationem autem pro fratribus & amicis. In his ergo omnibus merū est
Esa.1.f vinum ipsius equidem & solius, vti ne quispiam cæterorum præsumere audeat nō esse quod sibi propheticum illud aptetur: Vinum tuum mixtum est aqua. Primum quòd nemo interim mundus à sorde, nemo gloriari possit omnino se castum habere cor. Deinde quòd mortis debitum persoluant, quandoque necesse est. Tertio quòd ponentes pro Christo animas
B hoc sibi compendio vitam mercantur æternam: sed & væ eis, si ipsius erubescerent testimonium. Quarto, quòd prægratę sibi & gratis exhibitę tātę dilectioni imparem nimis exiguāque rependant. Attamen nec hoc mixtum, qui sine mixtura est dedignatur, adeo vt fiducialiter apostol⁹ dicat implere se quę
Coloss.1.d desunt passionū Christi in corpore suo. Sit ergo licet electis pariter omnibus vnus idemque denarius vitæ reddendus ętęrnæ, & in ipsa tamen sicut stella à stella differt in claritate: & alia claritas solis, alia claritas lunæ, alia stellarū: sic erit & resurrectio mortuorum: & quanuis domus vna, diuersę tamē in ea sunt mansiones: vt videlicet quantum quidem ad æternitatem & sufficientiam: & qui parum, non minoretur: & qui multum, non abundet: quantum verò ad eminentiam & discretionem meritorum vnusquisque accipiat secundum suum laborem, ne quid omnino pereat quod in Christo sit seminatum. Hæc autem dicta sunt fratres, vt illius tam spiritualis responsi, quod hodie nobis considerandum est, gratia commēdetur.

Quoniam tu es domine spes mea. Quicquid igitur agendū
C sit, quicquid declinandum, quicquid tolerandum, quicquid optandum, tu es domine spes mea. Hæc vna mihi omnium promissionum causa, hæc tota ratio meæ expectationis. Prætendat alter meritum, sustinere se iactet pondus diei & æstus, ieiunare bis in sabbato dicat, postremo non esse sicut cæteros hominum glorietur: mihi autem adhærere deo bonum est, po
nere in domino deo spem meam. Sperent in aliis alij, forte hic in scientia literarum, hic in astutia sæculi, ille in nobilitate, ille in dignitate, ille in alia qualibet vanitate confidat: propter te omnia detrimenta feci, & vt stercora arbitror, quoniā tu es domine spes mea. Speret qui vult in incerto diuitiarum: ego verò ne ipsa quidem nisi abs te victui necessaria spero, nimirum vero tuo confidens, in quo abieci omnia. Quærite
Mat.6.d primum regnum dei & iustitiam eius, & omnia adiicientur vobis. Nempe tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiu-
Psal.9.g tor. Si mihi prędia promittuntur, per te obtinenda sperabo. Si insurgant aduersum me prędia, si sæuiat mundus, si fremat malignus, si ipsa caro aduersum spiritum concupiscat: in te ego sperabo. Fratres, hoc sapere, ex fide viuere est: nec alius ex sententia dicere potest: Quoniam tu es domine spes mea, nisi cui intus sit persuasum à spiritu, vt (quemadmodum monet propheta) iactet cogitatum suum in domino, sciens quòd
Psal.54.d enutriēdus sit ab eo, iuxta illud quoque Petri apostoli: Omnē
1.Pet.5.e solicitudinem vestram proiicientes in eum: ipsi enim cura est de vobis. Vt quid enim si hæc sapimus, vt quid cunctamur abiicere omnino spes miseras, vanas, inutiles, seductorias: & huic vni tam solidę, tam perfectæ, tam beatæ spei, tota deuotione animi, toto feruore spiritus inhęrere? Si quid illi impossibile, si quid vel difficile est, quære aliud in quo speres. Sed verbo omnia potest. Quid facilius dictu? Attamen huiusmodi dictum intelligas volo. Si decreuerit saluare nos, continuo liberabimur: si viuificare placuerit, vita in voluntate eius est. Si præmia ęterna largiri, licet ei quod vult facere. Au

D verò de facilitate iam non dubitas, sed ipsa tibi est suspecta voluntas? Plane & voluntatis testimonia credibilia facta sunt
Ioan.15.b nimis. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Denique quando in se
Psal.36.g speranti desit illa maiestas, quæ tam studiosè monet in se sperari? Planè non derelinquit sperātes in se. Adiuuabit eos, ait, & eruet eos à peccatoribus, & saluabit eos. Quare? Quibus meritis? Audi quod sequitur: Quia sperauerunt in eo. Dulcis causa, attamen efficax, attamen irrefragabilis. Nimirum hæc est iustitia, sed quæ ex fide est, non ex lege. De quacunque tribulatione, inquit, clamauerint ad me, exaudiam eos. Ecce nūmera tribulationes, secundum multitudinem earum consolationes eius lætificabunt animam tuam: dummodo ad aliam nō conuertaris, dummodo clames ad eum, dummodo speres in eum: nec humile aliquid vel terrenum, sed altissimum ponas refugium tuum. Quis sperauit in eo, & confusus est? Facilius
Textus est cœlum & terram transire, quàm verbum eius euacuari. Altissimum, inquit, posuisti refugium tuum. Non accedet illuc tentator, non calumniator ascendet, non pessimus ille fratrū accusator attinget. Nempe ei dicitur hoc (recolite psalmi primordia) ei dicitur, qui in protectione altissimi commoratur, illuc refugiens à pusillanimitate spiritus & tempestate. Quæ quidem duplex est necessitas fugiendi, quod videlicet & foris
E pugnę, & intus timores. Minus enim fugere oporteret, si vel interior magnanimitas exteriores tumultus viriliter sustineret, vel exteriori tranquillitate pusillanimitas propria foueretur. Altissimum, ait, posuisti refugium tuum. Sępe illuc fugiamus fratres, munitus est locus, nullus ibi timetur hostis. Vtinam magis semper ibi manere liceret. Sed non est hoc tēporis huius. Quod modo refugium est, quandoque habitaculum erit, & habitaculum sempiternum. Interim sanè etsi persistere non conceditur, frequenter tamen est recurrendum. Nō pe ad omnem tribulationem, ad omnē deniq; cuiuscunq; modi necessitatē, aperta est nobis verbs confugij. Sinus matris expansus est. Parata sunt foramina petræ, Patent viscera misericordiæ dei nostri. Hoc refugium qui declinat, nihil mirum si effugere non meretur. Iam quidem fratres, quæ dicta sunt, ad expositionem versus huiusvidentur posse sufficere, si dixisset propheta, Quoniam in te speraui, sicut in aliis psalmis quibusdam inuenitur. Cæterum quod dicit: Tu es domine spes mea: forte amplius aliquid sonat & sublimius, quod videlicet non modo in eo speret, sed eum. Conuenientius siquidem spes nostra dicitur quod speramus, q̄ in quo speramus. Sunt autem forte nōnulli qui à dño obtinere tęporalia seu spiritualia quælibet concupiscūt: sed perfecta charitas solū sitit quod summū
Psal.72.d est, tota desiderij vehemētia clamans: Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui sup terrā? Deꝰ cordis mei, & pars mea
F deus in æternum. Pulchre nobis vtrumq; paucis verbis hodie Hieremiæ prophetæ lectio commendauit. Bonus es domine
Thre.3.c sperantibus in te, animæ quærenti te. Vbi sanè & ipsam numeri discretionem prudenter aduerte, q̄ sperantes quidem in eo pluraliter dixerit, q̄ hoc videatur commune multorū: quærētem verò eum singulariter, q̄ singularis sit puritatis, singularis gratiæ, singularis perfectionis non modo nil sperare nisi ab eo, sed nil quærere nisi eum. Quòd si bonus illis, quāto magis isti? Merito proinde quærenti illum animæ respondetur: Altissimū posuisti refugiū tuū. Neq; enim sic deū sitiens anima, aut cum Petro ei in terreno monte facere tabernaculum,
Mat.17.a aut cum Maria deinceps eum tangere vult in terra, sed planè
Ioan.20.d clamat: Fuge dilecte mi, assimilare capreæ hinnuloq̄ue ceruo-
Canti.8.d. rum super mōtes Bethel. Audiuit enim dicentē: Si diligeretis
Ioan.14.d me, gauderetis vtiq; quia vado ad patrē, quia pater maior me
Ioan.20.d est. Audiuit dicentē: Noli me tangere: nondum enim ascendi ad patrem. Et cœlestis iam non ignara cōsilij clamat cum apostolo: Et si cognouimus Christum secundum carnē, sed nūc iā
2.Cor.5.d. non nouimus. Super montes, inquit, Bethel, super omnem videlicet potestatem & principatum, super augelos & archāgelos, Cherubim quoque & Seraphim. Neque enim alij sunt montes domus dei, quod sonat Bethel, planè in dextera patris, vbi iam non sit pater maior eo, in dextera altissimi coaltissimum apprehendere concupiscens. Hæc enim est vita ętęrna fratres, vt patrem cognoscamus verum deum, sed & quem misit Iesum Christum verum nihilominus, & vnum cum eo

G deum ſuper omnia benedictum in ſecula, Amen.

De decimo uerſu, Sermo x. unde ſupra.

NEc noſtra eſt,nec noua vobis,ſed nota omnino ſententia,in præcipuis quibuſque partibus noſtræ fidei:quid non ſit,quàm quid ſit, & ſciri poſſe facilius & periculoſius ignorari.Idem ſanè & ſpei non inconuenienter tribui poſſe videtur.Longe enim faciliusmẽs humana tantorum experta malorum,quibus ſit caritura,quàm quibus perfruitura, comprehendit. Nempe germana fidei
Heb.11.a ſpeique cognatio eſt:vt quod illa futurum credit,hæc ſibi incipiat ſperare futurum.Merito proinde apoſtol⁹ fidem ſperãdarum rerum ſubſtantiam eſſe diffinit, quòd videlicet & non credita nemo ſperare,nõ plus quàm ſupra inane pingere poſſit.Dicit ergo fides:Parata ſunt magna & inexcogitabilia bona à deo fidelibus ſuis.Dicit ſpes: Mihi illa ſeruantur. Nam
1.Cor.2.c. tertia quidem charitas:Curro,mihi ait,ad illa.Cæterum,vt iã memini,difficile omnino,aut etiam impoſſibile eſt illorũ qua litatem inueſtigare bonorum:niſi cui forte (iuxta illud apoſtoli,quæ oculus non vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcendit,quæ præparauit deus diligentibus ſe) reuelauit ipſe per ſpiritum ſuum.Sanè quantumlibet perfectus in carne
Phil.3.c adhuc mortali degens: niſi enim eſſet hic quædam,vt ita dixerim,imperfecta perfectio,non diceret apoſtolus : Quotquot perfecti ſumus,idipſum ſentiamus:idipſum ,pfecto quod pręmiſerat, Non quaſi iam acceperim,aut iam perfectus ſim:etiã
1.Cor.13.d Paulus ipſe neceſſe eſt fateatur,quia nunc cognoſco ex parte. Et item.Videmus nunc per ſpeculum & in enigmate,tunc autem facie ad faciem.Quòd ergo homini interim noſcitur capabilius,ſanè pia & prouida inculcatione amplius commendatur.Proprium enim eſt afflictorum,vt moleſtiis eximi,ſummã reputent fœlicitatem:& carere miſeria,ſummam beatitudinẽ
Pſal.114.b arbitrentur. Vnde propheta in pſalmo : Conuertere,inquit, anima mea in requiem tuam , quia dominus benefecit tibi: nec vlla tamen collatę munera fœlicitatis enumerat,ſed adiũgit:Quia eripuit animam meam de morte , oculos meos à lachrymis,pedes meos à lapſu . In quibus ſanè verbis patenter
Hiere.15.d Pſal.36.e tiæ illud quoq; quod de pſalmo nonageſimo,hodie nobis tractandum eſt,ſimile inuenitur. Non accedet ad te malũ, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.Eſt autẽ verſus ipſius,quantum nos capimus,facilis intelligentia,ad quam forte ex vobis iam aliqui pręolarint.Neq; enim tam rudes eſtis,aut ſpiritualis ſtudij tam expertes, vt non facillimè inter vos & tabernacula veſtra,& rurſum inter id quod malum & flagellum dicitur diſcernatis.Nam & apoſtolum ſanè audiſtis
1.Ti.4.b dicentem:cum iam bonum certamen certaſſet , velocem fore depoſitionẽ tabernaculi ſui.Sed quid ego apoſtoli verba memoro?Quaſi verò ignorare poſſit miles tabernaculum ſuum, aut docendus ſit exemplo alieno.Videmus ſanè nonnullos tabernaculaſua in turpiſſimę captiuitatis domicilia commutaſſe:nec militare in his,ſed miſeram gerere ſeruitutẽ.Immo verò (quod omnino ridiculum eſt) ſic errant aliqui,& in tãtam obliuionem & ſpiritualem phreneſim deuenerunt,vt nihil ſe aliud putare,quàm ſuum hoc exterius tabernaculum videãtur.Quid enim aliud quàm non modo dei,ſed & ſui ignorantiam habent,qui tanquam mortui à corde,omnem inſumũt operam circa carnem,ſic intendentes tabernaculo ſuo,ac ſi nũquam putent eſſe caſurum?Veruntamen cadat neceſſe eſt,atq; id quidem in breui. An non ſeipſos neſcire videtur,qui ſic dediti ſunt carni & ſanguini,ac ſi omnino nihil aliud quã carnem ſolum ſe eſſe reputent,ſic in vano accipientes animas ſuas,tanquam prorſus ignorent animas ſe habere ? Si ſeparaueris preciоſum à vili(ait dominus)tanquam os meum eris:hoc eſt ſi ſolerter diſcreueris inter exteriorem interiorem͛q; ſubſtantiam,vt non plus tabernaculo tuo timeas à flagello,quam tibiipſi à malo.Hoc enim malum eſt,vnde dicitur : Declina à malo,& fac bonum.Hoc malum quod ſua quidem anima animam priuat,quod ſeparat inter te & deum:vt eo regnante,tãquam corp⁹ ſine anima,ſic ſit anima ſine deo,planè mortua in ſemetipſa,inſtar vnius eorum quos tanquam ſine deo in hoc ſeculo fuiſſe,apoſtolus memorabat.Nec ſanè dixerim, vt vel ipſam odio habeas carnem tuam.Dilige eam tanquam tibi data K
tam in adiutorium,& ad æternæ beatitudinis cõſortium pręparatam.Cæterum ſic amet anima carnem,vt non ipſa in car-
Gene.c.a nem tranſiſſe putetur,dicaturq; ei à domino:Non permanebit ſpiritus meus in homine,quia caro eſt.Diligat anima carnem ſuam,ſed multo magis ſuam ipſius animam ſeruet . Amet Adã Euam ſuam,ſed non ſic amet,vt voci eius plus obediat quàm diuinę.Deniq; ne ipſi quidem expedit ſic amari , vt videlicet cui interim caues à flagello paternę correptionis,theſaurizes
Mat.3.b iram æternæ damnationis.Genimina viperarum(ait Ioannes) quis demonſtrauit vos fugere à ventura ira?Facite dignos fructus pœnitentiæ.Ac ſi euidentius loqueretur : Apprehendite diſciplinam,nequando iraſcatur dominus:ſuſtinete virgã corripientem,ne ſentiatis malleum conterentem. Quomodo dicunt nobis carnales homines:Crudelis eſt vita veſtra,nõ parcitis carni veſtræ?Eſto,non parcimus ſemini. In quo ei magis
Ioel.1.d parcere poteramus?An non melius eſt illi renouari & multiplicari in agro,quam in horreo putrefieri?Heu cõputruerunt iumenta in ſtercore ſuo.Sic vos parcitis carni veſtræ ? Simus nos crudeles interim non parcendo:at vos planè parcẽdo crudeliores.Siquidem etiam nunc caro noſtra requieſcit in ſpe, videritis voſipſi quid ignominię interim veſtra ſuſtineat,quid miſeriæ eam maneat in futurum. Non accedet ad te malum
Textus & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Hic duplex eſt ſtola & gemina quædam immortalitas commendatur.Vnde enĩ niſi ex ſeparatione animæ & corporis mors ,pcedit?Inde eſt quòd mortuum corpus exanime nominatur. Vnde autem ſperatio hęc,niſi ex flagellis pręſentibus,ex qualibet doloris vehementia,ex ipſius corporis corruptione , ex pœna peccati? Merito timet proinde,& odit flagellum caro noſtra:quo nimirum ab ipſius animæ tam delectabili hono
rabilique conſortio amarum nimis diuortium patiatur. Cæterum interim quidem donec renouetur,velit nolit,ſuſtineat illud neceſſe eſt.Expedit autem ſic tolerare vt prorſus euadas, & flagellum deinceps non appropinquet tabernaculo tuo.

Iam verò(vt ſuprà meminimus,& inceſſanter cõuenit meminiſſe) vera animæ vita deus eſt:& inter hæc quoq; ſeparat malum,ſed malum animæ,quod non eſt aliud quam peccatũ. Eia fratres nugari libeat,ocioſitatibus indulgere delectet.Ni
mirum gemino hoc ſerpente vicino,qui duplicem nobis auferant vitam,alter corporis,alter cordis : quidni ſecurè dormiamus,niſi quòd negligentia in grauiori periculo , non tam ſecuritatis eſt quam deſperationis indicium ? Et quidem optandum nobis ab vtroq; liberari:ſed cauendum ſanè interim peccatum quam peccati pœna,& eo ſtudioſius â malo quam â flagello declinandum,quo pernicioſius & omnino infœlicius ſit à deo animam quam à corpore ſeparari . Sanè vbi prorſus de medio factum fuerit omne peccatum,cauſa quidem omni- M
no ſublata,nec ipſe quoq; deinceps manebit effectus, vt quomodo accedere iam ad te malum omnino non poterit: ſic nec flagellum quidem valeat appropinquare tabernaculo tuo , q̃ videlicet tam longe ſit ab exteriori homine quælibet pœna, quam longe fuerit culpa ab interiori.Neq; enim dicit,non erit in te malum,aut flagellum in tabernaculo tuo:ſed non accedet,non appropinquabit.Siquidem eſt cõſiderare homines in quibus peccatum non modo habitat,ſed & regnat:nec iam proximum magis aut magis intimũ poſſe eſſe videtur,niſi forte cum ſic dominabitur eis,vt nullo modo deinceps valeat nõ dominari.Eſt autem & alios inuenire in quibus quidem adhuc manet peccatum,ſed iam non dominatur aut pręualet in eis,euulſum quodammodo,necdum tamen expulſum:deiectũ, ſed non prorſus eiectum.Conſtat ſane ab initio non fuiſſe ſic, ſed in parentibus primis ante primam illam mandati pręuaricationem non modo nõ regnaſſe peccatum,ſed nec fuiſſe quidem.Attamen quodãmodo iam tunc propè illis fuiſſe videtur quod tam facile perſuaſum eſt,quod tam feſtinanter intrauit. Quid verò aliud admonebat q̃ & ipſam quoq; peccati pœnã etſi necdum ineſſe corporibus:iã tamen velut pro foribꝰ eſſe, Gene.2.c
qui dixit:In quacunque die comederitis de ligno ſcientiæ boni & mali,morte moriemini. Fœlix proinde expectatio, & beata ſpes noſtra,quorum tam longe glorioſior futura eſt reſurrectio quam fuerit prima cõditio:vt nec culpa omnino nec pœna,nec malum ſcilicet nec flagellum, aut regnet, aut habitet

A bitet , aut regnare, aut habitare iam poſſit aliquando in animabus,ſeu in corporibus noſtris. Non accedet(inquit) ad te malum , & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Nempe nil tam remotum, quàm quod adeſſe vltra nõ poteſt. Sed quid agimus fratres? Vereor deprehendi. Nempe horam hanc magnus ille & communis abbas noſter & veſter non vacationi ſermonum, ſed operi manuum noſcitur aſſignaſſe.Puto tamen ignoſcet facile, præſertim non immemor religioſę fraudis illius qua Romanus olim tribus annis ei in ſpecu poſito pie miniſtrauit.Pie ſiquidem (vt legimus)patris ſui oculis furabatur horas, & quem ſibi ſubripere ad manducandum poterat,certis diebus Benedicto panem ferebat.Et ego quidem non dubito fratres,pluribus qui inter vos ſunt,abundantiorem ſpiritualium delitiarum ſuppetere copiam : ſed quod vobis communico,non ſubripio mihi. Quinimmo & ſecurius & ſuauius quicquid illud ſit quod dominus donat, ſumo vobiſcum:nec enim alimonia hæc diſtribuendo minuitur,ſed potius augetur miniſtrando . Veruntamen quòd aliquando vobis loquimur præter conſuetudinem ordinis noſtri , non noſtra id agimus præſumptione,ſed de voluntate venerabiliũ fratrum & coabbatum noſtrorum , qui id nobis etiam iniungunt , quod tamen ſibi quidem paſſim nolunt omnino licere. Nempe aliam mihi rationem & ſingularem neceſſitatem eſſe nouerunt . Neque enim modo loquerer vobis , ſi poſſem laborare vobiſcum.Illud forte vobis efficacius verbum foret,
B ſed & conſcientiæ meæ magis acceptum . Cæterum quando id mihi peccatis meis exigentib⁹,& oneroſi huius(vt ipſi ſcitis)tam multiplici infirmitate corporis,& ipſa quoque temporis neceſſitate negatur:vtinam dicens & non faciens in regno dei,vel minimus merear inueniri,Amen.

De XI. uerſu, Sermo XI. Vnde ſupra.

Threm.3.c SCriptum eſt,& veraciter ſcriptum: quia miſericordiæ domini quòd conſumpti non ſumus,quòd non tradidit nos in manus inimicorum noſtrorum.

Vigilat ſuper nos indefeſſus, & peruigil ille ſingularis clementiæ oculus , non dormit neque dormitat qui cuſtodit Iſrael.Id quidem neceſſe . Non enim dormit,neque dormitat qui impugnat Iſrael.Et ſicut ipſe ſolicit⁹ eſt noſtri, & ipſi cura eſt de nobis : ſic ille ſolicitus eſt vt nos mactet & perdat: & vna ei cura,ne forte qui auerſus eſt reuertatur.

Nos autem aut non attendimus,aut minus attendimus reuerentiam præſidentis,protegentis cuſtodiam, beneficia largientis,ingrati gratiæ , imò tam multiplicibus gratiis quibus præuenit nos,& ſubuenit nobis.Et nunc quidem per ſeipſum implet ſplendoribus animas noſtras,nunc per angelosviſitat, nunc per homines inſtruit , nunc etiam conſolatur,& erudit
Rom.15.a. per ſcripturas. Quæcunque enim ſcripta ſunt , ad noſtram
C doctrinam ſcripta ſunt : vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus.Bene ad doctrinam , vt per patientiam ſperemus.Siquidem(vt alibi dictum eſt) doctrina vi
Roma. 5.a ri per patientiam noſcitur, ſed & patientia probationem operatur,probatio vero ſpem.Quid nos ſoli nobis non adſumus, quid ſoli negligimus noſipſos? An ideo diſſimulãdum nobis, quia vndique ſubuenitur nobis? Imò vero propterea ſtudioſius vigilandum. Neque enim tam magna pro nobis in cœlo pariter & in terra ſolicitudo gereretur, ſi non magna nobis incumbere neceſſitas videretur:non tam multiplex nobis cuſtodia,niſi ob multiplices inſidias poneretur. Fœlices proinde fratres noſtri qui iam liberati ſunt de laqueo venantium, qui de tabernaculis militantium ad atria quieſcentium trãſierunt,malorum timore ſublato,in ſpe ſingulariter conſtituti. Vni iſtorum imò vniuerſitati dicitur : Non accedet ad te malum,& flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Sane conſidera non ad hominem qui ſecundum carnem viuit , ſed ad eum qui in carne degens ſecundum ſpiritum ambulat, hãc fieri promiſſionem. Siquidem non eſt diſtinguere inter illum & tabernaculum illius. Confuſa in eo ſunt omnia tanquam in filio Babylonis. Deniq; huiuſmodi homo etiam caro eſt, nec in eo ſpiritus manet . Vbi autem non fuerit ſpiritus bonus, quando deerit malum ? Porro vbi malum, flagellum quoque appropinquet , neceſſe eſt.Sẽper enim malum pœna comitat.

Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinqua- D
bit tabernaculo tuo.Magna promiſſio,ſed vnde id ſperare licet? Quomodo malum & flagellum euadam,quomodo effugiam,quomodo elongabo vt non appropinquent mihi? Quo merito,qua ſapientia,qua virtute? Quoniam angelis ſuis man- *Textus.*
dauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis . In quibus omnibus viis? Quibus declinas à malo,quibus fugis à ventura ira.Multæ ſunt viæ,& genera multarum viarum : magnum profecto periculum viatori. Quàm facile in multarum occurſu errabit in via ſua,qui viarum diſcretione caruerit. Nam neque angelis mandatum, vt in omnibus viis cuſtodiant nos, ſed in omnibus viis noſtris. Sunt autem à quibus & in quibus oporteat cuſtodiri . Scrutemur proinde vias noſtras fratres, etiam vias dæmonum : vias quoque beatorum ſpirituum , & vias domini inueſtigemus. Et quidem ſupra me eſt quod inci
pio,ſed adiuuabitis orationibus veſtris, vt aperiat mihi theſaurum intelligentiæ ſuæ, & voluntaria oris mei beneplacita faciat ſibi deus. Viæ igitur filiorum Adã in neceſſitate & cupiditate verſantur . Ab vtraque ſiquidem ducimur, & ab vtraque trahimur:niſi quòd videmur magis vrgeri neceſſitate, trahi cupiditate. Et neceſſitas quidem ſpecialiter corpori tribuenda videtur.Nec ſimplex illa eſt,ſed anfractus habens plurimos,plurimaq; diſpendia:nam compendia pauca admodum, ſi qua tamen . Quis hominum neſciat quòd neceſſitas hominum reuera quàm multiplex ſit? Quis ſufficiat quàm ſit mul- E
tiplex explicare? Ipſa nos erudit experientia,ipſa vexatio dat intellectum.In his quiſque docetur quàm neceſſe habeat clamare ad dominum , non de neceſſitate, ſed de neceſſitatibus meis erue me . Nec modo ab hac via neceſſitatis, ſed ab ea quoque quæ cupiditatis eſt optabit educi,quiſquis non ſurda aure monita ſapientis exceperit.Quid enim ille ait? A vo *Eccli. 18.d*
luntatibus tuis auertere . Et item . Poſt concupiſcentias tuas non eas.Siquidem è duobus malis longe melius eſt in neceſſitate gradi,quàm in cupiditate. Multiplex illa, ſed iſta amplio⁹ per omnem modum , imò vltra omnem modum multiplicior inuenitur.Res cordis eſt iſta cupiditas, propterea tanto maior , quanto anima plus eſt quàm corpus. Denique hæ ſunt viæ quę videntur hominibus bonæ,ſed finem non habent niſi cum demergunt in profundum inferni . Si inueniſti vias hominum,illud quoque conſidera ne forte de his dictum ſit: Cõ
Pſal. 13.b tritio & infœlicitas in viis eorum:vt ſit contritio in neceſſitate,infœlicitas in cupiditate.Quomodo in cupiditate infœlicitas?id eſt non fœlicitas,vt putatur.Quid enim ſi cui forte videtur in terrenarum affluentia rerum fœlicitas arridere cupita?Eo ipſo infœlicior eſt, quo vehementius ipſam pro fœlicitate amplectitur infœlicitatem,aut magis immergitur ei, & abſorbetur ab ea. Væ filiis hominum ab hac fœlicitate falſa atque fallaci.Væ qui dicit,quia diues ſum, & nullius egeo:cũ ſit pauper & nudus,& miſer & miſerabilis. Et neceſſitas qui- F
dem ex infirmitate carnis, cupiditas ex cordis inedia & obliuione procedit.Idcirco alienum mendicat anima,q̃ oblita ſit comedere panem ſuum : propterea terrenis inhiat,quòd minime cœleſtia meditetur. Videamus & dæmonum vias.Videamus & cauеamus,videamus & fugiamus eas.Siquidem vig illorum præſumptio & obſtinatio.Scire vultis vnde id ſciam? Conſiderate eorum principem , qualis ille eſt,tales & domeſtici eius.Conſiderate viarum ipſius principia, ſi non manifeſte in immaniſſimam ſtatim præſumptionem profilierit dicens: Sedebo in monte teſtamenti in lateribus Aquilonis,ſi- *Eſa. 14.*
milis ero altiſſimo . Quam temeraria , quamque horrenda præſumptio . Nunquid non illic ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem,expulſi ſunt,nec potuerunt ſtare?Propter præſumptionem ſtare non potuerunt:propter obſtinationem qui cecidit , non adiiciet vt reſurgat. Ex hac nanque ſpiritus vadens , ex illa non rediens eſt. Et mira quidem præſumptio dæmonum,ſed non minus mira obſtinatio eſt: quòd ſuperbia eorum ſemper aſcendit, propterea non eſt illis commutatio. Quia enim conuerti noluerunt à via præſumptionis , inciderunt in viã obſtinationis.Quam peruerſo & euerſo ſunt corde filij hominum quicunque ſectantur veſtigia dæmonũ , ingrediuntur dæmonum vias?Hæc enim tota aduerſum nos ſpiritualium colluctatio nequitiarum eſt,vt nos ſeducant,vt nos inducant in vias ſuas,vt deducant in eis , perducant ad deſtinatum finem qui paratus eſt eis.Fuge homo præſumptionem,

ne

G ne gaudeat de te inimicus tuus. Nempe in his maxime vitiis gaudet, in seipso expertus quàm difficile possis ab hac tanta voragine respirare. Nolo autem ignorare vos fratres, quonam modo descendatur, imò cadatur in illas. Primus enim, vt interim occurrit, gradus descensionis huius, dissimulatio est propriæ infirmitatis, iniquitatis, inutilitatis: dum sibi parcens, sibi blandiens, sibi persuadens homo aliquid se esse cum nihil sit, iam ipse se seducit. Secundus gradus, ignorantia sui. Vbi enim in primo gradu inutilia sibi consuerit perizomata foliorum, quid superest nisi vt vulnera tecta non videat, præsertim cum ad hoc solum texerit ne videret? Ex hoc tandem fit vt etiam alio reuelante, vulnera non esse contendat conuersus in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Atque is quidem tertius gradus est admodũ vicinus, imò contiguus præsumptioni. Quid enim mali iam actitare vereatur, qui præsumit & defensare? Cæterum difficile hic hærebit in tenebris & lubrico, præsertim cum non desit etiam angelus domini malus persequens & impellẽs. Itaque quartus gradus, vel quartum potius præcipitium contemptus est: vt quemadmodum scriptura dicit, Impius cum venerit in profundũ malorum, contemnat. Ex hoc & deinceps magis ac magis super eum vrget puteus os suum, dum videlicet ciusmodi animam contemptus tradit impœnitentiæ, impœnitentia obstinatione firmatur. Hoc est iá peccatum, quod neq; in hoc seculo, neq; in futuro remittitur: quia cor durum & induratum, nec timet deum, nec hominem reueretur. Qui sic in omnibus viis suis adhæret diabolo, manifeste factus est vnus spiritus cum eo. Et viæ quidem hominum quas superius demonstrauimus, ipsę sunt de quibus dicitur: Tentatio vos non apprehendat nisi humana: & quia humanum est peccare. Porro vias diabolicas à natura hominis alienas esse quis nesciat, nisi q̃ in nonnullis ipsa sibi consuetudo induisse naturam videatur? Cęterum etsi quorundam hominum sit, non humanum tamen, sed diabolicũ est in malo perseuerare. Quæ vero sunt sanctorum angelorum viæ? Profecto illę quas vnigenitus enarrauit, dicens: Videbitis angelos ascendentes & descendentes super filium hominis. Ascensio igitur & descensio viæ illorum. Ascensio propter se: descensio vel potius condescensio propter nos. Sic beati illi spiritus ascendunt per contemplationem dei, descendunt per compassionem tui, vt custodiant te in omnibus viis tuis. Ascendunt ad vultum eius, descẽdunt ad nutum eius: quoniam angelis suis mandauit de te. Nec tamen vel descendendo visione gloriæ fraudantur: quia semper vident faciem patris. Puto & vias domini vultis audire. Multũ præsumere videor, si me illas promisero ostensurum. Legitur autem de ipso, Quoniam docebit nos vias suas. Cui enim alteri crederetur? Docuit itaque vias suas cum aperuit labia prophetæ vt diceret: Vniuersæ viæ domini misericordia & veritas. Ita ad singulos, ita ad omnes communiter venit: in misericordia scilicet & veritate. Vbi enim multa iam fuerit de miseratione præsumptio, sed obliuio veritatis, non continuo ibi deus. Sed neque vbi terror multus ex recordatione veritatis, nulla autem de memoria misericordiæ consolatio. Nam neque veritatem tenet qui misericordiam (vbi vere est) non agnoscit, nec vera esse sine veritate misericordia potest. Itaq; vbi misericordia & veritas obuiauerunt sibi, sese etiam iustitia & pax osculantur: nec is abesse potest, cuius in pace factus est locus. Quanta audiuimus & cognouimus (siquidem patres nostri annunciauerunt nobis) super hac copula tam fœlici misericordiæ & veritatis. Misericordia tua & veritas tua susceperunt me, ait propheta. Et alio loco: Misericordia tua, inquit, ante oculos meos est, & complacui in veritate tua, sed & dominus ipse de eo: Veritas mea & misericordia mea cũ ipso.

Sed considera etiam manifestos aduentus domini, quemadmodum scilicet in eo quidem qui iam præsumptus est misericordem teneas saluatorẽ. Porro in eo qui in fine promissus est, veracem sustineas retributorem. Nam & hinc forte vi debitur dictum: quia misericordiam & veritatẽ diligit deus, gratiam & gloriam dabit dominus. Quãuis & in priore quoque aduentu recordatus sit misericordiæ suæ, & veritatis suæ domui Israel: & in posteriori licet iudicaturus sit orbẽ terræ in equitate, & populos in veritate sua: non tñ futurum iudiciũ fiet sine misericordia, nisi forte ei q̃ nõ fecerit misericordiá. Hæc sunt etenim æternitatis itinera, de quibus apud prophetam sic habes: Incuruati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis eius. Ad manum est vnde id facillime probare possim. Siquidem misericordia domini ab æterno, & vsque in æternum. Et veritas domini manet in æternum. Ab his itineribus incuruati sunt colles mundi, superbi dæmones, principes mundi huius tenebrarum harum: qui viam veritatis & misericordiæ nescierunt, neque meminerũt semitarum eius. Quid illi & veritati, qui mendax est & pater eius? Denique habes manifeste de eo scriptum: quoniá in veritate nõ stetit. Quam vero longe fuerit à misericordia, etiam inflicta nobis ab illo miseria nostra testatur. Quando ille vnquam misericors fuit, qui homicida ab initio erat? Postremo qui sibi nequá, cui bonus? Quam nequissimus ille sibi, qui nunquam super propria iniquitate dolet, nunquam super propria damnatione compungitur? Nimirum falsa præsumptio à via veritatis extrusit, crudelis obstinatio viam misericordiæ intercluſit. Inde enim nec in se vnquam assequi, nec à domino misericordiam consequi potest. In hunc ergo modum temidi illi colles incuruati sunt ab itineribus æternitatis, dum à viis domini (quæ quidem rectę sunt) per anfractus suos & distorta non tam, itinera quàm præcipitia corruerunt. Quam vero prudentius atque vtilius alij quidem colles ab his itineribus incuruati & humiliati sunt ad salutem. Non enim incuruati ab his tanquam ab eorum rectitudine dissidentes, sed q̃ ipsa eos incuruauerunt itinera æternitatis. An non incuruatos iam cernere est colles mundi, dum sublimes quique ac potentes deuota subiectione inclinantur ad dominum, & eius vestigia adorant? Nunquid non incuruantur cum ab ipsa sua perniciosa celsitudine vanitatis & crudelitatis, ad humiles semitas cõuertuntur misericordiæ & veritatis? Ad istas nimirum domini vias nõ modo bonorum spirituum, sed etiam electorum viæ hominum diriguntur. Et primus quidem gradus misero homini emergenti de profundo vitiorum, illa est misericordia qua miseretur filio matris suæ, miseretur animæ suæ proinde placens deo. Imitatur enim qui huiusmodi est, magnum illud diuinę miserationis opus: compunctus cum eo qui prior pro eo punctus est, moriens & ipse quodammodo pro salute sua, nec parcens sibiipsi. Hæc miseratio prima excipit redeuntem ad cor, & hæc intra ipsa viscerũ actitatur arcana. Superest vt via regia progrediatur & procedat vsque ad veritatem: & quod sępissime commendamus vobis, cordis contritionem oris confessio comitetur. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Conuersus ad cor paruulus fiat in oculis suis necesse est, sicut veritas ait: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum cœlorum. Non ergo vèlit dissimulare, quod non valet nescire, quàm ad nihilum redactus sit. Non confundatur in lucem prodere veritatis, quod non sine miserationis affectu viderit in occulto. Sic ingreditur homo misericordiæ vias & veritatis, vias vtique domini, vias vitæ, & fructus viarum, salus est viatoris. Vias quoque angelorum ad ealdem ni hilominus tendere manifestum est. Cum enim ascendunt ad contemplationem, inquirunt veritatem, de qua & desiderando satiantur, & satiando desiderant. Cum vero descendunt, faciunt nobiscum misericordiam, vt custodiant nos in omnibus viis nostris. Administratorij enim spiritus sunt missi in ministerium propter nos. Plane ministri nostri, non domini nostri. Et in hoc vnigeniti formam imitantur, qui non venit ministrari, sed ministrare: qui stetit inter discipulos tanquam qui ministrat. Fructꝰ angelicarum viarum, quod ad ipsos spectat, sua ipsorum beatitudo, & obedientia charitatis: quod autem ad nos pertinet, inde quidem obtentus diuinæ gratiæ, hinc vero custodia viæ nostræ. Siquidem angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus indigentiis tuis, in omnibus desideriis tuis. Alioquin facilę est tibi incurrere vias mortis, vt videlicet aut de necessitate in obstinationem, aut in præsumptionem de cupiditate prorumpas: quæ quidem iá non hominum, sed dæmonum viæ sunt. In quo enim tam facile inueniri solent homines obstinati, quàm in eo q̃ aut ad necessitatem pertinere simulant, aut arbitrantur? Quicquid moneas (ait ille) ego quod possum possum, & non vltra possum. Tu si hic sis, aliter sentias. Vnde vero in præsumptionem, nisi ex

A ex quodam impetu vehementioris desiderij prosilimus? Interim ergo mandauit angelis suis deus, non quidem vt amoueant te à viis tuis, sed vt in eis ipsis te custodiant, & quasi p vias suas, vias tuas dirigant in vias ipsius. Quonam modo inquis? Nempe vt quod angelus ex sola charitate purius agit, tu propria saltem necessitate compulsus & admonitus, descẽdas & condescendas exhibere proximo misericordiam, & rursum cum eodem angelo leuans desideria tua, tota animi cupiditate ascendere studeas ad summam & perpetuam veritatẽ. Hinc enim monemur leuare corda nostra cum manibus, hinc audimus quotidie, Sursum corda. Hinc quoque negligentes arguimur, & dicitur nobis: Filij hominum, vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Exoneratum enim cor & leue, leuatur magis, vt quærat & diligat veritatem. Nec mireris q̃ in vias domini secum nos admittere, imò & immittere non dedignentur, qui custodire dignantur in nostris. Quam fœlicius tamen in eis ipsi ambulãt, quam que securius. Cæterum & ipsi quoque longe inferius ab eo qui veritas ipsa, & ipsa misericordia est, in misericordia & veritate versantur. Quam vero congrue suis quæque gradibus, sibiq; competentibus, disposuit deus. Summam rerum tenet ipse qui summus est, ipse supra quem nihil est, vltra quẽ nihil. Porro angelos sanctos nõ in summo quidem posuit, sed in tuto: quippe ei qui in summo stat vicinius adhærentes, ac proinde confirmatos virtute ex alto. Nam homines quidem nec in summo, nec in tuto sunt, sed in cauto. Denique & in solido sunt, id est, in terra habentes locum imum, sed non infimum, vnde & possibile & necesse sit vt sibi caueant. Dæmones autem in pendulo huius aeris vagi ventosiq; vagantur. Indigni siquidem cœlos conscendere, ad terram tamen descẽdere dedignantur. Et hodie quidem ista sufficiant, atque vtinam eiusdem ipsius munere sufficientes ei gratias referre valeamus ex quo & sufficientia nostra est. Non enim sufficientes sumus, vel cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, nisi ipse dederit nobis qui dat omnibus affluenter, & est super omnia benedictus in secula seculorum, Amen.

De XI. uersu, Sermo XII. Vnde supra.

SI meministis, hesterno sermone vias dæmonum præsumptionem diximus & obstinationem, nec tacuimus quare id diceremus. Possumus tamen, si necessarium iudicatis, vias eorum via adhuc alia inuestigare. Nam & si omnimodis eas occultare laborent, multipliciter eos prodit spiritus sanctus, multipliciter in scriptu ris sanctis declarat semitas iniquorum. Legimus siquidem de eis omnibus, quoniam in circuitu impij ambulant. Legimus de eorum principe, quoniam circuit quærens quem deuorer. Quod & ipse fateri cogitur in præsentia maiestatis, vt inter filios dei astans, & vnde veniat requisitus: Circuiui, a-t, terrã, & perambului eam. Dicamus itaque vias eius circuitionem & circunuentionem. Ista enim ad nos, illa vtitur in seipso. Sẽ per ille extollitur, sed deiicitur semper: superbia eius ascendit semper, semper humiliatur. Nũquid non circuitus iste? Qui enim in circuitu ambulat, proficiscitur quidem, sed proficit nihil. Væ homini qui sequitur hunc circuitum, qui nunquam à propria voluntate recedit: si conaris auellere, paululum sequi videbitur, sed in dolo. Circuitus est, aliunde reditum parat, non ab ea penitus abducetur. Satagit vndique, vndique fugitat, hæret tamen semper propriæ voluntati. Veruntamen si mala est circuitio propria, longe equidem peior circunuentio aliena. Ea siquidem vel maxime diabolum facit. Sed quomodo fratres, vt miserum hominem circũueniat, superbissimus ille descendit? Vide circuitum impij, etiam in hoc ipso. Oculi eius omne sublime vident: attamen ima quoque ipsa curiose vestigat, sed vt magis ascendat, vt vehementius intumescat, & dum conculcauerit humilem, sibi videatur ipse sublimior, sicut scriptum est: Dum superbit impius, incẽditur pauper. Quam peruerse ascendentes & descendentes angelos bonos angelus malus æmulatur? Ascendit studio vanitatis, descendit liuore malignitatis. Cuius mendax ascensio, eius crudelis descensio est: expers ille (vt heri diximus) misericordiæ & veritatis. Cæterum si descendunt maligni vt circunueniant, gratias ei cuius mandato descendunt, & benigni angeli vt subueniant nobis, vt custodiant nos in omnibus viis nostris. Neque hoc solum, sed in manibus, inquit, portabunt te, ne vnquam offendas ad lapidem pedem tuum. Quanta nobis fratres, in huius scripturæ verbis, & eruditio, & admonitio, & consolatio exhibetur? Quis in omnibus psalmis tam magnifice pusillanimes consolatur, negligentes admonet, erudit ignorantes? Vnde id quoque fidelibus suis prouidentia voluit diuina præstare, vt in ore ipsorum versiculi psalmi huius hoc maxime quadragesimali tempore versarentur. Nec aliunde quàm ex ipsius vsurpatione diaboli sumpta videtur occasio, vt in hoc quoque nequissimus ille seruus filiis seruiat vel inuitus. Quid enim tam molestum ei, quid nobis esse potest tam iucundũ, quàm vt etiá malũ eius nobis cooperetur in bonum? Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. Confiteantur domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filiis hominum. Confiteantur & dicant inter gentes: quoniam magnificauit dominus facere cum eis. Domine, quid est homo quia innotuisti ei, aut quid apponis erga eum cor tuum? Apponis cor erga eum, geris pro eo solicitũdinem, curam illius habes. Denique ei mittis vnigenitum tuũ, immittis spiritum tuum, promittis etiam vultum tuum. Et ne quid in cœlestibus vacet ab opera solicitudinis nostræ, beatos illos spiritus propter nos mittis in ministerium, custodiæ nostræ deputas, nostros iubes fieri pedagogos. Parum est enim q̃ facis angelos tuos spiritus, facis & angelos paruulorũ. Denique angeli eorum semper vident faciẽ patris. Illos vtiq; tam fœlices, & tuos ad nos, & nostros ad te angelos facis.

Angelis suis mandauit de te. Mira dignatio, & vere magna dilectio charitatis. Quis enim, quibus, de quo, quid mandauit? Studiosè consideremus fratres, diligenter commẽdemus memoriæ hoc tam grande mandatum. Quis enim mandauit, cuius sunt angeli, cuius mandatis obtemperant, cuius obediunt voluntati? Nempe angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis: nec cunctantur quin etiam in manibus tollant te. Summa ergo maiestas mandauit angelis, & angelis suis mãdauit. Illis vtique sublimibus, tam beatis, tam proximis sibi cohærentibus, tam familiariter adhærentibus, & vere domesticis dei. Mandauit de te. Tu quis es? Domine, quid est homo quòd memor es eius, aut filij hominis quoniã reputas eum? quasi vero non sit homo putredo, & filius hominis vermis. Sed quid putas mandauit de te? Nunquid scripsit contra te amaritudines? Nunquid vt contra folium quod vẽto rapitur, ostendant potentiam suam, & stipulam siccam persequantur? Nunquid vt tollant impium ne videat gloriam dei? Mandãdum istud est, non mandatum. Non recedas ab adiutorio altissimi, in protectione dei cœli commorare, ne de te illud quandoque mandetur. Quem enim protexerit deus cœli, non de eo illud mandabit, sed pro eo. Et quod interim non mãdatur, pro eo differtur vt sint omnia propter electos. Denique parantibus ire seruis, & continuo superseminata colligere zizania cupientibus prouidus paterfamiliás: Sinite, inquit, vsque ad messem, ne forte eradicetis simul & triticum. Quomodo igitur tandiu conseruabitur interea? Hoc plane, hoc opus præsens, hoc mandatum temporis huius. Itaque angelis suis mandauit de te, vt custodiant te. O triticum inter zizania, ô granum inter palcas, ô lilium inter spinas. Gratias ei fratres, gratias ei & pro nobis pariter & pro vobis. Preciosum depositum nobis commiserat, fructum crucis suę, precium sanguinis sui. Non est contentus custodia hac tam parum tuta, tam parum vtili, tam fragili, tam insufficienti. Super muros tuos Hierusalem constituit custodes. Nempe etiá ipsi qui videntur muri, aut in muro ipso columnæ, his custodibus egent, & maxime. Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. Quantam tibi debet hoc verbũ inferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam. Reuerentiam pro præsentia, deuotionem pro benevolentia, fiduciam pro custodia. Caute ambula, vt videlicet cui assunt angeli (sicut eis mandatum est) in omnib⁹ viis tuis. In quouis diuersorio, in quouis angulo, angelo tuo reuerentiam habe. Tu ne audeas illo præsente, quod vidente me non auderes. An præsentem esse dubitas quem nõ vides? Quid si audires, quid si tangeres, quid si olfaceres? Vide quia non solo visu rerum præsentia comprobetur. Non omnia visui subiacent, nec corporalia

G poralia quidem: quanto magis spiritualia procul sunt ab omni sensu corporeo, & spiritualiter potius vestiganda? Si fidē consulas, ea tibi angelicam probat præsentiam non deesse. Nec dixisse piget, quoniam fides probat: quam nimirum Apo
Heb.11. a stolus argumentum non apparentium esse diffinit. Adsunt igitur, & adsunt tibi, non modo tecum, sed etiam pro te. Adsunt vt protegant, adsunt vt prosint. Quid retribues domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Siquidem soli ei honor & gloria. Quare ei soli? quia ipse mandauit, & omne datum op-
Iaco.1.c. timum non nisi ab illo est. Veruntamen etsi ille mandauit, ipsis quoque qui & ei ex tãta charitate obediunt, & nobis subueniunt in tanta necessitate, ingratos esse non licet. Simus ergo deuoti, simus grati tantis custodibus, redamemus eos, honoremus eos quantum possumus, quantum debemus. Totus tamen ei redditur & amor & honor noster, à quo tam ipsis quàm nobis est totum vnde honorare possumus vel amare, vnde amari honorarive meremur. Neque enim Apostolus
1.Tim.1.d vbi ait: Soli deo honor & gloria, prophetico credendus est
Psal.138.c obuiare sermoni, qui sibi etiam amicos dei nimis honorifica-
Roma.3.c. tos esse testatur. Puto autem simile esse illud verbum Apostoli, ei quod item ait: Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Siquidem nō hoc voluit, vt alia quælibet debita negarentur, præsertim cum idem ipse dicat: Cui honorem, honorem: & cætera in hunc modum. Vt ergo plenius in-
Ibidem.b telligas quid in vtroque senserit, quidve monuerit: vide quē admodum inter radios solis minora quælibet luminaria non
H videntur. Nunquid amota modo sidera arbitramur, nunquid extincta? Minime quidem, sed ampliori claritate quodammodo tecta, interim apparere non posse. Sic ergo dilectio illa quę quis debita superans, quasi sola regnare debet in nobis: vt quicquid debetur cæteris: sibi vendicet, & ex dilectione omnia faciamus. Sic diuinus prævalere debet honor, & quodammodo præiudicare vniuersis, vt solus ipse non modo præ omnibus, sed in omnibus honoretur. Idipsum sane putes, dictum etiam de amore. Quid enim extra ipsum reliquit cæteris, qui totum cor, totam animam, totam virtutem domino deo suo in dilectione donauit? In ipso itaq; fratres, affectuose diligamus angelos eius, tanquam futuros aliquando cohæredes nostros, interim vero actores & tutores à patre positos, & præpositos nobis. Nunc enim filij dei sumus, etsi nondum apparet quid erimus, eo p adhuc paruuli sub tutoribus & actoribus simus, tanquam nihil interim differentes à seruis. Cæterum etsi tam paruuli sumus, & tam magna nobis, nec modo tã magna, sed & tam periculosa via restat, quid tamen sub tantis custodibus timeamus? Nec superari nec seduci, minus autem seducere possunt qui custodiunt nos in omnibus viis nostris. Fideles sunt, prudentes sunt, potentes sunt, quid trepidamus? Tantum sequamur eos, adhæreamus eis, & in protectione dei cœli commoremur. Vide enim quam necessaria sit ista protectio, ista custodia in viis tuis. In manibus (inquit) portabunt
I te, ne vnquam offendas ad lapidem pedem tuum. Parum tibi videtur p non sit lapis offensionis in via? Considera quæ sequuntur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Quam necessarius pædagog⁹, imò etiam baiulus, præsertim paruulo inter hæc gradienti? In manibus (inquit) portabunt te. In tuis quidem viis custodient te, & deducent paruulum quā potest paruulus ambulare. Cæterum non te patientur tentari supra quàm sustinere potes, sed in manibus tollent, vt pertranseas offendiculum. Quàm facile transit qui illis portatur manibus, quàm suauiter (iuxta vulgare prouerbium) natat, cuius alter sustinet mentum. Quotiens ergo grauissima cernitur vrgere tentatio, & tribulatio vehemens imminere, inuoca custodem tuum, ductorem tuum, adiutorem tuum, in opportunitatibus, in tribulatione. Inclama eum, & dic: Domine, salua nos, perimus. Non dormit neq; dormitat: etsi ad tempus quandoque dissimulet, ne forte perculosius ab illius te manibus ipse præcipites, si te eis ignoraueris sustentatum. Spirituales enim sunt manus istę, & auxilia vtique spiritualia, quæ singulis electorum pro cuiusque disciminis modo & obiectę difficultatis tanquam lapideæ molis quantitate, ab his qui sibi deputati sunt angelis spiritualiter & multipliciter exhibentur. Dico ego tamen aliqua ex his quę cōmunia magis arbitror, & paucis qui inter vos sunt inexperta. Turbatur aliquis vehementer, seu corporali quouis incommodo, seu tribulatione aliqua seculari, seu acedia spiritus, & quadam animi defectione langueſcens. Iam tentari incipit supra quàm valeat sustinere, iam impinget, & offendet in lapidem, si non fuerit qui subueniat. Quis vero est lapis iste? Ego illum intelligo lapidem offensionis, & petram scan-
Esa.8.c dali, in quam si offenderit quis, collidetur: super quem vero ceciderit, conteret eum. Lapidem vtique angularem, electum, preciosum, qui est dominus Christus. In hunc lapidem offendere est murmurare aduersus eum, scandalizari à pusillanimitate spiritus & tempestate. Itaque opus illi est angelica ope, angelica cōsolatione, angelicis manibus, qui iam defecit, iam propemodum offendit in lapidem. Et vere offendit in lapidem qui murmurat & blasphemat, seipsum collidens, non eū in quem furibundus impingit. Arbitror sane velut duabus quibusdam manibus eiusmodi homines interdum ab angelis supportari, vt quodammodo non sentientes transeant quod tantopere formidabant, nec parum mirentur postmodum tam super posteriori facilitate, quàm super difficultate priori.

Vultis scire quas intelligam duas manus? Duplicem vtiq; demonstrationem, dum videlicet hinc quidem tribulationis breuitas, inde æternitas retributionis ostenditur: aut magis pingitur, vel imprimitur cordi, vt intimo affectu sentiat, quoniam momentaneum hoc & leue tribulationis nostræ supra
L modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis. Quis vero istas tam bonas per bonos non credat fieri, cum certum sit p contrario mãle vtique fiant immissiones per angelos malos? Habetote familiares angelos fratres mei, frequentate eos sedula cogitatione & deuota oratione, qui semper vobis adsunt ad custodiam & consolationem.

De XII. uersu, Sermo XIII. Vnde supra.

Possumus hunc versum qui in manibus est, videlicet, In manibus portabunt te & cætera. Non modo de præsenti consolatione dictum accipere, sed etiā de futura. Nempe custodiunt nos in viis nostris angeli sancti, sed via finita (quod est vtique vita finita) in manibus tollunt. Nec enim desunt nobis testes fideles. Proxime lectum est vobis de beatissimo patre nostro vere per omnia Benedicto, p dum intentam oculorum aciem in splendore co
ruscę lucis habere videretur, vidit Germani animam Capuani
Luc.16.f episcopi in sphæra ignea ab angelis in cœlum deferri. Sed quid huiusmodi testimonia requirimus? Ipsa in euangelio veritas de mendico & vlceroso ait, quoniam portatus est ab angelis in sinum Abrahæ. Neque enim in illa tam noua nobis tamq; incognita regione ambulare ipsi possemus, præsertim cum tantus sit lapis in via. Quis lapis? Qui in lapidibus olim
Matt.4.d consueuerat adorari, qui lapides obtulit domino dicens: Dic
M vt lapides isti panes fiant. Porro pes tuus, affectio tua: pes animæ: quam in manibus angeli portant, ne offendat ad lapidem pedem tuum. Quomodo enim non vehementissime turbaretur anima, si sola hinc egrederetur, si illas sine consolatione ingrederetur vias, si inter illos lapides suis pedibus graderetur? Etenim vero manifestius audi quàm necesse habeas
Textus portari in manibus alienis, nec aliis q̃ angelicis tamen. Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Quid inter hæc faceret pes humanus? Quid humanæ affectionis inter tam terribilia monstra constaret? Nempe nequitiæ spirituales sunt, & quidem non incongruis appellationibus designatę. Siquidem & de his dictum, quod nequaquam vobis excidisse reor: Cadent à latere tuo mille, & decē milia à dextris tuis. Quis vero scire potest, an diuisę sint inter eos operationes malitiæ, ministeria iniquitatis: vt ex diuersis officiis, quin potius maleficiis, vocabula quoque diuersa sortiti nominentur? Alius siquidem aspis, alius vero basiliscus, alius autem leo, & alius quidem draco, p videlicet suo quidē inuisibili modo varie quoque noceant, quasi alius morsu, ali? quoque visu, alius autem rugitu vel ictu, alius quidem flatu?
Matt.17.d Legi etiam de quodam genere dæmoniorum quod non eiiciatur nisi in orationibus & ieiuniis. Nihil poterat nanq; verbum apostolicę increpationis ad illud. Quomodo non illud aspis erat, illa vtique de psalmo aspis surda, & obturans aures
Psal.57.d ne vocem audiat incantantis? Vis non terreri à tam terrifico monstro,

A monstro, vis securus post mortem ambulare super aspidem istam? Caue ne interim post eam ambules, caue ne imiteris, & non erit quod paueas in futuro. Enimuero vitium est cui reor eiusmodi spiritum dominari. & si vultis scire, ipsa est circuitio, à qua vobis hesterno sermone monuimus esse cauendum. Ipsa obstinatio est, aduersus quam pridie loquebamur. Nec enim piget quotiēs datur occasio, ab hac tam graui peste præmunire vos, vt eā omnimodis fugiatis: quòd hæc quidē sit
Deu.33.c summa quædam religionis subuersio, & vere iuxta testimonium legislatoris venenum aspidum insanabile. Dicitur aspis hinc alteram aurem quam pressius potest terrę infigere: inde vero alteram caudę immissione nihilominus obturare, ne audiat. Quid ad hęc incantātis vox, quid sermo faciet prędicantis? Orabo pro eo, humiliabo in ieiunio animam meā, baptizabor pro mortuo vberrimo quodam profluuio lachrymarum, apud quem viderim nihil humanæ incantationis quālibet sapientiam, nihil quantūcunque admonitionis industriā prævalere. Nouerit tamen vir pertinax non cœlo sese, sed solo infigere caput, quòd sapientia quæ desursum est, non modo pudica, sed & pacifica sit: hæc autem magis, vt ita dicam, aspidica, nisi terrena esse non potest. Sed nec adeo obsurdesceret, nisi cauda quoque obturaret auditum. Quæ est hæc cauda? Finis intentionis humanæ. Hæc surditas desperata, dū hinc quidem velut terræ infixus, propriæ quisque inhæret vo
luntati: inde velut reflectens caudam, finem aliquem meditatur, & infigit animo quod desiderat adipisci. Nolite obsecro
B fratres, nolite obturare aures, nolite aliquando obdurare corda vestra. Inde enim tam mordax & amarus sermo inuenitur in ore hominis obstinati, p nulla ad eum penetrare queat benevolentia monitoris. Inde aspidi virus in linguæ aculeo perseuerat, p aduersus linguam incantatoris tanto se studio obturarit. At basiliscus, vt aiunt, venenum in oculo gerit, pessimum animal, & præ omnibus execrabile. Nosse cupis oculum venenatum, oculum nequam, oculum fascinantem? Inuidiam cogitato. Quid vero inuidere, nisi malum videre est? Si non esset ille basiliscus, nunquam per eius inuidiam mors intrasset in orbem terrarum. Væ homini misero, p inuidum non præuidit. Superemus & vitium hoc dum adhuc viuimus, si post mortem volumus ministrum tantæ nequitiæ non timere. Nemo alterius bonum inuido aspiciat oculo. Nempe hoc ipsum iam quod in se est, tabe sua illud inficere, & quodam-
1.Ioan.3.c modo interficere est. Qui hominem odit, homicidam illum veritas ipsa testatur. Quid & ille qui bonum odit in homine, nunquid non homicida poterit appellari? Adhuc viuit homo, & ille iam reus est mortis eius. Adhuc ardet ignis quem dominus Iesus misit in terram, & inuidus tanquam qui spiritum extinxerit, iam damnatur. Vę vobis à dracone. Immanis est bestia, flatu igneo quicquid attigerit, necat: nō modo bestias
C terræ, sed & volucres cœli. Haud alium ego draconem hunc
C quàm spiritum iracundiæ reor. Quantos etiam sublimis vt vi debatur vitæ, flatu huius draconis miserè satis adustos, turpiter in huius os ingemimus cecidisse? Quàm melius sibiipsis irasci potuerant ne peccarent? Nimirum affectio naturalis ira hominum est, sed abutentibus bono naturæ grauis perditio est, & miseranda pernicies. Occupemus illam fratres, in quibus expedit, ne forte ad inutilia illicitaq; prorumpat. Sic nimirum solet amorem amor expungere, solet timor timore
Luc.12.d depelli. Nolite timere eos qui corpus occidūt, ait dñs, animę autem non habent quid faciant. Et confestim, ostendam autē, ait, vobis quem timeatis. Timete autem eum qui potestatem habet corpus & animam mittere in gehēnam. Ita dico vobis, hunc timete. Ac si manifestius dicat: Hunc timete, ne illos timeatis. Repleat vos spiritus timoris domini, & timor alienus locum non habebit in vobis. Et ego vobis dico: Non autem ego, sed veritas: non ego, sed dominus. Nolite irasci eis qui transitoria vobis auferunt, qui conuitia inferunt, qui ingerunt forte supplicia, & post hoc faciunt nihil. Ostendam autem vobis cui debeatis irasci. Irascimini ei quæ sola vobis nocere potest, sola facere, vt omnia illa non prosint. Vultis scire quænam illa sit? Iniquitas propria. Ita dico vobis, huic irascimini. Nulla enim nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Qui perfectè huic irascitur, cæteris non mouetur,
Psal.35.d magis & amplectitur ea. Ego (inquit) in flagella paratus sum. Sit damnum, sit conuitium, sit læsio corporalis, paratus sum, D & non sum turbatus: quoniam dolor meus in conspectu meo semper. Quidni exteriora omnia paruipendam in huius æstimatione doloris? Filius (inquit) vteri mei persequitur me, &
2.Re.16.c conuitiāti seruulo indignabor? Cor meum dereliquit me, de-
Psal.39.b reliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum: & damna temporalia plangam, aut incommoda corporalia reputabo? Hinc nimirum non modo mansuetudo oritur cui draconis flatus non noceat, sed etiam magnanimitas quam rugitus leonis non terreat. Aduersarius vester tanquam leo rugiens,
1.Pet.5.c ait Petrus. Gratias magno illi leoni de tribu Iuda: rugire iste potest, ferire non potest. Rugiat quantum vult, tantum non fugiat ouis Christi. Quanta minatur, quanta exaggerat, quanta intentat? Non simus bestię vt nos prosternat vacuus ille rugitus. Sic enim perhibent qui talia curiosius vestigauerunt, ad rugitum leonis nullam bestiam stare posse, ne eam quidem quæ aduersus ictum eius tota animositate repugnat: & plerunque superat ferientem, quæ non sustinet rugientem. Vere bestia, vere rationis expers, qui tam pusillanimis est vt solo timore cedat, qui sola futuri exaggeratione laboris victus, ante conflictum non telo, sed tuba prosternitur. Nōdum
Heb.12.b restitistis vsque ad sanguinem, ait strenuus ille dux qui leonis huius nouerat vanum esse rugitum. Et alius quidam: Resistite (inquit) diabolo, & fugiet à vobis.
Iac.4.b

De XII. uersu & XIII. Sermo XIIII. Vnde supra. E

Gamus fratres gratias factori nostro, benefactori nostro, redemptori nostro, remuneratori nostro, aut potius spei nostræ. Ipse enim retributor, ipse retributio nostra, nec aliud iam quàm ipsum expectamus ab ipso. Primum quod nobis præstitit, nosipsi sumus. Siquidem ipse fecit nos, & nō ipsi nos. Parum ne tibi videtur istud, quia te fecit? Cogita qualem te fecit. Nempe etiam secundum corpus egregiam creaturam, sed secundum animam magis, vtpote imagine creatoris insignem, rationis participē, capacem beatitudinis sempiternæ. Porro secundum ambo simul præ cæteris creaturis maxime admirandam, cohærentem sibi incomprehensibili artificio, inuestigabili sapientia conditoris. Itaque tam magnum hoc donum, quàm magna res homo. Sed quàm gratuitū putas? Planum est, quia nihil ante promeruit, qui penitus nihil fuit. An postea sperabatur gratiam
Psal.15.a retributurus author? Dixi domino, deus meus es tu, quoniā bonorum meorum non eges. Non igitur necessariam retributurus gratiam ei qui sic per omnia sibi sufficit, sed deuotas relaturus gratias ei qui sic meruit, sperabatur. Quidni gratias agat? Si quis oculorum lumen, si quis vsum aurium, si quis F narium, si quis manuum, si quis pedem tibi præpeditū aliquo modo reparasse videretur, si quis sopitam quauis occasione excitasse in te rationem: quis non alius tibi vehementissime succenseret, si quando forte beneficij huius immemorem, aut benefactori deprehendisset ingratum? Enimuero dominus deus tuus, ipsa etiam tibi instrumenta largitus, ex nihilo fecit hæc omnia. Nec modo fecit, sed & compegit etiam & formauit, ac suo quoque illustrauit officio. Quomodo non is omni iure sibi gratias exigit ampliores? Nam ne hoc quidem (licet maximo) contentus munere qui dedit vt esses, qui ante non fueras, adiecit etiam vnde subsisteres, qui iam eras. Nec mi-
Gene.1.c nus liberaliter hoc, quàm illud mirabiliter est operatus. Faciamus (inquit) hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Quid vero postea? Et præsit piscibus maris, & bestiis terræ & cętera. Nam & cœlestia sese elementa in vsus creasse tuos, ante docuerat. Nempe facta memorantur vt essent in signa & tempora & dies & annos. Cui putas? Nulli vtique nisi tibi. Cæteræ siquidem omnes creaturæ aut in nullo egent his omnibus, aut non intelligunt ea. Quàm copiosus in secundo hoc beneficio, quàm liberalissimus fuit. Quanta igitur largitus est ad sustentationem, quanta ad eruditionem, quanta ad consolationem, quanta ex hoc iam ad correptionem, quanta etiam ad delectationem. Verum hæc duo gratis, & dupliciter gratis fecit. Quid dico dupliciter gratis? Sine merito
Psalm.32.b tuo, sine labore tuo. Nempe dixit, & facta sunt. An idcirco minus deuotus, minus obnoxius, minus gratus es, p hæc quidem sicut

G sicut pro nihilo,ita de nihilo fecit? Peruersi cordis est occasiones ingratitudinis vestigare. Nemo id facit nisi qui etiam gratis esset ingratus. Puto enim neutrum tibi propterea minus vtile,quàm quod præstăti minime difficile fuit. Alioquin si forte quod ei laboriosum,tibi magis commodum ducis, ex teipso tibi iudicium hoc:nec te alibi illud putem quàm apud te didicisse.Sic præstares libentius ipse fratri tuo absque incommodo tuo.Verum etsi gratis præstare velles,nolles tamẽ vt hanc tibi ille prætẽderet ingratitudinis causam. Cæterum ex hoc iam tertium opus tuæ redemptionis attende. Non est velamen excusationis, laboratum prorsus in ea. Gratis hoc quoque præstitum est, sed gratis quod ad te pertinet. Nam quod ad illum,plane non gratis. Saluus factus es pro nihilo,non de nihilo tamen.Quid ad hæc dormitat affectio? Imò vero mortua est illa, non dormit quæ huic beneficio non respondet,quæ se totam non effundit in gratiarum actionem,& vocem laudis.Nam & cætera duo euidentissime tertium hoc commendant, vt in eis quoque vera fuisse dilectio comprobetur: non propterea de facili præstans quod nollet aliter, sed quod non aliter oporteret.Itaque fecit te deus tuus,fecit
Ioan.1.b tam multa propter te,facit propter te & semetipsum. Verbũ caro factum est,& habitauit in nobis.Quid adhuc restat? Factus est ipse tecum caro vna,te quoque secum faciet spiritum vnum.Non recedant hæc quatuor à corde tuo,non ab ore,nõ
H à memoria,non ab affectione.Hæc cogita semper,in his iugiter delectare. His velut quibusdam stimulis vrgens solicita animam tuam, his facibus eam inflammare curato ad redamandum eum qui tam multipliciter suum tibi erga te com-
Ioan. 14.b mendat amorem. Memẽto sane quod idem ait: Si diligitis me, mandata mea seruate.Serua igitur mandata creatoris tui,serua mandata benefactoris tui,redemptoris tui, remuneratoris tui.Sed si hæc quatuor,quot sunt mandata?Omnes nouimus decem esse. Itaque per quaternarium hunc decalogum legis multiplicans,veram habes quadragesimam, tenes quadragesimam spiritualem.Tantum sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.Caue serpentis astutiam, obserua insidias inimici. Nempe quadruplici tentamento quadriphariam impedire conatur actionem quam exigeris gratiarũ.
Hebr.4.d. Tentatus est in his omnibus Christus, vt veraciter ab Apostolo scriberetur.Tentatus per omnia pro similitudine absq; peccato. Erit forte qui miretur & dicat quartam sese do-
Iob.7.a mini tentationem non legisse. Verum vt ego arbitror, non hoc diceret si legisse se meminisset, quoniam tentatio est vita hominis super terram.Hoc enim qui meminit,non ea tantum triplici tentatione tentatum fuisse dominum arbitratur,quæ facta est in ieiunio deserti,in pinnaculo templi,in vertice mõtis.Sane in his omnibus erat manifesta tentatio. Verum illa quę extunc & deinceps vsque ad mortem crucis ei non defuit,etsi occultior,vehementior tamen fuit. Nec hoc quoque
I à proposita similitudine videtur abhorrere. Nam & tria illa beneficia quæ iam transiere, euidentissima & in lucem posita esse noscuntur.Sane quod ad spem vitæ æternæ pertinet, nõdum exhibitum,necdũ propalatũ est nobis. Nihil proinde mirum si sit minus aperta tentatio, vbi etiam causa tentationis occulta.Cæterum & diuturnior & validior ipsa est,q; aduersus spem nostram quicquid habet malignitatis exerat inimicus.Itaque primo quidem vt authori naturæ ingratos faciat,
Matt.4.d ampliorem ingerit pro natura solicitudinem,quemadmodum etiam ipsi Christo esurienti ausus est dicere: Dic vt lapides isti panes fiant. Quasi vero figmentum nostrum ignoret ipse qui finxit, aut non curet homines, qui cœli volucres pascit. Quam vero ingratus est ei qui propter hominem, vniuersum hunc condidit mundum, quisquis vt substantiam eius quam concupiscit obtineat,procidens nõ veretur adorare malignũ.
Hæc omnia(inquit)tibi dabo si procidens adoraueris me. Tu ne illa fecisti miser?Quomodo dabis quæ ille creauit?aut quomodo abs te sperauda, quomodo tua adoratione petẽda, quæ ab illo condita in illius posita sunt ditione?Iam in hoc q̃ ait:Mitte te deorsum, caue tibi quicunque es qui templi pinnaculum conscendisti. Caue tibi speculator domus domini. Caue tibi,qui in ecclesia Christi locum cerneris tenere subli mem.Quam ingratus enim, imò quàm iniuriosus es illi magno sacramento pietatis, si in illo quæstum æstimes pietatẽ. Quam infidelis ei qui ministerium hoc sanguine proprio cõ- K
secrauit,si eo quæras gloriam tuam quę nihil est, queras quæ tua sunt,non quæ Iesu Christi? Quam indignè respõdes eius dignationi,qui in dispensatione humilitatis suæ sublimem esse te fecit,cœlestia tibi sacramenta commisit,cœlestem forte & ampliorem quàm ipsis spiritibus cœlestibus tradidit po testatem. Si deorsum ipse te mittas, sapies non quæ sursum sunt,sed quę super terram.Sed & omnis qui de virtutum emi nentia,ad inanis gloriæ sese demittit & deiicit appetitũ,haud dubium quin domino virtutum qui tanta inter nos toleravit vt nobis formã huius imprimeret sanctitatis,pro gratia contumeliam reddat.Consideremus diligentius fratres, ne forte prima illa tentatio quæ corporalis necessitatis occasione animum turbat,aspidi debeat comparari.Hoc enim animal quodammodo violentum morsu nocet,obturat aurem ne audiat vocem incantantis. Quid vero agere nititur in hac parte tentator,nisi vt aduersus consolationem fidei aurem cordis obstruat & obturet? Sed non profecit inimicus in eo, non illius præclusit auditum qui ait:Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Nam in eo q̃ ait: hæc omnia tibi dabo si procidens adoraueris me: in malum insidiantis suadibilem sibilum animaduertite draconis.Ferunt illum in arena latitantem, etiam aues volantes flatu attrahere venenato.Quam venenatus hic flatus fuit,hæc omnia tibi dabo si procidens adoraueris me. Verum non erat ista L
quælibet auis,nihil potuit draconis flatus ad illam. De basiliſco quid dicimus? Monstruosius cæteris solo visu hominẽ inficere & interficere perhibetur.Ni fallor,vana gloria est.
Matt.6.d Videte ne(inquit) iustitiam vestram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis.Ac si dicat:Cauete oculos basiliſci. Sed cui nocere dicitur basiliscus? Ei qui non viderit basiliscum. Alioquin si prior eum videas, iam non tibi nocet (vt aiunt) magis moritur ipse.Ita est fratres.Non videntes necat inanis gloria,cęcos & negligentes,qui se ei ostentant, qui se exponunt: & non potius ipsi inspiciunt, non attendunt, non discutiunt illam, non vident denique quàm sit friuola,quam sit caduca, q̃ vana, q̃ inutilis. Si quis eum intueatur hoc mo-
Ibidem.4d do, moritur basiliscus, nec iam occidit eum gloria,sed occiditur magis & occidit ei quodãmodo versa in puluerem, imò redacta in nihilum. Puto autem non est quærere quid ad inanem gloriam ea tentatio visa sit pertinere vbi dictum est: Si
Psal.90.c filius dei es, mitte te deorsum. Vt quid enim hoc nisi vt videretur vt laudaretur à basiliſco? Et vide quomodo seipsum occultauerit basiliscus, quasi vt non possit ante videri. Scriptum est(inquit) quoniam angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te.Quid scriptum est maligne, quid scriptũ est? Angelis suis mandauit de te. Quid mandauit? Animaduertite & videte quoniã subticuit malignus & fraudulentus, quod malignitatis suæ cõmenta dissolueret. Quid enim man-
M dauit?Nempe quod in psalmo sequitur: Vt custodiant te in omnibus viis tuis. Nunquid in præcipitiis?Qualis via hæc de pinnaculo templi mittere se deorsum?Non est via hęc,sed ruina: & si via, tua est,non illius.Frustra in tentationem capitis,intorsisti,quod scriptum est ad corporis cõsolationem. Huic enim necesse est custodiri,cui timendum ne offendat ad lapidem pedem suum. Non est quòd custodiatur,cui non est quod timeatur.Quid vero taces & illud quod sequitur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem? Te enim hæc parabola tangit.Monstruosa malignitas, monstruosis appellationibus conculcanda signatur. Nec modo ab ipso capite, sed etiam à corpore vniuerso. Siquidem aduersus dominum post ternam confusionem hanc non iam serpentina calliditate, sed crudelitate vsus est leonina,vsque ad contumelias, ad flagella, ad alapas, ad mortem, & mortem crucis. Sed manifeste etiam leonem te conculcauit leo de tribu Iuda. Sic & aduersum nos fratres, vt in cæteris omnibus viderit se frustratum,toto iam furore persecutionem suscitat qualis non fuerit ab initio:vt vehementia tribulationis regnum cœleste sperantibus intercludat.
Fœlix anima quæ & ipsum leonem potenti virtute conculcans, violenter illud rapere præualebit. Ex hoc itaque dilectissimi, tanquam super aspidem & basiliscum cautius & solicitius ambulemus. Caucamus omnem radicem amaritudinis,

A nis,vt nemo nostrum mordax inueniatur, nemo audax vel ardens,nemo inexorabilis aut rebellis. Nec vero deorsum mit
Prou.1.b tamus nos,sed transcendamus & transeamus lethalem glorię temporalis obtutum,vt quomodo scriptum est: Frustra iacta tur rete ante oculos pennatorum. Conculcemus quoq; leonem pariter & draconem, vt neque illius rugitus terreat, nec istius flatus inficiat. Videntur hæc quatuor monstra affectionibus æquè quatuor singula singulis incubare. Cui ergo potissimum draco insidiatur? Aestimo quia cupiditati, q̃ hanc
Mat.4.b nouerit esse radicem malorum omnium, & quæ maxime cor subuertat. Inde enim etiam quasi consulens dixit, hæc omnia tibi dabo.Nam de leone quidem manifestum est q̃ nisi ad ianuam timoris terrificos nõ dat rugitus. Porro tristitiæ fores aspis obseruat,q̃ eas maxime morsibus suis peruias arbitret, Vnde & ad Christum dominum donec iam esurientem cerneret non accessit. Econtra sane caueat necesse est lætitia basiliscum,q̃ eo potissimum aditu venenatos ingerere soleat radios oculorum:nec vana gloria nisi ob lætitię noceat vanitatem. Illud quoque considera, an forte virtutes quatuor, quatuor his tentationibus opponere valeamus. Leo rugiet, quis non timebit?Si quis ille fuerit,fortis erit. Sed frustrato leone,draco absconditur in arena, vt virulentis flatibus attra hat animam, insufflans ei quodam modo concupiscentiam ter renorum.Quis putas illius præteruitabit insidias?Nemo vti-
B que nisi prudens.At forte dum ad ista descendere caues,vrget quis molestia:& ecce protinus aspis adest.Nam opportunum tempus sibi inuenisse videtur. Quis non exasperabitur ab aspide ista? Nempe vir temperans & modestus, qui sciat abundare, & penuriam pati. Puto ex hac occasione fascinare te volet male blandiens oculus nequam.Quis auertet faciem suam? Profecto iustus, qui non modo non ipse sibi accipere gloriam quę dei est,sed ne ab alio quidem recipere velit oblatam:si tamen ille sit iustus,qui iuste quod iustum est exequatur,qui iustitiam suam non faciat coram hominibus, qui denique etsi iustus fuerit,caput non leuet.Hæc enim virtus specialiter in humilitate consistit:Hęc intentionem purgat, hæc quoque meritum omne eo veracius & efficacius obtinet,quo minus arrogat sibi.

De XIIII. uersu,Sermo XV. Vnde supra.

Mat.11.d. 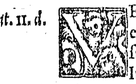 Enite ad me omnes qui laboratis & onerati estis:& ego reficiam vos: dicit dominus.Tollite iugũ meũ super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Laborantes ad refectionem inuitat, ad requiem prouocat oneratos.Non tamen interim onus subtrahit aut laborem,magis autem onere alio, alio labore commutat: sed onere leui, suaui iugo,in quibus requies ac refectio,etsi minus appareat, tamen inueniatur. Graue onus iniquitas sedens super talen
C tum plumbi.Sub hac gemebat sarcina qui dicebat: Iniquita-
Psalm.37.a tes meæ supergressę sunt caput meum:& sicut onus graue gra uatę sunt super me. Quod ergo onus Christi, quod on? leue? Vt quidem ego sentio, onus beneficiorum,dulce onus, sed ei qui sentit, ei qui experitur. Alioquin si non inuenias,si non aduertas,graue omnino & periculosum. Oneriferum animal homo tempore suæ mortalitatis.Si adhuc portat peccata sua, onus est graue, si iam forte exoneratus est à peccatis, minus quidem graue:sed si sanum sapiat,non minus grande onus inueniet hanc ipsam quam diximus exonerationem.Onerat nos cum exonerat deus, onerat beneficio cum exonerat peccato.
Psal.115.a Vox onerati: Quid retribuam domino pro omnibus quæ re-
Luce.5.b tribuit mihi? Vox onerati: Exi à me, quia homo peccator sum
Iob.31.c domine. Vox onerati: Semper enim quasi tumentes super me fluctus,timui deum.Semper(inquit)timui: sicut ante,sic post acceptam indulgentiam peccatorum. Beatus homo qui ita semper est pauidus, nec minori angitur solicitudine ne forte obruatur beneficiis, quàm peccatis. Ad hoc siquidem diuina nobis tam sedula erga nos & tam profusa beneficentia commendatur vt solicitemur ad gratiam, inuitemur ad dilectionem.Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnib? viis tuis.Quid vltra potuit tibi facere & nõ fecit? Noui quid cogites ingenua creatura.Habes gratiam angelis domini,sed ad ipsum ambis dominum angelorum. Oras & optas,vt nun-
ciis non contentus, ipse quoque qui loquebatur, assit:nec te D
quasi per medium, sed sui oris osculo osculetur. Audisti super aspidem & basiliscum leonem pariter & draconẽ tibi am bulandum fore, nec super draconem ipso victoriam Michaelis & angelorum eius ignoras. Veruntamen non Michaeli, sed domino clamãt desideria tua.Libera me & pone me iuxta te,
Iob.17.a & cuiusuis manus pugnet contra me. Hoc nempe non est modo aliis, sed ipsis quoque altioribus altius caprare refugium, vt ex sententia profitenti quoniam tu es domine spes mea, merito respondeatur,altissimum posuisti refugium tuum.
Non enim dedignatur esse spes miserorum miserator & misericors dominus: non seipsum liberatorem simul & protectorem in se sperantibus exhibere recusãt.Quoniam in me sperauit(inquit)liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Nempe nisi dominus custodierit ciuitatem,frustra vigilat qui custodit eam, siue ille homo siue e-
Psal.126.a tiam angelus esset. Montes in circuitu Hierusalem, sed parũ hoc,imò nihil hoc foret,si non etiam dominus in circuitu esset populi sui.Merito proinde in Cantico sponsa describitur
Canti.3.a inuentis licet vigilibus (imò ab eis magis inuenta: nec enim eos ipsa quærebat)non substitisse,nec contenta fuisse vigilibus, sed percontata breuiter de dilecto,ad ipsum oculus pernolasse.Erat enim cor eius non in vigilibus,sed in domino fiduciam habens.Et aliter forte suadentibus aiebat:In domino
Psal.10.a confido: quomodo dicitis animæ meæ,transmigra in montem sicut passer? Minus vigilanter id obseruarant Corinthij, cum offensis quasi vigilibus secederent apud eos, & minime E
1. Cor.1.b pertransirent. Ego quidem Cephæ, ego autem Pauli, aiunt, ego vero Apollo. Sed quid fecerunt vigiles sobrij vigiles circunspecti?Non enim poterant sibi suscipere sponsam,qui bene eam ęmulabantur,qui æmulabantur dei ęmulatione,qui desponderant vni viro virginem castam exhibere Christo. Percusserunt me & vulnerauerunt me,ait. Vt quid ita? Ni fal
Cant.5.c lor, vrgebant vt pertransiret, proinde inuentura dilectum. Denique etiam tulerunt pallium meum(inquit)haud dubium quin vt curreret expedita.Animaduertere est q̃ valide percutiat,quibus sagittis Apostolus vulneret eos qui diuertisse apud vigiles videbantur. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est,aut in nomine Pauli baptizati estis?Et itẽ. Cum enim dicit quis, Ego sum Pauli,alius autem ego sum Apollo,nonne homines estis? Quid ergo est Apollo, quid vero Paulus? Ministri eius cui credidistis. Quoniam in me sperauit, liberabo eum.Non in vigilibus,non in homine,non in angelo, sed in me (inquit)sperauit: nihil boni nisi ex me,ne per ipsos
Iac.1.c. expectans.Omne enim datum optimum,& omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum. Ex me vigiliæ hominum vtiles,circa opera vtique manifesta,eis nimirum custodes homines deputaui. Ex me excubię angelorum obseruantium,secretiores motus spiritualiter solicitantium, propulsantium suggestores iniquos.Cæterum intima sane cu
F stodia secretissimę intentionis,non modo ex me,verumetiam per me fiat necesse est, quod illo quidem humanus nequeat, sed ne angelicus quoque oculus penetrare. Agnoscamus triplicem hanc custodiam fratres, & exhibeamus nos eis quales cuique conuenit exhiberi.Prouideamus bona coram hominibus,coram angelis,coram deo. Contendamus placere omnibus per omnia,sed maxime ei qui maximus est super omnia. In cõspectu angelorum psallamus ei,vt in eis impleatur quod
Psal.118.k scriptum est: Qui timent te,videbunt me & lætabuntur:quia in verbo tuo superspe rauí. Obediamus præpositis nostris,
Heb.13.c. qui peruigilant tanquam reddituri rationem pro animabus nostris, vt non cum tristitia hoc faciant. Et quidem gratias deo ex cuius solo munere venit, non est quod multum vos moneam,non est q̃ multum vobis timeam in hac parte. Quod enim est gaudium meum & gloria mea,nisi prompta obeditio & irreprehensibilis conuersatio vestra? Quid si certo cognoscerem ne angelos quidem amplius aliquid in vobis cognoscere quod dedeceat,apud neminem vestrum ex anathemate Hierico quippiam occultari, non murmurare aliquem, non detrahere in occulto,non simulatorie agere vel remisse, non ignominiosas voluere animo cogitationes, quibus solet (heu) interdũ ipsa quoq; pars corporis perturbari? Magnum hoc mihi gaudij incrementum, sed nondum vtiq; plenitudo.

Non

G Non enim tã magni sumus vt possit nobis adeo esse pro minimo,ab homine iudicari non posse, minus autem nihil conscios esse nobis. Cæterum si occultissimum iudicem timent etiam magni,quantum nos ad illius examinis memoriam conuenit trepidare?O si mihi contingeret certum esse nil esse in omnibus nobis illum offendens oculum qui solus perfecte nouit quid sit in homine, videns in eo & quod in se ille non videt.Hoc vel maxime iudicium vestigemus fratres,& eo am plius frequentemus in timore & tremore ipsius considerationem, quo minus comprehendere possumus inuestigabilem abyssum iudiciorũ dei, & irrefragabilem dispositionem. Cũ hoc timore spes habet meritum, cũ hoc metu fructuose speratur.Est autem is ipse timor firmissima quædã & efficax materia spei,si quis prudẽter aduertat.Siquidem maximũ quoddam dei donum timor iste,& ex perceptione præsentium firma est expectatio futurorum.Postremo beneplacitum est domino super timentes eum,& vtique vita in voluntate eius,& in beneplacito eius salus æterna. Quoniam in me sperauit, liberabo eum. Dulcissima liberalitas, in se sperantibus non deesse. Hoc enim totum hominis meritum,si totam spem suã ponat in eo qui totum hominem saluum facit. In te sperauerunt patres nostri,sperauerunt & liberasti eos,ad te clamauerunt & salui facti sunt:in te sperauerunt & non sunt confusi. Quis enim sperauit in eo & confusus est? Sperate in eo omnis congregatio populi. Quemcunque enim locum calcauerit pes vester,vester erit.Pes vester vtique spes vestra est: & quantumcunque illa processerit obtinebit, si tamen in deũ tota figatur, vt firma sit & non titubet. Quid timeat aspidem aut basiliscum,quid leonis rugitus, aut draconis sibilos expauescat?Quoniam in me sperauit,liberabo eum.Porro liberatum quidem ne iterum egeat liberari,protegam eum & conseruabo,si tamen cognouerit nomen meum, ne sibi tribuat ꝙ liberatus est,sed nomini meo det gloriam.Protegam eũ quoniam cognouit nomen meum. In præsentia enim vultus glorificatio,in notitia nominis protectio exhibetur. Spes in nomine,res in facie est.Quod enim videt quis,quid sperat? Fides vtique ex auditu,& ea quidem,iuxta eundem apostolum, est rerum substantia sperandarum.Protegam eum quoniã cognouit nomen meum. Non nouit nomen eius qui illud assumit in vanum, qui dicit ei domine domine, & non facit quæ dicit ipse Non nouit nomen eius, qui eum nec honorat vt patrem, nec vt dominum timet.Non nouit nomen eius qui ad vanitates & insanias falsas conuertitur. Beatus vir cuius est nomen domini spes eius, & non respexit in vanitates & insanias falsas.Hoc nomen cognouerat qui dicebat: Non enim est aliud nomen datum hominibus in quo oporteat saluos fieri.Nos quoque si nouimus nomen sanctum quod inuocatum est super nos,desiderandum vtiq; nobis vt semper sanctificetur in nobis: atque ita orandum, iuxta doctrinam vtiq; saluatoris: Pater noster qui es in cœlis,sanctificetur nomen tuum.Deniq; audi quid sequatur in psalmo.Clamauit ad me, & ego exaudiam eum. Hic fructus notitiæ hominis, clamor orationis:porro fructus clamoris,exauditio saluatoris.Quomodo enim aut non inuocans exaudiri poterat, aut nomen domini nescius inuocare? Gratias ei qui manifestauit hominibus nomen patris,fructum salutis in eius inuocatione constituens,sicut scriptum est:Quicunque inuocauerit nomẽ domini,saluus erit.

Pſal.146.b
Pſal.21.a
Pſal.39.a
Acto.4.c.
Matt.6.b.
Textus
Ioel.2.g.
Roma.8.c
Heb.11.d

De XV. uersu, Sermo XVI. Vnde supra.

Textus

LAmauit ad me,& exaudiam eum.Hoc plane est testamentum pacis, hoc pietatis fœdus,hoc pactum misericordiæ & miserationis. Sperauit in me,liberabo eum. Nomẽ meum cognouit,protegam eum. inuocauit me:& ego exaudiam eum. Nisi enim hęc aut similia diceret,quis non dissideret?Quis gloriabitur castum se habere cor?Nunc autem apud te propitiatio est,& propter hãc legem tuam sustinui te domine. Dulcis lex,quæ meritum exauditionis in clamore constituit postulationis. Clamauit(inquit) ad me, & exaudiam eum. Merito non exauditur qui clamare dissimulat,aut omnino non postulans,aut tepide postulans & remisse.Siquidem in dei auribus desiderium vehemens clamor magnus:ẽ regione autem remissa intentio, vox submissa.Quando illa penetrabit nubes? quando audietur in cœlis?Nempe vt clamandum sibi nouerit homo,inter primordia suæ orationis ipsum quem oraturus est patrem in cœlis esse protinus admonet,ꝙ videlicet impetu quodam spiritus, illo sibi iaculandam esse meminerit orationem. Spiritus est deus,& in spiritu clamet necesse est quisquis clamorem suum ad eum desiderat peruenire. Sicut enim non faciem hominis respicit tanquam homo,sed magis intuetur cor: sic ad cordis potius vocem q̃ corporis aures eius:cui merito dicitur:Deus cordis mei.Hinc est ꝙ Moyses foris tacens intus auditur,dicente domino. Quid clamas ad me?Clamauit ad me,& exaudiam eum. Non immerito. Clamorem magnum sane magnitudo necessitatis extorsit. Quid enim clamans petiit nisi consolationem,liberationem,glorificationem? Alioquin quo modo super his exauditur,si pro aliis clamat? Exaudiam eum ait. In quo exaudies domine,vel in quibus? Cum ipso sum,in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Ad magnum illud triduum quod proxime sumus celebraturi:hunc mihi ternarium arbitror referendum. Siquidem & ipse propter nos tribulationem & dolorem inuenit, quando proposito sibi gaudio sustinuit crucem,confusione contẽpta. Verũtamen quæ de ipso erant:sicut ante mortem prædixerat,finẽ habuerunt:& sicut in morte dixit, consummata sunt:& extunc sabbatizauit.Nec dilata est gloria resurrectionis die tertia,summo diluculo sol iustitiæ de tumulo ortus est nobis, Ita ergo fructus pariter tribulationis & veritas ereptionis, in manifestatione glorificationis apparuit. Nihilominus quoque & in nobis simile quoddam triduum posse videbitur assignari.Cũ ipso sum(ait)in tribulatione.Quando hoc nisi in die tribulationis nostræ,in die crucis nostræ,dũ impletur quod ipse ait: In mundo quidem pressuram habebitis: & quod Apostolus eius:Omnes qui pie volunt viuere in Christo,persecutionem patiuntur?Nam liberatio plena atq; perfecta ante diem sepulturę esse non poterit,ꝙ maneat iugum graue super filios Adã à die exitus de ventre matris eorum vsque in diem sepulturæ in matrem omniũ.In hac ergo die eripiam eum(inquit)quando nihil iam vltra quod vel corpori vel animæ faciat, mũdus habebit.Sane glorificatio diem vltimum manet,diem resurrẽtionis , quando surget in gloria quod in ignominia interim seminatur. Vnde scimus ꝙ nobiscum sit in tribulatione?Ex eo vtiq; ꝙ in ipsa tribulatione nos sumus. Quis enim sustineret,quis subsisteret, quis persisteret sine eo? Omne gaudium existimemus cũ in tribulatiões varias inciderim? fratres mei, nõ modo quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei: sed quoniam iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde. Si ambulauero in medio vmbræ mortis (ait quidam)nõ timebo mala,quoniam tu mecũ es.Ita ergo nobiscum est omnibus diebus vsq; ad cõsummationẽ seculi.Quando aũt nos erimus cum ipso?Nimirũ quando rapiemur obuiã Christo in aera,& sic semper cũ domino erimus. Quando apparebimus cũ ipso in gloria?Nempe cum Christus apparuerit vita nostra.Interim sane absẽdatur necesse est vt præcedat tribulatio ereptionem,ereptio glorificationem. Vox liberati.Cõuertere anima mea in requiẽ tuã: quia dominus beneficit tibi:quia eripuit animam meã de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu.Eripiã eũ,& glorificabo eum.

Fœlix qui te interim consolatorem & adiutorẽ habet,adiutor in opportunitatibus,in tribulatione. At q̃ fœlicior quẽ iam eripuisti & exemisti tantis malis,q̃ fœlicior qui iam exemptus de laqueo venãtium, qui iam raptus est ne malitia mutet intellectum illius, aut ne fictio decipiat animam eius.Longe tamen præ his omnibus fœliciſſimus ille erit quẽ assumpseris ad teipsum,quem repleueris in bonis domus tuæ, & claritati tuæ conformaueris eum.Et nunc filioli clamemus in cœlum,& miserebitur nostri deus noster. Clamemus in cœlum: quia sub cœlo omnia labor & dolor, vanitas & afflictio spũs.

Deniq; prauũ est cor hominis & imperscrutabile,ꝓni sensus eius in malũ.Nõ est in me bonũ,hoc est in carne mea. Lex peccati in ea habitat,aduersus spiritũ concupiscit. Postremo & cor meum dereliquit me, & corpus mortuum est propter peccatum.Sufficit autem diei quoque malitia sua:& est mundus ipse positus in maligno.Quam nequam in omnibus seculum præsens,q̃ nequiter aduersus animam secularia desideria

Iaco.1.d.
Actu.14.d
Pſalm.33.d
Pſal.22.d
Pſal.114.d
Hier.17.b

Aria militare noscuntur? Sunt & principes mundi huius tenebrarum harum,spirituales nequitiæ,acreę potestates,& inter eas callidior cunctis animantibus serpens.Hæc ergo sub sole omnia.Hæc omnia sub cœlo. Ad quod horum confugium facis?In quo horum omnium speras solatij aliquid, aliquid auxilij inuenire?Si quæras intra te,aruit cor tuum, & obliuioni datum te reperis,tanquam mortuum à corde.Si infra te, corpus quod corrumpitur, aggrauat animam. Si circa te, etiam terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem.Quære ergo supra te,sed cautus esto ventosa agmina transilire.Quia enim omne datum optimum, & omne donum perfectum nõ nisi desursum esse nouerũt,medium iter latrunculi obsedere. Transi ergo transi peruigiles illas nequitias,quæ tã indefesse custodiunt & obseruant ne quis in illam possit euadere ciuitatem.Si te percusserint,si vulnerauerint, dimitte eis palliũ, quod in Aegypto olim Ioseph adulteræ dereliquit : dimitte sindonem,vt cum euangelico illo iuuene profugias nudus ab eis.Nunquid nõ solum pallium eius & sindonẽ dederat deus in manus impij,in cuius facultatem & carnem dans potestatẽ, veruntamen animam,ait,illius seruæ? Ita ergo sursum cor, sursum clamor, sursum desideria,sursum conuersatio,sursum intentio, & omnis expectatio tua desursum sit.Clama in cœlum vt exaudiaris, & qui in cœlis est pater mittat tibi auxilium de sancto,& de Sion tueatur te.Mittat interim auxilium de tribulatione, eripiat à tribulatione, glorificet in resurrectione.Magna sunt hæc, sed tu magne domine promisisti. Ex tua promissione speramus,inde audemus dicere:Si corde clamemus pio,certe debes ex promisso. Amen.

Pſal.30.d
Sapiẽ.9.d
Iaco.1.c
Gene.39.c
Mar.14.
Iob.1.b
Pſal.20.a
Prou.3.b
Gen.47.b

De ultimo uersu, Sermo. XVII. unde supra.

BEne nobiscum agitur fratres,satis competit huic tẽpori versus psalmi. Celebraturis proxime dominicam resurrectionem, iã nunc cuiq; nostrũ sua promittitur,vt festiuius in capite suo factum recolant membra, quod in seipsis præstolantur aliquando faciendum. Congruus finis psalmi , vbi psallentis finis promittitur tam beatus.Iucunde completur,dum in eo spẽdetur repletio tam iucunda. Longitudine,inquit,dierum replebo eum, & ostendam illi salutare meum. Sæpius vos admoneo fratres,ꝙ iuxta Pauli sententiam promissionẽ habeat pietas vitæ eius quę nunc est pariter & futuræ. Vnde & idem ait : Habetis nunc quidem fructũ vestrum in sanctificationẽ, finẽ vero vitã æternam.Ipsa est quæ hoc loco promittitur plenitudo ipsa longitudo dierũ.Quid enim tam longũ, q̃ quod æternũ est? Quid tam longũ, q̃ quod nullo fine præciditur? Bonus finis vita æterna,bonus finis qui finẽ non habet. Et sane cuius finis bonus est, ipsum quoq; bonũ est .'Amplectamur itaque sanctificationẽ,quoniã bona est,quoniã finis eius vita sine fine.Sãctimoniã sectemur & pacẽ,sine qua nemo videbit deũ. Lõgitudine,inquit,dierum replebo eũ,& ostendam illi salutare meũ. Dextrę dei est ista promissio, munus est dextrę quã sibi olim sanctus porrigi optabat. Operi,inquit,manuum tuarum porriges dexteram : delectationes in dextera hac vsq; in finem. Hanc nimirum & ille sibi porrigi optauit & obtinuit dexteram,de quo psalmista ait: Vitam petiit à te, & tribuisti ei longitudinem dierum in seculũ,& in seculum seculi. Manifestius deniq; sapiens dixit:In sinistra illius diuitiæ & gloria,in dextera eius longiturnitas vitæ. Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Hæc enim vita qua viuimus, magis mors est:nec simpliciter vita, sed vita mortalis . Moritur homo dicimus,quando morti certissime appropinquat.Quid vero agimus ex quo primum incipimus viuere, nisi morti appropinquare, & incipere mori? Sed & dies qualescunq; vitæ huius pauci & mali sunt,sicut sanctus patriarcha testatur. Ibi vere viuitur , vbi viuida vita est & vitalis . Ibi dies boni vbi interminabilis longitudo dierum.Gratias ei qui tam non modo fortiter, sed & suauiter disponit vniuersa . Eorum nempe paucitas dierum finietur breui,quorum sufficit cuiq; malitia sua.Vbi autem dierum bonitas, æternitas quoque nõ deerit. Longitudine dierum replebo eum. Quod prius dixerat,glorificabo eum,euidentius hoc versiculo declarauit.Cui tamen non sufficeret ab eo glorificari,cuius perfecta sunt opera?Nõ enim tanta immensitas nisi in immensum quempiam glorificare potest . Necesse est magna sit glorificatio à magnifica gloria quæ descendit . Voce delapsa à magnifica gloria, ait Petrus. Bene magnifica gloria glorificans tam magnifice, in longitudine, in multitudine,in plenitudine claritatis. Fallax gloria,& vana est claritas, dies hominũ breuis . Sapiens eiusmodi non optabit,magis loquet ex corde ei qui intuetur cor. Et diem hominis non desideraui: tu scis.Ego tamen plus aliquid quàm non desiderat desidero , vt ne recipiam quidem. Scio enim cuius vox sit.Ego claritatem ab homine non accipio.Quàm vero miseri, qui gloriam quæ abinuicẽ est quærimus , & nolumus eam quæ à solo est deo . Sola siquidem ea quam solam negligimus, longitudinem habet, sola repletionem. Breues dies hominis, & dies eius tanquàm flos agri sic efflorebit . Exsiccatum est, inquit, fœnum:& cecidit flos,verbum autem domini in æternum manet . Verus nimirum dies qui non nouit occasum, æterna veritas, vera æternitas, ac ꝓinde vera æternaq; satietas . Alioquin quomodo gloria illa replebit, quæ fallax & vana est? Denique & inanis dicitur, vt noueris te ex ea magis exinaniri posse, non posse repleri. Bonum ergo interim magis abiectio quàm elatio est, bonum magis necessitas quàm voluptas : quod cum vtraque res citius transeat, altera pœnam habeat, altera sit paritura coronam.

1.Pet.1.d
Ioan.5.g.
Eſa.40.b
2.Cor.4.d
Eccleſ.7.d
Pſal.72.d
Prou.8.d
Luc.1.c.

Vtilis tribulatio, quæ probationem operatur,ducit ad gloriam.Cũ ipso sum,inquit, in tribulatione,eripiam eũ,& glorificabo eum. Agamus gratias patri misericordiarum qui nobiscum est in tribulatione,& in omni tribulatione nostra nos consolatur.Res enim,vt dixi,necessaria tribulatio quę in gloriam vertitur, tristitia quæ mutatur in gaudium . Gaudium sane longum quod nemo tollit à nobis, gaudium multiplex, gaudium plenum . Res necessaria est ista necessitas , quæ coronam parit . Non contemnamus fratres : semen modicum est : magnus exinde fructus exurgit.Forte insipidum,forte acerbum est, forte granum sinapis.Non consideremus quæ videntur : sed quæ non videntur in eo . Quæ enim videntur, temporalia sunt : quæ autem non videntur, æterna. Prælibemus primitias gloriæ, gloriemur in spe gloriæ magni dei. Non solum autem, sed vt dicam expressius, gloriemur in tribulatione. In ea siquidem spes gloriæ est. Vide si non hoc ipsum docere voluit apostolus cum subiunxit: Quoniam tribulatio patientiam operatur, &c. Manifeste aduertere est in his verbis cum præmisisset apostolus gloriari in spe : non aliud aliquid sed amplius eum addidisse dicendo: Non solum autẽ, sed & gloriari in tribulationibus. Non enim altera gloriatio commendatur,sed additur vbi spes gloriæ,vbi ipsa spei gloriatio requiratur. Siquidem in tribulatione spes gloriæ, imò & ipsa in tribulatione gloria continetur: sicut spes fructus in semine,sic & ipse fructus in semine est. In hunc modum etiam modo regnum dei intra nos est,thesaurus ingens in fictili vase,in agro vili.Est, inq̃, sed absconditum est, fœlix qui ibi inuenerit illud. Quid ille?Nẽpe qui messem magis cogitauerit q̃ sementem. Oculus fidei inuenit hunc thesaurum,non secundum faciem iudicans : sed videns quæ non apparent,sed intuens quæ non videntur . Quàm veraciter hunc thesaurũ inuenerat,quem volebat inueniri & ab aliis,qui dicebat:Momẽtaneum hoc & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis.Non dixit remunerabitur, sed æternum pondus gloriæ operatur in nobis.Latet gloria fratres mei, absconditа nobis est in tribulatione,in momentaneo hoc latet æternitas, in hoc leui pondus sublime & supra modũ.Interim ergo festinemus nobis emere agrum istũ,emere thesaurum istum,qui absconditus est in agro. Omne gaudium existimemus cum in varias incidерimus tribulationes . Dicamus ex animo, dicamus ex sententia: Bonum magis ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. Cum ipso sum in tribulatione, ait deus : & ego aliud interim requiram quàm tribulationem? Mihi adhærere deo bonum est. Non solum autem,sed & ponere in domino spem meam:quia eripiam eum,inquit,& glorificabo eum. Cum ipso sum in tribulatione. Delicię,inquit,meæ esse cum filiis hominum.Emmanuel nobiscum deus. Aue gratia plena,ait angelus ad Mariam,dominus tecum. In plenitudine gratiæ nobiscum est,in plenitudine gloriæ erimus nos cum eo . Descendit vt prope sit his qui tribulato sunt corde,vt nobiscũ sit in tribula-

G bulatione noſtra. Erit autẽ quando rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum domino erimus, ſi tamen curemus interim eum habere nobiſcũ vt ſit comes viæ, qui patriæ redditor eſt futurus: imò qui tunc patria modo ſit via. Bonum mihi domine tribulari, dum modo ipſe ſis mecũ, q̃ regnare ſine te, epulari ſine te, ſine te gloriari. Bonum in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecum, q̃ eſſe ſine te vel in cœlo. Quid enim mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terrã? Aurum probat fornax, & viros iuſtos tentatio tribulationis. Ibi ibi cum eis es domine, ibi in tuo nomine congregatis medius aſtas, ſicut olim cum tribus pueris es dignatus etiam ethnico apparere vt diceret, quia ſpecies quarti, ſimilis filio dei. Quid trepidamus, quid cunctamur, quid refugimus hunc caminum? Sequit ignis, ſed dominus nobiſcum eſt in tribulatione. Si deus nobiſcum, quis cõtra nos? Nihilominus quoq; ſi ille eripit, quis eſt qui rapiat de manu eius? Quis eſt qui de manu eius poſſit eruere? Poſtremo ſi ille glorificat, quiſnam alius inglorium faciet? Si ille glorificat, quis humiliabit? Audi deniq; quanam gloria ipſe glorificet.

Pſal.72.a. *Dan.3.g* *Textus.*

Longitudine, inquit, dierum replebo eum. Et primo quidem in eo q̃ dierum nomen pluraliter poſuit, non viciſſitudinem aliquam, ſed multitudinem voluit commendare. Alioquin ſi viciſſitudinem ſuſpicaris, melior eſt dies vna in atriis domini ſuper milia. Legimus ſanctos atq; perfectos viros etiã ab his H diebus noſtris plenos, migraſſe dierum: nec ſane aliud q̃ virtutum plenos, plenos intelligimus gratiarũ. Nimirum in hãc plenitudinem velut de die in diem, de claritate in claritatem, non quidem à ſuo, ſed à domini ſpiritu transformãtur. Si ergo dies gratia dicitur, ſi (vt ſupra meminimus) etiam dies hominis, claritas quæ ab homine eſt: & male nitens gloria, quã abinuicem quærimus: quomodo non magis verus dies & plenus meridies veræ gloriæ plenitudo? Quòd ſi dies plurimos diuiſiones dicimus gratiarum, quomodo nõ in multiplici gloria dierum intelligitur multitudo? Poſtremo euidentius audi ſine vlla viciſſitudine dies multos. Erit lux lunæ ſicut lux ſolis (ait propheta) & lux ſolis ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierum. Iſtis (ni fallor) cunctis diebus vitæ ſuæ pſalmos ſuos cantare in domo domini rex fidelis optabat: Erit enim deuotos eſſe deo ad ſingula tantę & tam multiplicis gloriæ munera, & in omnibus ſemper gratias agere, quaſi cũctis diebus pſalmos dicere nomini eius. Longitudine dierum replebo eum. Ac ſi manifeſtius dicat: Scio quid deſideret, ſcio quid ſitiat, quid ſapiat ei. Non ei aurum vel argentum ſapit, non voluptas, non curioſitas, non dignitas aliqua ſecularis. Omnia detrimentum facit, omnia aſpernatur & arbitratur vt ſterc ora. Exinaniit penitus ſemetipſum, nec ſe ex his patitur occupari, quibus nouit ſe nõ poſſe repleri. Nõ ignorat ad cuius imaginem conditus ſit, cuius magnitudinis capax ſit: nec ſuſtinet de modico creſcere, vt de maximo minuatur. Itaque I longitudine dierum replebo eum, quẽ niſi lux vera reficere, niſi æterna implere non poteſt. Siquidem nec longiturnitas illa terminum, nec claritas illa occaſum, nec ſatietas illa faſtidium habet. Erit enim ſecuritas de æternitate, gloriatio de veritate, exultatio de ſatietate. Et oſtendã illi ſalutare meũ. Nimirum extũc videre merebitur quod optauit, cum ſibi rex gloriæ glorioſam exhibebit eccleſiam, non habentem maculam ob ſplendorem diei, ſed neque rugam ob omnimodam plenitudinem ſui. Alioquin ad illius fulgorem luminis ſicut non impurus, ſic nec turbatus quidem in aliquo animus vel inquietus aſſurgit. Inde eſt quòd nunc quoque (vt ſupra memini) ſanctimoniam ſimul & pacem ſectari præcipimur, quòd ſine his nemo videat deũ. Cum ergo repleuerit in bonis deſiderium tuum, vt non aliud ſit quod requiras, ſerenato penitus ex ipſa plenitudine animo, videre iam poteris ſerenitatẽ illam, illam plenitudinem maieſtatis, ſimilis deo factus, quòd videas eum ſicuti eſt: aut forte iam plenus omni gloria in ſemetipſo, etiam foris ſaluationem quam operatus eſt deus, & plenam maieſtate eius omnem terram vndique circunſpiciet delicioſiſſimus delicioſiſſimi ſeculi habitator: ad hoc quoq; referri poſſe videbitur quod adiecit: Et oſtendam illi ſalutare meum. Alioquin accipiamus ſi magis placet etiam hoc modo, vt ipſos quos promiſerat dies, in hac oſtenſione ſalutaris exponat. Longitudine, inquit, dierum replebo eum. Et tanq̃

Heb.12.d *Eſa.30.f* *Pſal.83.c* *Pſal.120.c*

quereres vnde erit dies in ciuitate de qua legimus, quia non K lucebit ibi ſol per diem, nox enim non erit in ea: oſtẽdam illi, ait, ſalutare meum: vt quemadmodum & in illa ſcriptura dicitur: Lucerna eius ſit agnus. Oſtendam illi ſalutare meum. Nõ *Apo.21.g* iam in fide erudiam, non iam exercebo in ſpe, ſed ſpecie adim plebo. Oſtendam illi ſalutare meum, oſtẽdam illi Ieſum meũ, vt in ęternum iam videat in quem credidit, quem dilexit, quẽ *Pſal.84.a* ſemper optauit. Oſtende nobis domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis. Oſtende nobis ſalutare tuum, & *Ioan.17.a.* ſufficit nobis. Qui enim videt illum, videt & te: quia ipſe in te, & tu in ipſo. Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcamus te verum deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Itaque tunc dimittes ſeruum tuum domine ſecundum verbum tuum in pace, cum viderint oculi mei ſalutare tuum, Ieſum tuum, dominum meum, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula. Amen.

Sequuntur Sermones eiuſdem de diuerſis.

De nimia quadam fallacia præſentis uitæ. Sermo.

Iob.7.d

VEra omnino ſententia fratres, quoniam tentatio eſt vita hominis ſuper terram. Siquidem fallax eſt, nec ſimpliciter fallere conſueuit. Vt enim multipliciter illudat hominibus, mutat faciem, mutat vocem, modo ait, modo negat, nec erubeſcit: de ipſa quantitate ſua diuerſis diuerſa loquitur, imò & eidem diuerſo tempore contraria quoque ſuggerit & aduerſa. Modo enim ſe breuem eſ L ſe cauſatur, modo ſimulat longiorem. Cum peccare delectat adhuc, gemit altius pro breuitate ſua. Nec breuitas falſa, ſed gemitus fallax, quod id memoret cum mœrore, vnde magis oportuerat gratulari. Siquidem bonum eſt ei ſi ſic agere perſeuerat, vt flagitiis eius quibus voluntas modum non ponit, vel neceſſitas finem ponat. Expedit ei qui ſemper anima moritur, vt corpore citius moriatur, magis autem ei bonum erat ſi natus non fuiſſet homo ille. Et ipſa denique vitæ memoria breuioris remedium magis quam incentiuum debuerat eſſe peccati, ſicut ſcriptum eſt: Memorare nouiſſima tua, & *Eccli.7.d* in æternum non peccabis. Quod ſi vſque adeo regnat in te peccatum, imò vſque adeo delectat te ſeruire peccato, vt doleas tibi modicum tempus eſſe quo ſeruias ei, ſed eouſque la tam diligis viam, vt omnimodis optes ſi poſſes eam etiam facere longam: velis nolis, nõ longe eſt finis eius, ſed tu fateor longe es à regno dei, & firmiſſimum pepegiſſe videris cum morte fœdus pactum cum inferno. Errauerunt (ait prophe ta) in ſolitudine in maquoſo, viam ciuitatis habitaculi nõ in- *Pſal.106.d* uenerunt. Solitudo hæc ſuperborum eſt, quia ſolos ſeſe reputant, ſolos appetũt reputari. Literatus eſt, odit ſocium. Aſtutus in negociis ſecularibus, neminem vellet ſibi ſimilem inueniri. Pecunioſus eſt, ſi diteſcere viderit alterum, cruciatur. Fortis eſt aut formoſus, da ei parem, & contabeſcit. Solitarius eſt, ſed erroneus. Errat in ſolitudine ſua: non enim M ſolus habitare poterit ſuper terram. Nec mirum quod ſolitudini huic, inaquoſum additur: vt dicatur, in ſolitudine in inaquoſo. Sicut enim in ſolitudinibus aquæ deeſſe ſolent, & loca deſerta ſterilia quoque & arida eſſe conſueuerunt, ſic ſuperbiam impœnitentia comitatur. Elatum enim cor, durum & expers eſt pietatis, ignarum compunctionis, ſiccum ab omni rore gratiæ ſpiritualis, quia ſuperbis deus reſiſtit, hu- *Iaco.4.b* militibus vero dat gratiam. Qui emittis fontes in conuallibus, *Pſal.103.b* inter medium montium (ait propheta) pertranſibunt aquę. *Pſal.142.b* Hinc eſt quòd de ſeipſo miſerabiliter conquerens ait: Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Siquidem aquæ inopia non modo aridum, ſed & ſordidum facit, dum non eſt quo laueris: & humanum cor lachrymas neſciens, non modo durum, ſed & impurum eſſe neceſſe eſt. Lauabo, ait, per ſingulas noctes lectum meum, vt conſcientiæ maculas diluam. Lachrymis meis ſtratum meum rigabo, ne in me quoque fiat quod ſcriptũ eſt, *Mat.13.a* de ſemine quod cecidit ſupra petram, & natum aruit, quia non habebat humorẽ. Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo: viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Errauerunt plane in inuio, & non in via. Neque enim via eſt lata via. Rectitudo quippe ad viam, latitudo ad planitiem magis quam ad viam partinet. Solitudo inuia lata eſt via: & vbi nulla eſt via, totum eſt via. Sic eſt vita expoſita vitiis, latiſſimos habens

A bens hincinde terminos, quia nullos terminos habens. Nec vita ſane dicenda eſt, qua nimirum ſoli viuitur morti, apoſtolo *Roma.8.c* teſte qui ait: Quia ſi ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Sic nec circuitus via, & tamen impiorum eſt via, ſicut ſcriptũ *Pſal.11.b* eſt: In circuitu impij ambulant. Ipſa eſt ſpacioſa via, cuius latitudinis ſpacium nullis clauditur metis, vbi nec lex eſt, nec præuaricatio. Huiuſmodi ergo filiis diffidẽtiæ qui totos ſeſe corporeis voluptatibus & propriis voluntatibus tradiderũt, fiducialiter fallax vita breuem ſeſe eſſe fatetur, vt carnaliter doleant q̃ inſtar principis ſui modicum tempus ſe habere cognoſcant, atq; eo vehementius ad omne flagitium inardeſcãt, ſicut quidam dicere referuntur. Non nos prætereat flos temporis, coronemus nos roſis antequam marceſcant. Nullũ pratum ſit quod non pertranſeat luxuria noſtra, nullus ſit expers luxuriæ noſtræ, vbique relinquamus ſigna lætitiæ, quoniã hęc *Sapiẽ.2.b* eſt pars, & hæc eſt ſors noſtra. Et manifeſtius: Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. Verum id quidem reſpondebit eis cras iuſtitia ſua: nec manentem hic ciuitatem habẽt vel ipſi qui viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Sed q̃ eo magis peccare feſtinant, prorſus inſaniunt. Sane eiſdem ipſis ſi quando forte imminentis ſibi mortis cœperint horrere memoriam, & terribilem expectationem iudicij cõtremiſcere, continuo vitæ huius fallacia longam ſe eſſe mẽtitur: vt quã pauloante breuem eſſe dolebant peccato vitam, nunc eandem B repentè inueniant vſque adeo prolongatã, vt ſecure ſe poſſe putent non modicam adhuc partem conſumere in peccatis, q̃ reliqua longa ſit, & ſufficiat ad agendam pœnitentiam pro peccatis. Cæterum ſicut prioribus niſi reſipuerint, timor quẽ timent eueniet, imò grauius quàm quòd verentur accidet eis, vt non modo flagitiorum tempus velociter tranſeat, ſed & ſuccedat tempus aut magis æternitas ſuppliciorum: ita & his cum dixerint pax & ſecuritas, repentinus ſuperueniet interitus, vt non poſſint nec dimidiare dies quibus ſeſe ſomniant adhuc eſſe victuros, non illam quã ſibi pollicentur dimidia- *Eſa.22.d.* tionem explere dierum. Vobis fratres, nec iam à triſtitia vere breuitatis, nec à fallaci conſolatione ſimulatæ longitudinis timeo, quod certiſſime iam ceperitis ire in ciuitatem habitationis, nec ambuletis in inuio, ſed in via. Vereor autem ne vobis quoque, ſed aliter vita ipſa ſimulatione longitudinis illudere velit, non conſolationem hinc afferens, ſed magis inferens deſolationem. Vereor, inquàm, ne longiorem ſibi vitã ſupereſſe quis reputans, & grandem ſibi reſtare autumãs viã, obruatur à puſillanimitate ſpiritus, & labores tantos & tam diuturnos ſuſtinere poſſe deſperet: quaſi vero non ſecundum multitudinem dolorum ſuorum in corde ſuo conſolationes diuinæ lætificent animas electorum. Et nunc quidem ſecundũ multitudinem dolorum, dum adhuc quaſi ad mẽſuram dantur. Cæterum poſt hæc, delectationes, non iam conſolationes C in dextera eius vſque in finem. Concupiſcamus illã dexteram fratres, quæ totos amplexabitur nos, ſuſpiremus ad delectationes illas: vt ſicut breue eſt omnino tempus, etiam pauci vi *Roma.8.d* deantur nobis dies præ amoris magnitudine. Non ſunt cõdignę paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Iucunda promiſſio, & votis omnibus amplectenda. Non enim aſtabimus quaſi inanes & vacui ſpectatores, nec gloria quaſi extrinſecus reuelabitur nobis, ſed in nobis. Videbimus enim deum facie ad faciem, ſed non extra nos, quia in nobis erit, vtique omnia in omnibus. Nimirum *Pſal.64.a* plena erit gloria illa etiam omnis terra, quanto magis anima ipſa replebitur? Replebimur, inquit, in bonis domus tuæ. Et quid dico quòd nõ aderit nobis gloria, ſed inerit? Nunc quoque in nobis eſt, ſed tunc reuelabitur. Nunc enim filij dei ſumus, ſed nondum apparuit quid erimus. Fratres mei, ſi non accepimus ſpiritum huius mundi, ſed ſpiritum qui ex deo eſt, ſciamus quæ à deo donata ſunt nobis. Ego enim dico quo- *Roma.8.f* niam omnia. Et ſi mihi non creditis, apoſtolo credite: Qui proprio, ait, filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non omnia etiam cum illo nobis donauit? Hæc nempe poteſtas filiorum dei, quam dedit his qui receperunt eum. Hæc gloria cuiuſq; fidelis, gloria quaſi adoptati à patre, per eum vtiq; cuius gloriam vidimus, gloriam quaſi vnigeniti à patre. Audi deniq; poteſtatem: Omnia, in- *Mar.9.d* quit, poſſibilia ſunt credenti. Sed adhuc multa, inquies gra-

uiter inquietant, multa euidẽtius aduerſantur. Et miror quo- D modo omnia data memores, quibus fere nulla famulantur ad votum. Seruire nobis videtur aliqua, ſed cum labore noſtro: nec niſi prius ſeruierimus eis. Iumenta ipſa niſi fuerint à nobis nutrita, niſi domita, niſi fuerint pabulo ſuſtẽtata, non adiuuant. Terra ipſa quæ debuerat nobis eſſe germanior, nõ ſine ſudore vultus noſtri panẽ nobis miniſtrat: imò & cum coluerimus eam, ſpinas & tribulos germinat nobis. Et cætera omnia denique ſi diligenter conſideremus, ſeruitium à nobis magis exigunt quàm exhibent nobis: vt ea interim ſileam quę ſunt parata nocere, vt eſt ignis ad exurendum: aqua ad ſubmergendum: ferę ad lacerandũ. Et hæc quidem ita ſe habent, ſed tamen non mentitur apoſtolus etiam alio loco manifeſtius aſſeuerans ſcire ſe quoniam diligentibus deum omnia *Roma.8.e* cooperantur in bonum, his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti. Veruntamen ſolerter attende q̃ non ad libitum famulari: ſed, cooperari dicit ad bonũ. Neq; enim ad voluntatem ſeruiunt, ſed ad vtilitatem: non ad voluptatem, ſed ad ſalutem: non ad votum, ſed ad commodũ noſtrũ. Vſq; adeo ſiquidem in hunc modũ omnia nobis cooperantur in bonũ, vt inter hæc omnia etiã ea quæ nihil ſunt numerentur, moleſtia, morbus, & ipſa mors etiã, & peccatũ: quæ quidẽ cõſtat naturas non eſſe, ſed naturę corruptiones. An vero ei peccata ipſa non cooperãtur in bonũ, qui ex eis humilior, feruẽtior, ſolicitior, timoratior & cautior inueniturꝰ Hæ ſunt ergo primitiæ ſpiritus, hæ primitię regni, hæc gloriæ prælibatio, hoc poteſtatis initium, & arra quædã paternæ hæreditatis. Cæterũ cũ E venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt, vt ad votum deinceps omnia diſponantur, q̃ indiſſolubili vinculo copulata ſibi vtile & iucundũ ſeparari vltra non poſſint. Hoc nempe erit illud æternum gloriæ pondus de quo identidem ait apoſtolus: Momentaneum, inquit, hoc & leue tribula- *2.Cor.4.d* tionis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternũ gloriæ põdus operatur in nobis. Perge ergo murmurare & dicere: Longum eſt, graue eſt, non poſſum tam immania & tam diuturna portare. Apoſtolus momẽtaneum & leue perhibet eſſe quod tolerat: & certe necdum à Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepiſti, necdum nocte ac die in profundo maris fuiſti, necdum plus omnibus laborauſti, poſtremo necdum vſque ad ſanguinem reſtitiſti. Vide ergo quam non ſunt condignę ad gloriam paſſiones. Quod tribulationis eſt, momentaneum eſt & leue: quod gloriæ, æternũ eſt, & pondus etiam ſupra modum in ſublimitate. Quid in incertum tibi dies & annos numeras? Tranſit hora, tranſit & pœna: nec accedunt ſibi, ſed cedunt potius & ſuccedunt. Non ſic gloria, non ſic remuneratio, non ſic merces ipſa laboris: neſcit viciſſitudinem, neſcit finem, manet tota ſimul, & manet in ęternum. Cum dede- *Pſal.39.a* rit (inquit) dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas domini. Suf- F ficit enim nunc cuiq; diei malitia ſua, nec laborem ſuum poterit referuare ſequenti: ſed omnium merces laborum in vna illa die reddetur, cui altera non ſuccedit. Repoſita eſt mihi co- *2.Tim.4.b* rona iuſtitiæ (ait apoſtolus) quam reddet mihi nõ in illis, ſed in illum diem iuſtus iudex. Melior eſt enim dies vna in atriis *Pſal.83.c* illis ſuper milia. Guttatim pœna bibitur, liquando ſumitur, per minutias tranſit: nam in remuneratione torrens eſt voluptatis, & fluminis impetus, torrens inundans lætitiæ, flumen gloriæ, & flumen pacis. Flumen plane eſt, ſed quod affluat, nõ quod fluat vel effluat. Flumen vocatur nõ q̃ tranſeat vel pertranſeat, ſed q̃ abundet. Æternum, inquit, glorię pondus. Nõ enim nobis glorioſa vettis, non glorioſa domus: ſed ipſa gloria promittitur. Si quid vero illorum aut ſimilium aliquando dicitur, figura eſt. Nam in veritate iuſtorum expectatio, non aliquod lætum, ſed ipſa lætitia eſt. Gaudent in cibis, gaudent in pompis, gaudent in diuitiis, gaudẽt & in vitiis homines: ſed luctus extrema occupat eiuſmodi gaudiorum, q̃ gaudium in materia cõuertibili mutari neceſſe ſit re mutata. Accenditur cereus: non purum lumen eſt, ſed lucerna: ſiquidem ignis ipſe propria fomenta ſonſumit, nec niſi ipſa conſumptione fouetur. Porro deficiente materia etiã ipſe deficiet: & vbi illã videris prorſus exuſtam, hunc quoq; nihilominus extinctũ eſſe reperies. Sicut ergo flãmę illius nouiſſima fumus occupat & caligo, ſic lætitia lętæ rei in triſtitiam cõmutatur. Nobis autem non fauum mellis, ſed puriſſimũ & liquidiſſi-

Gnum mel reposuit deus, ipsam plane lætitiam, vitam, gloriã, pacem, voluptatem, amœnitatem, fœlicitatem, iucunditatem & exultationẽ thesaurizauit nobis dominus deus noster: & hæc omnia vnum, vt sit participatio Hierusalẽ in idipsum. Et 1.Cor.1.d. hoc vnũ & idipsum non nisi ipse, sicut supra meminimus, dicẽ- Coloss.3.b te apostolo, quoniã erit deus omnia in omnibus. Hæc merces nostra, hęc corona nostra, hoc brauium nostrum: ad quod vtinam sic curramus, vt comprehendamus. Fratres, nunq̃ prudens agricola seminandi opportunitatẽ reputat longiorẽ, q̃ futuræ messis desiderat vbertatem. Vestri autem dies non minus vtiq; q̃ capilli omnes numerati sunt: & sicut pilus de corpore, sic & momentum de tempore nõ peribit. Habentes ergo talem promissionem charissimi, nõ deficiamus aut fatigemur aliquando: nec graue causemur onus Christi, quod teste ipso leue est, vel iugum, quod reuera suaue est: sed ad omne quod videmur portare pondus diei, æternum gloriæ pondus Psal.113.b cogitemus. Ad quam nos sua miseratione perducat virtutum dominus & rex gloriæ, cui interim deuota humilitate clamamus: Non nobis domine nõ nobis, sed nomini tuo da gloriã.

De obedientia, patientia, & sapientia, Sermo.

H Bsecro vos fratres, per communem salutẽ, studiose susci-
pite datam vobis opportunitatem operandę salutis. Obsecro per misericordiã pro qua tam miserabiles vos facere studuistis, facite ad quod veni-
Psal.9.d stis, ad quod ascendistis de fluminibus Babylonis. Super flumina Babylonis (ait propheta) illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Nulla vobis hic nutriendorum liberorum cura, nulla solicitudo quomodo placeatis vxoribus: nõn de nundinis, nõ de negociis secularibus, nõ de ipso victu & vestitu necesse est cogitare. Procul à vobis magna quidẽ ex parte dici malitia, & solicitudo vitæ. Sic absc̃dit vos de⁹ in absc̃ondito tabernaculi sui. Vacate itaq; dilectissimi & videte quoniam ipse est deus. Verum vt hoc quandoq; possitis, curandũ est vobis prius vt videatis quid estis vos, & iuxta ciusdẽ prophetę vocem, sciant gẽtes quoniã homines sunt. Huic duplici considerationi, tota hæc vestra vocatio tribuatur, sicut sanctus orabat: Deus nouerim me, nouerim te. Quomodo enim natus sibi videtur homo, si labores fugitãs & dolores? Aut quomodo scit se esse hominẽ, qui ad id paratus nõ Iob.5.b est ad quod natus? Homo, inquit, natus ad laborem. Nam ad laborem natum se dubitet, qui nõ natus est in dolore. Sed dolorem parturientis, clamor: laborem, prolis fletus indicat & Psal.9.g vagitus. Quoniam tu laborem & dolorem considéras, ait ꝓpheta: Labor in actionibus: dolor in passionibus est. Proinde qui se nouerat hominem, ad vtrumq; paratus supplici confes I sione dicebat: Paratum cor meum deus, paratum cor meũ. Et Psal.56.a geminam hanc præparationem euidentius exprimens, de a- Psal.118.b. ctione quidẽ: Paratus sum (ait) & nõ sum turbatus, vt custodiã Psal.37.d mandata tua. De passione vero: Ego, inquit, in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper. Nemo saue in hac misera vita geminam hanc vexationem se euadere gloriet. Nemo quippe ex omnibus filiis Adæ sine labore hic vi uit, nemo sine dolore. Est qui declinat aliquos, sed incidit ꝓ- Psal.72.a culdubio in grauiores. In labore, inquit, hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Non tamen continuo sine labore sunt, aut minime flagellantur. Deniq; propterea, inquit, tenuit eos superbia. Grauis equidẽ labor. Operti sunt iniquitate & impietate sua, grauibus plane flagellis. Siquidẽ Ibidem. non est gaudere impiis, dicit dominus. Quòd enim nec laboris anxietatem, nec flagelli sentiunt lęsionem, ipsa iam insensibilitas vehementiam indicat passionis. Sudat pauper in opere foris, sed nunquid minus anxie diues intus in ipsa sua cogitatione laborat? Aperit iste os suum in osc̃itatione, aperit ille in eructatione, & interdum ille grauius fastidio q̃ iste inedia cruciatur. Postremo velint nolint, non modo homines, sed etiam dæmones & faciunt & patiuntur quod prouidentia summa disposuit. Cæterum nec leprosa obedientia, nec canina patientia commendatur. Inde est quòd non simpliciter petimus vt fiat voluntas domini, quam in omnibus & per omnia fieri certissime cõstat, (volũtati enim eius quis resistit?) sed vt fiat sicut in cœlo, & in terra. Quam nimirum adiectionem duabus quoque præcedentibus petitionibus nihilominus reor aptãdam, vt patrem nostrum qui in cœlis est exoremus, quatenus K & nomen eius sanctificetur, & regnum eius adueniat, & volũ tas fiat. Hæc omnia sicut in cœlo, sic & in terra: alioquin vbi non sanctificatur nomen eius? Vbi iam regnum eius, nõ venit quando in nomine Iesu omne genu flectitur, cœlestium terre- Philip.2.b strium & infernorum? Scio te quis es sanctus dei, ait etiam ipse malignus. At longe aliter & dissimili prorsus affectione nomen istud sanctificatur in cœlis, vbi tam inenarrabili iucũditate clamatur, sanctus sanct⁹ sanctus domin⁹ deus Sabaoth. Sic & regnat non in terra solũ, verumetiã in gehenna, imperiũ habens vitæ & mortis. Sed omnino dissimiliter regnat in his qui inuiti seruiunt, & qui voluntarie famulãtur. Bonus Ioan.4.e cibus obedientia, de qua nimirum & ipse dominus ait: Meus Psal.127.a cibus est vt faciã voluntatẽ patris mei. Et propheta: Labores (ait) manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Bonus cibus patientia pauperum, quæ non peribit in finem, panis lachrymarum, panis doloris. Verũtamen vtrique necessarium est condimentum, sine quo vterq; insipidus non modo non reficiat, sed gustatus afferat mortem. Durissimus equidem cibus vterque fratres, & nisi aliquod tertium saporabile apponatur, vtiq; mors in olla. Quid vero tam sapora- Exo.15.d. bile quàm sapientia? Nempe lignum vitæ est, quod & ipsas a- 4.Regum. quas Marath per Moysen dulcorauit. Farinula est, quæ pulmẽ 4.g. tum prophetarum per Helisæum saporauit. Ignis est, qui sem Leui.6.c per ardere præcipitur in altari. Oleum est, ob cuius inopiã vir L ginibus fatuis ostium clauditur nuptiarum. Sal est, quod nul- Mat.25.a li sacrificio deesse iubetur. Inde est ꝙ insulsos homines dici- Leui.2.d mus, quos intelligi volumus minime sapiẽtes. Et dominus sal Mat.9.d in nobis habere præcipit. Apostolus quoque omnem nostrũ & 14.g fermonem sale monet esse conditum. Puto tamen hanc ip- Coloss.4.b sam quã obediẽtiæ & patiẽtiæ tertiã addi volumus, sapientiã nihilominus triplicem inueniri, vt nostrum hoc condimẽtum velut tribus quibusdam herbis conficiatur. Opus est vt iustitia sit in intẽtione, hilaritas in operatione, humilitas in reputatione. Insipida nanque deo & insulsa quodammodo nostra obedientia seu etiam patiẽtia est, nisi omnium quæ vel agimus vel patimur, ipse sit causa: quia & quicquid facimus, iubemur facere in gloriã dei: & non si quid patimur, sed si quid propter iustitiam patimur, beati. Oportet autem pusillanimitatem quoque & tristitiam in omnibus quæ agenda sunt vel 2.Cor.9.b toleranda, caueri: quia hilarem datorem diligit deus. Deniq; hilaritas ipsa & deuota volũtas ad eam, quam supra diximus, præparationẽ specialiter noscit pertinere. Porro elationẽ sup omnia fugere necesse est. Quisquis enim altum sapit, & opus eius & patientia vanum sapit: nec grauior vllus sapor, aut magis contrarius est veritati. Vides ne q̃ sit vtile homini scire se hominem, vt proinde sit paratus ad mandatorum obedientiam, & tolerantiam flagellorum, ac deinceps studeat vt M qui nec laborem interim potest effugere nec dolorem, sic saltem laboret & doleat, vt hæc sibi in cibos transeant salutares? Siquidem melior est obedientia q̃ victimę, & melior est Eccles.4.b patiens viro forti. Inobediẽtia est causa mortis, omnes experimur, omnes morimur propter eam. Impatientia, animæ perditio est, dicente domino: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Nihilominus autem sapientia quoque quã diximus, necessaria est ad salutem. Siquidem non solum propter inobedientiam quibus obedientia defuit, aut propter impatientiam qui patientia caruerunt: sed & qui non habuerunt sapientiam, propter suam insipientiam perierunt. Et hæc quidem vt sciant homines quoniam homines sunt, actionibus iam & passionibus deputati. Erat quando in actione & meditatione positus erat homo, sine passione habens actionem, habens etiam sine labore meditationem. Dico autem quando positus est in paradiso, vt operaretur & custodiret. Verum hinc quoque si non caderet, erat aliquando promouendus vt sola iam frueretur contemplatione: sicut & ex hoc inferiori gradu quem modo tenet, nisi resurgere satagat, in infimum est quandoque casurus: videlicet vt in sola iam passione versetur, quòd nec opus neq; ratio, sed tantum passio apud inferos sit. Fœlix quidem cuius animam corpus non aggrauabat, quia nec corrumpebatur. Sed longe fœlicior si ad hoc peruenisset, vt minoratus actu, plenius perfectiusq; perciperet sapientiam, gratis diligens corpus, tanq̃ in nullo indigens

A digens corpore. Esset enim hic pulcherrimus ordo, & erit adhuc quando erit. Neque enim aliquatenus desperandum, vt videlicet sicut anima deo, sic animæ caro dicere videretur.
Psal.15.a Quoniam bonorum meorum non eges, adimplebis me lætitia (ait) cum vultu tuo. Inde plenitudo, inde satietas, cum apparuerit gloria tua. Nam quod de corporum reformatione, & conformatione claritati corporis eius expectamus, ex abũ-
Psal.127.a danti quodammodo & mensurę superefluentia erit: vt fœliciter quidem in ipsius glorificatione, sed non principaliter gaudeamus. Vxor, inquit, tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ. Honorabitur caro, sed iuxta mensuram: non
Ibidem in medio domus habitans, sed seorsum: nec in facie nobis, sed in latere cõstituta. Filij tui sicut nouellę oliuarum, in circuitu mensę tuæ. Nimirum opera etiam ipsa non deerunt, sed quæ
Apoc.14.c nunc fiunt, nõ quæ fient tunc: sicut scriptum est: Opera enim illorum sequuntur illos. Verum etsi gratulemur & agamus gratias deo super his quæ ipsius adutorio gessimus, nõ primum tamen eis locum dabimus, sed in circuitu locabuntur.

Nunc vero in regione corporum habitantes, corporibus fumus obnoxij, & ex quo dissipauerunt legem domini parentes nostri, non modo faciendi tempus est, sed etiam patiendi, & omnium nostrum amplius labor & dolor. Durus equidem cibus est, hordeaceus panis, sed offenso rege, pulsus palatio
B miles quamlibet delicatus, ad vnum forte quem solum habet seruulum diuertere opus habebit: ibi fouere latebras, & insolita capere prandia: apud eum regales delicias pultibus rusticanis, ac nobiles stratus sterquilinio mutare seruuli, iuxta
Thre.4.a illud propheticæ lamentationis: Qui nutriebãtur in croceis, amplexati sunt stercora. Ibique hoc maxime propheta deplorat, oblitas proprię conditionis ingenuas creaturas tantã dissimulare miseriam: nec modo non reputare quod tolerãt, sed
Ibidem. tanquàm bona magna complecti quæ paulominus extrema sunt mala. Propterea siquidem & de seipso ait: Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius. Gemamus nos sub hoc onere fratres, & præsentes deploremus ærumnas: frequenter quisque nostrum in vocem piæ querimoniæ erumpat & clamet: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Studeamus etiam furari aliRoma.7.d quando nosmetipsos, & à pessimis occupationibus istis surripere vel ad horã: iaculari animos, vibrare corda in id quod
Psal.45.b suum est, & quod quanto naturalius, tanto suauius est. Hoc enim est quod dicitur: Vacate & videte quoniam ego sum deus. Neque enim est oculorum visio ista, sed cordium, cum
Matt.5.b. dominus dicat: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum vi-
Psal.101.d debunt. Proprium hoc cordis bonum: nec seruili ad hoc indiget instrumento: proprius enim animæ cibus est: de quo propheta: Aruit, inquit, cor meum, quia oblitus sum comedere panem meũ. Sane quod dicimus, dictu facilius nihil est, in cõparatione dicimus operũ: q̃ longe sit volubilior lingua q̃ dextera, & leuius hæc ad verbũ, q̃ ad actum illa mouearur. AlioC quin & dictu & actu cogitatus facilior est, q̃ in eo quidẽ suo ipsius ore loquatur anima, suis videat oculis, suis manibus operetur. Quanuis & hic interdum laborare eã necesse est etiam in gemitu suo, & intra propriũ quoq; cubile compungi. Siquidẽ vsq; adeo vita nostra inferno appropinquauit, qui solius vtiq; passionis est locus, vt & actionẽ passio, imò & ipsam quoq; cogitationẽ actio & passio pariter occuparint. Nõne enim nobis quodãmodo passiuę sunt actiones, & in cogitationibus etiã dolor & labor? Heu vitula Effraim docta diligere triturã, assueta iugo, ignara quietis. Quando veniã & apparebo ante faciẽ dei? Quando cessabunt hæc omnia, & iam nõ erit amplius neq; luctus neq; clamor, sed nec vllus dolor, neq; labor vllus? Quando inebriabit animam vbertas domus dei, & torrens ille indeficiens voluptatis diuinæ? Quando totam sibi eã sereniſſimi contemplatio luminis vendicabit? Filioli, cõcupiscamus in atria domini: crebro suspiremus illuc. Patria nostra ipsa est, odoremus saltẽ & à longe salutemus eã. Amẽ.

De cantico Ezechiæ regis, Sermo.

Psal.54.d Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos, perseuerantes in sua vetustate vsq; ad mortẽ, & hoc quia non timent dominum. Verum qui timore dei initiatur ad sapientiã, is cõtinuo dimidiat dies suos, exclamans præ timore: Vadam ad portas inferi. Cuius vtique D inferi metu cum cœperit quiescere à malis, incipit de bonis quærere consolationẽ, quia necesse est in alterutro cõsolari. Est autem bona consolatio de spe salutis æternæ, in quam sublatis peccatis quæ separabant inter ipsum & deum, per dei gratiam reuiuiscit & hilarescit. In quo cum cœperit proficere, hoc est pie viuere in Christo, necesse est (teste scriptura) 2.Tim.3.c. perseuerationẽ patiatur: vt recẽs gaudium vertatur in mœrorẽ, & dulcedo boni vix summis (vt ita dicã) labiis attacta, in amaritudinẽ commutetur, ita vt libeat dicere: Versa est cithara mea in luctum, & cantatio mea in plorationẽ. Plorat ergo Iob.30.d amarius amissam dulcedinem, q̃ prius fleuerat admissam peccatorum amaritudinem: & hoc tandiu facit, donec deo miserante cõsolatio redit. Qua denuo redeunte, cognoscit eã quã passus est tentationem probationem fuisse, non desolationẽ: porro, pbationẽ fuisse ad eruditionẽ, nõ ad destructionẽ, sicut scriptum est: Visitas eum diluculo, & subito probas illũ. Vn- Ibidem.d de & cognito suo de tentatione profectu, non tantum non refugit: sed etiam tentari appetit, proba me, inquiens, & tenta me. Crebris itaq; huiusmodi vicissitudinibus inter gratiæ vi- Psal.25.a. sitationẽ, & tentationis probationẽ, in schola virtutum proficiens, faciente vtiq; visitatione ne deficiat, tentatione ne superbiat: & tali tandem exercitio mundato oculo interiori, stam adest lex, cui fideliter inhærere cupiens: sed corpore pressus non prævalens, ad seipsum nolens dolensq; resilit. Gusta- E to tamen aliquatenus q̃ dulcis est dominus, eius etiam cum ad sua redierit, in cordis palato saporem retinet, quo fit vt iam ipsum, non ipsius quæcunq; bona desideret. Et hæc est charitas non quærens quæ sua sunt: hæc facit filium non quærentem sua, sed patrem diligentem. Timor quippe faceret seruũ in sua commoda declinantem, spes mercenarium sua lucra sectantem. Per hos proculdubio gradus. Ezechias transiit, & Esaiæ.38.d innotuit transituris. Ego dixi in dimidio dierum meorum, vadam ad portas inferi. Ac si diceret: Cum deposita imagine terrestris hominis, imaginem cœlestis vellem portare, cœpi à timore, vt præscriptum est. Concipiens exclamaui, vadã ad portas inferi. Quo tamen timore nequaq̃ desperans, quæsiui residuum annorum meorum, vt iam mihi viuere inciperem, qui contra me vixeram vsque adhuc. Quæsiui aurem ab illo qui dixit: Sine me nihil potestis facere. Neque enim ad ipsum Ioan.15.a sine ipso non dicam reuerti, sed nec conuerti quidem poterã: vtpote spiritus vadens & non rediens. Quæsiui ergo residuũ Psal.77.c. annorum meorum. Quo accepto (non enim negat qui incitat ad quærendum) statim veram experior sententiam sapientis, qui ait: Fili accedens ad seruitutem dei, sta in timore, & Eccli.2.a. prepara animam tuam ad tentationem. Tentationibus itaque cum vrgerer, & spes recens quam conceperam salutis, mihi iamiamque intercludi videretur: dixi non videbo dominum deum in terra viuentium: quod vtique in abundantia presumpseram. Dixi enim in abundantia mea, non mouebor in æter- F num, non attendens quòd in voluntate tua, non in potestate mea præstitisti decori meo virtutem. Quamobrem auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus, nequaq̃ iam visurus dominum deum, id est patrem, in terra viuentium. Nõ aspiciam hominem vltra, videlicet filium, de quo dictum est: Et homo est, & quis cognouit eum? Sed nec habitatorẽ quie- Hier.17.b tis, id est spiritum sanctum, de quo scriptum est: Super quem Esa.66.a requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum? Addidit quoque. Generatio mea ablata est & cõuoluta est à me. Textus. Hoc est bonorum operũ proles, quã ex timore cœperã parturire, vt de anima nostra possit dici, & quæ multos habebat filios, infirmata est. Ablata est autem pia hæc soboles, & conuoluta est à me quasi tabernaculum pastorum: ad tempus vtique credita, non tradita in æternum. Item adiecit. Præcisa est velut à texente vita mea: vt discerem profectus vitæ meæ nõ Textus. in mea, sed in manu omnipotentis, sicut tela in manu texentis: quandoquidẽ dum adhuc ordirer, hoc est statim in initio succidit me, quatenus eodem pene tempore & dederit & tulerit quod donarat. Sed si defecit virtus mea, non tamen dereliquit me, ne qui cœperat, nõ posse pficere videret. Quid multa? In veritate mox comperi, quia virtus in infirmitate 2.Cor.12.c perficitur, & aio. Bonum mihi quia humiliasti me. Cognoui enim, quia de mane vsque ad vesperam finies me, id est con-

G summabis me. Non in solo mane visitationis, aut tantum in
vespera tentationis, sed in vtroq; simul erit perfectio mea.
Stultus ego qui tantum sperabam vsq; ad mane, cum Dauid
Psal.129.b dicat: A custodia matutina vsq; ad noctem speret Israel in do
mino. Et quoniã pusillus in spe, quasi leo sic contriuit omnia
ossa mea: robur omne videlicet, de quo adhuc sub tutela gra-
1.Pet.5.b. tiæ futurorum improuidus confidebã. Contriuit autem quis,
nisi aduersarius noster diabolus, qui tanq̃ leo rugiens circuit
quærens quẽ deuoret? Tu ergo domine ex hac cõtritione hu
miliatũ & probatum de mane vsq; ad vesperã finies me, quo-
niam & factum est mane & vespere dies vnus. Quãobrẽ ego
vt didici, benedicã dominum in omni tempore, hoc est mane
& vespere: nõ sicut ille qui cõfitebitur tibi cũ benefeceris ei:
non sicut illi qui ad tempus credunt, & in tẽpore tentationis
Iob.2.c recedunt, sed dicam cum sanctis: Si bona suscepimus de ma-
nu domini, mala autem quare non sustineamus? Et in mane
quidem sicut pullus hirundinis sic clamabo, in vespere autem
meditabor vt columba, quatenus & cum gratiæ matutinum
arriserit, in modum hirundinis exultans & clamitans gratias
agam pro visitatione: & cum vespera ingruerit, non deer it sa
crificium vespertinum, cum instar columbæ gemens, lachry-
mas fundã in tribulatione. Sic enim deseruiet tempus vtrum-
que deo, cum & ad vesperum demorabitur fletus, & ad matu-
H tinum lætitia. Mœrẽs mœrebo in vespera, quo lætus fruar
matutino. Placet vtrumq; deo, & peccator compunctus, & iu-
stus deuotus: cui è regione displicet tã ingratus iustus, q̃ pec-
cator securus. Aut certe sicut pullus hirundinis hac illacq̃
discurrens. Marthę me officiis mancipabo, hilarem datorẽ me
exhibens omni necessitatem patienti: & meditabor vt colum
ba: gemendo vtiq; quod obstat, dũ quod restat intueor. Hoc
autem faciam mane & vespere, hoc est prius & posterius, iux-
ta quod in typum vtriusque vitæ dictum est à Laban. Non est
Genc.29.e cõsuetudinis vt minores ante tradamus ad nuptias, quanq̃ in-
differenter de altera ad alteram transeatur. Quod significa-
Iob.7.a care Iob puto vbi ait: Si dormiero, dico, quando surgam? &
rursum expectabo vesperam. Quiescens quippe in vespera
contemplationis, mane desiderabat quo surgeret ad actionẽ:
rursumq; negociis fatigatus, expectabat vesperam, libenter
repetens ocia contemplationis. Potest & per garrulam aucu-
lam, cantus simul psallentium in ecclesia: & per gementẽ co-
lumbam, priuata orationum suspiria designari. Sed mediã sen
tentiam magis velle videtur sequẽs versiculus. Attenuati sunt
Textus oculi mei suspicientes in excelso. Siue enim dicatur, atte-
nuati, hoc est subtiles facti, pro assiduitate suspiciendi in ex-
celso, videlicet sublimia atque excelsa contemplandi, siue in-
I telligatur, attenuati, id est reuerberati, & à suo quodãmodo
Psal.118.l. acumine imminuti, iuxta illud: Defecerunt oculi mei in eloquium tuum. Et rursum: Memor fui dei, & delectatus sum, &
exercitatus sum, & defecit spiritus meus. Siue ergo illo, siue
hoc modo accipiatur, non aliud q̃ contemplatio designatur.
Cæterum posterior expositio sequentibus magis conuenire
videtur. Ait enim. Domine vim patior. Quasi dicat: Domine
non sponte, sed inuitus retrahor & arceor à tui cõtẽplatione:
Sap.9.d quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animã, & deprimit
terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Respondeo er-
go tu ô conditor pro me, qui nosti naturæ conditionem. Aut
si peccata mea hoc faciunt, nec est culpa naturæ, sed meæ pes-
simę consuetudinis, etiam sic nihilominus respondeo pro me
affligens peccata cruci, & sanguine tuo delens, vt non sit quod
me impediat contemplantem. Nam quid dicam, aut quid re-
spondebit mihi cum ipse fecerit? Ad quem me videlicet alium
vertam, aut quis alius respondebit pro me, cum ipse nõ alius
hanc mihi difficultatem imò impossibilitatem imposuerit,
Gene.3.d. dando super me illam sententiam: In sudore vultus tui come-
des panẽ tuum? Quod si non fecerit, legitur: sed, fecerim: ar
guit se quòd quasi culpam in authorem retorserit, cum de na
tura causatus est, & totum sibi imputat & suis peccatis dicẽs,
quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerim? hoc
est, id quod patior, peccando meruerim. Quamobrem vnũ est
quod facere possum. Recogitabo tibi omnes annos meos in
amaritudine animæ meæ. Nempe non sum dignus vt valeam
te recogitare cum dulcedine, faciam quod possum, cogitabo
meipsum in amaritudine animæ meæ. Lucem habitas inacces-
sibilem, nec quo diu infirmam mẽtis aciem radio tui fulgo- K
ris infigere, & ob hoc confusus redeo ad consuetas & fami-
liares mihi tenebras vitæ meæ pristinę: non quidem in eis ite-
rum iacendo cum mortifera delectatione, sed puniẽdo eas, &
recogitando in amaritudine animæ meæ. Oportebat quidẽ si
fieri posset reuiuere me (vt ita loquar) denuo quod male vi-
xi: sed quia hoc non possum, saltem recogitabo tibi omnes
annos meos in amaritudine animæ meæ, faciam recogitando
quod reoperando non possum. Recogitabo autem tibi: quia
tibi soli peccaui, vt in quo ego me condemno, tu iustificeris,
& vincas misericordia cum de me iudicabis. Iam quidem &
ante cogitaueram ea, sed quia non satis punita sunt quæ me
adhuc impedire possunt, rursum redeo ad ea recogitanda in
amaritudine animæ meæ, quousque ita penitus extirpata sint,
vt iam impedire non possint. Nec infructuosum (vt arbitror)
erit hoc studium. Nempe si sic viuitur, imò quia sic viuitur, nõ
quidem carne, sed spiritu, & in talibus vita spiritus mei: hoc
est tam in mei consideratione quàm in tui contemplatione,
magis ac magis corripies me, & viuificabis me. Siquidem cor
ripior, cum me cogitando compungor: reuiuisco, cũ te subleu-
atus vtcunq; intueor. Itaque ostendendo me mihi corripies,
ostendẽdo te viuificabis. Porro viuifices necesse est: quia ec-
ce in pace amaritudo mea amarissima. Amaram passus sum a-
maritudinem pro peccatis in principio cõuersionis, vnde ex- L
clamaui, vadam ad portas inferi: amariorem pro terroribus in
profectu conuersationis, quando dixi: non videbo dominum
deum in terra viuentium. Sed ecce iam peccatis pœnitentia
punitis, & sopitis terroribus, quæ impugnare solebant, in
hac tamen pace amarissimam sustineo amaritudinem pro de-
fectu contemplationis. Verum qui & mihi peccata miseran-
do donasti, & tentationes iuuando superasti, etiam nunc ô do
mine, reddes mihi lętitiam salutaris tui. Hoc quippe est quod
ait: Tu autem eruisti animam meam vt non periret: in confli- Textus
ctu videlicet vitiorum siue in impetu tentationum: proiecisti
post tergum tuum omnia peccata mea, secundum multitudi-
nem miserationum tuarum. Nec immerito. Neque enim infer
nus confitebitur tibi, quo vtiq; ego pene descenderam cum
irruentibus pulsarer tentationibus: quippe quia nisi deus ad- Psal.93.b
iuuit me, paulomin? habitasset in inferno anima mea. Sed ne-
que mors laudabit te, qua nimirum aliquando detinebar, dũ
adhuc iacerem mortuus in peccatis. Nec expectabunt qui de-
scendunt in lacum, veritatem tuam: qui scilicet post gustatam
dulcedinem contemplationis in lacum descendunt desperatio-
nis. Mors siquidem est iacenti in peccatis ante conuer-
sionem: infernus succumbenti tentationibus post acceptam
remissionem: lacus vero desperanti post expertam contem-
plationem. Nam quanto quis ad altiora profecerit, tanto gra
uius si corruerit colliditur, quando ruit. Non itaque infernus
confitebitur tibi, hoc est qui iam quidem sunt conuersi, sed M
tentationibus superantur. Neque mors laudabit te. Hi vtiq;
qui necdum conuersi sunt aut confessi, lætantur potius cum Prou.2.c.
malefecerint, & exultant in rebus pessimis. A mortuo quip- Eccli.17.d
pe quasi qui non sit perit confessio. Nec expectabunt qui de-
scendunt in lacum, veritatem tuam: quos de fastigio diuinæ
contemplationis in lacum propriæ diffidentiæ forte deuolui
cõtigerit. Quod proculdubio fit cum nimia quis tristitia post
acceptam tantam lætitiam absorbetur. At vero viuens vi-
uens ipse confitebitur tibi. Est qui viuens carne, mortuus est
spiritu: & est qui mortuus carne, nihilominus mortuus est
spiritu: sed horum neuter laudabit te, aut confitebitur tibi.
Cæterum viuens viuens ipse confitebitur tibi. Qui videli-
cet non tantum carne, sed & spiritu viuit, ipse cõfitebitur ti-
bi, sicut & ego hodie hac me duplici vita tuo munere viuere
confido. Sequitur. Pater filiis notam faciet veritatem tuã. Textus
Non reuelatur seruo veritas, quia seruus nescit quid faciat
dominus eius. Sed nec mercenarius rapitur ad contemplan-
dam veritatem, qui propriam quærit vtilitatem. Filio autem
pater notam faciet veritatem suam, quem audit dicentem: Mat.26.d
Veruntamen non quod ego volo, sed quod tu pater. Reuela-
tur itaque seruo dei potestas, mercenario fœlicitas, filio veri
tas: non q̃ in deo ista discreta sint, cui idem posse quod fœli-
cem & veracem esse: sed quòd à creatura creator pro diuer-
sis eiusdẽ creaturæ affectibus, diuersis sentiatur respectibus.

Cum

A Cum sancto enim sanctus, & cum peruerso erit peruersus.
Psal.17.d Audi denique vocem filij: Domine saluum me fac. Quare?
forte ne ardeat in inferno, forte ne fraudetur præmio? Non,
inquit, sed psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ
nostræ in domo domini. Non, inquit, quæro salutẽ, vt pœ-
Psal.83.d nas vitem, aut in cœlo regnem: sed vt te in æternum cum illis
laudem, de quibus scriptum est: Beati qui habitant in domo
tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Seruus dicit.
Vadam ad portas inferi. Mercenarius. Non videbo dominũ
deum in terra viuentium. Filius. Psalmos nostros cantabimus
cunctis diebus vitæ nostræ in domo domini. Cui simile est il-
lud. Aperite mihi portas iustitiæ: ingressus in eas confitebor
Psal.117.c domino. Et qui timet ire ad portas inferi, & qui deum cupit
videre propter quietem fui, vterque profecto quærit quæ sua
sunt. Porro qui psalmos cantare desiderat in domo domini,
non sua vel pericula fugit, vel lucra appetit, sed illum procul-
dubio diligit quem laudare gestit cunctis diebus vitæ suæ.
Laudatur non immerito in æternum, qui viuit & regnat per
omnia secula seculorum. Amen.

De triplici cohærentia vinculorum, clauorum, & glutinorum, Sermo.

B NOn hic statuus tota die ociosi. Scimus enim & quid
quærimus, & quis est qui nos conduxit. Deũ quæ-
rimus, deum expectamus. Nõ est parua res, nec par
ui animi, cum illa quæ singulari pietatis nomine
Cant.5.b. gloriatur, sæpius sese quæratur esse frustratam, dicens: Que-
siui illum, & non inueni. Est enim sicut amabilis, ita etiam ad-
mirabilis: quia cum non quæritur inuenitur, & non inuenitur
cum quæritur. Si nati essemus ex quo factus est homo super
terram, & vsq; ad centum milia annorum vita nostra exten-
deretur, non esset tamen condigna quæsitio huius temporis
ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Ecce nunc tẽ-
pus quærendi, ecce nunc dies inueniendi præ manibus sunt.
Esaie.55.b Quærite, inquit, dominum dum inueniri potest: inuocate eũ
dum prope est. Erit tempus quando non erit locus, cum ille
fons miserationis interminabili siccabitur siccitate. Quære-
tis me, inquit, & non inuenietis. Bonus es domine animæ
quærenti te. Si quærenti, quanto magis inuenienti? Si tam
dulcis est memoria, qualis erit præsentia? Si mel & lac dulce
est sub lingua, quid erit supra linguam? Hinc probate vos fra
tres, si in via estis, si non exorbitatis. Lætetur, inquit, cor quæ-
rẽtium dominum. Si gaudetis ad labores, si inoffenso, si inde-
fesso pede curritis viam mandatorum dei: si quotidie vtriusq;
hominis status recentior est ad proficiendũ & perficien-
dum q̃ ad incipiẽdum, profecto quæritis faciem eius semper.
Quo ergo abiit dilectus ex dilecto? & quæremus eum. Vbi
est? Quid dixi miser. Sed vbi non est? Altior est cœlo, infer-
C no profundior, latior terra, mari diffusior. Nusquàm est, & v-
biq; est, quia nec abest vlli, nec vllo capitur loco. Ipse hic est,
sed ego hic non sum. Quàm verisimilius videretur vt tu hic
non esses, & ego hic essem dñe. Sed ego nec hic nec alibi sum,
quia ad nihilum redactus sum, & nescii. Vere ad nihilum, id
est ad peccatum, & nescii: quia non fui ibi cum primus pa-
rens meus deuorauit me morsu amarissimo. Hinc est q̃ corde
confractus & corpore, diffluo in voluptates, in amaritudines,
habẽs innatam culpam, pœnam cognatam, totus fluidus & e-
neruis. Ille autẽ qui idẽ ipse est, qui dicit: Ego sum qui sum, ve
raciter est, cui est esse quod est. Quæ ergo participatio, quæ
Psal.72.b conuẽtio illius qui non est, ad illũ qui est? Quomodo possunt
iam diuersa coniungi? Mihi (ait sanctus) adhærere deo bo-
num est: immediate ei coniũgi non possumus, sed per mediũ
Ioan.7 aliquod poterit fieri fortassis ista coniunctio. Et ne diutius
vos protraham, tria sunt vincula quibus ei astringimur: & sic
tria, vt sola cum solis istis vel istorum similibus omne quod
ligatur ligetur. Et primum accipite funes. Secundum clauos
ligneos vel ferreos. Tertium gluten. Primum astringit forti-
ter & dure: secundum fortius & durius: tertium suauiter & se
cure. Fune quodammodo alligatus est redemptori si quis for
te dum vehementiori tentatione turbatur, proponit sibi ho-
nestatis intuitum, memoriam promissionis, & hoc interim se
fune retinet, ne propositum penitus abrumpatur. Durũ pro-
fecto vinculum & molestum, sed & periculosum nimis, & D
quod diu tenere non possit. Siquidem putrescunt funes, & pu
doris vinculum aut obliuiscimur, aut abrumpimus citò. Est
autem qui clauis configitur domino maiestatis, quem timor
dei ligat, qui non expauescit ad vultus hominum, sed ad me-
moriam gehennalium tormentorum. Et hic quidem peccare
non metuit, sed ardere. Durius tamen & fortius primo impri
mitur, quia cum ille vacillet in proposito, iste propositum nõ
amittit. Tertius vero glutine ei conglutinatur id est charita-
te, qui tam suauiter quàm secure ligatus adhærens deo, vnus
spiritus est cum eo. Iste est qui quæcunque vndecunque, siue
quæ facit, siue quæ ei fiunt, ad suum commodum reuocat &
retorquet. Beatus huiusmodi homo, & abundanti spiritus in-
fluens maiestate, qui suauis & vnctus portat omnes, & nemi-
nem onerat ipse: qui terribilius & horribilius ipsa gehẽna iu
dicat in re leuissima vultum omnipotentis scienter offende-
re. Hic est fratrum amator & populi Israel. Hic est qui multũ 2.Macha.
orat pro populo, & pro ciuitate sancta Hierusalem. Glutino 15.c.
bonum est, ait Esaias. Bonum est reuera & iucundũ, quia alia Esaie.41.b
duo (ne mala dixerim) comparatione istius grauia & impor-
tabilia sunt. Sed ille misericors oculus qui nouit figmentum
nostrum, neminem saluandorum dimittit in primo, sed pro-
uehit ad secundum: & nec ibi deserens, de secundo perducit
ad tertium. Primo siquidem quia pudet deserere, cũ tãtes vix
sustinemus ad horam, secundo iam timentes & sperantes pro-
ficimus, tertio perficimur amantes. Sic igitur duobus præce-
dentibus timore pariter & pudore exclusis, in solius amoris E
reclinatorio commoramur. Ita & Christus prius quidem liga
tur, secũdo crucifigitur, tertio glutinosa aromatum inunctio-
ne linitur: non quod opus haberet corpus illud huiusmodi a-
romatibus solidari, quod dissolui omnino nõ poterat, aut vi-
dere corruptionem: sed qui propter nos Iudæorum sputa sus-
tinuit, propter nos quoque fidelium non est dedignatus
vnguenta. Et attende quòd vix vnius dici spatio in funibus
& clauis moratus, cum vnctione victor, qui victurus perenni-
ter resurrexit. Sic & dilectos in duobus prædictis nõ diutius
patitur immorari, sed vngit eos vnctione misericordiæ suæ,
vt crucifixi mundo, & mundus illis, iam resurgant in nouitate
spiritus, & dicãt: Quis nos separabit à charitate dei? Hoc glu Rom.8.g
tine agglutinauit nos sibi ille diuinus intuitus à cõstitutione
mundi, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in
charitate. Scimus enim quia qui natus est ex deo, non peccat,
quia generatio cœlestis seruat eum. Generatio cœlestis est
æterna prædestinatio, qua deus prequidit nos conformes fieri
imaginis filij sui. Ex his nullus peccat: id est in peccato per-
seuerat: quia nouit dominus qui sunt eius, & propositum dei
manet immobile. Et si horrendorum criminum nota Dauid
inuritur, etsi Maria Magdalene septem dæmoniis cumulatur,
et si princeps apostolorum in profundũ negationis submer- F
gitur: non est tamen qui de manu dei possit eruere. Quos e- Ibidem.
nim prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iu-
stificauit. Nonne huic adhærere deo bonum est? Quærite fra-
tres, quærite dominum, & confirmamini, quærite faciem eius
semper. Quærite dominum, & viuet anima vestra. Et anima
mea, inquit, illi viuet, quæ mundo mortua est. Quæ enim mun
do viuit, non illi viuit. Sic ergo quæramus eum vt & semper
quæramus, & cum venerit quærere nos, dicatur de nobis. Hęc Psalm.23.b
est generatio quærentium deum, quærentium faciem dei Ia-
cob. Sicq; aperiantur portæ æternales, & introeat rex gloriæ,
& nos cum illo, qui est deus benedictus in secula. Amen.

De uerbis Abacuch prophetæ, Super custodiam meam stabo: quòd aliter reprobis, aliter electis sapiat uerbum dei, Sermo.

IEgimus in euangelio q̃ prædicante domino, & sub Ioan.6.
mysterio edendi corporis sui discipulos ad cõmu-
nicandũ passionibus suis admonente, dixerint qui-
dam: Durus est hic sermo: & ex hoc iam nõ fuerint
cũ eo. Interrogati vero discipuli an & ipsi vellẽt abire: Do-
mine, inquiunt, ad quẽ ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Ita
dico vobis fratres, vsq; hodie quibusdã manifestũ est quoniã
verba quæ loquitur Iesus, spiritus & vita sunt, & ꝓpterea se-
quũtur illũ: aliis dura videtur, & miserã alibi quærunt cõso-
lationẽ. Sapientia siquidẽ in plateis clamitat in lata videlicet

G & ſpacioſa via quæ ducit ad mortem, vt reuocet ambulantes
Pſal. 94. b per eam. Deniq; quadraginta annis, inquit, proximus fui generationi huic, & dixi, ſemper hi errant corde. Habes & in a-
Pſal.61.c lio pſalmo. Semel locutus eſt deus. Semel vtique, quia ſemper: vna enim, & non interpolata, ſed continua & perpetua locutio eſt. Reuocat autem peccatores ad cor, de cordis errore redarguit, pro eo q̃ ibi habitet ipſe, ibiq; loquatur, faciens
Eſa.40.a nimirum quod docuit per prophetam dicentem: Loquimini ad cor Hieruſalem. Nam Babylon quoniam terra eſt, nec poteſt ſuſtinere vniuerſos ſermones eius, elongatur à corde, & in carne magis ambulat, tanq̃ mortua à corde: imò tanq̃ columba ſeducta non habens cor. Vult enim lętari cum malefecerit, & exultare in rebus peſſimis, audiensq; vocem domini huiuſmodi gaudia nullatenus approbãtem, ſed deteſtantem, ſed arguentem, ſed condemnantem, fugit & abſcõdit ſe in ſimilitudine præuaricatoris Adæ. Sed heu me q̃ vile operimẽ tum quæris miſera anima, q̃ inutile quæris operimentum. Folia enim ſunt quæ intexis, folia, inq̃ quæ nil tibi caloris præbeant: nil habeãt ſoliditatis. Orto deniq; ſole areſcent, & vẽ tus vrens diſperget illa, tu vero nuda & miſera remanebis. Tunc ergo nihil opertum quod non reueletur, quoniã veniet dominus qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordiũ. Non erit iã quo lateas miſera. Fru-
H ſtra dices mõtibus, cadite ſuper nos: & collibus, operite nos: quoniam nudam & apertam oportebit te ſtare ante tribunal Chriſti, vt audias vocem iudicij, quæ vocem conſilij contem-
Matth.4.a pſiſti. Ecce enim quid loquitur deus: Agite, inquit, pœnitentiam: & diſſimulant multi, & continent aures ſuas, & dicunt, durus eſt hic ſermo. Non ſic impij non ſic diſſimulare poteritis cum ſonabit aſperum illud verbum, & auditio mala: Ite
Mat.25.d maledicti in ignem æternum. Videtis fratres q̃ ſalubriter admoneat nos propheta vt ſi vocem eius audierimus hodie, nõ obduremus corda noſtra. Eadem enim pene verba & in euãgelio legitis, & in propheta. Ait enim dominus in euangelio:
Ioan. 10. c Oues meæ vocem meam audiunt. Et ſanctus Dauid in pſal-
Pſal.94. b mo: Populus, inquit, eius (haud dubium quin domini) & oues paſcuę eius: hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra. Vtilius nanque & multo ſalubrius eſt hodie audire eum conſulentem, conſolantẽ, admonentem, docentem, & vt multum arguentem, increpantem, corripientem: q̃ in die illa tam amara, tam lugubri, tam tenebroſa audire illum iudi-
Pſal.140.b cantem, indignantem, vlciſcentem, ſęuientem, condemnantẽ. Bonum, inq̃, mihi vt humilier, vt corripiat me iuſtus in miſericordia & increpet me, q̃ vt oleum peccatoris impinguet ca-
Pſal.16.b put meum, ne forte terra inueniar, quam percutiat virga oris ſui, quando vaſa figuli virga ferrea conterẽtur. Bonum mihi propter verba labiorum eius cum propheta cuſtodire vias du-
I ras, q̃ pariter cum impio interfici ſpiritu labiorum eius. Nunc autem ſi quid amaritudinis ſentio in voce eius, non ſine dulcedine eſt: quoniam cum iratus fuerit, miſericordiæ recordabitur: imò vero & ipſa indignatio nõ aliunde q̃ de miſericordia eſt. Quos enim amat, arguit & caſtigat, & flagellat omnẽ filium quem recipit: viſitans in virga iniquitates eius, & in verberibus peccata ipſius: miſericordiam autem ſuam nõ diſpergit ab eo. Propterea qui prudentes ſunt, non operiunt vulnera ſua, ſed detegunt: & confitentur domino quoniã bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius: & ſic vinum reprehenſionis infundit, vt non deſit oleum conſolationis. Propterea, inq̃, ſapiens apprehendit diſciplinam nequando iraſcatur do-
Eccli. 7. d minus, & iam ſecundum multitudinem irę ſuæ nõ quærat, ſed recedat zelus eius ab ipſo. Inde eſt enim q̃ ſapientis cor vbi triſtitia, cor vero ſtultorum vbi lætitia: ſed triſtitia illius cõuertetur in gaudium, & extrema gaudij illorum luctus occupabit. Audi deniq; Abacuch prophetam quomodo dominicã non diſſimulet increpationem, ſed ſedula ac ſolicita circa eã
Abac.2.a cogitatione verſetur. Ait enim: Super cuſtodiam meã ſtabo, & figam gradum in munitionem: vt videam quid dicat mihi, & quid reſpondeam ad arguentẽ me. Et nos ergo fratres obſecro ſuper cuſtodiam noſtram ſtemus, quoniam tempus mili tię eſt. Nec in ſterquilinio huius miſeri corporis, ſed in corde vbi Chriſtus habitat, in iudicio & conſilio rationis ſit cõuerſatio noſtra: ita ſane vt non in ipſa habeamus fiduciã, nec fragili innitamur cuſtodię, ſed figamus gradũ in munitionẽ, firmiſſimæ petræ Chriſto totis viribus innitentes, ſicut ſcri K
ptum eſt: Qui ſtatuit ſupra petrã pedes meos, & direxit greſ- *Pſal.39.a*
ſus meos. Sic ergo conſtituti & ſtabiliti iam contemplemur vt videamus quid dicat nobis, & quid reſpondeamus ad arguentem nos. Primus enim cõtemplationis gradus iſte eſt dilectiſſimi, vt inceſſanter conſideremus quid velit dominus, quid placeat ei: quid acceptum ſit coram ipſo. Et quoniam in multis offendimus omnes, & fortitudo noſtra in illius rectitudinem voluntatis offendit, nec coniũgi ei aut coaptari poteſt: humiliemur ſub potenti manu dei altiſſimi, & omnino ſoliciti ſimus miſerabiles nos exhibere in oculis miſericordię eius, dicentes: Sana me domine & ſanabor, ſaluum me fac & *Hier.17.b*
ſaluus ero. Et illud: Domine miſerere mei, ſana animam meã *Pſal. 40.a*
quia peccaui tibi. Poſtq̃ enim in huiuſmodi cogitationibus mundatus eſt oculus cordis, iam non in ſpiritu noſtro cum amaritudine, ſed in diuino magis ſpiritu cũ multa delectatione verſamur: nec iam conſideramus quæ ſit voluntas dei in nobis, ſed quæ ſit in ſeipſa. Vita enim in volũtate eius, vt hoc nobis in omnibus vtilius atq; omnino commodius eſſe non dubitemus, quod eius congruit voluntati. Et propterea q̃ ſolicite conſeruare volumus vitã animæ noſtræ, tam ſoliciti ſimus quoad poſſumus ab ea non deuiare. Deinde cum iam in ſpirituali exercitio aliquatenus profecerimus ducem ſequentes ſpiritum qui ſcrutatur etiam alta dei, cogitemus q̃ ſuauis ſit dominus, q̃ bonus in ſemetipſo, orantes cum propheta: vt
videamus voluntatem domini, & viſitemus iam non cor no- L
ſtrum, ſed templum eius, & cum eodem propheta nihilomin' *Pſal.26.b*
dicentes: Ad meipſum anima mea conturbata eſt, propterea, *Ibidẽ.41.b*
memor ero tui. In his enim duobus tota ſpiritualis conuerſationis ſumma verſatur, vt in noſtra conſideratione turbemur, & contriſtemur ad ſalutem, in diuina reſpiremus: vt de gaudio ſpiritus ſancti habeamus cõſolationem, & hinc timorem & humilitatem, inde vero ſpem concipiamus & charitatem.

De cute, carne, & oſſibus animæ. Sermo.

BEatus Dauid in pſalmo. 33. de iuſtis loquitur dicẽs: Multę tribulationes iuſtorum, ſed de omnibus his liberabit eos dominus. Cuſtodit domin⁹ omnia oſſa eorum, vnum ex his non cõteretur. Quod nemo dictum eſſe de corporeis oſſibus arbitretur, præſertim cum tot beatorum martyrum oſſa confracta ſint manibus hominũ impiorum, & contrita dentibus beſtiarum. Sed miranda prorſus & miſeranda humanarum conditio animarum, quæ licet tam multa foris ingenij viuacitate percipiant, nulla tamẽ perſpicacitate ſemetipſas ſicut ſunt noſſe aut cogitare ſufficiãt: ſed egeant omnino figuris & ænigmatibus quibuſdam corporearum ſimilitudinũ, vt ex viſibilibus & exterioribus poſſint vel aliquatenus inuiſibilia atq; interna cõiicere. Ponamus itaq; velut quandam animæ curem cogitationem, carnẽ M
affectionem, vt conſequenter os eius intentionem poſſimus accipere. Sic enim erit in oſſis integritate animæ vita, in carnis incorruptione ſanitas, in cutis ſpecie pulchritudo. Quæ ſunt ergo tribulationes iuſtorũ, niſi quòd interdum decoloratur cutis, cum videlicet inutilis cogitatio in corde verſatur? nonnunq̃ vero etiam caro vulneratur, quando ſcilicet ad hoc vſq; cogitatio pernicioſa procedit, vt delectatione corrumpatur affectio. Nam oſſa quidẽ iuſtorum omnino integra atq; illęſa cuſtodiuntur à domino, vt nunq̃ frangatur propoſitum cordis eorum, nunq̃ ſalubris intentio conteratur: vt videlicet concupiſcentię titillanti etiã detur aſſenſus. Sicut enim peccati cogitatio decolorat, affectio vulnerat: ſic conſenſus omnino animam necat. Caueamus ergo dilectiſſimi cogitationes inutiles, vt animarum noſtrarũ facies decora permaneat: vt obliti quæ retro ſunt, id eſt populum noſtrum, & domũ patris noſtri, concupiſcat rex ſpeciem noſtram. Exeamus de terra noſtra, vt non comprehẽdat nos cogitatio ſpectans ad voluptatem carnis. Exeamus & de cognatione noſtra, id eſt à cogitationibus curioſitatis, quæ nimirum cum in ſenſibus corporeis habitet, carnali vtique cognata eſt voluptati. Exeamus etiam de domo patris noſtri, vt fugiamus cogitationes ſuperbiæ & vanitatis. Eramus nos aliquando ſicut & cæteri filij iræ, eramus & nos ex patre diabolo, qui nimirum rex eſt ſuper omnes filios ſuperbiæ, & in montibus elationis ſedem

A dem ſibi atq; habitaculum infœliciſſimum præparauit. Quòd ſi forte aliquãdo talis aliqua cogitatio mentem ſubierit, tota ſolicitudine laboremus citius abluere & eradere ſordẽ, qua nos maculari conſpicimus, clamantes cum propheta ac dicẽ-
Pſal.50.a tes: Aſperges me domine hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuẽ dealbabor. Iam vero ſi quando forte per incuriam & negligentiã noſtram tranſierit cogitatio inutilis etiã in affectum cordis, ſcientes quoniam non macula eſt iam ſed plaga, tota feſtinatione ad auxilium ſpiritus qui adiuuat infirmitatem noſtrã recurramus, clamantes illud de pſalmo & di-
Pſal.40.a centes: Domine miſerere mei, ſana animã meam: quia peccaui tibi. Humanæ enim ſunt tentationes iſtę, nec ex toto cauери poſſunt quãdiu in hoc corpore mortis peregrinamur à domino. Nemo tamen paruipendat aut diſſimulet iſta, quoniam etſi non mortifera ſunt, certe periculoſa. Intentionẽ vero & propoſitum mentis ea ſolicitudine cuſtodiamus fratres, qua vitam animarũ noſtrarum volumus cuſtodire, quoniam iſtud omnino eſt peccatum ad mortẽ, cum ex conſenſu & deliberatione delinquimus, proprio iudicio condemnati. Nec ideo ſane id dixerim, vt deſperet ſi quis forte delicti huius ſibi conſcius eſt: ſed vt expaueſcat præcipitiũ, & qui cecidit, adiiciat citius vt reſurgat. Nouerit enim excidiſſe ſe à iuſtitia, quicũque eiuſmodi eſt. Cuius os confractum eſt & comminutũ, no-
Exo.12.g uerit pręciſum ſe à corpore Chriſti: de quo nimirum legitur:
B Os non cõminuetis ex eo. Vnde & in paſſione ſua licet plagis virgarũ in liuorẽ decolorata ſit cutis, vt liuore eius nos ſanaremur, licet clauis vulnerata ſit caro, & lãcea lat⁹ eius apertũ, vt ſanguine ei⁹ redimeremur: os tamẽ nõ eſt cõminutũ ex eo.
Pſal. 138. c Propterea & ſanctus Dauid: Non eſt, inquit, occultatum os
Pſal.101. a meũ à te quod feciſti in occulto. Et in alio pſalmo: Oſſa, inquit, mea vt cremiũ aruerunt. Quod tunc fit cũ omnẽ delectationẽ boni prorſus amiſiſſe videtur anima, ſolãq; ſibi aridę intentionis fortitudinẽ reſeruaſſe. Et vide ne forte tale aliquid etiã beatus Iob pateretur cũ diceret: Pelli meę cõſumptis carnibus adhęſit os meũ: vt videlicet corrupta affectione vix ſolã ſibi intentionem ſpiritualis cogitatio vendicaret.
Iob.19.c

De verbis apoſtoli: Qui gloriatur, in domino glorietur. De triplici gloria, Sermo.

1.Cor.1.d QVi gloriatur, in domino glorietur. Nouerat apoſtolus gloriam propriam eſſe creatoris, non creaturæ, ſecundum illud: Gloriam meam alteri nõ da-
Eſa.42.b bo: & Gloria in excelſis deo, & in terra pax ho-
Luce.2.b. minibus bonæ voluntatis. Itemq;. Non nobis domine nõ no-
Pſal.113.b. bis, ſed nomini tuo da gloriã. Sed cõſiderauit rationalẽ creaturam adeo affectare gloriam, vt aut vix aut nunq̃ ab hoc cõpeſci deſiderio poſſit, quippe quæ ad imaginẽ facta eſt creatoris. Propterea ſecundũ datam ſibi à deo ſapientiã, ſaluberri
mum adiuuenit conſiliũ, dicens: Quandoquidẽ perſuaderi no
C bis non poteſt non gloriari: ſaltem qui gloriatur, in domino
2.Cor.3.d. glorietur. Et conſidera quantum ſuperexcedit Pauli philoſophia philoſophiam ſapientium mundi huius, quæ nimirũ ſtultitia eſt apud deum. Cum enim nonnullos viderent philoſophi alienis delectari laudibus, & gloriã abinuicem quærere: qui inter eos fuere præcipui, prudenter aduerterunt vanam eſſe huiuſcemodi gloriã & penitus contemnendã. Sed conſiderantes deinde ac ſtudioſius inquirentes quænam appetenda eſſet gloria ſapienti, hic iam plane euanuerunt in cogitationibus ſuis, propriam cuiq; ſufficere gloriam arbitrantes: quaſi vero anima quæ à ſemetipſa eſſe non poteſt, à ſe poſſit eſſe beata. Sicut ergo cupidi laudis alienæ tota ſolicitudine operã dabant ea operari quæ mirarentur homines & laudarent, ſic iſti ſola ea iudicabant ſectanda eſſe, quæ interior arbiter animus approbaret. Et hæc quidem ſumma philoſophia ſapientium huius mundi eſt, ipſa quoque minus habens, licet propinquior veritati. Vnde & vtramq; gloriã ſublimi veritatis contemplatione tranſcẽdẽs apoſtolus: Qui gloriatur, inquit, non in altero, non in ſe, ſed in domino glorietur. Et eam quæ veritati videbatur eſſe vicinior, maiori proinde redarguens ſolicitudine, & condẽnans certo iudicio veritatis: Nõ
2.Cor. 10. d. enim, inquit, qui ſeipſum cõmendat, ille probatus eſt, ſed quẽ deus cõmendat. Vt quid enim aut de alterius hominis, aut de meo ipſius iudicio ſolicitus ſum, cuius nec vituperio repro-
bus, nec laude probatus inueniar? Fratres, ſi me ante veſtrum D
oporteret tribunal aſtare, merito ſuper veſtris laudibus gloriarer. Quòd ſi vel meo ipſius eſſem iudicandus examine, iure meo ipſius teſtimonio contentus, propriis laudibus delectarer: nunc autem cum nec veſtro, nec meo, ſed dei ſim iudicio præſentandus: quantæ inſipientiæ, imò & inſanię eſt, aut in veſtro me, aut in meo ipſius teſtimonio gloriari: præſertim
dum ipſe ſit cuius oculis omnia nuda ſunt & aperta, & cui ne-
quaq̃ opus ſit, vt quis ei teſtimonium perhibeat de homine? Merito proinde apoſtolus ipſe vanę & fallacis gloriæ reprobator: Mihi, inquit, pro minimo eſt vt à vobis iudicer, aut ab
1.Cor.4.a. humano die: ſed neq; me ipſum iudico. Nihil enĩ mihi cõſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum: qui autem iudicat me, dominus eſt. In quibus verbis illud quoque diligenter conſiderandum eſt, quòd alienũ quidem iudicium pro minimo habens, ſuum quoque nequaquàm ſequeretur, quanuis nõ illud adeo pro minimo iudicaret habendum. Nemo enim ſcit hominum quæ ſunt in homine niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt, vt comparatione interioris teſtimonij, exterius omnino ,p nihilo ſit habendum. Quid enim mihi cum eorum laudibus quibus ignot⁹ ſum? Quòd ſi vel ipſe q̃ in homine eſt ſpiritus, omnia quæ hominis ſunt noſſe poſſet, profecto ſufficeret teſtimonium eius. Nunc autem prauum eſt cor hominis, & imperſcrutabile etiam ſibiipſi, adeo vt præſentia quoq; magna ex parte ignoret, futura vero ſua omnino noſſe non poſſit: E
quia aliquatenus nouit præſentia, ſi non reprehendat nos cõ-
ſcientia noſtra, non quidem gloriam; ſed fiduciam habemus *1.Ioã.2.c&*
ad eum, ſicut Beatus Ioannes ait. Cum autem veritatis ipſius *3.d*
quam nihil latet, ſententiam de nobis tenere meruerimus, in
ea plane ſecurius poterimus gloriari. Interim vero nolite an- *1.Cor.4.a*
te tempus iudicare (ait apoſtolus) donec veniat dominus qui & illuminabit abſcondita tenebrarum. Illa enim perfecta omnino erit & ſecura gloriatio, cum erit vnicuique laus à deo. Nunc quoq; licet non plenarie, licet non ſine timore & ſolicitudine multa, aliquatenus tamẽ in domino gloriamur, teſtimonium perhibente ſpiritu ſancto ſpiritui noſtro, q̃ filij dei ſumus. Hinc enim vere poſſumus gloriari q̃ tantum habemus patrẽ, q̃ maieſtati ineffabili cura eſt de nobis. Vnde & propheta: Domine, inquit, quid eſt homo quia magnificas eũ, aut *Iob.7.d*
qui d apponis erga eũ cor tuũ? Itaq; qui gloriatur, iam non in
meritis ſuis glorietur. Quid enim habet quod non acceperit? *1.Cor.4.b*
Si autẽ accepit, quid gloriatur quaſi nõ acceperit? In eo ergo à quo accepit glorietur, non quaſi ipſe magnus ſit, ſed quia magnificet eũ deus: hoc eſt vt in illis quæ acceperit, non quaſi ea nõ acceperit, ſed quaſi qui ea acceperit glorietur. Neque enim ait apoſtolus, ſi autẽ accepiſti, quid gloriaris? ſed, quid *2.cor.10.d*
gloriaris, inquit, quaſi non acceperis? vt non ,phibeat, ſed do- F
ceat gloriari. Sed quid ſibi vult quod ait, non enim qui ſeipſum cõmendat, ille probatus eſt, ſed quẽ deus commendat? Quis eſt enim quẽ in hoc ſeculo cõmendat deus? Quomodo cõmendabit veritas eum qui adhuc reprehẽſibilis inuenitur? Deniq; ego, inquit, quos amo arguo & caſtigo. Hęccine com *Apo.3.d.*
mendatio eſt tota? Prorſus, quantum mihi videtur, ipſa eſt. Quæ eſt enim melior & efficacior cõmendatio, q̃ diuinæ erga nos teſtatio charitatis? Teſtimonium vero amoris eius nul
lum credibilius, nullum certius in hac vita, q̃ quod deſiderat propheta vbi ait: Corripiet me iuſtus in miſericordia, & in-
crepabit me. Hæc nanq; increpatio qua iugiter nobis ſugge- *Pſal.140.b*
rit in occulto ſpiritus veritatis quid deſit nobis: ſuperbiam, negligentiam, ingratitudinem q̃ repellit. Quo triplici vitio omne paulominus religioſorum hominum genus periculoſe laborat, pro eo q̃ minus attenta cordis aure percipiant quid intus loquatur is qui neminem palpat ſpiritus veritatis. Quod nonnullis exinde prouenit (niſi fallor) quòd propriæ gloriæ cupidi, nulla ratione quieſcere poſſunt, cum in ſeipſis penitus nihil inueniũt vnde poſſint aliquatenus gloriari. Perfecta autem & ſecura gloriatio eſt cum veremur omnia opera noſtra, ſicut teſtatur beatus Iob de ſeipſo, & cum Eſaia propheta omnes iuſtitias noſtras non aliud quàm pannum men- *Eſa. 64.b.*
ſtruatę reputandas eſſe cognoſcimus. Nihilominus tamẽ confidimus etiam & gloriamur in domino, cuius miſericordia tanta eſt ſuper nos, vt à grauioribus quidem, & quæ ad mortem peccata ſunt cuſtodiat nos, & tam benigne ipſa imperfe-

ctionis

Gctionis nostræ delicta & conuersationis impuritatem nobis manifestare,& agnitam condonare dignetur,quatenus in humilitate & solicitudine & gratiarum actione firmiter radicati,iam non in nobis,sed in domino gloriemur.

De diuersis affectionibus animæ,& diuersis nominibus secundum eas, Sermo.

QVod diuersis nominibus deū nunc quidē patrem, nunc magistrum vocemus aut dominum,non illius simplicissimæ & omnino iuariabilis naturę diuersitas vlla in causa est:sed affectionum nostrarū multiplex variatio secundum diuersos profectus animæ vel defectus. Videntur enim quædam animæ sub patrefamilias agere, quædam sub domino, quædam sub magistro, quædam quoq; sub patre,& nonnullæ cum sponso,vt cum proficiētibus proficere,cum immutatis mutari videatur & ipse, qui iuxta pro-
Psal.101. d phetam mutat quidem creaturas,& mutabuntur,licet idem ipse sit,& anni eius non deficiant. Deniq; quid in alio psalmo
Psal. 17.d. idem ꝓpheta ad ipsum loquatur attende: Cum sancto,inquit, sanctus eris, & cum viro innocente innocēs eris, & cum electo electus eris:atque vt magis miremur, & cū peruerso peruerteris. Et quemadmodum sic mutetur, imò sic mutet immutabilis ipse, secutus adiungit: Quoniam tu populum humilē
H saluum facies, & oculos superborum humiliabis. At vero quoniam non prius quod spirituale,sed prius quod animale, deinde quod spirituale: videntur mihi quatuor interdum conuersionem nostrā præcedere, status vnus sub nobis ipsis, tres sub principe mundi huius. Est enim anima sub seipsa, cum ꝑpriam sequitur voluntatem, libertate pernicioſa gaudens.
Lucæ.15. c Hic est filius ille prodigus qui portionem paternæ substantiæ quæ se contingebat accepit: ingenium scilicet, memoriā, vires corporis, cæteraq; similia bona naturæ: quibus non ad diuinam, sed ad suam vteretur voluntatem, esseq; tanquam sine deo in hoc seculo. Est autem interim homo sub se, cum proprię satisfaciens voluntāti, necdum tamen possidetur à vitiis & peccatis:quoniam qui facit peccatum,iam non suiip sius seruus est,sed peccati. Iam tūc ergo profiscitur in regionem longinquam,qui prius quidem separatus erat, sed necdū elongatus à patre. Accepta siquidem portione substantiæ factus est sui iuris,& quamuis recessit ab authore, proximus tamen fuit quandiu ab opere non recessit. Hoc autem tandiu fit dum licita quidem, sed non expedientia pro sua sequitur voluntate. At postquàm recesserit,& à seipso,declinans scilicet in peccatum, tunc iam in longinquam vere proficiscitur regionem: quoniam ab eo qui summe & singulariter est, nihil longius eo quod nullo modo est: nihilq; remotum magis ab
I eo à quo,& per quem,& in quo sunt omnia, quàm peccatum, quod nihil est inter omnia. Porro iustum diuinæ vltionis iudicium est vt fugitiuum patris filium alter sibi vsurpet in seruum. Vnde & profectus in regionem longinquam vni ciuium legitur adhæsisse, quem ego non alium q̄ vnum ex maligni spiritibus intelligendum puto,qui pro eo quòd obstinatione irreparabili peccant,& transierunt in affectum malitię & nequitiæ,iam non sunt hospites & aduenæ,sed quasi ciues & inhabitatores peccati. Quid est autem quòd ciui dicitur adhæsisse pauper adolescēs & peregrinus,nisi quòd factus est subditus illi? Denique quemadmodum adhæsit,sequentia manifestant. Sic enim habes: Adhæsit vni ciuium regionis illius: &
Ibidem. misit eum in villam suam pascere porcos. Et nota quòd famis
Gene.42.d necessitate ciui maligno dicitur adhæsisse, sicut Israel tempore famis descendisse legitur in Aegyptum. Periculosa plane & pernicioſa esuries quæ liberos addicat miserę seruituti, subiiciat operibus luti & lateris, porcis associet, imò & seruos faciat esse porcorum. Vnde autem egestas tanta ei qui diues aduenerat,collectis nimirū omnibus quæ de paterna substantia in suam acceperat portionem? Ex eo sine dubio quod prēmissum est dissipasse bona sua viuendo luxurioſe cū meretricibus: ꝑterea,inquit, cœpit egere. Porro meretrices istas concupiscentias carnis intellige, cum quibus luxurioſe viuendo dissipat bona naturæ,dum eis abutitur ad voluptatē.
Eccles. 1.f Hic,vt iā diximus, egestas succedit pernicioſa (teste scriptura)quòd nō satietur oculus visu, nec auris impleatur auditu. Mittitur ergo pascere porcos,corporeos scilicet sensus, qui volutabro luti & spurcitiis oblectantur. Et vide ne forte hi K sint porci,quos eiecti ab homine maligni spiritus intrāt. Eiectum enim à rationali nostro,id est mēte, peccatum sensibus corporis hæret, apostolo teste, quòd mente consentiat legi *Rom.7.d* dei,carne vero legi peccati quæ est in membris nostris. Vnde & in alio loco. Scio,inquit,ꝙ non est in me bonum,hoc est in *Ibidem.* carne mea. Quid tamen agendum est cum sic eiecti ab homine, porcos inhabitant spurci spiritus, nisi quærenda remedia lachrymarum,& currendum ad aquas,quarū abundantia malę viuida radix peccati suffocetur in eis? Quanuis hæc omnimoda peccati extinctio,fini potius reseruata videtur. Hęc ex cursu quodam sunt dicta, vt proinde manifestius assignarem quonammodo eum quem sub semetipso reperit,sibi malignꝰ subiiciat, tanquàm fortis armatus intrans & possidens atriū in quo pauper & debilis inuentus est habitator. Veruntamen tripliciter mihi videntur homines esse sub principe tenebrarum. Primum quidem nec volentes nec nolentes, quod conuenit his qui necdum habent volūtatis vsum: sunt tamen vasa iræ propter originale peccatū, donec alligato forti vasa eius diripiat fortior, per sacramentum adueniens, verus vti-
L que Moyses qui in aqua venit,nec in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Secundo modo volentes,cum iam voluntarie peccant. Tertio quoque modo nolentes, cum iam resipiscere vellent, nisi ꝙ peccati consuetudine miserabiliter obligati, iusto dei iudicio qui in sordibus sunt sordescunt adhuc. In quo tertio statu laborasse videtur prodigus ille filius,& vere prodigus nimis,qui non modo dissiparat sua, sed & semetipsum subiecerat miserę seruituti, infœlix venundatus sub pec-
Lucæ.15.d cato,cum ad se reuersus ait: Quanti mercenarij in domo patris mei abundāt panibus,ego autem hic fame pereo? Si quis expertus est in semetipso, facile credo in his verbis animum miserabilem recognoscet. Quis enim peccati consuetudine obligatus non se fœlicem reputaret si datum ei esset esse tanquàm vnum ex his quos in seculo tepidos videt viuentes sine crimine, minime tamen quærentes quæ sursum sunt,sed quæ super terram? Quanti,inquit,mercenarij in domo patris mei abundant panibus,id est consolantur in innocentia sua,& fruuntur propriæ conscientiæ bono: ego autem hic fame pereo, id est insatiabilibus crucior peccatorū desideriis, & affectibꝰ vitiorum? Potest tamen intelligi quòd non fame panis,nec si-
Amos. 8.d ti aquę:sed fame & siti diuini verbi,quam & Iudęæ propheta minatur,sese perhibeat laborare. Et hæc dixerim nō quòd ita sit,sed quòd ita sentiat miser humiliatus sub peccato. Neque enim gloriantur conscientiæ testimonio,quorum secularis & mercenaria intentio est,sed peccator compunctus reputat sanctissimum quacunque ex causa alterum videat innocentem. M Fac me, inquit, sicut vnum ex mercenariis tuis. Ecce hic iam primus est status quo sub deo cœperunt esse homines,qui tanquam mercenarij sub patrefamilias viuunt. Hi sunt quos in seculo videmus aut nullo aut exiguo desiderio æternorum velut sub mercede seruire deo, & ab eo terrena petere quæ desiderant. Iam vero secundo statu incipit esse sub domino,qui tanquàm seruus carcerem timet, & metuit ne subigatur pœnis. In quo saue statu cōuersio est, exitusq; à seculo,& introitus vitæ: vnde & legis: Principium sapientiæ timor do- *Eccli.1.b*
mini. Et alius quidam propheta: A timore,inquit, tuo concepimus & parturiuimus spiritum salutis. Huic gradui tertius *Esa.26.a* admodum proximus & quasi permixtus est, eorū scilicet qui paruuli adhuc in Christo lac concupiscunt tanquam sub magistro & pædagogo viuentes. Id nanque conuenit maxime nouitiis,qui nimirum si forte in cōsolationibus meditationis sanctę, lachrymarum,psalmodię & cæterorum huiusmodi cœperint delectari, quasi pueriliter timent ne magistrum offendāt, ne vapulent,defraudentur munusculis quibus solet eos eruditor ille benignissimus allicere. Hi sunt qui prouident dominum in conspectu suo semper,& commouentur si vel ad horam abesse contigerit: nec iam seruiliter timent supplicia,sed tanquàm paruuli metuunt plagas virgarum, apprehendentes disciplinam magistri,nequando irascatur, & pereant de via iusta: ne deuotionis gratia subtrahatur, & molesta eis omnia fiant, laborent tędio quodam, & quasi vapulent intus in anima in amaritudine scilicet cogitationum. Hæc enim verbera quibus castigat suos paruulos deus, quæ melius experimento digno-

A dignoscimus q̄ sermone. Vnde & ipse dominus loquitur
Psal.88.c per prophetam: Si dereliquerint filij eius legem meam &c. visitabo in virga iniquitates eorum,& in verberibus peccata eorum. In his itaq; primordiis,& quasi infantili ætate sic vicissim sibi succedunt timor domini, & disciplina magistri, vt nunc in isto,nunc in statu illo sese inueniat quisquis solicitus
Ioan.13. b. fuerit diligēter huc obseruare. Inde est ꝙ nouelle adhuc ecclesiæ loquens simul vtriusq; nominis meminit dicens: Vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis: sum etenim. Agnoscant hic locum suum nouicij nostri,vt soliciti sint decætero sedulè magis circa ista versari: ante omnia siquidē timor eis necessarius est,quo nimirum peccata possint prętereta delere,cauere futura. Timor enim domini(vt ait scriptura)
Eccli.1.c expellit peccatum,siue quod iam admissum est, siue quod tētat intrare. Expellit sane illud quidem pœnitendo, hoc resistendo. Sed quoniam arcta & ardua est via quæ ducit ad vitā: tanq̄ paruulis in Christo pædagogus vobis ô filij, ac nutricꝰ necessarius est, qui doceat, deducat, foueat vos, & tanquàm alludat paruulis,ac blanditiis quibusdā cōsoletur ne pereat ætas infirma. Propterea non ego,sed magis ecclesiæ princeps
1.Pet.2.a & pastor vos admonet: Quasi modo geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite,ita sane vt in eo nequaq̄ permaneatis, sed in eo crescatis in salutem. Quod alia quædam
Esa.66.d scriptura manifestius exprimens loquitur sic: Gaudete gaudio omnes qui lugebatis super eam (haud dubium quin Hierusalem,de ea siquidem loquebatur)vt potemini,ait,à lacte,
B & satiemini ab vberibus cōsolationis eius,& cùm auulsi fueritis à lacte, epulemini ab introitu gloriæ eius. Ipse est enim status filij iam robustę ætatis,qui sub patre viuit, nec lacte iā potatur, sed vescitur solido cibo,oblitus sane quę retro sunt, in quibus seruilis oculus in amaritudine morabatur: sed ne ipsa quidē præsentia considerans, nec paruas paruulorū consolationes captans,magis extendens se in anteriora,ad palmā supernæ vocationis,& introitum futuræ beatitudinis, expectans beatam spem & aduentum gloriæ magni dei. Euacuauit enim quæ erant paruuli, nec circa eiusmodi suaues quidem, sed non perennes consolationes hactenus occupatur. Sed quia iam profecit in virum perfectum, in his quæ patris sunt oportet eum esse, suspirare ad hæreditatem, sedulaque circa eam meditatione versari. Nunquid enim mercenarium eum quis estimet qui paternæ inhiat hæreditati,eamque toto affectu expetit & expectat, quam nimirum filij mercedem es-
Psal.126. a se, non mercenarij propheta testatur? Cum dederit, inquit, dilectis suis somnum,ecce hæreditas domini: filij merces fructus ventris. Inuenitur tamen alter gradus sublimior,& affectus dignior isto,cum penitus castificato corde nihil aliud desiderat anima,nihil aliud à deo quærit q̄ ipsum deum. Crebro siquidem didicit experimento quoniam bonus dominus
C sperantibus in se, animæ quærenti ipsum,ita vt iam ex affectu
Psal. 72. d cordis atq; sententia clamet illud de psalmo: Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Defecit caro mea & cor meum, deus cordis mei, & pars mea deus in æternum. Neq; enim suum aliquid, non fœlicitatem,non gloriam, non aliud quicq̄ tanq̄ priuato suiipsius amore desiderat anima quæ eiusmodi est: sed tota pergit in deum,vnicumq; ei ac perfectum desiderium est vt introducat eam rex in cubiculū suum,vt ipsi adhæreat,ipso fruatur. Vnde & iugiter reuelata facie quoad potest cœlestis sponsi gloriā speculando,in eandem imaginem transformatur de claritate in claritatem,tan-
Canti.4. d quàm à domini spiritu. Ex hoc plane audire meretur. Tota pulchra es amica mea. Audet & ipsa loqui: Dilectus meus mihi,& ego illi. Atque in huiusmodi fœliciſſima & iucundissima consabulatione delectatur glorioſa cum sponso.

Psal.84. b

De uerbis psalmi: Audiam quid loquatur in me dominus deus, Sermo.

Roma.1.c. INuisibilia dei(apostolo teste)à creatura mundi per ea quæ facta sunt,intellecta conspiciuntur. Et est velut cōmunis quidam liber & catena alligatus(vt asfolet)sensibilis mundus iste, vt in eo sapientiā dei legat quicunq; voluerit. Erit tamen cum cœlū plicabitur sicut liber, in quo vtiq; deinceps legere habeat necesse, quo-
Ioan. 6. c niam erunt omnes docibiles dei: & quemadmodum creatura cœli, sic & creatura mūdi iam non per speculū & in ænigma- D te, sed facie ad faciem deum videbit, & sapientiam eius ad liquidum contēplabitur in seipsa. Interim vero opus habet humana anima velut quodam vehiculo creaturæ,vt ad cognitionem creatoris assurgat: cum econtra lōge beatius perfectiusque angelica natura in creatore notitiam habeat creaturę, ad quam nimirum excellentiam licet ad modicum rapta fuisse videtur anima illa beata quæ collectum sub vno solis radio mundum vniuersum conspexit: de quo miraculo beatus papa Gregorius in libro dialogorū scribens: Videnti,inquit,creatorem,angusta est omnis creatura. Felices proinde qui satiātur ex adipe frumenti, nec opus habent fugere mel de petra, oleumq; de saxo durissimo, qui videlicet inuisibilia dei nō in inuisibilibus rimando perquirunt,sed in ipsis ad liquidum intellecta conspiciunt. Verum,vt iam diximus, angelicę fœlicitatis illud est, non fragilitatis humanæ. Quæramus igitur per ea saltem quæ facta sunt,intellectum inuisibiliū dei: quæ si in cæteris creaturis intellecta conspicit anima, necesse est vt longe amplius conspiciat, & intelligat multo subtilius in ea creatura quę facta est ad imaginem creatoris,hoc est in seipsa. Nullꝰ deo vicinior gradus inter omnes quæ sub sole habitant creaturas, q̄ anima humana: vt merito propheta dicat ad ipsum: Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in *Psal.83.b* corde suo disposuit. Et post pauca: Ibunt,inquit, de virtute *Ibidem.* in virtutem,videbitur deus deorum in Sion. Propterea incessanter hortamur vos fratres,vt ambuletis vias cordis,& fit anima vestra in manibꝰ vestris semper, vt audiatis quid loquatur in vobis deus,quoniam loquetur pacem. Quibus loquetur pacem? Vtiq; in plebem suam,& in sanctos suos. Quę est plebs,aut qui sunt sancti? Ipsi nimirum qui conuertuntur ad cor. Vnde & sequitur: & in eos qui conuertuntur ad cor. E

Nos tamen in his verbis tria solemus intelligere hominum genera, quibus solis deus loquitur pacem, sicut & propheta alius tres tantum præuidit saluandos,Noe, Danielem, *Ezec.14. c* & Iob: contrario quidem ordine, sed eosdem ordines exprimens,continentium scilicet,prælatorumq;,& coniugatorū: si tamen continentes à carnalibus illecebris ad ea quæ cordis sunt,id est ad spiritualia desideria conuertantur. Vnde & Daniel vir desideriorum ab angelo nominatur. Et prælati prodesse magis studeant quàm præesse, quoniam ipsos maxime decet sanctitudo, vnde & in psalmo sancti specialiter appellantur. Et coniugati mandata non transgrediantur, vt merito plebs domini,& oues pascuę eius debeant nominari. Imò vero & in nobisipsis (quoniam inde est nobis amplior solicitudo) tres istos ordines assignare solemus, plebem quidem intelligentes officiales fratres, qui exterioribus & quasi popu- F laribus negociis occupātur. At vero qui cōuertuntur ad cor, ipsi sunt claustrales,quos nulla impedit occupatio, sed libere vacant,vt videant quoniam suauis est dominus. Super vtrunque parietem deus loquitur pacem,quoniam idē est ad quod tendūt: licet non eadem via. Est psalterium iucundum cum cithara,nec minus iucundus est sonus citharę quàm psalterii,licet hæc ab inferioribus reddat sonum,illud à superioribus.

Veruntamen optimam partem elegit Maria,licet non minoris fortasse meriti sit apud deum humilis conuersatio Marthę,sed de electione Maria laudatur,quoniam illa quidem omnino(quod ad nos spectat) eligēda: hæc vero si iniungitur, patiēter est toleranda. Iam quod interponitur, super sanctos suos: ad prælatos pertinet, quibꝰ nimirū vtraq; vita necessaria est. Et ipsorū est vtriſq; prouidere,& copulare sibi parietes è diuerso venientes: quoniam angularis lapidis (qui est Christus Iesus) vicarij constituti sunt. Nec dubium quin longe periculosior cæteris eorum sit administratio. Tamen si bene administrauerint,gradum bonum sibi acquirent,& maiorē abundantiam, & superefluentem mensuram accipient pacis, vt de eis merito dicatur: Quoniam super sanctos pacem lo- *Esa.60. c* quitur deus. An vero dubitet quis quos dixerit sanctos? Audiat Esaiā. Vos, inquit, sancti domini vocabimini ministri dei nostri. Proposuerā exemplum aliquod dare quemadmodum ex sua ipsius consideratione ad spiritualem intelligentiā assurgere humanus debeat animus, sed necesse est in diem alterum & sermonem alterum differre,

De vita

De uita & quinque ſenſibus animæ, Sermo.

MAgna eſt dico vobis chariſſimi, & nimirum inexcuſabilis negligentia noſtra, qui cogitationibus ociofiſis vacantes tempus amittimus, quibus nimirum nec penetrandæ nubes, nec Maria transfretanda vt ſalubres inueniamus cogitationes, ſed ppe eſt (vt ait Moyſes) verbū in ore noſtro & in corde noſtro: & infinitas in nobiſmetipſis vtiliū cogitationū occaſiones & ſeminaria poſſum⁹ inuenire. Denique ſi tam inerudita & negligēs fuerit anima, vt nec interiora ſua ſufficiat perſcrutari, attendat ea quæ foris agit palam & manifeſte, & in ipſis quoq; ſi diligēter quę-ſierit inueniet ſapientiam. Ecce enim ſcriptum eſt: Da occaſionem ſapienti, & ſapientior erit. Cōſidera ô anima quid impendas corpori tuo, & inuenies ſine dubio quòd vitam ei ſen ſumq; miniſtras, & vitam quidem in toto corpore inuenies vniformem. Verbi gratia. Neque enim aliter viuit oculus q̄ articulus. Senſum vero nō ita. Quære ergo vt tibi quoque anima tua (quæ eſt ſine dubio deus tuus) ſimilia largiatur. Neque enim viuere dicenda eſt anima quæ veritatis non habet cognitionem, ſed adhuc mortua eſt in ſemetipſa, quemadmodum & ea ſine ſenſu, quæ necdum habet dilectionem. Eſt ergo animæ vita veritas, ſenſus charitas. Nec mireris quòd interdum animæ impiorum notitiam habent veritatis, quę tamen expertes ſunt charitatis, quando & in corporibus nonnullis vitam reperis ſine ſenſu, vt ſunt arbores cæteraq̄ ſimilia. Animata quidem, ſed animatione, non anima, quemadmodum & animæ iniquorum veritatis habent notitiam naturali ratione, quæ tamen interdum adiuuatur à gratia, cū nullatenus ſane animetur ab ea. In his autem quibus & cognitionem veritatis, & dilectionem anima ſpiritualis infundit, non exteriori quolibet modo, ſed tanquàm anima ipſorū cui adhærentes vnus ſpiritus fiunt cū ea, in his, inq̄, indiuiſa eſt cognitio veritatis, ſecundum quod dictum eſt de vita corporis. Eadē enim cognitione & minima & maxima comprehendis.

Porro dilectionem quidem ſi diligenter aduertas, variā, & fortaſſis ſecundum quinque ſenſus corporis quinquepertitam poteris inuenire. Eſt enim amor pius quo parentes diligimus. Eſt amor iucundus quo ſocios diligimus. Eſt & erga omnes homines amor iuſtus, erga inimicos amor violentus, erga deum ſanctus ſiue deuotus. In his omnibus ſi diligēter attendis, proprium erga ſingulos, & omnino diuerſum ab aliis modū inuenies. Deniq; ſi conſiderare curioſius delectat, non immerito fortaſſe videbitur primus id eſt parentum amor tactui conuenire, q̄ hic ſenſus ſola proxima & corpori iuncta percipiat, quēadmodum amor ille nullis exhibetur niſi proximis carnis noſtræ. Sed nec illud quidem diſcrepat à ratione ſimilitudinis, q̄ hic ſolus ê ſenſibus per corpus diffunditur vniuerſum, quoniam & amor ille naturalis eſt omni carni, adeo vt ipſa animalia bruta & diligant fœtus ſuos, & diligantur ab eis. Amor quoque ſocialis videre licet q̄ proprie dicatur guſtui conuenire, ob maiorē profecto dulcedinē, & quoniā hic ſenſus ſolus eſt, quo magis eget humana vita. Nec video qua ratione viuere dicendus eſt ſaltem hac cōmuni vita, qui non eos diligit inter quos viuit. Amor autem generalis, quo videlicet omnes homines diliguntur, odoratus habet ſimilitudinem, in eo vtique quòd hic ſenſus iam remotiora percipiat, & quòd non ex toto carnalis delectationis expers, eo tamē tenuiorem eā habeat quo diffuſiorē. Auditus autē multo magis remotiora capit, nec inter homines ab amante quiſque remotior eſt q̄ non amans. Denique cum in cæteris ſenſibus nonnulla carnis ipſius oblectatio ſit, & magis ad carnem pertinere videantur, auditus pene totus exit à carne, & ei dilectioni non immerito conuenire videtur, cuius tota cauſa obdientia eſt: quam pertinere ad auditum ſatis euidens eſt, cum cæterarum vnde diximus dilectionum nōnulla à carne ſumatur occaſio. Porro viſus quidem in eo ſibi vendicat amoris diuini ſimilitudinem, quòd cæteris omnibus excellentior & ſingularis cuiuſdam naturæ, perſpicacior quoque cæteris inuenitur, & diſcernit multo remotiora. Deniq; odoratus quidem & auditus videntur vtiq; remota ſentire, ſed ad ſe magis quem ſentiant aerem creduntur attrahere. Viſus autē non ita, ſed magis ipſe exire videtur, & ad remota procedere. Sic & in dilectionibus eſt. Quodammodo enim attrahimus proximos quos tanquàm noſipſos diligimus. Attrahimus & inimicos, quos ad hoc diligimus vt ſint & ipſi ſicut nos, id eſt vt ſint amici. Deū vero ſi, vt dignum eſt, tota virtute, tota anima, toto corde diligimus, ipſi magis in eum pergimus, & tota feſtinatione in eum qui ineffabiliter ſuper nos, properamus.

Deu.30.c
Rom.10.b.
Prou.9.b

Iam vero & id manifeſtum eſt, quoniam in corporis ſenſibus viſus quidem cæteris omnibus, auditus reliquis tribus dignior, odoratuſq; & guſtum & tactum etſi non vtilitate, dignitate tamen ſuperare videtur, & guſtus tactui ſuperexcellere: quod manifeſtat etiam diſpoſitio ipſa membrorū. Oculis ſiquidem in ſummitate locatis, aures inferiores eſſe quis neſciat? Sic & auribus nares, & fauces naribus, ipſis quoq; faucibus manus pariter & reliquas corporis partes ad quas pertinet tactus, ſubeſſe manifeſtum eſt. Secundum ergo hunc modum & in ſenſibus animæ conſiderare licet alterū altero digniorem: quod quia facile iam poteſtis aduertere, breuitatis cauſa prętereo. Illud quoque veſtræ nihilominus diligentiæ conſiderandum relinquo, quòd quemadmodum artus corporis cadere neceſſe eſt q̄ cito deſierit eos anima vegetare, ſic & eas quas diximus affectiones, quæ ſunt velut quædam animæ membra, ſine anima ipſius animæ (quæ deus eſt) cadere omnino neceſſe eſt, quatenus videlicet aut ex toto non diligatur quod diligendum eſt, aut non diligatur ad quod debet, aut quomodo debet. Sunt enim qui parentes carnaliter tantū diligunt, & ipſi quoque confitentur domino cum benefecerit eis. Sed huiuſmodi dilectio aut omnino vocanda dilectio nō eſt, aut caduca eſt, aut decidens in terrena.

De duplici baptiſmo, & de relinquenda propria uoluntate, Sermo.

SCitis fratres (firmiſſime enim tenetis catholicam veritatem) q̄ in baptiſmate abrenunciantes diabolo pater cœleſtis adoptet, & in regnum filij claritatis ſuæ de poteſtate transferat tenebrarū. Nimirum ipſa eſt ſtola prima quā vere cito proferre miniſtros paternus iubet affectus, non oris petitionem, non deſideriū cordis expectans, ſed & ipſum intellectū præueniens in benedictionibus dulcedinis. Quotquot enī baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, Chriſtum induimus. De quo & alius clamat teſtis & ipſe fidelis, quia quotquot receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios dei fieri. Nec vero inanis eſt aut infirma poteſtas, quia nimirum certi ſumus cōtinuo & nos quoniā neq; mors neq; vita, neq; virtutes neq; angeli, neq; altitudo neq; ,pfundū poterit nos ſeparare à charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Sed attende quanta enumerauit apoſtolus (eius enim verba ſunt) minime tamen adiiciēs, nec noſipſi. Nimirum hæc eſt libertas qua Chriſtus nos liberauit, vt nulla penitus creatura auellere nos, aut vim facere poſſit. Soli id deſerere poſſumus propria voluntate abſtracti, & illecti à propria concupiſcentia. Prēter hanc enim nihil eſt quod timeamus. Deniq; donec voluntatis vſum, & facultatem deliberandi renatus quiſque recipiat, à charitate dei ſeparari omnino non poteſt. Securus interim degit ſub ,ptectione & aduocatione domini dei ſui, non eſt quod vereatur ex omnibus. At vbi ſanę diſcretionis annos ingrediens redditur ſibi, cæterorum vtiq; violentiam nec tunc quidem formidare neceſſe eſt, ſed ab ea quæ dormit in ſinu caueat, propria ſcilicet voluntate. Erit forte peccatū in foribus, ſed appetitus eius ſub eo eſt, tantum ipſe aperire renuat, conſentirę recuſet. Deniq; primos parentes non vrſus aut leo, ſed potius ſerpens, callidior vtiq;, non fortior cæteris animantibus ſupplantauit. Nec mulierem vir, ſed mulier virū. Serpens ô Eua decepit te, decepit ,pfecto, nō impulit aut coegit. Mulier tibi ô Adā de ligno dedit, ſed offerendo vtiq;, non violentiam inferendo. Neque enim poteſtate illius, ſed tua factum eſt volūtate, vt eius voci plus obedieris quàm diuinæ. Cæterum ſi ille ſibi non præcauit ignarus, nos ſaltē nobis tot exemplis præmoniti caueamus. Imò vero quoniam pericliati ſumus & nos miſerabiliter in hac parte, decætero iā remedium aliquod tantis prouidere malis ſolicite ſtudeamus. Quando enim fortis ille armatus quem fortior ſuperueniens alligauit, atrium illud olim ſuum valuit violētia aliqua obtinere? Sed vacuum ſibiq; inſipienter expoſitum domicilium reperit, & cum aliis ſeptē nequioribus, non fortioribus ingre-

Gala.3.d
Ioan.1.b.
Rom.8.g

ingrediens, nō irruens, libere habitauit. Quis vero illum admiſit, niſi propria voluntas? Ipſa eſt quæ in poteſtatem tenebrarum denuo rediit, quę nos iterū ſubdidit mortis imperio.

Veni domine Ieſu etiam nunc. Ieſu bone eiice iterum foritet, quem nos inſipienter admiſimus. Tunc enim vere liberi erimus etiam nunc, ſi nos liberaueris. Irritum fecimus fœdus primum, tibi peccauimus domine, ſatanę & operibus eius obligantes denuo noſmetipſos, iugo iniquitatis colla vltranea ſubmittentes, & ſubiicientes nos miſeræ ſeruituti. Itaq; fratres mei rebaptizari nos conuenit, ſecundum fœdus inire neceſſe eſt, opus eſt profeſſione ſecunda, nec iam ſufficit abrenunciare diabolo & operibus eius, mundo pariter abrenunciandū eſt & proprię voluntati. Ille enim ſeduxit, ille tradidit nos. In priori nimirum baptiſmate, quando nihil nobis adhuc voluntas noſtra nocuerat, ſatis fuerat abrenunciare diabolo, cuius profecto inuidia peccatum pariter & mors per vnū ingrediens, in omnes homines pertranſiuit. Cæterum poſtquàm mundi fallentis illecebras, & infidelitatem proprię voluntatis manifeſte ſumus experti, decætero iam in ſecundo (vt ita dixerim) conuerſionis noſtræ baptiſmate merito prorſus & non ad inſipientiam nobis, non reſarcire tantummodo fœdus primum, ſed etiam roborare ſoliciti, ipſis quoq; affectibus pariter abrenunciamus. Studeamus proinde dilectiſſimi, immaculatos nos ab hoc ſeculo cuſtodire, ſcientes quoniam religio munda & immaculata coram deo hæc eſt. Caueamus autem à propria voluntate tanquàm à vipera peſſima & nequiſſima, & quæ ſola deinceps damnare poſſit animas noſtras.

De primordiis, mediis & nouiſſimis noſtris, Sermo.

Eccli.7.d

ILli memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Recole primordia, attende media, memorare nouiſſima tua. Hæc pudorem adducunt, iſta dolorem ingerunt, illa metum incutiunt. Cogita vnde veneris, & erubeſce: vbi ſis, & ingemiſce: quo vadas, & cōtremiſce. Vide ne adiicias adhuc ignorare, ne forte ſuper te veniat terribilis illa comminatio qua ſponſus intonat dicens: Si ignoras te ô pulchra inter mulieres, egredere & abi poſt greges ſodalium tuorum. Primo ſiquidem cum in honore eſſes ô homo non intellexiſti, vnde comparatus es iumentis inſipientibus, & ſimilis factus es illis. Iam ſi nec vexatio intellectum dederit auditui, etiam poſt greges abibis, illis nihil mali ſentiētibus, malis expoſitus vniuerſis. Agnoſce ergo primordia tua, & erubeſce comparatum te eſſe iumentis: memorare nouiſſima tua, & time ne abeas etiam poſt iumenta. Erubeſce inquàm, quòd pro conſortio angelorum, conſortiū fortitus es pecorum, non modo in neceſſitatibus corporis, ſed etiam in affectibus cordis. Cum iumentis partiris cibum terrę, quia panem angelicum, panem faſtidiſti cœleſtem. Non ſolū autem, ſed etiam quod peius eſt, in recto corpore curua eſt anima: & in corpore manet humanæ animæ ſimilitudo, in anima vero beſtiali ſimilitudine mutata eſt ſimilitudo dei.

Cant.1.d.

Pſal.48.c.

An non confunderis ſurſum caput habere, qui ſurſum cor non habes? corpore rectus ſtare, qui corde repis in terra? An non repere eſt in terra carnem ſapere, carnalia deſiderare, carnalia quærere? Veruntamen quia ad imaginem & ſimilitudinem dei creatus es, ſi perdidiſti ſimilitudinem ſimilis factus iumētis, ſed in imagine pertranſiſti. Ergo ſi in ſublimi poſitus non intellexiſti quoniam limus eſſes, noli infixus in limo ,pfundi ignorare quia imago dei es, & erubeſce quòd peregrinam ei ſuperduxeris ſimilitudinem. Memor nobilitatis tuæ, pudeat te tantę deiectionis. Ne ignores pulchritudinem tuā, vt de fœditate amplius confundaris. Hæc eſt iuxta Salomonem confuſio adducens gloriam, quando à tanta gloria cecidiſſe confunderis. Eras enim aliquando gloria & honore coronatus, conſtitutus ſuper opera manuum domini, incola paradiſi, angelorum ciuis, & domeſticus domini Sabaoth. Hinc deieciſti teipſum in has interiores tenebras, vnde ad exteriores quoque & palpabiles tenebras eiiciendus eris aliquādo, ſi non caues. Ab iſta inquàm gloria filiorum dei depoſuiſti temetipſum, à fœlici illa & dulciſſima patria, ab orto voluptatis exulem te feciſti. Ecce vnde veniſti: vis noſſe quo deueniſti? In locum vtique afflictionis. Siquidem vita tua inferno appropinquauit. Quid enim hic niſi labor & dolor, & afflictio ſpiritus? Sed nunc ita contigit tibi, ac ſi puer in carcere natus ſit, & in carcere ſit nutritus, & quia nunq̄ viderit lucem, miretur ſuper triſtitia & anxietate matris ſuæ, Illa enim ſcit vnde doleat, & quia nouit bona, grauiora ſunt ei mala, & recordatione pacis amaritudo eius amariſſima eſt. Tibi magna bona videntur minora mala, & pręmaioribus cōpedibus quibus aſſuetus es, minores annulos requiē putas. Comedere appetis, quia fames te cruciat. Vtrumque labor eſt, ſed quia fames grauior magis, comedere neſcis eſſe laborē. Denique poſtquàm fames depulſa fuerit, vide ſi non grauius ducis comedere q̄ eſurire. Sic ſe habent vniuerſa ſub ſole, vt nihil ſit in eis vere iucundū, ſed ab vno ſemper trāſire velit homo ad aliud, ſolaq; viciſſitudine releuetur vtcunq;, ac ſi profiliat ab aqua in ignem, & inde rurſus in aquam reſiliat, vtpote qui neutrum ferre poſſit. Omnis ſiquidē laboris remediū, alterius laboris initiū eſt. Nemo in hoc ſeculo nequam quod vult habere poteſt, quandoquidē nec iuſtus iuſtitia ſatiatur, nec voluptuoſus voluptate, nec curioſitate curioſus, nec ambitioſus inani gloria. Ecce vnde doleas ſi nondum inſenſibilis factus es. Ecce vnde doleas q̄ in exilio poſitus es, in deſerto moraris, & in tenebris ambulas & in lubrico, & in ſudore vultus tui veſceris pane tuo. An non in amaritudine moratur oculus tuus, quotiens iſta conſideraret & deplorat pariter cum propheta: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt? Habes iam primordia, habes etiā media: ſed nouiſſima quę ſunt? Nam de eis dicitur quòd eorum memor non peccabis. Ipſa ſunt mors, iudicium, gehenna. Quid horribilius morte? quid iudicio terribilius? Nam gehenna nihil poteſt intolerabilius cogitari. Quid metuet ſi quis ad iſta non trepidat, non expaueſcit, non timore concutitur? O homo ſi pudorem perdideras ad nobilem creaturam pertinentem, ſi dolorem non ſentiebas afflictionis, quod eſt etiam carnalium: vel timorem non omittas, quoniam ille eſt etiam iumentorum. Oneramus aſinum & fatigamus in laboribus plurimis, & non curat, quia aſinus eſt. At ſi in ignem impellere, ſi in foueam præcipitare velis, cauet quantum poteſt, quia vitam diligit, & mortem timet. An non tibi ergo iuſtum videtur, vt qui modo iumentis inſenſibilior fuerit, poſt iumēta ipſa compellatur abire, & in tormentis poſitus locum teneat poſteriorem? Time ergo ô homo q̄ in morte ſeparādus es à bonis omnibus huius corporis, & tam dulce carnis & animæ vinculum amariſſimo ſecandum diuortio erit. Time q̄ in terribili iudicio ei præſentandus es, in cuius manus horrendū eſt incidere: & eo examinante quē nihil latet, ſi quidē inuenta fuerit in te iniquitas, alienandus ab vniuerſitate quietis & gloriæ, & ſegregandus à numero beatorū. Time q̄ in gehenna cruciatibus æternis & immenſis exponendus es, in ſorte diaboli & angelorū eius, in igne æterno, qui præparatus eſt eis. Hic ergo timor initiū ſapientiæ dicitur, non pudor, nō dolor: quia neuter eorū ſic initiat ad ſapientiā, neuter tantā habet efficaciā. Vnde eſt quod non dicitur memorare primordia, aut media, ſed nouiſſima, & non peccabis. Validior enim eſt & vehemētior ſpiritus timoris ad reſiſtendum peccato, q̄ pudor & dolor: quia pudor de multitudine, & dolor de qualicunq; huius mundi conſolatione capit ſolatium, timor vero non inuenit vnde conſoletur. Nam in morte non magnum, non paruum aliquid de bonis huius mundi tecū delaturus es, in iudicio nec fallere nec reſiſtere poſſibile erit: in gehenna penitus nulla conſolatio, ſed perpetuum væ, vlulatus, & fletus & ſtridor dentium.

Eccli.7.d

Heb.10.f

De triplici miſericordia, & quatuor miſerationibus, Sermo.

MIſerere mei deus, ſecundū magnam miſericordiam tuā. Sicut ſunt peccata minima, ſunt mediocria, ſunt & magna: ſic eſt miſericordia parua, mediocris, & magna. Magnus ergo peccator magna miſericordia opus habet: vt vbi abundauit delictum, ſuperabundet & gratia. Paruam miſericordiam dico expectationē qua non ſtatim punit peccantē, ſed expectat ad pœnitentiam. Paruam autē non in ſe, ſed ad comparationē aliarū. Alioquin magna plane, magna omnino miſericordia, expectatio domini eſt. Nam peccantē angelū omnino non expectauit, ſed præcipitauit: hominē quoq; peccantē non diſtulit, ſed protinus expulit

Pſal.50.a

G pulit de paradiſo. Nunc iam expectat, diſſimulat, ſuſtinet decem annis, viginti, vſque ad ſenectutem & ſenium. Et ſi conſideremus quanta & quàm plurima peccata quotidie fiunt, nõ ne leuia reputamus illa quæ tam continuo damnationis excepere ſententiam? Nihil proinde mirum ſi ipſius quoq; procedunt pene moti ſunt pedes, pene greſſus effuſi, quoniam zelabat ſuper iniquos pacem peccatorum videns: ſi peccatores ipſi dicunt, quomodo ſcit deus, & ſi eſt ſcientia in excelſo? Sed hæc eſt gratia crucis Chriſti & virtus. Viuo ego dicit dominus, nolo mortem peccatoris, ſed vt magis conuertatur & viuat. Quantum vero mihi videtur, vox Chriſti reſurgentis eſt iſta. Ac ſi dicat, velit nolit Iudæus, viuo ego. Nolo mortẽ peccatoris qui mori volui pro peccatoribus. Volo vt fructuoſa ſit mors mea, & copioſa per eã redemptio. Hanc ergo miſericordiã domini qua tardat ferire, paratus ignoſcere: paruã non quidẽ in ſeipſa, ſed aliarum comparatione nominaui, quia hęc ſi quidẽ ſola fuerit, nullatenus ſufficit ad ſalutem, imò vero iudiciũ damnationis accumulat, vt dicatur: hæc feciſti, & tacui. Apoſtolum proinde audiamus more ſuo terribiliter intonantẽ. An diuitias bonitatis eius, inquit, (haud dubiũ quin dei) & longanimitatis contẽnis? Ignoras quoniã patientia dei ad pœnitentiã te adducit? Tu autẽ ſecundũ duritiã tuã & cor impœnitẽs theſaurizas tibi irã in die irę. Theſaurizas, inquit, tibi theſauros irę pro prærogatis theſauris miſericordiæ quos contẽnis, & euacuas in te miſericordiã dei. Sed ſecundũ quid? Secundũ duritiã tuã, ait, & cor impœnitens. Quis autẽ ſcindet duritiam iſtã, niſi qui paſſione ſua petras ſciditॽ Quis dabit cor pœnitens, niſi à quo eſt omne datum optimũ? Hæc eſt ſecunda miſericordia omnino maior priore, quæ facit ne prima ſit in fructuoſa, & conuertatur in damnationẽ mortis, dando ſcilicet pœnitentiã, ſine qua expectatio non modo nõ prodeſt, ſed obeſt plurimũ. Et hæc quidẽ in leuibus peccatis poteſt ſufficere, quoniã in his à quibus abſtinere non poſſumus dum geſtamus corpus peccati, ad ſalutẽ ſufficere poteſt pœnitentia quotidiana. At in grauioribus quidẽ, & quæ peccata ad mortẽ ſunt, opus eſt non modo pœnitẽtia, verumetiã continẽtia. Difficilis prorſus res, & ſoli diuinæ virtuti poſſibilis, ſuſceptum ſemel peccati iugum à ceruicibus excutere: quoniã qui facit peccatũ, ſeruus eſt peccati, nec eſt iam liberari niſi in manu forti. Hæc eſt magna miſericordia magnis neceſſaria peccatoribus, de qua dicitur: Miſerere mei deus ſecundũ magnã miſericordiã tuã, & ſecundũ multitudinẽ miſerationum tuarũ, &c. De quatuor filiabus magnæ miſericordiæ dictum eſt, quæ ſunt immiſſio amaritudinis, ſubtractio opportunitatis, virtus reſiſtendi, & ſanitas affectionis. Quandoque enim ei qui peccato quouis obligatus tenetur, pie immittit dominus amaritudines quaſdã, quæ mentem occupant hominis, & expellunt pernicioſam delectationẽ peccati. Quandoq; ſubtrahit opportunitatẽ, nec tentari patitur infirmitatẽ. Quãdoq; virtutẽ donat reſiſtendi quod maius eſt, vt ſcilicet tẽtationẽ ſentiẽs viriliter agat, & nõ cõſentiat. Quãdoq; affectionẽ ſanat, quod perfectiſſimũ eſt, & in quo prorſus tẽtatio tollitur: vt nõ ſolũ nõ cõſentiatur ei, ſed nec ſentiatur quidẽ.

Pſal. 72. a

Exec. 18. g

Pſal. 49. d

Rom. 2. a

H

I

Pſal. 50. d

De ſeptem donis ſpiritus ſancti contra ſeptem vitia. Sermo.

SApientia vincit malitiam, dum ſatanã conterit dei virtus & dei ſapientia Chriſtus. Attingit ergo à fine vſq; ad finẽ fortiter, in cœlo quidem deiciẽdo ſuperbũ, in mundo ſuperando malignum, in inferno ſpoliando auarũ. Et diſponit omnia ſuauiter, in cœlo ſtantes angelos cõfirmando, in mundo venundatos redimendo, in inferno captiuos liberando. Aut ſi melius placet, accipiamus hoc modo. Ordinata procedit acie aduerſus ſeptẽ peccati gradus ſpiritus ſeptiformis. Et primus contra negligentiã timor exurgit, nimirũ ipſe eſt quo concutitur anima, diſcutitur cõſciẽtia, excutitur ſopor lethalis, incutit ſolicitudo. Deniq; qui timet deũ, nihil negligit, ſed veretur omnia opera ſua. Cęterũ vt grauior ſit conflictus, ſquama ſquamę iungitur, & comitantia ſunt in humano corde negligẽtia ſui & curioſitas cæterorũ. Triplex enim (vt ait ſapiens) incõmodũ eiicit de domo inhabitantẽ: fumus, ſtillicidium, mala vxor. Quando vero hæc deerunt negligenti? Propria quidẽ qui negligit, fumum non abigit, vxorẽ non corrigit, tectũ non reficit. Fumant peccata nullo miſericordiæ ſtudio, nullis lachrymarũ vndis extincta, & fumus ille teterrimus & intolerabilis. Malignatur voluntas ipſo negle&u quotidie deterior ſemetipſa. Stillat ſuperni iudicis indignatio ex defectu vtiq; charitatis, quę ſola operit multitudinẽ peccatorũ. Egrediatur vtiq; foras neceſſe eſt, & curioſius exteriora conſideret qui ſic interna deſpicit, præterita nõ reſpicit, præſentia non inſpicit, futura nõ proſpicit. Euidenter proinde curioſitati pietas aduerſatur, & quem illa à corde euocat, iſta reuocat. Nimirum pietas illa eſt cult⁹ dei, & in corde colitur qui in corde cognoſcitur habitare. Parit autẽ curioſitas experientiã mali, vt facile qui per multa vagatur offendat: facile cadat in laqueũ, facile inue niat quod pernicioſe delectet. Confligit ſane aduerſus hanc ſcientiæ ſpiritus, docens eligere bonũ, reprobare malũ: docẽs quid pernicioſum ſit, quidve expediat experiri. Veruntamen in multis iã in cõcupiſcentiã experientia trãſire videtur. Habes ergo hos gradus in Dina filia Iacob, quã nimirum ad videndum alienigenas mulieres egreſſam, Emor filius Sichẽ rapuiſſe, corrupiſſe, ac deinde triſtẽ blanditiis deleniſſe legitur, ita vt illius animæ, anima eius adhæſerit. Dico autẽ in concupiſcentiã, & vt propheta meminit, in affectũ cordis tranſiſſe hominẽ qui legẽ ſpreuit, honeſtatẽ abiecit, valefecit pudori: timorẽ autẽ domini penitus tranſiliit, ſoloq; vehitur appetitu, ſequitur concupiſcentiã ſolam, ſola trahitur voluptate, & eſt apud eum pro ratione voluntas. Contra hanc igitur concupiſcentiã mali dimicat fortitudo: neque enim vlla iam niſi in manu forti liberatio eſt. Indicat ſibi homo iejunia, corpus caſtiget & ſubiiciat ſeruituti, ne forte iam de radice colubri egrediatur regulus, de concupiſcentia conſuetudo. Quemadmodum enim miſera nimiũ & miſerabilis humana fragilitas ſine pruritu concupiſcentiæ, aut impetu deſiderij ſola cõſuetudine ipſa ad illicita trahatur, vtinam omnibus liceat ignorare. Nimirũ peccatum faciens, ſeruus eſt peccati, ſeruus plane diaboli, ad prauа quæq; prout ducitur ſequẽs, à quo nimirum captiuus tenetur ad ipſius voluntatẽ. Eſt autẽ conſuetudo hæc grauis quædã & pernicioſa catena, ſoluenda vtiq; facilius q̃ rumpenda: vt hic maxime vulgare illud prouerbiũ videatur vſurpari, induſtriã violentia potiorẽ: vt quẽadmodũ vis vi repellitur, & feruore ſpiritus feruor extinguatur deſideriorum, vt maligni artem arte, deludas, & conſuetudini conſilium opponas. Alioquin ſi forte violentiam quæras & caſtigationem corporis ſperes conſuetudini prævalere, timẽdum omnino eſt ne ſit perniciоſus labor, & prius ipſa ſubſtantia deficiat quàm inolita concupiſcentia, præſertim quòd altera quædam natura ſit ipſa conſuetudo. Neceſſariũ itaque eſt cõſilium vel ab ipſo magni conſilij angelo miniſtratum, vel ab homine aliquo ſpirituali qui cogitationes ſatanę ſpiritualiaq; remedia non ignoret. Subtrahenda nobis occaſio eſt & opportunitas fugienda peccati. Legimus fratres, in eremo fornicationis ſpiritu quempiam impugnatum, laudabili prorſus induſtria à patre curatum. A duocans enim ſenior fratrem alterum ſecreto, iuſſit vt eundem laceſſiret iniuriis, & prior ipſe quaſi accepta ab eo iniuria quereretur. Anxiabatur ille, & confuſus vehementer, ſic in breui oblitus eſt priſtinæ tentationis, vt quærenti de ea non ſine admiratione plurima reſpõderet: Papæ, viuere non licet: & fornicari libet? Sed forte nedum venit cui victoria repoſita eſt, quem triumphus manet, cui corona debetur, & contemptus ex conſuetudine prodit, vt tanto liberius, quanto deſperatius peccans, totas iam concupiſcentiæ laxet habenas, toto impetu feratur in præceps, ſicut ſcriptum eſt: Peccator cum venerit in profundum malorum contemnit. Hunc ergo contemptum neceſſe eſt vt ſpiritus intellectus impugnet, illuminans tenebras cordis, & lucem diuinæ miſericordiæ, & copioſę miſerationis infundens. Intelligentia nempe diuinis & altiſſimis rebus attribuenda eſt, quas quidem ratio humana nullatenus, difficile autem vel fides ipſa comprehendere poſſit, vt eſt illud: Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia. Iam ſi contẽptus perſtiterit, accedere neceſſe eſt & malitiam, vt quam poteſt conſolationem deſperatus miſer admittat, & cui non eſt pars in bonis, lætetur vel in malis, lętetur cum maleſecerit, & exultet in rebus peſſimis. Ex his ergo ſolum hoc remedium eſt, vt ipſa aduerſus malitiam ſapientia congrediatur, propriaq; dextera

K

L

M

Genes. 34. d

Ioan. 8. d.

Prou. 18. d

Roma. 5. d

A tera prælietur, quę ſuccũbere omnino nõ nouit. Quãdo enim liberetur qui in habitationem deſcendit, niſi præueniatur in benedictionibus ſuperne dulcedinis, vt clauum clauo expellat, & peſtiferam dulcedinem vitiorum iucunditas ſpiritualis vnctionis excludat? Attingit ergo à fine vſq; ad finẽ fortiter ſapientia victrix eradicando ſingula vitia, ſingulaſq; inſerendo virtutes. Excutitur ſiquidem negligentia, vt timoris ſpiritus repleat mentẽ, abiicitur curioſitas vt ſuccedat pietas, experientia mali fugatur, apponiturq; ſcientia. Sic & concupiſcentiæ prævalet fortitudo, & conſiliũ conſuetudinẽ amputat, & intellectus vigens contemptũ amouet, & diſparente omnino malitia, ſapientia regnat. Qua quidẽ triũphante, decætero miſeram illam animã quam pernicioſe negligentia ſopo rauerat, peius excitauerat curioſitas, attraxerat experientia, tenuerat concupiſcentia, ligauerat conſuetudo, contemptus in carcerem truſerat, malitia iugulauerat: timor ſuſcitat, pietas blande demulcet ſcientia quid actum ſit indicans, dolorem apponit, quod ſuum eſt, fortitudo erigit, conſilium ſoluit, intellectus educit de carcere, ſapientia menſam ponit, refocillat eſurientem, & ſalutaribus reparat alimentis.

De eo quod ſcriptum eſt: Beatus homo qui inuenit ſapientiam, & qui affluit prudentia, Sermo.

Prou. 3. b

B

Vid in hoc mundo agimus fratres, aut quid facimus de hoc mundo? Si ſaluari contendimus à præſenti ſeculo nequã, quid adhuc de hoc mundo decernimus? Si exire volumus, quid cõpedes noſtros nobiſcũ trahere laboramus? Ponamus aureos eſſe, ſed multo melius eſt ſine his liberari, q̃ eorum occaſione teneri. Non eſtimemus precium, ſed impedimentum conſideremus, ne præter ipſam quæ dura ſatis reputanda eſt conditionis neceſſitatem, etiam cupiditatis viſco inhærere hic incipiamus, & inanis ſolicitudinis nexibus irretiri. Quid enim in compedibus faciat quis, percũctari forte minus congruum iudicetur, q̃ videlicet ad patiendum magis q̃ ad aliquid faciendũ ſoleãt homines compediri: & actionis impedimẽta compedes ſunt, adminicula paſſionis. Agendum tamen nobis aliquid in hoc mũdo, agenda vtique pœnitentia, ſed ad paſſionem hæc potius q̃ ad actionem videbitur pertinere. Nihilominus tamen agendum hic nobis aliquid: non quidẽ de hoc mundo, ſed in hoc mundo. Cum enim legatur Adam in loco voluptatis ab initio poſitus vt operaretur, quis ſanum ſapiẽs, filios eius in loco afflictionis ad feriandũ poſitos arbitretur? Operemur ergo, ſed cibum qui nõ perit: operemur opus ſalutis noſtræ. Operemur in vinea domini: vt denarium diurnum accipere mereamur.

Eccli. 24. c.

Operemur in ſapientia quæ dicit: Qui operantur in me, non peccabunt. Ager enim eſt mundus: ait veritas. Fodiamus, in eo theſaurus abſconditus latet, effodiamus eum. Ipſa eſt enim ſapientia quæ trahitur de occultis. Omnes eam quærimus: omnes cõcupiſcimus eam. Sed fruſtra quęrit qui in lectulo ſuo quęrit: neque enim in terra ſuauiter viuentium inuenitur. Lectulus eſt, & ibi gigantem quęris? Tuus eſt, & ibi ſperas inuenire eum qui diuerſoria ſemper ignorat? Si quęritis, inquit, quęrite: conuertimini & venite. Quęris vndeॽ A lectulo tuo.

Matth. 13. f

C

Eſa. 21. c

Ibidẽ. 18. d

Quęris vnde conuertaris? A voluntatibus, inquit, tuis auertere. Et ſi in voluntatibus meis nõ inuenio: vbi, inquis, inuenio ſapientiam? Vehementer enim eam cõſiderat anima mea: nec inueniſſe ſufficiet ſi contigerit inuenire: niſi menſuram bonam & cõfertam & coagitatam, & ſuperefluentẽ ponã in ſinum meum. Merito quidẽ. Beatus enim homo qui inuenit ſapientiam: & qui affluit prudentia. Quęre ergo dum inueniri poteſt: & dũ prope eſt, inuoca illam. Vis audire q̃ prope ſit? Prope eſt verbum in corde tuo & in ore tuo, tantũ illud recto ſi quęſieris corde. Erige cor, ſurge de lectulo tuo, vt non fruſtra audias admonente ſurſum habere cor. Sic enim inuenies corde ſapientiam: ore afflues prudentia, ſed affluere non effluere vel euomere cura. Nimirum mei inueniſti ſi inueniſti ſapientiam, tantũ ne multum comedas: ne ſatiatus euomas illud. Sic comede vt ſemper eſurias. Nam ipſa dicit: Qui me edunt, adhuc eſurient. Noli multum reputare quod habes, noli ſatiari ne euomas: & hoc ipſum quod videris habere, auferatur à te: quippe qui ante tẽpus quęrere deſtitiſti. Neq; enĩ dum poteſt inueniri, dum prope eſt: ab inquiſitione vel inuocatione ceſſandum eſt. Aliter quoque ſicut qui mel comedit multum (vt ait idem Salomon) non eſt ei bonum: ita qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria. Quid tu Pilate ſeor ſum interrogas dominum, vt tibi ſuſurret in aure quid ſit veritas? Multum eſt ad te: nõ dabitur ſanctum cani: nec margarita porco. Quęre potius fidei guſtum: ſatietatem intelligentiæ interim ne requiras. Merito fratres, reuerberata acie protinus reſiliuit: & reſponſum non ſuſtinens, egreſſus eſt ad Iudæos, qui ambulare cœperat in magnis & mirabilibus ſuper ſe, quid eſſet veritas percontatus. Quocirca quæramus ſapientiam in corde: & ſapientiam quæ eſt ex fide: quemadmodũ n apoſtolus ait. Non plus ſapere q̃ oportet ſapere: ſed ſapere ad ſobrietatem. Sobria ſiquidem ſapiẽtia eſt in pœnitudine peccatorum præteritorũ: in contemptu præſentium cõmodorum: in deſiderio futurorum præmiorum. Inueniſti plane ſapientiam, ſi prioris vitæ peccata defleas: ſi huius ſeculi deſiderabilia paruipendas: ſi æternã beatitudinẽ toto deſiderio cõcupiſcas. Inueniſti ſapientiã ſi tibi horũ ſingula ſapiunt prout ſunt, vt hæc quidẽ amara & omnino fugienda, iſta quòque velut caduca & tranſitoria contẽnenda, illa vero vt perfecta bona totis appetenda deſideriis, intimo quodam animi ſapore diiudices & diſcernas. Atq; hæc quidẽ ſobria eſt ſapiẽtia, & vomitũ neſcit, vbi & timoris frig⁹ ex recordatione peccatorũ, & charitatis feruor ex appetitu diuinarum promiſſionum, tepiditatẽ amouet earum quæ nunc ſunt peſſimarũ occupationum: vt nec euomas ſapientiam: nec euomaris ab ea. Sicut enim beatus homo qui inuenit ſapientiã: ſic etiam beatus vir vel beatior etiam qui morabitur in ſapientia: forte enim hoc ad affluentiam ſpectat. Sane in his tribus ore affluit ſapientia vel prudẽtia, ſi ſit in ore confeſſio proprię iniquitatis: ſi gratiarum actio & vox laudis, ſi etiam ſermo ædificationis. Nimirum corde creditur ad iuſtitiam: ore autẽ confeſſio fit ad ſalutem: atq; in principio quidem ſermonis iuſtus accuſator eſt ſui. Nam in medio magnificare dominum: in tertio quoq; (ſi eatenus affluit ſapientia) ædificare proximũ debet. An vero & in opere affluẽtium eſt ſapientia? Eſt maxime. Quæramus ergo & in opere triplicem affluẽtiã: nam & olim dictum eſt à ſapiente quodã, q̃ ſapientia tripliciter deſcriberetur. Itaq; ſi vos melius non habetis: puto ego, quod ad opus pertinet, copioſe ſatis affluere ſapiẽtia quicũq; inter vos continenter patienter & obedienter conuerſatur, tantum vt fidelis obedientia propriam mortificet voluntatem, humilis continentia carnalem pariter & ſecularem amputet voluptatem, hilaris patientia vtranq; ſimul, & corporalem ſcilicet & mundialem viriliter ſuſtineat aduerſitatem.

Prou. 25. d

Rom. 12. a

D

E

Rom. 10. b

Prou. 18. e

De triplici genere bonorum, & vigilantia ſuper cogitationibus, Sermo.

F

IT propenſius ſtudium & cura vigilãtior noſtris eſſet cogitationibus adhibenda fratres mei, noſtris inq̃, quibus tam ſanctarũ meditationum aſſiduę materia miniſtratur. Nocte enim & die nobis prophetícæ & euangelicæ, ſed & apoſtolicæ voces canuntur & legũtur, quæ & pœnã minãtur inferni, & gloriã regni pollicẽtur. Vnde ergo nobis tam vanę, tam noxiæ, tam obſcœnæ cogitationes, quæ nunc immunditia & eleuatione, nunc ſuperbia & ambitione cæteriſq; paſſionibus extorquent nos, vt vix aliquando in ſerenitatem ſanctarum cogitationum reſpiremus? Væ nobis à torpore & tepore cordis noſtri, qui permittimus nos his vanitatibus occupari, & non magis ex inſtanti tranſilimus in bona domini, ſiue in naturalia, ſiue in ſpiritualia, ſeu etiam in æterna. Et quidẽ naturalia bona magna, ſpiritualia maiora, ſed maxima ſunt æterna. In primis reparamur, in ſecundis exercitamur, extendimur & beatificamur in tertiis. Si non potes oculũ meditationis in illã ſublimitatẽ æternalium bonorũ infigere, quia ſtantia ſunt, & omnem ſenſum exuperant: in bonis gratiæ quæ ſunt in exercitio virtutũ, viſum reflecte, vt videas q̃ purę conſcientiæ, q̃ liberę frontis ſit verſari & conuerſari in caſtitate & charitate, in patientia & humilitate cæteriſq; virtutibus, quę amabilẽ deo, placabilem & imitabilem hominibus reddunt. Quòd ſi & hæc nimis ſublimia ſunt, & tranſgrediẽtia infirmitatẽ tuã, demitte oculos tuos in bona naturæ, quæ tibi tã familiaria eſſe debẽt, quantũ tu ſa-

G tu familiaris es tibi. Nec sic dicimus bona naturæ quasi gratiæ non sint, sed ideo q̃ ipsi naturæ quodãmodo ingenita & cõplantata fuerunt anteq̃ fieret peccatũ illud, quod non solũ personã infecit, sed etiã naturam. Extunc non ita nobis adnatum prouenisse monstratur propter vulnus inflictum, cũ tamen nos illa in nobis & circa nos esse tam rationibus q̃ affectionibus plerumq; sentiamus. Et quia nos ex anima & corpore consistimus iuxta vocem apostoli: ab animali parte, id est à
1.Cor.12. bonis corporis incipiamus, vt nõ sit prius quod spirituale est, sed quod animale. Sũt autẽ omnia bona corporis & quæ ei solũmodo debeamus, sanitas. Nihil autẽ ei vltra dãdũ est vel quærendum, sed hoc termino ligandũ, & frenandũ est, cũ fructus eius nullus sit, & mors sit finis illius. Sed hic fouea est, quæ nolo vos lateat. Insidiatur enim voluptas sanitati, & tam subtili malignitate prosequitur, vt vix eã quis vel possit cauere vel nouerit. Quòd si voluptati seruitur, non sanitati, hoc iam de natura nõ est, sed sub natura, quæ morti manus dat, cũ magistrã constituit voluptatẽ. Inde etiã est q̃ multi ad tã bestiales & rebelles impetus descenderunt, vel (vt dicã verius) ceciderunt, vt voluptatem præferant sanitati, & illisipsis sæpissime volutentur, quæ sciunt difficiles & acutissimas subsequi passiones. Sicut autẽ corporis natura est sanitas, ita cordis natura est puritas: quia turbato oculo nõ videbitur deus:
& cor humanũ ad hoc factum est, vt suum videat creatorẽ. Si
H vero sanitati corporis solicita est prouidenda custodia, puritati cordis tanto solicitior est impendenda, quanto pars ista dignior illa esse conuincitur. Hic tamẽ simpliciter accipimus puritatem, vt videlicet omnia quæ agimus, pure & humiliter confiteamur domino in oratione, homini in cõfessione, & dicamus: Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam do-
Psal.31.b mino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et quia sociale animal sumus, ex his quæ in nobis sunt, ad ea quæ circa nos sunt, transeamus: vt si fieri potest quod ex nobis est pacem habeamus cum omnibus hominibus. Hæc enim est lex naturalis societatis, vt omnia quæcunq; nobis fieri nolumus, aliis nõ faciamus: & quæ nobis fieri volumus, aliis impendere studeamus. Sicut ergo debemus sanitatem corpori, puritatem cordi: sic & fratri pacem. Iam hinc transeundum est ad sanctorũ animas, quæ de huius mortalitatis carcere ad cœlorum gaudia volauerunt. His profecto debemus imitationem: quia similes fuere nobis passibiles, & notas nobis fecerunt vias vitæ, quas tam infatigabiliter, q̃ interminabiliter tenuerũt. Sed & illis qui non in tanta sanctitate seu peracta pœnitẽtia exierunt, compassionem debemus & orationem propter similis naturę cõsortiũ, vt pius pater auferat scoriã eorũ, & in beneficia flagella cõmutet, & sic tandẽ reconsignet ad beatæ gaudia ciuitatis. Si enim tauri cum taurum mortuum inuenerint, plorant, mugiunt, & quasi quibusdam debitis humanitatis obsequiis fraterna funera prosequuntur: quid debet homo homini, quem & ratio docet, & trahit affectio? Sicut ergo
I sanctis animabus imitationem, sic minus sanctis compassionẽ debemus, illinc exemplum, hinc gemitum haurientes. A sanctis vero angelis auxilium quærendum est, & occultis suspiriis, & frequẽtia lachrymarum: vt illi supereminẽti maiestati preces nostras offerant, referant gratiam, quia administratorij spiritus sunt, missi propter nos, vt hæreditatem capiam⁹
Heb.1.d salutis. Ab illo autem rerum omnium domino pietas quærenda est, vt ille cuius natura bonitas, cui proprium est misereri semper & parcere, non respiciat multitudinem iniquitatum nostrarum: sed secundum multitudinem miserationum suarum misereatur nostri. Ipsi enim nos & amorem debemus, & subiectionem cum omni reuerentia & humilitate. Amorem, quia fecit nos, & benefecit nobis: subiectionem, quia super nos est, & hoc præcipit nobis, terribilis in consiliis super filios hominum. Ita ergo & sanitatem corpori, puritatem cordi, pacem fratri, imitationem sanctis, compassionem mortuis debemus: auxilium ab angelo, pietatem à deo postulemus. Ex arca naturalium bonorũ habere debemus & quærere, vt sciamus quia cum hæc quæ omnia mandata sunt, & data naturæ fecerimus, serui inutiles sumus: quæ debuimus facere, fecim⁹. Aut vix enim aut nunquàm inuenitur aliquod præceptũ datum hominibus quod transeat terminos possibilitatem̃q; naturæ. In his autẽ bonis, sicut prædiximus, reparamur, & quasi quodammodo restituimur in antiquum, dum ad ingenitam K naturæ suauitatem reuertimur, dum etiam nobis & his qui circa nos sunt, & eis qui supra nos sunt, debitum rerum ordinem exhibemus. Et hæc quidem pro bonis naturalibus.

Spiritualia autem bona in quibus exercemur vt ad æterna tendamus, ipsa eadem sunt: sed alia, quia alio intuitu considerata, cum plurimis tamen aliis quæ longum est enumerare. Illa enim iuxta naturam, hæc supra naturam esse noscuntur. Nam & in spirituali exercitio non sanitatẽ debemus corpori, sed seruitutem, sed afflictionẽ, sed laborem, iuxta vocẽ illius spiritualis & summe spiritualis hominis qui dicebat: Castigo 1.Cor.9.d corpus meum, & in seruitutem redigo. Nec istam tantum cordi puritatem debemus, vt pure & humiliter confiteamur peccata nostra, sed vt in intentione, cogitatione & opere hanc circunspectionem exhibeamus, vt & vita nostra sit fructuosa, & fama glorioſa, non quæ fructificet sibi, sed deo: non quæ glorificet se, sed patrem suum qui in cœlis est. Pacem quoque non solum fratribus exhibendam dicimus in via ista, sed cum his qui oderunt pacem, esse pacificum, portare omnes, & à nemine velle portari. Confitemur etiam non modo compassionem mortuis & orationem, sed in spe etiam congratulationem adhibendam: quia & si contristandum est quòd in locis purgatoriis patiuntur, multo amplius collætandum quod prope est vt abstergat deus omnem lachrymam ab oculis co- L
rum, & iam non sit neque luctus neque clamor, sed nec vllus dolor, quæ prima abierũt. Sanctis vero animabus nõ iam imitationem, nec à sanctis angelis tantummodo quærere debemus auxilium, sed ardenter desiderare conspectum eorum, & esse cum illis, & videre quæ sint illæ columnæ cœli quæ sustinent orbem terrarum, in quibus rutilat & relucet tantum, & tam excellens diuinitatis insigne. In domino autem non solũ pietas quærenda est, sed & in eum tota affectio dirigenda, vt diligamus nos propter ipsum, & suspiciamus quæ sit illa maiestas quæ cuncta faciat, cuncta contineat, & in quam desiderant rationabiles creaturæ prospicere. Hæ sunt semitæ spiritualis exercitij, in quibus religiosa mens & dilatatur & delectatur, eorum quæ sunt retro oblita, & ad anteriora id est æterna bona se extendens, sequitur ad palmam supernæ vocationis. Nunquid non supra naturam beatus iste Andreas apostolus, cuius solennitas præ manibus est transilierat qui dicebat. O bona crux diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata, securus & gaudens venio ad te? Alterati hominis est ista vox, & qui de bonis naturæ ad gratiæ bona surrexerat: vt non solum gloriaretur in spe, sed & in tribulationibus, & gaudens iret à conspectu concilij, q̃ dignus esset pro nomine Iesu contumeliam pati. Non modo enim patiẽter, sed & libenter verũ & ardenter ad tormenta sicut ad ornamenta, ad pœnas sicut ad delicias properabat. Porro quidem æterna bo
na illa bona sunt quæ nec oculus vidit, ne auris audiuit, & quę M
nunq̃ exeunt ab illa patria quæ nescit nisi gaudium & iubilationem. Ibi nihil deest, ecce abundantia qua impleatur humana cupiditas. Quæ est ista copia vbi nihil quod nolis sit, totũ Psal.121.b
sit quod velis? Fiat pax (ait propheta ad Hierusalem) in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. In illis inquam turribus quæ iuxta prophetam alium gemmis ædificabuntur, vbi adipe frumenti, non cortice sacramenti satiabit nos deus. Quòd si nihil deerit nobis, aliquid autem nos latuerit, nunquid erit gloria consummata? Ideo nihil latebit nos, & ecce sapientia qua curiositas hominis satietur. O sapientia qua tũc omnia quæ in cœlo & quæ in terra sunt, pfectissime cognoscemus in ipso fonte sapientiæ rerũ omniũ cognitionẽ bibẽtes. Apoc.21.f
Non metuã suspiciones, non timebo consilia, quia ciuitas illa (iuxta Ioannẽ) purissimo vitro similis erit, vt sicut per vitrum lucidissime cernimus, sic aliorũ conscietias clarissime videamus. Quid si & nihil defuerit, & nihil latuerit, maneat autem timor & anxietas amittendi? Ideo nihil terret, & ecce potẽtia Psal.147.a
qua humana infirmitas roboret. Qui posuit, inquit, fines tuos pacem, & confortauit seras portarũ tuarũ, ita vt nullus inimicus intret, nullus exire possit amicus. Vbi ergo summa abundantia, summa sapientia, summa potentia est, puto q̃ nihil desit plenitudini beatitudinis, quantũ spectat ad summam fœlicitatis humanæ. Hæc sunt bona naturæ, gratiæ, gloriæ, bona humanitatis, bona virtutis, bona æternitatis. Hæc cogitemus,

A mus, hæc ruminemus fratres, & iuxta præceptum legis reuocemus ruminationem, quia sic viuitur, & in talibus vita spiritus nostri. Sic enim cogitatio sancta seruabit nos, vt dica-
Ibidẽ.18.d mus cum sancto: Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper, domine adiutor meus, & redemptor meus.

De triplici custodia: manus, linguæ, & cordis. Sermo.

Mnes nobis causamur deesse gratiam, sed iustius forsitan ipsa sibi queritur gratia deesse nonnullos. Nempe res cordis est gratia deuotionis ista quam quærimus, & hoc munere ipse se fraudat qui internum ei dissimulat receptaculum exhibere. Cæterum vnde illi cura cordis, cui ne ipsa quidem adhuc oris circunspectio, seu manus custodia subest? Non sibi deesse miretur consummationem, qui nec initium apprehendit, sed ne is quoque qui initium iam tenere videtur, si ad medium non peruenit. Magnum est homini sæculari mundas habere manus, monacho non est magnum, sed plane magnum ei malum esse probatur ne ipsarum quidem contagia declinare. Imò vero & in ipsis quoque manibus longe amplior munditia & iustitia abundantior à nobis exigitur quàm ab illis. Nimirum illis dicitur: Fu-
1.Cor.6.b. gite fornicationem, & qui furabatur, iam nõ furetur: cæteraq̃
Ephe.4.c. similia: quæ qui fecerint, regnum non cõsequentur. Nunquid & nobis ab huiusmodi contagiis operum, & tam graui manuum contaminatione timendum est? Sed quo nitidiores manus, eo grauius quoque minor in eis neuus offendit, & sicut preciosam vestem exigua quæuis macula turpius decolorat. Nobis ad immunditiam minima quælibet inobedientia sufficit, nec iam neuus est, sed grauis macula, si in actionibus nostris vel minorum residet negligentia mandatorum. Hæc igitur operum diligentia seruandorum, initia nostræ conuersationis exercet: dum adhuc quidem modicum, sed tamen iam lumen in nobis est, nisi forte magnum se putant habere lumẽ
Luce.17.c quibus veritas ait: Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite quia serui inutiles sumus, quę debuimus facere fecimus. Sed hoc, inquies, propter humilitatem monuit esse dicendum. Plane propter humilitatem: sed nunquid contra veritatem? Cæterum si circa factorum quoque custodiam inuenimur adhuc negligentiores: nemo sapiens eum liquare cu licem moneat, qui vtinam non glutiat vel camelum. At si iam manus mundatæ fuerint (nec sic quidem continuo ad cor transitur) labiis sane mundandis secundum studium & media solicitudo debetur. Quod si dixeris, rarus est qui sermones suos in iudicio disponere videatur: vel ex hoc disces q̃ sit rara perfectio, cum nec perfectum inueneris omnibus esse commune.

Quis sane numeret quantas modicum linguæ membrũ contrahat sordes: q̃ multiplex in labiis incircuncisis immunditia coaguletur, quàm sit grauis pernicies oris incircunspecti? Est
C enim lingua dissoluta in sermonibus otiosis, est lingua impudica, est & maguiloqua: quarum prima lasciuię, sequens arrogantiæ famulatur. Est etiam lingua dolosa, & item lingua maledica, quarum altera in falsiloquam & adulatoriam subdiuiditur: altera vero nunc in facie contumelias irrogat, nunc detrahit in occulto. Quod si de omni vel ocioso verbo quodcũque locuti fuerint homines, deo sunt reddituri rationem in
Prou.10.c die iudicij: quanto districtius de verbo mendaci, mordaci & iniurioso, de elato vel lasciuo, de adulatorio aut detractorio iudicabuntur? Quã vera sententia fratres, in multiloquio non effugiendum peccatũ. Vt enim præteream cætera, si propterea est ociosum verbum q̃ nullam rationabilẽ causam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus quod est præter rationem? Nemo vestrum fratres, parui ęstimet tempus quod in verbis consumitur ociosis. Siquidem tempus acceptabile est, & dies salutis. Volat verbum irreuocabile, volat tempus irremeabile, nec aduertit insipiens quid amittat. Libet confabulari, aiunt, donec hora prætereat. O donec prætereat hora, ô donec pertranseat tempus. Donec hora prætereat quam tibi ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniã, ad acquirendam gratiam, ad gloriam promerendam, miseratio conditoris indulget. Donec transeat tempus quo diuinam tibi repropiciare debueras pietatẽ, properare ad angelicam societatẽ, suspirare ad amissam hæreditatem, aspirare ad promissam fœlicitatem, excitare remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem. Sic nimirum sic agricolæ cum diu desiderata af- D
fuerit opportunitas feminandi, sic vinitores cum expectatum tempus putationis aduenerit, inueniſſe occupationes, & quasi irreprehensibiliter siue opere diem transegisse lętantur? Sic instantibus nundinis institores nectere moras, occasiones quærere solent, ne quem forte sibi ex eis quæstum prouenire contingat? Sic denique pauperes mendicantes cum multis clamoribus euocatus tandem affuerit eleemosynarum distributor, diuerticula captant, & concurrentibus sociis vacuos ambiunt occupare recessus, & fouere latebras in angulis plateарum? Vtinam tamen vel solum tempus vitæ amitteretur in verbis, sed multi in his etiam vitam amittere comprobantur: nec modo ipsi amittere, sed adimere quoque & hoc fratribus suis. An non amittunt vitam detractores deo odibiles, odibiles vitæ? Fugit vita quos odit: & quos vita fugit, mori necesse est. An non & ipse moritur, qui venenum bibit quod ei maleſuada detractoris lingua propinat? Siquidem furtim ei dilectionis vita subtrahitur: & dum nescit: paulatim in eo fraterna charitas refrigescit. Auditurus est forsitan ipse quoque cui detrahitur: vndique enim verba volant, & multorum prius ora sermo pertransiens, difficile fieri potest quin singulorum creuerit linguis, & quasi iam prouectus referatur ad eum ad cuius spectat offensam. Itaque scandalizabitur audiens & tabescet, eoque facilius extinguetur in eo E
charitas, quo amplius ante viuere videbatur. Si inimicus, Psal.54.b.
ait, meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique: & quidem cauet sibi prudens auditor, cauet & ipse si non desipit, qui sibi nouerit esse detractum: ille ne veneno inficiatur, iste ne scandalo perturbetur. Sed quod in se est tamen lingua maledica, & illius percutiens conscientiam, & istius vulnerans charitatem, secum pariter vtrumque peremit. Nunquid non vipera est lingua ista? Ferocissima plane, nimirum quæ tam læthaliter tres inficiat flatu vno. Nunquid non lancea est ista lingua? Profecto, & acutissima, quæ tres penetrat ictu
Ibidẽ.56.a vno. Lingua (inquit) eorum gladius acutus. Gladius equidem anceps, imò triceps est lingua detractoris. Nec vero eiusmodi linguam ipso etiam mucrone quo dominicum latus confossum est, crudeliorem dicere verearis. Fodit enim hæc quoque Christi corpus, & membrum de membro, nec iam examine fodit, sed facit examine fodiendo. Ipsis quoque nocentior est spinis quas illi tam sublimi capiti furor militaris imposuit, seu etiam clauis ferreis quos sanctissimis manibus illis & pedibus consummatio Iudaicæ iniquitatis infixit. Nisi enim huius quod nunc pungitur, & transfoditur corporis sui vitam illius vitæ corporis prætulisset, nunquam illud pro isto mortis iniuriæ, crucis ignominiæ tradidisset. Et dicimus: Leuis res sermo, tenera, mollis, & exigua caro lingua F
hominis: quis sapiens magnipendat? Leuis quidem res sermo, quia leuiter volat, sed grauiter vulnerat: leuiter transit, sed grauiter vrit: leuiter penetrat animum, sed non leuiter exit: profertur leuiter, sed non leuiter reuocatur: facile volat, atque ideo facile violat charitatem. Vilis res est musca moriens, sed exterminat oleum suauitatis. Tenerum membrum lingua, attamen vix teneri potest: substantia quidem infirmum atque exiguum, sed vsu magnum & validum inuenitur. Modicum membrum est, sed nisi caueas, magnum malum. Tenuis est & lata, aptissimum vacuandis cordibus instrumentum, sicut multorum mihi inter vos conscientias arbitror attestari, nisi forte omnes tam perfecti simus vt nunquam nobis post longas confabulationes inuenta sit mens quodammodo vacua, meditatio minus deuota, ficca magis affectio, & holocaustum orationis non adeo pingue propter verba siue quæ diximus, siue etiam quæ audiimus, verba tamen. Facile enim lingua labitur, nec minus facile illabitur cordi, ita vt multis inter loquendum minus profuerit quòd propriam colibuerint, dum non caverint alienam. Vtilis est frater qui tibi loquitur, sapiens est, religiosus ac timẽs deum, plus dico, angelus est, & angelus lucis, etiam sic caue tibi ne audias vnde lædaris. Nec personam tibi velim suspectam esse, sed linguam, præsertim in sermocinatione communi. Bona quidem columbæ simplicitas, sed in hac parte quoque serpentis astutiam non omittas. Maria ne angelicum quidem verbum sine discussione præteriens, cogitabat qualis esset Luce.1.c

G ista salutatio. Tu quoque qui crebris experimentis saltem so
lerter aduertisti quantum noceant verba, non despies si soli
citus fueris, quandoquidem interesse necesse est collocutio-
ni non modo ori circunspectionem, sed & auri nihilominus
adhibere cautelam. Non miremini quòd huic gradui proficien-
tium diutius immoremur, plures siquidem inter vos proficientes esse credimus quàm perfectos. Forte tamen nimij
videamur in suggillatione verborum. Sed memẽtote quoniã
lingua est quæ contra vitia linguę loquitur, vt in eo vel maxi-
me haberi debeat excusata, quòd nec sibi parcat, & aduersus
propria quoque suiipsius pericula muniat audientes. Ventus
Cantt. 4. d est sermo, sed non semper est ventus vrens. Surge (inquit) aquilo, veni auster, perfla ortum meum, & fluãt aromata illius.
Est quoque magna nihilominus sermonis vtilitas, & frequen
ter in lingua fructus preciosissimus reperitur. Nempe iusti
vita ex fide est, & fides ex auditu, auditus per verbum dei.
Quomodo enim viuet quis nisi crediderit: Quomodo credet
nisi audierit? Quomodo audiet nisi annuncietur ei? Sane propterea maiorem ei diligentiam, & diligentiorem custodiam
conuenit exhiberi, quòd sit iuxta scripturam mors & vita in
Prou. 18. d. manibus linguæ. Alioquin si sola ineffet vita, nec circuncisio
quidem ei, sed sola mors, etiam abscissio deberetur. Nunc ve
ro ponenda nobis ori nostro custodia, & ostium circunstantię
labiis, vt nec vitalem ędificationem clausura damnet æterna,
H nec lęthalis pernicies liberum sortiatur egressum. Vigilemus
itaque super opera nostra fratres, ne vel omittamus quod præ
ceptum, vel quod prohibitum est committamus. Hortatur
Psal. 36. c nos ad bipertitam hanc custodiam propheta cum dicit: Declina à malo, & fac bonum. Vigilemus nihilominus super ver
ba nostra, ne in eis vel offendere deum, vel proximum nocere
contingat. Fœlix siquidem quem in omni confabulatione du-
plex timor ille solicitat, & duorum consideratio stimulat auditorum: primum quidem diuinæ maiestatis, in cuius manus
incidere prorsus horrendum: dehinc fraternæ infirmitatis,
cui nihilominus perfacile est offendiculum dare. Puto tamen
ne eum quidem qui in verbo cauet offensionem, perfectum
adhuc dici oportere, nisi forsitan comparatione prioris qui
tantum super opera vigilabat. Nam & veritas in euangelio
de vigilantibus seruis & aduentum domini præstolantibus
Lucæ. 12. c loquens: Si (inquit) in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit:
beati sunt serui illi. Quod nequaquam de prima, sed nec de
secunda dictum quidem reperies. Est autem vigilia hæc su-
Prou. 4. d. per cor, cui sane omnem iam custodiam exhibere sapiens mo
net: nimirũ quia ex ipso vita procedit. Ego tamen etiam hanc
constare arbitror specialiter in duobus: vt videlicet super af-
fectionum pariter & cogitationum suarum greges mens so-
licita vigilanter intendat. Et bene huic datur omnis custodia
à quo cæteras quoque duas procedere constat: nisi forte
I (quod absit) simulationis gerantur studio: & pietatis habeant
speciem, non virtutem. Sicut enim fontis vena scaturiens nisi
fossas ante repleuerit adiacentes, nec refluere, nec se dare, nec
in altum sese tollere prævalebit, quòd videlicet alias occupe-
tur: sic humanus animus donec eas quas prędiximus manus &
linguę custodias solerter impleat: nec ad perfectam hanc sui-
ipsius poterit reflecti curam, nec iucunda deuotionis tranquil
litate frui, nec in sublimẽ diuinæ contemplationis proficere
gradum. Eia fratres, si supernę visitationis gratiam quęrimus,
sic quæramus: si spirituales consolationes desideramus per-
cipere, sic petamus: si cœlum nobis aperiri cupimus, sic pul-
semus. Hoc denique triplici modo vigilemus, si ad nuptias vo
lumus intrare cum nostro sponso Iesu Christo domino: qui
est benedictus in secula. Amen.

De *verbis Apostoli: Non est regnum dei esca & potus. Sermo primus.*

Rom. 14. c NOn est regnum dei esca & potus, sed iustitia & pax
& gaudiũ in spiritu sancto. Quid prætergredimur
viam, qui ad gaudium properamus? Est quidem
gaudium de regno dei, sed non prẽmium est. Est
gaudium de regno dei, sed non gaudium carnale, non gau-
dium seculare, non gaudium cuius extrema luctus occupat,
sed in quod magis tristitia vertitur: non denique gaudium
eorum qui lętantur cum malefecerint, & exultatio quæ in
rebus pessimis est, sed gaudium in spiritu sancto. Vnde au- K
tem hoc gaudium interim, nisi de iustitia & pace procedit?
Ipsa ergo procedant tanquam cellulę mellis, vt facile adhuc
labilem liquorem suauitatis solidior possit materia contine-
re. Erit quando iam ipso simplici melle fruemur, & gaudium
nostrum plenum & purum erit, vt non modo in spiritu, sed de
ipso quoque spiritu gaudeamus. Erit quando omnimodis erit
gaudium spirituale, vt nullis iam corporeis occasionibus ex-
citetur, non operibus misericordiæ, non lachrymis pœniten-
tiæ, non exercitatione iustitiæ, non probatione patientiæ, sed
ipsa magis presentia spiritus in quem desiderãt etiam angeli
prospicere. Interim sane velut salis loco sapientia mihi cæte-
ra condit, tanquàm non sit & ipsa cibus. Interim prius q̃ come-
edam, suspiro, & nec tunc quidem permittor, vt glutiam sa-
liuam meam. Est enim sapiens, cui quęq; res sapiunt prout
sunt. Cui vero ipsa iam in se prout est sapientia sapit, is non
modo sapiẽs, sed etiam beatus est. Nempe hoc est videre deũ
sicuti est, atque hic quidem fluminis impetus lętificans ciui-
tatem dei. Hic torrens voluptatis, hæc denique vbertas ine-
brians est. Nunc vero domine vinum non habẽt: deficit enim
in his interim nuptiis vinum, vinum vtique carnalis illecebrę,
& concupiscentiæ seculares. Fel draconum (inquit) vinum *Deu. 32. c*
eorum, & venenum aspidum insanabile. Semper nobis hoc vi
num deficiat fratres mei, quia non est hoc vinum bonum.

Bonum vinum non ex vinea impuritatis, sed ex hydria pu-
rificationis hauritur. Bonum vinum non ex vua Gomorrę cõ- L
ficitur, sed ex aqua Iudææ. Seruasti, inquit, bonum vinum vsq; *Ioan. 2. b.*
adhuc. Nam optimum quidem vinum seruat etiã adhuc, quod
videlicet non ex aqua conficiendum, sed exprimendum magis
ex botro illo magno terræ promissionis, qui interim in vecte
portatur, dum secundum carnem nouimus Christum, & hunc
crucifixum. Nunquid non illi vinum defecerat qui dicebat:
Renuit consolari anima mea? Sed & vinum aqua factum *Psal. 76. d.*
gustasse visus est, cum subiunxit: Memor fui dei, & delectatus
sum. Quid enim faciet in præsentia, qui in sola memoria de-
lectatur? Sic & apostoli plane vinum aqua factum gustaue-
rant, quando ibant gaudentes à conspectu consilij: quoniam
digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Quo-
modo non vinum ex aqua, gaudium de contumelia? Nimi-
rum implebatur iam promissio veritatis, quę ad eos facta erat
hoc modo: Tristitia vestra conuertetur in gaudium: hoc est, *Ioan. 16. d*
aqua vestra vertetur in vinum. Miraris quòd in vinum aqua
mutatur? etiam transit in panem, nisi forte oblitus es come-
dere panem tuum, eum de quo legisti: Cibabis nos pane la- *Psal. 79. d.*
chrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis in mensura.
Denique audi mensuram. Erant, ait, lapideæ hydriæ sex posi- *Ioan. 2. b*
tæ, secundum purificationem Iudæorum. Si verus Iudæus es,
non carne, sed spiritu: sex annis seruies, in septimo liber egre
dieris: in sex hydriis purificaberis, sex diebus operaberis,
in sex tribulationibus liberaberis, in septima non tanget te M
malum. Non solum autem liberaberis in eis, sed & vinum bi-
bes ex eis, vbi cœperis iuxta Apostolum gloriari non solum
in spe, sed etiam in tribulationibus. Hoc enim est duplex
interim gaudium quod habes in spiritu sancto, de memoria
futurorum bonorum, & malorum præsentium tolerantia. Nil
quippe in his carnale sapit, nil seculare, nil vanum, sed spiri-
tus veritatis & cœlestis sapientia est, cuius in vtraque suaui-
tas prælibatur. Gaudete in domino semper, ait apostolus, ite- *Philip. 4. d*
rum dico gaudete. Et duplicis huius gaudij materiam secu-
tus adiunxit: Modestia vestra nota sit omnibus hominibus,
dominus prope est. Quid modestia, nisi mansuetudo & pa-
tientia est? Gaudeamus ergo de his quæ expectamus, quoni-
am dominus prope est. Iterum gaudeamus de his quæ su-
stinemus, vt modestia nostra omnibus nota sit. Nimirum
tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, pro-
batio vero spem, spes autem non confundit. Sane vt ido-
neus fiat animus geminæ huic spirituali lætitiæ capessendæ:
duo æquè ad iustitiam exercendam, duo nihilominus ad con
seruandam pacem necesse est præmittantur, quæ quidem vtra
que copiosius nobis scriptura sacra commendat. Si quidem iu
stitiæ exercitatio in his duobus mandatis tota pendere vide- *Tob. 4. c.*
tur, vt quod sibi quis fieri non vult, alij non faciat, sicut ad *Mat. 7. b.*
gentes missa epistola continet apostolorum, & quemadmodũ
ad

A ad eosdem Apostolus dicit: Quæcunque volumus vt nobis fa
ciant homines, & nos faciamus illis. Cæterũ quoniam in mul-
tis offendimus omnes, impossibile est in hoc loco & tempore
scandalorum, (neque enim adhuc venerunt angeli qui de re-
gno dei tollant omnia scandala, sed nec tumus in illa beata
ciuitate cuius fines pacem posuit deus) propterea impossibi-
le hic & modo pacem inter nos conseruari, nisi & is qui in ali
quo forte offendit proximum, animosam elationem, & qui of
fensus est, nihilominus caueat inexorabilem obstinationem.

Studeamus itaque fratres mei & humiles ad satisfacien-
dum his qui aliquid habent aduersum nos, & ad remittendum
his qui offenderunt nos, faciles inueniri: quia non solum mu-
tuæ inter nos pacis conseruatio constat in his duobus, sed ne
ipsa quoq; diuina sine his propitiatio poterit obtineri, quòd
nec munus ab eo recipiat, qui non prius ierit vt fratri recon-
cilietur, & dimissum etiam ab eo delictum strictius exigat qui
conseruo suo debitum non remittit. Iam si manent in nobis
iustitia pax & gaudium in spiritu sancto, tria hæc: non quasi
securi simus pro eo quod regnum dei intra nos est, sed eo ma
gis in timore & tremore nostram ipsorum salutẽ operemur,
scientes nimirum quòd hunc tantum thesaurum adhuc in va-
sis fictilibus habeamus.

Item de eisdem uerbis Apostoli: Non est regnum dei esca & potus, Sermo II.

B SOlet apostolus Paulus in verbis esse breuis, in sen
tiis copiosus. Non ignorauit hoc ille tam elo-
quentiæ quàm sapientiæ dotibus approbatus, qui
singula Pauli verba tonitrua iudicabat. Tam si-
gnanter enim vniuersa depromit, & sic intonat spiritu & vir-
tute, vt in serie ordinem, in sensu plenitudinem, in vtroq; con
Rom. 14. c. nexionem mirabiliter extendat. Non est (inquit) regnum dei
esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto.
Quid ad hæc dicitis vos gulosi & luxurioſi, quorum deus. ven
ter est, quorum omnis vsus aut in ventre, aut sub ventre est,
Iaco. 5. d qui (vt ait Iacobus apostolus) in luxuriis enutristis corda &
2. Cor. 6. c corpora vestra? Audite audite, quia esca ventri, & vẽter escis,
deus autem hunc & has destruet. Væ vobis qui dormitis
Amos. 6. d in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris: qui comeditis
vitulum de armento, & bibitis vinum defecatum, & primis
vngimini vnguentis. Filij hominum vsquequo graui corde,
quia corpore pingui, vt quid diligitis vanitatem, & veritatem
negligitis? Pinguedo carnis, delitiæ corporis, saturitas ven-
tris, aut ante mortem vos deserent, aut vos in morte illas re-
Psal. 48. d linquetis: quoniam (inquit sanctus) cum interierit, non su-
Ibidem. c met omnia, neque descendet cum eo gloria eius. Sicut oues
in inferno positi sunt: mors depascet eos. Quam bene sicut
oues? quia detracto vellere mundialium diuitiarum, durè pres
C sę; detonsi, sempiternis nudi deputabuntur incendiis. Mors
depascet eos: quia semper morientur ad vitam, & semper vi-
uent ad mortem. Ergo hic caro vermibus, illic anima ignibus
deputatur: donec rursus infœlici collegio colligati, tormen-
tis pœnalibus socientur, qui socij fuerunt in vitiis. O delicate
qui deliciis & diuitiis circunfusus atque confusus, confusio-
nem expectas & mortem: non est regnum dei esca & potus,
Lucæ. 16. d non purpura & byssus, quia dies ille vtroque circunfluus, in
puncto ad inferna descendit. Quid ergo? Sed iustitia & pax
& gaudium in spiritu sancto. Attendis & intendis quia gau-
dium in fine est? Sic fatui filij Adam & præcipiti saltu iusti-
tiam transilientes & pacem, rem finalem in principium cõuer-
tere & peruertere vultis? *Esa. 48. d* Nemo enim est qui gaudere non
velit. Non stabit & non erit istud, quia sicut non est pax im-
piis, sic nec gaudere impiis: dicit dominus. Non sic impij non
sic. Prius est iustitiam facere, inquirere pacem, & persequi eã,
& sic demum apprehendere gaudium: imò à gaudio comprehendi. Sic angelicus ille conuentus prius iustitiam fecit, cum
stetit in veritate, & veritatis deseruit desertorem. Post hæc,
illa pace firmati sunt quæ exuperat omnem sensum: quia cum
diuersis honoris primatibus ambiãtur, nullus qui murmuret,
Psal. 147. a qui inuideat nullus. Lauda tu Hierusalem dominum, lauda
deum tuum Sion, quoniam confortauit seras portarum tua-
rum, benedixit filiis tuis in te, qui posuit fines tuos pacem.
Lauda & laudes replica, quia manitissimis vectibus & incon-
uulsibilib⁹ seris clausæ sunt portę tuę, nullus inimicus intret, D
nullus exit amicus, benedicti filij tui in te, omni benedictione
spirituali in cœlestibus cum Christo. Iam non est timor in fi-
nibus tuis, quia posuit fines tuos pacem, nullæ tibi tentatio-
nes, nulla sese cogitationum turma cõfundit, quia versipellis
ille & tortor longe est à muris tuis & à filiis tuis. Et ille qui
idem est, omnia in identitate consolidat atq; coniũgit. Cuius
participatio, inquit, in idipsum. Hoc iam tertio hauriunt a-
quas in gaudio de fontibus saluatoris, & nudis (vt ita dicam)
oculis diuinitatis intuentur essentiam, nulla corporeorum
phantasmatum imaginatione decepti. Ecce gaudium in fi-
ne, sed sine fine. Miseri nos qui ab illa fœlici regione repulsi
in hanc descendimus, imò cecidimus vanitatem. Filij Sion
(ait propheta) inclyti & amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea? Filij Sion illius videlicet speculatię
ciuitatis quam ædificauit dominus vt videatur in gloria
sua: filij supernę Hierusalem, quæ libera est mater nostra: in-
clyti per dignitatem conditionis, amicti auro primo per di-
uinitatis imaginem. Quomodo ergo ex his nos quidem repu
tati sumus in vasa testea, in hæc lutea & fragilia corpora de-
generauimus? Exhibent enim angeli fratres charissimi, iu-
stitiam deo, pacem inter se, gaudium sibi. Sic & tu homo no-
li prius rapere quod tuum est, & iustitiam quam deo, & pacẽ
quam proximo debes, contemnere. Iustitia virtus est qua red
ditur vnicuique quod suum est. Tu non solum iustitiam, sed E
multas & multiplices iustitias debes creatori. Iustus enim do- *Psal. 35. d.*
minus, & iustitias dilexit. Iustitia tua sicut montes dei. Bene
sicut montes, quia plures cumulos miserationum suarum in-
gessit tibi. Et prius quidem te cum cæteris, & inter cætera
creauit, non sine magna prærogatiua dignitatis. Dixit enim
de omnibus, & facta sunt. Post hæc vehementissimo tui amo-
re inflammata maiestas illa redemit te. Nunquid verbi facili-
tate? Non. Sed triginta annis operatus est salutem tuam in
medio terræ, affixus cruci, addictus morti, ludibriis deputa-
tus. Deus tuus factus est frater tuus, non angelorum frater,
quia nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahæ ap-
prehendit. Commune quidem habes quòd factus es, quòd fra
ter es speciale. Adiecit adhuc erga nos specialius quoddam,
quòd de lata nos & spaciosa via quæ ducit ad mortem,
digito suo traxit, & posuit in concilio iustorum & congre-
gatione. Quid vltra debuit facere, & non fecit? Cuius vel
laxeum pectus tanta & talia à tanto & tali collata beneficio-
rum multitudo non emolliat? Quicquid igitur es, quicquid
potes, debes creanti, redimenti, vocanti. Sed cum iustitiam
feceris, fac & pacem. Quandiu enim sumus in hoc vase te-
steo, & fragilitate complexionis humanæ, non possumus in-
ueniri scandalorum prorsus immunes. Si igitur recordatus
fueris quòd frater tuus habet aliquid aduersum te, sis humi-
lis ad veniam petendam: si tu habes aduersus illum, sis faci-
lis ad dandam, & omnia membra erunt in pace. Sic enim ad
duo ista charitatem & humilitatem paratissimi, non poteri- F
mus dissensionem sentire. Discite (inquit) à me, quia mitis *Matt. 11. d*
sum & humilis corde: mitis, quod pertinet ad charitatem,
quia charitas patiens est, benigna est: humilis, quod ad ip-
sam verbi spectat proprietatem. Sic procedentibus erit
gaudium in spiritu sancto. Loquar quod expertus no-
uit, inexpertus ignorat: animalis enim homo non percipit
ea quæ sunt spiritus dei. Nunquid non plerunque oran-
tibus nobis omnia viscerum succutiuntur occulta ad me-
moriam gaudij illius quod est in Hierusalem quæ sursum
est, quæ est mater nostra, & lachrymarum vnda vultus me-
ditantium superfundit? O si duraret. Si oblitus fuero tui
Hierusalem obliuioni detur dextera mea, adhæreat lingua
mea faucibus meis, si non meminero tui, si non proposuero
Hierusalem, in principio lętitiæ meæ. Vere in principio lætitia, quia finis illic repositus est. Quando conscindes saccum
meum domine Iesu, & circundabis me lætitia, vt cantet tibi
gloria mea, & non compungar? Principium gaudij illius quod
hic quandoque sentimus, stilla est, guttula est, de flumine illo
est descendens, cuius impetus lætificat ciuitatem dei. Quan-
doque veniet tempus, vt perennibus gaudiis nos in ipso di-
uinitatis fonte profundius immergamur, vbi vnda vndam
sine intercapedine & interpolatione continuet. Quando ve-

G niam & apparebo ante faciem dei? Quãdo transibo in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum dei? Quando sicut audiuimus, sic videbimus in ciuitate domini virtutum? Eia igitur fratres, huic fœlici ternario fideliter insistamus, & sem-
Mat.26.c. per simus memores verbi illius: Amice ad quid venisti? Quia non ad hoc venimus, vt simulatoria specie regem interficiamus, sed ei seruamus qui est benedictus in secula.

De uerbis domini: Omnis qui se exaltat, humiliabitur. Sermo.

Lucæ.18.c OMnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Si consideramus diligẽter fratres, gradus hominum quatuor inueniemus: dico autem summam fœlicitatem in cœlo ad quam suspiramus, mediam fœlicitatem in paradiso vnde cecidimus, itemq; mediam infœlicitatem in hoc mundo pro qua gemimus, & in inferno extremam infœlicitatem quam merito formidamus. Breuius tamẽ dicere possum, vitam & vmbram vitæ: vmbram mortis, & mortem. Itaque nec in summo nec in imo positi timemus descendere, ascendere cupimus, eo magis anxij, quo videmur viciniores infimis quàm supremis: & ecce dicitur nobis: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Quidnam sibi vult cancellata hæc connexio
H exaltationis & humiliationis? Ita ne parum est domine quòd in veritate tua humiliasti nos, quia adhuc exigis vt apponat homo humiliare seipsum? Et quidem restat adhuc quo possimus humiliari, sed qui illo ceciderit, iam non adiiciet vt resurgat: qui humiliatus fuerit vsque illuc, frustra speret exaltationem: siquidem humiliasti nos in loco afflictionis, & operuit nos vmbra mortis. Vsqueadeo vita nostra inferno appropinquauit, quo nos humiliabimus vltra? Quæ vtilitas in sanguine nostro, si descenderimus in corruptionem? Sane nihil aliud infra nos est quàm irreparabilis illa corruptio, post vmbram mortis non restat nisi mors, post locum afflictionis, solus superest locus mortis. Qui se (inquit) humiliat, exaltabitur. Si dixisset, qui humiliatus fuerit exaltabitur, exultassem vtique, tanquam certissime humiliatus, & vehementer. Nunc vero cum dicat, qui se humiliat exaltabitur, angustiæ mihi sunt vndique, nec ignoro quid eligam, sed quid agam. Exaltari cupio, quia summopere id necessarium. Siquidem neq; hic manentem habeo ciuitatem, nec bonum esset hic manere, etiam si liceret. Porro inferius adhuc ire perire est. Iam enim locum teneo inferiorem, & qui solum habeat intra se infimum, hoc est infernum: si me illuc humiliauero, non est spes exaltationis si me non humiliauero, identidẽ desperatio est exaltationis: quia qui se humiliauerit exaltabitur, & is tantum. Si hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, & ab exaltatione repulsus, nec sic effugiam manus mortis. Sed si hoc
I difficile patet, saltem quod præmissum est consideremus.

Ibidem Omnis qui se exaltat, ait, humiliabitur. Quem enim veritas humiliat, ipse quomodo se exaltat? Neque hic dicimus quo, sed quomodo: quia non locus videtur deesse, sed virtus. Non inquam, deest homini quo exaltare se possit, sed deest omnino qui possit. Est quidem voũltas multa, sed nulla facultas. Nempe velint nolint homines, communis totius Adæ, totius humani generis vox est: In veritate tua humiliasti me.
Psal. 114.k Quisquis autem in veritate humiliatur, veraciter humiliatur, nec nisi fallaciter exaltatur. Quid est autem falso exaltari, ni si vere non exaltari? Gratias ei, quia non dixit, omnis qui se exaltauerit exaltabitur. Quomodo enim conaremur in vanũ exaltari, si id arbitraremur, quando ne ipsa quidem nunc desperatio proficiendi, appetitum cohibet exaltandi? Et forte hoc est quod ait: Qui se exaltat, humiliabitur: nec pertinet ad effectum qui nullus est, sed affectum qui stultus est.

Quantos enim videmus humiliatos, sed non humiles, percussos sed non dolentes: curatos quidem à domino, sed ne ipsa curatione sanatos. Hi sunt qui sub sentib⁹ esse delicias cõputant, dissimulantes peccata quæ actitant, lubricum in quo titubant, tenebras quibus caligant, laqueos inter quos ambulant, locum afflictionis quem inhabitant, corpus mortis quod gestant, iugum graue quod tolerant, grauiorem conscientiam quam occultant, grauissimam sententiam quam expectant.
Apo.3.d. Talis ille erat, cui Ioannes in Apocalypsi scribere iubebatur:

Dicis quia dines sum, & nullius egeo, & nescis quia tu es pau- K
per & miser & miserabilis, & cæcus & nudus. Nec mirum si sit vana & mendax exaltatio filiorum hominum: siquidem vani sunt & mendaces. Humiliat eos veritas, exaltat vanitas. Et dilexerunt magis tenebras quàm lucem, amplectentes exaltãtem se vanitatem, & quærentes mendacium. Porro contra veritatem quæ se humiliat, votis & studiis quibus possunt, dissimulationibus & conatibus friuolis recalcitrantes. Fecimus ne aliquid? Puto quia inuenimus etiam quomodo humiliat homo seipsum. Dico autem vt adhæreat humilianti se veritati, nec dissimulet, sed cooperetur ei deuoto pietatis affectu. Proinde cauebo deinceps quàm solicite potero duritiã cordis, sentiam & plangam dolorem meum, ne si forte insensibile fuerit, sit etiam insanabile vulnus meũ. Ero vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius, ne veniat anima
Hier. 5.a mea in consortio eorum de quibus veritas ait: Percussi eos,
Hier.51.d. & non doluerunt. Et item. Curauimus Babylonem, & non est sanata. Grauis curatio humiliatio hæc, sed grauior morbus superbia est, quę vtinam sic curetur vt sanetur hac cura. Consentiam itaque aduersario meo, acquiescam iudici meo, cedã denique vrgenti aculeo, ne bis pungat. Tale enim reor esse quod dominus ait: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat exaltabitur. Ac si dicat. Quisquis cõtra stimulum recalcitrat, duplo pungetur: parcetur autem ei qui senserit & dederit locum iræ.

De uerbis libri Sapientiæ: Iustum deduxit dominus per uias rectas, & cætera. Sermo. L

Sap.10.d IVstum deduxit dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum dei, & dedit illi scientiam sanctorum: honestauit illum in laboribus, & compleuit labores illius. Est iustus qui in principio sermonis accusator est sui, & est iustus qui ex fide viuit, & est iustus qui absque terrore est. Et primus quidem bonus, quia accedit ad viam: secundus melior: quia currit per viam: tertius optimus, quia iam appropinquat ad finem vię. Hic tamen accipiamus primum quem velocius inuenimus. Hunc deduxit dominus, & non alius, quia ipsius est de via iniquitatis ad viam veritatis reducere, & deducere per eam. Per vias (inquit) rectas. Viæ domini viæ rectæ, viæ pulchræ, viæ plenæ, vię planę. Rectę sine errore, quia ducunt ad vitam. Pulchrę sine sorde, quia docent munditiam. Plenę multitudine, quia totus iam mundus est intra Christi sagenam. Plane sine difficultate, quia donant suauitatem. Iugum enim eius suaue est, & onus eius leue. Et ostendit illi regnum dei. Regnum dei conceditur, promittitur, ostenditur, percipitur. Conceditur in prædestinatione, promittitur in vocatione, ostenditur in iustificatione, in glorificatione percipitur. Vnde est illud: Venite be-
Matt.25.d nedicti patris mei, percipite regnum dei. Sic enim ait Apo-
Roma.8.f. stolus: Quos prędestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, M
illos & iustificauit: quos autem iustificauit, illos & magnificauit. In prædestinatione est gratia, in vocatione potentia, in iustificatione lætitia, in magnificatione est gloria. Et dedit illi scientiam sanctorum. Scientia sanctorum est hic temporaliter cruciari & delectari in æternum. Et in contrarium scientia malorum relabitur. Alia est scientia mundi quæ docet vanitatem, & alia scientia carnis quæ docet voluptatem. Illa tanquam pater, ista tanquam mater nobis est. Sicut enim mater filio suo semper optat quietem, & omnem prorsus laborem claudit à filio suo: sic caro incrassata, impinguata, dilata recalcitrat, nec minimis saltem digitis patitur se contingi. Et sicut pater vult filium suum huc illucque discurrere, vt addiscat vnde aliquando magnificetur: sic & mundus vult hominem multis laboribus intricari, vt habeat vnde superbiat, vnde infletur & despiat de vanitate in idipsum.

Sanguisugę duæ sunt filiæ, id est propriæ voluntatis, quæ quasi radix est: duę filiæ sunt, vanitas & voluptas, clamantes: affer affer. Hæ nunquam satiantur, nunquam dicunt: sufficit, Si quis has plene in se contriuerit, non immerito sibi illam vocem poterit coaptare: Quoniam (inquit) pater meus & mater mea dereliquerunt me, dominus autem assumpsit me. Honestauit illum in laboribus. Nonne nos & in ipsis laboribus nostris honestamur, cum omnia quæ facimus, ad vnitatis vinculum

A vinculum adunamus, vt non in nobis sit pondus & pondus, mensura & mensura, quia vtrũque abominabile est ante deũ? Nonne & hæc vilitas, hæc deformitas, hæc semicincta honorãtur & adorantur à principibus terræ? Væ nobis, si exultauerimus nisi in Christo & pro Christo: vę nobis, si vendibilẽ obtulerimus paupertatem. Et compleuit labores illius, vel illic in perseuerantia, vt vsque in finem iustitiã nõ relinquat: vel illic in gloria, vt gaudeat in æternum. Fœlix vtraque completio, cum & hic moritur iustus plenus dierum, & illic oritur in plenitudine dierum, vtrobique plenus, & hic gratia, & illic gloria, quia gratiam & gloriam dabit dominus.

De quadruplici debito, Sermo.

IN via estis fratres, quæ ducit ad vitam, in via recta & impolluta quæ ducit ad ciuitatem sanctam Hierusalem illam quæ libera est, quæ sursum est, quæ est mater nostra. Arduus quidem ascensus eius, vtpote per ipsam montis summitatem incisus: sed via compendiosior laboris magnitudinem, vel temperat, vel excludit. Vos autem tam fœlici facilitate, quàm facili fœlicitate viam istam, non solum itis, sed curritis: quia exonerati estis & accincti, nihil ponderis super dorsa portantes. Non sic aliqui non sic, qui quadrigas & quadrigalia onera pertrahentes montis
B circuitum ambire decernunt, & plerunque per deuexa montis præcipitantur, vt vix finem inueniant viæ suæ. Fœlices igitur vos, qui vos & vestra sine omni exceptiuncula reliquistis, per ipsum montis verticem iter facitis ei qui ascendit super occasum, dominus nomen illi. Illi vero qui quamis Aegyptum fugerint, tamen ad quæq; Aegyptia tenerrime resuspirant, viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt: sed voluntatum suarum grauissimis sarcinis prægrauati, vel sub onere, vel cum onere cadunt, vt vix ad cursum perueniant destinatum. Quid enim est (gratias illi cuius gratia hoc totum factum est) quòd vita vestra vitam apostolicam repræsentet? Illi reliquerunt omnia, & in schola saluatoris sub eius præsentia congregati hauserunt aquas in gaudio de fonte saluatoris, ipsum vitæ fontem in ipso fonte bibentes. Beati oculi qui viderunt. Nunquid non & vos non in præsentia, sed in absentia ipsius, non ad verba oris eius, sed ad vocem nunciorum eius, simile aliquid feciſtis? Defendite vobis hanc prærogatiuam, quòd illi ad visum & ad verbum, vos ad auditum & nuncium credidiſtis. Sic state in domino chariſſimi, vt quemadmodum illi in fame & siti, in frigore & nuditate, in laboribus & ieiuniis & vigiliis & cæteris obseruantiis iustitiæ viam regiam tenuerunt: sic & vos etsi non eorum meritis, tamen exercitiis aliquatenus coæquati dicatis domino deo vestro cum ve-
Psal.89.d. neritis ante thronum gloriæ ipsius: Lætati sumus pro die-
C bus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala. In veritate dico vobis, quia in veritate estis in via recta, in via sancta quæ perducat ad sanctum sanctorum. Mentior (quod ad conſolationem vestram dico) si non ex manibus huius peccatoris, monachorum nouitiorum & conuersorum animæ ad cœlestia gaudia volauerunt, tam liberę quàm liberatę de carcere nostræ mortalitatis. Si quæritis vnde id sciam, scitote quia certiſſima mihi signa inde facta sunt & ostensa. Non est igitur quod vobis vel pro vobis timeam à viribus satanæ & miniſtrorum eius, cum nouerim illius fortitudinem per redemptoris vulnera traductam & deductam ad nihilum. In spiritu enim fortitudinis fortem fortior ille contriuit, portas æreas & vectes ferreos confringens. A versutiis & astutiis illius formido mihi est pro vobis, in quibus partim subtilitate naturæ, partim experientia temporum sub tot annorum milibus eruditus, fragilitatem humanæ naturæ quaquauersum se verterit non ignorat. Sic ille infatiabilis homicida primis parentibus nostris non vrsos, non leones, non sortia terræ animalia delegauit: sed tortuosum & callidum serpentem, qui per sinuosa volumina nunc caput cauda, nunc caudam cagene. 3.a. pite tegere consueuit. Denique & serpens non fortior erat, sed callidior cunctis animantibus terræ: ait scriptura. Vnde & ab interrogatione incepit, mentem mulieris explorans, sciens ingenio non viribus laboraudum: Cur præcepit vobis dominus deus (inquiens) ne comederetis de ligno scientiæ boni & mali? Quæ respondit: Ne forte moriamur. Quod deus pro certo posuerat dicens: Quacunque die comederetis, morte moriemini: ista sub dubio supponit, ne forte (inquiens) si comederimus moriamur. Et audi ingenium malitiamque serpentis. Nequaquam (inquit) moriemini. Deus affirmat, mulier dubitat, satan negat. Sic & ego timeo ne Ibidem sicut serpens Euam seduxit astutia sua, sic & sensus vestri corrumpantur à castitate quæ est in Christo Iesu. Putásne aliquis in vobis est cui dicat in cogitationibus suis, cur præcepit vobis deus vt istam regulam teneretis? Secundum enim impetum spirituum vestrorum huic tepido remissiorem, illi feruenti vitam arctiorem proponit, hoc solum expetens & expectans, vt quoquo modo tollat eum à concilio iustorum & congregatione. Profecto spiritus ille qui tibi hoc suggerit, spiritus mendax est, spiritus potestatem habens, qui tibi inuidet locum tuum. Vnde & sapiens huius rei non ignarus. Si spiritus potestatem habentis super te ascenderit, ait: lo-
Eccls.10.d cum tuum ne dimiseris. Absit enim vt spiritus veritatis qui te huc adduxit, te reducere velit: quia non est in ore eius, est, & non: sed est in illo, est: sicut irrefragabilis authoritas testatur. Nemo (ait Apostolus) loquens in spiritu dei dicit anathema Iesu. Iesus, saluator siue salus: anathema, separatio
1.Cor.12.d interpretatur. Qui vero tibi separationem à salute submurmurat: nec dei spiritus est, nec à deo: quia spiritus sanctus non dispergere, sed colligere venit: qui semper reuocat dispersos Israel in terram suam. Quid? Vitam fortiorem aliquis quærat? Dico vobis quia ista fortissima est, & quæ ex omni parte, si diſſimulare nolueris, primæ illi scolæ saluatoris pro sua possibilitate respondeat. An audes ad molliorem vel cogitando descendere? O si cognouisses & tu quàm multa & quàm multis debeas: videres quàm nihil sit quod facis, quàm nec inter minima numerandum ad comparationem debitorum tuorum. Vis scire quæ & quibus debeas? Primo Christo Iesu debes omnem vitam tuam, quia ipse vitam suam posuit pro vita tua: & cruciatus amaros sustinuit, ne tu perpetuos sustineres. Quid tibi dirum vel durum esse poterit, cum recordatus fueris quia ille in forma dei, in die æternitatis suæ, in splendoribus sanctorum ante luciferum genitus, splendor & figura substantiæ dei: venit ad carcerem tuum, ad limum tuum, infixus (vt dicitur) vsque ad cubitos in limo profundi? Quid non suaue tibi: cum tibi collegeris omnes amaritudines domini tui, & rememoraberis primum quidem illarum infantilium necessitatum, deinde laborum quos pertulit in prædicando: fatigationum in discurrendo: tentationum in ieiunando: vigiliarum in orando: lachrymarum in compatiendo: insidiarum in colloquendo: poF stremo periculorum in falsis fratribus, conuitiorum, sputorũ, colaphorum, flagellorum, irrisionum, subsannationum, expro brationum, clauorum, horumque similium: quæ in salutem nostri generis triginta & tribus annis operatus & passus est in medio terræ? O quàm indebita miseratio: quàm gratuita & sic probata dilectio: quàm inopinata dignatio: quàm stupenda dulcedo: quam inuicta mansuetudo: regem gloriæ pro despicatissimo vernaculo imò vermiculo crucifigi? Quis audiuit vnquam tale, aut quis vidit huic simile? Vix enim pro iusto quis moritur: ipse pro iniustis & inimicis mortuus est, eligens exulare à cœlis, vt nos reportaret ad cœlos: amicus dulcis, consiliarius prudens, adiutor fortis. Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Nonne si conferrentur in me omnes vitæ filiorum Adam, & omnes dies sæculi, & labores omnium hominum qui fuerũt, qui sunt, & qui erunt, nihil esset ad comparationem corporis illius quod spe stabile & stupendum est virtutibus etiam supernis in conceptu de spiritu sancto, in ortu de virgine, in vitæ innocentia, in doctrinæ affluentia, in coruscationibus miraculorum, in reuelationibus sacramentorum? Vides igitur quia sicut exaltãtur cœli à terra, sic exaltata est vita illa à vita nostra: quę tamẽ posita est pro vita nostra. Sicut nihil ad aliquid nullam habet comparationem, ita & vita nostra nullam habet ad vitam illi⁹ proportionem, cum illa dignior, ista miserior esse non possit. Nec me putes rem exaggerare sermonibus: quia hic deficit omnis lingua, nec sufficit oculus, vel ad intuendum tantæ dignationis arcanum. Cum ergo ei donauero quicquid sum, quicquid possum: nonne istud sic est sicut stella ad solem, gut-

G ta ad fluuium, lapis ad montem, granum ad aceruum? Non habeo nisi minuta duo, imò minutissima corpus & animam, vel potius vinum minutum, voluntatem meam: & non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantus tantillum tantis beneficiis præuenit, qui toto se totum me comparauit? Alioquin si illã retinuero, qua fronte, quibus oculis, qua mente, qua conscientia vado ad viscera misericordiæ dei nostri, & audeo perfodere illud fortissimum propugnaculum quod custodit Israel, & illius sanguinis non guttas, sed vndas à quinque partibus corporis in meum precium detorquere? O generatio peruersa, & infideles filij, quid facietis in die calamita. is de longe venientis? ad cuius fugietis auxiliũ? Sed nunquid huic soli debitor sum, cui vix parum aliquid retribuere possum? Exigunt à me præterita peccata mea futuram vitam meam, vt faciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Et ad hęc quis idoneus? Peccaui super numerum arenę maris: & multiplicata sunt peccata mea, & non sum dignus videre altitudinem cœli præ multitudine iniquitatis meæ: quoniam irritaui iram tuam, & malum coram te feci. Circundederunt me mala quorum non est numerus, comprehenderũt me iniquitates meæ, & non potui vt viderẽ. Quod ergo sine numero est, quomodo numerabo? Quomodo satisfaciam cum cogar reddere debitum vsq; ad nouissimum quadrantem? Sed & delicta quis intelligit?

H Ait illa cœlestis fistula Ambrosius: Facilius mueni eos qui innocentiam seruauerunt, quàm qui congruam egerunt pœnitentiam. Sed & quantumlibet pœniteat, quantumlibet se afflictet & maceret propter nomen tuum, non propter meum meritum propiciaberis peccato meo domine (ait iustus) multum est enim. Cum ergo quicquid viuis, quicquid sapis, quicquid habes, quicquid potes, huic vni rei dedicaueris, nũquid aliquid est, vel inter aliqua computandum? Pauloante vitam tuam pro vita sua Christo reddideras: & nunc iterum eam totam præcedentium exigit recordatio peccatorum. Nunquid (vt vulgo dicitur) de vna filia duos generos statuísti facere? Quid si tertium tibi debitorem ostendam, qui non minus acriter quàm veraciter vendicat eam sibi? Puto quòd & tu possidere desideras ciuitatem de quâ dicitur: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Gloriam illam quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, regnum omnium seculorum, viuere in æternum, in perpetuas hæreditates. Credo quòd velis esse æqualis angelis dei in cœlo, esse etiam hæres dei, cohæres Christi, & in plateis supernæ Sion melos angelicum auscultare, & videre quicquid illud sit cum Christus tradiderit regnum deo patri, & erit deus omnia in omnibus, postremo esse similis deo, & videre eum sicuti est. Nec dubito quin & concupiscas suspicere, & vmbras declinantes, & diem aspirantem, cum illuxerit illa solennis dies, & nubila rerum excusserit: quando iam non inclinabitur dies, sed erit æterna meridies, quando erit plenitudo feruoris & lucis, solis statio, tenebrarum exterminatio, desiccatio paludũ, fœtorum depulsio. Nõne ad hoc emendum, totum te, & quęcunque, & vndecunque contrahere poteris, dare oportebit? Et cum vniuersa compleueris, nõ tamen putes esse condignas passiones huius temporis, vel corporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. An sic impudens es vel imprudens, vt minutum tuum quod sibi tam Christi vita, quàm peccati pœnitentia certatim rapiunt, etiam ad hoc conquirendum, vel audeas numerare? Quid dices si & quartum debitorem in medium adduxero, qui sibi etiam iure primatus sui superiores tres cedere velit? Ecce in ianuis est qui fecit cœlum & terram, & creator tuus est, tu creatura: tu seruus, ille domin⁹: ille figulus, tu figmentum. Totum ergo quod es, illi debes, à quo totum habes, illi præcipue domino qui & te fecit, & benefecit tibi, qui tibi ministrat siderum cursus, aeris temperiem, fœcunditatem terræ, fructuum vbertatem. Huic reuera totis medullis, totis viribus seruiendum: ne forte indignationis oculo te respiciat, & despiciat & conterat in æternum & in seculum seculi. Non arbitror autem q̃ te tanta raptet insania, vt & hic minutũ tuum nominare nedum numerare præsumas. Expone ergo mihi cui horum quatuor proponas reddere quod debes: cum vnusquisque tam internus q̃ æternus exactor sit: vt te possit singulariter suffocare. Eia domine vim patior: responde pro me: In manus tuas commendo minutum K meum: tu persolue omnibus, tu ab omnibus libera, quia tu es deus, & non homo: & quod hominibus impossibile est, possibile est tibi. Quod habui, & feci. Domine habe me excusatũ: quia imperfectum meũ viderunt oculi tui. Quis ergo amplius gruniet dicẽs: Nimium laboramus, nimium ieiunamus: nimiũ vigilamus: cum nec millesimę imò nec minimę parti debitorum suorum valeat respondere? Hæc est fortasse fratres illa vera vestra quadragesima, non exterior sed interior, quæ non corticem sacramenti, sed adipem frumenti contineat. Si enim vnicuique istorum quatuor & pro se & per se omnem decalogi perfectionem debetis: profecto decem quater ducta quadragesimam vestram faciũt: quam custodire vos oporteat omnibus diebus vitæ vestræ. Et ipse qui vos congregauit in loco isto, vitam vestrã conseruet in opere sancto: vt cum ipse apparuerit vita vestra, & vos appareatis cum ipso in gloria.

De septem spiritibus. Sermo.

Magister gentium Paulus ex occasione ipsius spiritualis naturæ qua viuimus, ad spiritualem conuersationem excitans discipulos ait: Si spiritu viuimus: spiritu & ambulemus. Ac si dicat: Si caro non prodest quicquam, sed spiritus est qui viuificat ipsam: separare oportet preciosum à vili, & digniorem præponere partem: vt secundum spiritum ambulemus, non secundum carnem. Ad L spiritum enim debet fieri conuersio carnis, vt seruiat ipsa, & non seruiatur ei, vt dicat spiritus seruo suo, veni, & veniat: fac hoc, & faciat illud. Sic enim erit vxor nostra sicut vitis abundans, & saluabitur per generationem filiorum, qui sunt opera bona, si fuerit ipsa quidem in lateribus domus nostræ, id est in abscondito & humili loco: anima vero residеat in medio tanquam domina, tanquam paterfamilias, tanquam iudex: vt fiat quod scriptum est: Anima mea in manibus meis semper. Maledictus enim spiritus ille qui partem suam deteriorem fecit. Maledictus homo qui pascit sterilem, & videq̃ non benefacit. Denique vt testatur idem Apostolus: Si secundum carnem vixerimus, moriemur: qm̃ qui in carne ambulant, deo placere non possunt: & qui seminant in carne, de carne metent corruptionem. Si autẽ spiritu facta carnis mortificauerimus, viuemus: quoniam qui spiritu dei aguntur, hi filij dei sunt, & qui seminant in spiritu, de spiritu metent vitam æternam. Prudenter proinde fratres & non ad insipientiam nobis spiritualem elegimus vitã, castigare scilicet corpus, & seruituti subiicere, & deum qui spiritus est adorare in spiritu & veritate.

Sed quia spirituum diuersa sunt genera, necessaria est nobis eorum discretio, præsertim cum ab Apostolo didicerimus non omni spiritui esse credendum. Videri enim potest minus eruditis, & qui parum exercitatos habent sensus, omnem cogitationem non alterius q̃ ipsius humani spiritus esse sermonem: quod nõ ita esse & certa fidei veritas probat, & diuinarum testimonia scripturarum. Audiam (inquit propheta) non quid ego loquar, sed quid loquatur in me dominus deus. Et alius propheta: Angelus, inquit, qui loquebatur in me, &c. Et in psalmo didicimus fieri immissiones etiam per angelos malos. Vnde & timet Apostolus, ne sicut serpens decepit Euam astutia sua: sic & discipulorum quibus loquitur corda decipiantur, ab eo vtique cuius ipse Paulus astutias non ignorat. Vnde & dicit: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum. Esse tamen spiritum carnis non bonum, manifeste idem Apostolus indicat vbi inflatos spiritu carnis suæ quosdam esse testatur. Et esse etiam spiritum huius mundi declarat vbi gloriatur in domino pro se pariter & pro discipulis suis, non quòd eum acceperint: sed spiritum qui à deo est, vt sciamus (inquit) quæ à deo donata sunt nobis. Sunt ergo hi duo satellites maligni illius principis tenebrarum: vt dominetur spiritus nequitiæ spiritui carnis, & spiritui huius mundi. Quisquis ergo ex his tribus spiritibus spiritui nostro loquatur: ne credamus ei, quoniam sanguinem sitiunt, non quidem corporum, sed quod grauius est animarum. Sed quoniam spiritualis omnium natura est, à sermonibus eorum cognoscemus eos: & quis spiritus sit qui loquatur, ipsa suggestio declarabit.

A declarabit. Semper enim spiritus carnis mollia, spiritus mundi vana, spiritus malitiæ semper amara loquitur. Quotiens ergo importune (vt assolet) carnalis cogitatio mentem pulsat: verbi gratia: cum de potu, de cibo, de somno, ceteris q̃ similibus ad carnis curam pertinentibus cogitantes, humano quodam inardescimus desiderio: certum sit nobis spiritum carnis esse qui loquitur: & tanquam aduersarium repellamus Matt.8.d eum, dicentes: Vade retro satana, quoniam non sapis ea quæ dei sunt: sed magis sapientia tua inimica est deo. Cum autem non de illecebris carnis, sed de ambitione seculi, de iactantia & arrogantia, cæterisq; similibus cogitatio vana versatur in cordibus nostris, spiritus mundi est qui loquitur, longe perniciosior hostis, & maiori solicitudine repellẽdus. Interdum vero satellitibus istis terga vertentibus princeps ipse habẽs iram magnam tanquam leo rugiens insurgit aduersus nos, cũ videlicet non ad voluptatem carnis aut seculi vanitatem, sed ad iram, ad impatientiam, ad inuidiam, ad amaritudinem animi prouocamur: importune ingerendo si quid minus amicabiliter minúsve discrete factum videtur aut dictum: si qua denique aut in signo, aut in opere quolibet data videtur indignationis occasio, materia suspitionis. Huic ergo cogitationi Luce.21.d non aliter quàm ipsi diabolo resistendum est: nec aliter ab ea quàm ab ipsa perditione cauendum. Scriptum est enim: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Fit tamen aliquando vt spiritus noster à quolibet horum trium crebro superatus, & seruus addictus illi in suam ipsius perniciem (heu) vices illius agat, vt iam sine omni alterius spiritus suggestione ipsa ex se anima, aut voluptuosas, aut vanas, aut amaras pariat cogitationes. Iam vero non facile arbitror posse discerni, quando noster ipse loquitur spiritus, quandóve loquentem alterum audiat quemlibet ẽ tribus illis. Sed quid refert quicunque loquatur, dum vnum & idem fit quod loquuntur? Quid refert loquẽtis nosse personam, dum constat perniciosum esse quod loquitur? Si inimicus est, resiste viriliter inimico: si tuus ipse spiritus est, argue eũ, & miserabiliter plange, q̃ in tantam miseriam, & tam miserabilẽ deuenerit seruitutẽ.

Quotiens vero super castigando corpore, humiliando corde, seruanda vnitate, & charitate fratribus exhibenda, seu cæteris virtutibus acquirendis, conseruandis, amplificandis, salubris cogitatio in mente versatur, diuinus sine dubio spiritus est qui loquitur, aut per seipsum sane, aut per angelum suũ. Et quemadmodũ de humano aut maligno spiritu dictum, sic & de angelico & de diuino. Nec facile est quis loquatur discernere, nec ignorare periculosum: præsertim cum certũ sit angelum bonum nunquam loqui ex semetipso, sed deum esse qui loquitur in ipso. Studiosius igitur conceps consideremus quonam modo malignorum illorum spirituum suggestiones audire: imò quanta indignatione abiicere debeamus, C auertentes aures nostras ne audiamus sanguinem, & sapientiam quam reuelat caro & sanguis: paruulos quoque Babylonis, cogitatus scilicet mundanos ab ipso initio tenentes, & allidentes ad petram: ipsum etiam malignum cum tentationibus suis à conspectu cordis nostri abiicientes, & deducentes ad nihilum. Eas vero cogitationes quæ iustitiæ & veritatis nos admonent, tota deuotione suscipientes, diuinæ dignationi gratiam habeamus: nec aliquando tantæ benignitati inueniamur ingrati, scientes quoniam ipse est qui loquitur iustitiam: ipse enim cuius sermo veritas est. Quantæ enim temeritatis, imò quantæ insaniæ est, si forte dum alloquitur nos dominus maiestatis, nos insensati auertamus aurem, & ad nescio quas ineptias conuertamur? Quanta est hæc iniuria, & quàm grauiter vindicanda, cum vilissimus vermis clamantem ad se audire dedignatur creatorem vniuersitatis? Quanta vero & quàm ineffabilis diuinæ dignatio bonitatis, quæ quotidie conspicit nos infœlices auertentes aures, obdurantes corda, & nihilominus clamat ad nos, & iugiter clamitat in plateis? Vere in plateis, quia in latitudine charitatis. Ecce enim bonorum meorum non eges domine: & tamen dicis, conuertimini filij hominum. Et iterum clamitas: Reuertere reuertere Cantl.6.d Sunamitis, reuertere reuertere, vt intueamur te. Propterea obsecro vos dilectissimi, qui reminiscimini domini, ne taceatis, & ne detis silentium ei: audientes iugiter quid loquatur in vobis dominus deus, quoniam loquitur pacem. Fœlix & beata anima quæ venas susurrij diuini percipit in silentio, ffe D quenter iterans illud Samuelis: Loquere domine, quia audit 1.Reg.3.b seruus tuus. Hic ergo hodiernus sermo finem accipiat, vt etiã tacentibus nobis deum intus audiamus loquentem & suadentem de regno suo, tãto vtilius, quanto subtilius per internam inspirationem. Si qua tamen adhuc de audienda hac domini voce ipse suggesserit, alio sermone tractabimus, ne præsertim in tam vtili ac spirituali materia mentes vestras longitudine sermonis onceremus.

De multiplici utilitate uerbi dei, Sermo.

Enetis credo quemadmodum hesterno sermone decta, quæ nobis admodum necessaria est, discretione spirituũ admonuerimus solicitudinem vestram: vt contra venenatos serpentis antiqui sibilos, contra mortiferos syrenę cantus, aures cordis iugiter obturare studeatis, vt nec spiritum carnis loquẽtem mollia, nec spiritum mundi vana suggerentem, nec spiritum nequitiæ audiatis immittentem amaritudines, & scandala seminantem. Sed huius spiritus astutias nosse necesse est, huius cogitationes non expedit ignorare. Interdum enim transfigurat se malignus ille & nequam spiritus in angelum lucis, vt virtutis simulatione plus noceat. Sed & tunc quoque si diligenter aduertimus, nonnunquam nisi amaritudinis, & discordię seminaria spargit. Suadet enim nonnullis singularia ieiunia quædam, vnde cæteri scandalizentur: non quia ieiunium diligat, sed quia E scandalo delectetur. Multa quoque in hunc modum solet afferre, quæ tamen à diuina sapientia facile discernantur, si apostolicam illam beati Iacobi diffinitionem præ oculis habeamus, qui diuinam describens sapientiam ait: Sapientia quæ à Iacob. 3. d deo est, primum quidem pudica est, deinde pacifica. Omnem ergo cogitationem in qua hæc duo non concurrunt, à dei sapientia alienam esse non dubites. Eam ergo quę pudica videtur, nec ad vitia trahit aperte, sed virtutis prætendit imaginem, tunc demum à deo noueris esse, si pacifica sit, si prælati tui atque spiritualium fratrum approbatur iudicio: quoniam non faciet dominus deus verbum quod non reuelauerit seruis suis. Quanta vero deuotione, quanta humilitate, quanta solicitudine cogitatio salubris non aliter quàm diuinæ dignationis sermo suscipi debeat, & hesterno sermone partim iam diximus, & hodierno nihilominus aliquanto latius persuadere conabimur. Beati enim qui audiunt verbum dei, & cu- Luce. 11.d stodiunt illud. Vultis nosse quàm beati? Primum quidem sonans in auribus animæ vox diuina conturbat, terret, diiudicat q̃: sed continuo si bene aduerteris, viuificat, liquefacit, calefacit, illuminat, mundat. Denique & cibus noster est & gladius, & medicina, & confirmatio, & requies, resurrectio quoque & consummatio nostra. Nec mireris quòd verbum dei iam nunc inueniatur omnia in omnibus esse, quantum spectat F ad iustificationem, siquidem & futurum est omnia in omnibus ad glorificationem. Audiat & illud peccator, & conturbabitur venter eius: à voce illa carnalis anima contremiscet. Omnia nanque cordis secreta rimatur atque diiudicat sermo viuus & efficax, cordium atque cogitationum perscrutator. Vnde & licet mortuus in peccato, si audieris vocem filij dei, viues. Sermo enim quem loquitur, spiritus & vita est. Si cor tuum induratum est, memento scripturæ dicentis: Emit- Psal.147.c tet verbũ suum & liquefaciet ea. Et item: Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Si tepidus es, & euomi iam Cantl.5.c formidas, non discedas ab eloquio domini, & inflammabit te: quia eloquiũ eius ignitũ valdè. Quod si tenebras ignorantiæ plangis, diligenter audi quid loquatur in te dominus deus, & erit lucerna pedibus tuis verbum domini, & lumen semitis tuis. At fortassis tanto amplius doles, quanto clarius peccata etiam minima illuminatus agnoscis: sed sanctificabit te pater in veritate, quæ est vtique sermo eius, vt inter apostolos audire merearis: Iam vos mundi estis propter sermo- Ioan.15.a nem quem locutus sum vobis. Iam vero cum laueris manus tuas, ecce parauit in conspectu tuo mensam, vt non de solo pane viuas, sed ex omni verbo quod procedit de ore dei, & in fortitudine cibi illius curras viam mandatorum eius. Vbi si consistunt aduersum te castra, & prælium tentationis insurgit, arripe gladium spiritus, quod est verbum dei, & in eo fa-

G cile triumphabis. Quòd si forte (vt est certaminis consuetudo) contigerit aliquando vulnerari, mittet verbum suum, & sanabit te, & eripiet te de interitionibus tuis: vt in te quoque impleatur quod ait Centurio, cuius fides tam magnifice commendatur: Domine (inquit) dic tantum verbo, & sanabitur puer meus. Sed etsi titubas adhuc, confitere & clama. Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei: & in verbis suis confirmabit te: vt experimento discas quoniam verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. In his atque huiusmodi perseuera, in talibus iugiter exercere, donec iam dicat spiritus, vt requiescas à laboribus tuis. In hoc verbo quiescès dulciter, ac suauiter soporaberis donec veniet hora cum omnes qui in monumẽtis sunt audient vocem eius, & procedent. Sed quo? Alij quidem in iudicium, alij vero in vitam æternam. Et quis scit ii est dignus amore vel odio? Tũc maxime memor esto verbi tui seruo tuo domine, in quo mihi spem dedisti, vt ab auditione mala non timeam: sed beata magis auditio perducat ad visionem cum dices: Venite benedicti patris mei &c. Quicunque enim confitebitur me coram hominibus, ait ipse, hunc & ego confitebor in conspectu patris mei & angelorum sanctorum: quod nobis conferre dignetur ipse qui constitutus est iudex viuorum & mortuorum. Amen.

Mat.8.d
Psal.72.d
Mat.25.d
Luc.12.d

H *De quatuor modis orandi: de obsecratione, oratione, postulatione, & gratiarum actione, Sermo.*

1.Tim.2.d

Vatuor mihi videntur orandi modos exprimere Apostoli verba dicentis: Volo primum fieri obsecrationes: deinde orationes, postulationes, gratiarum actiones. Sunt enim quos adhuc peccati conscientia terret & cruciat, nondum accepta resistendi virtute, tũc scilicet cum primum ipsos in peccatorum cœno iacentes spiritus veritatis irradiat, & excitans erubescere facit, & timere deum dum videt immanitatem criminum, meritorum exiguitatem, & velut ardentem coram se gehennam expaue scentes, quoniam in seipsis boni nil inueniunt, aliunde apprehendunt vnde tegantur. Sciunt enim q̃ non sit tutum in conspectu domini dei sui vacuos apparere contra legis præceptum, & multo minus id presumere plenis stercore manibus audent. Quia ergo timent, & merito timent per seipsos accedere, studentquasi per alios supplicare. Tale est illud orationis genus quo solemus vti dicentes: Sancte Petre, ora pro nobis, & similia. Maxime vero illud obsecratio est manifesta: Per passionem tuam, libera nos domine: & cætera in hũc modum. Tale enim videtur, ac si latro deprehensus, & iam vicinus supplicio, quando penitus desperat, nec inuenit in se vnde veniam deprecetur, extendens brachia dicat: quia sic passus est Christus, vt eorum à quibus tenetur, animos moueat ad pietatem. Credo I ego de talibus dici posse, quia regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Vim faciebat regno cœlorum publicanus ille, qui dum nõ auderet oculos ad cœlos leuare, ipsum cœlum ad se potuit inclinare. Simile aliquid mulier illa egisse videtur, quæ profluuium sanguinis habens, dum timeret ad Christum accedere, fecit ab eo virtutem exire. Furtim enim tetigit fimbriã, & curata est ab infirmitate: vnde & indignantis quodam modo verbum videtur quod de ea dominus ait: Quis me tetigit? Et addidit: Sensi à me exire virtutem. Non credo q̃ sit inter nos quispiam, sed forte nonnulli in seculari habitu, vel conuersatione potuerunt aliquando experiri quid loquor, vt inuiti fluxum sanguinis paterentur, eius inquam sanguinis qui regnum dei non possidebit. Etenim qui facit peccatum, seruus est peccati: nec sua se poterit continere virtute, etiam cum volet. Huic ergo minime expedit per seipsum ad Christum accedere, sed tangere, si quam inuenerit eius fimbriam, hoc est eum considerare hominem quem humiliorem viderit, & extremum in ecclesia, quæ est vestis Christi: cum inquam qui elegit, abiectus esse in domo dei, oportet considerare: quoniam is vere est fimbria posita in ora vestimenti, ad quam vtique spiritualis vnguenti descendens à capite copia tota decurrit. Hunc si beneficiis aliquibus seu prece humili, aut confessione pura tetigerit, vt affectum eius erga se moueat ad compatiendum sibi, habeat fidem, & sine dubitatione sanabitur. Illud tamen nouerit fimbria, non à se, sed à Christo exiisse virtutẽ, qui & tangi se protestatur in fimbria. Expressi nunc vobis quãtum potui quale sit, & cui animæ necessarium genus obsecrationis. At vero iam continendi virtute accepta securus accedit, qui sibi conscius fuerit pro delictis præteritis veniam quærens & oratione vtens, quæ nostri oris est ratio, quando iam ore suo loquitur cum deo suo. Hinc illud est quòd Maria Magdalene, quãquam non minus humilis hęmorrhoissa illa: non sic tamen veretur accedere, sed rigat lachrymis pedes, capillis tergit, vngit vnguento, osculatur ore deuoto. Vnde satis liquet, q̃ omnino iam proposuerat in corde suo à peccato deinceps abstinere: & quasi profluuium stabat. Quod si iam cõsecutus es & tu, primum est vt ipsi domino in oratione loquens, recogites annos tuos in amaritudine animę tuæ. Dehinc postquam in lamentis pœnitentiæ aliquandiu perseuerans, hilaritatem quandam & fiduciam conceperis indulgentiæ, accede iam ad postulationes: vt secure tanquã receptus in gratiam domini, tibi & conseruis tuis audeas petere quod oportet. At fortassis requiras, vnde aut quomodo nosse poteris, vtrum hanc consecutus sis indulgentiam. Sic nimirum conseruandæ humilitatis gratia, diuina solet pietas ordinare: vt quanto quis plus proficit, eo minus se reputet profecisse. Nam & vsque ad supremum exercitij spiritualis gradum, si quis eousque peruenerit, aliquid ei de primi gradus imperfectione relinquitur, vt vix sibi primum videatur adeptus. Attamen scio q̃ hodie lectum sit in euangelio, dixerat Iesus paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua: & reputatum est ei ad blasphemiam. At ille, cui nimirum cogitatio hominis cõfitetur: Quid (inquit) cogitatis mala in cordibus vestris? Blasphemare me blasphematis, & quasi ad excusandum vim visibilis curationis virtutem mihi inuisibilem vsurpare. Sed ego vos potius blasphemos esse conuinco, signo probans visibili inuisibilem potestatem. Vt sciatis (inquit) quia potestatem habet filius hominis in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuũ, & ambula. Et tu ergo si iam surgis desiderio supernorum, si grabatum tollis, corpus scilicet à terrenis eleuans voluptatibus, vt iam non feratur anima concupiscentiis eius: sed magis ipsa, vt dignum est, regat illud, & ferat quo non vult, si demum ambulas quæ retro sunt obliuiscens, & ad ea quę ante sunt te extendens desiderio & proposito proficiendi, curatum te esse non dubites. Neq; enim surgere poteras si non aliquatenus onus esset alleuiatum, & nec grabatum tollere nisi exoneratus magis, quia nec ambulare in feruore conuersationis cum peccatorũ graui mole possibile est. Propter quod fiducialiter iam postulare potest qui eiusmodi est, tantum caueat ne forte aut postulet non postulanda, aut minus postulet quæ à deo sunt postulanda: aut ea tepide quærat quæ toto affectu, & omni tẽpore sunt quærenda. Petitis & non accipitis (ait Iacobus) eo q̃ male petatis, vtpote in concupiscentiis vestris. Sic agit omnis qui terrena quærit vltra necessitatem, qui mundialem gloriam sectatur aut voluptatem. Tale est etiam quod solent seculares homines mortem inimicorum in orationibus postulare, cæteraque similia quæ non oportet. At vero temporalia si defuerint, petenda quidem sunt quantum necessitas humana requirit: sed iuxta beati Gregorij sententiam non sunt hæc nimium requirenda. In quo genere etiam illa spiritualia sunt sine quibus nihilominus salus constare potest, vt sermo scientiæ, gratia curationum, omniaq; de quibus certum non habemus quid expediat nobis: vtpote si te fatiget tentatio, supplicandum quidem pro ea vt auferatur à te, sed non nimis obnixè, quoniam in talibus meminisse semper oportet apostolicæ illius sententiæ: Nos enim quid oremus sicut oportet nescimus. Et deo magis committere quàm temere aliquid apud nos definire. Hæc autem sunt toto affectu, & omni tempore postulanda, hæc sunt pro quibus incessanter & quàm obnixè poterunt, ad deum clament desideria tua, vt habeas gratiam eius bonam, & placere possis in oculis pietatis ipsius, & in eo viuas, & moriaris in ipso, vt gloriam eius videre, & ipso frui in perpetuũ merearis. De his enim dictum est: Sine intermissione orate. Vnde & propheta: Exquisiuit, inquit, te facies mea, faciem tuam domine requiram. Et alibi. Vnam petij à domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. Porro ad quartum genus

Exo.23.b
34.c.
Matt.11.b.
Luc.18.b.c
Mat.9.c
Ioan.8.d
Iac.4.d
Matt.9.d
Rom.8.e
Luce.18.d
Psal.26.c.

A nus orationis, quod est gratiarum actio, per paucos attingere credo, & quo rarius, eo preciosius est. Multam enim prorsus gratiam inueniet apud deum, quem iuxta promissionem suam exaudit antequam inuocetur: & testimonium reddet spiritui eius spiritus quem habet ex deo, quoniam exauditum est desiderium eius, ita vt certus iam non orare, sed gratias agere possit. Sic enim habes in Lazari resuscitatione, vbi dominus, licet prius nihil oraſſet: Pater, inquit, gratias ago tibi quia audisti me. Prima igitur, id est obsecratio verecundo fiat affectu. Secunda, quam propriè diximus orationem, affectu puro: vt videlicet non dissimulemus peccata, non nos palpemus: scientes quòd sic quisque inuenit gratiam apud deum, si inuentus fuerit durus iudex in semetipsum. Tertia, id est postulatio amplum quærit affectum, & fiduciæ latitudinem, sicut scriptum est: Postulet autem in fide nihil hæsitans. Credo enim propterea dictum: Quemcunque locum calcauerit pes vester, vester erit, quòd tantum impetrabimus, quantum porrexerimus pedem fidei. Quarta quæ est gratiarum actio, ipsa debet esse deuotione plenissima, & deliciis affluens. Iam verò de reuerentia orationis, in eo quod lectum est in capitulo ipsius regulę, vos modo solicitauit authoritas, ex cuius occasione aliqua de oratione dicenda putaui. Illud tamen breuiter dico, nonnullos (vt arbitror) experiri interdum in oratione ariditatem & hebetudinem quandam mentis, vt solis

B orantes labiis non satis attendant neque quid dicant, neq; cui loquantur, pro eo quòd velut ex consuetudine quadam cum minus digna reuerentia & solicitudine accesserunt. Quid enim aliud cogitare debet frater intrans ad orationem quam propheticum illud: Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum dei? Omnino siquidem oportet nos orationis tempore curiam intrare cœlestem, illam vtique curiam in qua rex regum stellato sedet solio, circundante innumerabili & ineffabili beatorum spirituum exercitu. Vnde & ipse qui viderat: quia maiorem numerum non inuenit: milia, ait, milium ministrabant ei, & decies centena milia assistebant ei. Quanta ergo cum reuerentia, quanto timore, quanta illuc humilitate accedere debet à palude sua procedens & repens rannucula vilis? Quam tremebundus, quam supplex, quam denique humilis & solicitus, & toto intentus animo maiestati glorię, in præsentia angelorum, in concilio iustorum & congregatione assistere poterit miser homuncio? In cunctis igitur actionibus nostris multa opus est animi vigilantia, sed præcipuè in oratione. Etenim sicut in regula nostra legimus, licet hora omni & omni loco oculi domini super nos speculentur, maximè tamen in oratione. Licet enim semper videamur, sed nunc etiam præsentamus & ostendimus nos quasi facie ad faciem cum deo loquentes. Porro quanuis vbique sit deus, in cœlo tamen orandus est, ibique orationis tempore cogitandus: vt mens nostra non oratorij tecto, non aeris spatio, non ipsa retardetur nubium densitate, iuxta eam formam quæ nobis à

C Christo tradita est, vbi ait. Sic orabitis: Pater noster qui es in cœlis. Cœlum enim quadã prærogatiua etiam sedes siue thronus dei vocatur: quia ad eam comparationem qua deum in cœlis angeli sancti & electorum animæ vident, nos miseri & peregrini super terram vix solum nomen habere videmur. Sic igitur oret qui orat, tanquam assumptus & præsentatus ei qui sedet super excelsum thronum in angelis qui minime ecciderunt, & eleuatũ in hominibus quos suscitauit de puluere inopes, & erexit de stercore pauperes: sic inquam, semetipsum cõsideret & sic attendat, tanquam præsentatum domino maiestatis, vt dicat cum Abraham: Loquar ad dominum meum, cũ sim puluis & cinis. Et quia tuo præcepto commonitus, tua institutione formatus, id presumo domine fons pietatis.

Ioan.11.e
Psal.61.d
Iaco.1.d
Ioſue.1.d
Mat.6.b
Dan.7.c
Gene.18.d

Quomodo uoluntas nostra diuinæ uoluntati tripliciter subiici debeat, Sermo.

Vdistis nunc ex regula nostra fratres, de humilitate sententiam, cui ego quotiens legitur, toto animo intentos vos esse volo. Insipiens est enim & insanus quicunque in aliis vitæ meritis, quicunque in alia regione seu sapientia, nisi in sola humilitate confidit. Apud dominum fratres, ius habere non possumus, quoniam in multis offendimus omnes: sed nec fallere eum, ipse enim nouit absconditа cordis, quanto magis opera manifesta? vtique D nec resistere viribus, quoniam omnipotẽs est. Quid ergo restat nisi ad humilitatis remedia tota mente confugere, & quic quid in aliis minus habemus, de ea supplere? Sed ô mira vanitas, ô mira fatuitas cordis nostri, cuius elationẽ perfecte reprimere, cui⁹ cerui cosos motus omnino domare, humilitatis materia tanta non sufficit, quin superbiat adhuc terra & cinis.

Porro totius humilitatis summa in eo videtur consistere, si voluntas nostra diuinæ (vt dignum est) subiecta sit voluntati, sicut ait propheta: Nonne deo subiecta erit anima mea? *Psal. 61. d* Scio quidem creaturam omnem velit nolit subiectam esse creatori. Sed à creatura rationali voluntaria subiectio quæritur, vt voluntariè sacrificet domino, & confiteatur nomini eius: non quia terribile & sanctum, non quia omnipotens, sed quia bonum est. At verò subiectionem istam triplicem esse necesse est, vt quod certum est deum velle, id nos velimus omnino: & quod certum est eum nolle, similiter execremur & nos. Quod autem incertum est vtrum velit aut nolit, neq; velimus ex toto, neque penitus non velimus. Hic certe fratres, in hoc medio totum periculum est religiosorum, dum infœliciter blandimur nobis, & palpantes seducimus nosmetipsos. Huic accedit vt dissimulemus domini querere voluntatem, dum & nostram facere, & aliquam de ignorantia habere volumus excusationem. Quis enim est ille tam infœlix monachus qui id nolle audeat quod certus est deum velle: aut quod certus est eum nolle, id velle præsumat? Sed in medio periculum E est his qui iam egressi de seculo, in loco conuersionis habitãt tanquam in paradiso voluptatis: sicut in medio paradisi lignum transgressionis positum erat, in quo præuaricati sunt parentes primi, lignum scientiæ boni & mali, non tantum boni, vel mali solius, sed boni & mali. Propterea rogo vos fratres, diligenter attendite quia nihil mihi occurrit quod vtilius possitis audire. Vbi certa est dei voluntas, omnino nostra sequatur, in his videlicet de quibus certum aliquid in scripturis inuenimus, aut ipse spiritus manifeste clamat in cordibus nostris quid sentiendum sit, vt est charitas, humilitas, castitas, obedientia: hæc approbemus indubitanter & appetamus, quæ placere deo scimus indubitanter. Sed & ea omnimodis odisse debemus, de quibus certum est quod oderit ea deus vt est apostasia, fornicatio, iniquitas, impietas. In his vero rebus de quibus nihil certi possumus inuenire, nihil certum voluntas nostra definiat, pendeat inter vtrunque, aut saltem neutri parti nimis inhæreat, cogitans semper ne forte altera pars deo magis placeat, & parati simus voluntatem eius sequi in quancunque partem eam cognouerimus inclinari. Nemo super his quæ certa sunt hæsitet, nemo dubia pro certis admittat, nemo sibi in dubiis iudicium vendicet, præcipitétve sententiam, & experiemur quod scriptum est: Pax multa diligentibus legem tuam domine, & non est illis scandalum. Vnde enim sunt scandala, vnde turbatio, nisi quòd propriam sequimur voluntatem, & temere quod volumus in corde nostro F definientes, si quo modo id prohiberi contingat aut impediri: continuo etiam in impatientiam, in murmurationem, in scandalum proni sumus, non attendentes quoniam omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti, & qui nobis casus videtur, sermo quidem dei est: suam nobis indicans voluntatem? At quicunque nihil certum de huiusmodi in corde posuerit: in quancunque partem postea conuertatur, scandalizari non poterit. Aut si quis facere cogitat vnde mandatum certum non habet, si voluntatem suam suspensam tenuerit donec prælatum interroget, & ab eo quærat domini voluntatem, cui vice ipsius obedit, non turbabitur quicquid ei præcipiatur: quoniam pax multa diligentibus legem tuam domine, & non est illis scandalum. Porro quod dixi voluntatem suspensam teneat, aut voluntatem suam diuinæ subiiciat voluntati, non de concupiscentiis desideriorum, non de affectionibus dico. Illud enim impossibile est, dum adhuc in hoc peccati corpore, in hoc corpore mortis anima detinetur. Quid enim esset aliud quam vita æterna, tota affectione diuinam in omnibus sequi voluntatem? Sed consensum nostrum necesse est diuinæ subiicere voluntati, si pacem æternam, & pacem desideramus habere præsentem, sicut scriptum est: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. *Ioan.14.c*

Psal.118.

forte, religione.

G bis. Domine (ait propheta) in lumine vultus tui ambulabũt, & in nomine tuo exultabunt tota die. Alius enim ambulat in lumine vultus sui, solicitus facere suam voluntatem, & beneplacitum cordis sui considerans. Alius ambulat in lumine vultus humani, in eo semper intentus quid hominibus placeat, quid mundus iudicet: de quo die propheta loquitur: Diem hominis non concupiui, domine tu scis. Contritio & infoelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerũt, non est timor dei ante oculos eorũ. Nam qui timorẽ dei semper habet præ oculis, viæ eius viæ pulchræ, & omnes semitę eius pacifice. Venite ad me, inquit, omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: quos vestræ seu alienæ voluntatis dura premit seruitus: & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Quanto enim benignior & dulcior est diuina clementia quolibet homine, tanto suauius esse manifestum est iugum eius cæteris omnibus. Propterea homines sibi ipsis aut aliis hominibus placere studentes, confusi sunt, sed qui in lumine vultus tui ambulant domine, id solum cogitantes quomodo tuam faciant voluntatem, & toto corde contendentes placere tibi: nunc quidem in nomine tuo exultabunt, & non erit illis scandalum. Demum in iustitia tua exultabunt, quando exuentes infirmitates suas, & intrantes potentias domini memorabuntur iustitiæ tuæ solius, vt eam tunc teneant sine labore quam modo sequi laborant.

Hie.17.b. *Psal.13.b* *Prou.3.c* *Matt.11.d.*

H

Contra pessimum uitium ingratitudinis, Sermo.

MAgna est super nos dilectissimi, magna valde misericordia dei nostri, quos tam ineffabili spiritus sui virtute, tam inæstimabili dono gratiæ suæ eripuit à vana nostra conuersatione huius seculi, in quo eramus aliquando tanquam sine deo, aut certe (quod execrabilius est) etiam contra deum, non ignorantiam habentes, sed contemptum: cuius vitæ aut potius mortis (anima enim quæ peccauerat, ipsa moriebatur) vtinam frequenter in oculis cordis nostri tetra versetur imago, quanta videlicet cęcitas, quanta peruersitas illa fuerit vt sedula meditatione pensantes miseriæ pondus: etsi non tam perfectæ sicut est, aliquatenus tamen æstimare possimus liberatricis misericordiæ quantitatem. Iam verò si quis ex vobis diligenter considerare non negligat non modo vnde erutus, sed vbi sit cõstitutus, non solũ quid euaserit, sed & quid acceperit: non tantum vnde reuocatus sit, sed etiam quo vocatus, inueniet sine dubio cumulum huius misericordiæ omnino mensuræ prioris excedere quantitatem. Neque enim fecit taliter omni nationi, vt non solum iudicia, sed & consilia sua manifestaret eis: sed omnino magnificauit facere nobiscum, non solum in seruos assumens, sed eligens in amicos. Neque enim nos elegimus eum, sed ipse elegit nos, & posuit nos vt eamus & fructum afferamus: fructũ inquam non solum non peremptorium, quod ad iudicium pertinens, notum sit etiam seruis, sed nec periturum quidẽ, quod de consilio est, & reuelatur amicis. In hoc siquidem positi sumus, vt non peccato seruiamus. Ipse enim est peremptorius labor: nec seculo quoque, quemadmodum hi quos videmus subditos curis terrenis, etsi non culpis: corporalibus officiis, etsi non flagitiis implicatos, & in ea quæ præterit huius mundi figura pro sua suorumque præsenti sustentatione laborantes, quorum vtique labor etsi non ad damnationem, minimè tamen pertinet ad salutem, ita vt etsi conseruauerint fundamentum, detrimentum tamen patiantur, pereuntibus quæ superędificauerant, ipsi verò salui sint, sic tamen quasi per ignẽ. Nobis autem quid dicitur? Quod consilium datur amicis? Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Nec cessamus ab operando hoc cibo etiam cum terrenis forte occupamur operibus, aut obedientia dictante, aut fraterne charitatis intuitu, quoniam dissimilis nobis intentio est ab his quorum laborem periturum esse prædiximus. Dissimili proinde radice inhærens labor similis non similiter habet perire, quoniam radicatus est in ea quæ nunquam perit æternitate. Denique si forte non quidem illicita, nec tamen expedientia sectantes priori forsitan fornicatione relicta stetissemus in coniugij castitate, non capientes quod de cœlibi vita datum nouimus esse consilium, sed à rapinis & fraudibus abstinentes, licite propriis rebus vteremur, necdum tamen ad perfectionem euangelicam attingentes: sicut scriptum est: Si vis esse perfectus, vade & vende omnia quæ habes, & veni sequere me &c. Hoc ipsum quantę pietatis esset, si à tantis criminibus in quibus multi ex vobis inuoluti solum in se respũ sum mortis, & iudicium certæ damnationis haberent, datum esset vel in inferiori aliquo respirare gradu? Prodigus certe filius ad filiorum numerum aspirare timebat, beatum se reputans si forte vel in mercenariorum numero recipi mereretur: minime tamen sufficere potuit paternæ pietati, nisi tam copiosam ei misericordiam exhiberet, cui posset & ipse qui nunquam à patre discesserat senior filius inuidere. Sic & nos dilectissimi, abundanter effusa super nos misericordia dei nostri: de filiis iræ & diffidentiæ non solum ad electorum recepit numerum, sed vocauit ad collegium perfectorum. Nam & si forte aliquorum negligentia ad perfectionem non assurgit ipsi viderint quid excusationis possint afferre, quoniam apostolicam omnes nos vitam professi sumus, apostolicæ professioni nomina dedimus vniuersi. Quod sanè non de ea gloria sanctitatis dixerim, quam non sibi tantum sed vniuerso orbi suscipere meruerunt, sicut scriptum est: suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam, sed de eorum potius professione qua pro omnibus Petrus loquitur dicens: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Sed iam omnino mouet fratres mei, quid sibi velit quod minus erga nos liberalis nũc diuina clementia videatur, vt quibus tanta contulit non rogantibus, non desiderantibus, immò & fortasse recusantibus: nũc orantibus, obsecrantibus, postulantibus sæpissimè, immo continue, videatur multa minora negare. Quid enim putamus charissimi? Abbreuiata est manus domini, an forte thesauri gratiæ defecerunt? Quid inquam putamus, vtrum voluntas mutata sit, an immutata facultas? Neutrum sanè de eo æstimare licet, neutrum fas est credere de omnipotenti & immutabili maiestate. Quid sibi vult ergo quod incessanter orantes, obsecrantes, postulantes, non exaudit, quibus tantam & tam gratuitam misericordiam prærogauit? Nam si respondeat quis quod apostolo Paulo responsum est, sufficere nobis gratiam dei: planè omnino fallitur, cum pro ea quam maximè vniuersæ orationes, obsecrationes, & postulationes nostræ fiant, ne ambulemus in magnis, aut in mirabilibus super nos, orantes nobis dari humilitatem quanta decet non dico sanctos, sed monachos peccatores: obsecrantes patientiam nobis tribui quanta non dico in martyribus inuenta est, sed professioni nostræ necessaria est, postulantes charitatem quantam non dico angelis, sed patribus qui fuere homines similes nobis passibiles, etiam & peccatores, diuino munere collatam agnouimus ex testimonio scripturarum. Væ generationi huic miserę ab imperfectione sua, cui sufficere videtur insufficientia immo inopia tanta. Quis enim ad perfectionem illam quam scripturæ tradunt, vel aspirare videtur? Non sine causa sanè cum sint nobis eadem cum patribus conuersionis initia, dispar valde conuersationis profectus inuenitur, adeo vt cum eos profecisse de die in diem & cursum consummasse legamus, apud nos magnus æstimaretur si quis vel ipsa conuersionis suę primordia conseruaret, vt non minus humilis aut timoratus, non minus solicitus & circunspectus, non minus feruens spiritu, non minus patiens ac mansuetus in medio quâ in initio videretur. Quantos enim videmus quasi oblitos sui, & peccatorum suorum, dei quoque & beneficiorum eius immemores, sic non redimere sed amittere tempus, vt de moribus & affectionibus suis vix vltima apud ipsos mentio fiat? Quid istos aliud agere dixerim, qui scurrilitates, detractiones, iactantiæ, & impatientiæ verba non reputant, facile contristant proximos, immo spiritum dei qui in eis est, pusillorum scandala paruipendunt, ad increpationem aliorum aut negligentia quadam dormitare videntur, aut iracundiæ facibus inflammantur, & cum his quasi gens quæ fecerit iustitiã, accedunt liberè ad ecclesiam, psallunt cum aliis, sed non spiritu neque mente, orationis tempore nescio quas ineptias meditantur, & ne ipso quidem tremendo angelis participare verentur dominici corporis sacramento: quid inquam istos aliud agere dixerim quam securos iam de gratia domini sui fiducialiter de ea quam longo tempore promeruerint familiaritate præsumere?

I

K

Mat.19.c

Luc.15.d

Psal.71.d

Matt.19.c

L

2.Cor.12.b

M

A præsumere? Hoc nempe est quod vulgari prouerbio dicitur: Familiaris dominus fatuum nutrit seruum. Sed vbi est dilectissimi quod totiens canitis: Quoniam aduena ego sum apud te & peregrinus, sicut omnes patres mei? Heu heu, non inuenitur qui redeat & agat gratias deo, nisi hic alienigena. Nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? Meministis credo verba saluatoris hæc esse, nouem illorum ingratitudinem arguentis. Bene siquidem orasse, obsecrasse, postulasse leguntur qui leuauerunt vocem dicentes: Iesu fili Dauid miserere nobis. Sed defuit eis quarta quam adiecit apostolus gratiarum actio, quando nec redierunt nec egerunt gratias deo.

Psalm.38.c *Luc.17.d*

Multos quoque videmus vsque hodie satis importunè petentes quod sibi deesse cognouerint: sed paucos admodum nouimus qui dignas super acceptis beneficiis gratias agere videantur. Nec reprehensibile quod instanter petimus, sed planè petitioni negat effectum, quòd inuenimur ingrati. Et forte hoc etiam clementia esse videtur, ingratis negare quod postulant, ne contingat nobis vt tanto grauius de ingratitudine iudicemur, quanto magis accumulatis beneficiis ingrati probabimur extitisse. Ergo misericordiæ res est in hac parte subtrahere misericordiam, quemadmodum iræ & indignationis misericordiam exhibere, eam sanè de qua per prophetam ipse pater misericordiarum loquitur dicens: Misereamur impio, & non discet facere iustitiam. Quam multos enim videmus & plangimus fratres, qui dummodo maneat habitus & tonsura, salua sibi omnia arbitrantur? non considerantes miseri quemadmodum ingratitudinis vermis interiora corrodens, ob hoc tantum corticem quem vident transforare dissimulet, ne forte recogitent & erubescant, ipsaque verecundia emendentur. Qui sic interdum in nonnullis consumpta est interiora vniuersa presumit, vt non vereatur ad ea quoque quæ foris apparent, venenatum ducere caput: nisi forte quos videmus manifeste apostatare à deo, repente fieri pessimos arbitramur: & non magis paulatim defecisse, cum comederint alieni robur eorum, & nescierint. Vides ergo non omnibus prodesse quòd à lepra secularis conuersationis, cuius peccata manifesta sunt, emundantur: sed nonnullis peius in occulto ingratitudinis vlcus oriri, quod tanto periculosius sit, quanto interius. Et bene saluator hinc in euangelio nouem illos vbi sunt querit, quoniam longe est à peccatoribus salus. Sic enim & primum hominem post peccatum vbi sit interrogat, & in iudicio nescire se profitebitur operarios iniquitatis, cum legamus in psalmo: Quoniam nouit dominus viam iusto rum, & iter impiorũ peribit. Nec sine causa in nouenario inuenti sunt qui non redeunt ad saluatorem, in quo nimirum numero quaternario quinarius iungitur, & est non bona mixtio corporeæ sensualitatis, & euangelicæ traditionis. Quod tunc fieri solet, cum sic volumus quatuor euangeliis obedire, vt quinque corporis sensus pariter oblectare velimus.

Luc.17.d *Psal.1.b* *Psal.54.b*

B

C

Fœlix autem Samaritanus ille qui cognouit se nihil habere quod non accepisset, idcirco seruauit depositum, & cum gratiarum actione ad dominum est reuersus. Fœlix qui ad singula dona gratiæ redit ad eum in quo est plenitudo omnium gratiarum, cui dum nos pro acceptis non ingratos exhibemus, locum in nobis facimus gratiæ, vt maiora adhuc accipere mereamur. Omnino enim sola nos à profectu conuersationis impedit ingratitudo nostra, dum quodammodo amissum reputans dator quod ingratus accepit, cauet sibi de cætero ne tanto plura amitteret, quanto plura conferret ingrato. Fœlix proinde, qui se alienigenam reputans, etiam pro quibusque minimis beneficiis non minimas refert grates, gratuitum esse non dubitans neque dissimulans quod alieno impenditur & ignoto. Nos autem miseri & miserabiles cum in initio adhuc alienos nos æstimamus, timorati satis, satis deuoti & humiles inuenimur, tam facile postmodum obliuiscimur quàm gratuitum sit quicquid accepimus, & præsumentes non bene quasi de familiaritate dei nequaquam aduertimus quod mereamur audire: quoniam inimici domini domestici eius. Tanto enim facilius nunc offendimus eum, quanto ea grauius quæ à nobis committũtur iudicanda nouerimus esse: cum in psalmo legamus, quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Obsecro itaque fratres mei, humiliemur magis ac magis sub potenti manu dei, & ab hoc tam maximo, tam nequissimo vitio ingratitudinis longe fieri studeamus: vt tota deuotione in gratiarum actione versantes, conciliemus nobis gratiam dei nostri, quæ sola potest saluare animas nostras. Nec verbo tantum vel lingua, sed opere & veritate exhibeamus nos gratos: quia gratiarum actionem magis quam dictionem à nobis exigit dator gratiarum dominus deus noster, qui est benedictus in secula, Amen.

D

De eo quod legitur in Iob, In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum. Sermo.

Iob.5.c

DIgnum valde est & omnino exigit ratio æquitatis, vt quibus à constitutione mundi regnum paratur, ipsi etiam sese regno parare non negligant, ne parato regno inueniantur forsitan qui regnaturi fuerant imparati. Sic enim legimus de cœna quadam, dicente domino: quoniam quidem cœna parata est, sed qui vocati erant non fuerunt digni. Quærimus ergo quemadmodum regno parato parari debeant reges futuri. Et si pie quærimus, cum propheta vtique dicere non audemus: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur, inquit, sine macula. Sed hæc inquies præparatio soli Christo conuenire videtur. Nemo enim cæterorum omnium mundus à sorde, nec infans cuius est vita vnius diei super terram. Itaque solus intrabit, qui solus agnus est sine macula, solus argui non potuit de peccato, quod non ab eo factum est nec in eo inuentum. Solus planè summus pontifex E meus nec in patre nec in matre contaminatus est, vt lex dicit: patrem quippe sed deum, matrem quoque sed virginem habens: vnde & solus ingreditur sancta sanctorum, & nemo ascendit in cœlum nisi qui descendit de cœlo filius hominis qui est in cœlo. Quid ergo nos? Ita ne continuo desperabimus? Immo verò sperabimus, & hinc maximè. Licet enim solus, sed profecto totus intrabit, & os nõ comminuetur ex eo. non sine membris caput inuenitur in regno, si tamen membra fuerint conformia sibi, & cohærentia capiti suo. Conformia sanè moribus, cohærentia fide. Habet enim conformationem quantum potest, habet & cohærentiam ipsa etiam minor ætas, dum & similitudini mortis eius mersione illa triplici complantatur, & fidem in inuolucro quodam recipit, quod necdum capax sit euolutæ. Benignus est nimirum spiritus sapientiæ, & quem traducta culpa ligauerat, indulta iustitia soluit. Sed non ita deinceps liberabit maledictum à labiis suis. Voluntarie enim peccanti post agnitam gratiam non relinquitur hostia pro peccato. Sed neque sic liberabit à suis quomodo ab alienis labiis maledictum. Maledictio fratres, grauis est macula, & scimus quoniam non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod de ore egreditur. Inde ergo macula, inde maledictio à labiis suis, sed non semper à propriis. F Neque enim de corpore vel corde proprio originalis in paruulum culpa procedit, cui non modo consensus, sed ne vllus quidem interim potest sensus esse peccati. Quomodo tamen maledictum à labiis suis non liberat spiritus, aut voluntariè peccantibus non relinquitur hostia, nisi quia non illi denuo crucifigitur Christus, nec complantatur iterum similitudini mortis eius per baptismum? Propria iam eo lachrymarum vnda exigitur, propriam baiulare crucem, propria mortificare membra, & propriam immolare hostiam necesse est. Sine causa aliter diceret, credo propriis labiis expietur oportet propriorum maledictio labiorum: per multas enim tribulationes *Acto.14.d* in regnum dei intrare necesse est, & nemo nisi per tribulationes ingreditur, aut proprias aut alienas. Sola nimirum secundi Adæ tribulatio purgat, quos contaminauit offensio sola prioris, non quòd propria cuiquam sufficere possit satisfactio. Quid enim est vniuersa pœnitentia nostra, nisi quòd si non compatimur, omnino non possumus conregnare? Quod enim in nobis minus est, ipse supplet: modicum tamen illud quodcunque nostrum est, non patitur reseruari. Quòd si fidei cohærentia sine morum conformitate nequaquam saluat adultos, longe minus saluare poterunt opera sine fide. Facilius enim membrum inhærens capiti si deforme est reformatur, quàm diuulsum quantilibet simile copuletur. Et ipsum tamen quod deforme est, aut conforme fieri imagini filij sui &

G sui & capitis sui,aut certè tandem auelli ab eo,necesse est ana
thema esse à Christo,ne in illa plenitudinæ corporis eius in-
ueniatur quippiam indecorum. Vbi ergo macula propria,
propria quoque purgatio iure requiritur:& si contaminatio
multiplex,opus est etiam tribulatione multiplici. Vnde enim
tribulatio nisi dum resistitur contaminationi,concupiscentiæ
repugnatur? Quid verò in homine purum ab hac macula, im-
mune ab hoc contagio poterit inueniri? Ab intus manat, de
corde exit pestiferũ virus, ac deinceps corpus occupat vniuer
sum,mentẽ desideriis afficit,mẽbra illecebris inficit. Inde pru
ritus auriũ, oculorũ petulantia,inde olfaciendi voluptas,inde
in faucibus tam inordinata delectatio,inde in vniuerso corpo
re mollitiei sensus,& libido pernicioſa tangendi, inde int⁹ in
anima ebrietas illa desideriorum,& fornax quædam ambitio-
nis,auaritiæ,inuidiæ,contumaciæ,nequitiæ, & omnium deni-
que vitiorum affectibus vehementer accensa. Quot enim cor
pus illecebras, quot oblectamenta mundus habere videtur,
tot patitur tribulationes, tot sustinet tentationes vir iustus.
Et quemadmodum ambulans quis in carne,sensuum voluptа-
te delectatur,& delicias computat esse sub sentibus: sic & o-
mnis qui in spiritu seminare desiderat,spinas & tribulos quos
propria terra ex maledicto vtique germinat, potius eradicare
quam propagare contendit,quippe qui conuertitur in æruмna
sua quotiens configitur spina. Huic ergo tam multipha
H riæ pesti,per singula quæque resistere,quàm multiplex tribu-
latio? A planta pedis vsque ad verticem non est sanitas,in me
totum infecit concupiscentia, lex peccati in membris omni-
bus inuenitur,vndique per fenestras mors intrare contendit,
& intus fomes totius nequitiæ periculosius seuit, crudelius
malignatur. Minimè tamen in hac tam multiplici lucta defi-
ciendum, aut desperatione cedendum est. Licet enim abun-
dent tribulationes pro Christo,sed abundant & consolatio-
nes per ipsum. Denique audi consolationem,Peccatum in fo-
ribus est,nisi ipse aperias, non intrabit. Appetitus in corde
prurit, sed sub te est. nisi sponte cesseris, nil nocebit. Audi
Gene.4.a consolationem. Consensum cohibe ne prævaleant hæc,& im-
maculatus eris,vt sine macula ingrediaris & ipse ad habitan-
dum in tabernaculo,& requiescendum in monte sancto domi-
ni dei tui. Si tui non fuerint dominati,tunc immaculatus eris,
& emundaberis à delicto maximo. Maximum plane deli-
ctum,quod interiorem & exteriorem hominem occupat vni-
uersum. Audi adhuc consolationem. In sex,inquit,tribulatio-
Iob.5.c nibus liberaberis,& in septima non tanget te malum. Si puer
Hebræus es, sex annis seruiens liber egredieris in septimo.
Sex tibi tribulationes sunt contra desideria cordis, & quin-
quepertitam sensualitatis corporeæ voluptatem: sed in his
sex liberaberis à septima,non quidem ne veniat, sed ne lædat,
ne noceat,ne tangat te malum. Veniet quidem mors: ipsa e-
I nim est septima tribulatio: sed somnus erit dilectis domini,
& ecce hæreditas eius. Erit ianua vitæ,erit initium refrigerij,
erit sancti illius montis scala,& ingressus in locum tabernacu-
li admirabilis quod fixit deus & non homo. In septima ita-
que non tanget te malum. Malum vtique triplex quod eos
manet in septima,qui in sex tribulationibus dissimulant per-
fectè interim liberari,nec in sex hydriis purificantur ad liqui
dum vt exhibeantur in nuptiis sponsi non habentes maculam
neque rugam. Monet enim eos horror in exitu,dolor in tran-
situ,pudor in conspectu gloriæ magni dei. Vnde nobis ista
dissimulatio est fratres mei? Vnde hæc tam pernicioſa tepi-
ditas,vnde hæc securitas maledicta? Quid seducimus miseri
nosmetipsos? Forsitan iam diuites facti sumus, forsitan iam
regnamus. Nonne ostium domus nostræ horribiles spiritus il
li obsident? Nonne exitum nostrum larualeſ illę facies præsto
lantur? Quis ille pauor erit ô anima mea, cum dimissis omni-
bus quorum tibi est tam iucunda præsentia, tam gratus aspe-
ctus,cohabitatio ipsa tam familiaris,sola ingrediens incogni-
tam penitus regionem,occurſantia tibi cateruatim ruere te-
terrima illa monstra videbis? Quis tibi in die tantę necessita-
tis occurret? Quis tuebitur à rugientibus præparatis ad es-
cam? quis consolabitur? quis deducet? Filioli mei, memore-
mur hæc nouissima nostra, ne peccemus. Nam & per ignem
nobis transeundum est,& vniuscuiusque opus quale sit, ignis
probabit. Ibi enim aurum nostrum vertetur in scoriam,ibi re-
uelabitur vniuersa impuritas,ibi veritas ipsa accepto tempo- K
re quod nobis interim datum contemnimus, iustitias iudica-
bit. Quid verò illic omnes iustitiæ nostræ, nisi pannus men-
struatę reputabuntur? Quicquid nunc paruipendendo transi-
mus,palpando tegimus,dissimulando negligimus, quanto il-
lic cruciatu vindex flamma consumet? Vtinam magis nunc da
ret quis capiti meo aquas, & oculis meis fontem lachryma-
rum: forte enim non reperiret ignis exurens quod interim
fluẽs lachryma diluisset. Iam verò post ignem illum putas re-
siduum aliquid inuenietur in nobis? Aut tantum erit vt au-
deamus illud vultui maiestatis offerre: aut eius sic astare con
spectui? Quis ille pudor erit,quęve confusio,post tanta bene-
ficia tam tepidos,tam imperfectos,tam vacuos apparere ante
faciem dei nostri? Fugiebat Adam vt absconderetur ab eo,
post vnius vtique pomi vetiti gustum. quid nos post tanta fla-
gitia,post tanta facinora præsumemus? Quando ab hac con-
fusione purgabitur oculus cordis, cui nunc operam dare ne-
gligimus vt irreuerberata acie veri illius solis radios valeat
intueri? Sicut fluit cera à facie ignis, sic peribunt peccatores
a facie dei. Ingrediatur vtique putredo in ossibus meis,& sub- Psal.67.a
ter me scateat,vt requiescam in die tribulationis huius septi-
mę,& in ea non tangat me malum. Malum hoc triplex, horro-
ris,doloris,& pudoris. Fœlix siquidem anima,quæ fiducia-
liter inimicis suis loquetur in porta: Quid hic astas cruenta
bestia? Nihil in me funeste reperies. Fœlicior cuius opus non L
arserit,quem superædificasse aurum,argẽtum,lapides precio-
sos,examen illud inueniet. Fœlicissimus qui sine vlla nube cõ
fusionis reuelata penitus facie gloriam domini speculãdo, in
eandem imaginem transformabitur,& similis erit illi, videns
eum sicuti est,vtique super omnia deus benedictus & laudabi
lis,& gloriosus in secula seculorum, Amen.

De diligendo deo, Sermo.

NOlite diligere mundum, neque ea quæ in mundo
sunt. Omnia enim quæ in mundo sunt,concupiscen-
tia carnis,& concupiscentia oculorum, & ambitio
spiritus, quæ non sunt ex patre. Quid ergo? Sunt
aliqua ex patre,quibus nobis ista recompensentur. Sunt vti-
que omnino dulciora his & amabiliora,sed hæc non credun-
tur seruis,multo minus inimicis. Quisquis verò amicus volue
rit esse huius mundi, inimicus dei constituetur. Amicis cre-
ditur consilium,quibus dicitur: Quia omnia quæcunque au- Ioan.15.b.
diui à patre meo,nota feci vobis. Exponit beatus Gregorius,
quia amor ipse, notitia est. Est ergo triplex amor qui tria
illa excludat quæ non sunt ex patre. Et propterea credo ter
interrogatur Petrus,amas me,amas me,amas me? Sed & forte Ioan.21.e
hæc sunt de quibus in lege præcipitur. Diliges dominum de- Deu.6.a
um tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota
virtute tua,id est diliges dulciter siue affectuose,diliges pru- M
denter, diliges fortiter. Siquidem amor cordis simile quid-
dam habet carnalis amoris. nam affectiones, propriæ cordis
esse dicuntur. Anima verò aliquanto iam superius sonat,vnde
& merito dicitur sedes sapientiæ, vt merito videatur illi at-
tribuendum prudenter diligere deum. Sane ad affectuosum
illum quem dicimus cordis amorem plurimum valet incarna-
tionis Christi cogitatio, sed & totius dispensationis quam
gessit in carne,& maximè passionis. Videns enim deus homi-
nes omnino carnales effectos,tantam eis dulcedinem exhibu-
it in carne, vt durissimi cordis sit quisquis eum toto affectu
non diligat. Volens siquidem nobilem creaturam hominem
recuperare,si,inquit,inuitum coegero,asinum habeo,non ho-
minem,quoniam quidem non libens veniet nec spontaneus vt
possit dicere: Voluntariè sacrificabo tibi. Nunquid asinis dabo Psal.52.b
regnum meum? Nunquid de bobus cura est deo? Vt ergo ha-
beam voluntarium, terrebo eum, si forte conuertatur & vi-
uat. Et comminatus est acerbiora quæ excogitari possunt,te-
nebras æternas,vermes immortales,ignem inextinguibilem.
Cum autem nec sic homo reuocaretur,ait: Non solum timi-
dus, sed etiam cupidus est. promittam ei quod potissimum
desiderabile videatur. Desiderant homines aurum & argen-
tum & similia,& super hæc omnia vitam desiderant. Manife-
stum est hoc,& valde manifestum. Si,inquit,tantopere deside-
rant miseram hanc laboriosam vitam & momentaneam,quan-
tum

A tum diligent vitam quietam,æternam, beatam? Promisit ita-
que vitam æternam,promisit quod nec oculus vidit,nec auris
audiuit,nec in cor hominis ascendit. Videns autem quod ni-
hil proficeret,vnum,inquit,restat adhuc. Ineſt homini non so
lum timor & cupiditas,sed & amor,nec quicquam in eo vehe
mentius ad trahendum. Venit igitur in carne, & tam amabi-
lem se exhibuit, vt illam nobis impenderet charitatem, qua
maiorem nemo habet,vt animam suam daret pro nobis. Quis
quis sanè nec ob hoc quidem conuerti voluerit, nonne meri-
to audiet: Quid debui facere tibi, & non feci? Et vere in
nullo sic commendat deus charitatem suam quomodo in my-
sterio incarnationis eius & passionis,in nullo sic reuelatur ei-
us pietas,in nullo sic apparet benignitas,quomodo in huma-
ad Ti.3.b nitate,apostolo teste qui ait: Apparuit benignitas & humani-
Abac.3.a tas saluatoris nostri dei. Nam potentia quidem occultata est,
quoniam in infirmitate venit. Vnde Abacuch: Absconditа est,
inquit,fortitudo eius,haud dubium quin in cruce, cuius cor-
nua in manibus eius. Sapientia quoque absconditа est & in-
carnata. Placuit enim ei per stultitiam verbi,saluos facere cre
dentes. Nonne quodammodo stultum se fecerat, qui tradidit
in mortem animam suam, & tulit peccata multorum, & quæ
Mar.8.d non rapuit,tunc exsoluebat? Nonne ebrius erat vino charita-
B tis,& immemor sui contra Petri consilium dicentis: propi-
tius esto tibi? Itaque absconditа est fortitudo, maximeque
velata & incarnata sapientia, sed benignitas non potuit am-
plius declarari,nec abundantius exprimi,non euidentius com
mendari. Porro id quidem ad affectuosum cordis amorem di-
ximus pertinẽre. Nam videre est homines sic affectos erga hu
iusmodi,vt vix sine lachrymis audiant vel recordentur. Hic
ergo amor contra concupiscentiam carnis est. Quid enim dul
ce sit ei in carne,cui tanta dulcedo est in Christi passione? Ve-
rum hæc dulcedo falli potest si desit prudentia,& iam difficи-
le caueri poterit in melle venenum. Necesse est igitur adesse
prudentiam, qua diligenter interiora mysteria inuestigare
possimus, vt parati simus omni poscenti reddere rationem.
Psal.118.n. Hic amor prudens excludit curiositatem. Siquidem animus
his intentus, temporalium non poterit esse curiosus, dicens
cum propheta: Quomodo dilexi legem tuam domine, tota
die meditatio mea est. Tertium est vt fortiter quisque dili-
gat,quatenus sicut falli non potest,ita nec cogi possit, para-
tus omnia pati propter iustitiam. Quis autem nesciat eum
qui rex cœli sit,terrena regna & honores non ambire, sed ma
Mat.5.a gis abiicere? Porro beati qui persecutionem patiuntur pro-
pter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Ita-
que de his tribus nunc Petrus interrogatur, quia prius inuen-
tus fuerat minus habens. Audiens enim primo de passione do
mini ferre non potuit, tanquam dulciter diligens, sed absit,
Mar.8.d inquit,à te,vtpote insipienter amans. Vnde & audire meruit.
C Vade retro satana,quoniam non sapis ea quæ dei sunt. Simile
Ioan.14.d. aliquid in apostolis erat,quibus dicebatur. Si diligeretis me,
gauderetis vtique quia vado ad patrem. immo verò quia dili-
gunt,dolent. Et diligunt & non diligunt: diligunt dulciter,
Luc.22.d sed non sapienter. Nocte verò ipsa qua tradendus erat domi
nus,& dulciter & prudenter diligebat Petrus, cum diceret:
Tecum paratus sum & in carcerem & in mortem iræ: sed non
Act.5.e diligebat fortiter: quoniam qui cecidit, stabili non erat ille
gradu. Nondum venerat virtus ex alto, qua accepta non ne-
gauit,sed libera voce vsus,vos,inquit, iudicate vtrum deo ma
gis obedire oporteat an hominibus. An non congrue de dile-
ctione requiritur,qui pascendo præponitur gregi? Ille enim
Ioan.21.d præesse debet aliis qui vino charitatis debriatus æstuat: immo
mor sui: vt non quærat quæ sua sunt,sed magis quæ Iesu Chri
sti. Et nota quia requisitus Petrus an diligat plus his, tantum
respondit se diligere, non audens affirmare quod prius se di-
xisse temere confundebatur, & fortasse propterea contristа-
Mat.14.e tus est. Dixerat enim prius: Etsi omnes scandalizati fuerint in
te,sed non ego.

De ligno,fœno,& stipula, Sermo.

NVsquam est securitas fratres, neque in cœlo, neque
in paradiso, multo minus in mundo. In cœlo enim
cecidit angelus sub præsentia diuinitatis. Adam in
paradiso de loco voluptatis. Iudas in mundo de
schola saluatoris. Hæc idcirco dixerim, ne quis sibi de loco D
isto blandiatur, quia dicitur locus iste sanctus est: quia non
locus homines,sed homines locum sanctificant. Sunt enim e-
tiam inter nos tria genera hominum, ipsaque satis incongrua
& ordini & homini qui hanc viam ingressus est. Sunt enim
qui bene incœperunt,sed statim defecerunt. Et sunt qui nun-
quam incœperunt, sed in sua mollitie permanserunt & per-
manent. Et sunt qui rapiantur spiritu leuitatis, tardi ad audi-
endum,veloces ad loquendum,paratissimi cursim enumerare
quod faciunt,si quid faciunt tamen. Nunquid vel istos repel-
let deus? Non,si in fundamento permanserint,sed salui erunt,
sic tamen quasi per ignem. Per quem ignem? Dicit apostо-
lus: Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod 1. Cor. 3. e
positum est,quod est Christus Iesus. Si quis ędificauerit su
per fundamentum hoc lignum, fœnum, stipulam: detrimen-
tum patietur: Ipse autem saluus erit,sic tamẽ quasi per ignem.
Fundamentum Christus est,lignum fragile est, fœnum mol-
le,stipula leuis. Lignum sunt qui fortiter incœperunt,sed fra
cti non renodantur. Fœnum sunt, qui fugienda mollitie tepe-
facti,nec summitate digiti (vt dicitur) labores arduos attin-
gere volunt. Stipula sunt, qui leuitatis motibus exsufflati,nul
quam in eodem statu permanent. Et timendum quidem est de
istis,sed non desperandum: quia si in fundamento Christum
habuerint,hoc est in hac via vitam finierint,salui erunt,sic ta-
men quasi per ignem. Ignis tria habet,fumum,lucem, ardo-
rem. Fumus excitat lachrymas,lux vicina illuminat, ardor a- E
durit. Ita & qui eiusmodi est,fumum hoc est amaritudinem in
mente habere debet,quia tepidus est,quia remissus est,quia le
uis,quia ordinem quantum in se est subruit & perturbat. Sed
& lucem in ore,vt qualis est in mente,talem se in confessione
& dicat & plangat,vt & linguam acuat conscientia,& consci
entiam arguat lingua. Necesse est quoque vt ardorem sentiat
in corpore,id est pœnitentiæ tribulationem, etsi non multi-
modam,aliquam tamen. Putas quia sic compunctos corde,ore
confessos,corpore fatigatos abiiciet,qui omnes homines vult
saluos fieri,& neminem vult perire? Sunt & alij qui ædificant
super fundamentum hoc,aurum,argentum,& lapides precio-
sos,qui vehementer incipiunt,vehementius proficiunt,vehe-
mentissimè perficiunt, non attendentes quid caro possit, sed
quid spiritus velit.

De triplici genere cogitationum nostrarum, Sermo.

ADmonet nos beatus Benedictus (fratres) solicitos Prou.4.d
esse circa cogitationes nostras,sapientis vtique cõ-
silium sequens, qui omni custodia cor custodire
suadet,quoniam ex ipso vita procedit. Tria igitur
occurrunt genera cogitationum, à quibus multa solicitudine
cauere necesse sit eos qui conuertuntur ad cor, & dignum
deo in semetipsis templum exhibere festinant. Sunt enim
nonnullę interdum cogitationes penitus ociosæ, & ad rem F
non pertinentes: quas tam facile abiicere quam recipere fa-
cile possit anima,dummodo sit secum habitans in corde suo,
& adsistens dominatori vniuersæ terræ. Sunt & aliæ cogita-
tiones violentæ magis & fortius adhærentes, quæ videlicet
ad necessitates naturæ pertinent, & quasi ex eodem adsumptæ
limo de quo & nos facti sumus,si paululum insederint, auelli
nequeunt sine læsione & difficultate. Sæpe enim sic afficit
nos cogitatio carnalis de cibo, de potu siue vestimento, vt
vix eradicari queat de cordibus nostris: quod non aliunde
est,nisi quòd & ipsa limosa & viscosa quodammodo,limosam
nihilominus & glutinosam inuenerit terram. Non sine causa
enim dictum est,hominem plasmatum non de terra qualibet,
sed de limo. Vide enim quam limosum sit corpus, quod ipsi
quoque spiritui tam fortiter & penè indissolubiliter inhæ-
ret,vt vix cum multa afflictione possit aliquando separari.
Quid ergo agendum cum limosa illa cogitatio mentem sub-
ierit? Planè exclamandum nobis est cum sancto Iacob atque Gene.49.e
dicendum: Ruben primogenitus meus non cresces: ascendisti
enim cubile patris tui. Rubea enim & carnalis atque sangui-
nea huiusmodi concupiscentia est: quæ tunc cubile nostrum
ascendit,cum non solum memoriam tangit cogitatione, sed
& ipsum voluntatis stratum ingreditur & polluit praua de-
lectatione.

G lectatione. Bene autem primogenitus noster dicitur appetitus ille carnalis, qui ab ipso nimirũ initio vitæ nostræ, in nobis pullulat, cum cætera vitia processu temporis ex malitia mundi huius variisque occasionibus contrahantur. Oportet ergo reprimere, quem extinguere non possumus appetitum: vt quam cito cubile nostrum ingreditur, crescere eum nullatenus patiamur, sed sub nobis sit, quemadmodum dicit scriptura: Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Genes.4.d Iam verò tertium cogitationum genus immundum nimis ac fœtidum est, quod nec admittere quidem vlla ratione debemus, sed à longe præsentire fœtorem, & tota virtute repellere, toto animo propulsare, & conuersi statim ad gemitus, lachrymis atque suspiriis inuocantes spiritum, qui adiuuet infirmitatem nostram. Sic nimirum confusus abscedens non tam facile deinceps simile aliquid viriliter resistentibus nobis malignus hostis offerre vel afferre præsumet. Dico autem cogitationes illas immundas penitus ac fœtidas, quæ ad luxuriam, ad inuidiam & vanam gloriam pertinent, cæteraque vitia detestanda. Oportet enim si mundas conseruare volumus animas nostras, adhuc longe agentibus cogitationibus huiusce-modi multa cum indignatione occurrere, & exsufflare à nobis, vt nullus eis detur accessus. Et primum quidem genus cogitationum ociosarum, scilicet ad rem non pertinentium, lutum est, sed lutum simplex, id est non inhærens nec fœtens, nisi forte diutius immoretur in nobis, & per incuriam ac negligentiam nostram in alterum genus cogitationum vertatur: H quod quotidie experimur. Dum enim ociosa tanquam minima spernimus, ad turpia atque inhonesta dilabimur. Secundum verò cogitationum genus non lutum simplex, Sed vt iam diximus, viscosum ac limosum est. Nam tertium quidem sic cauendum est non tanquam lutum aut limus, sed tanquam immũ dissimum ac fœtidissimum cœnum.

De *triplici iudicio, proprio, humano, & diuino,* Sermo.

1. Cor. 4.d Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum dei. Minister Christi sic debet conuersari, vt ex moribus exterioris hominis qui videtur, existimetur compositio interioris animi qui nõ videtur, ne vel ab alio vel à seipso possit iudicari, sed dicat cum eodem apostolo: Mihi pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die: sed neque me ipsum iudico. qui autem iudicat me, dominus est. In quibus verbis notanda sunt tria iudicia, humanum, suum cuiusque proprium, & diuinum. Et humanum quidem potest iudicare de rebus exterioribus, quæ sensibus corporis percipiuntur: de interioribus vero non potest. Hinc enim scriptum est, 1. Cor. 2. c Quis enim scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo? I Quapropter de his quæ sunt in homine, potest iudicare spiritus hominis qui in ipso est. Iouge verò præstantius de his ipsis iudicat deus, cuius necdum fatetur apostolus euasisse iudicium, qui tamen iam humanum transcendisset & proprium. Porro humanum contemnebat qui dicebat: Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die. Sed neque proprium timebat qui dicebat: Sed neque meipsum iudico. nihil enim mihi conscius sum. Solum ergo restabat diuinum: de quo ait. Qui autem iudicat me, dominus est. Debet tamen quisque quantum potest se irreprehensibilem exhibere, primum quidem coram deo, sed deinde etiam coram hominibus. Hoc nempe est quod alibi loquitur idem apostolus dicens: Rom. 12. d. Prouidentes bona non tantum coram deo, sed etiam coram hominibus. Tribus siquidem modis prouidemus bona coram hominibus, id est habitu, actione, sermone. Habitu, ne sit notabilis: actione, ne sit reprehensibilis: sermone, ne sit contemptibilis. Tribus etiam modis coram deo, cogitatione, affectione, & intentione. Nam & cogitatio debet esse sancta. Vnde scriptum est: Cogitatio sancta seruabit te, & affectio pura, & intentio recta. Sunt autem tria ista, id est cogitatio, affectio, intentio, in anima. Sed in ea quoque propriis singula locis distincta videntur. Nam cogitatio in memoria est, affectio in voluntate, iutentio in ratione consistit. Atque vt eorum vsum ac differentiam clarius videamus, sumamus nobis exemplum de rebus exterioribus. In corporibus si quilibet deformis color cutem tantum inficiat, corpus quidem turpius K redditur, sed nil ei de sua sanitate ex hoc adimitur. Si ergo carni putredo aliqua vel liuidus tumor insederit, iam non solum decus corporis, sed salus quoque perturbatur. Quòd si languor forsitan inualescens, cum ipsa carne ossa quoque medullitus occuparit, tunc demum de vita non immerito potest desperari. Eodem modo in anima si peccatum suggeritur memoriæ per cogitationem, nullum tamen præbuerit aut voluntas affectum, aut deliberatio ipsa consensum: fateor quidem deformitas est, nec audire interim anima illa meretur: Tota pulchra es amica mea: & si næuus est, sed non morbus. Quòd si voluntas quoque præoccupata sensu delectationis afficitur, resistit tamen adhuc deliberatio rationis, infirmatur quidem, sed necdum moritur anima, clamet tamen necesse est: Hie.17.c Sana me domine, & sanabor. Tunc verò mori dicitur, quando & ipsa ratio ad peccatum per intentionem curuatur. tunc enim consentit. Et de tali dicitur: Anima quæ peccauerit, ipsa Exe.18.a morietur. Hunc triplicem gradum deplorauit Dauid ex persona Adam, dicens domino expellenti de paradiso in latam huius seculi euagationem: Confirmasti super me manum tuam. Et quoniam carnalia desideria sunt pœna peccati: non est Psal.37.a sanitas in carne mea à facie iræ tuæ. Iam verò nec robur est rationis. Non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum. Qui rursus eosdem gradus ex persona iusti decantat dicens: Psal.76.d. Memor fui dei, & delectatus sum & exercitat⁹ sum. Delectatus enim per voluntatem, exercitatus per rationem. Ne ergo à memoria repellat deum irruens turba plurimarum cogitationum, quæ solent effluere tanquam vilis plebs in atrium, ponatur ad eius portam ianitor, cuius nomen est recordatio proprię professionis: vt cum turpibus sese cogitationibus senserit animus prægrauari, increpet se & dicat sibi: Tu ne hæc debes cogitare, qui sacerdos es, qui clericus es, qui monachus es? Cultor iustitiæ debet in se quicquam iniquum admittere? Decet seruum Christi, amatorem dei tale aliquid ad modicum meditari? Hæc dicendo, excludet fluxum illicitæ cogitationis per recordationem propriæ professionis. Similiter ad portam voluntatis in qua solent manere carnalia desideria, tanquam in domo domestica familia, statuatur ostiarius qui vocatur recordatio cœlestis patriæ. Hic enim potest prauum desiderium Apo.3.d quasi cuneus cuneum expellere: & ipsum qui ait: Ecce sto ad ostium & pulso, sine cunctatione recipere. Iam verò ad thalamum rationis talis & tam ferox adhibendus est custos qui nemini parcat, sed quicunq; hostis siue clam siue palam ingredi præsumpserit, procul eum arceat, & hic sit recordatio gehennę. In cæteris siquidem, id est memoria & voluntate, non ita est intolerabile si vel memoria recipiat quandoque vagã cogitationem, vel voluntas impuram affectionem. Hoc verò grauissimum & omnino damnosum, si vnquam ratio perdidерit rectitudinem intentionis. M

De *verbis psalmi uicesimitertij, Quis ascendet,* Sermo. Psal.23.d

Vis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Verbum exhortationis est fratres mei: vt quandoquidem omnes ascendere nitimur, omnes tendimus in sublime, sursum aspiramus omnes, omnes conamur in altum: illuc studeamus ascendere, vbi bonum sit nos esse, vbi securum sit nos esse, vnde cadere non oporteat, vbi stare possimus. Nec modo vt desiderium prouocet, ascensorem montis huius propheta requirit: verumetiam vt ascendere cupientem modum doceat ascendendi. Fœlix qui huius montis ascensiones in corde suo dispo- Psal.83.b suit, concupiscens & deficiens in atria domini. Siquidem mõs iste mons vber, bonorum omnium cumulus, mons voluptatis Ibidem.d. æternæ, domus dei est. Et beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Audi testem fidelem Baruc.3.c. quia mons est domus ista. O Israel quàm magna domus domini, & ingens locus possessionis eius, magnus & non habens consummationem, excelsus & immensus. Immo verò non solum mons est, sed & mons montium, & multæ in eo mansiones, multi montes. Denique etiam fundamenta eius in monti- Psal.86.d bus sanctis. Et ne hoc quidem sanctus tacuit Esaias. Erit, in- Esa.2.d quit, mons domus domini præparatus in vertice montium, & eleuabi-

A & eleuabitur super colles. Quidni montium mons, fundatus exultatione vniuersæ terræ, vbi tam multiplex omnium delectabilium copia, vbi copiarum omnium plenitudo? Erit enim mons pacis, mons gaudij, mons vitæ, mons gloriæ. Et hi omnes montes vnus mons consummatæ fœlicitatis. An non mons pacis, pax super pacem, pax quæ exuperat omnem sensum? Planè mons magnus pax in corde, pax in carne, pax ab iniquis hominibus, pax cum omnibus proximis, pax Ioan.16.e ab ipsis dæmonibus, pax cum deo, & pacis non erit finis. Erit gaudium, sed quale dominus ait, gaudium plenum, securum gaudium, quod nemo tollet à nobis, sed & vitam habituri sumus, & abundantius habituri, quòd non possit inefficax esse Ioan.10.b tanti pastoris aduentus, qui ad hoc ipsum venit ad oues (sicut ipse testatur) vt vitam habeant, & abundantius habeant. Nunquid non etiam mons tibi videtur æternum gloriæ pondus supra modum in sublimitate? Porro ex his omnibus, & si qua possunt similiter desiderabilia cogitari, vna est beati- Luc.6.f. tudinis mensura bona, conferta, coagitata, superefluens, ac si plurimos montes, alium quidem aureum, alium argenteum, alium ex hyacinthis & smaragdis atque omnium gemmarum gloria, alium quoque ex vermiculo purpura & bysso cæterisque eiusmodi opibus pariter coaceruans in vnum redigas montem. Omnia enim nobis multiplicata reddentur. Et qui aurum & argentum, lapides pretiosos superædificauerit fun- B damento, ædificium humile in immensos montes excreuisse mirabitur, & ex modico semine magnos metet non tam manipulos quam aceruos manipulorum. Quis ergo ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus, & mundo corde. Beatus ille, si quis tamen ille est. Sed quis gloriabitur innocentes manus aut castum se habere cor? Iob.25.b Nemo mundus à sorde, nec infans cuius est vnius diei vita super terram. Vnus tamen est inter noxios innocens, mundus inter impuros, inter mortuos liber. vnus est, & non æstimabitur alius absque eo. Ipse est de quo legisti. Nemo Ioan.3.b ascendit in cœlum nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo. Erat enim innocens manibus, qui peccatum non fecit, sed multa bona operatus Iudæis libere aiebat: Quis ex vobis arguet me de peccato? An verò mundissimum Ioan.8.f cor fuisse quis dubitat vnitum personaliter sapientiæ, in quam nihil inquinatum incurrit, attingit autem vbique propter suam munditiam? Sed non in vano accepit animam suam Ioan.10.d. qui solus potestatem habuit ponendi animam suam, & iterum resumendi. Non in vano accepit nascens, non in vano posuit moriens, non in vano recepit resurgens. At quomodo non in dolo iurauit proximo suo, quomodo non in vano accepit animam suam, quomodo non in vano omnia illa perfecit, si hic solus accipiat benedictionem? Ita ne oportebat Christum pati, resurgere, & sic introire in gloriam suam? Sua erat. Quæ vtilitas in sanguine eius, dum omnes descendimus in C corruptionem? Quæ veritas in promissione si (vt supra me- Ioan.3.b minimus) nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit? Esto, hic accipiat benedictionem, misericordiam quare? At non solus hic accipiet, aut certè magis non soli sibi accipiet, si aduertas. Perge enim per sacra verba prophetica, & vide quonam modo (velut occultè) multitudinem subinducit. Loquebatur de vno & dicebat, hic accipiet. Sed continuo hunc transfudit in hanc generationem, & ait, Hæc est generatio quærentium: vt in vno non personę singularitatem intelligas, sed spiritus vnitatem. Nimirum hic sponsus & hæc sponsa est, & scimus quis dixerit, Iam non sunt duo, sed vna caro. Ita ergo hic ascendet, hic accipiet benedictionem, sed ascendent etiam cum eo vel magis in eo qui ab eo accipient benedictionem. Audi hoc à propheta. Etenim benedictionem Psal. 83.c dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem. Atque hoc est Lu.ult.g propter quod oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis: vt prædicetur in nomine eius pœnitentia & remissio peccatorum, & pœnitentia ad innocentiam, remissio ad munditiam deputetur. Beatus enim, non in quo non inuenerit, sed Psal.31.d cui non imputabit dominus peccatum. Inueni, ait, hominem Act.13.d secundum cor meum. Nunquid vt gloriari possit castum se Iob.25.d habere cor? Non: quia stellæ non sunt mundæ in conspectu Psal.50.d eius, sed cor contritum & humiliatũ deus non despiciet. Cor contritum proximum cordi mundo, & hoc est esse iuxta cor dei. Siquidem prope est his qui tribulato sunt corde. Samari- D tanus est, proximus ei qui incidit in latrones. Non iurabit in Psal.33.d dolo huic proximo suo, sed faciet quod promisit: Amen dico Mat.19.d vobis, sedebitis & vos iudicantes. Simus ergo & nos dilectissimi pro nostro quidem modulo & manuum innocentiæ, & cordis munditiæ sectatores. Ante omnia quidem soliciti, etsi penitus cauere pro humana fragilitate non prævalemus, quantum tamen declinare à malo possumus non modo actionis, sed & cogitationis. De cætero quoque ne in vano acceperimus animas nostras rationales, exerceamus nos in operibus bonis, & consilio rationis vtamur. Quomodo enim non frustra humanam accipit homo animam, qui tanquam vnum ex irrationabilibus animantibus incubans corporeis voluptatibus solum sequitur carnis appetitum? Addit quoque propheta. Nec iurauit in dolo proximo suo. Sicut enim munditiam intra nos, erga proximum innocentiam conuenit obseruari: sic & in nobis, & erga proximum exercenda virtutis opera, opera pietatis. Non ergo simus nobis inutiles, ne in vano receperimus animas nostras: non simus inutiles proximo nostro, ne in vano ei iurasse probemur. Nouit figmentum nostrum spiritus qui loquebatur per prophetam, nec de vtilitate proximi simpliciter voluit commonere. De iuramento nos conuenit, vt agnoscamus debitum, vt promissam fidem irritam facere vereamur. Omnes enim proximis iurati sumus cum quibus in ecclesiæ venimus vnitatem. Et hæc professio fidei Christianæ, vt qui viuit, iam non sibi viuat, sed ei qui E pro omnibus mortuus est. Nec mihi dicat quis: Ei viuam, sed 2. Cor.5.c tibi non: quandoquidem ille non solum pro omnibus vixit, sed & pro omnibus mortuus est. Quomodo enim ei viuit qui negligit sic ab eo dilectos? Quomodo ei viuit qui legem eius non implet, qui mandatum eius non seruat? Queris legem queris mandatum? Hoc est, inquit, mandatum meum vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. Et apostolus: Alter alterius Ioan.13.d onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Noli ergo Gala.6.b putare gratuitum bonum quod exhibes proximo, vt liceat etiam dissimulare si velis. Debitor es, sacramenti cautione, & propria professione teneris. Hic ergo accipiet benedictionem à domino, & misericordiam à deo salutari suo. Hic, quia vnus accipit brauium. Sed ne vnum hominem putes, hæc est generatio quærentium dominum. Hic accipiet benedictio- 1. Cor.9.d nem: quia caput & corpus vnus est Christus. Sed hæc est gene- Ephe.4.d ratio: quia in mensura ætatis plenitudinis Christi omnes pariter occurremus. Et forte idem ipse dominus mons domini est, de quo dicitur: Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Nimirum ipse est abscissus sine Dan.2.g manibus lapis qui in montem creuit immensum: ipse qui exaltatus à terra omnia trahit ad se: mons coagulatus, mons Ioan.12.c pinguis. Vt quid vos Iudęi, vt quid suspicamini montes coagulatos, mõtem in quo beneplacitum est deo habitare in eo? F In Beelzebub, inquiunt, principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Execranda suspicio, & blasphemia reprehensibilis. Prin- Mat.12.& ceps est Christus, & magnus princeps, cuius ne ipsi quidem Luc.11.b dęmones possunt effugere principatum. At illorum regnum in seipsis diuisum desolabitur. Huius regnum integrum atq; perfectum, & regni eius non erit finis. Distat ergo inter prin- Ibidem. cipem & principes, nec vlla comparatio inter montem coagu- Luc.1.c latum & pinguem, & montes tantum coagulatos. Vester iste Beelzebub mons coagulatus, sed non pinguis, magis autem sterilitate perpetua maledictus. Mons, quia elatus est: coagulatus, quia squama squamę coniungitur, & coagulatum est si- Psal.118.i. cut lac cor eorum. Christus dominus mons est, mons coagulatus, & mons pinguis. Mons est sublimitate, coagulatus multorum congerie, pinguis charitate. Et nunc vide quomodo trahat ad se omnia, quomodo ei omnia vniantur vnitate substantiali, personali, spirituali, sacramentali. Habet in se patrem cum quo est vna substantia, habet assumptum hominem cum quo est vna persona, habet adhærentem sibi fidelem animam cum qua est spiritus vnus, habet sponsam ecclesiam vnam omnium electorum, cum qua est caro vna. Et forte carnalis hæc vnio dicenda fuisse videbitur, sed sacramentalem dicere malui, dignius hoc vocabulum arbitratus, præsertim occasionem dante apostolo vbi ait: Sacramentum hoc ma- Ephes.5. gnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia. Pinguissimus

G mus planè & vberrimus mons in quo beneplacitum est deo habitare in eo: siquidem propterea vnxit eum oleo lætitiæ præ
Ephe.5.g *Psal.67.d.* participibus suis. Mons cœlestium aromatum, mons charisma
Psal.44.b. tum spiritualium, non ad mensuram accipiens spiritum, sed omnimodam obtinens plenitudinem gratiarum. Magnus mons, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi sunt, in quo tota humanitatis veritas, tota diuinitatis inhabitat plenitudo: excelsus & immensus: in quo omnia instauran-
tur quæ in cœlis & quæ super terram, vt sit deus omnia in o-
mnibus. Venite ascendamus in hunc montem fratres, & si via
Colo.2.a nobis videtur ardua, exoneremus nos. si arcta, etiam exinani-
re nos non parcamus: si longa, tanto magis festinemus. si laboriosa, clamemus ei: Trahe nos post te, in odore vnguento-
Cantt.1.a rum tuorum curremus. Fœlix qui sic cucurrerit vt compre-
1.Cor.9.d. hendat, immo vt ipse comprehendatur, & in illam amplitudinem montis & plenitudinem corporis Christi mereatur admitti. Fœlix qui in illum beatificum montem tam desideranter & perseueranter ascenderit, vt in loco sancto locum accipiens stationis, deo patri in sancto eius appareat, simul & videat virtutem eius & gloriam. Haud aliam sanè quam eun-
Psal.62.d dem ipsum montem montium, montem coagulatum & pinguem, Iesum Christum dominum nostrum. In quo nimirum per prædestinationem ab æterno apparuit ei qui dilexit nos & gratificauit in dilecto filio suo, in quo elegit nos ante mundi
H constitutionem. Sed iam tunc cognoscemus sicut & cogniti su-
Ephe.1.a mus, cum plenius & perfectius exaltatus altissimus & vberri-
1.Cor.13.c. mus ille nionis omnia trahet ad se, qui est super omnia benedictus in secula, Amen.

De verbis Origenis, Sermo.

NOcere possunt, vt vereor, forte nonnullis verba quæ
Leuit.10.b heri lecta sunt vobis, ex homilia scilicet Origenis super capitulum illud legis, vbi Aaron & filij eius vinum bibere prohibentur cum accessuri sunt ad altare: si recipiant ea simpliciter sicut sonare videntur. Saluator meus, inquit, luget etiam nunc peccata mea, & tandiu est in mœrore, quandiu nos perstimus in errore. Plurima quoque alia in hunc modum abundantius forsitan quam circumspectius dicta, nec tam sobrie quam discrete. Quidnam sibi vult insolitus iste grunitus, aut quis inter vos nescio quid submurmurat? Scio quidem doctos in lege diuina huiusmodi verba ridere, sed nihilominus & minus sapientibus me confiteor debitorem. Nec modo de intellectu Origenis quæstio est, potuerit forsitan hyperbolicè loqui: ipse viderit, nihil interest nostra. Quamuis ne hoc quidem silẽdum arbitror quòd euidentissime illum contra fidem nonnulla scripsisse, sanctorum patrum tradat authoritas, atque ideo non sine circunspe-
I ctione monet esse legendum. Verum nos in præsenti nõ quid ipse senserit quærimus, sed id agere cupimus vt vos omnes quod ad sanam doctrinam pertinet sentientes, nihil moueamini verbis illis. Absit enim vt in cœlo credatur locus esse tristitiæ, sicut nec culpę. Nemo ibi delinquere nemo lugere poterit, sicut nec in terra quidem pœna vlla fuisset, nisi iniquitas præcessisset. In cœlo vtique sola iustitia sola nihilominus lætitia est: in inferno solum peccatum, & pœna peccati: porro in
Iac.3.a medio vtraque inueniuntur, atque ideo neutra consummata. In multis offendimur, quia in multis offendimus omnes. quoniam enim nullus in cœlo passionis locus esse poterat vel doloris, propterea sanè vnigenitus dei patris passione sua hominem redempturus, sicut carnem in qua pateretur (qui pati nõ
Baru.3.d poterat in diuinitate) suscepit, sic etiam in terris visus est, &
Psal.43.c cum hominibus conuersatus est, vt humiliaret etiam semetipsum in loco afflictionis. Hic ergo turbare se, pauere quoque dignatus est & tędere, tentatus per omnia pro similitudine absque peccato. In terra inquam vere lachrymatus est Iesus, vere contristatus, vere passus, vere mortuus, vere sepultus: sed vbi surrexit, vetera transierunt. Noli vltra dilectum tuum in
Cantt.3.a tuo quęrere lectulo. surrexit, non est hic. Vox sponsæ est, In
Mat.28.d. lectulo meo quæsiui quem diligit anima mea, quęsiui & non inueni. Maria fuit quæ dominum quęsiuit in lectulo, quęsiuit in tumulo nec inuenit. Magis autem inuenerunt eam vigiles, & dixerunt. Quid quæris viuentem cum mortuis? Fuit quidem cum mortuis, sed iã nõ est. fuit inter mortuos, sed & tũc K liber fuit. Siquidem ipse sese turbauit, ipse animam suam posuit, quia ipse voluit oblatus est, & omnis ei infirmitas de vo-
1.Cor.1.d. luntate fuit, non de necessitate. Vnde & quod infirmum erat dei, fortius erat hominibus: quòd esset tunc quoque etiam inter paruulos magnus, inter infirmos validus, inter mortuos liber. Videtur quidem & in nostris aliquando tribulationibus esse nonnulla libertas, cum videlicet pro peccatis proximorum libera & liberali charitate laborem pœnitentiæ sustinemus, lugentes pro eis, ieiunantes pro eis, vapulãtes pro eis, &
1.Cor.9.c. quæ non rapuimus exsoluentes. Vnde & Paulus: Cum liber essem, inquit, ex omnibus, omnium me seruum feci. Cæterum nihil hoc ad libertatem illius qui nihil propriį delicti habuit, qui nihil morti debuit, nihil meruit tribulationis. Nã & nobis quidem etiam voluntarias illas tribulationes etsi proximus exigere forsitan ex iure non potest, exigit tamen deus. Et si proximo forte videtur quis reddere plusquam debeat, deo tamen nemo vnquam totum reddit quod debeat. Mihi
1.Cor.4. autem, inquit apostolus, pro minimo est, vt à vobis iudicer,
1.Cor.11.g aut ab humano die, sed neq; meipsum iudico. Nota sanè quod
1.Cor.2.d. alibi ait: Si nosmetipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Et item: Spiritualis homo omnia diiudicat. Non enim iudicare hic posuit, sed diiudicare: quod vtique discernere & probare est: sicut item ait: Beatus qui se non iudicat in eo
Rom.14.d L quod probat. Itaque pro minimo illi erat vt ab eis iudicaretur, quibus nihil sese debiti officij subtraxisse sciebat, nihil peccasse in aliquem, sed magis omnibus præstitisse, adeo vt sécura conscientia ingenue loqueretur: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Nam &
2.Cor.11.g Iudæis Iudęus factus est, vt Iudęos lucrifaceret, & his qui sine
1.Cor.9.c. lege erãt, tãquã sine lege: posttremo omnib' omnia factus est, vt omnes saluos faceret. Merito proinde pro minimo illi erat vt ab eis iudicaretur, quibus vsqueadeo sese sine offensione præbuerat: inter quos sic honorificauerat ministerium sum. Sed neque ipse se diiudicabat in eo quod probabat, perfectæ etiam sibi quod debebat impendens, corpori castigatio
1.Cor.4. nem, animæ miserationem, atque omnem custodiæ solicitudinem cordi suo, vt nec in se quoque peccati conscius haberetur. Sed non in hoc, inquit, iustificatus sum: qui autem iudicat me, dominus est. Illius enim prorsus nequeo declinare iudicium: & si iustus fuero, non leuabo caput, quoniam omnes iu-
Esa.64.b stitiæ meæ tanquam pannus menstruatę coram illo. Non est
Psal.142.d qui in conspectu eius iustificetur, non est vsque ad vnum. Cæ-
Psal.5.a terorũ siquidem nemo est quem non oporteat dicere deo, Tibi peccaui, sed magnus qui in veritate potest dicere, tibi soli. Solus ille etiam inter mortuos penitus liber fuit, qui peccatum non fecit, cuius iustitia sicut montes dei. Cæterum iam nec inter mortuos est, sed assumptus ab eis, mutatus corpore, mutatus corde, ingressus in potentias domini, & omni infir-
M mitate priuatus, exutus nimirum sordidas illas vestes quibus
Zach.3.d sanè apud Zachariam prophetam primo vestitus apparuit, & indutus splendidis, sicut loquitur in psalmo: Concidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia. Quia enim veram hu-
Psal.29.c manę carnis & animæ substantiam suscepit, veram vtriusque naturam: nec corporis illi defuerunt nec animæ passiones, sed ex hoc iam glorificatus est in vtroque. Puto autem quod vtriusque glorificationem breui vno versiculo propheta com-
Psal.92.d prehendit dicens: Dominus regnauit, decorem induit, induit dominus fortitudinem. Decorem sanè in corpore claritatis, fortitudinem verò in perturbabili statu mentis. Denique tri-
Mat.26.d. stis est, inquit, anima mea, sed vsq; ad mortem. Vnde & incli-
Ioan.19.f nans caput dixit: Consummatum est: ne quid deinceps infir-
2.Cor.12.g mitatis in eo liceat suspicari. Sed ait iste: Si apostolus ipsius luget quosdam qui ante peccauerunt nec pœnitentiam egerunt in his quæ gesserunt, quid dicam de ipso qui filius dicitur charitatis? Et deinde. Cum ergo quæ nostra sunt quæsierit, nunc iam nos non quærit, nec quæ nostra sunt cogitat, nec de erroribus nostris mœret, nec perditiones nostras deflet & contritiones qui fleuit super Hierusalem? Item. Nunc, inquit,
Psal.85.b quia misericors & miserator est dominus, maiori affectu quam apostolus suus flet cum flentibus, & luget eos qui ante peccauerunt. Nec enim putandum est quod Paulus lugeat pro peccatoribus & fleat, dominus autem meus abstineat à fletu.

Hæc

A Hæc quidem sic accipere, quidni adhuc dilectum in lectulo quærere dicam? Nescit mortuus extra tumulum, nescit infirmus extra lectum, nescit paruulus extra lectulum quęrere quẽ diligit anima sua. Verum ille (vt supra meminimus) non minus corde quam corpore glorificatus (immo tanto amplius quanto amplior anima & gloriæ capacior est quam caro) sicut non potest negligere suos, sic nec lugere pro eis. Sed quãdo humana fragilitas eiusmodi capere possit affectum qui sine miseria misereatur, & sic diligat eum qui dolet aut qui periclitatur, vt tamen ipse omnino nec doleat nec turbetur? Veruntamen etsi id longe supra nostram experiẽtiam est, deo tamen nihil impossibile est. Potest igitur non modo sibi, sed & suis omnibus quos infirmitate carnis exutos, virtute induit, & in potentias introduxit, eam conferre dilectionem quæ gaudeat cum gaudentibus, non autem fleat cum flẽtibus, & sic eos quos amat, efficacissimè & affectuosissimè vniat, vt ipsa tamẽ imperturbabilis perseueret. Nec dubium sanè quin lõge præstantior sit ea dilectio, quemadmodum medicina (si quæ tamen eiusmodi est) preciosior vtique iudicatur, quæ sic curat vulnera vt inter curandum nec virtus eius in aliquo, nec substantia minuatur: quàm ea quæ sic curat, vt curando deficiat
Rom.6.b aut corrumpatur. Licet ergo fleuerit dominus super Hierusalem, ex hoc iam omnino non flebit: sicut mortuus est, sed resurgens ex mortuis iam non moritur: sicut fuit in lectulo, sed
B exurgens iam in lectulo non inuenitur. Habet tamen etiam nunc ineffabiliter ampliorem affectum & efficaciorem quam habeant qui lugent pro delinquentibus, aut pro fratribus ponunt animas: quanuis ipse quidem consummato nimirum opere suo, neutrũ deinceps sit facturus. Nostræ infirmitatis istud
Matth.13.f est, quorum adhuc in mari sagena trahitur, & ex omni genere piscium congregat, nihil omnino discernens. Ille enim, nec modo ille, sed & apostoli, & cæteri qui cum eo sunt sancti, ad littus vtique peruenerũt, nec mixtos pisces in vasis posuere, sed electos, & bonos tantum. nam malos vtique foras miserunt. Quantos ego interim cogor trahere malos pisces, quantos anxios & molestos intra sagenam meam congregaui, quando vobis adhæsit anima mea. Congratulor proficientibus: iucunda affectio bonus est piscis. Condoleo deficientibus, fleo cum flentibus, angor pro periclitantibus, infirmor cum infirmantibus, vror cum scandalizatis. Grauia sunt hæc & acerba, vtique mali pisces. Malos autem dixerim non pro-
Psal.54.b. pter culpam, sed propter pœnam. Faciat deus ne à multitudine malorum piscium obruamur pusillanimitate spiritus & tempestate, donec perueniamus ad optati littoris stationem, vbi malos separemus & secludamus à bonis, vt videlicet de cætero nec luctus nec clamor, sed nec vllus dolor aut etiam timor sit in finibus nostris, sed gratiarum actio, & vox
C exultationis.

Parabola quæ beato Bernardo asscribitur de filio regis.

REx diues & præpotens deus omnipotens filium sibi fecit hominem quem creauerat, cui sicut puero delicato pędagogos delegauit legem prophetas, cæterosque tutores & auctores vsque ad præfinitum tempus eius consummationis. Instruxit eum & monuit dominum eum paradisi constituens, omnésque thesauros gloriæ suæ ei ostendens & repromittens si se non desereret. Et ne quid deesset bonis eius, etiam liberum arbitrium ei indulsit, vt bonum eius esset voluntarium, non coactum. Accepta licentia boni & mali, cœpit eum tędere bonorum suorum, à concupiscentia sciendi bonum & malum. Egressus igitur de paradiso bonæ conscientiæ, noua quærens quæ nesciebat, qui nulla adhuc nisi bona nouerat, paternis legibus & pędagogis relictis manducauit de ligno scientiæ boni & mali contra vetitum patris: & abscondens se miser & fugiens à facie domini, cœpit vagari puer insipiens per montes altitudinis, per valles curiositatis, per cãpos licentiæ, per nemora luxuriæ, per paludes voluptatum carnalium, per fluctus curarum secularium. Videns antiquus prædo lasciuum puerũ sine custode sine rectore procul à domo patris vagantem, accessit & pomula illa inobedientiæ manu malę persuasionis ei porrigens, postquam cõsensum ab eo elicuit, aggressus est miserum, & in terram, id est in terrena cum desideria præcipitans, pedésq; id est mentis affectio- D nes, ne resurgat, fortissimis ei secularis concupiscentiæ vinculis alligans, manusque operationis, & oculos mentis, misit eũ in nauim malę securitatis, & flante vehementer vento adulationis, transuexit eum in longinquam regionem dissimilitudinis. Veniens ille in regionem non suam, venalis factus est omnibus qui prætergrediuntur viam. Discit porcos pascere, siliquas porcorum manducare, dediscit omnia quæ didicerat, & discit quæ nesciebat seruilia scilicet opera. Vinctusque in desperationis carcere, vbi in circuitu impii ambulant, in mola illa impię circuitionis cogitur molere emolumento malę conscientiæ. Prohdolor. Et vbi nunc est pater ille potentissimus & dulcissimus atque liberalissimus? Nunquid potest oblinisci filium vteri sui? Absit absit. Non obliuiscitur, sed miseretur, dolet & conqueritur de absentia & perditione filij sui. Mandat amicis, solicitat seruos, omnesque susćitat ad requirẽdum eum. Vnus seruorum timor, ad imperium domini, filij fugitiui vestigia prosequens, in profundo carceris inuenit filiũ regis, carnalibus peccatorum sordibus obsitum, vinculis & catenis malę consuetudinis ligatum, miserum & amentem, in miseriis securum & ridentem. Quem verbis & verberibus vrgens vt exiret & rediret, tanta miserũ confusione deiecit, vt sicut mortui iam vicinus iaceret, & adhæreret in terra venter eius. Egressus cuestigio alius cui nomen spes, vidensque filium regis à timore non erutum sed obrutum, non adiutum sed deiectum, accessit leniter, & suscitans de terra inopem, & de stercore erigens pauperem, leuansque caput eius, & coacta in vnum consolationis veste, oculos eius detergẽs & faciẽ: heu, inquit, quanti mercenarij in domo patris tui abundant panibus, tu autem hic fame peris? Surge obsecro & vade ad patrem tuum, & die ei: Pater fac me sicut vnum ex mercenariis tuis. Tunc ille tandem vix ad se modicum reuersus: tu ne es, inquit, spes? Et quomodo spei introitus potuit patere in tantum & tam horribile profundũ desperationis meæ? Ego ego, inquit, sum spes à patre tibi transmissa, te adiutura, te non desertura, donec te introducam in domum patris tui, & in cubiculũ genitricis tuæ. Et ô, inquit ille, dulce leuamen laborum, dulcis consolatio miserorum, ô vna & non infima de tribus cubiculi regis assistricibus, vides carceris mei profundum immane, vides vincula, quæ tamen ad ingressum tuum iam maxima ex parte dirupta sunt & dissoluta, vides concaptiuorum meorum immanem multitudinem, fortitudinem, velocitatem, astutiam: & quis tibi locus hic? At spes, ne timeas, inquit, qui nos adiuuat, misericors est: qui pro nobis pugnat, omnipotens est: pluresque sunt nobiscum quam cum illis. Super hæc omnia adduxi tibi à patre missum equum desiderij, cui cum insederis, me duce ab his omnibus securus proficiscẽris. Dixit, & mollibus stramentis pię deuotionis submissis, & bonorum exemplorum F calcaribus additis, equo desiderij imposuit filium regis, sed frenum defuit, tanta erat festinatio fugiendi. Illico equus currit infrenis, trahit spes ante, timor autem retro verberibus vrget & minis. Tunc videntes hoc turbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor, obriguerunt omnes inhabitatores Chanaan. Irruat super eos formido & pauor in magnitudine brachij tui, fiant immobiles quasi lapis donec pertranseat filius tuus domine, filius tuus iste quem possedisti. Sed cum sic feruntur præcipites, effugiunt quidem, sed non sine periculo: quia sine modo, sine consilio. Propter quod à patre transmissa accurrit prudentia, vna de summis principibus palatij, in comitatu amicam habens temperantiam: & tenens currentes, parcius, inquit, obsecro parcius: dicit enim
Prou.19.d Salomon: Qui festinus est, pedibus offendit. Si sic curritis, offenditis, si offenditis, caditis. si caditis, filium regis quem suscepistis liberandum, inimicis redditis. Nam si ceciderit, illico manus eorum erit super eum. Hæc dicens, frenum discretionis imposuit feruido illi equo desiderij, eiusque habenas temperantiæ regendas commisit. Cumque timor retro de vicinia & virtute inimicorum, & tarditate fugę causaretur: vade, inquit prudentia, retro satana, scandalum es nobis. Fortitudo & laus nostra dominus, & factus est nobis in salutem. Et ecce fortitudo miles domini egregius, accurrens per campum fiduciæ, extracto gladio lætitiæ, nolite, inquit, turbari: plures nobiscum sunt quam cum illis. Tunc prudentia curię cœlestis

G assueta consiliis,cauete,inquit,obsecro,quia hæreditas illa ad
quam in initio festinatur (sicut dicit Salomon) in fine bene-
dictione carebit. Proficiscimini igitur non tam festinanter
Prou.20.c quam prudenter. Inimici enim non sunt in itinere, sed iuxta
iter scandalum solent ponere, in biuiis & triuiis, & viarum
anfractibus.Præcedam itaque: vos autem tenete viam iusti-
tiæ:& velociter introducemus vos in castra sapientiæ, quæ
Eccli.1.d iam non procul sunt à nobis. Sapientia enim est de qua dici-
tur:Concupiscens sapientiam,disce iustitiam. Sic itaque dum
viam carpunt,vrget timor,spes trahit,munit fortitudo, tem-
perantia moderatur,prouidet & instruit prudentia, ducit &
perducit iustitia,appropinquat filius regis castris sapientiæ.
Quæ noui hospitis audito aduentu, præoccupat eum qui se
concupiscit,occurrit & ostendit se in viis hilariter.Fossa ve-
rò profundę humilitatis castra cingebat:super quam fortis-
simus & pulcherrimus murus obedientiæ ædificatus cœlos
penetrabat, quem bonorum exemplorum historiæ vndique
depictę mirabiliter decorabant. Aedificatus autem erat cum
propugnaculis,mille clypei ex eo dependebant, omnis arma-
tura fortium. Porta professionis omnibus patens: ianitor in
limine dignos inducens,& indignos abiiciens. Præco super
portam clamans:Si quis diligit sapientiam,ad me declinet, &
H eam inueniet: & eam dum inuenerit beatus est, si tenuerit
eam. Huc filius regis, occurrentis sibi sapientiæ ducatu in-
troductus,immò vlnis deportatus,familiæ regię vallatus ob-
sequiis ad mediæ ciuitatis arcem perducitur, vbi ipsa ędifi-
cauit sibi domum, scidit columnas septem, subdidit sibi gen
tes, superborum & sublimium colla propria virtute calca-
uit. Ibi collocatur in lecto sapientiæ, quem ambiunt sexa-
ginta fortissimi ex fortibus Israel, vniuscuiusque ensis su-
per sœmur suum. Adest Dauid in tympano & choro,in cor-
dis & organo: cæteriq́ue cœlestis curiæ paranymphi gau-
dentes & exultantes magis super vno peccatore pœnitentiam
agente,quam super nonagintanouem iustis qui non indigent
pœnitentia. Et ecce veniens ab Aquilone ventus turbinis &
ignis inuoluens totam concussit domum,sapientiæ castra tur
bauit. Egressus est enim Pharao cum curribus & equitibus,
persequens fugientem Israel. Cogitauerunt etiam vnani-
miter simul aduersus eum, testamentum disposuerunt taber-
nacula Idumæorum & Hismaelitæ, Moab & Agareni, Iebal
& Amon & Amalech, alienigenę cum habitantibus Tyrum.
Etenim Assur ille magnus exterminator diabolus venit cum
illis. Quid multa? Obsessa est ciuitas,iam surgunt tentatio-
num maching,vrget vndique inimicus ille, in insidiis draco,
in aperto leo,cogit socios, ignes iniicit,perfodit muros,bel-
la suscitat,insidias submittit,totius vrbis minitans excidium.
Intus verò timor & angustiæ, & à vehementi & improuiso
I hostium impetu omnes turbati sunt, & moti sunt sicut ebri-
us, & omnis sapientia eorum deuorata est,& clamauerunt ad
dominum cum tribularentur. Curritur ad arcem sapientiæ:
mala nunciantur:consilium quæritur. Reuersa enim ad se pru
dentia consulit sapientiam quid facto opus sit.Illa accelerandum testatur,& regis summi quærendum consilium. Et quis,
inquit,ibit nobis? At sapientia, oratio, inquit. Et ne moram
faciat in eundo:ascendat super equum fidei. Quæsita diu ora
tio,& in tanto tumultu vix tandem inuenta adest:ascendit su
per equum fidei,proficiscitur per viam cœli,nec cessat donec
intret portas domini in confessione, atria eius in hymnis. Et
sicut familiare mancipium cum fiducia accedens ad thronum
gloriæ eius,exponit necessitatis suæ negocium. Audito rex fi-
lij periculo,conuersus ad cõfortem regni sui charitatem:ô in-
quit,quem mittam,& quis ibit nobis? At illa,ecce ego,inquit,
mitte me. Tunc rex prævalens,inquit,prævalebis,& liberabis
eum.Egredere,& fac ita.Illico egressam à facie domini regi-
nam cœli charitatem tota comitatur militia cœlestis:venient-
que & descendens in castra,à virtute & lætitia præsentiæ suæ
illico omnia exhilarauit,commota composuit, turbata paca-
uit.Reddita est miseris lux,timidis fiducia,Redit coram spes
quæ pene aufugerat,fortitudo quę pene corruerat. Resumit
constantiam tota sapientiæ militia. At inimici ciuitatem ob-
sidentes,quænam est, inquiunt, exultatio in castris? Non fuit
tanta exultatio heri & nudiustertius.Væ nobis, venit deus in
castra:væ nobis.Fugiamus Israelem: deus enim pugnat pro
eis. Sic fugientibus inimicis, gratiæ dei impetus lætificat ci K
uitatem dei,sanctificauit tabernaculum suum altissimus. De-
us in medio eius non commouebitur,adiuuabit eam deus ma-
ne diluculo.Conturbatę sunt gentes,& inclinata sunt regna:
dedit vocem suam,mota est terra.Dominus virtutum nobis-
cum, susceptor noster deus Iacob. Suscipiens ergo puerum
dei,puerum suum regina charitas euexit ad cœlum, patriq́ue
deo repręsentauit. Cui pater placidus ac serenus occurrens,
cito,inquit,proferte stolam primam,& induite illum, & date
annulum in manu eius,& calceamenta in pedibus eius.Et pro
ducite vitulum saginatum,& occidite illum.Epulari enim &
gaudere oportet,quia iste filius meus mortuus fuerat & reui
xit,perierat & inuentus est. Nota hic quatuor in pueri no-
stri liberatione.Primo pœnitentiam,sed fatuam.Secundo fu-
gam,sed temerariam & irrationabilem. Tertio pugnam, sed
trepidam & meticulosam. Quarto victoriam validam & sa-
pientem. Quæ omnia in vnoquolibet fugiente de seculo in-
uenies.Primo enim est egens & insipiens,postea præceps & te-
merarius in prosperis: deinde trepidus & pusillanimis in
aduersis, postremo prouidus & eruditus & perfectus in re-
gno charitatis.

De tribus ordinibus ecclesiæ ad patres in capi-
tulo factis, Sermo. L

HOc mare magnũ & spatiosum,in quo vtiq; certum *Psal.103.a*
est nihil aliud q̃ præsens seculum amarum fluctuãs
designari,tribus hominũ generib⁹ suo cuiq; modo
peruiũ,est vt transeãt liberati.Tres enim sunt Noe,
Daniel,& Iob:quorum primus naui,secundus põte,tertius va
do transit.Porro tres homines,tres ordines ecclesiæ signant.
Noe quidẽ arcã rexit ne periret diluuio,vbi protinus rectorũ
ecclesiæ formã agnosco. Daniel vir desideriorũ abstinentię &
castimoniæ deditus,ipse est soli deo vacãs pœnitẽtium & con
tinentium ordo.Iob quoque substantiã huius mundi bene di-
spẽsans in coniugio,fidelem designat populum terrena licite
possidẽtem.De primo igitur & secũdo nobis habẽdus est ser
mo:quoniã assunt venerabiles fratres & coabbates nostri de
numero prælatorũ,assunt & monachi de pœnitẽtium ordine:
à quo tamẽ nec nos abbates alienos reputare debemus,nisi for
te(quod absit)officij nostri gratia nostrę fuerimus,pfessionis
immemores.Tertium igitur coniugatorũ videlicet ordinem
magis succincte transcurro,tanquam minus ad nos pertinen-
tem.Ipse est qui maxime mare magnum vado pertransit,labo
riosum prorsus & periculosum etiam & longum habens iter:
quippe qui nulla viæ compendia captet.Nam quòd periculo-
sum sit iter,in eo patet quod tã multos in eo perire dolem⁹,
tam paucos videmus sicut necesse est pertransire. Valde e-
nim difficile est, præsertim diebus istis quibus malitia nimis
inualuit,inter vndas huius mundi,voraginem vitiorum,& cri M
minalium peccatorum foucas declinare, At continentium
quidem ordo & ponte pertransit, quod iter breuius & faci-
lius & securius esse nemo est qui nesciat. Sed omitto laudes,
pericula magis ostendo:hoc enim multo melius atque vtilius
est.Recta quidem semita vestra charissimi,& securior coniu-
gatorum via,non tamen omnino secura. Timendum enim pe-
riculum triplex,id est ne forte aut æquare se alteri, aut respi-
cere retro,aut certe in medio ponte stare, aut residere quis
velit. Neque enim vllum ex his tribus pontis patitur angu-
stia, & arcta via quæ ducit ad vitam. Contra ergo primum *Psal.35.d*
periculum oremus singuli cum propheta: Ne veniat pes su-
perbiæ: quoniam ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem.
Nam de eo qui mittens manum suam ad aratrum, postea re-
tro conuertitur,certum est quoniam labitur statim, & pela-
gus operit caput eius.Sed & qui stare voluerit, non quidem
relinquens ordinem, sed proficere in eo dissimulans, cadat
necesse est ab his qui sequuntur impulsus & euersus. Arcta
enim est via,& impedimento est proficere & proficisci volen
tibus.Hinc est quod ingiter arguunt & reprehendunt, quòd
ferre nequeunt tepiditatis eius segnitiem,quòd velut quibus
dam stimulis vrgent & impingunt manibus:vt vnum necesse
sit è duobus,aut proficere scilicet, aut prorsus deficere. Mi-
nime igitur oportet sistere gressum:retrospicere quoque,aut
æquare nos aliis, multo expedit minus: sed tota humilitate

currendum

A currendum nobis & properandum, nequando forte is' qui e-
gressus est vt gigas ad currendam viam, longe à nobis fiat.
quem si bene sapimus prouidentes in conspectu nostro sem-
per,& in eius odore tracti facilius citiusq; curremus. Nec
verò angusta nimis inuenietur pontis semita currere in ea vo-
lentibus.tribus enim compactus est lignis:vt qui perfecte eis
inniti voluerint,non labatur in itinere pes eorum. Hæc autẽ
sunt pœna corporis,paupertas substantiæ mundialis,& humi
Act.14.d litas obediẽtiæ.Nam & per multas tribulationes oportet nos
1.Ti.6.b intrare in regnum cœlorum:& qui volunt diuites fieri, inci-
dunt in tentationem & laqueum diaboli: & quem à deo suo
exturbauit inobedientia,sine dubio per obediẽtiam recto tra
mite ad eum redit.Hæc itaque sibi inuicem compacta esse ne-
cesse est.Nã nec pœna corporis inter diuitias stabilis,nec obe
dientia sine pœna facile potest esse discreta, & paupertas in
voluptate & voluntate propria nullius potest esse momen-
ti,& obedientia in diuitiis & voluptate nec stabilis nec glo-
riosa.At verò his ritè compositis vide si non tria maris huius
pericula euasisti,concupiscentiam carnis,concupiscentiam o-
culorum,& superbiam vitæ.Rite inquam compositis,vt in pœ
na quidem nondum impatientiæ,in paupertate vero cupiditā-
tis scrupulum,in obedientia neuum caueas propriæ voluntā-
tis.Nam & qui murmurauerunt à serpentibus perierũt:& qui
volunt diuites fieri,non ait qui sunt,sed qui volunt fieri,inci-
B dunt in laqueum diaboli. Sed & illud quid refert si forte
(quod absit) non quidem diuitias,sed ea ipsa quæ paupertatis
sunt,toto affectu desideres,aut etiam ardentius quam diuitias
cupiant homines seculares? Quid distat quæcunq; substantia
desideretur,dum æqualiter sit corruptus affectus,nisi quòd to-
lerabilius illud videri potest quæ pluris esse videntur, plurimum desiderare? Porro quisquis vel aperte vel occulte sata-
git,vt quod habet in voluntate,hoc ei spiritualis pater iniun-
gat,ipse se seducit si forte sibi quasi de obedientia blandiatur.
Neq; enim in ea re ipse prælato,sed magis ei prælatus obedit.
Mar.4. Veruntamen quia iuxta sententiam saluatoris,in qua mensura
mensi fuerimus,remetietur nobis:bonum est homini hoc ad
cumulum dare,vt de eorum sit numero quibus mensuram bo-
nam & confertam & coagitatam & superefluentem dabunt in
sinus suos. Sufficit enim ad salutem,corporis molestias pa-
tienter ferre:sed cumulus est etiam libenter in feruore spiri-
tus eas amplecti. Sufficere potest superflua non requirere,sed
nec propter ipsa si forte desint necessaria murmurare:sed cu-
mulus est etiam exultare & libenter quærere quomodo alius
magis habeat necessaria,& ipse penuriã patiatur. Sufficit quo
que ad salutem,si nec impatientia nec simulatione ad id quod
desideras inuitum velis prælati animum inclinare:sed cumu-
lus est etiam fugere ea quibus voluntatem propriam senseris
oblectari,quantum sanè bona cum conscientia potes. Porro
C prælati quidem ipsi sunt qui descendunt mare in nauibus fa-
cientes operationem in aquis multis. Neq; enim certa pontis
aliqua seu vadi semita coarctantur:vt libere possint vsquequa
que discurrere,& occurrere singulis vt oportet,ac dirigere pō
tis semitam seu vadi,ordinare gradientes,pericula inuestiga
re ac declinare,excitare tepidos,pusillanimes sustentare. De-
niq; ascendunt vsq; ad cœlos, & descendunt vsq; ad inferos,
nunc quidem spiritualia tractantes atq; sublimia, nunc infer-
nalia & horribilia facta diiudicantes. Sed quæ poterit na-
uis inueniri quæ tam immanes sustineat fluctus,& in tanto se-
cura possit esse discrimine? Vtiq; fortis vt mors dilectio, du-
rat sicut infernus æmulatio:quia iuxta quod alibi habes,Aquę
Can.8.e multæ non potuerunt extinguere charitatem. Necessaria est &
omnino necessaria nauis ista prælatis,tribus compacta late-
ribus,quæ est vtiq; forma nauium:vt sit nimirum iuxta Pauli do
1.Ti.1.b ctrinam,charitas de corde puro,& conscientia bona, & fide
non ficta. Puritatem quidem cordis in eo prælatus habeat, vt
prodesse desideret,non præesse:vt scilicet proprium commo
dum,vel honorẽ seculi,seu aliud quippiam suum in prælatio-
ne non quærat,præter solum beneplacitum dei,& animarum
salutem.Sed cum intentione purâ,irreprehensibilis quoq; ne-
cessaria est conuersatio,vt forma factus gregis incipiat facere
& docere:& secundum magistri nostri regulam,quæcunq; do
cuerit discipulis esse contraria,hæc in suis actibus indicet nõ
agenda,ne forte submurmurare possit frater quem arguit &
dicere:Medice cura te ipsum.Talis enim occasio plurima dã- D
natio prælati,plurima subditorum perditio est. Nõ quòd ego *Luc.4.d*
bene id caueam,idcirco sic loquor:sed & mihi & omnibus pa
riter veritas clamat,quoniam oportet irreprehensibilem esse
eum qui præest,ita vt secura conscientia cum domino respõ- *1.Ti.3.a*
deat exprobrãtibus sibi verbum:Quis ex vobis arguet me de *Ioan.8.f*
peccato? Non quòd sine peccato penitus esse possit in hac mi
sera vita,sed quòd ea quę arguit in discipulis,oportet summo
pere vitare magistrum. Ob hoc,qualis est in cõuersatione, ta-
lis sit necesse est etiam in occulta cogitatione:ne videlicet fo
ris humilis,intus elatus sit,in corde suo præsumens de sapien
tia seu virtute aut sanctitate sua:quæ est sine dubio fides ficta,
quando non sicut ostendit humilitas cõuersationis,in sola dei
pietate confidit.Et vide quam proprie his tribus,cordis scili-
cet puritati,conscientiæ bonæ,& fidei non fictæ,conuenire vi
deantur alia quoq; ipsius apostoli verba dicentis:Mihi autem
pro minimo est vt à vobis iudicer,aut ab humano die &c.Nõ *1.Cor.4.d.*
me iudico,inquit,quia nihil mihi cõscius sum,quod meum ali
quid queram,sed quæ Iesu Christi.Sed & pro minimo mihi est
vt à vobis iudicer,propter conscientiam bonam,& irreprehẽ
sibilem conuersationem.Qui autem iudicat me,inquit, domi
nus est.vt in eo solo spem suam positam esse doceret,humilia
tus sub potenti manu dei.Sed & illud tu iudica vtrum possit
his conuenienter aptari trina Petri interrogatio,vt hoc sit di
cere,Amas me,amas me,amas me? Habes charitatem de corde E
puro,& conscientia bona & fide non ficta? Merito siquidem
interrogatur an charitatem habeat piscator hominum consti-
tuendus.

Exhortatorij ad fratres de altitudine & bassi-
tudine cordis, Sermo primus.

DE eo quod nuperrime dictum est sursum alios, alios
deorsum aspicere: habeo adhuc aliquid quod ve-
strę non fileam charitati. Nam earum quidem cogi-
tationum quas expressimus tunc, si bene meminis-
tis,licet perfectior altera,vtraque tamen vtilis est. Sunt au-
tem qui alio modo aut sursum cor habeant, sicut fecit deus
hominem rectum,& secure respondeant ad exhortantis vo-
cem presbyteri:Habemus ad dominum. Sunt & alij qui simi-
les brutis animalibus inclinati deorsum, derisui sese faciant
esse immundis spiritibus, qui profecto clamitant illudentes:
Incuruare vt transeamus. Scitis enim quod in congrega-
tione plurimorum impossibile est vnius omnes fortitudinis
esse seu corporum seu morum: nam vtramque infirmitatem
patienter ferre regulæ nostræ monet authoritas, & vtrique
aliquatenus condescendere iubet charitas. Videt hoc alter
quispiam, & fortassis incipit inuidere cui condolere debue-
rat.Hinc accidit vt sæpe beatificet eum in corde suo,ea de re
F vnde miserum se ille reputat molestę ferens necessitatem su-
am.Omnino igitur incuruatum se esse:& basso corde carnem
sapere probat,apud quem ne ipsa quidem miseria caret inui-
dia.Sed eis quas certa charitatis consideratione alienæ neces-
sitati dispensationes prælatus impendit, talibus apponit cor
suum, similia quærens:murmurat aduersus eum qui denegat
irrationabiliter postulanti.Hinc suspiciones, detractiones &
scandala suscitantur.Non idcirco id loquor charissimi, quasi
magnopere de vobis habeam conqueri super hac re,sed præ-
monere vos & præmunire necessarium duxi propter multos
qui inter vos sunt teneri & delicati:quibus aut ætas aut infir-
mitas rigorem communis regulæ exigit aliquatenus tempe-
rari. Gratias ei de cuius munere venit, quia multos hic vi-
deo quorum mens intenta deo tam longe facta est ab illo infi-
mo cogitatu,vt iuxta se positos debiliores prorsus ignorent,
se minus omnibus facere conquerantur. Nimirum quia supe-
riores semper attendunt,cum apostolo obliti quæ retro sunt,
& extenti in anteriora. Quãtum putas illos ego admiror,quã-
tum veneror in corde meo,quantum amplector charitatis af-
fectu, qui velut nescientes eos quos secum quotidie vident:
vnum forte aut duos,seu etiam plures quos in maiore feruo-
re spiritus viderint,sibi ex omnibus eligunt: & cum ipsi for-
te meliores sint,semper tamen illorum sibi præponunt & pro-
ponunt in domino sancta studia & exercitia corporalia seu
etiam spiritualia. Memini me altera quoque iam vice dixis-

G se,sed iterum repetere non grauabor,quàm sublimi aliquan-
†Al's *frater quidam laicus.* † do meditationi monachus quidam laicus toto intendit spatio vigiliarum. Etenim summo mane apprehensum me in auditorium trahit, & prostratus pedibus:væ mihi, inquit, quia monachum in vigiliis vnum considerani in quo triginta virtutes numerani: quarum ne vnam quidem in me inuenio. Et fortasse nullam ille tantam habebat,quanta hæc ipsa erat religiosę æmulationis humilitas. Hic itaque fructus sit nostri huius sermonis, vt aliorum altiora semper attendat, quia in eo plenitudo constat humilitatis. Nam si forte in re aliqua maior tibi fratre aliquo gratia collata videtur,sed in multis (si bonus æmulator fueris) iudicare te poteris inferiorem. Quid enim si forte laborare aut ieiunare plus illo potes, & ille te patientia superat, præcedit humilitate, supereminet charitate? Quid enim tota die super id quod videris habere, insipienti cogitatione versaris? Esto magis solicitus vt scias quid desit tibi. Hoc enim melius. Vtinam fratres nos sic essemus cupidi gratiæ spiritualis,quemadmodum seculares homines pecuniæ temporalis. Debuimus certe & multum debuimus vincere in bono malum,& tanto amplius desiderare,quanto preciosius est quod desideramus:sed vtinam vel æquales esse possimus. Magna enim confusio, magna valde, quòd ardentius illi pernicioſa desiderant,quàm nos vtilia: citius illi ad mor-
H tem properant, quàm nos ad vitam. Quanto enim desiderio pecuniæ crucietur auarus, quanto gloriæ appetitu ambitiosus exæstuet, quam violenter denique sua trahat quemque voluptas, quis explicet? Videas certe eos quicquid adepti sunt paruipendere,non attendere quanto labore & desiderio ea vix tandem consequi potuere: quoniam vilescunt eis omnia præ desiderio minoris forte rei quam alteri cœperint inuidere.

Et tu ergo non magnopere cogites quæ tibi videris habere:nisi forte interdū vt gratias agere possis,& te noueris debitorem ei qui dedit:seu gratia consolationis, cum id necesse fuerit,ne qualibet ex causa tristior fias. De cætero ea semper magis attende quæ alius habet,tu non habes:quòd hæc cogitatio in humilitate te custodiat,& à defensu tepiditatis eloget,magis autem & accendat desiderio proficiendi. Vide autē quantum è regione malum cogitatio illa parturiat,qua seduletversas in animo quod tibi habere videris,& alterum quempiam æstimas non habere. Hinc enim eleuaris in superbiam, dum te præponis alteri. Hinc proficere negligis, dum te magnum quempiam arbitraris. Hinc demum incipis & deficere, dum tibi alterius comparatione etiam nimis egisse videris, *Iac.4.b* sicque in tepiditatem incidis,& incipis remissius agere. Sci- *Hie.48.d* mus autem quia deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam,& quia maledictus qui opus dei negligenter fecerit. Beati verò qui esuriunt & sitiunt iustitiam:quia si spiritu fa-
I cta carnis mortificauerimus,viuemus:si verò secundum carnē vixerimus,moriemur.

Vnde supra, Sermo secundus.

Psal.23.b HAec est generatio quærentium dominum, quærentium faciem dei Iacob. E diuersis & diuersa quæren-
tibus hominum turbis animo fatigatus,quàm desideranter ad hunc cuneum hodie spiritum refocillaturus accessi. Gratias deo,non sum fraudatus à desiderio meo,nō
Psal.34.b frustratus à spe mea. Concupiui videre, vidi, & liquefacta est anima mea. Repletus sum consolatione,superabundo gaudio, omnia interiora mea nomini domini benedicunt, omnia ossa mea dicunt, domine quis similis tibi? Nempe prospiciens eminꝰ cum accederem,fateor videre mihi corporaliter visus sum quos in spiritu quondam propheta præuidit,& cōtinuo subiit animum quod ore ille deprompserat,vt cum eo psallerem dicens: Hæc est generatio quærentium dominum. Multę sunt generationes hominum, & (ni fallor) tertia ista generatio, quæ nunc viget & apparet in vobis. Prima siquidem generatio nec quærens adhuc dominum,nec quæsita fuit à domino: cum in oblitione mentis & reatu iniquitatis vnumquemque genuit mater sua. Secunda proinde statim (sicut necesse erat) ex aqua & spiritu remedium nobis exhibuit festinatum: & fuit illa generatio nondum quidem generatio quærentium, sed tamen iam quæsitorum,quòd nec scientes adhuc quærere dominum nec valentes ipse quæsierit. Quæsiuit igitur nos, K & acquisiuit in generatione secunda, vt essemus iam populus acquisitionis. Si adhuc forte senior frater murmurat,& inuidia contabescit, dicitur ei, Quoniam epulari & gaudere oportebat, quia hic frater tuus perierat, & inuentus est. Cæterum ad hoc statim quæsiuit nos dominus vt quæreretur tempore opportuno, cum iam posset quæri, posset & inueniri. Væ nobis quoniam tam diu dissimulauimus & neglexímus quærere vitam, quærere eum qui solus bonus est quærentibus se, animæ sperantiin se. Væ tibi generatio prava & exasperans, mala & adultera generatio, mendacium vsque hodie quæritans, & diligens vanitatem, nec seruans fidem cui desponsata fueras veritati. Nunquid non opus habet eiusmodi generatio nasci denuo, iterum generari? Et maxime. Nempe genimina viperarum facti, tanto magis nunc necesse habent in ventrem matris gratiæ iterato introire & nasci, quanto facta noscuntur posteriora eorum deteriora prioribus. Gratias ipsi gratiæ, & si dici potest, plusquam gratuitæ miserationi, quæ beneficiis obruit non modo immeritos, sed nimium male meritos & ingratos. Gratias ei qui regenerauit vos etiam hac vice in spem vitæ, vt adoptionem filiorum reciperetis. Voluntariè enim nunc propriè genuit vos, verbo vtique veritatis. Nam quòd prius vos genuit sacramento equidem pietatis, etsi voluntarium generanti, genitis tamen voluntarium esse non potuit, in quibus adhuc nullus voluntatis vsus, nullum rationis L exercitium fuit, ac proinde nulla generationis ipsius agnitio, nulla tanti notitia genitoris. Nunc demum voluntaria generatio voluntarium exhibet sacrificium, iuxta illud. Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo *Psal.53.b* domine,quoniam bonum est. Hæc est generatio quærentium dominum. Quærentium, an habentium dicam? Habentium vtique & quærentium. Alioquin non possent quærere non habentes. Sed quid habentes, aut quid quærentes? Vel potius quomodo habentes,quomodo requirentes? Verbo geniti,verbum habent. Nunquid non verbum dominus? Ioannem *Ioan.1.a* audi. Et deus erat verbum. Quid ergo iam amplius quærit *Psal.23.b* generatio quærentium dominum? Considera quid sequatur in psalmo Hæc est generatio quærentium dominum, quærentium faciem dei Iacob. Eundem proinde habent pariter & requirunt, quia vnus idemque & verbum patris, & splendor paternæ gloriæ est. Et is quidem non quæsitus haberi forsitan potest,non habitus autem quæri omnino non potest. Denique ipsa est quæ de se loquitur sapiētia: Qui edit me,adhuc *Eccli.24.c* esuriet. Potens ipse est præstare etiam se non quærenti,qui (vt supra ostendimus) de cumulo gratiæ & benedictione dulcedinis quærit & præuenit adhuc quęrere non valentes. Nemo *Ioan.6.c* autem ante idoneus quærere quam habere,quia nemo, inquit, venit ad me nisi pater meus traxerit eum. Adest ergo qui trahit,& quodammodo necdum adest qui non aliò trahit quam M ad seipsum. Nunquam enim nec vsquam sine filio pater adest per fidem vt ad speciem trahat. Quomodo ergo nunc nō exultet spiritus meus,quomodo non sine modo iucūdetur in generatione ista quærentium dominum? Nempe testimonium credibile nimis gustatę sapientiæ,est esuries ipsa tam vehemens. Certissima mihi probatio & indubitabile argumentum quia habetis quem sic quęritis: & in vobis habitat,qui tam valide trahit vos ad seipsum. Non enim humanæ possibilitatis est cursus iste. eius dextera facit virtutem, cui semper necesse *Cantt.1.d* est vt clametis: Trahe nos post te, in odore vnguentorum tuorum curremus. Non inquam ab homine forma ista conuersationis, nec aliud experimentum quærimus eius qui in vobis habitat Christus, quàm quòd ita quæritis Christum. Videtis enim fratres qualem spiritum accepistis, spiritum qui ex deo est, vt sciatis quæ à deo donata sunt vobis. Audiuimus apostolicum, audiuimus & propheticum, etiam & euangelicum gradum, quibus nihil à nobis arbitror posse sublimius affectari. Sané è singulis mihi videor in vobis aliquid, & magnum aliquid inuenire. Quis enim cœlibem vitam, vitam cœlestem & angelicam dicere vereatur? Aut quod in resurrectione futuri sunt omnes electi, quomodo non iam nunc estis,sicut angeli dei in cœlo,à nuptiis penitus abstinentes? Amplectimini fratres, preciosissimam margaritam,amplectimini sanctimoniam vitæ,quæ vos efficit sanctorum similes,

A rum similes,& domesticos dei:dicente scriptura: Incorruptio
Sap.6.c facit proximum esse deo. Ita ergo non vestro quidem merito,sed gratia dei estis quod estis: quod ad castitatem & sanctimoniam spectat,angeli quidem terreni,aut potius cœli ciues:sed interim in terra peregrini. Quandiu enim sumus in
Luc.16.d hoc corpore,peregrinamur à domino. De prophetia quid dicimus? Lex & prophetæ vsque ad Ioannem: veritas ait. Verum
1.Cor.13.c. tamen non erat ille aduersarius,sed discipulus vtique veritatis,qui dicebat etiam post Ioannem. Ex parte enim cognoscimus,& ex parte prophetamus. Cessauit ergo prophetia, quia
Ibidem iam cognoscimus. necdum tamen tota cessauit,quia adhuc ex parte. Cum venerit,inquit, quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Siquidem ante Ioannem qui fuerunt prophetæ,vtrunque aduentum domini prophetabant,& quasi neutra adhuc pars salutis in notitia,sed vtraque in prophetia erat. Magnum sanè prophetandi genus cui vos deditos esse consicio,magnum prophetiæ studium cui vos video mancipatos. Quod illud? Nempe iuxta apostolum non considerare quæ videntur, sed quæ non videntur, sine dubio prophetare est. Ambulare in spiritu,ex fide viuere, quæ sursum sunt quærere,non quæ super terram: obliuisci quæ retro sunt, & extendi in anteriora, ex magna parte prophetare est. Alioquin quonam modo nisi per spiritum prophetiæ conuersatio nostra in cœlis est? Sic nimirum prophetæ olim quasi non in-
B ter homines erant sui temporis, sed virtute & impetu quodam spiritus dies illos transilientes exultabant vt viderent
Mat.19.d diem domini,& videbant & lętabantur in ea. Sed & professionem apostolicam audiamus. Ecce nos reliquimus omnia: & secuti sumus te. Si gloriari licet, habemus gloriam: sed si sapimus, habere curabimus apud deum. Hæc enim vera est gloriatio,vt qui gloriatur,in domino glorietur. Nam neque manus nostra excelsa,sed dominus fecit hæc omnia. Fecit nobis magna qui potens est: vt merito magnificet anima nostra dominum. Ipsius enim magno munere factum est, vt magnum illud propositum vnde magni gloriabantur apostoli, magnificè sequeremur. Forte etiam si in hoc quoque gloriati voluero,non ero insipiens. Veritatem enim dicam, esse hic aliquos qui plusquam nauem & retia reliquere. Quid verò illud quod ipsi quidem apostoli reliquerant omnia,sed vt præsentem in carne dominum sequerentur? Non est nostrum di-
Ioan.20.g cere,securius ipsum dominum audiamus. Quia vidisti me,inquit,Thoma credidisti: beati qui non viderunt,& crediderūt. Forte etiam prophetandi genus excellentius esse videbitur, non intendens quibuscunque temporalibus rebus & transituris aliquando: sed spiritualibus & æternis, nihilominus in vase fictili thesaurus castitatis illustrior,in carne fragili ex aliqua parte probabilior virtus. Vbi ergo angelica in hoc corpore conuersatio,in corde prophetica expectatio,in vtro-
C que apostolica perfectio inuenitur: quantus iste cumulus gratiarum? Quid retribuitis domino pro omnibus quæ retribuit vobis? Sublimis gradus, sed eo amplius periculosa ruina. Nunquid non tres cœli sunt quos ascendimus? Itaque qui
Luc.10.c stat,videat ne cadat. Videbam, inquit, satanam tanquam fulgur de cœlo cadentem. Ex alto corruit,confractus & comminutus est,desperata est plaga eius. Factus est spiritus eius vadens, & non rediens. Nunquid & vos vultis abire? Satanas ruit,nunquid & ruitis vos secum? Quàm salubrius vobis stare in viis domini,stare in gratia in qua statis. Non enim beatus vir qui non abiit in via peccatorum, beatus magis cuius est auxilium abs te domine. Ibunt enim huiusmodi de virtute in virtutem,ad videndum deum deorum in Sion, ad videndum in bonitate electorum tuorum,vt laueris cum hæreditate tua. Ipsi nempe hæreditas, ipsi sunt dij, & filij excelsi omnes. Itaque fratres mei, quandoquidem verissimè certissimeque hæc est generatio quærentium dominum, quæren-
Psal.104.a tium faciem dei Iacob: quid vobis dixerim aliud quam quod idem propheta ait: Lætetur cor quærentium dominum: quærite dominum & confirmamini: quærite faciem eius semper?
Esa.21.c Et quod alius quidam dicit: Si quæriris, quærite. Quid est si quæritis,quærite? In simplicitate cordis quærite illum. Non aliud tanquam illum,non aliud præter illum, non aliud post illum. In simplicitate cordis quærite illum. Simplex natura, simplicitatem cordis exquirit. Denique & cum simplicibus fermocinatio eius. Vir duplex animo, inconstans est in om- D nibus viis suis. Non potest quem quæritis inueniri ab his qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

Aeternitas est: quæ nisi perseueranter quæsita, minime inuenitur. Væ etiam peccatori terram ingredięti duabus viis. Nemo enim duobus dominis seruire potest. Nec hanc qui- *Lucæ.18.c* dem duplicitatem amat integritas illa, perfectio illa, illa plenitudo. Indignum enim est ei vt inueniendam se præbeat, nisi perfecto eam quæsieris corde. Cæterum si odibilis est canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti, sed & ipsum quoque quem inuenerit tepidum, ex ore suo euomere incipit deus: simulator & proditor vbi parebunt? Si maledictus qui facit opus dei negligenter: qui fraudulenter fecerit, quid meretur? Fugiamus hanc duplicitatem charissimi, & à fermento Pharisæorum omnimodis caueamus. Veritas est deus, & tales quæsitores requirit, qui quærunt eum in spiritu & veritate. Si nolumus frustra quærere dominum, quæramus veraciter, quæramus frequenter, quæramus perseueranter: vt nec pro illo quæramus aliud, nec cum illo aliud, sed nec ab illo ad aliud conuertamur. Facilius est enim cœlum & terram transire,quàm vt sic quærens non inueniat, sic petens non accipiat, sic pulsanti non aperiatur.

Quomodo malum duplex cooperetur in bonum, Sermo tertius unde supra. E

PAuperes quidem videmur & sumus: sed si spiritum qui ex deo est accipiamus,vt sciamus quæ à deo donata sunt nobis: magna ab eo gloria, magna nobis est collata potestas. Quotquot,inquit, receperunt *Ioan.1.b* eum,dedit eis potestatem filios dei fieri. An non potestas filiorum dei est ista, quando etiam nobis seruiunt vniuersa? *Rom.8.e* Sciebat enim apostolus ipse quoniam diligentibus deum, omnia cooperantur in bonum. Sed forte dicat aliquis vestrum, quid hoc ad me? & in pusillanimitate cordis sui talia meditetur: Glorientur certe de potestate filiorum dei, in quibus filialis erga eum feruet amor, viget affectus: vt præsumant omnia sibi cooperari in bonum, qui deum diligunt in veritate. Ego verò mendicus sum & pauper, carens affectu filiali, expers digne deuotionis. Sed attende quod sequitur. Nullum enim desperationi locum reliquit in scriptura sua,qui alio loco sic loquitur: Vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Affectus enim ille quem quæris, pax est,non patientia. in patria est,non in via: nec eos qui eiusmodi sunt, à scriptura opus est consolari. Ergo per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus, etiam si nondum possumus apprehendere pacem. Propterea cum di- F xisset diligentibus deum omnia cooperari in bonum, solerter addidit, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. In quo verbo non te terreat sanctitatis nomen,quando non secundum meritum,sed secundum propositum, non secundum affectionem, sed secundum intentionem sanctos vocat, iuxta illud prophetæ: Custodi animam meam,quoniā sanctus sum. *Psal.85.a* Illam enim quam putas sanctitatem ne ipse quidē Paulus corruptibili adhuc grauatus corpore arbitrabatur se comprehen- *Phil.3.c* disse. Vnum autem,inquit,quę retro sunt oblitus,& in ea quę ante me sunt extendens,sequor ad palmam supernæ vocationis. Vides quia licet nondum apprehendisset brauium, habebat tamen propositum sanctitatis. Et tu ergo si proposueris in corde tuo declinare à malo,& facere quod bonum est, tenere quod accepisti,& proficere semper in melius, sed & si quid aliquando minus recte egeris (vt est humana fragilitas) non in eo persistere,sed pœnitere & corrigere quantum præuales: eris sine dubio sanctꝰ & tu,sed cui interim clamare necesse sit: Custodi animam meam,quoniam sanctus sum. Vis ergo nosse quemadmodum huiusmodi sanctis omnia cooperantur in bonum? Non modo curro per singula, quia in longum protrahi sermonem hora non patitur. Eundum nobis est, iam enim campanam audiuimus,iam vespertinæ tempus orationis aduenit. Audite ergo verbum abbreuiatum quemadmodū nobis vniuersa seruiant,omnia cooperentur in bonū. Inimici nostri sint iudices. Etenim si quidem illi pro nobis, quis contra nos? Si pro nobis faciunt hostes nostri, quomodo non omnia

G simul cum illis? Porro duo nobis (vt manifestum est) aduersantur hostium genera, malum videlicet duplex, quod facimus & quod patimur. Hæc autem, vt apertius dixerim, sunt culpa & pœna. Itaque cum sit nobis vtraq; contraria, erit si voluerimus vtraque pro nobis, vt hæc quidem ab illa liberet, & item aduersus istam iuuet illa, nec parum. Ecce enim cõpungimur in cordibus nostris & in cubili conscientiæ super delictis præteritis, sed delinit conscientiam, & corrodentium peccatorum dentes conterens reducit ad spem veniæ pœnitentia ista & voluntaria pœna quam patimur, nõ solum autem præterita, sed & futura repellit. Nam & tentatia propulsat vitia, & nonnulla sic perimit, vt raro aut nunquam erigere caput audeant venenatũ. Sic pœna facit pro nobis aduersus culpam, vt vel omnino non sit, vel sit minor. Culpa verò nihilominus agit, vt aut non sit, aut minor sit pœna. Non quidem vt omnino non sit, sue à quantitate sua minoretur, quod nullatenus expediret: sed vt nõ sit pœna, aut minor sit pœna, videlicet vt aut non sit, aut minus sit onerosa. Quisquis enim perfectè senserit onus peccati, & animæ læsionem exteriorem, vtique aut parum sentiet, aut ex toto non sentiet corporis pœnam, nec reputabit laborem quo peccata nouerit deleri præterita, futura caueri. Sic enim sanctus Dauid conuitiantis serui non reputauit iniurias memor filij persequentis.

2.Reg.16.b

Vnde supra de duabus mensis, Sermo quartus.

H Labor iste fratres, exilij & paupertatis nostræ nos admonet, pfecto & iniquitatis. Vt quid enim morte afficimur tota die, in iciuniis multis, in vigiliis abundantius, in laboribus & erumnis? Nunquid ad hæc creati sumus? Absit, nam licet homo natus sit ad laborem, sed minime ad laborem creatus est. natiuitas est in culpa, ideo & in pœna. Omnes enim oportet nos gemere cum propheta: In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Aliena ab vtrisq; prima creatio, quia sicut nec culpam, ita nec pœnam deus fecit. Quod de eũ quę maior est omnium, morte videlicet aperte scriptura testatur. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarũ. Et in alio loco. Deus mortem non fecit. Itaque sicut laborantibus manibus nec oculus propterea clauditur, nec auris abstinet ab auditu, sic imò & multo melius laborante corpore mens quoque ipsa suo intenta sit operi vt non vacet. Causam laboris cogitet in labore, vt ipsa ei pœna quam patitur, culpã pro qua patitur, repræsentet. Et dum videt vulnerum ligaturam, ipsa sub pannis vulnera meditetur. Huiusmodi siquidem cogitatione humiliamur sub potẽti manu dei, & dulci quadam pietate mens plena, miserabilem se exhibet in oculis eius. Hinc quippe scriptura nos admonet: Miserere, inquiens, animæ tuæ placens deo. Nec dubium quin ea quæ deo placet miseria facile possit eius misereri cordiam obtinere. Et ne dixerimus, vnde miserendum sit animabus nostris? Nisi enim insipienter dissimulauerimus, multa in eius miseratione digna poterunt inueniri. Vnum tamen dico, vt occasionem vobis dedisse videar, & cætera quoq; similiter aduertatis. Nonne velut inter duas mensas positi epulãtes hinc inde spectamus ieiunii? Sic sumus omnino, sic sumus. Vnde ergo sic positis risus, vnde iocus, vnde leuitas, vnde superbia, vnde extollentia oculorum? An forte non agnoscimus mensas, non consideramus epulas, delicias non videmus? Hinc mihi sunt quos video deliciose viuẽtes in omnibus bonis sensibilis huius mundi: inde contemplor alios quibus disposuit Christus regnum, vt edant & bibant super mensam eius in regno patris sui. Vtrobique video similes mei homines, fratres meos, & heu me ad neutram licet extẽdere manum. Ab vtraque mensa prohibeor, ab hac quidem professionis, ab illa corporis vinculo, vt nec ad inferiorem audeam, nec ad superiorẽ accedere possim. Quid inter hæc restat nisi comedere panẽ doloris, vt sint mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, si quis forte cœlestium conuiuarum misericordia motus, in os latrãtis sub mensa catelli vel exigua aliqua deliciarum illarũ fragmenta dimittat? Nam inferior quidem cõsideratio qua nobis ipsis compatimur eorum respectu quos nouimus deliciose viuentes in hoc seculo, infirmæ adhuc animæ est, nec omnino talis mihi placet affectio in anima spirituali. Longius enim positus est à iudicio veritatis, qui beatificat quos velut miserimos lugere debuerat, qui peccant & non agunt pœnitentiam: & se miserum reputat non sanè consensu iudicij, sed affectionis sensu, quòd non sit sicut illi, qui id magis optare debuerãt, vt omnes essent sicut ipse. Hoc tamen solum tali in cogitatione laudabile est, si miseriam ipsam quam reputat, pro amore siue timore dei patienter ferre deliberat, & cum pietate quadam dicit deo: Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras. Et hæc quidem cogitatio inchoantium est: tanquam lac paruulorum. At verò cum iam proficere cœperit anima, & affectione sequi iudicium rationis, omnia proculdubio detrimentum faciet, & quasi stercora arbitratus lugebit cum propheta super eos qui amplexati sunt stercora. Ipse verò sancta quadam humilitq superbia hæc vniuersa despiciet, & magna in altitudine animi collocatus non beatum dicet populũ cui hæc sunt, sed miserũ planè, beatũ verò cuius dominus deus eius. Verum dum hic ita sui comparatione miseretur illis, ueniet vtiq; quorum comparatione, sui quoq; misereatur, si sursum exerit ad cœlestes diuitias, & delectationes in dextera domini vsq; in finẽ. Vnde fit vt qui prius de inferiori irriguo lachrymas fundẽs plangebat dicens, quoniam propter te morti ficamur tota die: iã de superiori abundantiores emittat fletus dicens. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est.

Psal.50.a

Eccli.30.d

I

K

Psal.16.b

Rom.8.d

Psal.119.a

Prologus beati Bernardi in sermonem sequentem.

Hugoni militi Christi, & magistro militiæ Christi.

L

Ernardus Clarevallis solo nomine abbas, bonum certamen certare. Semel & secundo & tertio (ni fallor) petiisti à me Hugo charissime, vt tibi tuisque commilitonibus scriberem exhortationis sermonem: & aduersus hostilem tyrannidem quia lanceam non leuem, stilum vibrarem, asserens vobis non parum fore adiutorij, si quos armis non possum, literis animarem. Distuli sanè aliquandiu, non quòd contemnenda videretur petitio, sed ne leuis præcepsq; culparetur assensio, si quod melius melior imperare sufficeret, præsumerem imperitus, & res admodũ necessaria per me minus forte commoda redderetur. Verum videns me longa satis huiusce modi expectatione fruſtratum, ne iam magis nolle quam non posse viderer, tandem ego quidẽ quod potui feci, lector iudicet an satisfeci. Quãquam etsi cui forte aut minime placeat, aut non sufficiat, non tamen interest mea, qui tuæ pro meo sapere non defui voluntati.

Incipit sermo exhortatorius beati Bernardi abbatis Clarevallensis, ad milites templi.

Capitulum primum.

Ouum militiæ genus ortũ nuper auditur in terris, & in illa regione quã olim in carne præsens visitauit oriens ex alto: vt vnde tunc in fortitudine manus suæ tenebrarum principes exturbauit, inde & modo ipsorũ satellites filios diffidentiæ in manu fortium suorum dissipatos exterminet, faciens etiam nunc redemptionẽ plebis suę, & rursum erigens cornu salutis nobis in domo David pueri sui. Nouum inquam militiæ genus, & seculis inexpertum, qua gemino pariter conflictu infatigabiliter decertatur, tum aduersus carnem & sanguinem, tum contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Et quidẽ vbi solis viribus corporis corporeo fortiter hosti resistitur, id quidem ego tam non iudico mirum, quàm nec rarum existimo. Sed & quando animi virtute vitiis siue dæmoniis bellum indicitur, ne hoc quidem mirabile, & si laudabile dixerim, cum plenus monachis cernatur mundus. Cæterum cum vterque homo suo quisque gladio potẽter accingitur, suo cingulo nobiliter insignitur, quis hoc non æstimet omni admiratione dignissimum, quod adeo liquet esse insolitum? Impauidus profecto miles, & omni ex parte securus, qui vt corpus ferro, sic animum fidei lorica induitur. Vtrisque nimirum munitus armis, nec dæmonem timet, nec hominem. Nec verò mortem formidat, qui mori desiderat.

M

A siderat. Quid enim vel viuens vel moriens metuat, cui viuere Christus est & mori lucrum? Stat quidem fidenter libenterq; pro Christo, sed magis cupit dissolui, & esse cum Christo: hoc enim melius. Securi igitur procedite milites, & intrepido animo inimicos crucis Christi propellite, certi quia neque mors neque vita poterit vos separare à charitate dei quæ est in Christo Iesu: illud sanè vobiscum in omni periculo replicantes, Siue viuimus, siue morimur, domini sumus. Quàm gloriosi reuertuntur victores de prælio, quàm beati moriuntur martyres in prælio. Gaude fortis athleta si viuis & vincis in domino, sed magis exulta & gloriare si moreris & iungeris domino. Vita quidem fructuosa: & victoria gloriosa: sed vtrique mors sacra iure præponitur. Nam etsi beati qui in domino moriuntur, num multo magis qui pro domino moriuntur?

Rom.14.b.

Et quidem siue in lecto siue in bello quis moritur, preciosa erit sine dubio in conspectu domini mors sanctorum eius. Cæterum in bello tanto profecto preciosior, quanto & gloriosior. O vita secura, vbi pura conscientia. O inquam vita secura, vbi absque formidine mors expectatur, imino & exoptatur cum dulcedine, & excipitur cum deuotione. O vere sancta & tuta militia, atque à duplici illo periculo prorsus libera, quo id hominum genus solet frequenter pericli tari, vbi

B duntaxat Christus non est causa militandi. Quotiens nanque congrederis tu qui militiam militas secularem, timendum omnino ne aut occidas hostem quidem in corpore, te verò in anima: aut forte tu occidaris ab illo & in corpore pariter & in anima. Ex cordis nempe affectu non belli euentu pensatur vel periculum vel victoria Christiani. Si bona fuerit causa pugnantis, pugnæ exitus malus esse non poterit: sicut nec bonus iudicabitur finis, vbi causa non bona & intentio nõ recta præcesserit. Si in voluntate alterum occidendi te potius occidi contigerit, moreris homicida. Quòd si prælues, & voluntate superandi vel vindicandi forte occidis hominem, viuis homicida. Non autem expedit siue mortuo siue viuo, siue victori siue victo esse homicidam. Infœlix victoria qua superans hominem, succumbis vitio. Et ira tibi aut superbia dominante, frustra gloriaris de homine superato. Est tamen qui nec vlcisci zelo, nec vincendi typo, sed tantum euadendi remedio interficit hominem: sed ne hanc quidem bonam dixerim victoriam: cum de duobus malis in corpore quam in anima mori leuius sit. Non autem quia corpus occiditur, etiã anima moritur: sed anima quæ peccauerit, ipsa moritur.

De militia seculari, Capitulum secundum.

Vis igitur finis fructus ve secularis huius non dico militiæ, sed malitiæ, si & occisor lætaliter peccat, & occisus æternaliter perit? Enimuero vt verbis vtar apostoli, Et qui arat, in spe debet arare: & qui

1.Cor.9.b.

C triturat, in spe fructus percipiendi. Quis ergo ô milites hic tam stupendus error, quis furor hic tam non ferendus, tantis sumptibus ac laboribus militare, stipendiis verò nullis nisi aut mortis aut criminis? Operitis equos fericis, & pendulos nescio quos panniculos loricis superinduitis: depingitis hastas, clypeos & sellas: frena & calcaria auro & argento gemmisque circumornatis, & cum tanta pompa pudendo furore & impudenti stupore ad mortem properatis. Militaria sunt hæc insignia, an muliebria potius ornamenta? Nunquid forte hosti lis mucro reuerebitur aurum, gemmis parcet, serica penetrare non poterit? Denique quod ipsi sepius certiusque experimini, tria arbitror esse necessaria prælianti, vt scilicet strenuus industriusque miles & circunspectus sit ad se seruandum, & expeditus ad discurrendum, & promptus ad feriendum. Vos per contrarium in oculorum grauamen fœmineo ritu comam nutritis, longis ac profusis crinibus, ac camisiis propria vobis vestigia obuoluitis, delicatas ac teneras manus amplis & circunfluentibus manicis sepelitis. Super hæc omnia est, quod armati conscientiam magis terret, causa illa nimirum satis leuis ac friuola, qua videlicet talis presumitur & tã periculosa militia. Non sane inter vos aliud bella mouet, litesque suscitat, nisi irrationabilis iracundiæ motus, aut inanis gloriæ appetitus, aut terrenæ qualiscunque possessionis cupiditas: talibus certe ex causis neque occidere neque occumbere tutum est.

De nouæ militiæ, Capitulum tertium.

D

Mt verò Christi milites securi præliantur prælia domini sui, nequaquam metuentes aut de hostium cede peccatum, aut de sua nece periculum: quandoquidem mors pro Christo vel ferenda vel inferenda & nihil habeat criminis, & plurimum gloriæ mereatur. Hinc quippe Christo, inde Christus acquiritur: qui nimirum & libenter accipit hostis mortem pro vltione, & libẽtius prębet seipsum militi pro consolatione. Miles inquam Christi securus interimit, interit securior. Sibi præstat cũ interit, Christo cum interimit. Non enim sine causa gladium portat. Dei etenim minister est ad vindictam malefactorem: laudem verò bonorum. Sanè cum occidit malefactorem: non homicida, sed (vt ita dixerim) malicida, & planè Christi vindex in his qui male agunt, & defensor christianorum reputatur. Cum autem occiditur ipse, non periisse, sed peruenisse cognoscitur. Mors ergo quam irrogat, Christi est lucrum: quam excipit, suum. In morte pagani Christianus gloriatur, quia Christus glorificatur. In morte Christiani regis liberalitas aperitur, cum miles remunerandus educitur. Porro super illo lętabitur iustus

Psal.57.b

cum viderit vindictam: de isto dicet homo: Si vtique est fructus iusto: vtique est deus iudicans eos in terra. Non enim vel pagani necandi essent, si quo modo aliter possent à nimia infestatione seu oppressione fidelium cohiberi. Nunc autem melius est vt occidatur quam certè relinquatur virga peccatorum super sortem iustorum: ne forte extendant iusti ad iniquitatem manus suas. Quid enim? Si percutere in gladio omnino fas non est christiano, cur ergo præco saluatoris contentos fore suis stipendiis militibus indixit: & non potius omnem militiam interdixit? Si autem (quod verum est) omnibus fas est ad hoc ipsum duntaxat diuinitus ordinatis, nec aliud sanè quicquam melius professis, quibus quęso potius quã quorum manibus & viribus vrbs fortitudinis nostrę Sion pro nostro omnium munimine retinetur, vt depulsis diuinæ transgressoribus legis, secura ingrediatur gens iusta custodiens veritatem? Secure proinde distillpentur gentes quæ bella volunt, & abscindantur qui nos conturbant, & disperdantur de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem, qui repositas in Hierosolymis Christiani populi inæstimabiles diuitias tollere gestiunt, sancta polluere, & hæreditate possidere sanctuarium dei. Exerat gladium vterque fidelium in ceruices inimicorum, ad destruendam omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam dei, quæ est Christianorum fides, nequando dicant gentes, vbi est deus eorum? Quibus expulsis reuertetur ipse in hæreditatem domumque suam, de qua iratus in euangelio Ecce, inquit, relinquetur vobis domus vestra deserta. & per prophetam ita conqueritur. Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam. implebitque illud pro

Luc.3.c

Matt.23.d

F pheticum. Redemit dominus populum suum & liberauit eum:

Hie.12.b

& venient & exultabunt in monte Sion, & gaudebunt de bonis domini. Lætare Hierusalem, & cognosce iam tempus visitationis tuæ. Gaude & laudate simul deserta Hierusalem,

Ibid.21.

Esa.52.c

quia consolatus est dominus populum suum, redemit Hierusalem, parauit dominus brachium suum sanctum in oculis omnium gentium. Virgo Israel corrueras, & non erat qui subleuaret te. Surge iam, excutere de puluere virgo captiua filia Sion. Surge inquam & sta in excelso, & vide iucũditatem quæ venit tibi à deo tuo. Non vocaberis vltra derelicta, & terra tua non vocabitur amplius desolata, quia complacuit domino in te, & terra tua inhabitabitur. Leua in circuitu oculos tuos & vide, omnes isti congregati sunt, venerunt tibi. Hoc tibi auxilium missum de sancto. Omnino per istos tibi iamiamque illa persoluitur antiqua promissio: Ponam te in superbiam

Esa.60.c

seculorum, gaudium in generatione & generationem, & fuges lac gentium, & mamilla regum lactaberis. Et item: Sicut mater consolatur filios suos, ita & ego consolabor vos, & in Hierusalem cõsolabimini. Vides ne quam crebra veterum attestatione noua approbatur militia, & q̃ sicut audiuim⁹, sic vidimus in ciuitate domini virtutũ? Dũmodo sanè spiritualibus non præiudicet sensibus literalis interpretatio, quo minus scilicet speremus in æternum, quicquid huic tempori significando ex prophetarum vocibus vsurpamus, ne per id quod

G cernitur, euanescat quòd creditur, & spei copias imminuat penuria rei, præsentiumque attestatio sit euacuatio futurorũ. Alioquin terrenæ ciuitatis temporalis gloria non destruit cœlestia bona, sed astruit: si tamen ista minimè dubitamus illius tenere figuram, quæ in cœlis est mater nostra.

De conuersatione militum templi. Capitulum quartum.

SEd iam ad imitationem seu ad confusionem nostrorum militum non planè deo, sed diabolo militantium, dicamus breuiter Christi equitum mores & vitam, qualiter in bello domi ve conuersentur, quo palam fiat quantum ab inuicem differant dei seculique militia. Primo quidem vtrolibet disciplina non deest, obedientia nequaquam contemnitur, quia teste scriptura, & filius
Eccli.22.r indisciplinatus peribit, & peccatum est ariolandi repugna-
1.Reg.15.c re, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Itur & redi-
tur ad nutum eius qui præest: induitur quod ille donauerit: nec aliunde vestimentum seu alimentum præsumitur. Et in victu & vestitu cauetur omne superfluum, sola necessitati consulitur. Viuitur planè in communi iucunda & sobria conuersatione absque vxoribus & absque liberis. Et ne quid desit ex euangelica perfectione, absque omni proprio habitant vnius
H moris in domo vna, soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Dicas vniuersæ multitudinis esse cor vnum, & animam vnam, ita quisque non omnino propriam sequi voluntatem, sed magis obsequi satagit imperanti. Nullo tempore aut ocioſi sedent, aut curioſi vagantur, sed semper dum procedũt (quod quidem raro contingit) ne gratis comedant panem, armorum seu vestimẽtorum vel scissa resarciunt, vel vetusta reficiunt, vel inordinata componunt, & quęque postremo facien da magistri voluntas & communis indicit necessitas. Persona inter eos minimè accipitur, defertur meliori, non nobiliori. Honore se inuicem præueniunt, alterutrum onera portant, vt sic adimpleant legem Christi. Verbum insolens, opus inutile, risus immoderatus, murmur vel tenue siue susurriũ nequaquam ibi deprehenditur inemendatum. Scacos & aleas detestantur, abhorrent venationem, nec ludicra illa auium rapina (vt assolet) delectantur. Mimos & magos & fabulatores, scurrilésque cantilenas, aut ludorum spectacula, tanquam vanitates & insanias falsas respuunt & abominantur. Capillos tondent, scientes iuxta apostolum ignominiam esse viro si comã nutrierit. Nunquam compti, raro loti, magis autem neglecto crine hispidi, puluere fœdi, lorica chaumate fusci. Porro immi nente bello, intus fide, foris ferro non auro se muniunt, quate nus armati, & non ornati, hostibus metum incutiant, non prouocent auaritiam. Equos habere cupiunt fortes & veloces, nõ tamen coloratos aut phaleratos: pugnam quippe non pompã,
I victoriam sed non gloriam cogitantes, & studentes magis esse formidini quam admirationi. Deinde non turbulẽti aut impetuoſi, & quasi ex leuitate precipites, sed consultè atq; cum omni cautela & prouidentia seipsos ordinantes & disponẽtes in aciem: iuxta quod de patribus scriptum est. Veri profecto Israelitæ procedunt ad bella pacifici. At verò vbi ventum fue
Psal.138.d rit ad certamen, tum demum pristina lenitate postposita, tanquam si dicerent, Nonne qui oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? irruunt in aduersarios, hostes velut oues reputant, nequaquam etsi pauciſſimi, vel sęuã barbariem vel numerosam multitudinem formidantes. Noue runt siquidem non de suis præsumere viribus, sed de virtute
1.Mac.3.b.c domini sabaoth sperare victoriam: cui nimirum facile esse cõfidunt iuxta sententiam Macchabæi concludi multos in manus paucorum, & non esse differentiam in conspectu dei cœli liberare in multis & in paucis: quia non in multitudine exerci tus est victoria belli, sed de cœlo fortitudo est. Quod frequentissimè experti sunt, ita vt plerumq; quasi persecutus sit vnus mille, & duo fugarint decem milia. Ita denique miro quodam ac singulari modo cernuntur & agnis mitiores, & leonibus ferociores: vt pene dubitem quid potius censeam appellãdos, monachos videlicet an milites, nisi quòd vtrunq; forsan congruẽtius nominarim, quibus neutrum deesse cognoscitur, nec monachi mansuetudo, nec militis fortitudo. De qua re quid dicendum nisi quod à domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris? Tales sibi elegit deus & collegit à finibus K terræ ministros ex fortissimis Israel, qui veri lectulum Salomonis sacrum scilicet sepulchrum vigilanter fideliterque custodiant, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi.

De templo, Capitulum quintum.

ESt verò templum Hierosolymis in quo pariter habitant, antiquo & famosissimo illi Salomonis impar quidem structura, sed non inferius gloria. Si quidem vniuersa illius magnificentia in corruptibilibus auro & argento, in quadratura lapidum, & varietate lignorum continebatur: huius autem omnis decor, & gratę venustatis ornatus, pia est habitantium religiositas & ordinatissima conuersatio. Illud variis extitit spectandum coloribus: hoc diuersis virtutibus & sanctis actibus venerandum. Domum quippe dei decet sanctitudo: qui non tam politis marmoribus quam ornatis moribus delectatur, & puras magis diligit mentes, quàm superauratos parietes. Ornatur tamen huius quoque facies templi, sed armis, non gemmis: & pro antiquis coronis aureis, circumpendentibus clypeis paries operitur: pro candelabris thuribulis atque vrceolis, domus vndique frenis, sellis, ac lanceis communitur. Planè his omnibus liquido demonstrantibus eodem pro domo dei feruere milites zelo, quo ipse quondam militum dux vehementissimè inflammatus armata illa sanctissima manu, non tamen ferro, sed flagello quod fecerat de resticulis, introiuit in templum, negociantes expulit, nummulariorum effudit æs, & cathedras vendentium columbas euertit, indignissimum iudicans orationis domum huiusce modi forensibus infestari. Tali proinde sui regis permotus exemplo deuotus exercitus multo sanè indignius longeque intolerabilius arbitrans sancta pollui ab infidelibus quàm â mercatoribus infestari, in domo sancta cum equis & armis commoratur, tam ab ipsa quàm à cæteris sacris omni infidelitatis spurca & tyrannica rabie propulsata: ipsi in ea die noctuq; tam honestis quàm vtilibus officiis occupantur. Honorant certatim dei templum sedulis & sinceris obsequiis, iugi in eo deuotione immolantes non quidem veterum ritu pecudum carnes, sed vere hostias pacificas, fraternam dilectionem, deuotam subiectionem, voluntariam paupertatem. Hæc Hierosolymis actitantur, & orbis excitatur. Audiunt insulæ, & attendunt populi de longe, & ebulliunt ab Oriente in Occidentem tãquam torrens inundans gloriæ gentium, & tanquam fluminis impetus lætificans ciuitatem dei. Quodque cernitur iucundius, & agitur commodius, paucos admodum in tanta multitudine homi
num illò confluere videas, nisi vtique sceleratos & impios, raptores & sacrilegos, homicidas, periuros, adulteros: de quorum profecto profectione sicut duplex quoddam constat prouenire bonum, ita duplicatur & gaudium, quandoquidem tam suos de suo discessu lætificant, quam illos de aduentu quibus subuenire festinant. Prosunt quippe vtrobique non solum M vtique istos tuendo, sed iam etiam illos non opprimendo. Itaque lętatur Aegyptus in profectione eorum, cum tamen de protectione eorum nihilominus lętetur mons Sion, & exultẽt filiæ Iudæ. Illa quidem se de manu eorum: ista magis in manu eorum liberari se merito gloriatur. Illa libenter amittit crudelissimos sui vastatores, ista cum gaudio suscipit sui fidelissimos defensores: & vnde ista dulcissime consolatur, inde illa æquè saluberrime desolatur. Sic Christus sic nouit vlcisci in hostes suos, vt non solum de ipsis, sed per ipsos quoque frequenter soleat tanto gloriosius, quanto & potentius triumphare. Iucundè sanè & commode, vt quos diu pertulit oppugnatores, magis iam propugnatores habere incipiat: faciatq; de hoste militem, qui de Saulo quondã persecutore fecit Pau Luc.15.b
lum prædicatorem. Quamobrem non miror si etiam superna illa curia iuxta testimoniũ saluatoris exultat magis super vno peccatore pœnitentiam agẽte, quàm super plurimis iustis qui non indigent pœnitentia, dum peccatoris & maligni tantis proculdubio prosit conuersio, quantis & prior nocuerat conuersatio. Salue igitur ciuitas sancta, quam ipse sanctificauit sibi tabernaculum suum altissimus, quo tanta in te & per te generatio saluaretur. Salue ciuitas regis magni, ex qua noua & iucunda mundo miracula nullis temporibus defuere ab initio.

A tio. Salue domina gentium, princeps prouinciarum, patriarcharum possessio, prophetarum mater & apostolorum, & iniatrix fidei, gloria populi christiani, quã deus semper à principio passus est oppugnari: vt viris fortibus sicut virtutis, ita fores occasio & salutis. Salue terra promissionis, quæ olim fluens lac & mel tuis duntaxat habitatoribus, nunc vniuerso orbi remedia salutis, vitæ porrigis alimenta. Terra inquam bona & optima, quæ in fœcundissimo illo sinu tuo ex arca paterni cordis cœleste granum suscipiens, tantas ex superno semine martyrum segetes protulisti, & nihilominus ex omni reliquo fidelium genere fructum fertilis gleba tricesimum & sexagesimum & centesimum super omnem terram multipliciter procreasti. Vnde & de magna multitudine dulcedinis tuæ iucundissimè satiati, & opulentissime saginati, memoriam abundantiæ suauitatis tuæ vbique eructant qui te viderunt, & vsque ad extremum terrę magnificentiam gloriæ tuæ loquuntur eis qui te non viderunt, & enarrant mirabilia quæ in te fiunt. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Sed iam ex his quibus affluis deliciis, nos quoque pauca proferamus in medium, ad laudem & gloriam nominis tui.

De Bethleem. Capitulum VI.

B BAbes ante omnia in refectione animarum sanctarum Bethleem domum panis, in qua primum is qui de cœlo descenderat, pariente virgine panis vivus apparuit. Monstratur piis ibidem iumentis præsepium, & in præsepio fœnum de prato virginali, quo vel sic cognoscat bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui.
Esa.40.d Omnis quippe caro fœnum, & omnis gloria eius vt flos fœni.
Porro suum homo quia in quo factus est honorem non intelligendo, comparatus est iumentis insipientibus, & similis
Psal.48.c. factus est illis: verbum panis angelorum factum est pabulum iumentorum, vt habeat carnis fœnum quod ruminet, qui verbi pane vesci penitus dissuerit, quousque per hominem deũ priori redditus dignitati, & ex pecore rursus cõuersus in ho-
1.Cor.5.d minem, cum Paulo dicere possit: Et si cognouimus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Quod sanè nõ arbitror quempiam dicere posse veraciter, nisi qui prius cum
Ioan.6.g. Petro ex ore veritatis illud item audierit. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt, caro autem non prodest quicquam. Alioquin qui in verbis Christi vitam inuenit, carnẽ iam non requirit, & est de numero beatorum qui non viderunt & crediderunt. Nec enim opus est vel lactis poculum nisi vtique paruulo, vel fœni pabulum iumento. Qui autem non offendit in verbo, ille perfectus est vir, solido planè vesci cibo idoneus: & licet in sudore vultus sui, panem verbi comedit absque offensione. Sed & securus ac sine scãdalo loquitur dei sapientiam duntaxat inter perfectos, spiritualibus spiritualia comparans, cum tamen infantibus siue pecoribus cautus sit pro captu quidem eorum proponere tantummodo lesum Christum, & hunc crucifixum. Vnus tamen idemque cibus ex cœlestibus pascuis suauiter quidem & ruminatur à pecore, & manducatur ab homine, & viro vires, & paruulo tribuit nutrimentum.

De Nazareth. Capitulum VII.

CErnitur & Nazareth, quæ interpretatur flos, in qua is qui natus in Bethleem erat tanquam fructus in flore coalescens nutritus est deus infans: vt floris odor fructus saporẽ præcederet, ac de naribus prophetarum, faucibus se apostolorum liquor sanctus infunderet, Iudęisq; tenui odore contẽtis, gustu solido reficeret christianos. Senserat tamen hunc florem Nathanael, quòd super
Ioan.1.g omnia aromata suaue redoleret. Vnde & aiebat: A Nazareth potest aliquid boni esse? sed nequaquam sola contentus fragrantia, respondentem sibi, Veni & vide, Philippum secutus est. Imò vero mirę illius suauitatis admodum refsione delectatus, hausturq; boni odoris factus saporis auidior, odore ipso duce, ad fructum vsque sine mora peruenire curauit, cupiens plenius experiri quod tenuiter præsenserat, præsensq; degustare quod odorauerat absens. Videamus & de olfactu Isaac, ne forte aliquid quod pertineat ad hæc ipsa quæ in manib⁹ sunt, protẽderit. Loquitur de illo scriptura sic: Statimq; vt sensit vestimentorum eius fragrantiam (haud dubium quin D
Iacob) ecce, inquit, odor filij mei sicut odor agri pleni cui benedixit dominus. Vestimenti fragrantiam sensit, sed vestiti Genes.27.d
præsentiam non agnouit: soloq; vestis tanquam floris odore forinsecus delectatus, quasi fructus interioris dulcedinem nõ gustauit, dum & electi filij simul & sacramenti fraudatus cognitione remansit. Quo spectat hoc? Vestimentum profectò spiritus, litera est, & caro verbi. Sed ne nunc quidem ludæus in carne verbum, in homine sic deitatem, nec sub tegmine literæ sensum peruidet spiritualem: foriscq; palpans hœdi pellem, quæ similitudinem maioris, hoc est primi & antiqui peccatoris expresserat, ad nudam non peruenit veritatem. Non sane in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati, q peccatum non facere, sed tollere veniebat apparuit, ea scilicet de causa quam ipse non tacuit, vt qui non vident videant, & qui
Ioan.9.g vident cæci fiant. Hac ergo similitudine deceptus propheta cęcus hodie quem nescit benedicit, dum quem lectitat in libris, ignorat & in miraculis: & quem propriis attrectat manibus, ligando, flagellando, colaphizando minime tamẽ vel re-
1.Cor.2.b surgendo intelligit. Si enim cognouissent, nunquam dominũ gloriæ crucifixissent. Percurramus succincto sermone & cætera loca sancta, & si non omnia, saltem aliqua: quoniam quæ admirari per singula non sufficimus, libet vel insigniora & ipsa breuiter recordari.

De monte Oliueti, & valle Iosaphat. Capitulum VIII. E

DEscenditur in montem Oliueti, descenditur in vallẽ Iosaphat: vt sic diuitias diuinæ misericordiæ cogites, quatenus horrorem iudicij nequaquam dissimules: quia etsi in multis miserationibus suis multus est ad ignoscendum, iudicia tamen eius nihilominus abyssus multa, quibus agnoscitur valde omnino terribilis super filios hominum. Dauid denique qui montem Oliueti demonstrat dicens, Homines & iumenta saluabis domine, quemadmodum Psal.35.b
multiplicasti misericordiam tuam deus? etiam iudicij vallem in eodem psalmo commemorat dicens: Non veniat mihi, in- Ibidem.d
quiens, pes superbię, & manus peccatoris non moueat me. Cuius & præcipitium se omnino perhorrescere fatetur cum in alio psalmo ita loquitur orans: Confige timore tuõ carnes Psal.118.g
meas, à iudiciis enim tuis timui. Superbus in hãc vallem corruit & conquassatur, humilis descendit & minime periclitatur. Superbus excusat peccatum suum, humilis accusat, sciens quia deus non bis iudicat in idipsum, & cp si nosmetipsos iudicauerimus, non vtique iudicabimur. Porro superbus non attendens quàm horrendum sit incidere in manus dei viuentis, facile prorumpit in verba malitię ad excusandas excusationes in peccatis. Magna reuera malitia, tui te non misereri, & solum post peccatum remedium confessionis à te ipso repellere, ignemque in sinu tuo inuoluere potius quàm excutere, nec prębere aurem consilio Sapientis qui ait: Miserere ani Eccli.30.d
mæ tuæ placens deo. Proinde qui sibi nequam, cui bonus? F
Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras, hoc est de corde tuo, si te tamen humiliando ipse diiudicas. Erit iudicium cœli quando ipsum vocabitur cœlum desursum, & terra discernere populum suum: in quo sane timendum ne proiiciaris tu cum ipso & angelis eius, si tamen inuentus fueris iniudicatus. Alioquin spiritualis homo qui
1.Cor.2.d omnia diiudicat, ipse à nemine iudicabitur. Propter hoc ergo iudicium incipit à domo dei, vt suos quos nouit iudex cum venerit inueniat iudicatos: & iam nil de eis habeat iudicare, quando videlicet iudicandi sunt hi qui in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.

De Iordane. Capitulum IX.

QVam læto sinu Iordanis suscipit christianos, qui se Christi gloriatur consecratum baptismate. Mentitus plane est Syrus ille leprosus, qui nescio quas Damasci aquas aquis prætulit Israelis, cum Iordanis nostri deuotus deo famulatus totiens probatus extiterit, siue quando Heliæ, siue quando Heliseo, siue etiam (vt antiquius aliquid recolã) quando Iosue & omni populo simul (impetum mirabiliter inhibens) siccum in se transitum præbuit. Denique quid in fluminibus isto eminentius, quod ipse

trinitas

G trinitas sibi quadam euidenti præsentia dedicauit? Pater auditus, visus spiritus sanctus, filius est & baptizatus. Merito proinde ipsam eius virtutem quam Naaman ille consulente propheta sensit in corpore, iubente Christo vniuersus quoq; fidelis populus in anima experitur.

De loco Caluariæ. Capitulum X.

4.Reg.2.d Esa.8.d EXitur etiam vel iam in Caluarię locũ, vbi verus Heliseus ab insensatis pueris irrisus, risum suis insinuauit æternũ, quibus ait: Ecce ego: & pueri mei quos mihi dedit deus. Boni pueri, quos per contrarium illorum malignantium ad laudem excitat psalmista dicens: Laudate pueri dominum, laudate nomẽ domini. Quatenus in ore sanctorum infantium & lactentium perficeretur laus, quæ ex ore defecerat inuidorum, eorum vtique de quibus queritur ita: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Ascendit itaque crucem caluus noster, mundo pro mundo expositus: & reuelata facie ac discooperta fronte purgationem peccatorum faciens, probrosę & austerę mortis tã opprobrio sempiterno eriperet, restitueret glorię. Nec mirũ. Quid enim erubesceret qui ita lauit nos à peccatis, non quidẽ vt aqua diluens & retinens sordes, sed veluti solis radius desiccans & retinens puritatem? Est quippe dei sapientia vbiq; attingens propter munditiam suam.

Psal.112.a

Esa.1.d

H

De sepulchro. Capitulum XI.

NTer sancta ac desiderabilia loca sepulchrum tenet quodammodo principatum, & deuotionis plus nescio quid sentitur vbi mortuus requieuit, quàm vbi viuens conuersatus est. Atque amplius mouet ad pietatem mortis quàm vitæ recordatio, puto q̃ illa austerior, hæc dulcior videatur: magisq; infirmitati blandiatur humanę quies dormitionis, quàm labor conuersationis: mortis securitas quàm vitæ rectitudo. Vita Christi, viuendi mihi regula extitit: mors, à morte redemptio. Illa vitam instruxit, mortẽ ista destruxit. Vita quidem laboriosa, sed mors preciosa: vtra que vero admodum necessaria. Quid enim Christi prodesse poterat siue mors nequiter viuẽti, siue vita damnabiliter morienti? Nunquid denique aut mors Christi etiam nunc male viuentes à morte æterna liberat, aut mortuos ante Christum sanctos patres vitæ sanctitas liberauit? sicut scriptũ est: Quis est homo qui viuet & non videbit mortem, eruet animam suam de manu inferi? Nunc ergo quia vtrũque nobis pariter necessarium erat, & pie viuere, & secure mori: & viuendo viuere docuit, & mortem moriendo securam reddidit: quoniam quidem resurrecturus occubuit, & spẽ fecit morientibus resurgendi. Sed addidit & tertium beneficium, cum etiam peccata donauit, sine quo vtique cætera non valebant. Quid enim (quantum quidem ad veram summam q̃; beatitudinem spectat) quantalibet vitę rectitudo seu longitudo prodesse poterat illi, qui vel solo originali peccato teneretur astrictus? Peccatum quippe præcessit, vt sequeretur mors: quod sane si cauisset homo, mortem non gustasset in æternum. Peccando itaque vitam amisit, & morte inuenit, quoniam quidem & deus ita prædixerat, & iustum profecto erat vt si peccaret homo, moreretur. Quid nanque iustius poterat quàm recipere talionem? Vita siquidem deus animæ est, ipsa corporis. Peccando voluntariè volens perdidit viuere, nolens perdat & viuificare. Sponte repulit vitam cum viuere noluit, non valeat eam dare cui vel quatenus voluerit. Noluit anima regi à deo, non queat regere corpus. Si non paret superiori, inferiori cur imperet? Inuenit conditor suam sibi rebellem creaturam, inueniat anima suam sibi rebellem pedissequam. Transgressor inuentus est homo diuinæ legis, inueniat ipse aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, & captiuantem se in legem peccati. Porro peccatum (vt scriptum est) separat inter nos & deum, separet proinde etiam mors inter corpus nostrum & nos. Non potuit diuidi à deo anima nisi peccando, nec corpus ab ipsa nisi moriendo. Quid itaque austerius pertulit in vltione, id solum passa à subdito, quod præsumpserat in authorem? Nil profecto congruentius q̃ vt mors operata sit mortem, spiritualis corporalem, culpabilis pœnalem, voluntaria necessariam. Cum ergo hac gemina morte secundum vtranque naturam homo damnatus fuisset, altera quidem spirituali & voluntaria, altera corporali & necessaria: vtrique deus homo vna sua corporali ac voluntaria benigne & potenter occurrit, illaq; vna sua nostram vtrãque damnauit. Merito quidem. Nam ex duabus mortibus nostris, cum altera nobis in culpę meritum, altera in pœnæ debitum reputaretur, suscipiens pœnam & nesciens culpam, dum sponte & tantum in corpore moritur, & vitam nobis & iustitiam prometeretur. Alioquin si corporaliter non pateretur, debitum non soluisset: si non voluntarie moreretur, meritum mors illa non habuisset. Nunc autem si (vt dictum est) mortis meritum est peccatum, & peccati debitum mors, Christo remittente peccatum, & moriente pro peccatoribus, profecto iam nullum est meritum, & solutum est debitum. Cæterum vnde scimus q̃ Christus possit peccata dimittere? Hinc proculdubio, quia deus est, & quicquid vult, potest. Vnde autem & q̃ deus sit? Miracula probant. Facit quippe opera quæ nemo alius facere possit, vt taceam oracula prophetarum, necnon & paternę vocis testimonium elapsæ cœlitus ad ipsum à magnifica gloria. Quod si deus pro nobis, quis contra nos? Deus qui iustificat, quis est qui condemnet? Si ipse est & non alius qui quotidie confitemur dicẽtes, Tibi soli peccaui: quis melius, imò quis alius remittere potest quod in eum peccatũ est? Aut quomodo ipse non potest, qui omnia potest? Deniq; ego quod in me delinquitur valeo si volo donare, & deus nõ queat in se commissa remittere? Si ergo peccata remittere & possit omnipotens, & solus possit, cui soli peccatur: beatus profecto cui non imputabit ipse peccatum. Itaque cognouimus q̃ peccata Christus diuinitatis suæ potentia valuit relaxare. Porro iam de voluntate quis dubitet? Qui enim nostrã & induit carnem, & subiit mortem: putas suam nobis negabit iustitiam? Voluntarie incarnatus, voluntarie passus, voluntarie crucifixus, solam à nobis retinebit iustitiam? Quod ergo ex deitate constat illum potuisse, ex humanitate inuotuit & voluisse. Sed vnde rursum confidimus q̃ mortem abstulit? Hinc plane, q̃ eam ipse qui non meruit pertulit. Quæ enim ratione iterum exigeretur à nobis, quod pro nobis ille iam soluit? Qui peccati meritum tulit, suam nobis donando iustitiam: ipse mortis debitum soluit, & reddidit vitam. Sic nãque mortua morte reuertitur vita, quemadmodum ablato peccato redit iustitia. Porro mors in Christi morte fugatur, & Christi nobis iustitia imputatur. Verum quomodo mori potuit qui deus erat? Quoniam nimirum & homo erat. Sed quo pacto mors hominis illius pro altero valuit? Quia & iustus erat. Profecto nãque cum homo esset, potuit mori: cum iustus, non debuit gratis. Non quidem peccator mortis suffícit soluere debitum pro altero peccatore, cum quisque moriatur pro se. Qui autem mori pro se non habet, nunquid pro alio frustra debet? Quãto sane indignius moritur qui mortẽ nõ meruerit, tanto is iustius pro quo moritur, viuit. Sed quæ, inquis, iustitia est vt innocens moriatur pro impio? Non est iustitia, sed misericordia. Si iustitia esset, iam non gratis: sed ex debito moreretur. Si ex debito: ipse quidem moreretur, sed is pro quo moreretur, non viueret. At vero si iustitia non est, non tamen contra iustitiam est. Alioquin & iustus & misericors simul esse non posset. Sed etsi iustus non iniuste pro peccatore satisfacere valeat, quo tamen pacto etiam vnus pro pluribus? Etenim satis esse videretur ad iustitiam, si vnus vni moriens vitam restituat. Hinc iam respondeat Apostolus: Sicut enim, inquit, per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per vnius hominis obedientiam iusti constituuntur multi. Sed forte vnus pluribus iustitiam quidem restituere potuit, vitam non potuit? Per vnum, ait, hominem mors, & per vnum hominem vita. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Quid enim? Vnus peccauit, & omnes tenentur rei: & vnius innocentia soli reputabitur vni? Vnius peccatum omnibus operatum est mortem, & vnius iustitia vni vitam restituet? Ita ne dei iustitia magis ad condemnandum quàm ad restaurandum valuit? Aut plus potuit Adam in malo, q̃

I

K

L

M

Rom.6.d Esa.59.d

Psal.50.d

Rom.5.d

Ibidem.

A lo, q̃ Christus in bono? Adę peccatum imputabitur mihi, & Christi iustitia non pertinebit ad me? Illius me inobedientia perdidit, & huius obedientia non proderit mihi? Sed Adę, inquis, delictum merito omnes contrahimus, in quo quippe omnes peccauimus: quoniam cum peccauit in ipso eramus, & ex eius carne per carnis concupiscentiam geniti sumus. Atqui ex deo multo germanius secundum spiritum nascimur, q̃ secundum carnem ex Adam: secundum quem etiam spiritum longe ante fuimus in Christo quàm secundum carnem in Adam, si tamen & nos inter illos numerari confidimus, de quibus Apostolus: Qui elegit nos, inquit, in ipso (haud dubium quin pater in filio) ante mundi constitutionem. Quod autem etiam ex deo nati sunt, testatur euangelista Ioannes vbi ait: Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex deo nati sunt. Item ipse in epistola: Omnis qui natus est ex deo, non peccat: quia generatio cœlestis conseruat eum. At carnis traducem, ais, carnalis testatur concupiscentia: & peccatum quod in carne sentimus, manifeste probat quòd secundum carnem de carne peccatoris descendimus. Sed enim nihilominus spiritualis illa generatio non quidem in carne sentitur, sed in corde, ab his duntaxat qui cũ Paulo dicere possunt: Nos autem sensum Christi habemus: in quo & eatenus profecisse se sentiunt, vt & ipsi cum omni fiducia dicant: Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro q̃ sumus filij dei. Et illud: Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex deo est: vt sciamus quæ à deo donata sunt nobis. Per spiritum ergo qui ex deo est, charitas diffusa est in cordibus nostris: sicut & per carnem quæ est ex Adam, manat concupiscentia nostris insita mẽbris. Et quomodo ista quæ à progenitore corporum descendit, nunquam in hac vita mortali à carne recedit: sic ille procedẽs ex patre spirituum, ab intentione filiorum duntaxat perfectorum nunquam excidit. Si ergo in deo nati, & in Christo electi sumus, quenam iustitia est vt plus noceat humana atq; terrena, q̃ valeat diuina cœlestis q; generatio: dei electionem vincat carnalis successio, & æterno eius proposito carnis præferibat temporaliter traducta concupiscẽtia? Quinimo si per vnum hominem mors, cur non multo magis per vnum & illũ hominem vita? Et si in Adam omnes morimur, cur non longe potentius in Christo viuificabimur? Denique non sicut delictum, ita & donum. Nam iudicium ex vno in condemnationẽ, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Christus igitur & peccata dimittere potuit, cum deus sit: & mori, cum sit homo: & mortis moriendo soluere debitum, quia iustus: & omnibus vnus ad iustitiam vitam q̃ sufficere: quandoquidẽ & peccatum & mors ex vno in omnes processerit. Sed hoc quoque necessariè omnino prouisum est q̃ dilata morte homo inter homines dignatus est aliquandiu conuersari, quatenus crebris & veris locutionibus ad inuisibilia excitaret, miris operibus astrueret fidem, rectis moribus instrueret. Itaq; in oculis hominum deus homo sobriè & piè conuersatus, vera locutus, mira operatus, indigna passus, in quo iam defuit nobis ad salutem? Accedat & gratia remissionis peccatorum, hoc est vt gratis peccata dimittat: & opus profecto nostræ salutis consummatum est. Non autem metuendum q̃ donandis peccatis aut potestas deo, aut voluntas passo & tanta passo pro peccatoribus desit, si tamen soliciti inueniamur digne, vt oportet, & imitari exempla, & venerari miracula, doctrinæ quoque non existamus increduli, & passionibus non ingrati.

Ephe.1.d

Ioan.1.b

1.Ioan.3.b

1.Cor.2.d

Roma.8.c

2.Cor.2.c

B

Roma.1.d

C

Itaque totum nobis de Christo valuit, totum salutiferum, totumq; necessarium fuit, nec minus profuit infirmitas quàm maiestas: quia etsi ex deitatis potentia peccati iugum iubendo submouit, ex carnis tamen infirmitate mortis iura moriendo concussit. Vnde pulchrè ait Apostolus: Quod infirmum est dei, fortius est hominibus. Sed & illa eius stultitia per quã ei placuit saluum facere mundum, vt mundi confutaret sapientiam, confunderet sapientes: q̃ videlicet cum in forma dei esset, deo equalis, semetipsum exinaniuit formam serui accipiens: q̃ diues cum esset, propter nos egenus factus est, de magno paruus, de celso humilis, infirmus de potente: q̃ esuriit, q̃ sitiit, q̃ fatigatus est in itinere, & cætera quæ passus est voluntate non necessitate: hæc ergo ipsius quædam stultitia nõne fuit nobis via prudentię, iustitię forma, sanctitatis exẽplũ? Ob hoc item Apostolus, quod stultum est, inquit, dei, sapientius est hominibus. Mors ergo à morte, vita ab errore, à peccato gratia liberauit. Et quidem mors per iustitiam suã peregit victoriam: quia iustus exsoluendo quæ non rapuit, iure omnino quod amiserat accepit. Vita vero quod ad se pertinuit, per sapientiam adimpleuit: quæ nobis vitæ & disciplinæ documentum ac speculum extitit. Porro gratia ex illa (vt dictum est) potestate peccata dimisit, qua omnia quæcunque voluit fecit. Mors itaque Christi, mors est meæ mortis: quia ille mortuus est vt ego viuerem: quo pacto enim iam non viuat, pro quo moritur vita? Aut quis iam in via morum, seu rerum notitia errare timebit duce sapientia? Aut vnde iam reus tenebitur, quem absoluit iustitia? Vitam quidem seipse perhibet in euangelio: Ego sum, inquiens, vita. Porro duo sequentia testatur Apostolus dicens. Qui factus est nobis iustitia & sapientia à deo patre. Si ergo lex spiritus vitę in Christo Iesu liberauit nos à lege peccati & mortis: vt quid adhuc morimur, & non statim immortalitate vestimur? Sane vt dei veritas impleatur. Quia enim misericordiam & veritatem diligit deus, necesse est mori quidem hominem, quippe quod prę dixerat deus: sed à morte tamen resurgere, ne obliuiscatur misereri deus. Ita ergo mors etsi non perpetuo dominatur, manet tamen propter veritatem dei, vel ad tempus in nobis: quẽadmodum peccatum etsi iam non regnat in nostro mortali corpore: non tamen deest penitus nobis. Proinde Paulus ex parte quidem liberatũ se à lege peccati & mortis gloriatur, sed rursum se vtraq; nihilominus lege aliqua grauari ex parte conqueritur: siue cum aduersus peccatum miserabiliter clamat, Inuenio aliam legem in membris meis & cætera. Siue cum ingemiscit grauatus (haud dubium quin lege mortis) redemptionem expectans corporis sui. Siue itaque hæc, siue alia quęcunque in hunc modum (prout in talibus in suo quisque abundat sensu) ex occasione sepulchri christianis sensibꝰ suggerantur, puto q̃ non mediocris dulcedo deuotionis infundatur cominus intuenti, nec parum proficitur ceruendo etiam corporalibus oculis corporalem locum dominicę quietis. Etsi quippe iam vacuum sacris membris, plenum tamen nostris & iucundis admodum sacramentis. Nostris inquam nostris, si tamen tam ardenter amplectimur, quàm indubitanter tenemus quod Apostolus ait: Consepulti enim sumus per baptismum in mortem, vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Quam dulce est peregrinis post multam longi itineris fatigationem, post plurima terræ maris q̃ pericula, ibi tandem quiescere vbi & agnoscitur suum dominum quieuisse. Puto iam præ gaudio non sentiunt viæ laborem, nec grauamen reputant expensarum: sed tanquam laboris præmium cursusve brauium assecuti, iuxta scripturæ sententiam, gaudent vehementer cum inuenerint sepulchrum. Nec casu vel subito, aut veluti lubrica popularis fauoris opinione id tam celebre nomẽ sepulchrum nactum esse putetur, cum hocipsum tantis retro temporibus Esaias tam aperte prę dixit: Et erit (inquit) in die illa radix Iesse qui stat in signum populorum ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius glorioſum. Reuera ergo impletum cernimus quod legimus prophetatum, nouum quidem intuenti, sed legenti antiquum: vt sic adsit de nouitate iucunditas, vt de vetustate non desit authoritas. Et de sepulchro ista sufficiant.

D

1.Cor.1.d

Ioan.14.b

1.Cor.15.d

E

Roma.7.d

2.Cor.5.a

F

Iob.3.d

Esa.11.c

De Bethphage. Capitulum XII.

VId de Bethphage dicam viculo sacerdotum, quam penè præterieram, vbi & confessionis sacramentũ, & sacerdotalis ministerij mysterium continetur? Bethphage quippe dom⁹ buccę interpretatur. Scriptum est autem, Prope est verbum in ore tuo & in corde tuo. Non in altero tantum, sed simul in vtroque verbum habere memineris. Et quidem verbum in corde peccatoris operatur salutiferam contritionem: verbum vero in ore noxiam tollit confusionem, ne impediat necessariam cõfessionem. Ait enim scriptura: Est pudor adducens peccatum, & est pudor adducens gloriam. Bonus pudor est quo peccasse aut certe peccare confunderis: & omnis licet humanus arbiter forte absit, diuinum

Deut.32.

Rom.10.b.

Eccli.4.c

K

G ninum tanquam humanũ tanto verecundius reuereris aſpectũ, quanto & verius deum quàm hominem cogitas puriorẽ. Tantóq; eum grauius offendi à peccante, quanto conſtat longius ab illo eſſe omne peccatũ. Huiuſcemodi proculdubio pudor fugat opprobrium, parat gloriam, dum aut peccatum omnino non admittit, aut certe admiſſum & pœnitendo punit, & confitendo expellit, ſi tamen gloria etiam noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Quod ſi quiſpiam confiteri confunditur, id quoque vnde compũgitur talis pudor peccatum adducit, & gloriam de conſcientia perdit, quando malum quod ex profundo cordis compũctio conatur expellere, pudor ineptus obſtruſo labiorum oſtio non permittit exire, cum eum
Pſal.39.b exemplo Dauid dicere potius oporteret: Et labia mea non
Pſal.31.a prohibebo, domine tu ſciſti. Qui & ſeipſum redarguẽs, puto
Pſal.140.a ſuper hominum ſtulto & irrationabili pudore: Quoniam tacui, inquit, inueterauerunt oſſa mea. Vnde & optat oſtium poni circunſtantiæ labiis ſuis, vt oris ianuam & aperire confeſſioni, & defenſioni claudere norit. Denique & apertè hoc ipſum orans petit à domino, ſciens quia confeſſio & magnificẽtia opus eius. Et ꝙ videlicet noſtram malitiam, & ꝙ æquè diuinæ bonitatis & virtutis magnificentiam minime tacemus, magnum quidem geminæ confeſſionis bonum, ſed dei eſt donum. Ait itaque: Non declines cor meum in verba malitiæ ad
Pſal.140.a excuſandas excuſationes in peccatis. Quamobrem miniſtros
H verbi ſacerdotes caute neceſſe eſt ad vtrũque vigilare ſolicitos, quo videlicet delinquentium cordibus tanto moderamine verbum timoris & cõtritionis infligant, quatenus eos ne quaquam à verbo confeſſionis exterreant, ſic corda aperiant vt ora non obſtruant, ſed nec abſoluant etiam compunctum
Rom.10.c niſi viderint & confeſſum, quandoquidem corde creditur ad
Eccli.17.c iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Alioquin à mortuo (tanquã qui non eſt) perit confeſſio. Quiſquis igitur verbum in ore habet, & in corde non habet, aut dololus eſt aut vanus. Quiſquis vero in corde & non in ore, aut ſuperbus eſt, aut timidus.

De Bethania. Capitulum XIII.

SAne non omnino (etſi multum feſtinẽ) debeo tranſire ſilenter domum obedientiæ, Bethaniam videlicet, caſtellum Marię & Marthę, in quo Lazarus eſt reſuſcitatus, vbi nimirum & vtriuſque vitæ figura, & dei erga peccatores mira clementia, necnon & virtus obedientię vna cum fructibus pœnitentiæ commendatur. Hoc ergo in loco breuiter intimatum ſufficiat ꝙ quidem nec ſtudium bonæ actionis, nec ocium ſanctæ contemplationis, nec lachryma pœnitentis extra Bethaniã accepta eſſe poterunt illi qui tantam habuit obedientiã, vt vitam, quàm ipſam
I perdere maluerit, factus obediens patri vſque ad mortem. Hæ ſunt illę profectò diuitię quas ſermo ꝓpheticus ex verbo do
Eſa.51.a mini pollicetur: Conſolabitur, inquiens, dominus Sion, & cõſolabitur omnes ruinas eius, & ponet deſertum eius quaſi delicias, & ſolitudinem eius quaſi ortum domini, gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis. Hæ igitur orbis decimæ, hic theſaurus cœleſtis, hæc fidelium hæreditas populorum, veſtræ ſunt chariſſimi credita fidei, veſtræ prudentiæ & fortitudini commendata. Tunc autem cœleſte depoſitum ſecurè & fideliter cuſtodire ſufficitis, ſi nequaquã de ipſa veſtra prudentia vel fortitudine, ſed de dei tãtum adiutorio vbique præſumitis, ſcientes quia non in fortitudine
Pſal.17.a ſua roborabitur vir, & ideo dicentes cum propheta: Domi-
Pſal.58.b nus firmamentũ meum & refugium meum & liberator meus.
Pſal.113.b Et illud: Fortitudinem meam ad te cuſtodiam, quia deus ſuſceptor meus, deus meus, miſericordia eius præueniet me. Et
Pſal.143.a item: Non nobis domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam: vt in omnibus ſit ipſe benedictus qui docet manus veſtras ad prælium, & digitos veſtros ad bellum.

Incipiunt capitula ſermonis ſequentis, de conuerſione ad clericos.

1 Quod nemo conuerti ad dominum, niſi dei voluntate prę uentus, & eius voce interius clamante poſſit.
2 Quod ipſa vox domini omnibus ſeſe offerat, & animam ſibiipſi nolentem præſentet.
3 Quod per hanc animæ ratio quaſi in libro omnia mala propria deprehendere, reprehendere, diiudicare, & diſcernere valeat.
4 Quod qui diligit iniquitatem, non ſolum animã, ſed etiam carnem ſuam odire probetur.
5 De pœna poſt mortem tam animæ ꝙ carnis, & pœnitẽtia infructuoſa.
6 In præſenti vermis conſcientiæ ſentiendus ac ſuffocandus non in immortalitatem fouendus & nutriendus.
7 Quod facile quibuſdam videtur vt voci diuinæ obtemperet voluntas humana.
8 Qualiter voluntas hominis per gulam, curioſitatem ac ſuperbiam, & per omnes ſenſus carnis renitatur voci diuinæ.
9 Vt ratio animæ iam tandem vexata præſumptę facilitatis arguatur, & difficultate confundatur.
10 Reſpiratio conſolationis quando huiuſcemodi pauperibus ſpiritu beatitudinẽ audit promitti regni cœleſtis.
11 Quod hoc regnum ſperare non poſſit in cuius adhuc carne peccatum regnat, & ideo attendendum quod ſequitur: Beati mites.
12 Appetitus gulę & libidinis actus & exitus quis habeatur, curioſitas, vanitas & amor diuitiarum, quę ſinẽ habeãt. L
13 De indigna ſeruitute vitiorum, & incertitudine mortis.
14 De infidelitate diuitiarum congregatarum.
15 Quod tẽporalia opa quaſi ſemina ſunt mercedis æternæ.
16 Quod impoſſibile ſit peccatum latere.
17 Quid ſentiendum de his qui impie agunt, ſi & illi pereũt, qui bona bene non fecerunt.
18 Quod ſpiritui timore dei correpto & ad bonum parato reſiſtat caro.
19 Contra hanc luctam lugendum, poſt luctam conſolandũ: quia beati qui lugent.
20 Poſt luctum & conſolationem ad cœleſtia contemplanda accedendum eſt.
21 In hac contemplatione quieſcẽdum, guſtuq; eius delectandum & eruiendum eſt.
22 Quod guſtu contemplationis refectus, habet intelligere diuina: quia Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam.
23 Quod peccata noſtra punita & remiſſa nec iterata nil obeſſe poſſunt, ſed cooperantur potius in bonum.
24 De miſericordia quæ pœnitenti promittitur, ac miſeranti. Beati, inquit, miſericordes.
25 Quod vt deus videatur, cor mundandum eſt: quia Beati mundo corde, &c.
26 De pacato, pacante, & pacifico. M
27 Increpatio ad ambitioſos, qui non prius ipſi mũdato corde ſe deum aliis pacificare preſumunt.
28 Admiratio quòd quidam ſupremum pacificorum gradum ſibi vſurpant, qui nullum inferiorum nec primum quidem attigerunt.
29 Exprobratio ꝙ incontinentes ſacros ordines impudenter temerare non verentur.
30 Exhortatio ad pœnitentiam, & vt prius humilia ſapiant, vt poſtmodum digne alta conſcendant.
31 De perſecutione ſuſtinenda ſecundum vltimam beatitudinem, beati qui perſecutionem patiuntur, beati eritis cum vos oderint, &c.

Finis.

Quod nemo conuerti ad dominum, niſi dei voluntate præuentus, & eius uoce interius clamante poſſit. Capitulum primum.

AD audiendum, vt credimus, verbum dei cõueniſtis. neque enim cauſa nobis alia veſtrę huius tam auidę concurſionis occurrit. Approbamus vtique deſiderium hoc, & laudabili ſtudio congaudemus. Beati
Lucæ.11.d eſtis qui audiũt verbũ dei, ſed ſi cuſtodiũt illud. Beati qui me-
Pſal.102.d mores ſunt mandatorum eius, ſed vt faciant ea. Nimirum ver
Ioan.5.e ba vitæ æternæ habet, & venit hora (vtinam & nunc ſit) quando audient vocem eius: & qui audierint, viuent. Siquidem vita in

A ta in voluntate eius. Et ſi vultis ſcire, voluntas eius conuerſio noſtra. Denique ipſum audite. Nunquid voluntatis meæ
Eze.18.g eſt mors impij, ait dominus, & non magis vt conuertatur & viuat? Ex quibus verbis euidenter agnoſcimus quoniam vera nobis vita non niſi in conuerſione eſt, nec aliter ad eam patet
Mat.18.d ingreſſus, dicente dominõ: Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Merito ſane paruuli ſoli intrant, nam puer paruulus minat eos: qui in hoc ipſum natus & datus eſt nobis. Quæro igitur vocem quã audiant mortui, & cum audierint viuant, forte enim & mortuis euangelizare neceſſe eſt. Et occurrit interim verbum
Hie.3.d breue, ſed plenum, quod os domini locutum eſt: vt propheta teſtatur: Dixiſti, ait (loquens ſine dubio ad dominum deum ſuum) conuertimini filij hominum. Nec immerito ſane à filiis quidem hominum videtur exigenda conuerſio, peccatoribus vtique neceſſaria. Nam ſupernis ſpiritibus ea magis quæ rectos decet indicta laudatio eſt, eodem propheta pſallente:
Pſal.147.a Lauda deum tuum Sion. Cæterum quod ait, dixiſti: meo quidem iudicio non negligenter prætereũdum eſt, nec ſimpliciter audiendum. Quis enim humanis comparare audeat dictis
Heb.4.c quod dixiſſe dicitur deus? Viuus profecto eſt ſermo dei & efficax, & vox eius in magnificentia & virtute. Denique ipſe dixit & facta ſunt. Dixit: Fiat lux, & facta eſt lux. Dixit: Conuertimini filij hominum, & conuerſi ſunt. Ita plane conuerſio
B animarum opus diuinæ vocis eſt, non humanę. Simon Ioannis piſcator hominum in hoc ipſum vocatus & conſtitutus à domino, incaſſum tamen & ipſe laborans tota nocte nil capiet, donec in verbo domini rete iactans concludere poſſit multitudinem copioſam. Vtinam iactemus & nos hodie in hoc ver
Pſal.67.g bo rete verbi, & experiamur quod ſcriptum eſt: Ecce dabit voci ſuę vocem virtutis. Si mendacium loquimur, id plane de proprio eſt. Sed & tunc forſitan noſtra iudicabitur vox eſſe non domini, ſi quęramus quæ noſtra ſunt, non quæ Ieſu Chriſti. Cæterum etſi loquimur iuſtitiam dei, & gloriam dei quærimus, effectum tamen ab eo ſolo ſperare, ab eo poſtulare neceſſe eſt: vt voci ſuæ vocem virtutis accommodet. Ad hanc ergo interiorem vocem aures cordis erigi admonemus, vt loquentem deum intus audire quàm foris hominem ſtudeatis. Illa enim vox magnificentiæ & virtutis, deſerta concutiens, deſerta diſcutiens, torporem excutiens animarum.

Quod ipſa uox domini omnibus ſe offerat, & animam ſibiipſi nolentem præſentet. Capitulum II.

MIrę ſane labbrandum eſt vt ad vocis huius peruẽniatur auditum, labor eſt potius aures obturare ne audias. Nimirum vox ipſa ſe offert, ipſa ſe ingerit: nec pulſare interim ceſſat ad oſtia ſingulorum. De-
C nique quadraginta annis, inquit, proximus fui generationi illi,
Pſal.94.b. & dixi, ſemper hi errant corde. Adhuc nobis proximus eſt, adhuc loquitur, & non eſt forte qui audiat. Adhuc dicit, hi errant corde: adhuc ſapientia clamitat in plateis: Redite præuaricatores ad cor. Hoc nempe initium loquendi domino: & hoc verbum ad omnes qui conuertuntur ad cor, præceſſiſſe videtur, & non modo reuocans eos, ſed reducens & ſtatuens contra faciem ſuam. Eſt enim non tantum vox virtutis, ſed & radius lucis annuncians pariter hominibus peccata eorum, & illuminans abſcondita tenebrarum. Nec vero vlla interne huius vocis ac lucis differentia eſt, cum vnus idemq; ſit dei filius, & verbum patris, & ſplendor gloriæ, ſed & animæ quoq; ſubſtantia in ſuo quidem genere etiam ipſa ſpiritualis & ſimplex, ſine vlla diſtinctione ſenſuum ſic tota, ſi tamen tota dicenda eſt, & videns pariter & audiens videatur. Quid enim illo agitur ſiue radio, ſiue verbo, niſi vt nouerit ſemetipſam? Aperitur ſiquidem conſcientiæ liber, reuoluitur miſera vitę ſeries, triſtis quædam hiſtoria replicatur, illuminatur ratio, & euoluta memoria velut quibuſdam eius oculis exhibetur. Vtraque vero non tam ipſius eſt animæ quàm anima ipſa: vt eadem ſit & inſpiciens & inſpecta: cõtra ſuam ſtatuta faciem, & à violentis quibuſdam apparitoribus immiſſarum vtiq; cogitationum coacta proprio interim iudicanda aſſiſtere tribunali. Quis ſane iudicium hoc ſine tribulatione ſuſtineat? Ad
Pſal.142.a meipſum anima mea turbata eſt (ait prophęta domini) & tu contra faciem tuam ſine arguitione, ſine turbatione, ſed confuſione, ſtatui non poſſe miraris? D

Quod per uocem dei animæ ratio quaſi in libro omnia mala propria deprehendere, reprehendere, diiudicare diſcernere ualeat. Capitulum III.

NEc à me ſperes audire quid in memoria tua ratio deprehendat, quid diiudicet, quid decernat. Applica intus auditum, deflecte oculos cordis, & proprio diſces experimento quid agatur. Nemo enim ſcit
1.Cor.2.c quæ ſunt in homine, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt. Si ſuperbia, ſi inuidia, ſi auaritia, ſi ambitio, aut ſimilis aliqua peſtis abſcondita eſt, vix effugere poterit hoc examen. Si fornicatio, ſi rapina, ſi crudelitas, ſi fraus vlla, aut quælibet culpa admiſſa eſt, internum hunc iudicem non latebit reus ipſe, nec inficiabitur coram eo. Tranſiit enim velociter totus ille pruritus delectationis iniquę, & voluptatis illecebra tota breui finita eſt, ſed amara quędam impreſſit ſigna memoriæ, ſed veſtigia fœda reliquit. In illud ſiquidem repoſitorium velut in ſentinam aliquam tota decurrit abominatio, & immunditia tota defluxit. Volumen grande cui vniuerſa inſcripta ſunt ſtilo vtique veritatis: amarum iam venter tolerat, etſi fauces miſeras breui tranſitu dulcedine quadam friuola viſum eſt obleclaſſe. Ventrem meum doleo miſer, ventrem meum doleo. Quidni doleam ventrem memoriæ, vbi tanta congeſta eſt pu E tredo? Quis noſtrum fratres, exteriorem hanc veſtem qua tegitur, ſi repente obſcœnis vndique ſputis illitam, & fœdiſſimis quibuſque ſordibus inquinatam conſideret, non vehemẽter exhorreat, non velociter exuat, non indignanter abiiciat? Itaque qui non veſtem, ſed ſemetipſum intus ſub veſte talem reperit, eo amplius doleat & animo conſternetur oportet, quo propius tolerat quod exhorret. Neque enim vt tunicam abiicit ſuam, ſic abiicere contaminata anima poterit & ſeipſam'. Denique quis in nobis tantæ patientiæ eſt & virtutis, vt ſi forte (quemadmodum de Maria ſorore Moyſi legitur) car-
Num.12.c nem ſuam ſubitanea quadam lepra male candentem viderit, equo animo ſtare poſſit & gratias agere creatori? Quid vero eſt caro iſta, niſi corruptibilis quædam tunica qua veſtimur? Aut quid lepra hæc corporea electis omnibus æſtimanda, niſi paternæ virga correptionis, & purgatio cordis? Ibi tribulatio vehemens, & iuſtiſſima cauſa doloris eſt, cum excitatus à ſomno miſerę voluptatis, interiorem cœperit quis deprehendere lepram quam ſibiipſe multo ſtudio & labore quæſiuit. Licet enim nemo oderit carnem ſuam, ſed multo minus odiſſe poterit anima ſemetipſam.

Quod diligens iniquitatem, odit animam & carnem ſuam. Capitulum IIII.

ET forte aliquem moueat illud de pſalmo: Qui dili F
Pſal.10.b git iniquitatem, odit animam ſuam. Ego autem dico, odit & carnem. An non odit, cui gehennæ cumulos mercatur in dies, & cui ſecundum duritiam ſuam & cor impœnitens theſaurizat iram in die iræ? Cęterum hòc odium tam carnis quàm animæ, non in affectu, ſed in effectu potius inuenitur. Sic nimirum odit & phreneticus carnẽ ſuam cum ſibiipſi manus inferre laborat, rationis deliberatione ſopita. An vero grauior vlla phreneſis iudicatur q̃ impœnitentia cordis, & peccandi obſtinata voluntas? Siquidem manus nepharias inicit ſibiipſi, nec carnem ſed mentem lacerat & corrodit. Si vidiſti hominem ſcalpere manus, & vſq; ad ſanguinem confricare, euidentem habes in eo ſimilitudinẽ animæ peccantis expreſſam. Cedit ſiquidem voluptas illa dolori, & ſuccedit pruritui cruciatus. Neque id ignorabat, ſed diſſimulabat ille dum ſcalperet. Sic laceramus, ſic exulceramus propriis manibus animas infœlices, niſi ꝙ tanto grauius quanto excellentior eſt ſpiritualis creatura, & cui difficilius medeatur. Neque id quidem inimicitiarum ſtudio gerimus, ſed ſtupore quodam inſenſibilitatis internæ. Effuſus ſiquidẽ animus damna interiora non ſentit: quia nec intus eſt, ſed in ventre forſitan, aut ſub ventre. Denique & animus quorundam in patinis, quorundam in loculis inuenitur. Vbi eſt theſaurus tuus (inquit) ibi eſt cor tuum. Quid vero mirũ ſi pro-
Matt.6.c priam minime ſentiat anima læſionem, quæ ſuiipſius oblita, & penitus abſens ſibi, in longinquam profecta eſt regionem?

Erit

G Erit autem cum in ſemetipſam reuerſa cognoſcet quàm crudeliter miſeræ venationis obtentu euiſcerauit ſemetipſam. Neque enim id ſentire poterat dum vilem muſcarum prædam deſiderio captans inſatiabili, aranearum inſtar ex viſceribus propriis intexere retia videretur.

De pœna tam animæ quàm carnis, & pœnitentia infructuoſa poſt mortem. Capitulum V.

IRit autem hic redit⁹ ſine dubio vel poſt mortem, cum vniuerſa quibus ad vagandum foras & inutiliter ſeſe occupandum in eam quæ præterit huius mundi figuram egredi conſueuerat, oſtia corporis clauſa erunt, vt neceſſario maneat in ſeipſa, cui nullus iam pateat exitus à ſeipſa. Verum is quidem perniciosiſſimus erit reditus, & miſeria ſempiterna, quando iam pœnitentia haberi poterit, agi non poterit. Vbi enim deerit corpus, actus non erit. Sane vbi nulla fuerit actio, nec ſatisfactio quidem vlla poterit inueniri. Quocirca pœnitentiam quidem habere dolere eſt: nam pœnitentiam agere, remedium doloris eſt. Neque enim carenti manibus erit vltra leuare cor in cœlum cum manibus: ſed quiſquis ante obitum carnis non redierit ad ipſum, in ſeipſo maneat neceſſe eſt in æternum. Sed in quali ſeipſo? Qualem ſeſe fecerit in hac vita, qualem inuenerit exiens ab hac vita: niſi q̃ fortaſſe erit nonnunquam deterior. nã melior
H ponit, quandoque recipere corpus, non tamen ad pœnitentiã, ſed ad pœnam. Vbi nimirum peccati ipſius & carnis quodammodo ſimilis videbitur eſſe conditio, vt quemadmodum culpa ſemper puniri poterit, nec vnquam poterit expiari: ſic nec in corpore aliquando tormenta finiri, nec corpus ipſum eximiri valeat in tormentis. Merito quidem vltio ſempiterna deſeuiet, q̃ nunquã poſſit culpa deleri: & nec ſubſtantia carnis deficiet, ne ſimul cogatur etiam afflictio carnis terminari. Hæc fratres mei qui pauet, cauet: nam qui negligit, incidit.

Quod uermis conſcientiæ in præſenti ſentiri ac ſuffocari debet, non in immortalitatem foueri ac nutriri. Capitulum VI.

VT ergo redeamus ad vocem vnde proceſſimus: expedit nobis profecto redire ad cor, dum illic iter quo oſtendat nobis ſalutare ſuum, qui tanto ſtudio pietatis illuc reuocat præuaricatores. Nec ſentiri interim pigeat morſus vermis interni, aut periculoſa quædam animi amaritudo, & pernicioſa mollities perſuadere queat vt præſentem velimus diſſimulare moleſtiam. Optimũ eſt tunc ſentiri vermem, cum poſſit etiam ſuffocari. Itaque mordeat nunc vt moriatur, & paulatim deſinat modere mordendo. Rodat interim pũtredinem, vt rodendo conſumat, & ipſe quoque pariter conſumatur, ne foueri incipiat in immortalitatem.
I Eſa.66.g. Vermis, inquit, eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. A facie illorum morſuum quis ſuſtinebit? Multiplex enim nunc conſolatio arguentis conſcientiæ releuat cruciatum. Benignus eſt deus qui non patitur nos tentari vltra q̃ poſſumus, nec vermem hunc ſupra modum patitur malignari. Maximeq; inter initia conuerſionis oleo miſericordiæ linit vlcera: vt nec morbi quantitas, nec difficultas curationis vltra q̃ expedit innoteſcat, magis autem arridere videtur facilitas quædam, quæ poſtmodum euaneſcit, quando iam exercitatos habenti ſenſus certamen forte datur vt vincat, & diſcat quoniam omnium potentior eſt ſapientia. Interim ſane audiẽs quis vocem domini: Redite prꝛuaricatores ad cor, & tantis in interiore cubiculo obſcœnitatibus deprehenſis, ſingula quæq; rimari ſatagit, & quonam hæc influxerint aditu curioſus veſtigator explorat, nec difficile patet foramen imò & foramina contuenti. Sed nec parum illi ex hac conſideratione doloris accedit, cum per feneſtras proprias mors iſta deprehenditur introiiſſe. Multa ſiquidem admiſiſſe videtur petulantia oculorum, multa pruritus aurium, multa quoque olfaciendi, guſtandi, tangendiq; voluptas. Nam ſpiritualia quidem vitia (quorum ſupra meminimus) difficile adhuc prout ſunt, carnalis examinat. Vnde fit vt quæ ſunt grauiora, aut minus aut minime ſentiat, nec tam ſuperbię aut inuidię q̃ flagitioſorum aut facinoroſorum recordatione actuũ mordeatur.

Quod quibuſdam facile uidetur uoluntatem humanam obtemperare uoci diuinæ. Capitulum VII. K

ET ecce iterum vox de nubibus dicens: peccaſti, quieſce. Et quod dicitur, tale eſt. Iam ſentina redũdans, domum omnem intolerabili fœtore contaminat, & vanum tibi eſt dum adhuc ſordes influant, exhaurire: dum peccare non deſtiteris, pœnitere. Quis enim eorum ieiunia probet, qui ad lites & contentiones ieiunant, & percutiunt pugno impie, ſed & voluntates & voluptates
Eſa. 58.b. proprię inueniuntur in eis? Non tale eſt ieiunium quod elegi, dicit dominus. Claude feneſtras morti, obſera aditus, foramina obſtrue diligenter, & ſic demum non ſubeuntibus nouis, ſordes poteris expurgare vetuſtas. Aeſtimat homo facile quod iubetur implendum, tanquam ignarus exercitij ſpiritualis. Quis enim prohibeat, inquit, quo minus imperem membris meis? Indicit igitur gulæ ieiunia, crapulam interdicit, obturari pręcipit aures ne audiant ſanguinem, auertit oculos ne videant vanitatem, manus non ad auaritiam, ſed ad eleemoſynam magis extendit: quibus forte & laborem imponere ve
Ephe. 4.c lit, prohibens latrocinia, ſicut ſcriptum eſt: Qui furabatur, iã non furetur, magis autem laboret manibus ſuis quod bonum eſt, vt habeat vnde tribuat neceſſitatem patienti. Cęterum dũ ſuas quibuſq; membris in hunc modum leges promulgat, & decreta proponit, interrumpunt ſubito vocem iubentis, & L vno impetu clamant: Vnde hæc noua religio? Facere iubes vt libet. Sed inuenietur qui nouis decretis obuiet, qui nouis legibus cõtradicat. Quis enim ille eſt, inquit? Et illa. Nimirum ipſa quæ paralytica iacet in domo, & male torquetur. Ipſa eſt enim in cuius nos pridem deputaſti obſequium (ſi non ignoras) ad obediendum vtique concupiſcẽtiis eius. Expalluit miſer ad hanc vocem, & confuſus obmutuit. Anxiabatur enim in eo ſpiritus eius. Ad membra quidem ad ſuam illam infœliciſſimam dominam incunctanter accedunt, vt aduerſus dominum crudeliter interpellent, & imperia duriora cauſentur. Plangit gula parſimonię ſibi modum adhibitum, prohibitam crapulę voluptatẽ. Oculus queritur indictas lachrymas, petulantiam interdictam. Quibus hæc & ſimilia proſequentibus excitata & vehementer exacerbata voluntas, ſomnium ne eſt, inquit, an fabula quod narratis? Tũ vero opportunum ſuæ tempus nacta querimoniæ lingua: omnino ait, ſic eſt vt audiſtis. Nam & ego à fabulis & mendaciis iuſſa ſum reticere, & nihil deinceps niſi ſerium, imò & penitus neceſſarium loqui.

Qualiter uoluntas hominis per gulam, curioſitatem, ac ſuperbiam, & per omnes ſenſus carnis renititur uoci diuinæ. Capitulum VIII.

EXilit igitur vetula furens, & totius oblita languoris, procedit horrentibus comis, veſte lacerata, pectore nudo, ſcalpens vlcera, frendens dentibus & M
areſcens, atque ipſum inficiens aëra flatibus virulentis. Quidni confundatur, ſi quid adhuc ſupereſt rationis, ad talem miſerę voluntatis occurſum & incurſum? Hæc inquit, eſt tota tui coniugij fides, ſic cõpateris male patienti? Vſqueadeo ſuper dolorem vulnerum meorum addere peperciſti? Subtrahendum forſitan ex immoderata dote aliquid videbatur, ſed quid relinquitur hoc ſublato? Solum hunc languenti miſerè prętitiſti, & omnia eius obſequia quemadmodum ſint diſtributa aliquando, cognouiſti. Nunc autem ſi tibi forſitan morbi huius peſſimi quo laboro, triplex malignitas exciſſe potuit, ſed non mihi. Siquidem voluptuoſa ſum, curioſa ſum, ambitioſa ſum, & ab hoc triplici vlcere non eſt in me ſanitas à planta pedis vſque ad verticem. Itaq; fauces, & quæ obſcœna ſunt corporis, aſſignata ſunt voluptati, quandoquidem velut de nouo neceſſe eſt ſingula recenſeri. Nam curioſitati pes vagus & indiſciplinatus oculus famulantur. At vanitati quidem aures & lingua ſeruiũt, dum per illam impinguat caput meum oleum peccatoris, per hanc ipſa ſuppleo quod in laudibus meis alij minus feciſſe videntur. Valde enim delector & recipere ab aliis, & cum opportune poſſum etiã tradere aliis laudes meas, & meo & alieno ore ſemper cupiens prædicari. Cui potiſſimum morbo tuum quoq; ingenium plurima ſolet adhibere fomenta. Porro manus ipſas quibus eſt vndique li-

A ber motus, non vni ſpecialiter alicui operi deputamus, ſed modo vanitati, modo curioſitati, modo voluptati ſedulum ſatis exhibent famulatum. Quibus ita diſpoſitis, non mihi hæc omnia vel in vno ſatisfacere aliquando potuerunt, quòd non ſatietur oculus viſu, nec auris impleatur auditu, atque vtinam inter ſpectandum totum aliquando corpus fieret oculus, aut inter prandendum in fauces membra omnia verterentur. Tu ne igitur mihi id modicum conſolationis quod vtcunque mẽ dico, tentas furripere? Dixit, & cum indignatione & furore recedens, teneo, inquit, longumq; tenebo.

Vt ratio animæ iam tandem uexata præſumptæ facilitatis arguatur, & difficultate confundatur. Capitulum IX.

IAm vero rationi ipſa vexatio dat intellectum, iam innoteſcit aliquatenus huius negocij difficultas, iã præſumpta facilitas euaneſcit. Videt enim memoriam plenam ſpurcitiarum, videt abundantius alias atque alias influere ſordes, videt ipſas feneſtras morti patulas claudi omnino non poſſe: & quòd adhuc præſidens voluntas languida dominetur, ex cuius vlceribus ſanies vniuerſa profluxit. Videt denique anima ſeſe contaminatam, nec per alium, ſed per proprium corpus, nec aliunde quàm à ſeipſa. Eſt autem quoddam animæ, ſicut memoria quæ inſidetur, ſic
B voluntas ipſa quæ inficit. Denique tota ipſa nihil eſt aliud quàm ratio, memoria, & voluntas. Nũc autem & ratio minus habens, cęca quodammodo quòd hactenus iſta non viderit, infirma omnino quòd re agnita quidem præualuit temperare, & memoria fœdiſſima pariter & fœtidiſſima, & voluntas languida & horrendis vlceribus vndique ſcaturiens inuenitur. At ne quid ex omnibus quæ ſunt hominis relinquatur, ipſum etiam corpus rebelle eſt, & ſingula membra, feneſtræ ſingulę quibus mors intrat ad animam, & inceſſanter exuberat ipſa confuſio.

Reſpiratio conſolationis pauperibus ſpiritu. Capitulum X.

Mat. 5.a VEdiat ergo anima quæcunque eiuſmodi eſt vocem diuinam, & audiat cum ſtupore & admiratione dicentem: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorũ. Quis ſpiritu pauperior eo qui in toto ſpiritu ſuo non inuenit requiem, non inuenit vbi caput reclinet? Hoc quoque conſilium pietatis, vt qui ſibi diſplicet, placeat deo: & qui propriam domũ odit, domum vtique plenam ſpurcitiæ & infœlicitatis, inuitetur ad domum gloriæ, domum non manu factam æternam in cœlis. Nec mirũ ſi ad huius dignationis magnitudinem expaueſcit, ſi difficile credit huic anditui, ſi vehementi ſtupore admiratur, & ait: Er
C go ne beatum hominem miſeria facit? Cæterum quiſquis eiuſmodi es, non diffidas, non miſeria ſed miſericordia facit beatum, ſed huius propria ſedes miſeria eſt, vt humiliatio in humilitatem tranſeat, neceſſitas in virtutem. Pluuiam voluntariam (inquit) ſegregabis deus hæreditati tuæ, & infirmata eſt, tu vero perfeciſti eam. Vtilis prorſus infirmitas quę medici manum requirit: & ſalubriter à ſe deficit, quam perficit deus.
Pſal. 67.b

Quod regnum ſperare non poſſit in cuius adhuc carne peccatum regnat. Capitulum XI.

Matt. 5.a. SEd quia non eſt via ad regnum dei ſine primitiis regni, nec ſperare poteſt cœleſte regnum cui nec ſuper propria membra adhuc regnare donatur, ſequitur vox dicens: Beati mites: quoniam ipſi hæreditabunt terram. Ac ſi euidentius dicat: Mitiga efferos voluntatis motus, & crudelem beſtiam manſuefacere cura. ligatus es, ſoluere ſtudeas quod rumpere omnino non poſſis. Eua tua vita eſt. Vim facere, aut eatenus eam offendere nullo modo prꝛualebis. Nec mora reſpirans homo inter hæc verba atque id quoq; facilius reputans, licet verecũdus, accedit & delinire ſatagit viperam inflammatam. Arguit vitæ carnalis illecebras, & conſolationes ſecularis nugacitatis accuſat tanquam exiguas & indignas, ſed & breuiſſimas quoque & perniciosiſſimas omnibus amatoribus ſuis.

Appetitus gulæ & libidinis, & cæterarum uanitatum quem finem habeant. Capitulum XII. D

VPer hoc ait, nequã & inutili ſeruo tuo & ipſa ſatere. Nec enim inficiari potes ne in modico quidẽ tibi vniuerſa eius obſequia ſatisfacere aliquando potuiſſe. Voluptas gutturis quæ tanti hodie æſtimatur, vix duorum obtinet latitudinem digitorum, & eius tã modicę partis tam exigua delectatio quanta operatur ſolicitudine, quantam deinde moleſtiam parit? Hinc monſtruoſius dilatantur renes & humeri, hinc tumentes vteri non tam impinguantur quàm impregnantur aruina: & dum carnis onus oſſa non ſuſtinent, etiam morbi varij generantur. Sic libidinis illecebroſa vorago quantis laboribus & diſpendiis, interdum & famę vel honoris, aut etiam vitæ ipſius periculo comparatur, vt ad modicum flagrans ſulphureus vapor furen-
Boeth. li. 3 de conſo. metro. 7. tes ſtimulis agat, & apum par volantium vbi male grata mella fuderit, nimis tenaci feriat icta cordæ morſu: cuius appetitus auxietatis & vecordiæ, actus abominationis & ignominiæ, exitus pœnitudinis & verecundiæ plenus eſſe dignoſcitur.

Cæterum ſpectacula vana rogo quid corpori præſtant, quidve animæ conferre videntur? At certe nihil in homine cui curioſitas proſit inuenies. Friuola prorſus & inanis ac nugatoria conſolatio, & neſcio quid illi durius imprecer, quàm vt ſemper habeat quod requirat, qui iucundę quietis paeem fugitans, curioſa inquietudine delectatur. Liquet ſane vel ex E
hoc ipſo nihil his omnibus delectationis ineſſe, quorum ſolus tranſitus iuuat. Cęterum vanitas vanitatum quàm nihil ſit, vel ex ipſo nomine manifeſtius indicatur. Vanus vtique labor qui ſtudio vanitatis aſſumitur. O doxa doxa (ait Sapi- Idem eod. li. proſa. 6. ens) in milibus mortalium nihil aliud quàm aurium inflatio vana. Et tamen quantam putas infœlicitatem hæc ipſa non tam fœlix vanitas quàm vana fœlicitas parit? Hinc nàque cęcitas cordis, ſicut ſcriptum eſt: Populę meus, qui te beatifi- Eſaiæ. 3.b. cant, in errorem te inducunt. Hinc ceruicoſus furor animoſitatis, hinc ſuſpicionis labor anxius, hinc liuoris crudele tormentum, & cremantis inuidię miſerior quàm miſerabilior cruciatus, hinc diuitiarum amor inſatiabilis longe amplius deſiderio torquẽt animam, q̃ refrigeret vſu ſuo: vtpote quarum acquiſitio quidem laboris, poſſeſſio vero timoris, amiſſio plena doloris inuenitur. Poſtremo vbi multę opes, multi Eccles. 5.c. ętiam qui comedunt eas: & vſus quidem diuitiarum apud alios, diuitibus ſolum nomen cedit & ſolicitudo. Et in his omnibus pro tam exiguis, aut magis ne exiguis quidem, ſed nullis eam paruipendere gloriam quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit F
deus diligentibus ſe: non tam inſipientię quàm infidelitatis eſſe videtur.

De ſeruitute ultiorum & incertitudine mortis. Capitulum XIII.

NEc immerito ſane mundus hic poſitus in maligno, vana promiſſione deludit animas proprię cõditionis & nobilitatis oblitas, quas non pudeat porcis in miniſterio ſubiugari, in deſiderio ſociari, nec ſic tamen infœlici edulio ſatiari. Vnde enim hæc tanta puſillanimitas & abiectio tam miſerabilis, vt egregia creatura capax æternæ beatitudinis & gloriæ magni dei, vtpote cuius ſit inſpiratione condita, ſimilitudine inſignita, cruore redempta, fide dotata, ſpiritu adoptata, miſeram non erubeſcat ſub putredine hac corporeorum ſenſuum gerere ſeruitutem? Merito plane ne eos quidem apprehendere poteſt, quæ talẽ deſerens ſponſum, tales ſequitur amatores. Merito ſiliquas eſuriit & non accepit, qui porcos paſcere maluit, quàm paternis epulis ſatiari. Inſanus ſiquidem labor paſcere ſterilem quæ non parit, & viduę benefacere nolle: omittere curam cordis, & curam carnis agere in deſiderio: impinguare & fouere cadauer putridum, quod paulo poſt vermium eſca futurum nullatenus dubitatur. Nam & ſeruire mammonę, & auaritiam colere (quod eſt ſeruitus idolorum) aut vanitatem ſectari, prorſus degeneris animæ indicium eſſe quis neſciat?

De

G

De infidelitate diuitiarum congregatarum. Capitulum XIIII.

STo tamen magna sint & honesta quæ mundus inte
rim amatoribus suis erogare videtur,sed infida esse
quis nesciat? Certa nimirum eorum breuitas, & ip-
sius quoque breuitatis finis incertus, sæpe viuentē
deserunt: nam morientem nec raro sequuntur. Quid vero in
rebus humanis certius morte, quid hora mortis incertius in-
uenitur? Non miseratur inopiam, non diuitias reueretur, non
generi cuiuslibet,non moribus,non ipsi denique parcit ætati,
nisi quòd senibus quidem in ianuis,adolescentibus in insidiis
est. Infœlix proinde qui in huius vitæ tenebris & lubrico fi-
dens perituram insumit operam,nec aduertit quoniam vapor
est ad modicum parens,& vanitas vanitatum. Obtinuisti tan-
dem ambitiosē quam ex longo concupieras dignitatem? ser-
ua quod habes. Implesti pecuniose loculos tuos? solicitus esto
ne perdas. Vberes fructus attulit ager tuus? dirue horrea tua
vt maiora ædifices: muta quadrata rotundis : dic animæ tuæ,
habes multa bona reposita in annos plurimos. Erit enim qui
Lucæ.12.c dicat:Stulte,hac nocte animam tuam repetent à te: quæ autē
parasti,cuius erunt?

Quod temporalia opera quasi semina sunt mercedis æternæ. Capitulum XV.

H

ATque vtinam tantum congregata perirent, & non
deterius ipse quoque periret congregator eorum.
Esset vtique tolerabilius perituro q̄ peremptorio
insudare labori. Nūc vero stipendia peccati mors:
& qui in carne seminat, de carne metet corruptionem. Nec
enim opera nostra transeūt vt videntur,sed temporalia quę̄q;
velut ęternitatis semina iaciuntur. Stupebit insipiens cum ex
hoc modico semine copiosam viderit exurgere messem, seu
bonam,seu malam, pro diuersa qualitate sementis. Hoc qui
cogitat,nullum omnino paruum reputat esse peccatum, quòd
futuram messem potius æstimet quàm sementem. Seminant
ergo dum nesciunt,& seminant dum occultant homines ini-
quitatis mysteria, dum vanitatis consilia celant,dum peram-
bulant in tenebris negocia tenebrarum.

Quod impossibile sit peccantem latere. Caput XVI.

DArietes,inquit,sunt vndiq;,quis me videt? Esto ne-
mo te videat, non tamen nullus. Videt te angelus
malus,videt te angelus bonus,videt & bonis & ma
lis maior angelis deus,videt accusator, videt testiū
multitudo,videt & ipse iudex cuius te oportet assistere tribu
nali: sub cuius sane oculis velle delinquere tam insanū, quàm
I horrendum incidere in manus dei viuentis. Noli esse securus,
latent insidię quas latere non possis. Latent, inquam,insidiæ,
quas vt deprehendere ipse non potes,sic non potes ipse non
deprehendi. Audit plane qui plantauit aurem: & qui finxit
oculum, ipse considerat. Non illius solis arcet radios mace-
ria lapidum,quos ipse creauit,non vel ipse corporis huius pa-
ries veritatis excludit aspectum. Nuda sunt eius oculis om-
nia,penetrabilior est ancipiti gladio. Ipsas quoque non mo-
do cernit,sed & discernit cogitationum vias, & medullas af-
fectionum. Denique si non totam humani cordis abyssum, &
quicquid in ipso latet inspiceret præ ipso,non ille iam nil sibi
conscius iudicantis sese domini sententiam tantopere formi-
1.Cor.4.d. daret. Mihi(inquit) pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab
humano die, sed neque meipsum iudico: nihil enim mihi con
scius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat
me,dominus est. Si tu obiectu parietis, aut cuiuslibet simula-
tionis prætentu,humana fruſtrari posse iudicia gloriaris,cer-
tus esto non illum vera crimina præterire qui de falsis etiam
accusare criminibus consueuit. Si tantopere eius qui nihilo-
minus forte tuam vereatur,proximi conscię̄tiam reformidas,
multo minus eos contemnas quibus odiosa magis iniquitas,
& longe amplius execrabilis corruptio est. Si denique deum
non times,& solos hominum reuereris aspectus, memor esto
hominem Christum hominum facta ignorare non posse:vt
quod coram me attentare minime prorsus auderes,multo mi
nus audeas coram ipso: quodque non dico non liceret, sed
nec liberet quidem præsumere vidente conseruo, inspiciente K
domino vel cogitare penitus exhorrescas. Alioquin si carnis
oculum magis quàm gladium qui carnes habet deuorare for-
midas:& is quoque timor quem times, eueniet tibi,& accidet
quod vereris. Nihil opertum quod non reuelętur, vel occul-
tum quod non sciatur. Arguentur à luce in lucem prolata o-
pera tenebrarum: nec modo obscœnitatū abominanda secre-
ta,sed iniqua commercia vendentium sacramenta, & fraudu-
lenta suspiria adinuenientium dolos, & iudicia subuertentiū,
qui nouit omnia,nota faciet vniuersis:cum cœperit scrutator
ille cordis & renum scrutari Hierusalem in lucernis.

Quid sentiendum sit de his qui impie agunt. Capitulum XVII.

QVid ergo ibi facturi sunt, imò potius quid passuri
qui crimina commiserunt, vbi audituri sunt:Ite in
ignem æternum, qui pietatis opera non fecerunt?
Quando vero admittetur ad nuptias, qui nec lum-
bos præcinxit vt abstineret à malo,nec lucernam tenuit vt fa
ceret bonum: quando nec virginitatis integritas,nec lampa-
dum claritas solius olei poterit excusare defectum? Aut quis
illos manere credendus est cruciatus, qui in hac vita non so-
lum mala, sed forte pessima perpetrant, si sic sunt cruciandi
qui hic bona receperunt,vt in medio flammę æstuantibus lin
guis, ne minimæ quidem stillę obtinere refrigerium queant? L
Caueamus ergo mala opera, nec includentis sagenæ fiducia,
libere intra ecclesiam delinquamus:hoc scientes quia non o-
mnes quos sagena trahit, piscatorum vasa recipient,sed erit
cum ad littus venerint,eligent bonos in vasa,malos autem fo
ras mittent. Neque hoc contenti lumborum cingulo,accen-
damus etiam lucernas nostras,& instanter operemur bonum:
cogitantes quòd omnis arbor non modo quæ malum fecerit
fructum,sed etiam quæ bonum non fecerit, excidetur, & in
ignem mittetur,illum vtique ignem ęternum qui paratus est
diabolo & angelis eius. Cæterum sic declinemus à malo, vt fa
cianus bonum: inquiramus pacem, nō gloriam prosequamur.
Illa enim dei est,& eam alteri non dabit. Gloriam,inquit,meā *Esa. 42.b*
alteri non dabo. Et dicebat homo secundum cor dei: Non no *Psal.113.b.*
bis domine non nobis,sed nomini tuo da gloriam. Recordemur etiam scripturæ dicentis:Si recte offeras & non recte di
uidas,peccasti. Recta est fratres,illa nostra diuisio, nemo de-
tractet. Alioquin si cui forsitan minus placet, sciat non nostrā
esse,sed angelorum. Priores enim angeli cecinerunt: Gloria *Luc. 2.b.*
in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.
Seruemus ergo in vasis oleum,ne forte(quod absit) clausas iā
nuptiarum ianuas fruſtra pulsantes,verbum audiamus amarū,
& deintus nobis sponsus respondeat, Nescio vos. Adhuc ta-
men mors posita est nō modo secus iniquitatem,sterilitatem,
vanitatem, sed & secus introitum ipsius etiam voluptatis. M
Quocirca opus est fortitudine aduersus tentamenta peccati,
vt rugienti leoni resistamus fortes in fide, & ignita ipsius ia-
cula hoc ipso clypeo viriliter repellamus. Opus est iustitia,
vt operemur bonū. Opus est prudētia, ne cum fatuis virginibus reprobemur. Opus denique temperantia,ne voluptatibus
indulgentes, audiamus aliquando quod miser ille epularum
pariter & vestium splendore finito, dum misericordiam pre-
caretur audiuit:Memēto fili quod recepisti bona in vita tua, *Luc.16.f*
& Lazarus similiter mala:nunc autem hic consolatur, tu ve-
ro cruciaris. Plane terribilis deus in consiliis super filios ho-
minum, sed si terribilis est,etiam misericors inuenitur, dum
futuri formam iudicij non occultat. Anima enim quæ pecca- *Ezec. 18.d*
uerit,ipsa morietur:& palmes qui fructum non fecerit exci-
detur. Virgo cui defuerit oleum,à nuptiis excludetur: & qui
bona receperit in hac vita,cruciabitur in futura. Quod si for
te contingat in vno quolibet simul hæc quatuor inueniri, ea
plane extrema desperatio est.

Quod spiritui ad bonum parato resistit caro. Capitulum XVIII.

HAec igitur & his similia intus suggerit ratio vo-
luntati, eo copiosius quo perfectius illustratione
spiritus edocetur. Fœlix sane cuius voluntas
sic cesserit & acquieuerit consilio rationis, vt à
timore

A timore concipiens, promissionibus deinceps cœlestibus fo-
ueatur,& parturiat spiritū salutis. At forte inuenietur rebel
lis & obstinata volūtas, & nec impatiens solū, sed & monitis
peior,& minis durior,& adhibitis acerbior blandimentis. In-
uenietur forsitā quæ nihil mota suggestionibus rationis, imò
& graui furore cōmota respondeat dicens: Quousq; vos pa-
tior? prædicatio vestra in me non capit. Scio quòd astuti estis,
sed astutia vestra in me locum non habet. Forte & aduocans
membra singula, solito amplius solitis iubet obedire concu-
piscentiis, nequitiis deseruire. Hinc nimirum est illud quod
quotidianis discimus experimentis eos qui conuerti deliberant,tentari acrius à concupiscentia carnis: & vrgeri grauius
in operibus luti & lateris qui Aegyptum egredi, & Pharaonis imperium effugere moliuntur.

Quòd lugendum sit, & post luctum consolandum. Capitulum. XIX.

Prou.18.d NTinam autē qui eiusmodi est, declinet impietatem,
& terribile illud profundum caueat,de quo scriptū
est. Impius cum venerit,in profundū malorum,con
temnit. Fortissima siquidē potione curatur: & peri-
clitabitur facile,nisi multa solicitudine studeat medici obtē-
perare consiliis,obseruare præcepta. Vehemens est tentatio,
B & proxima desperationi,nisi totum colligat,& ad miserandū
animæ suæ quam adeo miseram & miserabilē videt, cōuertat
Matt. 5.d affectum,& audiat vocem dicentem: Beati qui lugent, quo-
niam ipsi consolabuntur. Lugeat abundanter: quia lugendi
tēpus aduenit: & ad sorbendas iuges lachrymas ista sufficiūt.
Lugeat,sed non sine pietatis affectu,& obtentu cōsolationis.
Consideret nullam sibi inueniri requiem in seipso,sed omnia
plena miseriæ & desolationis. Consideret non esse bonum in
carne sua, sed in seculo nequā nihil nisi vanitatē & afflictio-
nem spiritus contineri. Consideret, inquā, nec intus nec sub-
tus nec circa se sibi occurrere consolationem: vt vel tandem
aliquando discat quærendam sursum,& desursum esse sperā-
dam. Lugeat interim plangens dolorem suum, exitus aquarū
deducat oculus eius,& palpebra non quiescat. Nimirum pur
gatur lachrymis oculus ante caligans, & acuitur visus vt in-
tendere possit in sereniſſimi luminis claritatem.

Quòd post consolationem ad cœlestia contemplanda accendum est. Capitulum. XX.

EX hoc sane suspiciat per foramen, prospiciat per
cancellos,prædulcem radium prosequatur obtutu,
& magorum sedulus imitator, lumen lumine quæ-
rat. Inueniet enim locum tabernaculi admirabilis,
vbi panem angelorum manducet homo, inueniet paradisum
C voluptatis plantatum à domino, inueniet ortum floridum &
amœniſſimum,inueniet refrigerij sedem,& dicet: O si audiat
vocem meam misera illa voluntas, vt ingrediens videat bo-
na,& visitet locum istum: hic nimirum inueniet requiem am-
pliorem, & me quoque eo minus inquietabit, quo minus in-
Mat.11.d quietabitur ipsa. Neq; enim mentitur qui dixit: Tollite iugū
meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. In
huius fide promissionis exacerbata blādius alloquatur, & si-
mulata quadam hilaritate & spiritu mansuetudinis eam con-
ueniens dicat: Cesset penitus indignatio tua: nō ego sum qui
te offendere possim: tuum est corpus,tuus & ego ipse: nō est
quod timeas,non est quod verearis. Nec mirum si forte ama-
rius adhuc reddiderit illa responsum, vt dicat quia multæ
cogitationes ad isaniā nos adduxerūt: sustineat interim equa-
nimiter ac dissimulet omnino quod agitur,donec inter loquē
dum inducens alia pro aliis,opportune aliquando inferat di-
cens: Inueni hodie ortum pulcherrimum,& amœniſſimum lo
cum: bonum esset illic nos esse: nam & tibi nocet in hoc lec-
to ægritudinis, in hoc doloris strato versari, in hoc cubili
tuo graui corde compungi. Aderit dominus quærenti se, ani-
mæ speranti in se, aderit votis supplicibus, & verbis eius effi-
caciam ministrabit. Excitabitur desiderium voluntatis, vt
non modo videre locum,sed & introire paulatim, & mansio-
nem inibi facere concupiscat.

Quòd in hac contemplatione requiescendum sit. Capitulum. XXI. D

NEc vero locum reputes corporalē paradisum hunc
voluptatis interne. Non pedibus in hūc ortum, sed
affectibus introitur. Nec terrenarum tibi commen
datur arborum copia, sed virtutum vtiq; spiritua-
lium iucunda decoraq; plantatio. Ortus conclusus, vbi fons
signatus in quatuor capita deriuatur, & ex vna sapientiæ ve-
na virtus quadripertita procedit. Splendidiſſima quoq; inibi
lilia vernant: & cum flores apparent,etiam vox turturis audi-
tur. Illic nardus sponsę fragrantiſſimum præstat odorē, & cę
tera quoque aromata fluunt. Austro spirante, Aquilone fuga-
to. Ibi media est arbor vitæ, malus illa de cātico cunctis pre-
ciosior lignis siluarum,cuius & vmbra sponsam refrigerat,&
fructus dulcis gutturi eius. Ibi continentiæ nitor, & syncere
veritatis intuitus oculos cordis irradiat: auditui quoque dat
gaudium & lætitiam dulciſſima vox consolatoris interni. Ibi
quibusdam spei naribus influit iucundiſſimus odor agri ple-
ni cui dominus benedixit. Ibi auidiſſime prælibatur incom-
parabiles delicię charitatis,& succisis spinis ac vepribus qui-
bus antea pungebatur, vnctione misericordiæ perfusus ani-
mus in conscientia bona fœliciter requieſcit. Quæ quidē non
inter vitæ æternæ præmia,sed inter temporalis militiæ stipē- E
dia deputantur: nec ad futuram pertinent, sed ad eam magis
quæ nunc est ecclesiæ promissionem: hoc enim centuplum est
quod in hoc seculo seculi cōtēptoribꝰ exhibetur. Nec tibi il-
lud nostro sperueris eloquio cōmendandū,solus spiritus est
qui reuelat: sine causa paginam consulis, experientiam magis
require. Sapientia est cuius precium nescit homo,de occultis
trahitur,nec in terra suauiter viuentium inuenitur ista suauitas. Nimirum suauitas domini est:nisi gustaueris, nō videbis. *Psal.33.b*
Gustate,inquit,& videte quoniam suauis est dominus. Manna
absconditum est, nomen nouum est, quod nemo scit nisi qui
accipit. Non illud eruditio,sed vnctio docet: nec scientia,sed
conscientia comprehendit. Sanctum est, margaritæ sunt, nec
faciet ipse quod prohibet,qui cœpit facere & docere. Neque
enim canes aut porcos iam reputat,quos prioribus abrenun-
ciantes facinoribus atq; flagitiis etiam consolatur per apo- *1.Cor. 6.c*
stolum,dicens: Hęc quidem fuistis,sed abluti estis,sed sancti-
ficati estis: tantum caueat ne reuertatur canis ad vomitum,
nec sus lota ad volutabrum luti.

Quòd gustu contemplationis refectus habet intelligere diuina. Capitulum. XXII.

IN huius ergo ostio paradisi diuini susurrij vox au-
ditur, & sacratiſſimum q̄ consilium
quod absconditum est à sapientibus & prudētibus, F
paruulis reuelatur. Cuius sane vocis auditum non *Matt.5.c*
sola iam ratio capit, sed gratanter eum communicat & volun
tati: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiā, quoniā ipsi satura-
buntur. Altiſſimū plane consiliū, & ineſtimabile sacramentū.
Fidelis sermo & omni acceptione dignus, qui de cœlo nobis
à regalibus sedibus venit. Facta est valida fames in terra, &
omnes iam nō egere cœpimus, sed ad extremam iam venimus
egestatē. Deniq; & cōparati sumus iumentis insipientibus,&
similes facti sumus illis: etiam porcorū siliquas insatiabiliter
esurim⁹. Qui pecuniā diligit,nō satiatur: qui luxuriā diligit,
non satiatur,qui gloriā quærit,non satiatur. Deniq; qui mun
dum amat,nūquam satiatur. Noui ego homines satiatos hoc
mundo, & ad eius omnē memoriā nauseantes. Noui satiatos
pecunia, & satiatos honoribus, satiatos voluptatibus & cu-
riositatibus huius mūdi,nec mediocriter, sed vsq; ad fastidiū
satiatos. Et facile est cuiq; nostrū hanc satietatē per dei gra-
tiam obtinere: neq; enim parit hanc copia,sed contēptus. Sic
fatui filij Adam porcorū vorando siliquas, nō esurientes ani-
mas,sed esuriem ipsam pascitis animarum. Sola nimirum hoc
edulio inedia vestra nutritur, sola fames alitur cibo innatu-
rali. Et dico plenius exempli gratia,vnū sumens è multis quæ
humana vanitas concupiscit. Non prius satiabuntur corda ho
minum auro, q̄ auro corpora satientur. Nec indignetur aua-
rus,& de ambitiosis & luxuriosis, etiā & de facinorosis eadē
sententia est. Si quis mihi forte non credit,experientiæ cre-
dat, vel proprię vel multorum. Quis in vobis est fratres, qui

G satiari cupiat,& desiderium suum optet impleri? Incipiat esurire iustitiam,& non poterit non satiari. Panes illos desideret qui in domo patris abundãt, & inueniet sese cõtinuo siliquas fastidire porcorum. Gustum iustitiæ vel exiguum studeat experiri,vt eoipso desideret amplius, & amplius mereatur,sicut
Eccli.24.c scriptum est:Qui edit me,adhuc esuriet:qui bibit me, adhuc sitiet. Hoc enim cognatum magis spiritui & naturalius desiderium vehementius occupat cor humanũ, cæteraq; viriliter desideria pellit. Sic nimirum fortem armatũ fortior superat, sic clauus clauo solet extundi. Beati ergo qui esuriunt & sitiunt iustitiã,quoniã ipsi saturabuntur. Nondum quidem ipsa qua non satiabitur homo & viuet, sed cæteris vniuersis quæ prius insatiabiliter fuerunt concupita:vt ex hoc sibi volũtas ad seruiendum prioribus concupiscentiis corpus vendicare desistens, rationi prorsus exponat, magis autem vrgeat ipsa seruire iustitię in sanctificationẽ:nõ minore zelo quàm prius exhibuisset seruire iniquitati ad iniquitatem.

Quòd peccata punita nec iterata nil possint obesse.
Capitulum. XXIII.

Aeterum iam & volũtate mutata, & in seruitutem redacto corpore,velut ficcato iã aliquatenus fonte,& oppilato foramine, tertium adhuc idq; grauissimum restat,de purganda scilicet memoria, & exhaurienda sentina.Quomodo enim à memoria mea excidet
H vita mea? Membrana vilis & tenuis atramentũ forte prorsus ebibit,qua deinceps arte delebitur ? Non enim superficietenus tinxit:sed prorsus totam intinxit. Frustra conarer eradere,ante scinditur charta q̃ characteres miseri deleantur. Ipsam enim forte memoriam delere posset obliuio,vt videlicet mẽte captus eorum non meminerim quæ commisi. Cæterũ vt memoria integra maneat, & ipsius maculę deleantur,quæ nouacula posset efficere? Solus itaque sermo viuus & efficax,& penetrabilior omni gladio ancipiti: Dimittuntur tibi pecca-
Mar.2.e ta tua. Murmuret Pharisæus & dicat : Quis potest dimittere peccata nisi solus deus? Mihi enim qui id loquitur deus est,&
Baruc.3.d non æstimabitur alius ab illo qui adinuenit omnẽ viã disciplinæ,& dedit illam Iacob puero suo,& Israel dilecto suo : post hæc in terris visus est, & cũ hominibus cõuersatus est. Huius indulgentia delet peccatũ, non quidẽ vt à memoria excidat, sed quod prius inesse pariter & inficere consueuisset, sic de cætero insit memorię,vt eã nullatenus decoloret. Multorũ enim nunc peccatorũ quæ vel à nobis vel ab aliis cõmissa nouimus,recordamur:sed propria quidẽ inquinant, aliena nõ nocent. Vt quid hoc, nisi q̃ in his erubescimus singulariter,hæc nobis singulariter imputanda veremur? Tolle damnationem, tolle timorem, tolle confusionem : quæ quidem omnia plane plena remissio tollit,& nõ modo nõ oberũt,sed etiã cooperabuntur in bonũ,vt deuotas ei referamus gratias qui remisit.

De misericordia quæ promittitur misereti.
Capitulum. XXIIII.

Matt.5.d Am vero supplicanti pro ea,congrue respondetur: Beati misericordes,quoniã misericordiã consequẽtur. Miserere ego animæ tuæ, qui deum tibi vis misereri. Laua per singulas noctes lectũ tuum lachrymis tuis stratum tuum rigare memento. Si compateris tibiipsi,si laboras in gemitu pœnitentiæ, (primus hic gradus misericordiæ est)misericordiam vtiq; consequeris. Quòd si forte magnus & multus peccator es, ac magnam quæris misericordiam,ac multitudinem miserationum,tu quoq; misericordiã tuam magnificare & multiplicare labora, reconciliatus esto tibiipsi:nam & tibi grauis factus eras,q̃positus esses contrarius deo. Et hac sane in domo propria reformata pace eandẽ necesse est prius erga proximos dilatari,vt nouissime osculetur te & ipse osculo oris sui, & quemadmodum scriptum est:
Rom.5.d Reconciliatus,pacẽ habeas ad deũ. Dimitte his qui in te peccauerunt,& dimittetur tibi quod ipse peccasti,dùm securus cõ
Matt.6.b scientia orabis patrem,& dixeris: Dimitte nobis debita nostra,sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Si forte quẽpiam defraudaueris,redde vel simplum,quod superest da pauperibus,& misericordiam præstans misericordiam consequeris. Si fuerint peccata tua sicut coccinũ, quasi nix dealbabun-
Esa.1.e tur. Et si fuerint rubra quasi vermiculus,velut lana alba erũt.

Vt non cõfundaris super cunctis adinuẽtionibus tuis quibus præuaricatus es,in quibus nunc erubescis, fac eleemosynam,si non potes de terrena substantia,de voluntate bona: & omnia munda erunt : non modo illuminata ratio, & correcta voluntas,sed ipsa quoq; memoria munda erit:vt ex hoc iã voceris ad dominũ,& audias vocẽ dicentis: Beati mundo corde.

Quòd ut deus videatur, cor mundandum est.
Capitulum. XXV.

Beati mundo corde,quoniam ipsi deũ videbunt. Ma- Matt.5.a
gna promissio fratres mei, & totis desideriis affectanda. Hæc enim visio,confirmatio est: sicut Ioan- 1.Ioan.3.a
nes apostolus ait: Nunc filij dei sumus,sed nondum apparuit quid erimus. Scimus quia cum apparuerit,similes ei erimus:quia videbimus eum sicuti est. Hæc visio vita æterna est,sicut ipsa in euangelio veritas ait : Hæc est vita æterna, vt Ioan.17.a
cognoscant te solum verum deum,& quẽ misisti Iesum Christum. Odibilis macula quæ beatam nobis adimit visionem,& execrabilis negligentia qua dissimulamus interim illius oculi mundationẽ. Vt enim corporeus nobis visus aut humore interiori,aut exterioris iectione pulueris impeditur:sic & intuitus spiritualis interdũ quidẽ ꝓprię carnis illecebra, interdũ curiositate seculari & ambitione turbat. Quod quidẽ nõ
Sapiẽ.9.d minus nos experiẽtia propria quàm diuina pagina docet:vbi legitur scriptum : Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam,& deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. In vtroque tamen solum quod hebetat & confundit obtutum, peccatum est: nec aliud inter oculum & lucem, inter deum & hominẽ separare videtur. Quandiu enim in hoc corpore sumus, peregrinamur à domino : non vtiq; corporis est culpa,huius scilicet quod gerimus corpus mortis:magis autẽ q̃ corpus peccati sit caro, in qua bonũ non est,sed potius lex peccati. Interdũ tamẽ corporeus oculus nõ adhuc festuca manente sed iã sublata vel exsufflata aliquandiu caligare videtur:quod quidẽ & ipsum in interiori oculo qui in spiritu ambulat,sæpius experitur. Neq; enim vbi ferrũ extraxeris, cõti
nuo vulnus redditũ est sanitati,sed tũc primũ necesse est adhibere fomenta, & operã dare curationi. Nemo ergo sentinam eiiciens,mundatũ sese protinus arbitretur,quinimmo nouerit se multis purificationib⁹ egere. Nec modo lauandũ aqua, sed Psal.65.c.
& purgandum & examinandũ igni,vt dicat: Transiuimus per Matth.5.d
ignem & aquã,& eduxit nos in refrigeriũ. Beati ergo mundo corde, quoniã ipsi deũ videbunt. Nunc quidẽ per speculũ in ænigmate,in futuro autẽ facie ad faciẽ, vbi nimirũ faciei nostræ fuerit consummata mundities, vt sibi eam exhibeat gloriosam non habentem maculam neque rugam.

De pacato, patiente, & pacifico. Cap. XXVI.

Bi opportune illico subifertur: Beati pacifici,quo- Ibidem.
niã filij dei vocabũtur. Est enim homo pacatus, qui M
bona pro bonis reddẽs,quantũ in se est,uemini vult nocere. Est alius patiens, qui non reddens mala pro malis,etiam potens est sustinere nocentẽ. Est & pacificus, qui bona pro malis reddens,in promptu habet & prodesse nocenti. primus quidem paruulus est,& facile scandalizatur: nec facile qui huiusmodi est,in hoc seculo nequam & pleno scandalis poterit obtinere salutem. Secundus (vt scriptum est) in patientia sua possidet animam suã. Nam tertius quidem nõ modo suam possidet,sed & multorum animas lucrifacit. Primus quantũ in ipso est pacẽ habet. Secundus pacem tenet. Tertius pacẽ facit. Merito proinde beatificatur nomine filij, q̃ opus filij impleuerit, vt post suam non ingratus reconciliationem, etiam alios reconciliet patri suo. Siquidẽ qui bene ministrauerit,bonum gradum sibi acquirit, nec in domo patris gradꝰ melior credendus est esse q̃ filij. Si enim filij,& hæredes:hæ- Rom.8.e
redes quidem dei,cohæredes autem Christi : vt quemadmodũ dicit: Vbi ipse est,ibi sit & minister suus. Fatigauimus vos Ioan.12.b
plixitate sermonis, & detinuimus vltra q̃ oporteret. Ex hoc iam finem loquacitati nostræ quem non imperat verecundia, videtur imperare vel hora. Mementote tamen apostoli,quem aliquando verbum prædicationis vsque in mediam noctẽ legitis protraxisse. Vtinam adhuc (vt ipsius verbis vtar) sus- 2.Cor.11.d
tineatis modicum quid insipientiæ meæ. Aemulor enim vos dei æmulatione.

Increpatio

A *Increpatio ad ambitiosos qui non mundato corde deum aliis pacificare præsumunt. Cap.* XXVII.

Illioli mei,quis demonstrabit vobis fugere à ventura ira? Nemo enim magis iram meretur, quam ãmicum simulans inimicus. Iuda osculo tradis filiũ hominis,homo vnanimis, qui simul mecum dulces ca-
Luc.22.c piebas cibos,qui in paropside manum pariter intinxisti? Non est tibi pars in oratione qua orat ad patrem & dicit : Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Væ vobis qui clauẽ tollitis non scientiæ solum, sed authoritatis : nec ipsi introitis, & multipliciter impeditis quos introducere debuistis.
Tollitis enim & nõ accipitis claues. De quibus dominus que-
Osee.8.d ritur per prophetam: Ipsi regnauerunt, & non ex me : principes extiterunt, & ego non vocaui eos. Vnde tantus prælationis ardor, vnde ambitionis impudentia tanta, vnde vesania tanta præsumptionis humanæ? audeat ne aliquis vestrũ terreni cuiuslibet reguli, non præcipiente aut etiam prohibẽte eo occupare ministeria,præripere beneficia,negocia dispensare? Nec tu deum putes quæ in magna domo sua à vasis ire aptis in interitum sustinet, approbare. Multi quidem veniunt, sed considera quis vocetur. Ordinem ipsum dominici
Matt.5.d sermonis attende : Beati, inquit, mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Ac deinde: Beati pacifici,quoniã filij dei vocabuntur. Mundicordes vtique vocat pater cœlestis,qui non
B quærunt quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi : nec quod sibi vtile, sed quod multis. Petre,inquit,amas me? Domine,tu scis
Ioan.21.c quia amo te. Pasce oues meas. Quando enim sic amatas oues committeret non amanti? Nimirum hoc quæritur inter dispẽsatores, vt fidelis quis inueniatur. Væ ministris infidelibus qui necdum reconciliati,recõciliationis alienæ negocia quasi homines qui iustitiam fecerint apprehendunt. Væ filiis iræ, qui se ministros gratiæ profitentur. Væ filiis iræ, qui pacificorum sibi vsurpare gradus & nomina non verentur. Væ filijs iræ, qui fideles sese mediatores pacis, vt peccata populi comedant,mentiuntur. Væ qui ambulantes in carne deo placere non possunt, & placare velle præsumunt.

Quòd quidam pacificorum gradus sibi usurpent. Capitulum. XXVIII.

On miramur fratres quicumque præsentem statum ecclesiæ miseramur, non miramur de radice columbri regulum orientem. Non miramur si vindemiat vineam domini, qui institutam à domino prætergreditur viam. Impudenter enim pacifici gradum & filij dei vices occupat homo, qui nec primam quidem adhuc vocem domini ad cor reuocantis audiuit: aut siquando forsitan cœperit audire, resiliens fugit ad folia : vt absconderetur in eis.
C Propterea necdum peccare quieuit, sed longam adhuc trahit restem : necdum factus est vir videns paupertatem suam, sed dicit quia dives sum & nullius egeo,cum sit pauper, & nudus & miser & miserabilis. Nihil illi de spiritu mansuetudinis,quo præoccupatos in delicto possit instruere, considerans seipsum ne & ipse tentetur. Compunctionis lachrymas nescius lætatur magis cum malefecerit, & in rebus pessimis exultat.
Luc.6.d Nimirum vnus eorum est, quibus dominus ait : Væ vobis qui ridetis nunc, quoniam flebitis. Pecuniam non iustitiam concupiscunt oculi eius, & omne sublime videt : miserabiliter esurit dignitates, gloriam sitit humanam, procul ab eo misericordiæ viscera,sauire potius & tyrannum exhibere lętatur, quæstum æstimat pietatem. Quid de munditia cordis loquar? Vtinam non illud obliuioni dedisset tanquam mortuus à corde, vtinam non esset columba seducta non habens cor,vtinam esset quod vel deforis est mundũ, nec ea quæ corporalis est maculata tunica inueniretur,vt obediret vel in hac
Esa.52.c parte dicenti: Mundamini qui fertis vasa domini.

Exprobratio quòd incontinentes sacros ordines non uerentur. Capitulum. XXIX.

On accusamus vniuersitatem, sed nec vniuersitatem possumus excusare. Reliquit sibi dominꝰ multa milia. Alioquin nisi eorũ nos excusaret iustitia, & illud nobis semẽ sanctum dominus Sabaoth reliquisset,olim iam sicut Sodoma subuersi essemꝰ,& sicut Gomorra similiter periissemus. Dilatata siquidem videtur ec- D
clesia, ipse etiam cleri sacratissimus ordo fratrum numerus super numerum multiplicatus est. Verum etsi multiplicasti gentem domine, non magnificasti lætitiam, dum nihil minus apparet decessisse meriti,quàm numeri accessisse. Curritur passim ad sacros ordines,& reuerenda ipsis quoq; spiritibus angelicis ministeria homines apprehendunt sine reuerentia, sine consideratione. Neque enim signum regni occupare cœlestis,aut illius timent imperij gestare coronã,in quibus auaritia regnat, ambitio imperat, dominatur superbia, sedet iniquitas, luxuria etiam principatur : in quibus & pessima forte appareat intra parietes abominatio, si iuxta Ezechielis prophetiam parietem fodiamus,vt in domo dei videamus horrẽdum. Siquidem post fornicationes, post adulteria, post incestus,nec ipse quidẽ apud aliquos ignominię passiones,& turpitudinis opera desunt : vtinam non fierent quæ vsque adeo non conueniunt, vt nec apostolum hæc scribere, nec nos dicere oporteret,vt nec dicentibus crederetur quod humanum aliquando occupauerit animum, tam abominanda cupido. Nunquid non olim ciuitates illę spurcitię huius matres diui-
no prædamnatę iudicio, & incendio sunt deletę? Nunquid nõ Gene.19.c
gehennalis flamma moram non sustinens, execrabilem illam præuenit tollere nationem,quod ipsius specialiter essent peccata manifesta præcedentia ad iudicium? Nunquid non & ipsam vtpote consciam tantæ confusionis tellurem absumpsit E
ignis,sulphur,& spiritus procellarum? Nunquid non in lacũ horribilem solum omne redactum est? Amputata sunt hydrę capita quinque, sed heu innumera surrexerunt. Quis regificauit vrbes flagitij, quis turpitudinis mœnia dilatauit, quis extendit propagines virulentas? Væ væ, inimicus hominum sulphurei illius incendij reliquias infœlices circumquaque dispersit, execrabili illo cinere ecclesiæ corpus aspersit, & ipsorum quoque ministrorum eius nonnullos sanie fœtidissima spurcissimaq; respersit. Heu genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, quis inter tua illa primordia tam diuina,& spiritualibus affluentem charismatibus Christianę religionis ortũ,credere posset posse talia in te aliquando reperiri? Ingrediuntur cũ hac macula tabernaculum dei viuentis, inhabitant cum macula, templum sanctum domini polluentes,iudicium multiplex accepturi, quod & tam grauissimas conscientias gerũt,& nihilominus sese ingerunt in sanctuarium dei. Tales enim non modo non placant deum, sed magis irritant, dum videntur in cordibus suis dicere : Non requiret. Irritant plane & infensum reddunt sibi: vereor ne in his quibus eum repropitiare debuerant. Vtinam magis turrim inchoaturi, sedentes cõputarent ne forte sumptus non habeant ad perficiendum. Vtinam qui continere nõ valent, perfectionem temerarie profiteri, aut cœlibatui dare nomina vererentur. Sumptuosa siquidem turris est, & verbum grande, quod non omnes capere possunt. Esset autem sine dubio melius nubere quam vri, & saluari in humili gradu fidelis populi,quam in cleri sublimitate & deterius viuere, & districtius iudicari. Multi enim,non quidem omnes, sed tamen multi, certum est, nec latere queunt præ multitudine, nec præ impudentia quærunt : multi vtique libertatem in qua vocati sunt, in occasionem carnis dedisse videntur, abstinentes remedio nuptiali, & in omne deinceps flagitium effluentes. F

Exhortatio ad pœnitentiam, ut prius humiliati, post exaltentur. Capitulum. XXX.

Arcite obsecro fratres, parcite animabus vestris, parcite sanguini qui pro vobis effusus est. Horrendum cauete periculum, ignem qui paratus est declinate. Inueniatur tandem non irrisoria perfectionis professio, exhibeatur etiam filius in specie pietatis, non sit inanis cœlibs vitæ forma, & vacua veritatis. Quidni periclitetur castitas in deliciis, humilitas in diuitiis, pietas in negociis, veritas in multiloquio, charitas in hoc seculo nequam? Fugite de medio Babylonis,fugite & saluate animas vestras. Conuolate ad vrbes refugii, vbi possitis & de præteritis agere pœnitentiam, & in præsenti obtinere gratiam, & futuram gloriam fiducialiter præstolari. Non vos retardet

 consciem

G conſcientia peccatorum,quia vbi illa ſuperabundauerunt, ſuperabundare gratia conſueuit:non pœnitentiæ auſteritas ipſa deterreat. Neque enim condignę ſunt paſſiones huius tẽporis ad præteritam culpam quæ remittitur,non ad præſentem conſolationis gratiam quæ immittitur, non ad futuram gloriam quæ promittitur nobis.Denique nulla eſt tanta amaritudo quam non prophetica farina dulcoret,quam non ſapidam reddat ſapiẽtia lignum vitæ.Si verbis non creditis,operibus credite,exemplis acquieſcite plurimorum. Currunt vndique peccatores ad pœnitentiam, & natura pariter & cõſuetudine delicati exteriorẽ omnino aſperitatem non reputant, vt exaſperatę conſcientiæ leniantur. Nihil credentibus impoſſibile,nil amantibus difficile, nil aſperum mitibus, nil humilibus arduum reperitur, quibus & gratia fert auxilium, & obediendi deuotio lenit imperiũ. Quandiu ambulatis in magnis & mirabilibus ſuper vos? Magnum prorſus & mirabile eſt miniſtrum eſſe Chriſti, & myſteriorum dei eſſe diſpenſatorem. Longe ſuper vos eſt ordo pacificorum, niſi forte omiſſis gradibus præoſtenſis ſaltare magis quam aſcendere libet. Vtinam tamen quiſquis ſic intrat,ſi fieri poſſet,tam fideliter miniſtraret quã fiducialiter ſe ingeſſit. At difficile fortaſſis & impoſſibile eſt vt ex amara radice ambitionis,ſuauis fructus prodeat charitatis. Dico ego,ſi vultis audire, imõ nõ
Luc.14.b ego, ſed dominus: Cum vocatus fueris ad nuptias, recumbe
H in nouiſſimo loco: quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.

De perſecutione ſuſtinenda ſecundum vltimam beatitudinem. Capitulum. XXXI.

Matth.5.a BEati,inquit, pacifici,quoniam filij dei vocabuntur. Conſidera diligenter non pacidicos, ſed pacificos commendari. Sunt enim qui dicunt,& non faciunt. Sane quemadmodum non auditores legis iuſti ſunt ſed factores: ſic non annunciatores pacis ſunt beati, ſed actores. Vtinam tamen noſtri quicunque videntur hodie phariſæi (forte enim aliqui ſunt) etſi non facerent, ſaltẽ dicerẽt quod oportet. Vtinam qui ſine ſumptu euangelium ponere nolunt, ponerent vel pro ſumptu, vtinam vel euangelizarent vt man
Iodn.10.c. ducarent. Mercenarius,inquit, videt lupum venientem,& fugit. Vtinam hodie quicunque paſtores non ſunt,mercenarios gregi vellent ſe exhibere,non lupos: vtinam ipſi non lęderẽt, vtinam non fugerent nemine perſequente, vtinam non exponerent gregem,donec lupus veniens videretur. Nimirum ſuſtinendi fuerant,ſi inuenirentur,præſertim tempore pacis,recipientes mercedem ſuam: & pro mercede ſua ſaltem in cuſtodia gregis laborantes,dummodo non ipſi turbarent gregem, & gratis auerterent à paſcuis iuſtitiæ & veritatis. Nam perſecutio quidem indubitanter mercenarios à paſtoribus ſegre
I gat & diſcernit. Quando enim tranſitoria damna non timeat qui tẽporalia lucra lectatur? Quando terrenam ſuſtineat perſecutionem propter iuſtitiam, qui terrenam mercedem pluſquam iuſtitiam quærit? Beati, inquit, qui perſecutionem pa-
Matth.5.a tiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Paſtorum hæc beatitudo, non mercenariorum, multo minus latronum eſt vel luporum. Vſqueadeo ſiquidem perſecutionem non ſuſtinent propter iuſtitiam, vt perſecutionem malint quam iuſtitiam ſuſtinere. Nempe contraria eſt operibus eorum,grauis eſt etiam eis ad audiendum. Cæterum propter auaritiam, propter ambitionem paratos eos videas vniuerſa pericula ſubire, ſuſcitare ſcandala, ſuſtinere odia, diſſimulare opprobria, negligere maledicta: vt non minus pernicioſa ſit animoſitas talium, quam puſillanimitas mercenariorum. Veris ergo paſtoribus dicit paſtor eorum, paſtor bo
Ibidem nus qui pro ouibus ſuis animam ſuam ponere non pepercit: Beati eritis cum vos oderint homines, & cum ſeparauerint vos, & eiecerint nomen veſtrum tanquam malum propter filium hominis, Gaudete in illa die & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Siquidem non eſt quod fures timeant, qui ſibi in cœlo theſaurizant. Non eſt quod cauſentur de multiplici tribulatione, vbi multiplicationem mercedis attendunt. Quinimmo gaudeant magis, vt dignum eſt, quod non tam perſecutio quam remuneratio augeatur: & exultent eo abundantius, quo plura ſuſtinent propter Chriſtum, vt eos proinde copioſior merces maneat apud ipſum. K
Quid timidi eſtis modicę fidei? Fidelis extat ſententia irrefragabili veritate ſubnixa, quia nulla nocebit aduerſitas ſi nulla dominetur iniquitas. Sed parum eſt nocere,etiam proderit, & copioſius proderit: dummodo ſit iuſtitia in intentione, Chriſtus in cauſa, apud quem patientia pauperum non peribit in finem. Ipſi gloria & nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum. Amen.

Expliciunt ſermones beati Bernardi de tempore & ſanctis: & de diuerſis utilibus materiis.

INCIPIVNT BEATI BERNARDI PARui ſermones. *Sermo primus.*

BEata illa & ſempiterna trinitas pater & filius & ſpiritꝰ ſanctus, vnus deus ſcilicet,ſumma potẽtia, ſumma ſapientia, ſumma benignitas creauit quandam trinitatẽ ad imaginem & ſimilitudinem ſuam,animam videlicet rationalem: quæ in eo præfert veſtigium quoddam illius ſummę trinitatis, quod ex me- L
moria ratione & voluntate conſiſtit. Creauit autem eam hoc modo, vt manens in illo,participatione eius eſſet beata: auerſa ab illo,quocunque ſe conferret, remaneret miſera. Sed hæc trinitas creata elegit potius per motum proprię voluntatis cadere,quam ex gratia conditoris per arbitrium ſtare. Cecidit ergo per ſuggeſtionẽ, delectationem,conſenſum,ab illa ſumma & pulchra trinitate ſcilicet potentia, ſapientia, puritate, in quandam contrariam & fœdam trinitatem,ſcilicet infirmitatem,cęcitatem,immunditiam. Memoria enim facta eſt impotens & infirma, ratio imprudens & tenebroſa, voluntas impura. Porro memoria quæ ſimplicis diuinitatis potentiam ſtans cogitabat, ab illa cadẽs & velut ſuper ſaxa corruens, in tres partes confracta diſſiluit, ſcilicet in cogitationes affectuoſas, oneroſas, ocioſas. Affectuoſas voco illas in quibus ipſa afficitur, vt in curis rerum neceſſariarum, edendi, bibendi,cæterorumque ſimiliũ. Oneroſas, in exterioribus adminiſtrationibus & occupationibus duris. Ocioſas, quibus nec afficitur nec oneratur, & tamen ab æternorum contemplatione per illa diſtenditur: vt ſi cogitet verbi gratia, equum currentem, aut auem volantem. Rationis quoque triplex caſus eſt. Siquidem eius erat diſcernere inter bonum & malum, verum & falſum, commodum & incommodum. In quibus diſcernendis tanta modo caligine M
cæcatur, vt ſæpe in contrarium ducat iudicium,recipiens malum pro bono, falſum pro vero, noxium pro commodo, & econuerſo. Nunquam vero in his falleretur, ſi nunquam lumine à quo creata eſt priuaretur. Sed quia & ipſa inde cecidit, proculdubio nihil aliud quam tenebras ſuæ cæcitatis inuenit. Vnde factum eſt vt & inſtrumentum perderet, ſcilicet illud triuium ſapientiæ, ethicam, logicam, phyſicam: quas nos poſſumus aliis vocare nominibus, moralem,inſpectiuam, & naturalem ſcientiam. Siquidem per ethicam eligitur bonum, reprobatur malum, per logicam cognoſcitur verum & falſum, per phyſicam cõmodum & incommodum, id eſt quid in vſum aſſumendum ſit, quid reſpuendum. Sequitur voluntas, cuius ruina ſimiliter tripertita eſt. Quæ enim ſummę benignitati & puritati inhærere, & eam ſolam diligere debuit: per propriã iniquitatem à ſupernis in hęc infima lapſa,per cõcupiſcentiam carnis & concupiſcentiam oculorum & ambitionem ſeculi terrena dilexit. Quid hoc infœlicius caſu poteſt æſtimari, vbi pereunte memoria, ratione, voluntate,tota animæ ſubſtantia perimitur? Veruntamen hunc tam grauem, tam tenebroſum, tam ſordidum lapſum noſtræ naturæ reparauit illa beata trinitas memor miſericordiæ ſuæ, immemor culpæ noſtræ. Venit ergo à patre miſſus dei filius, & dedit fidem: poſt filium miſſus ſpiritus ſanctus, & dedit charitatem. Per hæc duo, id eſt fidem & charitatem, facta eſt ſpes redeundi ad patrem. Et hæc eſt trinitas, ſcilicet fides, ſpes, charitas, per quam velut per tridentem reduxit de limo profun-

A profundi ad amiſſam' beatitudinem illa incommutabilis & beata trinitas mutabilem,lapſam, & miſeram trinitatem. Et ſi des quidem illuminauit rationem, ſpes erexit memoriam, charitas vero purgauit voluntatem. Cum ergo venit (vt dictum eſt) dei filius,factus eſt homo qui erat deus: tanquam medicus bonus dedit præcepta,quibus obſeruatis reformaretur ſalus amiſſa. Vt vero præceptis faceret fidem, exhibuit ſigna. Vt eorundem præceptorum perſuaderet vtilitatem,promiſit beatitudinem. Eſt igitur fides alia præceptorum,alia ſignorum; alia promiſſorum: id eſt qua credimus in deum, qua credimus deum,qua credimus deo. Per fidem præceptorum credimus in deum. Credere autem in deum, eſt in eum ſperare & eum diligere. Per fidem ſignorum credimus deũ,qui talia poteſt, & omnia poteſt. Per fidem promiſſorum credimus deo, qui quicquid promittit, veraciter complet. Similiter quoq; ſpes triplex eſt, & procedit de prædicta triplici fide. Nam de fide præceptorum oritur ſpes veniæ: de fide ſignorum,ſpes gratiæ,de fide promiſſorum, ſpes gloriæ. Charitas itidem ternario numero colligitur, de corde puro,& de conſcientia bona, & fide non ficta. Puritatem debemus proximo, conſcientiam nobis,fidem deo. Puritas autem eſt vt quicquid agitur, aut ad vtilitatem proximi, aut ad honorem fiat dei. Maxime autem exhibenda eſt proximo,quia deo manifeſti ſumus. Proximo autem non poſſumus, niſi inquantum illi cor
B noſtrum aperimus. Conſcientiam bonam faciunt in nobis duo, pœnitentia & continentia, quando ſcilicet per pœnitentiam peccata commiſſa punimus, & per continentiam deinceps punienda non committimus: & hanc debemus nobis. Poſt hæc ſupereſt fides non ficta: quæ deo vigilanter exhibenda eſt, vt nec propter proximum cui nos impendimus, offendamus deum: nec propter conſcientiam quam per pœnitentiam & continentiam in humilitate cuſtodire volumus, minus exequamur mandatorum dei obedientiam, & hæc eſt fides non ficta. Non ficta autem ponitur ad differentiam mortuę fidei & fictę. Mortua fides eſt quæ ſine operibus eſt. Fides ficta quæ ad tempus credit, & in tempore tentationis recedit. Vnde etiam ficta, id eſt fragilis dicitur. Hęc omnia breuius poſſumus colligere, vt facilius commendentur memorię. Dicamus ergo. Eſt trinitas creatrix, pater & filius & ſpiritus ſanctus,ex qua cecidit creata trinitas, memoria,ratio,& voluntas. Et eſt trinitas per quam cecidit,videlicet per ſuggeſtionem, delectationem, conſenſum. Et eſt trinitas in quam cecidit,videlicet impotentia,cęcitas,immunditia. Rurſus trinitas quæ cecidit,id eſt memoria,ratio,voluntas. Singulæ cuiuſque tripertitus excidit caſus. Memoria cecidit in tres ſpecies cogitationum: affectuoſas,oneroſas,ocioſas. Ratio in triplicem ignorantiam: boni & mali,veri & falſi,commodi & incommodi. Voluntas in concupiſcentiam carnis, concupi-
C ſcentiam oculorum,ambitionem ſeculi. Eſt trinitas per quam reſurgit fides,ſpes,charitas. Quæ trimembres habent ſubdiuiſiones. Eſt enim fides præceptorum, ſignorum, promiſſorum: eſt & ſpes venię, gratiæ, glorię: & eſt charitas de corde puro,& conſcientia bona, & fide non ficta.

Sermo ſecundus.

AVe Maria gratia plena. Non in ſola virginitate conſtare poterat gratię plenitudo: neque enim omnibus eſt de ea accipere. Fœlices qui non inquinauerunt veſtimenta ſua, & cum regina noſtra virgini-
Gen.27.d. tatis priuilegio gloriantur. Sed nũ vnam tantum benedictionem habes, ô domina? Et mihi obſecro vt benedicas. Periit virtus illa à me,non eſt iam vel aſpirare ad illam. Computrui in ſtercore meo, vt iumentum factus ſum. Nunquid non erit
Gene.24.e mihi etiam aliquid apud te, non erit vbi poſſim eſſe tecum, quia iam ſequi non valeo quocunque ieris? Quærit angelus puellam quam præparauit dominus filio domini ſui. Bibit ipſe de hydria tua,cognata ſibi virtute delectatus: ſed nunquid non & iumentis potum tribues? Bibit angelus q̃ virum non cognoſcis,bibant iumenta q̃ de humilitate ſingulariter gloriaris. Reſpexit(inquit)dominus humilitatem ancillę ſuę. Nã
Luc.1.e virginitas ſine humilitate habet fortaſſe gloriam, ſed non a-
Pſal.137.a pud deum. Humilia ſemper excelſus reſpicit,& alta à longe
Iaco.4.b. cognoſcit. Humilibus dat gratiam, ſuperbis reſiſtit. Sed forte ne in his quidem duabus metretis plena eſt hydria tua: capax D
eſt etiam tertię,vt non modo angelus & iumenta,ſed ipſe iam bibat architriclinus. Hoc enim vinum bonum quod ſeruauimus vſque adhuc. Miniſter angelus haurit, ſed vt ferat architriclino. Patrem loquor, qui principium trinitatis architricli nus iure vocatur. Ait ſane angelus, fœcunditatem Marię com- *Luc.1.d.*
mendans quæ tertia eſt metreta: Quod ex te naſcetur ſanctũ, vocabitur filius dei. Ac ſi dicat: Cum eo ſolo tibi eſt generatio iſta communis.

Ioan.2.b

Sermo tertius.

AVe Maria gratia plena. Bene plena: quia deo & angelis & hominibus grata. Hominibus per fœcunditatem,angelis per virginitatem,deo per humilitatem. In hoc tertio à domino ſe reſpectã teſtatur,
Pſal.137.a qui humilia reſpicit,& alta à lõge cognoſcit. Sicut enim oculi ſatanæ omne ſublime vident,ita oculi domini omnem humilem intuentur. Vnde ait in Cantico Canticorum: Reuertere
Canti.6.d reuertere Sunamitis, reuertere reuertere, vt intueamur te. Quater dicit reuertere, propter quadruplicem ſuperbiã, per quam auerſa à domino nõ videbatur. Eſt enim ſuperbia cordis,ſuperbia oris,ſuperbia operis,ſuperbia habitus. Superbia cordis eſt,quando homo in oculis ſuis magnus eſt. Cõtra quã
Eccli.22.a Sapiens orat dicens: Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi. Et alibi: Vę qui ſapientes eſtis in oculis veſtris. Su-
Eſa.5.c perbia oris vel linguæ,quæ & iactantia dicitur,eſt quando homo non ſolum magna de ſe ſentit, ſed etiam loquitur. Vnde
Pſalm.11.a pſalmiſta: Diſperdat dominus vniuerſa labia doloſa,& linguã magniloquam. Superbia operis eſt, quando homo exteriori quadam ſuperbia,vt magnus appareat agit. De qua idem pſal-
Pſal.100.b miſta ait: Nõ habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam. Superbia habitus eſt,quando homo vt glorioſus videatur, precioſis ſe ornat veſtibus. Vnde Paulus: Non in veſte
1.Ti.2.c precioſa. Et dominus: Qui mollibus veſtiuntur, in domi-
Mat.11.a bus regum ſunt, vbi ſuperbia abundat. Sunt autem quinque quę ad remedium tam mortiferę peſtis à domino rationali animæ ſunt poſita, locus, corpus, tentatio diaboli, prædicatio Chriſti,& eius conuerſatio. Locus quia exilium: corpus,quia onerоſum: tentatio, quia inquietat: Chriſti prædicatio,quia ædificat: & eius conuerſatio, quia informat. His quaſi quinq; ſenſibus deus humilitatem operatur in anima. Sicut enim anima vita eſt corporis,ita deus vita eſt animæ: & ſicut corpus mortuum eſt quod per quinq; ſenſus ab anima non vegetatur, ita anima mortua eſt quæ per hęc à domino non humiliatur.

Sermo quartus.

ANtrauit Ieſus in quoddam caſtellũ, & mulier quędam Martha nomine excepit illum in domum ſuã. *Luc.10.g.*
Caſtellum vbi Chriſtus intrauit,voluntaria eſt paupertas, quæ habitatores ſuos à gemina impugnatione qua huius mũdi amatores expugnantur, reddit ſecuros, F
ſcilicet propria inuidia & aliena. Paupertas enim dũ putatur miſera,aliena caret inuidia: & q̃ eſt voluntaria,nemini quicq̃ inuidet. Duę iſtę ſorores,duas vitas amatorum paupertatis ſignificant. Quidam cum Martha ſoliciti domino Ieſu duo pulmentaria præparant, ſcilicet correctionem operis cum ſalſamento contritionis, & opus pietatis cum condimento deuotionis. Hi vero qui cum Maria ſoli deo vacant conſiderantes quid ſit deus in mũdo,quid in hominib⁹, quid in angelis,quid in ſeipſo,quid in reprobis,contemplantur quia deus eſt mundi rector & gubernator, hominum liberator & adiutor, angelorum ſapor & decor,in ſeipſo principium & finis,reproborũ terror & horror. In creaturis mirabilis,in hominibus amabilis,in angelis deſiderabilis, in ſeipſo incomprehenſibilis, in reprobis intolerabilis.

Sermo quintus.

DIes diei eructat verbum. Dies diei angelus virgini. Dies angelus propter beatitudinẽ, virgo dies pro- *Pſal.17.a.*
pter integritatis virtutem. Et nox nocti indicat ſcientiam. Serpens nox propter malitiam: mulier nox propter ignorantiam. Dies diei eructat verbum. Deitas virginitati de vtero paternę maieſtatis, in vtero maternæ integritatis. Aliter: Dies diei eructat verbũ, deus pater animæ

G rationali per fidem illuminatæ. Et nox nocti indicat scientiam, creatura rationalis animę rationali nondum per fidem
Roma. 1.c illuminatę. Vnde Apostolus: Inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur à creatura mundi. Vnde nos dicimus, verbum indicatum, verbũ inspiratum, verbum eructuatum. Primum fecit cognitionem, secundum conuersionẽ, tertium viuificationem. Primum obfuit, secundum non profuit, tertium viuificauit. Primum obfuit: quia cum cognouissent deum, non sicut deum glorificauerunt, aut gratias egerũt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiẽs cor eorũ. Secundũ non profuit: quia nõ data est lex quę posset viuificare. Tertium viuificauit: quia per crucem redemit. Primum totum deforis, secundum foris & intus, tertium totum intus. Et nota, quia quod eructuatur, de plenitudine eructuantis cum quodã ipsius substantiæ sapore profertur, & idcirco sapiẽtia incarnata dicitur habẽs in se oẽm plenitudinẽ. In miraculis cognitionem, in doctrina conuersionem, in passione vi-
Osee.6.a uificationẽ. Vnde ait propheta: Venite & reuertamur ad dominũ: quia ipse cepit & sanabit nos: percutiet & curabit nos. Viuificabit nos post duos dies, scilicet cognitionis & conuersionis: in die tertia suscitabit nos, voce verbi incarnati per primam suam resurrectionem: & viuemus in conspectu eius viuificati per passionem, serenius illuminati per miraculorũ cognitionem: sequemurq; vt cognoscamus dominum, instru-
H cti per doctrinæ conuersionem.

Sermo sextus.

Canti.3.d Gredimini filię Sion, & videte regem Salomonem. Non dicit Ecclesiasten aut Ididan. Nam & his nominibus appellatus est rex ille: & significat Iesum Christum nostrum verum Salomonem, qui est Salomon, id est pacificus in exilio: Ecclesiastes, id est conciliator in iudicio: Ididia, id est dilectus domini in regno. Vbiq; rex. In exilio rector morum, in iudicio discretor meritorum, in regno distributor præmiorum. In exilio mansuetus, in iudicio iustus, in regno gloriosus. In exilio amabilis, in iudicio terribilis, in regno admirabilis. In diademate quo coronauit eum mater sua. Est autem hæc corona misericordiæ, & in hac imitabilis. Coronauit eũ & nouerca sua corona miseriæ, & in hac contemptibilis. Synagogam loquor, quę se ei nõ matrem exhibuit, sed nouercam. Coronabit eum familia sua corona iustitię, & in hac terribilis. Coronat eum pater suus corona gloriæ, & in hac desiderabilis. Videant ergo eũ pctores in corona miseriæ, id est spinea, & cõpungantur. Videãt eum filiæ Sion animæ affectuosę in corona misericordiæ, & imitẽtur. Videbunt eũ impij in corona iustitiæ, & peribunt. Videbunt eũ sancti in corona gloriæ, & perpetualiter gaudebunt. Egredimini filiæ Sion, animæ delicatę de sensu carnis ad intel-
I lectũ mentis, de seruitute carnalis concupiscẽtiæ ad libertatẽ spiritualis intelligentiæ, & videte regẽ Salomonẽ in diademate quo coronauit eũ mater sua. Coronantur quidem & alij imitatores ipsius, sed hoc ex industria adiuti per gratiam. Solus iste à matre coronatus est, quia solus cum ordinatis affectionibus tanquã sponsus è thalamo processit ex vtero matris. Sunt autẽ affectiones istę quatuor notissimæ, amor & lætitia, timor & tristitia. Absque his non subsistit humana anima, sed quibusdam sunt in coronam, quibusdam in confusionem. Purgatę enim & ordinatę, gloriosam in virtutum corona reddunt animam. Inordinatę per confusionem deiectam & ignominiosam. Purgantur autem sic: Si amantur quæ amanda sunt, si magis amantur quæ magis amanda sunt: si non amantur quæ amanda non sunt, amor purgatus erit. Sic & de cæteris. Ordinantur autem sic: In initio timor, deinde lætitia, post tristitia, in consummatione amor. Compositio quarum talis est. De timore & lætitia nascitur prudentia, & est timor causa prudentiæ, lætitia fructus. De lætitia & tristitia nascitur temperantia, cuius est tristitia causa, lætitia fructus. De tristitia & amore nascitur fortitudo, & est tristitia causa fortitudinis, amor fructus. Clauditur circulus coronæ. De amore & timore nascitur iustitia, & est timor causa iustitiæ, amor fructus.

Considera ergo quomodo istę affectiones ordinatæ virtutes sunt, inordinatę perturbationes. Si timorem sequatur tristitia, desperationem generat: si amorem lætitia, dissolutionẽ. Sequatur ergo timorem lætitia, quia timor futura cauet, læti K tia de præsenti gaudet, prudentis cautelę finem lætitia possidet. Probet ergo lætitia timorem. Probatus timor nihil aliud quam prudentia est. Comitetur lætitiam tristitia, quia moderate lęta amplectitur, qui tristia reminiscitur. Temperet ergo lætitiam tristitia. Temperata lætitia nihil aliud quam temperantia est. Iungatur amor tristitiæ, quia fortiter sustinet tristia, qui per amorem quæ sunt amanda desiderat. Confortet ergo amor tristitiam. Confortata verò tristitia nihil aliud quam fortitudo est. Iungatur amor timori: quia ordinate amandis inhæret, qui timenda non negligit. Ordinet ergo amor timorem. ordinatus timor nihil aliud quam iustitia est. Duæ affectiones lætitia & tristitia non se extendunt ad alia: in nobis enim lætamur, & in nobis tristamur. Amor & timor ad alia se extendũt. Timor enim affectio est naturalis quę nos coniungit superiori per inferiorem partem, & habet se ad solum deum. Amor affectio est quæ nos coniungit superiori, & inferiori, & equali, & habet se ad deum & proximum. In his autem duobus perfecta consistit iustitia, vt timeamus deum propter potentiam, amemus propter bonitatem, & proximum propter naturæ societatem.

Sermo septimus.

Vid est quod dicimus beatam Mariam purificari? Quid vero quod ipsum Iesum dicimus circuncidi? Enimuero tam non indiguit illa purificatione, quã L nec ille circuncisione. Nobis ergo & hic circunciditur, & illa purificatur, præbentes exemplum pœnitentibus, vt à vitiis continentes, primum per ipsam continentiam circũcidamur, deinde à commissis per pœnitentiam purificemur.

Sermo octauus.

Vid est autem quod Maria portat Iesum in vtero, Ioseph in humero, in Aegyptum scilicet iens & inde rediens: Simeon portat in brachiis? Significant isti tres, tres electorum ordines, Maria prædicatores, Ioseph pœnitentes, Simeon bonos operatores. Qui enim aliis euangelizat, quasi Iesum in vtero portat, vt
Gal.4.a eum aliis vel potius alios ei pariat. De talibus erat beatus Paulus, qui dicebat: Filioli mei quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis. Qui verò pro Christo labo-
Luc.9.c ribus fatigantur, qui persecutiones patiuntur, qui nulli mala inferunt, sed ab aliis illata patienter ferunt, merito isti portare eum in humeris dicuntur: quibus & ab ipsa veritate dicitur: Qui vult venire post me, abneget semetipsum &c. Si
Matt.25.d quis autem est qui porrigat panem esurienti, potum sitienti, cæteraque misericordiæ opera solicite impendat egenti: nonne iste rectè videtur eum portare in brachiis? Huiusmodi enim dicturus est in iudicio dominus: Quandiu fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis.

Sermo nonus. M

Apientia ædificauit sibi domum &c. Cum multis modis sapientia intelligatur, quærendum est quæ Prou.9.a
Rom.8.b sapientia ædificauit sibi domum. Dicitur enim sa-
1. Cor.3.d pientia carnis, quæ inimica est deo: & sapientia huius mundi, quæ stultitia est apud deum: vtraque ista secundum
Iacob.5.b Iacobum apostolum terrena est, animalis, diabolica. Secũdum hanc sapientiam dicuntur sapientes vt faciant mala, bene autem facere nesciunt: & in ipsa sua sapientia arguuntur & per-
Iob.5.b duntur, sicut scriptum est: Comprehendam sapientes in astu-
1. Cor.3.d tia eorum, & perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Et vtique talibus sapientibus videtur mihi digne & competenter dictum Salomonis aptari, quo ait: Est malitia quam vidi sub sole, virum qui videtur apud se sapiens esse. Nulla talis sapientia, siue carnis, siue mundi ædificat, immo destruit quancunque domum inhabitat. Est ergo alia sapientia quæ desursum est: primum quidem pudica, deinde pacifica. Hic est Christus dei virtus, & dei sapientia, de
1. Cor. 1.d. quo apostolus: Qui factus est, inquit, nobis sapientia à deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. Hæc itaque sapientia quæ dei erat, & deus erat, de sinu patris ad nos veniens, ædificauit sibi domum, ipsam scilicet matrem suam virginem Mariam: in qua septem columnas excidit. Quid est in ea septem columnas excidere, nisi ipsam dignum sibi habitaculum fide & operibus præparare? Nimirum ternarius numerus ad fidem

A dem propter sanctam trinitatem, quaternarius pertinet ad mores propter quatuor principales virtutes. Quòd autem in beata Maria sancta trinitas fuerit (fuerit dico per præsentiam manifestatis) vbi solus filius erat per susceptionem humanitatis: testatur nuncius cœlestis, qui ei arcana mysteria reserans, ait:
Luc.1.c Aue gratia plena, dominus tecum. Et post pauca: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ecce habes dominum, habes virtutem altissimi, habes spiritum sanctum, habes patrem & filium & spiritum sanctum. Neque enim potest esse, aut pater sine filio, aut sine patre filius, aut sine vtroque procedens ab vtroque spiritus sanctus, ipso filio
Ioan.14.b dicente: Ego in patre, & pater in me est. Et iterum: Pater autẽ in me manens, ipse facit opera. Manifestum est fuisse in corde virginis fidem sanctę trinitatis. Vtrum autem & quatuor principales virtutes tanquam quatuor columnas possederit, inquisitione dignum videtur. Primum ergo videamus an fortitudinem habuerit. Quæ nimirum virtus quomodo illi abesse potuit, quæ abiectis secularibus pompis, spretisque voluptatibus carnis, soli deo in virginitate viuere proposuit? Nisi fallor, hæc virgo est quæ apud Salomonem legitur: Mulierem
Prou.31.a fortem quis inueniet? Procul & de vltimis finibus precium eius. Quæ adeo fortis fuit, vt illius serpentis caput contereret, cui à domino dictum est: Inimicitias ponam inter te &
Gene.3.c mulierem, & inter semen tuum & semen illius: ipsa conteret caB put tuum. Porro quòd temperans, prudens & iusta fuerit, ex angeli collocutione, & sua ipsius responsione luce clarius cõprobamus. Salutata quippe tam venerabiliter ab angelo: Aue gratia plena, dominus tecum: non se extulit quasi quæ ex singulari gratiæ priuilegio benediceretur, sed siluit: & qualis esset insolita hæc salutatio, secum cogitauit. Qua in re quid nisi temperans fuit? At verò cum de cœlestibus mysteriis ab eodẽ angelo doceretur, diligenter quæsiuit quomodo conciperet ac pareret, quæ virum vtique non cognosceret: & in hoc sine dubio prudens extitit. Iustitiæ autem præfert insigne vbi se ancillam domini confitetur. Nam quòd iustorum sit confes-
Psal.139.c sio, testatur qui ait: Veruntamen iusti confitebuntur nomini tuo, & habitabunt recti cum vultu tuo. Et alibi iustis dicitur: Et dicetis in confessione, opera domini vniuersa bona valde.

Fuit igitur beata virgo Maria fortis in proposito, temperans in silentio, prudens in interrogatione, iusta in confessione. His itaque quatuor morum columnis, & tribus fidei prædictis extruxit in ea sibi domum sapientia cœlestis: quę adeo mẽtem eius repleuit, vt de plenitudine mentis fœcundaretur & caro, ac virgo singulari gratia eandem ipsam sapientiam carne tectam pareret, quam prius mente pura conceperat. Nos quoque si eiusdem sapientiæ fieri domus volumus, necesse est vt eisdem septem columnis extruamur, id est vt fide & moribus ei præparemur. Et in moribus quidem solam puto sufficere iustitiam, cæteris tamen virtutibus circumfultam. Itaque
C ne errore fallatur ignorãtiæ, sit ei præuia prudẽtia. Sint hinc inde temperantia atq; fortitudo, ne forte labatur, vel in dexteram, vel in sinistram partem declinando.

Sermo decimus.

Esa.9.b St vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis: Admirabilis est in natiuitate, consiliarius in prædicatione, deus in operatione, fortis in passione, pater futuri seculi in resurrectione, princeps pacis in perpetua beatitudine. Hæc etiam nomina possunt ei congrue assignari in opere nostræ salutis. Nam primo dicitur admirabilis in
Act.9.b conuersione nostræ voluntatis, quæ mutatio est solius dexteræ excelsi. Postmodum dicitur consiliarius in reuelatione suæ voluntatis, quando reuelat quid sequendum sit iam conuersis. Vnde Paulus conuersus dicebat: Domine quid me vis facere? Conuersi autem necesse est compungantur pro præteritis delictis, in quorum remissione dicitur deus, cuius tantum est, peccata remittere. Hinc est quod saluatore nostro in terra remittente peccata. Iudæi dicunt eum blasphemare, quasi qui assumeret sibi quod erat solius dei. Quarto dicitur
1.Tim.3.c. fortis. Iuxta sententiam enim apostoli necesse est, vt omnes qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionẽ patiãtur. Sed quis sustinere nisi ille iuuaret? Vnde Dauid: Nisi quia D dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima
Psal.93.c mea. Cum ergo nos in tribulatione protegit, cum ipsas aerias potestates arcet à nobis ac repellit, quid aliud in hoc opere
Psal.23.b dici potest nisi fortis? Vnde dictum est: Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio. Et quoniam ipsa conuersio, & vita nostra in Christo agenda est non intuitu temporalium rerum, sed spe futurorum bonorum: ideo quinto loco ponitur, pater futuri seculi. Pater scilicet in regenera-
1.Cor.15.g tione corporum nostrorum. Quia vero omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur: vt discernat immutationem iustorum ab iniquorum resurrectione, ponitur sexto loco princeps pacis. Qua obtenta, tota perfectio impletur, nec iam vltra aliud quicquam appetendum relinquitur. Ipsa est enim in cuius exultatione concinit psalmista, dicens: Lauda
Psal.147.a Hierusalem dominum, lauda deum tuum Sion: quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te, qui posuit fines tuos pacem. Horum sex nominum consequentiã & virtutem breuiter atque eleganter comprehendit vno nomine angelus loquẽs ad Ioseph: Et vocabis inquit nomẽ eius
Matt.1.d Iesum. Cuius videlicet nominis exponẽs rationem: Ipse enim,
Ibidem ait, saluum facit populum suum à peccatis eorum.

Sermo undecimus. E

Llius dei apparuit vt nos adiuuaret & erudiret: quod potest, quia est virtus patris & sapientia. Virtus adiuuat, sapiẽtia erudit & informat. Infirmitati auxilium est necessarium. Cęcitas eruditione indiget & doctrina. Erudiuit sane faciens abnegare impietatem &
ad Tit.2.c secularia desideria, vt sobrie & iuste & pie viuamus. Impietas erat incredulitas, qđia deum nec credebamus nec colebamus. Deum enim sicut pium est colere, sic impium est abnegare. Secularia desideria sunt concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, superbia vitæ: quæ trahunt & inclinant ad amorem seculi. Istis abnegatis viuit homo sobrie, refrenans concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, superbiam vitæ. Postquàm vero incipit esse sobrius, contra duplicem ebrietatem duplicem ponit sobrietatem. Ebrietas exterior voluptatũ effusio, interior curiositatum occupatio. Ecõtra sobrietas exterior voluptatum refrenatio, interior curiositatum exclusio. Ita viuit homo sobrie quantum ad seipsum, iuste quantum ad proximum, cui exhibet quod iustum est.

Iustitia est in duobus, in innocentia & in beneficentia. Innocentia iustitiam inchoat, beneficentia consummat. Pie quãtum ad deum. Pietas est in duobus, vt de nobis non præsu-F mamus, sed in deo perfecte confidamus: vt per eum omnia mundi impedimenta vincamus. In deo non est diffidendum, sed secure & fiducialiter est agendum. Ipse tanquàm pius & laudabilis medicus prius bibit potionem quam parabat suis, id est passionem & mortem sustinuit, & sic sanitatem immortalitatis accepit, & impassibilitatis docens suos vt confidenter biberent potionem quę generat sanitatem & vitam: & qui post passionem vita ęterna viuit, spem dat nobis vt idem speremus ab eo securi.

Sermo duodecimus.

Rant ibi positę lapideæ sex hydriæ secundum purificationem Iudæorũ. Intelligamus has sex hydrias
Ioan.2.c positas, esse sex obseruantias seruis dei propositas, in quibus tanquàm Judæi purificari debeant. Sunt autem istę silentium, psalmodia, vigilię, iciuniũ, opus manuũ, carnis munditia. In hydria silentij purificamur à peccatis quæ verbositate contrahimus. Cuius vitij sunt octo species. Est enim verbum stultum, vanum, mendax, otiosum, dolosum, maledicum, impudicum, excusatorium. Quæ nimirum pestis de loquacitate nascitur, & per silentij censurã, aut euertitur funditus, aut certe ne multum noceat, reprimitur. In psalmodia fit duplex confessio, vbi & peccator de culpis compungitur, & deo laudes super iudicia iustitiæ suæ dicuntur. In hac ergo hydria Iudæus quisque, qui scilicet recte confitetur, purificatur ab immundo spiritu blasphemiæ, cui ante cõuersionem subiacebat. Dum enim seipsum laudaret, ac deum accu-

G saret, quid aliud quàm blasphemus erat? An non sunt blasphe
Ezec.18.f Psal.52.a mi qui dicunt, non est æqua via domini? An non insipiens ille
blasphemus qui dicit in corde suo, non est deus? Iam vero cõuersus & confessus, canticisq; diuinis instructus, correcta vita
corrigit & verba: seque ipsum accusans, mala sibi computat:
deum autem laudans, bonum quod in se videt, nõ sibi sed illi
applicat: & hoc totum agitur in psalmodia. Per psalmodiam
accipe quicquid deo agitur cum mentis melodia, siue sint psal
mi, siue hymni, siue etiam quæcunque cãtica. Tertiam hydriã
posui superius vigilias: has semper debet comitari orationũ
instantia. Vnde & dominus in euangelio legitur in oratione
pernoctasse: & discipulos suos exhortans, vtrumque simul cõ
Mar. 14. d & Luc. 22 iunxit, dicens: Vigilate & orate, vt non intretis in tentatio-
nem. Tales vigiliæ abluunt nos à sordibus quas contraximus
per somnolentiam resoluti, dum obliuione quadam à via sa-
lutis intepuimus ac torpuimus. Quarta hydria est ieiuniũ, de
quo quis dubitet an & ipsum purificet? Vera est illa senten-
tia: Contrariis curantur contraria. Si ergo per gulam pecca-
uimus & ingluiem, quid restat nisi vt per abstinentiã reparemur? Nec solum huius vitij fit per ieiuniũ purificatio, insuper
& virtus ad expellendos dæmones comparatur, dicente do-
Mar. 9.c minus: Hoc genus in nullo potest exire nisi in oratione & ie-
iunio. Sequitur quinta hydria quæ dicitur opus manuum. In
quo si quæratur an sit aliqua purificatio, facile potest inueni-
H ri per multa. Nam vt plurima præteream, hoc solum quanti sit
præconij, quantæ gratiæ, quis digne æstimet suo se quemque
labore trãsigere, ac nullius aliquid desiderare? Ac ne me quis
quam putet hæc magis declamatorie quàm ex veritate pro-
ferre, audiat ipsum doctorem nostrum in fide & veritate apo
1. Thes. 4.a stolum Paulum scribentem ad Thessalonicenses, hæc ipsa do-
centem & præcipientem: Rogamus vos, inquit, fratres, vt abũ
detis magis, & operam detis vt quieti sitis, & vt vestrũ nego-
tium agatis, & operemini manibus vestris sicut præcepimus
2. Thes. 3.b vobis, & vt honeste ambuletis ad eos qui foris sunt, & nullius
aliquid desideretis. Audiat eundem ipsum facientem quæ do
cebat. Ipsi enim scitis, inquit, quemadmodum oporteat vos
imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque
panem gratis manducauimus ab aliquo, sed in labore & fati-
gatione, nocte & die operantes, ne quem vestrum grauare-
mus. Item audiat docentem quæ faciebat: Cum essemus apud
vos, hæc denunciabamus vobis, quoniam si quis non vult ope
rari, nec manducet. Vides quàm solicite obseruandum præce
pit doctor gentium opus manuum? Cur hoc tantopere cura-
uit, nisi quia sicut bonus & diligens pastor hoc ouium saluti
plurimum expedire prouidit? Restat vltima carnis munditia.
In hac fit purificatio ab illa quinquepertita corporis illece-
bra, visus, auditus, gustus, odoratus, tactus. Et cætera qui-
dem prædicta, id est silentium, psalmodia, vigiliæ, ieiunium,
I opus manuum, exerceri sine ista possunt: sed si lumbi præcin-
cti non sint, id est si desit carnis munditia, lucernæ ardentes
quid proderunt? Hinc ergo colligendum est quòd sit necessaria huius hydriæ purificatio, quæ sola omnibus supradictis
æquipollentem obtinet vim salutis. Et notandum quòd in
his omnibus obseruantiis quatuor primas debemus nobis,
quintã proximo, sextã deo. Nam silentium, psalmodiam, vi-
gilias, ieiunium debet quisque exercere propter seipsum,
hoc est propter suam disciplinam: opus manuũ propter pro-
ximum, ne quem grauet, sed magis habeat vnde tribuat ne-
cessitatem patienti: carnis munditiam propter deum, vt illi
placeat, & eius voluntatem faciat. Vnde scriptum est: Hæc est
1. Thes. 4.a enim volũtas dei sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à for-
nicatione, vt sciat vnusquisque vestrum suum vas possidere
in sanctificatione & honore. Quòd autẽ illę hydriæ lapideę,
dicũtur, significat q̃ sine aliqua difficultate obseruari nõ pos
sunt, & quòd dura & aspera est via quæ ducit ad vitam. Vel
certe lapideæ dicuntur propter fortitudinem, ne facile fran-
gantur aut dissoluantur, & effundatur liquor gratiæ qui in eis
continetur: quod vtique cito contingere posset, si vel fictiles
essent, vel ligneæ, seu cuiuslibet alterius fragilis materię. Vel
etiam lapideæ, id est Christianæ, à lapide Christo, vt scilicet
in fide Christi fiant.

Sermo decimustertius. K

Apiẽtes singulę metretas binas vel ternas. Hic pri Ioan. 2. d
mum sciendum est q̃ huiusmodi hydriæ aliquando
sunt vacuæ, aliquando sunt plenę. Plenę autem ali-
quando veneno, aliquando aqua interdum etiã vi-
no. Vacuę quippe & inanes sunt, cum pro inani gloria, vel ali
quo temporali emolumento fiunt. Plenę veneno sunt, si cum
murmure & animi rancore gerãtur. Aqua plenę dicuntur, cũ
ex timore dei obseruantur. Siquidem per aquã timor intelli-
gitur. Vnde & apud Salomonem legitur: Timor domini, fons Prou. 14. d
vitæ. Vino autẽ plenę sunt, cum timor vertitur in amorẽ, cum
charitas excludit timorẽ, cũ ea quæ prius obseruabantur ti-
more pœne, iam exercẽtur delectatione & amore iustitiæ. Vt
vacuę vel veneno infectę sint nõ vult dominus, vt impleantur
aqua iubet dominus: vt autẽ aqua in vinum vertatur, hoc facit
dominus. Sed quibus implere hydrias aqua imperat domin⁹?
Ministris vtiq;, quos & cõstituit super familiã suã, vt dẽt illis Ioan. 2. d
in tempore tritici mensurã: quibus tamen Maria primum sug-
gesserit dicens: Quodcunq; dixerit vobis, facite. Quo exem-
plo innuitur q̃ officium prædicationis non debent vsurpare
sibi, nisi quos Maria, id est mater gratia prius ĩstruxerit. Alio-
quin dicetur eis: Regnauerunt, & non ex me: principes exti- Osee. 8. d
terumt, & ego ignoraui. Implent ergo ministri hydrias a- L
qua, prædicant mira de dulcedine regni, intentant horrẽda de
terrore supplicij: fit summus auditoribus de vtroq; timor, ne
vel illo fraudentur, vel isto plectantur, & ita capiunt hydriæ
metretas binas. Quid est autẽ vel ternas? Addatur illis duob⁹
tertius timor, & capiunt hydriæ metretas ternas. Et illi qui-
dem duo prædicti timores de futuro, sunt valde vtiles. Sed
est alius timor de præsenti multo probabilior, quo timet ho
mo & semper est pauidus ne interna gratia deseratur. Quis-
quis igitur hoc timore repletus fuerit, profecto binis metre-
tas ternas addidit. Notandum autẽ q̃ cum hydriæ plenę factę
sunt vsq; ad summum, tunc aqua versa est in vinum bonũ, quia
nimirum ordo rationis est, vt si timor est initium charitatis,
perfectum sequatur etiam plenitudo dilectionis. Vnde etiam Ioan. 2. d
architriclinus dicit ad sponsum: Omnis homo primum vinũ
bonum ponit: & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius
est. Tu autem seruasti vinum bonum vsq; adhuc? Consuetudi
nis est secularium hominum, vt cum aliquem honorẽ adipisci
desiderãt, cæteros sibi prius per amorẽ acquirant. Cum vero
adepti fuerint, elati potestate, eos ipsos per timorẽ sibi post-
modum subiiciunt, quibus prius priuati non terrorem, sed a-
morem exhibuerant. Isti ponunt primum bonum vinum, id est
amorem: & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est,
id est timorẽ. Econtrario facit sponsus noster. Semper enim
seruat ad vltimũ bonum vinũ: quod vero in eius cõparatione M
deterius est, ante propinat dicens: Fili accedens ad seruitutẽ Eccli. 2. d
dei, sta in timore. Si ex timore te feceris ipsius seruum, faciet
te ex charitate amicum suũ. Et sic aqua timoris cõmutabitur
in vinum dilectionis. Ad hoc enim purificaris in illis sex hy-
driis aquis timoris, ad hoc in timore accedis ad ipsum tanq̃
seruus ad dominum, vt de seruo proficharis in filium.

Sermo decimusquartus.

Ecce vicit leo de tribu Iuda: radix Dauid aperire li- Apoc. 5. b
brum, & soluere septẽ signacula eius. Septẽ signa-
cula sunt, temporalis natiuitas, legalis circunciſio,
matris purgatio, fuga in Aegyptũ, carnis necessitu-
do, baptismus, passio. Hæc siquidem sunt veræ quædam hu-
manitatis insignia, quibus se teneri ac ligari voluit incarnata
dei sapientia. Ipsa quippe est secunda in trinitate persona: &
licet eandẽ incarnationem simul fecerint pater & filius & spi
ritus sanctus, non tamen pater aut spiritus sanctus est incar-
natus, sed solus filius. Impleuit quidẽ & pater & spiritus san-
ctus carnẽ filij, à quo neuter eorum poterat separari, sed im-
pleuit maiestate, non susceptione. Ideoq; filius ostẽdit in car
ne potentiã patris per opera, exhibuit bonitatẽ spiritus san-
cti remittendo peccata, & quod ipse erat, id est sapientia, oc-
cultauit per illa prædicta signacula. Facta est igitur res mira
& obstupenda. Infirmata est virtus summa, & vt ita dicam, si
dici liceat, quod tamen reuerenter dico: quasi insatuata est sa-
pientia.

A pientia. Nec erubesco dicere quod non erubuit doctor gen-
1. Cor. 1. d. tium docere. Sic nempe credidit, sic docuit, sic scriptum reli-
quit. Nos, inquit, prædicamus Christum crucifixum, Iudæis
quidẽ scandalum, gentibus autem stultitiã: ipsis autẽ vocatis
Iudæis atq; Græcis, Christum dei virtutẽ, & dei sapientiam:
quia quod stultum est dei, sapientius est hominibus: & quod
infirmũ est dei, fortius est hominibus. Veruntamen hæc vir-
tus abscondenda erat, & in humilitate perficienda: vt omniũ
implerentur oracula prophetarũ. Passus est ergo in cruce im
passibilis deus: & in carne nostra mortali mortuus ac sepulte
immortalis dei filius. Sed ecce tertia die resurrexit à mortuis:
& qui agnus extiterat in passione, leo factus est in resurre-
ctione. Surrexit, & vicit leo de tribu Iuda: quia mortẽ quã ex
infirmitate nostra pertulit, ex virtute sua resurgendo calca-
Roma. 6.b uit. Resurgens enim à mortuis, iam non moritur, mors illi vl-
tra non dominabitur. Resurgẽdo autẽ & in cœlũ ascendẽdo,
librũ aperuit, quia nimirum ex authoritate sacræ scripturæ q̃
Psal. 107.a deus esset, innotuit. Vnde scriptum est: Exaltare super cœlos
deus, & super omnẽ terrã gloria tua. Septẽ quoq; eiusdẽ libri
signacula soluit, quando eloquia sacra fideliũ mentibus rese-
rauit: & quicquid de mysteriis suis lex & prophetę sub alle-
goriis prædixerant, de his scilicet quæ per hominem tempora-
liter gessit, de se prædicta, & in se ac per se completa, luce
clarius indicauit.

B *Sermo decimusquintus.*

Mar. 16.a Vid est q̃ post mortẽ eius tres illæ sanctę mulieres
emerunt aromata, vt in monumento positum vnge-
rent eũ? Quid in sua actione nobis reliquerunt imi
tandum? Res enim gesta (vt ait beatus Gregorius)
aliquid in sancta ecclesia signat gerendũ. Et nos ergo si Chri
stum mortuum, id est fidẽ Christi mortuã in corde cuiuspiã
fratris senserimus, danda nobis opera est, vt ad vngendũ cor-
pus mortuum emptis aromatibus accedamus. Significant au-
tem tres illę mulieres tres in nobis efficientias, quæ sibi con-
grua cõparant aromata. Quæ sunt illæ? Mens, manus, lingua.
Omnis enim qui emit, dat & accipit aliquid: & quod dat, per-
dit, vt possideat quod accipit. Dat igitur mens nummũ pro-
prię voluntatis, & cõparat affectũ cõpassionis, zelum iustitiæ,
discretionem consilij. Dat manus obedientiam, & emit in tri-
bulatione patientiam, in opere perseuerantiã, in carne conti-
nentiam. Dat lingua nummũ confessionis, & accipit modũ in
Ibidem correctione: copiam in exhortatione, efficaciã in persuasione.
Talibus vnguentis compositis, dum ad monumentũ simul ve-
nerint colloquuntur inuicem & dicunt: Quis reuoluet nobis
lapidem ab ostio monumentiꝰ Lapis iste est, vel nimia trilti-
tia, vel pigritia, vel duritia, quæ dum cordis aditum obstruit,
Psalm. 9.g fruſtra ad vngendũ mortuũ mens, vel manus, vel lingua cum
C quibuslibet aromatibus venit. Sed quoniã scriptum est. Præ-
parationẽ cordis eius audiuit auris tua: vident lapidem reuo-
lutum, introeunt in monumentũ: & quę vngere volebant mor
tuũ, audiunt susciratũ. Quis hoc indicat? Quis hoc prædicat?
Angelus vtiq; testis resurrectionis. Videtur scilicet huius in
quo Christus resurrexit, vultus lętior, aspectus venustior, ser
mo purior, incessus modestior, & ad omne opus bonum spiri-
tus promptior. Quæ omnia quid sunt aliud q̃ quidam interne
resurrectionis hilaris nuncius? Cætera quoq; quæ in Christi
resurrectione gesta vel dicta sunt, vtpote de inuento sudario,
ac de ipso domino in Galilæa videndo, & aliis quæ euange-
lica cõtinet historia, possunt nimirum iuxta cœptam tropolo-
giam interpretari: vt quod historice præcessit in capite, con
sequenter etiam credatur fieri moraliter in eius corpore.

Sermo decimussextus.

1. Ioan. 5. b Res sunt qui testimoniũ dãt in cœlo, pater & filius
Esa. 66. g & spiritus sanctus. Tres in terra, spiritus, aqua, &
sanguis. Similiter in inferno, vt in Esaia legimus:
Vermis eorũ nõ morietur, & ignis eorũ nõ extíguetur. Duo mala sunt vermis & ignis: altero roditur cõscientia,
altero cõcremãtur corpora. Tertiũ additur desperatio, quę in
eo vtiq; intelligitur quod dicitur nõ morietur, & nõ extinguetur. His qui in cœlo sunt, datur testimonium beatitudinis: his qui
in terra, iustificationis: his qui in inferno sunt damnationis.
Primum testimonium est gloriæ, secundum gratiæ, tertiũ ire-

Sermo decimusseptimus. D

Eniens ad nos de via noster amicus, id est quilibet Luc. 11. d
conuersus proximus: tribus panibus reficiẽdus est.
Primus panis est continentia, qua restringitur cor-
pus ne deficeps per mortiferas voluptates defluat.
Secundus est humilitas, qua instruitur anima ne de ipsa sua
continẽtia superbiat. Tertius est feruor charitatis, quo accẽ-
ditur spiritus, vt vtriq;, id est corpus & anima in castitate &
humilitate perseueranter custodiat. His tribus virtutibus, id
est castitatis, humilitatis, charitatis, tanquàm tribus panibus
reficitur homo dei & roboratur, vt secundum apostolum in
die aduentus domini sit integer spiritus, anima & corpus. Spi
ritum autem voco gratiam, quę iuxta apostolum cũdem adiu-
uat infirmitatem nostram ne deficiamus, donec suo tempore
metamus bonum quod seminauimus. Vocatur primus panis
carnalis vel corporalis, secũdus rationalis, tertius spiritualis.
Hi panes quotiens desunt, à deo requirendi sunt. Merito au-
tem tres quæruntur, quia tres reficiendi veniunt: anima quasi
vir, caro quasi coniunx, spiritus velut vtriusque vernaculus.
Et notandum quòd nõ ait, da: sed, commoda mihi tres panes,
quasi redditurus: quia sacerdos peccatori conuertenti debet
quidem graciam diuinitus impetrare, fructum vero eiusdem
gratiæ non sibi debet, sed deo referre.

Sermo decimusoctauus. E

Emo ascendit in cœlum nisi qui de cœlo descẽdit, Ioan. 3. b
filius hominis qui est in cœlo. Dominus & salua-
tor noster Iesus Christus volens nos docere quo-
modo in cœlum ascenderemus, ipse fecit quod do-
cuit, ascendit in cœlum. Et quoniam ascendere nõ poterat nisi
prius descenderet: descendere autem eum vel ascendere non
patiebatur diuinitatis suæ simplicitas: quippe quæ nec minui
potest nec augeri aut aliquo modo variari: assumpsit in vnita-
tem suæ personę naturam nostram, id est humanam in qua de-
scenderet & ascenderet, viamq; nobis qua & nos ascendere-
mus, ostenderet. Quod totum indicant sancti euangelij verba
proposita. In eo enim quod dictum est. Nemo ascendit in cœ
lum nisi qui descendit, assumptio humanæ naturæ exprimitur:
in eo autem quod infertur, qui est in cœlo, diuinitatis suæ in-
commutabilitas ostenditur. In quibus verbis illud etiã inuitur q̃ ipse sit via per quam ascendamus, ipse patria vbi maneamus: via scilicet transeuntibus, patria peruenientibus. Manẽs
itaq; quod erat in natura sua, descendit & ascendit propter
nos in nostra: attingens nimirum à fine vsq; ad finẽ fortiter,
& disponens omnia suauiter. Descendit siquidẽ quo inferius Sapiẽ. 8. a
non decuit, ascẽdit quo celsius nõ potuit. Ipsumq; descensum
egit fortiter, quia virtus erat: ascẽsum disposuit suauiter, quia
sapientia erat. Descendit autem dictum est, non cecidit: quia
qui cadit, sine gradu ruit: qui autem descendit, gradatim pe- F
dem ponit. Sunt ergo gradus in descendendo, sunt in ascẽ-
dendo. In descendendo primus quidẽ gradus est à summo cœ
lo vsq; ad carnem, secũdus vsq; ad crucẽ, tertius vsq; ad mor-
tẽ. Ecce quousque descendit. Nunquid amplius potuit? Pote-
rat iam certe rex noster dicere, & quasi quodã operis effectu Esa. 5. a
clamare: Quid vltra debui facere & non feci? Maiorem hac di Ioan. 15. b
lectionẽ nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis
suis. Vidimus descẽsum videamus & ascẽsum. Sed & ille quo-
que triplex est, & eius primus gradus gloria resurrectionis,
secundus potestas iudicij, tertius confessus ad dexteram pa-
tris. Et de morte quidem meruit resurrectionem, de cruce iu-
dicij potestatem: vt quoniam in illa iniuste iudicatus est, de
illa iustam obtineret iudicis censuram, ipso post resurre- Mat. 28. d
ctionem dicente: Data est mihi omnis potestas in cœlo &
in terra. Ipsam vero serui formam, id est carnem in qua pas-
sus & mortuus est, resuscitatam euexit super omnes cœlos,
& super omnes angelorum choros: vsque ad dexteram pa-
tris. Quid hac dispositione suauius, vbi mors absorbetur in
victoria, vbi ignominia crucis vertitur in gloriam? vt de il- Gala. 6. d
la dicant sancti: Absit mihi glorari nisi in cruce domini no-
stri Iesu Christi: vbi & ipsa carnis humilitas ex hoc mun-
do transit ad patrem. Hac ascensione nihil sublimius, hoc
honore nihil glorioſius dici potest aut cogitari. Sic per in-
carnationis suæ mysterium descendit & ascendit dominus:
relinquens

G relinquens nobis exemplum vt sequamur vestigia eius. Sumamus & nos de mysterio eius moribus nostris exemplum. Qui enim dicit se in Christo manere, debet sicut ipse ambulauit,& ipse ambulare. Descendamus per viam humilitatis, ponaturq; nobis primus eius gradus,id est primus profectus, nolle dominari, secundus velle subiici, tertius in ipsa subiectione quaslibet contumelias, & iniurias illatas equanimiter pati. Primo gradu caruit in cœlo Lucifer ille,qui dixit in corde suo: In cœlum ascendam, super astra dei exaltabo solium meum: sedebo in monte testamenti,in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinē nubium,similis ero altissimo. Hæc dicens irreparabiliter cecidit de cœlo: & hoc ideo forte,quia omnino intolerabilis superbia est velle dominari. Secūdo gradu caruerunt primi homines in paradiso,qui licet sua maluerint voluntate abuti,quàm creatori subiici: non tamen præsumpserunt cæteris suæ sortis dominari. Ideoq; culpa eorum & pœna longe extitit dissimilis superbiæ atq; ruinæ diaboli: vnde & diuina clementia quandoq; meruerunt reparari. Tertium gradum non habent qui ad tempus credunt, sed in tempore tentationis recedunt. Hæc dicimus vt sciamus à quorū imitatione declinare debeamus. Nam & diabolus & homo vterq; ascendere præpostere voluit: hic ad scientiam, ille ad potentiam, ambo ad superbiam. Non sic ascendere velimus, quin potius audiamus prophetam quærentem quomodo ascē dendum sit. Quis,inquit,ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo. Vbi notandum q triplicem gradum ascēdendi cōstituit. Primus gradus est innocētia operis, secundus munditia cordis: tertius,fructus ædificationis. Quos gradus miro modo inuenimus in superioribus gradibus descēsionis. Ibi quippe fuerat tertius gradus,tolerantia iniuriarū. Ipsa est enim quæ probat huius ascensionis primum gradum, id est innocentiam operis. Ibi secundus fuerat patientia subiectionis: & ipsam operatur munditia cordis,quæ est secundus ascē sionis gradus. Ad hoc enim doctores prælatos habemus, vt cor mundemus,dicente domino: Iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Ibi etiam primus gradus fuerat contemptus dominationis: hic tertius est fructus ædificationis. Quisquis autem dominari non appetit, is profecto fructuose præest cæteris instituendis.

Esa.14.d

psal.23.a

H

Ioan.15.a.

Sermo decimusnonus.

psal.23.a

QVis ascendet in montem domini? Ascendit quidem semel Christus corporaliter super altitudinem cœlorum, sed & nunc ascendit quotidie spiritualiter in cordibus electorum. Si ergo volumus & nos cū eo ascendere,ascendendum nobis est in montes virtutum de vallibus vitiorum. Est autem gemina species ipsorum vitiorum. Alia enim sunt quæ nocent nobis,alia quæ proximis. Illa flagitia, ista vocantur facinora: & hæc omnia dicuntur vallis lachrymarum,quia omni fletus fluuio plangenda est vita peccatorum. De valle flagitiorum ascenditur ad montem castitatis triplici continentia,membrorum,sensuum, cogitationū. In prima continentia cohibetur actus,in secunda vitatur aspectus,in tertia resecatur affectus. Item de valle facinorum ascēditur in montem innocentiæ. Hic erigitur scala: Quod tibi nō vis fieri,alij ne facias: & ponitur in ea triplex gradus timoris, vel eius scilicet qui patiē ne reddat talionē,vel superioris potestatis ne inferat vltionē, vel interni iudicis q reddit vnicuique secundum opera sua. Cum autem ad hunc montē ascēderint,iam iusti sunt,& ex fide viuunt, sed necesse est eos secundum apostolum persecutionem pati. Itaque confugiendum est de monte innocentiæ ad montem patientiæ: & hic quoq; erigitur scala triplicis gradus. Primus est domini passio,secundus martyrum fortitudo,tertius premij magnitudo. Possunt sane gradus isti dici gradus pudoris,sicut in innocentia fuerunt gradus timoris. Et nota quòd mons iste patientiæ secundum hos gradus est arduus,spinosus, aridus. Arduus ꝓpter difficultatem imitandi passionem domini, spinosus propter aculeos tentationum quæ multiplices sunt, damna scilicet rerum, contumeliæ verborum, cruciatus corporū, in quibus sancti martyres examinantur. Aridus propter retributionem præmiorū,quæ non in hoc seculo speratur,sed in futuro. K

Post hunc montem restat ei alius mons ascendendus, mōs scilicet montium: ad quem cum peruenerit, iam in eo deus requiescit. Vnde scriptum est: Factus est in pace locus eius. *psal.75.a*
Sed & in hoc monte pacis erigitur scala charitatis, vnde dominus dicit: Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Volumus siquidem retribui nobis, volumus ignosci,volumus gratis dari. *Matt.7.b* *Tob.4.a*

Sermo vigesimus.

DE spiritu sancto testatur scriptura, quia procedit, spirat,inhabitat,replet,glorificat. Procedere dicitur duobus modis: vnde, & quo. Vnde? à patre & filio. Quo? Ad creaturam. Procedendo prædestinat,spirādo vocat quos prædestinauit: inhabitando iustificat, quos vocauit: replendo accumulat meritis, quos iustificauit: glorificando ditat præmiis,quos accumulauit meritis.

Sermo vigesimusprimus.

SPiritus sanctus arguit mundum de peccato quod dissimulat: de iustitia quam non ordinat, dum sibi non deo eam dat: de iudicio quod vsurpat, dū tam de se q̄ de aliis temere iudicat. *Ioan.16.b*

Sermo vigesimussecundus.

QVi mihi ministrat, me sequatur. Quidam sunt qui non sequuntur Christum,sed fugiunt. Alij non sequuntur, sed præeunt. Nonnulli sequuntur, sed nō assequuntur. Alij vero sequuntur, & cōsequuntur. L
Non sequuntur,sed fugiunt qui necdum peccare desistunt, de quibus scriptum est: Omnis qui male agit,odit lucē. Et propheta: Ecce isti qui elongant se à te,peribunt. Nō sequuntur, sed præeunt,qui magistrorum sententiis suas præferūt. Quorum imaginem tenebat Petrus cum pro salute nostra volentem pati dominum increparet,dicens: Absit à te domine,non erit tibi hoc. Sequuntur,sed non assequuntur,qui segniter ac remisse agunt, vel vsque ad finem non perseuerantes de medio itinere reuertuntur. Talibus dicit apostolus: Remissas manus, & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris, vt non claudicans quis erret, magis autem sanetur. Sequuntur & consequuntur, qui viam humilitatis eius deuoto mentis affectu perseueranter imitantur. Huiusmodi vere sequuntur dominum. Qui mihi ministrat,me sequatur, id est me imitetur. Quo fructu? Vt vbi sum ego,inquit,ibi sit & minister meus. Fructus itaque huius imitationis,mansio est æternæ beatitudinis. *Ioan.3.c* *psal.72.d* *Matt.16.c* *Heb.12.c* *Ioan.12.d* *Ibidem.*

Sermo vigesimustertius.

QVi vult venire post me,per me,ad me. Post me,quia veritas sum: per me,quia via sum: ad me,quia vita sum. Qui vult venire post me,abneget semetipsum, & tollat crucem suam,& sequatur me. Tria proposuit Christus dei virtus & dei sapientia, angelus magni consilij,animæ rationali ad imaginē trinitatis factæ, scilicet seruitutem, vilitatem, asperitatem. In abnegatione sui seruitus, in toleratione crucis vilitas, in imitatione Christi designatur asperitas: vt quę per inobedientiam de statu trinę fœlicitatis ceciderat, humiliata afflictione trinæ miseriæ per obediētiam resurgat. Ceciderat enim à seipsa,à societate angelorū,à visione dei,id est à libertate,à dignitate,à beatitudine. Audiat ergo consilium,vt abnegando semetipsam,id est propriá voluntatem,sui libertatem recuperet: tollendo crucem suam, id est carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigendo, per continentiæ bonum recuperet societatem angelorum: sequendo Christum,id est eius passionem imitando, recuperet claritatis eius visionē: quia si cōpatimur ei,& cōregnabimus. *Lucæ.9.d* M

Sermo vigesimusquartus.

RECiosam in conspectu domini mortem sanctorū eius facit aliquando vita,aliquando causa,aliquando vita simul cum causa. In cōfessoribus qui in domino moriuntur,facit preciosam, vita. In martyribus qui pro domino moriuntur, facit eam preciosam,aliquādo sola causa,aliquando causa pariter & vita. Et illa quidem mors preciosa est quā cōmendat vita: preciosior vero quā facit causa,preciosissima vero quā preuenit vita simul cū causa. *psal.115.b*

Sermo

A *Sermo vigesimusquintus.*

Ibidem

RECiosa in conspectu domini,mors sanctorum eius. Tria sunt quæ sanctum faciunt hominem,victus sobrius,actus iustus, sensus pius. Victus sobrius erit, si continenter, si socialiter,si obedienter,id est caste,charitatiue,humiliter vixerimus. Per cōtinentiam enim castitas,per socialitatem charitas,per obedientiam humilitas acquiritur. Et hæc est virtus quæ animam perfectè deo subditam,sub vmbra alarum ipsius securè facit viuere. Actus iustus erit si fuerit rectus,discretus,fructuosus. Rectꝰ per bonam intentionem,discretus per mensuram possibilitatis, fructuosus per vtilitatem proximorum. Sēsus pius erit,si fides nostra deum sentit summe potentem,summe sapientem,summe bonū: vt per eius potentiam,nostram credamus adiuuari infirmitatem: per eius sapientiam,nostram credamus corrigi ignorantiam: per eius bonitatem,nostram credamus dilui iniquitatē. Tria sunt quæ mortem sanctorum faciunt preciosam, quies à labore,gaudium de nouitate,securitas de æternitate.

Sermo vigesimusexstus.

Matth.13.f

PRiplicem nobis commendat gradum parabola triplex lectionis vnius. Ager est corpus. Huic dum adhuc dominantur passiones desideriorum,iacet inculтus,& obnoxius maledicto. Spinas & tribulos germinat,quid intꝰ lateat ignoratur. Quis enim eo tēpore idoneū B reputet ferre dignos pœnitētiæ fructꝰ? Quid tā iusꝑiēter exponis anima corpꝰ tuū? Nescis quid absc̄ditū sit in eo. Quid nisi regnū cœlorum? Inuenire est in eo salutis opera,quibꝰ regnum cœlorum poteris adipisci. Eme ergo agrum, & à concupiscentiis tuis tibi vendica corpus tuum, dato nimirū precio fomentis & occasionibus ipsarum concupiscentiarum. Vbi vero thesaurum effoderis,esto iam negociator,& preciosas margaritas quære. Si precioſissimam vnam inueneris, etiam tunc vende quicquid habes,& eme eam. Quæ est tamen vna tā preciosa? Neq; enim mirum si pro thesauro vendidit quæcunque habebat,id est pro diuitiis salutis,& peccata & peccati fomēta deseruit. Hæc quippe sola prius habebat. Nunc autem vbi thesaurum hunc reperit,quomodo quærit bonas margaritas, & pro vna omnia vendidit? Ego vnam hanc nihil aliud quam vnitatem arbitror esse. Quærit autē bonas margaritas, qui in opere salutis suę non est cōtentus inferioribus bonis,sed summa quęq; & excellētiora perquirit. Nihil ergo preciosius inueniēs vnitate,nō parcat omnibus cęteris ꝓpter eam: ieiuniis, vigiliis,orationibus audacter ꝓferat vnitatem. Volo autem vt in ea quoq; sic maneat,non quasi vnus ex omnibus,sed quasi cum omnibꝰ vnus. Latum expandat sinum,ex omni genere affectionū claudat intra viscera sua,omnibus omnia fiat, & cōgaudere paratus & compati: gaudere cum gaudentibus, flere cum flētibus. Erit enim cū ad littus veniēs,malos pisces à sagena charitatis excludet, & quicquid molestum est, foras mittetur. C

Sermo vigesimusseptimus.

EOdem ordine quo præcessit culpa,subsecuta est etiā culpę medicina. Primum peccatum est factum in cœlo per superbiam præuaricatoris angeli,qui dixit in corde suo: In cœlum conscendam, super astra dei exaltabo solium meum: sedebo in monte testamenti,in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinem nubium,ero similis altissimo. In seipso tumuit,& de sorte beatorum spirituum iectus cœlorum regnum amisit. Contra hoc peccatum dictum est: Beati pauperes spiritu,quoniam ipsorū est regnum cœlorū. Secundum peccatū cōmissum est per inobedientiam mulieris in paradiso. Ex hoc peccato facta est caro rebellis spiritui,vt quoniam spūs eius non fuit subiectus creatori,nec caro fit subiecta spiritui. Contra hoc est dictum: Beati mites, quoniā ipsi possidebunt terram. Horum duorum peccatorum cōprehēdit dominus medicinā dicens: Discite à me quia mitis sum,& humilis corde. Tertium peccatum fuit quod ipsa mulier virum quoq; secum traxit in culpam. Debuit quidē illa peccatum suum deflere,nec addere peccatum peccato: sed in hoc se putauit habere consolationem,si virum faceret peccati sui participem. Quodammodo enim naturale est vnumquenque velle,siue in vitiis,siue in virtutibus associare sibi consortem. *Esa.14.d* *Matt.5.a* *Ibidem* *Matt.11.d.*

Contra hoc peccatū est istud remediū: Beati qui lugent,quoniam ipsi consolabuntur. Quartum peccatum commisit Adā, qui consensit. Adam enim (sicut ait Apostolus) nō est seductꝰ, mulier autem seducta in præuaricatione fuit. Illa per ignorantiam,iste peccauit per infirmitatem. Peccauit autem nimis diligendo vxorem, non quia eius voluntatem fecit,sed quia eā voluntati prætulit diuinæ. Vnde & à domino ei dictū est: Pro eo q obedisti voci vxoris tuæ plusq̄ meæ, maledicta terra in opere tuo. Iustum quippe erat, vt illius magis voluntatem faceret, cui plus debebat. Quis vero ambigat plus eum debere conditori q̄ vxori? Siquidem vxori erat astrictus tantū per amorem,deo autem per timorem simul & amorem. Plus ergo debuerunt valere duo vincula ad tenendum eum erga dei præceptum,q̄ vnum tm̄ erga coniugis affectum. Contra hoc quartum peccatum, adhibitum est remedium: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam,qm̄ ipsi saturabuntur. Habuit quidē Adam iustitiam,à iusto deo creatus iustus: sed quia nō eā ex libero arbitrio direxit, facile ab ea per idē liberum arbitrium defluxit. Quo contra dicitur per psalmistā de Christo: Dilexisti iustitiam,& odisti iniquitatem. Quintū æquè peccatum cōmisit, qui propriā culpā retorsit in vxorē, cum ait: Mulier quam dedisti mihi sociam,dedit mihi de ligno,& comedi. Primo quidem crudelis in se, qui peccatum suum excusauit: secundo in vxorem quam accusauit. Et vtique satis sumpta est E digna de peccato vindicta,quando eam accusauit, cuius amore peccauit. Contra hoc peccatum dictum est: Beati misericordes,quoniam ipsi misericordiam consequentur. Sextum peccatum fecit Eua,quę cum increparetur à domino cur hoc fecisset, respondit ei: Serpens decepit me, & comedi. Sic declinauit & ipsa in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis,refundens culpam in serpentem, quasi immunis à crimine,cum nil obfuisset suggestio serpentis, si illa negasset assensum propriæ voluntatis: & forte præcessit in ea aliquis motus superbię,vnde seduci meruit à serpente. Contra quod dictum est: Beati mundo corde,quoniam ipsi deum videbūt. Septimum peccatum factum est extra paradisum,quādo Cain consurrexit aduersus Abel fratrem suum, & interfecit eum. Ex eo iam tempore inueteratum est vt mali insurgant in bonos,& opprimant eos. Huius peccati remedium est illud: Beati pacifici: quoniam filij dei vocabuntur. Quod si ab infestatione cessare nolucrint iniqui,patienter tolerent eos iusti: audientes consolationem quę sequitur,& dicit: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Ecce quàm necessarius fuit aduentus Christi,qui carnem subiiceret spiritui, hominem pacificaret sibi, deum reconciliaret homini. *Matt.5.a* *Ibidem.*

Sermo vigesimusoctauus.

PRex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Duplex in lege veteri præceptorum genus inuenio. Sunt enim moralia quædā, vt est: Non concupisces, non adulterabis, honora patrem tuum,& his similia. Sunt etiam figuratiua & vmbratilia quædam,vt est taurorum immolatio, & sanguis hircorū. Veruntamen carnalis ille populus, nec illa implere poterat, nec in his obtinere salutem. Vnde & saluator in euangelio, legis præcepta improperat pharisæis q propter traditiones suas irrita facerent dei mandata,ipsa sine dubio in quibus esset ædificatio morum. Nā de cæteris ipse loquitur per ꝓphetā: Dedi eis præcepta non bona: ipsa plane in quibus esset vmbra futurorum. Quę enim consequētia ratiōis, vt homine peccāte aries mulctaret,& diceret cū ꝓpheta: Quæ nō rapui,tūc exsoluebā? Merito sane non bona præcepta populꝰ nō bonus accepit,dicēte ꝓpheta: Cū sancto sanctus eris,& cū puerso puerteris. Nouerat enim Iudæorum corda carnalia,vnde & carnalia eis tradidit sacramenta,quę nō possent iuxta conscientiā perfectū facere seruiētē in iustitiis carnis. Venit ꝓinde plenus gratia & veritate Christus dominus noster,vt ex hoc iam moralia quidē impleātur ꝓ gratiā: quę vero vmbratilia & mystica fuerāt, reuelata veritate deinceps non ad literā obseruē tur,sed secundum spiritum spiritualiter intelligant. Propterea iā non aries vel taurus homine peccante mactatur, sed viua corporis hostia, rationale & acceptabile sacrificium in ieiuniis & laboribus veniam meretur pariter & gratiam. F *Ioan.1.b* *Matt.19.c.* *Roma.13.c* *Exo.20.a* *Mar.7.c* *Exe.20.d.* *Psal.68.a.* *Psal.17.d.*

Sermo

Sermo vigesimusnonus.

G

1.Cor.4.a. SIc nos existimet homo vt ministros Christi,& dispensatores mysteriorum dei. Minister Christi sic debet conuersari,vt ex moribus exterioris hominis qui videtur,existimetur compositio interioris animi qui non videtur,ne vel ab alio,vel à seipso possit iudicari,sed dicat cum eodem apostolo:Mihi pro minimo est vt à vobis iudicer,aut ab humano die,sed neque meipsum iudico. *Ibidem* Qui autem iudicat me,dominus est.In quibus verbis notanda sunt tria iudicia. Humanum, suum cuiusque proprium, diuinum.Et humanum quidem potest iudicare de rebus exterioribus,quæ sensibus corporis percipiuntur:de interioribus verò non potest.Hinc enim scriptum est: Quis enim scit hominũ quæ sunt hominis,nisi spiritus hominis qui in eo est:Quapropter de his quę sunt in homine,potest iudicare spiritus hominis qui in ipso est.Longe verò præstantius de his ipsis iudicat deus,cuius necdum se fatetur apostolus euasisse iudicium, qui tamen iam & humanum transcendisset & proprium. Porro humanum contemnebat qui dicebat : Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicer,aut ab humano die. Sed neque proprium timebat,qui dicebat:Sed neq; meipsum iudico.Nihil enim mihi conscius sum.Solum ergo restabat diuinum, de quo ait:Qui autem iudicat me,dominus est.Debet tamen quisque quantum potest irreprehensibilem se exhibere : primum H quidem coram deo,sed deinde coram hominibus. Hoc nempe est quod alibi loquitur idem apostolus dicens : Prouidentes bona non tantum coram deo, sed coram hominibus. Et notandum quod tribus modis prouidentur bona coram hominibus,id est habitu,actione,sermone.Habitu,ne sit notabilis:actione,ne sit reprehensibilis:sermone, ne sit contemptibilis.Tribus etiam modis coram deo,cogitatione,affectione, intentione. Nam & cogitatio debet esse sancta,vnde scriptum est:Cogitatio sancta seruabit te, & affectio pura, & intentio recta.Sunt autem tria ista,id est cogitatio,affectio,intentio,in anima:sed in ea quoque propriis singula locis distincta videntur.Nam cogitatio in memoria,affectio in voluntate,intentio in ratione consistit.Atque vt eorum vsum ac differentiam clarius videamus,sumamus nobis exemplum de rebus exterioribus. In corporibus si quilibet deformis color cutem tantum inficiat,corpus quidem turpius redditur,sed nil ei de sanitate sua ex hoc adimitur. Si ergo carni putredo aliqua vel liuidus tumor insederit, iam non solum decor corporis, sed salus quoque turbatur.Quod si languor forsitan inualescens, cum ipsa carne ossa quoque medullitus occuparit, tunc demũ de vita non immerito poterit desperari.Eodem modo in anima si peccatum suggeritur memoriæ per cogitationem, nullum tamen præbuerit,aut voluntas affectum, aut deliberatio ipsa consensum:fateor quidem deformitas est,nec audire in- I terim anima illa meretur:Tota pulchra es amica mea. Cæterũ *Cantic.4.b.* & si neuus est:sed non morbus. Quod si voluntas quoq; ipsa iam sensu delectationis afficitur,resistit tamen adhuc deliberatio rationis,intimatur quidem,sed necdum moritur anima: *Hic.17.b* clamet tamen necesse est:Sana me domine, & sanabor. Tunc *Exe.18.a* enim mori dicitur,quãdo & ipsa ratio ad peccatum per intẽtionem curuatur.Hoc nempe est peccatũ,de quo dicitur:Anima quæ peccauerit,ipsa morietur.Hũc triplicem gradum deplorat Dauid ex persona peccatoris,dicens domino:Expellẽdo de paradiso, in latam huius seculi euagationem : Confir- *Psal.37.a.* masti super me manum tuam. Et quoniam carnalia desideria *Ibidem* sunt peccati pœna: Non est sanitas in carne mea, à facie iræ tuæ.Iam vero vbi robur deest rationis,non est pax ossib⁹ meis, à facie peccatorũ meorum. Qui rursum eosdem gradus ex persona iusti decantat dicens : Memor fui dei, & delecta- *Psal.76.a.* tus sum,& exercitatus sum.Delectatus enim dicit per voluntatem, exercitatus per rationem. Ne ergo à memoria expellat deum irruens turba plurimarum cogitationum,quæ solent effluere tanquam vilis plebs in atrium : ponatur ad eius portam ianitor cuius nomen est recordatio propriæ professionis,vt cum turpibus sese cogitationibus senserit animus pregrauari, increpet se, & dicat sibi : Tu ne hæc debes cogitare qui sacerdos es,qui clericus es,qui monachus es?Cultor iustitiæ debet in se huiusmodi quicquam admittere? decet seruum Christi,amatorem dei,tale aliquid vel ad modicum meditari. Hæc dicendo excludes fluxum illicitæ cogitationis K per recordationem proprię professionis. Similiter ad portam voluntatis in qua solent manere carnalia desideria tanq̃ in domo domestica familia, statuatur ostiarius qui vocat recordatio cœlestis patriæ. Hic enim potest prauum desideriũ quasi cuneus cuneum expellere, & ipsum qui ait: Ecce sto ad ostium & pulso,sine cunctatione recipere.Iam vero ad thalamum rationis talis & tam ferox adhibendus est custos qui nemini parcat, sed quicunque hostis siue clam siue palam ingredi præsumperit,procul eum arceat: & hic sit recordatio gehennæ.In cæteris siquidẽ,id est memoria & voluntate non ita est intolerabile,si vel memoria recipiat quãdoque vagam cogitationem,vel voluntas impuram affectionem. Hoc vero grauissimum est & omnino damnosum, si vnquam ratio perdiderit intentionis rectitudinem.

Sermo tricesimus.

SIcut portauimus imaginem terreni hominis, por- *1.Cor.5.f* temus & imaginem cœlestis. Duo homines sunt, vetus & nouus. Adam vetus. Christus nouus. Ille terrenus,iste cœlestis:illius imago vetustas, istius imago nouitas.Est autem triplex vetustas,& econtrario, triplex nouitas.Est enim vetustas in corde, in ore,in corpore:in quibus trib⁹ modis peccauim⁹,cogitatione,locutione & opere.In corde sunt desideria carnalia & secularia, id est amor L carnis,& amor seculi.Similiter in ore est gemina vetustas,arrogantia & derogatio.Item gemina in corpore,flagitia & facinora.Hæc omnia sunt imago veteris hominis,& hæc omnia renouanda sunt in nobis. Si non esset vetustas in corde, non diceret Apostolus:Renouamini spiritu mentis vestræ, & in- *Ephe.4.f* duite nouum hominem qui secundum deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Item si non esset vetustas in ore, *1.Re.2.a* non diceret scriptura:Recedant vetera de ore vestro. Et Apo- *Ephe.4.g* stolus dicit:Omnis sermo malus non procedat de ore vestro, sed qui bonus est,ad ędificationem fidei,vt det gratiam audientibus.Sed & de vetustate corporis mentionem facit, cum dicit:Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & *Roma.6.d* iniquitati ad iniquitatem.De cuius renouatione etiam subiungit:Ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitię in sanctificationem. Renouetur ergo cor nostrum à carnalibus & secularibus desideriis:vt exclusis illis introducatur amor dei, & amor patriæ cœlestis. Recedant ab ore nostro arrogãtia & derogatio,& succedant pro his vera peccatorum nostrorum confessio,& bona de proximis æstimatio. Proflagitiis & facinoribus, quæ vetustas est corporis, assumatur continentia & innocentia,vt scilicet contrariis virtutibus contraria vitia depellantur.Hanc supradictam renouationem facit Christus habitans in nobis per fidem,sicut ipse ait: Ecce noua facio o- *Esa.44.c* mnia.Vnde & ad sponsam loquitur in Canticis:Pone me vt *Can.8.b* signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium M tuum.Habitans igitur in corde est sapientia,habitans in ore veritas,habitans in corpore iustitia.

Sermo tricesimusprimus.

SPectaculum facti sumus mundo, & angelis & ho- *1.Cor.4.b.* minibus. Ita plane, & malis & bonis pariter. Illos enim solicitat inuidiæ passio, istos compassio misericordiæ, vt in nos incessanter intendant:illi quidem defectum nostrum, isti profectum desiderantes. Nimirum in probatione sumus, inter paradisum & infernum interim medii,velut inter claustrum & seculum constituti.Di ligenter cõsideratur vtrinque quid agimus, vtrinque dicitur, ô si ad nos transeat : intentione quidem dissimili,sed non dispari forsitan voluntate.Quod si ita omnium oculi in nos:nostri quo abierũt,aut quare soli ipsi recesserũt à nobis?A dextris siquidem & à sinistris tanto studio circunspecti, soli dissimulamus inspicere vitam nostram: soli nosmetipsos negligimus intueri,nec verẽtes deceptorios, nec administratorios *Psal.141.b* saltem spiritus reuerentes. Me expectant iusti, donec retri- *Psal.118.m* buas mihi.Et item:Me expectauerunt peccatores vt perderẽt me.Hinc mihi gehenna, inde corona paratur, & inter hanc atque illam medium nugari libet,oscitare delectat? Vsque adeo nec trahor desiderio, nec periculo terreor, nec cupidus plane

A plane nec pauidus,in quibus magis fuerat necessariũ : pernicioſissime insensibilis ad vtrumq;.Exurgamus aliquando fratres,nec in vano accipiamus animas nostras, pro quibus alij tanto zelo, vel in bonum vigilant, vel in malum. Non est res parua quam sic insectantur hostes,ciues sic præstolantur.

Sermo tricesimussecundus.

MAsque hodie in ciuibus Babylonis aquarum effusio, *Gene.1.e* id est confusio cogitationum, terram facit inanem & vacuam. Dum enim fluctuat circa carnem cogitatio vniuersa,nullum ex ea sperare est fructum salutis.Diuidantur ergo aquæ ab aquis,quatenus anima quoq; (vt dignum est) partem sibi vendicet solicitudinis & meditationis.Sane inferiores certis liminibus coerceantur, certis contineantur alueis,necessitatis terminos non excedant,proinde superiores copiosius dilatentur. Ex hoc sane dat dominus benedictionem, & terra nostra dabit fructum suum. *Psal. 84. b*

Sermo tricesimustertius.

QVm in populo dei carnales alij sint,& alij spirituales:nec illi tamen æternorum,nec isti carent omnimodo temporalium desiderio. In eo sane distant,q̃ plus alia appetunt alij, & secundum ea quæ præferunt,aut spirituales,aut carnales iudicantur.Hinc est q̃ in benedictionibus Iacob & Esau, & ros cœli, & terræ pinguedo nominatur,sed non eodem ordine in vtroque. Det tibi deus *Gene.27.d* de rore cœli & de pinguedine terræ abundantiam, ait Isaac B ad Iacob.Ad Esau vero,In pinguedine terræ,inquit,& in rore cœli desuper,erit benedictio tua.Quid autem singuli præferant,à studiis eorum & solicitudinibus innotescat.

Sermo tricesimusquartus.

NTegra & perfecta moralitas in duobus præcipue consistit, in euitandis vitiis, & appetendis virtutibus, quoniam non sufficit à malo abstinere, si non *Psal.36.e* & bonum faciamus.Inde psalmista:Declina à malo, & fac bonum.Fugiamus ergo vitia, amplectamur virtutes.Historias igitur summatim delibantes, moralitatis fructus decerpamus.Fames coegit Israel intrare in Aegyptum : statim *Gene.42.* & 43.a reperit ibi nouum dominũ, & de libero seruus efficitur. Ex *Exod.1.c* illius regionis inhabitatione redigitur sub potestate Pharaonis:qui masculos præcepit interfici,fœminas reseruari. Israel operibus luti & lateris duriter affligitur. Pharao paleas ministrat laborantibus.Fames coegit.Non fames panis, neq; sitis aquæ,sed audiendi verbum dei, compellit multos intrare *Ioan.1.a.* Aegyptũ:hoc verbũ dei est lux vera,quę illuminat oẽm homi *Psal.18.b* nẽ venientẽ in hũc mundũ.Vnde psalmista:Præceptũ domini lucidum, illuminans oculos. Qui hanc lucem sequitur, non ambulat in tenebris,sed habet lumẽ vitæ. De luce præceptorum transitur ad lumen præmiorum. Qui huius diuini verbi patitur egestatem, cogitur intrare Aegyptũ, id est tenebras. Inuoluitur enim tenebris ignorãtię,& subiacet dominio Pharaonis,id est diaboli, qui princeps est Aegypti, hoc est tene- *Ephes.6.b* brarum,iuxta illud apostoli:Non est nobis colluctatio aduer C sus carnem & sanguinẽ, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harũ, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Sub iugo Pharaonis fiunt lutea opera,id est dissoluta & sordida.Ab ipso dãtur paleæ,id est leues cogitationes.Palearũ est leuiter accendi,& in momento consumi.Sic & malę cogitationes à diabolo immissę, cito in membris nostris accenduntur, carnis mollitie consentiente. Sed si viriliter studeamus resistere, deo iuuante protinus extinguuntur. Paleis accensis coquebatur lutum, & solidabatur in lateres : & prauę cogitationes quæ sunt lutũ, paleis delectationis accenduntur.Quæ cum transeunt in actum,tunc decoquuntur:cum vero ducuntur in consuetudinẽ,tunc solidãtur.

Sermo tricesimusquintus.

BEatus vir qui non abiit in consilio impiorum. Pij *Psalm.1.a* sunt qui in deum credunt,& ipsum colunt.Est enim pietas cultus dei.Hic autem cultus in tribus consistit,fide,spe, & charitate quæ sunt inuisibilia. His tribus carent impij qui deum non colunt, & quorũ cõsiliũ est visibilia inuisibilibus,terrena cœlestibus præponere.Horum caput & princeps est diabolus, qui primus à pietate recessit, & impius factus etiã homines in paradiso positos,ab eadem pietate fraude sua deiecit,volens eos habere socios sui erroris,& participes iniquitatis.Ille enim Euam seduxit, & illa vi D rum sibi subdidit. Similiter adhuc dæmon suggerit carni, caro spiritui, & fit impiorum consiliũ.Dicunt enim sibi inuicẽ: *Prou.1.b.* Omnium nostrũ sit vnum marsupiũ.Ponunt ergo in memoria quasi in marsupio quisq; obolum suum: dęmon scilicet suggestionem, caro delectationem, spiritus consensum. Inde tanq̃ de symbolo comparant sibi victũ competentẽ. Caro quidem combustionẽ,igne scilicet qui non extinguitur, spiritus malã cõscientiã,id est vermem qui nõ moritur.Dęmon autẽ emit vtriusq; sanguinem. Ad hoc consiliũ impiorum iurat quatuor modis . Quidam enim trahuntur inuiti , alij attrahũtur illecti, alij seducuntur ignari, alij sequuntur spontanei. Istis necessariæ sunt quatuor virtutes,per quas armati resistant ne in cõsilio eant.Inuitis necessaria est fortitudo qua resistant vsq; ad mortem minis, cruciatibus, & damnis. Illi qui attrahuntur illecti, indigent temperantia quæ reprimit illicita desideria, nec cedit promissionibus, nec emollitur blanditiis. Illis qui seducuntur ignari, est opus prudẽtia quæ ab vtilibus inutilia discernit, & docet quid tenendum, quidve reiiciendum sit. Iustitia indigent illi qui sequuntur spontanei. Iustitia est rectitudo voluntatis,quæ nec amat peccare,nec peccato consentire.Iustitia & fortitudo sedem habent voluntatem:quia voluntas iusta debet esse & fortis. Est autẽ iustitia ordinata hoc modo,scilicet mala respuens, bonis meliora præponens. Hãc non videtur habuisse Adam,qui malo consentiẽs,quod vtile E erat deseruit.Prudẽtia & temperantia sedẽ habent in ratione,quia ratio prudens debet esse & tẽperata. Est quippe prudentia, ratio docta,scilicet à gratia vitare contagia iniustitię propter iustitiã. Vitat quidem non solum iniustitiã apertam, sed etiam illa quæ sunt aliquo modo contra iustitiã, attendẽs nõ quod licet,sed magis quod expedit:vitans diuitias & quędam alia,non quia illicita,sed quia iustitiæ solent esse impedimenta.Sed propter quosdã qui ex hypocrisi hoc faciunt, additur,propter iustitiã.Iustitia est perfectio animæ rationalis. Alię virtutes sunt ad eius acquisitionẽ vel conseruationẽ,sor titudo,temperantia,prudentia, quæ iustitiam conseruant ne amittatur aut minuatur. Postq̃ vero perfecta est iustitia , & *Psalm.x.a* trãsit in affectum cordis:idẽ est quod illa tria: quia fortis est, prudens,tẽperata. Qui non abiit.Abire pertinet ad illos qui sunt inconstantes,& leuiter possunt impelli.Quod quidã volentes euitare, fiunt euidenter obstinati, nullius consilio acquiescentes,propositũ suũ immobiliter tenentes : & ideo adiunctum est,& non stetit, scilicet vt nec leuis sit nec obstinatus.Via peccatorum est mundus,vel propria voluntas,quę est superbia,ex qua omnia mala : sicut ex communi sunt bona. Et in cathedra pestilentiæ non sedit . Sedet, qui docet exemplo F suo faciens peccare alios. Cathedra est hæc,& quatuor pedibus subsistit.Primus pes est malitia, secundus contemptus dei,tertius irreuerentia,quartus astutia.Malitia est amare malum, & saporem mali habere:& malum, quia malum est diligere, sicut facit diabolus & nonnulli iniqui. Sed quia fit aliquando vt tales timeant deum non timore bono, sed ne incurrant,vel damnum rerum, vel corporis cruciatum : vt amplius fiant mali,contemnunt & ipsum deum,& fit secundus pes cõtemptus dei. Item posset fieri vt malum amarent, deum contemnerent,sed inhiberet eos pudor hominum cum quibus habitant:ideo ad augmentum mali sequitur tertius pes irreuerentia,vt nec deum timeãt,nec homines reuereantur.Ad consummationem vero malitiæ adest quartus pes astutia, vt sciant vti tribus prædictis, miscentes oleo venenum,& melli acetum.Eminens pars cathedræ cui sedens inhæret,est potentia.Si enim potens est qui prædicta habet,tunc plurimum nocet, vel si potentem sibi allicere potest, quem consilio suo seducat, & ad malum impellat . Deinde apponitur pulvinar, vt suauiter sedeat. Pulvinar fit de leuibus pennis auium,significans vanam gloriam, & fauorem popularem, quibus hominesdelectati extolluntur. Scabellum pedibus supponitur, ne terram tangant. Tales enim nonnulli terrenas actiones non faciunt,sed spirituales simulant,vt magis decipiant.Horũ doctrina est quasi pestilentia,multa loca occupans & vastãs.Sed in lege domini volũtas eius. Superiori versu dictum est quid *Ibidem.* sit respuendum : in hoc autem dicitur quid sit appetendũ. In illo dictum est tanquàm,declina à malo:in hoc autẽ, & fac bonum:

G num: quod vtiq; est ambulare in lege. Sed quoniam hæc via agitur non gressu corporis, sed affectu mentis: ideo dictum est. In lege domini volũtas eius. Velle enim (teste beato Gregorio) mente ire est. Per hanc viam incedunt, & quasi quẽdam cursum ducunt tria genera hominum, seruus, mercenarius, filius. Trahunt autem eundem currum iumenta, quorum nomina sunt, comminatio & promissio. Super comminationẽ seruus sedet, super promissionẽ mercenarius. Horum vterq; trahit currũ, alter timore, alter cupiditate, & vterq; propriis stimulis impellitur. Solus filius qui nec timore quatitur, nec illicitur cupiditate, sed spiritu dilectionis agitur, sine labore aut lęsione vehitur in curru. Quicunq; enim spiritu dei agũtur, hi filij sunt dei. Habet etiam currus ille quatuor rotas, illas scilicet quatuor animi affectiones notissimas, amorẽ & lætitiam, timorem & tristitiam. Amant enim reprobi tẽporalia, & lætantur cum malefecerint: sed hunc amorem & hanc lætitiam sequitur timor & tristitia sempiterna. Electi vero quibus dicitur: Mundus gaudebit, vos autẽ contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium: ponunt primas rotas timorẽ & tristitiã, posteriores amorẽ & lætitiã. Ipsis etenim cõmutatur timor in charitatẽ, tristitia in lætitiã sempiternã.

Roma.8.c

Ioan.16.d

Notandum autẽ q̃ hæc via legis domini consummatur sex diebus. Et prima quidẽ dicta est gemitus cordis, secunda confessio oris, tertia largitio, pprię possessionis, quarta labor corporis, quinta abnegatio proprię voluntatis, sexta contemptus mortis. In septima fit quies ab omnibus prædictis, sperans octauam resurrectionis. Et in lege eius meditabitur die ac nocte. In quocunque statu sit homo positus, nunq̃ recedendum est illi à lege domini, sed semper in die bonorum non immemor sit malorum, & in die malorum memor sit semper bonorum. Potest etiam per diem & noctem contemplatiua & actiua vita intelligi, quæ ambę continentur in lege domini.

H

Sermo tricesimussextus.

Dixit insipiens in corde suo, non est deus. Deus licet vnus sit & vnum sit, tamen non sui varietate, sed animi nostri mutatione gustantibus nobis diuersos videtur habere sapores. Sapit enim timenti iustitiã & potentiam, sapit amanti bonitatem & misericordiã. Vnde alibi ait idem iste propheta: Semel locutus est deus, duo hæc audiui: quia potestas dei est, & tibi domine misericordia. Idem quippe est audire hoc quod gustare: quia vtrunque fit vna & simplicissima mente. Itaque semel locutus est deus: quia vnum genuit verbum. Cæterum nos per vnum verbum duo hæc audimus siue sapimus, quia potestas dei est, & tibi domine misericordia. At is quidem penitus insipiens est, cui nec timorem deus sapit nec amorem. Discat quantum vult, ego sapientem nõ dixerim, dum nec timebit nec diliget deũ.

Psal.52.d

Psal.61.c.

I

Eccli.1.& prou.1.b

Quomodo enim dixerimus in sapientia consummatum, quem video nec initiatum? Nam, initium sapientiæ timor domini: consummatio amor, media sibi vendicat spes. Cui ergo nec iustitiam sapit deus per timorem, nec misericordiã per amorem: is plane dicit, in corde suo, non est deus. Deum enim nõ putat, quem nec iustum nec pium reputat.

Sermo tricesimusseptimus.

Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis, non est qui faciat bonum, non est vsq; ad vnũ. Habet anima corruptionem suam, habet & corpus suam. Corruptio animæ tripertita est, quadripertita est corporis. Corpus siquidem constat ex quatuor elementis. Anima vero in triplici vi subsistit. Est enim rationalis, cõcupiscibilis, irascibilis. Rationale cuius sanitas est cognitio veritatis, corrumpit superbia. Corrupta autem fallitur duobus modis: in cognitione sui, & cognitione dei. Concupiscẽtiam corrumpit vana gloria, iram inuidia. Corruptio corporis dicitur abominatio, & fit quatuor modis, secundum quatuor elementa ex quibus constat. Quatuor enim sunt quę corpus corrumpunt, curiositas, loquacitas, crudelitas, voluptas. Sunt autem quatuor partes corporis, in quibus singulis maxime vigent singula elementa. Nam in oculis est ignis: in lingua quæ vocem format, aer: in manibus quarum proprie tactus est, terra: in mẽbris genitalib⁹, aqua. Has quatuor partes corrumpit illa quadripertita pestis. Oculos scilicet curiositas, linguam, loquacitas, manus crudelitas, genitalia voluptas. Sic fiunt homines corrupti & abominales, corrupti in anima, abominabiles in corpore, corrupti coram deo, abominabiles coram hominibus. Nõ est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Quatuor genera sunt hominum, quorum omnium nullum est quod faciat bonum nisi vnum. Quidam enim sunt qui deum nec intelligunt nec requirunt, & hi mortui sunt. Alij intelligunt quidem, sed non requirunt: & hi impij sunt. Alij requirunt, non autem intelligunt: & hi fatui sunt. Alij vero & intelligunt, & requirunt, & hi sancti sunt. De quibus solis dici potest, quia ipsi sunt qui faciunt bonum.

Psal.13.& 52.d

K

Sermo tricesimusoctauus.

Multiplicatę sunt infirmitates eorũ, postea accelerauerunt. Quid dissimulant homines in vita sua agere pœnitentiam, & extrema de confessione præsumunt? Quomodo sub vnius horę articulo reuocari posse ęstimant omnia animæ mẽbra, cuius concupiscentiæ & desideria per totũ mundũ sparsa sunt, & vbiq; terrarũ velut quodã viscо tenẽtur? Non dico, ait dominus, quin & taliũ saluem aliquos, potens sum enim in momento omnia reuocare: sed non congregabo cõuenticula eorũ de sanguinibus, id est, qui in sanguine perseuerant, donec multiplicatis infirmitatibus deserantur à peccatis anteq̃ deserant ea, non magna taliũ cõuenticula cõgregabo. Si bene memini, in toto canone scripturarũ vnum latronẽ inuenies sic saluatũ. Noli ergo huic tã periculosę expectationi credere temetipsum. Et quidem spiritus non modo vbi vult, sed quãdo vult, spirat, nec ei difficile est de subito perfectã dare contritionem cordis, quam vix multo tẽpore alij cõsequuntur: sed vnde scis q̃ tunc tibi ita subuenire velit, quẽ tu interim sic repellis? Benignus quidẽ est spiritus sapientiæ, sed non liberabit maledictum à labijs suis. Audi quis ille sit: Maledictus qui peccat in spe.

Psal.17.g

Ibidem

L

Ioan.3.b

Sapien.1.b

Sermo tricesimusnonus.

Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis. Triplex nobis necessaria est benedictio, præueniens, adiuuans, & consummans. Prima misericordiæ, secũda gratiæ, tertia gloriæ. Præuenit misericordia conuersionem, adiuuat gratia conuersationem, perficit gloria consummationem. Nisi trinam hanc benedictionem dederit deus non potest dare terra nostra fructum salutis. Neq; enim aut inchoare bonum donec à misericordia præueniamur, aut agere bonum donec adiuuemur à gratia, aut cõsummari in bonis possumus donec gloria repleamur. Verum in his tribus non immerito dulcius sapit ea quæ non modo immeritos, sed & male meritos præuenit: vt dum adhuc filij, sumus irę, & operamur opera mortis, ipse cogitet super nos cogitationes pacis, & ne petentibus quidem imò & impetentibus, non inuocantibus, sed prouocantibus: non interpellantibus, sed etiã repellentibus, spiritum bonum, spiritum vitæ, adoptionis spiritum largitur. Quid illi animæ dulce sapiat, cui misericordia tanta non sapit? Merito proinde benedictio dulcedinis nominatur ea quæ præuenit, quia quæ adiuuat fortitudinis, quę cõsummat plenitudinis est.

Psal.20.d

M

Sermo quadragesimus.

Populus quem non cognoui, seruiuit mihi. Nõ esset magnæ admirationis, si populus à deo cognitus seruiret illi. Cum vero incognitus illi seruiat, & in auditu auris obediat, magnæ laudi adscribendum est. Ex hoc genere cognitorum & non cognitorum, & cognoscẽtium, & non cognoscentium sunt quatuor differentiæ. Quidã enim sunt qui à deo cognoscuntur & deum cognoscunt, alij non cognoscuntur nec cognoscunt, alij cognoscuntur quidẽ, sed ipsi nõ cognoscunt, alij nõ cognoscuntur, & tamen cognoscunt. Cognoscere dei, est fœlicẽ facere: cognoscere hominis est gratias agere. Qui ergo cognoscũtur à deo, & deũ cognoscunt, sancti angeli sunt, qui ab eo fœlices facti, eius laudibus semper vacant, & obsequiis deseruiunt. Qui nec cognoscuntur nec cognoscunt, pauperes sunt necessarij, quos nec rerum temporalium copia ditat, nec beatificat seruitus diuina. Qui autem cognoscuntur sed non cognoscunt, diuites sunt huius seculi, qui acceptis quidem opibus affluunt, sed carnalibus desideriis huius seculi pressi, nunquàm ad cœlestia cor su-

Psal.17.g

A corsuspendunt. Qui vero non cognoscuntur & cognoscunt, pauperes sunt volũtarij, quos nec tribulatio, nec angustia, nec alia quæcunq; pericula possunt separare à charitate dei. Et hi nimirũ multis modis ꝓbantur aduersis, durisq; fatigãtur tribulationibus, sicut scriptũ est: Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tẽtatio tribulationis. Ex quorũ item persona loquitur psalmus: Deus deus meus respice in me, quare me dereliquisti? Nunquid non incogniti videntur qui orant vt respiciantur? Veruntamen licet derelicti videantur, ipsi tamen deũ cognoscunt: & ex persona cognoscentium statim in eodẽ psalmo subinfertur: Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi. De his ergo vox diuina dicit: Populus quem non cognoui, seruiuit mihi. Ac si aperte diceret angelis suis. Quid si vos mihi seruitis quos fœlices facio, quandoquidem illi mihi seruiunt quos in sua paupertate derelinquo? Et quid si vos mihi obeditis qui faciem meam videtis, cum & illi obediant qui me tantum audiunt, & non vident? Vident quippe angeli, audiunt homines. Audiunt scilicet & obediunt, vt quandoq; similes angelis facti, mereãtur ipsi quoq; videre. Itaq; auditus est meritum videndi, visio præmium audiendi. Et prius est audire, videre posterius, sicut scriptũ est: Audi filia, & vide. Quisquis ergo in futuro deũ videre desiderat, profecto necesse est vt in præsenti prius deum audiat, & in auditu auris obediat.

Eccli.27.d

Psal.21.a

Psal.44.c

B

Sermo quadragesimusprimus.

Mors peccatorum pessima. Mala in amissione mundi, quia non possunt sine dolore separari ab eo quẽ diligunt. Peior in dissolutione carnis, à qua euellũtur eorum animæ à spiritibus malignis. Pessima in tormentis inferni, quando corpus & anima perpetuis simul addicuntur ignibus. Econtrario bonorum mors optima, quoniam quidem fit ibi quies à labore, fit iucunditas de nouitate, fit securitas de æternitate.

Psal.33.d

Sermo quadragesimussecundus.

Ria sunt, tabernacula, atria, domus. In tabernaculis sunt omnes iusti in carne viuẽtes & laborãtes, quia tabernacula laborantium sunt & militantium. Tabernaculum vero habet tectum, sed fundamẽto caret, & portabile est: quia iusti in præsentibus non sunt fundati, sed inquirunt ciuitatem desursum fundamenta habentem. Fides etiam eorum quæ est fundamentum, non est in terrenis, sed in domino. Tectum habent, id est munimentum gratiæ & protectionem. Atria sunt domui vicina, amplitudinem habentia. In illis sunt animæ sanctæ corporibus exutę quæ in latitudine sunt, depositæ carnis angustia. Atria habent fundamentum sed non tectum, quia animæ quæ in amore dei sunt non ruunt, vnde stantes erant pedes nostri, sed non habent tectum adhuc expectantes augmentum, quod non erit nisi in resurrectione corporum suorum. Post ipsam sane resurrectionem cum angelis erunt in domo, quæ habet fundamentum & tectum. Fundamentum est stabilitas æternæ beatitudinis, tectum consummatio & perfectio ipsius.

Psal.121.d

C

Sermo quadragesimustertius.

Paratum cor meum deus, paratum cor meum. Via regia fratres, nec ad dexteram declinat, nec ad sinistram. Porro inuenire est hominem semel quidẽ paratum, non quidem secundo. Si dixerit ei deus, eiice ancillam & filium eius, dico autẽ opera carnis: non cunctatur. Si dixerit, immola mihi filium tuum quẽ diligis Isaac: hoc plane iam patienter audire non potest, vt fraternę vtilitatis aut vnitatis gratia, spiritualis sustinere videatur studij detrimenta. Quidni abiiciat facile seruus Christi quicquid ad corpoream pertinet voluptatem? At vero spirituali iucunditate æquanimiter fraudari quando aut obedientia cogit, aut fraternæ charitatis ratio postulat, hoc plane magnum & deo gratum offerre est holocaustum. Memento tamen non Isaac in hoc sacrificio, sed arietem contumacię iugulari.

Psal.56.d

Gene.21.b

Gene.22.b

Sermo quadragesimusquartus.

Cce q̃ bonum & quàm iucũdum habitare fratres in vnum. Est vnitas naturalis, vnitas carnalis, vnitas virtualis, vnitas moralis, vnitas spiritualis, vnitas socialis, vnitas personalis, vnitas principalis. Vnitas naturalis est inter corpus & animam, vnitas carnalis inter virum & mulierẽ, de qua dictũ est: Erunt duo in carne vna. Vnitas virtualis est quæ hominem sibiipsi coniungit, vt non per diuersa effluat, sed cum propheta, vnam petat à domino. Vnitas moralis est quæ nos coniungit proximo. Vnde psalmista: Qui habitare facit vnius moris in domo. Vnitas spiritualis est quæ nos coniungit deo. Vnde apostolus: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. Vnitas socialis inter angelos, quibus omnimodis idẽ velle est, idẽ nolle. Vnitas personalis in Christo. Vnitas principalis, quæ & substãtialis est in trinitate. Ecce q̃ bonum & q̃ iucundum. Sunt quædam bona & iucunda, sunt quædam nec bona nec iucunda. Sunt quædam bona & non iucunda, sunt quædam iucunda & non bona. De bonis & non iucundis peruenitur ad bona & iucunda. De iucundis & non bonis peruenitur ad non bona & non iucunda. Bona & non iucunda sunt continentia, patiẽtia, disciplina. Iucunda & non bona, voluptas, curiositas & vanitas. Nec bona nec iucũda, inuidia, tristitia, acedia. Bona & iucunda, honestas, charitas & puritas. Ad hoc bonum & iucundum obtinendũ, necessaria est vnitas virtualis, & vnitas moralis. Primam disturbãt pusillanimitas & leuitas. Pusillanimitas facit propositum relinquere, leuitas mutare. Alteram obstinatio, suspicio & simulatio disturbant. Obstinatio non recipit proximum, suspicio non credit proximo, simulatio nõ se iungit ꝓximo. Spes æternorũ expellit pusillanimitatẽ, humilis obedientia leuitatẽ. Obstinatio humilitate, suspicio & simulatio charitate pelluntur.

Psal.132.d

D

Gene.2.d

Psal.26.b

Psal.67.a

1.Cor.6.d

E

Sermo quadragesimusquintus.

Non est speciosa laus in ore peccatoris. Etiam quæ est in ore peccatoris pœnitentis, non videtur speciosa: quia adhuc de peccati recordatione & memoria confusionẽ patitur, & frequenter inde compungitur. Sed tamen in eo est vtilis & fructuosa confessio, etsi non speciosa decoraque laudatio. Postquàm vero de beneficiis dei proficiens adhæret diuinæ laudi, & in ea assidue delectatur & proficit, ita vt nihil aliud placeat ei: tunc in ore eius est speciosa laus dei, ad similitudinem agricolæ, qui dum stercorat agrum suum, totus in luto est & stercoribus, non est pulcher labor eius, etsi sit fructuosus: sed quãdo colligit manipulos segetis, tunc labor est speciosus & dulcis.

Eccles.15.c.

Sermo quadragesimussextus.

Omni custodia serua cor tuũ, quia ex ipso vita procedit. Duobus autẽ modis vita à corde procedit. Aut quia corde creditur ad iustitiam, & iustus ex fide viuit, & fide mundatur cor, & mundo corde deus videtur, id est agnoscitur, & hæc est vita æterna, vt cognoscãt te vnum deum, & quem misisti Iesum Christũ: aut quia Christus vita nostra, qui nunc per fidẽ habitat in cordibus nostris, erit cum apparebit, & nos cum ipso apparebimus in gloria: & qui nunc latet in corde, tunc quasi de corde ad corpus procedet, quando reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Vnde & alius apostolus ait: Nunc filij dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Sed cõfidendum est quomodo dicat. Omni custodia serua cor tuũ.

Prou.4.d

Rom.10.c

Matt.5.d.

Ioan.17.a

F

Philip.3.d

1.Ioan.3.a

Solent dicere homines huius seculi, bonum castellum custodit, qui corpus suũ custodit. Nos autẽ nõ sic, sed sterquilinium vile custodit qui custodit corpus suum: apostolo teste: Quoniã qui seminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui vero, inquit, in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Ac si dicat colendum, custodiendum magis animæ castrum, quoniam æterna ex ipso vita procedit. Sed castrum istud in terra inimicorum situm vndique impugnatur: & idcirco omni custodia, id est ex omni parte vigilanti solicitudine est muniendum, inferius, superius, ante & retro, à dextris & à sinistris. Inferius impugnat concupiscentia carnis quæ militat aduersus animã, quia caro concupiscit aduersus spiritum. Superius imminet iudiciũ dei. Horrendum est enim incidere in manus dei viuẽtis. Solicite satis hac parte cor suũ custodiat, qui dicebat: Sẽper enim quasi tumentes super me fluctus timui deũ. Retro mortifera delectatio est, quę oritur ex recordatione præteritorũ peccatorũ. Ante instantia tentationũ. A sinistris vero arrogantiũ fratrũ, & murmurantium inquietudo. A dextris obedientiũ fratrũ deuotio. Possunt enĩ hi quoq;

Galat.6.b

Hebr.10.f

Iob.31.c

(nisi

G nisi caueatur) duobus nocere modis: aut bonis eorum actibus inuidendo,aut singularem gratiã æmulando. Vigilet ergo aduersus carnem rigor disciplinæ:contra iudicium dei, iudicium proprię confessionis:& hoc sit duplex. Manifestũ de
1.Cor.11.g manifestis, occultum de occultis. Vnde ait apostolus: Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtiq; iudicaremur. Contra delectationem quæ procedit de recordatione præteritorũ peccatorum,frequentia lectionis.Contra instantiam tentationis, instantia supplicis orationis.Contra fratrum inquietudinem, patientia & compassio . Aduersus obedientium fratrum feruorem, congratulatio & discretio . Congratulatio enim expellit inuidiam, discretio nimiam æmulationem.

Sermo quadragesimusseptimus.

Prou.25.b MEl inuenisti?noli multum comedere,ne forte satiatus euomas illud . Potest non incongrue hoc loco mellis nomine,fauor humanæ laudis intelligi.Meritoq; non ab omni, sed immoderato mellis huius edulio prohibemur . Est enim cũ vtiliter humanas laudes recipimus, fraternæ duntaxat intuitu charitatis,& ad salutem eorum qui nobis propterea facilius acquiescunt . Hac ergo parcitate seruata,mellis huius moderata comestio non nocebit.Si quid vero amplius est,à malo est, & in perniciem conuertetur. Inuẽto enim melle immoderatius vescitur,quisquis
H apponẽs omnino cor suũ fauore humanę laudis iflatur,increꝛ satur, impinguatur : à quo se propheta sanctus custodiri deprecatur à domino,non quidẽ mellis,sed olei satis vicina appellatione ipsum, quem prædiximus fauorem exprimens vbi
Psal.140.b ait: Oleum autẽ peccatoris non impinguet caput meum. Vis nosse quando euomat immoderatus epulator mellis eduliũ, quod vsq; ad satietatem sumens modum parcitatis excessit? Tunc sine dubio laudes quibus satiabatur, non alium fructũ quærens,sed fauore ipso contentus humano: tunc inquã multa cum anxietate euomit, quod cum pernicioſa delectatione comedit,cum alium quemlibet laudari audiens inuidia contabescit.Mens enim dedita vanitati,& arrogantia tumẽs, laudem alterius,suam reputat vituperationem.

Sermo quadragesimusoctauus.

Vo loca sunt animæ rationalis, inferior quẽ regit, & superior in quo requiescit. Inferior quem regit, corpus:superior in quo quiescit,deus. De vtroque
Eccles.10 potest recte intelligi quod scriptum est: Si ascenderit super te spiritus potestatem habentis, locum tuum ne dimiseris:vel inferiorem scilicet regẽdo, vel superiorem quiescendo . Sed hoc quod prius dixi, conuenit rudibus adhuc & imperfectis,quibus loquitur apostolus:Humanum dico propter infirmitatẽ carnis vestræ.Sicut enĩ exhibuistis mẽbra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem,ita nunc
I exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Habet quippe anima tria facere in corpore,viuificare,sensificare,regere. Sed siue auferatur vita, siue sensus perturbetur, de neutro condemnatur . Sin vero tentatori victa succubuit, hoc illi ad peccatum reputatur. Dicitur ei ergo ne ascendente super eam spiritu,locum suum deserat,hoc est ne ingruẽte tentatione membra sua arma iniquitatis peccato exhibeat. Notandũ autẽ quod dicitur.Si ascẽderit super te spiritus potestatẽ habentis . Nihil quippe aduersus nos malignus spiritus potest nisi missus aut permissus. Vnde cum eius sit voluntas semper mala : nunq; potestas est nisi iusta . Nam voluntas quidem mala ex seipso sibi inest,potestatem vero non aliũde quàm adeo habet. Quam tamen potestatẽ semper moderatur dominus, ne scilicet ex nequitia voluntatis plus puniat quàm eorum exigunt merita qui puniuntur. Et hæc de inferiori loco dicta sunt. Cæterũ de superiori hoc intelligitur, ne quietem mentis quam in deo habet,tentante diabolo deserat,sed vndecũque ille tentauerit, ipsa in deo fixa constãter in tranquillitate pmaneat.Hæc posterior sentẽtia cõuenit perfectis,
4.Reg.3.b qui cum Helia dicere possunt: Viuit dominus deus Israel, in
1.Ioan.4.d cuius conspectu sto. Et illud de Ioãne apostolo,quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo . Hæc inquam sententia conuenit perfectis,qui iam in sua conuersatione quodammodo imitantur statum æternitatis.

Sermo

K *Sermo quadragesimusnonus.*

Eccli.11.b SIue ad Austrum siue ad Aquilonem arbor ceciderit,ibi erit. Austri calor & leuitas in sacra scriptura bonam solet habere significationem . Ab Aquilone vero panditur omne malum . Porro homines sicut arbores vidit aliquis . Exciditur autem arbor in morte: & quocunq; ceciderit, ibi erit:quia ibi te iudicabit deus vbi inuenerit. Ibi inquam erit immutabiliter & irretractabiliter. Videat quo casura sit antequam cadat : quia postq̃ ceciderit, nõ adiiciet vt resurgat, sed nec vt se vertat. Quo vero casura
Psalm.40. sit arbor,si scire volueris:ramos eius attẽde. Vnde maior est & Hie.8. copia ramorum & ponderosior:inde casuram ne dubites,si tamen fuerit tũc excisa. Rami nostri, desideria nostra sunt: quibus ad austrum extendimur, si spiritualia fuerint : si carnalia, ad Aquilonem. Quæ verò præponderent,medium corpus indicat. Ea namque præponderant,quæ secum traxerint corpus. Sic enim est corpus nostrum inter spiritum cui seruire debet, & carnalia desideria quæ militant aduersus animam siue potestates tenebrarum, ac si vacca sit inter raptorem & rusticum constituta. Quicquid ille minetur,quicquid intendat,si vaceã non duxerit,rusticus vicit. Sic quantũcunq; sęuiat malignus,
Roma.6. quantuncũq; praua desideria crucient: si vas suum sibi vendicat anima,vicisse credenda est,vt quemadmodum ait apostolus: Non regnet peccatum in nostro mortali corpore: sed sicut exhibuimus membra nostra seruire iniquitati ad iniquitatem, sic exhibeamus seruire iustitiæ in sanctificationem. L

Sermo quinquagesimus.

BOues sunt qui in opere dei strenue exercentur:qui seminant in lachrymis, sed in gaudio metent . Isti sane quæcunq; sunt mundi huius arbitrãtur vt ster
cora. Piger vero cuius sabbata videtes hostes deridẽt,dehonestatur ab hostibus in ocio suo, sicut boues strenui in laboribus suis honestantur à deo. Quem enim maligni spiritus pigrum vident ad spiritualia exercitia, in cogitationibus eius ingerunt importune terrena : velut de stercoribus boũ massas coagulantes, & pigrũ sicut dignus est,lapidantes.

Sermo quinquagesimusprimus.

Sap.11. MNia fecisti in pondere & mensura & numero. Ad differentiam ipsius diuinæ essentiæ dictũ est. Creaturæ enim in pondere & mensura & numero factę sunt,solus creator his omnibus caret.Pondus in dignitate rei consideratur.In pondere igitur facta est, quæ rei sui generis est cõparanda, aut secundum maius, aut secundũ minus,aut secundũ æquale. Pondus habet quæ quanti valeat ęstimari potest. Mensura vero, in loco & tempore consideratur. Quòd si locum solũ accipimus corporalẽ, incorporeorũ mensurã in tempore erit,& nõ in loco. Neque enim anima in
M loco potest esse corporeo:nec corpus,de quo magis videtur, locus animæ est.Quomodo enĩ corpore clauditur, quę sic vegetat exteriora sicut interiora, sic est in superficie cutis,sicut in visceribus intimis ? Sed ex affectione carnali & cõsuetudine corporum sic errat anima, vt seipsam nescíat nisi corpoream
Mat.6.e cogitare. Vbi est enim thesaurus eius,ibi est & cor . Hoc sapit quod diligit. Affectionibus siquidẽ obligata & illita terrenis,suam ipsius faciem considerare non potest. Infixa est in limo profundi,& seipsam non videt, sed putat formam suam esse luteã illam quã portat imaginẽ. Sed omnino aliter est:& aliter consideratur mẽsura animæ secundũ locũ. Locus siquidem vnicuique rei, finis est suæ substantiæ . Substantia vero animæ in ratione,in memoria in consilio,in iudicio, cæterisq; similibus est:quæ omnia suo quoque fine clauduntur. In mensura est ergo factus omnis spiritus præter diuinum : quia & ratio eius & memoria,& cætera omnia suam habent mensurã. In numero facta sunt omnia,vel secundum partium compositionem, vt sunt corpora:vel secundum varietatem & mutabilitatem,vt sunt etiam incorporea. Solus deus est,in quem nec pondus nec mensura cadit omnino,nec numerus . Vnus deus est:non habet sui generis cui valeat comparari . Vnus est & solus ipse penitus inæstimabilis : æternus quoque & immensus:indiuisus & omnino inuariabilis.

Sermo

A *Sermo quinquagesimussecundus.*

Can.1.a OSculetur me osculo oris sui. Tria sunt oscula: primum,pedum:secundum,manuum:tertium, oris.Cũ primo conuertimur,pedes domini osculamur. Duo autem sunt pedes domini: misericordja & veritas. Hunc vtrunque pedem deus conuertentium cordibus imprimit, & vtrũque pedem peccator quisque si vere conuertitur, amplectitur. Si enim solam misericordiam siue veritate reciperet,per præsumptionem caderet. Rursus si veritatẽ sine misericordia reciperet:nihilominus per desperationem periret. Sed vt fiat saluus, ad vtrũq; pedem humiliter prouoluitur, vt per veritatem peccata damnet,& per misericordiam veniam speret : & hoc primum osculum . Secundum osculum fit,cum primum ad bona opera consurgimus. Tunc manus domini osculamur, cum ei nostra bona opera offerimus,vel cum ab eo virtutum dona recipimus. At vero tertium osculum tunc fit, cum iam consumpto luctu pœnitentiæ,iam acceptis virtutum donis mens cœlesti desiderio inspirata , ad secreta interioris
cubiculi gaudia impatiens amoris introduci desiderat: cum dulcibus suspiriis vocem animi interrumpentibus pio cordis
Psal.26.c affectu decantat : Vultum tuum domine requiram . Et ita ex vehementi desiderio sit ei presens sponsus : quem sic amat,
B quem sic affectat, cui sic suspirat. Primum itaq; osculum fit in remissione peccatorum: & dicitur propiciatorium. Secũdum fit in donis virtutum , & vocatur muneratorium. Tertium fit in contemplatione cœlestium, & vocatur contemplatorium. Sciendum est autem esse duo genera contemplationis . Quidam enim sunt qui ascendunt,& cadunt:alij vero qui rapiuntur,& descendunt. Ascendunt sicut illi de quibus scriptũ est:
Rom.1.c Cum cognouissent deum,non sicut deum glorificauerunt,aut
Ibidem gratias egerunt. Gratias non egerunt:quia viribus suis & ingenio tribuerunt quod deus reuelauit illis. Ideo sequitur casus eorũ: & euanuerunt in cogitationibus suis. Dicentes enim se esse sapientes,stulti facti sunt. Electi vero rapiuntur , sicut Paulus & sui similes . Sed & descendunt,vt ea quæ per excessum mentis viderint, loquantur parunlis : eo sane modo quo
2.Cor.5.c capiantur ab ipsis. Rapitur Paulus cum dicit: Sine mente ex-
Ibidem. cedimus deo. Descendit cum dicit: Sive sobrij sumus vobis.
Cant.1.a Hoc posteriori genere contemplationis rapi desiderat anima perfecta in caltissimos amplexus sponsi sui dicens : Osculetur me osculo oris sui. Ac si diceret: Ego non viribus meis, non industria , non meritis ad contemplanda gaudia domini mei assurgere valeo:sed ipse osculetur me osculo oris sui, id est eius gratia fiat : non per doctrinam,non per naturam,sed per gratiam suam osculetur me osculo oris sui . Miro autem modo gratiam operantis, & opus, & modum operis elegãter
C expressit. Cum enim dicit,osculetur:operantis gratia mõstratur. Cum autem supponit,osculo:ipsum opus,id est contemplatio designatur. Cum vero adiũgit,oris sui, modum operis, scilicet quo fiat contẽplatio,euidenter expressit. Per os quippe verbum intelligitur. Fit autem contemplatio ex condescẽ
sione verbi dei ad humanam naturam: per gratiam & exaltationem humanæ naturę ad ipsum verbum per diuinum amorem. Nec absurdum cuiquam videri debet, si in contemplatione verbi dei hęc ita distinguamus : cum eiusdem quoque verbi dei incarnationem eodem ordine factam euangelium tę
Luc.1.c stetur. Ibi etenim gratia præmittitur,cum ab angelo virgo salutatur: Aue,inquit,gratia plena.Etenim cuius sit,& quãta sit ipsa gratia,subiungit dicens:Dominus tecum. Opus etiam eiusdẽ gratiæ subinfertur,cum dicitur: Benedictus fructus ventris tui. Fructus náque vẽtris tui, incarnatio est verbi. Modus vero tãti operis edocetur vbi dicitur: Spiritus sanctus superueniet in te,& virtus altissimi obumbrabit tibi. In quibus operibus verbi , siue his quę de euangelio protulimus, siue his quæ de Canticis canticorum exposuimus:manifeste cõstat, & istam scilicet incarnationem ex sola vbertate diuinæ gratiæ esse factam: nec illam.id est contemplationem quandoq; humana voluntate, sed diuino tantum munere prouenire posse. Et notandum q̃ hęc ipsa contẽplatio tribus modis pro diuerso statu temporum distinguitur. Et primo quidem vocatur ci
bus,secundo potus,tertio ebrietas. Vnde & in consequentib⁹
Cant.5.d electi quoque voce sponsi inuitantur dicentis: Comedite ami

D ci & bibite,& inebriamini charissimi.Prius comedunt,dum in carne adhuc corruptibili degunt. Postmodum vero corpore exuti,& in cœlum trãslati iam bibere dicuntur eadẽ quę prius comederant: quia iam per speciem contemplantur sine labore quæ prius per fidem crediderant, dum in corpore positi pegrinarentur à domino, & in sudore vultus sui vescerentur pane suo: sicut & nos facili⁹ sumim⁹ ea quę bibim⁹ q̃ illa quæ mandimus:quia in illis nonnullus labor,in his leuis est transitus.In hoc ergo statu positi sancti bibere quidem possunt,sed inebriari non possunt:quoniam à perfectissima cõtemplatiõe diuinitatis quodammodo retardãtur,dum adhuc resurrectionẽ sui corporis in fine seculi præstolantur. Qua facta ita corpus menti,& deo mens inhærebit, vt iã deinceps nihil sit quo ab interna ebrietate contemplationis reuocari possit . Prima itaque inuitatione qui comedunt vocantur amici,id est chari: in secunda quia bibunt, charióres:in tertia quia inebriantur, charissimi. Quia meliora sunt vbera tua vino. Duo sunt v- Canti.1.a
bera sponsę, vnum congratulationis , alterum compassionis. Roma.12.c
Vnde Apostolus his duobus paruulos fouens,gaudere ait cũ gaudentibus : flere cum flentibus. Vinum accipitur desideriũ seculare,de quo scriptum est.Fel draconum vinum eorum, & Deut.32.c
venenum aspidum insanabile. Fragrantia vnguentis oprimis, innuit q̃ aliqua sunt vnguenta bona, aliqua meliora, quibus omnibus superferantur hæc optima. Dicamus ergo tria ge
nera esse vnguẽtorum. Primum fit de recordatione peccato- E
rum, cum pro ipsis compungimur, & veniam petimus,& hoc vnguentum bonum est:quia cor contritum & humiliatũ deus
Psal.50.d non spernit. Effunditur autem ad pedes domini, ibique remu
nerationem accipit,scilicet remissionem peccatorũ, cũ dominus dicit: Remittuntur ei peccata multa: quoniã dilexit multum. Secundum vnguentum sit de recordatione beneficiorũ
Luc.7.g dei. Et hoc rectẽ ad caput effunditur:quia virtutes nõ nisi ad deum,à quo sunt referuntur.Hoc autem vnguentum iam charius est:quia de hoc scriptum est: Vt quid perditio ista vnguẽ
Matt.26.d ti facta est ? Poterat enim venundari plusquã trecentis denariis,& dari pauperibus. Sed hãc perditionẽ approbat domin⁹ cum dicit: Sinite eam.Quid illi molesti estis? Pauperes enim Ibidem.
semper habetis vobiscum,me aũt non semper habebitis.Non solum approbat,sed etiã remunerat,cum dicit: Amen dico vo Ibidem
bis vbicũq; prædicatũ fuerit hoc euangelium, in toto mundo dicetur & q̃ hæc fecit in memoriam eius. Tertiũ ergo vnguẽtum componitur de preciosis aromatib⁹, sicut de quibusdam sanctis mulieribus scriptũ est q̃ emerunt aromata vt venientes vngerent Iesum. Sed huius tertij vnguenti non sit aliqua Mar.16.d
effusio vel perditio:quia noluit dñs illud sup corp⁹ suũ mortuũ effundi,sed seruari viuo corpori suo,id est ecclesiæ sanctę cui nimirũ mulieres quæ cũ vnguẽtis venerant, mittuntur resurrectionem euãgelizare.Primum itaq; vnguentum vocatur
vnguentũ cõpunctionis,& absumitur igne cõtritiõis. Secũdũ F
deuotionis, & absumitur igne charitatis. Tertiũ vocatur vnguentũ pietatis,quod non absumitur,sed integrũ cõseruatur.

Sermo quinquagesimustertius.

Esa.53.c SIcut de Christo dico sunt,vnum nobis incognitum, scilicet generatio diuina,de qua scriptum est,Generationem eius quis enarrabit:? alterum cognitum,vt
generatio vel opera humana : ita etiam de spiritu sancto aliud eius nostris est mentibus occultum,scilicet quomodo procedat à patre & filio, cum sit equalis & cœternus eidem patri & filio:aliud vero ipso docente manifestũ, videlicet quibus modis operetur gratiã suã in nobis. Duplex quippe est operatio sancti spũs. Operat̃ enim in nobis aliud ,ppter nos:aliud propter proximos. Propter nos, id est propter vtilitatem nostram, operatur in nobis primo cõpunctionẽ, consumendo peccata.Secundo deuotionẽ, vngendo & sanando vulnera. Tertio creando intellectum tanq̃ pane confirmat nos & roborat. Quarto hæc ipsa multiplicius augendo,& amorem infundendo:quasi vino inebriat. Cætera charismata,id est sapientia,cõsilia & huiusmodi:dantur nobis ad vtilitatẽ aliorũ. Vnde Apostolus cum de distributiõe donorũ loqueretur, nõ ait simpliciter: alij datur sapiẽtia,alij scientia, sed addidit dicens,sermo scientię:sermo sapientiæ:vt ostenderet quòd huiusmodi dona propter alios dantur , scilicet vt alij ædificen- 1.Cor.12.d
tur. In quibus operibus cauendum est duplex periculum,

p ne vel

Gne vel illa quæ dantur propter nos, diuidamus proximis: vel illa quæ propter proximos, reseruemus nobis. Si enim quæ pro vtilitate aliorum accepimus, retinemus tantum nobis,
Eccli.20.d charitatem non habemus,& dicitur nobis: Sapientia abscondita,& thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque? Rursus si de donis dei velimus innotescere hominibus, nō deo in occultis cordis placere, humilitatem perdimus, & merito illa vo-
1.Cor.4.b ce increpamur, Quid habes quod non accepisti? Sic vtroque modo periclitamur, hinc humilitatem, illinc amittendo charitatem. Et quis sine humilitate & charitate potest saluus fieri? Rectus ergo profectus nostri ordo est vt illis donis scilicet compunctione & cæteris studeamus impleri primum, deinde si per gratiam spiritus sancti cętera supercreuerint, id est sapientia & scientia, curemus illa proximis partiri. Ita sane obtinebimus illud spiritus sancti donum quod vocatur discretio spirituum, si & ea quæ nobis tantum congruunt, nobis reseruemus, & ea quę ad aliorum vtilitatem conferuntur, nobis largiamur & proximis.

Sermo quinquagesimusquartus.

Cant.1.d Mat.11.d

Sculetur me osculo oris sui. Os patris intelligitur filius. Nemo autem nouit filium nisi pater, & nemo nouit patrem nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. At vero cuicunque fit ista reuelatio, siue pa-
H tris siue filij, non fit nisi per spiritum sanctum. Hinc est quòd
Matt.16.c cum Petrus dixisset domino, Tu es Christus filius dei viui: ille respondit: Beatus es Simon Bariona, quod interpretatur
Ibidem filius columbę: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed
2.Cor.2.c. pater meus qui est in cœlis. Et Apostolus cum præmisisset quòd oculus non vidit, & auris non audiuit, & cætera. Statim subiunxit, nobis autem reuelauit deus per spiritum suum. Videtur ergo sponsa gratiam habere spiritus sancti, per quam cognoscat filium æqualem patri. Nec dicit, osculetur me ore suo (quod solius filij est dicere) non cuiusquā creaturæ: quippe quæ nullo modo potest esse æqualis patri, sed osculo oris sui. Porro osculum commune est osculantis & osculati. Si igitur se inuicem osculantur pater & filius, quid est eorum osculum nisi spiritus sanctus? Hoc itaque flagrat sponsa osculari, osculetur me, inquiens, osculo oris sui. Hoc osculum te-
Gala.4.b statur etiam Paulus eam accepisse, cum dicit: Quoniam estis filij, misit deus spiritum filij sui in corda nostra, clamantem, abba pater. Hoc osculum pollicebatur, & ipse saluator, cum
Mat.7.b ad instantiam orationis exhortaretur discipulos. Si vos, inquit, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester qui in cœlis est dabit bona, id est spiritum bonum petentibus se? Ex huius osculi impressione suscipit anima rationalis ab ipso sponso suo verbo dei cognitionem,
I & amorem veritatis, quæ duo quasi labia imprimit ei ipsa dei virtus & dei sapientia. Siquidem sapientia cognitionem, virtus confert amorem. Habet & ipsa anima similiter duo labia quibus osculatur sponsum suum, id est rationem & voluntatem. Rationis est percipere sapientiam, voluntatis virtutem. Si sola ratio percipiat sapientiæ cognitionem, & voluntas nō habet virtutis amorem, non est plenum osculum. Aut si sola voluntas obtineat amorem, & ratio minime percipiat cognitionem, nihilominus est semiplenum. Tunc vero plenum & perfectum est, quando & sapientia illustrat rationem, & virtus afficit voluntatem.

Cant.1.a

Sculetur me osculo oris sui. Tria sunt oscula, reconciliatorium, muneratorium, contemplatorium. Primum, ad pedes: secundum, ad manum: tertium, ad os sumitur. In primo accipitur remissio peccatorum: in secundo, munus virtutum: in tertio, cognitio secretorum. Vel ita, osculum doctrinæ, naturæ, gratiæ.

Sermo quinquagesimusquintus.

Vo sunt vbera sponsę: congratulatio & compassio. Gemina lactis species: exhortatio & consolatio. Tria vnguenta: compunctio, deuotio, pietas. Compunctio de recordatione peccatorum, deuotio de recordatione beneficiorum, pietas ex consideratione miserorum.

Sermo quinquagesimussextus.

Vo sunt pedes dei, misericordia & iudicium. His circuit & perambulat iugiter spirituales mentes exultans vt gigas ad currendam viam: si tamen tales sunt de quibus merito dicat: Habitabo in illis, & deambulabo in eis. Hos ergo pedes primo vngit anima pec
catrix illo primo vnguento quod dicitur compūctionis. Deniq; Maria quæ peccatrix erat, vnxit pedes Iesu. Nec mediocre sane vnguentum hoc videatur, de quo scriptum est: Et do
mus impleta est ex odore vnguenti. Nec mirum, cum etiam in cœlestibus sentiatur huiusmodi vnguenti fragrantia, veritate attestante quæ ait: Gaudium est angelis dei super vno pecca-
tore pœnitentiam agente. Verum quantumlibet vnguentum hoc pretiosum videatur, tamen comparatum alteri quod appellatur deuotionis, & conficitur ex memoria beneficiorum diuinorum, quo & vngitur caput domini, vile & nullius pre-
cij intelligitur. Denique de illo dicitur: Cor contritum & humiliatum deus non despicies. De isto vero: Sacrificium laudis honorificauit me. Caput ex eo vngis, cū de suis donis, deo
gratias agis. Siquidē caput Christi, deus. Deitas ergo in Chri
sto tangitur, quotiens ad laudem ipsius eius beneficia memoramus, sicut non tam deitas q̄ humanitas necesse est vt cogitetur, cum non eius dona, sed nostra peccata recordamur. Nā
in carnis assumptione duos illos pedes ad hoc accepisse cognoscitur, id est misericordiam & iudicium, vt peccator qui
L ad caput, id est ad deitatem accessum non habebat, ad pedes, id est ad humanitatem accederet. Nisi enim pes ille quem diximus misericordiam, ad hominē assumptum pertineret, Pau-
Heb.4.a. lus de illo non diceret: Tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato, vt misericors fieret. Et nisi iudicium æquè ad hominem pertineret, ipse homo deus de ipso non
Ioan.5.c dixisset: Et potestatem dedit ei iudiciū facere, quia filius hominis est. Itaque ad hos pedes viri doloris & scientis infirmitatem, peccator accedere non dubitans, fidenter loquitur.
Heb.4.d Nunc autem cum fiducia accedimus ad thronum gratiæ. Nō enim habemus pontificem qui non sciat compati infirmitatibus nostris. Peccatrix ergo ad pedes, iusta ad vngēdum caput accedit. Tanto autem vnguentum capitis illo alio quod pedi-
bus apponitur pretiosius est æstimandum, quanto species quibus conficitur, illis constat esse pretiosiores. Has quippe facile & absque labore in nostra regione reperimus. Pecca-
tores siquidem omnes sumus. Porro illas difficile ac de longinquo valde, vtpote de paradiso dei asportatas suscipimus.
Idco.1.c. Omne enim datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à patre luminum. Quid denique huiuscemodi vnguento excellentius, de cuius effusione etiam Apo
Matt.26.d stoli murmurasse dicuntur dicentes: Vt quid perditio hęc? po
M tuit enim venundari & dari pauperibus. Sed & nunc quoque cum forte videtur quispiam vacare deo, tantę q̄; deuotionis & gratiæ, vt merito credatur vngere caput Christi, persistens iugiter in sancta quiete, & gratiarum actione, & diuinæ dele-
ctatione deuotionis, non desunt qui hoc perditionem dicant, & iusto vt sibi videtur murmure conqueruntur, q̄ is qui plu-
ribus prodesse poterat, quiescat sibi, non q̄ sanctitati inuideant, sed q̄ prouideant charitati. Cæterum ipsa charitas deus huiuscemodi animæ plerumque parcit quam videt spiritualibus studiis delectari, maximę q̄; si talem eam nouerit quæ ad-
huc pusillanimitate & imbecillitate vt mulier sit, & necdum in virum perfectum profecerit: quod vtiq; melius ipse discer
nit qui intuetur cor, q̄ homines qui in facie tantum vident, & secundum faciē iudicant, cum videlicet minime attendunt nō esse eiusmodi facilitatis deuote qescere, & fructuosē occupa
ri: humiliter subesse, & vtiliter præesse: regi sine querela, & regere sine culpa: obedire sponte, & imperare discretè: bonū denique esse inter bonos, & bonū inter malos: imò etiam es-
se pacatū inter filios pacis, & his qui oderūt pacem, exhiberi pacificum. Sciēs ergo Iesus qui sint quive non sint idonei implicari curis pro tali delicata anima quā pro sui adhuc tene-
ritudine tractandis negociis minus sufficere sentit, aduersus aliud sentiētes, & ob hoc eius quietem tanq̄ infructuosam bo
no quidē zelo, sed non secūdū scientiā insimulātes, ipso respō
det effectu: Quid molesti estis huic mulieri? Nam etsi (quod *Ibidem*
fatendum

A fatendum est) melius est ad quod illam trahere tentatis, bonū tamen opus est quod operata est in me. Sinite eam interim operari bonum quod potest. Noui enim ego quòd adhuc mu
lier sit. Cum autem mutatione dexteræ excelsi de muliere fa
ctus fuerit vir, (quod & me quando tamen erit latere non po
terit, quia me prouocante promouebitur, me quoque seruan
Eccli.42.c te tenebitur) tunc melior erit iniquitas viri quàm nunc benefaciens mulier. Vnde & illud melius spero. Nec reputo perditionem vnguenti huius effusionē, in quo & mulieris deuotio designatur, & mea prefiguratur sepultura. Huc accedit q̄ tam late suam fragrātiam circunquaque diffundit, quare vbi-
cunque prædicatum fuerit hoc euangelium, dici etiam habeat
Matt.26.d quod & hæc fecit in eius commemorationem.

Sermo quinquagesimusseptimus.

Am ad tertium vnguentū accedamus. Sane in duorum præmissorum alterutra collatione, priore sequens absque omni ambiguitate cognoscitur esse melius longe q̄; excellentius. Illud autem mirū vi-
Cant.1.d. detur, si tertium aliquod inueniri queat, quod ambobus iure debeat anteponi, iuxta quod optimum vnguentum sponsa sua redolere vbera glorietur. Alioquin optima non sunt si non vincunt & meliora, sicut & meliora veraciter non dicuntur ni
si quę superant bona. Porro tantæ excellentiæ vnguentum il-
lud secundum quo caput vngitur, inuentum est, vt vix quæli-
B bet ei diuitiæ non dico præferri, sed nec saltem conferri pos-
se videantur. Ego tamen non crediderim sponsam esse mentitam, quippe quæ habeat sponsum ipsam veritatem, cuius & hic verba loquitur, qui vtique sicut fallere non vult, ita nec falli potest. Alioquin frustra desiderat & suspirat veritatis amplexibus iungi, mentiens veritati. Quæ enim mendacio so-
Psal.5.b cietas cum veritate? Quin potius veritas perdit omnes qui loquuntur mendacium. Fortassis in euangelio si quærimus, inue
Mar.16.a nimus præcessisse & huius figuram. Maria, inquit, Magdalene & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum. Vides ne in prima fronte propositi capituli quanti æstimandum sit etiam hoc materiale vnguentum, cu-
ius aromatibus comparandis non vna vel duæ sufficere potue
runt? Vna primum, vna & secundum attulit vnguentum. Ad hoc autem comparandum & præparandum tres pariter conuenerunt, vt simul videlicet emerent quod per se singulæ nō poterant, & sic venientes vngerent Iesum. Non solum pedes aut solum caput, sed vt venientes (inquit) vngerent Iesum, id est totum corpus. Sed attende q̄ tam precioſi huius vnguenti Christus pati noluerit perditionem fieri, & ideo non inuento corpore reportarunt illud, & iussę sunt exhibere viuo quod præparauerant mortuo. Quod & fecerunt, cum protinus nun
ciato gaudio resurrectionis, discipulorum (qui proculdubio
C membra Christi, & membra viua erant) tristia corda delinire curarunt. Quæ vtique membra nisi plus illo crucifixo corpo
re Christus diligeret, pro his illud crucifigendum non tradi disset. Liquet itaque q̄ duo illa tanto hoc vltimum præcellit vnguenta: quanto Christus hoc suum corpus, id est ecclesiam cui exhibetur, illo quod ex eo vngi voluit, quod & propter huius redemptionem tradi voluit, constat esse amabilius.

Sermo quinquagesimusoctauus.

Cant.6.d.

Euertere reuertere Sunamitis, reuertere reuertere vt intueamur te. Reuertere primo ab inepta lętitia, reuertere secundo ab inutili tristitia, reuertere ter
tio ab inani gloria, quarto reuertere à latenti superbia. Inanis gloria est quæ ab ore hominum venit extrinsecus. Superbia latens oritur intrinsecus. Cum hæc omnia vitia reliquerit anima, intuebitur eam sponsus eius. Ob hoc autem debet ab aliis abstinere, vt digna fiat eius complexib⁹. Vnde & ad eam dicitur, Reuertere reuertere, vt intueamur te.

Sermo quinquagesimusnonus.

Cant.4.d.

Missiones tuæ paradisus. Vox illius cœlestis Hierusalem, congaudentis huic quæ peregrinatur in terris. Sunt autem tres emissiones. Prima coniuga-
torum pœnitentium in mundo. Secunda conuersorum continentium in claustro. Tertia prælatorum prædicantium, & orantium pro dei populo. De prima emissione, id est
D pœnitentia dicunt angeli, quibus gaudium est super vno pec
catore pœnitentiam agente: Quæ est ista quæ ascēdit per de-
Luc.15.b. sertum sicut aurora consurgens? Ascēdere autem dicitur hæc
Canti.3.c anima pœnitēs per desertum, terram scilicet inuiā & inaquo-
6.d.8.b sam, peccatorum suorum recordando. Ascendit sicut virgula, eadē peccata humiliter confitendo. Quæ confessio rectè fieri sicut virgula fumi dicitur, quia per plures peccatorum spe-
cies tanquam fumus de thuribulo per plura foramina diriua-
tur. Et notandum q̄ cum fumus nūquam habeat splendorem, nonnusquam tamen habere possit odorem. Quod hic fumus confessionis odorem quēdam pietatis habeat, innuitur ex his
Ibidem quæ subiunguntur: Ex aromatibus myrrhę & thuris & vniuer
si pulueris pigmentarij. Confessionem debet semper comitari myrrha & thus, id est mortificatio carnis, & oratio cordis. Alterum enim, sine altero, aut parum, aut nihil prodest. Nam si quis carnem mortificet, & orare dissimulet, superbus est: &
dicitur ei: Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sangui-
Psal.49.c. nem hircorum potabo? Item si orauerit, & carnem suam mor
tificare neglexerit, audiet: Quid vocatis me domine domine,
Luc.6.g & non facitis quæ dico? Et illud: Qui auertit aurem suam ne
Pron.28.b audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Vtrumque ergo alteri suffragatur, dum constat q̄ alterum sine altero reprobatur. Sequitur: Et vniuersi pulueris pigmentarij. Post recorda-
Canti.3.c tionem & confessionem peccatorum, post mortificationem & orationem, exhibendus est fructus eleemosynarum. Quæ bene puluis dicuntur, quia de terrena substantia fiunt. Pigmē
E tarius vero, quia suauissimum odorem emittūt. Hinc est quòd
Actor.10.d Cornelio bene agenti dictum est: Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt. Vel vniuersi pulueris pigmētarij: ideo dicitur: quia non solum magna, sed etiam minima quę q; peccata conterenda sunt per confessionem, & diluenda per compunctionem. Hæc de prima emissione dicta sufficiant.

Sermo sexagesimus.

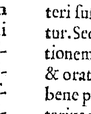
Secūda est vita continentium in claustro vel eremo. In hac emissione nulla fit deserti mentio, aut fumi seu pœnitentię: sed lucis, splendoris atque virtutis.
Canti.6.d. Denique in huius laude angelica voce cantatur: Quæ est ista quæ ascendit sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? In quibus verbis triplex virtus eius ostenditur, humilitas, castitas, charitas. Aurora quippe finis est noctis, & initium lucis. Nox autem vitam peccatoris, lux significat vitam iusti. Aurora ergo quæ fugat tenebras, lucem nunciat, merito humilitatem designat: quia sicut illa diem & noctem, ita ista diuidit in
F stum & peccatorem. Nā hinc, id est ab humilitate iustus quisque incipit, & inde proficit. Vnde etiam ipsa aurora consurgens dicitur, vt videlicet virtutum structura surgens ab humilitate tanquam proprio fundamento erigatur. Igitur ad ostē
dendam eius humilitatē dictum est: Sicut aurora consurgens. Illud vero quod sequitur. Pulchra vt luna, castitatem demonstrat. Porro luna dicitur splendorem suum non à se habere, sed à sole trahere: quantoq; magis solis conspectui vernenda opponitur, tanto maiore sui parte ab eiusdem solis lumine illustratur. Similiter congregatio seu quæq; fidelis anima, si veri solis obtutibus offeratur intuenda, sine dubio ex visione illius admittit protinus in se decus quoddam pulchritudinis, & venustatem castitatis. Vnde fit, vt ex eius lumine crescens & proficiens etiam ad perfectionem prouehatur, vt recte dicatur de illa quod sequitur, Electa vt sol. Quare vt sol? An ideo quia refulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum? Sed ibi vnde sicut sol fulgebunt, nisi de splendore vestis nuptialis? Ipsa est enim qua vtique in terris positi vestiendi erāt illi quibus dictum est: Vos autem sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Hac virtute charitatis quam vestis illa nuptialis significat, quisquis indutus fuerit, eam q; in se recte ordinauerit, erit proculdubio terribilis hostibus suis vt castrorum acies ordinata. Nam de cæteris quidem virtutibus quantascunque sine charitate habuerit, non curant dæmones. Cū vero charitatem & ipsam ordinatam in acie viderint, illico præcipites aguntur in fugam. Potest in eo quod dicitur electa vt sol, perseuerantia intelligi, quę tantum electorum est. In eo autem quod sequit terribilis vt castrorum acies

G ordinata, discretio mater virtutum, per quam terrentur & fugantur dæmones, acquiruntur & conseruantur virtutes. Possunt & alia multa in hac secunda emissione congrue & intelligi & dici, sed hæc pauca de multis dixisse sufficiat. Tertia emissio conuenit sanctis prædicatoribus, de quorum vita & doctrina etiam vox illa sub admiratione profertur. Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum? In prima emissione dictum fuerat, quæ est ista quæ ascendit per desertum, in hac autem quæ ascendit de deserto: quia nimirũ ibi pœnitẽtes compungunt sinę per quas incedunt, hic vero doctores quicquid de seculo subripere potuerunt, sublimi mente calcauerunt. Ideo dictum est de deserto deliciis affluens. Sed quærendum est quæ sint illæ delitiæ quibus affluere dicuntur, & quis ille dilectus, aut cur super eũ inniti dicantur. Neque enim paruæ æstimandæ sunt quæ à supernis ciuibus delitiæ nominantur. Siquidem huiusmodi delitiæ mentis sunt non ventris, animi non corporis, spiritus non carnis, rationis non sensualitatis, interioris non exterioris hominis. Quas vt breuiter aliquo modo describam, ipse sunt abundans infusio gratię spiritualis. Beata illa anima cui talis gratia infunditur, quæ in benedictionibus supernæ dulcedinis præuenitur, vt templum dei & oraculum spiritus sancti efficiatur. Tali quippe animæ deesse non possunt diuitiæ salutis sapientia & scientia, & ciusdẽ salutis optimus thesaH rus timor domini. Quibus delitiis cum abundauerit & repleta fuerit, exaltet iam in ecclesiis dominum, & in cathedra seniorum laudet eum. Quod in aure audiui, in cubiculis prædicet iam super tecta, & sic affluet delitiis. Affluere enim dictum est verbo doctrinę insistere, exemplo vitæ lucere, opus spirituale instanter exercere. Sed necesse est vt in his omnib⁹ non suam, sed authoris sui quęrant gloriam. Ipse est enim di-
Canti.2.d. lectus eius, de quo scriptum est: Ego dilecto meo, & dilectus
Luc.9.c meus mihi. Et de quo pater: Hic est filius me⁹ dilectus: ipsum audite. Super quem innitendum est, vt videlicet illius gratiæ auxilio asscribatur opus eius à quo omnia, per quem omnia, & ad quem omnia referũtur. Cur autem super eum inniti debeat, ipse dilectus qui docet hominem scientiam, plenius nos doceat. Ait ille discipulis suis, quos huiusmodi delitiis imple-
Ioan.15.d bat: Ego sum vitis, vos palmites: Sicut palmes non potest facere fructum nisi manserit in vite, sic & vos nisi in me manseritis. Et iterum: Sine me, inquit, nihil potestis facere. Ac si aperte diceret. Si delitiis vultis affluere, innitimini super me. Sed iam videamus quomodo illi affluant & innitantur. Veniat in medium vnus pro omnibus ille prædicator egregius. Eia beatissime Paule afflue deliciis tuis. Certe cum euangelium ab Hierusalem per circuitum ad Illyricum prædicasses, cum sine sumptu ipsum euangelium posuisses, cum cœlestes the-
I sauros fideiq; sacramentum Græcis ac Barbaris sapientibus & insipientibus vt prudens ac fidelis dispensator erogasses: cum mortificationem Iesu in tuo mortali corpore circuntulisses, & inter multas admirandas virtutes tuas quas tu potuisti facere, nos vix possumus enarrare, etiã illud cum omni authoritate, sine omni arrogantia, cum esses apostolorum tuo iudi-
1.Cor.15.b cio minimus, tamen ausus es dicere: Gratia dei in me vacua nõ fuit, sed abundantius omnibus illis laboraui. Magnæ, & vt ita dicam, deliciosę deliciæ. Sed ne illas amittas, innitere super di-
Ibidem lectum tuum. Non autem ego, inquit, sed gratia dei mecum. Rursum affluе: quoniam vt verum fatear, delectant valde ta-
Philip.4.c les deliciæ. Omnia possum ait. Iterum innitere. In eo, inquit,
2.Cor.10.c qui me confortat. Item dicit Apostolus: Qui gloriatur, in domino glorietur: hoc est qui deliciis affluit, super dilectum suũ innitatur. Hæc de tribus emissionibus in significatione trium generum hominum quos in hac vita continet sancta ecclesia, quos etiam apud Ezechielem designant Noe, Daniel, & Iob, adiuuante domino diximus: quanuis in singulis quibusq; perfectis possint non inconuenienter assignari. Et in his quoque prima emissio est pœnitentia, secunda iustitia, tertia doctrina. Primo enim pœnitendo conuertuntur, secundo bene viuendo iustitiam exercent, tertio si bene profecerint, ipsam iustitiam quam vita tenent, verbo docent. Sed qm̃ virtutibus insidiantur vitia, & ita iuxta sũt posita, vt qui ab illis deuiauerit, istorum laqueos iucurrat, oportet vt sit pœnitentia sine pudore, ne scilicet erubescat confiteri commissa peccata, caueat iusti-

K tia simulationem, eliminet prælatio elationem. Vbi enim magnitudo gratiarum est, ibi etiam magnitudo discriminis est.

Sermo sexagesimus primus.

Canti.5.d. VEni in ortum meum soror mea sponsa. Alibi dici-
Canti.1.a. tur: Introduxit me rex in cellarium suum. Alibi di-
Canti.3.a citur, in cubiculum suum. Hæc triplex introductio fit animæ rationali à sponso suo, verbo scilicet dei, secundum triplicem sensum scripturarum, historicum, moralem, mysticum. In orto est historicus, in cellario moralis, in cubiculo mysticus. In orto, id est in historia continetur triplex trinitatis operatio: creatio cœli & terræ, renouatio cœli & terræ, confirmatio cœli & terræ. Pater creauit, filius reconciliauit, spiritus sanctus confirmauit. Et aliud tempus est creationis, aliud confirmationis, aliud reconciliationis: sicut & in orto aliud est tempus plantationis, aliud fructus colligendi, aliud vescendi. Creatio & reconciliatio sunt præsentis, confirmatio futuri seculi. In principio temporis creauit pater, in plenitudine temporis reconciliauit filius, post omne præsens tempus confirmabit spiritus sanctus. De patre dixit filius: Pa- *Ioan.5.c*
ter meus vsque modo operatur. Et de se subiunxit, Et ego o- *Ibidem*
peror. Similiter & spiritus sanctus in consummatione seculi vere poterit dicere: Pater & filius vsq; modo operantur, & ex hoc iam operor ego: cum scilicet iam fecerit corpora nostra spiritualia, corpusq; adhæserit spiritui, & spiritus deo, hoc ipsum corpus eodem spiritu sancto sic confirmante, vt iam L deinceps absque vllo temporis interuenientis momento fiat quod scriptum est: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. De *1.Cor.6.d.*
creatione instruit nos vetus testamentum, & promittit reconciliationem. Reconciliationem exhibet nouum testamẽtum, & spondet confirmationem.

Sermo sexagesimus secundus.

SEcunda introductio est in cellarium. Hoc cellarium continet moralem scientiam, & habet tres distinctas mansiones. Prima dicitur aromatica. Secunda fructuaria. Tertia cella vinaria. In prima sunt qui bene se habent cum prælatis, in secunda qui cum equalibus, in tertia qui cum subditis. Est ergo prima cella disciplinæ, secunda naturæ, tertia gratię. Qui enim perfectæ conuersationis nititur cumulum attingere, fit primum discipulus, & ingreditur cellam disciplinæ, in qua mores eius à magistro variis virtutibus velut à pigmentariis aromata diuersis speciebus componuntur. Vnde & ista cella dicitur aromatica, quia tales quiq; dũ vltro amplectũtur disciplinæ laborem, optimũ aliis exemplo suo effundunt imitationis odorem. Inde consequenter ingrediuntur in secundam cellam naturæ: quoniam illi quidem cæteris condiscipulis concordare facile possunt, qui sub magistro propriam voluntatem frangere didicerunt. M Et hæc cella vbi cum cæteris communiter viuitur, cõgrue cella naturæ dicitur, quia omnes homines equales quidem natura genuit, sed alios aliis meritorum causa, vel præposuit, vel supposuit. Dicitur etiam fructuaria, quia magnę vtilitatis est, si quisque gratiam quam accipit, in alterutrum administrat. Vnde scriptum est: Frater fratrem adiuuans, exaltabitur sicut *Prou.18.c*
ciuitas munita. Et item dicit propheta: Ecce quàm bonum & *Psal.132.d.*
quàm iucundum, habitare fratres in vnum. At vero cum consummati plene fuerint in hac secunda cella naturę, tunc tandem ingredi possunt tertiam quę est gratię, vt etiam cęteris instituendis pręsint, qui cum cęteris iustè & sine querela vixerint. Et hęc quoque cella dicitur vinaria, vt scilicet ferueãt charitate qui cęteris pręsunt in regimine. Dicitur etiam cella gratię, quod nomen scilicet aliis quoque duabus possit esse commune. Nam & disciplina & socialis vita donum gratię est, ista tamen sibi illud vendicat specialiter, quoniam quidem multum facile est subiici vel sociari: rarum vero & difficile ad aliorum regimen vtiliter quemuis posse transferri. His tribus cellis continentur & formantur omnium hominum mores. Omnes enim homines vel sunt prælati, vel æquales, vel subditi. Quemadmodum autem eliguntur de ortis quędq; potiora, & in cellariis reponuntur, vbi etiam distincta habent loca in quibus seruentur: ita de historia sumitur, & quasi reconditur in cellario moralis sensus, vnde omnis humana

A mana vita instruatur. Legunt etenim ibi prælati quales se exhibere subditis debeant cum eis dicitur: Non dominantes in
1.Pet.5.a. clero, sed forma facti gregis. Et illud: Non quia dominamur fi-
2.Cor.1.d. dei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri. Et dominus in
Ioan.10.b euangelio: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Inueniunt etiam in eadem scriptura equales, qualiter se ha-
Gala.6.a bere debeant inuicem, cum legunt: Alter alterius onera por-
Rom.12.c tate, & sic adimplebitis legem Christi. Et illud: Honore inuicem preuenientes: & multa in hunc modum. Habent ibi & subditi quod eorum mores cõponat: quomodo scilicet subdi-
Heb.13.c eos maioribus oporteat, quibus dicitur: Obedite prepositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris.

Sermo sexagesimus tertius.

Canti.4.a. DEntes tui sicut grex tonsarum quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis. Spiritus sanctus de cuius secretiori fonte cãticorum flumen emanat, in his (vt sentio) dentibus mysteria nobis non parua commendat. Non sunt hi dentes
Psal.57.a de quibus dicitur. Deus conteret dentes eorum in ore ipso-
Iob.41.d rum, vel de quibus ad virum sanctum vox diuina proclamat: Per gyrum dentium eius formido. Dentes isti lacte cãdidiores. Quippe sponsę sunt, cuius speciem concupiuit altissimus, quæ non habet maculam neque rugam. Cum enim tota cãdida sit: candidior probatur in dentibus. Noua tamen & inaudita comparatione in illius laudes perorat dicens: Dentes tui sicut grex tonsarum. Quid in hac rogo similitudine dignum est, vt eam de cœlestibus arcanis descendisse credamus? Magnum prorsus & magno animo magnifice sentiendum. Spiritus enim est qui loquitur: qui cum loquitur, nec vnũ potest iota vacuum prætorire. Aliquid profecto est in his dentibus inuolutum, quod cuolutũ sacratioris intelligentiæ præsignet arcanum. Dentes enim candidi sunt & fortes: carnem non habent: carent corio: nihil intra se pati possunt: non est dolor sicut dolor eorum: clausi sunt labiis ne videantur: indecens est cum videntur nisi ridendo: toti corpori masticant cibũ: nullũ inde saporem habent: non facile consumuntur: per ordinẽ positi sunt: superiores alij, & alij inferiores: & cũ inferiores moueantur, superiores nunquam. Huiusmodi dentes ego arbitror homines monasticę professionis, qui viam cõpendiosiorem & securiorem vitam eligentes, de toto ecclesiæ corpore quod candidum est, candidiores esse videntur. Quid enim illis candidius qui totius immunditias spurcitię euitantes, cogitationum sicut actionum peccata deplorant? Quid fortius illis quibus tribulatio pro solatio, contumelia pro gloria, inopia pro abundantia dicitur? Isti carnem non habent, quia in carne
Rom.8.b carnem obliti audiunt ab Apostolo. Vos autem in carne non
C estis, sed in spiritu. Corio carent: quia nitorem & distensionẽ mundanarum solicitudinum non habentes, in pace in idipsum dormiunt & requiescũt. Nihil morari intra se patiuntur, quia nec modicum quidem offendiculum tolerabile reputant aut intra se, aut in conscientiis singulorum. Hinc est illa vestra opportuna importunitas, qua tam sæpe fatigatis nos vt multotiens etiam cum necesse non sit, multum in his diei expẽdatis. Non est dolor sicut dolor eorum: quia nihil tam horrendum & horribile est sicut murmur & dissensio in congregatione. Clausi sunt labiis ne videantur: sic & nos materialibus vallis circuncingimur, ne secularium oculis & accessui pateamus. Indecens est si appareant, nisi interdũ forte ad risum: quia nihil turpius q̃ monachus per vrbes & castella discurrens, nisi cum illa cogit quæ operit multitudinem peccatorum. Charitas enim risus est, quia hilaris est. Læta quidem, non tamẽ dissolutа. Toti corpori masticant cibum dentes: quia ipsi pro toto ecclesiæ corpore videlicet tam viuis q̃ mortuis orare sunt constituti. Nullũ inde saporẽ habere debẽt, nullã sibi gloriã assignare: sed dicere cũ ppheta: Nõ nobis dñe non nobis, sed
Psal.113.b nomini tuo da gloriã. Nõ facile cõsumuntur: quia quãto annosiores, tãto feruẽtiores: & eo rapidius currũt, quo vicinius appropinquãt ad palmã. Per ordinẽ positi sunt. Vbi eñ aliqd ordinatũ est si hic nõ est, vbi cibus & pot⁹, vigilare & dormire, laborare & quiescere, ambulare & sedere, & cętera omnia, in numero & mensura & pondere constituuntur? Superiores

D & inferiores sunt: quia inter nos prælati & subditi sunt, & sic superiores inferioribus iungũtur, vt inferiores à superioribꝰ nõ discordent. Cũ autẽ inferiores moueantur, superiores nũq̃ moueri debent: quia & si subditi quãdoq; turbẽtur, prælatorũ est in mente cõposita perdurare. Sicut grex tõsarũ, inquit. Quã bene monachi tonsis ouibus cõparantur: quia reuera tõ si sunt, quibus nec corda, nec corpora, nec aliquid mundanũ in proprietate relictũ est. Quæ ascenderunt de lauacro. Lauacrũ baptismus est, de quo ascendit qui ad celsitudinem vitæ perfectioris intendit. Descendit aũt, qui se vitæ mancipat inhonestæ. Omnes gemellis fœtibus: quia & verbo pariunt & exemplo. Et sterilis non est in eis, quia nullus est infœcũdus.

Sermo sexagesimus quartus.

IMuit Helias Hiezabel, & surgẽs abiit quocunque *3.Re.19.a*
tulit eum voluntas: venitq; in Bersabee Iuda, & dimisit ibi puerum suum, & perrexit in desertũ. Cũq; veniſſet subter vmbram iuniperi & sederet, piecit se, & dormiuit. Et angelus domini tetigit eum, & dixit illi. Surge, & comede. Et respexit: & ecce ad caput suum subcinericius panis, & vas aquæ. Comedit ergo & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus vsque ad montem dei Oreb. Per Heliam quippe qui interpretatur dominus, vel dominus fortis, intelligitur quilibet iustus, qui persecutionem patitur propter iustitiam. Vnde illud: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiã. *Matt.5.*
E Qui metuens Hiezabel, id est malitiam seculi, vel tyrannidẽ diaboli, furgit de tentatione peccaminum, & abit quocunque eum tulerit voluntas à domino sibi collata. Venitq; in Bersabee Iuda, in sanctam ecclesiam: quæ dicitur Bersabee, id est puteus septimus, propter abundantem septiformis spiritus gratiam, quæ inibi fidelibus diuiditur: vel puteus satietatis, propter mysteriorum dei profunditatem, & sanctarũ scriptu-
rarum refectionem. De hac profunditate habemus in psalmo: *Psal.17.b*
Tenebrosa aqua in nubibus aëris. Et rursus: Iudicia tua abyſ- *Psal.35.b*
sus multa. Ad eiusdem considerationem Apostolus expauescens, & pauescendo deficiens, clamare cõpellitur: O altitudo *Rom.11.d*
diuitiarũ sapientiæ & scientię dei &c. De hac satietate legis
in psalmo: Super aquam refectionis educauit me. Et item: In- *Psal.22.a*
ebriabuntur ab vbertate domus tuę. Huiusmodi ebrietas non *Psal.35.b*
inducit fastidium, sed indeficientem quibusdam desideriis, prouocat appetitum. In hoc sacræ lectionis pelago agnus ambulat, & elephas natat. In catholicæ doctrinæ mensa iuxta modulum intelligentiæ sufficientes singulis epulæ apponuntur. Hæc est paradisus deliciarum, hic est ortus omnium pomorũ. Veniens itaque in Bersabee in sanctam ecclesiam, vt dictum est, currit ad confessionem quæ per Iudam notatur: & dimittit ibi puerum suum, id est puerilem sensum, vel pristinorum actuum debilitatem: & pergit in desertum, id est in istius mundi contemptum. Quo postquam venit, sedet, id est à seculari F
tumultu quiescit, cantans cum propheta: Hæc requies mea in *Psal.131.c*
seculũ seculi. Proiicit se, id est vilem se reputat, suis abrenuncians desideriis, iuxta illud euãgelicũ: Qui vult venire ad me, *Luc.9.c.*
abneget semetipsum. Obdormiuit in vmbra iuniperi, quia in atriis domus dei secundum sensus corporis vacat omnino ab omnibus prauitatibus, dicens cum psalmista: In pace in idipsum, dormiam & requiescam. Tũc angelica visio tangit eum, *Psal.4.b.*
excitans ad bonum operandum, & ad altiora consurgendum. Respicit ad caput suum, id est ad Christum, qui caput est ecclesiæ. Et ecce subcinericius panis, id est pastꝰ diuini dogmatis, forinsecus quidem rudis, sed medullitus ineffabiliter confortatiuus & dulcis. Et vas aquæ, hoc est fons lachrymarum cum cordis compunctione. Comedit & bibit, id est adimplet quę audit: & pergit in fortitudine ad montem dei: ad celsitudinem videlicet beatitudinis.

Sermo sexagesimus quintus.

IRat fames in terra, & filij prophetarum habitabant *4.Re.4.d.*
coram Helisæo, quibus fecit apponi pulmẽtũ. Cũq; gustassent de coctione, exclamauerunt. Mors in olla vir dei. Et non potuerunt comedere. At ille: Afferte, inquit, farinam. Et misit in ollam, & ait: Infunde turbę. Et comedit: & non fuit quicquã amplius amaritudinis in olla. Fames in terra, penuria verbi dei in mente humana, filij pro-

G phetarum,filij prædicatorum. Propheta interpretatur vidēs. Et ſancti prædicatores non ab re prophetæ appellantur: qui & arcana myſteriorum dei conſpiciunt: & prout vident mo res hominum, adhibent modos curationum. Hæliſæus ſalus domini interpretatur: quo nomine quiuis prælatus & doctor eccleſiæ decenter cenſetur: cuius ſalubri perſuaſione domini ſalus populis annūciatur,& annunciādo impertitur. Hic talis ex debito ſui officij apponit ſubiectis ollam grandem herbas agreſtes continentem, id eſt admonitionem de grauibus diſſerentem,acerbitate refertam, ſed tamen igne ſancti ſpiritus ſuccenſam. Subditi ergo perhorreſcentes ſermonum auſteritatem clamant, Mors in olla: & non poſſunt guſtare. Sapiens igitur diſpenſator non affert,imò afferri iubet farinam,quo niam non prębet, ſed hortatur habere charitatem,cuius commento redduntur dulcia quæ prius videbātur amara. Poteſt nāque prędicator mōnita ſalutis auribus circunſtantium inſonare,ſed nemo niſi ſolus deus valet ſaporem charitatis palato cordis infundere. Vnde Gregorius: Niſi ſit intus ſpiritus qui doceat,doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Alius eſt ſapor cœli,alius eſt ſapor terræ. Haudquaquam nobis placere poteſt ſapor cœli,dum ſaporē quęrimus coci noſtri. In deſerto dantur coturnices & manna, id eſt in loco diſciplinæ maiora & minora mandata. Cum vidiſſent filij Iſrael manna,dixerunt adinuicem,manhu? quid eſt hoc? Ignorabāt enim quid eſſet. Quibus ait Moyſes: Iſte eſt panis quem dedit dominus vobis ad veſcendum. Huius facti myſterium in euangelio Iohannis conuenienter aperitur vbi dominus ait: Amen amen dico vobis,niſi manducaueritis carnem filij hominis &c. Multi ergo ex diſcipulis audientes dixerunt: Durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire? Ex hoc multi abierunt retro. Ad hunc itaque modum cum aliqui ſimplices ad conuerſionem veniūt, ſeueritatem regulæ expaueſcunt: ſi fiat eis ſermo de mundi contemptu, de virtutum vitioruḿq; conflictu: ſi anxietas vigilandi,aſſiduitas orandi,parſimonia ieiunandi ab ipſis requiritur,dicunt conquerendo inter ſe: Quid eſt hoc: Quis tot & tanta implere ſufficiat? Neſciunt enim quanta ſit virtus aſſumpti ordinis. Sed paſtor eis conſolatorię habet reſpondere, & de afferenda eos ſolicitare farina.

Exo.16.c
Ibidem.
Ioan.6.f

Sermo ſexageſimuſſextus.

Eſa.12.b

Aurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris. Pro paradiſo quē perdidimus, reſtitutus eſt nobis Chriſtus ſaluator. Sicut ergo de vno fōte paradiſi deriuantur quatuor flumina ad irrigādum paradiſum: ita de pectoris eius arcano procedunt quatuor fontes, ex quibus hauriuntur quatuor aquarum genera, vnde tota per vniuerſum mundum rigatur eccleſia. Sūt autem quatuor fontes, veritas, ſapientia, virtus,& charitas. Ex his ergo fontibus hauriuntur aquæ, ex ſingulis ſcilicet ſingulę. Nam de fonte veritatis, ſumuntur aquæ iudiciorum: de fonte ſapientiæ, aquę conſiliorū: de fonte virtutis, aquæ præſidiorum: de fonte charitatis, aquę deſideriorum. In aquis iudiciorum cognoſcimus quid liceat, vel quid non liceat. In aquis conſiliorum diſcernimus quid expediat, vel quid non expediat. Sed quia electis viris recte per hæc gradientibus non deſunt tentationes: (tentantur autem de duobus: aut terroribus vt concutiantur, aut blandimētis vt ſeducantur) idcirco armandi ſunt contra terrores præſidiis diuinæ virtutis, contra blandimēta deſideriis ſupernæ charitatis. Deſideriis enim meliorum ſuperantur (vt ait quidam ſanctus) deſideria deteriorum. Vel ſic poſſumus procedere. Quid prodeſt noſſe quid liceat & expediat (quod vtique docent iudicia atq; conſilia) ſi poſſe perfici minimè cōtingat? Ideo poſt aquas iudiciorum & conſiliorum, quærēdæ ſunt aquæ præſidiorum. Rurſum & poſſe quid valeat, ſi horū omniū non ſit finis charitas? Recte itaq; poſt iudicia, poſt cōſilia, poſt præſidia, hauriuntur de fonte charitatis deſideria, vt videlicet quicquid ſapimus aut loquimur, quicquid operamur aut patimur, æternæ vitæ finis cōcludat. Sed vt hæc quæ dicta ſunt de fontibus & aquis clarius eluceant, ſcripturarum teſtimoniis reor eſſe comprobanda, auriq; ſimilitudines quas protulimus, vermiculādas argento. Ac primum quod dictum eſt quatuor illos fontes de pectore Ieſu manare, nullum arbitror ambigere. Quomodo autem ex eiſdem fontibus hauriantur prædictæ aquæ, id elaborandum eſt. Veniat ergo Dauid & dicat q̄ ex fonte veritatis procedant iudicia. Hoc certe vi- K
detur ſenſiſſe cum diceret: De vultu tuo iudicium meū prodeat. Neque enim vir ſanctus iudicium ſuum diceret, quod de vultu dei, id eſt de veritate non prodiret. Nouerat enim electos dei veritatis iudiciis tanquam virga ferrea regi, & quia ſub eorum regimine ſe eſſe ſentiebat, exultans pſallebat: Iudicia dei vera, iuſtificata in ſemetipſa: deſiderabilia ſuper aurum & lapidem precioſum multum, & dulciora ſuper mel & fauum. A quibus ne forte per incuriam deuient, audiant vocē patris per eundem prophetam comminantis. Si in iudiciis, inquit, meis non ambulauerint, & mandata mea non cuſtodierint: viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Hæc myſteria diuini iudicij referabat cœleſtis regni clauicularius cum diceret: Tempus eſt vt incipiat iudiciū de domo dei. Si autem primum à nobis, quis finis eorum qui non crediderunt dei euangelio? Et hoc de electis dictum eſt. Cæterum eſt aliud de reprobis iudiciū, quod nihilominus ab ipſa veritate procedit. Vnde & per Paulū dicitur: Scimus ēm quoniam iudicium eſt ſecundum veritatem in eos qui talia agunt. Et vtrūque quidem iudicium complectitur ipſa veritas, dicens: In iudicium ego veni in hunc mundum, vt qui non videant videant,& qui vident cæci fiant. Vtrunq; autem diſcernit cum item dicit: Et ibūt hi in ſuppliciū æternū, iuſti autem in vitam æternam. Si vidimus quo de fonte veritatis hauriuntur iudicia: videamus quomodo de fonte ſapiētiæ ꝓpinentur cōſilia. Quis dubitet apoſtolū Paulū eſſe ſapientē, cum & Petrus eius coapoſtolus ſapientiā ei datā eſſe aſtruat,& eiuſdē Apoſtoli tota verborū ſeries nil aliud q̄ ſapientiam redoleat? Proferat igitur conſilia, & per ipſa nos doceat quid peregrinantibus & ad cœleſtem patriam feſtinantibus expediat. De virginibus, inquit, præceptū domini nō habeo, cōſiliū autem do, tanq̄ miſericordiā cōſecutus à domino vt ſim fidelis. Exiſtimo ergo hoc bonum eſſe ꝓpter inſtātē neceſſitatē, q̄m bonū eſt homini ſic eſſe, hoc eſt in virginitate manere. Si de virginibus præceptum haberet, nil aliud q̄ quod pręciperetur liceret. Nūc vero cū vtrūque liceat, vel nubere, vel non nubere: quid cōpendioſius dici potuit quàm bonū eſt homini ſic eſſe: præſertim cum & neceſſitatis inſtantia frequenter obrepere ſoleat, & cito mori ipſa tēporis breuitas vrgeat, totiuſq; mūdi figura prætereat? Itē cū de vidua loqueretur: Beatior, inquit, erit ſi ſic (id eſt innupta) permanſerit ſecundum conſilium meum. Ac ne de proprio corde, & nō potius de fonte ſapiētiæ videretur hoc ipſum conſiliū deprōpſiſſe, ſubiecit dicēs: Puto q̄ & ego ſpiritū dei habeā. Sed cur ego paucis immoror exemplis, cum in eius verbis omnis ſexus, omnis ætas, omnis conditio conſilium inueniat ſi diligenter quęrat ſalutis? Quod ſi quis curioſius velit ſpicere vtrū verū ſit quod dictum eſt de ſapiētia conſilia manare, legat libros qui inſcribuntur ſapientiæ, vbi totus orationis contextus conſilia parere videtur. Si vero conſultius & vtilius ſtudet vitam inde eligere, audiat ipſam ſalubriter inuitantem ſapientiam. Si vis, inquit, ad vitam venire, ſerua mandata. Quæris cuius? Deum, inquit, time, & mandata eius obſerua. Audiat eam ipſam materno affectu inclamantem: Da mihi cor tuum. O quantū vellem, & ego cor meum in eius verbum ſuſpendere, de cui⁹ ore mirifico tā dulcia vitæ cōſilia audio perſonare. Vtinā autē & linguæ meę calamū in ei⁹ fonte poſſem intingere, quo idone⁹ eſſem ea quoq; quæ reſtāt de duob⁹ fontibus, id eſt virtutis & charitatis, vtiliter exarare. Et q̄m quatuor iſti fontes ita ſibi inuicem ſaporem transfundunt, vt qui de vno biberit, quadā ineffabili dilectionis dulcedine inuitetur ad alium: libet iā de ſapientia ad virtutē tranſire, & qualiter illinc hauriātur aquæ præſidiorū, quātum ab ipſa virtute adiuuor oſtēdere. Sicut autē ſuperius dixi gemina eſſe veritatis iudicia, quia ſcilicet determināt quid liceat, vel q̄d non liceat: itidem ſapiētiæ duo, hoc eſt q̄d expediat, vel quid nō expediat: ita & hic agnoſcam⁹ de fonte virtutis hauriendas duplices præſidiorū aquas, quę vel abluāt electos à culpis, vel refrigerēt in tormētis. De vtriſq; ſumam⁹ exēplū. Refert Lucas euāgeliſta, q̄ quædā mulier quæ fluxū ſanguinis patiebat̄, erogata i medicos tota ſubſtantia cum minime curari potuiſſet, acceſſerit retro & tetigerit fimbriā veſtimēti domini, & cōfeſtim ſteterit flux⁹ ſanguinis: Ieſum vero dixiſſe, quis me tetigit? Cūq; diſcipuli reſpon derent,

Pſal.16.4.
Pſal.18.c.
Pſal.88.c.
1.Pet.4.d
Rom.2.4.
Ioan.9.g
Matt.25.d
1.Cor.7.c
Ibidem
Ibidem
Ibidem
Matt.19.c
Eccles.11.d
Prou.23.c
Luc.8.f

A derent, turbę te comprimunt & affligūt, & dicis, quis me tetigit? Rurſum repetiiſſe, tetigit me aliquis: nā & ego noui virtutem de me exiſſe. Ecce quas aquas præſidij hauſerit mulier de fonte virtutis, quibus abluta eſt à profluuio ſanguinis, quę nulla medicorū arte poterat ſanari. Quod ſi quis obiiciat, platum teſtimoniū nihil ad rem præſentis operis pertinere, eo q̄ illa mulier nequaq̄ abluta eſſe videatur à culpis, ſed tātum ab egritudine carnis, nouerit moris eſſe diuinæ virtutis prius cordi mederi q̄ corpori. Vnde & alibi cum quidā ei paralyticus offerretur curandus, tanq̄ bonus & pius medicus volēs ſanare prius quod erat potius, id eſt mentem q̄ carnem: ait idem paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Itaque ſanata conſcientia, conſequenter ſanatur corpus, cum dicitur: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Sic ergo & huius cor mulieris prius abluit intus per donū ſidei, ſicut ſcriptum eſt: Fide mundans corda illorum, per quam meruit exterius impetrare ſalutē corporis. Hoc enim innuit ipſe dominus, cum dicit: Filia, fides tua te ſaluam fecit, vade in pace. Quod autem de hoc ipſo fonte virtutis hauriantur aquę præ fidij in tormentis, oſtendunt & illi tres pueri in fornacis incēdio eſtuantis poſiti, quibus ipſa flamma refriguit, & præcipuē inclytus ille martyr Vincentius, qui cum grauiter torquereē, non ſolum toleraſſe, ſed etiam tortorem ſuum conſtāter prouocaſſe fertur his verbis: Inſurge (inquit) & toto malignitatis ſpiritu debacchare, videbis me dei virtute plus poſſe dum torqueor, quam poſſis ipſe qui torques. Poſſent plura de hoc fonte virtutis copioſius dici, ſed eū ſuccinctē prætereo: quia de fonte virtutis bibere potius q̄ ſcribere deſidero. Ad hunc fontem inuitamur redemptoris noſtri voce dicentis: Si quis ſitit, veniat & bibat, & de ventre eius fluent aquæ viuæ. Et ſequutus euangeliſta expoſuit ad quem fontē nos inuitaret dicens: Hoc autem dixit de ſpiritu quem accepturi erant credētes in eum. Quem niſi ſpiritum charitatis, quem mundus non poteſt accipere, ſed ſoli accipiunt qui vere credunt in eum? Ex hoc ergo fonte hauriamus nobis aquas deſideriorum, ipſaſq; partiamur in geminos riuulos, vt ſicut eiuſdem charitatis duo ſunt præcepta, ita ſint & deſideria gemina, quibus impleant ipſa præcepta. Aliud eſt enim deſiderium quo deus propter ſeipſum, aliud quo proxim⁹ diligitur in deo, vel propter deum. In illo nullus modus, ſed ex toto corde, tota anima, tota virtute diligitur deus: in hoc autem præſcribitur quidā modus, cum dicitur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Illo flagrabat propheta, cū diceret: Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te deus. Et item: Concupiſcit & deficit anima mea in atria domini. Hoc exhibebat Apoſtolus Romanis, quibus ſcribebat. Deſidero enim videre vos, vt aliquid gratiæ ſpiritualis impertiar vobis. Et domi nus in euangelio diſcipulis ſuis: Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum anteq̄ patiar. Et notandū q̄ ad illud excitatur mens humana ſpecialiter tribus affectionibus ac prouehitur: vnde & deum diligere toto corde, tota anima, tota virtute iubetur. Prima quidem dulcis, ſecunda prudens, tertia fortis eſt. Primam habuit Petrus, cum domino mori diſſuaderet: Ex corde enim dulciter diligebat, cuius paſſionē expaueſcebat. Sed cum audiret: Vade retro ſatana, non ſapis quæ dei ſunt, ſed quæ hominis: his verbis eruditus & intelligens quid boni haberet mors Chriſti, cœpit tota anima prudenter diligere quem prius tantum diligebat dulciter toto corde, necdum vero diligebat tota virtute. Quod ſi faceret, nec propter mortis diſcrimen eum negaret. At vero poſt reſurrectionem & aſcenſionem dato deſuper ſpiritu, tunc demū tota virtute dilexit, pro quo etiam horrendum crucis ſupplicium poſtmodum ſubire non expauit. Erga charitatem quoq; proximi exercemur tripliciter, vel vt ædificetur ipſa charitas vbi nō eſt, vel certe ne pereat vel minuatur vbi eſt. Quiſquis autem hanc puro affectu erga proximum operatur, illā proculdubio quæ deus eſt, vlterius promeretur.

Matth.9.a
Ibidem
Acto.15.c.
Luc.8 g
Ioan.7.f
Ibidem
Matt.22.d
Pſal.41.a
Pſal.83.a
Roma.1.a
Luc.22.b
Mar.8.d
Ibidem.

De donis ſpiritus ſancti, Sermo continens ſeptem capitula.

Capitulum primum.

Pſal.118.x

Prima gratia eſt timor domini. Qui hanc habet gratiam, omnē odit iniquitatem, iuxta illud pſalmiſtæ: Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum. Et alio loco. Omnem viam iniquitatis odio habui. Scriptum nanque eſt. Timor domini odit malum. Et item: Time deum, & recede à malo. Et de Iob dicitur. Vir timens deum, & recedens à malo. Sine hac gratia prima gratiarum, quæ totius religionis exordium eſt, nullum bonum pullulare vel manare poteſt. Sicut enim ſecuritas vel deſidia cauſa eſt & mater omnium delictorum, ſic timor domini radix eſt & cuſtos omnium bonorum. Vnde ſcriptum eſt. Si non in timore domini tenueris te inſtāter, cito ſubuerteretur domus tua. Omne nanque virtutum edificium illico vergit in præcipitium, ſi huius gratiæ amiſerit præſidium. Vnde Salomon ait: In timore domini eſto quotidie, quia habebis ſpem in nouiſſimo, & præſtolatio tua non auferetur. Hinc & Apoſtolus: Cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini. Et quid plura? Connexa ſunt timor & religio, nec manere poteſt alterū abſque altero. Vnde Cornelius vir religioſus ac timens deum, & Simeon iuſtus & timoratus. Vnde Salomon. Deum, inquit, time, & mandata eius obſerua. Hunc vero ſic habere debemus, quomodo aſſerit ſe habuiſſe Iob beatiſſimus. Semper quaſi tumentes ſuper ſe fluctus deum timuit. Per hunc timorem dei vniuerſa deſerimus, mundo abrenūciamus, noſq; ipſos, ſicut dominus ait, abnegamus nobis: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum. Iſte ergo diuinus timor qui eū quē perfectē imbuit, paupertati ſubiicit, & à malo diuidit, ita eſt primus in ordine gratiarum, ſicut patet in ſerie beatitudinum. De qua dominus in cæterarum fundamento virtutum eam ponēs, ait: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

Prou.3.a
Iob.1.a
Eccli.27.a
Prou.23.b
Philip.2.b
Acto.10.c
Luc.2.d
Eccles 12.d
Iob.31.c
Luc.9.c
Mat.5.a

Capitulum ſecundum.

Matt.5.a
Eſa.61.a
Nume.12.a
Iob.5.b
Pſal.33.d
Iaco.4.b
Prou.16.c
Eccli.3.c
Mat.20.d
Luc.17
Mat.11.d
Luc.18.b

Secundū charisma eſt ſpiritus pietatis, illi ſecundæ quæ in euangelio ponit̄ beatitudini ſimile, de qua dominus ſic ait: Beati mites: quoniam ipſi poſſidebunt terram. De talibus dominus in Eſaia ait: Spiritus domini ſuper me, ad annunciandum manſuetis miſit me. Moyſes quoq; mitiſſimus erat ſuper omnes homines qui morabantur in terra. De talibus Iob dicit: Dominus ponit humiles in ſublime: & mœrentes erigit ſoſpitate. Vnde illud de domino dicitur: Humiles ſpiritu ſaluabit. Econtra de ſuperbis dicitur: Dominus ſuperbis reſiſtit. Ante ruinam exaltatur cor. Supbia de ſupernis ad ima præcipitat, humilitas de imis ad ſuperna eleuat. Angelus enim in cœlo ſuperbiēs ad tartara corruit, homo in terra ſe humilians ad cœlos aſcendit. Tanto vero quiſque debet eſſe humilior, quanto eſt ſublimior. Vnde ſcriptum eſt: Quanto magnus es humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam. Hinc ipſe dominus ad diſcipulos ait: Qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus. Item cum feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſerui inutiles ſumus. Item ipſe dicit: Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Sine hac humilitatis virtute, reliquę virtutes nequeunt prodeſſe. Vnde beatus Gregorius ait: Qui virtutes ſine humilitate congregat, eſt quaſi qui in ventum puluerem portat. Sicut enim puluis venti validi flatu diſpergitur, ſic omne bonum ſine humilitate inanis vento gloriæ rapitur. Multo etiam melius eſt peccatorem eſſe humilem, q̄ iuſtum arrogantem. Quod à domino euidenter oſtenditur, vbi publicanus & phariſæus in exemplum adducuntur, ſicut quidam ſapiens ait: Melior eſt in malis factis humilis confeſſio, quàm in bonis factis ſuperba gloriatio.

Capitulum tertium.

Ertiū donum eſt ſpūs ſcientię, de quo Salomon ait: Qui addit ſcientiam, addit & dolorem. Vera nāque ſcientia eſt ſcire nos mortales & caducos & fragiles eſſe, & in hoc exilio, & in hoc ergaſtulo, in hac peregrinatione, in hac valle lachrymarum dolendum & lugēdū eſſe. Vnde dicitur in tertia beatitudine, huic tertio dono cōgruēti: Beati qui lugēt: quoniā ipſi conſolabuntur. Itē. Væ vobis qui nunc ridetis: quia plorabitis. Hinc Salomon ait: Riſus dolori miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupat.

Eccles.1.d
Matt.5.a
Luc.6.d
Prou.14.b

Capitulum quartum.

Varta gratia eſt ſpiritus fortitudinis, quartæ in euāgelio beatitudini ſimilis, de qua dicitur: Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur. Qui enim iuſtitiā eſurit & ſitit, cōtra quæ-

G libet aduersa fortis insuperabilis & imperterrit⁹ existit. Vn-
Prou.28.a de Salomon ait: Iustus vt leo confidit, & absque terrore erit.
Prou. 12. c Item: Non contristabitur iustus quicquid ei acciderit. Hoc
Heb. 11.g. spiritu erant præditi omnes de quibus loquitur Apostolus:
Sancti ludibria & verbera experti, insuper & vincula & car-
ceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij
mortui sunt. Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egē
tes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. In so-
litudinibus errantes, in montibus & in speluncis & in cauer-
Rom.8.g nis terræ. Hæc & Apostolus ipse, qui ait: Quis nos separabit
à charitate Christi? Tribulatio & cætera. Iste spiritus omnem
alienam malitiā sustinet, & aduersus hostiles insidias instruit
Canti.6.d. & munit. Vnde sponsus in sponsę preconio ait: Pulchra es a-
mica mea, suauis & decora sicut Hierusalem, terribilis vt ca-
strorum acies ordinata.

Capitulum quintum.

Matt. 5.a Vintum donum est consilij spiritus, qui aliis facit
Prou. 22.b compati & misereri, illi competens de qua dicitur
quintę beatitudini: Beati misericordes: quoniam
ipsi misericordiam consequentur. Hinc & Salomō
ait: Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur. Hanc prin
cipaliter tripharian exercemus, vel quando sex eius quæ in
euangelio leguntur opera implemus, vel quando delinquen-
tes corrigere & ad bonum reducere studemus, vel quādo in-
iurias nobis illatas facile indulgemus. Iste secundus clemen-
H tiæ modus, siue consilij spiritus, deum fecit semetipsum exi-
nanire, formam serui accipere, scilicet vt sic posset ouem er-
rantem corrigere, & ad proprium ouile reducere. Vnde Apo
Gal.1.a stolus ait: Semetipsum dedit pro peccatis nostris, vt nos eri-
peret de præsenti seculo nequam. Huic consulendi modo sic
2.Ti.4.a oportet insistere, vt iniungitur ab Apostolo monente: Insta
opportune importune. Est & alius consulendi modus, scilicet
discretionis virtus, qua veras à palliatis atque simulatis virtu
tibus discernimus, qua etiam ipsum satanam hypocrisis au-
2. Cor.11.c thorem dignoscimus. Ipse enim satanas (vt ait Apostolus)
transfigurat se in angelum lucis: & iuxta beati Cypriani di-
ctum, ministros iniustitiæ subornat, noctem afferentes pro
die, interitum pro salute. Ista quidem cęterarum virtutum ma
gistra ac domina, omnes alias proinde tēperat, ac supernè gu-
bernat, & ne vltra vel citra euagentur licenter, imperialiter
ac discrete conseruat. Vnde Boethius. Virtutes medium te-
nēt. Si vel vltra vel infra q̄ oportuerit fiat, à virtute discedit.

Capitulum sextum.

Matt.5.a Sexta gratia est spiritus intelligentię, illi sextę bea-
titudini congruus: Beati mundo corde, quoniam
ipsi deum videbunt. Nisi enim mentis intuitus di-
ligenter purificatus fuerit, mystica ac diuina liqui-
Sapi. 1. b de intelligere nequit. Nam scriptum est: Spiritus sanctus di-
scipline effugiet fictū, & auferet se à cogitationib⁹ quæ sunt
Prou. 15. c sine intellectu. Vnde Salomon: Abominatio domini, cogita-
I tiones malę. Peruersę cogitationes separant à deo. Qui ergo
vult sincerum ac lucidum intellectum habere, prauarum co-
gitationū phantasias ac nebulas studeat effugare, & omni di-
Prou.4.d ligentia & cautela cor seruare. Vnde Salomon: Omni custo-
dia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit.

Capitulum septimum.

Psal.33. b Septimum donum est spiritus sapientiæ, quidam in-
Psal.45.b ternus sapor, ac suauissimus gustus. Vnde psalmi-
Psal.33.a sta: Gustate & videte quoniam suauis est dominus.
Et item: Vacate & videte. Et iterum: Accedite ad
eum, & illuminamini. Hoc diuinę sapientiæ interno gustu su-
perna prælibamus, videlicet contemplātes q̄ amœnum sit an-
gelicis cœtibus interesse, vbi nil poterit quod displiceat esse,
nil quod placeat abesse. Ista septima gratia illi verębeatitu-
Mat. 5. a dini congruit, de qua ait dominus: Beati pacifici: quoniam fi-
lij dei vocabuntur. Qui enim mentem pacificam & serenam
habent, de supernis dulcius sapiunt, & subtilius vident. Nam
Prou. 19.b quisquis patientior, eo probatur esse sapientior. Vnde Salo-
Psal.118. x mon. Doctrina viri, per patientiam dignoscitur. De talibus a-
libi dicitur: Pax multa diligentibus legem tuam, & non est il-
lis scādalum. Hæ septem gratiæ sunt septem mulieres virum
vnum apprehendentes, septem spiritus super florem requie-
K scentes, septem in candelabro lucernæ fulgentes, septem in la
pide oculi, septem spiritus ante thronum dei.

Finiunt beati Bernardi parui sermones cum adiecto sermone de donis spiritus sancti.

Sequitur eiusdem liber continens diuersas mo-rales ac utiles sententias.

Psal.65. Factus est in pace locus eius. Est pax fi-
cta, vt in Iuda: est inordinata, vt in Adā
& Eua. Harum neutra est locus dei. So
la pax christiana quam dominus reli-
quit & dat discipulis suis, ipsa est in
qua dominus requiescit. Hæc offertur
per sanctos prædicatores vniuerso ge-
neri humano, sed eam quidam repel-
lunt, aliqui recipiunt. Nos vero excutientes puluerem pedū
nostrorum super odientes pacem, ad dilectorem eiusdem pa-
cis nos conferamus. Eorum alij dicuntur recipientes pacem,
alij retinentes pacem, alij facientes. Possunt & aliis nomini-
bus vocari, scilicet pacati, patientes, pacifici. Et hæc nomina
sortiuntur secundum diuersos status pacis in quibus proficiu-
unt. Nam pacati per hanc pacem possident animam suam, qui-
sui, quia mites sunt. Patientes possident terram corporis Matt.5.a
bus dicitur: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Luc.21.d
Pacifici possident non solum suam, sed etiam aliorū in quibus L
faciunt pacem. Vnde merito filij dei vocantur. Pacati ergo
dicuntur qui pacem recipiunt, de quibus scriptum est. Si ibi Matt.10.b
fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra. Sed quia
pusilli sunt, scandalis exagitati cito pacem quam receperant
perdūt. Patientes autem sunt qui receptā retinent, nec quauis
iniuria exasperati eam amittunt. Istis tanquam robustioribus
præcipitur: Pacem diligite & sanctimoniā sine qua nemo vi- Heb.12.d
det deū. Pacifici vero qui non solū in se & in aliis eā faciunt,
sed etiā volentes auferre diligunt, sicut scriptum est: Cū his Psal. 119.b
qui oderūt pacem, eram pacificus: ecce isti sunt in quibus re-
quiescit & mansionem deus facit. Ecce isti sunt quos sicut fi-
lios deus diligit, & de quibus tanq̄ viuis lapidibus templum
sibi sapientia construit. De quo ædificio, ne vllo impulsu pos-
sint labefactari, ipso deo inhabitante pariter & operante, ad
similitudinem lapidis quadrantur quatuor modis, superius,
inferius, à dextris, & à sinistris. Superius, cum diuinę voluntā-
ti suam humiliter & prudenter subiiciunt. Inferius, cum car-
nem subiectam temperanter regunt. A dextris, iuste bonos
amplectendo. A sinistris, malos fortiter tolerando.

Ante omnia sine murmuratione sint fratres. Forte ali
qui leue peccatum æstimant murmurare, sed nō hic
qui ante omnia monet esse cauendum. Puto aūt ne M
illum quidem leue reputasse. Qui murmurantibus Philip.2.b
aiebat: Non contra nos est murmur vestrum, sed cōtra dñm. Exo.16.b
Nos cm̄ quid sum⁹? Sed ne illū quoq; qui dixit: Nō murmura 2.Cor.10.b
ueritis, sicut quidā murmurauerūt, & perierūt ab exterminato-
re. Illo nimirū exterminatore qui positus est in hoc ipsum,
vt à terminis beatæ illius ciuitatis arceat murmurantes, & lō
ge faciat à finibus eius, cui dicitur: Lauda Hierusalem domi- Psal.147.a
num, lauda deum tuum Sion, qui posuit fines tuos pacem. Ni-
hil enim commune habent murmur & pax, gratiarum actio &
detractio, zelus amaritudinis, & vox laudis. Itaque in ore triū
& talium testium stet hoc verbum, vt pestem istam murmu-
rationis summopere nobis nouerimus esse cauendam.

Res sunt quib⁹ recōciliari debem⁹, hoib⁹, angelis,
deo. Hoib⁹ p aperta opera, angelis per occulta si-
gna, deo p puritatē cordis. Nā de operib⁹ quę corā Matt.5.b
hominib⁹ facienda sunt, scriptū est. Luceat lux ve-
stra corā hoib⁹ vt videāt vestra opera bona, & glorificēt pa-
trē vestrū q̄ in cœlis est. De angelis dicit Dauid: In cōspectu Psal.137.a
angelorū psallā tibi. Occulta aūt signa sunt gemitus, suspiria, Luc.2.b
vsus cilicij, & cætera pœnitentiæ insignia, quæ angelis placēt.
Vnde est illud, Gaudium est angelis dei super vno peccatore
pœnitentiam agente. Vt autem deo reconciliemur, nec ope-
ribus nec signis, sed puritate & simplicitate cordis indigem⁹. Mat.5.a
Scriptum est enim: Beati mūdo corde: quoniam ipsi deum vi- Matt.6.c
debunt. Et illud, Si oculus tuus fuerit simplex, & cætera.

Quatuor

A Quatuor sunt genera hominum regnum cœlorū pos
sidentium. Alij violenter rapiunt, alij mercantur,
alij furantur, alij ad illud compelluntur. Rapiunt
qui dereliquerunt omnia, & sequuntur Christum:
Mat. 5.a de quibus dicitur. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum
est regnum cœlorum. Sunt alij inferioris gradus à quibus me-
tuntur carnalia dum eis spiritualia seminantur: & his loquitur
Luc.16.b in euangelio dominus. Facite vobis amicos de mammona ini-
quitatis: vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna taberna-
cula. Tales dicuntur mercatores, quia dant in præsenti paupe
ribus temporalia quæ possident, vt in futuro recipiant ab eis
æterna, quæ non nisi per eos habere merentur. Necesse est e-
nim omnes qui in futuro iudicio examinandi sunt, vel esse iu
dicis amicos, vel apud iudicem intercessores habere amicos.
Habent ergo primum beatitudinis locum qui intercedunt, ha
bent hi pro quibus intercedunt secundum. Sunt alij qui non-
nulla bona occulte faciunt, pro quibus merentur regnum cœ-
lorum: sed tamen furari illud dicuntur, quia laudem humanam
vitantes, solo diuino testimonio contenti sunt. Horum figu-
ram tenuit mulier illa in euangelio quæ fluxum sanguinis pa-
tiens cogitauit intra se dicens: Si tetigero fimbriam vestimē-
ti eius, salua ero. Quo dicto accessit occulte & tetigit, & salua
facta est. Alij sunt qui compelluntur: verbi gratia vt pauperes
necessarij, quos scilicet hic ignis paupertatis deo dispensante
B purgat: ne in futuro ignis iudicij puniat. De quibus scriptum
Luc.14.c est. Compelle intrare, vt impleatur domus mea. Compellūtur
multi variis necessitatibus & oppressionibus afflicti: qui mira
dei prouidentia dum temporalem pœnam si non libenter, ta-
men patienter sustinent, vitam consequuntur æternam.

Quantum distat inter pastorem & gregem, tantū de-
bet distare inter episcopum & plebem. Stat ille sub-
limis & rectus, curuat iste caput solo depressus.
Ouidius Vnde poeta: Pronaque cum spectent animalia cæte
Meta.1. ra terram: Os homini sublime dedit. Ille regit, iste regitur: il-
le pascit, iste pascitur: vt ex ipsa forma & habitu vterque dis-
cernatur. Habet ille in manu virgam qua feriat, vel potius du
cat & reducat ouem. Quid est autem habere in manu virgam,
nisi in opere disciplinam, vt subiectos suos exemplo magis in-
struat quam verbo? Erubescunt enim superbi esse discipuli, si
eos in humilitate præcesserint magistri. Vnde & de domino
Acto.1.a scriptum est: Quæ cœpit Iesus facere & docere. Habet etiam
baculum, quo feriat lupum. Virga ouem, baculo lupum. Hoc
est mites & obedientes debet lenius corripere, duros verò cor-
de & improbos acrius arguere: cumque necesse fuerit, etiam
anathematis sententia ferire. Tenet carnem in fune, zelum sci
licet in discretione, ne sit de illis de quibus scriptum est. Ha-
bent zelum, (alias emulationem) dei, sed non secundum scię-
Rom.10.a tiam. Habet etiam pastor bonus panem in pera, hoc est verbū
dei in memoria.

C Duo sunt amores, carnalis & spiritualis: ex quibus
colliguntur quatuor modi diligendi, scilicet dilige
re carnem carnaliter, spiritum carnaliter, carnem
spiritualiter, spiritum spiritualiter. In his fit qui-
dam profectus & ascensus ab inferioribus ad superiora. Nam
vt homines qui tantum nouerant diligere carnem carnaliter,
ad hoc proficerent, vt deum quoque diligerent spiritualiter,
deus caro factus est: & loquendo & conuersando cum homi-
nibus, primum ab eis carnaliter dilectus est. Cum autem pro
amicis suis animam ponere vellet: iam spiritum diligebant,
Matt.16.c sed adhuc carnaliter. Vnde & Petrus loquenti de passione sua
respondit: Absit à te domine, non erit tibi hoc. Sed cum per
eandem passionem fieri mysterium redemptionis agnosceret,
in ipsa passione iam carnem spiritualiter diligebant. Resur-
gente autem eo & ascendente, spiritum spiritualiter amant,
2.Cor.5.d. lætique decantant. Etsi cognouimus secundum carnem Chri-
stum, sed nunc iam nō nouimus. Nos quoque carnem nostram
carnaliter diligimus: cum eius desideria diligimus & perfici-
mus. Spiritum carnaliter, quando eum flendo, suspirando, ge-
mendo in oratione conterimus. Carnem spiritualiter, cum
eam spiritui subiectam in bonis spiritualiter exercentes, cum
discretione seruamus. Spiritum spiritualiter, cum etiam ip-
sa spiritualia studia nostra fraternæ vtilitati ex charitate
postponimus.

D Est ad deum quidam redeundi modus primi homi-
nis casui oppositus. Adam quippe in paradiso posi-
tus, primo perdidit circunspectionem dei. Testatur
enim beatus Augustinus quod nequaquam tenta-
tor hominem de paradiso eiecisset, nisi aliqua elatio in ani-
mam hominis præcessisset, cum verissime scriptum sit: Ante Prou.16.c.
ruinam exaltatur cor. Secundo perdidit iustitiam, quādo vxo
ris voci plus quam diuinæ obediuit. Iustitia enim est virtus
quæ suum cuique reddit. Tertio amisit iudicium, cum post
peccatum correctus, oblique per mulierem retorsit propriam
culpam in authorem, dicens: Mulier quam dedisti mihi soci- Gene.3.b
am, dedit mihi de ligno, & comedi. Eisdem ergo virtutum
gradibus redeundum est homini in exilio posito, quibus pri-
mus expelli meruit de paradiso. Primum itaque faciendum
est iudicium, deinde exercenda iustitia, tandem circunspectio
adhibenda. Et iudicium quidem nobis, vt nosipsos iudicemus
& accusemus, iustitiam proximo, circunspectionem debemus
deo. Hanc redeundi viam ostendit nobis Micheas propheta Miche.6.b
dicēs: Indicabo tibi ô homo quid sit bonum, & quid deus re-
quirat à te: vtique facere iudicium, & diligere misericordiam
& ambulare solicite cum deo tuo. Hanc salutis viam testatur
apostolus Christum docuisse, dicens: Apparuit gratia dei sal- ad Ti.2.c.
uatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos vt abnegan-
tes impietatem & secularia desideria, sobriè & iustè & piè vi-
uamus in hoc seculo &c. Sobriè scilicet quantum ad nos, iu-
ste ad proximum, piè ad deum. Qui etiam manifestius intulit E
circunspectionem dei, dicens: Expectantes beatam spem & Ibidem
aduentum gloriæ magni dei & saluatoris nostri Iesu Christi.
Et in multis aliis scripturæ sacræ locis si hic ordo viæ & in-
stitutio vitæ quæratur, potest inueniri, vt illud: Beatus vir qui Eccli.14.d
in sapientia morabitur, & qui in iustitia meditabitur, & in sen
su cogitabit circunspectionem dei. Moratur siquidem in sapi
entia & sapiens est qui semetipsum hic diiudicat, vt æternum 1.Cor.11.g
dei iudicium euadat. Si enim (ait apostolus) nosmetipsos di-
iudicaremus, non vtique iudicaremur. Sapiens est non secundū
sapientiam huius seculi, sed secundum illam quæ trahitur de
occultis, per quam vtiq; miro dei opere agitur vt electi quiq;
tunsionibus & pressuris hic attriti, in ædificio veri Salomonis
sine sonitu mallei postmodum collocentur.

Quatuor gradibus distinguitur omnium electorum
profectus. Primo enim fit quisque amicus suæ ani-
mæ, secundo fit amicus iustitiæ, tertio sapiētię, quar
to fit sapiens. In primo profectu vitat omnia quæ
animam possunt offendere, & diligit ea quæ eam possunt mul
cere. Horret ergo infernum, & cœlum concupiscit: ita potest
implere illud diuinum præceptum quod in prima conuersio- F
ne sua accepit: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Nam Mat.22.d
dum secundum carnem ambulat, nullo modo potest. Cum au-
tem spiritu dei agitur, facile potest. Quid enim habeat emo-
lumenti homo si proximus eius ardeat in inferno: aut quid
perdiderit si secum fuerit in paradiso? Neque enim talis est il
la paradisi hæreditas, vt possidentium numero minuatur. Di-
ligit ergo proximum, quem non vult malum pati, sicut nec se-
ipsum, & quem sicut seipsum vult possidere cœlum. Hoc au-
tem suo, id est hominis spiritu, quando posset, vt scilicet expa-
uescret gehennam, ac cœlestia desideraret? Sed potest hoc il
lius spiritu cui dictum est: Si ascendero in cœlū, tu illic es &c. Psal.138.b.
Spiritus quippe sapientiæ vbique præsens, nouit quid in cœ-
lo, & quid agatur in inferno. Cumque mentem humanam re-
pleuerit, & de pœnis inferni incutit timorem, & cœlestium
amorem infundit: sicque facit hominem amare seipsum, & di- Eccli.30.d
cit ei: Miserere animæ tuæ, placens deo. Primum igitur est di-
ligere se, deinde proximum. Non enim dictum est, diliges te
sicut proximum, sed diliges proximum sicut te. Hoc modo fit
amator animæ suæ per spiritum sanctum quem ex fide acce-
pit. Accepto autem hoc dono, non debet eo solo contentus
esse, sed ad maiora prouehi, & in melius proficere. Viuit au-
tem iam per spiritum. Sed si per spiritum viuimus (ait apos-
tolus) spiritu & ambulemus. Et alibi dicit: Nos verò omnes re- Gala.5.c
uelata facie gloriam dei speculantes, in eandem imaginem cr.6.a
transformamur à claritate in claritatem, tanquam à domini 2.Cor.3.d.
spiritu. Hoc ipsum & psalmista de sanctis videtur sensisse.
Benedictionem, inquit, dabit legislator, ibunt de virtute in Psal. 83.b.

virtutem,

G virtutem, videbitur deus deorum in Sion. Ambulet & iſte quẽ in manibus habemus, eat & proficiat donec ad quartum gradum perueniat. Ibi ſine dubio factus ſapiens, videbit deum deorum in Sion. Porro eo ipſo quod dixi, qui bene diligit animam ſuam, debet etiam diligere iuſtitiam. Alioquin ſi diligit iniquitatem, odit plane non diligit animam ſuam. Diligendo autem iuſtitiam tranſit ad ſecundum gradum, & audit illud ſapientiæ præceptum: Diligite iuſtitiam qui iudicatis terram. Quam ſi perfecte dilexerit, debet pro ea ferre patienter omnem pœnam & quancunque illatam cõtumeliam. Duo quippe præſtabit ei iuſtitia, vnum vt faciat quod debet, alterum vt patiatur quod debet, ſcilicet vt ſi bonum non fecerit quod debuit, malum quod meruit patiatur. Sic miro modo ne deſerendo quidem iuſtitiam ab ipſa deſerimur, dum per ipſam quilibet præuaricationis reatus punitur. Neque enim eſt qui ſe abſcondat à calore eius. Hanc autẽ pœnam non ſolum virtuſtus non horret, verumetiam libenter excipit, dum per eam præteritæ vitæ peccata purgari fideliter credit. Hinc enim ſcriptum eſt: Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit. Opponit igitur variis voluptatibus quibus corruit, contraria medicamenta per quæ reſurgat. Verbi gratia: cecidit per inobedientiam, per obedientiæ laborem redit ad vitam: lubricus extitit ac diſſolutus, per continentię ſtudium rigoremque diſciplinæ reparatur. Patitur ab ipſis elementis mundi pœH nam, quorum vſum dudum inſlixerat ad voluptatem. Quibus cruciatibus cum diu tanquam aurum in fornace probatus fuerit, quantum ſcilicet dignum iudicabit is qui in pane lachrymarum nos cibat, & potum dat nobis in lachrymis in menſura, incipit iam conſolari, & audit illam Eſaiæ vocem dicentis: Conſolamini conſolamini populo meus, dicit deus veſter. Loquimini ad cor Hieruſalem, & aduocate eam, quoniam completa eſt malitia eius, id eſt afflictio: dimiſſa eſt iniquitas illius. Suſcepit de manu domini duplicia pro omnibus peccatis ſuis. Poſtquam verò conſolationem receperit, ſolicitus eſt & quærit quomodo placeat ei cui ſe probauit. Facit quicquid boni facit, vt ſoli placeat ſuo conditori. Tranſit ad tertium gradum ſui profectus, vt ſit ſcilicet amicus ſapientiæ, quæ materno affectu loquitur ſibi cum dicit: Præbe fili cor tuum mihi. Cum ergo ad hunc gradum peruenerit, nihil aliud ei reſtat niſi vt ad quartum aſcendat, vbi dicitur eſſe ſapiens. Hoc autem fit quando iam operatur non vt ipſe deo placeat, quod vtique in tertio gradu fecerat, ſed quia placet ei deus, vel quia placeat deo quod operatur. Quiſquis talis eſt, poteſt cum tota fiducia ac ſecuritate conſcientiæ illud ſapientis canticum decantare: In omnibus requiem quæſiui &c. Hic enim requieſcit in omnibus, cum per omnia ei placeat deus, qui nõ dei voluntatem ad ſuam curuare, ſed ſuam didicit ad dei voI luntatem erigere. Morabitur in hæreditate domini, ſicut ei eiuſdem domini voce promittitur cum dicitur: Terram in qua dormis tibi dabo, hoc eſt quietem iſtam ad quam peruenisti labore tuo & munere meo, ſtabilem tibi faciam atque perpetuam. Quod autem ſubiungit, & ſemini tuo, ſic poſſumus intelligere: vt non ſolum ſpiritui detur tranquillitas iſta & hic & in futuro, ſed etiam ſemini tuo, id eſt operibus tuis dabitur corporis tui glorificatio.

Sap.1.a

Prou.12.c.

Esa.40.a

Prou.25.c.

Eccli.24.d

Genc.8.a

TRia ſunt loca, cœlum, terra, infernus: & habent ſingula habitatores ſuos: cœlum ſolos bonos, terra mixtos, infernus ſolos malos.

QVatuor ſunt quæ impediunt confeſſionem, pudor, timor, ſpes, deſperatio. Quoſdam enim impedit pudor, qui ſcilicet pro ſola confuſione dicere erubeſcunt peccata quæ commiſerunt. De quo per Salomonem dicitur: Eſt confuſio adducens peccatum. Quo contra de his qui confitentur, iterum dicitur: Eſt confuſio adducens gloriam. Quos etiam commendat propheta dicens: Confeſſionem & decorem induiſti. Et alibi. Confeſſio & magnificentia opus eius. Alios impedit timor. Timent enim ſi confiteantur, ne grauis eis pœnitentia iniungatur: & hos arguit Iob dicens: Qui timet pruinam, irruet ſuper eum nix. Sunt autem nonnulli qui in hoc mundo adhuc aliquid concupiſcunt, nec putant ſe adepturos quod deſiderant, ſi hominibus quales ſint, innoteſcant. Horum confeſſionem impedit ſpes, id eſt cupiditas potiendi deſiderij: talibus comminatur dominus in euangelio: Væ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. K Sunt item alij qui nil horum verentur, ſed ſolum hoc timent quia poſt peccatorum confeſſionem ab ipſis abſtinere minimè poſſent. Et his obeſt deſperatio. Quibus non incongruè illud poteſt aptari. Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit. Fit verò nonnunquam vt hæc omnia ſimul confeſſionem impediant. Sed qui quatuor his malis premitur rectè iam in monumento iacet, & velut ille euangelicus quatriduanus fœtet. Scriptum eſt enim. A mortuo velut qui non ſit, perit confeſſio. Quod ſi is mortuus eſt qui non confitetur, vtique reuiuiſcet qui confitebitur. Veniat ergo Ieſus, & dicat Veni foras. Et ad vocem eius illico ſuſcitabitur mortuus. Excipiat hic noſter mortuus exhortationem, & non differat confeſſionem. Dicatur ergo illi quem pudor afficit: Cur te pudet peccatum tuum dicere, quem non puduit facere? Aut cur erubeſcis deo confiteri, cuius oculis non potes abſcondi? Quod ſi fortè pudor eſt tibi vni homini & peccatori peccatũ tuum exponere, quid facturus es in die iudicij, vbi omnibus expoſita tua conſcientia patebit? Hæc itaq; tria proponenda ſunt contra pudorem, ſcilicet conſideratio rationis, reuerentia intuentis dei, comparatio maioris confuſionis. Similiter cõtra timorem opponenda ſunt tria. Conſiderandum enim eſt q̃ ſit longa pœna inferni, quàm grauis, quàm infructuoſa. Econtrario verò præſentis temporis pœnitentia breuis eſt, & leuis, & fructuoſa. Contra ſpem quoq; itidem tria opponuntur, L bona ſcilicet futuri ſeculi, præſentis vitæ bonis maiora, certiora, durabiliora: ad quorum comparationẽ quicquid in hoc mũdo deſiderari poteſt, modicum eſt & incertum: &, vt ita dicam, momentaneum. Ita contra deſperationem vincendi peccatum, tria ſunt remedia. Primum eſt vigor ipſe propoſiti boni, quem aſſumit ex confeſſione. Secundum eſt gratia dei quã meretur ex humilitate. Tertium eſt auxilium quod ex eius habet cui confitetur compaſſione.

Mat.24.b.

Prou.18.a

Ioan.11.e

Eccli.17.c

Ioan.11.f

IVo ſunt in quibus conſiſtit noſtra ſalus, iuſtificatio & glorificatio. Altera initium, altera perfectio eſt. In illa labor, in hac autem fructus laboris eſt. Et nunc quidem iuſtificatio fit per fidem, nam glorificatio erit per ſpeciem. Quanta autem ſit in futura vita glorificatio ſanctorum, humanus interim non poteſt attingere intellectus. De illa enim ſcriptum eſt, quòd oculus non vidit, nec auris audiuit &c. Hac ergo interim omiſſa, quoniam vires noſtras excedit, de iuſtificatione quæ nunc agitur aliquid ad ædificationem fratrum noſtrorum, quod neceſſarium viſum eſt, loquamur. Ipſa eſt enim via per quam ſit tranſitus ad glorificationem, dicente apoſtolo: Quos prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit. Quos autem iuſtificauit, hos & magnificauit. Neque enim poterit obtineri magnificatio, niſi iuſtificatio præceſſerit: cum iſta meritum, M illa præmium ſit. Hoc in euangelio docuit dominus, qui cum diſcipulis euangelizaret regnum dei, primum eis propoſuit iuſtitiam, dicens: Nam niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quam ſcribarum & phariſæorum: non intrabitis in regnum cœlorum. Notandum autem quod ſicut in illo beatitudinis regno præſentem ſe electis ſuis exhibebit dominus ad glorificationem, ita etiam ſe eiſdem ipſis exhibet in via peregrinationis ad iuſtificationem, vt à quo ſcilicet glorificandi ſunt per ſpeciem, ab ipſo prius iuſtificentur per fidem. Et quidem tria ſunt à quibus abſtinere debent quicunque iuſtificari deſiderant. Primo vtiq; ab operibus prauis, ſecũdo à carnalibus deſideriis, tertio à curis ſeculi. Item tria ſunt quibus debent inſiſtere, quæ etiam continet ſermo domini in monte, eleemoſyna, ieiunium oratio. Sic enim adimpletur iuſtificatio, dum ab interdictis vitiis abſtinent, & bona quæ præcepta ſunt fideliter exercent. Opponantur ergo prauis operibus opera miſericordiæ, contra carnalia deſideria adhibeantur ieiunia, & pro curis ſeculi ſuccedat amor dei, & frequentia orationis.

Rom.8.f.

Mat.5.c

DAſtorum eſt vigilare ſuper gregem propter tria neceſſaria, videlicet ad diſciplinam, ad cuſtodiam, ad preces. Ad diſciplinam propter morum correctionem, ne grex commiſſus propria moleſtia deficiat. Ad cuſtodiam propter diabolicam ſuggeſtionem, ne hoſtili ſeducatur calliditate. Ad preces propter tentationum inſtantiam, ne vincatur à puſillanimitate. In diſciplina rigor

Esa.64.a

A gor iuſtitiæ, in cuſtodia ſpiritus conſilij, in prece affectus compaſſionis.

DVas ad intelligendum ſe condidit vniuerſitatis author creaturas, hominem & angelum. Hominem iuſtificant fides & memoria, angelum beatificant intellectus & præſentia. Et quia homines quandoque perducendi ſunt ad æqualitatem angelorum, neceſſe eſt vt interim iuſtificentur per fidem, & proficiant ad intellectum. Eſa.6.b Scriptum eſt enim: Niſi crediderit is, non intelligetis. Itaque fides via eſt ad intelligendum: nam mundatur cor fide, vt intellectus videat deum. Similiter & memoria dei, via eſt ad præſentiam dei. Qui enim hic habet mandatorum eius vt ea faciat memoriam, merebitur quandoque vt eius quoque videat præſentiam. Habeant igitur intellectum & præſentiam angeli dei in cœlo, habeamus & nos eius fidem & memoriam in mundo.

RES ſunt ſtatus animæ. In corpore, poſito corpore, recepto corpore. Primus datus eſt ei ad agendam pœnitentiam, reliqua duo ad habẽdam requiem vel pœnam, ſcilicet prout geſſit in corpore, ſiue bonũ, ſiue malum. Ad agendam vero pœnitentiam tria ſunt neceſſaria, tempus, corpus, & locus. Quod tempus ſit neceſſarium, di2.Cor.6.a cit apoſtolus: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies 2.Cor.5.b. ſalutis. Similiter & de corpore idem ſcribit: Omnes nos oB portet manifeſtari ante tribunal Chriſti, vt referat quiſque propria corporis prout geſſit. Sed & de hoc loco loquitur ſcriEccles.10.4 ptura dicens: Si aſcenderit ſuper te ſpiritus poteſtatem habentis, locum tuum ne deſeras. Porro tempus in tria diuiditur, in præteritum, in præſens, in futurum. Horum nullũ perdit quiſquis rectè pœnitentiam agit. Nam præteritum quidẽ quod perdiderat reſtaurat, dum in amaritudine animæ ſuę omnes annos ſuos recogitat. Præſens autem tenet iam per exercitium operis. Futurum verò per conſtantiam boni propoſiti. Ephe.5.d. De præterito loquitur apoſtolus, cum dicit: Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. Ad præſentis vero operationem hortatur nos cum dicit: Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei. Futuri nos Gala.6.c admonet dominus, cum ait: Qui perſeuerauerit vſque in finẽ, Matt.10.c ſaluus erit. Corpus quoque neceſſarium eſt ad agendam pœnitentiam. In corpore quippe poſſumus mala pati, & bona operari. Pati ſcilicet pro commiſſis delictis, operari pro adipiſcendis æternis præmiis. Qui ergo corpore caret, dignos pœnitentiæ fructus facere quomodo valet? Et notandum quod pœnitentia quę per corpus geritur, breuis eſt & leuis. Breuis, quia corporis morte terminatur. Leuis, quia per ſocietatem corporis fertur facilius. Grauis ſiquidem eſſet ſi eam ſolus animus portaret. Cum verò & ipſi corpori eius partitur pondus, quanto magis inde corpus oneratur, tãto amplius animus exoC neratur. Locus etiam videtur neceſſarius eſſe & vtilis, eccleſia ſcilicet vitæ præſentis: in qua quiſquis dum in corpore viuit, pœnitentiam rectè agere negligit, nullum in futuro ſalutis remedium obtinere poterit.

TRiplici morbo laborat genus humanum. Principio, medio, & fine, id eſt natiuitate, vita, & morte. Natiuitas immunda, vita peruerſa, mors periculoſa. Venit Chriſtus, & contra triplicem hunc morbum attulit triplex remedium. Natus eſt enim, vixit, mortuus eſt: atque eius natiuitas purgauit noſtram, mors illius deſtruxit noſtram, & vita eius inſtruxit noſtram.

SIcut eger ad medicum, ſic eſſe debet peccator ad creatorẽ ſuum. Qui ergo peccator eſt, debet orare deum, ſicut æger medicum. Duobus autem modis impeditur oratio peccatoris, vel nulla vel nimia luce. Nulla luce illuſtratur, qui peccata ſua nec videt nec confitetur. Econtrario nimia luce obruitur qui ea tanta videt vt de indulgentia deſperet. Horum neuter orat. Quid ergo? Temperanda eſt lux, vt peccata ſua videat peccator & confiteatur, ac pro ipſis oret vt remittantur. Primo ergo eius oratio debet fieri verecundo affectu, hoc autem fit cum necdum peccator audet per ſeipſum accedere ad deum, ſed quærit aliquem ſanctum virum, aliquem ſanctum pauperem ſpiritu, qui ſit in ora veſtimenti domini tanquam fimbria, per quem habeat acceſſum. Huius orationis tenuit typum illa euangelica mulier quæ fluxum ſanguinis patiebatur, cupiẽſque ſanari ac D ceſſit, & intra ſe cogitauit dicens: Si tetigero ſimbriam veſtimenti eius, ſaluabor. Secunda oratio fit puro affectu: & hoc fit Luc.8.f quando ſcilicet peccator iam per ſeipſum accedit, & ore proprio confitetur. Talis orationis reliquit nobis exemplum illa peccatrix quæ lachrymis rigauit pedes domini, & capillis capitis ſui terſit, de qua dictum eſt à domino. Remittuntur ei Luc.7.f. peccata multa, quoniam dilexit multum. Tertia oratio effunditur amplò affectu: & hoc fit quando is qui pro ſe orauerat, orat iam pro aliis. Sic orauerunt apoſtoli pro muliere Chanæa pro filia ſua rogante. Dimitte, inquiunt, illam, quia clamat poſt nos. Quarta oratio emittitur deuoto affectu, quæ de Mat.15.c cordis puritate ſine vlla hæſitatione cum gratiarum actione depromitur. Talem orationẽ fecit ipſe dominus quando quatriduanum de monumento Lazarum reſuſcitauit, & ait: Pater Ioan.11.e. gratias ago tibi, quia audiſti me. Tales orationes docuit nos apoſtolus facere frequentes, dicens: Sine intermiſſione orate, 1.Theſ.5.d in omnibus gratias agite. Has quę dictæ ſunt quatuor orationum ſpecies, id eſt verecundam, puram, amplam, deuotam, nunc upat apoſtolus aliis nominibus, & ad eas nos hortatur dicẽs: Obſecro primo omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtu lationes, gratiarum actiones. Nam obſecrationes verecundo, 1.Tim.2.a. orationes puro, poſtulationes amplo, gratiarum actiones fiũt affectu deuoto.

DEſiderium de generibus affectionum & orationum, dicamus etiam qua puritate ſit orandum. Et quidem E tria videntur mihi hic eſſe neceſſaria, quibus orationis intentio firmiter eſt aſtringenda. Conſiderare nanque debet is qui orat, & quid petit, & ipſum quem petit, & ſeipſum qui petit. In eo autem quod petit, duo debet attendere, vt ſecundum deum ſit quod poſtulat, & vt hoc ipſum in ſummo affectus deſiderio habeat. Verbi gratia. Si mortem inimici, ſi læſionem ſeu deiectionem proximi orando petierit, non eſt ſecundum deum talis oratio, cum ipſe præcipiat & dicat: Diligite inimicos veſtros: benefacite his qui oderunt Luc.6.d vos: & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos. Si verò peccatorum remiſſionem, ſi ſpiritus ſancti gratiam, ſi virtutem atque ſapientiam, ſi fidem, veritatem, iuſtitiam, humilitatem, patientiam, manſuetudinem, & cætera ſpiritualia chariſmata quæſierit, & ea cogitando vehementer affectauerit, hæc ſecundum deum eſt oratio, & hæc verè meretur audiri. De huiuſmodi enim orationibus loquitur per Eſaiam deus: AnEsa.65.d tequam clament ego exaudiam, adhuc illis loquentibus ego audiam. Sunt & alia quæ cum deſunt, à deo dantur, & poſſunt eſſe vel non eſſe ſecundum deum, quantum duntaxat intereſt finis ad quam referuntur, vt eſt corporis ſanitas, pecunia, cæterarumque rerum affluentia: quæ etſi à deo ſint, non tamen ſunt magnipendenda, nec ex deſiderio poſſidenda. Similiter & in ipſo quem petit, debet duo conſiderare, bonitatem, & maieſtatem. Bonitatem qua gratis velit, & maieſtatem qua planè poſſit dare quicquid petitur. Sed & in ſeipſo qui petit debet nihilominus duo attendere, id eſt vt pro ſuis meritis nihil accepturum putet, ſed de dei miſericordia tantum quicquid rogauerit, impetraturum ſperet. Tunc ergo dicitur cor purũ, quando tria hæc quæ dicta ſunt, & eo modo quo dicta ſunt, cogitat. Et quiſquis hac puritate & intentione cordis orauerit, exaudiri ſe ſciat, quia ſicut teſtatur Petrus apoſtolus, Non eſt Act.10.c perſonarum acceptor deus, ſed in omni gente qui timet deum & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.

Mors animæ obliuio, de qua morte ſuſcitatur hoc modo. Per memoriam ſentit, per obedientiam audit, per intelligentiam videt, per circunſpectionem olfacit, & guſtat per dilectionem.

QVatuor ſunt genera volũtatis humanæ. Sicca in reprobis & terrenis, quorum corda nullo rore gratiæ perfunduntur. Recta in inchoantibus, qui vitæ priſtinæ tortitudinem relinquentes, ad boni operis rectitudinem mutatione voluntatis aſſurgunt. Deuota in proficientibus, qui vſu orationis aſſiduæ in amorem bene agendi cœlitus eriguntur. Beata in conſummatis, qui pene nihil aliud niſi deum cogitantes, in ipſo totius deſiderij ſui finem reponunt. Inter ſiccam & rectam voluntatem chaos quoddam firmatum eſt, vt qui voluerit tranſire non poſſit, peruerſa ſcilicet intentio.

F

G intentio. Inter rectam & deuotam, inolita consuetudo. Inter deuotam & beatam, corporalis affectio. Quę tria quasi quidã lapides dum in via nostri operis se opponunt, ne de virtute in virtutem ascendamus, impediunt.

RAtionalis creatura ad hoc se debet diligere, vt beata sit: & deum, per quem solum beatificari possit: cuius insecutor & æmulus ad hoc elaborat, vt eam in vtraque sui qualitate corrumpat. Corpoream igitur qualitatem appetitu gulæ, & fluxu luxuriæ deprauat penitus & corrumpit, iumentumque carnis his duobus aculeis agitatum in præcipitia mortis impellit. Inuisibilem ergo humanæ substantiæ portionem spiritualibus aggreditur armis, eamque gemina peste inficiens, tumore superbiæ, & auaritiæ labe commaculat, sicque totam massam fermenti huius colluuione corrumpens, homini præripit beatitudinem quam amisit.

QVatuor sunt quorum in hac vita obsequiis deseruimus, caro, mundus, diabolus, deus. Carni militamus gulæ illecebris seruiendo, luxuriæ stimulis obsequendo. Mundo militamus auaritiæ æstibus anhelando, honoris altitudinem affectando. Diabolo militamus bonorum profectibus inuidendo, & contra deum superbiæ spiritu intumescendo. Deo militamus pietatis operibus humiliter insistendo, potestates aerias virtute spiritus oppugnando. Habent & singuli principes isti donatiua sua propria. Caro suis tyronibus elargitur momentaneam voluptatem: mundus transitoriam sublimitatem: diabolus perpetuam captiuitatem: deus interminabilem fœlicitatem. Hæc sola præponderat.

Luc.10.d. EVangelica sanctione præceptum est vt in via mortalitatis huius terrenis affectibus inhærentem neminem salutemus. Quos autem ab hac vita suspensos viderimus: illis securæ salutationis gaudium offeramus. Vnde & in euangelio tria salutationis genera inuenimus. Virgo siquidem Maria salutauit Elizabeth, angelus Luc.1.d verò Mariam, dominus autem Iesus discipulos salutauit post Ibidem resurrectionem. Cum ergo videmus eos qui in sterilitate vitę Ioan.20.c. huius senuerant, montana confessionis ascendendo, feruorem pœnitentiæ quasi filium quendam concipere: illis vicem salutationis, illis in verbo domini remissionis & gratiæ & veniæ largitatem debemus offerre. Quos verò in sanctitate & castimonia domino seruire conspicimus, inuitando ad meliora, benedictionem & gratiæ fœcunditatem eis necessario promittamus. Quos sanè in conclaui remotioris vitæ positos, ad imitationis apostolicæ fastigium tendere videbimus: illis quietis & pacis geminam soliditatem, cuius etiam in suo corpore quædam præludia sentiunt, viuæ vocis ministerio spondeamus.

I DOminum Iesum Christum subire crucis & mortis ignominiam, tria quædam præcipua coactione voluntaria compulerunt. Filialis & pura obedientia, qua prioris inobedientiæ piaculum solueretur. Compassibilis & communis miseria, quæ illius iustitiam inflexibilem, virgam ferream ad misericordiam hortabatur. Erat miseria illa & ponderosa & grauis, quæ ceruices hominũ communis peccati & mortis conditione premebat. Publica & generalis, quæ iustos & iniustos simili damnationis sententia pariter obligabat. Continua & perennis, quę nisi per Christum redemptionis gratia fieret, irremediabilis captiuitatis nexu omne genus Adam damnationis voragine absorbebat. Porro tertium quod spontaneè cogit in mortem, celeberrima & solennis victoria, cuius successu, ineuitabilis diaboli & mortis potentia in monumento gloriosè & efficaciter erat imminuenda.

TRibus modis exaltat dominus caput nostrum, mentem scilicet à terrenis affectibus suspendendo, vt spe cœlestium transitoria contemnamus: diuinam scientiam conferendo, vt eorum quæ temporaliter non videntur, scientiam teneamus: ad amorem cœlestium subleuando, vt in carne positi, ipsam quoque carnem diuinæ dilectionis altitudine transcendamus.

Homines habent triformem statum viuendi. Non delinquere, quod agit vtiq; timor seruilis. Nolle delinquere, quod exhibet filialis. Non posse delinquere, quod sola confert beatitudo perennis. K

Quatuor esse dicuntur quæ nostræ gratiam deuotionis adaugent. Memoria peccatorum, quæ hominem reddit humilem apud se. Recordatio pœnarum, quæ illum solicitat ad bene agendum. Consideratio peregrinationis, quæ illum hortatur vi sibilia debere contemni. Desiderium vitæ perennis, quę homi nem incitans ad perfectum, cogit eum à terrenis affectibus vo luntatis mutatione suspendi.

NOstræ inscientiæ tarditatem erudit dominus tribus modis. Indulti beneficij largitate, quæ nostræ duritiam mentis emollit & excitat ad amorem. Frequenti verborum seueritate, quæ præstans intellectum auditui, incutit nobis timorem. Contemptus publica vilitate, quo implens facies nostras ignominia parit nobis verecundiam & ruborem.

Motus & titillatio carnis nostræ, tribus ex causis contingit. Ex præcedenti cogitatione, cum formas & imagines illicitas intus trahentes, in earum retractatione turpiter commouemur. Ex ventris plenitudine: quia cum venter ciborum cumulositate distenditur, caro lasciuiens ad motum luxuriæ cõcitatur. Ex maligni spiritus impugnatione, quia quo iustos superare se minime posse considerat, eo per carnis titillationem grauius eos impugnat.

AVthoritate scripturarum male cogitare, & male dicere, & male facere prohibemur, quia in male cogitare vel immunditia est, cum res sordidę & impuræ memoria reuoluuntur: vel superbia, cum animus quasi superior super proximos suos erigitur & inflatur: vel auaritia, cum diabolo instigante contra præceptum dei res proximi concupiscitur. Necesse est enim malę cogitationi horum trium aliquid semper inesse. In male dicere vero sermo est vel superuacuus ratione, & vtilitate carens: vel detractorius, fraterna bona inuida corrosione & odij instinctu diminuens: vel adulatorius, caput alicuius falsa olei delinitione demulcens. In male facere quoq; opus est vel simulatorium, cum aliud intendimus quam opere demonstramus: vel impium, cũ proximos nostros lędimus: vel impudicũ, cum nos aliquo modo sordidamus. L

DE conualle plorationis ascensuri, semper ad altiora tendere & anhelare debemus. Est enim quasi quoddam desertum vita ista mortalis, de qua dicitur. Terra deserta inuia & inaquosa. Sed triformis est species desertorum. Est quippe desertum momentanea scilicet vanitas, quam despicere vitæ moderatione debemus. De quo deserto ascendere nos oportet, sicut dicitur: Quę est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum? Deliciis affluimus, cum virtutibus abundamus. Super dilectum innitimur, cum deo asscribimus quicquid boni operamur. Est aliud desertum, Christianæ simplicitatis humilitas: vocata desertum, quia fere nullus est imitator Christi q studeat istud bonum operari. Per hoc desertum necesse est ascendamus. Vnde dicitur: Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus? Sicut virgula fumi ex aromatibus ascendimus, cum virtutum studio & disciplina exercitati proximos nostros ad bene agendi similitudinem incitamus. Est aliud quoque desertum, innocentiæ purioris simplicitas vel integritas. Ad hoc debemus ascendere, quia ad veram munditiam vt simus sancti corpore & spiritu, debemus anhelare. Ascendamus ergo de deserto momẽtaneæ vanitatis per desertum humillimę simplicitatis ad desertum integerrimæ puritatis. Cantic.3.c. & 8.d. M Ibidem

DOminus noster habet propriè sagittas, quibus hostes suos vulnerat, & in brachio virtutis expugnat. Sunt autem tres sagittæ, quibus hostes sauciantur. Stimulus amissæ pecuniæ, quia valde cõteritur qui instrumenta viuendi, & satellites voluptatum diuitias amisisse reminiscitur. Sequitur pestis corporalis molestiæ quę vt eius vias ex omni parte sepiat, eum quem ad peccatum festinare considerat, etiam corporis contritione flagellat. Sequitur malleus infernalis memoriæ, quia cum se homo vndiq; circumseptum pondere pœnarum corporalium pẽsat, etiam ad illam quę fine caret angustiam oculos porrigens, horribilem gehẽnę fornacem

A næ fornacem timida secum consideratione tractat.

SVnt & aliæ tres sagittę, quibus dominus etiã eos sauciat quos ad degustandam dulcedinem suæ dilectionis inuitat. Quarum prima est timor castus: qui ideo sic vocatur, quia & timeri dominum à seruo iubet, & seruum ab illicitis continere respectu domini admonitione continua persuadet. Sequitur amor deuotus: qui dum mentem occupauerit, totam igne suauissimæ dilectionis accendit. Sequitur desiderij virtus, quæ dum latitudinem cõscientiæ veluti aura lenis afflauerit, ea quæ retro sunt mens oblita, ad solam faciem conditoris anhelãs, quia sui voti finem minime consequitur, contabescit.

Oblatio nostræ laudis quam deo immolamus, triformis esse debet. Affectuosa, vt mens concordet voci. Fructuosa, vt ædificationem pariat intuenti. Gratiosa, vt placeat cõditori qui gratis dedit.

Decretis & adhortationibus sanctorum patrum bene cogitare, & bene dicere, & bene facere iugiter admonemur: quia in bene cogitare cogitatio est vel honesta nihil impuritatis contrahens, vel humilis nihil superbum sapiens, vel pia nihil crudele moliens. In bene dicere vero sermo est vel auditori commodum afferens, vel humilis nihil inanis eloquentiæ lepore turgescens, vel verisimilis nihil fuco simulationis obtectum in sua prætextione prætendens. In bene facere quoq; B factum vel purum, quod munditiam exhibet, vel pium quod misericordiam redolet, vel pudicum quod oculos intuentium non offendat aut violet.

VSitatum est satis & tritum, seculum istud merito eę citatis & ignorantiæ suæ, Aegypti vocabulo nuncupari. Quod nimirum quotiens mutatione voluntatis egredimur, tria nobis occurrunt. Stimulus cupiditatum, qui veluti mare rubrum sensum rationis nostræ tumidis & procellosis vndis cogitationum inuoluit: & nisi virga discreti iudicij aquæ superiores ab inferioribus secernantur, subruit funditus & demergit. Sequitur cumulus tentationum quasi aliter Iordanis aluei sui metas excedens, & terram corporis nostri solito plenius occupans, nisi arca testamenti, id est sententia veritatis intercedens impetus illius refrenet, & ipsum penitus arefaciat & exsiccet. Sequitur aculeus molestiarum, qui cum ingruerit quasi iterum Iordanis Helisæo occurrens, fumendum Heliæ pallium, & mediis fluctibus opponendum: vt quicquid nos temporaliter cruciat, respectu dominicę passionis sapore mutato, noua nobis suauitate dulcescat.

VIæ quæ ducunt ad mortem, ratione trifaria diuiduntur. Alia grũnosa, alia laboriosa, alia deliciosa. Aerũnosa est in pauperib⁹, qui in paupertate sua regio spiritu & diuite animo tumescentes, ab inopia temporali ad æternam miseriam transferuntur. Laboriosa est in auaris & cupidis, qui dum diuersarum anxietate curarum miserabiliter distenduntur, obliuiscuntur ea quærere quæ dei sunt: & auaritiæ æstibus anhelantes, vsque ad vitæ terminum ab inquietudine temporali ad æterni laboris angustias transferuntur. C Deliciosa in diuitibus delicatis, qui in deliciis & voluptatibus enutrientes corpora & corda sua, post dulcedines momentaneas, & horarias suauitates, ad sempiternas amaritudines deferuntur.

VIa quoque quæ ducit ad vitam, simili ratione distinguitur. Est enim alia sanguinea, alia purpurea, alia lactea. Sanguinea in martyribus, qui in sanguine agni suorum corporum indumenta lauerũt, & per iter martyrij triumphalis altitudinis solium attigerunt. Purpurea est in cõfessoribus, qui in sua carne vestigia dominicę passionis per abstinentiam expresserunt, & in suis corporibus vulnerum Christi stigmata portauerũt. Lactea in virginibus, quę in seipsis puritatis angelicæ candidatum & virtutes sanctimoniæ consecrauerunt, & per viam munditiæ ad amplexus & thalamos veri sponsi virtutum pennis fœliciter euolarunt.

LIgna sunt omnes iusti, qui plantati in medio ecclesiæ temporalis facere debent fructus vitæ qui maneant. Videat autem quisque vt eligat sibi locum irriguum, in quo fructificans proferat in tempore suo vitæ fructum. Sunt autem tres decursus aquarum. Incitamenta scripturarum: quæ per minas & promissa honestam in homine suscitant voluntatem. Charismata gratiarum: quæ hominem spiritualem ex animali efficiunt, ad sui prouisionem & curam informando, & docendo omnem veritatem, ministrant operum fœcunditatem. Stillicidia lachrymarum: quæ dum venas intentionis atq; propositi suo rore irrigant & infundunt ne lignum moriatur, perseuerãtiam largiuntur. Qui iuxta hęc fluenta radicatus fuerit, per menses singulos faciet fructum, & folia ligni illius ad suauitatem gentium. D

IAm vno eodemque modo omnes qui ebrij fuerint, debriantur. Aliud est vinum malitiæ, quod effluit de vna fellis, & à diabolo initium habuit: qui amaritudinem peccati & mortis humano generi propinauit: quo debriantur iniqui conformes facti ei. Aliud est vinum molestiæ, quod emanat de labrusca conditionis humanæ: quæ domino suo acetum iniquitatis apposuit. Hoc vino quisquis inebriatur, non iniustè, sed merito peccati sui à deo hoc perpeti comprobatur. Aliud est vinum gratiæ, quod ex botro Cypri, id est conditoris largitate discurrit: & hoc est mustum quo sponsi filij debriantur: quod mittitur etiam & in vtres nouos.

REges sunt & sacerdotes omnes electi: & eos oportet oleo vnctionis inungi. Est autem oleum triformẽ. Aliud siquidem est oleum effusionis: videlicet verbum dei quo initiantur veterem hominem E exuentes: vt quasi adolescentulæ in amorem sponsi surgant. Aliud est oleum puritatis: quo lagenæ operum nostrorum impleri debẽt: quod in lampade diuini feruoris ignem debet incessanter nutrire. Aliud verò oleum exultationis: charitas videlicet principalis: quæ mentem quam repleuerit dilatat: vt gustans quam suauis est dominus, in vertice iustitiæ sedens in solo deo glorietur & gaudeat.

CHristiani à Christo nomen acceperunt: & operæprecium est vt sicut sunt hæredes nominis, ita sint imitatores sanctitatis. Tria ergo sunt quæ in Christo nobis expressa, plenis viribus exercere debemus: videlicet improbare viuaciter seculi vanitatem: quia & Iesus ne rex constitueretur à turbis, aufugit. Exercere viriliter pœnitentiam: quia & Iesus sicut agnus occisus est. Et habere veraciter geminam charitatem: quia Iesus pro inimicis orauit.

SEptem gradus descensionis habet humilitas. Abdicationem rerum: exemplo apostolorum. Abdicationem vestium: sicut Helias & Ioannes. Corporis exercitium: vt Paulus. Directionem in prosperis: instar Dauid pauperis & regis. Patientiam in aduersis: sicut Iob & Thobias. Proprium abhorrere consilium: & proprię voluntatis affectum. F

FIrma virtutis quibus arma nequitiæ expugnantur, sunt hæc. Plena peccati cognitio, quæ expellit tenebras voluptatis. Pœnitẽtialis afflictio contra dulcedinem carnalitatis. Humilis & vera confessio contra venenum iniquitatis. Sufficiens & digna correctio in mutatione pristinę voluntatis. Perseuerantiæ plena successio, vt perfecta subrogetur custodia sanitatis.

Necessaria sunt pœnitentiæ tria hæc. Abstinentia, per quã carnis superbia edomatur. Lectio, cuius fructu reformandus in vigorem animus saginatur. Oratio, cuius munimine & tutela virtutum examina proteguntur.

Humilitatis virtus habet hæc tria. Superiori subdi, vt ad eius æqualitatem nulla ambitione vel inuidia rapiatur. Aequali nõ præferri, ne illicito appetitu superior velle fieri videatur. Minori subdi potius quam præponi: vt ex hoc humilitatis veritas comprobetur.

Non omnes vniformiter gradiuntur ad deum. Quidam passu, sicut illi qui terrenorum curis impliciti, vix aliquando respirant vt domini recordentur. Quidam modesto incessu: sicut hi qui domini seruitio mancipati, & deo quidem seruiunt, & tamen erga seipsos indulgentiores existunt. Alij veloci, id est rapido cursu: sicut hi qui super carne sua se intuentes, & se & transitoria contemnentes, celeriter proficiscuntur ad deum, hoc solummodo cupientes, in pace quiescere in idipsum.

Electos

G Electos tria in futuro manent. Interna satietas:æterna iu-
Psal.67.a. cunditas:iucunda voluptas. De his dicitur: Exultent iusti &c.
Triforme est desiderium electorum. Vnanimiter habitare
Psal.26.b. in domo. Vnde est: Vnam petij à domino. Victoriam obtine-
Rom.7.b. re de mundo. Vnde est: Quis me liberabit de corpore mortis
Phil.1.c huius? Præsentialiter frui deo. Vnde est & illud: Cupio dissol
ui, & esse cum Christo.

Trifarius est prælatorum timor. Ne audientium animos exquisitior apparatus commoueat, ne interni iudicis oculos immoderatior vsus offendat, ne iustitiæ retributio in præsenti
eis fiat.

Triformis est sanctorum dolor: quia ceciderunt de paradiso: quia tenentur in exilio: quia differuntur à regno.

In monte montium Christo fuerunt hæc duo: coagulũ passionis: & pinguedo sanctitatis.

Vituli quos domino immolare debemus, tres sunt. Nouæ conuersionis effectus: quasi vitulus nouellus cornua producens & vngulas. Sacræ religionis profectus: qui est vitulus terrimus de armento. Consummatę virtutis affectus: qui est vitulus saginatus.

Quadriformis est pressura nostra. Corruptibilis carnis angustiæ: quæ sunt dolores mortis. Temporalium pressurarum molestiæ: quæ sunt torrentes iniquitatis. Occulti hostis latentes insidiæ: quæ sunt dolores inferni. Deceptoriæ facies mun-
H danæ gloriæ: quæ sunt laquei mortis.

Fumus est ab ira dei: quia in consideratione iræ dei electi compunguntur. Ignis à facie eius: quia per cognitionẽ & præsentiam eius ad amorem accenduntur. Caligo sub pedibus eius: quia per districtum illius examen reprobus desperationis nebulis obscuratur.

Ambulat dominus super pennas ventorum, cum electi eius dulcedinem vel tenuiter attingunt. Volat cum de incircũscri
Can.8.d pta eius substantia nihil percipiũt. Vnde est. Fuge dilecte mi. Ponit dominus tenebras profunditatis & altitudinis latibulum diuinitatis suæ, in sole manifestationis & laboris taberna culum carnis suæ, in luce puritatis & sanctimoniæ habitaculum mansionis suæ.

Portas suas mundus habet, quibus ingredimur ad eum: quę sunt corrupta sensualitas, & incesta cupiditas. Vnde est: Ap-
Psal.106.b propinquauerunt vsque ad portas mortis. Portæ inferi, cæca
Matt.16.c desperatio, & dura obstinatio. Vnde est: Portę inferi non
Act.12.b. præualebunt. Portę cœli, humilis patientia, quæ est porta fer-
Eze.43.a rea ducens ad ciuitatem: & amoris concordia, quæ est porta orientalis.

Genera retributionis sunt quatuor, duo in hoc seculo, & duo in futuro. Retributio prosperitatis & abũdantię impio-
Matt.5.& 6.a.c. rum. Vnde est: Receperunt mercedem suam. Damnationis & ignominiæ eorum, familiaritatis & gratiæ iustorum, dulcedinis amoris & gloriæ. Duo autem sunt quæ remunerantur: iu-
I stitia operis, & puritas cordis.

Tres sunt lucernæ, regula disciplinæ Christus, quę accẽditur vt drachma perdita inueniatur. Forma veritatis in euangelio: quę ponitur super candelabrum. Scientiæ puritas in corde bono: quę illuminatur à domino.

Pedes nostri esse debent sicut ceruorum & sicut vituli.

Alij sunt filij alieni, qui mentiuntur: alij filij Belial, qui nõ cognoscunt deum: alij filij Israel, qui cognoscunt.

Triforme est semen. Veritatis & iustitiæ, quod in terra iactum facit fructum centuplum: iniquitatis & malitiæ, quod est genimen viperarum, erroris & malitiæ, quod est Chanaan & non Iuda.

Sapientia dei quasi perdix fouet filios quos non peperit: quasi gallina congregat pullos sub alis: quasi aquila prouocat ad volandum.

Trifaria est vestis nostra. Pœnitentialis anxietas, quę est vestis viduitatis: religiosa maturitas, quæ est vestis iucũditatis: sincera integritas, quę est vestis virginum.

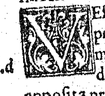

Gene.27.d Esses Esau, honestas vitæ, & maturitas disciplinæ: pelliculæ hœdorum, abiectio noxiæ vetustatis, & mortificatio propriæ voluntatis. Cibi, hilaris obedientia, & humilis abstinentia. Pater tangit filium apposita probationis manu. Osculatur secretæ inspirationis instinctu. Benedicit religionis profectu.

Tria sunt necessaria puritati. Integritas actionis, simplici- K
tas intentionis, tranquillitas deuotionis.

Puritas tria confert. Spiritum libertatis, gaudium securitatis, firmitudinem charitatis.

Reprobi aliquando sunt sicut fumus: quia in sua altitudine euanescunt. Aliquando sicut puluis, quia nullum charitatis humorem proferunt. Aliquando sicut cera: quia ad calorem, id est impulsum tentationis facile liquefiunt.

Portę Sion, ecclesiæ sunt sacramenta, sine quibus ecclesiam non intramus. Portę iustitiæ sunt virtutes mediæ, quas temporaliter exercemus. Portę æternales sunt præcipuę virtutes, quas etiam in futuro habituri sumus.

Tria sunt quibus obnoxij sumus deo. Signaculum naturæ, quod ad similitudinem dei facti sumus. Talentum fidei, quod per bonum opus deo integrum resignare debemus. Titulus professionis, quoad seruiendum deo sponsionis vinculis alligamur.

Tribus modis nos interrogat deus. Promulgatione præceptí, vt nostra nobis obedientia nota fiat. Inuectione flagelli, vt patientia nostra proximis innotescat. Reuelatione secreti, vt se nobis virtus humilitatis aperiat.

Tribulatio tria confert. Exercitium, ne virtus amoris ocij tepore frigescat. Probationem, vt nostræ constãtiæ fortitudo ad exemplum hominibus innotescat. Pręmium, vt iuxta tribu L
lationis modum immensum glorię pondus accipiat.

Aduersitati tria sunt opponenda. Electorum agones & angustiæ quas patiuntur qui piè viuunt. Redemptoris afflictiones & molestię, quas ei fœuissimi principes intulerũt. Dispositio moderatricis iustitię, cuius altitudinem quasi virgæ Iosęph summitatem non discutere, sed adorare debemus. Hęc sunt tria illa ostia, vectes & termini, quibus dominus circundat mare seculi.

Triforme est exercitium electorum. Austeritas ieiuniorum qua excolitur terra carnis vt fructum ferat. Assiduitas lectionum, qua reficitur animus vt homo interior pinguescat. Instãtia orationum, qua mens ad cœlestium appetitum assurgat.

Auctor mirabilium deus, tria quædam mirabilia operatus est in Maria. Integritatem munditiæ mirabiliter suscitauit, vt arca testamenti auro purissimo tegeretur. Puritatem virgineã potentialiter fœcundauit, vt rubus ardens non combureretur. Ima supernis ineffabiliter copulauit, vt scala Iacob mediante terrena cœlestibus vnirentur.

Tria nobis contulit Mariæ fœcunditas. Auertit iugum captiuitatis antiquę, remisit iram indignationis diuinæ, deleuit notam iniquitatis humanæ.

Electi tria præstolantur in futuro. Quod in eis mortale est à vita penitus absorberi: perennis gloriæ compensatione ditari: deum sicuti est, insatiabiliter contemplari.

Reprobi tria sperare dicuntur. Voluptatem corpoream M
sibi ad sufficientiam cumulari, momentaneam gloriam ad beatitudinem suffragari, mores suos & opera nullo posse iudicio reprobari.

Imitator Christi tria debet agere. Simplicis innocẽtię sensum tenere, vt cum Christo puer efficiatur. Abiectum & humilem habitum amare, vt infantiæ Christi pannis vilibus inuoluatur. In disciplina simpliciter ambulare, vt cum Christo in præsepio positus inueniatur.

Spiritus sunt administratorij, qui curam habent salutis nostræ, sunt operarij qui authores existunt sospitatis humanæ, sunt contemplatorij qui assistunt vultui maiestatis diuinæ.

Beati spiritus visione satiantur, dulcedine debriantur, charitate sociantur.

Homines deum expectantes debent esse suspensi quando veniat, dubij quid eis deferat, hilares & deuoti, diligentius adornati, tria sperantes in eo, nuptialem præsentiam, familiarem gratiam, liberalem munificentiam.

Tres sunt species nuptiarum. Prima reconciliationis per fidem, in qua sunt tria fercula. Peccatorum ablutio, gratiæ consecutio, naturæ reformatio. Secunda adoptionis per spem, in qua etiam sunt eloquij diuini cõsolatio, alimoniæ cœlestis cõmunio, dulcedinis internæ prælibatio. Tertia est glorificationis perfectę per charitatem. Cuius fercula sunt æterna incorruptio, vera glorificatio, perennis dei visio.

Tres

A Tres sunt equorum species. Mundialis superbia, cuius ascẽsor cadit retro. Spiritualis scięntia, cuius collo circundatur hinnitus. Integralis munditia, quam omnis cœlorum exercitus sequitur in vestimentis albis.

Verba consolationis dei sunt ablutio culpę, restitutio gratiæ, euasio exilij, consecutio regni, consortium diuinitatis, adeptio æternitatis.

Arma fidelium tria sunt. Sapientiæ plenitudo, quæ est super Dauid, de qua sententiarum lapides emittuntur. Patientiæ firmitudo, quæ est baculus quo luporum rabies propulsatur. Charitatis amplitudo, quæ est pera Dauid, de qua orationes proferuntur.

Tria prælatis necessaria sunt. Viua fidei & doctrinæ sinceritas, vt inhabitent in eadem regione. Studiosa bene operandi sedulitas, vt vigilias cum pastoribus celebrent. De salute subditorum diligens curiositas, vt custodiant gregem suum.

Bubulcus habere debet duo, vocis suauitatem, quę laborẽ mulceat operantium. Aculei punctionem, quæ torporem excutiat pigritantium.

Tres sunt species pœnitentiæ. Simulatoria & infructuosa, cuius exemplum est in Esau & in Saul. Crudelis & desperata, sicut in Cain & Iuda. Vtilis & consummata, sicut in Maria & Zachęo: cuius partes sunt quinque. Contritio in corde, confessio in ore, maceratio in carne, correctio in opere, perseue-
B rantia in virtute.

Tria inueniuntur in Petro, fidei vnitas, pœnitentiæ veritas, amoris soliditas.

Tria sunt genera mutationum. Sublimitas in humilitatem: quando verbum carnem assumpsit. Contemptibilitas in maiestatem: quando se homo deus coram discipulis transformauit. Mutabilitas in æternitatem: quando resurgens cœlum regnaturus ascendit.

Ea quæ agimus, vel in lumine vultus hominum facimus, vt hominibus placeamus: vel in lumine vultus nostri, vt benefacere quod malum est nos credamus: vel in lumine vultus dei, vt ipsi soli quicquid boni in nobis est, humiliter ascribamus.

Tria sunt quæ patientiam subruunt. Anxietas nimia doloris: causa iusta innocentis: indignitas inferentis.

Qui à societate recedit, amittit conuentorum solatia, prosequẽdo socios subit fastidia: aberrans facile sequitur deuia: incurrit sępius vitę naufragia.

Magistri operum Pharaonis tres sunt. Fœtidus ardor æstuantis luxuriæ: anxius furor sequentis auaritiæ: noxius appetitus inanis gloriæ.

Tres sunt in nobis principes quos necesse est mori vt Christus viuat. Prudentia secularium, quæ est Ioseph. Eloquentia spiritualiũ, qui est Moyses. Copia temporaliũ, quæ est Iosue.

Triforme est impiorum refugium. Deceptricis documentum fallaciæ: quæ est Phiton. Secularis munimentum potentiæ: quæ est Ramesse. Simulatricis figura iustitiæ: quæ est ciui
C tas Solis. Has iubet Pharao ædificari.

Tres sunt calices quos dominus nobis propinat. Pœnitentiæ & doloris: qui est plenus mixto. Patientiæ & laboris: quem bibit Iesus. Beniuolentiæ & amoris: qui est inebrians & præclarus.

Quinq; sunt torrentes. Crudelitatis & malitiæ, qui est Cyson: apud quem Iabin occiditur. Philosophialis eloquentiæ: hic est Cedron, vltra quem Iesus egreditur. Passionis & angustiæ: hic est in via: de quo Iesus dicitur bibisse. Cœlestis sapientiæ, apud quem Helias pascitur. Iucunditatis & lætitię, quo potantur electi.

Tribus modis renouamur. Carne per baptismi mysterium ab originali peccato: opere per pœnitentiæ remedium ab actuali delicto: carne & spiritu per resurrectionis donum.

Species terræ quadriformis est. Flos & viriditas temporalium bonorum, quę irrigatur sicut paradisus. Vtilis vita & cõuersatio electorum, de qua oritur panis. Amœnitas cœlestium mansionum: quę fluit lacte & melle. Situs gehennalium locorum: quę est terra miseriæ & tenebrarum.

Quadrifarium est genus deserti. Inuia mundani exilij soli tudo, de quo Dauid: In terra deserta inuia & inaquosa &c. Disciplinæ Christianę difficilis altitudo: in qua peregrinantur filij Israel. Cœlestis Hierusalem delectabilis amplitudo: in qua relinquuntur oues nonagintanouem. Gehennalis miseriæ ter- D
ribilis habitudo, quę est desertum solitudinis.

Quatuor sunt species curruum. Elatiõis & dominij: in quo mergitur Pharao. Humilitatis & studij, in quo sedet Eunuch⁹. Deuotionis & obsequij, in quo sedens Ioseph occurrit patri. Amoris & desiderij, in quo rapitur Helias.

Triformis est ascensus domini. Victoriosus, quo ascẽdit super occasum. Speciosus, quo ascendit super cœlos cœlorum. Glorioſus, quo ascendit super pennas ventorum.

Regnum cœlorum alij violenter rapiunt, vt pauperes spiritu: alij mercantur, vt illi qui faciunt amicos de mammona iniquitatis: alij furantur, vt mulier quæ tangit fimbriam: alij cõpelluntur intrare, vt pauperes seculi.

Quatuor sunt quæ veram conferunt humilitatem. Vilitas operis, assiduitas subiectionis, comparatio melioris, iudicium conditoris.

Tria sunt iudicia, alienum, proprium, diuinum.

Preciosam mortem aliquando facit vita, vt in confessoribus, aliquando causa, vt in martyribus: aliquando vita & causa, vt in plerisque.

Tria sunt pręputia quę pręciduntur. Carnis præputium in Iudęo, cordis præputium in christiano, linguæ præputium in perfecto.

Quatuor sunt tempora, præfigurationis, prænunciationis, visitationis, redemptionis.

Modis quatuor visitat nos deꝰ. Exhibitione præcepti. Præ- E
ceptum enim aliud carnale, aliud spirituale. Asperitate flagelli, cuiusmodi sunt quinque causæ. Vt ab iniquitate corrigat, ne quis de collata virtute superbiat, vt virtus hominibus innotescat, vt alios eius exemplo compescat, vt corona cumuletur & crescat. Nouitate miraculi: quod visibile est & inuisibile. Inspiratione subtili.

Quater luctatus est Iacob. In vtero cum Esau, in adolescentia cum eodem, in Mesopotamia cum Labau, in Bethel cum angelo.

Iesus dicitur ter fleuisse. In ipso ortu, genus humanum: processu temporis, Lazarum: ad vltimum in Hierusalem futurum casum.

In fronte aliquando lepram, aliquando Thau, aliquando lami nam auream gerimus.

Dominus sedet aliquando in valle Iosaphat, aliquando in monte, aliquando in solio excelso.

Tonitruum aliud igneum, aliud pluuiale.

Duo sunt calcaria quibus vrget propheta asinam suam. Pudor ne temporaliter polluatur, timor ne ęternaliter puniatur.

Tria sunt quæ nos restringunt & cohibent, & quasi cincto ria dici possunt. Corporeæ mortis memoria: quæ est zona pel licea qua cingebatur Helias & Ioannes. Probabilitas & decor pudicitiæ, qua cingitur Aaron accedens ad deum. Amor religionis & iustitię, quę est zona aurea, & ea pręcingitur Iesus F
ad mamillas.

Quatuor virgines sunt quas in coniugium sociare debemus. Eloquẽtia philosophialis, quæ est Zelpha ancilla Iacob. Sententia iurisdicialis, quæ per Balaam designatur. Innocẽtia actualis, quæ Lia potest dici. Contemplatio spiritualis, quæ Rachel intelligitur.

Duo sunt oculi sponsę. Rerum labentium cõsideratio, quæ est velut flamma ignis: & cœlestis patriæ digna æstimatio, in qua vulneratur cor sponsi.

Vestimenta communia ministris dei tria sunt. Cœlestis sapientia, quæ est Ephod, & caput operit: perseuerans iustitia, quæ poderis est, & totum corpus induit: carnalis continentia, quæ lumbos cingit.

Candelabra in scripturis reperiuntur tria. Legalis obscuritas, quæ sphęrulas habet & lilia: prophetalis subtilitas, quæ habet duas oliuas in cacumine suo: & euangelica veritas, quæ habet in medio sui similem filio hominis.

Munitiones quibus anima vallatur: tres sunt. Sedula circunspectio, quę est sepes: sanctorum intercessio, quæ est vallum firmissimum: diuina protectio, quæ est murus protegens ab incursu hostium.

Spem nostram triplex ratio discutit & roborat. Humilitas collatę sapientiæ, quod est ouum in aqua coquere. firmitas cõ

stantis

G Statis patientiæ,quod est ouum igni assare:veritas inspiratio nis occultæ,quod est ouum in sagimine frigere.

Tria sunt quibus deus vindictam exercet in hostes.Lauacri salutaris remedio,quod velut mare rubrũ occidit Aegyptios. Pœnitentiæ condignę exercitium,quod velut sulphur peccatores interimit. Districtionis extremæ iudicium, quod velut ignis ad vocem Heliæ inuoluit.

Lectus animæ in quo pausat:tripertitus est.Grauitas debilitatis corporeæ,quam sibi languidis sanatus substernit.Tranquillitas quietæ conscientiæ, in qua fugiente Dauid statua ponitur. Hæc est cui duæ culcitræ supponuntur. De præterito securitatis & fiduciæ amplitudo, de futuro remunerationis & præmij certitudo. Ceruical quod supponitur capiti,diuinæ familiaritatis & gratiæ largitudo.Lectus tertius humilitas superioris gloriæ,quæ est lectus floridus, quem sexaginta fortes ambiunt.

Vitreæ per quas solis radius infunditur,tres sunt:charitatis integritas,per quam peccati remissio se infundit.humilitatis puritas,per quam Mariæ gratia cœlestis illapsa est:intellectus subtilitas,per quam radius sapientiæ cor illustrat.

Septem lampades thronum electę mentis illuminant : charismata scilicet spiritus, quæ plenius propheta prosequitur. Quæ dum oleum gloriæ iuncumque timoris & infirmitatis cœlesti igne consumunt, lumen veritatis incessabiliter ad- H ministrant.

Quod nobis apponitur ad edendum, trifarium est carnis edulium : hœdus de capris in fructu pœnitentiæ, quem Iacob obtulit Isaac vt benediceretur : vitulus de armento in actu iustitiæ, quem Abraham expendit in cibos angelorum vitulus saginatus in cumulo gloriæ, quem pater recepto filio legitur victimasse.

Triplex est ortus in quo electę animæ spatiantur. Molestia corruptibilis vitæ, quæ est ortus nucum in quo Susanna lauatur. Amœnitas iucunditatis supernæ, quæ est ortus deliciarum in quo ponitur Adam,vt operetur & custodiat. Dulcedo & suauitas visionis diuinæ, quæ est ortus conclusus in quo Ioseph statuit sibi monumentum in petra excisum. Munda quoque conscientia, pro sui diuersitate hos in se suscipit ortos.

Fsurici nostræ mensæ tres apponuntur, legis & euangelij sacramentum,in quo sumuntur sapientiæ dapes: catholicę institutionis mysterio,vbi accipitur caro piscis assi,& fauus mellis:æternæ satietatis arcanum,quod intra velum est : & panes continet propositionis & vitæ.

Thesauri quos thesaurizare debemus,tres sunt . Desiderio pietatis in corde:qui absconditur in agro vt ematur. Doctrina veritatis in ore,quæ est thesaurus niuis & grandinis. Affi- I duitas perseuerans in homine,quæ habet frumentum & hordeum & oleum & mel.Hi sunt thesauri Magorum qui aurum, thus,& myrrham nato domino obtulerunt.

Quatuor differentiæ panum in scripturis reperiũtur, quibus diuersæ generis humani deplorantur miseriæ,panis cocto in stercore humano,bouino,cinere & clibano,quibus diuersi affectus mentis humanæ exprimuntur.

Altaria quibus vota superponere debemus,tria sunt, diuinarum sanctionum expletio , quod fit de lignis sethim in deserto:beatorum multiplex aduocatio,quod fit de lapidibus quos ferrum non tetigit, redemptoris humilis incarnatio, quod fit de terra.

Puellę quæ euertunt sensum nostrum:tres sunt. Teneritudo carnis nostræ,quæ est Dalida quæ Sampsoni eruit oculos. Amœnitas mundialis gloriæ,quæ est Hiezabel,& Naboth occidit.Diffidentia futuræ vitæ,quæ est filia Herodiadis:& aufert caput prophetæ.

Duæ sunt tribus Leui & Iudæ,ex quibus sacerdotes sumũtur,Aaron & Christus & eorum successio.Quod qualiter cõueniat,ex nominum interpretatione poterit coniectari.

Aquilæ dominico corpori assidentes tres sunt. Magnitudo potentiæ laicalis,grãdis & magnarum alarum. Abusio propositi clericalis,quę ponit in cœlo nidum suum. Humilium subtilitas spiritualis,quæ prouocat ad volandum pullos suos.

Quadripertitum est officium sacerdotale,viuam carnis hostiam immolare,quod leuiticum est:virtutum charismata deo offerre,quod est incendere aromata,& filiorum Aaron est,cũ K feruore martyrij cœlum intrare,quod est introire cum sanguine sancta sanctorum:gratiæ & precum vota cœlo transfunde re,quod est panem & vinum deo offerre.

Fontes quibus animæ lauantur:tres sunt.Anxietas contritionis,quæ irrigat superficiem terræ : humilitas confessionis quæ posita est extra vrbem:deuotio compunctionis super quã Iesus moratur & sedet.

Panes quibus alimur in hac vita,tres sunt.Purgatorius cum amaritudine , quem mulier Sarreptana ministrat in fame: consolatorius cum dulcedine , quem angelus apponit quiescenti in vmbra : solidus cum fortitudine , qui perducit ad montem dei Oreb.Hi in tribus portionibus corporis dominici continentur.

Lucernæ quæ noctem vitæ huius illustrant:tres sunt. Intelligentiæ vigor in animo,quæ accenditur vt drachma reperiatur.Sapientiæ splendor in verbo,qui in alto ponitur vt lumen eius videatur.Iustitiæ forma in proximo,quæ venienti ad nuptias antefertur,vt candelabris portari possit.

Tres riui salutis fluxerunt à corpore Iesu.Verbum doloris in quo confessio,sanguis aspersionis in quo afflictio, aqua emundationis in qua compunctio.

Piscinę tres in scriptura reperiuntur.Vetustas erroris quæ est post duos muros . Sensualitas carnis in qua decumbebant languidi.Perspicacitas rationis quæ est in via agri fullonis.In his adaquantur oues,& holocausta lauantur.

Fomenta ignis tria in nobis . Stipula cogitationis immundę . Fœnum locutionis praue . Lignum operationis illi- L citæ. Hæc ad ignem nos nutriunt , nisi superioribus fontibus extinguantur.

Contemplatiuorum fenestræ tres sunt.Originaria , quæ est versus Orientem.Gubernatricia,quæ vergit ad Austrũ. Consummatiua,quæ respicit ad Occidentem.

Vatuor fontes irrigant ortum dei , reatus proprij deploratio,quę circuit terram Aethiopię:excessionis fraternæ compassio,quæ vadit contra Assyrios: indultę gratiæ consideratio,quę medium interfecat Babylonis : desideriosa charitatis affectio , quæ circuit omnem terram Euilath . Hi fontes habent irriguum superius, & irriguum inferius , habentes aquas maris , fluminis , fontis , & niuis.

In scutella dei tria fercula continentur,claritas perspicuitatis,quæ fulgebit vt sol:integritas puritatis,quæ erit vt angeli:firmitas æternitatis,quæ erit vt deus.

Ostia per quæ transitur ad vitam,tria sunt:fidei veritas,retro quam Sarra ridet : spei firmitas , quæ est in latere arcę: charitatis soliditas : quam obseruant Cherubim cum flammeo gladio.

Triforme vinum est in scypho dei , rubicundum in longanimitate sanctorum , quod lætificat Isaac in ægritudine : al- M bum in remuneratione iustorum , quo debriatur Noe : nigrum & acidum in damnatione prauorum,quod Iesus gustat, sed non vult bibere.

Vestis qua sacerdos vti debet,triplex est:exterioris operis grossitudo,quo induitur Aaron coram populo:spiritualis sanctimoniæ habitudo,quam apud se Rebecca abscõdit,& ea vtitur Aaron in tabernaculo:contemplatiuę dulcedinis pulchritudo,quæ inconsutilis est,& ea vtitur Iesus.

Tunicę quibus vestimur,tres sunt:castigatiua corporis edomatio,quæ pelliceę est & induit Adam:constantis perseueran tię longitudo,qua dilectus amicitur Ioseph . Remuneratricis gratiæ largitudo,qua vestitur Iesus.

Seraphim sex alæ sunt,duæ pedales,pudor de præteritis,& metus de futuris. Laterales quibus velatur,timor deprimens, & spes sustollens. Capitaneæ,humilitas prouchens , & charitas perficiens.

Solia duo deus habet,angelicam substantiam,quæ est excelsum solium:& humanam naturam,quæ est solium eleuatum.

Quatuor animalibus quatuor pennæ sunt, timor & pœnitentia , quæ corpus velant : amor & spes , quæ sibi iunguntur & volant.

Animalibus nouæ legis sex alæ insunt, naturalis suggestio, legalis institutio,prophetalis assertio,euangelica sanctio,apostolica

A Stolica iussio,ecclesiastica consuetudo.

Cubile Iesu triplex est:vnitas testamẽtorum,quæ est quasi vterus virginalis:ecclesia electorum,quę est quasi præsepium. conscientia purgatorium,quæ est quasi sepulchrum in petra.

Tria sunt quæ nobis in sanctis apponuntur ad edendum: exterior corporis habitudo,quam tria fata cõstituunt:in vultu grauitas,in habitu vilitas,in incessu maturitas.Hic est panis quo quinque milia satiantur,& est hordeaceus . Sequitur interior spiritus aptitudo,quam tria quoque fata constituunt, in prosperis humilitas,in aduersis soliditas,in cunctis mediocritas.Hic est panis siligineus,quo quatuor milia saturantur. Sequitur superior & deo similis pulchritudo.Huius fata constituit in deo & homine charitatis triformitas,quę amicum & inimicum complectitur & diligit propter deum.Hic est panis frumentitius qui spiritus sancti vapore decoquitur, & panis angelorum vocatur.

Duæ sunt domus dei . Exterior rerum ministra curiositas: quæ tabernaculum est super quod apparet gloria domini & recedit:deo vacans & seruiens deuota simplicitas , quæ templum est,& de loco non mouetur.

Duæ sunt arcę in veteri lege.Textus historiæ literalis,quę habet in se homines & iumenta : & sensus continentiæ spiritualis,quæ habet manna & virgam Aaron.

In scriptura inueniuntur tres currus . Elatio potentiæ B temporalis , cuius auriga est tumor præsumptionis & audaciæ,habens equum robur propriæ confidentię.Rotę eius preceps mobilitas vanitatis,& fœlix successio prosperitatis. Hic Exo.14.& est currus Pharaonis, in quo moritur Rechab . Sequitur alti- 15.c tudo conuersationis & vitæ.Auriga eius sermo commonitionis diuinæ , habens equum votum perseuerantiæ . Rotæ eius horrenda terribilitas tormentorũ,& mira delectabilitas præ- Act.8.c miorum . Hic est currus in quo legit cum Philippo eunuchus . Sequitur celsitudo contemplationis & gratiæ . Auriga eius amor cœlestis patriæ:habens equum desiderium beatitudinis & vitæ.Rotę,improbatio gloriæ mundialis, & diui- 4.Re.2.b.c næ reuerentia maiestatis.Hic est currus igneus,in quo Helias rapitur in cœlum.

Tria sunt operimenta altaris.De peccatis pœnitentialis afflictio,quæ est cilicium:de venia laudis & lætitiæ magnitudo, quæ est velut æs sonans:de gratia præconialis iubilatio, quæ rutilat velut aurum.

Claues quæ nobis occulta reserant,tres sunt. Anxij temporis austeritas,quæ aperit puteum abyssi:præsumptiuę spei sub tilitas,quæ reserat regnum cœlorum,verę dilectionis conspicuitas,quæ est clauis Dauid.

Fluuij quibus peccatores se lauant,duo sunt.Fluxus corruptionis & lasciuiæ,pestis adulationis & fallaciæ,qui sunt Abana & Pharphar fluuij Damasci.

Quibus iusti se balneant,duo sunt . Inuectio corruptionis & contumeliæ,suauitas consolationis & gratiæ , qui sunt Ior & Dan fluuij Iudææ.

Cantica fidelium quatuor sunt . Victoriæ, quod submerso canitur Pharaone. Adhortationis,quod terram promissionis concinunt intraturi.Lætitiæ,quod de susceptione filij cantat Anna . Fortitudinis , quod Dauid cantat de manu Saulis ereptus.

Quatuor species herbarum sunt in orto dei . Puritas corporalis munditiæ , quæ est quasi lilium:gratia spiritualis innocentiæ , quæ est quasi hyssopus : veritas liberalis eloquentiæ , quæ est quasi viola : iustitia operationis continuæ , quæ est quasi rosa.

Martyrium sine sanguine triplex est . Parcitas in vbertate, quam habuit Dauid & Iob:largitas in paupertate,quam exercuit Thobias & vidua:castitas in iuuentute , qua vsus est Ioseph in Aegypto.

Duo sunt & pedes quib⁹ vti debem⁹,natura,& cõsuetudo.

Equi quibus ad cœlum euehimur,tres sunt. Dolor ex pœnitudine,cuius vngulas coluber mordet . Huius sella est de veniæ perceptione præsumptio,frenum & chamus solatia scripturarum,& exemplaria veterum . Calcaria quibus vrgetur, de reatus enormitate confusio,de pœnæ cõsideratione formido. Fouea,desperatio.Sequitur feruor ex religione,cui supersedet Mardocheus in veste regia.Huius sella temperans discretionis grauitas , frenum & chamus suspecta conditio carnis suæ,& vtilis emersio perseuerantiæ . Calcaria exercendæ honestatis cupiditas,& fraternæ commoditatis auiditas . Fouea intemperantia . Sequitur desiderium ex amore , cui datur fortitudo,& circũdatur hinnitus.Calcaria,fluxa labilitas præsentium,stabilis æternitas futurorum. Ductor,affectuositas videndi deum. Fouea,indiscretio. D

Spelunce in libris sacris inueniuntur tres.Peruersa impietas voluntatis,quæ est latronum,in qua Saul purgat ventrem. 1.Re.24.a Solida firmitas æquanimitatis:quæ fit in altari, & est vnius cubiti.Exercitium gemine pietatis.Hæc est spelunca duplex, in qua patriarchę sepeliuntur. Gene.23.d

Quatuor sunt arma quibus principaliter cõmunimur.Prudens & humilis intelligentia:quę est quasi galea,& caput operit:mediocris & parca temperantia,quæ est lorica , & pectus tegit:perseuerans & patiens constantia,quæ est quasi scutum, & dexteram munit:retributrix equitatis iustitia,quæ est gladius vtrobique incidens ad diuisionem animæ & spiritus.

Tria sunt sacrificia.Pia contritio habens butyrum humilitatis,& absinthium indignationis:digna operatio habens oleum discretionis,&acetum confusionis:gratiarum actio habẽs balsamum deuotionis,& venenum ingratitudinis.

Quatuor sunt in quibus anima captiuatur . Mundialis nequitia,inutilis tristitia,inanis gloria,latens superbia.

Cœli ad quos rapimur,tres sunt.Dignitas ecclesiasticæ puritatis,ad quã rapitur Helias in corpore:veritas angelicæ sub- E tilitatis,ad quam rapitur Ezechiel in spiritu:summæ incircũscriptio deitatis,ad quam rapiuntur animæ electorum.

Sex sunt refugij ciuitates.Interdictæ præuaricationis cautio,sequendæ præceptionis obeditio , quæ ducit ad diuinitatis ambitio . Hæ sunt in terra Chanaan . Mundanæ fabricæ consideratio , vrbis tyrannicæ iugis inspectio , & supereminens verbi dei cognitio.Hæ sunt trans Iordanem , & sunt de sorte Leuitica.

Paradisorum tria genera sunt.Voluptuosa dulcedo visibilium:quæ irrigatur sicut ortus deliciarum:syncera puritas spiritualium:quæ in se conseruat hominem:deliciosa veritas supercœlestium,vbi Paulus audit arcana verba.

Montium genera quatuor sunt.Montes Gelboe,vbi abiici 2.Re.1.b tur clypeus Saul. Montes Samariæ,qui nimis eriguntur.Mon Amos.3.c tes Armeniæ,super quos arca requieuit.Mõtes Israel,qui ex- Gene.8.d pandunt ramos suos. Exe.36.a

Quæ nos deuocãt à proposito nostro,duo sunt.Rubor incepti operis,& desperatio exequendæ virtutis.Hi Rechab & Banaa,qui occidunt Hisboseth in stratu suo.

Pallia quibus nostra nuditas operitur,quatuor sunt. Vetus- Gene.3.b tas erroris & nequitiæ:quæ est quasi perizoma verendorum. Gene.28.g Nouitas conuersationis & vitæ , qua Rebecca descendens de F camelo operuit vultum suum.Integritas cœlestis sanctimonię 4.Re.2.c quam Helias reliquit Heliseo,& diuidit Iordanem . Claritas immortalitatis æternæ,quod est pallium sapphirinum,quo in die festo vtitur Mardochæus.

Bonus est deus temporale beneficium largiter impendendo.Patiens est vltionem peccatorum misericorditer differendo.Longanimis est reos ad pœnitentiam inuitando.

Hostes quibus tradimur,tres sunt . Immundorum desideriorum impuritas,quæ sunt quasi mures rodentes posteriora. Corporaliũ passionũ obscœnitas,quæ sunt quasi locustæ more scorpij percutientes.Rationis & sensus obstinata peruersitas,quæ sunt serpentes igniti.

Latrones qui nobis optima quæque furãtur,quatuor sunt. Pſal. 90.b Hebetati intellectus secordia tollens nobis scientiam veritatis.Hic latro apud Psalmistam dicitur negocium in tenebris. Ibidem. Indomitæ carnis lasciuia rapiens meritum integritatis,& dæ- Ibidem. monium dicitur meridianum.Fauorabilis auræ iactantia tollens plenitudinem sanctitatis,& dicitur sagitta volans in die. Vitæ huius amor & appetentia,rapiens præmium æternitatis, & dicitur timor nocturnus.Hi sunt latrones Syriæ.

Oscula tria sunt.Reconciliatorium,quo duo pedes domini misericordia & iustitia continguntur.Remuneratorium , quo duæ manus opus creatricis iustitiæ , & modus gubernationis continuę complectuntur.Contemplatorium,quod sumitur ad os,& verbum dei atq; hominem in vnitate miranda cõnectit.

G Possunt quoq; dici Naturale,quando spontanea voluntate ducimur ad bonũ.Doctrinale,quando admonitione alterius inuitamur ad deum.Gratiosum,quando iucũda inspiratione trahimur ad bene agendum.

Vocationes tres sunt. Diuina, sicut in Paulo.Humana in quinque milibus conuersis ad vocem apostolorum. Necessaria in primo eremita Paulo.

Contemplatio dicitur cibus in hac vita,vbi in sudore vesci mur pane nostro.Potus in futura,vbi libere & sine dolore sumitur.Ebrietas in vltimo,cum anima recepto corpore cõgaudebit:vnde dicitur.Comedite amici &c.

Cant.5. *Exod.19.* *Acto.10.b.* Contemplatiui alij ascendunt & corruunt,sicut bestia quæ tangit montem:alij rapiuntur & descendũt,sicut Petrus post excessum descendit de cœnaculo.

Duo sunt vbera.Compassio de qua fluit lac consolationis, quo nutriuntur infirmi:congratulatio vnde fluit lac adhortationis,vnde sustentantur validi.

Vnguenta tria sunt. Cõpunctio de memoria peccatorum, quæ infundit pedes Iesu.Deuotio ex recordatione beneficiorum,qua perungitur caput Iesu. Pietas ex consideratione miserorum ,quæ ad vngendum corpus Iesu à mulieribus præparatur.

Exod.14.d H Virgę tres sunt.Virga Moysi,quæ diuidit mare rubrũ. Virga Aaron,quæ confert sacerdotium . Virga Dauid pastoralis propulsans aduersarium.

Num.17.d *1.Re.17.e.* Triplex fuit forma Iesu.Communis & despecta, sole clarior & tota splendida:spiritualis & diuina,sed humanis visibus temperata.

Cibi Israel tres sunt.Azyma scientiæ secularis in exitu de Aegypto.Manna intelligentiæ in deserto.Palma victoriæ triumphalis in promissionis regno.

Diuinorum conscij secretorum tres sunt. Agnitæ fidei firmissimus executor : ingruentium vitiorum strenuus supplantator:perceptæ gratiæ humilis confessor:hi sunt Petrus , Iacobus,& Ioannes.

Tres ex omni populo liberantur.Noe,Daniel,& Iob.

Tres in sacerdotium assumuntur . Moyses, Aaron , & Samuel.

Latrones innocentiæ vestem diripiunt,tentationum sagittis confodiunt,cœlesti consolatione destituunt.

A domina nostra rei habent veniam , iusti gratiam , angeli lætitiam.

Bona prouidere coram hominibus debemus.Habitu ne sit notabilis:actione, ne sit reprehensibilis: sermone,ne sit contemptibilis.Coram deo cogitatiõe sancta, affectione pura,intentione recta.

Duo sunt in Christo.Generatio diuina,& generatio humana:& in spiritu sancto processio & gratia. Operatur aliud in I nobis propter nos,vt cõpunctionẽ dimittendo peccata,deuotionem sanando opera,amorem reuelando cœlestia . Propter proximos aliud,vt doctrinã sermonũ,gratiã curationum &c.

Duplex est periculum,ne vel ea quæ propter nos,diuidam⁹ proximis:vel ea quæ propter proximos , reseruemus nobis. Hæc est discretio spirituum.

Ianitor memoriæ,recordatio professionis:voluntatis ianitor,memoria patriæ cœlestis.Portitor intentionis,consideratio gehennalis.

Modi diligendi sunt quatuor . Carnem amare carnaliter, spiritum carnaliter , carnem spiritualiter , spiritum spiritualiter.

Luc.11.a Tres sunt panes quos de via veniens quærit amicus: continentia,humilitas,charitas.

Pax triformis.Ficta,vt in Iuda.Inordinata,vt in Adam & in Eua.Vera quam Christus reliquit discipulis suis.

Sequentium pacem tria sunt genera.Pacati,qui in pace possident terram suam: patientes , qui in patientia sua possident animas suas:pacifici,qui pacem faciunt inter discordes.

Contemplatores alij ascendunt & cadunt , vt illi qui euanuerunt in cogitationibus suis:alij rapiuntur & descendũt vbi sine mente excedimus deo.

Quadrus lapis est superius amando cœlestia,inferius contemnendo terrena,à dextris vilipẽdendo prospera, à sinistris æquanimiter sustinendo contraria.

Minuendi sanguinis duplex est causa . Interdum qualitas, K interdum quantitas obest.Nec minus pernicioſa immoderata abundantia , quam corruptio . Sanguis animæ meæ , voluntas mea.Naturæ siquidem cognatus præ cæteris humoribus sanguis dicitur,& animæ vita in voluntate est.Minuatur ergo praua voluntas,quæ morbi causa est spiritualis.Minuatur inquam dum penitus exhauriri exsiccariq; non potest . Scindatur & aperiatur vena ferro compunctionis,vt peccati,etsi non omnis sensus,certe consensus effluat & abiiciatur.An dubitas inueniri & in anima sanguinis non inutilis inutilem abundantiam? Audi sapientem medicum,qui & ipsum docet iustitiæ sangui- *Eccli.7.c.*
nem minuendum.Noli,inquit,nimium esse iustus.Simile est & *Rom.12.d.*
istud apostoli.Nõ plus sapere,quam oportet,sed sapere ad sobrietatẽ.Cui putas venę parcendũ est,si & iustitia & sapiẽtia egent minutione?Quis enim sanguis vtilior? Illud tamẽ memento,nec nimis iustum,iustum:nec ebriam(vt ita loquar)sapientiam oportet sapientiam nominari.Sic nimirum & in sanguine corporis inuenire est vbi excreuerit nimis,non iam nutrimentum afferre corpori,sed detrimentum.Quamobrem si peccare delectat adhuc,sanguis vitiosus est,& minuere festinato.Si vis agere pœnitentiam,castigare vt oportet membra, corpus affligere,iudicare temetipsum,vt non incidas in man⁹ dei viuentis:iustum id quidẽ, sed ne quid nimis. Alioquin reprimendus est feruor immoderatus ne noceat vnitati , seruiat indiscretioni. L

Gene.48.d Pars tua sumus domine, quam tulisti de manu Amorrei in *Heb.4.c*
gladio & arcu tuo.Gladius tuus sermo viuus & efficax.Arcus tuus incarnatio tua.Ibi enim velut curuato sapientiæ ligno,& pio quodam modo flexa diuinitate,neruus carnis vehementer extensus,& humanitas ineffabiliter aucta cognoscitur.Pars ergo tua sumus & populus acquisitionis tuæ,quem acquisisti ver- *1.Pe.2.b*
bo prædicationis,& mysterio incarnationis.

In circumcisione domini nec neruus rumpitur,nec os comminuitur,vt robustiora quæque & firmiora seruentur illęsa. Aperitur autem cutis,amputatur caro,sanguis effunditur , vt illecebrosa mollities castigetur . In carne quidem peccatum quod in ea manet intellige,porro in cute operimentum eius, in sanguine vero incentiuum.Hæc igitur vera circumcisio spiritu non litera,si velamen excusationis & dissimulationis per compunctionem cordis,& confessionem oris amoueas:si peccati consuetudinem correctione conuersionis abscindas:si deniq;,vt necessarium est,occasiones quoq; peccati & fomitem fugias concupiscentiarum.

Obtulerunt Magi domino aurum, thus,& myrrham. Hæc *Mat. 2.b*
fortassis pro loco & tempore necessaria videbãtur.Audi precium ob paupertatem:myrrhę vnguentum ob infantilis(vt assolet)corporis tenéritudinem:thuris odoramentum ob sordidam tabuli mãsionem. Nos verò quoniã illa iam omnia trãsierunt,offeramus ei acceptabili ora munera,myrrhæ vnctionem in communionem socialis vitæ,thuris speciem in suaueolen- M
tiam bonę famę,auri splendorem in conscientiæ puritatẽ,quo videlicet nec de officiosa conuersatione familiarem gratiam, nec de laudabili opinione inanem gloriam,sed honorem dei, & fratrum vtilitatem quærere studeamus.

Caueamus fratres , ne vasorum interim vacuo splendore decepti,sero conqueri habeamus quod lampades nostræ extinguuntur.Ego enim reor minime fuisse accensas, quæ tunc videntur extingui.Sic nempe habes.Simile est regnum cœlorum decem virginibus quæ accipientes lampades suas . Ac- *Mat.25.d.*
cipientes dixit , non accendentes . Quomodo enim accenderunt,quæ non sumpserunt oleum secum? Aut vbi ignis materia defuit,quomodo ignis fuit ? At lucet castitas etiam ex seipsa.Sed quanto lucidior lampas ardens,quam sine igne, tanto pulchrior casta generatio cum charitate . Sic & à cæteris voluptatibus temperantia & patientia in aduersitatibus, honestas in conuersatione,& circunspectio in sermone, eleemosyna quoque & eiusmodi opera pietatis naturali quadam placere gratia & velut ingenito decore etiam apud fatuas virgines renitere videntur. At quoniam vitrea magis quam ignea claritate fulgebant,eo ipso lampades suas arbitrabantur extingui,quo nimirum inanem hunc splendorem ab æterna cõspexerint luce reprobari.

Quanta est miseria nostra, & indigẽtia nostra q̃ multiplex. Etiam

A Etiam verbis opus habemus . Et cum vtrunque sit miserum, non iam mirum quod inter nos:mirum magis, quod etiam ad
1.Cor.2.c. nosipsos.Nemo scit quæ sunt in homine,nisi spiritus hominis
Luc.16.f qui est in ipso.Chaos magnum inter nos firmatum est,nisi interueniente quasi instrumento verborum fiat adinuicem transitus quidam cordium in communicatione cogitationum. Hac necessitate inuenta sunt verba . Quis nesciat ? Veruntamen & nosipsos verbis iam alloqui necesse est . Nonne deo
Psal.61.d. subiecta eris anima mea?propheta ait . Ab ipso enim salutare meum . Et cui non frequenter necesse est animam reuocare suam,aduocare rationem suam,suos conuocare affectus ? Cui non opus est crebro seipsum conuenire verbis,increpare minis,solicitare monitis,vrgere accusationibus?Quinetiam ratiociniis suadere expedit:quale est:Ab ipso enim salutare me
Psal.41.b um:& consolari aliquando,iuxta illud:Quare tristis es anima
Psal.145.a mea,& quare conturbas me?Et interdum velut excitare & di
Psal.102.a cere:Lauda anima mea dominum. Et nonnunquam diligẽtius cõmonere de quibus oportet,vt est.Benedic anima mea dño, & noli obliuisci omnes retributiones eius.Nempe cor meum dereliquit me,& necesse habeo ad meipsum,immo ad me alterum loqui.Atque id interim tanto amplius,quanto minus sum adhuc reuersus ad cor,reuersus in me,vnitus deniq; mihiipsi. Nam ne inuicem quidem erit iam verbis vti, vbi in vnũ vtiq;
B virum perfectũ occurremus omnes.Opportune igitur linguę cessabũt,nec medius requiretur interpres,vbi vsqueadeo medium omne charitate constrauerit ille vnicus mediator,vt & nos in vnum facti simus in ipsis qui vere sempiterneq; vnum sunt,deo patre,& ipso domino Iesu Christo.

Cant.4.c *Eccles.12.* *Psal.54.e* *Psal.140.b* MEl & lac sub lingua eius . Id quidem necesse . Nam quod in lingua est , durum sonat . Verba sapientis quasi stimuli , & sicut claui in altum defixi . Alius est cuius molliti sunt sermones super oleum , sed oleum peccatoris nõ impinguet caput meũ. Corripiat me magis iustus & increpet,nam hoc in misericordia est:quam illud impinguet oleum caput meum,in quo est dolus . Pulchrè enim non molles,sed molliti dicuntur sermones vel suasoris adulatoris,vel suasoris iniqui,quòd sit in eis non tam vera & solida,quam superducta & simulata suauitas . Siquidem ipsi sunt iacula.Denique sub lingua eius quid ? Audi prophetam.
Psal.9.c Labor & dolor . Porro sub lingua eius mel & lac , qui iuxta
Psal.93.d eundem prophetam laborem fingit in præcepto.Miraris fingere veritatem?nam mirari licet,dubitare non licet. Si & al-
Luc.24.d terum testem quæris,lege in euangelio quia finxit se longius ire. Quidni figmentum figmento exhibeat?Siquidem ipse noluit figmentum nostrum,vtique laboris impatiens,dilationem non sustinens,fragile ad vtrunque. Piè ergo prouidit vt haberet pietas promissionem vitæ eius quæ nunc est & futuræ,nec laborem verum imponeret , sed magis fingeret in præcepto.
Matt.11.d. C Audi quomodo laborem fingere ipse se prodat . Tollite iugum meum super vos,& inuenietis requiem animabus vestris.
Ibidem Iugum enim meum suaue est,& onus meum leue . Quomodo non fictus labor,vbi non labor,sed requies inuenitur ? Ita ergo labor in lingua,mel sub lingua.Quid supra linguam?nef
2.Cor.12.a fabilia,quæ non licet homini loqui . Miseri qui solum quod in lingua sonuit attendentes , nec quod sub lingua reconditum,nec quod supra repositum fuit,capere potuerunt.Durus
Ioan.6.f est hic sermo,inquiunt . Durus equidem , sed tamen idem est
Mat.10.d *Luc.14.f* verbum vitæ. Qui non baiulat crucem suam , & sequitur me, non est me dignus.Si quis venit ad me,& non odit patrem & matrem,adhuc autem & animam suam , non est me dignus. Quid durius poterat dici?Noli errare . Lapis videtur , panis est.Durus in cortice,sed suauissimus in medulla.Tentat te dominus deus tuus.Fidei exercitatio,& probatio dilectionis est fictio ista laboris.Esto tamen lapis sit.Num tu credis quod &
Mat.4.a dęmones credunt?Si filius dei es,dic vt lapides isti panes fiant.Omnes nouimus quis hoc dixit.Non dubitat ille posse solo dictu (quo quidem facilius nihil est) ex lapide panem facere quem filium dei esse credit. Fas est & ab hoste doceri. Dicamus & nos filio dei,dic vt lapides isti panes fiãt. Nam & ille qui hominũ vtiq; non dæmonũ venerat in salutẽ, sic cõfutauit aduersarios vt paruulos erudiret.Non enim dicẽs quod
Ibidem ille voluit,sed quod oportuit nos audire, vt videlicet noster hic lapis panis fieret,nõ illi⁹. Nõ,inquit,in solo pane viuit homo,sed in omni verbo quod procedit de ore dei . Quid tu ad D
hæc veritatis inimice submurmuras?Quod quidem ipse fateris,& negare omnino non potes,potens est filius dei dicere vt lapides panes fiant.Vbi ergo ille de verbis dei ait,& generaliter ait quia sic viuitur,& in talibus vita spiritus mei,quid tu mihi subsibilas ad quoduis eorum dicens : Durus est hic sermo?Quæ dei filius dixit,& facta sunt alimenta vitæ:tu ne saxa dixeris,qui filius dei non es ? Non sum ego qui te arbitrer (quod temeraria prorsus rapina arbitratus es ipse) esse te æ- *Phil.2.a*
qualem deo , vt dicente te panis in lapidem reuertatur . Qui filius dei non es , sine causa dicas vt lapides isti panes fiant. Nec minus frustra tuum nobis apponas pro pane lapidem, scorpionem pro ouo , pro pisce serpentem . Væ enim his qui *Esa.5.e*
panem lapidem,lapidem panem dicunt,ponentes lucem tenebras , & tenebras lucem : iugum Christi asperum , & esse subsentibus delicias reputantes. Has delicias ego nolim . Opto *Psal.33.b*
magis gustare & videre quoniam suauis est dominus. Hoc enim non frustra is ipse qui monet,studuerat experiri . Deniq; *Psal. 118.n*
ait.Quam dulcia faucibus meis eloquia tua.Et rursum:Quam *Psal.30.c*
magna , inquit multitudo dulcedinis tuæ domine , quam abscondisti timentibus te. Vbi putas absconditur ? Nempe sub *Canti.2.c.*
lingua sua,sub capite ei⁹ quæ dicit:Leua eius sub capite meo: & dextera illius amplexabitur me.Licet enim in promissione vitæ eius quæ nunc est , dulcedo & multitudo dulcedinis , & magna quoque & quam magna sit multitudo,perfectio tamen E
nõ nisi in promissione futurę.Perfecisti,inquit,his qui sperãt *Psal.30.f*
in te,in conspectu filiorum hominum.Quid perfecit? Non est hic sermo in lingua,sed supra linguam . Ideo enim auris non audit:quia nec lingua protulit quod præparauit deus his qui diligunt eum.Nec sane in abscondito consummatio illa , sed in conspectu filiorum hominum erit.Congrue verò nõ adhuc perfecturum,sed iam perfecisse cum sperantibus ait.Spe enim *Rom.8.c*
salui facti sumus.

INter Babylonem & Hierusalem nulla pax est , sed guerra continua . Habet vnaquæque ciuitas regem suum . Rex Hierusalem Christus dominus est , rex Babylonis diabolus.Et cum alterum in iustitia, alterum in malitia regnare delectet:rex Babylonis quos potest de ciuibus Hierusalem per ministros suos scilicet spiritus *Rom.6.d.*
immundos seducere,vt seruire eos faciat iniquitati ad iniquitatem,in Babylonem trahit . Vnde dum vnum de ciuibus suis constitutus speculator super muros Hierusalem trahi cerneret,nunciauit regi captam prædam in Babylonem duci . Rex verò Hierusalem aduocans spiritum timoris , militem in talibus strenuum : vade, inquit, cripe prædam nostram . Ille vt semper ad omnia imperata paratus , cum velocitate hostes persequitur,& in auribus eorum factus est repente sonus tan- *Actu.2.*
quam aduenientis spiritus vehementis.Timor enim super eos intonuit,& ad vocem virtutis eius hostium robur omne contremuit : quos in fugam conuersos timor non longius prosecutus est,sed ereptum conciuem reducebat ad propria . Ve- F
rum vnus ex aduersariis tristitiæ spiritus non erat cum eis quando timor aduenit.Hic cum cerneret socios subito fugientes,ab insidiis in quibus latebat , ocyus aduolauit. A timore, inquiunt,solo factum est istud,& est opprobrium omnibus nobis.At ille : Ne timeatis à timore isto . Scio enim quid facto opus sit.Ibo & ero spiritus mendax in angulis semitarum , & amicum me simulabo timoris.Noui enim hominem,nec est agendum cum eo vi,sed fraude . Vos autem expectate finem. Fecit vt dixerat,& viarum compendia captans præcessit timorem.Referénsque iter per viam qua gradiebatur timor,obuius ei factus est,amica sed iniqua cum eo colloquia commiscẽs, ita vt seducere eum cœperit,& timor nescius bono animo sequebatur.Prope iam erat vt eos in foueam desperationis impelleret . Sed spectator regi indicat quid agatur . Rex autem vnum de militibus suis,spem scilicet,præcepit accersiri,quem cum equo desiderij,& ense lætitiæ in auxilium iubet accelerare timoris.Fidelis miles ad imperium egrediens , cum peruenisset ad locum,vibrans ensem lætitiæ,tristitiam effugauit. Sicque liberatum conciuem & impositum equo desiderij precedens trahebat funiculo promissionum,& timor sequens vt gebat facto flagello de funiculis peccatorum. Ibat igitur voluntarius equus,hinc attractus,inde compulsus,sed in tam ra-

Gpido cursu timendum ei fuerat ab incursu. Vnde & collegerunt milites Babylonici consiliũ dicentes: Quid facimus quia sic euadit, quem iam quasi cum securitate possidebamus? Quomodo plausus inferni versus est in planctum, & per solos duos milites gaudium est in cœlis super sui liberatione conciuis? Quomodo periit versutia diabolicæ fraudis? Vnus autem ex eis cæteris nequior, cum sceleris huius opifex esset, prophanum protulit consilium, dicens: Vos nescitis quicquã, nec cogitatis quia modo ad capiendum facilior sit, etsi captus difficilius eripi possit. Vos igitur à longe prosequimini, ego me in angelum lucis transfiguro, vt ignaros vię tanquam aduenas & peregrinos docendi simulatione decipiam. Hunc igitur in modum fraude dispositа, regi nostro speculator annunciat venire quidem hominem equo impositum desiderij, sed pl⁹ quã oporteat properare, eo quòd frenum & sella deesset. Hostes, inquit, à longe prosequuntur, alij tanquam inueterati malorũ, viarum compendia captant. Sed & nunc vnum video in quo armorum nostrorum relucet effigies, à nobis tamẽ ille exiuit. Necesse est eat qui interrogare nouerit eum, noster es, an aduersariorum? Porro rex cuius animum cura semper solicitat animarum, duos consiliarios suos emittit, prudentiam & temperantiam. Quarum temperantia quidem equo frenum discretionis imposuit, & spem moderatius incedere persuasit. Prudẽtia verò timorem increpans & arguens improbitatis, de futuro commouit, & equo sellam circũspectionis apposuit, vt nõ caderet ascensor eius retro, sed retro prꝛteriti cõfessione peccati, antè meditationi iudicij, à sinistris patientiæ inniteretur, à dextris humilitati. Porro spes & timor dedere calcaria, spes in dextro pede expectationẽ præmij, timor in sinistro supplicij metum. Et facta mora cum adueſperasceret & inclinata esset iam dies, rursus cõgregati sunt hostes in multitudine vt dimicent contra eos. Pauet timor, spes accelerat: sed vix tandem ad consilium eos prudentia, temperantiaque reuocauit. Et illa. Videtis, inquit, quia dies præcessit, & nox appropinquauit; & qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat? Porro vobis grandis restat via, nec parua est hostium multitudo. Est autem miles quidam regi nostro fidelissimus quem ego noui, castrum habens prope nos positum, & firmissimum est habitaculum: quia in petra posuit nidum suum. Diuertamus ad illum si placet, quia bonum est illic esse. Quod cum placuisset omnibus, & ducem itineris quæsissent, ait prudentia: Armiger meus ratio præcedet nos: est enim gnarus viarum, & not⁹ iustitiæ, vtpote consanguineus eius. Præcedẽte itaq; ratione, cęteris subsequentibus antevenit ratio: & salutata iustitia, nũciauit hospites aduentare. Quærit illa qui sint, vnde, ad quid veniant, sciscitatur. Et cum rem cognouisset, hilari vultu surgens fugientibus occurrit cum panibus, & obuiauit illis quasi mater honorificata, susceptamq; animam ab equo deposuit: & in penetralibus domus auidam collocauit. Insequitur hostilis exercitus, & castrum obsidens vndiq; inquirit si quis forte pateret ingressus, ac tanquam leo circuit quærens quem deuoret. Sed cum vndiq; illud munitum inueniunt, tentoria figunt, & excubias ordinant: ne quis ingredi aut egredi valeat, vt mane facto instructis machinis diruant & irruant super eos. Interim pauor pauiditate & solicitudine non piger, nec vnquam securus commilitones excitat, iustitiam cõuenit, de munitione loci, de præparatione armorum quærit, adiiciens & illud ne forte sustentationi deficiant alimenta. Ad hæc iustitia respõdit. Situs loci, vt animaduertere potestis, saxosus & inaccessibilis est, nec in armis nec in machinis inimicorum timet insultum. Sed quia aridus est, paucos habet indigenas quos arido hordeacei panis cibo vtcunque sustentat. Et nunc supersunt nobis quinq; panes hordeacei & duo pisces. Et timor. Quid hæc, inquit, sunt inter tantos? Cœpit igitur magis pauere & tędere, & arguens animam quod ab equo desiderij descendisset, illud sępius memorabat esse nouissima hominis illius peiora prioribus. Equus enim ille præpeti cursu festinus aduolabat ad vrbem, nunc solius rationis commissus ducatui. Ipse, inquit, videris si non melius erat tibi tunc magis quam nunc. Prope iam erat vt aduersus spem contraria sentientem timor insurgeret, sed tẽperantia prudentiam aduocauit. Accersita prudentia improbitatem timoris obiurgans, in aduersarios, inquit, tuus ô timor mucro deseuiat. Nescis quia rex noster, rex virtutum est, dominus fortis & potens, dominus potens in prælio? Eat igitur nuncius qui suorum necessitates exponat, adiutorium flagitet, auxiliatorem adducat. Et quis ire poterit? ait timor. Tenebræ operiunt terram, & muros obsidet hostium peruigil multitudo, & nos ignari viæ tanquam in regione longinqua. Aduocauerunt igitur hospitem suum iustitiam, si quid, inquiunt, potes adiua nos. Quibus illa: Bono animo estote. Est enim mihi nuncius fidelissimus regi bene notus & curiæ, oratio scilicet, quæ in secreto noctis silentio per ignotas semitas arcana cœli penetrare, & cubiculum regis adire, & opportuna importunitate pium regis animum flectere non indoctus, supplicatione miserabili laborantibus auxilium solitus impetrare. Eat ille si placet: ecce enim præsto est. Cunque ressedissent omnes, placet: prudentia quid regi insinuet dictante, iustitia vt fideliter agat & ne vacuus reuertatur præcipiente, cæteris & maxime timore vt iter acceleraret deprecantibus, per occultos quosdam muri exitus dimissus est. At ille hostium cuneos penetrans securus, omni aue velocior in momento, in ictu oculi vsque ad portas nouæ Hierusalem peruenit. Quas cum clausas reperisset & pulsasset, ianitoribus ægrè ferentibus quod intempestæ noctis silentio ciuitatem impleret clamoribus, & regi ipsi importunus esse non vereretur, ille perseuerabat pulsans, & amplius loquebatur. Aperite mihi, inquit, portas iustitiæ, & ingressus in eas confitebor domino regi nostro in ore meo secundum multitudinem dolorum meorum qui sunt in corde meo. Hæc, inquit, porta domini mei: iustitia me misit advos vt introducar ad regem, quia ad ipsum habeo secreta quę perferam. Vox turbinis audita est in terra nostra. Et cum cognouisset nuncium esse iustitiæ, introduci eum præcepit. Ingressa oratio ad regem adorauit & ait: Rex in æternum viue. Et ille. Rectè ne sunt omnia circa dominum tuum, & quæ illius sunt? Et oratio: Rectè domine: vestri gratia. Porro vnum est necessarium. Seruus ille vester à cornibus vnicornium ad imperium regis ereptus diuertit ad militem vestrum dominum meum: & domine mi terra illa australis & arens est, & cibum non habet. Det dominus benedictionem, & terra nostra det fructum suum, & congregati hostes in multitudine vt dimicent contra nos. Da nobis domine auxilium de tribulatione: quia non est alius qui pugnet pro nobis, nisi tu deus noster. Porro rex noster, cuius natura bonitas, motus his lachrymis: ait, Quem mittemus? Ad quem charitas. Ecce ego domine mitte me. Rex autem quærebat de sociis, sed charitas domesticam sibi familiam respondit sufficere. Exit ergo vna cum nobili illo comitatu suo, gaudio, pace, patientia, longanimitate, benignitate, bonitate, mansuetudine. His stipatus dux insignis progreditur, certusque de victoria erecto signo triumphali primam pertransiit inimicorum secundamque custodiam. Cumque venisset ad portam, vltro aperta est ei. Ad cuius ingressum facta est lætitia magna in oppido. Cumque suadente gaudio vociferarentur omnes & acclamarent, exortus clamor exterorum castra perterruit. Et illi: Quæ est ista, inquiunt vox exultationis in auribus nostris de castris Israel? Non ita erat heri & nudiustertius. Forte venit eis auxilium, & impetum facient in nos. Fugiamus ergo Israel: dominus enim pugnat pro eis contra nos. Interim charitas more impatiens ordinari exercitum, aperiri portas, & persequi præcepit inimicos, aperte denuncians, vadam ad portas inferi. Sicque vno impetu vniuersus charitatis exercitus procedit, quos Babylonij non ferentes fugiunt, sed non effugiunt. Cadunt à latere timoris mille, & à dextris charitatis decem milia.

Incipit

INCIPIT EXPOSITIO VENERABILIS BERNARDI ABBATIS CLAREVALLIS, IN CANTICA CANTICORVM.

Sermo primus.

Obis fratres alia quam aliis de seculo aut certè aliter dicenda sunt. Illis siquidem lac potum dat & non escam, qui apostoli formam tenet in docendo. Nam spiritualibus solidiora apponenda esse, itidem ipse suo docet exemplo. Loquimur, inquiens, non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus spiritualibus spiritualia comparantes. Item sapientiam loquimur inter perfectos, quales vos nimirum esse confido, nisi frustra forte iam ex longo studiis estis cœlestibus occupati, exercitati sensibus, & in lege dei meditantes die ac nocte. Itaque parate fauces non lacti, sed pani. Est panis apud Salomonem, isque admodum splendidus sapidúsque, librum dico qui Cantica canticorum inscribitur. Proferatur si placet & frangatur. Nam de verbis Ecclesiastes satis (ni fallor) per dei gratiam instructi estis mundi huius cognoscere & contemnere vanitatem. Quid & parabolas? An non vita & mores vestri iuxta eam quæ in ipsis inuenitur doctrinam sufficienter emendati sunt & informati? Proinde illis ambobus prælibatis quos nihilominus de amici arca præfitos accepistis, accedite & ad tertium hunc panem: vt probetis forsitan potiora. Cum enim duo sint mala quæ vel sola vel maximè militant aduersus animam, vanus scilicet amor mundi, & superfluus sui: pesti vtriq; duo illi libri obuiare noscuntur, alter sæculo disciplinæ praua quæq; in moribus & carnis superflua resecans, alter luce rationis in omni gloria mundi fucum vanitatis sagaciter deprehendens, veraciterq; distinguens à solido veritatis. Deniq; vniuersis humanis studiis ac mundanis desideriis prætulit deum timere, eiusq; obseruare mandata. Merito quidem. Verę etenim sapientiæ primum illud initium, secundum consummatio est; si tamen constat vobis non aliud veram & consummatam esse sapientiam, quam declinare à malo, & facere bonum: itemq; recedere à malo neminem posse perfectè absq; timore dei, nec bonum opus omnino esse præter obseruantiam mandatorum. Depulsis ergo duobus malis duorum lectione librorum, competẽter iam acceditur ad hunc sacrum theoricumque sermonem: qui cum sit amborum fructus, non nisi sobriis mentibus & auribus omnino credendus est. Alioquin ante carnem disciplinæ studiis edomitam, & mancipatam spiritui, ante spretam & abiectam sęculi pompam & sarcinam, indigne ab impuris lectio sancta præsumitur. Quomodo nempe lux incassum circunfundit oculos cæcos vel clausos, ita animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei. Quippe spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, quod est vita incontinens. Sed nec erit ei vnquã pars cum mundi vanitate, cum veritatis sit spiritus. Quæ enim societas ei quæ desursum est sapientiæ, & sapientiæ mundi, quæ stultitia est apud deum: aut sapientiæ carnis, quæ & ipsa inimica est deo? Puto autem quod iam non habebit vnde aduersum nos murmuret is qui nobis de via venit amicus, cum & tertium istum insumpserit panem. Sed quis franget? Adest paterfamilias, cognoscite dominum in fractione panis. Quis enim alter idoneus? Non equidem ego mihi ista temere arrogauerim. Sic spectetis ad me, vt ex me non expectetis. Nam & ego vnus sum de expectantibus, mendicans & ipse vobiscum cibum animæ meæ, alimoniam spiritus. Reuera pauper & inops pulso ad eum qui aperit & nemo claudit, super sermonis huius profundissimo sacramẽto. Oculi omniũ in te sperant domine. Paruuli petierunt panem: non est qui frangat eis. Speratur id à benignitate tua. O piissime frange esurientibus panem tuum, meis quidem (si dignaris) manibus, sed tuis viribus. Dic quæso nobis à quo, de quo, ad quém ve dicitur: Osculetur me osculo oris sui? Aut quale est istud ita subitaneum, & factum repente de medio sermonis exordium? Sic quippe in verba prorumpit quasi quempiam loquentem præmiserit, cui consequenter respõdentem & hãc introducat personam quæcunque est ipsa quæ osculum flagitat. Deinde si se osculari à nescio quo vel petit vel præcipit, cur signanter & nominatim ore, & ore suo, quasi aliud quam os, aut alienum & non potius suum exhibere sibi soleant osculantes? Quanquam nec hoc quidem dicit, osculetur me ore suo: sed aliud profecto inusitatius: osculo, inquit, oris sui. Et quidem iucundum eloquium, quod ab osculo principium sumit, & blanda ipsa quædam scripturæ facies facile afficit & allicit ad legendum, ita vt quod in ea latet, delectet etiam cum labore inuestigare, nec fatiget inquirendi forte difficultas, vbi eloquij suauitas mulcet. Verum quem non valde attentum faciat istiusmodi principium sine principio, & nouitas locutionis in veteri libro? Vnde constat hoc opus non humano ingenio, sed spiritus arte ita compositum, vt quamuis sit difficile intellectu, sit tamen inquisitu delectabile. Sed quid? Titulũ præterimus? Non oportet ne vnum quidem iota: quando & minutias iubemur colligere fragmentorum, ne pereant. Titulus talis est. Incipiunt Cantica cãticorũ Salomonis. Obserua in primis pacifici nomen quod est Salomon, conuenire principio libri qui incipit à signo pacis, id est ab osculo, simulque aduerte huiuscemodi principiis solas ad hanc intelligendam scripturã mentes inuitari pacificas, quæ sese iam à vitiorum vendicare perturbationibus & curarum tumultibus prævalent. Dehinc ne hoc quoque ociosum putes, quod non simpliciter cantica, sed cantica canticorum habet inscriptio. Multa quippe legi cãtica in scripturis, & nullum illorum memini taliter appellari. Cecinit Israel carmen domino, quòd gladium pariter & iugũ euaserit Pharaonis, gemino maris mirabiliter liberatus simul & vindicatus obsequio. Non tamẽ quod cecinit, dictum est cãticum canticorum, sed si bene recolo, cecinit (ait scriptura) Israel carmen hoc domino. Cecinit etiam Delbora, cecinit & Iudith, cecinit & mater Samuelis, prophetæ quoque aliqui cecinerunt, & nemo eorum legitur appellasse canticum suum cãtica canticorum. Sane omnes (ni fallor) cecinisse reperies pro quocunque suo suorũmve percepto commodo. Verbi gratia pro obtentu victoriæ, pro euasione periculi, aut pro cupitę rei qualiscunq; adepto beneficio. Ita ergo plerique cecinerunt singuli pro singulis causis, ne ingrati diuinis beneficiis inueniremur: iuxta illud: Confitebitur tibi cum benefeceris ei. At verò rex iste Salomon sapiẽtia singularis, sublimis gloria, rebus affluens, pace securus, nullius taliũ eguisse cognoscitur pro quo accepto ista decantare libuerit. Sed nec scriptura ipsa sui vspiam tale aliquid significare videtur. Itaque diuinitus inspiratus, Christi & ecclesiæ laudes, & sacri amoris gratiam, & æterni connubij cecinit sacramenta, simulque expressit sanctę desiderium animæ, & epithalamij carmen exultans in spiritu, iucundo composuit eulogio, figurato tamen. Nimirum velabat & ipse instar Moysi faciem suam non minus forsitan in hac parte fulgentem, eo quod illo adhuc in tempore nemo aut rarus erat qui reuelata facie gloriam istam speculari sufficeret.

Igitur pro sui excellentia reor nuptiale hoc carmen huiusmodi titulo præsignitum, vt merito Cantica canticorum singulariter appellet, sicut is quoq; cui canitur, singulariter est dictus rex regum, & dominus dominantiũ. Cæterum vos si vestram experientiam aduertatis, nonne in victoria qua vicit mũdum fides vestra, & in exitu vestro de lacu miseriæ & de luto fecis cantastis & ipsi domino canticum nouum quia mirabilia fecit? Rursus cum adiecit primum supra petram statuere pedes vestros, & dirigere gressus vestros, puto quòd & tunc nihilominus pro indulta nouitate vitæ immissum sit in os vestrũ canticum nouum: carmen deo nostro. Quid cum pœnitẽtibus vobis non solum peccata dimisit, sed insuper promisit & præmia, num multo magis spe gaudentes futurorum bonorum, cãtastis in viis domini, quoniam magna est gloria domini? At si cui forte vestrum clausum vel obscurum aliquid de scripturis interdum eluxerit, tunc prorsus necesse est pro percepta cœlestis panis alimonia diuinas mulceat aures in voce exultationis & confessionis sonus epulantis. Sed & in quotidianis exercitiis & bellis quæ nulla hora pie in Christo viuẽtibus desunt à carne, à mundo, à diabolo, sicut militiam esse vitam hominis super terram incessanter experimini in vobismetipsis, quotidiana

G diana neceſſe eſt cantica pro aſſecutis victoriis innouari.

Quotiens tentatio ſuperatur, aut vitium ſubiugatur, aut imminens periculum declinatur, aut laqueus inſidiantis deprehenditur, aut annoſa & inueterata quæcúnque animæ paſſio ſemel perfectéque ſanatur, aut multum diúque cupita & ſæpius petita virtus tandem aliquando dei munere obtinetur, quid niſi totiens iuxta prophetam perſonat gratiarum actio & vox laudis, & ad ſingula quæque beneficia benedicitur deus in donis ſuis? Alioquin ingratus reputabitur cum diſcuſſio
Pſal.118. g venerit, qui non poterit dicere deo: Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Arbitror vos in vobiſipſis illa iam recognoſcere quæ in pſalterio non Cantica canticorum, ſed cantica graduum appellantur, eo quòd ad ſingulos profectus veſtros iuxta aſcenſiones quas quiſque in corde ſuo diſpoſuit, ſingula ſint cantica depromēda ad laudem & gloriam promouentis. Quonam modo impleatur aliter ille verſiculus non video: Vox exultationis & ſalutis in
Pſal. 117.b tabernaculis iuſtorum, aut certè apoſtoli illa pulcherrima ſa-
Colloſ.3.c luberrimáque exhortatio: In pſalmis, hymnis & canticis ſpiri-
Epheſ.5.d. tualibus cantantes & pſallentes in cordibus veſtris domino.

Sed eſt canticum quod ex ſui ſingulari dignitate & ſuauitate cunctis merito quæ memorauimus, & ſiqua ſunt alia antecellit, & iure hoc appellauerim Canticum canticorum, quia
H cæterorum omnium ipſum eſt fructus. Iſtiuſmodi canticum ſola vnctio docet, ſola addiſcit experientia. Experti recognoſcant, inexperti inardeſcant deſiderio non tam cognoſcendi quam experiendi. Non eſt enim ſtrepitus oris, ſed iubilus cordis: non ſonus labiorum, ſed motus gaudiorum: voluntatum, non vocum conſonantia. Non auditur foris, nec enim in publico perſonat, ſola quæ cantat audit, & cui cantatur, id eſt ſponſus & ſponſa. Eſt quippe nuptiale carmen exprimens caſtos iucundoſque complexus animorum, morum concordiam, affectuumque conſentaneam ad alterutrum charitatem.

Cæterum non eſt illud cantare ſeu audire animæ puerilis & neophytæ adhuc & recenter conuerſæ de ſeculo, ſed prouectæ iam & eruditæ mentis quæ ſuis nimirum profectibus deo promouente intantum iam creuerit, quatenus ad perfectam ætatem, & ad nubiles quodammodo peruenerit annos, annos dico meritorum non temporum, facta nuptiis cœleſtis ſponſi idonea, qualis deniq; ſuo loco plenius deſcribetur. Sed præterit hora qua nos exire vrget ad opera manuum & paupertas, & inſtitutio regularis. Cras in nomine domini quod cœperamus proſequemur de oſculo, quia de titulo hodiernus ſermo nos expediuit.

De incarnatione Chriſti per patriarchas & prophetas prænunciata, & ardentiſſimè ab eis expectata.
Sermo ſecundus.

I Ardorem deſiderij patrum ſuſpirantium Chriſti in carne præſentiam frequentiſſimè cogitans compungor & confundor in memetipſo, & nunc vix cõtinuo lachrymas, ita pudet teporis torporiſque miſerabilium temporum horum. Cui nanque noſtrũ tantum ingerat gaudium gratiæ huius exhibitio: quantum veteribus ſanctis accẽderat deſiderium promiſſio. Ecce enim quam multi in hac eius quæ proximè celebranda eſt natiuitate gaudebunt, ſed vtinam de natiuitate, non de vanitate. Illorum ergo deſiderium flagrans & pię expectationis affectum ſpirat mihi vox iſta: Oſculetur me oſculo oris ſui. Senſerat nimirum
Canti.1.d. in ſpiritu quiſquis tunc ſpiritualis eſſe poterat, quanta foret
Pſal.44.a. gratia diffuſa in labiis illis: propterea loquens in deſiderio animæ aiebat: Oſculetur me oſculo oris ſui: nimirum omnimodis cupiens tãtę ſuauitatis participio nõ fraudari. Dicebat enim perfectus quiſque. Quo mihi ora hæc ſeminiuerbia prophetarum? Ipſe potius ſpecioſus forma præ filiis hominum,
Exo.4.c ipſe me oſculetur oſculo oris ſui. Non audio iam Moyſen:
Iſa.6.b impeditioris ſiquidem linguæ factus eſt mihi. Eſaiæ labia im-
Hiere.1.b. munda ſunt: Hieremias neſcit loqui, quia puer eſt: & prophe-
Pſal.17.b. tæ omnes clingues ſunt. Ipſe ipſe quem loquuntur, ipſe loquatur, ipſe me oſculetur oſculo oris ſui. Non in eis iam aut per eos loquatur mihi, quoniam tenebroſa aqua in nubibus aeris: ſed ipſe me oſculetur oſculo oris ſui, cuius gratioſa præſentia, & admirandæ fluenta doctrinæ fiant in me fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Quem vnxit pater oleo læ K
titiæ præ conſortibus ſuis, nunquid non ex ipſo mihi vberi- Ioan.4.b
or infunditur gratia, ſi tamen dignetur me oſculari oſculo o- Pſal.44.b
ris ſui? Cuius vtique ſermo viuus & efficax oſculum mihi eſt Heb.4.c
non quidem coniunctio labiorum, quæ interdum pacem mentitur animarum, ſed planè infuſio gaudiorum, reuelatio ſecretorum, mira quædam & quodammodo indiſcreta commixtio ſuperni luminis & illuminatę mentis. Adhærens quippe deo, vnus ſpiritus eſt. Merito proinde viſiones & ſomnia non re- 1.Cor.6.d.
cipio, figuras & ænigmata nolo: ipſas quoque angelicas faſtidio ſpecies. Quippe & ipſos longe ſuperat Ieſus meus ſpecie ſua & pulchritudine ſua. Non ergo alium ſiue angelum ſiue hominem ſed ipſum peto oſculari me oſculo oris ſui. Nec ſane præſumo me oſculatum iri ab ore ipſius: (eſt enim hoc aſſumpti hominis vnicę fœlicitatis & prærogatiuæ ſingularis) ſed humilius ab oſculo oris ſui peto me oſculari: quod commune vtique eſt multorum qui dicere poſſunt: Et nos omnes Ioan.1.b
de plenitudine eius accepimus. Intendite. Sit os oſculans verbum aſſumens, oſculatum caro quæ aſſumitur: oſculum verò quod pariter ab oſculante & oſculato conficitur, perſona ipſa ex vtroque compacta mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Hac ergo ratione ſanctorum nemo dicere præſumebat. Oſculetur me ore ſuo: ſed tantum oſculo oris ſui: ipſi ſane ſeruantes prærogatiuam iſtam, cui ſingulariter ſemelque os verbi impreſſum tunc eſt, cum ei ſe corporaliter plenitudo omnis diuinitatis indulſit. Fœlix oſculum, ac ſtupenda dignatione mirabile: in quo non os ori imprimitur: ſed L
deus homini vnitur. Et ibi quidem contactus labiorum complexum ſignificat animorum, hic autem conſideratio naturarum diuinis humana componit, quæ in terra ſunt & quæ in cœlis pacificans: Ipſe eſt enim pax noſtra, qui fecit vtraque v- Epheſ.2.c
num. Ad hoc igitur oſculum ſanctus quiſque antiqui temporis ſuſpirabat: eo quòd iucunditatem & exultationem theſaurizari ſuper eum, & theſauros omnes ſapientiæ & ſcientiæ in Eccli.15.b. Coloſ.2.d.
ipſo abſconditos præſentirent cuperentq; & ipſi de plenitudine eius accipere. Sentio, placet vobis quod dicitur. Sed accipite & alium ſenſum. Non latuit ſanctos & ante aduẽtum Hie.29.c
ſaluatoris deum ſuper mortalium genus cogitare cogitatio- Amos.3.b.
nes pacis. Nec enim faceret verbum ſuper terram quod non Luc.18.f
reuelaret ſeruis ſuis prophetis. Erat tamen verbum hoc abſconditum à multis. Fuit namque in tempore illo rara fides in terris: & tenuis admodum ſpes in pluribus quoque illorum Luc.1.f
qui expectabant redemptionem Iſrael. Qui verò præſciebant, ipſi & prædicebant Chriſtum in carne venturum, & cum ipſo pacem. Vnde quidam eorum, & pax erit, inquit, in terra noſtra cum venerit. Immo per ipſum dei gratiam homines recuperaturos cum omni fiducia ſicut diuinitus acceperant prædicabant. Quod & præcurſor domini Ioannes ſuo tempore impletum agnouit & perhibuit, gratia (inquiens) & ve Ioan.1.b
ritas per Ieſum Chriſtum facta eſt: & ita verum eſſe omnis M
nunc Chriſtianus populus experitur. Cæterum illis prænunciantibus pacem: moram autem faciente authore pacis, nu- Pſal.7.d
tabat populi fides, dum non erat qui redimeret, neque qui ſaluum faceret. Itaque cauſabantur homines moras, quod ille totiens nunciatus necdum veniret princeps pacis, ſicut locutus fuerat per os ſanctorum qui à ſeculo ſunt prophetarum eius: & ſuſpectas habentes promiſſiones, ſignum promiſſę reLuc.1.g
conciliationis (quod eſt oſculum) flagitabant: ac ſi nunciis pacis vnus quilibet reſponderet de populo. Quouſque tollitis animas noſtras? Iam olim prædicitis pacem, & non ve- Ioan.10.c.
nit: promittitis bona, & adhuc turbatio. Ecce hoc ipſum multipharię multiſque modis & angeli patribus, & patres no- Hie.8.d
ſtri annunciauerunt nobis, dicentes pax pax, & non eſt pax. Si mihi vult eſſe perſuaſum deus quod de ſuæ beneplacito voluntatis tam crebra iam legatione ſpondet nec exhibet, oſculetur me oſculo oris ſui, ficque in ſigno pacis faciat de pace ſecurum. Nam verbis iam quomodo credam? Opus magis eſt opere verba firmari. Probet veridicos nuncios ſuos deus: ſi tamen nuncij eius ſunt: & ſequatur eos ipſe, vt ſæpius pro- Ioan.1.d.
miſerunt: quia ſine ipſo poſſunt facere nihil. Miſit puerum, 4.Re.4.d.
tulit baculum, & necdum eſt vox neque vita. Non ſurgo, non ſuſcitor, non excutior de puluere, non reſpiro in ſpem ſi non propheta ipſe deſcendat, & oſculetur me oſculo oris ſui.

Huc ac-

A Huc accedit quod is qui noſtrum profitetur ſe mediatorẽ
1.Tim.2.b ad deum, dei filius eſt, & deus eſt. Et quid eſt homo vt innoteſcat ei, aut filius hominis vt reputet eum? Quæ mihi fiducia vt tantę me audeam credere maieſtati? Vnde inquam terra & cinis præſumo deum curam habere mei? Ad hæc diligit patrem ſuum, me verò opus non habet, bonorum meorum nõ eget. Vnde ergo conſtabit mihi quod mediator meus in parte nequaquã ſit? Tamen ſi vere (vt dicitis) decreuit miſereri deus, cogitatq; vt complacitior ſit adhuc, ſtatuat teſtamentum pacis, & fœdus perpetuum feriat mihi in oſculo oris ſui. Vt quæ procedunt de labiis ſuis, non faciat irrita: exinaniat ſe, humiliet ſe, inclinet ſe, & oſculetur me oſculo oris ſui. Vt ex æquo partibus congruens mediator neutri ſuſpectus ſit, deus filius dei fiat homo, fiat filius hominis, & certum me reddat in hoc oſculo oris ſui. Securus ſuſcipio mediatorem dei filiũ, quem agnoſco & meum. Minime planè iam mihi ſuſpectus erit. Frater enim & caro mea eſt. Puto enim ſpernere me iam nõ
Geneſ.2.d poterit os de oſſibus meis, & caro de carne mea. Ita ergo vetus querela ſacroſanctum oſculum, id eſt incarnandi verbi myſterium exigebat, dum longa & moleſta expectatione fatigata fides deficeret, & infidelis populus aduerſus promiſſa dei victus tędio murmuraret. Adinuentio mea eſt ſi non hoc idem & vos recognoſcitis de ſcripturis. Inde profecto erant
Eſa.28.c B querulæ illæ & plenę murmure voces. Manda remanda. Expecta, reexpecta. Modicum ibi: modicum ibi. Inde anxiæ illę &
Eze.36.c plenæ pietate preces. Da mercedem domine ſuſtinentibus
Ibidem te, vt prophetæ tui fideles inueniantur. Item: Suſcita domine precationes quas locuti ſunt in nomine tuo prophetæ priores. Inde blandæ illæ & plenæ conſolatione promiſſiones:
Abac.2.d. Ecce apparebit dominus, & non mentietur: ſi moram fece-
Eſa.14.d. rit, expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit. Item.
Eſa.66.d Prope eſt vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur. Et ex perſona promiſſi. Ecce ego, inquit, declino in vos vt flumen pacis, & vt torrens inundans gloriæ gentium. In quibus verbis ſatis apparet & prædicatorum inſtantia, & diffidentia populorum. Sic itaque & plebs murmurabat, & fides nutabat: & (iuxta Eſaiæ vaticinium) angeli pacis amarè flebant. Ne ergo vniuerſum genus humanum moram faciente Chriſto deſperatione periret, dum ſe contemni ſuſpicaretur infirma mortalitas, ſuaéque reconciliationis cum deo
Eſa.33.b de gratia totiens repromiſſa diffideret: ſancti qui de ſpiritu certi erant, certitudinem de carnis præſentia exoptabant, ac ſignum reformandæ pacis propter puſillanimes & incredu-
Eſa.11.c los omni inſtantia requirebant. O radix Ieſſe qui ſtas in ſignum populorum, quàm multi reges & prophetæ voluerunt
Luc.2.d te videre & non viderunt? Fœlix tamen ex omnibus Sime-
Pſal.91.b. on, cuius ſenectus in miſericordia vberi. Is nempe exultauit vt videret deſiderij ſignum, & vidit & gauiſus eſt: acceptoque oſculo pacis in pace dimittitur, ante tamen aperte pronun-
C cians Ieſum eſſe natum in ſignum cui contradicendum erat.
Luc.2.d Omnino ita fuit. Contradictum eſt exorto ſigno pacis, ſed ab his qui oderunt pacem. Nam pax hominibus bonæ voluntatis, maleuolis autem petra ſcandali, & lapis offenſionis.
Matt.2.d Herodes denique turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma cum
Ioan.1.b illo. Siquidem in propria venit, & ſui eum non receperunt. Fœlices illi in ſua pernoctatione paſtores qui ſigni huius viſione digni habiti ſunt. Iam tunc ſe abſcondebat à ſapientibus & prudentibus, & reuelabat paruulis. Et Herodes vide-
Luc.10.d re voluit: ſed quia non bona voluntate, non meruit. Pacis ſiquidem ſignum erat, datum tantum hominibus bonæ voluntatis. Herodi verò & ſimilibus eius non dabitur niſi ſignum longę prophetæ. Porro ad paſtores, & hoc (ait angelus) vobis ſignum: vobis humilibus: vobis obedientibus: vobis non alta ſapientibus: vobis vigilantibus, & in lege dei meditantibus die ac nocte. Hoc, inquit, vobis ſignum. Quod? Quod angeli promittebant, quod populi requirebant, quod prophetæ prædixerant, hoc fecit dominus nunc & oſtendit vobis: in quo recipiant increduli fidem, puſillanimes ſpem, perfecti ſecuritatem. Hoc ergo vobis ſignum. Cuius
Luc.2.b rei ſignum? Indulgentiæ, gratiæ, pacis, & pacis cuius non erit
2.Cor.5.d. finis. Hoc eſt ergo ſignum. Inuenietis infantem pannis quidem inuolutum, & poſitum in præſepio: deus eſt tamen in ipſo
Rom.5.a mundum reconcilians ſibi. Morietur propter peccata veſtra, & reſurget propter iuſtificationem veſtram, vt iuſtificati per D
fidem, pacem habeatis ad deum. Hoc ſignum pacis pro- Eſa.7.b
pheta quondam regi Achaz proponebat petendum à domino deo ſuo ſiue in excelſo ſupra, ſiue in inferno deorſum. Sed impius rex recuſauit non credẽs miſer quod in ſigno hoc ima ſummis in pace ſociando eſſent: quatenus & inferi domino deſcendente ſalutati in oſculo ſancto ſignum pacis & ipſi recipiant, & ſuperni ſpiritus idipſum nihilominus cum ad cœlos redierit, eterna ſuapitate participent. Sermo ſiniendus eſt ſed vt quod in eo diſputatum eſt, breui recolligam ſummam, pateat hoc ſanctum oſculum duabus ex cauſis neceſſariè indultum mundo: vt & infirmis faceret fidem: & deſiderio ſatisfaceret perfectorum. Porro ipſum oſculum eſſe non aliud quam mediatorem dei & hominum, hominem Ieſum Chriſtum. Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

De oſculo pedis, manus, & oris domini &c.
Sermo tertius.

E Odie legimus in libro experientiæ. Conuertimini ad voſipſos, & attendat vnuſquiſque conſcientiam ſuam ſuper his quæ dicenda ſunt. Explorare velim ſi cui vnquam veſtrum ex ſententia dicere datum ſit: Oſculetur me oſculo oris ſui. Non eſt enĩ cuiuſuis hominũ E
ex affectu hoc dicere: ſed ſi quis ex ore Chriſti ſpirituale oſculum vel ſemel accepit, hunc proprium experimentum profecto ſolicitat & repetit libens. Ego arbitror neminem vel ſcire poſſe quid ſit: niſi qui accipit. Eſt quippe manna abſconditum: & ſolus qui edit, adhuc eſuriet. Eſt fons ſignatus, cui non communicat alienꝰ: ſed ſolus qui bibit, adhuc ſitiet. Audi expertum quomodo requirit. Redde mihi, inquit, lætitiam ſalu- Pſal.50.c
taris tui. Minime ergo id ſibi arroget mei ſimilis anima onerata peccatis, ſuęque adhuc carnis obnoxia paſſionibus quę ſuauitatem ſpiritus necdum ſenſerit, interiorum ignara atq; inexperta penitus gaudiorum. Oſtendo tamen ei quæ huiuſmodi eſt, locum in ſalutari ſibi congruentem. Non temere aſſurgat ad os ſereniſſimi ſponſi, ſed ad pedes ſeueriſſimi domini mecum pauida iaceat, & cum publicano terram tremens non cœlum aſpiciat: ne confuſa in luminaribus cœli facies aſſueta tenebris opprimatur à gloria: atque inſolitis reuerberata ſplendoribus maieſtatis, denſioris rurſum cęcitate caliginis obuoluatur. Non tibi ô quæcunq; es talis anima, non tibi ille locus vilis aut deſpicabilis videatur, vbi ſancta peccatrix peccata depoſuit, induit ſanctitatem. Ibi Aethiopiſſa mutauit pellem, & in nouum reſtituta candorem, iam tunc fiducialiter veraciterque reſpondebat exprobrãtibus ſibi verbum. Nigra
Canti.1.b ſum ſed formoſa, filiæ Hieruſalem. Miraris quanam id arte potuerit, vel quibus obtinuerit meritis? Paucis accipe. Fleuit amare, & de intimis viſceribus longa ſuſpiria trahens, ſalutaribus intra ſe ſuccuſſa ſingultibus felleos humores euomuit.
Pſal.147.a Cœleſtis medicus celerrimè ſubuenit: quia velociter currit
Pſal.7.c ſermo eius. Nunquid non potio eſt ſermo dei? Eſt vtiq; fortis & vehemens, & ſcrutans corda & renes. Deniq; ſermo dei
Heb.4.c viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio anciputi, pertingens vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque & medullarum, & diſcretor cogitationum. Huius ergo beatæ pœnitentis exemplo proſternere & tu ô miſera vt deſinas eſſe miſera, proſternere & tu in terram, amplectere pedes, placa oſculis, riga lachrymis, quibus tamen non illum laues ſed te, & fias vna de grege tonſarum quæ aſcendunt de lauacro: ita ſane vt ſuffuſum pudore ac mœrore vultum non ante ſuſtollere audeas, quàm audias & ipſa, Dimittũtur tibi pecca-
Luc.7.g. ta tua quam audias: Conſurge conſurge captiua filia Sion, con-
Eſa.52.a ſurge, excutere de puluere. Sumpto itaque ad pedes primo oſculo, nec ſic quidem præſumes ſtatim ad oſculum oris aſſurgere: ſed erit tibi gradus ad ipſum medium quoddam aliud oſculum quod ſecundo loco ad manum accipies. De quo & talem accipe rationem. Si dixerit mihi Ieſus, dimittuntur tibi peccata tua: niſi ego peccare deſiero, quid proderit? Exui tunicam meam: ſi reinduero eam, quantum profeci? Si rurſus pedes meos quos laueram inquinauero, nunquid aliquid lauiſſe valebit? Sordens omni genere vitiorum iacui diu in luto fecis: ſed erit ſine dubio recidenti, quam iacenti deteri-

G us. Denique qui me sanum fecit, ipsum mihi dixisse recordor.
Ioan.5.c Ecce sanus factus es, vade iam amplius noli peccare: ne deterius aliquid tibi contingat. Qui autem dedit voluntatem pœnitendi, opus est vt addat & continendi virtutem: ne iterem pœnitenda, faciamq; nouissima mea peiora priorib⁹. Vę enim mihi etiam pœnitenti si statim subtraxerit manum, sine quo nihil possum facere. Nihil inquam: quia nec pœnitere nec continere. Audio proinde quod consulit sapiens. Verbum (inquit)
Eccli.7.b. in oratione ne iteres. Paueo & quod iudex intentat arbori non facienti fructum bonum. Fateor prò huiusmodi non sum omnino contentus priori gratia qua iam malorum sum pœ-
Matt.3.b nitens nisi & secundam accepero: vt videlicet dignos faciam
2.Pe.2.b pœnitentiæ fructus: & deinceps non reuertar ad vomitum.

Hoc ergo restat mihi prius petendum & accipiẽdum quam præsumam altiora & sacratiora contingere. Nolo repente fieri summus: paulatim proficere volo, Quantum displicet deo impudentia peccatoris: tantum pœnitentis verecundia placet.
Eccli.3.c Citius placas eum si mensuram tuam seruaueris: & altiora te non quæsieris. Longus saltus & arduus est de pede ad os, sed nec accessus conueniens. Quid enim? Recenti adhuc respersus puluere, ora sacra continges? Heri de luto tractus, hodie vultui gloriæ præsentaris? Per manum tibi transitus fit.
Illa prius te tergat: illa te erigat. Quomodo erigat? Dan-
H do vnde præsumas. Quid istud? Decor continentiæ, & digni
Psal.112.a. pœnitentiæ fructus, quæ sunt opera pietatis. Hæc te de stercore erigent in spem audendi potiora. Sane accipiendo donum, osculare manum: hoc est non tibi sed nomini eius da gloriam. Da semel & da iterum, tum pro donatis criminibus, tum pro collatis virtutibus. Aut certe videto vnde munias frontem contra ictus istos. Quid habes quod non accepisti? Si
1.Cor.4.b. autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

Iam tandem in osculis duobus geminum habens diuinæ dignationis experimentum, forsan non confunderis præsumere sanctiora. Quantum quippe crescis in gratia: tantum & in fiducia dilataris. Inde fit vt & ames ardentius, & pulses fidentius pro eo quod tibi deesse sentis. Porro pulsanti aperietur. Iam summum illud quodcunque est summæ dignationis & miræ suauitatis osculum credo non negabitur sic affecto. Hæc via: hic ordo. Primo ad pedes procidimus, & ploramus coram domino qui fecit nos, ea quæ fecimus nos. Se-
Psal.94.b. cundo manum quærimus subleuantis & roborantis genua dissoluta. Postremò cum ista multis precibus & lachrymis obtinemus, tum demum audemus forsitan ad ipsum os gloriæ caput attollere (pauens & tremens dico) non solum speculandum sed etiam osculãdum: quia spiritus ante faciem nostram Christus dominus: cui adhærentes in osculo sancto, vnus spiri
Psal.26.c tus ipsius dignatione efficimur. Tibi domine Iesu tibi merito
I dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Nempe auditam fecisti mihi mane misericordiam tuam, cum iacenti primum in puluere, tuaque deosculanti reuerenda vestigia, quod male vixeram remisisti. Porro in progressu diei lætificasti animam serui tui, cum deinde in osculo manus etiam beneviuendi gratiam indulsisti. Et nũc quid restat ô bone domine, nisi vt iam in plenitudine lucis, in feruore spiritus ad oris quoque osculum dignanter admittens ad-
Psal.15.c impleas me lætitia cum vultu tuo? Indica mihi ô suauissime ô
Can.1.b serenissime, indica mihi vbi pascis, vbi cubas in meridie. Fratres, bonum est nos hic esse, sed ecce auocat nos diei malitia. Hi siquidem qui modo superuenisse nunciantur, gratum cogunt rumpere magis quam finire sermonem. Ego exibo ad hospites, ne quid desit officiis eius de qua loquimur charitatis: ne forte & de nobis audire contingat: Dicunt enim & non
Matt.23.a faciunt. Vos orate interim vt voluntaria oris mei beneplacita faciat deus ad vestram ipsorum ædificationem, & laudem & gloriam nominis sui.

De triplici profectu animæ qui fit per osculum pedis, manus, & oris domini. Sermo quartus.

TRiplicem quendam animæ profectum, sub nomine trium osculorum sermo hesternus complexus est. Nunquid excidit vobis? Is mihi hodierna disputatione prosequendus erit, prout parare dignabitur in dulcedine sua pauperi deus. Diximus, si recolitis, illa osculafumi ad pedes, ad manum, ad os, singula singulis referentes. In primo sane primordia dedicantur nostræ conuersionis. Secundum autem proficientibus indulgetur. Porro tertium sola experitur & rara perfectio. Ab hoc solo quod vltimum positum est, sumpsit exordium scriptura ista quam tractare suscepimus, & ipsius causa reliqua duo à nobis adiuncta sunt. An verò necessariè, vos iudicabitis. Puto enim facies ipsa eloqui, facile admonet & ista requirere. Mirum verò si non & vos aduertitis oportere reuera esse aliud siue alia oscula à quibus illud oris distinguere voluit qui dixit: Osculetur me osculo oris sui. Cur enim cum Canti.1.a
sufficere poterat dixisse simpliciter, osculetur me: præter morem tamen vsumque loquendi distincte & signanter adiecit, osculo oris sui, nisi vt ostenderet ipsum quod petebat osculum summum esse, non solum? Nonne denique ita inuicem loquimur, osculare me, vel da mihi osculum, & nemo sequitur vt dicat ore tuo siue osculo oris tui? Quid alterutrum osculari parantes, num versus inuicem ora tendimus, quæ tamen abinuicem non requirimus nominatim? Denique qui narrat (verbi gratia) à domino susceptum in oscu-
lo proditorem, & osculatus est (ait) eum: nec addidit ore suo Mar.14.c
vel osculo oris sui. Sic nimirum omnis & qui scribit & qui loquitur consueuit. Sunt ergo hi tres animarum affectus si-
L ue profectus expertis duntaxat satis noti & manifesti, cum aut de actis malis indulgentiam, aut de bonis agendis gratiam, aut ipsius etiam indultoris & benefactoris sui præsentiam, eo quidem modo quo in corpore fragili possibile est, obtinet intueri. Cæterum primum & secundum qua ratione osculanominauerim, manifestius accipite. Osculum, pacis in- Sap.1.a
dicium esse omnes nouimus. Porro autem si (vt scriptura loquitur) peccata nostra separant inter nos & deum, tollatur de medio quod interest, & pax est. Cum ergo satisfacimus vt ablato quod separat peccato reconciliemur, indulgentiam quam recipimus, quid nisi quoddam osculum dixerim pacis? Idque interim non alibi, quam ad pedes sumendum.

Humilis quippe & verecunda debet esse satisfactio qua emendatur superba transgressio. At cum etiam ad viuendum emendatius, deoque dignius conuersandum, placita quadam amplioris gratiæ familiaritate donamur, cum amplioris fiducia caput iam leuamus de puluere, largitoris (vt assolet) manum osculaturi, si tamen de accepto munere non nostram sed authoris gloriam quærimus, eique sua dona & non nobis ascribimus. Alioquin si in te & non magis in domino gloriaris, propriam profecto & non domini manum osculari conuinceris, quod iuxta beati Iob sententiam est iniquitas Iob.31.b
maxima, & negatio in deum. Si ergo ad scripturæ testimonium propriam gloriam quærere, propriam est osculari manum, profecto qui dat gloriam deo, dei dicitur non incongruè M
manum osculari. Et in hominibus quidem ita essevidemus, seruos videlicet offensorum dominorum osculari solere pedes cum ab ipsis veniam petunt, & pauperes diuitum manus cum Ioan.4.c
ab eis munus accipiunt. Verum quia spiritus est deus, & nullis simplex illa substantia membris distincta corporeis, erit forsan qui nullatenus de illo recipiat tale aliquid, sed à me sibi dei manus & pedes flagitet demonstrari, sicque probari quod de osculo pedum manúsve diffinio. Sed quid si & ego vicissim ab ipso meo scisciatore de ore quoque dei requisiero quatinus quod de oris osculo scriptura loquitur, ad deum pertinere demonstret? Nempe aut cum isto simul & illa habet, aut cum illis pariter & isto caret. Sed enim & os habet deus quo docet hominem scientiam, & manum habet qua dat escam omni carni, & pedes habet quorum terra scabellum est, ad quos nimirum peccatores terræ conuersi atque humiliati satisfaciunt. Hæc inquam habet deus omnia per effectum, non per naturam. Inuenit profecto apud deum & verecunda cõfessio quò se humiliando deiiciat, & prõpta deuotio vbi se innouãdo reficiat, & iucunda cõtẽplatio vbi excedẽdo quiescat. Omnia omnibus est qui omnia administrat, nec quicquã est omnium proprie. Nam quod in se est, lucem habitat inaccessi- 1.Tim.6.c.
bilem, & pax eius exuperat omnem sensum, & sapientiæ eius Phil.4.b
nõ est numerus, & magnitudinis eius nõ est finis, nec potest eũ videre homo vt viuat. Non ꝙ longe ab vnoquoq; sit, qui esse omnium

A omnium est, sine quo omnia nihil, sed vt tu plus mireris, &
Psal.146.a nil eo præsentius, & nil incomprehensibilius. Quid nempe
Exo.33.d cuique rei præsentius, quàm esse suum? Quid cuique tamẽ in-
1.Ioan.4.c comprehẽsibilius, q̃ esse omnium? Sane esse omnium dixerim deum, non quia illa sunt quod est ille, sed quia ex ipso & per
Roma.11.d ipsum & in ipso sunt omnia. Esse est ergo omnium quæ facta sunt, ipse factor eorum, sed causale, non materiale. Tali proinde modo dignatur illa maiestas suis esse creaturis, omnibus quidem quod sunt, animantibus autem quòd & viuunt, porro ratione vtentibus lux, recte vero vtentibus virtus, vincẽtibus gloria. Et in his omnibus creandis, gubernãdis, administrãdis, mouendis, promouendis, innouandis, firmandis nullis corporeis indiget instrumentis, qui omnia solo verbo & corpora creauit & spiritus. Animæ corporibus & corporeis egent sensibus per quæ sibi inuicem innotescant & valeant. At non ita omnipotens deus, cui de sola voluntate celeris suppetit efficientia tam creandis rebus, quàm ordinandis prout voluerit. Valet cui vult, quantum vult, & absque corporalium officio obsequióue membrorum. Quid? Ad intuenda quæ condidit ipse, putas sibi requirat corporei sensus adiutorium? Nihil omnium omnino latet aut effugit lucem vbique præsentem, nec tamen vt agnoscat aliquid, necessarium habet renunciantis sensus ministerium. Nec solum vniuersa nosci sine corpore, sed & innotescit mundis corde sine corpore. Dico autem
B idem latius, vt planius fiat. Sed forte quia finiendi iam sermonis angustia non admittit, consilij magis est vt in crastinum differamus.

De quatuor generibus spirituum: uidelicet dei, angeli, hominis & pecoris. Sermo quintus.

QVatuor spirituum genera nota sunt vobis, pecoris, noster, angelicus, & qui condidit istos. Non est ex omnibus cui siue propter se, siue propter alium, sine propter vtrumque necessarium corpus non sit, corporisve similitudo, excepto duntaxat illo cui omnis tam corporalis, quàm spiritualis creatura merito confitetur & di-
Psal.15.a cit, deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges. Et primum quidem ita corpore egere constat, vt nec subsistere absque illo vtcunque possit. Simul quippe & viuificare desinit & viuere ille spiritus quando moritur pecus. Verum nos viuimus quidem post corpus, sed ad ea quibus beatè viuitur, nullus nobis accessus patet nisi per corpus. Senserat hoc qui
Roma.1.c. dicebat: Inuisibilia dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Ipsa siquidem quę facta sunt, id est corporalia & visibilia ista, non nisi per corporis instrumentum sensa in nostram notitiam veniunt. Habet ergo necessarium corpus spiritualis creatura quæ nos sumus, sine quo nimirum nequaquã illam scientiam assequitur, quam solam accepit gradum ad ea
C de quorum fit cognitione beata. Hic si mihi obiicitur de paruulis regeneratis, quòd absque scientia rerum corporaliũ exeuntes de corpore, ad beatam vitam nihilominus transire credantur, breuiter respondeo hoc illis conferre gratiam, nõ naturam. Et quid ad me de miraculo dei, qui de naturalibus differo? Iam quòd & supercœlestes spiritus opus corporibus habeant, illa maxime certos nos faciat vera & vere diuina sen-
Heb.1.d. tentia. Nonne omnes (ait) administratorij spiritus sunt, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Quonam ergo modo implent ministerium suum absque corpore, præsertim apud viuentes in corpore? Denique non est discurrere, nec de loco ad locum transire nisi corporum, quod frequenter angelos facere tam indubitata quam nota probat authoritas. Hinc est ꝙ & visi sunt patribus, & ad eos intrauerunt, & manducauerunt, & pedes lauerunt. Ita inferior superiorq; spiritus propriis corporibus egent, sed tamen quibus inuent, non etiam iuuentur. At pecus quidem ex debito seruitutis & ad vsus tantum temporalium corporaliumq; necessitatum iuuando seruit: ideoque ille spiritus & cum tempore
Ioan.8.d. transit, & cum corpore deficit. Seruus quippe non manet in domo in æternum: licet qui bene eo vtuntur, omnem vsum huius temporalis seruitutis ad quæstum referant æternorum. Angelus verò curat satagitq; in libertate spirit⁹ administrare officium pietatis, futurorum bonorum prõptum mortalibus alacremq; ministrum sese exhibens, vtpote suis in æternũ futuris ciuibus & cohæredibus supernæ iucunditatis. Ille ergo vt iure seruiat, iste vt pie subueniat, ambo proculdubio suis corporibus egent vt iuuent. Nã in quo ipsi eis iuuentur, non video: ad profectum duntaxat æternitatis. Irrationalis nempe spiritus etsi corporalia per corpus & ipse hauriat, nunquid tamen eoúsque iuuatur corpore suo vt per corporalia & sensibilia quæ per illud sentit, etiam ad spiritualia & intelligibilia proficiendo pertingat? Ad quæ tamen capessen
da pro suo corporali temporaliq; obsequio nosciturus iuuare illos qui omnem vsum rerum temporalium ad fructum transferunt æternarum, vtentes hoc mundo tanquam non vtentes. Porro autem supercœlestis spiritus absque adiutorio corporis, & absque intuitu horum quæ per corpus sentiuntur, sola profecto suæ vicinitate ac viuacitate naturę sufficit apprehendere summa, & intima penetrare. An non hoc Apostolus intel
lexit, qui cum diceret: Inuisibilia dei per ea quæ facta sunt in- Roma.1.c.
tellecta conspiciuntur: adiecit protinus, à creatura mundi? Nimirum quoniam à creatura cœli, non ita. Quo enim is inuolutus carne & terræ incola spiritus ex consideratione sensibilium proficiens, gradatim quodam modo paulatimq; nititur peruenire: eo ille cœlestium habitator ingenita subtilitate ac sublimitate sua in omni velocitate facilitateq; pertingit, nullo vtique sensus corporei adminiculo fultus nullo corporei membri adiutus officio, nullo corporeq; cuiuscunque rei informatus intuitu. Cur enim inter corpora spirituales scru- E
tetur sensus quos in libro vitæ & absque cõtradictione legit, & absque difficultate intelligit? Cur in sudore vultus sui laboret excutere grana de paleis, de vuis vina, & de amurca oleum, qui ex omnibus satis abundeq; ad manum habet? Quis mendicet victum suũ per domos alienas, in sua abundans panibus? Quis puteum fodere curet, & in terræ visceribus venas aquarum cum labore rimari, cui vltro affatim aquas lympidas fons viuus emanat? Nec brutus ergo nec angelicus spiritus ad ea capessenda quæ beatam spiritualem faciunt creaturam, suis vllo modo corporibus adiuuantur, ille quidẽ pro innata stoliditate non capiens, iste vero pro excellentioris gloriæ prærogatiua non indigens. Porro hominis spiritum qui medium quendam inter supremum & infimum tenet locum, vsque adeo ad vtrũque necessarium habere corpus manifestum est, vt absque eo nec ipse proficere, nec alteri prodesse possit. Nam vt taceam membra cætera corporis, officiáue membrorum, quonam modo quęso aut sine lingua instruis audientem, aut sine auribus percipis instruentem? Itaque cum absque corporis adminiculo nec bestialis spiritus seruilis cõditionis soluere debitum, nec spiritualis cœlestisq; creatura implere ministerium pietatis, nec rationalis anima tam proximo, q̃ etiam sibi sufficiat consulere ad salutẽm, liquet omnẽ creatum spiritum siue vt iuuet, siue vt iuuetur simul & iuuet, corporeo prorsus indigere solatio. Quid enim si qua anima- F
tia quantum ad vsum sui reperiantur incommoda, nullisq; apta vsibus humanarum necessitatum? Prosunt profecto visu & si non vsu, vtiliora cordibus intuentium, q̃ vtentium corporibus esse possent. Etsi nociua, etsi etiam pernicioſa temporali hominum constet esse saluti, non tamen deest eorum corporibus vnde cooperentur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti, & si non cedendo in cibum, aut exhibẽdo ministerium, certe ingenium exercendo, iuxta eum qui vtique omni vtẽti ratione præsto est communis disciplinæ profectum, quo inuisibilia dei per ea quę facta sunt intellecta cõspiciũtur. Nam & diabolus eiusque satellites, cum sit semper eorum maligna intentio nocere quidem semper cupiunt, sed bonis ęmulatoribus quibus dicitur: Quis vobis nocere poterit si boni ęmulatores fueritis? absit vt possint: magis autem prosunt & nolentes, cooperanturq; in bonum bonis. Cæterum angelica corpora vtrumnam ipsis spiritibus naturalia sint sicut hominibus sua, & sint animalia sicut homines, immortalia tamen, quod nondum sunt homines: porro ipsa corpora mutent & versent in forma & specie qua volunt quando apparere volunt, densantes & solidantes ea quantum volunt, cum tamen in sui veritate præ subtilitate naturæ atque substãtiæ suæ impalpabilia sint, & nostris omnino inattingibilia visibus: an vero simplici spirituali substantiæ subsistentes, corpora cum opus est sumant, rursumq; expleto opere ponant in eadem

G eandem de qua ſumpta ſunt materiam diſſoluenda: nolo vt à me requiratis. Videntur patres de huiuſmodi diuerſa ſenſiſſe: nec mihi perſpicuum eſt vnde alterutrum doceam: & neſcire me fateor. Sed & veſtris profectibus non multum conferre arbitror harum rerum notitiam. Illud autem ſcitote, nullum creatorum ſpirituum per ſe noſtris mentibus applicari, vt videlicet nullo mediante noſtri ſuive corporis inſtrumento, ita nobis immiſceatur & infundatur quo eius participatione docti ſiue doctiores, vel boni ſiue meliores efficiamur. Nullus angelorum, nulla animarum hoc modo mihi capabilis eſt, nullius ego capax. Nec ipſi angeli ita ſe alterutrum capiunt. Sequeſtretur proíde prærogatiua hæc ſummo ac incircũſcripto ſpiritui, qui ſolus cum docet angelum ſiue hominem ſciẽtiã, inſtrumentum non quęrit noſtrę corporeę auris ſicut nec ſibi oris. Per ſe infũditur, per ſe innoteſcit, purus capitur à puris. Solus nullius indiget, ſolus & ſibi & omnibus de ſola omnipotenti voluntate ſufficiens. Operatur tamen immenſa & innumera per ſubiectam creaturam corporalem ſiue ſpiritualẽ: ſed quaſi imperans: non quaſi mendicans. En (verbi gratia) quòd linguam meam corporalem aſſumpſi'nũc in opus ſuum, docere videlicet vos, cum per ſe abſque dubio facilius ſuaiũſque id poſſet, profecto indulgentia eſt: non indigentia. In profectu ſiquidem veſtro meritum quęrit mihi, non ſibi ſolatium. Idipſum ſapere opus eſt omni homini operanti bonũ, H ne forte in ſe de bonis domini & non in domino glorietur.

Eſt tamen qui bonum operatur non volens ſiue homo malus ſiue angelus malus, & conſtat non fieri propter eum quod fit per eum, cum prodeſſe nullum bonum poſſit inuito. Igitur ei quidem diſpenſatio tantum credita eſt, ſed neſcio quomodo gratius iucundiuſque ſentimus bonum, quod per malum diſpenſatorem miniſtratur. Ipſa eſt ergo cauſa cur & per malos deus faciat bona bonis, non autem, ꝙ opera eorum indigeat in benefaciendo. Porro his quę ratione vel ſenſu carentia ſunt, multo minus deum egere quis dubitet? Sed quando in opus bonum & ipſa concurrunt, apparet quoniam omnia ſeruiunt ei cui merito eſt dicere: Meus eſt orbis terræ. Aut *Pſal.49.b.* certe quia nouit quę per quæ conuenientius fiant, de ſeruitute corporeę creaturę non efficaciam quęrit, ſed congruentiã. Eſto deinde ꝙ corporum miniſteria opportune plerũque diuinis operibus applicẽtur, vt verbi gratia pluuiæ viuificandis ſeminibus, & multiplicandis ſegetibus, & fructibus maturandis, quid proprio quęſo, de corpore facere habet, cui ad nutũ indifferenter vniuerſa corpora cœleſtia atque terreſtria obſequi conſtat? Plane ſuperfluo haberet ſuum qui nullum ſibi reperit alienum. Verum ſi cuncta quæ hoc loco dicenda occurrunt, præſenti velimus ſermone concludere, ſermo modũ I excedet, & vires forſitan aliquorum. Propterea quæ reſtant, ſub alio ſeruemus abſoluenda principio.

De ſummo & incircunſcripto ſpiritu qui eſt deus: & quomodo miſericordia & iudicium dicantur pedes domini. Sermo ſextus.

VT præcedenti ſequens ſermo cohæreat, tenetis nedatum ſuperius ſolum ſummum & incircũſcriptum ſpiritum ad omne quod facere vel fieri vult, corporis inſtrumento ſiue obſequio non egere? Demus ergo ſecuri veram ſoli deo ſicut immortalitatem, ita & incorporeitatem, ꝙ ſolus ſpirituum vniuerſam corpoream naturã eo vſque tranſcendat, vt quocunque corpore in quocunque opere non indigeat, ſolo ſpirituali nutu cum vult ad quęcunque vult agenda contentus. Sola igitur eſt quæ nec propter ſe nec propter alium ſolatio corporei inſtrumenti opus habet illa maieſtas, cuius omnipotenti arbitrio incunctanter præſto eſt omne opus, omne altum inclinat, omne aduerſum cedit, omne creatum fauet, etiam nullo interueniente vel ſubueniente ſolatio corporali ſiue ſpirituali. Docet vel monet ſine lingua, præbet vel tenet ſine manibus, ſine pedibus currit & ſuccurrit pereuntibus. Actitabat iſta & cum patribus prioribus ſeculis, experiebãtur homines ſedula beneficia, ſed latebat eos beneficus. Ille quidem attingebat à fine vſque ad *Sapien.8.a* finem fortiter, ſed diſponens omnia ſuauiter non ſentiebatur ab hominibus. Et gaudebant de bonis domini, & dominũ ſabaoth (eo ꝙ cũ trãquillitate iudicaret omnia) omnino neſcie- K bant. Ab ipſo erant, ſed non cum ipſo. Per ipſum viuebãt, ſed nõ ipſi. Ex ipſo ſapiebant, ſed non ipſum, alienati, ingrati, inſenſati. Hinc demum factum eſt vt quod erant, quod viuebant, quod ſapiebant, non authori tribuerent, ſed naturæ aſcriberent, aut certe (quod inſipientius erat) fortunę. Proprię quoque induſtrię atque virtuti multi multa arrogabãt. Quanta ſibi vſurparunt ſeductorij ſpiritus? quanta ſoli & lunæ data ſunt? quanta terris & aquis attributa? quanta etiam manufactis fabrilibuſque mortalium deputata operibus? Herbis, arbuſtis, minutiſſimis viliſſimiſq; ſeminibus pro numinibus deferebatur. Heu ſic homines perdiderunt & commutauerũt *Pſal.105.e* gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli comedẽtis fœnũ. Quo- *Ibidẽ.18.d* rum deus miſeratus errores, de monte vmbroſo & condenſo dignanter egrediens, in ſole poſuit tabernaculum ſuum. Obtulit carnem ſapientibus, carnem: per quam diſcerent ſapere & ſpiritum. Nam dum in carne & per carnem facit opera non carnis, ſed dei naturæ vtique imperans, ſuperansq; fortunam, ſtultam faciens ſapientiam hominum, dęmonumq; debellans tyrannidem, manifeſte ipſum ſe indicat eſſe per quem eadem & ante fiebant quando fiebant. In carne inquam & per carnẽ potenter ac patenter operatus mira, locutus ſalubria, paſſus indigna, euidenter oſtendit quia ipſe ſit qui potenter, ſed inuiſibiliter ſecula condidiſſet, ſapienter regeret, benigne protegeret. Denique dum euangelizat ingratis, ſigna præbet in- L fidelibus, pro ſuis crucifixoribus orat: nonne liquido ipſum ſe eſſe declarat qui cum patre ſuo quotidie oriri facit ſolem ſuum ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos? *Matt.5.g.* Hoc enim eſt quod ipſe aiebat: Si non facio opera patris mei, *Ioan.10.g* nolite credere. En aperit os carnis ſuæ docens in monte diſcipulos qui in ſilentio angelos in cœleſtibus docet. En ad tactum corporeę manus curatur lepra, fugatur cæcitas, auditus reparatur, lingua muta reſoluitur, diſcipulus propè merſus erigitur, & is indubitanter agnoſcitur cui dixerat longe ante Dauid: Aperis tu manum tuam, & imples omne animal bene- *Pſal.144.d* dictione. Et item: Aperiente te manum tuam, omnia replebun- *Pſal.103.d* tur bonitate. En ſecus corporales pedes iacens ac pœnitens audit peccatrix, Remittuntur tibi peccata tua, & recognoſcit *Matt.9.a* eum de quo ex multis retro temporibus ſcriptum legerat: Egredietur diabolus ante pedes eius. Vbi nempe peccatum re- *Abac.3.a* mittitur, ibi proculdubio diabolus de corde peccatoris expellitur. Hinc vniuerſaliter de cunctis pœnitentibus dicit: Nunc *Ioan.12.c* iudicium eſt mundi, nunc princeps huius mundi ejicietur foras: ꝙ ſcilicet humiliter confitenti remittat deus peccatum, & diabolus eum quem in hominis corde inuaſerat, amittat principatum. Deniq; ambulat ſuper vndas carnalibus pedi- *Pſal.76.d* bus, cui necdum carne veſtito iam pſalmiſta præcinerat: In mari via tua, & ſemitę tuę in aquis multis. Quod eſt, conculcas corda tumentia ſuperborum, & fluxa deſideria carnalium cõ- M primis, iuſtificans impios, & ſuperbos humilians. Quod tamen quia inuiſibiliter fit, carnalis nõ ſentit à quo fit. Vnde & ſubdit, Et veſtigia tua non cognoſcentur. Hinc rurſus pater ad fi- *Pſal.109.d* lium. Sede, inquit, à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum, hoc eſt donec omnes qui te cõtemnunt, tuę voluntati ſubiiciam, ſiue inuitos & miſeros, ſiue voluntarios & beatos. Itaq; hoc opus ſpiritus quia caro nõ per- *1.Cor.2.d.* cipiebat, animalis quippe homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei: opus fuit vt corporalibus pedibus corporaliter incubans, & corporalibus labiis pedes eoſdem deoſculans, venia peccatorum peccatrix peiperet: ſicq; illa mutatio dexte- *Pſal.76.c* rę excelſi, qua mirabiliter, ſed inuiſibiliter iuſtificat impium, etiam carnalibus innoteſceret. Verum illos ſpirituales pedes dei quos primo loco ſpiritualiter oſculari pœnitentem oportet, præterire me non oportet. Noui ego curioſitatẽ veſtram, quæ nil ſua voluntate inſcrutatum omnino prætereat. Nec vero ducendum contemptui, noſſe quibus ſcriptura pedibus tam frequenter deum commemorat, nunc quidem ſta- *Pſal.131.b* re: vt ibi: Adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eius: nunc vero ambulare: vt ibi: Et habitabo in illis, & deambulabo in *Pſal.18.d* eis: nunc etiam currere, iuxta illud: Exultauit vt gigas ad currendam viam. Si recte Apoſtolo viſum eſt caput Chriſti referre ad deitatem, puto & nobis non incongrue videri pedes ad hominem pertinere: quorum alterum miſericordiam, alterum iudicium nominemus. Nota ſunt vobis duo iſta vocabula: &

A la: & de pleriſque ſcripturæ locis ambo pariter ſi cogitatis occurrunt. Quia vero miſericordiæ pedem deus in carne cui ſe vniuit aſſumpſerit, docet epiſtola ad Hebræos, tentatum perhibens per omnia Chriſtum pro ſimilitudine abſque peccato, vt miſericors fieret. Quid illum alterum qui iudiciũ nũcupatus eſt, nõne ad hominem què aſſumptum & ipſum pertinere ipſe deus homo aperte ſignificat, vbi datam ſibi perhibet à patre poteſtatem iudicij facere, quia filius hominis eſt? His duobus ergo pedibus apte ſub vno diuinitatis capite cõ- *Baruc.3.d* currẽtib⁹ natus ex muliere, factus ſub lege, inuiſibilis Emmanuel in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. His certe pertranſit & nunc benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos à diabolo, ſed ſpiritualiter, ſed inuiſibiliter. His inq; pedibus deuotas perambulat mentes, inceſſanter luſtrans ſcrutansq; corda & renes fidelium. Vide autem ne forte hæc illa ſint ſponſi crura quæ ſponſa tam magnificè commendat in conſequentibus, comparãs ea (ni fallor) columnis marmoreis fundatis ſuper baſes aureas. Pulchre omnino quoniam quidẽ *Pſal.48.b* incarnata dei ſapientia (quæ auro deſignatur) miſericordia & *Pſal.24.b* veritas obuiauerunt ſibi: denique vniuerſæ viæ domini miſericordia & veritas. Fœlix mens cui ſemel dominus Ieſus vtrũque infixerit pedem. A duobus ſignis cognoſcite eam quę huiuſmodi eſt, quę ſecum neceſſe eſt referat diuinis impreſſa veſtigiis. Ipſa ſunt timor & ſpes: ille iudicij, iſta miſericordię *Pſal.146.b* repręſentans imaginem. Merito beneplacitum eſt deo ſuper B timentes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius: cum ſapientiæ timor initium ſit, ſpes profectus. Nam conſummationem ſibi charitas vendicat. Quæ cum ita ſint, non paruus fructus eſt in primo hoc oſculo quod ad pedes accipitur, tantum curato vt neutro frauderis illorum. Porro enim ſi iam *Prou.1.d* dolore peccati & iudicij timore cõpungeris, veritatis iudicique veſtigio labia impreſſiſti. Quod ſi timorem doloremq; diuinæ intuitu bonitatis, & ſpe conſequendæ indulgentię tẽperas, etiam miſericordiæ pedem amplecti te noueris. Alioquin alterum ſine altero oſculari non expedit, quia & recordatio ſolius iudicij in barathrum deſperationis præcipitat, & miſericordię fallax aſſentatio peſſimam generat ſecuritatem. Datum eſt & mihi miſero nonnunquam federe ſecus pedes domini Ieſu: & modo hunc, modum illum tota deuotione amplecti, inquantum me ſua benignitas dignabatur admittere. At ſi quando miſerationis oblitus ſtimulante conſcientia, iudicio paulo diutius inhærerem: mox metu incredibili ac miſerabili confuſione deiectus, & tenebroſo circunfuſus horrore, hoc ſolum palpitans de profundis clamabam: Quis nouit poteſtatem iræ tuæ: & præ timore tuo iram tuã dinumerare? Quod ſi eo relicto pedem miſericordiæ plus tenere contingeret, tanta econtrario incuria & negligentia diſſoluebar, vt C confeſtim & oratio tepidior: & actio pigrior, & riſus promptior, & ſermo incautior, & omnis denique vtriuſque hominis ſtatus incõſtantior appareret. Proinde magiſtra inſtructus experientia, non iudicium iam ſolum aut ſolam miſericordiã: ſed miſericordiam pariter & iudicium cantabo tibi domine. *Pſal.100.a* In æternum non obliuiſcar iuſtificationes iſtas. Cantabiles mi- *Pſal.70.a.* hi erunt ambæ pariter in loco peregrinationis meæ: quouſq; miſericordia ſuperexaltata iudicio, miſeria conticeſcat, ac ſola cantet tibi de cętero gloria mea, & non compungar.

De amore ardenti quo anima diligit deum: & de attentione habenda quando homo orat uel pſallit coram deo & angelis eius. Sermo ſeptimus.

IPſe mihi laborem ſuſcito: qui vos ſponte prouoco ad quærendum. Quia enim ego primi oſculi occaſione ſpirituales dei pedes propriis diffinitionibus ac nominibus equidem ex abundanti demonſtrare curaui, vos pergitis inquirere & de manu, quæ ſecundo loco oſculanda proponitur. Annuo, gero vobis morem, inſuper nõ manum ſed manus oſtendo, propriiſq; diſtinguo vocabulis. Latitudo vna, altera fortitudo dicatur: ꝙ & tribuat affluẽter, & defendat potenter quod dederit. Vtrãque profecto oſculabitur qui ingratus nõ fuerit: deum vtique bonorum omniũ ſicut largitorem, ita & conſeruatorem recognoſcens & confitens. Satis de duobus oſculis dictum eſſe reor, videamus & *Cant.1.a* de tertio. Oſculetur, inquit, me oſculo oris ſui. Quis dicit? Sponſa. Quænam ipſa? Anima ſitiens deum. Sed pono diuerſas affectiones: vt ea quæ propriæ ſponſæ cõgruit, diſtinctius eluceſcat. Si ſeruus eſt, timet à facie domini. Si mercenarius, ſperat de manu domini. Si diſcipulus, aurem parat magiſtro. Si filius, honorat patrem. Quæ vero oſculum poſtulat, amat. Excellit in naturę donis affectio hæc amoris: præſertim cum ad ſuum recurrit principium, quod eſt deus. Nec ſunt inuenta æquè dulcia nomina quibus verbi animęq; dulces adinuicem exprimerentur affectus, quemadmodum ſponſus & ſponſa: quippe quibus omnia cõmunia ſunt, nil proprium, nil à ſe diuiſum habentibus. Vna vtriuſque hæreditas, vna domus, vna menſa, vnus thorus, vna etiam caro. Denique propter hanc relinquet ille patrem & matrem, & adhęrebit vxori ſuę: & erũt *Gene.2.d* duo in carne vna. Hæc quoque iubetur nihilominus obliuiſci *Ephe.5.g.* populum ſuum, & domum patris ſui: vt concupiſcat ille decorem eius. Si ergo amare ſpecialiter ſponſis principaliterq; *pſal.44.c* conuenit, non immerito ſponſę nomine cenſetur anima quæ amat. Amat autem quæ oſculum petit. Non petit libertatem, non mercedem, non hæreditatem, non denique vel doctrinã, ſed oſculum. More plane caſtiſſimę ſponſæ ac ſacrum ſpirantis amorem, nec omnino volentis flammam diſſimulare quam patitur. Vide enim quale prępiciat ſermõis exordium. Magnũ quid à magno petitura, nullo tamen, vt aſſolet vtitur blanditiarũ fuco: nullis circũuolutionibus ad id quod deſiderat ambit. Non facit prooemium: non captat benevolentiam: ſed ex E abundantia cordis repente prorumpens, nudè frontoſeq; fatis, oſculetur me, ait, oſculo oris ſui. An non tibi quaſi dicere manifeſte videtur: Quid mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terrã? Amat profecto caſte: quæ ipſum quem amat, quærit: non aliud quicquam ipſius. Amat ſanctè, quia non in concupiſcentia carnis, ſed in puritate ſpiritus. Amat ardẽter: quæ ita proprio debriatur amore, vt maieſtatem nõ cogitet. Quid enim? Reſpicit terram, & facit eam tremere: & iſta ſe ab eo poſtulat oſculari? Ebria ne eſt? Ebria prorſus. Et forte tunc cũ *Cãt.1.e².2* ad iſta prorupit, exierat de cella vinaria, quo ſe nimirum introductam poſtmodum gloriatur. Nam & Dauid de quibuſdam dicebat deo: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: & *pſal.35.b* torrente voluptatis tuæ potabis eos. O quanta amoris vis: quanta in ſpiritu libertatis fiducia. Quid manifeſtius, quàm ꝙ *1.Ioan.4.c* perfecta charitas foras mittit timorem? Verecunde tamen non ad ipſum ſponſum ſermonem dirigit: ſed ad alios tanq; de abſente, oſculetur me, inquiens, oſculo oris ſui. Grandis quippe res petitur, & opus eſt verecundia comitari precem, commendare petentem. Itaque per domeſticos & intimos accęſſus ad intima quæritur, ambitur ad deſideratum. Quinam illi? Credimus angelos ſanctos aſtare orantibus, offerre deo preces & vota hominum, vbi tamen ſine ira & diſceptatione F leuari puras manus perſpexerint. Probat hoc angelus ita loquens ad Thobiam: Quando orabas cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium, & mortuos abſcõdebas per diem in domo tua, & nocte ſepeliebas: ego obtuli orationem tuam domino. Puto id vobis ſatis & aliis ſcripturæ teſtimoniis perſuaſum. Nam quod pſallentibus quoq; dignanter admiſceri ſancti angeli ſoleant, quid eo manifeſtius quod pſalmiſta ait: Præuenerũt principes coniuncti pſal- *pſal.67.b.* lentibus in medio iuuencularum tympaniſtriarum? Vnde & *pſal.137.a.* dicebat: In conſpectu angelorum pſallam tibi. Dolco proinde aliquos veſtrum graui in ſacris vigiliis deprimi ſomno, nec cœli ciues reuereri, ſed in præſentia principum tanquam mortuos apparere, cum veſtra ipſi alacritate permoti, veſtris intereſſe ſolenniis delectentur. Vereor ne veſtram deſidiam quandoque abominantes, cum indignatione recedant: & incipiat vnuſquiſque veſtrum ſero cum gemitu dicere deo: Lon- *pſal.87.b.* ge feciſti notos meos à me: poſuerunt me abominationem *Ibidem.d* ſibi. Et illud: Elongaſti à me amicum & proximum, & notos *pſal.37.c* meos à miſeria. Item: Qui iuxta me erant, de longe ſteterunt: & vim faciebant qui quærebãt animam meam. Pro certo enim ſi ſe à nobis boni ſpiritus elongauerint, impetus malignorum quis ſuſtinebit? Dico ergo his qui eiuſmodi ſunt: Maledictus *Hier.48.* qui opus dei facit negligenter. Dicit quoque non ego ſed dominus. Vtinam te calidum aut frigidum inueniſſem: ſed quia *Apoca.3.c* te tepidum inueni, incipiam te euomere ex ore meo. Eapropter attendite principes veſtros cum ſtatis ad orandum vel

pſallendum

G pſallendum,& ſtate cum reuerentia & diſciplina,& gloriami
Mat. 18. b ni,quia angeli veſtri quotidie vident faciem patris. Nimirum
Heb.1.d miſſi in miniſterium propter nos : qui hæreditatem capimus
ſalutis:deuotionem noſtram in ſuperna ferunt,referunt gra-
tiam . Vſurpemus officium quorum ſortimur conſortium:vt
in ore infantium & lactentium perficiatur laus. Dicamus eis:
Pſalm. 8.a Pſallite deo noſtro,pſallite. Atque audiamus eos vicißim re-
pſal.46.b ſpondentes: Pſallite regi noſtro pſallite. Laudem ergo cum
cœli cantoribus in commune ducentes, vtpote ciues ſanctorũ
& domeſtici dei , pſallite ſapienter. Cibus in ore,pſalmus in
corde ſapit. Tantum illum terere non negligat fidelis & pru-
dens anima quibuſdam dentibus intelligentiæ ſuæ,ne ſi forte
integrum glutiat & non manſum, fruſtretur palatum ſapore
deſiderabili & dulciori ſuper mel & fauum . Offeramus cum
apoſtolis in cœleſti conuiuio & in dominica menſa fauũ mel-
lis. Mel in cera, deuotio in litera eſt. Alioquin litera occidit,
1.Cor.5.b ſi abſque ſpiritus condimento glutieris. Si autem cum Apo-
1.Cor.14.c ſtolo pſallas ſpiritu,pſallas & mente,cognoſces & tu de illius
Ioan.6.c veritate ſermonis quem dixit Ieſus : Verba quæ locutus ſum
Eccli.24.c vobis, ſpiritus & vita ſunt. Et item quem legimus dicente ſa-
Eſa.55.a pientia. Spiritus meus ſuper mel dulcis . Sic delectabitur in
Pſal.19.a craſſitudine anima tua,ſic holocauſtum tuum pingue fiet . Sic
placabis regem : ſic placebis principibus: ſic denique totam
H tibi curiam beneuolam reddes, & odorati odorem ſuauitatis
in cœleſtibus, de te quoque dicent: Quæ eſt iſta quæ aſcen-
dit per deſertum ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhę &
Pſal.67.f thuris,& vniuerſi puluerispigmentarij? Principes, inquit,
Iuda duces eorum, principes Zabulon , & principes Nepta-
lim,hoc eſt confitentium,continentium,contemplantium. No
runt ſiquidem principes noſtri regi ſuo acceptam eſſe pſalmo-
dium confeſſionem,continentium fortitudinem, contemplan
tium puritatem , & ſoliciti ſunt exigere à nobis iſtiuſmodi
primitias ſpiritus , quæ profecto non aliud ſunt quàm primi
& puriſſimi fructus ſapientiæ. Quod enim non ignoratis, Iu-
das laudans vel confitens , & Zabulon habitaculum certitu-
dinis, Neptalim ceruus emiſſus interpretatur: quia nimirum
agilitatis ſuę ſaltibus exprimitur ſpeculantis exceſſus , ſed &
opaca penetrare nemorum (vt ille ſenſuum)conſueuit. Sci-
mus autem qui dixerit : Sacrificium laudis honorificabit me.
pſal.49.d Verum ſi non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris, nonne per-
Eccli.15.b. neceſſariam habetis continentiæ virtutem per quam fiat vt
non regnet peccatum in veſtro mortali corpore? Porro con-
tinentia non habet meritum apud deum quę gloriam requirit
humanam. Ideoque maxime opus eſt,etiam puritate intentio-
nis, qua ſolismens veſtra deo & placere appetat,& valeat in-
hærere . Neque enim aliud eſt inhærere deo, q̃ videre deum:
I quod ſolis mundicordibus ſingulari fœlicitate donatur. Cor
Pſal.62.c. mũdum habebat Dauid qui dicebat deo: Adhæſit anima mea
Pſal.72.d. poſt te. Item : Mihi autem adhęrere deo bonum eſt. Videndo
adhærebat,& adhærendo videbat. Animę ergo in his exerci-
tatæ cœleſtes ſeſe nuncij familiares exhibent & frequentes,
præſertim ſi frequenter orantem perſenſerint . Quis dabit
mihi per vos,ô benigni principes petitiones meas innoteſce-
re apud deum? Non enim deo,cui etiam cogitatio hominis cõ
fitetur,ſed apud deum,hoc eſt ipſis qui cum deo ſunt tã bea-
tis virtutibus q̃ carne ſolutis ſpiritibus . Quis ſuſcitabit me
Pſal.112.a. de terra inopem , & de ſtercore eriget pauperem, vt ſedeam
cum principibus,& ſolium gloriæ teneam? Non ambigo quin
gratanter in pallatio colligant quem dignanter in ſterquili-
nio viſitant. Denique lætati ſunt de conuerſione, & in aſſum-
ptione non agnoſcent? Hos itaque puto inter orandũ alloqui
ſponſam,& ipſis tanquam ſponſi domeſticis ac ſodalibus de-
ſiderium cordis ſui aperire cum ait: Oſculetur me oſculo o-
ris ſui. Et vide ſamiliare amicum̃q; colloquium animæ in car
ne ſuſpirantis cum cœleſtibus poteſtatibus. Geſtit in oſcula:
petit quod cupit, non tamen nominat quem amat: quia illos
noſſe non dubitat,vtpote de quo ſibi frequẽs cum illis ſoleat
eſſe confabulatio. Propterea non dicit: Oſculetur me ille vel
ille,ſed oſculetur me tantum: ſicut & Maria Magdalena non
exprimebat ex nomine quem quæreret : ſed tantum aiebat ei
Ioan.20.a quem putabat ortulanum: Domine ſi tu ſuſtuliſti eum. Quem
eum? Non aperit: quia palam omnibus eſſe credit quod à ſuo
corde nec ad momentum recedere poteſt. Ita ergo & iſta lo-
K quens ſodalibus ſponſi ſui tanquam conſciis & quibus ſe no-
uerat manifeſtam : tacito nomine repente in hæc de dilecto
verba prorumpit: Oſculetur me oſculo oris ſui. De quo iam
oſculo nolo vos diutius protrahere,ſed ſermone craſtino au-
dietis quicquid orantibus vobis ſuggerere mihi inde digna-
bitur docens de omnibus vnctio . Neque enim hoc ſecretum
reuelat caro & ſanguis: ſed is qui ſcrutatur profunda dei ſpi-
ritus ſanctus , qui à patre filioq; procedens, cum ipſis pariter
viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Quomodo per oſculum oris dei ſignificatur ſpiritus ſanctus, quem eccleſia ſibi petit dari ad notitiam ſanctæ trinitatis. Sermo octauus.

Odie vobis ſicut heſterna promiſſione tenetis, de
ſummo,id eſt de oris oſculo diſputare propoſitum
eſt . Audite attentius,quod ſapit ſuauius,& guſta-
tur rarius, & intelligitur difficilius . Mihi videtur
(vt paulo altius inchoem) ineffabile quoddam atque inexper-
tum omni creaturæ oſculum deſignaſſe qui ait: Nemo nouit
filium niſi pater , & nemo nouit patrem niſi filius,aut cui vo-
Ioan. 10.c. luerit filius reuelare . Pater enim diligit filium , & ſingulari
dilectione amplectitur:ſummus æqualem :æternus coæternũ:
vnus vnicũ. Sed enim non minori ipſe à filio affectione aſtrin-
gitur: quippe pro cuius amore & moritur,ipſo atteſtãte cum
L ait: Vt ſciant omnes quia diligo patrem,ſurgite eamus. Haud
Mat. 26.c dubium quin ad paſſionem. Illa itaque mutua gignentis geni-
ti& cognitio pariter & dilectio,quid niſi oſculum eſt ſuauiſ-
ſimum , ſed ſecretiſſimum ? Ego pro certo ad tantum & tam
ſanctum diuini amoris arcanum ne ipſam quidem angelicam
admitti arbitror creaturam. Etenim Paulo hoc ipſum ſapien-
Phil.4.b te,pax illa exuperat omnem etiam angelicum ſenſum. Vnde
nec iſta(quamquam multum præſumens) audet tamen dicere:
oſculetur me ore ſuo: ſoli illud ſcilicet reſeruans patri: ſed a-
liquid minus poſtulans,oſculetur me (inquit) oſculo oris ſui.
Videte nouam ſponſam nouum oſculum accipientem, non ta
Ioan.20.c. men ab ore,ſed ab oſculo oris. Inſufflauit,inquit,eis, haud du
bium quin Ieſus apoſtolis,id eſt primitiuæ eccleſiæ:& dixit:
Accipite ſpiritum ſanctum . Oſculum profecto fuit . Quid?
Corporeus ille flatus ? Non: ſed inuiſibilis ſpiritus: qui pro-
pterea in illo dominico flatu datus eſt,vt per hoc intelligere-
tur & ab ipſo pariter tanquam à patre procedere , tanquã ve-
re oſculum, quod oſculanti oſculato̓q; commune eſt. Itaque
ſufficit ſponſæ ſi oſculetur ab oſculo ſponſi,etiam ſi nõ ore
letur ab ore. Nec enim exiguum quid aut vile putat oſculari
ab oſculo: quod non eſt aliud niſi infundi ſpiritu ſancto.

Nempe ſi recte patet oſculans , filius oſculatus accipitur:
non erit ab re oſculum ſpiritum ſanctum intelligi, vtpote qui
M patris filiiq; imperturbabilis pax ſit: gluten firmum , indiui-
duus amor,indiuiſibilis vnitas. De ipſo igitur audet ſponſa,
ipſum̃q; infundi ſibi fidenter ſub oſculi nomine petit . Tenet
Luc.10.d quippe aliquid vnde non deſit occaſio præſumendi. Dicens e-
nim filius: Nemo nouit filium niſi pater, & nemo nouit patrẽ
niſi filius: adiecit,aut cui voluerit filius reuelare. Non autem
diffidit ſponſa quin ſibi velit, ſi cui voluerit. Petit ergo au-
denter dari ſibi oſculum, hoc eſt ſpiritum illum in quo ſibi
& filius reueletur & pater. Alter enim ſine altero nequaquam
Ioan.14.d. innoteſcit. Vnde eſt illud. Qui videt me,videt & patrem meu-
1.Ioan.2.d um. Et illud Ioannis. Omnis qui negat filium,nec patrem ha-
bet. Qui autem confitetur filium,& patrem habet. Ex quibus
liquido conſtat quia nec pater ſine filio,nec filius ſine patre
agnoſcitur. Merito proinde non in alterius tantum, ſed in v-
triuſque cognitione conſtituit ſummam beatitudinem qui di
Ioan. 17.d cit: Hæc eſt vita æterna , vt cognoſcant te verum deum, &
quem̃miſiſti Ieſum Chriſtum. Denique & qui ſequũtur agnũ,
referuntur habere nomen eius & nomen patris eius ſcriptum
in frontibus ſuis , quod eſt de vtriuſque notitia gloriari.
Apoc.14.d Sed dicit aliquis. Ergo & ſpiritus ſancti agnitio non eſt ne-
ceſſaria,vt cum dixerit eſſe vitam æternam noſſe & patrem &
filium,de ſpiritu ſancto tacuerit. Eſt vtique: ſed vbi pater & fi
lius perfecte agnoſcitur,vtriuſque bonitas, quæ ſpiritus ſan-
ctus eſt, quomodo ignoratur? Neque enim integre homo ho-
mini innoteſcit,quandiu latet vtrumnam bonæ an malæ ſit vo
luntatis : q̃q̃ & cum dictum eſt, hæc eſt vita æterna vt cogno-
ſcant

A ſcant te verum deum,& quem miſiſti Ieſum Chriſtum: profe-
cto ſi miſſio illa beneplacitum tam patris benigne mittentis,
q̃ filij volũtarie obedientis demonſtrat, non omnino tacitum
eſt de ſpiritu ſancto, vbi tantę vtriuſque gratiæ mentio facta
eſt. Vtriuſque ſiquidẽ amor & benignitas ſpiritus ſanctus eſt.
Trinę ergo huius agnitionis infundi ſibi gratiam,quantum
quidem capi in carne mortali poteſt, ſponſa petit cum oſculũ
petit. Petit autem à filio : quia filij eſt cui voluerit reuelare.
Reuelat ergo filius ſeipſum cui vult,reuelat & patrem. Reue
lat aũt ſine dubio per oſculum,hoc eſt per ſpiritum ſanctum,
1.Cor.2.c. Apoſtolo teſte,qui ait: Nobis autem reuelauit deus per ſpiri
tum ſuum. At vero dando ſpiritum per quem reuelat,etiam ip
ſum reuelat. Dando reuelat,& reuelãdo dat. Porro reuela-
Roma.5.a tio quæ per ſpiritum ſanctum fit, non ſolum illuſtrat ad agni-
tionem,ſed etiam accendit ad amorem,dicente Paulo: Chari-
tas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctũ qui
datus eſt nobis. Et ideo forſan de his qui cognoſcentes deum
non tanq̃ deum glorificauerunt, non legitur q̃ ſpiritu ſancto
reuelante cognoſcerent,quia cum cognoſcerent,non amauer-
unt. Sic quippe habes . Deus enim illis reuelauit. Nec enim
adiunctũ eſt per ſpiritũ ſuum, ne ſibi ſponſæ oſculum mentes
impiæ vſurparent,quę contentę ea quę inflat,eam quæ ædifi-
cat neſcierunt. Denique ipſe Apoſtolus dicat per quid cogno
Roma.1.c. uerunt. Per ea,inquit,quæ facta ſunt, intellecta conſpiciũtur.
B Vnde & conſtat quia nec perfectè cognouerũt quem minime
dilexerunt. Si enim integre cognouiſſent,bonitatem qua pro
eorum redemptione in carne naſci & mori voluit, non igno-
raſſent. Audi denique quid eis de deo reuelatum fuerit. Sem-
Ibidem. piterna(ait)virtus eius & diuinitas. Vides quia quod ſublimi-
tatis, quod maieſtatis eſt, in præſumptione ſpiritus non dei,
ſed ſui rimati ſint: q̃ autem mitis ſit & humilis corde,nõ intel
Iob.41.c lexerint. Nec mirum, quia & caput eorũ Behemoth nihil hu-
Pſal.130.a mile,ſed(ſicut de eo legitur)omne ſublime videt. Quo con-
prou.25.b tra Dauid non ambulabat in magnis,neque in mirabilibus ſu
per ſe , ne ſcrutator maieſtatis opprimeretur à gloria. Vos
quoque vt caute in arcanis ſenſibus pedem figatis, memẽtote
Eccli. 3.c. ſemper quod Sapiens admonet: Altiora(inquit) te ne quæſie-
ris,& fortiora te ne ſcrutatus fueris. In ſpiritu ambulate in il
lis,& non in ſenſu proprio. Doctrina ſpiritus non curioſi-
tatem acuit, ſed charitatem accendit. Merito proinde ſponſa
quem diligit anima ſua inquirens , non ſe ſuæ carnis ſenſibus
credit,nõ curioſitatis humanæ inanib⁹ ratiociniis acquieſcit,
ſed petit oſculum,id eſt ſpiritum ſanctum inuocat, per quem
accipiat ſimul & ſcientiæ guſtum,& gratiæ condimentum. Et
bene ſcientia quę in oſculo datur, cum amore recipitur : quia
amoris indicium oſculum eſt. Scientia ergo quę inflat,cum
ſine charitate ſit,non procedit ex oſculo. Sed nec qui zelum
C dei habent,& non ſecundũ ſcientiam, ſibi vllatenus arrogent
illud. Vtrumque enim muuus ſimul fert oſculi gratia, & agni
tionis lucẽ,& deuotiõis pinguedinẽ. Eſt quippe ſpũs ſapiẽtiæ
& intellect⁹, qui inſtar apis cerã portãtis & mel, habet omni-
no & vnde accẽdat lumẽ ſciẽtię,& vnde iſũdat ſaporẽ gratię.

Neuter ergo ſe oſculũ percepiſſe putet,ſiue qui veritatem
intelligit,nec diligit,ſiue q̃ diligit,nec intelligit. Sane in oſcu
lo iſto nec error locũ habet nec tepor. Quãobrẽ gemine gra-
tiæ ſacroſancti oculi ſuſcipiẽdæ paret è regione duo labia ſua
Pſal.44.a quæ ſpõſa eſt,intelligẽtię rationẽ,ſapiẽtiæ volũtatẽ: vt de ple
no oſculo glorians mereatur audire: Diffuſa eſt gratia in la-
biis tuis: propterea benedixit te deus in æternum. Itaq; pa
ter filium oſculans, pleniſſime illi arcana ſuæ diuinitatis eru-
ctuat, & ſpirat ſuauitatem amoris, ſcriptura hoc ſignificante
Pſal.17.a. cum ait: Dies diei eructat verbum. Cui ſane ſempiterno ſingu
lariterq; beato complexui , nulli omnino(vt iam dictum eſt)
Roma.11.d creaturæ intereſſe donatur, ſolo vtriuſque ſpiritu teſte ac cõ
ſcio mutuę agnitionis & dilectionis. Quis enim cognouit ſen
ſum domini , aut quis conſiliarius eius fuit? Sed dicat mihi
fortaſſe aliquis : Tibi ergo vnde innotuit quod nulli fateris
creditum creaturæ? Profecto vnigenitus qui eſt in ſinu patris,
ipſe enarrauit. Enarrauit,dixerim,nõ mihi miſero & indigno,
ſed plane Ioanni amico ſponſi,cuius hæc verba ſunt: non ſo-
lum autem,ſed & Ioanni euangeliſtæ, vtique diſcipulo quem
diligebat Ieſus. Placita cm̃ fuit deo & anima illi⁹, digna pror
ſus nomine & dote ſponſę, digna ſpõſi amplexibus, digna de-
nique quæ recumberet ſuper pectus domini . Hauſit Ioannes D
de ſinu vnigeniti quod de paterno hauſerat ille. Nec ſolus ip
ſe tamen,ſed & omnes quibus idem aiebat magni conſilij an-
gelus. Vos dixi amicos,quia omnia quęcunque audiui à patre
Ioan.15.b. meo,nota feci vobis. Hauſit & Paulus,cuius euangelium non
Gala. 1.a eſt ab homine, neque ab homine illud accepit, ſed per reue-
lationem Ieſu Chriſti. Profecto hi omnes tam fœliciter quàm
veraciter dicere poſſunt : Vnigenitus qui erat in ſinu patris,
ipſe enarrauit nobis. Et illa enarratio qd eis niſi oſculũ fuit?
Sed oſculum de oſculo, & non de ore. Audi ſiquidem oſculũ
de ore. Ego & pater vnum ſumus. Item: Ego in patre, & pater
Ioan. 10.f in me eſt. Oſculum eſt ore ad os ſumptum, ſed nemo appro-
piat. Oſculũ plane dilectionis & pacis,ſed dilectio illa ſuper-
eminet omni ſcientiæ,& pax illa omnem ſenſum exuperat. Ve
rũtamen quod oculus non vidit , nec auris audiuit, nec in cor
hominis aſcendit, Paulo reuelauit deus per ſpiritum ſuũ, hoc
eſt per oſculum oris ſui. Igitur filium in patre,& patrem eſſe
in filio , oſculum de ore eſt. Quod autem legitur, Non enim
1.Cor.2.c. accepimus ſpiritum huius mundi,ſed ſpiritum qui ex deo eſt,
vt ſciamus quę à deo donata ſunt nobis: oſculum ſane de oſcu
lo eſt. Et vt apertius alterutrum diſtinguamus, qui plenitu-
dinem capit,oſculum de ore ſumit. Qui vero de plenitudine,
oſculum de oſculo recipit . Magnus quidẽ Paulus,ſed quan-
tumlibet ſurſum porrigat os,etiam ſi ſe vſque ad tertium cœ
lum extendat citra os altiſſimi tamen neceſſe eſt vt remaneat, E
& modo ſuo contentus in ſe ſubſiſtat: & cum pertingere ad
vultum gloriæ non valebit,condeſcendi ſibi & ex alto tranſ-
mitti oſculum humiliter petat . Qui vero non rapinam arbi-
phil.p.2.a tratur eſſe ſe æqualem deo,ita vt audeat dicere: Ego & pater
Ioan.10.f vnum ſumus: quia ex equo coniungitur, ex equo complecti-
tur: non oſculum de loco inferiori mendicat,ſed pari celſitu-
dine os ori coniungit , & ſingulari prærogatiua oſculum de
ore ſumit. Chriſto igitur oſculum eſt plenitudo , Paulo par-
ticipatio: vt cum ille de ore, iſte tantum de oſculo oſculatum
ſe glorietur . Fœlix tamen oſculum per quod non ſolum
agnoſcitur deus,ſed & diligitur pater: qui nequaquã plene co
gnoſcitur , niſi cum perfecte diligitur . Quæ in vobis anima
ſenſit aliquando in ſecreto conſcientiæ ſuæ ſpiritum filij cla
mantem,abba pater? Ipſa ipſa paterno ſe diligi preſumat affe-
ctu,quæ eodem ſe ſpiritu quo & filius,affectam ſentit. Confi-
de quęcunque es illa,confide nihil hæſitans. In ſpiritu filij,fi-
liam cognoſce te patris,ſponſam filij & ſororem. Vtroq; vo-
cabulo eam quę huiuſmodi eſt inuenies appellari. Ad manum
eſt vnde id probem, non multum laborabo. Vox ſponſi eſt ad
ipſam. Veni in ortum meum ſoror mea ſponſa. Soror ſiquidẽ Canti.5.a
eſt,quia ex vno patre: ſponſa,quia in vno ſpiritu. Nam ſi car-
nale matrimonium conſtituit duos in carne vna, cur non ma-
gis ſpiritualis copula duos coniunget in vno ſpiritu? Deniq; F
qui adheret deo , vnus ſpiritus eſt. Sed audi etiam de patre q̃
amanter quam̃q; dignanter & filiam eam nominat , & nihilo-
minus tanquam nurum propriam ad filij blandos inuitet am-
plexus . Audi (inquit) filia & vide,& inclina aurem tuam: & Pſal.44.c.
obliuiſcere populum tuum & domum patris tui,& concupi-
ſcet rex decorem tuum . Ecce à quo iſta flagitat oſculum . O
ſancta anima reuerentiam habe , quoniam ipſe eſt dominus
deus tuus, & fortaſſe non oſculandus, ſed adorandus cum pa-
tre & ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum, Amen.

De uberibus ſponſi , id eſt Chriſti : quorum unum dicitur expectatio eius erga peccatorem: & alterum dicitur benigna ſuſceptio eius, quãdo peccator conuertitur ad pœnitentiam . Sermo nonus.

Accedamus iam ad librum, verbiſq; ſponſæ rationẽ
demus & conſequentiam. Pendent enim & præru-
pta nutant abſque principio. Ideoque præmittendũ
cui competenter cohæreant . Ponamus proinde
iſtos quos ſponſi ſodales diximus, viſitandi ſalutandiq; gra-
tia,ſicut heri & nudiuſtertius,acceſſiſſe nunc quoque ad ſpon
ſam,ipſam̃q; ſubmurmurantem & tędentem reperiſſe, mirari
cauſam , & quaſi alloqui in hunc modum . Quid noui acci-
dit? Quid te cernimus ſolito triſtiorem? Quę inopinati mur-
muris cauſa ? Certe cum auerſa & alienata ires poſt amatores
tuos cum quibus male erat tibi, compulſa tandem reuerti ad
virum

G virum tuum priorem,nonne vt saltē merereris tāgere pedes, multis precibus & flet ibus institisti ? Recolo, inquit. Quid? Obtento eo,simulq; accepta in osculo pedum indulgentia de offensis, nunquid non rursus facta impatiens , & tanta nequaquam dignatione contenta,sed maioris familiaritatis cupida, secundam quoque gratiam eadem qua prius instantia postulasti & impetrasti , ita vt in osculo manus adepta sis virtutes non paucas & non paruas? Non diffiteor, ait. Et illi. Enimuero num tu es quę iurare & obtestari solebas si vnquam ad osculum manus peruenire daretur , sufficere iam tibi,nil te de cætero petituram? Ego. Quid igitur? Forte horum quæ accepe ras quippiam ablatum caussaberis? Nihil. An vero times repetitum iri quod tibi de mala tua pristina conuersatione inadultum præsumpseras? Non. Age tamen dic vnde queamus satisfacere tibi. Non quiesco(ait) nisi osculetur me osculo oris sui. Gratias de osculo pedum, gratias & de manus: sed si cura est illi vlla de me , osculetur me osculo oris sui. Non sum ingrata,sed amo. Accepi,fateor,meritis potiora,sed prorsus inferiora votis. Desiderio feror,non ratione . Ne quęso causemini præsumptionem vbi affectio,vrget . Pudor sane reclamat: sed superat amor . Nec ignoro q̄ honor regis iudicium
Psal.98.d. diligit,sed præceps amor,nec iudicium præstolatur,nec consilio temperatur,nec pudore frenatur, nec rationi subiicitur.
H Rogo,supplico,flagito,osculetur me osculo oris sui. En gratia ipsius multis iam annis caste sobrieq; viuere curo, lectioni insisto,resisto vitiis,orationi incumbo frequenter. Vigilo cōtra tentationes , recogito annos meos in amaritudine animæ meæ. Sine querela me arbitror quantum in me est conuersari inter fratres. Superioribus potestatibus subdita sum, egrediens & regrediens ad imperium senioris . Aliena non cupio: mea potius & me pariter dedi. In sudore vultus mei comedo panem meum. Cæterum quod in his omnibus est, totū con
Osee.10.c. stat de cōsuetudine,de dulcedine nihil. Quid nisi(iuxta pro-
Luc.17.c phetam) vitula Effraim sum,docta diligere triturantem? Denique in euangelio qui hoc solū quod facere debet, facit, seruus inutilis reputatur. Mandata forsan vtcunque adimpleo,sed anima mea sicut terra sine aqua in illis . Vt igitur holocaustum meum pingue fiat , osculetur me , quęso, osculo oris sui.

Plerique vestrum mihi quoque(vt memini)in priuatis confessionibus suis conqueri solent super huiusce modi arentis animi languore , atque hebetudine stolidę mentis,quòd dei scilicet alta atque subtilia penetrare nequeant, quòd de suauitate spiritus aut nil aut parum sentiant. Quid isti nisi ad osculum suspirant ? Suspirant plane,& inhiant spiritui sapientiæ & intellectus,intellectus vtique quo pertingant, sapietiæ qua gustent quod intellectu apprehenderint. Ego in hoc ipso affectu sanctum puto oraſſe prophetam cum diceret: Sicut adi
Psal.62.b. pe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis
I laudabit os meum. Osculum omnino petebat, & illud osculū in cuius tactu perfusis labiis pinguedine gratiæ specialis se-
Psal.70.b. queretur,quod alibi idemipse precatur. Repleatur os meum laude, vt cantem gloriam tuam,tota die magnitudinem tuam.
Psal.30.e Denique & ructauit vbi gustauit . Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine quam abscondisti timentibus te. Satis hoc osculum detinuit nos, & necdum me illud (vt verum fatear) digne satis expressisse confido. Sed transeamus ad reliqua: quia id melius impressum quàm expressum innotescit.

Can.1.d Sequitur. Quia meliora sunt vbera tua vino,fragrantia vnguentis optimis . Et hæc verba cuius sint, author non loquitur,relinquens nobis libere commentari cui potissimum personæ conueniant. Mihi vero non deest vnde illa congruenter assignem siue sponsæ,siue sponso,siue etiam sponsi sodalibus. Et primum sponsæ qualiter congruant, indicabo. Interim cōfabulātibus illa pariter atque illis, accessit ipse de quo sermo erat. Vtique libens appropiat de se loquentibus. Sic solet. Sic
Matt.18.c euntibus in Emaus,& conferentibus inter se,iucundum se fa-
Esa.65.d cundumq; exhibuit comitem. Nempe hoc est quod in euangelio pollicetur. Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo,ego sum in medio eorum. Et per prophetam: Antequam, ait, clament ego exaudiam,adhuc loquentibus illis dicam,ecce adsum. Ita ergo nunc non vocatus affuit, & delectatus verbis prænenit preces. Arbitror quòd interdum nec verba expectat,sed solis cogitationibus aduocetur . Denique ait homo qui inuentus est secūdum cor dei: Desiderium pauperum K
Psal.9.g. exaudiuit dominus,præparationem cordis eorum audiuit auris tua. Attendite & vos vobis in omni loco,scientes quoniā omnia vestra norit,scrutans corda & renes deus, qui finxit sin gillatim corda vestra,& intelligit omnia opera vestra. Sponsa ergo sponsum adesse persentiens subsistit. Pudet enim præsumptionis in qua se deprehensam intelligit . Nam verecundius id moliri per internuncios existimarat. Mox̄q; conuersæ ad ipsum,temeritatem prout valet excusare conatur: quia meliora sunt,inquiens,vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Ac si dicat: Si altum sapere videor, tu fecisti ô sponse, qui in dulcedine vberum tuorum tanta me dignatione lactasti,quatenus omni metu tui charitate non mea temeritate depulso audeam plus forte quàm expediat. Audeo sane pietatis memor,immemor maiestatis. Hęc pro verborum consequentia dicta sint. Nunc qualis sit ista vberum sponsi commendatio, videamus. Duo sponsi vbera,duo in ipso sunt ingenitæ
Roma.1.d mansuetudinis argumenta, quòd patienter expectat delinquē
Ibidem. tem,& clementer recipit pœnitentem. Gemina,inquam, dulcedo suauitatis exuberat in pectore domini Iesu, longanimitas videlicet in expectando , & in donando facilitas. Et audi quia non sit hoc inuentum meum. Legis profecto de longa-
L nimitate. An diuitias bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis contēnis? Idem: An ignoras quia benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? Ad hoc siquidem diu suspendit sententiam vltionis à contemnente,vt quandoque exhibeat gratiam
Eze.18.g remissionis in pœnitente. Non enim vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Ponamus exempla & de altero
Ibidem vbere,quod dictum est remittendi facilitas. Legis & de ipsa. Quacunque hora ingemuerit peccator,peccatum suum remit
Esa.55.b tetur ei. Legis: Derelinquat impius viam suam,& vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad dominum, & miserebitur eius : & ad deum nostrum: quoniam multus est ad ignoscendum. Pulchre Dauid paucis comprehendit vtrumque dicens: Longanimis,& multum misericors. Huius ergo geminę bonitatis experimento in eam se fiduciam excreuisse fatetur spon
Psal.102.b sa,vt auderet petere osculum: quid mirum(dicens) si sic præsumo de te ô sponse, quæ de tuis vberibus tantam sum experta abundantiam suauitatis? Ergo ad audendum me prouocat dulcedo vberum tuorum,non meorum confidentia meritorū. Quod autem dicit,Meliora sunt vbera tua vino,hoc est: Pinguedo gratiæ quę de tuis vberibus fluit,efficacior mihi est ad spiritualem profectum, quàm mordax increpatio prælatorū. Nec solum meliora vino , sed & fragrantia vnguentis optimis: quia non modo internæ dulcedinis lacte præsentes alis, sed bonæ quoque opinionis grato odore respergis absentes, bonum habens testimonium & ab his qui intus & ab his qui
M foris sunt. Habes inquam lac intus,& foris vnguenta: quoniā quidem non essent quos lacte reficeres, si non prius odore attraheres . Sane de his vnguentis si quid dignum considera-
Cantt.1.d. tione contineant, videbitur post hæc, cum eo ventum fuerit, vbi dicit in consequentibus. In odore vnguentorum tuorum curremus. Nunc iuxta promissum nostrum hæc ipsa verba quæ sponsę data sunt,an & sponso congruant videamus. Spō sa loquente de sponso,repente(vt dixeram) adest ille , annuit voto,dat osculum, implet̄q; in ea sermonem qui scriptus est.
Psal.20.d. Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eum. Quod & probat ex eius vberum repletione. Tantæ nempe efficaciæ osculum sanctum est, vt ex ipso mox cum acceperit illud sponsa cōcipiat, tumescentibus nimirum vberibus,& lacte quasi pinguescentibus in testimonium. Quibus studiū est orare frequenter,experti sunt quod dico . Sæpe corde tepido & arido accedimus , ad altare orationi incumbimus : persistentibus autem repente infunditur gratia,pinguescit pectus,replet viscera inundatio pietatis,& si sit qui premat , lac conceptæ dulcedinis vbertim fundere non tardabunt. Dicat ergo . Habes sponsa quod petiisti, & hoc tibi signum,quia meliora facta sunt vbera tua vino. Hinc te scilicet noueris osculum accepisse, quod te concepisse sentis . Vnde & vbera tibi intumuerunt,facta in vbertate lactis meliora vino scientiæ secularis quæ quidem inebriat , sed curiositate,non charitate: implens,non nutriens: inflans , non ædificans: ingurgitans,non confortans. Sed demus & sodalibus ista

A bus ista depromere. Iniuste(inquiūt) murmuras aduersus spō sum: quia id plus valet quod ille iam dedit, q̄ quod tu petis. Quod enim postulas , te quidem delectat : sed vbera quibus paruulos alis quos & paris, meliora hoc est necessariora sunt vino cōtemplationis. Aliud siquidem est quod vnius lętificat cor hominis, & aliud quod ędificat multos. Nam etsi Rachel formosior, sed Lya fœcundior est . Noli ergo nimis insistere osculis cōtemplationis: quia meliora sunt vbera prędicatiōis.

Occurrit & alius sensus quem quidem non proposueram, sed minime prœteribo. Vt quid enim verba hæc non magis cō uenire eiſipſis dicamus quibus præest in solicitudine tanquā paruulis mater aut nutrix? Nec enim æquanimiter ferunt iuenculę & tenere adhuc animæ,illam vacare quieti,cuius plenius erudiri doctrina, & exemplis informari desiderant. An non denique talium in subsequenti compescitur inquietudo,
Cantt. 2. b vbi sub graui contestatione prohibentur suscitare dilectam quousque ipsa velit? Hæc itaq; sentientes osculis inhiare sponsam,secretum quęrere sibi fugitare publicum, declinare turbas,& curę ipsarū propriam præferre quietem,noli (inquiūt) noli: quia maior in vberibus quàm in amplexibus fructus existit. Per ea siquidem nos vendicas à carnalibus desideriis,quę militant aduersus animam,eripis mundo,& acquiris deo. Hoc ergo est quod aiunt , quia meliora sunt vbera tua vino.

B Carnis(inquiunt) voluptatem qua paulo ante tanquam vino ebrię tenebamur, vincunt hæ quas tua nobis vbera stillāt deliciæ spirituales. Et pulchre vino comparant carnalem affectum. Vt enim vua semel expressa non habet iam quod denuo fundat , sed perpetua ariditate damnatur, sic caro in pressura
Esa.40.b mortis ab omni prorsus sua delectatione siccatur, nec vltra reuirescit ad libidines. Vnde propheta: Omnis caro fœnum,
Gala.6.b & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Exsiccatum est fœnū,
1.Cor.6.c. & cecidit flos. Et Apostolus: Qui seminat in carne,de carne & metet corruptionem. Et rursum: Esca ventri,& vēter escis, deus autem & hunc & has destruet. Vide autem ne non carni tantum,sed & mundo forte competat ista proportio. Siquidē & ipse transit & concupiscentia eius. Et cum omnia quæ in mundo sunt finem habeant,finis eorum non erit finis. Verum vbera non sic. Hæc enim cum exhausta fuerint,rursum de fonte materni pectoris sumunt quod propinent sugentibus. Merito proinde meliora carnis seculive amore asseruntur vbera
Iodn. 7. f. sponsę, quæ nullo vnquam lactentium numero arefiunt , sed semper abundant de viscеribus charitatis vt iterū fluant. Flumina siquidem fluunt de ventre eius,sit̄q; in ea fons aquæ salientis in vitam æternam. Cumulatur deinde laus vberū fragrā tia vnguentorū,q̄ non solum verborum sapore pascāt, sed & factorū opiniōe redoleāt. Iā quæ sint vbera,quo tumida lacte, qualibus delibuta vnguētis,sub alio sermonis principio Chri
C sto adiuuante monstrabimus. Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per omnia secula seculorum , Amen.

De tribus unguentis spiritualibus, scilicet deuotionis, contritionis, & pietatis. Sermo decimus.

NOn sum ego profundi sensus,neque adeo perspicacis ingenij,vt noui quippiam ex me adinuenire possim: sed est fōs magnus & indeficiēs os Pauli,quod
Rom.12.c. patet ad nos. De ipso haurio mihi etiam nunc in ostensione vberum sponsę,sicut & frequenter soleo. Gaudere, inquit,cum gaudentibus, flere cum flentibus. Materni breuiter exprimuntur affectus: quia nec dolere paruuli , nec valere queunt absque illa quæ genuit. Vtrobique necesse est suis eā conformari viscеribus. Igitur iuxta Pauli sententiam, duas illas affectiones duobus sponsę vberibus assignabo , compassionem vni,& congratulationem alteri. Alioquin paruula est, & nondum nubilis,si nondum vbera misit, si le videlicet neque ad congaudendum sentiat promptam, neque pronam ad condolendum. Talis si forte ad regimen animarum,seu ad officium prædicationis assumitur,aliis quidem non prodest, sibi vero obest plurimum. Porro sese ingerere,quantæ impudentiæ est? Sed redeamus ad vbera sponsę, ac pro diuersitate vberum diuersas,& lactis species proponamus. Nam con gratulatio quidem exhortationis , compassio vero consolationis lac fundit. Porro vtramq; speciem vbertim cœlitus irrorari pio pectori suo spiritualis mater totiēs sentit, quotiēs osculum sumit. Videas eam mox plenis vberibus paruulis incubare lactandis,& ex vno quidem consolatoria,ex altero vero exhortatoria vberius ministrare, prout singulis conuenire videbit . Verbi causa. Si quem forte ex his quos genuit in euangelio,deprehenderit forti aliqua tentatione concussum, & inde turbatum ac tristem pusillanimemq; factum non posse iam ferre vim tentationis: quomodo condolet,quomodo mulcet,quomodo plangit,quomodo consolatur , quot argumenta pietatis mox reperit,quibus erigat desolatum ? Econtra si promptum,si alacrem,si bene proficientem cognouerit: exultat,aggreditur salutaribus monitis,accendit amplius,instruit de quibus potest vt persueret, vtique in melius semper proficiat exhortatur. Omnibus se conformat, omnium in se transfert affectus, matrem se denique probat nō minus deficientium quàm proficientium. Quanti hodie secus affectos se ostēdunt,de his dico qui animas regere susceperūt. Quod enim sine miserabili gemitu dicendum non est: Christi opprobria, sputa, flagella,clauos, lanceam,crucem,& mortem,hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, & prosligant in acquisitionem turpis quæstus , & precium vniuersitatis suis marsupiis includere festinant: hoc solo sane à Iuda Scariothis differentes,quòd ille horum omne emolumentum,denariorum numero compensauit: isti voraciori ingluuie lucrorū infinitas extgunt pecunias. His insatiabili desiderio inhiant,p his ne amittant,timent: & cum amittūt dolent,harum in amore quiescūt, E
quantum duntaxat liberum eis est à seruandi vel augmentandi cura . Animarum nec reputatur casus,nec salus. Non sunt profecto matres, qui cum sint de crucifixi patrimonio nimiū incrassati,impinguati,dilatati, non compatiuntur super contritione Ioseph. Quæ mater est,non dissimulat: habet vbera, & non vacua. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus nouit, nec cessat exprimere de vbere quidem congratulationis lac exhortationis, de vbere vero compassionis lac consolationis. Et de sponsę vberibus & vberum lacte ista sufficiant.

Iam qualibus etiam vnguentis eadem vbera redoleant, indicabo,si tamen vestris orationibus iuuer,vt quod inde mihi sentire datum est, detur & eloqui digne ad audientium vtilitatem. Alia sponsi,atque alia sponsę vnguenta sunt , quemadmodum & sua cuique vbera. Sed de sponsi quo in loco tractandum sit,superius prefixum est. Nunc sponsæ vnguentis intendamus, idq; attentius,tanquam his quæ scriptura non mediocriter commendauit, ita vt ea pronunciauerit non simpliciter bona,sed optima. Et pono diuersas species vnguētorum, quo ex pluribus ea quę potissimum sponsę vberibus congruant, eligamus. Est vnguentum contritionis, & est vnguentum deuotionis,est & pietatis. Primum pungitiuum,dolorem faciēs. Secundum temperatiuum,dolorem leniēs. Tertium sanatiuū, etiam morbum expellens. Nūc de singulis latius differamus. F
Est ergo vnguentum quod sibi conficit anima multis irretita criminibus, si cum incipit cogitare vias suas,colligat,congerat,conterat̄q; in mortariolo cōscientiæ multas ac varias species peccatorum suorum,& intra æstuantis pectoris ollam simul omnia coquat igne quodā pœnitentiæ & doloris, vt possit dicere cum propheta : Concaluit cor meum intra me,& in
Psal. 38. d meditatione mea exardescet ignis. Ecce hoc est vnum vnguētum quo anima peccatrix suæ conuersionis primordia cōdire debet,plagis̄q; suis recentibus adhibere. Primum namque sacrificiū deo spiritus contribulatus. Quandiu ergo non habet
Psal.50.d. tanquam pauper & inops vnde sibi melius ac precio sius comparet vnguentum,non negligat parare interim istud,licet de
Ibidem vilibus speciebus, quia cor contritum & humiliatum deus nō despiciet. Tanto autem minus vile diuinis apparebit conspectibus,quanto plus sibi illa viluerit in recordatione peccatorum suorum. Tamen si illo visibili quo visibiliter vncti à peccatrice corporei pedes dei referuntur in euangelio,inuisibile hoc & spirituale fuisse dicimus figuratum: non omnino vile reputare poterimus. Quid enim de illo legitur? Et domus,in-
Matt.26.d quit,impleta est ex odore vnguenti. Peccatricis manibus di-
Ioan. 12.d. stillabatur, & extremis membris corporis,id est pedibus fundebatur: & tamen nō vsque adeo contemptibile aut vile fuit quin totam domum vis aromatum & suauitas repleret odoris : Quod si attendamus quanta in vnius peccatoris conuersione fragrantia respergatur ecclesia,& quantis fiat odor vitæ ad

G tæ ad vitam quiuis pœniteus ſi publice perfectéq; pœniteat, profecto & de hoc æquè indubitáter pronũciabimus, quia do
mus impleta eſt ex odore vnguenti. Denique & ſupernas
Luc.15.d beatorum manſiones attingit pœnitentiæ odor, ita vt (teſte
ipſa veritate) magnum gaudium ſit inter angelos dei ſu-
per vno peccatore pœnitentiam agente. Gaudete pœnitentes,
puſillanimes confortamini, vobis dico quos ſuper conuerſos
de ſeculo, & à viis veſtris prauis recedẽtes excepit mox ama-
ritudo & confuſio animi pœnitentis, ac velut recentium ad-
huc vulnerum dolor nimius excruciat & perturbat. Securę
manus veſtrę diſtillent myrrhę amaritudinem in ſalubrẽ hãc
Pſal.50.d vnctionem: quia cor contritum & humiliatum deus non deſpi
ciet. Non eſt omnino ſpernenda nec vilis æſtimanda huiuſce-
modi vnctio, cuius odor non ſolũ homines prouocat ad cor-
rectionem, ſed & angelos ad exultationem inuitat. Sed eſt
vnguentum tanto iſto profecto preciosius, quanto de melio-
ribus compoſitum ſpeciebus. Huius ſiquidem ſpecies ne lon-
ge quærantur, penes nos & abſque difficultate reperimus, ac
de noſtris ortulis talium perfacile copiam tollimus quotienſ
cunque neceſſitas poſcit. Quis enim non ſatis de proprio cũ
vult ad manum habet iniquitates & peccata, ſi non diſſimu-
lat? Hæ autem ſunt (ſicut recognoſcitis) ſpecies vnguenti pri
mi quod iam deſcripſimus. At vero ſecundi huius aromata,
terra noſtra nequaquam profert, ſed procul & de vltimis fini
H bus ea nobis conquirimus. Nempe omne datum optimum, &
Iacob.1.c. omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à patre lu-
minum. Fit enim vnguentum iſtud de diuinis collatis humano
generi beneficiis. Fœlix qui ipſa ſibi ſtudioſe colligere, & an-
te mentis ſuæ oculos digna cum gratiarum actione reducere
curat. Profecto cum fuerint in vaſculo pectoris piſtillo cre-
bro meditationis contuſa atque contrita, deindeq; igne ſancti
deſiderij ſimul decocta omnia, & demum impinguata oleo læ
titiæ, erit vnctio longe preciosior, excellentiorq; priore. Suffi
Pſal.49.d cit ad probandum eius teſtimonium qui ait: Sacrificium lau-
dis honorificabit me. Nec dubium quin excitet ad laudandũ
beneficiorum recordatio. Porro cum ſcriptura hoc ſolum te-
ſtetur de illo alio quia nequaquam deſpicitur, liquet amplius
eſſe commendatum quod & honorificat. Denique illud pe-
dibus apponitur, hoc capiti. 'Si enim in Chriſto caput ad di-
1.Cor.11.d uinitatem referẽdum eſt, dicente Paulo, Caput Chriſti deus:
proculdubio caput vngit qui gratias agit, quoniam deum tan
git, non hominem. Non quia non ſit homo qui deus eſt, ſiqui-
dem deus & homo vnus eſt Chriſtus: ſed quia omne bonum
à deo, non ab homine eſt, etiam ipſum quod per hominem mi
niſtratur. Profecto enim ſpiritus eſt qui viuificat, caro non
prodeſt quicquam. Propterea & maledictus qui ſpem ſuam
ponit in homine: quoniam etſi ſpes noſtra tota merito pen-
I det ex homine deo, non tamen quia homo: ſed quia deus eſt.
Itaque illud pedibus, hoc capiti exhibetur: quoniam & humi-
liatio contriti cordis humilitati congruit carnis, & maieſtatẽ
decet glorificatio. En quale vnguentum propoſui vobis, quo
ſe nimirum tangi caput illud tremendum principatibus non
ducit indignum, imò & honoris inſigne iudicat, dicens: Sa-
crificium laudis honorificabit me. Quamobrem non eſt
Pſal.94.d. pauperis & inopis ſeu puſillicordis animæ conficere iſtiuſmo
di vnctionem, nempe cuius aromata & ſpecies ſola confiden-
tia poſſidet, quæ tamen de libertate ſpiritus & cordis puri-
tate deſcendit. Quæ enim puſillanimis eſt & modicę fidei
mens, rei ſuæ familiaris tenuitate conſtringitur, nec valet præ
inopia ociari ad vacandum diuinis laudibus ſeu his quæ lau-
des pariunt intuendis beneficiis. Et ſi quando certe conatur
aſſurgere, confeſtim domeſticarum neceſſitatum curis vrgen-
tibus reuocatur ad ſua, & in ſe comprimi propria egeſtate cõ
pellitur. Quod ſi huius miſeriæ quæritur à me cauſa, dicam
quod ipſi in vobis (niſi fallor) aut eſſe aut fuiſſe recognoſce-
tis. Duabus de cauſis videtur mihi huiuſcemodi animi ægri-
tudo & diffidentia ſolere contingere, aut de nouitate videli-
cet conuerſionis, aut certe de conuerſationis tepore, etiam ſi
in conuerſione longum tempus habuerit. Vtrũque profecto
humiliat & deiicit conſcientiam, & inquietam facit, dum ſiue
pro tempore ſiue pro tepore antiquas animi paſſiones necdũ
in ſe emortuas ſentit: & neceſſe proinde habens reſecandis
intendere de cordis ortulo ſpinis iniquitatum, & vrticis cu-
piditatum, longius à ſemetipſa euagari non ſinitur. Quid e- K
nim? Qui laborat in gemitu ſuo, poterit ne ſimul & in dei lau-
dibus exultare? Quonam modo in ore gementis & plangen-
tis ſonabit pariter illud Eſaię, gratiarum ſcilicet actio, & vox
Eſa.51.d. *Eccli.22.c* laudis? Nam ſicut à ſapiente accepimus, muſica in luctu, im-
portuna narratio eſt. Denique gratiarum actio beneficium
ſequitur, non præcedit. Quæ autem adhuc in triſtitia eſt ani-
ma, beneficio non gaudet, ſed indiget. Habet ergo vnde pre-
ces offerat, non autem vnde referat grates. Quomodo enim
recolet beneficiũ quod non accepit? Merito proinde dixi non
eſſe animæ pauperis conficere hoc vnguentum, quod de reco
lendis diuinis beneficiis componi debet: quoniam non poteſt
videre lucem donec tenebras intuetur. Nẽpe in amaritudine
eſt, occupatq; memoriam triſtis recordatio peccatorũ, nec li-
bet lętum quippiam ſimul admittere. Idcirco talibus denun-
Pſal.126.a ciat ſpiritus propheticus dicens. Vanum eſt vobis ante lucem
ſurgere. Quod eſt: Fruſtra ſurgitis ad intuenda beneficia quę
delectant, niſi prius recepto lumine cõſolationis de reatibus
qui conturbant. Non eſt ergo pauperum hoc vnguẽtum. Sed
Actu.5.b videte quinam de eius copia non immerito glorientur. Ibant
gaudentes apoſtoli à conſpectu concilij, quoniam digni habi
ti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Multum ſibi profe
cto inſtillauerant de pinguedine ſpiritus, quorum lenitas non
dico verbis, ſed nec verberibus ceſſit. Erant enim diuites in
charitate, quæ nullis exhauritur expenſis, & de ipſa facile ho L
locauſta medullata offerre ſufficiebant. Fundebant paſſim ſu
dantia pectora liquorem ſanctum quo imbuta plenius erant
Actu.2.b quando loquebantur variis linguis magnalia dei, prout ſpi-
ritus ſanctus dabat eloqui illis. Nec dubium quin & illi abun
1.Cor.1.d darent iiſdem vnguentis, quibus Apoſtolus teſtimonium per-
hibebat dicẽs: Gratias ago deo meo ſemper pro vobis in gra
tia dei quæ data eſt vobis in Chriſto Ieſu: quia in omnibus di
uites facti eſtis in illo, in omni verbo & in omni ſcientia, ſicut
teſtimonium Chriſti cõfirmatũ eſt in vobis, ita vt nihil vobis
deſit in vlla gratia. Vtinam & pro vobis ego has ipſas gratias
referre poſſim, vt videam vos diuites in virtutibus, alacres in
laudibus dei, ſpirituali hac pinguedine abundantius redundan
tes in Chriſto Ieſu domino noſtro.

De duobus, hoc eſt fructu & modo pertinentibus ad opus humanæ redemptionis. Sermo undecimus.

DIxi in fine ſermonis, nec me iterare piget, quòd cu-
piam vos omnes fieri ſacræ vnctionis participes, il-
lius videlicet in qua dei beneficia cum lætitia &
gratiarũ actione recolit ſancta deuotio. Hoc enim
bonum eſt, tum propter releuandos vitæ præſentis labores,
qui vtiq; tolerabiliores nobis fiunt exultãtibus in laude dei:
tum quia nihil ita proprie quendam terris repręſentat cœle-
M ſtis habitationis ſtatum, ſicut alacritas laudãtium deũ: ſcriptu
ra dicente: Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula
pſal.83.d *Pſal.132.a* ſeculorum laudabunt te. De hoc præcipue vnguento puto di
xiſſe prophetam: Ecce q̃ bonum, & q̃ iucundum habitare fra-
tres in vnum, ſicut vnguentũ in capite. Neq; enim priori vide-
tur congruere poſſe. Illud enim etſi bonũ ſit, non eſt tamẽ iu-
cundum: quia recordatio peccatorũ amaritudinẽ facit, non iu
cunditatem. Sed nec qui illud faciunt, in vnũ habitant, cũ quiſ
que peccata propria lugeat atque deploret. Qui vero in gra-
tiarum actione verſantur, deum ſolum intuentur & cogitant,
ac per hoc ipſi vere habitãt in vnum. Bonum eſt aũt quod fa-
ciunt, quia ſeruant ei iuſtiſſime gloriam cuius eſt: & nihilomi
nus iucundum, quia delectat. Quamobrem ſuadeo vobis a-
micis meis reflectere interdum pedem à moleſta & anxia re-
cordatione viarum veſtrarum, & euadere in itinera planiora
ſerenioris memoriæ beneficiorũ dei: vt qui in vobis confun-
dimini, ipſius intuitu reſpiretis. Volo vos experiri illud quod
Pſal.36.d ſanctus ꝓpheta cõſulit dicẽs: Delectare in domino, & dabit ti
bi petitiões cordis tui. Et qdẽ neceſſari⁹ dolor ꝓ peccatis, ſed
ſi nõ ſit cõtinuus. Sane interpoletur lętiori recordatiõe diui-
nę benignitatis, ne forte præ triſtitia induretur cor, & deſpe-
ratione plus pereat. Miſceamus abſinthio mel, vt ſalubris a-
ritudo ſalutẽ dare tũc poſſit, cũ immixto tẽperata dulcore
bibi poterit. Audi deniq; deum quomodo ipſe cõtriti cordis
temperat amaritudinem, quomodo puſillanimẽ à deſperatio-
nis

A nis barathro reuocat, quomodo blãdę & fidelis promiſſionis
melle mœrentem conſolatur, erigit diffidentem. Ait per pro-
Eſa.48.b phetam: Ego infrenabo os tuum laude mea ne intereas, hoc
eſt: Ne interitu facinorum tuorum nimiam incurras triſtitiã,
atq; inſtar effrenis equi deſperatus in præceps ruas & pereas.
Freno te (inquit) inhibebo indulgentiæ meæ, & meis lau-
dibus erigam, reſpirabiſq; in bonis meis, qui de tuis confun-
deris malis, dum me ſane benigniorem q̃ te culpabiliorem in-
uenies. Hoc freno ſi infrenatus fuiſſet Cain, nequaq̃ deſpe-
Genc.4.b rando dixiſſet: Maior eſt iniquitas mea, q̃ vt veniam merear.
Abſit, abſit. Maior enim eſt eius pietas q̃ quæuis iniquitas.
Prou.18.c. Ideo iuſtus nõ cõtinue, ſed tantũ in principio ſermonis accu-
ſator eſt ſui. Porro autẽ in dei laudes extrema ſermonis clau
Pſal.118.b dere conſueuit. Videte deniq; iuſtum hoc ordine procedẽ-
tem. Cogitaui (ait) vias meas, & conuerti pedes meos in teſti
monia tua, vt videlicet qui contritionem & infœlicitatem in
viis ꝓpriis perpeſſus fuerat, in via teſtimoniorũ dei delecta-
retur ſicut in omnibus diuitiis. Et vos igitur exẽplo iuſti ſi
Sapien.1.a de vobis in humilitate ſentitis, ſentite & de domino in bonи-
tate. Sic enim legitis apud ſapientem. Sentite de domino in
bonitate, & in ſimplicitate cordis quærite illum. Hoc autem
facile menti perſuadet diuinæ munificentiæ frequens imò cõ
tinua recordatio. Alioquin quomodo implebitur apoſtolicũ
illud: In omnibus gratias agẽtes: ſi ea pro quibus gratiæ de-
B bentur, à corde receſſerint? Nolo vos Iudaico notari oppro-
brio, de quibus ſcriptura teſtatur quòd non fuerint memo-
Pſal.77.b res benefactorũ eius, & mirabilium eius quæ oſtendit eis.
Verum quoniam bona quæ largiri mortalibus non ceſſat
Pſal.105.a miſericors & miſerator dominus, recolere & recolligere o-
mnia, omni homini impoſſibile eſt (quis enĩ loquetur poten-
tias domini, auditas faciet omnes laudes eius?) id ſaltẽ quod
præcipuum eſt & maximum, opus videlicet noſtræ redẽptio-
nis à memoria redemptorum aliquatenus non recedat. In quo
opere duo potiſſimum quæ nunc occurrunt, veſtris ſtudiis
Prou.9.b intimare curabo. Et hoc quàm paucis ad compendium potero
memor illius ſententiæ. Da occaſionem ſapienti & ſapiẽtior
erit. Duo ergo illa ſunt modus & fructus. Et modus quidem
dei exinanitio eſt, fructus vero noſtri de illo repletio. Hoc
meditari, ſanctę ſpei ſeminarium eſt, illud ſummi amoris in-
centiuum. Vtrumque profectibus noſtris neceſſarium, ne aut
ſpes mercenaria ſit, ſi amore non comitetur: aut amor tepe-
ſcat, ſi infructuoſus putetur. Porro fructum talem expectam⁹
Luc.6.f. noſtri amoris, qualẽ ipſe quẽ amamus promiſit, menſurã, (in-
quiẽs) plenã & confertã & coagitatã & ſupereffluentẽ dabũt
in ſinum veſtrum. Menſura iſta (vt audio) erit ſine menſura.
Sed velim ſcire cuius rei futura ſit illa menſura, vel potius illa
immenſitas quæ repromittitur. Oculus non vidit deus abſq;
Eſa.64.a te, quæ præparaſti diligentibus te. Dic nobis tu qui præpa-
C ras, quid præparas? Credimus, confidimus, reuera ſic promit-
tis, replebimur in bonis domus tuæ. Sed quibus, quæſo, bonis
vel qualibus? Forte frumento, vino, oleo, auro, atque argen-
to, lapidibuſve preciosis? Sed hæc nouimus & vidimus, &
videmus & faſtidimus. Id quærimus quod oculus non vidit,
Ioan.6.c. nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit. Hoc placet, hoc
ſapit, hoc delectat inquirere, quodcũq; eſt illud. Erũt, inquit,
omnes docibiles dei, & ipſe erit omnia in omnibus. Vt au-
dio, plenitudo quam expectamus à deo, non erit niſi de deo.
Quis vero comprehendat quàm magna multitudo dulcedi-
nis in breui iſto ſermone comprehenſa ſit. Erit deus omnia,
in omnibus? Vt de corpore taceam, in anima tria intueor:
rationem, voluntatem, memoriam: & hæc tria ipſam animam
eſſe. Quantum cuiq; horum in præſenti ſeculo deſit de inte-
gritate ſua & perfectione, ſcit omnis qui ambulat in ſpiritu.
Quare hoc, niſi quia deus nondũ eſt omnia in omnibus? Hinc
eſt quòd & ratio ſepiſſime in iudiciis fallitur, & volũtas qua-
druplici perturbatione iactatur, & memoria multiplici obli-
uione cõfunditur. Triplici huic vanitati nobilis creatura ſubi-
ecta eſt non volens, in ſpe tamen. Nam qui replet in bonis
deſiderium animæ, ipſe rationi futurus eſt plenitudo lucis, ip-
ſe voluntati multitudo pacis, ipſe memoriæ continuatio æ-
ternitatis. O veritas, charitas, æternitas. O beata & beatificãs
trinitas, ad te mea miſera trinitas miſerabiliter ſuſpirat, quo-
niam à te infœliciter exulat. Diſcedens à te quantis ſe intri-
cauit erroribus, doloribus, timoribus. Heu me qualem pro te D
commutauimus trinitatem? Cor meum conturbatum eſt, &
Pſal.37.b inde dolor: dereliquit me virtus mea, & inde pauor: & lumen
oculorum meorum non eſt mecum, & inde error. En q̃ diſſi-
milem trinitatem ô animæ meæ trinitas exulans oſtendiſti.
Veruntamen quare triſtis es anima mea, & quare cõturbas
Pſal.41.b me? Spera in deo, quoniam adhuc confitebor illi: cum error
videlicet à ratione, à voluntate dolor, atq; à memoria timor
omnis receſſerit, & ſucceſſerit illa quam ſperamus mira ſere-
nitas, plena ſuauitas, æterna ſecuritas. Primum illud faciet ve
ritas deus, ſecundum charitas deus, tertium ſumma poteſtas
deus, vt ſit deus omnia in omnibus, ratione recipiente lucem
inextinguibilem, voluntate pacem imperturbabilem conſe-
quente, memoria fonti indeficienti æternaliter inhærente. Vi
deritis vos recte ne primum illud filio, ſpiritui ſancto ſequẽs,
patri vltimum aſſignetis, ſic tamen vt nihil horũ vel patri vel
filio vel ſpiritui ſancto ſubtrahatis, ne cui forte perſonarum
aut plenitudinem minuat diſtinctio, aut proprietatem tollat
perfectio. Simul & hoc aduertite, quid ſimile filij huius ſe-
culi experiantur de carnis illecebris, de mundi ſpectaculis, &
de pompis ſatanę, cum tamen hoc totũ ſit vnde vita præſens
1.Ioan.2.c eludit miſeros amatores ſuos, dicente Ioanne: Quicquid in
mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculo-
rum, & ambitio ſeculi. Hæc de redemptionis fructu. In mo
do quoq; quem (ſi recolitis) dei eſſe exinanitionem diffini- E
uimus, tria item præcipue vobis intuenda commendo. Non e-
nim ſimplex aut modica illa exinanitio fuit, ſed ſemetipſum
Philip.2.d exinaniuit vſq; ad carnem, ad mortem, ad crucem. Quis digne
penſet quantę fuerit humilitatis, manſuetudinis, dignationis,
dominum maieſtatis carne indui, mulctari morte, turpari cru-
ce? Sed dicit aliquis. Non valuit opus ſuum reparare crea-
tor abſq; iſta difficultate? Valuit, ſed maluit cum iniuria ſui,
ne peſſimum atq; odioſiſſimum vitium ingratitudinis occa-
ſionem vltra reperiret in homine. Sane multum fatigationis
aſſumpſit, quo multę dilectionis hominem debitorem tene-
ret, commoneretque gratiarum actionis difficultas redẽptio-
nis, quem minus eſſe deuotum fecerat conditionis facilitas.
Quid enim dicebat homo creatus & ingratus? Gratis quidẽ
cõditus ſum, ſed nullo authoris grauamine vel labore. Siqui-
dem dixit, & factus ſum: quemadmodum & vniuerſa. Quid
magnum eſt quamlibet magna in verbi facilitate donaueris?
Sic beneficium creationis attenuans humana impietas, ingra-
titudinis materiam inde ſumebat vnde amoris cauſam habere
debuerat, idque ad excuſandas excuſationes in peccatis. Sed *Pſal.140.c*
obſtructum eſt os loquentiũ iniqua. Luce clarius patet quan- *Pſal.62.c*
tum modo pro te ô homo diſpendium fecit: de domino ſer-
uus, de diuite pauper, caro de verbo, & de dei filio hominis
filius fieri non deſpexit. Memento iam te etſi de nihilo factũ, F
non tamen de nihilo redemptum. Sex diebus cõdidit omnia,
& te inter omnia. At vero per totos triginta annos operatus
eſt ſalutem tuam in medio terræ. O quantum laborauit ſuſti
nens. Carnis neceſſitates, hoſtis tentationes, nonne ſibi cru-
cis aggrauauit ignominia, mortis cumulauit horrore? Neceſ- *Pſal.35.b*
ſarie quidem. Sic ſic homines & iumenta ſaluaſti domine, *Ibidem*
quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam deus? Hæc
meditamini, in his verſamini. Talibus odoramentis reſouete
viſcera veſtra, quæ diu torſit odor moleſtior peccatorum, vt
abundetis & his vnguẽtis non minus ſuauibus q̃ ſalutaribus.
Nec tamen adhuc vos putetis habere illa optima quæ in ſpõ-
ſæ vberibus commendantur. De quibus incipere, modo fini-
ciãdi iã ſermonis auguſtia prohibet. Quæ dicta ſunt de aliis,
tenete memoria, probate vita, & de his iuuate me precibus
veſtris vt digne loqui poſſim quod & dignum ſit tantis ſpon-
ſę deliciis, & veſtras animas ad amorem ędificet ſponſi Ieſu
Chriſti domini noſtri. Amen.

De precioſo unguento pietatis: & de ueneratione habenda à ſubditis erga prælatos ſuos, Sermo duodecimus.

IVo me vnguenta vobis tradidiſſe recordor. Vnum
contritionis, delicta multa complectens. Alterum
deuotionis, multa continens beneficia. Ambo ſalu-
bria, ſed non ambo ſuauia. Primum ſiquidem pun-
gitiuũ ſentitur, quia mouet ad compunctionem amara recor-

r datio

G datio peccatorum,& dolorem facit: cum ſequens mitigatorium ſit, diuinæ bonitatis intuitu conſolationem dante,& ſedante dolorem. Sed eſt vnguentum quod ambobus longe antecellit,& hoc appellauerim pietatis,eo q̃ fiat de neceſſitatibus pauperum,de anxietatibus oppreſſorum,de perturbationibus triſtium,de culpis delinquentium, & poſtremo de omnibus quorũlibet miſerorum ærũnis,etiam ſi fuerint inimici. Deſpicabiles videtur ſpecies iſtę,ſed eſt ſuper omnia aromata vnguentũ quod ex eis conficitur. Sanatiuum eſt: Beati enim miſericordes,quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Igi tur multæ miſeriæ collectæ,atque oculo pietatis inſpectę,ipſę ſunt ſpecies ex quibus vnguenta optima cõponuntur,ſpõſę digna vberibus,ſponſi ſenſibus grata. Fœlix mens quæ talium collectione aromatum ſeſe ditare & impinguare curauit, infundens ea oleo miſericordiæ, & ardore decoquens charitatis. Quiſputas eſt iucundus homo qui miſeretur & commodat, pronus compati, ſubuenire prõptus,d are quàm accipere beatius iudicans: ignoſcere facilis, iraſci difficilis, vlciſci penitus non acquieſcens,& per omnia proximorum æquè vt pprias reſpiciens neceſſitates? O quæcunq; es anima ſic affecta,ſic imbuta rore miſericordiæ,ſic affluens pietatis viſcerib⁹ bus,ſic te omnibus omnia faciens, ſic facta ipſa tibi tanquam vas perditum, vt cæteris præſto vbique ſemper occurras atq; ſuccurras,ſic denique mortua tibi,vt viuas omnibus: tu planè tertium optimum q̃; vnguentum fœlix poſſides,& manus tuæ diſtillauerunt totius ſuauitatis liquorem. Non exſiccabitur in tempore malo,nec feruor perſecutionis ebibet illum: ſed ſemper deus memor erit omnis ſacrificij tui, & holocauſtum tuum pingue fiet. Sunt viri diuitiarum in ciuitate domini virtutum, quæro an apud aliquos hæc vnguenta inueniantur. Et primus occurrit (ſicut vbiq; ſolet) mihi Paulus vas electionis,reuera vas aromaticum,vas odoriferum,& refertum omni puluere pigmentario. Chriſti enim erat bonus odor deo in omni loco. Multę profecto ſuauitatis fragrantiam longe lateq́ ſpargebat pectus illud,quod ſic affecerat ſolicitudo omniũ eccleſiarũ. Vide enim quales ſpecies & qualia aromata coaceruauerat ſibi. Quotidie (inquit) morior propter veſtrã gloriam. Et rurſum: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Et multis talibus (quæ vobis bene nota ſunt) abundabat diues iſte in componendis vnguentis optimis. Decebat nanque primis & puriſſimis aromatibus redolere vbera quæ Chriſti mẽbra lactarent, quorũ Paulus mater erat, pro certo parturiens ſemel & iterum donec Chriſtus formaretur in eis, ac mẽbra capiti ſuo reformarentur. Audi & de alio diuite quomodo ad manum habebat electas ſpecies de quibus optima vnguenta conficeret.

I Foris (inquit) non manſit peregrinus. Oſtium meum viatori patuit. Item. Oculus fui cęco, & pes claudo. Pater eram pauperum, conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Si negabam quod volebant pauperibus,& oculos viduę expectare feci. Si comedi bucellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea. Si deſpexi prætereuntem eo quòd non haberet indumentũ, & abſque operimento pauperem. Si non benedixerunt mihi latera eius,& de velleribus ouium mearum calefactus eſt. Quanto putamus vir iſte odore terram reſperſerat in his operibus? Singula opera ſingula erant aromata. His propriam repleuerat conſciẽtiam, vt fœtorem putridę carnis internæ ſuauitatis exhalatione ſibi temperet in odore vnguentorum ſuorum, etiam ſuis venditoribus rere in odore vnguentorum ſuorum, etiam ſuis venditoribus caudem demum fragrantiam propinauit. Equidem increpatoria verba vultu proferebat, irato, ſed erunꝑebant lachrymæ de pinguedine cordis, non irę indices, ſed gratiæ proditrices. Samuel lugebat Saul qui ſe quærebat occidere, & ad ignẽ charitatis incaleſcente pectore liquefactus intus pietatis adeps foras emanabat per oculos. Ob bonũ deniq; quẽ circunquaque diffuderat ſuæ opinionis odorem, refert de eo ſcriptura quia cognouerunt omnes à Dan vſque Berſabee, quòd fidelis Samuel propheta eſſet domini. Quid de Moyſe dicã, quãto adipe & pinguedine & ipſe repleuerat viſcera ſua? Nec domus illa exaſperans in qua pro tempore verſabatur, potuit vnq̃ in omni murmure & furore ſuo vnctionem ſpiritus ſui qua ſemel imbutus fuerat exterminare, quo minus inter aſſiduas lites & quotidiana iurgia ipſe in ſua manſuetudine perdurare. Merito teſtatus eſt ſpiritus ſanctus de eo quòd eſſet mitiſſimus omniũ hominum qui morabantur ſuper terram. Siquidẽ cum his qui oderant pacem, erat pacificus, intantum vt populo ingrato & rebelli non modo non iraſceretur, ſed & iraſcẽtem deum ſuo interuentu leniret, ſicut ſcriptum eſt: Dixit vt diſperderet eos, ſi non Moyſes electus eius ſtetiſſet in confractione in conſpectu eius, vt auerteret iram eius ne diſperderet eos. Denique, ſi dimittis (ait) dimitte: ſinautẽ dele me de libro tuo quem ſcripſiſti. O vere hominem vnctũ vnctione miſericordiæ. Loquitur plane parentis affectu, quam nulla poſſit delectare fœlicitas, exortibus quos parturiuit. Verbi gratia, ſi diues quiſpiam mulieri pauperculę dicat: Ingredere tu ad prandium meum, ſed quem geſtas infantulum relinque foris, quoniam plorat, & moleſtus eſt nobis, nunquid faciet? Nonne magis eliget ieiunare, quàm expoſito pignore charo ſola prandere cum diuite? Ita nec Moyſi ſedet ſolum ſe introduci in gaudium domini ſui, foris ſcilicet remanente populo, cui licet inquieto & ingrato, vice pariter & affectione matris inhæret. Dolet viſcera, ſed tolerabiliorem ſibi iudicat tortionem, quàm euulſionem. Quid Dauid manſuetius, qui illius mortem lugebat, qui ſuam ſemper ſitierat? Quid benignius, quàm vt ei⁹ moleſte ferret deceſſum, cui ſuccedebat in regnum? Sed & de morte parricidę filij, quàm difficile conſolationem admiſit? Magnam profecto optimæ vnctionis copiã præferebat talis affectio: ideo & ſecurus orabat, dicens: Memento domine Dauid,& omnis manſuetudinis eius. Ergo hi omnes habuerunt vnguenta optima, quibus hodieq́ue per vniuerſas eccleſias ſuauiſſime redolent. Nec ſolum ipſi, ſed & quicunque ſe in hac vita ita benevolos & beneficos præbuerunt, ita inter homines humane viuere ſtuduerunt, quatenus omnem quam viſi ſunt habuiſſe gratiam non ſibi tenerẽt, ſed in commune deducerent, æſtimantes ſe amicis pariter & inimicis, ſapientibus & inſipiẽtibus debitores: cumq́ue fuiſſent vtiles omnib⁹, humiles in omnibus: & præ omnibus extiterũt dilecti deo & hominibus: quorũ fragrantia in bñdictione eſt: quotquot inq̃ tales præceſſerunt, fragrarũt ſuis tẽporibus, fragrãt & hodie vnguentis optimis. Tu quoq; ſi donũ quod deſup accepiſti, nobis cõtubernalibus tuis libẽter impertiaris, ſi te exhibeas vbiq; inter nos officioſum, ſi affectuoſum, ſi gratum, ſi tractabilem, ſi humilem: teſtimonium habebis ab omnibus quòd fragres & ipſe vnguẽtis optimis. Omnis in vobis qui fraternas infirmitates tam corporum, quàm animorũ non ſolum patiẽter ſupportat, ſed inſuper ſi licet, & ſi valet iuuat obſequiis, confortat alloquiis, conſiliis informat: ſi hoc non poteſt propter diſciplinam, ſolicitis ſaltem orationibus ſolatiari non ceſſat infirmo: omnis inquàm qui talia operatur in vobis, bonum omnino ſpargit odorem inter fratres, & odorem de vnguentis optimis. Balſamum in ore, huiuſcemodi frater in congregatione, monſtratur digito, & dicunt de eo omnes: Hic eſt fratrum amator, & populi Iſrael, hic eſt qui multum orat pro populo & vniuerſa ſancta ciuitate. Sed recurramus ad euangelium, atque aliquid quod forte ſpectet & ad hæc vnguenta. requiramus. Maria Magdalene & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent leſum. Quænam iſta vnguenta tam precioſa vt Chriſti corpori parcentur & comparentur, tam copioſa vt toti ſufficiãt? Neutrum quippe duorum præcedentium aut emptum aut factum ſpecialiter ad opus domini, aut toto in corpore legitur fuiſſe diffuſum, ſed de ſubito introducitur mulier vno quidem in loco oſculans pedes, & vnguento vngens: in altero vero vel ipſa vel altera habens alabaſtrum vnguenti, & illud mittens in caput. Cæterum nunc emerunt aromata vt venientes vngerent Ieſum. Emunt non vnguenta, ſed aromata: & vnctio in obſequium domini non facta aſſumitur, ſed noua conficitur: nec ad vngendam tantum aliquam corporis partem, verbi gratia pedes aut caput, ſed ſicut ſcriptũ eſt, vt venientes vngerẽt Ieſum, quod eſt totius complexio, non partis diſtinctio.

Tu quoque ſi te induas viſcera miſericordiæ, liberalem benignumq́ue exhibeas non tantum parentibus ſiue cognatis tuis, aut, quos tibi vel benefactores tenes, vel benefacturos ſperas, nam & Ethnici hoc faciunt, ſed (iuxta Pauli conſiliũ) ſtudeas operari bonum ad omnes, ita vt propter deum nec inimico

A inimico officium humanitatis corporale ſeu ſpirituale negandum ſubtrahendumq́ue exiſtimes: conſtat te quoque abundare vnguentis optimis, nec caput aut pedes domini tantum, ſed paſſim quantum in te eſt vngere ſuſcepiſſe totum corpus quod eſt eccleſia. Et forte prouide ob hoc dominus Ieſus paratam ſibi confectionem expendi noluit in ſuo corpore mortuo, vt ſeruaret viuo. Viuit enim eccleſia, quæ manducat panem viuum qui de cœlo deſcendit. Ipſa eſt charius corpus Chriſti, quod ne mortem guſtaret, morti illud alterum traditum fuiſſe nullus Chriſtianus ignorat. Ipſam vngi, ipſam foueri deſiderat, ipſius infirma membra cupit fomentis accurationibus releuari. Ipſi ergo precioſa vnguenta retinuit, cum anticipans horam, & accelerans gloriam, mulierum deuotionem non elusit, ſed inſtruxit. Renuit vngi, ſed parcens, non ſpernens. Non recuſans obſequium, ſed reſeruans proficuum. Proficuum dico non huius materialis atque corporalis vnguenti, ſed plane ſpiritualis quod in iſto deſignatum eſt. In iſto ergo pepercit magiſter pietatis vnguentis optimis pietatis, quæ membris ſuis indigentibus tam corporaliter quàm ſpiritualiter omnino cuperet exhiberi. Denique pauloante cum in caput eius, aut etiam in pedes funderetur vnguẽtum, ipſumq́ue ſatis precioſum, nunquid prohibuit? Imò & obſtitit prohibentibus. Nam & Simoni indignanti quòd ſe tangi à peccatrice permitteret, longam texuit reprehenſionis parabolam: & aliis perditionis vnguentum cauſantibus reſpondit B dicens: Quid moleſti eſtis huic mulieri? Nonnũquam ego (vt modicum faciam exceſſum) cum federẽ mihi ad pedes leſu mœrens & offerens ſacrificium ſpiritus contribulati in recordatione peccatorum meorum: aut certe ad caput ſiquando vel raro ſtarem & exultarem in recordatione beneficiorum eius, audiui dicentes: Vt quid perditio hæc? Cauſantes videlicet quòd ſoli viuerem mihi, qui (vt putabant) multis prodeſſe poſſem. Et dicebant: Potuit enim venundari multo, & dari pauperibus. Sed non bonum mercatum mihi eſt etiam ſi vniuerſum mundum lucrer, meipſum perdere, & detrimentũ mei facere. Vnde intelligens verba hæc inter illas eſſe quas ſcriptura loquitur muſcas morituras quæ perdunt ſuauitatem vnguenti, recordatus ſum diuinæ illius ſententiæ: Populе meus, qui te beatificant, in errorem inducunt. Verum audiant excuſantem dominum, & reſpondentem pro me, qui me quaſi de ocio incuſant. Quid (inquit) moleſti eſtis huic mulieri? quod eſt: Vos videtis in facie, & ideo ſecundum faciem iudicatis. Non eſt vir (vt putatis) qui poſſit mittere manum ad fortia, ſed mulier. Quid tentatis ei imponere iugum ad quod ego eum minus ſufficientem intueor? Bonum opus operatur in me. Stet in bono quãdiu non cõualeſcit ad melius. Siquãdo de muliere in virũ & virũ perfectũ profecerit, poterit & in opus perfectionis aſſumi. Fratres, reueream⁹ epiſcopos, ſed vereamur labores eorum. Si labores penſamus, non affectamus honores. Agnoſcamus impares vires noſtras, nec delectet molles & fœmineos humeros virorũ ſupponere ſarcinis, nec obſeruemus eos, ſed honoremus. Inhumanè nempe eorum redarguis opera, quorum onera refugis. Temerariè obiurgat virum de prælio reuertentem mulier nens in domo. Dico enim. Si is qui de clauſtro eſt, eum qui verſatur in populo, interdũ minus diſtricte minúsve circunſpecte ſeſe agere C deprehenderit (verbi gratia in verbo, in cibo, in ſomno, in riſu, in ira, in iudicio) non ad iudicandum confeſtim proſiliat, ſed meminerit ſcriptum: Melior eſt iniquitas viri, quàm benefaciens mulier. Nam tu quidem in tui cuſtodia vigilans bene facis, ſed qui iuuat multos, & melius facit & virilius. Quod ſi implere non ſufficit abſque aliqua iniquitate, id eſt abſque quadam inæqualitate vitæ & conuerſationis ſuæ, memento quia charitas operit multitudinem peccatorum. Hæc dicta ſint contra geminam tentationẽ, qua ſæpe viri religioſi epiſcoporum vel ambire gloriam, vel exceſſus temere iudicare diabolicis inſtigationibus incitantur. Sed redeamus ad vnguenta ſponſę. Vides ne quàm ſit præferendum cæteris iſtud pietatis vnguentum, de quo ſolo permiſſum non eſt peritionem fieri? In tantum perditio de ipſo non fit, vt nec aquæ frigidę munus irremuneratum ſinatur. Bonum tamen cõtritionis vnguentũ, quod de recordatione peccatorum conficitur, mittiturq́ue in pedes domini: quia cor contritum & humiliatum deus non deſpiciet. Cæterum longe melius eſſe D arbitror id quod dicitur deuotionis, factum de recordatione beneficiorum dei, quippe quod & capiti idoneum reputatur, ita vt perhibeat de ipſo deus. Sacrificiũ laudis honorificabit me. Porro vtrumque vincit vnctio pietatis, quæ de reſpectu miſerorum fit, & per vniuerſum Chriſti corpus diffunditur. Corpus dico non illud crucifixum, ſed quod illius acquiſitum eſt paſſione. Optimum reuera vnguentum, in cuius cõparatione cætera nec reſpicere ſe oſtendit qui ait: Miſericordiam volo, & non ſacrificium. Hanc ergo potiſſimum inter cæteras virtutes redolere puto vbera ſponſę, quæ ſponſi per omnia geſtit congruere voluntati. An non odore miſericordię Thabita etiam in morte fragrabat? Et ideo cito de morte cõualuit: quia præualuit odor vitæ. Sed audite verbum abbreuiatum ſuper præſenti capitulo. Quiſquis & inebriat verbis, & fragrat beneficiis, ſibi dictum putet, quia meliora ſunt vbera tua vino, fragantia vnguentis optimis. Et ad hæc quis idoneus? Quis noſtrum vnum ſaltem horum integre perfecteq́ue poſſideat, vt non videlicet interdum & in dicẽdo ſterilior, & in operando tepidior ſit? Sed eſt quæ merito & nõ dubie hoc præconio glorietur, eccleſia vtique, cui nunq̃ de vniuerſitate ſua deeſt & vnde febriet, & vnde fragret. Quod enim ſibi deeſt in vno, habet in altero, ſecundum menſuram donationis Chriſti, ac moderationem ſpiritus diuidentis ſingulis prout vult. Fragrat eccleſia in his qui ſibi faciunt amicos de mammona iniquitatis, inebriat in miniſtris verbi, qui E vino lætitiæ ſpiritualis infundunt terram, & inebriant eam, & fructum referunt in patientia. Ipſa audacter ſecureq; ſeſe nominat ſponſam, tanquam quæ verè habet vbera meliora vino, & fragrantia vnguentis optimis. Quod etſi nemo noſtrum ſibi arrogare præſumat, vt animam ſuam quis audeat ſponſam domini appellare: quoniam tamen de eccleſia ſumus, quę merito hoc nomine & re nominis gloriatur: non immerito gloriæ huius participium vſurpamus. Quod enim ſimul omnes plenè integreq́ue poſſidemus, hoc ſinguli ſine cõtradictione participamus. Gratias tibi domine Ieſu qui nos chariſſimę eccleſiæ tuę aggregare dignatus es, non ſolum vt fideles eſſemus, ſed vt etiam tibi vice ſponſę in amplexus iucundos, caſtos, æternoſq́ue copularemur, reuelata & ipſi facie ſpeculãtes gloriam tuam, quę tibi communis pariter eſt cum patre & ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum. Amen.

De gloria & laude deo ſemper attribuenda pro omnibus bonis eius nobis impenſis. Sermo. XIII.

QRigo fontium & fluminum omnium mare eſt: virtutum & ſcientiarum dominus Ieſus Chriſtus. Quis enim dñs virtutum niſi ipſe eſt rex gloriæ? Sed & iuxta Annę canticum, idem ipſe deus ſcientiarum dominus eſt. Continentia carnis, cordis induſtria, voluntatis F rectitudo, ex illo fonte manant. Non ſolum autem, ſed & ſi quis callet ingenio, ſi quis nitet eloquio, ſi quis moribus placet, inde eſt. Inde ſcientiæ, inde ſapientiæ ſermo. Theſauri ſiquidẽ ſapientiæ & ſcientiæ ibi omnes abſconditi ſunt. Quid? Caſta conſilia, iuſta iudicia, ſancta deſideria, nonne riuuli fontis illi⁹ ſunt? Quòd ſi copię aquarũ ſecretis ſubterraneiſq; recurſibus inceſſanter equora repetunt, vt inde rurſus ad viſus vſuſq; noſtros iugi & infatigabili erumpant obſequio, cur nõ etiam ſpirituales riui vt arua mentium rigare non deſinant, proprio fonti ſine fraude & ſine intermiſſione reddãtur? Ad locum vnde exeunt reuertantur flumina gratiarum, vt iterum fluãt. Remittatur ad ſuum principium cœleſte profluuiũ, quo vberius terræ refundatur. Qualiter inquis? Qualiter dicit apoſtolus. In omnibus gratias agentes. Quicquid ſapientiæ, quicquid te virtutis habere confidis, dei virtuti & dei ſapientiæ deputa Chriſto. Et quis tam inſanus (ais) vt aliunde præſumat? Nemo plane, adeo vt & phariſæus gratias agat: cuius tamen iuſtitiæ non eſt laus à deo. Nec enim illa gratiarum actio (ſi bene recolis euangelium) gratiorem eum facit. Quare? Quia quicquid in ore deuotum ſonuerit, cordis non ſufficit excuſare tumorem apud eum qui alta à longe cognoſcit.

Deus, ô phariſæe, non irridetur. Putas tu habes aliquid quod non acceperis? Nihil, inquit, & ideo gratias refero largitori. Si omnino nihil, ergo nec meritum præceſſit in te vl-

G lum vt illa de quibus gloriaris acciperes. Quod si & fateris, primo quidem frustra inflaris aduersus publicanum, quí ideo non habet quod tu, quia non accepit vt tu. Deinde vide etiam ne non integre sua dona resignes deo, & tibi inflectens aliquid de gloria & honore ipsius, fraudis merito arguaris, & fraudis in deum. Si enim de his quæ iactas, ex te tibi quippiá forte arrogares, falli te magis quàm velle fraudare crederem, & errorem corrigerem. Nunc vero quia gratias agendo, probas te tibi nihil tribuere, sed dei esse dona, tua merita prudenter agnoscere: certe cæteros aspernendo prodis te quòd in corde & corde locutus sis, altero commodans linguam mẽ dacio, altero veritatis vsurpans gloriam. Non enim iudicares publicanum contemnendum præ te, si non præ illo te honorandum censeres. Sed quid respondes apostolo præscribenti
1.Tim.1.d & dicenti. Soli deo honor & gloria? Quid angelo distinguẽti & docenti quid sibi retinere placeat deo, & quid partiri
Luc. 2.b dignetur hominibus? Nam gloria, inquit, in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis. Cernitis ne pharisæum agentem gratias, labiis quidem honorare deum, cordis autem sententia se? Sic vsu quodam magis quàm sensu vel affectu personare in ore multorum gratiarum actionem aduertere est, intantum vt homines quoque sceleratissimi ad quęque flagitia & facinora sua soleant gratias deo agere quòd be
H ne prospereque (vt quidem ipsi sapiunt) cesserit sibi in adimpletione peruersarum voluntatum suarum. Audias (verbi gratia) furem cum impię machinationis male cupitum manipulum reportarit, exultantem clam, & dicentem: Deo gratias, non inanes vigilias feci, nocturnum laborem meum non perdidi. Similiter qui hominem interfecit, nonne gloriatur, & refert gratias quòd prævaluit aduersus æmulum, aut de hoste se vindicauit? Et nihilominus adulter tripudians gestit in dei laudes, quòd diu optato concubitu tandem potitus sit. Nõ ergo omnis gratiarum actio accepta est deo, nisi quæ de cor
Prou.2.c dis pudica & mera simplicitate procedit. Pudica sane dixe-
Psal.69.d rim, propter eos qui & de malis actibus suis gloriantes, deo gratias agere solent, quasi deus more ipsorum lætetur cum male fecerint, & exultet in rebus pessimis. Audiet qui huiusmodi est. Existimasti inique quòd ero tui similis? arguam te, & statuam contra faciem tuam. Mera vero adiunxi propter hypocritas, qui deum quidem de bonis suis, sed verbotenus glorificantes, corde retinent quod ore præbuerant: & quoniam dolosè agunt in conspectu eius, inuenitur iniquitas eorum ad odium. Illi impie mala sua deo, isti dei bona fraudulenter intorquent sibi. Et quidem primum illud tam stultum tamque seculare ac quodãmodo etiam bestiale est, vt necesse non habeam de ipso monere vos. Cæterum sequens religiosis maxime & spiritualibus viris sidiari solet. Magna & rara virtus profecto est, vt magna licet operantem, magnum te nescias, & manifestam omnibus, tuam te solum latere sanctitatem. Mirabilem te apparere, & contemptibilẽ reputare: hoc
I ego ipsis virtutibus mirabilius iudico. Fidelis reuera famulus es, si de multa gloria domini tui etsi non exeunte ex te, tamen transeunte per te, nil tuis manibus adhærere contingat. Tunc
Esaiæ.33.c iuxta prophetam proiicis auaritiam ex calumnia, & excutis
Mar. 5.b manus tuas ab omni munere. Tunc iuxta mandatum domini, lux tua lucet coram hominibus, ad glorificandum non te,
Philip.2.c sed patrem qui in cœlis est. Sed & imitator Pauli fideliumque
& 4.d prædicatorum, non prædicantium semetipsos, æquè nec tu
Matt.25.b quæ tua sunt quæris, sed quæ Iesu Christi. Quamobrem audies & tu: Euge serue bone & fidelis: quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam. Ioseph cum domum & omnia bona Aegyptij domini sui sibi credita sciret, dominam non ignorauit exceptam: & ob hoc non acquieuit cõtingere.
Gene.39 Non est, inquit, ex omnibus bonis domini mei quod non in mea potestate sit vel non tradiderit mihi, præter te quæ vxor
1.Cor.7. eius es. Mulierem nouerat gloriam esse viri, & iniquum sibi iudicauit vice contraria inglorium facere eum qui se fecerat gloriosum. Aduertit homo dei sapientia prudens, virum vxorem fortiter tanquam propriam zelare gloriam, sibique ipsi retinuisse seruandam, non alij credidisse, & manum ad nõ cõcessum extendere non præsumpsit. Quid ergo? Homo zelat gloriam suam, & deum audet velle fraudare de sua quasi non zelantem? Sed audi quid dicat. Gloriam, inquit, meam alteri non dabo. Quid ergo dabis nobis domine, quid dabis no
K bis? Pacem, inquit, do vobis, pacem relinquo vobis. Sufficit
Esa.48.b mihi. Gratanter suscipio quod relinquis, & relinquo quod re
Ioan.14.d tines. Sic placet, sic mea interesse nõ dubito. A biuro gloriam prorsus, ne forte si vsurpauero non concessum, perdam meritо & oblatum. Pacem volo, pacem desidero, & nihil amplius.
Ephe.2.c Cui non sufficit pax, non sufficis tu. Tu es enim pax nostra, qui fecisti vtraque vnũ. Hoc mihi necessarium, hoc satis est,
Iob.7.d reconciliari tibi, reconciliari mihi. Nam ex quo posuisti me contrarium tibi, factus sum etiam mihimetipsi grauis. Cautus sum, nec ingratus fore beneficio datę pacis, nec sacrilegus inuasor gloriæ tuæ. Tibi domine tibi gloria tua maneat illibata, mecum bene agitur si pacem habuero. Golia prostrato lætatus est populus pace recepta, sed Dauid singulariter extitit gloriosus. Iosue, Iepthe, Gedeon, Sanson, Iudith quoque, q̃q̃ fœmina, gloriosę in diebus suis triumpharunt de hostibus, sed pace cum gaudio fruentibus cæteris nemo eis com
1.Mac.4.g municauit in gloria. Iudas Macchabæus multis & ipse inclytus victoriis, cum frequenter exultanti populo pacem fortiter pugnando tribuisset, nunquid gloriam quandoque est partitus alicui? Denique & facta est, inquit, non gloria, sed lætia magna in populo. Quid minus ab his omnibus cõditor omnium fecit quominus & ipse debeat gloriari singulariter?
Esa.63.b Solus cuncta creauit, solus de hoste triumphauit, solus captiIbidem uos liberauit: & socium habebit in gloriaẽ? Et brachiũ, inquit,
L meum auxiliatum est mihi. Item. Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum. Quid mihi ergo cum victoria si nec in prælio fui? Impudentissime mihi arrogo vel gloriam absque victoria, vel victoriam sine pugna? Sed susci-
Psal.71.a pite montes pacem populo, pacem suscipite nobis, non gloriam, ipsi soli eam seruantes qui solus & pugnauit & vicit.
Luce.2.b Ita quæso ita sit, gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis. At vero non bonę, sed plane iniquę voluntatis est, qui nequaquam pace contentus, superbo oculo & insatiabili corde inquietus anhelat & ad gloriam dei, nec pacem proinde retinens, nec gloriam apprehendens. Quis credat parieti, si se dicat parturire radium quem suscipit per fenestram? Aut si gloriẽtur nubes quòd imbres genuerint, quis non irrideat? Mihi liquido constat nec de canalibus oriri rinos aquarum, nec de labiis vel dentibus verba prudentiæ, et si sensus vltra corporeus non attingat. Si qua sane in sanctis dicgna laude vel admiratione intueor clara luce veritatis discutiens, profecto reperio laudabilem siue mirabilem alium apparere, atque alium esse, & laudo deum in sanctis eius: siue sit Helisæus, siue ille magnus Helias, mortuorum vtique suscitatores, ipsi quidem suo non imperio sed ministerio foris exhibent nobis noua & insuета: deus vero in ipsis manens ipse facit opera: inuisibilis & inaccessibilis in se, in suis spectabilis
M atque mirabilis est & solus mirabilis qui facit mirabilia so-
Psal.71.d lus. Nec laus calami, laudabilis est pictura siue scriptura, nec gloria linguæ aut labiorũ sermo bonus. Tempus est vt &
Esa.10.d propheta loquatur. Nunquid gloriabitur, inquit, securis contra eum qui secat in ea, aut exaltabitur serra cõtra eum à quo trahitur? Quomodo si eleuetur virga contra eleuantem se, & exaltetur baculus qui vtique lignum est, sic contra dominum omnis qui gloriatur, si non in domino glorietur. Si gloriandum est, Paulus me docuit vnde & in quo. Gloria, inquit, no-
2.Cor.1.d stra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Securus gloria, si teste conscientia de gloria conditoris nihil mihi vsurpo. Securus plane: quia iam non contra dominum, sed in domino. Hæc nobis gloriatio non solum non prohibetur, sed & suadetur, cum dicitur: Gloriam abinuicem quæritis, & gloIoan.5.g riam quæ à solo deo est non vultis? Reuera gloriari in solo deo, non nisi à solo deo est. Nec mediocris ista gloria, quippe tam vera quàm de veritate, & in veritate tam rara, vt vix vel paucitas perfectorum perfecte glorietur in ea. Eant ergo
Psal.61.d vani filij hominum, mendaces filij hominum, eant & decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Nam sapiens gloriator probabit opus suum, atque ad lumen veritatis diligenter examinabit, & sic habebit in semetipso gloriam, & non in ore alterius. Stultus sum si cistellæ labiorum tuorum gloriam meam credidero, & cœpero mendicare eam abs te cũ habere voluero. Nõne nempe in tuo arbitrio est probare me vel improbare, prout

A prout volueris? Sed si retineo penes me, ipse fidelius seruo mihi. Imò nec mihi eam credo, ipsi potius repono seruandam,
2.Tim.1.c. qui potens est depositum meum seruare in illum diem, cautus in custodiendo, fidelis in restituendo. Secura tunc erit vnicuique laus à deo, his duntaxat qui humanas laudes contempserint. Nam gloria in confusione eorum qui terrena sapiunt, dicente etiam Dauid: Qui hominibus placent, confu-
Psal.52.b. si sunt, quoniam deus spreuit eos. Fratres, si hæc scitis, nemo vestrum velit laudari in vita ista: quia quicquid hic fauoris captas quod ad deum non retuleris, ipsi furaris. Tibi enim vnde gloria putide puluis, tibi vnde? De vitæ sanctitate? Sed spiritus est qui sanctificat, spiritus dico, non tuus, sed dei. Et si prodigiis aut signis effulgeas, in manu tua fiunt, sed virtute dei. An blanditur popularis fauor, quòd verbum bonum & bene forte deprompseris? Sed Christus donauit os & sapientiam. Nam lingua tua, quid nisi calamus scribæ? Et hoc ipsum mutuo accepisti. Talentum creditum est, repetendum cum vsura. Si inuentus fueris ad opus impiger, ad fructum referendum fidelis, pro labore tuo mercedem accipies. Si quo minus, tolletur à te talentum, & nihilominus exigetur lucrum, & vocaberis seruus nequam & piger. Omnis igitur de bonis multiformis gratiæ apparẽtis in vobis referatur ad ipsum laus, laudabilium siquidem vniuersorum authorem & largitorem. Idque non ficte, quemadmodum ab
B hypocritis: nec sola consuetudine, sicut à secularibus: sed nec quadam necessitate, vt iumenta ferendis oneribus applicantur: sed sicut decet sanctos, sinceritate fida, deuotione solicita, hilaritate grata, sed non dissoluta. Immolantes itaque hostiam laudis, & reddentes vota nostra de die in diem, curemus omni vigilantia iungere sensum vsui, affectum sensui, exultationem affectui, grauitatem exultationi, humilitatem grauitati, libertatem humilitati, quo interdum liberis purgatę mentis passibus procedamus, & excedamus per inusitatas quasdã affectiones spirituales lætitias in iubileis amœnitatibus, in lumine dei, in suauitate, in spiritu sancto, pbantes nos cõprehensos in his quos propheta intuebatur cũ diceret: Dñe in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur. At fortasse aliquis mihi dicat: Bene admones, sed si ea diceres quæ tuo proposito conuenirent. Expectate paulisper. Non sum immemor. Nonne in manibus est id tractare quod dicitur: O-
Cantt.1.a leũ effusum nomen tuũ? Hoc opus, hic labor est. Et quę præ-
Acnei. 6. misimus, an fuerint necessaria, vos videritis. Nunc quod ad me attinet, quia hinc aliena non sint, paucis aduertite. Non recordamini in sponsę vberibus extremam commendatã esse suaueolentiam vnguentorum? Quid ergo consequentius q̃ vt eandem fragrantiam sponsa ne sibi arrogare putetur, de
C sponsi beneficio recognoscat? Cui plane sensui illa omnia quæ prætaxauimus, subseruire cognoscitis. Quòd vbera, inquit, mea sic redolent & sic placent, nec studiis nec meritis ascribo meis: sed tuæ ô sponse tribuo largitati, de oleo vtique effuso nomine tuo. Hoc pro literę consequentia. Cæterum explanatio ipsius capituli, cuius occasione super nequissimo vitio ingratitudinis præsentem sermonem tam in longum protraximus, tẽpus aliud, & aliud exordium sermonis desiderat. Nunc hoc solum admonitos vos esse sufficiat, si sponsa vtiq; de omni virtute sua vel gratia minime audet sibi quippiam arrogare, quanto minus adolescentulę forte quæ nos sumus? Dicamus proinde & nos sponsę vestigia insectan-
Psal.113.b. tes, dicamus: Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Dicamus non verbo & lingua tantum, sed opere
B Psal.77.d & veritate, ne forte (quod nimis vereor) dicatur & de nobis: Quoniam dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei: cor autem eorum non erat rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento eius. Dicamus ergo dicamus, clamantes plus medullis cordis, quàm labiis oris: Saluos fac nos domine deus noster, & congrega nos de nationibus, vt confiteamur nomini sancto tuo, nõ nostro, & gloriemur in laude non nostra, sed tua, in secula seculorum. Amen.

De ecclesia fidelium christianorum: & de synagoga D
Iudæorum perfidorum, Sermo XIIII.

NOtus in Iudæa deus, in Israel magnum nomen eius. Psal.75.a.
Populus gentium qui ambulabat in tenebris, vidit Esa.9.a
lucem magnam, quæ erat in Iudæa & in Israel, vo- Psal.33.a
luitque accedere & illuminari, vt qui aliquãdo nõ populus, nunc populus esset, lapisque vnus angularis ambos, 1.Pet.2.b
in se parietes venientes è diuerso reciperet, & esset decætero Roma.15.c
in pace locus eius. Porro fiduciam dabat inuitantis vox quæ Psal.75.a.
iam sonuerat: Lætamini gentes cum plebe eius. Ergo accedere voluit, sed vetuit synagoga, immundam afferens ecclesiã de gentibus & indignã, idololatriæ fecem & ignorantiæ cęcitatem improperans, & dicebat: Tu enim quo merito? Noli me tangere. Cur inquit? An Iudæorum tantum deus? Nonne Rom.3.d.
& gentium? Etsi mihi certe meritum deest, sed non illi miseratio. Nunquid solummodo iustus est? Est & misericors. Do- Psal.118.h
mine veniant mihi miserationes tuæ, & viuam. Et rursum. Mi- Ibidem.u
sericordiæ tuæ multę domine, secundum iudicium tuum viuifica me: quod nimirum temperatum, misericordia est. Quid faciet iustus & misericors dominus, altera gloriante in lege, & applaudente iustitiam sibi, nec indigente misericordia, sed desiciente ipsam quæ indiget: altera è regione propria cognoscente delicta, confitente indigitatem, renuente iudiciũ, flagitante misericordiam: quid inquam faciet iudex, & ille iu E
dex cui & iudicare & misereri sic vtrũq; familiare est, vt neutrum altero familiarius? Quid sane possit conuenientius, quàm vt pro suo quæque accipiat voto, iudicium illa, ista misericordiam? Iudæus iudicium quærit, & habeat: gentes autẽ super misericordia honorant deum. Et est iudiciũ, vt qui contemnunt dei misericordem iustitiam, & suam volunt constituere: (quæ profecto non iustificat, sed accusat) eidem suæ iustitiæ relinquantur, opprimendi magis quàm iustificandi.

Est quippe ex lege (quæ neminem vnq̃ duxit ad perfectũ) est iugum quod neque ipsi neque patres eorum vnquam portare potuerunt. Sed synagoga fortis est, non curat onus leue, nec iugum suaue. Sana est, non est ei opus medicus, nec vnctio spiritus. Confidit in lege, liberet eam si potest. Non autẽ data est lex quæ posset viuificare, insuper & occidit. Litera e- 2.Cor.3.b.
nim occidit. Propterea, inquit, dico vobis mortemini in peccatis vestris. Hoc ergo iudicium ô synagoga quod flagitas. Errori tuo cęca & contentiosa desereris, donec plenitudo gẽtium (quas superba spernis, & inuida repellis) introeat, & agnoscat etiã ipsa ipsum qui notus est in Iudæa deus, quodq; Ioan.9.g
est in Israel magnũ nomẽ eius. Hoc quippe in iudiciũ venit Ie sus in hunc mundum, vt qui non vident videant, & qui vident Psal.93.c
cęci fiant. Ex parte tamen: quia non repellet dominus plebem & 94.a
suam, ex toto, seruans sibi ad semen apostolos & multitudinẽ F
credentium quorum erat cor vnum, & anima vna. Sed nec re- Luc.1.c.
pellet in finẽ, reliquias saluaturus. Iterũ enim suscipiet Israel puerum suũ, & recordabitur misericordiæ suæ: vt ne ibi quidem iudicium deserat comes misericordia, vbi nullum ipsa reperit locum. Alioquin si pro meritis recepisset, iudicium Iaco.2.c
profecto sine misericordia ei qui nõ facit misericordiam. Habet quippe Iudæa oleum multum diuinæ notitiæ, idque in se tanquam in vase clausum asara retinet. Peto, & non misereturnec commodat. Sola dei cultum, sola notitiam, sola vult possidere magnum nomen eius. Nec zelat sibi, sed inuidet mihi. Ergo tu domine iudica iudicium meum, & nomen tuum magnum magnificetur adhuc, & oleum quod mulsum est, multiplicetur magis. Crescat, ebulliat, effundatur, deriuetur & in gentes, & sentiat omnis caro salutare dei. Quo pacto (vt vult Iudæus ingratus) tota in barba Aaron remanebat vnctio salutaris? Non barbę, sed capitis est. Caput autem non barbę solius, sed & totius est corporis. Capiat sane prima, non sola. Refundat & inferioribus membris quod accepit ipsa desuper. Descendat descendat & in vbera ecclesiæ supernus liquor. Auida quippe nimis hunc sibi exprimere de barba non despicit. Perfusaque rore gratiæ, vt se non ingratam probet, dicat: Oleum effusum nomen tuum. Sed exuberet quæso Cantt.1.a
adhuc & perueniat vsque in oram vestimenti, in me vtique omnium nouissimo atque indignissimo, de vestimento tamen. Nam & ego illud mihi de maternis vberibus tanquã paruulus

G in Christo iure profecto pietatis efflagito. Quod si murmuret homo cui de bonitate oculus nequam est, domine respon de pro me: De vultu tuo iudicium meum prodeat, & non de supercilio Israel. Imò responde pro te, & dic calumniatori, tibi quippe calumniatur quòd tribuas gratis. Dic proinde illi. Volo & huic nouissimo dare similiter. Displicet phariseo. *Matt.20.b* Quid mussitas? Ius meum, voluntas est iudicis. Quid iustius ad meritum, quid ad præmium ditius? An non licet ei quod vult facere? Mihi quidē misericordia, sed tibi minime iniuria fit. Tolle quod tuū est, & vade. Si decreuerit saluare & me, *Psal. 62.a.* quid tu perdis? Exaggera quantum vis merita, & extolle fudores, melior est misericordia domini super vitas. Fateor nō sustinui pondus diei & æstus, sed iugum suaue & onus leue pro beneplacito patrisfamilias porto. Opus meum vix vnius est horę: & si plus, præ amore non sentio. Iudæus proprias exercitet vires, mihi probare libet quæ sit voluntas domini bona & beneplacens & perfecta. Ex ea sane operis ac temporis damna mihi resarcio. Ille pacto conuentionis, ego placito voluntatis inito credo, & non ad insipientiā mihi. Nam vita in voluntate eius. Illa mihi reconciliat patrem, illa hæreditatem restituit, etiam cumulatiori gratia symphoniæ & cantus & epularum ac totius exultantis familię celeberrima gau *Luc.15.g* dia suscitat mihi. Si indignatur frater meus senior ille, qui hædum comedere maulit cum amicis suis foris, quàm mecum in paterna domo vitulum saginatum, respondebitur illi: Epu- *Ibidem.* lari & gaudere oportet, quia hic filius meus mortuus fuerat H & reuixit, perierat & inuentus est. Adhuc synagoga foris epulatur cum amicis suis dęmonibus, quibus satis placet quòd hædum peccati insipiens deuorat transglutiens & reponens, atque quodammodo occultans sibi illud in ventre socordiæ & insipientiæ suæ, dum contemnens dei iustitiam, & suam volens constituere, dicit se non habere peccatum, nec morte egere vituli saginati, mundam siquidem iustamque ex legis operibus se reputans. At vero ecclesia scisso velo occidentis literæ in morte verbi crucifixi, audacter ad eius penetralia præeunte spiritu libertatis irrumpit, agnoscitur, placet, sortitur æmulę locum, fit sponsa, fruitur præreptis amplexibus, & in calore spiritus Christo domini cui confricatur inhærēs, stillante ac fundente vndique sui oleum exultationis, hoc illa præ participibus suis excipiens, ait: Oleum effusum nomen tuum. Quid mirum si vngitur, quæ vnctum amplectitur? Ecclesia ergo recumbit intus, sed ecclesia interim perfectorum. Spes tamen est & nobis. Excubemus pro foribus qui minus perfecti sumus, spe gaudentes. Sponsus & sponsa soli interim intus sint, mutuis secretisque fruantur amplexibus, nullo strepitu carnalium desideriorum, nullo corporeorum phantasmatū perturbante tumultu. Turba vero adolescentularum quæ absque huiusmodi inquietudinibus nondum estularum quæ absque huiusmodi inquietudinibus nondum es- I se possunt, foris expectet. Expectentque secure, scientes ad *Psal.44.d.* se illud spectare quod legunt: Adducentur regi virgines post eam, proximę eius afferentur tibi. Et vt quæq; sciat cuius spiritus sit, virgines dico illas quę ante Christo fœderatę quàm fœdatę mundi complexibus, ipsi firmiter perseuerant, cui se tanto fœlicius quanto maturius deuouerunt: proximas vero, quæ pristinam suam deformitatem in qua mundo huic quandoque conformes, mundi principibus id est spiritibus spurcis in omni carnali concupiscentia sese turpiter prostituerāt, tandem aliquando erubescentes & exeuntes in noui hominis formam, quanto serius tanto syncerius reformare festinant. Et hæ & illę sane proficiant, non deficient neque fatigentur, etsi necdum plene in se sentiunt vnde dicant & ipsæ: Oleum effusum nomen tuum. Nec enim audent adolescentulæ per se facere verba sponso. Tamen si magistræ vestigiis pressius inhærere studeant, effusi olei saltem odore delectabuntur, & incitabuntur etiam de odoris perceptione cupere & quærere potiora. Frequenter egoipse (quod fateri nō verecundor) maximeque in initio conuersionis meæ, corde durus & frigidus, & quærens quem vellet diligere anima mea, nec adhuc enim diligere poterat quem nondum inuenerat, aut certe minus q̄ vellet diligebat, & ob hoc quęrebat vt magis diligeret, quem nequaquam quæreret, nisi iam aliquatenus dilexisset. Cum ergo eum quærerem in quo recalescceret atque requiescceret spiritus meus, vtique torpens & languens, nec vlla de parte occurreret qui succurreret, per quem videlicet pruina K rigens quę sensus stringebat internos dissolueretur, & vernalis illa suauitas ac spiritualis amœnitas reuerteretur, tunc magis ac magis languebat & tædebat & dormitabat anima mea præ tędio tristis pene & desperans, & musitans secum *psal.147.b* illud: A facie frigoris eius quis sustinebit? cum subito forte ad affatum vel etiam aspectum cuiuspiam spiritualis perfectique viri, interdum & ad solam defuncti seu absentis memo- *Ibidem.* riam flabat spiritus & fluebant aquæ: & erant mihi lachrymæ *psal.31.a* illę panes die ac nocte. Quidnam istud nisi odor exhalantis vnctionis qua erat ille perfusus? Non enim vnctio, quæ ad me nimirum nisi homine mediante non pertingebat. Eapropter etsi gaudebam de munere, confundebar tamen & humiliabar quòd sola ad me tenuis exhalatio, & non pinguis aspersio peruenisset. Odoratu quippe delectatus non tactu, indignum me proinde cognoscebam cui per seipsum dulcescceret deus. Et nunc idipsum si accidat, auidus quidem suscipio munus indultum, gratumque habeo: sed dolens doleo per meipsum non meruisse, atque vt dicitur, de manu in manum minime accepisse, cum obnixe id peterem. Pudet nimirum magis ad hominis quàm ad dei moueri memoriam. Et tunc cum gemitu clamo. Quando veniam & apparebo ante fa- *psal.41.c* ciem dei? Existimo & aliquos vestrum idem esse expertos, & experiri interdum adhuc. Qua in re quid sentiendum nisi q̄ nostra aut superbia conuincitur, aut humilitas custoditur, aut L fraterna charitas nutritur, aut desiderium excitatur? Vnus idemque cibus & ægrotis est medicina, & ægrotatiuis dięta. Porro & debiles confortat, & delectat valentes. Vnus idemque cibus & languorem sanat, & seruat sanitatem: & corpus nutrit, & palato sapit. Sed redeamus ad verba sponsę, & sic curemus audire quæ ait, vt studeamus sapere & quod sapit. Sponsa (vt dixi) ecclesia est. Ipsa est cui plus dimissum est, & quæ plus diligit. Quod æmula improperat ei ad conuitium, hoc sibi ipsa inflectit ad commodum. Inde māsuetior ad correptionem, inde patientior ad laborem, inde ardentior ad amorem, inde sagacior ad cautelam, inde humilior pro conscię tia, inde acceptior pro verecundia, inde ad obediendum paratior, inde ad gratiarum actionem deuotior ac solicitior. Denique illa (vt dictum est) murmurante & memorante merita sua & labores & pondus diei & æstus, ecclesia beneficium recolit dicens. Oleum effusum nomen tuum. Hoc plane te- *Canti.1.c* stimonium Israel ad confitendum nomini domini. Non tamē *psal.121.d* Israel secundum carnem, sed eius qui secundum spiritum est. Nam hoc ille quo pacto dicat? Non quòd non habet oleum, sed non habet effusum. Habet, sed reconditum, habet in codicibus, sed non in cordibus. Foris hæret in litera: contrectat manibus vas plenum, sed & clausum, nec aperit vt vngatur. Intus intus est vnctio spiritus, aperi & vngere, & iam non eris domus exasperans. Quid facit oleum in vasis, si non sentias M & in membris? Quid tibi prodest pium saluatoris nomen lectitare in libris, nec habere pietatem in moribus? Oleum est. Effunde, & senties virtutem eius, quæ triplex est. Sed Iudęus ista fastidit, vos audite. Volo dicere cur nomen sponsi oleo comparetur, quod nondum dixeram. Et tres huius rei occurrunt causę. At quoniam pluribus vocabulis appellatur (eo q̄ nullum quo proprie dicatur inuenitur, ineffabilis quippe est) prius nobis inuocandus est spiritus sanctus, vt de multis vnum quod vult hoc loco intelligi (quoniam scripto designare non placuit) per se nobis aperire dignetur. Sed hoc quoque alias. Nam etsi in promptu nunc essent omnia, & neque vos onerati, nec ego fatigatus essem, hora tamen finem indicit. Tenete in quo attentos vos reddidi, vt non sit cras necesse repetere. Hoc incumbit, hoc in manibus est, docere scilicet cur nomen sponsi oleo comparetur: & quod de nominibus. Et quoniam non possum ego à me dicere quicquam, indicta oratio est vt nobis sponsus ipse reuelet per spiritum suum Iesus Christus dominus noster, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

Quali-

A *Qualiter hoc nomen Iesus est medicina salubris fidelibus Christianis in omnibus aduersis, Sermo. XV.*

Sap.1.b *Esa.58.c* BEnignus est spiritus sapientiæ, & nō consueuit esse difficilis se inuocantibus, qui sæpe & anteq̄ inuocetur, dicit: Ecce adsum. Audite iam quod orantibus vobis per me indicare dignatur de eo quod heri ad hoc ipsum distulimus, & orationum vestrarum fructum tempestiuum percipite. En ostendo nomen quòd oleo merito cōparatur, & quo merito, dicam. Multa quidem sponsi vocabula sparsa per omnem diuinam paginā legitis, sed in duo ea vobis vniuersa complector. Nullum vt arbitror reperietis quod nō aut pietatis gratiam, aut potentiā maiestatis sonet. Spiritus ita dicit etiam per sibi familiarius organū. Duo hæc audiui: quia potestas dei est, & tibi domine misericordia. Ergo secundum maiestatem sanctum & terribile nomen eius. *Psal.61.c* *Psal.110.b* Secundum pietatem non est nomen aliud sub cœlo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. Sed exemplis ma- *Acto.4.c* gis perspicuum fiet. Hoc est, inquit, nomen quod vocabūt eū, *Hie.23.b* *Esa.7.c* dominus iustus noster. Nomen potentiæ est. Item. Et vocabitur nomen eius Emmanuel. Pietatem insinuat item ipse de se. *Ioan.13.b* Vos vocatis me, ait, magister & domine. Primum gratiæ est, secundum maiestatis. Non enim minus pium est docere animum scientiam, q̄ præbere escam corpori. Rursum propheta. Vocabitur, inquit, nomen eius admirabilis, consiliarius, *Esa.9.b* B deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Primū, tertium, quartum, maiestatē sonant, reliqua pietatē. Quod horū ergo effunditur? Profecto maiestatis ac potentiæ nomē, in id quod est pietatis & gratiæ, quodammodo transfunditur, ipsumque effunditur abunde per Iesum Christum saluatorem nostrum. Nomen (verbi causa) quod deus est, nonne in id quod est nobiscum deus, hoc est in Emmanuel liquescit & deficit? Sic admirabilis in id quòd est cōsiliarius, sic deus & fortis in ea quę sunt pater futuri seculi & princeps pacis. Et dominus iustus noster, misericors & miserator dominus. Nō dico nouū quid, quondam quoque nihilominus Abram in Abraham, & Sarrai in Sarram effusa sunt, & iam tunc salutifere effusionis celebratum præfiguratumq; mysterium recordamur. Vbi iam illud quod apud antiquos tam terribiliter q̄ frequēter intonare solebat, ego dominus, ego dominus? Mihi dictatur ora- *Exo.20.a* tio, cuius principium nomine dulci paterno sequentium obti- *Leui.20.* nendarum petitionum præbet fiduciam. Serui nominantur *Num.35.d* amici, & resurrectio non tantum discipulis, sed fratribus nūci- *Esa.27.a* atur. Nec mirum si cum venit plenitudo temporis, facta est *Iohel.2.g* effusio nominis, deo quippe quod per Iohelē promiserat adimplente, & effundente de spiritu suo super omnem carnem, cum tale aliquid & apud Hebræos olim contigisse legā. Credo vos præuolare & scire iam quid dicere velim. Quale erat C inq̄, quod scisciranti Moysi primo respōsum est: Ego sum qui *Exod.3.d* sum, & qui est, misit me ad vos? Nescio an vel ipse Moyses caperet sic, si nō videlicet effunderetur. Sed fusum est, & captū est. Nec modo fusum, sed & effusum. Nam infusum iam erat. Iam cœli habebant illud: iam angelis innotuerat. Est autē foris missum: & quod angelis ita erat infusum, vt esset & priuatum, effusum & in homines est, ita vt iam tunc merito clama- *Canti.1.a* retur de terra: Oleum effusum nomen tuum: si nō ingratę ple- *Exod.3.a* bis exosa peruicacia obstitisset. Ait enī: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Currite gentes, ad manū est salus, effusum est nomē, quod quicunq; inuocauerit, saluus erit. Angelorum deus, etiam hominū deum se nominat. Oleū misit in Iacob, & cecidit in Israel. Dicite fratrib⁹ vestris: Date nobis de oleo vestro. Si nolunt, rogate dominū olei vt mittat & vobis. Dicite: Aufer opprobrium nostrum. Ne quæso insultet maleuolus dilectę tuæ, quam à finibus terræ euocare placuit tibi, tanto vtiq; dignantius, quanto minus dignā. Decet ne obsecro vt benigni patrisfamilias inuitatos seruus nequam excludat? Ego sum (ais) deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Et non amplius? Effunde, effunde, aperi manum tuam adhuc, & impleo omne animal benedictione. Veniant *Mat.8.b* ab oriente & occidente, & recumbāt cum Abraham, Isaac, & *Psal.121.a* Iacob in regno cœlorū. Veniant veniāt tribus tribus domini: testimonium Israel ad confitendū nomini domini. Veniant & recumbant, epulentur & delectentur in lætitia, & vnus vbiq; resonet in voce exultationis & confessionis sonus epulantis: D oleum effusum nomen tuū. Vnum scio, si Philippū & An- *psal.41.c* dream habuerimus ostiarios, repulsam omnino non patimur quicunq; oleum petimus, quicunq; volumus Iesum videre. Incunctāter Philippus dicet Andreę: Andreas autē & Philippus *Ioan.12.c* dicent Iesu. Iesus autem quid? Profecto quod Iesus. Nisi granum frumenti cadens in terrā mortuū fuerit, ipsum solū manet. Si autem mortuum fuerit, multū fructum affert. Moriatur igitur granum, & surgat gentium seges. Oportet pati Christum, & resurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius pœnitentiā & remissionem peccatorū non solum in Iudæam, sed *Ibidem.* etiā in omnes gentes, quatinus ab vno nomine quod est Christus, milia milium credentium Christiani dicantur, & dicant: Oleum effusum nomen tuū. Agnosco enim nomē quod in Esaia legi. Seruos suos, inquit, vocabit nomine alio, in quo q *Esa.65.c* benedictus est super terrā, benedicetur in domino. Amen. O nomen benedictū. O oleū vsq; quaq; effusum. Quousq; de cœlo in Iudæā, & inde in omnē terram excurrit, & de toto orbe clamat ecclesia: Oleum effusum nomen tuum. Effusum plane, quod non solum cœlos terrasq; perfudit, sed aspersit & inferos, adeo vt in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestiū ter- *phil.2.b* restrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur & dicat: Oleū effusum nomen tuū. Ecce Christus, ecce Iesus, vtrumq; infusum angelis, vtrūq; effusum in homines, & illos homines qui cōputruerant tanq̄ iumēta in stercore suo, homines & iumenta saluans, quēadmodū multiplicauit misericordiā suam deus. Quàm carū, q̄ vile. Vile, sed salubre. Si vile non esset, nō mihi effunderetur. Si salubre nō esset, nō me lucraretur. Particeps nominis sum, sum & hæreditatis. Christianus sum: fra- *Roma.8.c* ter Christi sum. Si sum quod dico, hæres sum dei, cohæres au- *phil.2.a* tem Christi. Et quid mirū si sponsi effusum est nomen, cū ipse *psal.21.c* quoq; effusus sit? Nam semetipsum exinaniuit formam serui accipiens. Denique ait: Sicut aqua effusus sum. Effusa est plenitudo diuinitatis, habitans super terrā corporaliter, vt de illa plenitudine omnes qui corpus mortis gestamus caperem⁹, ac vitali odore repleti diceremus: Oleum effusum nomē tuū. En quod nomen effusum, & qualiter & quatenus. Cur vero oleum? Nam hoc nondum dixi. In sermone superiore dicere cœperam, sed interuenit subito aliud quod prædicendum videbatur: ēq̄ intermiserim vltra quàm credidi. Quod non aliud esse reor nisi quòd fortis mulier sapientia misit manum ad colum, & digiti eius apprehenderunt fusum. Nouit enim *pron.31.c* modicam lanam vel linum in longum producere filum, atque in telę extendere latitudinem, & sic omnes domesticos suos vestire duplicibus. Est proculdubio inter oleum & nomē spō si similitudo, nec ociosę spiritus sanctus alterutrum comparauit. Ego autem dico in triplici quadam qualitāte olei, quod lucet, pascit, & vngit: si vos melius nō habetis. Fouet ignem, nutrit carnem, lenit dolorem, lux, cibus, medicina. Vide idē nunc & de sponsi nomine. Lucet prædicatum: pascit recogi- F tatum: inuocatum lenit & vngit. Et percurramus singula. Vn de putas in toto orbe tanta & tam fubita fidei lux nisi de prędicato Iesu? Nonne in huius nominis luce deus nos vocauit in admirabile lumē suum, quibus illuminatis & in lumine isto videntibus lumen, dicat merito Paulus: Fuistis aliquando te- *Ephes.5.b* nebrę, nunc autem lux in domino. Hoc denique nomen corā regibus & gentibus & filiis Israel portare iussus est idem apostolus, & portabat nomen tanquam lumen, & illuminabat patriam, & clamabat vbique: Nox præcessit, dies autem appro- *Roma.13.d* pinquauit: abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sic vt in die honestę ambulemus. Et monstrabat omnibus lucernam super candelabrum: annuncians in omni loco Iesum, & hunc crucifixum. Quomodo lux ista insplenduit ac perstrinxit cunctorum intuentium oculos, quādo de ore Petri tanquam fulgur egrediens, claudi vnius corporales plantas solidauit & bases, multosque spiritualiter cęcos illuminauit? Nunquid non ignem sparsit cum ait: In nomine Iesu Chri- *Acto.3.c* sti Nazareni surge & ambula? Nec tantum lux est nomen Iesu, sed est & cibus. An non totiens confortaris, quotiēs recordaris? Quid æquè mentem cogitantis impinguat? Quid ita exercitatos reparat sensus: virtutes roborat: vegetat mores bonos atque honestos: castas fouet affectiones? Aridus est omnis animæ cibus si non oleo isto infunditur. Insipidus

G est si non hoc sale conditur. Si scribas, non sapit mihi nisi legero ibi Iesum. Si disputes aut conferas, nō sapit mihi nisi sonuerit ibi Iesus. Iesus mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. Sed est & medicina. Tristatur aliquis nostrum? veniat in cor Iesu, & inde saliat in os, & ecce ad exortum nominis lumen, nubilum omne diffugit, redit serenum. Labitur quis in crimen, currit insuper ad laqueum mortis desperando? nonne si inuocet nomen vitæ, confestim respirabit ad vitam? Cui ali quando stetit ante faciē salutaris nominis, duritia (vt assolet) cordis, ignauię torpor, rācor animi, languor acediæ? Cui fons forte siccatus lachrymarum, inuocato Iesu non cōtinuo erupit vberior, fluxit suauior? Cui in periculis palpitanti & trepidanti, inuocatum virtutis nomen non statim fiduciam præstitit, depulit metum? Cui quæso, in dubiis æstuanti & fluctuāti, non subito ad inuocationē clari nominis emicuit certitudo? Cui in aduersis diffidenti, iamiamque deficienti, si nomen adiutorij sonuit, defuit fortitudo? Nimirum morbi & languores animæ isti sunt, illud medicina. Denique & probare licet. Inuoca me, inquit, in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Nihil ita irę impetum cohibet, superbię tumorem sedat, sanat liuoris vulnus, restringit luxuriæ fluxum, extinguit libidinis flammam, sitim temperat auaritiæ, ac totius indecoris fugat pruriginem. Siquidem cum nomino Iesum, hominem mihi propono mitem & humilem corde, benignum, sobrium, castum, misericordem, & omni denique honestate ac sanctitate conspicuum, eundemq; ipsum deum omnipotentē, qui suo me & exemplo sanet, & roboret adiutorio. Hæc omnia simul mihi sonant cum insonuerit Iesus. Sumo itaque mihi exempla de homine, & auxilium à potente, illa tanquam pigmentarias species, hoc tanquam vnde acuam eas, & facio cōfectionem, cui similē medicorum nemo facere possit. Hoc tibi electuarium habes ô anima mea, reconditum in vasculo vocabuli huius quod est Iesus, salutiferum certe, quodque nulli vnquam pesti tuæ inueniatur inefficax. Sēper tibi in sinu sit, semper in manu, quo tui omnes in Iesum & sensus dirigantur & actus. Denique & inuitaris. Pone me, inquit, signaculum in corde tuo: signaculum in brachio tuo. Sed hoc alias. Nunc vero habes vnde & brachio medearis & cordi. Habes inquam in nomine Iesu vnde actus tuos vel prauos corrigas, vel minus perfectos adimpleas: itemque vnde tuos sensus aut serues ne corrumpantur, aut si corrumpantur, sanes. Habuit & Iudæa quosdam Iesus, quorum vacuis gloriatur vocabulis. Illa enim nec lucent, nec pascunt, nec medentur. Idcirco synagoga in tenebris est vsq; adhuc, fame & infirmitate laborans. Et non sanabitur nec satiabitur quousque sciat meum Iesum dominari Iacob & finium terræ, & conuertatur ad vesperam, & famem patiatur vt canes, & circumeat ciuitatem. Et illi quidem præmissi sunt tanquam baculus ad mortuum, prophetā præueniētes, & sua interpretari nomina nequiuerūt. Vacua quippe erant. Superpositus mortuo baculus est: & nō erat vox neque sensus: quoniam baculus erat. Descendit qui baculū misit, & mox saluum fecit populum suum à peccatis eorum, probans se esse quod dicebatur. Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Nimirū qui dicit: Salus populi ego sum. Iam vox, iam sensus est, & patet eum non inane portare nomen instar priorum. Sentitur infusa salus, & beneficium nō tacetur. Intus sensus, foris vox. Compungor & confiteor, & confessio vitā indicat. A mortuo enim tanquam qui non est perit confessio. Ecce vita, ecce sensus. Suscitatus perfecte sum: integra est resurrectio. An aliud mors corporis est, nisi cum sensū priuatur & vita? Peccatum quod mors animæ est, nec compunctionis mihi sensum, nec confessionis reliquerat vocem, & erā mortuus. Venit is qui peccata dimittit, & vtrumq; restituit: & dicit animæ meæ. Salus tua ego sum. Quid mirum si cedit mors vbi vita descendit? Iam corde creditur ad iustitiam, & ore cōfessio fit ad salutē. Iam oscitat puer, & oscitat septies: & dicit. Septies in die laudem dixi tibi domine. Videte hunc septenarium. Sacer numerus est, non vacat. Sed melius hoc alij seruamus sermoni: quo famelici & non fastidiosi ad tam bonas epulas accedamus, inuitante nos sponso ecclesię domino nostro Iesu Christo, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Psal.49.c.

Mar.2.d

Eccli.17.c

Psal.34.a.
Roma.10.
4.Reg.4.f
Psal.118.x

Cant.8.b.

4.Reg.4.c

De cordis contritione: & de tribus speciebus K *uerę confessionis, Sermo XVI.*

QVid sibi ergo vult septenarius iste? Nescio enim an ita simplex quispiam in nobis sit qui ociosas esse has vices, & numerum hunc putet fortuitum. Ego nec illud vacare reor quòd propheta incumbens super mortuum, ad mensuram puerilis corporis sese contraxit, os suum ori illius coniunxit, oculisq; oculos, & manibus manus. Spiritus sanctus sic omnia fieri, & sic scribi fecit: ad eruditionem proculdubio illorum spirituum quos corrupti corporis circumuenit infida societas, ac stulta mundi sapientia desipere docuit. Corpus quippe quod corrumpitur, aggrauat animam: & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Propterea nemo miretur ac moleste accipiat si in his scrutandis tanquam quibusdam spiritus sancti apothecis curiosus existo, cum sciam quia sic viuitur, & in talibus vita spiritus mei. Dico tamen his qui præuolantes ingenio, in omni sermone ante pene flagitant finem q̄ principium teneant: debitorem me etiam tardioribus esse: & maxime. Sed nec studiū tam esse mihi vt exponam verba, q̄ vt imbuam corda. Et haurire & propinare me oportet, quod non fit celeriter percurrē do, sed tractando diligēter, & exhortando frequenter. Quāquam & præter spem quoq; meam diu nos discussio detinuit sacramentorum. Putaui fateor vnum ad hoc sermonem sufficere: siluamq́ue istam vmbrosam latebrosamq́ue allegoriarū pertransire nos cito: & ad planitiē moralium sensuum itinere diei quasi vnius peruenire: sed secus contigit. Biduum quippe iam in eo expendimus: & adhuc restat via. Ictus oculi eminus summitates ramorum & montium cacumina peruolabat: sed vallium subteriacens vastitas & densitas dumetorum frustrabatur obtutus. Nunquid (verbi gratia) Heliśæi miraculum præuidere valebam, quia nobis videlicet de gentium vocatione, & repulsione Iudæorum differentibus, ita de subito in medium prosiliret? Et nunc quandoquidem incidimus, nō pigeat nos paululum immorari, consequenter ad id quod intermittimus, postea reuersuros. Siquidem animarum cibus nihilominus est iste. Canibus quoque ac venatoribus plerūq; contingit à bestia quam aggressi erant desistere, & sequi aliam quæ inopinantibus forte occurrerit. Nō paruum fiducię robur præstat mihi quòd magnus ille vir propheta potens in opere & sermone, de excelso mōte cœlorum descendēs visitare dignatus est me, cum sim cinis & puluis: misereri mortuo: inclinare se iacenti: contrahi & coæquari paruo, cęco partiri lumen oculorum suorum: & os mutum oris propri osculo soluere: debilesque manus suarum roborare contactu. Suauiter rumino ista, & replētur viscera mea: & ĩteriora mea saginantur: & omnia ossa mea germinant laudem. Hoc semel cōtulit vniuersitati, hoc quotidie singuli in nobis actitari sentimus, & cordi scilicet tribui intelligentię lumen, & ori ædificationis verbum, & manibus opus iustitiæ. Dat sentire fideliter, dat proferre vtiliter, dat efficaciter adimplere. Et est funiculus triplex, qui difficile rumpitur ad extrahendas animas de carcere diaboli, & trahendas post se ad regna cœlestia, si recte sentias, si digne proloquaris, si viuendo confirmes. Oculis suis tetigit meos, interioris hominis frontem claris luminaribus ornans, fide & intellectu. Ori meo iunxit suū, & mortuo signum pacis impressit: quoniam cum adhuc peccatores essemus, reconciliauit nos deo, iustitiæ mortuos. Os ori applicuit, iterato inspirans in faciem meam spiraculum vitæ: sed sanctioris quàm primo. Nam primo quidem in animā viuentem creauit me: secundo in spiritum viuificantem reformauit me. Manus suas meis superposuit, exemplum præbens bonorum operum, formam obedientiæ. Aut certe manus suas misit ad fortia: vt doceret manus meas ad prælium, & digitos meos ab bellum. Et oscitauit, inquit, puer septies. Sufficiebat ad gloriam manifestādi miraculi oscitasse semel: sed multiplicitas & insignis numerus, mysterij admonent. Si illud ingens vniuersi humani generis primum quidem exanime corpus attendas: vides vbiq; ecclesiam (ex quo vitam propheta incumbente recepit) quasi septies oscitare: quia septies in die laudem dicere consueuit. Si teipsum aduertas, in hoc te noueris vita viuere spirituali, ac mysticum hunc implere numerum, si sensualitatis tuæ quinarium, charitatis binario subiicis, exhi-

4.Reg.4.f

Sap.9.d

Esa.38.c

Genes.2.b

prou.31.c

4.Reg.4

Psal.118.x

A exhibeśque iuxta apostolum membra tua seruire iustitiæ in sanctificationē, quæ prius exhibuisti seruire iniquitati ad iniquitatem: aut certe si eundē quinarium proximorū saluti impertiens, ad perficiendū septenariū duo hæc adiicias: misericordiā scilicet & iudiciū cantare deo. Habeo & alias septē oscitationes: septē videlicet experimenta sine quibus vera & certa salus rediuiui spiritus minime constat: quatuor ad sensum compunctionis, tria ad confessionis solum pertinentia. Si viuis, si vox, si sensus est, tu quoq; eadem in te recognoscis. Porro sensum ex integro recuperasse te scias, si tuā conscientiam quadruplici sentis compūctione morderi: pudore gemino, & gemino metu: nam vitam ad perficiendū septenariū triplex cōfessionis species attestatur, de quib⁹ postea videbitur. Nonne & sanctus Hieremias in suo planctu obseruat hunc numerum? Et tu igitur in tua pro te lamentatione formā habens propheticā, deū cogita factorē tuū, cogita & benefactorē, cogita patrē, cogita dominū. Ad omnia reus es, plāge per singula. Ad primū & vltimū respondeat timor tuus: ad duo media pudor. Pater sane non metuitur, cum pater sit. Patris enim est misereri semper & parcere. Et si percutit, virga non baculo percutit, & cum percusserit sanat. Paterna vox est. Percutiā & ego sanabo. Nō est proinde quod à patre formides, qui etsi quandoq; feriat vt emendet, nunq̄ tamen vt vindicet. At vero cogitantem q̄ patrē offenderim, est certe quod pudeat: etsi non quod terreat. Voluntarie genuit me verbo veritatis, nō stimulo carnalis cupiditatis excussit, quemadmodum genitor carnis meæ. Deinde etiam non pepercit vnigenito pro sic genito. Ita ipse quidē patrem se exhibuit mihi, sed non ego me illi vicissim filium. Quanā fronte attollo iam oculos ad vultum patris tam boni tam malus filius? Pudet indigna gessisse genere meo, pudet tanto patre vixisse degenerē. Exitus aquarum deducite oculi mei: operiat cōfusio faciē meam, vultum meum pudor suffundat, occupetq; caligo. Deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. Proh pudor quem fructū habui in quibus nunc erubesco? Si in carne seminaui: de carne non metam nisi corruptionem. Si in mundo, & ipse transit & concupiscentia eius. Quid? Caduca, vana, & prope nulla, & quorum finis mors est, infœlix & insanus præferre nō erubui æterni patris amori & honori. Confundor confundor audire. Si ego pater: vbi est honor meus? Sed & si pater non esset: obrueret me beneficiis? Instaurat aduersum me testes (vt alia innumera taceam) huius corporis victum, & vsum temporis huius, & super omnia sanguinem dilecti filij clamantem de terra. Pudet ingratitudinis, quanquam ad confusionis cumulum, arguar etiam reddidisse mala pro bonis, & odium pro dilectione. Minime quidem mihi à benefactore, sicut nec à patre timendum. Verus quippe beneficus est, dans affluenter, &
C non improperans. Non improperat dona, quia dona sunt: & beneficia sua mihi dedit: non vendidit. Denique sine pœnitētia sunt dona eius. At quanto de illo benignius: tanto de me indignius sentire cogor. Erubesce & dole nihilominus anima mea, quoniam etsi illum non repetere & non improperare decet: nos tamen omnino dedecet ingratos immemoresq́ue extitisse. Heu, quid vel nunc tandem retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Quòd si segnior forte suas partes minus exequitur pudor: timor sanè excitetur in adiutorium. Excitetur, vt excitet. Sepone parum pia vocabula benefactoris & patris, atque ad austeriora cōuertere. Nempe qui legitur pater misericordiarum, & deus totius consolationis: legitur nihilominus deus vltionū dominus. Legitur deus iudex iustus & fortis. Legitur terribilis in consiliis super filios hominū. Legitur deus zelās. Quòd pater est, q̄ beneficus est, tibi est: q̄ dominus ac creator, sibi. Et enim ꝓpter semetipsum fecit omnia, scriptura teste. Qui ergo quod tuum est tibi defendit ac seruat, putas & pro se aliquando non zelabit: putas sui non requiret principatus honorem? Propter hoc irritauit impius deum, quia dixit in corde suo, nō requiret. Et quid est in corde suo dicere, non requiret, nisi non metuere quod requirat? Sed requiret vsq; ad nouissimum quadrantem: requiret & retribuet abundanter facientibus superbiā. Requiret à redempto seruitium: honorem & gloriam ab eo quem plasmauit. Esto q̄ dissimulet pater: ignoscat beneficus: sed non dominus & creator. Et qui parcit filio, non parcet figmento, nō parcet seruo nequā. Pensa cuius sic formidinis & horroris, D tuum atq; omnium contempsisse factorē, offendisse dominum maiestatis. Maiestatis est timeri, dominī est timeri, & maxime huius maiestatis, huiusq; domini. Nam si reum regię maiestatis quāuis humanæ, humanis legibus plecti capite sancitū sit: quis finis contemnentium diuinam omnipotentiam erit? Tangit montes, & fumigant: & tam tremendam maiestatem audet irritare vilis puluiculus, vno leui flatu mox dispergendus, & minime recolligendus? Ille ille timendus est, qui postq̄ occiderit corpus, potestatem habet mittere & in gehennam.

Roma.6.d

Deut.32.f.

Psal.68.b

Psal.30.c

Gala.6.b
1.Ioan.2.c

Mala.1.b

Psal.143.b

Paueo gehennam, paueo iudicis vultum, ipsis quoq; tremē dum angelicis potestatibus. Contremisco ab ira potentis, à facie furoris eius, à fragore ruentis mundi, à conflagratione elementorum, à tempestate validā, à voce archangeli, & à verbo aspero. Cōtremisco à dētibus bestię infernalis, à vētre inferi, à rugiētibus præparatis ad escā: horreo vermē rodētē, & ignē torrentem, fumū & vaporē & sulphur, & spiritum procellarū. Horreo tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo aquā, & oculis meis fontem lachrymarum, vt præueniā fletibus fletum & stridorem dentium, & manuum pedumq; dura vincula & pondus catenarum præmentiū, stringentium, vrentium, nec consumentium? Heu me mater mea, vt quid me genuisti filiū doloris, filiū amaritudinis, indignationis & plorationis æternæ? Cur exceptus genibus, cur lactatus vberibus, natus in cōbustionem, & cibus ignis? Qui sic afficitur, sensum proculdubio recuperauit, & in duplici metu isto, itemque pudore illo æquē duplici habet oscitationes quatuor. Tres quæ restāt ex voce confessionis adiiciet, & nequaq̄ dicetur iam de eo q̄ non sit vox neque sensus, si tamen de corde humili, simplici, fideliq́ue processerit illa confessio. Omne ergo quod remordet conscientiam, confitere humiliter; pure fideliter, & has vices implesti. Sunt qui gloriantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis: quos notans propheta, peccata sua, inquit, prædicauerunt sicut Sodoma. Verum hos ab hac disputatione tanq̄ seculares amouco. Nam quid ad nos de his qui foris sunt? Quanquam & de his qui religiose vestiti & religionem professi sunt, nonnunquam audimus aliquos reminisci & iactitare impudentissime mala sua præterita, quæ (verbi gratia) aliquando vel fortiter gladiatorio, vel argute literatorio gessere conflictu, seu aliud quid secundum mundi quidem vanitatem fauorabile, secundum animæ vero salutē nociuum, pernitiosum, damnosum. Secularis adhuc animi indicium est hoc: & humilis habitus qui gestatur à talibus, nō sanctę nouitatis est meritum, sed priscę vetustatis operculum. Nonnulli talia quasi dolendo & pœnitendo rememorant, sed gloriam intentione captantes, commissa sua non diluunt, sed seipsos illudunt. Nam deus non irridetur. Veterem hominem non exuerunt, sed nouo palliant. Non proditur aut proiicitur E vetus fermentum illa confessione: sed statuitur, secundum illud: Inueterauerunt ossa mea dum clamarem tota die. Pudet reminisci quorundam tantam proteruiam, vt non pudeat eos cum exultatione lugenda iactitare, quòd & post susceptū sanctum habitum callide quempiā supplantauerint, & circunuenerint in negotio fratrem, aut quòd talionem pro conuicio vel maledicto, id est malum pro malo, aut maledictum pro maledicto audacter reddiderint. Sed est confessio eo periculosius noxia, quo subtilius vana, cum ipsa etiam inhonesta & turpia de nobis detegere non veremur, non quia humiles sumus, sed vt esse putemur. Appetere autem de humilitate laudem, humilitatis est non virtus, sed subuersio. Verus humilis vilis vult reputari, non humilis prædicari. Gaudet contemptu sui, hoc solo sane superbus quòd laudes contēnit. Quid peruersius, quidve indignius quàm vt humilitatis custos confessio superbię militet, & inde velis videri melior vnde videris deterior? Mirabile iactantiæ genus, vt non possis putari sanctus, si non appareas sceleratus. At talis confessio speciem habens humilitatis non virtutem, non solum veniam non meretur, sed & prouocat iram. Nunquid profuit Saul quòd se ad increpationem Samuelis peccasse confessus est? Culpabilis, peculdubio fuit illa confessio, quę culpam nō diluit. Quomodo enim humilem contēneret confessionem humilitatis magister, & cui humilibus dare gratiam certe ingenitum est? Omnino nō poterat non placari, si quæ in ore sonuit, in corde radiasset

Psal.31.a

Humilitas

G diasset humilitas. Ecce cur humilem esse debere confessionẽ dixi. Oportet autem & esse simplicem. Non intentionem (forte quia latet homines) excusare delectet si sit rea, nec leuigare culpam quæ grauis est, nec alieno adumbrare suasu cũ inuitum nemo coegerit. Primum illud non confessio est sed defensio, nec placat sed prouocat. Sequens monstrat ingratitudinem, ex quo minor reputatur culpa, eo minuitur & gloria indultoris. Sed enim minus libenter beneficium datur, quod minus grate minúsve necessarie prouenire sentitur. Veniam proinde sibi abiudicat qui munus largitoris attenuat: quod quidem omnis qui reatum suum verbis alleuiare conatur, facit. Iam à postremo primi hominis dehortetur exemplum, nec culpam siquidem diffitentis, nec tamen consequentis veniã, non dubium quin ob reatus mulieris admixtionẽ. Genus excusationis est, cum argueris tu, alium incusare. Porro excusare te velle quando corriperis, quàm sit non modo minime fructuosum sed & perniciosum, sanctum Dauid interroga. Verba nempe malitiæ excusationes in peccatis appellat, ne in ea declinet cor suum rogans & supplicans. Merito quidem. In animam etenim suam peccat qui se excusat, repellens proinde à se indulgentiæ medicinam, & sic vitam sibi proprio ore intercludens. Et quænam maior malitia quàm propriam armari in salutem, & linguæ tuæ temetipsum mucrone confodere? Denique qui sibi nequam, cui est bonus? Sit autem & fidelis confessio, vt confitearis in spe, de indulgentia penitus non diffidens, ne tuo te ore non tam iustifices quàm condemnes. Iudas certe proditor domini, & Cain fratricida confessi sunt, & diffisi sunt. Alter. Peccaui, inquit, tradens sanguinem iustum. Alter. Maior est iniquitas mea, quàm vt veniã merear: & verax licet nil eis profuit infidelis confessio. Hæ itaque tres confessionis obseruantiæ, iunctę quatuor superioribus compunctionis, septenarium implent. Iam vero sic compunctus, & sic cõfessus, ac propria proinde certus de vita, certus quoque nihilominus es (vt arbitror) vacuo nequaquam nomine appellari Iesum, cum qui in te talia valuit & voluit operari, nec vacue subsecutum fuisse baculum quem prẽmiserat. Non venit vacue quia non venit vacuus. Nam quomodo vacuus, in quo habitauit plenitudo? Neque enim ei datus est ad mensuram spiritus. Denique & venit in plenitudine temporis, plenum proinde venire se indicans. Bene plenum, quem vnxit pater oleo lætitiæ præ consortibus suis. Vnxit & misit plenum gratiæ & veritatis. Vnxit vt vngeret. Omnes ab eo vncti sunt, qui de plenitudine eius meruerunt accipere. Ideo ait. Spiritus dñi super me, eo ꝙ vnxerit me, ad annunciãdum mansuetis misit me: vt mederer contritis corde, vt prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, vt prædicarem annum placabilem domino. Veniebat (vt audis) vngere contritiones nostras, ac lenire dolores. Ideoque venit I vnctus, venit mansuetus & mitis, & multæ misericordiæ omnibus inuocantibus se. Sciebat se ad infirmos descendere, exhibuitq; qualẽ oportuit. Et quoniã multę erant infirmitates, multa quoq; prouidus medicus medicamina curauit afferre. Attulit spiritum sapientiæ & intellectus, spiritum consilij & fortitudinis, spiritum scientiæ & pietatis, & spiritum timoris domini. Vides quot phialas plenas odoramentis cœlestis medicus præparauit ad sananda vulnera illius miseri qui incidit in latrones? Septem sunt numero, septem fortasse præfatis oscitationibus excitandis accommodatæ. Spiritus enim vitæ erat in phialis. Ex his profecto infudit oleum meis vulneribus. Infudit & vinum, sed minus quàm olei. Sic nempe congruebat in firmitatibus meis, vt misericordiam superexaltaret iudicio, quemadmodum vino oleum superfertur infusum. Attulit proinde quinque cados olei, vini non nisi duos. Vinum siquidẽ timor tantum & fortitudo fuere, reliqua quinque oleum propria suauitate designant. In spiritu denique fortitudinis tanquàm potens crapulatus à vino descendit ad inferos, contriuit portas æreas, & vectes ferreos confregit, alligauit fortem, & vasa captiuitatis eripuit. Descendit nihilominus in spiritu timoris, sed timendus, non timidus. O sapiẽtia, quanta arte medendi in vino & oleo animæ meæ sanitatem restauras, fortiter suauis, & suauiter fortis. Fortis pro me & suauis mihi. Denique attingis à fine vsq; ad finem fortiter, & disponis omnia suauiter, propellens inimicum, & infirmum fouens. Sana me domine & sanabor, psallam & confiteborno K mini tuo & dicam: Oleum effusum nomen tuum. Non vinum effusum (nolo enim vt intres in iudicium cum seruo tuo) sed oleum, quia coronas me in misericordia & miserationibus. Oleum plane, quod dũ superenatat cũctis quibus immiscetur liquoribus, liquido illud designat nomẽ, quod est super omne nomen. O nomen præsuaue & prædulce. O nomen præclarũ, prælectum & præexcelsum, & superexaltatum in secula. Hoc vere oleum quod exhilarat faciem hominis, quod caput ieiunantis impinguat, vt oleum peccatoris non sentiat. Hoc nomen nouum quod os domini nominauit, quod & vocatum est ab angelo priusquàm in vtero conciperetur. Hoc non solum Iudæus, sed quicunque inuocauerit saluus erit, intantum vsquequaque effusum est. Hoc pater donauit filio, sponso ecclesiæ domino nostro Iesu Christo, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Cant.1.a
Psal.142. & 102.b
Esa.62.a
Lucæ.2.c
Iohel. 2.g

Sermo XVII. *in quo tractatur de Luciferi deiectione.*

Vtamus ne satis processum est in sanctuario dei dum scrutamur mirabile sacramentum, an ad perscrutandum adhuc si quid restat, audemus spiritũ ad interiora sequi? Spiritus nempe iste scrutatur non solum hominum corda & renes, sed etiã profunda dei: & siue ad nostra siue ad alia, securus sequor eum quocunque ierit. Tantum vt custodiat corda nostra, & intelligẽtias nostras, L ne forte cum non aderit adesse putemus, nostrumque pro ipso sequamur sensum deuiantes. Venit nanque & vadit prout vult, & nemo facile scit vnde veniat aut quo vadat. At istud siue damno fortasse salutis nescire licet. Cæterum quãdo veniat vel quando vadat, id plane periculosissime ignoratur. Cum enim hæ spiritus sancti circa nos dispensatorię quidem vicissitudines vigilantissime non obseruantur, fit vt nec absentem desideres, nec præsentem glorifices. Nempe qui idcirco recedit vt auidius requiratur, quonam modo si abesse nescitur, requiritur? Et rursum qui dignanter ad hoc redit vt consoletur, qualiter digne pro sua maiestate suscipitur, si nec adesse sentitur? Mens ergo quæ ignorat absessum, patet seductioni: & quæ reditum non obseruat, erit ingrata visitationi. Petiit quondam aliquid Helisæus à magistro, cum discessum eius imminere præsensit, nec obtinuit, sicut scitis, nisi ea quidem conditione si videret quando tolleretur à se. In figura contigit hoc illis, scriptum est autem propter nos.

Vigiles esse & soliciti circa opus nostræ salutis (quod mira subtilitate ac suauitate diuinæ suæ artis incessanter actitat spiritus in intimo nostri) prophetico docemur & monemur exemplo. Nunquam sane sine nostra conscientia magistra vnctio quæ docet de omnibus, tollatur à nobis, si duplicato volumus munere non fraudari. Nunquam cum venerit inueniat imparatos, sed semper vultus suspensos expansosque habentes sinus ad largam domini benedictionem. Tales deniq; quærit, similes hominibus expectantibus dominum suũ quando reuertatur à nuptiis: qui vtique ab illis superne mensę copiosis deliciis vacua nunquam reuertitur manu. Vigilandum proinde, & vigilandum omni hora, quia nescimus qua hora spiritus venturus sit, seu iterum abiturus. It & redit spiritus, & qui stat eo tenente, deserente cadat necesse est: sed non colligitur, quia dominus rursum supponit manum suam. Et has alternare vices non cessat in his qui spirituales sunt, vel quos potius spirituales proinde ipse creare intendit visitans diluculo, & subito probans. Denique septies cadit iustus, & septies resurgit: si tamen cadat in die, vt se cadere videat, & decidisse sciat, & resurgere cupiat, & requirat manum adiuuantis, & dicat: Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem: auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Aliud est dubitare de veritate, quod patiaris necesse est cum spiritus minime spirat: & aliud sapere falsitatem, quod facile caues si eandem tuam ignorantiam non ignoras, quatenus dicas & tu: Et si quid ignoraui, ignorantia mea mecum est. Sancti Iob sententia est. Agnoscite. Pessimę matris ignorantiæ, pessimę itidem filiæ duę sunt. falsitas & dubietas. Illa miserior, ista miserabilior. Perniciosior illa, ista molestior. Cum loquitur spiritus, cedit vtraque: & est non solum veritas, sed & certa veritas. Est quippe veritatis.

4.Reg.2.a
Prou.24.b
Psal.29.b
Iob.19.a

A ritatis ille spiritus, cui contraria falsitas est. Est & sapientiæ, quæ cum sit candor vitæ æternæ, & vbique attingat propter munditiam suam, obscurum ambigui non admittit. Cauenda sane cum spiritus iste non loquitur, etsi non molesta dubietas, certe falsitas execrãda. Aliud est enim sub incerto hoc vel illud opinando sentire, aliud temere affirmare quod nescias. Aut ergo loquatur semper spiritus, quod nostri quidẽ minime arbitrij est: aut quando silere placet, hoc ipsum indicet, & loquatur saltem suum silentium, ne ipsum nobis falso præire putantes, nostrum pro ipso male securi sequamur errorem. Et si suspenderit ambiguo, non relinquat mendacio. Est qui dubie profert mendacium, nec mentitur: & est qui veritatem quam nescit affirmat, & mẽtitur. Nam & ille non quidem quod non est esse, sed se quod credit credere dicit, & verum dicit, etiam si hoc verum non sit quod credit: & is cum se certum vnde non est certus dicit, verum non dicit, etiam si verum sit de quo asserit. His præmissis ad cautelam talia inexpertorum, sequar iam spiritum sicut confido præeuntem, eadem tamen cautela si potero quam præmisi, & tentabo facere Roma. 2.c ipse quod doceo, ne dicatur & mihi: Tu qui alios doces, teipsum non doces. Distinguendum sane inter manifesta & dubia, nec illa scilicet adduci in dubium, nec ista temere affirmari. Quod quidem ipsum de magisterio sperandũ est spiritus. Nec enim nostra ad illud omnino industria sufficit.

B Quis nouit hominum an id quod inter homines iudicatum à deo sermo superior (à quo videlicet, si bene memini, quartus est iste) patefecit, in supernis quoque iudicium iam factũ præcesserit? Quod dico, tale est. Putas ne Lucifer ille qui mane oriebatur, sed præpropere eleuabatur, antequam verteretur in tenebras, generi nostro inuiderit & ipse olei effusionẽ, vt per seipsum iam tunc indignabundus mussitaret dicẽs intra se quodammodo. Vt quid perditio hæc? Hoc ego non asfero dicere spiritum, sed nec contradicere dico. Nescio enim. Potuit autem contingere (si tamen incredibile non putetur) plenum sapientia, & perfectum decore: homines præscire potuisse futuros, etiam & profecturos in parem gloriam. Sed si præsciuit, in dei verbo absque dubio vidit, & in liuore suo inuidit, & molitus est habere subiectos, socios dedignatus. Infirmiores sunt, inquit, inferioresque natura: non decet esse concius, nec æquales in gloria. An forte prodit impiam hanc eius machinationem illa præsumpta ascensio sessioque significans magisterium? Ascendam, inquit, super montem excelsum, & sedebo in lateribus Aquilonis: quo altissimi quandam proinde similitudinem obtineret, si quemadmodum ille super Cherubim sedẽs gubernat omnem angelicam creaturam, ita & ipse altus sederet, regeretque genus humanum. Absit. Iniquitatem meditatus est in cubili suo, mentiatur iniquitas

C sibi. Nos alium non cognoscimus iudicem q̃ authorem. Nõ diabolus, sed dominus iudicabit orbem terræ: ipse deus noster in seculum & in seculum seculi: ipse reget nos in secula. Ergo in cœlo concepit dolorẽ, & in paradiso peperit iniquitatem prolem malitiæ, matrẽ mortis & ærumnarum omniũq; Sapiẽ.10.b prima parens superbia. Nam etsi inuidia diaboli mors intraHier.14.b uit in orbem terrarum, initium tamẽ omnis peccati superbia. Verũ quid illi profuit? Nihilomin? tu in nobis es domine: & nomẽ tuũ inuocatum est super nos. Et dicit populus acquisCan.1.a tionis, dicit ecclesia redemptorũ. Oleum effusum nomen tuũ. Cum ciicior ego, tu illud effundis post me, & in me: quoniam cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Accepit tamen satan regnum super omnes filios superbię, factus princeps tenebrarum harum, vt regno humilitatis etiam superbia militet, dum in vno suo principatu temporali & tali multos humiles excelsos æternosq; reges constituit. Iucundum iudicium, vt superbus ille humilium malleator, eisdẽ ipsis nesciẽs fabricet coronas perpetuas, impugnando omnes, & omnibus succumbendo. Siquidem vbiq; & semper iudicabit dominus populos, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calũniatorem. Vbiq; & semper defensabit suos, propulsabit nocẽtes, & tollet virgã peccatorum de super sortẽ iustorum, vt nõ Psal.45.b extendant iusti ad iniquitatẽ manus suas. Eritq; tandem cum ex toto arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni. Tu tibi miser sedem collocas in Aquilone, plaga nebulosa & frigida, & ecce suscitantur de puluere inopes, & de stercore pauperes, vt sedeant cum principibus, & soliũ glorię D teneant, doleasque impleri illud: Pauper & inops laudabunt nomen tuum. Gratias tibi pater orphanorum, & iudex pupillorum, incaluit super nos mons coagulatus, mons pinguis, cœli distillauerunt à facie dei Sinai, effusum est oleum, dilatatũ est nomen quod nobis & cui nos inuidebat iniquus. Dilatatũ inquàm vsq; ad corda & ora parvulorum, & in ore infantium Psal. 8.a & lactentium perficitur laus. Porro peccator videbit & ira- Psal.111.b scetur, & erit sicut ira implacabilis sic flãma inextinguibilis, quæ iam parata est ei & angelis eius. Zelus domini exercituũ faciet hoc. Quomodo me amas deus meus, amor meus? quomodo me amas, vbiq; recordans mei, vbiq; zelans salutẽ egeni & pauperis, non solum aduersum homines superbos, sed etiam aduersus sublimes angelos? In cœlo & in terra iudicas domine nocentes me, expugnas impugnantes me. Vbique subuenis, vbiq; assistis, vbiq; à dextris es mihi domine ne cõmouear. Hæc cantabo domino in vita mea, psallam deo meo quandiu fum. Hæ virtutes eius, hæc mirabilia eius quæ fecit. Hoc primum & maximum iudicium, quod mihi illa conscia secretorum aperuit virgo Maria. Deposuit, inquiens, po- Lucæ.1.c tentes de sede, & exaltauit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Secundũ autem simile est huic quod iam audistis, vt qui non videt videant, & qui vident cęci fiãt. Ioan.9.g In his duobus iudiciis consoletur se pauper, & dicat: Memor Psal.118.g fui iudiciorum tuorum à seculo domine, & consolatus sum. E Sed reuertamur ad nosipsos, scrutemurq; vias nostras: & vt in veritate id possimus, intuocemus spiritum veritatis, & reuocemus ab alto quo nos eduxerat, quatenus antecedat nos etiam ad nos, quoniã sine ipso possumus nihil. Nec verendum ꝙ dedignetur condescendere nobis, qui potius si vel exiguũ quid absque ipso conamur, indignatur. Non est enim illa vadens & non rediens, sed ducit nos & reducit de claritate in claritatẽ tanq̃ domini spiritus, quandoque rapiens ad se in lumine suo, quandoq; contẽperans, & illuminans tenebras nostras: vt siue supra nos, siue apud nos, semper in luce, semper vt filij lucis ambulemus. Transiuimus allegoriarum vmbras: ventũ est ad indaganda moralia. Ædificata est fides, instruatur vita: exercitatus est intellectus, dicatur actus. Siquidem intellectus bonus omnibus facientibus eum, si tamen & actus & intelligen- Psal.110.b. tia dirigantur in laudem & gloriam domini nostri Iesu Christi, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De duabus operationibus spiritus sancti quarum una uocatur effusio: & alia infusio. Sermo. XVIII.

Oleum effusum nomen tuum. Quid certum demon- Canti.1.a strat spiritus sanctus nobis in nobis occasione huius capituli? Profecto (quod interim occurrit) geminę cuiusdam suæ operationis experimẽtũ. Vnius quidem qua nos primo intus virtutibus solidat ad salutẽ, alterius vero qua foris quoque muneribus ornat ad lucrum. F Illas nobis, hæc nostris accipimus, verbi gratia, fides, spes, charitas, nobis propter nos dantur. Absque his quippe salui esse non possumus. Porro scientiæ seu sapientiæ sermo, gratia curationis prophetia, similiaque, quibus carere cum integritate etiam salutis proprię possumus, proximorum proculdubio in salutem expendenda donantur. Et has spiritus sancti operationes quas vel in nobis vel in aliis experimur, vt ex re nomina accipiant, infusionem si placet atque effusionem nominemus. Cuinam ergo harũ conuenit oleum effusum nomen tuum? Nonne effusioni? Nam de infusione, infusum, potius q̃ effusum, dixisset. Deniq; de vberum foris spirante fragrantia, & non de internis sponsę virtutibus prolatũ est, oleũ effusum nomen tuum. Deniq; ob bonũ odorẽ vberũ extrinsecus perfusorum, ait sponsa. Oleum effusum nomen tuum: asscribens ipsum odorem nomini sponsi tanq̃ oleo effuso super vbera. Et quicunq; munere gratiæ exterioris perfusum se sentit, quo & ipse aliis refundere possit, etiã huic dicere est, oleum effusum nomen tuum. Sed sane cauendum in his aut dare quod nobis accepimus: aut quod erogandum accepimus, retinere. Rem profecto proximi retines tibi, si (verbi causa) plenus virtutibus cum sis, foris q; nihilominus donis scientiæ & eloquentiæ adornatus, metu forte aut segnitie aut minus discreta humilitate verbum bonum quod posset prodesse multis, inutili immo &

G mo & damnabili ligas silentio,certe maledictus quòd frumẽ
ta abscondis in populis. Rursum quod tuũ est spargis & per-
dis,si priusquàm infundaris tu, totus semiplenus festines ef-
Deut.15.b fundere, contra legem arans in primogenito bouis, & ouis
primogenitum tondens. Nimirum vita atque salute quam al-
teri das,te fraudas, dum sana vacuus intentione,ꝑgloriæ ina-
nis vẽto inflaris, aut terrenæ cupiditatis veneno inficeris, &
lęthali apostemate turgens interis. Quamobrem si sapis,
concham te exhibebis, & nõ canalem. Hic siquidem pene si-
mul & recipit & refundit. Illa vero donec impleaſ expectat,
& sic quod superabundat sine suo damno communicat, sciens
maledictum qui partem suam facit deteriorem. Et ne meum
consilium contemptibile ducas, audi sapientiorem me: Stul-
Prou.29.b tus (ait Salomon) profert totum spiritum suum simul, sapiẽs
reseruat in posterum. Verum canales multos hodie habemus
in ecclesia,conchas vero perpaucas. Tantę charitatis sunt per
quos nobis fluenta cœlestia emanant, vt ante effundere quàm
infundi velint,loqui quàm audire paratiores, & prompti do-
cere quod non didicerunt,& aliis præesse gestientes, qui seip
sos regere nesciunt. Ego nullum ad salutem pietatis gradum
illi gradui anteponendum existimo, quem sapiens posuit di-
Eccli.30.d cens: Miserere animæ tuæ placens deo. Quòd si non habeo ni
H si parumper olei quo vngar,putas tibi debeo dare,& remane-
re inanis? Seruo illud mihi,& omnino nisi ad prophetę iussio-
nem non profero. Si institerint rogitantes aliqui ex his qui
forte existimant de me supra id quod vident in me aut audiũt
Matt.25.a aliquid ex me,respondebitur eis: Ne forte non sufficiat no-
bis & vobis,ite potius ad vendentes,& emite vobis. Sed cha-
1.Cor.13.b ritas,inquis,non quærit quæ sua sunt. Et tu scis quamobrẽ?
Non quærit quæ sua sunt,profecto quia nõ desunt. Quisnam
quærat quod habet? Charitas quæ sua sunt,id est proprię sa-
luti necessaria nunquàm non habet. Nec modo habet, sed e-
tiam abundat. Vult abundare sibi, vt possit & omnibus. Ser-
uat sibi quantum sufficiat, vt nulli deficiat. Alioquin si plena
non est,perfecta non est. Cæterum tu frater cui firma satis
propria salus nondum est,cui charitas adhuc aut nulla est,aut
adeo tenera atque arundinea,quatenus omni flatui cedat,om-
ni credat spiritui,omni circunferatur vento doctrinę,imò cui
charitas tanta est,vt vltra mandatum quidem diligas proxi-
mum tuum plus quàm teipsum: & rursum tantilla vt contra
mandatum fauore liquescat,pauore deficiat,perturbetur tri-
stitia,auaritia cõtrahatur,protrahatur ambitione,suspicioni-
bus inquietetur,conuitiis exagitetur,curis euisceretur, hono
ribus tumeat, liuore tabescat: tu inquam ita in proprijs teip-
sum sentiens,quanam dementia, quæso, aliena curare aut am-
bis aut acquiescis? Sed enim audi quid consulat cauta vigil-
2.Cor.8.c. que charitas: Non quòd aliis, inquit, sit remissio, vobis au-
Eccli.7.c tem tribulatio, sed ex æqualitate: Noli nimium esse iustus.
I Sufficit vt diligas proximum tuũ tanquàm teipsum, hoc quip
Psal.61.d. pe est ex æqualitate. Dicit enim Dauid: Sicut adipe & pin-
guedine repleatur anima mea, & labijs exultationis laudabit
os meum: infundi nimirum prius volens,& sic effundere. Nec
solũ infundi prius, sed & impleri, quatenus de plenitudine e-
ructaret,non oscitaret de inanitate. Caute quidem: ne quod
aliis remissio, sibi esset tribulatio. Et nihilominus caste imi-
tans illum de cuius plenitudine omnes accepimus. Disce
& tu non nisi de pleno effundere, nec deo largior esse velis.
Concha imitetur fontem. Non manat ille in riuum nec in la-
cum extenditur donec suis satietur aquis. Non pudeat con-
cham non esse suo fonte profusiorem. Denique ipse fons vi-
tæ plenus in seipso, & plenus seipso, nonne primum quidem
ebulliens & saliens in proxima secreta cœlorum, omnia im-
pleuit bonitate,& tunc demum impletis secretioribus super-
ioribusque partibus erupit ad terras, ac de superfluo homi-
nes & iumenta saluauit, quemadmodum multiplicauit mise-
ricordiam suam deus? Prius interna repleuit: & sic exundans
in multis miserationibus suis visitauit terram, & inebriauit
eam, multiplicauit locupletare eam. Ergo & tu fac similiter.
Implere prius,& sic curato effundere. Benigna prudensq; cha
ritas affluere consueuit, non effluere. Fili mi, ne pereffluas,
Heb.2.d ait Salomon: & apostolus. Propterea, inquit, debemus inten-
dere his quæ dicuntur, ne forte pereffluamus. Quid enim?
Tu'ne Paulo sanctior, sapiẽtior Salomone? Alioquin nec mi-
hi sedet ditari ex te exinanito. Si enim tu tibi nequam, cui K
bonus eris? De cumulo si vales adiuua me. Sinautem, parci-
to tibi. Sed iam audite quæ & quanta saluti propriæ necesſ
saria sint, quæ & quanta infundi oporteat prius quàm effun-
dere præsumamus,quæ tamen impræsentiarum breuiter col-
ligere potero. Hora siquidem iam multum ascendit,& ser-
monis vrget ad finem. Accedit medicus ad vulneratum, spi
ritus ad animam. Quam enim non reperiat gladio diaboli
vulneratam etiam post sanatum vulnus antiqui delicti medi-
camento baptismatis? Ergo ad illam animam quæ dicit: Psal.37.a
Putruerunt & corruptę sunt cicatrices meæ à facie insipien-
tię meæ: cum accedit spiritus, quid primo opus est? Vt tu-
mor vel vlcus quod forte supercreuit in vulnere, & potest im
pedire sanitatem, ante omnia amputetur. Abscindatur itaque
ferro acutę compunctionis vlcus inueteratę consuetudinis.
Sed est acerbus dolor, leniatur proinde vnguẽto deuotionis,
quod non est aliud nisi concepta de spe indulgẽtię exultatio.
Hãc continendi parit facultas, & victoria de peccato. Iam
gratias agit, & dicit: Diripuisti vincula mea, tibi sacrifica- Psal.115.b
bo hostiam laudis. Deinde apponitur medicamentum pœni-
tentiæ, malagma ieiuniorum, vigiliarum, orationum,& siqua
sunt alia pœnitentium exercitia. In labore cibandus est cibo
boni operis, ne deficiat. Quod opus sit cibus, inde doceris. Ioan.4.c
Meus cibus est, inquit, vt faciam voluntatem patris mei. Ita-
que comitentur pœnitentiæ labores pietatis opera quæ con- L
fortent. Magnam,ait, fiduciam præstat apud altissimum e- Thob.4.b
leemosyna. Cibus sitim excitat, potandus est. Accedat cibo
boni operis orationis potus componens in stomacho con-
scientiæ quod bene gestum est, & commendans deo. Oran-
do bibitur vinum lætificans cor hominis, vinũ spiritus,quod
inebriat, & carnalium voluptatum infundit obliuionem. Hu-
mectat interiora arentis conscientiæ: escas bonorum actuum
digerit, & deducit per quædam animæ membra, fidem robo
rans, spem confortans, vegetans ordinansque charitatem, &
impinguans mores. Sumpto cibo potuque, quid iam restat
nisi vt pauset ægrotus, & quieti contemplationis post sudo-
res actionis incumbat? Dormiens in contẽplatione deum som
niat. per speculum quidem in ænigmate,non autẽ facie ad fa-
ciem interim intuetur. Tamen sic non tam spectati quàm con
iectati, idque raptim & quasi sub quodam coruscamine scin-
tillulæ transeuntis, tenuiter vix attacti inardescit amore, &
ait: Anima mea desiderauit te in nocte,sed & spiritus meus in Esa.26.b
præcordijs meis. Talis amor zelat: hic decet amicum sponsi:
hoc necesse est ardeat fidelis seruus & prudens quem consti-
tuit dominus super familiam suam. Hic replet: hic feruet: hic
ebullit: hic iam securus effundit: exundans & erumpens, ac di
cens: Quis infirmatur & ego non infirmor? Quis scandaliza- 1.Cor.11.g
tur & ego non vror? Prædicet, fructificet, innouet signa immu
tet mirabilia: nõ est quo se immisceat vanitas, vbi totum oc- M
cupat charitas. Siquidẽ plenitudo legis & cordis est charitas, Roma.13.c
si tamen plena. Deus deniq; charitas est, & nihil est in rebus
quod possit replere creaturam factã ad imaginem dei, nisi cha 1.Ioan.4.b
ritas deus, qui solus maior est illa. Eam nondum adeptus peri-
culosissime promouetur, quantilibet aliis videatur pollere
virtutibus. Si habuerit omnẽ scientiã, si dederit omnẽ substan
tiam suam pauperibus, si tradiderit corpus suũ ita vt ardeat:
absq; charitate vacuus est. En quanta prius infundẽda sunt: vt
effundere audeamus de plenitudine non de penuria largien-
tes. Primo quidẽ compunctio, deinde deuotio, tertio pœnitẽ-
tiæ labor, quarto pietatis opus, quinto orationis studiũ, sexto
contemplationis ocium, septimo plenitudo dilectionis. Hæc
omnia operatur vnus atq; idem spiritus secundum operatio-
nem quæ infusio appellatur: quatenus illa quæ effusio dicta
est, pure & ob hoc tute iam administretur ad laudem & glo-
riam domini nostri Iesu Christi. Qui cũ patre & spiritu san-
cto viuit & regnat deus in secula seculorum. Amen.

De nouem ordinibus angelorum, Sermo. XIX.

ADhuc sponsa amatoria loquitur, adhuc pergit am-
plius prosequi laudes sponsi. Et gratiam prouocat
dum monstrat eam quam iam acceperat, in se va-
cuam non fuisse. Audi etenim quid secuta adiun- Cant.1.d
git. Propterea, inquit, adolescentulæ dilexerunt te nimis.
Quasi

A Quasi dicat. Non frustra nec inaniter nomen tuum exinanitum est ô sponse,atque effusum in vbera mea: propterea enim
adolescentulæ dilexerunt te nimis. Propter quid? Propter no
men effusum,& propter vbera ex eo perfusa. Inde quippe ex-
citatę sunt in amorem sponsi, inde sumpserunt vt diligant.
Sponsa infusum munus excipiente, illę mox sensere fragran-
Roma.5.a tiam,quæ longe à matre minime esse poterant: atque illa suа-
uitate repletę dicunt: Charitas dei diffusa est in cordibus
nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Ergo ipsarũ
deuotionem sponsa commendans: hic, inquit, fructus ô spõse
effusi nominis tui, quòd propterea adolescentulę dilexerunt
te. Effusum siquidem sentiunt, quod integrum capere non va-
lebant: propterea dilexerunt te. Effusio quippe, nomen facit
capabile, captus amabile, sed adolescentulis duntaxat. Qui ca
paciores sunt, integro gaudent, effuso non indigent. Ange-
lica creatura irrepercussa mentis acie intuetur diuinorũ iudi-
ciorũ abyssum multã, quorũ summę æquitatis ineffabili delec-
tatione beata gloriatur insuper effectui ea mancipari per
suum ministerium, ac palam fieri: & propterea diligit meri-
to dominum Christum. Nonne omnes, ait, administratorij
Hebr.1.d spiritus sunt, missi in ministerium propter eos qui hæredita-
tem capiunt salutis? Porro archangelos (vt eis aliquid differ-
entius ab his qui simpliciter angeli sunt tribuamus) mirabi-
liter credo delectat, quòd ipsis quoque æternæ sapientiæ con
B siliis familiarius admittuntur, eademque per ipsos locis que-
que suis atque temporibus summo moderamine dispẽsantur.
Et hæc causa quòd diligunt dominum Christum & ipsi. Ille
quoque beatitudines quæ virtutes ex eo fortitan appellatę
sunt, quòd virtutum ac prodigiorum occultas perpetuasque
caulas fœlici curiositate rimari ac mirari diuinitus ordinatę,
signa quæ & quando volunt ex omnibus elementis terris po-
tenter exhibeant: & ipse ergo exinde non immerito inarde-
scunt diligere dominum virtutum,& dei virtutem Christum.
Plenum quippe est suauitatis & gratiæ, incerta & occulta sa-
pientiæ in ipsa sapientia intueri: plenum nihilominus hono-
ris & gloriæ, causarum in dei verbo absconditarum mundo
spectandas mirandasq; in manu ipsorum dirigi efficiẽtias. Sed
& illi spiritus qui potestates nominãtur, dum crucifixi nostri
diuinam omnipotentiam vbiq; fortiter attingẽtem intueri ac
magnificare delectantur, exturbare & debellare dæmonũ ho-
minumq; contrarias potestates pro his qui hæreditatę capiũt
salutis, accipiunt potestatem. Et hi nonne iustissimam habent
causam vt diligant dominũ Iesum? Sunt & super istos prin
cipatus qui ipsum altius speculantes & liquido peruidentes
vniuersitatis esse principium,& primogenitum omnis creatu-
ræ: tanta proinde principatus dignitate donãtur, vt vbiq; ter-
rarum habeant potestatem quasi de summo quodam rerũ car-
dine regna & principatus & quaslibet pro arbitrio mutare &
C ordinare dignitates, pro quorumq; meritis facere primos no
uissimos, & nouissimos primos: deponere potentes de sede, &
exaltare humiles. Et hæc istis quoq; ratio diligendi. Sed di-
ligũt & dominationes. Cur? Nescio quid subtilius sublimiusq;
indagare de Christi interminabili atq; irrefragabili domi-
natu, laudabili quadã præsumptione feruntur, q̃ scilicet v-
bique vniuersitatis non solum potens sed & præsens, supra
infraq; obsequi rectissime voluntati suæ cursus temporũ, mo
tus corporum, nutus mentium, ordine vtiq; pulcherrimo co-
gat, idq; cura tam vigili, vt ne puncto quidẽ aut iota vni, vt di
citur, horum omnium debitum subtrahere famulatum vllate-
nus liceat: opera tamen tam facili, vt turbationem seu anxie-
tatẽ vllã omnino gubernator non sentiat. Intuentes ergo do-
minum Sabaoth tanta cũ tranquillitate omnia iudicantẽ, intẽ-
tissimę suauissimęq; contemplationis stupore nimio sed sen-
sato rapti in illud diuinæ claritatis tam ingens pelagus reci-
piunt sese in secretiori quodã mirę trãquillitatis recessu, vbi
tanta pace ac securitate fruuntur, vt quiescentibus ipsis pro
reuerẽtia prærogatiuę tanq̃ vere dominationibus ministrare
& militare videatur cætera multitudo. In thronis sedet
deus. Et puto quòd his spiritibus supra omnes qui memorati
sunt, & iustior causa & copiosior sit materia diligẽdi. Etenim
si intres hominis regis cuiuscunq; palatiũ, nonne cum plenum
sit sellis, scamnis, cathedrisque, regia sedes in eminenti posita
cernitur? Et nõ est necesse quærere vbi rex sedere solitus sit:
nimirum mox occurrit manifesta sedes eius, cæteris altior or D
natiorque sedilibus. Sic quoq; omni decoris ornatu cunctis
aliis præeminere spiritibus istos intellige, in quibus speciali
quodam stupendę dignationis munere diuina elegit residere
maiestas. Quòd si sessio significat magisteriũ: puto illum qui
vnus est nobis magister in cœlo & in terra, dei sapiẽtiã Chri
stum cum alias quidẽ vbiq; attingat propter munditiã suam,
specialius tamen istos atq; principalius tanq̃ propriã sedẽ sua
illustrare præsentia, & inde tanq̃ de soleni auditorio docere
angelum, docere hominem scientiã. Inde angelis diuinorum
notitia iudiciorum, inde consiliorũ archangelis: ibi virtutes
audiunt quando & vbi & qualia proferant signa. Ibi denique
vniuersi siue sint potestates siue principatus siue dominatio-
nes, discunt profecto quid ex officio debeat, quid pro digni-
tate præsumat, & (quod præcipue cautũ est omnibus) accepta
potestate ad propriã voluntatẽ seu gloriam non abuti. Illa
tamen cœli agmina quæ Cherubim nuncupantur (si eis sui
vocabuli seruetur interpretatio) arbitror nil habere quod ab
ipsis aut per ipsos accipiant, cum de ipso fonte ad plenum hau
rire liceat, ipso ea per se domino Iesu dignanter introducẽte
in omnẽ plenitudinẽ veritatis, & thesauros sapientiæ scientię-
que (qui in eo omnes abscõditi sunt) largissime reuelante. Sed
nec ea quę appellata sunt Seraphim, quippe quæ ipsa charitas
deus in se adeo traxit & absorbuit, atq; in eundem rapuit san-
ctę affectionis ardorẽ, vt vnus cũ deo esse spiritus videatur: E
instar profecto ignis, qui aerem quẽ inflãmat dum suum ei to-
tum calorem imprimit, induitque colorem, non ignitum sed
ignẽ fecisse cernitur. Amant itaq; præcipue contẽplari in deo
illi quidẽ spiritus scientiã cuius nõ est numerus: hi vero chari
tatem quæ nunq̃ excidit. Vnde & nomina ista fortiti sunt ex
eo quique, in quo præeminere videntur. Nam Cherubim qui-
dem plenitudo scientiæ. Seraphim vero incendentia vel incẽ-
sa dicũtur. Diligitur ergo ab angelis deus ob iudiciorũ suo-
rum summã æquitatẽ. Ab archangelis ob consiliorũ summam
moderationẽ. Porro à virtutibus ob benignissimã exhibitio-
nem miraculorum, per quæ incredulos dignãtissime trahit ad
fidẽ. A potestatibus vero ob illã iustissimę potentiæ vim qua
solet à piis malignantibus propulsare & arcere crudelitatẽ.
Verũ à principatibus ob æternã & originalem illam virtutẽ
qua dat esse & essendi principiũ omni creaturę superiori &
inferiori, spirituali & corporali, attingens à fine vsq; ad finẽ
fortiter. A dominationibus quoq; ob placidissimã voluntа-
tem, qua licet vbiq; dominetur in fortitudine brachij sui, vir
tute tamẽ potẽtiori pro sua ingenita lenitate & imperturba-
bili trãquillitate disponit omnia suauiter. Diligitur & à thro
nis ob beneuolentiã magistræ sapiẽtię sine inuidia sese cõmu
nicãtis, & vnctionem quæ gratis docet de omnibus. Cæterũ à
Cherubim ꝓpterea diligitur, quia deus sciẽtiarũ dominꝰ est, F
& sciẽs quid cuiq; opus sit ad salutẽ, discrete prouideq; dona
sua digne poscẽtibus ꝓut nouit expedire distribuit. A Sera-
phim quoq; quia charitas est, & nihil odit eorũ quæ fecit, &
vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis ve
nire. Hi ergo omnes ꝓut capiunt diligũt. Sed enim adole-
scẽtulę quoniã minus sapiũt, minus & capiũt, nec omnino suf
ficiũt ad tã sublimia. Paruulæ quippe in Christo sunt, lacte &
oleo nutriẽdę. Ergo ex vberib⁹ sponsę opus sumere habẽt vn-
de diligãt. Habet oleum effusum spõsa, ad cuius illæ excitãtur
odorẽ guttare & sentire q̃ suauis est dominus. Cũq; amore fla Cant.1.d
grantes persenserit, conuertens se ad spõsum, oleum ait effu-
sum nomen tuũ, propterea adolescentulę dilexerunt te nimis.
Quid est nimis? Valde, vehementer, ardenter. Vel certe ma-
gis ex obliquo vos qui nuper venistis tangit spiritualis ser-
mo, vestram illam (quam & nos frequenter reprimere conati
sumus) minus discretam vehementiam, imò intemperantiam
prorsus nimium obstinatam redarguens. Non vultis esse com
muni cõtenti vita. Non sufficit vobis regulare ieiunium, non
solennes vigiliæ, non imposita disciplina, non mensura quam
vobis partimur in vestimentis & alimentis: priuata præfer-
tis communibus. Qui vestri curam semel nobis credidistis,
quid rursum de vobis vos intromittitis? Nam illam qua to-
tiens deum consciẽtiis vestris testibus offendistis, propriam
scilicet voluntatem vestram, ecce nunc iterum magistram ha
betis, non me. Illa vos naturæ docet non parcere, rationi non
acquie-

G acquiescere, non obtemperare seniorum consilio vel exemplo, non obedire nobis. An ignoratis quia melior est obediē
tia quàm victimę? Non legistis in regula vestra quòd quic-
quid sine voluntate vel consensu patris spiritualis fit, vanæ
gloriæ deputabitur, non mercedi? Non legistis in euange
lio quam formam obediendi puer Iesus pueris sanctis tradi-
derit? Nam cum remansisset in Hierusalem, & dixisset in his
Luc.2.g quæ patris sui erant oportere se esse: non aquiescentibus pa
rentibus eius, sequi illos in Nazareth non despexit, magister
discipulos, deus homines, verbum & sapientia fabrum & fœ-
minam. Quid? etiam addit sacra historia. Et erat, inquit, subditus illis. Quousque vos sapientes estis in oculis vestris? Deus se mortalibus credit & subdit, & vos in viis vestris ad-
huc ambulatis? Bonum receperatis spiritum: sed non bene
vtimini eo. Vereor ne alium pro isto recipiatis, qui sub spe-
cie boni supplantet vos: & qui spiritu cœpistis, carne con-
1. Cor.11.c summemini. An nescitis quia angelus satanę multotiens trāsfi-
figurat se in angelum lucis? Sapientia est deus, & vult se ama-
Rom.12. a ri non solum dulciter, sed & sapienter. Vnde apostolus. Ra-
tionabile, inquit, obsequium vestrum. Alioquin facillime ze-
lo tuo spiritus illudet erroris, si scientiam negligas. Nec ha-
bet callidus hostis machinamentum efficacius ad tollendā de
corde dilectionē, quàm si efficere possit vt in ea incaute & nō
H cum ratione ambuletur. Quamobrē ego cogito modos quos
dam tradere vobis quos operęprecium est deum diligētibus
obseruare. Sed quia hic sermo finē desiderat, cras eos, si deus
vitam mihi & ocium quod nunc habemus ad differendum ser
uauerit, explicare conabor. Tunc enim recreatis nocturna
quiete sensibus, & (quod est præcipuum) oratione præmissa
alacriores, vt iustum est, ad sermonem de dilectione conue-
niemus, præstante domino nostro Iesu Christo, cui honor &
gloria in secula seculorum. Amen.

De triplici modo dilectionis qua deum diligimus. Sermo. XX.

1.Cor.16. NAT à magistri verbis sermo exordium sumat. Qui nō
amat dominum Iesum: anathema sit. Valde omnino
mihi amandus est, per quem sum, viuo, & sapio. Si
ingratus sum, & indignus. Dignus plane est morte,
qui tibi domine Iesu recusat viuere, & mortu⁹ est: & qui tibi
non sapit, desipit: & qui curat esse nisi propter te, pro nihilo
Psal.143. a est, & nihil est. Denique quid est homo nisi quia tu innotuisti
ei? Propter temetipsum deus fecisti omnia: & qui esse vult si-
Eccles. 12. bi & non tibi, nihil esse incipit inter omnia. Deum time, & mā
data eius obserua: hoc est, inquit omnis homo. Ergo si hoc est
omnis homo, absq; hoc nihil omnis homo. Inclina tibi deus
modicum id quod me dignatus es esse, atque de mea misera
vita suscipe obsecro residuum annorum meorum: pro his ve-
I ro quos viuendo perdidi quia perdite vixi, cor contritum &
Psal.50.d humiliatum deus non despicias. Dies mei sicut vmbra decli-
nauerunt, & prēterierunt sine fructu, impossibile est vt reuo-
cem, placeat vt recogitē tibi eos in amaritudine animæ meæ.
Iam de sapientia, ante te est omne desiderium meum, & pro-
positum cordis mei. Si qua esset in me, seruarē ad te. Sed deus
tu scis insipientiam meam: nisi quòd hoc ipsum fortasse sape-
re est, quòd & ego agnosco eam, & quidem ex munere tuo.
Auge illud mihi minime quidem ingrato pro munusculo, sed
solicito pro eo quod deest. Pro his ergo ita sum amās te quā-
tum possum. Sed est quod me plus mouet, plus vrget, plus
accendit. Super omnia inquam reddit amabilem te mihi Iesu
bone calix quem bibisti, opus nostræ redemptionis. Hoc o-
mnino amorem nostrum facile vēdicat totum sibi. Hoc inq̄
est quod nostram deuotionem & blandius allicit, & iustius
exigit, & arctius stringit, & afficit vehemētius. Multū quippe
laborauit in eo saluator, nec in omni mūdi fabrica tantū fati-
Psal.32.b gationis auctor assumpsit. Illa deniq; dixit & facta sunt man-
dauit & creata sunt. At vero hoc & in dictis suis sustinuit con
tradictores & in factis obseruatores, & in tormētis illusores,
& in morte exprobratores. Ecce quomodo dilexit. Adde
quòd hanc ipsam dilectionem non reddidit, sed addidit. Nam
Rom.11. d quis prior dedit, & retribuetur ei? Sed vt sanctus Ioannes euā
1.Ioan.4.b gelista ait: Nō quia nos dilexerimus deū, sed quia ipse prior
dilexit nos. Deniq; dilexit etiam nō existentes. Sed adiecit &
Rom.5.b resistentes diligere, iuxta Pauli testimoniū dicentis: Quoniā
cū adhuc inimici essemus, reconciliati sumus deo per mortē fi- K
lij eius. Alioquin si non dilexisset inimicos, nondū possedisset
amicos: sicut necdum quos sic diligeret essent, si non dilexis-
set qui nondum essent. Dilexit autem dulciter, sapiēter, for
titer. Dulce nempe dixerim quod carnem induit, cautum q̄
culpam cauit, forte quòd mortem sustinuit. Nam quos sane in
carne visitauit, carnaliter tamen nequaq̄ amauit, sed in pruden
tia spiritus. Spiritus quippe ante faciem nostram Christus do
minus, æmulans nos dei æmulatione, non hominis, & certe sa-
niori q̄ primus Adam Euam suā. Itaq; quos in carne quęsiuit:
dilexit in spiritu, redemit in virtute. Plenū prorsus omni sua-
uitatis dulcedine, videre hominem hominis conditorem. At
dum naturam prudenter selegit à culpa, etiam potenter mor
tem propulit à natura. In carnis assumptione condescēdit mi
hi, in culpę vitatione consuluit sibi, in mortis susceptione sa-
tisfecit patri, amicus dulcis, consiliarius prudens, adiutor for
tis. Huic securus me credo, qui saluare me velit, nouerit, pos-
sit. Huic quæsiuit, hunc & vocauit per gratiam suā: nunquid
Actu.5.c veniente eiiciet foras? Sed nec vim nec fraudem metuo pro-
fecto vllam, q̄ me videlicet de manu eius possit eruere, qui &
vincente omnia vicit mortem, & seductorē vniuersitatis ser-
pentem arte vtiq; sanctiore delusit, isto prudentior, illa potē
tior. Carnis quidē assumit veritatē, sed peccati similitudinē,
dulcem prorsus in illa exhibens consolationem infirmo, & in L
hac prudenter abscōdens laqueū deceptionis diabolo. Porro
vt patri nos reconciliet, mortem fortiter subit & subigit,
fundens precium nostræ redemptionis sanguinem tuū. Ergo
nisi amasset dulciter, non me in carcere requisisset illa maie-
stas. Sed iunxit affectioni sapientiā, qua tyrannū deciperet: iū-
xit & patientiam, qua placaret offensum deum patrē. Hi sunt
modi quos vobis promiserā, sed prēmisi eos in Christo, vt cō
mendabiliores haberetis. Disce ô Christiane à Christo
quemadmodū diligas Christum. Disce amare dulciter, amare
prudenter, amare fortiter. Dulciter, ne illecti: Prudenter, ne
decepti: Fortiter, ne oppressi ab amore domini auertamur.
Ne mūdi gloria seu carnis voluptatibus abducaris, dulcescat
tibi præ his sapientia Christus. Ne seducaris spiritu mēdacij
& erroris, luceſcat tibi veritas Christus. Ne aduersitatibus fa-
tigeris, cōfortet te virtus dei Christus. Zelum tuū inflammet
charitas, informet scientia, firmet constantia. Sit feruidus, sit
circūspectus, sit inuictus. Nec teporē habeat, nec careat discre
tione, nec timidus sit. Et vide ne forte tria ista tibi & in lege Deute.6.a
tradita fuerint, dicente deo. Diliges dominum deum tuum ex
toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Mi
hi videtur (si alius competentior sensus in hac trina distin- M
ctione non occurrit) amor quidem cordis ad zelum quendā
pertinere affectionis, animæ vero amor ad industriā seu iudi-
cium rationis, virtutis autem dilectio ad animi posse referri
constantiam vel vigorem. Diligę ergo dominum deum tuum
toto & pleno cordis affectu: diligę tota rationis vigilantia &
circunspectione. dilige & tota virtute, vt nec mori pro eius a-
more pertimescas, sicut scriptum est in consequentibus: quo-
niā fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio.
Sit suauis & dulcis affectui tuo domin⁹ Iesus, cōtra male vti-
que dulces vitæ carnalis illecebras, & vincat dulcedo dulce-
dinem, quemadmodū clauū clauus expellit. Sed sit nihilomi-
nus intellectui præuia lux, & dux rationi, non solum ob cauen-
das hæreticę fraudis decipulas, & fidei puritatem ab eorum
versutiis custodiendā, verū vt cautus quoq; sis nimiā & indis-
cretā vehementiā in tua conuersatione vitare. Sit etiā fortis
& constās amor tuus, nec cedens terroribus, nec succumbens
laboribus. Ergo amemus affectuose, circunspecte & valide,
scientes amorē cordis quem affectuosum dicimus, absque eo
qui dicitur animæ, dulcem quidē, sed seductibilem: istū vero
absq; illo qui virtutis est, rationabilē esse, sed fragilem. Et
vide in manifestis exēplis hoc ita esse vt dicimus. Cum egre
ferrent discipuli quod de ascensuri magistri discessu ab eodē Ioan.14.b
ipso audierant, audierunt: Si diligeretis me, gauderetis vtiq;
quia vado ad patrem. Quid ergo? Non diligebant de cuius
discessione dolebant? Sed diligebant quodāmodo & nō dili-
gebāt. Diligebant dulciter, sed minus prudenter. Diligebant
carnaliter sed non rationabiliter. Deniq; diligebant toto cor
de, nō autē tota anima. Dilectio eorū cōtra salutē eorū. Vnde Ibidem.
& aiebat:

A & aiebat: Expedit vobis vt ego vadam. culpans cōsilium, non
affectum. Loquenti item de morte sua futura, obuiare sibi co
nantem Petrum, qui eum tenere diligebat, cum ita vt memi-
nistis increpando repressit, quid in eo aliud q̄ imprudentiam
Mar.8.d reprehendit? Postremo quid est, non sapis quæ dei sunt: nisi,
non sapienter diligis, humanum sequens affectū, contra diui-
num consiliū? Et vocauit satanam, eo q̄ saluti etsi nescies ad-
uersaretur, qui saluatorē mori prohiberet. Vnde & correct⁹,
repetentē postmodum triste verbū minime iam mori vetuit,
sed se cōmoriturum esse promisit. Non autem impleuit, quia
necdum ad tertiū peruenerat gradum, in quo virtute tota di-
ligitur. Erat tota anima doctus diligere, sed adhuc infirmus.
Bene instructus, sed parum adiutus, non ignarus mysterij, sed
martyrij pauidus. Non plane illa fortis vt mors dilectio tunc
fuit quæ morti succubuit. Fuit autē postea, cū ex promissione
Iesu Christi indutus virtute ex alto, tanta tandem cœpit vir-
tute diligere, vt in concilio prohibitus prædicare nomē sanc-
Actu.5.c tum, constanter prohibentibus respōderet: Obedire opor-
tet magis deo q̄ hominibus. Tūc demū tota virtute dilexit, cū
nec vitæ suæ pepercit pro dilectione. Maiorē siquidē charī-
Ioan.15.b tatē nemo habet, q̄ si animā suā ponat quis, p amicis suis. Quā
etsi minime tunc posuit, iam tamē expossuit. Ergo non abduci
blanditiis, nec seduci fallaciis, nec iniuriis frangi: toto corde,
tota anima, tota virtute diligere est. Et nota amorē cordis
B quodāmodo esse carnalem, q̄ magis erga carnem Christi, &
quæ in carne Christus gessit vel iussit, cor humanum afficiat.
Hoc repletus amore, facile ad omnem de huiusmodi sermonē
compungitur. Nihil audit libentius, nihil legit studiosius, ni-
hil frequētius recolit, nil suauius meditatur. Inde holocausta
orationum tauq̄ ex adipe vituli saginati impinguat. Astat o-
ranti hominis dei sacra imago, aut nascentis, aut lactētis, aut
docentis, aut morientis, aut resurgentis, aut ascendentis, &
quicquid tale occurrerit, vel stringat necesse est animum in
amorē virtutum, vel carnis exturbet vitia, fuget illecebras,
desideria sedet. Ego hanc arbitror præcipuā inuisibili deo
fuisse causam quòd voluit in carne videri, & cum hominibus
homo conuersari, vt carnalium videlicet qui nisi carnaliter a-
mare non poterant, cunctas primo ad suæ carnis salutarem a-
morem affectiones retraheret, atque ita gradatim ad amorē
perduceret spiritualem. Nonne denique in hoc gradu adhuc
Luc.18.c stabant qui aiebant. Ecce nos reliquimus omnia, & secuti su-
mus te? Solo profecto corporalis præsentiæ amore reliquerant omnia, adeo vt salutaris futurę passionis & mortis ne au-
dire quidem verbum æquanimiter sustinerent, sed nec gloriā
Ioan.16.b ascendentis postmodum nisi cū graui mœrore suspicere. Hoc
enim est quod eis dicebat: Quia hæc locutus sum vobis, tri-
stitia impleuit cor vestrū. Itaq; in sola interim gratia præsen
C tis suæ carnis eos ab amore omnis carnis suspenderat. Mon-
Ioan.6.g strabat autem postea eis altiorē amoris gradum cum diceret:
2.Cor.5.d. Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicq̄. Puto hunc
ascenderat iam qui dicebat: Etsi cognouimus Christum secun
dum carnē, sed nunc iam non nouimus. Fortassis & nihilomi-
Tibre. 4. d nus propheta in hoc ipso stabat cum diceret: Spiritus ante fa-
Ibidem ciem nostrā Christus dominus. Nam quod subiungit, sub vm-
bra eius viuemus inter gentes: mihi videtur ex persona inci-
pientium addidisse, vt quiescāt saltem in vmbra, qui solis fer
re ardorem minus validos se sentiunt, & carnis dulcedine nu-
triantur, dum necdū valent ea percipere quę sunt spiritus dei.
Luc.1.d. Vmbrā siquidē Christi, carnē reor esse ipsius, de qua obūbra-
tum est & Mariæ, vt eius obiectu feruor splendorq̄ spiritus
illi tēperaretur. In carnis ergo deuotione interim cōsoletur,
qui viuificantē spiritū necdum habet, eo duntaxat modo quo
2.Cor.5.d. habent illi qui aiunt: Spiritus ante faciem nostram Christus
dominus. Et item. Etsi cognouimus Christū secundum carnē,
sed nunc iam non nouimus. Nam alias quidem nequaq̄ sine spi
ritu sancto vel in carne diligitur Christus, etsi non in illa ple-
nitudine. Cuius tamen mensura deuotionis hæc est, vt totū
cor illa suauitas occupet, totum sibi ab amore vniuersę carnis
ac carnalis illecebręvēdicet. Hoc quippe toto corde diligere
est. Alioquin si carnis meæ quanlibet consanguinitatem vel
voluptatem forte præfero carni domini mei: per quod me vi-
delicet minus ea implere contingat, quæ in carne manēs ver-
bo & exemplo me docuit: nonne liquido constat q̄ toto ne-
quaquàm diligo corde, cum id diuisum habens partem impē- D
dere videar carni eius, partem intorquere ad propriā? Deniq; Luc.18.e
ait: Quj amat patrem aut matrē plus q̄ me, non est me dignus.
Et qui amat filium aut filiam plus q̄ me: non est me dignus.
Ergo vt breuiter dicam, toto corde diligere, est omne quod
blanditur de carne propria vel aliena, sacrosanctæ carnis eius
amori postponere. In quo & mundi equè gloriam comprehē-
do, quia gloria mundi gloria est carnis: & qui in ea delectan-
tur, carnales esse non dubium est. Licet vero donum & magnū
donum spiritus sit istiusmodi erga carnem Christi deuotio,
carnalem tamen dixerim hunc amorē, illius vtiq; amoris re-
spectu quo non tam verbum caro iam sapit, q̄ verbum sapien-
tia, verbum iustitia, verbum veritas, verbum sanctitas, pietas,
virtus, & siquid aliud quod sit huiusmodi dici potest. Et hæc
nempe omnia Christus, qui factus est nobis sapientia à deo &
iustitia & sanctificatio & redemptio. An tibi æquè & vno
modo affecti videntur, is quidem qui Christo passo pie com-
patitur, compungitur, & mouetur facile ad memoriā horum
quæ pertulit, atq; istius deuotionis suauitate pascitur, & con-
fortatur ad quæq; salubria, honesta, pia: itemq; ille qui iusti-
tiæ zelo semper est accensus, qui veritatem vbique zelat, qui
sapientiæ feruet studiis, cui amica sanctitas vitæ, & morū di-
sciplina cuius mores erubescunt iactantiam, abhorrent detra-
ctionem, inuidiam nescīunt, superbiā detestantur, omnem hu-
manam gloriā nō solū fugiunt, sed & fastidiunt & contēnunt, E
omnē in se carnis & cordis impuritatem vehementissime abo
minatur & persequuntur, omne deniq; tanq̄ naturaliter & ma
lum respuunt, & quod bonū est amplectūtur? Nonne si cōpa-
res vtriusq; affectiones, constat quodāmodo illum superiorē
respectu quidem huius amare quasi carnaliter? Bonus tamen
amor iste carnalis, per quem vita carnalis excluditur, cōtem-
nitur & vincitur mundus. Proficitur autē in eo cum sit & ra-
tionalis, perficitur cū efficitur etiā spiritualis. Porro rationa-
lis tunc est cum in omnibus quæ oportet de Christo sentiri,
fidei ratio ita firma tenetur, vt ab ecclesiastici sensus purita-
te nullaverisimilitudine, nulla hæretica seu diabolica circūuē
tione aliquatenus deuietur. Itemq; cum in propria conuersa-
tione illa cautela seruatur, vt discretionis meta nulla superſti-
tione vel leuitate, vel spiritus quasi feruentioris vehementia
excedatur. Et hoc esse tota anima deū diligere, iā supra dixi-
mus. Quòd si etiā adiuuantis spiritus vigor tantus accedat, vt
nulla vi laborum vel tormentorū, sed nec mortis metu iusti-
tia vnquā deseratur, in hoc etiam tota virtute diligitur, & est
amor spiritualis. Quod nimirū nomen huic specialiter amori
congruere puto: ob prærogatiuam vtique plenitudinis spiri-
tus qua præcellit. Et hæc sufficiant pro eo quod sponsa dicit: *Canti.* 1. 4
Propterea adolescentulæ dilexerunt te nimis. In his quæ se-
quuntur, dignetur nobis aperire thesauros misericordiæ suæ
ipse custos eorum Iesus Christus dominus noster. Qui viuit F
& regnat cum patre in vnitate spiritus sancti deus per omnia
secula seculorum. Amen.

Qualiter sponsa id est ecclesia trahi se optat post sponsum id est Christum, Sermo. XXI.

*Canti.*1.4 TRahe me post te: in odore vnguentorum tuorū cur
remus. Quid? Sponsa ne ergo necesse habet trahi,
& hoc post sponsum? Quasi vero inuita eum & nō
libens sequatur. Sed non omnis qui trahitur, inui-
tus trahitur. Nec enim infirmum aut debilem, eum videlicet
qui per se ire non valet, trahi ad balneum seu ad prandium
piget, etsi reum pigeat trahi ad iudicium vel ad pœnam. De-
nique trahi vult quæ & hoc rogat. Non autem rogaret, si se-
qui per seipsam dilectum prout vellet, valeret. Vt quid vero
non valet? An infirmam fateamur & sponsam. Si vna quæuis
ex adolescentulis infirmā se diceret, & peteret trahi, nequa-
quā miraremur. At vero despōsa quæ trahere & alios vtpote
fortis & perfecta posse sufficere videbatur, cui non durū so-
net quòd & ipsa trahi tanquam infirma vel debilis necesse ha
beat? De quamam anima iam conſidimus quòd valida sit & sa
na, si illam infirmā dici consenserimus quæ pro sui singulari
perfectione & excellētiori virtute spōsa domini nominatur?
An ecclesia forte id dixerit cū intueretur dilectū ascendentē,
gestiens eum sequi, atq; assumi cum ipso in gloria? Quanq̄ &

quanquis

G quanteuis perfectionis anima, quandiu quidem gemit sub cor
pore mortis huius, & huius seculi nequam retinetur inclusa
carcere, uincta necessitatibus, torta sceleribus, lętius segniusque assurgat necesse est ad contemplanda sublimia, nec omnino liberum habet sequi sponsum quocunq; ierit. Hinc la-
Rom.7.d chrymosa vox illa gementis: Infœlix ego homo, quis me libe
rabit de corpore mortis huius? Hinc supplex illa precatio.
Educ de carcere animam meam. Dicat proinde, dicat cum ge
Canti.1.a mitu etiam sponsa: Trahe me post te: quia corpus quod cor-
Sap.9.d rumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio
sensum multa cogitantem. An hoc dicat cupiens dissolui
Philip.1.c & esse cum Christo, præsertim dum videat eas propter quas
manere ipsam in carne necessarium videbatur, bene proficien
tes amare iam sponsum, & stare in tuto charitatis? Siquidem
hoc præmiserat, propterea, inquiens, adolescentulæ dilexe-
runt te. Nunc ergo quasi dicat, ecce adolescentulæ amant te,
& amando firmiter inhærent tibi, meq; minime iam opus ha-
bent, nulla mihi causa in hac vita vlterius commorandi. Idcir
co ait. Trahe me post te. Hoc sentirem, si dixisset, trahe me ad
te. Nunc vero quia dicit post te, magis illud mihi postulare vi
detur, vt conuersationis eius valeat vestigia sequi, vt possit
æmulari virtutem, & normam tenere vitæ, & morum queat ap
prehendere disciplinam. In his quippe maxime opus est adiu-
torio, quo valeat abnegare semetipsam, & tollere crucē suā,
H & sic sequi Christum. Hic prorsus trahi necesse habet spōsa,
nec sane trahi ab alio q̄ ab eo ipso qui ait: Sine me nihil pote
stis facere. Scio, inquit, me nequaquam posse peruenire ad te
nisi gradiendo post te, sed neq; hoc quidem nisi adiutam abs
Psal.83.b te: ideoq; precor vt trahas me post te. Beatus siquidem cuius
est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in val-
le lachrymarum, peruenturus quandoque ad te in montibus
gaudiorū. Quām pauci post te ô domine Iesu ire volūt, cū
tamen ad te peruenire nemo sit qui nolit, hoc scientibus cun-
ctis quia delectationes in dextera tua vsque in finem. Et pro-
pterea volunt omnes te frui, at non ita & imitari: conregnare
Num.23.b cupiunt, sed non compati. Ex his erat ille qui dicebat: Moria-
tur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horū
similia. Optabat sibi extrema iustorū, sed nō ita & principia.

Mortem spiritualium optant sibi etiam carnales, quorum
tamen vitam abhorrent, scientes preciosam mortem esse san-
ctorum: quoniam cum dederit dilectis suis somnum, ecce hę-
Psal.33.d reditas domini: & quia beati mortui qui in domino moriun-
tur, cum econtrario iuxta prophetæ sententiam, mors pecca-
torum pessima sit. Non curant quærere quem tamen deside-
rant inuenire, cupientes consequi, sed non & sequi. Nō sic illi
Luc.22.c quibus aiebat. Vos estis qui permansistis mecum in tentatio-
nibus meis. Beati qui digni habiti sunt testimonio tuo beni-
Psalm.15.c gne Iesu. Ipsi reuera ibant post te & pedibus & affectibus. Nō
I tas eis fecisti vias vitæ, vocans eos post te, qui via & vita es, &
Matt.4.c dicens: Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.
Ioan.12.d Item. Qui mihi ministrat, me sequatur: & vbi sum ego, illic &
Matth.19. minister meus erit. Dicebant ergo gloriantes: Ecce nos re-
liquimus omnia, & secuti sumus te. Sic itaque & dilecta tua
relictis omnibus propter te, concupiscit semper ire post te,
semper tuis inhærere vestigiis, ac sequi te quocunque ieris,
sciens quoniam viæ tuæ viæ pulchræ, & omnes semitę tuæ pa
cificę: & quia qui sequitur te, nō ambulat in tenebris. Pre-
catur autem se trahi, quoniā iustitia tua sicut montes dei, nec
Ioan.6.e sufficit ad illā suis viribus. Precatur se trahi (vt assolet) quia
nemo venit ad te, nisi pater tuus traxerit eum. Porro quos pa
ter trahit, trahis & tu. Opera quippe quæ pater facit, hæc &
filius similiter facit. Sed familiarius à filio postulat trahi, tanq̄
à sponso proprio, quem pater misit obuiam ei ducem ac præ-
ceptorem, qui sibi præiret in via morum, & præpararet iter
virtutum, & erudiret eam sicut semetipsum, & viam pruden-
tiæ doceret, & traderet ei legem vitæ & disciplinæ, & sic me-
rito ipse concupisceret decorem eius. Trahe me post te, in
odore vnguentorū tuorum curremus. Propterea opus habeo
trahi, quoniam refriguit paulisper in nobis ignis amoris tui,
nec valemus à facie frigoris huius currere modo sicut heri &
nudiustertius. Curremus autem postea, cum redderis lætiam salutaris tui, cum redierit melior temperies gratiæ, cum
sol iustitiæ iterum incaluerit, & pertransierit tentationis nu-
bes, quæ hunc operire ad horam cernitur, atque ad lenem fla- K
tum auræ blandioris solito cœperint vnguenta liquescere, &
aromata fluere, & dare odorem suū. Tunc curremus, in odore
illo curremus. Spirantibus inquam vnguentis curremus, quo-
niam abscedet torpor qui nunc est, & reuertetur deuotio, &
iam non erit opus nobis vt trahamur: quippe odore excitatis,
vt sponte curramus. Nunc vero interim trahe me post te. Vi-
des ne illum qui in spiritu ambulat, nequaquam permanere in
vno statu, nec eadem semper facilitate proficere, & quòd non
sit in homine via eius, sed quemadmodum ei spiritus modera
tor prout vult dispensat, nunc segnius, nunc alacrius quæ re-
tro sunt obliuiscī, & ad interiora sese extendere? Puto q̄ hoc
ipsum si attenditis, vestra vobis experientia intus respondet
quod ego foris loquor. Ergo cum te torpore, acedia vel
tędio affici sentis, noli propterea diffidere aut desistere à stu-
dio spirituali, sed iuuantis require manum, trahi te obsecrans
sponsę exemplo, donec denuo suscitante gratia factus prom-
ptior alacriorq̄, curras & dicas: Viam mandatorum tuorū Psal.118.d
cucurri, cum dilatasti cor meum. Sic autem quandiu adest gra
tia, delectare in ea, vt non te existimes donum dei iure hære-
ditario possidere, ita videlicet securus de eo, quasi nunq̄ per-
dere possis: ne subito cum forte retraxerit manum, & subtra- L
xerit donum, tu animo cōcidas, & tristior q̄ oportet fias. De- Psal.29.b.
nique ne dixeris in abundantia tua, non mouebor in æternū: Ibidem.
ne etiam illud quod sequitur, dicere cum gemitu quidem co-
garis: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Eccli.11.c
Curabis potius (si sapis) pro consilio sapientis in die malorū
non immemor esse bonorum, atque in die bonorum non im-
memor esse malorum. Ergo in die virtutis tuæ noli esse secu- Psal.70.b
rus, sed clama ad deum cum propheta & dic: Cum defecerit
virtus mea, ne derelinquas me. Porro in tempore tentationis
consolare, & dic cum sponsa: Trahe me post te, in odore vn-
guentorum tuorum curremus. Sic te non deseret spes in tem
pore malo, nec in bono prouidentia deerit, erisq; inter aduer
sa & prospera mutabilium temporum tenens quandam æter-
nitatis imaginem, vtiq; hanc inuiolabilem & inconcussam cō
stantis animi æqualitatem, benedicens dominum in omni tem
pore, proindeq̄ vendicans tibi etiam in huius nutabundi
seculi dubiis euentibus certissq̄ defectibus perennis quo-
dammodo incommutabilitatis statum, dum te cœperis reno-
uare & reformare in insigne illud antiquum similitudinis æ-
terni dei, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis
obumbratio. Quippe sicut ipse est, ita & tu eris in hoc mūdo, Ideo.1.c.
nec in aduersis timidus, nec in prosperis dissolutus. In hoc,
inquam, nobilis creatura facta ad imaginem & similitudinem
eius qui se fecit, antiqui honoris dignitatē receptare iam iāq;
& recuperare se indicat, cum sibi indignū ducit huic labēti se
culo cōformari, reformari magis satagēs (iuxta Pauli doctri- Rom.12.d.
nā) in nouitate sui sensus in eā similitudinē in qua se conditā
nouit, ac per hoc etiam cogens (vt dignum est) seculum istud M
quod propter se factum fuit, versa vice mirum in modum cō-
formari sibi, dum omnia ei cooperari in bonum incipiunt, tāq̄
in ꝓpria & naturali forma, abiecta degeneri specie recogno-
scentia dominum suum, cui ad seruiendū creata fuere. Vn-
de arbitror illum sermonem quem dixit de se vnigenitus, vi- Ioan.12.e
delicet si exaltaretur à terra, omnia traheret ad seipsum: cun-
ctis quoque eius fratribus posse esse communem, his vtique
quos pater præsciuit & prædestinauit cōformes fieri imagi-
nis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratrib⁹. Et ego
igitur si exaltatus fuero à terra (audacter dico) omnia traham Ibidem.
ad meipsum. Nec enim temerarie vsurpo mihi fratres mei vo
cem cuius me induo similitudinem. Quod si ita est, non putēt
diuites huius seculi fratres Christi sola possidere cœlestia Matt.5.d
quia audiunt dicentem: Beati pauperes spiritu: quoniam ip-
sorum est regnum cœlorum. Non eos, inquam, ęstiment sola
cœlestia possidere quia ea sola audiunt in promissione: possi-
dent & terrena, & quidem tanquam nihil habētes, sed omnia
possidentes: non mendicantes vt miseri sed vt domini possi-
dentes, eo pro certo magis domini, quo minus cupidi. Deni-
que fideli homini totus mundus diuitiarum est. Totus plane:
quia tam aduersa q̄ prospera ipsius æque omnia seruiunt ei,
& cooperantur in bonum. Ergo auarus terrena esurit vt men
dicus, fidelis contēnit vt dominus. Ille possidendo mendicat,
iste

A iste contēnēdo seruat. Quære à quouis eorum qui insatiabi-
li corde lucris temporalibus inhiant, quidnam de his sentiat
qui sua vendentes & dantes pauperibus, regna cœlorum pro
terrena mercantur substantia, sapienter agant necne? procul-
dubio respondebit, sapienter. Quære itē cur quod approbat,
ipse non facit? Non possum, inquiet. Quare? profecto quia do
mina auaritia non permittit: quia liber non est: quia non sunt
sua quæ possidere videtur: sed nec ipse sui iuris. Si vere tua
sunt expende ad lucra, & pro terrenis cœlestia commutato. Si
non vales, fatere te pecuniæ tuæ non dominum esse, sed ser-
uum: custodem, non possessorem. Deniq; & conformaris cru-
menæ tuæ tanquam seruus domine suæ, dum quomodo ille il-
li necessario & congaudet gaudenti, & dolenti condolet: tu
quoque cum crescente tuo marsupio crescis pariter animo, &
cum decrescente decrescis. Nam & contraheris tristitia cum
illud exinanitur: & lætitia solueris, aut certe inflaris superbia
cum impletur. Hoc ille. Nos vero sponsę curemus emulari li-
bertatem atque constantiam, quæ sicut bene instructa in om-
nibus, & erudita corde in sapientia, scit abundare, scit & penu
riam pati. Cum se rogat trahi, ostendit quid desit sibi, nō pe-
cuniæ, sed virtutis. Rursum cū se nihilominus de spe reditu
rę gratiæ consolatur, etsi deficere, non tamē diffidere se pro-
bat. Dicit ergo. Trahe me post te, in odore vnguentorū tuo-
rum curremus. Et quid mirū si indiget trahi, quæ post gigātē
B currit, quæ cōprehendere nititur eum qui salit in montibus,
transilit colles? Velociter, ait, currit sermo eius. Non valet ex
Psal.147.a equo currere, non potest pari cum illo celeritate contendere,
Psal.18.b qui exultat vt gigas ad currendam viam, non potest suis viri-
bus, & propterea rogat se trahi. Fessa sum, inquit, deficio, no-
li me deserere: sed trahe me post te, ne incipiam vagari post
amatores alios, nec curram quasi in incertum. Trahe me post
te: quia satius mihi est vt me trahas, vt scilicet vim qualemcū-
que mihi, aut terrendo minis, aut exercendo flagellis inferas,
quàm parcens in meo me torpore male securam derelinquas.
Trahe quodammodo inuitam, vt facias voluntariam. Trahe
torpentem, vt reddas currentem. Erit quando non indigebo
tractore: quoniam voluntarie & cum omni alacritate curre-
mus. Non curram ego sola, etsi solam me trahi petierim: cur-
rent & adolescentulæ mecum. Curremus pariter, curremus si-
mul, ego odore vnguentorum tuorum, illę meo excitatę exē
plo atque hortatu, ac per hoc omnes in odore vnguentorum
tuorum curremus. Habet sponsa imitatores sui, sicut & ipsa
est Christi. Et ideo non ait singulariter curram, sed curremus.

Sed oritur quæstio, cur similiter cum se petiit trahi, etiam
adolescentulas non adiunxit, vt non trahe me, sed trahe nos
diceret. Quid enim? forte ne sponsa indiget trahi, & adolescē
tulæ non indigent? O pulchra, ô fœlix, ô beata, edissere nobis
C huius distinctionis rationem. Trahe me ais. Quare me, & non
nos? An hoc bonum inuides nobis? Absit. Neque enim proti-
nus dixisses adolescentulas tecum esse cursuras, si sola post
sponsum ire voluisses. Cur ergo pluraliter mox subiunctura
curremus, trahi te singulariter postulasti? Charitas, inquit, ita
postulabat. Disce per hoc verbum à me in spirituali exercitio
duplex auxilium desuper sperare, correptionem, & consola-
tionem. Altera foris exercet, altera visitat intus. Illa reprimit
insolētiam, ista in fiduciam erigit. Illa operatur humilitatem,
ista pusillanimitatem consolatur. Illa cautos, ista deuotos fa-
cit. Timorem domini docet illa, ista ipsum timorem infuso
temperat gaudio salutari, sicut scriptum est: Lętetur cor meū
Psal.85.b vt timeat nomen tuum. Item seruite domino in timore, & ex-
Psal.2.c ultate ei cum tremore. Trahimur cum tentationibus & tri
bulationibus exercemur. Currimus, cum internis consolatio-
nibus & inspirationibus visitati, tanquam in suaueolentibus
vnguentis respiramus. Ergo quod austerum & durum vide-
tur, retineo mihi tanquam forti, tanquam sanæ, tanquam per-
fectę, & dico singulariter, trahe me. Quod suaue & dulce, ti-
bi tanquam infirmo communico, & dico, curremus. Noui ego
adolescentulas delicatas & teneras esse, & minus idoneas suf-
ferre tentationes, & propterea mecum volo vt currant, sed
non vt mecum trahantur. Volo habere socias consolationis,
nō autem & laboris. Quare? Quoniam infirmę sunt, & vereor
ne deficiant, ne succumbant. Me, inquit, ô sponse corripe, me
exerce, me tenta, me trahe post te: quoniam ego in flagella
parata sum, & potens ad sustinendum. Certatim simul curre- D
mus, id est sola trahar, sed simul curremus. Curremus curre-
mus, sed in odore vnguentorum tuorum, non in nostrorum fi-
ducia meritorum. Nec in magnitudine virium nostrarum cu-
rrere nos confidimus, sed in multitudine miserationum tuarū.
Nam & si quando cucurrimus ac voluntarię fuimus, non fuit
volentis neque currentis, sed miserentis dei. Reuertatur mise- Roma. 9.c
ratio, & curremus. Tu quidem in virtute tua tanquam gigas
& potens curris, nos nisi vnguenta tua spirauerint, non cur-
remus. Tu quem pater vnxit oleo lætitiæ præ consortibus
tuis, curris in ipsa vnctione, nos in illius odore curremus. Tu Psal.44.b.
in plenitudine, nos in odore. Tempus esset vt persoluerem
quod de vngueatis sponsi longe supra promisisse me memi-
ni, si non huius sermonis longitudo vetaret. Differo ergo.
Nam & materiæ dignitas arctari molesta breuitate non pati-
tur. Rogate dominum vnctionis, vt voluntaria oris mei be-
neplacita facere dignetur ad insinuandum vestris desideriis
memoriam abundantiæ suauitatis suæ, quæ est in sponso ec-
clesiæ Iesu Christo, domino nostro, & cætera.

*De quatuor vnguentis sponsi, atque de quatuor vir-
tutibus cardinalibus. Sermo
nicesimussecundus.*

Si ita preciosa ita magnifica sponsę vnguenta inuen E
ta sunt, quemadmodum cum tractarentur audistis:
sponsi qualia sunt? Etsi digne ea nos prout sunt
non sufficimus explicare, haud dubium tamen quin
excellentior horum virtus, & gratia efficacior sit, quorum so
lus non solum adolescentulas, sed ipsam quoque sponsam o-
dor excitat ad currendum. Si enim aduertis, nil tale de pro-
priis vnguentis ausa est polliceri. Et quidem illa optima esse
gloriatur, sed non dicit tamen, quia in eis cucurrisset aut cur-
reret, quod in istorum solo odore promittit. Quid si ipsam
vnctionem in se effusam sentiret, cuius ita tenui exhilarata fra
grantia permouetur vt currat? Mirum si non & volaret. Sed
dicit aliquis: Define iam commendare, satis cum ea cœperis
assignare, apparebit quid sint. Non. Minime ego istud polli-
ceor. Sane an vel ipsa sint quæ animo suggeruntur diceuda,
crede mihi, adhuc nescire me fateor. Exiit modo enim sponsum
varias aromatum atque vnguentorum habere species, & non
paucas: & alias quidem esse in quibus singulariter oblectatur
sponsa, tanquam propinquior ac familiarior: alias vero quæ
vsque ad adolescentulas perueniunt: alias quæ pertingunt e-
tiam ad longe positos & extraneos, vt non sit qui se abscon-
dat à calore eius. Sed licet suauis dominus vniuersis, maxime
tamen domesticis. Et quanto quis ei familiarius pro vitæ me-
ritis ac mentis puritate appropiat, tanto eum arbitror recen-
tiorum aromatum & vnctionis suauioris sentire fragrantiam. F

Porro in huiusmodi non capit intelligentia nisi quantum
experientia attingit. Ego vero haud temere mihi arroga-
rim sponsæ prærogatiuam. Nouit sponsus quibus deliciis spi
ritus foueat dilectam, quibus singulariter refocillet sensus e-
ius inspirationibus, & mulceat odoramentis. Sit sibi sons
proprius, in quo ei non communicet alienus, nec indignus bi-
bat ex eo. Est quippe ortus conclusus, fons signatus. Cæte- Canti.4.b.
rum deriuantur aquę inde in plateas. Eas me habere ad ma-
num fateor, dum tamen nemo mihi molestus sit aut ingratus
si de publico haurio & propino. Nam vt paulisper ministeriū
meum in hac parte commendem, non nullius profecto fati-
gationis est atque laboris, quotidie scilicet exire & haurire
etiam de manifestis riuulis scripturarum, & ex eis singulo-
rum necessitatibus inseruire, vt absque suo labore quisque ve
strū presto habeat aquas spirituales ad omne opus, verbi gra-
tia ad lauandum, ad potandum, ad cibos coquendos. Et nimi-
rum aqua sapientię salutaris sermo diuinus, non modo potās,
sed & lauans, dicente domino: Et vos mundi estis propter ser Ioan.13.b
monem quem locutus sum vobis. Sed & crudos carnis cogita
tus igne spiritus sancti accedente coquit diuinum eloquiū ac
vertit in sensus spirituales & cibos mentis, ita vt dicas: Con- Psal.38.a
caluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet & 15.a
ignis. Qui mente sane puriori per seipsos apprehendere subli
miora sufficiunt q̄ per nos proferantur, non solū non ꝓhibeo,
sed & multū cōgratulor, dum & ipsi nos patiātur simpliciora

f simplicio-

G simplicioribus ministrare. Quis dabit mihi vt omnes prophetent? Vtinam mihi necesse non esset in his occupari. Vtinam aut alteri cura incumberet ista, aut certe (quod mallem) nemo in vobis esset qui ea indigeret, essentq; omnes docibiles dei, & ego possem vacare & videre quoniam sponsus est deus. Nunc vero quem minime interim non dico intueri, sed ne inquirere quidem licet (quod sine lachrymis non loquor) regem in decore suo sedentem super cherubim, super solium excelsum & eleuatum, in ea forma qua æqualis patri in splendoribus sanctorum ante luciferū genitus est, in qua & semper desiderant angeli eum prospicere, deū apud deum: ipsum salutem hominem homo hominibus loquor secūdū eam formam in qua vt se manifestū nimia sua dignatione & dilectione præberet, minoratus ab angelis, in sole posuit tabernaculum suū, tanq̄ sponsus procedens de thalamo suo. Suauē magis q̄ subtilē, & vnctum non altum loquor, qualē deniq; spiritus domini vnxit, & misit euangelizare pauperibus, mederi contritis corde, prædicare captiuis indulgentiam, & clausis apertionē, prædicare annum placabilem domino. Saluo igitur cuique quod forte sublimius subtiliusq; de sponsi vnguentis speciali munere sentire sibi & experiri donatū est, ego quod de cōmuni accepi, profero in commune. Ipse siquidem fons vitæ, ipse fons signatus, de intra ortum conclusum erumpens, per os Pauli fistulam suam, tanq̄ vere illa sapientia quæ iuxta beati Iob sententiam trahitur de occultis, in quatuor sese riuos dif-
Iob.28.c. H fudit, & deriuauit in plateas, vbi videlicet & assignat nobis eum factum à deo sapientiam & iustitiam & sanctificationē & redemptionem. Ex his vtiq; quatuor riuis tanquam preciosissimis vnguentis, (nil enim obstat vtrūque intelligi, & aquā & vnctionem: aquam quia mundant, vnctionem quia fragrāt) ex his inquam quatuor præmissis tanquam vnguentis preciosissimis super montes aromatum de cœlestibus speciebus consectis, tanta ecclesiæ nares odoris suauitas repleuit, vt mox à quatuor mundi partibus excitata illa dulcedine, supernū pro-
3. Reg.10.d peraret ad sponsum, tanquam vere illa regina Austri festinās à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, opinionis siquidem odore prouocata. Sane & ecclesia non ante currere valuit in odore sui Salomonis, quousque is qui ab æterno ex patre sapientia erat, factus est ei in tempore à patre sapientia, quo ipsius odorem percipere posset. Sic iustitia, sic sanctificatio, sic & redemptio nihilominus ei factus est, vt horum quoque in odore currere posset, cum hæc æquè omnia in se ante
Ioan.1.a omnia esset. Nam & in principio quidem erat verbum, sed tūc demum ad videndum ipsum pastores venerunt festinantes, cū nunciatum est factum. Denique & loquuntur admodicē: Transeamus vsque Bethleē, & videamus hoc verbum quod factum
Luc.2.b est, quod fecit dominus, & ostendit nobis. Et sequitur quia venerunt festinantes. Prius non se mouebant, dum verbum erat
I tantum apud deum. At vbi verbum quod erat, factum est, vbi hoc dominus fecit & ostendit, tunc venerunt festinantes: tūc
Ioan.1.d cucurrerunt. Quomodo ergo in principio erat verbum, sed verbum erat apud deum, factum est autem quatenus esse inciperet & apud homines: sic nihilominus in principio sapiētia erat, erat iustitia, erat sanctificatio & redemptio, sed angelis, vt esset & hominibus: fecit eū hæc omnia pater, & fecit quod pater. Denique qui factus est, inquit, nobis sapientia à deo, & non ait simpliciter, qui factus est sapientia, sed qui factus est nobis sapientia: quoniā quod erat angelis, factus est & nobis.

At angelis, inquis, quomodo redemptio fuerit, non video. Nec enim authoritas scripturarum vspiam assentire videtur eos aliquando aut peccato extitisse captiuos, aut morti obnoxios vt necessariam haberent redemptionem, exceptis dūtaxat illis qui superbię lapsu irremediabili corruentes redimi deinceps non merentur. Si itaque angeli nunquam redempti sunt, alij vtique non egentes, alij non promerentes, illi quidē quia nec lapsi sunt, hi autem quia irreuocabiles sunt: quo pacto tu dicis dominum Iesum Christum eis fuisse redemptionem? Audi breuiter. Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti angelo ne laberetur, sic illum de captiuitate eruens, sicut hunc à captiuitate defendens. Et hac ratione fuit æquè vtrique redēptio, soluens illum, & seruans istum. Liquet ergo sanctis angelis dominum Christum fuisse redemptionem, sicut iustitiā, sicut sapientiam, sicut sanctificationem, & nihilominus tamen hæc ipsa quatuor esse factum, propter homines, qui inuisibilia K dei non nisi per ea quę facta sunt intellecta cōspicere possunt. Rom.1.c
Sic ergo omne quod erat angelis, factus est nobis. Quid? Sapientia, iustitia, sanctificatio, redemptio. Sapientia in prædicatione, iustitia in absolutione peccatorum, sanctificatio in conuersatione quam habuit cum peccatoribus, redemptio in passione quam sustinuit pro peccatoribus. Vbi ergo hæc à deo factus est, tunc ecclesia odorem sensit, tunc cucurrit. Vide iam quadrifariam vnctionem, vide affluentissimam atque inæstimabilem suauitatem eius, quem vnxit pater oleo lætitię præ consortibus suis. Sedebas ô homo in tenebrosis & vmbra mortis per ignorantiam veritatis, sedebas vinctus catenis delictorum. Descendit ad te in carcerem non vt torqueret, sed vt erueret de potestate tenebratum. Et primo quidem veritatis doctor depulit vmbram ignorantiæ tuæ, luce sapientiæ suæ. Per iustitiam deinde quæ ex fide est, soluit funes peccatorum, gratis iustificans peccatorem. Quo gemino beneficio impleuit sermonem illum sancti Dauid: Dominus soluit Psal.145.b
compeditos, dominus illuminat cæcos. Addidit quoque sanctè inter peccatores viuere, & sic tradere formam vitæ tanquam vię qua redires ad patriam. Ad cumulum postremo pietatis tradidit in mortem animam suam, & de proprio latere protulit precium satisfactionis quo placaret patrē: per quod
Psal.129.a illum plane ad se versiculum traxit. Apud dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Prorsus copiosa: quia
L non gutta, sed vnda sanguinis largiter per quinque partes corporis emanauit. Quid tibi debuit facere, & non fecit? Illuminauit cæcum, soluit vinctum, reduxit erroneum, recōciliauit reum. Quis non post illum libenter atque alacriter curat, qui & ab errore liberat, & errata dissimulat, qui deinde merita viuendo tradit, præmia moriendo conquirit? Quam excusationem habet qui in odore horum vnguentorum non currit, nisi ad quem forte odor minime peruenit? Sedenim in omnem terram exiuit odor vitæ: quoniam misericordia domini plena est terra, & miserationes eius super omnia opera eius. Ergo qui vitalem hanc sparsam vbique fragrantiam non sentit, & ob hoc non currit: aut mortuus est, aut putidus. Fragrantia fama est, præuenit opinionis odor, excitat ad currendum, perducit ad vnctionis experimentum, ad brauium vi-
Psal.47.b sionis. Vox vna lætantium, omnium peruenientium: sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate domini virtutum. Omnino propter mansuetudinem quæ in te prædicatur, currimus post te domine Iesu audientes quòd non spernas pauperem, peccatorem non horreas. Non horruisti confitentem latronem, non lachrymantem peccatricem, non Chananęam supplicātē, non deprehensam in adulterio, non sedentem in telonio, non supplicantem publicanum, non negantem discipulum, nō persecutorem discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. In odore horum currimus. Porro sapientiæ tuę odorem ex eo per-
M cipimus quod audimus, quia si quis indiget sapientia, postu-
Iaco.1.d let eam à te, & dabis ei. Aiunt siquidem quòd des omnibus affluenter, & non improperes. At vero iustitiæ tuæ tanta vbique fragrantia spargitur, vt non solum iustus, sed etiam ipsa dicaris iustitia, & iustitia iustificans. Tam validus denique es ad iustificandum, quàm multus ad ignoscendum. Quamobrem quisquis pro peccatis cumpunctus esurit & sitit iustitiam, credat in te qui iustificas impium, & solam iustificatus p fidem, pacem habebit ad deum. Sanctitatem quoque suauissime & copiosissime tua redolet, non solum conuersatio, sed & conceptio. Peccatum siquidem non commisisti nec contraxisti. Qui ergo iustificati à peccatis sectari desiderant delibe
Leui.19.b rantq̄ue sanctimoniam, sine qua nemo videbit deum, audiant te clamantem: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Con-
psal.144.b siderent vias tuas, & discant à te quia iustus es in omnibus viis tuis, & sanctus in omnibus operibus tuis. Iam redem-
Ioan.12.c ptionis odor quantos currere facit? Cum exaltaris à terra, tunc prorsus omnia trahis ad teipsum. Passio tua vltimum refugium, singulare remedium. Deficiente sapientia, iustitia non sufficiente, sanctitatis succumbentibus meritis, illa succurrit. Quis enim de sua vel sapientia, vel iustitia, vel
1.Cor.3.b sanctitate præsumat sufficientiam ad salutem? Non quòd sufficientes, inquit, simus cogitare aliquid à nobis tanquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Itaque cum defecerit virtus

A rit virtus mea, non conturbor, non diffido, scio quid faciam.
Psal.115.a Calicem salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo. Illu-
Psal.12.b mina oculos meos domine, vt sciam quid acceptum sit coram
Psal.24.b te omni tempore, & sapiens sum. Delicta iuuentutis meæ, &
Psal.85.b. ignorantias meas ne memineris, & iustus sum. Deduc me do-
& 138.d. mine in via tua, & sanctus sum. Veruntamen nisi interpellet
Roma.8.g sanguis tuus pro me, saluus non sum. Pro his omnibus currimus post te, dimitte nos, quia clamamus post te. Nec currimus æqualiter omnes in odore omnium vnguentorum, sed videas alios vehementius studiis flagrare sapientiæ, alios magis ad pœnitentiam spe indulgentiæ animari, alios amplius ad virtutum exercitium vitę & conuersationis eius prouocari exemplo, alios ad pietatem passionis memoria plus accendi. Putamus nos de singulis posse reperire exempla? Currebant in odore sapientiæ qui missi fuerant à phariseis, cum reuersi dicerent: Nunquam homo sic locutus est. Vtique admi-
Ioan.8.c rantes doctrinam, & confitentes sapientiam. Currebat in hoc
Ioan.3.d. ipso odore sanctus Nicodemus, qui venit ad Iesum nocte, in
Luc.7.g splendore multo sapientiæ: de multis quippe instructus edoctusq; recessit. Verum in odore iustitiæ cucurrit Maria Magdalena, cui dimissa sunt peccata multa, quoniam dilexit multum. Iusta profecto & sancta, & non iam peccatrix quemadmodum pharisęus exprobrabat, nesciens iustitiam seu sanctitatem dei esse munus, non opus hominis, & quia non modo iustus, sed & beatus cui non imputabit dominus peccatum. An
B oblitus erat quomodo vel suam ipsius vel alterius corporalem tangendo lepram fugarat, non contraxerat? Sic tactus à peccatrice iust⁹ iustitiā impertit, nō perdit, nec sorde peccati
Luc.18.c qua illam mundat, se inquinat. Cucurrit & publicanus, qui cū propiciationem peccatis suis humiliter imploraret, descēdit
Luc.22.g iustificatus, teste ipsa iustitia. Cucurrit Petrus, qui lapsus flenit amare, quatenus culpam dilueret, recuperaret iustitiam.
Cucurrit Dauid, qui reatum agnoscens & confitens audire
2.Re.12.d. meruit. Et dominus transtulit à te peccatum tuum. Porro in
Philip.3.d sanctificationis odore Paulus currere sese testat, cum Christi se imitatorem esse gloriatur, dicens ad discipulos: Estote imitatores mei, sicut & ego Christi. Cucurrerunt & omnes qui
Mat.19.d. aiebant: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Desiderio quippe sequendi Christum reliquerant omnia. Hortatur generaliter vniuersos ad eūdem odorem ista sententia:
1.Ioan.2.a Qui se dicit in Christo manere, debet sicuti ille ambulauit & ipse ambulare. Iā qui in odore cucurrerint passionis, si audire vis, vniuersos martyres accipe. En quatuor vnguenta assignata habetis, primum sapientiæ, secundum iustitiæ, tertium sanctificationis, quartum redemptionis. Tenete nomina, percipite fructum: & compositionis modum, vel numerum specierum quibus confecta sunt, nolite requirere. Non enim facile
C in sponsi vnguentis hæc præsto esse possunt nobis, quemadmodum in superioribus illis sponsæ fuerunt. In Christo nempe
Psal.146.a rerum plenitudo est sine numero & sine modo. Nam & sapi-
Psal.35.b entiæ eius non est numerus, & iustitia ipsius sicut montes dei, sicut montes æterni, & sanctitas singularis, & redemptio inexplicabilis. Dicendum & hoc: quia frustra huius seculi sapientes de quatuor virtutibus tam multa disputauerunt, quas tamen apprehendere omnino nequiuerunt, cum illum nescierint qui factus est nobis à deo sapientia docens prudentiam, & iustitia delicta donans & sanctificatio, in exemplum temperantiæ continenter viuens, & redemptio in exemplum patientiæ fortiter moriens. Forsitan dicit aliquis. Cętera bene conueniunt, sed sanctificatio ad temperantiam minus proprie referri videtur. Ad quod respondetur primum, id esse cō tinentiam, quod temperantiam. Deinde, vsitatum in scripturis sanctificationem pro continentia seu munditia poni. Denique quid ille apud Moysen tam crebrę sanctificationes aliud erāt q̄ quædam purificationes hominum temperantium se à cibo, à potu, à concubitu, his⁹q; similibus? Sed audi ipsum præcipue apostolum q̄ familiare habeat vel vti vel vsurpare sanctificationem in hoc sensu. Hæc est, inquit, voluntas dei, sanctifica-
1.Thes.4.a tio vestra, vt sciat vnusquisque vestrum suum vas possidere
Ibidem. in sanctificatione, & non in passione desiderij. Item: Nō enim vocauit nos deus in immundiciam, sed in sanctificationem. Liquet ꝙ sanctificationem pro temperantia ponit. Educto itaq; in lucē quod subobscurū videbatur, redeo ad id vnde digressus eram. Quid vobis cum virtutibus, qui dei virtutē Christum ignoratis? Vbinam quæso vera prudentia nisi in Christi doctrina? Vnde vera iustitia nisi de Christi misericordia? Vbi vera temperantia, nisi in Christi vita? Vbi vera fortitudo nisi in Christi passione? Soli ergo qui eius doctrina imbuti sunt, prudentes dicendi sunt, soli iusti qui de eius misericordia veniam peccatorum consecuti sunt, soli temperantes qui eius vitam imitari studeant, soli fortes qui eius patientię documenta fortiter in aduersis tenent. Incassum proinde quis laborat in acquisitione virtutum, si aliunde eas sperandas putat quàm à domino virtutum, cuius doctrina, seminarium prudentiæ: cuius misericordia, opus iustitiæ: cuius vita, speculum temperantiæ: cuius mors, insigne est fortitudinis. Ipsi honor & gloria in secula seculorum, Amen.

De tribus modis contemplationis circa deum sub figura trium cellarum. Sermo uicesimustertius.

INtroduxit me rex in cellaria sua. Ecce vnde odor, Cant.1.d
ecce quo curritur. Dixerat quia currendum, & in quo currendum, sed quo currendum esset, non dixerat. Ergo ad cellaria curritur, & curritur in odore qui ex ipsis procedit, sponsa illum solita sua sagacitate prę-
E sentiente, & cupiente in ipsius plenitudinem introduci. Verū de cellariis his quid sentiendum putamus? Cogitemus ea interim loca quædam redolentia penes sponsum, plena odoramentis, referta deliciis. In istiusmodi nempe officina potiora quæque ex orto siue ex agro seruanda reponuntur. Illuc ergo pariter currunt. Quis? Spiritu feruentes animæ. Currit sponsa, currūt adolescentulę, sed quę amat ardentius, currit velocius, & citius peruenit. Perueniens non dico repulsionem, sed nec cunctationem patitur. Sine mora aperitur ei, tanquam domesticę, tanq̄ charissimę, tanq̄ specialiter dilectæ, & singulariter gratę. Adolescentulę autem quid? Sequuntur à longe. Neque enim cum adhuc infirmę sint, pari possunt deuotione cum sponsa currere, nec ipsius omnino imitari desiderium & feruorem: ideoque tardius peruenientes, foris remanent. At charitas sponsę non quiescit, neque insolescit (vt assolet) successibus suis vt eas obliuiscatur, consolans magis & hortans ad patientiam, quatenus æquanimiter & sui ferant repulsam, & illius absentiam. Denique & nunciat eis gaudium quod percepit, non ob aliud sane nisi vt sibi congaudeant, dum confidant minime alienum fore à se quicquid gratię matri accesserit. Nam nec illa ita proficere curat, quo ipsarum negligat curam, nec iuuandos suos profectus putat illarum dāno. Quocunq; proinde meritorum prærogatiua tollatur ab illis, charitate absq; dubio & pia solicitudine necesse est eam semper esse cū illis. Oportet denique eam sponsum suum imitari & petentem nimirum cœlos, & nihilominus in terris cum suis se fore vsque F
ad consummationem seculi pollicentem. Sic & ista quantūuis proficiat, quātūlibet promoueatur: cura, prouidētia atq; affectu ab his quas in euangelio genuit, nunq̄ amouetur, nūquam sua viscera obliuiscitur. Dicat itaque eis: Gaudete, confidite.

Introduxit me rex in cellaria sua: putate & vos pariter introductas. Sola introducta videor, sed soli non proderit. Vestrum omnium est meus omnis profectus: vobis proficio, vobiscum partibor quicquid plus forte vobis meruero. Vis indubitater scire quia in hoc sensu & affectu locuta sit? Audi quid illę respondeant: Exultabimus & lætabimur in te. In te, inquiunt, exultabimus & lætabimur, nam in nobis necdū meremur. Et adduut. Memores vberum tuorum: hoc est, æquanimiter sustinemus dum venias, scientes te plenis ad nos reuersuram vberibus. Tunc nos confidimus exultare & lætari, memores interim vberum tuorum. Quod adiungunt, super vinum, significant se adhuc quidem pro sui imperfectione carnalium desideriorum (quæ vino designantur) recordatione pulsari, vinci tamen eadem desideria memoria abundantiæ suauitatis, quam iam ex vberibus fluentem experte sunt. Dicerem de vberibus, si non me satis dixisse superius meminissem. Nunc vero vides quomodo de matre præsumunt, quomodo eius lucra & gaudia sua reputant, proprię repulsę iniuriam illius introductione consolantes. Minime ita confiderent nisi matrem agnoscerent. Audiant hoc prælati qui sibi commissis semper volunt esse formidini, vtilitati raro. Erudimini qui iudicatis terram. Psal.2.c

G Discite subditorum matres vos esse debere, non dominos. Studete magis amari quàm metui. Et si interdum seueritate opus est, paterna sit non tyrannica. Matres fouendo, patres vos corripiendo exhibeatis. Mansuescite, ponite feritatem. Suspendite verba, producite vbera: pectora lacte pinguescant, non typo turgeant. Quid iugum vestrum super eos aggrauatis, quorum potius onera portare debetis? Cur morsus à serpente paruulus, fugit conscientiam sacerdotis, ad quem eum magis oportuerat tanquam ad sinum recurrere matris?

Gala.6.4 Si spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, cõsiderans vnusquisque seipsum, ne & ipse tentetur. Alioquin il-

Exec.3.c le in peccato suo morietur, sanguinem autem eius, ait, de manu tua requiram. Sed hæc aliàs. Nunc quoniam literæ consequentia ex his quæ prætaxauimus manifesta est, videamus iam de cellariis quid spiritualiter sentire debeamus. In consequentibus mentio fit etiam de orto & de cubiculo, quę ambo nunc adiungo istis cellariis, & in præsentem disputationem assumo. Nam simul tractata, melius ex inuicem innotescent. Et quæramus si placet tria ista in scripturis sanctis, ortum, cellarium, cubiculum. In ipsis nempe libenter deum sitiens anima versatur & moratur, sciens se ibi absque dubio inuenturam quem sitit. Sit itaque ortus simplex ac plana historia, sit cellarium moralis sensus, sit cubiculum arcanũ theo-

H ricę contemplationis. Et primum quidem historiam ad ortum puto non immerito deputaui, quòd in ea inueniantur viri virtutum tanquam ligna fructifera in orto sponsi & in paradiso dei, de quorum bonis actibus ac moribus quot sumis exempla, tot carpis poma. An forte quis ambigat dei esse plantationem bonum hominem? Audi sanctum Dauid de viro bono quid canat: Erit, ait, tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit

Psal.1.d in tempore suo, & folium eius non defluet. Audi Hieremiam

Hier.17.b. eodem spiritu concrepantem, & eisdem pene verbis: Erit tanquam lignum, inquit, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod ad humorem mittit radices suas, & non time-

Psal. 91. c. bit cum venerit æstus. Item propheta. Iustus vt palma flore-

Psalm.51.b bit, & sicut cedrus Libani multiplicabitur. Et de seipso: Ego autem sicut oliua fructifera in domo dei. Est ergo historia ortus, & ipsa tripertita. Continetur namque in ea cœli & terræ creatio, reconciliatio & reparatio. Creatio quidem tanquam orti satio siue plantatio. Reconciliatio autem quasi ger-

Esa.45.d minatio satorum vel plantatorum. Tempore nempe suo rorantibus cœlis desuper, & nubibus pluentibus iustum, aperta est terra, & germinauit saluatorem, per quem facta est cœli

Ephe.2.c. terræque reconciliatio. Ipse est enim pax nostra, qui fecit vtraque vnum pacificans in sanguine suo quæ in terris sunt, & quæ in cœlis. Porro reparatio futura est in fine seculi. Erit

I enim cœlum nouum, & terra noua, & colligẽtur boni de medio malorum, tanquam fructus de orto, in dei promptuaria

Esa.4.a reponendi. In die illa (vt scriptum est) erit germen domini in magnificentia & gloria, & fructus terræ sublimis. Habes igitur tria tempora in orto historici sensus. In morali quoque disciplina tria æquè aduertere est, cellas quasi tres in cellario vno. Et idcirco forsitan pluraliter cellaria dixit, & non cellarium, cellarum videlicet hunc numerum cogitans. Infra denique introductam se gloriatur in cellam vinariam. Nos ergo quia legimus, Da occasionem sapienti, & sapientior erit:

Prou.9.b habentes occasionem ex vocabulo quod spiritus sanctus cellę huic censuit imponendum, reliquis quoque duabus nomina imponamus, aromaticam vni, & vnguentariam alteri. Causas horum vocabulorum videbimus postea. Nunc autem aduerte cuncta apud sponsum salubria, cuncta suauia reperiri, vinum,

Iudic.9.b. vnguenta, aromata. Vinum (scriptura teste) lætificat cor ho-

& Psalm. minis. Exhilarari nihilominus faciem in oleo legis, quo vtiq;

103.b puluis pigmentorum infunditur vt vnguenta fiant. Aromata non modo grata suauitate odoris, sed vi quoque medendi vtilia sunt. Merito se introductam illuc exultat sponsa, vbi tanta redundat vbertas gratiæ. Sed habeo & alia nomina, puto & euidentiorem sui gerentia rationem. Et vt suo ordine nominentur, primam nuncupauerim disciplinæ, secundam naturæ, postremã gratiæ. In priori discis iuxta ethicę partis rationẽ inferior esse, in sequenti par, in posteriore superior, hoc est sub alio, cum alio, super alium. Vel sic: Subesse coesse, præesse. Primo ergo discis esse discipulus, secundo socius, tertio K & magister. Equidem omnes homines natura æquales genuit. At quoniam bono naturæ in moribus superbia depranato, facti sunt homines æqualitatis impatientes, contendentes inuicem superiores constitui, atque alterutrum supergredi cupientes, & inanis glorię cupidi, inuicem inuidentes, inuicem prouocantes: primo omnium in cella priori iugo disciplinæ insolentia morum domanda est quousque duris ac diutinis seniorum attrita legibus humilietur & sanetur ceruicosa voluntas, bonum'q; in se naturæ quod superbiendo amiserat, obediendo recipiat, dum solo iam naturali affectu, nõ metu disciplinæ, cum vniuersis naturæ suæ sociis, id est cum omnibus hominibus socialiter quantum in se est, quiete'q; sese habere didicerit, in cellam tandem naturę transiens, experiens'q; quod scriptum est: Ecce quàm bonum & q̃ iucundũ ha- *Psal.132.d.*
bitare fratres in vnum, sicut vnguentum in capite. Accedit nimirum disciplinatis moribus tanquam tritis speciebus oleũ lætitiæ bonum naturæ, & fit vnguentum bonum atque iucundum. Quo quasi vnctus redditur homo suauis & mitis, homo sine querela, neminem circũueniens, neminem concutiens, neminem lædens, nemini se superextollens aut præferens, insuper & libenter communicans in ratione dati & accepti. Puto si bene intellexisti vtriusque cellę proprietates, non incõgrue me hanc vnguentariam illam aromaticam appellasse testaberis. In illa denique sicut pigmentorum vires atque fragran- L
tiam pistilli extorquet & exigit violenta cõtusio, sic rectorũ morum elicit quodammodo & exprimit naturalem vim vis magisterij, & districtio disciplinæ. In hac autem voluntarię & tanq̃ innatę affectionis grata mansuetudo spõte officiosa currit, instar plane vnguenti quod est in capite, ad leuem caloris tactum descendentis ac diffluentis per totum. Itaque in cella disciplinæ tanq̃ siccę ac simplices aromatum species continentur, & inde aromaticam eam denominandam putaui. In ea vero quæ naturæ dicta est, quoniam iam quasi confecta reponuntur & seruantur vnguenta, nihilominus ex re nomen & ipsa accepit vt vnguentaria nuncupetur. Nam vinariam quoq; cellam non aliam sane fui nominis arbitror ferre rationẽ, nisi q; in ea vinũ zeli in charitate feruẽtis reconditur. Nec debet omnino præesse aliis qui in eam necdum meruit introduci. Oportet prorsus hoc vino æstuet, qui aliis præsidet, quemadmodũ doctor gentium æstuabat, quando dicebat: Quis infir- *2.Cor.11.g*
matur, & ego non infirmor? Quis scandalizat, & ego nõ vror? Alioquin improbe satis præsse affectas quibus prodesse non curas: & quorũ non zelas salutem, subiectionem nimis ambitiose vendicas tibi. Hanc ego cellam quoque gratiæ nominaui, nõ q; absq; gratia vel reliquas duas obtinere omnino quis possit, sed ob plenitudinẽ quæ singulariter in ista percipitur. Deniq; plenitudo legis est charitas, & qui diligit fratrem, le- M
gem impleuit. Vidisti rationẽ vocabulorũ, vide & differen- *Roma.13.c*
tiam cellarum. Nec enim paris facilitatis seu facultatis eiusdẽ est, petulantes vagosq; sensus atq; intemperantẽ carnis appetitũ magistri cõprimere metu, ac rigida disciplinæ cohibere censura, & spontaneo affectu bene cũ sociis cõuenire: castigatis sub ferula viuere moribus, & sola magistra volũtate gratũ paribꝰ gerere morẽ. Nam neq; vnius rursum quis dicat esse meriti, vniusve virtutis, socialiter viuere, & vtiliter præesse. Quam multi denique sub præceptore quieti viuunt, quos si iugo absoluas, videas non posse quiescere, nec se vllo modo æqualibus seruare innoxios. Item'q; innumeros cernes simpliciter ac sine querela inter fratres conuersari, super fratres non solum inutiliter, sed & inspicẽter & nequiter. Quadã siquidẽ bona mediocritate contenti sunt qui huiusmodi sunt, sicut eis mensuram gratiæ partitus est deus, minime quidem egentes magistro, nec tamen idonei magisterio. Prioribus ergo sequentes quidem in moribus antecellunt, sed vtriusq; superiores existunt, qui superiores esse sciunt. Deniq; & accipiunt in promissione qui bene præsunt, constitui super omnia bona domini sui. At pauci profecto qui vtiliter, pauciores, qui & humiliter præsint. Facile tamen vtrunque adimplet qui matrem virtutum discretionem perfecte adeptus, vino nihilominus charitatis vsq; ad contemptum propriæ gloriæ, vsq; ad suiipsius obliuionem, & non ad quærenda quæ sua sunt debriatur, quod solo ac miro spiritus sancti magisterio intra cellam vinariam

nariam obtinetur. Virtus siquidem discretionis absque cha-
A ritatis feruore iacet, & feruor vehemens absque discretionis temperamento præcipitat. Ideoque laudabilis cui neutrum deest, quatenus & feruor discretionem erigat, & discretio feruorem regat. Ergo taliter oportet esse moratum eum qui præest. Optimum autem in moribus dixerim, & summam disciplinæ huius perfecte apprehẽdisse, cui totas has cellas absque offendiculo percurrere & circuire donatum est, qui in nullo prorsus aut resistat prioribus, aut inuideat paribus, aut subiectis vel desit in cura, vel in superbia præsit, prælatis obediens, sociis congruens, subditis vtiliter condescẽdẽs. Quod quidem perfectionis insigne haud dubius sponsę annuerim. Innuit hoc etiam sermo quem dixit: quia introduxit me rex

Cant.1.d in cellaria sua: dũ nõ in vnam aliquã cellam, sed in cellaria pluraliter se introductam ostendit. Iam ad cubiculum veniamus. Quid & istud? Et id me præsumo scire quid sit? Minime mihi tantę rei arrogo experientiam, nec glorior in prærogatiua quæ soli seruatur beatæ sponsę, cautus iuxta illud Græcorum, scire meipsum, vt sciam etiam cum propheta, quid desit mihi. Tamen si nihil omnino scirem, nihil dicerem. Quod

Psal.93.b scio, nõ inuideo vobis nec subtraho. Quod nescio, doceat vos qui docet hominem scientiam. Dixi, & meministis, in theoricę contemplationis arcano regis esse quærendum cubiculum. Sed quomodo de vnguentis dixisse me scio, multa videlicet & diuersa penes sponsum ea esse, nec omnia præsto omnibus,
B sed sua quibusq; pro diuersitate indulta meritorum: sic quoque non vnum puto cubiculum regi esse, sed plura. Nam nec vna est regina profecto, sed plures, & concubinę multę sunt, & adolescentularum non est numerus. Et vnaqueque inuenit

Esa.24.c secretum sibi cum sponso, & dicit: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Non omnibus vno in loco frui datur grata & secreta sponsi præsentia, sed vt cuique paratum est à patre ipsius. Non enim nos eum eligimus, sed ipse elegit nos, & posuit nos, & vbi ab eo quisque positus est, ibi est. Denique mulier vna compuncta secus pedes domini Iesu sortita est locum, cum altera suæ deuotionis fructum ad caput inuenerit, si tamen altera. Porro Thomas in latere, Ioannes in pectore, Petrus in sinu patris, Paulus in tertio cœlo, secreti huius gratiam sunt assecuti. Quis nostrum digne distinguere sufficiat has varietates meritorum vel potius præmiorum? Ne omnino tamen præteriisse quod ipsi nouimus videamur, prior mulier strauit sibi in tuto humilitatis, posterior in solio spei, Thomas in solido fidei, Ioannes in lato charitatis, Paulus in intimo sapientiæ, Petrus in luce veritatis. Sic ergo apud sponsum mansiones multæ sunt, & siue regina, siue concubina, siue etiam de numero sit adolescentularum, congruum quæque pro meritis accipit ibi locum, terminum'q; quousque liceat sibi contemplando procedere, & introire in gaudium domini
C sui, & rimari dulcia secreta sponsi. Quod suo loco distinctius quantum dignabitur ipse suggerere, demonstrare conabor.

Nunc vero id nosse sufficiat, nulli adolescentularum, nulli concubinarum, nulli vel reginarum patere omnino accessum ad secretum illud cubiculi quod suę illi columbæ formosæ, perfectæ vni vnicum sponsus seruat. Vnde nec ego sane, indignor si non ad illud admittor, præsertim cum constet mihi ne ipsam quidem sponsam interim adhuc ad omne quod vult

Cant.1.b. peruenire secretum. Denique & flagitat indicari sibi vbi pascat, vbi cubet in meridie. Sed audite quousque peruenerim, aut me peruenisse putauerim. Nec enim iactantiæ deputandũ est quod in vestros pando profectus. Est locus apud sponsum de quo sua iura decernit, & disponit cõsilia ipse vniuersitatis gubernator leges constituens omni creaturæ, pondus & mensuram & numerum. Et locus iste altus & secretus, sed minime quietus. Nam etsi ipse quantum in se est disponit omnia suauiter, disponit tamẽ, & contemplantem qui forte eo loci peruenerit, quiescere non permittit: sed mirabiliter quanuis dele
E ctabiliter rimãtem & admirantem fatigat, reddit'q; inquietũ.

Pulchre vtrumque in consequentibus sponsa exprimit, & delectationem videlicet istiusmodi contemplationis, & inquietudinem, vbi & se dormire, & cor suum vigilare fatetur. Nam in somno quidem suauissimi stuporis placidęq; admirationis sentire quietem, in vigiliis vero inquietę nihilominus curiositatis ac laboriosę exercitationis pati se fatigationem,

D
Iob.7.d significat. Hinc beatus Iob, Si dormiero, ait, dico, quando consurgam? & rursus expectabo vesperam. Sentis ne in his verbis sanctam animam velle interdum molestam quodammodo declinare suauitatem, eandem'q; rursum suauem molestiam affectare? Non enim dixisset quando consurgam, si ex toto ei quies illa suæ contemplationis placuisset: sed etsi ex toto displicuisset, non denuo expectasset horam quietis, id est vesperam. Non igitur locus est iste cubiculi, vbi nequaquam per omnem modum quiescitur. Est item locus de quo super rationalem reprobam quidem creaturam immobilis vigilat secretissima & seuerissima animaduersio iusti iudicis dei terribilis in consiliis super filios hominum. Cernitur inquam à timorato contemplatore hoc loco deus iusto, sed occulto iudicio suo reproborum, nec diluens mala, nec acceptans bona, insuper & corda indurans, ne forte doleant & resipiscant & conuertantur, & sanet eos. Et hoc non absque certa & æterna ratione quod tanto formidolosius cõstat esse, quanto immobilius fixum extat in æternitate. Pauendum valde quod in propheta de huiusmodi legimus, vbi loquens ad angelos suos deus sic ait: Miseremur impio. Quibus pauentibus atque *Esa.26.b*
quærentibus, Non ergo discet facere iustitiam. Non, inquit, *Ibidem.*
subdens'q; causam, in terra, ait, sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam domini. Timeant clerici, timeant ministri ecclesię, qui in terris sanctorum quas possident, tam iniqua gerunt, vt stipendiis quæ sufficere debeant minime contenti, superflua quibus egeni sustentandi forent, impie sacrilegeque
E sibi retineant: & in vsus suæ superbiæ atque luxuriæ victum pauperum consumere non vereantur, duplici profecto iniquitate peccantes, quòd & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur. Talibus ergo cum impræsentiarum parcere ac misereri, ne in æternum parcat, cuius iudicia abyssus multa aduertitur: quis hoc loco requiem querat? Habet hæc visio tremorem iudicij, non securitatem cubiculi. Terribilis est locus iste, & totius expers quietis. Totus inhorrui siquando in eum raptus sum, illam apud me replicans cum tremore sententiam: Quis scit si est dignus amore an odio? Nec mirum si titubo ego ibi (solium vtique quod *Eccles.9.a*
à vento rapitur, & stipula ficca) vbi & maximus ille contem- *Iob.13.d*
plator suos quoque fatetur pene motos fuisse pedes, pene effusos gressus. Et dicebat, Zelaui super iniquos, pacem pec- *Psal.72.a.*
catorum videns. Quare? In labore, inquit, hominum non sunt, *Ibidem.*
& cum hominibus non flagellabuntur: ideoque tenuit eos superbia, ne humilientur ad pœnitentiam, sed damnentur propter superbiam cum superbo diabolo & angelis eius. Nã qui in labore hominum non sunt, in labore dęmonum profecto erunt, dicente iudice: Ite maledicti in ignem æternum, qui *Mat.25.d*
paratus est diabolo & angelis eius. Est tamẽ dei locus & iste, *Genes.28.d*
plane non aliud quàm domus dei, & porta cœli. Hic nempe *Psal.117.b.*
timeri dicitur deus. Hic sanctum & terribile nomen eius, & *Ibidem.*
tanquam ingressus gloriæ. Initium plane sapientiæ timor do- *Eccli.1.b*
mini. Nec te moueat quòd initium sapientiæ huic demum loco dederim, & nõ priori. Ibi quippe in quodam quasi auditorio suo docentem de omnibus magistram audimus sapientiã, F
hic & suscipimus. Ibi instruimur quidem, sed hic afficimur. Instructio doctos reddit, affectio sapientes. Sol non omnes quibus lucet, etiam calefacit. Sic sapiẽtia multos quos docet quid sit faciendum, non continuo etiam accẽdit ad faciendũ. Aliud est multas diuitias scire, aliud & possidere: nec notitia diuitem facit, sed possessio. Sic prorsus sic aliud est nosse deũ, & aliud timere: nec cognitio sapientem, sed timor facit, qui & afficit. Tu ne sapientem dixeris, quem sua scientia inflat? Quis illos sapientes nisi insipientissimus dicat, qui cum cognouissent deum, non tanquã deum glorificauerunt aut gratias egerunt? Ego magis cum Apostolo sentio, qui insipiens cor eorũ *Rom.1.c*
pronunciat. Et bene initium sapientiæ timor domini: quia tunc primum deus animæ sapit, cum eam afficit ad timendum, non cum instruit ad sciendum. Times dei iustitiam, times potentiam, & sapit tibi iustus & potens deus: quia timor sapor est. Porro sapor sapientem facit, sicut scientia scientem, sicut diuitiæ diuitem. Quid ergo prior locus? Tantum præparat ad sapientiam. Illic præpararis, vt hic initieris. Præparatio, rerum cognitio est. Verum hanc facillime sequitur elationis tumor, si nõ reprimat timor, vt merito dicatur: initium

G sapientiæ timor domini,qui se pesti insipientiæ primus opponit.Ibi itaque quidam accessus est ad sapientiã, hic & ingressus. Porro nec hic nec ibi speculanti perfecta est quies:quia illic deus apparet tanquam solicitus, hic tanquam turbatus. Non ergo cubiculum quæsieris in his locis,quorum alter auditoriũ quasi docentis,alter prætoriũ iudicis magis apparet.

Sed est loc⁹vbi vere quiescẽs & quietus cernit deus,locus omnino non iudicis,non magistri,sed sponsi:& qui mihi quidem (nam de aliis nescio) plane cubiculum sit,siquando in illum contigerit introduci. Sed heu rara hora, & parua mora. Clare ibi agnoscitur misericordia domini ab æterno & vsque in æternum super timentes eum. Et fœlix qui dicere potest.

Psal.118.b. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Stat propositum dei, stat sententia pacis super timentes eum,ipsorum & dissimulans mala,& remunerans bona,vt miro modo eis non modo bona, sed & mala cooperenna.

Psal.31.a tur in bonum. O solus vere beatus cui non imputauit dominus peccatum.Nam qui non habuerit peccatum, nemo. Om-

Rom.3.c nes enim peccauerunt,& omnes egent gloria dei.Quis accu-

Roma. 8.f sabit tamen aduersus electos dei?Sufficit mihi ad omnem iustitiam solum habere propitium cui soli peccaui. Omne quod mihi ipse non imputare decreuerit, sic est quasi non fuerit. Non peccare,dei iustitia est:hominis iustitia, indulgẽtia dei.

1.Ioan. 3.b Vidi hæc, & intellexi illius sententiæ veritatem: Omnis qui

H natus est ex deo non peccat: quia generatio cœlestis seruat eum. Generatio cœlestis,æterna prædestinatio est,qua electos suos deus dilexit & gratificauit in dilecto filio suo ante mun-

psal.62.a di constitutionẽ sic in sancto apparentes sibi vt viderent virtutem suam,& gloriam suam, quo eius forent consortes hęre ditatis, cuius & apparerent conformes imaginis. Hos ergo aduerti quasi nunquam peccasse,quoniam & si qua deliquisse videntur in tempore,non apparent in æternitate: quia charitas patris ipsorum cooperit multitudinem peccatorum:& di-

Psal.31.a xi beatos quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata:cum subito tanta mihi quoque de me suborta fiducia, & infusa lætitia est,quantus certe in loco horroris, id est in loco secundę visionis non præcesserat timor,ita vt mi-

Psal.105.a hi visus sim tanquam vnus ex illis beatis esse. O si duraret. Iterum iterumq; visita me domine in salutari tuo,ad videndũ in bonitate electorum tuorum,ad lætandum in lętitia gentis tuæ.O vere quietis locus, & quem non immerito cubiculi appellatione censuerim, in quo deus non quasi turbatus ira,nec velut distentus cura prospicitur, sed probatur voluntas eius in eo bona & beneplacens & perfecta. Visio ista non terret,sed mulcet,inquietam curiositatẽ non excitat, sed sedat, nec fatigat sensus sed tranquillat.Hic vere quiescitur. Tranquillus deus tranquillat omnia, & quietum aspicere quiescere est. Cernere est regem post diurnas forensium quasi lites

I causarum,dimissis à se turbis, curarum molestias declinãtem, petẽtem de nocte diuersorium, cubiculum introeuntem cum paucis,quos hoc secreto & hac familiaritate dignatur, eo certe securius, quo secretius quiescentem,eo serenius se habentem,quo placidius solos intuentem quos diligit. In hoc arcanum & in hoc sanctuarium dei si quem forte vestrũ aliqua hora sic rapi & sic abscondi contigerit,vt minime auocet aut perturbet vel sensus egens, vel cura pungens, vel culpa mordẽs, vel ea certe quę difficilius amouentur irruentia imaginũ corporearum phantasmata: poterit quidem hic cum ad nos

Cantic. 1. a redierit, gloriari & dicere: Introduxit me rex in cubiculum suum.Quod tamen an ipsum sit de quo exultat sponsa,non temere affirmauerim. Est tamẽ cubiculum, & cubiculum regis: quia nimirum de tribus quos triplici assignauimus visioni,solus factus est in pace locus iste. Vt enim aperte monstratum est, & in priori exigua, & in secundo nulla percipitur quies, cum & illic apparens admirabilis, ad indagandi studium excreat curiositatem, & hic innotescens terribilis,infirmitatem concutiat. At vero tertio isto in loco nõ plane terribilis, nec tam admirabilis quam amabilis apparere dignatur,serenus & placidus, suauis & mitis,& multæ misericordiæ oibus intuentibus se.Iam vt horũ quę de cellario,orto,cubiculo,longiori sunt disputata sermone,memoria vestra compendium teneat: mementote trium temporum, trium meritorum,trium quasi præmiorum.In orto aduerte tempora,merita in cellario,præmia in triplici illa contemplatione cubiculum inquirentis.Et K de cellario quidem ista sufficiant.Porro de orto vel cubiculo si qua addenda,aut alia forte quàm dicta sint,modo aduertenda occurrerint,loco suo non prætereamus.Sinautem,sufficiant quę dicta sunt,& minime iterentur,ne vnquam in fastidium(quod absit)veniant ea quę proferuntur ad laudem & gloriam sponsi ecclesię domini nostri Iesu Christi.Qui est super omnia deus benedictus in secula,Amen.

Hic ostenditur qualiter beatus Bernardus diu distulerit prosequi præsens opus propter schisma quod in ecclesia suscitauerat Petrus Leonis contra uerum papam Innocentium secundum:tandem diuina clementia suffragante beatus Bernardus ipsum schisma sedauit:& omnes ecclesiæ aduersarios mortuo Petro Leone cum papa Innocentio pacificauit: & postmodum ad opus hoc quod intermiserat, repedauit.

Sermo XXIIII.

HOc demum tertio fratres reditum ab vrbe nostrũ clementior oculus è cœlo respexit,& vultus tandẽ serenior desuper arrisit nobis, quieuit leonina rabies,finem accepit malitia,ecclesia pacem recepit. Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus,qui,eam per hoc ferme octennium diro schismate conturbarat. Num L vero ego gratis de tãtis periculis ero redditus vobis? Vestris desideriis donatus sum,vestris me profectibus paro: quorum viuo meritis,volo viuere studiis & saluti. Quodq; dudum cœpta in Canticis me exequi vultis,libenter quidem accipio, & dignum arbitror interruptum potius resarcire sermonem, q̃ noui ordiri quippiam. Vereor autem ne dissuetum per id tempus animum & distentum diu habitum,non solum ad tã.diuersa,sed etiam ad tam indigna,dignitas materiæ prout oportet non admittat.Sed si quod habeo, hoc vobis do:poterit & fideli obsequio meo deus,etiam quod non habeo dare vt dẽ. Si non,culpetur sane ingenium,non voluntas. Locus autẽ vnde incipere debem⁹(ni fallor)iste est:Recti diligũt te.Quod *Canti.1.a* anteq̃ explanare incipiamus quid sit,videamus cuius sit,quisnam hoc videlicet dicat. A nobis nãq; exigitur quod author non loquitur. Et fortasse melius adolescentulis id damus, vt suis verbis & hoc addant: Recti diligunt te.Et cui hoc potissimum personę congruere iudicamus?Si adolescentulis,matri sine dubio id loquuntur.Siquidem cum dixissent ei:Exul- *Ibidem* tabimus & lętabimur in te,memores vberũ tuorum super vinum,nec dubium quin matri loquerentur:continuato sermone hoc quoque intulerunt:Recti diligunt te:puto propter aliquas de numero ipsarum, quæ non idem saperent,licet pariter currere viderentur,quæ sua sunt quęrentes, & non am- M bulãtes simpliciter neque sincere, sed speciali glorię matris inuidentes, & captantes occasionem murmurandi aduersus eam,ex eo nimirum q̃ sola in cellaria introiisset.Quod nõ est *2. Cor.11.f* aliud nisi quod Apostolus ait: periculum in falsis fratribus. Ipsę sunt denique quibus exprobrantibus subinde pro se satisfacere cogitur,vbi eis ita respondet: Nigra sum,sed formo- *Can.1.b.* sa filiæ Hierusalem.Itaque propter murmurantes & blasphemãtes dicitur ab his quę bonæ,quæ simplices,quæ humiles & mansuetæ sunt,ab his inquam dicitur sponse,consolandi gratia: Recti diligunt te. Non sit tibi, inquiũt,cura de iniqua reprehensione blasphemarum harum, cum constet,quia recti diligunt te. Bona profecto consolatio cum blasphemamur à malis bene facientes,si recti diligant nos.Omnino sufficit aduersus os loquẽtium iniqua,opinio bonorum cum testimonio *psal.33.a* conscientiæ. In domino laudabitur anima mea, audiant mansueti,& lætentur.Mansueti,inquit,lætentur,mansuetis placeam, & æquanimiter audio quicquid in me iactare voluerit liuor perditarum. Ergo in hoc sensu puto appositum, recti diligunt te. Nec absurde, vt æstimo : cũ vbiq; penè in choro adolescentularum tales inueniam quæ acta sponsę curiosè observent,derogandi non imitandi causa. Torquentur in bonis seniorum suorum, malis pascuntur. Videas ambulare seorsum, conuenire sibi & sedere pariter, moxq; laxare procaces linguas in detestandum susurrium. Vna vni coniungitur, nec spiraculum incedit in eis,tanta est libido detrahendi, audiendi ve

A dive detrahentem. Ineunt familiaritatem ad maledicendum, concordes ad discordiam. Conciliant inter se inimicissimas amicitias,& pari consentaneæ malignitatis affectu celebratur odiosa collatio. Haud secus egere quondam Herodes & Pi-

Lucæ.23.b latus,de quibus narrat euangelium,quia facti sunt amici in illa die, hoc est in die dominicę passionis. Conuenientibus sic in vnum, non est dominicam cœnam manducare,sed magis

1.Cor.11.d propinare & bibere calicem dęmoniorum, dum importantibus linguis aliorum perditionis virus, aliorum aures intran-

Hiere.9.f. tem mortem libenter excipiunt. Sic quippe iuxta prophetam, intrat mors per fenestras nostras, cum prurientes auribus & oribus,læthale poculum detractionis inuicem nobis ministrare contendimus. Non veniat anima mea in concilio detra-

Roma.1.d. hentium:quoniam deus odit eos, dicente apostolo: Detracto res deo odibiles. Quam sententiam deus ipse loquens in psal-

Psal.100.a mo,audi quomodo affirmat:Detrahentẽ,inquit,secreto proximo suo,hunc persequebar. Nec mirum, cum id præcipue vitium charitatem quæ deus est, & quidem cæteris acrius, impugnare & persequi cognoscatur, quemadmodum vos quoque potestis aduertere. Omnis qui detrahit, primum quidem seipsum prodit vacuum charitate:deinde quid aliud detrahendo intendit,nisi vt is cui detrahit,veniat in odium vel contẽptum ipsis apud quos detrahit? Ferit ergo charitatem in omnibus qui se audiunt,lingua maledica:& quantum in se est,ne-

B cat funditus & extinguit:non solum autem, sed & in absentibus vniuersis ad quos volans verbum forte per eos qui præsentes sunt peruenire contigerit. Vides quàm facile & in breui ingentem multitudinem animarum velociter currens sermo tabe malitiæ huius inficere possit?Propterea dicit de tali-

psal.13.b bus propheticus spiritus:Quorum os maledictione & amari-

Ibidem tudine plenum est,veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Vtique tam veloces, quàm velociter currit sermo. Vnus est qui loquitur, & vnum tantum verbum profert, & tamen illud vnum verbum vno in momento multitudinis audientium dum aures inficit, animas interficit. Cor siquidem

Luc.6.g felle liuoris amarum per linguæ instrumentum spargere, nisi amara non potest, dicente domino : Ex abundantia cordis os loquitur. Et sunt species pestis huius,dum alij quidem nudè atque irreuerenter vti in buccam venerit, virus euomant detractionis. Alij autem quodam simulatæ verecundiæ fuco conceptam malitiam quam retinere non possunt, adumbrare conantur.Videas præmitti alta suspiria,siccq; quadam cum gravitate & tarditate, vultu mœsto, demissis superciliis, & voce plangenti egredi maledictionem,& quidem tanto persuasibiliorem, quanto creditur ab his qui audiunt, corde inuito,& magis condolentis affectu, quàm malitioſè proferri. Doleo, inquit,vehementer,pro eo quòd diligo eum satis, & nũquam potui de hac re corrigere eum.Et alius:Mihi quidem,ait, bene compertum fuerat de illo.istud, sed per me nunquam inno- C tuisset. At quoniam per alterum patefacta est res, veritatem negare non possum:dolens dico,reuera ita est.Et addit:Grande damnum. Nam alias quidem in pluribus valet,cæterum in hac parte(vt verum fateamur) excusari minime potest. His paucis aduersus malignissimam vitium commemoratis, reuertamur ad explanandi ordinem,& demonstremus qui sint hoc loco intelligendi recti. Non enim arbitror sentire quempiam rectę intelligentiæ,secundum corpus rectos dici eos qui sponsam diligunt.Propterea demonstranda à nobis est spiritualis, id est animi cordisve rectitudo.Spiritus est qui loquitur,spiritualibus spiritualia comparans. Ergo secundum animum nõ secundum terrenam & feculentam materiam deus hominem rectum fecit. Ad imaginem quippe & similitudinem suam

Psal. 91. c. creauit illum.Ipse vero,quemadmodum psallis,rectus dominus deus noster,& non est iniquitas in eo. Rectus itaque deus rectum fecit hominem similem sibi,id est sine iniquitate,sicut non est iniquitas in eo. Porro iniquitas cordis est, non carnis vitium, vt per hoc noueris in spirituali portione tui, & non in crassa luteaq; substantia dei similitudinem conseruandam fore,siue reparandam.Spiritus enim est deus, & eos qui volunt similes ei, vel perseuerare : vel fieri, oportet intrare ad cor,atque in spiritu id negocii actitare: vbi reuelata facie speculantes gloriam dei, in eandem imaginem transformentur, de claritate in claritatem,tanquã à domini spiritu. Quan- D quam & corporis staturam dedit homini deus rectam, forsitã vt ista corporea exterioris vilioris q; rectitudo figmenti,hominem interiorem illum qui ad imaginem dei factus est, spiritualis suę seruandæ rectitudinis admoneret, & decor limi deformitatem argueret animi. Quid enim indecentius quàm curuum recto corpore gerere animum? Peruersa res est & fœda, luteum vas quod est corpus de terra, oculos habere sursum,cœlos libere suspicere,cœlorumq; luminaribus oblectare aspectus:spiritualem vero cœlestemq; creaturam suos ecõtrario oculos,id est internos sensus atque affectus, trahere in terram deorsum,& quæ debuit nutriri in croceis,hærere luto tanquam vnam de suibus, amplexariq; stercora. Erubescę anima mea diuinam in pecorinam commutasse similitudinem. Erubescę volutari in cœno, quæ de cœlo es. Erubescę anima (ait corpus)in mei consideratione. Creata similis creanti recta,me quoque accepisti adiutorium simile tibi, vtique secundum lineamenta corporeę rectitudinis. Quocunque te vertas, siue ad deum sursum, siue ad me deorsum (nemo siquidem car- *Ephe.5.f.* nem suam vnquam odio habuit)vbique occurrit tibi species decoris tui,vbique pro statu tuę dignitatis habes de magisterio sapientiæ familiarem admonitionem.Me ergo meam(quã tui gratia accepi)retinente & seruãte prærogatiuam, tu quomodo non confunderis amisisse tuam? Cur tuam in te conditor intuetur abolitam similitudinem,cum tuam in me tibi cõseruet,assiduęq; repræsentet?Iam omne adiutorium quod tibi E ex me debebatur, vertisti tibi in confusionem:abuteris obsequio meo,indignè humanum corpus inhabitas, brutus & bestialis spiritus. Istiusmodi ergo curuę animæ non possunt diligere sponsam,quoniam non sunt amicę spõsi,cũ sint mundi.Qui vult,inquit,amicus esse huius mũdi, inimicus dei con- *Iaco.4.b* stituitur.Ergo quęrere & sapere quæ sunt super terram,curuitas animæ est:& è regione meditari ac desiderare quæ sursum sunt,rectitudo.Et hanc rectitudinem,vt sit perfecta in omnibus,inueniri necesse est sensu atque consensu. Illum vero rectum corde dixerim, qui & recte in omnibus sentiat,& à recto quod senserit, in nullo dissentiat. Ecce de quibus dicitur ad sponsam : Recti diligunt te. Qui videlicet in omnibus & recte & recto acquiescunt. Rectum reuera te dixerim,si recte in omnibus sentias,& factis non dissentias.Inuisibilis animi statum nunciet fides & actio. Rectum iudica, si fide catholicum,& iustum opere probaueris.Si quò minus, curuum censere non dubites.Sic nempe habes:Si recte offers,& recte non diuidis,peccasti.Recte quidem quodcunque horũ offers, recte autem ab alterutro ea non diuidis.Noli esse rectus oblator,& prauus diuisor.Quid diuidis actum à fide? Inique diuidis fidem perimens tuam. Nam fides sine operibus mortua est.Munus mortuum offers deo? Si enim quædam anima fidei *Iaco.2.d.* ipsa deuotio est, quid fides quæ non operatur ex dilectione, nisi cadauer exanime? Bene honoras deum munere fœtido? bene placas tuæ fidei interfector?Quomodo hostia pacifica, vbi tam sæua discordia est? Non mirum si Cain insurre- F xit in fratrem,qui suam prius occiderat fidem.Quid miraris, ô Cain si ad tua non respicit munera qui te despicit? Nec hoc mirum si non respicit ad te, qui ita diuisus es in te. Si manum deuotioni,quid animum das liuori?Non concilias deum tibi, discors tecum. Non placas,sed peccas:& si nondum quidem impie feriendo, sed tamen diuidendo non recte. Etsi necdum fratricida, iam tamen fidecida teneris. Nunquid rectus vel quando manum porrigis deo, cuius cor in terram trahit liuor & fraternum odium? Quomodo rectus,cuius fides mortua, cuius opus mors, cuius nulla deuotio, amaritudo multa? Erat quidem in offerente fides,sed non in fide dilectio. Recta oblatio,sed crudelis diuisio. Mors fidei est separatio charitatis. Credis in Christum? fac Christi opera, vt viuat fides tua. Fidem tuam dilectio animet, probet actio. Non incuruet terrenum opus, quem fides cœlestium erigit. Qui te dicis in Christo manere, debes sicut ipse ambulauit,& tu ambulare.Quod si propriam gloriam quęris,flo- *Gene.4.b* renti inuides, absenti detrahis, reponis lędenti te:hoc Christus non fecit.Confiteris te nosse deum, factis autem negas? Non recte plane, sed impie linguam Christo, animam dedi- *ad.Tit.1.d* ti diabolo. Audi ergo quid dicat : Homo iste labiis me ho- *Mar.7.b* norat,cor autem eius longe est à me. Non es profecto rectus,

G qui tam non recte diuidis. Non potes attollere caput pressum diaboli iugo. Non te surrigere prænales, cui dominatur ini-
Psal.37.a. quitas. Iniquitates tuæ supergressæ sunt caput tuum, & sicut onus graue grauatę sunt super te. Iniquitas denique sedet super talentum plumbi. Vides quòd non faciat hominem rectum fides etiam recta, quæ non operatur ex dilectione? At qui sine dilectione est, non habet vnde diligat sponsam.

Sed nec opera quamuis recta rectum cor efficere sufficiunt sine fide. Quis enim rectum dicat hominem non placentem
Heb.11.b deo? Sine fide autem impossibile est placere deo. Qui nō placet deo, non potest illi placere deus. Nam cui placet deus, deo displicere non potest. Porro cui non placet deus, nec sponsa eius. Quomodo ergo rectus qui nec deum diligit, nec eccle-
Canti.1.d. siam dei cui dicitur: Recti diligunt te? Si ergo nec fides sine operibus, nec opera sine fide sufficiunt ad animi rectitudinē: nos qui in Christum credimus fratres, rectas studeamus facere vias nostras & studia nostra. Leuemus corda nostra cum manibus ad deum, vt toti recti inueniamur, fidei nostrę rectitudinem rectis actibus comprobantes, dilectores sponsę, dilecti à sponso Iesu Christo domino nostro, qui est deus benedictus in secula, Amen.

De *nigredine & formositate sponsæ, id est ecclesiæ quid sint. Sermo uicesimusquintus.*

H Ecce quod dixeram in sermone, quia æmulis lacessentibus sponsa respondere cogatur, 'quæ corpore quidem de numero adolescentularum esse videtur, animo autem lōge sunt. Ait nempe: Nigra sum
Canti.1.b sed formosa, filiæ Hierusalem. Patet q̄ detraherent ei, nigredinem improperantes. Sed aduerte sponsę patientiam ac benignitatem. Non modo enim non reddidit maledictum pro
maledicto, sed insuper benedixit, filias Hierusalem vocans quæ magis pro sua nequitia filiæ Babylonis vel filiæ Baal: aut si quod aliud nomen improperij occurrisset, appellari me-
Esa.42.a ruerant. Sane didicerat à propheta, imò ab ipsa vnctione quæ docet suauitatem, calamum quassatum non conterendum, & linum fumigans non extinguendum. Propterea non puta-
Psal.119.b uit amplius irritandas satis commotas per se, nec quicquam addendum stimulis inuidię qua torquebantur. Magis autem cum his qui oderunt pacem studuit esse pacifica, sciens se etiam insipientibus debitricem. Maluit ergo ipsas fauorabili demulcere vocabulo, quia curæ fuit ei infirmarum potius operam dare saluti quàm proprię vltioni. Omnibus quidem optanda est ista perfectio, propriè autem optimorum forma est prælatorum. Sciunt quippe boni fidelesque præpositi languentium sibi creditam animarum curam, non pompam. Cunque internum murmur cuiuspiam illarum querulę vocis indicio deprehendunt: etsi in ipsos vsque ad conuitia & contu-
I melias prorumpentis, medicos se & non dominos agnoscentes, parant confestim aduersus phrenesim animæ non vindictam, sed medicinam. Hæc igitur ratio cur sponsa filias Hierusalem dicat eas ipsas quas maleuolas sustinet atque male-
dicas, videlicet vt in blando sermone deliniat murmurantes, commotionem sedet, sanet liuorem. Scriptum est enim: Lin-
Prou.15.d. gua pacifica compescit lites. Alias vero filiæ reuera Hierusalem quodammodo sunt quæ huiusmodi sunt, nec falso ita eas nominat sponsa. Siue enim propter sacramenta ecclesiæ, quæ indifferenter quidem cum bonis suscipiunt, siue propter fidei æquè communem confessionem, siue ob fidelium corporalem saltem societatem, seu etiam propter spem futuræ salutis, à qua omino non sunt quandin hic viuunt vel tales desperandæ, quamtumlibet viuant desperatæ: non incongrue filię Hierusalem nominantur. Videamus iam quid illud fuerit dicere: Nigra sum, sed formosa. Nulla ne in his verbis repugnantia est? Absit. Propter simplices dico, qui inter colorem & formam discernere non nouerunt, cum forma ad compositionem pertineat, nigredo color sit. Non omne denique quod nigrum est, continuo deforme est. Nigredo (verbi causa) in pupilla non dedecet. Et ingredi quidam lapilli in ornamentis placent. Et nigri capilli candidis vultibus etiam decorem augent & gratiam. Sic tibi quoque facile aduertere est in rebus innumeris. Quamquam sine numero sunt quæ in superficie quidem reperies decoloria: in compositione vero decora. Tali fortassis modo potest sponsa cum pulchritudine vti- K
que compositionis, neuo non carere nigredinis, sed sane in loco peregrinationis suæ. Alioquin erit cum eam sibi in patria exhibebit sponsus gloriæ gloriosam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi. At vero nunc si dicere t, quia nigredinem non haberet, seipsam sedu̇ceret, & veritas in ea non esset. Quamobrem̄ ne mireris quia dixit: Nigra sum: & rursum nihilominus, quia formosa sit, gloriatur. Quomodo enim non formosa cui dicitur: Veni formosa mea? Cui autem dicitur, veni, nondum peruenerat: ne forte quis putet hoc dictum, non quidem huic nigræ quæ adhuc laborat veniendo in via, sed beatæ illi quæ iam prorsus absque nigredine regnat in patria. Sed audiamus vnde nigram, & vnde formosam se dixerit. An nigram quidem ob tetram conuersationem quam prius habuit sub principe huius mundi, imaginem terrestris hominis adhuc portans: formosam vero de cœlestis similitudine quam postea commutauit ambulans iam in nouitate vitæ? Sed si hoc est: cur non magis de præterito, nigra fui & non nigra sum, dicit? Si cui tamē placet hic sensus: id quod
Can.1.b sequitur, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis: sic oporteret intelligi, vt de veteri quidē conuersatione Cedar, de noua vero Salomonis se dixerit tabernaculum. Hoc enim esse pelles quod tabernaculum, propheta ostendit dicens:
Hiere.4.c. Repente vastata sunt tabernacula mea: subito pelles meæ. Prius igitur nigra sicut vilissima tabernacula Cedar: postea formosa sicut pelles gloriosi regis. Sed videamus quomodo ad statum potius vitæ potioris vtrumque respiciat. Si considerem̄us habitum exteriorem sanctorum, cum qui in facie est, quàm sit humilis vtique & abiectus, & quadam neglectus incuria: cum tamen identidem intus reuelata facie gloriam dei speculantes, in eandem imaginem transformentur de claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu: nonne vna quælibet talis anima merito nobis videbitur posse respondere exprobrantibus sibi nigredinem: Nigra
2.Cor.10.c sum, sed formosa? Vis tibi denique demonstrem animam & nigram pariter & formosam? Epistolę (inquiunt) graues sunt: sed præsentia corporis infirma, & sermo contemptibilis. Paulus hic erat. Ita ne Paulum! ô filiæ Hierusalem, de præsentia corporis æstimatis, & tanquam decolorem deformem̄q; contemnitis, quia cernitis homunculum afflictari in fame & siti, in frigore & nuditate, in laboribus plurimis, in plagis supra modum, in mortibus frequenter? Hæc sunt quę denigrant Paulum. Pro huiusmodi doctor gentium reputatur ingloriosus, ignobilis, niger, obscurus: tanquam denique peripsema huius mundi. Enimuero nonne ipse est qui rapitur in paradisum, qui vnum alterumque perambulans, vsque ad tertium sui puritate penetrat cœlum? O vere pulcherrima anima, quam etsi infirmum inhabitantem corpusculum, pulchritudo cœlestis admittere non despexit: angelica sublimitas nō M
reiecit, charitas diuina non repulit: hanc vos dicitis nigram? Nigra est, sed formosa, filiæ Hierusalem. Nigra vestro, formosa diuino angelico q̄; iudicio. Et si nigra est, forinsecus est. Sibi autem pro minimo est, vt à vobis iudicetur, aut ab his qui secundum faciem iudicant. Homo siquidem videt in facie, de⁹ autem intuetur cor. Propterea etsi nigra foris, sed intus formosa, vt ei placeat cui se probauit. Non enim vobis, quibus si adhuc placeret, Christi seruus non esset. Fœlix nigredo, quæ mentis candorem parit, lumen scientię, conscientiæ puritatē.

Audi denique quid per prophetam deus promittat istiusmodi nigris quos aut humilitas pœnitentiæ, aut charitatis ze-
Esa.1.e lus, tanquam solis æstu decoloratos videtur. Si fuerint, ait, pec cata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: etsi fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Non plane contemnenda in sanctis ista nigredo extera, quæ candorem operatur internum, & sedem proinde præparat sapientiæ. Cādor
Sap.7.d est enim vitæ æternæ sapientia, vt sapiens diffinit: & candidam oportet esse animam in qua ipsa sedem elegerit. Quod si anima iusti sedes est sapientiæ, haud dubie dixerim animam iusti esse candidam: & fortassis iustitia ipsa candor est. Iustus autem erat Paulus, cui reposita fuerat corona iustitiæ. Can-
2.Tim.4.b dida proinde Pauli anima erat, & sapientia sedebat in ea, ita vt sapientiam loqueretur inter perfectos, sapientiam in mysterio absconditam, quam nemo principum mundi huius agnouit.

A agnouit. Porro hunc in eo sapientiæ iustitiæque candorem ni gredo illa exterior de præsentia corporis infirma, de laboribus plurimis, de ieiuniis ac vigiliis multis, aut operabatur, aut promerebatur. Ideoque & quod nigrum est Pauli, speciosius est omni ornatu extrinseco, omni etiam regio cultu. Non cōparabitur ei quantalibet pulchritudo carnis, non cutis vtique nitida & arsura, non facies colorata vicina putredini, non vestis preciosa obnoxia vetustati, non auri species, splendórve gemmarum, seu quæque talia, quæ omnia sunt ad corruptionem. Merito proinde omnis cura sanctorum, spreto ornatu cultuque superfluo exterioris sui hominis, qui certe corrumpitur, omni se diligentia præbet, & occupat excolendo ac decorando interiori illi qui ad imaginem dei est, & renouatur de die in diem. Certi sunt enim deo non posse esse, quicquam acceptius imagine sua, si proprio fuerit restituta decori. Propterea & omnis gloria eorum intus non foris est, hoc est non in flore fœni, aut in ore vulgi, sed in domino. Vnde &
2.Cor.1.c. dicunt: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ: quòd conscientiæ solus sit arbiter deus: cui soli placere desiderant: & cui placere, sola vera & summa gloria est. Non mediocris planè gloria illa quæ intus est, in qua gloriari di-
Psal.44.c. gnatur & dominus gloriæ, dicente Dauid: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Et tutior sua cuiq; gloria, dum habet eam
B in semetipso, & non in altero. At non in solo fortassis candore interno, sed in exteriori quoque nigredine gloriandum, ne quid omnino sanctis depereat, sed omnia cooperentur in bonum. Non solum igitur in spe, sed & gloriari in tribulationi-
2.Cor.12.c bus. Libenter, ait, gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Optanda infirmitas quæ Christi virtute compensatur. Quis dabit mihi non solum infirmari, sed & destitui ac deficere penitus à memetipso, vt domini virtu-
Ibidem tum virtute stabiliar? Nam virtus in infirmitate perficitur.

Denique ait: Quando infirmor, tunc fortis sum & potens. Quod cum ita sit, pulchre sponsa conuertit sibi ad gloriam quod ei pro opprobrio ab æmulis intorquetur, non modo formosam, sed & nigram esse se glorians. Non enim erubescit nigredinem, quam nouit præcessisse & in sponso: cui similari quantę etiam gloriæ est? Nil sibi gloriosius proinde putat quam Christi portare opprobrium. Vnde vox illa prorsus exultationis & salutis: Absit mihi gloriari, nisi in cruce domi
Gal.6.d ni mei Iesu Christi. Grata ignominia crucis ei qui crucifixo ingratus non est. Nigredo est, sed forma & similitudo domini. Vade ad sanctum Esaiam, & describet tibi qualem in spiritu illum viderit. Quem namque alium dicit virum doloris,
Esa.53.a & scientem infirmitatem, & quia non erat ei species neque
Ibidem decor? Et addidit: Nos putauimus eum tanquam leprosum, & percussum à deo & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, & liuore eius sanati sumus. Ecce vnde niger. Iunge &
C illud sancti Dauid: Speciosus forma præ filiis hominum, &
Psal.44.a. habes totum in sponso quod sponsa de se hoc in loco testata est. Num tibi rectè & ipse videtur secundum ea quę dicta sunt æmulis posse respondere Iudæis, niger sum sed formosus, fi-
Psal.21.b lij Hierusalem? Niger planè: cui non erat species neque decor. Niger, quia vermis & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Denique seipsum fecit peccatum, & nigrum dicere vereare? Intuere sanè pannis sordidum, plagis liuidum, illitum sputis, pallidum morte, & nigrum vel tunc profecto fatebere. Percunctare etiam apostolos eundem ipsum qualem in monte perspexerint, aut certe angelos in qualem prospicere concupiscant, & nihilominus formosum mirabere. Ergo formosus in se, niger propter te. Quam formosum & in mea forma te agnosco domine Iesu, non ob diuina tantum quibus effulges miracula, sed & propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam. Beatus qui te in his hominem inter homines conuersantem diligenter obseruans, seipsum præbet pro viribus imitatorem tui. Hoc iam beatitudinis munus formosa tua primitias suæ dotis accepit, nec quod formosum est. tui imitari pigra, nec quod nigrum sustinere confusa. Vnde & dicebat: Nigra sum, sed formosa filiæ Hierusalem. Et addidit similitudinem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. At istud obscurum est, nec attingendum omnino fatigatis. Habetis tempus ad pulsandum. Si non dissimulatis, aderit qui re- D
uelat mysteria: nec cunctabitur aperire, qui & ad pulsandum
Apoc.3.b inuitat. Ipse est enim qui aperit, & nemo claudit: sponsus eccle siæ Iesus Christus dominus noster, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

Sermo uigesimussextus, in quo beatus Bernardus interserit planctum & mœrorem suum pro morte uenerabilis Gerardi monachi fratris sui.

Sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis: *Canti.1.b.*
Hinc incipiendum, quia hic defiit sermo superior. Hoc expectatis audire quid sit, & qualiter ei quod proximo tractatum est capitulo coaptetur: quia similitudo est. Potest enim hoc ita subiunctum fuisse, vt vtraque pars similitudinis ad id solum respondeat quod ibi præcesserat, nigra sum. Potest & ita vt duobus illis duo ista, id est singula singulis referantur. Ille sensus simplicior, iste obscurior est. Sed tentemus vtrumque: & prius quidem hunc qui difficilior apparet. Non autem in duobus primis, sed in duobus duntaxat extremis difficultas est. Nam Cedar quidem (quod interpretatur tenebræ) aperte satis cum nigredine cōuenire videtur: sed pelles Salomonis cum formositate nō ita. Porro tabernacula in eandem nihilominus concurrere conuenientiam quis non videat? Quid enim tabernacula, nisi nostra sunt corpora, in quibus peregrinamur? Nec enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Sed & E
militamus in eis tanquam in tabernaculis: prorsus violenti ad
Iob.7.a regnum. Denique militia est vita hominis super terram. Et quandiu militamus in hoc corpore, peregrinamur à domino, id est à luce. Nam dominus lux est: & inquantum quisque cum eo non est, intantum in tenebris est, hoc est in Cedar. Flebilem proinde vocem illam agnoscat suam. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus Ce-
Psal.119.a. dar, multum incola fuit anima mea. Est ergo hoc habitaculum nostri corporis non ciuis mansio, aut domus indigenæ, sed aut tabernaculum militantis, aut stabulum viatoris. Est inquam hoc corpus tabernaculum, & tabernaculum Cedar, quod nimirum animam quasi obiecta sui, incircumscripti luminis interim nunc fraudat aspectu: nec finit omnino videre
1.Cor.13.d. illud, nisi per speculum quidem & in ænigmate, non autem facie ad' faciem. Vides ne vnde ecclesiæ nigredo, vnde pulcherrimis quoque animabus nonnulla rubigo inhæserit? De tabernaculo profecto Cedar: de exercitio laboriosæ militiæ: de diuturnitate miseri incolatus: de angustiis grumnosi exilij:
Sap.9.d de corpore denique fragili & graui: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Propterea & cupiunt dissolui: vt corpore leuatæ, Christi auolent in amplexus. Vnde & gemēs
Rom.7.d. vna de miseris aiebat: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Scit nimirum quæ huiusmodi est, quòd non possit in tabernaculo Cedar carere ad purum macu F
la aut ruga, non quantulacunque nigredine, & cupit exire vt se possit exuere. Et hæc ratio cur sponsa nigram se dixerit sicut tabernacula Cedar. Sed enim quomodo formosa sicut pelles Salomonis? At nescio quid sublime ac sacrum sentio in his pellibus inuolutum, quod minime ausim omnino contingere, nisi ad nutum sane ipsius qui reposuit & signauit. Legi nimirum: Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à glo-
Prou.25.d ria. Superfedeo igitur & differo. Vobis interim curæ erit solito impetrare fauorem vestris precibus: vt eo alacriores quo fidentiores redeamus ad id quod attentioribus eget animis. Et fortassis inueniet pius pulsator quod temerarius scrutator non posset: quanquam & mœror finem imperat, & calamitas quam patior. Quousque enim dissimulo, & ignis quem intra meipsum abscondo, triste pectus adurit, interiora depascitur? Clausus latius serpit, seuit acrius. Quid mihi & cantico huic qui in amaritudine sum? Vis doloris abducit intentionem, & indignatio domini ebibit spiritum meum. Subtracto siquidem illo per quem mea in domino studia vtcumque libera esse solebant, simul & cor meum dereliquit me. Sed feci vim animo, ac dissimulaui vsque huc, ne affectus fidem vincere videretur. Denique plorantibus aliis ego (vt aduertere potuistis) siccis oculis secutus sum inuisum funus, siccis oculis steti ad tumulum quousque cuncta peracta sunt exequiarum solen-

G rum solennia. Indutus sacerdotalibus, solitas in eum orationes proprio ore compleui, terram meis manibus ex more ieci super dilecti corpus, terram mox futurum. Qui me intuebantur flebant, & mirabantur quod non flerem ipse: cum non illum quidem, sed me potius qui illum amisissem, omnes miserarentur. Cuius enim vel ferreum pectus super me ibi non moueretur, quem videret Gerardo superstitem? Commune damnum: sed præmeo non reputabatur infortunio. At ego quibus poteram viribus fidei reluctabar affectui, nitens vel inuitus non moueri frustra addictione naturæ, vniuersitatis debito, conditionis vsu, potentis iussu, iudicio iusti, flagello terribilis, domini voluntate. Pro huiusmodi semper extunc & deinceps exegi à memetipso non indulgere multo fletui, multum tamē turbatus & mœstus. Nec potui imperare tristitiæ, qui potui
Psal.76.a. lachrymę, sed vt scriptum est: Turbatus sum, & non sum locutus. At suppressus dolor altius introrsum radicauit, eo (vt sentio) acerbior factus, quo non est exire permissus. Fateor victus sum. Exeat necesse est foras quod intus patior. Exeat sane ad oculos filiorum, qui scientes incommodum planctum humanius æstiment, dulcius consolentur. Scitis, ô filij, quam iustus sit dolor meus, quam dolenda plaga mea. Cernitis nempe quam fidus comes deseruit me in via hac qua ambulabam,
H quam vigil ad curam, quam non segnis ad opus, quam suauis ad mores. Quis ita mihi perneccssari? cui æquè dilectus ego? Frater erat genere, sed religione germanior. Dolete quæso, vicem meam vos, quibus hæc nota sunt. Infirmus corpore eram, & ille portabat me. Pusillus corde eram, & confortabat me. Piger & negligens, & excitabat me. Improuidus & obliuiosus, & commonebat me. Quo mihi auulsus es? quo mihi raptus è manibus homo vnanimis, homo secundum cor meum?

Amauimus nos in vita: quomodo in morte sumus separati? Amarissima separatio, & quam non posset omnino efficere nisi mors. Quando enim me viuus viuum desereres? Omnino opus mortis, horrendum diuortium. Quis enim tam suaui vinculo mutui nostri non pepercisset amoris, nisi totius suauitatis inimica mors? Bene mors, quæ vnum rapiendo, duos furiosa peremit. An non mors etiam mihi? Immo plus mihi, cui vtique omni morte infœlicior vita seruata est. Viuo vt viuens moriar, & hoc dixerim vitam? Quam mitius me priuares, ô austera mors vitæ vsu quam fructu. Nam vita sine fructu, grauior mors. Denique duplex malum ligno paratur in-
Mat.3.c fructuoso, securis & ignis. Ergo meis laboribus inuidens, e-
Psal.87.d. longasti à me amicum & proximum: per cuius maxime studium erant (si quando erant) fructuosi. Satius proinde mihi fuisse periclitari vita quam tua Gerarde præsentia, qui meorum in domino studiorum eras solicitus incitator, fidelis ad-
I itutor, cautus examinator. Cur quæso aut amauimus aut amisimus nos? Dura conditio, sed mea miseranda fortuna, non & illius. Nam tu chare frater si charos amisisti, charioresvtique recepisti. Me verò quænam iam miserum consolatio manet post te vnicum solatium meum? Placita fuit pariter vtrique societas corporum pro morum cōcordia: sed solum me diuisio vulnerauit. Commune quod libuit: quod triste & lugubre, meum: in me transierunt iræ, in me confirmatus furor est. Erat ambobus alterutrum grata præsentia, dulce consortium,
Ibidem. suaue colloquium: sed tantas vtriusque delicias ego perdidi, tu mutasti. Et quidem immutatis illis retributio multa. Quanto fœnore gaudiorum, ac benedictionum cumulo cares hodie nobis frater charissime: tanto habes certe pro me tātillo repositam tibi Christi præsentiam. Nec dispendium sentis absentiæ à nobis tuæ angelorum admixtus choris. Non est igitur quod causeris tu de nostra quasi subtracta tibi præsentia, cui affatim sui suorumque copiam dominus maiestatis indulsit. At ego pro te quid? quam vellem scire quidnam sentias nunc de me illo vnico tuo, mediis nutante curis & pœnis, destituto te baculo imbecillitatis meæ: si tamen licet adhuc cogitare de miseris ingresso abyssum luminis, atque illo pelago æternæ fœlicitatis absorpto: forte enim etsi nosti nos
Psal.70.c. secundum carnem, sed nunc iam non nosti, & quoniam introisti in potentias domini, memoraris iustitiæ eius solius, imme-
1. Cor.6.d mor nostri. Cæterum qui adhæret deo, vnus spiritus est, & in diuinum quendam totus immutatur affectum: nec potest iam
Ioan.4.c sentire aut sapere nisi deum, & quod sentit & sapit deus, plenus deo. Deus autem charitas est, & quanto quis coniunctior K deo, tanto plenior charitate. Porro impassibilis est deus, sed non incompassibilis, cui proprium est misereri semper & parcere. Ergo & te necesse est misericordem esse, qui inhæres misericordi, quanuis iam minime miser sis: & qui non pateris, compateris tamen. affectus proinde tuus non est imminutus sed immutatus, nec quoniam deum induisti, nostri cura te
1.Pe.5.d exuisti: & ipsi enim cura est de nobis. Quod infirmum est ab-
1.Cor.13.b iecisti, sed non quod pium. Charitas denique nunquam exci-
Psal.73.d dit: Non obliuiscetis me in finem. Videor mihi quasi audire
Esa.49.d fratrem meum dicentem: Nunquid mater obliuisci poterit filij vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Non expedit prorsus. Scis vbi verser, vbi iaceam, vbi relinqueris me. Non est qui porrigat manum. Ad omne quod emergerit, respicio ad Gerardum vt consueueram, & non est. Heu tunc ingemisco miser, sicut homo sine adiutorio. Quem consulam in ambiguis, cui in aduersis fidam, quis portabit onera, quis pericula propulsabit? Nonne vbique gressus meos Gerardi oculi anteibant? Nonne tuum Gerarde pectus curæ meæ notius quam meum ipsius habebant, familiarius incursabant, acrius vrgebant? Nonne in lingua tua illa placabili & potenti meam à sermonibus seculi frequentissimè vendicabas, &
Esa.50.b amico reddebas silentio? Dominus dederat illi linguam eru-
L ditam, vt sciret quando deberet proferre sermonem. Ita denique in prudentia responsorum suorum, & in gratia data sibi desuper, & domesticis satisfaciebat & exteris, vt pene me nemo requireret cui prior forte Gerardus occurrisset. Occurrebat autem aduentantibus, opponens se, ne subito meum ocium incursarent. Si quibus saue per se satisfacere non quibat, hos perducebat ad me, cæteros emittebat. O virum industrium, ô amicum fidelem: & amico gerebat morem, & officiis charitatis non deerat. Quis vacua ab eo recessit manu? Si diues, consilium: si pauper, subsidium reportabat. Nec quærebat quæ sua sunt, qui se mediis ingerebat curis vt ego vacarem. Sperabat enim (sicut erat humillimus) maiorem de nostra quiete fructum, quam si vacaret ipse. Interdum tamen postulabat absolui, & alteri cedere quasi qui melius prouideret. Sed vbi ille inueniretur? Nec petulanti aliquo (vt assolet) in eo officij detinebatur affectu, sed solo intuitu charitatis. Siquidem plus omnibus laborabat, & minus omnibus accipiebat, ita vt sæpe cum aliis necessaria ministraret, egeret ipse in pluribus, verbi causa cibo aut veste. Denique cum se sentiret decessui propinquare: Deus, inquit, tu scis quod quantum in me fuit semper optaui quietem mihi intendere, tibi vacare. Sed implicitum tenuit timor tuus, voluntas fratrum, & studium obediendi, super omnia abbatis pariter &
M fratris germana dilectio. Ita est. Gratias tibi frater, de omni fructu meorum, si quis est in domino studiorum. Tibi debeo si profeci, si profui. Tu intricabaris, & ego tuo beneficio feriatus sedebam mihi, aut certe diuinis obsequiis sanctius occupabar, aut doctrinæ filiorum vtilius intendebam. Cur enim securus intus non essem, cum te scirem agentem foris manum dexteram meam, lumen oculorum meorum, pectus meum, & linguam meam? Et quidem indefessa manus, oculus simplex, pectus consilij, lingua loquens iudicium, sicut scriptum
Psal.36.f est: Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Sed quid dixi foris agentem illum, quasi interna Gerardus nesciret, ac spiritualium expers esset donorum? Norunt qui illum norunt spirituales, quam verba eius spiritum redolerent. Norunt contubernales quam mores eius & studia non carnem saperent, sed feruerent spiritu. Quis illo rigidior in custodia disciplinæ, quis in castigando corpus suum districtior, suspensior vel sublimior in contemplando, subtilior in differendo? Quotiens cum eo differens ea didici quæ nesciebam, & qui doctturus adueneram, doctus magis abscessi? Nec mirum de me, cum magni ac sapientes viri idipsum nihilominus ex illo sibi accidisse testentur. Non cognouit lite-
Psal.70.c. raturam, sed habuit literarum inuentorem sensum, habuit & illuminantem spiritum. Nec in maximis tantum, sed & in minimis maximus erat. Quid (verbi causa) in ædificiis, in agris, ortis, aquis, cunctis denique artibus seu operibus rusticorum, quid inquam vel in hoc rerum genere Gerardi subterfugit peritiam? Cæmentariis, fabris, agricolis, ortolanis, sutoribus,

A sutoribus atque textoribus facilè magister erat. Cumque omnium iudicio omnibus esset sapientior, solis in suis oculis non erat sapiens. Vtinam multos etsi minus sapientes, non plus tangeret illa maledictio: Væ qui sapientes estis in ocu-
Esa.5.e lis vestris. Scientibus ista loquor, & adhuc plura his de illo, & maiora compertis. Parco tamen, quia caro mea & frater est, hoc tamen securus addo, mihi vtilis in omnibus & præ omnibus fuit. Vtilis in paruis & magnis, in priuatis & publicis, foris & intus. Merito ex eo pendebam totus, qui mihi totum erat. Solum pene reliquerat mihi prouisoris honorem & nomen. Nam opus ipse faciebat: Ego vocitabar abbas, sed ille præerat in solicitudine. Merito requieuit in illo spiritus meus, per quem licebat delectari in domino in omnibus, prædicare liberius, orare securius. Per te inquam mihi frater mi mens sobria, & grata quies, sermo efficacior, pinguior oratio, frequentior lectio, & feruentior affectus. Heu sublatus es, & hæc omnia simul. Tecum omnes pariter abiere deliciæ & lætitiæ meæ. Iam curæ irruunt, iam molestiæ hincinde pulsant, & angustiæ vndique solum me repererunt, solæ mihi te abeunte remanserunt, solus sub sarcina gemo. Aut ponere aut opprimi necesse est, quia tu tuos humeros subduxisti. Quis mihi tribuat cito mori post te? Nam pro te nolim, nec te tua fraudare gloria. Porro superuiuere tibi, labor & dolor. Viuam quoad viuam in amaritudine, viuam in mœrore:
B & hæc sit mihi consolatio, vt mœrēdo affligar. Non parcam,
Iob.19.c & iuuabo manum domini. Etenim manus domini tetigit me. Me inquam tetigit & percussit, non illum, quem vocauit ad requiem. Me occidit, cum succidit illum. Nunquid enim occisum quis dixerit quem plantauit in vita? At quod illi vitæ ianua fuit, mihi planè est mors: meque illa morte mortuum dixerim, non hunc qui obdormiuit in domino. Exite exite lachrymæ iampridem cupientes: exite, quia is qui vobis meatum obstruxerat, commeauit. Aperiantur cataractæ miseri capitis, & erumpant fontes aquarum, si forte sufficiant sordes diluere culparum quibus iram merui. Cum consolatus fuerit super me dominus, tunc fortassis & ego mercar consolari, si tamen non pepercero à mœrore. Nam qui lugent, ipsi
Mat.5.a consolabuntur. Propterea condescendat mihi omnis sanctus, & in spiritu lenitatis qui spiritualis est, sustineat lamentantem. Luctus meus humano quæso pensetur affectu, non vsu. Videmus nempe mortuos quotidie plangere mortuos suos, fletum multum, & fructum nullum. Non culpamus affectum nisi cum excedit modum, sed causam. Ille nimirum naturæ est, & eius turbatio pœna peccati: hæc vanitas & peccatum. Etenim ibi sola (nisi fallor) plorantur damna gloriæ carnis, vitæ præsentis incommoda. Et plorandi qui ita plorant. Nunquid ego sic? Similis mihi affectus, sed altera causa, dissimilisque
C intentio. Nulla mihi sanè querela de omnibus quæ sunt mundi. In his profecto quæ sunt dei ademptum dolco fidele auxilium, salutare consilium. Gerardum lugeo, Gerardus est in causa, frater carne, proximus spiritu, socius proposito.

Adhæsit anima mea animę illius: & vnam fecit de duabus non consanguinitas, sed vnanimitas. Carnis quidem necessitudo non defuit: sed plus iunxit societas spiritus, consensus animorum, morum conformitas. Cum ergo essemus cor vnum & anima vna, hanc meam pariter atque ipsius animam pertransiuit gladius, & scindens mediam partem locauit in cœlo, partem in cœno deseruit. Ego ego illa portio misera in luto iacens, truncata parte sui, & parte potiori: & dicitur mihi, nè fleueris? Auulsa sunt viscera mea à me, & dicitur mihi, ne senseris? Sentio, sentio vel inuitus, quia nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est: sentio prorsus & doleo, & dolor meus in conspectu meo semper. Non sane nos poterit duritiæ & insensibilitatis arguere ille qui verberat, quomodo illos de quibus ait: Percussi eos, & non doluerunt. Affectum meum confessus sum, & non negaui. Carnalem quis dixerit, ego humanum non nego, sicut nec me hominem. Si ne hoc sufficit, nec carnalem negauerim. Nam & ego carnalis sum, venundatus sub peccato, addictus morti, pœnis & ærumnis obnoxius. Non sum fateor insensibilis ad pœnas, mortem horreo meam & meorum. Meus Gerardus erat, meus plane. An non meus qui frater sanguine fuit, professione filius, solicitudine pater, consors spiritu, intimus affectu? Is re-

cessit à me, sentio Iesus sum, & grauiter. Ignoscite filij: immo D
si filij, vicem dolete paternam. Miseremini mei, miseremini
Iob.19.c mei, saltem vos amici mei, qui certè consideratis quam grauia pro peccatis recepi de manu domini. In virga indignationis suæ percussit me, digne pro meritis, durè pro viribus. An leue quis dixerit, viuere me absque Gerardo, nisi qui ignorat quid mihi cum Gerardo? Nec tamen contradico sermonibus sancti. Nec reprehendo iudicium quo recepit quisque quo dignus est, ille coronam quam meruit, ego quam debui pœnam. Nunquid quia sentio pœnam, reprehendo sententiam? Humanum est illud, hoc impium. Humanum inquam & necesse affici erga charos, siue delectabiliter cum præsto sunt, siue cum absunt molestè. Non erit ociosa socialis conuersatio, præsertim inter amicos: & quid effecerit mutuus amor in sibi præsentibus, horror indicat separationis, & dolor de inuicem in separatis. Doleo super te Gerarde charissime, non quia dolendus, sed quia ablatus. Et ideo fortassis dolendum mihi potius super me, qui bibo calicem amaritudinis. Et solus dolendus, quia solus bibo. Non enim & tu. Solus ego patior quod solent pariter pati qui se diligunt cum se amittunt. Vtinam non te amiserim, sed præmiserim, vtinam vel tarde aliquando sequar te quocunque ieris. Non enim dubium quin ad illos ieris quos circa medium extremæ noctis tuæ inuitabas ad laudem, cum in vultu & voce exultationis subito erupisti in E
illud Dauidicum, stupentibus qui assistebant: Laudate dominum de cœlis, laudate eum in excelsis. Iam tibi frater mi no-
Psal.148.a ctè adhuc media diescebat, nox sicut dies illuminabatur. Pror-
Psal.138.b sus illa nox illuminatio tua in deliciis tuis. Accitus sum ego ad id miraculi, videre exultantem in morte hominem, & insultantem morti. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Iam non stimulus, sed iubilus. Iam cantando moritur homo, & moriendo cantat. Vsurparis ad lætitiam mater mœroris, vsurparis ad gloriam gloriæ inimica, vsurparis ad introitum regni porta inferi, & fouea perditionis ad inuentionem salutis: idque ab homine peccatore. Iustè nimirum, quia tu inique in hominem innocentem & iustum potestatem temeraria vsurpasti. Mortua es, ô mors, & perforata hamo quem incauta glutiisti, cuius illa vox est in propheta: O mors
Osee.13.d. ero mors tua, morsus tuus ero inferne. Illo inquam hamo perforata, transeuntibus per medium tui fidelibus latum lætumque exitum pandis ad vitam. Gerardus te non formidat Iarualis effigies. Gerardus per medias fauces tuas transit ad patriam, non modo securus, sed & lætabundus & laudans. Cum ergo superueniissem, & extrema iam psalmi me audiente clara voce compleret, suspiciens in cœlum ait: Pater, in
Psal.30.b. manus tuas commendo spiritum meum. Et repetens eundem sermonem, ac frequenter ingeminans pater, pater, conuersus ad me, exhilarata quidem facie, quanta, inquit, dignatio dei, patrem hominum esse: quanta hominum gloria, dei filios esse F
& hæredes? Nam si filij, & hæredes. Sic cantabat quem nos lugemus, in quo & meum fateor luctum pene in cantum conuertit, dum intentus gloriæ eius, propriæ fere miseriæ obliuiscor. Sed reuocat me ad me pungens dolor, facileque à sereno illo intuitu tanquam à leui excitat somno perstringens anxietas. Plangam igitur, sed super me, quia super illum iam vetat ratio. Puto enim si opportunitas daretur, modo di-
Luc.23.d ceret nobis: Nolite flere super me, sed super vosipsos flete. Planxit merito Dauid super parricida filio, cui perpetuo scire obstructum exitum de ventre mortis mole criminis. Me-
2.Reg 1. rito super Saul & super Ionatham: quibus æquè absorptis semel, emersio iam non sperabatur. Et quidem resurgent, sed non ad vitam. Immo ad vitam, vt viui in morte infœlicius moriantur. Quanquam de Ionatha possit non immerito hærere sententia. At mihi etsi non ista suppetit plangendi ratio, non tamen nulla. Plango primum super mea ipsius plaga, atque huius iactura domus. Plango deinde super pauperum necessitatibus, quorum Gerardus pater erat. Plango certè & super vniuerso statu nostri ordinis, nostræ professionis, qui de tuo Gerarde zelo consilio & exemplo robur non mediocre capiebat. Plango postremo etsi non super te, propter te tamen. Hinc prorsus, hinc afficior grauiter, quia vehementer amo. Et nemo mihi molestus sit, dicens non debere sic affici: cum benignus Samuel super reprobo rege, & pius Dauid super

parricida

G parricida filio satisfecerint affectioni, & non ad iniuriam fi-
2.Re.17.g dei, non in superni suggillationem iudicij. Absalon fili mi, ait
Luc.19.f sanctus Dauid) fili mi Absalon: & ecce plus quam Absalon
hic. Saluator quoque videns ciuitatem Hierusalem, & præui-
deus ruituram, fleuit super eam. Et ego propriam & quæ in
præsenti est desolationem non sentiam? Plagam meam recen-
tem, & grauem non doleam? Ille fleuit compatiendo, & ego
patiendo non audeam? Et certe ad tumulum Lazari, nec fleu-
Ioan.11.c tes arguit, nec à fletu prohibuit, insuper & fleuit cum flenti-
bus. Et lachrymatus est, inquit, Iesus. Fuerunt lachrymæ illæ
Ibidem testes profectò naturæ, non indices diffidentiæ. Denique &
prodiit mox ad vocem eius qui erat mortuus, ne continuo pu
tes fidei præiudicium dolentis affectum. Sic nec fletus vti-
que noster infidelitatis est signum, sed conditionis indicium.
Iob.6.4 Nec quia percussus ploro, arguo ferientem, sed prouoco pie-
tatem, seueritatem flectere satago. Vnde & verba mea dolore
sunt plena, non tamen & murmure. Nunquid non plenum iu-
stitiæ protuli, quòd vnius sententiæ complemento & punitus
est qui debuit, & coronatus qui meruit? Et adhuc dico. Bene
vtrunque fecit dulcis & rectus dominus. Misericordiam & iu-
dicium cantabo tibi domine. Cantet tibi misericordia quam
fecisti cum seruo tuo Gerardo, cantet & iudicium quod nos
portamus. In altero bonus, in altero iustus laudaberis. An fo-
Psal.118.s. lius laus bonitatis? Est & iustitiæ: Iustus es domine, & rectum
H iudicium tuum: Gerardum tu dedisti, Gerardum tu abstulisti:
& si dolemus ablatum, non tamen obliuiscimur quod datus
fuit, & gratias agimus quod habere illum meruimus, quo ca-
rere intantum non volumus, inquantum non expedit. Recor-
dor domine pacti mei, & miserationis tuæ, vt magis iustifice-
Psal.50.a ris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Cum pro cau-
sa ecclesiæ anno præterito Viterbij essemus, ægrotauit ille,
& inualescente languore cum iam proxima videretur voca-
tio, ego ægerrimè ferens comitem peregrinationis, & illum
comitem in terra relinquere aliena, nec resignare his qui mi-
hi eum commiserant, quoniam amabatur ab omnibus, sicut
erat amabilis valde: conuersus ad orationem cum fletu & ge-
mitu: Expecta inquam domine vsque ad reditum. Restitutum
amicis tolle iam cum si vis, & non causabor. Exaudisti me de-
us, conualuit, opus perfecimus quod iniunxeras, rediuimus
cum exultatione reportantes manipulos pacis. Porro ego o-
blitus pene sum meæ conuentionis, sed non tu. Pudet si-
gultuum horum qui præuaricationis meæ arguunt. Quid
plura? Repetisti commendatum, recepisti tuum. Finem
verborum indicunt lachrymæ, tu illis domine finem modum-
que indixeris.

De ornatu sponsæ, & qualiter quælibet anima sancta cœlum dicatur, Sermo vigesimusseptimus.

I Via debitis humanitatis officiis amicum reuertentem in patriam prosecuti sumus, redeo fratres ad propositum ædificandi quod intermiseram. Inconcgruum namque est diu flere lætantem, & sedenti ad
epulas, lachrymas multas ingerere, importunum. Sed & si nostras desleamus ærumnas, ne id quidem oportet nimis, ne non
tam amasse illum, quam nostra quæsisse de illo commoda videamur. Temperet sane dilecti gaudium mœstitiam desolato-
Esaiæ.53.c rum, & tolerabilius fiat nobis quod nobiscum non est, quia
Mar.5.b cum deo est. Fretus ergo orationibus vestris volo in lucem, si
possum prodere quicquid illud est quod opertum illis pelli-
bus sentio quæ in exemplum decoris sponsæ productæ sunt:
hoc (si recolitis) tactum fuit, sed indiscussum remansit: porro
discussum & declaratum quomodo nigra sit sicut tabernacu-
la Cedar. Quomodo ergo sicut pelles Salomonis formosa,
quasi Salomon in omni gloria sua quicquam habuerit condi-
gnum decore sponsæ, & gloria ornatus eius? Et quidem si non
ad decorem sponsæ, sed ad nigredinem potius nescio quas
pelles istas, sicut & tabernacula Cedar respicere diceremus,
fortassis competeret, nec deesset vnde id congruere monstra-
remus, sicut & monstrabimus. At verò si sponsæ claritati qua-
rumcunque decorem pellium comparandum putamus, hic
prorsus opus nobis est eius ad quem pulsaturis auxilio, quate-
nus mysterium hoc dignè aperire possimus. Quid namque eo-
rum quæ in faciem lucent, si internæ cuiuspiam sanctæ animæ
pulchritudini comparetur, non vile ac fœdum recto appareat
æstimatori? Quid inquam tale in se ostendit ea quæ præterit
figura huius mundi, quod æquare speciem animæ possit illius
quæ exuta terreni hominis vetustatem, eius qui de cœlo est,
decorem induit, ornata optimis moribus pro monilibus, ipso
purior sicut & excelsior æthere, sole splendidior? Noli ergo
respicere ad istum Salomonem cum indagare cupis cuiusmo-
di se pellibus similem in decore sponsa glorietur. Quid
est ergo quod dicit: Formosa sum sicut pelles Salomonis? Ma
gnum & mirabile quiddam, vt ego æstimo, si tamen non hunc,
sed illum hic attendamus de quo dicitur: Ecce plus quam Sa-
lomon hic. Nam vsque adeo is meus Salomon Salomon est, vt
non modo pacificus (quod quidem Salomon interpretatur)
Ephe.2.c sed & pax ipsa vocetur, Paulo perhibente, quia ipse est pax
nostra. Apud istum Salomonem non dubito posse inueniri
quod decori sponsę omnino comparare non dubitem: & præ-
Psal.103.c. sertim de pellibus eius aduerte in psalmo: Extendens, ait, cœ-
lum sicut pellem. Non ille profecto Salomon (etsi multum
sapiens, multumque potens) extendit cœlum sicut pellem, sed
is potius qui non tam sapiens quam ipsa sapiẽtia est, ipse pror
Prou.8.c sus extendit & condidit. Istius siquidem & non illius illa vox
est: Quando præparabat cœlos (haud dubium quin deus pa-
ter) ego aderam. Aderat siue dubio præparanti cœlos sua vir-
tus suaque sapientia. Nec putes astitisse ociosam, & quasi ad
spectandum solummodo, quia dixit, aderam, non etiam præ-
L parabam. Respice paulisper inferius, & inuenies aperte sub-
iungentem, quia erat cum eo componens omnia. Denique ait:
Prou.8.c Quæcunque enim pater facit, hæc & filius similiter facit. Et
Ioan.5.c ipse itaque extendit cœlum sicut pellem. Pulcherrima pellis,
Psal.103.c. quæ in modum magni cuiusdam tentorij vniuersam operiens
faciem terræ, solis, lunę, atque stellarum varietate tam specta-
bili humanos oblectat aspectus. Quid hac pelle formosius?
Quid ornatius cœlo? Minimè tamen vel ipsum vllatenus con
ferendum gloriæ & decori sponsæ, coipso succumbens, quod
præterit & hæc figura ipsius, vtpote corporea, & corporeis
subiacens sensibus. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ
autem non videntur, æterna. Sed est rationalis quædam
1.Cor.13.c sponsæ species, spiritualisque effigies, ipsaque æterna, quia
imago æternitatis. Decor eius (verbi gratia) charitas est, &
Psal.111.a charitas, sicut legitis, nunquam excidit. Est certe & iustitia, &
Psal.9.d iustitia eius, inquit, manet in seculum seculi. Est etiam patien-
tia, & legitis nihilominus, quia patientia pauperum non peri-
bit in finem. Quid voluntaria paupertas, quid humilitas? Nõ-
Psal.18.d ne altera regnum æternum, altera æquè exaltationem prome-
retur æternam? Eò quoque spectat, & timor domini sanctus
permanens in seculum seculi. Sic prudentia, sic temperantia,
sic fortitudo, & si quæ sunt virtutes aliæ, quid nisi margaritæ
sunt quædam in sponsæ ornatu, splendore perpetuo coruscan
M tes? Perpetuo inquam, quia sedes & fundamentum perpetui-
Psal.88.c tatis. Nec enim perpetuæ beatæque vitæ omnino locus in ani-
Ephe.3.d ma est, nisi mediis quidem interiectisque virtutibus. Vnde
propheta deo (qui vtique vita beata est) iustitia, inquit, & iu-
Mat.21.b dicium præparatio sedis tuæ. Et apostolus dicit Christum ha-
bitare non omnimodo quidem, sed signanter per fidem in cor
dibus nostris. Domino quoque sessuro super asellum, vestes
suas discipuli substrauerunt, significantes saluatorem seu sa-
lutem nequaquam insidere nudæ animæ, quam non videlicet
Psal.44.c vestitam inuenerit doctrina & moribus apostolorum. Et ideo
ecclesia promissionem habens futuræ fœlicitatis, curat inte-
rim præparare & præornare se in vestitu deaurato, circundata
varietate gratiarum atque virtutum (qualem quidem ex par-
te describimus) quo digna & capax plenitudinis gratiæ in-
ueniatur. Cæterum spirituali huic tam pulchre varietati,
quam de prima interim stola in quadam veste suæ sanctifica-
tionis accepit, nullo pacto ego comparauerim in decore cœ-
lum hoc visibile atque corporeum, quanuis in suo genere qui-
Psal.67.g dem siderea varietate pulcherrimum. Sed est cœlum cœli, de
Psal.135.a quo propheta: Psallite, inquit, domino, qui ascendit super cœ
lum cœli ad Orientem. Et hoc cœlum intellectuale ac spiri-
tuale: & qui fecit cœlos in intellectu, creauit illud & statuit in
sempiternum, ipsumque inhabitat. Ne verò putes sponsæ de-
uotionem citra illud remanere cœlum, in quo scit habitare
Mat.6.a dilectum. Vbi enim thesaurus eius, ibi & cor eius. Aemulatur
sane

A sane assistentes vultui ad quem suspirat: & quibus se interim
Psal.25.b. non valet videndo associare, studet conformare viuendo, mo-
ribus magis quam vocibus clamans: Domine, dilexi decorem
domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Prorsus de
hoc cœlo minime sibi indignum ducit ducere similitudinem.
Hoc extentum sicut pellis, non spaciis tamen locorum, sed af-
fectibus animorum. Hoc miris variisq; artificis distinctũ ope-
ribus. Diuisiones autem sunt nõ cœlorum, sed beatitudinum.
Nam alios quidem posuit angelos, alios autem archangelos,
alios vero virtutes, alios dominationes, alios principatus, a-
lios potestates, alios thronos, alios cherubim, atque alios se-
raphim. Sic stellatum cœlum hoc. Sic depicta hæc pellis. Hæc
vna de pellibus mei Salomonis, & hæc præcipua in omni orna
tu multiformis gloriæ eius. Habet autem grandis ista pellis
quam plurimas in se æquè Salomonis pelles, quoniam vnus-
quisque beatus & sanctus qui ibi est, pellis est vtique Salomo
nis. Benigni siquidem sunt atque extenti in charitate, pertin-
gentes vsque ad nos, quibus gloriam quam habent, non inui-
dent, sed optant, ita vt ex ipsis huius rei gratia demorari a-
pud nos non grauentur, seduli circa nos, & curam gerentes
nostri, omnes administratorij spiritus, missi in ministerium
Heb.1.d propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Quamobrem
sicut cœlum cœli singulariter dicitur vniuersa illa multitudo
collecta beatorum, sic & cœli cœlorum propter singulos, qui
B vtique cœli sunt, nominantur: & ad singulos spectat quod di-
Psal.103.c. citur: Extendens cœlum sicut pellem. Videtis credo quænam
illę pelles, & cuius sint Salomonis, de quarum sponsa simili-
tudine gloriatur. Nunc iam intueamini eius gloriam, quæ
& cœlo se comparat: & illi cœlo quod tanto est gloriosius,
quanto diuinius. Nec immerito vsurpat inde similitudinem,
vnde originem ducit. Nam si propter corpus quod de terra
habet, tabernaculis Cedar se assimilat: cur non & propter a-
nimam quæ de cœlo est, cœlo æquè similem se esse glorietur,
præsertim cum vita testetur originem, testetur naturæ digni-
tatem & patriæ? Vnum deum adorat & colit quomodo ange-
li, Christum super omnia amat quomodo angeli, casta est quo-
modo angeli, idque in carne peccati & fragili corpore, quod
non angeli: quærit postremo, & sapit quæ apud illos sunt, non
quæ super terram. Quod euidentius cœlestis insigne originis
quam ingenitam, & in regione dissimilitudinis retinere simi-
litudinem, gloriam vitæ cœlibis in terra & ab exule vsurpari,
in corpore denique pene bestiali viuere angelum? Cœlestis
sunt ista potentiæ, non terrenæ, & quòd verè de cœlo sit ani-
Apoc.21.a ma quæ hæc potest, aperte indicantia. Audi tamen apertius:
Vidi, inquit, ciuitatem sanctam Hierusalem nouam, descen-
Ibidem dentem de cœlo, à deo paratam tanquam sponsam ornatam
viro suo: & addidit: Et audiui vocem magnam de throno di-
centem: Ecce tabernaculum dei cum hominibus, & habitabit
cum eis. Ad quid? Credo vt sibi acquirat sponsam de homini-
C bus. Mira res. Ad sponsam veniebat, & absque sponsa non ve-
Canti.6.c. niebat. Quærebat sponsam, & sponsa cum ipso erat. An duæ
erant? Ablit. Vna est enim, ait, columba mea. Sed sicut de
Ioan.10.c. diuersis ouium gregibus vnum facere voluit, vt sit vnum ouile, & vnus pastor: ita cum haberet sponsam inhærentem sibi à
principio multitudinem angelorum, placuit ei & de homini-
bus conuocare ecclesiam, atque vnire illi quæ de cœlo est, vt
sit vna sponsa, & sponsus vnus. Ergo ex adiecta ista, perfecta
Canti.6.c. est illa, non duplicata, & agnoscit de se dictum: Vna est perfe-
cta mea. Porro vnam conformitas facit, nunc quidem in simili
deuotione, postea verò & in pari gloria. Habes itaque vtrun-
que de cœlo, & sponsum scilicet Iesum, & sponsam Hieru-
Phil.2.a salem. Et ille quidem vt videretur, semetipsum exinaniuit for-
mam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & ha-
bitu inuentus vt homo. At illam in quanam putamus forma
seu specie, aut in quo habitu videlicet descendentem vidit
ille qui vidit? An forte in frequentia angelorum, quos vi-
dit descendentes & ascendentes super filium hominis? Sed
melius dicimus quod sponsam tunc viderit cum verbum in
carne vidit, agnoscens duos in carne vna. Dum enim sanctus
ille Emmanuel terris intulit magisteriũ disciplinæ cœlestis,
dum supernæ illius Hierusalem quæ est mater nostra, visibi-
lis quædam imago & species decoris eius per ipsum nobis &
in ipso expressa innotuit: quid nisi in sponso sponsam perspe-
ximus, vnum eundemque dominum gloriæ admirantes, & spõ- D
sum decoratum corona, & sponsam ornatam monilibus suis?
Ipse igitur qui descendit, ipse est & qui ascendit: vt nemo as-
cendat in cœlum nisi qui de cœlo descendit, vnus idemque do
minus, & sponsus in capite, & sponsa in corpore. Nec frustra
in terris visus est homo cœlestis, cum de terrenis cœlestes
quam plurimos fecerit sibi similes, vt sit quod legitur: Qua-
lis cœlestis, tales & cœlestes. Extunc igitur in terra viuitur 2.Cor.15.f
more cœlestium, dum instar supernæ illius beatæque creatu-
ræ, hæc quoque quæ à finibus terræ venit audire sapientiam
Salomonis, cœlesti viro nihilominus casto inhæret amore: etsi
necdum quomodo illa iuncta per speciem, tamen sponsata per
fidem, iuxta promissum dei dicentis per prophetam: Spon-
Osee.2.d sabo te mihi in misericordia & miserationibus, & sponsabo
te mihi in fide. Vnde magis magisque conformari satagit for
mæ quæ de cœlo venit, discens ab ea verecũda esse & sobria,
discens pudica & sancta, discens patiens atque compatiens,
postremo discens mitis & humilis corde. Et ideo moribus hu
iuscemodi cõtendit, & absens placere ei in quem angeli pro-
spicere concupiscunt, vt dum desiderio feruet angelico, pro-
bet se proinde ciuem sanctorum, & domesticam dei, probet
Ephe.2.d dilectam, probet sponsam. Ego puto omnem animam ta-
lem non modo cœlestem esse propter originem, sed & cœlum
ipsum posse non immerito appellari propter imitationem. Et
tunc liquido ostendit, quia verè origo ipsius de cœlis est, E
cum conuersatio eius in cœlis est. Est ergo cœlum sancta ali-
qua anima, habens solem intellectum; lunam fidem, astra vir-
tutes. Vel certe sol iustitiæ zelus aut feruens charitas, & luna
continentia. Quomodo enim claritas, vt aiunt, lunę non nisi à
sole est: sic absque charitate seu iustitia continentiæ meritum
nullum est. Hinc denique sapiens: O quam pulchra est, inquit, Sap.4.a
casta generatio cum charitate. Porro stellas dixisse virtutes
non me pœnitet, considerantem congruentiam similitudinis.
Quomodo nempe stellæ in nocte lucent, in die latent: sic vera
virtus quæ sæpe in prosperis non apparet, eminet in aduersis.
Illud sane cautelæ est, hoc necessitatis. Ergo virtus est fidus,
& homo virtutum, cœlum. Nisi quis forte cum deum per pro-
phetam dixisse legit, Cœlum mihi sedes est: cœlum hoc volu- Esa.66.a
bile visibileque intelligendum existimet, & non potius illud
de quo alibi apertius scriptura commemorat: Anima, inqui- Sap.7.d
ens, iusti sedes est sapientiæ. Qui autem ex doctrina sapit sal-
uatoris spiritum esse deum, atque in spiritu adorãdum: etiam
sedem ei non ambigit assignare spiritualem. Ego verò fiden-
ter id fecerim, non minus in hominis iusti quam in angelico
spiritu. Confirmat me in hoc sensu maximè illa fidelis pro- Ioan.14.c.
missio: Ego (ait filius) & pater ad eum (id est ad sanctum ho
minem) veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Pro-
phetam quoque non de alio dixisse cœlo arbitror. Tu autem F
in sancto habitas laus Israel. Manifeste autem apostolus dicit, Psal.21.a
habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Nec mirum
si libenter inhabitat cœlum hoc dominus Iesus, quod vtique Ephe.3.d
non quomodo cæteros dixit tantum vt fieret, sed pugnauit
vt acquireret, occubuit vt redimeret. Ideo & post laborem vo
to potitus ait: Hæc requies mea in seculum seculi, hic habita- Psal.131.c.
bo, quoniam elegi eam. Et beata cui dicitur: Veni electa mea,
& ponam in te thronum meum. Quid tu tristis es nunc, ô ani- Psal.42.b.
ma mea, & quare conturbas me? Putas ne & tu penes te inue-
nias locum domino? Et quis nobis locus in nobis huic idoneus
gloriæ, sufficiens maiestati? Vtinam vel mereamur adorare in
loco vbi steterunt pedes eius. Quis dabit mihi saltem vestigiis adhærere sanctę cuiuspiam animæ, quam elegit in habita-
tionem sibi? Tamen & si dignetur infundere, & meam ani-
mam vnctione misericordiæ suæ, atque ita extendere sicut pel
lem, quæ vtique cum vngitur, dilatatur, quatenus & ego dice-
re valeam: Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti Psal.118.d.
cor meum: potero etiam ipse fortassis ostendere in meipso,
etsi non cœnaculum grande stratum vbi possit recumbere cũ
discipulis suis, attamen vbi saltem reclinet caput. A longe sus-
picio illos certe beatos de quibus dicitur: Et inhabitabo in 2.Cor.6.d
eis, & deambulabo in illis. O quanta illi animæ latitudo,
quanta & meritorum prærogatiua, quæ diuinam in se præsen-
tiam, & digna inuenitur suscipere, & sufficiens capere? Quid
illa cui & spatia suppetunt, & deambulatoria ad opus qui-
dem

G dem maiestatis? Non est profecto intricata forensibus causis curisve secularibus, nec certe ventri & luxuriæ dedita, sed nec curiosa spectandi, seu cupida omnino dominandi, vel etiã tumida dominatu. Oportet namque primo quidem his omnibus vacuam esse animam, vt cœlum fiat, atque habitatio dei. Alioquin quomodo poterit vacare & videre quoniam ipse est deus? Sed & odio siue inuidiæ aut rancori minime prorsus indulgendum, quoniam in maleuolam animam non introibit sapientia. Deinde necesse est eam crescere ac dilatari vt sit capax dei. Porro latitudo eius, dilectio eius: sicut dicit Apostolus: Dilatamini in charitate. Nam etsi anima minimè, cum sit spiritus, quantitatem corpoream recipit, tamen confert illi gratia quod negatum est à natura. Crescit quidem & extenditur, sed spiritualiter. Crescit non in substantia, sed in virtute. Crescit & in gloria. Crescit etiam in templum sanctum in domino. Crescit denique & proficit in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Ergo quantitas cuiusque animæ æstimetur de mensura charitatis quam habet, vt verbi gratia, quæ multum habet charitatis, magna sit: quæ parum, parua: quæ verò nihil, nihil: dicente Paulo: Si charitatem non habuero, nihil sum. Quòd si quantulamcũque habere cœperit, vt saltem diligentes se diligere curet, ac salutare vel fratres suos, & eos qui se salutant: iam non nihil quidem illam animam dixerim, quæ in ratione dati & accepti socialem salutem retinet charitatem. Veruntamen iuxta sermonem domini quid amplius facit? Nec amplam proinde nec magnam, sed planè angustam modicamque censuerim animam quam adeo modicę charitatis esse cognouerim. At si grandescat & proficiat, ita vt transiens limitem angusti obnoxiique amoris huius, latos fines bonitatis gratuitæ tota libertate spiritus apprehendat, quatenus largo quodam gremio bonę voluntatis ad omnem seipsam curet extendere proximum, diligendo vnumquemque tanquam seipsam: nunquid iam illi rectè dicetur: Quid amplius facis? quippe quæ seipsam tam amplam facit? Amplum inquam gerit charitatis sinum, quæ complectitur vniuersos etiam quibus nulla se nouit carnis necessitudine iunctam, nulla spe percipiendi commodi cuiusquam illectam, nulla percepti redhibitione obnoxiam, nullo denique omnino astrictam debito, nisi illo sane de quo dicitur: Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Verum si adiicias etiam vsquequaque vim facere regno charitatis, vt vsque ad vltimos eius terminos occupare illud pius inuasor præualeas, dum ne inimicis quidem claudenda viscera pietatis exilimes, benefacias his quoque qui te oderunt, ores & pro persequentibus ac calumniantibus te, necnon & cum his qui oderunt pacem esse pacificus studeas: tunc prorsus latitudo cœli, latitudo tuæ animæ, & altitudo non dispar, sed nec dissimilis pulchritudo: impleturque tunc demum in ea quod I dicitur: Extendens cœlum sicut pellem. In quo iam miræ latitudinis, altitudinis, ac pulchritudinis cœlo summus & immensus atque gloriosus non modo dignanter habitat, sed & spacioſè deambulat. Vidêsne quales in se habeat ecclesia cœlos, cum sit nihilominus ipsa in sua quidem vniuersitate ingens quoddam cœlum extentum à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum? Vide etiam consequenter cui & in hoc ipso assimiles eam, si tamen non tibi excidit illud quod pauloantè memoratum est huius rei exemplar, de cœlo videlicet cœli, & cœlis cœlorum. Ergo exemplo illius quæ sursum est mater nostra, hæc quoque quæ adhuc peregrinatur, habet cœlos suos, homines spirituales vita & opinione conspicuos, fide puros, spe firmos, latos charitate, contemplatione suspensos. Et hi pluentes pluuiam verbi salutarem, tonant increpationibus, coruscant miraculis: hi enarrant gloriam dei, hi extenti sicut pelles super omnem terram, legem vitæ & disciplinæ digito quidem dei scriptam in semetipsis ostendunt, ad dandam scientiam salutis plebi eius: ostendunt & euangelium pacis, quoniam Salomonis sunt pelles.

Agnosce iam in his pellibus supernarum illarum imaginem, quæ in sponsi ornatu non longe superius describebãtur. Agnosce similiter & reginam astantem à dextris eius circumamictam similibus ornamentis, non tamen paribus. Nam etsi huic etiam in loco peregrinationis suæ, & in die virtutis suæ, in splendoribus sanctorum, non minima claritatis atque decoris est portio: differenter tamen illum coronat integritas & K consummatio gloriæ beatorum. Quanquam & sponsam dixerim perfectam atque beatam, sed ex parte. Nam ex parte tabernaculum Cedar, formosa tamen, siue in illa portione sui quæ iam beata reguat, siue etiam in illustribus viris, quorum etiam in hac nocte sua sapientia atque virtutibus tanquam cœlum suis sideribus adornatur. Vnde propheta: Qui docti, inquit, fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. O humilitas, ô sublimitas. Et tabernaculum Cedar, & sanctuarium dei: & terrenum habitaculum, & cœleste palatium: & domus lutea, & aula regia: & corpus mortis, & templum lucis: & despectio denique superbis, & sponsa Christi. Nigra est sed formosa, filiæ Hierusalem, quam etsi labor & dolor longi exilij decolorat, species tamen cœlestis exornat, exornant pelles Salomonis. Si horretis nigram, miremini & formosam. Si despicitis humilem, sublimem suspicite. Hoc ipsum quam cautum, quam plenum consilij, plenum discretionis & congruentiæ est, quòd in sponsa deiectio ista, & ista celsitudo secundum tempus quidem eo moderamine sibi pariter contemperantur, vt inter mundi huius varietates & sublimitas erigat humilem, ne deficiat in aduersis: & sublimem humilitas reprimat, ne euanescat in prosperis? Pulchræ omnino ambę res cũ adiunctæ contrariæ sint, sponsæ tamen pariter cooperantur L in bonum, subseruiunt in salutem. Et hæc pro eo quod sponsa videtur de pellibus Salomonis inducere similitudinem. Restat tamen aperiẽdus ille super eodem capitulo sensus quem in principio commemorani & promisi, qualiter videlicet tota ad solam nigredinem similitudo referatur: qua quidem non estis promissione fraudandi. Cæterum id differẽdum in aliud sermonis principium: tum quia hoc iam huius flagitat longitudo, tum etiam vt præueniat ex more oratio ea quæ in laudẽ & gloriam sunt referenda sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri: qui est deus benedictus in secula seculorum, Amen.

De nigredine & formositate sponsi, & quomodo nõ per uisum, sed potius per auditum corporis perueniãtur ad notitiam ueritatis, Sermo uigesimusoctauus.

IEnetis credo cuius & quibus Salomonis pellibus decorem sponsæ sentiam comparatum, si tamen ad ostensionem commendationemque referatur decoris data ex his similitudo. At si ad nigredinem magis referenda putetur, sicut & illa de tabernaculis Cedar: nõ equidem aliunde occurrit mihi quicquam de pellibus huiusmodi Salomonis, nisi quas forte rex in vsum tabernaculi soleret assumere, siquando in tentoriis habitare liberet, quas vtique (si quæ tamen fuerunt) obscuras sine dubio & tetras esse necesse fuit, tanquam quæ quotidiano forent expositæ soli, & frequentium iniuriis pluuiarum. Neque id frustra, sed M vt is qui intus repositus erat ornatus, nitidior seruaretur.

Hoc exemplo sponsa non negat nigredinem, sed excusat, nec probro ducit qualemcunque habitum quem charitas formet, iudicium veritatis non improbet. Denique quis infirmatur cum quo non infirmetur? quis scandalizatur, & non vritur? Induit se compassionis neuum, vt morbum in altero passionis leuet vel sanet. Nigrescit candoris zelo, lucro pulchritudinis. Multos candidos facit vnius denigratio, non cum tingitur culpa, sed cum afficitur cura. Expedit, inquit, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Expedit vt vnus pro omnibus denigretur similitudine carnis peccati, & non tota gens nigredine condemnetur peccati. Splendor & figura substantiæ dei obnubiletur in forma serui pro vita serui. Candor vitæ æternæ nigrescat in carne, pro carne purganda. Speciosus forma præ filiis hominum, pro filiis hominum illuminandis obscuretur in passione, turpetur in cruce, palleat in morte, ex toto non sit ei species neque decor, vt sibi speciosam atque decoram acquirat sponsam ecclesiam sine macula & sine ruga. Agnosco pellem Salomonis, immo ipsum in pelle foris nigra Salomonem amplector. Habet & Salomon nigredinem, sed in pelle. Foris niger, in cute niger, non intus. Alioquin omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Intus diuinitatis candor, decor virtutum, splendor gloriæ, innocentiæ puritas. Sed tegit hæc despicabilior infirmitatis color, & quasi

quasi absconditus vultus eius & despectus, dum tentatur per A omnia pro similitudine absque peccato. Agnosco denigratę formam naturæ. Agnosco tunicas illas pelliceas protoplastorum peccantium habitum. Denique semetipsum denigrauit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Agnosco sub pelle hædi (qui peccatum significat) & manum quæ peccatum non fecit, & collum per quod mali cogitatio non transiuit. Ideoque non est inuentus dolus in ore eius. Noui quòd sis lenis natura, mitis & humilis corde, blandus aspectu, suauis spiritu. Et quidem vnctus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Vnde ergo nunc instar Esau pilosus & hispidus? Cuiusnam rugosa & tetra imago hæc, & vnde hi pili? Mei sunt, nam pilosæ manus similitudinem proximi exprimunt peccatoris. Meos agnosco hos pilos, & in pelle mea videbo deum saluatorem meum. Non tamen Rebecca sic illum induit, sed Maria, tanto digniorem qui benedictionem acciperet, quanto sanctior quæ peperit. Et bene in meo habitu: quia mihi benedictio vendicatur, mihi postulatur hæreditas. Siquidem audierat: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Tuam, inquit, hæreditatem, tuamq; possessionẽ dabo tibi. Quomodo dabis ei, si tua est? Et quomodo tuam mones vt postulet? Aut quomodo tua, si necesse habet vt postulet? Mihi proindè postulat, qui meam ad hoc induit formam, vt susciꝑat causam. Quippe disciplina pacis nostræ super eum, dicente propheta: & dominus in eo posuit iniquitatem omnium nostrum: vnde debuit fratribus per omnia similari, sicut ait apostolus, vt misericors fieret. Propterea vox quidem vox Iacob: manus autem, manus sunt Esau. Suum est, quod auditur ex eo: quod in eo videtur, nostrum. Quod loquitur, spiritus & vita est: quod apparet, mortale & mors. Aliud cernitur, & aliud creditur. Nigrum sensus renunciat, fides candidum & formosum probat. Niger est, sed oculis insipientium, nam fidelium mentibus formosus valde. Niger est, sed formosus. Niger reputatione Herodis, formosus confessione latronis, Centurionis fide. Quam formosum aduerterat qui exclamauit: Verè homo hic filius dei erat. Sed in quo aduertit, aduertendum. Si enim attenderet quod apparebat, quomodo formosus, quomodo filius dei? Quid nisi deforme & nigrum oculis spectantium occurrebat, cum expansis in cruce manibus, medius duorum nequam risum maliguantibus daret, fletum fidelibus? Et solus erat risui, qui solus poterat esse terrori, solus honori debuerat. Vnde igitur aduertit pulchritudinem crucifixi, & quòd is sit filius dei, qui cum iniquis reputatus est? Respondere aliquid ad id, nostrum nec fas nec opus est. Nec enim euangelistæ hoc diligentia præteriit. Sic enim habes: Videns autem Centurio qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Verè hic homo filius dei erat. C Ergo ad vocem credidit, ex voce agnouit filium dei, & non ex facie. Erat enim fortasse ex ouibus eius, de quibus ait: Oues meæ vocem meam audiunt, & cognosco meas, & cognoscunt me meæ. Auditus inuenit quod non visus. Oculum species fefellit, auri veritas se infudit. Oculus pronunciabat infirmum, oculus fœdum, oculus miserum, oculus morte turpissima condemnatum. Auri dei filius, auri formosus innotuit: sed non Iudæorum, quia erant incircuncisi auribus. Merito Petrus abscidit auriculam serui: vt viam faceret veritati, & veritas liberaret eum, id est liberũ faceret. Erat ille Centurio incircuncisus, sed non aure, qui ad vnam expirantis vocem sub tot infirmitatis indiciis dominum maiestatis agnouit. Ideoque non despexit quod vidit, quia credidit quod non vidit. Non autem credidit ex eo quod vidit: sed ex eo proculdubio quod audiuit, quia fides ex auditu. Dignum quippe fuerat per superiores oculorum fenestras veritatem intrare ad animam: sed hoc nobis ô anima, seruatur in posterum, cum videbimus facie ad faciem. Nunc autem vnde irrepsit morbus, inde remedium intret, & per eadem sequatur vestigia vita mortem, tenebras lux, venenum serpentis, antidotum veritatis: & sanet oculum qui turbatus est, vt serenus videat quem turbatus non potest. Auris prima mortis ianua, prima aperiatur & vitæ. Auditus qui tulit, reparet visum: quoniam nisi crediderimus, non intelligemus. Ergo auditus ad meritum, visus ad præmium. Vnde propheta: Auditui meo, inquit, dabis gaudium & lætitiam: quòd fidelis retributio auditionis, D beata visio fit, & beatæ meritum visionis fidelis auditio: Beati, ait, mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Porro fide oportet mundari oculum qui videat deum, quemadmodum habes: Fide mundans corda eorum. Interim ergo dum necdum paratus est visus, auditus excitetur, auditus exercitetur, auditus excipiat veritatem. Fœlix, cui veritas attestatur dicens: In auditu auris obediuit mihi. Dignus qui videam, si priusquam videam, obedisse inueniar. Securus videbo, ad quem meæ obedientiæ munus præcesserit. Quam beatus qui ait: Dominus deus aperuit mihi aurem, & ego non contradico, retrorsum non abij. Vbi & voluntariè habes obedientiæ formam, & longanimitatis exemplum. Qui enim non contradicit, spontaneus est: & qui retro non abiit, perseuerat. Vtrunque necessarium, quoniam hilarem datorem diligit deus. Et qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Vtinam & mihi aperiat aurem dominus, intret ad cor meum sermo veritatis, mundet oculum, & lætę præparet visioni, vt dicam deo etiam ipse: Præparationem cordis mei audiuit auris tua. Vt audiam à deo, etiam ipse cum cæteris obedientibus. Et vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Nec omnes mundantur qui audiunt, sed qui obediunt. Beati qui audiunt, & custodiunt illud. Talem requirit auditum qui mandat dicens: Audi Israel. Talem offert qui ait: Loquere domine, quia audit seruus tuus. Talem spondet qui dicit: Audiam quid loquatur in me dominus deus. Et vt scias E etiam spiritum sanctum hunc in animæ spirituali profectu ordinem obseruare, vt videlicet prius formet auditum, quam lætificet visum. Audi, inquit, filia & vide. Quid intendis oculum? Aurem para. Videre desideras Christum? oportet te prius audire eum, audire de eo, vt dicas cum videris: Sicut audiumus, sic vidimus. Immensa claritas, visus angustus, & non potes ad eam. Potes auditu, sed non aspectu. Clamantem denique deum, Adam vbi es? non videbam iam peccator, audiebam tamen. Sed auditus aspectum restituet, si pius, si vigil, si fidelis præcesserit. Fides purgabit, quem turbauit impietas. Et quem inobedientia clausit, aperiet obedientia. Denique à mandatis tuis intellexi, inquit, quòd intellectum reddat obseruatio mãdatorum, quem tulit transgressio. Aduerte adhuc in sancto Isaac quomodo præ cæteris sensibus auditus in iam sene viguerit. Caligant oculi patriarchæ, palatum seducitur, fallitur manus, non fallitur auris. Quid mirum si auris percipit veritatem, cum fides ex auditu, auditus per verbum dei, verbum dei veritas sit? Vox, inquit, vox Iacob est: nihil verius. Manus autem, manus sunt Esau: nihil falsius. Falleris, manus similitudo decepit te. Nec in gustu veritas, etsi suauitas est. Nam quomodo habet veritatem, qui se putat edere venationem, cum domesticis vescatur hædorum carnibus? Multo minus oculus qui nihil videt. Non est veritas in oculo, non sapientia. Væ F qui sapientes estis, ait, in oculis vestris. Num bona sapientia, cui maledicitur? Mundi est, ac per hoc stultitia apud deum. Bona & vera sapientia trahitur de occultis, vt sapit beatus Iob. Quid foris eam quæris in corporis sensu? Sapor in palato, in corde sapientia est. Ne quæras sapientiam in oculis carnis, quia caro & sanguis non reuelat eam, sed spiritus. Non in gustu oris: nec enim inuenitur in terra suauiter viuentium. Non in tactu manus, cum sanctus dicat: Si osculatus sum manum meam ore meo, quod est iniquitas maxima, & negatio in deũ. Quod tunc fieri arbitror cum donum dei quod est sapientia, non deo sed meritis ascribitur actionum. Sapiens fuit Isaac, sed tamen errauit in sensibus. Solus habet auditus verum, qui percipit verbum. Merito carnem rediuiuam verbi tangere prohibetur mulier carnaliter sapiens, plus quippe tribuens oculo quam oraculo, id est carnis sensui, quam verbo dei. Quem enim mortuum vidit, resurrecturum non credidit, cum tamen hoc promiserit ipse. Denique non quieuit oculus vsque dum satiatus est visus, quoniam non erat consolatio fidei, nec dei rata promissio. Nonne cœlum & terra, & quicquid omnino carnis oculus attingere potest, ante habent transire & perire, quam iota vnum aut vnus apex ex omnibus quæ locutus est deus? Et tamen cessauit à fletu in visu oculi, quæ noluit consolari in verbo domini, pluris habens experimentum quam fidem. At experimentum fallax. Mittitur ergo ad certiorem

Psal. 45. b
Sap. 1. a
Rom. 13. b
Psal. 103. c
Psal. 44. c
Psal. 109. a
1. Cor. 13. a
Dan. 12. b
Canti. 1. b
2. Cor. 11. g
Ioan. 11. f
Psal. 44. d
Esa. 53. c
Psal. 44. b
Ioh. 19. d
Psal. 2. b.
Esa. 53. b
Heb. 2. d
Gene. 27. c
Esa. 53. d
Mar. 15. d
Mar. 15. d
Ioan. 10. d.
Psal. 50. b
Mat. 5. d
Act. 15. c
Psal. 17. g
Esa. 50. b
2. Cor. 9. b
Mat. 10. c
& 24. b
Psal. 9. g
Ioan. 15. a
Luc. 11. d
Deut. 6. a
1. Reg. 3. b.
Psal. 84. b
Psal. 44. c
Psal. 47. b
Gene. 3. b
Psal. 118. n
Rom. 10. c.
Gene. 27. c
Esa. 5. c
Iob. 28. c
Iob. 31. c

G certiorem fidei cognitionem,quæ vtique apprehendit quod
Ioan.20.d. sensus nescit, experimentum non inuenit. Noli me tangere (inquit) hoc est,dissuesce huic seducibili sensui,innitere verbo,fidei assuesce.fides nescia falli, fides inuisibilia comprehendens,sensus penuriam non sentit. Denique transgreditur fines etiam rationis humanæ,naturæ vsum,experientiæ terminos. Quid interrogas oculum ad quod non sufficit? Et manus quid explorare conatur quod supra ipsam est? Minus est quicquid ille vel illa renunciet. Sane fides pronunciet de me, quæ maiestati nihil minuat. Disce id habere certius ,id tutius
Ibidem. sequi,quod illa suaserit.noli me tangere,nondum enim ascendi ad patrem meum. Quasi verò cum iam ascenderit,tunc tangi ab ea velit aut possit. Et vtique poterit,sed affectu non manu,voto non oculo,fide non sensibus. Quid tu me (ait) modo tangere quæris, quæ sensu corporis gloriam æstimas resurrectionis? Non recordaris quomodo tempore adhuc meæ mortalitatis transfigurati ad horam morituri corporis gloriam oculi discipulorum sustinere nequiuerunt? Adhuc quidem tuis sensibus gero morem formam ingerendo seruilem,quam
Psal.138.d de consuetudine recognoscas. Cæterum mirabilis facta est gloria mea ex te,confortata est,& non poteris ad eam. Differ ergo iudicium , suspende sententiam , & tantæ rei diffinitionem ne credas sensui,fidei reseruato. Illa dignius,illa diffiniet certius,quæ plenius comprehendet. Denique comprehen-
1.Cor.2.c dit illo suo mystico ac profundo sinu quæ sit longitudo , latiH tudo,sublimitas,& profundum. Quod oculus non vidit , nec auris audiuit,nec in cor hominis ascendit,illa in se quasi quodam inuolucro clausum portat,seruatque signatum. Illa igitur digne me tanget,quæ patri consedenteni suscipiet, nõ iam in humili habitu,sed in cœlesti carne ipsa,sed altera specie. Quid deformem vis tangere? Expecta vt formosum tangas. Nam qui deformis modo , tunc formosus . Deformis tactui, deformis aspectui. Deformis denique deformi tibi , quæ sensibus plus inhæres , fidei minus . Esto formosa , & tange me. Esto fidelis,& formosa es. Formosa formosum & dignius tanges & fœlicius. Tanges manu fidei,desiderij digito, deuotionis amplexu . Tanges oculo mentis . At nunquid adhuc nigrum? Absit. Dilectus tuus candidus & rubicundus . Formo-
Canti.5.c sus planè,quem circundant flores rosarum , & lilia conuallium,hoc est martyrum virginumque chori. Et qui medius residet,vtrique non dissidet choro,virgo & martyr . Quomodo denique candidis non congruo virginum choris,virgo,virginis filius,virginis sponsus? Quomodo non roseis martyrum, causa virtus, fructus & forma martyrij? Talem talis taliterque tange,& dic: Dilectus meus candidus & rubicundus, elec-
Ibidem. tus ex milibus. Milia milium cum dilecto , & decies centena milia circa dilectum, & nemo ad dilectum . Num tibi verendum erit ne forte in quempiam de multitudine errore incI das querendo quem diligis? Non prorsus ambiges quemnam eligas,facile occurret electus è milibus , cunctis insignior , & dices: Iste formosus in stola sua,gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Non ergo in pelle nigra,quæ hactenus sane in-
Esa.63.d gerenda fuit oculis persequentium , vt contemnerent occidendum: aut etiam amicorum,vt recognoscerent rediuiuum: non,inquam,iam in pelle occuret nigra,sed in veste alba,speciosus forma non modo præ filiis hominum , sed etiam præ vultibus angelorum . Quid me vis tangere in humili habitu, seruili forma,specie contemptibili? Tange cœlesti decorum specie, gloria & honore coronatum : diuina quidem maiestate tremendum,sed ingenita serenitate gratum ac placidum.

Inter hæc aduertenda prudentia sponsæ , & profunditas sermonum eius,quæ sub figura pellium Salomonis,scilicet in carne rimata est deum,in morte vitam,summam gloriæ & honoris inter opprobria,& sub nigro denique habitu crucifixi candorem innocentiæ,splendoremq; virtutum, sicut illæ vtique pelles cum essent nigræ atque despectæ, preciosa & præcandida prædiuitis regis in se ornamenta seruabant . Merito nigredinem non contemnit in pellibus,decorem qui sub pellibus est aduertens . Et ideo quidam illam contempserunt,
1.Cor.2.b. quia hunc minime cognouerunt. Si enim cognouissent , nunquam dominum gloriæ crucifixissent . Non cognouit Herodes,& idcirco despexit. Non cognouit synagoga, quæ nigre-
Matt.27.c dinem illi passionis & infirmitatis improperans : Alios (ait) saluos fecit,seipsum non potest saluum facere . Christus rex K Israel descendat de cruce,& credimus ei . Sed cognouit latro de cruce,licet in cruce,qui & innocentiæ puritatem confessus est: Hic autem (inquiens) quid mali fecit? Et gloriam regiæ Lu.23.c maiestatis simul est protestatus: Memento mei,dicens,dum ve Ibidem neris in regnum tuum. Cognouit centurio,qui filium dei cla- Mat.27.f mat. Cognoscit ecclesia,quæ & emulatur nigredinem , vt decorem participet. Non confunditur nigra videri, nigra di-
psal.68.b ci,vt dicat dilecto : Opprobria exprobrantium tibi , cecidерunt super me. At sane nigra instar pellium Salomonis , foris scilicet,& non intus. Neque enim intus nigredinem meus Salomon habet. Denique non ait: nigra sum sicut Salomon , sed sicut pelles Salomonis: quod in superficie tantum sit veri nigredo pacifici. Peccati nigredo intus est,& prius interiora cul-
Mat.15.b pa commaculat: quam ad oculos prodeat . Denique de corde exeunt cogitationes malę,furta,homicidia, adulteria,blasphemiæ,& hæc sunt quæ coinquinant hominem: sed absit vt Salomonem . Minimè prorsus apud verum pacificum iſtiusmodi inquinamenta reperies . Oportet namque esse sine peccato eum qui tollit peccata mundi , quoad reconciliandos peccatores inuentus idoneus, iure sibi nomen vendicet Salomonis.

Sed est nigredo affligentis pœnitentiæ: cum assumitur lamentatio pro delictis. Hanc fortassis non abhorreat in me Salomon si sponte tamen induam mihi pro peccatis meis : quia
Psal.50.d cor contritum & humiliatum deus non despiciet. Est & afficL entis compassionis,si afflicto condoleas,& fraternum te decoloret incommodum. Nec hanc profecto reiiciendam putat no ster pacificus, quippe quam & sibi ipse pro nobis dignanter induit,qui peccata nostra tulit in corpore suo super lignum.
1.Pet.2.d Est & persecutionis: quæ etiam pro summo ornamento habetur,si quidem suscipiatur pro iustitia & veritate. Vnde est illud: Ibant gandentes discipuli à conspectu concilij, quoniam
Act.5.g digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati . Deniq; beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Hac po-
Mat.5.d tissimum gloriari ecclesiam arbitror, hanc libẽtius imitari de
Ioan.15.c pellibus sponsi. Denique & habet in promissione: Si me persecuti sunt,& vos persequentur. Vnde & addit sponsa. No-
Cant.1.b lite me considerare quod fusca sim,quia decoloravit me sol: hoc est,nolite me notare quasi deformẽ,quia cernitis pro ingruente persecutione minus florentem,minus secundum gloriam seculi coloratam. Quid exprobratis nigredinem , quam
psal.68.b feruor persecutionis,non conuersationis pudor inuexit? Vel
psal.118.f solem dicit zelum iustitiæ quo accenditur & accingitur adIbidẽ.g. uersus malignantes , dicens deo : Zelus domus tuæ comedit me. Et illud: Tabescere me fecit zelus meus , quia obliti sunt
psal.138.g verba tua inimici mei. Illud quoque: Defectio tenuit me pro M peccatoribus derelinquentibus legem tuam. Item: Nonne qui
Eccli.7.c oderunt te domine oderam , & super inimicos tuos tabescebam? Etiam illud sapientis cautè obseruat : Filiæ (ait) tibi sunt? noli ostendere lætum vultum ad ipsas: vt scilicet remissis & mollibus & fugitantibus disciplinam,non cãdorem serenitatis,sed obscurum seueritatis exhibeat. Vel decolorari à sole,est ignescere charitate fraterna,flere cum flentibus,cum infirmantibus infirmari,vri ad scandala singulorum. Vel sic: Sol iustitiæ decoloravit me Christus,cuius amore langueo . Languor iste coloris quædam exterminatio est,& defectus in de-
psal.76.a siderio animæ. Vnde & dicit : Memor fui dei , & delectatus sum,& exercitatus sum,& defecit spiritus meus . Ergo instar vrentis solis desiderij ardor peregrinantem in corpore decolorat,dum vultui gloriæ inhiantem,impatientem facit repulsa,& excruciat amantem dilatio . Quis nostrum ita sancto amore ardet,vt desiderio videndi Christum omnem colorem præsentis gloriæ lætitiæque fastidiat & deponat , illa ei pro-
Hie.17.c phetica voce contestans: Et diem hominis non desiderauí : tu
psal.76.d scis? Item cum sancto Dauid: Renuit consolari anima mea, id est præsentium bonorum inani lætitia despicit colorari . Vel certè. Decoloravit me sol,sui nimirum comparatione splendoris,dum appropians illi , ex eo me obscuram deprehendo, nigram inuenio,fœdam despicio. Cæterum aliàs quidem formosa sum,quid fuscam dicitis solius solis pulchritudini succumbentem? At sensui priori videntur magis assentire ea quæ sequuntur. Adiciens siquidem: Filij matris meæ pugnauerunt contra me : persecutionem passam se esse aperte significat.

Sed hinc

A Sed hinc aliud sermonis principium ordiemur , quoniam sufficere hac vice possunt quæ accepimus de gloria sponsi ecclesiæ domini nostri Iesu Christi dono ipsius,qui est deus benedictus in secula, Amen.

De querimonia ecclesiæ contra suos impugnatores, uel contra illos qui impugnant unitatem fraternam, Sermo uigesimusnonus.

Filij matris meæ pugnauerunt contra me . Annas & Caiphas & Iudas Iscarioth filij synagogæ fuerunt,& hi contra ecclesiam æquè synagogæ filiam in ipso exortu ipsius acerbissime pugnauerunt, suspendentes in ligno collectorem ipsius Iesum . Iam tunc siquidem deus impleuit per eos quod olim præsignauerat per
Mat.26.c prophetam dicens : Percutiam pastorem , & dispergentur o-
Zach.13.c ues. Et fortassis illius vox illa est in cantico Ezechiæ . Præcisa
Esa.38.c est velut à texente vita mea: dum adhuc ordirer , succidit me. De his ergo atque aliis qui de illa gente Christiano nomini contradixisse sciuntur,puta dictum à sponsa: Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Et pulchrè filios matris suæ,non autem & patris sui illos vocat,qui non habebant patrem deum, sed ex patre diabolo erant: homicidę vtique,sicut & ille ho-
Ioan.8.f micida erat ab initio. Propterea non dicit fratres mei, aut filij
B patris mei,sed filij (inquit) matris meæ pugnauerunt contra me. Alioquin si non ita distingueret,videretur etiam apostolus Paulus comprehensus in his de quibus conqueritur,quod
1.Cor.15.c & ipse aliquando persecutus sit ecclesiam dei. Sed misericor-
1.Ti.1.c diam consecutus est : quia ignorans hoc fecit manens in incredulitate : & approbauit deum se habere patrem , fratrem ecclesiæ tam ex patre quam ex matre esse . Sed attende quomodo nominatim filios matris suæ,& solos incusat , quasi soli in culpa sint. Quanta & ab exteris passa est,iuxta illud
Psal.128.d apud prophetam : Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, & supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. Quid ergo singulariter filios matris tuæ causaris , quæ te minime ignoras & ex aliis atque aliis nationibus sæpissime impugnatam? Ad mensam diuitis vocatus , diligenter (inquit) considera
Prou.23.d. quæ tibi apponuntur . Fratres , ad mensam Salomonis sedemus. Quis ditior Salomone? Non de terrenis dico diuitiis, quanquam & ipsis Salomon abundaret . Sed intuemini præsentem mensam, quomodo supernis est referta deliciis . Spiritualia sunt & diuina quæ nobis in ea apponuntur . Diligenter ergo (inquit) considera quæ tibi apponuntur, sciens quia talia te oportet præparare . Ego vtique quod in me est diligenter attendo id mihi apponi in his verbis sponsæ,& ad meam prorsus doctrinam cautelamque respicere,quod ita ex no mine ac sola exprimitur persecutio à domesticis , & tacentur tot & tam grauia quæ vbique terrarum nihilominus ex omni natione quæ sub cœlo est ab infidelibus,ab hæreticis & schiC maticis pertuliſſe cognoscitur. Noui sponsæ prudentiam nec putauerim casu hæc illam, aut quasi immemorem præteriisse . Sed profecto id expressius plangit,quod & sentit differentius, quodque vigilantius nobis cauendum existimat. Quidnam hoc? Malum vtique intestinum atque domesticum.
Mat.10.c Hoc tibi manifeste in euangelio ore ipsius saluatoris expri-
Mich.7.b mitur cum dicit: Et inimici hominis domestici eius . Hoc &
Psal.39.c in propheta: Homo (inquit) pacis meæ,qui edebat panes me-
Psal.54.b. os,magnificauit super me supplantationem. Item quoniam si inimicus meus maledixisset mihi,sustinuissem vtique. Et si is qui oderat me,super me magna locutus fuisset,abscondissem me forsitan ab eo. Tu verò homo vnanimis dux meus & notus meus , qui simul mecum dulces capiebas cibos, hoc est quod à te patior conuiua & contubernali meo , id molestius sentio,fero ægrius. Scitis hæc querimonia cuius , & de quo sit. Agnoscite ergo & sponsam eodem de filiis matris suæ conquerentem affectu , quoniam in eodem spiritu , cum ait:
Psal.37.b Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Vnde & alibi loquitur : Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerũt & steterũt. Longe quæso à vobis facite semper hoc tam abominabile & detestabile malum, vos qui experti estis & quotidie experimini quam bonum sit & quam iucundum habitare fratres in vnum, si tamen in vnum,& non in scandalum.
Psal.132.a. Alioquin nec iucundum plane nec bonum , sed pessimum ac molestissimum. Væ autem homini illi per quem vnitatis vinD culum iucundum turbatur . Iudicium profectò portabit quicunque est ille. Ante mihi contingat mori,quam audire in vobis quempiam iustè clamitantem: Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Nonne præsentis congregationis tanquam vnius matris filij omnes vos estis , singuli alterutrum fratres? Quid ergo à foris vos conturbare aut contristare possit , si intus bene estis,& fraterna pace gaudetis? Denique quis vo-
1.Pet.3.c bis nocere poterit (inquit) si boni æmulatores fueritis? Quã-
1.Cor.12.d obrem æmulamini charismata meliora,vt bonos vos probetis æmulatores. Charisma peroptimum charitas est. Plane incom parabile,quod nouæ sponsæ cœlestis sponsus totiens inculcare curabat , nunc quidem dicens : In hoc cognoscent omnes
Ioan.13.d quia mei estis discipuli,si dilectionem habueritis adinuicem. nunc vero: Mandatum nouum do vobis,vt diligatis inuicem: &,hoc est præceptum meum vt diligatis inuicem. itemque o-
Ioan.15. b. rans vnum eos fore sicut ipse & pater vnum sunt. Et vide si non ipse Paulus qui te ad charismata meliora inuitat , inter
1.Cor.13. a cætera charitatem in summo ponit,siue cum fide & spe dicit
1.Cor.12.d eam esse maiorem,& supereminentem scientiæ: siue cum enumeratis pluribus aut mirabilibus supernæ gratiæ donis , tandem ad superexcellentiorem viam nos mittit : haud aliam profecto illam quam charitatem dissimiens . Denique quid-
1.Cor.13. a nam huic comparandum putemus quæ ipsi præfertur martyrio ac fidei transferenti montes? Hoc igitur est quod dico.
Pax vobis à vobis sit,& omne quod extrinsecus minari videE tur,non terret: quia non nocet. Nam e contrario quicquid foris blandiri apparet , nulla est profecto consolatio , si intus (quod absit) seminarium discordiæ germinauerit . Proinde dilectissimi,pacem habete ad vos,& nolite lædere inuicem, non facto,non verbo,non signo qualicunque: & ne quis forte exacerbatus & præoccupatus à pusillanimitate spiritus & tempestate deum interpellare cogatur aduersus eos qui se læserint aut contristauerint,& prorumpere in verbum graue contingat,filij matris meæ pugnauerunt contra me . Sic enim peccantes in fratrem,in Christum peccatis,qui ait: Quod vni
Mat.25. d. ex minimis meis feciſtis , mihi feciſtis . Nec cauendum à grauioribus tantum offensis , verbi gratia ab aperto conuitio seu maledicto,sed à clandestino quoque & venenato susurrio. Non,inquam, sufficit os custodire ab his & his similibus,cauenda sunt & leuia. Si tamen leue debeat dici quodcunque in fratrem præsumpseris voluntate lædendi: cum hoc solo si irascaris illi,diuini reus iudicij tenearis . Merito quidem. Nam quod tu leue putas , & ob hoc leuius præcipitas, plerumque alius aliter accipit , tanquam homo videns in faF cie,& secundum faciem iudicans , paratus festucam trabem suspicari,& scintillam putare fornacem . Non enim est om-
1.Cor.13.b nium charitas illa quæ omnia credit,Proni sunt autem sensus
Gene.8.d hominis & cogitationes ad malum potius suspicandum,quam ad bonum credendum: præsertim vbi disciplina silentij,nec te qui in causa es excusare permittit,nec illum vulnus suspicionis aperire quod patitur vt curetur. Ita vritur ille,& moritur clauso & læthali vulnere,intra semetipsum gemens,dum totus in ira & disceptatione positus , nil aliud silens versare in mente possit,nisi iniuriam quam accepit . Non potest orare, non potest legere, non sanctum aut spirituale aliquid meditari. Et ita intercepto vitali spiritu,dum suis destituta alimentis vadit ad mortẽ anima pro qua Christus mortuus est,quid tu interim quæso animi habes? Quid oratio tua aut opus quodcunque interim feceris sapit tibi,contra quem nimirum Christus anxiè clamat de pectore fratris tui quem contristasti , filius (inquiens) matris meæ pugnat contra me : & qui simul mecum dulces capiebat cibos,repleuit me amaritudine?

Quod si dixeris illum non tam grauiter pro tam leui causa debuisse turbari: Respondeo . Quanto leuior est , tanto à te leuius potuit non committi: quanquam nescio quomodo leue dicas (vt iam dixi) quicquid amplius est quam irasci , cum vel hoc ipsum obnoxium esse iudicio ex ore ipsius acceperis iudicis. Quid enim? Tu ne leue dixeris in quo offenditur Chri-
Heb.10.f stus,vnde ad dei iudicium pertrahi habes,cum horrendum sit incidere in manus dei viuentis? Tu ergo accepta forte iniuria (quod quidem interdum non accidere in his conuentibus difficile est) non continuo more secularis, oblique referre fra-

t trem

G trem responsione festines, sed neque sub specie quasi corripiendi verbo acuto & vrenti transfigere audeas vllatenus animam pro qua Christus affigi cruci dignatus est, non grunnire quasi increpando, non labiis mussitare quasi murmurando, non narem contrahere, aut cachinnare quasi subsannando, nō frontem rugare quasi inuehendo aut comminando. Sane commotio tua ibi moriatur vbi oritur, nec permittatur exire quæ
Psal. 76. a mortem portat, ne perimat, vt dicere possis & tu cum prophe-
ta: Turbatus sum, & non sum locutus. Quosdam altius intellexi sentire istud, quasi de diabolo & angelis eius dictum, qui cum fuerint & ipsi filij Hierusalem illius quæ sursum est mater nostra: ex quo lapsi sunt, non cessant fororem suam ecclesiam impugnare. Sed neque contendo si quis vsurpet hoc etiam in bonam significationem, secundum quod spirituales qui sunt in ecclesia, aduersus carnales fratres suos dimicant in
Ephe. 6. d gladio spiritus, quod est verbum dei, vulnerantes eos ad salu-
psal. 140. b tem, atque ad spiritualia istiusmodi impugnationibus prouec-
Deut. 32. f. hentes. Vtinam corripiat me iustus in misericordia, & increpet me, percutiens & sanans, occidens & viuificans, quo audeam & ego dicere: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me
Gal. 2. d Christus. Esto (inquit) consentiens aduersario tuo dum es cū
Matt. 5. d eo in via, ne tradat te iudici, & iudex tortori. Bonus aduersarius, cui si consentiens ero, non erit vnde aut iudex me calumnietur, aut tortor. Ego profecto si quos vestrum aliquando
H pro huiusmodi contristaui, non me pœnitet. Contristati enim sunt ad salutem. Et quidem nescio id me fecisse vnquam abs-
Ioan. 16. d que mea quoque magna tristitia, secundum illud: Mulier cum parit, tristitiam habet. Sed absit vt iam meminerim pressuræ, tenens fructum doloris mei, dum perinde videam Christum formatum in sobole. Nescio autem quomodo etiam tenerius mihi astricti sunt qui post increpatoria & per increpatoria tādem conualuerunt de infirmitate, quam qui fortes ab initio permanserunt, non indigentes istiusmodi medicamento.

Ergo in hunc sensum poterit ecclesia seu anima diligens deum dicere quod decolorauit eam sol, mittēdo scilicet & ar-
mando de filiis matris eius qui eam salubriter expugnarent, & captiuam ducerent ad fidem amoremque ipsius, multis vtiq;
psal. 119. b. confixam sagittis illis de quibus scriptum est: Sagittę potentis acutę. Et item: Sagittę tuæ infixæ sunt mihi. Ideoque sequi
psal. 37. a tur & ait, quoniam non est sanitas in carne mea: vt secundum
Mat. 26. d. animam sanior proinde fortiorque factus dicat: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Et cum apostolo: Quā-
2. Cor. 12. c do enim infirmor, tunc potens sum & fortis. Vides quia carnis infirmitas robur spiritui augeat, & subministret vires? Ita
Gal. 5. c contrario noueris carnis fortitudinem debilitatem spiritus operari. Et quid mirum si hoste debilitato, tu fortior efficeris? Nisi forte illam tibi insanissime ducas amicam, quæ non
I cessat concupiscere aduersus spiritum. Vide ergo si non pru-
psal. 118. p. denter sagittari & impugnari salubriter postulat sanctus cum dicit in oratione: Confige timore tuo carnes meas. Optima timor iste sagitta, qui configit & interficit carnis desideria, vt spiritus saluus sit. Sed & qui castigat corpus suum, & in
Heb. 4. c seruitutem redigit: nonne is tibi videtur etiam manum contra se pugnantis ipse iuuare? Est & sagitta sermo dei viuus &
Mat. 10. d efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. De quo saluator: Non veni (inquit) pacem mittere, sed gladium. Est etiam sagitta electa amor Christi, quæ Mariæ animam non modo confixit, sed etiam pertransiuit, vt nullam in pectore virginali particulam vacuam amore relinqueret, sed toto corde, tota anima, tota virtute diligeret, & esset gratia plena. Aut certe pertransiuit eam, vt veniret vsque ad nos, & de plenitudine illa omnes acciperemus, & fieret mater charitatis cuius pater est charitas deus, parturiens & in sole ponens tabernaculum
Esa. 49. b eius, vt scriptura impleretur quæ dicit. Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Hoc enim impletum est per Mariam, quæ in carne visibilem edidit, quem inuisibilem nec de carne nec cum carne suscepit. Et illa quidem in tota se grande & suaue amoris vulnus accepit: ego verò me fœlicem putauerim si summa saltem quasi cuspide huius gladij pungi interdum me sensero, vt vel modico accepto amoris vulnere dicat etiam anima mea: Vulnerata charitate ego sum. Quis mihi tribuet in hunc modum non modo vulnerari, sed & expugnari omnino vsque ad exterminationem coloris & caloris illius qui militat aduersus a- K
nimam? Si exprobrauerint filiæ huius seculi illi animæ quæ huiusmodi est, dicentes pallidam & sine colore esse, non-
ne tibi congruè posse respondere videbitur: Nolite me consi-
derare quod fusca sim: quia decolorauit me sol? Et si se ad hoc meminerit peruenisse adhortationibus seu increpationibus aliquorum seruorum dei æmulantium eam dei æmulatione, nonne consequenter veraciterque inferre poterit: quia fi-
psal. 79. b lij matris meæ pugnauerunt contra me? Erit ergo sensus (iuxta quod dictum est) vt ecclesia seu studiosa quæuis anima id loquatur, non quasi gemens aut conquerens, sed quasi gaudēs & gratias agens, insuper & glorians quod pro nomine & amore Christi digna sit fusca, seu decolor esse & dici: atq; hoc-
Rom. 10. c ipsum asscribat non suæ industriæ, sed gratiæ & misericordiæ præuenientis se, & mittentis ad se. Nam quomodo crederet sine prædicante? Quomodo autem prædicarent nisi mitteren-
tur? Filios matris suæ contra se pugnasse memorat non vt irata, sed vt non ingrata. Vnde & sequitur. Posuerunt me custodem in vineis. Quod verbum vtique si spiritualiter examinetur, puto nil in se querimoniæ aut rancoris habere videbitur, sed magis fauorabile aliquid redolere. Verum ad id contin-
gendum prius sane quam manum apponere audeamus (locus enim sanctus est) conciliandus est nobis solitis precibus & sic consultandus ille spiritus qui scrutatur alta dei, aut certè vnigenitus qui est in sinu patris sponsus ecclesiæ Iesus Chri- L
stus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Qualiter populi fidelium seu animæ electorum per vineas significantur, quarum ecclesia custos dicitur: & de prudentia carnis, quæ est mors, Sermo tricesimus.

POsuerunt mę custodem in vineis. Qui? Tui ne illi oppugnatores, quos proximè memorastię? Audite & intelligite si non se ab illis ipsis fatetur ista promotam, à quibus & passam. Nec mirum tamē, siquidem fuerit causa pugnandi intentio corrigendi. Nam quis nesciat multos amicabiliter vtiliterq; multotiens oppugnatos? Quam multos quotidie experimur piis impugnationibus prælatorum ad meliora proficere, prouehi ad altiora? Ergo illud poti
Esa. 5. b us demonstremus si possumus, quemadmodum aduersus eccle siam pugnatum sit à filiis matris suæ & hostili animo, & damnotili. Id enim iucundius, cum qui nocere intendunt, prosunt & nolentes. Vtrunque verò sensum tenet superior interpretatio, quoniam quidem non defuerunt & qui bene & qui male
M æmularentur eam diuersa intentione pugnantes, sed vtrique profuerunt. Intantum denique se profecisse ex iis quę ab æmu
psal. 136. b. lis passa est gloriatur, vt pro vna vinea quam sibi abstulisse vi si sunt, super multas se gaudeat cōstitutam. Hoc mihi (inquit) præstitere pugnando contra me & contra vineam meam, qui dicunt: exinanite exinanite vsque ad fundamentum in ea: vt vnam pluribus commutarim. Hoc quippe est quod infert, vineam meam non custodiui: tanquam causam subiungēs vnde hoc illi contigerit, vt non in vna iam sed in pluribus custos posita sit. Et litera quidem sic est. Sed si eam simpliciter sequimur contenti eo solo quod sonare in superficie illa videtur, putabimus nos legere in scriptura sancta de his vineis corporeis & terrenis, quas quotidie cernimus de rore cœli & de pinguedine terræ accipere vnde fundunt vinum in quo est luxuria: & sic nihil non dico domini sponsæ dignum, sed nec cuiuis cæterarum congruum quid de tam sancta & diuina scriptura attu-
lisse videbimus. Quæ enim conuenientia sponsis & custodiæ vineæ rum? Sed & si conuenire putetur, vnde docebimus fuisse aliquando ecclesiam istiusmodi deputatam officio? Nunquid de vineis cura est deo? Si autem spirituali sensu vineas eccle-
Esa. 5. b sias, id est fideles interpretamur populos, iuxta prophetæ sen sum dicentis: Vinea domini sabaoth domus Israel est: incipiet fortassis elucere nobis quomodo sponsæ minimè indignum sit fieri custodem invineis. Puto quidē q; & non parua insuper & in hoc ipso apparebit prærogatiua, si quis diligentius curet aduertere quantū vbiq; per orbē in huiusmodi vineas dilatauerit terminos suos à die illa qua Hierosolymis à filiis matris suæ

A suæ expugnata est & exturbata, vna cum prima illa sua nouella plantatione, multitudinem dico credentium, quorum legi-
Act. 4. f tur fuisse cor vnum, & anima vna. Et ipsa est quam modo fatetur se minime custodisse, sed nō ad insipientiam sibi. Nec enim ita inde euulsa in persecutione fuit, vt non alibi plantaretur, atque aliis locaretur agricolis, qui reddant fructus eius temporibus suis. Non prorsus, non periit, sed migrauit, etiam creuit & dilatata est, tanquam cui benedixit dominus. Deniq;
Psal. 79. b leua oculos tuos, & vide si non operuit montes vmbra eius, & arbusta eius cedros dei: si non extendit palmites suos vsque ad mare, & vsque ad flumen propagines eius. Nec mirum, dei e-
2. Cor. 3. b nim ædificatio est, dei agricultura est. Ipse fœcūdat, ipse propagat, ipse putat & purgat eam vt fructum plus afferat. Quando nempe sua destitueret cura vel opera, quam plantauit dextera eius? Non plane habenda neglectui, in qua apostoli palmites, dominus vitis, & pater eius agricola est. In fide plantata, in charitate mittit radices, defossa sarculo disciplinæ, ster
corata pœnitentium lachrymis, rigata prædicantium verbis, & sic sane exuberans vino in quo est lætitia, sed non luxuria, vino totius suauitatis, nullius libidinis. Hoc certè vinum lætificat cor hominis, hoc constat & angelos bibere cum lætitia. Denique gaudent in conuersione & pœnitentia peccatorum, salutem hominum sitientes. Lachrymæ pœnitentium
B vinum eorum, quod in illis vitæ odor, sapor gratiæ sit, indulgentiæ gustus, reconciliationis iucunditas, sanitas redeuntis innocentiæ, serenatę suauitas conscientiæ. Ergo ex illa vna vinea quam sęua persecutionis visa est deleuisse tempestas, quantæ in vniuersa terra propagatę resloruerunt? Et in his omnibus custos posita sponsa est, vt non contristetur quod primam vineam non custodiuit. Consolare filia Sion: si cęcitas ex parte contigit in Israel, quid tu perdis? Mirare mysterium, & no-
Act. 13. 8 li plangere detrimentum. Dilata sinum, & collige plenitudinem gētium. Dic ciuitatibus Iudæ. Vobis oportebat primum loqui verbum dei, sed quoniam repulistis illud, & indignos
Exo. 32. b vos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Moy si sane oblatum est à deo, si præuaricatorem populum vellet dimittere, & diuinæ exponere vltioni, ipsum quidem fieri posse in gentem magnam, sed ille renuit. Quare? Ob nimiam profecto dilectionem qua illi fortiter deuinctus populo tenebatur, & quoniam non requirebat quæ sua sunt sed dei honorem, & non quod sibi vtile foret, sed quod multis. Et ille quidem sic. Ego autem consilio secretiori puto hoc munus diuinitus profui magnitudine seruatum spōsæ vt ipsa potius & non Moyses mitteretur in gentem magnam. Non enim oportebat amicum sponsi prępripere sponsę benedictionem, & propterea non quidem Moyses, sed noua sponsa cui dicitur: Ite
Matt. vlt. d in mundum vniuersum, prædicate euangelium omni creaturę:
C ipsa, inquam, prorsus missa est in gentem magnam. Num in maiorem potuit quam in vniuersitatem? Et facile vniuersitas cesset portanti pacem, gratiam offerenti. Sed non sicut gratia, ita & lex: quam dissimili vultu ad omnem conscientiam se offerunt suauitas huius, & illius austeritas. Quis sane ex æquo respiciat condemnantem & consolantem, reposcentem & ignoscentem, plectentem & amplectentem? Non pari profecto acceptabitur voto vmbra & lux, ira & pax, iudicium & misericordia, figura & veritas, virga & hæreditas, frenum & oscu-
lum. Graues deniq; Moysi manus testibus Aaron & Hur.
Exo. 17. c Graue legis iugum testibus ipsis apostolis, qui hoc & sibi &
Act. 15. c patribus importabile clamitant: Graue iugum, & vile præmium: nam terra est in promissione. Pro huiusmodi non est Moyses missus in gentem magnam. Vtrum tu mater ecclesia promissionem habens vitæ quæ nunc est & futuræ, facile in duplici gratia obtines ab vniuersis te recipi, & propter iugum suaue, & propter regnum sublime. Pulsa de ciuitate, ab vniuersitate exciperis, dum sic prouocat quod promittis, vt quod
Esa. 60. c imponis non terreat. Quid adhuc vnius vineæ plangis damnum, quod tanto tibi fœnore compensatum est? Pro eo quod fuisti derelicta, & odio habita, & non fuit qui per te transiret, ponam te (inquit) in superbiam seculorum, gaudium in generatione & generationem: & fuges lac gentium, & mamil
la regum lactaberis, & scies quia ego dominus saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob. Tali itaque modo dicit se sponsa positam custodem in vineis, & quia vineam suam non custo-

diuit. Ego loci huius occasione meipsum reprehendere so D
leo quod animarum susceperim curam, qui meam non sufficerem custodire, vineas animas interpretans. Quod si probas & tu hanc nostram interpretationem, vide etiam consequenter an recte quoque dicamus fidem, vitem: virtutes, palmites: botrum, opus: deuotionem, vinum? Siquidem nec palmes absque
Heb. 11. b vite, nec virtus sine fide aliquid est. Sine fide enim impossibile est placere deo, fortasse & displicere necesse erit. Denique
Rom. 14. d omne quod non est ex fide, peccatum est. Hoc ergo considerare oportuit illos qui me posuerunt custodem in vineis, si vi delicet propriam custodissem. At quanto tempore inculta iacuit & deserta, redacta in solitudinem? Prorsus defecerat vinum ex ea, arefactis præ sterilitate fidei, virtutum palmitibus. Erat fides, sed mortua. Quomodo enim non mortua sine operibus? Et id quidem in seculari vita. Cæterum conuersus ad dominum, meliusculè cœpi, fateor, custodire, non tamen prout oportuit. Et quis nempe ad hoc idoneus? Nec sanctus propheta, qui ait: Nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vi-
psal. 126. a. gilat qui custodit eam. Quantis etiam tunc memini me patere insidiis illius qui sagittat in occultis immaculatum? Quantum nobis ô vinea mea furtiuis subreptum est machinamentis eo ipso tempore quo vigilantius intendere cœpimus curæ & custodiæ nostri? Quot & quales piorum botros operū aut præfocauit ira, aut tulit iactantia, aut fœdauit inanis gloria? Quāta ab illecebra gulæ, quanta ab acedia spiritu, quanta à pusillanimitate spiritus & tempestate sustinuimus? Sic eram, & ni- E
hilominus tamen posuerunt me custodem in vineis, non considerantes quid de mea ego facerem vel fecissem, nec audientes arguentem magistrum ac dicentem: Si quis domui suæ præesse nescit, quomodo ecclesiæ dei diligentiam habebit?

Miror audaciam plurimorum quos videmus de suis vineis non colligere nisi spinas & tribulos, vineis tamen dominicis etiam se ingerere non vereri. Fures sunt & latrones, non custodes neque cultores. Hoc illis. Væ autem mihi etiam nunc à periculo vineæ meæ, immo magis nunc quando pluribus intentus, minus circa vnam diligens, minusque solicitus fieri cogor. Nec sępem circundare, nec torcular fodere in ea licet.
psal. 79. b. Heu destructa est maceria eius, & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam. Patet exposita tristitiæ, iracundiæ atque impatientiæ peruia. Demoliuntur eam sedulæ quædam vulpeculæ instantium necessitatum. Irrumpunt vndique anxietates, suspiciones, solicitudines. Turbæ discordātium, causarum molestiæ, rara hora desunt. Non est prohibendi facultas, non copia declinandi, sed nec orandi spacium. Quo imbre lachrymarum perfundere sufficiam sterilitatem animæ meæ? vineæ meæ volui dicere, sed de psalmo sic incidit propter vsum, & sensus idem est. Nec piget erroris qui admonet similitudinis, quia non de vinea sermo est, sed de anima. Ergo anima cogitetur cum vinea legitur. Siquidem sub huius specie F
& nomine illius sterilitas deploratur. Quibus ergo lachrymis rigabo sterilitatem vineæ meæ? Omnes palmites eius aruerunt præ inopia. lacent sine fructu, eo quòd non habeant humorem. Iesu bone, quos fasciculos sarmentorum ex eis in tuo quotidie sacrificio vstio contriti cordis mei te teste absumite? Sit obsecro sacrificium tibi spiritus contribulatus, cor
psal. 50. d contritum & humiliatum deus ne despicias. Et ego quidem sic pro imperfecto meo traho ad me capitulum præsens. Perfectus autem omnis erit qui alias dicere poterit. Vineam meam non custodiui: illo videlicet sensu quo saluator loquitur in euangelio: Qui perdiderit animam suam propter
Mat. 10. d. me, inueniet eam. Idoneus plane & dignus qui ponatur custos in vineis, quem propriæ cura vineæ à commissarum diligentia & solicitudine non impedit aut retardat. Dum non quærit quæ sua sunt, neque quod sibi vtile est, sed quod multis. Propterea sane Petro cura ista credita est in tam mul-
Luc. 22. d tis vineis quæ erant de circuncisione, quia homo paratus erat & in carcerem & in mortem ire, vsque adeo sę vineæ id est suæ animæ non detinebatur amore quo minus curę intenderet creditarum. Merito & Paulo inter gentes tam ingēs sylua credita est vinearum, quod & ipse in suæ custodia vineæ minimè curiosus inuentus sit, ita vt non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus fuerit propter nomen domini Iesu Chri-
sti. Deniq; nihil horum vereor (inquit) nec facio animam meā
Act. 21. e

 preciosiorem

G preciosiorem quàm me. Optimus æstimator rerũ, qui nil suorum sibi præferendum existimet. Quam multi saluti propriæ modicam vilissimamque pecuniam prætulerunt? Paulus nec animam. Non (inquit) facio eam preciosiorem quam me. Ergo differentiam facis inter te & animam tuam. Prudenter quidem tu tibi pluris es quam quiduis tuum. Sed quomodo non tua anima tua? Arbitror quòd quia Paulus iam tunc in spiritu ambularet, & mente consentiret legi dei quoniam bona Rom.7.c est, idcirco hanc ipsam mentem suam tanquam principale ac supremum quiddam sui, dignum duxerit fuimet potius quam suæ cuiuspiam rei nomine designare: reliquum verò quod constat naturæ esse inferioris, & inferiori proinde viliorique essentiæ (quod est corpus) inhærere, non modo officio viuificandi ac sensificandi, sed & fouendi nutriendique desiderio: hoc, inquam, sensuale atque carnale appellatione sui homo spiritualis indignum iudicans, inter sua magis censuit deputandum, quam se personaliter exprimendum per illud. Cum me dico (inquit) excellentius quod in me est, in quo & sto per gratiam dei, id est mentem rationemque intellige. Cum loquor animam meam, hoc inferius accipe quod carni animandę vides accommodatum, etiam & iunctum in concupiscentia. Id me fuisse quidem, sed iam non esse agnosco, quia non H secundum carnem adhuc ambulo, sed secundum spiritum. Vi Rom.8.a uo ego iam non ego, viuit verò in me Christus. Secundum mẽ Gal.2.d tem ego, secundum carnem non ego. Quid enim si carnaliter Rom.7.c etiam nunc anima concupiscit? Iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Et ideo non me quidem, sed tamen meum dixerim quod in me carnaliter sapit, idque non aliud quam ipsam animam. Reuera enim animæ portio est carnalis affectio eius, & vita quam administrat corpori. Hanc ergo animam suam Paulus spernebat præ se, paratus pro domino non solum alligari, sed mori in Hierusalem, & sic perdere animam suam iuxta consilium domini. Tu quoque si propriam deseras voluntatem, si corporis voluptatibus perfectè renuncies, si carnem tuam crucifigas cum vitiis & concupiscentiis, sed & mortifices membra tua quæ sunt super terram: probabis te Pauli imitatorem, qui non facies animam tuam preciosiorem teipso: probabis & Christi discipulum etiam illam perdendo salubriter. Et quidem prudentius eam perdis vt custodias, quam custodis vt perdas. Nam qui voluerit animam Matt.16.d suam saluam facere, perdet eam. Quid hic vos dicitis obseruatores ciborum, morum neglectores? Hippocrates & sequaces eius docent animas saluas facere in hoc mundo: Christus & eius discipuli perdere. Quemnam vos è duobus sequi magistrum eligitis? At manifestum se facit qui sic disputat, hoc oculis, hoc capiti, & illud pectori vel stomacho nocet. Profecto vnusquisq; quod à suo magistro didicit, hoc in medium profert. Num in euangelio legisti has differentias, aut I in prophetis, aut in literis apostolorum? Caro & sanguis pro certo reuelauit tibi hanc sapientiam, non spiritus patris. Est enim carnis hæc sapientia. Sed audi quid de ipsa nostri medi- Rom.8.a ci sentiant. Sapientia (inquiunt) carnis mors est. Item: Sapien- Ibidem tia carnis inimica est deo. Num Hippocratis seu Galeni sententiam, aut certe de schola Epicuri debui proponere vobis? Christi sum discipulus: Christi discipulis loquor. Ego si peregrinum dogma induxero, ipse peccaui. Epicurus atque Hippocrates corporis alter voluptatem, alter bonam habitudinem præfert, meus magister vtriusque rei contemptum prædicat. Animæ in corpore vitam, quam summo studio iste vnde sustentet, ille vnde & delectet inquirit atque inquirere docet, saluator monet & perdere. Quid enim tibi aliud de Christi auditorio sonuit cum pauloante clamatum est: Qui amat animam suam, perdet eam? Perdet eam dixit, siue ponendo vt martyr, siue affligendo vt pœnitens. Quanquam genus martyrij est, spiritu facta carnis mortificare, illo nimirum quo membra ceduntur ferro, horrore quidem mitius, sed diuturnitate molestius. Vides ne hac sententia magistri mei carnis sapientiam condemnari, per quam vtique aut in luxum voluIob.28.c ptatis diffluitur, aut ipsa quoque bona valetudo corporis vltra quam oporteat appetitur? Denique quòd vera sapientia in voluptates non effluat, audisti profecto à sapiente ne inueniri quidem hanc in terra suauiter viuentium. Qui autem inue- Sap.7.a nit, dicit: Super salutem & omnem pulchritudinem dilexi sapientiam. Si super salutem & pulchritudinem, quanto magis K super voluptatem & turpitudinem? Quid verò prodest temperare à voluptatibus, & inuestigandis diuersitatibus complexionum, ciborumq; varietatibus exquirẽdis, quotidianam expendere curam? Legumina (inquit) ventosa sunt, caseus stomachum grauat, lac capiti nocet, potum aquæ non sustinet pectus, caules nutriunt melancholiã, choleram porri accendunt, pisces de stagno aut de lutosa aqua meæ penitus complexioni non congruunt. Quale est hoc vt in totis fluuiis, agris, ortis, cellariisve reperiri vix possit quod comedas? Puta te, quæso, monachum esse, non medicum, nec de complexione iudicandum, sed de professione. Parce obsecro primum quidem quieti tuæ, parce deinde labori ministrantium, parce grauami ni domus, parce conscientiæ. Conscientiæ dico, non tuæ sed alterius, illius videlicet qui propè sedens, & edens quod sibi apponitur, de tuo singulari ieiunio murmurat. Scandalo quippe est ei aut tua odiosa superstitio, aut duritia quam forte putat illius qui tibi habet prouidere. Scandalizatur, inquam, in tua singularitate frater iudicans te superstitiosum tanquam superflua quæritantem, aut certe me durum causans, qui non perquiram victui tuo necessaria. Frustra sibi quidam blandiuntur de exemplo Pauli hortantis discipulum non bibere 1.Tim.5.d aquam, sed modico vti vino propter stomachum & frequentes suas infirmitates. Qui attendere debent primum quidem L apostolum minimè sibiipsi rem istiusmodi suadere, sed nec discipulum æquè expostcere sibi. Deinde non monacho hoc intimari, sed episcopo, cuius vita tenerę adhuc & nascenti ecclesiæ perneccessaria esset. Timotheus hic erat. Da mihi alterum Timotheum, & ego cibo eum si vis etiam auro, & poto balsamo. Cæterum tu tibimetipsi dispensas, misertus tui. Suspecta est mihi fateor tua ipsius in te dispensatio, & vereor tibi illudi sub tegmine & nomine discretionis à carnis prudentia. Id te saltem volo admonitum esse, vt si tibi ita authoritas apostoli placet de bibendo vino, modico, quod ille adiunxit, non prætermittas. Et de hoc satis. Sed reuertamur ad spõsam, & discamus ab ea vineas proprias vtiliter non custodire, præsertim nos qui videmur deputati custodes in vineis sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

De excellentia diuinæ uisionis, & qualiter in præsenti sanctis uiris gustus diuinæ præsentiæ uariatur pro uariis animæ desideriis, Sermo triceſimusprimus.

Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Studiosis mentibus verbum spõsus frequenter apparet, & non sub vna specie. Quid ita? Profecto quoniam nondum videtur sicuti est. Nempe illa visio stat, quia forma stat quæ tunc videtur. Est M enim nec vllam capit ex eo quod est fuit vel erit mutationem. Tolle nempe fuit & erit, vnde iam transmutatio aut vicissitudinis obumbratio? At quicquid veniens ex eo quod fuit non cessat tendere in id quod erit, transitum sanc habet per est, sed omninonon est. Nam quomodo est, quod nunquam in eodem statu permanet? Solum proinde vere est quod nec à fuit præciditur, nec ab erit expungitur: sed solum atque inexpugnabile remanet ei est, & manet quod est. Nec fuit sanc tollit illi esse ab æterno, nec erit esse in æternum: ac per hoc sibi vendicat verum esse, id est increabile, interminabile, inuariabile. Cum igitur ipse qui sic est, immo qui non sic aut sic est, videtur sicuti est, stat vt dixi illa visio, quia nulla eam interpolat vicissitudo. Et tunc ille de euange- Matt.20.d lio vnus omnibus qui sic vident denarius redditur in vna specie quæ offertur. Nam & quod apparet, vt inuariabile in se est, ita inuariabiliter intuentibus præsto est: & quibus apparet, nil videre desiderabilius volunt, nil possunt delectabilius. Quando ergo illa vel fastidiet auiditas, vel se subtrahet suauitas, vel fraudabit veritas, vel deficiet æternitas? Quod si in æternum extenditur videndi copia pariter & volũtas: quomodo nõ plena fœlicitas? Nil quippe aut deest iam semper videntibus, aut supereſt semper volẽtibus. At talis visio non est vitæ præsentis, sed in nouissimis reseruatur, 1.Ioan.3.d his duntaxat qui dicere possunt: Scimus quia cum apparuerit: similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est. Et nunc quidem

A dem apparet quibus vult, sed sicuti vult, non sicuti est. Non sapiens, non sanctus, non propheta videre illum sicuti est potest aut potuit in corpore hoc mortali, poterit autẽ in immortali, qui dignus habebitur. Itaque videtur & hic, sed sicut videtur ipsi, & non sicuti est. Nam neque hoc luminare magnum (solem loquor istum quem quotidie vides) vidisti tamen aliquando sicuti est, sed tantum sicut illuminat, verbi causa aerem, montem, parietem. Quod nec ipsum quidem aliquatenus posses, si non aliqua ex parte ipsum lumen corporis tui pro sui ingenita serenitate & perspicuitate cœlesti lumini simile esset. Non denique alterum membrum corporis capax est luminis, ob multam vtique dissimilitudinem. Sed nec ipse oculus cum turbatus fuerit, lumini propinquabit, nimirum ob amissam similitudinem. Qui ergo turbatus, nullateaus serenum solem videt propter dissimilitudinem, serenus aliquatenus videt propter nonnullam similitudinem. Profecto si pari prorsus puritate vigeret, videret omnino inoffensa facie eum sicuti est, propter omnimodam similitudinem. Ita & solem iustitiæ illum qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, videre in hoc mundo sicut illuminat illuminatus potest, tanquam iam in aliquo similis: sicuti est, omnino non potest, tanquam nondum perfectè similis. Pro- Psal.33.a pterea dicit: Accedite ad eum & illuminamini: & facies ve- B stræ non confundentur. Ita sane, sed si quantum satis est illuminamur, vt reuelata facie speculantes gloriam dei, in 2.Cor.3.d. eandem imaginem transformemur de claritate in claritatem tanquam à domini spiritu. Ergo accedendun ad eum, non irProm.25.d ruendum, ne irreuerens scrutator maiestatis opprimatur à gloria. Nec locis sane accedendum, sed claritatibus, ipsisque non corporeis, sed spiritualibus tanquam à domini spiritu. A domini plane & non à nostro, quamuis in nostro. Qui itaque clarior, ille propinquior: esse autem clarissimum, peruenisse est. Porro iam præsentibus nõ aliud est videre sicuti est, quam esse sicuti est, & aliqua dissimilitudine non confundi. Sed id tunc, vt dixi. Interim verò tanta hæc formarum varietas, atque numerositas specierum in rebus conditis, quid nisi quidam sunt radij deitatis monstrantes quidem quia verè sit à quo sunt, non tamen quid sit prorsus diffinientes? Itaque de ipso vides, sed non ipsum. Cum autem de eo quem non vides, cætera vides, scis indubitanter existere quem oportet inquirere, vt inquirentem non fraudet gratia, negligentem ignorantia non excuset. Verum hoc genus videndi commune. In Roma.1.c. promptu enim est iuxta apostolum omni vtenti ratione, inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta conspicere.

Alius proculdubio ille modus quo quondam patribus ere C bra illa atque ambitiosa diuinæ præsentiæ familiaritas dignanter indulta est, quanquam nec ipsis sicuti est, sed sicut dignata est. Nec vno omnibus modo, sed vt ait apostolus, multifariè multisque modis: cum ipse in se sit vnus, dicente ipso Heb.1.a ad Israel: Dominus deus tuus deus vnus est. Et hæc demon- Deut.6.a stratio non quidem communis, sed tamen foris facta est, nimirum exhibita per imagines extrinsecus apparentes seu voces sonantes. Sed est diuina inspectio eo differentior ab his quo interior, cum per seipsum dignatur inuisere deus animam quęrentem se, quæ tamen ad quęrendum toto se desiderio & amore deuouit. Et hoc signum istiusmodi aduentus ei- Psal.96.a. us: sicut ab eo qui expertus est edocemur. Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu eius inimicos eius. Oportet namque vt sancti desiderij ardor præueniat faciem eius ad omnem animam ad quam est ipse vẽturus, qui omnem consumat rubiginem vitiorum, & sic præparet locum domino. Et tunc fiet anima quoniam iuxta est dominus, cum se senserit illo igne succensam, & dixerit cum propheta: De excelso misit Thre.1.d ignem in ossibus meis, & erudiuit me. Et illud: Concaluit Psal.38.a cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.

Tali animæ suspiranti frequenter immo sine intermissione oranti & afflictanti se præ desiderio, cum interdum desideratus ille qui ita quæritur, miseratus occurrit, puto illi de propria experientia conuenire vt dicat cum sancto Hieremia: Thre.3.c Bonus es domine sperantibus in te, animę quærenti te. Sed & angelus eius qui vnus est de sodalibus sponsi, in hoc ipsum deputatus, minister profecto & arbiter secretæ mutuæq; salutationis, is, inquam, angelus quomodo tripudiat, quomodo colletatur & condelectatur, & conuersus ad dominum di- D cit: Gratias ago tibi domine maiestatis, quia desiderium cor- Psal.20.a dis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius non fraudasti eam. Ipse est qui in omni loco sedulus quidam pedissequus animæ non cessat solicitare eam, & assiduis suggestionibus monere dicens: Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cor- Psal.36.a dis tui. Et rursum. Expecta dominum, & custodi viam eius. Ibidem.f. Item si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet, & nõ Abac.2.a tardabit. Ad dominum autem. Sicut ceruus (inquit) desiderat Psal.41.a ad fontes aquarum, ita desiderat anima ista ad te deus. Desiderauit te in nocte, sed & spiritus tuus in præcordiis eius de mane vigilauit ad te. Et iterum: Tota die expandit ad te manus Psal.87.b. suas, dimitte illam quia clamat post te. Conuertere aliquan- Mat.15.c tulum, & deprecabilis esto super eam. Respice de cœlo & vi- Psal.89.c de & visita desolatam. Fidelis paranymphus, qui mutui amoris conscius, sed non inuidus, non suam quærit, sed domini gratiam: discurrit medius inter dilectum & dilectam, vota offerens, referens dona. Excitat istam, placat illum. Interdum quoque (licet raro) repræsentat eos pariter sibi, siue hanc rapiens siue illum adducens. Siquidem domesticus est & notus in palatio, nec veretur repulsam, & quotidie videt faciem patris.

Vide autem tu ne quid nos in hac verbi animæque commixtione corporeum seu imaginatorium sentire existimes. Id loquimur quod apostolus dicit, quoniam qui adhæret deo, vnus spiritus est. Excessum purę mentis in deum, siue dei pi- E um descensum in animam, nostris quibus possumus exprimi- 1.Cor.6.b mus verbis, spiritualibus spiritualia comparantes. Itaque in spiritu fit ista coniunctio, quia spiritus est deus, & concupiscit decorem animæ illius quam forte aduerterit in spiritu ambulantem, & curam carnis non perficientem in desiderio, præ- Ioan.4.c sertim si sui amore flagrantem conspexerit. Non ergo sic affecta & sic dilecta, contenta erit omnino vel illa quæ multis per ea quæ facta sunt, vel illa quæ paucis per visa & somnia facta est manifestatio sponsi, nisi & speciali prærogatiua intimis illum affectibus atque ipsis medullis cordis cœlitus illapsum susciṕiat habeatque præsto quem desiderat non figuratum, sed infusum: non apparentem, sed afficientem: nec dubiũ quin eo iucundiorem, quo intus, non foris. Verbum nempe est non sonans, sed penetrans: non loquax, sed efficax: non obstrepens auribus, sed affectibus blandiens. Facies est non formata sed formans, non perstringens oculos corporis, sed faciem cordis lætificans: gratia quippe amoris munere, non colore. Non tamen adhuc illum dixerim apparere sicuti est, quanuis nõ omnino aliud hoc modo exhibeat quam quod est. Neque enim vel sic continue præsto erit quanuis deuotissimis mentibus, sed nec vniformiter omnibus. Oportet nanque pro variis animæ desideriis diuinæ gustum præsentiæ variari, & infusum saporem supernæ dulcedinis diuersa appeten F tis animi aliter atque aliter oblectare palatum. Denique aduertisti in hoc amatorio carmine quotiens mutauerit vultum, & in quanta multitudine dulcedinis suæ coram dilecta digna tus sit transformari, & quomodo nunc quidem instar verecundi sponsi sanctæ animæ secretos petat amplexus, & osculis delectetur, nunc verò in oleo & vnguentis medicum exhibere appareat, nimirum propter teneras & infirmas animas istiusmodi adhuc indigentes fomentis & medicamentis, vnde & delicato adolescentularum nomine designantur. Si mussitet quis, audiet quia non est opus sanis medicus, sed Mat.9.b male habentibus. Nunc rursum quasi viator quispiam itinerantibus sponsę simul atque adolescentulis sese associans, iucundissimis confabulationibus suis à labore viæ omnem releuat comitatum, ita vt eo discedente loquantur: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu dum loqueretur nobis in via? Facundus comes, qui in sermonum & morum Luc.24.c suauitate suorum, tanquam in quadam suaueolentia spirantium vnguentorum post se currere faciat vniuersos. Vnde & dicunt: In odore vnguentorum tuorum curremus. Item aliCanti.1.a quando occurrens quasi prędiues aliquis paterfamilias qui in domo sua abundet panibus, immo tanquam rex magnificus & potens, qui sponsę pauperis videatur pusillanimitatem erigere, pronocare cupiditatem, demonstrans illi omnia desiderabilia gloriæ suæ, diuitias torcularium ac promptuariorum, ortorum & agrorum copias, demum etiam introducens eã in

G ipſa ſecreta cubiculi. Nimirum confidit in ea cor viri ſui, &
Prou.ult. b non eſt ex omnibus quod ab illa exiſtimet abſcondendũ, quam
redemit inopem, probauit fidelem, amplexatur amabilem. At
que ita non ceſſat ſiue hoc ſiue illo modo interno ingiter ap-
parere conſpectui quærentium ſe, vt ſermo impleatur quem
Mat.ult. d dixit: Ecce ego vobiſcum ſum vſq; ad conſummationem ſecu-
li. Et in his omnibus ſuauis & mitis & multę miſericordiæ. Nã
in oſculis quidem affectuoſum & blãdum, in oleo autem & in
pigmentis atque vnguentis clementem & affluentem viſceri-
bus pietatis & compaſſionis. Porro in via hilarem, affabi-
lem, plenum gratię & ſolatij, in oſtenſione vero diuitiarum ac
poſſeſſionum munificum ſe ac largum prę regia liberalitate
remuneratorem demonſtrat. Ita per omnem huius carminis
textum reperies verbum iſtiuſmodi ſimilitudinibus adumbra
ri. Vnde ego puto id ſignificatum apud prophetam vbi ait:
Thre.4.d Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus dominus, in vmbra e-
ius viuemus inter gentes: quod ſcilicet videamus nũc per ſpe-
culum & in ænigmate, & necdum facie ad faciem. At iſtud ſa-
ne donec viuimus inter gentes. Nã inter angelos aliter: quan-
do iam indifferenti omnino fœlicitate cum ipſis videbimus
eum & nos ſicuti eſt, hoc eſt in forma dei, & non in vmbra.
Quomodo nanque apud veteres quidem vmbram figuramq́ue
dicimus extitiſſe, nobis autem per gratiam Chriſti in carne
præſentis ipſam per ſe illuceſcere veritatem: ita nos quoque
H reſpectu futuri ſeculi in quadam interim veritatis vmbra vi-
uere non negabit: niſi qui non acquieſcit apoſtolo dicenti: Ex
1.Cor.13.c parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Et illud: Non
phil.3.c arbitror me comprehendiſſe. Quomodo enim non eſt diſtin-
ctio eius qui per fidem ambulat, & illius qui per ſpeciem? Er-
Abac.2.a go iuſtus ex fide viuit, beatus exultat in ſpecie. Et ideo ſan-
ctus homo viuit interim in vmbra Chriſti, ſanctus angelus in
ſplendore vultus gloriæ gloriatur. Et bona fidei vmbra,
quæ lucem temperat oculo caliganti, & oculum præparat lu-
Act.15.c ci. Scriptum eſt enim: Fide mundans corda eorum. Fides ita-
que lucem non extinguit, ſed cuſtodit. Quicquid ſane eſt illud
quod videt angelus, hoc mihi vmbra fidei ſeruat, fideli ſinu
repoſitum, in tempore reuelandum. An non expedit tenere
Lucæ.1.c vel inuolutum quod nudum non capis? Denique & mater do-
Ibidem mini viuebat in vmbra fidei, cui dictum eſt, & beata quæ cre-
didiſti. Habuit & de Chriſti corpore vmbram, quæ audiuit, &
virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Nec enim vilis vmbra quæ
de virtute altiſſimi formatur. Et vere virtus in carne Chriſti,
quæ virgini obumbrauit, vt quod impoſſibile erat mortali fœ
minæ, obiectu tamen inuolucri viuifici corporis ferret præ-
ſentiam maieſtatis, & lucem ſuſtineret inacceſſibilem. Vir-
tus plane in qua omnis contraria fortitudo debellata eſt. Et
virtus & vmbra fugans dęmones, tutans homines. Aut certe
virtus vegetans, vmbra refrigerans. Viuimus proinde in vm-
I bra Chriſti qui per fidem ambulamus, & carne ipſius paſci-
Ioan. 6. f mur vt viuamus. Caro enim Chriſti verè eſt cibus. Et vide ne
propterea etiam nunc deſcribatur hoc loco apparens, tan-
quam in ſchemate paſtorali, vbi illum ſponſa quaſi vnum quę-
piam de paſtoribus videtur alloqui dicens. Indica mihi vbi
paſcas, vbi cubes in meridie. Bonus paſtor qui animam ſuam
dat pro ouibus ſuis. Animam pro illis, carnem illis. Illam in
Ioan.10.b precium, iſtam in cibum. Res mira: ipſe paſtor, ipſe paſcua
eſt, ipſe redemptio. Verum ſermo in longum pergit, quoni-
am locus amplus eſt, & grandia continens, & non explicabi-
tur paucis, atque hac neceſſitate videtur mihi iam rumpen-
dus potius quam finiendus. Oportet autem vt quoniam ma-
teria pendet, memoria vigilet, quatenus vbi pauſatum erit,
inde mox reſumatur & pertractetur prout dominus dabit Ie-
ſus Chriſtus ſponſus eccleſiæ, qui eſt ſuper omnia deus bene-
dictus in ſecula, Amen.

Qualiter Chriſtus ſuſcipitur ab anima ſancta tan-
quam ſponſus, & ab anima infirma tanquam
medicus: & de differentia cogitationum
unde oriantur, Sermo. xxxij.

NDica mihi vbi paſcas, vbi cubes in meridie. Hic
ſumus, hinc progredimur. Sed antequam tractari
incipiat viſio iſta & allocutio, recapitulandum bre-
uiter arbitror de aliis viſionibus quæ præceſſerũt,
quomodo nobis aptari ſpiritualiter poſſint pro votis & me- K
ritis ſingulorum, vt apprehenſis illis (ſi tamen hoc datum fue
rit) facilior & in huius diſcuſſione eluceat intellectus. Verum
id difficillimum. Nam etſi illa verba quibus ipſę viſiones ſeu
ſimilitudines deſcribuntur, ſonare corpora atque corporea vi
deantur, ſpiritualia tamen ſunt quæ nobis miniſtrantur in his,
ac per hoc in ſpiritu quoque cauſas & rationes earum oportet
inquiri. Et quis idoneus inueſtigare & comprehendere tam
multos animę affectus profectuſque, quibus hæc de præſentia
ſponſi tam multiformis gratia diſpenſatur? Tamen ſi intre-
mus ad nos, & ſpiritus ſanctus in lumine ſuo dignetur oſten-
dere nobis, quod opere ſuo non dedignatur aſſiduè actitare
in nobis, puto non omnino nos in his ſine intellectu reman-
ſuros. Confido enim non accepiſſe nos ſpiritum huius mun- *1.Cor.2.c.*
di, ſed ſpiritum qui ex deo eſt, vt ſciamus quæ à deo donata
ſunt nobis. Ergo ſi cui noſtrum cum ſancto propheta ad-
herere deo bonum eſt, & (vt loquar manifeſtius) ſi quis in no *pſal. 72. d*
bis eſt ita deſiderij vir, vt cupiat diſſolui & cum Chriſto eſſe,
cupiat autem vehementer, ardenter ſitiat, aſſiduè meditetur,
is profecto non ſecus quam in forma ſponſi ſuſcipiet verbum
in tempore viſitationis, hora videlicet qua ſe aſtringi intus
quibuſdam brachiis ſapiętiæ, atque inde ſibi infundi ſenſerit
ſancti ſuauitatem amoris. Siquidem deſiderium cordis eius *Pſal.20.a*
tribuętur ei, etſi adhuc peregrinanti in corpore. Ex parte ta-
men, idque ad tempus, & tempus modicum. Nam cum vigi- L
liis & obſecrationibus & multo labore & imbre lachryma-
rum quæſitus affuerit, ſubito dum teneri putatur elabitur: &
rurſum lachrymanti & inſectanti occurrens comprehendi pa
titur, ſed minime retineri, dum ſubito iterum quaſi è manibus *Ibidem*
euolat. Et ſi inſtiterit precibus & fletibus deuota anima, de-
nuo reuertetur, & voluntate labiorum eius non fraudabit eã:
ſed rurſum mox diſparebit, & non videbitur, niſi iterum to-
to deſiderio requiratur. Ita ergo & in hoc corpore poteſt eſſe
de præſentia ſponſi frequens lætitia, ſed non copia: quia etſi
viſitatio lætificat, ſed moleſtat viciſſitudo. Et hoc tandiu
neceſſe eſt pati dilectam, donec ſemel poſita corporeæ ſarcina
molis, auolet & ipſa leuata pennis deſideriorum ſuorum
libere iter carpens per campos contemplationis, & mente ſe-
quens expedita dilectum quocumque ierit. Nec tamen vel
in tranſitu præſto erit ſic omni animæ, niſi illi duntaxat quam
ingens deuotio, & deſiderium vehemens, & prędulcis affectus
ſponſam probat, & dignam ad quam gratia viſitandi acceſſu-
rum verbum decorem induat formam ſponſi accipiens. Qui e-
nim nondum inuenitur ita affectus, ſed compunctus magis a-
ctuum recordatione ſuorum, loquens in amaritudine animæ *Iob.10.a*
ſuæ dicat deo: Noli me condemnare: aut forte etiam adhuc pe
riculoſe tentatur à propria concupiſcentia abſtractus & ille-
ctus: hic talis non ſponſum requirit, ſed medicum, ac per hoc
non oſcula quidem vel amplexus, ſed tantum remedia vulne-
ribus accipiet ſuis, in oleo vtique & vnguentis. An non ſæpe- M
numero ſic ſentimus & ſic experimur orantes, nos qui noſtris
quotidie adhuc exceſſibus tentamur præſentibus, mordemur
præteritis? A quanta me amaritudine frequenter liberaſti ad-
ueniens Ieſu bone? Quotiens poſt anxios fletus, poſt inenar-
rabiles gemitus & ſingultus, ſauciam conſcientiam meam vn-
xiſti vnctione miſericordiæ tuæ, & oleo lætitiæ perfudiſti?
Quotiens me oratio quem pene deſperantem ſuſcepit, reddi-
dit exultantem & præſumẽtem de venia? Qui ſimiliter affici-
untur ecce hi ſciunt quod vere medicus ſit dominus Ieſus, qui *Pſal.146.a*
ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Qui ex- *Lucæ.4.c*
perti non ſunt, credant inde eidem ipſi dicenti: Spiritus domi-
ni vnxit me, ad euangelizandum manſuetis miſit me, vt mede
rer contritis corde. Si adhuc dubitant, accedant certe & pro- *Mat.9.b*
bent, & ſic in ſemetipſis diſcant quid ſit, miſericordiam vo-
lo, & non ſacrificium. Sed videamus & reliqua. Sunt qui
in ſtudiis ſpiritualibus fatigati, & verſi in teporem, atque in
defectu quodam ſpiritus poſiti ambulant triſtes vias domi-
ni, corde arente & tędente accedunt ad quæq́ue iniuncta, fre-
quenter murmurant, longos dies, longas conqueruntur &
noctes, loquentes cum ſancto Iob: Si dormiero dicam, quan- *Iob.7.d*
do conſurgam? & rurſum expectabo veſperam. Ergo vbi con-
tingit tale aliquid pati, ſi miſertus dominus appropiet no-
bis invia qua ambulamus, & incipiat loqui de cœlo qui de cœ-
lo eſt,

A lo eſt, necnon fauorabile quippiam cantare nobis de canticis
Sion, narrare etiam de ciuitate dei, de pace ciuitatis, de æter-
nitate pacis, de ſtatu æternitatis, dico vobis erit pro vehicu-
lo animæ dormitanti & pigritanti læta narratio, ita vt pellat
omne faſtidium ab animo audicutis, & à corpore fatigatio-
Pſal.118. d nem. An tibi aliud vel pati vel petere ille videtur qui ait: Dor
Ibidẽ.m. mitauit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis? Et
nonne cum obtinuerit, clamabit: quomodo dilexi legem tuam
domine, tota die meditatio mea eſt? Sunt enim quædam
verba verbi ſponſi ad nos, noſtræ meditationes de ipſo & e-
ius gloria, elegantia, potentia, maieſtate. Non ſolum autem,
ſed & cum auida mente verſamus teſtimonia eius & iudicia
oris eius, & in lege eius meditamur die ac nocte: ſciamus pro
certo adeſſe ſponſum, atque alloqui nos, vt non fatigemur la-
boribus, ſermonibus delectati. Tu ergo cum tibi aliqua ta-
lia volui animo ſentis, non tuam putes cogitationem, ſed il-
Eſa.63.a lum agnoſce loquentem, qui apud prophetam dicit: Ego qui
loquor iuſtitiam. Simillima enim ſunt noſtræ cogitata men-
tis ſermonibus veritatis in nobis loquentis: nec facilè quis
Mat.15.b diſcernit quid intus pariat cor ſuum quid ve audiat, niſi qui
Ibid.9.a prudenter aduertit dominum in euangelio loquentem, quia
Ioan.8.f de corde exeunt cogitationes malæ. Et illud. Quid cogitatis
2. Cor.3. b mala in cordibus veſtris? Et qui loquitur mendacium, de ſuo
loquitur. Apoſtolus autem: Non quòd ſufficientes (inquit)
B ſimus cogitare aliquid à nobis tanquam ex nobis, ſubaudis bo
num, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. Cum ergo mala in cor-
Pſal.84.b. de verſamus, noſtra cogitatio eſt: ſi bona, dei ſermo eſt. Illa
cor noſtrum dicit, hæc audit. Audiam (ait) quid loquatur in
me dominus deus, quoniam loquetur pacem in plebem ſuam.
Itaque pacem, pietatem, iuſtitiam deus in nobis loquitur: nec
talia nos cogitamus ex nobis, ſed in nobis audimus. Cæte-
Mat.15.b rum homicidia, adulteria, furta, blaſphemiæ, & his ſimilia de
Pſal.13. & 52.a corde exeunt, nec audimus ea, ſed dicimus: Denique dixit
Ibid.9.c inſipiens in corde ſuo, non eſt deus. Et propter hoc irrita-
uit impius deum, quia dixit in corde ſuo, non requiret. Sed
eſt præterea quod corde quidem ſentitur, non tamen cor-
dis eſt verbum: nec enim de corde exit ſicut noſtra cogita-
tio, ſed neque illud eſt quod ad cor fieri diximus, verbum vi-
delicet verbi, cum ſit malum: immittitur autem à contrariis
Pſal.77.c. poteſtatibus ſicut fiunt immiſſiones per angelos malos, qua-
Ioan.13. a. le (verbi cauſa) fuit quod legitur miſiſſe in cor diabolus vt
traderet dominum Iudas Simonis Iſcariotis. Verum quis
ita vigilet diligens obſeruator motionum internarum ſua-
rum, ſiue in ſe ſiue & ex ſe factarum, vt liquido ad quæq́ue
illicita ſenſu cordis ſui diſcernat inter morbum mentis, &
morſum ſerpentis? Ego nulli hoc mortalium poſſibile puto,
niſi qui illuminatus à ſpiritu ſancto ſpeciale accepit donum
1.Cor.12.b quod apoſtolus inter cætera chariſmata quæ enumerat, no-
Prou.4.d minat diſcretionem ſpirituum. Quantumlibet enim quis (ſe-
C cundum Salomonem) omni cuſtodia ſeruet cor ſuum, & om-
nia quæ intra ſe mouentur, vigilantiſſima intentione obſer-
uet, etiam ſi diuturnum forte in his habuerit exercitium, &
frequens experimentum: non poterit tamen ad purum in ſe di
noſcere diſcerneréve abinuicem malum innatum, & malum ſe-
Pſal.18. d. minatum. Nam delicta quis intelligit? Nec multum refert no-
ſtra ſcire vnde ineſt nobis malum, dummodo ineſſe ſciamus:
vigilandum potius & orandum vndecunq́ue ſit, ne conſentia-
mus. Denique orat propheta contra vtrumq; malum dicens:
Ibidem Ab occultis meis munda me domine, & ab alienis parce ſeruo
tuo. Et ego non poſſum tradere vobis quod non accepi. Non
autem accepi fateor vnde aſſignem certam notionẽ inter par-
tum cordis & ſeminarium hoſtis. Quippe vtrumque malum,
vtrumq; à malo: vtrumque in corde, ſed non vtrumque de cor
de. Hoc totum certum mihi in me, etſi incertum quid cordi,
quid hoſti tribuam? Et id quidem (vt dixi) abſque periculo.

Sed ſane eſt vbi periculoſe immo damnabiliter erratur, at-
que ibi merito nobis certa præfigitur regula, ne quod dei eſt
in nobis, demus nobis, putantes verbi viſitationem noſtram eſ
ſe cogitationem. Ergo quantum diſtat bonum à malo, tantum
iſta duo à ſe, quoniam nec de verbo malum, nec de corde exiet
Mat.7.c bonum, niſi quod prius forte de verbo conceperit, quia nõ po
teſt bona arbor malos fructus facere, nec arbor mala fructus
bonos. At ſatis dictum eſſe credo quid dei, quid noſtrũ in no-
ſtro ſit corde, nec ſuperfluè (vt arbitror) ſed vt ſciant inimici D
gratiæ, abſque gratia nec ad cogitandum bonum ſufficere cor
humanum, ſed ſufficientiam ipſius ex deo eſſe, dei vocem bonũ
2.Cor.3.b quod cogitatur non cordis prolem exiſtere. Tu ergo ſi vocem
eius audis, non iam ne ſcias vnde veniat, aut quo vadat, ſciens
quia à deo exit, & ad cor vadit. Vide autem quomodo verbum
quod egreditur de ore dei, nõ reuertatur ad eum vacuum, ſed
proſperetur & faciat omnia ad quæ miſit illud, vt dicere poſ-
1.Cor.15.b ſis & tu quia gratia dei in me vacua non fuit. Fœlix mens cui
verbum indiuiduus comes, vbique ſe affabilem præbet, cuius
indeſinenter oblectata ſuauitate facundiæ, à carnis moleſtiis
Ephe.5.d & vitiis ſeſe vendicet omni hora redimendo tempus à diebus
Prou.12.c. malis. Non laſſabitur, non moleſtabitur, quoniam ſicut dicit
ſcriptura: Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit.

Iam verò magni patriſfamiliâs ſeu regiæ maieſtatis ſchema
apparere exiſtimo his qui accedentes ad cor altum de maiori
ſpiritus libertate, & puritate conſcientiæ magnanimiores fa-
cti conſueuerunt audere maiora, inquieti prorſus & curioſi ſe-
cretiora penetrare, & apprehendere ſublimiora, & tẽtare per-
fectiora non modo ſenſuum, ſed & virtutum. Hi enim pro fi-
dei magnitudine digni inueniuntur qui inducãtur in omnem
plenitudinem, nec eſt omnino in omnibus apothecis ſapientię
à quo deus ſcientiarum dominus arcendos cenſeat cupidos ve
ritatis, vanitatis non conſcios. Talis erat Moyſes qui audebat E
dicere deo: Si inueni gratiam in oculis tuis, oſtende mihi tei- *Exo.33.c*
ipſum. Talis Philippus, qui ſibi & ſuis diſcipulis patrem *Ioan.14.b*
flagitabat oſtendi. Talis & Thomas, qui niſi ſua manu tange- *Ioan.20.f.*
ret vulnus & foſſum latus, credere recuſabat. Puſilla fides, ſed
de magnitudine animi miro modo deſcendens. Talis quoque
Dauid, qui & ipſe dicebat deo: Tibi dixit cor meum, ex- *Pſal.26.c*
quiſiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Tales
itaque magna audent, quoniam magni ſunt: & quæ audent
obtinent iuxta verbum promiſſionis ad ipſos, quod eſt iſti-
uſmodi: Quemcunque locum calcauerit pes veſter, veſter e- *Deut.11.c*
rit. Magna ſiquidem fides, magna meretur: & quatenus in
bonis domini fiduciæ pedem porrexeris, catenus poſſidebis.

Denique Moyſi ore ad os loquitur deus, & palam non per *Num.12.b.*
ænigmata & figuras dominum videre meretur, cum prophe-
tis aliis tantum in viſione apparere ſe dicat, & per ſomnium
loqui. Philippo quoque ſecundum petitionem cordis ſui o-
ſtenſus eſt pater in filio, in eo proculdubio quod incontinen- *Ioan.14.b*
ti audiuit: Philippe qui videt me, videt & patrem: & quia ego *Ioan.20.f.*
in patre, & pater in me eſt. Sed & Thomæ iuxta deſiderium
cordis eius palpandum ſe præbuit, & voluntate labiorum e-
ius non fraudauit eum. Quid Dauid? Nonne & ipſe voto ſe
non omnino fraudari ſignificat vbi ait non daturum ſe ſom- *Pſal.131. a.*
num oculis ſuis, nec palpebris ſuis dormitationem, donec in-
ueniret locum domino? Igitur iſtiuſmodi magnis ſpiritibus
magnus occurrit ſponſus, & magnificabit facere cum eis, e- F
mittens lucem ſuam, & veritatem ſuam, eoſque deducens & *pſal.125.a.*
adducens in montem ſanctum ſuum & in tabernacula ſua, ita *pſal.42.a*
vt dicat qui eiuſmodi eſt, quia fecit mihi magna qui potens
eſt. Regem in decore ſuo videbunt oculi eius præeuntem ſe
ad ſpecioſa deſerti, ad flores roſarum, & lilia conuallium, ad *Luc.1.c*
amœna ortorum, & irrigua fontium, ad delicias cellariorum, *Eſa.33.c*
& odoramenta aromatum, poſtremo ad ipſa ſecreta cubiculi.

Iſti ſunt theſauri ſapientiæ & ſcientiæ penes ſponſum ab-
ſconditi, hæc vitæ paſcua preparata in refectionem animarum
ſanctarum. Beatus vir qui impleuit deſiderium ſuum ex ipſis. *Pſal.126.a.*
Hoc ſolum admonitus ſit, ne ſolus habere velit quæ poſſunt
ſufficere pluribus. Propterea enim fortaſſis poſt iſta omnia
ſponſus tanquam paſtor apparere deſcribitur, vt proinde ad-
monearur affectutor tantorum munerum paſcendi gregis ſim-
pliciorum, qui ſcilicet tam non valent per ſemetipſos ap-
prehendere iſta, quam non audent ſine paſtore oues exire
in paſcua. Denique hoc ipſum ſponſa prudenter aduertens *Canti.1.b*
poſtulat ſibi indicari vbi ipſe paſcat & cubet ſub meridia-
no feruore, parata (vt quidem ex hoc intelligi datur) paſci &
paſcere cum illo & ſub illo. Nec enim tutum arbitratur lon-
ge agere gregem à ſummo paſtore, nimirum ob incurſiones
luporum, eorum maximè qui veniunt ad nos in veſtimentis
ouium: & propterea ſatagit in eiſdem cum ipſo pariter paſce-
re paſcuis, & cubare vmbris. Et cauſam ponit. Ne incipiã (in-

G quiens) vagari poſt greges ſodalium tuorum: ipſi ſunt qui ſe volunt videri amicos ſponſi, & non ſunt: & cum ſuos non illius greges paſcere cura ſit eis, hinc inde tamen inſidiantes dicunt: Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic eſt, videlicet vt multos ſeducant & abducant à Chriſti gregibus, & ſocient ſuis. Hoc pro literæ textu. Iam verò ſpiritualem ſenſum qui in ea latet, ſub alio ſermonis principio expectate, quicquid illud erit quod mihi inde vobis orátibus ſua miſericordia partiri dignabitur ſponſus eccleſiæ Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula, Amen.

De his quæ ſemper ſectanda ſunt à mente deuota, & quid ſit meridies, & de quatuor generibus tentationum ſemper euitandis, Sermo. xxxiij.

Iob.10.a

INdica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie. Et alius quidam. Indica (inquit) mihi cur me ita iudices. Vbi non ſane ſententiam cauſatur, ſed ſcrutatur cauſam, erudiri flagellis petens, non erui. Item alius precatur dicens. Vias tuas domine demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me. Quas dixerit

Pſal.24.b. Pſal.22.a

vias vel ſemitas, manifeſtat alibi: Deduxit me (inquit) ſuper ſemitas iuſtitiæ. Ergo tria iſta anima curioſa dei non ceſſat inquirere, iuſtitiam, & iudicium, & locum habitatio-

H nis gloriæ ſponſi, tanquam viam in qua ambulet, cautelam qua ambulet, & ad quam ambulet manſionem. De qua man-

Pſal.26.b. ſione ſic habes in propheta: Vnam petij (inquit) à domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. Et iterum: Domine dilexi decorem domus

Pſal.25.b. tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Porro de reliquis

Pſal.88.c duobus, iuſtitia & iudicium (ait) præparatio ſedis tuæ. Merito tria iſta mens deuota requirit, vtpote ſedem dei, & ſedis præparationem. Et pulchrè in ſponſæ prærogatiuam concurrunt pariter omnia ad conſummationem virtutum, vt de forma iuſtitiæ ſit formoſa, de iudiciorum notitia cauta, de deſiderio præſentiæ ſeu gloriæ ſponſi caſta. Talem prorſus decet eſſe ſponſam domini pulchram, eruditam & caſtam. Ergo petitio quam vltimam poſui, iſtius eſt loci. Petit ſiquidem ab eo quem diligit anima ſua, indicari ſibi vbi paſcat, & vbi cubet in meridie. Et primo aduerte quam eleganter amorem ſpiritus à carnis diſcernat affectu, dum dilectum exprimere magis ipſa affectione quam nomine volens, non ſimpliciter quem diligo, ſed ô (inquit) quem diligit anima mea, ſpiritualem deſignans dilectionem. Deinde quidnam eam in loco paſcue adeo delectet, diligenter attende. Sed nec illud prætereat te de hora meridiana, & quòd is potiſſimum exploraturus locus, in quo qui paſcit cubat ſimul: quod eſt magne ſecuritatis indicium. Arbitror enim ob hoc additum,

I cubat, quod eo loci minimè neceſſe ſit ſtare & vigilare ſuper cuſtodiam gregis, quãdo grex etiam cubante paſtore & pauſante ſub vmbris liberè nihilominus diſcurrat in paſcuis.

Fœlix regio in qua pro libitu oues ingrediuntur & egrediuntur, & non eſt qui exterreat. Quis mihi tribuat videre

Mat.18.b vos, meque pariter in montibus paſci vnà cum illis nonagintanouem quæ illic relictæ leguntur, cum paſtor earum dignanter ad vnam deſcendit quæ errauerat? Secure proculdubio cubat prope, qui & longe recedere minimè dubitauit, ſciens quia in tuto eas reliquerat. Merito ſponſa illò ſuſpirat, merito inhiat loco paſcuæ ſimul & pacis, ſed quietis, ſed ſecuritatis, ſed exultationis, ſed admirationis, ſed ſtuporis. Nam & me miſerum heu longe agentem & de longe ſalutantem. En ipſa eius recordatio ad lachrymas prouocat, planè iuxta affe-

Pſal.136.a ctionem & vocem dicentium: Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Libet exclamare & me cum ſponſa pariter & cum propheta: Lauda

Pſal.147.a deum tuum Sion, quoniam confortauit ſeras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te. Qui poſuit fines tuos pacem, & adipe frumenti ſatiat te. Quis non illic vehementer cupiat paſci et propter pacem, & propter adipem, & propter ſatietatẽ? Nihil ibi formidatur, nihil faſtiditur, nihil deficit. Tuta habitatio paradiſus, dulce pabulum verbum, opulentia multa nimis, æternitas. Habeo & ego verbum, ſed in carne, & mihi apponitur veritas, ſed in ſacramento. Angelus ex adipe frumẽti ſaginatur, & nudo ſaturatur grano, me oportet interim quodam ſacramenti cortice eſſe contentum, carnis furfure, literæ palea, velamine fidei. Et hæc talia ſunt quæ guſtata afferunt mortem, ſi non de primitiis ſpiritus quantulumcunque accipiant condimentum. Prorſus mors mihi in olla, niſi ex

4.Re.4.g. prophetæ farinula dulcoretur. Denique abſque ſpiritu & ſacramentum ad iudicium ſumitur, & caro non prodeſt quicquam, & litera occidit, & fides mortua eſt. Sed ſpiritus eſt qui viuificat, vt viuam in eis. At quantalibet ſane abundantia ſpiritus pingueſcant iſta, non pari omnino iucunditate ſumitur cortex ſacramenti & adeps frumenti, fides & ſpes, memoria & præſentia, æternitas & tempus, vultus & ſpeculum, imago dei & forma ſerui. Nempe in omnibus his fides locupples mihi, intellectus pauper. Nunquid verò par ſapor intellectui fideique, cum ſit in meritum iſta, ille in præmium? Vides ergo diſtare inter pabula quantum & inter loca, & ſicut exaltantur cœli à terra, ita habitantes in eis bonis potiori-

Num.12.b bus abundare? Feſtinemus proinde filij feſtinemus ad locum tutiorem, ad paſtum ſuauiorem, ad vberiorem & fertiliorem agrum. Feſtinemus vt habitemus ſine metu, abundemus ſine defectu, epulemur ſine faſtidio: Tu enim domine

Eſa.6.a ſabaoth qui cum tranquillitate iudicas omnia, etiam cum ſecuritate æquè omnia ibi paſcis. Idem ipſe & dominus exercituum & paſtor ouium. Ergo & paſcis & cubas pariter, ſed

Act.7.g. non hic. Denique ſtabas cum è cœlo proſpiceres vnam ex tuis ouiculis (Stephanum loquor) à lupis circundari ſuper terram. Et propterea quæſo indica mihi vbi paſcas, vbi cubes

L in meridie, hoc eſt tota die. Etenim illa meridies tota eſt die, & ipſa neſciens veſperam. Et ideo melior dies illa in atriis tuis ſuper milia, quia neſcit occaſum. At matutinum

Pſal.83.c forſitan habuit, cum primum videlicet dies ſanctificatus illuxit nobis per viſcera vtique miſericordiæ dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto. Verè tunc ſuſcepimus deus

Luc.1.g miſericordiam tuam in medio templi tui, cum in medio vmbræ mortis exortus matutini lux orta eſt nobis, & mane vidimus gloriam domini. Quanti reges & prophetæ voluerunt

Pſal.47.b. videre, & non viderunt? Quare, niſi quia nox erat, & necdum venerat illud expectatum mane cui fuerat repromiſſa miſericordia? Vnde & orabat quis dicens: Auditam fac mihi mane

Pſal.142.b miſericordiam tuam, quia in te ſperaui. Fuit nanque quædam huius aurora diei, ex quo ſol iuſtitiæ per archangelum Gabrielem nunciatus eſt terris, & virgo deum in vtero de ſpiritu ſancto concepit & peperit virgo, ac deinceps quoad in terris viſus eſt, & cum hominibus cõuerſatus eſt. Nam vſque adeo per totum id temporis ſux puſilla & tanquam lux reuera aurorę apparuit, vt diem eſſe interim apud homines pene vniuerſitas ignoraret. Denique ſi cognouiſſent, nunquam domi-

1.Cor.2.b num gloriæ crucifixiſſent. Et vtique ipſis paucis diſcipulis dicebatur: Adhuc modicum lumen in vobis eſt, eo quòd aurora

Ioan.12.f eſſet & initium vel potius indicium dici, dum ſol adhuc abſcõ

M deret radios ſuos, & minimè eos ſpargeret ſuper terram. Paulus quoque dicebat, quoniam nox præceſſit, dies autem appro-

Rom.13.d. pinquauit: ſignificans eſſe tunc adhuc adeo modicum lumen, vt propinquaſſe quam veniſſe diem dicere maluerit. Quando autem hoc dicebat? Profecto quando ſol reuerſus ab inferis, iam ſe ad alta cœli ſuſtulerat. Quanto magis cum adhuc ſimilitudo carnis peccati inſtar denſæ nubis operiret auroram, iuxta omnes nimirum noſtri corporis paſſiones, ita vt neq; amara mors, nec crux probroſa defuerit: quanto magis, inquam tunc exigua tenuiſque admodum lux fuit, & quæ de aurorę magis quam de ſolis prodire præſentia videretur? Erat ergo aurora, & ipſa ſubobſcura ſatis tota illa Chriſti conuerſatio ſuper terram, vſque dum occumbens & rurſum exoriens, ſolaris ſuæ præſentiæ lumine clariori fugauit auroram, &

Mar.16.a mane facto abſorpta eſt nox in victoria. Denique habes. Et valde mane vna ſabbatorum veniunt ad monumentum orto iam ſole. An non mane fuit quando ortus eſt ſol? Attulit autem nouum de reſurrectione decorem, & ſereniorem ſolito

2.Cor.5.d lucem, quoniam etſi noueramus eum ſecundum carnem, ſed nunc iam non nouimus. Eſt ſcriptum in propheta: Decorem

Pſal.92.d. induit, induit fortitudinem, & præcinxit ſe, quod carnis infirma tanquam nubila quædam excuſſerit, ſtolam gloriæ induens. Sane extunc eleuatus eſt ſol, & ſenſim demum diffundens ſuos radios ſuper terram, cœpit paulatim vbique clarior apparere,

A apparere, feruidiorque ſentiri. Verum quantumlibet incaleſcat & inualeſcat, multiplicet & dilatet radios ſuos ſuper omne huius noſtræ mortalitatis curriculum (erit enim nobiſcũ vſque ad conſummationem ſeculi) non tamen ad meridianum peruenient lumen, nec in illa ſui plenitudine videbitur modo, in qua videndus eſt poſtea, ab his duntaxat quos hac viſione ipſe dignabitur. O vere meridies, plenitudo feruoris & lucis, ſolis ſtatio, vmbrarum exterminatio, deſiccatio paludum, fœtorum depulſio. O perenne ſolſtitium, quando iam non inclinabitur dies, ô lumen meridianum, ô vernalis temperies, ô æſtiua venuſtas, ô autumnalis vbertas, & (ne quid videar præteriiſſe) ô quies & feriatio hyemalis. Aut certe ſi hoc magis probas, ſola tunc hyems abiit & receſſit. Hunc locum (inquit) tantæ claritatis & pacis & plenitudinis indica mihi, vt quemadmodum Iacob adhuc in corpore manens vidit dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima eius, vel certe ſicut Moyſes vidit eum non per figuras & ænigmata ſeu per ſomnia, vti

Eſa.6.a prophetę alij, ſed modo plane præcellenti atque inexperto cæteris, ſibi noto & deo: vel ſicut Eſaias reuelatis oculis cordis vidit eum ſuper ſolium excelſum & eleuatum: vel etiam

1.Cor.12.d quomodo Paulus raptus in paradiſum audiuit verba ineffabilia, & dominum ſuum Ieſum Chriſtum vidit oculis ſuis: ita ego quoque te in lumine tuo & in decore tuo per mentis exceſſum merear contemplari paſcentem vberius, quieſcentem

B ſecurius. Nam & hic paſcis, ſed non in ſaturitate. Nec cubare licet, ſed ſtare & vigilare oportet propter timores nocturnos.

Heu nec clara lux, nec plena refectio, nec manſio tuta: & ideo indica mihi vbi paſcas vbi cubes in meridie. Beatam me

Mat.5.d Pſal.64.a dicis cum eſurio & ſitio iuſtitiam. Quid hoc ad illorum fœlicitatem qui repleti ſunt in bonis domus tuæ, qui epulantur &

pſal.67.d. exultant in conſpectu dei, & delectantur in lætitia? Sed & ſi

Matt.5.d quid patior propter iuſtitiam, nihilominus beatam pronuncias. Et certe paſci vbi timeas pati, iucunditatem habet, ſed non ſecuritatem. Porro aũt paſci & pati ſimul, nonne moleſta iucunditas eſt? Omnia mihi hic cedunt citra perfectum, plura

pſal.15.c præter votum, & tutum nihil. Quando adimplebis me lætitia

Pſal.26.c cum vultu tuo? Vultum tuum domine requiram. Vultus tuus meridies eſt. Indica mihi vbi paſcas, vbi cubes in meridie. Scio ſatis vbi paſcas non cubans, indica mihi vbi paſcas & cubes. Non ignoro vbi aliis temporibus paſcere ſoleas, ſed ſcire velim vbi in meridie paſcas. Nam in tempore quidem mortalitatis meæ, & in loco peregrinationis meæ conſueui ſane ſub tua cuſtodia paſci & paſcere in lege & prophetis & pſalmis de te, necnon in euangelicis paſcuis, & apud apoſtolos ſimiliter requieui, frequẽter etiam de geſtis ſanctorũ & verbis & ſcriptis eorum victum mihi atque attinentibus mihi mendicaui vt potui: frequentius autem (quoniam is magis ad ma-

C num fuit) manducaui panem doloris, & vinum compunctionis bibi, & factæ ſunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte,

Pſal.41.a. Pſal.22.b dum dicitur mihi quotidie, vbi eſt deus tuus? Niſi quòd de menſa tua, ſiquidem paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me. De ipſa, inquam, tuæ quidem beneficio miſerationis accipio, in quo vtcunque reſpiro quotiens triſtis eſt anima mea, & quotiens conturbat me. Hæc paſcua noui & frequentaui te ſecuta paſtorem, ſed indica quæſo etiã quæ non noui. Sunt quidem & alij paſtores qui dicunt ſe eſſe ſodales tuos, & non ſunt, habentes greges ſuos, & fines ſuos pabulo mortis refertos, in quibus paſcunt nec tecum nec per te, quorum vtique terminos non intraui, nec appropiaui

Mar.13.c. eis. Ipſi ſunt qui dicunt: Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic eſt: ꝓmittentes ſapientię & ſcientiæ paſcua vberiora, & creditur eis, & confluunt ad eos multi, & faciunt eos filios gehennę duplo quàm ſe. Cur hoc niſi quia non eſt ibi meridies & perſpicua lux vt liquido veritas cognoſcatur, facileq; pro ea recipitur falſitas propter veriſimilitudinem, quæ non facile in obſcuro à vero diſcernitur, præſertim quia aquæ furtiuę dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuauior? Et propterea quæſo vt indices mihi vbi paſcas vbi cubes in meridie, id eſt in

Prou.9.d Canti.1.b manifeſto, ne ſeducta incipiam vagari poſt greges ſodalium tuorum, quemadmodum & ipſi vagi ſunt, nulla ſtabiles certitudine veritatis, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes. Hæc ſponſa propter philoſophorum & hæreticorum varia & vana dogmata. Mihi vero videtur non ſolum propterea, ſed & propter dolos inuiſibilium po-

D teſtatum, ſicut ſunt ſeductorij ſpiritus ſedentes in inſidiis, &

pſal.10.a parantes ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittent in obſcuro rectos corde: propter hos inquam & maxime videtur mihi illa meridies optanda etiam nobis, vt clara luce deprehendamus aſtutias diaboli, atque angelum ſatanæ illum, qui ſe transfi-

1.Cor.11.c gurat in angelum lucis, ab angelo noſtro facillime diſcernamus. Non enim aliter nos cuſtodire ſufficimus ab incurſu &

pſal.90.b demonio meridiano, niſi in meridiano æquè lumine. Quod quidem demonium idcirco meridianum dictũ exiſtimo, quia ſunt aliqui de numero malignorum qui cum merito tenebroſæ obſtinatęq; voluntatis ſuæ nox & nox perpetua ſint, diem tamen ſe ad fallendum ſimulare noluerunt, nec modo diem, ſed & meridiem: ſicut eorum princeps non contentus eſſe æqualis deo, etiam aduerſatur, & extollitur ſupra id quod dicitur, aut quod colitur deus. Itaque niſi cordi illius quem forte aliquod iſtiuſmodi demonium meridianum tentandum acceperit, oriens ex alto illuxerit verus meridies, qui falſum cõuincat & prodat, non poterit omnino caueri, ſed tentabit & ſupplantabit ſine dubio ſub ſpecie boni, pro bono ſcilicet malum incauto & improuido perſuadens. Et tunc meridies, id eſt maior claritas apparet tentans, cum quaſi boni maioris imaginem præfert. Quotiens (verbi cauſa) ſuggeſſit anticipare vigilias, quoad ſolennia fratrum illuderet dormitanti? E Quotiens produci ieiunia, vt diuinis obſequiis eo inutilem redderet, quo imbecillem? Quotiens bene proficientibus in cœnobiis inuidens, obtentu quaſi maioris puritatis eremum petere perſuaſit, & cognouerunt miſeri tandem quàm verus ſit ſermo quem fruſtra legerant: Væ ſoli, quoniam ſi ceciderit, non habet ſubleuantem? Quotiens ad opus manuum plus

Eccl'ſ.4.c quàm opus fuerat incitauit, & fractum viribus cæteris regularibus exercitiis inualidum reddidit? Quàm multis exercitationem corporis (quæ iuxta Apoſtolum ad modicum valet) non modicam perſuaſit, & pietate fraudauit? Denique ipſi experti eſtis quomodo quidam (ad verecũdiam illorum dico) qui ante inhiberi non poterant, (ita in ſpiritu vehementi ad omnia ferebantur) poſt ad tantam ignauiam deuenerũt, vt ſe-

Gal.3.a cundum illud Apoſtoli cum ſpiritu cœperint, nunc carne con ſummentur, quàm turpe iniere fœdus cum ſuis corporibus, quibus crudele ante indixerant bellũ. Videas proh pudor importune ſuperflua queritare, qui prius neceſſaria obſtinatiſſime recuſabant. Quanq; ſi qui in ſua forte inuicti obſtinatione perdurant indiſcretius abſtinentes, & ſingularitate notabili conturbantes eos cum quibus habitare debent vnius moris in domo, haud ſcio ſane an ſe exiſtiment pietatem retinere, cum huiuſmodi mihi videantur & longius abieciſſe. Nam qui ſapientes in oculis ſuis decreuerunt apud ſe nec cõſilio acquieſcere nec præcepto, videant quid reſpondeant, non mihi, ſed dicenti, quoniam quaſi peccatum hariolandi eſt repugnare, & F quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere. Præmiſerat autem 1.Reg.15.c

Ibidem. c ꝙa melior eſt obedientia q̃ victima, & auſcultare magis quàm offerre adipem arietum, id eſt abſtinẽtiam contumacię. Vnde

pſal.49.c dominus per prophetam: Nunquid manducabo (ait) carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo? ſignificãs minime ſibi accepta fore, ieiunia ſuperborum vel immundorum.

Sed ſane vereor ne damnantes ſuperſtitioſos videamur frena laxare guloſis: & audiant illi ad periculum ſui quod ad remedium his dicitur. Quamobrẽ audite vtraq; pars quatuor eſſe tentationum genera, & ipſa nobis ita prophetico ſermõe deſcribi. Scuto (inquit) circundabit te veritas eius: non time-

pſal.90.a bis à timore nocturno, à ſagitta volãte in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incurſu & demonio meridiano. Attendite nihilominus & vos alij quod omnibus ſpero profutu-

rum. Illud omnes in nobis ſentimus & ſenſimus qui conuerſi ſumus ad dominum quod ſancta ſcriptura dicit: Fili accedens

Eccli.2.a ad ſeruitutem dei, ſta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Itaque primordia noſtræ conuerſionis (iuxta cõmunis quidem experientiæ rationem) primus exagitat timor, quę intrantibus ſtatim horror vitæ ingerit arctioris, & inſueta auſteritas diſciplinæ. At is timor nocturnus dicit, vel quia nox in ſcripturis deſignare ſolet aduerſa, vel quoniam propter quod aduerſa pati aggredimur, id nõdum reuelatum eſt. Si enim dies ille luceret in cuius lumine pariter & labores & præmia

G præmia videremus, timor omnino quorumuis laborum nullus esset præ desiderio præmiorum, dum clara luce appare-
Rom.8.d ret quoniam non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Nunc vero quoniam abscondita sunt ab oculis nostris,& nox est interim in hac parte,tentamur nimirum à timore nocturno,& pro bonis quę non videmus,formidamus quæ impręsentiarum sunt aduersa tolerare. Vigilandum proinde & orandum primo intrā tibus contra hanc primam tentationem, ne subito præoccupati à pusillanimitate spiritus & tempestate, à bono cœpto (quod absit)resiliant. Superata autē hac tentatione, armemus nos nihilominus & aduersus hominū laudes, quę de laudabili potissimum vita sumūt materiam. Alioquin patebimus vulneri à sagitta volante in die, quæ est inanis gloria. Fama siquidem volat: & ideo in die,quia ex operibus lucis. Si hæc exsufflatur tanquam inanis aura, restat vt solidius aliquid asferatur de diuitiis & honoribus seculi,si forte qui non curat laudes,appetat dignitates. Et vide si nō hic ordo tentandi seruatus est in domino nostro, cui post suggestum ad solam vanitatem præcipitium, ostensa sunt omnia regna mundi atque
Matt.4.b oblata. Tu ergo exemplo domini & ista renue. Aliter necesse est circūueniri te à negocio perambulante in tenebris, quod
Psal. 90.a H est hypocrisis. Etenim ista de ambitione descendit,& in tenebris habitatio eius, quippe absconditi quod est: & quod non est,mentitur. Negociatur autem omni tempore,formam retinens pietatis ad sese occultandum, virtutem autem eius vendicans, & emens honores. Postrema tentatio est dæmoniū meridianū: q̄ soleat maxime insidiari perfectis, qui videlicet tanq̄ viri virtutum omnia superauerint, voluptates, fauores, honores. Quid enim iam supereset ei qui tentat, in quo possit pugnare palam aduersus huiusmodi? Venit proinde occultus, qui manifestus non audet: & quem satis expertus est apertum omne horrere malū, falso bono supplantare molitur. Qui au-
2.Cor.2.c tem dicere possunt cum Apostolo: Non enim ignoramus astutias eius: quo plus proficiunt, eo magis soliciti sunt cauere à laqueo isto. Hinc est q̄ Maria angelica salutatione turbatur,
Iosue.5.c dolum(nisi fallor) suspicans. Et Iosue non prius amicum angelum suscipit, q̄ esse amicum nouerit. Denique scisciatur, suus ne sit, an aduersariorum, tanq̄ qui expertus sit dæmonij meridiani versutias. Apostoli quoque aliquando cum laborarent in remigando vento aduersante & iactante nauiculam,vidēdentes dominum ambulantem supra mare, & putantes esse
Mar. 6.c phantasma,ita vt clamarent præ timore, nonne apertam meridiani suspicionem dæmonij prætenderunt? Et recordamini scripturæ dicentis quia quarta vigilia noctis venit ad eos ambulans supra mare. Quarto igitur,id est supremo demū loco hæc tentatio formidetur,& quo se in summo stare quis vi-
I derit,eo sibi vigilantius ab incursu & dęmonio meridiano cauendum intelligat. Porro discipulis verus se manifestauit meridies in eo quod audierunt: Ego sum: nolite timere: & falsi
Matt.28.b suspicio ab eis depulsa est. Vtinam & nobis quotiens palliata fallitas molitur irrepere, emittat lucem suam & veritatē suā ad prodendam illam oriens ex alto verus meridies,& diuidat
Esa.5.c lucem à tenebris,vt non notemur à propheta tanquam ponentes lucem tenebras,& tenebras lucem. Adhuc nisi tędio fuerit longitudo sermonis, has quatuor tentationes tētabo suo ordine assignare ipsi corpori Christi,quod est ecclesia. Et ecce q̄ breuius possum percurro. Videte primitiuam ecclesiam, si non primo peruasa est acriter nimis à timore nocturno. Erat enim nox quando omnis qui interficeret sanctos, arbitrabatur obsequium se præstare deo. Hac autem tentatione deiecta,& sedata tē pestate,inclyta facta est, & iuxta promissionem ad se factam in breui posita in superbiam seculorum. Et dolens inimicus q̄ frustratus esset, à timore nocturno conuertit se callide ad sagittā volantē in die,& vulnerauit in ea quos dā de ecclesia. Et surrexerunt hoīes vani, cupidi gloriæ,& voluerunt sibi facere nomen,& exeuntes de ecclesia diu eandem matrem suam affixerunt in diuersis & peruersis dogmatibus. Sed hæc quoque pestis depulsa est in sapientia sanctorū,sicut & prima in patientia martyrum. Et tempora ista libera quidē deo miserante ab vtraque illa malitia, sed plane fœda à negocio perambulante in tenebris. Væ generationi huic à fermento phariseorum quod est hypocrisis,si tamen hypocrisis dici debet,quæ iam latere præ abundantia non valet,& præ impu K dentia non quęrit. Serpit hodie putida tabes per omne corpus ecclesiæ, & quo latius,eo desperatius, eo q̄ periculosius, quo interius. Nam si insurgeret apertus inimicus hæreticus, mitteretur foras & arescceret: si violentus inimicus, absconderet se forsitan ab eo. Nunc vero quem eiiciet,aut à quo absco det se? Omnes amici,& omnes inimici: omnes necessarij,& omnes aduersarij: omnes domestici,& nulli pacifici: omnes proximi,& omnes quæ sua sunt quęrunt. Ministri Christi sunt,& seruiunt antichristo. Honorati incedunt de bonis domini,qui domino honorem non deferunt. Inde is quem quotidie vides meretricius nitor,histrionicus habitus, regius apparat⁹, inde aurum in frenis, in sellis & calcaribus, & plus calcaria quàm altaria fulgent. Inde splendidæ mēsæ & cibis & scyphis, inde
Psal.143.c comessationes & ebrietates,inde cithara & lyra & tibia,inde redundantia torcularia, & promptuaria plena eructantia ex hoc in illud. Inde dolia pigmentaria, inde referta marsupia. Pro huiusmodi volunt esse & sunt ecclesiarum præpositi,decani,archidiaconi,episcopi,archiepiscopi. Nec enim hæc merito cedunt,sed negocio illi quod perambulat in tenebris. Olim prædictum est,& nunc tempus impletionis aduenit. Ecce
Esa.38.c in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in nece martyrum,amarior post in conflictu hæreticorū,amarissima nunc in moribus domesticorū. Non fugare,non fugere eos potest, L
Psal.39.b ita inualuerunt,& multiplicati sunt super numerum. Intestina & insanabilis est plaga ecclesiæ,& ideo in pace amaritudo eius amarissima. Sed in qua pace? Et pax est,& non est pax. Pax
Esa.1.a à paganis, & pax ab hæreticis,sed non profecto à filiis. Vox plangentis in tempore isto: Filios enutrui & exaltaui,ipsi autem spreuerunt me. Spreuerunt & maculauerunt me à turpi vita,à turpi quæstu,à turpi commercio,à negocio denique perambulante in tenebris. Superest vt iam de medio fiat dæ-
Psal. 90.a monium meridianum ad seducendos si qui in Christo residui sunt adhuc permanentes in simplicitate sua. Siquidem absorbuit fluuios sapientium,& torrentes potentium,& habet fiduciam vt Iordanis influat in os eius, id est simplices & humiles
Iob.40.c qui sunt in ecclesia. Ipse enim est Antichristus,qui se non solum diem,sed & meridiem mentietur, & extolletur supra id quod dicitur aut quod colitur deus: quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui,& destruet illustratione aduentus sui, vtpote verus & æternus meridies, sponsus & aduocatus ecclesiæ, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Sermo XXXIIII, *in quo tractatur de humilitate & patientia.*

Si ignoras te ô pulchra inter mulieres, egredere,& Canti.1.c
abi post greges sodalium tuorum,& pasce hædos M
tuos iuxta tabernacula pastorum. Olim sanctus Moyses quoniam multum præsumebat de gratia & familiaritate quam inuenerat apud deū, aspirabat ad quan
Exo.33.c dam visionem magnam, ita vt diceret deo: Si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi teipsum. Accepit autem pro ea visionem longe inferiorem,ex qua tamen ad ipsam quam volebat,posset aliquando peruenire. Filij quoque Zebedęi in sim
Matt.20.c plicitate cordis sui ambulantes, magnum aliquid & ipsi ausi sunt, sed ad gradum nihilominus sunt reducti per quem fuerat ascendendum. Ita & modo sponsa quoniam rem grandem postulare videtur,reprimitur sane austeriori responsione,sed plane vtili & fideli. Oportet nāque humiliter sentire de se nitentem ad altiora,ne dum supra se attollitur,cadat à se,nisi in se firmiter per veram humilitatem fuerit solidatus. Et quia ni si humilitatis merito maxima minime obtinentur, propterea qui prouehēdus est,correptiōe humiliatur,humilitate meret.

Tu ergo cum te humiliari videris,habeto id signum in bonum,omnino argumentum gratiæ propinquantis. Nam sicut
Iaco.4.b ante ruinam exaltatur cor,ita ante exaltationem humiliatur. Sane vtrūque legis, deum scilicet & superbis resistere, & humilibus dare gratiam. Nonne denique seruum suum Iob, cum post insignem triumphum, tantam & tam probatam ipsius patientiam larga remunerandam benedictione censeret,prius in multis & districtis percūctationibus humiliare curauit, & sic parare viam benedictioni? At parum est cum per teipsum humiliat nos deus si tunc libenter accipimus,nisi quando & per alium

A alium hoc facit,sapiamus similiter. Quamobrē accipite huius rei mirabile documentum de sancto Dauid. Aliquando male-
2.Re.16.b dictum est illi & à seruo. At ille nec cumulatam iniuriam sensit, quia præsensit gratiam. Quid mihi, ait,& vobis filij Sarui? O vere hominem secundum cor dei, qui se vlciscenti potius q̄ exprobranti succensendum putauit. Vnde & secura cō-
Psal.7.a scientia loquebatur,Si reddidi retribuentibus mihi mala,decidam merito ab inimicis meis inanis. Vetuit ergo prohiberi maledicum conuitiantem,quęstum æstimans maledicta. Et addit: Dominus misit illum ad maledicendum Dauid. Prorsus secundum cor dei,qui de corde dei ferebat sententiam. Sęuiebat lingua maledica;& ille intendebat quid in occulto ageret deus. Vox maledicentis in auribus, & animus inclinabat se ad benedictionem. Nunquid in ore blasphemi deus? Absit. Sed eo vsus est ad humiliandum Dauid. Nec latuit prophetam,
Psal.118.i quippe cui incerta & occulta sapientiæ suæ manifestauerat deus: & ideo dicit: Bonum mihi q̄ humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Vides quia humilitas iustificat nos? Humilitas dixi,& non humiliatio. Quanti humiliantur,& humiles non sunt? Alij cum rancore humiliantur. Alij patiēter, & alij libenter. Primi rei sunt,sequentes innoxij,vltimi iusti. Quāquam & innocentia portio iustitiæ est, sed consummatio eius apud humilem. Qui autem dicere potest, bonum mihi quia humiliasti me:is vere humilis est. Non potest hoc dicere
B qui inuitus tolerat,minus qui murmurat. Neutri horum promittimus gratiam q̄ humiliatur, & si sane longe hi duo à se differant: & alter quidem in patientia sua possideat animam suam,alter in suo murmure pereat. Sedenim & si vnus irā,neu ter tamē gratiam promeretur, quoniam non humiliatis sed humilibus deus dat gratiam. Est autem humilis qui humiliatio-
Iaco.4.b. nem conuertit in humilitatem,& ipse est qui dicit deo: Bonū
Psal.118.i mihi q̄ humiliasti me. Nemini prorsus quod patienter fert bonū est,sed plane molestum. Scimus autem q̄ hilarem datorem
2.Cor.9.b diligit deus. Vnde & cum ieiunamus iubemur caput nostrum
Mat.6.c. vngere oleo, & faciem lauare, vt nostrum scilicet opus bonū spirituali quodam gaudio cōdiatur, & holocaustum nostrum pingue fiat. Etenim sola gratiam quam præfert meretur lęta & absoluta humilitas. Quæ enim coacta fuerit vel extorta,
Iaco.1.d. qualis vtique est in viro patiente illo qui possidet animā suā: hæc inquam humilitas etsi vitam obtinet propter patientiā, propter tristitiam tamen gratiam non habebit. Non enim cōgruit ei qui eiusmodi est, illud scripturæ: Glorietur humilis in exaltatione sua: quoniam non sponte humiliatur, neque libenter. Vis autem videre humilem rectè gloriantem,& vere
2.Cor.12.c dignum gloria? Libenter,inquit,gloriabor in infirmitatibus meis,vt inhabitet in me virtus Christi. Non dicit patienter se ferre infirmitates suas, sed & gloriari, & libenter gloriari in illis,probans etiam sibi bonū esse q̄ humiliatur: nec sufficere
C omnino vt possideat animam suam tanq̄ patiēter humiliatus, nisi & gratiam accipiat tanq̄ sponte humiliatus. Generalē ve-
Luc.14.c ro hinc audi regulam. Omnis qui se humiliat, ait, exaltabitur. Significat profecto non omnem exaltandam esse humilitatem, sed eam tantum quæ de voluntate venit,non ex tristitia nec ex necessitate. Nec enim per contrariū omnis qui exaltatur,humiliandus erit: sed tm̄ qui se exaltat,humiliabitur, nimirum ob voluntariam vanitatē. Ita ergo nō qui humiliatur, sed qui sponte se humiliat,exaltabitur: vtiq; ob meritū voluntatis. Esto enim q̄ humilitatis materia per alium ministratur, verbi gratia,probra,damna,supplicia: nō tamen idcirco rectè ab alio q̄ à semetipso humiliatus ille dicetur,qui illa omnia tacita & lęta conscientia,causa dei subeūda decreuerit. Sed quo pgredimur? Patienter vt sentio sustinetis excessum in verbo de humilitate & patientia,sed reuertamur ad locū de quo digressi sumus. Id nāque incidit nobis ex occasione respōsi quo grandia præsumentem sponsam reprimendā censuit sponsus, & non ad insipientiam illi, sed vt sane ex eo probabilioris & maioris humilitatis daretur occasio,p quā dignior potiorum atq; eorū ipsorū quæ petebat,capacior efficeretur. Verūtamē q̄a adhuc in ianuis sumus præsentis capituli, discussionis eius initium principio si placet sermonis alterius ordiamur, præsertim ne verba sponsi vel recensēatur cum tędio vel audiantur. Quod ipse auertat à seruis suis Iesus Christ⁹ dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

De increpatione dura quam facit sponsus ad sponsam, & de duplici ignorantia nimium pauenda & fugienda. D

Sermo XXXV.

Ite, inquit, ignoras, egredere. Dura & aspera increCanti.1.a patio q̄ dicit, egredere. Hoc quippe verbum serui audire solent à valde irascentibus & indignantib⁹ dominis, vel ancillæ à dominabus suis cum grauiter illas offenderint. Exi hinc, exi à me, egredere à conspectu meo,& à domo ista. Hoc ergo verbo aspero & amaro satis nimium q̄ increpatorio vtitur modo sponsus contra dilectā,sub conditione tamen si seipsam ignorauerit. Nil quippe validius efficaciūsve ad terrendum potuit in eam intendere,q̄ vt egredi minaretur. Quod & tu aduertere potes, si bene attēdas vnde quo egredi iubeatur. Vnde enim quo putas,nisi de spiritu ad carnem, de bonis animi ad secularia desideria,de interna requie mentis ad mūdi strepitum, & inquietudinem curarum exteriorum? In quibus omnibus non est nisi labor & dolor, atque afflictio spiritus. Quæ enim anima semel à dño didicit & accepit intrare ad seipsam, & in intimis suis dei præsentiam suspirare, & quęrere faciem eius semper(spiritus est enim deus,& qui quęrunt eū,oportet eos in spiritu ambulare, & non in carne vt secundum carnem viuant) talis inquam anima nescio an vel ipsam gehennam ad tempus experiri horribilius pœnaliúsve ducat,q̄ post spiritualis studij huius gustatam semel suauitatem exire denuo ad illecebras vel potius ad molestias carnis,sensuumq; inexplebilem repetere curiositatem,dicente Ecclesiaste: Oculus non impletur visu, nec auris Eccles.1.b auditu. Audi enim hominem expertum quæ loquimur. Bonus Thre.3.c es,inquit,domine sperantibus in te,animę quærēti te. Ab hoc bono si quis auertere sanctam illam animam conaretur, puto haud sec⁹ accepisset q̄ si se de paradiso,& ab ipso introitu gloriæ conspiceret deturbari. Audi adhuc & aliū similem huic. Psal.26.c Tibi dixi cor meum, ait,exquisiui te facies mea, faciem tuam domine requirā. Vnde & dicebat: Mihi autem adhęrere deo Psal.72.d bonum est. Et item loquens ad animam suam dicit: Conuertere anima mea in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi. Psal.114.b.

Dico ergo vobis,nihil est quod intantū formidet quisquis hoc beneficiū semel accepit, q̄ ne gratia derelictus necesse habeat denuo egredi ad carnis consolationes, imò desolatiōes, rursumq; carnalium sensuum sustinere tumultus. Terribilis proinde & nimis formidolosa comminatio, Egredere,& pasce hædos tuos. Quod est, indignam te noueris illa tua familiari & suaui rerum contēplatione cœlestium, intelligibilium, diuinarum. Quamobrē egredere de sanctuario meo corde tuo, 2.Pa.26.c. vbi secretos sacros q̄ veritatis ac sapiētiæ sensus dulciter haurire solebas: & magis tanquam vna de secularibus, pascendis & oblectandis tuę carnis sensibus intricare. Hædos quippe (qui peccatum significant, & in iudicio collocandi sunt à sinistris) dicit vagos & petulantes corporis sensus,per quos peccatum tanquam mors per fenestras intrauit ad animā. Cui & bene congruit quod sequitur in scriptura, iuxta tabernacu Canti.1.c. la pastorum. Non enim supra sicut agni,sed iuxta tabernacula pastorum hędi pascuntur. Pastores siquidem qui veri pastores sunt, licet tabernacula habeant de terra & in terra, corpora videlicet sua his diebus quibus nunc militant, non tamen de terra, sed de cœlestibus pascuis greges dominicos pascere cō fuerunt: neque enim suam eis,sed domini prædicant voluntatem. At hędi(qui sunt corporis sensus)cœlestia non requirūt, sed iuxta tabernacula pastorum in omnibus videlicet bonis sensibilibus huius mundi(quæ est regio corporum) sumūt vnde sua desideria non tam satient quàm irritent. Turpis mutatio studiorum, vt cui ante studij fuerat peregrinantem & exulem animam suam sacris meditationibus tanq̄ cœlestibus pascere bonis, dei bene placitū & mysteria voluntatis eius inquirere,penetrare deuotione cœlos,& mente supernas circuire mansiones,salutare patres atque apostolos & choros prophetarum,martyrumque admirari triumphos,ac stupere pulcherrimos ordines angelorum: nunc omnibus his omissis,turpi se mancipet corporis seruituti ad obediendum carni,ad satisfaciendum ventri & gulæ,ad mendicandum in vniuersa terra vnde ex ea quæ præterit mundi huius figura, suam semper famelicam curiositatem aliquatenus consoletur. Exitus aquarum

G rum deducant oculi mei ſuper huiuſmodi animam, quæ cum nutriretur in croceis, demũ amplexatur ſtercora. Paſcit enim iuxta beati viri ſententiam, ſterilem quæ non habebat filios,
Can.1.c & vidũ non benefacit. Et vide quia non ſimpliciter egrede-re: ſed, egredere, inquit, & abi poſt greges ſodalium tuorum, & paſce hędos tuos. In quo (vt mihi videtur) magnæ cuiuſdã rei nos admonet. Quid iſtud? Heu quòd egregia creatura iam olim facta de grege, & nunc in peius miſerabiliter prorues, non ſaltem inter greges remanere permittitur, ſed poſt abire iubetur. Quomodo, inquis? Quomodo legis: Homo cum
Pſal.48.d. in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Ecce quomodo de grege facta eſt egregia creatura. Puto dicerent iumenta ſi loqui fas eſſet: Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis. Cum in honore eſſet, inquit. In quo honore quæris? Habitabat in paradiſo, & in loco voluptatis conuerſatio eius. Nihil moleſtiæ, nihil indigentiæ ſentiebat, & odoriferis ſtipatus malis, fulcitus floribus, gloria & honore coronatus, & conſtitutus ſuper opera manuum plaſmatoris. Magis autem ob inſigne diuinæ ſimilitudinis præcellebat, & erat illi ſors & ſocietas cum plebe angelorum, & cum omni militia cœleſtis exercitus.

Sed mutauit iſtam gloriam dei in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum. Inde eſt q̃ panis angelorum factus eſt fœnũ poſitum in præſepio, appoſitum nobis tanquam iumentis. Verbum quippe caro factum eſt, & iuxta prophetam omnis caro
Eſa.40.b H fœnum. At fœnum iſtud minime deficcatum eſt, nec ex eo cecidit flos, quia requieuit ſuper ipſum ſpiritus domini. Propter hoc nãque aliquando ſuis venit vniuerſæ carnis, quia ſpi-
Gene.6.a ritus receſſerat vitæ. Denique ait: Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt. Carnis nomine hoc loco vitium deſignari intellige, non naturam. Nec enim ſpiritum natura expungit, ſed vitium. Propter vitium ergo om-
Eſa. 40.b. nis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Exſiccatum eſt (inquit) fœnum, & cecidit flos, ſed non ille flos qui de virga & radice Ieſſe aſcẽdit, eo q̃ requieuit ſuper eum ſpiritus domini. Nec illud fœnum quod verbum factum eſt, pro eo quòd ſequitur in propheta: Verbũ autem domini ma-
Ibidem net in æternum. Si enim fœnum verbum, & verbum in æternũ manet, fœnũ quoque neceſſe eſt maneat in æternum. Alioquin
Ioan.6.c quomodo vitam præbet æternam, ſi ipſum minime manet in
Ibidem. æternum? Ait enim: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et quem panem dicat, aperit cum ſubiungit: Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Quomodo ergo æternum non eſt, quo æternaliter viuitur? Sed recole
Pſal.15.c nunc mecum vocem filij ad patrem loquentis in pſalmo: Non dabis (inquit) ſanctum tuum videre corruptionem. Haud dubium quin de corpore dicat, quod in ſepulchro iacebat exanime. Hoc enim ſanctum & angelus qui nunciauit virgini locutus eſt dicens, & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius dei. Quo ergo pacto ſanctum fœnum poterat videre corruptionem, quod de incorrupti vteri perpetuo virore vernantibus paſcuis ortum, etiam auidos angelorum in ſe figere poſ-
I ſit obtutus, inſatiabiliter oblectãdos? Perdat ſane fœnum viriditatem, ſi Maria virginitatem amiſerit. Ergo cibus hominis mutauit ſe in pabulum pecoris, homine mutato in pecus. Heu triſtis & lachrymoſa mutatio, vt homo paradiſi accola, terræ dominus, cœli ciuis, domeſticus domini ſabaoth, frater beatorum ſpirituum, & cœleſtium cohęres virtutum, repentina ſe conuerſione inuenerit & propter infirmitatem iacentẽ in ſtabulo, & propter pecorinam ſimilitudinem indigentem fœno, & propter indomitam feritatem alligatum præſepio,
Pſal. 31. b. ſicut ſcriptum eſt: In chamo & freno maxillas eorum conſtrin-
Eſa.1.a ge, qui non approximant ad te. Agnoſce tamen ô bos poſſeſſorem tuum, & ô tu aſine præſepe domini tui, vt prophetæ dei fideles inueniantur qui iſta ſunt dei mirabilia prælocuti. Cognoſce pecus, quem non cognouiſti homo. Adora in ſtabulo quem fugiebas in paradiſo. Honora præſepium cuius cõ tempſiſti imperium. Comede fœnum, quem panem, & panem angelicum faſtidiſti. Sed quęnam cauſa (inquis) tantę deiectionis? Profecto quòd homo cum in honore eſſet, non intellexit. Quid non intellexit? Non dicit: Non dicamus. Poſitus in honore non intellexit quòd limus eſſet, honoris faſtigio delectatus: & continuo in ſe expertus eſt quòd tanto poſt tẽpore homo de filiis captiuitatis & prudenter aduertit, & ve- K
raciter protulit dicens: Qui ſe putat aliquid eſſe cum nihil *Gala. 6.a*
ſit, ipſe ſe ſeducit. Vę miſero, quòd non fuit qui iam tunc diceret ei: Quid ſuperbis terra & ciniſ? Hinc egregia creatura gregi admixta eſt, hinc beſtiali ſimilitudine dei ſimilitudo mutata eſt, hinc ſocietas cum iumentis pro conſortio angelorum inita eſt. Vides quàm ſit fugienda nobis hæc ignorantia, de qua tot milia malorum vniuerſo noſtro generi prouenerunt? Ait enim propterea hominem iumentis inſipientibus *pſal.48.d*
comparatum, quia non intellexit. Cauenda proinde omnimodis ignorantia, ne forte ſi adhuc ſine intellectu & poſt vexationem inuenti fuerimus, multo plura & grauiora prioribus mala inueniant nos, dicaturq; de nobis: Curauimus Babylo- *Hie.51.a*
nem, & non eſt ſanata. Merito quidem, quòd nec vexatio dederit intellectum auditui. Et vide ne forte etiam hic ſponſus cum dilectam ab ignorantia tanto increpationis tonitruo deterreret, propterea minime dixerit, egredere cum gregib⁹, aut egredere ad greges, ſed egredere (ait) poſt greges ſodalium tuorum. Vt quid hoc? Sane vt ſecundam proinde ignorantiam priore magis pauendam pudendamq; oſtenderet, quòd illa hominem beſtiis parem feciſſet, iſta & poſteriorem. Nam homines quidem merito ignorantiæ ignorati, id eſt reprobati, & ad tremendum illud iudicium ſtare, & igni perpe- L
tuo tradi habent, non autem & pecudes. Nec dubium fore de
terius his qui ſic erunt, quàm his quæ omnino non erunt. Me- *Mar. 14.c*
lius ei fuerat (inquit) ſi natus non fuiſſet homo ille. Nõ vtique ſi natus non fuiſſet omnino, ſed ſi natus non fuiſſet homo, ſed verbi gratia aut pecus, aut alia quæpiam creatura, quæ quoniam iudicium non haberet, ad iudicium non veniret, ac per hoc nec ad ſupplicium. Sciat ergo anima rationalis quæ ſe ob priorem ignorantiam erubeſcit pecudes habere ſodales in perfruendis vtique bonis terræ, non etiam ſimiliter ſocias habituram in perferendis tormentis gehennæ, & tum demum etiam ab ipſis gregibus ſuorum ſodalium iumentorum cum dedecore exturbandam, nec iam vel cum ipſis ituram, ſed plane poſt, quando illis nihil mali ſentientibus, ipſa malis omnibus exponetur. A quibus non liberabitur in æternum, ſi quidem ſecundo ignorare adiecerit. Egreditur itaque homo & ſolitarius abit poſt greges ſodalium ſuorum, cum ſolus in inferno inferiori retruditur. An non tibi poſteriorem videtur tenere locum, qui ligatis manibus & pedibus proiicitur in te- *Luc.11.d*
nebras exteriores? Et erunt profecto nouiſſima hominis illius peiora prioribus, quando qui prius beſtiis æquabatur, nũc & poſtponitur. Puto quòd & in præſenti vita, ſi bene aduertas, poſteriorem ire pecoribus hominem iudicabis. An nõ ſiquidem tibi videtur ipſis beſtiis quodammodo beſtialior eſſe homo ratione vigens, & ratione non viuens? Nam pecus M
quidem ſi ſe ratione non regat, excuſationem habet à natura, à qua hoc ei penitus munus negatum eſt: non habet homo, cui ab ipſa ſpeciali prærogatiua donatum eſt. Merito proinde eoipſo cenſetur homo egredi, & poſt ire gregalibus animantibus, quòd ſolum hoc animal conuerſatione degeneri iura naturæ tranſgrediens, rationis compos, rationis expertia moribus & affectibus imitatur. Conuincitur ergo ire poſt greges homo, & nunc quidem deprauatione naturæ, poſtmodum autem & extremitate pœnæ. Ecce ſic maledicetur homo qui ignorantiam dei habere inuentus fuerit. Dei dicam, an ſui? Vtrũque ſine dubio, vtraque ignorantia damnabilis eſt, vtralibet ſufficit ad perditionem. Vis ſcire quia ita eſt? Sed de dei minime dubitas, ſi tamen conſtat tibi non aliam vitam eſſe æternam, quàm vt patrem cognoſcas deum verum, & quẽ miſit Ieſum Chriſtum. Audi ergo ſponſum liquido & aperte in anima etiam animę ignorantiam condemnantem. Quid enim dicit? Non vtique ſi deum, ſed ſi ignoras te, inquit, &c. *1.Cor.14.b*

Patet ergo quia ignorans ignorabitur, ſiue ſe, ſiue deum ignorare contingat. De qua vtraque ignorantia erit nobis (ſi tamen deus manum apponat) vtilis admodum diſputatio. Nõ modo tamen, ne fatigati, & non præmiſſa ex more oratione, aut ego minus diligenter rem neceſſariam proſequar, aut vos minus attente, quæ non niſi magno ſuſcipienda ſunt deſiderio audiatis. Etenim ſi corporis cibus cum abſque appetitu & ſatiatus illum ſumis, non modo non prodeſt, ſed & nocet plurimum, multo magis panis animæ cum faſtidio ſumptus, non

A ſcientię nutrimentum, ſed magis tormentum conſcientię importabit. Quod à nobis auertat ſponſus eccleſiæ Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula, Amen.

Quod ſcientia literarum ſit bona ad inſtruendum, ſed ſcientia ſcientia propriæ infirmitatis ſit utilior ad ſalutem. Sermo XXXVI.

IN ego meæ promiſſioni, en ego deſideriis veſtris, en ego etiam deo pro debito famulatu triplici, vt videtis, ratione vrgeor ad loquendum, pacti veritate, charitate fraterna, timore domini. Si tacuero, os meum condemnabit me. Quid ſi loquar? Profecto vereor idem iudicium, ne loquentem videlicet & non facientem idẽ-
Rom. 15.f. tidem os meum cõdemnet me. Iuuate me orationibus veſtris vt ſemper poſſim & loqui quæ oportet, & opere implere quę loquor. Non ignoratis hodiernum vobis propoſitum eſſe ſermonem de ignorantia, vel potius de ignorantiis, quoniam duę ſi meminiſtis, propoſitę ſunt, noſtri vna, & altera dei. Quas & monuimus ambas eſſe cauendas, quòd ambæ damnabiles ſint. Supereſt vt clarius hoc ipſum faciam, ediſſeram plenius. Sed prius quærendum exiſtimo, ſit ne ignorantia omnis damnabilis. Et mihi quidem videtur non eſſe, (neque enim omnis
B ignorantia damnat) ſed multa & innumera eſſe quę neſcire liceat abſque diminutione ſalutis, verbi gratia ſi ignoras fabrilem artem, ſeu carpentariam, aut cęmentariam, & quæcunque iſtiuſmodi ſunt artes quę ad vſus vitæ huius præſentis ab hominibus exercentur, nunquid impedit ad ſalutem? Etiam abſque omnibus illis artibus quæ liberales dicuntur, quanuis honeſtioribus vtilioribus⁹q; ſtudiis & diſcantur & exerceantur, & quàm plurimi hominum ſalui facti ſunt placentes moribus atque operibus: quantos enumerat Apoſtolus in epiſtola ad
Heb. 11. Hebręos factos dilectos non in ſcientia literarum, ſed in conſcientia pura & fide non ficta? Omnes placuerunt deo in vita ſua, vitę meritis, non ſcientiæ. Petrus & Andreas & filij Zebedæi, cęteriq; diſcipuli omnes non de ſchola rhetorum aut philoſophorum aſſumpti ſunt, & nihilominus tamen ſaluator per ipſos operatus eſt ſalutem in medio terræ. Non in ſapientia quæ in ipſis eſſet plus quàm in cunctis viuentibus, quemadmodum ſanctus aliquis de ſemetipſo confeſſus eſt, ſed in fide & lenitate ipſorum ſaluos fecit illos, etiam & ſanctos, etiã & magiſtros. Denique notas mundo fecerunt vias vitæ, & nõ in ſublimitate ſermonis, aut in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed ſicut placuit deo per ſtultitiam prædicationis eorum ſaluos facere credentes, quia mundus eum in ſua ſapientia nõ cognouit. Videar forſan nimius in ſuggillatione ſcientiæ, & quaſi reprehendere doctos, ac prohibere ſtudia literarum.
C Abſit. Non ignoro quantum eccleſiæ profuerint & proſint literati ſui, ſiue ad refellendos eos qui ex aduerſo ſunt, ſiue ad
Oſee.4.b ſimplices inſtruendos. Denique legi. Quia tu repuliſti ſcien-
Dan.12.b tiam, repellam & ego te, vt non fungaris mihi ſacerdotio. Legi. Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas
1.Cor. 8. a æternitates. Sed & ſcio vbi legerim ſcientia inflat: & rurſum,
Eccles.1.d qui apponit ſcientiam, apponit & dolorem. Vides quia differentia eſt ſcientiarum, quando alia inflans, alia contriſtans eſt? Tibi vero velim ſcire quęnam harum videatur vtilior ſeu magis neceſſaria ad ſalutem, illa ne quæ tumet, an quę dolet? Sed non dubito quin dolentem tumenti præferas: quia ſanitatem quã tumor ſimulat, dolor poſtulat. Qui aũt poſtulat, ꝓpiquat
Lucæ.11. b ſaluti: qñ qui petit accipit. Deniq; qui ſanat cõtritos corde,
pſal. 146.a execratur inflatos, dicẽte ſapiẽtia, quia deus ſuperbis reſiſtit,
Iaco.4.b. humilib⁹ aũt dat gratiã. Et apoſtol⁹ aiebat: Dico aũt p gratiã
Roma.12.b quæ data eſt mihi, omnib⁹ qui ſunt inter vos, nõ plus ſapere q̃ oportet, ſed ſapere ad ſobrietatem. Non prohibet ſapere, ſed plus ſapere quàm oportet. Quid eſt autem ſapere ad ſobrietatem? Vigilantiſſime obſeruare quid ſcire magis priúsve oporteat. Tempus enim breue eſt. Eſt autem quod in ſe eſt omnis ſcientia bona, quæ tamen veritate ſubnixa ſit: ſed tu qui cum timore & tremore tuam ipſius operari ſalutem pro temporis breuitate feſtinas, ea ſcire prius ampliusque curato, quæ ſenſeris viciniora ſaluti. Nonne medici corporum medicinę portionẽ diffiniunt eligere in ſumendis cibis quid prius, quid poſterius, & quemadmodum quid q; ſumi oporteat? Nã D
etſi bonos conſtat eſſe cibos quos deus creauit, tu tamen ipſos tibi ſi in ſumendo modum & ordinem non obſerues, reddis plane non bonos. Ergo quod dico de cibis, hoc ſentite & de ſcientiis. Sed melius mitto vos ad magiſtrum. Non eſt enim noſtra iſta ſententia, ſed illius imò & noſtra, quoniam veritatis. Qui ſe, inquit, putat aliquid ſcire, nondum ſcit quo- *1.Cor.8.a*
modo oporteat eum ſcire. Vides quoniam non probat multa ſcientem, ſi ſciendi modum neſcierit? Vides inquam quomodo fructum & vtilitatem ſcientię in modo ſciendi conſtituit? Quid ergo dicit modum ſciendi? Quid niſi vt ſcias quo ordine, quo ſtudio, quo fine quæque noſſe oporteat? Quo ordine? vt id prius, quod maturius ad ſalutem. Quo ſtudio? vt id ardentius, quod vehementius ad amorem. Quo fine? vt non ad inanem gloriam, aut curioſitatem, aut aliquid ſimile, ſed tantum ad ædificationem tuam vel proximi. Sunt nãque qui ſcire volunt eo ſiue tantum vt ſciant, & turpis curioſitas eſt. Et ſunt qui ſcire volunt vt ſciantur ipſi, & turpis vanitas eſt. Qui profecto non euadent ſubſannantem ſatyricum, & ei qui eiuſmodi eſt decantantem. Scire tuum nihil eſt, niſi te ſci- *Perſius*
re hoc ſciat alter. Et ſunt item qui ſcire volunt vt ſcientiam *ſatyra. 1.*
ſuam vendant, verbi cauſa pro pecunia, pro honoribus: & turpis quęſtus eſt. Sed ſunt quoque qui ſcire volunt vt ædificent, & charitas eſt. Et item qui ſcire volunt vt ædificentur, & prudentia eſt. Horum omnium ſoli vltimi duo non inueniuntur E
in abuſione ſcientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere vt benefaciãt. Deniq; intellectus bonus omnibus faciẽtibus eũ. *Pſal.110. b*
Reliqui omnes audiant: Scienti bonum & non facienti, pec- *Iaco. 4.d*
catum eſt ei. Ac ſi per ſimilitudinem dicat. Sumenti cibum & non digerenti, pernicioſum eſt ei. Cibus ſiquidem indigeſtus & qui bonam non habet decoctionem, malos generat humores, & corrumpit corpus, & non nutrit. Ita & multa ſcientia ingeſta ſtomacho animę, quę eſt memoria, ſi decocta igne charitatis non fuerit, & ſic per quoſdam artus animæ mores ſcilicet atque actus tranſfuſa atque digeſta, quatenus ipſa de bonis quæ nouerit vita atteſtante & moribus bona efficiatur: nonne illa ſcientia reputabitur in peccatum, tanquam cibus conuerſus in prauos noxioſq; humores? An non malus humor peccatum? an non mali humores praui mores? An non inflationes & tortiones in conſcientia ſuſtinebit qui huiuſmodi eſt, ſciens videlicet bonum, & non faciens? An non reſponſum mortis & damnationis totiens in ſemetipſo habebit, quotiẽs in mentem venerit ſermo quem dixit deus, quia ſeruus ſciens voluntatem domini ſui & non faciens digna, plagis vapulabit *Luc. 12. f.*
multis? Et vide ne forte in perſona talis animæ propheta *Hiere.4.c.*
plangeret dicens: Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo. Niſi quòd ipſa ingeminatio geminũ videtur innuere ſenſum, vt præter hunc quem diximus, etiam alium requiramus. F
Puto enim quòd in ſua perſona potuit hoc dixiſſe propheta, quòd videlicet ſcientia plenus, & æſtuans charitate, & omnino effundere cupiens, non inueniret qui curaret audire, & ſic quaſi oneri ſua ſibi ſcientia erat, quam communicare non poterat. Plangit itaque pius eccleſiæ doctor tam illos qui ſcire contemnunt quomodo ſit viuendum, quàm illos qui ſcientes male nihilominus viuunt. Et hoc pro eo quòd eundem ſermonem propheta repetit. Aduertis ne iam quàm verum ſenſit Apoſtolus, quia ſcientia inflat? Volo proinde animam primo omnium ſcire ſeipſam, quòd id poſtulet ratio & vtilitatis & ordinis. Et ordinis quidem: quoniam quod nos ſumus, primum eſt nobis: vtilitatis vero, quia talis ſciẽtia non inflat, ſed humiliat, & eſt quædam præparatio ad ædificandum. Niſi enim ſuper humilitatis ſtabile fundamentum, ſpirituale ædificium ſtare minime non poteſt. Porro ad ſe humiliandum nihil anima inuenire viuacius ſeu accommodatius poteſt, q̃ ſi ſe in veritate inuenerit, tantum non diſſimulet, non ſit in ſpiritu eius dolus, ſtatuat ſe ante faciem ſuam, nec ſe à ſe auertere abducatur. Nonne ſe ita intuens clara luce veritatis inueniet ſe in regione diſſimilitudinis, & ſuſpirans miſera quam iam latere non poterit quòd vere miſera ſit, nonne cum propheta clamabit ad dominum, In veritate tua humiliaſti me? Nam quomodo non vere humiliabitur in hac vera cognitione ſui, cum ſe perceperit oneratam peccatis, mole huius mortalis corporis aggrauatam, terrenis intricatam curis, carnaliũ

G desideriorum fece infectam,cęcam, curuam, infirmam,implicitam multis erroribus, expositam mille periculis,mille timoribus trepidam , mille difficultatibus anxiam, mille suspicionibus obnoxiam,mille necessitatibus grumnosam, procliuem ad vitia, inualidam ad virtutes? Vnde huic iam extollentia oculorum, vnde leuare caput? Nonne magis conuertetur in ærumna sua, dum configitur spina? Conuertetur inquam ad lachrymas,conuertetur ad planctus & gemitus,conuertetur ad
Psal. 31. a dominum , & in humilitate clamabit, sana' animam meam: quia peccaui tibi. Porro conuersa ad dominum recipiet consolationem,quia pater est misericordiarum, & deus totius cõ
Psal. 40. a solationis. Ego quandiu in me respicio, in amaritudine moratur oculus meus. Si autem suspexero & leuauero oculos ad diuinæ miserationis auxilium:temperabit mox amaram visio-
Psal. 41. b. nem mei , visio læta dei, cui & dico: Ad meipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui. Nec mediocris dei visio,pium & deprecabilem experiri,sicut reuera benignus & misericors est,& præstabilis super malitia, quippe cuius natura bonitas , & cui proprium est misereri semper & parcere. Tali itaque experimento & tali ordine salubriter innotescit deus cum prius se homo nouerit in necessitate positum,& cla
Psal. 49. c. mabit ad dominum,& exaudiet eum,& dicet: Eruam te,& honorificabis me. Atque hoc modo erit gradus ad notitiam dei, cognitio tui: & ex imagine sua quæ in te renouatur,ipse vide-
H bitur, dum tu quidem reuelata facie gloriam domini cum. fiducia speculando,in eandem imaginem transformaris de claritate in claritatem tanquam à domini spiritu. Sed iam demum aduerte quomodo vtraque cognitio sit tibi necessaria ad salutem,ita vt neutra carere valeas cũ salute. Nam si ignoras te,non habebis timorem dei in te,non humilitatem. An vero sine timore dei & sine humilitate de salute præsumas, tu videris . Bene feciſtis grunniendo significare quòd minime ita sapiatis,imò quòd non ita desipiatis,ne in eo quod planum est immoremur. Sed attendite cætera. An potius paufandũ est nobis propter somnolentos ? Putabam me vno sermone implere quod promisi de duplici ignorantia: & fecissem nisi fastidiosis longior videretur . Quosdam siquidem oscitantes, quosdam & dormitantes intueor. Nec mirum. Precedentis nocti vigiliæ(longissimę quippe fuerunt)excusant eos. Verum illis quid dicam qui & tunc dormierunt , & modo nihilominus dormiunt ? Sed non pergo nunc vlterius exagitare verecundiam eorum,sufficit tetigisse. Puto quòd melius deinceps vigilabunt , nostræ obseruationis cauterium verituri. In hac spe gerimus eis hac vice morem, & quod continuãdum ratio exigebat,eorum charitate(pendente licet disputatione) partimur , facientes finem vbi non erat finis. Ipsi vero super sibi facta indulgentia nobiscum glorificent sponsum ecclesiæ le-
I sum Christum dominum nostrum , qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

De *duabus notitiis , & de duabus ignorantiis: & de his quæ ex se parturiunt.* Sermo XXXVII.

IDuto non habemus nunc opus hortari ad vigilandum, cum absq; dubio sermo ille suggillatorius vigilet,vtpote adhuc recẽs,qui heri à nobis charitatiue prolatus, bene aliquos expergefecit. Ergo tenetis memoria quòd teneam assensum vestrum,neminem absque sui cognitione saluari: de qua nimirum mater salutis humilitas oritur,& timor domini,qui & ipse sicut initium sapiẽtiæ:ita est & salutis. Nemo dico absque illa cognitione saluatur,qui tamen ætatem habeat ac facultatẽ cognoscẽdi. Quod propter paruulos loquor & propter fatuos, quorum alia ratio est. Quid si ignoras deum? Poteritne spes esse salutis cum dei ignorantia ? Ne hoc quidem . Nec enim potes aut amare quem nescias,aut habere quem non amaueris. Noueris proinde te,vt deum timeas : noueris ipsum , vt æquè ipsum diligas. In altero initiaris ad sapientiam , in altero & consummaris: quia initium sapientię timor domini est,& plenitudo legis est charitas. Tam ergo vtraque ignorantia cauenda est tibi,quàm sine timore & amore dei salus esse non potest. Cætera indifferentia sunt,nec salutem si sciantur,nec damnationem si nescia
tur habentia. Non tamen dico contemnendam aut negligen- K
dam scientiam literarum,quæ ornat animam,& erudit eam,& facit vt possit etiam alios erudire. Sed duo illa oportet & expedit vt præcedant,in quibus summam salutis constituì superior ratio declarauit. Et vide si non intuebatur & si non do- *Esa.37. c. & Osee 10.d.*
cebat hũc ordinem qui dicebat: Seminate vobis ad iustitiam, metite spem vitæ,& tunc demum illuminate vobis(ait)lumẽ scientię. Vltimam posuit scientiam , tanquam picturam,quæ statum habere nequeat super inane, & ideo illa duo præmisit & subiecit illi tanquam si solidum aliquid picturę substerneret . Securus iam intendam scientiæ, si vitæ prius per beneficium spei securitatem accepero. Tu ergo seminasti tibi ad iustitiam,si ex vera notitia tui euigilasti timere deum,temetipsum humiliasti,fudisti lachrymas, eleemosynas profudisti,cæteris q̃ te pietatis actionibus mancipasti, ieiuniis & vigiliis afflixisti corpus,si pectus tunsionibus,cœlos clamoribus fatiga
sti. Hoc siquidem seminare est ad iustitiam. Semina sunt bona opera,bona studia,semina lachrymæ sunt. Ibant (inquit)& flebant mittentes semina sua. Sed quid? Semper flebunt? Absit. *psal.125.a.*
Sed venient cum exultatione portantes manipulos suos. Me- *Ibidem.*
rito cum exultatione , cum reportant manipulos gloriæ . At istud(inquis) in resurrectione in nouissimo die, & est nimis longa expectatio . Noli animo frangi,noli deficere à pusillanimitate spiritus,habes interim de primitiis spiritus,quod ad præsens in exultatione metas. Seminate(ait) vobis iustitiam, L
metite spem vitę . Non te modo mittit ad diem nouissimum qñ res iã erit in re,& non in spe:sed de presenti loquit̃.Prorsus magna lætitia & exultatio multa nimis cũ vita venerit.
Sed nunquid tantæ lętitię spes erit sine lætitia? Spe gaudẽ- *Roma.12.c*
tes:ait Apostolus.Et Dauid non lætaturum,sed lætatum se di- *psal.121.d*
xit q̃ in domum domini se speraret iturum . Nondum vitam tenebat,sed spem profecto vitę messuerat:atque in semetipso experiebatur veritatem scripturæ perhibentis,quia non modo remuneratio , sed ipsa quoque expectatio iustorum lætitia. Hanc parit in animo illius qui sibi ad iustitiam seminauit, *Prou.10.d*
præsumpta indulgentia delictorum, si tamen ipsam indulgentiam efficacia attestatur acceptæ gratiæ ad viuendum sanctius deinceps. Omnis in vobis qui,hæc sentit intra se actitari, scit quid loquitur spiritus , cuius vox atque operatio minime inter se vnquam dissentiunt . Propterea ergo intelligit quæ
1.Cor.12. dicuntur ,quoniam quæ foris audit,intus sentit. Nam qui in nobis loquitur, operatur in vobis, vnus atque idem spiritus diuidens singulis prout vult:aliis quidem loqui, aliis autem operari quod bonum est . Quisquis itaque vestrum post illa amara & lachrymosa conuersationis suę primordia respirasse in spem , atque in quoddam serenum supernæ consolationis pẽnis gratiæ subleuatum se euolasse lætatur, is profecto iam metit suarum recipiẽs fructum temporaneum lachrymarum, *Prou.31.b*
& ipse vidit deum,& audiuit vocem dicentis: Date ei de fructibus manuum suarum. Nam quomodo non vidit deum , qui M
gustauit & vidit quoniam suauis est dominus? Quàm dulcem & suauem te sensit domine Iesu , cui à te non modo peccata donata sunt, sed & munus sanctitatis indultum est:neque id solum,sed addita insuper ad cumulum bonorum vitæ æternæ promissio? Fœlix qui tantum iam messuit,habẽs interim quidem fructum suum in sanctificationem , finem vero vitam æternam . Merito qui se inuento fleuit, gauisus est viso domino,ad cuius vtique miserationis intuitum tantos iam leuauit manipulos, remissionem,sanctificationem,spem vitæ. O q̃ *Psal.125.d*
verus est sermo qui in propheta legitur: Qui seminant in lachrymis', in exultatione metent. Vbi breuiter comprehensa vtraque cognitio est , & nostri quidem in lachrymis serens: quæ autem dei,metens in gaudio. Hac ergo in nobis gemina prœeunte notitia,iam ea quæ forte supercreuerit scientia minimè inflat , vtpote quæ nihil afferre valeat terreni commodi vel honoris,quod non sit sane inferius spe concepta,lætitiaq; spei iam altius radicata in animo. Spes autem non confundit, quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum *Roma.5.d*
sanctum qui datus est nobis. Ideo illa non confundit,quia ista infundit certitudinem . Per hanc enim ipse spiritus testimonium perhibet spiritui nostro quòd filij dei sumus . Quidnam igitur nobis de nostra quantacunque scientia prouenire possit quod non sit minus hac gloria qua inter dei filios numeramur? Parum dixi, nec respici in eius cõparatione potest

A orbis ipse & plenitudo eius, etiam si totus cedat vniuersi notitiam in possessionem . Cęterum si nos ignorantia dei tenet, quomodo speramus in eum quem ignoramus? si nostri , quomodo humiles erimus,putantes nos aliquid esse, cum nihil simus ? Scimus autem nec superbis nec desperatis partem esse vel societatem in sorte sanctorum. Intuere ergo nunc mecum quanta cura & solicitudine ambas istas repellere à nobis ignorantias debeamus , quarum omnis peccati altera initium parit,altera consummationem: sicut duarum è regione notitiarum initium sapientiæ vna,perfectionem altera gignit: illa timorem domini,ista charitatem . At istud de notitiis supra ostensum est. Nunc de ignorantiis vide. Et enim sicut initiũ sa-
Eccles.1.b. 10. b pientię timor domini, sic initium omnis peccati superbia: & quomodo perfectionem sibi sapientiæ vendicat amor dei, ita desperatio sibi omnem malitiæ consummationẽ. Et quemadmodum ex notitia tui venit in te timor dei,atque ex dei notitia dei itidem amor: sic ecõtrario de ignorantia tui superbia, ac de dei ignorantia venit desperatio. Sic autem superbiam parit tibi ignorantia tui , cum meliorem quàm sis decepta & deceptrix tua cogitatio te esse mentitur. Hoc quippe est superbia,hoc initium omnis peccati , cum maior es in tuis oculis quàm apud deũ,quàm in veritate. Et ideo qui primus peccauit hoc grande peccatum (diabolum loquor) de ipso dictũ
Ioan. 8.f. B est,quia in veritate non stetit,sed mendax est ab initio : quoniam quod in sua fuit cogitatione,non fuit in veritate. Quod si in eo discordaret à veritate , vt minorem se inferioremq̃ue putaret quàm veritas haberet ? Excusaret eum sua proculdubio ignorantia, & minime reputaretur superbus, nec tam inueniretur iniquitas eius ad odium, quàm humilitas fortassis ad gratiam. Si enim in quonam statu vnumquemque nostrum habeat deus, liquido cognosceremus:nec supra sane nec infra secedere deberemus , veritati in omnibus acquiescentes.
1.Reg.22.b Nunc autem quia consilium hoc posuit tenebras latibulum
Eccles.9.a suum,& sermo absconditus est à nobis,ita vt nemo sciat si di-
Luc.14.b gnus sit amore vel odio,iustius tutius q̃ profecto iuxta ipsius veritatis consilium nouissimum nobis locum eligimus,de quo postmodum cum honore superius educamur,quàm præsumimus altiorem,vnde cedere mox oporteat cum rubore. Non est ergo periculum quantumcunque te humilies,quantumcũque reputes minorem quàm sis , hoc est quàm te veritas habeat. Est autem grande malum, horrendumq̃ue periculum , si vel modice plus vero te extollas,si vel vni videlicet in tua cogitatione te præferas, quem forte parem tibi veritas iudicat: aut etiam superiorem . Quemadmodum enim si per ostium transeas cuius superliminare(vt ad intelligentiam loquar) nimium bassum sit , non nocet quantumcunque te inclinaueris, nocet autem si vel transuersi digiti spatio plus quàm ostij pa
C titur mẽsura erexeris, ita vt impinguas,& capite quassato collidaris: sic in anima non est plane timenda quantalibet humiliatio,horrenda autem nimium q̃ pauenda vel minima temere præsumpta erectio. Quamobrem noli te homo comparare maioribus,noli minoribus,noli aliquibus,noli vni. Quid scis enim ô homo si vnus ille quem forte omnium vilissimum atque miserrimum reputas, cuius vitam sceleratissimam ac singulariter fœdissimam horres , & propterea illum putas spernendum non modo præ te,qui forte iam sobrie & iuste & pie viuere te confidis,sed etiam præ cæteris omnibus sceleratis
psal.76.c tãquam omnium sceleratissimum: quid scis,inquam, si melior & te & illis mutatione dexteræ excelsi in se quidem futurus sit,in deo vero iam sit? Et propterea non mediocrem, non vel penultimum , non ipsum saltem inter nouissimos eligere
Luc.14.b locum nos voluit:sed recumbe,inquit,in nouissimo loco: vt solus videlicet omnium nouissimus sedeas , te q̃ nemini non dico præponas,sed nec comparare præsumas. En quantum ma
Eccli. 10.b lum venit de ignorantia nostri. Vtique peccatum diaboli , & initium omnis peccati superbia. Quid etiam dei parturiat ignorantia , aliàs videbimus. Nam nunc horę breuitas non permittit,quoniam hodie tarde conuenimus . Itaque sufficiat vnumquẽque modo ne seipsum ignoret admonitum esse non solum sermone nostro, sed ipsius quoque dignatione sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri,qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Qualiter ex ignorantia dei nascitur desperatio, & qualiter sponsa dicatur pulchra inter mulieres. Sermo XXXVIII. D

VId igitur dei ignorantia parturit? Nam hinc incipiendum est,sicut recordamini hic heri fuisse terminatum. Quid itaque parturit? Diximus desperationem:sed quonam modo, dicamus. Forte aliquis reuersus in se,& displicens sibi in omnibus malis quæ fecit,cogitans q̃ resipiscere & redire ab omni via mala & carnali conuersatione sua,si ignorat q̃ sit bonus deus. q̃ suauis & mitis,& *Sapiẽ.12.a*
q̃ multus ad ignoscẽdum:nonne sua carnalis cogitatio arguet *Esa.55.c*
eum,& dicet: Quid facis? Et vitam istam vis perdere & futuram? Peccata tua maxima sunt:& nimium multa. Nequaquam pro tot & tantis,nec si te excories,sufficies satisfacere. Complexio tenera est,vita extitit delicata, consuetudinem difficilè vinces . Pro his & similibus desperatus resilit miser, ignorans q̃ facile omnipotens qui neminem vult perire,cuncta ista dissolueret:sequitur q̃ impœnitentia , quæ est delictum maximum,& blasphemia irremissibilis:ipse vero aut conturbatus nimia tristitia absorbetur & fertur in profundum, minime iã vt consolationem recipiat emersurus sicut scriptum est : Im- *Prou.18.d.*
pius cum venerit in profundum malorum,contemnit. Aut certe dissimulans,& sibi qualicũque veritẽmili blandiens ratio- E
ne reuocat se irreuocabiliter in seculum ad perfruendum & deliciandum in omnibus bonis eius quoad licuerit. Cum aũt *1.Thes.5.a*
dixerit pax & securitas, tunc repentinus ei superueniet interitus,sicut dolor in vtero habentis,& non effugiet. Ita ergo & de ignorantia dei,vniuersæ malitiæ consummatio venit, quæ est desperatio. Apostolus dicit q̃ ignorantiam dei quidam habent. Ego autem dico omnes ignorare deum qui nolunt cõ- *1.Cor.15.d*
uerti ad deum. Neque enim ob aliud proculdubio renuũt : nisi quia grauem & seuerum imaginantur qui pius est: durum & implacabilem,qui misericors est: ferum & terribilem,qui amabilis est,& mentitur iniquitas sibi,formans sibi idolum ,p eo quod non est ipse. Quid timetis modicę fidei,vt peccata nolit remittere? Sed affixit ea cruci cum suis manibus. Quod teneri & delicati estis? Sed ipse nouit figmentum nostrũ. Quod male assueti, & ligati peccandi consuetudine ? Sed dominus *Psal.145. b*
soluit compeditos. Forte ne irritatus immanitate & multitudine criminum cunctetur porrigere manum adiutorij? Sed vbi abundauit delictum,superabũdare & gratia consueuit. An *Rom.5.d*
de vestimento soliciti estis vel cibo, cæteris q̃ corpori vestro necessariis , & propterea cunctamini relinquere vestra ? Sed scit quia his omnibus indigetis. Quid vultis amplius? Quid iã impedit à salute? Sed hoc est quod dico , deum ignoratis, sed F
nec creditis auditui nostro:vellem vos vel expertis credere: quia nisi credideritis,non intelligetis. Sed non est omnium fides. Absit autem vt de tali, hoc est de dei ignorantia spõsam commonitam sentiamus , quæ tanta sponsi pariter & dei sui non dico agnitione , sed amicitia & familiaritate donata est, vt eius crebra colloquia & oscula mereretur,& nunc familiari ausu loquitur: Indica mihi vbi pascas,vbi cubes in meridie. *Cant.1.d*

Vbi sane non ipsum,sed locum habitationis glorię eius sibi indicari requirit : quãquam non aliud ipse,& aliud locus eius vel gloria. Sed reprimẽda censetur propter præsumptionem,& de sua ipsius commonenda cognitione, in qua nimirũ visa est aliquatenus caligare,quæ tantæ se æstimarit idoneam visioni , siue minus attendens præ excessu suo quod esset in corpore : siue frustra speraus etiam manentem in corpore ad illam se posse inacessibilem accedere claritatem. Ergo ad se ipsam protinus reuocatur,& ignorantia conuincitur,& info- *Cant.1.c*
lentia castigatur. Si ignoras te(inquit)egredere. Terribiliter sponsus intonat in dilectam,non tanquam sponsus,sed tanquã magister,& non quasi iratus , sed vt territa purgaretur, purgata idonea redderetur huic ipsi cui inhiat visioni. Mundicordibus nempe illa visio sequestratur . Pulchre autem pulchram, non omnimodè quidem,sed pulchram inter mulieres eam dicit,videlicet cum distinctione:quatenus & ex hoc amplius reprimatur,& sciat quid desit sibi. Ego enim puto mulierum nomine hoc loco appellatas animas carnales ac seculares , nihil in se virile habentes , nihil forte aut constans in suis actibus demonstrantes,sed totum remissum,totum fœmi

G neum & molle quod viuunt & quod agunt. Spiritualis autem
anima etsi inde iam pulchra quòd non secundum carnem ambulat,sed secundum spiritum,ex eo tamen quòd adhuc in corpore viuit, citra perfectum adhuc pulchritudinis proficit, ac proinde non pulchra omnimodo, sed pulchra inter mulieres, id est inter animas terrenas, & quæ non sunt sicut ipsa spirituales,non autem inter angelicas beatitudines, non inter virtutes,potestates,dominationes. Sicut patrum aliquis olim
Genes. 6.b. & 38.a inuentus & dictus est iustus in generatione sua, id est præ omnibus sui temporis suæq; generationis,& Thamar iustificata perhibetur ex Iuda,hoc est præ Iuda:& in euangelio publi
Luce. 18.c canus descendisse refertur de templo iustificatus, sed iustifi-
Luce. 7.b. catus à pharisęo:& quomodo magnus ille Ioannes magnifice quondam commendatus est, quòd videlicet superiorem non haberet, sed hoc inter natos mulierum,non autem inter choros beatorum cœlestium q; spirituum:ita & sponsa modo dicitur pulchra, sed interim adhuc inter mulieres,& non inter cœlestes beatitudines. Desinat proinde quandiu in terris est, quę in cœlis sunt curiosius inuestigare,ne forte scrutatrix maiestatis opprimatur à gloria. Desinat inquam donec inter mulieres versatur, inquirere quæ apud sublimes illas sunt potestates, solis ipsis perspicua, solis licita tanquam cœlestibus cœlestia ad videndum. Mirabilis facta est, inquit, visio ista ex
H te ô sponsa,quam tibi postulas demonstrari:nec modo præua
Can.1.b les intueri meridianam & miram quam inhabito claritatem. Dixisti enim: Indica mihi vbi pascas,vbi cubes in meridie. Sed enim induci in nubes,penetrare in plenitudinem luminis,irrũpere claritatis abyssos, & lucem habitare inaccessibilem, nec temporis est huius nec corporis. Id tibi in nouissimis reseruatur,cum te mihi exhibuero gloriosam,non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi. An nescis quia quandiu viuis in hoc corpore, peregrinaris à lumine? Quomodo quæ necdum tota pulchra es, idoneam te existimas vniuersitatem pulchritudinis intueri? Quomodo denique quæris me in mea claritate videre, quæ adhuc ignoras te? Nam si te plenius nosses, scires vtique corpore quod corrumpitur aggrauatam nullatenus posse attollere oculos,& figere in illum fulgorem in quem prospicere angeli concupiscunt. Erit cum apparuero quòd tota pulchra eris,sicut ego pulcher sum totus:
Cant.4.d & simillima mihi,videbis me sicuti sum. Tũc audies. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Nunc vero etsi ex parte iam similis,ex parte tamen dissimilis, contenta esto ex
Eccli.13.c parte cognoscere. Teipsam attende, & altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutata fueris. Alioquin si ignoras te ô pulchra inter mulieres, nam & ego te dico pulchram,sed inter mulieres, hoc est ex parte. Cum autem venerit quod perfectũ
1.Cor.13.c est,tunc euacuabitur quod ex parte est. Si ergo ignoras te,sed quæ sequuntur,dicta sunt, & non oportet iterum dici. Promi
I seram me de duplici ignorantia vtiliter disputaturum. Si quominus implesse videor,date veniam volenti. Nam velle adiacet mihi,perficere autem non inuenio, nisi quantum sua benignitate ad vestram ædificationem largiri dignabitur sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster,qui est super omnia deus benedictus in secula,Amen.

De curribus Pharaonis id est diaboli, & de principibus exercitus,qui sunt malitia,luxuria, & auaritia.
Sermo XXXIX.

Cant. 1.c. EQuitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te amica mea. Ante omnia in his verbis libenter accipimus ecclesię typum in patribus præcessisse,& nostræ sacramenta salutis præostensa esse. In exitu Is-
Psal.113.a. rael de Aegypto, geminoq; illo admirabili maris obsequio, & transitum scilicet populo dantis, & vltionem de hostibus, baptismi gratia euidenter exprimitur, saluantis homines, &
1.Cor.10.d crimina submergentis. Omnes,inquit, sub nube fuerunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari. Sed oportet consequentiam sicut solemus signare verborum,& sequentia prioribus copulare, & ita demum elicere suaue quippiam si possumus quod prosit moribus instruendis. Vbi itaque sponsæ præsumptio dura & austera increpatione repressa est:ne tristior remaneret,bona illi aliqua quæ iam acceperat,ad memoriam reducuntur,& aliqua quæ nondum acceperat promittuntur:sed & pulchra denuo perhibet,& appellatur amica. Quod K
tibi, inquit, dure locutus sum amica mea,nulla in me tibi suspicio sit odij vel rancoris:nam signa amoris mei in te euidentia sunt ipsa mea munera quibus te honoraui & ornaui. Nec mihi animi est illa retrahere,sed magis addere ampliora. Vel sic. Non egreferas amica mea minime te accipere modo quod postulas,quæ tanta à me iam accepisti,& maiora horum accipies,si in præceptis meis ambulaueris,& in amore meo perseueraueris. Hęc pro literæ consequentia. Nunc iam videamus qualia sint quæ se donasse commemorat. Et primũ quidẽ est quòd eã assimilauit equitatui suo in curribus Pharaonis, liberando vtique à iugo peccati, mortificatis vniuersis operibus carnis,quemadmodum ille populus liberatus est à seruitute Aegypti, subuersis & submersis cunctis curribus Pharao Exo.14.c.
nis. Id quidem miseratio maxima, in qua ego quoque si gloriari voluero,nõ ero insipiens: veritatem enim dicam. Fateor Psal. 93.c
& fatebor,nisi quia dominus adiuuit me,paulominus habitasset in inferno anima mea. Non sum ingratus,non sum oblitus. Psal. 88.a
Misericordias domini in æternum cantabo. Verum hactenus mihi cum sponsa. De reliquo,illa singulari dignatione postquam liberata est ascisitur in amicam,decorem induitur tanquam domini sponsa, interim tamen in genis duntaxat & in collo. Ad hæc illi promittuntur murenulę pro ornatu,ipsęq; aureę pro precio,& distinctę argento pro decore. Cui nõ admodum placeat ordo ipse donationum? Primum misericordi- L.
ter liberatur,secũdo dignanter adamatur, tertio benigne abluitur & purgatur, postremo optimi ornamenti accipit promissionem. Non ambigo quosdam iam vestrum in semetipsis recognoscere quæ dicuntur,proprio q; experimento commonitos,ad intelligentiam prævolare. Sed sane memor versiculi illius: Declaratio sermonum tuorum illuminat,& intellectum Psal.118.c.
dat paruulis: pro huiusmodi dignum duco eadem modice latius explananda. Benignus est enim spiritus sapientię, & platicet illi doctor benignus & diligens,qui ita cupiat satis facere Eccli.24.c
studiosis, vt morem gerere tardioribus non recuset. Deniq; qui eluciant me, vitam æternam habebunt: ait ipsa sapientia. Quo quidem præmio ego fraudari noluerim. Quanquam in his etiam quæ plana videntur,quandoque talia latent,quæ ipsis quoque qui capaciores videntur & prævolantes ingenio, non erit inutile si diligentius declarentur. Sed vide iam similitudinem de Pharaone & exercitu eius, & domini equitatu. Non inter ipsos exercitus similitudo data est,sed de ipsis. Quæ enim societas luci ad tenebras,aut quæ pars fideli cum infideli? Sed inter sanctam spiritualemque animam & equitatum domini plane comparatio est,& inter Pharaonem & diabolum,amborumque exercitus. Nec miraberis vnam animam equitatus multitudini similatam, si aduertas quantę in ipsa vna quę tam sancta anima sit virtutum acies habeantur,quanta in affectionibus ordinatio,quanta in moribus disciplina,quanta in orationibus armatura, quantum in actionibus robur, M
quantus in zelo terror, quanta denique ipsi cum hoste conflictuum assiduitas, numerositas triumphorum. Denique in Can.6.d.
consequentibus legitur: Terribilis vt castrorum acies ordi- Cant.7.d
nata. Et item: Quid videbis(inquit)in Sunamite nisi choros castrorum? Aut si id tibi non placet,noueris huiusmodi animam nunquam esse sine angelorum custodia,qui eam æmulantur dei æmulatione, soliciti suo viro seruare,& virginem castam exhibere Christo. Et ne dixeris in corde tuo: Vbi sunt? 2.Cor.11.d
Quis eos vidit? Vidit eos propheta Helisęus,insuper & fe- 4.Reg.6.
cit orando vt videret etiam Giezi. Tu non vides, quia non es propheta,nec puer prophetæ. Vidit patriarcha Iacob, & Gene.32.d.
ait: Castra dei sunt hæc. Vidit & doctor gentium, qui dicebat: Nonne omnes administratorij spiritus sunt, missi in mi- Heb.1.d
nisterium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Ergo angelicis fulta ministeriis,& superno stipata agmine sponsa incedens similis est equitatui domini,illi vtique qui quondam in curribus Pharaonis tam stupendo diuini adiutorij
miraculo triumphauit. Si enim diligẽter aduertas cuncta quæ Exo.14.f.8
ibi miraris magnifice perpetrata, inuenies hic nihilominus admiranda. Nisi quòd in eo nunc magnificẽtius triumphatur, quòd quæ illic corporaliter præcesserunt, hic spiritualiter adimplentur. An non tibi nempe multo fortius longeq́ gloriosius esse videtur diabolum prosternere quàm Pharaonem, atque

A atq; aerias debellare potestates q̃ currus Pharaonis subuertere? Ibi deniq; pugnatum est aduersus carnem & sanguinẽ,
Ephe.6.b hic aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitię in cœlestibus. Et prosequere modo mecum singula proportionis membra. Ibi populus eductus de Aegypto,hic homo de secu
Io. Ibi prosternitur Pharao, hic diabolus. Ibi subuertuntur
1.Pet.2.c currus Pharaonis,hic carnalia & secularia desideria quæ militant aduersus animam,subruuntur. Illi in fluctibus,isti in fletibus. Marini illi,amari isti. Puto & nunc clamitare dæmonia,
Exo.14.f si forte contingat incidere in talem animã: Fugiamus Israelem, quia dominus pugnat pro eo. Vis ne etiam aliquos de principib⁹ Pharaonis propriis tibi designem nominibus, & de curribus describam, instar quorum tu quoq; alios si qui sunt per teipsum valeas inuenire? Magnus quidem princeps spiritualis atque inuisibilis regis Aegypti profecto malitia est,magnus luxuria, magnus auaritia. Et hi quidem possidẽt terminos suos sub rege suo,sicut sui cuiq; assignati sunt. Nã malitia in omni regione maleficiorum atque facinorum dominatur. Luxuria omni imũditiæ & turpitudini carnis præest. Auaritia in partes rapinæ & fraudis sortita est principatum. Accipe nunc quoq; quales his suis principibus Pharao præparauerit currus ad persequendum populum dei. Ha-
B bet nanque malitia currum suum rotis quatuor consistẽtem: sęuitia,impatientia,audacia,impudentia. Valde etenim velox est currus iste ad effundendum sanguinem, qui nec innocẽtia sistitur,nec patientia retardatur,nec timore frenatur,nec inhibetur pudore. Trahitur autem duobus admodum pernicibus equis,& ad omnem perniciem paratissimis,terrena potẽtia, & seculari pompa. Tunc nanq; quadriga ista malitię currit valde velociter,cum hinc quidem potẽtiæ effectus subest
Psalm.9.d eius adimplendis malitiosis conatibus, inde plausus pompę
Luc.22.f arridet perpetratis sceleribus, vt sermo impleatur qui scriptus est,quoniam laudatur peccator in desideriis animæ sue, & iniquus benedicitur. Et iterum alia scriptura: Hæc est, inquit, hora vestra & potestas tenebrarum. Porro præsident duobus his equis aurigę duo,tumor & liuor:& tumor quidẽ pompam, liuor vero potentiam agit. Is enim rapido fertur diabolicarum amore pomparum, cuius apud se cor prius intumuit. Nã quod in se firmiter stat timore cõpressum,grauitate modestum, humilitate solidum, puritate sanum: aura huius vanitatis nequaquam leuiter rapietur. Item terrenę iumentum potentiæ nonne inuidia agitur, & quasi quibusdam liuoris vrgetur hinc inde calcaribus,suspicione vtique decedendi,& metu succumbendi? Aliud est enim quòd suspectus est successor, & aliud q̃ timetur inuasor. His itaq; stimulis terrena potentia continue agitatur. Et currus quidem mali-
C tiæ sic se habeb. Luxuriæ vero currus quadriga nihilominus voluitur vitiorum,ingluuie videlicet vẽtris, libidine coitus, mollitie vestium, ocij soporis q̃ resolutione. Trahitur equis æquè duobus prosperitate vitæ,& rerum abundantia: & qui his præsident duo,ignauię torpor,& infida securitas: quia & copia in ignauiam soluit: & secundum scripturam, prosperitas stultorum perdet illos: non sane ob aliud, nisi quoniã male securos reddat. Cum autem dixerim pax & securitas, tunc
Prou.1.d subitaneus superueniet eis interitus. Hi calcaria minime ha-
1.Thes.5.a bent, neq; flagella vel aliquid huiusmodi, sed pro his vtũtur paruulo papilione conopeo ad faciendam vmbram,& flabello ad citandum ventum. Porro conopeum dissimulatio est, vmbram faciens,& protegens ab æstu curarum. Propriũ nanque est mollis & delicatę animæ etiam necessarias dissimulare curas,& ne æstuantes solicitudines sentiat, sub latibulo dissimulationis abscõdi. Flabellũ vero effusio est vẽtũ adulationis apportans. Largi sunt enim luxuriosi ementes auro vẽtum de ore adulatorum. Et de hoc satis. Iam vero auaritia rotis & ipsa vehitur quatuor vitiorum,quæ sunt pusillanimitas,inhumanitas, contemptus dei,mortis obliuio. Porro iumenta trahentia, tenacitas, & rapacitas: & his vnus auriga ambobus præsidet,habendi ardor. Sola siquidẽ auaritia quoniam conducere plures non patitur, vno contenta est seruitore. Ipse vero iniuncti operis promptus admodum atque infatigabilis executor,vrgendis sane iumentis trahentibus,flagris vtitur acerrimis,libidine acquirendi,& metu amittendi.

Sunt & alij principes regis Aegypti,habentes & ipsi curD
rus suos in expeditione domini sui,sicut superbia quæ vnus est de maioribus principib⁹,sicut inimica fidei impietas,magnum & ipsa tenens locum in domo & regno Pharaonis: & multi adhuc sunt alij inferioris ordinis satrapæ & equites quorum non est numerus in Pharaonis exercitu, quorum & nomina & officia necnõ & arma & apparatus eorum vestris studiis (vt in his exerceamini) inquirenda relinquo. In istorũ itaque principum fortitudine, curruumq; suorum inuisibilis Pharao vbique discurrens, in omnem familiam domini quibus potest viribus more tyrannico debacchatur,in his etiam his diebus exeũtem Israel de Aegypto insequitur. At ille nec subuectus curribus,nec protectus armis, nihilominus tamen sola domini manu confortatus secure decantat: Cãtemus do Exo.15.d
mino,gloriose enim honorificatus est, equum & ascensorem proiecit in mare. Item. Hi in curribus, & hi in equis, nos au- Psal.19.b
tem in nomine domini nostri inuocabimus. Et hæc dicta sunt pro adducta similitudine de equitatu domini, & curribus Pharaonis. Post hæc amica appellatur. Nam ipse quidem & ante liberationẽ amicus erat, alioquin non liberasset quã non amasset, sed illã beneficio liberationis adducta est vt esset amica. Audi deniq; confidentem: Non quia dilexerimus 1.Ioan.4.b
eum nos, inquit, sed ipse prior dilexit nos. Recordare nunc mihi & Moysi & Aethiopissę, & agnosce iam tunc præfiguratum coniugium verbi & animæ peccatricis, & discerne si E
potes quid tibi dulcius sapiat in confideratione suauissimi sacramenti, verbi ne nimium benigna dignatio, an animæ inæstimabilis gloria, an inopinata fiducia peccatoris. Sed non potuit Moyses Aethiopissę mutare pellem, potuit Christus. Sequitur enim. Pulchræ sunt genę tuæ sicut turturis. Sed hoc sermoni alteri reseruetur: vt semper quæ in mensa sponsi Num. 12.d
nobis apponuntur,cum auiditate sumentes, eructemus in ipsius laudem & gloriam Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Quòd intentio sit facies animæ, cuius quæ sit pulchritudo aut deformitas declaratur, & quæ eiusdem sit solitudo & pudicitia, *Sermo* XL.

VLchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Tenera est Cant.1.c
sponsę verecundia, & ad increpationem sponsi puto facies eius rubore suffusa est, pulchriorq; ex eo apparens illico audit: Pulchræ sunt genæ tuę sicut turturis. Vide autem ne carnaliter cogites coloratam carnis putredinem, & purulentiam flaui sanguinelve humoris vitreæ cutis superficiẽ summatim atq; æqualiter suffundentem, è quibus sibi inuicem moderate permixtis ad venustandam genarum effigiem rubor subpallidus in efficientiã corporeæ pulchritudinis temperatur. Alioquin incorporea illa animæ inuisibilisque substantia nec corporeis distincta mẽ- F
bris, nec visibilibus extat fucata coloribus. Tu vero spiritualem essentiam spirituali si potes attinge intuitu,& ad coaptandum propositę similitudinis schema cogita animæ faciem mentis intentionem: ex qua nimirum rectitudo operis, sicut ex facie pulchritudo corporis æstimatur. Porro verecũdiam intellige tanquam colorem in facie,q̃ hæc potissimum virtus & venustatem ingerat, & augeat gratiam. Pulchræ ergo sunt genæ tuæ sicut turturis. Poterat vsitatius faciem ponere & describere pulchrã,sicut solet cuius pulchritudo laudatur, pulchra facie seu decora facie dici. sed nescio quid sibi voluerit vt magis genas pluraliter dicendum putauerit,nisi q̃ minime id crediderim ociosum. Spiritus nanque sapientiæ loquitur, cui non est fas vel modicum quid omnino asscribere ociosum,aut secus dictũ quàm oportuerit. Est itaque sine dubio causa,quæcunque illa sit,cur pluraliter genas maluerit q̃ singulariter faciem dicere. Et si tu melius non habes,ego quod mihi videtur aperio. Duo quædam in intentione quam faciem animæ esse diximus, necessariæ requiruntur,res & causa, id est quid intendas, & propter quid. Et ex his sane duobus animæ vel decor vel deformitas iudicatur, vt (verbi causa) anima quæ ambo ista recta atque pudica habuerit,illi merito veraciterque dicatur: Pulchræ sunt genæ tuæ, sicut turturis. Quæ vero altero horum caruerit,non poterit dici de ea q̃ pulchrę sint genæ eius sicut turturis, propter eam quæ adhuc ex parte erit deformitatem. Multo au-

G tem minus illi hoc poterit conuenire quæ neutrum horũ habere laudabile inuenitur. At id totũ fiet planius in exemplis.

Si (verbi causa) intendat quis animum inquirendę veritati, atque id solo veritatis amore, nonne is tibi videtur & rẽ & causam habere honestã, meritoque sibi vendicare quod dicitur: Pulchræ sunt genę tuæ sicut turturis, quippe cui in neutra genarum neuus reprehẽsionis appareat? Quòd si minime quidem veritatis desiderio, sed aut inanis gloriæ, aut alterius qualiscunq; commodi tẽporalis obtentu in veritatem intẽderit, iam etsi vnã genarum videatur habere formosam, non tamen, vt arbitror, dubitabis iudicare vel ex parte deformẽ cuius alteram faciem causę turpitudo fœdauerit. Si autem videris hominem nullis honestis studiis intendẽtem, sed carnis illecebris irretitum, ventri & luxuriæ deditum, quales sunt
Philip.3.d illi quorum deus venter est, & gloria in confusione eorũ qui terrena sapiunt: quid istum, nonne ex vtraq; parte fœdissimũ iudicabis, in cuius vtiq; intẽtione & res & causa reproba inuenitur? Ergo intendere non in deum sed in seculum, secularis animæ est, nec vllam prorsus genarum speciosam habentis. Intendere autem quasi in deum, sed non propter deum: hypocritæ plane animæ est: cuius etsi vna facies decora videtur, quod ad deum qualicunque intentione respiciat: ipsa tamen simulatio omne decorum in ea exterminat: & ma
H gis per totum ingerit fœditatẽ. Si autẽ vel solũ vel maxime ob vitæ præsentis necessaria ad deum cõuerterit intentionẽ, non quidẽ fecit hypocrisis putidam, pusillanimitatis tamẽ vitio dicimus subobscuram, & minus acceptam. Porro ecõtrario intendere in aliud quàm in deum, tamen propter deũ, nõ ocium Mariæ, sed Marthę negocium est. Absit autem vt quæ huiusmodi est, quicq illã dixerim habere deforme, nec tamen ad perfectum affirmauerim peruenisse decoris, quippe quæ
Luc.10.g adhuc solicita est & turbatur erga plurima, & nõ potest terre norum actuum vel tenui puluere non respergi. Quẽ tamen cito facileq; deterget vel in hora sanctę dormitionis casta intentio, & bonæ conscientiæ interrogatio in deum. Ergo solum inquirere deum propter ipsum solũ, hoc plane est vtrãque bipertitę intentionis facilẽ habere pulcherrimã, atque id proprium ac speciale sponsę, cui merito singulari prærogatiua audire conueniat. Pulchræ sunt genę tuę sicut turturis.
Cant.1.c Cur vero sicut turturis? Pudica auicula est, & cõuersatio eius non cum multis, sed solo degere fertur contẽta compare: ita vt si illum amiserit, alterum non requirat, sed sola deinceps conuersetur. Tu ergo qui hæc audis: vt sane non ociosę audias ea quæ scripta sunt propter te, & nunc propter te versantur & disputantur: tu inquam si ad istiusmodi spiritus sancti incitamenta moueris, & inardescis dare operam quomodo animam tuã facias sponsam dei, ſtude ambas speciosas habere has genas tuæ intẽtionis, vt imitator castissimę volucris,
I *Thre.3.d* sedeas secundũ prophetam solitarius, quoniam leuasti te supra te. Omnino supra te est angelorum domino desponsari. An non supra te adhærere deo, atq; vnum spiritum esse cum eo? Sede itaq; solitarius sicut turtur, nihil tibi & turbis, nihil cum multitudine cæterorum, etiamq; ipsum obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorẽ
Psal.44.c tuum. O sancta anima sola esto, vt soli omniũ serues teipsam, quem ex omnibus tibi elegisti. Fuge publicum, fuge & ipsos domesticos, secede ab amicis & intimis, etiam & ab illo qui tibi ministrat. An nescis te verecundum habere sponsum, & qui nequaq suam velit tibi indulgere præsentiam præsentibus cæteris? Secede ergo, sed mente non corpore, sed intentione, sed deuotione, sed spiritu. Spiritus enim ante facię tuã Christus dominus, spiritusq; requirit, non corporis solitudinem: quanq & corpore interdum non ociosę te separas, cũ
Mat.6.a opportune poces, præsertim in tempore orationis. Tenes etiam in hoc & mandatum sponsi & formam. Tu, inquit, cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora. Et
Luc.6.d quod dixit, fecit. Solus in oratione pernoctabat, nõ modo se abscondens à turbis, sed nec vllum quidẽ discipulorum, nec vllum domesticorũ admittens. Deniq; tres secum intimos sibi adduxerat cum vltro properaret ad mortem, auulsus est, & ab ipsis orare volens. Ergo & tu fac similiter, quando orare volueris. Decætero sola indicitur tibi mentis, & spiritus solitudo. Solus es si non communia cogites, si non affectes præsentia, si despicias quod multi suspiciũt, si fastidias quod K omnes desiderant, si iurgia deuites, si damna non sentias, si nõ recorderis iniuriarum. Alioquin nec si solus corpore es, solus es. Vides ne posse esse te, & solum cum inter multos, & inter multos cũ solus es? Solus es in quantacunq; hominum verseris frequentia, tantum caue alienę conuersationis esse, aut curiosus explorator, aut temerarius iudex. Etiam si perperam actum quid deprehendas, nec sic iudices proximũ, magis autem excusa. Excusa intensionẽ si opus non potes, puta ignorantiã, puta subreptionẽ, puta casum. Quod si omnẽ omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilomi nus ipse tibi, & dicito apud temetipsum: Vehemẽs fuit nimis tentatio. Quid de me illa feciſſet, si accepiſſet in me similiter potestatem? Et memento me modo alloqui sponsam, & non amicum spõsi instruere, cui alia ratio est diligentius obstruendi ne quis peccet, & explorandi an peccet, & emendandi si peccatum fuerit. A qua sane necessitate sponsa libera est, soli viuens sibi, & ipsi quem diligit spõso pariter & domino suo, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Qualiter sponsa recipit interim magnam consolationem de contemplatione diuinæ claritatis antequã perueniat ad eius speciem futuram, Sermo XLI.

Ollum tuũ sicut monilia. Solet ornari collum mo- L
nilibus, non ipsis comparari. Sed hoc illę faciant, *Cantic.1.c*
quibus quia de proprio nõ inest decor, aliunde necesse est vt mendicẽt vnde se speciosas mentiãtur. Nam sponsę collum ita in seipso formosum, & tam decenter quasi natura formatum est, vt extrinsecus nõ requirat ornatũ. Quid enim opus est peregrinorum fucos adhibere colorum, cui propria & tanquã innata sufficit pulchritudo, intantum vt ipsorũ quoq; quæ ad ornandũ quæruntur monilium possit adequare nitorem? Hoc nẽpe intelligi voluit, qui mihi me quidẽ à collo (vt assolet) pẽdere monilia, sed ipsum potiꝰ esse sicut monilia dixit. Nunc iam inuocandus est nobis spiritus sanctus, vt sicut spirituales sponsę genas sua dignatione tribuit inuenire, ita etiam ipsius spirituale collum demõstrare dignetur. Et meo quidẽ intellectui (quia mihi incumbit lo qui quæ sentio) nihil interim verisimili, ꝓbabiliũsve elucet, q ipsum animæ intellectũ colli nomine designari. Tu quoq; idẽ (vt arbitror) approbabis, si aduertas similitudinis rationem. An non siquidẽ tibi videtur colli quodãmodo vice fungi intellectus, per quẽ tua anima traiicit in se spiritus vitalia alimenta, atq; in quædam transfundit viscera morum affectuumq; suorum? Hoc ergo sponsę collũ, id est purus & simplex intellectus, cũ nuda & aperta veritate satis per seipsum retineat, non indiget ornamento, sed ipsum magis tanq precioſum monile animã decenter exornat, ac ꝓinde simile mo
M nilibus ipsis describitur. Bonũ monile veritas, bonum puritas siue simplicitas, bonum plane monile sapere ad sobrietatem. Philosophorum vel hæreticorum intellectus non habet hunc in se puritatis veritatisq; nitorem: & ideo multam curã gerũt ipsum colorare & fucare phaleris verborum, & versutiis syllogismorum, ne si nudus appareat, falsi etiam appareat turpitudo. Sequitur. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento. Si, faciam singulariter, & non pluraliter, *Cantil.1.c*
faciemus, dixisset: absolute & indubitanter etiam hoc loqui sponsum pronunciassem. Nunc autem vide ne forte magis solalibus eius congruẽtius assignemus, sponsam quasi consolãtibus tali promissione ꝙ donec perueniat ad visionẽ cuius sic flagrat desiderio, facturi sint illi murenulas pulchras & preciosas, quæ sunt aurium ornamenta. Atq; hoc ꝓpterea (vt opinor) quia fides ex auditu, & quãdiu per fidẽ ambulatur & non per speciem, danda opera potius instruendo auditui, q visui exercendo. Frustra nanq; intenditur oculus qui non sit fide mundatus: cum solis qui mundo corde sunt, videndi copia promittatur. Scriptum vero est. Fide mundans corda eorum. Quia ergo fides ex auditu, & ex illa visus purgatio est, merito illi ornandis auribus intendebant, dum auditus sicut ratio docuit, visus sit præparatio. Tu, inquiunt, ô sponsa intuẽdę dilecti inhias claritati, sed hoc alterius tẽporis est. Damus autẽ impręsentiarũ ornamenta auribus tuis, quod erit tibi interim cõsolatio, erit & ꝓparatio ad hoc ipsum quod
Acto.15.c
postulas.

A postulas. Ac si illud ꝓphetæ ei dicant: Audi filia & vide. Vi-
Psal.144.b dere desideras, sed audi prius. Gradus est auditus ad visum. Proinde audi & inclina aurem tuam ornamentis quæ tibi facimus, vt per auditus obedientiam ad gloriam peruenias visionis. Nos auditui tuo damus gaudium & lætitiam. nam visui non est nostrum dare (in quo gaudij plenitudo, & tui desideri j adimpletio est) sed illius quem diligit anima tua. Ipse
Psal.50.b vt gaudium tuum plenum sit, ostendet seipsum tibi. Ipse adimplebit te lætitia cum vultu suo. Tu interim accipe ad consolationem murenulas has de manu nostra, cæterum delectationes in dextera eius vsque ad finem. Aduertendum cuiusq
Psal.15.c
Cantil.1.c modi ei murenulas offerũt. Aureas, inquit, & vermiculatas argento. Aurum diuinitatis est fulgor, aurum sapiẽtia quæ desursum est. Hoc auro fulgentia quædam quasi veritatis signacula spondẽt se figuraturos hi, quibus id ministerij est, superni aurifices, atque internis animæ auribus inserturos. Quod ego non puto esse aliud quàm texere spirituales quasdam similitudines, & in ipsis purissima diuinæ sapientiæ sensa animę contemplantis conspectibus importare, vt videat saltem per
1.Cor.13.d speculum & in ænigmate quod nondum facie ad faciem valet vllatenus intueri. Diuina sunt, & nisi expertis prorsus incognita quæ effamur, quomodo videlicet in hoc mortali corpore, fide adhuc habente statum, & necdum propalata perspi
B cui substantia luminis, iam tamen interim purę interdum con templatio veritatis partes suas agere intra nos vel ex parte
1.Cor.13.c præsumit, ita vt liceat vsurpare etiam alicui nostrum cui hoc datum desuper fuerit illud apostoli. Nũc cognosco ex parte. Item: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem diuinius aliquid raptim & veluti in velocitate coruſci luminis interluxerit menti spiritu excedenti, siue ad temperamentum nimij splendoris, siue ad doctrinæ vsum: cõtinuo (nescio vnde) adsunt imaginatorię quædam rerum inferiorum similitudines iusſis diuinitus sensis conuenienter accommodatę, quibus quodammodo adumbratus purissimus ille ac splendidissimus veritatis radius, & ipsi animæ tolerabilior fiat, & quibus communicare illum voluerit capabilior. Existimo tamen ipsos formari in nobis sanctorum sug-
1.Cor.13.d gestionibus angelorum, sicut econtrario contrarias & malas ingeri immissiones per angelos malos non dubium est. Et fortassis hinc illud est speculum atque ænigma (vt dixi) per quod videbat apostolus ex istiusmodi puris pulchrisque imagitationibus angelorum quasi manibus fabricatum: quatenus & dei esse quod purum & absque omni phantasia corporearum imaginum cernitur, sentiamus: & elegantem quamlibet similitudinem, qua id digne vestitum apparuerit, ministerio deputemus angelico. Quod signasse expressius videtur alia interpretatio dicens: Similitudines aurifabri faciemus tibi, cum distinctionibus argenti. Vnum est cum distinctionibus argenti, & vermiculatas argento. In quo mihi significare videtur non modo similitudines intus per angelos suggeri, sed nitorem quoq; eloquij per ipsos extrinsecus ministrari, quo congrue atque decenter ornatę, & ab auditoribus facilius capiantur & delectabilius. Quòd si dixeris, quid
Psal.11.a eloquio & argento? dicit tibi propheta: Eloquia domini, eloquia casta, argentum igne examinatum. Ita ergo illi cœlestes administratorij spiritus peregrinanti in terris sponsę faciunt murenulas aureas vermiculatas argento. Vide autem quomodo illa aliud cupit, & aliud accipit, & nitenti ad contemplationis quietem labor prædicationis imponitur: & sitienti sponsi præsentiam, filiorum sponsi parieũdorum alendorumque solicitudo iniungitur. Neque nunc tantum accidit illi hoc, sed & alia vice (vt memini) cum sponsi amplexus & *Cantil.1.c* oscula susſpiraret, responsum est ei: Quia meliora sunt vbera tua vino: vt ex hoc se intelligeret matrem, atque ad dandum lac paruulis, nutriendumque filios reuocari. Fortassis & in aliis cantici huius locis hoc ipsum tu quoque (nisi piger sis ad inquirendum) per teipsum aduertere poteris. An non res
Gene.29.e ista quondam in sancto patriarcha Iacob præfigurabatur, cum frustratus optatis diuque expectatis Rachelis amplexibus, ꝓ sterili & decora, fœcundam & lippam inuitus atque ignarus accepit? Ita ergo nunc sponsa scire cupiens & inquirens vbi in meridianis horis dilectus pascat & cubet, murenulas pro eo reportat aureas, vermiculatas argento, id est sapientiam cum eloquentia, haud dubium quin ad prædicationis opus. Do- D
cemur ex hoc sane intermittenda plerunque dulcia oscula, ꝓpter lactentia vbera, nec quenquam sibi, sed omnes illi qui mortuus est pro omnibus, esse viuendum. Væ qui bene de deo & sentire & eloqui acceperunt: si quæstum æstimẽt pietatẽ, si conuertant ad inanẽ gloriam quod ad lucra dei acceperant erogandum: si alta sapientes, humilibus non consentiant. Paueant quod in propheta legitur dicente domino: Dedi eis aurum meum & argentum meum, ipsi autem de argento & auro meo operati sunt Baal. Tu ergo audi quid spõsa accepta hinc quidẽ increpatione, inde vero promissione, respondet. Neq; enim vel de promissis extollitur, vel pro repulsa irascitur, sed
Prou.9.b sicut scriptum est: Corripe sapientem, & amabit te. Et item
Eccli.3.c quod ad donationes & promissiones spectat, Quanto maior es, humilia te in omnibus. Quod ex eius responsione melius vtrumq; patebit. Sed ipsa si placet discussio in aliud sermonis principium differatur. Et de iis quæ dicta sunt, gloriscemus sponsum ecclesiæ dominum nostrum Iesum Christum, qui est super omnia benedictus deus in secula. Amen.

De duplici humilitate, una videlicet quam parit veritas, & altera quam inflammat charitas, Sermo XLII.

Vm esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit o- *Cantil.1.c*
dorem suum. Hæc sunt verba sponsę quæ in hodier num diẽ distulimus, hoc responsum quod dedit vbi E
increpata est à sponso, non tamen sponso, sed eius sodalibus. Quod facile est aduertere ex verbis ipsis. Cum enim non dicit quasi ad secundam personam, cum esses rex in accubitu tuo: sed, cum esset in accubitu suo, patet quòd nõ ad ipsum loquitur, sed de ipso. Puta proinde sponsum, vbi eam (quatenus visum fuit) aut corripuit, aut repressit, comperta ex suffusione genarum verecundia, cessisse loco, vt illa se absente loqueretur liberius quæ sentiret: sed & si pauidior (vt assolet) quam oportuerit, & deiectior animo facta esset, sodalium eam consolationes erigerent. Quod tamen & per seipsum facere non neglexit, quantum iudicauit pro tempore oportere. Nam vt clarum relinqueret quantũ sibi in illa correptione cõplacuit, quippe quam sensit digne, & prout oportuit acceptari, non sane ante se absentauit, q ex abundantia (quod non est dubium) cordis prorumperet in laudes eius, & genarum colliq; ipsius pulchritudinem cõmendaret: propterea & qui cum ipsa remanent, blande loquuntur illi, & munera offerunt scientes domini voluntatẽ. Ad ipsos ergo respõsio eius. Et literalis quidem contextio schematis ita se habet.

Sed priusq ex hac testa nucleũ spiritus elicere inchoemus, dico vnum breuiter: Fœlix cui sua obiurgatio sic respondet quemadmodum habemus formam præsentis loci. Vtinam magis neminẽ obiurgare necesse sit: hoc enim melius. Sed quo- F
niam in multis offendimus omnes, mihi tacere non licet, cui ex officio incumbit peccantes arguere, magis autẽ vrget charitas. Quòd si arguero & fecero quod meum est, illa autẽ increpatio procedens minime quod suum est faciat, neq; id ad quod misi illam, sed reuertatur ad me vacua tanq iaculum feriẽs & resiliẽs, quid me animi tũc habere putatis fratres? Nõne angor, nonne torqueor? Et vt mihi vsurpẽ aliquid ex verbis magistri (quia de sapientia non possum) prorsus coarctor è duobus, & quid eligam nescio, placere ne mihi in eo quod locutus sum, quoniam quod debui feci: an pœnitentiam agere super verbo meo: quia quod volui, non recepi. Volui nimirũ perimere hostem, & eripere fratrem: & non feci sic, magis au- *Ezech.3.b*
tem contrarium accidit. Nam læsi animã, & culpã auxi. Siquidem accessit & contemptus. Nolunt audire te, inquit, quia nolunt audire me. Vides quæ maiestas contemnitur? Non te
Luc.10.c putes me solum spreuisse, dominus locutus est. Et quod dixit prophetæ, dixit & apostolis: Qui vos spernit, ait, me spernit.

Non sum propheta, non sum apostolus, & prophetæ tamẽ & apostoli (audeo dicere) vice fungor: & quibus non æquor meritis, eorum implicor curis. Et si ad meam multam confusionem, & si ad grande periculum mihi super cathedrã Moysi sedeo, cuius tamen non vendico mihi vitam, nec experior gratiam. Quid tamẽ? Num ideo cathedræ nũ deferetur, quoniam occupata est ab indigno? Etiam si Scribæ & Pharisæi in ea sedeant, inquit, quæ dicunt facite. Plerumque etiam impatien-

G tia contemptui iungitur, ita vt aliquis non ſolum non curet corrigi obiurgatus,ſed inſuper obiurganti indignetur more phrenetici manum medici repellẽtis. Mira peruerſitas. Medicanti iraſcitur qui non iraſcitur ſagittanti. Eſt enim qui ſagittat in obſcuro rectos corde, qui & teipſum nũc ſagittauit ad mortem,& in illum non commoueris? Mihi indignaris,qui ſanũm te fieri cupio? Iraſcimini,inquit,& nolite peccare. Si peccato iraſceris, non ſolum minime peccas, ſed & quod peccaras, exterminas. Nunc vero & peccatum retines medicamentum reſpuendo, & peccare apponis irrationabiliter iraſcendo,& eſt ſupra modum peccans peccatum. Aliquotiens additur & impudentia,vt non modo impatienter ferat q̃ corripitur,ſed etiam id vnde reprehenditur,impudenter defendat.

Hiere. 3. b Hoc plane deſperatio. Frons,inquit,mulieris meretricis facta
Ezc.16.c eſt tibi,noluiſti erubeſcere. Et ait. Receſſit zelꝰ meus à te,vltra non iraſcar tibi. Solo auditu contremiſco. Sentis ne quãti periculi quantique horroris & tremoris res ſit peccati defenſio? Dicit iterum. Ego quos amó,arguo & caſtigo. Si ergo te
Apoc.3.d zelus deſeruit : & amor. Nec eris amore dignus,qui indignꝰ caſtigatione cenſeris. Vides quia tũc magis iraſcitur deus,
Eſa. 26.b cum non iraſcitur? Miſereamur impio,inquit,& non diſcet facere iuſtitiam. Miſericordiam hanc ego nolo. Super omnem iram miſeratio iſta, ſepiẽs mihi vias iuſtitiæ. Satius profecto
Pſal. 2. c mihi iuxta prophetæ conſilium,apprehẽdere diſciplinam,ne
H quando iraſcatur dominus, & peream de via iuſta. Volo iraſcaris mihi pater miſericordiarum, ſed illa ira qua corrigis deuium, non qua extrudis deuia. Illud tua nobis benigna animaduerſio parit,hoc formidoloſa nutrit diſſimulatio. Nõ enim cum neſcio,ſed cum ſentio te iratum,tunc maxime confido propitium: etenim cum iratus fueris,miſericordiæ recor
Pſal. 98. b daberis. Deus,inquit,tu propitius fuiſti eis,& vlciſcens in omnes adinuentiones eorum. Moyſen loquitur & Aaron atque Samuelẽ,quos modo præmiſerat, & hoc vocat ꝓpitiationẽ,ꝙ eorum deus non pepercit exceſſibus. I nunc tu ergo,atq; hãc tibi excludito in æternum, defendendo errorem, & accuſando correptionem. An non iſtud eſt malum dicere bonum, & bonum malum? An non ex hac odioſa impudentia pullulabit mox impœnitẽtia,mater deſperationis? Quem enim pœniteat
Eccli. 31. b ſuper bono quod putat? Væ illis,inquit. Væ illud æternũ eſt. Aliud eſt quẽque tentari à propria concupiſcentia abſtractũ & illectum,& aliud ſponte appetere malum tanquam bonum, ad mortem quaſi ad vitam male ſecurum properare. Pro huiuſmodi dico mallem aliquãdo tacuiſſe & diſſimulaſſe quod agi perperam deprehendi,quàm ad tantam reprehẽdiſſe pernicie. Dicas forſan mihi q̃ bonum meum ad me reuertatur,
Pſal.39.b. & quia liberaui animam meam,& mundus ſum à ſanguine ho
I minis cui annunciaui & locutus ſum, vt auerteretur à via ſua mala, & viueret. Sed etſi innumera talia addas,me tamẽ minime iſta conſolabuntur, mortem filij intuentem. Quaſi vero meam illa reprehenſione liberationem quæſierim, & non magis illius. Quæ enim mater etiam ſi omnem quam potuit curã & diligentiam ægrotanti filio adhibuiſſe ſe ſciat, ſi demum fruſtratam ſe viderit, & omnes labores ſuos eſſe penitus ineficaces, illo nihilominus moriente propterea vnquam à fletibus temperauit? Et illa quidem hoc pro morte temporali, quanto magis me pro morte æterna mei filij manet vtiq; ploratus & vlulatus multus, etiam ſi nihil mihi cõſcius ſum quo minus annunciauerim illi? Vides etiam à quantis è regione malis & ſe & nos liberat,qui correptus manſuete reſpondet, verecunde acquieſcit, modeſte obtemperat, humiliter confitetur? Huic ego animæ in omnibus me profiteor debitorem, huic me miniſtrũ & ſeruum tanꝫ digniſſimę domini mei ſpõ
Canti.1.d ſę,& quæ reuera dicere poſſit: Cum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum. Bonus humilitatis odor,qui de hac valle plorationis aſcendens, perfuſis circunquaq; vicinis regionibus,ipſum quoque regium accubitum grata ſuauitate reſpergat. Eſt nardus humilis herba, quam & calidę ſe runt eſſe naturæ hi qui herbarum vires curioſius explorarũt: & ideo per hanc videor mihi non inconuenienter hoc loco virtutem humilitatis accipere, ſed quæ ſancti amoris vaporibus flagret. Quod propterea ſane dico,quoniam eſt humilitas quam nobis veritas parit,& non habet calorem : & eſt humilitas quam charitas format & inflãmat. Atque hæc quidem in affectu, illa in cognitione conſiſtit. Etenim tu ſi temetipſum intus ad lumen veritatis & ſine diſſimulatione inſpicias, & ſine palpatione diiudices : non dubito quin humilieris & tu in oculis tuis, factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui, quanuis necdum fortaſſe id eſſe patiaris in oculis aliorum. Eris igitur humilis, ſed de opere interim veritatis, & minime adhuc de amoris infuſione. Nam ſi veritatis ipſius quæ te tibi veraciter atque ſalubriter demonſtrauit, ſicut ſplendore illuminatus,ita affectus amore fuiſſes: voluiſſes proculdubio, quod in te eſt, eandem de te omnes tenere ſententiam, quam ipſam apud te veritatem habere cognoſcis. Sane quod in te eſt dixerim, quoniam plerunq; non expedit innoteſcere omnibus omnia quæ nos ſcimus de nobis, atque ipſa veritatis charitate, & charitatis veritate vetamur palã fieri velle quod noceat agnoſcenti. Alioquin ſi priuato amore tui tentus detines pariter intra te iudicium veritatis incluſum,cui dubium eſt minus te veritatem diligere, cui proprium præfers, vel commodum, vel honorem? Vides igitur non eſſe idipſum, hominem de ſeipſo non altum iam ſapere, veritatis lumine redargutum : & humilibus ſponte conſentire, munere charitatis adiutum. Illud enim neceſſitatis eſt, hoc voluntatis. Philip.2.a
Semetipſum exinaniuit,inquit, formam ſerui accipiens,& formam humilitatis tradens. Ipſe ſe exinaniuit, ipſe ſe humiliauit, non neceſſitate iudicij, ſed noſtri charitate. Poterat ni
L mirum vilem ſe & contemptibilem demonſtrare, ſed plane non reputare, quoniam ſciebat ſeipſum. Voluntate proinde humilis fuit, & non iudicio,qui talem ſe obtulit qualem eſſe
Mat.11.d neſciuit: magis autem placuit minimum reputari,qui ſe ſummum non ignorabat. Denique ait : Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde. Corde dixit, cordis affectu, id eſt voluntate. Itaque neceſſitatem excluſit,qui voluntatem confeſſus eſt. Non enim quomodo ego vel tu inuenimus nos in veritate dignos dedecore & contemptu, dignos omni extremitate & inferioritate, dignos etiam ſuppliciis, dignos plagis: non inquam ita & ille : quæ tamen omnia expertus eſt, quia voluit tanquam humilis corde. Humilis videlicet illa humilitate quam cordis ſuaſit affectio, non quam extorſit diſcuſſio veritatis. Propterea dixi hanc voluntarię humilitatis ſpeciem, non redargutione veritatis, ſed charitatis intra nos infuſione creari : quia cordis eſt, quia affectionis,quia voluntatis : an vero recte,tu iudica. Itemque etiam hoc tuo æquè examinetur iudicio, digne ne eandem domino aſſignarim,quem charitate conſtat exinanitum, charitate minoratum ab angelis, charitate parentibus ſubditum, charitate Baptiſtę manibus inclinatum, charitate carnis infirma paſſum, charitate poſtremo morti obnoxium, cruce inglorium extitiſſe. Sed & hoc vnum adhuc tui ſit conſiderare arbitrij,recte ne etiam
M hanc ipſam humilitatem ita charitate calentem, herba humili & calida,id eſt nardo putauerim deſignatam. Et ſi ita cuncta probaueris, (probabis enim rationi manifeſtiſſimæ acquieſcens, tunc ſi iam apud teipſum humiliatus es neceſſaria illa humilitate quam ſcrutans corda & renes veritas ſenſibus ingerit animæ vigilantis) adhibe voluntatem, & fac deneceſſitate virtutem, quoniam nulla eſt virtus ſine conniuentia voluntatis. Sic autem fiet iſtud, ſi nolis alter apparere foris, Pſal.35.a
quã te inuenis intus. Alioquin time ne de teipſo legas: Quoniam doloſe egit in cõſpectu eius,vt inueniatur iniquitas eius ad odium. Pondus, inquit, & pondus abominatio eſt apud deum. Quid enim? Tu te depreciaris in ſecreto apud teipſum veritatis trutina ponderatus,& foris alterius precij mentiens
Prou.20.d maiori te pondere vendis nobis quàm ab ipſa acceperis? Time deum,& noli hanc rem peſſimam facere: vt quem humiliat veritas, extollat voluntas : hoc enim eſt reſiſtere veritati, hoc pugnare contra deum. Magis autem acquieſce deo, & ſit voluntas ſubdita veritati, nec tantum ſubdita, ſed & deuota.
Pſal.61.a Nonne deo, inquit, ſubiecta erit anima mea? Et parum eſt eſſe ſubiectum deo, niſi ſis & omni humanę creaturæ propter deum : ſiue abbati tanquam præcellenti, ſiue prioribus tanquam ab eo conſtitutis. Ego plus dico ſubdere paribus, ſubdere & minoribus. Sic enim decet nos,inquit,omnem im-
Matt.3.d plere iuſtitiam. Vade & tu ad minorem ſi vis in iniuſtitia eſſe perfectus,defer inferiori, iuniori te inclinato. Hoc enim faciẽs trahes & ipſe ad te ſponſę ſermonẽ quẽ dixit: Quia nardus mea

A dus mea dedit odorem ſuum. Odor deuotio eſt, odor bona opinio quæ ad omnes peruenit, vt Chriſti ſis bonus odor in omni loco,ſpectabilis omnibus,amabilis omnibus. Non poteſt hoc ille humilis quem veritas ad humilitatem cogit, quoniã ſibi habet illam,& exire non patitur, vt ſparſa foris redoleat. Magis autem non habet odorem, quia non habet deuotionẽ, vtpote qui non ſponte neque libenter ſe humiliat: ſponſę vero humilitas tanquam nardus ſpargit odorem ſuum, amore calens,deuotione vigens,opinione redolens. Sponſę humili-
Canti.1.c tas voluntaria eſt, perpetua eſt, fructifera eſt. Odor eius nec reprehenſione exterminatur, nec laude. Audierat : Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis, & collum tuum ſicut monilia. Acceperat & repromiſſionem ornatus aurei, & nihilominus tamen cum humilitate reſpondet : & quanto maiorem ſe audit, tanto humiliat ſe in omnibus. Non gloriatur in meritis, nec inter laudes ſuas humilitatis obliuiſcitur, quam & humiliter confitetur ſub nardi nomine. Ac ſi voce virginis Mariæ dicat : Nullius mihi meriti conſcia ſum ad tantam dignationem, niſi quòd reſpexit deus humilitatem ancillæ ſuæ.

Nam quid eſt aliud, nardus mea dedit odorẽ ſuum, quàm
Canti.1.d placuit mea humilitas? Non mea, inquit, ſapientia, non mea nobilitas,non mea pulchritudo,quæ nulla erant mihi,ſed quę ſola inerat humilitas dedit odorem ſuum, id eſt ſolitum, So-
B lito placet deo humilitas. Solito plane atque ex conſueto excelſus dominus humilia reſpicit : & ideo cum eſſet rex in accubitu,id eſt in excelſo habitaculo ſuo, illuc quoque humi-
Pſal.112.a litatis odor aſcendit. In altis habitat, inquit, & humilia reſpicit in cœlo & in terra. Ergo cum eſſet rex in accubitu ſuo,
Cantic.1.d nardus ſponſę dedit odorem ſuum. Accubitus regis,ſinus eſt patris : quia ſemper in patre filius. Nec dubites regem hunc eſſe clementem, cui perennis accubitus eſt paternæ benignitatis diuerſorium. Merito clamor humilium aſcendit ad eũ, cui fons pietatis eſt manſio, cui familiaris ſuauitas, cui ſubſtantialis vel potius conſubſtantialis bonitas eſt: cui ideo totum quod eſt, de patre eſt, vt nil prorſus in regia maieſtate
Pſal.11.a niſi paternum,humilium trepidatio ſuſpicetur. Denique propter miſeriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit dominus. Horum igitur conſcia ſponſa (vtpote domeſtica atque chariſſima) non ſe putat arcendam ſponſi gratia penuria meritorum, ſola de humilitate præſumens. Regem denique nominat, nam ſponſum interim territa increpatione non audet, & in alto habitare fatetur, nec ſic tamen diffidit humilitas. Primitiuæ eccleſiæ potes hunc congruentiſſime aptare ſermonem,ſi recordaris dies illos quibus aſſumpto domino vbi erat prius, & ſedente in dextera patris illo ſuo antiquo nobili atque glorioſo accubitu, diſcipuli erant congregati in loco vno, perſeuerantes vnanimiter in oratione cum
C mulieribus & Maria matre Ieſu & fratribus eius. Nonne tibi videtur reuera tunc temporis nardum paruulę & trepidantis ſponſę dare odorem ſuum? Denique cum factus eſt repente
Acto.2.a de cœlo ſonus tanquam aduenientis ſpiritus vehementis, &
Canti.1.d repleuit totam domum vbi erant ſedentes : an non merito paupercula tunc dicere potuit : Cũ eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum? Patuit pro certo omnibus in loco manentibus quàm gratus humilitatis & quàm beneplacitus odor aſcenderat, cui mox tam copioſa & glorioſa remunerationę reſponſum eſt. Cæterum illa non ingrata beneficij fuit. Audi enim quomodo mox repleta deuotione parat ſe ad omnia mala perferenda pro nomine eius. Nam ſequitur.

Ibidem Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Infirmitas mea (quã noſtis)non finit vlterius progredi. Hoc ſolum dico : quia tribulationum amaritudines ſub myrrhæ nomine dicit ſe ſubire paratam amore dilecti. Reliquum capituli alias proſequemur, ſi tamẽ exoratus à vobis ſpiritus ſanctus affuerit, qui nos intelligere faciat verba ſponſæ quæ ipſe inſpirando formauit, ſicut nouit illius cuius ipſe ſpiritus eſt, laudibus cõuenire, ſponſi eccleſię Ieſu Chriſti domini noſtri, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula. Amen.

Qualiter conſideratio paſſionis & laborum Chriſti facit ſponſam id eſt animam pergere illæſam inter proſpera & aduerſa huius mundi.

Sermo XLIII.

D

Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Ante rex, modo dilectus. Ante in accubitu regio, modo inter ſponſę vbera. Magna humilitatis virtus, cui etiam deitatis maieſtas tam facile ſe inclinat. Cito reuerentiæ nomen in vocabulum amicitiæ mutatum eſt : & qui longe erat, in breui factus eſt prope. Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi. Myrrha amara res, dura & aſpera tribulationum ſignificat. Ea ſibi dilecti cauſa imminere proſpiciens, gratulabunda id loquitur, confidens ſe omnia viriliter ſubituram. Ibant, inquit, gaudentes
Acto.5.g diſcipuli à conſpectu concilij,quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Propterea denique non faſcem, ſed faſciculum dilectum dicit,quòd leue præ amore ipſius ducat quicquid laboris immineat & doloris. Beno faſciculus: quia paruulus natus eſt nobis. Bene faſciculus, quia nõ ſunt condigne paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quę reuelabitur in nobis. Id enim, inquit, quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in
Roma.8.d ſublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis. Erit ergo quandoque nobis ingens cumulus gloriæ, qui modo eſt E faſciculus myrrhæ. An nõ faſciculus cui? iugũ ſuaue eſt,& onꝰ leue? Non quia leue in ſe (nec enim leuis paſſionis aſperitas, mortis amaritudo) ſed leuis tamen amanti. Et ideo nõ ait tan-
Canti.1.d tum faſciculus myrrhæ dilectus meus : ſed mihi, inquit, quæ diligo, faſciculus eſt. Vnde & dilectum nominat, monſtrans dilectionis vim omnium amaritudinum ſuperare moleſtiam,
Cantic.8.b & quia fortis eſt vt mors dilectio. Et vt ſcias nõ in ſe illam, ſed in domino gloriari, neque de propria virtute ſed de domini adiutorio præſumere fortitudinem, dicit illum inter vbera ſua commoraturum, cui ſecura decantet : Etiam ſi ambulauero in medio vmbrę mortis, non timebo mala quoniam tu mecum es. Memini me in vno ſuperiorum ſermonum duo ſpõ
Pſal.22.d ſę vbera congratulationem diffiniſſe atque compaſſionem, iuxta Pauli doctrinam, dicentis : Gaudere cum gaudentibus,
Roma.12.c flere cum flentibus. Quia vero inter aduerſa & proſpera verſans, nouit vtrobique pericula non deeſſe, medium huiuſcemodi vberum ſuorum vult habere dilectum, cuius aduerſus vtraq; continua protectione munitam, nec lęta extollant, nec triſtitia deiiciant. Tu quoq; ſi ſapis, imitaberis ſponſę prudentiam, atq; hunc myrrhæ tam charum faſciculum de principali tui pectoris, nec ad horã patieris auelli, amara illa omnia quę pro te pertulit, ſemper in memoria retinens, & aſſidua medi-
F tatione reuoluens: quo poſſis dicere & tu: Faſciculus myrrhę dilectus meus mihi, inter vbera mea cõmorabitur. Et ego
Canti.1.d fratres ab ineunte mea conuerſione pro aceruo meritorũ quæ mihi deeſſe ſciebam, hunc mihi faſciculum colligare, & inter vbera mea collocare curaui, collectum ex omnibus anxietatibus & amaritudinibꝰ domini mei. Primum videlicet infantilium illarum neceſſitatum. Deinde laborum quos pertulit in prædicando, fatigationum in diſcurrendo, vigiliarum in orando, tentationum in ieiunando, lachrymarum in compatiendo, inſidiarum in colloquendo, poſtremo periculorũ in falſis fratribus, conuitiorũ, ſputorum, colaphorum, ſubſannationum, exprobrationum, clauorũ horumq; ſimilium, quę in ſalutẽ noſtri generis ſylua euãgelica copioſiſſime noſcitur protuliſſe.

Vbi ſane inter tot odoriferæ myrrhæ huius ramuſculos minime prætermittendam putaui etiã illam myrrham qua in cruce potatus eſt, ſed neq; illam qua vnctus eſt in ſepultura. Quarum in prima applicuit ſibi meorum amaritudinẽ peccatorum. In ſecunda futuram incorruptionem mei corporis dedicauit. Memoriam abundantiæ ſuauitatis horum eructabo
Pſal.144.b quoad vixero. In æternum non obliuiſcar miſerationes iſtas: quia in ipſis viuificatus ſum. Has olim ſanctus Dauid cum
Pſal.118.m lachrymis requirebat, veniant mihi, inquiens, miſerationes tuæ, & viuam. Has & alius quidã ſanctorum cum gemitu memorabat dicẽs: Miſericordiæ domini multę: quã multi reges
Ibidem. & prophetæ voluerunt videre, & nõ viderunt: & audire, & nõ audierunt. Ipſi laborauerunt, & ego in labores eorũ introiui.

G Ego messui myrrham quam illi plantauerunt. Mihi hic salutaris fasciculus seruatus est. Nemo tollet eũ à me, inter vbera mea commorabitur. Hæc meditari dixi sapientiam, in his iustitiæ mihi perfectionem constitui, in his plenitudinem scientiæ, in his diuitias salutis, in his copias meritorum. Ex his mihi interdum potus salutaris amaritudinis, ex his rursum suauis vnctio consolationis. Hæc me erigunt in aduersis, in prosperis reprimunt, & inter læta tristiaque vitæ præsentis via regia incedenti tutum præbent vtrobique ducatum, hinc inde mala imminentia propulsando. Hæc mihi conciliant mundi iudicem, dum tremendum potestatibus mitem humilemq; figurant, dum non solum placabilem, sed & imitabilem repræsentant cum qui inaccessibilis est principatibus, terribilis apud reges terræ. Propterea hæc mihi in ore frequenter, sicut vos scitis: hæc in corde semper, sicut deus scit: hæc stylo meo admodũ familiaria, sicut apparet: hæc mea sublimior interim philosophia, scire Iesum, & hunc crucifixum. Non requiro sicut sponsa vbi cubet in meridie, quem lætus amplector mea
Cant.1.d inter vbera commorantem. Non requiro vbi pascat in meridie, quem intueor saluatorem in cruce. Illud sublimius, istud suauius vel paratius. Panis illud, hoc lac. Hoc viscera reficit paruulorum, hoc replet vbera matrũ: & ideo inter vbera mea commorabitur. Hunc & vos dilectissimi, tam dilectum fasciculum colligite vobis, hunc medullis inserite cordis, hoc munite aditum pectoris, vt & vobis inter vbera commoretur.

H Habete illum semper non retro in humeris, sed ante præ oculis, ne portantes & non odorantes, & onus premat, & odor nõ
Luc.2.d erigat. Mementote, quia accepit eum Simeon in vlnis suis. Maria gestauit in vtero, fouit in gremio sponsa sibi inter vbera collocauit. Et ne quid prætermittam, factum est verbũ in manu Zachariæ prophetæ, necnon & quorundam aliorum. Arbitror & Ioseph virum Mariæ super genua frequenter illi arri-
Ioan.13.b sisse. Hi omnes ante se eũ habuerunt, & nullus retro. Exemplo ergo sint vobis, vt & vos similiter faciatis. Si enim ante oculos habueritis quẽ portatis, pro certo videntes angustias domini, leuius vestras portabitis, ipso auxiliante ecclesiæ spõso qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Quòd uir ecclesiasticus debet esse pius in corrigendo mansuetos, & econuerso durus & austerus cõtra asperos & obstinatos quando ipsi delinquunt.
Sermo XLIIII.

Canti.1.d BOtrus Cypri dilectus me⁹ mihi in vineis Engaddi. Si dilectus in myrrha, multo magis in botri suauitate. Ergo dominus me⁹ Iesus myrrha mihi in mor-
Rom.4.d. te, botrus in resurrectione, seipsum mihi saluberrimum temperauit in potum, in lachrymis in mensura. Mortuus
I est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram, vt peccatis mortui iustitiæ viuamus. Itaque tu
Psal.103.d si peccata luxisti, bibisti amaritudinem. Si autem iam respirasti in spem vitæ vita sanctiori, mutata est tibi myrrhæ amaritudo in vinum quod lætificat cor hominis. Et fortassis hoc illud significauerit quod saluatori oblatum est in cruce vinum myrrhatum, & ideo noluit bibere, quoniam istud sitiebat. Tu ergo post myrrhæ (vt dixi) amaritudines, vinum iucunditatis experiens, haud temere & ipse dicere poteris: Botrus Cypri
Canti.1.d dilectus meus mihi in vineis Engaddi. Engaddi duplicẽ habet interpretationẽ, & vtì ambæ intellectui seruiunt. Dicitur nãque fons hœdi, & baptisma gentium, lachrymaq; peccantium aperte designat. Dicitur & oculus tentationis, qui & lachry-
Esa.9.d mas æquè fundat, & tentationes quæ minime vnquam desunt vitæ hominis super terram, prosperiat. Sed & populus gentium qui ambulabat in tenebris, nunquam per se laqueos tentationum agnoscere, ac per hoc nec euadere potuit, donec per gratiã illius qui illuminat cęcos, recepit oculos fidei, donec venit ad ecclesiã quæ habet oculũ tẽtationis, donec se tradidit viris spiritualibus instruendum, qui illuminati spiritu sapientiæ, suo & experimẽto docti, possunt veraciter dicere, quia non ignoramus astutias diaboli, & cogitationes eius. Ferunt in Engaddi arbusculas balsami crescere, quæ in modum vinearum ab indigenis excoluntur: & inde forsitan vineas appellauit. Alioquin quid faceret botrus Cypri in vineis Engaddi? Quis vnquam botros de vineis in vineas transportauit? Solet siquidem vinum vbi deest aliunde euehi, non vbi adest. Ergo vineas Engaddi dicit plebes ecclesiæ, quæ habebat balsami liquorem spiritum mansuetudinis, in quo paruulorum adhuc in Christo teneritudinem blande fouet, & dolo
Luc.10.c res pœnitentiũ consolatur. Sed & siquis frater in aliquo delicto præoccupatus fuerit, vir ecclesiasticus qui hunc spiritum iam accepit, curabit huiusmodi mox instruere in eodem spiritu lenitatis, considerans seipsum, ne & ipse tentetur. In hoc typo quotquot baptizandi sunt, etiam corporaliter ecclesia oleo materiali vngere consueuit. Quia vero vulnera illius qui incidit in latrones, & iumẽto corporis pij Samaritani ecclesiæ est deportatus in stabulum, non in solo oleo, sed in vino simul & oleo sanitatem recipiunt: necessarium habet spiritualis medicus etiam vinum feruidi zeli cum oleo mansuetudinis, cui sane conuenit nõ modo cõsolari pusillanimes, sed & corripere inquietos. Si enim viderit illum qui vulneratus est, id est qui peccauit, blandis aut lenibus hortamentis quæ in eum prærogata sunt, minime emendatum, magis autem forte etiam abutentẽ sua mansuetudine, & patientia negligentiorem fieri, & in peccato suo etiam securius obdormire: frustrato tam suauium oleo monitorũ, oportebit sane mordacioribus vti medicamentis, & vinum compunctionis infundere, duris videlicet cum eo increpationibus atq; inuectionibus agere, & si causa requirit, & duritia tanta est, etiã censurę
L ecclesiasticę baculo percellere contemptorem. Sed vnde illi hoc vinum? Nec enim in vineis Engaddi vinum inuenitur, sed oleũ. Quærat ergo in Cypro, nam illa insula ferax est vini, & vini optimi: tollensq; inde sibi ingentẽ botrũ, quem olim exploratores de Israel in vecte ferebant, chorũ propheticũ præcedentem, & subsequentem apostolicum, medium autem Iesum pulchro schemate figurãtes. Hunc ergo botrum accipiẽs
Canti.1.b sibi dicat. Botrus Cypri dilectus meus mihi. Vidimus botrum, videamus qualiter zeli vinũ exprimatur ex eo. Etenim si peccanti homini homo peccator minime indignatur, sed magis quasi quendã ei suauissimi balsami rorem fudans pium exhibet compassionis affectum: hoc scimus vnde venit, & iam audistis, sed non aduertistis forsitan. Dictũ nanq; est q⁹ ex cõsideratione sui ipsius cuiq; veniat mansuetum esse ad omnes,
Gala.6.d dum homo consilio sapientissimi Pauli, vt pie condescendere sciat præoccupatis in peccato, considerat seipsum, ne & ipse tentetur. An non hinc deniq; amor proximi radicem trahit, de quo in lege mandatur: Diliges proximũ tuum sicut teipsum? Ex intimis sane humanis affectibus primordia ducit sui
Luc.10.d ortus fraterna dilectio, & de insita homini ad seipsum naturali quadã dulcedine tanq̃ de humore terreno sumit proculdubio vegetationẽ & vim per quam spirante quidem gratia desuper fructus parturit pietatis: vt quod sibi anima naturaliter appetit, naturæ consorti id est alteri homini iure quodam
M humanitatis vbi poterit & oportuerit non existimet denegandum, sed spõte ac libẽs impartiatur. Inest ergo naturæ si peccato nõ obsolescat, istiusmodi gratę & egregię quasi suauitatis liquor, vt molliorẽ magis ad compatiendũ peccantibus, q̃ ad indignandum asperiorem sese sentiat & exhibeat. Verũ quia iuxta sapientis sententiam, musce moriturę exterminant
Eccles.10. hoc suauitatis vnguentũ, & minime habet in se natura vnde id reparet sibi semel amissum, sẽtit se dolẽda mutatione corruere in illud quod veraciter ait scriptura: Proni sunt sensus
Gene.8.d hominis & cogitationes in malum ab adolescentia. Nõ bona adolescẽtia, in qua filius iunior portionẽ sibi paternę substantiæ postulat sequestrari, & bonũ incipit velle diuidere quod in cõmune dulcius possidet, & habere solus quod participatione nõ minuitur, partitione amittit. Deniq; omnia, inquit,
Luc. 15.d bona sua dissipauit, viuendo luxuriosè cũ meretricibus. Quænam hę meretrices? Vide ne ipsę sint quę exterminant suauitatis vnguentum carnales videlicet concupiscẽtiæ, de quibus saluberrime scriptura te admonens, post concupiscẽtias,
Eccli.18.d inquit, tuas non eas. Et merito morituras describit sapiens: quoniã & mundus transit, & concupiscẽtia eius. His ergo dũ
1.Ioan.2.c satisfacere singulariter volumus, boni nos socialis atq; communis singulari suauitate priuamus. Hæ prorsus muscę sordidę & pungentes, quæ in nobis decorem naturę fœdant, mentem curis & solicitudinibus lacerant, socialis gratiæ suauitatem

A tem exterminãt. Hinc homo iunior filius appellatur, quòd natura quodam insensatæ lubrico adolescentiæ deprauata, omnem virilis maturitatis ac sapientiæ succum amiserit, & versus in asperum arente animo præter se vniuersos despiciat, factus sine affectione. Igitur ab ineunte adolescentia ista pessima atque miserrima proni sunt sensus hominis & cogitationes in malum, & natura ad indignandum, q̃ ad compatiendum paratior. Inde homo tanq̃ omnino exutus hominem, in quo vult sibi cum opus habet ab hominibus subueniri, non vult ipse hominibus opus habentibus subuenire. Magis autem iudicat, spernit, irridet homo homines, delinquentes peccator, non considerans seipsum ne & ipse tentetur. A quo malo minime per se (vt dixi) natura resurget, neque recuperabit oleum ingenitę mansuetudinis, quod semel est exterminatum in ea. Veruntamen quod non potest natura, potest gratia. Quem ergo hominũ vnctio spiritus miserata, perfundere denuo sua benignitate dignabitur: is continuo reuertetur in hominem, insuper & aliquid melius à gratia, q̃ à natura recipiet. In fide & lenitate sanctum faciet illum, & dabit illi non oleũ, sed balsamum in vineis Engaddi. Nec enim dubiũ ex fonte hædi profluere charismata meliora, cujus vtiq; vnctio hædos vertit in agnos, & de sinistra transfert in dexteram peccatores, abundantius quidem ante perfusos vnctione misericor-
Rom.5.d diæ, vt vbi abundauerunt delicta, superabundet & gratia. An
B non vere videtur tibi rediisse quodammodo is homo in hominem, qui animi secularis feritate deposita, & recuperata etiã cum fœnore gratiæ humaq; vnctione mansuetudinis, quam in ipso muscę carnalium cupiditatum penitus exterminarant, de suo quẽ gestat homine (imò qui ipse est) & materiam sumit, & formã miserẽdi hominibus aliis, ita vt tanquam feralem quendam rictum exhorreat, non solum cuiquam facere hominum, quod pati ipse nolit, sed etiam non facere omnia omnibus quæcunque sibi fieri velit? En vnde oleum. Vinum vnde? Profecto ex botro cypri. Etenim si amas dominum Iesum toto corde, tota anima, tota virtute tua, nunquid si videris eius
Psal.77.g iniurias, contemptumq;, ferre vllatenus æquo animo poteris? Minime, sed mox arreptus spiritu iudicij & spiritu ardoris, &
Psal.118.f tanquam potens crapulatus à vino, repletus zelo Phinees, dices cum Dauid: Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei. Et cum domino: Zelus domus tuę
Deut.4.d comedit me. Vinum est ergo feruidissimus zelus iste expressum de botro cypri, & calix inebrians Christi amor. Deniq;
Thre.1.d deus noster ignis consumens est, & propheta ignem dicebat de excelso missum in ossibus suis, eo quòd diuino amore flagraret. Habens itaque ex fraterno oleum mansuetudinis, &
C ex diuino amore viuum æmulationis, securus accede ad sananda vulnera illius qui incidit in latrones, piissimi Samaritani optimus imitator: secure quoque dicito & tu cum sponsa. Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi: hoc est,
Canti.1.d zelus iustitiæ amor dilecti mei mihi in affectibus pietatis. Et de hoc satis. Nam & infirmitas mea paulsandũ indicit, sicut & sæpe facit, ita vt plerunque cogar imperfectas (vt ipsi scitis) relinquere disputationes, residuaque capitulorum in diẽ alterum reseruare. Sed quid? Ego in flagella paratus sum,
Psal.37.d sciens me adhuc longe recipere imparia meritis. Vapulem sane vapulem vt male operans, si forte verbera in merita reputentur: fortassis miserebitur flagellato, qui bonum in me non inuenit quod remuneret sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De duplici pulchritudine animæ, & qualiter anima loquitur ad dei uerbum, & uerbum ad animam: & quæ sint eorum linguæ, Sermo. XLV.

Canti.1.d ECce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra: oculi tui columbarum. Pulchre optimè ex amore sponsę præsumptio, ex amore indignatio sponsi. Hoc rei exitus probat. Etenim præsumptionem correptio, correptionem emendatio, emendationẽ remuneratio secuta est. Adest dilectus, amouetur magister, rex disparet, dignitas exuitur, reuerentia ponitur. Cedit quippe fastus vbi inualescit affectus. Et sicut quondam quasi amicus ad amicum Moyses loquebatur, & dominus respondebat: ita & nunc inter verbum & animam, ac si inter duos vicinos familiaris admodum D celebratur confabulatio. Nec mirum. Ex vno amoris fonte vtrique influit diligere inuicem, confoueri pariter. Ergo dulciora melle volant hinc inde verba, mutui in se totius suauitatis feruntur aspectus, sancti indices amoris. Denique is illã amicam nuncupat, pulchram pronunciat, pulchram iterat, eadem ab illa vicissim recipiẽs. Nec ociosa iteratio, quæ amoris confirmatio est, & fortassis aliquid innuit requirendũ. Quæramus geminam animæ pulchritudinem. hoc enim mihi videtur innuere. Decor animæ humilitas est. Non à meipso hoc dico, cum propheta prior dixerit: Asperges me hyssopo, & *Psal.50.b.* mundabor: humili herba & pectoris purgatiua, humilitatem significans. Hac se post grauem lapsum rex & propheta lauari confidit, & sic niueum quendam innocẽtiæ recuperare candorem. Verum in eo qui grauiter peccauit, etsi amanda, nõ tamen admiranda humilitas. At si quis innocentiam retinet, & nihilominus humilitatem iungit: nonne is tibi videtur geminum animæ possidere decorem? Sancta Maria sanctimoniam
Psal.44.c non amisit, & humilitate non caruit. Et ideo concupiuit rex
Luc.1.c decorem eius, quia humilitatem innocentiæ sociauit. Deniq; respexit, inquit, humilitatem ancillę suæ. Ergo beati qui custodiunt vestimenta sua munda, videlicet simplicitatis & innocentiæ, si tamen & decorem induere humilitatis adiiciant.
E Profecto audiet quę huiusmodi inuenitur: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. Vtinã vel semel dicas animæ meæ domine Iesu. Ecce tu pulchra es. Vtinam mihi humilitatẽ custodias. Nam primam vellẽ ego male seruani. Seruus tuus sum
Psal.118.g ego. Nec enim audio profiteri amicum, qui testimonium decoris mei cum repetitione nõ audio. Sufficit mihi si semel audiam. Sed quid si & hoc in quæstione sit? Scio quid faciam, venerabor amicam seruus, cumulatum in ea decorem deformis homunculus admirabor, gaudebo ad vocem sponsi tantam nihilominus pulchritudinem admirantis. Quis scit si saltem ex hoc inuenturus sim gratiam in oculis amicę, vt gratia ipsius & ipse inueniar inter amicos? Denique amicus sponsi stat, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. En vox eius in auribus dilectę, audiamus & gaudeamus. Assunt sibi, loquuntur pariter, stemus simul, nulla nos huic subducat colloquio seculi cura, nulla illecebra corporis. Ecce, inquit, tu pulchra es amica mea: ecce tu pulchra. Ecce admirantis vox est, reliquũ *Cant.1.d* F laudis. Merito admiranda, cui sanctitas amissa humilitatem non attulit, sed seruata admisit. Merito pulchra repetitur cui neutra defuit pulchritudo: Rara auis in terris, aut *Iuue.7.Sa-* sanctitatem non perdere, aut humilitatem sanctimonia non *tyra.* excludi, & ideo beata quæ vtranque retinuit. Denique probatum est, nihil sibi conscia est, & correptionem non abnuit. Nos & cum magna delinquimus, vix ferimus reprehẽdi: hæc autem æquo animo audit contra se amaritudines, nihil peccans. Nam si desiderat videre claritatem spõsi, quid mali est? Magis & laudis est, & tamen increpata pœnitentiam agit, & dicit: Fasciculus myrrhę dilectus meus mihi, inter vbera mea *Cant.1.d* commorabitur. Hoc est: Sufficit mihi, nolo iam scire nisi Iesum, & hunc crucifixum. Magna humilitas. Actu innocens suscipit pœnitentis affectum, & quæ non habet vnde pœniteat, habet tamen vt pœniteat. Cur ergo, inquis, increpata est, si nihil mali fecit? Sed enim audi nunc dispensationẽ & prudentiam sponsi. Sicut Abrahæ olim obedientia sane tẽtata est, ita *Gene.22.d* & nunc humilitas sponsę. Et quomodo ille impleta obedięntia tunc audiuit: Nunc cognoui q⁹ timeas deum: sic & huic modo quasi sub aliis verbis dicitur. Nũc cognoui quòd humilis sis. Hoc enim est quod ait. Ecce tu pulchra es. Et ideo præconium iterat, vt gloriæ sanctitatis additum signet humilitatis decorem. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. Nunc cognoui q⁹ pulchra sis, non solum ex meo amore, sed etiam ex tua humilitate. Non dico nunc pulchram inter mulieres nec pulchram in genis nec in collo, sicut ante dicebam: sed pulchram simpliciter fateor. non vtique pulchram ex comparatione, non cum distinctione, non ex parte. Et addit. Oculi *Ibidem.* tui columbarum. Aperte adhuc commendatur humilitas. Ad hoc siquidem respicit, quòd illa reprehensa de alta inquisitione sua, continuo non cunctata est ad simpliciora descẽdere, ita vt diceret: Fasciculus myrrhę dilectus meus mihi. Mul- *Cant.1.d*
tum profecto distat inter vultum gloriæ & fasciculum myr-

G rhę: & ideo magnũ humilitatis inſigne, inde huc acquieſcere
Ibidem. reuocari. Ergò oculi tui columbarum. Iam, inquit, non ambu-
pſal.130. las in magnis, neque in mirabilibus ſuper te, ſed inſtar ſimpli
ciſſimę volucris contenta es ſimplicioribus, nidificans in fo
raminibus petrę, meis vulneribus immorans, & libẽter ea quę
ſunt de me duntaxat incarnato & paſſo, oculo intuens colum
bino. Aut certe quia in ſpecie auis huius ſpiritus ſanctus ap
paruit, ſpiritualis magis quàm ſimplex in ea intuitus columbę
nomine commendatur. Et ſi hoc placeat, oportet referas capi
tulũ præſens ad id quod paulo ante ſodales murenulas ei fa
cere aureas promiſerunt, non intendentes (vt tunc docui) or
nare aures corporis, ſed informare auditũ cordis. Potuit ita
que fieri vt fide quæ eſt ex auditu, corde amplius mundato ad
videndum quod ante non poterat, inſtructior redderetur.

Et quoniam de acceptis murenulis in viſu acutiori ad in
telligentiam ſpiritualem viſa eſt profeciſſe: placuit ſpõſo, cui
ſemper (quod in ſe eſt) placet magis videri in ſpiritu: & an
numerans id quoq; eius laudibus, ait: Oculi tui columbarum.
Canti.1.d Iam me, inquit, intuere in ſpiritu, quia ſpiritus ante faciem tuã
Chriſtus dominus. Et habes vnde id poſſis, quia oculi tui co
lumbarum. Ante non habebas, & ideo reprimenda fuiſti: ſed
nunc copiam habeto videndi, quia oculi tui columbarum, id
eſt ſpirituales. Non ſane copiam quam petebas: nec enim vel
modo adhuc ad illam potes, ſed quæ tamen interim ſufficere
H poſſit. Sane ducenda es de claritate in claritatem: & propte
rea vide vt potes modo, & cum plus poteris, plus videbis.
Non puto fratres, non puto mediocrem hanc, neque commu
nem eſſe omnibus viſionem, etſi ſit inferior illa qua videndus
eſt in futuro. Denique ex his quæ ſequuntur aduertite. Se
quitur enim: Ecce tu pulcher es dilecte mi, ecce tu pulcher.
Can.1.d Vides q̃ in excelſo ſtat, & in ſublime mẽtis verticem extulit,
quæ vniuerſitatis dominum quadam ſibi proprietate vendi
cet in dilectum. Attende enim quomodo non ſimpliciter di
lecte, ſed dilecte mi inquit, vt proprium deſignaret. Magna vi
ſio prorſus, de qua iſta in id fiducię & authoritatis excreuit,
vt omnium dominum, dominum neſciat, ſed dilectum. Exiſti
mo enim nequaq̃ hac vice eius ſenſibus importatas imagines
carnis, aut crucis, aut alias quaſcunq; corporearum ſimilitudi
nes inſirmitatum. In his namq; iuxta prophetam non erat ei
ſpecies neque decor. Hæc autẽ eum intuita nũc pulchrũ de
corumq́ue pronunciat, in viſione meliori illum ſibi apparuiſ
ſe ſignificãs. Ore enim ad os (ſicut quõdã cum ſancto Moyſe)
loquitur cum ſponſa, & palã non per ænigmata, & figuras deũ
videt. Talem denique ore pronunciat, qualem & mẽte conſpi
Eſa.33.c catur, viſione plane ſublimi & ſuaui. Regem in decore ſuo vi
derunt oculi eius, non tamen vt regem, ſed vt dilectum. Vide
I rit eum ſane quis ſuper ſolium excelſum & eleuatum, & alius
facie quoque ad faciem ſibi apparuiſſe teſtatus ſit: mihi tamẽ
videtur eminentia in hac parte eſſe apud ſponſam quòd ibi vi
Eſa.6.a ſus legitur dominus, hic dilectus. Sic enim habes: Vidi domi
3. Re.22.d num ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatum. Et item:
Gene.32.g Vidi dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea.
Sed ſi ego dominus, inquit, vbi eſt timor meus? Quòd ſi illis
facta eſt reuelatio cum timore: quia vbi dominus, ibi timor:
ego profecto ſi optio daretur, tanto libentius tantoque cha
rius ſponſę amplecterer viſionem, quanto in meliori affectio
ne quæ eſt amor factã aduerto. Nam timor pœnã habet, perfe
cta autem charitas foras mittit timorem. Multum ſane inter
Pſal. 65. a eſt apparere terribilem in conſiliis ſuper filios hominum, &
apparere ſpecioſum forma præ filiis hominum. Ecce tu pul
cher es dilecte mi & decorus. Verba iſta plane amorem reſo
nant, non timorem. Sed forte aſcendunt cogitationes in
corde tuo, & quæris dubius apud te dicens: Qua ratione ver
ba verbi facta ad animam referuntur: & rurſum animæ ad ver
bum, vt illa audierit vocem loquentis ſibi, & perhibẽtis quòd
pulchra ſit, viciſſimq́ue idem præconium ſuo mox reddiderit
laudatori? Quomodo poſſunt hæc fieri? Nam verbo loqui
mur, non verbum loquitur. Itemq́ue anima non habet vnde lo
quatur, niſi os corporis ſibi verba formauerit ad loquendũ.
Bene quæris, ſed attende ſpiritum loqui, & ſpiritualiter opor
tere intelligi quæ dicuntur. Quotiẽs proinde audis, vel legis
verbũ atq; animã pariter colloqui, & ſe inuicẽ ituri, noli ti
bi imaginari quaſi corporeas itercurrere voces, ſicut nec cor
poreas colloquentium apparere imagines. Audi potius quid K
tibi ſit in huiuſmodi cogitandum. Spiritus eſt verbum, ſpiri
tuſq́ue anima, & habent linguas ſuas quibus ſe alterutrũ al
loquantur, præſenteſq; indicent. Et verbi quidem lingua fa
uor dignationis eius, animæ vero deuotionis feruor. Elinguis
eſt anima atque infans quæ hanc non habet, & non poteſt ipſi
vllatenus ſermocinatio eſſe cũ verbo. Ergo huiuſcemodi lin
guam ſuam cum verbum mouet volens ad animam loqui, non
poteſt anima non ſentire. Viuus eſt enim ſermo dei & efficax
& penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vſque ad
diuiſionem animæ & ſpiritus. Et rurſum cum ſuam animam
mouet, verbum latere multo minus poterit, non ſolum quia
vbique eſt præſens, ſed propter hoc magis quòd niſi ipſo ſti
mulante, deuotionis lingua minime ad loquendum mouetur.
Verbo igitur dicere animæ, pulchra es, & appellare amicã in
fundere eſt vnde & amet, & ſe præſumat amari. Ipſi vero ver
bum viciſſim nominare dilectũ, & fateri pulchrũ, quod amat
& quod amatur, ſine fictione & fraude aſcribere illi, & mira
ri dignationem, & ſtupere ad gratiam. Siquidem pulchritudo
illius, dilectio eius, & ideo maior quia præueniens. Medullis
proinde cordis & intimarum vocibus affectionum tanto am
plius atque ardentius clamitat ſibi diligendũ, quanto id prius
ſenſit diligens q̃ dilectum. Itaque locutio verbi infuſio doni,
reſponſio animę cum gratiarum actione admiratio. Et idcirco
plus diligit, quòd ſe ſentit in diligendo victam, & ideo plus L
miratur, q̃ præuentam agnoſcit. Vnde non contenta eſt ſemel
dicere pulchrum niſi repetat & decorum, eminentiam deco
ris illa repetitione deſignans. Aut certe in vtraq; Chriſti ſub
ſtantia dignum expreſſit omni admiratione decorem, in alte
ra naturæ, in altera gratiæ. Quàm pulcher es angelis tuis
domine Ieſu in forma dei, in die æternitatis tuæ, in ſplendori
bus ſanctorum ante Luciferũ genitus, ſplendor & figura ſub
ſtantiæ patris, & quidem perpetuus minimeq́ue fucatus can
dor vitæ æternæ. Quàm mihi decorus es domine mi in ipſa
tui huius poſitione decoris. Etenim vbi te exinaniuiſti, vbi na
turalibus radiis lumen indeficiens exuiſti, ibi pietas magis e
micuit, ibi charitas plus effulſit, ibi amplius gratia radiauit.
Quàm clara mihi oriris ſtella ex Iacob, q̃ lucidus flos de radi- *Num.24.c*
ce leſſe egrederis, q̃ iucundum lumen in tenebris viſitaſti me *Eſa.11.a*
oriens ex alto. Quàm ſpectabilis & ſtupendus etiam virtuti
bus ſupernis in conceptu de ſpiritu, in ortu de virgine, in vitę
innocentia, in doctrinæ fluentis, in coruſcationibus miracu
lorum, in reuelationibus ſacramentorum. Quàm denique ru
tilans poſt occaſum ſol iuſtitiæ de corde terræ reſurgis, quàm
formoſus in ſtola tua demum rex gloriæ in alta cœlorum te
recipis. Quomodo non pro his omnibus omnia oſſa mea
dicẽt. Domine quis ſimilis tui? Hæc ergo ſimiliaq; puta in di
lecto intuentem ſponſam aduertiſſe cum diceret: Ecce tu pul M
cher es dilecte mi & decorus. Neque hæc ſola, ſed inſuper ali
quid proculdubio de naturæ decore ſuperioris quod noſtrũ
omnino præteruolat intuitum, & effugit experimẽtum. Ergo
iteratio vtriuſq; decorem ſubſtantiæ deſignauit. Audi dein
de quomodo tripudiat ad aſpectum aſſatumq; dilecti, & corã
ipſo nuptiali carmine quæ amoris ſunt gratulabunda decãtat.
Sequitur enim. Lectulus noſter floridus, tigna domorum no- *Can.1.d*
ſtrarũ cedrina, laquearia noſtra cypreſſina. Sed ſeruemus re
centiori principio ſponſę cantilenam, vt & nos de quiete fa
cti alacriores, liberius exultemus & lætemur in ea ad laudem
& gloriam ſponſi ipſius Ieſu Chriſti domini noſtri qui eſt ſu
per omnia deus benedictus in ſecula. Amen.

De ſtatu & compoſitione totius eccleſiæ, & quomodo per actiuam uitam quæ ſub obedientia agitur, peruenitur ad contemplatiuam.

Sermo XLVI.

LEctulus noſter floridus, tigna domorum noſtrarũ cedrina, laquearia noſtra cypreſſina. Epithalamiũ *Cantic.1.d*
canit, cubile, & thalamos pulchro ſermone deſcri
bens. Sponſum inuitat ad requiem. Hoc enim me
lius, quieſcere & cum Chriſto eſſe. Neceſſarium autem exire
ad lucra propter ſaluandos. Verum nunc opportunitate (vt
putat) inuenta, ornatum nunciat thalamum, lectulumq́ue ve-
lut di-

A lut digito monſtrans, dilectũ (vt dixi) inuitat ad requiem, &
cum cuntibus in Emaus cordis ardorem non ſuſtinens, ad mẽ
tis pertrahit hoſpitium, ſecum pernoctare compellit, & cum
Petro loquitur: Domine bonum eſt nos hic eſſe. Iam quid ſpi
ritualiter iſta contineant, requiramus. Et in eccleſia quidẽ le
ctũ in quo quieſcitur, clauſtra exiſtimo eſſe & monaſteria in
quibus quiete à curis viuitur ſeculi, & ſolicitudinibus vitæ.
Atque is lectus floridus demonſtratur, cum exemplis & inſti
tutis patrum tanquam quibuſdam bene olentibus reſperſa
floribus fratrũ cõuerſatio & vita refulget. Porro domos po
pulares conuentus intellige Chriſtianorum, quos hi qui in ſu
blimitate poſiti ſunt, Chriſtiani vtique vtriuſq; ordinis prin
cipes, quaſi tigna parietes, iuſtis impoſitis legibus fortiter
pſal. 61.a ſtringunt, ne ſua quiſque lege vel voluntate viuentes, tanquã
parietes inclinati & macrię depulſę diſſideant à ſemetipſis,
& ſic omnis ſtructura ædificij corruens diſſipetur. Laquearia
vero quæ à tignis firmiter pendent, & domos inſigniter or
nant, puto bene inſtituti cleri manſuetos & diſciplinatos mo
res, riteq́; adminiſtrata officia deſignare. Quomodo nanque
ſtabunt ordines clericorum, & adminiſtrationes eorum, ſi nõ
principum tanquam tignorum beneficio & munificentia ſu
ſtententur, & protegantur potẽtia? Quòd autem tigna cedri
na, & cypreſſina laquearia deſcribuntur, natura abſque dubio
habet in his ſpeciebus lignorum quod congruat præfatis or
B dinibus. Et cedrus quidem quoniam imputribile eſt necnõ &
odoriferum alteq́; proceritatis lignum, ſatis indicat quales
oporteat aſſumi viros in vices tignorum. Ergo validos & cõ
ſtantes neceſſe eſt eſſe eos qui ſuper alios ordinantur, necnon
& longanimes in ſpe, atq; ad ſuperna mentis verticem attol
lentes, qui etiam bonum fidei ſuæ & converſationis vbiq; o
2.Cor.2.d dorem ſpargentes, dicere cum apoſtolo poſſint: Chriſti enim
bonus odor ſumus deo in omni loco. Cypreſſus item boni
æquè odoris & imputribile ſimiliter lignum, incorruptę vi
Pſal. 92.a tæ & fidei etiam quemuis de clero debere eſſe demonſtrat, vt
merito decori domus ac laquearum ornatui deputetur. Scri
ptum eſt enim: Domũ tuam decet ſanctitudo domine in lõgi
tudinem dierum. Vbi ſane & ſanctimonię decus, & indeticię
tis gratiæ expreſſa perſeuerãtia eſt. Oportet ergo virum qui
ad ornamentum & decorem aſſumitur domus, bonis ornatum
moribus eſſe, & quanuis ſemper ipſe ſit intus, bonum tamẽ te
ſtimonium habere & ab his qui foris ſunt. Sunt & alia in na
tura lignorum horum competentia his quæ ſpiritualiter diſ
ferũtur, ſed breuitatis cauſa prætereo. Notandum vero
pulchrè omnem eccleſiæ ſtatum breui vno verſiculo compre
henſum, authoritatem ſcilicet prælatorũ, cleri decus, populi
diſciplinam, monachorum quietem. In horum prorſus cum re
ctę ſunt omnia, ſancta mater eccleſia conſideratione lætatur,
& tunc ea quoque offert intuenda dilecto, cum ad eius tanquã
C omnium authoris refert omnia bonitatẽ, nihil ſibi ex omni
bus tribuens. Nam q̃ ait noſter & noſtrarum, non vſurpatio
nis eſt ſignũ, ſed dilectionis, quòd nimiq videlicẽt fiducia cha
ritatis, nihil eius quem valde diligit, à ſe æſtimet alienũ. Nec
enim ſe ſponſi contubernio, aut quietis eius putat arcendam
conſortio, quæ ſemper non quæ ſua, ſed quæ illius ſunt quæ
Cantic.1.d rere conſueuit: & hæc cauſa cur ſibi & ſponſo ſimul, ſiue lec
ſtulum, ſiue domos auſa ſit pronunciare communes. Dixit e
nim lectulus noſter, & tigna domorum noſtrarum, & laquea
ria noſtra: audacter ſe in poſſeſſionem aſſocians cui iunctam
non dubitat in amore. Non ita illa quę proprię voluntati nõ
dum abrenunciauit, ſed per ſe iacet, per ſe habitat: magis autẽ
Luc.a.15.c non per ſe, ſed cum meretricibus luxurioſe viuendo conuer
ſatur, concupiſcentias loquor carnis, cum quibus diſſipat bo
na ſua, & portionem ſubſtantiæ quam ſibi diuidi poſtulauit.

Cæterum tu qui has ſpiritus ſancti voces audis vel legis,
putáſne aliqua horum quæ dicuntur, valeas applicare tibi, ac
de fœlicitate ſponſę quæ hoc amoris carmine ab ipſo ſpiritu
canitur, aliquid recognoſcere in temetipſo, ne dicatur & tibi
quia vocem eius audis, & nõ ſcis vnde veniat, aut quo vadat?
En forte appetis & ipſe contemplationis quietem, & bene fa
cis, tantum ne obliuiſcaris flores quibus lectulum ſponſę le
gis aſperſum. Ergo cura & tu tuum ſimiliter circundare bono
rum floribus operum, virtutum exercitio tanẽ flore fructum
ſanctum ociũ præuenire. Alioquin delicato ſatis ocio dor
mitare voles, ſi non exercitatus quieſcere appetas, & Lię fœ- D
cũditate neglecta, ſolis cupias Rachelis amplexibus oblecta
ri. Sed & præpoſterus ordo eſt ante meritũ exigere præmiũ,
& ante laborem ſumere cibum, cum dicat apoſtolus: Qui nõ *2.Theſ.3.c*
laborat non manducet. A mandatis tuis intellexi, inquit, vt *Pſal.118.n*
ſcias niſi obedientiæ mandatorum contemplationis guſtũ pe
nitus non deberi. Nõ igitur putes de propriæ amore quietis,
ſanctę obedientiæ actibus, ſeniorũmve traditionibus præiu
dicium vllatenus faciendum. Alioquin non dormiet tecũ ſpõ
ſus in lecto vno, illo præſertim quem tibi pro obedientiæ flo
ribus, cicutis atq; vrticis inobedictię aſperſiſti. Propter quod
non exaudiet orationes tuas, vocatuſque nõ veniet. Nec enim
dabit inobedienti copiam ſui tantus obedientiæ amator, vt
mori q̃ non obedire maluerit. Sed neque approbat tuæ contẽ
plationis inane ocium qui dicit per prophetam: Laboraui ſu- *Hiere.6.c*
ſtineus: ſignificans tempus quo exul cœlo, & patria ſummę
quietis, operatus eſt ſalutem in medio terræ. Magis autẽ ve
reor, ne te quoque inuoluat formidoloſa illa ſententia ita in
tonans in perfidiam Iudæorum: Neomenias veſtras & ſabba
tum, & feſtiuitates alias non feram. Item: Kalendas veſtras & *Eſa.1.d*
ſolennitates veſtras odit anima mea, facta ſunt mihi moleſta.
Et lugebit ſuper te propheta, & dicet: Viderunt eam hoſtes, *Thren.1.c*
& deriſerunt ſabbata eius. Cur enim quod dilectus repudiat,
non irrideat inimicus? Miror valde impudentiam aliquo
rum qui inter nos ſunt, qui cum omnes nos ſua ſingularitate E
turbauerint, ſua impatientia irritauerint, ſua contumacia &
rebellione contempſerint, ſua inobedientia coinquinauerint,
audent nihilominus ad tam fœdum concupiſcentiæ ſuæ lectu
lum omni orationum inſtantia totius puritatis dominum in
uitare. At cum extẽderitis, ait, manus veſtras, auertam oculos
meos: & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiã. Quid
enim? Lectulus non eſt floridus, magis autem & putidus eſt, &
tu illuc regem gloriæ trahis? Ad pauſandum hoc facis, an ad
cauſandum? Centurio vetat illum intrare ſub tectum ſuum, p- *Mat.8.b*
pter ſuam indignitatem, cuius tamen fides in vniuerſo redo
let Iſraele: & tu ad te cõpellis intrare tantorum ſordẽs ſpur
citia vitiorum? Clamat apoſtolorum princeps, exi à me domi- *Luc.5.b.*
ne: quia homo peccator ſum: & tu dicis: Intra ad me domine,
quoniam ſanctus ſum? Omnes, inquit, vnanimes in oratione e- *1.pet.2.c*
ſtote, fraternitatem diligite. Et vas electionis, leuantes puras *1.Tim.2.b*
manus, ait, ſine ira & diſceptatione. Vides ne quomodo con
cordent ſibi, & eodem ſpiritu de pace & tranquillitate animi
(quam habere debet ille qui orat) loquantur princeps apoſto
lorum, & doctor gentium? Perge ergo tu tota die expandere
ad deum manus tuas, qui fratres tota die moleſtas, vnanimita
tem impugnas, ab vnitate te ſeparas. Et quid me vis facere, *Apo.9.a*
inquis? Profecto vt primo quidem emundes conſcientiam ab
omni inquinamento irę & diſceptationis, & murmuris & liuo
ris, & quicquid omnino aduerſari cognoſcitur, aut paci fra- F
trum, aut obedientiæ ſeniorum, de cordis habitaculo elimi
nare feſtines. Deinde etiam circundare tibi flores bonorum
quorumq; actuum & laudabilium ſtudiorum atque odoramẽ
ta virtutũ, id eſt quæcunque ſunt vera, quæcũq; pudica, quæ
cunque iuſta, quæcunque ſancta, quæcunque amabilia, quęcũ
que bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ. Hęc cogi
tare, in his exerceri curato. Ad iſtiuſmodi ſecure vocabis ſpõ
ſum, quoniam cum introduxeris eum, veraciter dicere pote
ris & tu, quia lectulus noſter floridus, redolente nimirum cõ
ſcientia pietatẽ, ſed pacẽ, ſed manſuetudinem, ſed iuſtitiã, ſed
obedientiã, ſed hilaritatẽ, ſed humilitatẽ. Et de lectulo quidẽ
ſic. Domum vero dei ſpiritualẽ ſeipſum quiſque agnoſcat,
qui tamen iam non in carne ambulet, ſed in ſpiritu. Templũ *1.Cor.3.d*
enim dei, ait, ſanctum eſt, quod eſtis vos. Curate ergo fratres,
ſpirituali huic ædificio (quod vos eſtis) ne forte cum in ſupe
riora proficere cœperit, vacillet & corruat ſi lignis fortibus
non fuerit ſubnixum & colligatum: curate inquam illi tigna
dare imputribilia & immobilia, timorem videlicet domini,
illum caſtum qui permanet in ſeculum ſeculi: patientiam de
qua ſcriptum eſt quia patientia pauperum non peribit in fi
nem: longanimitatem quoque quæ ſub quouis ſtructurę pon
dere inflexibilis perſeuerãs in infinita ſecula vitæ beatæ pro
tenditur, ſaluatore loquente in euangelio: Qui perſeuerauer- *Matt.10.c*
it vſque in finem, ſaluus erit. Magis autem ſuper omnia cha-
ritatem

Gritatem quæ nunquam excidit, quia fortis est, inquit, vt mors dilectio, dura sicut inferus æmulatio. Studete deinde his tignis substernere & alligare ligna alia æquè preciosa & pulchra, cui tamen illa ad manum fuerint in opus laquearium ad decorem domus, sermonem scilicet sapientiæ, siue scientiæ prophetiam, gratiam curationum, interpretationem sermonū, & cætera talia quæ magis noscuntur sane apta ornatui, q̄ necessaria fore saluti. De his præceptum non habeo, consilū autem do. Quoniam quidem istiusmodi ligna constat & laborioſe quæri, & difficilè inueniri, & periculoſe elaborari (nam & rara ea præsertim his temporibus terra nostra producere reperitur) consulo sane & moneo non multopere ista requiri. Magis autem ex lignis aliis laquearia præparari, quæ etsi minus appareant splendida, non minus tamen valida esse probā tur, insuper & facilius possidentur & tutius. Vtinam & mihi illorum suppetat copia lignorum, quibus ortus sponsi ecclesia copioſè densatur, pax, bonitas, benignitas, gaudium in spiritu sancto, misereri in hilaritate, tribuere in simplicitate, gau
Rom.12.c dere cum gaudentibus, flere cum flentibus. An non tu illā domum (quod ad laquearia spectat) satis abundeque ornatā censeas, quam talibus lignis inspexeris sufficienter compoſiteque
psal. 25.b tabulatam? Domine dilexi decorem domus tuę, semper da mihi ligna hæc quæso, quibus tibi semper ornatum exhibe-
H am thalamum conscientiæ, conscientiæ dico & meæ & alterius. His contentus ero, erunt & qui meo in hac re consilio acquiescere volent, quia & te puto fore contentum: cætera sanctis apoſtolis & viris apoſtolicis derelinquo. Sed & vos dilectiſſimi, tametsi illa ligna non habeatis, nihilominus tamē si hæc habetis confidite, nihilominus cum omni fiducia accedite, ad lapidē summum, angularem, electum preciosum, nihi lominus super fundamentum apoſtolorum & prophetarum & ipsi tanq̄ lapides viui superædificamini domos spirituales, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hoſtias acceptabiles deo per Iesum Christum sponsum eccleſiæ dominum noſtrū, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De triplici flore, scilicet virginitatis, martyrij, & bonæ operationis: & de deuotione habenda circa diuinum officium, Sermo XLVII.

Canti. 2. a EGo flos campi, & lilium conuallium. Ad hoc respicere puto q̄ sponsa de respersis lectulum floribus cōmendarat. Ne enim sibi flores asscriberet illos quibus lectulus decoratus, & venuſtatus thalamus videbatur, infert sponsus se esse florem campi, nec de thalamo sane prodire flores, sed de campo, & suo munere & sui participatione fieri quod renitet, & quod redoleat. Ne quis ergo
I exprobrare illi posset & dicere. Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quasi nō acceperis? ipse dilectæ suæ sicut ambitioſus amator, ita informator benignus, pie illi dignanterq; demonstrat cui nitorem de quo gloIbidem. riabatur, ac suauiolentiam lectuli debeat deputare. Ego flos campi, inquit, de me est quod gloriaris. Saluberrime admonemur & ex hoc loco quia nequaq̄ gloriari oportet: & si quis gloriatur, in domino glorietur. Et secundum literam illud.

Nunc iam scrutemur, ipso de quo loquimur adiuuante, spiritualem qui in ea tegitur intellectum. Et primo aduerte nūc mihi trifarium quendam floris statum, in campo, in orto, in thalamo: vt post hoc etiam illud facilius compertum fiat, cur se potiſſimum campi florem elegerit appellare. Et in campo quidem & in orto oritur flos, in thalamo autem minime redolet & lucet in eo, nō tamen erectus & stans vt in orto vel campo, sed plane iacens tanq̄ qui illatus sit, non innatus. Propterea & neceſſe est sane reparare frequenter & semper recē tiores apponere flores, q̄ diu odorem suum minime retineant nec decorem. Quod si (vt in alio sermone præfatus sum) lectu lus respersus floribus conscientia est bonis referta operibus, vides certe vt similitudo seruetur, nequaq̄ sufficere semel vel
2.Cor.9.b secundo operari quod bonum est, nisi inceſſanter addas noua prioribus, quatenus seminans in benedictionibus, de benedictionibus & metas. Alioquin iacet & marcet flos boni operis, atque in breui omnis ex eo & nitor exterminatur & vigor, si non aliis atque aliis superiectis pietatis actibus continue reparetur. Hoc in thalamo. In orto autem non ita, sed neque in cāpo similiter. Ex se enim semel productis floribus K assidue subministrant vnde diu in ipsis decus ingenitum perseueret. Differunt tamen & ipsi inter se, quòd ortus quidē vt floreat hominum manu & arte excolitur, campus vero ex semetipso naturaliter producit flores, & absque omni humanæ diligentię adiutorio. Putásne iam tibi videris aduertere quisnam ille sit campus, nec sulcatus vomere, nec defoſſus sarculo, nec fimo impinguatus, nec manu hominis seminatus: venu
Gen.27.d stus tamen nihilominus nobili illo flore super quem constat requieuisse spiritum dominī? Ecce, inquit, odor filij mei sicut odor agri pleni cui benedixit dominus. Necdum speciem suā ille flos agri induerat, & iam dabat odorem suum, quando eū vt hoc præ gaudio exclamaret præsensit spiritu, corpore marcens sanctus & senex patriarcha caligans visu, sed odoratu sagax. Nō se proinde debuit florem thalami proteſtari, qui flos est perpetuo vigens: sed neque item orti, ne humano videretur opere generatus. Pulchrè autem & conuenientiſſimè flos campi sum, ait, qui & absque humana induſtria prodiit, & se-
psal.15.c mel prodeunti nulla est deinceps dominata corruptio, vt sermo impleatur quem dixit: Nō dabis sanctum tuū videre corruptionem. Sed si placet accipe & aliam huius rei rationē (vt arbitror) non spernendam. Non enim sine causa sanc mul tiplex spiritus à sapiente describitur, nisi quòd sub vno litera cortice diuersos plerumque sapientiæ intellectus tegere L consueuit. Itaque iuxta præfatam de floris statu partitionem, flos est virginitas, flos martyrium, flos actio bona. In orto virginitas, in campo martyrium, bonum opus in thalamo. Et bene in orto virginitas, cui familiaris verecundia est fugitās publici, latibulis gaudens, patiens disciplinæ. Denique in orto flos clauditur, qui in campo exponitur, spargiturque in thala-
Canti.4.d mo. Et habes: Ortus cōclusus, fons signatus. Quod vtiq; clau strum pudoris signat in virgine, & inuiolatę custodiā sanctitatis: si tamen talis fuerit quę, sit sancta corpore & spiritu. Be ne item in campo martyrium, dum martyres ludibrio omniū exponantur, spectaculum facti & angelis & hominibus. Nōne
Psal.78.a illorum miseranda vox est in psalmo: Facti sumus opprobriū vicinis nostris, subsannatio & illusio his qui in circuitu nostro sunt? Bene quoque in thalamo actio bona, quæ conscientiam & quietam facit & tutam. Post bonum denique opus securius in contemplatione dormitur, & tanto quis fiducialius sublimia intueri & inuestigare aggreditur, quanto sibi conscius est minime se proprię amore quietis charitatis operib⁹ defuisse. Et hæc omnia secundum aliquid dominus Iesus.

Ipse flos orti, virgo vriga virgine generatus. Idem flos cāpi, martyr, martyrum corona, martyrij forma. Denique foras ciuitatem eductus est, extra castra passus est, in ligno eleuatus est, spectandus hominibus, subsannandus ab omnibus. Ipse itē M thalami flos, speculum, & exemplum totius beneficētię, quē admodum ipse Iudæis proteſtatus est dicens: Multa bona o-
Ioā.10.f pera ostendi vobis ex patre meo. Et itē scriptura de eo: Qui
Actor.10.f pertransiit, ait, benefaciendo & sanando omnes. Si igitur hęc tria dominus, quæ fuit causa, vt è tribus se campi florem maluerit appellare? Profecto vt eam ad tolerātiam animaret, cui nouerat imminere (siquidē vellet pie viuere in Christo) per-
Actor.14.d secutionem pati. Id se ergo libentius profitetur ad quod potiſſimum vult habere sequacem, atq; hoc est quod aliàs dixi, quoniam semper & illa appetit quietem, & ille incitat ad laborem, denuncians ei quòd per multas tribulationes oportet intrare in regnum cœlorum. Vnde cum noua in terris eccle-
Ioan.16.d sia nouiter desponsata sibi redire ad patrem disponeret, dicebat ei: Venit hora vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare deo. Itē: Si me, ait, persecuti sunt, & vos persequentur. Potes & tu in euangelio multa colligere huic denunciationi malorum perferendorum similia. Ego flos
Canti.2.d campi, & lilium conuallium. Illa ergo monstrante lectulū, ille vocat ad campum, ad exercitium prouocat. Nec putat quicq̄ persuasibilius fore illi ad ineundum certamē, q̄ si seipsum cer tantis, aut exemplum proponat aut præmium. Ego flos cāpi. Sane vtrumuis in hoc sermone intelligi datur, vel quòd sit vi delicet pugnantis forma, vel quòd gloria triūphantis. Vtrūque es mihi domine Iesu, & speculum patiendi, & præmium patientis. Vtrumque fortiter prouocat, ac vehementer ac-
Psal.17.a cendit. Tu doces manus meas ad prælium exemplo virtutis tuæ,

A tuæ, tu caput meum post victoriā tuæ coronas præsentia maiestatis, siue quia pugnantem te specto, siue quia te expecto non solum coronantem, sed & coronam: in vtroq; mirabiliter
Canti.1.a tibi me allicis: vterq; funis violentiſſimus ad trahēdum. Trahe me post te, libenter te sequor, libentius fruor. Si sic bonus es domine sequentibus te, qualis futurus es consequentibus? Ego flos campi: Qui diligit me, veniat in campum, nō refugiat
1.Ti.6.c mecum, & pro me inire certamen, vt possit dicere: Bonū certamen certaui. Et quoniam non superbi vel arrogantes, sed humiles potius qui de se præsumere nescīūt, martyrio idonei sunt, addit se etiam lilium esse conuallium, id est humiliū coronam, specialem gloriam futuræ exaltationis ipsorum huius eminentia floris designans. Erit nanque cum omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & tunc
Esa.40.a candor ille vitæ æternæ lilium plane non collium sed conual lium apparebit. Iustus germinabit sicut lilium, inquit. Quis iu stus nisi humilis? Denique cum se manibus Baptistæ serui do
Matt.3.d minus inclinaret, & ille expauescēret maiestatē, Sine, inquit, sic enim decet nos implere omnem iustitiam consummationem profecto iustitiæ in humilitatis perfectione constituēs. Iustus ergo humilis, iustus conuallis est. Et si humiles inuēti fuerimus, germinabim⁹ & nos sicut liliū, & florebim⁹ in ęternum ante dominū. An nō vere vel tunc maxime se liliū cōuallium comprobabit, cū reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ? Nō ait corpus nostrum,
B sed corpus humilitatis nostrę: vt huius lilij miro & sempiterno candore solos significet humiles illustrādos. Et hæc dicta sint pro eo q̄ sponsus se florem campi, & lilium esse cōuallij proteſtatus est. Iam etiam quid de sua consequenter charis sima proteſtetur, bonum esset audire, sed hora non patitur.

Ex regula nanq; nostra nihil operi dei præponere licet. Quo quidem nomine laudum solennia quæ deo in oratorio quotidie persoluuntur, pater ideo Benedictus voluit appellari, vt ex hoc clarius aperiret quàm nos operi illi vellet esse intentos. Vnde vos moneo dilectiſſimi, pure semper ac strenue diuinis interesse laudibus. Strenue quidem, vt sicut reuerenter, ita & alacriter domino assistatis, non pigri, non somnolenti, non oscitantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis & remissis vocibus muliebre quiddam balba de nare sonantes, sed virili (vt dignum est) & sonitu & affectu voces sancti spiritus depromentes. Pure vero vt nil aliud dum psallitis q̄ quod psallitis cogitetis. Nec solas dico vitandas cogitationes vanas & ociosas: vitandę sunt & illę illa duntaxat hora & illo loco quas officiales fratres pro communi necessitate quasi necessario frequenter admittere compelluntur. Sed ne illa quidem profecto recipere tunc consuluerim quæ forte pauloante in
C clausſro sedentes in codicibus legeratis, qualia & nunc me viua voce differente ex hoc auditorio spiritus sancti recentia reportatis. Salubria sunt, sed minime illa salubriter inter psallendum reuoluitis. Spiritus enim sanctus illa hora gratum nō recipit quicquid aliud quàm debes, neglecto eo quod debes, obtuleris. Cuius semper facere voluntatem ad eius voluntatem ipso inspirante possimus, gratia & misericordia sponsi eccleſiæ Iesu Christi domini noſtri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De laude reciproca quæ fit inter sponsum & sponsam: & qualiter per umbram Christi intelligatur corpus & fides eius, Sermo XLVIII.

Canti. 2. a SIcut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Non bonę filiæ quæ pungunt. Attende peſſimum germen eius cui maledictum est terræ noſtræ. Cū,
Gene.3.d inquit, colueris eam, spinas & tribulos germinabit tibi. Donec ergo in carne est anima, inter spinas profecto ver satur, & neceſſe est vt patiatur inquietudines tentationū, tribulationumque aculeos. Quòd si lilium est ipsa iuxta sponsi verbū, videat q̄ vigilem solicitamque esse oporteat super cuſtodia sui, sepia vndique spinis hincinde aculeos intendentibus. Nec enim vel leuiſſimā spinę suſtinet vllatenus punctionem floris teneritudo, sed mox vt modicè premitur, perfora-
Psal.2.c tur. Sentis q̄ merito neceſſarieque hortetur nos propheta ser
philip.2.b uire domino in timore, & item apoſtolus cum timore nihilominus & tremore noſtram ipsorum operari salutē? Tenebāt D nimirum proprio experimento huius sententię veritatem, vtpote amici sponsi, qui minime prorsus ambigerent, & ad suas animas pertinere quod dicitur, sicut lilium inter spinas, sic a-
Canti. 2. a mica mea inter filias. Denique vnus eorum, cōuersus sum, ait, in ærumna mea dum cōfigitur spina. Bene confixus, qui cō
Psal. 31. a. uersus exinde est. Bene pungeris si compungeris (multi cum sentiunt pœnam, corrigunt culpam) & talis dicere potest, cōuersus sum in ærumna mea, dum cōfigitur spina. Spina culpa est, spina pœna est, spina falsus frater, spina vicinus est malus. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. O candens lilium, ô tener & delicate flos, incredulī & subuersores sunt tecum, vide quomodo caute ambules inter spinas. Plen⁹ est mundus spinis. In terra sunt, in aere sunt, in carne tua sunt. Versari in his, & minime lędi, diuinæ potentiæ est, non virtutis tuæ. Sed confidite, inquit, quia ego vici mundum. Et si igi
Ioan.16.g tur vndique tibi intendi prospicias tribulationum tanquā tri bulorum aculeos, non turbetur cor tuum neque formidet,
Roma.5.a sciens quia tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit. Considera lilia agri quomodo inter spinas vigent & nitent. Si fœnum quod hodie est & cras in clibanum mittitur, deus sic cuſtodit, quanto magis amicam & sponsam suam chariſſimam? Denique cuſtodit dominus omnes diligentes se. Sicut lilium
Psal.144.d inter spinas, sic amica mea inter filias. Non mediocris titulus E profecto virtutis inter pranos viuere bonū, & inter malignātes innocentiæ retinere candorē, & morum lenitatem: magis autem si his qui oderunt pacem, pacificum & amicum ipsis te exhibeas inimicis. Id plane tibi similitudinem datam de lilio iure quodam proprietatis speciāliter vendicabit, quòd ipsas vtique pungentes se spinas candore proprio illuſtrare & venuſtare non ceſſat. An non proinde lilium tibi videtur, implere quodammodo euangelij perfectionem, qua orare iubemur pro calumniantibus & perſequentibus nos, beneface-
Luc. 6.d re his qui oderunt nos? Ergo & tu fac similiter, & erit anima tua amica domini, & laudabit te de te dicens: quia sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Sequitur. Sicut mal⁹
Cantic.2.a inter ligna siluarū, sic dilectus meus inter filios. Reddit sponsa
Ibidem præconij vicem commendanti se sponso: à quo laudari est laudabilem fieri, & quem laudare intelligere, & admirari laudabilem. Et sicut ex eminenti flore figurata à sponso laus eius est, ita è regione & ex excellēti ligno, ipsa illi? singularē gloriam eminentiamque demonstrat. Mouet tamen me de ligno hoc q̄ non tantę esse excellentiæ videatur quantę aliqua cæterorū, & ideo minus digne assumi in opus similitudinis, vtpote quòd non sufficiat laudis vicem implere. Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Denique nec sponsa magni estimasse videtur, quæ hoc in lignis siluarum tā tum afferre curauit, nimirum sterilibus, nec fructus humano F victui aptos ferentibus. Cur ergo omissis melioribus & nobilioribus lignis huius mediocritas arboris adducta in mediū est ad formandum sponsi præconium? Ita ne ad mensuram laudem recipere debuit, qui ad mensuram spiritum non accepit?

Hæc nempe data de illa arbore similitudo facit vt videatur habere superiorem, qui parem non habet. Quid dicemus ad hæc? Fateor parua laus, quoniam parui laus. Non enim hoc loco prædicatur magnus dominus & laudabilis nimis, sed par uus dominus & amabilis nimis, paruulus vtiq; qui natus est nobis. Ergo non maiestas attollitur hic, sed commendatur hu
Esa. 9. a militas, digneq; ac rationabiliter quod infirmum & stultum est dei, hominum fortitudini & sapiētiæ ante fertur. Ipsi sunt nanque ligna siluestria & infructuoſa, quoniam secundū prophetam omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsq; ad vnum. Sicut malus inter
Psal.13. a ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Vna inter ligna
Canti. 2. a siluarum dominus Iesus arbor faciens fructum, secundum hominem sane & si prælatus hominibus, sed ab angelis minoratus. Miro etenim modo & angelis seſe factus caro subiecit, & angelos sibi manens deus subiectos retinuit. Denique videbi
Psal.8.b tis (inquit) angelos ascendentes & descendentes super filium hominis, q̄ in vno eodemq; homine Christo Iesu & infirmita
1oan.1.g tem foueant, & stupeant maiestatem. Quia ergo spōsę id dul cius q̄ se imminuit, sapit: libentius attollit gratiam, præfert

miseri-

G misericordiam, ſtupet dignationem. Libuit proinde hominē inter homines admirari, non inter angelos deum tanquā malus inter ligna excellit ſyluarum, & non plane inter ortorum plantaria. Nec putat minui laudes, vbi de conſideratione infirmitatis, pietatis bonitas exaltatur. Quo enim iuxta aliquid magis laudat: quid à laudibus tēperat, eo item iuxta aliquid magis laudat: minus proſequens gloriam dignitatis, vt gratia dignationis
1.Cor.1.d emineat. Sicut ergo apoſtolus quod ſtultum & infirmum eſt dei, ſapientius fortiuſque dicit eſſe hominibus, ſed non angelis, &
Pſal.44.a ſicut propheta ſpecioſum prædicat forma præ filiis hominum, & non præ angelis: ſic iſta certe in eodem ſpiritu loquens ſub typo fructiferę arboris ſyluestriumque lignorum hoc loco eſſerre voluit hominem deum ſuper omnem gratiā hominum, non autem ſuper excellentiam angelorum. Sicut malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios. Et bene inter filios, quia cum eſſet vnicus patris ſui, multos illi & abſque inuidia filios acquirere ſtuduit, quos non confunditur vocare fratres, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Iure autem præponitur vniuerſis adoptatis per gratiam
Canti.2.a is qui per naturam filius eſt. Sicut malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios. Merito ſicut malus qui inſtar fructiferę arboris & vmbram refrigerij habet, & fert fructū optimū. An non vere fructiferum lignum cuius flores fructus
H honoris & honeſtatis? Deniq; lignū vitę eſt apprehēdētibus eū. Non cōparabūtur huic omnia ligna ſyluarū: quia etſi ſint arbores pulchrę & magnę quæ opem ferre videantur orando, miniſtrando, docendo, exemplis iuuando, ſolus tamen dei ſapientia Chriſtus lignum eſt vitæ, ſolus panis viuus qui de
Ioan.6.e cœlo deſcendit, & dat vitam mundo. Ideo ait. Sub vmbra
Canti.2.a eius quem deſideraueram ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Merito eius deſideraueram vmbram de quo & refrigerium eſſet & refectionem pariter acceptura. Nam cętera quidem ſyluarum ligna etſi vmbram ſolatij habeant, ſed non vitæ
1.Tim.2.b refectionem, non fructus perpetuos ſalutis. Vnus eſt enim vitæ author, vnus mediator dei & hominum homo Chriſtus Ie
Ioan.6.d ſus, qui dicit ſponſę ſuæ: Salus tua ego ſum. Non Moyſes (inquit) dedit vobis panem hunc de cœlo, ſed pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Propterea ergo Chriſti potiſſimū deſideraueram vmbram, ꝙ ſolus ſit cui non ſolū ab æſtu refrige
Canti.2.a rat vitiorum, ſed & replet delectatione virtutum. Sub vmbra eius quem deſideraueram ſedi. Vmbra eius, caro eius: vmbra eius, fides. Mariæ obumbrauit proprij filij caro, mihi domini fides: quanq; & mihi quoque quomodo non obumbrat caro, qui in myſterio māduco eam? Et ſancta nihilominus virgo fidei & ipſa experta eſt vmbram, cui dictum eſt: Et beata
Lucæ.1.c quæ credidiſti. Sub vmbra eius quem deſideraueram ſedi. Et
Thre.4.d propheta. Spiritus (inquit) ante faciem noſtram Chriſtus do
I minus, in vmbra eius viuimus inter gentes. In vmbra in gentibus, in luce cum angelis. In vmbra ſumus quandiu per fidem ambulamus, & non per ſpeciem. Et ideo iuſtus in vmbra, qui ex fide viuit. At qui viuit ex intellectu beatus eſt: quia non in vmbra iam, ſed in lumine. Iuſtus erat Dauid, & ex fide viue-
Pſal.118.k bat cum dicebat deo: Da mihi intellectum vt diſcam mandata tua, & viuam: ſciens ſucceſſurum fidei intellectum, intellectui reuelandum lumen vitæ, & luminis vitam. Prius eſt venire ad vmbram, & ita ad id cuius vmbra eſt pertranſire, quoniam niſi crediderit is (ait) non intelligetis. Vides fidem & vitam eſſe & vitæ vmbram? Nam è regione vita in deliciis agens quoniam non eſt ex fide, & mors eſt, & vmbra mortis.
1.Tim.5.a Quæ enim (inquit) vidua in deliciis eſt, viuens mortua eſt. Denique ſapientia carnis mors eſt. Sed & mortis eſt vmbra, illius ſcilicet quæ cruciat in æternum. Sedimus & nos aliquādo in tenebroſis & vmbra mortis, carnaliter conuerſantes, & non ex fide viuentes, mortui iam quidem iuſtitiæ, à morte vero ſecunda paulominus abſorbendi. Quantum etenim vmbra prope eſt corpori cuius eſt vmbra, tantum pro certo vita illa
Pſal.93.c noſtra inferno appropinquauit. Deniq; niſi quia dominus adiuuit me, (inquit) paulominus habitaſſet in inferno anima
1.Ioan.3.c mea. Nunc autem de vmbra mortis ad vitæ tranſiuimus vmbram magis autem tranſlati ſumus de morte in vitā, in Chriſti vmbra viuentes, ſi tamen viuentes, & non mortui. Nec enim reor continuo vt quis in vmbra eius fuerit, ꝙ viuat in ea, quia non plane omnis qui fidem habet, ex fide viuit. Nam fides ſine operibus mortua eſt, nec poteſt dare vitam quā mi- K
Thre.4.d nime ipſa habuerit. Ideo propheta cum dixiſſet: Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus dominus: non contentus fuit ſequi & dicere, in vmbra eius ſumus, ſed in vmbra (inquit) eius viuimus inter gentes. Et tu ergo vide vt viuas exemplo prophetæ in vmbra eius, vt quādoque & regnes in lumine eius. Nec enim tātū vmbrā habet habet, & lucē. Ipſe per carnem vmbra eſt fidei, ipſe intelligentiæ lumen per ſpiritum. Et caro eſt enim & ſpiritus. Caro in carne manentibus, ſpiritus ante faciē noſtram, id eſt in futuro, ſi tamen quæ retro ſunt obliuiſcentes, ad ea quæ ante ſunt noſmetipſos extendimus, quo peruenientes experiamur de verbo quod dixit: Caro non prodeſt
Ioan.6.g quicq̄, ſpiritus eſt qui viuificat. Nec ignoro ꝙ in carne adhuc manens quis dixerit: Etſi cognouimus Chriſtum ſecundū carnem, ſed nunc iam non nouimus. At hoc ille. Nos vero qui nōdum in paradiſum, nondum ad tertium cœlū rapi meruimus, Chriſti interim carne paſcamur, myſteria veneremur, exempla ſectemur, fidem ſeruemus, & viuimus profecto in vmbra.
Cantic.2.a In vmbra eius quem deſideraueram ſedi. Fortaſſis fœlicius aliquid iſta ſ expertam ſe gloriatur in eo quòd ſe in vmbra dicit non vt propheta viuere, ſed ſediſſe. Sedere enim quieſcere eſt. Plus eſt autē quieſcere in vmbra, quàm viuere, ſicut viuere plus eſt, quàm tantummodo eſſe in ea. Igitur quod eſt
Thre.4.d commune multorū, propheta aſſumens ſibi, in vmbra eius viL uimus, inquit: ſponſa vero habens prærogatiuam, etiam quòd ſub ea ſingulariter ſederit, gloriatur. Non enim vt ille pluraliter viuimus dixit, ita & hic ſedimus, ſed ſingulariter, ſedi: vt agnoſcas prærogatiuam. Vbi itaque nos cum labore viuimus qui conſcij peccatorum ſub timore ſeruimus, ibi hæc deuota & amans ſuauiter requieſcit. Denique timor pœnā habet,
Cantic.2.d amor ſuauitatem. Vnde ait, & fructus eius dulcis gutturi meo, guſtum contemplationis ſignificans, quem obtinuerat per amorem ſuauiter ſubleuata. At iſtud in vmbra, quia per ſpeculum & in ænigmate. Erit cum declinauerint vmbræ creſcente lumine, imò penitus diſparuerint, & ſubintrabit ſicut perſpicua ita & perpetua viſio: eritque non modo ſuauitas gutturi, ſed & ſatietas ventri, ſine faſtidio tamen. Sub vm-
Ibidem. bra eius quem deſideraueram ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Nos quoque vbi ſponſa pauſat, pauſemus pariter, de ſumpto guſtu patremfamilias glorificantes, qui nos ad tales epulas inuitauit, ſponſum eccleſiæ Ieſum Chriſtum dominū noſtrum, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula. Amē.

Qualiter per diſcretionem ordinatur charitas, ut omnia membra eccleſiæ, id eſt electi inuicem colligentur.

Sermo XLIX.

MNtroduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in
Cantic.2.d me charitatem. Vt quidem propoſiti capituli videtur ſonare litera, habito pro votis dulci admodum familiariq; colloquio cū dilecto, illo abeunte ſpōſa regreditur ad adoleſcentulas, aſpectu ita ipſius affatuq; refecta aq; accenſa quatenus ebriæ ſimilis appareret. Et quaſi illis ſtupentibus nouitatem, & quærentibus cauſam, reſpondit mirum minime eſſe, ſi vino æſtuaret quæ in cellam vinariam introiſſet. Et ſecundum literam ita. Secundum ſpiritum quoq; non negat ebriam, ſed amore, non vino, niſi quòd amor vinū eſt. Introduxit me rex in cellam vinariā. Quando præſens eſt ſponſus, & ſponſa ad ipſum ſermonē dirigit: tunc ſponſus dicitur aut dilectus, aut quē diligit anima mea, inquit, loquens vero de ipſo adoleſcentulis, regē nominat. Vt quid hoc? Propterea credo, quia & ſponſę amanti atq; dilectę conueniat vti familiarius (quod à ſe eſt) amōris nominibus: & adoleſcentulis tanq̄ diſciplina indigentibus opus ſit reuerēdo premi vocabulo maieſtatis. Introduxit me rex in cellam vinariam.
Actor.2.b Quænam iſta ſit cella vinaria, prætereo dicere, quia dixiſſe me recolo. Tamen ſi ad eccleſiam referatur, ſermo, cum repleti ſpiritu ſancto diſcipuli muſto ebrij à populo putarentur: tunc tanquam amicus ſponſi pro ſponſa ſtans Petrus in medio eorum: non (inquit) ſicut vos æſtimatis, hi ebrij ſunt. Attende interim ꝙ non omnino ebrios ſed ebrios ſicut ab illis æſtimati ſunt, denegauit. Erant enim ebrij, ſed ſpiritu ſancto, non muſto. Et quaſi teſtificarentur ad plebem reuera in cellā ſe fuiſſe vinariā introductos, rurſum Petrus ꝓ omnibus:
Sed

A Sed hoc eſt (ait) quod dictum eſt per prophetam Ioel: Et e-
Ioel.2.g rit in nouiſſimis diebus, dicit dominus, effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filij veſtri & filiæ. Iuuenes veſtri viſiones videbunt, & ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt. An non tibi cella videtur fuiſſe vinaria illa do-
Acto.2.d mus in qua erant diſcipuli pariter congregati, cum factus eſt repente de cœlo ſonus tanquam aduenientis ſpiritus vehemētis, & repleuit totam domum vbi erant ſedentes, adimpleuitq̄ue prophetiam Ioelis? Et nonne vnuſquiſque illorum exiēs inebriatus ab vbertate domus illius, & torrente voluptatis tantæ potatus, dicere merito quibat, quoniam introduxit me
Canti.2.d rex in cellam vinariā? Sed & tu quoque ſi collecto tuo ſpiritu mente ſobria & vacua curis, orationis domum ſolus introeas, & ſtans coram deo ad vnum aliquod de altaribus cœli ianuam tangas ſancti deſiderij manu, & præſentatus choris ſanctorum tua penetrante deuotione (ſi quidem oratio iuſti penetrat cœlos) in ipſorum præſentia miſerandus deplores miſerias & calamitates quas pateris, crebris ſuſpiriis & gemitibus inenarrabilibus prodas neceſſitatem, flagites pieta-
Matt.7.g tem: ſi inquam hoc egeris, confido in eo qui dixit: Petite, & accipietis, quia ſi perſeueraueris pulſans, non exibis vacuus.
B Verum cum te nobis reddideris plenum gratia & charitate, nec poteris ſpiritu ferues diſſimulare munus acceptum, quod ſine inuidia cōmunicabis, eriſque omnibus in gratia, quæ data eſt tibi, non modo gratus, ſed fortaſſis etiam admirandus: poteris & ipſe veraciter proteſtari, quia introduxit me rex in cellam vinariam: tantum cautus eſto non in te, ſed in domino gloriari. Nec omne donum quanuis ſpirituale prodire dixerim de cella vinaria, cum ſint & aliæ penes ſponſum cellæ vel apothecę, diuerſa in ſe recondita habentes dona atque chariſmata ſecundum diuitias gloriæ eius: de quibus cellis me-
Deut.32.c mini me alibi latius diſputaſſe. Nonne hæc cōdita ſunt (inquit) apud me, & ſignata in theſauris meis? Ergo pro diuerſitate cellarum, diuiſiones gratiarum ſunt, & vnicuique manifeſtatur ſpiritus ad vtilitatem. Et quanquam alij quidem detur ſermo ſapientię, alij autē ſermo ſcientiæ, alij vero prophetia, alij gratia curationum, alij genera linguārum, alij interpretatio ſermonum, aliaque aliis his ſimilia: non tamen quis horum pro huiuſmodi dicere poterit quòd introductus fuerit in cellam vinariam. Ex aliis quippe cellis ſiue theſauris iſta ſumuntur. Sed ſi quis orando obtineat mente excedere in id diuini arcani vnde mox redeat diuino amore vehementiſſime flagrans, & æſtuans iuſtitiæ zelo, necnon & in cunctis
Pſal.38.a. ſpiritualibus ſtudiis atque officiis pernimium feruens, ita vt poſſit dicere: Concaluit cor meum intra me, & in meditationibus meis exardeſcit ignis: is plane cum ex charitatis abundantia beatam & ſalutarem vini lætitiæ ructare crapulam
C cœperit, in cellam non immerito perhibebitur vinariam introiſſe. Cum enim duo ſint beatę contemplationis exceſſus, in intellectu vnus, & alter in affectu: vnus in lumine, alter in feruore: vnus in agnitione, alter in deuotione: pius ſane affectus, & pectus amore calens, & ſanctæ deuotionis infuſio, etiam & vehementis ſpiritus repletus zelo, non plane aliunde, quàm è cella vinaria reportantur: & cuicunque cum horum copia ſurgere ab oratione donatur, poteſt in veritate loqui, quia introduxit me rex in cellam vinariam. Sequitur.
Ordinauit in me charitatem. Omnino neceſſarie. Importabi-
Cantic.2.d lis ſiquidem abſque ſcientia eſt zelus. Vbi ergo vehemens æmulatio, ibi maxime diſcretio eſt neceſſaria, quæ eſt ordinatio charitatis. Semper quidem zelus abſque ſcientia minus efficax minuſque vtilis inuenitur, plerunq; autem & pernicioſus valde ſentitur. Quo igitur zelus feruidior, ac vehementior ſpiritus, profuſiorque charitas: eo vigilantiori opus ſcientia eſt quæ zelum ſupprimat, ſpiritum temperet, ordinet charitatem. Proinde ſane ne tanquam nimia & importabilis pro impetu ſpiritus quem è cella videtur vinaria reportaſſe, præſertim ab adoleſcentulis ſponſa timeatur, iungit quod diſcretionis eſt etiam ſe pariter accepiſſe id eſt ordinem charitatis. Diſcretio quippe omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit & decorem, etiam & perpetuitatem. Denique ait: Ordinatione tua perſeuerat dies: diē virtutem appellans. Eſt ergo diſcretio non tam virtus quàm quædam moderatrix & auriga virtutum, ordinatrixque affectuum, & morum doD ctrix. Tolle hanc, & virtus vitium erit, ipſaque affectio natu-
Pſal.118.m ralis in perturbationem magis conuertetur, exterminiumque
Cantic.2.a naturæ. Ordinauit in me charitatem. Factum eſt autem hoc
Epheſ.4.b cum in eccleſia quoſdam quidem dedit apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios vero euangeliſtas, alios paſtores & doctores ad conſummationem ſanctorum. Oportet autem vt hos vna omnes charitas liget & contemperet in vnitatem corIbidem poris Chriſti: quod minime omino facere poterit ſi ipſa nō fuerit ordinata. Nam ſi ſuo quiſque feratur impetu ſecundum ſpiritum quem accepit, & ad quæque volet indifferēter prout afficitur & non rationis iudicio conuolarit, dum ſibi aſſignato officio nemo contētus erit, ſed omnes omnia indiſcreta adminiſtratione pariter attentabunt, non plane vnitas erit, ſed magis confuſio. Ordinauit in me charitatem. Vtinam & in me dominus Ieſus tantillum ordinet charitatis quod dedit, vt ſic mihi curę ſint vniuerſa quæ ſunt ipſius, vt tamen quod mei potiſſimum propoſiti ſeu officij eſſe conſtiterit, ante omnia curē, ſed ſane ita id prius, vt tamen ad multa quę mihi ſpecialiter non attinent, afficiar amplius. Non enim ſemper quod prius curandum, id etiam diligendum amplius erit: cum ſępe quod prius eſt ad ſolicitudinem, minus ſit ad vtilitatem, ac per hoc minus eſſe oporteat & in affectu. Frequenter proinde quod pro iniuncto præponitur, de iudicio poſthabetur: & quod veritas iudicat præponendum, id charius amplectenE dum ordo poſtulat charitatis. Nonne (verbi gratia) ex iniuncto incumbit mihi cura omnium veſtrum? Iam quicquid huic forte prætulero operi, quòd minus ipſi inuigilē digne & vtiliter pro viribus exequendo: etſi ex charitate fortaſſis id facere videar, ordinis tamen ratio non conſentit. Quòd ſi ante omnia quidem (vt debeo) huic intendo curę, non autem magis ad maiora gaudeo dei lucra, quæ per alterum fieri forte comperero, patet me ordinem charitatis ex parte tenere, ex parte nequaquam. Si vero me & ad id amplius quod ſpecialius incūbit ſolicitum, & nihilominus ad illud quod maius eſt magis affectum exhibeā, vtrobique profecto inuenior charitatis ordinem aſſecutus, & non eſt cur dicere non poſſim etiam ipſe, quia ordinauit in me charitatem. Si autem dicas difficile quenquam plus alieno gaudere magno bono quàm proprio paruo: aduertes certe vel ex hoc excellentiā gratiæ apud ſpōCanti.2.d ſam, & quoniam non cuilibet animæ dicere lit, quia ordinauit in me charitatem. Quare facies deciderunt quorundam veſtrum modo ad hunc ſermonem? Nam alta ſuſpiria teſtantur triſtitiam animorum, conſcięntiarumque deiectionem. Nimirum metientes noſmetipſos nobis, ſentimus aliqui noſtrū pro noſtræ imperfectionis experientia, quàm rara virtus ſit alienę non inuidere virtuti, nedum gaudere ad illam, nedum etiam tanto plus quàm ad propriā quemque gratulari, quāF to ſe perpenderit in virtute ſuperatum. Adhuc modicum lumen in nobis eſt fratres, quotquot de nobis ita ſentimus. Ambulemus dum lucem habemus, ne tenebræ nos comprehendant. Ambulare, proficere eſt. Ambulabat apoſtolus qui di-
Ioan.12.f cebat: Non arbitror me comprehendiſſe. Et addit: Vnum au-
Philip.3.c tem quæ retro ſunt obliuiſcens, ad ea quæ ante ſunt, me ex-
Ibidem. tendo. Quid eſt, vnum autem? Vnum autem, inquit, quaſi remanſit mihi ad remedium, ad ſpem, ad conſolationem. Quid illud? Quæ retro ſunt videlicet obliuiſcens, ad ea quæ ante ſunt me extendo. Magna fiducia, quòd magnum electionis vas perfectum abnuens, profectum fatetur. Ergo non ambulantē, ſed ſedentem à mortis tenebris comprehendi periculum eſt.
Sap.4.b Et quis ſedens, niſi qui non curat proficere? Id caueto: & ſi
Pſal.138.c morte præoccupatus fueris, in refrigerio eris. Dices deo: Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo nihilomi-
Ibidem. nus (inquit) omnes ſcribentur. Qui omnes? Profecto qui in deſiderio proficiendi inueniuntur. Sequitur enim. Dies formabuntur, & nemo in eis. ſubaudis, peribit. Dies proficientes intellige, qui ſi morte præoccupati fuerint, in eo quod eis deeſt perficiendi ſunt. Formabuntur, & nemo in eis informis relinquetur. Et quomodo (ais) ego proficere poſſum, qui fratri proficienti inuideo? Si doles quòd inuides, ſentis, ſed non conſentis. Paſſio eſt quandoque ſananda, non actio condemnanda. Tantum non illic reſideas iniquitatem meditans in cubili tuo, qualiter videlicet foueas morbum, ſatisfacias peſti, perſequaris inſontem, bene ab illo geſta calumniando, deprimendo,

G mendo, peruertendo, atque impediendo gerenda. Alioquin
Rom.6.b non nocet ambulanti & extendenti se ad meliora quod iam
non ipse operatur, sed quod habitat in eo peccatum. Nō est
ergo damnatio illi qui non dat membra sua arma iniquitati,
non linguam ad detrahendum, non quicquam reliqui corpo-
ris ad lędendum nocendúmve aliquo modo, magis autem cō-
funditur sic se esse male affectum: & inolitum ex longo vitiū,
confitendo, flendo, orando conatur expellere: & cum nō pre-
ualet, mitior inde ad omnes, atq; apud se humilior inuenitur.
Matt.11.d Quis sane sapiens hominem damnet qui à domino didicit mi
tis esse, & humilis corde? Absit vt inueniatur expers salutis
imitator saluatoris spōsi ecclesiæ domini nostri, qui est super
omnia deus benedictus in secula. Amen.

De *duplici charitate, scilicet actuali & affectuali: & eius ordinatione,* Sermo. L.

VOs forsitan expectatis tractari sequentia, explici-
tum putantes versiculum qui nouissime tractaba-
tur. Verū ego aliud molior. Habeo enim quod ad-
huc vobis apponam de fragmentis hesterni conui-
uij, quæ mihi collegeram ne perirent. Peribunt autem si nulli
appoſuero. Nam si voluero ea habere solus, ipse peribo. Nolo
proinde vestram illis quam bene noui fraudare ingluiem,
præsertim cum sint de ferculo charitatis, eo duleia quo sub-
H tilia, eo sapida quo minuta. Alioquin contra charitatem est
Cantic.2.d valde nimis de ipsa charitate fraudare. Itaque hic sum: Ordi-
nauit in me charitatem. Est charitas in actu, est & in affectu.
Et de illa quidem quæ operis est, puto datam esse legem ho-
minibus, mandatum q́ue formatum. Nam in affectu quis ita ha
beat vt mandatur? Ergo illa mandatur ad meritum, ista in præ-
mium datur. Cuius initium quidem profectumq́; vitam quo-
que præsentem experiri diuina posse gratia nō negamus: sed
plane cōsummationē defendimus futuræ fœlicitati. Quo-
modo ergo iubendā fuit, quæ implendā nullo modo erat? Aut
si placet tibi magis de affectuali datum fuisse mandatum, non
inde contendo, dummodo acquiescas & tu mihi quòd minime
in vita ista ab aliquo hominum possit, vel potuerit adimpleri.
philip.3.c Quis enim sibi arrogare id audeat quod se Paulus ipse fate-
tur non comprehendisse? Nec latuit præceptorem, præcepti
pondus hominum excedere vires: sed iudicauit vtile ex hoc
ipso suæ illos insufficientiæ admoneri, & vt scirent sane ad
quem iustitiæ finem niti pro viribus oporteret. Ergo mandā-
Rom.3.c. do impossibilia, non præuaricatores homines fecit, sed humi-
Ibidem les, vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus
deo: quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro
coram illo. Accipientes quippe mandatum, & sentientes de-
fectum, clamabimus in cœlum, & miserebitur nostri deus: &
2.Tim.1.c sciemus in illa die, quia non ex operibus iustitiæ quæ fecimus
I nos, sed secundum suā misericordiā saluos nos fecit. Atq;
hoc dixerim si quidem consenserimus affectualem lege fuisse
mandatam. Sed actuali id potius conuenire iure vel maxime
apparere videtur, q́ cum dixisset dominus. Diligite inimicos
Luc. 6.d vestros: mox de operibus infert, benefacite his qui oderunt
Ibidem vos. Item scriptura: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si si-
Rom.12.d tit, potum da illi: & hic de actu habes, non de affectu. Sed au-
di item dominum etiam de sui dilectione mandantem. Si dili-
Ioan.14.b tis me (inquit) sermones meos seruate. Atq; hic quoq; ad o-
pera mittimur per iniunctam obseruātiam mandatorū. Super-
uacue autem de opere monuisset, si in affectione iam fuisset
dilectio. Sic te ergo necesse est & illud accipere q́ iuberis di-
Matt.22.d ligere proximum tuum sicut teipsum, etsi non ita aperte ex-
pressum sit. An non deniq; satis tibi esse iudices ad implendū
istud de proximi dilectione mandatum, si id perfecte obser-
Mat.7.b ues in quo omni homini recte de lege naturæ præscribitur:
Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris? Et item illud: Quæ-
cunq; vultis vt faciāt vobis homines, & vos facite illis. Neq;
hoc dico, vt sine affectione simus, & corde arido solas mo-
ueamus manus ad opera. Legi inter alia quę scribit apostolus
magna & grauia hominum mala, hoc quoq; adnumeratum sci
Rom.1.d licet, sine affectione. Sed est affectio quam caro gignit, &
est quā ratio regit, & est quam condit sapientia. Prima est quā
apostolus legi dei dicit non esse subiectam, nec esse posse. Se-
cunda quam perhibet è regione consentientem legi dei, quo-
niam bona est. Nec dubium distare inter se contentiosam & K
consentaneam. Longe vero tertia ab vtraq; distat, quæ & gu
Psal.33.c stat & sapit quoniā suauis est dominus, primā eliminans, secū
dam remunerans. Nam prima quidem dulcis, sed turpis: secun
da sicca, sed fortis, vltima pinguis & suauis est. Igitur per se-
cundam opera fiunt, & in ipsa charitas sedet, nō illa affectua-
lis quæ sale sapientiæ condita pinguescens magnam menti
importat multitudinem dulcedinis domini, sed quædam po-
tius actualis: quæ etsi nondum dulci illo amore suauiter refi-
1.Ioan.3.b cit, amore tamen amoris ipsius vehementer accendit. Non di-
ligamus (ait) verbo neq; lingua, sed opere & veritate. Vides
quomodo caute medius incedit inter vitiosum atq; affectuo-
sum amorem, ab vtroq; pariter hanc distinguens actūalem &
salutiferam charitatē? Nec linguę mentientis in hac dilectio-
ne recipit fictum, nec rursum afficiētis exigit sapiētiæ gustū.
Ibidem. Opere (inquit) diligamus & veritate, q́ videlicet moueamur
ad bene operandum magis quodam viuidę veritatis impulsu:
q́ sapidę illius charitatis affectu. Ordinauit in me charita-
Canti.2.d tem. Quam putas harum? Vtramq;, sed ordine opposito. Nam
actualis inferiora prefert, affectualis superiora. Etenī in bene
affecta mente non dubium (verbi causa) quin dilectioni homi
nis dei dilectio præponatur, & in hominibus ipsis perfectio-
res infirmioribus, cœlum terræ, æternitas tempori: anima car
ni. Attamen in bene ordinata actione sæpe aut etiam semper
L ordo oppositus inuenitur. Nam & circa proximi curā & plus
vrgemur, & pluries occupamur, & infirmioribus fratribus di
ligentiori sedulitate assistimus, & paci terræ magis, q́ cœli
gloriæ iure humanitatis & ipsa necessitate intendimus, & tē-
poralium inquietudine curarum vix aliquid sentire de ęternis
permittimur, & lāguoribus nostri corporis posposita animæ
cura pœnę continuę inseruimus, & ipsis deniq; infirmioribus
membris nostris abundantiorem honorem iuxta sententiam 1.Cor.12.c
apostoli circundamus: per hoc quodammodo facientes ver- Matt.20.b
bum domini de quo habes: Erunt nouissimi primi, & primi no
uissimi. Orantem denique hominem cum deo loqui quis
dubitet? Quotiens tamen inde charitate iubēte abducimur &
auellimur propter eos qui nostra indigēt opera vel loquela?
Quotiens pie cedit negociorum tumultibus pia quies? Quo-
tiens bona conscientia ponitur codex, vt operi manuum insu-
detur? Quotiens pro administrandis terrenis, iustissime ipsis
supersedemus celebrandis missarum solenniis? Ordo præpo-
sterus, sed necessitas non habet legem. Agit ergo suū actua-
Ibidem. lis charitas ordinem iuxta patris familias iussionem incipiens
à nouissimis. Pia certe & iusta, quæ nō sit acceptrix persona-
rum, nec precia consideret rerum, sed hominum necessitates.
At non ita affectualis, nam à primis ipsa ducit ordinem.

Est enim sapientia per quam vtique quę́q; res sapiūt prout
sunt: vt (verbi gratia) quæ pluris natura habet, pluris quoque M
ipsa affectio sentiat, minora minus, minima minime. Et illum
quidem ordinem charitatis veritas facit, hunc autem veritā-
tis ordinē charitas vendicat sibi. Nam & vera in hoc est cha-
ritas vt qui indigent, amplius accipiant prius: & rursus in eo
chara apparet veritas, si ordinem tenemus affectu, quem illa
Mat.22. ratione. Tu ergo si diligas dominum deum tuum toto corde,
tota anima, tota virtute tua, & amorem amoris illum quo cō-
tenta est charitas actualis, affectu feruentiori transiliens, ipso
comminus diuino amore (ad quem is est gradus) accepto in
plenitudine, spiritu totus igneſcas, sapit tibi profecto deus,
& si non digne omnino prout est (quod vtique impossibile
est omni creaturæ) certe prout tuum sapere est. Deinde sa-
pies etiam ipse tu tibi prout es, cū te senseris nil habere pror
sus vnde te ames nisi inquantum dei es: quippe qui totum vn-
de amas, in illum effuderis. Sapies inquam tibi prout es, cum
ipso experimento amoris tui, & affectionis quam ad teipsum
habebis, nihil dignum te esse inuenies quod vel à teipso ame
tur nisi propter ipsum, sine quo ipse es nihil. Iam vero Pro-
Ibidem. ximus, quem vere te oportet diligere tanquam teipsum, vt
tibi & ipse sapiat prout est, haud aliud profecto sapiet tibi, q́
tu tibi, qui hoc est quod tu. Est enim homo. Qui itaque te no
diligis nisi quia diligis deum, consequenter omnes qui simi-
liter diligunt eum: diligis tanquam teipsum. Porro inimicum
hominem, quoniam nihili est, pro eo q́ non diligit deum, non
potes quidem diligere tanquam teipsum, qui deum diligis: di

liges

A liges tamen vt diligat. Non est autem idipsum diligere vt di
ligat, & diligere quia diligit. Proinde vt tibi & ipse sapiat
prout est, sapiet tibi non quidem quod est, qui vtique nihili
est, sed quod futurus forsitā est, quod est prope nihili, quip-
pe quod adhuc pendet sub dubio. Etenim de quo constat q́
ad amorem dei non sit deinceps rediturus, sapiat tibi necesse
est non prope iam nihil, sed nihil ex toto, vtpote quod in æ-
ternum nihili est. Illo igitur excepto qui non modo iam non
Psal.138.d diligendus, insuper & odio habendus est, secundū illud: Nō-
ne qui oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos ta-
bescebā? deceptero nulli vel inimicissimo homini negari quā-
tulunculq; affectū charitas sane in hac parte ambitiosa per-
mittit. Quis sapiens & intelliget hæc? Da mihi hominem
qui ante omnia quidem ex toto se diligat deum: se vero &
proximum inquantum diligunt ipsum, inimicum autem tan-
quam aliquando forsitan dilecturum: porro parentes carnis
suæ germanius propter naturam, spirituales vero eruditores
suos profusius propter gratiam, atque in hunc modum ad cæ
tera quæque dei ordinato intendat amore, despiciēs terram,
suspiciens cœlum, vtens hoc mundo tanquam non vtens, &
inter vtenda & fruenda intimo quodam mētis sapore discer-
nens, vt transitoria transitorie, & ad id duntaxat quod opus
& put opus est curet, æterna desiderio amplectatur æterno:
talem, inquā, da mihi hominem, & ego audacter illum sapien-
B tem pronuncio, cui nimirum quęque res reuera sapiunt pro
ut sunt, & cui in veritate atque securitate competit gloriari
Canti.2.d & dicere: quia ordinauit in me charitatem. Sed vbi ille,
aut quando ista? Quod flens dico, quousq; odoramus & non
gustamus, prospicientes patriam, & non apprehendentes, su-
spirantes & de longe salutantes? O veritas exulum patria,
exilij finis, video te, sed intrare non finor carne retentus, sed
nec dignus admitti, peccatis sordens. O sapientia quæ attin-
gis à fine vsq; ad finē fortiter in institutēdis & continēdis re-
bus, & disponis omnia suauiter in beandis & ordinandis affe
ctibus, dirige actus nostros prout nostra temporalis necessi-
tas poscit, & dispone affectus nostros prout tua veritas æter-
na requirit, vt possit vnusquisque nostrum secure in te glo-
riari & dicere: quia ordinauit in me charitatem. Tu es enim
dei virtus & dei sapientia Christus sponsus ecclesiæ domi-
nus noster super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Qualiter sponsa petit sibi accumulari fructus bonorum operum cum floribus, & odoramentis fidei, & de spe & timore, Sermo LI.

Canti.2.d FVlcite me floribus, stipate me malis: quia amore lā
gueo. Creuit amor: quia incentiua amoris plura so
C lito processerunt. Vides siquidē quanta hac vice
non videndi tantum, sed & colloquendi copia fuit.
Ipsa quoque visio apparet vultu indulta sereniori, & sermo
iucundior, & sermocinatio longior atq; ptractior. Nec solū
oblectata colloquio, sed & gloriata præconio est. Ad hæc,
eius quē desideraurat refrigerata est vmbra, cibata fructu,
Eccli.24.c potata calice. Nec enim sitibunda putanda est exisse de cella
vinaria, in quam se introductam modo nouissime gloriatur.
Imò vero sitibunda, quoniā qui bibit me, inquit, adhuc sitiet.
Post ista omnia sponso more suo secedente, illa languere a-
more se perhibet, id est præ amore. Quo enim gratiorē fue-
rat experta præsentiam, eo postmodum absentiam molestio-
rem sensit. Subtractio nempe rei quā amas, augmentatio de-
siderij est, & quod ardentius desideras, cares ęgrius. Rogat
proinde ista interim odoramentis florū ac fructuū confoue-
ri, quousq; denuo reuertatur quem molestissime sustinet de-
morantem. Atq; is ordo sermonum. Nunc iam spirituale
fructum qui in ipsis est spiritu duce veritatis tentemus eruere.
Et si communis ecclesia sanctorum hic recipitur loquens,
nos in floribus fructibus q́ designati sumus, sed & quiq; cō-
uersi de seculo in toto seculo. In floribus quidem nouella &
tenera adhuc incipientium conuersatio demonstratur, in fru-
Philip.1.c ctibus vero proficientium fortitudo, & maturitas perfecto-
rum. His stipata mater peregrinans & fructificans, cui viuere
Chriſtus est, & mori lucrum: profecto æquanimius fert mole
Prou.31.b stiam suæ dilationis, quoniam iuxta scripturam datur ei de
fructu manuum suarum tanq́ ex primitiis spiritus, & laudant
eam in portis opera eius. Si autem secūdum moralem sensum D
in vna anima vis tibi vtraq; hæc assignari, & flores videlicet
& fructus: fidem florem, fructum actum intellige. Nec incō-
grue (vt opinor) id tibi videbitur, si aduertas quomodo in-
star floris necessario præcedentis fructum, bonum quoq; o-
pus fide oporteat præueniri. Alioquin sine fide impossibile
Heb.11.b est placere deo, Paulo attestante: magis autem æquè ipso do
Rom.14.d cente: Omne quod non est ex fide, etiam peccatum est. Itaq;
nec sine flore fructº, nec sine fide opus bonū. Sed & fides sine
Iaco.2.d operibus mortua est, sicut inutiliter quoque flos apparet vbi
non sequitur fructus. Fulcite me floribus, stipate me malis:
quia amore langueo. Ergo ex bonis operibus in fide non fi-
Canti.2.d cta radicatis recipit consolationem mens assueta quieti, quo-
ties sibi (vt assolet) lux contemplationis subtrahitur. Quis
enim non dico continue, sed vel aliquandiu dum in hoc cor-
pore manet, lumine contemplationis fruatur? At quotiēs (vt
dixi) corruit à contemplatiua, totiens in actiuam se recipit,
inde nimirum tanq́ è vicino familiarius reditura in idipsum,
quoniam sunt inuicem contubernales hæ duæ, & cohabitant
pariter. Est quippe soror Mariæ Martha. Neque enim etsi à
contemplationis lumine cadit, patitur tamen vllatenus se in-
cidere tenebras peccati seu ignauiam ocij, sane in luce bonę
operationis se retinens. Et vt scias etiā opera lucē esse, luceat
lux vestra, inquit, coram hominibus: quod non est dubium de Mat.5.b
operibus fuisse dictum, quæ homines poterant intueri. Fulci-
te me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Cū præ- Cantic.2.d
sto est quod amatur, viget amor, languet cū abest. Quod non E
est aliud q́ tediū quoddā impatientis desiderij, quo necesse
est affici mentem vehemēter amantis absente quem amat, dū
totus in expectatione, quantanlibet festinationē reputat tar-
ditatem. Et ideo ista postulat sibi accumulari bonorum ope-
rum fructus cum fidei odoramentis, in quibus moram faciēte
sponso interim requiescat. Loquor vobis experimentum
meum quod expertus sum. Siquādo sane comperi profeciſſe
aliquos vestrum ex meis monitis, tunc non me piguit, fateor,
curam prætuliſſe sermonis proprio ocio & quieti. Cum enim
(verbi gratia) post sermonem iracundus quispiam reperitur
mutatus in mitem, superbus in humilem, pūsillanimis in for-
tem: porro mitis, humilis, fortis, in sua quisque gratia excre-
uisse, & seipso melior factus esse agnoscitur, sed & qui forte
tepuerant & languebant circa spirituale studium torpentes
& dormitantes, ad ignitum eloquium domini referbuisse &
euigilasse videntur, & qui deserto fonte sapientiæ foderant Psal.118.g
sibi proprię voluntatis cisternas nō valentes aquas cōtinere,
ꝓptereaq́ ad oīe iniūctū grauati corde arido murmurabāt,
nullum in se habentes deuotionis humorem: hi inq̄ cum de
rore verbi & pluuia voluntaria quam segregauit deus hære-
ditati suæ resoruisse probantur in opere obedientiæ, facti in
omnibus voluntarij & deuoti, non est (dico vobis) vnde sub-
eat mentem quasi pro intermisso studio iucundę contempla- F
tionis tristitia, cum talibus fuero circundatus floribus atque
fructibus pietatis. Patienter auellor ab infœcundæ Rachelis
amplexibus, vt de Lya mihi exuberent fructus profectuum
vestrorum. Minime prorsus pigebit me intermissæ quietis
pro cura sermonis, cum videro in vobis germinare semen
meum, atque ex eo augeri incrementa frugum iustitię vestrę.
Charitas enim quæ non quærit quæ sua sunt, id mihi iamdu-
dum facile persuasit, nil scilicet desiderabilium meorum ve 1.Cor.13.b
stris præferre vtilitatibus. Orare, legere, scribere, meditari,
etsi qua sunt alia spiritualis studij lucra, hæc arbitratus sum
propter vos detrimēta. Fulcite me floribus, stipate me ma
lis, quia amore langueo. Hoc itaq; locuta est sponsa adole- Canti.2.d
scentulis in sponsi absentia, monens eas in fide proficere &
operibus bonis, donec veniat, sentiens in eo fore & beneplа-
citum sponsi & filiarū salutem, & suam ipsius consolationē.
Scio me hunc locum in libro de dilectione dei plenius expli-
cuisse, & sub alio intellectu, potiori ne an deteriori, lector iu
dicet, sicui vtrumq; videre placuerit. Non sane à prudēte de
diuersitate sensuum iudicabor, dummodo veritas vtrobique
nobis patrocinetur, & charitas cui scripturas seruire opor-
tet, eo ædificet plures, quo plures ex eis in opus suū veros e-
rudierit intellectus. Cur enim hoc displiceat in sensibus scri
pturarum, quod in vsibus rerum assidue experimur? In quan

G tos (verbi causa) sola aqua nostrorum assumitur corporum vsus? Ita vnus quilibet diuinus sermo non erit ab re si diuersos pariat intellectus, diuersis animarū necessitatibus & vsibus accommodandos. Sequitur. Læua eius sub capite
Canti.2.a meo, & dextera eius amplexabitur me. Et super hoc quoque in præfato opusculo memini vberius disputatum: sed signemus sermonis ordinem. Liquet denuo adesse sponsum credo vt sua præsentia languentem erigat. Quomodo enim non in presentia eius conualesceret quam absentia consternarat? Ergo non sustinet dilectę molestiam, adest. neque enim moram facere potest tantis desideriis euocatus. Et quia illam compererat donec absens fuit fidelem ad opera, & solicitam ad lucra, in eo nimirum φ flores sibi & fructus præceperat adunari, etiam cum propensiori hac vice remuneratione gratiæ est reuersus. Deniq; vno brachiorum suorum sustentat caput iacentis, alterum ad amplexandum parans vt sinu foueat. Fœlix anima quæ in Christi recūbit pectore, & inter verbi brachia requiescit. Læua eius sub capite meo & dextera eius amplexabitur me. Non ait, amplexatur: sed, amplexabitur me: vt noueris priori gratiæ adeo non ingratam, vt secundā gratiarum actione præuenerit. Discе in referendo gratiā nō
H esse tardus aut segnis, discе ad singula dona gratias agere. Diligenter, inquit, cōsidera quæ tibi apponuntur, vt nulla vi delicet dei dona debita gratiarum actione frustrentur, non
Ioan.6.b grandia, non mediocria, non pusilla. Denique iubemur colligere fragmenta ne pereant, id est nec minima beneficia obliuiscі. Nunquid non perit quod donatur ingrato? Ingratitudo inimica est animæ, exinanitio meritorum, virtutum dispersio, beneficiorum perditio. Ingratitudo vētus vrens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratię. Propter hoc denique sponsa mox vt gratiam de læua sensit, gratias egit, non expectans plenitudinem quæ in dextera est. Neque enim vbi memorata est læuā iam esse sub capite suo, etiam secuta est à dextera se similiter amplexatam, sed amplexabitur me, inquit. Cæterum quid putamus verbo sponsо læuam esse siue dexteram? Num id quod dicitur hominis verbum, istiusmodi corporeas partes habet in se diuisas, & lineamenta distincta, ac distinguentia inter sinistram & dexteram? Quanto magis is qui dei & deus est sermo, varietatem prorsus aliquam non admittit, sed est qui est, in sua nimirum natura tam simplex vt non habeat partes, tam vnus vt nō ha-
Psal.146.a beat numeros. Est enim dei sapientia: de qua scriptum est: Et sapientiæ eius non est numerus. At si quod inuariabile est, id incōprehēsibile, ac per hoc etiā ineffabile esse necesse est: vbi quæso inuenias verba quibus illam maiestatem vel digne assignes, vel proprie proloquaris, vel competenter diffinias?
I Tamen vtcūque loquamur quod vtcunq; de ea spiritu sancto reuelante sentimus: docemur authoritate patrum & consuetudine scripturarum congruentes de rebus notis licere similitudines vsurpare, sed & verba nō noua iuenire, sed nota mutuari vel transferre, quibus digne & competenter eædem similitudines vestiantur. Alioquin ridicule ignota per ignota docere conaberis. Ergo quia per dextrum & sinistrum aduersa solent atque prospera designari: videtur mihi hoc loco intelligi posse læuam quidem verbi comminationem supplicij, dextram vero regni promissionem. Est autem cum mens nostra formidine pœnæ seruiliter premitur: & tunc nequaq̄ sub capite, sed super caput læua esse dicenda est: nec potest sic affecta anima omnino dicere: quia læua eius sub capite meo. At vero si proficiens ex hoc spiritu seruitutis trāsierit in quendam spontanei obsequij digniorem affectum, quatenus videlicet præmijs potius prouocetur quām arceatur supplicijs, magis autem si amore boni ipsius agatur: tunc indubi
Canti.2.a tanter dicere poterit, quia læua eius sub capite meo: quippe qui illum seruilem metum qui in sinistra est, meliori atque excellētiori habitudine superarit animi, & dignis desideriis etiam ipsi appropiauerit dexterę, in qua sunt omnes promis-
Psal.15.c siones, dicente propheta ad dominum: Delectationes in dextera tua vsq; in finem. Vnde & certa spe concepta cum fi-
Canti. 2. a ducia loquitur: Et dextera eius amplexabitur me. Tu iā mecum videris an ita affectę & affecutæ hunc tantę suauitatis locum, illud quoque conueniat de psalmo vsurpare, vt dicat
Psal.4. b etiam ipsa: In pace in idipsum dormiam & requiescam, præsertim cum suppetat causa quæ sequitur, quoniam tu domine K singulariter in spe cōstituisti me. Quod equidē tale est. Donec quis premitur à spiritu seruitutis, parumq; habet de spe, de timore plurimum, non est ei pax neque requies, fluctuante nimirum conscientia inter spem & timorem, maximeq; φ à superexcellente timore abundantius crucietur. Nam timor pœnam habet. Et ideo non est illi dicere: In pace in idipsum *Ibidem.* dormiam & requiescam, quando necdū se singulariter in spe constitutum dicere potest. Cæterum si paulatim per incrementum gratiæ cœperit deficere timor, & proficere spes, cū demum ad hoc ventum fuerit vt totis viribus exurgens charitas in adiutorium spei foras mittat timorem, nonne ciusmodi anima singulariter in spe constituta videbitur, ac proinde etiam in pace in idipsum dormire iam & requiescere? Si dor *Psal.67.c* miatis, inquit, inter medios cleros pennæ columbæ deargētatę. Quod propterea dictum puto, quoniam est locus inter timorem & securitatem, tanquam inter læuam & dexteram, media videlicet spes, in qua mens & conscientia molli nimirum suppositо charitatis stratu suauissime requiescit. Et forte in consequentibus huius ipsius cantici hic locus fuerit *Canti.3.d* designatus, vbi in descriptione ferculi Salomonis inter cætera habes: Media charitate constrauit propter filias Hierusalem. Nā qui se singulariter in spe cōstitutum sentit, nō iam L in timore seruit, sed requiescit in charitate. Denique requie *Canti.2.b* scit & dormit sponsa: pro qua dicitur: Adiuro vos filiæ Hierusalem per capreas ceruosq; camporum, ne suscitetis neque euigilare faciatis dilectam quoadusque ipsa velit. Magna & stupenda dignatio quòd quiescere facit animam contemplantem in sinu suo, insuper & custodit ab infestantibus curis, protegitque ab inquietudinibus actionum, & molestiis negociorum, nec patitur omnino suscitari nisi ad ipsius vtique voluntatem. At istud non in angustiis finiendi iam sermonis adoriendum est, magis autem hinc alius inchoetur, quatenus locus delectabilis debita in tractando diligentia non fraudetur. Non φ vel tunc sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis (præsertim in tam digna tamque excellente & omnino supereminente materia) sed sufficientia nostra ex deo est, sponso ecclesiæ Iesu Christo domino nostro, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De excessu qui contemplatio dicitur, in qua sponsus facit quiescere animam sanctam, pro eius quiete zelans, Sermo LII.

M ADiuro vos filiæ Hierusalem, per capreas ceruosq; camporum, vt nō excitetis neq; euigilare faciatis *Canti.2.b* dilectam quoadusq; ipsa velit. Prohibentur adolescentulę. Has enim filias Hierusalem dicit, quia etsi delicatę & molles quasi fœmineis adhuc affectibus & actibus infirmæ: sponsę tamē inhærent spe, φ fidei, & φ fiscē di Hierusalē. Prohibētur ergo ab infestatione spōsę dormiē tis, ne scilicet præter voluntatē ipsius vllatenus eam excitare præsumant. Propterea enim dulcissimus sponsus læuā suā cā- *Ibidem.* piti eius supposuit, secundū ea quæ præmissa sunt, quatenus in sinu suo eā quiescere faceret & dormire. Et nūc sicut subinde scriptura prosequitur, ipse custos illius dignātissime & beneuolētissime vigilat super eam, ne adolescentularū crebris minutisq; necessitatibus inquietata euigilare cogatur. Ista est literalis cohærētia textus. Sed enim cōtestatio illa facta per capreas ceruosq; camporū, nihil omnino secundū literā consequētiæ rationabilis habere videtur, adeo totam sibi eam vendicat intelligentia spiritualis. At quoquo modo illa se habeat, interim bonū est nos hic esse, & intueri paulisper naturę diuinæ bonitatē, suauitatē, dignationē. Quid nāq; tu homo in humanis vnquā affectibus expertus es dulcius, q̄ modo tibi exprimitur de corde altissimi? Et exprimitur ab illo qui scrutatur alta dei, & nō potest nescire quę in eo sunt quia spiritus ipsius est: nec aliud plane loqui q̄ quod apud ipsum vidit, quoniam veritatis spiritus est. Deniq; nec deest in nostro genere qui hoc munere fœlix lętificari meruerit, & sic in semetipso suauissimi arcani huius habuerit experimētum: nisi tamen scripturæ loco qui præ manibus est omnino decredimus, vbi manifeste inducitur cœlestis spōsus vehementissime zelans pro quiete cuiusdam dilectæ suæ solicitus seruare

A uare inter brachia propria dormientem, nequa forte molestia vel inquietudine à somno suauissimo deturbetur. Non me capio præ lætitia, φ illa maiestas tam familiari dulciq̄ue consortio nostræ se inclinare infirmitati minime dedignatur, & superna deitas animæ exultantis inire connubia, eiq̄ue sponsi ardentissimo amore capti exhibere affectum non despicit. Sic sic in cœlo esse non ambigo, vt lego in terra: sentiet'q; pro certo anima quod continet pagina, nisi quòd non sufficit ista omnino exprimere quantum capere illa tunc poterit, sed nec quantum iam potest. Quid putas illic accipiet, quę hic tanta familiaritate donatur, vt dei brachiis amplecti se sentiat, dei sinu foueri, dei cura & studio custodiri, ne dormiens forte à quopiam donec vltro euigilet, excitetur? Age iam itaque dicamus si possumus quisnam ille sit somnus quo dilectam suā sponsus obdormire velit, nec patiatur omnino nisi ad ipsius arbitrium excitari, ne forte cum legerit quis apud Apostolū:
Roma.13.c Hora est iam nos de somno surgere, siue apud prophetam exo
psal.12.b rari ab ipso deum illuminare oculos suos ne vnquam obdormiat in morte: nominum equiuocatiōe turbetur, nec inueniat omnino quid digne de dormitione sponsę quę hoc loco memoratur, sentire possit. Nam ne illud quidem simile est huic
Ioan.11.b quod de Lazaro ait in euangelio dominus: Lazarus amicus noster dormit, eamus & à somno excitemus eum. Hoc enim
B dicebat de morte corporis eius, cum discipuli de dormitione somni dictum putarent. Non est autem is sponsę somnus dormitio corporis, vel placida quæ sensus carnis suauiter sopit ad tempus, vel horrida quę funditus vitam tollere cōsueuit. Multo magis vero & ab illa alienus existit qua obdormitur morte, cum videlicet in peccato quod est ad mortem, irrevocabiliter perseueratur. Magis autē istiusmodi vitalis vigilque sopor sensum interiorem illuminat, & morte propulsata vitam tribuit sempiternam. Reuera enim dormitio est: quæ tamen sensum non sopiat, sed abducat. Est & mors (quod non dubius dixerim) quoniam Apostolus quosdam in carne adhuc
Coloss.3.a viuentes commendando sic loquitur: Mortui estis, & vita vestra absconditа est cum Christo in deo. Proinde & ego nō absurde sponsę extasim vocauerim mortem, quę tamen nō vita,
psal.123.a. sed vitæ eripiat laqueis, vt possit dicere: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. Inter medios nāque laqueos in hac vita inceditur, qui vtique totiens non timentur, quotiens sancta aliqua & vehementi cogitatione anima à semetipsa abripitur: si tamen eousq; mente secedat & auolet, vt & hunc communem transcendat vsum & consuetudinē cogitandi. Etenim frustra iacitur rete ante oculos pennatorum.
Prou.1.b Quid enim formidetur luxuria, vbi nec vita sentitur? Excedē te quippe anima, & si non vita, certe vitæ sensu, necesse est e-
C tiam vt nec vitę tentatio sentiatur. Quis dabit mihi pennas si
Psal.54.b cut columbæ, & volabo, & requiescam? Vtinam hac morte ego frequenter cadam, vt euadam laqueos mortis, vt nō sentiā vitæ luxuriantis mortifera blandimenta, vt non obstupescam ad sensum libidinis, ad ęstū auaritiæ, ad iracundiæ & impatiētiæ stimulos, ad angores solicitudinū, & molestias curarū. Moriatur anima mea morte iustorū, vt nulla illā illaqueet fraus, nulla oblectet iniquitas. Bona mors, quæ vitam nō aufert, sed transfert in melius. Bona qua nō corpus cadit, sed anima subleuatur. Verū hæc hominū est. Sed moriatur anima mea morte etiam (si dici pōt) angelorū, vt præsentium memoria excedens, rerū se inferiorū corporearūq; non modo cupiditatib⁹, sed & similitudinibus exuat, sitq; ei pura cum illis cōuersatio cū quibus est puritatis similitudo. Talis (vt opinor) excessus aut tantum, aut maxime contemplatio dicitur. Rerum etenim cupiditatibus viuendo non teneri, humanæ virtutis est: corporū vero similitudinibus speculādo nō inuolui, angelicę puritatis est: vtrūq; tamen diuini muneris est, vtrūque excedere, vtrūq; teipsū transcēdere est, sed lōge vnū, alterū non longe.
Psal.54.b Beatus qui dicere potest. Ecce elongaui fugiēs, & mansi in solitudine. Non fuit cōtentus exire nisi & longe se faceret, vt posset quiescere. Transfiisti carnis oblectamenta, vt minime iā obedias cōcupiscētiis eius, nec tenearis illecebris: profecisti: separasti te, sed nondū elongasti, nisi & irruentia vndique phantasmata corporearū similitudinū transuolare mentis puritate prealeas. Hucusque noli tibi promittere requiē. Erras si citra inuenire te existimas locum quietis, secretum solitudinis, luminis serenum, habitaculū pacis. Sed da mihi qui illuc D peruenerit, & incūctāter fateor quiescentē, qui merito dicat: Cōuertere aīa mea in requiē tuā: quia dominꝰ benefecit tibi. *Psal.114.b* Atque hic vere in solitudine locus, & in lumine habitatio, *Esa.4.b.* prorsus iuxta prophetā, tabernaculum in vmbraculū diei ab æstu, in securitatem & absconsionem à turbine & à pluuia. De *psal.26.b.* quo & sanctus Dauid: Abscondit me, inquit, in tabernaculo suo in die malorum, protexit me in abscondito tabernaculi sui. Puto ergo in solitudinē hāc secessisse spōsam, ibiq; præ amœnitate loci inter amplexus spōsi suauiter obdormisse, id est in spiritu excessisse, quādo prohibitæ sunt adolescētulæ expergefacere illā quoadusq; ipsa voluerit. At illud qualiter? Nō enim simpliciter, neque leui (vt assolet) cōmonitione prohibitæ sunt: sed omnino noua & insueta contestatione, per capreas scilicet ceruosq; cāporū. Quo quidē genere ferarum videntur mihi satis congruenter expressæ sanctæ animę exutæ corporibus, simul & qui cū deo sunt angeli, nimirū ,ppter acumen visus, & saltus celeritatem. Vtrūque hoc siquidem vtrisque spiritibus conuenire cognoscimus, nā facile & petūt summa, & intima penetrant. Quorum quoque in campis designata conuersatio euidenter liberos atque expeditos signat in contemplatione discursus. Quid sibi vult ergo adiuratio facta per istos? Profecto ne inquietæ adolescētulæ audeant leui ex causa euocare dilectā à tam reuerendo collegio: cui absq; E dubio totiens admiscetur, quotiens contemplando excedit.

Pulchre itaque horum authoritate terrentur, à quorum societate constat auelli illam ipsarum importunitate. Attendāt adolescentulæ quos offendant pariter cum matrem inquietant, & minimę ita materna de charitate confidant, vt non in illum cœlestem conuentum sine magna necessitate irruere vereantur. Id quippe se agere cogitent quotiens in contemplatione quiescenti plus iusto molestæ sunt. Ponitur sane in voluntate ipsius, & vacare sibi, & curę illarum intendere prout oportere iudicauerit, cum vetatur excitari ab illis quousque ipsa velit. Nouit sponsus quanta flagret dilectione etiam erga proximos spōsa, & satis propria charitate solicitari matrem de profectibus filiarum, nec se vllo pacto illis subtractu ram seu denegaturam quantum & quotiens opus fuerit, propterea'q; securę discretioni eius credendam censuit hanc dispensationem. Non enim est talis quales multos videmus prophetica inustione notatos, qui quod crassum est, & forte asiu mentes quod debile est proiiciunt. Nunquid medicus valentes requirit, & non potius ægrotantes? Si contingat, facit fortasse vt amicus, sed non vt medicus. Quos docebis magister bone, si omnes indoctos repuleris? Quibus quæso adhibebis diligentiam discipliną, si indisciplinatos vel effugaueris omnes vel fugeris? In quibus obsecro tuam probabis patientiam, si solos admiseris mansuetos, inquietos excluseris? F

Sunt tamen de hic sedentibus qui vtinam præsens capitulum attentius obseruarent. Cogitarent certe quanta præpositis reuerentia debeatur, quos temere inquietando cœli quo que ciuibus se reddunt infestos: & nobis forte plusculum solita parcere demum inciperent, nec tam irreuerenter leuitērque se ingererent cum vacamus. Rara satis mihi ad feriādum à superuenientibus (vt bene norunt) conceditur hora, etiam cum ipsi me in omni patientia sustinebunt. Verum ego scrupulosius moueo istiusmodi querelam, ne quis forte pusillanimis supra vires proprię patientiæ dissimulet à necessitatibus suis, dum me inquietare veretur. Superfedeo igitur, & ne magis impatientiæ exemplum videar dare infirmis. Pusilli domini sunt credentes in eum, non patior vt ex me scandalum patiantur. Non vtar hac potestate: magis autem ipsi me vtantur vt libet, tantum vt salui fiant. Parcēt mihi si non pepercerint, & in eo potius, requiescam, si non me inquietare timuerint, p necessitatibus suis. Geram eis morem quoad potuero, & in ipsis seruiam deo meo quandiu fuero in charitate non ficta. Non quæram quæ mea sunt, nec quod mihi est vtile, sed quod multis, id mihi vtile iudicabo. Hoc solum deprecor, vt fiat acceptum eis fructuosumq; ministerium meum, si forte vel ex hoc inueniam in die mala misericordiam in oculis patris eorum simul & sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui cum eo est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

G *Qualiter per montes & colles significantur beatitudines cœlestium spirituum, in quibus transiliit, id est notum fecit mysterium suæ incarnationis ueniens ad incarnandum.*

Sermo LIII.

VOx dilecti mei. Videns sponsa nouam adolescentularum verecundiam, & verecundum timorem, ꝙ scilicet de nouo cœpissent non audere se ingerere sancto ocio ipsius, nec sicut heri & nudiustertiꝰ molestę fieri quiescenti in contẽplatione præsumerent, agnoscit hoc sibi prouenisse cura & opera sponsi: & exultans in spiritu siue pro illarum profectu quę à nimia & superflua inquietudine cõpescuntur, siue pro sua deinceps futura liberiori quiete, siue etiã pro dignatiõe & fauore spõsi adeo ꝙ hac ipsa eiꝰ quiete zelãtis, & tanto studio defensantis suauissima ocia sua, imõ studia feruentissima: ait hoc facere vocem dilecti sui huius rei gratia factam ad illas. Etenim is qui aliis prægest in solicitudine, vix vnquam vel raro secure vacat sibi, dum semper timet sui penuriam facere subditis, & non placere deo ꝙ communi vtilitati propriam præfert quietem, & contemplationis dulcedinem. Non autem parum gaudij & securitatis accedit interdum suauiter ferianti, cum ex metu quodam & reuerentia erga se immissa diuinitus cordibus subditorum, intelligit
H suam deo placere quietem, qui facit vt illi equo magis animo suas necessitates sustineant q̃ patris spiritualis grata audeant ocia temere perturbare. Nam iuxtà trepidatio paruulorũ manifeste signat audisse eos intus quasi minacem atque increpatoriam illius proculdubio vocem qui in prophetа loquitur:
Esa.73.a Ego qui loquor iustitiam. Vox eius, inspiratio eius est, ac iusti timoris incussio. Comperta ergo hac voce sponsa gaudens & exultans, vox, inquit, dilecti mei. Amica est, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. Et addit. Ecce iste venit saliens
Cantic.2.b in montibus, transiliens colles. Comperta ex auditu vocis dilecti præsentia, incunctanter intendit bene curiosos oculos ad videndum quem audierat. Auditus ducit ad visum: quia fides ex auditu, qua corda mundantur, vt possit videri deus. Sic
Acto.15.c enim habes: Fide mundans corda. Videt itaque venientẽ quẽ loquentem audierat, obseruante etiam hic ordinem illum spi
Psal.44.c ritu sancto qui apud prophetam describptus est ita: Audi filia, & vide. Et vt certius aduertas, non casu neque fortuitu, sed de studio magis & industria, ob illam scilicet rationẽ quam premisimus, auditum hoc loco premissum visui, vide si non hic ordo verborum à sancto quoque Iob obseruatus inuenitur, vbi
Iob.42.a sic loquitur deo: Auditu auris audiui te, & nunc oculus meus videt te. Sed & vbi spiritus sanctus super apostolos in die Pẽtecostes descendisse memoratur, nonne auditus visum præue
Acto.2.a nisse describitur? Ait enim: Factus est repente de cœlo sonus
I tanquam aduenientis spiritus vehementis. Et infra: Et apparuerunt illis dispertitę linguæ tanquam ignis. Et hic ergo spiritus sancti aduentum primo auditus, dehinc visus percepisse refertur. Sed de hoc satis: quoniam tu quoque si curas operam dare huiuscemodi inquisitioni, poteris & ipse fortassis in aliis scripturæ locis nonnulla similia reperire. Nunc iam illud consideremus quod diligentioris eget inquisitionis, & difficiliores habet accessus. Ad quod nimirum omnino me egere fateor adiutorio spiritus sancti, vt ponere in lucem possim qui sint illi montes seu colles super quos salientem & transilientem eos, ecclesia spõsum lętis spectauit obtutibus, credo cum properaret ad ipsius redemptionem cuius cõcupierat decorẽ. Nam id quidem propterea ita & non dubie senserim, quoniã simile quid de propheta occurrit mihi euidenter in spiritu
Psal.18.a. præuidente & exprimẽte saluatoris aduentum. In sole posuit tabernaculum suũ, & ipse tanq̃ spõsus procedens de thalamo
Ibidem suo, exaltauit vt gigas ad currendam viam: à summo cœlo egressio eius, & occursus eius vsque ad summum eius. Cursus & recursus is notissimus est à quo: & ad quid initus consummatusq̃, notissimũ. Quid igitur? Pingemus nobis siue in psalmis ista legentes, siue in præsenti cantico, virum gigantem procereq̃ staturę, absentis cuiuspiam mulierculę amore captũ, & dum properat ad cupitos amplexus, transilientem montes collesq̃ hos, quos videmus mole corporea super plana terrę tanta altitudine eminẽtes, vt & supra nubes aliqui illorum verticem extulisse cernantur? Verum non decet istiusmodi corporeas phantasias imaginari, præsertim tractantes hoc K
canticum spirituale: sed nec licet omnino nobis, qui meminimus legisse in euangelio, quia spiritus est deus, & eos qui ado Ioan.4.c.
rant eum, in spiritu oportet adorare. Qui sunt ergo hi spirituales montes & colles, vt postmodum consequenter agnoscamus, sponsus qui deus, ac per hoc & spiritus est, quales & cuiusmodi dabat saltus in illis vel super illos? Si illos puta- Mat.18.b
mus in quibus euangelium refert olim fuisse relictas nonagintanouem oues, cum pius pastor earum venit vnam in terris quærere quæ perierat, nihilominus & adhuc in obscuro res est, & intellectus hæret, dum difficile sit inuenire spirituales illas & supercœlestes beatitudines (nam ipsę sunt sine dubio quæ ibi memoratę sunt oues) quos vel quales alios habeant spirituales similiter montes vel colles ad habitandum, pascẽdumve in illis. Veruntamen si non in veritate aliqui essent, veritas hoc non dixisset. Sed neque propheta longe ante de ciuitate superna Hierusalem protulisset, quia fundamẽ- Psal.86.a.
ta eius sint in montibus sanctis, si non vere inibi essent montes sancti. Denique quòd cœlestis habitatio sancta illa vere habeat nõ modo spirituales, sed & viuos ac rationales mõtes colles q̃, audi Esaiam: Mõtes & colles cantabũt corã deo lau- Esa.55.d
des. Quinam igitur isti nisi iidem ipsi cœli inhabitatores spiritus, quos dominica voce oues dixim⁹ appellatos, vt ipsi sint montes qui oues? Nisi forte absurdum tibi videatur, aut in
L montibus montes, aut in ouibus oues pasci: & iuxta literam quidem durum sonat, secundum spiritualem autem intelligentiam dulce sapit, si subtiliter aduertamus quomodo vtrarumque ouium pastor, dei scilicet sapientia Christus, vnum idẽq̃ pabulum veritatis aliter in terris, aliter in cœlestibus gregibus suis administret. Nam nos quidem mortales homines interim in loco peregrinationis nostræ, in sudore vultus nostri comedere panem nostrum necesse habemus, foris illum in labore & grumna mendicantes, id est vel à doctis viris, vel à sacris libris, vel certe per ea quę facta sunt, inuisibilia dei intellecta conspicientes. Angeli autem in omni plenitudine etsi non à semetipsis, tamen in semetipsis tãta facilitate quanta & fœlicitate accipiũt, vnde & beate viuunt. Sunt enim omnes docibiles dei: quod sane electos hominum quandoque assecuturos certa veritate promittitur, & nondum experiri tribuitur fœlicitate secura. Pascuntur proinde in montibus montes, vel oues in ouibus, cum sane supernæ illæ substantiæ spirituales intra semetipsas de verbo vitæ vnde suam beatã perpetuent vitam, affluenter inueniunt, iidem ipsi & montes & oues: montes propter plenitudinem vel celsitudinem, oues propter mãsuetudinem. Pleni quippe deo, celsi meritis, cumulati virtutibus, nihilominus tamen erectos vertices tota & humili obediendia submittunt & inclinant illius lõge super-
M eminentis imperio maiestatis, tanquam oues mansuetissimę ad nutum sui pastoris per omnia ambulantes, & sequentes eũ quocunque ierit. Et in his secundum prophetam Dauid vere Psal.86.a
montibus sanctis tanquam prima omnium creata sapientia, fundamenta ciuitatis domini ab initio firmiter stabilita consistunt: quæ vtique vna est in cœlo & in terra, licet ex parte peregrinans, & ex parte regnans. Et ex his nihilominus, iuxta
Esaiam: tanquam quibusdam vitalibus cymbalis bene sonan- Esa.51.b
tibus iugis resonat gratiarum actio, & vox laudis, suaui & incessabili voce implentibus quod ex eodem propheta paulo ante memorauimus: quia montes & colles cantabunt coram deo laudes: & item quod ille alius loquens ad dominum deũ: Beati (ait) qui habitãt in domo tua domine, in secula seculorũ Psal.83.a
laudabunt te. Hi ergo (vt ad id recurramus vnde aliquantulum, sed vt puto necessariè digressum est) illi sunt montes atque colles in quibus ecclesia vidit cœlestem sponsum mira alacritate salientem, cum ad suos properaret amplexus: nec modo salientem, sed & transilientem eos. Vis tibi hos saltus ex literis prophetarum apostolorum q̃ demonstrem? Non quòd nunc omnia quę de hac re apud illos ab ociosis inueniri queunt testimonia replicare incipiam (hoc enim longũ est, & opus non est) sed ea tantummodo pono quæ breuiter & aperte astruere videantur id quod dicitur de spõsi saltib⁹. Di Psal.18.a
cit de illo Dauid, quia posuit in sole tabernaculum suum, & ipse tãquam sponsus procedens de thalamo suo: exultauit vt gigas ad currendam viam, à summo cœlo egressio eius. En

quantum

A quantum saltum dedit à summo cœlo ad terras. Sane enim nõ inuenio alibi, vbi in sole posuerit tabernaculum suum, id est in luce & in manifesto suam dignatus sit exhibere præsentiã
Baruc.3.d. ipse lucis inaccessibilis habitator, nisi vtique in terris. Deniq; in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. In terris inquam palam, quod est in sole posuit tabernaculum suum, corpus videlicet quod de virginis corpore ad hoc sibi aptare dignatus est, vt in eo in se inuisibilis videretur, & sic vi-
Luc.3.b deret omnis caro salutare dei, cum in carne venisset. Saliit ergo in montibus, id est in illis supremis spiritibus, cum ad eos vsque descendit sacramentum à seculis absconditum, & magnum pietatis mysterium eis dignanter aperiens. Sed transiẽs hos superiores atque eminentiores montes, Cherubim scilicet atque Seraphim, necnon domi̅ationes, principatus & potestates virtutes q̃, etiam vsque ad inferiorem ordinem angelorum descendere tanquam ad colles dignatus est. Sed nunquid vel in illis remansit? Transiliit & colles. Nõ enim, inquit,
Heb.2.d. angelos, sed semen Abrahę apprehendit, quod vtique angelis inferius est, vt sermo impleretur quem dixit memoratus prophetа loquens ita ad patrem de filio: Minuisti eum paulominus ab angelis. Quanquam hoc sane ad commendationem na-
Psal.8.d turæ humanę dictum possit intelligi, quòd homo ad imaginẽ
Ibidem & similitudinem dei conditus ac prædituς ratione instar vtique angeli, modicum tamen distet ab angelo propter corpus
B de terra. Sed audi Apostolum Paulum aperte pronunciantem de eo. Qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitra-
Philip.2.a batur esse se equalem deo: quia semetipsum exinaniuit, formã serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Et rursum. Vbi venit (inquit) plenitudo
Gal.4.a. temporis, misit deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erãt redimeret. Qui ergo factus ex muliere, factus & sub lege est, proculdubio non solũ montes, id est maiores superioresq̃ beatitudines, sed etiam mino-
Luc.7.d res angelos descendendo transiliit, qui quidem in comparatione superiorum merito collium nomine designantur. Cæterum qui minor est in regno cœlorum, maior est quouis carnem portante super terram, etiam si sit ille magnus Ioannes Baptista. Nam etsi sane deum hominem fateamur, etiam in homine super omnem principatum & potestatem longe incomparabiliter præeminere, certum tamen quia etsi præit maiestate, sed infirmitate succumbit. Ita ergo saliit in montibus, & transiliit colles, cum non solum superioribus, sed & inferioribus spiritibus dignantissime se inferiorem exhibuit. Nec modo illis supernis spiritibus, sed & ipsis qui domos luteas inhabitant, subiectum se exhibuit, transiliens & vincens humilitate etiam hominum humilitatem. Erat denique subditus
Luc.2.f. Mariæ & Ioseph, cum esset duodennis in Nazareth: & apud
Luc.24.c. Iordanem Ioannis se manibus iam inuenis inclinauit. Sed &
C inclinata est dies, nec adhuc omnino de his montibus descendere libet. Cæterum si hac vice voluerimus cuncta horum prout delectat explorare amœna, abdita perscrutari: verendũ ne aut sermo grata breuitate careat, aut larga excellens q̃ materies debita diligentia festinatione fraudetur. Pausemus proinde hodie iam si placet in montibus istis: quoniam bonũ est nos hic esse, vbi à pastore Christo vna cum sanctis angelis
Mat.17.a in loco pascuę collocati, & iucundius pascimur & vberius. Et
Psal.22.a nos siquidem oues pascuæ eius. Ruminemus ergo tanq̃ munda
Psal.94.b animalia boni pastoris quę de hodierno sermone tota auiditate glutiuimus, sermone altero residua capituli eiusdem attẽtius percepturi, largiente sponso ecclesiæ Iesu Christo domino nostro, qui super omnia est deꝰ benedictus in secula, Amẽ.

Qualiter tantum per montes significantur angeli & homines, & per colles dæmones. Item de triplici timore quo quisque timere debet ne perdat gratiam bene operandi quam à deo suscepit. Sermo LIIII.

SVper eodem capitulo quod hesterno sermone vertatum est, dicturus sum alium intellectum quem hodierno seruaui, vos probate, & eligite potiora. Nõ est opus superiora repetere, quæ excidisse non arbitror in tam breui. Si quo minus tamen, scripta sunt vt dicta sunt, & excepta stylo, sicut & sermones cæteri vt facile recu- D
peretur quod forte exciderit. Quapropter accipite alia. Ecce venit is (inquit) saliens in montibus, transiliens colles. Spon- Canti.2.b.
sum loquitur: qui profecto tunc in montibus saliit, cum missus à patre ad euangelizandum pauperibus, angelorum fungi non est dedignatus officio, factus magni consilij angelus, qui dominus erat. Per se descendit ad terras, qui alios delegare solebat, per se notum fecit dominus salutare suum, per se in psal.97.a
conspectu gentium reuelauit iustitiam suam. Cum itaque omnes iuxta Pauli sententiam administratorij spiritus sint, mis- Heb.1.d.
si in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis: qui erat super illos, factus est inter illos tanquam unus ex illis, dissimulans iniuriam, & accumulans gratiam. Sed audi ipsum. Non veni, inquit, ministrari, sed ministrare, & animam Mat.20.d.
meã dare pro multis. Quod quidẽ cæterorũ nemo fecisse inuentus est, vt omnes quotquot ministrasse visi sunt, ipse deuotis transierit fidelibus q̃ obsequiis. Bonus minister qui carnẽ suam in cibum, sanguinem in potum, animam ministrauit in precium. Bonus plane, qui spiritu alacer, charitate feruens, 1.Cor.11.b
pietate deuotus, non solum salit in montibus, sed & transiliit colles, id est superat & vincit alacritate ministrandi, vtpote quem vnxit deus deus suus oleo lætitiæ præ consortibus suis. psal.44.b
In quo vtique singulariter exultauit vt gigas ad currendam viam. Denique transiliit Gabrielem, & peruenit ad virginem, eodem archangelo testante, cum ait: Aue gratia plena, domi- Luc.1.c
nus tecum. Quid? Quem modo reliquisti in cœlo, nunc in vtero reperis. Quonam modo? Volauit & præuolauit super pẽ- psal.17.b
E nas ventorum. Victus es ô archangele: transiliit te qui præmisit te. Aut certe saliebat in montibus cum in angelis olim patribus apparebat, quod vtique proprietati literæ magis cõuenire videtur. Non enim (ait) saliens in montes, sed in montibus, vt ipse in eis videatur salire qui facit & dat vt saliant, quemadmodum loquitur in prophetis, operatur in iustis, cum illis verba, & istis opera tribuit. Adde ꝙ aliqui eorum personam eius gerebant, ita vt loqueretur quisque illorum non tãquam angelus, sed tanquam dominus. Verbi gratia. Ille angelus qui cum Moyse loquebatur, dicebat: Non ego domini, sed ego dominus, atque id frequentius iterabat. Saliebat ergo in montibus, id est in angelis, in quibus & loquebatur, & suam hominibus exhibebat præsentiam. Ad homines enim saliebat, sed in angelis, non in se. Nõ in sua natura, sed in subiecta creatura. Qui enim salit, de loco ad locum vadit: quod non cadit in deũ. Ergo in montibus, id est in angelis saliebat, qui in se non poterat: & saliebat vsque ad colles, id est patriarchas & prophetas cæterosq̃ spirituales viros de terra. Sed transiliebat & colles, cum non solum magnis & spiritualibus viris, sed & aliquibus de populo etiam & nonnullis mulieribus æquè in angelis loqui & apparere dignatus est. Vel colles dicit aerias potestates, quæ inter montes quidem minimę iam numerantur, pro eo ꝙ à virtutum celsitudine defluxerunt F
per superbiam, nec tamen vsque ad humilia vallium, siue ad valles humilium per pœnitentiam detumescunt. De his arbitror illud dictum in psalmis: Montes sicut cera fluxerunt à facie domini. Hos itaque tumentes ac steriles colles tanquam medios positos inter montes perfectorum & valles pœnitẽtiũ proculdubio transiliit, qui in montibus salit, hisque præteritis & despectis descendit ad valles, vt valles abundent frumẽ- Psal.64.c.
to. Porro illi è regione æterna ariditate ac sterilitate damnantur, sicut habes prophetæ super illos imprecationem.

Nec ros, inquit, nec pluuia descendant super vos. Atque
vt noueris quòd ad angelos qui præuaricati sunt, sub figura 2.Reg.1.c
montium Gelboe ista loquatur, vbi, inquit, ceciderunt vulne- 1.Re.17.g
rati multi. Quàm multi in his maledictis montibus de exercitu Israel ceciderunt à principio & quotidie cadunt. De quibus & habes in eodem propheta, cum dicit domino: Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor
amplius, & ipsi de manu tua repulsi sunt. Non est ergo mirum psal.87.a.
si steriles & infructuosi permanent isti, non montes cœlici, sed aerij colles, super quos neq; ros nec pluuia descendit, quippe authore gratiæ & benedictionum largitore transiliente eos, & descendente ad valles, vt cœlesti imbre perfundat humiles qui sunt super terram, & fructum afferant in patientia, fructum triceſimum, sexagesimum, & centesimum. Denique

G visitauit terram,& inebriauit eam:multiplicauit locupletare
Psal. 64. b eam.Terram visitauit, non aerem:quia misericordia domini
Psal. 32. a. plena est terra. Denique operatus est salutem in medio terrę,
Psalm. 73 c nunquid & in medio aeris? Hoc aduersum Origenem,qui in
aere dominum gloriæ denuo pro dæmonibus impudenti cru-
cifigit mędacio,cum huius conscius mysterij Paulus affirmet
Roma. 6. b quòd resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra
non dominabitur. Verum non solum visitauit terram qui ae-
rem transiliuit,sed etiam cœlum: dicente scriptura:Domine
psal. 35. b in cœlo misericordia tua,& veritas tua vsque ad nubes. Vsq;
ad nubes enim cœlum est quod inhabitant sancti angeli,quos
non transiliit spōsus,sed salit in eis,ita vt imprimat ipsis duo
quædam vestigia pedum suorum misericordiam & veritatē.
De quibus domini vestigiis memini me in superioribꝰ sermo-
nibus plenius disputasse. A nubibus vero & infra dæmonum
habitatio est in aere isto infimo & caliginoso,in quibus non
salis sponsus,sed transilit illos & præterit,nec vllum in se re-
tinent dei transeuntis vestigium. Nam quomodo in diabolo
Ioan. 8. f. veritas est,de quo in euangeliis veritatis sententia exat q; in
veritate non stetit:sed mendax extitit ab initio?Sed nec misę-
ricordem quis dixerit eum, qui nihilominus ab initio homi-
cida fuisse eadem ipsa euangelij veritate conuincitur. Porro
psal. 112. a autem qualis paterfamilias,tales & domestici eius. Pulchre
H proinde de sponso ecclesia psallens quòd in altis habitet,&
humilia respiciat in cœlo & in terra,nullam omnino mentio-
nē facit de his qui in aere versantur spiritibus superbis:quo-
Iaco. 4. b niam deus superbis resistit, & humilibus dat gratiam. Videt
ergo illum salientem in montibus & transilientem colles,iu-
Psal. 124. a xta imprecationem Dauid dicentis:Omnes montes qui in cir
cuitu eius sunt, id est in circuitu Gelboe, visitet dominus,à
Gelboe autem transeat. Diabolo nempe(qui per Gelboe de-
signatur) hincinde sunt montes quos visitat dominus, supra
angeli,infra homines. In pœnam siquidem suam locū in aere
isto medium inter cœlum & terram de cœlo cadens sortitus
est, vt videat & inuideat, ipsaq; inuidia torqueatur,scriptura
psal. 111. b dicente:Peccator videbit & irascetur,dentibus suis fremet &
tabescet. Quàm miser cum suspicit cœlos,in quibus innume-
ros montes intuetur diuina claritate fulgentes, diuinis laudi-
bus resultantes,sublimes in gloria,abūdātes in gratia. Quàm
miserior cum respicit terram, mōtes nihilominus q̄ plurimos
de populo acquisitionis habentem,fide solidos,spe excelsos,
charitate spatiosos,cultos virtutibus,bonorum operum fru-
ctibus refertos, de rore cœli tanquam de saltu sponsi quoti-
dianam capientes benedictionem. Cum quanto putamus do
lore & rancore aspiciat ille cupidissimus gloriæ istos in cir-
cuitu suo tam glorioſos montes, cū se & suos è regione incul
I tos, tenebrosos,bonis omnibus infœcūdos despiciat,ita vt se
sentiat esse opprobriū hominū & angelorū qui omnibus ex-
Psal. 103. c probrat,secundum illud in psalmis: Draco iste quem formasti
ad illudendum ei. Atque hoc quia ob ipsorum superbiā transi
lit eos sponsus,saliens in montes qui in circuitu eius sunt,tan
quam fons ascendens de medio paradisi,irrigans vniuersa, &
psal. 35. b. implens omne animal benedictione. Beati qui torrente volu-
ptatis huius potari interdum vel raro promerentur, in quibꝰ
etsi non continue fluit,saltem per horas salit aqua sapientiæ,
& fons vitæ,vt fiat in ipsis quoque fons aquæ salientis in vitā
Psal. 45. a æternam. Et quidem huius fluminis impetus lætificat ciuitatē
dei,& sane perenniter & affluenter. In nostros autem montes
qui in terra sunt,vtinam interdū facta quasi inundatione sal-
tus dare aliquos non despiciat, quibus sufficienter irrigati,
nobis quoque qui valles sumus, stillare vel raras guttulas pos
sint,ne omnino aridi & steriles remaneamus. Miseria & ege-
stas & omnino fames valida in regione illa quæ nullis vnquā
istiusmodi vel salubus, vel instillationibus humectatur, præ-
terfluente & transiliente illam fonte sapientiæ. Et quia nō ha
buerunt,inquit,sapientiā,perierunt propter suam insipientiā.
Cantī. 2. b. Ecce venit is saliens in montibus,transiliens colles. Ad hoc
salit vt transiliat, qui non vult ad omnes pertingere. Neque
enim in omnibus beneplacitum est deo. Fratres,si iuxta sapi-
1. Cor. 10. c entiam Pauli scripta sunt ista ad correctionem nostram,obser
uemus sponsi discretos & circūspectos saltus, quemadmodū
videlicet tam apud angelos quàm apud nos, & in humiles sa-
Psal. 137. b liat,& superbos transiliat. Siquidem excelsus dominus & hu-
milia respicit,& alta à longe cognoscit. Hęc,inquam,attenda K
mus, quo cauti simus sponsi nos salutiferis saltibus præpara-
re,ne veluti à montibus Gelboe forte transeat, & à nobis, si
indignos nos sua visitatione conspexerit. Quid superbis ter-
ra & cinis? Et de angelis transilit dominus execrans eorum
superbiam. Ergo repudiatio angelorum fiat emendatio homi
num: scripta est enim ad ipsorum correctionem. Cooperetur
mihi in bonum etiam diaboli malum,& lauem manus meas in *Psal. 57. b.*
sanguine peccatoris. Qualiter inquis? Audi. Superbo certe
diabolo horrenda, & formidolosa maledictio intorquetur,
propheta Dauid in spiritu dicente de illo sub typo Gelboe, *Psal. 124. a*
vt supra memoratum est: Montes,inquit, qui in circuitu eius
sunt, visitet dominus, à Gelboe autem transeat. Sane ego
hoc legens, referensq; oculos in me,& intuens diligenter,
inuenio me peste ipsa infectum quam in angelo dominus in-
tantum exhorruit,quatenus propterea declinaret ab eo, cum
omnes in circuitu eius montes, siue de angelis, siue de homi-
nibus visitationis suæ gratia dignaretur: & pauens treméns-
que aio ad memetipsum: Si sic actum est cum angelo,quid de
me fiet terra & cinere? Ille in cœlo intumuit,ego in sterqui-
linio. Quis non tolerabiliorem in diuite superbiam quàm in
paupere ducat? Væ mihi. Si tam dure in potente illo animad-
uersum est pro eo quòd eleuatum est cor illius, nec ei profuit
quòd cognata potentibus superbia esse cognoscitur, quid de L
me exigēdum & misero & superbo? Denique iam luo pœnas,
iam acerbissime vapulo. Non sine causa sane ab heri & nudiuſ
tertius inuasit me languor iste animi, & mentis hebetudo,in-
solita quædam inertia spiritus. Currebam bene: sed ecce la-
pis offensionis in via,impegi,& corrui. Superbia inuēta est in
me,& dominus declinauit in ira à seruo suo. Hinc ista sterili-
tas animæ meæ, & deuotionis inopia quam patior. Quomo- *Psal. 118. d.*
do ita exaruit cor meum, coagulatum est sicut lac,factum est
sicut terra sine aqua? Nec compungi ad lachrymas queo: tan-
ta est duritia cordis. Non sapit psalmus,non legere libet,non
orare delectat, meditationes solitas non inuenio. Vbi illa in-
ebriatio spiritus? Vbi mentis serenitas & pax & gaudium in
spiritu sancto? Ideo ad opus manuum piger, ad vigilias som-
nolentus,ad iram præceps,ad odium pertinax, linguæ & gulæ
indulgentior, segnior obtusiorque ad prædicationem. Heu
omnes montes in circuitu meo visitat dominus,ad me autem
non appropinquat. Num collis non sum ex his quos transilit
dominus sponsus? Nam alium quidem intueor singularis ab-
stinentiæ,alium vero patientię admirandæ,alium autē summę
humilitatis & mansuetudinis,aliū multæ misericordię & pie-
tatis,illum in contemplatione frequenter excedere, hunc pul
sare & penetrare cœlos orationum instantia, aliosq; in aliis
præeminere virtutibus. Hos inq̄ considero omnes feruentes,
omnes deuotos,omnes in Christo vnanimes,omnes donis cœ
lestibus,& gratia affluētes,tanq̄ spirituales reuera mōtes qui M
à domino visitantur,& sponsum in se salientem frequenter re
cipiunt. Ego aūt qui horum in me inuenio nihil,quid me aliud
putē q̄ vnum de montibus Gelboe quem præterit in ira & in-
dignatione sua ille cæterorum omnium benignissimus visita-
tor? Filioli,hæc cogitatio tollit extollentiam oculorum, con
ciliat gratiā,sponsi saltibus præparat. Hæc ego in me trāſ- *1. Cor. 4. d*
figuraui, ꝓpter vos,vt & vos ita faciatis. Imitatores mei esto-
te. Quod non de exercitio dicō modo virtutū, aut morum di
sciplina, aut gloria sanctitatis (nec enim de hujusmodi quicq̄
mihi temere arrogauerim imitatione dignū) sed volo vos nō
parcere vobis,sed accusare vosmetipsos, quotiens forte in vo
bis,vel ad modicum tepere gratiā, virtutem languescere de-
prehenditis,sicut & ego pro huiusmodi memetipsum accuso.
Hoc facere hominis est qui curiosus circunspector est sui, &
scrutator viarum suarū ac studiorum,atq; in omnibus semper
suspectum habet arrogantiæ vitium ne subrepat. In veritate
didici nil æquè efficax esse ad gratiam promerendam, retinen
dā,recuperandam,q̄ si omni tempore corā deo inueniaris non *Prou. 28. c*
altum sapere,sed timere. Beatus homo qui semper est paui-
dus. Time ergo cum arriserit gratia,time cum abierit,time cū
denuo reuertetur, & hoc est semper pauidum esse. Succedant
vicissim sibi in animo tres isti timores,secūdum ꝙ gratia vel
adesse dignatur,vel offensa recedere,seu iterum placata redi-
re sentietur. Cū adest, time ne non digne opereris ex ea. Nam
hoc

A hoc monet Apostolus: Videte (inquiens) ne in vacuum gra-
2. Cor. 6. a tiam dei recipiatis. Et ad discipulum. Noli (inquit) negligere
1. Tim. 4. d gratiam quæ in te est. Et de semetipso dicebat,quia gratia dei
1. Cor. 15. b in me vacua non fuit. Sciebat homo consilium dei habens,re-
dundare in contemptum donantis, donum negligere, nec ex-
pendere ad quod donatum est,idq; intolerabilem esse superbiam iudicabat, & propterea studiosissime hoc malum & ip-
se cauebat, docebatq; cauendum. Sed rursum latet fouea
hic,quæ nolo vos lateat,de qua is ipse superbiæ spiritus tan-
to periculosius quanto occultius(sicut habetis in psalmo) in-
psal. 9. f sidiatur quasi leo in spelunca sua. Nam si impedire non præ-
ualet actionem,tentat intentionem,suggerēs & suadens qua-
tenus effectum gratiæ arroges tibi. Quod quidem superbiæ
genus longe illo priore intolerabilius esse nō ambigas. Quid
Deut. 32. d enim odiosius illa voce qua quidam dixerunt: Manus nostra
excelsa,& non dominus fecit hæc omnia? Sic ergo timendum
manente gratia. Quid si recesserit? Num multo magis tunc ti
Ioan. 15. a mendum? Plane multo magis, quia vbi deficit tibi gratia, de-
ficis tu. Audi etenim quid dator gratiæ dicat: Sine me(ait) ni
hil potestis facere. Time ergo subtracta gratia tanquam mox
casurus. Time & contremisce deo tibi vt sentis irato. Time
quia reliquit te custodia tua. Nec dubites in causa esse super-
biam,etiam si non appareat,etiā si nihil tibi cōscius sis. Quod
B enim tu nescis,scit deus,& qui te iudicat,ipse est. Sed nec qui
seipsum commendat, ille probatus est, sed quem deus com-
Iaco. 4. b mendat. Nunquid commendat te deus, cum gratia priuat?
Aut nunquid qui humilibus dat gratiam, humili auferet da-
tam? Ergo argumentum superbiæ,priuatio est gratiæ. Quam-
quam tamen interdum subtrahitur gratia siue retrahitur non
pro superbia quæ iam est,sed quæ futura est nisi subtrahatur.
Habes huius rei euidens documentum de Apostolo qui stimulos carnis suæ sustinebat inuitus, non quia extolleretur,
sed ne extolleretur. Sed siue iam existens siue nondum,superbia tamen semper causa erit subtractę gratię. Iam si gratia re-
propitiata redierit, multo amplius tunc timendum, ne forte
Ioan. 5. c. contingat recidiuum pati,iuxta illud in euangelio: Ecce sanus
factus es, vade & amplius iam noli peccare,ne aliquid dete-
rius tibi contingat. Audis recidere quàm incidere esse dete-
rius? Proinde inualescente periculo,inualescat & metus. Beatus es si cor tuum triplici isto timore repleueris, vt timeas
quidem pro accepta gratia,amplius pro amissa, lōge plus pro
recuperata. Hoc fac, & eris hydria in Christi cōuiio impleta vsque ad summum,continens nimirum metretas non binas
tantum,sed & ternas,vt Christi mercaris benedictionem quæ
aquas tuas conuertat in vinum lætitiæ,& perfecta charitas fo
ras mittat timorem. Quod dico, tale est. Aqua timor est,
1. Ioan. 4. d qm̄ ab æstu refrigerat desideriorū carnaliū. Initiū(inquit) sa-
C pientiæ timor domini. Et habes. Aqua sapientiæ salutaris pota
uit illum. Si timor sapientia,& sapientia aqua timor aqua est.
Psal. 110. b Denique timor domini, inquit, fons vitæ. Porro hydria mens
Eccli. 15. a tua. Capientes,inquit,singulæ metretas binas vel ternas. Tres
Prou. 14. d metretę, timores tres. Et impleuerunt eas, inquit, vsque ad
Ioan. 2. b summum. Non vnus timor,non duo quoque, sed toti tres si-
mul replent vsque ad summum. Omni tempore time deum, &
ex omni corde tuo, & implesti hydriam tuam vsque ad sum-
mum. Amat deus integrum munus, affectum plenum,perfectū
sacrificium. Cura proinde nuptiis cœlestibus plenam inferre
hydriam,vt de te quoque dicatur, quia repleuit eum spiritus
Esa. 11. a timoris domini. Qui sic timet, nihil negligit. Vnde namque
negligentia intret in plenitudinem? Alioquin quod capere
adhuc aliquid potest, plenum non est. Eadem sane ratione
non potest simul & sic timere, & altum sapere. Non est enim
quo admittas superbiam,repletus timore domini. Et sic de
cæteris vitiis sentiendum, quia necesse est omnia plenitu-
dine timoris excludi. Tunc demum si plene, si perfectè ti-
mueris, dabit charitas saporem aquis tuis ad domini bene-
Psal. 103. b dictionem. Sine charitate enim timor pœnam habet. Et qui-
1. Ioan. 4. b dem charitas vinum, quod lætificat cor hominis. Perfecta
autem charitas foras mittit timorem,vt vbi aqua fuerat,vi-
num esse incipiat ad laudem & gloriam sponsi ecclesiæ Iesu
Christi domini nostri,qui est super omnia deus benedictus in
secula, Amen.

Qualiter homo per ueram pœnitentiam possit euadere iudicium dei. Sermo LV. D

SImilis est dilectus meus capreę hinnuloque ceruo-
rum. Ex præcedenti versiculo pendet. Quem enim *Canti. 2. b*
salientem & properantem modo descripserat, con-
sequenter comparat capreę hinnuloque ceruorum.
Apte quidem,quòd hoc genus animātium cursu velox, & sal-
tu agile sit. Porro sermo de sponso est,& sermo sponsus est.
Et propheta dicit de deo,quia velociter currit sermo eius,sa- *Psal. 147. a*
ne congruens huic loco,vbi sponsus(qui sermo dei est) saliēs
transiliensque describitur, similis proinde factus capreę hin-
nuloque ceruorum. Et hæc ratio similitudinis. Adde tamen
ne vlla similitudinis ipsius vel minima proportiuncula vacet,
quia caprea quidem non modo cursus pernicitate,sed & acu-
mine visus eminet. Quod vtique proprię illam respicit narra
tionis partem qua sponsus, non solum saliens, sed & transili-
ens apparere refertur: quia nisi acuto & perspicaci intuitu nō
posset omnino,præsertim inter currēdum, discernere in quos
salire, & quos transilire deberet. Alioquin poterat sufficere
ad designandam festinantis velocitatem,de solo hinnulo com
paratio. Is quippe rapidiori se ferre nosci tur cursu. Nunc ve-
ro quoniam sponsus iste etsi ardenter amans cursim ruere in
dilectæ videatur amplexus,nihilominus tamen gressus vel po
tius saltus suos prudenti cōsideratione dirigere nouit,cautus
vbi oporteat figere pedem, oportuit profecto cum hinnulo E
etiam de caprea similitudinem dari, quatenus & per illum sa-
lientis desiderii, & per hanc eligentis exprimeretur iudiciū.

Christus nēpe iustus & misericors saluator & iudex,& quia
amat vult omnes homines saluos fieri,& ad agnitionem veri-
tatis venire: & quia iudicat,nouit q̄ sunt eius,& ipse scit quos *1. Ti. 2. b*
elegit à principio. Igitur duo hæc bona sponsi, misericor- *Ioan. 13. b*
diam scilicet & iudicium in his duobus animantibus commē
data à spiritu sancto nobis interim sentiamus,vt in testimo-
nium integritatis & perfectionis fidei nostrę, nos quoq; pphetam imitantes,misericordiam & iudicium cātemus domi-
no. Ego autem nō dubito, & alia de horum natura ab his qui-
dem qui talium curiosi & gnari sunt,posse monstrari,quę spō
so aptari vtiliter & congruenter queant: sed hęc(vt arbitror)
sufficere possunt ad dandam rationem adductę similitudinis.
Pulchre tamen spiritus sanctus non de ceruo,sed de hinnulo
ceruorum similitudinem dedit, in quo & patrum fecit men-
tionem è quibus Christus secundum carnem, & infantiæ me-
minit saluatoris. Vt hinnulus quippe apparuit paruulus qui *Esa. 9. a*
natus est nobis. Verum tu qui aduentum desideras saluatoris, *Sopho. 1. c.*
time scrutinium iudicis, time oculos capreę, time illum qui
per prophetam dicit: Et erit in die illa & ego scrutabor Hie
rusalem in lucernis'. Acuto visu est, nihil inscrutatum relin- F
quet oculus eius. Scrutabitur renes & corda,ipsaq; cogitatio *Psal. 7. c*
hominis confitebitur illi. Quid tutum in Babylone si Hieru-
salem manet scrutinium? Puto enim hoc loco prophetā Hie-
rusalem nomine designasse illos qui in hoc seculo vitam du-
cunt religiosam,mores supernæ illius Hierusalem conuersa-
tione honesta & ordinata pro viribus imitantes,& non veluti
hi qui de Babylone sunt: vitam in perturbatione vitiorū scele-
rumque confusione vastantes. Denique illorum peccata ma
nifesta sunt præcedentia ad iudicium, & non egent scrutinio,
sed supplicio. Mea autem (qui videor monachus & Hiero-
solymita) peccata certe occulta sunt, nomine & habitu mona
chi adumbrata. Et idcirco necesse erit subtili ea inuestigari
discussione,& quasi admotis lucernis de tenebris in lucē pro-
di. Possumus afferre aliquid & de psalmo ad confirmandum
id quod dicitur de scrutanda Hierusalem. Ait namque sub *Psal. 74. a*
persona domini: Cum accepero tempus,ego iustitias iudica-
bo. Vias iustorum(ni fallor) & actus eorum discussurum se &
examinaturum dicit. Verendum valde cum 'ad hoc ventum
fuerit, ne sub tam subtili examine multæ nostræ iustitiæ (vt
putantur) peccata appareant. Vnum est tamen,si nosmetipsos
diiudicauerimus,non vtique iudicabimur. Bonum iudicium *1. Cor. 11. g*
quod me illi districto diuinóque iudicio subducit & absconditi. Prorsus horreo incidere in manus dei viuentis. Volo vul-
tui irę iudicatus præsentari, non iudicandus. Spiritualis ho- *1. Cor. 2. d.*
mo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. Iudicabo

G proinde mala mea, iudicabo & bona. Mala melioribus curabo corrigere actibus, diluere lachrymis, punire ieiuniis, cæteris q; sanctæ laboribus disciplinæ. In bonis de me humiliter sentiam, & iuxta præceptum domini seruum me inutilem reputabo, qui quod facere debui, tantum feci. Dabo operam nec lolia pro granis, nec paleas cum granis offerre. Scrutabor
Sopho.1.c. ego vias meas & studia mea: quo is qui scrutaturus est Hieru salē in lucernis, nihil inscrutatum in me siue indiscussum inue niat. Neq; enim iudicaturus est bis in idipsum. Quis mihi det ita ad liquidum prosequi & persequi vniuersa delicta mea, vt in nullo oporteat vereri oculos capreę, in nullo ad lumen con tingat crubescere lucernarum? Et nūc videor, sed non video. Præsto est oculus cui omnia patent, etsi non patet ipse. Erit quando cognoscam sicut & cognitus sum. At nunc quidem cognosco ex parte, non tamen ex parte cognitus, sed ex toto. Vereor aspectum exploratoris illius qui post parietem stat. Hoc enim scriptura addit de illo quem pro acumine visus ca
Canti.2.c preę assimilauit. En ipse stat, inquit, post parietem respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. De quo suo loco videbimus. Hunc ergo vereor occultum occultorum exploratorem. Sponsa nihil veretur, quia nihil sibi conscia est. Quid denique vereatur, amica, columba formosa? Nempe subinde habes. En dilectus meus, inquit, loquitur mihi. Mihi non lo
Ibidem. H quitur, & ideo formido aspectum, quoniam non habeo testimonium. Tu quid audis de te ô sponsa? Quid tibi loquitur dilectus tuus? Surge, inquit, propera amica mea, colūba mea, speciosa mea. Verum hoc quoque alteri seruabo principio, nec breuitate arctabo ea quæ diligentiam desiderantia sunt, ne forte & de hoc reus inueniar, si quo minus vos inueniamini in hac parte ædificati ad intelligentiam & amorem sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Quod peccata & uitia sunt tanquam parietes mediantes inter deum & peccatorem.
Sermo LVI.

Canti.2.c EN ipse stat post parietem, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Secundum literam quidem videtur dicere, quia is qui cum saltibus aduentare prosiciebatur, appropiasset vsque ad contubernium sponsæ, & stans post parietem curiosius introspiceret per fenestras & rimas, & verecunde non præsumeret sese ingerere. Secundum spiritum autem appropiasse quidem nihilominus intelligitur, sed aliter, ita sane quemadmodum & à cœlesti sponso agi oportuit, & à spiritu sancto dici. Nil quippe quod vel authorem dedeceat vel narratorem, verus & spiritualis intellectus admittet. Ergo appropiauit parieti, cū adI hæsit carni. Caro paries est: & appropiatio sponsi, verbi incarnatio. Porro cancellos & fenestras per quas respicere perhibetur, sensus (vt opinor) carnis, & humanos dicit affectus, per quos experimentū cœpit omniū humanarū necessitatum. De
Esa.53.b niq; languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Humanis ergo affectionibus sensibus q; corporeis pro foraminibus vsus est & fenestris, vt miserias hominum homo factus experimentō sciret, & misericors fieret. Sciebat & ante sed aliter. Sciebat denique virtutem obediendi ipse dominus
Heb. 5.c virtutum, & tamen teste Apostolo didicit ex his quæ passus est, obedientiam. In hunc modum & misericordiā didicit, etsi misericordia domini ab æterno. Docet hoc quoque idē gen
Hebr.4.c tium doctor, vbi eum asserit tentatum per omnia pro similitudine absque peccato, vt misericors fieret. Vides ne factum esse quod erat, & quod nouerat didicisse, & sibi apud nos quęsisse ruinas, & fenestras, per quas calamitates nostras diligentius exploraret? Tot autem in nostro ruinoso & pleno rimarū pariete inuenit foramina, quot nostræ infirmitatis & corrup
Canti. 2. c tionis in suo corpore sensit experimenta. Sic itaque sponsus post parietē stans, & per fenestras & cancellos respiciēs erat. Et bene stans, quia solus reuera in carne stetit, qui carnis peccatum nō sensit. Possumus & hoc fideliter sapere, quia stetit per diuinitatis potentiam, qui per carnis infirmitatem occu
Mat.26.d. buit, dicente ipso: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Ego autem puto etiam illuc huic sentētiæ suffragari, quod sanctus Dauid in hoc mysterio, vtpote propheta domini & prophetans de domino loquebātur: & quidem Moysen K
ni loquens, sed dominū intuens. Ipse enim verus est Moyses, qui vere per aquam venit, & non in aqua tantū, sed in aqua & sanguine. Ait itaque memoratus propheta: Dixit vt disperderet *Psal. 105. d*
eos (patrem si quidem loquebatur) si nō Moyses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius vt auerteret iram eius ne disperderet eos. Quonam modo quæso, Moyses stetit in confractione? Quemadmodum inq̄ aut stetit, si confractus est: aut si stetit, quomodo cōfractus est? At ego tibi ostēdo si vis qui vere stetit in confractione. Ego alium noui neminem qui hoc potuerit nisi dominum meū Iesum, qui certe in morte viuebat, qui corpore fractus in cruce, diuinitate stabat cum patre, in vno nobiscū supplicans, in altero cum patre ppitiās.

Et stabat post parietem, dum quod iacebat in illo, manifestum erat in carne: & quod stabat in ipso, quasi post carnē latebat, sane vnus idemq; homo manifestus, & deus absc̄nditus. Sed & vnicuique nostrum qui desideramus aduentum ipsius, puto illum nihilominus post parietem stare, dum corpus hoc nostrum, quod certe peccati est, absc̄ndat interim nobis fa
2.Cor.5.d. ciem eius, & præsentiam intercludat. Denique quādiu sumus in hoc corpore, inquit, peregrinamur à domino. Non quia in corpore, sed quia in corpore hoc, quod vtiq; de peccato est, L
& sine peccato non est. Et vt scias quoniam obstant non cor
Esa. 59.d pora sed peccata, audi scripturam: Peccata nostra, inquit, separant inter nos & deum, Et vtinā vnus mihi tantū obstet paries coporis, solumq̄ obicem patiar id quod est in carne peccatum, & nō multæ inter sint maceriæ vitiorum. Vereor enim ne etiam præter illud quod in natura est, quàm plurima de ppria iniquitate adiecerim, quorum à me interiectu nimium elonga uerim sponsum, ita vt si verum dicere velim, post parietes magis mihi illum stare fatear, non post parietem. Sed dico hoc planius. Sponsus quidem equaliter atque indifferenter præsto vbique est, diuinæ vtique præsentia maiestatis, & magnitudine virtutis suæ. Gratiæ tamē exhibitione seu inhibitione quibusdam longe, quibusdam prope esse dicitur angelorum duntaxat & hominum, id est rationalium creaturarum. Deniq; lō
Psal.118.b. ge à peccatoribus salus. Et sanctus Dauid nihilominus dicit:
Psal.9.d. Vt quid domine recessisti longe? Cæterum à sanctis pia dispensatione ad tempus & nō ex toto, sed iuxta aliquid aliquan
psal.73.a do longe se facit. Peccatoribus autem de quibus dicitur: Su
Psal.9.c perbia eorum ascendit semper: & item: Inquinatæ sunt vię illorum in omni tempore: semper valdeq; longe est, atque in ira hoc, & nō in misericordia. Quamobrem orat ad deū sanctus, & ait: Ne declines in ira à seruo tuo. Sciēs qa & in misericor
psal.26.c. dia potuerit declinare. Prope est ergo dominus sanctis & electis suis etiam cum longe esse videtur, & non æqualiter omM nibus, sed aliis plus, aliis minus, pro meritorum diuersitate. Nam etsi prope est dominus omnibus inuocantibus eum in veritate, & iuxta est his qui tribulato sunt corde, non tamen omnibus forsan ita vt dicere possint, quia ipse stat post parietē. Sponsę vero q̄ prope est, quę vno tantum pariete diuiditur? Propterea cupit dissolui, & rupto medio pariete cū illo esse, quem post parietem esse confidit. Ego autem quoniā peccator sum, dissolui non cupio sed formido, sciens quia mors
psal.33.d. peccatorum pessima. Quomodo non pessima mors, vbi non subuenit vita? Formido exire, & in ipso contremisco portus ingressu, dum non confido prope assistere qui excipiat exeuntem. Quid enim? Secure ne exeo si nō dominus custodiat exitum meum? Heu ero ludibrio dęmonum intercipientum me, non assistente qui redimat, neque qui saluum faciat. Nil tale verendum erat animę Pauli, cui ab aspectu & amplexu dilecti vnus tātummodo paries obsistebat, videlicet lex peccati, quā inueniebat in membris suis. Ipsa est carnis concupiscentia, qua carere omnino non potuit donec in carne fuit. Hoc sane vno interiecto pariete non longe peregrinabatur à domino.
Roma.7.d Vnde & optabat clamans: Quis me liberabit de corpore mortis huius? sciens se mortis cōpēdio continuo ad vitā peruenturū. Hac ergo Paulus se fatebatur vna lege teneri, scilicet concupiscentia quam carni suæ immobiliter insitam tole
1.Cor.4.d. rabat inuitus. De cætero nihil, inquit, mihi conscius sum. Verum quis similis Paulo, qui non videlicet huic interdum consentiat concupiscentiæ ad obediendum peccato? Nouerit proinde is qui peccato cōsenserit, & alterum sibi se opposuisse

A se parietem, ipsum vtique prauum illicitumq̄ consensum: nec potest gloriari qui huiusmodi est, quia stet sibi post parietem sponsus, quando iam parietes intersint, non paries. Multo minus si consensus venerit ad effectum, cum tertius quoq; iam paries sponsi arceat impediatq; accessum: actus videlicet ipse peccati. Quid si & consuetudo forte peccatum in vsum, aut vsus etiam in contemptum perduxerit? sicut scriptum est:
prou.18.d. Impius cum venerit in profundum malorum, contemnit. Nōne si ita exieris, milies ante à rugiētibus præparatis ad escam poteris deuorari, quàm peruenire ad sponsum, non vno siquidem iam, sed tanta à te parietum numerositate intersusum? Primus concupiscentia. Secundus consensus. Tertius actus. Quartus consuetudo. Quintus contemptus. Cura ergo concupiscentię priori totis resistere viribus, vt non pertrahat in cōsensum, & omnis deinceps malignitatis fabrica euanescit: nec est omnino quod sponsum prohibeat appropinquare tibi præter solum parietem corporis, quatenus gloriari possis & tu dicens de illo: quia en ipse stat post parietem nostrum. Sed & hoc tibi tota vigilantia prouidendum, vt apertas semper inueniat fenestras, & cancellos quosdam confessionum tuarū, per quos te intus benigne respiciat: quoniam respectus eius, profectus tuus. Aiunt cancellos angustiores esse fenestras, quales vtique hi qui libros describunt, aptare sibi solent ad recipien
B dum lumen paginis. Vnde & puto cancellarios eos appellari, qui chartis conscribendis ex officio deputantur. Cum ergo sint duo genera compunctionis, vnum in mœrore pro nostris excessibus, alterū in exultatione pro diuinis muneribus, quotiens sane eam quæ sine angustia cordis minime fit, peccatorū scilicet meorum facio confessionem: videor mihi cancellum, id est angustiorem aperire fenestram. Nec dubium quin liben
Esa.43.d ter per istam respiciat is qui stat post parietem pius explorator: quia cor contritum & humiliatum deus nō despiciet. Denique & hortatur ad hoc ipsum. Dic tu (inquiens) iniquitates tuas vt iustificeris. Quod si interdum corde dilatato in charitate, pro consideratione diuinæ dignationis ac miserationis li bet animum laxare in vocem laudis, & gratiarum actionē: puto me non iam angustam, sed amplissimam stanti post parietē sponso aperire fenestram, per quam (ni fallor) tanto libentius respicit, quanto amplius sacrificium laudis honorificat eum. Ad manum est de scripturis vtrāque hanc approbare confessionem, sed scientibus ista loquor, & non estis superfluis onerandi, qui vix necessariis indagandis sufficitis. Tanta quippe sunt sacramenta epithalamij huius & laudum præconia quę in eo decantantur ecclesiæ & sponso eius Iesu Christo domino nostro, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

De uisitationibus domini quæ fiunt animæ sibi recte uacanti, & quid per Martham, Lazarum & Mariam significatur. *Sermo LVII.*

C *Canti.2.c* EN dilectus meus loquitur mihi. Videte processus gratiæ, & dignationis diuinæ animaduertite grad?. Attendite sponsę deuotionem atque solertiam, q̄ vigili vtique oculo sponsi obseruat aduentum, & deinceps ipsius omnia intuet. Venit ille, accelerat, appropiat, adest, respicit, alloquitur, & nihil horum momentorum sponsæ industriam effugit, anticipātve notitiam. Venit in angelis, accelerat in patriarchis, appropiat in prophetis, adest in carne, respicit in miraculis, alloquitur in apostolis. Vel sic. Venit affectu & studio miserendi, accelerat subueniendi zelo, appropiat humiliando semetipsum, adest præsentibus, prospicit in futuros, loquitur docens & suadens de regno dei. Sic ergo est aduentus sponsi. Benedictiones & diuitiæ salutis eum eo, & vniuersa quę dę ipso sunt, affluunt deliciis, redundantia
Luc. 12.c certe iucundis ac salutaribus sacramentis. Porro quę amat, vigilat & obseruat, & beata quam dominus inuenerit vigilantem. Non transibit illam, nec præteribit ab ea, sed stabit & lo
Canti.2.c quetur ei, loquetur q̄ue amatoria, siquidem vt dilectus. Sic quippe habes: En dilectus meus loquitur mihi. Bene dilectus qui venit amatoria locuturus, non autem increpatoria. Neque enim de illis est qui à domino merito arguuntur quòd faciem cœli diiudicare nossent, tempus vero aduentus eius minime cognouissent. Hæc namque tam solers & prudens ac bene vigilans, & venientem à longe prospexit, & salientem pro festinatione aduertit: & transilientem superbos vt humili sibi per D
humilitatem propinquaret, vigilantissime obseruauit, & de- *Ibidem.*
mum cum iā staret, & occultaret se post parietē, nihilominus præsentem agnouit, sed & respicientem per fenestras cancellosq̄ persensit, & nunc pro remuneratione tantæ deuotionis & religiosę solicitudinis loquentem audit. Sane enim si respexisset, & minime locutus fuisset, suspectus poterat esse ille respectus, ne forte magis indignationis foret, quàm dilectionis. Denique respexit Petrum, & non fecit ei verbum. Et ideo fortassis fleuit ille, quòd respiciens se, tacuerit. Hæc
Luc.22.g autem quoniam post aspectum meruit & affatum: non modo non flet, sed & gloriatur præ lætitia clamans: En dilectus me? loquitur mihi. Vides intuitum domini cum in se semper maneat idem, non tamen eiusdem semper efficaciæ esse, sed conformari meritis singulorum quos respicit, & aliis quidem incutere metum, aliis vero magis consolationem & securitatem afferre? Denique respicit terram, & facit eam tremere: cum
Luc.1.c è regione respexerit Mariam, & infuderit gratiam. Respexit (ait) humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Non sunt hæc verba plorantis aut trepidantis, sed gaudentis. Respexit similiter hoc loco sponsam, & nec tremuit illa nec fleuit instar Petri, quia non sapiebat terram sicut ille. Dedit vero lætitiam in corde eius, affatu testificans quo eam respexerit affectu. Denique verba quæ loE quitur, audi quàm non indignantis sint, sed amantis. Sequitur. Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Fœlix conscientia, quæ de se ista meretur audire. Quis
Cant.2.c putas in nobis est adeo vigilans & obseruans tempus visitationis suæ, sponsumque aduentantem ita per singula eius momenta diligenter explorans, vt cum venerit & pulsauerit, confestim aperiat ei? Non enim sic ista de ecclesia referuntur, vt
Luc. 12.c non singuli nos, qui simul ecclesia sumus, participare his eius benedictionibus debeamus. Etenim in hoc generaliter omnes atque indifferenter vocati sumus, vt benedictionem hæreditate possideamus. Vnde & audebat dicere ad dominum quidam: Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternum, quia *Psal.118. o*
exultatio cordis mei sunt. Illa puto hęreditate qua se esse prę sumebat filium patris sui qui est in cœlis. Porro si filium, & hæredem: hæredem dei, cohæredem autem Christi. Magnam vero rem gloriatur se acquisiuisse hæreditate ista, testimonia domini. Vtinam ego de me vel vnum meruerim tenere testimonium domini; quia is non in vno, sed in multis exultat testimoniis. Denique ait iterum: In via testimoniorum tuorum *psal. 118.b.*
delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis. Et reuera quid diuitiæ salutis, quid deliciæ cordis, quid animæ vera & cauta secu
2.Cor.10.d ritas, nisi domini attestationes? Non enim, inquit, qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem deus commendat. Vt quid nos hactenus adhuc fraudamur commendationibus seu F attestationibus his diuinis, & paterna hæreditate priuamur? Quasi minime & nos voluntarie genuerit verbo veritatis, sic in nullo nos meminimus ab illo taliter commendatos, nec vlla de nobis assecutos testimonia eius. Vbi est quod Apostolus dicit, quia ipse spiritus dei testimonium perhibet spiritui
Rom.8.c nostro quòd filij dei sumus? Quomodo filij, si expertes hæreditatis? Arguit nos pro certo negligentiæ & incuriæ ipsa inopia nostra. Nam si quis nostrum integrè & perfectè iux
Eccli.39.c ta verbum sapientis cor suum tradat ad vigilandum diluculo ad dominum qui fecit illum, & in conspectu altissimi deprecetur, simulq̄ votis omnibus studeat secundum Esaiam pro
Esa.4.a phetam parare vias domini, rectas facere semitas dei sui, cui
psal.24.c cum propheta sit dicere, Oculi mei semper ad dominum, &
Psalm.15.c quia prouidebam dominum in conspectu meo semper: nonne
Psal.23.a. hic accipiet benedictionem à domino, & misericordiam à deo salutari suo? Visitabitur profecto frequenter, nec vnq̄ ignorabit tempus visitationis suę, quantumlibet is qui in spiritu visitat, clandestinus veniat & furtiuus, vtpote verecundus amator. Adhuc ergo longe agentem bene vigilans anima sobria mente prospiciet, & deinceps vniuersa comperiet quæ in dilecti aduentu sponsam tam solerter quàm signanter aduertisse monstrauimus: quia ipse ait: Qui mane vigilauerint
Prou.8.b ad me, inuenient me. Nam & desiderium festinantis agnoscet: & quando prope & quando præsto iam erit, continuo sentiet, sed & respicientis se oculum quasi solis radium per

G fenestras & rimas parietis subeuntem beato oculo cernet, & demum audiet voces exultationis & amoris appellata amica,
Cant.2.c columba formosa. Quis sapiens & intelliget hęc, ita vt ea etiam digne abinuicem distinguere, & designare singula queat, ac diffinire ad intelligentiam aliorum? Si à me illud speratur, ego ea mallẽ ab experto audire, & qui assuetus sit & exercitatus in talibus. At quoniam quisque qui huiusmodi est, verecũde magis silentio absondere eligit quod silentio percipit, & seruare secretum suum sibi, id sibi tutius arbitratur: dico ego cui ex officio loqui est, nec tacere licet, quicquid illud est quod de huiusmodi vel proprio vel alieno teneo experimento, & quod facile experiri plures queunt, sane altiora relinquens apprehendere illa valentibus. Si igitur admonitus fuero, vel foris ab homine, vel intus à spiritu de tuenda iustitia, & seruanda æquitate, istiusmodi salutaris suasio erit mihi profecto prænuncia imminentis aduentus sponsi, & prępara-
Psal.84.b tio quędam ad dignè suscipiendum supernum visitatorem,
Psal.88.c propheta hæc mihi indicante, dicendo quia iustitia ante eum ambulabit. Et item loquitur deo sic: Iustitia & iudicium (inquit) præparatio sedis tuæ. Nihilominus vero spes eadem arridebit, si sermo insonuerit de humilitate vel patientia, seu etiam de fraterna charitate & obedientia deferenda prælatis:
H maxime autem de sectanda sanctimonia & pace, & cordis puri-
Psal.92.a tate quærenda, quoniam quidem scriptura ait: Domum do-
Psal.75.a mini decet sanctitudo, & factus est in pace locus eius, & mun-
Mat.5.a di corde deum videbunt. Quicquid itaque siue de his siue de aliis quibuslibet virtutibus suggestum animo fuerit, significatio, vt dixi, erit mihi visitationem domini virtutum imminere animæ meæ. Sed & si corripuerit me iustus in mise-
psal.140.b ricordia, & increpauerit me, idipsum sentiam, sciens quia emulatio iusti & benevolentia iter faciunt ei qui ascendit super occasum. Bonus occasus, cum ad correptionem iusti stat homo, & corruit vitium, & dominus ascendit super illud, conculcans hoc pedibus & conterens ne resurgat. Non ergo contemnenda increpatio iusti, quæ ruina peccati, cordis sanitas est, necnon & dei via ad animam. Sed nec vllus omnino sermo qui ædificet ad pietatem, ad virtutes, ad mores optimos, negligenter est audiendus, quoniam & illic iter quo ostenditur salutare dei. Quod si sermo gratus venit & placidus, quatenus pulso fastidio cum desiderio audiatur: iam non modo venire sponsus, sed & accelerare, id est cum desiderio venire crendus est. Illius namque desiderium tuum creat & quòd tu eius properas sermonem admittere, inde est quòd ipse festi-
1.Ioan.4.b nat intrare. Non enim nos eum, sed ipse (inquit) prior dilexit nos. Iam & si etiam ignitum eloquium sentis, atque ex eo cõ-
I scientiam vri in recordatione peccati, recordare tunc de quo
Psal.96.a. scriptura dicit, quia ignis ante ipsum præcedet: & ipsum prope esse non dubites. Denique iuxta est dominus his qui tri-
psal.33.d bulato sunt corde. Si verò non solum compungeris in sermone illo, sed & conuerteris totus ad dominum, iurans & statuens custodire iudicia iustitiæ eius: etiam adesse ipsum iam noueris, præsertim si te inardescere sentias amore eius. Etem vtrũque de illo legis, & ignem videlicet ante ipsum præcedere, & ipsum nihilominus ignem esse. Moyses siquidem de illo
Deut.4.c dicit, quia deus ignis consumens est. Differunt autem, quòd is qui prę mittitur ignis ardorem habet, sed non amorẽ: coquẽs, sed non excoquens: mouens nec promouens. Tantum ad excitandum prę mittitur & præparandum, simulq; ad commonendum quid ex te sis, quo dulcius sapiat postmodum quod ex deo mox eris. At verò ignis qui deus est, consumit quidẽ, sed non affligit, ardet suauiter, desolatur fœliciter. Est enim vere carbo desolatorius: sed qui sic in vitia exerceat vim ignis, vt in anima vicem exhibeat vnctionis. Ergo in virtute qua immu-
Psal.117.c taris, & in amore quo inflammaris, dominum præsentem in-
psal.76.c tellige. Nam dextera domini facit virtutem. Non autem fit
psal.38.a hęc mutatio dexteræ excelsi nisi à feruore spiritus, & in charitate non ficta, ita vt dicat qui huiusmodi est: Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Porro hoc igne consumpta omni labe peccati, & rubigine vitiorum, si iam emundata ac serenata conscientia, sequatur subita quędam atque insolita latitudo mentis, & infusio luminis illuminãtis intellectum vel ad scientiam scripturarum, vel ad mysteriorum notitiam, quorum alterum propter nos oblectandos, K alterum propter ædificandos proximos reor dari: oculus respicientis proculdubio est iste educens quasi lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem: iuxta illud prophetæ Esaiæ: Orietur (inquit) tanquam sol lux tua &c. Sed *Esa.58.c*
sane non per ostia aperta, sed per angusta foramina is tantæ claritatis radius se infundet stante adhuc dũtaxat hoc ruinoso pariete corporis. Erras si aliter speras, ad quãtãcũque cordis proficias puritatem, cum ille præcipuus contemplator dicat: Videmus nunc per speculũ & in ęnigmate, tunc autem fa- *1.Cor.13.d*
cie ad faciem. Post hunc tantę dignationis ac miserationis respectum sequitur vox blande & leniter diuinam insinuans voluntatem, quæ non est aliusq̃ ipse amor, qui ociosus esse non *Cantt.2.c*
potest, de his quæ dei sunt solicitans & suadens. Denique audit spõsa vt surgat & properet, haud dubium quin ad animarum lucra. Hoc siquidem vera & casta contemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer succenderit, tanto interdum repleat zelo & desiderio acquirendi deo qui eum similiter diligant, vt ocium contemplationis pro studio prædicationis libentissime intermittat: & rursum potita votis, aliquatenus in hac parte tanto ardentius redeat in idipsum, quãto se fructuosius intermisisse meminerit, & item sumpto contemplationis gustu, valentius ad conquirenda lucra solita alacritate recurrat. Cæterum inter has vicissitudines plerũq; mens fluctuat, metuens, & vehementer exęstuans, ne forte al- L
teri horum dum suis affectionibus hincinde distrahitur, plus iusto inhæreat, & sic in vtrolibet vel ad modicum à diuina deuiet voluntate. Et fortasse tale aliquid sanctus Iob patiebatur cum diceret: Si dormiero, dico, quando consurgam? & rursum *Iob.7.d*
expectabo vesperam, hoc est. Et quietus neglecti operis, & occupatus perturbatę nihilominus quietis me arguo. Videsvirũ sanctum inter frũctum operis, & tomum contemplatiõis gra uiter æstuare: & in bonis licet semper versantẽ, semper tamẽ quasi de malis pœnitentiam agere, & dei cum gemitu momentis singulis inquirere voluntatem? Vnicũ quippe in huiusmodi remedium seu refugium oratio est, & frequens gemitus ad deũ: vt quid, quando, & quatenus nos facere velit, assidue nobis demonstrare dignetur. Habes (vt ego opinor) tria hæc id est prædicationem, orationem contemplationem, in tribus commendata & designata vocabulis. Etenim merito amica dicitur, quæ sponsi lucra studiosè ac fideliter prædicando, consulendo, ministrando conquirit. Merito columba, quę nihilo *Cantt.2.c*
minus pro suis delictis in oratione gemens & supplicans, diuinam sibi non cessat cõciliare misericordiam. Merito quoq; *Ibidem*
formosa quæ cœlesti desiderio fulgẽs, superneq; contẽplatiõis decorem se induit, horis dũtaxat quibus cõmode & opportune id potest. Sed & illud vide si valeat coaptari huic triplici vnius animæ bono, de tribus videlicet personis illis in domo vna commanentibus, amicis vtiq; saluatoris, & admodũ sami liaribus ei: Marthã loquor ministrantẽ, & Mariam vacantẽ, & *Lucæ.10.g*
Lazarum quasi gementẽ sub lapide, & resurrectionis gratiam M
flagitantẽ. Hæc dicta sunt pro eo q̃ sponsa describitur adeo solers & pernigil in obseruando semitas sponsi, vt minime eã latere possit quãdo, & in quanta festinatione ad se veniat, sed & quando longe, & quãdo prope, & quãdo præsens sit nulla subitatione præoccupari valeat vt ignoret: & quia ꝓinde meruerit, nõ solũ respici misericorditer, sed & dignãter lętificari amoris vocibus, & gaudere gaudio propter vocẽ spõsi. Nos quoq; ad hęc (quãuis audacter) adiecimus, ꝙ quæuis etiam de nobis anima si similiter vigilet, similiter & salutabitur vt amica, consolabitur vt colũba, amplexabitur vt formosa. Perfectę omnis reputabitur in cuius anima tria hæc congruẽter atque opportune cõcurrere videbũtur, vt & gemere pro se, & exultare in deo nouerit, simul & proximorũ vtilitatibus potẽs sit subuenire, placẽs deo, cautus sibi, vtilis suis. Sed ad hæc quis idoneus? Vtinam ipsa in vniuersis nobis, etsi non tota in singulis, saltem singula in diuersis sicut hodie haberi videntur, longis reseruentur temporibus. Habemus siquidem Martham tãquam saluatoris amicam in his qui exteriora fideliter administrant. Habemus & Lazarum tanquam columbã gementem nouitios vtique, qui nuper peccatis mortui, pro recẽtibus adhuc plagis laborant in gemitu suo sub timore iudicij, & sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum nemo est memor *Psal.87.d*
amplius, sic se non putant reputari, donec ad Christi iussionem

A nem sublato pondere timoris tanquam prementis lapidis molę, respirare in spem veniæ possint. Habemus quoque Mariam contemplantem, in illis qui processu longioris temporis cooperante gratia dei in aliquid melius & lętius proficere potuerunt, quando iam de indulgentia præsumentes, non tam versare intra se soliciti sunt tristem imaginem peccatorum, quam
Psal.1.a certe in lege dei meditari die ac nocte insatiabiliter delectantur interdum etiam reuelata facie gloriam sponsi cum ineffabili gaudio speculantes, in eandem imaginem transformantur de claritate in claritatem tanquam à domini spiritu. Iam ad quid sponsam surgere & properare hortetur is qui paulo ante defensare visus est eam ne dormiens suscitaretur, alio sermone videbimus. Adsit ipse vt & huius nobis sacramenti rationem aperire dignetur sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in
secula, Amen.

Qualiter sponsus hortętur sponsam id est uiros perfectos ad regimen imperfectorum, & de pusillanimitate uitiorum in eis faciendа ut uirtutes succrescant, Sermo LVIII.

Cantt.2.c Vrge propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Quis hoc dicit? Absque dubio sponsus. Et nonne ipse est qui paulo ante suscitari dile-
B ctam tantopere prohibebat? Quo pacto ergo nunc non solum vt surgat, sed vt & acceleret iubet? Venit in men-
Mat.26.d. tem simile quid ex euangelio. Ea quippe nocte qua dominus tradebatur, cum fatigatos productioribus vigiliis discipulos qui secum erant, dormire demum ac requiescere præcepisset,
Ibidem in ipsa hora surgere cogit: surgite eamus (inquit) ecce appropinquat qui me tradet. Nunc quoque similiter vno pene mo-
Cantt.2.c mento & prohibet suscitari sponsam, & suscitat, surge (inquiens) & veni. Quid sibi itaque vult tam subita hæc mutatio voluntatis siue consilij? Putamus ne leuitate vsum sponsum, & aliquid voluisse prius quod mox nolucrit? Minimè. Sed agnoscite eas quas vobis supra, si meministis, commendaui & non semel vicissitudines vtique sanctæ quietis, ac necessarię actionis, & quia non sit in hac vita copia contemplandi, nec diuturnitas ocij, vbi officij & operis cogentior vrget instantiorque vtilitas. More igitur suo sponsus vbi dilectam paululum in sinu proprio quieuisse persentit, ad ea denuo quæ vtiliora visa sunt, trahere non cunctatur. Non tamen quasi inuitam: nec enim quod fieri vetuit, faceret vllatenus ipse. Sed trahi sane à sponso sponsæ, est ab ipso accipere desiderium quo trahatur, desiderium bonorum operum, desiderium fructificandi sponso, quippe cui viuere sponsus est & mori lucrum. Et est desiderium vehemens quod eam non tantum surgere, sed & surgere festinanter solicitat. Sic quippe habes: Surge, propera &
C veni. Nec parum confortat quod audit, veni: & non, vade: per hoc se intelligens non tam mitti quam duci, & secum pariter
Iob.17.a sponsum esse venturum. Quid enim difficile sibi illo comite
psal.22.a reputet? Pone me (inquit) iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. Item. Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Non vtique suscitatur præterquam velit, quando sit prius vt velit: quod non est aliud nisi sancti quæstus immissa auiditas. Animatur etiam
Cantt.2.c ad opus iniunctum, & de temporis opportunitate redditur alacrior. Tempus faciendi (inquit) ô sponsa, quia hyems transiit, quando operari nemo poterat. Imber quoque qui inundatione facta operiebat terram, culturas impediebat, & vel
Ibidem fata necabat, vel feri vetabat: is inquam imber excurrit, abiit & recessit. Flores apparuerunt in terra nostra, vernalem profecto temperiem adesse signantes, operandi commoditatem,
Ibidem frugum vicinitatem ac fructuum. Deinde subdit vbi & quid primum operari oporteat. Tempus (inquiens) putationis aduenit. Ad vineas ergo excolendas ducitur. Quæ vt possint vberioribus fructibus respondere colonis, ante omnia necesse est sarmenta sterilia proiici, succidi noxia, putari superflua. Hæc iuxta literam. Nunc iam videamus quid istiusmodi quasi historico schemate spiritualiter nobis innuatur intelligendum. Et vineas quidem animas esse vel ecclesias, simulque huius rei rationem quænam sit, dixi vobis iam, & audistis, nec opus habetis iterato audire. Ad has itaque requisendas, corrigendas, instruendas, saluandas, anima perfectior inuitatur, quæ D
tamen id ministerij sortita sit non sua ambitione, sed vocata à deo tanquam Aaron. Porro inuitatio ipsa quid est, nisi intima quædam stimulatio charitatis pie nos solicitantis æmulari fraternam salutem, æmulari decorem domus domini, incre-
Psal.25.b menta lucrorum eius, incrementa frugum iustitiæ eius, laudem & gloriam nominis eius? Istiusmodi itaque circa deum religiosis affectibus quotiens is qui animas regere, aut studio prædicationis ex officio intendere habet, hominem suum interiorem senserit permoueri, totiens pro certo sponsum adesse intelligat, totiens se ab illo ad vineas inuitari. Ad quid? nisi vt euellat & destruat, & ædificet & plantet? Verum quoniam operi huic sicut & omni rei sub cœlo non omne tempus suppetit & aptum est, addit is qui inuitat, tempus putationis aduenisse. Adesse hoc nouerat qui dicebat: Ecce nunc tempus
2.Cor.6.a. acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum. Vitiosa sine dubio atque superflua, & omne denique quod offendiculum dare, & impedire fructum salutis possit, putare iam & resecare monebat, sciens quia tempus putationis aduenerit. Ideo & aie
Cantt.2.c bat fideli cuidam cultori vinearum: Argue, increpa, obsecra.
2.Ti.4.a in primo & secundo horum putationem vel extirpationem, in vltimo plantationem indicens. Et hæc quidem sponsus per os Pauli de tempore operandi. Sed audi quid per proprium os de temporum consideratione sub alio quidem rerum schę-
E mate & nomine cum noua sponsa sit locutus. Nonne vos dicitis (inquit) quia quatuor menses sunt, & messis venit? Ecce di-
Ioan.4.d. co vobis. Leuate oculos vestros & videte regiones, quia albę sunt iam ad messem. Item. Messis quidem multa, operarij pauci: rogate dominum messis vt mittat operarios in messem suam. Sicut igitur ibi metendi animarum segetes tempus adesse
Mat.9.d monstrabat, ita & hic vineas æquè intelligibiles, id est animas vel ecclesias tempus putandi aduenisse denunciat, id forsitan inter vtrasque res volens vocabulorum diuersitate distingui, vt messes plebes, vineas congregationes sanctorum cohabitantium intelligamus. Porro hyemale tempus quod præteriisse significat, illud mihi designare videtur cum dominus Iesus iam non palam ambularet apud Iudæos, eo quòd con-
Ioan.7.a spirassent aduersus eum volentes eum interficere. Vnde & dicebat ad quosdam: Tempus meum nondum aduenit, tempus
Ibidem autem vestrum semper est paratum. Et rursum, Ascendite vos ad diem festum hunc, ego non ascendam. Ascendit tamen postea & ipse, non palam, sed quasi in occulto. Extunc ergo & deinceps vsque ad aduentum spiritus sancti quo recaluerunt
Luc.12.f. torpentia fidelium corda tanquam igne quem dominus ad hoc ipsum misit in terram, hyems fuit. Tu ne negaueris hyemem
Ioan.18.c tunc fuisse, cum Petrus sederet ad prunas non minus gelido corde, quam corpore? Denique erat frigus, inquit. Magnum F
reuera frigus cor negantis constrinxerat. Nec mirum tamen, cum ignis ab eo ablatus esset. Nam pauloante non paruo feruebat zelo, quippe adhuc igni proximus, qui euaginato gla-
Lucæ.22.e dio ne ignem perderet, serui auriculam amputauit. Sed non erat tempus putationis, & ideo audit: Conuerte gladium tuũ
Mat.26.e in locum suum. Erat enim hora & potestas tenebrarum, & quisquis tunc discipulorum leuaret gladium vel ferri vel verbi, aut ferro truncandus erat, & neminem lucraretur, nec quippiam fructus afferret: aut certe timoris gladio ad negandum cogẽdus, & sic magis ipse periret, iuxta verbum domini quod subiunxit mox ita dicens: Omnis qui accipit gladium, gladio
Ibidem peribit. Quis nempe cæterorum ante pauendam mortis imaginem impauidus staret, trepidante & cedente principe ipso, & qui voce confortatoria sui imperatoris fuerat præmunitus & præmonitus alios confortare? Cæterum nec is nec illi sibi adhuc induerant virtutem ex alto, & ob hoc tutum non erat eis exire in vineas, & exercre linguæ sarculum, & gladio spiritus putare vites, purgare palmites vt fructum plus afferrent. Denique ipse dominus tacebat in passione, & in multis
Mat.15.c interrogatus non respondebat, factus (iuxta prophetam) sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.
Psal.37.c Dicebat autem: Si vobis dixero, non credetis mihi: si autem
Luc.22.c & interrogauero, non respondebitis mihi. Sciens tempus putationis nondum aduenisse, nec respōsuram prorsus vineam suam impensis laboribus, id est nec fidei nec boni operis fructum

G ctum aliquem relaturam. Quare? Quia hyems erat in cordibus perfidorum,& hyemales quidam malitiæ imbres occupauerant terram,iacta semina verbi suffocare quam fouere pauratiores, sed & cultui vinearum omnem nihilominus impendendam operam frustraturi. Quos vos me nunc putatis dicere imbres? istos ne quos videmus currentes per aera nubes turbulento spiritu spargere super terram? Non est ita. Sed quos de terra in aerem sursum ferunt homines turbulenti spiritus,ponentes in cœlum os suum, & lingua eorum transiens in terram,tanquam pluuia amarissima terram ipsam paluſtrem ac sterilem facit,& tam plantis quam satis inutilem, non quidem his visibilibus atque corporeis ad nostros vtique corporeos vsus datis,de quibus nulla plane sicut nec de bobus cura est deo. Sed quibus? Profecto quæ sæuit & plantauit dei manus & non hominis,quæ & vel germinare vel radicari in fide & charitate poterant,& fructus parturire salutis, si bonis & temporaneis imbribus rigarentur. Animæ denique sunt pro quibus Christus mortuus est. Væ nubibus pluentibus istiusmodi imbres super eas qui lutum faciant, fructum non afferant. Nam sicut sunt & bonę & malę arbores ferentes quæque fructus pro sui dissimilitudine differentes, bonæ videlicet bonos,& malę malos: ita & arbitror nubes & bonas quæ bonos,& malas quæ malos pluant imbres. Et vide ne forte innueret nobis hanc nubium imbriumque differentiam qui
Esa.5.b H dicebat. Mandabo nubibus meis ne pluant super eam (haud dubium quin super vineam) imbrem. Cur putas adiunxisse signanter,meis,nisi quia sunt & malæ nubes,quæ non sunt eius?
Ioan.19.c. Tolle tolle (inquiunt) crucifige eum. O nubes violentas & turbidas. O imbrem procellosum,ô torrentem iniquitatis, euertere magis quam fœcundare idoneum. Nec minus malus minúsve amarus,minori licet impetu proruens,imber ille qui
Luc.23.d subsecutus est. Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere? Christus rex Israel descendat nunc de cruce,& credimus ei. Philosophorum ventosa loquacitas non bonus imber est, qui sterilitatem magis intulit terris quam fertilitatem. Multo magis praua dogmata hæreticorum, mali imbres sunt,quæ pro fructibus spinas producunt & tribulos. Mali imbres etiam traditiones pharisæorum quos saluator redarguit,& ipsi nubes malę. Et nisi existimes me iniuriam facere Moysi,nam bona nubes est illa,non omne quod pluit vel ipsa,
Exc.20.d bonum tamen dicam,ne illi contradicam qui ait: Dedi illis, id est Iudæis præcepta non bona, haud dubium quin per Moysen,& iustificationes in quibus non vinent in eis. Literalis illa (verbi causa) obseruatio sabbati sonantis requiem non dona-
2.Mac.7.a tis,indictus sacrificiorum ritus, interdictus porcinę carnis esus,nonnullorumque similium quæ immunda à Moyse censentur,pluuia est hoc totum ex illa nube descendens,sed nolo in agrum vel ortum meum quandoque descendat. Fuerit sane
I bona suo tempore,post tempus si venerit non bonam iam cęleo. Omnis etiam lenis & leniter descendens pluuia si sit intempestiua,molesta est. Donec ergo istiusmodi aquę pestilentes occupauerunt terram & inualuerunt super eam, tempus suum vineæ non habuerunt,nec fuit quod sponsa inuitaretur ad putandas vineas. Cæterum illis decurrentibus terra apparuit arida,& flores apparuerunt in ea, significantes tempus putationis adesse. Quæris quando hoc fuit? Quando putas, nisi cum resloruit caro Christi in resurrectione? Et hic primus & maximus flos qui apparuit in terra nostra, nam primi-
1.Cor.15.c tiæ dormientium Christus. Ipse inquam flos campi, & lilium
Canti.2.d. cõuallium Iesus, vt putabatur filius Ioseph à Nazareth,quod
Luc.3.c interpretatur flos. Is ergo flos apparuit primus, non solus.
Mat.27.f. Nam & multa corpora sanctorum qui dormierant,pariter surrexerunt,qui veluti quidam lucidissimi flores simul apparuerunt in terra nostra. Denique venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Flores etiam fuerunt qui primi crediderunt de populo,primitiæ sanctorum. Flores eorum miracula instar florum producentia fructum fidei. Nam postquam illa infidelitatis imber aliquantulum vel ex parte abiit & recessit, secuta mox est pluuia voluntaria quam segregauit deus hæreditati suæ, & flores apparere cœperunt. Dominus dedit
Psal.84.b benignitatem,& terra nostra dedit flores suos, ita vt vna die
Act.2.g tria milia,in alia quinque milia de populo crederent,adeo in
&.4.d breui creuit florum numerus,id est credentium multitudo. Et non potuit gelu malitiæ prævalere aduersus flores qui appa- K
rebant,nec præripere (vt assolet) fructum vitæ quam promittebant. Nam cum omnes qui crediderant,induerentur virtute ex alto: surrexerunt ex eis homines qui minas hominũ con- 1.Pe.5.c
tempserunt,fortes in fide, passi sunt quidem quam plurimos contradictores,sed non cesserunt,neque subterfugerunt quo
minus & facerent & annunciarent opera dei. Nam iuxta illud Psal.125.a.
in psalmo,spiritualiter quidem & seminauerunt agros,& plã- &.106.d
tauerunt vineas,& fecerunt fructum natiuitatis. Processu tem poris tempestas sedata est,& pace reddita terris creuerunt vineæ,& propagatæ & dilatatæ sunt, & multiplicatæ super numerum. Et tunc demum sponsa ad vineas inuitatur, non quidem ad plantandum, sed ad putandum quod plantatum iam erat. Opportune quidem,nam id opus pacis tempus require- Psal.149.b
bat. Quando etenim persecutionis tempore id liceret? Aliquin sumere in manus gladios ancipites, facere vindictam in Ibidem.
nationibus,increpationes in populis,alligare reges eorum in compedibus,& nobiles eorum in manicis ferreis, & facere in eis iudicium conscriptum: hoc quippe putare vineas est. Hæc inquam omnia vix vel pacis tempore actitantur in pace. Et de his satis. Poterat etiam finiri sermo, si prius quemque vestrum iuxta morem meum de sua vinea monuissem. Quis enim ita ad vnguem omnia à se superflua resecauit, vt nil se habere
putet putatione dignum? Credite mihi,& putata repullulant, L
& effugata redeunt,& reaccenduntur extincta, & sopita denuo excitantur. Parum est ergo semel putasse, sæpe putandum est. Immo si fieri possit semper, quia semper quod putari oporteat (si non dissimulas) inuenis. Quamtumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras si vitia putas emortua, &
non magis suppressa. Velis nolis intra fines tuos habitat Iebu Iudic.1.c
seus, subiugari potest, sed non exterminari. Scio (inquit) quia Roma.7.d
non habitat in me bonum. Parum est nisi & malum inesse fateatur. Ait,non quod volo bonum hoc ago,sed quod odi malum illud facio. Si autem quod odi illud facio, iam non ego operor illud,sed quod habitat in me peccatum. Aut te ergo si audes præfer apostolo (nempe ipsius ista vox est) aut fatere cum illo te quoque vitiis non carere. Medium denique vitiorum virtus tenet,ac proinde sedula eget non solum putatione,sed & circumcisione. Alioquin verendum ne circumqua que à lambentibus vel potius à rodentibus vitiis illa dum nes cis paulatim elãgueat,aut si supercreuerint,suffocetur. Vnum in tanto discrimine consilium est, obseruare diligenter, & mox vt renascentium capita apparebunt, prompta seueritate succidere. Non potest virtus cum vitiis pariter crescere. Ergo vt illa vigeat,ista crescere non sinantur. Tolle superflua,& salubria surgunt,vtilitati accedit quicquid cupiditati demis. Demus operam putationi. Putetur cupiditas vt virtus roboretur. Nobis fratres,putationis semper est tẽpus, sicut semper
est opus. Confido enim quia nobis hyems iam transiit. Sci- M
tis quam hyemem dicam? Timorem illum qui non est in cha- Canti.2.c
ritate,qui cum omnes initiet ad sapientiam, neminem consummat: quoniam superueniens charitas extundit illum tanquam hyemem æstas. Aestas enim charitas est. Quæ si iam venit, immo quia venit (sicut iustum est mihi sentire de vobis) siccauerit necesse est omnem hyemalem imbrem, omnem vide licet anxietatis lachrymam,quam amara recordatio peccati, & timor ante extorquebat iudicij. Itaque (quod non dubius dico) etsi non de omnibus vobis, profecto de pluribus hic iam imber abiit & recessit. Nam & flores apparent, indices pluuiæ suauioris. Habet & æstas pluuias suas suaues & vberes. Quid dulcius lachrymis charitatis? Flet quippe charitas, sed ex amore, non ex mœrore. Flet ex desiderio. Flet cum flentibus. Tali imbre non ambigo rigatos vberius actus obedientiæ vestræ,quos lętus intueor,non murmure tetros, non tristitia subobscuros: sed quodam spirituali gaudio iucundos & floridos. Sic sunt ac si semper flores gestetis in manibus. Ergo si hyems transiit,imber abiit & recessit,si demum flores apparuerunt in terra nostra, & si: binde quædam spiritualis gratiæ vernalis temperies tempus putationis indicit,quid restat nisi vt decętero toti incumbamus huic operi tam sancto, Thre.3.c
tam necessario? Scrutemur iuxta prophetam vias nostras &
studia nostra,& in eo se quisque iudicet profeciſſe: non cum non inuenerit quod reprehendat, sed cum quod inuenerit reprehendet.

A prehendet. Tunc te non frustra scrutatus es,si rursum opus es se scrutinio aduertisti. Et totiens non te fefellit inquisitio tua, quotiens iterandam putaueris. Si autem semper hoc cum opus est facis, semper facis. Semper ergo opus esse tibi memineris superni auxilij & misericordiæ sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

De gemitibus animæ suspirantis ad cœlestem patriam, & de commendatione castitatis & viduitatis, Sermo quinquagesimusnonus.

Cant.2.c VOx turturis audita est in terra nostra. Minimè iam dissimulare queo quod ecce secũdo is q de cœlo est de terra loquitur. Vtique tam dignanter, tam so-
Ibidem cialiter,quasi vnus è terra. Spõsus est iste. Qui cum præmitteret flores apparuisse in terra,adiunxit,nostra: & nũc nihilominus vox (inquit) turturis audita est in terra nostra. Ergo ne ratione carebit deo quidem tam insueta (ne dicam indigna) locutio? Nusquam (vt opinor) de cœlo sic locutum reperies,nusquam alibi de terra. Aduerte igitur quantæ suauitatis sit,deum cœli dicere in terra nostra. Quique terrigenæ & filij hominum audite: Magnificauit dominus facere no-
psal.125.a. biscum. Multum illi cum terra,multum cum sponsa, quam de-
B terris sibi asciscere placuit. In terra (inquit) nostra. Non plane principatum sonat vox ista,sed consortium, sed familiaritatem. Tanquam sponsus hoc dicit, non tanquam dominus. Quid? Conditor est,& consortem se reputat. Amor loquitur, qui dominum nescit. Carmen nimirum amoris est, nec aliis hoc quam amatoriis fulciri oportuit. Amat & deus,nec aliunde hoc habet, sed ipse est vnde amat. Et ideo vehementius, quia non amorem tam habet,quam hoc est ipse. Verum quos amat,amicos habet,non seruos. Denique amicus sit de magi-
1.Cor.6.d. stro. nec enim amicos discipulos diceret si non essent. Videsamori cędere etiam maiestatem? Ita est fratres, neminem suspicit amor,sed ne despicit quidem. Omnes ex æquo intuetur qui perfectè se amant,& in seipso celsos humilesque con-
temperat,nec modo pares,sed vnum eos facit. Tu deum forsitan adhuc ab hac amoris regula excipi putas,sed qui adhæret deo,vnus spiritus est. Quid miraris hoc? Ipse factus est tanquam vnus ex nobis. Minus dixi,non tanquam vnus, sed vnus. Parum est parem esse hominibus,homo est. Inde terram nostram vendicat sibi,sed quasi patriam,non quasi possessionem.
Ibidem Quidni vendicet? Inde illi sponsa, inde substantia corporis. Inde sponsus ipse,inde duo in carne vna. Si caro vna, cur non
Psal.113.d. & patria vna? Cœlum cœli domino (inquit) terram autem dedit filiis hominum. Ergo vt filius hominis hæreditat terram, vt dominus subiicit,vt conditor administrat,vt sponsus com-
C municat. Dicendo nempe,in terra nostra,proprietatem profecto abnuit,societatem non respuit. Et hæc pro eo quod sponsus tam benigno vsus est verbo,vt dignatus sit dicere in terra nostra. Nunc cætera videamus. Vox turturis audita est in
Cant.2.c terra nostra. Et hoc indicium est transactæ hyemis,tempus nihilominus putationis adesse denuncians. Id iuxta literam. Alias turturis vox non dulce admodum sonat, sed signat dulcia. Ipsa auicula si emis, non magni: si discutis, non parui precij est. Et vox quidem gementi,quam canenti similior,peregrinationis nostræ nos admonet. Illius doctoris libenter audio vocem, qui non sibi plausum sed mihi planctum moueat. Vere turturem exhibes,si gemere doceas. Et si persuadere vis, gemendo id magis quam declamando studeas oportebit. Exemplum sane tum in aliis multis,tum vel maximè hoc in negocio verbo efficacius est. Dabis voci tuæ vocem virtutis, si quod suades prius tibi illud cognoscens persuasisse. Validior operis,quam oris vox. Fac vt loqueris, & non solum me facilius
Mat.23.a emendas, sed te quoque non leui liberas probro. Non iam pertinebit ad te si quis dicat: Alligant onera grauia & impor-
Rom.2.c tabilia, & imponunt ea in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Sed neque illud verearis oportet, Tu qui alios doces, teipsum non doces? Vox turturis audita est in terra nostra. Donec homines pro dei cultu mercedem tantum in terra,& tantum terram acceperunt (illam vtique lacte & melle manantem) minimè se cognouerunt peregrinos super terram,nec more turturis ingemuerunt veluti patriæ reminiscentes: magis autem pro patria exilio abutentes, D
dederunt se comedere pinguia,& bibere mulsum. Ita tam diu non est vox turturis audita in terra nostra. Vbi ergo regni cœlorum promissio facta est, tunc intellexerunt homines se non habere hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirere tota auiditate cœperunt,& tunc primum manifestè sonuit in terra vox turturis. Nam dum sancta quæque iam anima Christi præsentiam suspiraret, regni dilationem molestè ferret, desideratam patriam gemitibus & suspiriis à longe salutaret nonne tibi videtur vice fungi gemebundæ ac castissimæ turturis quæcunque anima in terris ita feciſſet? Extunc ergo & deinceps vox turturis audita est in terra nostra. Quidni mouecat mihi crebras lachrymas & gemitus quotidianos Christi
Psal.37.b absentia? Domine ante te omne desiderium meum, & gemi-
Psal.6.a tus meus à te non est absconditus. Laboraui in gemitu meo,
Ibidem tu scis,sed beatus qui dicere potuit: Lauabo per singulas noctes lectum meum,lachrymis meis stratum meum rigabo. Nõ solum autem mihi,sed & omnibus qui diligunt aduentum eius, gemitus isti comperti sunt. Hoc quippe est quod ipse aiebat: Nunquid possunt (inquit) filij sponsi lugere quandiu
Mat.9.b cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus,& tunc lugebunt. Ac si diceret. Et tunc vox tur-
Canti.2.c turis audietur,Ita est Iesu bone,venerunt dies illi. Nam & ipsa creatura ingemiscit & parturit vsque adhuc, reuelatio-
E nem filiorum dei expectans. Non solum autem illa,sed & nosipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum dei expectantes redemptionem corporis nostri: hoc scientes, quia quandiu sumus in corpore hoc, peregrinamur à domino. Nec vacui gemitus,quibus è cœlo tam misericorditer respondetur. Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam: dicit dominus. Fuit & in tempore patrum vox ista gementium,sed rara & penes quemque suus genitus. Vnde & Esa.24.c
dicebat quis: Secretum meum mihi,secretum meum mihi. Sed Psal.37.b
& qui aiebat: Gemitus meus à te non est absconditus, profecto monstrabat absconditum esse qui soli deo non esset absconditus. Et ideo tunc dici non potuit: Vox turturis audita Canti.2.c
est in terra nostra, quoniam secretum adhuc paucorum iam tunc in multitudinem non exiuit. At vbi palam clamatum est, quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera dei se- Colo.2.a
dens,ad omnes iam cœpit pertinere gemitus iste turtureus,& vna omnibus esse gemendi ratio, quia omnes sciebant dominum,secundum quod in Hieremia legitur: Et cognoscent me Hiere.31.f.
omnes à minimo vsque ad maximum, dicit dominus. Cæterum si multi gementes, quid sibi vult vnius expressio? Vox turturis inquit. Quare non turturum? Forte apostolus id sol-
F uit vbi ait, quia ipse spiritus postulat pro sanctis gemitibus
Rom.8.c inenarrabilibus. Ita est. Ipse inducitur gemens,qui gementes facit. Et quamlibet multi sint quos ita gemere audias, vnius per omnium labia vox sonat. Quidni illius qui ipsam in ore singulorum pro quorunque necessitatibus format? denique vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Sua vox
1.Cor.12.c quemque manifestum facit,& præsentem indicat. Et audi ex
Ioan.3.b. euangelio quod vocem habeat spiritus sanctus. Spiritus (inquit) vbi vult spirat,& vocem eius audis, & nescis vnde veniat,aut quo vadat. Et si ille nesciebat qui literam occidentem docebat mortuos magister mortuo, nos sciamus qui trãslati de morte ad vitam per viuificãtem spiritum certo & quotidiano experimento ipso nos illuminante probamus vota & gemitus nostros ab ipso venire, & ad eum ire, illicque inuenire misericordiam in oculis dei. Quando enim sui spiritus vocem irritam faceret deus? At ipse scit quid desideret spiritus, quia secundum deum postulat pro sanctis. Nec soli commendant turturem gemitus, commendat & castitas. Huius de-
nique merito digna fuit dari hostia pro virgineo partu. Sic Luc.2.d
quippe habes,par turturum,aut duos pullos columbarum. Et licet alias quidem per columbam spiritus sanctus soleat designari,tamen quia libidinosa auis est, non decuit offerri eam in sacrificium domini, nisi ea sane ætate qua nesciret libidinem. At turturis non designatur ætas,quoniam agnoscitur castitas in quacunque ætate: Denique compare vno contenta est,quo amisso alterum iam non admittit, numerositatem in hominibus nuptiarum redarguens. Nam etsi forsitan culpa propter incontinentiam venialis est, ipsa tamen tanta incon-

tinentia

Gtinentia turpis est. Pudet ad negocium honestatis rationem non posse in homine, quod natura possit in volucre. Cernere enim est turturem tempore suæ viduitatis, sanctæ viduitatis opus strenuè atque infatigabiliter exequentem. Videas vbique singularem, vbique gementem audias, nec vnquam in viridi ramo residentem prospicies, vt tu ab eo discas voluptatum virentia velut virulenta vitare. Adde quòd in iugis montium & in summitatibus arborum frequentior illi conuersatio est, vt quod vel maximè propositum pudicitiæ decet, doceat nos terrena despicere, & amare cœlestia. Ex quibus colligitur quod vox sit turturis, etiam prædicatio castitatis. Neque enim à principio vox ista in terris audita fuit, sed magis illa: Gene.1.c Crescite & multiplicamini, & replete terram. Incassum profecto vox illa pudicitiæ sonuisset, necdum propalata resurgentium patria: in qua longe fœlicius homines neque nubent Luc.20.f neque nubentur, sed sunt sicut angeli dei in cœlis. Tunc voci illi tempus fuisse tunc dicas cum maledicto omnis subiacebat sterilis in Israel, cum patriarchæ ipsi plures simul haberent vxores, cum frater fratris absque liberis defuncti semen suscitare ex lege compellebatur? At vbi insonuit ex ore cœlestis turturis commendatio illa spadonum qui se castrauerũt propter regnum dei, & item alterius cuiusdam castissimæ turturis consilium de virginibus vbique inualuit, tunc primum dici veraciter potuit, quia vox turturis audita est in terra nostra. Ergo si in terra nostra & flores apparuerunt, & vox turCan.2.c H turis audita est, profecto & visu veritas comperta est & auditu. Vox quippe auditur, flos cernitur. Flos miraculum est, vt nostra superior interpretatio habet, quod voci accedens fructum parturit fidei. Et si fides ex auditu, sed ex visu confirmatio est. Sonuit vox, splenduit flos, & veritas de terra orta est, Psal.84.b per fidelium confessionem verbo signoque pariter concurrentibus in testimonium fidei. Testimonia ista credibilia facta Psal.92.a. sunt nimis, dum flos voci, auri oculus attestatur. Audita visa confirmant, vbi duorum testimonium (auris loquor & oculi) Luce.7.d. ratum sit. Propterea dominus aiebat: Ite renunciate Ioanni (eius nempe discipulis loquebatur) quæ audistis & vidistis. Nec breuius illis nec planius intimari fidei valuit certitudo. Eadem sane in breui etiam vniuersæ terræ persuasio facta est, & eodem argumenti compendio. Quæ audistis (inquit) & vidistis. O verbum abbreuiatum, attamen viuum & efficax. Haud dubius profecto assero quod auribus oculisque percepi. Intonat tuba salutaris, coruscant miracula, & mundus credit. Cito persuadetur quod dicitur, dum quod stupetur, ostenMat.16.d. ditur. Habes autem quia profecti apostoli prædicauerunt vbique domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Habes in monte stupenda claritate trãsfiguratum, & nihilominus superna testificatum voce. Habes in Iordane similiter & columbam designantem, & vocem testificantem.

I Itaque hæc duo vbique pariter vox & signum ad introducendam fidem ex diuina largitate concurrunt, vt latus ad animam per vtrasque fenestras ingressus pateat veritati. Sequitur. Cant.2.c Ficus protulit grossos suos. Non comedamus ex eis, nec enim esui habiles sunt ob immaturitatem sui. Bonarum ficuum habent speciem, sed similitudinem, non saporem, forte hypocritas designantes. Non abiiciamus tamen, aliàs forsitan his opus habebimus. Alioquin satis per seipsos leuiter & ante tempus cadent, sicut fœnum tectorum quod priusquam euellatur Psal.128.d exaruit. quod ego de hypocritis dictum reor. Non sine causa tamen in carmine nuptiali eorum mentio facta est. Erunt sine dubio etsi non esui, vsui qualicunque. Multa in nuptiis præter dapes necessariè procurantur. Ego verò istud adeo minime prætereundum existimo, vt quicquid illud est, inter angustias extremitatum sermonis huius discutere nolim: sed differo in diem alterum, & horam liberiorem. An verò necessariè, vobis tunc experiri licebit, tãtum mihi opportunitatem facultatemque obtineant vota vestra ad proferendum quod sentio, in vestram ipsorum ædificationem, in laudem & gloriam spon si ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De incredulitate Iudæorum qua compleuerunt mensuram patrum suorum occidẽdo Christum, Sermo sexagesimus. K

Ficus protulit grossos suos. Ex superioribus pendet præsens locus. dixerat enim tempus putationis ve- Canti.2.c. nisse, tam ex floribus qui iam apparebant, quam ex audita turturis voce hoc asserens. Idipsum adhuc ex grossorum productione affirmat: quia non solum ex floribus & voce turturis experimentum capitur temporis, capitur & ex ficu. Non enim non est aer indulgentior tunc cum ficus grossos suos protulerit. Ficus flores non habet, sed pro floribus grossos mittit tempore quo cæteræ arbores florent. Et quomodo flores apparent & trãseunt, ad nihil vtiles nisi quod secuturi fructus quidam prænuncij sunt: ita & grossi oriuntur, sed immature cadũt, & dant locum maturandis, ipsi minimè habiles ad vescendum. Et hinc ergo (vt dixi) sumit sponsus experimentum temporis, & argumentum suasionis, vt non pigritetur pergere sponsa ad vineas, quia non perit opera quæ tempestiua venit. Et litera quidem sic. Quid verò spiritus? Vt plane hoc loco non ficum intueamur, sed populum: nempe de hominibus cura est deo, non de arboribus. Verè ficus est populus, fragilis carne, paruulus sensu, animo humilis, cuius primi fructus (vt interim nomini alludamus) grossi vti- L que & terreni. Nec enim popularis est studij primum quæ- Mat.6.d rere regnum dei & iustitiam eius, sed vt ait apostolus, cogita- 1.Cor.7.d. re quæ mundi sunt, quomodo placeant vxoribus, vel illæ viris. Tribulationem carnis habebunt huiusmodi, sed in nouissimis non negamus eos fructus fidei assecuturos, si bonam habuerint nouissimam confessionem, maximeque si carnis opera eleemosynis redemerint. Ergo primi plebium fructus nec Mat.3.b fructus sunt, non magis quam ficuum grossi. Deniq; si dignos postmodũ fructus pœnitentiæ fecerint (non enim prius quod spirituale est, sed quod animale) dicetur illis. Quem fructum habuistis tunc in quibus nunc erubescitis? Ego tamen hoc loco non quemuis populum interpretari liberum puto, vnus signanter exprimitur. Neque enim, protulerunt, dixit, quasi de pluribꝰ, sed quasi de vna protulit, inquit, ficus grossos suos, & (vt sentio ego) quæ est plebs Iudæorum. Quanta in hanc sal- Luc.13.b uator parabolicè in euangelio loqui videturꝰ vt est illud. Ar- Luc.21.f borem fici habebat quidam plantatam in vinea sua &c. Item. Ioan.1.g Videte ficulneam & omnes arbores. Et Nathanaeli dictum Mar.11.b est: Cum esses sub ficu, vidi te. Et rursum maledicit ficulneæ pro eo quod non inuenit in ea fructum. Bene ficus, quæ bona licet patriarcharum radice prodierit: nunquam tamen in altum proficere, nunquam se humo attollere voluit, nunquã respondere radici proceritate ramorum, generositate florum, fœcunditate fructuum. Male prorsus tibi cum tua radice conM uenit arbor pusilla, tortuosa, nodosa. Radix enim sancta. Quid Cant.2.c ea dignum tuis apparet in ramis? Ficus (inquit) protulit grossos suos. Non hos nobili à radice traxisti semen nequã. Quod in ea est, de spiritu sancto est, ac per hoc subtile totum ac suaue. Tibi vnde hi grossi? Et verè quid non grossum in gente illa? Nec actus profecto, nec affectus, nec intellectus, sed nec ritus quem in colendo deum habuit. Nam actus in bellis, affectus in lucris totus erat, intellectus in crassitudine literæ, cultus in sanguine pecudum & armentorum. At dicit aliquis: Cum istiusmodi grossos non aliquando proferre gens illa cessauerit, ergo non aliquando tempus putationis non extitit, quia vnum vtrique rei tempus existere perhibetur. Non ita est. Dicimus mulieres filios procreasse, non cum parturiunt, sed cum iam pepererunt. Dicimus & arbores edidisse flores suos, non cum cœperint florere, sed potius cum desierint. Ita hic quoque dictum est quia ficus protulit grossos suos, non cum aliquos edidit, sed cum totos, id est cum ad finem peruenit editio. Quæris quo tempore istiusmodi complementum Mat.23.d illi populo accidit? Cum Christum occidit, tunc completa est Ioan.19.f malitia eius, iuxta quod ipse eis prædixerat. Implete mensuram patrum vestrorum. Vnde in patibulo traditurus iam spiritum, consummatum est, inquit. O qualem consummationem dedit grossis suis ficus hæc maledicta, & subinde æterna aridita damnata? O quam sunt nouissimi peiores prioribus? Incipiens ab inutilibus, ad pernicioſos peruenit & venenatos.

O grossum

A O grossum vipereumque affectum, odire hominem qui hominum & corpora sanat, & animas saluat. O nihilominus intellectum grossum & certe bouinum, qui deum non intellexerunt nec in operibus dei. Nimium me fortasse queratur in sui suggillatione Iudæus, qui intellectum illius dico bouinum. Esa.1.d Sed legat in Esaia: & plus quam bouinum audiet. Cognouit (inquit) bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui, Ibidem. Israel non cognouit me, populus meus non intellexit. Vides Psal.48.c me Iudæe mitiorem tibi propheta tuo? Ego te comparaui iumentis, ille subiicit. Quanquam in sua persona propheta non Ioan.10.g. dixit hoc, sed in dei, qui deum se & ipsis operibus clamat. Et si mihi, inquit, non creditis, operibus credite: & si non facio opera patris mei, nolite credere, nec sic tamen cuigilant ad intelligendum. Non fuga dæmonum, non obedientia elementorum, non vita mortuorum bestialem hanc & plus quam bestialem hebetudinem ab eis depellere quiuit. De qua non minus mirabili, quam miserabili cæcitate factum est vt in illud tam horrendum tanque enormiter grossum facinus proruerint, domino maiestatis iniicientes manus sacrilegas. Extunc Canti.2.c itaque dici potuit quia ficus protulit grossos suos, cum iam vidolicet legitima illius populi esse cœperunt quasi in exitu su Leui.26.b. per summum, vt nouis (iuxta veterem prophetiam) superuenientibus vetera proiicerentur. Non aliter sane quam quomoB do grossi cadunt & cedunt suboriẽtibus ficubus bonis. Quãdiu, inquit, non cessauit ficus producere grossos suos, non te vocaui ô sponsa, sciens non posse vnã prodire optimas ficus. Nunc autem productis qui prius producendi erant non iam intempestiue te inuito, cum boni ac salutares fructus in proCanti.2.c ximo esse noscantur, inutiles expuncturi. Nam vineæ, inquit, florentes odorem dederunt, quod nihilominus appropin quantis fructus indicium est. Hic odor serpentes fugat. Aiunt floreſcentibus vineis omne reptile venenatum cedere loco, nec vllatenus nouorum ferre odorem florum. Quod volo attendant nouicij nostri, & fiducialiter agant, cogitantes qualem spiritum acceperunt, cuius primitias dæmones non sustinent. Si sic nouicius feruor, quid erit absoluta perfectio? Perpendatur ex flore fructus, & saporis virtus ex vi æstimetur odoris. Vineæ florentes odorem dederunt. Et in principio quidem sic fuit. Ad prædicationem nouę gratiæ secuta est nouitas vitæ in his qui crediderunt, qui conuersationem suam 2.Cor.2.d. inter gentes habentes bonam, Christi erant bonus odor in omni loco. Odor bonus, testimonium bonum. Hoc de bono opere tanquam de flore odor procedit. Et quoniam tali flore & tali odore inter primordia nascentis fidei fideles animæ velu ti quædam spirituales vineæ referte apparuerunt, habentes testimonium bonum & ab his qui foris erant, non incongrue (vt opinor) de ipsis dictum sentimus quia vineæ florentes oC dorem dederunt. Ad quid? Vt eo sane prouocati etiam qui necdum crediderant, ex bonis operibus illos considerantes glorificarent & ipsi deum, atque ita eis odor vitæ ad vitam eſ se inciperet. Idcirco ergo dedisse odorem non immerito referuntur, qui non suam gloriam, sed aliorum de sua. bona opinione quæsiere salutem. Alioquin poterant more quorundam quæstum æstimare pietatem, verbi gratia, ostentationis mercedis. At istud esset non dare odorem, sed vendere. Nunc verò quia omnia sua in charitate faciebant, non plane vendiderunt odorem, sed dederunt. Cæterum si vineæ animæ, flos Psal.126.a opus, odor opinio est, fructus quid? Martyrium. Et verè fructus vitis, sanguis est martyris. Cum dederit, inquit, dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini filij merces fructus ventris. Propemodum dixissem, fructus vitis. Quidni sanguinem vuæ dixerim meracissimum, sanguinem innocentis, sanguinem iusti? Quidni mustum rubens, probatum, precio sum, plane de vinea Soreth, torculari passionis expressum? Denique preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Hæc pro eo quod dictum est vineas florentes odorem dedisse. Ita si ad tempora gratiæ hunc locum respicere malimus, aut si placet magis referri ad patres: (nam vinea domini sabaoth domus Israel est) erit sensus: Christum in carne nasciturum & moriturum odorauerunt prophetæ & patriarchæ, sed non dederunt tunc eundem odorem suum, quia non exhibuerunt in carne quem in spiritu preſsenserunt. Non dederunt odorem suum, nec secretum suum publicauerunt, expectantes vt reueD laretur in suo tempore. Quis sane tunc caperet sapientiam in mysterio absconditam, in corpore non exhibitam? Ita vineæ tunc quidem non dederunt odorem suum. Dederũt autem postea, cum per successiones generationum nascẽtem ex se Christum secundum carnem partu virgineo seculis ediderunt. Tunc plane inquam spirituales illę vineæ dederunt odorem suum, cum apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri Tit.3.b dei, & cœpit præsentem habere mundus quem pauci adhuc absentem præsenserant. Vir ille (verbi causa) qui Iacob tangens, & Christum sentiens, ecce, inquit, odor filij mei sicut o- Gene.27.d dor agri pleni cui benedixit dominus: cum hoc dicebat: habebat delicias suas sibi, nec cuiquam illas communicabat. At vbi Gala.4.d venit plenitudo temporis in quo misit deus filium suum factũ ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret: tunc prorsus odor ille qui in illo erat, fese vbique sparsit, adeo vt à finibus terræ ipsum sentiens clamaret ecclesia, oleum effusum nomen tuum: currerent que adolescentulæ in odore olei. Ita illa vinea dedit odorem suum, & eo temporis dederunt & cæteræ in quibus hic ipse odor vitæ extiterat. Quidni dederunt, é quibus Christus secundum carnem? Dictum est itaque vineas dedisse odorem, siue quia fideles animæ bonam de se vbique opinionem spargunt, siue quod palam facta sunt mundo oracula & reuelationes patrum, & in omnem terram exiuit odoratus eorum, dicente apostolo: Ma- 1.Tim.3.d. nifeste magnum est pietatis sacramentum quod manifestatum E est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est mundo, assumptum est in gloria. Mirum verò si nec ficus nec vineæ istę aliquid habent quod mores ædificet. Ego hunc locum arbitror esse & moralem. Dico autem per gratiam dei quæ in nobis est, & ficus nos habere & vineas. Ficus quidem qui suauiores in moribus sunt, vineas verò qui spiritu feruentiores. Omnis qui se inter nos communiter socialiter que agit, & non solum sine querela conuersatur inter fratres, sed & multa cum suauitate frueu dum se omnibus præbet in omni officio charitatis, quidni illum vicem agere ficus conuenientissime dicam? Qui tamen grossos suos prius protulerit proiecerit que oportet: timorem vtique iudicij, quem perfecta charitas foras mittit: & amaritudinem peccatorum, quæ verę confessioni & infusioni gratiæ, crebrarum que profusioni lachrymarum cedat necesse est, cæteraque talia instar grossorum præeuntia fructuum suauitatem, quæ vos quoque per vosmetipsos cogitare potestis. Vt tamen adhuc ego aliquid adiiciam de eiusmodi quod occurrit, videte ne forte etiam hæc inter grossos deputari possint, scientia, prophetia, linguę, similiaque. Etenim ista more grossorum deficere habent, & cedere melioribus, dicente apoI.Cor.13.c. stolo quia & scientia destruetur, & prophetiæ euacuabuntur, & linguę cessabunt. Fidem quoque ipsam intellectus excludet F speique succedat visio necesse est. Quod enim videt quis, quid Luc.10.e sperat? Sola non excidit charitas, sed illa qua deus toto corde, tota anima, tota virtute diligitur. Ideo hanc minime grossis annumerauerim, ne ad ficum quidem dixerim pertinere, sed ad vineas. Iam qui vineæ sunt, feueriores nobis, quam suauiores se exhibent in spiritu vehementi agentes, zelantes pro disciplina vitia acerrime corripientes, aptantes sibi congruentissime vocem illam: Nonne qui oderunt te domine oderam, & Psal.138.d. super inimicos tuos tabescebam? Item: Zelus domus tuæ co- Psal.68.b medit me. Et mihi quidem illi in dilectione proximi, isti in dilectione dei eminere videntur. Sed libet pausare sub hac vite & sub hac ficu, vbi dei proximique obumbrat dilectio. Vtrãque teneo cum te amo domine Iesu Christe, qui meus proximus es, quoniam homo es, & fecisti mecum misericordiam, & nihilominus es super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Qualiter ecclesia reperit diuitias diuinæ misericordiæ in foraminibus vulnerum Christi: & de fortitudine martyrum quam à Christo receperunt, Sermo. LXI.

SVrge amica mea sponsa mea & veni. Commendat Canti.2.c. sponsus multam dilectionem suam iterando amoris voces. Nam iteratio, affectionis expressio est: & Q rursum ad laborem vinearum solicitat dilectam, ostendit

G stendit quam sit de animarum salute solicitus. Nam vineas animas esse iam audistis non immoremur superuacue in his quę dicta sunt. Videte sequentia. Sponsam tamen nusquam (vt memini) in hoc toto opere aperte adhuc nominarat, nisi modo cum ad vineas itur, cum vino charitatis appropinquatur. Quæ
Eph.5.g cum venerit & perfecta fuerit, faciet spirituale coniugium, &
1.Cor.6.d erunt duo non in carne vna, sed in vno spiritu: dicente apostoCanti.2.d lo: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. Sequitur. Colũba mea
Ibidem in foraminibus petrę, in cauernis maceriæ, ostende mihi faciẽ tuam, sonet vox tua in auribus meis. Amat, & pergit amatoria loqui. Columbam denuo blandiendo vocat, suam dicit, & sibi asserit propriam. quodq; ipse rogari cbnixius ab illa solebat, ipsius nunc versa vice & conspectum postulat & colloquium. Agit vt sponsus: sed vt verecundus, publicum erubescit, decernitq́ue frui deliciis suis in loco sequestri, vtique in foraminibus petrę, & in cauernis maceriæ. Puta ergo sic dicere sponsum: Ne timeas amica, quasi hæc ad quam te hortamur opera vinearum, negocium amoris impedire seu interrumpere habeat. Erit certe & aliquis vsus in ea ad id quod pariter optamus. Vineæ saue macerias habent, & diuersoria grata verecundis. Hic literalis lusus. Quidni dixerim lusum? Quid enim serium habet hæc literæ series? Ne auditu quidem dignũ quod foris sonat, si non intus adiuuet spiritus infirmitatem intelli- H gentiæ nostræ. Ne ergo remaneamus foris, ne & turpiũ (quod absit) amorum videamur lenocinia recensere. afferte pudicas aures ad sermonem qui in manibus est de amore: & cum ipsos cogitatis amantes, non virum & fœminam, sed verbum & animam sentiatis oportet. Et si Christum & ecclesiam dixero, idem est, nisi quòd ecclesiæ nomine non vna anima, sed multarum vnitas vel potius vnanimitas designatur. Nec sane foramina petræ aut cauernas maceriæ, latebras putetis operantiũ iniquitatem, nequa prorsus suspicio subeat de operibus tenebrarum. Alius hunc locum ita exposuit, foramina petræ vulnera Christi interpretans. Rectè omnino, nam petra Christus. Bona foramina, quæ fidem attruunt resurrectionis, &
Ioan.20.d Christi diuinitatem: Dominus meus, inquit, & deus meus. Vn
de hoc reportatum oraculum nisi ex foraminibus petræ? In
Psal.83.a his passer inuenit sibi domum, & turtur nidum, vbi reponat pullos suos. In his se columba tutatur, & circunuolitantem intrepida intuetur accipitrem. Et ideo ait: Columba mea in
Cant.2.d foraminibus petræ. Vox columbæ, In petra exaltauit me. Et
Psal.26.b item. Statuit, inquit, supra petram pedes meos. Vir sapiens
Psal.39.a ædificat domum suam supra petram, quod ibi nec ventorum
Mat.7.d formidet iniurias, nec inundationum. Quid non boni in pe
tra? In petra exaltatus, in petra securus, in petra firmiter sto. I Securus ab hoste, fortis à casu, & hoc quoniam exaltatus à terra. Anceps est enim & caducum terrenum omne. Conuersatio nostra in cœlis sit, & nec cadere nec deiici formidamus. In cœ
Psal.103.b lis petra, in illa firmitas atque securitas est. Petra refugium herinaciis. Et reuera vbi tuta firmaque infirmis securitas & requies, nisi in vulneribus saluatoris? Tanto illic securior habito, quanto ille potentior est ad saluandum. Fremit mundus, premit corpus, diabolus insidiatur, non cado: fundatus enim sum supra firmam petram. Peccaui peccatum grande, turbatur conscientia, sed non perturbabitur, quoniam vulnerum domini recordabor. Nempe vulneratus est propter iniquitates nostras. Quid tam ad mortem quod non Christi morte saluetur? Si ergo in meutem venerit tam potens tanque efficax medicamentum, nulla iam possum morbi malignitate terreri.
Gene.4.b. Et ideo liquet erasse illum qui ait: Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear. Nisi quòd non erat de membris Christi, nec pertinebat ad eum de Christi merito vt suum præsumeret, suum diceret quod illius esset tanquam rem capitis mẽbrum. Ego verò fideter quod ex me mihi deest, vsurpo mihi ex visceribus domini, quoniam misericordia affluunt, nec
Psal.21.d desunt foramina per quæ effluant. Foderunt manus eius & pe-
Psal.80.c des, latusque lancea forauerũt: & per has rimas licet mihi sugere mel de petra, oleumque de saxo durissimo, id est gustare
Deut.32.b & videre quoniam suauis est dominus. Cogitabat cogitatio-
Psal.33.b nes pacis, & ego nesciebam. Quis enim cognouit sensum do-
Hic.29.c mini, aut quis consiliarius eius fuit? At clauis referans clauus penetrans factus est mihi, vt videam voluntatem domini. Quidni videam per foramen? Clamat clauus, clamat vulnus quod verè deus sit in Christo mundum reconcilians sibi. Fer K rum pertransiit animam eius, & appropinquauit cor illius, vt non iam non sciat compati infirmitatibus meis. Patet arcanum cordis per foramina corporis, patet magnum illud pietatis sacramentum, patent viscera misericordiæ dei nostri in
Luce.1.g. quibus visitauit nos oriens ex alto. Quidni viscera per vulnera pateant? In quo enim clarius quam in vulneribus tuis eluxisset quod tu domine suauis & mitis, & multæ misericordiæ?

Maiorem enim miserationem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro addictis morti & damnatis. Meum proinde meritum, miseratio domini. Non plane sum meriti
Thre.3.c inops, quandiu ille miserationum non fuerit. Quod si misericordiæ domini multæ, multus nihilominus ego in meritis sum. Quid enim si multorum sim mihi conscius delictorum?
Rom.5.d Nempe vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Et si misericordiæ domini ab æterno & vsque in æternum, ego quoque misericordias domini in æternum cantabo. Nunquid
Psal.70.c iustitias meas? Domine memorabor iustitiæ tuæ solius. Ipsa est enim & mea. Nempe factus es mihi tu iustitia à deo. Nunquid mihi verendum ne non vna ambobus sufficiat? Non est
Esa.28.f pallium breue, quod secundum prophetam non possit operire duos. Iustitia tua iustitia in æternum. Quid longius æter-
Psal.118.t. nitate? Et te pariter & me operiet largiter larga & æterna iustitia. Et in me quidem operit multitudinem peccatorum, in te autem domine quid nisi pietatis thesauros, diuitias bonita- L
Psal.30.e tis? Hę in foraminibus petræ repositæ mihi. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ in illis, opertæ quidem, sed in his qui pereunt. Vt quid enim sanctum detur canibus, vel margaritę porcis? Nobis autem reuelauit deus per spiritum suum, e-
1.Cor.2.c tiam & apertis foraminibus introduxit in sancta, quanta in his multitudo dulcedinis, plenitudo gratiæ, perfectioq́ue virtutum. Ibo mihi ad illa sic referta cellaria, atque ad admo-
Hic.48.e nitionem prophetę relinquam ciuitates, & habitabo in petra, ero quasi columba nidificans in summo ore foraminis, vt cum
Exo.33.d Moyse positus in foramine petræ, transeunte domino mereat saltem posteriora eius prospicere. Nam faciem stantis, id est incommutabilis claritatem quis videat, nisi qui introduci iam meruit non in sancta, sed in sancta sanctorum? Nec vilis tamen aut contemnenda posteriorum contemplatio. Contemnat Herodes, ego tanto magis non contemno, quanto magis contẽptibilem se ostendit Herodi. Habent etiam aliquid & posteriora domini quod videre delectet. Quis scit si conuertatur
Psal.79.b. & ignoscat deus, & relinquat post se benedictionem? Erit
Psal.20.d cum ostendet faciem suam, & salui erimus. Sed interim præueniat nos in benedictionibus dulcedinis, illis vtique quas post se relinquere consueuit. Nunc dignationis suæ posteriora demonstret aliàs in gloria dignitatis faciem suam demon-
Psal.15.c straturus. Sublimis in regno, sed suauis in cruce. In hac me visione præueniat, in illa adimpleat. Adimplebis me, ait, lętitia M
Psal.67.c cum vultu tuo. Vtraque visio salutaris, vtraque suauis: sed illa in sublimitate, ista in humilitate. Illa in splendore, hæc in pallore est. Denique, inquit, & posteriora dorsi eius in pallore auri. Quomodo non in morte pallescat? Sed melius pallens aurum quam fulgens aurichalcum, & quod stultum est dei, sapientibus est hominibus. Aurum verbum, aurum sapientia est. Hoc aurum semetipsum decolorauit abscondens formam dei, & formam serui prætendens. Decolorauit & eccle-
Cantil.b siam, quæ ait: Nolite me considerare quod fusca sim, quia decoloravit me sol. Ergo & posteriora ipsius in pallore auri, quæ fuscum non erubuit crucis, vstionem passionis non horruit, liuorem vulnerum non refugit. Et iam complacet sibi in illis, & optat nouissima sua fore horum similia. Idcirco denique audit: Columba mea in foraminibus petræ, quod in Christi vulneribus tota deuotione versetur, & iugi meditatione demoretur in illis. Inde martyrij tolerantia, inde illi magna fiducia apud deum altissimum. Non est quod vereatur martyr exanguem liuidamq́ue leuare ad eum faciem, cuius liuore sanatus est, gloriosam repręsentare similitudinem mortis eius vtique in pallore auri. Quid vereatur cui etiam à domino di-
Canti.2.d. citur: Ostende mihi faciem tuam? Ad quid? Vt mihi videtur, se magis ostendere vult. Ita est, videri vult, non videre. Quid enim ille non videt? Non est ei opus vt quis se ostendat, à quo nil non videtur, nec si se abscondat. Vult ergo videri, vult benignus

A nignus dux deuoti militis vultum & oculos in sua sustolli vulnera, vt illius ex hoc animum erigat, & exemplo sui reddat ad tolerandum fortiorem. Enimuero non sentiet sua dum illius vulnera intuebitur. Srat martyr tripudians & triumphans toto licet lacero corpore, & rimante latera ferro, non modo fortiter, sed & alacriter sacrum è carne sua circunspicit ebullire cruorem. Vbi ergo tunc anima martyris? Nempe in tuto, nempe in petra, nempe in visceribus Iesu, vulneribus nimirum patentibus ad introeundum. Si in suis esset visceribus scrutans ea, ferrum profecto sentiret: dolorem non ferret: succumberet, & negaret. Nunc autem in petra habitans, quid mirum si in modum petræ durueriẽ? Sed neque hoc mirum, si exul à corpore, dolores non sentiat corporis. Neque hoc facit stupor, sed amor. Submittitur enim sensus, non amittitur. Nec deest dolor: sed superatur, sed cõtemnitur. Ergo ex petra martyris fortitudo, inde plane potens ad bibendum calicem domini. Et calix hic inebrians quam præclarus est. Præclarus in-
Psal.22.b quam atque iucundus non minus imperatori spectanti quam militi triumphanti. Gaudium etenim domini, fortitudo nostra. Quidni gaudeat ad vocem fortissimę confessionis? Denique & requirit eam cum desiderio. Sonet, inquiens, vox tua
Cant.2.d in auribus meis. Nec cunctabitur rependere vicem secundum B suam promissionem continuo, vt qui se confessus fuerit corã
Mat.8.d hominibus, confiteatur & ipse eum coram patre suo. Rumpamus sermonem, nec enim potest finiri modo: nec sit fine modo, si cuncta quæ adhuc ex proposito capitulo restant, vno isto velimus sermone complecti. Ergo quod superest seruemus principio alteri, vt de nostro sane & verbo & modo gaudeat spon sus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Qualiter intelligatur hoc quod dicitur: Oratio iusti penetrat cœlos. Et quod nemo potest bene deum contemplari, & uerbum dei prædicare, nisi perfectam habuerit mẽtis puritatem, Sermo. LXII.

Cant.2.d Columba mea in foraminibus petræ, in cauernis maceriæ. Non tantum in foraminibus petræ tutum reperit columba refugium, reperit & in cauernis maceriæ. Quod si maceria non congeriem lapidum, sed sanctorum communionem accipimus, videamus ne forte cauernas maceriæ dixerit angelorum qui ob superbiam lapsi sunt loca quasi vacua derelicta: quippe quæ repleri ex hominibus habent tanquam ruinæ de lapidibus viuis reficiendæ.
1.Pet.2.a Vnde apostolus Petrus. Accedentes, inquit, ad lapidem viuum & ipsi tanquam lapides viui supergedificamini domos spiritua
les. Nec puto ab re esse si intelligimus angelorum custodiam vicem exhibere maceriæ in vinea domini, quæ est ecclesia pre- C
Heb.1.d destinatorum: cum Paulus dicat: Nonne omnes administratorij spiritus sunt missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Et propheta. Immittit angelus domini
Psal.33.b in circuitu timentium eum. Et si ita sedet, erit sensus quia
Psal.118.g ecclesiam tempore & loco peregrinationis suæ duæ res consolentur. De præterito quidem memoria passionis Christi, de futuro autem quod se in sortem sanctorum cogitat & confidit recipiendam. Ambo hæc veluti ante & retro oculata insatiabili desiderio contuetur, & vterque illi intuitus admodum gratus, vterque est illi refugium, à tribulatione malorum & dolore integra consolatio: cum non solum quid sibi expectandum, sed & vnde id sit præsumendum nouerit. Expectatio lęta nec dubia, quæ Christi morte firmata est. Cur paueat ad præmij magnitudinem, quæ precij dignitatem considerat? Quam libens mente inuisit foramina per quæ sibi sacrosancti sanguinis precium fluxit. Quam libens cauernas perambulat & diuersoria & mansiones quæ sunt in domo patris multæ atque diuersæ, in quibus habet collocare filios suos pro quo-
Psal.109.a rumque diuersitate meritorum. Et nunc quidem (quod solum interim potest) sola in his memoria requiescit, cœleste habitaculum quod desursum est, iam animo induens. Erit autem cum implebit ruinas, cum cauernas & corpore inhabitabit & mente, cum vacua domicilia quæ antiqui reliquerunt habitatores, ipsa suæ vniuersitatis illustrabit præsentia, nec vlla vltra apparebit cauerna penitus in cœlesti maceria, fœlici decætero perfectione sui atque integritate gaudente. Aut si id magis probas, dicemus has cauernas à studiosis & piis mentibus non inueniri, sed fieri. Quonam modo inquis? Cogitatione & auiditate. Cedit nempe in modum maceriæ mollioris pia maceries desiderio animæ, cedit purę contemplationi, cedit crebrę orationi. Denique oratio iusti penetrat cœlos. Non Eccli.35.c vtique aeris huius corporei spatiosas altitudines veluti quodam remigio alarum suarum instar volucris volantis scindet, Eze.5.a aut quasi gladius acutus ipsius firmamẽti solidum celsumq́ue verticem perforabit. Sed sunt cœli sancti, viui, rationales, qui Psal.18.a enarrant gloriam dei, qui fauorabili quadam pietate nostris se votis libenter inclinant, & suuatis ad tactum nostræ deuotionis affectibus in sua nos recipiunt viscera quotiens digna ad eos intentione pulsamus. Pulsanti enim aperietur. Licebit itaque vnicuique nostrum etiam hoc tempore nostræ mortalitatis cauare sibi quacunque parte volet cauernas supernæ maceriæ: nunc quidem patriarchas reuisere, nunc verò salutare prophetas, nunc senatui immisceri apostolorum, nunc martyrum inferi choris: sed & beatarum virtutum status & mansiones à minimo angelo vsque ad Cherubim & Seraphim tota mentis alacritate percurrendo lustrare, prout quemque sua deuotio feret. Apud quos magis afficietur immittente sibi spiritu prout vult, si fleuerit & pulsauerit, confestim ape- Luc.12.c rietur ei, & facta quasi cauerna in montibus vel potius mentibus sanctis, dum se vltro inflectunt ad pietatem, requiescet E vel paululum apud illos. Omnis animæ fic facientis & facies & vox deo grata existit, facies propter puritatem, vox propter confessionem. Etenim confessio & pulchritudo in Psal.95.b conspectu eius. Vnde & dicitur illi qui eiusmodi est. Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox admi- Canti.2.d. ratio in animo contemplantis, vox gratiarum actio est. Delectatur admodum istiusmodi cauernis deus, è quibus sibi vox resonat gratiarum actionis, vox admirationis & laudis. Fœlix mens quæ sibi in hac maceria frequenter cauare studuit: sed quæ in petra, fœlicior. Licet quidem cauare & in petra, sed ad hoc puriore mentis acie opus est, & vehementiori omnino intentione, etiam & meritis potioribus sanctitatis. Et ad hæc quis idoneus? Nempe ille qui dixit: In principio erat verbum, Ioan.1.a. & verbum erat apud deum, & deus erat verbum: hoc erat in principio apud deum. Nonne tibi videtur ipsis se verbi penetralibus immersisse, & de abditis pectoris eius quandam intimæ sapientiæ sacrosanctam eruisse medullam? Quid ille qui sapientiam loquebatur inter perfectos, sapientiam in mysterio absconditam, quam nemo principum mundi huius cognouit? Nonne vno & altero cœlo acuta sed pia curiositate tenebratis, è tertio tandem hanc pius scrutator euexit? ad ipsam non siluit nobis verbis quibus potuit fidelibus fideliter intimans. Audiuit autem verba ineffabilia, quæ non licuit illi lo- F qui. Non vtique homini, nam fibi illa loquebatur & deo. Puta 2.Cor.12.a ergo deum quasi solicitam Pauli charitatem hoc modo consolari, & dicere: Quid anxiaris quod conceptum tuum auditus non capit humanus? Sonet vox tua in auribus meis, hoc est. Si Canti.2.d. quod sentis non licet reuelare mortalibus, consolare tamen, quod vox tua diuinas queat mulcere aures. Vides sanctam animam nunc quidem charitate sobriam nobis, nunc verò puritate excedentem deo? Vide etiam de sancto Dauid ne forte ipse ille sit homo de quo cum deo quasi de alio loquitur, quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festum agẽt tibi. Ergo quod de cogitatione pro- Psal.75.b phetica verbo & exemplo prophetæ venire ad medium poterat, id propheta in publicam mox laxabat confessionem, & ex eo confitebatur in populis domino, reliquum sibi & deo seruans, vnaque festiuum ducens in lætitia & exultatione. Hoc ergo est quod nobis intimare memorato versiculo voluit, quicquid videlicet sua illa scrutabunda & auida cogitatione ex arcano sapientiæ eruere prævalebat, partem quam poterat in salutem populorum solicita prædicatione impartiebatur, reliquum quod capere plebes non poterant, festiua iubilatione in dei laudibus expendebat. Vides sanctæ contemplationi deperire nihil, dum quod expendi in plebium ædificationem non potest, id vel maximè deo sit iucunda decoraque laudatio? Quæ cum ita sint, duo liquet contemplationis genera Psal.146.a esse, vnum de statu & fœlicitate & gloria ciuitatis supernæ, quo vel actu vel ocio ingens illa cœlestium ciuium occupata

sit

G sit multitudo: alterum de regis ipsius maiestate, æternitate, diuinitate. Illa in maceria, ista in petra. Sed hoc quanto difficilius cauatur, tanto suauius quod inde eruis sapit. Nec vereris illud quod scriptura minatur scrutatoribus maiestatis, tantum affer purum & simplicem oculum: non opprimeris à gloria, sed admitteris, nisi non dei, sed tuam quæsieris gloriam. Alioquin sua quisque opprimitur, non dei gloria, dum procliuis in istam, ad illam leuare ceruicem non sinitur, nimirum grauem cupiditate. Hac excussa securè scrutemur in petra in qua thesauri absconditi sapientiæ & scientiæ sunt. Si adhuc dubitas, audi ipsam petram. Qui operantur, inquit, in me, non peccabunt. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Ibi requiem inuenit mansuetus & simplex, vbi dolosus opprimitur, vel elatus, & cupidus inanis gloriæ. Ecclesia columba est, & ideo requiescit. Columba, quia innocēs, quia gemens. Columba inquam, quia in mansuetudine suscipit insitum verbum. Et requiescit in verbo, hoc est in petra. nam petra est verbum. Ecclesia ergo in foraminibus petræ per quā introspicit & videt gloriam sponsi sui, nec opprimitur tamen à gloria, quoniam non sibi vsurpat eam. Non opprimitur, quia non scrutatrix maiestatis est, sed voluntatis: nam quod maiestati attinet, interdum quidem & in ipsam intendere audet, sed quasi admiraus, non quasi scrutans. Sed & si quando per excessum rapi in illam contingat, digitus dei est iste, dignanter leuans hominem, non hominis temeritas insolenter

H dei alta peruadens. Cum enim apostolus raptum se commemoret, vt ausum excuset: quisnam alter præsumat mortalium huic se diuinæ maiestatis horrendo scrutinio propriis intricare conatibus, & importunus contemplator pauenda irrumpere in arcana? Scrutatores proinde maiestatis tanquam irruptores dici reor, non qui scilicet rapiuntur in eam, sed qui irruunt. Ipsi itaque opprimuntur à gloria. Ergo formidolosa scrutatio maiestatis, at voluntatis tam tuta quam pia: Quidni tota diligentia scrutando instem sacramento gloriæ voluntatis, cui mihi parendum per omnia scio? suauis gloria quæ non aliunde quam de ipsius suauitatis contemplatione procedit, quam de diuitiarum bonitatis ac multæ miserationis intuitu. Denique vidimus gloriam hanc, gloriam quasi vnigeniti à patre. Totum nempe benignum & verè paternum quod apparuit gloriæ in hac parte. Non me opprimet gloria ista totis licet viribus intendentem in se, ego potius imprimar illi. Etenim reuelata facie speculantes in eandem imaginem transformamur de claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. Transformamur cum conformamur. Absit autem vt in maiestatis gloria, & non magis in voluntatis modestia, dei ab homine conformitas præsumatur. Gloria mea hæc est si vnquam de me audiero: Inueni hominem secundum cor meum. Cor sponsi, cor patris sui. Ipsum quod? Estote, ait, misericordes sicut & pater vester misericors est. Hæc forma quam videre

I desiderat cum ecclesiæ dicit: Ostende mihi faciem tuam: forma pietatis & mansuetudinis. Hanc cum omni fiducia leuat ad petram cui similis est. Accedite, inquit, ad eum, & illuminami ni, & facies vestræ non confundentur. Quo pacto humilis ab humili confundetur, à pio sancta, & à mansueto modesta? Non plane abhorrebit à puritate petræ pura facies sponsæ, non magis quam à virtute virtus, à lumine lumen. Sed quia non ex omni interim parte adhuc ad petram forandam ecclesia accedere potest (neque enim omnium est qui in ecclesia sunt, sacramenta diuinæ voluntatis inspicere, aut apprehendere per semetipsos profunda dei) ideo non solum in foraminibus petræ, sed & in cauernis maceriæ habitare ostenditur. Ergo in perfectis quidem qui rimari ac penetrare arcana sapientiæ & puritate conscientiæ audent, & intelligentiæ acumine possunt, habitat in foraminibus petræ. De reliquo in cauernis maceriæ, vt qui in petra per semetipsos fodere aut non sufficiunt, aut non præsumunt: in maceria fodiant, contenti vel gloriam sanctorum mente intueri. Si cui ne hoc quidem possibile sit, huic sanctorum proponet Iesum, & hunc crucifixum: vt & ipse absque suo labore habitet in foraminibus petræ, in quibus non laborauit. Iudæi in his laborauerunt, & ipse in labores infidelium introibit, vt sit fidelis. Nec verendum quod patiatur repulsam, qui & vocatur vt intret. Ingredere, inquit, in petram, absconde in fossa humo à facie timoris domini, & à gloria maiestatis eius. Infirmę adhuc & inerti animę K (quæ iuxta quod in euangelio quidam de semetipso confitetur, fodere non valet, mendicare erubescit) fossa ostenditur humus vbi lateat, donec conualescat & proficiat, vt possit & ipsa per se cauare sibi foramina in petra, per quæ intret ad interiora verbi, animi vtique vigore & puritate. Et si intellexi-

Luc.16.a

mus fossam humum, illam quæ ait: Foderunt manus meas & *Psal.21.d*
pedes meos: non erit ambigendum de sanitate in ea citius adipiscenda animæ vulneratę quæ in ea demorabitur. Quid enim tam efficax ad curanda conscientiæ vulnera, neçnon ad purgandam mentis aciem quam Christi vulnerum sedula meditatio? Verum donec purgata & sanata perfectè fuerit, non

Cant.2.d videbo qualiter illi aptari possit quod dicitur: Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Quomodo denique faciem suam ostendere audeat, vel leuare vocem suam, *Esa.2.b* cui & latere indicitur? Abscondere, inquit, in fossa humo. Quare? Quia non est pulchra facie, nec digna quæ videatur. Non erit digna videri, quandiu non erit videre idonea. Cum autem per inhabitationem fossę humi in sanando oculo interiori tantum profecerit, vt reuelata facie speculari gloriam dei & ipsa possit: tunc demum quæ videbit fiducialiter iam loquetur, voce & facie placens. Placeat necesse est facies quæ in dei claritatem intendere potest. Neque enim id posset nisi clara ipsa quoque esset & pura, vtique transformata in eandem

L quam conspicit claritatis imaginem. Alioquin ipsa dissimilitudine resiliret insolito reuerberata fulgore. Ergo cum pura puram intueri potuerit veritatem, tunc faciem ipsius sponsus videre cupiet, consequenter & vocem eius audire. Nam

Cant.2.d quantum illi placeat cum puritate quidem mentis prædicatio veritatis, ostendit cum subinde infert: Vox enim tua dulcis. Quia enim non placeat vox si displiceat facies, demonstrat cum illico subdit: Et facies tua decora. Quid internæ decor faciei, nisi puritas? In pluribus hæc absque prædicationis voce complacuit, illa absque ista in nemine. Impuris non se ostendit veritas, non se credit sapientia. Quid ergo loquuntur

Ioan.3.b quam non viderunt? Quod scimus, inquit, loquimur, & quæ vidimus testamur. Id ergo tu audes testari quod non vidisti, & loqui quod ignoras? Quæris quem dicam impurum? Qui laudes requirit humanas, qui non ponit sine sumptu euangelium, qui euangelizat vt manducet, qui quæstum æstimat pietatem, qui non requirit fructum, sed datum. Impuri sunt tales, & cum non habeant vnde videant veritatem propter impuritatem, habent tamen vnde illam loquantur. Quid præpropere agitis? Cur lucem non expectatis? Cur opus lucis ante lucem præsumitis? Vanum est vobis ante lucem surgere. Lux est puritas

psal.126.a lux charitas quæ nō quærit quæ sua sunt. Hæc præcedat, & pes *1.Cor.13.b* linguæ in incerto non ponitur. Superbo oculo veritas non videtur, syncero patet. Non est quod se veritas deneget intuendam puro cordi, ac per hoc nec eloquendam. Peccatori autem

M dicit deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamē- *psal.49.a* tum meū per os tuum? Multi puritate neglecta, ante loqui quā videre conati sunt, & aut grauiter errauerunt nescientes de quibus loquerentur, neque de quibus affirmarent: aut turpiter viluerunt, dum qui alios docerent, seipsos non docuissent. A quo nos gemino malo semper custodiat exoratus à nobis sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Quòd uiro sapienti uita seu mens sua sit sibi uinea in cultu. Et de duobus uulpium generibus: scilicet adulatoribus & detractoribus. Et de tentationibus monachorum nouiciorum.

Sermo. LXIII.

Cant.2.d CApite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas, nam vinea nostra floruit. Liquet quòd non ocioſe ad vineas itum sit, quando ibi inuentæ sunt vulpes demolientes eas. Litera quidem istud. Spiritus autem quid? Ante omnia sane vt communem, & vsitatum literæ sensum in hac explanatione penitus respuamus: vtpote ineptum & insulsum, indignumq; plane qui recipiatur in scriptura tam sancta tam authentica. Nisi quis forte ita vecors & animo stolidus sit, vt pro magno habeat didicisse ex ea instar filiorum huius seculi curam gerere terrenarum possessionū,

custodire

A custodire & defensare vineas ab incursantibus bestiis, ne forte contingat amittere fructum vini, in quo est luxuria, simul- *Ephe.5.d* que pereat opera & impensa. Grande scilicet damnū, vt propterea librum sanctum tanto studio & tanta cum veneratione legamus, quod docemur in eo à vulpibus vineas custodire, ne in excolendis illis frustra marsupia vacuentur, si in custodiendis pigri fuerimus. Non estis tam rudes, neq; adeo spiritualis gratiæ expertes, vt ita carnaliter sapiatis. Ergo in spiritu ista quæramus. Ibi sane inuenimus, sano quidem intellectu, sensuq; nihilominus digno, & vineas florentes, & vulpes demolientes, in quibus capiendis vel amouendis & honestius laboratur & fructuosius. An vos dubitatis longe vigilantius insistendum mentibus seruandis quam frugibus, longe curiosius inuigilandum cauendis propter illas spiritualibus nequitiis, quam capiendis propter istas fraudulentis vulpeculis?

Sed iam à me demonstrandę sunt spirituales istę tam vites quam vulpes. Vestra intererit filij, suæ quemque vineæ prouidere, cum me disputante aduerterit in quibus sibi & à quibus maximè sit cauendum. Viro sapienti sua vita vinea est, sua mens, sua conscientia. Nil quippe incultum desertúmve in se sapiens derelinquet. Stultus non ita. Cuncta apud eum negle

B cta inuenies, cuncta iacentia, cuncta inculta & sordida. Non est vinea stulto. Quomodo vinea, vbi nil plantatum, nil elaboratum vspiam paret? Tota spinis silueścit & tribulis stulti vita, & vinea est? Et si fuit, iam non est redacta in solitudinem. Vbi vitis virtutis? Vbi botrus boni operis? Vbi vinum lætitiæ spiritualis? Per agrum hominis pigri transiui, inquit, *Prou.24.d* & per vineam viri stulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerunt superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Audis sapientem irridentem stultum quod bona naturæ & dona gratiæ, quæ forte per lauacrum regenerationis acceperat, tanquam illam quam plantauit deus & non homo primam suam vineam, in non vineam negligēdo redegit. Deniq; non potest vinea esse vbi vita non est. Nam stultus q viuit, mortem potius quam vitam esse censuerim. Quomodo vita cum sterilitate? Arbor arida & in sterilitatem versa, nōne mortua iudicatur? Et sarmenta mortua sunt. Et occidit, in- *Psal.77.c.* quit, in grandine vineas eorum. monstrans vita priuatas quæ sterilitate damnatę sunt. Sic stultus eo ipso quod inutiliter viuit, viuens mortuus est. Soli itaq; conuenit sapiēti habere vel potius esse vineam, qui vitam habet. Est lignum fructiferum in domo dei, ac per hoc lignum viuens. Siquidem & ipsa sapientia qua sapiens dicitur & est, lignum vitę est apprehendentibus eam. Quidni viuat apprehensor eius? Viuit, sed ex fide. *Heb.10.c* Iustus nempe est sapiens, & iustus ex fide viuit. Et si anima iu- *Sap.7.d* sti sedes est sapientię, sicut est: profecto is sapiens, qui iustus. C Is ergo siue iustum nomines siue sapientem, nunquam absque vinea viuet, quia nunquam non viuet. Hoc quippe est illi vinea quod vita. Et bona vinea iusti, immo bona vinea iustus, cui virtus vitis, cui actio palmes, cui vinum testimonium con- *2.Cor.1.c* scientiæ, cui lingua torcular expressionis. Deniq; gloria nostra hæc est, inquit, testimonium conscientiæ nostræ. Vides apud sapientem vacare nihil? Sermo, cogitatio, conuersatio, & siquid aliud est ex eo, quidni totū dei agricultura, dei ædificatio est, & vinea domini sabaoth? Quid deniq; illi de se pe-

Eccles.5.b rire possit, quando & folium eius non defluet? Cæterum tali vineæ nunquam infestationes, nunquam insidiæ deerunt. Nēpe vbi multæ opes, multi sunt & qui comedunt eas. Sapiēs erit solicitus seruare vineam suam non minus quam excolere, nec sinet eam vorari à vulpibus. Pessima vulpes occultus detractor, sed non minus nequam adulator blandus. Cauebit sapiens ab his. Dabit operam, sane quod in ipso est, capere illos qui talia agunt, sed capere beneficiis atque obsequiis monitisq; salutaribus & orationibus pro his ad deum. Non cessabit istiusmodi carbones ignis cōgerere super caput male-

Cant.2.d dici, & item super adulatoris, quoūq; (si fieri potest) & illi inuidiam, & isti simulationem de corde tollat, faciens mādatum sponsi dicentis: Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. An non tibi captus ille videtur qui susfusus ora rubore, quippe proprium erubescens iudicium, ipse suæ confusionis & pœnitudinis testis est, siue q oderit hominem amore dignissimum, siue quòd dilexerit tātum verbo & lingua eum à quo se diligi opere & veritate vel sero expert? est? Captus planè, & captus domino, secundum quod nomina- D tim ipse expressit: capite, inquiens, nobis. Vtinam ego omnes aduersantes mihi fine causa ita capere possim, vt Christo eos vel restituam vel acquiram. Sic sic confundantur & reuerean- *Psal.39.d* tur qui quærunt animam meā, auertātur retrorsūm & erubescant qui volunt mihi mala, quatenus inueniat & ipse obediēs sponso, non modo in capiendo vulpes, sed & in capiendo ipsi. Sed reflectatur sermo ad sui principium, vt suo ordine series explanationis procedat. Capite nobis vulpes paruulas que *Canti.2.d.* demoliuntur vineas. Locus moralis est, & iuxta morum disciplinam, nos iam ostendimus spirituales has vineas, nō nisi spirituales viros esse: quorum cum omnia interiora culta sint, omniaq; germinantia, omnia fructificantia & parturiēntia spiritum salutis, quomodo de regno dei, sic de his vineis æquè domini sabaoth possum dicere quoniam intra nos sunt. Deni- *Matt.21.g.* que in euangelio legitur dari gentibus regnum facientibus *Gala.5.b* fructus eius. Hi sunt quos Paulus enumerat dicēs. Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Fructus isti, profectus nostri. Hi accepti spon so, quia ipsi cura est de nobis. Num de virgultis cura est deo? Homines non arbores amat homo deus, & nostros profectus suos fructus deputat. Tempus horum diligenter obseruat, ar ridet apparentibus, & solicitus satagit ne pereant nobis cum E apparuerint, immo verò ne pereant sibi: se enim reputat tanquam nos. Ideoque prouidens capi sibi iubet insidiantes vulpeculas, ne nouellos fructus ipsæ præripiant. Capite, inquit, *Canti.2.d.* nobis vulpes paruulas, quæ demoliūtur vineas. Et quasi quis dicat, præpropere times, nondum venit fructuum tempus: nō est ita, inquit: nam vinea nostra floruit. Post flores non est fructuum mora, adhuc illis cadentibus isti erumpunt illico, illico incipiunt apparere. Parabola ista instantis est temporis. Videtis istos nouicios? Nuper venerunt, nuper conuersi sunt, non possumus de ipsis dicere, quia vinea nostra floruit. Floret enim. Interim quod in eis apparere videtis, flos est, fructuum tempus nondum aduenit. Flos nouella cōuersatio est, flos formula recens vitæ emendatioris est. Induerunt sibi faciem disciplinatam, & bonam totius corporis compositionem. Placent, fateor, quæ in facie sunt, negligentior vtique is qui foris apparet corporum cultus & vestium, sermo rarior, vultus hilarior, aspectus verecundior, incessus maturior. Verum quia hæc nouiter cœpere, ipsa sui nouitate flores censenda sunt, & spes fructuum magis quam fructus. Vobis filioli, non timemus à fraude vulpium, quæ fructibus magis quam floribus inuidere nosciuntur. Vestrum aliunde periculum est. F Vstionem certè metuo floribus, non subreptionem, sed vstionem à frigore. Aquilo mihi suspectus est & frigora matutina quæ intempestiuos flores solent perdere, fructus prę-

Hie.1.c ripere. Itaque ab Aquilone panditur vestrum malum. A facie frigoris eius quis sustinebit? Hoc frigus si semel animam, a- *Psal.147.b* nimæ quidem (vt assolet) incuria spiritu dormitante peruaserit, ac nemine deinde (quod absit) inhibente ad interiora eius peruenerit, descenderit in viscera cordis & sinum mentis, concusserit affectiones, occupauerit consilij semitas, perturbauerit iudicij lumen, libertatem addixerit spiritus, mox (vt in corpore solet euenire febricitantibus) subit quidam animi rigor, & vigor lentescit, languor fingitur virium, horror austeritatis intenditur, timor solicitat paupertatis, contrahitur animus, subtrahitur gratia, protrahitur longitudo vitę, sopitur ratio, spiritus extinguitur, deferuescit nouitius feruor, ingrauescit tepor fastidiosus, refrigescit fraterna charitas, blanditur voluptas, fallit securitas, reuocat consuetudo. Quid plura? Dissimulatur lex, abdicatur ius, fas proscribitur, derelinquitur timor domini. Dantur postremo impudentiæ manus, præsumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpissimus, plenus ille ignominia & confusione saltus de excelso in abyssum, de pauimento in sterquilinium, de solio in cloacam, de cœlo in cœnū, de claustro in seculum, de paradiso in infernum. Principium & originem huius pestis, & vel qua arte vitetur, vel qua superetur virtute, non est huius temporis demonstrare. Alias erit hoc, nunc cœpta prosequamur. Ad prouectiores & firmiores sermo est retorquendus, ad vineam quæ iam floruit, cui quidem etsi non est quod floribus

G formidet à frigore, sed non fructus securi sunt à vulpibus. Dicendum apertius quid sint spiritualiter hæ vulpes, cur pusillę dicantur, cur iubeantur potissimum capi, & non abigi vel occidi: etiam introducenda diuersa genera harum bestiarum ad maiorem audientium notitiam & cautelam, non sanè sermone isto, vt fastidio consulamus, & nostræ deuotionis alacritas perpetuetur in gratia & confessione gloriæ magni ecclesiæ sponsi dominj nostri Iesu Christi, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

De tentationibus monachorum prouectorum, & de hæreticis, Sermo. LXIIII.

Canti.2.d ADsum promissioni meæ. Capite nobis vulpes parvulas quæ demoliuntur vineas, nam vinea nostra floruit. Vulpes, tentationes sunt. Necesse est vt ve-
2.Ti.2.d niant tentationes. Quis enim coronabitur, nisi qui legitime certauerit? Aut quomodo certabunt, si desit qui impugnet? Tu ergo accedens ad seruitutem dei sta in timore, & præpara animam tuam ad tētationem, certus omnes qui
2.Ti.3.c pie volunt viuere in Christo, persecutionem passuros. Porro tentationes diuersæ sunt, pro temporum diuersitate. Et initiis quidem nostris tanquam nouellarum teneris floribus
H plantationum in euidenti vis algoris incumbit, cuius meminimus in sermōe altero, & incipiētes ab hac peste cautos reddidimus. Iam verò proficientium sanctiorib⁹ studiis minimè quidem sese opponere contrariæ virtutes apertè audent, sed solent ex occulto insidiari quasi quædam fraudulentę vulpeculæ: specie quidem virtutes: re autem, vitia. Quantos (verbi gratia) ingressos vias vitæ, progressos ad meliora, super semitas iustitiæ bene securéque proficiscentes & proficientes, fraude prohpudor vulpium harum turpiter supplantatos expertus sum, & sero in se virtutum suffocatos plangere fructus. Vidi ego hominem currentem bene, & ecce cogitatio (quidni vulpecula fuit?) quantis, inquit, bonum quo solus fruor, si essem in patria, possem vtique impartiri fratribus & cognatis, notis & amicis? Amant me, & facile acquiescerent suadenti. Vt quid perditio hæc? Vado illuc, & saluo multos
Mat.26.d. ex illis, & me pariter. Nec verendum in loci mutatione. Etenim dum benefaciam, quid interest vbi, nisi quòd illic proculdubio satius vbi fructuosius degam? Quid plura? It, & perit miser, non tam exul ad patriam quam canis reuersus ad vomitum. Et se perdidit infœlix, & suorum acquisiuit neminem. En vna vulpecula, ista videlicet frustratoria spes quam habuit in acquisitione suorum. Potes tu quoque per teipsum in teipso alias atque alias similes huic inuenire seu aduertere si non negligas. Vis tamen vt vnam adhuc ego ostendam tibi? Facio etiam & tertiam, & quartam quoque demon-
I strabo, si te ad capiendas eas, quas forte ex his in tua aduerteris vinea, inuenero vigilantem. Interdum bene proficientis cuiusp iam, cum sibi profusius aliquid supernæ gratiæ senserit irrorari, subit animum desiderium prædicandi, non qui-
Gala.1.a dem ad parentes & propinquos, iuxta illud: continuo non acquieui carni & sanguini: sed quasi purius, fructuosius, fortiusque passim ad extraneos & ad omnes. Caute omnino. Sane ti-
Prou.11.d. met propheticum incurrere maledictum, si quæ absconditо accepit frumenta, abscondat in populis: & contra euāgelium
Mat.10.c facere, nisi quæ in aure audiuit, prædicauerit super tecta. Vulpes est, atque illa priore eo nociuior quo occultior veniens.
Deu.15.d Sed capio tibi eam. Primus Moyses dicit: non arabis in primogenito bouis. Hoc Paulus interpretans, non neophytum, inquit, ne in superbiam elatus incidat in iudicium diaboli.
1.Tit.3.b Et rursum. Nec quisquam, inquit, sumit sibi honorem, sed
Heb.5.a qui vocatur à deo tanquam Aaron. Item ipse. Quomodo prę-
Rom.10.c. dicabunt nisi mittantur? Et scimus monachi officium esse non docere, sed lugere. Ex his similibusque collectis mihi texo rete, & capio vulpem, ne demoliatur vineam. Ex his nempe claret & certum est quod publice prędicare nec monacho conuenit, nec nouitio expedit, nec non misso licet. Porro contra hæc tria venire quanta conscientiæ demolitio est? Ergo quicquid tale animo suggeratur, siue sit illud tua cogitatio, siue immissio per angelum malum, dolosam agnosce vulpeculam, id est malum sub specie boni. Sed aspice aliam. Quantos ex monasteriis spiritu feruētes eremi solitudo susceпit, & aut tepefactos euomuit, aut tenuit contra eremi legem nō modo K remissos, sed etiam dissolutos: sicque apparuit vulpeculam affuisse vbi tanta facta est vastatio vineæ, id est vitæ & conscientiæ hominis detrimentum. Cogitabat si solus degeret, multo se copiosiores fructus spiritus percepturum, quippe qui in communi vita tantum spiritualis gratiæ fuisset expertus. Et bona visa est sua cogitatio sibi, sed rei exitus indicauit magis eandem illi cogitationem, vulpem demolientem fuisse. Quid illud quod nos quoq; totiens in domo ista tam grauiter inquietat, notabilem loquor quorundā qui inter nos sunt superstitiosamq; abstinentiam, ex qua se omnibus, sibiq; omnes molestos reddunt? Quomodo nō hæc ipsa discordia tam generalis & suæ illis cōsciētiæ dissipatio est, & quod in ipso est, grandis vineæ huius quam plantauit dextera domini, ve-
Mat.26.b. strę scilicet omnium vnanimitatis demolitio? Vę homini per
Mat.9.f quem scandalum venit. Qui scandalizauerit, inquit, vnum de his pusillis, durum est quod sequitur. Quanto duriora meretur qui tantam & tam sanctam multitudinem scandalizat? Iudicium prorsus durissimum portabit quicūq; est ille. Sed hęc aliàs. Nunc verò intendamus iis quæ à sponso dicuntur superpusillis & astutis his animalibus demolitiōibus vineas. Pusillis dixerim, non malitia, sed subtilitate. Astutum siquidem natura hoc genus est animantis, promptumq; admodū ad nocendum in occulto: & videtur mihi cōgruentissimè designare subtilissima quædam vitia specie palliata virtutum, qualiū vtiq; formam præmissis ad notitiam exemplis, paucis licet, iā aliquantisper expressi. Nec enim aliter nocere queunt nisi q̄ se virtutes virtutum quadam similitudine mentiuntur. Sūt autem cogitationes hominum aut vanæ, aut factæ immissiones
2.Cor.11.c per angelos malos, angelos satanæ qui se transfigurant in an-
Psal.10.a gelos lucis, parantes sagittas suas in pharetra, hoc est in occulto, vt sagittent in obscuro rectos corde. Vnde & pusillas eas propter hoc reor dici, q̄ cum cætera vitia quadam quasi corpulentia sui manifesta se præbeāt, hoc genus pro sui subtilitate haud facile agnosci, & ideo nec caueri possit: nisi duntaxat à perfectis & exercitatis, & qui habeant illuminatos oculos cordis ad discretionem boni & mali, maximeq; ad dis-
2.Cor.2.c. cretionem spirituum, qui cum apostolo possint dicere: quia non ignoramus astutias satanæ, neq; cogitationes eius. Et vide ne forte ob hoc à sponso iubeantur non quidem exterminari vel abigi vel occidi, sed capi: quod videlicet huiusmodi spirituales dolosasq; bestiolas omni vigilantia & cautela ob seruari oporteat & examinari, & sic capi, id est comprehendi in astutia sua. Ergo cum proditur dolus, cum fraus aperitur, cū conuincitur falsitas, rectissime tūc dicitur capta vulpes pusilla quæ demoliebatur vineam. Deniq; dicimus hominem
Mat.22.d in sermone capi, sicut habes in euangelio, quia conuenerunt
Cantic.2.d Pharisęi in vnum vt caperent Iesum in sermone. Ita ergo spō M sus capi iubet vulpes pusillas quæ demoliuntur vineas, id est deprehendi, conuinci, prodi. Solum hoc malignitatis genus id propriū habet, vt agnitum iam minime noceat, ita vt agnosci sit illi expugnari. Quis enim nisi demens comperta decipula sciens & prudens pedem mittit in illam? Sufficit proinde si capiantur quæ eiusmodi sunt, hoc est si prodas & deducas ad medium: quippe quibus apparere, perire est. Non sic cętera vitia. Nempe manifestè veniunt, manifestè nocent, sciētes captiuant, superant reluctantes, vtpote vi non dolo agentia. Ergo contra huiusmodi aperte sęuientes bestias non inue-
L stigatione opus est, sed refrenatione. Solas has vulpes parvulas, dissimulatrices maximas (quia proditę iam non nocent) sufficit educi in lucem, & capi in calliditate sua. Nam foueas habent. Tali iraque ex causa vulpes istæ & capi iubentur, & parvulæ describuntur. Vel ideo parvulæ, vt nascentia vitia, in ipso ortu, donec vtiq; parvula sunt, vigilanter obseruans illico comprehendas, ne crescentia plus noceant, & difficilius capiantur. Et si iuxta allegoriam ecclesias, vineas, vulpes, hæreses vel potius hæreticos ipsos intelligamus: simplex est sensus, vt hæretici capiantur potius quam effugentur. Capiantur dico non armis, sed argumentis quibus refellantur errores eorum: ipsi verò si fieri potest reconcilientur catholi-
1.Ti.2.b. cæ, reuocentur ad veram fidem. Hæc est enim voluntas eius, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Hoc deniq; velle se perhibet, qui non simpliciter,

A ter, capite vulpes: sed, capite, inquit, nobis vulpes parvulas. Sibi ergo & spōsæ suæ, id est catholicæ iubet acquiri has vulpes, cum ait: Capite eas nobis. Itaque homo de ecclesia exercitatus & doctus, si cū hæretico homine disputare aggreditur, illō intentionem suam dirigere debet, quatenus ita errā-
Iaco.5.d tem conuincat vt & conuertat, cogitās illud apostoli Iacobi: quia qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. Quod si reuerti noluerit, nec conuictus post primā iam & secundā admonitionem (vtpote qui omnino subuersus est) erit secundum apostolum deuitandus. Ex hoc iam melius (vt quidem ego arbitror) effugatur, aut etiam religatur, quam finitur vineas demoliri. Nec propterea sane nihil se egisse putet qui hæreticum vicit & conuicit, hæreses cōfutauit, verisimilia à vero clare aperteq; distinxit, praua dogmata, plana & irrefragabili ratione praua esse monstrauit, prauum deniq; intellectum extollentem se aduersus scientiam dei in captiuitatem redegit. Nempe cepit nihilominus qui talia operatus est, vulpem, etsi non ad salutem illi: & cepit eam sponso & sponsæ, quanuis aliter. Nam etsi hæreticus non surrexit de fece, ecclesia tamen confirmatur in fide, & quidem de profectibus sponsæ, sponsus sine dubio gratulatur. Gaudiū etenim domini est fortitudo nostra. Deniq; non putat à se aliena lucra nostra, qui se nobis tam dignanter associat, dum iubet ca-
B pi vulpes non sibi, sed nobis secum, capite, inquiens, nobis. Aduertere est enim quod ait, nobis. Quid hac voce socialius? An non tibi videtur hoc dicere, quasi quidam paterfamilias qui per se nihil habeat, sed omnia communia cum vxore & filiis atque domesticis? Et qui loquitur deus est, minime tamen vt deus id loquitur, sed vt sponsus. Capite nobis vulpes. Vides quam socialiter loquitur qui socium non habet? Potest dicere, mihi, sed maluit, nobis, consortio delectatus. O
Phil.2.d suauitatem, ô gratiam, ô amoris vim. Ita ne summus omnium vnus factus est omnium? Quis hoc fecit? Amor dignitatis nescius, dignatione diues, affectu potens, suasu efficax. Quid violentius? Triumphat de deo amor. Quid tamen tam non violentum? Amor est. Quæ est ista vis quęso, tam violenta ad victoriam, tam victa ad violentiam? Denique semetipsum exinaniuit, vt scias amoris fuisse quod plenitudo effusa est, quod altitudo adæquata est, quod singularitas associata est. Cum quonam tibi ô admirande sponse tam familiare consortium? Nobis inquis, capite. Cui tecum? An ecclesiæ de gentibus? De mortalibus & peccatoribus collecta est. Illam scimus quæ sit. Sed tu quis es, Aethiopissę huius tam deuotus tā amitiosus amator? Sane non alter Moyses, sed plusquam Moyses. Num tu ille es speciosus forma præ filiis hominum? Pa-
Psal.44.a. rum dixi, candor es vitæ æternæ, splendor & figura substantiæ dei. Postremo super omnia deus benedictus in secula, Amen.

C *De duplici genere hæreticorum, scilicet manifestorum, & occultorum. Et de impietate quorundam qui ne secretum prodatur, peierare permittunt: dicentes viros posse mulieribus cohabitare sine detrimēto continentiæ, Sermo. LXV.*

DVos vobis super vno capitulo disputaui sermones, tertium edere paro, si audire non tædeat. Et necessarium reor. Nam quod ad nostram quidem spectat domesticam vineam (quæ vos estis) satis me arbitror in duobus feciſſe sermonibus pro munimento illi aduersus insidias tripartiti generis vulpium, qui sunt adulatores, detractores, ac seductorij quidam spiritus, gnari & assueti mala sub specie boni inducere. Verum dominicæ vineę non ita. Illam loquor quæ impleuit terram, cuius & nos portio sumus: vineam grandem nimis, domini plantatam manu, redemptam sanguine, rigatam verbo, propagatam gratia, fœcundatam spiritu. Ergo plus proprij curam gerens, in commune minus profui. Mouet me autem pro ipsa multitudo demolientium eam, defensantium paucitas, difficultas defensionis. Difficultatem occultatio facit. Nam cum ecclesia semper ab initio sui vulpes habuerit, cito omnes cōpertę & captæ sunt. Confligebat hæreticus palam, nam inde hæreticus maximè, quod palam vincere cupiebat, & succumbebat. Ita ergo facile illæ capiebantur vulpes. Quid enim si posita in lucem veri-
D te hæreticus in suæ pertinaciæ tenebris remanens, solus foris religatus arescēret? Nihilominus capta reputabatur vulpes cōdemnata impietate, & impio foras misso, ostentui vtique iam victuro, non fructui. Ex hoc iuxta prophetam, erant
Ozee.9.d. illi vbera arentia, & venter sterilis: quia non repullulat error publice confutatus, & falsitas aperta non germinat. Quid faciemus his malignissimis vulpibus vt capi queant, quæ nocere quā vincere malunt, & ne apparere quidem volunt, sed serpere? Omnibus vna intentio hæretici semper fuit captare gloriam de singularitate scientiæ, sola ista malignior cæteris versutiorque hæresibus, damnis pascitur alienis, propriæ gloriæ negligens. Docta, credo, exemplis veterum, quæ proditę euadere non valebant, sed confestim capiebantur. cauta est nouo maleficij genere operari mysterium iniquitatis, eo licentius quo latentius. Denique indixere (vt dicitur) latebras sibi, firmauerunt sibi sermonem nequam. Iura, periura: secretum prodere noli. Enimuero aliàs ne tenuiter quidem iurare
Matt.5.e vllatenus acquiescunt, propter illud de euangelio, non iura-
Iaco.5.c re neque per cœlum neq; per terram &c. O stulti & tardi corde, repleti plane pharisaico spiritu, liquātes culicem, & camelum glutientes. Iurare non licet, & peierare licet? An in hoc
E solo vtrunque licet? De quonam mihi euangeliorū loco producitis istam exceptionē, qui ne iota quidem (vt falso gloriamini) præteritis? Patet vos & superstitiosè obseruare de iura mēto, & flagitiosè præsumere de periurio. O peruersitatem. Quod ad cautelam consultum est, videlicet non iurare: hoc isti mandati vice tam contentiosè obseruant: & quod immobili iore sancitum est, non peierandum scilicet, hoc tanquam indifferens pro sua voluntate dispēsant. Non, inquiunt, sed ne mysterium publicemus. Quasi gloria dei non sit reuelare sermonem. An dei inuident gloriæ? Sed magis credo quod pandere erubescant, scientes inglorium. Nam nefanda & obscœna dicuntur agere in secreto, siquidem & vulpium posteriora fœtent. Sed tacco quę negarent: ad manifesta respōdeant.
Matt.7.a. An iuxta euangelium cauent sanctum dare canibus, & margaritas porcis? At istud aperte fateri est se non esse de ecclesia, qui omnes qui de ecclesia sunt, canes censent & porcos. Sine exceptione enim omnibus qui de sua secta non sunt, suum illud quicquid est subtrahendum existimant. Cæterum hoc & si sentiant non respondebunt, ne manifesti fiant, nempe quod omnimodo fugiunt, sed non effugient. Respondemihi ô homo, qui plus q̄ oportet sapis, & plus quam dici potest desipis.
F Dei est an non mysterium quod occultas? Si est, cur non ad eius gloriam pandis? Nam gloria dei reuelare sermonem. Si non, cur fidem habes in eo quod non est dei, nisi quia hæreticus es? Aut igitur dei secretum ad dei gloriam prodant, aut dei negent mysteriū, & minimè se hæreticos negēt: aut certe nihilominus manifestos se fateantur inimicos gloriæ dei, qui nolunt manifestum fieri quod ei norūt fore ad gloriam. Stat
Prou.25.a nempe scripturæ veritas: Gloria regum celare verbum, gloria dei reuelare sermonem. Non vis tu reuelare? Non ergo vis deum glorificare. Sed forte non recipis scripturam hanc. Ita est, solius euangelij se profitentur æmulatores, & solos. Respondeant proinde euangelio. Quod dico, ait, in tenebris,
Mat.10.c dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Iam non licet silere. vsquequo occultum tenetur quod palam deus fieri iubet? Vsquequo opertum est euangelium vestrum? Suspicor: vestrum non est Pauli. Nam ille suum fatetur
2.Cor.4.a opertum non esse. Et si, inquit, opertum est euangelium meum, in his opertum est qui pereunt. Videte ne vos diceret apud quos euangelium inuenitur opertum. Quid apertius q̄ pereatis? An forte nec Paulum recipitis? De quibusdam ita audiui. Non enim inter vos omnes per oīa concordatis, etsi à nobis omnes dissentiatis. At verò eorum verba & scripta & traditiones qui corporaliter cū saluatore fuerūt pari authoritate euangelij, cuncti (ni fallor) indifferenter recipitis. Nunquid illi opertum tenuere euangelium suum? Nūquid in deo carnis infirma, mortis horrida, crucis ignominiam tacuere? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum. Vbi apo-
Esa.60.b stolica forma & vita, quam iactatis? Illi clamant, vos susurratis. Illi in publico, vos in angulo. Illi vt nubes volant, vos in tenebris ac subterraneis domibus delitescitis.

G Quid simile illis in vobis ostenditis? An quod vobiscum mulierculas non vtique circunducitis,sed includitis?Non æquè comitatio vt cohabitatio suspicioni patet. Verum quisnam de illis siniſtrum quippiam suspicaretur,qui mortuos suscitabant?Fac tu similiter,& vnà recubantem putabo fœminam virum. Alioquin temere tibi vsurpas illorum dispensationem,quorum sanctitatem nō habes. Cum fœmina semper esse,& non cognoscere fœminam,nonne plus est quam mortuum suscitare?Quod minus est non potes,& quod māius est vis credam tibi?Quotidie latus tuum ad latus iuuenculæ est in mensa. Lectus tuus ad lectum eius in camera, oculi tui ad illius oculos in colloquio,manus tuæ ad manus ipsius in opere,& continens vis putari?Esto vt sis,sed ego suspicione non careo. Scandalo mihi es,tolle scandali causam,quo te probes verum (vt iactitas) euangelij æmulatorem. Qui scandalizauerit vnum de ecclesia,nonne euangelium condemnat illum? *Mat.15.d* Tu ecclesiam scandalizas. Vulpes es demoliens vineam. Iuua te me socij vt capiatur. Vel potius capite vos nobis eam ô angeli sancti. Versuta est valde,operta est iniquitate & impietate sua. Planè tam pusilla atq; subtilis,vt facile quidem humanos fruſtretur obtutus. Nunquid & vestros?Propterea vox illa ad vos,vtpote sodales sponsi,Capite nobis vulpes paruulas. Ergo facite quod iubemini,capite nobis hanc tam versi- *Cantī.2.d*
H pellem vulpeculam, quam ecce iam diu fruſtra insequimur. Docete & suggerite qualiter fraus deprehēdatur. Hoc enim est cepisse vulpem:quia longe plus nocet falsus catholicus, quam si verus appareret hæreticus. Non est autem hominis scire quid sit in homine,nisi quis forte ad hoc ipsum fuerit vel illuminatus spiritu dei,vel angelica informat⁹ industria. Quod signum dabitis vt palam fiat pessima hæresis hæc docta mentiri non lingua tantum sed vita? Et quidem recens vastatio vineæ vulpem indicat affuisse,sed nescio qua arte fiugendi ita sua confundit vestigia cāllidissimum animal,vt quà vel intret vel exeat,haud facile queat ab homine deprehendi. Cumque pateat opus,non apparet author:ita per ea quæ in facie sunt,cuncta dissimulat. Denique si fidem interroges, nihil Christianius. Si conuersationem,nihil irreprehensibilius: & quæ loquitur,factis probat. Videas hominem in testimonium suæ fidei frequentare ecclesiam, honorare presbyteros,offerre munus suum,confessionem facere,sacramentis cō municare. Quid fidelius?Iam quod ad vitam moresque spectat,neminem concutit,neminem circūuenit,neminem supergreditur. Pallent insuper ora iciuniis,panem non comedit otiosus,operatur manibus vnde vitam sustentat. Vbi iam vulpes?Tenebamus eam:quomodo elapsa est è manibus? Quomodo tam repente discessit?Instemus,inuestigemus: à fructibus eius cognoscemus eam. Et certe vinearum demolitio testatur vulpem. Mulieres relictis viris,& item viri dimissis
I vxoribus ad istos se conferunt. Clerici & sacerdotes populis ecclesiisque relictis intonsi & barbati apud eos inter textores & textrices plerumque inuenti sunt. An non grauis demolitio ista?An non opera vulpium hæc?Verum nō apud omnes forte ista tam manifesta deprehenduntur:& si sint,non est vnde probentur. Quonam modo capimus illos?Reuertamur ad consortium & contubernium fœminarum. Hoc enim inter eos nemo qui careat. Interrogo vnumquempiam horū. Heus tu bone vir,quænā hæc mulier,& vnde hæc tibi?Vxor ne tua?Non inquit,nam voto meo istud non conuenit. Filia ergo?Non. Quid?Non soror,non neptis, non aliquo saltem propinquitatis vel affinitatis gradu attinēs tibi? Nullo prorsus. Et quomodo tuta tibi cum ista continentia tua? Sane nec licet tibi istud. Cohabitationem(si nescis)virorum & fœminarum in iis qui vouere continentiam,ecclesia vetat. Si non vis scandalizare ecclesiam,eiice fœminam. Alioquin ex hoc vno cætera quæ non adeo manifesta sunt,proculdubio credibilia fiunt. Sed quo mihi,inquit, euangelij loco monstras prohibitum istud?Euangelium appellasti?ad euangeliū ibis. Si obedias euangelio,non facies scandalum. Prohibet enim plane euangelium scandalum fieri. Facis autem tu, istam non amouendo iuxta constitutum ecclesiæ. Suspectus eras,at nūc manifestè censebere & contemptor euāgelij,& ecclesiæ aduersator. Quid iudicatis fratres?Si pertinax fuerit vt nec obediat euangelio,nec ecclesiæ acquiescat:quid iam tergiuersari

K potest?Nonne aperte vobis videtur deprehensa fraus, comprehensa vulpes?Si non amouet fœminam,non amouet scandalum. Si non amouet scandalum cum amouere possit, transgressor tenetur euangelij. Quid factura ecclesia est nisi vt amoueat illum qui non vult amouere scandalum,ne sit similis illi inobediens?Nam hoc mandatum habet ex euangelio, nō *Mat.5.e* parcere nec proprio oculo scandalizanti se,non manui,nō pedi:sed eruere illum,abscidere ista,& proiicere à se. Si,inquit *Mat.18.c* ecclesiam non audierit,sit tibi sicut ethnicus & publicanus.

Fecimus ne aliquid?Puto quia fecimus. Cepimus vulpem: quia fraudem percepimus. Manifesti sunt qui latebant falsi catholici,veri deprædatores catholicæ. Etenim dum mecum dulces capiebas cibos,corpus dico & sanguinem Christi, dū in domo dei ambulauimus cum consensu:fuit suadendi locⁿ, immo opportunitas seducendi,iuxta illud Sapientiæ: Simulator ore decipit amicum suum. Nunc autem facile secūdum *Prou.11.b.* sapientiam Pauli,post vnam & secundam admonitionem hæ *Tit.3.c* reticum hominem deuitabo,sciens quia subuersus est qui eiusmodi est,ac proinde cautus prouidere ne iam sit & subuersor. Itaque nonnihil est(iuxta verbum sapiētis)in insidiis *Prou.11.b.* suis captos esse iniquos. Illos præsertim iniquos qui insidiis pro armis vti cauti sunt. Nam cōflictus omnino ab his & defensio periit. Vile nempe hoc genus & rusticanum ac sine literis,& prorsus imbelle. Denique vulpes sunt,& pusillæ:sed L neq; illa in quibus male sentire dicūtur,defensibilia sunt,nec tam subtilia quam suasibilia,idq; duntaxat mulierculis rusticis & idiotis,& quales vtiq; omnes sunt quotquot adhuc de secta hac esse expertus sum. Nec enim in cunctis assertionibus eorum (nam multæ sunt) nouum quid aut inauditum audisse me recolo,sed quod tritum est & diu ventilatum inter antiquos hæreticos,à nostris autem contritum & euentilatum. Dicendum tamen & dicam quænā ille ineptiæ sint,partim quas scisciantibus se catholicis minus caute respondentes ipsi confessi sunt,partim quas diuisi abinuicem litigantes de inuicem prodiderunt,partim quoq; quas nonnulli eorum redeuntes ad ecclesiam detexerunt:nō quòd ad omnes respōdeam(nec enim necesse est)sed tantū vt innotescāt. At istud alterius erit opus sermonis, in laudem,& gloriam nominis sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri,qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

De erroribus quorundam negantium nuptias & circa baptisimum paruulorum,purgatorium ignem,& orationes pro defunctis, Sermo. LXVI.

Cantica.d APite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas. Ecce ego ad vulpes istas. Ipsæ sunt quæ prætergrediuntur viam, & vindemiant vineam. Non M sunt contentæ deserere viam, nisi & desertare vineam possint,addentes præuaricationem. Non sufficit hæreticos esse,nisi & hypocritæ sint,vt sit supra modum peccans peccatum. Hi sunt qui veniunt in vestimentis ouium ad nudandas oues,& spoliandos arietes. An non tibi vtraque res impleta videtur vbi & fide plebes, & plebibus sacerdotes deprędati inueniuntur?Quinam isti prædones?Hi oues sunt habitu,astu vulpes,actu & crudelitate lupi. Hi sunt qui boni videri,non esse:mali non videri,sed esse volunt. Māli sunt & boni videri volunt,ne soli sint mali:mali videri timent, ne parum sint mali. Etenim minus semper malitia palam nocuit, nec vnquam bonus nisi boni simulatione deceptus est. Ita ergo in malum bonorum boni apparere studeant: mali nolunt, vt plus liceat malignari. Neque enim est apud eos virtutes colere, sed vitia colorare quodam quasi virtutum minio. Denique superstitionis impietatem nomine religionis intitulant. Innocentiam diffiniunt tantum in aperto non lædere,innocentiæ proinde solum sibi vendicantes colorem. In operimentum turpitudinis,cōtinentiæ se insignière voto. Porro turpitudinem in solis existimant reputandam vxoribus:cum vel sola sit ea quæ cum vxore est causa quæ turpitudinem excusat in coitu. Rusticani homines sunt & idiotæ & prorsus contemptibiles, sed non est (dico vobis) cum eis negligenter agendum. Multum enim proficiunt ad impietatem,& sermo eorum vt cancer serpit. Denique non neglexit spiritus sanctus qui de his quondam tam manifestè vaticinatus

A cinatus est,dicente apostolo:Spiritus autem manifestè dicit
1.Tim.4.a quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium,& cauteriatam habētium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere à cibis quos deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione.
Ibidem Istos prorsus istos dicebat. Hi nubere prohibent, hi à cibis abstinent quos deus creauit. de quibus postea videbimus. Nunc autem videte si non propriè dæmonum & non hominum ludificatio hęc,secundū quod prędixerat spiritus. Quęre ab illis suæ sectæ authorem,neminem dabunt. Quæ hæresis non ex hominibus habuit proprium hæresiarcham? Manichæi Manem habuere principem & præceptorem, Sabelliani Sabellium, Ariani Arium, Eunomiani Eunomium, Nestoriani Nestorium. Ita omnes cæterę huiusmodi pestes singulæ singulos magistros homines habuisse noscuntur,à quibus origi nem simul duxere & nomen. Quo nomine istos titulóve censebis?Nullo,quoniam non est ab homine illorum hęresis,neque per hominem illam acceperunt. Absit tamen vt per reuelationem Iesu Christi,sed magis & absque dubio (vti spiritus sanctus prædixit) per immissionem & fraudem dæmo-
1.Tim.4.a niorum in hypocrisi loquentium mendacium, prohibentium
B nubere. In hypocrisi plane hoc & vulpina dolositate loquuntur,fingentes se amore id dicere castitatis,quod magis causa turpitudinis fouendę & multiplicandæ adinuenerunt. Res tamen tam in aperto est, vt mirer quomodo vnquam homini Christiano psuaderi potuerit: nisi quòd hi adeo aut bestiales sunt vt non aduertant qualiter omni immunditiæ laxat habenas qui nuptias damnat:aut certe ita pleni nequitia,& diabolica malignitate absorpti,vt aduertentes dissimulēt,& lætentur in perditione hominum. Tolle de ecclesia honorabile connubium & torum immaculatum, nonne reples eam concubinariis,incestuosis,seminisluis, mollibus,masculorum concubitoribus,& omni denique genere immundorum? Elige ergo vtrumlibet,aut saluari vniuersa monstra hæc hominum,aut numerum saluandorum ad continentium redigi paucitatem. Quam parcus in vno,quam largus in altero? Neutrū horum cōpetit saluatori. Quid? Coronabitur turpitudo? Nihil minus decet honestatis authorem. Damnabitur vniuersitas præter pauculos continentes? Non est hoc esse saluatorē. Rara in terris continentia,neque pro tantillo quæstu ad terras plenitudo illa semetipsam exinaniuit. Et quomodo de illa omnes accepimus,si solis indulsit continentibus participium sui? Non est quod ad hoc respondeant. Sed neq; ad illud credo: Si honestati in cœlis est locus,nō sit autem honesto & turpi confortiū,sicut nō est societas luci ad tenebras:profecto
Gala.5.d C neminem immundorum locus in loco salutis manet. Si quis aliter sapit,arguet illum apostolica vox,absq; omni ambiguo asserens quōniam qui talia agūt,regnum dei non possidebūt. Qua iam exiet de cauerna hæc insidiosa vulpecula? Puto in fouea deprehēsam,i qua sibi duo quasi foramina fecerit, vnū quo intret,alterum quo exeat. Nam consuecuit ita. Vide ergo quomodo vtrobique illi intercluſus sit exitus. Si solos in cœlestibus collocat continentes,perit ex maxima parte salus. Si omnem spurcitiam pariter cum continentibus collocat,perit honestum. Sed iustius perit ipsa,neque hac exitura neq; illac, recluſa perpetuo & capta in fouea quam fecit. Quidā tamen dissentientes ab aliis,inter solos virgines matrimonium cōtrahi posse fatentur. Verum quid in hac distinctione rationis afferre possint,non video:nisi quòd pro libitu quisq; suo sacramenta ecclesiæ tanquā matris viscera dente vipereo certatim inter se dilacerare contendunt. Nā quod dicuntur prętendere de primis coniugibus quia virgines erant,quid istud quæso matrimonij præiudicat libertati, quo minus & inter non virgines contrahi liceat? Sed nescio quid se in euangelio
Gene.1.c inuenisse susurrant,quod suæ ineptiæ fruſtra existimāt suffragari. Illud credo quòd dominus cum præmisisset testimoniū
Mar.10.d de Genesi,Et creauit hominem deus ad imaginem & similitudinem suam,masculum & fœminam creauit illos:postea intulit,Ergo quod deus coniunxit,homo non separet. Hos,inquiunt,coniunxit deus,quia virgines ambo erant,& iam non licuit separari:non erit autem ex deo copulatio secus prępsumpta. Quis tibi dixit propterea à deo coniunctos, quia virginesne erant?Nam scriptura hoc non loquitur. An non virgines D erant?inquit. Erant, sed non est idipsum, copulatos virgines, & copulatos,quia virgines. Quanquam neque hoc quidē nominatim dictum reperies quod virgines essent,quāuis essent. Sexuum sane expressa diuersitas est,non virginitas, cum dictum est,Masculum & fœminam creauit illos. Merito quidē. Non enim maritalis copula corporum requirit integritatem, sed sexuum aptitudinem. Bene proinde ipsam instituens spiritus sanctus,sexum expressit,& virginitatem tacuit, nec dedit occasionem venādi verbum insidiosis vulpeculis. Quod vtique libenter fecissent,quanuis id quoque fruſtra. Quid enim si dixisset, Virgines creauit illos? Num propterea continuo obtinuisses solos virgines licere coniungi?Et tamen quomodo exultasses ex sola verbi occasione?quomodo exsufflasses secundas & tertias nuptias? quomodo insultasses catholicæ scorta lenonésque adinuicem tanto libentius coniungenti, quanto proinde eos de turpi ad honestum transire non dubitat? Fortassis & reprehenderes deum prophetæ prępcipien- *Ozeæ.1.d* tem fornicariam ducere:nunc autem & occasio deest,& libet gratis hæreticum esse. Nam testimonium quod vsurpasti ad astruendum errorem tuum,plus ad destruendum valere inuē tum est,pro te facere nihil,contra te plurimum. Nunc autem *1.Cor.7.g* audi quod te ex toto aut confundit aut corrigit, & hæresim E tuam prorsus conterit & comminuit. Mulier quanto tempore vir eius viuit,alligata est viro:si autem dormierit vir eius, soluta est à lege viri,cui vult nubat,tantum in domino. Paulus est qui cōcedit viduæ vt cui vult nubat:& tu econtra prępcipis,nulla præter virginem nubat,& hoc non nisi virgini:vt nō cui vult nubat vel ipsa. Quid manum dei abbreuias?Quid largam benedictionem nuptiarum restringis?Quid propriū vendicas virgini quod indultum est sexui? Non concederet hoc Paulus nisi liceret. At parum dico concedit, vult quoq;. Volo,inquit,adolescentiores nubere.nec dubium quin viduas dicat. Quid manifestius? Ergo quod concedit quia licet, etiam vult quia expedit. Quod licet & expedit,hæreticⁿ prohibet?Nihil ex hac prohibitione persuadebit,nisi quòd hæreticus est. Superest vt & de residuo apostolicæ prophetię istos aliquantulum exagitemus. Abstinent nanque hi(vt prędixit ille) à cibis quos creauit deus ad percipiędum cum gratiarum actione. Hinc quoq; hæreticos se probantes,non sane quia abstinent,sed quia hæreticè abstinent. Nam & ego interdum abstineo,sed abstinentia mea satisfactio est pro peccatis,non superstitio pro impietate. Num redarguimus Paulum quòd castigat corpus suum,& in seruitutē redigit? *Ab-* *1.Cor.9.d*
stineo à vino,quia in vino luxuria est:aut si infirmus sum,mo *Ephe.5.d*
dico vtor,iuxta consilium Pauli. Abstineo à carnibus,ne dum F nimis nutriunt carnem,simul & carnis nutriant vitia. Panem ipsum cum mensura studebo sumere,ne onerato ventre stare ad orandum tædeat, & ne improperet etiam mihi propheta *Leui.26.e* quia panem meum comederim in saturitate. Sed nę simplici *Esa.23.d* quidem aqua ingurgitare me assuescam,ne distentio sane vē tris vsque ad titillationem pertingat libidinis. Hæreticus aliter. Nempe horret lac,& quicquid ex eo conficitur: postremo omne quod ex coitu procreatur. Rectè & Christianè, si non idcirco quia ex coitu,sed ne ad coitum prouocent. Cæterum quid sibi vult quod ita generaliter omne quod ex coitu generatur vitatur? Suspicionem generat mihi obseruatio ista ciborum tam signanter expressa. Veruntamen si de regula medicorum hæc profers nobis,non reprehendimus curam carnis quam nemo vnquam odio habuit, si tamen non nimia fuerit. Si de disciplina abstinentium,id est spiritualium medicorum schola:etiam virtutem approbamus qua carnem domas,frenas libidinem. At si dē insania Manichæi præscribis beneficentiæ dei,vt quod ille creauit & donauit ad percipiendum cum gratiarum actione, tu non modo ingratus sed & censor temerarius immundum decernas,& tanquam à malo abstineas:non planè abstinentiam collaudabo,sed execrabor malitiam & blasphemiam:te magis immundum dixerim qui immundum quid putas. Omnia munda mundis, ait ille re- *Tit.1.d*
rum optimus æstimator:& nihil immūdum,nisi ei qui immūdum quid putat. Immundis autē & infidelibus nihil est mundum,sed polluta est eorum & mens& conscientia. Væ qui respuitis cibos quos deus creauit, iudicantes immundos & in-

G dignos quos traiiciatis in corpora vestra: cum propterea vos
corpus Christi quod est ecclesia, tanquam pollutos & immū-
dos expuerit. Non ignoro quòd se & solos corpus Christi es
se glorientur: sed sibi hoc persuadeāt qui illud quoque per-
suasum habent, potestatem se habere quotidie in mensa sua
corpus Christi & sanguinem consecrandi ad nutriendū se in
corpus Christi & membra. Nempe iactāt se esse successores
apostolorum, & apostolicos nominant, nullum tamen aposto-
Mat.5.b latus sui signum valentes ostendere. Quousque lucerna sub
modio? Vos estis lux mundi, dictum est apostolis: & ideo a-
postoli super candelabrū, vt toto luceant mundo. Pudeat sue
cessores apostolorum lucem non esse mundi, sed modij, mun
di autem tenebras. Dicamus eis, Vos estis tenebræ mundi. Et
Ibidem transeamus ad alia. Se dicunt ecclesiam, sed contradicunt
ei qui dicit: Non potest ciuitas absconditi supra montem posi-
ta. Ita ne lapidem de monte abscissum sine manibus, montem
factum, & implentem mundum, vestris creditis inclusum an-
tris? Et ne hic quidem immorandum. Ipsa opinio refugit pu-
blicari, suo contenta susurrio. Habet & semper habebit inte-
gram Christus hæreditatem suam & possessionem suam ter-
minos terræ. Se potius subtrahunt huic magnæ hæreditati,
qui Christo illā conantur detrahere. Videte detractores, vi-
dete canes. Irrident nos quia baptizamus infantes, quod ora-
mus pro mortuis, quod sanctorum suffragia postulamus. In o-
H mni genere hominum atque in vtroque sexu festinant pro-
scribere Christum, in adultis & paruulis, in viuis & mortuis.
Hinc quidem infantibus ex impossibilitate naturæ, inde ve-
rò adultis ex difficultate continentiæ præscribentes. Porro
mortuos viuentium fraudantes auxiliis, viuētes nihilominus
Psal.94.a. sanctorum qui decesserunt suffragiis spoliantes. Absit. Non
relinquet dominus plebem suam quæ est sicut arena maris,
nec contentus erit paucitate hæreticorum qui omnes rede-
mit. Neque enim parua, sed plane copiosa apud eum redem-
ptio. Quantus verò numerus istorum ad magnitudinem pre-
cij? Se magis precio fraudant qui ipsum euacuare conantur.
Quid enim si infans pro se loqui non potest, pro quo vox san
guinis fratris sui & talis fratris clamat ad deum de terra? A-
stat & clamat nihilominus mater ecclesia. Quid tamē infans?
Nonne & ipse videtur tibi inhiare quodammodo de fontib⁹
saluatoris, vociferari ad deum, suisq; vagitibus clamitare, do
mine vim patior, responde pro me? Flagitat auxilium gratiæ:
quia vim patitur ab origine. Clamat innocētia miseri, clamat
ignorantia paruuli, clamat addicti infirmitas. Ita ergo clamāt
hæc omnia, sanguis fratris, fides matris, destitutio miseri, &
miseria destituti. Et clamatur ad patrem. Porro pater se-
ipsum negare non potest, pater est. Nemo mihi dicat quia
non habet fidem cui mater impertit suam inuoluens illi in
I sacramento quousque idoneus fiat proprio non tantum sen-
su sed assensu cuolutam puramque percipere. Nunquid bre-
ue pallium vt non possit ambos cooperire? Magna est eccle-
Mat.15.c siæ fides. Nunquid minor fide Chananææ mulieris, quam con
stat & filiæ sufficere potuisse & sibi? ideo audiuit: O mulier
magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti. Nunquid minor fide
illorum qui paralyticum per tegulas demittentes, animæ illi
simul & corporis obtinuere salutem? Denique habes: Quo-
Mat.9.a rum fidem vt vidit, ait paralytico: Confide fili, remittuntur ti
Ioan.5.a bi peccata tua. Et paulopost. Tolle grabatum tuum, & ambu-
la. Qui hæc credit, facile huic persuadebitur merito eccle-
siam præsumere non solum paruulis baptizatis in sua fide sa
lutem, sed etiam interfectis pro Christo infantibus coro-
nam martyrij. Quæ cum ita sint, nullum præiudicium susti-
Heb.11.b nebunt regenerati de eo quod dictum est: Sine fide impossi-
bile est placere deo, cum sine fide non sint qui in testimoni-
Mat.16.d um fidei baptismi gratiam perceperunt. Sed neq; de eo quod
item dictum est: Qui verò non crediderit, condemnabitur.
Quid enim credere est nisi fidem habere? Itaque & mulier
1.Ti.2.d saluabitur per generationem filiorum si permanserit in fide
cum lenitate, & infantibus per lauacri regenerationem suc-
curretur, & adulti qui continere non poterunt, coniugij tri-
cesimo fructu se rediment, viuentium quoque preces & ho-
stias mortui qui opus habebunt & digni erunt, mediantibus
percipient angelis, & eorum qui iam peruenerunt, viuētibus
adhuc nequaquam solatia deerunt per deum qui vbique est,
& in deo nusquam affectu charitatis absentium. Nām & Chri K
stus propter hoc mortuus est & resurrexit, vt viuorum domi Rom.14.b
naretur & mortuorum. Propter hoc quoque & infans natus
est, & per singulos ætatum gradus profecit in virum, vt nul-
li deesset ætati. Non credunt autem ignem purgatorium
restare post mortem, sed statim animam solutam à corpore,
vel ad requiem transire, vel ad damnationem. Quærant ergo
ab eo qui dixit quoddam peccatum esse quod neq; in hoc se- Mat.12.c
culo neq; in futuro remitteretur, cur hoc dixerit si nulla ma
net in futuro remissio purgatiove peccati? Iam verò qui ec-
clesiam non agnoscunt, non est mirum si ordinibus ecclesiæ
detrahunt, si instituta non recipiunt, si sacramenta contem-
nunt, si mandatis non obediunt. Peccatores, inquiunt, sunt a-
postolici, archiepiscopi, episcopi, presbyteri, ac per hoc nec
dandis nec accipiendis idonei sacramentis. Nunquam verò
duo ista conuenient, episcopum esse & peccatorem? Falsum
est. Episcopus erat Caiphas, & tamen quantus peccator qui
in dominum mortis dictabat sentētiam? Si negas episcopum,
arguet te testimonium Ioannis qui eum in testimonium sui
pontificatus etiam prophetasse refert. Apostolus erat Iudas,
& licet auarus & sceleratus, electus à domino. An tu de illius
apostolatu dubitas quem dominus elegit? Nonne ego, inquit Ioan.6.g
vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Audis eū
dem electum apostolum, & extitisse diabolum, & negas pos- L
se esse episcopum qui peccator est? Super cathedram Moysi
sederunt scribę & Pharisæi, & qui non obedierunt eis tāquā
episcopis, inobedientiæ rei fuerunt, etiam in ipsum dominū Mat.23.d
precipientem & dicentem: Quæ dicunt facite. Patet quanuis
scribæ, quanuis pharisæi, quanuis videlicet maximi peccato-
res, propter cathedram tamen Moysi ad eos quoque nihilo-
minus pertinere quod item dixit: Qui vos audit, me audit: & Luc.10.c
qui vos spernit, me spernit. Multa quidem & alia huic po
pulo stulto & insipienti à spiritibus erroris in hypocrisi lo-
quentibus mendacium mala persuasa sunt, sed non est respon
dere ad omnia. Quis enim omnia nouit? Deinde labor infini-
tus esset, & minime necessarius. Nam quantum ad istos, nec ra
tionibus conuincuntur, quia non intelligunt: nec authoritati
bus corriguntur, quia non recipiunt: nec flectuntur suasioni-
bus, quia subuersi sunt. Probatum est, mori magis eligūt quā
conuerti. Horum finis interitus, horum nouissima incendium
manet. Horum siquidem in facto Sampson ex successis vul- Iudic.15.d
pium caudis figura præcessit. Plerumque fideles iniectis ma-
nibus aliquos ex eis ad medium traxerunt. Quæsiti fidem, cū
de quibus suspecti videbantur, omnia prorsus suo more nega
rent, examinati iudicio aquę, mendaces inuenti sunt. Cumq;
iam negare non possent, quippe deprehensi, aqua eos non re-
cipiēte, arrepto, vt dicitur, freno dentibus tam misere quàm
libere impietatem non confessi, sed professi sunt, palam pie-
tatem astruentes, & pro ea mortem subire parati. Nec minus M
parati inferre qui astabant. Itaque irruens in eos populus no
uos hæreticis suæ ipsorum perfidiæ martyres dedit. Appro-
bamus zelum, sed factum non suademus: quia fides suadenda
est, non imponenda. Quanquam melius proculdubio gladio
coercerentur, illius videlicet qui non sine causa gladium por Rom.13.b.
tat, quam in suum errorem multos traiicere permittatur. Dei
enim minister ille est, vindex in iram ei qui malè ait. Mira-
bantur aliqui, quod non modo patienter, sed & lęti, vt vide-
batur, ducerentur ad mortem: sed qui minus aduertunt quan
ta sit potestas diaboli, non modo in corpora hominum, sed e-
tiam in corda quæ semel permissus possederit. Nōne plus est
sibimet hominem iniicere manus, quam id libenter ab alio su
stinere? Hoc autem in multis potuisse diabolū frequēter ex-
perti sumus, qui seipsos aut submerserunt aut suspenderunt.
Denique Iudas suspendit seipsum, diabolo sine dubio immit- Mat.27.d
tente. Ego tamen maius existimo, magisq; admiror quod po-
tuit immisisse in cor eius vt traderet dominū, quam vt semet-
ipsum suspenderet. Nihil ergo simile habent constātia marty
rum, & pertinacia horū: quia mortis cōtemptum in illis pie-
tas, in istis cordis duritia operatur. Et ideo ꝓpheta martyris
forsitan voce dicebat: Coagulatū est sicut lac cor eorū, ego Psal.118.f
verò legem tuam meditatus sum: pro eo videlicet quod & si
pœna eadem videretur, lōge diuersa esset intentio, illo vtiq;
durante cor contra dominum, isto in lege domini meditante.

Quæ cum

A Quæ cum ita sint, non est opus (vt dixi) frustra multa aduer
sus homines stultissimos atque obstinatissimos dicere, suffi-
cit innotuisse illos vt vitentur. Quamobrem vt deprehendā-
tur, cogendi sunt vel abiicere fœminas, vel exire de ecclesia:
vtpote scandalizantes ecclesiam in conuictu & contubernio
fœminarum. Dolendum valde quòd non solum laici princi-
pes, sed & quidam, vt dicitur, de clero, necnon de ordine epi-
scoporum, qui magis eos persequi debuerant, propter quæ-
stum sustineant, accipientes ab eis munera. Et quomodo, in-
quiunt, damnabimus nec conuictos nec confessos? Friuola sa-
tis non ratio, sed occasio. Hoc solo etiam si aliud nō esset sa
cile deprehendis, si (vt dixi) viros & fœminas qui se conti-
nentes dicunt, abinuicem separes, & fœminas quidem cum a-
liis sui & sexus & voti degere cogas, viros æquè cum eiusdē
propositi viris. Per hoc enim consultum erit vtrorumque vo
to simul & fame cum continentiæ suæ & testes habuerint &
custodes. Quod si non sustinent, iustissime eliminabuntur de
ecclesia quam scandalizant non solum notabili, sed etiam il-
licita cohabitatione. Ergo ista sufficiant pro deprehendēdis
harum vulpium dolis, ad dandam scientiam & cautelam dile
ctæ & gloriosæ sponsæ domini nostri Iesu Christi, qui est su-
per omnia deus benedictus in secula, Amen.

B *De mirabili affectu dilectionis sponsæ quem e-*
ructat propter amorem Christi sponsi,
Sermo. LXVII.

Cantic.2.d. DIlectus meus mihi, & ego illi. Hactenus verba spō
si. Adsit ipse vt digne ad gloriam ipsius & nostram
ipsorum salutem sponsæ eius possimus inuestigare
sermones. Neque enim tales sunt qui à nobis con-
siderari & discuti, prout dignum fuerit, valeant, nisi ipse fue-
rit dux verbi. Sunt enim quam suaues ad gratiam tam fœcun
di ad sensus, tam etiam profundi ad mysteria. Cui similabo
eos? Vni interim alicui epularum, quæ triplici quadam emi-
neat gratia, delicioſa ad saporem, solida ad nutrimentum, ef-
ficax ad medicinam. Sic, inquam, sic singulus quisque sponsæ
sermo, & ex eo quod suauiter sonat, affectum mulcet, & de
sensuum vbertate mentem impinguat & nutrit, & de altitu-
dine mysteriorum dum intellectum quo plus exercet, plus
terret, miro modo tumorem sanat inflantis scientiæ. Etenim
si vnus quispiam ex his forte qui sibi scioli videntur, curiosi-
us sese dederit scrutinio horum, cum viderit ingenij sui suc-
cumbere vires, & redigi in captiuitatem omnem intellectum
persenserit, nonne humiliatus ad illam vocem compelletur
Psal.138.a vt dicat: Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est,
& non potero ad eam? Et nunc quidem principium verborū
eius quantæ suauitatis infigne præferte? Nam vide quale prin
cipium dederit: Dilectus, inquit, meus mihi, & ego illi. Sim-
C plex vox videtur, quoniam suauiter sonat. Sed de hoc vide-
bitur postea. Nunc verò à dilectione incipit, de dilecto
prosequitur, nihil aliud se scire indicans nisi dilectum. Patet
de quo sermo: cum quo, non ita. Non enim vt cum ipso eo-
dem fuerit sentire permittitur, cum ipse iam non affuerit.
Neque id dubium, nempe mox eum reuocare videtur, &
quasi post tergum clamare: reuertere, inquiens, dilecte mi.
Vnde adducimur non aliud sane coniicere, nisi quòd finitis
verbis suis, iterum suo more se absentauerit, & illa remanse-
rit nihilominus de eo loquens, qui nunquam absens est sibi.
Ita est, in ore retinuit qui non recedebat à corde nec quan-
do recedebat. Quod de ore exit, de corde venit, & ex abun-
Luc.6.g dantia cordis os loquitur. Ergo loquitur de dilecto vt verè
dilecta & verè diligenda, quoniam diligit multum. Quæri-
mus cum quo? Nam de quo, nouimus: & non occurrit, nisi for
te cum adolescentulis quæ à matre abesse non possunt, vbi
discesserit sponsus. Sed melius (vt opinor) sentimus secum
potius & non cum altero sic locutam, præsertim quòd trun-
ca & minus continens inueniatur ipsa locutio, insufficiens
plane ad dandam intelligentiam auditori, ob quam vel ma-
ximè inuicem loquimur. Dilectus meus mihi, inquit, & ego il
Cantic.2.d. li. Non plus? Pendet oratio, immo non pendet, sed deficit. Sus
penditur auditor, nec eruditur, sed erigitur. Quid est hoc ꝙ
dicit, ille mihi, & ego illi? Nescimus quid loquitur: quia non
sentimus quod sentit. O sancta anima quid tuus ille tibi, quid
tu illi? Quænam, quæso, hæc inter vos tam familiariter fauo- D
rabiliterque discurrens exhibitio & redhibitio? Tibi ille, tuq;
vicissim illi. Sed quid? Idipsum ei tu, quod tibi ille, an aliud?
Si nobis, si ad nostrā loqueris intelligētiam, euidenter quod
sentis edicito. Quousque animas nostras tollis? An secūdum
Ioan.10.e prophetam secretum tuum tibi? elta est, affectus locutus est, nō
Esa.24.c intellectus, & ideo non ad intellectum. Ad quid ergo? Ad ni-
hil nisi quòd mirabiliter delectata & affecta vehementer ad
desideratos affatus, finē illo faciente nec tacere omnino qui-
uit, nec tamen quod sensit exprimere. Neque enim vt exprī-
meret sic locuta est, sed ne taceret. Ex abundantia cordis os
Lucæ.6.g locutum est, sed non pro abundantia. Habent suas voces
affectus per quas se etiam cum nolunt, produnt: timor (verbi
causa) meticulosas, dolor gemebundas, amor iucundas. Nun
quid dolentium planctus, mœrentiúmve singultus vel gemi-
tus, percussorum itemque pauentium subitas & efferatas cla-
mitationes, seu etiam saturatorum ructus, aut vsus creat, aut
ratio excitat, aut deliberatio ordinat, aut præmeditatio for-
mat? Eiusmodi certum est non nutu prodire animi, sed erum-
pere motu. Sic flagrans ac vehemens amor præsertim diui-
nus, cum se intra se cohibere non valet, non attendit quo or-
dine, qua lege, quáve serie seu paucitate verborum ebulliat,
dummodo ex hoc nullum sui sentiat detrimentum. Interdum
nec verba requirit, interdum nec voces omnino vllas, solis ad
hoc contentus suspiriis. Inde est quòd sponsa sancto amore E
flagrans, idque incredibili modo, sane pro captanda quantu-
lacunque euaporatione ardoris quem patitur, non considerat
quid, qualiter eloquatur: sed quicquid in buccam venerit, a-
more vrgente non enunciat, sed eructat. Quidni eructet sic
refecta & sic repleta? Reuolue textum epithalamij huius
ab ipso exordio vsque huc, & vide si tanta vspiam illi quanta
hac vice in cunctis visitationibus & allocutionibus sponsi co
pia eius indulta fuerit, & si vnquam ex ore ipsius non modo
tam multos, sed & tam iucundos sermones acceperit. Quæ
ergo repleuerat in bonis desiderium suum, quid mirum si ru
Psal.102.a ctum potius quam verbum fecit? Et si verbum fecisse tibi vi
detur, eructatum puta, & non subordinatum aut præordina-
tum. Nec enim sponsa rapinam arbitratur sibi aptare prophe
tæ dictum. Eructauit cor meum verbum bonum, quippe eodē
Psal.44.a repleta spiritu, Dilectus meus mihi, & ego illi. Nihil conse-
Cantic.2.d. quentiæ habet, deest orationi. Quid inde? Ructus est. Quid
tu in ructu queris orationum iuncturas, solennia dictionum?
Quas tu tuo ructui leges imponis vel regulas? Non recipit
tuam moderationem, non à te compositionem expectat, non
commoditatem, non opportunitatem requirit: per se ex inti
mis non modo cum non vis, sed & cum nescis erumpit, cumu-
lus potius quam emissus. Tamen odorem portat ructus, quan
doque bonum quandoque malum pro vasorum è quibus ascē F
dit contrariis qualitatibus. Denique bonus homo de bono
thesauro suo profert bonum, & malus malum. Bonum vas
sponsa dominimei, & bonus mihi odor ex illa. Gratias ago ti
bi domine Iesu, qui me dignatus es admittere saltem ad odo
randum. Ita domine, nam & catelli edunt de micis quæ cadūt Mat.15.c
de mensa dominorum suorum. Mihi, fateor, bene redolet
ructus dilectæ tuæ, & de pleuitudine eius quanuis modicum
quid gratanter accipio. Memoriam abundantię suauitatis tuę Psal.144.b
eructat mihi, & nescio quid ineffabile tuæ dignationis & a- Cantic.2.d.
moris odoratus fum in voce ista: Dilectus meus mihi, & ego
illi. Ipsa (vt dignum est) epuletur & exultet in cōspectu tuo,
& delectetur in lætitia. Veruntamē sic tibi excedat, vt sobria Psal.67.a
fiat nobis. Ipsa ergo repleatur in bonis domus tuæ, & torren-
te voluptatis tuæ potetur: sed quæso, perueniat ad me paupe Psal.64.a.
rem vel tenuis odor eructāte illa cum satiata fuerit. Bene mi
hi eructauit Moyses, & bonus odor in ructu eius creantis po
tentiæ. In principio, inquit, creauit deus cœlum & terram. Be
ne Esaias, nam suauissimum redimētis misericordiæ odorem Gene.1.a
dedit, ita eructuans: Tradidit in mortem animam suam, & cū
sceleratis reputat' est, & ipse peccata multorum tulit, & pro Esa.53.d
transgressoribus rogauit, vt non perirent. Quid æquè miseri
cordiam redolet? Bonus quoque ex ore Hieremiæ ructus, bo
nus ex Dauid, qui ait: Eructauit cor meum verbum bonum. Psal.44.a
Repleti sunt omnes spiritu sancto, & eructantes omnia im-
pleuerunt bonitate. Ructum Hieremiæ requiritis? Non sum

G oblitus, iam parabam illum. Bonum est præstolari cum silen
Thre.3.c tio salutare domini. Eius est (non fallor) admouete naribus,
balsamum vincit suauitas remunerantis iustitiæ quam impor
tat. Patientem pro iustitia vult me expectare mercedem in
posterũ, non recipere in præsenti, quòd iustitiæ merces salu-
Abac.2.a tare non seculi, sed domini sit. Si moram fecerit, inquit, ex-
3.Re.19.b. pecta eum & ne murmuraueris, quoniam bonum est cum si-
lentio expectare. Ego faciam quod hortatur, expectabo do-
minum saluatorem meum. Sed peccator sum, & adhuc mi
hi grandis restat via: quia longe à peccatoribus salus. Non
murmurabo tamen, in odore vel dolore interim consolabor
Psal.63.b me. Lętabitur iustus in domino, gustu experiens quod ego
sentio odoratu. Quem spectat iustus, peccator expectat, &
Rom.8.d expectatio odoratio est. Nam expectatio, ait, creaturæ reue-
lationem filiorum dei expectat. Porro spectare gustare est, &
Psal.33.b videre quoniam suauis est dominus. An potius iustus qui ex-
pectat, & qui iam tenet beatus? Denique expectatio iustorum
prou.10.d lætitia. Nam peccator nihil expectat. Et inde peccator, quòd
bonis præsentibus non modo detentus, sed & contentus, ni-
Soph.3.b hil in futurum expectat, surdus ad vocem illam: Expecta me
(dicit dominus) in die resurrectionis meæ in futurum. Et i-
deo iustus erat Simeon quia expectabat & odorabat iam
H Christum in spiritu, quem necdum in carne adorabat. Et bea
Luc.2.d tus in expectatione sua: quia per odorem expectationis per-
uenit ad gustum contemplationis. Denique ait, & viderũt o-
culi mei salutare tuum. Iustus quoque Abraham qui & ipse
Ioan.8.g expectauit vt videret diem domini, & non est cõsulsus ab ex-
pectatione sua, nam vidit & gauisus est. Iusti apostoli cum au
Luc.12.c diebant: Et vos similes hominibus expectantibus dominum
Psal.39.a suum. Quidni iustus & Dauid quando aiebat: Expectans
expectaui dominum? Ipse est quartus de numero prænomi-
natorum ructatorum meorum, quem pene prætericram. Non
psal.118.r expedit quidem. Iste os suum aperuit, & attraxit spiritum, &
saturatus non modo eructauit, sed & cantauit. Iesu bone, quã
tam meis naribus & auribus iste infudit suauitatem in ructu
psal.44.a & cantu suo de oleo lætitiæ quo vnxit te deus deus tuus præ
consortibus tuis ex myrrha & gutta & cassia à vestimentis
tuis à domibus eburneis, ex quibus delectauerunt te filiæ re
gum in honore tuo? Vtinam me digneris occursu tanti vatis
& amici tui in die solennitatis & lætitiæ, quando egredietur
de thalamo tuo epithalamium suum canens in psalterio iu-
cundo cum cithara, afluens deliciis, respersus & respergens
vniuersa istiusmodi puluere pigmentario. In illa die, vel
potius in illa hora, nam hora est siquando est, & fortassis ne
hora quidem, sed horæ dimidium, iuxta illud scripturæ: Fa-
Apoc.8.a. ctum est silentium in cœlo quasi media hora: ergo in illa ho-
psal.125.a. ra replebitur gaudio os meum, & lingua mea exultatione,
dum singulos non dico psalmos, sed versus singulos sentiam
I ructus & quidem odoriferos super omnia aromata. Quid
Ioannis ructu fragrantius, qui verbi mihi redolet æternita-
tem, generationem, diuinitatem? Quid de Pauli ructibus lo-
quar, quanta orbem suauitate repleuerint? Denique Chri-
sti bonus odor erat in omni loco. Verba certe ineffabilia &
si non profert vt audiam: offert tamen vt cupiam: & libeat o-
dorare quæ audire non licet. Nescio enim quo pacto: quo
plus latent plus placent: & auidius inhiamus negatis. Sed
iam aduerte apud sponsam similem rem: quomodo instar
Pauli: in præsenti capitulo: & secretum non aperit: nec præ-
terit tamen intactum, aliquid quasi olfactui nostro indulgẽs:
quod gustui forte interim non competere iudicarit: siue
propter indignitatem nostram: siue propter incapacitatem.
Cantic.2.d Dilectus meus mihi: & ego illi. Quod non est dubium: duo-
rum quidem hoc loco amor mutuus flagrat: sed in amore
summo vnius profecto fœlicitas: alterius mira dignatio. Ne-
que enim inter pares est consensio seu complexio hæc. Cæ-
terum quid ista ex hac prærogatiua amoris glorietur impen
sum sibi, repensumque vicissim à se: quis se liquido nosse
præsumat: nisi qui præcipua puritate mentis, & corporis
sanctitate, in semetipso meruerit tale aliquid experiri? Res
est in affectibus: nec ratione ad eam pertingitur: sed con-
2.Cor.3.d formitate. Quam pauci vero qui dicant: Nos autem reue-
lata facie speculantes gloriam domini: in eandem imaginem
transformamur de claritate in claritatem: tanquam à domi-
ni spiritu. Verum vt sub aliqua qualicunque intelligen- K
tiæ forma, quod legitur redigatur: saluo quidem sponsæ
suo singulari secreto, ad quod interim non datur accede-
re: præsertim talibus quales nos sumus: apponendum sanè
aliquid nobis: eo accommodatius ad communem sensum,
quo vsitatius quod & verbis consequentiam & intellectum
det paruulis. Et mihi quidem videtur satis esse ad nostram *psal.118.r*
grossam, & quodammodo popularem intelligentiam: si di-
cendo: dilectus meus mihi: subaudiamus, intendit: vt sit
sensus: dilectus meus intendit mihi: & ego illi. Quanquam *Canti.2.d*
tamen nec solus ego id senserim nec primus: cum prophe- *psal.39.a*
ta ante me dixerit: Expectans expectaui dominum, & in-
tendit. Habes aperte intentionem domini ad prophetam:
habes & prophetæ ad dominum in eo quod ait: expectans
expectaui. Nam qui expectat intendit: & expectare intẽ-
dere est. Idem omnino sensus: eadem pene verba apud
prophetam quæ apud sponsam: sed prius ex propheta trans
posita. Prius siquidem is quod illa posterius posuit: & e-
conuerso. Cæterum sponsa rectius locuta est, & non præ-
tendens meritum, sed præmittens beneficium, & se præ- *Rom.11.d,*
uentam dilecti gratia confitens. Rectè omnino. Nam quis *1.Ioan.4.b*
prior dedit illi & retribuetur ei? Denique audi Ioannem
quid in epistola super hoc senserit: In hoc est charitas, in-
quit, non quasi nos dilexerimus deum, sed ipse prior dilexit L
nos. Propheta tamen gratiæ præuentionem etsi tacuit, non
negauit subsecutionem. Plane non tacuit. Sed accipe & a- *psal.22.b*
lio loco certiorem de re ista ipsius confessionem. Et mise-
ricordia tua inquit (domino loquebatur) subsequetur me o-
mnibus diebus vitæ meæ. Audiet de præuentione identidem
ipsius non minus certam manifestam ve sententiam. Deus *psal.58.c*
meus, inquit, misericordia eius præueniet me. Item ad domi- *psal.78.b*
num. Cito, ait, anticipent nos misericordiæ tuæ, quia paupe-
res facti sumus nimis. Pulchrè sponsa posterius (ni fallor)
hæc eadem verba non eodem ordine ponit, sed sequitur & i-
psa prophetæ ordinem, loquẽs hoc modo: Ego dilecto meo,
& dilectus meus mihi. Cur ita? Nempe vt tunc magis gratia
plenam se probet, cum totum gratiæ dederit, & primas scili
cet illi partes asscribens & vltimas. Alioquin quomodo gra-
tia plena, si quid habuerit quod non sit ex gratia? Nõ est quo
gratia intret vbi iam meritum occupauit. Ergo iam plena
confessio gratiæ, ipsius gratiæ plenitudinem signat in anima
confitentis. Nam si quid de proprio inest, inquantum est, gra
tiam cedere illi necesse est. Deest gratię quicquid meritis de-
putas. Nolo meritum quod gratiam excludat. Horreo quic-
quid de meo est vt sim meus, nisi quòd illud magis forsitan
meum est quod me meum facit. Gratia reddit me mihi iusti-
ficatum gratis, & sic liberatum à seruitute peccati. Deni- M
que vbi spiritus domini, ibi libertas. O fatuam sponsam syna
gogam, quæ contemnens dei iustitiam, id est gratiam sponsi
sui, & suam volens constituere, iustitiæ dei non est subiecta.
Ob hoc misera repudiata est, & iam non est sponsa, sed eccle
siæ cui dicitur: Desponsaui te mihi in fide. Desponsaui te mi *Osee.2.d*
hi in iudicio & iustitia. Desponsaui te mihi in misericordia
& miserationibus. Nec tu me elegisti, sed ego elegi te: nec
vt te eligerem, tua inueni merita, sed præueni. Ita ergo in fi- *Ioan.15.c*
de desponsaui te mihi, & non in operibus legis, desponsaui-
que in iustitia, sed iustitia quæ est ex fide, non ex lege. Restat
vt iudices iudicium rectum inter me & te, iudiciũ quo te des
ponsaui, vbi constat interuenisse non tuum meritum, sed meũ
placitum. Hoc est autem iudicium vt tua merita non extollas
non præferas opera legis, non iactes pondus diei & æstus, quę *Matt.20.b*
magis in fide & in iustitia quæ est ex fide, necnon in miseri-
cordia & miserationibus noscseris desponsata. Quæ verè spõ
sa est agnoscit ista, & vtramque gratiam confitetur. Primo
quidem eam quæ prima est, qua & præuenta est, postea verò
& subsequentem. Ait itaq; nunc, dilectus meus mihi, & ego *Canti.2.d.*
illi: principiũ dilecto tribuens. In consequẽtibus, ego, inquit,
dilecto meo, & dilectus meus mihi. consummationẽ illi æquè
concedens. Nunc iam videamus quid dicat, dilectus meus mi
hi. Si enim hoc recipitur vt subaudiamus, intendit, sicut iam
diximus, & sicut propheta ait: Expectans expectaui domi- *psal.39.a*
num, & intendit mihi: ego autem in verbo isto sentio nescio
quid non plane exiguum, nec mediocris prærogatiuæ. Sed
non est

A non est ingerenda fatigatis auribus & mentibus res omni a-
lacritate digna. Si non grauat, differatur, & non in longum:
crastinus inde incipiat sermo. Tantũ orate vt ab irruentibus
occupationibus interim custodiat nos gratia & misericor-
dia sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super
omnia deus benedictus in secula, Amen.

Qualiter sponsus Christus intendit sponsæ ecclesiæ, & ipsa illi. Et de cura quam habet deus de electis, & unde insit ecclesiæ. Quid sit mereri uel non, aut præsumere. Sermo LXVIII.

AVdite iam quod heri distulimus, audite gaudium
meum quod sensi. Et vestrum est: audite gauden-
tes. In vno verbo sponsę sensi hoc, & quasi odora-
tus abscondi, eo vobis hodie festiuius exhibendũ
quo tempestiuius. Sponsa locuta est, & dixit sponsum inten-
dere sibi. Quæ est sponsa, & quis est sponsus? Hic de nostro
est, & illa (si audeo dicere) nos sumus, cum reliqua quidem
2.Cor.1.c. multitudine captiuorum quos ipse nouit. Gaudeamus. Glo-
ria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Nos su-
mus in quos intendit deus. Quanta tamen disparilitas. Quid
terrigenę & filij hominum coram illo? Secundum prophe-
tã sic sunt quasi non sint, & quasi nihilum & inane reputati
sunt ei. Quid sibi ergo vult ista inter tam dispares compara
B tio? Aut illa in immẽsum gloriatur, aut is in immẽsum amat.
Quam admirabile est quòd illius intentionem ista sibi quasi
Canti.2.d. propriam vendicat dicens: Dilectus meus mihi? Nec eo cõ-
tenta tamen, pergit amplius gloriari, respondere se illi quasi
ex equo morem gerere, rependere vicem. Sequitur enim.
Et ego illi. Insolens verbum, & ego illi. Nec minus insolens,
dilectus meus mihi: nisi q; vtroque insolentius vtrumque si-
mul. O quid audet cor purum, & conscientia bona, & fides
non ficta? Mihi, inquit, intendit. Ita ne huic intenta est illa ma
iestas: cui gubernatio pariter & administratio vniuersitatis
incumbit, & cura seculorum, ad sola trãsfertur negocia imò
ocia amoris & desiderij huius? Ita plane. Ipsa est enim eccle-
2.Tim.2.b sia electorum, de quibus Apostolus: Omnia, inquit, propter
Sap.4.c electos. Et cui dubium quòd gratia & misericordia dei sit in
sanctos eius, & respectus in electos illius? Ergo prouidentiã
cæteris creaturis non negamus, curam sponsa vendicat sibi.
1.Cor.9. Nunquid de bobus cura est deo? Nec dubium quin idem pos
simus dicere de equis, de camelis, de elephantis, & de cũctis
bestiis terræ: similiter & de piscibus maris, & volatilibus cœ
li, postremo de omni re quæ est super terram, solis sane ex-
1.Pet.5. ceptis quibus dicitur: Omnem solicitudinem vestram proii
cientes in eum: quoniam ipsi cura est de vobis. An non tibi
videtur veluti his verbis dictum, Intendite illi quia ipse in-
C tendit vobis? Et obserua Apostolum Petrum (eius enim ver-
ba sunt) si non & ipse verborum sponsæ obseruauerit ordi-
nem. Nempe non ait: omnem solicitudinem vestram proii-
cientes in eum, vt sit ipsi cura de vobis: sed, quia ipsi cura est
de vobis: aperte proinde monstrans, ecclesia sanctorum non
modo quoniam dilecta, sed & quòd prius dilecta fuerit.
Constat non ad eam pertinere de verbo quod de bobus di
xit Apostolus, nam curam illius habet qui dilexit illam, &
1.Cor.9.b semetipsum dedit pro illa. Nonne hæc est ouis errans, cuius
cura etiam supernorum curæ gregum prælata est? Denique
illis expositis, pastor descendit ad istam, quæsiuit diligenter,
inuentam non reduxit, sed reuexit: noua cum illa & de illa
intulit cœlis festa gaudiorum populis angelorum inuitatis
ad solennitatem. Quid ergo? Propriis humeris dignatus est
eam reportare, & curam illius non habebit? Ideo non confun
Psal.39.d. ditur dicere: Dominus solicitus est mei. Nec se existimat er
Psal.137.b rare cum item dicit: Dominus retribuet pro me. Et si quid
est aliud quod curam dei circa ipsam significare videatur.
Inde est quòd dominum sabaoth dilectum suum dicit, & cũ
qui cum trãquillitate iudicat omnia, sibi intẽdere gloriatur.
Quidni glorietur? Audiuit illum dicentem sibi: Nunquid
Esa.49.d mater potest obliuisci vt non misereatur filio vteri sui? Et si
illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Denique o-
culi domini super iustos. Et quid sponsa nisi congregatio iu
storum? Quid ipsa, nisi generatio quærentium dominum,
quærentium faciem sponsi? Non enim ille intendit huic, &
non ista illi. Propterea vtrumque ponit dicens: Ille mihi, & D
ego illi. Ille mihi, quia benignus & misericors est: ego illi, *Canti.2.d.*
quia non sum ingrata. Ille mihi gratiã ex gratia: ego illi gra
tiam pro gratia. Ille meæ liberationi, ego illius honori. Ille
saluti meæ, ego illius voluntati. Ille mihi & non alteri, quo-
niam vna sum columba eius: ego illi, & non alteri. Nec enim
audio vocem alienorum, nec enim acquiesco dicentibus mi-
hi, Ecce hic est Christus: aut, ecce illic est. Hæc ecclesia.
Quid singulis quisque nostrum? Putamus ne in nobis quem- *Mar.13.c*
piam esse cui aptari queat quod dicitur: Quid dixi in nobis?
Ego autẽ & de quouis intra ecclesiam constituto si quis hoc
quærat, non omnino reprehendendum censuerim. Nec enim
vna vnius ratio est atque multorum. Denique non propter
animam vnam, sed propter multas in vnam ecclesiam colli-
gendas, in vnicam astringendas sponsam deus tam multa &
fecit & pertulit cum operatus est salutem in medio terræ.
Charissima illa est vna vni, non adhærens alteri sponso, non *Psal.73.c.*
cedens alteri sponsæ. Quid ista non audeat apud tam ambi-
tiosum amatorem? Quid non ab illo sperat qui se quæsiuit è
cœlo, vocauit à finibus terræ? Nec modo quæsiuit, sed acqui
siuit. Adde & de modo acquisitionis in sanguine acquisito-
ris. Alias vero (vt assolet) propterea magis præsumit, quoni-
am prospiciens in futurum non ignorat quoniam dominus
se opus habet. Quæris ad quid? Ad videndum in bonitate e-
lectorum suorum, ad lætandum in lętitia gentis suæ, vt lau- E
detur cum hæreditate sua. Nec parum hoc opus existimes,
nullum dico tibi remanebit opus perfectum si hoc nutarit.
Nonne de statu & consummatione ecclesiæ finis omnium
pendet? Tolle hanc, & frustra inferior ista creatura reuela-
tionem filiorum dei expectat. Tolle hanc, & neque patriar-
chæ neque prophetæ aliqui consummabuntur, cum Paulus *Heb.11.g*
asserat deum ita prouidisse pro nobis ne sine nobis consum-
marentur. Tolle hanc, & ipsa sanctorum angelorum pro im-
perfectione sui numeri gloria claudicabit, nec dei ciuitas de
sui integritate gaudebit. Vnde ergo implebitur propositum
dei, & mysterium voluntatis eius, magnum q; illud pietatis sa
cramentum? Vnde postremo dabis mihi infantes & lactentes
quorum ex ore laudem suam perficiat deus? Cœlum non ha- *Psalm.8.a*
bet infantes, habet ecclesia, quibus & dicit: Lac vobis potũ
dedi, non escam. Et hi ad laudem quasi complendam à pro- *2.Cor.3.a.*
pheta inuitantur, dicente: Laudate pueri dominum. Tu pu-
tas deum nostrum totam habiturum suæ gloriæ laudem do- *Psal.112.a*
nec veniant qui in conspectu angelorum psallant sibi? Læta- *Psal.137.a*
ti sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vi- *Psal.89.b*
dimus mala. Hoc genus lætitiæ cœli nescierunt nisi per ec-
clesiæ filios: hoc nemo vnquam lætatur, qui nunquam non
lętatur. Opportune post tristitiam gaudium subit, post
laborem quies, post naufragium portus. Placet cunctis secu-
ritas, sed ei magis qui timuit. Iucunda omnibus lux, sed cua- F
denti de potestate tenebrarum iucundior. Transisse de mor-
te ad vitam, vitæ gratiam duplicat. Pars mea hæc in cœlesti
conuiuio, & seorsum ab ipsis spiritibus beatis. Audeo dicere
expertem meæ beatitudinis ipsam beatam vitam, nisi si di-
gnetur fateri quòd per charitatem ea in me fruitur, & per
me. Aliquid sane videtur etiam perfectioni illi accessisse ex
me, neque hoc parum. Denique gaudent angeli ad pœniten- *Luc.15.b*
tiam peccatoris. Quod si deliciæ angelorum lachrymæ meę,
quid deliciæ? Omne opus ipsorum laudare deum, sed deest
laudi si desint qui dicant: Transiuimus per ignem & aquam, *Psal.65.c.*
& eduxisti nos in refrigerium. Fœlix proinde in sua vniuersi-
tate ecclesia, cuius omnis gloriatio impar est causę, non pro
his tantum quæ illi iam facta sunt, sed pro his quoque quę de
illa adhuc oportet fieri. Nam & de meritis quid solicita sit,
cui de proposito dei firmior suppetit securiorque gloriandi
ratio? Non potest seipsum negare deus, neque non facere
quæ iam fecit, vt scriptum est, qui fecit quę futura sunt. Fa-
ciet, faciet, nec deerit suo proposito deus. Sic non est quod
iam quæras quibus meritis speremus bona, præsertim cum
audias apud prophetam: Non propter vos, sed propter me *Ezec.36.c.*
ego faciam, dicit dominus. Sufficit ad meritum scire quòd
non sufficiant merita. Sed vt ad meritum satis est, de me-
ritis non præsumere: sic carere meritis, satis ad iudicium est.
Porro infantium renatorum neminem carere meritis, sed
Christi

G Christi habere merita. Quibus se tamen indignos reddunt si sua iungere nō nequiuerint,sed neglexerint:quod quidem periculum iam adultæ ætatis est. Merita proinde habere cures:habita, data noueris: fructum sperabis dei misericordiam ,& omne periculū euasisti paupertatis , ingratitudinis, præsumptionis. Pernicioſa paupertas, penuria meritorum: *prou.30.b.* præsumptio autem spiritus,fallaces diuitiæ.Et ideo diuitias & paupertates ne dederis mihi domine, ait sapiens.Fœlix ec clesia , cui nec merita sine præsumptione , nec præsumptio absque meritis deest.Habet vnde præsumat,sed non merita. Habet merita , sed ad promerendum,non ad præsumendum. Ipsum non præsumere,nonne promereri est?Ergo eo præsumit securius,quo non præsumit: & non est quòd confundatur in verbo gloriæ, cui multa materies gloriandi. Misert- *psal.118.u.* cordiæ domini multæ,& veritas eius manens in æternum.

Quidni glorietur secura,in cuius testimonium gloriæ, mi *psal. 84.d* sericordia & veritas obuiauerunt sibi?Siue igitur dicat, dile *psal.39.d* ctus meus mihi:siue dicat, expectans expectaui dominum, & *Ibidem.* intēdit mihi:siue etiam,dominus solicitus est mei, vel si quę sunt eiusmodi voces aliæ atque alię, quæ diuinum quendam affectum ac singularem fauorem erga aliquid similiter expri mere videantur, nihil horum à se alienum putabit,cui ratio præsumendi domini constitutio est,præsertim cum non alteram videat sponsam, alteramve ecclesiam , cui possint fieri H quæ non possunt non fieri .Ergo de ecclesia patet quòd in nullo illa omnia sibi aptare verebitur.De vna anima quæritur etiam si sit spiritualis & sancta,liceat ne illi vllo modo audere in talibus.Neque enim prærogatiuas omnes vnius il lius catholicæ multitudinis , ob quam omnia fiunt , vna de multitudine arrogabit sibi, quantalibet emineat sanctitate. Et ideo difficilius , vt sentio ego,inuenietur(si tamen inuenietur) quomodo possit licere . Vnde necessarium reor alio iſtud sermone tentari,nec modo ingredi vias scrupulosæ di sputationis,quarum adhuc exitum ignoramus, nisi prius super verbo absconditо oratum fuerit ad eum qui aperit & nemo claudit,sponsum ecclesiæ Iesum Christum dominum nostrum, qui est super omnia deꝰ benedictus in secula, Amē.

Qualiter omnis altitudo se extollens aduersus scientiam dei, deiicitur: & de aduentu & mansione patris & uerbi apud animam deum diligentem, & familiaritate quæ inde inter deum & animam contrahitur.Sermo LXIX.

Cant.2.d. Dilectus meus mihi,& ego illi.Hanc vocem vniuersali ecclesiæ sermo superior assignauit, propter fa ctas sibi à deo promissiones vitæ eius quę nunc est pariter & futuræ.De anima proposita quęstio est, quia non potest sibi arrogare vna quod vniuersitas audeat, I nec aliquo modo ad se trahere illam.Si non licet, referamus proinde oportet ita ad ecclesiam, vt nullatenus ad personā. Nec modo hanc, sed & reliquas voces similes huic loquen- *psal.39.d* tes grandia, verbi gratia, Expectans expectaui dominum,& intendit mihi , & si quas alias sermo superior perstrinxit. Quod si quis licere putat, ego non abnuo , sed interest cui. Non enim cuicunque . Prorsus habet ecclesia dei spirituales suos qui non modo fideliter, sed & fiducialiter agant in eo, *1.Cor.1.c* cum deo quasi cum amico loquentes, testimonium illis perhibente conscientia gloriæ eius.Quinam illi sint,id quidem penes deum,tu vero audi qualem te esse oporteat si talis vis esse . Quod tamen dixerim non quasi expertus,sed quasi experiri cupiens . Da mihi animam nihil amantem præter deum, & quod propter deum amandum est,cui viuere Christus non tantum sit,sed & diu iam fuerit,cui studij & ocij sit prouidere deum in conspectu suo semper , cui solicite ambulare cum domino deo suo, non dico magna,sed vna volun tas sit,& facultas non desit:da inquam talem animam,& ego non nego dignam sponsi cura,maiestatis respectu,dominantis fauore, solicitudine gubernantis: & si voluerit gloriari, *Ibidem* non erit insipiens,tantum vt qui gloriatur,in domino glorietur . Ita in quo multi audent, audet & vnus, sed alia ratione. Nempe sanctam multitudinem causæ supradictæ fidentem faciunt,sanctam animam duplex quædam ratio. Primo quidem quòd habeat in natura simplicissima sponsi diuinitas quasi vnum respicere multos, & quasi multos vnum.Nec ad mul- K titudinem multus erit, nec ad paucitatem rarus,nec ad diuersitatem diuisus, nec restrictus ad vnum, nec anxius ad curas, nec perturbatus seu turbulentus ad solicitudines.Sic sane vni intentus,vt non detentus: sic pluribus vt non distentus.

Deinde quod vt probare suauissimum,ita charissimū probasse est : tanta est verbi dignatio,tanta beneuolentia patris verbi erga bene affectam & bene compositam animam(quod quidem ipsum patris munus, & verbi opus est)vt quam sua tali benedictione præuenerint & præparauerint sibi , sua quoque dignentur præsentia, & ita vt non modo ad eam ve- *Ioan. 14.c.* niant,sed etiam mansionem apud eam faciant.Non enim sufficit exhiberi,nisi & copiam sui præbeant.Quid est venire ad animam verbum? Erudire in sapientia. Quid est patrem ve- *Sap.8.a.* nire?Afficere ad amorem sapientiæ,vt dicere possit:Quia amatrix facta sum formæ illius.Patris diligere est,& ideo patris aduentus ex infusa dilectione probatur . Quid faceret eruditio absque dilectione?Inflaret. Quid absque eruditiōe dilectio?Erraret. Denique errabant de quibus dicebatur. *Rom.10.d* Testimonium illis perhibeo quòd zelum dei habent, sed nō secundum scientiam. Non decet sponsam verbi esse stultam: porro elatam pater non sustinet . Pater enim diligit filium, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiā verbi , semper in promptu habet deiicere atque destruere,siue immittendo zelum , siue intendendo:quorum alterum mise- L ricordiæ,alterum iudicij est. Vtinam in me omnem extollentiam comprimat,imò deiiciat, & ad nihilum redigat non accensus furor,sed infusus amor. Vtinam discam non superbire,sed vnctione potius q̄ vltione magistra. Domine ne in fu *psal.6.d.* rore tuo arguas me , sicut angelum extollentem se in cœlo: neque in ira tua corripias me,sicut hominē in paradiso. Ambo iniquitatem meditati sunt,altitudinem affectantes,ille potentię,iste scientiæ.Denique credidit insipiens mulier polli centi,sed seducenti: Eritis sicut dij,scientes bonum & malū. *Gene.3.b* Iam sese ante seduxerat,cui persuaserat similem fore altissi- *Esa.14.d* mo.Nam qui se putat aliquid esse cum nihil sit,ipse se sedu- *Gala.6.a* cit. Verum vtraq; altitudo deiecta est, sed in homine mitius: iudicante ita illo qui omnia facit in pondere & mensura. Nam angelo in furore punito, imò damnato,homo iram tantum sensit, & non furorem. Nempe cum iratus fuit,misericordiæ recordatus est. Propter hoc semen eius filij iræ & non furoris vsque in hodiernum diem.Si non nascerer filius iræ,non opus esset renasci.Si furoris filius nascerer: aut non contigisset,aut non profuisset renasci. Vis videre furoris filium ? Si vidisti satanam tanquam fulgur cadentem de *Luc.10.c.* cœlo,quod est in impetu furoris præcipitatum: & cognouisti de furore dei . Denique non est recordatus misericordiæ M suæ:quia cum iratus fuerit,misericordiæ recordabitur, non cum iam vsque ad furorem exarserit . Væ filiis diffidentiæ, his quoque qui ex Adam sunt,qui nati iræ filij,ipsi sibi iram in furorem , virgam in baculum imò in malleum diabolica obstinatione conuertunt. Denique thesaurizant sibi iram *Rom.2.* in die iræ.Ira autem accumulata,quid nisi furor? Peccauerūt peccatum diaboli,& diaboli sententia percelluntur.Væ etiā quanuis mitius quibusdam filiis iræ:qui nati in iram,non expectauerunt renasci in gratia . Nempe mortui in quo & nati,iræ filij permanebunt. Iræ dixerim,non furoris: quia vt piissime creditur,& humanissime gemitur,mitissimę sunt pœnæ totum quo addicti sunt aliunde trahentium . Ergo in furore diabolus iudicatus est:quia inuenta est iniquitas eius ad odium: hominis autem ad iram , & ideo in ira corripitur. Ita omnis altitudo contrita est,& quæ inflat,& quæ præcipitat, patre nimirum zelāte pro filio. Vtrobique siquidem iniuria filij est & de vsurpata potentia aduersus virtutem dei quæ ipse est , & de præsumpta scientia aliunde q̄ à sapientia *Psal.34.b* dei quę nihilominus ipse est.Domine quis similis tibi?Quis nisi splēdor & figura substātiæ tuæ? Quis nisi imago tuæ?So *Philip.2.d* lus in forma tua, solus non rapinam arbitratus est esse se æqualem tibi altissimus altissimi filius. Quomodo non æqualis etiam vnum estis ipse & tu. Sedes illi à dextris tuis, non sub pedibus.Quo pacto audet quis peruadere locum vnigeniti tui?Præcipitetur.Ponit sibi sedem in excelso: subuertatur cathedra pestilentiæ . Item quis docet hominem scientiam?

A tiam ? Nonne tu ô clauis Dauid aperiens cui vis,& cui vis claudens? Et quomodo sine claue ad thesauros sapientiæ & scientiæ introitus imò irruptio tentabatur? Qui non intrat per ostium , fur est & latro . Petrus ergo intrabit qui claues accepit. Non tamen solus,nam & me si voluerit introducet, aliumq; excludet quem forte voluerit,in scientia & potesta- *Matt.16.c* te sibi data desuper. Et hæ claues quæ?Potestas aperiendi,& claudendi, atque inter excludendos & admittendos discretio.Et non in serpente thesauri , sed in Christo.Et ideo non potuit dare scientiam serpens quam non habuit:sed qui habuit,dedit.Nec enim potuit habere potestatem quam non accepit: sed qui accepit, habuit.Dedit Christus,accepit Petrus,nec inflatus de scientia,nec precipitandus de potentia. Quare ? Quia in neutra extollit se aduersus scientiam dei, qui nihil horū præter dei scientiam affectauit: sicut ille qui *1.Pet.1.d.* dolose egit in conspectu eius,vt inueniatur iniquitas eius ad odium.Quomodo denique præter scientiam dei,qui se scribit Apostolum Iesu Christi secundum præscientiam dei patris? Et hæc dicta sint pro eo quod incidit de zelo dei quē intendit in præuaricantes angelum hominemq;. Nam in ambobus reperit prauitatem , qualiter videlicet in ira & in furore suo destruxerit omnem altitudinem extollētem se aduersus scientiam dei. Nunc iam recurrendum ad zelum miseB ricordiæ, id est qui non intenditur, sed qui immittitur,quoniam qui intenditur(vt iam diximus)iudicij est, & satis nos terruit ex memoratis exemplis tam grauiter punitorū. Propterea ibo ego mihi ad locū refugij à facie furoris domini, ad illum vtique pietatis zelum suauiter ardentem , efficaciter expiantem. Nunquid non expiat charitas?Et potenter. *Eccli.23.a* Legi quòd operiat multitudinem peccatorū:sed dico,Nunquid non idonea est seu sufficiens ad deiiciendam humiliandamque omnem extollentiam oculorum & cordis?Et maxime.Nam non extollitur,non inflatur.Si ergo dominus Iesus dignetur venire ad me,vel potius in me,non in zelo furoris, & ne ira quidem : sed in charitate & spiritu mansuetudinis, emulans me dei æmulatione (quid enim ita dei vt charitas? nempe & deus est) si inquam in ista venerit, in hoc cognoscam quòd non sit solus , sed venerit etiam pater suus cum eo.Nam quid æquè paternum? Propter hoc nempe,non pa- *2.Cor.1.d.* ter verbi tantum, sed & pater misericordiarum est appellatus,quòd innatum habeat misereri semper & parcere.Si sentero aperiri mihi sensum vt intelligā scripturas,aut sermonē sapientię quasi ebullire ex intimis,aut infuso lumine desuper reuelari mysteria,aut certe expandi mihi quasi quoddam largissimum cœli gremium , & vberiores desursum influere animo meditationum imbres,non ambigo sponsum adesse.

Verbi siquidem hæ copiæ sunt,& de plenitudine eius ista accipimus.Quod si se pariter infuderit humilis quædam,sed C pinguis intimę aspersionis deuotio,vt amor agnitę veritatis necessarium quoddam odium vanitatis in me generet & contemptum , ne forte aut scientia inflet, aut frequentia visitationum extollat me:tūc prorsus paternè sentio agi mecum, & patrem adesse non dubito . Si autem perseuerauero huic dignationi dignis semper(quod in me est)affectibus & actibus respondere, & gratia dei apud me vacua non fuerit: etiam mansionem apud me faciet tam pater enutriens quàm verbum erudiens . Quanta putas ex hac mansione inter animam & verbum familiaritatis gratia oriatur, quanta de familiaritate sequatur fiducia?Non est (vt opinor)quòd iam talis anima dicere vereatur . Dilectus meus mihi : quæ ex eo quòd se diligere,& vehementer diligere sentit, etiam diligi nihilominus vehementer non ambigit , ac de sua singulari intentione,solicitudine, cura,opera,diligentia,studioq; quo incessanter & ardēter inuigilat quemadmodum placeat deo, æquè hæc omnia in ipso indubitanter agnoscit recordans *Matt.7.a* promissionis eius: In qua mensura mensi fueritis,remetietur vobis : nisi quòd redhibitionem gratiæ prudens sponsa ad suam magis cauta, est trahere partem, sciens se potius præuentam à dilecto . Inde est quod illius operam præfert. *Cant.2.d* Dilectus inquiens meus mihi,& ego illi.Ergo ex propriis quæ sunt penes deum agnoscit : nec dubitat se amari quæ amat.Ita est.Amor,dei amorem animæ parit, & illius præcurrens intentio intentam animam facit,solicitudoq; solicitam. Nescio enim qua vicinitate naturæ,cum semel reuelata facie D gloriam dei speculari anima poterit,mox illi se conformari necesse est, atque in eandem imaginem transformari. Igitur qualem te praueris deo , talis oportet appareat tibi deus. Cum sancto sanctus erit , & cum viro innocente innocens erit. Quidni æquè & cum amante amans,& cum vacante va- *Psal.17.d* cans , & cum intento intentus , & solicitus cum solicito.

Denique ait:Ego diligentes me diligo,& qui mane vigi- *Prou. 8. b.* lauerint ad me,inuenient me. Vides quomodo non solum de amore suo certum te reddat, si quidem tu ames illum:sed etiam de solicitudine sua quam pro te gerit,si te senserit solicitum sui. Vigilas tu ? vigilat & ille. Consurge in nocte in principio vigiliarum tuarum . Accelera quantum vis etiam ipsas anticipare vigilias,inuenies eum non præuenies.Temere in tali negocio vel prius aliquid tribuis tibi vel plus , & magis amat & ante . Si hæc anima scit,imò quia scit,miraris quòd illa maiestatem quasi cętera non curantem soli sibi intendere glorietur, cui soli ipsa postpositis curis omnibus tota se deuotione custodit. Sermo finem desiderat , sed vnum dico spiritualibus qui in nobis sunt mirum quidem,sed verum:animam deum videntem haud secus videre quàm si sola videatur à deo.Ea ergo fiducia dicit illum intendere sibi, E sęq; illi , nihil præter se & ipsum videns. Bonus es domine animæ quærenti te, occurris,amplecteris,sponsum exhibes, qui dominus es , imo qui es super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Vnde sponsus dilectus dicatur, & de ueritate , mansuetudine & iustitia,cæterisque uirtutibus quæ sunt lilia inter quæ pascitur.Sermo LXX.

Cant.2.d. Dilectus meus mihi,& ego illi:qui pascitur inter lilia. Quis huic iam imputet præsumptioni vel insolentię,si se dicat iniisse societatem cum illo qui pascitur inter lilia? Etiam si inter sidera pasceretur, eo solo quo pasceretur,nescio quid magnum videri possit cū ciusmodi amicitias seu familiaritatem habere. Aliquid prorsus ignobile & humile sonat;pasci. Nunc vero cum & pasci inter lilia perhibetur , deiectionis adiectio longius amouet & propulsat temeritatis notam . Quid enim sunt lilia? Iuxta verbum domini,fœnum quod hodie est, & cras in clibanum mittitur. Quātus est iste qui fœno pascitur, quasi vnus agno- *Mat.6.d.* rum aut vitulorum?Et agnus plane & vitulus saginatus. Sed tu forte vigilantius aduertisti non pabulum hoc loco designari , sed locum : nec enim dictum est,liliis eum pasci : sed, F inter lilia.Esto. Non fœnum comedit vt bos, in fœno tamen versari , & super fœnum discumbere instar vnius de turba, quid eminentię habere potest?Quid vero glorię hinc,habere dilectum illum qui hoc egerit? Et secundum literā quidem sponsę verecundia & cautela prudentię eius in loquendo satis apparet, vtique disponentis sermones suos in iudi- *psal.111.d* cio,& rerum gloriam verborum modestia temperātis.Alias autem non ignorat vnum esse & qui pascitur , & qui pascit: inter lilia commorantem,& regnantem super sidera.At libētius humilia dilecti memorat,propter humilitatem quidem, vt dixi,magis autem quod exinde cœpit esse dilectus,ex quo & pasci.Nec modo exinde,sed inde. Nā qui in altissimis est dominus,in imis est dilectus,super sidera regnans,& inter lilia amans.Amabat & super sidera,quia nusquam & nunquam potuit non amare,quia amor est: sed donec ad lilia descēdit, & pasci inter lilia compertus est, nec amatus est nec factus dilectus.Quid? Num amatus est à patriarchis & prophetis? Est,sed non prius quàm visus est,& ab ipsis inter lilia pasci. Neque enim non viderunt quem præuiderunt : nisi ita quis absque spiritu sit,vt videntem in spiritu,putet videre nihil. Vnde ergo videntes (nam sic prophetę appellati sunt)si ni- *1.Reg.9.b* hil viderunt? Inde est quod voluerunt videre quę non viderunt . Nec enim poterant velle videre in corpore, quem in spiritu non vidissent. Sed dico,nunquid omnes prophetę? Quasi omnes videre voluerint, aut fuerit omnium fides? Sed enim qui viderunt , aut prophetę fuerunt,aut prophetis acquiescentes. Et credidisse enim,vidisse est. Non modo namque qui per prophetię spiritum,sed & qui per fidem videt,si quis ipsum quóque dicat videre in spiritu,mihi non videtur errare.

G errare. Ita ergo quòd ad lilia descendere,& inter lilia pasci dignatus est is qui omnes pascit : dilectum fecit illum,quia non potuit ante diligi quàm agnosci. Ac per hoc cum de dilecto facta est mentio,pulchre & illud memoratum est,quod dilectionis & agnitionis extitit causa. Querenda in spiritu refectio hæc inter lilia:nam corporea cogitare ridiculũ est. Quin ipsa lilia spiritualia(si quidem potuerimus)demõstranda à nobis erunt. Puto hoc quoque dicere nos oportebit,vnde inter lilia pascatur dilectus,liliis ne ipsis, an aliis inter lilia recondit is herbis vel floribus? Et in his illud mihi difficilius apparet,quod pasci non pascere perhibetur. Nam quia pascat dubium non est,nec enim indignum ei. At pasci,indigentiam sonat,& ne spiritualiter quidem sine iniuria maiestatis facile illi posse assignari videtur. Nec ego sane recordor vsque modo aduertisse me in hoc cantico pastum vspiá perhiberi, cum pascentem puto recordemini & vos mecum.

Cantic.2.b Denique postulauit sibi aliquando demonstrari vbi in meridie pasceret & cubaret. Et nunc quidem(quod necdum dixerat)perhibet pasci,sed non similiter postulat locum indicari sibi : sed ipsa indicat, assignans inter lilia. Nouit hoc, illud non nouit:quia æquè præsto esse non potest quod sublime & in sublimi est,& quod humile & super terram. Sublime opus,sublimis & locus:nec accessus ad eum vsque adhuc vel ipsi sponsę. Et ideo semetipsum exinaniuit vsque ad hoc vt pasceretur ipse omnium pastor,& inuentus est inter lilia, & visus ab ecclesia, adamatus est ab inope pauper, factus dilectus propter similitudinem. Non solum autem,sed & propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam:ꝙ per eam scilicet promissiones adimpletę sunt,quod superbi dęmones vna cũ principe suo iudicati sunt,ꝙ iniquitates remissę sunt.

Psal.44.a.

Talis ergo apparuit qui merito amaretur verax per se, mitis hominibus,iustus pro hominibus. O vere amandum & totis medullis cordis amplectendum sponsum. Quid iam cunctetur ecclesia totam se tota deuotione committere tam fido redditori,tam pio indultori,tam iusto propugnatori? Porro præmiserat propheta dicens: Specie tua & pulchritudine tua intende prospere. Vnde species hæc & pulchritudo? Puto ex liliis. Quid lilio speciosius? Sic nihil formosius sponso.

Ibidem.

Quæ sunt ergo illa lilia, è quibus species decoris eius? Procede, inquit, & regna propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam. Lilia sunt, lilia inquam orta de terra, nitentia super terram,eminentia in floribus terræ, fragrãtia super odorem aromatum. Ergo inter hæc lilia sponsus, & omnino ex his speciosus & pulcher. Alias enim (quod quidem ad carnis infirma spectat) non erat ei species neque decor. Bonum autem lilium veritas,candore conspicuum, odore præcipuũ.

Esa.53.d.

I Denique candor est lucis æternæ, splendor & figura substantię dei. Lilium plane, quod ad nouam benedictionem terra nostra produxit & parauit ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium. Donec sub maledicto fuit terra,spinas & tribulos germinauit. At nunc veritas de terra orta est, domino benedicente, speciosus omnino quidẽ flos campi,& lilium conuallium. A gnosce lilium ex candore, qui mox in ipso exortu floris pastoribus de nocte emicuit,dicente euangelio,quia angelus domini stetit iuxta illos,& claritas dei circumfulsit illos. Bene dei,quia non angeli,sed lilij candor ille aderat, sed illuc micabat abusque Bethleem. Agnosce liliũ & ex odore, quo & lõge positis innotuit Magis. Et quidem stella apparuit, sed eam minime viri graues secuti fuissent, nisi intima quadam suauecolentia orti lilij traherentur. Et vere lilium veritas,cuius odor animat fidem,splendor intellectum illuminat. Leua etiam oculos nunc in ipsam personam domini,qui in euangelio loquitur: Ego sum veritas. Et vide quàm competenter veritas lilio comparetur. Si non aduertisti, aduerte de medio floris huius quasi virgulas aureas prodeuntes, & cinctas candidissimo flore pulchre ac decẽter dispositas in coronam: & agnosce aureã in Christo diuinitatem humanę coronatam puritate naturæ,id est Christum in diademate quo coronauit eum mater sua. Nã in quo coronauit eum pater suus,lucem inhabitat inaccessibilẽ,nec posset in eo illum interim adhuc videre. Sed de hoc alias.

Sap.7.d.

Luce.2.c

Psal. 84. a

Luc.2. b.

Ioan.14.b.

Nunc vero lilium veritas est. Est & mansuetudo. Et bene lilium mansuetudo habens innocentiæ candorem,& odorem spei, quoniam sunt reliquiæ, inquit, homini pacifico. Bonæ spei vir mansuetus,nec minus etiam in præsenti lucidũ quoddam vitæ est socialis exemplar. An non lilium quæ lucet officio,redolet spe? Adde quod sicut veritas de terra orta est, ita mansuetudo. Nisi quis dubitet ortum de terra agnum dominatorem terræ,illum agnum qui ad occisionem ductus est & non aperuit os suum. Nec tantum mansuetudo seu veritas de terra orta est,sed & iustitia:propheta dicente: Rorate cœli desuper,& nubes pluant iustum:aperiatur terra,& germinet saluatorem, & iustitia oriatur simul. Quod autem iustitia lilium sit, recordamini de scriptura,quia iustus germinabit sicut lilium,& florebit in æternum ante dominum. Nequaquam lilium hoc hodie est, & cras in clibanum mittitur, quia in æternum florebit. Et florebit ante dominum,cuius in memoria æterna erit iustus, & ab auditione mala non timebit,illa scilicet auditione qua in clibanum ignis peccatores ire iubentur. Porro huius lilij candor cui non splendet,nisi cui non placet? Denique sol est,non ille qui oritur super bonos & malos. Neque enim qui dicturi sunt : Sol iustitiæ non ortus est nobis: lucem illius quandoque viderunt : viderunt autem quotquot audierunt: Vobis autem qui timetis deum, orietur sol iustitię. Ergo candor huius lilij apud iustos, fragrantia etiam vsque ad iniquos diffunditur,etsi non in bonum ipsis. Denique audiuimus iustos,dicentes,quia Christi bonus odor sumus in omni loco, sed aliis quidem odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Quis vel sceleratissimus iusti non probet opinionem, quanuis non amet opus? Et beatus si se nõ iudicat in eo quod probat. Iudicat autem ꝙ probans bonum,& non amans:ideoque non beatus plane, sed miser, proprio condemnatus iudicio. Quid eo miserius cui odor vitę,non vitæ,sed mortis nũcius est? Imo nec nũcius quidẽ, sed baiulus. Sunt multa apud sponsum & alia lilia præter hæc quæ ex propheta inciderunt nobis, veritatem loquor & mansuetudinem & iustitiam, nec erit difficile iam cuilibet vestrum similia reperire per semetipsum in orto tã delicioſi sponsi. Abundat & superabundat talibus. Quis illa enumeret? Nempe quot virtutes, tot lilia. Quis finis virtutũ apud dominum virtutum ? Quod si plenitudo virtutum in Christo & liliorum, & fortassis propterea ipse se lilium appellauit, quod totus versetur in liliis, & omnia quæ ipsius sunt,lilia sint:conceptio,ortus, conuersatio,eloquia,miracula,sacramenta,passio,mors,resurrectio, ascẽsio: quid horum non candidum,& non suauissime redolens? Tanta denique in conceptione refulsit superni luminis claritas de superuenientis abundantia spiritus, vt ne ipsa quidem virgo sancta sustinuisset, si non sibi obumbratum foret à virtute altissimi. M Porro ortum candidauit incorrupta virginitas matris,conuersationem innocentia vitæ, eloquia veritas, miracula puritas cordis,sacramenta pietatis arcanum, passionem patiendi voluntas, mortem libertas non moriendi, resurrectionem martyrum fortitudo,ascensionem exhibitio promissionum. Quam bonus fidei odor in his singulis,nostra quidem qui cãdorem non vidimus,tempora & viscera replens. Et beati qui non viderunt,& crediderunt. Pars mea in his odor vitæ qui procedit ex ipsis . Is infusus naribus meis apto quodam fidei instrumento,& quidem copiosius pro multitudine liliorum, sane & exilium leuat , & patriæ desiderium assidue innouat in visceribus meis. Habent lilia & aliqui sodalium sponsi, sed non copiam. Omnes enim ad mensuram spiritum acceperunt,ad mensuram virtutes & dona. Solus ille non habet modum,qui habet totum. Aliud est lilia habere,aliud non nisi lilia habere. Quem dabis mihi de filiis captiuitatis adeo innocentem & sanctum,qui totam terram suam floribus occupare potuerit,& istiusmodi florib⁹? Nec infans certe vnius diei sine sorde est super terram . Magnus est qui tria vel quatuor lilia ædificare potuerit in terra sua in tanta densitate spinarum & tribulorum, quæ sunt germina inueterata maledictionis antiquę. Mecum vero qui pauper sum, bene agitur si vnquam ab hac pessima, segete iniquitatum videlicet atque vitiorum tantillum terrę meę vendicare extirpando & excolendo sufficiam, vnde vnum saltem producere lilium possim, si forte & penes me pasci interdum dignetur is qui pascitur inter lilia . At parum dixi, vnum de penuria cordis mei os meum

Ioan.20.g

Ioan.3.d.

Iob.15.b

A meum locutum est. Vnum prorsus nõ sufficit, duo ad minus necessaria sunt . Dico autem continentiam & innocentiam. quarum vna sine altera nec saluabit. Frustra denique ad vnãquãlibet harum inuitabo sponsum, qui non ad lilium pasci, sed inter lilia perhibetur. Dabo proinde operã habere lilia, ne de singularitate causetur lilij,qui non vult nisi inter lilia

Psal.26.c pasci,& sic declinet in ira à seruo suo. Pono itaque primam omnium innocentiam : & si huic iungere continentiam quiuero, diuitem me putabo in possessione liliorum. Rex sum autem si tertiam his adiungere potero patientiam. Et quidẽ possunt sufficere illę, sed quia & deficere in tentationibus

Iob.7.a. possunt,siquidem tentatio est vita hominis super terram:opus profecto patientia est,quę vtriusque sit quasi tutrix quędam & custos. Puto si venerit amator ille liliorum,& ita inuenerit, quòd non dedignabitur iam pasci apud nos,& apud nos facere pascha:vbi illi & multa suauitas in duabus,& magna erit securitas propter tertiam . Verum quo pacto dicatur pasci, qui pascit omnia,postea videbitur. Nunc vero apparet sponsum non modo apparere inter lilia, sed minime omnino extra lilia posse aliquando inueniri,cum omne quod de eo est & ipse sit, lilium sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

B *Vnde est animæ candor liliorum, quod sponsus & pascit nos, & pascitur à nobis. Et qualis sit unitas animæ sanctæ ad deum. Sermo* LXXI.

Cantic.2.a Inis præcedentis sermonis, principium huius. Est ergo lilium sponsus, sed non lilium inter spinas, quoniam non habet spinas qui peccatum nõ fecit. Denique sponsam protestatus est lilium inter spinas,quoniam si dixerit vel ipsa quia spinas non habeat, seipsam seducit, & veritas in ea non est. Se vero florem quidẽ &

Ibidem. lilium professus est,non tamẽ inter spinas. Magis autem,ego (inquit)flos campi,& lilium conuallium:& non est spinarum mentio, ꝙ solus sit hominum qui opus non habeat dicere:

Psal.31.a. Conuersus sum in ęrumna mea dum configitur spina . Ergo absque liliis nunquam est, qui absque vitiis semper est:quia totus & semper est candidus,speciosus forma præ filiis homi-

psal.44.a. nũ. Tu ergo qui hæc audis vel legis,cura habere lilia penes te,si vis habere hunc habitatorem liliorum habitãtem in te. Opus tuum,studium tuum,desiderium tuum,lilia esse protestentur moralis quidam rerum ipsarum candor atque odor. Habent & mores colores suos,habent & odores. Neq; enim

C in spiritibus idipsum est color & odor, non magis q̃ in corporibus. Ergo de colore conscientia consultetur,de odore

Exo.5.d. fama . Fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius,aiunt illi dicẽtes de opinione. Porro coloré operi tuo dat cordis intentio,& iudiciũ conscientiæ. Nigra sunt vitia,virtus candida est. Inter hanc atque illa,conscientia cõsulta discernit. Stat sententia domini de oculo nequam & lucido,qua inter candidum & nigrum certos fixit limites,& diuisit lucem à tenebris . Quod ergo de corde puro & conscientia egreditur bona,candidum est,& est virtus. Si autem & bona fama secuta fuerit, & lilium est,quippe cui nec candor lilij desit nec odor. Porro virtus etsi non propterea maior,pulchrior tamen illustrior ꝙ efficitur. Quod si in conscientia neuus fuerit,nec quod ex ea ꝓdierit,carebit neuo . Nã si radix in vitio:& ramus. Ac per hoc quicquid illud sit quod radix vitiata non absque traduce vitij ex se producat:verbi gratia,sermo,actio,oratio:etiã si fama applaudere videatur, non est quod debeat lilium dici,quia & si odor conniuere videtur, sed non color. Quo pacto enim lilium cum impuritatis neuo? Nec sane fama valebit vendicare virtuti, quod esse vitium conuicerit conscientia . Erit quidem virtus contenta candore conscientiæ,vbi sequi non poterit odor famę: cætera odor famę nec excusare sufficiet vitium conscientiæ decoloris. Prouidebit tamen semper(quod in se est)homo virtutis bona,non tantum coram deo,sed etiam coram hominibus,vt vere sit lilium. Sed est etiam candor animæ indulgentia dei,ipso dicente per prophetam: Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabũtur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Et est candor quem sibi

Esaiæ.1.c

induit is qui miseretur in hilaritate. Etenim si intuearis illũ D quem propheta depingit iucundum hominem,qui miseretur *psal.111.a.* & commodat:nonne istibi videbitur de ipsa animi iucunditate induisse candorem quendam pietatis vultui pariter & operi suo? Sicut è regione si ex tristitia & velut ex necessitate quis tribuat, non candidum plane, sed tetrũ prefert manu & fronte colorem . Et ideo hilarem datorem diligit deus. Nũquid & tristẽ? Profecto qui respexit ad Abel ob alacritatis cãdorẽ: auertit faciẽ à Cain, quia conciderat facies eius, vtiq; à tristitia & liuore. Aduerte qualis color tristitię seu in uidiæ sit,qui dei à se auertit aspectũ. Pulchre & eleganter in colorando beneficio candor iucunditatis laudatus est voce illa poetæ: Super omnia vultus Accessere boni. Nec modo hilaris dator, sed & qui tribuit in simplicitate,diligitur à deo, & simplicitas candor est. Probamus à contrario, nam neuus duplicitas . Parum dixi, macula est. Quid duplicitas nisi dolus? Sedenim qui dolosè egit in conspectu dei,inuenta est iniquitas eius ad odiũ. Et ideo beatus cui non imputabit dominus peccatum,nec est in spiritu eius dolus. Pulchre dominus *Psalm.31.a* paucis vtrãque notauit maculam,dolũ tristitiam q̃,nolite,in-*Matt.6.a* quiens,fieri sicut hypocritæ tristes. Spõsus itaque & cum sit virtus,in virtutibus complacet sibi:& cum sit lilium,libẽter inter lilia commoratur:& cum sit candor,delectatur cãdidis.

Et fortassis hoc est quod dicitur pasci inter lilia, candore E & odore virtutũ delectari. Et quidẽ pascebatur olim corporaliter apud Mariã & Marthã,& recũbens etiã corpore inter lilia(illas loquor,nam lilia erant)nihilominus spiritũ refocillabat deuotione & virtutibus mulierũ. Quod si illa hora intrasset propheta aut angelus seu alius quiuis spiritualis, tm̃ nõ ignorans quæ maiestas recũberet,nõne stupens dignationẽ & familiaritatẽ quam illi esse conspiceret cũ puris animis pudicisq; corporibus tamẽ terrenis & sexus infirmioris, merito testaretur,quia vidi illum nõ modo cõmorantẽ,sed & pascentẽ inter lilia:Ita ergo secũdũ vtrũq;(carnẽ dico & spiritũ) pasci inter lilia sponsus inuentus est. Puto aũt ꝙ & ipse vicissim pasceret,sed in spiritu. Hoc ipso quo pascebat, quomodo pascebat? Quomodo inq̃ cõfortabat timiditatẽ fœminarũ,iucũdabat humilitatẽ,impiguabat deuotionẽ? Sed si vidisti ꝙ pasci illi sit pascere, vide etiam nunc ne forte & econuerso pascere sit ei pasci. Domine qui pascis me à iuuentute *Genc.48.c* mea, ait sanctus patriarcha Iacob. Bonus paterfamilias, qui suorum domesticorum curam gerit,maxime in diebus malis, vt alat eos in fame,cibans illos pane vitę & intellectus,& sic nutriens ad vitam æternam. At pascens ita puto nihilominus pascitur ipse, & quidem escis quibus libenter vescitur profectibus nostris. Etenim gaudium domini fortitudo nostra. Ita ergo & cum pascit pascitur,& pascitur cum pascit, simul nos suo gaudio spirituali reficiens,& de nostro æquè spirituali profectu gaudens . Cibus eius pœnitentia mea, & F cibus eius salus mea,cibus eius ego ipse. An non cinerem tan *Psal.101. b* quam panem manducat ? Ego autem quia peccator sum,cinis sum,vt manducer ab eo. Mando cum arguor, glutior cũ instituor,decoquor cum immutor, digeror cũ transformor, vnior cum conformor . Nolite mirari hoc,& manducat nos, & manducatur à nobis,quo arctius illi astringamur. Non sane alias perfecte vnimur illi. Nam si manduco & non manducor, videbitur in me esse ille,sed nondum in illo ego. Quod si manducor quidem nec manduco, me in se habere ille, sed nõ etiam in me esse videbitur. Nec enim perfecta vnitio in vnoquouis horum. Si enim manducet me,vt habeat me in se:& à me vicissim manducetur vt sit in me,quatinus integra firmaq; sit connexio,cum ego in eo, & nihilominus in me ipse erit. Vis tibi per simile ostendam quod dicitur? Attolle oculos nunc in quandam sublimiorem quidem rerum conuenientiam, similem tamen huic. Si ipse sponsus in patre ita esset vt non tamen in ipso pater, aut ita pater in ipso esset vt non esset ipse in patre:audeo dicere,& ipsorum citra perfectum vnitas remaneret, si tamen iam vnitas esset. Nunc vero cum & ipse in patre, & pater in ipso sit,nõ est quo claudicet vnitas,sed vere perfecte ęq; vnum sunt ipse & pater. Sic igitur *Psal.72.d* anima cui adhærere deo bonum est,non ante se existimet ipsi perfectè vnitam, nisi cum & illum in se,& se in illo manentẽ persenserit. Non quia vel tunc vnum dicatur cum deo, sicut

vnum

Gvnum sunt pater & filius: quanuis qui adhæret deo, vnus spi-
1.Cor.6.d. ritus est. Legi hoc, sed illud non legi. Non dico de me, qui
nihil sum, sed plane nemo nisi demens siue de terra, siue de
1o.m.10.f cœlo vsurpabit sibi illam vnigeniti vocem. Ego & pater v-
num sumus. Et tamen ego licet puluis & cinis, fretus quidem
1.Ioan.4.d scripturę authoritate minime istud dicere verear, quia vnus
cum deo spiritus sum: si vnquam tamen certis fuero persua-
sus experimentis deo me adhærere instar vnius illorum qui
in charitate manent, ac per hoc in deo manent, & deus in eis,
manducantes deum, & manducati à deo. Nam de tali adhæ-
1.Cor.6.d sione puto dictum: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. Quid
ergo? Dicit filius. Ego in patre, & pater in me est, & vnum
sumus. Dicit homo, Ego in deo, & deus in me est, & vnus spi-
ritus sumus. Sed nunquid pater & filius vt sint in inuicem,
ac proinde vnum, inuicem se manducant, sicut deus & homo
mutua se quadam in sese manducatione traiiciunt, vt per hoc
etsi non vnum, vnus certe spiritus sint? Absit. Nec enim vno
modo insunt sibi hi atque illi, sed neque vna vnitas vtrorun-
que. Denique innuitur tibi vnitatum diuersitas per vnus &
vnum, quoniam nec patri & filio vnus, nec homini & deo v-
num poterit conuenire. Tu si sapis occasione accepta eris sa
pientior, prudenter aduertens illic quidem per vnum vnita-
tem substantię vel naturæ: hic vero per vnus equè vnitatem,
sed ideo longe alteram, quia inter substantias & naturas, ho
H mini nempe & deo sua cuique & natura, & substãtia est, cum
patris filiiq; constet penitus esse vnam. Vides illam nec vni-
tatem esse si quidem huic singulari summęq; vnitati compa-
retur? Nam quomodo vnitas vbi numerus naturarum, substã
tiarum diuersitas? Et tamen vnus spiritus dicitur & est cum
deo anima adhærens deo, nec prędudicat rerum pluralitas v-
nitati huic, quam facit non confusio naturarum, sed voluntа-
tum consensio. Propter hanc quoque multa corda vnum, &
Act.4.f multæ animæ vna dicuntur, sicut scriptum est: Multitudinis
credentium erat cor vnum, & anima vna. Et hæc ergo vnitas.
Cæterum quid ad illam quæ non vnitione constat, sed extat
æternitate? Non plane illã quædam instar huius mutua man-
ducatio facit, quia nec fit. Est enim. Sed nec coniunctio vel
quasi compositio, vel tale aliquid quod vnius non est. Est au
tem patri filioq; natura, essentia, voluntas non modo vna, sed
vnum. Hoc nempe est illis esse quod naturam esse: hoc velle
quod esse, vel naturam esse. Non est itaque quod vnitas qua
vnũ sunt pater & filius, dicatur fieri de naturis vel essentiis,
vel voluntatibus, quia non sunt: non est quod dicatur vel fie-
ri, quia est. Nec enim factitia est, sed natiua. Sunt in sese pater
& filius, non solum ineffabili, sed etiam incomprehensibili
modo sui ipsorum capabiles pariter & capaces, sed sane ita
capabiles vt non partibiles, ita capaces vt non participes. Nã
I vt in hymno ecclesia canit: In patre totus filius, & totus in
verbo pater. Est pater in filio, in quo sibi semper bene com-
placuit: & est filius in patre, à quo vt nunquam non natus,
1.Ioan.4.f ita nunquam est separatus. Porro per charitatem homo in
deo, & deus in homine est, dicente Ioanne: quia qui manet in
charitate, in deo manet, & deus in eo. Consensio quædam
hæc vt sint duo in vno spiritu, imò vnus spiritus sint. Vides
ne diuersitatem? Non est idem profecto consubstantiale &
consentibile. Quanquam si aduertisti, satis tibi per vnus &
vnum, ipsarum quoque innuitur differentia vnitatum, quo-
niamquidem nec patri & filio, vnus: nec homini & deo, vnũ
poterit conuenire. Non possunt dici vnus, pater & filius, quia
ille pater, & ille filius est: vnum tamen dicuntur & sunt, ꝙ
vna omnino illis & non cuique sua substantia est. Quo con-
tra homo & deus, quia vnius non sunt substantiæ vel naturę,
vnum quidem dici non possunt, vnus tamen spiritus certa &
absoluta veritate dicuntur, si sibi glutino amoris inhęreant.
Quam quidem vnitatem non tam essentiarum cohærentia fa
cit, q̃ conniuentia voluntatum. Patet (ni fallor) satis non
modo diuersitas, sed & disparilitas vnitatum, vna in vna, al-
tera in diuersis existente essentiis. Quid tã distans à se quàm
vnitas plurium & vnius? Ita inter vnitates (vt dixi) differi-
minant vnus & vnum, ꝙ per vnum quidẽ in patre & filio esse-
tiæ vnitas, per vnus vero inter deum & hominem non hæc,
sed cõsentanea quędam affectionum pietas designatur. Cum
adiectione tamen etiam pater & filius sanissime dicuntur
vnus, verbi causa vnus deus, vnus dominus, & quicquid aliud K
est quod ad se quisque & non ad alterum dicitur. Siquidem
non est illis diuersa diuinitas siue maiestas, non magis q̃ sub-
stantia, vel essentia vel natura. Nempe hæc ipsa omnia si pie
consideres, non diuersa seu diuisa in illis, sed vnum sunt. Mi
nus dixi, vnum sunt & cum illis. Quid illa vnitas qua multa
Act.4.f corda vnum, & multæ animæ vna leguntur? Nec censenda
(vt reor) nomine vnitatis comparata huic quæ non multa v-
nit, sed vnum singulariter signat. Ergo singularis ac summa
illa est vnitas quæ non vnitione constat, sed extat æterni-
tate. Nec sane hanc spiritualis illa præfata manducatio facit,
quia nec fit. Est enim, Multo minus eam facere putanda est
essentiarum qualiscunque coniunctio, seu consensio volun-
tatum, quia non sunt. Vna enim illis (vt dictum est) & essen-
tia & voluntas: vni vero non est consensus, non compositio,
non copulatio, aut tale aliquid. Duas esse oportet ad minus
voluntates vt fit consensus, duas æquè essentias vt fit coniun
ctio siue vnitio per cõsensum. Horum nihil in patre & filio,
quippe nec essentias duas, nec duas habentibus voluntates.
Vna est vtraq; res illis, vel potius (vt præfatum me memini)
vnum duo ista in illis, vnum & cum illis sunt, ac per hoc ipsi
sicut incomprehensibiliter, ita incommutabiliter inuicem in
se manentes, vere & singulariter vnum sunt. Si quis tamen
inter patrem & filium dicat esse consensum: non contendo, L
dummodo nõ voluntatum vnionem, sed vnitatem intelligat
voluntatis. At qui deum & hominem, quia propriis extant ac
distant & voluntatibus & substantiis, longe aliter in se alter-
utrum manere sentimus, id est non substantiis confusos, sed
voluntatibus consentaneos. Et hæc vnio ipsis communio vo-
luntatum, & consensus in charitate. Fœlix vnio si experiaris,
Psal.72.d nulla si comparaueris. Vox experti. Mihi autẽ adhærere deo
bonum est. Bonum plane, si omni ex parte adhęseris. Quis est
qui perfecte adhæret deo, nisi qui in deo manẽs tanquam di-
lectus à deo, deum nihilominus in se traxit vicissim diligen
do? Ergo cum vndique inhærent sibi homo & deus, inhærẽt
autem vndique intima mutuaq; dilectione inuisceratі alteru
trum sibi: per hoc deum in homine, & hominem in deo esse
haud dubie dixerim. Sed homo quidem ab æterno in deo tan
Ephe.1.b quam ab æterno dilectus, si tamen ex illis sit qui dicũt, Quo-
niam dilexit & gratificauit nos in dilecto filio suo ante mun
di constitutionem. Deus vero in homine, ex quo dilectus ab
homine est. Et si ita est, homo quidem in deo est & quãdo in
homine deus non est: deus autem in homine non est qui non
sit in deo. Manere enim in dilectione non potest etsi forsitan
ad tempus diligat non dilectus, potest autem nõdum dilige-
re etiam dilectus. Alioquin quomodo stabit, Quoniam ipse
1.Ioan.4.d prior dilexit nos? Porro cum iam etiam diligit qui ante dili-
gebatur, & homo in deo, & deus in homine est. Qui autem nũ
M quam diligit, constat ꝙ nunquam dilectus est: ac per hoc nec
ipse in deo, nec deus in eo est. Hæc dicta sint ad dandam diffe
rentiam inter illam connexionem qua pater & filius vnum
sunt, & illã qua adhærens deo anima, vnus spiritus est: ne for
te quia legitur de homine manente in charitate, quia in deo
manet, & deus in eo, & item de filio ꝙ nihilominus in patre
sit, & pater in ipso: par prerogatiua adoptati putaretur & v-
nici. His ergo ita absolutis, recurrendum nobis ad illũ qui
pascitur inter lilia, quia inde excursus hic factus est vsq; huc,
vtrũnã non ociose, vos iudicabitis. Et iam quidẽ loci ipsius
duos intellectus posueram, siue ꝙ virtutibus pascitur candi-
datorum qui virtus & candor est, siue ꝙ peccatores recipit
Rom.6.a. ad pœnitẽtiam in corpore suo (quod est ecclesia) pro quibus
sibi incorporandis seipsum fecit peccatum, qui peccatũ non
fecit, vt destrueretur corpus peccati cui aliquando cõplanta-
ti fuere peccantes, essentq; iustitia in ipso iustificati gratis.
Tertiam adhuc pono sententiam quæ occurrit: & satis fore
reor nõ modo pro loci explanatione, sed & pro fine sermo-
nis. Sermo dei veritas est, & ipse sponsus. Nostis hoc, audite
cætera. Is cũ auditur, & minime obeditur illi: vacuus interim
& ieiunus quodãmodo remanet, omnino tristis & querulus
ꝙ prolatus in vacuum sit. Si aũt obeditum fuerit, nonne tibi
verbum videbitur in quandam excreuisse corpulentiam, quia
verbo opus accessit, vtpote refectũ quibusdã fructibus obe-
dientię, iustitiæ frugibus? Inde est ꝙ in Apocalypsi loquitur.
Apoca.3. Ecce

A Ecce sto ad ostium & pulso, si quis audierit vocem meam, &
aperuerit mihi ianuã, introibo ad illum, & cœnabo cum eo,
& ipse mecũ. Videtur approbari hic sensus & apud prophe-
tam sententia domini, vbi dicit ꝙ verbum suum non reuerte-
tur ad eum vacuum, sed prosperabitur, & faciet ad quę misit
illud. Non reuertetur, inquit, ad me vacuum vel ieiunũ, sed
quasi prospere in omnibus agens, saturabitur bonis actibus
eorum qui in dilectione acquiescent illi. Deniq; vsu loquen-
di sermo impletus tunc dicitur, cum fuerit mancipatus effe-
ctu, ꝙ videlicet tandiu inanis & macer ac quodammodo fa-
melicus sit donec opere compleatur. Sed audi ipsum quo
Ioan.4.c se dicat cibo ali. Meus, inquit, cibus est vt faciam volũtatem
patris mei. Verbum verbi est aperte indicantis esse suum ci-
bum factum bonum, si tamen inuenerit illud inter lilia, hoc
est inter virtutes. Alioquin si extra reperit, & si bonus (quod
in se est) videtur cibus, non tanget illum is qui pascitur inter
lilia. Verbi causa, nõ recipit eleemosynam de manu raptoris
Matt.6.a. seu fœneratoris, sed nec de hypocritæ quidem, qui cum facit
Ibidem. eleemosynam, facit turba cani ante se, vt glorificetur ab ho-
minibus. Sed nec illius orationẽ aliquo modo exaudiet qui
amat orare in angulis platearum vt ab hominibus videatur.
prou.28.b Nempe oratio peccatoris execrabilis erit, frustra quoque of
Matt.5.c fert munus suum ad altare qui conscius est sibi, ꝙ frater suus
Gene.4.a. habet aliquid aduersum se. Deniq; non respexit ad Cain mu-
B nera, eo quòd non recte ambularet cum fratre suo. Teste san
Esa.1.d. cto propheta etiam abominabatur sabbata & neomenias &
sacrificia Iudæorum, ita vt manifeste protestaretur odisse ea
animam suam, & dicebat: Cum veniretis ante conspectum
meum, quis quæsiuit ea de manibus vestris? Credo non redo
lebant lilia manus illę, & propterea respuebat munus ex illis
qui pasci inter lilia consueuit, & non inter spinas. Quidni
spinosas habebant manus, quibus aiebat: Manus vestræ san-
guine plenę sunt? Et manus Esau pilosę erãt spinosis similes,
ideoq; non sunt admisse vt ministrarent sancto. Vereor
ne & inter nos aliqui sint quorũ non acceptet munera spon-
sus, eo quòd non redoleant lilia. Etenim si in die ieiunij mei
inueniatur voluntas mea, non tale ieiunium elegit sponsus,
nec sapit illi ieiunium meum, quod non lilium obedientiæ,
sed vitium proprię voluntatis sapit. Ego autem non solum
de ieiunio, sed de silẽtio, de vigiliis, de oratione, de lectione,
de opere manuũ, postremo de omni obseruatione monachi
vbi inuenitur voluntas sua in ea, & non obedientia magistri
sui, idipsum sentio. Minime prorsus obseruantias illas etsi bo
nas in se, tamen inter lilia, id est inter virtutes censuerim de-
Ibidem. putandas: sed audiet à propheta qui eiusmodi est: Nunquid
tale est obsequiũ quod elegit? dicit dominus. Et addit. In die
bonorum tuorum inueniuntur voluntates tuæ. Grande ma-
C lum propria voluntas, qua fit vt bona tua tibi bona non sint.
Oportet proinde extra lilia fiãt qui huiusmodi sunt, quia ni
hil omnino quod propria inquinatum sit voluntate, gusta-
bit is qui pascitur inter lilia. Sapientia est vbique attingens
propter munditiam suam, & nil inquinatum in eam incurrit.
Cant.2.d. Ita ergo inter lilia pasci amat sponsus, id est apud munda &
nitida corda. Sed quousque? Donec aspiret dies, & inclinen-
tur vmbræ. Vmbrosus locus est & condensus, non intremus
syluam hanc profundi sacramenti nisi clara luce diei. Iã enim
disputante me longius, inclinata est dies, dum inuiti abstra-
himur ab his liliis. Nec sum veritus prolixitatem, cui fastidiũ
omne detraheret odor florum. Modicum quid restare vide-
tur de præsenti capitulo. At istud modicum reconditum ni-
mis, sicut & cætera vniuersa carminis huius. Sed qui reuelat
Prou.20.c mysteria, aderit vt confido cum pulsare cœperimus: & non
Hest.13.d claudet ora loquentium se, cui familiare magis est referare
clausa, sponsus ecclesiæ dominus noster Iesus Christus, qui
est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Dies aspirans, & umbræ inclinatæ quæ sint. Et quod genus humanum accepit concupiscentiam hæreditariam ex transgressione primorum parentum, Ser. LXXII.

Cant.2.c. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter li-
lia donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. No-
uissima tantum capituli huius tractanda pars est,
& dubito in ipso ingressu cuinam potissimum eam iungam D
duarum præcedentium. Nam possum indifferenter vtrique.
Siue enim dicas, dilectus meus mihi, & ego illi donec aspiret
dies, & inclinentur vmbræ, interposito tantum qui pascitur
inter lilia, siue pro literæ serie, qui pascitur inter lilia donec
aspiret dies, & inclinentur vmbrę: non inconuenienter vtro-
uis assignas. Hoc sane refert quòd, donec, si primo iunxeris,
inclusiuum oportet intelligas: si medio, exclusiuum sentias
necesse est. Esto nempe quòd desinat sponsus pasci iam inter
lilia vbi aspirauerit dies, nunquid similiter cessabit etiã spon
sæ intendere, aut ipsa illi? Absit. In æternum perseuerabunt
sibi, nisi quòd tunc fœlicius cum vehementius, tunc vehemẽ
tius cum expeditius. Sic ergo tale hoc, donec, quale est illud
apud Matthæum vbi narratur non cognouisse Mariam Io-
Matth.1.d seph, donec peperit filium suum primogenitum. Non enim
post cognouit. Vel certe quale est illud in psalmo: Oculi no
Psal.122.a stri ad dominum deum nostrum donec misereatur nostri. Nõ
enim auertentur cum cœperit misereri. Vel quale item illud
Mat.28.d domini ad apostolos: Ecce ego vobiscum sum vsque ad con-
summationem seculi. Non enim post non erit cum illis. Ve-
rum hoc ita, si donec, referas ad dilectus meus mihi, & ego
illi. Si autem ad qui pascitur inter lilia, respicere malis, erit
alio sensu accipiendum. Porro operosius ostendetur quomo
do tunc dilectus pasci desinat cum aspirauerit dies. Etenim si
E dies resurrectionis is est, quidni multo magis pasci ibi inter
lilia iuuet, vbi horum maior admodum copia erit? Et pro ap
tanda quidem literæ consequentia hæc dicta sint. Nunc
iam aduerte mecum, toto licet liliis fulgentibus regno, spon
soq; medio existente & deliciante, non tamen esse quòd di-
catur & pasci, iuxta id quidem quod ante consueuerat. Vbi
namque iam peccatores quos sibi incorporet Christus man-
sos morsosque quasi quibusdam dentibus disciplinæ auste-
rioris, afflictione scilicet carnis, & cordis contritione? Sed
neque cibum sibi iam exiget verbum sponsus ex aliquibus
factis seu operibus obedientiæ, vbi omne negotium otium,
soloque in intuitu & affectu res erit. Et quidem cibus eius vt
faciat voluntatem filius vnigenitus patris sui: sed hic, non
ibi. Quid enim faciat factam? Et perfectam tunc esse constat.
Denique probare iam tunc est omnibus sanctis quæ sit vo-
luntas dei bona & beneplacẽs & perfecta. Et certe post per-
fectum, faciendum supereset nihil. Frui de cætero restat, non
fieri: experiri, non operari: ea viuere, non exercerii in ea. Nõ
ne ipsa est quam instantissima prece docti quidem à domino,
sicut in cœlo ita & in terra perfici postulamus, quo eius iam
delectet fructus, actus non fatiget? Non erit itaque sponso
verbo operis cibus, quia cesset necesse est omne opus, vbi
plenius ab vniuersis percipitur sapientia. Nam qui minoran-
tur actu, percipiunt eam. Sed videamus nunc si quod dici-
mus stare possit, & secundum illam sententiam qua pasci in- F
ter lilia, candidatu virtutum oblectari, quidam interpretan-
tur. Nam & nos ipsum inter cæteras non præteriuimus. Di-
cemus ne aut non fore, aut sponso minime sapere tunc vir-
tutes? Et quidem sentire alterutrum, dementię est. Sed vide
ne forte alias illis delectetur, nam constat delectari, sed for-
sitan potu magis quàm pastu. Sane in tempore & corpore
isto nulla nostra virtus ita ad purum defecata erit, nulla ita
suauis & mera, vt sponso habilis sit ad potandum. Sed qui
1.Tim.2.a vult omnes homines saluos fieri, dissimulat multa, & quos
non potest potandi interim facilitate glutire, curat ex ea vel
quippiam elicere sapidum, quasi arte quadam & quodam la-
bore mandendi. Erit cum erit virtus colabilis, nec premetur
dente, nec fatigabitur à mandente, vel potius non fatigabit
mandentem, quæ bibentem absque opera delectabit, tanquã
vtique potus, non esca. Denique habes spondentem in euan-
Matt.26.c gelio quia non bibam de hoc genimine vitis, inquit, donec
bibam illud nouum vobiscum in regno patris mei. Et de ci-
bo nulla mentio est. Sed apud prophetam quoque legitur,
Psal.77.g tanquam potens crapulatus vino. De cibo autem nihil ibi
penitus inuenitur. Sponsa ergo conscia mysterij huius, cum
dilectum pasci inter lilia comperisset ac perhibuisset, consti-
Cant.2.d. tuit terminum quoad id dignaretur, imò constitutum agno-
uit & perhibuit dicens, donec aspiret dies; & inclinentur
vmbræ. Sciebat enim virtutibus eum postea potandum po-

tius

G tius quàm pascendum. Cõuenire videtur, & consuetudo est, quia post cibum potus sumi de more solet. Ergo qui hic mãducat, illic bibet, eo tunc suauius, quo securius: glutituras & ea ipsa quæ scrupulosius modo & quodammodo laboriosius quasi mandendo liquat. Nunc iam intendamus considerare de die illo & illis vmbris, qui ille, quę iste: ille qua ratione aspirans, hæ in qua potestate habeant inclinari. Signanter omnino dictum est: donec aspiret dies, imò singulariter. Solo quippe hoc loco (nisi fallor) diem aspirantem cõperies. Aurę nempe non tempora spirare dicuntur. Spirat homo, spirãt animalia cętera, quibus indefinenter reciprocatus aer vitam continuat. Et quid hoc nisi ventus? Spirat & spiritus sanctus, & inde spiritus. Quo pacto ergo dies spirans qui nec vẽtus, nec spiritus nec animal est? Quanquam nec spirans quidem, sed quod signantius sonat aspirans dictus sit. Nec minus præter solitum dictum, & inclinentur vmbrę. Denique ad exortum huius corporei visibilisq; luminis vmbræ non inclinantur, sed adnullantur. Extra proinde corpora quærẽdę hę res.

Et siquidem spirituales inuenerimus diem & vmbras, tũc forsitan & inclinatio harum, & illius aspiratio facilius elucebit. Qui illum diem de quo propheta dicit: Melior est dies vna in atriis tuis super milia: corporeum opinatur, nescio quid iam non corporeum opinetur. Est & in mala significationes dies, cui maledixere prophetæ. Absit autem vt ex visibilibus his, quos fecit dominus. Itaque spiritualis est. Iam vmbram quis ambigat spiritualem, qua Mariæ obumbratum est concipienti, & item eam quæ in propheta sic memoratur: Spiritus ante faciem nostram Christus dominus, sub vmbra eius viuemus inter gentes? Ego tamen vmbrarum nomine hoc loco magis arbitror designatas contrarias potestates, quę non modo vmbrę vel tenebræ, sed & principes tenebrarum harum ab Apostolo perhibentur, simulq; inhærentes illis ex genere nostro filios vtique noctis, & non lucis neque diei. Hæ siquidem vmbræ non plane cum aspirauerit dies in nihili reuertentur, sicut à facie huius corporeæ lucis vmbras corporeas non disparere tantum, sed & penitus deperire videmus. Itaque erunt minime quidem extremius nihilo, miserius tamen. Erunt, sed inclinatę & subditę. Denique inclinabit se, inquit, & cadet (haud dubium quin princeps vmbrarum) cum dominatus fuerit pauperum. Ergo non natura delebitur, sed potentia subtrahetur. Non peribit substãtia, sed transibit hora & potestas tenebrarum. Tolluntur ne videant gloriam dei, non adnullantur, vt semper vrantur. Quidni inclinabuntur vmbræ, cum deponentur potentes de sede, ponenturq; scabellum pedum? Quod vtique oportet fieri cito. Nouissima hora est. Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Aspirabit dies, & expirabit nox. Nox diabolus est, nox angelus satanæ: etsi se transfiguret in angelum lucis. Nox etiam antichristus, quem dominus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduẽtus sui. Nunquid non dominus dies est? Dies plane illustrans & spirans, qui spiritu oris sui fugat vmbras, & destruit laruas illustratione aduentus sui.

Aut si magis placet simpliciter verbum inclinationis accipere, nihilq; aliud inclinari quàm adnihilari esse putãdum, neque huic desimus sensui: dicimus vmbras figuras & ænigmata scripturarum, necnon & sophisticas locutiones, cauillationesq; verborum & implicita argumentorum, quę omnia veritatis interim lumen obũbrant. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Verum aspirante die incli nabuntur vmbræ, quia occupãte omnia luminis plenitudine, nulla pars superesse poterit tenebrarum. Denique cum venerit quod perfectum est, tunc euacuabitur quod ex parte est. Hactenus de his sufficere poterat si spirans dies illa & non aspirans dicta fuisset. Nunc vero pro tantillo licet additamento adhuc aliquid addendum existimo, nimirum pro inuestiganda huius diuersitatis ratione. Ego enim (vt verum fatear) iam olim mihi persuasi in sacri precioſiq; eloquij textu, nec modicam vacare particulam. Solemus autem hac voce vti cum vehemẽter aliquid desideramus, vt (verbi gratia) cum dicimus, ille ad illum honorem vel illam dignitatem aspirat. Designatur itaque per hoc verbum mira affutura affluentia vehementiaque spiritus die illo, cum non solum corda, sed & corpora suo quidem in genere spiritualia erunt, & K
& qui digni inuenientur, inebriabuntur ab vbertate domus domini, & torrente voluptatis illius potabuntur. Vel aliter. Iam sanctis angelis dies sanctificatus illuxit spirans illis iugi impetu perpetis meatus melliflua sempiternæ diuinitatis arcana. Denique fluminis impetus lętificat ciuitatem dei, sed ciuitatem cui dicitur: Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Cum autem & nobis qui terram inhabitamus, spirare adiecerit, erit non modo spirans, sed & aspirans, q̃ dilatato sinu admittat & nos. Vel (vt paulo altius repetamus, & differamus latius) plasmato homine de limo terræ, plasmator sicut vera narrat historia, inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, factus proinde illi dies inspirans. Et ecce inuida nox callide impegit in diem hanc, luce vtique simulata. Nam dum quasi splendidius lumen scientiæ pollicetur, inopinatas nouę luci offudit praui tenebras consilij, & primordiis originis nostræ tetram damnosę pręuaricationis inuexit caliginem. Væ vę nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant nesciẽtes, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Denique comedit de ligno mulier quod sibi dederat serpens, quod vetuerat deus: dedit q̃ viro suo, & cœpit illis quasi de nouo diescere. Nam illico aperti sunt oculi amborum, & factus est dies conspirans, inspirantem extundens, & substituens expirantem. Conspiraueruntque siquidem & conuenerunt in vnum aduersus dominum & aduersus Christum eius, serpentis astutia, mulieris blanditiæ, viri mollities. Vnde & loquebantur mutuo, dominus scilicet & Christus eius. Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis, quod ad vtriusque iniuriam lactantibus se peccatoribus acquieuisset. In hac die nascimur vniuersi. Portamus denique omnes impressum nobis cauterium conspirationis antiquæ, Eua vtique viuente in carne nostra, cuius per hæreditariam concupiscentiam serpens nostrum suæ factioni sedula satagit solicitudine vendicare consensum. Propterea (vt dixi) huic diei maledixere sancti, breuem optãtes & cito verti in tenebras, q̃ sit contentionis & contradictionis dies, dum non cesset in ea caro concupiscere aduersus spiritum, legiq; mentis membrorum contraria lex rebellione infatigabili assidue cõtradicat. Itaque dies expirans factus est. Extunc enim & deinceps, quis est homo qui viuet & non videbit mortem? Dicat pro ira quis, ego non minus pro misericordia putem, ne electos scilicet propter quos omnia fiũt, diu defatiget molesta contradictio qua captiui ducuntur & ipsi in lege peccati, quę est in membris ipsorum. Horrent nimirum ęgerrimeq; ferunt turpem captiuitatem, & tristem contentionem. Festinemus proinde respirare à cõspiratione antiqua & iniqua, q̃m breues dies hominis sunt. Ante sane excipiat nos dies respirans, q̃ nox suspirans absorbeat æternę caliginis tenebris exterioribus inuoluendos. Quæris in quo respiratio ista? In eo si incipiat spiritus vicissim cõcupiscere aduersus carnem. M
Huic si repugnas, respiras. Si spiritu facta carnis mortificas, respirasti. Si hanc cum vitiis & concupiscentiis suis crucifigis, respirasti. Castigo (inquit) corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Vox est respirantis, imò qui iam respirarat. Vade & tu fac similiter, vt te respirasse probes, vt diem denuo inspirantem tibi noueris illuxisse. Nec nox mortis prænalebit aduersus rediuiuum hunc diem, magis autem in tenebris lucet, & tenebræ eum non comprehenderunt. Intantum non reor nec vita decedente cedere lumen vitę, vt nemini cõgruentius q̃ sic mortuo assignandam censeam vocem illam. Et nox illuminatio mea in deliciis meis. Quidni clarius videat, nube vel potius fece corporis euolutus? Erit sine dubio vinculis solutus corporeis inter mortuos liber, & inter cęcos videns. Nam quemadmodum olim omni oculo caligante per vniuersam Aegyptum solus in mediis tenebris clare videbat populus videns deum, id est populus Israel: dicente scriptura, quia vbicunq; Israel erat, lux erat: sic inter filios tenebrarum in tetra mortis caligine fulgebunt iusti & videbunt, eo vtique clarius quo exuti corporum vmbris. Nam & hi qui ante non respirauerunt (nec enim quęsierunt inspirantis diei lumen, & sol iustitiæ non ortus est eis) hi, inq̃, ibunt de tenebris in tenebras dẽsiores, vt qui in tenebris sunt, tenebrescãt adhuc: & qui vident, videant magis. Vbi non inconuenienter

A ter forsitan adducetur etiam sermo domini quem dixit: quia habenti dabitur, & abundabit: ei autẽ qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Ita est, & additur in morte videntibus, & non videntibus demitur. Quo enim hi minus & minus, eo illi magis magisque vident donec & hos excipiat suspirans nox, & illos aspirans dies, quæ sunt nouissima vtrorumque, extrema videlicet cęcitas, & suprema claritas. Ex hoc iam non est quod dematur omnino vacuis, non est quod addatur pleuis, nisi quòd hi nescio quid pleno amplius se accepturos præsumunt secundum promissionem à deo ad se factam. Et promissionis quidem verbum tale est. Mensuram bonam & confertam & coagitatam & superefflluentẽ dabunt in sinum vestrum. An non plus pleno quodammodo tibi esse videtur quod superefflluit? Porro placide audies plenum & plenius, si te legisse memineris in ęternum & vltra. Ergo is cumulus aspirantis erit diei. Ipsa, inquã, adiiciet ad mẽsuram inspiratę plenitudinis, ad inspirãtis diei copiam, supra modum in sublime pondus gloriæ operans, ita vt redundet in corpora superefflluens clarificationis adiectio. Hac de causa enim non spirans, sed aspirans dicta est, quòd addat ad inspirantem, hoc significante spiritu sancto per adiectam, ad, præpositionem: quia quos illa intus illuminat, hos ista adornat foris & stola gloriæ induit eos. Atque id satis pro danda ratione vocabuli quod est aspirans. Et si vultis scire, dies aspirans ipse est saluator quem expectamus, qui reformabit B
corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Nam & inspirans nihilominus idem ipse est secundum operationem qua nos respirare prius facit in lumine quod inspirat, vt simus & nos dies respirans in ipso, secundũ quod interior noster homo renouatur de die in diem, & renouatur in spiritu mentis suæ ad imaginem eius qui se creauit, factus proinde dies ex die, & lumen ex lumine. Cum igitur duo in nobis præcedant dies, vnus quidem inspirans pro corporis vita, alter vero respirãs in sanctificationis gratia, porro tertius superfit aspirans in resurrectionis gloria: claret profecto aliquando adimpletum iri in corpore quod præcessit in capite, magnum vtique pietatis sacramentum, & prophetæ testimonium, qui ait: Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & viuemus in conspectu eius, sciemus, sequemurque, vt cognoscamus dominum, ipse est in quem angeli prospicere concupiscunt, sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Quãliter Christus ad iudicandum ueniet in forma humana, ut mitis appareat electis, qui conculcabit impios.

Sermo LXXIII.

C Conuertere, similis esto dilecte mi, capreæ hinnuloque ceruorum. Quid? Modo it, modo reuocas? Quid subitum in tam breui emersit? Oblita ne aliquid? Etiã oblita totum quod nõ ille est, se quoque ipsam. Denique cum sit rationis non expers, non tamen modo vt videtur rationis est compos. Sed nec in sensu illi vlatenus apparet verecundia esse, quam fortè habet in moribus. Amor intemperans facit hoc. Nempe is est qui omnem in se triumphans captiuansq; pudoris sensum, conuenientiæ modum, deliberationis consilium, totius modestiæ & opportunitatis neglectum quendam & quandam incuriam parit. Nam vide nunc quomodo illum pene adhuc incipiẽtem ire, iam tamen redire flagitat. Etiam accelerare rogat, & quidem currere instar vnius alicuius ferę syluarum velociter currentis, verbi gratia, capreæ hinnulive ceruorum. Hic literę tenor, & hæc Iudæorum portio. Ego vero quemadmodum accepi à domino, in profundo sacri eloquij gremio spiritũ mihi scrutabor & vitam, & pars mea hæc, qui in Christum credo. Quidni eruam dulce ac salutare epulum spiritus de sterili & insipida litera tanq̃ granum de palea, de testa nucleum, de osse medullam? Nihil mihi & literę huic, quæ gustata carnem sapit, glutita mortem affert. Sed enim quod in ea tectum est, de spiritu sancto est. Spiritus autem loquitur mysteria, teste apostolo: sed Israel pro velato mysterio ipsum mysterij velamen tenet. Quare, nisi quia adhuc velamen est positum super cor eius? Ita quod sonat litera, illius est: quod designat, meum est: ac per hoc illi ministratio mortis in litera, mihi vita in spiritu. Nam spiritus est qui viuificat, dat quippe intellectum. An non vita intellectus? Intellectum da mihi & viuam, ait propheta domino. Intellectus non remanet extra, non hæret in superficie, non instar cæci palpat forinseca, sed profunda rimatur, precioſissimas solitus exinde veritatis exuuias tota auiditate diripere ac tollere sibi, & cũ prophęta dicere domino: Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Nempe ita regnum veritatis vim patitur, & violenti rapiunt illud. Verum ille senior frater qui de agro veniens formam tenuit populi veteris & terreni, qui pro terrena hæreditate doctus diligere triturum, attrita frõte gemit anxius sub graui iugo legis, portatque pondus diei & æstus: is, inquam, quia intellectum non habuit, foris stat etiam nunc, & non vult nec inuitatus à patre intrare domum conuiuij, semetipsum fraudans vsque adhuc participio symphonię & chori & vituli saginati. Miser qui renuit experiri quàm bonum sit & quàm iucundum habitare fratres in vnũ. Et hæc dicta sint pro distinctione partis ecclesiæ, partisq; synagogæ, quo & cęcitas huius, ex illius prudentia manifestior fiat: & fœlicitas illius, ex huius miseranda fatuitate præmineat. Nunc iam scrutemur verba sponsæ, & sic conemur castos exprimere sancti amoris affectus, vt nil in sacro eloquio ratione carens, nil indecorum importunúmve refedisse omnino appareat. Et si in mentem venerit hora illa cum dominus Iesus (is enim sponsus est) transiret ex hoc mundo ad patrem, simulque quid tunc animi gereret sua illa domestica ecclesia noua vtique nupta cum se deseri cerneret quasi viduam desolatam vnica spe sua (apostolos loquor, qui relictis omnibus secuti fuerant eum, atque eum ipso permansẽrãt in tentationibus suis) si hæc, inquam, cogitauerimus, non immerito neque incongrue puto videbitur quantum de absessu tristis, tantum solicita extitisse de reditu, præsertim sic affecta & sic relicta. Itaque diligenti & indigẽti hæc ipsa duplex ratio erat commonendi dilectum, vt quandoquidem persuaderi non poterat quin iret & ascenderet vbi erat prius, saltẽ promissum denuo maturaret aduentum. Quòd enim optat & postulat similem fore feris, & eiusmodi ferìs quæ cursu agiliores esse videntur, cupientis animi indicium est, cui nihil satis festinatur. Nonne hoc quotidie postulat cum dicit in oratione: Adueniat regnum tuum? Ego tamen præter agilitatem, existimo non minus signanter exprimi etiam infirmitatem, & quidem sexus in caprea, ætatis in hinnulo. Vult itaque eum (vt mihi videtur) etsi cum potestate venire, non tamen in forma dei in iudicio apparere, sed sane in ea qua non modo natus, sed & paruulus natus est nobis, id que solo de infirmiori fœmineo sexu. Cur hoc? Nempe vt ex vtroque admoneatur infirmo mitescere in die irę, memineritque in iudicio misericordiam superexaltare iudicio. Etenim si iniquitates obseruauerit, etiam electorum quis sustinebit? A- F
stra non sunt munda in conspectu eius, & in angelis suis reperit prauitatem. Audi denique sanctum & electum quid dicat deo: Tu (inquit) remisisti impietatem peccati mei, pro hac orabit ad te omnis sanctus in tẽpore opportuno. Opus itaque habent & sancti pro peccatis exorare, vt de misericordia salui fiant, proprię iustitiæ non fidentes. Omnes enim peccauerunt, & egẽt misericordia dei. Vt ergo cum iratus fuerit, misericordiæ recordetur, rogatur ab ista apparere in misericordiæ habitu, illo de quo apostolus: Et habitu, inquit, inuentus vt homo. Necessarie quidem. Si enim cũ hoc quoque temperamento tanta erit in iudicio æquitas, in iudice feritas, in maiestate sublimitas, nouitas in facie ipsa rerũ, vt secundum prophetã non possit cogitari dies aduẽtus eius, quid putas foret, si ignis ille consumens (deum loquor omnipotentem) in illa suæ diuinitatis magnitudine, fortitudine, puritate, veniſſet contra folium quod vento rapitur ostensurus potentiam suam, & stipulam ficcam persecuturus? Et homo est, inquit, & quis videbit eum? Et quis stabit ad videndũ eum? Quanto magis deum nobis absq; homine exhibentem nemo hominũ ferret: vtpote claritate inaccessibilẽ, celsitudine inattingibilem, incomprehensibilẽ maiestate? Nunc vero cum exarserit in breui ira eius, q̃ grata ppter filios gratię apparebit blanda quædã visio hominis, sane firmamentũ fidei,

Psal. 83.c.
Thre.4.d.
Psalm.9.f.
Rom. 13. d
1.Cor. 11.c
I
1. Cor. 13.c
Ibidem
Psal.45.a
Psal. 86. a
Gene.2. b.
Esa.5.e.
Gene.3.b
Psal.2.d.
L
Gene.3.d
Psal.138.b.
Exo.10.f.
Iob.14.d
1.Cor.9.d
Ioan.1.d
Ecclı.45.b
Philip3.d
1.Cor.14.a
Osee.6.d
Psal.88.g.
Luc.19. d.
Luc.6.f
Cantı.2. d
Ioan. 6.g
Psal. 118. f
Ibidem.x
Matt.11 b.
Psal.132. d
Ioan.13.a
Matt.6.b
Esa.9.a
Psal.129.d
Iob.25.b
Psal.31.b
Philip.2.d
Mala.3.d
Iob.13. d
Psal. 2.c

Spei robur,fiducię augmentum,ꝙ ſcilicet gratia & miſericordia ſit in ſanctos eius, & reſpectus in electos illius. Denique ipſe pater deus dedit filio iudicij poteſtatem, & nō quia ſuus,ſed quia filius hominis eſt. O vere patrē miſericordiarum,vult per hominem homines iudicari,quo in tanta trepidatione & perturbatione malorum, electis fiduciam præſtet naturæ ſimilitudo. Prædixerat hoc quondam ſanctus Dauid
Pſal.71.a orans pariter & prophetans,deus (inquiens) iudicium tuum regi da,& iuſtitiam tuam filio regis. Sed neque huic diſſonat ꝓmiſſio facta per angelos qui eo aſſumpto ita ad apoſtolos
Acto.1.b loquebantur: Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlū, hoc eſt in hac ipſa corporis forma atque ſubſtantia. Liquet ex his omnibus ſponſam in ſe diuinum habere conſilium, & myſterium ſupernę voluntatis minime ignorare,quæ ſub vmbra imbellium imbecilliumq; animantium naturam infirmiorem vel potius inferiorem (quia iam infirma non erit) in iudicio exhibendam,& orantis affectu,& ſpiritu prophetantis enunciat, quatinus qui cœlū terramq; mouebit in virtute ſua, ac-
Pſal.64.b cinctus potentia contra inſenſatos, & ſuauis nihilominus & mitis & quaſi omnino inermis appareat propter electos.
H Vbi hoc quoq; addi poteſt quia ad diſcernendum alterutros à ſe, opus erit quodammodo illi cum hinnuli quidem ſaltibus, luminibus capreæ,quatinus videre & diſcernere in tanta multitudine & in tanta turbatione poſſit in quoſnam ſalire, & quos tranſilire oporteat, ne forte cōtingat iuſtum pro impio conculcari, cum in ira populos confringet. Nam quātum ad impios, neceſſe eſt vt impleatur ꝓphetia Dauid,imò
Pſal.17.f ſermo domini loquentis per os eius:quia comminuam eos vt pulucrem ante faciem venti,vt lutum platearum delebo eos. Et item alius ſermo quem per alium prophetam prędixerat, impletus nihilominus tunc cognoſcetur, cum ad angelos re-
Eſa. 63.a diens dicet: Calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea. Si cui autem magis ita intelligendum videtur,vt malos potius tranſilire, atque in bonos ſalire hinnulus noſter debeat,non contendo: tantum cogitet ſaltus diſpoſitum iri in diſcriminationem bonorum malorumve. Nam & à me (ſi bene memini) ita dictum eſt in ſermone altero vbi capitulū idem alibi ſupra & ab authore poſitum, & à me expoſitū nihilominus reperitur. Verum ibi ſecundum diſpenſationem
Eph.3.a quidem gratiæ quæ in præſenti vita aliis datur, aliis non datur, iuſto quidem dei iudicio ſed occulto, ſalire & tranſilire is hinnulus dictus eſt, hic autem ſecundum vltimam ac variā retributionem meritorum. Et forte ſenſui huic videatur aſti
I pulari extremum capituli huius, quod quidem pene oblitus fueram. Dicens nanq;: Similis eſto dilecte mi,capreæ hin-
Cantic.2.b nuloq; ceruorum,addit, ſupra montes Bethel. Nec enim in domo dei (quod ſonat Bethel) mali montes ſunt. Quamobrem ſaliens in eos hinnulus non conculcat, ſed lætificat, vt
Eſa.55.d ſcriptura impleatur quæ dicit: Mōtes & colles cantabunt coram deo laudes. Et quidem ſunt montes quos ſecundum euā gelium tollit fides cōparata ſinapi, ſed non ſunt montes Bethel. Etenim quicunque ſunt Bethel, minime eos tollit fides, ſed colit. Quōd ſi principatus & poteſtates necnon & cætera nihilominus beatorum ſpirituum agmina cœlorumq; virtutes montes ſunt Bethel,vt de his intelligamus dictum:
Pſal.86.a Fundamenta eius in montibus ſanctis, non ſane is hinnulus vilis ac contemnendus, qui ſupra tam excellentes montes viſus eſt apparere,tanto angelis melior effectus, quanto diffe-
Pſal.8.b rentius prę illis nomē hęreditauit. Quid enim ſi in pſalmo legimus minoratum ab angelis? Neque enim nō melior quia minor, nec cōtraria ſunt locuti apoſtolus & propheta, quippe habentes eundem ſpiritum. Nam ſi dignationis fuit quōd minoratus eſt nō neceſſitatis,nihil plane in hoc bonitati prę-
Pſal.17.f ſcribitur,ſed aſſcribitur. Denique minoratum propheta perhibuit,non minorem, attollens gratiam, & propellens iniuriam. Nam & minoritatem natura recuſat, & minorationem excuſat cauſa. Nempe minoratus eſt,quia ipſe voluit. Minoratus eſt ſua voluntate,& noſtra neceſſitate. Sic minorari,mi ſereri fuit. Quænam perditio hæc? Profecto acceſſit pietati quicquid maieſtati viſum eſt deperiiſſe. Quanquam nec apoſtolus tacuit hoc magnum magnę pietatis arcanum, ſed ait:
Hebr.2.a Eum autem qui modico quàm angeli minoratus eſt videmus Ieſum propter paſſionem mortis gloria & honore coronatū. K

Et hæc dixerimus ꝓ nomine & ſimilitudine hinnuli, quatinus ſponſo eam (iuxta ſermonem ſponſæ) abſque maieſtatis iniuria aptaremus. Quid dico abſque maieſtatis iniuria, quādo nec infirmitas inhonorata remāſit? Hinnulus eſt, parvulus eſt,capreæ quoque ſimilis perhibetur, tanquam factus ex muliere,attamen ſuper montes Bethel, attamen excelſior cœlis factus. Non dicit, excelſior cœlis manens vel exiſtens: ſed, excelſior cœlis factus, ne quis putet de illa natura dictū
Heb.7.d in qua eſt,q eſt. Sed & vbi præfertur angelis,melior nihilominus perhibetur effectus, & non dicitur manens vel exiſtēs melior. Ex quibus apparet quòd non modo in eo quod ab æterno eſt,ſed etiam in eo quòd in tempore factus eſt,omnem ſibi eminentiam vendicet ſupra omnem principatum & poteſtatem, ſupra omnem denique creaturam,vtpote primoge-
1.Cor.1.d nitus omnis creaturæ. Itaque quod ſtultum eſt dei, ſapiētius eſt hominibus: & quod infirmum eſt dei, fortius eſt hominibus. Hoc quidem apoſtolus. Mihi autem non videtur errare ſi quis etiam ſapientiæ & fortitudini angelorum præferendum dicat identidem ſtultum infirmumq; dei. Ita ergo prędens locus conuenienter aptabitur vniuerſali eccleſiæ. Iam vero quod ad vnam ſingulariter animam ſpectat,nam & vna, ſi deum dulciter,ſapienter,vehementer amat,ſponſa eſt,quiſ-
L que ſpiritualis in ſemetipſo aduertere poteſt quid ſibi inde proprium reſpondeat experimentum. Ego vero quicquid illud eſt quod in me de huiuſmodi experiri donatum eſt, corā eloqui non verebor. Nam & ſi vile forſitan cum fuerit auditum & deſpicabile videatur,nō mea refert,quia qui ſpiritualis eſt,nō me deſpiciet: qui minus,nō me intelliget. Attamē ſi in alium iſtud ſermonem ſeruauero, forte non deerunt qui ædificentur in iis quæ exoratus interim dominus inſpirabit, ſponſus eccleſiæ Ieſus Chriſtus dominus noſter,qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula. Amen.

De viſitationibus verbi ſponſi quæ fiunt in ſpiritu ad animam ſanctam, de quibus ſanctus iſte vir Bernardus ſe præbet exemplū ad ædificationem audientiū.

Sermo LXXIIII.

REuertere (inquit). Liquet non adeſſe quem reuocat,affuiſſe tamen,idq; non longe ante,quippe qui
Canti.2.d dum adhuc abiret,reuocari videtur. Intempeſtiua reuocatio magni vnius amoris, magnę alteri⁹ amabilitatis indicium eſt. Qui ſunt iſti charitatis cultores,amatoriiq; tam indefeſſi ſectatores negocij, quorum alterū proſequitur, alteram vrget tam inquietus amor. Et mihi quidem vt memini meæ promiſſionis, incumbit aſſignare hunc M
locum verbo & animæ, ſed ad hoc vt digne vel aliquantiſper fiat,ipſius adiutorio verbi egere me fateor. Et certe ſermo iſte decuerat magis expertum magiſq; conſciū ſancti & arcani amoris,ſed non poſſum officio deeſſe meo,non veſtris omnino votis. Periculum meum video & non cauео,vos me
Pſal.130.a *Pſal.49.c* cogitis. Prorſus cogitis ambulare in magnis & in mirabilibus ſuper me. Heu q̄ vereor ne ſubinde audiam: Quare tu enarras delicias meas, & aſſumis ſacramentum meum per os tuū? Audite me tamen hominem qui loqui trepidat,& tacere non poteſt. Excuſabit forſitan auſum trepidatio ipſa mea,ma gis autem veſtra ſi prouenerit ædificatio. Et forte hæ lachrymæ pariter videbuntur. Reuertere,ait. Bene. Abibat,reuocatur. Quis mihi reſeret huius mutabilitatis ſacramentū? Quis mihi digne explicet ire & redire verbi? Nunquid leuitate vtitur ſponſus? Vnde quo venire ſeu denuo ire queat qui totum implet? Quem deniq; motum habere localem poſſit qui ſpiritus eſt? Aut quem poſtremo vel cuiuſcunq; generis motum das illi qui deus eſt? Eſt quippe omnino incōmutabilis.

Verum hæc qui poteſt capere,capiat. Nos autem in expoſitione ſacri myſticiq; eloquij caute & ſimpliciter ambulantes geramus morem ſcripturæ quæ noſtris verbis ſapientiam in myſterio abſconditam loquitur noſtris affectibus, dum deū figurat,inſinuat notis rerum ſenſibilium ſimilitudinibus tanquā quibuſdam vilioris materię poculis ea quæ preciоſa ſunt, ignota & inuiſibilia dei,mentibus propinat humanis.

Sequamur proinde & nos eloquij caſti conſuetudinem, dicamuſque verbum dei deum ſponſum animæ prout vult vę nire

A nire ad animam, & iterum dimittere eam, tantum vt ſenſu animæ non verbi motu iſta fieri ſentiamus. Verbi cauſa, cum
Pſal.26.c ſentit gratiam,agnoſcit præſentiam: cum non, abſentiā queritur,& rurſum præſentiam quærit,dicens cū propheta: Exquiſiuit te facies mea,faciem tuam domine requiram. Quidni requirat? Neq; enim ſubducto ſibi tam dulci ſponſo,interim aliqd aliud non dico deſiderare,ſed nec cogitare libebit. Reſtat igitur vt abſentem ſtudioſe requirat, reuocet abeuntem. Ita ergo reuocatur verbum, & reuocatur deſiderio animæ,ſed eius animæ cui ſemel indulſerit ſuauitatem ſui. Nun-
Pſal.9.d quid non deſiderium vox? Et valida. Deniq; deſiderium pauperum,inquit,exaudiuit dominus. Verbo igitur abeunte,vna interim & continua animæ vox, continuum deſiderium eius, tanq̄ vnum continuumq̄ue reuertere donec veniat. Et nūc da mihi animam quam frequenter verbum ſponſus inuiſere ſoleat,cui familiaritas auſum,cui guſtus ſamē, cui contēptus omnium ocium dederit: & ego huic incunctanter aſſigno vocem pariter & nomen ſponſę, nec ab ea penitus locum qui in manibus eſt, cenſuerim alienum. Talis nempe inducitur loquens. Quem enim reuocat,eius abſque dubio probat ſe meruiſſe præſentiam,etſi non copiam. Alioquin non reuocaſſet illum, ſed vocaſſet. Porro reuocationis verbum reuertere
B eſt. Et forte ideo ſubtraxit ſe, quo auidius reuocaretur, teneretur fortius. Nam & aliquando ſimulabat ſe longius ire,
Luc.24.d non quia hoc volebat,ſed volebat audire. Mane nobiſcū domine,quoniam aduеſperaſcit. Et rurſum alia vice ſuper mare ambulans,cum apoſtoli nauigarent & laborarent in remigā-
Mar.6.g do, quaſi volens præterire eos, nec tunc quidem iſtud volebat,ſed magis probare fidem,& elicere precem. Deniq; ſicut ait euangeliſta,turbati ſunt & clamauerunt,putantes phātaſma eſſe. Ergo iſtiuſmodi piam ſimulationem, imò ſalutarem diſpenſationem quam tunc corporaliter verbum corpus interdum exhibuit,non ceſſat identidem verbum ſpiritus modo ſuo ſpirituali cum deuota ſibi anima ſedulo actitare.

Præteriens teneri vult,abiens reuocari. Neque enim hoc irreuocabile verbum. Ite & redit pro beneplacito ſuo, quaſi
Iob.7.d viſitans diluculo,& ſubito probans. Et ire quidem illi, quodammodo diſpenſatorium: redire vero ſemper voluntarium eſt,vtrumq; autem plenum iudicij. At penes ipſum horū ratio. Nunc vero conſtat in anima fieri huiuſmodi viciſſitudi-
Ioan.14.d nes euntis & redeuntis verbi,ſicut ait. Vado & venio ad vos.
Ioan.16.c Item. Modicum & non videbitis me, & iterum modicū & videbitis me. O modicum & modicum. O modicum longum. Pie domine,modicum dicis q̄ non videmus te? Saluū ſit verbum domini mei,longum eſt & multum valde nimis. Verūtamen vtrunq; verum,& modicum meritis, & non modicum votis. Habes vtrunq; in propheta: Si moram fecerit, inquit,
Abac.2.a C expecta eum,quia veniens veniet,& non tardabit. Quomodo non tardabit ſi moram fecerit,niſi q̄ ad meritū ſatis eſt, ſed non ſatis ad votum? Porro anima amās votis fertur, trahitur deſideriis,diſſimulat merita,maieſtati oculos claudit, aperit voluptati,ponens in ſalutari,& fiducialiter agēs in eo. Intre-
Canti.2.d pida denique & inuerecunda reuocat verbum,& cum fiducia repetit delicias ſuas, ſolita libertate vocans non dominum, ſed dilectum. Reuertere dilecte mi. Et addit: Similis eſto
2.Cor.11.d capreæ hinnuloq; ceruorum ſuper montes Bethel. At iſtud poſtea. Nunc vero ſuſtinete modicum quid inſipientiæ meæ. Volo dicere, nam & hoc pactus ſum, quomodo mecum agitur in eiuſmodi. Non expedit quidem. Sed prodar ſane,vt ꝓfim,& ſi profeceritis vos,meam inſipientiam conſolabor. Si non,meam inſipientiam confitebor. Fateor & mihi aduentaſſe verbum,in inſipientia dico,& pluries. Cumq; ſępius intrauerit ad me,non ſenſi aliquotiens cum intrauit. Adeſſe ſenſi, affuiſſe recordor,interdum & preſentire potui introitū eius, ſentire nunquā, ſed ne exitum quidem. Nam vnde in animam meam venerit,quove abierit denuo eā dimittens: ſed & qua
Ioan.3.a vel introierit vel exierit,etiam nunc ignorare me fateor, ſe-
Pſal.76.d cundum illud: Neſcis vnde veniat, aut quo vadat. Nec mirū tamen, quia ipſe eſt cui dictum eſt: Et veſtigia tua nō cognoſcentur. Sane per oculos non intrauit, quia non eſt coloratū. Sed neque per aures, quia non ſonuit. Sed neque per nares, quia non aeri miſcetur ſed menti,nec infecit aerem,ſed fecit.

Neq; vero per fauces,quia non eſt manſum vel hauſtum. Nec D
tactu comperi illud,quia palpabile nō eſt. Qua igitur introiuit? An forte nec introiuit quidem, quia non de foris venit? Neq; enim eſt vnum aliquid ex iis quæ foris ſunt. Porro nec de intra me venit,quoniam bonum eſt, & ſcio quoniam non eſt in me bonum. Aſcēdi etiam ſuperius meum, & ecce ſupra hoc verbum eminens. Ad inferius quoq; meum curioſus exploratorꝰ deſcendi, & nihilominus infra inuentum eſt. Si foras aſpexi, extra omne exterius meum comperi illud eſſe,ſi intus,& ipſum interius erat. Et cognoui verum quidem eſſe quod legeram: quia in ipſo viuimus,mouemur,& ſumus: ſed
Act.17.f ille beatus eſt in quo eſt ipſum,qui illi viuit,qui eo mouetur.

Quæris igitur cum ita ſint omnino inueſtigabiles vię ei⁹, vnde adeſſe norim? Viuū & efficax eſt, moxq; vt intus venit,
Prou.5.b expergefecit dormitantem animam meam,mouit & molliuit & vulnerauit cor meum,quoniam durum lapideumq; erat,&
Canti.4.c male ſanum. Cœpit quoq; euellere & deſtruere, ædificare & plantare,rigare arida, tenebroſa illuminare, clauſa reſerare, frigida inflammare,necnon & mittere praua in directa,&
Eſa.40.a aſpera in vias planas,ita vt beneduceret animam meam domino, & omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius. Ita igitur intrās
Pſal.102.a ad me aliquotiens verbum ſponſus,nullis vnquam introitum ſuum indiciis innoteſcere fecit,non voce,non ſpecie,non inceſſu. Nullis denique ſuis motibus compertum eſt mihi, nullis meis ſenſibus illapſum penetralibus meis, tantum ex motu cordis (ſicut præfatus ſum) intellexi præſentiam eius, & E
ex fuga vitiorum,carnaliumq; compreſſione affectuum aduerti potentiam virtutis eius,& ex diſcuſſione ſiue redargutione occultorum meorum admiratus ſum profunditatē ſapientiæ eius,& ex quantulacunq; emendatione morum meorum expertus ſum bonitatem manſuetudinis eius, & ex renouatione ac reformatione ſpiritus mentis meæ, id eſt interioris hominis mei percepi vtcunq; ſpeciem decoris eius, & ex contuitu horum omnium ſimul expaui multitudinem magnitudinis eius. Verum quia hæc omnia vbi abſceſſerit verbum, perinde ac ſi ollę bullienti ſubtraxeris ignem, quodam illico languore torpentia & frigida iacere incipiunt: atque hoc mihi ſignum abſceſſionis eius, triſtis ſit neceſſe eſt anima mea donec iterum reuertatur, & ſolito recaleſcat cor meum intra me,idq; ſit reuerſionis indicium. Tale ſane experimentū de verbo habens, quid mirum ſi & ego vſurpo mihi vocem ſponſę in reuocando illud cum ſe abſentauerit, qui etſi non pari,ſimili tamen vel ex parte deſiderio feror? Familiare mihi erit quoad vixero ꝓ verbi reuocatione reuocationis verbum,quod vtiq; reuertere eſt. Et quotiens elabetur, totiens repetetur à me, nec ceſſabo clamitare quaſi poſt tergum abeuntis ardēti deſiderio cordis, vt redeat: & reddat mihi lætitiam ſalutaris ſui,reddat mihi ſeipſum. Fateor vobis filij, nil
Pſal.50.c F aliud interim libet,dum non præſto eſt quod ſolum libet. Et hoc oro vt non vacuum veniat, ſed plenum gratiæ & veritatis,more vtiq; ſuo ſicut heri & nudiuſtertius. In quo mihi
Ioan.1.b ſimilitudinem capreę & hinnuli exhibitum iri poſſe videtur, cum veritas capreæ oculos habeat, gratia hinnuli hilaritatē. Vtraque res neceſſaria mihi, & veritas quidem cui abſcondi non poſſim, gratia autem cui nolim. Alioquin ſine alterutra viſitatio plena non erit,cum & illius ſeueritas abſq; hac onerоſa,& huiꝰ hilaritas abſq; illa diſſoluta poſſit videri. Amara eſt veritas ſine condimento gratiæ, ſicut abſque veritatis freno leuis & neſciens modum plerunq; & inſolens ipſa deuotio. Quàm multis non profuit gratiam percepiſſe pro eo q̄ temperamentum de veritate pariter nō acceperunt? Ex hoc enim plus q̄ oportuit complacuere ſibi in ea, dum veriti non ſunt veritatis obtutus,dum nō reſpexerūt ad capreæ maturitatem,magis autem ſe totos hinnuli leuitati hilaritatiq; dederunt. Inde factū eſt vt in qua priuatim exultare voluerāt gratia priuarentur,quibus vel ſero dici potuerit: Euntes ergo diſcite quid ſit: Seruite domino in timore, & exultate ei
Pſalm. 2.c cum tremore. Dixerat nanque ſancta anima quædam in abundantia ſua: Non mouebor in æternū,cū ſubito ſenſit auerſam
Pſal. 29.b à ſe faciem verbi,ſeq; non modo motam, ſed etiam cōturbatam, & ſic in triſtitia didicit opus fuiſſe ſibi cū munere quidem deuotionis, etiam pondere veritatis. Ergo non in ſola

Deus quærendus est debito tempore, modo & loco.
Et quòd nunc sit acceptabile tempus, in quo quisque per bona opera potest sibi inuenire deū, ac suam operari salutē, Sermo LXXV.

IN lectulo meo quęsiui per noctes quem diligit anima mea. Non est reuersus sponsus ad vocem & votum reuocantis. Quare? Vt desiderium crescat, vt probetur affectus, vt exerceatur amoris negociū. Sane ergo dissimulatio est, non indignatio. Sed supereſt vt quæratur si forte reperiatur quæsitus, qui vocatus nō venit: dicente domino: Omnis qui quærit inuenit. Porro verbum reuocationis tale est. Reuertere assimilare dilecte mi capreę hinnuloq; ceruorum. Ad quam vocem dum non est reuersus, vtiq; ob illas causas quæ dictę sunt: hinc ista quæ amat facta cupidior, mox sese ad requirēdū tota auiditate dedit. Et primo quidē quęrit illum in lectulo, sed minime inuenit. Surgit inde, circuit ciuitatem, it & redit per plateas & vicos, & non occurrit neque apparet. Interrogantur quique forte occurrerint, nihilque certi reportatur. Neque vici vnius aut vnius noctis quæsitio hæc, & hæc fruſtratio, cum dicat ista: quia quæsiui per noctes. Quid hoc desiderij est & ardoris, vt furgens de nocte publicum non erubescat, percurrat ciuitatem, percunctetur palam & passim de dilecto, atque à vestigandis semitis eius nulla valeat ratione auerti, nulla præpediri difficultate, non tempestiuę retineri amore quietis, non sponsæ verecundia, non vel timore nocturno? Et tamen in his omnibus fruſtrata est vsq; adhuc à desiderio suo. Quare? Quid sibi vult pertinax hæc & diuturna fraudatio tędiorum nutrix, suspicionum fomes, impatientiæ fax, nouerca amoris, mater desperationis? Si adhuc dissimulatio est, nimis est molesta.

Esto q pie vtiliterque interim fuerit dissimulatum, donec in sola adhuc vocatione seu reuocatione res erat. Nunc vero cum requiritur, & ita requiritur, quid iam conferre poterit dissimulatio? Si de carnalibus sponsis & pudendis amoribus quæstio est, sicut literalis superficies præluſisse videtur, & si inter illos talia contingere queant, mea non interest, ipsi viderint. Quòd si animarum quærentium dominū, mentibus & affectibus pro quantulocunq; posse meo respōdere & satisfacere me oportet, eruendum sane est de scriptura sancta (in qua se vitam habere confidunt) eo vitale aliquid quo spirituale, vt edant pauperes & saturentur, & viuant corda eorū. Et quid tam cordium vita, quàm dominus meus Iesus Christus, de quo aiebat qui eo viuebat: quia cum Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria? Ipse ergo ad medium veniat, quo & nobis veraciter dici possit: Medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis. Quanq; nescio quomodo non sciatur à spiritualibus spōsus spiritus, qui tamen ita in spiritu profecerūt vt possint dicere cū propheta: Spiritus ante faciem nostram Christus dominus: & cū apostolo: Etsi cognouimus Christum secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Nonne is est quem sponsa quærebat? Is vere est sponsus, & amans & amabilis. Is, inquam, vere sponsus, sicut caro eius vere est cibus, & sanguis eius vere est potus: totum quod de ipso est, vere est, quando ipse est, nō aliud sane quàm ipsa veritas. Verum is sponsus quid est q̄ non inuenitur quęsitus, cū requiratur tam studiosè & impigre, nunc quidem in lectulo, nunc vero in ciuitate, aut etiam in plateis vel vicis, ipse autem dicat: Quęrite & inuenietis: & qui quęrit inuenit: propheta quoq; loquitur ad eum: Bonus es domine animæ quærenti te: & item sanctus Esaias: Quærite dominum dum inueniri potest? Quomodo ergo implebuntur scripturæ? Neq; enim quæ hic inducitur quærens, vna est ex his quibus ipse ait: Quæretis me, & non inuenietis. Sed attē dite tres esse causas quæ interim occurrunt & quærētes fruſtrari solent, cum aut videlicet non in tempore quærunt, aut non sicut oportet, aut non vbi oportet. Si enim omne tempus aptum est ad quærendum, cur ergo dicit propheta (quod iam memorauī) Quærite dominū dum inueniri potest? Erit absque dubio cum inueniri non poterit, & ideo addit: Vt inuocetur dum prope est: quia futurum est, iam nō prope futurū. A quo enim tunc non requiretur? Mihi (inquit) curuabitur omne

Cantic.3.a

Matt.7.b
Cantic.2.d

L

Matt.7.b
Thre.3.c
Esa.55.b

Ioan.7.c

Esa.55.b

Esa.45.d

A omne genu, &c. Nec tamen inuenietur ab impiis, quos vltores angeli arcebunt profecto & tollent ne videant gloriam dei. Fruſtra inclamabunt & fatuæ virgines, minime prorsus iam ad eas exit, clausa ianua. Sibi proinde dictum putēt illę: Quæretis me, & non inuenietis. Cæterum nunc tempus acceptabile, nunc dies salutis sunt, tempus plane & quærendi & inuocandi, quādo plerūq; & anteq̄ inuocetur adesse sentitur. Audi deniq; quid pollicetur. Anteq̄ me inuocetis (inquit) dicam, ecce adsum. Nec latuit benignitas hæc & facilitas tēporis quod nunc est, illum qui in psalmo loquitur: Desiderium pauperum exaudiuit dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua. Quòd si per bona opera quæritur deus, ergo dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, præsertim quia dominus aperte prænunciat venire noctem, quādo nemo potest operari. Tu nec aliud ad quęrendum deum, ad operandum quod bonum est reperturus es tibi tempus in seculis venturis, præter hoc quod constituit tibi deus in quo recordetur tui? Et ideo dies salutis: quia in his ipse deus rex noster ante secula operatus est salutem in medio terræ.

I ergo tu, & in medio gehennę expectato salutem, quę iam facta est in medio terræ. Quam tibi somnias prouenturā inter ardores sempiternos facultatem veniam promerendi, cū iam trausiit tempus miserendi? Non relinquitur tibi hostia, p peccatis, mortuo in peccatis. Non crucifigitur iterum filius dei, mortuus est semel, iam non moritur: Non descēdit ad inferos
B sanguis qui effusus est super terram. Biberunt omnes peccatores terræ, non est quod sibi ex eo vendicent dęmones ad restinguendos focos suos, sed neque homines socij dęmoniorū. Semel illo descendit nō sanguis sed anima, & hæc portio eorum qui in carcere erant, vna illa visitatio quæ tunc facta est per præsentiam animæ, cum corpus penderet exanime super terram. Sāguis aridam rigauit, sanguis infudit terram, & inebriauit eā, sanguis quæ in terra & quæ in cœlis sunt pacificauit: nō autem & quæ apud inferos, nisi quod semel illo, vt dixi, anima eius excucurrit, & fecit ex parte redemptionē, ne vel eo momenti vacarent opera charitatis, sed vltra non adiiciet. Ergo nunc tempus acceptabile & aptum ad quærendum, in quo plane qui quærit inuenit: si tamē vbi & vti oportet quærit. Et hęc vna causa quæ impedire potest ne inueniatur sponsus à quærentibus se, cum non quærunt in tempore opportuno. At non ea impedit sponsam, nempe inuocantem & quærentem in tempore opportuno. Sed ne illa quidem eū tepide aut negligenter seu perfunctorie quærit: nam corde ardenti & omnino infatigabiliter quærit, plane vt decet.

Restat vt de tertia videamus ne videlicet vbi non decet quærat. In lectulo meo quæsiui quem diligit anima mea. An forte non in lectulo quęrēdus erat, sed in lecto: quippe cui orbis angustus est? Sed non horreo lectulum, qui nouī parulū.
C Paruulus denique nobis natus est. Exulta tu & lauda habitatio Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israel. At idē dominus in Sion magnus, apud nos paruulus, apud nos infirmus repertus est, ex vno iacere, ex altero & in lectulo iacere habens. An non lectulus tumulus? an non lectulus præsepium? an non lectulus vterus virginis? Neque enim magni patris vterus lectulus est, sed lectus magnus: de quo ad filium: Ex vtero (inquit) ante luciferum genui te. Quanquam nec lectus quidem forsitan digne censendus sit vterus ille, qui regentis potius q̄ iacentis est locus. Manens enim in patre, regit cum patre vniuersa. Denique non iacere, sed sedere ad dexteram patris filium fides indubitata habet, & ipse cœlum sibi sedē esse non lectum perhibet: vt scias illum in suis, id est in superis nequaq̄ solatia habere infirmitatis, sed potestatis insignia. Merito proinde sponsa ponens lectulum dicit suum, quia omne quod infirmum est dei, non de proprio inesse illi manifestū est, sed de nostro. Ex nobis assumpsit quæ pro nobis sustinuit, nasci, lactari, mori, sepeliri. Mea est mortalitas nati, mea infirmitas paruuli, mea expiratio crucifixi, mea sepulti dormitio. Quæ priora transierunt, & ecce noua sunt omnia. In lectulo meo quæsiui per noctes quem diligit anima mea. Quid? In tuo quærebas qui se iam in sua receperat? Nū videras filium hominis ascendentem vbi erat prius? Iam cœlum tumulo commutauit & stabulo, & tu illum in tuo adhuc lectulo quæris? Surrexit, non est hic. Quid quæris in lecto fortem, in lectulo magnum, clarificatum in stabulo? Introi-
D uit in potentias domini, decorem induit & fortitudinem: & ecce sedet super Cherubim qui sub lapide iacuit. Ex hoc iam non iacet sed sedet, & tu tanquam iacenti subsidia paras? Siue, vt absolutio veritas sit, aut sedet iudicans, aut stat adiuuans. Sic vos ô bonę mulieres, cuinam quæso excubias exhibetis, cui aromata comparatis, paratis vnguenta? Si scire-
tis quantus is sit, quanque sit inter mortuos liber mortuus iste quem vngere pergitis, vos forsitā petissetis ab eo potius vngi. Nonne iste est quem vnxit deus suus oleo lætitiæ præ consortibus suis? Beati eritis vos si gloriari potueritis re-
uertētes, & dicere, quia de plenitudine ei? & nos accepimus. Enimuero factum est ita. Nam reuera vnctę remeant quæ vnctureę venerant. Quidni vnctę tam læto nuncio nouę odoriferęque resurrectionis? Quàm speciosi pedes enangelizantium pacem, euangelizantium bona. Missę ab angelo opus faciunt euangelistæ: factęque apostolę apostolorum dum festinant ad annunciandum mane misericordiam domini, dicunt: In odorem vnguentorum tuorum currimus. Extunc ergo & deinceps fruſtra in lectulo quæsitus est sponsus, quia etsi cognouerat eum ecclesia secundum carnem, id est secundum carnis infirmitatem, sed nunc iam non nouit. Denique quęsitus est postmodum à Petro & Ioanne identidem in sepulchro, sed minime inuentus. Vide tu vtrum ne apte & competenter quisque horum tunc dicere quiuerit: In lectulo meo quæsiui quem diligit anima mea, quęsiui & non inueni. Nempe itura ad patrem caro quę non erat ex patre, prius per gloriam resurrectionis omne infirmum se exuit, accinxit po-
E tentia, induit lumine sicut vestimento: in quali nimirum gloria & ornatu decuit eam paternis aspectibus præsentari.

Pulchrè vero sponsa non quem diligo ego, sed quem diligit anima mea, inquit, quòd vere & proprie ad solam pertineat animā illa dilectio qua aliquid spirituaIiter diligit verbi gratia deum, angelum, animam. Sed & diligere iustitiam, veritatem, pietatem, sapientiam, virtutesque alias, eiusmodi est. Nam cum secundum carnem quippiam diligit vel potius appetit anima, verbi gratia cibum, vestimentum, dominium, & quæ istiusmodi sunt corporalia siue terrena, carnis potius quàm animæ amor dicendus est. Et hoc pro eo quòd sponsa minus vsitate sed non minus proprie animam suam sponsum diligere dicit, monstrans proinde spiritum esse spō sum, & à se non carnali sed spirituali amore diligi. Et be-
ne per noctes se quæsisse eum ait. Nam si iuxta Paulum, qui dormiunt, & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt: ita non absurde (vt opinor) dici potest quòd qui ignorant, nocte ignorant: ac per hoc qui quærunt, nocte quærunt. Quis enim quęrat quod palam habet? Porro dies palam facit quod nox absconditit: vt reperias in die quod in nocte quęsieras. Nox est itaque donec quęritur sponsus: quoniam si dies esset, de medio fieret, & minime quęreretur. Et de hoc satis: nisi forte numerositas hæc noctium adhuc aliquid quęrendum signet: quia non noctem, sed noctes posuit. Et mihi videtur, si tu melius non ha-
F bes, talis posse ratio reddi. Habet mundus iste noctes suas, & non paucas. Quid dico quia noctes habet mundus, cum pene totus ipse sit nox, & totus semper versetur in tenebris? Nox est Iudaica perfidia, nox ignorantia paganorum, nox hęretica prauitas, nox etiam catholicorum carnalis animalisve conuersatio. An non nox vbi non percipiuntur ea quæ sunt spiritus dei? Sed & apud hæreticos vel schismaticos quot sectę: tot noctes. Fruſtra per has noctes iustitiæ solem & lumen quęritis veritatis, id est sponsum: quia nulla societas lucis ad tenebras. Sed dicit aliquis quòd non sit tam stulta támve cęca sponsa, vt quęrat lumen in tenebris, quęrat dilectum apud ignorantes, & qui nō diligunt eum. Quasi vero se per noctes nunc quęrere dicat, & non potius quęsisse. Non ait quęro: sed, quęsiui per noctes, quem diligit anima mea.

Et est sensus, quia cum esset paruula, sapiebat vt paruula, cogitabat vt paruula, & quærebat veritatem vbi non erat, errans, & non inueniens: iuxta illud in psalmo: Errauī sicut ouis quę periit. Denique in lectulo se memorat tunc adhuc esse: tanquam ętate imbecillam ac paruulam sensu: si tamen ita construas: in lectulo meo, subaudis existēs vel iacens: quęsiui quem diligit anima mea. Nō quæsiui in lectulo, sed sedens in

Gen.16.f Quidem gratia plenitudo gratiæ est, sed ne in sola quidem veritate. Quid prodest scire quid te oporteat facere, si non
Act.16.f detur & velle facere? Quid si velis quidem, sed minime possis? Quantos expertus sum agnita veritate tristiores, & ideo magis, q̄ iam confugere ad ignorantiæ excusationem non liceret, scientes & non faciētes quod veritas hortaretur? Quę cum ita se habeant, neutrum sine altero sufficit. Parum dixi.
Iaco.4.d Non expedit quo q̄. Vnde id scimus? Scienti (inquit) bonum
Luc.12.f & non facienti, peccatum est illi. Item. Seruus sciens voluntatem domini sui, & non faciens digna, vapulabit multis. At istud pro parte veritatis. Pro gratiæ quid? Scriptum est: Et
Ioan.13.c post buccellā introiuit in eum satanas. Iudam loquitur, qui accepto munere gratiæ, quia in veritate non ambulabat cū veritatis magistro, vel potius cū magistra veritate, locum in
Psal.88.c se diabolo dedit. Audi adhuc: Cibauit illos ex adipe frumēti, & de petra melle saturauit eos. Quos? Inimici domini mē
Psal.17.g tīti sunt ei. Quos melle cibauit & adipe, hi mentiti sunt ei fa
Ioan.8.f ctī inimici: quia veritatem gratiæ non iunxerunt. De quibus alibi habes: Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Quidni claudicarent, vno pede gratiæ contenti, & non apponentes veritatē?
Ezec.28.d Erit igitur tempus eorum in secula, sicut & principis ipsorum, qui & ipse in veritate non stetit, sed fuit mendax ab initio, ideoque audiuit. Perdidisti in decore tuo sapientiam.
Nolo decorem qui mihi sapientiam tollat. Quæris quis ille tam noxius tamque pernicios decor? Tuus. Adhuc forte sine intellectu es? Planius audi. Priuatus, proprius. Nō culpamus donum, sed vsum. Deniq; si aduertisti, non in decore,
H sed in suo decore dictus est ille perdidisse sapientiam. Et (nisi fallor) vnus angeli animæque decor ipsa est. Quid enim vel hæc vel ille absque sapientia, nisi rudis deformisq; materia est? Ea ergo ille non modo formatus, sed & formosus fuit. Sed perdidit eam cum fecit suam: vt non sit aliud in decore suo, quàm in sua sapientia perdidisse sapientiam. Proprietas in causa est. Quod sibi sapiens fuit, quòd non dedit gloriam deo, quòd non retulit gratiam pro gratia, quòd non secundū veritatem ambulauit in ea, sed ad suam eam retorsit voluIaco.2.d tatem: istud est cur eam perdidit, imò istud est quòd eā perdidit. Et enim sic habere, perdere est. Et si Abraham (inquit) ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed nō apud deū. Et ego. Non ergo in tuto inquam. Perdidi quicquid habeo non apud deum. Nam quid tam perditum quàm quod extra deum exulat? Quid mors nisi priuatio vitæ? Ita nihil perditio nisi alienatio à deo est. Væ qui sapientes estis in oculis
1.Cor.1.c vestris, & coram vobismetipsis prudentes. De vobis dicitur: Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Perdiderunt sapientiam: quia sua sapiētia perdidit eos. Quid non perdiderunt qui ipsi perditi sunt? An vero non perditi quos nescit deus? Porro autē virgines fatuę,
Mat.25.b quas quidem non aliunde fatuas puto, nisi quia dicentes se
I esse sapientes, stultę factę sunt: hæ, inquam, à deo audire habent: Nescio vos. Et item illi qui gratiam miraculorum ad suam vsurpauerunt gloriam, nihilominus audituri sunt, quia non nouī vos: vt liquido ex his clarescat gratiam non prodesse, vbi veritas non est in intentione, sed obesse magis. Et quidem penes sponsum vtraque res. Denique gratia & veri-
Ioan.1.b tas per Iesum Christum facta est, ait Ioannes Baptista. Si ergo cum vna quauis harum sine altera pulsauerit ad ostium meum dominus Iesus Christus (ipse est enim dei verbum, animæ sponsus) intrabit sane nō tanē sponsus, sed tanquam iu-
Psal.142.a dex. Absit, nequaq̄ fiat hoc. Nō intret in iudicium cum seruo suo. Intret pacificus, intret iucundus & hilaris, maturus tamē & sērius intret qui seueriori quodam veritatis vultu in me dum insolentiam reprimit, purget lætitiam. Intret quasi hinnulus saliens, quasi caprea circunspectus, qui culpam dissimulando transiliat, pœnam miserando respiciat. Intret quasi descendeus de montibus Bethel festiuus & splendidus, quasi procedens à patre suauis & mitis, qui non dedignetur dici & fieri sponsus animæ quærenti se, cum sit super omnia deus benedictus in secula. Amen.

G lectulo quæsiui. Hoc est: Cum adhuc infirma & inualida forem, & omnino minus idonea sequi sponsum quocunq; iret, sequi & ardua & excelsa sublimitatis illius: incidi in multos
Mar.13.c qui cognoscentes desiderium meum dicebant mihi: Ecce hic est Christ⁹, ecce illic est: & neq; hic, neq; illic erat. Incidi autem, & non ad insipientiam mihi. Nam quo propius accessi, & exploraui diligentius, eo citius certiusque cognoui veri-
Cantic.5.b tatem apud eos minime esse. Quæsiui enim, & non inueni: & deprehendi noctes, qui se dies mentiebantur. Et dixi: Sur-
Canti.3.a gam, & circuibo ciuitatem: per vicos & plateas quæram, quē diligit anima mea. Intuere vel nunc, quia iacet quæ dicit, surgam. Pulchrè omnino. Quidni surgeret, recognito de resur-
Colo.3.a rectione dilecti? Cæterum ô beata si consurrexisti cum Christo, quæ sursum sunt sapias oportet, neque deorsum sed sursum quæras Christum necesse est: vbi sedet in dextera patris.
Psal.58.b Sed circuibo (ais) ciuitatem. Ad quid? In circuitu impij ambulant. Iudæis istud relinquito: quibus proprius eorum pro-
Hie.14.d pheta hoc vaticinatus est, quia famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem. Et si introieris in ciuitatem, secundum prophetam alium, ecce attenuati fame: quod vtique non esset si in ea fuisset panis vitæ. Surrexit de corde terræ, sed super terram non remansit. Ascēdit autem vbi erat prius. Nam qui descendit, ipse est & qui ascendit, panis viuus qui de cœlo descendit, idem ipse sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster: qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

H *De claritate sponsi in qua coæqualis patri sedet à dextris gloriæ eius: & qualiter boni pastores debent esse soliciti vigiles & discreti circa pascendas animas sibi cōmissas. Sermo* LXXVI.

Canti.3.a PEr vicos & plateas quærā, quē diligit anima mea. Adhuc vt paruula sapit. Puto arbitrata est egressum de tumulo, publicū mox petiisse, vt solito doceret populos, ac sanaret infirmos, & vt manifestaret gloriam suam in Israel, si forte reciperent resurgentē de
Ioan.19.f morte, qui se recepturos promittebant descendentem de cruce. Verum ille perfecerat opus quod sibi dederat pater vt faceret: quod sane ista intellexisse debuerat vel ex voce pendē
Psal.109.a tis, illa scilicet qua illico expiraturus ait: Consummatum est. Non erat iam q̄ se denuo crederet turbis: quæ nec sic forsitā
Ioan.12.a erant in eum crediturę. Et festinabat ad patrem qui sibi dicebat: Sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Fortius nempe atque diuinius cum exal-
Cantic.5.b tatus fuerit à terra, omnia trahet ad seipsum. Hæc autem per vicos & plateas quærendum putauit, fruendi auida, sed ignara mysterii. Iterum ergo frustrata repetit dicens: quæsiui illū & non inueni: vt sermo impleretur quem dixit: quia vado ad patrem, & iam non videbitis me. Dicat forsitan ista. Quomodo ergo credent in eum, quem non viderunt? Quasi fides ex visu sit, & non potius ex auditu. Quid magni est credere quod videris, & tuis nō negare oculis fidem quid laudis meretur? Sed si quod non videmus speramus, per patientiam expectamus, & patientia meritum est. Beati denique qui nō viderunt & crediderunt. Proinde vt non euacuetur meritū fi-
Ioan.20.g dei: subducat se visui, dans virtuti locum. Etiā & tempus est vt iam in suum sese recipiat. Quæris in quem suum? In dexte-
I ram patris. Neque enim rapinam arbitrabitur esse se æqualē
Philip.2.a deo, cum sit in forma dei. Ergo is sit vnigeniti locus, in quo omnis eius iniuria propulsata videatur. Sedeat sane iuxta nō infra, vt omnes honorificent filium sicut honorificant patrem. In hoc apparebit maiestatis æqualitas, si nec inferiorem patre, nec posteriorem suspexeris. At ista interim nihil horū aduertit, sed quasi ebria præ amore hac illacque discurrens quærit oculis quem iam oculus non contingit, sed fides. Non enim existimat Christum aliter oportere intrare in gloriam suam, nisi prius resurrectionis gloria palam mundo innotescente confutetur impietas, exultent fideles, glorientur discipuli, populi conuertantur, demumque ab vniuersis glorificetur ipse, cum ex præsentia resurgentis cunctis clarueriit veritas prædicentis. Falleris ô sponsa. Oportet quidem hæc fieri: sed in tempore. Nunc vero interim vide ne forte id dignū magis & superne consentaneum iustitiæ sit si non detur sanctum canibus, & margaritę porcis, si potius secundū scriptu-
ram tollatur impius ne videat gloriam dei, si non fraudetur K
fides merito, quę tunc sane probatior esse dignoscitur cū cre- *Esa.26.d*
ditur quod non videtur, si penes ipsam seruetur dignis quod
occultatur indignis, vt qui in sordibus sunt sordescāt adhuc, *Apo.22.b*
& insti iustificentur magis, si non dormitent præ tędio. Cœli
& cœli cœlorum tabescant & confundātur ab expectatione
sua, si non ipse pater omnipotens diutius iam frustretur à desiderio cordis sui, si non demum vnigenitus vltra ab introitu
gloriæ suæ (quod vel solum indigniſſimum est) aliquatenus
retardetur. Quanti putas ęstimanda sit gloria quantacunque
mortalium, vt ab ea quæ à patre suo ab æterno parata est debeat eum vel ad modicum retinere? Adde q̄ nulla ratione in
longius protrahi decet ipsius filij petitionem. Quam dicam
petitionem quæris? Nempe illam qua dicit. Pater clarifica fi- *Ioan.17.c*
lium tuum. Quod tamen eum petiisse senserim nō vt supplicem, sed vt prędicium. Libere petitur quod in potestate petētis accipere est. Ergo dispensatoria filij petitio est non necessaria: quippe donantis cum patre quicquid à patre acceperit.

Vbi & hoc dicendum, quia non solum pater clarificat filium, sed & filius clarificat patrem, ne quis dicat filium mino-
rem patre, quasi à patre clarificetur, cum & ipse clarificet pa- *Ibidem.*
tre: dicente filio. Pater, clarifica filium tuū, vt filius tuus clarificet te. Sed forte adhuc submittendum putes filium, quòd
quasi inglorius videatur à patre recipere claritatem quā demum patri refundat: Audi quia non est ita: Clarifica me (in-
quit) pater claritate quam habui priusquam mundus fieret a- L
pud te. Si ergo claritas filij posterior non est, vtpote quæ ab
æterno est: ex equo se clarificant pater & filius. Et si ita est,
vbi patris primatus? Aequalitas, pfecto est vbi coæternitas.
Et vsqueadeo æqualitas, vt vna sit claritas amborum, sicut ipsi vnum sunt. Vnde mihi videtur dicendo rursum: Pater cla-
rifica nomen tuum, non sane aliud petere quàm se clarificari,
in quo & per quem nomē patris proculdubio clarificaretur.
Et responsum accepit à patre: Et clarificaui & iterum clarificabo. Quę quidem ipsa responsio non parua filij glorificatio
fuit. Cæterum abundantius ad fluenta Iordanis augustiusque
clarificatus dignoscitur & Ioannis testimonio, & colūbę de- *Matt.3.d*
signatione, & voce dicentis: Hic est filius meus dilectus. Sed *Ibidē.17.a*
& in monte coram tribus discipulis nihilominus magnificentissime clarificatus est, tum voce eadem denuo ad se cœlitus delapsa, tum mira illa eximiaq; transfiguratione corporis sui, tum etiam prophetarum attestatione duorum, qui ibidem apparuerunt cum eo loquentes. Supereſt ergo vt iuxta promissum patris semel adhuc clarificetur, eaque erit plenitudo gloriæ, cui non queat amplius addi. Sed vbi illa dabitur benedictio? Non est, vt ista suspicata est, in plateis vel *Tob.13.c*
vicis, nisi forte in illis de quibus dicitur: Plateæ tuæ Hie- M
rusalem sternentur auro mundo, & per omnes vicos tuos alleluia cantabitur. In his reuera illam recepit à patre filius claritatem, cui non poterit similis inueniri, ne in cœlestibus
quidem. Cui enim aliquando angelorum dictum est: Sede *Psal.109.a*
à dextris meis? Non modo autem de numero angelorum, sed nec de superioribus quidem reliquis beatorum ordinibus omnino quis repertus idoneus est ad capessendam superexcellentem hanc gloriam. Ad neminem prorsus illorum facta est vox illa gloriæ singularis, nemini vocis in se efficientiam experiri datum. Siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, profecto desiderant in eum prospicere, non se illi comparare præsumunt. Igitur domino meo singulariter à domino & dictum & datum est sedere à dextris gloriæ ipsius: vtpote in gloria coæquali, in
essentia consubstantiali, pro generatione consimili, maiestate non dispari, æternitate non posteriori. Ibi ibi enim illum
qui quæret inueniet, & videbit gloriam eius: non gloriam *Ioan.1.b*
quasi vnius cæterorum, sed plane gloriā quasi vnigeniti à patre. Quid facies ô sponsa? Putas potes sequi eum illuc? Aut te
ingerere audes vel vales huic tam sancto arcano, tamque arcano sanctuario, vt filium in patre, & patrem intuearis in filio? Non vtique. Vbi est ille, tu non potes venire modo, ve-
nies autem postea. Age tamen, sequere, quære, nec te inaccessibilis claritas vel sublimitas à quærendo deterreat, ab
inueniendo desperare faciat. Si potes credere: omnia possi- *Matt.9.b*
bilia sunt credenti. Prope est (inquit) verbum in ore tuo, & *Rom.10.b*
in corde

A in corde tuo. Crede & inuenisti. Nam credere inuenisse est.
Norunt fideles habitare Christum per fidē in cordibus suis.
Thre.3.c Quid propius est? Quære ergo securā, quære deuota, bonus est dominus animæ quærenti se. Quære votis, sequere actibus, fide inueni. Quid non inuenit fides? Attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit nouissima, ipsam denique æternitatem suo illo vastissimo sinu quodammodo circunciudit. Fidenter dixerim, æternam beatámque trinitatem quām non intelligo, credo: & fide teneo, quod non capio mente. Sed dicit aliquis, quomodo credet sine prædicante, cum fides ex auditu sit, auditus per verbum prædicationis? Deus hoc prouidebit. Et ecce iam præsto sunt qui nouam sponsam cœlesti nupturam sponso, de quibus oportet instruant & informent, fidem doceant, formam pietatis ac religionis tradant. Audi denique quid
Canti.3.d. adiiciat: Inuenerunt me vigiles qui custodiunt ciuitatem. Qui enim vigiles hi? Nempe illi quos saluator in euangelio beatos pronūciat, si cum venerit inuenerit vigilantes. Quàm
Luc.12.c boni vigiles qui nobis dormientibus ipsi peruigilant, quasi rationem reddituri pro animabus nostris. Quàm boni custodes qui vigilantes animo, atque in orationibus pernoctātes, hostium insidias sagaciter explorant, anticipant consilia malignantium, deprehendunt laqueos, eludunt tendiculas, retiacula dissipant, machinamenta frustrantur. Hi sunt fratrum
B amatores & populi Christiani qui multum orant pro populo & vniuersa sancta ciuitate. Hi sunt qui multū soliciti pro sibi commissis dominicis ouibus, cor suum tradunt ad vigilandum diluculo ad dominum qui fecit illos, & in conspectu altissimi deprecantur. Et vigilant & deprecantur, scientes suam insufficientiam in custodienda ciuitate, & quia ni-
Psal.126.a si dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit
Luc.22.e eam. Porro cum dominus ita præcipiat: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem: liquet quòd absque duplici hoc exercitio fidelium, studióque custodum, non potest esse secura ciuitas, non sponsa, non oues. Horum differentiam quæris? Vnum sunt. Ciuitas propter collectionem, sponsa propter dilectionem, oues propter mansuetudinem. Vis scire hoc
Apo.21.a sponsam quod ciuitatem esse? Vidi, inquit, ciuitatem sanctā Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à deo paratam tanquam sponsam ornatam viro suo. Identidem tibi hoc & de ouibus liquido apparebit, si recorderis primus ille custos (Petrum loquor) cum sibi primo oues committerentur, quàm attentè simul de amore commonitus sit. Quod vtique tanta cura sapiens creditor non fecisset, nisi se sentiret sponsum, id sibi vtique ex intimo respondente cōscientia. Audite hæc
C amici sponsi, si tamen amici. At parum dixi, amici: amicissimi
Ioan.21.c. sint oportet, qui priuilegio tantæ familiaritatis donantur. Non ociose totiens repetitum est, Petre amas me in commissione ouium. Et ego quidem id significatum perinde puto ac si illi dixisset Iesus: Nisi testimonium tibi perhibente conscientia quòd me ames, & valde perfectē q̄ ames, hoc est plus quàm tua, plus quàm tuos, plus quàm & te, vt huius repetitionis meæ numerus impleatur, nequaquam suscipias curam
Prou.1.d hanc, nec te intromittas de ouibus meis, pro quibus sanguis vtique meus effusus est. Terribilis sermo, & qui possit etiam
1.Thes.5.a impauida quorumuis tyrannorum corda concutere. Propterea attendite vobis quicunque opus ministerij huius sortiti estis, attendite, inquam, vobis: & precioso deposito quod vobis creditum est. Ciuitas est, vigilate ad custodiam concor diamque. Sponsa est, studete ornatui. Oues sunt, intendite pastui. Et hæc tria ad illam domini trinam scitationem forte non incongrue pertinere dicentur. Porro custodia ciuitatis vt sit sufficiens, tripharia erit, à vi tyrannorum, à fraude hæreticorum, à tentationibus dęmonum. Sponsę vero ornatus in bonis operibus & moribus & ordinibus. At pastus ouium communiter quidem in pascuis scripturarum tāquam in hæreditate domini, sed est distinctio in illis. Nam sunt mā data quæ duris atque carnalibus animis imponuntur ex lege vitæ & disciplina. Et sunt olera dispensationum, quæ infirmis & pusillis corde de respectu misericordiæ apponunt. Et sunt consiliorum solida fortiaque, quæ ex intimis sapientiæ proponuntur sanis & qui exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Paruulis nāque tanquam anniculis adhortationis lac potus datur, non esca. Ad hęc boni solicitique D
pastores impinguare pceus nō cessant bonis lętisq; exēplis, & suis magis q̄ alienis. Nam si alienis & non suis, ignominia est illis, & pecus ita nō proficit. Si enim (verbi causa) ego qui videor inter vos pastoris gerere curā, vobis apposuero Moy si mansuetudinem, patientiam Iob, misericordiam Samuelis, Dauid sanctitatem, & si qua sunt eiusmodi exempla bonorū: immitis ipse & impatiens atque immisericors & minime sanctus sermo (vt vereor) minus sapide eueniet, & vos minus auide capietis. Verum hoc supernæ pietati relinquo, vt quod minus vobis ex nobis est, ipsa suppleat: & quod perperam, ipsa corrigat. Nunc vero bonus pastor hoc quoque curabit, vt *Mar.9.g.*
secundum euangelium inueniatur habere sal in semetipso, sciens quia sermo sale conditus quantum placuerit ad gratiam, tantum proderit ad salutem. Hæc interim de custodia ciuitatis, atq; ornatu sponsæ, necnon & pastu ouiū dicta sint.

Volo tamē adhuc eadem paulo expressius designare propter eos qui dum auide nimis honoribus inhiant, minus prouide grauibus se supponunt oneribus, exponunt periculis: vt sciant ad quid venerint, sicut scriptum est: Amice, ad quid ve-
Matt.26.c nisti? Ni fallor, ad solam ciuitatis custodiam vt quantum satis est procuretur, opus est viro forti, spirituali, fideli. Forti ad propulsandas iniurias, spirituali ad deprehendendas insidias, fideli qui non quæ sua sunt, quærat. Porro autem ad mo E
res honestandos vel corrigendos (quod vtique ad decorem pertinet sponsę) quis non liquido agnoscat per necessariā forę cum multa quidem diligentia disciplinæ censuram? Ea propter omnis cui hoc opus incumbit, oportet ferueat zelo illo quo accensus præcipuus ille æmulator sponsæ domini aiebat: Æmulor vos dei æmulatione: despondi enim vos vni vi-
2.Cor.11.a ro virginem castam exhibere Christo. Iam quomodo in pascua diuinorū educet eloquiorum greges dominicos pastor idiota? Sed & si doctus quidem fuerit, non sit autem bonus, verendum ne nō tam nutriat doctrina vberi, q̄ sterili vita noceat. Temere itaque & in hac parte hoc onus subitur absque scientia pariter vitaq; laudabili. Sed ecce quod nō laudamus. Finis indicitur, vbi non erat finis. Euocamur in materiam alteram, & cui hāc cedere indignum. Angor vndique, & quod egrius feram ignoro, auelli ab ista, an distendi in illa, nisi q̄ vtrolibet simul vtrūque molestius. O seruitutem. O necessitatem. Non quod volo hoc ago, sed quod odi illud facio. Notate tamen vbi desinimus, vt quam cito in id redire liberum erit, inde mox ordiamur. In noīe spōsi ecclesię Iesu Christi dñi nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

De malis pastoribus ecclesiæ, & item quomodo spiritus & animæ sanctorum simul cum angelis adiutorio sunt electis adhuc peregrinantibus. F
Sermo LXXVII.

EIa expediti sumus. Diximus hesterno sermōe quales in via hac qua ambulamus, vellemus habere duces, non quales habemus. Longe dissimiles experimur. Non omnes sunt amici sponsi quos hodie sponsæ hincinde assistere cernis, & qui (vt vulgo aiunt) eam quasi addextrare videntur. Pauci admodum sunt qui nō quæ sua sunt quærant, ex omnibus charis eius. Diligunt munera, nec possunt pariter diligere Christum: quia manus dederunt mammonæ. Intuere quomodo incedunt nitidi & ornati, circumamicti varietatibus, tanq̄ sponsa procedens de thalamo *Psal.18.b*
suo. Nonne si quēpiā taliū repente eminus procedentē aspexeris, spōsam potius putabis q̄ sponsæ custodem? Vnde vero hanc illis exuberare existimas rerū affluentiā, vestiū splendorē, mensarū luxuriē, congeriē vasorū argenteorū & aureorū, nisi de bonis sponsæ? Inde est q̄ illa pauper & inops & nuda relinquitur facie miseranda, inculta, hispida, exāgui. Propter hoc non est hoc tēpore ornare spōsam, sed spoliare: nō est custodire, sed perdere: nō est defendere, sed exponere: non est instituere, sed prostituere: non est pascere gregē, sed mactare & deuorare: dicente de illis domino: Qui deuorant plebem *Psal.13.b*
meam vt cibum panis: & quia comederunt Iacob, & locū eius *Osee.4.b*
desolauerunt. Et in alio propheta: Peccata populi mei comedent: quasi dicat. Peccatorum precia exigunt, & peccantibus debitam solicitudinem non impendunt. Quem da-

G bis mihi de numero præpositorũ qui non plus inuigilet subditorum vacuandis marsupiis, q̃ vitiis extirpandis? Vbi qui orãdo flectat iram, qui prædicet annum placabilem domino? Leuiora loquimur, grauiora grauius manet iudicium. Sine causa tamen vel his vel illis immoramur: quia non audiunt nos. Sed & si literis forsitan mandẽtur ista quæ dicimus, dedignabuntur legere: aut si forte legerint: mihi indignabuntur, quanuis rectius sibi hoc facerẽt. Propterea relinquamus istos non inuentores sponsę, sed venditores: & inquiramus potius illos à quibus sponsa se inuentam loquitur. Et quidẽ illorum isti sortiti sunt ministerij locum, sed non zelum. Suc cessores omnes cupiunt esse, imitatores pauci. O vtinam tam vigiles reperirentur ad curam, quàm alacres currunt ad cathedram. Vigilarent vtique solicite seruantes ab illis inuẽtam, sibi creditam. Imò vero cuigilarent pro semetipsis, nec *psal.37.b* sinerent de se dici. Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterunt. Iusta omino querimonia, nec ad vllam iustius quàm ad nostram referanda ætatem. Parum est nostris vigilibus quòd non seruant nos, nisi & perdant. Alto quippe demersi obliuionis somno, ad nullum dominicę comminationis tonitruum expergiscuntur vt vel suũ ipsorum periculum expauescant. Inde est vt non parcant suis qui non parcunt sibi, perimentes pariter & pereuntes. Sed enim quinam illi sunt vigiles à quibus se inuentam perhibet H sponsa? Nempe apostoli, atque apostolici viri. Vere hi sunt qui custodiunt ciuitatem, id est eam ipsam quam inuenerunt ecclesiam, eoque vigilantius, quo nunc temporis grauius periclitantem cõspiciunt, à malo vtiq; domestico & intestino, *Mich.7.b* sicut scriptum est: Et inimici hominis domestici eius. Neque enim pro qua vsque ad sanguinem restiterunt, suo derelinquunt patrocinio destitutam, sed protegunt & custodiunt eã die ac nocte, hoc est in vita & in morte sua. Et si preciosa est *psal.115.a* in cõspectu domini mors sanctorũ eius, nõ ambigo ego quin *psal.138.d* etiam tanto in morte potentius id agant, quanto in ipsa etiã confortatus est principatus eorũ. Sic ista asseris, ait quis, ac si oculis tuis videris ea: sunt autem ab humanis secluſa cõspectibus. Cui ego: Si tu tuorum oculorum testimonium fi- *Esa. 62.c* dele putas, testimonium dei maius est. A it vero: Super muros tuos Hierusalem constitui custodes tota die & tota nocte, in perpetuum non tacebunt. Sed de angelis, inquis, id dictũ est. *Hebr. 1.d* Non abnuo, omnes sunt administratorij spiritus. A t quis me prohibeat itidem & de istis sentire, qui potentia quidem mi nime iam ipsis angelis impares sunt, affectu autem & misericordia eo nobis forsitan germaniores existunt, quo natura cõ iunctiores? Iunge & tolerantiam earundem passionum & miseriarum in quibus nos pro tempore adhuc versamur. Nihil ne amplius miserationis pro nobis vel solicitudinis operabi I tur in mentibus sanctis, quòd & se transisse per eas proculdu *Psal.65.c* bio meminerunt? Nonne illa ipsorum vox est. Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium? Quid? Ipsi transierunt, & nos in mediis ignibus vel fluctibus derelinquent, nec saltem manum porrigere dignabuntur periclitãtibus filiis? Nõ est ita. Bene tecum agitur ô mater ecclesia, bene tecum agitur in loco peregrinationis tuæ: de cœlo & de terra venit auxilium tibi. Qui custodiunt te, non dormitãt neque dormiunt. Custodes tui angeli sancti, vigiles tui spiritus & animæ iustorum. Non errant qui te ab vtrisque inuentam spiritibus senserint ab vtrisque pariter custodiri. Et est huius solicitudinis ratio quibusq; sua, his quidem quòd sine te non consummentur, illis verò quòd nisi de te ad sui plenitudinem minime restaurẽtur. Nam quis nesciat satana cadẽte de cœlo & eius complicibus, numerum superne multitudinis parte non modica imminutum? De te itaque omnes consummationem expectant, alij numeri, alij desiderij sui. A- *Psal.141.b* gnosce proinde vocem in psalmo: Me expectant iusti donec retribuas mihi. Et aduertendum quòd non ista illos, sed illi istam potius inuenisse referuntur, vtque ego suspicor, ad hoc ipsum studium destinati. Nam quomodo prædicabũt nisi mit *Luc.10.a* tantur? Denique habes loquentem in euãgelijs: Ite ecce ego mitto vos, & ite prędicate euangeliũ omni creaturæ. Ita est.

Illa quærebat spõsum & spõsũ nõ latebat. Nẽpe qui in hoc ip K sũ excitauerat eã vt se quęreret, & dederat illi cor ad præcepta & legẽ vitæ & disciplinæ dũmodo esset qui instrueret & doceret viam prudentiæ. Et misit in occursum eius plantatores & rigatores qui eam enutrirent & confirmarent in omni certitudine veritatis, hoc est indicarent illi certam q̃; redderent de dilecto: quia veritas est quam quærit, & quam vere diligit anima eius. Et reuera quis fidus verusve animę amor, nisi vtique is quo veritas adamatur? Rationis sum compos, veritatis sum capax, sed vtinam non forem si amor veri defuerit. Horum quippe ramorum is fructus est, & ego radix. Non sum securus à fecuri si absque eo inueniar. In illo nimirum naturæ munere illud diuinæ imaginis enitere insigne haud dubium est, ex quo cęteris præsto animantibus. Inde est quòd audet anima mea ad dulces castosque assurgere veritatis amplexus, & sic in amore ipsius tota fecuritate ac suauitate quiescere, si tamen inueniat gratiam in oculis tanti sponsi, vt dignam reputet quæ ad hanc pertingat gloriam, imò ipse eam sibi exhibeat non habentem maculam aut rugam aut aliquid eiusmodi. Quanti putas esse discriminis quãve dignũ pœna tantum dei donum ociosum tenere? Verum hoc alias.

Nunc vero sponsa quẽ quærebat, minime reperit: & quos non quærebat, reperta est ab ipsis. Audiant hoc qui sine duce & præceptore vias vitæ ingredi non formidant. Ipsi sunt in L arte spirituali existentes & discipuli pariter & magistri. Nõ sufficit hoc, etiam coaceruãt discipulos sibi, cęci duces cęcorum. Quam multi ex hoc à recto tramite periculosissime aberrasse comperti sunt. Nimirum ignorãtes astutias satanę & cogitationes ipsius, factum est vt qui spiritu cœperant, carne consummarẽtur, abducti turpiter, lapsi damnabiliter. Videãt proinde qui eiusmodi sunt, quomodo caute ambulent, & de sponsa exemplum sumant, quæ non prius ad eum quem desiderabat, vllo modo valuit peruenire quàm sibi occurrerent quorum magisterio vteretur ad cognoscendum de dilecto, certe ad discendum timorem domini. Seductori dat manum, qui dare dissimulat præceptori. Et qui dimittit oues in pascua absque custode, pastor est non ouium, sed luporum. Nũc iam videamus de sponsa quomodo se dicat inuentam. Mihi enim insuetę satis verbum inuentionis posuisse videtur. Nam *Matt.8.b* ita hoc dicit, ac si vno de loco ecclesia venerit. Venit enim ab Oriente & Occidente, iuxta verbum domini, & à cunctis finibus terræ. Sed neque aliquando congregata est in vnum locum, vbi ab apostolis seu ab angelis inueniretur deducẽda vel dirigenda ad eum quẽ diligit anima sua. Fuit ne prius inuenta quàm collecta? Non: quia nec erat. Quamobrem si col lectam, si congregatam, si certe (quod magis vocabulo eccle- M siæ competit) conuocatam à prædicatoribus se dixisset, tran *Mat.12.c* sissem simpliciter, minime in aliquo cunctabundus. Coadiutores enim dei sunt, quem & audiere loquentem: Qui nõ col ligit mecum, dispergit. Sed neque hoc mihi ab re videbitur si dixerit quis ab eis fundatam siue ædificatam. Siquidem hoc *Mat.16.c* fecerunt vna cum illo qui in euãgeliis loquitur: Et super hãc *& 7.d* petram ædificabo ecclesiam meam: &, quia fundata est supra firmam petram. Nunc vero nihil horum loquens sed præter solitum quidem perhibens se inuentam, cunctari aliquantum nos facit, atque in suspicionem adducit latere loco quod sit diligentius intuendum. Volebã fateor præterire, meque subducere huic scrutinio, cui sufficere non sentirem. Cæterũ re miniscens in quantis æquè dubiis & obscuris vobis quidem sursum corda leuantibus, etiam supra spem meam adiutũ me senserim, pudet diffidentię: & reprehendens timorem meum adorior non quidem temere quod timide refugiebã. Aderit (vt confido) solitum adiutorium: quod si minus, apud benevolos tamen auditores non erit ociosum quod volui. Verum hoc habebit sequens sermo principium, nam præsentem hic claudimus. Ipse autem det vobis ea quæ dicuntur non solum tenere memoriter, sed & ardenter diligere, & efficaciter adimplere sponsus ecclesię Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Quòd

A *Quòd sponsa id est ecclesia electorum prædestinata est à deo ante secula, & præuenta ab eo ut quæreret eum & conuerteretur, Sermo* LXXVIII.

AD verbum inuentionis (si bene memini) illic stetimus & hęsimus scrupulosius, videlicet audiẽtes q̃ sponsa à prædicatoribus suis se inuentam dixerit. Porro causæ nostræ cunctationis & dubitationis à nobis expresse sunt, & visum est à nobis aliquid esse quærendum: sed nõ in calce sermonis, quo iã arctabamur, quod quæsitum est potuit explicari. Quid restat nisi vt debitum iã soluamus? In explicatione sacramenti magni, illud loquor quod *Ephes.5.g* doctor gẽtium interpretatus est in Christo & in ecclesia sanctum castumq; connubium: ipsum est opus nostræ salutis: in eo, inquam, tres sibi inuicem cooperantur, deus, angelus, homo. Et deus quidem quidni operetur, & curam gerat nuptiarum dilecti filij sui? Ipse vero ac tota voluntate & vtique per se ipse sufficeret, & absque adminiculo horum, hi autem sine ipso possunt facere nihil. Ergo quod ex illis asciuit in opus ministerij huius, non sibi solatium, sed profectum quæsiuit in illis. Nam hominibus quidem merita locauit in opere, secun- *Luc.10.b* dum illud: Dignus est operarius mercede sua: & quia vnusquisque secundũ proprium laborem accipiet, siue qui in fide plantat, siue qui rigat quod plantatum fuerit. Angelorum autem cum ad salutem humani generis ministerio vtitur, nõ- B ne facit vt ab hominibus angeli diligantur? Nam quia ab angelis homines diligantur, inde vel maxime aduerti potest, q̃ antiqua suę ciuitatis damna ex hominibus resarcitum iri angeli non ignorant. Nec aliis profecto legibus regnum charitatis regi decebat quàm piis ipsorum, qui pariter regnaturi sunt mutuisq; amoribus & puris affectionibus in inuicem & in deum. Est autem in modo operandi differentia multa, pro cuiusq; nimirum operarij dignitate. Deus nempe facit quod vult sola ipsa facilitate volendi, sineęstu, sine motu, sine prę- *Sap..8.a* iudicio loci vel temporis vel causę vel personæ. Est enim do minus Sabaoth, qui cum tranquillitate iudicat omnia. Est sapientia disponens omnia suauiter. Porro angelus non absque motu operatur tam locali quàm temporali, sine æstu tamen. Homo autẽ nec ab æstu animi, nec à motu corporis animiq; liber est in operando. Deniq; cum timore & tremore suã ip- *Gene.3.d* sius iubetur operari salutem, atque in sudore vultus sui comedere panem suum. His ita explicitis intuere nunc mecũ in hoc tam magnifico opere nostræ salutis tria esse quædam quæ sibi vendicat author deus, præuenit q̃ue in illis omnes auxiliatores & cooperatores suos, prædestinationẽ, creationem, inspirationem. Quarum prædestinatio, non dico ab exortu ecclesiæ, sed ne à mundi principio quidem principiũ habuit, nõ denique à tempore illo vel illo: ante tempora est. C Porro creatio cum tempore, inspiratio iam in tẽpore sit vbi & quando vult deus. Sane secundum prædestinationem nunquam ecclesia electorum penes deum non fuit. Si miratur hoc infidelis, audiat quod magis miretur, nunquã non grata extitit, nunq̃ non dilecta. Quidni audacter loquar arcanum quod mihi de corde dei promptus ille supernorũ delator cõ filiorũ aperuit? Paulum dico, qui vt multa alia, ita hoc quoq; de diuitiis bonitatis eius non est veritus diuulgare secretum. Benedixit nos (inquiens) in omni benedictione spiri- *Ephe.1.a* tuali in cœlestib⁹ in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mũ di constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspe- *Ibidem.* ctu eius in charitate. Et addit. Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipso, secundum ꝓpositum voluntatis suæ in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo. Nec dubium quin voce omnium electorum ista dicãtur, & ipsi ecclesia sunt. In illo igitur tam profundo æternitatis sinu antequã in lucem opus prodiret huius creationis, quis illam vel beatorum spirituũ inuenire aliquo modo valuerit: nisi cui ipsa æternitas deus voluerit reuelare? Sed & cum iam ad nutum creantis visa est emersisse in species formasq; factitias has atq; visibiles, nõ cõtinuo tamen inuenta est à quoq̃ hominum vel angelorum, eo quòd non agnosceretur, imagine terrestris hominis adumbrata, & opta mortis caligine. Sine quo generalis velamine confusionis nemo filiorum hominum intrauit hanc vitã, vno sane excepto qui ingreditur sine macula. Emmanuel is est, qui D tamen & ipse ex nobis pro nobis nostri se induit maledicti *Psal.14.c* nostriq̃ue peccati similitudinem, non veritatem. Sic enim habes: quia apparuit in similitudine carnis peccati, vt de pecca- *Rom.8.a* to damnaret peccatũ in carne. De cætero vnus omnibus per omnia introitus est, electis dico & reprobis. Non enim est distinctio. Omnes peccauerunt, & omnes capitium suæ verecundiæ portant. Propter hoc itaque et si in rebus conditis iã creata existens ecclesia, nec sic tamen à creatura vlla inueniri poterat vel agnosci, mirq vtroque modo interim latens & intra gremium beatę prædestinationis, & intra massam miserę damnationis. Cæterum quam cęlauerat ab æterno prædestinans sapientia, & item creans potentia minime prodiderat ab initio: visitatis profecto gratia suo in tempore reuelauit, secundum operationem quam ideo inspirationem supra nominaui, ꝙ de sponsi spiritu humanis infusum spiritibus quippiam fuerit in præparationem euangelij pacis, id est parare viam domino, atque euangelio glorię eius ad corda omnium quotquot erant prædestinati ad vitam. Frustra vigiles laborasset in prędicando, si non hæc gratia præcessisset. Nunc vero videntes velociter currere verbum, & populos nationũ ad dominum in omni facilitate conuerti, concurrere in vnitatem fidei tribus & linguas, atque in vnam colligi matrem catholicam terminos terræ, cognouerunt de diuitiis gratiæ, E quæ à seculis absconditę tenebantur in abdito prædestinationis eternæ, & gauisi sunt eam se inuenisse quam ante secula dominus elegerat in sponsam sibi. Ex quo (vt opinor) clarum fit non ociosum esse q̃ se inuentam ab his sponsa testata est, sed propterea q̃ se ab ipsis collectam agnosceret nõ electam, cõpertã nõ conuersam. Ei nempe asscribenda cuiusque conuersio est, cui dicere necesse habent vniuersi illud de psalmo: Cõuerte nos deus salutaris noster. Sed non æquè illi *Psal. 84.a* fortassis inuentionis vocem competenter aptarim sicut conuersionis, imò vero sic est. Nõ est inuenire dominũ, sed præuenire, & inuentionem præuentio excludit. Denique quid inueniat, qui nihil vnquam non nouit? Nouit dominus qui *2.Tim.2.c* sunt eius, ait quidam. Ipse vero quid: Ego scio (ait) quos elegerim à principio. Plane quam ab æterno præsciuit, quã elegit, quam dilexit, quam condidit: rationis non erat ab eodem perhiberi inuentam: præparatam tamen ab ipso vt inueniretur, fidenter dixerim. Nam qui vidit, testimonium perhibuit, *Ioan.19.f* & scimus quia verum est testimonium eius. Vidi, inquit, ciui *Apoc.21.a* tatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à deo paratam tanquam sponsam ornatam viro suo. Isque è vigilibus vnus qui custodiunt ciuitatem. Sed audi ipsum eius præparatorem veluti digito eam demonstrantem vigilibus, sed sub tropo altero. Leuate oculos vestros, ait, & videte re- *Ioan.4.c* giones quia albę sunt iã, id est præparatæ ad messem. Ex hoc F paterfamilias operarios inuitat ad opus, quando iam senserit sic omnia præparata vt absque vsu sui ipsorum labore gloriari & dicere queant, quoniã coadiutores dei sumus. Quid enim facturi sunt? Nempe sponsam quæsituri, inuentę q̃ue indicaturi de dilecto. Non enim suam quęrent, sed sponsi gloriam, quoniam sponsi amici sunt. Et pro hac non multũ apud illam laborabunt, adest, iam q̃ue illum tota deuotione requirit, intantum præparata est voluntas eius à domino. Denique necdum illis vigilibus quicquam loquẽtibus interrogat de dilecto, & præuenit prædicatores suos, præuẽta ipsa, percunctans & dicens: Num quem diligit anima mea, vidistis? Be- *Cantic.3.b* ne proinde se inuentam perhibuit ab his qui custodiunt ciuitatem, quæ à domino ciuitatis præcognitam iam se nouerat & præuentam, quatenus illi talem eam inuenirent, non facerent. Sic à Petro Cornelius, & Paulus ab Anania inuẽti sunt: nam ambo præuenti à domino erãt & præparati. Quid Saulo paratius, qui supplici iam & mente & voce clamauerat: Do- *Acto.9.a* mine, quid me vis facere? Nec minus Cornelius, qui eleemosynis & orationibus suis, domino quidem eas sibi inspirante, *Acto.10.a* promeruit peruenire ad fidem. Inuenit quoq; Philippus Na- *Ioan.1.f* thaelem, sed prius dominus illum cum esset sub ficu iam viderat. Quę domini visio, nunquid nõ præparatio fuit? Et Andreas Simonem fratrẽ suum nihilominus inuenisse refertur, sed præuisum æquè à domino atque præscitum vt vocaretur Cephas, quasi fortis in fide. Legimus de Maria quòd inuẽta

fuerit

G fuerit in vtero habens de spiritu sancto. Existimo autē simi-
Matth.1.c le quid habere in hac parte sponsam domini matri ipsius. Ni
si enim & ipsa inuenta esset habens de spiritu sancto, nequaq̄
ab inuentoribus suis tam familiariter requisisset de eo cu-
ius spiritus est ille. Non sustinuit vt illi effarentur ad quid
venissent, ipsa locuta est, & quidē ex abundantia cordis. Nū
quē diligit anima mea, vidistis? Sciebat quia beati oculi qui
vidissent: & admirās eos qui viderant, aiebat: Num vos estis
Matt.13.b quibus videre donatum est quem tot reges & prophetæ vo
luerunt videre & non viderunt? Num vos estis qui meruistis
in carne aspicere sapientiam, in corpore veritatem, in homi-
Mar.13.c ne deum? Multi dicunt, ecce hic est, & ecce illic: sed ego tu-
tius mihi arbitror fidem accommodare vobis, qui manduca-
stis & bibistis cum eo postquam resurrexit à mortuis. Et hoc
dictum sit de eo quod sponsa scisitata est à vigilibus. Si quo
minus, supplebitur sermone alio. Nunc autem ex hoc, vel ma
xime liquet præuentā fuisse à spiritu sancto: ab his vero qui
custodiunt ciuitatem inuentam compertamque, quòd vere i-
psa sit quam præscuit, & prędestinauit ante secula deus, præ-
parauitque dilecto filio suo delicias sempiternas in seculis
æternis, vt sit sancta & immaculata in conspectu eius, germi-
nans sicut lilium, & florens in æternum ante dominum patrē
domini mei Iesu Christi sponsi ecclesiæ, qui est super omnia
H deus benedictus in secula. Amen.

*De amore tenaci & indissolubili quo anima tenet spon-
sum, & qualiter sponsus in fine seculi reuertetur ad
synagogam Iudæorum saluandam.*

Sermo. LXXIX.

Canti.3.b VIm quem diligit anima mea, vidistis? O amor præ-
ceps, vehemens, flagrans, impetuose, qui præter te
aliud cogitare non sinis, fastidis cætera, contemnis
omnia præter te, te contentus. Confundis ordines,
dissimulas vsum, modum ignoras, totum quod opportunita-
tis, quod rationis, quod pudoris, quod cōsilij iudicilve vide-
tur, triumphas in temetipso, & redigis in captiuitatem. En o-
mne quod cogitat ista & quod loquitur, te sonat, te redolet,
& aliud nihil: ita tibi ipsius, & cor vendicasti, & linguā. Ait:
Ibidem. Num quem diligit anima mea, vidistis? Quasi vero hi sciant
quid cogitet ipsa. Quē diligit anima tua, de ipso scisciteris?
Et non habet nomen. Quænā vero tu, & ille quis? Et hæc ita
dixerim propter singularitatem eloquij, & insignem verbo-
rum incuriam, qua præsens scriptura cæteris dissimilis satis
apparet. Vnde in epithalamio hoc non verba pensanda sunt,
sed affectus. Cur ita nisi quòd amor sanctus quem totius hu-
ius voluminis vnam constat esse materiam, non verbo sit æsti-
mandus, aut lingua, sed opere & veritate? Amor vbiq; loqui-
I tur: & si quis horum quæ leguntur, cupit adipisci notitiam,
amet. Alioquin frustra ad audiendum legendúmve amoris
carmen, qui non amat, accedit: quoniam omnino non potest
capere ignitum eloquium, frigidum pectus. Quomodo enim
Græcè loquentem non intelligit qui Græcum non nouit, nec
1.Cor.13.a Latine loquentem, qui Latinus non est, & ita de cæteris: sic
lingua amoris ei qui non amat barbara erit, sicut æs sonans,
aut cymbalum tinniens. Isti vero (vigiles loquor) quoniā de
spiritu, & ipsi acceperunt vt ament, sciunt quid loquitur spi-
ritus, & amoris vocibus optime compertis sibi, in promptu
habent respondere in simili lingua, id est studiis amoris, pie-
tatisque officiis. Denique ita in breui edoctam emittunt
Canti.3.b de eo quod quærit, vt dicat: Paululum cum pertrāsissem eos,
inueni quem diligit anima mea. Bene paululum, quia verbū
abbreuiatum fecerunt ei, symbolū fidei tradētes. Et quod se-
quitur, tale est. Oportebat quidem sponsam transire per eos
per quos cognoscerer veritatem, sed tamen & pertransire.
Nisi enim pertransisset & ipsos, non inuenisset quem quære-
bat. Atque hoc ipsum suasum ab illis non ambigas. Nō enim
prædicabant semetipsos, sed dominum suum Iesum, qui absq;
Eccli.24. dubio, & supra ipsos est, & vltra. Vnde & ait: Transite ad me
omnes qui concupiscitis me. Nec sufficiebat transire, sed &
pertransire docetur. Siquidem pertransierat is quem vestiga
bat. Non modo enim de morte ad vitam transierat, sed per-
transierat ad gloriam. Quidni etiam hanc oportuit pariter
pertransire? Alioquin non poterat apprehendere quem non
per eadem vestigia sequeretur quocunq; ierat. Et vt quod K
dico clarius sit, si dominus meus Iesus surrexisset quidē à mor
tuis, sed ad cœlos minime ascendisset, non poterat dici de eo
quòd pertransierit: sed tantum transierit, ac per hoc spōsam
illum quærentem transire solummodo oporteret, non pertrā
sire. Nunc vero quoniam iam resurgendo transierat, & adie-
cerat pertransire, vtique ascendendo: merito se etiam ista nō
transisse, sed pertransisse perhibuit: quæ hunc quidem fide
& deuotione ad cœlos vsque secuta est. Igitur credere resur-
rectionem transire est, credere etiam ascensionem pertrāsire.
Et fortasse (quod vna dierum dixisse me memini cum tracta-
rem) nouerat illam, istam non nouerat. Ergo quod sibi deerat
instructa ab illis, quia scilicet qui resurrexerat, etiam ascen-
disset: ascendit & ipsa pariter, hoc est, pertransiit & inuenit.
Cantic.3.b Quidni inuenerit pertingens mente vbi ille corpore est? Pau
lulum cum pertransissem eos: & bene eos, nam tam ipsos q̄
cætera membra sua quæ sunt super terram, caput nostrū pun
ctis præcessit duobus atque transcendit, resurrectione (vt iā
diximus) & ascensione. Etenim primitię Christus. Quòd si il-
le præcessit, & fides nostra. Vbi enim illa eum non sequere-
Psal.138.b tur? Si ascenderit in cœlum, ipsa illic est: si descenderit in in-
fernum, adest. Et si sumpserit pennas suas diluculo, & habita-
uerit in extremis maris: illuc, ait, manus tua deducet me, &
L tenebit me dextera tua. Nonne deniq; secundū hanc omnipo
tens, & summe bonus pater sponsi conresuscitauit & confe-
dere nos fecit in dextera sua in cœlestibus? Atq; hoc pro eo
quòd dixit ecclesia, quia pertransiui eos, quoniam & semet
pertransiit, fide stans quo necdum re ipsa peruenit. Arbitror
Canti.3.b & illud planum cur se pertransisse potius q̄ trāsisse dicere ma
luit. Et nos transeamus ad ea quæ sequuntur: Tenui eum
nec dimittam, donec introducam illum in domū matris meæ,
& in cubiculum genitricis meæ. Ita est, extunc & deinceps nō
Matt.7.d deficit genus Christianum, nec fides de terra, nec charitas de
ecclesia. Venerunt flumina, flauerunt venti, & impegerunt in
eam, & non cecidit, eo quòd fundata esset supra petram: Pe-
tra autem est Christus. Itaque nec verbositate philosophorū,
nec cauillationibus hæreticorum, nec gladiis persecutorum
1.Cor.10. potuit ista, aut poterit aliquādo separari à charitate dei, quæ
est in Christo Iesu, adeo fortiter tenet quē diligit anima sua,
Psal.72.d adeo illi adhærere deo bonum est. Glutino bonum est, ait
Esa.41.b Esaias: Quid hoc tenacius glutino, quod nec aquis eluitur,
nec ventis dissoluitur, nec scinditur gladiis? Denique aquæ
multæ non poterunt extinguere charitatem. Tenui eum, nec
dimittam. Et sanctus patriarcha: Non te, inquit, dimittam, ni-
si benedixeris mihi. Ita ista non vult eum dimittere, & forte
magis quàm patriarcha id non vult, quia nec pro benedictio-
ne quidem. Siquidem ille benedictione accepta dimisit eū,
M hæc autem non sic: Nolo, inquit, benedictionem tuam, sed te.
Psal.72.d Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram?
Cantic.3.b Non dimittam te, nec si benedixeris mihi. Tenui, nec dimit-
tam. Nec minus forsitan ille teneri vult, cum perhibeat di-
Prou.8.d cēs: Deliciæ meę esse cum filiis hominū. Quodque pollicens
Matt.28.d ait: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad con-
summationem seculi. Quid hac copula fortius, quæ vna duo-
rum tam vehemēti voluntate firmata est? Tenui eum, inquit.
Psal.72.d Sed nihilominus ipsa vicissim tenetur ab eo quem tenet, cui
alibi dicit: Tenuisti manum dexteram meam. Quæ tenetur &
tenet, quomodo iam cadere potest? Tenet fidei firmitate, te-
net deuotionis affectu. At nequaquā diu teneret, si nō tenere
Canti.3.b tur. Tenetur autē potētia & misericordia domini. Tenui eū,
nec dimittā, donec introducam illum in domum matris meę,
& in cubiculum genitricis meæ. Magna ecclesiæ charitas, quę
ne æmulę quidem synagogę suas delicias inuidet. Quid be-
nignius q̄ vt quem diligit anima sua, ipsum communicare pa-
rata sit inimice? Nec mirum tamen, quia salus ex Iudæis est.
Ad locū vnde exierat, reuertatur saluator, vt reliquiæ Israel
saluæ fiant. Non rami radici, non matri filij ingrati sint. Non
rami radici inuideant quod ex ea sumpsere, non filij matri
quod de eius fuxere vberibus. Teneat itaque ecclesia firmiter
salutem quam Iudæa perdidit, ipsa apprehendit, donec pleni
tudo gentiū introeat, & sic omnis Israel saluus fiat. Velit in
commune communem venire salutem, quę sic ab omnibus ca
pitur, vt nil singulis minuatur. Vtiq; hoc facit, & plus. Quid
plus.

A plus? Quòd & nomen sponsę illi optat & gratiam. Prorsus su
per salutem hoc. Incredibilis charitatis, si non sermo quē lo-
cuta est ipsa, fecisset fidem. Dixit enim (si aduertisti) velle
se introducere quem tenebat, non modo in domum matris,
sed & in cubiculum quoque, quod est prærogatiuę indicium.
Sufficiebat ad salutem, si domum intraret: at secretum cubi-
culi signat gratiā. Hodie, ait, huic domui sal⁹ facta est. Quid-
Luc.19.b ni sit domesticis salus saluatore ingresso domum? Sed quę
Canti.3.b in cubiculum meretur recipere, seorsum habet secretum suū
sibi. Salus domui sit: thalamo deliciæ reconduntur. In domū
matris meæ iutroducam eum, inquit. In quam domum, nisi de
Luc.13.g qua olim prænunciarat Iudæis: Ecce relinquetur vobis do-
mus vestra deserta? Fecit quod dixit, sicut habes, & de hoc
Hier.12.b testimonium eius in propheta: Reliqui, ait, domum meam, di
misi hæreditatem meam: & nunc ista pollicetur reducere il-
lum, & domui matris suæ perditam salutem restituere. Et si
Ibidem hoc parum videtur, audi quid boni adiiciat: Et in cubiculum
genitricis meæ. Qui ingreditur thalamum, sponsus est. Ma-
gna amoris potentia. Saluator indignabundus exierat de do
mo & hæreditate sua, & nunc ad huius gratiam mitigatus in-
flectitur ita, vt redeat nō modo saluator, sed & spōsus. Bene-
dicta tu à domino filia, quæ & indignationem compescis, &
hæreditatem restituis. Benedicta tu matri tuæ, cuius benefi-
cio auertitur ira, reuertitur salus, reuertitur qui dicat illi:
B Salus tua ego sum. Non sufficit hoc, addat & dicat: Despōsa-
Psal.34.a bo te mihi in fide, desponsabo te mihi in iudicio & iustitia,
Osee.2.d desponsabo te mihi in misericordia & miserationibus. Sed
memento, quia quæ has conciliat amicitias, sponsa est. Quo-
modo ergo sponsum & hunc sponsum alteri cedit, ne dicam
cupit? Non est ita. Cupit quidem illum matri filia bona, nō ta
men vt cedat illi, sed vt communicet. Sufficit vnus duabus,
nisi ꝙ iam non erunt duę, sed vna in ipso. Ipse est enim pax no
stra, qui facit vtramque vnam, vt sit vna sponsa, & sponsus v-
nus Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus
benedictus in secula. Amen.

*De imagine siue uerbo dei, & anima quæ ad imaginem
est, subtilis disputatio: & de errore Gilleberti Pi-
ctauensis episcopi, quem Eugenius papa dam-
nauit in concilio Remensi.*

Sermo LXXX.

QVidam vestrum (vt comperi) minus æquo animo
ferunt, ꝙ ecce iam per aliquot dies dum stupori &
admirationi sacramentorum inhærere delectat, ser
mo quem ministramus, aut nullo fuerit, aut exiguo
admodum moralium sale conditus. Id quidem præter solitū.
Sed num quæ dicta sunt reuisere licet? Nō, pcedo nisi prius
reuoluam omnia. Eia dicite (si recordamini) à quonam scri-
pturæ loco cœperit defraudatio hæc, vt rursum inde ado-
C riar. Meum est resarcire damna, imò domini, de quo totum
Canti.3.a præsumimus. Quo itaq; repetendū principio? An inde: In lec-
tulo meo quæsiui per noctes, quem diligit anima mea? Ni fal
lor, inde. Abhinc tantum & deinceps cura vna fuit mihi ha-
rum allegoriarū densa discussa caligine ponere in lucē Chri-
sti, & ecclesiæ secretas delicias. Igitur redeamus ad indaga-
da moralia. Nec enim mihi poterit esse pigrum quod vobis
commodum fuerit. Atque hoc ita congrue fiet, si quæ dicta
sunt in Christo & in ecclesia, verbo animæq; eadem nihilo-
minus assignemus. Sed dicit mihi aliquis: Quid tu duo ista
coniungis? Quid enim animæ & verbo? Multum per omnē
modum. Primo quidem ꝙ naturarum tanta cognatio est, vt
hoc imago, illa ad imaginem sit: deinde ꝙ cognationem simi
litudo testetur. Nempe non ad imaginem tantum, sed ad simi
litudinem facta est. In quo similis sit quæris? Audi de imagi-
ne prius. Verbum est veritas, est sapientia, est iustitia: & hæc
imago. Cuius? Iustitiæ, sapientiæ, & veritatis. Est enim imago
hæc iustitia de iustitia, sapientia de sapientia, veritas de veri
tate, quasi de lumine lumen, de deo deus. Harum rerum nihil
est anima, quoniam non est imago. Est tamē earundem capax,
appetensq̄: & inde fortassis ad imaginem. Celsa creatura in
capacitate quidem maiestatis, in appetentia autem rectitudi-
nis insigne præferens. Legimus quia deus hominem rectū
fecit, quod & magnum capacitas (vt dictum est) probat. O-
portet namque id quod ad imaginē est, cum imagine cōueni-
re, & non in vacuum participare nomen imaginis, quemad-
D modū nec imago ipsa solo, vel vacuo nomine vocitatur ima-
go. Habes vero de eo qui imago est, quia cum in forma dei es
Philip.2.a set, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo. Vbi tibi
vtique eius & in forma dei innuitur rectitudo, & in æquali-
tate maiestas, vt dum rectitudini rectitudo, & magnitudo
magnitudini comparatur, consonanter sibi alterinsecus respō-
dere appareat quod ad imaginem est, & imaginem: sicut ima-
go quoque nihilominus in vtroque respondet illi cuius ima-
go est. Nempe ipse est de quo sanctum Dauid audistis in psal
mis canentem, nunc quidem: Magnus dominus noster, & ma-
Psal.146.a gna virtus eius: nūc vero, Rectus dominus deus noster, & nō
Psal.91.c est iniquitas in eo. Ab isto recto & magno deo habet imago
eius, vt & ipsa recta & magna sit, habet anima quæ ad imagi-
nem est. Sed dico, nihil ne ergo amplius habet imago ab ani-
ma quæ ad imaginem est, quia & huic magnum rectúmq; assi
gnamus? Et plurimum. Hæc ad mensuram accepit, illa ad æ-
qualitatem. An nō plus hæc? Aduerte & aliud. Huic vtrū-
que aut creatio, aut dignatio consulit, illi generatio. Atq; id
magnificentius esse non dubium est. Sed ne hoc quidem emi
nentius esse quis abnuat, quòd cum à deo huic, illi & de deo
vtrunq; sit, id est de dei substātia. Est enim consubstantialis
deo imago sua, & omne quod eidem suæ imagini impartiri vi
detur, ambobus est subst antiale, non accidentale. Adhuc vnū
E attende in quo imago non parum eminet. Magnum & rectū,
ista duo natura à sese discrepare quis nesciat? In imagine vnū
sunt. Neque hoc solum, vnum sunt, & cum imagine. Imagini
enim nō modo id rectum est esse quod magnum esse, sed etiā
id magnum rectumq; esse, quod esse: animæ non ita. Et ma-
gnitudo eius, & rectitudo ipsius diuersę ab ea, diuersę abinui
cem sunt. Si enim (vt supra docui) eo anima magna est quo
capax æternorum, eo recta quo appetens supernorū, quæ nō
quærit nec sapit quæ sursum sunt, sed quæ super terram: non
Coloss.3.a plane est recta, sed curua, cum tamen pro huiusmodi magna
esse non desinat, manens vtique etiam sic æternitatis capax.
Neque enim illius aliquando non capax erit, etiam si nunquā
capiens fuerit, vt sit quomodo scriptum est: Veruntamen in
Psal.38.b. imagine pertransit homo. Ex parte tamen, vt eminentia verbi
appareat de ipsa integritate. Quo enim à magno rectóve ver
bum cadat, quod sic ea vtiq; habet, vt sit quę habet? Vel ideo
ex parte, ne si toto priuaretur, non superesset spes salutis. Nā
si desinat magna esse, & capax. Quippe de capacitate (vt di
xi) æstimatur animæ magnitudo. Quid vero sperare posset
cuius capax non foret? Itaque per magnitudinem quam retē-
tat etiam perdita rectitudine, in imagine pertransit homo, v-
no quasi claudicans pede, & factus filius alienus. De talibus
Psal.17.g enim reor dictum: Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni
inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Pulchrè ap-
pellati sunt filij alieni: nam filij propter retentam magnitudi
F nem, alieni propter amissam rectitudinem. Nec dixisset, clau-
dicauerunt, sed corruerunt, aut quippia simile, si ex toto ho-
minis imaginem exuissent. Nunc vero secundum magnitudi-
nem quidem in imagine pertransit homo: quantum vero ad
rectitudinem veluti claudicās conturbatur & deturbatur ab
imagine, scriptura ita dicente: Veruntamen in imagine per-
Psal.38.b transit homo: sed & frustra conturbatur. Frustra omnino the
saurizat, & ignorat cui congregabit ea. Cur ignorat nisi quia
inclinans se ad hæc infima & terrena, thesaurizat sibi terrā?
Prorsus ignorat de his quæ terræ committit, cui congrega-
bit ea, timeę ne demolienti, an furi effodienti, hosti diripiēti,
an igni deuoranti. Et inde misero homini incuruanti se, & in-
cubanti his quæ in terra sunt, flebilis vox illa de psalmo: Mi-
Psal.37.a ser factus sum, & curuatus sum vsque in finem, tota die con-
tristatus ingrediebar. In semetipso siquidem experitur veri-
tatem illius sententiæ sapientis: Deus rectum hominē fecit,
Eccles.7.d ipse autem se implicuit doloribus multis. Et continuo vox
ludibrij ad eum: Incuruare vt transeamus. Sed vnde veni-
Esa.51.g mus huc? Nempe inde cum docere vellemus rectum magnū-
ꝙque (quo gemino bono diffinieramus imaginē) nec in anima
esse vnū, nec cū anima quemadmodū in verbo & cū verbo ea
vnū esse fideli æquè assertione docuimus. Et de rectitudine
quidē ex his quæ dicta sunt, liquet ꝙ diuersa & ab anima sit,
& ab animæ magnitudine, quandoquidē ea etiā non existēte,
& ani-

G & anima manet & magna. Verum magnitudinis animæq; diuersitas vnde docebitur? Non enim inde potest vnde rectitudinis animæq; monstrata est, cum non sicut rectitudine ita & magnitudine sua priuari anima possit: non est tamen sua magnitudo anima. Nam etsi anima non inuenitur absque magnitudine sua, ipsa tamen & extra animam reperitur. Quæris vbi? In angelis. Inde quippe magni sunt angeli, vnde animæ magnitudo comprobatur, ex captu videlicet æternitatis. Quòd si eo constitit animam discrepare à rectitudine sua, q̃ ea carere possit: quidni æquè liqueat esse diuersam, & à sua magnitudine quam sibi propriam vendicare non possit? Cum itaq; nec illa in omni, nec ista in sola sit anima, patet vtramque indifferẽter differre ab ea. Item. Nulla forma est id cuius est forma. Est autẽ magnitudo forma animæ. Nec enim ideo nõ forma, quia inseparabilis est illi. Hoc siquidem sunt substantiales differentiæ omnes, hoc non modo proprie propria, sed & propria quædam, hoc etiam aliæ innumerabiles formæ. Nõ igitur sua magnitudo anima, nõ magis q̃ sua nigredo coruus, q̃ suus cãdor nix, q̃ sua visibilitas seu rationalitas homo: cũ tamẽ nec coruũ sine nigredine, nec sine cãdore niuẽ, nec hominẽ qui non & risibilis sit & rationalis, vnq̃ reperias. Ita & anima & animæ magnitudo, etsi inseparabiles, diuersę tamen abinuicẽ sunt. Quomodo non diuersæ: cum hæc in subiecto, illa subiectum & substantia sit? Sola summa & increata natura
H quæ est trinitas deus, hãc sibi vendicat meram singularemq; suæ essentiæ simplicitatẽ, vt nõ aliud & aliud, nõ alibi quoq; & alibi, sed ne modo quidẽ, & modo inueniatur in ea. Nempe in semet manens quod habet est: & quod est, semper & vno modo est. In ea & multa in vnum, & diuersa in idem redigũntur, vt nec numerositate rerum sumat pluralitatem, nec alterationem de varietate sentiat. Loca omnia continet, & queq; suis ordinat locis, nusquam contenta locorum. Tempora sub ea transeunt, non ei. Futura non expectat, præterita non recogitat, præsentia non experitur. Recedant à nobis charissimi, recedant nouelli non dialectici, sed hæretici, qui magnitudinem qua magnus est deus: & item bonitatem qua bonus, sed & sapientiam qua sapiens, & iustitiam qua iustus: postremo diuinitatem qua deus est, deum non esse impiissime disputãt. Diuinitate, inquiunt, deus est, sed diuinitas non est deus. Forsitan non dignatur deus esse quæ tãta est vt faciat deum. Sed si deus non est, quid est? Aut enim deus est, aut aliquid quod non est deus, aut nihil. Equidem nõ das deum esse. Sed ne nihilum quidem (vt opinor) dabis, quam vsque adeo necessariam deo esse sateris, vt non modo absq; ea deus esse non possit, sed ea sit. Quòd si aliquid est quod nõ est deus: aut minor erit deo, aut maior, aut par. At quomodo minor, qua deus est? Restat vt aut maiorem fatearis, aut parem. Sed si maior, ipsa est summum bonum, non deus. Si par, duo sunt summa bona, non vnum. Quod vtrumque catholicus refugit sensus. Iã
I de magnitudine, bonitate, iustitia, sapientiaque, idem per omnia quod de diuinitate sentimus, vnum in deo sunt & cum deo. Nec enim aliunde bonus q̃ vnde magnus, nec aliunde iustus aut sapiens, q̃ vnde magnus & bonus: nec aliunde deniq; simul hæc omnia est q̃ vnde deus, & hoc quoque non nisi seipso. Sed dicit hæreticus: Quid? Deum diuinitate esse negas? Non, sed eandem diuinitatem qua est, deum nihilominus assero, ne deo excellentius aliquid esse assentiar. Nam & magnitudine dico magnũ, sed quæ ipse est, ne maius aliquid deo ponam: & bonitate fateor bonum, sed non alia q̃ ipse est, ne melius ipso aliquid mihi videar inuenisse: & de cæteris in hunc modũ. Securus & libens pergo inoffenso (vt aiunt) pede in eius sententiam qui dicebat: Deus non nisi ea magnitudine magnus est, quæ est quod ipse. Alioquin illa erit maior magnitudo q̃ deus. Augustinus hic est validissimus malleus hæreticorum. Si quid itaq; de deo proprie dici possit, rectius congruentiusque dicetur, deus est magnitudo, bonitas, iustitia, sapientia: q̃ deus est magnus, bonus, iustus, aut sapiẽs. Vnde non immerito nuper in concilio quod papa Eugenius Remis celebrauit, tam ipsi q̃ cæteris episcopis peruersa visa est, & omnino suspecta expositio illa in libro Gilleberti episcopi Pictauensis, quo super verba Boethij de trinitate, sanissima quidem atque catholica commentabatur hoc modo. Pater est veritas, id est verus. Filius est veritas, id est verus. Spiritus sanctus est veritas, id est verus. Et hi tres simul non tres K veritates, sed vna veritas, id est vnus verus. O obscuram peruersamque explanationem? Quàm verius saniusque per contrarium ita dixisset: Pater est verus, id est veritas. Filius est verus, id est veritas. Spiritus sanctus est verus, id est veritas. Et hi tres vnus verus, id est vna veritas. Quod quidem fecisset, si sanctum dignaretur Fulgentium imitari, qui ait: Vna quippe veritas vnius dei, imò vna veritas vnus deus non patitur seruitium atque culturam creatoris creaturæq; cõiungi.

Bonus corrector, qui veracissime de veritate loqueretur, qui pie catholiceque sentiret de vera & mera diuinæ simplicitate substantiæ, in qua nihil esse possit quod ipsa non sit, & ipsa deus. Quanquam manifestius in nõnullis locis aliis à rectitudine fidei liber ille prefati episcopi visus est discrepare, quorum (verbi causa) adhuc vnũ pono. Nam dicente authore: Cum dicitur deus deus deus, pertinet ad substantiam: noster commentator intulit, nõ quæ est, sed qua est: quod absit, vt assentiat catholica ecclesia, esse videlicet substantiam, vel aliquam omnino rem qua deus sit, & quæ nõ sit deus. Sed hęc minime iam contra ipsum loquimur (quippe qui in eodem conuentu sententiæ episcoporum humiliter acquiescens, tam hæc q̃ cætera digna reprehẽsione inuenta proprio ore dãnauit) sed propter eos qui adhuc librũ illũ contra apostolicum vtique promulgatum ibidem interdictum transcribere & lectitare feruntur, contentiosius persistentes sequi episcopum L in quo ipse non stetit, & erroris q̃ correctionis magistrum habere malentes. Nõ solum autem, sed & propter vos, occasione accepta de differentia imaginis, & animæ quæ ad imaginẽ facta est, operæprecium credidi excursum hunc facere, vt si qui forte ex aquis furtiuis, quæ dulciores videntur, aliquando aliquid biberint, sumpto antidoto euomant illud, & purgato mentis stomacho ad id quod secundum promissionẽ nostram dicendum de similitudine superest accedentes, puriora iam in gaudio nõ de nostris hauriant, sed de fontibus saluatoris sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Qualiter anima uerbo dei similatur per simplicitatem essentiæ, immortalitatem, & arbitrij libertatem, Sermo LXXXI.

VÆritum est ante de affinitate animæ ad verbum: atque id quidem necessariè. Quæ enim conuentio tantę maiestati & tantę paupertati, vt more & amore sponsorum veluti ex æquo sese complecti referantur sublimitas illa & illa humilitas? Nam si vere id dicimus, valde læta fiducia est: si falso, valde punienda audacia. Propterea ergo de conueniẽtia horum quærendum fuit, quæ quidem iam multa inuenta est, sed nõ omnis. Quis enim vel nimis hebes non videat quàm se è vicino respiciant imago, & M quod ad imaginem est? Quorum vtique vnum vni, & alterum alteri, sermo (si recolitis) assignauit hesternus. Nec de imagine tantum, sed etiam de similitudine demonstrata ibidẽ propinquitas est, nisi q̃ ipsa similitudo in quo vel in quibus potissimum constet, necdum à nobis est declaratum. Age iam intendamus declarationi huic, vt quo anima plenius suã agnouerit originem, eo amplius erubescat vitam habere degenerem. Imò vero quod peccato vitiatũ deprehẽderit in natura, studeat reformare industria: vt digne suo genere, dei quidem munere sese regens, ad amplexus verbi fideiter accedat. Aduertat igitur ex hac diuinæ ingenuitate similitudinis inesse sibi illam suæ substantiæ naturalem simplicitatẽ, qua hoc est illi esse quod viuere: & si non quod bene, quòdve beate viuere: vt sit similitudo, non æqualitas. Gradus propinquus, gradus tamen. Neq; enim vnius excellẽtiæ parisve fastigij sunt, hoc habere esse quod viuere, & item habere hoc esse quod beate viuere. Ergo si verbi est illud propter sublimitatem, hoc animæ, pter similitudinẽ, salua quidẽ eminentia verbi: palã est affinitas naturarũ, palã animæ prærogatiua. Et vt q̃ dicitur planius fiat, soli deo, id est esse, quod beatũ esse atque hoc primũ & purissimũ simplex. Secũdũ autẽ simile est huic, id videlicet habere esse quod viuere, atq; hoc animæ est. Ex hoc etsi inferiori gradu ascendi potest, nõ modo ad bene sed etiam ad beate viuendum, non quia vel tũc sit hoc esse quod beatum

A beatũ esse illi qui eò peruenerit, quatenus ita glorietur pro similitudine, vt tamen pro disparitate habeat semper vnde omnia ossa eius dicant: Domine, quis similis tui? Bonus tamẽ animæ gradus, ex quo & solo ad beatam ascenditur vitam. Sunt namq; viuentia, & horum genera duo, quæ sentiũt, & quæ non sentiunt. Porro insensibilibus sensibilia præferũtur, atque vtrisque vita qua viuitur & sentitur. Non stabunt pariter in gradu vno vita & viuens, multo minus vita, & quæ sunt sine vita. Vita anima est viuens quidem, sed non aliunde quàm seipsa, ac per hoc non tam viuens q̃ vita, vt proprie de ea loquamur. Inde est quòd infusa corpori viuificat illud, vt sit corpus de vitæ præsentia non vita, sed viuẽs. Vnde liquet, ne viuo quidem corpori id viuere esse quod esse, cum esse, & minime viuere possit. Multo minus quæ vitæ expertia sunt, ad hunc gradum assurgent. Sed nec omne quod vita dicitur, vel est, continuo valebit pertingere huc. Est pecorum, est & arborum vita, sensu altera vigens, altera carens. At neutri tamen idem esse quod viuere est: cum (vt quidem multorũ opinio est) ante in elementis q̃ vel illa in membris, vel ista in ramis extiterint. At secundum hoc cum desinunt viuificare, simul viuere cessant, sed nõ & esse. Soluuntur pariter & dissoluuntur, tanq̃ nõ alligatę tantum, sed & colligatę. Neq; enim vnum simplex est quęq; harum, sed ex pluribus constans: & propterea nõ redigitur in nihilum, sed dissilit in partes, vt &
B ad suum quodq; recurrat principiũ: verbi causa, aer ad aerẽ, ignis ad ignem, & reliqua in hunc modum. Nequaq̃ igitur tali vitæ idem esse & viuere est, quæ est & quando non viuit.

Porro nihil horum quibus nõ hoc esse quod viuere sit, ad bene beateq; viuendũ quandoq; proficiet vel emerget: quippe quod neq; ad hunc inferiorem gradum potuit peruenire. Sola quæ in ipso stare cognoscitur anima hominis, in eo dignitatis creata est vita à vita, simplex à simplici, immortalis ab immortali: vt non sit longe à summo gradu, vbi scilicet id esse quod beate viuere est, in quo solus stat beatus, & solus potens, rex regum, & dominus dominantium. Accepit itaq; in sui conditione anima etsi non esse, posse tamẽ esse beata, summo proinde gradui quantum licet appropians, non pertingens tamen. Neq; enim vel ipsi (vt supra diximus) hoc erit aliquando esse quod beatam esse, nec quando beata erit. Fatemur similitudinem, qualitatem renuimus. Verbi causa, vita deus, vita & anima est: similis quidẽ, sed dispar. Porro similis, q̃ vita, q̃ seipsa viuens, q̃ non tantum viuens, sed & viuificans: sicut & ille hæc omnia est. Dispar vero quantum à creante creata. Dispar, q̃ vt nisi creata ab illo nõ esset, sic nisi ab ipso viuificata non viueret. Non viueret dico, sed spirituali vita, non naturali. Nam naturali quidem etiam quę non spiritualiter viuit, immortaliter vivat, necesse est. At qualis vita, in qua satius foret non nasci, q̃ non ab ea mori? Mors po
C tius est, & ideo grauior, quia peccati, non naturæ. Denique
Psal.33.d mors peccatorũ pessima. Ita ergo quę secundũ carnẽ viuit anima, viuens mortua est, quippe cui bonũ erat omnino nõ viuere q̃ sic viuere. A qua nimirum vitali quadã morte minime vnq̃ resurget, nisi per verbum vitæ, imò per verbũ vitã, viuentem vtiq; & viuificantẽ. Alias autẽ immortalis est anima, & in hoc nihilominus verbo similis quidẽ, sed non æqualis. Nã intantum superexcellit immortalitas deitatis, vt apostolus
1.Tim.6.c dicat de deo: Qui solus habet immortalitatem. Quod ego
Mala.3.b reor pro eo dictum, q̃ solus sit natura incommutabilis deus, qui ait: Ego dominus, & non mutor. Vera nanq; & integra immortalitas tam non recipit mutationem q̃ nec finẽ, q̃ omnis mutatio quædam mortis imitatio sit: omne etenim quod mutatur, dum de vno ad aliud transit esse, quodãmodo necesse est moriatur quod est, vbi esse incipiat quod nõ est. Quòd si tot mortes quot mutationes, vbi immortalitas? Et huic vanitati subiecta est ipsa creatura non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe. Attamen immortalis anima est: quoniam cum ipsa sibi vita sit, sicut non est quo cadat à se, sic nõ est quo cadat à vita. Verum cum constet suis affectibus mutari eam, agnoscat ita se deo in immortalitate similẽ, vt sciat sibi deesse non modicam immortalitatis partẽ, soli cedẽs absolutam perfectamq; immortalitatẽ, apud quem nõ est trãsmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Non mediocris tamen animæ dignitas præsenti disputatione cõperta est, quæ gemina quadam vicinitate naturæ verbo appropiare videtur, D simplicitate essentię, & perpetuitate vitæ. Sed enim adhuc vnum occurrit quod minime præteribo: nec enim minus insignem similémve minus verbo animã facit, & forte etiã plus. Arbitrij libertas hæc est, plane diuinum quiddã præfulgens in anima tanq̃ gemma in auro. Ex hac nempe inest illi inter bonum quidẽ & malũ, necnõ inter vitã & mortẽ, sed & nihilominus inter lucem & tenebras & cognitio iudicij, & optio eligendi: & si qua sunt alia quæ similiter circa animi habitũ sese è regione respicere videãtur, nihilominus inter ipsa cen- *Liberum*
sorius quidã arbiter is animæ oculus diiudicat & discernit: *arbitrium.*
sicut arbiter in discernendo, ita in eligendo liber. Vnde & liberum nominatur arbitriũ, quòd liceat versari in his pro arbitrio voluntatis. Inde homo ad promerendum potis. Omne etenim quod feceris bonum malũve, quod quidẽ nõ facere liberũ sit, merito ad meritũ reputatur. Et vt merito laudatur, non is tantũ qui potuit facere mala & nõ fecit, sed & qui potuit non facere bona & fecit: ita malo non caret merito tã is qui potuit non facere mala & fecit, q̃ qui potuit facere bona & non fecit. Vbi autẽ non est libertas, nec meritum. Propterea quæ sunt carentia ratione animalia nihil merẽtur: quia sicut deliberatione, ita & libertate carẽt. Sensu aguntur, feruntur impetu, rapiũtur appetitu. Neq; enim iudiciũ habẽt quo se diiudicent siue regant, sed ne instrumentũ quidẽ iudicij, id E est rationẽ: inde est q̃ non iudicãtur, quia nõ iudicant. Quanam quippe ratione ab his exigatur ratio quã nõ acceperũt? Hanc vim à natura solus homo non patitur, & ideo solus inter animantia liber. Et tamen interueniente peccato patitur quandã vim & ipse, sed à voluntate, nõ à natura, vt ne sic quidem ingenita libertate priuetur. Quod enim voluntariũ, & liberum. Et quidẽ peccato factum est, vt corpus quod cor- *Sap.9.d*
rumpitur aggrauet animam, sed amore, nõ mole. Nam q̃ surgere anima per se iam non potest quæ per se cadere potuit: voluntas in causa est, quæ corrupti corporis vitiato ac vitioso amore languescens & iacens, amorẽ pariter iustitię nõ admittit. Ita nescio quo prauo & miro modo ipsa sibi voluntas: peccato quidẽ in deterius mutata, necessitatem facit, vt nec necessitas cum voluntaria sit excusare valeat voluntatẽ, nec voluntas cum sit illecta excludere necessitatem. Est enim necessitas hæc quodãmodo voluntaria. Est fauorabilis vis quędam, premendo blandiens, & blandiendo premens: vnde sese rea voluntas, vbi semel peccator consenserit, nec excutere iam per se, nec excusare tamen *vllatenus* de ratione queat: Inde querula illa vox veluti gementis sub onere necessitatis
huius: Domine, inquit, vim patior, responde pro me. Sed rur- *Esa.38.e*
sus sciens q̃ non iuste causaretur aduersus dominum, cum voluntas sua ipsius potius in causa foret, attende quid secutus intulerit: Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerim? Premebatur iugo, non alio tamen q̃ voluntariæ cu- F
iusdam seruitutis, & erat pro seruitute quidẽ miserabilis, sed pro voluntate inexcusabilis. Voluntas enim est quæ se cũ esset libera seruam fecit peccati, peccato assentiendo: volũtas nihilominus est, quæ se sub peccato tenet voluntarie seruiẽdo. Vide quid dicas, ait aliquis mihi: Tu ne voluntariũ dicis, quod iam necessarium constat esse? Verum quidem est q̃ voluntas seipsam addixerit, sed non ipsa se retinet, magis retinetur & nolens. Bene hoc saltem das, quia retinetur. Sed vigilanter retine voluntatem esse quam retineri fateris. Itaque voluntatem nolentem dicis? Non vtique voluntas retinetur non volens. Voluntas enim volentis est, non nolentis. Quod si volens retinetur, ipsa se retinet. Quid ergo dicet, aut quid respondebit ei, cum ipsa fecerit? Quid fecit? Seruam se fecit: *Ioan.8.d*
vnde dicitur: Qui facit peccatũ, seruus est peccati. Propterea cum peccauit (peccauit autem cum peccato obedire decreuit) seruam se fecit. Sed fit libera, si non adhuc facit. Facit autem in eadem seruitute se retinens. Neq; enim non volens voluntas tenetur: voluntas enim est. Ergo quia volens, seruam seipsam fecit: non modo fecit, sed facit. Merito proinde (quod sæpe memorandum est) quis respondebit illi cũ ipsa fecerit, ipsa & faciat? Sed non me, inquis, decredere facies necessitatẽ quam patior, quam in memetipso experior, contra quam & assidue luctor. Vbinam quæso hanc necessitatem sentis? Nonne in voluntate? Non ergo parum firmiter

vis,

G vis,quod & necessario vis. Multum vis quod nolle nequeas, nec multũ obluctãs. Porro vbi volũtas, & libertas. Quod tamen dico de naturali,non de spirituali,qua libertate(vt dicit apostolus) Christus nos liberauit. Nam de illa idem ipse dicit: Vbi spiritus domini, ibi libertas. Ita anima miro quodam & malo modo sub hac voluntaria quadam ac male libera necessitate & ancilla tenetur & libera : ancilla propter necessitatem,libera propter voluntatem: & quod magis mirum, magisque miserum est, eo rea quo libera, eoque ancilla quo rea, ac per hoc eo ancilla quo libera. Miser ego homo, quis me liberabit à calumnia huius pudendę seruitutis? Miser,sed liber. Liber,quia homo,miser,quia seruꝰ. Liber, quia similis deo:miser,quia cõtrarius deo. O custos hominũ,quare posuisti me contrarium tibi ? Posuisti enim cum non prohibuisti. Alioquin ipse me posui, & factus sum mihimetipsi grauis. Iustissime quidem,vt hostis tuus,hostis sit & meus,& qui tibi repugnat, repugnet & mihi. Ego vero qui tibi, ego qui mihimet contrarius factus sum, atque in membris meis inuenio quod contradicat,& mẽti meæ,& legi tuæ. Quis me liberabit de manibus meis ? Non enim quod volo, hoc ago, sed me non alio prohibente. Et quod odi, illud facio, sed me non alio compellente. Atque vtinam prohibitio hæc & hæc compulsio,ita esset violenta, vt non esset voluntaria, forsitã enim sic possem excusari,aut certe ita esset voluntaria, vt nõ H violenta, profecto enim sic possem corrigi. Nunc vero nusquam exitus misero patet,quem & voluntas(vt dixi) inexcusabilem,& incorrigibilẽ necessitas facit. Quis me eripiet de manu peccatoris, & de manu contra legem agẽtis & iniqui?

Quærit quis de quo querar ? De me. Ego ille peccator,ille exlex,ille iniquus. Peccator,quia peccaui : exlex,quia voluntate persisto agere contra legem. Nam mea voluntas ipsa est lex in membris meis, legi diuinæ recalcitrans. Et quoniã lex domini lex mentis meæ, sicut scriptum est : Lex dei eius in corde ipsius, per hoc & mihiipsi mea ipsius voluntas contraria inuenitur,quæ est iniquitas maxima. Cui enim non iniquus qui mihi sum? Qui sibi nequam, ait, cui bonus ? Fateor non sum bonus, quia non est in me bonum. Consolabor me tamen,quia & sanctorum vox ista est. Scio quia non est in me bonũ,inquit. Discernit tamẽ qđ dicit:in se,in carne sua interpretans, propter contradictoriã legẽ quæ in ea est. Nam habet legem & in mente, eaque melior. An non lex dei bona? Quòd si malus propter legẽ malam : quomodo non propter bonã bonus ? An mala sua est quæ est in carne sua, & ideo de mala malus,& minime bonus de bona? Non est ita. Lex dei eius in mente ipsius,atque ita in mente,vt sit & mentis. Testis est ipse qui ait: Inuenio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Nunquid suum quod carnis suæ est,& non suũ quod mentis suæ est? Ego dico & plus. Quidni dicam,quod idem ipse magister dicit? Nam mente quidem I seruiens legi dei,carne autem legi peccati, quid magis suum fateatur euidenter ostendit,cum malum quod in carne est,ita à se alienũ censet, vt dicat: Itaque iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Et ideo fortassis signãter aliam dixerit legem inuentam in membris suis,q aliena hãc, & quasi aduentitiã reputaret. Vnde & adhuc ego aliquid audeo amplius, haud temere quidem, Paulum videlicet non iam malum propter malum quod in carne habet, magis autẽ bonum propter bonum quod in mente habet. An non bonus, qui consentit legi dei quoniam bona est ? Nam & si se itidem fateatur seruire legi peccati, carne hoc facit,non mente. Cũ autẽ mente quidem seruiat legi dei, carne autẽ legi peccati, quidnã potissimum horũ Paulo imputandũ putes, tu videris: nam mihi fateor facile persuasum quod mentis q quod carnis est pluris esse,non solum mihi,sed & ipsi Paulo, vt iam dictum est,qui ait: Si autẽ quod nolo,illud facio,iam nõ ego operor illud,sed quod habitat in me peccatum. Sed de libertate ista sufficiant. In libello quẽ de gratia,& libero arbitrio scripsi,diuersa fortassis de imagine & similitudine disputata legũtur,sed(vt arbitror)non aduersa. Legistis illa,ista audistis,quænam magis probetis, vestro iudicio derelinquo : vel si quid melius vtrisq; sapitis,in hoc gaudeo & gaudebo. At quoquo modo illa se habeant,tria quidẽ impręsentiarũ pręcipua cõmendata tenetis,simplicitatẽ, immortalitatẽ, libertatem. Et hoc vobis liquido apparere iam arbitror, animã pro K ingenita atq; ingenua similitudine,quæ in his tã eximiè claret,non paruam cum verbo habere affinitatem,sponso ecclesiæ Iesu Christo domino nostro,qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Qualiter anima similis deo manens, per peccatum tamen dissimilis facta est in simplicitate, immortalitate, & libertate, Sermo LXXXII.

VId vobis videtur? Possumus ne iã regredi ad exponendi ordinem vnde digressi sumus, quia patet propinquitas verbi & animæ,pro qua vtiq; demõstranda digressio ipsa facta est? Possemus (vt mihi videtur)nisi parum quid dubietatis in his quæ dicta sunt adhuc residere sentirẽ. Nil furari volo. Non libenter prętereo quod vobis vtile putẽ. Et quomodo id audeam, de his præsertim quæ vobis accipio? Scio hominẽ aliquid aliquando inter loquendum ex his quæ suggerebat spiritus (etsi nõ infideli, minus tamen fidenti animo) retentantem & reseruãtẽ sibi vt haberet quod diceret denuo tractaturus, & ecce vox ad eum (vt quidem ei visum est)donec istud tenebis,aliud non accipies. Quid si retinuisset nõ prouidendo suæ inopię, sed sternis profectibus inuidẽdo,nõne merito & hoc ipsum quod videbatur habere,auferretur ab eo? Quod quidẽ longe à ser L uo vestro semper faciat deus,sicut semper fecit. Sic mihi iugi ter abundare dignetur fons ille indeficiens sapientiæ salutaris, quomodo sine inuidia vobis cõmunicaui, & refudi quicquid mihi infundere hactenus dignatus est ipse. Si ego vos fraudo,à quo iã non vereor ipse fraudari? Ne à deo quidem. Est itaq; in his quæ dicta sunt aliquid quod (vt vereor ego) offendiculũ dare queat,si non cõplanetur. Et,ni fallor,sunt de hic stantibus, quibus iam scrupulũ mouit quod dicere volo. Trina illa verbi similitudo quã animæ assignauimus,imò qua insignitã aduertimus,recolitis ne q etiam inseparabiliter inesse illi visa fuerit nobis? Id quidẽ videatur aliquibus scriptu rarum testimoniis obuiare : vt,verbi gratia,est illud in psalmo:Homo cũ in honore esset,non intellexit,cõparatus est iumentis insipientibus,& similis factus est illis. Et item illud: Mutauerunt gloriam suam in similitudinẽ vituli comedentis fœnũ,sed & quod aperte dictũ est in persona dei: Existimasti inique q ero tui similis ? & pleraq; alia quæ similitudinẽ dei in homine post peccatum deletam concorditer asseuerare videntur. Quid ergo dicemus ad hæc? Tria illa in deo minime esse, & sic alia quærenda in quibus similitudinẽ assignemus,aut esse quidem in deo,sed non in anima, & ne sic quidẽ in his similitudinẽ inueniri, aut esse & in anima, sed posse etiam non inesse, ac per hoc non inseparabilia esse? Absit. Et in deo & in anima sunt, & semper insunt,nec est quod nos aliquid horum dixisse pœniteat,ita totum subnixum est inM dubitata, & absolutissima veritate. Sed quod scriptura loquitur de dissimilitudine facta : non quia similitudo ista deleta sit loquitur,sed quia alia superducta. Non plane anima natiuam se exuit formam,sed superinduit peregrinam. Illa addita,non ista perdita est: & quæ supervenit, obscurare ingenitam potuit,sed non exterminare. Denique obscuratũ est insipiens cor illorũ,ait apostolus. Et ppheta: Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Obscuratũ aurum plangit,sed aurum tamẽ,mutatum colorẽ optimum, sed non fundamentum coloris euulsum. Manet in fundamento prorsus inconcussa simplicitas, sed minime apparet duplicitate operta humanæ dolositatis, simulationis, hypocrisis.

Quã incongrue simplicitati duplicitas admiscetur,q̃ indigne tali fundamento talis structura committitur. Huiusmodi sibi versutiam serpens induerat, cũ se vt deciperet consiliarium exhibebat,simulabat amicum. Huiusmodi quoq; seducti ab eo paradisi incolæ induerant sibi cum pudendam iã nuditatem tegere conarentur,& vmbra frondosi ligni, & frõdibus succinctoriis,& verbis excusatoriis. Quàm late extunc & deinceps omnẽ posteritatẽ hæreditariũ hypocrisis virus infecit. Quẽ dabis de filijs Adã qui quod est, nõ dico velit,sed vel patiatur videri? Sed perseuerat nihilominus in omni anima cum originali duplicitate generalis simplicitas,vt de collatione confusio augeatur. Perseuerat æquè immortalitas, sed fusca

A sed fusca & tetra, irruente tenebrosa corporeæ mortis caligine. Nam etsi nõ priuatur vita, vitæ tamen beneficiũ suo corpori iam non sufficit vendicare. Quid q ne suã quidẽ spiritualẽ duntaxat vitã retinet sibi? Anima nempe quæ peccauerit, ipsa morietur. Nonne morte ista duplici incursante, illa qualiscunq; immortalitas quã retentat,tenebrosa satis reddi tur & misella? Adde q appetentia terrenorũ(quæ quidẽ omnia ad interitum sunt)densat tenebras, ita vt in anima sic viuente nil à parte aliqua nisi pallida facies & imago quædam mortis apparere cernatur. Cur non enim quæ immortalis est,similia sibi immortalia appetit & æterna: vt quod est, appareat,& quod facta est, viuat? Cęterũ contraria sapit & quærit, & mortalibus sese degeneri conuersatione conformans, immortalitatis candorem quodam mortifero consuetudinis piceo colore denigrat. Quidni mortalium appetitus immortalem mortali similem,immortali dissimilem faciat? Qui tangit picem(ait sapiens) inquinabitur ab ea. Fruendo mortalibus mortalitatẽ se induit, & vestẽ immortalitatis incidente mortis similitudine decoloravit,non exuit. Euã attẽde quomodo eius anima immortalis,immortalitatis suæ gloriæ, fucum mortalitatis inuexit,mortalia vtiq; affectando. Vt quid enim cũ immortalis esset, mortalia non contempsit & transitoria, contenta sibi similibus immortalibus & æternis? Vidit,inquit, lignum q esset pulchrum oculis, & aspectu delectabile,ac suaue ad vescẽdum. Non est tua, ô mulier ista suauitas, B ista delectatio,istaq; pulchritudo. Etsi tua pro parte luti,non tua solius,sed cõmunis cunctis animãtibus terræ. Tua, quæ vere tua est,aliunde & alia: nam æterna est de æternitate. Quid tu animæ tuæ aliã formã, imò deformitatẽ imprimis alienã? Enimuero quod delectat habere,id etiã perdere timet,& timor color est. Is libertatem dum ringit,tegit,& eam nihilominus sibimet reddit dissimilẽ. Quàm dignius sua origine nihil cuperet vbi nihil metueret,ac per hoc à seruili timore isto ingenitã sibi defenderet libertatem, manentẽ in vigore & decore suo. Heu non ita est,mutatus est color optimus. Fugitas & latitas,audis vocem domini dei,& abscondis te. Cur hoc nisi quia qđ amabas times, & libertatis speciem forma seruilis exclusit? Sed & voluntaria illa necessitas & cõtrària lex inflicta in membris (de qua proximo sermone disseruì) eidem incubat libertati, & liberam natura creaturam per propriam ipsius voluntatẽ dum allicit,subiicit seruituti, implens faciem eius iguominia, ita vt vel carne seruiat legi peccati,& non volens. Quia ergo naturæ ingenuitatem,morũm probitate defensare neglexit: iusto authoris iudicio factum est,non quidẽ vt libertate propria nudaretur, sed tamẽ superinduueretur sicut diploide confusione sua. Et bene sicut diploide, vbi veste veluti duplicata manente libertate propter voluntatẽ, seruilis nihilominus conuersatio necessitatẽ C ꝓbat. Hoc de simplicitate, hoc de immortalitate animæ aduertere est: & nil tibi in ea,si bene cõsideres, apparebit quod non sit istiusmodi similitudinis pariter & dissimilitudinis diploide adopertum. An non diplois vbi non innata, sed affixa,& quadam quasi acu peccati assuta simplicitati fraus, immortalitati mors,necessitas libertati ? Neque enim essentiæ simplicitati præscribit duplicitas cordis,non naturæ immortalitati mors,aut voluntaria peccati, aut necessaria corporis non arbitrij libertati necessitas voluntarię seruitutis. Itaque bonis naturæ mala aduentitia dum non succedunt,sed accedunt,turpant vtique ea non exterminant, conturbant non deturbant. Inde anima dissimilis deo, inde dissimilis est & sibi: inde comparata iumentis insipientibus, & similis facta est illis: inde quod legitur cõmutasse gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum: inde homines tanquam vulpes duplicitatis & fraudis foueas habent: & quia pares vulpibus se fecerunt, partes vulpium erunt : inde iuxta Salomonem vnus exitus homini & iumento. Quidni similiter exeat, qui similiter vixit? More bestiali incubuit terrenis, morte bestiali excedet terris. Audi aliud. Quid mirum si similem sortimur exitum, qui & similem habemus introitũ ? Vnde enim hominibus,nisi de similitudine bestiali ille tam intemperans ardor in coitu, tam immoderatus dolor in partu ? Ita homo in conceptu & ortu,in vita & morte comparatus est iumẽtis insipientibus,& similis factus est illis. Quid quod libera creatura sibi subditum appetitum nõ regit vt domina, sed sequitur & obsequitur vt ancilla? Nonne & in hoc se assimilat & annumerat cæteris animantibus quæ natura nõ in libertatem vocauit, sed condidit in seruitutem seruire suo ventri, appetitui obedire? Nonne tali merito confunditur perhiberi vel existimari similis deus? Ideoque ait: Existimasti inique q ero tui similis? Et infert: Arguam te, & statuam contra faciem tuam. Non est sese videntis animæ,deum existimare similem sibi,animæ duntaxat (qualis mea est) peccatricis & iniquę. Eiusmodi nanque arguitur : Existimasti inique (ait) & non dicit, existimasti anima, vel existimasti homo, quòd ero tui similis. Sed si statuatur iniquus ante faciem suam, & contra vultum quendam morbidum putidumque interioris hominis sui fixatur,vt dissimulare aut declinare non queat impuritatem conscientiæ suæ,sed videat, vel inuitus sordes peccatorum suorum,vitiorum inspiciat deformitatem, nequaquam poterit existimare deum fore similem sibi, sed quasi diffidẽs pro tanta dissimilitudine quam videbit, puto exclamabit & dicet: Domine,quis similis tibi? Quod quidem dictũ pro voluntaria illa & nouicia dissimilitudine. Nam manet prima similitudo, & ideo illa plus displicet q ista manet. O quantũ bonum ista,quantumq; malum illa ex mutua tamen collatione vtraq; res in genere suo plus eminet. Cũ ergo anima tantam in se vna rerum distãtiam cernit, quidni clamet inter E spem & desperationem vtique posita: Domine, quis similis tui? Trahitur in desperationem pro tanto malo, sed reuocatur in spem à tanto bono. Inde est, vt quo sibi plus displicet in malo quod in se videt,eo se ardentius ad bonũ quod æquè in se cõspicit trahat,cupiatq; fieri ad quod facta est,simplex & recta,& timens deum,ac recedens à malo. Quidni recedere possit, ad quod accedere potuit? Quidni accedere, à quo recedere potuit? Quod tamen vtrũq; dixerim de gratia præsumendũ,non de natura, sed ne de industria quidẽ. Nempe sapientia vincit malitiã,non industria vel natura. Nec deest occasio præsumendi,ad verbum est conuersio eius. Nõ est apud verbum ociosa animæ generosa cognatio,de qua triduo iam tractamus, & cognationis testis similitudo perseuerans. Dignanter admittit in societatẽ spiritus similẽ in natura. Et certe de ratione naturæ,similis similẽ quærit. Vox requirentis: Reuertere Sunamitis, reuertere vt intuear te. Intuebitur similem,qui dissimilẽ non videbat,sed & se intuendũ prębebit. Scimus quoniã cum apparuerit, similes ei erimus,quoniã videbimus eũ sicuti est. Puta ergo de difficultate magis, q̃ de impossibilitate venire illã percunctationẽ : Domine,quis similis tibi? Aut si hoc magis probas,vox est admirantis. Admiranda prorsus & stupenda illa similitudo quã dei visio comitatur,imò quæ dei visio est,ego autem dico in charitate. Charitas illa visio,illa similitudo est. Quis non stupeat charitatem dei spreti & reuocantis? Merito iniquus arguitur ille qui supra inductus est dei similitudinem vsurpans sibi,cum diligendo iniquitatem,neq; possit se diligere,neq; deum,sic enim habes: Qui diligit iniquitatem,odit animam suã. Facta igitur de medio iniquitate,quæ eam quæ ex parte est dissimilitudinem facit, erit vnio spiritus, erit mutua visio, mutuaq; dilectio. Siquidem veniente quod perfectum est,euacuabitur quod ex parte est, eritq; ad alterutrum casta & consummata dilectio,agnitio plena,visio manifesta, coniunctio firma, societas indiuidua,similitudo perfecta. Tunc cognoscet anima sicut cognita est,tunc amabit sicut amata est,& gaudebit spõsus super sponsam,cognoscens & cognitus,diligens & dilectus,Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deꝰ benedictus in secula. Amen.

Qualiter anima quantuncunque uitiis corrupta adhuc per amorem castum & sanctũ potest redire ad similitudinem sponsi, id est Christi, Sermo LXXXIII.

QVantum quidem regularis hora permisit quã nobis constituimus ad loquendũ, biduum hoc in demonstranda verbi animæque affinitate expensum est. Quæ vtilitas in omni labore isto? Nempe hęc, docuimus omnem animam licet oneratam vitiis,peccatis irretitam,captam illecebris,exilio captiuam,corpore carceratam,luto hęrentem,infixam limo,affixam membris,confixam curis,

G curis,distentam negociis,contractam timoribus,afflictã doloribus,erroribus vagam,solicitudinibus anxiam,suspicionibus inquietam,& postremo aduenam in terra inimicorũ ixta prophetæ vocem, coinquinatam cum mortuis,deputatam cum his qui in inferno sunt,licet inquam sic damnatam,& sic desperatam, docuimus tamen hanc in sese posse aduertere non modo vnde respirare in spem veniẽ, in spem misericordiæ queat, sed etiam vnde audeat aspirare ad nuptias verbi, cum deo inire fœdus societatis non trepidet,suaue amoris iugum cum rege ducere angelorum non vereatur. Quid enim non tute audeat apud eum cuius se insignem cernit imagine, illustrem similitudine nouit? Quid,inquam,vereatur de maiestate,cui de origine fiducia datur? Tantum est vt curet naturæ ingenuitatẽ vitæ honestate seruare, imò cœleste decus quod sibi originaliter inest, dignis quibusdam studeat morũ affectuumq́ue venustare & decorare coloribus. Vt quid enim dormitet industria? Grande profecto in nobis donũ naturæ ipsa est:quæ si minus suas exeq̃atur partes, nõne quod reliquum habet natura in nobis,totum turbabitur,totũ quasi quadam vetustatis operietur rubigine? Id quidem iniuria authori. Et vtiq; ad hoc author ipse deus diuinæ insigne generositatis perpetuo voluit in anima cõseruari,vt semper hęc in sese ex verbo habeat quo admoneatur semper,aut stare cũ verbo,aut redire si mota fuerit. Nõ mota quasi locis migrãs, aut pedibus gradiens, sed mota (sicut substantiæ vtique spirituali moueri est) cum suis affectibus, imò defectibus à se quodammodo in peius vadit,cum se sibi vitæ & morum prauitate dissimilem facit,reddit degenerem: quæ tamen dissimilitudo non naturæ abolitio,sed vitium est, bonum ipsum naturæ quantũ sui cõparatione attollens, tantũ fœdans coniunctione. Iam vero animæ reditus,conuersio eus ad verbũ, reformandę per ipsum,conformandæ ipsi. In quo? In charitate. Ait enim: Estote imitatores dei sicut filij charissimi,& ambulate in dilectione,sicut & Christus dilexit vos. Talis conformitas maritat animã verbo, cũ cui videlicet similis est per naturã,similẽ nihilominus ipsi se exhibet per voluntatẽ,diligens sicut dilecta est. Ergo si perfecte diligit, nupsit. Quid hac conformitate iucundius? quid optabilius charitate? qua fit vt humano magisterio non contenta, per temet ô anima fiducialiter accedens ad verbum, verbo constanter inhęreas, verbũ familiariter percuncteris consulteſq; de omni re,quãtum intellectu capax,tantũ audax desiderio. Vere spiritualis sanctiq; connubij contractus est iste. Parum dixi contractus,cõplexus est. Complexus plane, vbi idem velle, & nolle idem,vnũ facit spiritũ de duobus. Nec verendũ ne disparitas personarum claudicare in aliquo faciat conuenientiam voluntatũ,quia amor reuerẽtiã nescit. Ab amãdo quippe amor, nõ ab honorãdo denominatur. Honoret sane qui horret, qui stupet,qui metuit,qui miratur, vacant hæc omnia penes amãtem. Amor sibi abundat,amor vbi venerit,cæteros in se omnes traducit & captiuat affectus. Propterea quæ amat, amat, & aliud nouit nihil. Ipse qui honori merito, merito stupori & miraculo est,amari tamen plus amat. Spõsus & spõsa sunt. Quam quæris aliam inter sponsos necessitudinẽ, vel connexionem prȩter amari & amare? Hic nexus vincit etiã quod natura arctius vinxit, vinculũ parentum ad filios. Deniq; propter hoc,ait,relinquet homo patrẽ suum & matrẽ suã,& adhærebit sponsæ. Vides iste affectus q̃ sit in sponsis nõ cæteris,tantũ affectibus,sed etiã seipso potentior. Adde q̃ iste sponsus nõ modo amans,sed amor est. Nunquid honor? Contendat quis esse, ego non legi. Legi autẽ quia deus charitas est, & non quia honor est vel dignitas legi,non quia honorẽ non vult deus,qui ait: Si ego pater,vbi est honor meus? Verũ id pater. Sed si sponsum exhibeat,puto quia mutabit vocem, & dicet: Si ego spõsus,vbi est amor meus? Nam & ante ita locutus est. Si ego dominus, vbi est timor meus? Exigit ergo deus timeri vt dominus,honorari vt pater,vt sponsus amari. Quid in his prȩstat,quid eminet? Nẽpe amor. Absq; hoc & timor,pœnam habet, & honor nõ habet gratiã. Seruilis est timor,quãdiu ab amore nõ manumittitur. Et qui de amore nõ venit honor,nõ honor,sed adulatio est. Et quidẽ soli deo honor & gloria,sed horũ neutrũ acceptabit deus, si melle amoris condita nõ fuerint. Is per se sufficit, is per se placet, & pter se. Ipse meritũ,ipse præmiũ sibi est amor,prȩter se nõ requirit causã, nõ fructũ. Fructꝰ eius,vsus eius. Amo,quia amo, amo vt amem. Magna res amor, si tamen ad suum recurrat principium, si suæ originĩ redditus, si refusus fuo fonti semper ex eo sumat vnde iugiter fluat. Solus est amor ex omnibus animæ motibus sensibus atque affectibus, in quo potest creatura etsi non ex ęquo respondere authori, vel de simili mutuam repẽdere vicẽ. Verbi gratia: Si mihi irascatur deus, num illi ego similiter reirascar? Non vtique, sed pauebo,sed contremiscam,sed veniã deprecabor. Ita si me arguat, non re darguetur à me,sed ex me potius iustificabitur. Nec si me iudicabit,iudicabo ego eũ,sed adorabo: & saluans me nõ quærit à me ipse saluari,nec vicissim eget ab aliquo liberari,quia liberat omnes. Si dominatur,me oportet seruire: si imperat, me oportet parere, & non vicissim à domino, vel seruitium exigere, vel obsequiũ. Nunc iam videas de amore q̃ aliter sit. Nam cum amat deus, non aliud vult q̃ amari, quippe non ad aliud amat nisi vt ametur,sciens ipso amore beatos qui se amauerint. Magna res amor,sed sunt in eo gradus. Sponsa in summo stat. Amant enĩ & filij,sed de hereditate cogitãt: quã dum verentur quoquo modo amittere,ipsum à quo expectãt hæreditas,plus reuerentur,minus amant. Suspectus est mihi amor cui aliud quid adipiscendi spes suffragari videtur. Infirmus est qui forte spe subtracta, aut extinguitur, aut minuit. Impurus est qui & aliud cupit. Purus amor mercenarius non est. Purus amor de spe vires non sumit,nec tamen diffidentię damna sentit. Sponsæ hic est, quia hoc sponsa est quæcunque est. Sponsæ res & spes vnus est amor. Hoc sponsa abundat, hoc contentus est sponsus. Nec is aliud quærit,nec illa aliud habet. Hinc ille sponsus, & sponsa illa est. Is spõsis proprius est quem alter nemo contingat, nec filius quidẽ. Denique ad filios clamat, vbi est honor meus? & non vbi est amor meus dicit, seruans sponsæ prȩrogatiuam. Sed & iubetur homo honorare patrem suum & matrem suam,& de amore tacetur: nõ quia nõ amandi sint parentes à filiis, sed quia multi filiorum honorare parentes magis q̃ amare affecti sunt. Esto q̃ honor regis iudicium diligat,sed sponsi amor,imò spousus amor solam amoris vicem requirit & fidem. Liceat proinde redamare dilectam,quidni amet sponsa,& sponsa amoris? Quidni ametur amore? Merito cunctis renuncians affectionibus aliis, soli & tota incumbit amori, quæ ipsi respondere amori habet in redhibendo amore. Nam & cum se totam effuderit in amorem: quantũ est hoc ad illius fontis perenne profluuium?

Non plane pari vbertate fluunt amans & amor, anima & verbum, sponsa & sponsus, creator & creatura, non magis q̃ sitiens & fons. Quid ergo? Peribit propter hoc, & ex toto euacuabitur nupturę votum, desiderium suspirantis, amantis ardor, præsumentis fiducia, quia non valet ex ęquo currere cum gigante, dulcedine cum melle contendere, lenitate cum agno, candore cum lilio, claritate cum sole, charitate cum eo qui charitas est? Nõ. Nam etsi minus diligit creatura, quoniã minor est, tamen si ex tota se diligit, nihil deest vbi totũ est. Propterea (vt dixi) sic amare, nupsisse est: quoniã non potest sic diligere, & parũ dilecta esse: vt in cõsensu duorũ integrũ stet perfectumq́; connubiũ: nisi quis dubitet animã à verbo & prius amari, & plus. Prorsus & prævenitur amãdo, & vincitur. Fœlix quæ meruit præueniri in tãtę benedictione dulcedinis. Fœlix cui tantę suauitatis complexum experiri donatũ est. Quod non est aliud q̃ amor sanctus & castus, amor suauis & dulcis, amor tantę serenitatis, quantę & synceritatis, amor mutuus, intimus, validusq́ue, qui nõ in carne vna, sed vno plane in spiritu duos iungat, duos faciat iam non duos, sed vnũ, Paulo ita dicente: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. Et nũc potius eam super his audiamus quam facile magistram de omnibus fecit, & magistra vnctio, & frequens experiẽtia. Nisi forte id melius seruamus in aliud sermonis principiũ, ne rem bonam coarctemus inter angustias huius iam propemodum finiẽdi. Et si probatis, facio finem etiam ante finem: vt famelici tempestiue conueniamus eras ad delicias sanctæ animæ, quibus beata meretur frui cum verbo, & de verbo sponso vtique suo Iesu Christo domino nostro: qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Quod

Quod anima quærens deum, præuenta est ab eo, & quid sit illa quæsitio in qua iam ab eo præuenta est, Ser. LXXXIIII.

IN lectulo meo per noctes quęsiui quẽ diligit anima mea. Magnum bonum quærere deum. Ego hoc nulli in bonis animę secundum existimo. Primum in donis, vltimum in profectibus est. Virtutum nulli accedit, cedit nulli. Cui accedat quam nulla præcedit? Cui præcedat quæ omnium magis consummatio est? Quæ enim virtus asscribi possit non quærenti deum: aut quis terminus quęrẽti deũ? Quærite (inquit) faciẽ eius semp. Existimo, quia nec cum inuentus fuerit, cessabitur à quærendo. Non pedum passibus, sed desideriis quęritur deus. Et vtique non extũdit desiderium sanctum fœlix inuentio, sed extendit. Nunquid consummatio gaudij, desiderij consumptio est? Oleũ magis est illi: nam ipsum flamma. Sic est. Adimplebitur lętitia, sed desiderij non erit finis, ac per hoc nec quærendi. Tu vero cogita, si potes, quęritandi hoc studium sine indigentia, & desiderium sine anxietate. Alterum profecto præsentia, alterum copia excludit. Nunc iam videte cur ista premiserim. Nimirum, vt omnis inter vos anima quærens deum, ne magnum bonum in magnum sibi detorqueat malũ, nouerit se prȩuentam in illo, & antè quæsitam q̃ quærentem. Sic enim de magnis bonis mala oriri non minima solẽt: cum facti eximij de bonis domini, vtimur donis tanquam non datis, non damus gloriam deo. Ita profecto qui maximi videbantur pro acceptа gratia, pro non redhibita minimi reputãtur apud deum. Ego autem parco vobis. Vsus sum modestioribus vocibus, maximo, minimo q̃q;, sed quod sentio non expressi. Discrimen inuolui, ipse nudabo: optimum pessimumq́; dixisse debuerã. Nã vere & absque dubio, eo quisque pessimus quo optimus, si hoc ipsum quo est optimus asscribat sibi. Nempe pessimũ hoc. Quod si dicat qs: abfit, agnosco, gratia dei sum id quod sum: studeat autem captare gloriolam pro gratia quam accepit: nonne fur est & latro? Audiat qui eiusmodi est: Ex ore tuo te iudico serue nequam. Quid nequius seruo vsurpante sibi gloriam domini sui? In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea. Quærit anima mea verbum, sed quę à verbo prius quęsita sit. Alioquin semel à facie verbi egressa vel ejecta, non reuertetur oculus eius vt videat bona si non requiratur à verbo. Quasi vero aliud anima nostra sit, q̃ spiritus vadens & non rediens, si sibi fuerit derelicta. Audi profugam & deuiam, quid doleat, & quid petat: Erraui, ait, sicut ouis quę periit, quęre seruum tuũ. O homo redire vis? Sed si in voluntate res est, quid opem flagitas? Quid aliunde mendicas, in quo abundas tu tibi? Palam est, quia vult & non potest, sed spiritus est vadens & non rediens, etsi is sit longius agens qui nec vult: quãquam non omnino illam animam expositam dixerim vel relictam, quæ reuerti cupit, & requiri petit. Vnde enim voluntas hæc illi? Inde (ni fallor) q̃ à verbo visitata iam sit & quæsita: nec ociosa quæsitio, quæ operata est voluntatem, sine qua reditus esse non poterat. Sed non sufficit semel quæri: tantus est animæ languor, tantaq́ue in reditu difficultas. Quid enim si vult? lacet voluntas, vbi facultas non suppetit. Nam velle adiacet mihi, inquit, perficere autem bonum non inuenio. Quid ergo ille quem de psalmo induximus, quærit? Non plane aliud quàm quæri, quod non quæreret nisi quæsitus fuisset, & rursum nõ quęreret, si quęsitus satis fuisset. Quod & postulat, quęre, inquiens, seruum tuũ, vt qui dedit velle, det & perficere pro bona voluntate. Mihi tamen non videtur istiusmodi animæ posse competere locus præsens, quæ secundã gratiam necdũ percepit, volens quidẽ, sed non valens adire quem diligit anima sua. Nã quomodo potest illi cõuenire quod ibi sequitur, surgere & circuire ciuitatem, sed & p vicos & plateas quærere dilectum, quæ eget ipsa quæriẽ? Faciat hoc quæ potest, tãtũ se meminerit quęsitã prius, sicut & prius dilectã, atq; inde esse & quod quærit, & quod diligit. Oremus & nos charissimi, vt cito anticipent nos misericordiæ istę, quia pauperes facti sumus nimis, quod nõ de omnib⁹ nobis dico. Scio enĩ q̃plurimos vestrũ ambulãtes in dilectiõe qua Christꝰ dilexit nos, & in simplicitate cordis quærẽtes illum. Sed sunt aliqui (quod tristis dico) qui nullum nobis adhuc in se dedere iudicium huius tam salutaris anticipationis, ac per hoc nec suæ salutis, homines seipsos amantes non dominũ, & quærentes quæ sua sunt, non quæ domini. Quæsiui (ait illa) quẽ diligit anima mea. Nempe huc te prouocat anticipantis benignitas illius qui te & prior quęsiuit, & prior dilexit. Minime prorsus nisi prius quęsita quæreres, sicut nec diligeres nisi dilecta prius. Nõ in vna tantũ benedictione, sed in duabus præuenta es, dilectione & quæsitione. Dilectio causa quæsitionis, quęsitio fructus dilectionis est & certitudo. Dilecta es, ne ad supplicium potius quęsitam suspiceris: quæsita es, ne frustra dilectam conqueraris: vtraque tam amica comperta suauitas, & ausum dedit, & verecundiam depulit, & reditum persuasit, & mouit affectum. Hinc zelus, hinc ardor iste quęrendi quem diligit anima tua, quia profecto nec non quęsita quęrere poteras, nec non quęrere quęsita nunc potes. Sed noli obliuiscі vnde huc veneris. Et vt in me potius transfigurẽ quę dicuntur (id enim tutius) tu ne es, ô anima mea, quæ relicto viro tuo prior cum quo tibi bene fuerat, primam fidem irritam fecisti, iens post amatores tuos? Et nũc quoad libuit fornicata cum illis, fortè & contempta ab illis, audes impudens, & frontosa velle reuerti ad illum quem superba contempsisti? Quid? Digna latebris quæris lucem, & curris ad sponsum, dignior plagis quàm oculis? Mirum si non pro spondẽtem audierit: Non timeo, quia amo: quod non amata omnino non facerem. Itaque etiam amor. Nihil dilectę timendum. Paueant quę nõ amant. Quidni assidue inimicitias suspicentur? Ego vero amans, amari me dubitare non possum, non plus q̃ amare. Nec possum vereri vultum cuius sensi affectum. In quo? In eo q talem nõ modo quæsiuit, sed & affecit, fecitq; certam proinde de quæsitu. Quidni respondeam in quęsitu, cui in affectu respondeo? Nunquid irascetur quæsitus, qui etiam contemptus dissimulauit? Quinimmo non repellet requirentem, qui & contemnentem requirit. Benignus est spiritus verbi, & benigna nunciat mihi, intimans & suadens de verbi & zelo desiderioq;, quod vtique sibi non potest esse absconditum. Scrutatur alta dei, conscius earum quas cogitat cogitationes pacis & non afflictionis. Quidni animer ad quærendum experta clementiam, & persuasa de pace? Fratres, hoc suaderi, à verbo quæri est: persuaderi, inueniri est. Sed non omnes capiunt hoc verbum. Quid faciemus paruulis nostris (illos loquor qui adhuc inter nos incipientes sunt, non tamen insipientes) cum teneant initium sapientiæ, subiecti inuicem in timore Christi? Vnde illis inquam facimus fidem q̃ hæc ita se habeant penes sponsum, cum ipsi talia agi secum necdũ persenserint? Sed mitto eos ego ad talem cui decredere non debeant. Legant in libro, quod in corde altero, quia nõ cernũt, non credunt. Est scriptum in prophetis: Si dimiserit vir vxorem suam, & illa recedens duxerit virum alium: nunquid reuertetur vltra? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: & tamen reuertere ad me dicit dominus, & ego suscipiam te. Verba domini sunt: non est fas suspendere fidem. Credant quod non experiuntur, vt fructum quandoque experientiæ fideі merito consequantur. Satis arbitror declaratũ, quid sit, quæri à verbo, & quæ hæc sit necessitas non verbo, sed animæ: ni si q̃ quæ experta est, & plenius ista nouit & fœlicius. Restat vt sequenti tractatu doceamus sitientes animas quærere à quo quæsitæ sunt, vel potius id discamus ab illa quæ hoc loco inducitur quærens ipsum quem diligit anima sua sponsum animæ Iesum Christum dominum nostrum, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

De septem necessitatibus propter quas anima quærit verbum: quæ tandem reformata accedit ad eius dulcedinem contemplandam atque perfruendam. Ser. LXXXV.

IN lectulo meo quæsiui quẽ diligit anima mea. Ad quid? Dictum est, & iterare superfluum: propter quosdam tamen qui non interfuerunt cũ tractaretur, dico aliquid breuiter, & quod fortasse ne hos quidẽ qui interfuerũt, audire pigebit. Nec enĩ totũ dici tũc potuit. Querit aia verbũ cui cõsentiat ad correctionẽ, quo illuminet ad cognitionẽ, cui innitat ad virtutẽ, quo reformet ad

G sapientiam,cui conformetur ad decorē,cui maritetur ad fœcunditatem, quo fruatur ad iucunditatem. Propter has omnes causas querit anima verbum. Non ambigo esse q̄ plures & alias,sed hæ interim occurrunt. Poterit autem si cui cordi fuerit,facile alias atque alias aduertere in semetipso. Siquidem multæ sunt auersiones nostræ, multæ & infinitæ animæ necessitates,& anxietatum non est numerus. At verbū diuius pleniusq; superabundat in bonis, vtpote sapientia vincit malitiam,vincens in bonis mala. Et nunc harum quas posui, accipite rationem. Et primo quod primum est,videte quemadmodum consentiat ad correptionem. Legimus verbum in euangeliis loquens : Esto consentiens,inquit,aduersario tuo, *Matt.5. d*
dum es cum illo in via,ne forte tradat te iudici,& iudex tortori. Quid consultius? Verbi consilium est(ni fallor)se aduersarium protestantis, q; aduersetur carnalibus desideriis *Psal.94.b.*
nostris dum dicit,semper hi errant corde. Tu vero qui hæc audis,si pauens cœperis velle fugere à ventura ira:credo solicitus eris quōmodo huic consentias aduersario qui tibi illam tam terribiliter intentare videtur. At istud impossibile, nisi dissentias tecum,nisi tibimet aduerseris,nisi graui & vigili lucta tuipse contra teipsum insatigabiliter prælieris:posstremo nisi valefacias inueteratę consuetudini,innatęq; affectioni. Id quidem durum. Si tuis attemperaueris viribus,tale
H erit,ac si in vno digitorum tuorum torrentis impetum sistere,aut ipsum denuo coneris Iordanem cōuertere retrorsum. Quid facies? Quære verbum cui consentias,ipso faciente vt consentias. Fuge ad illum qui aduersatur,per quem talis fias cui iam nō aduersetur,vt blandiatur qui minabatur,& fit ad immutandum efficacior insusa gratia,q̄ intensa ira. Hæc prima(vt opinor)necessitas ob quā anima incipit quærere verbum. Sed si ignoras quid ille velit cui iam voluntate cōsentis,nonne & de te dicetur,quia zelum dei habes,sed non secundum scientiam? Et ne hoc leue existimes, memineris scri
1.Cor.14 g ptum,quia ignorans ignorabitur. Scire vis quid consulā, & in hac necessitate? Quod in prima. Meo consilio nunc quoq; ibis ad verbum,& docebit te vias suas,ne volendo quidē,sed ignorando bonum dum curris contingat excurrere,& errare
Psal.118.r. in inuio & non in via. Lux est enim verbum. Declaratio deniq; sermonum illuminat,& intellectum dat paruulis. Beat⁹
Ibidem. o es si dicas & tu: Lucerna pedibus meis verbum tuum,& lumen semitis meis. Nec parum profecit anima tua, cuius immutata voluntas,cuius illuminata ratio est vt bonum,& velit & nouerit. In altero vitam, in altero visum recepit. Nam & malum volendo mortua erat,& bonum ignorando cæca.
Iam viuit,iam videt,iam stat in bono, sed ope & opere ver
1.Cor.10.c bi. Stat manu verbi leuata veluti super pedes duos,deuotionem & agnitionem. Stat inq̄, sed sibi putet dictum : Qui se
I existimat stare,videat ne cadat. Putasne stare p se possit quę
Psal.32.b surgere per se non potuit? Non opinor. Quid enim? Verbo domini cœli firmati sunt,& terra stabit sine verbo? Cur ergo si stare per se poterat,orabat homo de terra:cōfirma me,in-
Ibi.118. d quiens,in verbis tuis? Denique & probarat. Eius ipsius illa
Psal.117. b vox fuit: Impulsus euersus sum vt caderem,& dns suscepit me. Quæris quis ille impulsor? Non est vnus. Impulsor diabolus est,impulsor mundus,impulsor homo. Quis iste homo sit quęris? Quisq; sui. Noli mirari,vsq; adeo homo impulsor sibi est,& suimet præcipitator, vt non sit quod ab altero im
1. Pet.3.c pulsore formides,si ipse à te proprias cōtineas manus. Quis enim,inquit,vobis nocere poterit,si boni æmulatores fueritis? Manus tua consensus tuus: si diabolo suggerente vel seculo suadente quod non oportet,assensum tuum tenueris,& nō dederis mēbra arma iniquitati,nec pmiseris regnare peccatū in tuo mortali corpore: bonū te æmulatorē probasti,
Roma.13.a cui malitia omnino nil nocuit,vide ne magis profuerit. Scriptum est enim: Bonum fac,& habebis laudem ex illa. Confu
Psal. 18 .d si sunt qui quærebant animam tuam,tu vero cantabis: Si mei
Eccli.30.d non fuerint dominati, tunc immaculatus ero. Boni plane æmulatoris insigne dedisti,si consilio sapientis misereris animæ tuæ,si omni custodia seruas cor tuum, si iuxta Apostolū
1.Cor.5.d teipsum castum custodis. Alioquin & si vniuersum mundū
Matt.16. d lucreris,animæ autem tuæ detrimentum patiaris, non plane bonum te censemus æmulatorem, quoniamquidem nec saluator. Cū igitur tres sint stanti imminentes stratores,horum diabolus liuore malitiæ, mundus vento vanitatis,homo se- K
metipsum pondere suæ corruptionis impellit. Impellit diabolus,sed non euertit,siquidem tuū illi negaueris assensum.
Denique habes: Resistite diabolo,& fugiet à vobis . Iste *Iaco.4.b*
est qui stātes in paradiso impulit inuidus & euertit, sed consentientes, non resistentes. Iste est qui seipsum de cœlo superbus nullo impellente præcipitauit: vt scias multo magis hominē suo ipsius casui imminere,quem propriæ substantiæ pondus grauat. Est & mundus impulsor,quia in maligno po situs est: impellit omnes,sed solos euertit amicos suos,id est consentaneos sibi. Nolo esse amicus mundi,ne cadā. Nā qui vult esse huius mundi amicus,inimicus dei constituitur,quo vtique nullus grauior casus. Ex quib⁹ satis claret q̄ sit homo præcipuus impulsor sui; qui suo sine alieno impulsu cadere potest,alieno absque suo cadere non potest. Cuinam horum præcipue resistendum? Nempe huic qui eo molestior quo interior solus deiicere sufficit, cum sine ipso alij possint facere nihil. Non sine causa sapiēs expugnatori prætulit vrbiū *Prou.16.d*
virū qui animo dominatur. Multū hoc ad te, opus virtute habes,& non quacūq;,sed qua induaris ex alto. Ipsa enim si perfecta sit, facile sic animū victorem sui,& sic inuictū reddit ad omnia. Est quippe vigor animi cedere nescius pro tuenda ratione. Aut si magis probas, vigor animi immobiliter stantis
L cum ratione vel pro ratione. Vel sic: Vigor animi quod in se
Psal.23.a est omnia ad rationem cogens vel dirigens. Quis ascendet in montem domini? Huius ad verticem montis,id est ad virtutis perfectionē quisq; conscendere adorietur,sciet profecto q̄ sit ascensus arduus,& casus concitus absq; verbi adiu-
Cant.8.c. torio. Fœlix anima quæ angelis spectantibus præbuit gaudiū pariter & miraculum sui,vt audiret de se loquentes: Quæ est ista,quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum? Alioquin frustra nititur,si non innititur. Sane etiam contra se innitēs inualesceat,& facta seipsa validior
Philip. 4.c coget pro ratione vniuersa: iram,metum,cupiditatem & gaudiū veluti quendā animi currū bonus auriga reget: & in captiuitatē rediget omnem carnalem affectū, & carnis sensum ad nutū rationis in obsequiū virtutis. Quidni omnia possibi
Mar.9.d lia sint innitenti super eū qui omnia potest? Quantæ fiduciæ vox,omnia possum in eo qui me confortat? Nil omnipotētia
Psal.118.r. verbi clariorem reddit,q̄ q omnipotētes facit omnes qui in se sperant. Deniq; omnia possibilia sunt credenti. An non omnipotēs cui omnia possibilia sunt? Ita animus si non præsumat de se,sed si confortetur à verbo,poterit vtiq; dominari sui,vt non dominetur ei omnis iniustitia. Ita inq̄ verbo innixū,& indutū virtute ex alto,nulla vis,nulla fraus, nulla iā illecebra poterit,vel stātē deiicere,vel subiicere dominātē.
Vis non timere impulsorē? Non veniat tibi pes superbiæ, M
& manus impellentis non moueat te. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem. Ibi diabolus & angeli eius corfuerunt,q̄ licet non pulsi extrinsecus,expulsi sunt tamen, nec potuerūt stare. Deniq; in veritate non stetit,qui non iunix⁹ est verbo,
Esa.14.d. qui in sua virtute cōfisus est. Et ideo fortassis sedere voluit, quia stare nō valuit. Dicebat enim: Sedebo in mōte testamē
Luc. 10.c. ti. Cæterum deo aliter iudicante,nec stetit,nec sedit, sed cecidit: dicēte domino: Videbā satanā sicut fulgur de cœlo ca
Ioan.15.d. dentem. Ergo qui stat,si non vult cadere,non fidat sibi,sed natatur verbo. Verbum loquitur: Sine me nihil potestis facere. Ita est,nec surgere ad bonum,nec stare in bono possumus
Psal.39.d. sine verbo . Tu ergo qui stas,da gloriam deo, & dic: Statuit supra petram pedes meos,& direxit gressus meos. Cuius manu erigeris,ipsius necesse est virtute tenearis. Hæc pro eo q̄ dixi opus nos habere verbo cui innitamur ad virtutem. Nūc iā videndum est de eo quod item memoraui,p verbū scilicet nihilominus nos reformari ad sapientiam. Verbum virtus, verbū sapientia est. Sumat ergo anima de virtute virtutem, ac de sapientia sapientiam, & vni verbo munus vtrūq; assecubat. Alioquin si aliunde aut vtrāque,aut alterutram arroget sibi: neget etiam simul, vel de fonte riuum, vel de vite vinū, vel lumen oriri de lumine. Fidelis sermo: Si quis,inquit,in- *Iaco.1.d.*
diget sapientia,postulet à deo,qui dat omnibus affluenter,& non improperat: & dabitur ei. Hæc ille. Ego vero haud secus de virtute senserim. Cognata virtus sapientiæ est. Donū dei virtus est,deputanda in donis optimis,descendens & ipsa de
sursum

A sursum à patre verbi. Et si quis existimet id per omnia eam quod sapientiam esse, non inficior,sed in verbo,nō in anima. Quæ enim in verbo pro eius singulari diuinæ naturæ simplicitate vnum sunt,vnum tamen effectum in anima non habēt, sed ad illius varias & diuersas necessitates veluti diuersa sese participanda accommodant. Iuxta quam rationem profecto aliud est animo virtute agi,& aliud sapientia regi : aliud dominari in virtute,aliud in suauitate deliciari. Licet nāque & sapientia potēs,& virtus suauis existat: vt tamen proprias quibusque reddamus vocabulis significantias, vigor virtutem, sapiētiam placiditas animi cum spirituali quadam suauitate demonstrat . Hanc puto ab Apostolo designatam, vbi post multa hortamenta pertinentia ad virtutem, adiecit,
2. Cor.6.d quod sapientiæ est: In suauitate,in spiritu sancto . Igitur stare,resistere,vim vi repellere,quæ vtique in partibus virtutis deputantur,honor quidem,sed labor est. Non est enim idipsum honorem tuum laboriose defendere , & quiete possidere. Non est idem virtute agi,& virtute frui. Quicquid virtus
Eccli.38. c elaborat, sapientia fruitur : & quod sapientia ordinat, deliberat, moderatur, virtus exequitur. Sapientiam scribe in ocio,ait sapiens . Ergo sapientiæ ocia negocia sunt, & quo ociosior sapiētia, eo exercitatior in genere suo. E regione virtus exercitata clarior est,eoq; probatior quo officiosior. Et si quis sapientiam virtutis amorem diffinierit, nō à vero de-
B uiare videbitur. Vbi autem amor est, labor nō est,sed sapor. Et forte sapientia à sapore denominatur, q̄ virtuti accedēs quoddam veluti condimentum sapidam reddat, quæ per se insulsa quodammodo & aspera sentiebatur. Nec duxerim reprehendendum si quis sapientiam saporem boni diffiniat. Hunc saporem perdidimus ab ipso pene exortu generis nostri . Ex quo cordis palatum sensu carnis prævalente infecit virus serpentis antiqui,cœpit animę non sapere bonum,ac sa-
Gene.8.d. por noxius subintrare . Deniq; proni sunt sensus hominis, & cogitationes in malum ab adolescētia,hoc est ab insipientia primæ mulieris . Ita insipientia mulieris saporē boni exclusit,quia serpētis malitia mulieris insipientiam circūuenit. Sed vnde malitia visa est vicisse ad tempus , inde se victam dolet in æternum. Nam ecce denuo sapientia mulieris cor & corpus impleuit,vt qui per fœminam deformati in insipientiam sumus,per fœminam reformemur ad sapientiā. Et nunc assidue sapientia vincit malitiam in mentibus ad quas intrauerit,saporē mali quē illa inuexit,sapore exterminās meliori. Intrans sapientia dum sensum carnis infatuat,purificat intellectum,cordis palatum sanat & reparat . Sano palato sapit iam bonum, sapit ipsa sapientia,qua in bonis nullum melius.
Quam multa fiunt bona,& non sapiunt facientibus: siquidem non sapore boni ad illa, sed aut ratione aut qualicūque
C occasione, seu necessitate impelluntur: & econtrario multis quæ faciunt non sapiunt mala,sed ad hæc inducūtur,aut metu,aut cupiditate rei cuiuspiam potius q̄ sapore mali. Qui autē transierunt in affectū cordis,aut sapientes sunt,& ipso delectantur sapore boni,aut maligni sunt, & ipsa complacet sibi malitia,etiam nulla spe alterius commodi blandiente. Malitia vero quid nisi sapor est mali? Beata mēs quā sibi totā vēdicauit sapor boni,& odiū mali. Hoc reformari ad sapientiam est, hoc sapientiæ victoriam fœliciter experiri. Nam in quo euidentius sapientia vincere malitiā cōprobatur, q̄ cum excluso sapore mali,qui nō aliud q̄ ipsa malitia est,boni quidā intimus sapor mētis intima occupare tota suauitate senti
Psal.26.d. tur? Itaq; ad virtutē spectat tribulationes fortiter sustinere,
Psal.33.b ad sapientiā gaudere in tribulationibus. Cōfortare cor tuū, & sustinere dominum, virtutis est: gustare & videre qm̄ suauis est dominus,sapientię est. Et vt magis ex pprio bono naturæ bonū quodq; clarescat: modestia animi probat sapiētē; constātia virū virtutis ostendit. Et bene post virtutē sapientia,q̄ virtus sit quoddā quasi stabile fundamētū super quod
prou.9.a sapiētia ædificet sibi domū. Oportuit aūt præcedere notitiā boni,qa non est societas luci sapiētiæ,& tenebris ignorātię. Oportuit & bonā voluntatē,quia in maleuolā animā non introibit sapiētia. Iam si in voluntatis mutatione reddita innotuit animæ vita,in eruditione sanitas,in virtute stabilitas, in sapiētia postremo maturitas: supereſt vt decorē illi inue-
Psal.44.d. niamus,sine quo speciosо forma præ filiis hominum placere non potest. Denique audit,quia concupiscet rex decorē tuū. D
Quanta enumerauimus animæ bona,dona verbi,voluntatem bonam, scientiam,virtutem,sapiētiam,& nihil horum verbū rex concupiscere legitur: sed tātum concupiscet, inquit, rex *Psal.92.d.*
decorem tuum. Ait propheta : Dominus regnauit,decorem induit . Quidni imagini suæ pariter & sponsę simile cupiat indumentum? Tanto profecto sibi charior illa quanto similior sibi. In quo ergo animæ decor? an forte in eo quod honestum dicitur? Hoc interim sentiamus, si melius non occurrit. De honesto aūt exterior interrogetur conuersatio, nō q̄ ex ea honestum prodeat, sed per eam. Nam in conscientia & habitatio eius & origo. Siquidem claritas eius testimonium conscientiæ. Nihil hac luce clarius,nihil hoc gloriosius testimonio,cum veritas in mente fulget, & mens in veritate se videt. Sed qualē? Pudicam, verecundam, pauidam, circunspectam,nihil penitus admittentem quod euacuet gloriam conscientię attestantis , in nullo consciam sibi quod erubescat præsentiam veritatis,quo cogatur auertere faciem quasi confusam & repercussam à lumine dei. Hoc plane, hoc illud decorum est,quod super omnia bona animę diuinos oblectat aspectus,& nos nominamus ac diffinimus honestum. Cum autem decoris huius claritas abundantius intima cordis repleuerit, prodeat foras necesse est tanq̄ lucerna latens sub mo- *Mat.5. b*
dio,imò lux in tenebris lucens,latere nescia. Porro effulgen- *Ioan.1. a*
tem & veluti quibusdam suis radiis erumpentem mentis simulacrum corpus excipit , & diffundit per mēbra & sensus, E
quatenus omnis inde reluceat actio,sermo,aspect⁹, incessus, risus; si tamen risus mixtus gravitate, & plenus honesti.
Horum & aliorum profecto artuum sensuumq; motus,gestus & vsus cum apparuerit serius,purus,modestus,totius expers insolentiæ atque lasciuię,tum leuitatis,tum ignauiæ alienus,æquitati autem accommodus,pietati officiosus: pulchritudo animę palam erit,si tamen non sit in spiritu eius dolus. Potest enim fieri vt simulentur omnia hæc, & non ex abundantia cordis taliter moueantur. Et vt magis eluceat is animę decor, ipsum si placet honestum in quo hunc locandum censuimus,diffiniatur mentis ingenuitas solicita seruare cum conscientia bona famę integritatem. Vel iuxta Apostolum, *2.Cor. 8.d*
prouidere bona,non tantum coram deo,sed etiam coram hominibus. Beata mens quæ hoc se induit castimoniæ decus,& quendam veluti cœlestis innocentiæ candidatum, per quē sibi vendicet gloriosam conformitatem,non mundi,sed verbi, *Sap.7. d*
de quo legitur q̄ sit candor vitæ æternæ, splendor & figura *Heb.1.a.*
substantiæ dei. Ex quo iam gradu audet quæ huiusmodi est cogitare de nuptiis. Quidni audeat,eo se nubilem,quo similem cernēs? Non terret celsitudo quam sociat similitudo, amor conciliat, professio maritat . Professionis forma hæc
Psal.118. o est: Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Hanc secu- F
ti Apostoli aiebant: Ecce nos reliquimus omnia,& secuti sumus te. Simile est illud quod in carnali quidem dictum,Chri- *Mat.19.d*
sti & ecclesiæ cōnubium spirituale signauit: propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhærebit *Ephe.5.g*
vxori suæ: & erunt duo in carne vna. Et apud prophetā gloriatio maritatę: Mihi autem adhærere deo bonum est: ponere in domino deo spem meam. Ergo quam videris animā reli- *Psal.72.d.*
ctis omnibus verbo votis omnibus adhærere: verbo viuere: verbo se regere,de verbo concipere quod pariat verbo: quæ possit dicere, mihi viuere Christus est & mori lucrum: puta coniugem,verbo q; maritatam. Confidat in ea cor viri sui,sciens fidelem,quæ prę se omnia sprouerit, omnia arbitretur vt stercora vt sibi ipsum lucrisaciat. Talem nouerat de quo dicebat: Vas electionis est mihi iste. Prorsus pia mater & fide- *Acto.9.c*
lis viro suo anima Pauli cum diceret : Filioli mei, quos ite- *Gala.4.c*
rum parturio donec formetur Christus in vobis. Sed attende in spirituali matrimonio duo esse genera pariendi: & ex hoc etiam diuersas soboles, sed non aduersas: cum sanctæ matres aut prædicando animas,aut meditando intelligentias pariunt spirituales . In hoc vltimo genere interdum excedit & seceditur etiam à corporeis sensibus,vt sese non sentiat quæ verbum sentit. Hoc fit cum mens ineffabili verbi illecta dulcedine , quodammodo se sibi furatur, imò rapitur atque elabitur à se ipsa vt verbo fruatur. Aliter sane afficitur mens fructificans verbo, aliter fruens verbo. Illic solicitat

G necessitas proximi, hic inuitat suauitas verbi. Et quidem læta in prole mater, sed in amplexibus sponsi lætior. Chara pignora filiorum, sed oscula plus delectant. Bonum est saluare multos: excedere autem & cum verbo esse, multo iucundius. At quãdo hoc, aut quandiu hoc? Dulce commercium: sed breue momentum, & experimẽtum raruum: hoc est quod supra post alia memini me dixisse, quærere vtique animam verbum, quo fruatur ad iucunditatem. Pergat quis forsitan quærere à me etiam verbo frui quid sit? Respondeo. Querat potius expertum à quo id quærat. Aut si & mihi experiri daretur, putas me posse eloqui quod ineffabile est? Audi expertum: Sitio, inquit, mẽte excedimus deo, siue sobrij sumus vobis: hoc est. Aliud mihi cum deo, solo arbitro deo: aliud vobiscum mihi. Illud licuit experiri, sed minime loqui, in hoc ita descendo vobis, vt & ego dicere, & vos capere valeatis. O quisquis curiosus es scire quid sit hoc verbo frui, para illi non aurem, sed mentem. Non docet hoc lingua: sed docet gratia. Absconditur à sapientibus & prudentibus, & reuelatur paruulis. Magna fratres, magna & sublimis virtus humilitas, quæ promeretur quod nõ docetur, digna adipisci quod non valet addisci, digna à verbo & de verbo concipere quod suis ipsa verbis explicare non potest. Cur hoc? non quia sit meritum, sed quia sic placitum coram patre verbi sponsi animæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

2. Cor. 5. c.

Mat. 11. d

H

De cautela & uerecundia sponsæ quærentis uerbum: & de commendatione uerecundiæ. Ser. LXXXVI.

NOn est quod à me iam quæratur cur quærat anima verbum, satis superq; id intimatũ supra. Age prosequamur reliqua presentis capituli, duntaxat quę ad mores spectant. Vbi primam nunc aduerte sponsę verecundiam, qua nescio an quicquam gratius aduerti in moribus hominum queat. Hanc primo omnium libet quodã modo in manibus sumere, & quasi speciosum quendam florẽ decerpere loco, nostris q; apponere adolescentibus. Nõ quia non sit & in prouectiori ætate omni studio retinenda, quę est certe omnium ornatus ætatum: sed q; teneræ gratia verecundię in teneriori ætate amplius pulchrius q; eniteat. Quid amabilius verecundo adolescente, q̃ pulchra hæc & q̃ splendida gemma morum in vita & vultu adolescẽtis, q̃ vera & minime dubia bonę nuncia spei, bonę indolis index? Virga disciplinæ est illi qui pudendis affectibus imminens, lubricę ætatis motus actus q; leues coerceat, comprimat insolentes. Quid ita turpiloqui & omnis deiceps turpitudinis fugitãs? soror continentiæ est. Nullum æquè manifestum iudicium co

1 lumbinę simplicitatis: & ideo etiam testis innocentiæ. Lãpas est pudicę mentis iugiter lucens, vt nil in ea turpe vel indecorum residere attentet, quod non illa illico prodat. Ita expũctrix malorum, & propugnatrix puritatis innatę, specialis gloria conscientiæ, & famę custos, vitæ decus, virtutis sedes, virtutum primitiæ, naturæ laus, & insigne totius honesti. Rubor ipse genarum quem forte inuexerit pudor, quantum gratiæ & decoris suffuso afferre vultui solet? Vsque adeo genuinum animi bonũ verecundia est, vt & qui male agere nouerentur, videri tamen verecundentur, dicente domino: Omnis qui male agit, odit lucem. Sed & qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt: opera nimirum tenebrarum & digna latebris, tenebris occultantes. Interest tamen, q̃ occulta dedecoris, quę verecundia horum non habere, sed prodere erubescit, sponsæ verecundia omnino non operit, sed expuit, sed propellit. Idcirco ait sapiens: Est pudor adducens peccatum, & est pudor adducens gloriã. Quærit sponsa verbum verecunde quidem, quia in lectulo, quia p noctes: sed hęc verecundia habet gloriã, non peccatum. Quærit hoc ad purificationem conscientiæ: quærit ad testimoniũ, vt possit dicere: Gloria mea hęc est testimonium conscientiæ R meæ. In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea. Verecundia tibi, si aduertis, & loco signatur & tempore. Quid tam amicum verecundo animo q̃ secretum? Porro secretum & nox & lectulus habet. Denique orare volentes iubemur intrare cubiculum: vtique secreti gratia. Id quidem ad cautelã: ne coram orãtibus laus humana orationis furętur fructum, frustretur effectum. Sed doceris nihilominus verecũdiam sententia hac. Quid tam proprium verecundiæ q̃ propriasvitare laudes, vitare iactantiam? Patet q̃ signanter & ad verecundiam orantibus petere, secretum indixerit pudoris filius & minister. Quid tam indecorum maxime adolescenti q̃ ostentatio sanctitatis? Cum tamen ab hac potissimum ætate aptum profecto capiatur temporaneum q̃ religionis exordium, Hieremia dicente: Bonum est homini, si portauerit iugum domini ab adolescentia sua. Bona commendatio secturæ orationis, si præmittas verecundiam: dicens, Adolescẽtulus sum ego & cõtẽptus, iustificatiões tuas nõ sum oblit⁹.

2. Cor. 1. c

Cant. 3. a.

Matt. 6. a.

Thre. 3. c

Psal. 118. c.

Nec modo locum & tempus obseruare oportet eum qui sibi orare voluerit. Tempus feriatum commodius aptius q̃; maxime autem cum profundum nocturnus sopor indicit silentium, tunc plane liberior exit purior q̃ oratio: Consurge in nocte, inquit, in principio vigiliarum tuarum, & effunde sicut aquam cor tuum ante cõspectum domini dei tui. Quam L secura ascendit de nocte oratio, solo arbitro deo, sancto q̃ que angelo qui illam superno altari suscipit præsentandã. Quam grata & lucida verecundo colorata rubore. Quam serena & placida nullo interturbata clamore vel strepitu. Quã deniq; mũda atq; syncera nullo respersa puluere terrenæ solicitudinis, nulla aspicictis laude seu adulatione tentata. Propter hoc ergo sponsa non minus verecundè quàm caute & lectuli secretum petebat & noctis, orare hoc est verbum quærere volens. Vnũ est enim. Alioquin non recte oras, si orando præter verbum aliquid quæras, aut quod propter verbum non quæras, quoniam in ipso sunt omnia. Ibi remedium vulnerũ, sibi subsidia necessitatum, ibi resarcitus defectuum, ibi profectuum copię, ibi denique quicquid accipere vel habere hominibus expedit, quicquid decet, quicquid oportet. Sine causa ergo aliud à verbo petitur, cum ipsum sit omnia. Nam & si ista temporalia, cum necesse est, postulare videmur, si verbũ in causa est (vt quidem dignum est) non vtique illa, sed hoc potius quærimus, propter quod alia postulamus. Norunt hoc qui omnem vsum harum rerum ad promerendum verbum dirigere consueuerunt. Non pigeat tamen scrutari adhuc secreta lectuli huius & temporis, si forte in his aliquid lateat spirituale quod venire ad medium prosit. Et si placet sentire lectuli quidem nomine humanam figurari infirmitatem, nocturnis autem tenebris, ignorantiam q̃ humanam, M consequens est & congruum satis vt dei virtus & dei sapientia verbum, contra vtrunque originale malum instantius requiratur. Nempe quid conuenientius q̃ vt infirmitati virtus, ignorantiæ sapientia opponatur? Et ne quid simpliciorum cordibus de hac interpretatione resideat dubium: audiant quid super hoc sanctus propheta dicat: Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius: vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius. Atque id quidem de lectulo. Iam de ignorantiæ nocte quid manifestius quàm quod in alio identidem loquitur psalmo: Nescierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant? pro certo exprimens ipsam in qua nati sunt totius humani generis ignorantiam. Ipsa est (vt opinor) cui se beatus apostolus & fatetur natum, & gloriatur ereptũ, dicens: Qui eruit nos de potestate tenebrarum. Vnde & dicebat. Non sumus filij noctis neque tenebrarum. Item ad omnes electos, Vt filij, inquit, lucis ambulate.

Thre. 2. f.

Psal. 40. d.

Psal. 81. a

Colos. 1. b

1. Thes. 5. b

Ephe. 5. b

Expliciunt sermones LXXXVI. beati Bernardi super Cantica: quos morte preuentus non compleuit.

A

Sequũtur epistolæ beati Bernardi.

Miraculum de prima epistola.

FRater Robertus sancti uiri monachus, & secundum carnem propinquus, in adolescentia sua quorundam persuasione deceptus, Cluniacum sese contulerat. Venerabilis autem pater posteaquam aliquãdiu dissimulauit, eundem fratrem statuit per epistolam reuocare. Quo dictante uenerabilis Vuillelmus Rieuallis postea monasterij primus abbas in mẽbrana scribens, eandem excipiebat epistolam. Erant autem pariter sub dio sedentes (ad dictandum quippe secretius septa monasterij egressi fuerant) Subito autem inopinatus imber erupit: & is qui scribebat (sicut ipso referente didicimus) chartam reponere uoluit. Ad quem pater sanctus: Opus, inquit, dei est, scribere ne timeas. Scripsit ergo epistolam in medio imbre sine imbre. Cum enim undique plueret, chartam expositam uirtus operuit charitatis: & quæ dictabat epistolam, schedulam quoque pariter cõseruabat. Et hæc quidem epistola ob tam grande miraculum in codice epistolarum eius à fratribus non immerito prima est ordinata.

B

D

E

INCIPIVNT EPISTOLAE *diui Bernardi Abbatis.*

Epistola prima ad Robertum nepotem suum, qui de ordine Cisterciensi transierat ad Cluniacum.

SAtis & plusquam satis sustinui dilectissime fili Roberte, si forte dei pietas, & tuam per se, & meam per te animam dignaretur inuisere: tibi scilicet inspirando salutarem compunctionem: mihiq; de tua salute lętitiam. Sed quoniam vsque adhuc frustratũ me cerno ab expectatiõe mea: iam nõ valeo tegere dolorem meum, anxietatem reprimere, dissimulare tristitiam. Vnde & contra iuris ordinem cogor reuocare lęsus, eum qui me læsit: spretus requirere contemptorem: iniuriam passus, iniuriatori satisfacere: rogare denique à quo rogari debueram. Dolor quippe nimius non deliberat, non verecundatur, non C consulit rationem, non metuit dignitatis damnum: legi non obtemperat, iudicio non acquiescit, modum ignorat & ordinem: id omnimodo & solummodo satagente animo, quo vel careat quod se dolet habere, vel habeat quo se dolet carere. At, inquis, nec læsi quempiam, nec spreui: sed spretus potius ego, ac multifariã læsus, tantum fugi malefactorem meum. Cui iniuriam feci, si iniurias fugi? An non expedit cedere persecutori quàm resistere? fugere feriẽtem quàm referire? Recte. Assentio. Non vt contenderem cœpi hæc, sed vt contentionem dirimerem. Fugere persecutionem non est culpa fugientis, sed persequentis. Non contradicõ. Omitto quod factum est, non requiro, cur, vel quomodo factum est: culpas non discutio, non retracto causas, non recordor iniurias. Solent enim hæc magis instigare q̃ mitigare discordias. Solum quod mihi magis est cordi, loquor. Me miserũ q̃ te careo, q̃ te nõ video, q̃ sine te viuo: pro quo mori, mihi viuere est: sine quo viuere mori. Non igitur quęro, cur abieris: sed q̃ iã non redieris, queror. Non causas discessionis, sed moras causor regressionis. Veni tantum, & pax erit. Reuertere, & satisfactum est. Redi, inquam, redi, & lætus cantabo: Mortuus fuerat, & reuixit, perierat, & inuentus est. Fuerit certe meæ culpę q̃ discessisti: delicato quippe adolescentulo austerus extiteram, & tenerum durus nimis inhumanè tractaui. Hinc enim & præsens quondam aduersum me (quantum memini) murmurare solebas: hinc & nunc (sicut audiui) etiam absenti derogare non cessas. Nõ tibi imputetur. Possem forsitã excusare & dicere: quia sic lasciui pueritiæ motus coercendi erãt: ac rudibus annis debebãtur aspera illa disciplinæ diffricti-

Luce. 15. c

oris initia: scriptura attestante quæ ait: Percute filium tuum virga, & liberabis animã eius à morte. Et rursum, Quos enim diligit dominus, corripit, flagellat autem omnem filium quẽ recipit. Et illud, Vtiliora sunt verbera amici, q̃ oscula inimici. Sed fuerit (vt dixi) meæ culpæ quod discessisti, ne dum de reatus perpetratione contenditur, emendatio retardetur. At vero hinc vel proculdubio incipiet esse & tuæ, si non parcas pœnitenti, indulgeas confitenti, quia potui quidem aliquando in aliquibus fuisse erga te indiscretus, sed certe non maleuolus. Quod si & in futuro hãc ipsam indiscretionem meã suspectam habes, noueris me iam non esse qui fueram, quia nec te puto fore qui fuisti. Mutatus mutatum inuenies, & quẽ ante metuebas magistrum, comitẽ amplectere securus. Itaq; siue mea culpa recesseris (vt tu putas, & ego non excuso) siue tua (vt multi putãt, etsi ego non accuso) siue, mea simul & tua (quod ego magis puto) ex hoc iã si redire renueris, sol⁹ profecto inexcusabilis eris. Vis ab omni culpa liber esse? Reuertere. Si tuam agnoscis, ignosco. Ignosce & tu mihi, vbi meam agnosco. Alioquin aut tibi nimis indulges, qui tuam culpã & agnoscis & dissimulas, aut mihi nimis immisericors es, cui nec satisfacienti ignoscendum putas. Iam si redire recusas, aliam quære occasionem vnde falso blandiaris confessiõ tuæ, quia non erit vltra quod formidare debeas de rigore districtionis meæ. Neque enim formidandum est q̃ futurus sim præsenti formidolosus, cui adhuc absenti iam toto sum corpore prostratus, totis altrictus visceribus. Humilitatem exhibeo, charitatem promitto, & tu times? Intrepidus veni quo te vocat humilitas, pertrahit charitas. Securus accede, talibus præuentus obsidibus. Fugisti sæuum, reuertere ad mansuetum. Reuocet te mea lenitas, cuius seueritas effugauit. Vide fili, qua te cupiam duci, non spiritu seruitutis iterum in timore, sed spiritu adoptionis filiorum, in quo clamare & tu non confundaris, Abba pater, causam vtique tanti doloris mei non minis apud te, sed blandimentis, precibus, non terroribus agens. Alius forsitan aliter tentaret. Et vere quis alius non magis discuteret reatum, & incuteret metum, non opponeret votum, & proponeret iudicium, non argueret inobedientiæ, non indignaretur apostasiæ, q̃ de tunicis ad pellicias, de oleribus ad delicias, q̃ denique ad diuitias de paupertate transieris? Sed ego noui animum tuum, qui facilius possit amore flecti, q̃ timore cõpelli. Deniq; quid necesse est bis pungere non recalcitrantem, valde timidum

Prou. 23. b.

Hebr. 12. a.

Prou. 27. a

F

G magis exterrere: per ſe ſatis erubeſcentem confundere amplius: cui ſua ratio magiſter, cui propria conſcientia virga, & ingenita verecundia lex diſciplinæ eſt? Quod ſi cui mirum videtur quomodo puer verecũdus, ſimplex, timoratꝰ, auſus fuerit contra voluntatem fratrum, magiſtri imperium, regulare decretum, ſuum deſerere & votum & locum: miretur etiam quòd & Dauid ſanctitati ſubreptum ſit, quòd ſapientiæ Salomonis illuſum, ꝙ Sampſon fortitudini obuiatum. Qui protoplaſtum dolo captũ expulit de patria fœlicitatis: quid mirum ſi tenero ſubripuit adoleſcentulo in loco horroris & vaſtę ſolitudinis? Huc accedit quod nec ſicut illos Babylo-
4.Reg.5.f nicos ſenes, ſpecies decepit eum: nec ſicut Giezi pecuniæ amor: nec honoris ambitio, ſicut Iulianum apoſtatam: ſed fefellit illum ſanctitas, ſeduxit religio, perdidit authoritas ſeniorum. Quęris quomodo? Primo quidem miſſus eſt magnus quidam prior ab ipſo principe priorum: foris quidem apparens in veſtimentis ouium: intrinſecus autẽ lupus rapax. Deceptiśque cuſtodibus, eſtimãtibus quippe ouẽ eſſe: vę vę admiſſus eſt ſolus ad ſolam lupus ouiculam. Nec refugit ouicula lupum: quem & ipſa putabat ouem. Quid plura? attrahit, allicit, blanditur: & noui euangelij prædicator commendat crapulam, parſimoniam damnat: voluntariam paupertatem miſeriam dicit: ieiunia, vigilias, ſilentium, manuumq́; laborem, vocat infaniam. E contrario: ociſitatem, contemplationem nuncupat: edacitatem, loquacitatem, curioſitatem,
H cunctam denique intemperantiam nominat diſcretionem. Quãdo, inquit, delectatur deus cruciatibus noſtris? Vbi præcipit ſcriptura quempiam ſeſe interficere? Quàlis vero religio eſt fodere terram, ſiluam excidere, ſtercora comportare? Nunquid non ſententia veritatis eſt: Miſericordiam volo, & non ſacrificium? Et, Nolo mortem peccatoris: ſed magis vt conuertatur & viuat. Et, Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Vt quid vero deus cibos creauit: ſi non liceat manducare? Vt quid nobis corpora decreauit: ſi non liceat ſuſtentare? Denique qui ſibi nequam: cui bonus? Quis vnquam ſanum ſapiens, carnem ſuam odio habuit? Talibus tandem allegationibus male credulus puer circumuentus ſeducitur: ſeductorem ſequitur: Cluniacum ducitur, tondetur, raditur, lauatur, exuitur ruſticanis, vetuſtis, ſordidis, induitur precioſis nouis ac nitidis: & ita in conuentum ſuſcipitur. Sed cum quali putas honore? Cum quo triũpho? Cum quanta reuerentia? Defertur ei ſuper omnes coętaneos ſuos: & tanquam victor rediens à pugna, ſic laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ. Suſtollitur in altum: ſtatu non mediocri collocatur: ita vt multis ſenioribus prælatus ſit adoleſcens: fauet, blanditur, congratulatur ei vniuerſa fraternitas: exultant omnes tanquã victores capta pręda quando diuidunt ſpolia. O Ieſu bone: quàm multa facta ſunt pro vnius animulę perditione. Cuius ad hæc quantumlibet robuſtum pectus non emolleſceret? Cuius interior quantumuis
I ſpiritualis oculus non turbaretur? Cui inter talia ad ſuam liceat recurrere conſcientiam? Quis denique in tanta pompa vel veritatem valeat agnoſcere: vel obtinere humilitatem?

Mittitur interea pro eo Romam: apoſtolica compellatur authoritas: & vt papa non neget aſſenſum, ſuggeritur ei infantem olim à parentibus oblatum fuiſſe monaſterio. Non fuit qui refelleret: nec enim contradictor eſt expectatus: iudicatum eſt de parte: abiudicatũ abſentibus. Iuſtificati ſunt qui iniuriam fecerunt: exciderunt à cauſa qui paſſi ſunt: abſque ſatisfactione abſoluitur reus: firmatur priuilegio crudeli nimium clemens ſententia abſolutionis: quo reportato confirmaretur fluctuanti male ſuaſa ſtabilitas: ſecuritas dubitanti. Et hic tenor literarum: hæc iudicij ſumma: hæc totius cauſę diffinitio, vt teneant qui tulerunt, fileant qui amiſerunt. Inter hæc autem pereat anima pro qua Chriſtus mortuus eſt: & hoc quia Cluniacenſes volunt. Fit profeſſio ſuper profeſſionem: vouetur quod non ſoluetur: proponitur quod non tenebitur. Et cum primum pactum irritum factum ſit: in ſecũdo geminatur præuaricatio: & fit ſupra modũ pec
Pſal.145.b cans peccatum. Veniet veniet qui male iudicata reiudicabit: illicite iurata confutabit: qui faciet iudicium iniuriam patiẽtibus: qui iudicabit in iuſtitia pauperes: & arguet in æquitate pro manſuetis terræ. Veniet pro certo qui per prophetam minatur in pſalmo dicens: Cum accepero tempus: ego iu- K
ſtitias iudicabo. Quid faciet de iniuſtis iudiciis: qui ipſas Eſa.11.a
quoque iuſtitias iudicabit? Veniet inquam, veniet dies iudi- Pſal.74.a
cij: vbi plus valebunt pura corda, quàm aſtuta verba: & conſcientia bona, q̃ marſupia plena: quando quidem iudex ille nec falletur verbis, nec flectetur donis. Tuum domine Ieſu tribunal appello: tuo me iudicio ſeruo, tibi cõmitto cauſam meam. Domine deus Sabaoth qui iudicas iuſte, & probas renes & corda: cuius oculi ſicut fallere nolunt, ita falli non poſſunt: tu vides, qui tua: vides, qui quærũt & ſua. Tu noſti quibus ei viſceribus in cunctis tentationibus ſuis ſemper aſtuerim: quantis pro eo gemitibus aures tuę pietatis pulſauerim: qualiter ad quęque illius ſcandala, perturbationes, moleſtias ego vrebar, torquebar, affligebar. Et nunc timeo ne fruſtra. Puto enim, quantum expertus ſum: adoleſcentis per ſe ſatis feruentis & inſoleſcentis, nec corpori talia expedire fomẽta, nec menti illa gloriæ tentamenta. Itaq; arbitrer meus domi-
ne Ieſu: de vultu tuo iudicium meũ prodeat, oculi tui videãt Pſal.16.a
æquitatem. Videant & iudicent quid potius ſtare debuerit: an votum patris de filio, an filij de ſeipſo, præſertim cum filius aliquid maius deuouerit. Videat & famulus tuus legiſ-
lator noſter Benedictus, quid regularius fuerit: vtrum quod Ioan.9.d
factũ eſt de infantulo neſciẽte ipſo, an quod ipſe per ſe poſtmodum prudens & ſciens fecit: cum iam ætatem haberet vt de ſe loqueretur. Quanquam dubium non ſit promiſſum illũ
fuiſſe, nõ donatũ. Nec enim petitio quã regula præcipit, pro L
eo facta fuit à parentibus: nec manus illius cũ ipſa petitione inuoluta palla altaris, vt ſic offerretur coram teſtibus. Oſtenditur deinde terra quæ cum illo & pro illo dicitur data fuiſſe. Sed ſi cum terra eum receperunt, cur non & cum terra eũ retinuerunt? An forte requirebant magis datum q̃ fructum: & pluris ęſtimata eſt terra q̃ anima? Alioquin oblatus monaſterio: quid quærebat in ſeculo? Nutriendus deo: cur expoſitus erat diabolo? Ouis Chriſti: cur inuenta eſt patere morſibus lupi? De ſeculo quippe, non de Cluniaco: te teſte Roberte veniſti Ciſterciũ. Quæſiſti, petiſti, pulſaſti: ſed tui adhuc teneritudine, te licet inuito, dilatus es per bienniũ. Quo tempore patienter expleto, & abſq; calumnia: tuis demũ precibus: multisq́ue, ſi meminiſti, lachrymis, diu expectatam impetraſti miſericordiam, & quem ſatis deſideraueras ingreſſum, obtinuiſti. Poſt hæc per annum iuxta regulam in omni patientia probatus, perſeueranter & ſine querela conuerſatus, poſt annum ſponte profeſſus: tunc primum ſeculari veſte reiecta, religionis habitum ſuſcepiſti. O inſenſate puer, quis te faſcinauit non ſoluere vota tua, quæ diſtinxerunt labia tua? An non vel ex ore tuo iuſtificaberis, vel ex ore tuo condemnaberis? Quid de parentis voto ſolicitus es, negligens tui: cum ex ore tuo non illius habeas iudicari, tuorum non illius vota labiorum exigendus ſis? Et quid tibi fruſtra
quiſpiam blanditur de abſolutione apoſtolica, cuius conſciẽ M
tiam diuina ligatam tenet ſententia? Nemo, inquit, mittens Luc.9.g
manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno dei. Nunquid & hoc perſuadebunt non eſſe retro reſpicere qui dicunt tibi, euge euge? Filiole, ſi te lactauerint pecca- Prou.1.b
tores, ne acquieſcas eis. Noli credere omni ſpiritui. Sint tibi 1.Ioan.4.d
multi neceſſarij, vnus autem ſit tibi conſiliarius de mille. Eccli.6.a
Tolle occaſiones, reſpue blandimenta, adulationibus claude aures, te interroga de te, quia tu te melius noſti quàm alius. Attende cor tuum, diſcute intentionem, conſule veritatem: tua tibi conſcientia reſpondeat, cur abieris, cur ordinem tuũ, cur fratres, cur locum, cur me: qui & tibi propinquus carne, & propinquior ſpiritu ſum, deſerueris. Si vt arctius, vt rectius, vt perfectius viueres: ſecurus eſto, quia non retro aſpexiſti, ſed & gloriare cum apoſtolo dicens. Quæ Philip.3.c
retro oblitus, & ad ea quæ ante ſunt extentus, ſequor ad palmam gloriæ. Sin alias, noli altum ſapere, ſed time, quoniã (vt cum venia tui dixerim) quicquid tibi amplius indulges in victu veſtituque ſuperfluo, in verbis ociоſis, in vagatione licentioſa & curioſa, quàm videlicet promiſiſti, quàm apud nos tenuiſti: hoc proculdubio retro aſpicere eſt, prævaricari eſt, apoſtatare eſt. Et hæc dico fili, non vt te confundam, ſed vt tanquam filium chariſſimum moneã: quia & ſi multos habeas in Chriſto pędagogos, ſed non multos patres. Nam ſi digna-

A dignaris: & verbo, & exemplo meo in religionem ego te genui. Nutriui deinde lacte quod ſolum adhuc paruulus capere poteras, daturus & panem, ſi expectares vt grandeſceres. Sed heu quàm præpropere & intẽpeſtiue ablactatꝰ es. Et vereor ne totum quod foueram blandimentis, roborauerant adhortationibus, orationibꝰ ſolidaueram, iamiam q̃ euaneſcat, deficiat, pereat: & lugeam miſer non tã caſſi laboris damnum, q̃ damnatę ſobolis miſerabilem caſum. Placet ne tibi ꝙ alius nunc glorietur de te, qui nihil vtique laborauit in te? Simile
3.Reg.3.c. mihi contigit, quod & illi meretrici apud Salomonem: cui videlicet paruulus ſuus ab altera quæ ſuum à ſe oppreſſum extinxerat: furtim ſublatus eſt. Tu quoque de ſinu mihi, & vtero abſciſſus es. Ablatũ gemo, repeto violenter auulſum. Nõ poſſum obliuiſci viſcera mea. Quorum nimirum parte detracta non modica, non poteſt niſi torqueri pars reliqua. Verũtamen quo tuo commodo: qua tui neceſſitate hoc nobis mo
Eſa.1.d liti ſunt amici noſtri? quorum manus ſanguine plenæ ſunt:
Pſal.56.a quorum animam meam pertranſiuit gladius: quorum dentes arma & ſagittę, & lingua eorum gladius acutus. Nam vtique mihi ſi in aliquo vnquam eos offenderam (quod vtique mihi conſcius non ſum) plenam prorſus rependere vicem. Mirum vero ſi nõ plus talione recepi: ſi videlicet tale aliquid in eos deliquiſſe potui, quale nunc ab eis pertuli. Nam vt verum fa
B tear, non os de oſſibus meis: vel carnem de carne mea: ſed tulerunt mihi gaudiũ cordis mei: fructum ſpiritus mei: coronã ſpei meæ: & velut mihi ſentire videor, animæ meę dimidiũ. Vt quid hoc? Forte miſerti ſunt tui: & cæco cæcum ducenti indignantes: ne perires poſt me: in ſuũ te tranſtulere ducatũ. O moleſta charitas: ô dura neceſſitudo. Tantũ tuã dilexere ſalutẽ: vt in meã impingerent. Niſi me perẽpto: tu ſaluari nõ poterας? Et vtinã ipſi te abſq; me ſaluent. Vtinã & ſi ego moriar: vel tu viuas. Sed quid? Salus ergo magis in cultu veſtium, & ciborum eſt opulentia: q̃ in ſobrio victu veſtituſque moderato? Si pellicię lenes & calidę: ſi panni ſubtiles & precioſi: ſi longę manicę: & amplũ caputiũ: ſi opertoriũ ſylueſtre: & molle ſtamineũ, ſanctũ faciunt: quid moror & ego ꝙ
Mat.11.d te non ſequor? Sed hæc infirmantiũ ſunt fomẽta: nõ arma pu guantiũ. Ecce enim qui mollibus veſtiuntur, in domibus regũ ſunt. Vinũ & ſimilia, mulſum & pinguia corpori militant: nõ ſpiritui. Frixuris non anima ſaginatur: ſed caro. Multi in Aegypto fratres: multo tẽpore deo ſine piſcibus ſeruierunt. Piper, zinziber, cyminũ, ſaluia, & mille huiuſmodi ſpecies ſalamentorũ: palatũ quidẽ delectant: ſed libidinẽ accendũt. Et tu mihi in his ſecuritatẽ pones? tu cũ huiuſmodi tutã duces adoleſcentiã? Prudenter ſobrięq; cõuerſanti, ſatis eſt ad omne cõdimentũ ſal cũ fame. Qua ſola nõ expectata: neceſſe eſt alias atq; alias de neſcio quibus ſuccis extraneis cõfici per-
C mixtiones, quæ videlicet palatũ reparent: gulã prouocẽt: excitent appetitũ. Sed quid faciet inquis: qui aliud nõ poteſt? Bene. Scio quia delicatus es: & ꝙ his aſſuetus modo duriora non poſſis: ſed quid ſi potes facere vt poſſis? Quæris quomodo? Surge, pręcingere: tolle ociũ: exere vires: moue brachia, compoſitas explica manus: exercitare in aliquo: & ſtatim ſenties ſola te appetere quæ famẽ tollant: non ſauces demulceant. Reddet quippe ſapores rebus exercitium: quos tulit inertia. Multa quę reſpuis ociоſus, poſt laborem ſumes cũ deſiderio. Siquidem ocium parit faſtidium: exercitium famem. Fames autem miro modo dulcia reddit, quæ faſtidium facit inſipida. Olus, faba, pultes, panisq; cibarius cum aqua: quiẽſcenti quidem faſtidio ſunt: ſed exercitato magnæ videntur deliciæ. Iam forte tunicis diſſuetus exhorres nimirum eas: tã propter hyemis frigus, quàm propter æſtatis ardorem. Sed Iob.6.c
nunquid legiſti: Qui timet pruinam, veniet ſuper eum nix? Vigilias times & ieiunia: manuumq́; laborem. Sed hæc leuia ſunt meditanti flammas perpetuas. Recordatio deinde tenebrarum exteriorum facit non horrere ſolitudinem. Si futu-
Mat.12.c. ram cogitas de verbis ociоſis diſcuſſionem: non valde diſpli-
Ibi.13.f cebit ſilentium. Fletus æternus & ſtridor ille dentium ante cordis oculos reductus: pares tibi reddet mattam & culcitram. Denique ſi totum de nocte quod regula præcipit bene ad pſalmos vigilaueris: nimis durus erit lectus in quo quietè non dormias. Si tantũ in die quantum profeſſus es manibus laboraueris: durus erit cibus quem libenter non comedas.

Surge miles Chriſti, ſurge, excutere de puluere, reuerte- D
re ad prælium vnde fugiſti: fortius poſt fugam præliaturus, glorioſius triumphaturus. Habet quidem Chriſtus mul- Philip.2.d
tos milites qui fortiſſimè cœperunt, ſteterunt, vicerunt: paucos autem qui de fuga conuerſi rurſus ſe periculo ingeſſerint quod declinauerant: rurſus fugarint hoſtes quos fugiebant. Et quia omne rarum precioſum: gaudeo te de illis poſſe eſſe qui quanto rariores, tanto apparebunt glorioſiores. Aliàs autem ſi multum timidus es: cur vel times vbi non eſt timor: non autem times vbi magis eſt timendum? An quia fugiſti ex acie: putas te manus hoſtium euaſiſſe? Libentius te inſequitur aduerſarius fugientem, quam ſuſtineat repugnantem: & audacius inſiſtit à tergo quam reſiſtat in faciem. Securus nunc proiectis armis, capis matutinos ſomnos: cum illa hora Chriſtus reſurrexerit: & ignoras quod exarmatus & tu timidior: & hoſtibus minus timendus ſis? Armatorum multitudo circumuallauerunt domum, & tu dormis? Iam aſcendunt aggerem, iam diſſipant ſepem: iam irruũt per poſticum. Tutius ne eſt ergo tibi vt te inueniant ſolum quam cum aliis? nudum in lectulo quam armatum in campo? Expergiſcere, ſume arma: & fuge ad commilitones tuos quos fugiens deſeruerας: vt qui te ab eis diſiunxerat, ipſe te denuo timor iungat. Quid armorum refugis pondus & aſpe-
ritatem delicate miles? Aduerſarius inſtans & circumuolan- E
tia ſpicula facient clypeum non eſſe oneri: loricam non ſentiri vel galeam. Et quidem ſubito procedenti de vmbra ad ſolem: de ocio ad laborem: graue ceruitur omne quod incipit. Sed poſtquam ab his diſſueſcere, & ad illa ſe pauliſper aſſueſcere cœperit, vſus tollit difficultatem: inuenit́que facile eſſe quod impoſſibile ante putauit. Solẽt etiam fortiſſimi milites audita buccina ante cõgreſſum trepidare. Atvbi ad prælium vẽtum fuerit: ſpes victoriæ, & timor ne vincãtur, reddit intrepidos. Quid verò tu trepidas? quę fratrum vnanimitas armatorũ circũmuniet, cui angeli aſſiſtent à latere: quem dux belli Chriſtus præibit, ſuos animans ad victoriã, & dicẽs: Cõfidite, ego vici mundũ. Si Chriſtus pro nobis, quis cõtra nos? Ioan.16.g.
Rom.8.f. Securus potes pugnare, vbi ſecurus es de victoria. O verè tuta pro Chriſto & cum Chriſto pugna: in qua nec vulneratus, nec proſtratus, nec conculcatus, nec milies ſi fieri poſſit occiſus fraudaberis à victoria: tantum ne fugias. Sola cauſa qua perdere poſſis victoriam, fuga eſt. Fugiendo potes illam amittere, moriendo non potes: & beatus ſi pugnando moriaris: quia mortuus, mox coronaberis. Væ autem ſi declinando pugnam: perdis & victoriam ſimul & coronam. Quod ipſe auertat à te fili dilectiſſime, qui in iudicio de his meis literis maiorem tibi habet inferre damnationem, ſi nullam ex eis in te repererit emendationem.

Ad Fulconem puerum poſtea Lingonenſem archidiaconum, Epiſtola ſecunda. F

BOnę indolis adoleſcenti Fulconi, frater Bernardus peccator: inde lætari in adoleſcentia vnde in ſenectute non pœniteat. Non miror ſi mireris, ſed miror ſi non mireris vnde mihi ad te ſcribere velle, cinem ruſticus, ſcholaſticum monachus, cum nulla hinc tibi occaſio neceſſaria occurrat, nulla ſe ratio patens oſtendat. At ſi attenderis quod ſcriptũ legis: Sapientibus & inſipienti
Roma.1.b. bus debitor ſum. & illud, Charitas non quærit quæ ſua ſunt,
1.Cor.13. fortiã intelliges quicquid illa iuſſerit, nõ eſſe præſumptum. Charitas enim ad te obiurgãdũ me cõpulit, quę tibi cõdolet, quãuis nõ dolẽti, quæ tibi miſeretur, licet non miſerabili. Et inde magis dolet, quod cum ſis dolendus, non doles. Et inde magis miſeretur, quod cum miſer ſis, miſerabilis non es. Nec
Pſal.37.a fruſtra forſitã tibi compatitur, dummodo patienter tu audias vnde compatiatur. Vult te tuum ſentire dolorem, vt iam non habeas vnde dolere: vult te tuam ſcire miſeriam, vt inci-
Eccles.7.d pias miſer non eſſe. O bona mater charitas, quæ ſiue foueat infirmos, ſiue exerceat prouectos, ſiue arguat inquietos, diuerſis diuerſa exhibens, ſicut filios diligit vniuerſos. Cum te arguit, mitis eſt, cum blanditur, ſimplex eſt. Piè ſolet ſæuire, ſine dolo mulcere: patienter nouit inraſci, humiliter indignari. Ipſa eſt quæ hominum mater & angelorum, non ſolum quæ in terris, ſed etiam quę in cœlo ſunt, pacificauit. Ipſa

G est quæ deum homini placans, hominem deo reconciliauit. Ipsa est mi Fulco, quæ fratres illos cum quibus olim dulces capiebas cibos: habitare facit vnius moris in domo. Hæc talis táque honorabilis mater à te se queritur offensam, expostulat læsam. Læsa tamen non prouocat: sed spreta te reuocat: ostendens tibi in te de se veraciter scriptum esse: Charitas patiens est, benigna est. Licet læsa, licet offensa, si conuersus fueris ad illam: obuiabit tibi quasi mater honorificata. Contemptus oblita sui ruet in amplexum tui: gaudens quem perdiderat esse inuentum, qui mortuus fuerat viuum. Sed in quo, inquis, læsi in quo contempsi? Audi. In eo, proculdubio, quòd te quem sinu suo lacte nutriendum materno susceperat, ante tempus ablactasti: quòd expertam lactis dulcedinem in quo posses crescere in salutem, tam leuiter tam celeriter exsufflasti. O puer insensate. O puer magis sensu quàm ætate: quis te fascinauit à bene incepto itinere tam cito discedere? Aunuculus, inquies. Sic Adam quondam vxorem, vxor serpentem ad excusandas excusationes in peccatis prætendebant. Verùm tamen suæ culpæ dignam excepit sententiam. Nolo decanum accuses: nolo te per illum excuses. Inexcusabilis enim es. Illius culpa, tuam non excusat. Quidnam ille fecit? Nunquid te rapuit? nunquid vim intulit? Rogauit, non ligauit. Blandiendo attraxit, non violenter traxit. Quis te cogebat credere blandienti, assentire

H attrahenti? Ille sua nondum reliquerat: quid mirum si te qui suus eras, requirebat? Si agnum de grege, vitulum de armento cum perdit requirit, & nemo causatur: te quoque qui multis ouibus vel vitulis apud eum pluris es: ademptum si repetit: quis inde miretur? Siquidem non vsurpat illam sibi perfectionem de qua dicitur: Si quis abstulerit tua, ne repetas. Repetebat ergo suum, qui sua adhuc tenebat. At tu qui iam seculum spreueras, secularem sequi debebas? Fugit ouis tremebunda, veniente lupo. Abscondit se columba tremens, accipitre viso. De cauernula sua mus esuriens exire non audet, ambiente cato. Et tu cum videbas furem, currebas cum eo? Nam quid aliud quàm furem dixerim, qui pretiosam Christi margaritam, id est animam tuam furari non dubitauerit? Volebam si possem illius errorem dissimulare, ne odium & nullum fructum consequerer ex veritate. Sed non potui, fateor, intactum transire, quem vsque ad hanc diem comperi spiritui sancto pro viribus restitisse. Nam qui manum non retinet à malo quo potest: licet quandoque frustretur effectus, non minus culpatur affectus. In me certe feruorem nouitium extinguere voluit, sed deo gratias, non valuit. Alteri quoque nepoti suo Guirrico cognato tuo multum restitit. Sed quid nocuit? Imo plurimum præstitit. Destitit inuitus tãdem senex aunnculus à persecutione: extitit inuictus puer nepos: gloriosior de tentatione. Sed heu, quomodo te vicit,

I qui illum vincere non potest? Aut quomodo qui te vicit: ab illo superatus est? Nunquid te fortior ille? Nunquid prudẽtior? Certe qui antea vtrũq; nouerant, Guirrico Fulconem præferebant. At postq̃ ventum est ad bellum: exitus indicauit hominum erasse iudicium. Ibi prohpudor fugit qui præferebatur: vbi fortiter vicit qui inferior credebatur. Sed quid de aunnculi dicam malitia qui à Christi militia retrahit nepotes suos: vt secum trahat ad inferos? Ita ne solet beare amicos? Quos Christus vocat secum in æternum mansuros: aunnculus reuocat secum in æternum arsuros. Miror si iam Christus ei non irascitur: & dicat: Quotiens volui cõgregare nepotes tuos: quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur tibi domus tua deserta. Christus dicit: Sinite paruulos venire ad me: talium enim est regnũ cœlorum. Auũculus ait: Sinite nepotes meos vt ardeant mecum. Christus dicit: Mei sunt: mihi debent seruire. Sed oportet, inquit, auunculus, eos mecum perire. Christus dicit: Mei sunt: ego illos redemi. Sed ego, inquit, auunculus, eos nutriui. Tu quidem, ait Christus, illos nutristi, sed pane meo non tuo: ego vero redemi non sanguine tuo, sed meo. Sic carnalis auunculus contra patrem spirituum pro nepotibus certat: quos dum bonis cupit onerare terrenis, cœlestibus exhæredat. Christus tamen non rapinam arbitratus, si suos quos fecit & redemit sanguine proprio, ad se venientes collegerit: iuxta quod ante promiserat: Et eum qui venit ad me, non eiiciam foras. Fulconi primo pulsanti lætus aperuit: K lætis amplexibus lætum excepit. Quid plura? Veterem hominem exuitur, & nouum induitur: quod'q; solo nomine extiterat, moribus & vita canonicum profitetur. Fama volat, bonus odor Christo: rei nouitas circũquaque diffusa peruenit ad aures auunculi. Quid ergo faceret carnalis nutricius qui carnis quam nutrierat, quam carnaliter amabat, solatium perdebat? Et si aliis fuit res illa odor vitæ ad vitam: sed non illi. Quare? quia animalis homo non percipit ea quę sunt spiritus dei. Stultitia enim illi videtur. Nam si spiritum Christi haberet, nõ tam de carne doleret: quàm gauderet de spiritu. Sed quia terrena non quæ sursum sunt sapiebat: turbatus & tristis tale aliquid secum voluebat. Quid audio? Væ mihi: à quanta spe cecidi? Sed quid? Debet ne stare quicquid absque meo consilio: absque mea licentia fecerit? Quod ius, quę lex, quę iustitia, quæ ratio, vt quem ex vtero nutriendum susceperit: alius fruatur adulto? Iam caput asperſus canis, heu vitæ meæ reliquum expendam cum mœrore: quia me deseruit baculus senectutis meæ. Heu mihi. Si hac nocte expetitur à me anima mea: quæ paraui, cuius erunt? Promptuaria mea plena eructantia ex hoc in illud: oues meæ fœtosæ, abundantes in egressibus suis: boues meæ crassæ cui remanebunt? Prædia, prata, domus, argentea vasa & aurea: cui congregata sunt? Ditiores quosque ac quæstuosiores ecclesiæ meæ honores acquisieram mihi: reliquos etsi non licebat habere: spe tamen in Fulcone tenebam. Quid igitur faciam? Propter illum vnum tot & tanta perdam? Nam quicquid sine illo possederim: amisisse me iudico. Quin potius & ista retinebo, & illum reuocabo si potero. Sed quomodo? Factum est: auditum est. Quod factum est, non potest non fieri: quod auditum est, celatum esse non poterit. Fulco canonicus est regularis: si reuertitur ad seculum, notabilis erit & infamis: sed tolerabilius est hæc audire de illo, quam viuere sine illo. Cedat ergo nunc honestas vtilitati: pudor necessitudini. Malo nõ parcere verecundiæ pueri: quàm miserabili subiacere tristitiæ. Acquiescens itaque consilio carnis, rationis oblitus & legis, tanquam leo paratus ad prædam, & sicut leœna rapto catulo rapiens & rugiens, sacra non veritus, sanctorum irrupit habitaculum, in quo tyrunculũ suum Christus absconderat à contradictione linguarum, postmodum admixturus consortio angelorum. Quærit ac flagitat reddi sibi nepotem suũ: queritur & clamat iniuste se ab illo relictum: Christo reclamante & dicente: Quid agis miser? quid furis? Quid me persequeris? Non sufficit tibi q̃ tuam, tuoq̃ exemplo multorũ mihi animas tuleris: si non etiam hunc ausu sacrilego rapias de manu mea? Non times tu futurum iudicium? An contemnis terrorem meum? Cui hoc facis? Cui bellum indicis? Terribili vtique: & ei qui aufert spiritum principum. Insane redi ad cor tuum. Memorare nouissima tua, & non peccabis. Memorare quę tua substantia, & vtiliter timebis. Et tu puer, inquit, si assenseris, si acquieueris, morte morieris. Memento vxoris Loth de Sodoma quidem eiectę, quia deo credidit: sed in via mutatę, quia retro aspexit. Discе in euãgelio quod non liceat retro aspicere ei, qui semel manum ad aratrum misit. Aunnculus tuus quærit animam tuam, qui iam perdidit suam. Verba oris eius, iniquitas & dolus. Noli intelligere si li mi, vt male agas: noli intendere in vanitates & insanias fallas. Ecce in via qua ambulas, abscondit laqueos, tendit retia. Mollita sunt sermones eius super oleum: & ipsi sunt iacula. Vide fili mi, ne rapiaris à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Configat carnes tuas diuinus timor, ne te decipiat carnalis amor. Blanditur, sed sub lingua eius labor & dolor. Lachrymatur, sed insidiatur. Insidiatur vt rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum. Caue, inquam, fili mi, ne acquiescas carni & sanguini: nam gladius meus deuorabit carnes. Sperne blandimenta, contemne promissiones. Promittit magna, sed ego maiora. Offert plura, sed ego plurima. Dimittes ergo pro terrenis cœlestia, pro temporalibus æterna? Alioquin oportet te soluere vota tua, quę distinxerunt labia tua. Iuste exigitur ad soluendum, qui non cogitur ad vouendum. Nam etsi cum pulsares, non repuli: tamen vt intrares, non compuli. Non licet ergo dimittere quod sponte promisisti. Non est fas requirere quæ per te dimisisti. Et virumque

A vtrumque vestrum præmoneo, vtrique salubriter consulo. Tu, inquam, ad auũculum, regularem ne reducas ad seculum: quia si reducis, seducis quem apostatare facis. Tu regularis secularem ne sequaris: quia si illum sequeris, me persequeris: cui de teipso iniuriam facis. Tu si seduxeris animam pro qua mortuus sum, crucis meæ te constituis inimicum. Qui enim non colligit mecum, dispergit. Quanto magis qui collectos dispergit? Tu verò si ei consentis, à me dissentis: quia qui non est mecum, contra me est. Quanto magis qui mecum fuit: si me deserit, contra me est? Tu si circunuenis paruulum qui ad me venit, seductor ac sacrilegus iudicaberis. Tu verò si quod ædificaueras, iterum destruis, prævaricatorem te constituis. Ambos vos necesse est meo iudicio præsentari, ambos assistere meo tribunali. Alter de propria prævaricatione, alter de alterius seductione iudicabitur. Et vnde alter in iniquitate sua morietur: inde morientis sanguis de manu alterius requiretur. Hæc & his similia vtriusque teste conscientia: vtrique Christe inuisibiliter, sed terribiliter intonabas: his sacris monitis amborum mentes piè terrendo pulsabas. Quis ad hæc non timeret, timendo resipisceret, nisi qui more aspidis surdæ, & obturantis aures suas, vocem venefici incantantis sapienter, aut non audiret, aut se audire dissimularet? Sed vsquequo iam satis vel nimis longam protrahimus epistolam: dum inuiti loquimur rem silentio dignam?

B Cur tantis circuitionibus ad veritatem ambimus: dum pudenda reuelare timemus? Dicam tamẽ, dicam cum pudore, quod multis cognitum, occultare & si volo non valeo. Sed quare cum pudore? Vt quid me scribere pudeat, quod illos non puduit facere? Si pudeat audire quod impudenter egerunt: non pudeat emendare quod libenter non audiunt. Prohdolor. Neutrum illorum reuocare potuit, aut illum à seductione timor & ratio, aut hunc à prævaricatione pudor & professio. Quid plura? Verba precipitationis concinnat lingua dolosa. Concepit dolorem, & persuasit iniquitatem. Subuertit peruersus conuersum: reuertitur canis ad vomitum. Ecclesia vestra suum recepit alumnum, quem melius habebat amissum. Sic Lugdunum olim studio similiter & industria sui decani: eiusdem decani nepotem suum canonicum: quem bene perdiderat, male recuperauit. Sicut ille Fulconem beato Augustino: sic Othbertum iste sancto Benedicto subripuit. O quam ordinatius ipse cum sancto sanctus efficeretur, quam cum peruerso sanctus peruerteretur. O quam pulchrius senem secularem puer religiosus ad se traheret, & sic vinceret vterque, quam religiosum secularis ad se retraheret, in quo victus est vterque. O senem infœlicem, ô auunculum crudelem, qui iam decrepitus, statim moriturus, nepotis animam prius interfecit: quem vt peccatorum suorum haberet hæredem, à Christi sorte priuauit. Sed qui sibi nequam est, cui bonus? Maluit in suis facultatibus habere successorem, quam pro iniquitatibus intercessorem. Sed quid ad me de decanis magistris nostris, qui principatum meruerunt in ecclesiis? Clauem scientiæ tenent, & primas cathedras in conuentibus possident. Viderint ipsi qualiter subditos iudicent, fugitiuos reuocent, reuocatos si ita voluerint iterum effugient, dispersos colligant, collectos dispergant. Quid ad me? Fateor aliquãtum in illos propter te mi Fulco, modum nostræ paruitatis excessi: dum tuam de illis cupio palliare verecundiam, temperare culpam. Omitto ergo illos, ne non tam reprehensioni, quam reprehensori iuste indignentur: nec tam de sua correctione cogitent, quam mihi de præsumptione calumnientur. Non ecclesiæ principem, sed puerum scholarem obiurgare suscepi: qui nesciat indignari, non norit irasci: nisi forte & tu sensu non malitia paruulus, idipsum mihi calumnieris, & dicas: Immo quid mihi & ipsi? Quid ad illum de peccato meo? Nunquid ego sum monachus? Et ad hoc fateor quod respondeam non habeo: nisi quòd confisus sum tum de tua quam in te credidi ingenita mansuetudine, tum de dei charitate, qua & in principio epistolæ excusasse me memini. Cuius zelo tantum, tui erroris misertus, tantum tuæ miseriæ compassus sum: quatenus supra modum & morem meum de te non meo me intromiserim. Grauis lapsus tuus ac miserabilis casus prouocauit me vt hoc præsumpserim. Quem enim coætaneorum tuorum me vidisti arguere? Cui vel breuissimas aliquando literas direxisse? Non tamen quod omnes cæteros sanctos putauerim: aut nihil in eis reprehensione dignum inuenerim. Cur ergo, inquis, singulariter me reprehendis: cum & in aliis videas quod iustius forsitan reprehendere possis? Ad quod ego: Propter singularitatem erroris tui: propter immanitatem peccati tui. Nam etsi plerique alij perdite viuunt: etsi inordinati & indisciplinati sunt: nondum tamen ordinem aut disciplinam professi sunt. Sunt quidem peccatores: sed non prævaricatores. Tu verò quantumlibet modestè & honestè viuas: si castè, si sobriè, si omnino religiosè te habeas: deo tamen minus accepta est tua religio, quam deturpat voti prævaricatio. Idcirco charissime, ne te tuis coætaneis compares: à quibus professio separat. Nec respectu secularium de tua tibi forte paulo grauiori continentia blandiaris: cum tibi dominus dicat: Vtinam te calidum aut frigidum inuenissem. Hic ostenditur aperte quia minus deo tepidus places: quam si vel quales illi sunt, frigidus esses. Illos vtique deus patienter expectat de frigore quandoque ad calorem proficere. Te verò indignans, aduertit de calore iam in teporẽ defecisse. Et quia tepidum te inueni, incipiã, inquit, te euomere ex ore meo. Et merito: quia tu ad tuum vomitum redisti: quia tu eius gratiam euomuisti.

Heu quomodo Christum tam cito fastidis: de quo scriptum est, Mel & lac sub lingua eius? Miror quòd ad gustum cibi dulcissimi nauseris: si tamen gustasti quam dulcis est dominus. Aut certè nondum gustasti, & nescis quid sapit Christus: ideoque non appetis inexpertum: aut si gustasti, & ore non sapuit, sanum non habes palatum. Ipse quippe dei est sapientia, quæ ait: Qui comedit me, adhuc esuriet: & qui bibit me, adhuc sitiet. Sed quomodo potest esurire vel sitire Christum, plenus quotidie siliquis porcorum? Non potes bibere simul calicem Christi, & calicem dæmoniorum. Calix dæmoniorum superbia est: calix dæmoniorum detractio & inuidia est. Calix dæmoniorum crapula & ebrietas est. Quæ cum impleuerint vel mentem vel ventrem tuum, Christus in te non inueniet locum. Non mireris quod dico. In domo auunculi tui non potes inebriari ab vbertate domus dei. Cur, inquis? quia domus deliciarum est. Quomodo ignis & aqua simul esse non possunt: sic spirituales & carnales deliciæ in eodem se non patiuntur. Vbi crapulam ructantis inter pocula senserit Christus: vina sua dulciora super mel & fauum menti propinare non dignatur. Vbi curiosa ciborum diuersitas: vbi diuitis supellectilis discolor varietas oculos pariter pascit & ventrem: cœlestis panis ieiunam deserit mentem. Eia lætare iuuenis in adolescentia tua: vt decedente pariter cum ætate temporali lætitia: succedat quæ te absorbeat æterna tristitia. Sed absit hoc ab adolescentulo nostro: auertat hoc deus à puero suo. Quin potius disperdat dominus vniuersa labia dolosa eorum qui tibi tale consilium donant: qui dicunt tibi quotidie, euge euge: & quærunt animam tuam. Hi sunt cum quibus habitas: quorum praua colloquia adolescentis bonos mores corrumpunt. Sed quandiu iam non exis de medio eorum? Quid facis in vrbe qui claustrum elegeras? Quid tibi cum seculo qui seculum spreueras? Funes ceciderunt tibi in præclaris: & tu opibus inhias terrenis? Si vis habere simul hæc & illa: breuiter tibi respondebitur.

Memento fili, quia recepisti bona in vita tua. Recepisti dixit: non rapuisti: ne etiam de hoc tibi frustra blandiaris, quod tuis contentus aliena non rapias. Veruntamen quæ sunt illa tua? Beneficia ecclesiæ? Rectè: quia surgis ad vigilias: vadis ad missas: horis canonicis diurnisque frequentas. Bene facis. Sic ecclesiæ præbendam gratis non accipis. Dignum est vt qui altario deseruit: de altario viuat. Conceditur ergo tibi vt si bene deseruis, de altario viuas: non autem vt de altario luxurieris, vt de altario superbias, vt inde compares tibi frena aurea, sellas depictas, calcaria deargentata, varia grisea quæ pellicea à collo & manibus ornatu purpureo diuersificata. Denique quicquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. Orabat quidam sapiens tantum victui suo tribui necessaria: non superflua. Habentes (ait apostolus) victum & vestitum; non victum & ornatum. Et quidam alius sanctus, Si dederit, inquit, mihi dominus panem ad manducandum,

Matt.12.c. Apoc.3.c Ibidem Psal.57.d. Cant.i.4.c. Eccli.24.c 2.Pe.2.d Psal.7.d. Psal.17.d Eccle.11.d Eccli.14.d Psal.11.d Psal.69.d Psal.15.b Luc.16.f Prou.30.b 1.Ti.6.b Gene.28.d

1.Cor.13.b Luce.15.g Gene.3.a.b Luc.6.d. Psal.49.c. Matt.23.d Matt.19.b Ioan.6.d. 1.Cor.2.d Psal.143.c. Psal.16.c Psal.30.f. Acto.9.a Psal.75.b. Ecclı.7.d. Gen.19.e Luc.9.g. Psal.35.a Psal.54.d Psalm.9.e Ibidem.f Gala.1.d Deut.32.d Psal.65.c.

G candum,& vestimentum quo operiar. Nota,quo operiar. Sic ergo & nos contenti simus vestimentis quibus operiamur: non quibus lasciuiamus,non quibus superbiamus, non quibus mulierculis,vel similari,vel placere studeamus. Sed hoc faciunt,inquis,cum quibus habito: si non facio quod cæteri, de singularitate notabor. Propterea,inquam,exi de medio eorum,ne aut in vrbe notabiliter viuas, aut exemplo pereas aliorum. Quid agis in vrbe delicate miles? Commilitones tui quos fugiens deseruisti: pugnant & vincunt, pulsant & intrant,cœlum rapiunt & regnant. Et tu sedens super ambulatorem tuum indutus purpura & byssо:circuis plateas, vicos perambulas? Hæc sunt pacis ornamenta, non belli munimenta. An dicis pax,& non est pax? Purpura non propulsat libidinem,non superbiam,nō anaritiam repellit: & si qua sunt alia ignea inimici iacula non extinguit. Denique quod magis metuis,febrem non prohibet,mortem nō arcet. Vbi sunt arma bellica,vbi scutum fidei,vbi galea salutis,vbi patientię lorica? Quid trepidas? Plures sunt nobiscum,quam cum illis. Sume arma,resume vires,dum adhuc prælium durat. Assunt angeli spectatores & protectores: adest ipse dominus adiutor & susceptor,qui docet manus tuas ad prælium,& digitos tuos ad bellum. Procedamus in adiutorium fratrum,ne si forte sine nobis pugnent,sine nobis vincant, sine nobis ingrediantur: nouissime cum clausa fuerit ianua,sero pulsantibus,deintus nobis respondeatur: Amen dico vobis, nescio vos. Fac,quæso,te prius sciri,fac te prius videri: ne tunc nesciaris ad gloriam,sciaris autem ad pœnam. Si te Christus agnouerit in bello,recognoscet in cœlo: & sicut promisit, manifestabit tibi seipsum: si tamen & tu pœnitendo respiscendo talem te exhibueris,vt cum fiducia dicere possis: Tunc cognoscam sicut & cognitus sum. His interim admonitionibus verecundum adolescentis animum pulsatum esse sufficiat. Iam enim nostris etiam precibus pro eo diuina pulsanda est pietas. Quæ si ad ictus nostrarum inuectionum eius mētem,vel parum mollitam inuenerit: confido de ipsa quod citius nos de ipso lætificabit.

Exc.13.b

Mat.25.b

1.Cor.13.d

Ad quosdam canonicos regulares,
Epistola tertia.

EXhortatio illa in literis vestris tam salubris, tam compendiosa: magna quidem scientiæ,mira charitatis vestræ indicia mihi attribuens nobis,& congratulantibus prefert. Sed quod de laudibus nostris pro vestra deuotione,quæ tamen non probastis, tam excellentia præmisistis: et si ad humilitatis quoque formam quantum ex vobis est,non mediocriter instruere nos potuit, conscientias tamen nostras multo inferius iacentes,quantum in nobis est, I vehementer exterruit. Quis enim nostrum suam attendens conuersationem: tanta de se & tam indebita sine magno vel metu,vel periculo possit audire? De huiusmodi quippe alieno,seu etiam proprio se iudicio committere,securum nō est. 2.Cor.5.d. Qui enim iudicat nos,dominus est. Cæterum de fratribus de quorum salute vestram nimirum charitatem solicitam esse cognouim⁹: vt securos vos reddamus,noueritis multorum illustrium virorum,& maximè clarissimi viri Vvilhelmi Cathalaunensis episcopi,hortatu & consilio ad nos declinasse: seque à nobis suscipi multis precibus ac supplicationibus impetrasse: ea videlicet intentione, vt ob tenorem arctioris vitæ,ab institutionibus beati Augustini ad obseruantias sancti Benedicti dei adiutorio sic transeant: vt tamen ab eius magisterio qui vnus est omnibus magister in cœlo & in terra, non discedant: illamque primam fidem quam apud nos, imo quam primum in baptismo promiserunt: non irritam faciāt, sed saluam integramque custodiant. Talibus itaque taliter susceptis: absit vt synceritatem vestram, aut in suscipiendo læsam,aut in retinendo lædendam esse credamus: dum tamen illos si forte infra annum probationis qui regulariter constitutus est,cœpta deserere, & ad vos redire velle contigerit: inuitos non detineamus. Alioquin sanctissimi fratres, vestra non refert vt spiritum libertatis qui in eis est, anathemate inconsulto frustra impedire nitamini: nisi forte (quod deus auertat) quæ vestra: non quæ Iesu Christi sunt, quærere studeatis.

Ad Arnoldum abbatem Morimundi,
Epistola quarta.

K

DOmino abbati Arnoldo frater Bernardus de Claraualle spiritum compunctionis & consilij. Primo scire te volo domnum Cistercienſem,necdū quando tuus nuncius ad nos venit de Flandria,quo pauloāte per nos transierat remeasse: & ob hoc nec literas accepisse quas ei iussisti præsentari: & adhuc esse tantæ à te præsumptæ nouitatis ignarum. Fœlix interim cui tam tristes rumores, vel ad tempus liceat ignorare. Deinde quòd de tui desperando nos reuocatione interdicis: ne quod quasi inconcusse apud te fixum est,frustra tibi literas dirigendo dissuadere conarer: in hoc tibi obedire fortasse quidem pro ratione non debui: reuera autem præ dolore,fateor, non potui: cū & si pro certo scirem,vbi te opportune inuenissem: ipse potius veniſſem,quam has misissem, effecturus fortasse per me ipsum quod nullis literis possum. Rides forsitan meam huiusmodi tanquam cassam fiduciam,vtpote propriæ pertinaciæ conscius: ad quam vtique flectendam, nullam vim: nullam precem: nullam speras præualere industriam. At verò ego de illius potentia non diffidens qui dixit: Omnia sunt Mar.9.d possibilia credenti, fidenter vsurpans & mihi illam sententiam: Omnia possum in eo qui me confortat. Quanuis in ma Phi.4.c gna parte lapidei cordis tui obstinationem & ipse non ignorem: vtinam nunc tamen siue fructuosè siue frustra tuo lateri adhærerem. Quanta quæ me mouent aduersum te: frustra nescio an fructuosè, iacerem tibi in faciem: non solum verbis,sed & vultu & oculis. Tuis deinde prouolutus vestigiis: tenerem pedes: amplecterer genua: totusque à collo pendēs illud mihi dulcissimum caput deosculater: quod subuno mecum proposito, suaui iugo Christi iam pluribus annis attritum est. Flerem quoque quantum valerem: rogarem & obsecrarem per dominum Iesum: quatenus parceres: primo quidem eius cruci, qua vtique redemit quos tu quantum in te est perimis: collegit quos tu dispergis. Perimis, inquam, & dispergis: siue quos tecum ducis: siue quos huc deseris: quibus vtique etsi diuersum,non dispar tamen vtrisque metuimus periculum. Deinde etiam parceres & nobis amicis tuis: quibus licet immeritis, non nisi fletū & lachrymas reliquisti. O si hoc mihi licuisset,flexissem forsitan affectione,quem ratione non possum: pectusq; illud ferreum quod nec Christi timori in hac re duntaxat cedere acquiescit,fraterna forte pietas emollisset. Sed heu: & hanc nobis copiam subtraxisti. O magna nostri ordinis columna. Patienter, quæso, audi amicum vel absentem tuæ penitus discessionis impatientem: tuo medullitus & labori & periculo compatientem. M O inquam magna nostri ordinis columna: non metuis te ruente magnam mox proculdubio ruinam secuturam? At ego, inquies,non ruo: scio quod facio: bonam conscientiam habeo. Esto. Credimus tibi de te. Sed nunquid de nobis: qui iam & grauia tuo ex discessu gementes sustinemus scandala, & grauiora pauentes expectamus pericula? An & tu quoque non ignoras ista sed dissimulas? Qua ratione ergo multorum faciendo ruinam,te ruere non præsumis: qui in hoc videlicet positus eras: vt non quod tibi est vtile, sed magis quod aliis: nec quæ tua,sed quæ Iesu Christi sunt,quærere debeas? Quomodo inquam securus abis: qui gregi tibi commisso,omnem de se securitatem in perpetuum aufers? Quis occurret lupis incursantibus: quis consolabitur in tribulationibus: quis prouidebit in tentationibus: quis denique leoni resistet rugienti & quærenti quem deuoret? Patebunt sine dubio morsibus malignantium qui deuorant plebem Christi sicut escam panis. Heu quid facient nouellæ plantationes Christi quæ per manus tuas confitę fuerant diuersis in locis, & locis horroris & vastæ solitudinis? Quis circunfodiet: quis impinguabit simo: quis sepem circundabit: quis succrescentes solicitus erit rescindere surculos? Aut flante profecto tentationum vento: tenerrimę adhuc: heu facile eradicabuntur: aut inter fruteta certe simul exorientia: cum non erit qui purget,suffocatę nullum afferent fructum. Quæ cum ita sint: iudica tu quale hoc tuum bonum erit, aut si vel esse poterit bonum cum tantis malis. Quantumlibet dignos fa-

1.Pe.5.c

psal.52.d

cturum

A cturum te fructus pœnitentiæ confidas: nonne huiusce modi spinis necesse erit suffocari? Nonne denique si rectè offers: & non rectè diuidis: peccas? Quid enim? Rectè ne forte diuidere esse dices: soli animæ tuæ consulere: & filios tuos quos orphanos relinquis,consilio paterno destituere? O miseros & miserabiles,& eo miserabiliores quo viuo se conspiciunt orbari patre. Quanquam dubitare te quoque oportuerit an vel tibi rectè consulas: in eo videlicet quod absque consilio fratrum & coabbatum tuorum: absque patris & magistri tui licentia: rem tam nouam præsumis. Illud etiam multos permaximè mouet: quod pueros imbecilles & delicatos iuuenes tecum ducis. Alioquin si boni & robusti sunt: desolatę domui fuerant necessarij. Si delicati (vt dixi) & imbecilles duræ ac laboriosæ peregrinationi non erunt idonei. Sed & regēdis animabus eorum nequaquam te vltra credimus velle præesse: quippe cuius cognouimus esse propositum, pastoralem abiicere sarcinam duntaxat tuorum,& soli deinceps viuere tibi. Valde enim incongruū esset: vt alibi præsumptuosè non vocatus resumeres: quod alibi prohibitus inconsultè relinquis. Sed iam ne omnia sciēti multa superfluo ingeram: in fine & in fide tibi polliceor: si opportunitatem loquendi tecum mihi dederis: daturum me operam quatenus idipsum B quod inordinate & periculosè aggressus es: licitè & ob hoc secure peragas. Vale.

Ad Adam monachum: qui prædicto abbati Morimundi adhæsit, in qua dissuadet ne peregrinetur cum illo, Epistola quinta.

QVa mihi satis comperta humilitas: & instantis periculi necessitas: præbet mihi fiduciam conuenienti te acrius: & arguendi liberius. O insensate, quis te fascinauit tam cito recedere ab illo saluberrimo consilio, in quo dudum tibi pariter, & mihi deo solo teste conuentum est? Cogita inspiens vias tuas, & conuerte pedes tuos in testimonia domini. Non recordaris quod primo in Maiori monasterio tuæ conuersionis initia dedicasti: secundo apud Fusniacum, nostræ te qualicunque prouidentiæ commendasti: tertio in Morimundo stabilitatem tuam firmasti: quarto mecum rursus inito consilio, suggestæ tibi ab abbate Arnoldo peregrinationi, immo vagationi, ingenuè abrenunciasti: ipsius quoque tibi consortium, si non ipse licitè posset abire, illicitum iudicasti? Quid enim? Licitè ne dices illum recedere, qui & sibi commissis lachrymabile scādalum reliquit, nec commissoris licentiam expectauit? Sed quorsum, inquies, tenduut hæc quæ sic retractare voluisti? Vt te manifestæ leuitatis arguam, vt est, & nō esse te apud te C euidēter ostendam: sicque errorem tuum iam tandem agnoscens & erubescens, vel sero discas ab apostolo, non omni spiritui credere, discas à Salomone multos quidem amicos, vnum autem habere consiliarium de mille, discas præcursoris domini exemplo, non solum mollibus non vestiri, sed nec in modum vento agitatæ arundinis circunferri omni vento doctrinæ, discas ex euangelio domum tuam supra petram fundare, discas & cum discipulis serpentis non obluiisci prudentiam cum simplicitate columbæ, & tam ex his quam ex aliis atque aliis scripturarum testimoniis hanc colligas summam, quantum tibi videlicet vsque modo milleformis ille seductor illusit, qui cum in te boni initiū non valuit prepedire, inuidit perseuerantiæ. Hoc nimirum suæ posse sufficere malitię iudicans, si hanc posset auferre tibi, quam solam virtutum nouerat coronari. Obsecro te per viscera misericordiæ Christi vt nullatenus abeas, aut vel non prius quā ad nos loco quidem opportuno venias loqui, si quod forte tantis malis, quæ iam nobis ex vestra discessione, aut venisse sentimus, aut ventura metuimus, queat remedium inueniri. Vale.

1.Ioan.4.d
Eccli.6.d
Mat.11.d
Mat.7.d
Mat.10.b

Ad Brunonem Colonienſem, unde supra
Epistola sexta.

DOmino Brunoni Colonienſi viro illustri, & dilecto suo frater Bernardus abbas dictus de Claraualle salutem, & si quid potest peccatoris oratio. Ex quo dudum Remis nostri inuicem vtrique gratam cepimus notitiam, non puto vos nostræ penitus fuisse

paruitatis oblitum. Et ob hoc non timidè tanquam ad extraneum, sed fidentissimè scribo ad vos quæcunque volo, vt ad notum & familiarem nostrum. Arnoldus abbas Morimundenſis in graue totius nostri ordinis scandalum, suum nuper monasterium satis inordinatè deseruit. Quippe qui nec coabbatum suorum in tam scrupuloso facto expectauit consilium, nec ipsius cui precipuam debebat subiectionem, abbatis scilicet Cistercienſis licentiam vel assensum. Sed cum esset homo sub potestate, habens & ipse sub se milites, potestatis impatiens superioris, alienum quidem iugum à propria ceruice superbus abiecit, suum autem superbior in subiectos retinuit. Siquidem de magna multitudine monachorum quos circuiens mare, & aridam inaniter congregarat, non Christo, sed sibi, paucis admodum, hisque simplicioribus ac remissioribus relictis desolatis, meliores quosque & perfectiores sui socios erroris assumpsit. Inter quos tres quorum nos maximè ablatione turbauit, ausus est etiam seducere, & secum ducere statuit: Eurardum videlicet fratrem nostrum, & Adam quem bene nostis, nobilemque illum puerum Conradum, quem & pridem non sine scandalo tulerat de Colonia. Quos tamen, si operam dare volueritis, vestra confidimus posse reuocari industria. Nam de ipsius Arnoldi reuocatione: quia iam in pluribus eius inflexibilis animi obstinationem proba E uimus, incassum laborare vos nolumus. Audiuimus autem Eurardum & Adam, & nonnullos eiusdem consortij alios fratres, in vestris adhuc partibus demorari. Quod si verum est, oportet vos eos per vos interim, si dignamini, conuenire, flectere precibus, ratione conuincere, & columbinam eorum simplicitatem prudentia instruere serpentina, ne putent obedientiam inobedienti adhærere, ne licite sequi se posse confidant vagantē illicitā, ne seducantur deserere professum ordinem propter inordinatum hominem, cum ipsum quoque angelum de cœlo, si aliud eis euangelizauerit, dubitare non oporteat apostolica authoritate anathema dicere: & ab ipso docentur apostolo, se ab omni fratre inquietè ambulante debere subtrahere. Qui vos quoque docet non superbè sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, donec omnibus abrenunciantem probatum sibi Christus vendicet discipulum. Valete.

Psal.118.b.
Gala.1.b
2.Thes.3.b
1.Ti.6.d

Ad Adam monachum, unde supra, in qua monet eum ut mortuo abbate redeat, & quod non debuit ei obedire, Epistola septima.

SImaneres in charitate quam in te olim, aut nouimus, aut putauimus, charitatis profectò damna sentires, quæ vtique sunt scandala pusillorum. Nec enim charitas charitatem offenderet, aut contemneret cum sentiret offensam. Nam seipsam non potest negare, nec enim in se diuisa est. Nouit potius in se diuisa coniungere, coniuncta diuidere nescit. Proinde, vt dixi: si maneret in te, non sileret, non quiesceret, non diffimularet, gemens & æstuans, & intra pium pectus tuum pro culdubio submurmurans illud, Quis scandalizatur, & ego non vror? Siquidem 2.Cor.11.g benigna est. Pacem diligit, congaudet vnitati. Sola quippe est quæ illam generat, colligat, solidat, & conseruat vbicunque seruari cognoscitur in vinculo pacis. Infensa ergo vobis hac tam honorabili matre vnitatis & pacis, quo pacto quæso vestrum quodcunque sacrificium deo fore acceptum præsumitis, cum absque illa nec martyrium quidem aliquid esse putet apostolus? Aut qua ratione vobis forte infensam non esse confiditis, cuius castis visceribus, cuius charis pignoribus tam inhumanè agendo non pepercistis nec parcitis, scindentes vnitatem, rumpentes vinculum pacis? Ponendum est ergo munus quodcunque offerre paratis, & prius habenti aduersum vos non fratri, sed fratrum multitudini recōciliandum. Ecce nimirum vniuersæ fraternitatis vnitas aduersum vestram pauciratem: quodam veluti vestri discessus gladio sauciata conqueritur, quasi quæ plangens miserabiliter dicat, Canti.1.d. Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Et merito. Qui enim non est cum illa, contra illam est. Putas sine gemitu tam iustum filiæ gemitum pia possit mater charitas audire? Ideo & ipsa nostris lachrymis iungens suas ait de vobis, Filios e- Esa.1.a nutrui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Charitas ipse Ephe.2.c deus est.

1.Cor.13.d.

G deus est. Pax nostra Christus, qui fecit vtraque vnum. In trinitate vnitas maximè commendatur. Cui ergo charitas, pax & vnitas irata cognoscitur: quid habet in regno Christi & dei? Sed forsitan dicis, Abbas nostet abduxit nos, & secum ire præcepit, num inobedientes esse debuimus? Scis quidem, nisi forte oblitus sis, quid quadam die cõmunicato mecum iam conspirati scandali consilio, ac diligẽter mutua collatione discusso, inter nos conuenerit. In quo si permansisses, & de te illud non incongruè diceretur: Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. Sed esto. Debuistis obedire filij patri, magistrum sequi discipuli. Licuerit certè abbati monachos suos ducere quo libuerit, & docere quod voluerit, sed quandiu vixit. Nunc verò mortuo illo, quem vel audire doctorem, vel sequi ducem cogimini, quo adhuc tam grave scandalum emendare cunctemini? Quis iam prohibet non dico me, sed deum nostrum per os Hieremiæ benigne vos reuocantem audire? A it enim, Nunquid qui cecidit, non resurget, aut qui auersus est, non reuertetur? An & ille moriens interdixit ne vel post casum tentetis resurgere, post auersionem mutire audeatis de reuersione? Ita ne etiam defuncto necesse est vos obedire, & obedire contra charitatem, obedire in vestræ ipsorum salutis periculum? Sed arbitror quod nequaquam firmius seu tenacius dices esse vinculum abbatum ad subditos, quam coniugum ad seipsos, quorum quippe deus copulam, & non homo, inuiolabili ligauit sacramento, loquente saluatore. Quod deus coniunxit, homo non separet.

H Apostolo autem asserente solutam esse mulierem à lege viri mortuo illo, tu te abbatis existimas defuncti lege teneri, & hoc contra legem quæ sanctior est, legem videlicet charitatis? Et hæc dixi non quod putem vos vel viuenti in hoc paruisse debere, aut vel dicendam esse obedientiam sic paruisse. Alioquin generalis de huiusmodi illa sententia est, Declinantes autem in obligationes, adducet dominus cum operantibus iniquitatem. At ne forte quis abbatum etiam in malo obedientiam ab hoc maledicto liberam esse contendat, audi alibi apertius, Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. Ex his ergo liquido apparet mala imperantibus non esse parendum, præsertim dum prauis obtemperans imperiis, in quo homini videris obedire, deo plane qui omne quod perperam agitur, interdixit, inobedientem te exhibes. Valde autem peruersum est profiteri te obedientem in quo nosceris superiorem propter inferiorem, id est diuinam propter humanam soluere obedientiam. Quid enim? Quod iubet homo, prohibet deus, & ego audiam hominem, surdus deo? Non sic apostoli. Clamãt quippe dicentes, Melius est obedire deo, quam hominibus. Hinc dominus in euangelio pharisæos increpans: Quare & vos, inquit, transgredimini mandatum dei propter traditionem vestram? Et per Esaiam, Sine causa autem, ait, colunt me, mandata & doctrinas hominum tenentes. Et item ad protoplastum: Pro eo quod obedisti voci vxoris tuæ plusquam meæ, maledicta terra in opere tuo. Igitur facere malum quolibet etiam iubente, constat non esse obedientiam, sed potius inobedientiam. Sane hoc aduertendum quod quædam sunt pura bona, quædam pura mala, & in his nullam deberi hominibus obedientiam: quoniam nec illa omittenda sunt etiam cum prohibentur, nec ista vel cum iubentur committenda. Porro inter hæc sunt media quædam, quæ pro modo, loco, tempore vel persona, & mala possunt esse, & bona, & in his lex posita est obedientiæ, tanquam in ligno scientiæ boni & mali, quod erat in medio paradisi. In his profecto phas non est nostrum sensum sententiæ præscribere magistrorum. In his omnino prælatorum nec iussio nec prohibitio contemnenda. Videamus ne forte tale fuerit quod arguimus in vobis: & ob hoc forsitan argui non debuerit. Quod euidentius elucebit, si præmisse diuisiõis exempla subiecero. Fides, spes, charitas, & cætera huiusmodi: pura sunt bona, quæ quia male non possunt vel iuberi vel teneri, bene non possunt vel prohiberi vel non teneri. Pura mala sunt: furtum, sacrilegiũ, adulterium, & cætera talia, quæ vtique nec vel bene præcipi vel perfici possunt, nec male prohiberi vel non fieri. Aduersus huiusmodi non est lex. Nullius quippe prohibitio valet obuiare præceptis: nullius iussio præiudicare prohibitis.

Sunt deinde media quæ quidem per se nec bona esse noscun K tur nec mala: possunt tamen indifferenter & bene pariter & male vel prohiberi vel iuberi, sed male nullatenus in his à subditis obediri. Ex his sunt, vt exempli gratia ponam, iciunare: vigilare, legere, & quæque talia. Sciendum verò quia media quædam in pluribus plerumque bonorum seu malorum transeunt rationem. Nam coniugium cum & fieri liceat, & non fieri: factum iam solui non licet. Quod ergo ante nuptias medium esse liquebat: in iam coniugatis puri boni vim obtinet. Item propria possidere, seculari quidem homini medium est: quoniam & non possidere licet, monacho verò quia possidere non licet, purum malum est. Vides ne iam frater, vestrum factum cui potissimum membro diuisionis conueniat? Si puris aptandum bonis: probabile est. Si puris malis deputandum, vituperabile est. Sin verò collocandum inter media: via quidem excusari forsitan potest propter obedientiam, mora verò penitus non potest quæ non fit per obedientiam. Nam mortuo iam abbati, si quid ante iussit quod non debuit: nequaquam esse parendum, superior patefecit disputatio. Etsi res per se iam satis elucescat, tamen propter quosdam qui quærunt occasionem vbi ratio non suppeditat, clarum faciam breuiter, & ita clarum vt omnis dubietatis vmbra dispareat: quod nec purum nec medium bonum, sed plane purum fuerit malum sic obedisse, sic vestrum monasterium reliquisse. Et quidem taceo de mortuo, qui suum & solum iam iudicem habet deum, & verè nũc L, suo domino aut stat aut cadit: ne fortè indignans & merito indignans dicat deus: Tulerunt homines à me iudicium. Tamen ad correctionem viuentium, non quidem quod gessit, sed quod iussit, discutio, vtrum videlicet illa iussio vim habere debuerit, quatenus in scandalum multorum ei fuerit obsequendum. Et præmittendum quod siqui simpliciter, nihilque suspicantes mali, male licet proficiscentem secuti sunt putantes eum episcopi Lingonensis & abbatis Cistercien sis (nam vtrique debitor erat) licentia proficisci (quod vtique nonnullos de illo comitatu sic credidisse incredibile non est) nostra hæc illos non tangit reprehensio, dummodo vbi compererint sine mora regrediantur. Igitur aduersus illos tantum, immo pro illis sermo est nobis, qui scientes & prudentes miserunt manus in ignem, qui conscij præsumptionis, secuti sunt præsumptorem, non audientes apostolum prohibentem & denunciantem vt se ab omni fratre ambulante inordinate subtraherent, contemnentes & ipsius domini vocem dicentis: Qui non colligit mecum, dispergit. Vos fratres, vos, inquam, aperte & specialiter notat illud apud Hieremiam, quod cum dolore quidem reminiscor, opprobrium: Hæc est, inquit, gens quæ non audiuit vocem dei sui. Dei enim proprie vox est ista: hostem suum proprio designantis ex officio, & tanquam digito demonstrantis, vt simplices ab eius impio deterreat consectatu. Qui non est, inquit, mecum, dispergit. Ac si dicat: In hoc te iam mecum non esse intelligas, si sequeris dispersorem. Deo ergo clamante. Qui non colligit mecum, dispergit, sequi vos oportuit dispersorem? Deo, inquam, vos inuitante ad colligendum, homini potius ad dispergendum obsequi debebatis? Magistros contemnebat, subditos exponebat, socios conturbabat: & vos videntes furem currebatis cum eo? Silere de mortuo statueram, sed compulsus sum, fateor, aliquantulum prætergredi, dum non potuit improbari obeditio: si non reproba monstraretur & iussio. Porro iussio hominis & actio cum diuersa non fuerint, impossibile visum est vnam sine altera vel approbari vel respui. Liquet tamen huiusmodi iussioni non fuisse obtemperandum, deo quippe imperante contraria. Item maiorum institutis, minorum non esse præponenda, aut communibus priuata non præiudicare imperia quis dubitat? Nam ex regula sancti Benedicti hoc habemus. Possem quidem abbatem Cistercien sem ad medium deducere, qui vtique superior illo quantum pater filio, quantum magister discipulo, quantum denique abbas commisso sibi monacho, merito se à vobis propter ipsum queritur fuisse contemptum. Possem & episcopum cuius nihilominus quia non fuit expectatus consensus, inexcusabilis est & con- Luc.10.c
temptus, cum ad ipsos & de ipsis dominus dicat: Qui vos sper- nit, me

A nit, me spernit. Sed quoniam his posset ambobus opponi & anteponi Romani pontificis tanquam grauior authoritas cuius quippe vos aiunt præmunitos fuisse licentia, quæ & ipsa licentia suo quidem loco erit discutiẽda, talis potius proferatur cuius omnino fas non sit authoritati contradicere. Certe summus ille pontifex qui per sanguinem proprium solus & semel intrauit in sancta æterna redemptione inuenta, Heb.9.c
terrifica voce denunciat in euangelio, nequis vnum de pusillis eius audeat scandalizare. Vobis autem vnius donetur scã- Mat.18.d
dalum, si non vltra processit malum. Facilis sequatur venia culpam, ex qua graue damnum non oritur. Nunc vero quod dubium non est pluribus scandalizatis, quis aperte non videat quàm inhumanè humanam iussionem diuinæ prætuleritis? Quod quidem audere, quis nisi amens dicere audeat bonum esse, aut bonum fieri posse, quantęlibet dignitatis homi ne præcipiente? Quod autem nec bonum est, nec bene fieri potest, purum proculdubio malum est. Vnde consequenter aduertitur quòd iter vestrum in multorum vsurpatum scandalum, ac per hoc & contra dei mandatum, non purum bonum aut medium, sed purum omnino fuerit malum, quoniam quidem & purum bonum semper bonum est, & medium bene fieri potest. Quomodo ergo vel abbatis iussio vel papæ
B permissio licitum facere valuit quod purum (sicut irrefutabiliter probatum est) malum fuit, cum superius nihilominus allegatum sit ea quæ huiusmodi sunt, id est pura mala, vt nunquam iuste iuberi, sic nec licite posse fieri? Vides quàm inanis excusatio de humana obedientia, vbi in deum conuincitur facta transgressio? Nec timendum mihi arbitror quòd ad illud domini responsum de sibi nunciato scandalo pharisæorum refugias, vt quomodo ille nihili pendebat dicens: Si Mat.15.b.
nite illos, cæci sunt, & duces cæcorum, ita & nostra vobis scandala non esse timenda existimes. Vides nempe quàm nil simile habeat in hac parte proportio. Nam si compares personas, illic pharisæi superbi, hic pauperes Christi scandalizãtur. Si causas, hic leuitas, ibi veritas in causa esse dignoscitur. Rursus, quod & superius propositum est, vos non solum diuinis humana, sed & communibus priuata prætulisse imperia, hoc solum ad probationem sufficiat, quod vestræ illi & nouitati insolitę, & insolenti præsumptioni: non tantum nostri ordinis vniuersitas, sed etiam omnium monasteriorum & cõsuetudo & institutio reclamare videtur. Quod & vos quoque non immerito timentes, nec satis de propria causa confidentes, remorsas ac remordentes conscientias, apostolica conati estis delinire licentia. O friuolũ satis remedium, quod non est aliud nisi more protoplastorum cauteriatis conscientiis texere perizomata, videlicet ad velamẽtum, non ad medicamentum. Apostolicam, inquiunt, licentiam quęsiuimus, C
& impetrauimus. Vtinam non licentiam quęsissetis, sed consilium, id est non vt liceret, sed an liceret. Vnde tamen quærebatis licentiam? Vt liceret quod non licebat? Facere itaq; volebatis quod nõ licebat. Sed quod non licebat, malũ erat. Mala igitur erat intentio, quæ in malum tendebat. Nisi forte tale hoc fuisse dicatur, quod absque licentia quidem non liceret, liceret autem si cum licentia fieret. Verum id iam superius inuincibili exclusum est ratione. Nec enim deus vbi ait: Nolite contẽnere vnum ex iis pusillis qui in me credunt: Mat.18.d
addidit etiam nisi cum licentia, aut dicens, Qui scandalizauerit vnum de pusillis meis & cætera. Determinauit subiungens sine licentia. Constat igitur vbi veritas, & veritas necessaria in causa non est, nec licite scandalum quodlibet posse à quolibet committi, nec iuste præcipi, nec innoxiè consentiri. Huius tamen patrandi mali quærendam putastis esse licentiam. Sed ad quid? An vt quanto licentius, tanto securius, & quo securius, eo & periculosius peccaretis? Mira cautela, & stupenda prouidentia. Malum quod iam corde conceperant, opere tamen cauti fuerunt non implere nisi cum licẽtia. Conceperunt dolorem, sed non pepererunt iniquitatem donec iniquo papa conceptui prębuisset assensum. Quo lucro? Quóve saltem compendio mali? Nunquid ideo aut malum esse desiit, aut vel minoratum est, quia papa concessit? Quis vero malum esse neget, assensum præbere malo? Quod tamen summum feciſſe pontificem nequaquam crediderim, nisi aut circunuentum mendacio, aut importunitate victum.

Quando etenim aliter huiusmodi vobis licentiam indulgeret, seminandi videlicet scandala, schismata suscitandi: D
amicos contristandi, fratrum conturbandi pacem, & confundendi vnitatem, proprium quę insuper contemnendi episcopum? Et hæc qua necessitate, necesse non habeo dicere, cum rei exitus satis indicet. Profectos nempe plangimus, profectum non cernimus. His ergo talibus & tam grauibus malis dare assensum, exhibere obsequium, impendere adiutorium, tu mihi obedientiam nominas, modestiam nuncupas, appellas mansuetudinem? Tu, inquam, conaris pessima vitia virtutum palliare nominibus? An te putas hoc sine iniuria facere domini virtutum, quod virtutibus facis iniuriam? Vanissimam præsumptionem, turpissimam leuitatem, crudelissimam dissensionem, obedientiæ, modestię, mansuetudinis nominibus velas, & velatis sordibus sacra illa vocabula maculas. Hanc ego nunquam æmuler obedientiam. Talem mihi nunquam libeat modestiam vel potius molestiam imitari. Huiusmodi mansuetudo semper longe fiat à me. Talis siquidem obedientia, omni est contemptu deterior. Talis quoque modestia vltra omnem modum extenditur. Vltra dicam, an citra? Sed verius forsitan & vtroque competentius dixerim extra. Qualis denique illa est mansuetudo, quæ ipso etiam auditu omnium aures exasperat? Volo tamen eam ipsam vt & mihi modo exhibeas. Cum tam patiens sis vt à quoli- E
bet etiam quo non licet pertrahi non contendas, liceat & me, obsecro, paulo nunc confidentius agere tecum. Alioquin male multum merui de te, si quod nemini soles, soli mihi indignandum putaueris. Igitur tuam conuenio conscientiam. Volens, an inuitus profectus es? Sed si ex voluntate, iam non ex obedientia. Si autem inuitus, suspectum videris habuisse imperium, cui obsequi grauabaris. Vbi verò suspicio, ibi discussio necessaria. Verum tu vt tuæ patientiæ dares vel capere experimentum: nihil discutiens, trahi te passus es non solum præter voluntatem tuam, sed & contra conscientiam.

O patientia omni digna impatientia. Non possum, fateor, non irasci huic contentiosissimæ patientiæ. Videbas dispergentem, & sequebaris? Scandala dictantem audiebas, & obsequebaris? Vera patientia est, pati vel agere contra quod libeat: sed non præter quod liceat. Mirum vero quòd hominem audiebas furtiue susurrantem, deum non audiebas aperte reclamantem tali quasi cœlitus emisso tonitru: Vę illi per Mat.18.d
quem scandalum venit. Non tantum autem dominus: sed & sanguis ipsius clamore nihilominus vehemẽti (surdis licet) terribiliter irrugiebat. Clamor ei⁹: eius effusio. Effusus quippe pro dispersis filiis dei vt eos congregaret in vnum, iustè fremebat in dispersores. Odit nimirum dispersores, qui non nouit nisi colligere. Magnus eius clamor, & vehemens: qui corpora de sepulchris, animas ab inferis excitauit. Terram cœlosque tuba illa conuocauit in vnum, quippe quæ in terra F
& quæ in cœlis sunt pacificans. In omnem terram exiuit sonus ille, & vestram non valuit rumpere surditatem? Vox nem Psal.18.a
pe illa in virtute, vox illa in magnificẽtia. Et quid clamat? Ex- Psal.28.a
surgat deus, & dissipentur inimici eius. Et iterum, Dispergе Psal.58.c
illos in virtute tua, & depone eos protector meus domine. Sanguis Christi est, frater Adam, sanguis Christi est qui pro piis congregatis aduersus impios dispersores quasi tuba exaltat vocem suam. Minatur autem se dispersores dispergere, qui pro dispersis colligendis effusus est. Et si eius vocem tu non audis, audit eam de cuius latere manauit. Quomodo nam que proprium non audit, qui Abel sanguinem audiebat? Sed quid ad me? inquis. Ille viderit cui mihi contradicere fas non erat. Non est discipulus super magistrum. Docendus, non docturus, eius lateri adhærebam. Sequi debui, non præire præceptorem auditor. O istorum temporum Paule simplex, si tamen & ille alterum se tibi exhibuisset Antonium, vt quicquid vel leuiter de labiis eius procederet, necesse non haberes discutere, sed sine cunctatione ad omnia nihil hæsitans obedires. O monachum obedientissimum, cui ex quibuslibet seniorum verbulis ne vnum quidem iota præteruolet. Non attendit quale sit quod præcipitur. Et hæc est obedientia sine mora. Si ita oportet, sine causa legitur in ecclesia: Omnia 1.Thes.5.d
probate, quod bonũ est tenete. Si ita oportet, deleamus iam Mat.10.b
de libro euangelij: Estote prudentes sicut serpentes, sufficien

te quippe

G te quippe quod sequitur,& simplices sicut columbę.Nec di
co à subditis mandata præpositorum esse diiudicanda, vbi
nil iuberi deprehenditur diuinis contrarium institutis, sed
necessariam assero & prudentiam,qua aduertatur si quid ad-
uersatur,& libertatem,qua & ingenuè contemnatur. Cæte-
rum iste nihil,inquit,habeo interrogare,viderit ille quid iuſ
serit.Dic quæso,si dato in manus gladio,suum te armari iuſ
sisset in iugulum,acquieuisses?Aut si se tuo voluisset impul-
su in ignem vel in aquam præcipitem dari, obtemperasses?
Nonne etiam ab his non prohibere cum possis,in crimen ti-
bi reputatur homicidij?Age ergo,vide ne forte sub prætex-
tu obedientiæ,in quippiam ei grauius inseruieris.Non igno-
ras certè qui dixerit (nam mihi hinc fortasse non crederes)
Mat.18.4. expedire scandala facientibus, demergi potius in profun-
dum maris.Cur hoc dixit,nisi quia significare voluit tam gra
uia illos in posterum manere torméta,vt eis comparata mors
temporalis,nec pœnalis esse videatur sed commoda?Qui er
go eum scandala facere iuuisti,iuuisti enim sequendo illum,
obsequendo illi:nonne vtilius iuxta præmissam veritatis sen
tentiam:molam asinariam collo eius suspenderes:& sic eum
demergeres in profundum maris ? Quid ergo? Tu ille obe-
dientissimus discipulus,illum patrem & præceptorem tuum
quem ne puncto quidem temporis : vel transuerso, vt dici-
tur,pedis,à te quandiu vixit passus es elongari : ita vt in fo-
H ueam quoque post eum:non quidem cæcis,sed apertis more
Balaam oculis cadere non cunctatus sis:tu ne, inquam, illum
tuo ita beandum putasti obsequio : vt morte illi grauiorem
exhibueris obedientiam ? Reuera nunc experior quam vera
Mich.7.b sit illa sententia. Inimici hominis,domestici illius.Sic itaque
sentiens,sic conscius ipse tibi:nonne si sapis gemis:& si non
desipis,tremis? Quippe cuius obedientia non meo, sed
veritatis iudicio, peior inuenta est homicidio ? Si hæc non
ignoras:quo modo non trepidas?Quod si trepidas:quomo-
do non emendare festinas ? Alioquin qualem hinc ad illud
tribunal terrificum conscientiam portas:vbi iudex teste non
indiget,vbi veritas discutit intentiones, vbi inquisitio cul-
parum pertingit ad abdita cordis,vbi denique secretissimos
recessus mentium diuinus ille inuestigat intuitus:& ad subi-
tum illum solis iustitiæ fulgorem, animarum expansi sinus,
cuncta siue bona siue mala euomunt quæ celabant ? Ibi,fra-
ter Adam : facientes & consentientes pari pœna punientur.
Ibi fures & socij furum similem sunt accepturi sententiam.
Ibi par subibunt iudicium : & qui lactant : & qui lactantur
peccatores.Perge igitur iam dicere,quid ad me?ille viderit.
Tange picem: & dic, non sum inquinatus ab ea . Absconde
ignem in sinu tuo:& te iactato non aduri.Pone denique por-
tionem tuam cum adulteris : nihilque tua interesse putato.
Esa.6.b Non ita Esaias : Redarguit enim seipsum non solum quia i-
I pse immundus:sed & quod socius sit immundorum:quia, in-
quiens,vir pollutus labiis ego sum : & in medio populi im-
Ibidem munda labia habentis ego habito . Redarguit autem se di-
xerim:non quia cum malis habitaret : sed quia mala non re-
darguerit. Sic namque ait: Væ mihi,quia tacui . Quando ve-
rò ipse malum facere acquiescret : quod se in aliis non re-
darguisse redarguit?Quid enim etiam Dauid?Nonne alieni
contagione peccati se senserat inquinari posse:cum diceret:
Psal.140.b Cum hominibus operantibus iniquitatem,& non communi-
Ibi.18.d cabo cum electis eorum?Denique & orat dicens:Ab occul-
tis meis munda me domine : & ab alienis parce seruo tuo.
Psal.25.a Vnde etiam malorum quorum noluit participare malum:stu
duit declinare consortium. Ait etenim: Non sedi cum concili-
Ibidē.b lio vanitatis : & cum iniqua gerentibus non introibo . Huic
versiculo concinit & subsequens : Odiui (inquit) ecclesiam
Prou.1.b malignantium,& cum impijs non sedebo . Audi denique &
sapientis consilium:Fili mi (ait) si te lactauerint peccatores,
ne acquiescas eis . Tu ergo aduersus hæc atque alia in hunc
modum innumera veritatis testimonia,putasti cuipiam obe-
diendum?O odiosa peruersitas.Obedientiæ virtus quæ sem
per militat veritati, aduersus veritatem accingitur ? Fœli-
cem ego dixerim fratris Henrici inobedientiam, cui cito re
sipiscenti ab errore,& reuertenti ex itinere, talem contigit
non experiri obedientiam.Quam potiorem nunc & dulcio-
rem suæ huiusmodi inobedientiæ carpit, iamiamque degu-
stat fructum:bonam habens conscientiam,quod cæteris col- K
legis suis fraterna corda graui scandalo concutientibus,ipse
inter fratres in proposito & ordine suo sine querela conuer
setur.Cuius ego,si optio detur,pigram potius elegerim ino-
bedientiam cum ipsius conscientia , quam horum studiosam
obedientiam cum scandalo . Aestimo enim quia melius agit
iste sic inobediens abbati,sed non charitati,seruando vnita-
tem in vinculo pacis,quam illi qui ita obtemperant homini
vni,vt vnum præferant vnitati . Fidenter & hæc addiderim,
expedire magis cuilibet sola vnius hominis periclitari obe-
dientia,quam reliquis omnibus pietatis bonis : & votis pro-
priæ professionis. Siquidem vt cætera taceam:duo præci-
pua nobis in monasteriis conuersantibus obseruanda tra-
duntur:subiectio abbati,& stabilitas in loco.Et ita obseruan
da quòd neutrum præpediat alterum , nec alterutrum sibi
præiudicent.Vt verbi gratia:sic te stabilem in loco exhibe-
as,vt abbati subiici non contemnas:sic obedias subiectus ab
bati,vt stabilitatem non amittas . Porro si detestaris in loco
licet perseuerantem,qui abbatis forte subdi contemnit im-
periis:miraris si reprehendimus obedientiam quæ vobis ve-
strum deferendi locum vel causa extitit vel occasio: præser-
tim cum in professione regulari sic promittatur stabilitas:vt
de subiectione abbati exhibenda, nulla penitus mentio fiat?
Sed quæris forsitan,inquiens,mihi:Quid ergo tu de stabili-
tate tua facis:quam apud Cistercium firmasti:& nunc alibi L
habitas?Ad quod respondeo.Ego quidem Cisterciensis mo
nachus ibidem professus : ab abbate meo vbi nunc habito
missus sum:sed missus in pace:missus sine scandalo,sine dis-
cordia , missus iuxta consuetudinem & communem institu-
tionem.Quandiu ergo in eadem qua missus sum pace & con
cordia perseuero:quandiu in vnitate sto , communibus pri-
uata non præfero : quietus & subditus in quo positus sum
permaneo: secura dico conscientia , quod promisi, firmiter
teneo.Quomodo enim stabilitatis præuaricor votum : qui
vnanimitatis non rumpo vinculum : pacis firmamentum non
desero?Et si corpus absentauit obedientia:sed spiritum sem
per ibidem præsentem tenet concors deuotio,& in nullo dis
similis conuersatio.Qua die autem (quod quidem deus auer
tat) aliis incipiam viuere legibus,aliis moribus conuersari,
diuersis deseruire obseruantiis , adinuenire noua , extraneas
vsurpare consuetudines:transgressor professionis , promis-
sam stabilitatem iam non me tenere confido.Dico ergo ab-
bati per omnia obtemperandum,sed salua professione . Ve-
rum tu professus secundum regulam sancti Benedicti : vbi
promisisti obedientiam, promisisti & stabilitatem. Quod si
obedieris quidem:stabilis autem non fueris,dum offendis in
vno,factus es omnium reus . Si omnium , & ipsius obedien-
tiæ.Vides itaque pondus tuæ obedientiæ ? Quomodo nem-
pe stabilitatis transgressionem sufficit excusare,quæ nec sibi
quidem valet patrocinari.Item.Notum est solenniter ac re- M
gulariter profiteri quemque in præsentia abbatis.In præsen-
tia ergo tantum:non etiam ad nutum ipsius fit cuiusque pro-
fessio.Testis proinde adhibetur abbas,non dictator profes-
sionis:adiutor non fraudator adimpletionis,vindex non au-
thor præuaricationis. Quid igitur ? Ponam in manu abbatis
quod absque vlla exceptione coram deo & sanctis eius pro-
pria manu & ore firmaui:audiens ex regula, si quando aliter
fecero:à deo me esse damnandum , quem irrideo ? Si abbas
meus aut etiam angelus de cœlo contraria iusserit:libere re
cusabo huiusmodi obedientiam:quæ me transgressorem vo-
ti proprij , & peierare faciat nomen dei mei . Scio enim me
iuxta scripturæ veritatem ex ore meo vel condemnandum
vel iustificandum:& quia os quod mentitur, occidit animā: Sap.1.c
& quod deo veraciter canitur : Perdes omnes qui loquun- Psal.5.a
tur mendacium:& quia vnusquisque onus suum portabit:&
vnusquisque pro se rationem reddet . Alioquin qua fronte
psallam mentiens in cōspectu dei & angelorum illud de psal Psal.65.c
Psallam mentiens in cōspectu dei & angelorum illud de psal
mo:Reddam tibi vota mea,quæ distinxerunt labia mea? Vi-
derit denique abbas meus quid sibi faciendum putet de eo
quod ex regula ad ipsum specialiter dirigitur:vt præsentem
regulam in omnibus conseruet . Et item quod vniuersaliter
præcipitur,& nemo excipitur : vt omnes scilicet per omnia
magistram sequantur regulam : nec ab ea temere deuietur à

quoquam.

A quoquam.Ego sic ipsum sequi decreui semper & vbique ma
gistrum,vt nequaquam à regulę quam teste ipso iuraui & sta
tui custodire,deuiem magisterio.Occurramus breuiter quę-
stioni quæ à latere nobis surgere posse videtur:& sic iam ni-
mis longam finiamus epistolam.Videor nempe contraria lo-
qui rei quam facio.Quæri etenim à me potest:si hos damno
qui abbatis sui non solum consensu sed & iussu suum mona-
sterium deseruerunt:quo pacto illos & recipiam & retineam
qui de aliis monasteriis fracto stabilitatis voto , & contem-
pto seniorum imperio , ad nostrum ordinem veniunt ? Ad
quod quidem breuis responsio:sed periculosa. Vereor nam-
que displicere quibusdam quod dicturus sum. Cæterum mi-
hi magis verendum puto ne tacendo veritatem:illum versi-
Psal.31.b culum non veraciter cantem:Iustitiam tuam non abscondi in
corde meo:veritatem tuam & salutare tuum dixi. Hac ergo
ratione illos suscipimus:quoniam non putamus esse malum
si vota labiorum suorum quæ in locis suis potuerunt qui-
dem promittere,sed nequaquam persoluere,deo qui vbique
est,vbicunque poterunt reddant, & solius ruptæ stabilitatis
damna , reliquorum regularium præceptorum integra ob-
Matt.20.b seruatione compensent . Si cui displicet hoc, & murmurat
aduersus hominem quærentem salutem suam : respondebit
pro eo salutis author:Nonne oculus tuus nequam est: quia
B ille bonus?O quisquis es qui saluti inuides alienæ : parcito
vel tuæ.An nescis quod inuidia diaboli intrauit mors in or-
bem terrarum?Attende itaque tibi. Si enim vbi inuidia , ibi
mors:profecto non potes simul & inuidere & viuere . Quid
molestus es fratri tuo quoniam satagit quemadmodum quæ
processerunt de labiis suis, non faciat irrita ? Si quærat ho-
mo quomodo & vbi persoluat quod pollicitus est deo:quid
tu perdis ? Fortassis si aliquantæ pecuniæ tu eum debitorem
teneres:circuire cogeres mare & aridam donec vsque ad no
uissimum quadrantem debitum redderet vniuersum . Quid
igitur meruit de te deus tuus quoniam non vis vt & ipse à
suo quod suum est debitore recipiat?Immo vni inuideus,duo
tibi reddis infensos:dum & dominum serui obsequio : &
domini gratia seruum fraudare conaris. Tu quare illum po-
tius non imitaris:& ipse videlicet persoluendo quod debes?
Putas ne & tuum non requiretur debitum ? An potius pro-
pter hoc magis irritas impie deum : quia dicis in corde tuo,
non requiret?Quid inquis?Omnes ergo damnas qui simili-
ter non faciunt?Non.Sed audi quid & de ipsis sentiam:& no
li frustra calumniari.Quid me vis odiosum facere multis mi
libus sanctorum qui sub nostra professione non nostro con-
uersantes more:tamen aut sanctè viuunt:aut beate defuncti
3.Re.18.d. sunt?Num ignoro quòd reliquerit sibi deus septem milia vi
Rom.11.a. rorum qui non curuauerunt genua sua ante Baal?Audi ergo
C æmule : calumniator ausculta . Dixi cur de aliis monasteriis
ad nostra venientes,recipiendos cēseuerim. Nunquid non ve-
nientes damnaui ? Excuso illos : non istos accuso . Soli sunt
inuidi:quos excusare nec volo nec valeo.Quibus exceptis,si
quis cæterorum ad regulæ cupiat transire puritatem : sed
propter scandalum non audeat : aut certè etiam ob certam
corporis infirmitatem : puto quia non peccat:dum tamen in
suo studeat loco sobriè & iustè & pie conuersari.Nam si qua
ex more monasterij minus forte districtè quam regula con-
stituisse videtur,obseruare compellitur:excusabit hoc forsi-
1.Pe.4.d tan, aut illa charitas qua cunctatur migrare ad melius pro-
pter scandalum, iuxta illud : Charitas operit multitudinem
peccatorum:aut illa humilitas qua propriæ conscius infirmi
Iaco.4.b tatis se reputat imperfectum . Siquidem & de ipsa scriptum
est:Deus humilibus dat gratiam.Multa quidem tibi locutus
sum charissime,cum multis opus non habeas : quippe cui sit
& ingenium velox ad intelligendum quod dicitur:& volun
tas agilis ad eligendum quod vtiliter suadetur.Sed licet spe
cialiter quidem ad te:non tamen tam multa propter te scri-
benda putaui.Hæc itaque:quibus deus prouidit fore neces-
saria.Te autem vt meum iam olim familiarissimum paucis &
cum omni fiducia moneo ne iam diutius animas desiderān-
tium te:in tuæ quidem animæ horrendum periculum,tui ex-
pectatione suspendas.En tua eorumque (ni fallor) qui tecum
sunt,& mors & vita in manu tua est.Arbitramur enim quic-
quid feceris tu aut volueris: illos esse facturos . Alioquin a-

perte denuncia illis,quia iuxta omnium abbatum nostrorum D
non contemnendam sententiam quę merito processit in vos: Ezc.18.g
qui redierint viuent:qui renuerint morientur.

Ad Brunonem Colonienſem electum.
Epiſtola octaua.

QVæris à me consilium vir illustris Bruno : an vo-
lentibus te promouere ad episcopatum acquiesce
re debeas . Quis hoc mortalium diffinire præsu-
mat?Deus forsitan vocat:quis audeat dissuadere?
Forte non vocat:quis appropinquare consulat? Vtrum verò
vocatio dei sit,an non sit : quis scire possit excepto spiritu
qui scrutatur etiam alta dei:vel si cui forte reuelauerit ipse?
Magis quoque dubium reddit consilium illa in literis tuis
humilis sed terribilis confessio: qua vitam tuam tam grauiter & vt credo non nisi veraciter accusas . Nec enim negan-
dum est huiuscemodi vitam esse indignam tam sacri digni-
tate ministerij. Sed rursum non immerito è regione times
(nam & nos idipsum metuimus) si ob malum conscientiæ de
commisso scientiæ talento non facis lucrum : nisi quod alio
forte negociandi genere etsi minus copiosè,minus tamen pe
riculosè fructificare valeres.Horreo fateor: sic enim tibi vt
mihi loqui debeo quod sentio.Horreo, inquam, considerans
vnde quo vocaris:præsertim cum nullum intercurrerit pœ- E
nitentiæ tempus,per quod vtcunque huiuscemodi periculo-
sissimus transitus fiat. Et quidem rectus ordo requirit vt
prius propriam,deinde alienas curare studeas conscientias.
Primus quippe pietatis gradus est de quo scriptum est. Mise- Eccli.30.d
rere animæ tuæ placens deo . Ex hoc autem ad miserandum
proximum, recto iam tramite charitas ordinata procedit:
quippe quem ad sui quisque mensuram amare præcipitur.
Quod si in hunc modum quo te hactenus ipse amasti, & tibi
committendos amaturus es:malo ego quidem tibi non com
mitti quam sic diligi.Si autem prius te diligere didicisses: &
me forsitan scires amare.Sed quid si suam deus acceleret ti-
bi gratiam,& multiplicet misericordiam:& sit ad restituen-
dam innocentiam efficacior velox clementia quam diuturna
pœnitentia ? Beatus siquidem , cui non imputabit dominus Psal.31.a
peccatum.Nam quis accusabit aduersus electum dei ? Si de-
us iustificat:quis est qui condemnet ? Hoc salutis compendi-
um sanctus ille latro consecutus est : vno eodemque die si- Luc.23.f
mul & confessus latrocinia,& introductus in gloriam: breui
quodam contentus ponte crucis ad transigendum de regio-
ne dissimilitudinis in terram viuentium , & de luto fecis in
paradisum voluptatis.Hoc subitum pietatis remedium per- Luc7.f
cepit fœlix illa peccatrix:cum repente vbi superabundaue-
rant delicta,abundare cœpit & gratia.Absque multo pœni-
tentiæ labore dimissa sunt ei peccata multa,quoniam dilexit F
multum:& in breui meruit charitatis accipere latitudinem:
quæ (vt scriptum est) cooperit multitudinem peccatorum. 1.Pe.4.b
Hoc & ille paralyticus in euangelio duplex atque celerrimū Mat.9.a
potentissimæ bonitatis persensit beneficium , prius mente
quam carne curatus . Sed aliud est celerem adipisci veniam
peccatorum:& aliud de ipsis sceleribus ad infulas mox pro-
uehi dignitatum.Video tamen Matthæum de telonio ad apo Ibidem
stolatus culmen assumptum , sed hoc me rursum conturbat,
quod non prius audierit cum cæteris coapostolis suis: Ite in Mar.16.d.
orbem vniuersum,prædicate euangelium omni creaturę,quā
egerit pœnitentiam,multo tempore ac labore sequendo do-
minum quocunque iret, permanens cum eo in tentationibus
suis.Sed & si occurrat de Ambrosio quòd de tribunalibus
ad sacerdotium raptus fuerit,non me valde confortat , cum
à puero mundam in mundo duxerit vitam , & sic etiam fuga
& latebris multisque dissimulationum modis declinare co-
natus sit.Si de Saulo quoque factus repente Paulus, repente
vas electionis,repēte doctor gentium, in exemplum adduci-
tur,hoc exempli euacuat similitudinem,quod ille ideo mise-
ricordiam consecutus sit, quia ignorans ipso teste peccauit,
manens in incredulitate.Quanquam si tale quippiam quan- 1.Tim.1.c
doque bene & vtiliter factum fuisse agnoscitur, de quo dici Psal.76.e
veraciter possit : Hæc est mutatio dexteræ excelsi , non tam
exemplum quam miraculum afferre debeat . Hæc interim à
me ad id quod quæritis suspensiuè responsa sufficiant. Neque

enim

G enim possum vnde certus non sum, certam proferre sententiam. Sic contingere debet quærenti rem vbi non sit. Sermo à propheta, consilium à sapiente quærendum est. Nunquid enim de luto lympidum quippiam haurire potestis? Vnum tamen est quod amico absque periculo, & nequaquam sine fructu impendere possumus, nostræ videlicet pro hac re orationis ad deum qualecunque suffragium. Deo ergo relinquentes sui quod ignoramus secretum consilij, ipsum supplici deuotione & deuota supplicatione precamur vt in vobis & de vobis operetur quod & se deceat: & vobis expediat. Habetis autem dominum Norbertum: quem melius præsentem præsens de talibus interrogare potestis. Nam tanto vir ille in diuinis aperiendis mysteriis nobis promptior: quanto & deo propior esse cognoscitur.

Ad eundem iam archiepiscopum Colonien sem.
Epistola nona.

DIgnationis vestræ suscepi scripta deuotus, & ad iniuncta solicitus fui: & si profui, vos probabitis. Sed de hoc satis. Porro in eadem charitate audeo quæ sequuntur. Si cunctos qui vocantur ad ministerium, constat eligi & ad regnum, profecto securus est Colonien sis archiepiscopus. Quod si etiam & Saulem in regno, & Iudam in sacerdotio legitur elegisse non alius quam ipse H deus: & non potest solui scriptura quæ hoc asserit, timeat necesse est & Colonien sis archiepiscopus. Si verò (quod verum est) & illa sententia hodie quoque viget, quia non multos nobiles, nos multos potentes, non multos sapientes elegit deus, nunquid non triplicem quoque habet timendi causam Colonien sis archiepiscopus? Curemus ergo in alto positi, non altum sapere, sed timere, sed humilibus consentire. Principem, inquit, te constituerunt: esto in illis tanquam vnus ex illis. Et iterum: Quanto maior es: tanto humilia te in omnibus. Sapiens est qui hoc consulit: quippe haud secus sentiens ab ipsa sapientia quæ ait: Qui maior est vestrum, fiat sicut minor. Alioquin iudicium durum his qui præsunt, timeat potestas. Seruus quoque sciens voluntatem domini sui, & non faciens digna, vapulabit multis. Timeat qui cognouit literaturam. Timeat nobilis, quia iudex omnium non est acceptor personarum. Iste profecto necessarij timoris funiculus triplex, difficile rumpitur. Durús ne videor quia non blandior, quod metum incutio, quod amico cupio initiũ sapientiæ? Sic mihi contingat semper beare amicos id est terrendo salubriter, non adulando fallaciter. Ad illud me prouocant qui dicit: Beatus homo qui semper est pauidus. Ab hoc reuocat qui ait: Populemeus, qui te beatificant, in errorem inducunt.

x.Cor.1.d
Eccli.32.d.
Eccli.3.c
Luc.9.f. Sup.6.a
Prou.28.c
Esa.3.b

Ad eundem, Epistola decima.

I HOrrendum punire nephas etsi duplici ratione incumbat vobis, tum pro debito videlicet officij, tum quia & apostolica iniungit authoritas, puto tamen quod non superuacua in re tanta, etiam amici commonitio accedit. Hoc autem est quod amicum & patrem cupimus esse admonitum, vt hæc ipsa vltio quæ facienda est, eo quoque zelo quo facienda est fiat, quatenus nõ solum præsens facinus mulctatum esse videatur, sed etiam à simili temeritate audiens omnis malignitas compescatur.

Ad Cartusienses, & Guigoni priori.
Epistola undecima.

INter patres reuerendissimos, & inter amicos charissimis Guigoni priori Cartusien si: cæterisque sanctis qui cum eo sunt, frater Bernardus de Claraualle salutem æternam. Sanctitatis vestræ literas tam lætus accepi, quam auidus & olim desideraueram. Legi eas, & quas voluebam in ore literas, scientillas sentiebam in pectore, quibus & concaluit cor meum intra me tanquam ex illo igne quem dominus misit in terram. O quantus in illis meditationibus exardescit ignis, è quibus huiuscemodi euolant scintillæ? Vestra illa succensa & succendens salutatio sic mihi (vt verum fatear) accepta fuit & est: quasi non ab homine, sed certissimè ab illo qui mandat salutes. Iacob, descendere videretur. Non me sanè arbitror salutatum in via, non in transitu: non veluti ex occasione, vt assolet, consuetudinis, sed planè ex visceribus, vt sentio, charitatis prodiit hæc tam grata & inopinata benedictio. Benedicti vos à domino qui me in benedictionibus dulcedinis tantę præuenire curastis, vt daretur puero vestro vobis primum scribentibus: fiducia rescribendi, scribere quidem ad vos iam pridem gestienti, sed non præsumenti. Verebar nimirum sanctam quam in domino habetis importunis scriptitationibus infestare quietem, iuge illud vestrum sacrumque silentium à seculo, susurrium cum deo, vel ad modicum interrumpere, nostraque ingerere auribus secretis penitus occupatis supernis eulogiis. Timebam omnino molestus fieri vel Moysi in monte, vel Heliæ in deserto, aut certe excubanti in templo Samueli, si diuinis intentissimos consabulationibus aliquatenus auocare tentassem. Clamat Samuel: Loquere domine, quia audit seruus tuus, & ego me audiri præsumerem? Timebam, inquam, ne si & Dauid elonganti se & fugienti manentique in solitudine, importunus insisterem, indignans excusaret & diceret: Sine me, non audio te modo, audiam potius quod dulcius auscultο. Audiam quid loquatur in me dominus deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor. Aut certe illud: Declinate à me maligni, & seruabor mandata dei mei. Quid enim? Ego ne tam temerarius essem, vt inter sponsi brachia suauiter quiescentem auderem suscitare dilectam quousque vellet ipsa? Putarem ilico audi turum me ab illa. Noli mihi molestus esse. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia. Verum quod non audeo ego, audet charitas, & cum omni fiducia pulsat ad ostium amici, nequaquam putãs pati se debere repulsam, quæ amicitiarum matrem se nouit, nec veretur vestrum & si gratissimum paulisper inquietare ocium, propter suum negocium. Ipsa profecto, ipsa cum vult facit vos excedere deo. Ipsa & cum voluit fecit sobrios nobis, adeo vt minimè duceretis indignum, me non modo sustinere loquentem, sed tacentem insuper benigne prouocare. Amplector benignitatem, dignationem admiror, laudo & veneror puritatem, qua de nostris profectibus quos putatis, tanta in domino exultatione gloriamini. Glorior & ego plurimum tanto testimonio, & seruorum dei tam grata quam gratuita admodum familiaritate delector. Hæc iam gloria mea, hoc gaudium meum, hæ delicię cordis mei, quod non frustra leuauerim oculos meos in montes, vnde quippe iam non mediocre venit auxilium mihi. Hi iam nobis stillarunt montes dulcedinem, & adhuc spero quia stillabunt quousque valles nostrę abundabunt frumento. Festiuus enim erit mihi dies ille ducendus, & memoriale sempiternum, in quo virum illum videre ac suscipere merui, per quem factum est vt in cordibus vestris ego reciperer. Et quidem iam ante receperatis, vt apparet in literis vestris, sed nunc arctius vt comperi & familiarius cum ille vobis retulit de me quædam, quæ etsi non prouauerit, putauit tamen. Fidelis quippe & religiosus, absit vt aliter loqueretur quam credidit. En reuera in me experior quod ait saluator: Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Mercedem quippe iusti dixerim quod iustus reputor, non ob aliud nisi quod iustum recepi. Nam si qua superaddita sunt, ea iustus non tam ex veritate rei quam ex puritate sui locutus est. Audistis, credidistis, exultastis, scripsistis, & me non parum lætificastis, non solum quod aliquem locum gratiæ, & locum non mediocrem apud vestram merui sanctitatem, sed & quòd nobis vestrorum non parua ex parte puritas animorum innotuit. Paucis pro certo aperuistis cuius spiritus estis. Gaudeo proinde mihi, gaudeo & vobis, meæ vtilitati, & vestræ synceritati. Illa siquidem vera & syncera est charitas, & omnino de corde puro & conscientia bona & fide non ficta iudicanda procedere, qua proximi bonum æquè vt nostrum diligimus. Nam qui magis aut certè solum diligit suum, conuincitur non castè diligere bonum, quod vtique propter se diligit, non propter ipsum. Et hic talis non potest obedire prophetæ, qui ait: Confitemini domino quoniam bonus. Confitetur quidem quia fortassis bonus est sibi, non autem quoniam bonus est in se. Quapropter noK

L

M

Matt.10.d

Psal.84.b.

Psal.118.d

Cantic.2.c.

Psal.117.

uerit in

A uerit in se dirigi illud ab eodem propheta opprobrium.
Psal.48.d. Confitebitur tibi cum benefeceris ei. Est qui confitetur domino quoniam potens est: & est qui confitetur quoniam sibi bonus est. Et item qui confitetur quoniam simpliciter bonus est. Primus seruus est & timet sibi: secundus mercenarius est, & cupit sibi: tertius filius, & defert patri. Itaque & qui timet, & qui cupit, vterque pro se agunt. Sola quæ in filio est charitas: non quærit quæ sua sunt. Quamobrem puto
Psal.18.b de illa dictum. Lex domini immaculata, conuertens animas: quod sola videlicet sit quæ ab amore sui & mundi auertere possit animum, & in deũ dirigere. Nec timor quippe nec amor priuatus conuertit animam. Mutant interdum vultum vel actum: affectum nunquam. Facit quidem etiam seruus nonnunquam opus dei: sed quia non sponte, in sua adhuc duritia permanere conuincitur. Facit & mercenarius: sed quia non gratis, propria trahi cupiditate cognoscitur. Porro vbi proprietas: ibi singularitas. Vbi autem singularitas: ibi angulus. Vbi verò angulus: ibi sine dubio sordes siue rubigo. Sit itaque seruo sua lex timor ipse quo constringitur: sit mercenario sua cupiditas: qua & ipse arctatur: quando ab ipsa tentatur abstractus & illectus. Sed harum nulla aut sine macula est, aut animas conuertere potest. Charitas verò
B conuertit animas: quas facit & voluntarias. Porro in eo eam diximus immaculatam: quòd nil sibi de suo retinere consueuit. Cui nempe de proprio nihil est: totum profecto quod habet, dei est. Quod autem dei est: immundum esse non potest. Lex ergo domini immaculata, charitas est, quæ non quod sibi vtile est quærit, sed quod multis. Lex autem domini dicitur siue quod ipse ex ea viuat, siue quòd eam nullus nisi eius dono possideat. Nec absurdum videatur quod dixi etiam deum viuere ex lege: cum non alia dixerim quam charitate. Quid verò in summa & beata illa trinitate summam & inestabilem illam conseruat vnitatem nisi charitas? Lex est ergo, & lex domini charitas, quæ trinitatem in vnitate quodammodo cohibet: & colligat in vinculo pacis. Nemo tamen me existimet charitatem hic accipere qualitatem vel aliquod accidens: alioquin in deo dicerem (quod absit) esse aliquid quod deus non est: sed substantiam illam diui-
1.Ioan.4.c nam: quod vtique nec nouum nec insolitum est: dicente Ioanne: Deus charitas est. Dicitur ergo recte charitas & deus, & dei donum. Itaque charitas dat charitatem: substantia accidentalem. Vbi dantem significat: nomen est substantiæ. Vbi donum, qualitatis. Hæc est lex æterna: creatrix & gubernatrix vniuersitatis. Siquidem in pondere, & mensura, & numero per eam facta sunt vniuersa, & nihil sine lege relinquitur, cum ipsa quoque lex omnium sine lege non fit, non tamen alia quam seipsa, qua & seipsam etsi non creauit, regit
C tamen. Cæterum seruus & mercenarius habent legem non à domino, sed quam ipsi sibi fecerunt, ille deum non amando, iste plus aliud amando. Habent, inquam, legem non domini, sed suam, illi tamen quæ domini est subiectam. Et quidem suam sibi quisque legem facere potuerunt, non tamen eam incommutabili æternæ legis ordini subducere potuerunt. Tunc autem dixerim quemque sibi suam fecisse legem, quando communi & æternæ legi propriam prætulit voluntatem, peruersè vtique volens suum imitari creatorem, vt sicut ipse sibi lex, suique iuris est, ita is quoque seipsum regeret, & legem sibi suam faceret voluntatem, graue vtique & importabile iugum super omnes filios Adam, heu inclinans
Rom.7.d & incuruans ceruices nostras, adeo vt vita nostra inferno appropinquauerit. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Quo vtique sic premor, vt nisi quia dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Sub hoc onere grauatus gemebat qui dicebat: Quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Vbi dixit, factus sum mihimetipsi grauis, ostendit quòd
Iob.7.d lex ipse sibi esset, nec alius hoc quam ipse sibi fecisset. Quod autem deo loquens præmisit, posuisti me contrarium tibi, dei se tamen non effugisse legem indicauit. Hoc quippe ad æternam iustamque legem dei pertinuit, vt qui à deo noluit suauiter regi, pœnaliter à seipso regeretur, quiq; sponte iugum suaue & onus leue charitatis abiecit, propriæ voluntatis onus importabile pateretur inuitus. Miro itaque modo

æterna lex fugitiuum suum, & posuit sibi contrarium & retinuit subiectum, dum videlicet nec iustitiæ pro meritis legem cuasit, nec tamen cum deo in sua luce, in sua requie, in sua gloria remansit, subiectus potestati, & submotus fœlicitati. Domine deus meus cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam, vt abiecta graui sarcina propriæ voluntatis, sub leui onere charitatis respirem, nec iam seruili timore coercear, nec mercenaria cupiditate illiciar, sed agar spiritu tuo, spiritu libertatis, quo aguntur filij tui, qui testimonium reddat spiritui meo quod & ego sim vnus ex filiis, dum eadem lex mihi fuerit quæ & tibi, & sicut tues, ita & ipse sim in hoc mundo? Hi siquidem qui hoc faciunt quod ait Apostolus: Nemini quicquam debeatis, nisi Rom.13.b vt inuicem diligatis, procul dubio sicut deus est, & ipsi sunt in hoc mundo, nec serui aut mercenarij sunt, sed filij. Itaque nec filij sunt sine lege, nisi forte aliquis aliter sentiat propter hoc quod scriptum est: Iustis non est lex posita. 1.Tim.1.b Sed sciendum est quod alia lex est promulgata à spiritu seruitutis in timore, alia à spiritu libertatis data in suauitate. Nec sub illa coguntur esse filij, nec sine ista patiuntur. Vis audire quia iustis non est lex posita? Non accepistis (inquit) Roma. 8.c spiritum seruitutis iterum in timore. Vis audire quod tamen sine lege charitatis non sint? Sed accepistis (ait) spiritum adoptionis filiorum. Denique audi iustum vtrunque de se fatentem, & quòd non sit sub lege, nec tamen sit sine lege: Fa- E ctus sum (inquit) his qui sub lege erant, quasi sub lege es- 1. Cor.9.c sem, cum ipse non essem sub lege. His qui sine lege erant, tanquam sine lege essem, cum sine lege dei non essem, sed in lege essem Christi. Vnde apte non dicitur: Iusti non habent legem, aut iusti sunt sine lege, sed iustis non est lex posita, hoc est non tanquam inuitis imposita, sed voluntariis eo liberaliter data, quo suauiter inspirata. Vnde & pulchre dominus: Matt. 11. d Tollite, ait, iugum meum super vos. Ac si diceret: Non impono inuitis, sed vos tollite si vultis. Alioquin non requiem sed laborem inuenietis animabus vestris. Bona itaque lex charitas & suauis, quæ non solum leuiter suauiterque portatur, sed etiam seruorum & mercenariorũ leges portabiles ac leues reddit, quas vtique non destruit, sed facit vt impleantur, dicente domino, Non veni legem soluere, sed adim- Mat.5.b plere. Illã temperat, istam ordinat, vtramque leuigat. Nunquam erit charitas sine timore, sed casto, nunquam sine cupiditate, sed ordinata. Implet ergo charitas legem serui, cum infundit deuotionem, implet & mercenarij, cum ordinat cupiditatem. Porro timori permixta deuotio ipsum non annullat, sed castificat. Pœna tantum tollitur, sine qua esse non potuit dum fuit seruilis, & timor manet in seculum seculi castus & filialis. Nam quòd legitur, Perfecta charitas foras mit Psal.18.a tit timorem, pœna intelligenda est quæ seruili (vt diximus) I.Ioan.4.d nunquam deest timori, illo scilicet genere locutionis quo F sæpe causa ponitur pro effectu. Deinde cupiditas tunc recte à superueniente charitate, ordinatur cum mala quidem penitus respuuntur, bonis verò meliora præferuntur, nec bona nisi propter meliora appetuntur. Quod cum plene per dei gratiam assecutum fuerit, diligetur corpus & vniuersa corporis bona tantum propter animam, anima propter deum, deus autem propter seipsum. Veruntamen quia carnales sumus, & de carnis concupiscentia nascimur, necesse est cupiditas vel amor noster à carne incipiat, quæ si recto ordine dirigitur, quibusdam suis gradibus duce gratia proficiens, spiritu tandem consummabitur, quia non prius quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale. Et prius 1.Cor.15.c necesse est portemus imaginem terrestris, deinde cœlestis. In primis ergo diligit seipsum homo propter se. Caro quippe est, & nil sapere valet præter se. Cumque se videt per se non posse subsistere, deum sibi quasi necessarium incipit per fidem inquirere & diligere. Diligit itaque in secundo gradu deum, sed propter se, non propter ipsum. At verò cum ipsum coeperit occasione propriæ necessitatis colere & frequentare cogitando, legendo, orando obediendo, quadam huiuscemodi familiaritate paulatim sensimque deus innotescit, consequenter & dulcescit, & sic gustato quam suauis est dominus, transit ad tertium gradum vt diligat deum non iam propter se, sed propter ipsum. Sane in hoc gradu sta-

G tur,& nescio si à quoquam hominum quartus in hac vita perfectè apprehenditur,vt se scilicet homo diligat tantum propter deum. Asserant hoc si qui experti sunt, mihi,fateor, impossibile videtur. Erit autem proculdubio cum introductus fuerit seruus bonus & fidelis in gaudium domini sui , & inebriatus ab vbertate domus dei . Quasi enim ebrius miro quodam modo oblitus sui , & à se penitus velut deficiens totus perget in deum , & deinceps adhærens ei vnus spiritus erit . Arbitror hoc prophetam sensisse cum diceret : Introibo in potentias domini,domine memorabor iustitiæ tuę solius. Sciebat profecto cum introiret in spirituales potentias domini , exutum se iri vniuersis infirmitatibus carnis , vt iam nil de carne haberet cogitare,sed totus in spiritu memoraretur iustitiæ dei solius . Tunc pro certo singula Christi membra dicere poterunt de se , quod Paulus aiebat de capite : Et si cognouimus secundum carnem Christum , sed nunc iam non nouimus . Nemo ibi se cognoscit secundum carnem,quia caro & sanguis regnum dei non possidebunt. Non quòd carnis substantia illic futura non sit,sed quòd carnalis omnis necessitudo sit defutura, carnisque amor amore spiritus absorbendus,& infirmæ quæ nunc sunt humanæ affectiones,in diuinas quasdam potentias habeant commutari. Tunc sagena charitatis,quæ nunc tracta per hoc mare magnum & spatiosum ex omni genere piscium congregare non definit, cum perducta ad littus fuerit , malos foras mittens, bonos solummodo retinebit . Siquidem in hac vita ex omni genere piscium intra sinum suæ latitudinis , charitatis rete concludit,vbi se pro tempore omnibus conformans , omniumque in se siue aduersa siue prospera traiiciens , ac sua quodammodo faciens , non solum gaudere cum gaudentibus , sed etiam flere cum flentibus consueuit . Sed cum peruenerit ad littus , velut malos pisces omne quod triste patitur foras mittens , sola quæ placere & iucunda esse poterunt , retinebit . Nunquid enim tunc (verbi gratia) Paulus aut infirmabitur cum infirmis , aut vretur pro scandalizatis , vbi scandala & infirmitas procul erunt ? Aut certe lugebit eos qui ante non egerunt pœnitentiam , vbi certum est sic neminem sane fore qui pœniteat , quomodo qui peccet non erit? Absit autem vt vel eos qui ignibus æternis cum diabolo & angelis eius deputandi sunt , plangat & defleat in illa ciuitate , quam fluminis impetus lætificat , cuius diligit dominus portas super omnia tabernacula Iacob, quod videlicet in tabernaculis etsi quandoque gaudetur de victoria, laboratur tamen in pugna , & plerumque periclitatur de vita , in illa autem patria nulla prorsus admittatur aduersitas siue tristitia , quemadmodum de illa canitur : Sicut lætantium omnium habitatio in te . Et rursum , Lætitia sempiterna erit eis . Denique quomodo misericordiæ recordabitur , vbi memorabitur iustitiæ dei solius ? Proinde vbi iam non erit miseriæ locus , aut misericordiæ tempus , nullius profecto esse poterit miserationis affectus . Longum quidem adhuc texere sermonem insatiabili colloquendi ad vos desiderio pulsor fratres mei charissimi & desideratissimi , sed tria sunt quæ finem indicunt . Primum quidem quod maxime vereor ne fiam onerosus vobis . Secundum, quia pudet loquacitatis . Tertium quòd domesticis vrgeor curis. In fine precor miseremini mei , & si exultastis in bonis de me tantum auditis , certe quæso , compatimini malis . Vidit fortassis qui vobis ea narrauit , aliqua parua , & de paruis grandia æstimauit . Vestra autem synceritas facile credidit quod libenter audiuit . Gratulor quidem de charitate , quæ omnia credit : sed confundor pro veritate quæ omnia nouit . Volo vos mihi credere de me magis quam alteri qui tantum videt in facie . Nemo quippe scit quæ sunt in homine , nisi spiritus hominis qui in eo est . Dico vobis ego qui de me loquor non ex coniectura , sed ex sententia. Non sum talis qualis putor vel dicor:quod quidem tam securus fateor quam certus experior: ita vt nil malim vestris orationibus specialiter obtinere,quam vt talis fiam qualem literæ vestræ prædicant.

Psal.70.c.

2.Cor.5.d.

2.Cor.15.f

Psal.86.d.
Esa.61.c

1.Cor.2.c

Ad eosdem,in qua supplicat ut orent pro ipso, K
Epistola duodecima.

AMantissimo domino & reuerendissimo patri Guigoni priori Cartusiensi: & sanctis fratribus adhærentibus ei:frater Bernardus de Clarauallemo dicum id quod est. Primum quòd accedes ad partes illas non adieci peruenire vsque ad vos videre facies vestras,rememorari iniquitates & necessitates meas : & si forsitan vobis satisfacere possum:mihi fateor non possum. Irascor occupationibus meis : quibus factum est non vt neglexerim:sed vt nequiuerim.Hoc frequenter patior, & ideo frequenter irascor : dignus vtinam cui omnis sanctus condoleat. Alioquin dupliciter miser sum : si nec miserabilis sum. Ego verò fraternæ pietati locum in me ostendo , non meritum. Miseremini mei,non quia dignus: sed quoniam inops & pauper sum ego. Iustitia meritum quærit: misericordia miseriam intuetur. Vera misericordia non iudicat , sed afficit:non nititur discussione , occasione contenta . Non enim expectatur ratio, vbi affectio trahit . Lugebat Samuel Saul, 1.Re.15.g.
miserans non deliberans . Fundebat Iachrymas Dauid fi- 2.Re.18.g
lio parricidæ:& si non profuturas:pias tamen. Ita & vos miseremini mei:non quia merui,sed quia egeo. Miseremini tanquam misericordiam consecuti à domino : vt sine timore à I.
mundi tumultibus liberati seruiatis ei.Fœlices quos abscondit in tabernaculo suo in die malorum,in vmbra alarum suarum sperantes,donec transeat iniquitas.Cæterum ego infœlix:pauper & nudus homo natus ad laborem : implumis auicula pene omni tempore nidulo exulans: vento expositus & turbini:turbatus sum & motus sum sicut ebrius:& omnis scientia mea deuorata est.Miseremini proinde:& si nil meriti, certè sic affecti.

Ad dominum papam Honorium,
Epistola decimatertia.

SVmmo pontifici Honorio:frater quidam professione monachus,conuersatione peccator:seipsum quantillus est . Aiunt apud vos plus valere pauperis precem:quam potentis vultum. De qua vestra singulari dignatione tam sancta opinio facit me dignitatis celsitudinem non vereri quo minus audeam loqui ad vos , id præsertim quod charitas suggerit (de ecclesia dico domine Cathalaunensi : cuius quantum in me est nec valeo nec debeo dissimulare periculum) . Videmus nimirum iam iamque imminere,sentimus nos qui vicini sumus , pacem videlicet memoratæ ecclesiæ grauiter mox esse turbandam: si electioni illustris illius viri,id est magistri Alberici:in quam vtique totus tam clerus quam populus pari voto & voce cõ
M
uenerant,& conueniunt: vestræ pietatis assensum impetrare nequiuerint.De qua re si & nostra quæritur aut curatur sententia:nouimus hominem sanę fidei & doctrinæ hactenus extitisse:in diuinis pariter & humanis prudentem esse:& speramus in domo dei(si tamen ipse elegit eum)fore vas in honorem:& vtilem futurum non solum illi,sed & omni Gallicanę ecclesiæ.Vestræ iam discretionis est iudicare an merito flagitetur à vobis facienda dispensatio: vnde talis potest sperari recompensatio.

Ad eundem dominum Honorium papam,
Epistola decimaquarta.

SVmmo pontifici Honorio:frater Bernardus vocatus abbas Clareuallis,salutem,& si quid potest peccatoris oratio.Quanto ad vos timore scribã: nouit ipse quem timemus in vobis. Sed vt audeã, domina charitas facit:quippe quæ imperat & vobis. Pro ecclesia Diuionensi rogatus, susceepi facere precem : sed quid potissimum precari debeam,pene dubito.Nam sicut tentare aliquid vel prece vel precio aduersus iustitiam iniquum est: sic pro iustitia multum laborare apud iustitiæ amatorem superfluum . Verum etsi nos quid oremus sicut oportet nescimus:confidimus tamen quod vestra benignitas præsertim in causa religiosorum ociosa esse non poterit. Et quidem sanctitatis vestræ prudentia solicitaque discussio,quid inuentura sit ego nescio:sed hoc dico quod audiui & frequenter audio,quia

A dio,quia videlicet longo & inconcusso tenore fertur Diuionensis ecclesia possedisse ea de quibus aduersus eam causantur Lexouienses : ita vt hi qui videntur antiquiores de vicinis,mirentur & indignentur : nouam abominantes calumniam.

Ad Haimericum cancellarium,unde supra.
Epistola decimaquinta.

VIro illustri domino Haimerico apostolicæ sedis cancellario Bernardus de Claraualle , quæ retro sunt obliuisci:& ad ea quę ante sunt,apostolum sequi.Nõ latet amicos nostros quod me familiari affectu diligitis,& tantæ mihi fœlicitatis fructum inuident , si solus habere voluero.Monachi Diuionenses ob antiquam illius ecclesiæ religionem mihi charissimi sunt. Sentiant si placet,quòd non sit amor ociosus:siue vester ad nos:siue noster ad illos:salua tamen in omnibus iustitia:contra quam,ne amicum quidem respicere fas est.

Ad Petrum Presbyterum cardinalem,unde supra.
Epistola decimasexta.

CHarissimo domino suo Petro presbytero cardinali:frater Bernardus abbas Clareuallis salutem & non in via. Ego causam non habeo:causam tamen
B Diuionensium monachorum , quia viri religiosi sunt,meam facio.Manutenete eam vt meam . Sic tamen meam:vt & iustitiæ sit.Quod vtique & nos confidimus, & tota fere patria testatur.

Ad Petrum diaconum cardinalem legatum,unde supra.
Epistola decimaseptima.

DOmino venerabili Petro Romanæ ecclesiæ diacono cardinali & legato : frater Bernardus seipsum quantum potest.Quod ad vos non veni vt mandatis:non mea pigritia, sed causa fuit non contemnenda. Siquidem salua vestra omniumque bonorum reuerentia,mihi propositum est nequaquam egredi de monasterio: nisi certis ex causis. Quarum vtique nulla modo se obtulit vt licite possem vestræ in hoc, immo & nostræ satisfacere voluntati. Verum vos quid facitis de eo quod iamdudum vestrarum priorum literarum promissione tenemus,vestro scilicet quem adhuc sustinemus aduentu? Quæ illa deinde scripta sint quæ & ante nobis fieri iussistis , & nunc requiritis, omnino nescimus:ideoque nihil parauimus . Ego enim nescio me quippiam quandoque scriptitasse de moralibus,quod vestræ excellentiæ studio dignum putem . Aliqui fratres nonnulla ex his quæ me coram audiere loquentem , stylo suo excepere . Quorum vnus vobis præsto est : precentor videlicet Trecensis , & archidiaconus Gebuinus : & facile
C potestis habere siqua placent : quæ ab illo excepta sunt.Tamen si curæ vobis,aut curis quandoque vestris vacuum fuerit, & ita dignum iudicatis, dignitatis videlicet vestræ promissam præsentiam expectantibus exhibere filiolis : tunc si quid in manibus inuentum , aut nostro posse adhuc elaborari studio visum fuerit quod forte delectet : vestræ omnino pro viribus non deero voluntati . Diligimus enim bonam famam vestram : reueremur quam in vobis audiuimus circa res dei solicitudinem & synceritatem : & ideo valde gratum habemus si nostra vobis forte in aliquo esse possit officiosa rusticitas.

Ad eundem Petrum, *Epistola decimaoctaua.*

GVm totum me dedero vobis : parum est,vt digne mihi videar recompensasse vel dimidium beneuolentię,quam erga nostram humilitatem habere vos aiunt. Gaudeo quidem de gratia : sed temperat fateor pro tanto fauore lætitiam,quod eundem mihi fauorem non opus,sed opinio acquisierit. Pudet nimirum granditer exultare : cum sentio in me venerari vel diligi non quidem quod sum,sed quod putor. Neque enim ego tunc diligor quando sic diligor:sed nescio quid in me pro me , quod non sum ego. Immo vt verius loquar,non nescio:nam certissime scio quod nihil. Nihil enim proculdubio est , quicquid putatur & non est. Porro cum amatur quod non est, sed esse putatur:non amor vel amans nihili est,sed quod amatur. Mi D
randum:sed magis dolendum quam mirandum:quod id quod nihil est:amari potest. Hinc plane sentimus vnde , quo venimus: quid perdidimus , quid inuenimus. Adhærendo ei qui semper & beate est,semper & nos esse,& beatè esse poteramus. Adhærendo autem dixerim : non solum per cognitionem,sed per amorem . Nam quidam ex filiis Adam cum cognouissent deum,non sicut deum glorificauerunt, aut gratias egerunt : sed euanuerunt in cogitationibus suis . Merito Rom.1.c
proinde obscuratum est insipiens cor eorum,quia cum veritatem cognoscerent & contemnerent,iure receperunt in pœnam vt nec cognoscerent. Heu sic adhærendo veritati per cognitionem,sed ab illa defluendo per amorem,amando pro illa scilicet vanitatem , homo vanitati similis factus est . Et quid vanius quam diligere vanitatem? Et quid iniquius quã contemnere veritatem? Quid verò iustius quam contemptoribus subtrahi & ipsam cognitionem? Quid,inquam,iustius, quam vt iam de eius cognitione gloriari non possit, qui cognitam non glorificauit? Itaque appetitus vanitatis est contemptus veritatis,contemptus veritatis,causa nostræ ęcitatis. Et quia non probauerunt (inquit) deum habere in notiam:tradidit illos in reprobum sensum. Ex hac ergo cæcitate descendit,quod plerumque pro eo quod est, amamus vel approbamus quod non est,quoniam dum sumus in hoc corE
pore,peregrinamur ab eo qui summè est. Et quid est homo ô deus,nisi quod innotuisti ei? Itaque si notitia dei causa est vt homo aliquid sit,ignorantia facit vt nihil sit . Sed qui vocat ea quæ non sunt,tanquam ea quæ sunt,miseratus quodammodo redactos in nihili,manna illud absconditum,de quo apostolus:Et vita (inquit) vestra abscondita est cum Christo in Col.3.d
deo,quia necdum possumus contemplari per speciem,vel plene amplecti per amorem, dedit interim nobis & sapere per fidem,& quærere per desiderium,per quæ vtique duo ad esse de non esse secundo reducti , fieri incipiamus initium aliquod creaturæ eius,transituri quandoque in virum perfectũ, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Quod proculdubio erit,cum iustitia conuertetur in iudicium,hoc est fides in intellectum,iustitia videlicet quæ ex fide est,in iudicium plenę cognitionis,& item desiderium peregrinationis in plenitudinem commutabitur dilectionis. Si enim adhuc absentes initiat fides & desiderium, præsentes profecto consummat intellectus & amor. Sicut autem fides ducit ad plenam cognitionem,sic desiderium ad perfectam dilectionem. Et sicut di- Esa.7.b
citur : Nisi credideritis , non intelligetis , sic dici æquè non absurde potest:Si non desideraueritis,non perfectè amabitis. Intellectus igitur est fructus fidei , perfecta charitas desiderij. Interim iustus ex fide viuit , nam beatus ex intelle- Abac.2.a
ctu. Interim iustus desiderat ad deum sicut cervus ad fontes aquarum.nam beatus haurit iam in gaudio de fontibus saluatoris,hoc est delectatur in plenitudine charitatis . His ergo fortassis quasi duobus animæ brachiis, intellectu videlicet & amore in est cognitione & dilectione veritatis,ample
F
ctitur & comprehenditur cum omnibus sanctis longitudo, latitudo, sublimitas & profundum, hoc est æternitas, charitas,virtus & sapientia. Et hæc omnia Christus. Aeternitas est Ioan. 17.a
quia hæc est vita æterna , vt cognoscant te verum deum , & 1.Ioan.4.c
quem misisti Iesum Christum. Charitas est,quia deus est. Deus enim charitas est . Est & dei virtus , & dei sapientia . Sed quando hæc erunt? Quando videbimus eum sicuti est? Quando amabimus eum prout est? Nam expectatio creaturæ,reue
Rom.8.d
lationem filiorum dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est non volens. De qua vniuersali vanitate inest nobis & velle laudari cum simus vituperabiles,& nolle laudare quos scimus esse laudabiles. Sed & hoc vanum est,quod nostra plerumque ignorantia & tacetur quod est , & prædicatur quod non est . Quid ad ista dicemus , nisi quia vani filij hominum, Psal.61.c
mendaces filij hominum in stateris,vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum? Laudamus mendaciter,delectamur inaniter, vt & vani sint qui laudantur , & mendaces qui laudant . Alij adulantur,& ficti sunt,alij laudant quod putant,& falsi sunt, alij vtrorumque prœconiis gloriantur,& vani sunt. Solus sapiens qui cum apostolo dicit: Parco autem ne quis me existi- 2.Cor.12.b
met supra id quod videt in me,aut audit aliquid ex me. Hæc

G interim vobis nimis festinè: & ob hoc minus festiuè: exarau
i potius quam dictaui:ac fortassis loquacius quã debui: sed
omnino veracius non potui:prout sapui. Sed vt inde sumat
epistola finem vnde sumpsit exordium: nolo vos de me in
certæ famæ nimis credulum esse:quæ,vt optime nostis,sæpe
in sua solet vtrobique falli sententia: & de laude videlicet
& de vituperatione.Probate si placet & æstimate quatenus
amor vel fauor vester:& iustus:& eo sit amplius amico gra
tus,quo pro meritis moderatus:vt cum laus de grauitate iu
dicij:non mendacio processerit vulgi, & si minus honoris,
minus quoque conferat & oneris.Est certe quod me magis,
quantuluscunque sum, facit esse vestrum: quod videlicet in
rebus dei strenuè syncereque (vt aiunt) pro vestra vice ver
samini. Hoc vt semper de vobis verè dicatur: semper in
vobis verè inueniatur. Librum quem quæsistis, ad transcri
bendum habetis. Opuscula nostra quæ requiritis: & pauca
sunt: & nihil est in eis omnino, quod vestro studio dignum
putem. Tamen quia melius iudico mihi nostrum culpari in
geniolum quam voluntatem: & periclitari apud vos potius
impertitiam quam obedientiam: quæ horum & quo vobis
placet vt mittam, scripto nobis per præsentem nuncium si
gnificate: vt quæ modo penes me non sunt, ab his qui ha
bent ea requiram: & dirigam quocunque mandaueritis. Et
vt sciatis quid petatis:scio me scripsisse libellum qui inscri
H bitur,de humilitate:& quatuor homilias in laudibus virgi
nis matris: nam hunc habet titulum: super illum videlicet
Luc.1.c. locum euangelij apud Lucam, vbi dicitur: Missus est ange
lus Gabriel. Necnon & apologiam ad quendam amicum no
strum: vbi aliqua differui de Cluniacensibus & nostris, id
est Cistercien sibus obseruantiis. Sed & paucas ad diuersos
epistolas dictaui. Aliqui fratres ex his qui me coram audie
re loquentem,suo stylo exceperunt & penes se retinent. Ve
tinam,quod minime spero, nostra vobis in aliquo possit esse
officiosa rusticitas.

Item ad eundem, Epistola decimanona.

TEmpus est vt promissum exigam:vtq; probem ne
forte frustra de vobis semper confisus fim:ex quo
vestram & notitiam merui & amicitiam. Mihi si
quidem vos præstitisse confidite: quicquid opis
vestræ isti Remenses legati præsto sibi esse persenserint.Nõ
quia me tanti putem,hæc audeo,sed quia vos promisistis: v
trum ne digne,vos videritis.

Ad Haimericum cancellarium. unde supra, Epistola uigesima.

VIro illustri domino Haimerico sanctæ Romanæ
sedis cancellario:frater Bernardus de Claraualle
salutem & orationem.Quia semel cœpi,loquar &
I loquar ad vos:eroq; importunus:sed importunus
charitatis:sed veritatis:sed iustitiæ.Nam etsi tanti non sum
vt Romæ habeam propria negocia:nulla tamen quæ dei esse
constiterit à me duco aliena.Quapropter si verè id mihi gra
tiæ apud vos manet,quod multorum habet opinio, liceat il
lud obsecro legatis domini archiepiscopi Remensis in præ
senti negocio experiri. Nil quippe eos nisi quod iustum est
perferre vel quærere suspicamur.

Ad Matthæum legatum, Epistola uigesimaprima.

EVit quidem parere paratum cor meum: sed non
æquè & corpus meum. Sæuientis siquidem acutæ
febris exusta ardoribus: & exhausta sudoribus:
non valuit sufficere spiritui prompto caro infir
ma. Volui ergo:sed præuolanti voluntati obstitit ea quam
dixi occasio. Quæ an iusta sit,ipsi iudicent amici nostri:qui
me omni excusa excusatione: obedientiæ retibus circun
clusum: quotidie de claustro ad ciuitates pertrahere mo
liuntur. Simul{que attendant istam me occasionem non fal
laciter adinuenisse:'sed grauiter pertulisse: vt vel nunc ex
periantur quia non est consilium contra consilium dei.Qui
bus si ego respondissem:Exui tunicam meam:quomodo in
Cauti.5.b. duam illam? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?
profectò indignarentur. Nunc autem diuino aut succen
seant aut acquiescant iudicio:quo factum est vt & si velim, K
non valeam proficisci. Sed grandis inquiunt fuit causa:gra
uisque necessitas. Quærendus ergo fuerat qui grandibus
diffiuiendis fuisset idoneus. Si me talem putant,ego me te
lem non esse nequaquam puto,sed scio.Deniq; siue grandia
sint siue parua: ad quæ me ita perurgent: ego causam non
habeo. Quæro siquidem, facilia sunt an difficilia: quæ ad
perturbandum amicum silentium tantopere imponere cura
tis amico? Si facilia: absque me possunt fieri. Si difficilia:
per me non possunt effici.Nisi forte tanti æstimor,cui gran
dia & impossibilia reseruentur:tanquam ea ego possim,quæ
nemo alius facere potest.Quod si ita est:domine deus meus
quomodo tuum de me solo frustratum est iudicium: po
nens sub modio lucernam quæ poterat lucere supra cande
labrum:& vt apertius loquar, tentans me facere monachum
& volens abscondere in tabernaculo tuo in die malorum,
hominem necessarium mundo: sine quo episcopi non pos
sunt sua pertractare negocia? Sed & hoc mei mihi neces
sarij præstiterunt:vt nunc quoque videar loqui turbatus ho
mini,cuius nunquam nisi serenus& cum omni iucunditate so
leo recordari.Vos tamen,vobis dico pater,noueritis quia pa
ratus sum,& non sum turbatus:vt custodiam mandata vestra.
Vestræ autem indulgentiæ erit parcere mihi, vbi parcen
dum decreueritis. L

Ad Humbaldum Lugdunensem archiepiscopum & legatum. Epistola uigesimasecunda.

REuerendissimo domino & patri suo Humbal
do Lugdunensi archiepiscopo & Romanæ sedis
legato, frater Bernardus Clareuallis abbas, si
quid potest peccatoris oratio. Dominus episco
pus Meldensis cum accepit literas vestras, forte tunc ad nos
visitandi gratia veniebat.Cumque iam è domo nostra rescri
bere pararet,suis nostras tanquam vestri familiaris literas iũ
gere curauit:suo sperans negocio profuturas. Cui cum non
possem negare quod vellet,id solum vestræ reuerentiæ fami
liariter breuiterq; intimandum putaui:quia si aduersus epis
copum quærentem quæ sunt Iesu Christi,homines seipsos a
mantes,& quæ sua sunt quærentes audieritis,hoc nec vestræ
congruit dignitati,nec officio.

Ad Attonem Trecensem episcopum, Epistola uigesimatertia.

PAuperi episcopo pauper abbas, paupertatis con
sequi præmium, quod est regnum cœlorum.
Laudarem vos,& iure laudarem, si non me re
uocaret illa sententia,neminem laudaueris in vita M
sua. Siquidem rem laude dignam egistis, sed ei laus asscri- Eccli.11.d.
benda est,à quo accepistis & velle & perficere quod merito
laudaretur.Deum ergo per vos & in vobis operantem glo
rificamus,qui tamen ad hoc in vobis voluit glorificari, vt &
vos redderet glorioſum. Qui nimirum cum sit mirabilis in
maiestate sua, etiam in sanctis suis glorioſus apparere di
gnatur, ne solus habeat gloriam. Ipse nempe licet sibi suf
ficiens ad omnem magnificentiam, quærit tamen gloriam &
in sanctis, non vt augeat sibi, sed vt suis communicet. No
uit autem qui sunt eius, sed nobis non facile innotescunt,ni- Psal.72.d
si cum ipse reuelare dignabitur. Scimus sane de qualibus
scriptum est. In labore hominum non sunt, & cum homi
nibus non flagellabuntur. Et quia vobis hæc ipsa sententia Prou.3.b
non congruat, nihilominus modo cognoscimus. Scriptum
quoque est: Quem diligit dominus corripit, flagellat au
tem omnem filium quem recipit. Fagellatum video & emen
datum, & aliud suspicer quam vnum esse ex filiis? Porro
correptionis vestræ clarum satis insigne tenemus, ipsam
paupertatem nunc vestram. Nobilis reuera titulus pauper- Thre.3.d
tatis, quam ipse deus ore commendans prophetico: Ego
sum, ait, vir videns paupertatem meam. Super omnes re
gios thesauros, hic vos titulus nobilitat amplius, & reddit
illustrem.Scio me ex scriptura commemorasse superius,non
esse laudandum hominem in vita sua. Verum quomodo me
possum cohibere à laude illius,qui post aurum abire iam de
fisit,& sperare contempsit in pecuniæ thesauris?De quali ni
mirum

A mirum scriptura sic loquitur: Quis est hic? & laudabimus
Eccli.31.a. eum. fecit enim mirabilia in vita sua. An fortasse non est
quidam laudandus homo in vita sua, quæ tentatio est super
terram,nec ideo tamen laudandus non est,cum mortuus pec
cato viuit deo? Vana quidem laus & seductoria qua laudа
tur peccator in desideriis animæ suæ, in quo qui me beati
ficat,in errorem inducit,sed non idcirco prædicanda, & mul
Gal.2.d tum commendanda non erit illius vita qui dicere potest: Vi
no autem iam non ego, viuit verò in me Christus. Cum er
go laudatur homo in quo iam viuit non ipse sed Christus,
non in sua laudatur,sed in Christi vita, ac per hoc non lau
datur,contra sententiam quæ prohiber hominem laudari in
vita sua. Cur denique dignus meis laudibus non erit,quem
sui quoque nominis deus laude dignatur, dicente Dauid,
Psal.73.d. Pauper & inops laudabunt nomẽ tuum?Laudatur Iob quòd
sua patienter amisit, & non laudabitur episcopus qui & li
benter dimisit,& liberaliter distribuit? Non expectauit mor
tem,quando iam nec dare nec retinere in sua haberet pote
state,quod vtique multi faciunt,quorum videlicet testamen
tum non nisi in mortuis confirmatur, sed adhuc inter spem
vitæ metumque positus mortis, viuens libensque dispersit
& dedit pauperibus, vt iustitia eius maneret in seculum se
culi. B Nunquid & pecunia mansura similiter erat in secu
lum seculi?Bona ergo recompensatio iustitiæ pro pecunia,
quando pro eo quod teneri non poterat id restitutum est
quod fœliciter maneat in æternum. Melior est enim incom
parabiliter iustitia quàm pecunia,quod illa ditet & repleat
arcam,hæc animam.Denique sacerdotes dei induuntur iusti
tia,& multo vtique decentius & ditius quam auro vel seri
co. Sed gratias deo, qui iam harum rerum in vobis gloriæ
transitoriæ glorioſum est operatus contemptum,dum de a
nimæ periculo saluberrimum incussit metum. O mira circa
vos diuina clementia. Mortem intentauit,ne inferret. Formi
dare vos voluit,quam vos noluit experiri. Cum hoc fecit, quid effecit nisi ne vestra vobis essent chariora quam
vos?Inter medullas artuum febris acuta sæuiebat,& tardan
te sudore, cruciatus vehemens indies ingraueſcebat. Cun
que iam foris membris frigeſcentibus calor moleſtissimus
introrsum se colligens,exhausta longa inedia viscera depa
sceret,pallidæ interim mortis ante oculos tristis versabatur
Esa.43.d imago.Et ecce tanquam de supernis vox emissa diuinitus in
sonuerit,Ego sum,ego sum qui deleo non te, sed iniquita
tes tuas.Mox vbi sacerdos dei vt pauper moreretur sua om
nia pauperibus erogauit, cœperunt subito de intimis deſpe
rati iam sudoris inopinati fontes erumpere,sicque animæ pa
riter & corporis suo ordine salus vtraque procedens, liqui
C do monstrauit in vobis adimpletum quod in scriptura sua
Deu.32.f pollicetur deus.Ego occidam,& ego viuere faciam, percu
tiam,& ego sanabo,& non est qui de manu mea possit eruе
re.Percussit carnem,vt anima saneretur. Occidit auaritiam,
vt iustitiæ viueretis.Sic viuificato & sanato quid sperandum,
est, nisi vt iam non sit qui vos de manu dei possit eruere? si
tamen euangelicum illud consilium obseruare non negligi
Ioan.5.c tis,Ecce sanus factus es,iam noli peccare,ne deterius aliquid
tibi contingat. Quod videlicet idcirco præmonet pius pa
ter,quia non vult vt contingat,quippe qui non vult mortem
peccatoris,sed magis vt cõuertatur & viuat.Et merito. Quæ
enim vtilitas in sanguine peccatoris?Non enim infernus cõ
fitebitur deo,neq; mors laudabit eum,sed vos qui viuitis be
Psal.117.c. nedicitis domino,& dicitis,Non moriar sed viuam,& narra
Ibidem.b bo opera domini.Et illud,Impulsus euersus sum vt caderem
& dominus suscepit me.

Ad magistrum Gilbertum uniuersalem episcopum Lon donensem, Epistola uigesimaquarta.

LOnge satis exiit sermo quem fecisti, & magnum
dedit suauitatis odorem, ad quoscunque potuit
peruenire.Extincta est auaritia,cui non suaue re
doleat? Charitas regnat, cui dulce non sapiat?
Quando hoc cognoscunt omnes quia vere sapiens sis,qui sa
pientiæ hostem maximum contriuisti,hoc certe & tuo sacer
dotio dignum & nomine. Tali profecto decebat specialem
tuam philosophiam clarescere testimonio,hoc præclara illa
tua studia fine compleri. Vera illa & indubitata sapientia D
est,quæ turpia lucra contemnit,& indignum sibi iudicat eo
dem cum idolorum seruitute contubernio frui. Non ma
gnum fuit magistrum Gilbertum episcopum fieri, sed epis
copum Londonienſem pauperem viuere, id planè magnifi
cum.Nec enim tanto nomini quicquam augere gloriæ potu
it sublimitas dignitatis, auxit autem plurimum humilitas
paupertatis. Pauperiem æquo animo ferre, virtus patientiæ
est,sponte appetere,sapientiæ laus est. Laudatur denique &
admirabilis prædicatur, qui post aurum non abiit, qui verò
& abiecit,plus nihil merebitur?Nisi quòd vigil ratio miran
dum minime ducit si sapiens sapiẽter agit,& ille sapiens qui
in cunctis huius mundi sapientium literis & studiis ludens,
omnem quoque studuit & potuit diuinam quodammodo re
uocare & renouare scripturam.Quid enim? Dispersisti,de
disti pauperibus,sed pecuniam. Quid verò pecunia est ad il
lam quam pro ea commutasti iustitiam? Iustitia,inquit, eius Psal.111.d
manet in seculum seculi. Num ita & pecunia? Quæstuosum
sane honeſtumque commercium,illam quæ præterit,pro illa
dare quæ permanet.Sic semper tibi negociari detur bone &
omni laude prosequẽde magister.Superest vt laudabile prin
cipium condignum consequatur finem,& cauda hostiæ capi
ti coniungatur. Benedictionem tuam libenter accepimus,
præsertim quod tanta tuæ huius perfectionis fuerit cumula E
ta iucunditate.Latorem epistolæ etsi pro seipso satis commẽ
dabilem,tamen etiam pro me vestræ magnificentiæ esse cu
pio commẽdatum.Est siquidem mihi pro sua honestate& re
ligiositate charissimus.

Ad Hugonem Rothomagensem archiepiscopum, Epistola uigesimaquinta.

SI dici malitia inualeſcit,non prævaleat.Si turbat,
non perturbet.Mirabiles elationes maris,sed mi
rabilior in altis dominus.Benigne,si non dissimu
las,egit tecum vsque adhuc superna miseratio, pa
ter illustris.Prouida nanque dispensatione,non prius præfe
ctus es malis, quam sociatus bonis, quorum consortio & e
xemplo bonus fieres,vt sic postmodum etiam inter malos vi
uere bonus posses.Et quidem inter bonos bonum esse, salu
tem habet,inter malos verò & laudem.Illud tantę facilitatis
est,quantæ & securitatis,hoc tantæ virtutis,quantæ & diffi
cultatis.Quale nempe est istud,tangere picem,& non inqui
nari ex ea, in igne sine læsione versari, & in tenebris absque
caligine?Palpabant quondam tenebras Aegyptij,cum tamen
de populo dei scriptura dicat, Vbicumque Israel erat,lux e- Exo.10.f
rat.Erat Dauid verus Israelita, & ideo caute dicebat se ha- F
bitare non in Cedar, sed cum habitantibus Cedar, tanquam Psal.119.b.
qui semper habitaret in lumine,licet ipsi fuerit cum habitan
tibus Cedar, corporalis cohabitatio. Vnde & arguit quos
dam non veros Israelitas,quòd commixti inter gentes didi
cerint opera eorum,& factum sit illis in scandalum.Dico er
go:Sufficiebat tibi apud Cluniacenses custodire innocenti
am,sicut scriptum est:Cum viro innocente innocens eris. Psal.17.d
Porro apud Rothomagenses opus est patientia,quemadmo
dum docet apostolus:seruum dei,inquiens,non oportet liti
gare,sed magis patientem esse ad omnes.Nec solum patien 2.Ti.2.d
tem qui nolit vinci à malo,sed & pacificum,qui vincat in bo
no malum.Alterum,vt malos portes:alterum, vt & quos su
stines,sanes.In patientia tua possides animam tuam,sed sis e Luc.21.d
tiam pacificus:vt & commissas tibi possideas. Quæ tanta
gloria quam dicere posse:Cum his qui oderunt pacem,eram Psal.119.b.
pacificus:Esto ergo patiens, quia es cum malis: esto pacifi
cus, quia præes malis. habeat charitas zelum, sed adhibeat
pro tempore modum seueritas. Censura quidem nunquam
remissa,intermissa tamen plerumque plus proficit.Vigor iu
stitiæ semper feruidus: sed nunquam præceps. Sicut non o
mne quodlibet,licet:sic non omne quod licet, statim etiam
expedit.Hæc melius me ipse nosti,ideoque supersedeo. O
rari pro me instanter postulo,quia incessanter pecco.

G

Ad Guidonem Lausennensem episcopum, Epistola vigesimasexta.

MAnum vestram misistis ad fortia: opus est fortitudine. Speculator domui Israel factus estis: opus est prudentia. Sapientibus & insipientibus debitor estis: opus est iustitia. Postremo maximè temperantia opus est: ne qui aliis prædicat, ipse (quod absit) reprobus fiat.

Ad Ardutionem Gebennensem electum, Epistola vigesimaseptima.

GRedimus electionem tuam esse à deo, quam tanto cleri populique consensu fuisse celebratam accepimus. Gratulamur gratiæ eius, ne dicam meritis tuis: quoniam ne tibi plusquam oportet blandiamur, non ex operibus iustitiæ quæ fecisti, sed secundum suam misericordiam hoc fecit tibi. Si secus tu (quod absit) sapis: erit exaltatio in ruinam. Si autem cognoscis gratiam: vide ne in vacuum acceperis. Bonas fac decætero vias tuas, & studia tua, & ministerium sanctum, si vitę sanctitas non præcessit, sequatur saltem. Tunc verè fatebimur te præuentum in benedictionibus dulcedinis, tibi de bonis meliora sperantes. Exul tabimus & lætabimur quòd fidelis seruus & prudens constitutus sit super familiam domini: futurus ex hoc filij fœlix & potens, super omnia bona patris constituendus. Alioquin si aliorem quam meliorem esse delectat: non præmium sed prędi pitium expectamus. Optamus & oramus ne hoc cõtingat: parati si opus est obuias manus apponere: & pro nostro exiguo posse, iuuare ad id potius quod decet & expedit.

H

Ad eundem iam episcopum, Epistola vigesimaoctaua.

RAebet audaciam charitas: vt fiducialius loquar tibi. Cathedra charissime, quam nuper sortiꝰ es, hominem multorum expetit meritorũ: quæ in te aut nulla: aut non quantum satis est, præcessisse dolemus. Siquidem & facta tua & studia tua præterita in nullo prorsus visa sunt episcopali conuenire officio. Quid tamen? Non potest\deus de lapide hoc suscitare filium Abrahæ? Nõ potest facere deus vt quæ præire debuerant bona, vel subsequantur? Quod vtique & libentius accipimus, si contingat. Nescio enim quo pacto plus placebit subita hęc mutatio dexteræ excelsi, quam si vitæ prioris merita suffragarentur. Dicemus nempe quia à domino factum est illud: & est mirabile in oculis nostris. Sic Paulus ex persecutore doctor gentium factus est. Sic Matthæus de telonio vocatus: sic Ambrosiꝰ de palatio assumptus est: iste ad episcopatum, ille ad apostolatum. Sic alios quamplures nouimus de vita & habitu seculari vtiliter extitisse promotos. Denique nonne multoties vbi I superabundauerunt delicta: videtur superabundare & gratia? Et tu igitur charissime, his atque huiusmodi animatus exemplis, præcinge sicut vir lumbos tuos: bonas facito deinceps vias tuas, & studia tua: quatenus nouissima tua antiqua sopiant: & delicta iuuentutis tuæ deleat vespertina correctio. Paulum imitari curato in honorificando ministerium tuum. Honorificabis autem gravitate morum: maturitate cõ filiorum: actuum honestate. Hæc sunt quæ officium episcopale maximè nobilitant & ornant. Omnia fac cum consilio: nec tamen omnium aut quorumcumque, sed tantum bonorum. Bonos in consilio, bonos in obsequio: bonos habeas contubernales: qui vitæ & honestatis tuæ & custodes sint, & testes. In hoc enim te bonum probabis, si testimonium à bonis habueris. Sint pietati vestræ commendati pauperes fratres nostri, qui circa vos sunt: Alpenses illi de Bonomonte, & illi de Altacumba. In his experiemur quanta vobis de nobis cura sit.

Ad Stephanum Metensem episcopum, Epistola vigesimanona.

STephano Metensis ecclesiæ dei gratia strenuo ministro: eius in Christo humiles fratres de Claraualle: salutes & orationes. Ex quo dudum si recolitis nostræ vos fraternitati dignanter fo- K ciastis: nostris vos orationibus humiliter commendastis: semper soliciti fuimus (vt debuimus) aliquid scire de esse vestro: & euentus vestros crebro scisitari studuimus à quibus potuimus, desiderantes iugiter & orantes vos prosperari in dei opere ad quod assumptus fueratis: & gressus vestros dirigi in semita mandatorum ipsius. Benedictus itaque deus qui non amouit orationem nostram & misericordiam suam à vobis: lætificans vtique nos per hunc venerabilem fratrem Gulielmum: cuius profecto non minus verbis, quam nostris credimus oculis, de vestra sospitate & prosperitate ac pace per vos ecclesiæ reddita. Congratulamur vobis: sed damus gloriam deo: scientes quod estis & quod potestis, ipsius non vestrum esse. Quod & vos semper sentire in vobis amicabiliter admonemus: ne nihil & esse & posse incipiatis si quid aliter sapitis, & vestris (quod absit) meritis vel viribus quippiam horum ascribitis. Alioquin verendum ne pax vestra conuertatur in perturbationem: & prosperitas in aduersitatem: sic nimirum illo iuste iudicante qui vt humilibus gratiam dare, ita & superbis resistere consuevit: qui & non solum cum sancto sanctus, sed & cum peruerso peruersus, in psalmo legitur: nec tantum faciens pacem, sed & creãs malum, per prophetam describitur. *Psal.17.d. Esa.45.b*

Ad Alberonem primicerium Metensem, Epistola trigesima. L

SOnorabili viro Alberoni dei gratia Metensis ecclesiæ primiceriꝰ: fratres qui in Claraualle qualicunque obsequio seruiunt deo, salutes & orationes. Fidelem curam vestram in his quæ dei sunt: & si iam olim & audieramus & videramus: sed nunc in nobis ipsis experiendo persensimus. Cæterum, cum in his quæ nuper à nobis missi fratres, vestro quidem consilio suggesserunt episcopo: & vestram beneuolentiam, & ipsius episcopi promptum teneamus assensum: quia tamen dei quoque beneplacitum in omnibus, & his maximè quæ ad eum pertinent, ante omnia & super omnia necesse est nos & inquirere & custodire, idcirco ad comprobandum certius quid ipse de hac re potius velit, rem sicut inter episcopum monachosque conuenerat vestra vtique industria mediante & ordinante qualiter fieri deberet, & hortante vt celeriter, & iuuante vt honorabiliter fieret: non quidem omittendam, sed vsque post messionem: tum pro vestra, tum pro temporis opportunitate expectanda, necessario intermittendam esse putauimus. Iam verò tunc, si & episcopi voluntas in eodem perstiterit: & vobis nihilominus idipsum æquè vt modo placuerit: tali coniectura dei quoque esse consilium securius confidentes, speramus nos vestræ vtriusque deuotioni iuxta quod diffinitum erat, satis esse facturos. Arbitramur enim acceptũ esse deo, si quantum in nobis est, nemini oneri esse studuerimus: ne non tam fructum, quam datum in hoc eius negocio requirere (quod absit) videamur, & præcipue vestris nos maioribus atq; instantioribus occupationibus sub huius rei occasione importunius ingerere: & molestos cum necesse non est vobis exhibere: & hoc gratum non esse deo, & nostris scimus moribus non congruere. M

Ad Hugonem comitem Campaniæ, militem templi factum, Epistola trigesimaprima.

SI causa dei factus es ex comite miles, & pauper ex diuite: in hoc profecto tibi, vt iustum est, gratulamur, & in te deum glorificamus: scientes quia hæc est mutatio dexteræ excelsi. Cæterum quòd tua iucunda præsentia nobis ita nescio quo dei est subtracta iudicio, vt ne interdum quidem te videre valeamus, sine quo nunquam si fieri posset esse vellemus: hoc æquanimiter fateor non portamus. Quid enim? Possumus ne obliuisci antiqui amoris, & beneficiorum quæ domui nostræ tam largiter contulisti? Vtinam ipse pro cuius amore fecisti: in æternum non obliuiscatur deus. Nam nos quantum in nobis est, minime prorsus ingrati: memoriam abundantiæ suauitatis tuæ mente retinemus: & si liceret, opere monstraremus. O quam libenti animo & corpori tuo pariter & animę prouidissemus, si datum fuisset, vt simul fuissemus.

Quod

A Quod quia non est, restat vt quem præsentem habere non possumus, pro absente semper oremus.

Ad abbatem sancti Nicasii Remensis, Epistola trigesimasecunda.

QVanto tibi affectu condoleam, scit ille qui nostros omnium dolores in corpore suo tulit. Quam libẽter tibi si scirem cõsulerem, si possem succurrerẽ: tam efficaciter ipse mihi qui omnia scit & omnia potest, in cunctis meis necessitatibus consulat & succurrat. Si frater Drogo de sua discessione me consuluisset, absit vt cõsentirem. Si post discessionem ad nos diuertisset, absit vt susciperem. Deniq;, quod solum potui, ad abbatem qui eum susceperat, nostras mox (sicut scis) pro eo literas misi. Et nunc super hoc quid tibi vltra possum facere pater? Iam verò quantum ad te pertinet, optimè mecum nouit sanctitas tua perfectos solere viros non solum in spe: sed & in tribulationibus gloriari, consolante eos scriptura, & sic loquente: Vasa figuli probat fornax: & homines iustos tentatio. Et iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde. Et per multas tribulationes oportet nos introire in regnum cœlorum. Et omnes qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur. Nec idcirco tamen immerito his quos in anxietate positos videmus, amicis nostris compatimur: quibus vtique dum exitum ignoramus, defectum metuimus, quoniamquidem sicut sanctis & electis tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit: sic damnandis & reprobis tribulatio parit econtrario pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatio desperationem, & illa interimit. Ne ergo hæc te tam horrenda (quod deus auertat) demergat tempestas aquę: ne huius tam tremẽdę abyssi absorbeat profundum: néve vrgeat super te tã inexplebilis puteus os suum: solicite studeat humilis prudentia tua non vinci à malo: sed vincere in bono malum. Vinces autem: spem tuam in deo fortiter figendo, & rei finem longanimiter expectãdo. Et si quidem ille respuerit: siue ob tui timorem: siue ob suum laborem: bene. Si nautem: bonum est tibi humiliari sub potenti manu dei: & nequaquam velle resistere superne dispositioni: quia si ex deo est, non poterit dissolui. Conandum est potius tibi: tuæ licet iustæ indignationis stimulos illa reprimere sententia, quam quidam sanctorũ in simili fertur causa protulisse. Siquidem instigantibus eum quibusdam fratribus atque increpãtibus, cur suum in sui iniuriam ab alia susceptum ecclesia fugitiuum non requireret, nequaquam, inquit, vbicunque enim est, si bonus est, meus est. Fraudulenter tibi & non fideliter consulo: si idipsum à meipso nõ exigo. Nam cum vnus noster nõ solum religione professus, sed & carne propinquus, Cluniaci me inuito & susceptus sit & detineatur, doleo quidem, sed fileo: orans & pro illis, vt velint ablatum reddere: & pro illo, vt velit sponte redire: sin vero, seruans ei vindictam qui facturus est iudicium iniuriam patientibus, & arguere habet in æquitate pro manuetis terræ. Fratrem Hugonem de Lausanna ore tuo, & nostro spiritu commonemus non omni spiritui credere: & ne cito moueatur certa pro incertis deferre: sciens diabolum soli semper perseuerantiæ insidiari: quam solem virtutum nouit coronari: tutiusque esse in ea vocatione qua vocatus est simpliciter perseuerare, quam sub specie quasi melioris boni, id quidem quod iam cœpit, amittere: nec ad id quod præsumit, fortassis sufficere. B C

Ecclī.27.d Psal.33.d Act.14.d 2.Ti.3.c Rom.5.d

Ad Hugonem Pontiniacensem abbatem, Epistola trigesimatertia.

DIlectissimo suo domino Hugoni abbati frater Bernardus de Claraualle idem quod sibi. In nostris prioribus literis aut ego, quantum ex vestris perpenditur, minus aperte scripsi quod volui: aut vos aliter illas intellexistis quam debuistis. Siquidem quæ vobis de monachi illius susceptione euentura denunciaui, veraciter ita timui, & adhuc timeo vt scripsi. Non tamen ad hoc illa vobis prædicere studui, quod vel suaderem vel consulerem: vel certe vt scribitis, censerem illum debere reddi, quippe qui ipsius iam dudum feruentissimum desiderium noui, & ei potius quod nunc illud adimpleuerit debeo congratulari. Sed cum à familiarissimo nobis abbate eius, & ab archiepiscopo Remensi: nostræ literæ ad requirendum illum vehementer exigerentur: vt à me si fieri posset omnem depellerem suspicionem: tales prout sciui dictare curaui: quibus & ipsis satisfacerem: & vos contra eorundem imminentes calumnias, vobis illas nõ tacendo præmunirem. Hæc me ita in illis literis sensisse vestram sagacitatem vel ex eo aduertere posse credidi, quod in fine illarum posuisse me memini: si tamen eo à vobis oculo legeretur, quo à me scriptum fuit. Nam cum denunciatis malis quæ non immerito vobis metuebam, tandem inferrem, quod si hæc omnia pati melius ducitis, quam illum amittere: mea nihil interest, vos videritis. Aut enim ipsa mea verba sunt hæc, aut prope ipsa, cum itaque hoc in fine dixi: quid aliud vobis quam illa superiora dispensatoriè (vt non dicam simulatoriè) à me ita scripta fuisse latenter intimaui? Quod verò scripsistis me per nuncium eidem monacho de quærenda, si ad nos diuertisset, ipsius absolutione priuatim insinuasse: veritatem testor hoc verum non esse. Ego ne de notissimo mihi monasterio vel iactaram vel sperarem monachum me posse suscipere: quem nec vos quidem puto sine grandi scandalo posse retinere? Sed esto. Inuidebam illum vobis, & mihi attrahere gestiens, aliquid de eius obtinenda absolutione machinari me posse sperabam siue fingebam. Sed nunquid credendum fuit me hoc meum consilium ipsi nuncio, quod vtique contra suum monasterium excogitaueram, voluisse patefacere? Sed iam ne quod de nostra erga vos dilectione hucusque credidistis, falso vos credidisse inueniatis: pro vestra vt video causa: non saltem æquè vt pro mea: immo multo amplius laborandum est mihi: & hoc non quomodo hucusque solebam: vt videlicet nostra vnanimitas fortius solidetur, sed ne penitus dissoluatur. Quid dicam vobis? Ego certe nec vobis nec de vobis tale aliquid credere possem: quale vos sola de me suspicione diuinastis. De cętero nouerit vestra benignitas comitem Theobaldum nostras pro Humberto literas iam recepisse: sed necdum suo mihi rescripto quicquam respondisse. Quid super hoc vobis agendum sit: ipsa vos melius pietas docebit: si piè hominis iniustè exulantis miseriam pensare non negligitis. D E

Ad Drogonem monachum, unde suprà, Epistola trigesimaquarta.

QVam non immerito tui iam dudum non mediocri fueram affectus amore, nunc apparet dilectissime Drogo. Et ante quidem totum pulchrum, totum erat amabile quod cernebaris, sed ego nescio quid aliud de te supra id quod videbam aut audiebam ex te, excellentiori dignum veneratione præsenseram. Nunquid forte cœlestis sponsi, cuius nunc arctius castis te amplexibus impressisti, iam tunc vocem audieras dicentis ad pudicissimam turturem suam animam tuam: Tota pulchra es amica mea, tota pulchra, absque eo quod intrinsecus latet? Quid fecisti? Quis hoc crederet? Sanctum te ac religiosissimum tota ciuitas personabat, ita vt nihil tibi addi posse crederetur ex omnibus bonis, & tu velut è secularibus vnus, monasterium tanquam seculum deserens, iam attritum Christi sarcina collum, nouę rursum obseruantiis disciplinæ submittere non erubescis? In te nunc frater, veram probamus illam esse sententiam qua dicitur: Cum consummatus fuerit homo, tunc incipit. Iudicium ergo tuæ consummationis est quod nunc cœpisti, & in quo arbitrabaris te non comprehendisse, iam comprehenderas. Nemo quippe perfectus, qui perfectior esse non appetit. Et in eo quisque perfectiorem se probat, quod ad maiorem tendit perfectionem. Sed ecce charissime, is cuius inuidia mors intrauit in orbem terrarum, arcum suum tetendit, & parauit illum: & quia pulsus de corde tuo intus potestatem amisit, foris sæuiet quantum poterit. Et vt apertius loquar, nescis quia pharisæi scandalizati sunt in hoc verbo quod fecisti? Sed memento non omnium scandalum magnopere esse curandum, iuxta responsionem domini dicentis: Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Melius est enim vt F

Canti.4.b Eccli.18.d Mat.15.b

G enim vt scandalum oriatur, quam veritas relinquatur. Memento qui natus fuerit in ruinam & resurrectionem multorum,& non mireris si tu quoque aliis quidem sis odor vitæ in vitam,aliis odor mortis in mortem. Si maledictiones intentauerint, si anathematum interserint spicula, audi Isaac pro te respondentem: Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus,& qui benedixerit tibi,benedictionibus repleatur. Sed & tu muro inexpugnabili conscientiæ tuæ circummunitus deintus,responde & dic. Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum: Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. Non enim confunderis cum sic loqueris inimicis tuis in porta. Confido autem in domino quod si ad primos ictus fortiter steteris, & nec minis eorum cesseris nec blandimentis, cito conteres satanam sub pedibus tuis, & tunc videbunt recti & lætabuntur, & omnis iniquitas opilabit os suum.

Luc.2.c

Gene.27.c

Psal.26.a

Ad magistrum Hugonem Farsitum. Epistola trigesimaquinta.

H Arissimo fratri & coabbati suo Hugoni frater Bernardus debitum syncerissimæ dilectionis affectum. Humbertum istum iniustè (vt aiunt) exhæredatum,cuius nos pro dei amore apud vestrũ comitem causam tueri suscepimus,de vestra confidentes charitate vestro patrocinio committimus, per vos (vt fideliter speramus) terræ principi,cœli domino cooperante,reconciliandum,patriæ,vxori,filiis,rebus & amicis suis restituendũ. Hoc autem satagẽdo & egenum de manu peccatoris liberabitis,& oppressoris ipsius nihilominus saluti consuletis, nobis quoque vos non mediocriter officiosum exhibebitis,sed & officium implendo pacificorum, vobis inter filios dei sedem in excelso collocabitis. De cætero: Epistolam illam quam ad me iam olim scribere sanctitas vestra dignata est, non me (sicut vos audisse audiui) incendio tradidisse,sed penes me adhuc seruare noueritis. Quid enim hoc liuoris, imo furoris fuisset,opus vtile & laudabile,vbi nihil nisi quod sanę fidei,quod doctrinæ saluberrimę,quod ædificationis spiritualis est deprehendi,temerario damnare iudicio? Excepto quia inter amicos contra veritatem nulla debet esse meticulosa (cum sit periculosa) palpatio, quod hoc me fateor mouit & mouet, quod illam inter nos iam ante habitã de sacramentis collationem,in principio prædicti opusculi defendere & astruere conatus estis. In qua vtique collatione, si vestræ summam sententiæ bene meministis,an sensui conueniat vel congruat ecclesiastico,vos videritis. Vestræ autem ingenuæ humilitatis est non erubescere corrigi,si quid aliquando aliter sapuistis. Valete.

I

Ad eundem, Epistola trigesimasexta.

D Ilectissimo suo & olim & modo, dei gratia sancto abbati Hugoni frater Bernardus de Claraualle irreuerberatum syncerę dilectionis affectum. Ad literas vestræ dignationis licet quidem breuiores quam cupierim,longiores tamen quam meuerim,rescribere largius & debui & volui, sed festinans nuncius non permisit. Ne tamen vacuus omnino recederet, pro tantis, quarum me debitorem agnosco,has tantillas,quas & vix expectauit, velocissime reddidi. Vbi primum breuiter ac veraciter insinuo antiquum nostrum & dilectorem & dilectum totis me charitatis visceribus & suscipere vt catholicum,& suspicere vt sanctum,& amplecti vt charissimum. Siquidem de integritate fidei,credo vestræ confessioni,famæ & opinioni,de sanctitate,de affectu quem erga vos me habere protestatus sum propriæ conscientiæ. Nam quòd illius sententiæ quæ meæ simplicitati merito vt mihi videbatur scrupulum mouebat, oblitum vos esse fatemini,tam libenter accipio, quam lætus compendiosam purissimę veritatis assertionem in literis vestris nouissimis lego,ita vt me potius sensa vestra non intelexisse,quam vos quippiã mali sensisse pene crediderim. Deinde modestiæ vestræ fraterna præsumptione consulo quatinus episcopum sanctum & doctum quem quietè viuere permisistis,mortuum inquietare desinatis: ne dum non valentem pro se respondere reprehenditis,magis hoc ex charitatis inopia,quam veritatis fiducia descendere,totam pro eo responK dentem ecclesiam audiatis. Pro Humberto sicut rogaui vos, iterum rogo,vt vestrum ei cum poteritis,nec cõsilium desit, nec patrocinium. Valete.

Ad comitem Theobaldum, Epistola trigesimaseptima.

E Audabili principi Theobaldo B. eorum qui in Claraualle sunt seruorum dei,inutilis seruus, sospitatem & pacem. Quod de nostra infirmitate vos audiui fuisse solicitum, non mediocriter gratum habeo. In hoc quippe dum vestram erga me agnosco dignationem,deum quoque vos diligere non dubito. Quando enim tantillum tantus vel nosse dignaremini, nisi propter deum? Cum ergo cõstet quod diligitis deum,& me propter ipsum: miror quomodo ad vnam dei fiducia præsumptam petitiunculam,nec iniustam, vt puto,nec irrationabilem, à vobis tamen repulsus sum. Si aurum,si argentum,vel quodcunque huiusmodi quæsissem. Sed quid dico quæsissem? Nam etiam nõ quærens,iam plurima vestrę largitatis beneficia suscepi. Hoc autem vnum quod non mei,sed dei causa,nec tam mihi quam vobis à vobis postulaui,quid causæ extitit quod accipere nõ merui? Quid enim? Ergo ne iudicastis indignum vel mihi ad petendum,vel vobis ad præbendum, vt homini Christiano quantolibet apud vos crimine accusato,postquam se purgauit,faciatis misericordiam? Aut certe si non creditis quòd plene se purgauerit, quia hoc in curia vestra non fecit, eiusL dem rursus vos in vestri præsentia recipiatis satisfactionem, & sic consequatur indulgentiam. An ignoratis quis minetur: Cum accepero tempus,ego iustitias iudicabo? Quod si iustitias, quanto magis iniurias? An non timetis quod rursum scriptum est,quia in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis? An nescitis quia quam facile vos Humbertum, tam facile,immo incomparabiliter facilius deus Theobaldũ (quod absit) exhęredare possit? Et quidem in talibus vbi culpa tam aperta atque inexcusabilis esse videtur,quatenus nulla nisi cum iustitiæ periculo misericordiæ occasio relinquatur,etiam tunc tremens & dolens vindicem vos exhibere debetis,magis videlicet officij compulsus necessitate,quam vindicandi libidine. Vbi autem obiectum crimen aut minus certum esse cognoscitur,aut excusandum suscipitur,hoc non solum non renuere,sed & libentissime debetis amplecti, lætus nimirum quod salua iustitia, pietas vestra locum inuenerit. Ecce hoc secũdo vestrę supplico eximietati,vt sicut deum vobis vultis misereri,ita vos Humberto misereamini, siue illa vobis promissione dominica blandiẽte: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur,siue illa vos comminatione terrente: Iudicium sine misericordia illi, qui non fecerit misericordiam. Vale.

Psal.74.a

Mat.7.c

Mat.5.a

Iacob.2.c

Ad eundem, Epistola trigesimaoctaua. M

P Lo principi Theobaldo,Bernardus abbas de Claraualle, salutem & orationes. Valde timeo ne occupatissimis auribus vestris,crebris interpellationibus meis præsumptuosius me ingerendo molestus fiam. Sed quid faciam? Si vos offendere timeo sæpius ad vos scriptitando, quanto magis deum, cui vtique magis timoris debeo, timendum est mihi ne offendam non interpellando pro misero? Alias autem indulgeat mihi benignitas vestra, quia non possum non misereri illius miseri, pro quo iam en & altera vice importunus forsitan precator accessi, Humberti videlicet mendici & pauperis, & hoc facti de diuite, quod est infœlicius. Non possum non compati viduæ & orphanis, sed viuo orbatis patre, quod est miserabilius. Gratias ago vobis pro gratia quam de hac re in oculis vestris inuenire merui, & quòd ipsius Humberti pro se dignanter acquieuistis veram suscipere defensionem, & quòd falsam aduersus ipsum iustissimè repulistis accusationem. Illud autem quod ad consummandum pietatis opus, reddendam vxori & liberis eius suam hæreditatem benignissimè disposueratis, satis mirari non possum quid impedierit, vt tam pium verbum vestrum necdum factum consecutum sit. Et quidem in aliis principibus siquando verbum leuitatis, aut etiam falsitatis deprehendimus, nec nouum nec mirum reputamus.

A reputamus. At vero apud comitem Theobaldum: est,& non: nequaquam omnino patienter audimus: cui vt dicitur,simpliciter dicere, iurare est: & leue mendacium, graue periurium imputatur. Inter plurima quippe virtutum insignia quę vestram plurimum nobilitant dignitatem, & vestrum per orbem clarum reddunt,& celebre nomen: præcipue laudatur in vobis veritatis constantia. Quis ergo suo vel hortatu vel consilio tantum robur firmissimi pectoris vestri eneruare tẽtauit? Quis inquam veritatis in vobis tam sanctum, tam eximium,tam omnibus imitabile principibus propositum euellere sua fraude conatus est? Fallaciter non veraciter vos diligit: fraudulenter & non fideliter vobis consulit: qui tam gloriosam de veritate famam vestram obnubilare sua cupiditate contendit: dum verbum quod os vestrum locutum est: & verbum deo placitum: vobis dignum,pie iustum: & iuste piũ: euacuare nescio qua malitia,nocendo pauperi satagit. Obsecro vos per misericordiam dei vt eandem vos consequamini: cauete ne superbiat impius vnde incenditur pauper: & hoc potius agite,quatinus promissionis vestræ veritas compleatur: qua primum quidem domino Norberto: deinde etiam nobis pollicitus estis restituturum vos Humberti hæreditatem eius & vxori & filiis. Valete.

B

Ad eundem, Epistola XXXIX.

C Vm multa mihi vestræ erga me dignationis indicia præbeatis, hoc me maxime toto vobis affectu dilectionis astringit: quòd cum sciam me vestram iam pro multis ausum fuisse interpellare dignitatem: in nullo tamen repulsum me memini. Hinc non immerito factus fidentior: rursum pro canonicis de Larzicurte non dubius precator accedo. Non quidem pro ipsorum iure nunc precor: intantum quippe de vestra iustitia & legalitate confidens, vt nec hosti vestro in vestra curia placitanti de suo iure timendum esse existimem. Sed hoc est quod pro ipsis & cum ipsis omni qua possum absens supplicatione deposco: & quod eis omnino esse cognoui necessarium vt videlicet ad vestræ serenitatis vultum, solito illis clementiorẽ atque promptiorem indulgeatis accessum, quatinus vicini eorum religioni debitam discant exhibere reuerentiam: cum vos eis beneuolum esse cognouerint. Et si quis forte militũ seu ministrorum vestrorum res illorum iniuste contingere, aut quietem quam in deo habere dicunt,infestare in aliquo tentauerit: pro certo se sciat vestram sibi ob hanc rem gratiam grauissime redditurum infensam. Item aliud est quod supplex exoro. Nuper forte per Barrum transeunti occurrit mihi mulier satis miseranda: anima quippe eius in amaritudine erat: & mea super suis doloribus commouit viscera, satisq; egit suis precibus ac lachrymis quatinus pro ipsa apud vos intercedere deberem. Ipsa est vxor Belini illius hominis vestri: in quem dudum iuxta malum quod ipse commiserat: multa & grauia reddidistis. Facite cum ea misericordiam,vt & vos apud deum eam inueniatis. Et quia semel cœpi: loquar adhuc cum domino meo. In manu Barrensis præpositi dudum facto duello: qui victus fuit,statim ex vestra iussione oculos amisit. Insuper quoque quasi parua hæc mala essent,q; & victus,& oculis orbatus fuerat: res ei omnes suæ à ministris vestris,sicut ipse conqueritur,ablatæ sunt. Iustum est, si vobis placet: vt ei vestra pietate restituatur vnde misera eius vita possit vtcunque sustentari. Sed & filiis eius innocentibus patris iniquitas non debet imputari: quo minus si qua sunt paterna hæreditent ædificia. In fine volumus vos sanctos episcopos qui pro his quæ ad deum pertinent,in vestra ciuitate conuenerunt: omni habere acceptione dignos. Sed & ipsi legato qui vos vestramq; ciuitatem tanti celebratione concilij voluit honorare: per omnia quantum in vobis est, deuotus & obediens assistatis: roborare & confirmare bona quæq; ab eo iussa & instituta curetis. Nostrum quoque ac vestrum pariter episcopum,id est Lingonensem, abundantiori vt decet honore suscipiatis: & de casamento quod tenetis, homagium quod debetis,reuerenter ei & humiliter offeratis. Valete.

C

Ad eundem. Epistola XL. D

D Vo vobis commendamus in homine isto quem videtis: paupertatem & religionem: vt si vni non compatimini,alterum in eo reuereamini: quo nullatenus id ei negare possitis, propter quod vos cũ tanto labore de longe requirere curauit. Itaque & si nõ propter ipsum,certe propter vos ei succurrite: quia quãtum vos illi sua paupertas: tantum, imò amplius vobis illum necessarium facit sua æquè religiositas. Deniq; de multis quos iam eadem de causa ad vos misimus, nullum fuisse recolimus de quo magis deo placere sciamus: quàm si huic benefeceritis. Valete.

Ad eundem, Epistola XLI.

I Mmeo vos grauari in tam crebris scriptitationibꝰ nostris. Sed in hanc importunitatem vrget me Christi charitas: & amicorum necessitas. Hunc itaque & senem,vt videtis,& de domo,vt nos scimus religiosa ad vos missum: non remitti vacuum supplicamus: & insuper vt vestris literis ad auunculum vestrum regem iturum munire dignemini, rogamus. Vellem omnes seruos dei,si fieri posset,vestros fieri debitores, qui pro mãmona iniquitatis quandoque vos reciperent in æterna tabernacula. Valete. E

Ad Henricum Senonensem archiepiscopum. Epistola XLII.

D Omino venerabili Henrico Senonensium archiepiscopo, Frater. B. si quid potest peccatoris oratio. Placuit præstantiæ vestræ nouum aliquid à nobis dictatum requirere. Grauamur pondere dignitatis, sed dignationis munere gratulamur. Et blanditur petentis fauor: & petitionis terret exactio. Qui enim nos sumus vt scribamus episcopis? Sed rursum qui sumus,qui non obediamus episcopis? Vnde dare, inde & negare compellor quod postulor. Scribere tantę altitudini,supra me est: & eidem non obedire,contra me. Vtrobique periculum: sed in ea parte maius imminere videtur,si non obediero. Hac itaque exiens qua minus apparet: facio quod iubetis. Dat quippe ausum ipsius dignitatis dignanter iudulta familiaritas: & excusat præsumptionẽ authoritas imperãtis. Igitur ex quo regni cœlorũ claues deo authore vobis traditas suscepistis,ac iuxta ritum fortis illius mulieris manũ mittere cœpistis ad fortia, si qua vos aut egisse quæ non deberetis: aut pertulisse quæ nolleris audiuimus: & illa agentem doluimus: & condoluimus hæc patienti. Inter hæc autem ego recordabar illorum versiculorum: Qui descendunt mare in nauibus facientes operationem in aquis multis, ascendunt vsque ad cœlos,& descendũt vsque ab abyssos: anima eorum in malis tabescebat: turbati sunt & moti sunt sicut ebrius: & omnis sapientia eorum deuorata est. Et ideo non iudicabam vt assolet: magis quippe ad compassionem me prouocabat huiusce modi cogitatio. Si inquam,tentatio est cuiuscunque hominis vita super terram: quantis putatis periculis patet vita pontificis cui omniũ necesse est ferre tentationes? Si ego latens in cauerna: & quasi sub modio: non quidem lucens, sed fumigans, ventorum tamen impetus nec sic declinare sufficio: sed continuis tentationum variisq; fatigatus impulsibus,instar vento agitatę arundinis,hac illacq; circũferor: quid positus supra montem, positus supra candelabrum? Solus mihi seruandus: solus tamen ipse mihi sum scandalo: solus tædio, solus oneri atque periculo: ita vt propriæ gulæ & ventri,& oculo scandalizãti,frequẽter irasci oporteat. Quibus ergo molestiis angitur, quibus lacessitur iniuriis: cui etiã etsi propria cessent: nunq; tamen de alienis desunt foris pugnę,intus timores? Nuper autẽ nobis à vestris partibus flare cœpit aura secundior. Rumoribus siquidem recentioribus nunciata sunt de vobis solito lętiora: & non ex incerto famę,sed ore veridico venerabilis Meldensis episcopi. Interrogatus enim de esse vestro: vultu alacri,& tanq; bene fidens vnde requirebatur: puto,inquit,hominem ex hoc iam consiliis se subacturum Carnotẽsis episcopi. Hoc ab eo responsum tam lætus accepi: q; certus fui consilia viri fidelissima fore. In nullo melius poterat nobis cordis vestri propositum commendare: in nullo spem

Prou.31.c

Psal.106.c

F

dare

G dare certiorem vestri profectus in domino. Secure(ni fallor) præfatis ambobus viris & vos & vestra credetis. Talibus vtẽ do consiliariis: bonam vobis seruabitis & famam & conscię tiam. Sic dei sacerdotem: sic tantę ciuitatis decet'episcopũ, puerilibus non agi secularibusve consiliis. Omnes iuxta *Lucæ.6.d.* domini præceptum etiam inimici diligantur: sed ad consiliũ soli eligantur qui & prudentes esse videantur & beneuoli. Absque prudentia & benevolentia non esse perfecta consilia. Propterea dominus & imprudens discipuli & fratrũ infi *Mar.8.d* dele consilium refutabat: respondens improuido: Non sapis quæ dei sunt: & maleuolis: Vos ascendite ad diem festum *Ioan.7.a* hunc: ego autem non ascendam. Nec istorum malitiæ, nec illius imprudentiæ se credendum putauit. Quærens denique cui se credere debeat: cui tuto sua committat dispensanda mysteria: & quasi difficile inueniens sub admiratione inter- *Mat.24.d.* rogat: Quis putas est fidelis seruus & prudens quem constitu- *Ioan.21.e* tuit dominus super familiam suam? Quamobrem & Petro curam ouium crediturus: prius eius studuit probare benevolentiam, ter scisscitans si se diligeret. Probauit & prudentiam, quando errantibus hominibus & putantibus ipsum esse quempiam ex prophetis, ille prudenter veritatem aduer *Matt.16.c* tens: deum potius prophetarum confessus est: Tu es(inquiens) Christus filius dei. Væ nostro generi ab imperfectione sua. Vix in multitudine hominum vnum reperias in vtraque H gratia consummatum. Haud facile siquidem vel prudenti benevolentiam: vel fideli inesse sapientiam deprehendas. Sine numero autem sunt, quos vtriusque muneris expertes esse constiterit. Prudenter igitur cogitastis sacerdotale onus, episcopale opus, curamq; pastoralem digne non posse administrari sine consilio. Hinc ipsa castorum consiliorum mater *prou.8.b* sapientia de seipsa loquens: Ego sapientia (inquit) habito in consilio. Sed quali consilio? Nunquid in qualicunque? Et eruditis(ait) interfum cogitationibus. Sed & quòd infida con *Prou.25.b* silia declinanda sint, per os Salomonis taliter monet: Causam tuam tracta cum amico tuo: & secretum extraneo ne reueles. Pulchre quoque per alium quendam sapientem cum sine consilio nil agendum consulat: virorum tamen consilij *Eccli.6.d.* intuens paucitatem, ita loquitur: Multi sint tibi amici: vnus autem sit tibi consiliarius de mille. Vnus, inquit, de mille. Benignam ego non dubitauerim vobis esse diuinitatem, cui de tanta raritate inter mortales non vnum, sed duos, ipsosq; idoneos satis indulsit consiliarios, prouidos, benevolos, & vt facile adsint comprouinciales: vt gratis, debitores iure subiectionis. Horum acquiescendo consiliis, nec preceps eritis in sententia, nec vehemens in vindicta. Non in corrigendis remissior, non seuerior in parcendis, non pusillanimis in expectandis. Nec superfluus in victu, nec notabilis in vestitu. Non citus ad promittendum, non ad reddendum tardus, I nec prodigus dator. Istorum consilium longe semper faciet à vobis malum tempori vetus, sed cupiditati nouum, simoniam, & matrem eius auaritiam, quæ est idolorum seruitus. Et, vt breui omnia sermone concludam, si his crediderit is: in omnibus exemplo Apostoli honorificabitis ministerium ve *Roma.11.b* strum. Ministerium inquam, non dominium. Ipsum itaque honorificabitis, non vos. Nam qui quærit quæ sua sunt: se cupit honorari, non ministerium. Honorificabitis autem non cultu vestium, non equorum fastu, non amplis ædificiis: sed ornatis moribus, studiis spiritualibus, operibus bonis, q̃ multi aliter. Cernitur in nonnullis sacerdotibus vestium cultus plurimus: virtutum aut nullus aut exiguus. Quib⁹ ego si re- *1.Tim.2.c* memorem illud apostolicum: Non in veste preciosa: vereor ne indigneutur: dum nimirum indignum ducant in se assumptam sententiam, quam prius in viliorem sexum & ordinem prolatam fuisse recognouerint. Quasi vero non eodem vtantur medici ferro secandis regibus, quo & popularibus hominibus: aut capiti fiat iniuria si ipsis forpicibus capilli excrescentes detondeantur: quibus & vnguium fuerint resecata superflua. Attamen si dedignantur pari cum mulierculis non quidem à me, sed ab Apostolo feriri sententia: dedignentur & cum ipsis eadẽ inuolui culpa. Despiciant iam textricũ siue pellificũ: & non propriis operibus gloriari. Horreant & murium rubricatas pelliculas, quas gulas vocant: manibus circũdare sacratis, & sacrantibus tremenda mysteria. Respuant & apponere pectori: quod decentius ornat gemma sapiẽtiæ. K Pudeat & collo circũtexere: quod honestius atque suauius Christi iugo submittitur. Non Christi stigmata sunt hæc, quæ isti martyrum exemplo circũferant in corpore suo. Mulierbria potius esse nosciuntur insignia: quæ vtique curiosius & sumptuosius ille sibi præparare consueuerunt: cogitantes nimirum quæ sunt mundi: quomodo placeant viris. Verum tu sacerdos dei altissimi, cui ex his placere gestis, mundo an deo? Si mundo, cur sacerdos? Si deo, cur qualis populus, talis & sacerdos? Nam si placere vis mundo: quid tibi prodest sa- *1.Cor.4.d.* cerdotium? Nec enim potes duobus dominis seruire. Qui au *Psal.52.b.* tem vult amicus esse huius mundi: inimicus dei constituitur. Et propheta: Deus, inquit, dissipabit ossa eorũ qui hominib⁹ placent, confusi sunt, quoniam deus spreuit eos. Et Apos- *Gala.1.b* tolus: Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Volẽs itaque placere hominibus, deo non places. Si non places: nõ placas. Cur ergo, vt dixi, sacerdos? Sin vero quod addidi, placere intendis non mundo sed deo, cur qualis populus, & sacerdos? Enimuero si sacerdos pastor est, & populus oues: dignum est vt in nullo appareat ouibus pastor dissimilis? Si instar mei qui ouis sum, pastor meus & ipse incuruus graditur. vultum gerens deorsum, & terram semper respiciens: & soli ventri mente ieiunus pabula quæritans: in quo differnimur? Vę, si venerit lupus, non erit qui præuideat, qui occurrat, qui eripiat. Decet ne pastorem more pecorum, sensibus L incubare corporeis, hærere infimis, inhiare terrenis: & non potius erectum stare vt hominem: cœlum mente suspicere: quæ sursum sunt & quærere & sapere: non quæ super terrã? Cęterum mihi indignatur si vel nutum facere audeã: iubet'q; ori manum apponere: dicens monachum, qui non habeam iudicare de episcopis. Vtinam & oculos mihi claudas, vt nec cernere possem quæ cõtradicere prohibes. Magna vero præsumptio si ouis cum sim, in ipsum pastorem meum lupas fæuissimas vanitatem & curiositatẽ irruere cernens infremuero, quo ad meum forte balatum cruentis bestiis à quopiam occurratur & succurratur perituro. Quid facient de me qui ouicula sum: quę & in ipsum pastorẽ tanta feritate insiliunt? Et quidem si non vult vt clamem pro se: nunquid non & pro me balare licebit? Sed etsi ego sileo, ne ponere videar in cœlum os meum: clamatur tamen in ecclesia: non in veste pre- *1.Tim.2.c* ciosa. Clamatur autem specialiter ad fœminas, vt erubescat in se deprehendi episcopus, quod in fragiliori quoque sexu audierit reprehendi. An forte nulla timetur confusio: si ego solus submussitare desiero? Nunquid & si ego nõ loquor, sua cuique non loquitur conscientia? Quid si alius audacior me non quidem de Apostolo vt ego, non de euãgelio, nõ de propheta: non denique quippiam ecclesiasticum: sed illud tantũ gentilitiũ ingerat: Dicite pontifices, non quidem in sancto, sed freno, quid facit aurum? Quàm tolerabilius cernitur in M sancto, q̃ in freno. Hoc me etiam tacente: etsi non curia regum, tamen penuria pauperum clamat. Sileat licet fama: sed non fames. Fama quidem silet, quia non potest mũdus odisse vos. Nam quomodo arguet mundus peccatum, à quo potius laudatur peccator in desideriis animæ suæ: & iniquus benedicitur? Clamãt vero nudi, clamant famelici: conqueruntur *Psal.9.d* & dicunt: Dicite pontifices, in freno quid facit aurum? Nun quid aurum à freno repellit frigus siue esuriem? Nobis frigore & fame laborãtibus quid conferunt tot mutatoria vel extensa in perticis: vel plicata in manticis? Nostrũ est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur quod inaniter expenditis. Et nos enim dei plasmatio: & nos sanguine Christi redempti sumus. Nos ergo fratres vestri. Videte quale sit de fraterna portione pascere oculos vestros. Vita nostra cedit vobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus vestris. Duo denique mala de vna prodeunt radice cupiditatis: dum & vos vanitando peritis, & nos spoliando perimitis. Iumẽta gradiuntur onusta gemmis, & nostra non curatis crura nuda caligulis? Annuli, catenulę, tintinnabula, & clauatę quædam corrigiæ, multaq; talia tam speciosa coloribus, quàm ponderibus preciosa, mulorum dependent ceruicibus, fratrum autem lateribus nec semiciuctia miserantes apponitis? Huc accedit quòd hęc omnia nec negociationis studio: nec proptio manuum exercitio

A citio vobis elaboraſtis: sed nec iure hæreditario possidetis: *Psal.82.e* nisi forte & vos in corde vestro dixeritis: Hæreditate possideamus sanctuarium dei. Et hęc pauperes modo quidem coram deo tantum, cui corda loquuntur. Nec enim audent aperte causari aduersus vos: quibus interim pro sua vita necesse habent potius supplicare. Cęterum in futuro stabunt in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt: stãte quippe pro eis patre orphanorum, & iudice viduarum. Ip- *Matt.25.d* sius enim tunc vox erit: Quandiu non feciſtis vni de his minimis meis, nec mihi feciſtis. Vos autem reuerendissime pater, vos inquam absit vt in talibus honorificandum putetis mini sterium vestrum. Videtur quidem honorifica: sed oculo qui videt in facie, non qui videt in abscondito. Nam quę videntur in abscondito, nullis apparent fucata coloribus: spectabilia sunt tamen. Nullis condita saporibus, prædulcia sunt tamen. Nullis eleuata culminibus, excelsa tamen. Castitas, charitas, humilitas: nullius quidem coloris sunt, sed non nullius decoris. Nec mediocris decoris: qui diuinos quoque delectare possit aspectus. Quid castitate decorius: quæ mũdum de immundo conceptum semine, de hoste domesticum, angelum denique de homine facit? Differunt quidem inter se homo pudicus & angelus: sed fœlicitate, non virtute. Sed etsi illius castitas fœlicior: huius tamẽ fortior esse cognoscitur. B Sola est castitas quæ in hoc mortalitatis & loco & tempore statum quendam immortalis gloriæ repręsentat. Sola inter nuptiarum solennia: morem beatæ illius vendicat regionis in qua neque nubunt, neque nubuntur: præbens quodammodo terris, cœlestis iam illius conuersationis experientiam. Vas interim fragile quod portamus, in quo & crebro pericli tamur: tenet castitas, vt monet Apostolus, in sanctificationẽ, & instar odoriferi balsami quo condita cadauera incorrupta seruantur: sensus ipsa & artus continet & constringit: ne *Ioel.1.d.* dissoluantur ociis, ne corrumpantur desideriis, ne carnis voluptatibus computrescant: quemadmodum legitur de quibusdam, quia computruerunt vt iumẽta in stercore suo. Hoc itaque tantæ pulchritudinis ornamentum, digne dixerim sacerdotium honorare, quod dilectum deo & hominibus faciat sacerdotem, cuius quippe memoria non in carnis successione, sed in spirituali benedictione sit: reddat'q; similem in gloria sanctorum, in hac licet adhuc regione dissimilitudinis constitutum. Verum quantalibet venustate sui castitas eminere appareat, sine charitate tamẽ nec precium habet nec meritum. Nec mirum. Quod enim absque illa bonum susci- *1.Cor.13.d* pitur? Fides? Sed nec si montes transferat. Scientia? Sed ne il *Ibidem* la quidem quæ lingua loquitur angelorum. Martyrium? Nec si tradidero, inquit, corpus meum ita vt ardeam. Nec absque illa quodlibet bonum suscipitur: nec cum illa quãlibet exiguum respuitur. Castitas sine charitate lampas est sine oleo. C Subtrahe oleum, lampas non lucet. Tolle charitatem, castitas non placet. Sed ô quàm pulchra est (vt sapiens clamat) ca *Sap.4.a.* sta generatio cum charitate? Cum illa inquam charitate quam describit Apostolus, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Porro puritas cordis in duobus cõsistit: *1.Ti.1.d.* in quærenda gloria dei, & vtilitate proximi: vt in omnibus videlicet actis suis vel dictis nihil suum quærat episcopus: sed tantum aut dei honorem, aut salutem proximorum, aut vtrunque. Hoc enim agens implebit, non solum pontificis officium, sed & etymologiam nominis: pontem vtique seipsum faciens inter deum & proximum. Pertingit pons iste vsque ad deum ea fiducia qua non suam, sed illius gloriã quærit. Pertingit vsque ad proximum illa pietate qua & ipsi non sibi prodesse desiderat. Offert deo bonus mediator preces & vota populorum, reportans illis à deo benedictionem & gratiam. Supplicat maiestati pro excessibus delinquentium: vindicat in peccantes iniuriam dei. Ingratis improperat beneficia pietatis, contemnentibus potentię seueritatem insinuat. Vtrisque tamen nihilominus placare studet indignantis furorem: nunc quidem hominum obtendens infirmitatem: nũc diuinæ magnitudinem pietatis. Denique siue excedat deo, siue sobrius sit nobis, aut deo semper quantum in ipso est placere gestit, aut præstare nobis: non quod sibi omino vtile est quærens, sed quod multis. Fidelis pontifex, qui bona quęlibet per manus suas transeuntia, siue diuina beneficia ad homines, siue hominum vota ad deum, columbino intuens oculo, nihil sibi retentat ex omnibus. Nec populi requirit datũ, sed lucrum, nec dei gloriam vsurpat sibi. Acceptum talẽtum non ligat in sudario, sed partitur numulariis, à quibus & v- *Cantì.3.a.* suras recipit non sibi, sed domino. Non habet foueam vt vulpes, non tanquam volucres nidum, non loculos quomodo Iudas: non denique (sicut nec Maria) locum in diuersorio. Imitatur profectò illum qui nõ habebat vbi reclinaret caput: factus impręsentiarum tanquam vas perditum: quandoq; proculdubio futurum vas in honorem: & non in contumeliam. Denique perdit animam suam in hoc mundo, vt in vitam æternam custodiat eam. Hoc tanto puritatis intimę bono gloriari non potest veraciter, nisi qui extinsecas gloriolas perfecte respuerit. Nec enim pure valet dei vel proximi quęrere lucra, qui propria non contempserit. Is tantum puritatis interioris gloria non fraudatur, qui dicere potest cum domino: Si ego quæro gloriam meam, gloria mea nihil est. Et *Ioan.8.f.* cum Apostolo. Mihi viuere Christus est & mori lucrum. Et *Philip.1.c.* cum propheta. Obliuioni datus sum tãquam mortuus à cor- *Psal.30.d.* de, id est à propria voluntate. Bona obliuio, si te ipsum nescias vt proximo profis. Bene autem mortuus à corde, si iam non tibi viuere studeas: sed ei qui pro te mortuus est. Bene mortuus est à corde qui dicit: Viuo autem iam non ego. Sed *Gala.2.d* si mortuus à se, non tamen à Christo. Sequitur enim. Viuit vero in me Christus. Mortem hanc quæ fit à corde, infert E charitas: de qua loquitur sponsa in Canticis: Vulnerata cha- *Cantic.4.c* ritate ego sum. Fortis quippe est vt mors dilectio: & mortẽ *Canti.ul.b* in nobis non vitam occidit. Vnde & audaciter minatur: O *Osee.13.d.* mors, ero mors tua. Peccatum extinguit, quod animæ vitam expulerat, animam'q; restituit innocentiæ. Verum si prędulet morti charitas, ita vt illam in congressu perimere possit: cur dicitur fortis vt mors: & nõ potius morte fortior? An forte quia & ipsa est mors, & seipsa fortior esse non potest? Bona mors non vitæ, sed mortis. Bona mors, & nequaquam abhorrenda, quæ vitam etsi adimit, non perimit. Adimit quidem, sed ad tempus, restituendam in tempore, duraturam sine tempore. Denique mortui estis, inquit, & vita vestra absconditа est cum Christo in deo. Cum autem Christus apparuerit vita *Coloſs.3.c* vestra: tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Libenter igitur carebo ad tempus, vt in æternum possideam. Et ista sufficiant pro eo quod scriptum est: Charitas de corde puro. Sa *1.Tim.1.a.* ne in tanta obliuione sui necesse est cor bene esse conscium sibi, quo se in lucra securius foris extendat, cum securã intra se reliquerit conscientiam. Quid enim prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum *Matth.1.* patiatur? Sed & ordinis exigit ratio, vt qui ad sui mensuram proximum iubetur diligere, prius seipsum diligere norit. Itaque duo sunt præcipue quæ bonam reddunt conscientiam, pœnitere de malis, & abstinere à malis, hoc est (vt verbis loquar beati Gregorij) & commissa flere, & flenda non committere. Horum neutrum solum sufficit. Nam si primum absque secundo sufficeret, frustra & Dauid hortaretur dicens: Declina à malo. Et Esaias: Quiescite agere perueršè: & deus *Psal.36.e.* ipse ad Cain, Peccasti, quiesce. Rursum si secundũ per se post *Esa.1.c.* peccatum bonam sufficit restaurare conscientiam, sine causa clamat pœnitens in psalmo, Beati quorum remissæ sunt ini- *Psalm.31.a* quitates, & cætera. Et illud, Vide humilitatem meam & labo *& 118.u* rem meum, & dimitte omnia delicta mea. Et in oratione do- *Lucæ.11.a* minica, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Vtriusque virtutis bene cõscius animus secure iã seipsum deserat, & quodãmodo perdat, vt aliquos lucrifaciat. Cum infirmantibus infirmetur, vratur cum scandalizatis: fiat etiam (si oporteat) Iudæis Iudæus, nihil'q; formidet cum tali conscientia, exemplo Hieremiæ & Ezechie- *Hier.42.b.* lis, in Aegyptum, vel in Chaldæam cum transgressoribus ca- *4.Re.24.b* ptiuari, & cum sancto Iob frater fieri draconũ, & socius stru- *Iob.30.d* thionũ, cum Moyse quoq; (quod grauius est) deleri de libro *Exo.32.g* dei, & cum Paulo anathema esse à Christo pro fratribus non *Roma.9.a* timeat cum huiusmodi conscientia. Ipsam denique si necesse est intrare gehennam securus medias penetrans flammas læta decantet conscientia, Et si ambulauero in medio vmbræ *Psal.22.a.* mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Comparemus, si placet, thesauros regum, & fastigia regnorum cum huiusmodi

G iusmodi fiducia. Nonne cuncta horum fœlicitas, præ tanti
boni diuitiis, miseria reputabitur? Et hanc fiduciam operatur charitas de corde puro & conscientia bona. Iam vero quod restat de fide non ficta: & item quod ex alio loco in mentem venit: fides sine operibus mortua est: duo ista mittunt nos ad quandam fidei trifariam diuisionem: vt dicatur
Iaco.2.d. fides mortua, ficta, probata. Et mortuam quidem Apostolus diffinit eam esse quæ sine operibus est, id est quæ non operatur ex dilectione quasi non habēs animam ipsam dilectionem, qua vegetetur & moueatur ad opera. Fictam autem ego arbitror illam vocari fidem, quæ suscepta quidem ex charitate, vita moueri inchoat ad bene operandum, sed non perse
uerans deficit & moritur tanquam abortiua. Eo vtique sensu fictam dixerim nominatam, quo vasa figuli vocamus fictilia: non quia videlicet vtilia nō sint quandiu durant: sed quia fragilia cum sint, diu minime durant. De hac fidei fictione puto illos notari in euangelio qui ad tempus credunt: & in tempore tentationis recedunt. Interroga eos qui dicunt charitatem à quo semel accipitur, nequaquam vltra recedere.
Luc.8.d Ait veritas de quibusdam: Et hi radices non habent: quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Vnde & quo recedunt? Vtique à fide in infidelitatem. Item quæro: Poterant ne in illa fide saluari, an non poterant? Si nō
H poterant, quæ iniuria saluatori: quæve tētatori lætitia, quòd hinc recedant vbi salus non sit? Siquidem nec saluator zelatur nisi salutem: nec malignus inuidet nisi saluti. Si autem poterant, quomodo aut sine charitate sunt quandiu in illa fide sunt: cum sine charitate salus esse non possit: aut deserentes fidem, non etiam deserunt charitatem, cum charitas & infidelitas simul esse non possint? Recedunt ergo quidam à fide: quia veritas asserit. Consequenter & à salute: quia saluator redarguit. Inde nos colligimus ꝙ & à charitate, sine qua salus esse non potuit. Et hi, inquit, radicem non habent. Nec
negat eos habere bonum: sed in bono potius radicatos non esse causatur. Denique sequitur & ait: Quia ad tempus credunt. Bonum est, sed vtinam duraturum. Non enim qui cœpe-
Ibidem. rit, sed qui perseueraueit vsque in finem hic saluus erit. Non
Matt.10.c autem durant, quoniam in tempore tentationis recedunt. Beati si interim rapti fuissent antequā malitia mutaret cordā eorum. Nunc vero væ prægnantibus & lactantibus in illis diebus, teneros vtique fœtus gestantibus, & de vita recenti facile in periculis exturbandos. Tales sunt animæ paruā adhuc & teneram habentes charitatem: & ob hoc earum fidē
Eccli.27.a viuam, sed fictam necesse est in tentatione deficere. Vasa figu-
Roma.1.b. li, ait, probat fornax: & homines iustos tentatio: illos videli-
Abac.2.a cet qui ex fide viuunt. Iustus nempe ex fide viuit: sed ex fide qua viuat. Neque enim quæ mortua est, vitam dare potest.
I Dæmonum fides nō adducitur in examinationem, vacua quippe charitate mortua est. Credunt quidem & contremiscunt, sed timor non est in charitate. Proinde in labore hominum non sunt: & cum hominibus non flagellantur: non quòd extincte fidei nulla iam debeatur probatio, sed reprobatio. Solam vtique iusto & fidem, id est viuorum viuam, fornax tentationum suscipit examinandam. Sed non omniū iustitia manet in seculum seculi: quoniam sunt qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Qualis sit cuiuscunque fides: tribulatio probat. Si cuius deficit (deficit enim cum in charitate nō perseuerat) ficta esse dignoscitur. Si cuius perseuerat, probata & perfecta censetur. Liquet ex his satis (vt arbitror) non omnes qui habuerint charitatē, habere & per-
Ioan.15.b. seuerantiam in charitate. Alioquin frustra commoneret discipulos dominus: Manete, inquiens, in dilectione mea. Aut enim si necdum diligebant, non debuerat dicere, manete: sed estote in dilectione mea: aut si iam diligebant, necesse non erat moneri de perseuerātia, qua secundum istos priuari non poterant. Curet igitur seruus bonus & fidelis fide seruare non ficta charitatem de corde puro & conscientia bona: pluris æstimans animę vitam, quàm corporis: minus horrens carnis mortem quàm fidei. Iam de tribus quæ superius proposuimus sola (ni fallor) tractāda restat humilitas. Hęc duabus præmissis virtutibus intantum est necessaria: vt absque ista ille nèc esse virtutes videātur. Nempe vt castitas seu cha-
Iaco.4.b. ritas detur, humilitas meretur: quoniam humilibus deus dat gratiam. Seruat acceptas: quia non requiescit spiritus domi- K
Esa.ulti.a ni nisi super quietum & humilem. Seruatas consummat: nam
2.Cor.12.c virtus in infirmitate, hoc est in humilitate perficitur. Inimicā omnis gratiæ omnisq; initium peccati debellat superbiā: & tam à se q̄ à cæteris virtutibus, superbam illius propulsat tyrannidem. Siquidem cum ex aliis quibusq; bonis viriū magis suarum capere soleat incrementum superbia: sola hæc omnium propugnaculum quoddam turrisq; virtutum, eius fortiter resistit malitiæ: obuiat præsumptioni. Sola denique est de qua omnium plena virtutum Maria gloriandum esse putauit. Audito quippe ab angelo: Aue gratia plena, quasi solā
Luc.1.c ex ipsa plenitudine humilitatem in se recognosceret, solam rependisse ac respondisse memoratur in gratiam: Respexit,
Ibidem inquiens, deus humilitatem ancillę suæ. Quid deinde author & dator virtutum Christus in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt absconditi, in quo omnis quoque plenitudo diuinitatis habitat corporaliter: nonne tamen & ipse de humilitate, tanq̄ summa suæ doctrinæ suarumq; virtutum gloriatus est? Discite (ait) à me nō q̄ sobrius, aut castus, aut pru
Mat.11.d dēs, aut aliquid eiusmodi: sed quia mitis sum, & humilis corde. A me, inquit, discite. Non ad doctrinam patriarcharū, nō ad prophetarum libros ego vos mitto: sed me vobis exēplū, me formam humilitatis exhibeo. Inuiderunt mihi altitudinē quam habeo apud patrem angelus & fœmina: ille potentiæ: L
illa scientiæ. Vos aūt ęmulamini charismata meliora, discentes à me quia mitis sum, & humilis corde. Commodū reor indagare aliqd & de superbia: quatin⁹ ex oppositio sibi vitio virtutis decor manifestior appareat. Superbia est appetitus propriæ excellentiæ. Hæc in species duas diuiditur: in cęcā, & vanam superbiam. Quę quidem & aliis nominibus appellari possunt: contumacia, & vanitas: quarum prior intelligentiæ: posterior voluntatis vitium est. Nam ex illa rationis fallitur oculus, & ex ista voluntatis malæ appetitus afficitur. Quod melius ex singularum diffinitionibus demōstrabim⁹. Cæca superbia seu contumacia, est vitium quo se existimans aliquis vel esse bonum quod non est, vel à se esse quod est: in se, non in domino gloriatur. Vana superbia seu vanitas est vitium quo quis tā de eo quod est q̄ de eo quod nō est, suis magis q̄ dei laudibus delectatur. His ita præmissis aptemus iam contraria humilitati, singula singulis opponentes. Humilitas est contemptus proprię excellentię. Contemptus opponitur appetitui. Duabus quoque superbiæ speciebus duæ nihilominus humilitatis opponuntur. Contra cæcam, vt quis de se nouerit sentire humiliter. Contra vanam, nec consentire aliter sentientibus. Nēpe qui de seipso sentire humiliter nouit: in neutro ipsius de se iudicium falli potest: videlicet vt aut mai⁹ aliquid putet se esse q̄ sit: aut à se esse quod sit. Et ideo
M patienter carēs quod sibi nouit deesse: humiliter de eo quod certus est adesse, non in se, sed in domino gloriatur. Porro aduersus hoc vt de se altius se aliquid sentiat, solet ne insolescat verus humilis illud sibi iugi meditatione reuoluere:
Rom.12.c Nō alta sapientes, sed humilibus consentientes. Et illud: Nō
Psal.130.a ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Si nō humiliter sentiebā, sed exaltaui animam meam. Et item: Qui se
Gal.6.a putat aliquid esse, cum nihil sit: ipse se seducit. Contra hoc autem vt à se sentiat esse quod se sentit esse, solicite seipsum
I.Cor.4.d interrogat: Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Item qui humanas laudes consueuit perfectè contemnere, cum se laudari percipit de eo quod in se nouit non esse, nullatenus acquiescens illud sibi commemorat: Qui te beatificant, in errorem te mit-
Esa.3.b tunt. Sed & illius nihilominus versiculi recordatur: Verum-
Psal.61.c tamen vani filij hominum, mendaces filij hominum in stateris: vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Proinde solicite studet imitari Apostolum ita de se loquentem: Parco autem,
2.Cor.12.b ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Cum vero laudari se comperit de bono quod se forte habere cognoscit: nihilominus quantum in se est scuto veritatis curat à se iaculum fauoris repellere, dans gloriam deo, & dicens: Gratia dei sum id quod sum. Et propulsans à
Psal.113.b se omnem suspicionem, ait domino: Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Metuit nimirum si aliter egerit, ne forte audiat ab ipso: Recepisti mercedem tuam. Et
Mat.6.d iterum.

A iterum. Gloriam abinuicem quæritis: & gloriam quæ à solo
Ioan.5.g. deo, non vultis. Refugiens ergo & de hoc ad consilium Apo-
Gala.6.a. stoli probat ipse opus suum, vt sic habeat in semetipso gloriam, & non in altero. Fidelis suimet custos, qui sibi oleum fauoris sine fraude reseruet, ne in aduentu sponsi lampas cō scientiæ vacua extinguatur. Non in altero inquam. Nec enim tutum arbitratur labiis hominum committere gloriam suā: arce vtique sine claue & sine sera, nulliq; omnino clausę nocere volenti. Non tutum plane, sed stultum, ibi thesaurum tuum recondere: vnde non valeas resumere cum volueris. Si ponis in os meum: iam non in tua, sed in mea potestate est: cū vtique pro meo libitu vel laudare te possim, vel derogare tibi. Sanum vas & inconcussum conscientia: & secretis seruandis idoneum: nullis patens insidiis, nulli violentiæ cedens: nulli quippe oculo vel manui accessibilis, excepto duntaxat spiritu qui scrutatur etiam alta dei. Quicquid in ea reposuero, securus sum quia non perdam: seruabit viuo, defuncto restituet. Nam quocunque vado ego, ipsa it mecum: secum ferens depositum quod seruandum acceperit. Adest viuo, mortuum sequitur: vbi mihi vel gloria vel confusio inseparabilis pro qualitate depositi. Beati qui in veritate dicere
I.Cor.1.c possunt: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Non potest dicere nisi humilis, qui iuxta vulgare & o-
B culos campi metuere: & siluarum aures soleat semper habere
Prou.28.c suspectas. Beatus nempe homo qui semper est pauidus. Non potest dicere arrogans & præsumptor: qui seipsum impudenter ostentans passim & vbique tanquam per campū incedens, totus fertur in gloriam. Gloriatur etiam cum malefecerit: & exultat in rebus pessimis. Aestimat se non videri, dum plures habeat imitatores, quàm reprehensores, cæcus dux cæcorū. Sed habet hic campus oculos, sanctorum proculdubio angelorum, quos semper offendere solet indisciplinata conuersatio. Non dicet hypocrita, gloria mea est testimonium conscientiæ meę: quia etsi iudicantium secundum faciem, verbo, vultu, habituve simulatorio eludat opinioni: sed non eius qui scrutatur renes & corda fallit vel euadit iudicium. Siqui dem deus non irridetur. Timeat ergo & iste nemoris aurem. Lingua licet manuq; cessantibus, auri tamen vbiq; præsenti de quacunque sylua latebrosę duplicitatis & spinosę callidi tatis, tacentis & quiescentis cor loquitur, cogitatio confitetur. Prauum est cor hominis & imperscrutabile: ita vt nemo sciat quæ sunt in homine nisi spiritus hominis qui in eo est:
1.Cor.4.a. sed nec ipse plene. Nam cum Apostolus diceret: Mihi ꝑ minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die: adiecit, sed nec ego meipsum iudico. Quare? Quoniam non possum, ait, ratam vel ipse de me proferre sententiam. Ego enim nihil mihi conscius sum: non tamen in hoc iustificatus sum. Nō ex
C toto credo me vel ipsi conscientiæ meæ, quippe cum ne ipsa quidem queat me comprehēdere totum. Nec potest iudicare de toto qui totum non audit. Qui autem iudicat me, dominus est. Dominus, inquit, cuius vtique scientiam non effugit: sententiam non subterfugit etiam quod propriam latet conscientiam. Audit deus in corde cogitantis, quod non audit vel ipse qui cogitat. Aderat auris prophetæ absentis ori furtiuè poscentis pecuniam: & ego quantumlibet in occulto lædere cogitans, aut proximum nequiter, aut turpiter meipsum non verear aurem nusquam absentem? Tremēda prorsus auris & reuerenda, cui non cessat quies: non tacet silētiū.
Esa.1.e. Denique ait. Auferte malum cogitationum vestrarū ab oculis meis. Sed quid est quod dicit, ab oculis meis? An & nostra deus non solum audit: sed & videt arcana? Quales oculi qui contemplantur cogitationes? Non sunt coloratę vt videantur: sicut nec sonant vt audiantur. Solent sentiri à cogitante, non audiri ab auscultante: non à contemplante videri. Merito tamen dominus scit cogitationes hominum quoniam vanę sunt. Cur enim nesciret, quas & audit & videt? His præcipue duobus sensibus, id est visui & auditui nemo fidem putat esse negandam. Hoc nos scire constanter astruimus: quod vidimus & audiuimus. Meritò itaque non erat opus domino Iesu vt quis testimonium perhiberet de homine. Ipse nimirū sciebat quæ essent in homine. Quid cogitatis (ait) mala in
Matt.9.a. cordibus vestris? Respondebat non sermonibus, sed cogitationibus. Audiebat non loquentes: videbat non apparentes.

Contremisco totus tuam domine Iesu quantillo possum intuitu considerans maiestatem, præsertim cum recordor in quantis ipsius aliquando contemptor extiterim. Sed & nunc cum iā à facie maiestatis fugi ad genua pietatis, quid amplius facio? Vereor ne qui aliquando contrarius extiti maiestati: & nunc ingratus pietati inueniar. Quid enim si cessant manus, & non cesset pectus? Quid si os iam silet: necdū cor quiescit? Si singuli illiciti motus animi mei singula sunt quædam in te deus conuitia, vt puta iracundiæ motus in mansuetudinem, inuidiæ in charitatem, in frugalitatem luxuriæ, turpitudinis in castitatem: & innumera his similia quæ de cœnoso lacu prurientis pectoris mei etiam nunc incessanter ebulliunt inundantes & impingentes in serenitatem præfulgentis vultus tui: quid magnum feci solos cohibere artus, actus corrigere? Si has atque huiusmodi, quas foris licet vacans, intus actitare non cesso iniquitates obseruaueris, ô domine quis sustinebit? An forte iā non ago illa, sed patior? Aguntur quidē in me, sed à me non aguntur si non consentio. Sane si mei non fuerint dominata, tunc immaculatus ero: & immaculatus coram eo, si non solum caruero, sed & si obseruauero me ab iniquitate mea. Mea dixerim: non quia facio, sed quia sustineo. Corpus gesto mortis, carnemq; peccati: sufficit interim mihi si non regnet peccatū in meo mortali corpore. Sic corpus crimini nō reputatur, nec quod habitat in eo peccatum: E
si tamen non delector: si tamen non exhibeo membra mea arma iniquitati. Pro hac orabit ô misericors quiuis etiam sanctus in tempore opportuno: supplex nimirum ꝙ malum sentiat: & nihilominus sanctus dum non consentiat. Supplex pro
Iaco.4.b. periculo, sanctus pro virtute. Sanctus plane atque beatus, qui condelectatus legi secundum interiorem hominem de malo quod ita inesse corpori sentit, vt nisi pariter cum corpore carere non possit merito sese consolatur, & ait: Iam non ego o-
Roma.7.e peror illud: sed quod habitat in me peccatum. Verūtamē delicta quis intelligit? Nam si possem dicere cum Paulo, quod quidem longe est à me: Nihil mihi conscius sum: non tamē in
1.Cor.4.d. hoc esse iustificatū oporteret me gloriari. Non enim qui sed ipsum commendat, ille probatus est: sed quem deus commendat. Si applauserit mihi iustitiam humanus dies: pro minimo habeo, quia ille lucet tantum in facie. Homo enim videt in facie: deus autem intuetur cor. Propter hoc Hieremias non satis popularibus sententiis velut quibusdam humani dieī radiis mouebatur: sed fideter loquebatur deo: Diem hominis
Hier.17.b non concupiui, tu scis. Si meus mihi arriserit dies: neq; meip sum, inquit, iudico: quia nec ipse me satis intelligo. Solus me rito constitutus est iudex viuorum & mortuorum, qui finxit sigillatim corda vniuersorū, & intelligit omnia opera eorū.
Solum attendo iudicem, quem & solum iustificatorē agnosco. Pater dedit ei iudiciū facere: quia filius hominis est. Nō F
vsurpo mihi vel super me seruus filij potestatem: nec me annumero illis de quibus ita conqueri solet: Tulerūt homines à me iudiciū. Pater nō iudicat quēquam, sed omne iudiciū dedit filio. Et ego mihi præsumā quod nec ipse pater sibi assumit? Velim nolim ipsi me astare necesse est: ipsi horum quæ gesserim in corpore, reddere rationem, cui nec verbum præteruolat, nec subterfugit cogitatio. Sub tam equo libratore meritorum: sub tam intimo secretorum inspectore: quis gloriabitur castum se habere cor? Sola profecto quæ non solet gloriari: non nouit presumere: contendere nō consueuit: gratiam inuentura est in oculis pietatis humilitas. Deus nāque
Iaco.4.b superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Non contendit iudicio, nec prætendit iustitiam qui vere humilis est: sed
Psal.142.a dicit: Non intres in iudicium cum seruo tuo domine. Recusat iudicium, & postulat misericordiam: facilius sibi veniam impetrare posse, q̄ iustitiam vendicare confidens. Nouit naturam diuinam naturaliter piam: quæ nostram nequaq̄ humilitatem abhorreat. Non despicit illa maiestas cor contritum & humiliatū in nostro genere, quæ corpus ex eo humilitatis assumere nō dedignata est. Nescio quo pacto familiari⁹ semper humilitati propinquare solet diuinitas. Denique illa se induit: vt appareret hominibus. Substantiam, formam habitumq; gestauit humilem: ipsius nobis commendans virtutis excellentiam: quam speciali sui voluerit honorare presentia.
Vobis autem dilectissime, vobis præcipue tāto magis arbitror

G bitor hanc esse necessariam: quanto maior noscitur materia
suppetere superbiendi. Genus, ætas, scientia, cathedra: & q̃d
matius est, primatus prærogatiua: cui non essent insolentię so
mes, elationis occasio? Quanquam esse possint & humilita-
tis. Meditantibus quidem honores blandiuntur, sed onera
pensantibus tædio sunt atque formidini. Non autem omnes
capiunt hoc verbum. Multi enim non tanta fiducia & alacri-
tate currerent ad honores, si esse sentirent & onera. Grauari
profecto metuerent, nec cum tanto labore & periculo qua-
rumlibet affectarent insulas dignitatum. Nunc vero quia so-
la attenditur gloria & non pœna, purum esse clericum erube
scitur in ecclesia, sęq; viles æstimãt & inglorios, qui quocun
que eminentiori in loco non fuerint sublimati. Scholares pu
eri & impuberes adolescentuli ob sanguinis dignitatẽ pro-
mouentur ad ecclesiasticas dignitates, & de sub ferula transf
feruntur ad principandum presbyteris: lætiores interim q̃
virgas euaserint, quàm q̃ meruerint principatum: nec tam il
lis blanditur adeptum, q̃ adẽptum magisterium. Et hoc qui-
dem in initio. Procesſu vero temporis paulatim insolescẽtes
docti sunt in breui vendicare altaria, subditorum marsupia
vacuare, magistris nimirum in hac disciplina vtẽtes idoneis,
ambitione & auaritia. Verum quantauis industria tua tibi lu-
cra conquirere cautulus videaris, quantalibet vigilantia rem
possis seruare tuã: quantocunque studio regum tibi ac prin-
Eccli. 10.c cipum gratiam captare cures: dicimus tamẽ: Væ terræ, cuius
H rex est puer: & cuius principes manè comedũt. Nec dicimus
quãcunque ætatem dei gratiæ præmaturam, sicut nec seram:
cum multos videamus iuniorum super senes intelligere, mo
ribus antiquare dies, prœuenire tempora meritis: & quod eta
ti deest, compensare virtutibus. Boni pueri, qui quod ætate
videntur, esse student & malitia. Malitia, inq̃, sed non sensu;
1.Ti.4.c. quorũ iuxta admonitionẽ Apostoli, nemo cõtẽnat adolescen
tiam. Meliores bonę indolis adolescentes, inueteratis dierũ
malorum. Puer centũ annorum maledictus est: & est è regio-
ne senectus venerabilis, non diuturna, neque numero annorũ
computata. Bonus puer Samuel, qui loquenti deo promptus
1.Reg.3.b. aderat auditor, dicens: Loquere domine, quia audit seruus
tuus. Ac si diceret: Paratus sum & non sum turbatus vt custo
Hier. 1. d. diam mãdata tua. Bonus & Hieremias qui ante sanctificatus
Dani.13.f. q̃ natus, cum se excusaret de pueritia: nihilominus cõstitutus
est super gentes & super regna. Bonus quoque Daniel, cuius
spiritum suscitauit deus vt conuinceret iniqua iudicia: & san
guinem innoxium liberaret. Denique cani sunt sensus homi-
nis: & ętas senectutis vita immaculata. Sicubi huiusmodi
puer senex promotus inuenitur: opus dei est, his qui tales nõ
sunt mirandum, non imitandum. Cæterum curritur in cle-
ro passim ab omni ætate & ordine à doctis pariter & indo-
ctis ad ecclesiasticas curas: tanquam sine curis iam quisque vi
I turus sit cum ad curas peruenerit. Nec mirũ de his qui nec-
dum in semetipsis experti sunt. Videntes quippe illos qui iã
proprios humeros cupitę farcinę summiserunt, non solũ non
gemere tanquam sub onere, sed insuper appetere plus one-
rari: non deterrentur periculis: qui cupiditate cæcati non vi
dent: sed fauoribus amplius quos illis inuident, prouocan-
tur. O infinita semper ambitio: & insatiabilis auaritia. Cum
primos honorum gradus meruerint in ecclesia: meruerint au
tem vel vitæ merito vel pecunię, siue etiam carnis & sangui
nis, quæ regnum dei non possidebunt, prærogatiua: non ideo
corda quiescunt: duplici semper æstuãtia desiderio: quo vti-
que magis ac magis & dilatẽtur in plura, & ad celsiora subli
mentur. Verbi gratia, cum factus quis fuerit in quacunq; ec
clesia decanus: præpositus, archidiaconus, aut aliquid huius-
modi: non contentus vno in vna, plures sibi imo quotquot
valet conquirere honores satagit tam in vna, q̃ in pluribus.
Quibus tamen omnib⁹ si locus euenerit, libenter vnius præ-
ferret episcopi dignitatem. Sed nunquid sic satiabitur? Factus
episcopus, archiepiscopus esse desiderat. Quo forte adepto:
rursum nescio quid altius somnians, laboriosis itineribus &
sumptuosis familiaritatibus Romanum statuit frequentare
palatium quæstuosas sibi quasdam exinde comparans amici-
tias. Si lucri spiritualis gratia hęc faciũt: laudãdus est zelus:
sed præsumptio corrigenda. Nõnulli cum ista non possint:
vertunt se ad aliud ambiendi genus, in quo nihilominus ape-
riunt eam quam habent dominandi libidinem. Nã cum præ- K
sideãt vrbibus valde populosis: & totas, vt ita dicam, patrias
propriæ diœcesis ambitu circũcludant, occasione inuenta ex
quocũq; veteri priuilegio, satis agunt vt & vicinas sibi subii
ciant ciuitates: quatinus duæ quibus duo vix præsules suffi-
ciebant, sub vno redigãtur antistite. Rogo quæ hæc tã odio-
sa præsumptio: quis hic tantus ardor dominandi super terrã:
quæ principandi tam effrenis cupiditas? Certe cum primum
tract⁹ es ad cathedrã, flebas, refugiebas: vim querebaris: mul
tum à te & omnino supra te esse dicens: miserum clamitãs &
indignum, qui non esses idoneus tam sancto ministerio, tan-
tis non sufficeres curis. Quid igitur nunc verecunda depul-
sa formidine, sponte ambis ad ampliora: imo irreuerenti au-
dacia: propriis non contentus, inuadis aliena? Cur hoc? For-
te vt plures populos saluos? Sed in alienam messem tuã mit-
tere falcem iniuriosum est. Vt tuæ præstes ecclesiæ? Sed ec-
clesiarum sponso non placet tale vnius incrementum, quod
sit detrimentum alterius. Crudelis ambitio, & incredibilis si
fidem oculi non astruerent. Vix tenent manus quin illud ad
literam impleant quod legitur in propheta: Secuerunt præ- Amos.1.d
gnantes Galaad ad dilatandũ terminos suos. Vbi est illa ter-
rifica comminatio: Væ qui coniũgitis domum ad domum, & Esa.5.b
agrum agro copulatis? Nunquid in his duntaxat exiguis væ
istud metuẽdum est, non autem cum vrbes vrbibus, aut pro-
uincię prouinciis continuãtur? Imò etiã respondeant si vo- L
lunt se imitari dominum Christum: facientes & ipsi vtraque
vnum, adducentes & ipsi ex diuersis pascuis greges: vt fiat v-
nus pastor, & vnum ouile. Huius rei gratia non pigritantur
crebro terere limina apostolorum, inuenturi & ibi, quod ma
gis dolendum est, qui suæ faueant improbę voluntati: non q̃
valde Romani curẽt quo fine res terminetur: sed quia valde
diligũt munera, sequũtur retributiones. Nude nuda loquor,
nec retego verenda, sed inuerecunda confuto. Vtinam priua-
tim & in cameris hæc fierent: vtinam soli viderimus & au-
dierimus: vtinam nec loquentibus crederetur: vtinam nobis
reliquerint moderni. Noe vnde à nobis possent aliquateuus
operiri. Nunc vero cernente orbe mundi fabulam soli tace-
bimus? Caput meum vndique conquassatum est, & ego san-
guine circunquaque ebulliente, putauerim esse tegendum?
Quicquid apposuero, cruentabitur, & maior erit confusio
voluisse celare cum celari nequiuerit. Bona humilitas, quę &
impręsentiarum ab huiusmodi mordacibus curis mentem fa
cit esse quietã; & à minacibus pœnis in futuro securã reddit
conscientiam. Hæc vestros pater animos ab horum omnium
pestifera æmulatione compescat. Audite potius prophetam
taliter à talibus dehortantem: Noli, inquit, æmulari in mali- Psal.36.d.
gnantibus: neque zelaueris facientes iniquitatem. Aemulari
magis oportet Apostolum non gloriãtem in immensum, nec 2.Cor.10.c
se vltra se extendentem: nec audentem se (vt ipse fatetur) cõ-
parare quibusdam qui seipsos commendant, sed se sibi com- M
parantem & metientem secundum mensuram regulæ quam
mensus est ei deus: Audiendo etiam ex ore eius: Nolite frau 1.Cor.7.d
dare inuicem: propriis placebit esse contentum. Qui & pro-
uocans ad humilitatem: suum illud archiepiscopo non cun-
ctabitur salubriter intimare. Noli altum sapere, sed time. Rom.11.c.
In alto posito non altum sapere difficile est, & omnino inusi
tatũ: sed quanto inusitatius, tanto gloriosius. Timor de ade-
pta iam altitudine, tędere magis, quàm placere faciet altio-
ra. Nõ vos ergo fœlicem quia præstis: sed si non prodestis,
infœlicem putate. Vt autem secure præesse possitis: sub-
esse & vos si cui debetis non dedignemini. Dedignatio quip
pe subiectionis, prælationis reddit indignum. Sapientis est
consilium: Quanto maior es, tanto humilia te in omnibus. Sa Eccli.3.c
pientiæ vero præceptum: Qui maior est vestrum, fiat sicut Luc.9.f.
iunior. Quod si expedit etiam minoribus esse subiectum: ma
iorum iugum quomodo licebit contemnere? Videant in vo-
bis potius subditi quod vobis redhibeant. Intelligitis quæ Roma.13.d
dico? Cui honorem: honorem. Omnis anima (inquit) potestã
tibus sublimioribus subdita sit. Si omnis, & vestra. Quis vos
excipit ab vniuersitate? Si quis tentat excipere: conatur de-
cipere. Nolite illorum acquiescere consiliis, qui cum sint
Christiani, Christi tamen vel sequi facta, vel obsequi dictis
opprobrio ducunt. Ipsi sunt qui vobis dicere solent: Serua-
te vestrę

A te vestræ sedis honorem. Decebat quidem ex vobis: vobis
commissam ecclesiam crescere: nunc vero saltem in illa quã
suscepistis maneat dignitate. Et vos enim vestro prædecesso
re impotentior? Si non crescit per vos, nõ decrescat per vos.
Mar.12.b. Hęc isti. Christus aliter iussit & gessit. Reddite (ait) quę sunt
Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo. Quod ore locutus est,
mox opere implere curauit. Conditor Cæsaris, Cæsari non
cunctatus est reddere censum. Exemplum enim dedit vobis,
vt & vos ita faciatis. Quando vero dei sacerdotibus debitã
negaret reuerentiam: qui hanc secularibus quoque potestã-
tibus exhibere curauit? Porro vos si Cęsaris successori, id est
regi sedulus in suis curiis: consiliis, negociis, exercitibus q̃
adestis, indignum erit vobis cuicunque Christi vicario tali-
ter exhibere: qualiter ab antiquo inter ecclesias ordinatum
Rom.13.d. est? Sed quæ sunt, inquit Apostolus à deo, ordinata sunt. Vi-
derint ergo huius ignominiæ dissuasores: quale sit dei ordi-
nationi resistere. Valde ignominiosum seruo, si sit sicut domi
nus eius: aut discipulo, si sit sicut magister eius. Plurimum se
vobis deferre putant cum vos Christo præferre conantur:
Ioã.13.b ipso reclamante ac dicente: Non est seruus maior domino
suo: neque Apostolus eo qui misit eum. Quod nõ dedigna-
tus est magister & dominus, talisq; & magister & dominus,
B indignum sibi iudicabit seruus bonus, deuotus q̃ discipulus?
Luc.7.b Quam pulchre locutus est beatus ille Centurio, cuius fidei
nulla par inuenta est in Israel. Et ego, inquit, homo sum sub
potestate, habens sub me milites. Non iactabat potestatem,
quam nec solam protulit nec priorem. Dicturus quippe, ha-
bens sub me milites, præmisit: homo sum sub potestate. Prius
se agnouit hominem q̃ potentem. Agnouit, inquam, se homi-
nem, homo gentilis: vt in se iam impleri ostenderet quod lon
Psal.9.d. ge ante dixerat Dauid: Sciant gẽtes quoniam homines sunt.
Homo, inquit, sum, & homo sub potestate. Iã quicquid sub-
inferas, suspectam non habemus iactantiam. Præmissa siqui-
dem est humilitas, ne altitudo præcipitet. Nec enim locum
inuenit arrogantia, vbi tam clarum humilitatis insigne præ-
cesserit. Agnoscis infirmitatem, confiteris subiectionem: iam
& te sub te habere milites profitere securus. Reuera, quia
non confusus est de subiectione, iure ex prælatione meruit
honorari. Non erubuit super se potestatem, & ideo dignus
qui haberet & sub se milites. Ex abũdantia cordis os loque-
batur: & iuxta quod intus ordinatas habuit affectiones, foris
quoque verba decenter compositi. Dedit prius honorẽ præ
positis: vt iam à subditis iuste reciperet: sciens se à superio-
ribus accipere quod impenderet inferioribus: & quia melius
propriæ subiectionis discreet experimento sua ipse mode-
rari imperia. Forte non ignorabat quòd subiecto sibi ho-
mini deus omnia subiecerit sub pedibus eius: offendenti
C se, infensa reddiderit: & is quem humilem constituerat super
opera manuũ suarum, superbię merito comparatus est iumen
tis insipientibus, & similis factus est illis. Nouerat & fortas-
sis q̃ humanus spiritus subditus conditori subiectam sibi pos
sederit carnẽ, rebellis rebellem inuenerit: factus q̃ transgres
sor legis superioris, sentire cœperit aliam legem in membris
suis repugnãtem legi mentis suæ: & captiuantem se in legem
peccati. Miror quosdam in nostro ordine monasteriorum
abbates hanc humilitatis regulã odiosa contentione infrin-
gere: & sub humili (quod peius est) habitu & tonsura tam su
perbe sapere, vt cum ne vnum quidem verbulum de suis im-
periis subditos prætergredi patiantur: ipsi propriis obedire
contemnant episcopis. Spoliant ecclesias vt emancipentur,
redimunt se ne obediant. Non ita Christus. Ille siquidem de-
dit vitam, ne perderet obedientiam: qua isti vt careant, totũ
fere suum suorum q̃ victum expẽdunt. Quid hoc est præsum-
ptionis ô monachi? Neq; enim quia prælati monachis: ideo
non monachi? Nempe monachũ facit professio, prælatũ ne-
Eccli.32.d. cessitas. Vt autem nõ præiudicet necessitas professioni, acce
dat non succedat prælatio monachatui. Alioquin quomodo
illud implebitur: Principem te constituerunt: esto inter illos
tanquam vnus ex illis? Quomodo tanquam vnus ex illis: ma-
nens inter humiles superbus: inter subditos rebellis: immi-
tis inter mansuetos? Vt te putemus tanquam vnum ex illis,
videamus tam exhibere paratum q̃ exigere obedientiam: vi-
deamus tam libenter præpositis obtemperare subiectum, q̃
imperare subiectis. Quod si semper vis obedientes habere, D
& nunq̃ esse, probas te non esse tanquam vnum ex illis: dum
vnus esse renuis ex obedientibus: à quibus dum te superbien
do segregas: quorum aggregeris consortio patenter aduer-
timus: & si tu vel impudenter contemnis, vel imprudenter
dissimulas, reputari profecto inter illos te noueris de quibus
scriptum est: Alligant onera grauia & importabilia: & impo
nunt humeris hominum: digito autem suo nolũt ea mouere. Mat.23.a
Quorum ergo tibi indignus consortium iudicas: delicatorũ
magistrorum, quos veritas increpat: an obedientium mona-
chorum, quos amicos suos commemorat? Ait siquidem: Vos Ioan.15.b
amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Vides igitur
quale est iubere quod ipse nõ feceris: aut nolle facere quod
docueris? Deinde vt taceam illud de regula vbi à sancto Be-
nedicto tibi præcipitur, vt quæ doces discipulis esse cõtra-
ria: in tuis factis indices non agenda, vt item prętermittam
quod aperte diffinit tertium humilitatis esse gradũ, vt quis
pro dei amore omni obedientia se subdat maiori: in regula
veritatis attende quod legitur: Qui soluerit, inquit, vnum de
his minimis meis mandatis, & docuerit sic homines, minim⁹
vocabitur in regno cœlorum. Proinde tu docens & renuens
obedire: non minimum, sed maximum Christi mandatum &
docere & soluere conuinceris. Itaque doctor & solutor man
dati: minimus tu vocandus es in regno cœlorum. Si ergo tui
putas iniuriam prioratus, minorem summis videri sacerdoti- E
bus: non magis indignum æstimandum est minimum vocari
in regno cœlorum? Si multum superbus es: plus minimus q̃
minor vocari confundere. Minor quippe vilitas est minore
videri quàm minimum. Longe autem præstantius solis subdi
episcopis: q̃ vniuersitati. Sed non propter me, inquit, facio:
sed quęro ecclesiæ libertatẽ. O libertas omni (vt ita loquar)
seruitute seruilior. Patienter ab huiusmodi libertate abs-
tineam, quæ me pessime addicat superbiæ seruituti. Plus timeo
dentes lupi: q̃ virgam pastoris. Certus sum enim ego mona-
chus, & monachorum qualiscunque abbas: si mei quandoque
pontificis à propriis ceruicibus excutere iugum tentauero,
q̃ satanæ mox tyrannidi meipsum subiicio. Aduertens nimi-
rum cruenta illa bestia quæ circuit quærens quem deuoret,
elongatam custodiam: heu, statim insilit in præsumptorem.
Merito enim non cũctatur præsidere superbo, qui se iure re-
gem gloriatur super omnes filios superbiæ. Quis dabit mihi
centum in mei custodiam deputari pastores? Quanto plures
sentio mei curam gerere: tanto securior exeo in pascua. Stu-
penda insania. Animarum non cunctor turbas mihi custodien
das colligere: & vnum super propriam grauor habere custo-
dem? Et quidem subiecti me de reddenda pro se ratione soli-
citant. Qui autẽ præsunt mihi: ipsi potius Paulo dicẽte perui F
gilant tanq̃ rationem pro me reddituri. Illi & si honorant, o- Hebr.13.c.
nerant: hi non tam premunt, q̃ protegunt. Scio me legisse: Iu Sap.6.a.
dicium durissimum his qui præsunt: exiguo autem conceditur
misericordia. Quid igitur vos, ô monachi: sacerdotũ gra
uat authoritas? Metuitis infestationẽ? Sed si quid patimini
propter iustitiã, beati. Secularitatẽ cõtẽnitis? Sed secularior
nemo Pilato: cui dominus astitit iudicandus. Non haberes, Io.19.b
inquit, in me potestatem, nisi tibi data esset desuper. Iã tunc
per se loquebatur: & in se experiebat, quod post p apostolos
clamauit in ecclesiis: Non est potestas nisi à deo. Et qui resi- Rom. 13.a
stit potestati: dei ordinationi resistit. Ite nunc ergo resistere
Christi vicario: cũ nec suo aduersario Christ⁹ restiterit. Aut
dicite, si audetis, sui præsulis deum ordinationem nescire: cũ
Romani præsidis potestatẽ Christus super se quoq; fateatur
fuisse cœlitus ordinatam. Verũ aperte indicant quidam horũ
quid cogitent, dũ multo labore ac precio apostolicis adeptis
priuilegiis, per ipsa sibi vendicant insignia pontificalia: vten
tes & ipsi more pontificum: mitra, annulo, atque sandaliis. Sa
ne si attenditur rerum dignitas, hanc monachi abhorret pro-
fessio. Si ministerium, solis liquet congruere pontificibus.
Profecto esse desiderant quod videri gestiunt: meritoq; non
queunt esse subiecti, quibus iam ipso se comparãt desiderio.
Quid si & nomen eis conferre priuilegiorum posset autho-
ritas; quanto putas auro redimerent, vt appellarentur ponti-
fices? Quo ista, ô monachi? Vbi timor mẽtis? vbi rubor fron
tis? Quis vnquam probatorum monachorum tale aliquid aut

verbo

G verbo docuit: aut reliquit exemplo? Duodecim humilitatis gradus magister vester edisserit, propriis q; distinguit descriptionibus. In quo, quæso, illorum docetur aut continetur, vt hoc fastu delectari monach⁹, has quærere debeat dignitates?

Labor & latebræ & voluntaria paupertas: hæc sunt monachorum insignia: hæc vitam solent nobilitare monasticam. Vestri aũt oculi omne sublime vident: vestri pedes omne forum circumeunt: vestræ linguæ in omnibus audiuntur consiliis: vestræ manus omne alienum diripiunt patrimonium. Tamen si ita oportet vt emancipati à subiectione pontificum, pari cum successoribus apostolorum gloria, pari cathedra, iisdem q; solennium indumentorum insignibus attollamini: cur non & sacros ordines celebratis, & benedictiones datis in populis? Quam multa moueor dicere aduersus impudentissimam præsumptionem: sed frenat impetum, quod auribus occupatis scribere me recolens, longiori lectione vereor fieri onerosus archiepiscopo: & quia res tam manifesta est vt multitudo reprehendentium videatur impudentiam obdurasse. Quod si & hæc ipsa cernuntur gratas excedere compẽdij metas, vobis ô domine donate, qui me & in hoc propriã prodere coegistis imperitiam, dum morem modum q; solennem in scribendo seruare nescierim.

Ad eundem, Epistola XLIII.

H DRioris precis nostræ benigna susceptio præbet ampliora sperandi fiduciam. Præmissa itaque deuotissimarum gratiarum actione pro experta beneuolentia, iterum audeo petere quod iterandis gratiis secundo me faciat debitorem, quatinus videlicet Molismensi ecclesiæ ipsam ecclesiam pro qua se vestram serenitatem quoquo modo obnubilasse dolebat, eadem libertate tenere concedatis, qua prædecessorum vestrorum temporibus eam certum est tenuisse. Valete.

Ad eundem, Epistola XLIIII.

Videtis certe quantum præsumam de vestra beneuolentia: vt nec crebra impetratio preces finiat, & toties exauditus, rursum accedere precator importunus non verear. Magna quidem præsumptio: sed non meretur indignationem, quoniam de charitate, non de temeritate descendit. Meminit (nisi fallor) vestra paternitas, q dudum Trecis querelas vniuersas quas pro ecclesia Senoina aduersum Molismenses monachos ante habueratis, pro amore dei & nostro penitus omisistis. Et ecce iidem monachi conqueruntur q nescio quas nouas, & (vt ipsi aiunt) indebitas vobis consuetudines in prædicta ecclesia vendicetis. Obsecro ergo & ipsas dimitti, confidens me, ne hac quidem vice passurum repulsam: vt qui iam de maioribus merui non repelli, in obtinendis minoribus non confundar. Valete.

I *Ad Ludouicum regem Francorum, Epistola* XLV.

EXimio regi Francorum Ludouico, Stephanus abbas Cistercienſis, totus q; conuentus abbatum & fratrum Cistercien sium, salutem, sospitatem, & pacem in Christo Iesu. Rex cœli & terræ regnum vobis in terra donauit, donaturus & in cœlo, si id quod accepistis, iuste & sapienter administrare studueritis. Hoc est quod vobis optamus, & pro vobis oramus: vt & hic fideliter, & illic fœliciter regnetis. Cæterum vos quonam consilio eisdem nostris pro vobis orationibus (quas, si recolitis, olim tam humiliter requisistis) modo tam acriter repugnatis? Qua enim iam fiducia manus pro vobis leuare præsumimus ad sponsum ecclesiæ, quam ita, & sine causa, vt putamus, ausu inconsulto contristatis? Grauem siquidem aduersum vos apud eundem sponsum & dominum suum querimoniam deponit, dum quẽ acceperat defensorem, sustinet oppugnatorem. Attenditis iã cui ex hoc infensum vos redditis? Non vtique episcopo Parisiensi, sed domino paradisi, & quidem terribili, & ei qui aufert spiritum principum. Ipse quippe est qui ad episcopos di-
Lucæ.10.c. cit: Qui vos spernit, me spernit. Hæc ita vobis & pro vobis audaciter quidem, sed amanter intimare curauimus: monentes & rogantes per illam inuicem amicitiam nostram & fraternitatem, cui vos satis dignanter sociastis, sed nunc ipsam grauiter læsistis, quatinus à tãto malo citius desistatis. Alioquin si non meremur exaudiri, sed contemnimur & nos fratres & amici vestri, & qui quotidie oramus pro vobis & filiis vestris & regno: ex hoc iam noueritis paruitatem nostrã in quibus valuerit non posse deesse ecclesiæ dei & ministro eius venerabili videlicet patri & amico nostro episcopo Parisiensi: qui nostram aduersus vos humilitatem interpellans, nostras pro se ad dominũ papam iure fraternitatis literas requisiuit. Verum nos iustum ducentes his prius literis vestram excellentiam conuenire: præsertim quia idem episcopus per manum omnium religiosorum se ad iustitiam offert: si tamẽ prius, quod quidem eadem ipsa iustitia videtur exigere: res ei suæ iniustè ablatę restituantur: eius interim petitioni differendo supersedimus. Et siquidem deo inspirante placuerit vobis nostris precibus aurem inclinare: nostro consilio studio q; pacem cum episcopo: imò cum deo reformare: parati sumus huius rei gratia fatigari vsque ad vos quocunque vobis placuerit. Sinautem, nos amicum audire, & dei sacerdoti obedire necesse est. Valete.

Ad dominum papam Honorium, Epistola XLVI.

K SVmmo pontifici Honorio: pauperum Christi abbates: Hugo de Pontiniaco: & Bernardus de Claraualle: quicquid potest peccatorum oratio. Lachrymabilem episcoporũ imo totius ecclesiæ querimoniam: nos quoque eius filij, si tamen digni, dissimulare non possumus. Quæ vidimus loquimur. Magna siquidem nos necessitas de claustris ad publicum traxit: vbi & quod loquimur vidimus. Tristes vidimus: tristes eloquimur: honorẽ ecclesiæ, Honorij tempore non minime læsum. Iam regis flexerat iram humilitas, vel potius constantia episcoporum: cũ ecce à summo pontifice summa superueniens authoritas, heu deiecit constantiam: superbiam statuit. Scimus quidem id vobis per mendacium fuisse surreptum: quod ex vestris literis palam datur aduerti: vt euerti tam iustum tamque necessarium interdictum iuberetis. Sed nunquid non vel tandem deprehenso mendacio, mentitam se sentiet iniquitas sibi, & nõ tantę vtique maiestati? Est autem quod miramur quanam ratione iudicatum sit de parte: abiudicatum absenti. Quod quidem non temeraria præsumptione reprehendimus, sed filiali amore paterno cordi suggerimus quantum ex hoc & superbit impius, & incenditur pauper. Cęterum quandiu illum pati: quantúmve huic cõpati debeatis: non est nostrum præscribere vobis. Vos vestra hinc potius dulcissime pater viscera consulite. Valete.

Ad eundem ex persona Gaufridi Carnotensis episcopi, Epistola XLVII.

L RIstissimæ historiæ seriem vobis & causam repli care superfluum est: qua iam quippe paternitatis vestræ viscera: scribente religioso Parisiensi episcopo, commota esse non ambigo. Ne tamen fratri & coepiscopo etiam nostrum deesset testimonium: quæ vidi ego & audiui, necessariũ duxi breuiter intimare. Excepta siquidem tam modesta prædicti episcopi querimonia: Senonensis diœcesis vniuersi episcopi vnà cum venerabili metropolitano nostro: ascitis etiam nobiscum quibusdam aliis religiosis personis, regem super graui iniuria per nosipsos humiliter vt debuimus conuenimus: vt episcopo nil quidem tale merito, sua quæ tulerat restitueret rogauimus: nec impetrauimus. Sentiens tandem nos ad arma ecclesiæ pro ecclesia velle confugere, timuit, annuit q; sese omnia redditurum. Sed in eadem forte hora superuenientibus literis vestris, quibus eius terram ab interdicto abl olui præcepistis, male in malum cõfortatus: quod bene promiserat, minime executus est. Die tamen nominata qua id se rursum promisit executurum, eius nos conspectui præsentantes, sustinuimus pacem, & non venit: quæsiuimus bona, & ecce turbatio. Hoc denique literis vestris factum est, vt malè ablata peius teneantur: & reliqua passim indies rapiantur: eo vtique securè, quo impunè illa retinentur. Soluto nempe ad vestrum imperium episcopi iusto (vt putamus) interdicto: nostro q; quod parabamus & quo sperabamus pacem consequi, vestro æquè timore suspenso, interim facti sumus opprobrium vicinis nostris. Quousque, vestræ viderit pietatis compassio.

Ad

A *Ad Haimericum Romanæ sedis cancellarium, Epistola* XLVIII.

VIro illustri Haimerico sanctæ Romanæ sedis Cancellario, frater Bernardus abbas dictus Clareuallis, salutem & non in via. Etiám ne pauperi & inopi veritas odium parit: & ne ipsa quidem miseria declinare inuidiam potest? Querar an glorier q factus sum & ipse inimicus vera dicens? Vera dicens, an recta agẽs? Sed hoc viderint fratres vestri, qui contra legem maledicunt surdo,
Esa.5.c. & maledictum propheticum non verentes dicunt bonũ malum, & malum bonum. Quid in me ô boni viri, displicuit paternitati vestræ? Vtrum ne quod apud Cathalaunum amotus est à villicatione sibi credita, homo vsquequaq; diffamatus quia in ecclesia Virdunensi cui præfuerat, dissipasset bona domini sui? An q in vrbe Cameracensi monasterij sui manifestus destructor Fulbertus cedere compulsus est Paruino, qui omnium testimonio fidelis est seruus & prudens? An certe quòd Lauduni de prostibulo veneris suum deo sanctuarium restitutum est? Propter quod horum me non dico lapidatis, sed laceratis, vt minus aliquid recipiá à domino meo? Et hoc merito atque cum omni gloria responderem, si quid
B in eis meum cognoscerem. Nunc autem vt quid iudicor ego de factis alienis? Aut si meis, cur tanquam de malis: cum cuncta hæc iustè & præclare gesta fuisse nulla imprudentia dubitare, nulla negare impudentia possit? Eligite nunc vtrũlibet, aut negate certe, aut fatemini me horum authorem. Si feci, laude dignũ est laudabilia peregisse, & inique redarguor vnde laudari merueram. Si non feci, vt laudem non merui, sic nec profecto vituperationem. Nouum genus detractionis, & reuera simile aliquid habens operi Balaam, qui ductus & cõductus ad maledicendum populo, magis cumulabat benedictionibus. Quid iustius, quid iucundius, quàm vt quem reprehendere intendis, plus commendes: vt præconiis pro conuitiis vtaris nescius: & volens detrahere, laudes inuitus? Quasi vero nulla mea mala inueniant, vt pro malis mihi bona obiiciant, vel potius adiiciant aliena. At ego nec indignis vituperationibus moueor: nec indebitas recipio laudes: nil mea refert de his, quorum author non extiti. Laudẽt si volunt vel vituperent, si audent: de primo quidem dominum Albanensem, de secundo vero dominum Remensem, porro de tertio eundem æquè arc' iepiscopum simul & episcopum Laudunẽsem, cum rege pariter & multis aliis reuerendis personis, qui se vtique authores in his & principes extitisse minime diffitentur. Si bene egerunt, quid ad me? si aliter, quid æquè ad me? An tota & sola mea culpa est quòd affui, homo solis latebris dignus, solus mihi iudex, soli accusator & arbiter constitutus quatinus monstret actio quod habet professio, & no-
C men monachi solitaria mihi conuersatio interpretetur? Affui enim, negare non possum: sed vocatus, sed tractus. Si hoc amicis meis displicuit, fateor & mihi. Vtinam nõ iissem ad illa, vtinam non irem ad similia. Vtinam & nuper non iissem vbi vidissem aduersum ecclesiam apostolica (prohdolor) authoritate violentam armari tyrãnidem, quasi non satis per se infa-
Psal.111.b nissset. Tum demum sensi iuxta prophetã adhæresce re linguã meam palato meo: cum subito põdus superiectum est nostris
Psal.38.a ceruicibus atq; irrefragabilis authoritas literarum. Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis: & dolor meus renouatus est quando vidi repente ad illas literas impleri facies innocentium ignominia, & lætari amplius impios q malefecerint, & exaltare in his rebus pessimis. Misertum est impio, vt
Esa.26.b iuxta dictum propheticũ, non disceret facere iustitiã: & qui in terra sanctorũ iniqua gessit, ipsius terra iustissimo quo tenebatur absoluta est iterdicto. Propter huiusmodi & si aliud non sit, grauor interesse causis: quarum præsertim mea nõ interesse cognosco. Grauor, sed trahor. At vero ab hac necessitate per quem melius retrahi posse sperauerim, q̃ per vos vir optime: cui in hac re, nec potestas deest, nec voluntas, vt com peri? Gaudeo nempe q & vestræ prudentiæ nostram in talibus occupationem displicere cognoui. Et quidem iustissime & amicissime. Age ergo si ita vultis, imò quia sic cernitis ac decernitis & amico expedire, & monacho conuenire: date, quæso, operam quatinus vna vtriusq; voluntas citius implea-
D tur, quo & vobis videlicet satisfiat ad iustitiam, & mihi ad salutem animæ consulatur. Indicatur, si placet, clamosis & importunis ranis de cauernis non egredi, sed suis contẽtas esse paludibus. Non audiantur in conciliis, in palatiis non inueniantur, ad causas, ad negocia nulla necessitas, nulla trahere possit authoritas. Sic forsitan posset vester amicus declinare præsumptionis notam. Nam noxam vnde contrahere potuerim ignoro, cum sciam mihi consilium esse & propositum nunquam (si causa duntaxat nostri ordinis non fuerit) exire de monasterio: nisi aut apostolicæ sedis legato, aut certe proprio vocante episcopo, quibus nostræ humilitati, sicut optime nostis, contradicere omnino fas non est, nisi ex quocunque supertoris authoritatis priuilegio. Quod vtique si vnquam per manum vestram, vt spero, mihi in manus venerit, tunc proculdubio & pax mihi, & pax erit de me. Non tamen idcirco etiam me latente & tacente cessare puto murmur ecclesiarum: si non cesset Romana curia pro voluntate assistentium facere præiudicium in absentes. Valete.

Ad dominum Papam Honorium pro Henrico Senonensi archiepiscopo, Epistola XLIX.

SVmmo pontifici Honorio: serui, & si digni iudicamur, filij, Stephanus Cistercienſis: Hugo Pontiniacensis B. de Claraualle, quod reuerendissimo domino, quod benignissimo patri. Degẽtes in monasteriis, ad quæ nos nostra peccata compulerunt: non ces- E
samus orare pro vobis: & pro commissa vobis ecclesia dei: congaudentes & sponsæ domini super tam fido custode: & sponsi amico super labore tam fructuoso. Fideuter proinde atque fideliter vestræ paternitati suggerimus quæ in regno nostro eidem matri nostræ dolentes cernimus aduersari. Quantum quidem nos sentimus qui vicini sumus: rex Ludouicus non tam episcopos quàm in ipsis iustitiæ persequitur zelum, pietatis cultum, habitumque religionis. Quod vestræ quoque prudentia sanctitatis vel ex eo facile aduertere potest, quòd qui ante in habitu actuque seculari honorati sunt sublimes: iudicati fideles: habiti familiares: modo inimici facti sunt digne suo sacerdotio conuersantes: & per omnia honorificantes ministerium suum. Hinc grauibus contumeliis & iniuriis episcopi Parisiensis innocentia pulsata est: sed non quassata, quia dominus suppositit manum suam, cum vestram opposuit. Hinc & nunc domini huius Senonensis cõstantiam concutere & labefactare conatur: vt metropolitano (quod absit) eiecto, facile prout voluerit grassetur in suffraganeos. Postremo quis ambigit non aliud eum quàm oppugnare religionẽ, quam nimirum aperte sui regni destructionem, suæ coronæ pronunciat inimicã? Et alter Herodes Christum non iam in cunabulis habet suspectum, sed in ecclesiis inuidet exaltatum. Nec aliud sane credimus eum habere aduersus archiepiscopum, nisi q spiritum in ipso sicut in cæ- F
teris laborat extinguere. Denique si fallere de his quę attestamur, fallive putamur: vestræ citius inueniet examinationis discussio: si tamen (quod & vehementer optamus, & supplicater oramus) de vultu tuo pater sanctissime iudiciũ prodeat, de quo profecto confidimus q custodias innocentiam, & videas æquitatem. Alioquin reduci causam in regis præsentia atque potentia: non plane est aliud quàm tradi (heu) hominem in animam inimicorum eius.

Ad eundem, Epistola L.

PRorebat quidẽ, si ita vestræ visum fuisset authoritati: vt in vestri præsentia causa domini Senonẽsis discuteretur: ne infensus videlicet regi, in regis præsentia & potẽtia suis pro se aduersariis respõsurus, traditus homo videretur in animã inimicorũ eius. Sed quoniam vt tenendum irrefragabiliter quicquid præcipitis, sic sperandum indubitanter bonum de omni re quam decernitis: id solum à vestra pater pietate deposcit omnium qui apud nos esse videntur religiosorum humilitas, vt si se ad vultum forte potentis (vt affolet) senserit prægrauari, confugere sibi liceat ad viscera patris, quod vtique hactenus oppresso nemini negatum audiuimus. Alioquin videat Ioseph vir iustus quid sibi etiã nũc faciẽdũ sit de puero & matre ei⁹,

C quia

G quia etiam nunc in Senonẽsi prouincia Christus quæritur ad perdendum. Nam vt quod verũ est manifestius proferamus, rex in archiepiscopo ex eo aperte nouam persequi religionem dignoscitur, quòd eum in antiqua seculari conuersatione & habitu sicut promouerat omnimode voluit, sic ab omni penitus securum infestatione dimisit.

Ad Haimericum Romanæ sedis cancellarium, Epistola LI.

1.Tim.3.c

VIro illustri Haimerico sanctæ Romanæ sedis cancellario B. abbas dictus de Claraualle salutem, & si quid valet peccatoris oratio. Quousq; durat illa sententia: Omnes qui pie volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur? Quousq; relinquitur virga peccatorum super sortem iustorum? Quis det vt stare incipiant iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerũt? Quis iam ferat tantam inter cœlum terramq́ue discordiam, vt exultantibus angelis super emendatione malorũ, filij Adã fremant & tabescant? Quasi non sit passus Iesus pacificans in sanguine suo quæ in terra sunt, & quæ in cœlo: aut in ipso deus non fuerit mundum reconcilians sibi. Laudabatur quõdam archiepiscopus in desideriis animæ suæ, & in seculari vita & habitu benedicebatur. At nunc sub pannis infantiæ Iesu quæritur simonia, & inter nascentes virtutes emortuorum H vel cadauera vitiorum scrutatur curiosa malitia. Videtis & nunc stare Iesum in signum cui contradicitur. Per ipsum vos obsecro, pro ipso supplico vobis. Habet siquidem vnde & illum reuereamini, & vnde illi misereamini. State pro ipso nũc in defensione archiepiscopi, cui quandoque & vos astare habetis in examinatione vestri.

Ad eundem, Epistola LII.

AMicus vester & noster dominus Carnotensis episcopus voluit vos etiam per me certum fieri, quia id quod de ipso à quibusdam domino papæ persuasum fuisse cognouimus, vt eũ videlicet Hierosolymã permitteret proficisci, nec sui fuerit studij, nec volũtatis. Quod etsi multũ voluisset proficisci, tamen nõ poterat nisi cum graui scandalo omnium qui apud nos sunt bonorũ, metuẽtium quippe ne plus mali eius absentia faceret suis, quã boni alienis præsentia. Hæc pro episcopo. Cæterum vt & ꝓ me aliquid loquar secundũ quod scriptura admonet: Misere- Eccli.30.d re, inquiens, animæ tuæ placens deo, placẽtne vobis vt causis onerer, occupeŕq; negociis, nihilq; profit exoccupari ꝓpriis, cum totus implicer alienis? Si inueni gratiã in oculis vestris, date operam vt prorsus amouear ab huiusmodi, quatenus liceat mihi pro meis atq; vestris orare delictis. Et quidẽ nihil mihi securius iudico, q̃ obedire domini papæ voluntati, sed si dignetur attendere ipse quid possim. Vtinam nempe nouerit q̃ ista nõ possum, aut q̃ difficile possim. Et de hoc satis dictum est sapienti. Quæsiuit à me præfatus episcopus aliqua I ex nostris opusculis, quæ vobis mitteret, sed non fuit ad manum quod vestro dignum crederem studio. Libellum tamen de gratia & libero arbitrio nuper edidi, illum vobis libẽter mittam, cum vos velle cognouero. Valete.

Ad eundem, Epistola LIII.

PRo multis & per multos memini me scripsisse ad vos, sed nunc ipse qui loquebar: ecce adsum. Tres in duobus conspicitis, quoniam absque me esse nõ possunt, in quorum iugiter pectoribus requiesco, & quidẽ securius atque suauius q̃ in proprio. Mẽtiri videor, sed ei qui amicitiæ vim nũquã sensit, qui virtutem charitatis ignorat, qui non credit multitudinis credentiũ fuisse cor vnum, & animam vnam. Qui ergo videt eos, videt & me, & si non in meo corpore. Et quod loquuntur ipsi, ego pariter loquor, sed eorum linguis. Corpore fateor absum, sed hæc est exigua portio mei. Porro qui vidit faciem meam tãtum, sine culpa & sine nota mendacij asserit se non vidisse partem mei, sed me: cum tamen non nisi partem, & partem modicam viderit. Quanto itaque verius esse me dixerim, etiam sine præsentia corporis, vbi meam sentio voluntatem, meum spiritũ & amorem, quæ vtique est pars potior digniorq́ue mei. Tribus ergo in corporibus vnum nos esse noueritis, non pari sanK ctitate, qua ambobus ego inferior sum, sed eadẽ voluntate, & summa concordia animorũ. Cur enim vnitatem hanc inter diuersos non faciat compago charitatis in vno spiritu, si carnalis copula efficit vt sint duo in carne vna? Quartũ vos addi velim, si dignum iudicatis & in eandem concurrere vnitatem dilectionis. Quod facile si non cõtẽnitis obtinebitis, tantũ id vos nequaq̃ contemnere eis cognitum faciatis. Vale.

Ad eundem, Epistola LIIII.

VOlo & precor vt harum lator venerabilis Altecũbę abbas Viuianus, mihi ob suam religiositatẽ admodum familiaris amicus, amicum vos pro dei amore & nostro, in suo negocio experiatur. Et hęc pro illo, reliqua autem vobis. Quid prodest homini si vniuer- Mat.16.d sum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationẽ pro anima sua? Nec totus mundus sufficeret. Magna res anima, que Christi sanguine redempta est. Grauis animæ casus, quæ non nisi Christi cruce potuit reparari. Si rursum corruerit peccato duntaxat ad mortem, vnde iam reparabitur? Nunquid aut alter Christus aut idẽ iterũ crucifigi habet pro illa? Super hoc vellem vos nunquam obliuisci illud sapientis consilium. Fili Eccli.7.d memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Ad Gaufridum Carnotensem episcopum, Epistola LV. L

EIdelissimo ac prudentissimo seruo dei Gaufrido Carnotensi episcopo B. pauperum Christi de Claraualle seruus, claritate perfundi montium æternorum. Quantum vobis honoris vestra laudabilis vita, tantum affert & oneris laudans fama. Ecce enim is per quem & pro quo præsentes literas accipitis exemplo cęterorũ quos sæpe tales non paucos experimini, motus & ipse bono odore vestri, quem de longe sensit, tam communem cum fiducia pietatem requirit, spe vtique ductus inueniendi nõ solum consilium quid agere debeat, sed & auxilium quo perficere valeat. Est autem hæc causa eius. Quadam se cella pro amore dei & ꝓposito incluserat. Egressionis atq; trãsgressionis suæ vobis ipse causas exponet. Et quidem ad propositum redire cupit, sed per vos implere proposuit, si tamen nostris hoc precibus, quibus se præmunire curauit, obtinere potuerit. Facite ergo morem vestrum, ferte opem misero, imò quia vos sapientibus & insipientibus debitorem agnoscitis, erroneam Christi ouiculam de faucibus lupi festinate eripere, & ad pastum reducendo priorem: iuxta aliquod ouilium vestrorum quacunque in cella iubete recludi, nisi forte aliud quid ei magis expedire perspexeritis, & licere iudicaueritis, & persuadere potueritis.

Ad eundem, Epistola LVI. M

QVod à me de domino Norberto scisciatamini, si vidélicet iturus sit Hierosolymã, ego nescio. Nam cum ante hos paucos dies eius faciẽ videre, & de cœlesti fistula, ore videlicet ipsius, plurima hausrire meruerim: hoc tamen ab ipso non audiui. Verum de antichristo cum inquirerem quid sentiret: durãte adhuc ea quę nunc est generatione, reuelandũ illum esse certissime se scire protestatus est. At cum eandem certitudinẽ vnde haberet: sci scitanti mihi exponere vellet: audito quod respondit: nõ me illud pro certo credere debere putaui. Ad summã tamẽ hoc asseruit, non visurum se mortẽ nisi prius videat generalẽ in ecclesia persecutionẽ. Decætero memorari vestram pietatẽ volo illius pauperis & exulis Humberti nomine: qui dudum cum Trecis esſetis vobis supplicabat quatinus ad comitem Theobaldum qui eum exhęredauerat intercederetis. Quod & ego nunc pro ipso & cum ipso itidem à vestra flagito pietate. Nam nostras literas de hac re precatorias iam ad prædictum principem misi: sed gratiam non inueniens nihil effeci. Iam quod libenter auditis, libenter debeo dicere vobis. Stephanus vester sic currit non quasi in incertum: sic pugnat nõ quasi aerem verberans. Orate quatenus sic currat vt comprehendat: sic pugnet vt vincat.

Ad

A *Ad eundem, Epistola* LVII.

SIcut is à vestra mihi parte reportauit, idcirco ipsius desiderio & petitioni vsq; adhuc satisfacere distulistis, quia primum votum, pergendi videlicet Hierosolymam, irritum vobis feciſſe videtur. Super quo si nostrã sententiam requiritis, ego non arbitror minora vota impedire debere maiora, nec deum exigere quodcunque sibi promissum bonũ, si pro eo melius aliquid fuerit persolutum. Enimuero alicui forte debẽti vobis duodecim nummos, nunquid si pro eis die constituto marcham solueret argenti, iuste irascereminí? Iam si & ab huius episcopo aliquid timetis, securum vos reddo: quia non solum ei si quod huic auxilium impenderitis, non displicebit: sed etiã valde gratum habebit. Vale.

Ad Ebalum Cathalaunensem episcopum, Epistola LVIII.

DOmino Ebalo venerabili sanctę Cathalaunensis ecclesiæ dei gratia episcopo: frater B. abbas de Claraualle, si quid potest peccatoris oratio. Nauiculę illius (de ecclesia loquor omnium sanctorum quæ sub oculis vestris gubernatore destituta fluctuat) non est bonum vobis negligere vel dissimulare periculum. Res quippe vestræ curæ est. Vnde miror qua ratione quáve secuB ritate à clerico illo qui à religiosis personis vir (vt aiunt) religiosus, eidem ecclesiæ electus est, requirendo desistitis, etiam si hoc quorundam qui in ipsa ecclesia sunt incuria vel desidia non mereatur. Qui (vt audiuimus) illum qui electus est nolentes, nec aliud nisi quod religiosus est afferentes, de eligendo alio vestram quoque ausi sunt compellare grauitatem, quasi qui videatur esse communior & affabilior, qui nõ sit extraneus, sed ciuibus tam gratus q̃ cognitus, morum patrię gnarus, rebus ecclesiæ tractandis idoneus. Reuera, vt ad istos cautissimos consultores me vertam, qui vitia vestra nõ redarguat, qui miserę conuersationi vestræ aut cõsentiat, aut contradicere non audeat. Non sunt audiendi, sed potius velint nolint omnimodo satagendum est vobis, vt is qui boni testimonij est, ecclesiæ desolatę quantocyus perquiratur: quoniã si talis est qualis prædicatur, deus procul dubio cum ipso erit, qui suam ei gratiam ministrabit, placentẽ omnibus, efficacem in omnibus. Quòd si hunc istis non meretibus fortasse nullo modo haberi posse contigerit: alius de alia qualicunque domo religiosa qui videatur idoneus prouideatur: non qualem isti volunt, qui nisi quod suæ carnalitati blanditur nolunt, sed qui sic sciat negocia disponere rerum exteriorum, vt norit per omnia præponere curam animarũ. Certe duobus monasteriis, sancti videlicet Petri & sancti Vrbani, pastorali aliquando solatio similiter destitutis, bonę memoriæ prædecessor vester dominus Vuillemus nõ longi itiC neris laborem, non hyemis reputans asperitatem, bis (nisi fallor) Cluniacum, semel Diuionem per seipsum adit, hinćq; virum bonum dominũ Hugonẽ qui post defunctus est, illinc virum venerabilem qui adhuc supererat dominum Radulphũ vix multis precibus impetratos abducens, singulum singulo præposuit monasterio, tutum videlicet non arbitrans cuiquã monachorum domesticorum illam committere curã. Quod ideo vobis in exemplum adduxi, vt vestram charitatem commonefaciam, qualiter & in hoc quod nunc in manibus est oporteat eam esse non minus cautam q̃ solicitam.

Ad Guilencum Lingonensem episcopum, Epistola LIX.

DOmino suo & patri Guilẽco dei gratia Lingonensi episcopo, frater Bernardus Clareuallis abbas seipsum. Audito obitu domini Garnerij archidiaconi, necessarium duximus vestram paternitatem precibus præuenire, imò præmunire cõsilio, si tamen dignum patis monitis nostræ acquiescere paruitatis, quatenus videlicet de rebus sancti Stephani Diuionensis quas tenebat, placeat liberalitati vestrę misericordiam superexaltare iudicio. Siquidem non ignoramus quòd in manum vestram debeant redire, iuxta quod in capitulo Lingonensi dispositum & scripto firmatum fuisse etiam nos meminimus, quando filius ve- D ster Harbertus in illa ecclesia primus abbas regularis constituus est. Sed quia canonicis grauis scandali, & abbati magni improperij occasionem fore cognouimus si ad ea quę diu tenuit illa ecclesia, quacunque occasione manum vestram extẽderitis, conquerentibus quippe illis de illo quasi qui malum principium dederit aduenienś, cum eius causa & ad eius introitum tam grande ecclesia damnum incurrerit: pietati vestræ supplicamus, & supplicando cõsulimus, vt & tot pusillis Christi à tanto scandalo parcatis, & hunc vicarium Christi à tanto improperio simul liberare curetis, concedendo vtique ecclesiæ quod hactenus iuris ecclesiæ fuisse cognoscitur.

Ad eundem, Epistola LX.

DRo ecclesia Molismensi supplex, non vt arbitror importunus interuẽtor accedo. Multa quippe sunt quæ me confortant, vt repulsam non metuat hæc nostra petitio. Primum quia non pro qualibet extranea: sed pro vestra vobis ecclesia supplicamus. Deinde ꝙ eandem ecclesiam non alienum vsurpare, sed suum ius tantum à vestra æquitate requirere credimus. Tertio quòd idipsum talis nobiscum postulat qui solus ad impetrandum etiã maius aliquid à vobis sufficere possit, videlicet comes Theo baldus. Quartum quoque si addidero, nõ temere id me præsumere putauerim. Neque enim vel ipsi de vestra adeo humilitate diffidimus, quin audaćter si opus sit, per nosmetipE sos ad vestræ celsitudinis nobis iam satis expertam benevolentiam, petituri quod rationabile visum fuerit, accedamus. Vale.

Ad Ricuinum Tullensem episcopum, Epistola LXI.

REuerendo patri domino Ricuino gratia dei Tullensi episcopo, frater Bernardus dictus abbas de Claraualle, salutem & orationes. Peccatori huic, quem ad nos peccatores ob animæ suæ consilium vestra vt ipse perhibuit, dirigere curauit dignatio, nihil ad præsens sanius consulere in promptu habuimus, quàm vt ad sinum paternę pietatis rediret, & ex ore sacerdotis legem requireret. Nos enim nostræ paruitatis & officij mensuram attendentes, nec nos vltra nos extendentes, dare pœnitentiam maxime in criminalibus nulli hominum præsumere omnino solemus nisi solis quos in nostram curã suscepimus. Qua namque temeritate tractanda episcoporum negocia, & huiusmodi negocia, peccatores & imperiti suscipiemus, qui ipsi quoque sicut & cæteri hominum quotiens grauior aliqua causa inter nos oboritur quã per nos diffinire aut nescimꝰ, aut nequimus, aut non audemus: episcopali, vt dignum est, sentẽtiæ referuamus: & nisi summi prius sacerdotis vel iudicio vel cõsilio confirmati, securi non sumus? Prouideatur igitur morbidę oui à proprio pastore: & tali pastore qui canones non ignorat: congrua pœnitentię medicina: ne si in peccato, quod F absit anima pro qua Christus mortuus est moriatur: sanguinem eius de manu vestra summus pastor requirat. verum nos deo illi inspirante reliquere persuasimus: si tamen homo senex & pauper in aliquo se recipi intra diœcesim vestram sanctorum conuentu, vestro obtinere potuerit interuentu. Plenum vos dierum suscipiat dies vna illa melior in atriis domini super mulia: sancte ac venerabilis pater.

Ad Henricum Virdunensem episcopum, Epistola LXII.

DOmino Henrico dei gratia Virdunensi episcopo: frater Bernardus dictus abbas de Claraualle, salutem & orationem. Hæc muliercula quam ecce iam multis annis, multis & perplexis peccatorum nodis satanas alligauit: super statu salutis suæ, nostræ paruitatis consilium expetiit: & tale accepit vt post multum videlicet ac diuturnum erratum ad proprij pastoris sinum profuga ouicula fideliter recurreret: qui vtique eo citius ac solicitius inopi ferret opem quo se certius atq; districtius de sibi commissa, agno qui pro ipsa mortuus est, redditurũ nouit rationem. Nostrũ fuit deuiantẽ corrigere: vestrũ sic peccatricẽ nõ despicere: imò pœnitentẽ suscipere: & si vera est suæ quã nobis exposuit felicitatis historia: aut viro suo priori si adhuc

G viuit reconciliare, aut ſi ille noluerit, ſicut hanc innuptã, ſic illum cogere abſque vxore manere. Vale.

Ad eundem, Epiſtola LXIII.

SVper his quæ à nobis veſtræ excellentiæ placuit ſciſcitari, aut nos fallimur, aut ille qui ea vobis retulit, fallit. Si quid tamen fuit, ſuſpectam quippe meam habeo quam noui labilem memoriam, ne tãtam in fratre qui hæc loquitur ſuſpicer falſitatẽ, hoc me certiſsime ſcire cõfido, & vos indubitãter credere volo nemini me ſuper nomine veſtro reprehenſionis aliquando vel accuſationis verba feciſſe vel iniunxiſſe. Abſit hæc à noſtra puſillitate temeritas, vt cõtra epiſcopos & abſentes loqui, quæ ad nos non attinent audeamus, præſertim quæ nõ probauimus. Deinde q̃ noſtri notitiã dignanter expetitis, gratanter accipimus, abundantius nos & innoteſcere vobis, & vos noſcere cupientes. Qua iam ſane fiducia præſtantiæ veſtræ ſupplicamus, imò veſtram fidenter commonemus beneuolentiam, de illo loco quẽ ſub tutela veſtra, veſtro, vt aiũt, hortatu frater reuerendus & coabbas noſter dominus Guido de tribus fontibus conſtruere ſuſcepit. In illo nobis quantũ nos curatis oſtendite, & quicquid ei feceritis, nobis factũ reputate. Vale.

Ad Alexandrum Lincolienſem, Epiſtola LXIIII.

H VIro honorabili domino Alexandro dei gratia Lincolienſi epiſcopo: Bernardus abbas dictus Clareuallis, velle honorari magis in Chriſto q̃ in ſeculo. Philippus veſter volẽs proficiſci Hieroſolymam, compendium vię inuenit, & cito peruenit quo volebat. Trãſfretauit in breui hoc mare magnum & ſpatioſum, & proſpere nauigans attigit iam littus optatum, atq; ad portum tandem ſalutis applicuit. Stantes ſunt iam pedes eius in atriis Hieruſalem, & quem audierat in Effrata, inuẽto in campis ſyluę, libenter adorat in loco vbi ſteterunt pedes eius. Ingreſſus eſt ſanctam ciuitatem, ſortitus eſt cum illis hæreditatem quibus merito dicitur: Iam non eſtis hoſpites & aduenę, ſed eſtis ciues ſanctorum, & domeſtici dei. Cum quibus intrans & exiẽs tanquam vnus è ſanctis, gloriatur & ipſe cum cæteris dicens: Conuerſatio noſtra in cœlis eſt. Factus eſt ergo nõ curioſus tantum ſpectator, ſed & deuotus habitator, & ciuis conſcriptus Hieruſalem, non autem terrenę huius, cui Arabiæ mons Syna cõiunctus eſt, quæ ſeruit cum filiis ſuis, ſed liberę illius quæ eſt ſurſum mater noſtra. Et ſi vultis ſcire, Clarauallis ipſa eſt Hieruſalem, ci quæ in cœlis eſt, tota mentis deuotione, & conuerſationis imitatione, & cognatione quadam ſpiritus ſociata. Hæc rẽquies illius, ſicut ipſe promittit, in ſeculũ ſeculi, elegit eam in habitationem ſibi, eo quòd apud eam ſit etſi nondum viſio, certe expectatio verę pacis, illius vtique de qua dicitur: Pax dei, quæ exuperat omnem intellectum. Verum hoc ſuum bonum etſi deſuper accepit, in veſtro tamẽ beneplacito facere cupit, imò ſe facere confidit, ſciens vos ſapientis non ignorare ſententiam, q̃ filius vtique ſapiens ſit gloria patris. Rogat autem paternitatem veſtram, rogamus & nos cùm illo & pro illo, quatinus de præbenda ſua quod ipſe ſuis creditoribus conſtituit, immobiliter ſtare faciatis: ne in aliquo fraudator (quod abſit) debiti, & præuaricator pacti inueniatur, & ita munus cõtriti cordis quod offert quotidie, non recipiatur, dum frater quiſpiam habet aliquid aduerſus eum. Precatur deinde vt domus quam ipſe matri ſuæ in terra eccleſię conſtruxit, cum terra quam ibi delegauit, eidem matri quandiu vixerit concedatur. Hæc pro Philippo.

Reliqua hæc pauca pro vobis, ipſo quidem intimãte, imò vero inſpirãte deo adiiciẽda putauimus, hortari vos in charitate præſumentes, ne caſuri gloriã mundi quaſi ſtantẽ aſpiciatis, & verè ſtantem amittatis, nec plus vobis aut pro vobis veſtra diligatis, & ſic vos & veſtra perdatis, ne blandiẽs præſens proſperitas ſui vobis finem abſcondat, & aduerſitas ſine fine ſuccedat, ne lætitia temporalis luctum vobis ęternum & operiat quem parit, & pariat quem operit, ne mors lõge eſſe putetur, & præoccupet improuidum, & vita dum longa expectatur, cito deſerat male conſcium, ſicut ſcriptum eſt: Dum dixerint pax & ſecuritas, tunc ſubitaneus ſuperueniet eis interitus tanquam in vtero habenti, & non effugient. Valete.

Ad abbatem Aluiſum Aquiſcinti, Epiſtola LXV.

ALuiſo abbati Aquiſcinti monaſterij B. ſalutem ex corde. Retribuat vobis deus miſericordiam quam feciſtis ſancto filio veſtro Goduino. Audiuimus enim q̃ audito eiꝰ obitu, mox velut immemor priſtinę calumnię, ſed non amicitiæ, conſolatorem potius, q̃ vltorem vos exhibuiſtis. Patrem quippe vos cognouiſtis, vt res exigebat, non iudicem. Ideoq; quod pietatis, quod charitatis eſt, vt fere filio pater impendere ſtuduiſtis. Quid melius, quid laudabiliꝰ, quid vobis dignius agere poteratis? Sed quis hoc crederet? Vere nemo ſcit quæ ſunt in homine, niſi ſpiritus hominis qui in eo eſt. Vbi eſt nũc illa auſteritas, illa ſeueritas, illa indignatio quæ olim in illum lingua, vultus, oculi terribiliter oſtentare & intentare ſolebant? Ad vnum nempe nuncium de morte filij, paterna viſcera cõmota ſunt, ſubitoq; hæc omnia quæ ſimulatoria, ſed diſpenſatoria ac per hoc tranſitoria erant, diſparuerunt. Illa vero quæ vera erant, ſed latebant, charitas, pietas, benignitas, apparuerunt. Siquidem in religioſo animo veſtro miſericordia & veritas obuiauerũt ſibi, & quia nimirum miſericordia ſuperabundauit iudicio, iuſtitia & pax oſculatæ ſunt. Nam quantum mihi videor coniiciendo videre, quid animi tunc habueritis, cũ ad vlciſcendam illam quæ vobis videbatur facta iniuriam, iuſtitiæ zelo accenſa veritas ſe accingeret, illa quæ exemplo Ioſeph prudenter antea diſſimulabatur miſericordia, vltra iã latere nõ ferens, ne in hoc quidem diſſimiliter ab Ioſeph, ex abdito celatę pietatis erupit, ſeq̃ue veritati adiungẽs repreſſit motum, temperauit zelum, pacem cum iuſtitia fecit. Tunc de puriſſimo placidi pectoris fonte talium credo lympidiſſimi cogitationum riuuli ebullierũt: Quid opus eſt indignari? Miſereri potius oportet, & non obliuiſci quod ſcriptum eſt: Miſericordiam volo, & non ſacrificium, & implere quod iuſtum eſt: Soliciti ſeruare vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis, & expectare quod promiſſum eſt: Beati miſericordes, quoniã ipſi miſericordiam conſequentur. Alioquin num filius meus erat iſte? Quis vero iraſci filio poteſt? Niſi forte tunc tãtum filius meus fuit dum mecum fuit, & nõ etiam cum me deſeruit. Sed nunquid quia corpore ad tempus receſſit, etiam animo recedere potuit? Aut forte vel ipſa mors eum mihi poterit auferre? Ita ne localis corporalisve neceſſitas animorum ſe ſe amãtium libertatem anguſtat? Certus ſum quia nec locorum diſtantia, nec corporum vel mors, vel abſentia diſiungere poterit quos vnus ſpiritus vegetat, vna charitas ligat. Denique ſi iuſtorum animæ in manu dei ſunt, profecto & qui iam in ipſo depoſita carne quieſcunt: & qui ipſi adhuc in carne nõ ſecũdum carnem militamus, ſimul proculdubio ſumus. Meus ergo erat viuus, meus erit defunctus, meũ in patria recognoſcam. Si quis eſt qui de manu dei poſſit eruere, & à me illum ſeparare valebit. Itaque pro filio quidem veſtra vobis affectio ſatisfecit. Sed de nobis pater quid erit? Quæ, inquam, de nobis digna vobis ſatisfactio placebit, quibus vtiq; pro grãdi iniuria imponitis quòd à vobis recedens, à nobis receptus ſit? Quid dicam? Si dixero non recepimus (quod vtinam ſine peccato dicere poſſem) mentior plane. Si dixero recepimus quidem, ſed iuſte: excuſare me velle videor. Sed tutius reſpõ debo, peccauimus. Veruntamen quantum? Non ad defenſionem dico. A quo enim ille non reciperetur? Quis, inquã, ſanctum illum aut pulſantẽ repelleret, aut ſuſceptũ expelleret? Quis vero ſcit, ſi de veſtra abundantia noſtram deus voluerit ſupplere inopiam, vt ſcilicet vnum de multis qui forte apud vos religioſi tunc erant ad nos dirigeret, nobis quidẽ ad ſolatium: ſed nihilominus vobis ad gloriam? Filius quidem ſapiens gloria eſt patris. Denique non eum prœuenimus ſolicitando: non circunuenimus attrahendo: quo vos deſereret, vel ad nos veniret: quin potius rogantem, pulſantem, ſupplicantem non prius (deus ſcit) conſenſimus recipere: quàm remittere ad vos tentauimus. Non autem eo acquieſcente, eius nos importunitati vix tandem acquieuimus. Hominem ergo religioſum peregrinum ſolum: ſi culpa eſt quòd ſuſcepimus, & ita ſuſcepimus, non erit vobis indignum ſemel tantum commiſſam culpam talemq; culpam dimittere: cui etiã phas non eſt ne vſque quidem ſeptuagieſſepties peccantibus in vos, veniam

A veniam negare. Vt tamen noueritis q̃ non leuiter ſeu negligenter, imò q̃ non impune feramus quòd vnquã reuerentiam veſtram quoquo modo offendimus: ſæpe deum teſtor, quod corpore non poſſum, mente ad vos ſupplici tranſeo, ſæpe genibus flexis humiliter ſatisfaciens vobis aſtare me video. Vtinam ipſe qui id mihi fortaſſe inſpirat, vobis quoq; ſpiritus ſentire faciat q̃ flebilis q̃ miſerabilis tanq̃ præſens ad genua vſq; veſtra deſcendo, q̃ frequenter nudus humeros virgaſque in manibus geſtans, & quaſi ad veſtram iuſſionem vapulare paratus peto veniam, gratiam tremebundus expecto. Hæc qualiter vobis pater accepta ſint, veſtro ſi vos non grauat citius ſcire flagitamus reſcripto, vt ſic ſatis iam ſecuri de indulgentia conſolemur, ſi quo minus, magis (vt dignum eſt) humiliemur, & amplius aliquid à nobis ſi poſſumꝰ exigamus, quo dignius ſatisfacere debeamus. Valete.

Ad Gaufridum abbatem ſancti Theodorici. Epiſtola LXVI.

PRimo precor vt præſentes literas domino abbati Acquiſcinti monaſterij dirigere nõ graueris. Deinde vt ad id quod portãt, pro abſente amico præſens ſatagas cum venerit locus. Neque enim cuiuſlibet, nedum tanti patris iuſtum iniuſtúve aduerſum me debeo ſcandalum diſſimulare. Quod quàm non faciam, loquẽs
B potius quàm ſcribens ei aperire forſitan potuiſſem. Nam ſolet in talibus acceptior eſſe ſermo viuus quàm ſcriptus, & efficacior lingua q̃ litera. Oculi quippe loquentis fidem faciũt dictis, nec ita poteſt affectum exprimere digitus, quomodo vultus. Nunc autem quia abſens per me non poſſum, per te ſatisfacio quantum poſſum. Rogo ergo te, & iterum rogo, vt de regno dei quod eſt videlicet intra nos, ſcandalum auferas dum ſalubriter potes, ne ſi (quod abſit) vſque ad angelos qui vtique in fine ſeculi in id miniſterij deputandi ſunt, perdurauerit rancor, neceſſe ſit irreuocabiliter aut ambos aut alterum è nobis de medio tolli. Vnde autem ad me tu iamdudum ſcripſiſti conquerendo ſuper tribulationibus veſtris, ſcitis quia iuxta eſt dominus his qui tribulato ſunt corde. De ipſo confidite, quia ipſe vicit mundum. Ipſe ſcit inter quos habitatis, & in cõſpectu eius ſunt omnes qui tribulant vos. Ipſe exaudiet vos in abſcondito tempeſtatis, qui nunc probat ad aquas contradictionis. Valete.

Ad monachos Flauiacenſes, Epiſtola LXVII.

DOmino H. patri Flauiacenſis eccleſiæ, & fratribus qui cum eo ſunt, fratres qui in Claraualle ſiunt, ſalutem. Lectis literis veſtris veſtram reuerentiam propter quendam monachum qui apud nos eſt cõ triſtatam cognouimus. De qua veſtra triſtitia nos quoq; cõtriſtati ſumus, timentes ne non ſit illa triſtitia de qua quibuſ-
C dam dicebat apoſtolus: Contriſtati enim eſtis ſecundũ deũ. Nam ſi ſecundum deum eſſet, nõ vſq; adeo vos commouiſſet vt nos etſi vobis ignotos, fratres tamẽ veſtros, & ſi placet amicos, quos necdũ vel præſentes verbo conueneratis, vel abſentes ſcripto prœmoneratis, hac prima vice tam ſubito, tã acriter argueretis. Miramini (vt ſcribitis) q̃ fratrẽ G. ſuſcepimus, minamini niſi eum vobis cito reſtituerimus. Proponitis nobis de regula, de noto monaſterio monachum nõ ſuſcipiendum, pro conſtanti ſcilicet habentes veſtrum non eſſe ignotum. Sed quid ſi aliis notum, dummodo nobis ignotum ſit? Etſi enim, vt verba ipſa ponam religionis veſtræ ſe adeo fama effuderit, vt etiam Romæ eccleſiæ veſtræ habeatur notitia, nos tamẽ qui vtiq; multum citra Romam poſiti ſumus, neſcio quo pacto ita prœteriit, vt ne vnius quidem veſtrũ, abbatis ſcilicet vel monachorum, non ipſius veſtræ habitationis, non religionis ac conuerſationis, vſq; ad hoc tempus vel tenuem notitiã habuerimus, ſed nec aliquam aliquando mẽtionem nobis de vobis factam fuiſſe meminimus. Nec tamẽ mirum, quia & multis terrarum ſpatiis & diuerſis prouinciis & diſſimilibus linguis abinuicem diſtamus. Nec ſolum epiſcopatibus propriis abſumus, ſed etiam in eodẽ archiepiſcopatu non degimus. Putamus autem q̃ non de cuicunq; notis, ſed tantũ de nobis notis monaſteriis monachos ſuſcipere prohibemur, alioquin cum nullum monaſterium ſit quod alicui notum non ſit, nullum nobis relinquitur de quo quis regulariter ſuſcipiatur. Quomodo ergo illud implebitur quod à beato Benedicto vel præcipitur vel permittitur, peregrinũ videlicet monachum nõ ſolũ debere ſuſcipi ad habitandũ q̃ hoſpite, quanto cupit tẽpore, ſed etiam inuentum vtilẽ ſuaderi ad manendum omni tempore? Quãq̃ tamẽ nos aliter erga prædictum fratrem egerimus. Nam cum veniẽs ſe ſuſcipi à nobis humiliter poſtularet, primo quidem repulſus, deinde admonitus eſt vt ad monaſterium ſuum rediret. Sed ille non acquieſcens, in vicinam nobis eremum ſe contulit, ibique ſeptem ferme menſes nullam interim calumniam paſſus quiete habitauit. Sed cum ſibi tutũ non crederet quòd ſolus degeret, poſt primam repulſam idipſum à nobis requirere non erubuit. Rurſus nos admonentes eum de reditu, cum cauſam ſuæ ab eo diſceſſionis requireremus, abbas, inquit, meus habebat me nõ monachum ſed medicum. Cogebat ſeruire, imò ipſe ſeruiebat per me, non deo, ſed ſeculo, quando ne ſecularium maleuolentiam incurreret principum, mederi me compellebat etiam tyrannis, raptoribus, excommunicatis. Quod animæ meæ periculum cum ei, nunc priuatim, nunc palam ſuggeſiſſem, nec profeciſſem, quorundam tandẽ ſapientium virorum conſilio fretus fugio meam damnationẽ, non congregationem, perditionem, non religionẽ. Conſulite ſalutẽ quærenti, aperite pulſanti. Cuius nos videntes conſtantiã, audiẽtes cauſam & nullam contra eum calumniã, annuimus introitum, E probauimus ſuſceptum, aſtriximus probatũ, tenemus profeſſum. Nec intrare cõpulimus, nec exire cogemus. Quamuis ſi cum eiiceremus, ad vos (vt ipſe aſſerit) non rediret, ſed magis ſe adhuc à vobis elongaret. Definite ergo fratres, definite tã indebitis innoxios laceſſere iurgiis, & calſis ſcriptitationibꝰ inquietare, quia nec cumulatis etiam contumeliis prouocari poterimus vt vobis niſi quod reuerentiæ eſt reſpondeamus, nec minis his exterreri quo minus monachum teneamus, quẽ regulariter ſuſcepiſſe nos credimus. D

Ad eoſdem de eodem, Epiſtola LXVIII.

MOdeſtiæ quidem veſtræ erat ô boni fratres, ſuper querimonia veſtra priori noſtra ſatisfactione cõtentos eſſe debere, etiam ab immeritorum infeſtatione quieſcere. Sed quia prioribus malis peiora iunxiſtis, & rurſum nobis iurgiorum ſeminaria tranſmiſiſtis, quæ abſit vt germinent, ſicut nec priora germinauerũt in nobis, ne tamen non reſpondendo, culpam (quæ non eſt) cognoſcere videamur, hoc etiam ſecundo ad ea quæ procaciter obiicitis, veraciter reſpõdemus. Hæc tota noſtra culpa eſt, quãtum æſtimamus: hæc grãdis illa iniuria quam vobis fecimus: quòd monachum, ſolum, peregrinum, pauperem, miſerabilẽ: animæ ſuæ periculum fugitãtem: ſalutem ſuam ſolicitè quærentem, pulſantem, ſupplicantẽ ſuſcepimus: ſeu quòd talem taliter à nobis ſuſceptum denuo ſine cauſa non eiicimus, vt F quod ædificauimus iterum deſtruentes, præuaricatores nos conſtituamus. Hinc regulę, hinc canonum, hinc ipſius naturalis legis trangreſſores iudicamur. Opponitis enim indignantes, cur veſtrum & à vobis excommunicatum nobis ſociare præſumpſimus, quod vtique ab alio pati nolumus. Sed de excommunicatione quid reſpondebimus, quando vos inde vobis ſatisfacitis pro nobis, ſcientes proculdubio prius à nobis fuiſſe receptum quàm à vobis excommunicatum? Cũ autem prius ſuſceptus, dum tamen regulariter, fuerit: profecto non iam in veſtrum ſed in noſtrum veſtræ maledictionis ſententiam intorſiſtis. Quod ſi recte factum ſit, vos videritis. Reſtat igitur ſciendum, & hoc tantum queritur inter nos, an rationabiliter ſuſceptus fuerit. Et vos quidem quoniam de ignoto monaſterio monachum regulariter poſſe ſuſcipi negare non potestis, veſtrum nobis notum eſſe contenditis. Negamus, & non creditis. Verum ſi non creditis ſimpliciter negantibus, credite vel iurantibus. In veritate quæ deus eſt, vobis dicimus, nec nouimus vos nec noſcimus, ignotorum ſcripta ſuſcepimus, ad ignotos reſcripſimus. Senſimus quidẽ ſtimulationes & inquietationes veſtras, ſed necdum ſtimulatores & inquietatores ipſos agnouimus. Vos tamen ad conuincendum nos de ſimulata ignorantia, inuictiſsimum argumentum inducitis, non poſſe videlicet igno-

G tos esse nobis,quorum & abbatis scilicet & ipsius monasterij nomen in nostris posuimus literis,quasi mox vt rerum vocabula scimus, etiam res ipsas nouerimus. Multum ergo valet mihi Michaelis,Gabrielis, Raphaelis nomina nosse, quando ex solo auditu vocabulorum,etiam de ipsorum beatorũ spirituum cognitione iam beatus sum. Non mediocriter inquã proferi, quia didici ab apostolo Paradisum & tertium cœlũ nominare, si etiam non raptus cũ apostolo, solis ex nominibus secreta cœlestia iã noui, & audiui ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui. Stultus ego qui iam sciens nomen dei mei,nescio quid adhuc superfluo quotidie gemo, frustra suspirans & dicens cum propheta: Vultum tuũ domine requiram. Et illud: Quando veniam & apparebo ante faciẽ dei? Et ostende nobis faciem tuã & salui erimus. Sed quid est quod vobis facimus,quod nobis fieri nolum⁹? Hoc nos vtiq; nolle putatis, vt quis à nostro monasterio discedens monachus in alio suscipiatur. Vtinam omnes commissos nobis, sine nobis saluare possetis. Si quis de nostris ad vos maioris perfectionis gratia & arctioris vitæ desiderio conuolauerit, non solũ non causamur,si ei in tali studio consulitis, sed & multũ precamur vt hoc faciatis. Nec offensos nos cõqueremur, sed vel de in hoc adiutos esse fatebimur. Negatis deinde quod de vobis audieram⁹ vestro scilicet iussu vel assensu fratrẽ B. quãdiu fuit apud vos, in medicinali arte secularibus deseruisse, ipsumq; qui hoc dixit,falsitatis arguitis. Si mentitus sit nescimus, ipse viderit. Sed hæc scimus quia siue per se, vt vos fatemini,siue per vos,vt ipse testatur, hæc fecerit, in magno interim periculo fuit. Quis vero tã inhumanus qui sic periclitanti nõ succurreret si posset,non consuleret si nosset? Attamen si, vt asseritis, non compulsus obedientia, sed proprij quæstus cupiditate, ac vagandi curiositate, hac illacq; arte suam venditans discurrebat, quid causę extitit quòd à vobis discessit? An quia iam tandem censurę pastoralis districtione non ei licebat quod ante licuerat? Cur igitur cum iam apud nos esset volentes eum reuocare, ad persuadendum de reditu promisistis ei quietem in clausto, nisi quia hæc velle hominem noueratis, hæc quæsisse memineratis? At ille iam adepto apud alienos quod non potuit inter suos, ne certa pro incertis desereret, tenuit quo iam fruebatur, spernens quod sero sibi offerebatur. Desinite itaque fratres, desinite fratrem solicitare de quo non valde necesse est vos solicitos esse, nisi forte (quod absit) quæ vestra non quæ Iesu Christi sunt quæratis, & magis vestrum de illo solatium, quàm eius salutem diligatis. Nam cũ semper apud vos gyrouagus fuisset: &, vt scribitis, contra suum propositum & abbatis imperium in proprios vsus quod de arte sua conquirebat, expenderet, gaudeat qui eum diligit, quòd apud nos deo miserante sanatus sit. Testimonium enim ei perhibemus quòd nusquam modo aliqua occasione vagatur, sed quiete perseuerans in monasterio, pauper inter pauperes sine querela conuersatur, primam fidem quam quidem apud vos promisit, sed non tenuit, non irritam, vt dicitis, faciens, sed ratam integrãq; custodiens morum vtique conuersione, & obedientissima conuersatione, sine qua sese fallit qui de loci stabilitate confidit. Rogamus vos fratres, vt quiescat iam indignatio vestra, & desinat inquietatio nostra. Sinautem, facite quod vultis, scribite vt vultis, persequimini quantum vultis, charitas omnia suffert, omnia sustinet. Nobis autem decretum est ex hoc iam vos pure diligere, reuerenter suspicere, familiariter colere.

Psal.26.c *Psal.41.a.* *Psal.97.b*

H

I

Ad Guidonem abbatem de tribus fontibus,
Epistola LXIX.

2.Cor.7.c

NOnde te contristatũ cognouimus, contristatum quidem esse laudauimus, sed si non nimis. Contristatus enim (nisi fallor) quomodo ait apostolus, secundum deum, nec dubium est huiusmodi tristitiã tuam conuerti quandoque in gaudium. Itaque dilectissime, irascere & noli peccare. Peccabis autem nõ minus nimis irascendo, quàm omnino non irascendo. Siquidem non irasci vbi irascendum sit, nolle emẽdare peccatum est. Plus vero irasci quàm irascendum sit, peccatum peccato addere est. Quòd si malum est peccatum non emendare, quomodo malum non erit augmentare? Si ex rerum euentibus reatũ penderet iudicium, non foret culpanda tua etiam ingens tristitia, vbi nimirũ constitisset quòd ingens fuisset & culpa. Tanto quippe culpa grauior, quanto res sacrior appareret. Nunc vero quia rerum causa, non materia nec exitus actuum, sed intentionis propositum culpas discernit & merita, dicente domino: Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidũ erit: si nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit, in tui quoque examinatione cõmissi non tam, vt arbitror, sacrorum est attendenda maiestas, q̃ propria intentio discutienda. Porro ego & prior noster rem ipsam & intra nos pẽsantes, & intra nos conferentes, tuam quidem ibi deprehendimus ignorantiam, ministrantium quoq; negligẽtiam, sed planè nullius malitiam. Et certe optime nosti nullum esse bonum nisi fuerit spontaneum. Malum ergo poterit esse magnum, quod cõstat voluntarium non fuisse? Alioquin si quod fit à non volente, bonum quidẽ nullam gratiam, malum autẽ multã consequitur pœnã. Hoc est, si circa vnam eandẽq; causam & malũ imputatur, & bonũ non suscipitur, quisquis ita sentit, asserat si vult & q̃ non sapientia malitiã, sed malitia vincit sapiẽtiã.

Mat.6.c

K

Vt tamen faciamus satis inquietiori conscientiæ tuæ, & ne forte malum hoc mali cuiuspiam grauioris latentis adhuc in monasterio fuerit cõmonitio, pro pœnitẽtia tibi iniungimus vij. pœnitentiales psalmos quotidie vsque ad Paschia septies prosternendo te decantare, vij. disciplinas accipere. In hunc modum satisfaciat & ille qui tibi ad illã missam ministrauit. De illo autem qui sibi ante apparuerat, & oblitus est mittere vinum in calicẽ, cuius & maiorẽ in hoc æstimamus culpã, si tamẽ & tu ita putas, tuo arbitrio derelinquimus. Sane si sermo exiit inter fratres, & ipsi omnes singuli singulas accipiant disciplinas, vt fiat quod legitur: Alter alterius onera portate. Deinde q̃ comperta sero licet, negligentia, vinum fudisti in calicem super hostię sacratę particulam, laudamus, nec sub tanto articulo melius fieri potuisse putamus, arbitrantes liquorem etsi non ex consecratione propria atq; solẽni in sanguinem Christi mutatũ, sacrum tamen fuisse ex contactu corporis sacri. Aiunt tamen nescio quem aliũ aliud sensisse scriptorem, non posse videlicet absq; tribus, id est pane vino & aqua hoc sacrificium esse, ita vt si quodlibet deesse contigerit, reliqua non sanctificentur. Sed de huiusmodi vnusquisq; in suo sensu abundat. Ego autem pro meo fatuo sensu, si mihi idem contigisset quod tibi, vellem ad remedium mali vnum è duobus egisse, aut ipsum quod fecisti, aut certe ab illo loco vbi dicitur: Simili modo postea q̃ cœnatum est: verba sancta iterasse: & sic complesse quod restabat de sacrificio. Neq; enim dubitauerim de corpore iam consecrato: qui vtiq; iuxta ritum ecclesiæ didici ab ipsa quod & ipsa accepit à domino: panem scilicet ac vinũ & simul apponere: non simul tamen ex his sacra conficere. Cum ergo prius de pane corpus q̃ de vino sanguis more ecclesiastico conficiatur: si per obliuionem tardius quod posterius sacrandum est apponatur, non video quid sacris præcedẽtibus tarditas possit præripere consequẽtium. Puto enim q̃ si domino post factũ de pane suum corpus vini consecrationem placuisset aliquandiu intermittere aut certe penitus omittere: nihilominus corpus mãsisset quod fecerat: nec factis facienda præscriberent. Nec nego panem & vinũ aqua quidẽ mixtũ simul debere apponi: quin potius affero haud aliter debere fieri. Sed aliud est culpare negligẽtiam, aliud negare efficaciã. Aliud inq̃ est quod causamur nõ bene quippiã fieri: & aliud quod mẽtimur nec fieri. Hæc inter rim de hac re dixerim & sensserim absque præiudicio vel tuæ sententiæ, si quid melius sapis, vel cuiuslibet sanius sapiẽtis.

Gala.6.a

L

Ad eundem, *Epistola* LXX.

MOnsiderans miseri huius miserabilẽ conditionem, misereor quidẽ, sed vereor ne frustra. Neq; enim nõ ideo mihi videor frustra misereri, q̃ ipso licet remanente in sua miseria, mea tamen vel mihi non sit infructuosa misericordia: in quã vtiq; misericordiam non propria vtilitas inclinauit: sed intimis eã visceribus proximi miseria & fraternus dolor inflixit. Misericordia quippe affectio est quæ nec voluntate coercetur, nec rationi subiicitur: quãdo nõ eã in se quisq; ptrahit volũtario nutu: sed ipsa pias mentes

M

A mentes ad compassionẽ dolentium necessario cogit affectu: ita vt etiã si peccatum esset misereri, etsi multum vellem, non possem tamen non misereri. Potest quidẽ ratio vel voluntas affectui effectum subtrahere, sed nunquid ipsum affectũ euellere? Discedant à me qui consolantur, & dicunt quia oratio mea in sinu meo reuertetur, dũ is pro quo emissa est, nondũ conuertitur. Nec audio illos qui mihi blandientes asserunt: Iustitia iusti super eum erit, dum impius in sua adhuc impietate remoratur. Non inquam recipio consolationem vbi fratris video desolationem. Si ergo dulcissime fili, tua quoque pia mens similiter affecta est, imò quia aliter affecta non est, q̃q̃ tibi infœlix iste cunctas suæ egressionis de monasterio, & denuo regressionis, regulares vices infœliciter percurrisse videtur, quia tamẽ ipse aliter putat, non solũ patiẽter, sed etiã libenter audiendũ est quod humiliter calũniatur, si forte tã desperatę salutis reparandæ rationabilis vlla occasio inueniatur, quã (vt bene mecũ tua intelligit experientia) difficile quidẽ in cõgregatione, sed multo difficiliꝰ foris poterit obtinere. Inito itaq; omniũ fratrũ cõsilio, omnia quę in eũ fecisti iudicia diligenter retractare non dedigneris, quatenus tua humilitate eius cõtumacia sanetur, si vel sic videlicet adinueniri poterit quomodo adhuc semel regulariter suscipiatur. Nec timendum est in hac retractatione q̃ displiceat iusto ac misericordi deo, si misericordia superaltatur iudicio.

Pſal.34.b *Ezc.18.c*

B

Ad monachos eiusdem loci, *Epistola* LXXI.

QVod nondum veni ad vos, nõ putetur incuria. Curamus quidem vos tanquam viscera nostra. Si mater potest filij vteri sui negligere curã, possum & ego forsan in suspicionem duci & argui negligẽtiæ. Itaque opportunitatem expectauimus & expectamus vt cum venerimus, visitatio nostra nõ sit sine fructu. Interim de abscessu patris vestri non turbetur cor vestrum. Deus vobis prouidebit alium, sicut speramus, pro eo idoneum: sed nec istum perdetis. Nam etsi translatus est, non tamen ablatus. Tamen qui vobis fuerat specialis, erit communis & nobis. Donec ergo venio, viriliter agite, & confortetur cor vestrum, & omnia vestra in charitate fiant.

Ad Ramaldum Fusinacensem abbatem,
Epistola LXXII.

DIlectissimo suo Ramaldo B. eius non pater aut dominus, sed frater & conseruus, quod fratri charissimo, & fideli cõseruo. Primo ne mireris si terream dignitatis nominibus, cũ me ipsis rebus sentiã indignum. Et te quidem decet vt facis, sed mihi assentire non expedit. Nam si tibi obseruandum putas illud: Honore inuicem prœuenientes, & subiecti inuicem in timore Christi, si nõ frustra vtrobiq; positum est inuicem, intelligis æquè & mihi æquè vtrũq; congruere. Quòd si cogitas tibi illam regulę sententiam obseruandam: Iuniores priores suos honorẽt, mihi è regione in mentem venit ex regula veritatis: Erunt primi nouissimi, & nouissimi primi. Et qui maior est vestrũ, fiat sicut iunior. Et quãto maior es, tanto humiliate in omnibus. Et principem te constituerunt, esto inter illos quasi vnus ex illis. Et non quia dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri. Et nolite vocari ab hominibus rabbi. Et patrem nolite vocare vobis super terram. Quantũ itaq; tuis attollor fauoribus, tantum his mollibus premor. Vnde merito in psalmo non canto, sed plango: Exaltatus autem humiliatus sum, & conturbatus. Et, quia eleuans allisisti me. Sed verius fortasse proferrẽ quod sentio: quia videlicet qui me exaltat, humiliat, & qui me humiliat, exaltat. Tu me ergo potius exaltãdo deiicis, & extollẽdo premis. Sed ne ita premas vt opprimas, consolantur me hæc & his similia veritatis testimonia: quę miro modo dum reprimunt erigũt: dum deiiciũt eruditunt, ita vt vnde proiectus, inde & prouectus, tota cum hilaritate decantem: Bonũ mihi domine quia humiliasti me: vt discã iustificationes tuas. Bonum mihi lex oris tui, super milia auri & argenti. Et hoc miraculum agit sermo dei viuus & efficax, hoc illud verbũ per quod facta sunt omnia, benignissime & potentissime operatur, hoc deniq; facit iugum Christi suaue, & onus leue. Libet admirari q̃ leue sit onus veritatis. Num vere leue est quod portantẽ non grauat sed leuat? Quid eo leuius onere, quod non solum non onerat, sed & portat omnem cui portãdum imponitur? Hoc onus potuit vterum grauidare virgineum, grauare non potuit. Hoc onus ipsa quibus se præbuit sustentãdum, senis Simeonis brachia sustentabat. Hoc etiam Paulum in graui licet & corruptibili corpore positum rapiebat vsq; ad tertium cœlum. Quæro in rebus si quid forte huic exoneranti oneri simile inueniamus, occurrit mihi de pennis auium, quod vtcunq; coaptem, quæ quodã videlicet singulari modo & corpulentiorem reddũt substantiã, & agiliorẽ. Mirum opus naturæ. Vnde grossescit materia, inde sarcina leuigatur: & quantum crescit in massa, tantum decrescit in pondere. Hoc plane in pennis Christi oneris exprimit similitudinem, q̃ & ipsę ferunt à quibus ferun tur. Quid & de quadriga dicam? Hæc nimirum admota iumẽto sarcina quæ ab ipso moueri nõ poterat, auget quidem, sed portabiliorem facit. Onus oneri additur, & minus onerat. Sic & oneri grauissimo legis accedẽs quadriga euangelij, & auxit perfectionem, & difficultatem minuit. Velociter, ait, cur rit sermo eius. Sermo vtiq; ante notus in Iudæa tantum, nec se præ sui quidem grauedine valens vltra extendere, quippe qui & ipsius Moysi manus suo põdere prægranatas dimitteret, leuigatus per gratiam, & rotis euangelicis superpositus velociter in omnẽ terrã exiuit, & in fines orbis terræ celerri me peruolauit. Sed longe nimis digredior. Tu itaq; dilectissime, cessa iam indebitis me honoribus magis obruere q̃ attollere. Alioquin cœtui te inimicantium mihi amica licet vo luntate cõmisces. Ipsi sunt de quibus soleo soli deo ita conqueri in orationibus. Et qui laudabant me, aduersum me iurabant. Ad quam meam querimoniã deum audio respondentem mox & attestantẽ q̃ verax sit: Vere, inquit, qui te beatifi cant, in errorem te mittunt. Et ego: Auertantur ergo, inquã, erubescentes, qui dicunt mihi, euge euge. Quod tamen ne putetur in quoscunq; aduersarios à me quandoq; intorta maledictio vel imprecatio, exponere debeo qualiter intelligam. Precor nimirum vt quicunq; existimant de me supra id quod vident in me, aut audiunt aliquid ex me, auertantur, id est à laudibus meis in quas ignari nimie feruntur, resiliant & pedem retrahant. Quomodo? Quandoq; videlicet cognoscentes plenius quẽ immoderatius laudant, & consequenter erubescentes vel errorem suum, vel amici deprehensam inutilitatem. Et hoc modo vtrumq; nocẽtium genus, & illi scilicet qui volunt mihi mala, & me adulatorie cõmendant, & hi qui licet innocenter, tamen nocent, dum benevole quidẽ, sed nimie laudant, auertantur retrorsum, & erubescãt: hoc est tam vilis & abiectus eis appaream, quatinus pudeat eos talem ita laudasse, & sic desinant iam indiscrete laudare. Igitur aduersus vtrosq; laudatores illis me duobus munire consueui versiculis. Contra malevolos quidẽ priorem: Auertantur retror sum & erubescant qui volunt mihi mala. Contra benevolos autẽ proferens sequentẽ: Auertantur statim erubescẽtes qui dicũt mihi, euge euge. Cum ergo, vt ad te reuertar, exemplo apostoli tuæ religiositati non dominari sed congratulari tantum debeam, & iuxta verbum domini vnus sit pater noster in cœlis: nos autẽ omnes fratres simus, non immerito domini patrisq; celsa nomina quibus me honorandum, sed non onerandum putasti, scuto à me veritatis repuli congruentius pro his me fratrem nominans & cõseruum, tum propter eandem hæreditatem, tum propter equam conditionem, & ne si forte quod dei est vsurpauero mihi, audiam ab ipso: Si ego dominus, vbi est timor meus? Si pater, vbi est honor me⁹? Et patris quidem habere me erga te affectum non nego, sed authoritatem renuo. Nec enim te minore (vt existimo) q̃ paterno cõplector affectu. Hæc ergo pro tituli causa. Iam vero vt ad reliqua epistolæ tuæ respondeam, eandem quam tu de mei, possem & ego vicissim de tui absentia nõ immerito facere querimoniam, nisi quia nostris (quod ipse non negas) & affectibus & profectibus dei est præponenda voluntas. Alioquin quando ego te comitem mihi charissimum valdeq; necessarium, quippe obedientissimum in agendis, studiosissimum in inquirendis, in conferendis vtilissimum, promptissimũ in rememorandis, paterer longe fieri à me, si nõ esset Christus in causa? Beati si sic permanserimus vsq; in finẽ, semper & vbique quærentes non quæ nostra sunt, sed quæ Iesu Christi.

Rom.12.c *Ephe.5.d*

C

Matt.20.b *Luc.22.c.* *Eccli.3.c* *Eccli.32.a* *1.Cor.1.d* *Matt.23.a* *Ibidem.* *Pſal.87.b* *Pſal.101.b*

Pſal.118.i.

Pſal.34.d

F

Ibidem.

2. Cor. 1.d

Ad eundem, Epistola LXXIII.

DLangis dilectissime fili R. super multis tribulationibus tuis: piisque querimonsis me quoq; excitas ad plangẽdum. Nec enim te dolẽte possum nõ dolere, nec nisi molestus & anxius tuas molestias & anxietates audire. Verum quia hæc ipsa mala quæ te inuenisse causaris, & ego præuideram, & tibi si recordaris prædixeram, puto leuius te præsenta portare debere: & mihi vnde parcere potes, molestum non esse. Satis nanque & plusquam satis crucior te carendo, te non videndo, te dulcissimo mihi solatio nõ fruendo: ita vt pene pœniteat me q̃ te elongauerim à me. Et licet charitas hoc cogeret: quacunq; tamen necessitate quo te non videã missum, plango te tanq; amissum. Cum ergo super hoc etiã velut quodam tuæ pusillanimitatis baculo me percellis, qui mihi debueras esse baculus sustentationis, tristitiã super tristitiã ingeris, & cruciatũ cruciatibus addis. Etsi mihi piũ est nullas tuas angustias dissimulare: tibi tamen durum est sic affecto cunctas indicare. Quid enim necesse est satis solicitum amplius solicitare: & absentia filij saucia patris viscera grauioribus torquere doloribus? Onus meum tibi partitus sum vt filio, vt necessario, vt fideli coadiutori meo. Vide quomodo te oporteat paternam portare sarcinam. Si enim sic portas vt me non alleues, sed magis premas, tu quidem es oneratus, sed ego non, sum exoneratus. Hoc autem onus animarum est, & infirmarum. Nam quæ sanæ sunt, portari non indigent: ac per hoc, nec onus sunt. Quoscunque igitur de tuis inueneris tristes, pusillanimes, murmuriosos, ipsorum te patrem, ipsorum te noueris esse abbatem. Consolando, exhortando, increpando agis opus tuum, portas onus tuum, & portando sanas quos sanãdos portas. Si quis vero ita sanus est, vt magis iuuet te, q̃ iuuetur à te, huius te non patrem, sed parem, comitem, non abbatem agnoscas. Quid igitur causaris te aliquorum qui tecum sunt, magis grauari consortio, quam frui solatio, cũ solus omnium omnibus datus sis solatium, tanquam omnibus sanior, omnibus fortior, qui omnibus sufficias per dei gratiã solatiari, & à nemine omnium indigeas confortari? Denique inquantum grauaris, intantum lucraris, & inquantum iuuaris, intantum tua tibi præmia minuis. Elige ergo quos eligas, an qui grauando iuuant, an qui iuuando grauant. Hi tibi promeritores, illi fraudatores meritorum existunt. Nam qui socij laboris, proculdubio & mercedis participes erunt. Sciens ergo te missum iuuare, non iuuari, illius te agnosce vicarium qui venit ministrare, non ministrari. Plura tibi ad tui consolationem scribere volebam, sed non fuit necessarium. Nam quid opus est verbis superfluis mortuam chartam implere, vbi viua præsens loquitur? Viso siquidem priore, puto quòd ista tibi sufficiant, & ad eius præsentiam spiritus tuus reuixerit, ita vt iam consolationem scriptorum non requiras, cui interim licet verborum illius solatio releuari, in quo & per quem meum quoque spiritum, quem tibi in tuis literis misti postulasti, siquo modo tamen mittere potui, missum esse non dubites: cui quippe, vt bene nosti, idem mecum consiliũ, eadem solet esse voluntas.

Ad eundem, Epistola LXXIIII.

SPerabam charissime, aliquod me percepturũ meæ pro te solicitudinis remedium, si tua te non indicante nescirem incommoda. Vnde & in alia epistola memini me ad te sic inter cætera scripsisse. Etsi inquam mihi pium est nullas tuas angustias dissimulare, tibi tamen durum est sic affecto cunctas indicare. Sed ecce vnde meas mihi curas credidi leuigari, inde fateor ampli⁹grauari me sentio. Nã ante quidẽ sola quę te innotescẽte perceperã, aut dolebam aut metuebam. Nunc autem quid vnquam mali cuenire potest quod ego non metuam? Imò iuxta tuum Ouidium: Quando ego non timui grauiora pericula veris? Ego quippe suspectus omnia, quo incertus de omnibus, veram sæpe de falsis tristitiam contrahere cogor. Mens siquidem quam semel affecerit charitas, sui iuris esse non sinitur. Metuit quod nescit, dolet quod non oportet, solicitatur plusquam voluerit, & vnde noluerit: compatitur nolens, miseretur inuita. Et quia vides fili nec meã meticulosam industriã, nec tuam piam prudentiam in hac parte prodesse mihi: iam, quæso, noli celare quæ circa te aguntur: ne vnde te mihi parcere pũtas, magis affligas. Opuscula mea quæ habes, da operam cum opportune potueris, vt habeam.

Ad Artaudum Eultariensem abbatem, Epistola LXXV.

QVicquid gratiæ & dilectionis sibi impendere possunt absentes amici, puto & me debere tibi: & mihi deberi à te, non solum ob consortium propositi & professionis, sed etiam ex debito nostrę inuicem pristinę societatis. Quæ tam grata vtrique, tamq; debita deuotio, quantum in vnoquoq; nostrum ferueat, in nullo eui dentius agnoscere seu innotescere possumus, quam si alterutrum non celemus si quid forte de alterutro quod nõ deceat audimus. Audiui autem ego de te, q̃ de sancto conuentu tuo abbatiam in Hispania constituere velis. Quod mihi nimirum in magnam admirationẽ venit, quid causę videlicet sit, quid consilij, quidve vtilitatis, quòd filios tuos exulare cupis: in locum vtiq; tam longinquũ: tanto sumptu & labore & quærendum & ædificandum: cum prope te habere possis, vbi eos colloces, iam ædificatum & bene præparatum. Nec enim (vt reor) hinc te excusare potes quòd locus ille tuus non sit: cũ certissime sciam, q̃ facillime si vis tuus esse possit. Nunquidnam abbas dominus P. qui illum tenet, tibi requirenti negaret? Imò si velles accipere, gratissimum haberet: non quia bonus non est, sed quia sibi, vt scis, opus non est. Timendum val de tibi pariter & mihi, ne si solicite in operibus nostris non seruamus quod apostolus dicit: Nemo adolescentiam tuam contemnat, citius quia iuuenes sumus de leuitate notemur. Sed confido quia tu consultius ages: & locum qui vicinior etiam constructus est, eliges: quem amico quidem tenenti, nosti oneri esse, tibi autem necessarium fore.

Ad eundem, Epistola LXXVI.

VNde placuit tuæ dignationi fratrem hunc nostram paruitatem consulere: sic nos quod nobis visum fuit, noueris consilium dedisse, vt saniori non præiudicaueritis. Ne ergo rerum quas scis, superflua narratione te grauemus, hæc est summa cõsilij. Periculosum quidem est, & fortassis illicitum: hominem post diutinam in domo & habitu religionis conuersationem ad seculum redisse: quiq; prius & adhuc priore vxore viuente ac consentiente fortissime ac diutissime continentiam tenuit, secundis rursus amplexibus se ineptissime atque inhonestissime implicuisse. Quia tamen publice ac solenniter iuxta morem cæterorum hominum, & sine querela vel calumnia ipsum qualecunque coniugium celebratum fuit: non nobis videtur tutum, illum illam non consentientem dimittere nisi prius episcopalis authoritatis vel consilio fretum vel imperio, aut certe ecclesiastico canonicoque iudicio. Quoniam vero hoc tam grande hominis periculum ad te nimirum non minima ex parte respicere credimus (ex eo quippe quòd volentem ac flagitantem suum confirmare propositum, nimis suscipere distulisti, occasione sumpta, diabolus in hæc eum mala præcipitauit) omnino ex charitate suademus & consulimus vt quacunque industria, quocunque sumptu vel labore potes miserum omnimodo satagas liberare: conueniendo scilicet aut mulierem vt illum sponte dimittat, & continentiam promittat, aut episcopũ vt ambos vocari iubeat, & quod recto posse fieri credimus iudicio, separet.

Ad magistrum Hugonem de sancto Victore, Epistola LXXVII.

SI tibi videor tardius rescripsisse: scito me tarde quoque accepisse ad quod rescribere. Nam quod miseras: nõ continuo ad me vsq; perlatum est, sed Pontiniaci diu ante retentum. Porro vbi accepi, moram minime feci in rescribendo. Cæterum id breuius q̃ tua forte deposcebat intentio, sed non plane quãm mea occupatio sineret. Curaui tamen ne te vtcunque lateret quicquid super interrogatis ego sentirem, tuo sane eadem mea sensa & ocio & ingenio plenius astruenda relinquens, si ita oportas &

tas & congruas authoritates quibus facile id possis. Is ergo cuius me respondere assertionibus iubes: & nomen taces, tibi nouerit à me super consultis quod sentio dictum, non sibi contradictum, etiã si quid aliter ab ipso sapimus. Nam si verum nos sapimus, veritas ei contradicit, non nos. Sed enim si nõ confunditur acquiescere veritati, & veritas cum eo sapit, & nos. Sin autem, seruum dei tamen non oportet litigare: sed magis patientem esse ad omnes. Ideoque non quærimus pu- 2.Tim.2.d gnas verborum, nouitates quoque vocum iuxta apostolicam doctrinam euitamus. Patrum tantum opponimus sententias, ac verba proferimus, & nõ nostra. Nec enim sapientiores sumus quàm patres nostri. Abundet sane in suo sensu qui vult quantum vult, dummodo nos patiatur in scripturarum sensibus abundare, quomodo dicit apostolus: Non quòd sufficien- 2.Cor.3.b tes simus cogitare aliquid à nobis, tanquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Scribis itaque quendam asserere (nescio quem: nam non nominas) ex quo primum dictũ Ioan.3.a. à domino legitur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ intrabit in regnũ cœlorũ, ex eo neminẽ absque eodem percepto actualiter visibili sacramẽto, vel eius vice martyrio, vllatenus potuisse saluari, sed etsi forte illud quispiam cum vera fide & contritione cordis expeteret, sed præuentus mortis articulo assequi quod cuperet non valeret, tamen omnino damnari. Vbi primo de temporis quidem præfixione durum nimis austerumq; videtur, vt videlicet verbũ absconditum palam iam noceat, & ante iudex feriat quàm minetur: quodq; interim in tenebris loquitur & in aure saluator, nõdum quidem saluet, quia nondum apparet, & iam mundũ impleat condemnatis. Ita ne ergo verbum salutis, & præceptũ vitæ nõ prius vitam restituere valuit q̃ mortem inflixerit, idque eo innocentibus quo & nescientibus adhuc voluntatem domini sui? Num gentem ignorantem & iustam, vt cum ethnico loquamur, debuit interficere deus? Quis ita sapiat? Nõ equidem vitæ concordat authori, morte quidem quam exterminare venerat, vti mox in initio viarum suarum ad præiudicium seculi, cœleste adhuc recentissimum ignorantis edictũ. Nephas est profecto sentire de omnium largitore bonorum q̃ tam malum principium dederit adueniens. Minime prorsus id ego cuipiã de Christo assenserim, quod magis ab antichristo merito formidatur, quia videlicet & ipse parauerit sagittã suam in pharetra, vt sagittaret in obscuro rectos corde. Quanti namq; interim toto orbe non baptizati moriuntur, profecto ignorantes quid cum Nichodemo Iesus noctu secretoque confabuletur? Quid ergo? Necdum lex promulgatur, & iam præuaricantes tenentur? Et quomodo, inquit, credent in eum quem non audierunt? Quomodo vero audiẽt Rom.10.c sine prædicante? Quomodo autem prædicabunt nisi mittantur? Necdum iniuncta, necdum vulgata, necdum audita prædicatio est, & iuxta pigri ac neq̃ serui sententiam tam durus est dominus, vt necdum sata iam metere velit, & non sparsa colligere? Absit. Sed audi magis huius rei veritatem. Qui vnus est magister in cœlo & in terra, ei qui magister tantũ in Israel erat, familiari priuatoque colloquio tradebat quod traderet, docebat quod doceret, non quod exigeret & ab absentibus, non vnde præscriberet & his qui non audierant. Valde quippe iniuste exigitur obeditio, vbi non præcesserit auditio. Neque enim tale est hoc, quod & absque promulgatione naturalis lex ignorare non sineret, quale verbi gratia Tob.4.e illud est: Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Factitium enim magis quodammodo est, & non naturale mandatũ. Quenam enim natura seu ratio docet internam æternamque salutem, mortalium neminem posse percipere, cuius foris corpus perfusum visibili non fuerit elemento? Sacramentum dei altissimi est suscipiendum, non discutiendum, venerandum, non diiudicandum, fide fortitũ, non innatum, traditione sanRom.10.c citum, nõ adinuentum ratione. Porro fidem necesse est vt auditus præcesserit, dicente apostolo: Ergo fides ex auditu. Quod ergo omnino sciri non poterat si non audiretur, quo pacto quęso exigi debeat & anteq̃ audiretur? Vide autẽ quomodo hoc refugit apostolus, & de solo auditu conuincit incredulos. Sed dico, inquit, nunquid non audierunt? Ac si di- Psal.18.a cat. Excusari poterant, si non audissent. Vbi enim nõ est lex, nec præuaricatio. Nunc vero cum in omnem terram exierit sonus prædicantium, & in fines orbis terræ verba eorũ: quia D dissimulari iam non valet auditus, profecto inexcusabilis est & contẽptus. Multa profecto scienda nesciuntur, aut scientia incuria: aut discendi desidia, aut verecundia inquirendi. Et quidem huiusmodi ignorantia non habet excusationem. Sed nunquid forte tale est hoc quod inquisitum humano possit addisci magisterio? Homo hominis nisi ipso indicante nõ intelligit cogitatum, quanto minus diuinum quis poterit inuestigare consilium: nisi cui ipse voluerit reuelare? Audi denique ipsum: Si non venissem ait, & locutus eis non fuissem: Ioan. 15. d peccatũ non haberent. Non dicit simpliciter, & locutus non fuissem, sed interserẽs eis, & locutus eis, inquit, non fuissem: ostendens sine dubio non ante censeri inexcusabiles de contemptu, quàm ad ipsorum vsque notitiam iussio perueniret. Nam si locutus quidem fuisset, sed non eis, inobedientiæ culpam ignorantia nihilominus excusaret. Nunc autem, inquit, quoniam locutus sum eis, excusationem non habent de peccato suo. Vnde & aiebat: Ego palam locutus sum mundo, & Ioan.18.d. in occulto locutus sum nihil. Non q̃ suos domesticos multa in occulto priuatimq; non docuerit, sed q̃ tanq̃ nihilum interim reputaret, & nec pœnam nec præmium ea augere quæ in secreto tradebat iudicaret, donec de medio fierent, & p- dirẽt in lumine. Denique & dicebat: Quod dico vobis in te- Mat.10.c nebris, dicite in lumine, vt merito videlicet iam audientibus obedientiæ vel meritum asscriberet vel contemptum cum in E medio proferrentur. Item, qui vos audit, inquit, me audit, & Luc.10.c qui vos spernit, me spernit. Ac si diceret: Iudicium meum inter obedientes & contẽnentes, nõ de mea secreta traditione, sed de vestra publica prædicatione pendebit. Sed forte aliquis dicat eos quidem qui non audierunt, etsi non de contẽptu iudicari, damnari tamen propter originale peccatum, à quo vtique nisi per lauacrum emundari minime potuerunt. At vero quis nesciat & alia præter baptismum contra originale peccatum remedia antiquis non defuisse temporibus? Abrahæ quidem & semini eius, circuncisionis sacramentum, in hoc ipsum diuinitus traditũ est. In nationibus vero quotquot inuenti fideles sunt: adultos quidem fide & sacrificiis credimus expiatos, paruulis autem etiam solã profuisse imò & suffecisse parentum fidem. Porro hoc ita vsque ad baptismi tempora perduraſſe, quo vno substituto, vacasse cætera. Quærimus itaque baptismi tempus ex quo cœperit. Ex quo, Ioan.3.c inquit, primum dictum est: Nisi quis renatus fuerit &c. Tene ergo firmiter dictum hoc ad Nichodemum vtiq; amicum Iesu, occultũ tamen propter metum Iudæorum, occultumque illud de nocte requisisse colloquiũ. Quanta autẽ putas obisse interim, vt de gentibus taceam, milia circuncisorum, cũ necdum in lucem prodierit quod de baptismo tunc in tenebris dicebatur? Quid ergo? Damnatos illos omnes dicimus, quia baptizati non sunt? Fit ergo iniuria antiquo illi dei æquẽ mã F dato, si nouo adhuc furtiue quodammodo superueniente, nõ tamen subueniente, illud ita subito euanuisse putetur vt prodesse deinceps non valeret. Et quidem q̃ longe post putas publice prædicatum & clamatum super tecta fuisse: Si circunci- Gala.5.d damini, Christus vobis non proderit? Quomodo deinde sta- Matt.11.d bit illud, quia à diebus Ioannis Baptistæ regnum cœlorum vim patitur, si præcipue tunc temporis contigisse constiterit huiuscemodi à regno violentam interclusionem, qualis quidem nec ante fuerit, nec post futura sit? Sancito quippe nouo mysterij decreto, sed adhuc secreto: quisnam, quæso, morientibus interim ad regnũ patet accessus, dum & vetus iam deficit, quoniam à nouo excluditur: & nouum tamen non subuenit, quoniã dum nescitur non percipitur? O infœlicissima illa tempora: quæ sola à seculis omni penitus salutis remedio vacua transierunt, dum & circuncisio quæ illo vsque viguerat, prodesse iam subripiente baptismate non auderet: & baptisma quoniam adhuc lateret non succurreret. Forsan dormiebat eo tẽpore deus, nec fuit interim qui redimeret, neq; qui saluum faceret. Satis profecto ex his quantum reor apparet quòd damnatio non baptizatorum, & frustratio circuncisorum: & euacuatio sacrificiorum quæ forte contra originale peccatum ritus obseruabat antiquus: generaliter iam tũc minime cœperit quando Nichodemo clam dictum est: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: non intrabit in re- Ioan.3.d gnum

G gnum cœlorum, sed nec quando apostolis palam iniunctum
Mat. 28.d est: Ite & docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Sed ex eo tempore tantum cuiq; cœpit antiqua obseruatio non valere, & nõ baptizatus quisque noui præcepti reus existere, ex quo præceptũ ipsum inexcusabiliter ad eius potuit peruenire notitiã. Sane paruulis & necdum ratione vtentibus, quia sola nocere creditur peccati contagio, non etiã mandati præuaricatio, tandiu credendum est antiqua valuisse sacramenta, quandiu palam interdicta non fuisse constiterit. An vero vltra, penes deũ est, non meum diffinire. Porro in maiori ætate quisquis post vulgatum vbiq; baptismi remedium renuit iam baptizari, gerali originaliq; maculæ addit & ex proprio crimen superbię, duplicem secum portans iustissimę damnationis causam si sic de corpore exire contigerit. Tamẽ si ante exitum resipuerit, & voluerit & petierit baptizari, sed mortis præoccupatus articulo forte obtinere nequiuerit, dum non desit fides recta, spes pia, charitas syncera, propitius sit mihi deus, quia huic ego ob solã aquã si defuerit, nequaq; omnino possum desperare salutem, nec vacuam credere fidem, nec confundere spẽ, nec excidere charitatem, tantum si aquam non contemptus, sed sola (vt dixi) prohibeat impossibilitas. Si quis aliter sapit, viderit vnde sibi quod asserit persuaserit, nam me non facile fateor assentire si non firmior induxerit vel ratio ad intelligendum, vel ad credendum authoritas. Sed miror admodum si nouus iste nouarum inuẽtor assertionum, & assertor inuentionum, inuenire in hoc rationem potuerit quę sanctos patres latuerit Ambrosium & Augustinum, siue authoritatẽ eorundem authoritate potiorem. Nam si nescit, vterq; idem profecto sensit quod fatemur sentire & nos. Librum certe Ambrosij de morte Valentiniani legat si non legit, recolat si iam legit, nõ dissimulet si recolit, & aduertet sine dubio sanctum, homini non baptizato & mortuo fideliter de sola fide salutem præsumere, & tribuere indubitanter bonę voluntati quod defuit facultãti. Legat & Augustini contra Donatistas de vnico baptismo librum quartũ, & se vel agnoscat imprudenter deceptum, vel probet impudẽter obstinatum. Baptismi, inquit, vicem aliquando implere passionẽ, de latrone illo
Luc.23.f cui nõ baptizato dictum est: Hodie mecum eris in paradiso: beatus Cyprianus non leue documentum assumit. Et addit. Quod etiam atq; etiam considerans, inuenio, inquit, nõ tantum passionem pro nomine Christi, id quod ex baptismate deerat posse supplere, sed etiam fidem conuersionemq; cordis si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustiis temporum succurri non potest. Et infra. Quantum itaq; ait valeat etiam sine visibili sacramento baptismi quod ait apostolus: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit
Rom.10.c ad salutem, in illo latrone declaratũ est. Sed tunc, inquit, impletur inuisibiliter, cum mysterium baptismi nõ contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. Et quidem non ignoro retractare ipsum id quod posuerat testimoniũ de latrone, minusq; idoneum ad comprobandam illam sententiã confiteri, eo q; sane incertum sit vtrumnã fuerit baptizatus. Cæterum sententiã & audacter prosequitur, & multipliciter confirmat, nec vspiam (nisi fallor) retractasse reperies. Itẽ in alio loco Augustinus cum aliquos præmisisset quos scriptura commemorat inuisibiliter quidem non tamen etiam visibiliter sanctificatos, tandem infert. Ex his colligitur aut inuisibilem sanctificationẽ quibusdam assuisse & profuisse sine visibilibus sacramentis, quæ pro temporũ diuersitate mutata sunt, vt alia tũc fuerint, & alia modo sint. Et paulopost. Nec tamen, inquit, visibile sacramentum omnino contemnendum, nam contemptor eius inuisibiliter sanctificari non potest. Vbi satis euidenter ostendit fidelem & conuersum ad dominum, non si nequiuerit, sed si contẽpserit baptizari: fructu priuari baptismatis. Ab his ergo duabus columnis (Augustinum loquor & Ambrosium) crede mihi difficile auellor. Cum his inquam me aut errare, aut sapere fateor: credẽs & ipse sola fide hominem posse saluari, cum desiderio percipiendi sacramentũ: si tamen pio adimplendo desiderio mors anticipans, seu alia quæcunq; vis inuincibilis obuiarit. Vide
Mar.16.d etiam ne forte ob hoc saluator cum diceret: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: caute & vigilãter non repe-

tierit. Qui vero baptizatus non fuerit, sed tantum, qui vero, K
inquit, non crediderit, condemnabitur. Nimirum inuenis solam interdum fidem sufficere ad salutem, & sine ipsa sufficere nihil. Quapropter etsi martyrium vicem baptismi posse implere conceditur, non plane hoc facit pœna, sed ipsa fides. Nam absque ipsa quid est martyrium nisi pœna? Quæ ergo martyrio præstat vt absque vlla dubietate pro baptismate reputetur, ipsa ita infirma & imbecillis per se erit, vt quod dare alteri valet, sola non valeat obtinere? Et prorsus sanguinis pro Christo effusio magnæ cuiusdam fidei indubitata probatio, non deo tamen, sed hominibus. Sed quid si deus qui perfecto ad probandum quod vult, nullis indiget experimentis, æquè magnam in corde cuiuspiam in pace morientis inspicit fidem, martyrio quidem non interrogatam, martyrio tamen idoneam? Si recordatus fuerit homo necdum se salutis percepisse mysterium, & dolens pœnitensque toto desiderio expetierit, sed assequi mortis celeritate præoccupatus nequiuerit, damnabit fidelem suum deus, damnabit inquam hominem pro se etiam paratum mori? Paulus dicit: Nemo potest *1.Cor.12.d*
dicere dominus Iesus, nisi in spiritu sancto. Hunc ergo qui in articulo mortis non solum inuocat dominum Iesum, sed ipsius quoque toto desiderio expetit sacramentum, dicemus aut non loqui in spiritu sancto, & falsus erit apostolus, aut & cum spiritu sancto damnari? Saluatorẽ habet habitantem per fidem in corde, & in ore per confessionem, & cum saluatore L
damnabitur? Pro certo cum non aliunde martyrium nisi ex fidei merito illam obtinuerit prærogatiuam, vt singulariter vice baptismi secure suscipiatur, non video cur nõ, ipsa æquè & sine martyrio apud eum tantundem possit, cui & sine martyrij probamento proculdubio innotescit. Possit sane tantũdem dixerim quantum ad salutis spectat obtentum, non autẽ ad meriti cumulum, quo indubitanter martyrium antecellit.
1.Ioan.3.e Legimus: Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et itẽ:
Matth.5.d Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mœchatus est in corde suo. Quid planius quàm q̃ voluntas pro facto reputetur vbi factum excludit necessitas? Nisi forte putetur in malo quàm in bono efficacior inueniri voluntas apud deum qui charitas est, & promptior esse ad vlciscendum q̃ ad remunerandum misericors & miserator dominus. Quomodo is qui alieno debito se teneri forte in extremis positus recolit, si desit vnde persoluat, sola nihilominus pœnitẽtia & cordis contritione obtinere veniam creditur, ne iam pro eo dãnetur, sic sola fides & mentis ad deum conuersio sine effusione sanguinis & sine perfusione aquæ salutem sine dubio operatur volenti sed non valenti prohibente articulo baptizari. Et sicut nulla illi pœnitentia remittitur peccatũ, si cũ possit non restituit ablatum, sic & huic nulla proderit fides si cũ possit non percipit sacramentum. Quanquam & fidẽ con-
M uincitur non habere perfectam si negligit. Vera enim & plena fides vniuersa præcepta complectitur. Est autem hoc vnũ, ipsumq; præcipuum ex præceptis. Merito ergo non fidelis, sed plane rebellis atque contemptor reputabitur quisquis obedire renuerit. Quomodo denique fidelis, qui dei contemnit sacramentum? Sane infantes quia hanc prohibente ætate non possunt habere fidem, hoc est cordis ad deum cõuersionem, consequenter nec salutẽ si absque baptismi perceptione moriuntur. Non quòd vel ipsi quando baptizantur, fide omnino careant, sine qua impossibile est vel ipsos placere deo, sed saluantur & ipsi per fidem, non tamen suam, sed alienam. Dignum nempe est & ad dei spectat benignitatem, vt quibus fidem ætas denegat propriam, gratia prodesse concedat alienam. Nec enim omnipotentis iustitia propriam putat ab his exigendam fidem, quos nouit propriam nullam habere culpam. Porro aliena opus est fide, cum sine sorde non nascantur aliena, quatinus nec à paruulis alienum sit quod deo-
Actor.15.c mnibus generaliter dicitur: Fide mandans corda eorum. Nec dubium q̃ macula contracta ab aliis, aliorum quoq; fide valeat vel debeat emundari. Hæc sunt quippe iudicia diuinę iu-
Psal.118.g stitiæ, in quibus exultans sanctus Dauid, memor fui, inquit, iudiciorum tuorum à seculo domine, & cõsolatus sum. Hucusque de his. Asserit præterea, vt dicis, ille quem dicis, omnes antiquos iustos, quotquot videlicet Christi aduentũ prœcesserunt, tantam omnino habuisse prescientiam futurorum,

quantam

A quantam nos qui post sumus, præteritorum scientiam: ita vt nullus vel simplicium iustorum aliquid prorsus ignoraret ex omnibus quæ modo nobis euangelica pandit historia. Verbi gratia. Verbum incarnatum, partum virginalem, doctrinam saluatoris, miracula, crucem, mortem, sepulturam, descensum ad inferos, resurrectionem, & ad cœlos ascensionem, sic omnino omnibus illorum temporũ iustis & aperte omnia & distincte singula fuisse præcognita: quemadmodũ suo sunt tempore post exhibita, & modo cognita nobis: adeo vt nec iusti fuerint nec salui sint quibus ita clara omnia & perspicua nõ fuerunt. Et id quidem falsum. Verum ad refellendum tu tanta in tua epistola posuisse videris, vt nil addendum penitus putem: & pene quid addi possit, non inueniam. De hominẽ tamen qui ista loquitur, pace ipsius dico paucis quod sentio. Videtur plus nouitatis curiosus, q̃ studiosus veritatis, grauarique de omni re sentire cum aliis, & dicere quod aut solus nõ dixerit, aut primus. Vnde fit vt in his quæ sentit & loquitur, modum omnino tenere aut ignoret aut dissimulet. Ecce enim & in hac assertione sua dum pares in scientia facit omnes qui ventura sperabant, iis qui præterita legunt: deum profecto aut nimis parcum prædicat, aut nimis largum: oculum discretionis ex nulla parte aperiens. Aut enim numerum electorum illius temporis sub paucitate redigit rarissimorũ
B spiritualium quos pro suæ sanctitatis speciali excellentia insignes illustres q; illis temporibus extitisse, ac singulari munere spiritus singula vti ventura erant præuidere certissime potuisse scriptura commemorat: & sic nimis abbreuiat manũ dei: dum præter paucos illos perfectissimos neminem eo tempore putat potuisse saluari: aut certe si & illa tempora multitudinem saluandorum etiam præter istos habuisse non diffitetur, magnam sed inauditam diuini muneris largitatem veteri populo collatam asserit: si quidẽ omnem multitudinem omnia quæ de mysterio nostræ redemptionis superius enumerata sunt, liquido prœcognouisse constiterit. Cum enim ex his quippiam tunc nec scriptum manifeste, nec publice prædicatum fuisse manifestum sit: restat vt fateamur omnia omnibus per spiritum reuelata fuisse: & sic omnes spirituales, omnes perfectos, omnes extitisse pphetas, quotquot ab aduentu domini retro iusti & salui fuerunt. Fuit itaq; antiquis tẽporibus aut perrara salus, aut nimium numerosa perfectio. Quorum quidẽ quodlibet sapere, discretionis terminos excedere est. Quòd si videtur tolerabilius, imò & deo iustius iudicatur, replesse potius & ditasse secula illa multitudine perfectorum, quàm saluandorum tanta fuisse paucitate contentum, quatinus & salui non pauci tunc fierẽt, & omnes nihilominus repleti spiritu prophetico necdum reuelata mysteria iam tunc penetrarẽt: si inq̃ hoc recipitur, benedicimus
C quidem deum in donis suis: sed quid tẽpori gratiæ reseruatum sit, non videmus: nisi q̃ tempus gratiæ illud potius iuxta sententiã hanc fuerit appellandum, in quo tot & tãtæ dei populo diuitiæ spiritus affluebant: vt illud prorsus incredibili fœlicitate cerneretur impletum quod Moyses optabat cum
Num.11.f diceret: Quis dabit vt omnes prophetent? Quæso quid simile attulit euangelium? Frustra gloriatur Paulus de primitiis spiritus quas se putat cum suis coapostolis accepisse: cum nil
1.Cor.12.d tale in diebus suis potuerit experiri. Deniq; aiebat: Nunquid omnes prophetæ? Frustra inq̃ gloriatur de euãgelio suo quia
Gala.1.d non ab homine neq; per hominem illud acceperit, sed quasi speciali quadam prerogatiua per reuelationem Iesu Christi: cum & ante ipsum per spiritum fuerit etiam populis reuelatum. Sed nec apostolus Petrus profecto debuit propheticũ
Actor.2.c illud ad sua tempora retorquere: Effundã de spiritu meo super filios & filias vestras: & prophetabunt filij vestri & filię, si abundantior iam præcesserat transactis seculis effusio spiritus. Aut certe propheta, vel potius in propheta deus, si vere illa tempora apostolica cum hoc diceret intuebatur, non plane effundam sed subtraham magis de spiritu meo dixisse debuerat. Quid enim? Si filiis euangelij omnes veteres iustos pares facimus in scientia, nunquid non & superiores in gratia consequenter fateri necesse est, vtpote quos non lectio sicut nos, aut prædicatio, sed ipsa vnctio docuerit omnes de omnibus? Esto tamen, toleremus nos nostram iniuriã, & apostoli quoq; suam, vt & ipsis minimi etiã antiquorum iustorũ

comparentur in scientia, præferantur in gratia. Sed est sane D
quod vllo omnino pacto merito non ferimus, vt dominus videlicet gloriæ sentiatur vel falli vnq̃ potuisse, vel fallere voluisse. Qui quidem ipse protestatus est, inter natos mulierũ *Mat.11.b*
maiorem Ioanne Baptista non surrexisse. Vide autem si non vere falsum fateri cogimur veritatis hoc testimonium, si tantum tribuamus veteribus quantũ nec Ioanni vendicare valemus. Non vtiq; fit iniuria Ioanni, si quid ignorasse creditur aut dicitur, nimirum quod & ipse non diffitetur. Sed si quod præconi veritatis negamus, contra præconiũ veritatis alteri damus, hoc non tantum iniuria, sed & blasphemia est, & plane Ioanni non cõtradicere, sed veritati. Quid ergo? Amicus *Ibidem.*
sponsi dubitat & quærit. Tu es qui venturus es, an alium expectamus? & nos milibus hominum certitudinem de omnibus nostro mendacio confirmamus? Nec ipsos de se ita veteres sensisse paucis aduertere possumus. Moyses scribit deum
Exo.3.b ad se loquentem dixisse sic: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob, & nomen meum Adonai non indicaui eis, subaudis, sicut tibi. Ostendit ergo se de dei notitia plus aliquid præcedentibus patribus accepisse. Dauid quoque super doctores suos & seniores donum sibi intelligentiæ audacter præsumit ita dicens: Super omnes docentes me intel-
Psal.118.m lexi: quia testimonia tua meditatio mea est. Et rursum. Super
Dan.12.b senes intellexi. Sed & propheta Daniel. Pertrãsibunt, ait, plurimi: & multiplex erit scientia, ampliorem scilicet rerum notitiam promittens & ipse posteris. Si ergo (vt ait etiam sanctus papa Gregorius) secundum incrementa temporum creuit & scientia spiritualium patrum, & quanto viciniores aduentui saluatoris extiterunt, tanto mysterium salutis plenius perceperunt, non est dubium quin in his qui & præsentes fuerunt, multo amplius contulerit rerum ipsarum exhibitio, atq; præsentia exhibentis. Deniq; & audiunt: Beati oculi qui vi-
Lucæ.10.d dent quæ vos videtis. Item. Vos autem dixi amicos, quia om-
Ioan.15.c nia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis. Multi, in-
Luc.10.d quit, reges & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & nõ audierunt. Quare? Vt videlicet clarius largiusq; perciperent; quod vix tenuiter obscureq̃ presenserant. Alioquin quid opus erat foris videre carnem, & carnis audire sermones: si iam intus à spiritu fuerant perfecte instructi de omnibus: præsertim cum domi-
Ioan.6.g nus dicat: Caro non prodest quicq̃: spiritus est qui viuificat? Quòd si prophetæ & qui illustriores videbantur in illo populo: non omnes omnia liquido æqualiter agnoscere valuerunt: sed alij plus, alij minus, prout eis spiritus dabat, diuidẽs singulis prout volebat, idq; absq; præiudicio suæ sanctitatis atq; perfectionis: quanto magis simpliciores quiq; iusti sine detrimento salutis, saluationis tempus, modum & ordinẽ nescire potuerunt: quæ tamen certa spe & fide vti promissa fue-
F runt firmissime tenuerunt? Quanti hodieque profecto in populo Christiano vitæ æternæ, seculiq; futuri quod indubitanter credunt & sperant, & ardenter desiderant, formam tamen ac statum ne cogitare quidẽ vel tenuiter norũt? Ita ergo multi ante saluatoris aduentum, deum omnipotentem tenẽtes & diligentes suę salutis gratuitum promissorẽ: credentes in promissione fidelem: sperantes certissimum redemptorẽ: in hac fide & expectatione saluati sunt: licet quando & qualiter & quo ordine salus repromissa fieret, ignorarent. Denique Beda aperte docet aperta omnia omnibus nequaquam fuisse quæ de Christo futura erant: quod tu quoque testimonium in tua epistola posuisti. Vnum, inquit, idemq; dominicę crucis tropheum prius prophetæ & Moyses q̃ apostoli nouerant & prædicabant: sed prophetæ hoc aliquotiens figuratis velatisque sermonibus: apostoli autem apostolorumque successores patefacta luce euangelij semper aperte prædicabãt: ita vt nunc omnis populus Christianus scire & confiteri debeat fidem quam eo tempore pauci admodum, & perfectiores quiq; nouerunt: quanuis omnis populus dei etiam tunc eiusdem mysteria fidei in legalibus ceremoniis typice portaret. Multa sunt quæ ad hæc confirmanda concurrunt: sed modus epistolaris cuncta non patitur, nec opus est. Arbitror enim (vt ante iam dixeram) me quoque non respondente: ea potuisse sufficere quę tua super hoc epistola cõtinet. Sed hoc addidi, ne intactum quid præterirem ex omnibus quę petisti.

Iam

G Iam contra assertionem tertiam non multum nobis arbitror laborandum: tum ꝙ manifestam nimis præferat falsitatẽ, tum ꝙ ipse eius inuentor, in sua superiori sententia ipsam per se satis impugnet, sibimetipsi contrarius. Cum enim de nocturno illo priuatoque susurrio domini cum Nichodemo, laqueũ nectat publicę damnationis per totum orbem ignorantibus, arbitrans videlicet neminem ex illa hora potuisse saluari qui non fuerit baptizatus, nonne aperte peccatum ignorantię, & peccatũ damnabile confitetur? Nisi forte tam proteruus sit, vt deum homines sine culpa damnare existimet. Verendũ tamen ne si vel breuiter non respondetur stulto iuxta stultitiã suam, putans forte sapientiam, securius spargat seminarium vecordię in auribus insipientium, & ita iam insipientiæ eius non sit numerus. Veritatis proinde testimoniis paucis & manifestis, manifestum mendacium confutetur. Is forsitan qui asserit non posse peccari per ignorantiam, nunquam pro suis ignorantiis deprecatur, sed potius prophetã irrideat deprecantem & dicentem: Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris. Forsitan & reprehendet deum exigentẽ pro peccato ignorantiæ satisfactionẽ. Loquitur enim in Leuitico ad Moysen dicens: Anima si peccauerit per ignorantiam, fecerit ꝙ vnum ex his quæ lege domini prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationem ꝙ peccati. Et rursum: Qui orabit pro eo quod nescies fecerit, & dimittetur ei, quia per errorem deliquit in domino. Si ignorantia nunꝙ peccatum est, cur dictum est in epistola ad Hebræos, quia in secundo tabernaculo semel in anno solus pontifex intraret nõ sine sanguine quem offerret pro sui & populi ignorantia? Si peccatum ignorantiæ nullum est, nõ ergo peccauit Saulus ꝙ persecutus est ecclesiam dei, quoniã quidem ignorans hoc fecit, manens in incredulitate. Bene itaq; faciebat quòd erat blasphemus & persecutor, & contumelios us, ꝙ erat spiritus minarum & cędis in discipulos dominj, in hoc ipso quippe abundãter æmulator existens paternarum suarum traditionum. Non ergo debuit dicere, misericordiam consecutus sum, sed mercedem recepi, quippe quem ignorantia à peccato reddebat immunem, insuper & æmulatio remunerabilem iudicabat. Si, inꝙ, ignorantia nunꝙ peccatur, quid ergo causamur aduersus occisores apostolorũ, quoniam quidem non solum malum esse nescierunt interficere illos, sed insuper quoque id faciendo arbitrati sunt obsequiũ se præstare deo? Sed & frustra in cruce saluator pro suis orabat crucifixoribus, quippe nescitẽbus (ipso teste) quid facerent, & ita nequaꝙ peccantibus. Neque enim phas est vllaterius suspicari mentitum fuisse dominum Iesum aperte perhibentem eos ignorare quid facerẽt, etsi forte de apostolo dubitet quis ꝙ carnem suam æmulans, sicut homo mentiri potuerit vbi ait: Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Nunquid non ex his satis apparet in quantis iaceat ignorantiæ tenebris, qui ignorat peccari posse interdum per ignorantiam? Sed de his hactenus. In fine mihi insinuas, amicabiliter quidem, moueri aliquos super quadam mea sententia qua dixi cum euangelium exponerem, consiliũ dei nulli etiam beatorum angelorum anteꝙ virgini reuelatũ. Primo quidem inde (vt arbitror) quia non satis iuste mouentur aduertere possunt, ꝙ eandem sententiam non constanter affirmo, sed cum temperamento, suspendens sub disiunctiua particula, vel ideo inquã dictum est à deo. Siquidem præmissa vna causa quę mihi videbatur cur euangelista cũ diceret: Missus est angelus Gabriel, nominatim subiecerit à deo, alteram quoque temperate quidem & sub disiunctione subiunxi, quo & mihi non incumberet defendẽdi necessitas, & lectori daretur eligendi facultas quam è duabus voluisset. Si igitur vna quęlibet illarũ stare potest, de altera quid suggillor, quippe ꝙ neutrã affirmans, lectoris vtranq; magis iudicio derelinquo? Quanꝙ & si ex sententia dixerim ignotum vsq; adhuc sanctis angelis fuisse dei consilium, non quidem quia per incarnandi verbi mysterium dei propositum erat quandoque operari salutem in medio terræ, hoc enim & multis mortaliũ & præscire donatum est & prædicere, sed quod potissimum tempus, quẽve locum, vel modum, præcipueꝙ quam virginem ad implendum propositum suum elegisset deus, si inquam, hoc dei consilium non de opere sed de tempore, loco, modo, atque persona, etiam sanctos ignorasse angelos senserim & scripserim, profecto non video cur incredibile videatur. Sane ibi vnusquisq; in suo sensu securus abundat, vbi aut certę rationi, aut non contemnendę authoritati quod sentitur non obuiat. Quænam enim me ratio siue authoritas sentire cogat etiam tempus illud ab antiquo angelis innotuisse, de quo apostolus: Postquam venit, inquit, plenitudo temporis misit deus filium suum factum ex muliere, factũ sub lege? Credibilius magis fortasse videtur vt sicut futuri aduentus domini (ipso teste) diem prorsus ignorant, ita quoque prioris tempus nequaꝙ præscierint. Quis scit enim si modo illo spirituali dei sapientia de primo aduẽtu suo & angelis illud locuta sit, quod apostolis per os carnis assumptę de secundo legitur respondisse: non est, inquiens, vestrum nosse tempora vel momenta quæ pater posuit in sua potestate? Quæ me rursum credere compellat necessitas, angelos iam ante aduertisse ciuitatem Nazareth, q̃ illò cernerent missum archangelũ virginem salutare, & partum nunciare diuinum? Siquidem ꝙ prælecta fuerit Bethleem natiuitati: Hierusalem passioni, etiam sic aperte præscitum & prædictũ est à prophetis. Quòd autem & Nazareth prouisa similiter est conceptioni, non tamen similiter, vt arbitror, præuisum fuisse & à prophetis, cui dẽs aliquod inuenitur de scripturis testimonium. Nam quod legitur: Quoniam Nazaræus vocabitur, profecto euãgelista qui hoc de propheta sumit, non tam ad conceptionem q̃ ad educationem referri satis euidẽter ostendit, quod illo videlicet ex Aegypto reportatus fuerit, illicęque nutritus. Denique Iudæi ad Nichodemum: Scrutare, aiunt, & vide, quoniam propheta à Galilęa non surgit. Et quidẽ scienti legem loquebantur, & qui magister erat in Israel, nihilque facile ignoraret ex omnibus, & tamen tota fiducia instabant monstrantes scripturas non loqui Christum venire à Galilæa, cuius Nazareth ciuitas esse cognoscitur. Plus sane ad manum fuit eis testimonium de propheta, ex quo regi locum scifcitãti natiuitatis, incunctanter Bethleem responderunt: Itaque natus in Bethleẽ Christus est, & in Hierusalem passus, & vtrumque aperte prædixisse prophetas manifestum est. Conceptus æquè est & in Nazareth ciuitate Galilææ, nec tamen visum est occurrere quippiam vel Nichodemo per quod siue Galilęã siue Nazareth ad Christi aduentum vndecunque pertinere doceret. Sic quoque Nathanael doctus & ipse in lege, Philippo nuncianti Iesum filium Ioseph à Nazareth, mox sub interrogatione admirando respondit: A Nazareth, inquit, potest aliquid boni esse? Nimirum admirans ꝙ à Nazareth Christus nunciaretur, quod ex nulla penitus scriptura recoleret. Aut si non interrogando quidem, sed magis affirmando illud respondisse contẽditur, memor vtique præfati testimonij, quoniam Nazarꝰ vocabitur, non tamẽ perinde ꝙ in Nazareth conceptus fuerit Iesus, cum agnouisse constabit, cum multę aliæ causæ occurrere potuissent cur illud propheta prædixerit. Potuit ergo & de cõceptionis loco vt prophetas, sic & angelos diuinum latuisse consilium. Modum deinde illũ tam incomprehensibilem: quem & virgo solicita requisiuit, vnde quæso docere quean angelis fuisse præcognitum? Mihi vero videtur ne ipsi quidem (vt pace eius dixerim) qui nunciabat. Quod & ipse fatetur, si eius verba diligenter aduertimus. Respondens quippe, spiritus sanctus superueniet in te, nonne aperte mittit ad magisterium spiritus sancti, cuius vnctione doceatur de omnibus quorum ipse sibi non præsumit scientiam, & discat experiendo, quod audiendo non poterat? Denique subiungit: Et virtus altissimi obumbrabit tibi: expressius profecto significãs modum secretissimum arcani incomprehensibilis & ineffabilis sacramenti, quo quasi in vmbra cum sola & in sola virgine, sola trinitas conceptum fuerat operatura diuinum. Ad hoc quoque inuestigandum mysteriũ, minus se idoneum confitetur ille magnus Ioannes, cũ se indignum perhibet soluere corrigiam calceamenti. Sed & ipsam virginẽ rogo vnde probabitur ex nomine vel ex facie ante cognitam angelis, ꝙ ipsa videlicet esset quam deus elegerit in matrem sibi, excepto duntaxat archangelo, cui & seruanda ab initio tradita fuisse credenda est? Porro autẽ si diabolus eam nec post conceptionem agnouit, Ioseph vtiq; desponsationem deceptus: credi potest & sanctis angelis vel ante minime innotuisse ꝙ ipsa videlicet esset mater dei futura. Sane etenim reprobi spiritus etsi destituti sunt participatione gratiæ spiritualis: non tamen viuacitate industriæ naturalis. Videsne in quantis salua fide & veritate scripturarum, diuinum angeli consilium poterant ignorasse, præsertim vt horum reuelandorum prærogatiua matri virgini seruaretur? Primum equidem est tempus: secundum locus, tertium modus, quartum electio personę virginalis. Hoc respondeo fratribus qui me reprehendunt, ꝙ dixerim ad laudem virginis ideo positum esse à deo, ne cui forte vel beatorum angelorũ suum consilium deus priusquam virgini reuelasse putetur: excepto duntaxat archangelo Gabriele. Suum consilium dixi, non de opere, sed de operis tẽpore, de loco, de modo, de personæ quoque electione. Vale.

Ad Suggerium abbatem sancti Dionysij,
Epistola LXXVIII.

EXiit sermo bonus in terram nostram, in bonũ siue dubio bonis cooperaturus, ad quoscunque peruenerit. Enimuero audientes omnes qui timent deũ, quanta fecit animæ tuæ: gaudent & stupent super tanta & tam subita mutatione dexterę excelsi. Vbiq; in domino laudatur anima tua: audiunt mansueti & lætãtur: & mirantur etiam qui te non nouerunt, sed tantum audiũt qualis de quali factus es, atq; in te deum glorificãt. Auget vero gaudium & miraculum pariter, ꝙ salutis consilium cœlitus infusum tibi, protinus tuis refundere, atque ita implere sategisti quod legitur: Qui audit, dicat, veni. Et illud. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Sic strenuus in bello miles: imò sic pius ac fortis militum dux: vbi suos forte conspexerit in fugã versos: iamq; hostili passim gladio trucidari: etsi se vel solum videat euadere posse: libet tamen mori magis cũ illis, sine quibus viuere pudet. Proinde stat in prælio: fortiter dimicat, & inter cruentos gladios per medias acies hac illacque discurrens: voce & ense terret quantum valet aduersarios, animat suos. Vbi acrius insistere hostem: sociisq; grauius comperit imminere periculum: ibi adest. Occurrit feriẽti, pereunti succurrit: eo quippe mori paratus pro singulis: quo desperatus de vniuersis. At vero dum paulisper retetare & retardare nititur insequentes: suos vero quos valet erigit corruentes: reuocat fugientes: fit plerunque vt in manu forti tam gratam q̃ inopinatam obtineat salutem suis, hostibus confusionem. Fugant tandem quos fugiebant, superant quos pene sustinebant victores. Et qui prius periclitabantur de vita, postmodum exultãt & de victoria. Sed quid nos tam religiosum, tam forte factum secularibus comparamus, quasi exempla nobis de ipsa nobis desint religione? An nõ liquido certus erat deo pollicente Moyses, si quidem perisset populus cui præerat, se non solum pariter periturum non esse, sed insuper & missum iri in gentem magnam? Et tamen quo affectu, quo studio, quibus pietatis visceribus irritantibus subuenit, obuiat irascentiẽ Denique & se obiiciens pro delinquentibus ait: Si dimittis, dimitte: sinautem, dele me de libro tuo quem scripsisti.

Fidelis aduocatus, qui quoniam non quærit quæ sua sunt, facile obtinet omne quod quærit. Planc benignus, qui tanq̃ caput vnitum membris, genti suæ firma charitate cohærens, aut illam saluabit secum, aut non potest nisi idem cum illis subire periculum. Hieremias quoque vinctus & ipse inseparabiliter suis, sed affectu compassionis, non contentionis assensu, præ communi exilio & seruitute contẽpsit natale solũ, ac propriam voluntatem. Quippe cui cęteris migrantibus libere manere in patria liberum fuit, sed maluit captiuus abduci cũ populo, cui se fore & in ipsa captiuitate nouerat necessarium. Paulus eodem proculdubio spiritu optãs anathema esse etiam ab ipso Christo pro fratribus, proprio experitur affectu quàm vera sit illa sententia: Fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Videtis quorũ vos imitatorem probaueritis? Sed addo adhuc (quem pene prætermiseram) & sanctum Dauid, qui cernens dolensque populi stragem, angelo percutienti festinus occurrit, & in se potius domumq; patris sui diuinã transferri flagitat vltionẽ. Quis hanc tibi perfectionem proponebat? Ego tanta fateor audire de te etsi desiderabã, non tamen sperabã. Quis nempe te crederet saltu (vt ita dicam) repentino summam occupare virtutum, sublimia meritorum attingere? Sed absit, vt pro nostræ fidei speiue angustiis, immensa dei pietas æstimetur, qui quod vult in quo vult operatur, accelerans opus, & alleuans onus. Quid enim? Tua certe, non & tuorum errata, sanctorũ carpebat zelus: tuis, non ipsorum excessibus succensebant: solaq; in personam tuam, nõ etiam in abbatiã fraternum susurrium immurmurabat. Solum deniq; te in causam vocauerant. Tu te corrigeres, & nil residuũ quod pateret calumniæ. Te inquã mutato, mox omnis tumultus cõsideret, quiescęret strepitus. Solumq; ac totũ erat quod nos mouebat, tuus scilicet ille habitus & apparatus cum procederes, ꝙ paulo insolẽtior appareret. Deponeres fastum: habitumq̃ mutares, & facile omnium quiescere poterat indignatio. Cæterum tu & fecisti satis causantibus: & adiecisti quod merito collaudemus. Quid enim iam in humanis operibus iure laudabitur: si hoc summa admiratione & laude dignissimum non habetur? Quanquam non humanum: sed diuinum profecto sit opus: tantorũ simul & tam repentina immutatio. In cœlestibus magnum fuscitat gaudium vnius peccatoris conuersio: quid totius congregationis? Quid & istius? Locus quippe ab antiquo nobilis: & regię dignitatis extiterat: palatij causis, regumq; exercitibus deseruire solebat. Sine cunctatione & fraude sua Cæsari reddebantur: sed non etiã deo quæ dei sunt persoluebãtur æquè fideliter. Quod audiuimus: non quod *vidimus* loquimur, claustrum ipsum monasterij frequenter (vt aiunt) stipari militibus: vrgeri negociis: iurgiis personare: patere interdũ & fœminis. Quid inter hæc cœleste: quid diuinũ: quid spirituale poterat cogitari? Nũc vero vacatur inibi deo: studetur cõtinentiæ: disciplinæ inuigilatur: lectionibus sanctis intenditur. Iuge quippe silentium, & ab omni strepitu secularium perpetua quies, cogit cœlestia meditari. Porro continentiæ labor, & rigor disciplinæ: psalmorum hymnorumq; dulcedine releuantur. Pudor de præteritis: nouę conuersationis temperat austeritatem. Is autem qui in præsenti per patientiam capitur bonæ conscientiæ fructus: futurorum quoq; bonorum operatur desiderium, quod non frustrabitur: & spem quæ nõ cõfundit. Venturi timor iudicij: pio cedit fraternę charitatis exercitio. Charitas quippe foras mittit timorem. Tędium & acediam procul pellit sanctarum varietas obseruationum. Et hæc reteximus ad laudem & gloriam dei tanquam omnium authoris: non tamen sine vestra, tanquã ipsius coadiutoris in omnibus. Potuit quidem ea ipse agere sine vobis, sed maluit vos operum habere consortem, vt haberet & gloriæ. Increpabat saluator quosdam ꝙ orationis domum speluncam latronum facerent. Habebit ergo sine dubio commendatum, qui è regione operam dedit vendicare sanctum à canibus, à porcis margaritam, cuius studio & industria Vulcani officina studiis videtur mancipata cœlestibus, imò sua deo habitatio reddita, & in id potius quod ante fuit, ex synagoga sataną restituta. Sane non ad confusionem cuiuspiam siue improperium præterita mala reteximus, sed vt ex comparatione veterum, nouitatis decus gratius venustiusque appareat: quia tunc recentia iucundius bona clarescunt, cũ fuerint malis comparata prioribus. Similia ex similibus innotescunt, sed ex contrariis contraria aut placent amplius, aut displicent. Iunge nigra candidis, & mutua collatione in proprio quęque colore distinctius enitescunt. Sic fœda admota pulchris, pulchriora reddunt, magis fœda redduntur. Ne qua tamen offensionis vel confusionis subrepat occasio, replicamus & nos vobis illud apostoli: Et hoc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Iam nullus secularibus in domum dei patet aditus, nullus ad sancta curiosis accessus. Nulla iam cum ociosis confabulatio permiscetur, solitus puerorum aut puellarũ strepitus nõ auditur. Solis pueris Christi, de quibus dicitur: Ecce ego & pueri mei mecũ, locus sanctus puius & expositus diuinis tantum laudibus ac sacris soluendis votis, debitã solicitudine & reuerentia custoditur. Quàm læta martyres aure (quorum permaxima locum ipsum turba nobilitat) horum clamorem puerorum strepitusque percipiunt, quibus & vicissim non minori vtique suæ affectionis clamore respõdent:

G dent: Laudate pueri dñm: laudate nomẽ domini. Et rursum:
Psal.112.a Ptallite deo nostro psallite: psallite regi nostro psallite. Dũ
Psal.46.b manibus pectora, genub' pauimẽta tundũtur, votis & deuotis precibus altaria cumulantur, sordent genæ lachrymis, gemitibus atque suspiriis mugiunt diuersoria, & pro forensibus causis, canticis spiritualibus sacra tecta resultant, nil supernis ciuibus magis spectare libet, nil regi summo iucũdius
Psal.49.d exhibetur. Quid enim aliud est quod ait: Sacrificium laudis honorificabit me? O si quis haberet oculos apertos, quos orando propheta puero reuelauit? videret proculdubio quẽ-
Ibidẽ.67.f admodum præueniunt principes coniuncti psallentibus, in medio iuuencularum tympanistriarum. Videret, inquam, qua cura, quove tripudio intersunt cantantibus, adsunt orãtibus, insunt meditantibus, supersunt quiescentibus, ordinantibus & procurantibus præsunt. Agnoscunt nimirum supernæ potestates conciues suos, & pro his qui hæreditatem capiunt salutis, solicite congaudent, confortant, instruunt, protegunt, prouidentq; omnibus omnes in omnibus. Fœlicem ego me dixerim qui adhuc viuam, ista etsi non videre, quoniam absens sum, certe vel audire. Cæterum vos fratres longe fœliciores, quibus ea datum est & actitare. Porro super omnes benedictus, quem tanti primatu boni, totius auctor boni dignatus est. De qua merito prærogatiua tibi præcipue charissime congratulamur, per quem vtique totum est quod miramur. H Grauaris forsitan laudibus nostris, sed non oportet.
Esa.5.f. Nil quippe simile habet quod loquimur, illorum blanditiis qui dicunt bonum malum, & malum bonum: atque ita quẽcunque beatificant, in errorem inducunt. Blanda, sed periculosa laus: cum laudatur peccator in desideriis animæ suæ, &
Psal.9.d iniquus benedicitur. Noster qualiscunque fauor de charitate procedit, & veritatis limitem prout sapimus nõ excedit. Securus gloriatur, qui in domino gloriatur: hoc est in veritate. Nos non malum bonum, sed malum diximus quod malum erat. Verum si malis audacter cum vidimus, oblatrauimus: nũc cum ad bona ventum est, silere debemus, & non magis testimonium perhibere bono? Alioquin corrosores fuisse cõuincimur, non correctores: quia mordere quàm emẽdare maluimus, si bonis obmutescimus, qui intantum reclamauimus malis. Iustus corripit in misericordia, peccator adulatur in impietate, ille vt curet, iste vt occultet quod erat curandum. Nihil tibi apud eos qui timentes dominum glorificant, suspicandum est de oleo peccatoris, quo tuum quondam caput impinguare solebant. Laudamus te, quoniam tu facis vnde. Nõ nos sane adulamur, sed in te dei munere adimpletur quod
Psal.118.k psallis: Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur, quia in
Eccli.39.b verbo tuo superspersi. Et item. Collaudabunt multi sapientiam eius. En tuam quam plures prædicant sapientiam, sed qui priorem detestati sunt insipientiam. Volo te talium prę-
I coniis delectari, qui tam timeant palpare vitia, quàm detrectare virtutibus. Veri isti sunt laudatores, qui ita bona laudare soleant, vt lactare in malis non nouerint. Sunt enim ficti laudatores, veri autem detractores, quos scriptura com-
Psal.61.c memorat dicens: Vani filij hominum, mendaces filij hominum in stateris, vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Hi
Prou.1.b plane sunt deuitandi, iuxta consilium sapientis dicentis: Fili si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Habent ergo & lac & oleũ peccatores, suaue quidem, sed venenosum, sed mortiferum. Molliti sunt, inquit, sermones eius, hoc est adulatoris, super oleum, & ipsi sunt iacula. Habet oleũ & iustus, sed misericordiæ, sed sanctificationis, sed lætitiæ spiritualis. Habet etiam & vinum, quod animæ insolentis infundat vulneribus. Siquidem dolentis, & quam corde viderit esse contrito, oleo misericordiæ consueuit delinire tristitiam. Vbi corripit, vinum infundit: oleum, cum blanditur. Et quidem vinum absq; odio, oleum sine dolo. Proinde non omnis laus, adulatio, sicut nec omnis reprehensio de animi rancore descendit. Beatus qui dicere potest: Corripiet me iustus in mi-
Psal.140.b sericordia & increpabit me, oleum autem peccatoris nõ impinguet caput meum. Quod vbi longe fecisti à te, dignum te probasti oleo & lacte sanctorum. Querant sibi iam in parvulis Babylonis, dulces sed truces matres, quibus lac mortis emulgeant, quos blandis mulceant fauoribus, ac flammis nutriant sempiternis. Nam ecclesiæ alumnus ex vberibus sapientiæ lactis melioris expertus dulcedinem, iam in eo cœ- K
pit crescere in salutem, iam & ex eo satiatus eructat dicens:
Canti.1.d. Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Et hoc ad matrem. Verũ item gustato ac probato quàm suauis est dominus, vt vere patrem dulcissimum ait ad ipsum:
Psal.30.e Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te. Impletum est profecto desideriũ nostrum. Olim enim cum dolens cernerem tanta te auiditate de labiis adulantium, mortis escam, peccati fugere fomitem, optans tibi & gemens: intra me agebam: Quis mihi det te fratrem meũ sugentem vbera matris meæ? Sint procul à te iam blãdi ac fraudulẽti lactatores, qui cum in faciẽ te benedicerent: probris omnium atque ludibriis exponebant, & eorum præsens euge, orbis tibi fabulam pariebat, imò te fabulã orbi. Si musitant etiam nunc, dicito illis. Si adhuc vobis placerem: Christi seruus non essem. Quibus in malis placuimus, æquè & in bonis placere nõ possumus, nisi forte mutati prius incipiant & ipsi odisse quod fuimus, & sic demũ quod sumus diligere. Duę nostris tẽporib' ortæ sunt in ecclesia nouæ & execrandę præsumptiones, quarum vna (vt pace tua cõmemorem) tua est illa pristinæ conuersationis insolentia. Sed hæc authore deo emendata est, ipsi ad gloriam, tibi ad coronam, ad gaudium nobis, omnibus ad exemplũ. Potest etiã facere deus vt citius & super altera consolemur. Quam sane odiosam admodum nouitatem & vereor proferre in medium, L
& prętermittere grauor. Vrget quippe linguam in verba dolor, sed timor ligat. Timor, duntaxat ne quem offendam si pa
Mat.18.d lam fecero quod me mouet, quoniam veritas nonnunq; odiũ parit. Veruntamẽ de huiusmodi odio, ipsam quæ parit illud, ita me audio consolantẽ. Necesse est, ait, vt veniant scandala. Nec me, vt æstimo, tangit omnino quod sequitur: Væ autem homini illi per quem scandalum venit. Cum enim carpuntur vitia, & inde scandalum oritur, ipse sibi scandali causa est qui fecit, quod argui debeat, nõ ille qui arguit. Denique nec cautior sum in verbo, nec circũspectior in sensu, illo qui ait: Melius est vt scandalum oriatur, q̃ veritas relinquatur. Quanq̃ nescio quid profit, si quod mundus clamat, ego tacuero, omniumque passim naribus iniecto fœtore solus dissimulo pestem, nec audeo nasum contra pessimum putorẽ propria munire manu. Cuius enim cor non indignatur, cuius vel clã lingua non submurmurat, diaconum contra euangelium deo & mammonę pariter ministrantẽ, sic quippe sublimatum honoribus ecclesiasticis, vt nec episcopis inferior videatur: sic implicatum militaribus officiis, vt præferatur & ducibus? Rogo quid hoc est monstri, vt cum & clericus & miles simul videri velit, neutrum sit? Par satis vtrobique abusio, siue quòd diaconus mensę regię deputetur ministerio, siue q̃ regis dapifer mysteriis altaris inseruiat. Quis sane non miretur, imò & detestetur, vnius esse personę, & armatum armatam ducere militiam, & alba stolaq; indutum, in medio ecclesiæ pro- M
nunciare euãgelium, tuba indicere bellum militibus, & iussa episcopi populis intimare? Nisi forte (quod intolerabilius est) erubescit euangelium, de quo vas electionis admodum gloriatur, & confunditur videri clericus, magisq̃ honorabile ducit putari se militem: curiam ecclesiæ præfert, regis mensam altari Christi, & calici domini calicem dæmoniorũ. Quod plane credibilius ex eo videtur, quia cum honores nõ paucos, sed quantos nec canones, nisi inuiti patiuntur, teneat in ecclesia, vnius tamen quem & in palatio assecutus est, magis (vt aiunt) gloriatur ex nomine, quam cæterorum quolibet appellari. Cumq; sit archidiaconus, decanus, præpositusq̃ in diuersis ecclesiis, nihil horum tamen tam eum q̃ regis delectat vocitari dapiferum. O noua & exosa peruersitas. Ita ne plus decet hominis quàm dei famulũ nominari? ac terreni q̃ cœlestis regis dici officialem, altioris ducitur dignitatis? Qui clero militiam, forum anteponit ecclesiæ, diuinis profecto humana, cœlestibus præferre terrena conuincitur. Ergo pulchrius est vocari dapiferum quàm decanum, q̃ archidiaconum? Et quidem: sed laico, non clerico: militi, non diacono.

Mira sed cæca ambitio, magis imis quam summis delectari, & cui funes ceciderant in præclaris, insatiabili desiderio amplexari stercora, & pro nihilo habere terram desiderabilem. Confundit penitus ordines, & vtroque officio delicate satis

A satis abutitur: dum & hinc eum delectat pompa non militia secularis: & illinc quęstus, non cultus religionis. In quo quis facile non aduertat quantum sit dedecoris non minus vtiq; regno q̃ sacerdotio? Vt enim clericalis constat nõ esse dignitatis, regum stipendiis militare: sic nec regię maiestatis, rem fortium administrare per clericos. Deniq; quisnam regum suæ vnq̃ militiæ clericum præfecit imbellem: & non magis quempiã fortissimum ex militibus? Quis item aliquando clericorum æquè sibi non iudicauit indignum, laicę cuiuscunq; personæ mancipari obsequiis? Ipsum certe quod gestat in capite signum: plus regius decet fastus q̃ famulatus. Itemq; regale fastigium magis armis q̃ psalmis innititur. Sane si alteri forte (vt assolet) accessisset quod detrahitur alteri, quo vel regis videlicet humiliatio clericum amplius sublimasset, aut clerici certe deiectio, regio contulisset honori, vt (verbi gratia, si nobilis aliqua mulier viro nubat plebeio: illa quidẽ minuitur ex illo: sed ex illa crescit ille) si ita inquam vel rex ex clerico, vel clericus ex rege ꝓficeret: malũ quod ex parte fuisset, vtcũq; forsitã tolerari debuerat. Nunc autẽ cũ vtriuslibet diminutio neutrũ ꝓcuhat: sed suæ potius alterutrũ plurimum detrahant dignitatis, quando nec clericum decet regis (vt dictum est) esse vocarive dapiferum: & nihilominus regem nisi in manu vtique fortium regni gubernacula possidere: mirum valde quomodo vtraque potestas hoc patitur: q̃
B vel ecclesia non abiicit diaconum militarem, vel curia clericum principem non contemnit. Et acrius ista & multiplicius inculcare volueram, ac fortassis debueram: nisi epistolaris breuitas supersedendum indiceret: maximeq̃ quia te offendere veritus sum, peperci homini: quippe quem tibi aiunt familiaribus iam olim amicitiis esse deuinctum. Sed nollẽ te habere contra veritatem amicum. Si tamen persistis: verũ te amicum proba: & da operam quomodo & ipse amicus sis veritatis. Tunc demum verę erunt amicitiæ: si veritatis fuerint fœderatę consortio. Quòd si ille non acquieuerit tibi: tene quod tenes, hostiæq; caudam iunge capiti, ac tunicã dei gratia iam polymitam cura facere & talarem: quoniã cœpisse nil proderit, si (quod absit) non perseuerare contigerit. Et hic sit epistolæ finis, vbi tu de fine boni commonitus es.

Ad abbatem Lucam, Epistola LXXIX.

BOnum nobis de te charissime, & bonum valde tarum ostendisti: dum minoris te, non solum nõ contemperis monita: sed gratias insuper retuleris monitori, prudenter vtique non à quo, sed quod monereris attendẽs. Gratias ago & ipse deo: ꝙ mea præsumptio gratiam egit magis, q̃ indignationem meruerit. Tenẽtes itaque tuæ tantæ humilitatis insigne: ampliori iam fiducia monemus quod & prius monuimus. Obsecramus per sanguinem illum qui pro animabus fusus est: ne tanti emptarum patui-
C pendatur periculum: quod maxime ex virorum & fœminarũ cohabitatione nõ immerito timetur ab his, qui in schola dei diu iam contra diaboli tentamenta luctati, propria experiẽ-
2.Cor.2.c tia edocti dicere possunt cũ apostolo: Non enim ignoramus astutias eius. Denique q̃ non negligenter te oporteat audire non meum, sed ipsius apostoli de hac re consilium: imò præceptum aperte clamantis: Fugite fornicationem: istius nunc tam turpiter lapsi fratris (super quo & nostram dignatus es consulere paruitatem) te doceat experimentum. De quo quidem miror quid tibi visum fuerit me tam remotum expetere consultorem, cum prope habeas virum sapientem nostri ordinis: & tuæ pręcipue domus amatorem: Vvilhemum scilicet abbatem sancti Theodorici. Sed & apud Præmonstratum non ambigo viros esse consilij: qui in rebus dubiis enodandis & prudentes sint & fideles. Veruntamen quia sic tibi placuit, videris tu cur ita placuerit, ego labia mea non prohibebo. Si frater casum suum quantumlibet grauem, quantũlibet turpem, prior ipse confessus fuisset: & curandus foret, & non effugandus. Nunc autem quoniam tanti mali aliunde fœtor emersit, nihilominus quidem eius, si fieri potest, curationi operam dare necesse est, sed aliter. Fortassis enim non expedit vt vlterius apud vos remorari sinatur: ne forte (quod te non immerito quidem timere scripsisti) pusillus & nouellus grex huiusmodi tabe contaminetur. Nec tamen filio quantumlibet peccatori paterna omnino claudẽda sunt viscera. Arbitror autem & patri pium, & filio tutum esse consilium: si quęras ei quomodo in aliqua è remotioribus domini Norberti domibus recipiatur vbi sub districtiori disciplina mutato loco non proposito pœnitentiam agat, donec quandoque cum tibi visum fuerit ad locum proprium reuocetur. Nam ad nostrum ordinem vt transeat, vestro fortassis nõ expedit. Et quidem quod scripsisti illum sæpe dixisse nostra se promissione teneri, quia eum si cum licentia veniret suscipere-
D mus: hoc in nostra præsentia etiam ipse negauit. Sane si tibi non placet vsquam eum quę illorum dixi locorum mittere ad habitandum, aut te volente iste forsitan nõ consentit, aut cum vtrique complaceat, forte non inueniatur qui eum recipere velit: tunc oportet vt aut vrgẽte necessitatis causa, quocunque ad saluandam animam suam ire voluerit, cum literis dimittatur, aut dispensante pietatis gratia, in suo loco retineatur: si tamen persentiri potuerit quomodo ibidem omnis ei occasio iterandi aut seminandi hanc turpitudinem penitus subtrahatur. Et de isto ista sufficiãt. Est aliud apud vos de quo ea præsumptione qua soleo, non cunctabor dicere quod sentio. De molendino illo dico quod cõuersi custodiẽtes, fœminarum pati coguntur frequẽtiam. Si mihi creditur: vnum è tribus fiet. Aut videlicet fœminarum accessus omnimodis à molendino prohibebitur: aut molendinum cuicũq; extraneo & non conuersis custodiendum committetur: aut E
idem omnino molendinum relinquetur.

Ad Guidonem abbatem Molismensem, Epistola LXXX.

QVanto tibi in hac quam audiui tua aduersitate affectu condoleam: nouit affectuum deus omnium cognitor: bonorum immissor. Sed rursum cum cõfidero non per quem, sed à quo immissa sit hæc tribulatio, quantum tibi de præsenti molestia compatior, tantũ de prosperitate mox futura spero congratulari, si tamẽ & tu consilium in perturbatione non amittendo, idipsum mecum sapias: & de manu domini mala sicut & bona cum sancto Iob æquanimiter suscipias, imò exemplo sancti Dauid non tam his etsi seruis tuis pro tantis malis indignari, quàm sub potenti manu dei (qui proculdubio illos misit ad malefaciendũ tibi) humiliari te oportere scias. Verum quia & ad te cõstat pertinere correctionẽ illorũ, vtpote seruorum ecclesiæ tibi commissę, dignum est vt pro tam nefaria præsumptione serui neq̃ corripiantur, ac de rebus eorum damnum monasterij aliqua ex parte recompensetur. Sed ne tuam magis in hoc vlcisci iniuriam, q̃ illorum ferire culpam videaris, rogo, rogãsque consulo, ne tam quod illi digni sunt penses, vt quod tibi F
dignum est non consideres: vt videlicet misericordia iudicio superexaltetur, & in tua modestia deus glorificetur. Porro illum filium tuum, mihi quoque propter te & propter seipsum satis charum: ore tuo, & nostro spiritu commonemus, vt non eatenus sua etsi iusta indignatione debrietur, quatenus dominici illius præcepti obliuiscatur: quo percutienti vnam *Mat.5.f*
maxillam, præbere iubemur & alteram.

Ad Gerardum abbatem Pultarien sem, Epistola LXXXI.

SCripsisse me aliquid ad comitem Niuernensem in tuæ personæ accusationem, nec recordor, nec verum est. Cæterũ si pro ecclesia tua ad eundẽ principem literas misi: hoc non aduersum te, sed pro te egisse me arbitror. Siquidem audieram ipsum tuo & assensu & consilio proposuisse venire ad visitandum vos: ad probandum de tantis malis quæ de domo vestra diuulgabantur, an vera essent: aut cui? culpa esset: vt quod forte siniſtrum reperiret, ibidem eius & studio & solicitudine corrigeretur. Cuius tam iustum & tam pium propositum si hortatu nostro roborare curaui: cur te inde Iesum iure conqueraris, non video. Puto enim me recte feciſſe si de domo dei, zelum dei habens: eius prouidentiam qui emendaturus erat communi. Quòd autem ex authoritate scripturæ arguis me peccasse: quasi qui prius te non corripuerim: scito me nullam de persona tua querelam habere: sed solum vt pax fiat in ecclesia

tua

O tua ex charitate procurare. Denique ipſius rei veritatem plenius cognoſces: ſi ad nos cauſam ipſam (vt dicis) attuleris. Poteris autem hic me inuenire quacunque inſtantis hebdomade die libuerit.

Ad abbatem ſancti Ioannis Carnotenſis,
Epiſtola LXXXII.

AD ea de quibus noſtram curaſti conſulere paruitatem, primum quidem non reſpondere ſtatuerã, nõ q; dubitauerim quid reſpondere deberẽ, ſed quia viro conſilij conſiliũ dare, aut præſumptuoſum iudicabã, aut ſuperfluum. Cæterum cogitans quod pleriſq; imò cunctis pene contingere ſapientibus ſolet: in rebus videlicet dubiis plus alieno ſe q̃ proprio credere iudicio, & qui aliorũ facile ambigua quæq; elucidant, in ſuis conſueuerunt ſcrupuloſius hæſitare: ſtatutum non (vt arbitror) irrationabiliter frango, ſed ſimpliciter pando quod viſum eſt mihi, non præiudicans ſanius ſapiẽti. Significaſti mihi (niſi fallor) per virũ religioſum Vrſum abbatem ſancti Dionyſii, ſuggeri tibi à cogitationibus tuis deſerere patriam, domum q; cui deo authore præes, & pergere Hieroſolymã, vacare deinceps deo, viuere tibi. Et quidem tendenti ad perfectionẽ, patriam relin
Genc.12.a quere fortaſsis expediat, dicente deo: Exi de terra tua & de cognatione tua. Sed qua ratione curam tibi creditam animarum exponere debeas, omnino non video. Quid enim? Blãditur depoſitæ ſarcinæ libertas? Sed charitas non quærit quę
H ſua ſunt. Forte quietis prouocat & ocij guſtus ſuauior? Sed euacuatur diſpendio pacis. Libenter carebo quantolibet etiam ſpirituali quæſtu qui non poſsit acquiri niſi cum ſcandalo. Vbi enim ſcandalum, ibi procul dubio charitatis eſt detrimentum. Vbi autem diminutio charitatis, miror quod vel quale poſsit ſpiritualis exercitij ſperari lucrum. Denique ſi propriam quiſque quietem cõmuni prætulerit vtilitati, quis
Philip.1.c iam veraciter dicere poterit. Mihi viuere Chriſtus eſt, & mo
Rom.14.b ri lucrum? Vbi erit quod iterum dicit apoſtolus: Nemo ſibi
1.Cor.10. viuit, & nemo ſibi moritur? Et, non quod mihi vtile eſt, ſed
2.Cor.5.c quod multis? Et, vt qui viuit, non iam ſibi viuat, ſed ei qui p omnibus mortuus eſt? Sed dicis. Vnde ergo mihi tantum deſiderium, ſi ex deo non eſt? Pace tua dixerim quod ſentio: Aquæ furtiuę dulciores ſunt, & huiuſcemodi omni (vt ita loquar) abſinthio amariorem dulcedinẽ ab angelo ſatanę ſub prætextu angeli lucis, ſitienti cordi tuo infundi non dubitat quiſquis eius aſtutias non ignorat. Et reuera quis alius poſsit ſcandalorum eſſe ſuggeſtor, diſſidij author, turbator vnitatis & pacis, niſi veritatis aduerſarius, charitatis æmulus, hoſtis antiquus generis noſtri, & inimicus crucis Chriſti diabolus? Siquidem is cuius inuidia mors intrauit in orbem terrarum: etiam nunc bonis quæ te facere videt, inuidet: & cum
I ſit mendax ab initio, mentitur & nunc: meliora pollicẽs quæ
1.Cor.7.c non videt. Quando nanque veritas fideliſſimæ illi ſententiæ obuiaret: Alligatus es vxori, noli quærere ſolutionem? Aut quando charitas ſcandalum ſuaderet, quæ ad omnium ſcandala vri ſe perhibet? Ille ergo, inq̃, ille nequiſsimus & charitati per liuorem, & per mendacium veritati contrarius, falſum mel cum vero felle permiſcẽs, dum promittit dubia pro certis, immittit etiã vera pro falſis, non vt conferat quod fruſtra ſperas: ſed vt auferat q̃d fructuoſe tenes. Circuit & quærit qualiter ouibus curã paſtoris ſubripiat, dum non erit qui eripiat: & nihilominus paſtorẽ illi horrendo maledicto ſubMatt.18.a iiciat. Væ illi per quem ſcandalum venit. Sed confido de ſapientia tibi à deo data, q̃ nullis maligni verſutiis abduci vel ſeduci poteris ſpe incerti boni certum inire malum, & æquè certum deſerere bonum.

Ad Simonem abbatem ſancti Nicolai,
Epiſtola LXXXIII.

PErſecutionem quam propter iuſtitiam pateris, per literas tuas non ſine compaſsione cognoſcentes, licet Chriſti conſolatio de promiſsione regni tibi ſufficiat, tamen nos quod noſtrum eſt, & conſolationem quam poſſumus, & conſilium quod intelligimus ſanũ, fideliter exhibemus. Quis enim ſine anxietate videat Petrum de mediis fluctibus brachia tendentem? ſine dolore audiat columbã Chriſti non cantantem ſed gementẽ tanq̃ quæ dicat: Quomodo cantabimus canticũ domini in terra aliena? K
Pſal.136.a Quis, inquam, ſine lachrymis lachrymas ipſius Chriſti de limo profundi etiam nunc leuantis oculos ſuos in mõtes, vnde veniat auxilium ſibi, reſpiciat? Veruntamen nos ad quos pro humilitate tua reſpicere te dicis, montes non ſumus, ſed & ipſi de conualle lachrymarum laborioſis conatibus enitẽtes aduerſus renitẽtis inimici inſidias, ac mundialis malitiæ violentiam, tecum clamamus: Auxilium noſtrum à domino, qui
Pſal.120.a fecit cœlum & terram. Omnes quippe, qui pie volunt vi-
2.Ti.3.c uere in Chriſto: perſecutionem patiuntur. Ita vt cum eis nũquam deſit pie viuere, non ſemper tamen adſit & perficere p bona voluntate. Sicut enim impiorum eſt piis bonorum propoſitis aſsidue reluctari, ſic contra pietatem non eſt, propter multitudinem aduerſantium, quanuis iuſta & ſancta deſideria paucorum, plerumq; non perfici. Sic Aaron ſceleratis tumul
Exo.32.a tuantis populi contra voluntatem ſuam clamoribus ceſſit.
1.Re.10.d Sic Samuel eidem populo inordinate regem petenti: inuitus Saulem inunxit. Sic Dauid cum vellet deo cõſtruere templũ, propter infeſtãtium tamen bella inimicorum, quia vir bellicoſus erat, prohibitus eſt facere quod ſanctè propoſuit. Simili forma tibi pater venerande conſulimus, vt tamen ſapiẽtiorum conſilio non prẽiudicemus, quatinus ad tempus propoſiti tui tibiſq; conſentientium rigorem ſic temperes, vt infirmorum ſalutẽ non negligas. Inuitandi quippe ſunt ad
L arctiorem vitam, non cogendi, quibus vtique ſemel in ordine illo Cluniacenſi præeſſe conſenſiſti. Illis autem qui altius viuere deſiderant, aut condeſcẽdere imbecillioribus ex charitate (quantum ſine peccato poſſunt) ſuadendum eſt, aut ibidem tenere quod cupiunt permittendum, ſi abſque vtrarum q̃ partium ſcandalo fieri poteſt, aut certe de congregatione liberos dimitti, fratribusq; aliis ſecundum eorum p poſitum viuentibus ſociari oportet.

Ad eundem.

DRouide (vt videtis) & non fruſtra erronea ouicula veſtra contra morem noſtrum à nobis, non nobis ſed ſibi & vobis detẽta eſt, cũ tali circunuentione imò vtili ſubuentione & fratri pro arctioris vitæ deſiderio, & pro fratris reditu veſtræ tandẽ nihilominus voluntatis ſatisfactum ſit. Hæc autem dico non vt noſtram erga vos in hoc velim commendare beneuolentiam, quam per quicquid facere poſſum, vix ſufficerem ſicut eſt demõſtrare: ſed vt certum habeatis, quod ante vobis dixiſſe me memini, quia ſæpe inquietos animos, quibus ſua in qua ſunt vita non ſufficit, diſtrictior experta compeſcit. Conſiliũ noſtrũ ſuper ipſo fratre reconciliato, velle vos ſcripſiſtis audire, ſed non putaui neceſſe fore, cum paratus veniat non ſuam, vt ſolet, à vobis extorquere: ſed veſtræ, vt decet, in omnibus voluntati acquieſcere. Difficultatẽ ingreſſus, quã valde timet, pro ipſo M
& cũ ipſo ſupplicamus pie tẽperari, & aliquãto mitius cũ eo agi, q̃ cum cæteris ſolet fugitiuis. In ſimilibus enim factis cauſa diſſimilis ſimile recuſat iudicium. Multum quippe differunt à ſe, qui timore aut odio religionis de monaſterio fugit, & qui eiuſdem amore & deſiderio tranſit ad aliud.

Ad Vuillelmum abbatem ſancti Theodorici,
Epiſtola LXXXIIII.

QVod me huiuſmodi operi operam dare iubes, per quod tollendũ ſit ſcandalũ de regno dei, libenter accipio: ſed quomodo id velis fieri, necdũ ſatis elucet mihi. Nam illam tuam dulciſſimã epiſtolam legens & relegens (ſæpius quippe repetita placebat) intellexi quidem te velle vt illis qui de nobis tanq̃ detractoribus Cluniacenſis ordinis conqueruntur, ſatisfaciã, quatenus videlicet ſciatur non eſſe verum quod male hucuſq; de nobis putarunt vel putari voluerunt. At ſi poſt hanc ſatisfactionem rurſus victus eorũ ac veſtitus ſuperfluitatem & cætera quæ ſubiungis, quẽadmodũ iniungis carpere voluero: & mihi videbor contradicere, & quomodo ſine ſcandalo facere queã, non video. Niſi forte & ordinem quidẽ laudabilẽ, & ordinis reprehenſores reprehenſibiles doceã, & nihilominus tamen ipſius ſuperfluа reprehẽdã. Si hoc modo vis, aut forte aliter magis expedire vides, manda apertius: & vt valeam quod vis,

A vis, eo modo quo vis: ora inſtantius. Scito tamen non modico me in huiuſmodi ſcriptitationibus feriri detrimẽto, quia multum hinc mihi deuotionis ſubtrahitur, dum ſtudium orationis intermittitur, præſertim cũ nec vſus ſuppetat dictandi, nec ocium.

Ad eundem, Epiſtola LXXXV.

SI nemo ſcit quæ ſunt in homine niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt: ſi ſola in facie videt homo, quia ſolus deꝰ intuetur cor: miror, nec ſatis mirari poſſum, quomodo, quáve ratione tuam atque meam adinuicem dilectionem pẽſare vel diſtinguere potuiſti, quatinus non ſolum de proprio: ſed & de alieno ſentẽtiam corde proferres. Error ſiquidem eſt humanæ mentis, non modo bonum putare malum, & malum bonum, aut verum falſum, & econuerſo: ſed etiam certa recipere pro dubiis, dubia pro certis. Forte verum eſt quod dicis, minus ſcilicet à me amari te, quam me diligis: ſed certe certus ſum, certum non eſſe tibi. Quomodo ergo pro certo affirmas, de quo certum eſt,
1.Cor.4.d. quia certus minime ſis? Mirum. Paulus ſe ſuo iudicio nõ credit: ſed neque inquiens meipſum iudico. Petrus luget ſuam qua ſe fefellerat præſumptionem cum de ſuo loqueretur dicens: Et ſi oporteuerit me mori tecum, non te negabo. Diſci-
Mat.26.d. B puli de proditione domini, nec in ſuis fidentes conſcientiis, ſinguli reſpondebant: Nunquid ego ſum domine? Dauid ſuã
Ibidem de ſe ignorantiam fatetur orans & clamans, Et ignorantias
Pſal.24.b. meas ne memineris. Tu vero neſcio qua fiducia, non ſolum de tuo: ſed & de meo corde tam aperte declamas, Vt plus amans, inquiens, minus diligar? Hæc quippe ſunt verba tua, quæ nollem fuiſſe tua, quia neſcio ſi ſunt vera. Sed & tu ſi ſcis: vnde ſcis? Vnde inquam probaſti magis nos à te diligi: q̃ te à nobis? An ex hoc quod in tuis literis ſubiunxiſti, quia vi delicet qui vadunt & veniunt per te de noſtris, nullum tibi à nobis deferunt monimentum gratiæ vel amoris? Quod vero monimentum, quod amoris experimentum à nobis requiris? Nunquid forte ſcrupulum mouet tibi, q̃ ad plura iam tua ad nos ſcripta, necdum vel ſemel reſcripſi? Sed quando ego maturitatem ſapientiæ tuæ delectari poſſe putarem ſcriptitationibus imperitiæ meæ? Sciebam enim qui dixit: Filioli nõ
1.Cor.3.c diligamus verbo neque lingua, ſed opere & veritate. Quando vero vnquã opere meo opus tibi fuit & defuit? O ſcrutãs renes & corda deꝰ, qui vnus ſol iuſtitię diuerſa ſeruorũ tuorũ corda diuerſis gratiis velut radiis illuſtras, q̃ diligam illum ex dono tuo, & ſuo merito, tu ſcis, & ego ſentio. Quatenꝰ autem diligam, tu ſcis, ego neſcio. Tu, inq̃, domine qui dediſti, ſcis quantum dediſti vel illi me, vel mihi illũ amare. Et quomodo aliquis noſtrum cui tu non dixiſti, audet dicere: Plus amans, minus diligor: niſi forte qui iam in lumine tuo videat lumen ſuum, id eſt in lumine tuæ veritatis agnoſcat quãtum
C ardeat igne charitatis? Ego autem domine interim contẽtus videre in lumine tuo tenebras meas, quoaduſque viſites ſedentem in tenebris & vmbra mortis, & per te reuelentur cogitationes cordium, & manifeſta fiant abſcondita tenebrarum, fugatis q; tenebris iam non videatur in lumine tuo niſi lumen: ſentio quidem de munere tuo q̃ eum diligam: ſed necdum video in lumine tuo ſi vel ſatis diligam. Neq; enim ſcio ſi iam peruenerim ad illam, qua nemo maiorem habet dilectionem, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Nam quis gloriabitur caſtum ſe habere cor, nedum perfectum? O domine qui illuminas lucernam meam, qua iam video & horreo tenebras meas: Deus meus illumina ipſas tenebras meas, vt videam & gaudeam ordinatam in me charitatem, ſciens & diligens quæ diligenda ſunt: & quantum, & ad quid diligenda ſunt: me quoque nolens diligi niſi in te, & quantum diligendus ſum. Væ etenim mihi, ſi quod valde vereor, aut ego plus ab illo q̃ merui, aut ille à me minus quàm dignus ſit, diligatur. Veruntamen ſi meliores magis diligendi ſunt, ſunt autem meliores, qui magis diligunt: quid aliud dixerim quam illum plus me diligere, quem meliorem eſſe non dubito: me vero minus illum q̃ debeo, quia minus valeo? Sed quanto in te (tibi pater dico) maior eſt charitas, tanto minus contemnenda eſt à te noſtra poſsibilitas: quia etſi plus diligis quoniam plus vales, non tamen plus diligis quam vales. Nos autem etſi minus diligimus q̃ debemus, diligimus tamen quan- D
tum valemus. Tantum autem valemus, quantum accepimus. Trahe nos poſt te, vt te apprehendamus, & tecum amplius accipiamus vnde largius diligam⁹. Quid ergo tu niteris nos apprehendere, & quereris non poſſe, quos apprehenduiſti ſi attendiſti, & adhuc facere poteris, cum volueris, quales quidem ſumus, non quales ſperabas? Neſcio quippe quid aliud intueris in nobis quod non habemus: & ſequeris pro nobis quod non ſumus. Ideoque non conſequeris quia non ſufficimus: & vt denique in epiſtola tua iuſte cauſaris, deus tibi in nobis, non nos deficimus. Nunc vero ſi talia placent qualia modo nugatus ſum, mandato, & adiiciam: vt cum obediero, præſumptionis non timeam notam. Præfatiunculam quam tibi mitti iuſſiſti, non habui modo ad manum. Neque enim adhuc dictaueram, quia nec neceſſarium eſſe putabam. Quicquid vel tibi vel amicis tuis recte vis, qui dedit velle, det & perficere pro bona voluntate, omni mihi amicitiæ iure colende pie ac reuerendiſſime pater.

Ad eundem, Epiſtola LXXXVI.

IRater B. de Claraualle, ſuo illi quod ſuo. Hanc mihi tu ſalutationis formulam tradidiſti, ſcribendo, ſuus ille quod ſuus. Accipe quod tuum eſt, & agnoſce vſurpationem vnanimitatis eſſe indicium: & cum quo eſt mihi commune verbum, animum non diſtare. E
Iam ad tuas literas breuiter pro tempore reſpondẽdum eſt. Quæ cũ mihi in manus venerunt, natalis dominę noſtræ dies feſtus illuxerat: cuius me totum iure ſibi deuotio vendicans, nihil aliud cogitare ſinebat. Sed & nuncius repedare feſtinans, vix vſque in craſtinum vt hæc iam feſto exoccupatus qualiacunque reſcriberem, expectauit. Fugitiuum itaq; fratrem dure à me, vtpote durum corde, increpatum: nihil melius interim potui, q̃ ad locum remittere vnde fugerat. Quippe quem iuxta noſtras conſuetudines domi abſque conſenſu abbatis ſui retinere nõ debui. Oportet autem & à te eum ſimiliter aſpere increpari, & ad humilẽ prouocari ſatisfactionem, deinde tuis confortari literis, ad abbatem pro eo directis. De infirmitate noſtra nihil certius modo ſciſcitanti tibi indicare poſſum, niſi q̃ infirmus & fui & ſum: nec minus ſolito, nec multum plus. Quod vero nõ miſi quem miſſurus eram, cauſa eſt plus me animarum ſcandalum, q̃ vnius corporis periculum timuiſſe. Iam ne quid horum de quibus mãdaſti, omnino prętermittam, venio etiam ad te. Velle te audire ſcripſiſti, quid te ego (tanquam qui omnia tua norim) facere velim. Sed hoc (niſi fallor) ſi modo dicerem: nec tu poſſes, nec ego conſulerem. Volo enim & ipſe, quod te velle de te iam olim non latet me. Cæterum mea atque tua equẽ, vt equũ eſt, volũtate poſtpoſita, magis quod velle deum de te puto, & mihi vt tibi ſuadeam, tutum duco: & tibi ſi perſuadeam, non incommodum. Tene itaque meo conſilio quod tenes, F
mane in quo es, & ſtude prodeſſe quibus præes, nec præeſſe refuge, dum prodeſſe potes: quia, væ quidem tibi ſi præes, & non prodes: ſed væ grauius, ſi quia præeſſe metuis, prodeſſe refugis.

Ad Ogeriũ canonicum regularem, Epiſtola LXXXVII.

AGotis viſceribus charitatis amplectendo, fratri Ogerio canonico, frater B. monachus, ſed peccator digne deo conuerſari vſque in finem. Si tibi ad tuas literas tardius videor reſcripſiſſe, noueris potius opportunitatem nuncij defuiſſe. Quas enim nunc primum legis, iamdudum crede dictatas. Sed vt dixi, propter latoris inopiam tardaui mittere, quod ſcribere non tardaui. Legi itaque in tuis literis te illam quam grauiter ferebas curæ paſtoralis ſarcinam depoſuiſſe, licentia ſiquidem ab epiſcopo vix impetrata, imò extorta tua importunitate. Et hoc non aliter, niſi vt in eius epiſcopatu quocũque alibi manens ab eius ſubiectione non recederes. Tu vero cum tibi hoc non placeret, archiepiſcopum adiens, & ab ipſo tanquam ſuperiori authoritate ſecuritatem accipiens, ad priorem locum & ad tuum abbatem reuerſus es. Vbi qualiter poſt hæc viuere debeas, à me doceri flagitas: egregio vtique doctore, & magiſtro incomparabili. Qui cum cœpero docere quod neſcio, vel tunc incipiet ſciri quàm nihil ſcio. Ita ne lanam

D quærit

G quærit ouis à capra:aquam molendinum à furno:verbum sapiens à stulto? Præterea per totam seriem literarum attolens me supra me, multum de me laudabilia intermisces. Quorum, quia ipse mihi conscius non sum:& tuæ hæc benevolentiæ asscribo,& ignosco ignorantiæ.Tu enim vides in facie:deus in corde.Sub cuius tremendo aspectu si solicite me circunspicio,certum est quòd eo ipse mihi notior sum quàm tibi,quo propinquior. Ideoque magis credo mihi de me videnti me : quàm tibi opinanti de me quod non vides in me. Quod si quid forte à me audisti quod possit prodesse tibi, gratias deo age: in cuius manu sunt & nos & sermões nostri. Satisfacis etiam mihi pro eo ꝙ consilium meum non tenueris,confortantis te & monentis animo non frangi, pusillanimitate non vinci:sed portare patienter onus impositũ, quod semel susceptum deponere non licebat. De quà re ipse mihi sicut postulas,satisfacio pro te. Agnoscens siquidem sapientiæ meæ siccitatem, imò insipientiæ meæ semper suspectam habens temeritatem,cum nõ fit quod fieri laudo,nec audeo nec debeo indignari,desiderans quẽq; cõsultius agere quam à me acceperit. Quotiens vero mea sententia eligitur ac tenetur,graui,fateor,onere me premi sentio, rei finem semper pauidus & nunquam securus expectans. Videris tu tamen si consulte meum de hac re consilium mutaueris. Viderint hi quorum saniori,si quorum tamen, super hoc fretus es consi-
H lio,an rationabiliter egeris. Viderint,inquam,si liceat Christiano iniunctam sibi dimittere obedientiam ante mortem, cum Christus factus sit obediens patri vsque ad mortem.Etiam, inquis, per licentiam:nam quæsiui eam ab episcopo, & accepi.Bene,licentiam quidem quæsisti,sed quomodo non licebat,ac per hoc non accepisti:sed extorsisti.Extorta autem seu coacta licentia,licentia non est,sed violentia.Quod ergo tua importunitate victus episcopus fecit inuitus, non fuit absoluere,sed abrumpere. Congratulor quidem tibi quòd sis exoneratus: sed vereor ne deus à te quantum in te est exhonoratus sit : cuius proculdubio ordinationi resistis, dum promotus ab illo tu te deiicis. Quod si excusans paupertatis prætendis necessitatem,necessitas parit coronam.Si difficultatem, si impossibilitatem, omnia possibilia sunt credẽti. Sed responde , quod verius est,quia scilicet placuit tibi magis quies tua, q̃ vtilitas aliena. Nec mirum:Placet fateor & mihi ꝙ hæc quies placeat tibi,si tamen non nimis.Quodcunque autem bonum ita placet, vt si recte fieri non possit, placeat tamen fieri eo etiam modo quo fas non est,nimis est: ac per hoc iam quia bene non fit, non est bonum . Scriptum est enim.Si recte offers,& non recte diuidis,peccasti.Aut ergo oportuit te gregem dominicum minime seruandum suscipere, aut susceptum nequaquam relinquere,iuxta illud:
1.Cor.7. Alligatus es vxori : noli quærere solutionem. Sed ad quid
I nitor his ratiocinationibus?Nunquid suadeo tibi redire ad onus regiminis , cum iam non pateat locus recuperationis? Aut desperare te intendo : quasi qui te tali ligaueris culpa, quam iam soluere non possis?Absit.Sed tantum nolo te illud tanquam nullum vel paruum malum negligere: imò semper timere:semper pœnitere:semper securum non esse:sicut scriProu.2.d ptum est: Beatus homo qui semper est pauidus. Vides certe quem timorem tibi incutere nitor:non qui tibi sit laqueus desperationis, sed qui spem acquirat beatitudinis. Est siquidem timor inutilis,tristis,crudelis,qui veniam quia non quærit,non consequitur. Est siquidem timor pius , humilis, fructuosus:qui cuilibet quantumlibet peccatori facile misericordiam promeretur . Talis timor generat, nutrit, & seruat humilitatem,sed mansuetudinem, sed patientiam,sed longanimitatem. Quem non delectat tam inclyta proles? Alterius vero misera soboles est pertinacia,immoderata tristitia,rancor,horror,contemptus & desperatio. Non hoc ergo,qui desperationem,sed illo qui generat spem, timens ne non timeres vel parum timeres, tuam tibi culpam sic rememorandam esse putaui . Est etiam adhuc quo magis timeo tibi:ne forteProu.28.c ficut de quibusdam scriptum est ꝙ lætantur cum malefecerint:& exultant in rebus pessimis:tu quoque deceptus, non solum hoc putes culpam non esse,sed insuper(quod absit) in corde tuo glorieris te magnum aliquid,& quod à paucis solet fieri,fecisse:dum qui emancipatus etiam aliis præeras,cõ-

tẽneus prælationem rursus subdi prælato malueris.Falsa humilitas veram inducens superbiam in cor talia cogitantis. K
Quid nãque superbius q̃ spontaneę & tanquam liberę asseri bere voluntati:quod vel cogit necessitatis vis,vel pusillanimitatis infirmitas ? Quod si nec labore victus,nec necessitate compulsus, sed volens hoc fecisti:nihil hoc quoq; superbius.Dei quippe consilio tuum prętulisti,magis eligens tibi quiescere,q̃ ei⁹ operi deseruire,ad quod te ipse assumpserat. Si ergo vnde deum contempsisti, inde ad maiorem eius gloriaris contemptum:non est bona gloriatio tua.Sed caue gloriationem,tolle & securitatem, quatinus vtiliter semper solicitus sis, semper humiliter pauidus,non illo, scilicet timore qui sicut iam dixi,prouocat iram,sed illo qui mitigat.Qui horribilis timor siquando terrẽdo tuum pulsauerit animum, tacite suggerens tuum obsequium deo esse non posse acceptum,& ꝙ tua sit infructuosa pœnitentia, quia videlicet vnde deus à te offensus est,per te emendari nõ potest:ne ad momentum quidem recipias,sed fidenter responde & dic: Male quidẽ egi,sed factũ est,& iam non potest non fieri. Quis scit si hoc mihi de⁹ expedire prouiderit:& de malo meo ipse qui est bonus : bonum mihi operari voluerit? Malum ergo puniat quod ego feci, bonum autẽ maneat quod ipse prouidit. Nostris quippe inordinatis seu voluntatibus, seu actionibus nouit bonitas dei vti semper quidem recte in sui ordinis pulchritudinem:sæpe etiam pie in nostram vtilitatem.O clemẽ- L
tissima circa filios Adam diuinæ pietatis recordatio, quę sua non desinit largiri beneficia,non solum vbi nullum inuenit meritum,sed plerũque etiam vbi totum videt contrariũ.Sed ad te redeamus. Secundum ergo duos timores qui supra distincti sunt, volo te timere & non timere,præsumere & non præsumere.Timere vt pœniteas,nõ timere vt præsumas.Porro pręsumere ne diffidas:nõ præsumere ne torpescas.Agnosce frater quantum de te cõfisus sum,qui te tam acriter increpare, tuum factum nec mihi satis probatum tam audacter di iudicare non dubitaueris:cum id forsitan rationabilius à te actum fuerit,q̃ mihi hucusque notum sit . Neque enim tu in tuis literis fortasse rationes illas quibus excusari posset hoc factum,ponere voluisti: vel ꝓpter tuã humilitatẽ, vel ꝓpter literarum breuitatem.De re ergo quam plene non noui,suspensam relinquens sententiam,vnum quod fecisti irretracta biliter laudo:ꝙ videlicet deposito iugo regiminis:sine iugo tamen esse noluisti:sed amicã repetens disciplinam,de magistro fieri denuo discipulus non erubuisti . Nam cũ pastorali vinculo solutus posses tui remanere iuris(siquidẽ promotio abbatis,emancipatio filij est)tu tamen hac potestate tui non vtens,sicut aliis dominari renueras:sic tibi quoq; præsse timuisti:quiq; vt magister esses aliorũ, minus te iudicabas idoneum:nec te quidẽ tibi credens,tuus fieri discipulus contempsisti.Et merito,quia qui se sibi magistrũ constituit,stulto se discipulum subdit.Et quidem quid alij de se sentiãt,ignoro: ego de me expertus sum quod dico: & facilius imperare, & securius posse præsse aliis multis, quàm soli mihi.Prudẽs ergo humilitas,humilisq; prudentia fuit,ꝙ nequaquam credens ad salutem te posse sufficere tibi,alieno potius arbitrio deinceps viuere proposuisti.Laudo etiam ꝙ non nouum vel magistrum vel locum requisisti: sed ad clausţrum de quo exieras , & ad patrem sub quo profeceras , familiariter redisti. Rectius quippe fuit vt domus quæ te nutrierat,sed pro fraterna charitate dimiserat, exoccupatum reciperet, q̃ de eius desolatione aliena gauderet.Quod tamen in hoc episcopi licẽtiã nõ habueris:nolo vt negligẽter ducas:sed aut ꝑ te aut ꝑ mediã ꝑsonã quãtum in te est satisfacere non differas.Post hæc conuersare simpliciter inter fratres , deuotus deo, magistro subditus, senioribus obediens, iunioribus contemperans , angelis placens , verbo vtilis, humilis corde,mansuetus ad omnes.Caue autẽ ne quia olim in honore positus fuisti:etiam nunc te putes præ cæteris honorandum,sed magis humilem omnibus exhibeas tanq̃ de cæteris vnũ.Nec enim dignum est, vt inde exigas honorem, vnde refugis laborem. Potest hinc etiam nasci aliud periculum , ad quod te præmonitum & præmunitum esse volo. Nam sicut oẽs ita mutabiles sumus , vt plerunq; quod heri volebamus,hodie recusemus: & quod hodie nolumus,cras desideremus:sic quãdoque diabolo M

A bolo suggerente poterit contingere, vt ex memoria relicti honoris tuum animum pulset cupiditas, ita vt omnia quę viriliter contempsisti,pueriliter desideranda incipias.Dulcescẽt animo quæ prius amara fuerunt, sublimitas loci,domus cura,rerum dispensatio, obsequia famulorum,libertas tui,potestas in alios:intãtum vt prope reliquisse te pœniteat quod prius tenere grauabat. Cui pessimę tentationi, si vel ad horam(quod absit)assensum præbueris,non mediocre damnum incurres tuæ conuersationis. En tota illius elegantissimi & eloquentissimi doctoris sapientia, à quo doceri de tam longinquo postulasti. En illud expectatum ac desideratum culogium : quod audire tantopere studuisti. Hæc summa nostræ eruditionis. An adhuc aliquid magnum expectas? Totum audisti.Quid amplius requiris? Exhaustus est fons:& tu queris aquam in ficco?Exemplo illius euangelicę viduę:de paupertate mea totum quod habui misi . Quid verecundaris?Quid
Luc.21.d vultum demittis? Tu me coegisti,sermonem quęsisti,sermonem habes. Sermonem, inquam,habes iam satis longum,sed mutum,verbis plenum,sensibusvacuum:non quo vt petieras in corde tuo charitas ordinetur:sed quo mea insciţia publicetur.Nam vnde iam poterit excusari?Possem forsitan dicere,quòd febre tertiana laborans:quòd pro officio meo curis
Eccli.38.c occupatus hæc dictauerim,cum scriptum sit:Sapientiam scribe in ocio. Sed hæc recte prætenderem,si grande aliquod at
B que operosum opus aggressus fuissem.Nunc autem in tantil lo opusculo vt occasionibus me non excusem:nihil horum certius prætendere possum,quàm(vt sępe iam dixi)scientiæ paupertatem. Sed habeo nonnullam meæ confusionis consolationem.Nam etsi non feci vt petieras: si non misi quod speraueras, agnoscis certe quia volui. Sufficiet autem voluntas, vbi deesse vides facultatem explendi.Denique & si tibi nullam conferat vtilitatem: vel mihi proficiet ad humilitatem. Stultus quippe dum non loquitur,sapiens putatur.Nã quod non loquitur , non sensus inopia, sed humilitatis esse custodia creditur . Ego itaque si adhuc siluissem,sapiens dicerer: sed non essem. Nunc autem alij insipientem me ridebunt: alij subsannabunt idiotam : alij præsumptori indignabuntur.

Putas ne paruum hoc mihi conferat religionis emolumentum:cum humilitas ad quam vtique ducit humiliatio, totius sit spiritualis fabricæ fundamentum ? Siquidem humiliatio via est ad humilitatem: sicut patientia ad pacem,sicut lectio ad scientiam.Si virtutem appetis humilitatis:viam non refugias humiliationis. Nam si non pateris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi.Prodest itaque mihi meam insipientiam sciri:& à scientibus iure confundi: cui sæpe contigit à nescientibus iniuste laudari.Terret me Apostolus: qui & ipse territus dicit . Parco autem, ne quis me existimet su-
C pra id quod videt in me,aut audit aliquid ex me. Quàm pulchre dixit,parco.Non parcit sibi arrogans:non parcit sibi superbus: nõ cupidus vanæ gloriæ:& iactator actuum suorum: qui vel sibi arrogat quod est : vel mẽtitur de se quod nõ est.

Solus qui vere humilis est, parcit animæ suæ: qui ne putetur quod non est , semper quantum in se est vult nesciri quod est. Grande reuera periculum, audire quenquam de se supra q̃ sentit in se . Quis dabit mihi apud homines tantum de veris digne humiliari:quantum vel de falsis datum est indigne exaltari?Illam mihi vocem propheticam iure assume-
Psal.87.d. rem:Exaltatus autem,humiliatus sum: & conturbatus.Et il-
2.Reg.6.d lud.Ludam,& vilior fiam. Ludam scilicet vt illudar. Bonus ludus quo Michol irascitur:& deus delectatur. Bonus ludus qui hominibus quidem ridiculum: sed angelis pulcherrimũ spectaculum præbet.Bonus inquam ludus quo efficimur opprobrium abundantibus : & despectio superbis.Nam reuera quid aliud secularibus quàm ludere videmur: cum quod ipsi appetunt in hoc seculo, nos per cõtrarium fugimus: & quod ipsi fugiunt,nos appetimus?More scilicet iuculatorum & saltatorũ: qui capite misso deorsum, pedibusq; sursum erectis, pręter humanum vsum stant manibus vel incedunt:& sic in se omnium oculos defigunt.Non est hic ludus puerilis: non est de theatro : qui fœmineis fœdisq; anfractibus prouocet libidinem:actus sordidos repræsentet . Sed est ludus iucundus,honestus,grauis,spectabilis:qui cœlestium spectatorum delectare possit aspectus. Hoc casto & religioso ludo ludebat qui dicebat:Spectaculum facti sumus angelis & homini- D
bus.Hoc ludo & nos interim ludamus vt illudamur:consun 1.Cor.3.b
damur:humiliemur: donec veniat qui potentes deponit: & exaltat humiles:q nos lætificet:glorificet:inæternũ exaltet.

Ad eundem, Epistola LXXXVIII.

MItto nunc imperitiam meam:taceo professionis humilitatem : seu humilitatis professionem: nec iam obtendo vel loci , vel nominis mei non dico abiectionem : sed mediocritatem: quia quicquid tale dixero: tu hoc non necessariam excusationem:sed dilatoriam occasionem nominabis:qui meam vt mihi videbatur iustam verecundiam pro tuo libitu nunc indiscretionem:nũc falsam humilitatem: nunc etiam veram superbiam interpretaris.Horum itaque,quia tibi in dubium venire possunt, nihil asscro . Illud autem simpliciter tuæ dilectioni intimo: quod indubitanter te credere volo:toto,scilicet hoc tempore ex quo tuus nuncius non is,sed alius recessit à me:nullum mihi omnino fuisse ocium ad id quod poscis idoneum: tum propter dierum malitiam : tum propter noctium breuitatẽ. Sed & nunc quoque ita me nouissimę tuæ literæ occupatissimum inuenerunt:vt ipsas etiam occupationum causas pro mei excusatione longum fuerit mihi scribere tibi. Vix quippe illas tuas inter prandendum (nam illa hora mihi primum E
redditæ sunt)perlegere potui. Vix has meas quantulascunq; furtim:raptim:anticipatis horis:breuiter succinctęq; rescripsi. Quarum quidem breuitatem an æquo animo feras:tu videris. Ego enim, vt verum fatear,propter te mi Ogeri, ipsis curis meis compellor irasci,quanquam in his,teste conscientia,soli charitati cupiam deseruire.Cuius profecto imperio, quia sapientibus & insipientibus debitor sum : ipsa sola facere potuit,vt necdũ tibi potuerim satisfacere. Quid ergo?Charitas tibi denegat quod tu petis ex charitate ? Petisti,quæsisti,pulsasti:& charitas te frustrata est. Quid mihi indignaris:Si vis:si audes,irascere charitati.De qua namque præsumis impetrare quod postulas : ipsa prohibente, fit ne impetres.Et ecce iam longum caussatur sermonem:& tibi indignatur qui cogis.Non quòd sibi displiceat zelus quo id facis:quippe quem & ipsa donauit tibi:sed vult te illum habere secundum scientiam : vt cautus sis maiora minoribus non impedire. Vides quàm inuitus auellor à longiori epistola:dũ ductus delectatione tibi colloquendi , & desiderio satisfaciendi,domine charitati molestus fio: qua iamdudum imperan te finem fieri , necdum taceo . O quàm lata in tuis literis patet materia respondendi . Quod si digne licuisset vt libuisset: & tibi forsitan satis esset & mihi . Sed quæ aliud præcipit, domina est, imò dominus est. Deus enim charitas est: & satis agit pro imperio: quatenus debeam potius obtem- F
perare sibi quam vel mihi vel tibi . Et quoniam oportet charitati deo magis obedire quam hominibus : nolens dolensque non quidem nego quod postulas, sed interim differo: ne dum tuę cupio humiliter satisfacere voluntati, sub prætextu falsæ humilitatis per veram superbiam,arcem tantę potestatis, quæ te quoque veraciter attestante, etiam angelis imperat in cœlis : terrenus vermiculus in terris videar impugnare. Libellum quem requiris , ipse quoque antequam tuus nuncius ad nos veniret, ab eo cui commendaueram requisiui : sed necdum recepi . Dabo autem operam, vt vel cum veneris : si tamen vnquam aliquando veneris:illum inuenias,videas,& legas:non autem transcribas. Nam illum alium quem te significas transcripsisse,ego quidem legendum tibi misera : non transcribẽdum:videris tu qua vel quorum vtilitate transcripseris. Quod aũt te mittente eum nunc habet abbas de sancto Theoderico,ego quidẽ non inseram:nec tamen displicet mihi. Vt quid enim libellus meus oculos eius formidaret,cui se videndum animus quoq; meus totum si posset expenderet?Sed heu in quanta sermonis angustia mentio se ingessit de tali viro,ne liceat vt dignũ erat,in tam dulcissima nobis memoria aliquandiu immorari,quando iãiamq; desiderat epistola finẽ. Obsecro te ne graueris oportunitatẽ quærere quomodo ad eũ pergas:prædictum quoque opusculum non prius cuiq̃ scribendum vel legendum exponas:q̃ cũ eo totum peruideas:pariterq; cõferatis, & corriga-

G tis quæ corrigenda ſunt:vt in ore duorum teſtium ſtet omne verbum.Et tunc demum an paſſim cuilibet,an paucis tantum: an vel cuiquam,an forte etiam nulli expediat demonſtrari:& ſi illa præfatiuncula quam de noſtris aliis literis tu eidem coaptaſti:apte ſedeat,an vero aptior queri debeat:veſtro vtriuſque iudicio derelinquo. Sed iam pene mihi exciderat quod in principio epiſtolæ tuę queſtus es:quòd te arguerim mendacij. Hoc aliquando me locutum fuiſſe: non ſatis recolo. Si quid tamen fuerit (nam magis me oblitum quàm tuum nuncium mentitum eſſe crediderim)iocando potius quàm ſerio dictum fuiſſe non dubites.Ego ne leuitate te vſum putauerim, aut apud te eſſe eſt & non?Abſit à me hæc ſuſpicio de te:qui iugo veritatis beatus quod portas ab ado leſcentia,laſciuos annos morum ſuperas grauitate. Nec tam ſimplex ſum vt ſimplicem oris prolationem ſine cordis duplicitate mendacium putem:nec tam incurioſus tui vt oblitus ſim vel quod iamdudum conceperis in affectu:vel quid ab effectu impedierit.

Ad eundem, Epiſtola LXXXIX.

EN dignaris forſitan,vel,vt temperantius dicam,miraris quòd pro longiori epiſtola quam à nobis ſperaueras:tam breuem chartulam receperis.Sed memento iuxta virum ſapientem:omnia ſub cœlo tẽpus habere:& tempus quidem loquendi,& tempus eſſe tacẽdi.Quando autem ſuum tempus ſilentium habebit:ſi hos etiam ſacros dies quadrageſimę,noſtra ſibi vendicat contabulatio?Eaſque ipſa tanto occupatior quanto laborioſior, dum non quidem preſentes alterutrum dicere leuiter valemus quæ volumus:ſed abſentibus neceſſe eſt nobis inuicem diligenter dictare quæ vel petimus abinuicem vel petimur. Dũ vero abſens cogito,dictito, ſcriptito, mitto'q; quod præſens legas: rogo vbi ocium,vbi ſilentij quies? Sed hæc, inquies, omnia facere potes in ſilẽtio. Mirum ſi ex ſententia hoc reſpondeas. Quantus enim tumultus eſt in mente dictantium, vbi multitudo perſtrepit dictionum,vbi orationum varietas, & diuerſitas ſenſuum concurrit. Vbi ſæpe reſpuitur quod occurrit, & requiritur quod excidit.Vbi quid pulchrius ſecundum literam,quid conſequentius iuxta ſententiam, quid planius propter intelligentiam,quid vtilius ad conſcientiã, quid denique cui,vel poſt,vel ante ponatur,intentiſſime attenditur: multaque alia quę à doctis in huiuſmodi curioſius obſeruantur.Et tu in hoc mihi dices eſſe quietem? tu hoc,etiam ſi lingua ſileat,ſilentium nominabis?Quanquam non ſolum temporis,ſed nec meæ profeſſionis eſt huic rei operam dare quam poſtulas,nec poſſibilitatis adimplere quod optas.Siquidem vel monachi quod eſſe videor,vel peccatoris quod ſum,officium nõ eſt docere,ſed lugere. Indoctus quoque (quod & vere me fateor eſſe) ſi præſumat docere quod neſcit:nihil indoctius agit. Docere itaque nec indocto eſt in promptu: nec monacho in auſu: nec pœnitenti in affectu.
Pſal.54.b. Sed & propter hoc elongaui fugiẽs, & maneo in ſolitudine,
Pſal.38.a. & cum propheta propoſui cuſtodire vias meas,vt non delin-
Pſal.139.c. quam in lingua mea:quoniam iuxta eundem prophetam: Vir
Prou.18.d linguoſus non dirigetur ſuper terram: & ſecundum aliam
Eſa.32.d. ſcripturam:Mors & vita in manibus linguę.Silẽtium autem,
Hiere.3.c dicente Eſaia: cultus iuſtitiæ eſt. Et bonum eſt expectare(vt docet Hieremias)ſalutare dei cum ſilentio. Ad hunc ergo iuſtitiæ cultum: ad hanc omnium virtutum matrem nutricem cuſtodem: ne penitus videar negare quod petiiſti: & te & quicunque tui ſimiles proficere cupiunt in virtutibus, inuito & prouoco:etſi non verbo doctrinę, certe mei ſilentij exemplo:vt vel ſilendo doceam te ſilere,qui loquendo compellis me docere quod neſcio. Sed quid ego facio? Mirum ſi nõ rides ꝙ ego qui multiloquium tantopere damnare videor, in tam multa verba tam loquaciter iam progredior, & dum cupio tibi commendare ſilentium,contra ſilentium per multiloquium pugno. Vverricum noſtrum de cuius cõuerſatione & pœnitentia conſolari deſideras: quantum ex fructibus eius perpendimus,noueris deo digne conuerſari, dignoſque pœnitentię facere fructus. Libellum autem quem à me exigis,penes me modo non habeo.Quidam enim amicus noſter eodem zelo quo tu flagitas, diu eſt quòd apud ſe illum detinet. Sed ne tuæ benignitatis petitionem abire patiar omnino fruſtratam, alium nuper à me editum in laudibus virginis matris tibi tranſmitto. Quem quia eius exemplar nõ teneo, rogo vt quantocyus ad me remittas:vel ſi maturius adueneris,ipſe deferas tecum.

Ad eundem, Epiſtola XC.

BReues breuibus reddidi literas, occaſionem vtiq; breuiter reſcribendi,de tuarum breuitate libenter accipiens.Et vere quid iuuat veras, & vt veraciter loqueris, æternas amicitias vanis atque tranſitoriis iactitare verbulis?Quantalibet verſuum diuerſitate, verborum multiplicitate,ſcriptorũ varietate tuam mihi charitatem oſtentare ſeu commendare coneris, minus certe ſentio te exprimere quàm diligis.Idẽ'q; tu de me ſentiendo non falleris.Cum tuæ literę in manus noſtras venerunt:te in corde noſtro qui eas miſeras inuenerunt. Has quoque noſtras, nec me ſine te ſcribere certus ſum,nec te ſine me confido lecturum. Laboramus quidem vterque ad alterutrũ ſcriptitando:alterius fatigantur & nuncij ad alterum ſcripta portãdo: ſed nunquid ſpiritus grauantur amando?Ceſſent igitur quæ abſque labore non poſſunt actitari:& illud frequentetur qđ quanto attentius ſatagitur, tanto minus conſtat laborari. Quieſcant, inquam, à dictando ingenia:labia à confabulando:à ſcribendo digiti:à diſcurrendo nuncij: non autem quie ſcãt corda die ac nocte meditari in lege domini,quę eſt charitas.A quo negocio quanto quietiores ſumus, tanto minus quieſcimus,quanto'q; occupatiores ſumus in illo, tanto nos quietiores ſentimus ex illo. Amemus & amemur in altero nobis, in altero noſtris conſulentes. Nam quos amamus,in ipſis profecto requieſcimus. A quibus autem amamur: ipſis nos in nobis requiem paramus.Porro amare in deo,charitatẽ habere eſt.Studere vero propter deum amari, charitati ſeruire eſt. Sed quid ego facio? Ego promiſſor breuitatis: iam tenebor prolixitatis exhibitor.Si de fratre Vverrico deſideras,imò quia deſideras ſcire:ſic currit non quaſi in incertum, ſic pugnat non quaſi aërem verberans. Sed quoniam ſcit neque pugnantis eſſe neque currẽtis, ſed miſerentis dei:ipſum rogat à te orari pro ſe, quatenꝰ qui iam donauit ei & pugnare & currere,det & vincere & peruenire. Abbatem veſtrum mihi non tantum propter te, ſed & propter ſuam bonam famam chariſſimum, corde meo & ore tuo ſaluto,gratantiſſime eum viſurus illo & tempore & loco quo promiſiſti.Notifico etiam tibi ꝙ & nunc pauliſper aggrauata manu domini ſuper me: impulſus euerſus ſum vt caderem:ita vt ſecuri ad radicem infructuoſæ arboris corporis mei appoſita,iamiamq; ſuccidi metuerem: cum ecce tuis cæterorum'q; amicorum noſtrorum orationibus & hac vice pius dominus pepercit mihi, ſub ſpe tamen promiſſi fructus in futuro.

Ad abbates Sueſſione congregatos,
Epiſtola XCI.

REuerendis abbatibus apud Sueſſionem in nomine domini congregatis: ſeruus ſanctitatis eorum frater Ber.abbas dictus de Claraualle,quę recta ſunt videre, conſtituere & tenere. Iraſcor occupationibus meis,quibus impedior intereſſe conuentui veſtro,corpore tamen duntaxat.Nam ſpiritum nec ſpatia terrarum,nec turba curarum abſentare queunt: quippe orantem pro vobis,congratulantem vobis,atque in vobis quieſcentem.Non me,inquam,ſanctorum poteſt carere cõuentus, nec loci corporisve diſtantia priuat prorſus à conſilio iuſtorum & congregatione. Illo præſertim conſilio in quo non hominum traditiones obſtinatius defenſantur, aut ſuperſtitioſius obſeruantur:ſed diligenter humiliter'q; inquiritur quæ ſit voluntas dei bona,& beneplacens,& perfecta.Illuc toto deſiderio feror,deuotione immoror:condelector amore,inhæreo conſenſu,emulatione perſiſto.Ne ergo inuacuum vos(quod abſit)conueniſſe ſubſannent qui dicũt vobis euge euge,cõtendite,obſecro, bonas facere vias veſtras & ſtudia veſtra, quæ ꝓfecto nimis bona eſſe non poſſunt.Eſto ꝙ poſſis nimiũ fortaſſis eſſe iuſtus,poſſis & nimium ſapiens:ſed plane bonus vltra modum eſſe non potes. Et quidem lego,noli eſſe nimiũ iuſtus.Lego,non plus ſapere q̃ oportet ſapere. Nunquid autem aut ne ſis nimium bonus:aut non plus bonus quàm oportet?

A tet?Nemo eſſe bonus pluſquam oportet poteſt. Bonus erat iam Paulus: & tamen nequaquam contentus,libenter ſe ad ea quæ ante ſe ſunt extendebat,poſteriora obliuiſcens,& ſeipſo ſemper melior effici ſtudens. Solus deus melior ſeipſo eſſe idcirco non vult,quia non valet. Recedant à me & à vobis qui dicũt:nolumus eſſe meliores q̃ patres noſtri,tepidorum & diſſolutorum ſe filios proteſtãtes.Quorum memoria in maledictione eſt, quia manducauerunt vuas acerbas, quibus dentes filiorum obſtupuerũt. Aut ſi ſanctis & bonę memorię patribus gloriantur, inuitentur certe ſanctitatẽ,quorum indulgentias diſpenſationes'q; pro lege defendũt.Quã-
3.Re.19.d. quam ſanctus Helias non ſum,inquit,melior q̃ patres mei, & non dixit ſe nolle patribus eſſe meliorem.Vidit Iacob in ſcala angelos aſcendentes & deſcendentes. Nunquid ſtantem quempiam ſiue ſedentem? Non eſt ſtare omnino in pendulo fragilis ſcalę, neque in incerto huius mortalis vitę quicquã in eodem ſtatu permanet.Non habemus hic manentem ciuitatem, nec futuram adhuc poſſidemus: ſed inquirimus. Aut aſcendas neceſſe eſt aut deſcendas: Si attentas ſtare,ruas neceſſe eſt. Minime pro certo eſt bonus qui melior eſſe non vult. Et vbi incipis nolle fieri melior,ibi etiam deſinis eſſe bonus. Recedant etiam à me & à vobis qui dicunt bonum malum,& malum bonum. Qui dicũt cultum iuſtitiæ malum: quodnam bonum iam reputaturi ſunt? Vnum verbum olim locutus eſt dominus,& phariſęi ſcandalizati ſunt. At nouos nunc phariſæos non verbum, ſed ſilentium ſcandalizat. In
B hoc vno certe aduertitis q̃ occaſionem quærunt aduerſum vos.Sed ſiuite illos:cæci ſunt, & duces cæcorum: Intendite ſaluti parvulorum, non murmuri maleuolorum.Non valde illorum vobis curandum eſt ſcandalum,qui non ſanantur niſi vos infirmemini. Sed nec vt veſtris ipſis omnia omnibus placeant quæ ſtatuitis, expectandum. Alioquin aut nullum aut rarum bonum conſtituitis. Satius vero ipſorum profectibus quàm voluntatibus prouidetis. Fideliusq; inuitos tradite ad deum,quàm deſideriis cordis eorum relinquitis.Cõmendo me ſanctis orationibus veſtris.

Ad Henricum regem Anglorum, Epiſtola XCII.

HEnrico illuſtri Anglorum regi B.abbas dictus de Claraualle, cœlorum regi de terreno regno ſeruire fideliter,& humiliter obedire.In terra veſtra tenetur præda domini mei atque veſtri: & illa præda pro qua maluit mori quàm carere illa. Ego eam ſequi diſpoſui, & mittere de noſtra militia qui in manu valida ſi vobis non diſplicet, requirant, recuperent & reducant. Et nunc huius rei gratia præmiſi hos quos præſentes cernitis exploratores,qui eſſe rei indagent ſagaciter,renuncientq́ue fideliter. Aſſiſtite eis tanquam nunciis domini veſtri, & in ipſis feudum veſtrum deſcruite. Ipſe vero ad honorem ſuũ, ad ſalutem veſtram, ad patriæ ſoſpitatem & pacem, lætum
C vos & inclytum perducat in bonum ac placidum finem.

Ad Henricum Vuintonenſem epiſcopum,
Epiſtola XCIII.

VIro illuſtri domino Henrico dei gratia Vvintonẽſi epiſcopo B. abbas dictus de Claraualle,in domino ſalutem.Multorum iam relatione lætabundus accepi locum gratiæ non infimum humilitatem noſtram apud veſtram celſitudinem obtinere. Non ſum meritus,ſed eo non ingratus.Itaque refero gratiam pro gratia,& ſi non condignã,certe quam poſſum. Nec vereor quan tula ſit oblatam vel potius relatam à vobis ſperni, quam & amanter promereri,& dignanter prævenire curaſtis. Verum modo plura ſcribere ſuperſedi,donec veſtro,ſi dignum iudicatis,agnoſcam reſcripto qualiter pauca hæc accipiatis.Quę autem reſcribere vel iniungere verbo placuerit,abbati Ogerio bene committere poteſtis,per quem & hęc noſtra recipitis. Pro quo etiam veſtram excellentiam compellamus, quatenus & notum ex hoc habeat & commendatum, vtpote hominem honeſtate,ſcientia religioneq́ue commendabilem.

Ad abbatem cuiuſdam monaſterij Eboracenſis unde exierat prior cum aliquantis fratribus. D
Epiſtola XCIIII.

CONſilium expetitis à me literis trãſmarinis, quod vtinam ab alio potius quæriſſetis.Coarctor ſiquidem è duobus.Si enim non reſpondeo, taciturnitas contemptum quodammodo ſonare videbitur. Reſpondere autem ſine periculo me poſſe non video, cum quicquid reſpondero, neceſſe ſit aut ſcandalum cuipiam generare, aut reddere ſecurum quenquam plus quam oportet, aut certe in quo non oportet. Quòd à vobis receſſerunt fratres veſtri, nec noſtro nec noſtrorum factum eſt, me ſciente, conſilio vel hortatu. Credimus autem ex deo fuiſſe, quod nec tantis potuit diſſolui conatibus. Credimus hoc idem & ipſos ſentire fratres, qui noſtrum rantopere de ſeipſis conſilium flagitant, credo remordente eos conſcientia quòd retro abierint. Alioquin beati ſunt(ſecun-
Rom.14.d dum Apoſtolum)ſi ſe non iudicant in eo quod probant.Cæterum quid faciam vt interrogatus nec ſilendo nec reſpondendo moleſtus ſim cuiquam? Ita fortaſſis expediat, ſi miſero eos qui me interrogant, ad doctiorem, & cuius reuerentior ſanctiorque authoritas ſit. Sanctus papa Gregorius in libro paſtorali: Quiſquis bonũ maius ſubire, inquit, propoſuit: bonum minus quod potuit, ſibi illicitum fecit. Ad E
quod probandum ſubiicit teſtimonium de euangelio dicẽs: Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro,
Luc.9.g. aptus eſt regno cœlorum.Et infert: Qui igitur ſortiori ſtudio intenderat:retro reſpicere conuincitur,ſi relictis bonis amplioribus ad minima retorquetur. Item ipſe in homilia tertia ſuper Ezechielem. Sunt nonnulli qui bona quidem quæ nouerunt operantur, atque hæc operantes meliora deliberant,ſed retractantes meliora quæ deliberauerant immutant. Et quidem bona agunt quæ cœperant, ſed à melioribus quæ deliberauerant ſuccumbunt. Hi nimirum ante humana iudicia ſtare videntur in opere, ſed ante omnipotentis dei oculos ceciderunt in deliberatione.En ſpeculum. In hoc non vultum natiuitatis,ſed factum reuerſionis ſuæ conſiderent, hic ſe diſcutiant,hic ſe diiudicent, cogitationibus ſuis accuſantibus ſiue defendentibus, & quidem apud ſpiritualem qui omnia diiudicat, & ipſe à nemine iudicatur. Quidnam vero maius aut minus, ſuperius an inferius,arctius ſiue remiſſius ſit, quod videlicet reliquerunt, an ad quod redierunt, ego quidem haud temere diffinierim: ipſi viderint. Et hoc illis Gregorius. Tibi vero pater reuerende, tam tuta certitudine quàm nuda veritate ego dixerim, omnino non F
expedire ſpiritum velle extinguere. Noli, inquit, prohi- *Prou.3.b*
bere eum qui poteſt benefacere, ſed ſi vales & ipſe benefac. Gloriari autem magis oportet in profectibus filiorum, quoniam filius ſapiens gloria eſt patris. De cætero *Prou.10.a*
nemo mihi moleſtus ſit quòd iuſtitiam dei non abſcondi in corde meo, niſi quòd minus fortaſſe ob vitandum ſcandalum quàm debui dixi.

Ad archiepiſcopum Eboracenſem, Epiſtola XCV.

SPlendor operis,& opinionis odor bene(vt comperi)in gloria veſtra conuenerunt. Opinionem opus probat nec falſam fuiſſe nec vacuam: cum quod ante ſparſerat vbique volans fama,vbique res ipſa faciat manifeſtum: quomodo nunc maxime claruit zelus iuſtitiæ,eminuit & inualuit ſacerdotalis vigor,in defenſione videlicet pauperum, & pauperum quibus non erat adiutor. Olim quidẽ operam miſericordiæ & eleemoſynas veſtras enarrabat omnis eccleſia ſanctorum. Sed hoc vobis commune cũ pluribus,quippe quod à cunctis ſubſtantiam huius mundi habentibus exigitur. Verum hoc opus epiſcopale,hoc paternæ pietatis tam egregium ſpecimẽ,hic vere diuinus feruor quo pro tuẽdis ſuis pauperibus, ille proculdubio zelum veſtrum accendit & accinxit, qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignem vrentem:hoc totum,inquam, ſpeciale acceſſit,veſtræ dignitatis decus,inſigne officij,ornamentum coronæ.Aliud eſt reficere ventrẽ eſurientis, & aliud ſanctã zelare paupertatẽ.Ibi enim ſeruit naturæ,hic gratiæ. Viſitabis,inqt, *Iob.5.d*

G speciem tuam: & non peccabis. Ergo qui alienam carnem fouet: facit ne peccet: qui autem alienam sanctitatem honorat,
Mat. 10.d. fructificat sibi. Ideo ait: Desudet eleemosyna in manu tua donec inuenias iustum cui des. Quo fructu? Quoniam qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Soluamus proinde naturae debitum, ne peccemus: simus gratiae coadiutores, vt & participes fieri mereamur. Sane vtrumque ita in vobis admiramur, vt vtrūque datum vobis desuper fateamur, quatinus diuinis laudibus eternaliter misceatur quic quid ex vobis temporaliter necessitatibus nostris impenditur, merito reuerende & omni amoris synceritate colende atque amplectende pater.

Ad Ricardum Fontanensem abbatem & socios eius.
Epistola XCVI.

VAnta audiuimus & cognouimus, ea & fratres nostri vterq; Gaufridus annunciauerunt nobis quē admodum nouiter recaluistis igne dei: conualuistis de infirmitate: refloruistis in nouitate sancta.
H Digitus dei est iste, subtiliter operans, suauiter renouans, salubriter mutans, non quidem de malis bonos, sed de bonis faciens meliores. Quis dabit mihi vt transeam & videam visionem hanc magnam? Nec enim minus mira minúsve iucunda ista promotio est quàm illa mutatio: nisi q̄ multo facilius reperias multos seculares conuerti ad bonum, quàm vnum quempiam de religiosis transire ad melius. Rarissima auis in terris est, qui de gradu quem forte in religione semel attigerit, vel parum ascendat. Vestrū proinde dilectissimi, tam insigne q̄ salubre factum non solum nos qui serui vestrae sanctitatis esse percupimus: sed & vniuersam merito laetificat ciuitatem dei: quippe quo rarius, eo & carius. Erat autem & necessarium ad cautelam proximam defectui mediocritatem transcendere, & declinare teporem, qui deo vomitum prouocat, sed & sic oportebat propter conscientiam. Professis siquidem sanctam regulam, an citra eius puritatem sistere gradum tutum sit, ipsi sensistis. Dolens doleo q̄ vrgente diei malitia & nuncio festinante plenum affectum exili cogor designare stylo, & breui chartula latam comprehendere charitatem. Si quid deest, frater. G. viua voce supplebit.

Ad ducem Conradum, *Epistola* XCVII.

OMnis potestas ab ipso est cui dicit propheta: Tua est potentia: tuum regnum domine: tu es super omnes gentes. Hinc ergo dignum duxi tuam ô illustris princeps, commonere excellentiam: quantum
I te oporteat deferre terribili, & ei qui aufert spiritum principum. Comes Gebennensis, vt accepimus per os eius, ad iustitiam se obtulit & offert de omnibus quae te dicis habere aduersus eum. Si super hoc alienam pergis inuadere terram, ecclesias destruere, incendere domos, exulare pauperes, homicidia perpetrare, & humanum fundere sanguinē: non est dubium quin grauiter irrites aduersum te patrem orphanorū, & iudicem viduarum. Eo certe irato nō expedit tibi dimicare in quantalibet multitudine vel fortitudine. Nihil enim intererit apud omnipotentem dominum sabaoth, in multis an in paucis cui volet dare victoriam. Ipse nimirum cum voluit fecit vt vnus mille, & duo fugarent decem milia. Haec pauper ego, pauperum permotus clamoribus, tuae magnificē tiae scribere volui, sciens tibi honorificentius humilibus cō sentire, q̄ hostilibus cedere. Non q̄ putem hostem te fortiorē, sed q̄ nouerim deum omnipotentem potentiorē, qui superbis resistit, humilibus dat gratiam. Huius rei gratia tuam vir nobilis praesentiā adissem si licuisset. Nunc autē pro me hos de fratribus nostris destinare curaui, si forte suis & nostris precibus à tua dignatione obtineat vel perfectam cōcordiā, si fieri potest: aut certe inducias vsque dum liceat nobis firmam quaerere pacem, ad dei voluntatem, & honorem tuum, & patriae salutem. Alioquin si nec oblatam iustitiam recipis, nec nos precantes respicis, imò deum in nobis de tua te salute commonentem non attēdis, videat ipse & iudicet. Scimus autem quòd merito formidamus difficile posse congredi tātos exercitus absque vtriusque partis grauissima strage.

De Maccabaeis, sed ad quem scripta sit, ignoratur. K.

Epistola XCVIII.

VOd per fratrem Hescelinum tua charitas à mea paruitate quaesiuit, inde iam ad me scripserat Fulco Sparnacensis abbas. Cui ego nil rescripsi: volens si quam forte super hoc reperissem patrū sen
tētiam, ipsam potius ei transmittere, quàm nouum vel nostrū quippiam respondere: qua non facile occurrente, iam quod sentio ego sic interim vtrique respondeo, vt quodcunq; forte rationabilius quilibet vestrum super eadem quaestiuncula quandoque vel legerit vel audierit, vel certe ipse senserit: mihi vicissim impartiri nō negligat. Quaeris itaque quidnam visum patribus fuerit: vt solis ex omnibus antiquis iustis singulari quodam priuilegio Maccabaeis annuam celebritatem pari cum nostris martyribus veneratione decernerent in ecclesia solenniter exhibendam? Si dixero dignos merito martyrum gloria iudicatos, quibus non impar fuit in martyrio virtus: erit forsitan solutum cur ipsos, sed necdum plane cur solos, cum & alios nonnullos ex veteribus pari constet zelo pietatis occubuisse, non tamen pari & tripudio recoli meruisse. Quod si illis non immerito huiusce modi negatur solennis celebritas, quia nimirum quod praebuit virtus, praeripuit tempus: cur non & eadem fuit in Maccabaeis consideratio? Siquidem & ipsi pro tempore non ad cœli mox gaudia: L
sed ad inferni tenebras descenderunt: ne tunc quippe apparē te primogenito ex mortuis, qui aperiret credentibus regna cœlorum: agno videlicet de tribu Iuda: qui aperit, & nemo claudit: ad cuius introitum cum omni authoritate supernis potestatibus diceretur: Tollite portas principes vestras, & Psal.23.b
eleuamini portę æternales, & introibit rex gloriæ. Proinde si incongruum videtur cum gaudio recolere transitum qui gaudij non fuit: caueatur & in istis. Aut si istos ob suae virtutis meritum festiuo prosequi fauore placet: cur non itidem deferetur & illis? An dicendum est vtrosque quidem in morte communem habuisse cum martyribus pietatis causam, sed non etiam vtrosque pariter eandem cum illis adeptos fuisse martyrij formam? Vniuersis nempe tam veteris q̄ noui testamenti martyribus aequè conuenit pro iustitia occubuisse: sed interest q̄ isti passi sunt quia illam tenebant: illi quia non tenentes reprehendebant. Isti q̄ eam non desererent: illi q̄ deserentes perituros esse assererent. Et vt breuiter totū in quo differunt proferamus: hos cultus, illos zelus iustitiae martyres fecit. Soli ex veteribus Maccabaei, quia non solū causam, sed & formam (vt dixi) noui martyrij tenuerunt, iure fortasse in ecclesia cum nouis ecclesiae martyribus eandem consuetę celebritatis gloriam assecuti sunt. Instar quippe martyrū nostrorum libare & ipsi diis alienis, patriamq; deserere legem: imò mandata dei transgredi cogebantur, renuebant, & M
moriebantur. Non sic Esaias, non sic Zacharias, non denique vel magnus ille Ioannes Baptista ita mortuus est: quorū primus serra fertur scissus fuisse, secundus inter templum & altare legitur occisus, tertius in carcere decollatus. Si quaeritur à quibus, ab iniustis & impiis. Si qua causa, pro iustitia & pietate. Si quomodo, non tam eas confitendo quàm proponendo. Proponebant veritatem audientibus eam: veritas pariebat eis odium, & odium mortem. Licet iniusti & impij, nō tam tamen in illis pietatem persequebantur, q̄ à se repellebant: nec tam in illorum iustitiam ferebantur, q̄ propriā tuebantur iniustitiam. Aliud est aliena inuadere, aliud defendere sua. Non est idipsum nolle sequi veritatem, & persequi, inuidere credentibus, & increpantibus indignari: obturare os confitentium, & redarguentium stimulos non ferre patiēter. Deniq; misit Herodes & tenuit Ioannem. Quamobrem? Quia Christum prædicabat? Quia vir bonus erat & iustus? Imo propter hoc magis reuerebatur illum, & audito eo multa faciebat. Sed quoniam arguebat Herodem Ioannes propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui: ideo vinctus: ideo & decollatus est: passus quidem & ipse pro veritate, sed quam zelare videretur, non negare cogeretur. Hinc est quòd hæc ipsa tanti martyris passio, multorum etiam longe minorum festiuitatibus minus festiuè recolitur. Profecto si tali ratione & ordine passi fuissent Maccabaei, ne vlla quidē fieret

A fieret de eis mentio. Nunc autem quoniam similes illos fecit martyribus Christianis, non dissimilis veritatis confessio: merito eos similis prosequitur & veneratio. Nec moueat sane q̄ quemadmodum martyres nominatim & ipsi pro Christo minime passi sunt, quia non interest siue sub lege pro legalibus obseruantiis: siue sub gratia pro mandatis euangelicis quis patiatur. Vterque enim æquè pro veritate, ac per
Iodn. 14.a hoc pro Christo, qui dixit: Ego sum veritas, pati cognoscit. Itaque plus contulit Maccabęis in hac parte martyrij genus quàm virtus: quando ne hos quidem ex patribus, quos pari constat virtute illo in tempore pro iustitia decertasse, pari etiam honore concelebrat praesens duntaxat ecclesia. Puto q̄ arbitretur indignum quantumlibet laudabili morti quæ Christi mortem præcederet, diem festum impendere: præsertim cum ante illam salutiferam passionē, non festiua gaudia, sed claustra tenebrosa quoſque morientes exciperent. Sane Maccabęos ideo (vt dictum est) excipiendos iudicauit ecclesia: quoniam quod eis negabat tempus: contulit martyrij genus. Nec solum ipsos, sed & qui forte vitę iam in carne manifestatę mortem sua morte præuenerunt, siue morientes in ipsa, sicut Simeon & Ioānes Baptista: siue etiam pro ipsa, sicut innocentes: quos alia ratione licet ad inferos & ipsi descenderint ritu nihilominus solenni veneramur. Et innocentes quidem quoniam iniustum profecto fuit innocentiam pro iu
B stitia morientem vlla vel presenti gloria defraudari. Ioannes quoq; sciens q̄ à diebus suis regnum cœlorum vim patitur,
Matt.3.a vnde & clamat: Agite pœnitētiam, appropinquabit regnum cœlorum: simulq; videns vitam se protinus secuturam, mortem lætus excepit. Quod vtique ab ipso domino moriturus sciscitari solicitus fuit, ac certificari meruit. Nam cum per di
Matt.11.d. scipulos eum interrogasset: Tu es, inquiens, qui venturus es, an alium expectamus? post enarrata plura miracula audiuit: Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me. In quo nimirū verbo significauit se dominus moriturum, & tali morte quæ posset Iudæis esse scandalum, gentibus stultitia. Ad hanc vocem spōsi gaudens amicus spōsi alacri animo præcessit, quo & illum in proximo esse venturum, iam dubitare non potuit. Porro qui lætus & tam lętus potuit mori: potuit & lętam sibi memoriam promereri. Sed & senex ille tam plenus virtutum quàm dierum, morte iam propinqua vitam baiulans in manibus aiebat: Nunc dimittis seruum tuum domine, secun-
Luce. 2.c. dum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum. Ac si diceret. Securus descendo in carcerem, qui tam præsto meam sentio redemptionem. Et hic ergo qui cum tā
C fecura iucunditate, & iucunda securitate moritur, merito in ecclesia celebrari cum gaudio memoratur. Cæterum illa qua ratione mors festiua reputabitur, quam nulla gaudiorum festiuitas comitatur? Aut vnde gaudium sumeret moriturus, qui se & ad infernales descendere tenebras certus erat, nec certi quippiam secum ferebat vnde in proximo de sui liberatore consolaretur. Inde est quòd vnus sanctorum cum au-
Esa.38.d. diret: Dispone domui tuę, quia morieris tu, & non viues: cō uertit se ad parietem, & fleuit fletu magno, atque ita impetrauit exoſq; mortis aliquam dilationem. Hoc denique & miserabiliter plangebat dicens: In dimidio dierum meorum va
Ibidem. dam ad portas inferi. Et paulopost. Non videbo, inquit, dominum deum in terra viuentium, non aspiciam hominem vltra, & habitatorem quietis. Hinc & alius quidam: Quis mihi
Iob.14.c hoc, ait, tribuat vt in inferno protegas me, & abscondas me donec pertranseat furor tuus: & constituas mihi tempus in
Gene.42.g quo recorderis mei? Israel quoque ad filios aiebat: Deducetis canos meos cum dolore ad inferos. Quid in his solennis lętitiæ, quid festiuę celebritatis apparet? Nostri autem martyres cupiunt dissolui, & esse cum Christo: certi vbicunque est corpus, illo sine mora congregatum iri & aquilas. Mox inquam ibi exultant iusti in conspectu dei, & delectantur in lætitia. Ibi ibi benignissime Iesu, ibi statim vt de hoc seculo nequam sanctus quisque eripitur, adimpletur lætitia cum vultu tuo. Vna ibi vox iubilo resonat sempiterno, vox
Psal.123.d. vna exultationis & salutis in tabernaculis iustorum: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Nunquid hoc decantare libebat apud inferos sedentibus in tenebris & vmbra mortis: dum non erat qui redimeret: neque qui saluum faceret: D
quando necdum visitauerat nos oriens ex alto, primitiæ scilicet dormientium Christus? Merito igitur ecclesia quæ gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus nouit: quos pares iudicat ex virtute, discernit tamen ex tempore: nec pari putat prosequendum obsequio & transitum ad vitam, & delectum ad inferos. Itaque martyrium facit causa, tempus genus q̄ discernunt. Tempus quippe Maccabæos à nouis martyribus disiungit, coniungit antiquis. Genus vero nouis aggregat, segregat à veteribus. Et hæ quidem in ecclesia præmissis ex causis differentiæ obseruantur. Cæterum apud deū vniuerso cœtui sanctorum commune est quod sanctus ait propheta: Pretiosa in conspectu domini mors sanctorum e- Psal.115.d.
ius. Vnde autem pretiosam dixerit, exponat nobis. Cum de- Psal.36.d.
derit, inquit, dilectis suis somnum: ecce hæreditas domini filij merces fructus ventris. Nec putemus solos martyres esse dilectos: cum recolamus dictum de Lazaro, Lazarus amicus Ioan.11.b
noster dormit. Denique, beati mortui qui in domino morium- Apo. 14.c.
tur. Non soli qui pro domino sicut martyres, sed qui in domino moriuntur sicut confessores, profecto beati sunt. Duæ proinde res mihi videntur mortem facere pretiosam, vita & causa: sed amplius causa quàm vita. Porro illa erit pretiosissima, quam & causa commendat & vita.

Epistola XCIX. E

VNcium quo te dicis fuisse turbatum, frater Vuillelmus non sua, sed tua necessitate putauit ad tē dirigendum. Siquidem ipse suo more dei gratia fortiter agit, alienam à se interim adhuc faciens illam sententiam: Vir duplex animo, inconstans est in omni- Iaco.1.d
bus viis suis. Vias quippe domini simpliciter ac per hoc confidenter ambulans, non sentit illud, væ, de quo dicitur: Vę ter- Eccli. 2.c
ram ingredienti duabus viis. Te autem audieramus in discordiam versari, domum vestram non sine graui scandalo abbatis & fratrum deseruisse, solumq; habitare in nescio quo satis inconuenienti loco. Quo rumore nobis permotis, anxiéque quærentibus si quo modo tibi à nobis posset consultum iri, nihil parati? occurrere potuit, quàm vt te vocato ad nos, per te de te certiores prius effici curaremus. Sicque quod in promptu esset, præsentes præsenti consuleremus. Sed iam tuo scripto, nostroq; rescripto, vtrorumq; ab alterutro falsę suspicionis timore depulso, pariter quiescamus. Verum hac falsitate quàm vera sit ad nos inuicem dilectio, comprobatū est. Quam quidem dilectionem per hanc mutuam nostri solicitudinem, nō infructuose nunc renouatam esse putauerim. Cuius fructum tunc nos quidem copiose speraremus accipere, si tui nobis copia cum opportunitate daretur. Alioquin opportunius ducimus nos nostra contentos esse inopia, quàm importuna copia abundare. F

Epistola C.

SI minus vos pro tanti operis susceptione feruere comperissemus, hortandus nobis super hoc & obsecrandus esset. Nunc vero cum prima inuitauerit nos vestra præcurrens deuotio, restat vt ei à quo bona cuncta procedunt, & referamus grates pro bono quod dedit velle, & fundamus preces vt adiciat & perficere pro bona voluntate. Tamen gaudium meum non tacebo vobis. Quas nempe putatis delicias cordi meo afferat vestra huiusce modi intentio? Delectabitur in crassitudine anima mea, si infatigabilem cognouero vos in studiis salutaribus & honestis. Gaudeo enim non quia quęro donum, sed requiro fructum. Libenter accipio beneficium quod profit dāti. Alioquin non ambulo in charitate illa quę non quærit quę sua sunt. Et quidem nobis in hoc benefacitis, sed vobis melius: nisi forte excidit vobis illa sententia: Beatius est dare quàm accipere. Hoc plane decet episcopum, hoc sacerdotiū vestrum commendat, ornat coronam, nobilitat dignitatem, si
Acto.20.g quem ministerium prohibet esse pauperem, administratio probet pauperum amatorem. Non enim paupertas virtus reputatur, sed paupertatis amor. Denique beati pauperes, nō rebus, sed spiritu.

G

Epistola CI.

ERatrem Lambertum,quem in aliquibus forte fluctuantem suscepimus, orãtibus quidem vobis pro ipso constantem remisimus, & nulla iam(vt opinamur)scrupulositate pristina laborantem. Causam quippe aduentus eius, necnon & discessionis modum & intẽtionem solicite nobis perscrutantibus:intentionem quidem visus est habere inculpabilem, sed causam non plane sufficiẽtẽ vt tali modo,id est sine licentia discedere debuisset. Vnde & sumpta iustę in eum inuectionis occasione increpato vt oportebat,& confirmato in quibus nutabat,reditum ei persuasimus. Et pro redeunte rogamus dilectissimi fratres, esse vos videlicet præstabiles super fratris præsumptiõe,sed præsumptione vt videtis satis simplici,& non malitiosa: quãdoquidem neque ad dexteram neque ad sinistrã declinauit: sed directo ad nos tramite venit,quos vtique pro certo sciebat sanctitatis vestrę esse seruos,vestrę religionis amatores syncerissimos,& æmulatores fidelissimos. Suscipite ergo eũ vos qui spirituales estis,in spiritu lenitatis:confirmeturque in eo charitas, & excuset malum factum intentio bona. Imo recuperate cum gaudio quem dolebatis amissum:contractamque de fratris egressione ac transgressione tristitiam, effuget citissima de regressione lætitia. Confido autem de omnipotentis misericordia,quia quicquid exasperauit inordinata discessio,postmodum deliniet emendata conuersatio.

H

Ad quendam abbatem, Epistola CII.

VPer fratre turbato & turbante fratres,& contẽnente magistrum,breue tibi,sed fidele damus consilium. Diaboli studium est circuire in domo dei, & quærere quem deuoret:tuæ econtra vigilãtię, inquantum potes,nunquam locum dare diabolo. Quanto igitur ille acrius insistit quomodo à grege infirmam separet ouiculam , quatinus eo licentius rapiat, quo non fuerit qui eripiat:tanto enixius tibi quantum in te est,resistendum est ne de manu tua possit eam eruere, nequando dicat inimicus,prævalui aduersus eum. Itaque aggredere fratrem omni officio charitatis , videlicet beneficiis , salutaribus monitis, secretis increpationibus, publicis exhortationibus, duris etiam & verborum & verberum correptionibus, quod'q; efficacius esse solet , tuis ad deum pro eo fratrumque piis orationibus. Quod si iam hæc omnia fecisti nec profecisti,ad apostoli consilium confugiendum est, dicentis: Auferte malũ ex vobis. Auferatur ergo mal⁹,ne malos generet. Neq; enim potest arbor mala fructus nisi malos facere . Auferatur autẽ dico,sed non quomodo ipse vult: vt videlicet tãquam ex tua licentia,cum male secura conscientia extra congregationem contra professionem deuitãs subiectionem,sui iuris esse, sua permittatur viuere lege . Sed abscidatur vt ouis morbida à grege, vt putridum membrum à corpore: qui iam exinde se pro certo nouerit à te haberi tanquam ethnicum & publicanum . Et ne timeas esse contra charitatem,si vnius electione scandalum multorum recompensaueris pace: quippe qui sua forte malitia, fratrum cohabitantium turbare facile poterat vnanimitatem. Consoletur te illa Salomonis sententia:

Psal.12. b

I.Cor.5. d.

I

Eccles.7.c

Quem deus negligit, nemo potest corrigere. Et illa saluatoris.Omnis plantatio quam non plantauit pater meus,eradicabitur. Et illa beati Ioannis euangelistæ de schismaticis. A nobis exierunt,sed non erant ex nobis.Et rursus apud apostolum.Infidelis si discedit,discedat. Alioquin non est relinquenda virga peccatorum super sortem iustorum,vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas . Melius est enim vt pereat vnus quàm vnitas.

Mat.15.b

1.Ioan. 2.c

1.Cor. 7. c

Epistola CIII.

ETsi facie ignotus nobis, etsi corpore remotus à nobis,amicus tamen es:& amicitia notum iam nobis, & præsentem te facit. Hanc tibi te nesciente comparauit non caro & sanguis , sed spiritus dei qui Vvillelmũ fratrem tuũ æterna nobis societate & spirituali charitate deuinxit,ac per eum te quoque si dignum iudicas. At si sapis , non contemnes eorum amicitiam quos veritas beatos clamat,& reges pronunciat cœlorum.Quam quidem beatitudinem non inuidemus tibi . Nec enim communicata tibi,nobis minuitur:nec nostri proinde termini restringuntur,si & tu regnaueris.Quænam vero inuidiæ causa potest esse,vbi sortium magnitudini,consortium multitudo nil detrahit ? Volo te esse amicum pauperum, magis autem imitatorem. Ille gradus poficientium est,hic perfectorum. Amicitia pauperum, regum amicos cõstituit:amor paupertatis,reges. Regnum denique cœlorum pauperũ est,& est regiæ potestatis beare pro voluntate amicos.Facite,inquit, vobis amicos de mammona iniquitatis:vt cum defeceritis,recipiant vos in æterna tabernacula. Vides quia magna dignitas, sancta paupertas sit:vt non modo patrocinium ipsa sibi non quærat,sed & ferat indigentibus . Quale est hoc,absque interuentu cuiuspiam angelorum vel hominum,sola diuinę gratiæ confidentia accedere per temetipsum ad vultum glorię,capessere summa rerum,attingere totius magnificentiæ culmen? Verum qualibus ista tu tibi impedias rebus,vtinam sine dissimulatione attendas. Væ,væ,vapor est ad modicum parens,quod æternæ fœlicitatis aditum intercludit, quod perennis luminis incircumscriptam claritatem absondit, quod vniuersitatis scientia fraudat,quod summę priuat dignitatis honore. Quousque tu tantæ gloriæ præfers fœnum quod hodie est, & cras in clibanum mittitur , carnem dico & eius gloriam? Siquidem omnis caro fœnum,& omnis gloria eius tanquam flos fœni. Si sapis,si habes cor , si tecum est lumen oculorum tuorum,desine iam ea sequi quæ & assequi miserum est.

K

Luc.16.b

1.Pet.1.d

L

Beatus qui post illa non abiit quæ possessa onerant, amata inquinant , amissa cruciant . An non ea satius cum honore spernis,quàm cum dolore perdis? An non ea prudẽtius Christi cedis amori quàm morti? Est in insidiis prędo:cuius manibus nec te,nec tua potes subducere.Non poterit præuideri,quia tanquam fur in nocte ita veniet. Nihil intulisti in hũc mundum , haud dubium quia nec quicquam auferes. Dormies somnum tuum , & nihil inuenies in manibus tuis . Sed nosti hęc,non est in docendo te superflue laborandum. Orandum potius vt quod tibi iam nosse datum est,detur & implere prout oportet.

Ad magistrum Galterum de Caluo monte. Epistola CIIII.

SAepe meum animum dulcissima tui subeunte memoria,doleo super te Galtere charissime,cogitãs nimirum illud tuæ iuuentutis decus, & ingenij acumen,scientiæ & eruditionis ornatum,quodque his omnibus excellentius est in Christiano, tuos illos mores ingenuos quàm inanibus studiis atteras,dum de tantis muneribus non authori Christo , sed rebus deseruias transitoriis.O si (quod auertat deus) mors inopinata subripiens ista concusserit,heu subito cuncta velut ad impulsum vrentis & furentis venti, tanquam fœnum velociter arescent,& quemadmodum olera herbarum cito decident.Quid ergo tecum tolles de omni labore tuo , quem operatus fueris super terram?Quid retribues domino pro omnibus quæ tribuit tibi? Quid inquam lucri pro tot tibi creditis talentis referes creditori?O si vacuã manũ inuenerit ille, ille donorũ promptus quidẽ author, sed importunus exactor. Veniet enim veniet, & non tardabit,ad requirendũ vtiq; quod suũ est cum vsura. Suum nempe asserit omne quod te in tua patria põposis,sed periculosis fauoribus nobilitare videtur. Genus clarũ , corpus aptum,forma elegans,ingenium velox,eruditionis vtilitas , & honestas morum , gloriosa quidem sunt,sed ei à quo sunt.Si tibi vsurpas,est qui quęrat & iudicet. Esto tamen:liceat tibi hęc interim asscribere nomini tuo,& gloriari in laude tua,& vocari ab hominibus rabbi,& facere tibi nomẽ grãde duntaxat super terrã:quid tibi post mortem de his omnibus,nisi sola fortasse memoria relinquetur,& hoc quoq; solummodo super terram ? Scriptum quippe est:Dormierunt somnum suum.& nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.Quod si hic est finis omnium laborum turorum (vt pace tua dixerim) quid habes amplius iumento? Siquidẽ & de tuo Palefrido cum mortuus fuerit , perhibebitur, quia bonus fuit . Simul vide quid tibi ante tribunal illud terrificum respondendum sit de eo quod acceperis in vano animam tuam,& animã talem, si tamen inueniaris nil egisse amplius

M

Psal.36.d.

Psal.75.d.

A plius de immortali & rationali spiritu tuo,quam quoduis pecus de suo,cum brutus vtique spiritus non viuat nisi quandiu viuificat, & vno eodemque momento & viuificare pariter designat & viuere. Quid,quæso,dignum te iudicabis: qui factus ad imaginem factoris, tantæ in te maiestatis non defendis dignitatem,& tu homo cum in honore esses, honorem tuum non intelligens , comparatus iumentis insipientibus , & similis factus sis illis:dum nil spirituale videlicet aut æternum elaboraueris,sed instar beluini spiritus,qui vt à corpore,ita cum corpore dissoluitur,solis fueris contentus corporalibus ac temporalibus bonis,euangelici illius surdus auditor consilij:Operamini non cibum qui perit:sed qui permanet in vitam æternam?Scriptum est autem quod non ascẽdit in montem domini,nisi qui non accepit in vano animam suã. Sed ne is quidem,nisi etiam fuerit innocens manibus,& mundo corde. Videris tu an de tuis hoc operibus simul & cogitationibus præsumere audeas.Sinautem , attende quid meretur iniquitas,si sola sufficit inutilitas ad damnationem.Et re uera secura non erit spina vel tribulus:vbi securis infructuosæ arbori poni videbitur:nec parcet pungenti , qui minatur & sterili. Væ igitur & væ iterum de quo dicetur : Expectaui vt faceret vuas:& fecit labruscas.Sed noui ego quam liquido & copiosè hæc me quoque tacente cogitare sufficias,materno verò deuinctus amore , necdum possis abiicere quod iam contemnere noris.Et quid ego ad hæc respondebo tibi? Vt matrem deseras? Sed inhumanum videtur . Vt cum ipsa maneas?Sed nec ipsi expedit vt sit filio causa perditiõis.Forte vt & mũdo simul milites & Christo?Sed nemo potest duobus dominis seruire.Mater tua vult contraria tuæ,ac per hoc & suę ipsius saluti.Elige ergo tu è duobus quod vis:aut vnius videlicet satisfacere voluntati,aut vtriusque saluti . Verũ si multum eam diligis,desere potius ipsam propter ipsam:ne si Christum deseras vt maneas cum ipsa,propter te pereat & ipsa.Alioquin male meruit de te quæ te peperit,si propter te perit.Quomodo enim nõ perit,quæ ipsum quem peperit permisit?Et hæc dixerim vt tuo aliquo modo carnali condescẽdam consulamque affectui.Cęterum fidelis sermo,& omni acceptione dignus:vt etsi impium est contemnere matrem,contemnere tamen propter Christum,piissimum est.Nam qui dicit:Honora patrem & matrem:ipse etiam dixit:Qui amat patrem aut matrem plus quam me,non est me dignus.

Eſa.5.d

B

Mat.15.d

Mat.10.d.

Ad Romanum Romanæ curiæ subdiaconum, Epistola centesimaquinta.

DErnardus abbas Clareuallis Romano suo quod suo. Bene fecisti charissime , tui nobis per literas & renouans dulcem memoriam:& excusans molestissimam moram.Minime quidem desiderantium te cordibus vlla potuit subripere quandoque obliuio tuæ dilectionis, sed te tui fateor pene oblitum esse putauimus priusquam illas literas videremus. Nunc itaque rumpe moras,fac cito quod scripsisti:etsi veraciter stylus expressit affectum,efficaciter opus stylum testificetur . Quid tardas ipsum quem iamdudum conceperas spiritum parturire salutis?Nil mortalibus vel morte certius,vel incertius hora mortis.Siquidem tanquam fur in nocte ita veniet. Væ prægnantibus in illa die.Si superuenerit & præuenerit hunc tam salutiferum partum:heu perfodiet domum , sanctum germen extinguet.Cum enim dixerint pax & securitas:tunc repentinus superueniet eis interitus sicut dolor in vtero habenti, & non effugient. Volo te mortem etsi non effugere , certe vel non timere.Iustus quippe mortem etsi non cauet , tamen non pauet.Denique si morte præoccupatus fuerit,in refrigerio erit.Moritur quidem & iustus,sed securè : quippe cuius mors vt præsentis est exitus vitæ:ita introitus melioris. Bona mors si peccato moriaris,vt iustitiæ viuas.Hæc mors necesse est vt præcurrat , vt sequatur illa secura . In hac vita quandiu durat,compara tibi illam quæ semper durat . Dum viuis in carne,morere mundo,vt post mortem carnis deo viuere incipias. Quid enim si conciderit mors saccum corporis tui,dum te subinde circundet lætitia? O quam beati mortui qui in domino moriuntur,audientes à spiritu vt requiescant iam à laboribus suis . Non solum autem , sed & succe-

C

Apo.14.c

dit iucunditas de nouitate, ac de æternitate securitas . Bona proinde mors iusti propter requiem,melior propter nouitatem,optima propter securitatem . Econtra:mors peccatorũ pessima.Et audi vnde pessima.Mala siquidem est in mundi amissione,peior in carnis separatione,pessima in vermis ignisque duplici contritione.Eia ergo festina,exi, recede:moriatur anima tua morte iustorum,quo fiant & nouissima tua horum similia.O quam preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius.Fuge quæso,in via peccatorum ne steteris.Quo modo viuere potes,vbi mori non audes?Cum panibus occurrere fugienti,paratos nos esse confidito.

D

Psal.33.d

Psal.115.a.

Ad magistrum Henricum Murdach, Epistola centesimasexta.

DIlecto suo Henrico Murdach, Bernardus abbas dictus de Claraualle salutem,& non in via. Quid mirum si inter prospera fluctuas & aduersa : qui necdum statuisti supra petram pedes tuos? At si iures & statuas custodire iudicia iustitiæ domini , quid horum te poterit separare à charitate Christi ? O si scires & quid dicam?Oculus deus non vidit absque te , quæ præparasti diligentibus te. Sed tu frater qui (vt audiui) prophetas legis, putas intelligis , quæ legis ? Nam si intelligis , sentis vtique sensum propheticæ lectionis esse Christum. Quem videlicet si apprehendere cupis,citius illum sequendo quam legendo consequi potes.Quid quæris verbum in verbo, quod iam caro factum præsto est oculis?Iam enim de latibulo prophetarum egressus est ad oculos piscatorum:iam de monte vmbroso & condenso tanquam sponsus de thalamo suo prosiliit in campum euangelij.Iam qui habet aures audiendi , audiat illum clamantem in templo:Qui sitit,veniat ad me & bibat. Et,venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis , & ego reficiam vos.Tu ergo times deficere , vbi se veritas reficere te promittit ? Certe si tantum te delectat tenebrosa aqua de nubibus aeris:quanto iucundius haurias de sereniſſimis fontibus saluatoris?O si semel paululum quid de adipe frumenti vnde satiatur Hierusalem,degustares:quam libenter suas crustas rodendas literatoribus Iudæis relinqueres ? O si te vnquam in schola pietatis sub magistro Iesu merear habere sodalem?O si mihi liceat purificatum prius tui pectoris vasculum supponere vnctioni quæ docet de omnibus ? O quam libens tibi pariter calidos panes , quos vtique adhuc fumigantes,& quasi modo de furno (vt aiunt) recens tractos, de cœlesti largitate crebro Christus suis pauperibus frangit? Vtinam si quam mihi guttam quandoque de pluuia voluntaria quam segregauit hæreditati suæ, stillare dignetur in dulcedine sua pauperi deus,mox eam tibi possem refundere: & rursus à te vicissim recipere quod senseris?Experto crede, aliquid amplius inuenies in syluis quam in libris.Ligna & lapides docebunt te quod à magistris audire non possis.An non putas posse te sugere mel de petra , oleumque de saxo durissimo?An non montes stillant dulcedinem, & colles fluunt lac & mel,& valles abundabunt frumento?Multis occurrentibus mihi dicendis tibi , vix me teneo . Sed quia non lectionem sed orationem petis , adaperiat dominus cor tuum in lege sua & in præceptis suis. Vale.

Eſa.64.a

E

Ioan.7.f

Mat.11.d

F

Idipsum ipsi Vvillelmus & Iuo . Quid super hoc vobis dicemus?Quod vos videre , & ad quid desideremus , scitis: quantum vero , nec nos dicere , nec vos scire potestis. Oramus ergo deum,vt vobis quo nos præisse debueratis,tribuat vel sequi : quatinus & in hoc tantæ humilitatis magistrum teneamus , cum videlicet non despexeritis magister sequi discipulos.

Ad Thomam præpositum de Beuerla. Epistola centesimaseptima.

THomæ dilecto filio suo Bernardus quod filio. Quid opus est verbis ? Feruens spiritus & vehemens desiderium aperiri sola lingua non sufficit. Loquantur nobis affectum tuum & reliqua membra.Præsens melius & innotescens nobis:& nos cognoscens. Iamdudum ab inuicem tenemur alterutrum debitores : ego fidelis curæ:tu humilis obedientiæ.Probet vtrumque si placet

G cet opus,non calamus. Volo te & tibi vſurpare,& in me pro-
bare illam vnigeniti vocem: Opera quæ dedit mihi pater vt
Ioan.5.f faciam, ipſa teſtimonium perhibent de me. Sic reuera: ſic
vnici filij ſpiritus teſtimoniũ perhibet ſpiritui noſtro quòd
filij dei ſumus & nos,cum ſuſcitans ex operibus mortuis lar-
gitur opera vitæ. Non ex foliis,non ex floribus,ſed ex fructu
Mat.7.c arbor bona maláve dignoſcitur. Denique à fructibus,ait,co-
gnoſcetis eos. Opera ergo & non verba diſcernunt inter fi-
lios dei & filios diffidentiæ. Operibus proinde deſiderium
& aperi tuum, & experire noſtrum. Deſideramus præſen-
tiam tuam,quærimus optatam, immo promiſſam exigimus.
Cur tanto? Nil in ea ſane expetimus de carne & ſanguine.
Aut proficere ex te cupimus, aut prodeſſe tibi. Generoſitas
ſanguinis, proceritas corporis,forma elegans, iuuenilis de-
cor,prædia,palatia, immẽſa ſupellex,inſulæque dignitatum:
adde & mundi ſapientiam: de mundo ſunt hæc: & mundus
quod ſuum eſt diligit. Sed quouſque? Non ſolum enim non
ſemper,vtpote qui non ſemper erit,verum nec diu quidem.

Diu ſiquidem iſta in te mundus habere non poterit: & te
quippe ipſum in breui non habiturus. Nam breues dies ho-
minis ſunt. Mundus quidem cum ſuis concupiſcentiis tran-
ſit,ſed te prius emittit, quam ipſe pertranſit. Quid te ſine
fide delectat amor mox finiendus? Nos verò te,non tua dili-
H gimus. Tua ſint à quo ſunt. Tu tuæ promiſſionis memor, tui
nobis copiam diutius non negaris amantibus te ſyncériter,
& amaturis perenniter. Puré ſiquidem nos amantes in vita
noſtra,in morte quoque non erimus ſeparati. Nam ea quæ in
te vel potius tibi appetimus,non huius corporis ſunt: nec hu
ius temporis tantum: ideoque nec cum corpore deficiunt,
nec cum tempore prætereunt. Quinimmo poſito corpore
plus delectant,poſt tempora durant. Nil ſimile habent cum
ſupra enumeratis eorũve ſimilibus,quæ vtique inſunt tibi,
non ex patre,ſed ex mundo. Quid horum enim vel non præ-
uenit mortem: vel non inuenit? At verò iſta optima pars eſt,
quæ non auferetur in æternum. Quid iſtud? Nec oculus vi-
dit: nec auris audiuit: nec in cor hominis aſcendit. Qui ho-
mo eſt,& ſecundum hominem ambulat,qui videlicet (vt ma
nifeſtius dicam) carni adhuc acquieſcit & ſanguini: quid il-
lud ſit, penitus neſcit: quia caro & ſanguis non reuelabunt
quæ ſolus reuelat deus per ſpiritum ſuum. Animalis ergo ho
mo ad hoc ſecretum nequaquam admittitur: ſiquidem non
percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei. Beati qui audiunt: Vos au-
tem dixi amicos: quia omnia quæcunque audiui à patre meo,
nota feci vobis. O ſeculum nequam,quod ſolos tuos ſic ſo-
les beare amicos,vt dei facias inimicos: conſequenter & in-
dignos conſilio beatorum. Plane enim qui amicus vult eſſe
tuus: inimicus dei conſtituitur. Quod ſi ſeruus neſcit quid fa
I ciat dominus eius,quanto minus inimicus? Porro autem ami-
cus ſponſi ſtat: & gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Vn-
Cant.5.c de & loquitur: Anima mea liquefacta eſt,vt dilectus locutus
eſt. Amicus itaque mundi excluditur à conſilio amicorum
Mat.11.d dei: qui non ſpiritum huius mundi acceperunt: ſed ſpiritum
qui ex deo eſt: vt ſciant quæ à deo donata ſunt ſibi. Confite-
or tibi pater quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & pruden-
tibus,& reuelaſti ea paruulis. Ita pater,quia ſic fuit placitum
ante te: non quia ſit meritum vel ab ipſis. Omnes enim pecca
uerunt,& egent gloria dei: vt gratis mittas ſpiritum filij tui
clamantem in cordibus filiorum adoptionis abba pater. Hoc
quippe ſpiritu qui aguntur,hi filij ſunt: nec paterno prorſus
arcendi conſilio. Habent nempe in ſe manẽtem ſpiritum qui
ſcrutatur etiam profunda dei. Denique quid ignorent: quos
vnctio docet de omnibus? Væ vobis filij huius ſeculi à veſtra
inſipiente prudentia,ignorantes ſpiritum ſalutarem: nec par-
ticipantes conſilium quod ſolus ſoli eructat filio: excepto
cui voluerit filius reuelare. Quis enim cognouit ſenſum do-
mini: aut quis conſiliarius eius fuit? Non equidem nullus: ſed
rarus. Soli ſane qui veraciter dicere poſſunt. Vnigenitus qui
eſt in ſinu patris,ipſe enarrauit nobis. Væ mundo à ſtrepitu.
Clamat in populis iiſdem vnigenitus tanquam magni conſi-
Luc.8.d lij angelus: Qui habet aures audiendi,audiat. Et quoniam di
gnos non inuenit ſenſus, quibus patris committat arcanum,
texit parabolas turbis: vt audientes non audiant, & videntes
non intelligant. Cæterum amici ſeorſum audiunt: Vobis da-
K tum eſt noſſe myſterium regni dei. Quibus & loquitur, No-
lite timere puſillus grex: quia complacuit patri veſtro dare Luc.12.d
vobis regnum. Qui ſunt hi? Vtique quos præſciuit & prædeſ-
tinauit conformes fieri imaginis filij dei: vt ſit ipſe primo-
genitus in multis fratribus. Magnum ſecretumque innotuit
conſilium. Nouit dominus qui ſunt eius. Sed quod notum e-
rat dei,manifeſtatum eſt hominibus. Nec alios ſane digna-
tur tanti participatione myſterij niſi eoſipſos,quos ſuos præ-
ſciuit & prædeſtinauit. Nam quos prædeſtinauit,hos & vo-
cauit. Quis enim ſane niſi vocatus ad dei accedit conſilium?
Quos autem vocauit, hos & iuſtificauit. Oritur quippe
ſol: non is qui quotidie oriri cernitur ſuper bonos & malos,
ſed qui timentibus deum prophetica pronunciatione pro-
mittitur ſolis ad conſilium vocatis: Vobis,inquit,qui time-
tis deum,orietur ſol iuſtitiæ. Manentibus igitur in tenebris Mal.4.d
filiis diffidentiæ: euadit in nouam hanc lucem lucis filius de
poteſtate tenebrarum,ſi tamen iam fidenter deo dicere po-
teſt: Particeps ego ſum omnium timentium te. Vides quia Pſal.118.h
præcedit timor,vt ſequatur iuſtificatio? Forſitan ergo timo-
re vocamur, amore iuſtificamur. Denique iuſtus ex fide vi-
uit,illa proculdubio quæ operatur ex dilectione. Audiat ita-
que in ſui vocatione peccator quod timeat: & ſic accedens
ad ſolem iuſtitiæ,videat illuminatus quod diligat. Quidnam Pſal.102.c
eſt illud? Miſericordia domini ab æterno & vſque in æter- L
num,ſuper timentes eum. Ab æterno propter prædeſtinatio-
nem,in æternum propter beatificationem. Altera carens prin
cipio,altera neſciens finem. Siquidem quos ab æterno præ-
deſtinat,in æternum beatificat: intercedente ſane media vo-
catione vna cum iuſtificatione,duntaxat in adultis. Sic ad or-
tum ſolis iuſtitiæ, ſacramentum abſconditum à ſeculis de
prædeſtinatis & beatificandis emergere quodammodo inci-
pit ex abyſſo æternitatis,dum quiſque vocatus per timorem,
iuſtificatus per amorem: præſumit ſe quoque eſſe de nume-
ro beatorum: ſciens nimirum quia quos iuſtificauit, illos &
magnificauit. Quid enim? Audit ſe vocari,cum timore con-
cutitur: ſentit & iuſtificari,cum amore perfunditur: & de ma
gnificatione diffidet? Initiatur, prouehitur: & de ſola con-
ſummatione deſperabit? Nempe ſi initium ſapientiæ timor
domini: in quo dicta eſt eſſe noſtra vocatio: quid niſi proue-
ctus in ſapientia eſt amor dei: is duntaxat qui interim ex fide
eſt,ex quo & noſtra fit iuſtificatio? Quid item niſi conſum-
matio in ſapientia eſt: ipſa quam in ſine ſperamus de diuina
illa & deifica viſione glorificatio? Sic abyſſus abyſſum inuo-
cat in voce cataractarum ſuarum,cum in terrore iudiciorum
ſuorum immenſa illa æternitas, & æterna immenſitas, cuius
ſapientiæ non eſt numerus: cor hominis prauum & inſcruta-
bile,mira ſua bonitate & potentia educit in admirabile lu-
men ſuum. Verbi gratia. Ponamus hominem in ſeculo,ſeculi
adhuc & ſuæ carnis amore retentum: & cum terreſtris homi- M
nis imaginem portet,incubantem terrenis, nil de cœleſtibus
cogitantem: quis hunc non videat horrendis circunfuſum te-
nebris,niſi qui in eadem mortis vmbra ſedet: quippe cui nul-
lum adhuc ſuæ ſalutis ſignum eluxerit: cui necdum in ali-
quo interna teſtetur inſpiratio an boni de ſe quippiam æter-
na teneat prædeſtinatio. At verò ſi ſuperna cum miſeratio di
gnanter quandoque reſpexerit: immiſeritque ſpiritum com-
punctionis: quatenus ingemiſcat & reſipiſcat, mutet vitam,
domet carnem,amet proximum,clamet ad deum: proponat-
que decætero viuere deo,non ſeculo: ex qua deinde ſuperni
luminis gratuita viſitatione & ſubita mutatione dexteræ ex-
celſi,agnoſcat ſe merito quidem non iam iræ ſed gratiæ fili-
um: quippe qui paternum erga ſe diuinæ bonitatis experi-
tur affectum, quod ſe vtique hactenus intantum latuerat, vt
non ſolum neſciret,vtrumnam dignus foret amore an odio:
verumetiam odium magis & non amorem propria conuerſa-
tio teſtaretur: erant enim tenebræ adhuc ſuper faciem abyſ-
ſi: nonne is tibi videtur quaſi de abyſſo profundiſſima & te-
nebroſiſſima horrendæ ignorantiæ, in aliam quandam quo-
que trahi abyſſum è regione amœnam & lucidam claritatis
æternæ? Et tunc demum quaſi diuidit deus lucem à tenebris,
cum peccator ſole illucéſcente iuſtitiæ, abiectis operibus
tenebrarum induitur arma lucis,& is quem priorvita ac pro-
pria conſcientia tanquam reuera filium gehennæ deputaue-
rat

A rat ardoribus ſempiternis,ad tantam viſitantis ſe orientis ex
alto dignationem reſpirans, gloriari incipit præter
ſpem in ſpe gloriæ filiorum dei,quam iam nimirum è vicino
reuelata facie exultans nouo in lumine ſpeculatur, & dicit:
Pſal.4.b Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui domine: dediſti læ-
titiam in corde meo. O domine,quid eſt homo quia innotui-
ſti ei: aut filius hominis quia reputas eum? Iam ſe ô bone
pater,vermis viliſſimus & odio diguiſſimus ſempiterno, ta-
men confidit amari: quoniam ſe ſentit amare: immo quia ſe a-
mari præſentit,non redamare confunditur. Iam apparet in lu
mine tuo ô inacceſſibilis lux,quid boni penes te, etiam cum
malus eſſet,miſerum maneret homunculum. Amat proinde
non immerito: quia amatus eſt ſine merito. Amat ſine fine:
quia ſine principio ſe cognoſcit amatum. Prodit in lucem ad
miſeri conſolationem, magnum conſilium quod ab æterno
latuerat in ſinu æternitatis: quod nolit videlicet deus mor-
tem peccatoris: ſed magis vt conuertatur & viuat. Habes ho
mo huius arcani indicem ſpiritum iuſtificantem: eoque ipſo
Pſal.118.c teſtificantem ſpiritui tuo quod filius dei & ipſe ſis. Agnoſce
conſilium dei in iuſtificatione tui. Confitere & dic: Conſi-
lium meum iuſtificationes tuæ. Præſens nanque iuſtificatio
tui: & diuini eſt conſilij reuelatio,& quędam ad futuram glo
riam præparatio. Aut certe prædeſtinatio: ipſa potius præpa-
B ratio eſt: iuſtificatio autem magis iam appropinquatio. De-
Matt.3.a nique ait: Agite pœnitentiam,quia appropinquabit regnum
cœlorum. Audi & de prædeſtinatione,quod ipſa ſit præpara
Mat.25.d tio: Percipite, inquit, regnum quod vobis paratum eſt ab
origine mundi. Nemo itaque ſe amari diffidat, qui iam a-
mat. Libenter dei amor noſtrum quem præuenit ſubſequi-
tur. Nam quomodo redamare pigebit, quos amauit & nec-
dum amantes? Amauit inquam,amauit. Habes enim dilectio-
nis pignus ſpiritum,habes & teſtem fidelem Ieſum, & hunc
crucifixum. O geminum ipſumque firmiſſimum dei erga nos
amoris argumentum. Chriſtus moritur: & meretur amari.
Spiritus afficit: & facit amari. Ille facit cur ametur,iſte vt a-
metur. Ille ſuam multam dilectionem in nobis commendat,
iſte & dat. In illo cernimus quod amemus: ab iſto ſumimus
vnde amemus. Charitatis igitur ab illo occaſio, ex iſto affec-
tio. Quanta confuſio dei filium ingratis oculis cernere mo
rientem? Quod quidem facile contingit: ſi deſit ſpiritus.
Nunc autem quia charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris
per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis,amati amamus: a-
mantes amplius meremur amari. Si enim cum adhuc inimici
Rom.5.b eſſemus,reconciliati ſumus deo per mortem filij eius,multo
magis reconciliati ſalui erimus in vita ipſius. Quid enim?
Qui proprio filio non pepercit: ſed pro nobis omnibus tra-
didit illum: num etiam omnia cum ipſo daturus eſt nobis?
C Cum ergo geminum teneamus noſtræ ſalutis indicium: ge-
minam ſanguinis & ſpiritus effuſionem: neutra ſine altera
prodeſt. Nam nec ſpiritus datur niſi credentibus in crucifi-
xum: nec fides valet ſi non operatur ex dilectione. Dilectio
autem donum ſpiritus eſt. Quod ſi ſecundus homo (Chri-
ſtum loquor) factus eſt non ſolum in animam viuentem: ſed
etiam in ſpiritum viuificantem: ex vno videlicet moriens, ex
altero mortuos ſuſcitans: quid mihi prodeſſe poteſt quod in
Ioan.6.g ipſo moritur, abſque eo quod viuificat? Denique ipſe ait.
Eze.8.a Caro non prodeſt quicquam: ſpiritus eſt qui viuificat.
Quid eſt autem, viuificat: niſi iuſtificat? Cum enim mors ani-
mæ peccatum ſit, anima quippe quæ peccauerit, ipſa morie-
tur: vita eius ſine dubio iuſtitia eſt, quoniam iuſtus ex fide vi
uit. Iuſtus autem quis eſt, niſi qui amanti ſe deo, vicem repen
dit amoris? Quod non fit niſi reuelante ſpiritu per fidem
homini æternum dei propoſitum ſuper ſua ſalute futura.
Quæ ſane reuelatio non eſt aliud quam infuſio gratiæ ſpiri
tualis: per quam dum facta carnis mortificantur, homo ad re-
gnum præparatur, quod caro & ſanguis non poſſident, ſimul
accipiens in vno ſpiritu, & vnde ſe præſumat amatum, & vn-
de redamet, ne gratis amatus ſit. Hoc itaque eſt illud ſacrum
ſecretumque conſilium quod à patre filius in ſpiritu ſancto
accipiens: ſuis quos nouit per eundem ſpiritum iuſtificando
eos communicat, & communicando iuſtificat, quando id quiſ
que accipit in ſui iuſtificatione, vt incipiat & ipſe cognoſce-
re ſicut & cognitus eſt: cum videlicet datur, & ipſi præſenti-
re aliquid de ſua ipſius futura beatitudine: quemadmodum D
ab æterno latuit in prædeſtinante, plenius appariturum in
beatificante. De qua tamen iam percepta ſuimet ex parte no
titia: interim quidem glorietur in ſpe, nondum tamen in ſe-
curitate. Quam miſerandi qui ad tam iucundum iuſtorum
conſilium, nullum adhuc tenent ſuæ vocationis teſtimoni-
um? Domine, quis credidit auditui noſtro? O vtinam ſuperẽt Eſa.53.a
& intelligerent. Verum niſi crediderint, non intelligent. Sed
habetis & vos, ô infœlices ſeculi male ſecuri amatores, ve-
ſtrum ſeorſum à iuſtis conſilium. Squama ſquamæ coniungi-
tur, & non eſt ſpiraculum in vobis. Habetis inquam & vos ô
impij, communicatum adinuicem conſilium: ſed plane aduer
ſum dominum, & aduerſus Chriſtum eius. Etenim ſi dicente Pſal.2.a
ſcriptura pietas eſt cultus dei: profecto quiſquis plus amat
mundum quam deum, impius atque idololatra eſſe conuinci
tur, colens & ſeruiens creaturæ, potius quam creatori. Ha-
bentibus autem (vt dictum eſt) ſanctis atque impiis ſuum ad
ſe quibuſque conſilium, magnum proculdubio inter vtroſq;
chaos firmatum eſt. Nam quomodo iuſtus longe ſe facit à cõ
ſilio & concilio malignantium: ita nec reſurgunt omnino im Pſal.1.b
pij in iudicio, neque peccatores in cõſilio iuſtorum. Eſt quip
pe iuſtorum conſilium, pluuia voluntaria quam ſegregauit
deus hæreditati ſuæ. Eſt concilium verè ſecretum: deſcen-
dẽs nimirum ſicut pluuia in vellus. Eſt fons ſignatus, cui alie-
nus non communicat. Eſt ſol iuſtitiæ, qui timentibus deum E
tantum oritur. Porro cæteros aduertẽs propheta in ſui ficci-
tate & cæcitate remanentes: iuſtorum ſiquidem imbris & lu-
cis expertes, infœcundos ac tenebroſos, confuſos & auerſos,
ſubſannat & notat. Hæc eſt, inquiens, gens quæ non audiuit Hiere.7.f.
vocem dei ſui. Non vultis, ô miſeri, dicere cum Dauid: Audiã
quid loquatur in me dominus deus. Vtiq; foris fuſi in vani- Pſal.84.b.
tates & inſanias falſas: intimum optimumque non requiritis
veritatis auditum: Filij hominum vſquequo graui corde? Vt
quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Surdi ad vo Pſal.4.a
cem veritatis, ignorantes conſilium cogitantis cogitationes
pacis: ſed & loquẽtis pacem in plebem ſuam, & ſuper ſanctos
ſuos, & in eos qui conuertuntur ad cor. Iam vos, inquit, mun Ioan.15.a
di eſtis, propter ſermonẽ quem locutus ſum vobis. Ergo qui
hunc ſermonem non audiunt, immundi ſunt. Cæterum tu ô
chariſſime, huic voci dei tui dulciori ſuper mel & fauum: ſi
præparas aurem interiorem, fuge curam exteriorem, vt expe
dito & vacante interno ſenſu, dicas & tu cum Samuele: Lo- I.Reg.3.b
quere domine, quia audit ſeruus tuus. Vox hæc non ſonat in
foro, ſed nec auditur in publico. Secretum concilium, ſecre-
tum quærit auditum. Auditui tuo gaudium pro certo dabit
& lætitiam, ſi ſobria aure perceperis. Abrahæ præcipitur exi Gene.12.d.
re de terra, & de cognatione ſua, vt videre & poſſidere mere
retur terram viuentium. Iacob relicto fratre & patria Iorda- Gene.29.f
nem tranſit in baculo, & excipitur Rachelis amplexibus. Io- Gene.39.d
ſeph dominatur Aegypto, mercatione furtiua patri ſublatus F
& patriæ. Eccleſiæ iubetur, vt concupiſcat rex decorem eius Pſal.44.c
& obliuiſci populum ſuum, & domum patris ſui. Puer Ieſus Luc.2.f
inter cognatos & notos à parentibus quæritur, nec tamen in-
uenitur. Fuge fratres tuos & tu, ſi tuam vis inuenire ſalutem.
Fuge, inquam, de medio Babylonis, fuge à facie gladij. Aqui
lonis. Parati ſumus cum panibus occurrere fugienti. Abba-
tem tuum me nominas, non renuo interim propter obſequi-
um. Obſequium dico, non quod exigam, ſed quod exhibeam:
ſicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & a-
nimam ſuam dare in redemptionem pro multis. Veruntamẽ
ſi dignum iudicas, accipe condiſcipulum, quem magiſtrum e-
ligis. Vnus ſit ambobus magiſter Chriſtus, & ipſe ſit epiſtolę
finis, qui finis eſt ad iuſtitiam omni credenti.

*Ad alterum Thomam de ſancto Audomaro, qui tranſgreſ
ſus terminum quem poſuerat, annuas adhuc petebat
inducias, ob ſtudium literarum tardans conuer
ſionem ſuam. Epiſtola centeſimaoctaua.*

Chariſſimo filio ſuo Thomæ frater Bernardus Cla
reuallis vocatus abbas, in ſpiritu timoris ambu-
lare. Benefacis agnoſcens debitum tuæ promiſ-
ſionis, & dilatæ reatum ſolutionis non diffitens.

Sed

G Sed volo te non ſolum quid,ſed & cui promiſeris,cogitare. Nam ego mihi nihil vſurpo:ex eo quod me coram,& non mihi promiſſum ipſe mecum recolis.Fruſtra proinde times exprobratum tibi iri à me ſuper fruſtratoria dilatione: qui tetis accitus ſum,& non dominus voti. Vidi, & gauiſus ſum. Et hoc oro,vt gaudium meum plenum ſit,quod non erit niſi cum fuerit impleta promiſſio. Terminum poſuiſti,quem non oportuit tranſgredi. Tranſgreſſus es,quid ad me? Tuo domino ſtas aut cadis. Mihi ſane decretum eſt pro imminenti periculo non probris,non minus agere tecum,ſed monitis, idque quatenus æquo admiſeris animo. Si me audieris,bene: ſi non,ego non iudico quenquam: eſt qui quærat & iudicet. Qui enim iudicat nos,dominus eſt. Et hinc tibi plus timendum arbitror ac dolendum:quia non homini,ſed deo mentitus es. Et ſi ego (vt vis) tuæ verecundiæ parco coram hominibus:num illa quæ coram deo eſt impudentia,impunita relinquitur? Quid quæſo rationis habet verecundari ad diem hominis,& vultum dei non vereri? Nam vultus domini ſuper facientes mala. Tu ergo plus times opprobria quam tormenta:& qui trepidas ad linguam carnis,contemnis gladium qui deuorat carnes? Hęccine eſt illa morum pulcherrima cõpoſitio,qua informari te ſcribis ſcientiæ huius apprehenſione:cuius ſtudio & amore ſic ferues, vt non verearis ſancto propoſito præiudicium facere? Sed quæſo te, quod memoH riale virtutis: quæ laus diſciplinæ, quis ſcientiæ profectus, vel artis fructus, trepidare timore,vbi non eſt timor, & timorem domini relinquere? Quam ſalubrius diſceres Ieſum, & hunc crucifixum? Quam vtique ſcientiam haud facile niſi qui mundo crucifixus erit,apprehendit. Falleris fili, falleris ſi te putas inuenire apud mundi magiſtros,quam ſoli Chriſti diſcipuli, id eſt mundi contemptores dei munere aſſequuntur. Nec enim hanc lectio docet,ſed vnctio:non litera, ſed ſpiritus:non eruditio,ſed exercitatio in mandatis domini. Seminate,inquit,vobis ad iuſtitiam,metite ſpem vitæ: illuminate vobis lumen ſcientiæ. Vides quia non recte prodiOſee.10.d. tur ad lumen ſcientiæ,niſi iuſtitiæ germen præcedat ad animam:ex quo formetur granum vitæ, & non palea gloriæ. Quid ergo? Nondum tibi ad iuſtitiam ſeminaſti: nondum ſpei manipulos meſſuiſti,& veram te præſumis ſectari ſcientiam? Niſi forte pro vera ſupponitur illa quæ inflat, & ſtultius erras appendens argentum tuum non in panibus,& labores tuos non in ſaturitate. Obſecro redi ad cor, & aduerte hunc annuum terminum, quem tu tibi indulſiſti in iniuriam dei,non eſſe annum placabilem domino,ſed diſcordiæ ſeminarium, iræ fomitem, nutrimentum apoſtaſiæ, qui ſpiritum extinguat, gratiam intercludat, teporem afferat illum qui deo ſolet vomitum prouocare. Heu heu videris mihi vno ſpiritu ambulare,ſicut & vno cenſeri nomine cum altero illo Thoma: olim ſcilicet præpoſito de Beuerle,qui cum ſe ſimiI liter noſtro ordini,& noſtræ domui toto deſiderio deuouiſſet,cœpit induciari:& ita paulatim refrigeſcere, donec ſubita & horrenda morte præreptus,factus de medio eſt ſecularis & præuaricator,& duplo filius gehennę. Quod ab eo,ſi fieri poteſt,auertat miſericors & miſerator dominus. Extat epiſtola quam ad eum fruſtra ſcripſi, niſi quòd meam ipſius animam liberaui, denuncians quod in me fuit quæ oportet fieri cito. Beatus foret ſi me audiſſet. Diſſimulauit: mundus ego ſum à ſanguine eius. Verum id non ſufficit mihi:quia etſi ſim in facto iſto ſecurus de me: illa tamen quæ non quærit quæ ſua ſunt,charitas vrget me lugere illum,qui ſecurus nõ exiit,quoniam male ſecurus vixit. O iudiciorum dei abyſſus multa, ô terribilis in conſiliis deus ſuper filios hominum. Spiritum donauit,quem erat denuo ablaturus, vt eſſet ſupra modum peccans peccatum,& gratia ſubintrauit, vt abundaret delictum. Quod tamen non fuit culpa dantis, ſed addentis prævaricationem. Sui nimirum arbitrij erat, quod male liber liberum habuit contriſtare ſpiritum,contemnere gratiam,nec mancipare effectui ſuggeſtum dei,vt poſſet dicere: Gratia dei in me vacua non fuit. Tu ſi ſapis, illius inſi1.Cor.15.b pientia proderit tibi,& lauabis manus tuas in ſanguine peccatoris,& curabis cito abſoluere te à laqueo perditionis,me à timore horribili. Ego enim haud ſecus fero, fateor, auerſionem tuam,quam euiſceration em meam: quoniam chariſſimus factus es mihi,& paterno te amplector affectu. Eapropter ad omnem recordationem tui,animam meam tranſuerberat gladius iſte timoris, tanto acerbius, quanto te minus timentem conſidero. Scio nempe vbi de talibus legerim: Cũ dixerint pax & ſecuritas,tunc ſubitaneus eis ſuperueniet in1.Theſſ.5.a teritus,tanquam in vtero habenti,& non effugient. Multa autem præſentio immiuere tibi pauenda tardanti reſipiſcere, tãquã multa expertus,quæ ô ſi cognouiſſes & tu. Crede ergo experto, crede amanti,cui ex altero non falli, ex altero non fallere ineſſe cognoſcis.

Ad illuſtrem iuuenem Gaufridum de Perona, & ſocios eius. Epiſtola centeſimanona.

Dilectis filiis Gaufrido & ſociis eius Bernardus abbas dictus Clareuallis,ſpiritum conſilij & fortitudinis. Sermo qui inſonuit, ædificat multos, immo vniuerſalem lætificat ciuitatem dei,ita vt lætentur cœli,& exultet terra,& omnis lingua glorificet deum de veſtra converſione. Terra mota eſt, quia cœli deſtillauerunt à facie dei Synai,pluentes iſtis diebus ſolito abundantius pluPſal.13.b uiam voluntariam quam ſegregauit deus hæreditati ſuæ.

Non apparebit vltra vacua in vobis crux Chriſti, quemadmodum in multis filiis diffidentiæ,qui tardantes conuerti ad dominum de die in diem, improuiſa morte ſubtracti, in L puncto deſcendunt ad inferos. Omnino reſoluit, & nunc quaſi de nouo lignum in quo pependit dominus gloriæ, qui mortuus eſt,non tantum pro gente,ſed vt filios dei qui erant diſperſi,congregaret in vnum. Ipſe ipſe colligit vos, qui diligit vos tanquam viſcera ſua, tanquam fructum preciоſiſſimum crucis ſuæ, tanquam digniſſimam recompenſationem effuſi ſanguinis ſui. Si ergo gaudeat angeli ſuper vno peccaLuc.15.b tore pœnitentiam agente, quid in tam multis & in illis peccatoribus qui quanto illuſtriores videbantur in ſeculo, ſcientia,genere,iuuentute,tanto pluribus erãt perditionis exẽ1.Cor.1.d plum? Legeram: Non multos nobiles,non multos ſapientes, non multos potentes elegit deus: at nunc præter regulam mira dei potentia talium conuertitur multitudo. Vileſcit gloria præſens,iuuentutis flos conculcatur, non reputatur generoſitas,ſapientia mundi,ſtultitia iudicatur, non acquieſcitur carni & ſanguini,parentum & charorum renunciatur affectibus,fauores,& honores,& dignitates reputantur vt ſtercora,vt Chriſtus lucrifiat. Laudarem vos,ſi vobis hæc acciditur) manibus excipio ciues ſanctorum,& domeſticos Eſa.21.d deo. Quam libens iuxta mandatum propheticum, occurro cũ panibus fugientibus à facie gladij,aquam fero ſitientibus. Reliqua poſui in ore noſtri,immo & veſtri Gaufridi. Quicquid vobis vice noſtra dixerit ille,noſtrum non dubitetis eſſe conſilium.

Ad

A *Ad parentes eiuſdem Gaufridi conſolatoria. Epiſtola centeſimadecima.*

Si filium veſtrum deus facit & ſuum,quid vos perditis, aut ipſe quid perdit? Fit de diuite ditior, de nobili generoſior,clarior de illuſtri: & quod his omnibus maius eſt,ſanctus de peccatore.

Oportet autem eum præparari regno quod ſibi paratum eſt ab origine mundi,atque huius rei gratia modicum tempus quod viuere habet,manere nobiſcum: donec abraſa ſpurcitia vitæ ſecularis,ac terreno deterſo puluere,cœleſti manſioni fiat idoneus. Si diligitis eum, gaudebitis vtique: quia vadit ad patrem,& talem patrem. Ipſe quidem vadit ad deum, ſed vos non perditis eum, quin potius multos per eum acquiritis vobis filios. Quotquot ſumus in Claraualle,vel de Claraualle,ipſum in fratrem,vos in parentes ſuſcipimus. At fortaſſis metuitis corpori eius vitæ aſperitatem, quod nimirum tenerum noſtis eſſe ac delicatum. Cæterum de huiuſmo di timore dicitur: Ibi trepidauerunt timore,vbi non fuit timor. Confidite,conſolamini. Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium,quouſque de meis manibus excipiat eum pater miſericordiarum,& deus totius conſolationis. Nolite ergo lugere,& nolite flere: quia Gaufridus veſter feſtiB nat ad gaudium,non ad luctum. Ego ero illi pater, & ego mater,ego frater & ſoror. Ego faciam ei praua in directa, & aſpera in vias planas. Ego ei omnia ſic temperabo, & ſic diſpẽſabo,vt & ſpiritus proficiat,& corpus non deficiat. Denique ſeruiet domino in lætitia & exultatione,& cãtabit in viis domini,quoniam magna eſt gloria domini.

Ex perſona Heliæ monachi ad parentes ſuos, Epiſtola centeſimaundecima.

Matt.10.d Sola cauſa qua non licet obedire parentibus, deus eſt. Ipſe enim dicit: Qui amat patrem & matrẽ plus quam me,non eſt me dignus. Si me vere vt boni,vt pij parentes diligitis: ſi veram,ſi fidelem erga filium pietatem habetis,quid me patri omnium deo placere ſatagentem inquietatis,& ab eius ſeruitio,cui ſeruire regnare eſt,retrahere attentatis? Vere nunc cognoſco quia inMich.7.b imici hominis domeſtici eius. In hoc vobis obedire non debeo,in hoc vos non agnoſco parentes,ſed hoſtes. Si diligeretis me, gauderetis vtique: quia vado ad meum atque veſtrum,immo vniuerſorum patrem. Alioquin quid mihi & vobis? Quid à vobis habeo niſi peccatum & miſeriam? Hoc ſolum quod geſto corruptibile corpus,de veſtro me habere fateor & agnoſco. Non ſufficit vobis quod me in hanc ſeculi miſeriam miſeri miſerum induxiſtis: quod in peccato veC ſtro & peccatores peccatorem genuiſtis,quod in peccato natum,de peccato nutriſtis: niſi etiam inuidendo mihi miſericordiam quam conſecutus ſum ab eo qui non vult mortem peccatoris, filium inſuper gehennæ faciatis? O durum patrem, ô ſæuam matrem, ô parentes crudeles & impios, immo non parentes,ſed peremptores, quorum dolor, ſalus pignoris: quorum conſolatio,mors filij eſt. Qui me malunt perire cum eis,quam regnare ſine eis. Qui me rurſus ad naufragium,vnde tandem nudus euaſi: rurſus ad ignem, vnde vix ſemiuſtus exiui: rurſus ad latrones, à quibus ſemiuiuus relictus ſum, ſed miſerante Samaritano iam aliquantulum conualui,reuocare conantur: & militem Chriſti prope iam rapto cœlo triumphantem (quod non in me glorior,ſed in eo qui vicit mundum) ab ipſo iam introitu gloriæ: tanquam canem ad vomitum,tanquam ſuem ad lutum,ad ſeculum reducere moliuntur. Mira abuſio. Domus ardet,ignis inſtat à tergo,& fugienti prohibetur egredi,cuadenti ſuadetur regredi? Et hæc ab his qui in incendio poſiti ſunt, & obſtinatiſſima dementia, ac dementiſſima obſtinatione fugere periculum nolunt. Proh furor. Si vos contemnitis mortem veſtram,cur etiam appetitis meam? Si,inquam,negligitis ſalutem veſtram, quid iuuat etiam perſequi meam? Quare vos non potius ſequimini me fugientem, vt non ardeatis? An hoc eſt veſtri cruciatus leuamen, ſi me etiam perimatis: & hoc ſolum timetis,ne ſoli pereatis? Ardens ardentibus quod ſolatium præſtare poterit? Quæ,inquam, conſolatio damnatis ſocios habere ſuæ damnationis? Quòd ve remedium mo D rientibus,alios videre morientes? Non hoc mihi perſuadet dies ille qui in tormentis deſperatus de ſui liberatione:ro Luc.16.g gabat nunciari fratribus ſuis, ne & ipſi venirent in locum eundem tormentorum,timens proculdubio ex ſuorum cruciatu augeri ſuum. Quid ergo? Ibo & conſolabor lugentem matrem meam mei ad tempus viſitatione,vt in æternum lugeam,& me & ipſam ſine conſolatione? Ibo,inquam,& ſatisfaciam patri meo iraſcenti pro mei ad tempus abſentia: conſolandus & ipſe ad tempus de eius præſentia,vt poſtmodum & quiſque pro ſe,& vtrique pro alterutro inconſolabili deſolemur triſtitia? En potius exemplo apoſtoli non acqui eſcens carni & ſanguini: vocem audiam domini iubentis: Di mitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Et cantabo cum Da- Matt.8.c uid: Renuit conſolari anima mea. Et cum Hieremia: Diem ho Pſal.76.a. minis non concupiui: domine,tu ſcis. Quid enim? Funes eci- Hie.17.b derunt mihi in præclaris, & cœleſtis hæreditas præclara eſt mihi,& terrena adulatur promiſſio,blanditur conſolatio carnis? Guſtato ſpiritu,neceſſe eſt deſipere carnem. Affectanti cœleſtia, terrena non ſapiunt. Aeternis inhianti,faſtidio ſunt tranſitoria. Deſinite igitur parentes mei,deſinite & vos fruſtra plorando affligere,& me gratis reuocando inquietare: ne ſi adieceritis nuncios vltra mittere pro me, plus me elongare cogatis. Si autem dimittis, Claramualem in perpe- E tuum non dimittam. Hæc requies mea in ſeculum ſeculi, hic habitabo quoniam elegi eam. Ibi pro meis atque veſtris peccatis iugiter orabo: ibi precibus aſſiduis (quod & vos cupitis) impetrabo ſi potero,vt qui eius amore hoc modico tempore ab inuicem ſeparamur: in alio ſeculo ſimul fœlici & inſeparabili ſocietate,in eius amore viuamus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Ad Gaufridum Lexouienſem, Epiſtola centeſimaduodecima.

Oleo ſuper te fili mi Gaufride, doleo ſuper te. Et merito. Quis enim non doleat florem iuuentutis tuæ,quem lætantibus angelis deo illibatum obtuleras in odorem ſuauitatis,nunc à dęmonibus conculcari: vitiorum ſpurcitiis, & ſeculi ſordibus inquinari? Quomodo qui vocatus eras à deo,reuocantem diabolum ſequeris? & quem Chriſtus trahere cœperat poſt ſe,repente pedem ab ipſo introitu gloriæ retraxiſti? In te experior nunc veritatem ſermonis domini quem dixit: Inimici hominis,do Mich.7.b meſtici eius. Amici tui & proximi tui aduerſum te appropin- Pſal.37.b. quauerunt,& ſteterunt. Reuocauerunt te in fauces leonis, & in portis mortis iterum collocauerunt te. Collocauerunt te in obſcuris ſicut mortuos ſeculi, & iam parum eſt,vt deſcendas in ventrem inferi,iam te deglutire feſtinat, ac regulibus præparatis ad eſcam, tradere deuorandum. Reuertere F quæſo: reuertere priuſquam te abſorbeat profundum, & vrgeat ſuper te puteus os ſuum: priuſquam demergaris vnde vlterius non emergas,priuſquam ligatis manibus & pedibus proiiciaris in tenebras exteriores, vbi eſt fletus & ſtridor dentium,priuſquam detrudaris in locum tenebroſum, & opertum mortis caligine. Erubeſcis forte redire, quia ad horam ceſſiſti? Erubeſce fugam, & non poſt fugam reuerti in prælium. & rurſum pugnare,necdum finis pugnæ,necdum ab inuicem dimicantes acies diſceſſerunt, adhuc victoria præ manibus eſt. Si vis,nolumus vincere ſine te,nec tuam tibi inuidemus gloriæ portionem. Læti occurremus tibi, lætis te excipiemus amplexibus,dicemuſque: Epulari & gaudere o- Luc. 15.g portet,quia hic filius noſter mortuus fuerat,& reuixit: perierat,& inuentus eſt.

Ad Sophiam virginem, Epiſtola centeſimadecimatertia.

Bernardus abbas de Claraualle,Sophiæ virgini virginitatis ſeruare titulum,apprehendere fructum. Fallax gloria,& vana eſt pulchritudo: mulier timens deum,ipſa laudabitur. Condelector filia gloriæ virtutis tuæ qua fallacem mundi gloriam reſpuiſſe narraris. Ipſa quidem digne reſpuitur, ſed quia multi aliter ſapientes in eius æſtimatione deſipiunt, tu iure laudaris, quia non falleris. Flos fœni eſt, vapor eſt ad modicum parens. Ipſe eius qualiſcũque ſtatus, nonne plus anxietatis quam iucundi-

G cunditatis habet? Dum vendicas, dum defendis, dum inuides, dum ſuſpicaris, dum ſemper ambis quæ non habes: & nonnullis adeptis, acquirendi non tepeſcit ardor: quæ requies in gloria tua? Si qua tamen eſt, præterit iucunditas non reditura, & manet anxietas nõ relictura. Cæterum videas eam quãplurimos non apprehendere, contemnere perpaucos. Cur hoc? Profectò quia neceſſitas multorum eſt, virtus paucorũ. Paucorum, inquam, paucorum, præſertim nobilium. Denique non multos nobiles, ſed ignobilia mundi elegit deus. Proinde benedicta tu in nobilibus: quæ pro gloria certantibus cæteris, de contemptu gloriæ glorioſius ſublimaris, & ſublimius gloriaris. Inſignior plane atque illuſtrior, quod de paucis facta es, quam quòd orta de magnis. Illud namque dei munere tuum eſt, hoc tuorum. Porro quod tuum eſt, tanto carius eſt, quanto rarius. Nam ſi in viris virtus, rara eſt auis in terris, quanto magis in fœmina fragili & nobili? Denique mu-
Prov.31.b. lierem fortem quis inueniet? Multo magis quis fortem & nobilem? Minime quidem deus eſt acceptor perſonarum: neſcio tamen quo pacto virtus in nobili plus placet. An forte quia plus claret? Siquidem ignobilis cum caret gloria, non facile liquet, vtrum quia nolit, an quia non poſſit habere.

Laudo factam de neceſſitate virtutem: ſed plus illam quã eligit libertas, non indicit neceſſitas. Certent ergo cæte-
H ræ quæ ſpem non habent pro rerum fugacium atque fallacium vili breuique gloriola: tu ſpei quæ non confundit innitere. Tu te, inquam, ei quod breue hoc ac momentaneum tribulationis tuæ ſupra modum in ſublime operatur ponderi gloriæ reſeruato. Quod ſi tibi exprobrauerint filiæ Belial: illæ quæ extento collo, fractis incedunt greſſibus, compoſitę & circumornatæ vt ſimilitudo templi, Reſponde: Regnum meum non eſt de hoc mundo. Reſponde: Tempus meum nondum aduenit, tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum. Reſponde: Gloria mea abſcondita eſt cum Chriſto in deo. Cum autem Chriſtus apparuerit vita mea: tunc & ego apparebo cum ipſo in gloria. Quanquam & ſi gloriari oportet, potes tu quoque ingenuè, potes ſecure tantum in domino. Omitto ſane coronam quam tibi dominus præparauit in æternum. Sileo repromiſſiones quæ te in poſterum manent, quod fœlix ſponſa admittẽda es reuelata facie ſpeculari gloriam ſponſi tui, quod te ſibi exhibiturus eſt glorioſam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiuſmodi: quod æternis excepturus amplexibus, ponet ſequam ſub capite tuo, & dextera illius amplexabitur te. Prætereo locum nominatum, quem virginitatis prærogatiua ſingularem à filiis & filiabus in regno es proculdubio fortitura. Sileo & canticum illud nouum: quod virgo cum virginibus ſingulari nihilominus dulcique modulamine canitura lætaberis in ipſo, & lætificabis ciuitatem dei cantans, & curſitans, & ſequens agnum
I quocunque ierit. Illud ſiquidem nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quod tibi præparatum eſt, & cui te præparari oportet. Hæc ergo prætermitto quæ in futuro repoſita ſunt tibi, præſentia tantum loquor, ea loquor quæ de primitiis ſpiritus iam tenes: ſponſi xenia, arras ſponſalitias: benedictiones dulcedinis, in quibus te præuenit: quem & ſubſecuturum atque quod deeſt completurum expectas. Ille ille in medium veniat ſummo decore ſpectabilis: ipſis quoque angelis admirandus ornatus, & proferant ſi quid ſimile habent filiæ Babylonis, quarum verè gloria in confuſione. Induuntur purpura & byſſo, & ſubinde conſcientia pannoſa iacet. Fulgent monilibus, moribus ſordent. Econtra tu foris pannoſa, intus ſpecioſa reſplendes, ſed diuinis aſpectibus, non humanis. Intus eſt quod delectat, quia intus eſt quem delectat, niſi forte tu dubitas habitare Chriſtum per fidem in corde tuo. Denique omnis gloria eius filiæ regis abintus. Iocundare filia Sion, & exulta ſatis filia Hieruſa-
Pſal.44.c lem, quia concupiuit rex ſpeciem tuam: ſi tamen confeſſio-
Zach.9.b. nem & decorem induis amicta lumine ſicut veſtimento. Nẽ-
Pſal.95.b pe confeſſio & pulchritudo in conſpectu eius. Cuius? Specioſi forma præ filiis hominum. Ipſius in quem deſiderant angeli proſpicere. Audis cui places, ama vnde places. Ama confeſſionem, ob quam amaris. Ama confeſſionem, ſi affectas
Pſal.103.a decorem. Confeſſioni iungitur decor, iungitur pulchritudo.
Pſal.95.b Habes vtrunque: Confeſſionem & decorem induiſti. Et con-

feſſio & pulchritudo in conſpectu eius. Reuera vbi confeſ- K
ſio, ibi pulchritudo, ibi decor. Si peccata ſunt, in confeſſio- Pſal.95.d
ne lauantur: ſi bona opera, confeſſione commendantur. Cum Pſal.49.c
mala tua confiteris, ſacrificium eſt deo ſpiritus contribulatus. Cum dei beneficia, immolas deo ſacrificium laudis. Bonum animæ ornamentum confeſſio, quæ & peccatorem purgat, & iuſtum reddit purgatiorem. Abſque confeſſione iuſtus iudicatur ingratus, & peccator mortuus reputatur. A
mortuo quippe, tanquam qui non ſit, perit confeſſio. Cõfeſ- Eccli.17.c.
ſio igitur, peccatoris eſt vita, iuſti gloria. Et neceſſaria eſt
peccatori, & iuſtum nihilominus decet. Denique rectos de- Pſal.32.a
cet laudatio. Serica & purpura & tincturarum fucus: decorẽ habent, ſed non præbent. Quicquid tale applices corpori, exponit ſpeciem ſuam, non deponit. Secum denique tollit, cum tollitur ipſum. Porro decor qui cum veſte induitur, & cũ veſte deponitur, veſtis proculdubio eſt, non veſtiti. Tu ergo noli æmulari in malignantibus, & mendicantibus pulchritu- Pſal.36.c
dinem alienam, vbi perdiderint ſuam. Natiuo quippe & interno ſe produnt decore nudas, quæ tanto ſtudio & precio de diuerſis & variis ſpeciebus eius quæ præterit figuræ nuũ di, foris ſibi conficere ſatagunt, vnde oculis inſipientium appareant ſpecioſæ. Indignum tibi iudica, formam à pellibus murium, & operibus vermium mutuari. Tua tibi ſufficiat.

Ille eſt verus propriuſque cuiuſque rei decor, qui nulla L
interiacẽte materia per ſe ineſt. O quam decenti rubore genas ſuffundit virgineas ingeniti gemma pudoris. Quæ inaures reginarum huic comparabuntur? Nec inferioris inſigne decoris, diſciplina præfert. O quam compoſitum reddit omnem puellaris corporis ſtatum, nedum & mentis habitum diſciplina? Ceruicem ſubmittit, ponit ſupercilia, componit vultum, ligat oculos, cachinnos cohibet, moderatur linguam, gu
Iam frenat, iram ſedat, format inceſſum. Talibus decet pudicitiæ veſtem diſtingui margaritis. Iſtiuſmodi circundata varietate virginitas, cui gloriæ merito non præfertur? Angelicæ? Angelus habet virginitatem, ſed non carnem, ſane fœlicior quam fortior in hac parte. Optimus & optabilis valde ornatus iſte, qui & angelis poſſit eſſe inuidioſus. Sed aduerte & aliud de eodem. Profectò tanto tibi manet tutus, quanto & proprius. Vides nempe auro & argento lapidibus precio
ſis, & omni denique cultu regio non tam ornatas quam oneratas. Vides longas poſt ſe trahentes fimbrias, ipſaſque preciоſiſſimas, & denſas pulueris nubes excitantes in aera. Non te moueant hæc. Illæ illa vel in morte deponent, te tua ſanctitas non relinquet. Non ſunt ſua quæ portant. Cum interie
rint, non ſument omnia, neque deſcendet cum eis gloria hęc. Mundus cuius ſunt, nudis illis exeuntibus retinebit, eiſdem Pſal.48.d
vanis vanas ſimiliter alias ſeducturus. At verò tuus ille orna- M
tus non ſic. Firmiſſime tibi (vt dixi) manet, propterea tutus, quia tuus. Nullius facile, aut cedit iniuriis, aut patet inſidiis. Aduerſus huiuſmodi nil furis calliditas, nil furentis crudelitas poteſt. Nec à tineis roditur, nec vetuſtate cõrumpitur, nec conſumitur vſu. In morte viuit. Nimirum animæ res eſt, non corporis: & ob hoc ſimul cum anima de corpore abit, nõ obit cum corpore. Porro animæ non habent quid faciant, etiam qui corpus occidunt.

Ad alteram ſanctimonialem, Epiſtola centeſimadecimaquarta.

MAgnum eſt mihi gaudium quod te ad verum & perfectum gaudium velle tendere comperi. quod non eſt de terra, ſed de cœlo: id eſt, non de hac conualle plorationis, ſed de illa quam fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. Et reuera illud verum & ſolum eſt gaudium, quod non de creatura, ſed de creatore concipitur: & quod cum poſſederis, nemo tollet à te. Cui comparata omnis aliunde iucũditas, mœror eſt: omnis ſuauitas, dolor eſt: omne dulce, amarum: omne decorum, fœdum: omne poſtremo quodcunque aliud delectari poſſit, moleſtum. Deniique tu mihi teſtis es in hac re. Teipſam interroga: quia tu tibi familiarius credes. Nunquid non hocipſum clamat in corde tuo ſpiritus ſanctus? An non tibi iam ab ipſo priuſquam à me huius rei veritas perſuaſa eſt? Quando enim tu fœmina & iuuencula, formoſa & ingenua, ſic fragilem & ſexum vincere & ætatem, ſic ſpectabilem & formam & generoſitatem contem-

A contemneres, niſi cuncta quæ corporis ſenſibus ſubiacent, in illorum iam tibi comparatione vileſcerent: quæ te interius & confortant vt vincas, & delectant vt præferas? Nec immerito. Modica, tranſitoria, terrena ſunt quæ deſpicis: maxima, æterna, cœleſtia ſunt quæ appetis. Plus dicam, & verum dicam. Tenebras deſeris, & lucem ingrederis. De profundo fluctuum, emergis ad portum. De miſera ſeruitute, infœlicem libertatem reſpiras. De morte denique tranſis ad vitã. Siquidem vſque modo tua non dei voluntate, tua viuens non dei lege, viuens mortua eras. Viuens mundo, mortua deo: ſiue (vt verius loquar) nec mundo viuens, nec deo. Volens quippe ſub habitu & nomine religionis inſtar vnius de ſeculo conuerſari, ſola deum à te voluntate repuleras. Non autem valens quod ſtulte volebas, non tu quidem mundum, ſed te mundus repulerat. Deum ergo repellens, & à ſeculo repulſa, inter duas (vt dicitur) ſellas corrueras. Nec deo itaque viuebas, quia nolebas: nec ſeculo, quia non poteras: alteri quidem volens, alteri inuita, ſed tamen vtrique mortua. Sic debet contingere his qui vouent & non ſoluunt, qui aliud foris oſtentant, & intus aliud appetunt. At verò nunc per dei miſericordiam incipis reuiuiſcere, non peccato, ſed iuſtitiæ: non ſeculo, ſed Chriſto: ſciens quia & ſeculo viuere, mors
B eſt: & in Chriſto etiam mori, vita. Beati nempe mortui, qui in domino moriuntur. Ex hoc iam nec votum tuum irritum, nec caſſam profeſſionem cauſabimur. Ex hoc iam nec corporis integritas animi corruptione infirmabitur: nec morum prauitate virginitatis titulus obſcurabitur. Ex hoc iam nec falſum nomen, nec vacuum velamen portabis. Vt quid enim hactenus nonna & ſanctimonialis vocitata es, quæ ſub ſanctitatis nomine non tamen ſancte conuerſata es? Cur velum in capite mentiebatur reuerentiam, & ſub velo petulans oculus exhibebat impudentiam? Caput ſiquidem gerebas velatum, ſed elatum. Sub ſigno verecundiæ fermo reſonabat inuerecundus. Riſus immoderatior, inceſſus laſciuior, veſtis ornatior: vni inflatæ magis quam velatæ congruerent. Sed ecce iam vetera Chriſto authore tranſierunt, & noua fieri incipiunt omnia: dum cultum exteriorem interiore commutas, & magis vitam quam veſtem appetis habere ornatã. Facis quod debes, immo quod iam olim feciſſe debueras: nam olim iam voueras. Sed ſpiritus qui ſicut, & vbi vult, & quando vult, ſpirat, necdum ſpirauerat. Et idcirco forſitan quod hucuſque egiſti, excuſationem habet. Cæterum ſi flammantem ſpiritum quo nunc recaluit ſine dubio cor tuum intra te, & in meditationibus tuis exardeſcentem ignem diuinum iam extingui permiſeris: quid reſtat niſi vt te illi ſeruandam noueris igni, qui non poſſit extingui? Sed extingat potius idem ſpiritus in te concupiſcentias carnales, ne forte ab his præfocato (quod abſit) nuper concepto ſancto deſiderio, in flammas cõtingat
C incidere gehennales.

Ad ſanctimonialem quandam de monaſterio ſanctæ Mariæ Trecenſis, Epiſtola centeſimadecimaquinta.

RElatum eſt mihi te quaſi aſperioris vitæ deſiderio tuum monaſterium velle deſerere. Quam rem diſſuadentibus tibi atque omnimodis prohibentibus ſpirituali matri tuæ, ſiue ſororibus cum acquieſcere nolles, placuiſſe tandem noſtrum ſuper hoc conſilium eligere: vt quicquid ego laudauerim, id tibi credas expedire. Debueras quidem doctiorem ad hoc cõſilium eligere. Quia tamen ſic tibi viſum eſt: quod hinc mihi rectius videtur, non cælo. Hoc itaque tuum deſiderium ex quo cogni tum habui: cogitans atque recogitans quo quidem ſpiritu conceperis, facile iudicare non audeo. Potes namque in hac re zelum dei habere: vt excuſabilis ſit tua intentio: ſed quomodo ſecundum ſcientiam, tua talis voluntas impleatur, omnino non video. Cur, inquis? Non eſt ſapere, vt opulentiam, vt vrbis frequentiam, vt pinguia fugiam & delicias? An non mea mihi pudicitia tutior erit in eremo, vbi in pace cum paucis aut ſola conuerſans, ſoli placeam cui me probaui? Nequaquam. Nam volenti perperam agere, & deſertum abundantiam habet: & nemus vmbram, & ſilentium ſolitudo. Malum quippe quod nemo videt, nemo arguit. Vbi autem non timetur reprehenſor, ſecurius accedit tentator, licentius perpe-
D tratur iniquitas. In conuentu verò bona ſiqua facis', nemo prohibet. Malum autem facere ſi vis, non licet. Mox etenim à pluribus comperitur, arguitur, emendatur: ſicut econtrario bonum cum vident: omnes mirantur, venerantur, imitantur. Vides ergo filia quod & tua merita immanior in conuentu gloria ſequitur: & citior culparum correctio, quando ibi ſunt, & quibus de bonis exemplum præbeas, & quas de malis offendas. Denique vt ex illa iam euangelica partitione omnem tibi auferam tui excuſationem erroris, aut de fatuis virginibus vna es (ſi tamen virgo es) aut de prudentibus. Si de fatuis, congregatio tibi neceſſaria eſt. Si de prudentibus, tu congregationi. Nam ſi ſapiens & probata es, religio certe quæ in loco illo nouiter innouata nũc vbiq; laudatur, multũ tua diſceſſione diffamabitur & infirmabitur, vt timemus. Dicetur quippe quod bona cum ſis, bonum ordinem nequaquã deſereres. Quod ſi fatua cognita es, & recedis, dicem⁹ quòd quia cum bonis male viuere non licet: bonas mala non ferens, quæris vbi viuere liceat vt libet. Et merito. Nam ante ordinis emendationem nunquam (vt aiunt) inde locuta es. At vbi religio creuit, ſanctior ſubito facta, feruore repentino cogitare cœpiſti de eremo. Agnoſco filia agnoſco, vtinam & tu mecum agnoſcas ſerpentinum virus, fraudulenti dolum, verſipellis aſtutiam. In nemore lupus habitat. Si ſola ouicula vmbras nemoris penetras, præda vis eſſe
E lupo. Sed audi me filia: fidele audi conſilium. Siue peccatrix, ſiue ſancta ſis: noli te ſeparare à grege: nequando rapiat, & non ſit qui eripiat. Sancta es? ſtude tuo exemplo tuæ ſocias acquirere ſanctitatis. Peccatrix es? noli addere peccata peccatis. Sed age pœnitentiam vbi es: ne diſcedens cum tui quidem periculo, vt oſtenſum eſt: & ſororibus quidem ſcãdalum relinquas, & multorum in te prouoces detrahentium linguas.

Ad Ermangardem quondam comitiſſam Britanniæ. Epiſtola centeſimadecimaſexta.

DIlectæ in Chriſto filiæ ſuæ Ermangardi: quondam eximiæ comitiſſæ: nunc humili Chriſti ancillæ, Bernardus abbas Clareuallis, pium ſanctæ dilectionis affectum. Vtinam ſicut chartam nunc præſentem: ita & meam tibi mentem expandere poſſem. O ſi legere poſſes in corde meo: quod ibi de amore tuo, ſuo digito deus ſcribere dignatus eſt: certe agnoſceres quam nulla lingua vel penna ſufficiat exprimere, quod in intimis mihi medullis dei ſpiritus imprimere potuit. Et nũc quidem præſens ſum ſpiritu: licet corpore abſens, ſed nec mihi nec tibi eſt vnde appaream. Eſt tamen penes te vnde poſſis de me vtcunque coniicere, etſi nondum cognoſcere quod dico. Intra ergo cor tuum, & inſpice meum: & vel tantum mihi tribue amoris erga te, quantum tibi erga me ineſſe ſentis: ne ſi nos G
quidem minus, te verò amplius amare præſumpſeris, eo te nobis præferre puteris, quo & vincere nos charitate putaueris. Cæterum tuæ modeſtiæ eſt, potius id ſentire de nobis, vt qui te affecit ita me diligere & eligere ad conſilium tuæ ſalutis, æquè affecerit, & me in obſequium tuæ dilectionis. Tu ergo videris quomodo me tecum retinueris: ego (vt verum fatear) nuſquam abs te abſque te recedo. Hęc tibi interim de via breuiter in tranſitu ſcribere voluiſperans me maiori otio maiora miſſurum ſi deus annuerit.

Ad eandem, Epiſtola centeſimadecimaſeptima.

REcepi delicias cordis mei, pacem tui. Lætus ſum, quia tu læta nunciaris: méque admodum animo reddit incolumem, tua innoteſcens alacritas. Hæc nimirum lætitia nil habet de carne & ſanguine, cum humilis ex ſublimi, ex ingenua ignobilis: pauper ex diuite viuas: fratris, filij, patriæque deſtituta ſolatio. Sine dubio ergo quod in te alacritatis natum eſt, de ſpiritu ſancto eſt. Quippe iamdudum à timore dei concipiens parturiſti, iam tandem ſpiritum ſalutis, foras vtique mittente charitate timorem. O quam libentius iſta præſens colloquerer, quam ſcribo abſens? Crede mihi iraſcor occupationibus, quibus frequenter impediri videor ne te videam: & delector occaſionibus quibus vel interdum expediri videor, vt te videam.

G deam. Rara quidem datur huiusmodi opportunitas: sed cara, fateor, est mihi, vel ipsa raritas. Est enim sane melius videre te vel nonnunquam, quam nunquam omnino. Spero me in proximo venturum ad te: iam nunc prælibans gaudium proximè pleneque futurum.

Ad Beatricem nobilem, & religiosam matronam, Epistola centesimadecimaoctaua.

MIror tuæ deuotionis studium, tuæ erga nos dilectionis affectum. O bona domina, quid tibi & nobis? Vnde tanta tibi solicitudo de nobis? Si filij, si nepotes, si vel aliqua extrema propinquitatis linea tibi iuncti essemus, tua crebra beneficia, frequentes salutationes: innumera denique tui amoris insignia quæ quotidie experimur: non tam nobis miranda viderentur, quam ex debito suscipienda. Nunc autem cum genere tantum dominam non matrem te cognoscamus, non mirum si miramur, sed mirum si satis mirari possumus. Quis enim notorum vel cognatorum nostrorum curam habet de nobis? Quis vnquam de nostra salute interrogat? Quis, inquam, non dico solicitus, sed vel memor nostri est in seculo? Amicis, propinquis, vicinis nostris facti sumus tanquam vas perditum, sola nos obliuisci non potes. Inquiris de esse & statu sanitatis nostræ, de via quam nuper egimus, de monachis quos ad alium H locum transtulimus. De quibus breuiter respondeo quod de terra deserta, & de loco horroris & vastæ solitudinis introducti sunt in abundantiam rerum, ędium, & amicorum: in terram deniq; fertilẽ, & locũ amœnæ habitationis. Lætos itaq;, & in pace reliquimus, lætos & in pace reuersi sumus: præter quod ego paucis diebus, sed non parum, febre redeunte, ita vt mori timerem, aggrauatus fui. Sed rursum deo misérante cito conualui, ita vt nunc fortiorem sanioremq; me sentiã post viam peractam, quam ante inchoatam.

Ad ducem & ducissam Lothoringiæ, Epistola centesimadecimanona.

DVci & ducissę Lothoringię Bernar. abbas de Claraualle, sic suis adinuicem charis ac castis delectari amplexibus, vt solus Christi amor superet in ambobus. Ex quo cœpimus mittere pro nostra necessitate in terram vestram: multam semper inuenimus in oculis vestræ dignitatis familiaritatem & gratiam. Benedictionem largitatis vestræ: nostris hominibus cum necesse fuit, liberaliter exhibuistis. Passagium transeuntibus: etsi quod est aliud iuris vestri debitum, mercantibus libenter dimisistis. De quibus omnibus sine dubio merces vestra multa est in cœlis: si tamen verum esse credimus quod dominus in euangelio promittit: Quandiu feciſtis vni ex minimis meis, Mat.25.d
I hoc mihi feciſtis. Sed quid est quod ministros vestros, quæ vos donastis: exigere rursum permittitis? Dignum est vobis & honorificum, vt quod vobis pro salute animarum vestrarũ placuit donare, nemo vestrorum repetere audeat. Si ergo vos (quod absit) beneficiorum vestrorum non pœnitet: donumq; quod in beneplacito vestro à vobis sæpe recepim⁹, æquè adhuc vt habeamus vtriq; vestrum complaceat: iubete ita firmiter & inconcussè teneri, quatenus vltra fratres nostri à nullo ministrorum vestrorum timeant propter hoc disturbari. Alioquin nõ renuimus domini nostri sequi exemplum, qui pro se non dedignatus est soluere censum: parati & nos libenter quæ sunt Cæsaris Cæsari reddere, & vectigal cui vectigal, & tributũ cui tributum: præsertim quia iuxta apostolum nõ tam debemus requirere datũ nostrum, quam fructum vestrum.

Ad ducissam, Epistola centesimaundecima.

GRatias agimus deo pro tam deuota voluntate quã erga ipsum, & seruos eius vos habere cognouim⁹. Quotiens enim in corde carnali terrenis dignitatibus alto, vlla vel minima scintillula cœlestis amoris accensa videtur: diuinum sine dubio est munus, nõ hominis virtus. Et nos quidem largitatis vestræ vestris in literis nobis oblata beneficia gratanter amplectimur. Sed cognita illa subita & grandi satis occupatione, qua vos nunc detineri necesse est: conueniens ducimus vestram quantum vobis placuerit, expectare opportunitatem. Nemini etenim K quantum in nobis est vellemus esse oneri, præsertim in his quæ ad deum pertinent: vbi non dati lucrum, sed dantis fructum magis requirere debemus. Diem itaque nobis si placet atq; locum rescribendo per hunc nuncium nominate, quo iuuante deo, præsenti expedita instãtia, nostris partibus appropinquare debeatis, & fratre Vvidone vobis obuiam facto, si quid in terra vestra inuenerit quod aptum sit ordini nostro, promissa vestra expeditius atq; alacrius compleatis. Hilarem 2.Cor.9.b.
enim datorem diligit deus. Aut si forte non placet vobis dilatio, & hoc notificate, quia parati sumus in hac re quantũ ratio patitur, vestræ obtemperare voluntati. Ore vestro ducem salutamus: & tam ipsum quam vos admonemus: vt si castrum pro quo guerram facturi estis, vestri iuris non esse noueritis pro dei amore reliquatis. Scriptum quippe est: Quid prodest Mat.16.d
homini, si mundum vniuersum lucretur: se autẽ perdat, & detrimentum sui faciat?

Ad ducissam Burgundiæ, Epistola centesimaundecimaprima.

VEstræ dignationis specialis familiaritas quam erga nos pauperes homines habere videmini, eousque progressa est: vt quisquis vestram dignitatem se habere sentit infensam, per nullum facilius quã per nos confidat redire in gratiam. Hinc est quòd dudum Divione cum essem: Hugo de Besua multis me precibus ad placandam sibi vestram quam meruerat, indignationem applicauit: & vt coniugio de filio suo quod vobis quidem non placitum, sed sibi (vt putat) commodum irretractabiliter facere statuerat, amore dei, & nostro assensum præberetis. Cui⁹ rei causa ecce nunc rursus tam suis quam suorum precibus aures nostras pulsare curauit. Et nos quidem vtilitates illius terrenas non valde curamus. Verũtamen quia res (vt ipse dicit) ita in arcto posita esse videtur: quatinus nisi cum ipsius periurio nequaquam possit obuiari coniugio: hoc vobis intimare conueniens duximus: quia grandis debet esse vtilitas, quam christiani & vestri hominis legalitati præponere debeatis. Neque enim & periurus esse, & legalis simul manere poterit. Quanquam etiam vobis non solum nullum lucrum, sed & multum videamus ingruere periculum: si quos fortassis deus coniungere disposuit, per vos disturbari contigerit. Suam gratiam adiiciat dominus super vos, & super filios vestros, nobilissima, mihique in Christo dilectissima domina. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: erogate vestrum frumentum pauperibus Christi, vt in æternum cum vsura recipiatis.

Epistola domini Hildeberti Turonensis archiepiscopi ad Bernardum abbatem, Epistola centesimaundecimasecunda.

BAlsamum ex odore suo, & arborem ex fructu cognosci, paucos credimus ignorare. Sic & nobis ex M
opinione tua charissime frater innotuit quam sis ad sanctimoniam compositus, & integer ad doctrinam. Cum enim locorum interstitio longius à te separemur: ad nos tamen vsque peruenit quam iucundas noctes cum tua Rachele ducas, quæ progenies ex Lya tibi exuberet, quã totum te exhibeas & cultorem virtutis, & hostem carnis. Nõ alium loquuntur te, quicunque loquuntur nobis de te. Talis est odor olei effusi nominis tui, talia iam tuorũ præmia meritorum. Has ex agro tuo spicas ante supremam colligis messionem. In hac enim vita quædam merces virtutis est, conspicuum & immortale testimonium. Hoc ipsa sibi comparat, hoc sibi ipsa custodit. Huius splendor non minuitur inuidia, non exteriorĩbus studiis adiuuatur. Quippe bonorum æstimatio, sicut falsis delationibus auferri non potest, ita nec adulatoriis fauoribus acquiri. Penes ipsos est: eam vel vbertate virtutum proficere, vel defectu minorari. Sane de celeberrima opinione tua spes in sinu ecclesiæ reposita est: eam minime casuram, quoniam fundata creditur supra firmam petram. Ex ea nos tua edocti deuotione, desiderio desideratum in sacrarium familiaritatis tuæ recipi: ibiq; recordatione tecum esse, vbi teipsum furatus colloquiis mortalium, pro mortalibus loqueris cum rege angelorum. Porro huic desiderio nostro N. Trecensis archidiaconus plurimum adiecit, vir

A cit, vir moribus & literatura conspicuus. Eum tibi censerem⁹ commendandum, nisi constaret illos quos tua dignaris gratia, commendatione alia non egere. Si nescis, illius etiam attestatione didicimus te in ecclesia esse qui ad eruditionem virtutis, & exemplo sufficias & verbo. Cæterũ ne literis prolixioribus onereris: scripto ponimus finem supradictæ petitioni, donec exaudiri mereamur, siuẽ minime posituri. Quid autem ex hoc animi geras, doceri deprecamur tuarum recursu literarum.

Rescriptum Clarevallis abbatis ad eundem, Epistola. CXXIII.

DOnus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum. Scripta gloriæ tuæ, immo & meæ satis libenter accepi, vir totius reuerentiæ: teneris in illis vnde te non immerito glorificem, & ipse non immerito glorier. Siquidem gloria nostra hæc est tuæ sublimitatis dignatio, tua nostræ reputatio paruitatis. Nempe in alto non altum sapere, sed humilibus consentire, nil deo charius, nil rarius apud homines. Quis sapiens nisi qui sapientiæ
Eccli.3.c consiliis acquiescit? Ait autem: Quanto maior es, tanto humilia te in omnibus. Hoc tu mihi exhibuisti: minori maior, senior iuniori. Possim proinde & ego tuam probatam sapientiam non indebitis efferre laudibus, & forte iustioribus his,
B quibus me dignata est ipsa. Quippe interest ad dandam rerum certitudinem: quid incerta iactet opinio, quidq; opus euidens reddat indubitatum. Quod autem certius probamus, hoc & prædicamus securius. Quæ ergo ad me de me tibi scribere placuit, videris tu vnde probaueris: ego laudum tuarum argumentum teneo minime dubium ipsas mei laudatrices literas tuas, in quibus alium fortasse delectet eruditionis insigne: sermo suauis & purus, oratio luculenta, gratum laudabileq; compendium. Mihi verò præ his illa ducitur mirãda humilitas qua tantillum tantus præuenire curasti: & obsequio salutandi, & præconio prædicandi, & precandi reuerentia. Sane quod ad me attinet, lego de me in literis tuis, non quod sum, sed quod esse vellem, & quod non esse pudet. Veruntamen quod sum, tuum est: etsi quid melius dei vnquam munere fuero, tuum fore confidito, reuerendissime atque amantissime pater.

Ad Hildebertum Turonensem archiepiscopum qui nondum receperat papam Innocentium, Epistola. CXXIIII.

MAgno sacerdoti & excelso in verbo gloriæ Hildeberto dei gratia Turonensium archiepiscopo Bernardus Clareuallis abbas dictus, in spiritu ambulare, & spiritualiter omnia examinare. Vt verbis vos
Osee.13.d. propheticis alloquar: consolatio abscondita est in oculis, quia mors diuidit inter fratres. Quidam enim iuxta Esaiam
C videntur fœdus percussisse cum morte, & cum inferno fecisse pactum. Ecce namque Christus domini iste Innocentius positus est in ruinam & in resurrectionem multorum. Nam qui dei sunt, libenter iunguntur ei: qui autem ex aduerso stat aut Antichristi est, aut Antichristus. Cernitur abominatio stare in loco sancto, quem vt obtineret, incendit igni sanctuarium dei. Persequitur Innocentium, & cum eo omnem innocentiam. Fugit ille nimirum à facie leonis, sicut dicit prophe-
Amos.3.d. ta: Leo rugiet, quis non timebit? Fugit secundum præceptum
Mat.10.c domini dicentis: Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugi te in aliam. Fugit, & in hoc verè virum se apostolicum probans, quod apostolica sese forma insignierit. Nec enim Pau-
Acto.9.c lus crubuit in sporta dimitti per murum, & sic effugere manus quærentium animam suam. Subfugit autem non parcens vitæ suæ, sed dans locum iræ: non vt mortem euaderet, sed vt vitam acquireret. Merito ecclesia Innocentio concedit ipsius vicem, quem per eadem vestigia gradientem cernit. Nec sane ociosa fuga Innocentij. Laborat quidem, sed honestatur in laboribus suis. Pulsus vrbe, ab orbe suscipitur. A finibus terræ occurritur cum panibus fugienti, etsi furor Semei⁹ Gerardi Engolismensis nõdum ex toto quiescat maledicere David. Velit nolit peccator qui videt & irascitur: magnificatur in conspectu regum, portans coronam gloriæ. Nunquid non omnes principes cognouerunt, quia ipse est verè dei electus? D
Francorum, Anglorum, Hispanorum, & postremo Romanorum rex, Innocentium in papam suscipiunt, & recognoscunt singularem episcopum animarum suarum. Solus adhuc ignorat Achitofel suum iam patefactum ac dissipatum consilium. 2.Re.17.c.
Frustra molitur miser super populum dei malignare consilium: & cogitare aduersus sanctos, sancto firmissime adhærẽtes, & contemnentes curuare genua ante Baal. Nulla fraude prævalebit parricidę suo obtinere regnum super Israel, & super ciuitatem sanctam: quæ est ecclesia dei viuentis, columna fidei, & firmamentum veritatis. Funiculus triplex difficile rumpitur. Electio meliorum, approbatio plurium: & quod his efficacius est, morum attestatio: Innocentium apud omnes commendant, summum confirmant pontificem. Ad quod sane & vestra pater, expectatur sicut pluuia in vellus, vel sera sententia. Non improbamus tarditatem, quæ grauitatem redolet, Luc.1.c.
leuitatis abolet notam. Nam & Maria non statim respondit 1.Tim.5.d
angelo salutanti, prius cogitans qualis esset illa salutatio. Et Timotheo præcipitur nemini cito manum imponere. Dico tamen ego notus pontifici. Ne quid nimis: dico vt familiaris & notus. Non plus sapere quam oportet sapere. Pudet fateor quod serpens vetustissimus noua audacia relictis insipientibus mulieribus, etiam robur pectoris vestri visus est attentare: & tantam ecclesiæ columnam ausus concutere. Cõfidimus autem quia etsi concutit, non deiicit: quoniam amicus sponsi E
stat: & gaudet ad vocem spõsi: vocem exultationis & salutis, vocem vnitatis & pacis.

Ad magistrum Gaufridum de Loratorio, Epistola. CXXV.

QVod in flore, in fructu sapor requiritur. Odore provocati charissime frater, olei effusi nominis tui, cupimus & ex fructu operis cognoscere te. Non enim nos tantum, sed ipse quoque qui nullius eget deus: opus tamen habet hoc in tempore opere tuo, si non dissimulas. Gloriosum tibi est dei esse posse coadiutorem, posse & non esse damnosum. Porro autem gratiam habes apud deum & homines, habes scientiam, habes spiritum libertatis: habes verbum viuum & efficax, & sale cõditum: nec oportet te pro tantis viribus sponsæ Christi deesse in tanto discrimine, cum sis amicus sponsi. Amicus siquidem in necessitate probatur. Quid enim? Tu tibi quiescis, & mater tua ecclesia grauiter conturbatur? Habuit sua tempora quies, & sanctum otium hactenus sua negocia licenter libenterque exercuit: Tempus fa- Psal.118.g
ciendi nunc, quia dissipauerunt legem. Bestia illa de apoca- Apo.13.b
lypsi, cui datum est os loquens blasphemias, & bellum gerere cum sanctis, Petri cathedram occupat, tanquam leo paratus ad prædam. Altera quoq; bestia iuxta vos subsibilat, sicut catulus habitans in abditis. Illa ferocior, ista callidior, pari- F
ter conuenerunt in vnum aduersus dominũ, & aduersus Chri- Psal.2.c
stum eius. Demus operam cito dirumpere vincula eorum, & proiicere à nobis iugum ipsorum. Nos in nostris partib⁹ vnà cum aliis dei seruis diuino igne accensis: deo cooperante laborauimus in conueniendo populos in vnum & reges, ad diripiendum prauorum consensum, ad destruendam omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam dei. Nec infructuosè: Alemaniæ, Franciæ, Angliæ, Scotiæ, Hispaniarum & Hierosolymorum reges cum vniuerso clero, & populis fauent, & adhærent domino Innocentio tanquam filij patri, tãquam capiti membra, soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Merito autem illum recipit ecclesia, cuius & opinio clarior, & electio sanior inuenta est, nimirum eligẽtium, & numero vincens, & merito. At tu frater quid adhuc negligis? Quousq; vicino serpente tua male secura dormitat industria? Scimus quidem te filium pacis nulla posse ratione induci deserere vnitatem: sed profecto nõ sufficit, nisi & defensare, atq; ipsius quoq; turbatores totis viribus debellare studueris. Nec quietis timeas detrimẽtum, quod non paruo tuæ gloriæ incremento recompensabitur, si fera illa vicina vobis tuo studio mansuescat, vel obmutescat, & tantam ecclesiæ prædam (comitem dico Pictauensem) in manu tua dei pietas de ore leonis eripiat.

E Ad

G *Ad epiſcopos Aquitaniæ contra Gerardum Engoliſmenſem epiſcopum,* *Epiſtola,* CXXVI.

DOminis & patribus honorandis, Lemouicenſi, Pictauenſi, Petragoricenſi, & Xantonenſi, dei gratia epiſcopis ſanctis, frater Bernard⁹ abbas dictus de Claraualle cõſtantiam in aduerſis. Virtus in pace acquiritur, in preſſura probatur, approbatur in victoria. Tempus eſt quo veſtra, ſiqua eſt, nec latere iam, nec torpere ſinatur, reuerendi & merito ſuſpiciendi patres. Hoſtilis ſiquidem gladius, qui vniuerſo Chriſti corpori mortem denuo nunc temporis intentare videtur, veſtris potiſſimum ceruicibus imminet, & in vos eo acrius, quo cominus debacchatur: ita vt quotidianis aſſultibus, aut reſiſtere fortiter, aut turpiter (quod abſit) cedere compellamini. Nam is qui amat primatum gerere inter vos Diotrephes, non recipit vos. Nec enim agnoſcit eum quem tota vobiſcum amplectitur eccleſia venientem in nomine domini. Non hunc, inquam, ſed qui venit in nomine ſuo, illum recipit. Nec mirũ. Et ipſe nempe inſatigabilis ad nomen grande multum anhelat, etiam in hac ætate. Nec ſane falſa vel incerta opinione ducor notare hominẽ ſuper vanitate iſtiuſmodi, ſed de ore ſuiipſius eum iudico. In literis ſiquidem quas nuper ad cancellarium ſcripſit familiares, nonne legationis ſeſe & onere grauari, & nomine honorari, tanto indignius ſupplicat, quanto humilius? Vtinam tamen obtinuiſſet. Minus forſan nocuiſſet potita votis ambitio, quam fruſtrata. Tunc quippe ſoli, aut pene ſoli obeſſet ſibi, nunc verò ſæuit in orbem. Vides quid facit amor gloriæ? Legatio ſarcina grauis, humeris præſertim ſenilibus. Quis neſciat? Et tamẽ homini ſeniſſimo grauior videtur pœna, reliquum id breue dierum ſuorum viuere ſine hac pœna. Sed forte cauſabitur ſe de ſuſpicione iudicari, & nos temeritatis arguet, qui de occultis ſuis reprehendimus, quod non probauimus. Fateor, ſuſpicioſus ſum in hac parte: ſed neſcio an vel ſimpliciſſimus quis ſecus ſentire poſſit, quippe in tam manifeſta coniectura. Vt enim ſimplicem referam breuiter actionem, primus aut inter primos ſcribit papæ Innocentio: legationem poſtulat, non obtinet. Indignatur, reſilit ab illo, tranſit ad alium, ipſius ſe eſſe legatum gloriatur. Quod ſi ab illo antè non popoſciſſet, aut poſtmodum non accepiſſet ab iſto, credi poterat alium quemcunque habuiſſe in præuaricatione intuitum, etſi non rectum aliquem. Nunc autem excuſationem non habet de ambitione ſua. Denique ponat etiam nunc legati vel vacuum nomen, nam opus amiſit: & ego quidem hac ſuſpicione carebo ſi potero. Si non, ſuſpicabor inuitus, & me intemperantiæ reprehendam. Verum difficile perſuadebitur ei, ego ſcio. Nimirum homo diu magnus habitus
I inter ſuos videri ſeipſo inferior erubeſcit. Agnoſcitur is quẽ
Eccli.4.c ſcriptura loquitur, pudor adducens peccatum. An non grande peccatum & delictum maximum, ſuperba iſta verecundia, qua terram & cinerẽ pudet, non dico ſubiici, ſed non dominari? Propter hoc ergo reliquit homo illum ſuum patrẽ ſanctum Innocentium: ſic enim eum nominabat, & matrem ſuam ſanctam eccleſiã catholicam, & adhæret ſchiſmatiarchæ ſuo,
Pſal.82.a & ſunt duo in vanitate vna. Percuſſerunt fœdus adinuicem,
Iob.41.b & ſuper populum dei malignauerunt conſiliũ. Squama ſquamæ coniungitur, & ſpiraculum non eſt in eis. Iſte illum papã, ille hunc viciſſim legatum ſcriptitat, vt decipiant ipſi de vanitate in idipſum. Inuicem ſe conſolantur, tuentur, commendant, quiſque tamen pro ſe, non pro inuicem. Nimirum homines ſunt ſeipſos amantes. Pari quidem ſtudio conuenerunt in vnum aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtum eius, ſed pla
Pſal.2.d. ne intentionibus non cohærent. Quærit magis ex alterutro vterque profecto quæ ſua ſunt, idque (quod audere nefarium eſt) in hæreditate Chriſti. Quid niſi ante oculos veſtros conantur, ſi patimini, proſcribere Chriſtum? Iam nouos apud vos ſuo papæ cudit legatus epiſcopos, ne ſoli ſit ſibi papa. Nec mortuis ſucceſſores: ſed viuis inuaſores tyrannica fretus potentia ſuperintrudit, nactus ſcilicet de malitia principum occaſionem, qui ſuatum ciuitatum epiſcopos odio perſe
Pſal.9.c quuntur iniquo. Sic ſedet in inſidiis cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentes. Per tale oſtium intrat in ouile ouium. Nunquid autem talia gratis legatus actitat pro papa ſuo? En ille totam (vt is gloriatur) Franciam atque Burgundiam legationi eius antiquę ſuperaddidit. Poteſt & adiungere ſi vult Medos & Perſas, & medios fines Decapoleos. Quare non & vltra Sauromatas, & quemcunque denique locum calcauerit pes ſuus, ſuus ſit, quo vel vacuis nominib⁹ glorietur? O homo non minus ſine fronte quam ſine mente: nec dei memor timoris, nec ſuæ honeſtatis. Putat ſe non videri, cum
Pſal.78.d. ſit ſubſannatio & illuſio omnibus qui in circuitu eius ſunt. Merito quidem. Certe enim pro foro, ſacrario vtitur: & inſtar hominis negociatoris quæritantis lucra ſua, & modo hunc, modo illum explorantis venditorem, vt ab illo demum emat quod amat, à quo vilius impetrare valuerit: ita iſte ſolicite ſibi eccleſiaſticam dignitatem hincinde perquirens, eum tandem pro ſuo arbitrio delegit habere papam qui ſe legatum eſſe conſenſerit. Ergo niſi tu legatus fueris, Roma papam habere non poterit? Vnde hoc tibi priuilegium in eccleſia dei? Quis nam tibi hanc conceſſit in Chriſti hæreditatem prærogatiuam? Nunquid tu hæreditate poſſides ſanctuarium dei? Donec enim in obtinenda pudenda, & impudenti petitione ſpes tibi vlla promerendi domini Innocentij gratiam eſſe potuit, ſanctus ille te ſcribente & papa fuit. Quomodo ergo nunc ſchiſmaticum criminaris? Nunquid cum eadem vana ſpe tua illius ſimul & ſanctitas euanuit & papatus? Mirum quòd potuit ita in breui dulce & amarum ex eodem fonte procedere. Heri catholicus, & ſanctus, & L
ſummus pontifex: hodie nequam, ſchiſmaticus & turbator. Heri pater Innocentius: hodie Gregorius diaconus ſancti
Pſal.11.d. Angeli. Itaque vno quidem ex ore, ſed corde profecto duplici contraria proceſſere. Labia doloſa in corde, & corde locuta ſunt. Sed enim homo cui cor & cor diuerberat conſcientiam, & eſt & non, diuaricat linguam: putas quia timor ei in mente ſit, aut in fronte pudor? Male autem iuxta apoſto
1.Cor.8.d. lum, prouidet bona coram deo & hominibus, qui more illius
Luce.18.d iniqui iudicis, nec deum timet, nec hominem reueretur.

Et certe ambitio cum prorumpit in impudentiam, efficaciam perdit: & cum improbus affect⁹ ſe aperit, perit effectus. Ambitio mater hypocriſis latebras amat & tenebras, lucis impatiens eſt. Ambitio ſpurcum vitium in imo iacet: videt tamen omne ſublime, ſed videri ipſa refugit. Nec mirum. Optato namque neceſſe eſt, careat, niſi caueat arbitros. Quo enim gloria plus affectatur, eo minus apprehenditur, vbi deprehenditur affectari. Quid denique tam inglorium, quam glorię cupidum deprehendi, præſertim inter epiſcopos? Nec ſimplicẽ ſanè Chriſtianum gloriari oportet, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. Inclytus erit ambitioſus, quandiu in nocte verſabitur: & donec turpis lucri negocium perambulabit in tenebris, poterit hypocrita iuſtus ſanctuſque videri, ſed ocu
M lo qui videt in facie. At vbi forte foras mittit impudenti, vel imprudenti quod latet in conſcientia, nonne intemperans appetitus apparet ad confuſionem procacior, quam promptior ad gloriam? Sic reuera ſic probatur quod legitur: Gloria in
Phil.3.d. confuſione eorum qui terrena ſapiunt. Et illud: Si ego gloriam meam quæro, gloria mea nihil eſt. Impleturque in illo
Ioan.8.g qui eiuſmodi eſt, quod propheta ſanctus imprecatur (niſi fallor) hypocritis: Fiat, inquiens, ſicut fœnum tectorum, quod
Pſal.128.d priuſquam euellatur exaruit. Non adeo periit pudor à mortalibus, vt nuda impudenſque vel ab ipſis honoretur ambitio, præſertim in ſene & ſacerdote, quem eo magis profecto puerilis iſta dedecet vanitas, quo eum maior grauitas, maiorque decet ſanctitudo. Et ſi in facie benedicitur ab adulante: ſed à tergo ſubſannatur ab omnibus. Eſt ſobria quædam & quodammodo oculata ambitio, moliens ſaltem caute, etſi non caſte. Si valet proficere, clam negocia ſua curat. Sin verò, manet in ſe, & pudoris vmbram non deſerit. Equidem talis etſi deum nondum metuit ad ſalutem, pro ingenita tamen verecundia honeſtatem interim retinet, quod homines reueretur & publicum erubeſcit. Cæterum quænam iſta præceps eſt, & frontoſa libido dominandi, vt pro obtentu vix annuæ, quod certe palam eſt, legationis, primo quidem ſuo nec parcat ſenio, nec deferat ſacerdotio, deíde nec lateri ſaluatoris, quod in aqua & ſanguine colligendi in fidei vnitate populi protulit redẽptionem: vt quiſquis tentaret diuidere quos ille colligeret, & inde redimeret: probaret ſeſe non Chriſtianum, ſed

A ſed Antichriſtum, reus mortis & crucis Chriſti? O impatiens & effrenis turpis quæſtus cupiditas, ô ardor intemperans, ô cæca & pudenda ambitio. Aperte prius frontoſeque, vt iam dixi, & ipſe, prohpudor, non diffitetur, adit indigna ſatis petitione tentare catholicum: dolenſque repulſam, incunctanter ad ſchiſmaticum refugit: & accepta de manu ſacrilega male cupita poteſtate, latus denuo domini gloriæ crudeliter confodere non veretur. Diuidit nempe eccleſiam, pro qua illud eſt in cruce diuiſum, viſurus proculdubio & ipſe in
Pſal.9.c quem tranſfixerit. Cognoſcetur profecto dominus iudicia faciens, qui nunc iniuriam patiens ignoratur. Cum enim cœperit facere iudicium omnibus iniuriam patientibus, & arguere in æquitate pro manſuetis terræ, putas auertere poterit aurem à chariſſima ſponſa ſua cum clamauerit ſtans aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt? non: omnino non poterit non
Pſal.37.b audire plangentem: Amici mei & proximi mei aduerſum me appropinquauerunt & ſteterunt: & qui iuxta me erant, de longe ſteterunt, & vim faciebant qui quærebant animam meam. Quomodo namque non recognoſcet os de oſſibus ſuis, & carnem de carne ſua, immo verò iam quodammodo ſpiritum de ſpiritu ſuo? Quaſi verò non ipſa ſit dilecta illa cuius concupiuit decorem, cuius formam induit, cui ſe mirabili dignatione caſtis atque indiuiduis deuinxit amplexibus, ita vt
B eſſent duo in carne vna: vnum in vno ſpiritu quandoque futuri. Nam etſi cognouerat ſecundum carnem Chriſtum: ſed tũc iam non recognoſcet, quia ſpiritus antè faciem eius Chriſtus dominus: cui adhærens vnus ſpiritus erit, cum abſorpta morte in victoria, quod infirmum de carne eſt, in virtute ſpiritus conualuerit, cum exhibuerit eam ſibi ſponſus glorię gloriоſam columbam ſuam, perfectam ſuam, formoſam ſuam, nõ habentem maculam peccati, neque rugam corruptionis, aut aliquid huiuſmodi. Dum libenter in his immoror, pene cœpti
Ephe.5.d immemor factus ſum, ita cupiens redimere tempus, quoniam dies mali ſunt. Excedentem deuotio leuat, ſed reuocat zelus & vbi rapior, ibi & cogor recidere, & plãgere dolorem meum. Audet (quod & flẽs dico) inimicus crucis Chriſti ſuis ſedibus pellere ſanctos, qui nolunt beſtiam adorare, quæ aperuit os ſuum in blaſphemias, blaſphemare nomen domini, & tabernaculum eius. Altare contra altare erigere tentat, confundere faſque nefaſq; non confunditur, abbates abbatibus, epiſcopos epiſcopis ſuperintrudere nititur, amouere catholicos, promouere ſchiſmaticos. Miſeri & miſerandi, qui ita promoueri, & ab iſto conſentiunt. Siquidem circuit mare & aridam, vt faciat vnum epiſcopum: & cum fecerit, facit eum
Apo.13.b filium gehennæ duplo quam ſe. Quænam verò putas eſt tanti cauſa furoris? Non alia ſane, niſi quòd diſplicet mortalibus angelica illa partitio, qua gloria deo, pax hominibus nun
C ciatur: & dum gloriam vſurpant, baratrum pacem. Solus gloriam meretur, qui facit mirabilia ſolus, ſicut dicit apoſtolus: Soli deo honor & gloria. Porro autem cum noſtro ge
1.Tim.1.d nere bene agitur, ſi datur frui pace dei, pace cum deo, & quidem fœliciter & miſericorditer. Quonam ergo modo ſtabit pax hominum coram deo, vel cum deo, ſi deo non poteſt apud homines eſſe tuta ſua gloria? O ſtulti filij Adam, qui contemnentes pacem, & gloriam appetentes, & pacem perdunt & gloriam. Ob hoc denique & nunc deus vltionum commouit terram, & conturbauit eam: oſtendit populo ſuo dura, po
Pſal.59.a. tauit nos vino compunctionis. Velimus nolimus, impleri quandoque neceſſe eſt veritatem ſpiritus ſancti, fieriq́ue illam quæ prophetico ſpiritu prænunciata legitur in ſcripturis diſceſſio: ſed væ homini per quem venit. Melius erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. Quis verò ille niſi homo
Mar.14.e peccati, qui ſuper electum à catholicis catholicum, & canonice, locum ſanctum inuaſit, quem tamen non quia ſanctus, ſed quia ſummus eſt, affectauit? Inuaſit, inquam, inuaſit armis, igne, pecunia, non vitæ merito vel virtutum: peruenit in quo ſtat, & ſtat in quo peruenit. Nam illa quam iactat iuratorum ſuorum non electio, ſed factio, vmbra tantum fuit & occaſio & velamentum malitiæ. Dici poteſt electio, ſed impudenter, ſed mendaciter. Stat quippe ſententia eccleſiaſtica & authentica, poſt primam electionem non eſſe ſecundam. Celebrata proinde prima, quæ ſecundo præſumpta eſt, non eſt ſecunda, ſed nulla. Nam etſi quid minus forte ſolenniter, minúsve ordinabiliter proceſſit in ea quæ præ D
ceſſit, vt hoſtes vnitatis contenduntˢ: nunquid tamen præſumi altera debuit, niſi ſane priore prius diſcuſſa ratione, caſſata iudicio? Eapropter qui ſe ſuperingerere feſtinant, quique temerario temere manus imponere nihilominus accelerauerunt, apoſtolo prohibente: Nemini cito manum impo-
1.Tim.5.d nas: ipſi proculdubio maius peccatum habent: ipſi authores ſchiſmatis, ipſi grandis malitiæ huius principes extitere. Cæterum nunc iudicium expetunt, quod antè debuerant expetiiſſe: & quam ſuo loco oblatam renuerant, tandem iuſtitiam offerunt, vt videlicet ſi recuſetur, iuſti vos videamini. Si recipiatur, litigantibus inter ſe partibus, dilatio redimat tempus, & interim fiat aliquid. An de veſtra iuſtitia deſperatis, & damnum iam creſcere non timetis, quemcunque cauſa exitum ſortiatur? Quicquid (inquiunt) hactenus factum ſit, modo quærimus audientiam, iudicium ſumus ſubire parati. Tergiuerſatio eſt. Quid in omni impio conatu veſtro vobis relinquitur aliud, quod afferre queatis ad ſeducendum ſimplices, ad armandum maleuolos, ad veſtram ipſorum palliandam malitiam? Si hoc non diceretis, quid diceretis? Cæterum iam deus iudicauit quod ſero repetit homo. Iudicauit autem operis euidentia, non decreti ſententia. Nunquid dei iudicium audeat humana temeritas retractare? Quid ſi
E cauſetur, & clamet per prophetam deus. Tulerunt homines à me iudicium? Non eſt conſilium contra cõſilium domini. Ve-
Pſal.147.a lociter currit ſermo eius, in conueniendo populos in vnum & reges, vt domino papæ Innocentio ſeruiant & obediant. Quis reuocabit? Dei eſſe iudicium ſenſerunt, & conſenſerũt Galterius Rauennas, Hildegarius Terraconenſis, Norbertus Magdeburgenſis, Conrardus Salreburgenſis archiepiſcopi. Dei eſſe iudicium cognouerunt, & acquieuerunt epiſcopi Equipertus Monaſterienſis, Hildebrannus Piſtorienſis, Bernardus Papienſis, Landulphus Aſtenſis, Hugo Granopolitanus, Bernardus Parmenſis. Horum gloria ſpecialis & præcipua ſanctitas, & authoritas etiam hoſtibus reuerenda, facile nobis qui minorem & meriti & officij tenemus locum, aut errare ſecum, aut ſapere perſuaſit. Taceo multitudinem cæterorum, Tuſciæ, Campaniæ, Longobardiæ, Germaniæ, & Aquitaniæ, Galliarum denique & Hiſpaniarum omnium, necnon & vniuerſæ Orientalis eccleſię tam archiepiſcoporum quam epiſcoporũ, quorum nomina ſunt in libro vitæ, ſed epiſtolæ breuitas non admittit. Hi omnes vnanimes non conducti pecunia, non ſeducti fallacia, non illecti priuato carnis vel cognationis amore, non timore compulſi potentiæ ſecularis: ſed dei proculdubio voluntatem ſicut non ignorantes, ita nec diſſimulantes, Petrum Leonis ingenuè refutauerunt, ac ſecure Gregorium in papam Innocentium ſuſcepe
F runt. Noſtratum ſanè nemo ex nomine in his expreſſus eſt literis, quia & omnes compendium non fert, & aliquorum inuidioſa deſignatio, adulationis notam non effugit. Non autem debeo prætermittere ſanctos, qui mundo mortui, deo melius viuunt: quorum vita abſcõdita eſt cum Chriſto in gloria, vbi certe ſtudioſe inquirunt, & non dubie inueniunt beneplacitum dei, qui ſoliciti ſunt quomodo placeant ei. Itaq; Camaudulienſes, Vallambroſani, Cartuſienſes, Cluniacenſes, & qui de Maiorimonaſterio ſunt, mei quoque Ciſtercienſes, Ciſtemblenſes, Cadumenſes, Tironenſes, & Sauiniacenſes: vniuerſitas denique & vnanimitas fratrum tam clericorum quam monachorum regularis vitæ probatęque conuerſationis ſequentes epiſcopos tanquam greges paſtores ſuos, Innocentio firmiter adhærent, ſyncere fauent, humiliter parent, verum apoſtolorum ſucceſſorem fideliter recognoſcũt. Quid reges & principes terræ? Nonne in eodẽ ſpiritu vna cũ ſubiectis ſibi plebibus, Innocẽtium pariter amplectuntur, cõfitẽtes & ipſi papam & epiſcopum animarũ ſuarum? Quis poſtremo in quocunq; ordine vitæ illuſtris & boni nominis homo idipſum non ſapit? Et tamen adhuc iſti neſcio qua contẽtioſa importunitate: & importuna contẽtione reclamant, vocant in cauſam orbẽ, & cum ſua paucitate vniuerſitatem ſlagitant iudicari: & qui pręiudicauerunt in electione, de cõfirmatione reiudicare contẽdũt, tũc prępropere agẽtes, modo prępoſtere retractantes. Quis tantos, quæſo, in vnũ cogere queat exercitus vtriuſq; ordinis principum, ne dicam plebium, &

G adducere in examinationem? Quis tot ſanctorum milibus perſuadere ſufficiat: quod prius ædificauerunt, iterum deſtruere, & abducere ſemetipſos in præuaricationem? Quis deinde locus omnibus tantus, omnibus tutus? Vniuerſę quippe eccleſiæ negocium eſt, non vnius cauſa perſonæ. Videtis quòd de impoſſibili calumniam ſtruitis matri veſtræ? Immo vobis foueam foditis in quam præcipitemini, & laqueum nectitis quo teneamini ne ad gremium reuertamini matris veſtræ. Occaſio nunquam deerit ei qui vult recedere ab amico. Sed eſto. Mutet conſilium ſuum deus (ſecundum hominem dico) reuocet ſententiam, conuocet à finibus terræ conſilium iudicari bis in idipſum, quod ipſe non facit, patiatur, quoſnam, quæſo, dabūt iudices ſibi? omnes quippe in parte ſunt, & partibus de iudicio haud facile conueniet, atque ita ad litem magis quam ad pacem tantus conuentus fatigabitur. Deinde velim ſcire cui ille interim vellet credere Romam, quam tanto amore ex longo tempore concupiuit, tanto labore & ſumptibus acquiſiuit, tanto faſtu poſſidet, tanto pudore timet amittere, ne fruſtra conueniſſe ſeculum omne cernatur, ſi cum ille cadet à cauſa, non tamē cadat à Roma. Alioquin quis cauſam ſpoliatus ingrediture? Nec leges profecto cogunt, nec canones. Et hæc dicimus, non de noſtra iuſtitia diffidentes, ſed à veſtra cauentes verſutia. Iam enim deus eduxit tanquam lumen iuſtitiam ſuam, & iudicium ſuum tanquam meridiem, &
H ſi cæco, nec lumen appareat, nec meridies luceat: quoniam ſicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Duo itaque ſunt de quibus contenditur, quiſnam eorum rectius videatur papa. Quorum primo quidem, ſi perſonas compares, vt neutri ſane vel derogare videar, vel adulari, dicam quod dici paſſim reperies, & neminem arbitror diffiteri, quia videlicet Innocētij noſtri vita vel fama, nec æmulum timet, cum alterius nec ab amico tuta ſit. Dehinc ſi electiones diſcutias, noſtri itidem mox occurrit & promotione purior, & ratione probabilior, & prior tempore. Porro de tempore conſtat. Reliqua duo merita probant, & dignitas eligētium. Hanc enim (ni fallor) partem ſaniorem inuenies, tam epiſcopos quam cardinales: diaconos ſiue presbyteros, & quorum maxime intereſt de electione ſummi pontificis, & quanti in eligendo iuxta patrū ſcita ſufficiant. Quid & in conſecratione? Nonne Hoſtiēſem ad quem ſpecialiter ſpectat habemus? Cum igitur & electus dignior, & electio ſanior, & actio ordinabilior teneatur, qua iſti ratione, imo qua contentione contra ius & fas, & vota omniū bonorum, inuitę & renitenti dei eccleſiæ præficere alium, & illum deponere tētant? Horum conatui tam maligno, tam indigno, tam temerario, totis certe viribus renitendum eſſe vidētis reuerendiſſimi & illuſtriſſimi patres. Quod cum omni familiæ dei, tamen vobis maxime veſtriſq; conuenit, ſi tamē zelus domus dei comedit animas veſtras. Vobis, inquam,
I & veſtris maximè vigilandum eſt & orandum ne intretis in tentationem. In ea ſane parte maiore opus eſt fortitudine & cautela, vnde acrior inſiſtit aduerſarius, & vis belli maior incumbit. Quam ſæuus & callidus hoſtis inſurrexerit in vos, proprio certe agnoſcitis experimento. Heu, quam multum iam malitia illius in illis partibus pro accepta poteſtate proceſſit, vtroque ſæuiens genere malignandi, vi & dolo. Nunquid autem malitia vincet tandem ſapiētiam? Sed hæc eſt hora ipſius, & poteſtas tenebrarum. Cæterum hora nouiſſima
1.Cor.1.d eſt, & poteſtas cito tranſit. Ne terreamini, ne ſeducamini. Dei virtus, & dei ſapientia Chriſtus vobiſcum eſt, qui in cauſa eſt. Confidite, ipſe vicit mundum, fidelis eſt, non permittet vos tentari ſupra id quod poteſtis. Videtis ſtultum firma ra-
Pſal.124.a dice? Sine dubio ſtatim maledicetur pulchritudini eius. Non enim diu derelinquet dominus virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum. Verum veſtræ interim vigilantiæ eſt, veſtris
Ibidem. pro veſtro officio ſolicite prouidere, ſicut & prouidetis, vt non extēdant iuſti ad iniquitatem manus ſuas. Oratio pro catholicis, Benefac domine, bonis & rectis corde. Pro ſchiſmaticis: Imple domine facies eorum ignominia, vt quærant nomen tuum domine.
Pſal.82.c

Ex perſona ducis Burgundiæ. *Epiſtola.* CXXVII.

GVillermo dei gratia egregio comiti Pictauorum, & duci Aquitanorum: Hugo eadem gratia Burgū diæ dux, timere terribilem, & eum qui aufert ſpiritum principum. Errorem veſtrum vltra diſſimulare non fero, K quippe carne propinquus, & corde amicus. Si quis de populo deuiat, ſolus perit. Verū principis error multos inuoluit, & tantis obeſt quantis præeſt ipſe. Nec præſumus, ſicut ſcitis, vt perdamus, ſed vt regamus ſubiectos. Per quem reges regnant, ipſe nos præfecit populis ſuis, à nobis tuendis, non ſubuertendis, plane ſanctæ ſuæ eccleſiæ miniſtros, non dominos. Cui vos miniſterio cum digne aliàs pro veſtri magnitudine potētatus, & laudabiliter deſeruiſſe noſcamini, mi ror quanam verſutia modo veſtra illa prudentia circunuenta fuerit eandem matrem veſtram & dominam deſerere in tempore malo, niſi forte & hoc vobis veſtri illi conſiliarij perſuadere conentur, ad ſolam Petri Leonis domum, vniuerſalem eccleſiam eſſe redactam. Viri mendaces, quos veritas ſicut & caput eorum Antichriſtum deſtruit ſpiritu oris ſui, affirmans eam per os Dauid ad vniuerſos fines terræ, & ad vniuerſas familias gentium dilatari. Habet tamen ducem Apuliæ, ſed ſolum ex principibus, ipſumque vſurpatæ coronæ mercede ridicula comparatum. Denique quid boni, quid virtutis, quid honeſtatis afferunt de ſummo pontifice ſuo, vt & nos prouocent ad fauorem? Si vera ſunt quæ vbique diuulgat opinio, nec vnius dignus eſt vinculi poteſtate. Si vera non ſunt, decet nihilominus caput eccleſiæ, non ſolum vitæ habere ſanitatem, ſed & famæ decorem. Tutius proinde vobis eſt mi cognate chariſſime, vt in ſuſceptione vniuerſalis L papæ, ab vniuerſitatis conſenſu, & conſilio non recedatis. Quem omnis religio, quem regum vniuerſitas receperunt, vobis quoque & honorificum & ſalutiferum eſt vt recipiatis. Domini papæ Innocentij & innocens vita, & integra fama, & electio canonica prædicatur. Priora duo, nec hoſtes diffitentur. Tertium calumniam habuit, ſed per Chriſtianiſſimum Lotharium nuper falſi calumniatores in ſuo ſunt mendacio deprehenſi.

Ad eundem, *Epiſtola.* CXXVIII.

IN eo animo, & in ea voluntate memini me diſceſſiſſe dudum à te princeps eximie, vt totis affectibus bene tibi tuiſque cuperem, totis niſibus ſalutem veſtram & honorem veſtrum vbicunque poſſem iuuarem, eo quòd non redirem fraudatus fructu aduentus mei ad vos, ſed lætus præter ſpem multorum reportarem mecum pacem eccleſiæ, cum exultatione vniuerſæ terræ. Miror autem quo cuiusve cōſilio mira illa mutatio dexteræ excelſi tam ſubito in deterius eſt mutata, vt rurſum ad iniuriam eccleſiæ clericos ſancti Hilarij de ciuitate expelleres: & irā dei in te grauius quam primum excitares. Quis te faſcinauit Gala.3.c tam cito recedere à via veritatis & ſalutis? Profecto iudiciū portabit quicunq; eſt ille. Vtinam & abſcindantur quivos cō turbāt. Reuertere, quæſo, reuertere, ne & tu (quod abſit) abM ſcindaris. Reuertere, inquam, & reuoca amicos tuos ad pacē, & clericos ad eccleſiam: antequam irrecuperabiliter reddas tibi aduerſum terribilem: & eum qui aufert ſpiritum principum, terribilem apud reges terræ.

Ad Ianuenſes, *Epiſtola.* CXXIX.

IAnuenſibus ſuis conſulibus cum cōſiliariis & ciuibus vniuerſis Bernardus abbas dictus de Claraualle, pacem & ſalutem & vitam æternam. Quod aduētus noſter ad vos anno præterito non fuerit ocioſus: eccleſia paulopoſt in ſua neceſſitate probauit, à qua & miſſi fueramus. Honorifice nos, & ſuſcepiſtis, & tenuiſtis exiguum quod apud vos fuimus: & quidem digne vobis, ſed ſupra noſtræ humilitatis modum. Profecto vt non immemores, ſic non ingrati ſumus. Vicem rependat qui poteſt, & qui in cauſa fuit deus. Nos enim vnde illum recompenſemus venerationis cultum, ſed obſequium, ſed affectum plenum amoris & gratiæ? Nō quòd noſtro delectemur fauore, ſed veſtræ deuotioni collætamur. O mihi dies illos feſtiuos, ſed paucos. In æternum non obliuiſcar tui plebs deuota: honorabilis gens, ciuitas illuſtris. Veſpere & mane & meridie (more Pſal.54.c vtique prophetæ) narrabam & annunciabam, & erat tanta audiendi auiditas, quanta & audientium charitas. Portabamus verbum pacis: cumque inueniſſemus filios pacis, requieuit ſuper eos

A per eos pax noſtra. Exieram plane ſeminare ſemen, non meum ſed dei: & cadens in terram bonam ſemen bonum, fructum fecit centuplum, & tempeſtiuum. Mira celeritas, quia magna neceſſitas. Nec tarditatem paſſus ſum, nec difficultatem, vna pene die, & ferens, & metens, & reportans cum exultatione manipulos pacis. Hæc quippe meſſis quam meſſui. Exulibus, captiuis, compeditis & incarceratis: euadendi atque repatriandi lætam reportauimus ſpem, metum hoſtibus, confuſionem ſchiſmaticis, gloriam eccleſiæ, orbi lætitiam. Et nunc quid reſtat chariſſimi, niſi vt admoneamini de perſeuerantia, quæ ſola meretur vitis gloriam, coronam virtutibus? Prorſus abſque perſeuerantia, nec qui pugnat, victoriam, nec palmam victor conſequitur. Vigor virium, virtutum conſummatio eſt, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium. Soror eſt patientiæ, conſtantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum ſanctitatis. Tolle perſeuerantiam: nec obſequium mercedem habet: nec beneficium gratiam: nec laudem fortitudo. Denique non qui cœperit: ſed qui perſeuerauerit vſque in finem: hic ſaluus erit.
1.Re.15.a Saul cum eſſet paruulus in oculis ſuis: rex eſt ſuper Iſrael conſtitutus: non perſeueraus in humilitate & regnum amiſit & vitam. Si cautela Sanſon, ſi Salomonis deuotio perſeuerantiam retinuiſſent, nec is profecto priuaretur ſapientia:
B nec ille viribus. Hoc ſummæ honeſtatis inſigne, hanc totius probitatis vnicam fidamque cuſtodem, cuſtodiri à vobis firmiter hortor & precor. Cuſtodite diligenter quod libenter
Mar.6.b audiſtis. Mementote ſcriptum quia metuebat Herodes Ioan
Luc.11.d nem: & libenter eum audiebat. Sed beatus foret: ſi audita libenter æquè ſeruaſſet. Denique non qui audiunt: ſed beati, inquit, qui audiunt & cuſtodiunt verbum dei. Seruate proinde vos pacem fratribus veſtris Piſanis: fidem domino papæ: fidelitatem regi: vobis honorem. Hoc enim expedit, hoc decet, hoc iuſtitia requirit. Audiuimus veniſſe ad vos nuncios ducis Rogerij: quid attulerint quid ve retulerint: nos neſcimus. Verum ego iuxta illud poetæ (vt verum fatear) ſemper timui Danaos, & dona ferentes. Si quis forte in vobis (quod deus auertat) rem tam fœdam committere deprehendatur, extendere videlicet manum ad turpe lucrum: hunc protinus notate, & iudicate hoſtem nominis veſtri: ciuium proditorem: ac venditorem communis honoris & honeſtatis. Si quis item ſuſurro in populo, diaboli ſibi aſſumens vicem, iurgia ſeminare, & pacem turbare velle reperiatur: quemadmodum ille diſcordiæ ſemper eſt amator & author: huic rigidę cenſu
ræ remedio citius obuietur: eo quippe peſſime: quo intime petiſti. Hoſtilis exercit⁹ vaſtat agros: domoſq; ſpoliat: praua autem conſilia corrumpunt bonos mores, & modicum fermē tum totam maſſam corrumpit. Serite: plantate, negociamini,
C vt antiqua mala non ſolum non iteretis, ſed etiam de iuſtis laboribus veſtris expiare & delere poſſitis. Scriptum quippe
Prou.13.b. eſt: Redemptio animæ viri, propriæ diuitiæ. Et rurſum: Date
Luc.11.f eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Quod ſi militare placet, & veſtræ fortitudinis ac ſtrenuitatis iterū experiri vires, arma probare delectat: non equidem id præſumendū aduerſus vicinos & amicos: cum magis eccleſiæ inimicos expugnare deceret, ſed & regni veſtri inuaſam à Siculis defenſare coronā. Super illos ſane & honeſtius acquiretis, & iuſtius poſſidebitis acquiſita. Deus pacis & dilectionis maneat ſemper cum omnibus vobis. Amēn.

Ad Piſanos, *Epiſtola.* CXXX.

IPiſanis noſtris conſulibus cum conſiliariis & ciuibus vniuerſis: Bernardus abbas dictus de Claraualle: pacem & ſalutem & vitam æternam. Benefaciat vobis deus: & meminerit fidelis ſeruitij & piæ compaſſionis & conſolationis & honoris, quæ ſponſæ filij eius in tempore malo & in dieb⁹ afflictionis ſuæ exhibuiſtis & exhibetis. Et quidem hoc iam impletur ex parte: & orationis huius nonnullus capitur fructus. Digna plane retributio celeri iam compenſatur effectu. Iam pro meritis tecum actitat deus populus quem elegit in hæreditatem ſibi: omnino populum acceptabilem: ſectatorem bonorum operum. Aſſumitur Piſa in locum Romæ: & de cunctis vrbibus terræ ad apoſtolicę ſedis culmen eligitur. Nec fortuitu ſiue humano contigit iſtud conſilio: ſed cœleſti prouidentia: & D dei benigno fauore fit: qui diligentes ſe diligit: qui dixit Chriſto ſuo Innocentio: Piſam inhabita: & ego benedicens benedicam ei. Hic habitabo, quoniam elegi eam. Me authore tyranni Siculi malitiæ Piſana conſtantia non cedit, nec minis concutitur, nec donis corrumpitur, nec circunuenitur dolis. O Piſani Piſani: magnificauit dominus facere vobiſcum, facti ſumus lætantes. Quæ ciuitas non inuidet? Serua depoſitum vrbs fidelis: agnoſce gratiam: ſtude prærogatiuę non inueniri ingrata. Honora tuum & vniuerſitatis patrem: honora mundi principes qui in te ſunt: & iudices terræ: quorum te præſentia reddit illuſtrem, glorioſam, famoſam. Alioquin ſi ignoras te ô pulchra inter ciuitates: egredieris poſt greges ſodalium tuorum paſcere hædos tuos. Sapiētibus ſat dictum eſt: Commendo vobis Marchionem Engelbertum: qui domino papæ & amicis eius miſſus eſt in adiutorium: iuuenis fortis & ſtrenuus, &, ſi non fallor, fidelis. Habetote eum veſtris precibus magis commendatum: quia & ego ei vos amplius commendare curaui: monuique vt veſtris potiſſimum conſiliis innitatur.

Ad Mediolanenſes, *Epiſtola.* CXXXI.

VIs Mediolanenſibus, vniuerſo videlicet clero & populo Bernardus abbas dictus de Claraualle, in domino ſalutem. Bene vobiſcum facit de- E us: ben e vobiſcum facit Romana eccleſia. Facit ille quod pater: facit illa quod mater. Et reuera quid vobis debuit facere & non fecit? Si poſtulaſtis mitti vobis de curia honorabiles perſonas ad honorem dei & veſtrum, factum eſt. Si poſtulaſtis confirmari quod vnanimitas veſtra de venerabilis patris veſtri electione firmauerat, factum eſt. Si voluiſtis licuiſſe vobis quod illicitum niſi pro magna quidem neceſſitate ſacri canones iudicant: tranſlationem epiſcopi ſcilicet in archiepiſcopum: conceſſum eſt. Si rogaſtis erui ciues veſtros de vinculis Placentinorum: quod vtique ego prætermittere nec volo nec valeo: & hoc factum eſt. In quo poſtremo quæcunque rationabilis petitio filiæ: non dico repulſam: ſed vel moram paſſa eſt apud piam matrem? En ad complementum pallium præſto eſt, plenitudo honoris. Nunc verò audi me inclyta plebs: gens nobilis: ciuitas glorioſa. Audi, inquam, me (veritatem dico, non mentior) dilectorem tui: zelatorem ſalutis tuæ. Romana eccleſia valde clemens eſt: ſed nihilominus potens. Fidele conſilium & omni acceptione dignum: Noli abuti clementia: ne potentia opprimaris. Sed dicit aliquis. Debitam ei reuerentiam exhibebo: & nihil amplius. Eſto. Fac quod dicis: quia ſi exhibeas debitam, & omnimodam. Plenitudo ſiquidem poteſtatis ſuper vniuerſas orbis eccleſias, ſingulari prærogatiua apoſtolicę ſedi donata eſt: qui igitur huic poteſtati reſiſtit: dei ordinationi reſiſtit. Poteſt, ſi vtile iudi- F cauerit, nouos ordinare epiſcopatus vbi hactenus non fuerunt. Poteſt eos qui ſunt, alios deprimere: alios ſublimare: prout ratio ſibi dictauerit, ita vt de epiſcopis creare archiepiſcopos liceat: & econuerſo ſi neceſſe viſum fuerit. Poteſt à finibus terræ ſublimes quaſcunque perſonas eccleſiaſticas euocare: & cogere ad ſuam præſentiam, non ſemel aut bis, ſed quotiens expedire videbit. Porro in promptu eſt ei omnem vlciſci inobedientiam: ſi quis forte reluctari conatus fuerit. Denique probaſti & tu. Quid enim contulit tibi vetus tua rebellio & recalcitratio male ſuaſa à pſeudoprophetis tuis? Quem fructum habuiſti, in quibus nunc erubeſcis? Agnoſce potius in qua poteſtate, gloria & honore ſuffraganeorum tuorum tam diu priuata extitiſti. Quis pro te valuit obuiare apoſtolicæ authoritatis iuſtiſſimæ ſeueritati: cum prouocata tuis exceſſibus, decreuit te tuis illis antiquis ac præclaris ornamentis nudare: mutilare membris? Et hodie confuſa & trū cata iaceres: ſi non benignius quam potentius tecum actum fuiſſet. Quis eam prohibere valebit etiam à grauioribus: ſi rurſum (quod abſit) adieceris prouocare? Vide ne patiaris recidiuum: quia pro certo (niſi fallor) non tam facile denuo poterit inueniri remedium. Si quis itaq; dixerit tibi, partim oportet obedire: partim non oportet: cum tu in te experta ſis plenitudinē apoſtolicę poteſtatis, authoritatis integritatem:

G nonne huiusmodi aut seductus est, aut seducere vult? Sed fac quod dico: nam ego te non seduco. Conuertere magis ad humilitatem: ad mansuetudinem. Siquidē & humilibus dat deus gratiam: & mansueti hæreditabunt terram. Esto cauta doming & matris tuæ recuperatam seruare gratiam. Et sic ei place re studeas de reliquo, quatenus placeat ei non solum seruare tibi quæ reddidit, sed etiam adiicere quæ nondum dedit.

Ad clerum Mediolanensem, Epistola. CXXXII.

BEnedicti vos à domino: quorum studio & industria ciuitas vestra liberata est ab errore: & relicto schismate, ad catholicam rediit vnitatem. Exiit sermo iste inter catholicos: audiuit & lætata est Sion, & est vobis gloria coram deo & omni populo. Quam lætis amplexibus mater ecclesia colligit tot & tantorum multitudinem filiorum: quos se amisisse dolebat? Quam læto & sereno vultu deus pater recipit hoc sacrificium de manibus vestris? Quod autem & paci terræ intenditis, facitis quod filij pacis. Et ego fratres, particeps & socius gaudij vestri fieri cupiens: iuxta petitionem vestram ad vos cum dilectis fratribus nostris nunciis vestris veniebam: de quibus mihi scripsistis, plenius secundum rationem in beneplacito dei satisfacturus. Sed quia tempus breue est quo ad concilium festinamus: non grauet vos vsque ad reditum nostrum sustinere.

H

Ad uniuersos ciues Mediolanenſium, Epistola. CXXXIII.

VT ex scriptis vestris percipio: nonnullus mihi locus gratiæ apud vos est. Et quoniam meum non inuenio meritum: diuinitus credo datum. Non recuso fauorem ingentis insigniq; populi. Amplector oblatam gratiam: & obuiis manibus gloriosæ ciuitatis deuotionem deuotus excipio: præsertim hoc tempore quo abiecto errore schismaticorum: ad sinum matris ecclesiæ cum gaudio totius orbis reuersa est. Arbitror tamen non solum mihi gloriandum quod inuitor ad pacem quærēdam, & à famosissima vrbe, cum sim pauper ignobilisq; persona, tanti boni mediator atque minister assumor: sed vobis quoq; per talem nihilominus honor est flecti ad pacem & concordiam vicinorum vestrorum, quos nec multarum ciuitatum hostilis impetus (vt bene notum est mundo) cedere aliquando compulit. Itaq; festinans ad concilium, spero me rediturum pervos, & probatu rum de gratia quam promittitis. Qui autem gratiam dedit: faciat ne in me vacua sit.

Ad nouitios apud Mediolanum conuersos. Epistola. CXXXIIII.

I

HAriſſimis fratribus de Mediolano nuper conuersis ad deum Bernardus abbas dictus de Claraualle, in spiritu consilij & fortitudinis quod bene cœptum est, digno exitu consummare. Benedictus deus qui fecit vobis vilescere mundi gloriam, largiturus suam. Ioan.5.g O quam vani filij hominum, quam mendaces filij hominum in stateris, qui secundum illud euangelij: glorjam abinuicem quærunt, & gloriam quæ à solo deo est nolunt: plane in hoc ipsi decipientes de vanitate in idipsum. Vos autem non sic. Ab hoc vos opprobrio liberauit nunc diuina misericordia, Luc.15.d vt essetis Christi bonus odor deo in omni loco, ipsi ad gloriam, angelis ad lætitiam, hominibus ad exemplum. Si quidem gaudium est in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quanto magis super tot & talibus viris: & de tali vrbe conuersis? Et ego fratres tanta lætitia prouocatus, sed & vocatus à vobis, per charissimos fratres Ottonem & Ambrosium quos ad hoc ipsum direxistis, decreueram simul cum ipsis venire ad vos. Cæterum melius existimans, non in articulo temporis neque in transitu vos videre, distuli vsque ad reditum nostrum. Properamus quippe ad concilium, per vos deo auxiliante reuersuri, consilium & auxilium quod secūdum rationem poterimus, vestro sancto proposito præbituri.

Ad Petrum Papiensem episcopum, Epistola. CXXXV.

K

SI semen bonum iactum in terram bonam, fructum attulisse videtur, ipsius est gloria qui dedit semen serenti: fœcunditatem terræ: semini incrementū. Quid in his nos capimus? Ego sane gloriam Christi alteri non dabo, multo verò scrupulosius vsurpabo mihi. Profecto lex domini conuertit animas, & non ego. Testimonium domini fidele sapientiam præstat paruulis, non ego. Laudatur de bona literæ tornatura manus, non calamus. Fateor, vt multum tribuam mihi, lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. Sibi ergo, inquis, quid afferunt boni spedum: primum quidem, quia filij sunt patris sui qui in cœlis est: & gloriam quam deferunt patri, nequaquam à se ducunt alienam. Nam si filij, & heredes. Deinde verò quòd proximorum salutem, suam nihilominus arbitrantur: quippe quos tam quam seipsos diligunt. Tertio quoq; quod labor laboriorum ipsorū sibi penitus perire non poterit. Vnusquisq; enim mercedem accipiet secundum proprium laborem. Ego labia mea non prohibui: tu aperuisti & viscera, ideo proculdubio plus accepturus quoniam plus laborasti. Certus sum enim, quia non vacat tibi quod sitienti tulisti aquam, & cum panibus occurristi fugientibus. Non, inquam, vacant officia humanitatis, non hortamenta salutis: quibus Christi verè viscera in illis pauperibus refouisti. Ambo tamen collaboratores, ambo coadiutores dei sumus: ambo pariter speremus fructum in refectione animarum sanctarum. Quis mihi det nunquam memoriam tui deserere, nunquam ab ipsa deseri?

Pſal.18.b

Pſal.44.a.

L

Ad eundem, Epistola. CXXXVI.

SI tristia semper accidérent: quis sustineret? Si semper prospera: quis non contemneret? Sed rerum tanta gubernatrix sapientia, horum permecessaria vicissitudine eo moderamine electis suis cursum vitæ temporalis alternat, vt nec aduersa frangant: nec læta dissoluant, cum potius & ista ex illis gratiora: & illa ex his tolerabiliora reddantur. Benedictus per omnia deus: tristitia nostra versa est in gaudium: acceperunt oleum post vinum vulnera nostra. Raptores & prædones compuncti humiliantur. Sacerdotem domini in quem ausi sunt mittere manus cum honore remittunt. Spolia quæ diripuerant, & sine desidia recolligunt: & sine fraude restituunt. Si quid horum est quod inueniri non possit: Dalphinus pro eo satisfaciet ad beneplacitum vestrum. Hoc quippe manu sua in nostra firmatur. Pro qua sua promissione adimplenda si venerit ad pedes vestræ maiestatis, quod & proposuit: mitius quā meruit supplicamus agi cum iuuene. Non quòd velimus impunitum esse tam grande facinus, sed vt ecclesia ita (si fieri potest) debita satisfactione honoretur: vt is qui satisfacit, supra vires patientiæ suæ non exasperetur, & pœniteat hominem nostris acquieuisse consiliis.

M

Ad imperatricem Romanorum, Epistola. CXXXVII.

AN reconciliatione Mediolanensium non obliti sumus vnde à vestra excellentia præmoniti fuerāmus. Quod etsi non monuissetis, nihilominus honori vestro & regni vtilitatibus intenderemus: sicut vbique & semper fideliter, quantum possumus, facimus. Non antè sane Mediolanenses in gratiam domini papæ & ecclesiæ vnitatem recepti sunt: quousque palam Conrado refutato & abnegato, dominum nostrum Lotharium in suum regem & dominum receperunt: & Romanorum imperatorem Augustum vnà cum toto orbe confessi sunt: & de iniuria trā sacta, iuxta consilium & mandatum domini papæ, digne vobis se satisfacturos esse tacto sacrosancto euangelio spoponderunt. Vnde magnas agentes gratias diuinæ bonitati: quæ absq; bellorum periculis: absq; humani sanguinis effusione: inimicos vestros sic humiliauit: rogamus vestram satis nobis expertam clementiam: vt tempore suo cum requisierint prædicti Mediolanenses per dominum papam vtique mediatorem suæ reconciliationis gratiam vestram: benignos vos atque placabiles

A placabiles inueniamus: quatenus nec eos pœniteat sanis paruisse consiliis: & vos de eis debitum habeatis seruitium & honorem. Non enim decet vt fideles vestri qui pro honore vestro laborant: apud vos confundantur. Confundentur autem si quibus de benignitate vestra spem indulgentiæ promiserunt: cum pro ipsis interuenerint, inuenerint vos (quod absit) inexorabiles.

Ad Henricum regem Anglorum, Epistola. CXXXVIII.

HEnrico illustrissimo Anglorum regi Bernardus abbas dictus de Claraualle honorem, sospitatem, & pacem. Velle vos instruere de his præsertim quæ spectant ad honestatem: aut insipientis est: aut vos penitus ignorantis. Eapropter rem simpliciter intimare sufficit: & hoc paucis: quoniā facilè omnia tenenti, multa superflue ingeruntur. In ingressu vrbis sumus: salus est in ianuis: iustitia nobiscum est: sed Romanis militibus cibus iste non sapit. Itaq; iustitia placamus deum: militia terremus hostes: solis necessariis necessaria non habemus. Quid opus sit facto vt opus vestrum compleatur: quod de domini papæ Innocentij magnifica & honorifica illa susceptione fecistis: vos melius nostis.

B

Ad Lotharium imperatorem. Epistola. CXXXIX.

LOthario dei gratia Romano imperatori Augusto, Ber. abbas de Claraualle: si quid potest peccatoris oratio. Benedictus deus qui vos elegit & exrexit cornu salutis nobis: ad laudem & gloriam nominis sui: & reparandum imperij decus: ad subueniendum ecclesiæ suæ in tempore malo: postremo ad operandum etiā nunc salutem in medio terræ. Ipsius est enim opus: quod corona gloriæ vestræ ita indies ampliatur & sublimatur, mirabiliter crescens ac proficiens in omni decore & magnificentia apud deum & homines. Ipsius profecto nuper opus & virtus fuit: quod iter satis laboriosum & meticulosum pro pace regni, & ecclesiæ liberatione susceptum: in tanta prosperitate peregistis: Romæ siquidem imperialis culminis plenitudinem glorioſissime assecutus: idque, quod maius fuit: in manu non magna: vt animi fideiq; magnitudo clarius emineret. Quod si ante tantillum exercitum terra tremuit & quicuit: quantus putamus horror hostium corda inuadere habeat: cum cœperit rex procedere in magnitudine brachij sui? Animabit insuper honestas causæ: immo duplex prouocabit necessitas. Non est meum hortari ad pugnam: est tamen (secur? dico) aduocati ecclesiæ arcere ab ecclesiæ infestatione schismaticorum rabiem: est Cæsaris propriam vendicare coronam ab vsurpatore Siculo. Vt enim constat Iudaicam sobolem fe-
C dem Petri in Christi occupasse iniuriam: sic proculdubio omnis qui in Sicilia regem se facit: contradicit Cæsari. Si autem vtrunq; incumbit Cæsari: restituere scilicet Cæsari quæ sunt Cæsaris: & quæ sunt dei deo: cur apud Tullum res dei minuitur: cum Cæsar nihil ibi lucretur? Verendum est ne minorum neglectus: impedimentum sit maximorum. Hoc est quod dico. Ecclesia sancti Gengulfi grauiter iniuste; (vt dicitur) in illa ciuitate opprimitur: & aiunt vestræ prudentiæ nescio qua fraude subreptum: vt domino papæ per iustitiam subuenire paranti: vestræ interuentu precis obuiaretis. Obsecro & consulo consultius agi: noxiam reuocari precem: dari locū iustitiæ: antequam ecclesia illa funditus destruatur. Pauper sum ego: fidelis tamē vester: & si videor importunus, fortassis inde est. Dominam imperatricem in Christi charitate oppidò salutamus.

Ad eundem, Epistola centesimaquadragesima.

MIror cuius instinctu vel consilio vigilantiæ vestræ subripi potuerit, vt homines digni certe duplici honore & gratia: contraria à vobis audirent (Pisanos dico: qui primi & soli interim adhuc erexere vexillum, aduersus inuasores imperij.) Quam iustius in eos regia incanduisset indignatio, qui populum strenuum & deuotum quacunque occasione offendere ausi sunt: eo præcipuè tē pore quo accincti in multis milibus suis exierant oppugnare tyrannum: vlcisci iniuriam domini sui: & imperialem defen- D sare coronam? Vt enim congruentissime assignem huic genti quod olim de sancto Dauid dicebatur: quænam, quæso, in omnibus ciuitatibus sicut Pisa: fidelis, egrediens, & regrediens: & pergens ad imperium regis? Nonne hi sunt qui nuper regni illum vnicum ac potentissimum hostem ab obsidione Neapolis fugauerunt? Nonne hi sunt qui etiam, quod pene incredibile dictu est: in vno impetu suo expugnauerunt Amalfiam: & Rebellem, & Scalam, atque Atturinam, ciuitates vtique opulentissimas & munitissimas: omnibusque qui antehac tentauerunt, vsque ad hoc tempus (vt aiunt) inexpugnabiles? Quam dignum, quam æquum, quam plenum ratione & iustitia fuerat, vt fidelium terra interim saltem dum hęc actitarent, ab omni hoste secura consisteret: tum pro præsentia summi pontificis: quem iamdudum exulem Pisani apud se cum summo honore seruabant & seruant: tum pro seruitio imperatoris: pro quo & ipsi tunc temporis exulabant? Factum est autem per contrarium: vt gratiam qui offenderunt, & qui seruierunt iram mererentur. Sed vos fortassis adhuc ista nesciebatis. Oportet ergo nunc quando res est nota vobis: immo & decet & expedit: mutare vos & verbum & animum: vt viri regiis magis fauoribus & muneribus honorādi, à vestra parte decætero audiāt & recipiāt prout meriti sunt. O quantum meruere Pisani, quantum adhuc mereri possunt? E Sat est dictum sapienti.

Ad Humbertum abbatem Igniacensem: qui abbatiam suam dimiserat, Epistola. CXLI.

PArcat tibi omnipotens deus. Quid voluisti facere? Quis te crederet ad tantum prorumpere malum, hominem tantis præditum bonis? Quomodo potuit arbor bona pessimum hunc ex se producere fructum? O quam terribilis deus in iudiciis super filios hominum. Non miror quòd diabolus istud potuit, sed quod deus permisit, quippe cui iam tot annis purè, sicut credimus, & deuote seruisti. Quid faciet de me vtique pigro & negligenti seruo, qui fidelem famulum suum sic vel ad tempus tradidit in animam inimicorum eius? Quid quæso rationis, immo quid non impietatis habet hæc fuga tua, de qua filij lugent, aduersarij rident? Miror quòd te non terruit Arnaldi abbatis exemplum: cuius similis præsumptio digno sed pauendo fine (vt bene meministi) in breui est vindicata. Et quidem ille qualemcunque (vt bene noui ego) habuit causam, tu nullam. Nunquid enim aut monachi tuis erant inobedientes imperiis, aut conuersi segnes in operibus, aut vicini forte tibi tuisve rebus infesti, aut certe modica & non sufficiens substantia mundi quatenus relinquere cogereris quos F vel regere vel pascere non sufficeres? Vide ne & te tangat vox illa dei: quia odio habuerunt me gratis. Quid enim debuit tibi facere: & non fecit? Vineam tibi plantauit electam & speciosissimam. Sepem ei circumdedit votiuæ continentiæ, torcular districtissimæ disciplinę fodit in ea: & ædificauit sanctæ paupertatis turrim ad cœlos vsque pertingentem, te cultorem atque custodem constituit. Honestauit te in laboribus tuis: & complebit illos si permittis. Sed tu, proh nefas, destruis maceriam eius: & racemis optimis plenam exponis omnibus qui prætergrediuntur viam. Heu, quis prohibebit aprum de sylua vt non exterminet, & singularem ferum ne depascat eam? Mirum verò si in hoc morti te bene præparare putas, quod quidem ad me scripsisti, vt in tanto scandalo & in anathemate domini papæ mori velle non timeas. Deinde si ita necessarium erat, non potuit aliud tempus considerari, nisi cum necessitatibus vniuersalis ecclesiæ detineor, vt illi miserę quam exponis non liceat subuenire? Obsecro te per eum qui pro te crucifixus est, vt satis afflictos, amplius cruciare parcas, & tristitiam super tristitiam addere desistas: quia, vt verum fatear, sic pro hac ecclesiæ generali gra uique scissura affectus sum, vt tedeat animam meam vitæ meę etiam te & tuis in pace degentibus.

Ioan.15.d

G *Ad monachos Alpenſes, Epiſtola.* CXLII.

BOnus pater veſter atque noſter, authore deo ad al
tiorem gradum aſſumptus eſt. Faciamus ergo cha-
riſſimi, quod dicit propheta: Eleuatus eſt ſol, & lu
naſtetit in ordine ſuo. Sol eſt ille per quem Alpē-
ſis congregatio illuſtris vbique redditur, tanquam luna per
ſolem. Eleuato itaque illo ſtemus nos in ordine noſtro, qui-
cūque elegimus abiecti eſſe in domo dei noſtri, magis quam
habitare in tabernaculis peccatorum. Ordo, noſter abiectio
eſt, humilitas eſt, voluntaria paupertas eſt, obedientia, pax,
gaudium in ſpiritu ſancto. Ordo noſter eſt eſſe ſub magi-
ſtro, ſub abbate, ſub regula, ſub diſciplina. Ordo noſter eſt
ſtudere ſilentio, exercere ieiuniis, vigiliis, orationibus, opere
manuum, & ſuper omnia excellentiorem viam tenere, quę eſt
charitas. Porro in his omnibus proficere de die in diem, & in
ipſis perſeuerare vſque ad vltimum diem. Et hæc quidem af-
fiduè vos confidimus actitare. Cæterum vnum opus feciſtis,
& omnes mirantur, quod cum ſancti eſſetis, non reputantes
veſtram ſanctitatem, alienam participare curaſtis, vt eſſetis
ſanctiores. Impletum eſt quod legitur in euangelio: Cum fe
ceritis omnia quæ mandata vobis fuerint, dicite, ſerui inuti-
les ſumus. Inutiles vos reputatis, & humiles inuenti eſtis.
H Recta facere, & inutilem ſe reputare, apud paucos inuenitur,
& ideo multi admirantur. Hoc, inquam, hoc prorſus vos de
illuſtribus reddit illuſtriores: ſanctiores de ſanctis. Et vbi-
cunque diuulgatus eſt ſermo iſte: repleuit omnia odore ſua-
uitatis. Hæc virtus, me iudice, præfertur etiam protractis ie-
iuniis: & anticipatis vigiliis: omni denique corporali exerci-
tio: tanquam vera pietas quæ ad omnia valet. Quam læto fi-
nu collegit vos multitudo Ciſtercienſis: quam alacri vultu
ſpectauit hoc angelica celſitudo? Nouerunt ſiquidem illi ſpi
ritus omnipotenti deo placere ſuper omnia fraternam ſocie
tatem & confœderationem: cum dicat per prophetam: Glu-
tino bonum eſt. Et per alium: Ecce quam bonum & quam iu-
cundum, habitare fratres in vnum. Item, frater fratrem adiu-
uans, ambo conſolabuntur. Aduertitur etiam hoc factum hu
militatem redolere. quæ quam accepta ſit diuinæ maieſtati,
docet ille qui dicit: Superbis deus reſiſtit, humilibus autem
dat gratiam. Oſtendit & ipſe humilitatis magiſter per ſe-
metipſum dicens: Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis
corde. Quid dicam de noſtro puſillo grege Clareuallis, cui
ſpecialius adhæſiſtis, quanto vos & quam ſpeciali comple-
ctatur affectu? Non poteſt dici verbo, quod de mutua cha-
ritate inter nos & vos ſpiritualis infuſio mirabiliter opera-
tur. Supereſt fratres, vt inuocato ſpiritu ſancto, matureſ-
tis vobis eligere patrem. Nam ſi me expectaretis, vereor
I ne aduentus noſter differatur in longum, & illa dilatio eſ-
ſet periculoſa. Sed vocate ad vos fratrem noſtrum chariſſi-
mum Godefridum priorem Clareuallis, qui & in hoc ſi-
cut in aliis impleat vicem noſtram, vt conſilio eius, vel for-
te illorum quos ipſe pro ſe miſerit, ſi venire non poterit,
necnon & patris veſtri Guarini, talem perſonam eligatis, de
qua & deus honorem habeat, & vos ſalutem. Memores mei
eſtote fratres.

Abac.3.c

Luc.17.c

1.Tim.4.c

Eſa.41.b. Pſal.132.a.

Iac.4.b

Mat.11.d

Ad ſuos Clareuallenſes, Epiſtola. CXLIII.

HariſſimisfratribusClareuallis, monachis, con-
uerſis, nouitiis, frater Bernardus gaudere in do-
mino ſemper. Ex vobis perpendite quid patiar
ego. Si vobis moleſta eſt abſentia mea, nemo du-
bitet mihi eſſe moleſtiorem. Non enim paris iacturæ, nec e-
iuſdem grauaminis eſt me vno carere vos, meque veſtra vni-
uerſitate deſtitui. Tot me neceſſe eſt affici curis, quot vos e-
ſtis, & ad ſingulos quoſque veſtrum dolere abſentiam, time-
re pericula. Duplex contritio iſta non me deſeret, quouſ-
que meis viſceribus ego reddar. Quod quidem & vos ſentire
pro me non ambigo, ſed ego vnus ſum. Vobis ergo vna,
mihi multiplex incumbit triſtandi ratio, vtpote pro omni-
bus vobis. Nec ſolum cruciat quod abſque vobis vel ad tem
pus viuere cogor, ſine quibus & regnare miſeram mihi re-
puto ſeruitutem, ſed etiam quòd verſari compellor in his
quæ amicam quietem omnino perturbant, & meo propoſito
minus fortaſſe conueniunt. Hæc ſcientes, moræ meæ, quæ K
meæ non eſt voluntatis, ſed eccleſiaſticæ neceſſitatis, non o-
portet vos indignari, ſed compati. Spero autem quòd non e-
rit longa, vos orate vt non ſit infructuoſa. Detrimenta quæ
interim forte contingent, emolumenta reputentur, quoni-
am deus in cauſa eſt. Qui cum ſit benignus, & omnia poſſit,
facile damna reſarciet, non ſolum integre, ſed etiam cumu-
late. Propterea bono animo ſimus, deum habentes nobiſcum,
in quo & vobis præſentes ſumus, quantiſlibet terrarum ſpa-
tiis diuiſi à nobis videamur. Quicunque in vobis bene
officioſum ſeipſum exhibet, humilem, timoratum, ſtudio-
ſum lectionis, orationibus vigilem, fraternæ charitatis ſoli-
citum, non me putet abſentem ſibi. Nam quomodo ei præ-
ſens ſpiritu non ſum, cum quo eſt mihi cor vnum & anima
vna? Si quis autem ſuſurro (quod abſit) extitit inter vos, aut
bilinguis, aut murmurans, aut contumax, aut impatiens diſ-
ciplinæ, aut inquietus & vagus, & qui panem ocioſus come-
dere non erubeſcat, huic etiam ſi corpore præſens eſſem, lon
ge eſſet ab eo anima mea, eo quòd ipſe longe fecerit à ſe de-
um, morum non locorum diſtantia. Interim fratres dum ve-
nio, feruite domino in timore, vt ſine timore quandoque de
manu inimicorum veſtrorum liberati ſeruiatis illi. Seruite in
ſpe, quoniam fidelis eſt in promiſſis. Seruite ex merito, quia
multus in meritis eſt. Nam etſi cætera taceam, hoc ſolo certe
non immerito vitam ſibi vendicat noſtram, quod pro ea prę- L
buit ſuam. Nemo igitur ſibi viuat: ſed ei qui pro ſe mortuus 2.Cor.5.c
eſt. Cui enim iuſtius viuam, quam ei qui ſi nō moreretur, ego
non viuerem? Cui commodius, quam promittenti vitam æter
nam? Cui magis ex neceſſitate, quam flammas perpetuas mi-
nitanti? Sed ſeruio voluntariè, quia charitas libertatem do-
nat. Huc prouoco viſcera mea. Seruite in charitate illa quæ
timorem expellit, labores non ſentit, meritum non intuetur,
præmium non requirit, & tamen plus omnibus vrget. Nullus
terror ſic ſolicitat, nulla præmia ſic inuitant, nulla iuſtitia ſic
exigit. Ipſa vos mihi inſeparabiliter iungat, ipſa me vobis iu
giter repræſentet, horis maxime quibus oratis, chariſſimi &
deſideratiſſimi fratres.

Ad eoſdem, Epiſtola. CXLIIII.

RIſtis eſt anima mea vſque dum redeam, & non
vult conſolari vſque ad vos. Quæ enim eſt mihi
conſolatio in tempore malo, & in loco peregrina
tionis meæ? Nonne vos in domino? Minime qui-
dem deſerit me quocunque iero dulcis memoria veſtri: ſed
quanto memoria dulcior, tanto abſentia moleſtior. Heu mi-
hi quia incolatus meus non ſolum prolongatus eſt: ſed etiam Pſal.68.f
cumulatus. Et reuera iuxta prophetam, ſuper dolorem vulne
rum meorum addiderunt, qui me à vobis aliquando vel cor-
pore ſeparant. Eſt commune exilium, ipſumque moleſtum
ſatis, quod quandiu ſumus in hoc corpore, peregrinamur à M
domino. Huic acceſſit & ſpeciale (quod pene impatientem
me reddit) vt cogar viuere ſine vobis, longa moleſtia, & tæ-
dioſa expectatio, vanitati huic occupanti omnia, tandiu ma-
nere ſubiectum, feculēti corporis, horrido circundari carce-
re, & mortis vinculis, ſanibuſque peccatorum necdum abſol
ui, & tanto tempore non eſſe cum Chriſto. Cæterum aduer-
ſus hæc omnia vnum mihi remedium qualecunque erat, & ve
re datum deſuper, pro vultu videlicet gloriæ qui abſcōditus
eſt vſque adhuc, videre interim templum dei ſanctum quod
eſtis vos. Ex hoc templo facilis mihi videbatur tranſitus ad
illud glorioſum, ad quod propheta ſuſpirat dicens: Vnam Pſal.26.b
petij à domino, hāc requiram, vt inhabitem in domo domini
omnibus diebus vitæ meæ: vt videam voluntatem domini, &
viſitem templum eius. Quid dicam: quotiens id ſolatium in-
terpolatum eſt mihi? Ecce hoc tertio (niſi fallor) auulſa ſunt
à me viſcera mea. Paruuli ablactati ſunt ante tempus: ipſos
quos per euangelium genui, non licet educare. Propria de-
niq; deſerere, & aliena curare cogor, & dubito pene quid ma
gis ægrè feram, an ſubtrahi illis, aut intricari iſtis. Ita ne bo-
ne Ieſu, tota deficiet in dolore vita mea, & anni mei in gemiti
bus? Bonum mihi domine magis mori quam viuere eſt, nō ta-
men niſi inter fratres, inter domeſticos, inter chariſſimos. Id
ſiquidem dulcius, humanius, tutiuſque eſſe conſtat. Immo
verò

A vero pium eſt, vt in hoc remittas mihi, vt refrigerer priuſ-
quam abeam & amplius non ero. Si placet domino meo vt o-
culi patris qualiſcūq;, qui non ſum dignus vocari pater, clau
dantur manibus filiorum, vt extrema videant, exitum conſo-
lentur, ſpiritum ſuis deſideriis leuent ad conſortium ſi dignū
iudicas beatorum, cum pauperum corporibus, pauperis cor-
pus ſepeliant: hoc prorſus, ſi inueni gratiam in oculis tuis,
precibus & meritis eorundem fratrum meorum obtinere to
to affectu deſidero. Veruntamen non mea voluntas: ſed tua
fiat. Nec mihi viuere volo, nec mori. Sed dignum eſt, vt
qui dolorem meum audiſtis, etiam conſolationem non ignore-
tis: ſi qua eſt. Primum quidem de omni labore & calamita-
te quam patior, ſolum arbitror eſſe in cauſa eum cui omnia
viuunt. Velim nolim, neceſſe eſt me viuere illi, qui meam ſibi
propriæ vitæ poſitione acquiſiuit, qui & potēs eſt ſiquid pa-
timur pro ipſo, recompenſare nobis in illa die miſericors &
iuſtus iudex. Quod ſi inuitus militauero ei, diſpenſatio mihi
tantum credita eſt, & ero ſeruus nequam. Si autem volēs, glo
ria eſt mihi. In hac ergo aliquantulum conſideratione reſpi-
ro. Deinde q̄ ſæpe non meis meritis ſuperna gratia honeſta-
uit me in laboribus meis, & gratia illa in me vacua non fuit,
ſicut in multis expertus ſum, & vos ex parte non latuit. Sed
& hac vice q̄ neceſſaria eccleſiæ dei ſit vel fuerit præſentia
B paruitatis noſtræ: dicerem ad conſolationem veſtram, ſi non
gloriam redoleret. Nunc autem melius eſt vt hoc per alios
cognoſcatis, inſtantiſſima poſtulatione imperatoris, apoſto-
lico q; mandato, necnon eccleſiæ ac principum precibus fle-
xi, dolentes & nolentes, debiles atque infirmi, &, vt verum fa
tear, pauidę mortis pallidam circūferentes imaginem, trahi-
mur in Apuliam. Rogate quæ ad pacem ſunt eccleſiæ, rogate
quę ad ſalutem ſunt nobis, vt iterum vos videamus, vobiſcum
& viuamus & moriamur: & ſic viuite vt obtineatis. Infirmus
in arcto temporis, certe cum lachrymis & ſingultibus iſta di-
ctaui teſte chariſſimo fratre noſtro Balduino qui ſtylo ea
excepit: quem eccleſia vocauit ad aliud officium & ad aliam
dignitatem. Orate & pro ipſo tanquam vnico ſolatio meo,
& in quo ſpiritus meus plurimum requieſcit. Orate pro do-
mino papa, qui me pariter & vniuerſitatem veſtram paterno
fouet affectu. Orate & pro domino cancellario, qui mihi pro
matre eſt: & pro ipſis qui cum eo ſunt domino Luca, & domi
no Griſogono, magiſtro Yuone: qui ſe nobis exhibēt fratres
vterinos. Qui mecum ſunt frater Brunō & frater Girardus
ſalutant vos, ſupplicantes & ipſi pro ſe orari.

Ad abbates Ciſtercij congregatos, Epiſtola CXLV.

C ON multa infirmitate corporis, & cordis anxietate
(deus ſcit) dictaui iſta ad vos, homo miſer, homo
natus ad laborem, frater tamen veſter. Vtinam nūc
ipſum ſpiritum in quo congregati eſtis, merear ha
bere interpellatorem ad veſtram vnanimitatem, qui imprī-
mat pectoribus veſtris calamitatem quam patior: qui imagi-
nem mei triſtem ac ſupplicem, ſicut eſt, fraternis affectibus
repreſentet. Non hoc oro, vt creet in vobis nouam miſeri-
cordiam, quia noui ego q̄ familiaris vniuerſitati veſtrę ſit illa
virtus: ſed hoc oro, vt in intimo ſentiatis quo & quanto affe
ctu oporteat miſereri. Certus enim ſum quia ſi id datum fue
rit, continuo lachrymę de theſauro pietatis erūpent, ſingul-
tus & gemitus & ſuſpiria hinc inde pulſabūt cœlos, & audiet
deus, & placabitur mihi, & dicet: Reddidi te fratribus tuis:
non morieris inter extraneos: ſed inter tuos. Tantis ſiquidē
laboribus & doloribus affectus ſum, vt ſæpe tædeat me etiā
viuere. Humanum autem dico propter infirmitatem noſtrā.
Deſidero differri vſque dum reuertar ad vos, vt non moriar
niſi inter vos. De cętero fratres, bonas facite vias veſtras &
ſtudia veſtra, quæ recta, quæ honeſta, quæ ſalubria ſunt con-
ſtituentes & tenentes, ante omnia ſoliciti ſeruare vnitatem
ſpiritus in vinculo pacis: & deus pacis erit vobiſcum.

Ad Burchardum Balernenſem abbatem. Epiſtola CXLVI.

GNitum eloquium tuum vehementer, & ignitum il
lo igne, quem dominus miſit in terram. Legi illud,
& concalcuit cor meum intra me. Benedixi illi for
naci de qua huiuſmodi ſcintillę euolaſſent. Nonne cor tuum D
ardēs erat in te cum iſta dictabas? Bonus homo de bono the
ſauro ſuo profert bona. Si laboraui in te, vti tu humiliter
memoras, non me piget. Araui in ſpem profecto percipien-
di fructus, & ſpes non cōfundit. En de fructu operum meo-
rum ſatiantur viſcera mea in terra aliena, & ſentio ipſo meo
experimento ſemen meum non ſecus viam, nō ſuper lapides,
non inter ſpinas, ſed in terram bonam & optimam ceciditſſe.
Et ſi cum parerem, triſtitiam habui, iam non memini preſſu-
rę prę gaudio, quia natus eſt infans in mundo. Infans dixerim
malitia, non ſenſu: quem poſſet ſaluator præponere ſenibus
ad imitandum, denuo dicens: Niſi conuerſi fueritis, & effi Matt.18.a
ciamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnū cœlorum. In-
fans qui dicat: Super ſenes intellexi, quia mandata tua quæ- Pſal.118.m.
ſiui. Qui dicat: Adoleſcentulus ſum ego & contemptus, iu-
ſtificationes tuas non ſum oblitus. Confiteor tibi pater do-
mine cœli & terræ, quia abſcondiſti hęc à ſapientibus & pru
dentibus, & reuelaſti ea paruulis. Ita pater: quia ſic placitum
eſt ante te. Tuo placito ſunt id quod ſunt, non ſuo merito.
Nec enim inuenis merita: ſed præuenis. Omnes peccauimus,
& egemus præueniri. Tu ergo frater, agnoſce te prœuentum,
& præuentum in benedictionibus dulcedinis: non à me qui
nihil ſum, ſed ab illo qui me vt de tua te ſalute monerem, a-
ſpirando præuenit. Nam vt multum mihi tribuas, plantator
ſum, rigator ſum: abſque illo tamen qui incrementum dat, E
quid ſum? Ipſi te in omni humilitate ſubiicias, ipſi tota de-
uotione inhęreas. Me vero vtere eius ſeruo, conſeruo tuo, co
mite in via, cohærede futuro in patria, ſi tamen ſtudioſiſſime
impleuero miniſterium ad quod tibi miſſus ſum: id q; quan-
tum in me eſt effecero, vt hæreditatem capias ſalutis. Ad ea
de quibus queſtus es, ita reſpondeo: Neceſſitates tuas vt
meas portabo cum venero.

Ad Petrum abbatem Cluniacenſem. Epiſtola CXLVII.

DOmino & patri reuerendiſſimo Petro Cluniacen-
ſi abbati, ſuus Bernardus, quod ſuus. Viſitet te o-
riens ex alto, ô bone vir, quia viſitaſti me in terra
aliena, & in loco peregrinationis meæ conſolatus
es me. Bene feciſti, intelligens ſuper egenum & pauperem.
Abſens eram, & abſens etiam longo tempore, & recordatus
es nominis mei, homo magnus, & occupatus in magnis. Be-
nedictus ſanctus angelus, qui pio pectori tuo id ſuggeſſit. Be
nedictus deus noſter qui perſuaſit. En teneo, vnde glorier a-
pud extraneos, literas tuas, & illas literas, in quibus tuam mi
hi animam effudiſti. Glorior q; me habeas non modo in me-
moria, ſed etiam in gratia. Glorior priuilegio amoris tui, re- F
fectus ſum de abundantia ſuauitatis pectoris tui. Non ſolum
autem: ſed & glorior in tribulationibus, ſi quas dignus habi-
tus ſum pro eccleſia pati. Hæc plane gloria mea, & exaltans
caput meum, eccleſię triumphus. Nam ſi ſocij fuimus labo-
ris, erimus & conſolationis. Collaborandum fuit & compa-
tiendum matri, ne & de nobis quereretur dicens: Qui iuxta Pſal.37.b.
me erant, de longe ſteterunt, & vim faciebant qui quærebant
animam meam. Deo autem gratias qui dedit ei victoriam, ho
neſtauit eam in laboribus: & compleuit labores illius. Tri-
ſtitia noſtra in gaudium, & luctus noſter verſus in citharam
eſt. Hyems tranſiit, imber abiit & receſſit, flores apparuerūt
in terra noſtra, tempus putationis aduenit, amputatum eſt far
mentum inutile, putre membrum. Ille ille iniquus qui pecca-
re fecit Iſrael, morte abſorptus eſt, & traductus in ventrem
inferi. Fecerat quippe ſecundum prophetā pactum cum mor- Eſa.28.d
te, & cum inferno fœdus inierat. Ideoque, iuxta Ezechielem,
factus eſt perditio, & non ſubſiſtit in æternum. Alius quoque
omniū ſicut maximus, ita & peſſimus inimicus, abſciſſus ni-
hilominus eſt. Et is erat vnus ex amicis eccleſiæ: ſed illis de
quibus ſolet quæri & dici: Amici mei & proximi mei aduer-
ſum me appropinquauerunt & ſteterunt. Si qui reſtant, cito
ſperamus de ſimilibus idem iudicium. Prope eſt vt reuertar
ad fratres meos: ſi vita comes fuerit, per vos ſicut intendo
tranſiturus. Interim commendo me ſanctis orationibus ve-
ſtris. Salutamus fratrem H. camerarium, & omnes qui circa
vos ſunt, cum reliqua ſancta multitudine.

Ad

Ad eundem, Epistola CXLVIII.

DOmino Petro abbati Cluniacensi B. humile dilectionis obsequium. Lectis literis vestris lætatus sum in eis, quòd tantillum videlicet tantus in benedictionibus dulcedinis prævenire curastis. Cæterum videndi nos inuicem,& colloquendi pariter,quoniam dignum iudicatis,quando se offeret illa opportunitas, quando conueniens locus,quando insta occasio? Hæc interim paucis vestris pauca reddidimus, ampliora libenter donaturi, cum ea vobis onerosa non fore cognouerimus. Alioquin quando hocipsum auderet nostra pusillitas, nisi daret ad dignitatem vestram accessum vestræ dignationis humilitas?

Ad eundem, Epistola CXLIX.

QVam nolim fieri quod vestræ putem obuiare reuerentiæ,credo synceritatem vestram non latere. Ea fiducia suggerere vobis non dubito, quod suggerēdum videtur. De monasterio sancti Bertini vellem vos moderatius agere,quàm cœpistis. Nam & si hoc vobis in pace subiicere, & absque omni contradictione possetis, ne tunc quid vestra referret video. Neque enim crediderim vos delectari honore, cum tanto onere. Nunc vero cum nec absque magno labore vendicare vobis præfatum monasterium, nec in pace, vt aiunt, queatis possidere: honesta vobis (vt mihi videtur) præbetur quiescendi occasio, timor inquietandi.

Ad dominum papam Innocentium, Epistola CL.

SAnitas capitis redundet in membra. Vnguentum quod descendit in barbam de capite, extrema quoque fimbria vestimenti participet. Si percusso pastore diffugerant oues, valente & incolumi secure reuertātur ad pastum. Quod dicimus,hoc est: de glorię vestrę crebris successibus,creber nuncius lætificat ciuitatem dei. Iustum proinde est vt vestra prosperatio, ecclesiæ roboratio sit: & cum exaltat deus electum de plebe sua,ipsa quoque se sentiat exaltari,ac de roboris incremento fortiorem agnoscat. Nam si compassa est, & coregnare debet. Sic dignum vobis,sic nobis necessarium. Quid enim? Si in timore & angustia equitatis vigor non languit, non tepuit feruor, modo cedimus cum appropinquamus ad palmam? Quæ eminuit in infirmitate,in sublimitate virtus succumbet? Quàm nempe in manu valida ordinatum est nobile illud monasterium Virziliacense? Nec insanis profecto tumultibus armatę plebis, nec effreni furentium atque obstrepentium vesaniæ monachorum,nec quod his fortius fuit,copiis mammonæ cedendum putauit,vel ad modicum apostolica celsitudo. Quid apud sanctum Benedictum? Nunquid regia indignatio prohibere potuit spiritum libertatis accensum atque accinctum aduersus carnem & sanguinem? Sic sancti Meminij,sic sancti Satyri,miro modo ecclesię immutatę sunt, & de synagoga sanctę restitutę sunt in sanctuarium dei,vellent nollent omnes iniqua agentes superuacuè. Sed nec Leodij ceruicibus immi nens mucro barbaricus compulit acquiescere importunis improbisq; postulationibus iracundi atque irascentis regis. Quis vero dignis efferat laudibus, quod nouissime diebus istis de manu potentis, eminus licet, emissum est in turbatores ecclesiæ Aurelianensis? Reuera nunc sagitta Ionathę non abiit retrorsum, & hasta eius non est auersa. In quo tamen verbo rex quidem turbatus est: sed non omnis Hierosolyma cum illo. Magis autem mitigauit omnem iram suam & ipse tandem. Erubuit siquidem & timuit frustra armari aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Hinc prorsus eleuata est magnificentia tua super cœlos: tantum vt laudabile principium condigno exitu perornetur. Quod quidem vniuersi qui vos amant,vehementer expectant: idq; flagitant maturari. Sane simili zelo,& in manu equè potenti,ecclesiæ Turonensi iamiamq; subuenire necesse est. Alioquin prope interitum est & ipsa, nisi cito feratis auxilium. Reuixit(vt aiunt) Gilberti spiritus in Philippo: ipsius plane & nepote carnis, & hærede ambitionis. Quanta nempe dominandi cupiditate & iste iuuenis inardescat: indicat matris suæ ecclesiæ diuturnus & miserabilis cruciatus: quo pene eam euiscerat miser, vt se parturiat in honorem. Est tamen authore deo eius tergiuersationibus finis tādem impositus: si tamen quod dictan te iustitia, & compellente malitia, & pace prouocāte in eum actum est: apostolicę authoritati ratū habere placuerit. Absit autem vt confundat fideles suos benigna maiestas: quibus idem negocium dignum duxit committere terminandum. Absit,absit vt sęua ambitio refugium habeat apud innocentiæ defensorem. Hoc ipsum quantę audacię est quod tentat, quantę dementię quod sperat? Semel & secundo iam apostolici contemptor mandati, iustitiam subterfugit: & nunc impudentiori temeritate audet denuo nihilominus tantæ æquitatis vultibus præsentari? Cui obscurum est quàm impie cogitet in mammonę viribus turrim fortitudinis oppugnare: homo qui de iustitia penitus non præsumit? Sed securi sumus. Siquidem qui tentatur: Innocentius est, & filius iniquitatis non apponet nocere ei. De cætero memoriam abundantiæ suauitatis tuæ dulcissime pater dum suspiramus: præsentiam dulciter inuicem eructamus: quia caremus illa, in ista consolamur. Hæc sedula cordibus: hæc oribus frequens est. Sal est in omni sermone: aures mulcet: dulcorat ora: corda recreat & inflammat. Celeberrima est in conuentibus sanctorum: colloquia condit: impinguat preces: ad orandum solicitat. Oramus & nunc soliciti pro vobis & vestris,vt æterna memoria dignos vos ipsa æternitas habeat: cui & pro qua temporaliter laboratis. Amen.

Psal. 88. d

Ad Philippum Turonensis ecclesiæ electum, Epistola CLI.

DOleo super te Philippe charissime: sed quęso te ne rideas dolorem meum. Nam si tibi minime videris forsitan esse dolendus: ideo magis dolendus. Tu videris quid de te sentias: ego te arbitror omni lachrymarum fonte plangendum. Dolor meus non est dignus substantione,sed compassione: quia dolor meus non est de carne & sanguine,non de amissione rerum periturarum, sed de te ô Philippe. Non potui expressius demonstrare magnitudinem causæ doloris. Philippus est in causa. Cum hoc dico,grauem ecclesiæ pronuncio luctum: quæ te aliquando suo gremio confouebat,germinantem sicut lilium: florentem do nis innumeris. Quis tunc temporis non clamabat, bonæ spei iuuenem: bonæ indolis adolescentem? Sed heu mutatus est color optimus. A quanta spe decidit Francia: quæ te genuit & nutriuit. O si cognouisses & tu. Tu,inquam,si apponeres scientiam,apponeres & dolorem,& dolor tuus faceret ne noster omnium esset infructuosus. Procederem si sequerer spiritum mem: sed nolo proferre plurima in incertum, & esse quasi aërem verberans. Sed hæc scripsi vt nostrum vtcunque erga te affectum cognosceres, & vt nos scires esse in proximo,si forte deus inspiraret tibi nostrum curare colloquium, & optatam nobis tui velles exhibere præsentiā. Sumus enim Viterbij,& te morari in vrbe audiuimus. Dignare rescribere nobis quicquid illud sit quod de his literis corde conceperis,vt sciamus quid faciendum sit nobis; plus videlicet minúsve dolendum. Quod si omnia contemnis: & in nullo nos audis: ego quidem fructum non perdam literarum: quæ ex charitate procedunt: sed tu de contemptu ante tribunal terrificum respondebis.

Thre. 4. d.

Ad dominum papam Innocentium pro Trecensi episcopo. Epistola CLII.

ENsolentia clericorum,cuius mater est negligentia episcoporum,vbique terrarum turbat & molestat ecclesiam. Dant episcopi sanctum canibus, & margaritam porcis: & illi conuersi conculcant eos. Merito quales fouent, tales & sustinent. Quos ditant ecclesiæ bonis,non corrigunt eorū mala,malosq; grauati portāt. Alienis nimirum laboribus locupletantur clerici: comedunt fructum terræ absque pecunia: & prodit quasi ex adipe iniquitas eorum. Quos propriè hodieq; respicit vetus illa scriptura: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.

Psal. 72. d.

Exo. 32. b

Mens quippe assueta deliciis, nec exculta disciplinæ sarculo: multas contrahit sordes. Porro inueteratam rubiginem si

Anem si tentes abradere: nec summis saltem digitis contingi patientur,sed sicut scriptum est: incrassatus est dilectus, & recalcitrauit. Insurrexerunt testes iniqui: homines quos delectat vitam semper alienam rodere: negligere suam. Supplicat puer vester pro eo cuius in hac dicordia(si non fallor)tota culpa est, quòd culpas redarguerit clericorum. Hæc pro episcopo. In reliquo pro me satisfacio. Scripta dignationis vestrę quibus me venire ad vos cum iubere possetis, rogare dignantissime maluistis: norit paternitas vestra ad me ante natiuitatem sanctę Mariæ minime peruenisse. Itaque non dico: luga boum emi quinque,aut villam emi: aut vxorem duxi: sed plane (quod & vos non ignoratis) paruulos lactare me fateor: & ideo quomodo sine graui scandalo ac periculo ipsorum venire possim,non video.

Deu. 32. b.

Ad Bernardum de portis, de ordine Cartusiensi. Epistola CLIII.

PEtis instanter: & ego constanter abnuo, sed parcens mihi,non te spernens. O vtinam tuo studio ingenioq; dignum aliquid elaborare possem. Lumen oculorum meorum,& ipsam quoque animā, si fieri posset,partirer tibi amice charissime: & in Christi visceribus mihi potissimum in omni plenitudine dilectionis spiritualiter amplectende frater. Cęterum vbi ingenium: aut quando ocium mihi sufficiens ad id quod petis? Neque enim leue quid aut vile, & quod nos possumus,postulare videris. Minime quippe pro minimis sic iustares. Nam voluntatem tuam & curam in hoc satis produnt crebræ epistolæ tuæ, & vehementior spiritus eas animans. Nimirum proinde quanto id curiosius velle te sentio,tanto crede mihi scrupulosius acquiesco. Cur hoc? Ne magna videlicet expectanti, ridiculum producam murem. Hoc vereor, & hæc causa cunctationis męę. Et quid mirū si vereor dare: quod edere verecūdor? Inuitus fateor præbeo: quod me existimem non tam edere profuturum: quàm prodere contemnendum. Quis sane dare velit,quod dedisse dedeceat: accepisse non possit? Libēs do, inuitus perdo. Scimus quoniam speranti grandia,modica minus grata venire solent. Quod autem nō venit gratum: perditum est: non datum. Tibi studij est, vtpote ocioso & vacanti, vndecunque perquirere incētiua igni quo ardes: vt ardeas magis, & impleas voluntatem domini tui dicentis: Et quid vōlo nisi vt ardeat? Laudo sed si illic ea quæras,vbi te frustratum postmodum non queraris. Erras si apud nos quæris. Ego potius illa abs te mendicare debuerim. Scio quidem dare q̄ accipere beatius esse,sed si detur quod danti honestum, accipienti vtile sit: quale vtique penes me quicquam esse penitus nescio. Quod autem habeo,vereor si in medium venerit: ne te quoque optasse illud pudeat, pœniteat postulasse. Sed quid? Non melius nos apud te tuipse excusabis? Tui tibi certe fidem oculi faciant. Cedo importunitati tuæ: vt vel exhibitio tollat suspicionem. Res est cum amico. Non parco iam verecundiæ, prorsus dum fiat quod tu vis: insipientiæ meæ non memorabor. Sermones paucos in principio Canticorum Salomonis recēs dictatos, en facio transcribi: & tibi cum necdum ediderim,quamcitius mitto. In quo opere cū accepero tempus (Christo imperante curis) tentabo procedere: si tamen me inde confortes. Dominum & patrem nostrum priorem vestrum cum cæteris fratribus,per te deuote saluto,& propitios habere apud deū corde humili supplico.

Luc. 12. f.

Psal. 37. b

Ad eundem, Epistola CLIIII.

DIssimulare non valeo tristitiam cordis mei: nec patior vltra latere te cruciatum quem patior Bernarde charissime. Memor antiquæ męę promissionis, propositum habui & desiderium magnum transire per vos: reuisere quos diligit anima mea: itineri meo solatiū: laboribus leuamen: peccatis remedium postulare: & culpis meis exigentibus factū est non vt nollem,sed vt non possem. Pœnam siquidem hoc agnosco culparum: non culpam. Certus sis homo dei minime prorsus amici fuisse incuriam, non pigritiam: non negligentiam, sed causam obstitisse plane nō negligendam,& causam dei. Nihilominus tamen vermis iste continue rodit me, & dolor meus in conspectu meo semper. Et quidem aliàs satis tribulor, sed vt verum fatear,in nullo æquè. Vincit laborēs itineris,caloris incommodum,curarum anxietates. Ecce aperui vulnus amico: tua frater interest cōpati mihi, hoc est portare mecum quod patior, vt releuer ego. Tuas & per te sanctorum cum quibus es orationes supplex flagito. Sermones super principia Canticorum quos tu petisti,& ego promiseram,transmitto tibi. Quibus lectis peto vt q̄ citius opportune poteris, tuo rescripto moneamur vel ad procedendum,vel ad supersedendum.

D

Ad dominum papam Innocentium pro eodem quādo electus est. Epistola CLV.

DIlectum deo & hominibus Bernardum de portis pater venerande, vocatione vestra cogi ad opus & onus episcopale audiuimus. Probabilis res, ac digna plane vestro apostolatu, ponere in lumine lumen absconditum: ne sibi soli viuat,qui & alios ad vitam trahere possit. Vsquequo nāque latet & ardet tantummodo qui & lucere valet? Leuetur si placet super candelabrum, vt sit lucerna ardens & lucens: sed sane vbi non prævaleat vis ventorum: ne forte(quod absit)extinguatur. Siquidem insolentia Lombardorum & inquietudo eorum cui nō est nota? Aut cui magis q̄ vobis? Nobis melius nostis quam sit ille episcopatus dissipatus: quāque domus exasperans. Quid putamus esse facturum iuuenē viribus corporis fractum,& quietis eremi assuetum: in populo barbaro, tumultuoso,procelloso? Quando poterit cōuenire tantę sanctitati,& tantę peruersitati: tantæ simplicitati,& tantę dolositati? Reseruetur si placet congruentiori loco: atque alteri populo: cui sic pręsit vt prosit, & festinatione non pereat fructus quem poterit dare in tempore suo.

E

Ad eundem pro clericis Aurelianensibus, Epistola CLVI.

VSequo misera illa Aurelianensis ecclesia in cassum viscera pulsat patris orphanorum, & iudicis viduarum? Quippe iacet iam olim in puluere virgo nobilis Israel, non solum viduata viro, sed & charis orbata pignoribus. Proh dolor,non est qui subleueat eam. Quousque & filios non dimittitis cum matre misera clamantes post vos? Illos dico qui amissis rebus & domibus,capitibus suis refugium solum inuenere. diffugium. Quid tardat intrepida manus: nullis hactenus vel negata oppressis, vel remissa præsumptoribus? Quid tardat(inquam) afflictos eripere de manu fortium, & reddere retributionem superbis? Et si tardat: non derelinquat vsquequaque. Oportet magis dilatum auxilium tandem venire validius, & subuenire perfectius. Illa sit,si placet, molestę tarditatis recompēsatio, vt & qui apostolica patientia superbe abusi sunt,nihil inde in fine lucrentur: & qui in verbo vestro patienter passi sunt, minime eos suæ quandoque pigeat patientiæ.

F

Ad Haimericum pro eisdem. Epistola CLVII.

SPeciali amico suo Haimerico, dei gratia diacono cardinali, & apostolicę sedis cancellario: frater B. de Claraualle: luce sapientiæ & virtutis clarescere. Nisi quia vestram noui & circa afflictos cōpassionem: & contra proteruos indignationem: opportune importune instarem vobis pro magistro Vvilhelmo Maudunensi & sociis eius: compellerem vos aduersus oppressores & calumniatores eorum. Nunc autem sufficiat memorasse vestrum est opere probare cito quod reuera sufficiat.

Ad dominum papam Innocentium super interfectione magistri Thomæ prioris sancti Victoris Parisiensis, Epistola, CLVIII.

AMantissimo patri & domino Innocentio summo pontifici B. Clareuallis abbas indignus minimum id quod est: & quod potest in domino. Fera pessima quæ deuorauit Ioseph, canum nostrorum importunitatem non ferens,ad vestræ dicitur defensionis auxilii cōfugisse. In quātam misera deuenit amentiam: vt vaga & profuga & tremens super terram,illuc potissimum fugam inierit: vbi plus timere oportuit. Sceleratissime,tu summæ æquitatis sedem putas esse speluncam latronum,aut cubile leonum?

O num? Tu filij recentem adhuc cruorem ore rabido ac ferali
spumans & masticans, fugis ad sinum matris, patris audes ap
parere conspectibus? Tamen si pœnitentiam petit, neganda
ei non est. Quod si audientiam: accipiat illam si placet, quam
vel Moyses indulsit populo aûte conflatile curuanti genu:
vel Phinees fornicanti Israelitę: vel Mathathias dæmonibus
immolanti: vel certe vt vobis de vestris aliquẽ proponam,
quam à beato Petro Ananias & Sapphira meruerunt: quam
denique audientiam dedit negociãtibus in templo saluator.
An ignoramus quorundam peccata præcedere ad iudicium?
Nõne vox sãguinis fratris tui clamat aduersum te de terra?
Credimus & nostri martyris spiritum quẽ nouissime diebus
istis tua crudelitas morti dedit: cum cęteris animabus inter-
fectorum, voce valida sub altari clamare & flagitare vindi-
ctam: eoq; instantius, quo recentius ipsius sanguis effusus est
super terram. Sed nunquid ego, inquit, occidi eum? Non vti-
que tu: sed tui, & propter te. An & per te, videat deus & iu-
dicet. Si excusabilis tu es, cuius dentes, arma & sagittę: cuius
lingua gladius acutus: proinde nec Iudæi Christi de morte
culpandi sunt: quippe & ipsi manus continuere cauti. Ob il-
licitas exactiones quas sibi occasiõe archidiaconatus in pres-
byteros minime iam vt consueuerat vsurpare liceret: beati
vtique Thomę obuiante zelo atque industria, vtpote iustitię
H amatoris & defensoris: oderat illum, & mortem ei iam ipso
odio homicida minitari solebat. Multi se audiuisse nũc per-
hibent: quibus discredẽdum non est. Postremo nepotes eius
vt impias manus in sanctum domini mitterent: quid aliud vn
quam aduersus eum habuerint: ipse certe dicat, si potest. Si
ergo iste qui causa, qui incentor, qui etiam (vt omnium pene
suspicio est) extitit & dictator facinoris: si is, inquam, impu-
ne ferat (quod vtique mira impudentia de vestra apostolica
authoritate præsumit) quanta putamus impunitas ista in ec-
clesia parturiet puniendas? Vnum è duobus fore necesse est:
aut nullos ex nobilibus siue potentibus secundum hoc secu
lum admitti deinceps ad honores ecclesiasticos: aut passim
ad omne illicitum permitti libere clericos sacris abuti offi-
ciis: ne forte si quispiam zelo dei accensus prohibere tenta-
uerit, ferro illico militari reus iustitiæ trucidetur. Atq; ita
quid spirituali gladio: quid censurę ecclesiastice: quid Chri-
stianę legi & disciplinæ: quid reuerẽtiæ sacerdotali: quid de-
nique diuino timori relinquitur: si metu potentiæ secularis,
nullus mutire iam audeat contra insolentiam clericorum?
Quid enim insolentius, quidve indignius in ecclesia esse po-
test: q̃ vt sibi quisque ecclesiasticas vendicet dignitates feri-
tate armorum, non morum probitate? Quamobrem domine
pater aliquid, vt videtis, prorsus decernendum in hominem
quod ecclesiæ prosit, vt salus facta hoc tẽpore per vos trans-
fundatur in posteros: & cognoscat generatio altera, non so-
I lum quod fuit præsumptum, sed & qualiter vltum. Alioquin
si serpat venenum: nec sequatur pariter & antidotum: mul-
tos (quod absit) habeat perimere.

Ad eundem in persona Stephani Parisiensis episcopi: unde supra, Epistola CLIX.

Dilissimo patri Innocẽtio summo pontifici: Ste-
phanus miserandus episcopus ecclesiæ Parisiensis,
misericordiam & iudicium. Vir religiosus prior
sancti Victoris magister Thomas in obsequio cha
ritatis: in itinere quod indixerat pietas: in opere sanctorum
sanctorũ comitatu: in dominico die: certe in sinu meo & in-
ter manus meas crudeliter ab impiis pro iustitia excerebra-
tus est, factus obediens vsque ad mortem. Nunc opus est pre-
ce: vbi pietatem melius in silentio lachrymæ prouocant: &
singultus qui interrumpit precem, exprimit affectiõẽ. Hæc
plane compassionem veram etsi non postulant: merentur ta-
men: vtpote quæ verum indicant produntq; dolorem, & simu
lationis fugant ambiguum. Puto proinde sufficere mihi ad
incutiendam paternis visceribus calamitatem quam patior:
rem vt est simpliciter intimasse. Tristis flebilisq; historia sa-
tis pro se agit: præsertim apud vos: & suasoriis fucari nõ in-
Psal.37.b. diget. Exitus aquarũ deducite oculi mei: quoniam dereliquit
me virtus mea: & lumen oculorum meorum, & ipsum non est
mecum. Nec enim illum lugeo: sed me. Nam ille quo pacto
lugeatur, qui mortis preciosę compendio transiuit ad vitam? K
Quis illum non magis laudibus q̃ fletibus prosequatur: cui
viuere Christus fuit, mori est lucrum? Episcopi nomen ego
gerebam: ille exercebat opus. Honore spreto: onus totis vi-
ribus supportabat. Idcirco ille reuera mortuus ad vitam: ego
viuus in morte. Ille mortis vincula non incidit: sed euasit: &
ecce circundant me dolores mortis, & torrentes iniquitatis
conturbant me. Ego igitur ego miser: ego miserandus in *Psal.17.a*
morte tua mi frater dulcissime Thoma: blando (heu) ablacta
tus solatio: cauto primatus consilio, & certe tuto patrocinio
destitutus. Expediebat me magis mori pro te: q̃ post te viue-
re. Propter hoc defecit in dolore vita mea, & anni mei in ge-
mitibus. Condolet mihi ecclesia: sed dolet & pro se. Com-
mune damnum: communis desolatio est: mecum omnis reli-
gio plorat: paternam pariter implorat consolationem. Si
Theobaldus Noterius adierit vos: sentiat vel ipse in se quo-
niam exaudiuit dominus vocem fletus mei. Nepotes ipsius,
authores extitere sceleris: ipse causa. Vtrum & dictator: in
quæstione est. Non attendatis ad verba eius, donec veniat
qui mittendus est: qui vobis plenius infinuans veritatem: cau
tum faciat à labiis iniquis & à lingua dolosa.

Ad Haimericum. cancellarium in persona eiusdem episcopi: unde supra, Epistola CLX. L

Domino Haimerico charissimo venerabili sanctæ
Romanę ecclesię diacono cardinali & cãcellario:
suus Stephanus Parisiẽsis quod domino & amico.
Amicus in necessitate probatur. Quod dico non
quia de sanctitate dilectionis vestræ dubitem: sed ne contin
gat vt dubitem. Continget autem proculdubio: si zelum illũ
vestrum modo (quod absit) dissimulare comperero. Porro
dissimulationis id mihi argumentum inexcusabile fore noue
ritis, si Theobaldum Noterium non recipere pro meritis
quacunque occasione contigerit: qui dimidium animæ meæ
nepotum suorum manibus crudeli ambitione præcidit: soli
cruciatui parte reliqua reseruata.

Ad dominum papam Innocentium, unde supra: Epistola CLXI.

Vox sanguinis Archebaldi subdecani Aurelianen
sis inualuit. Nam ecce (proh dolor) iuxta prophe-
tam: Sanguis sanguinem tangit, & simul iũcti for- *Osee.4.c*
tius clamant ad vos de Francia. Clamat, inquam,
& vociferatur vterque sanguis clamore tam valido, vt valeat
ipsum quoque palatium cœleste concutere, tam pio vt & sa-
xea pectora debeat emollire. Quid facis amice spõsi: custos
sponsæ Christi: pastor ouium Christi? Putas ne sufficies ex-
cogitare remedium quod huic obuiet pesti tam nefandæ, tã
inaudite? Id sane necesse est inueniri, quod de recenti, eccle-
siæ vulneri impręsentiarum medelam afferat: & posteris va- M
leat ad cautelã. Ergo accingere gladio tuo super femur tuũ,
potentissime. Si non steterit & nunc Phinees & placauerit:
non cessabit quassatio. Si, inquam, vigor ecclesiasticus peper
cerit istis: soanni dico & Theobaldo Noterio: quorum & si
non manu, assensu certe, forte & instinctu sanguis innoxius
effusus est super terrã: quis non videat quid sequatur? Quan
tos in clero horum impunitas contra ius & phas faciet pro-
moueri: metu vtique suorum: non suæ merito sanctitatis? No
uis morbis: nouis obuiandum est medicamentis. Vtilissime,
vt multis videtur, iustissimeque eos apostolica falce ab omni
succideres ecclesiastica dignitate: ita vt habitis careant, &
de cætero ad alias non assurgant.

Ad Haimericum cancellarium pro eodem, Epistola CLXII.

Frequentem & amicabilem recordationem qua do
minum episcopum Parisiensem commendare sole-
tis, ego postmodum ipsi frequenter testatus sum.
En à vobis exigitur non verbo aut lingua, sed ope-
re & veritate probare nec me fuisse fallacem: nec vos men-
dacem. Sic vestra interest, non solum propter episcopum: sed
& propter alios amicos vestros: qui vobis pro certo grauis-
ter, si quo modo præter spem procedere causam contingeret:
turbarentur.

Ad

A *Ad Ioannem Cremensem cardinalem presbyterum, de eodem.* Epistola CLXIII.

Dilectionem & dignationem qua me amplecti à vo-
bis nullius dignitatis homuncio sensi: in æternum
non obliuiscar. Pœnitentiam & conuersionem ve-
stram de qua iam angelis collętatus sum & conde-
lectatus: dignos facere fructus opto iugiter, & oro frequen-
ter. Et nunc maxime ipsos nostra illa Gallicana ecclesia me-
cum expectat: credo non intempestiuos. Interest vestræ pa-
riter & meę famę, vt non confundar in vobis. Sic ergo cla-
reat omnibus zelum apud vos veritatis iustitiæq; & feruere
contra interfectores clericorum, & instigatores eorum, vt nõ
me pigeat gloriatum fuisse de vobis.

Actio causæ Lingonensis ecclesiæ ad dominum Innocentium papam, Epistola CLXIIII.

Dum adhuc Romæ essemus: contigit illò venire do
minum archiepiscopum Lugdunensem. Venerunt
& cum eo Robertus decanus ecclesiæ Lingonen.
& Olricus canonicus: quærentes licere sibi & ca-
pitulo Lingonensi eligere sibi episcopum. Mandatum siqui-
dem à domino papa acceperant, nequaquam præsumere hoc
B nisi ad consilium religiosorum virorum. Quod dum per me
cuperent & peterent obtinere: abfit, inquam, nisi sciam & cer
tus sim q̃ bonam idoneamq; personam intẽdatis eligere. Re-
sponderunt propositum suum atque intentionem, de nostro
pendere arbitrio: nec aliud se facturos, nisi quod ego consu-
lerem. Et spoponderunt. Verum me non satis fidem accom-
modante accessit ad persuadendum archiepiscopus, pollicẽs
firmiter idipsum. Et addidit q̃ si secus clerici agere moliren
tur: quicquid aliud facerent, minime se confirmaturum: nec
ratum habiturum. Adductus est & dominus cancellarius in
testimonium. Nec contenti: adiuimus etiam præsentiam
domini papæ, vt eius fauore & authoritate quod inter nos
conuenerat confirmaretur: prius tamen habita inter nos col
latione mutua ac diuturna super faciẽda electione: & de mul
tis personis quarum ibi mentio facta est, duabus tandem no-
minatis à quibus nullus nostrum penitus dissentiret, quamli-
bet illarum eligi placuisset. Itaque quod nobis complacuit,
dominus papa immutabiliter obseruari præcepit: & tam ar-
chiepiscopus q̃ clerici firmiter promiserunt. Illis abeuntib⁹,
ego post discessum eorum dies paucos in vrbe faciens: vbi à
domino meo impetrare potui facultatem redeundi, ad fra-
tres iter arripuimus. Et transalpinantes comperimus instare
diem qua foret sacrandus homo in episcopum Lingonẽsem:
C de quo vtinam meliora atque honestiora audiuissemus. No-
lo autem dicere quæ inuitus audiui. Quid plura? A religio-
sis viris non paucis qui nobis salutandi gratia occurrerant,
persuasi sumus diuertere per Lugdunum, quatenus si fieri
posset rem nefariam ne fieret prohiberemus. Nam ego ali-
unde ob vię compendium ire statueram, consulens valetudi-
ni & lassitudini corporis, præsertim q̃ non liquido, fateor,
credebam rumoribus. Quis enim crederet tantum virum tan
ta vti leuitate, vt postposita tam recente promissione sua, in-
super domini sui mandato: personę notabili manum impo-
nere non timeret? Itaque consilio religiosorum acquiescen-
tes: Lugdunum iter direximus: & peruenięntes, omnino sicut
audiuimus, sic vidimus. Parabantur illa non festa, sed infau-
sta solennia. Decanus tamẽ & maxima (ni fallor) pars Lugdu
nensium canonicorum constanter aperteq; contradicebant.
Sed & rumor pudendus dolendusque passim crebrescens &
inualescens, ciuitatem repleuerat. Quid facerem? Conueni
archiepiscopum reuerẽter quidẽ super pacto quod fecerat,
& super mandato quod acceperat: & nihil horum negauit.
Causam vero præuaricationis referens in filium ducis, qui à
constituto resilierat: ne ille turbaretur, in id se mutabilitatis
incidisse dicebat: pacis videlicet intuitu. Et intulit quia quic
quid hactenus egerit: iam pro nostro deinceps arbitrio se fa
cturum. Tum ego gratias agens: abfit inquam: tamen non no
stra, sed dei potius voluntas fiat. Quæ ita forsitan cognos-
cetur, si res ponatur in consilio episcoporum aliarumque
religiosarum personarum quæ hic ad vestram ipsius voca-
tionem conuenerunt, vel adhuc venturę sunt. Quod si inuo- D
cato sancto spiritu consensus omnium vos ad procedendum
in cœpto opere animauerit: procedite vt cœpistis. Sinautem,
acquiescendum Apostolo dicenti: Nemini cito manum impo- *1.Tim.5.d.*
nas. Visum est consilium placuisse. Interim homo ille venisse
nunciatur: sed in hospitium: non in palatium. Vespere sextæ
feriæ venit: sabbato mane recessit. Non est meum dicere cur
nec in curia apparere voluerit, ad quam ei curæ fuit lõgo iti-
nere peruenire: nisi q̃ verecundia monachalis honorisque
contemptus forsan putari posset, si non aliud alia quę secuta
sunt indicarẽt. Et reuera quid aliud tunc suspicari debuim⁹:
quando archiepiscopus rediens ab illo: testatus est coram o-
mnibus nullo modo eum voluisse acquiescere: sed quicquid
de eo factum fuerat, penitus refutare? Denique & mandauit
mox electionem fieri. Hoc per quosdam Lingonenses cano-
nicos tunc præsentes: hoc & per literas quæ adhuc extant.
Quibus in capitulo Lingonẽsi oblatis & lectis: proh pudor
incontinenti leguntur aliæ per omnia contrariæ illis: asse-
rentes vtique consecrationem dilatam, non dimissam, assignã
tes diem & locum ad causam decidendam, quam literę prio-
res nunciabant decisam. Putares in literis non modo diuer-
sas: sed & aduersas sibi loquentes personas aduersum sibiui-
cem contendentes: nisi q̃ vna eademque imago impressa ce-
ris: vnum idemque nomen præsignatum in schedulis: mani- E
feste de vno fonte dulce & amarum illud manare cunctis qui
aderant mirantibus declarabant. Tenentur in manibus con-
tradictoriæ literæ: vtrisibet obedire decreueris, inobediens
necesse est tenearis. Aut enim priorem te recipientem episto
lam, posterior condemnabit: aut si posteriorem sequi eligas,
prior murmurabit. Et vtinam secunda epistola sicut potuit
euertere primam, ita posset sese vel ipsa tueri aduersus ter-
tiam. Sed ecce literæ contra literas: mandatum aduersus
mandatum: ita vt non iam quemadmodum in propheta, man *Esa.28.c*
da remanda, sed manda demanda potius inculcetur. Interim
nempe homo qui & consecrationem fugerat, & electionem
refutarat, festinauit ad regem, regalium inuestituram obtinuit,
quibus meritis, ipse viderit. Mox directis epistolis & locus
qui assignatus fuerat, est mutatus, & dies anticipatus, vt loci
temporisq; opportunitate subtracta, & copia agendi pariter
subtrahatur contradicturis, & consecrationis dies subripia-
tur appellaturis. Cæterum non est consilium contra consiliũ *Prou.21.d*
domini, cuius prouidentia factum est vt nec contradictores
defuerint, nec appellatores. Appellatum est à Falcone deca-
no Lugdunensis ecclesię, appellatum & à Pontio archidiaco-
no Lingonensi, appellatum à Bono amico sacerdote & cano
nico eque Lingonensi, appellatum & à fratribus nostris Bru
none atque Gaufrido, ignorantibus quidẽ omnibus his præ- F
parationem cordis eorum, sed casu superuenientibus, haud
dubium dei prouida voluntate. Tãta siquidem fuit breuitas
termini, vt vix ex quo resciuimus diem, spatio quatuor dierũ
nũcius noster cum literis accurrere potuerit, quatenus præ-
ueniret quod parabatur non sacramentum, sed sacrilegium.
Et is quoque nihilominus contradixit, & tam consecrandum
q̃ consecraturos ad sedem apostolicam appellauit. Et ipse e-
rat Lingonensis canonicus. Veritatem dico, non mentior, ni-
hil à me hic dictum personæ odio, sed solo veritatis amore
veraciter omnia posita, teste ipsa veritate.

Ad Falconem decanum & Guidonem thesaurarium Lugdunensis ecclesiæ, Epistola CLXV.

Plaga, vt videtis charissimi, ecclesiæ nostræ magna
est, & multa eget cura. Nec modo multa, sed cita,
ita vt assidue cum lachrymis medico cœlesti inste-
mus dicentes, Domine descende priusq̃ moriatur. *Ioan.4.g.*
Vnum est quod magis exacerbat dolorem, & pene desperat
curationem, quia nimirum inde est orta tribulatio, vnde con
solatio sperari debuerat. Quisnam enim ô misera, malũ hoc
quod plangis, induxit super te? Profecto non inimicus, non
is qui oderat te, sed homo vnanimis, dux tuus & metropoli-
tanus tuus. Quomodo ab Austro & nõ iam ab Aquilone pã-
ditur omne malum? Merito proinde non est dolor sicut do-
lor meus, quoniam de quibus potissimum præsumebamus,
ab ipsis passi sumus, & non ab aliis. O Lugdunensis pia ma-

ter

G peres sunt, & habitant inter pauperes. Hoc præcipuè obsecramus, vt Sauiniacenses monachos prohibeatis ab infestatione eorum, quoniam calumniantur eos iniuste, vt putamus. Aut si se confidunt habere iustitiam, iudicate inter illos. Filius noster abbas Albericus, etsi suis meritis commendabilior, nostris tamen precibus vobis vt commendatior sit obsecramus. Tenerè quippe diligo eum: tanquam mater vnicum filium: & diliget eum qui diligit me. Denique in eo experiar si me curatis. Quo enim longe à me positus est: eo magis necessariam habet paternam vestram consolationem.

Ad canonicos Lugdunenses de conceptione sanctæ Mariæ,
Epistola CLXXIIII.

INter ecclesias Gallię constat profecto Lugdunensem hactenꝰ præeminuisse, sicut dignitate sedis, sic honestis studiis, & laudabilibus institutis. Vbi enim æquè viguit disciplinę censura, morum grauitas, maturitas consiliorum, authoritatis pondus, antiquitatis insignę? Præsertim in officiis ecclesiasticis haud facile vnquã repentinis visa est nouitatibus acquiescere, nec se aliquando iuuenili passa est decolorari leuitate, ecclesia plena iudicij. Vnde miramur satis quid visum fuerit hoc tempore quibusdam vestrum voluisse mutare colorem optimum, nouam H inducendo celebritatem, quam ritus ecclesiæ nescit, nõ probat ratio, non commendat antiqua traditio. Nunquid patribus doctiores aut deuotiores sumus? Periculose præsumimꝰ quicquid ipsorum in talibus prudentia præteriit. Nec vero id tale est: quod nisi prætereundum fuerit: patrum quiuerit omnino diligentiam præteriisse. At valde honoranda est (inquis) mater domini. Bene admones: sed honor reginę iudicium diligit. Virgo regia falso non eget honore, veris cumulata honorum titulis: infulis diguitatum. Honora sanè integritatem carnis, vitæ sanctitatem. Mirare fœcunditatem in virgine: prolem venerare diuinam. Extolle nescientem vel in concipiendo concupiscentiam, vel in pariendo dolorem. Prædica reuerendam angelis, desideratam gentibus, patriarchis prophetisq; præcognitam: electam ex omnibus: prælatam omnibus. Magnifica gratiæ inuentricem: mediatricem salutis, restauratricem seculorum. Exalta denique exaltatam super choros angelorum: ad cœlestia regna. Hæc mihi de illa cantat ecclesia, & me eadem docuit decantare. Ego vero quod ab illa accepi, securus & teneo & trado: quod nõ, scrupulosius fateor, admiserim. Accepi sane ab ecclesia illum diem cum summa veneratione colendum quo assumpta de seculo nequam: cœlis quoque intulit celeberrimorum festa gaudiorum. Sed & ortum virginis didici nihilominus in ecI clesia & ab ecclesia indubitanter habere festiuum atque sanctum, fiemissime cum ecclesia sentiens in vtero eam accepisse vt sancta prodiret. Et de Hieremia siquidem lego quòd priHier. 1.d uſquam de ventre exiret, sanctificatus sit. Et de Ioanne Bap-Luc. 1.c tista non secus sentio, qui ex vtero dominum in vtero sensit. Videris etiam tu an & de sancto Dauid idipsum liceat opiPſal. 70.b. nari: pro eo q dicebat deo: In te (ait) confirmatus sum ex vte-Pſal. 21.b ro: de ventre matris meæ tu es protector meus. Item, De ventre matris meæ deus meus es tu, ne discesseris à me. Et Hieremiæ quidẽ sic dictũ est: Priusq̃ te formarem in vtero, noui te: & antequã exires de vulua, sanctificaui te. Quàm pulchre inter figurationem in vtero, & parturitionem ex vtero diuinum distinxit oraculum, vt illam tantum præcognitam: istam & sanctitatis munere prẽornatam ostenderet, ne quis prophetæ prærogatiuam de sola præscientia seu prædestinatione putauerit æstimandam. Esto tamen vt hoc de Hieremia concedamus. Quid respondebitur de Ioanne Baptista: quem angelus prænunciauit spiritu sancto repletum iri adhuc in vtero matris suæ? Prorsus hoc ad prædestinationem præscientiã ve referri posse non arbitror. Verba nempe angeli (sicut ipse prædixit) completa absque dubio sunt in tempore suo: & quem prælocutus est spiritu sancto replendum, non est phas credere non repletum: idq; loco & tempore quo prædixit. Certissime autem sanctus spiritus quem repleuit, sanctificauit. Cæterum quatenus aduersus originale peccatum hæc ipsa sanctificatio valuerit, siue pro isto, siue pro illo propheta: vel si quis alius simili præuentus gratia fuerit, non temere di K xerim. Sanctificatos tamen non dubitauerim dicere, quos deꝰ sanctificauit, & cum eadem sanctificatione prodisse ex vtero, quam acceperunt in vtero, nec reatum quem in conceptione traxerunt, valuisse vllatenus horum natali iam donatam prepedire seu præripere benedictionem. Attamen quis dicat spiritu sancto repletum, manere adhuc filium nihilominus iræ: & si mori in vtero contigisset cum hac plenitudine spiritus, pœnas luiturum damnationis? Durum est. Minime tamen aulim hinc quippiam mea sententia diffinire. Sed quicquid de hoc sit, merito ecclesia quę cæterorum non natiuitatem, sed mortem sanctorum iudicat & prædicat preciosam, singulari quadam exceptione festis præfert gaudiis, veneratur q̃ illius natalem, de quo nunciante angelo singulariter legit. Et mul- Luc. 1.b ti in natiuitate eius gaudebunt. Cur enim non sit illius exitus sanctus, ac proinde festiuus & lætus: qui potuit exultare & in vtero? Quod itaque vel paucis mortalium constat fuisse collatum: phas certe non est suspicari tantę virgini esse negatum: per quam omnis mortalitas emersit ad vitam. Fuit proculdubio & mater domini antè sãcta q̃ nata. Nec fallitur omnino sancta ecclesia, sanctum reputans ipsum natiuitatis eius diem: & omni anno cum exultatione vniuersæ terræ votiua celebritate suscipiens. Ego puto q & copiosior sanctificationis benedictio in eam descenderit, quæ ipsius non solum sanctificaret ortum, sed & vitam ab omni deinceps peccato L custodiret immunem, quod nemini alteri in natis quidẽ mulierum creditur esse donatum. Decuit nimirum reginã virginum singularis priuilegio sanctitatis, absq; omni peccato ducere vitam, quę dum peccati mortisq; pareret peremptorem, munus vitæ & iustitiæ omnibus obtineret. Sanctus igitur ortus: quoniam immensa prodiens ex vtero sanctitas sanctũ fecit illum. Quid adhuc addendũ his putamus honoribus? Vt honoretur, inquiũt, & conceptus qui honorandũ peperit partum: quoniam si ille non præcessisset, nec iste esset qui honoratur. Quid si alius propter eandem causam etiam vtriq; parenti eius festos honores afferat deferendos? Sed de auis & proauis idipsum posset pro simili causa quilibet flagitare: & sic tenderetur in infinitum: & festorum non esset numerus. Patrię est, non exilij, frequentia hæc gaudiorum, & numerositas festiuitatum ciues decet, non exules. Sed profertur scriptum superne (vt aiunt) reuelationis, quasi & quiuis nõ queat scriptum æquè producere in quo virgo videatur idipsum mã dare & de parentibus suis: iuxta domini mandatum dicẽtis: Exo. 20.b. Honora patrem tuum & matrem tuam. Ipse mihi facile persuadeo scriptis talibus non moueri: quibus nec ratio suppeditare, nec certa inuenitur fauere authoritas. Nam quid consequentiæ habet: vt quoniam sanctum præcessit natalem ̃con ceptus: propterea reputetur & ipse sanctus? Nunquid quoniã præcessit eum: fecit & sanctum? Quia si præcessit vt esset, nõ M tamen vt sanctus esset. Vnde etenim illa ipsi sanctitas quã secuturo transmitteret? An non potius quia præcessit absque sanctitate conceptus: oportuit nimirũ sanctificari cõceptam, vt sanctus sequeretur iam partus: an forte mutuatus fit sanctitatem à posteriori prior? Potuit sane illa quæ in iam concepta, facta est sanctificatio, ad ipsum qui sequebatur transire natalem: redire vero retrorsum ad conceptum qui præcesserat: iam omnino non potuit. Vnde ergo conceptionis sanctitas? An dicitur sanctificatione præuenta: quatenus iam sancta conciperetur, ac per hoc sanctus fuerit & conceptus: quẽadmodum sanctificata iam in vtero dicitur, vt sanctus cõsequeretur & ortus? Sed non valuit antè sancta esse, q̃ esse. Siquidẽ non erat anteq̃ conciperetur. An forte inter amplexus maritales sanctitas se ipsi conceptioni immisceuit: vt simul & sanctificata fuerit & concepta? Nec hoc quidẽ admittit ratio. Quomodo nãq; aut sanctitas absq; spiritu sanctificante: aut sãcto spiritui societas cũ peccato fuit, aut certe peccatũ quo non fuit vbi libido non defuit? Nisi forte quis dicat de spiritu sancto eam, & non de viro conceptam fuisse. Sed id hactenus inauditum. Lego deniq; spiritũ sanctum in eam, nõ cum ea venisse: dicẽte angelo: Spiritus sanctus superueniet in te. Et si licet loqui quod ecclesia sentit (& verum ipsa sentit) dico glorioſam de spiritu sancto concepisse: non autem & cõceptam fuisse: dico peperisse virginem, non tamen & partã à virgine.

A virgine. Alioquin vbi erit prærogatiua matris domini qua
Iohn. 7.c singulariter creditur exultare & munere ꝓlis: & integritate carnis: si tantundem dederis & matri ipsius? Non est hoc virginem honorare: sed honori detrahere. Si igitur ante conceptum sui sanctificari minime potuit, quoniam non erat: sed nec in ipso quidem conceptu, propter peccatũ quod inerat: restat vt post conceptum in vtero iam existens, sanctificationem accepisse credatur: quæ excluso peccato sanctam fecerit natiuitatem: non tamen & conceptionem. Quamobrẽ etsi quibus vel paucis filiorum hominũ datum est cum sanctitate nasci: non tamen & concipi: vt vni sane seruaretur sancti prærogatiua cõceptus: qui omnes sanctificaret: solusq; absq; peccato veniens, purgationẽ faceret peccatorũ. Solus itaque dominus Iesus de spiritu sancto conceptus: quia solus & ante conceptũ sanctus. Quo excepto: de cętero vniuersos respicit
Pſal. 50.a ex Adam natos, quod vnus humiliter de semetipso ac veraciter confitetur. In iniquitatibus, inquiens, cõceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea. Cum hæc ita se habeant: quęnam iam erit festiuę ratio conceptionis? Quo pacto, inquam, aut sanctus asseretur conceptus, qui de spiritu sancto non est: ne dicam de peccato est: aut festus habebitur qui minime sanctus est? Libenter glorioſa hoc honore carebit, quo vel peccatũ honorari: vel falsa induci videtur sanctitas. Alioquin nulla ei ratione placebit cõtra ecclesiæ ritum præsumpta nouitas, mater temeritatis: soror superstitionis: filia leuitatis. Nam si sic videbatur: consulenda erat prius apostolicæ
B sedis authoritas: & nõ ita præcipitanter atq; inconsulte patrum sequẽda simplicitas imperitorum. Et ante quidem apud aliquos errorem compererã: sed dissimulabam, parcẽs deuotioni: quę de simplici corde & amore virginis veniebat. Verum apud sapientes: atq; in famosa nobiliq; ecclesia: & cuius specialiter filius sum: superstitione deprehẽsa, nescio an sine graui offensa etiã vestri omnium, dissimulare potuerim. Quæ autem dixi: absque præiudicio sane dicta sint ianius sapientis. Romanæ præsertim ecclesiæ authoritati atq; examini totum hoc sicut & cætera quæ eiusmodi sunt vniuersa reseruo: ipsius siquid aliter sapio, paratus iudicio emendare.

Ad patriarcham Hierosolymorum, Epistola. CLXXV.

PAtriarchalibus scriptis sæpius visitatus: ingratus iam videbor si non rescripsero. At si saluto eũ qui me salutauit: quid amplius feci? Tu enim me præuenisti in benedictionibus dulcedinis, tu me prior dignatus es tuis trãsmarinis epistolis visitare, tu mihi primas humilitatis charitatisque præripuisti partes. Quid condignũ iam referam? Nihil mihi denique reliquisti quod pari queam rependere vice: qui etiam de thesauro seculorum mihi impertire curasti, id est de ligno domini. Quid tamen? Debeo ne omittere quod possum, quoniã quod debeo minime possum?
C Affectum saltem voluntatemque aperio rescribendo duntaxat, atque resalutando, quod solũ interim per tot vtique spatia terræ & maris licet. Ostendam autem si vnquam accepero tempus, me nequaquam diligere verbo siue lingua, sed opere & veritate. Super milites tẽpli ponite quæso oculos vestros, & tantę pietatis viscera, tam strenuis ecclesiæ propugnatoribus aperite. Hoc siquidem acceptum erit deo, & gratum hominibus, si fouetis eos qui suas animas pro fratribus posuerunt. De loco autem ad quem nos inuitatis, frater Andreas discet vobis voluntatem nostram.

Ad dominum papam Innocentium, ex persona
Alberonis Treuerensis archiepiscopi,
Epistola CLXXVI.

VOluntas cordis mei & desiderium satis inquietum adeundi & videdi desideratam beatitudinis vestræ præsentiam: sed & cognoscendi certius quæ circa vos sunt, rursumque qualiter se habeant nostra, vobis vicissim diligẽtius intimandi, iam dudũ itineris me admonet, atque indefinenter solicitat. Cæterum terræ ac diei malitia, & præter iustantiam meam quotidianam etiam nonnulla vestræ necessitatis causa impeditus: voto facere satis non potui vsque adhuc, sed necdum possum. Sed quid? Sanum iustumque propositum, nunquid omittendum ex toto fuit: quia ex toto adimpleri non potuit? Fuit ergo consilij, per hõe ve- D nerabilem. H. Tullensis ecclesiæ archidiaconum interim saltem aliquatenus consolari conceptum iam olim desiderium, curamque reuelare quam patior. Nec enim fidelior, studiosior, cautior ve illo ad manum esse potuit siue in perferendo ad vos quæ nos illi iniungimus: siue in referendo ad nos siqua vestræ dignationi placuerit remandare. Itaque de beneplacito: de statu curię: ac vestrę sospitate personę: & si quid blandius aura secundior à diuina clementia recens fortè spirauerit ecclesiæ, aduersus schismaticorum procacẽ, sed inessicacem rabiem desudãti: de his omnibus plenius instrui cupimus & supplicamus. Porro nostrã citramontanam ecclesiam tam in nostro quàm in Francorum regno noueritis fortem in fide, pacificã in vnitate, deuotã in vestra obedientia, promptã ad seruitiũ. Nequaquã nos Beneuenti: non Capuæ: non ipsius Romæ terret, deo sic iudicante, amissio: scientes ecclesiæ statum non armis æstimari: sed meritis. Ipsius quippe non alterius agnoscimus voces illas in psalmo: Si consistãt aduersum Pſal. 26.a me castra, non timebit cor meũ: Si exurgat aduersum me prelium: in hoc ego sperabo. Propterea & nos quia de ecclesia sumus, non timebimus dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris. Glorietur tyrannus Siculus quantũ vult, glorietur in malitia ꝙ potẽs est in iniquitate: nostra autem virtus in infirmitate perficitur. Ecclesia quando infirma- 2. Cor. 12. tur, Pauli magisterio didicit esse potẽtior. Didicit è regione E & à Salomone ꝙ prosperitas stultorum occidit eos. Didicit Prou. 1.d & stultum firma radice cũ viderit, statim maledicere pulchri- Iob. 5.a. tudini eius. Ideo cum sancto Dauid sese in vtroq; consolatur, & hostium videlicet casu: & liberatione sui. Ait siquidẽ: Hi Pſal. 19.b in curribus & in equis: nos autem in nomine domini dei nostri inuocabimus: Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus, & erecti sumus. Hæc pauca vobis consolãdi gratia de quibus certus fui, fideli attestatione intimandum esse putaui: ad reuelandam vel ex aliqua parte eam quæ vestra viscera incessanter affligit solicitudo omnium ecclesiarũ. Hoc quoq; addo, dominũ regẽ, deo eum confortante, feruere & accingi ad liberationem ecclesiæ: & parare sibi exercitũ multum nimis: nos quoq; fideliter ad hoc ipsum pro viribus laborare, exhortari, & solicitare quos possumus: & cum tẽpus aduenerit, non expensis, non personæ propriæ parciturum.

Ad eundem in persona eiusdem, Epistola CLXXVII.

NVnquid petiui episcopatum à domino meo? Et si forte cathedram affectaui, sed non Treuerensem. Sciebam quippe domum exasperantem, populũq; durę ceruicis. Oderã illos, q̃ semper in fece discordię iacuissent, ecclesiæ resistentes. Pro qua si quos labores quandoq; sustinui, non me piget: sed hunc inde fructum nec speraui, nec volui. Laboraui sustinens, libens quidem, sed nõ F hac spe præmij. Duram prouinciã nactus sum, peccatis meis exigentibus. Inter cætera quibus angor, suffraganeos accepi iuuenes & nobiles. Adiutores esse deberent: & vtinam non aduersarentur. Sed superſedeo, per aliũ malo vt innotescant vobis mores eorũ & studia, si nescitis. Dico tamẽ, ius, fas, honestas, religio: in nostris episcopatibus perierũt. Malũ quod ꝓ debito officij dissimulare nõ audeo, breuiter simpliciterq; intimaui: vt quod nõ placet prouidẽtię vestræ per me corrigi, per me saltem vobis qui corrigere potestis innotescat, ne omnino vacuum videar portare nomen archiepiscopi. Et mihi melius quidem esset non ascendisse, q̃ sic descendere cum rubore. Sed de me quæ cura? Bene quod dignus sum patiar: tanq̃ male operans. Sim certe opprobrio etiam meis, sua spe nimirum frustratis, quam de me vt sibi me præesse vellent, conceperant: dum comperiant ecclesiæ suę per me magis imminui dignitatem, cuius per me etiam antiqua damna restituì posse putauerant. Hæc omnia sustineo: & si non libenter, certe patienter, ne vnq̃ videar recalcitrare obedientiæ, pro qua etiam dare animam si necesse sit debere me fateor. Verũ hoc solicitudinem vestrã attendere velim, creationis iniuriã respicere ad creantem: & vires quas mihi subtrahitis, vobis minuitis: & contemptus meus & deiectio mea, redundat in vos. Multa habeo conqueri vobis de vobis, sed reseruo ea pandenda nuncio, quem noui ad hoc satis industrium & fi-

F delem

delem. Significo etiam vobis sustinere nos periculum in falsis fratribus. Legati quippe schismaticorum intrant & exeunt ad quosdam de nostris liberius q̃ solebant, & verba tyranni Siculi familiariter admittuntur.

Ad dominum papam Innocentium pro Alberone Treuerensi archiepiscopo, Epistola CLXXVIII.

MAntissimo patri & domino Innocentio summo pontifici: suus B. quod suus. Fideliter loquor, quia fideliter amo. Nec enim syncerus est amor vbi dubietatis scrupulus, suspicionis fecem retinet. Querimonia domini Treuerensis, non est eius solius, sed cõmunis multorum, eorumq; præcipue qui synceriori affectu vos diligunt. Vox vna omniũ qui fideli apud nos cura populis præsunt, iustitiam in ecclesia deperire, annullari ecclesiæ claues, episcopalem omnino vilescere authoritatem, dum nemo episcoporũ in promptu habeat vlcisci iniurias dei, nulli liceat illicita quęuis ne in propria quidem parœcia castigare. Causam referunt in vos, curiamq; Romanam. Recte gesta ab ipsis (vt aiunt) destruitis, iuste destructa statuitis. Quiq; flagitiosi & contentiosi de populo siue de clero aut etiam ex monasteriis pulsati currunt ad vos, redeuntes iactant & gestiunt se obtinuisse tutores, quos magis vltores sensisse debuerãt. An non gladius Phinees promptissime atque iustissime eductus fuerat ad condemnandum incestuosum concubitum Drogonis & Milis? Sed confusus atq; retusus abiit retrorsum, scutonimirum apostolicæ defensionis oppositu. Proh pudor, quos cachinnos res ista mouit & mouet ecclesiæ inimicis, eisque etiam ipsis quorum fortasse metu aut fauore à retro tramite abducti sumus. Amici confundũtur, fidelibus insultatur, episcopi vbiq; in opprobrium veniunt & contemptum, quorum dum recta iudicia contemnuntur, vestræ quoq; plurimũ derogatur authoritati. Ipsi sunt enim qui honorem vestrum zelant, qui vestra pro pace & exaltatione laborãt fideliter quidem, sed vereor ne inefficaciter. Quid vobis vires minuitis? quid robur vestrum deprimitis? Quousque retunditis arma fidelia militantia vobis, humiliatis cornua erecta vestræ virtutis & salutis? Plorans plorat desolationem suam apud Tullum, ecclesia sancti Gengulfi, nec est qui cõsoletur eam. Quis enim se opponat brachio excelso, torrentis impetui, summæ arbitrio potestatis? Eandem se sustinere beatus Paulus violentiam apud Virdunum conqueritur, archiepiscopo iam non valente eum defendere ab insania monachorum, quippe apostolicis sustentationibus amplius confortata, quasi non satis per se insanirent. Quid quæso nouæ rationis tandem inuentum est, vt quod semel bonę famę & vitę canonicis vestra fuerat prouida & necessaria dispensatione concessum, secundo confirmatum, tertio (vt aiunt) roboratum: rursum veniat in ius: reuocetur in discussionem? Siquidẽ & duo illa supra memorata, per vos nihilominus sancita, per vos & conuulsa dicũtur. Talibus hostiis nõ promeretur deus, heu nõ placatur ira, non conciliatur gratia, non prouocatur misericordia. Pro his atque similibus necdũ auertitur furor domini, sed adhuc brachium eius extentum, & virga illa apud Hieremiam vigilans super peccata nostra. Et quidem iratus est deus schismaticis: sed catholicis nequaquam propitius. Ecclesia quoque Metensis graui (quod vobis bene compertum est) episcopi & clericorum contentione periclitatur. Super quo quid decernere vobis placuerit, vos scitis: sed pax nondum est, nec proxime futura speratur. Ego (vt quod super his meæ visum est parui tati, non taceam) & hoc & duo illa alia, Tullense dico ac Virdunense terminanda negocia securius metropolitano atq; cõuenientius posse committi putauerim, qui & omnia nouit, & in multis probatus, ecclesiæ testimonio fidelis inuẽtus est. Alioquin videte quid illis episcopatibus faciatis: Metensi scilicet atq; Tullensi: quia, vt verum fatear, videntur esse absque episcopis. Et vtinã absq; tyrannis. Tales cũ defensantur, sustentantur, honorantur, fouentur, mirantur nimirum & scandalizãtur multi, qui illa in moribus & vita eorum certissime sciunt, quæ magis essent nõ dico in episcopis, sed etiã in quibuslibet secularibus damnanda penitus & execranda. Quæ quidẽ & me scribere puduit, nec vos decuisset audire. Esto q̃ nemine accusante non possint deponi, nunquid tamen quos passim accusat fama, apostolicæ sedis essent familiaritate speciali donãdi, vel amplius exaltãdi? Quonã ení merito suæ vel sacerdotalis sanctitatis vel episcopalis honestatis obtinuit Metensis vt & electio facta à canonicis, ad nutum eius vna cũ ecclesiæ libertate cassetur, & primicerius ad consilium eius contra illius ecclesiæ priuilegia eligatur? Quàm iustius honestius q̃, si vestræ placuisset discretioni, homo maiori dignus honore, debito proprioque non priuaretur? Treuerensem dico, quem & ab hoc & à cæteris diœcesis siue terminandis negociis quasi suspectum aut minus expertum non sine murmure multorum deum timentium exclusistis. Credite fideli vestro, quia prouinciæ illi, quantum comperi, omnino non expedit. Hæc scribens, præsumptionis metuerem notam, si nescirem cui, & nescirer qui scribam. Sed noui ingenitã mãsuetudinem vestram, noui & me notum vobis, & affectũ quo hæc audeam apud vos, dulcissime atque amantissime pater. Iterum de Treuerensi vt sciatis qualiter nunciũ eius suscipi oporteat, & verba quæ portat, dico vobis q̃ magnum locum tenet in regno illo, vobis & ecclesiæ dei homo fidelis, & constãs, & nullatenus maleuolis & subuersoribus assensum prębens, à quibus non deest ei frequens & satis importuna tentatio, nec deerit insultatio, si quo minus à vobis eum exaudiri contigerit. Nuncium in fine cõmendare volui, sed satis eũ suę honestatis commendant merita, præcipueq; amor specialis & fidelis deuotio qua ipsum vobis firmiter inhærere si non crederem, nequaq̃ per eum tam familiaria scriberem.

Ad eundem pro eodem, Epistola CLXXIX.

QVomodo malitia vincit sapientiam? Nosti pie domine, nosti Treuerensem archiepiscopum? Scio quia nosti. Nosti & illum sancti Maximini non sanctum abbatem? Puto quia non nosti. Quis dignior honore illo priori? Sic nemo confusione dignior isto sequẽti, & tamen iste honoratus est, ille opprobrio datus. Quid peccauit archiepiscopus? Prædam ecclesiæ suæ recuperauit, captiuã ecclesiã de manu laica liberauit. Nunquid pro bono redditur malum, & odium pro dilectione? Hic, quæso, hic eui gilet oculus pietatis, & semotis paulisper occupationibus cõsideret quantũ subreptum sit ei: vt talis, qualẽ pudet dicere, talem qualẽ tuipse nosti, faciat opprobrium vicinis suis, inimicis tuis. Piissime pater, affectus filialis loquitur. Hucusq; condoluimus misero & miserabili archiepiscopo. Verum ex hoc iam si non fuerit emendatum, dolor cordis nostri & compassio ex intimis medullis, tota transibit ad illum per quẽ potuit emendari. Sunt & alię læsiones præfati viri, quas cum ei alleuiaueritis, vobis proculdubio laborabitis. Quicquid dulcissimi domini mei nomen decolorat, cor meum excoriat.

Ad eundem pro eodem, Epistola CLXXX.

ITerum supplicatio, iterum preces, & decies repetitę nõ desinẽt. Nõ desistimus, quia non diffidimus. Bonam causam habemus, & æquum iudicem, qui non cunctabitur euacuare quod subreptum est, cũ apparebit quod verũ est, nec poterit inde ridere, q̃ voluit irridere: sed vt scriptũ est, mẽtita est iniquitas sibi. Hoc solet habere præcipuum apostolica sedes, vt non pigeat reuocare quod à se forte deprehenderit fraude elicitum, noñ veritate promeritum. Res plena æquitate, & laude digna, vt de mendacio nemo lucretur, præsertim apud sanctam & summam sedem. Hæc sciens puer vester, secure supplicat pro Treuerẽsi, & sic instat non quasi in incertum. Ego quippe, ego hominis illius noui merita, causam, intentionem. Propter quod horũ monachi eum volunt lapidare? Quia male meruit? Sed fideliter astitit, & multum seruiuit. Ob causę iniustitiam? Sed iniustum nemo nisi iniustus causabitur. Quòd de manu laica vendicauit? Imò recuperauit sedi episcopali monasterium, tanq̃ clauam de manu Herculis extorquens in manu fortiori. Ob prauitatem intentionis? Sed pium est reformare religionẽ in monasterio, quod ille intendit. Adsit dominus cordi domini mei, ne iterum possit ei subripi à monachis, non tam (vt simulant) appetentibus libertatem, q̃ fugitantibus disciplinam.

Ad

Ad Haimericum cancellarium, Epistola CLXXXI.

SI verbis contendere velim ad beneficia quibus me obruitis: idem erit ac si impetitus sagittis, festucis dimicem: nisi q̃ hoc iocus videbitur, illud dolus. Facta factis compensari oportet. Verum id quidẽ multum est ad me. Nam vnde sufficerem pauper & modicus? Sed rebus pauper & viribus: nõ voluntate. Acquabo ergo beneficia votis, quæ factis nõ possum. Desideriis diues sum: affectibus abundo. Et certe verus beneficus, amplius non requirit. Nam quomodo beneficus: qui non & beneuolus sit? Porro beneuolus nil sibi charius ipsa æstimat beneuolentia: qua & beneuolus nominat̃, & beneficus est. Deniq; beneuolẽtia fructꝰ est beneficij, nisi quis forte beneficiũ putet qđ in spe seuerit, aut timore dimiserit. Sed quis non videat hoc relictum, illud venditum, neutrum datum? Oportet autem beneficum vt vere sit, esse gratuitũ. Danti itaq; rependi quicq̃ gratius ab accipiente non potest: q̃ si gratum habuerit quod gratis accepit. Et hæc beneuolentia creatur de beneuolentia dantis in animo accipiẽtis, beneficio quidẽ interueniẽte. Hac me fateor locupletẽ: hanc de corde pleno dignam profecto offero remunerationẽ meo benefactori: hãc deuotus immolo sacrificiũ laudis factori omniũ pro salute mei benefactoris.

Ad Henricum Senonensem archiepiscopum, Epistola CLXXXII.

PRo multis visus sum multotiẽs scribere fateor, propter vos: & statueram non facere ob vestram odibilem duritiam, sed charitas prænalebit. Volo vobis amicos vestros retinere, & non dignamini: volo reconciliare inimicos, & non patimini. Non vultis habere pacem: manibus ac pedibus accersitis vestram cõturbationẽ: sed confusionem: sed depositionẽ. Multiplicatis vobis accusatores: defensores subtrahitis. Excitatis in vos olim sopita discrimina, prouocatis aduersarios, patronos offenditis. Vbique apud vos pro ratione voluntas, totum pro imperio, nihil ex timore dei. Qui de vobis non rident inimici, non conqueruntur amici? Quomodo deuestitis hominem, non dico iudicio non conuictũ, sed nec verbo conuentũ? Quantos hoc verbum scandalizabit? quot ora ad subsannandum, quot corda ad succendendum mouebit? Ita ne putatis periisse iustitiam de toto orbe, sicut de vestro corde: vt homo sic ablatum perdat archidiaconatum? Sed vos forsitan plus amatis reddere, & perdere: quàm gratiam de beneficio retinere. Nolite quæso, nolite facere hanc rem: quam qui audierint omnes mirabuntur, nemo laudabit. Hæc vobis mordacius audaciusque quàm velletis audire scripsi: sed non ad insipientiam vobis, si velletis corrigere.

Ad Conradum regem Romanorum, Epistola CLXXXIII.

SCripta vestra & salutationes tã deuotus suscipio, q̃ modicus sum ad illa. Modicus dixerim dignitate: sed non deuotione. Querimonię regis nostræ sunt, & maxime illa quam dignanter exprimitis de inuasione imperij. Regis dedecus, regni diminutionẽ nũq̃ volui: volentes odit anima mea. Legi quippe: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Et qui potestati resistit, dei ordinationi resistit. Quam tamen sententiam cupio vos, & omnimodis moneo custodire, in exhibenda reuerẽtia summę & apostolicæ sedi, & beati Petri vicario, sicut ipsam vobis vultis ab vniuerso seruari imperio. Sunt quæ non putaui scribenda, præsens ea fortassis opportunius intimarem.

Ad dominum papam Innocentium, Epist. CLXXXIIII.

IAtrem Andream lætum incolumẽq; suscepimus, & læta nunciantem de vestra incolumitate & gloria, de pace & prosperitate ecclesiæ: de curiæ statu florente & valente: postremo de gratia & beneuolentia quæ nobis apud vos perseuerat. Bene sua misericordia deus dignatus est facere nobiscum: facti sumus lætantes. Verum quòd vobis de mittendis ad vos fratribus placet, difficile adimplebitur, præsertim cum non sit copia personarum quæ esse solebat. Siquidem præter illos qui bini aut trini ad diuersa destinati sunt loca, tria ex eis noua monasteria ex quo à vobis discessimus, integre ordinata sunt: & adhuc restant alia proxime ordinanda. Curamus tamen vndecunque euocare, quos vobis mittamus: cupientes per omnia vestris obedire mandatis.

Ad Eustachium occupatorem Valentinæ sedis, Epistola CLXXXV.

VIro illustri Eustachio frater B. salutem tibi vir illustrissime etsi non scribo: opto tamẽ. Optare quis prohibet? Affectui nec leges imperant, nec principes dominãtur. Liber est, & maxime si spiritu ducitur: quia vbi spiritus domini, ibi libertas. Inde est sane ausus iste meus de præsenti quo ad tuam magnitudinem prælumo scribere tanq̃ aliquis magnus, fateor nec iussus à te, nec rogatus, nec inuitatus. Sed quid si charitas iubet? Alius aliter fortassis accipiat, ego virum nobilem, quod in me est, in vera charitate decreui his literis suæ ipsius cõmonere salutis, excitare à somno, reuocare ad cor, prouocare ad gratiam. Quis scit si conuertatur & ignoscat deus, & relinquat post se benedictionẽ? Imò quis nescit quas & quantas iam diuitias suæ bonitatis & lõganimitatis thesaurizauit super eũ misericors & miserator dominus? Deniq; miseretur, parcit, expectat, dissimulatq; vsq; adhuc, factus sicut homo non audiens, & nõ habens in ore suo redargutiones, tardans ferire, paratus ignoscere. Sed tu domine vsquequo? Tu, inquam, ô bone vir, quousque dissimulas? quousque contẽnis? Durum tibi est contra stimulum calcitrare. An ignoras quia benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? Quandiu autem tu secundum duritiam tuam, & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ? An non secundum duritiam quidem, sed secundum verecũdiam? Quid refert secundum quid pereas? O verecundia expers rationis, inimica salutis, totius ignara honoris & honestatis. Hæc plane illa quã sapiens loquitur, confusio adducens peccatum. Ita ne verecundũ est homini vinci à deo, & probro dicitur humiliari sub potenti manu altissimi? Non ita rex ille gloriosus Dauid. Tibi soli peccaui, inquit, & malum corã te feci, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Summum victorię genus, diuinę cedere maiestati: & authoritati matris ecclesiæ nõ reluctari, sũm̃ honor & gloria.

O peruersitas. Non pudet inquinari, & ablui pudet? Est pudor iuxta sapientẽ adducens gloriam, si videlicet peccare pudeat. Si non pudeat vel peccasse: & ita vel sera gloria non carebis: reducente nimirum pudore quam culpa fugauerat. Secundum tenent beatitudinis locum, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Honorabile tegumentum de quo legitur: Confessio & pulchritudo in conspectu eius. Quis mihi tribuat videre te in vestitu deaurato: vt dicamus & tibi: Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento? Reuertere Sunamitis, reuertere vt intueamur te. Consurge consurge, induere fortitudine, induere vestimẽto salutis. Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. A mortuo tanquam qui non est, perit confessio. Vsquequo obliuisceris te in finem, vsquequo dormis in morte, decus nobilium, fidelium fletus? Quandiu contra morem tuum pertinax, contra honorẽ tuũ sequestris, contra salutẽ tuam rebellis? Quid illos egregios mores actusq; tuos tã dissimili pergis exitu cõsummare? Qũo ætas ista quã in misericordia vberi requiescere oportebat, omniũ pręteritorum luit pœnas dierũ tuorũ, nec diluit culpas? Cur, prohdolor, sola veneranda canicies solita veneratione fraudatur, sola sine honore marcescit, quã vel maxime decuit honorari? Miserere animæ tuæ placens deo. Etenim qui hoĩbus placẽt, cõfusi sunt, qm̃ deus spreuit eos. Breues dies hominis sunt: senti mors in ianuis est. Modicũ habes prorsus modicũ tempus, cum his qui dicunt tibi, euge, euge. Sit etiam pro modico tibi iudicari ab ipsis, aut ab humano die: qui angelico examini iamiamq; es præsentandus: qui ad tribunal terrificum Christi ipso iam defectu naturæ miserandus vrgeris. Illi te oportet præparare iudicio: illi seculo cõformare, illius curiæ affectare fauorẽ, formidare repulsam. Quid illorũ sententia conturbaris, quorum nec laude probatus, nec vituperatione reprobus inueniris? Deniq; vani filij hominum, mẽ-

G daces filij hominũ in stateris: vt decipiant ipsi de vanitate in
Esa.3.b idipsum. Propterea qui te beatificant, in errorem inducunt,
dantes verba, munera reportãtes. Vana hæc, atq; illa, sed ver
ba amplius. Et decipitis de vanitate in idipsum. sed tu magis
deciperis, illi minus. Das quippe quod vtcunque pluris est:
& das ingratis, das immeritis. Siquidem tua, non te diligunt.
Imò certe nec te, nec tua: sed quę sua sunt quærunt. Tua quo-
ad poterunt venabuntur adulationibus vanis & falsis. Mol-
Psal.54.b liti sunt sermones eorum super oleum: & ipsi sunt iacula. Et
Psal.140.b ideo dicebat Dauid: Oleum autem peccatoris nõ impinguet
Psal.9.d caput meum. Ab his laudatur peccator in desideriis animæ
suæ, & iniquus benedicitur. Ab his ergo cauere nõ ego sed
Prou.1.b sapiẽs doceat: Fili, ait, si te lactauerint peccatores: ne acquie-
scas eis. Attende potius illi qui iudicat in æquitate pro man-
suetis terræ: quos tua non pastoralis diligentia pascit, sed se-
cularis premit potentia, quam non haberes super eos vllã, nisi
Ioan.19.b data esset tibi desuper. Sed hæc est hora vestra, & potestas
tenebrarum. Attende autem. Iudicium graue his qui præsunt,
Sap.6.a. & potentes potenter tormenta patientur. Hoc si paues, cau-
es: si negligis, incidis: & horrendũ est incidere in manus dei
Heb.10.f viuentis. Auertat hoc vnus & verus deus: qui non vult mortẽ
Exec.18.g peccatoris: sed vt magis cõuertatur & viuat. Plura adhuc lo-
qui fert animus, sed nõ fert forte auditus. Nec placent aspe-
ra, quamuis recta & salubria, quia sunt amara, & non sapiunt.
H Ponam itaque digitum super os meum, donec sciam ista qua-
liter acceptentur. Placebo autem si potero, non stylo neque
lingua, sed opere & veritate.

Ad Simonem filium castellani Cameracensis, Epistola CLXXXVI.

OGnoscens dilectissime, nunciante abbate Radul
fo de Valcellis, desiderare te nostri præsentiã at-
que colloquium, delectatus sum admodum tanta
tui erga me deuotione: nec certe ingratus beneuo
lentiæ. Noueris & meæ esse voluntatis, tuo satisfacere desi-
derio: sed corporali molestia impediri tam ab huius volun-
tatis effectu, quàm & ab aliis plurimis plurimũq; necessariis
negotiis. Sed licet absens corpore, sum tamen præsens spiri-
tu: donec quãdoque fiam, deo volente, & corpore & spiritu:
si tamen non ore tantum & lingua, sed opere diligamus & ve
ritate. Igitur in exhibitione operis liquebit veritas dilectio-
nis. Hoc est itaq; quod rogo: vt quod de meo apud te est, fra-
tres dico. Valcellẽses & eorum ecclesiam mei gratia diligas,
foueas, & manuteneas vbi necesse fuerit, vt in hoc & tuæ li-
beralitatis insigne præbeas documentum, & eius quam mihi
promittis charitatis clareſcat indicium. Quam nunc charita-
tem in eo vel primum cupio experiri, si Ligecurtem quã mi-
hi pater tuus præsenti contulit ad opus illius monasterij, tu
I quoque concesseris, & donum patris tui non feceris irritum.
Nos quoque quod nostrum est, de præteritis gratias agen-
tes, & in reliquum similia sperantes, pro te tuisq; illi preces
Psal.164.d fundimus, qui voluntatem timentium se facit, & deprecatio-
nem eorum exaudit. Oramus te & vxorẽ tuam & omnes qui
ad vos pertinent, bene valere.

Ad episcopos Senonas conuocandos contra Petrum Abailardum, Epistola CLXXXVII.

EXiit sermo inter multos, & credimus ad vos per-
ueniſſe: quomodo videlicet apud Senonas in octa-
uis Pentecostes vocamur & prouocamur ad litem
2.Tim.2.d pro defensione fidei: cum seruum dei nõ oporteat
litigare, sed magis patientem esse ad omnes. Si mea propria
causa esset, posset non immerito fortassis puer sanctitatis ve
stræ in vestro patrocinio gloriari. Nunc autem quia & vestra
est, imò plus vestra, fidẽtius moneo, & obnixius rogo, vt amí-
cos vos in necessitate probetis. Amicos dixerim nõ nostros,
sed Christi, cuius sponsa clamat ad vos in sylua hæresum, &
in segete errorum, quibus sub tutela & custodia vestra pullu-
lantibus, pene iam suffocatur. Amicus sponsi non deseret eam
in opportunitatibus in tribulatione. Nec miremini q̃ ita de
subito & in arcto temporis vos inuitamus: quoniã hoc quo-
que aduersa pars in sua versutia & calliditate prouidit, vt im
prouidos inuaderet, & congredi cogeret immunitos.

Ad episcopos & cardinales curiæ, de eodem, Epistola CLXXXVIII.

K

DOminis & patribus reuerendis, episcopis & cardi-
nalibus qui sunt de curia, puer sanctitatis eorum.
Nulli dubium quin ad vos specialiter spectet tol-
lere scandala de regno dei, surgentes succidere spi
nas, sedare querelas. Sic enim præcepit Moyses cum monte
Exo.24.d subiit: Habetis (inquiens) Aaron & Hur vobiscum, si quid
natum fuerit quæstionis, referetis ad ipsos. Illũ loquor Moy-
sen, qui venit per aquam, & non in aqua solum, sed in aqua &
sanguine. Et ideo plusquam Moyses, quia & in sanguine ve-
nit. Et quoniam pro Hur & Aaron stat zelus & authoritas
Romanæ ecclesiæ super populum dei, ad ipsam merito refe-
rimus non quæstiones sed lesiones fidei, & iniurias Christi,
patrum proba atq; contemptus, præsentium scandala, pericu-
la posterorum. Irridetur simplicium fides, euiscerantur arca-
na dei, quæstiones de altissimis rebus temerarie ventilantur,
insultatur patribus q̃ eas magis sopiendas q̃ soluendas cen-
suerint. Inde fit q̃ agnus Paschalis contra dei statutum, aut
aqua coquitur, aut crudus discerpitur, more & ore bestiali.
Quod residuum est, non igne comburitur, sed conculcatur:
ita omnia vsurpat sibi humanum ingenium, fidei nil reseruãs.
Tentat altiora se, fortiora scrutatur, irruit in diuina, sancta
L temerat magis q̃ referat, clausa & signata non aperit, sed diri
pit, & quicquid sibi non inuenit peruium, id putat nihilũ, ere
dere dedignatur. Legite si placet librũ Petri Abailardi quẽ
dicit theologiæ, ad manum est enim: cum, sicut gloriatur, à
pluribus lectitetur in curia, & videte qualia ibi de sancta tri-
nitate dicantur, de genitura filij, de ꝓcessione spiritus sancti,
& alia innumera catholicis auribꝰ & mẽtibus dissueta. Legite
& alium quẽ dicunt sentẽtiarum eius, necnõ & illum qui in-
scribitur: Scito teipsum, & animaduertite quãte & ibi sylue-
scant segetes sacrilegiorum atq; errorum, quid sentiat de a-
nima Christi, de persona Christi, de descensu Christi ad infe-
ros, de sacramento altaris, de potestate ligandi atq; soluẽdi,
de originali peccato, de concupiscentia, de peccato delecta-
tionis, de peccato infirmitatis, de peccato ignorantiæ, de o-
pere peccati, de voluntate peccãdi. Et siquidem iudicatis me
iuste moueri, mouemini & vos, ac ne frustra mouemini, agite
pro loco quem tenetis, pro dignitate qua polletis, pro pote
state quã accepistis, quomodo qui ascendit vsque ad cœlos,
descendat vsque ad inferos, & opera tenebrarum ausa pro-
dire in lucem, arguantur à luce in lucem, vt dum qui publice
peccat, publice arguetur, comprimant sese etiam alij ponen-
tes tenebras lucem, disputantes in triuiis de diuinis, qui lo-
quuntur mala in cordibus suis, & in codicibus suis scribunt,
& sic obstruatur os loquentium iniqua.

M

Ad dominum papam Innocentium de eodem, Epistola CLXXXIX.

AMantissimo patri & domino Innocentio dei gra-
tia summo pontifici B. Clareuallis vocatus abbas,
modicum id quod est. Necesse est vt veniant scan-
dala. Necesse, sed non suaue. Et ideo dicit prophe-
ta: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & re-
Psal.54.b quiescam? Et apostolus cupit dissolui, & cum Christo quie-
Philip.1.c scere. Et alius quidam sanctorum: Sufficit mihi domine, ait:
tolle animam meam, neq; enim melior sum q̃ patres mei. Est
& mihi nunc aliquid commune cum sanctis, in voluntate dũ-
taxat, non immerito. Nam vellem & ipse modo de medio fie-
ri, victus, fateor, à pusillanimitate spiritus & tempestate. Ve-
reor autem ne non sicut pariter affectus, ita pariter & para-
tus inueniar. Tędet viuere, & an mori expediat, nescio: &
ideo forte etiam in votis distem à sanctis, quod ipsi prouo-
centur desiderio meliorum: cum ego scandalis & ærumnis
compellar exire. Denique ait: Dissolui & cum Christo esse,
multo melius. Ergo & in sancto appetitus, & in me prævalet
sensus: & in hac miserrima vita nec ille habere quod appetit
bonum, nec ego quod molestum patior non habere valemus.
Et ob hoc exire quidem ambo pari cupimus voluntate: sed
non pari intentione. Stulte mihi dudum requiem promitte-
bam, si quidem leonina rabies quieuisset: & pax ecclesiæ rẽ-
deretur,

A deretur. Nam ecce illa quieuit, sed non ego. Nesciebam me
esse in valle lachrymarum, aut oblitus fueram me habitare in
terra obliuionis. Non attendebam terram in qua habito, spi-
nas & tribulos germinare mihi, succisis succedere nouas, &
rursum illis alias sine fine, sine intermissione succrescere. Au
dieram hæc, sed melius vt nunc experior, ipsa vexatio dat in-
tellectum auditui. Innouatus est dolor, non exterminatus, la-
chrymę inundauerũt quia inualuerunt mala, & expertis pruí-
nam, irruit super eos nix. Ante faciem frigoris huius quis su
stinebit? Hoc frigore refrigescit charitas, vt abundet iniqui-
tas. Leonem euasimus, sed incidimus in draconem, qui non
minus forsan noceat sedens in insidiis, q̃ ille rugiens de exce-
lso. Quanq̃ non iam in insidiis, cuius virulenta folia vtinã
adhuc laterent in scriniis, & non in triuiis legerentur. Volãt
libri: & qui oderãt lucem quoniam mali sunt, impegerunt in
lucem, putantes lucem tenebras. Vrbibus & castellis inge-
runtur pro luce tenebrę, pro melle vel potius in melle vene-
num passim omnibus propinatur. Transierunt de gente in gẽ
tem, & de regno ad populum alterum. Nouum cuditur popu
lis & gentibus euangelium, noua proponitur fides, fundamẽ
tum aliud ponitur prẽter id quod positum est. De virtutibus
& vitiis non moraliter, de sacramentis ecclesię non fideliter,
B de arcano sanctæ trinitatis non simpliciter nec sobrie dispu-
tatur: sed cuncta nobis in peruersum, cuncta prẽter solitum
& prætereq̃ accepimus ministrantur. Procedit Golias procero
corpore nobili illo suo bellico apparatu circummunitus,
antecedente quoq; eius armigero Arnoldo de Brixia. Squa-
ma squamę coniungitur, & nec spiraculum incedit per eas.
Siquidem sibilauit apis quæ erat in Francia, api de Italia: &
venerunt in vnum aduersus dominum, & aduersus Christum
eius. Intenderunt arcum, parauerũt sagittas suas in pharetra,
vt sagittent in obscuro rectos corde. In victu autẽ & habitu
habentes formam pietatis, sed virtutem eius abnegantes, eo
decipiunt plurimos, quo transfigurant se in angelos lucis, cũ
sint satanæ. Stans ergo Golias vnà cum armigero suo inter
vtrasq; acies, clamat aduersus phalangas Israel, exprobratq;
agminibus sanctorum, eo nimirum audacius, quo sentit Da-
uid nõ adesse. Deniq; in suggillationem doctorum ecclesię,
magnis effert laudibus philosophos, adinuentiones illorum
& suas nouitates catholicorum patrum doctrinæ præfert &
fidei. Et cum omnes fugiant à facie eius, me omnium minimũ
expetit ad singulare certamen. Deniq; scripsit mihi solicitã-
te quidem ipso archiepiscopus Senonensis diem statuens cõ-
gressionis, quo ille in præsentia eius & coepiscoporum suo-
rum deberet, si posset, statuere praua dogmata sua, contra
C quæ ego ausus mutire fuissem. Abnui, tum quia puer sum,
& ille vir bellator ab adolescentia: tum quia iudicarem indi-
gnum rationem fidei humanis cõmitti ratiunculis agitãdam,
quam tam certa ac stabili veritate cõstet esse subnixam. Di-
cebam sufficere scripta eius ad accusandum eum, nec mea re-
ferre, sed episcoporum, quorum esset ministerij de dogmati-
bus iudicare. Ille nihilominus imò eo amplius leuauit vocẽ,
vocauit multos, congregauit complices. Quæ de me ad disci
pulos suos scripserit, dicere non curo. Disseminauit vbiq; se
mihi die statuto apud Senonas responsurum. Exiit sermo ad
omnes, & non potuit me latere. Dissimulaui primũ, nec enim
satis rumore populari mouebar. Cedens tamen (licet vix, ita
vt flerem) cõsilio amicorum, qui videntes quomodo se quasi
ad spectaculum omnes pararent, timebant ne de nostra absẽ-
tia & scandalum populo, & cornua crescerent aduersario, &
quia error magis confirmaretur cum non esset qui respon-
deret aut contradiceret, occurri ad locum & diem, imparatus
Matt.10.b quidem & immunitus, nisi q̃ illud mente voluebam: Nolite
præmẽditari qualiter respondeatis, dabitur enim vobis in illa
Psal.117.a hora quid loquamini. Et illud: Dominus mihi adiutor, nõ ti-
mebo quid faciat mihi homo. Conuenerant autẽ præter epi-
scopos & abbates plurimi viri religiosi, & de ciuitatibus ma-
gistri scholarum, & clerici literati multi, & rex præsens erat.
Itaq; in præsentia omnium aduersario stante exaduerso pro-
ducta sunt quædam capitula de libris eius excerpta. Quæ cũ
cœpissent legi, nolens audire exiuit, appellans ab electis iudi
cibus, quod non putamus licere. Porro capitula iudicio om-
nium examinata, inuenta sunt fidei aduersantia, contraria ve-
ritati. Hæc pro me, ne leuitate aut certe temeritate vsus in D
tanto negocio putarer. Verum tu ô successor Petri iudicabis
an debeat habere refugium sedem Petri, qui Petri fidem im-
pugnat. Tu, inq̃, amice sponsi prouidebis quomodo liberes
sponsam à labiis iniquis & à lingua dolosa. Sed, vt paulo au-
dacius loquar cum domino meo, attende etiam tibi ipsi amã-
tissime pater, & gratiæ dei quæ in te est. Nõne cum esses pa-
uulus in oculis tuis, ipse te constituit super gentes & regna?
Ad quid? nisi vt euellas & destruas, & ædifices & plãtes? Qui
ergo tulit te de domo patris tui, & vnxit te vnctione miseri-
cordiæ suæ, attende quæso extunc & deinceps quanta fecit a-
nimæ tuæ, quanta per te ecclesiæ suæ, quanta in agro domini-
co, cœlo & terra testibus, tam potenter q̃ salubriter euulsa
sunt & destructa, quanta rursum bene ædificata, plantata, ꝓ-
pagata. Suscitauit deus furorẽ schismaticorũ in tuo tẽpore,
vt tuo opere contererẽtur. Vidi stultũ firma radice, & statim
maledictũ est pulchritudini ei⁹. Vidi, inq̃, vidi impiũ supexal-
tatũ & eleuatũ sicut cedros Libani: & trasiui, & ecce nõ erat.
Oportet autem, ait, hæreses & schismata esse, vt qui probati 1.Cor.11.d
sunt, manifesti fiãt. Et in schismate quidẽ iã (vt dictũ est) do-
minus probauit te, & cognouit te. Sed ne quid desit coronę
tuæ, en hæreses surrexerũt. Itaq; ad cõsummationem virtutũ,
& ne quid minus feciſſe inueniamini à magnis episcopis ante-
cessoribꝰ vestris, capite nobis pater amãtissime vulpes quę
demoliũtur vineã domini, donec paruulę sunt, ne si creſcãt & E
multiplicẽtur, quicquid taliũ per vos nõ fuerit exterminatũ,
à posteris desperetur. Quãq̃ nõ iam paruulę nec pauculę, sed
certe grãdiusculę & multę sint, nec nisi in manu forti vel à vo
bis exterminabũtur. Iacinctus multa mala ostẽdit nobis, nec
enim quæ voluit, fecit. Sed visus est mihi patiẽter ferẽdus de
me, qui nec plonæ vestræ nec curię in curia illa pepcit, quod
melius Nicolaus iste meus, imò & vester, viua referet voce.

Ad eundem contra quædam capitula illarum hæresum, Epistola CXC.

AMantissimo patri & domino Innocẽtio summo põ
tifici, frater B. Clareuallis vocatus abbas modicũ
id quod est. Oportet ad vestrũ referri apostolatũ
pericula quęq; & scandala emergẽtia in regno dei,
ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignum nãq; arbitror
ibi potissimũ refarciri damna fidei, vbi nõ possit fides sentire
defectum. Hæc quippe huius prærogatiua sedis. Cui enim al-
teri aliquando dictum est. Ego pro te rogaui Petre, vt nõ de- Luc.22.d
ficiat fides tua? Ergo quod sequitur: à Petri successore exigi- Ibidem
tur: Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Id qui-
dem modo necessarium. Tempus est vt vestrũ agnoscatis pa-
ter amantissime principatum, probetis zelum, ministerium
honoretis. In eo plane Petri impletis vicem, cuius tenetis &
F sedem, si vestra admonitione corda in fide fluctuantia confir
matis, si vestra authoritate conteritis fidei corruptores. Ha-
bemus in Francia nouum de veteri magistro theologum, qui
ab ineunte ætate sua in arte dialectica lusit, & nunc in scriptu
ris sanctis, insanit. Olim damnata & sopita dogmata, tam
sua videlicet quàm aliena suscitare conatur, insuper & noua
addit. Qui dum omnium quæ sunt in cœlo sursum, & quæ
in terra deorsum, nihil præter solum nescio quid nescire di-
gnatur, ponit in cœlum os suum, & scrutatur alta dei, rediẽs-
que ad nos refert verba ineffabilia, quæ non licet homini lo-
qui. Et dũ paratus est de omnibus reddere rationẽ, etiam quæ
sunt supra rationem & contra rationẽ præsumit, & contra fi-
dem. Quid enim magis contra rationẽ, q̃ ratione rationẽ co-
nari transcendere? Et quid magis cõtra fidẽ, q̃ credere nolle
quicquid nõ possit ratione attigere? Deniq; exponere volẽs
illud sapientis: Qui credit cito, leuis est corde: cito credere Eccli.19.a
est, inquit, adhibere fidẽ ante rationẽ, cũ hoc Salomõ non de
fide in deũ, sed de mutua inter nos dixerit credulitate. Nam
illã quæ in deum est fidẽ, beatus papa Gregorius negat plane
habere meritum si ei humana ratio præbeat experimentum.
Laudat autẽ apostolos, q̃ ad vnius iussionis vocẽ secuti sunt
redemptorem. Scit nimirum pro laude dictum: In auditu au- Psal.17.g
ris obediuit mihi: increpatos è regione discipulos quòd tar-
dius credidissent. Deniq; laudatur Maria q̃ rationem fide
præuenit, & punitur Zacharias q̃ fidem ratione tentauit. Et

G rursum Abraham cõmendatur,qui contra ſpem in ſpem credidit. At contrà theologus noſter: quid,inquit,ad doctrinam loqui proficit,ſi quod docere volumus,exponi non poteſt vt intelligatur? Et ſic promittens intellectum auditoribus ſuis in his etiam quæ ſublimiora & ſacratiora profundo illo ſinu ſacræ fidei continentur,ponit in trinitate gradus,in maieſtate modos, numeros in æternitate. Conſtituit deniq; deũ patrem plenam eſſe potentiam,filium quandam potentiam,ſpiritum ſanctum nullam potentiam. Atq; hoc eſſe filium ad patrem,quod quandam potentiã ad potentiã, quod ſpeciem ad genus,quod materiatum ad materiam, quod hominem ad animal, quod æreum ſigillum ad æs . Nonne plus q̃ Arius hic? Quis hæc ferat? Quis non claudat aures ad voces ſacrilegas? Quis nõ horreat prophanas nouitates & vocum & ſenſuum? Dicit etiam ſpiritum ſanctum procedere quidem ex patre & filio,ſed minime de patris eſſe filiiue ſubſtantia. Vnde ergo? ante forte ex nihilo,ſicut & vniuerſa quæ facta ſunt? Nam & ipſa ex deo eſſe non diffitetur apoſtolus, nec veretur dicere.
Rom. 11. d Ex quo omnia. Quid igitur? Dicemus ex patre & filio ſpiritum ſanctum non alio prorſus procedere modo,q̃ omnia, id eſt non eſſe eſſentialiter,ſed creabiliter, ac perinde creatum ſicut & omnia? Aut nunquid tertium inueniet ſibi modũ,quo eum ex patre filioq; producat,homo qui noua ſemper inquirit,& quæ non inuenit fingit,affirmans ea quę non ſunt,tanq̃
H ea quæ ſunt? At ſi eſſet,inquit,de ſubſtantia patris, profecto genitus eſſet, & duos pater filios haberet . Quaſi vero omne quod de ſubſtãtia aliqua eſt, cõtinuo ipſum à quo eſt habeat genitorem. Num vero pediculi aut lendes aut phegmata, vel filij carnis ſunt,vel non ſunt de ſubſtãtia carnis? Aut vermes de ligno putrido prodeuntes, aliunde q̃ de ligni ſubſtantia ſunt,qui tamen filij ligni non ſunt? Sed & tineę de ſubſtantia pannorum ſubſtantiam habent,generationem non habent. Et multa in hunc modum. Miror autem hominem acutũ & ſciolum,vt quidem ſibiipſe videtur,quomodo cum ſpiritum ſanctum fateatur patri & filio conſubſtantialem,neget tamen ex patris filiiq; prodire ſubſtantia,niſi forte illos ex ipſius procedere velit. Quod quidem inauditum eſt,& nefandum. Si autem nec is de illorũ nec illi de huius ſubſtantia ſunt,vbi queſo conſubſtantialitas? Aut ergo fateatur cum eccleſia ſpiritũ ſanctum de ſubſtantia illorum eſſe à quibus non negat procedere,aut certe cum Ario conſubſtantialitatem deneget,& prædicet aperte creationem. Deinde ſi filius de ſubſtantia patris eſt,ſpiritus ſanctus non eſt: differant neceſſe eſt à ſe inuicem, non ſolum quia ſpiritus ſanctus genitus nõ eſt, quod filius eſt: ſed etiam q̃ filius de ſubſtantia patris eſt,quod ſpiritus ſanctus non eſt. Quam quidem poſteriorem differentiam fides catholica hucuſque neſciuit. Si eam admittimus, vbi trinitas,vbi vnitas? Siquidem ſpiritu ſancto filioq; noua à ſe differentiarum numeroſitate diſtantibus,vnitas diſſipatur,præſertim cum ſubſtantialem eſſe pateat differentiam quam iſte
I conatur inducere. Porro autem ſpiritu ſancto à patris filiiq; ſubſtantia recedente,non trinitas remanet,ſed dualitas. Neq; enim dignum eſt in trinitate admitti perſonã quæ nil habeat in ſubſtantia commune cum reliquis . Deſinat ergo ſpiritus ſancti proceſſionem à patris filiiq; ſubſtantia ſeparare, ne duplici impietate numerum & trinitati minuat, & tribuat vnitati: quod vtriq; fides abnuit Chriſtiana. Et ne de re tãta ſolis videar humanis inniti rationibus, legat epiſtolam Hieronymi ad Auitum : & certe videbit inter cæteras quas redarguit Origenis blaſphemias, etiam hoc eum deteſtantẽ quod dixerit ſpiritum ſanctum de ſubſtantia patris nõ eſſe. Beatus Athanaſius in libro de vnita trinitate ita loquitur : Solũ deũ vbi memoratus ſum,nõ ſolam perſonam patris indicaui, quia filium & ſpiritum ſanctum de hac ipſa ſola ſubſtantia patris eſſe non abnegaui . Hoc Athanaſius . Videt ſanctitas veſtra quomodo iſto non diſputante,ſed dementante, & trinitas nõ cohæret,& vnitas pendet,nec iſtud ſane abſq; iniuria maieſtatis. Quicquid nanque illud eſt quod deus ſit,id ſine dubio eſt quo non poſſit aliquid maius cogitari. Si ergo in hac vnica & ſumma maieſtate iuxta conſiderationem perſonarũ vel parum aliquid claudicare recipimus, dum quod vni plus datur, alteri minuitur, minus profecto eſt totum ab eo quo nil maius valeat cogitari. Maius enim ſine dubio eſt quod totum maximũ eſt,quàm quod ex parte. Ille vero digne pro ſua poſ K ſibilitate diuinã æſtimat magnificentiam, qui nil in ea cogitat diſpar, vbi eſt totum ſummum : nil diſtans, vbi totum eſt vnum: nil hiatus, vbi totum eſt integrum: nil denique imperfectum vel egens, vbi totum eſt totum. Totum nempe eſt pater, quod pater & filius & ſpiritus ſanctus. Totum filius, quod ipſe & pater & ſpiritus ſanctus. Totum ſpiritus ſanctus, quod & ipſe & pater & filius. Et totum, vnum eſt totum, nec ſuperabundans in tribus, nec imminutum in ſingulis. Nec enim verum ſummũq; bonum quod ſunt, inter ſe particulariter diuidunt, quoniam nec participialiter id poſſident, ſed hocipſum eſſentialiter ſunt. Nam q̃ alter ex altero, vel alter ad alterum veraciſſime dicitur, perſonarum ſane deſignatio eſt, non vnitatis diuiſio. Licet nanq; in hac ineffabili & incomprehenſibili deitatis eſſentia, alter & alter, id quidem requirentibus proprietatibus perſonarum, ſobrie catholiceq; dicatur, non tamen ibi eſt alterum, & alterum: ſed ſimplex vnũ: vt nec prę-
L iudicium faciat vnitati trinitatis confeſſio, nec proprietatum ſit excluſio, vera aſſertio vnitatis. Tam longe proinde fiat à ſenſibus noſtris, q̃ eſt & à regula veritatis execranda illa de genere & ſpecie non ſimilitudo, ſed diſſimilitudo, & nihilominus illa de ære ereoq; ſigillo: quoniã cũ genus quidẽ & ſpecies, quod ad ſe inuicẽ ſunt, alterum ſuperius, altera inferior ſit : deus autem vnus ſit, nunq̃ bene profecto conueniet tantæ æqualitati & tantę diſparilitati. Et rurſum de ære & quodam ære quod eſt æreum ſigillum, quoniam quod inde in eandem vſurpatur ſimilitudinis rationẽ, ſimile eſt huic, idem iudiciũ. Cum enim ſpecies (vt dixi) minor ſit & inferior genere, abſit vt hãc in patre & filio diuerſitatẽ cogitemus. Abſit vt huic acquieſcamus dicenti, hoc eſſe filiũ ad patrẽ, quod ſit vt huic acquieſcamus dicenti, hoc eſſe filiũ ad patrẽ, quod ſpeciẽ ad genus, quod hominẽ ad animal, quod æreum ſigillũ ad ęs, quod aliquam potentiã ad potentiam. Sunt quippe cũcta hæc mutua ſuę connexione naturæ, ad ſeinuicem ſuperiora & inferiora: & ob hoc nulla prorſus admittẽda ſimilitudo ex his ad illud, vbi nihil eſt inæquale, nihil diſſimile. Videtis de quanta vel imperitia vel impietate deſcendat harum adinuentio ſimilitudinũ? Adhuc aduertite clarius quid ſentiat, doceat, ſcribat. Dicit proprie & ſpecialiter ad patrem potentiam, ad filium ſapiẽtiam pertinere, quod quidẽ falſum. Nam & pater ſapientia, & filius potentia veriſſime ſunt, ſaniſſimeque dicuntur: & quod eſt commune amborũ, non erit propriũ ſingulorum. Alia illa ſunt profecto vocabula, quæ non ad ſeipſos dicuntur: ſed ad alterutrum: & ideo eſt cuiq; ſuum, & nõ cõmune cum altero. Nam qui pater eſt, filius nõ eſt: & qui filius eſt, pater non eſt: quoniam non quod ad ſe, ſed quod ad filium pater eſt, patris nomine deſignatur: & item nomine filij, non quod ad ſe filius, ſed quod eſt ad patrem, exprimitur.
Non ſic potentia, non ſic ſapientia, neq; alia multa: quæ ad ſe dicuntur & pater & filius, non ſingulariter alter reſpectu al- M terius. Non, inquit, ſed ad proprietatem perſonæ patris proprię vel ſpecialiter inuenimus omnipotentiam attinere, quòd non ſolum cum cæteris duabus perſonis æquè omnia efficere poteſt : verumetiam ipſe ſolus à ſe, non ab alio exiſtere habet: & ſicut habet ex ſe exiſtere, ita etiã ex ſe habet poſſe. O alterum Ariſtotelem. An non eadẽ ratione, ſi hoc ratio eſſet: & ſapientia & benignitas proprie pertineret ad patrem, cum & ſapere & benignũ eſſe æquè à ſe pater & nõ ab alio habeat, quèadmodũ & eſſe & poſſe? Quod ſi nõ abnuit (nec enim de ratione poteſt) quid quæſo facturus eſt de illa nobili ſua partitione, in qua vt patri potentiam, ſic filio ſapientiam, ſic ſpiritui ſancto benignitatẽ, ꝓprie ac ſpecialiter aſſignauit? Nõ enim vna & eadem res proprie poterit cõuenire duobus, hoc eſt vt cuiq; propria ſit. Eligat quod vult, aut det ſapientiam filio, & tollat eam patri : aut patri tribuat, & auferat filio: & rurſum benignitatem aut ſpiritui ſancto ſine patre, aut patri ſine ſpiritu facto aſſignet: aut certe deſinat nomina cõmunia propria facere, & patri quoniam à ſeipſo habet potentiã, non ideo tamen audeat concedere propriam, ne & benignitatem ſimul & ſapientiam, quas à ſe nihilominus habet, identidem proprias ipſi ſua ratione aſſignare cogatur . Sed expectemus adhuc & videamus q̃ theorice noſter theologus inuiſibilia dei cõtẽpletur. Dicit (vt dixi) proprie omnipotentiam pertinere ad patrem, atque hanc vt ſit integra & perfecta, in ge
rendo

A rendo & diſcernendo conſtituit . Porro filio, vt iam dictum eſt, aſſignat ſapientiam, ipſamq̃ non ſimpliciter quidẽ potentiam, ſed quandam in deo potentiã eſſe diffinit, id eſt potentiam tantum diſcernendi. Forte timet iniuriam facere patri, ſi tantum tribuat filio quantum & ipſi : & cui non audet potentiam dare integram, concedit dimidiam. Et quod dicit, manifeſtis declarat exemplis, afferens potentiam diſcernẽdi, quæ eſt filius, ita quandam eſſe potentiam, quemadmodũ homo quoddam eſt animal, & ſigillum æreum quoddam eſt ęs: atque hoc eſſe potentiam diſcernendi, ad gerendi diſcernendiq; potentiã, id eſt filium ad patrem : quod homo ad animal eſt, quod æreum ſigillum ad ęs. Sicut enim, inquit, ex eo q̃ eſt æreum ſigillum, exigit neceſſario vt ęs ſit : & ex eo q̃ eſt homo, vt animal ſit: ſed non econuerſo: ita diuina ſapientia quę eſt potentia diſcernendi, exigit q̃ ſit diuina potentia, ſed nõ econuerſo. Quid igitur? Vis vt iuxta tuam ſimilitudinem ad inſtar præcedentium, etiam ex hoc q̃ filius eſt, exigat vt pater ſit, hoc eſt vt qui filius eſt, pater ſit, quanq̃ non ecõuerſo? Si hoc dicis, hæreticus es. Si non dicis, vacat ſimilitudo. Ad quid enim tibi ipſam tanto circuitu de longe poſitis rebus, & minus conueniẽtibus emẽdicas, tanto labore colligis, tãta inculcas inani multiplicitate verborũ, tantis effers laudibus, ſi non facit ad quod adducitur, vt videlicet membra ad membra congruis proportionibus reducantur? Nonne hoc opus, hic labor eſt, vt per ipſam nos doceas eam quæ eſt inter pa-
B trem & filium habitudinem? Tenemus autem te docente ad hominis poſitionem poni animal, ſed non econuerſo ſecundum regulam dialecticæ tuæ: qua non quidem poſito genere ponitur ſpecies, ſed poſita ſpecie ponitur genus . Cum ergo patrem ad genus, filium ad ſpeciem referas, nõne id ratio ſimilitudinis poſtulat, vt ſimiliter poſito filio, patrem poni oſtendas, & non conuerti: vt quomodo qui homo eſt, neceſſario animal eſt, ſed non conuertitur : ita quoq; qui filius eſt, neceſſario pater ſit, & æquè non conuertatur ? Sed contradicit tibi in hoc catholica fides, quę profecto vtrumq; recuſat, tam patrẽ videlicet eſſe qui filius eſt, q̃ eſſe filium qui pater eſt. Nam alius procul dubio pater, atque alius filius : quanuis non aliud pater, q̃ filius. Nam per alius & aliud, nouit pietas fidei, caute inter perſonarũ proprietates, & individuam eſſentiæ vnitatẽ, diſcernere, & mediũ iter tenẽs, regia incedere via, vt nec declinet ad dexteram, confundendo perſonas: nec reſpiciat ad ſiniſtram, ſubſtantiã diuidendo. Quòd ſi per ſimplex eſſe dicas vere conſequi vt ſi filius eſt, neceſſario pater ſit: nil te iuuat, cum ratio relationis neceſſario exigat vt conuertatur, & eadem veritas comitetur conuerſam : quod non cõgruit adducte de genere & ſpecie, vel de ære ereoq; ſigillo ſimilitudini. Neque enim ſicut per ſimplex eſſe duntaxat veriſſime dicitur, ſi pater eſt, filius eſt : & ſi filius eſt, pater eſt: ita etiam poſſumus inter hominem & animal, ſiue inter æreũ
C ſigillum & ęs in veritate conuertibilem texere conſequentiam. Nam etſi verum ſit dicere, ſi homo eſt, animal eſt : non tamen vera eſt conuerſa qua dicitur, ſi animal eſt: homo eſt. Et item ſi ſigillum æreum eſt, neceſſario ſequitur vt ęs ſit: nõ tamen ſi ęs ſit, neceſſario ſequitur vt ſigillum æreum ſit. Sed iam pergamus ad reliqua . Eo iuxta iſtum habemus omnipotentiam in patre, quandam potentiã in filio. Dicat nobis etiã de ſpiritu ſancto quid ſẽtiat. Benignitas ipſa, inquit, quę hoc nomine quod eſt ſpiritus ſanctus demonſtratur, nõ eſt in deo potentia ſiue ſapientia. Videbam ſatanam tanq̃ fulgur caden-
Luc. 10. c. tem de cœlo. Sic debet cadere qui ambulat in magnis & mirabilibus ſuper ſe . Vides pater ſancte quas ſcalas, imò quæ præcipitia iſte ſibi parauerit ad ruinam? Omnipotentiam, ſemipotentiam, nullam potentiã. Ipſo auditu horreo, & ipſam horrorem puto ſufficere ad refellendum. Veruntamen teſtimonium pono, quod turbato interim occurrit ad remouendam ſpiritus ſancti iniuriam. In Eſaia legitur, ſpiritus ſapien-
Eſa. 11. d tiæ, & ſpiritus fortitudinis. Per quod vtiq; aperte ſatis iſtius audacia etſi non comprimitur, cõuincitur tamẽ. O lingua magniloqua. Eſto vt iniuria filij vel patris remittatur tibi, nunquid blaſphemia ſpiritus? Manet angel⁹ domini, qui te ſecet medium. Dixiſti enim: Non eſt ſpiritus ſanctus in deo potentia, ſiue ſapientia. Ita pes ſuperbiæ ruit cum irruit. Nec mirũ ſi homo qui non curat quæ dicat, irruẽs in arcana fidei, the-

ſauros abſconditos pietatis tam irreuerenter inuadit atque D diſcerpit, cum de ipſa pietate fidei, nec pie nec fideliter ſentiat. Denique in primo limine theologię (vel potius ſtultilogiæ ſuæ) fidem diffinit eſtimationẽ: quaſi cuiq; in ea ſentire & loqui quæ libeat liceat, aut pendeant ſub incerto in vagis ac variis opinionibus noſtræ fidei ſacramenta, & non magis certa veritate ſubſiſtant. Nonne ſi fluctuat fides, inanis eſt & ſpes noſtra? Stulti ergo martyres noſtri, ſuſtinẽtes tam acerba propter incerta, nec dubitantes ſub dubio remunerationis præmio durum per exitum diuturnum inire exilium . Sed abſit vt putemus in fide vel ſpe noſtra aliquid, vt is putat, dubia æſtimatione pendulum, & nõ magis totum quod in ea eſt, certa ac ſolida veritate ſubnixum, oraculis & miraculis diuinitus perſuaſum, ſtabilitum & conſecratũ partu virginis, ſanguine redemptoris, gloria reſurgentis. Teſtimonia iſta credi
Pſal. 92. a bilia facta ſunt nimis. Si quo min⁹, ipſe poſtremo ſpiritus reddit teſtimonium ſpiritui noſtro q̃ filij dei ſumus. Quomodo ergo fidem quis audet dicere eſtimationem, niſi qui ſpiritum iſtum nondum accepit, quive euangelium aut ignoret, aut fabulam putet? Scio cui credidi: & certus ſum, clamat apoſto-
2. Tim. 1. c lus: & tu mihi ſubſibilas, fides eſt æſtimatio ? Tu mihi ambiguum garris, quo nihil eſt certius? Sed Auguſtinus aliter. Fides, ait, non coniectãdo vel opinãdo habetur in corde in quo eſt, ab eo cuius eſt, ſed certa ſcientia, acclamante conſcientia. Abſit ergo abſit, vt hos fines fides habeat Chriſtiana. Academicorum ſint iſtę æſtimationes, quorum eſt dubitare de omnibus, ſcire nihil. E Ego vero ſecurus in magiſtri gentium ſententiam pergo, & ſcio quoniã non confundar. Placet mihi, fateor, illius de fide diffinitio, & ſi iſte etiã ipſam latenter inſimulet. Fides eſt, ait, ſubſtantia rerũ ſperandarũ, argumentum non apparentium. Subſtantia, inquit, rerũ ſperandarum, non
Heb. 11. 4 immaniũ phantaſia coniecturarũ. Audis ſubſtantiã, non licet tibi in fide putare vel diſputare pro libitu, non hac illacq; vagari per inania opinionũ, per deuia errorũ. Subſtãtię nomine aliquid tibi certũ fixũq; præfigitur. Certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris . Nõ eſt enim fides æſtimatio, ſed certitudo. Sed aduertite cætera. Omitto q̃ dicit ſpiritũ timoris domini non fuiſſe in domino : timorẽ domini caſtũ in futuro ſeculo non futurum: poſt conſecrationẽ panis & calicis priora accidẽtia quæ remanẽt, pẽdere in aere: dęmonũ in nobis ſuggeſtiones contactu fieri lapidũ & herbarũ, aput illorũ ſagax malitia nouit: harũ rerũ vires diuerſas diuerſis ſcitãdis & incẽdẽdis vitiis, cõuenire: ſpiritũ ſanctũ eſſe animã mũdi: mundũ iuxta Platonẽ tanto excellentius animal eſſe, quanto meliorẽ animam habet ſpiritũ ſanctũ . Vbi dum multũ ſudat quomodo Platonẽ faciat chriſtianũ ſe probat ethnicũ . Hæc inq̃ omnia, aliasq; iſtiuſmodi ngnias eius nõ paucas prætereo, venio ad grauiora. Nõ q̃ vel ad ipſa cuncta reſpõdeã, magnis enim opus voluminibus eſſet. Illa loquor quæ tacere nõ poſſum. Myſteriũ noſtræ redẽptionis ſicut in libro quodã ſententiarũ ipſius, & item in quadã eius expoſitione epiſtolæ ad F Romanos legi, temerarius ſcrutator maieſtatis aggrediẽs, in ipſo ſtatim ſuæ diſputationis exordio eccleſiaſticorũ doctorum vnã omniũ de hac re dicit eſſe ſententiã, & ipſam ponit ac ſpernit, & gloriatur ſe habere meliorẽ: non veritus cõtra præceptum ſapientis tranſgredi terminos antiquos, quos poſuerunt patres noſtri. Sciendũ eſt ait: q̃ omnes doctores noſtri poſt apoſtolos in hoc conueniunt, q̃ diabolus dominiũ & poteſtatẽ habebat ſuper hominẽ, & iure eum poſſidebat, ideo ſcilicet q̃ homo ex libertate arbitrij quã habebat, ſpõte diabolo conſenſit. Aiunt nanq; q̃ ſi quis aliquẽ vicerit, victus iure victoris ſeruus conſtituitur. Ideo, inquit, ſicut dicũt doctores, hac neceſſitate incarnatus eſt filiꝰ dei: vt homo qui aliter liberari non poterat, per mortem innocentis iure liberaretur à iugo diaboli . Sed vt nobis videtur, ait, nec diabolus vnq̃ ius aliquod in homine habuit, niſi forte deo permittente, vt carcerarius: nec filius dei vt hominem liberaret, carnem aſſumpſit . Quid in his verbis intolerabilius iudicem, blaſphemiam an arrogantiã? Quid dãnabilius, temeritatem, an impietatem? An non iuſtius os loquens talia fuſtibus tunderetur, q̃ rationibus refelleretur? Nonne omnium merito in ſe prouocat manus, cuius manus contra omnes? Omnes, inquit, ſic: ſed non ego ſic. Quid ergo tu? Quid melius affers,

G quid ſubtilius inuenis? Quid ſecretius tibi reuelatum iactas, quod tot præterierit ſanctos, effugerit ſapientes? Aquas furtiuas & panes abſconditos puto apponet nobis iſte. Dic tamẽ, dic quicquid illud eſt, quod tibi videt & nulli alteri: An q̃ filius dei non vt hominẽ liberaret, hominem induit? Hoc plane nemini te excepto videtur: tu videris vbi videris. Non enim hoc à ſapiente, non à propheta, non ab apſtolo, non denique ab ipſo domino accepiſti. Magiſter gẽtiũ accepit à domino, quod & tradidit nobis. Magiſter omnium ſuam doctri-
nam fatetur non eſſe ſuam, non enim, ait, à meipſo loquor, tu
Ioan.8.f vero de tuo nobis tradis, & quod à nemine accepiſti: Qui loquitur mendaciũ, de ſuo loquitur. Tibi, pinde ſint, quæ tua ſunt. Ego, pphetas & apoſtolos audio, obedio euangelio, ſed nõ euãgelio ſecundũ Petrũ. Tu nobis nouũ cõdis euangeliũ? Quintum eccleſia euãgeliſtã non recipit. Quid lex, quid prophẽte, quid apoſtoli, quid apoſtolici viri nobis aliud euãgelizant, q̃ quod ſolus tu negas, deum videlicet factum hominẽ vt hominem liberaret? Et ſi angelus de cœlo aliud nobis euangelizauerit, anathema ſit. Sed qui venerunt poſt apoſtolos doctores non recipis, homo qui ſuper omnes docentes te intellexiſti. Denique non erubeſcis dicere, quod aduerſum te omnes ſentiant, cum ab inuicem non diſſentiãt. Fruſtra proinde illorum tibi fidem doctrinam̃q; proponerem, quos iam proſcripſiſti. Ad prophetas te ducã: Loquitur ſub typo Hie-
H ruſalem, ad populum acquiſitionis, non propheta, ſed in pro-
Sopho.3.d pheta dominus dicẽs: Saluabo te, & liberabo te, noli timere. Quæris à qua poteſtate? Non enim vis vt diabolus in hominẽ habeat, vel habuerit poteſtatem. Fateor nec ego. Non tamen idcirco non habet, quia ego & tu hoc nolimus. Si non confiteris tu, nec cognoſcis: cognoſcunt & dicunt qui redempti ſunt à domino, quos redemit de manu inimici. Quod minime negares & tu, ſi non eſſes ſub manu inimici. Non potes gratias agere cum redemptis, qui redemptus non es. Nam ſi redemptus eſſes, redemptorem agnoſceres, & non negares redemptionem. Nec quẽrit redimi, qui ſe neſcit captiuum. Qui autem ſcierunt, clamauerunt ad dominum, & dominus exaudiuit eos, & redemit eos de manu ſimici. Et vt intelligas hũc
Pſal.106.a inimicũ qui ſit, quos redemit, ait: de manu inimici: de regionibus congregauit eos. Sed primum quidem agnoſce hunc congregatorem, de quo Caiphas prophetat in euãgelio, quia Ieſus moreretur pro gente. Et qui narrat, ſequitur dicẽs: Nõ tantum pro gente, ſed vt filios dei qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Quo erant diſperſi? In omnes regiones. Ergo quos redemit, de regionibus congregauit eos. Non congregaret, niſi redimeret. Erant enim nõ ſolum diſperſi, ſed & captiui. Redemit & congregauit: redemit autem de manu inimici. Nõ dicit inimicorum, ſed inimici. Inimicus vnus, regiones multæ. Siquidem non de regione, ſed de regionibus con-
I gregauit eos, à ſolis ortu & occaſu, ab Aquilone, & mari.
Quis iſte vnus tam potens dominus, qui non vni præfuit regioni, ſed omnibus? Non alius vt arbitror, q̃ ille qui ab alio
Iob.40.c propheta dicitur abſorbere fluuium, id eſt genus humanum, & non mirari: habere autem fiduciam q̃ Iordanis, hoc eſt electo ipſa influat in os eius. Beati qui ſic influunt vt effluãt, qui ſic intrant vt exeant. Sed quid? nondum forte credis prophetis ſic ſibi concinentibus de diaboli poteſtate in hominẽ. Veni mecum, & ad apoſtolos. Dixiſti nempe te nõ ſentire cũ illis qui poſt apoſtolos venerunt: aſſentias vel apoſtolis: ſi forte & tibi contingat quod vnus eorum loquitur de quibuſ
2.Tim.2.d dam: Nequando, inquiens, det illis deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, vt reſipiſcãt à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipſius voluntatem. Paulus eſt iſte, qui homines à diabolo captiuos teneri aſſerit ad eius voluntatem. Audis ad eius voluntatem, & negas poteſtatem? Si & Paulo non credis, veni iam ad ipſum dominũ, ſi forte audias & quie-
Ioan.14.d ſcas. Nempe ab ipſo appellatur princeps huius mundi, & fortis armatus, poſſeſſorq; vaſorum: & dicis eum non habere poteſtatem in homines? Niſi tu aliud putas hoc loco intelligi atrium q̃ mundum, vaſa q̃ homines. Quod ſi atrium diaboli, mundus erat, & homines vaſa eius: quomodo non dominaba-
Lucæ.22.f tur in hominibus? Ait item dominus capientibus ſe. Hæc eſt
Coloſ.1.b hora veſtra, & poteſtas tenebrarum. Poteſtas iſta non latuit illum qui dicebat: Qui eruit nos de poteſtate tenebrarum, &

transtulit in regnum filij claritatis ſuæ. Hanc ergo dominus K
nec in ſe quidem negauit diaboli poteſtatẽ, ſicut nec Pilati,
qui membrum erat diaboli. Ait ſiquidem: Non haberes pote *Ioã.19.b*
ſtatẽ in me vllã, niſi data tibi fuiſſet deſuper. Quòd ſi in viride lignum intantum graſſata eſt iſta deſuper data poteſtas, aridum quomodo non fuit auſa contingere? Nec iniuſtam puto iſte cauſabitur poteſtatem datam deſuper. Diſcat ergo diabolum non ſolum poteſtatem, ſed & iuſtã habuiſſe in homines, vt conſequenter & hoc videat, veniſſe vtique in carne dei filium propter liberandos homines. Cæterum etſi iuſtam dicimus diaboli poteſtatem, non tamen & voluntatem. Vnde non diabolus qui inuaſit, non homo qui meruit, ſed iuſtus dominus qui expoſuit. Non enim à poteſtate, ſed à voluntate iuſtus iniuſtúsve quis dicitur. Hoc ergo diaboli quoddam in hominem ius, etſi non iure acquiſitum, ſed nequiter vſurpatum, iuſte tamen permiſſum. Sic itaque homo iuſte captiuus tenebatur, vt tamen nec in homine nec in diabolo illa eſſet iuſtitia, ſed in deo. Iuſte igitur homo addictus, ſed miſericorditer liberatus. Sic tamen miſericorditer, vt non defuerit iuſtitia quædam & in ipſa liberatione, quoniam hoc quoq; fuit de miſericordia liberantis, vt (quod congruebat remediis liberandi) iuſtitia magis contra inuaſorem q̃ potentia vteretur. Quid nanq; ex ſe agere poterat vt ſemel amiſſam iuſtitiã recuperaret, homo ſeruus peccati, vinctus diaboli? Affignata eſt ei proinde aliena, qui caruit ſua, & ipſa ſic eſt: Venit L.
princeps huius mundi, & in ſaluatore non inuenit quicquã: & cum nihilominus innocenti manus iniecit, iuſtiſſime quos tenebat, amiſit: quando is qui morti nihil debebat, accepta mortis iniuria, iure illũ qui obnoxius erat, & mortis debito, & diaboli ſoluit dominio. Qua enim iuſtitia id ſecundo homo exigeretur? Homo ſiquidem qui debuit, homo qui ſoluit. Nam ſi vnus, inquit, pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt: vt videlicet ſatisfactio vnius omnibus imputetur, ſicut omniũ peccata vnus ille portauit: nec alter iam inueniatur qui forefecit, alter qui ſatisfecit: quia caput & corpus vnus eſt Chriſtus. Satisfecit ergo caput p̃ mẽbris, Chriſtus pro viſceribus ſuis, quando iuxta euangelium Pauli, quo conuincitur mendacium Petri, mortuus pro nobis conuiuificauit nos ſibi, donans nobis omnia delicta, deles quod aduerſum nos erat chirographum decreti, quod erat contrariũ no- *Colo.2.c*
bis, & ipſum tulit de medio, affigẽs illud cruci, expolians principatus & poteſtates. Vtinam ego inueniar in his ſpoliis quibus ſpoliatę ſunt cõtrarię poteſtates, traductus & ipſe in poſ- *Gene.31.c*
ſeſſionem domini. Si me inſecutus Laban arguerit q̃ receſſerim clam ab eo, audiet clam me acceſſiſſe ad eum, & ob hoc clam receſſiſſe. Subiecit me illi cauſa ſecretior peccati, ſubduxit me illi ratio occultioris iuſtitiæ. Aut ſi gratis venundatus ſum, gratis non redimar? Si Aſſur ſine cauſa calumniatus eſt mihi, ſine cauſa cauſam exigit euaſionis. Quòd ſi dixe- M
rit, pater tuus addixit te: reſpondebo: ſed frater meus redemit me. Cur non aliunde iuſtitia, cum aliunde reatus? Alius qui peccatorem conſtituit, alius qui iuſtificat à peccato. Alter in ſemine, alter in ſanguine. An peccatum in ſemine peccatoris, & nõ iuſtitia in Chriſti ſãguine? Sed iuſtitia, inquiet, ſit cuius eſt, q̃uid ad te? Eſto: Sed ſit etiã culpa cuius eſt: quid ad me? An iuſtitia iuſti ſuper eum erit, & impietas impij non erit ſuper eum? Non conuenit filium portare iniquitatem patris, & fraternæ fieri exortem iuſtitiæ. Nunc vero per hominem mors, & per hominẽ vita. Sicut enim in Adã omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur: quoniam nõ ſic illi attineo vt nõ & iſti. Si illi per carnem: & per fidẽ huic. Et ſi infectus ex illo originali concupiſcentia, etiã & in Chriſti gratia ſpirituali perfuſus eum. Quid mihi plus imputatur de præuaricatore? Si generatio, regenerationem oppono: niſi q̃ ſpiritualis eſt iſta, illa carnalis. Nec patitur ratio æquitatis vt ex æquo contendãt, ſed vincat neceſſe eſt ſpiritus carnem, & ſit efficacior cauſa cui⁹ eſt potior & natura: quo plus videlicet p̃ſit generatio ſecũda, q̃ prima nocuerit. Sane peruenit delictum ad me, ſed peruenit & gratia. Et non ſicut delictum, ita & donum. Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. A primo homine manauit delictũ, à ſummo cœlo egreſsio gratiæ. Vtrum̃q; à parente, illud à primo, iſta à ſummo. Terrena natiuitas

A tiuitas perdit me, & non multo magis generatio cœleſtis cõſeruat me? Nec vereor ſic erutus de poteſtate tenebrarũ repelli à patre luminũ iuſtificatus gratis in ſanguine filij eius. Nempe ipſe qui iuſtificat: quis eſt qui condemnet? Non condemnabit iuſtum, qui miſertus eſt peccatori. Iuſtum me dixe-
rim, ſed illius iuſtitia. Quænam ipſa? *Finis legis* Chriſtus, ad
Rom.10.a iuſtitiam omni credenti. Deniq; qui factus eſt nobis, inquit, iuſtitia à deo patre. Quæ ergo mihi *iuſtitia* facta eſt, mea nõ eſt? Si mea traducta culpa, cur non & mea indulta iuſtitia? Et ſane mihi tutior donata q̃ innata. Nam iſta quidẽ gloriam ha-
bet, ſed non apud deum. Illa autem cum ſit *ſalutis* efficax, ma-
Iob.10.c teriam non habet gloriandi niſi in domino. Nam & ſi iuſtus fuero, inquit, non leuabo caput, ne videlicet reſponſum accipiat: Quid habes quod nõ accepiſti? *Si* autem accepiſti, quid
1.Cor.3.b gloriaris quaſi non acceperis? Hæc eſt iuſtitia hominis in ſanguine redemptoris, quã homo perditionis exſufflans & ſubſannans, intantum euacuare conatur, vt totum quod dominus gloriæ ſemetipſum exinaniuit, q̃ minoratus eſt ab angelis, q̃ natus de fœmina, q̃ conuerſatus in mundo, q̃ expertus infirma, q̃ paſſus indigna, q̃ demum per mortem crucis in ſua reuerſus, ad id ſolum putet & diſputet redigendum, vt traderet hominibus formam vitæ viuendo & docendo, patiendo autẽ & moriendo charitatis metam præfigeret. Ergo docuit iuſti-
B tiam & non dedit, oſtendit charitatem ſed non infudit, & ſic
1.Tim.3.d rediit in ſua? Ita ne hoc totum eſt magnum illud pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, prædicatum eſt gentibus, creditũ eſt mũdo, aſſumptũ eſt in gloria? Incõparabilis doctor, qui etiam profunda dei ſibi aperiens, & ea quibus vult lucida, & peruia faciens, altiſsimum ſacramentum, & myſteriũ abſconditum à ſeculis, ſic nobis ſuo mendacio planum & apertum reddit, vt tranſire leuiter poſſit per illud quiuis, etiam incircunciſus & immundus, quaſi dei ſapiẽtia cauere neſcierit, aut neglexerit quod ipſa prohibuit, ſed dederit: & ipſa ſanctum canibus, & margaritas porcis. Sed non eſt ita. Nam & ſi manifeſtatum eſt in carne, ſed tamen iuſtificatum eſt in ſpiritu, vt & ſpiritualibus ſpiritualia conferãtur, & animalis homo non percipiat quę ſunt ſpiritus dei, nec fides noſtra ſit in ſapiẽtia
Matt.11.d verbi, ſed in virtute dei. Vnde ſaluator ait: Confiteor tibi pa-
ter domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus
2.Cor.4.a & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Et apoſtolus: Et ſi, inquit, opertum eſt euangelium meum, in his eſt opertum qui pereunt. Denique aduertite hominem irridentem quæ ſunt ſpiritus dei, quoniam ſtultitia illi videntur, & inſultantem apoſtolo loquenti dei ſapientiam in myſterio abſconditã, inuehentem in euangelium, dominum blaſphemantem. Quãm prudentius quod non valet comprehendere, credere dignaretur, nec auderet contemnere, aut conculcare ſacrum reue-
C rendum̃q; myſterium. Longum eſt ad omnes eius ineptias &
calumnias, quas diuino ſtruit conſilio, reſpondere. Pauca tamen infero, è quibus cætera æſtimentur. Cum ſolos, inquit, electos liberauerit Chriſtus, quomodo eos diabolus poſſidebat, ſiue in hoc ſeculo, ſiue in futuro, magis q̃ modo? Reſpon-
2.Tim.2.d demus. Imò quia diabolus electos dei poſsidebat, à quo (ſicut dicit apoſtolus) captiui tenebantur ad ipſius voluntatem: vt dei propoſitum de ipſis impleretur, opus fuit liberatore. Oportuit autẽ liberari in hoc ſeculo, vt liberos haberet in futuro. Deinde infert: Nunquid etiam pauperem illum qui in ſinu Abrahæ requieſcebat, ſicut & diuitem damnatum diabolus cruciabat, aut etiam in ipſum Abraham dominium habebat cæteros̃q; electos? Non, ſed habuiſſet, ſi non liberati fuiſ-
Gene.15.b ſent fide futuri, ſicut de ipſo Abraham ſcriptũ eſt: Credidit
Ioan.8.g Abraham deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam. Item, Abrahã exultauit vt videret diem meum: & vidit, & gauiſus eſt. Propterea iam tunc ſanguis Chriſti rorabat etiam Lazaro, ne flammas ſentiret, q̃ & ipſe credidiſſet in eũ qui erat paſſurus. Sic de omnibus electis illius temporis ſentiẽdum, natos quidem & ipſos æquè vt nos, ſub poteſtate tenebrarum, propter originale peccatum, ſed erutos anteq̃ morerentur, & non niſi in ſanguine Chriſti. Scriptum eſt enim. Turbæ autem quæ
Mat.21.a præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant dicentes: Oſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine domini. Ergo Chriſto in carne venienti, & anteq̃ veniret & poſt, benedictũ

eſt à turbis benedictorum, quanuis præeuntes plenam mini- D
me tunc conſecuti ſint benedictionem, ſeruata nimirum hac
prærogatiua tempori gratiæ. Deinde laborãs docere & perſuadere diabolum nullum ſibi ius in hominem vendicare potuiſſe aut debuiſſe, niſi permiſſu dei, & q̃ ſine iniuria diaboli iure deus profugum ſuum ſi vellet miſereri, repetere, & ſolo verbo eripere poſſet, quaſi hoc quis diffiteatur, poſt multa aliquando infert: Quæ itaque neceſsitas, aut quæ ratio, aut quod opus fuit, cum ſola iuſſione ſua diuina, miſeratio liberare hominem à peccato poſſet, propter redemptionem noſtram filium dei carne ſuſcepta, tot & tantas inedias, opprobria, flagella, ſputa denique ipſam crucis ignominioſam & aſperrimam mortem ſuſtinere, vt cum iniquis patibulum ſuſtineret? Reſpondemus: Neceſſitas noſtra fuit, & neceſſitas dura ſedentium in tenebris & vmbra mortis. Opus æquè noſtrum, & dei ipſius, & ſanctorum angelorum. Noſtrum, vt auferret iugum captiuitatis noſtræ. Suum, vt impleretur propoſitum volũtatis eius. Angelorum, vt numerus impleretur eorum. Porro ratio huius facti fuit dignatio faciẽtis. Quis negat omnipotẽti ad manum fuiſſe alios & alios modos noſtræ redemptionis, iuſtificationis, liberationis? Verum hoc non præiudicat huius quem è multis elegit efficaciæ. Et fortaſſe is præſtat, per quem in terra obliuionis, grauedinis, lapſus noſtri, tot & tantis grauaminibus reparatoris fortius & viuacius admoneremur. Alias autẽ nemo hominum nouit, nec no E
ſcere ad plenum poteſt quid boni ad gratiam, quid congruẽtiæ ad ſapientiam, quid decoris ad gloriam, quid cõmodi ad ſalutem, penes ſeipſam cõtineat huius venerandi myſterij inſcrutabilis altitudo, quam propheta conſideratus expauit, nõ penetrauit, & præcurſor domini indignum ſe iudicauit qui penetraret. Cæterum ſi non licet perſcrutari diuinæ ſacramẽtum voluntatis, licet tamen ſentire effectum operis, fructum vtilitatis percipere. Et quod licet ſcire, non licet tacere, quia gloria regum celare verbum, & gloria dei inueſtigare ſermonem. Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, reconciliati ſumus deo per mortem filij eius. Vbi recõciliatio, & remiſsio peccatorum. Nam ſi dicente ſcriptura: Peccata noſtra ſeparant inter nos & deum: manente peccato non eſt reconciliatio. In quo ergo remiſsio peccatorum? Hic calix, inquit, nouí teſtamẽti in meo ſanguine, qui pro vobis effundetur in remiſſionẽ peccatorũ. Itaque vbi reconciliatio, ibi remiſſio peccatorum. Et quid ipſa niſi iuſtificatio? Siue igitur recõciliatio, ſiue remiſsio peccatorum, ſiue iuſtificatio ſit, ſiue etiam redemptio vel liberatio de vinculis diaboli à quo captiui tenebamur ad ipſius voluntatem intercedente morte vnigeniti obtinemus, iuſtificati gratis in ſanguine ipſius, in quo ſicut idem dicit, habemus redemptionem per ſanguinem eius, remiſſionem peccatorum, ſecundũ diuitias gratiæ eius. Cur, inquis, per ſanguinẽ, quod F
potuit facere per ſermonem? Ipſum interroga. Mihi ſcire licet q̃ ita: cur ita, non licet. Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quid me finxiſti ſic? Sed hæc ſtultitia ei videntur, nõ poteſt tenere riſum. Audite cachinnos: Quomodo, ait, iuſtifi cari nos vel recõciliari deo per mortẽ filij eius dicit apoſtolus, qui tanto amplius aduerſus hominẽ iraſci debuit, quãto amplius homines in crucifigendo filium ſuum deliquerunt, q̃ in tranſgrediendo primum eius præceptum vnius pomi gu-
ſtu? Quaſi non potuerit deo in vno eodem̃q; facto & diſplicere iniquitas malignantium, & placere pietas patientis. Et ait: Quòd ſi tantum fuerat illud Adę peccatum vt expiari nõ poſſet niſi morte Chriſti, quam expiationem habebit ipſum homicidium quod in Chriſtum commiſſum eſt? Breuiter reſpondemus, ipſum ſanguinem quem fuderunt, & interpellationem ipſius quem occiderunt. Addit etiam: Nunquid mors innocentis filij intantum deo patri placuit, vt per ipſam recõciliaretur nobis, qui hoc peccãdo commiſimus, propter quod innocens dominus eſt occiſus: nec niſi hoc maximum fieret peccatum, illud multo leuius potuit ignoſcere? Non mors: ſed voluntas placuit ſponte morientis, & illa morte expungẽtis mortem, operantis ſalutem, reſtituentis innocentiã, triũphantis principatus & poteſtates ſpoliantis inferos, ditantis ſuperos, pacificantis quæ in cœlo ſunt, & quæ in terra, omnia inſtaurantis. Et quoniam hæc tam preciosa mors voluntarie

ſuſci-

G ſuſcipienda aduerſus peccatum, non tamen poterat fieri niſi per peccatum: non delectatus quidem, ſed tamẽ bene vſus malitia ſceleratorum, & mortem de morte, & de peccato damnauit peccatum. Et quanto illorum maior iniquitas, tanto huius voluntas ſanctior, & eo potentior ad ſaluãdum, quatinus tanta mediante potentia antiquum illud quanuis grande peccatum, neceſſario tamen huic quod in Chriſtum commiſſum eſt cederet, tanꝫ minus maiori. Nec peccato ſiue peccãtibus aſcribitur hæc victoria, ſed bene vtenti peccato, & peccantes fortiter perferenti, & conuertenti in vſum pietatis quicquid in ipſum auſa eſt crudelitas impiorum. Fuit vero ſanguis qui effuſus eſt, tam multus ad ignoſcendum, vt ipſum quoq; peccatum maximum quo factum eſt vt effunderetur, deleret, ac per hoc de antiqui illi⁹ vtpote leuioris deletione nullã omnino dubietatẽ relinqueret. Deinde iſte: Cui vero, inquit, non crudele & iniquum videtur, vt ſanguinem innocentis in precium aliquod quis requiſierit, aut vllo modo ei placuerit innocentem interfici, nedum deus tam acceptam filij mortem habuerit, vt per ipſam vniuerſo reconciliatus ſit mundo? Nõ requiſiuit deus pater ſanguinem filij, ſed tamẽ acceptauit oblatum, non ſanguinem ſitiens, ſed ſalutem, quia ſalus erat in ſanguine. Salus plane, & nõ ſicut iſte ſapit & ſcribit, ſola charitatis oſtẽſio. Sic enim concludit tot calumnias & inuectiones ſuas quas in deũ tam impie ꝙ imperite euomuit, vt dicat H totum eſſe ꝙ deus in carne apparuit, noſtram de verbo & exemplo ipſius inſtitutionem, ſiue vt poſt modum dicit inſtructionem, totum ꝙ paſſus & mortuus eſt, ſuę erga nos charitatis oſtenſionem vel commendationẽ. Cæterum quid prodeſt ꝙ nos inſtituit, ſi non reſtituit? Aut nunquid fruſtra inſtruimur ſi non prius deſtruatur in nobis corpus peccati, vt vltra non ſeruiamus peccato? Si omne quod profuit Chriſtus, in ſola fuit oſtenſione virtutum, reſtat vt dicatur ꝙ Adam quoque ex ſola peccati oſtenſione nocuerit. Siquidem pro qualitate vulneris allata eſt medicina. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabũtur. Ergo ſicut hoc, ita & illud. Si vita quam dat Chriſtus, non eſt alia ꝙ inſtitutio eius: nec mors vtique quam dedit Adam, nõ alia erit ſimiliter ꝙ inſtitutio eius: vt ille quidem ad peccatum exẽplo ſuo: hic vero exemplo & verbo ad bene viuendum & ſe diligendum homines informarent. Aut ſi Chriſtianę fidei, & nõ hæreſi Pelagianæ acquieſcentes, generatione nõ inſtitutione mortem fateamur neceſſe eſt, & à Chriſto nobis non inſtitutione ſed generatione reſtitutam iuſtitiam, & per iuſtitiam vitam: vt ſicut per vnius delictum in omnes homines in cõdemnationem, ſic & per vnius iuſtitiam in omnes homines in Roma.5.c iuſtificationem vitæ. Et ſi ita eſt, quomodo is dicit conſilium I & cauſam incarnationis fuiſſe vt mundum luce ſuæ ſapientiæ illuminaret, & ad amorem ſuum accenderet? Vbi ergo redẽptio? A Chriſto nẽpe, vt fateri dignatur, illuminatio & prouocatio ad amorem. Redemptio & liberatio à quo? Eſto ꝙ Chriſti aduentus illis profit qui ſe illi poſſunt conformare per vitam, & vicem ei dilectionis rependere. Quid de paruulis? Quam dabit lucem ſapientiæ vix adhuc captantibus lucem vitæ? Vnde aſcendẽt ad dei amorem, qui necdum matres ſuas amare nouerunt? Nihil ne proderit eis aduẽtus Chriſtiꝰ nihil ꝙ complantati ſunt ſimilitudini mortis eius per bãptiſmum, quoniam nondum poſſunt prohibente ætate Chriſtum ſapere aut amare? Redemptio itaque, ait, noſtra eſt illa ſumma in nobis per Chriſti paſſionem dilectio. Ergo paruuli nõ habent redemptionem, quia non habent ſummam illam dilectionem. An ſicut nõ habẽt vnde diligãt, ita nec vnde pereãt, vt non ſit eis in Chriſto neceſſaria regeneratio, vtpote quibus generatio ex Adam nihil nocuerit? Si hoc ſapit cum Pelagio, deſipit. Quicquid horum ſentiat, patet quantum humanæ ſacramento ſalutis inuideat, quantum quod in ipſo eſt, euacuet alti diſpenſationem myſterij, qui totum de ſalute tribuit deuotioni, regenerationi nihil: qui noſtræ gloriam redẽptionis, & ſummam ſalutis non in virtute crucis, non in precio ſanguinis, ſed in noſtræ conſtituit conuerſationis profectibus. Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Gala.6.d Ieſu Chriſti, in qua eſt ſalus, vita, & reſurrectio noſtra. Et quidem tria quædam præcipua in hoc opere noſtræ ſalutis intueor. Formam humilitatis, in qua deus ſemetipſum exinaniuit: charitatis menſuram, quam vſq; ad mortem, & mortem crucis extendit: redemptionis ſacramentum, quo ipſam mortem quam pertulit, ſuſtulit. Horum duorum priora ſine vltimo ſic ſunt, ac ſi ſuper inane pingas. Magnũ ꝓfecto & valde neceſſarium humilitatis, magnum & omni acceptione dignũ charitatis exemplum: ſed non habent fundamentum, ac proinde nec ſtatum, ſi deſit redemptio. Volo totis niſibus humilem ſequi Ieſum, cupio eum qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me, quibuſdã brachiis vicarię dilectionis amplecti, ſed oportet me & agnum manducare paſchalẽ. Niſi enim manducauero carnem eius, & bibero eius ſanguinem, nõ habebo vitam in memetipſo. Aliud eſt ſequi Ieſum, aliud tenere, aliud & manducare. Sequi, ſalubre conſilium: tenere & amplecti, ſolenne gaudium: mãducare, vita beata. Caro enim Ioan.6.f eius vere eſt cibus, & ſanguis eius vere eſt pot⁹. Panis eſt dei qui de cœlo deſcẽdit, & dat vitam mundo. Quis ſtatus gaudio, ſine conſilio abſque vita? Nempe haud alius ꝙ picturę abſque ſolido. Ergo nec humilitatis exempla, nec charitatis inſignia, præter redemptionis ſacramentũ, ſunt aliquid. Hæc domine pater, de labore manuum pueri veſtri qualiacunque tenetis, aduerſus pauca quidem nouę hæreſeos capitula. Vbi ſi non aliud ꝙ zelum agnoſcitis meum, tamẽ proprię interim conſcientiæ ſatisfeci. Nam cum non eſſet quod agerem pro K L iniuria fidei quam dolebam, opere mihi precium arbitror, ſi illum monui cuius arma potentia dei, ad deſtructionem contrariarũ aſſertionum, ad deſtruendam omnem altitudinẽ extollentem ſe aduerſus ſcientiam dei, & in captiuitatem redigendum omnem intellectum in obſequium Chriſti. Sunt & alia in aliis eius ſcriptis nõ pauca nec minus mala capitula, ad quæ nec temporis nec epiſtolæ anguſtia reſpondere permittit. Quanquam nec neceſſarium putem, cum ſint adeo manifeſta, vt ipſa etiam vulgata fide facile refellantur. Collegi tamen aliqua, & tranſmiſi.

Ad eundem ex perſonã domini Remenſis, Epiſtola CXCI.

REuerẽdiſſimo domino, & chariſſimo patri dei gratia ſummo pontifici Innocentio, Sanſon Remorum archiepiſcopus, Ioſſenus Sueſſionenſis, Gaufridus Cathalaunenſis, Aluiſus Atrebatenſis voluntariũ debitę ſubiectionis obſequium. Auribus occupatis ad plurima, ſermonẽ facimus abbreuiatum de prolixo negocio, pro eo maxime quia idipſum diffuſius ac plenius continetur in literis domini Senonenſis. Petrus Abailardus Chriſtianę fidei meritum euacuare nititur, dum totum quod deus eſt, humana ratione arbitratur ſe poſſe comprehendere. Aſcendit vſque ad cœlos, & deſcendit vſq; ad abyſſos. Nihil eſt quod lateat M eum, ſiue in profundum inferni, ſiue in excelſum ſupra. Homo eſt magnus in oculis ſuis, de fide cõtra fidẽ diſputans, ambulãs in magnis & in mirabilib⁹ ſuper ſe, ſcrutator maieſtatis, hæreſum fabricator. Iamdudum fecerat librum de ſua trinitate, ſed ſub legato Romanæ eccleſię igne examinatus eſt, quia inuenta eſt in eo iniquitas. Maledictus qui reædificabit ruinas Hierico. Surrexit à mortuis liber ille, & cum eo multorum hæreſes quæ dormierant, ſurrexerunt, & apparuerunt multis. Iamiam extendit palmites ſuos vſque ad mare, & vſq; ad Romam propagines eius. Hæc gloriatio hominis illius, ꝙ liber ſuus in curia Romana habet, vbi caput ſuum reclinet. Hinc confirmatus & confortatus eſt furor eius. Propterea cum in cõſpectu epiſcoporum ſuper his argueret eum abbas Clarevallis zelo fidei & iuſtitiæ armatus, nec confeſſus eſt, nec negauit: ſed à loco & iudice quem ſibi ipſe elegerat, ſine leſione, ſine grauamine, vt ſuam prolongaret iniquitatem, ſedem apoſtolicam appellauit. Epiſcopi autẽ qui propter hoc in vnum conuenerant, veſtræ reuerentiæ deferentes, nihil in perſonam eius egerunt, ſed tantummodo capitula librorum eius à ſanctis patribus condemnata, ne morbus ſerperet, medicinali neceſſitate abiudicauerunt. Quia ergo homo ille multitudinem trahit poſt ſe, & populum qui ſibi credat, habet: neceſſe eſt vt huic contagio celeri remedio occurratis. Sero enim medicina paratur, cum mala per longas inualuere moras. Proceſſimus in hoc negocio quouſque auſi ſumus,

A tuum eſt decætero beatiſſime pater prouidere ne in diebus tuis aliqua hæreticę prauitatis macula decor eccleſiæ maculetur. Tibi commiſſa eſt ſponſa Chriſti, amice ſponſi: tuũ eſt tandem vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.

Ad magiſtrum Guidonem de caſtello qui Petri diſcipulus fuerat, & de quo potiſſimum præſumebat: qui poſtea fuit papa Cœleſtinus, Epiſtola CXCII.

VEnerabili domino & chariſſimo patri magiſtro Guidoni ſanctę Romanæ eccleſiæ dei gratia preſbytero cardinali B. Clarevallis vocatus abbas nõ declinare ad dexteram nec ad ſiniſtram. Iniuriam facio vobis ſi aliquem à vobis ita diligi credam, vt cum eo pariter eius errores diligatis. Quiſquis enim ſic aliquem diligit, nondum nouit quemadmodum oporteat eum diligere. Talis nanque dilectio terrena eſt, animalis, diabolica, nocens æquè diligenti atq; dilecto. Exiſtiment alij de aliis prout volunt, ego adhuc de vobis æſtimare non poſſum, niſi quod vicinum eſt rationi, quod ad lineam pertinet æquitatis. Quidam prius iudicant, & poſtea probant: ego de potione vtrum dulcis ſit an amara, ante guſtum non iudicabo. Magiſter Petrus in libris ſuis prophanas vocum nouitates inducit & ſenſuũ, diſputans de fide contra fidem, verbis legis legẽ impugnat. B Nihil videt per ſpeculum & in ænigmate, ſed facie ad faciem omnia intuetur, ambulans in magnis & in mirabilibus ſuper ſe. Melius illi erat ſi iuxta titulum libri ſui ſeipſum cognoſceret, nec egrederetur menſuram ſuam, ſed ſaperet ad ſobrietatem. Ego non eum accuſo apud patrem, eſt qui eũ accuſet, liber ſuus, in quo ſibi male complacuit. Cum de trinitate loquitur, ſapit Arium: cum de gratia, ſapit Pelagium: cum de perſona Chriſti, ſapit Neſtorium. Minus de veſtra ęquitate præſumo ſi diu vos rogauero, vt in cauſa Chriſti nullum Chriſto præponatis. Illud autẽ ſcitote quia expedit vobis quibus poteſtas data eſt à domino, expedit eccleſiæ Chriſti, expedit illi etiam homini vt ei ſilentium imponatur, cuius maledictione os plenum eſt, & amaritudine & dolo.

Ad magiſtrum Yuonem cardinalem, de eodem, Epiſtola CXCIII.

DIlectiſſimo ſuo Yuoni ſãctæ Romanæ eccleſiæ dei gratia preſbytero cardinali B. Clarevallis abbas, diligere iuſtitiam, & odire iniquitatem. Magiſter Petrus Abailardus ſine regula monachus, ſine ſolicitudine prælatus, nec ordinem tenet, nec tenetur ab ordine. Homo ſibi diſſimilis eſt: intus Herodes, foris Ioannes, totus ambiguus, nihil habens de monacho præter nomen & Gala.6.b habitum. Sed quid ad me? Vnuſquiſque onus ſuum portabit. Aliud eſt, quod diſſimulare non poſſum, quod pertinet ad omnes qui diligunt nomen Chriſti. Iniquitatem in excelſo loquitur: integritatem fidei, caſtitatemq; eccleſiæ corrumpit. C Tranſgreditur terminos, quos poſuerunt patres noſtri, de fide, de ſacramentis, de ſancta trinitate diſputans & ſcribens: ſingula pro ſua voluntate mutat, auget, & minuit. In libris & in operibus ſuis oſtendit ſe fabricatorem mendacij, & cultorem peruerſorum dogmatum, hæreticum ſe probans nõ tam in errore quàm in pertinacia & defenſione erroris. Homo eſt egrediens menſuram ſuam: in ſapientia verbi euacuans virtutem crucis Chriſti. Nihil neſcit omnium quæ in cœlo & quæ in terra ſunt: præter ſeipſum. Damnatus eſt Sueſſione cum opere ſuo coram legato Romanæ eccleſiæ. Sed quaſi non ſufficeret ei illa dãnatio: iterũ facit vnde iterũ damnetur: & iã nouiſſimus error peior eſt priore. Secur⁹ eſt tamẽ, quoniam cardinales & clericos curię ſe diſcipulos habuiſſe gloriatur, & eos in defenſione præteriti & præſentis erroris aſſumit: à quibus iudicari timere debuit & damnari. Si quis ſpiritũ dei habet: illius verſiculi recordetur: Nonne qui oderunt te do- Pſal.138.d mine oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebã? Liberet deus per vos & per cæteros filios ſuos eccleſiam ſuam à labiis iniquis & à lingua doloſa.

Reſcriptum domini Innocentij papæ contra hæreſes Petri Abailardi, Epiſtola CXCIIII. D

INnocentius epiſcopus ſeruus ſeruorum dei, venerabilibus fratribus, Henrico Senonenſi, Samſoni Remenſi, archiepiſcopis, eorumq́ue ſuffraganeis & chariſſimo in Chriſto filio Bernardo Clarevallis abbati: ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Teſtante Ephe.4.a apoſtolo: ſicut vnus domin⁹, ita vna fides eſſe dignoſcitur: in qua tanquam in immobili fundamento præter quod nemo poteſt aliud ponere, firmitas catholicę eccleſiæ inuiolata cõſiſtit. Inde eſt quòd beatus Petrus apoſtolorum princeps pro eximia huius fidei confeſſione, à domino ac ſaluatore noſtro audire meruit: Tu es, inquit, Petrus, & ſuper hanc petram Matt.16.c ædificabo eccleſiam meam: petram vtique firmitatem fidei, & catholicæ vnitatis ſoliditatem manifeſte deſignans. Hæc ſiquidem eſt inconſutilis tunica redemptoris noſtri: ſuper quam milites fortiti ſunt, ſed eam diuidere minime potuerunt. Cõtra quam in initio fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania. Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum. Verum apoſtoli duces dominici gregis, & eorum ſucceſſores apoſtolici viri, ardore charitatis & zelo rectitudinis ſuccenſi: fidem defendere, & eam in cordibus aliorum proprij ſanguinis effuſione plantare non dubitarũt. Demum ceſſante perſecutorum rabie: imperauit dominus ventis, & facta eſt in eccleſia tranquillitas magna. Sed quia hoſtis humani generis ſemper circuit quærens quem deuo- E ret: ad impugnandam ſynceritatem fidei, fraudulentam hæreticorum fallaciam ſubinduxit. Contra quos viri eccleſiarum paſtores viriliter inſurgentes, eorum praua dogmata cũ ipſorum authoribus condemnarunt. In magna namque Nicena ſynodo Arrius hæreticus eſt damnatus. Conſtantinopolitana ſynodus Manichæum hæreticum debita ſententia condemnauit. In Epheſina ſynodo Neſtorius condignam ſui erroris damnationem excepit. Chalcedonenſis quoque ſynodus Neſtorianam hæreſim, & Eutychianam cum Dioſcoro, & eius complicibus iuſtiſſima ſententia confutauit. Martianus præterea licet laicus, Chriſtianiſſimus tamen imperator catholicæ fidei amore ſuccenſus: prædeceſſori noſtro ſanctiſſimo papæ Ioanni ſcribens aduerſus eos qui ſacra myſteria prophanare contendunt: inter cætera ſic loquitur, dicens: Nemo clericus, vel militaris, vel alteri⁹ cuiuſlibet conditionis, de fide Chriſtiana publice tractare conetur in poſterum. Nam iniuriam facit iudicio reuerẽdiſſimæ ſynodi: ſi quis ſemel iudicata, & recte diſpoſita reuoluere, & iterum diſputare contendit: & in contemptores huius legis tanquam in ſacrilegos pœna non deerit. Igitur ſi clericus erit qui publice tractare de religione auſus fuerit, confortio clericorum removebitur. Dolemus autem, quoniam ſicut literarum veſtrarum inſpectione, & miſſis à veſtra fraternitate nobis errorũ capitulis cognouimus, in nouiſſimis diebus, quando inſtant F tẽpora periculoſa: in Petri Abailardi pernicioſa doctrina & prędictorũ hæreſes, & alia peruerſa dogmata catholicæ fidei obuiantia pullulare cœperũt. Verum in hoc maxime cõſolamur, & omnipotenti deo gratias agimus: qui in partibus veſtris pro patribus tales filios ſuſcitauit, & tempore apoſtolatus noſtri in eccleſia ſua tam præclaros voluit eſſe paſtores, qui noui hæretici calumniis ſtudeant obuiare, & immacu latam ſponſam vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Nos itaque qui in beati Petri cathedra cui à domino eſt dictum: Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos, li- Luc.22.d cet indigni reſidere conſpicimur: communicato fratrum noſtrorum epiſcoporum & cardinalium, conſilio, deſtinata nobis à veſtra diſcretione capitula, & vniuerſa ipſius Petri peruerſa dogmata ſanctorum canonum authoritate cum ſuo authore damnauimus, eiſque tanquam hæretico perpetuũ ſilẽtium impoſuimus. Vniuerſos quoq; erroris ſui ſectatores & defenſores, à fidelium confortio ſequeſtrandos, excommunicationiſq; vinculo innodandos eſſe cenſemus. Datum Laterani decimoſeptimo Kalendas Auguſti.

Ad episcopum Constantiensem pro Arnaldo de Brixia, Epistola CXCV.

Mat.24.d Scire paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domũ suã. Scitis quia fur de nocte irruperit domum, non vestrã sed domini: vobis tamen cõmissam? Sed dubiũ esse non potest, scire vos quod apud vos fit: quando id vsque ad nos vtiq; tam remotos potuit peruenire. Nec mirum si non horam præuidere, aut nocturnum furis ingressum obseruare quiuistis. Mirum autem si deprehensum iam non agnoscitis, non tenetis, nõ prohibetis exportare spolia vestra, immo pretiosissimas Christi exuuias: animas videlicet quas sua imagine præsignauit, suo cruore redemit. Adhuc forsan hæretis, & miramini quemnam dicere velim. Arnaldum loquor de Brixia, qui vtinã tam sanę esset doctrinæ, q̃ districte est vitæ. Et si vultis scire, homo est neq; manducans neq; bibens, solo cũ diabolo esuriẽs & sitiens sanguinẽ animarũ. Vnus de numero illorũ quos apostolica vigilantia notat, habentes formã pietatis, virtutẽ illius penitus abnegantes. Et ipse dominus: Venient (inquiens) ad vos in vestimentis ouium: intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Is ergo vsq; ad hanc ætatẽ vbicunque conuersatus est, tam fœda post se, & tam sęua reliquit vestigia: vt vbi semel fixerit pedem, illuc vltra redire omnino nõ audeat. Deniq; ipsam in qua natus est valde atrociter cõmouit terram: & conturbauit eam. Vnde & accusatus apud dominum papam schismate pessimo, natali solo pulsus est: etiã & abiurare compulsus reuersionem, nisi ad ipsius apostolici permissionẽ. Pro simili deinde causa & à regno Francorũ exturbatus est schismaticus insignis. Execratus quippe à Petro apostolo, adhæserat Petro Abailardo. Cuius omnes errores ab ecclesia iam deprehẽsos atq; damnatos: cum illo etiam & præ illo defendere acriter & pertinaciter conabatur. Et in his omnibus nõ est auersus furor eius: sed adhuc manus eius extenta. Nam etiã ita vagus & profugus super terram, quòd iam non licet inter suos, nõ cessat apud alienos tanquam leo rugiens circuiens & quærens quẽ deuoret. Et nunc apud vos sicut accepimus, operatur iniquitatem, & deuorat plebem vestram sicut escam panis. Cuius maledictione & amaritudine os plenum est: veloces pedes eius ad effundendum sanguinẽ. Contritio & infœlicitas in viis eius: & viam pacis non cognouit. Inimicus crucis Christi, seminator discordiæ, fabricator schismatum, turbator pacis, vnitatis diuisor. Cuius dẽtes arma & sagittę: & lingua eius gladi⁹ acutus. Molliti sunt sermones eius super oleum: & ipsi sunt iacula. Vnde & solet sibi allicere blandis sermonibus & simulatione virtutum, diuites & potentes: iuxta illud: Sedet in insidiis cum diuitibus Psal.9.c in occultis, vt interficiat innocentem. Demum cum fuerit de illorum captata beneuolentia & familiaritate securus: videbitis hominem aperte insurgere in clerum: fretum tyrannide militari, insurgere in ipsos episcopos: & in omnẽ passim ecclesiasticum ordinem desęuire. Hoc sciẽtes: nescio an melius salubriusve in tanto discrimine rerum agere valeatis: q̃ iu-
1.Cor.5.d xta apostoli monitum auferre malum ex vobis: quãq̃ amicus spõsi ligare potius q̃ fugare curabit: ne iam discurrere, & eo nocere plus possit. Hoc enim & dominus papa dum adhuc esset apud nos: ob mala quæ de illo audiebat, fieri scribendo mandauit: sed non fuit qui faceret bonũ. Deniq; si capi vulCanti.2.d pes pusillas demolientes vineã scriptura salubriter monet: num multo magis lupus magnus & ferus religandus est, ne Christi irrumpat ouilia, oues mactet & perdat?

Ad Guidonem legatũ, de eodem, Epistola. CXCVI.

ARnaldus de Brixia: cuius conuersatio mel, & doctrina venenũ: cui caput columbę, cauda scorpionis est, quem Brixia euomuit, Roma exhorruit, Francia repulit, Germania abominatur, Italia non vult recipere: fertur esse vobiscũ. Videte, queso, ne vestra authoritate plus noceat. Nam cũ & artẽ habeat & voluntatem nocendi: si accesserit fauor vester, erit funiculus triplex, qui difficile rumpitur, supra modum (vt vereor) nociturus. Et vnum existimo de duobus: si tamen verum est q̃ vobiscum hominem habeatis, aut minus scilicet notũ vobis esse illum, aut vos (quod est credibilius) de eius correctione considere. Et vtinam id non frustra. Quis det de lapide hoc suscitare filiũ Abrahę? Quàm gratũ munus susciperet mater ecclesia de manibus vestris vas in honorem, quod tandiu passa est in contumeliam? Licet tentare, sed vir prudens cautus erit non transgredi præfinitũ numerũ ab apostolo qui ait: Hæreticũ homi- ad Tit.4.c nem post vnã & secundã correptionẽ deuita, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit proprio iudicio condẽnatus. Alioquin familiarẽ habere & frequenter admittere ad colloquendũ ne dicã ad conuiuandũ, suspicio fauoris est, & inimici hominis fortis armatura. Secure annunciabit & facile persuadebit quæ volet domesticus & cõtubernalis legati apostolicæ sedis. Quis enĩ à latere domini papæ mali quip piã suspicetur? Sed & si in manifesto peruersa loquitur: quis se facile opponere audeat vestro collaterali? Deinde videtis qualia post se vbicunque habitauit, reliquit vestigia? Non sine causa vigor apostolicus hominem Italia ortum transalpinare coegit, repatriare non patitur. Quis vero extraneorum ad quos eiectus est: non eum omnimodis cuperet suis reddidisse? Et certe sic se habere ad omnes, vt omnibus odio habeatur: approbatio iudicij est quod portat: ne quis dicat subreptum fuisse domino papæ. Quale est ergo summi põtificis L suggillare sententiam, & illam sententiam cuius rectitudinẽ eius ipsius in quẽ data est, & si lingua dissimulat, vita clamat? Itaq; fauere huic, domino papæ cõtradicere est, etiã domino deo. Per quẽcunq; enim iusta sentẽtia iuste detur, ab illo cer- Esa.63.d tum est processisse, qui loquitur in ꝓpheta: Ego qui loquor iustitiam. Confido autem de vestra prudentia & honestate, quia visis his literis de veritate certus, non abducemini amodo quippiam assentire in hac re nisi quod vos deceat, & ecclesiæ dei expediat, pro qua legatione fungimini. Diligimus vos, & ad vestrum obsequium parati sumus.

Ad Petrum Bisuntinum decanum, Epistola CXCVII.

PEregrinationẽ abbatis Cariloci sic accipimus quasi iam mortuũ eũ videamus. Vobis maxime (quod vehementer doleo) imputatur quicquid illi periculi imminet: quicquid laboris incumbit. Nõ hoc à vobis expectauimus, quia nec meruimus. Alium vos putauimus, & alium experimur. Testimoniũ perhibẽt vobis qui interfuerunt actioni, q̃ nec syncere, nec secundũ iustitiã in ea vos habuistis. Et credo ex parte. Nam & venerabilis abbas Belleualis non multũ sibi cõplacet in vobis. Nolite, quæso, Zach.2.d nolite persequi seruos dei, quibus ab ipso dictũ legitis: Qui vos tangit, tangit pupillã oculi mei. Nolite radicitus euellere de cordibus nostris, si quid aliquãdo bene sensimus de vobis. Et hæc ita dicimus vobis, nõ quia vos non diligimus, sed vt de medio fiat quo potest contingere vt non diligamus. Di co autem tanq̃ amicus, nõ expedit vobis, neq; ecclesiæ vestrę, M vt domino papæ quod actum est, sicut actum est, innotescat.

Ad dominum papam Innocentium, Epistola CXCVIII.

IN causę actione quæ per chariſſimũ fratrẽ nostrũ Guidonem Cariloci abbatẽ vestro conspectui præsentatur, puto satis apparet & lacessentis iniuria, & innocentia patientis, & incuria iudicis. Deniq; violentia calumniantis, & inopia iustitiæ compulsus est pauper confugere ad vestram præsentiam, non reputans laborem viæ, non expensas, non periculum temporis. Dedit manus morti, ne viuat in perturbatione, quietis amator. Clementer, quæso, respicite super egenum & pauperem: ne frustra vestris paternis auribus intimatus sit tantillarum virium tantus labor & dolor. Olim per epistolas semel & secũdo testificatus sum vobis de homine illo qui huic modo calumniatur, quòd suę esset & præuaricator propositi, & monasterij dissipator. Nũc autem & flens dico inimicum crucis Christi, sanctorum qui in circuitu eius sunt violentissimum oppressorem, & calumniatorem pauperum. Qui propria iam pene non habens quæ deuoret, in proxima passim more tyrannico debacchatur. Monachum habitu mentiens, re exhibet vnum de prędonibus, omnino immemor regularių obseruationũ, legũ canonumque contemptor. Frontosus ad verecundiam, insensatus ad metũ, inflexibilis ad pietatem; ad iram præceps, audax ad facinus, pronus

A pronus ad iniurias. Et miror quomodo vir religiosus abbas casę dei, in monacho suo tot & tanta vitia, aut ignorare possit, aut dissimulare. Sed de hoc quid ad nos? Ipse viderit. Ipse suo domino stat aut cadit. Nobis sufficit liberari de manibus eius. A vobis sĩ omnimodis flagitamus: quod aliunde frustra tentatum est. Circunspeximus, & non erat auxiliator. Ventũ est ad cõmune refugium: illo confugimus, vbi confidimus liberari. Tantũ adsit pietas, nam facultas non deest. Et quidem ex priuilegio sedis apostolicę cõstat summã rerum ad vestrã potissimum respicere summã authoritatẽ, & plenariam potestatem. Verum hoc inter cętera vestri singularis primatus insignia, specialius, illustriusq; nobilitat vestrum, & inclytum reddit apostolatum, si eripitis pauperem de manu fortiorum eius. Nulla meo iudicio in corona vestra preciosior gemma zelo illo vestro, quo æmulari consueuistis oppressos, nec re- Psal.124.a linquitis virgam peccatorum super sortem iustorum. Nimirũ propter illud quod sequitur: Vt non extendãt iusti ad iniqui Psal.9.d tatem manus suas: vel propter illud quod alibi dicitur: Quia dum superbit impius, incenditur pauper: & vnde alter torquetur in corpore, inde alter grauius in anima perit. Est itẽ monasterium de nostro ordine vicinum huic quod malorum similiter hominum graui infestatione vexatur, & non est qui redimat, neque qui saluum faciat. Et pro hoc quoque, puer vester paterna vestra viscera lachrymosis precibus concutere non veretur. Qui illi sint homines, quęve occasio calumniandi: præsentium lator abbas veraci, & viua voce referet vobis. Deus omnipotens vos nobis conseruet longis temporibus, ad nostram omnium protectionem, qui in habitu & proposito pœnitentiæ pauperem vitam ducimus: vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi.

Ad eundem, Epistola CXCIX.

SQuequo & superbit impius, & incenditur pauper? Vsquequo à tanta impudẽtia, innocentia tanta vexatur, & hoc viuo Innocentio? Peccata sine dubio nostra hoc faciunt, q̃ dominus meus tam sero aduertit mentientes sibi: tam lente exaudit clamantes ad se in hac causa duntaxat. Nam aliàs quidem scimus familiare esse domino meo, & cito intelligere, & facile misereri. Propter eum qui elegit vos, & posuit vos refugium oppressorum: ponite iam tandem finem & malitiæ oppressoris, & laboribus afflictorum, quia satis vtraq; res venit in lucem & manifestationem. Deniq; ad mandatũ beneplaciti domini mei causa discussa, & terminata est, superest vt ipsius authoritate data sententia confirmetur. Ergo ne si venerit homo mendax aduersus tantorum virorum testimonium (Valentinum loquor, & Granopolitanum) audietur? Alterũ supplico, & ad pedes domini mei, ea qua possum mente anxia descendo, ne ab homine iniquo & doloso religiosum monasterium destrui patiatur. C Etenim nõ parcet nostro, qui suum pene destruxit. Vnde addo solita præsumptione: Si puero vestro crederetis, hominẽ hunc qui beneficio pietatis vestræ abutitur, in claustrum suũ remitteretis, & domino abbati casę dei mandaretis vt in monasterio quod ille inutiliter occupat, virum religiosum promoueret, & regularem ordinaret conuentum. Hoc plane dignum apostolatu vestro, hoc beneplacitum deo, hoc honor domino abbati casę dei, suoq; monasterio. Sic etiam liberaretis animã prædicti hominis, & ipsum cui incubat monasteriũ.

Ad magistrum Vlgerium Andegauensem episcopum: pro graui querela quæ erat inter ipsum & abbatissam fontis Euerardi Epistola CC.

LAchrymas magis q̃ literas dare libet. Sed quoniã ad neutrum inops est charitas, & has oportet dare, & illas non omittere. Has vobis: illas mihi, & pusillis multis mei similibus qui scandalizantur. Dicitis forsitan scandalum non esse per vos. Nunquid propter vos esse negabitis? Facile cætera portarem, tantum vos non essetis in causa. Nam in culpa dicere non audeo. Non est Matt.18.d meũ discutere hoc, est qui quærat & iudicet. Væ homini illi per quem scandalum venit. Iudicium profecto portabit quisquis est, ille vel illa. Cæterum ad vos mihi nũc sermo. Sustinete modicum quid insipiẽtiæ meæ. Quia semel cœpi loquar ad dominum meum. Faciam satis vel ex parte zelo & affectui D qui loquitur. Non verebor ætatem: dignitate non terrebor, non cunctabor ad nomen grande magistri Vlgerij. Nam quo grandius nomen, eo grandius scandalũ. Propterea meipsum transgrediar, & ero insipiens. Seniorem increpabo, episcopũ arguam. Magistrum conabor docere, consilium dare sapiẽti. Nullum præsumptionis genus prætereat charitas & æmulatio, quam olim pro sanctitate & gloria nominis vestri conceperam. Cuius gloriæ diffusum circunquaque spirituale odorem, inuidia diaboli interpolatum esse vel modice, mihi, p modico non est, sed neq; ecclesiæ dei, quæ vbiq; tam celebri gaudio in hoc meridiano lumine exultare solebat. Verũ vos quantum propriam gloriam contemnatis, satis apparet. Laudo, sed si non vsq; ad iniuriam dei. Laudo & constantiam qua nec summis potestatibus ceditis de iure vestro quod pũtatis, sed si non pertinacius, quam constantius id agi à vobis videretur. Quàm glorioſius & certe sanctius vobis illatã iniuriam fortiter sustineretis, & famam vestram ad gloriam dei custoditis? quanquã nescio quomodo vel conscięntia vestrã esse in tuto confiditis sub hoc scãdalo. Nec enim excusat vos etiam si in quenq̃ alterum iure culpam refunditis. Esto quòd alius mouerit scandalum, profecto compescere vos potestis. Nolle compescere, sine culpa erit: aut vero compescere, sine gloria erit? Malum si cõprimas tuum, reputabitur tibi ad E iustitiam, si alienum, ad gloriam. Quicunq; author sit scandali, à vobis omnimodis exigitur tolli: & in eo loco excusatum dicimus, si non potestis. An non deniq; ministerium est angelorũ: tollere scandala de regno dei? Si dixeritis, quid ad nos? arguet vos illa sententia: Labia sacerdotis custodiunt scien- Malu.2.b tiam: & legẽ requirunt de ore eius, angelus enim domini est. Si ergo hoc scandalum cum possitis non tollitis: plane nõ impletis ministerium vestrum. Quod quidem an nulla sit culpa, vos iudicabitis. Ego vero ne hoc sufficere dixerim si non & honorificatis. Est quoque quod adhuc addam, nisi quia timidior sum, fateor, quàm promisi. Sed tutius adduco magistrũ qui non vereatur episcopus episcopo nudam dicere veritatem. Hoc ipsum, inquit, delictum est in vobis quòd causas ha- 1.Cor.6.b betis inter vos. Quare non magis fraudem patiminí? Oppositum speculum, refulsit iustitiæ sol: emicuit veritas, neuus apparuit. Quanti est igitur nescio quę illa possessiuncula maledicta, vt vlterius iam possit aut obumbrare tam manifestam veritatem, aut impedire tam optatam correptionem? Inspiret deus vobis acquiescere consilio, vt non dicam nostro, sed omnium qui æmulantur vos dei æmulatione, reuerende & omni gloria prosequende pater.

Ad Balduinum abbatem Reatini monasterij, Epistola CCI.

EPistola quam misisti, affectum tuum redolet: mouet meum. Et doleo q̃ prout moueor non possum rescribere. Nec immoror in excusandis excusationibus, sciens q̃ scienti me loquor. Nosti, inquam, sub qua sarcina gemo: & gemitus meus à te non est absconditus. Tu vero pro schedulę breuitate affectum non æstimes, quem nulla sui prolixitate explicare posset oratio. Et malitia quidem occupationum potest facere vt paucis scribã, sed nõ vt parum diligã. Actum sane excludat vel impediat actus, sed nunquid affectum? Sicut mater vnicum amat filium, ita te diligebam, hærentem lateri meo, placentẽ cordi meo. Diligam & absentem, ne solatium meum ex te, & non te videar dilexisse. Eras perneceſſarius mihi. Atque hinc vel maxime claret quàm syncere te diligam. Hodie nempe nõ te caruissem: si quęsissem de te quæ mea sunt. Nunc autem vides q̃ spretis vtilitatibus meis, tuis compendiis non inuidi, ponens te vtiq; ibi vnde aliquando transponaris super omnia bona domini tui. Tu autem cura inueniri fidelis seruus & prudens conseruis tuis cœleste triticum communicare, absque inuidia, & absq; desidia erogare, & noli frustra assumere excusationem quasi de tui nouitate aut de imperitia, quod putas forte vel simulas. Nam nec sterilis verecundia grata est, nec humilitas præter veritatem laudabilis. Officium ergo tuum attende. Pelle pudorem consideratione officij, age vt magister. Nouus es, sed debitor. Et extũc te nouerís debitorem, ex quo te alligasti:

G alligasti. Nunquid nouitas excusabit apud creditorẽ damna lucrorum? Nunquid prima tempora vacua præterire patitur fœnerator? Sed non sum, inquies, ad ista sufficiens. Quasi vero deuotio tua accepta non sit ex eo quod habes, non ex eo quod non habes. De solo tibi credito talento respondere tibi para, securus de reliquo. Si multum accepisti, da multum. Quod si modicum est, & id tribue. Etenim qui in modico fidelis non est, nec in maximo. Totum da: quia totum repetendus es vsq; ad nouissimum quadrantẽ: sed sane quod habes, non quod non habes. Memento etiam voci tuæ dare vocẽ virtutis. Quid illud, inquis? Vt opera tua verbis concinant, imò verba operib⁹, vt cures videlicet prius facere q̃ docere. Pulcherrimus ordo est, & saluberrimus: vt onus quod portãdum imponis, tuportes prior: & ex te discas qualiter oportebit aliis moderari. Alioquin subsannabit te sapiens, vtpote Prou.26.b pigrum illum cui labor sit manũ porrigere ad os. Arguet te Rom. 2.c & apostolus dicens: Tu qui alios doces, teipsum non doces. Matt.23.a Sed & notaberis vitio pharisęorum, qui alligant onera grauia & importabilia, & imponunt ea in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Sermo quidem viuus & efficax, exemplum est operis, facile faciens suadibile quod dicitur, dum mõstrat factibile quod suadetur. Ergo in his duobus mandatis, verbi scilicet atq; exempli, summam tui officij H ad conscientiæ securitatem pendere intellige. Tu tamẽ si sapis, iunges & tertium: studium videlicet orationis, ad cõplementum vtique tring illius repetitionis in euangelio de pa- Ioan.21.d scendis ouibus. In hoc noueris illius trinitatis sacramentum in nullo frustratum à te, si pascas verbo, pascas exemplo, pascas & sanctarum fructu orationum. Manent itaque tria hæc: verbum, exemplum, oratio: maior autem his est oratio. Nam etsi (vt dictum est) vocis virtus sit opus: & operi tamen & voci gratiam efficaciamq; promeretur oratio. Heu auellor, abripior, non licet vltra. Illud tamen breuiter admonitus fis: vt q̃ citius poteris, graui me cures soluere cura: & quid sibi vult quod inter alia questus es: vulnus à quo non speraBas te pertulisse, non negligas manifestius aperire. Id enim anxie me solicitat.

Ad clerum Senonensem, Epistola CCII.

DEstituti Benedicto pastore vestro, opus charissimi, vt de substituendo alio solicite satagatis. Sed sane id non præcipitanter agendum, non tumultuose aut inconsulte: ne forte euacuetur quod præter rationem & ordinẽ præsumitur: & vos intrare incipiatis circuitũ quorundã qui in circuitu vestro sunt. De vicinis si placet ecclesiis, sumite experimentum, & illarum vexatio det intellectum auditui in causa præsenti. Grandis quippe res est in ma- I nibus, nobili Senonensi ecclesiæ instaurare pastorem. Grandis prorsus, nec sine grandi adorienda cõsilio. Expectandum proinde suffraganeorum consilium episcoporum, expectandus assensus religiosorum qui sunt in episcopatu, atque in cõmune tractandum commune negocium. Alioquin dilectissimi moleste credite, intuebimur tribulationẽ ecclesiæ vestræ, molestę vestram ipsorum confusionem. Quod vtrumq; continget facile, si illud contingat effici quod oporteat reuocari. Ergo indicatur iciunium, conuocẽtur episcopi, religiosi ascisc antur: nec sua (quod absit) solennitate fraudetur tanti sacerdotis rite celebranda electio. Aderit (vt confidimus) spiritus sanctus votis vestris, & honor erit vobis honorificantibus ministerium vestrum, dum pari voto & consilio studueritis quod gloria sit dei, & salus populi.

Ad episcopum & clerum Trecensem, Epistola CCIII.

IEgimus: Si erraverit quis ex vobis à veritate, & cõuerterit quis eum, scire debet, quoniam qui cõuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ saluabit a- Iac.5.d nimam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. Errat Ancellus noster, errat. Cui dubium? Si dimittimus eum sic, non solus errabit. Quantos trahet post se suo exemplo illustrissimus iuuenis? Nec modo sequaces, sed & omnes qui poterunt eum reuocare nec reuocabunt, eodem errore iudicamus inuolui. Mundus ego sum à sanguine eius. Et ei prędixi per epistolã: & vobis nunc dico, quia rem illicitam præsumit. Nec clerici est pugnare armis militaribus, nec K subdiaconi vxorem ducere. Annunciate peccatori opus eius, ne ille in peccato suo moriatur, sanguinem vero eius de manu vestra requirat, qui suo eum redemit sanguine precioso. En de cœlo clamat: Virgo Israel corruit, & non est qui sub- Amos.5.a leuet eam. Quousq; in luto aurum iacet? Tollite margaritam tollite, leuate splendidissimam atque preciosissimam gemmã de sterquilinio. Leuate eam antequam porcorum, id est spurcorum spirituum pedibus conculcetur, & iam non sit vas in honorem, sed in contumeliam.

Ad abbatem sancti Albani, Epistola CCIIII.

ET si facie ignotus es mihi, sed non fama: nec parum aut vile quid tui gratulor me tenere munere illius. Nam talis fateor per eam insinuatus es meo pectori: vt licet in multis occupatum, ipsa tamen serenissima recordatio tui mi dilectissime frater, facile me plerumque ex omnibus vendicet sibi: ita vt in ea libenter immorer, & suauiter requiescam. Cæterum quo memoriam plus accepto, eo auidius suspiro præsentiam. Sed quando istud, aut si quando istud? Vtique & si nõ ante, profecto in ciuitate dei nostri, si tamen non habemus hic manentem ciuitatẽ: sed illã inquirimus. Ibi ibi videbimus nos, & gaudebit cor nostrum. Interim vero delectabor & lætabor nihilominus in his quæ dicta sunt mihi, sperans & expectans quod reliquum est de L visione corporali in die domini: vt gaudium meum plenum sit. Adde obsecro ad ea bona quæ abs te & de te nobis assidue veniunt, tuas tuorumq; pro nobis orationes, pater charissime & desiderantissime.

Ad episcopum Rofrensem, Epistola CCV.

DVre scribitis non merenti. Quid peccaui? Si monui magistrum Robertum Pullum aliquantum tempus facere Parisius, ob sanam doctrinam quæ apud illũ esse dignoscitur, id putaui necessariũ & adhuc puto. Si rogaui sublimitatem vestram vt permitt eretis, etiam nunc idipsum rogarem, nisi eam de priori prece indignatam sensissem. Si dixi hominem fultum gratia amicorum, quorũ in curia non minima authoritas est: id dixi quod vobis formidaui, & adhuc formido. Nam quòd post appellationem factã extendistis manum (vt accepimus) ad res appellantis: nec laudaui nec laudo. Veruntamen voluntati vestræ in aliquo contradicere nec cõsului ei nec consulo. Decætero vestri sumus: coronam vestram suscipere & colere semper digna & debita veneratione parati. Huius testimonio conscientiæ audemus adhuc ad vos (prece duntaxat atq; consilio) vt magister Robertus cum integritate gratiæ vestræ per aliquantum tempus possit Parisius demorari. Retribuat vobis dominus in vi tam æternam quòd viscera nostra refouistis: filios nostros M loquor quos misimus in Hyberniam.

Ad Reginam Hierosolymorum, Epistola CCVI.

AVdierunt homines quòd locum gratiæ habeam apud vos: & multi profecturi Hierosolymam petunt se vestræ excellentiæ per me commendari. Ex quibus est iste iuuenis cõsanguineus meus, iuuenis, vt aiunt, strenuus in armis: suauis in moribus. Et gaudeo q̃ ad tempus elegit militare deo magis q̃ seculo. Itaque facite morem vestrum: & bene sit huic propter me: sicut cæteris omnibus propinquis meis fuit, qui per me vobis innotescere potuerunt. Decætero cauete ne voluptas carnis & gloria temporalis impediãt vobis iter regni cœlestis. Nam quid prodest paucis diebus regnare super terram, & regno cœlorum æterno priuari? Sed confido in domino quòd melius facietis: & si verum est testimonium quod de vobis perhibet charissimus auunculus meus Andreas, cui multum credimus: & hic & in æternum deo miserante regnabitis. Peregrinis: egenis, & maxime inclusis curã impẽdite: quia talibus hostiis promeretur deus. Scribite nobis frequentius: quia & vobis nõ oberit, & nobis proderit, si esse vestrũ & bona studia plenius certiusq; nouerimus.

Ad

A *Ad Rogerium regem Siciliæ Epistola CCVII.*

LOnge lateq; satis dilatata est magnificentia vestra super terram. Etenim gloria nominis vestri quos fines non attigit? Sed audite consilium diligentis vos. Studete, quod in vobis est, hanc ipsam gloriam referre ad illum à quo est, si nõ vultis eam perdere, aut certe perdi ab ea. Hoc autem sic fiet, si inter eos quos regiæ magnificentiæ celebris opinio euocat de longinquo, discretionis oculum aperitis, manumq; extenditis non tam cu- Psal.40.a pidis q̃ egenis. Et vere beatus qui intelligit non super cupidum: sed super egenum & pauperem. Illum inquam pauperẽ qui inuitus petit: & verecunde accipit, & accipiens glorificat patrem suum qui in cœlis est. Cum autem deo sua gloria de vestro munere ex ore egentium ita fideliter resignabitur, vberiori proculdubio riuo fluat vobis necesse est ille fons glo- 2.Cor.9. riæ qui diligentes se diligit, & glorificat glorificantes se: vt qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metat. Pro huiusmodi obsecro vos ponere oculos vestros super latorem præsentium: quem pro certo ad vestram regiam præsentiam non cupiditas traxit: sed coegit necessitas. Necessitas dico nõ sua, sed suorum, multorum videlicet à quibus missus est seruorum dei fidelium. Audite patienter quid patiantur. 2.Tim.2.b Audite, & compatimini: quia si compatimini & conregnabiB tis. Nec contemnendum regi regnare cum talibus. Ipsorũ est Luc.16.b enim regnũ cœlorũ, qui contempserunt vitã mũdi. Facite vobis illos amicos de mammona iniquitatis: vt cum defeceritis à terreno regno vestro, recipiant vos in suum regnũ æternũ.

Ad eundem. Epistola CCVIII.

SIme quæritis, ecce ego & pueri mei quos dedit mihi deus. Fertur nanq; mea humilitas inuenisse gratiam apud regiã maiestatem, ita vt quærat videre me. Et quis ego sum vt dissimulem beneplacitum Luc.2.3.a regis? Accurro, & qui quærebar, ecce assum: non in præsentia corporis infirma, in qua despexit dominum Herodes, attamẽ in visceribus meis. Nam quis me separabit ab his? Sequar eos quocunque ierint: & si habitauerint in extremis maris, non erunt absq; me. Habes rex lumẽ oculorum meorũ, habes cor meum, & animam meam. Quid si modicũ nostri abest? Corpusculum loquor, vile istud mancipium: quod etsi voluntas exponeret, sed retineret necessitas. Non valet sequi volantẽ animum, quoniã infirmum est, & solum pene illi superest sepulchrum. Sed quæ cura? Anima mea in bonis demorabitur, cum semen meum hæreditabit terram. Semen meum, semen bonum. Germinabit, si tamen in terram bonam ceciderit. Lætabitur & delectabitur in crassitudine anima mea, quippe (vt confido) dabitur illi de fructu manuum suarum. Reposita est C hæc spes mea in sinu meo, vt patienter feram ab his vel corpore separari. Non mireris rex. Ante elegissem à corpore peregrinari, quàm istos emittere, si solus causæ deesset deus. Suscipe illos tanquam aduenas & peregrinos, verũtamen ciues sanctorum, & domesticos dei. Parũ dixi ciues, reges sunt. Ipsorum est enim regnum cœlorum, iure & merito paupertatis. Non decẽt frustra è longinquo esse vocatos: & suis sedibus exules, inutili peregrinatione vagari. Putas poterunt cantare canticum domini in terra aliena? Sed non recte forte dixerim, alienã, quæ semini bono spontaneũ expandit sinũ, & preciosum depositũ iam lęto in gremio pie fouere suscepit. Cecidit vt video, cecidit granũ bonum in terrã bonã & optimam, spero in domino q̃ radicabit, germinabit, multiplicabi 2.Cor.3.c tur, & referet fructum in patientia. Porro hunc cũ rege partibor, & vnusquisq; secundum suum laborem accipiet.

Ad eundem, Epistola CCIX.

HAbetis quod petiistis, feci stis quod promisistis. Quos in verbo vestro exposuimus, & misimus peregrinari regia sunt liberalitate suscepti. Occurristis eis cum panibus, eduxistis eos in refrigerium, constituistis eos super excelsam terram, vt comedãt fructus agrorum, vt sugant mel de petra, oleumq; de saxo durissimo: butyrum de armento, & lac de ouibus, & ficus cum medulla tritici, & sanguinem vuę bibant meracissimum. Et hæc quidem terrena sunt, sed cœlestia mercãtur. Sic itur ad astra. D Talibus hostiis promeretur deus. Istorum est enim regnum cœlorum, qui regi terræ, in terra viuentium reddere poterunt pro his terrenis vitam & gloriam sempiternam. Misimus vobis magistrum Brunonem, olim mihi per dies multos individuum comitem, nunc autem patrem multarum quidem animarum lætantium in Christo, sed egentium in seculo. Experiatur, & ipse munificam manum regis, vt augeatur numerus amicorum, qui ipsum recipiant in æterna tabernacula. Quod illi facitis, mihi facitis: quia quod illi deest, à me exigitur. At quia marsupium nostrum minus sufficiens est: ad vestrum sane quod aliquanto grossius esse liquet, pauperẽ Christi merito destinare curaui.

Ad dominum papam Innocentium, Epistola CCX.

DOminũ Sampsonem Remensem gloriæ vestræ cõmendamus: non tanquam de cæteris, sed vere præ cæteris vnum. Idque tam secure, quàm securi sum⁹ de sua erga vos fideli deuotione, syncera dilectione, voluntate subdita atque obediẽtissima. Honoretur, quoniam vas est in honorem. Sentiat, quod in vobis est, non frustra se honorificare ministerium suum: non frustra pollere his moribus quibus honoretur deus, ornetur ecclesia, qui denique deceant domini sacerdotem.

Ad eundem, Epistola CCXI. E

DOminus Cantuariensis vir bonus, & testimoniũ habens à bonis: iniuste in causam trahitur, & ab agẽdo violenter retrahitur. Parabat iter: nam in vestra præsentia fuerat terminanda: & ecce intercipitur à turbine & tempestate bellorum. Sit excusatus apud vos, cui molesta est excusandi necessitas: tum quia præsumit de iustitia, tum quia desiderio desiderabat videre faciẽ vestram. Addit & hoc puer vester, vt siqua alia petitio est venerabilis sacerdotis: tanto citius admittatur, quanto dignior est qui petit. Audeo adhuc: & quia semel cœpi, loquar ad dominũ meũ. Ille ille antiquus amicus: fidelis seruus: deuotus filius (Robertum loquor Londonensem episcopum) clamat ad vos, q̃ occupator ille qui eum præuenit in sedem quam deo authore ipse sortitus est, ipsius ecclesiæ vadia terrasq; distraxerit, & distracta restituere nolit. Quod quàm sit iniuriosum, & qualiter corrigendum: meæ humilitatis non est tantæ sapiẽtiæ prædictare.

Ad eundem, Epistola CCXII.

VIr illustris Salamãticensis quondam episcopus, rediens ab vrbe: non pigritauit diuertere ad puerũ vestrum, & auxilium ab homunculo flagitare non F despexit. Quo audito, recordatus sum propheti æ dicentis: Montes & colles coram deo humiliabuntur, & erũt Esa.40.a praua in directa, & aspera in vias planas. Sic vos ludere nostis: alta comprimere: sedare tumentia: & enormia redigere in mẽsuram. Veruntamen cum tragœdię suæ historiam in auribus meis homo seriatim exposuisset: laudaui iudicem, iudicium approbaui, sed dico vobis compassus sum iudicato. Sic quippe totam suã lachrymosam illam orationem cõclusit: tãquã in calce ipsius diceret cũ propheta: Exaltatus autem hu- Psal.87.d miliatus sum & conturbatus: &, quia eleuans allisisti me. Cũ- Psal.101.b que memorarer iustitiæ vestræ, & virilis animi quem sciebã: cœpi tamen simul cogitare diuitias miserationum vestrarum quas in plurimis expertus sum, & dixi: Quis scit si conuertatur & ignoscat dominus, & relinquat post se benedictionẽ? Certe, inq̃, in omnibus & per omnia instructus est & æmulari, & ignoscere, & debellare superbos, & parcere nihilomin⁹ subiectis: nisi q̃ magistrũ sequens, etiã cõsueuit misericordiã superexaltare iudicio. Et acquieui solita illa mea præsumptione loqui ad dominũ meũ: cum sim puluis & cinis. Et ministrabat materiam spei, preci fiduciã, pietati rationẽ, q̃ aduerterẽ hominẽ: non, vt assolet, versum in furorẽ, cum indignatione recedere, & repetere natale solum, moliri scandala, tentare seditiones: sed dedit locum irę, & induit spiritũ mansuetudinis: & declinauit ad vestros Cluniacenses, & inclinauit se humilium genibus: humiliũ precibus communiuit, armis

G mis potẽtibus à deo. His telis ſtatuit aduerſum vos dimicare, & rigoris murũ oppoſitũ ſibi talib⁹, vt iactat, pietatis machinis labefactare conabitur. Confidit autẽ ꝙ reſpicietis in orationem humiliũ, nec ſpernetis precẽ eorum, & vincet pietas quẽ tremunt poteſtates. Ego quoq; ſecurus cũ talibus tendo manus, flecto genua: ſupplico pro ſupplici: audaciter pronunciãs debere miſero ſuã, pdeſſe humilitatẽ: cui adeo inſolẽtia ſua nocuit: nec decere virtutẽ vinci à vitio in retributione.

Ad eundem, Epiſtola CCXIII.

VIs mihi faciet iuſtitiam de vobis? Si haberem iudicem ad quem vos trahere poſſem: iam nunc oſtẽderem vobis (vt parturiens loquor) quid meremini. Extat quidem tribunal Chriſti, ſed abſit vt ad illud appellem vos: qui illic ſi vobis neceſſariũ, & mihi poſſibile eſſet, vellem magis totis viribus ſtare, & reſpõdere pro vobis. Itaq; recurro ad eum cui in præſenti datũ eſt iudicare de vniuerſis: hoc eſt ad vos. Vos appello ad vos: vos iudicate inter me & vos. In quo, quæſo, puer veſter tam male meruit de veſtra paternitate, vt eũ inurere & inſignire placeret nota & nomine proditoris? Nunquid non me veſtrũ vicariũ dignatio veſtra conſtituit in reconciliatione Petri Piſani, ſi forte illum deus per me reuocare à fece ſchiſmatis dignaretur? Si negatis, probabo tot teſtibus quot in curia tunc tẽporis fuerunt. Nunquid nõ deniq; poſt hæc iuxta verbum domini mei homo in ſuo ordine & honore receptus eſt: Quiſnã ergo cõſtantiæ veſtræ ſuo conſilio vel magis ſuo dolo ſubripuit indulta repetere: & quæ proceſſere de labiis veſtris, facere irritaꝛ Et hoc ego dixerim non vt apoſtolicum reprehendã rigorem, & zelum igne dei ſuccenſum cõtra ſchiſmaticos, qui in ſpiritu vehemẽti conterat naues Tharſis, & inſtar Phinees cõ
Pſal.138.d fodiat fornicantes, iuxta illud: Nonne qui oderunt te domine oderã, & ſuper inimicos tuos tabeſcebã? Sed vbi non eſt par culpa, par plane nõ debet procedere pœna: nec cõuenit eadẽ inuolui ſententia, cũ qui peccatũ, cũ his quos magis peccatũ deſeruit. Propter eũ qui vt peccatoribus parceret, ſibiipſi nõ pepercit, auferte opprobrium meũ, & reſtituendo quẽ ſtatuiſtis, veſtræ etiã tam ſanę & integrę opinioni conſulite. Super hoc iam alia vice ſcripſeram vobis, ſed quia non eſt reſponſum mihi, puto nõ puenit ad vos hoc ipſum quod ſcripſerã.

Ad eundem, Epiſtola CCXIIII.

SI cura, ſi memoria quantulacũque mei extat adhuc in corde domini mei, & ſiqua portiuncula antiquę gratiæ inuenit etiã nũc in oculis eius à puero ei⁹: liceat hanc experiri viro nobili & humili Nicolao Cameracenſi epiſcopo. Fateor me obnoxiũ illi, & omniũ quę
I pro eo facere valeo debitorẽ, non ſolũ quia vbicunq; poteſt honorat nos & noſtros, ſed & propter veritatẽ, & manſuetudinem, & iuſtitiã: quæ eum etiã apud vos cõmendabilẽ reddere poſſunt. Et (niſi fallor) qui cũ tribulant, falſi ſunt, & non eſt in ore eorũ veritas. Deniq; vos probabitis, & nõ eſt mihi verbis laborandũ ſuper hoc. Eſt pręterea cũ eo vir religioſus & ſanctus Godeſcalcus abbas montis ſancti Martini, pro quo ſimiliter ſi quid ad merita eius noſtra interuentio addere poteſt, obnixe oro, vt in ſuis petitionibus exaudiatur. Arbitror enim nullam illum facere, quæ non digna ſit exaudiri.

Ad eundem, Epiſtola CCXV.

SCribo vobis frequẽtiſſime vilis vermiculus: & in hanc impellor audaciã precibus amicorũ. Fateor audax ſum, ſed non mendax. Non ſuſpicetur domi
H nus meus in ore pueri ſui inuentũ iri mendaciũ in omnibus quę ad ipſum ſcripſerit. Volo amicis gerere morẽ, non tamen in meam mortem. Nec enim ignoro vbi legerim:
Sap.1.c. Os quod mentitur, occidit animã. Falſitatẽ proinde nego, importunitatem non excuſo, ipſa inueniat veniam, cætera nõ timemus. Amicus eſt dominus Altiſſiodorenſis epiſcopus, & præcipuus. Quis neſciat? Habet quã cõmunicet amico anxietatem, non fallitatẽ. Fidelẽ pro decano ipſius afferimus excuſationẽ, abſolutionẽ exigimus. Filij ſumus vnius patris (quod ſolita præſumptione loquor) qui eſtis vos. Confidimus, quia
Pſal.144.d non repellet filios pater, ſed voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & lætos faciet illos.

Ad eundem de comite Radulpho, & uxore eius, K
Epiſtola CCXVI.

CRiptum eſt: Quod deus coniunxit homo non ſeparet. Surrexerunt viri audaces, qui non timuerũt coniunctos à deo contra deũ diſiungere. Neq; id ſolum, inſuper & adiecerunt coniungere non con- *Matt.19.a*
iungendos, addentes præuaricationẽ. Lacerantur ſacra eccleſiæ, ſcinduntur (prohdolor) veſtes Chriſti, idꝙ ad cumulum doloris, ab his à quibus reſarciri debuerant. Amici tui deus, *Pſal.37.b*
& proximi tui aduerſum te appropinquauerunt, & ſteterunt. Nam qui mandatum tuũ tranſgrediuntur, non ſunt alieni, nõ ſunt extranei à ſanctuario tuo, ſed eorum locum tenent quibus dixiſti: Si diligitis me, mandata mea ſeruate. Comitẽ Ra- *Ioan.14.b*
dulphum & vxorẽ eius deus coniunxerat per miniſtros eccleſiæ, & eccleſia per deũ, qui dedit poteſtatẽ talem hominibus. Quomodo quos eccleſia coniunxit, diſiunxit camera? In quo facto illud ſolum conueniẽter prouiſum eſt, ꝙ in tenebris facta ſunt opera tenebrarum. Qui enim male agit, odit lucem, & non venit ad lucẽ, vt nõ arguantur opera eius à luce. Quid meruit comes Theobaldus? Quid peccauit homo ille? Si peccatum eſt ꝙ diligit iuſtitiam, & odit iniquitatem, non poteſt excuſari. Si peccatum eſt ꝙ reddit regi quę regis ſunt, & quę ſunt dei deo, non poteſt excuſari. Si archiepiſcopum Byturicenſem ſuſcepit ad imperiũ veſtrum, hoc eſt maximum & pri- *Pſal.37.d*
mum peccatũ. En ſanguis iſte de manu eius exquiritur. Qui L
retribuunt mala pro bonis, detrahunt ei, quoniam ſequitur bonitatem. Multi clamant ad vos in toto corde ſuo, vt iniuriam filij veſtri, & oppreſſionem eccleſiæ digna animaduerſione vindicetis, & artifices huius ſceleris, cum ipſo eorũ capite, cui quicquid libuit, licuit, apoſtolico vigore coerceatis, vt in verticem ipſius iniquitas eius deſcendat.

Ad eundem, Epiſtola CCXVII.

RIbulatio & anguſtia inuenerunt nos. Commota eſt, & cõtremuit terra in mortibus hominũ, in exiliis pauperum: diuitum quoq; vinculis & carceribus. Ipſa religio venit in opprobrium & contemptum. Probro ducitur apud nos ſaltem mentionẽ facere pacis. Nuſq; fides, nuſq; innocentia tuta. Amator innocentiæ, & pietatis cultor comes Theobaldus pene traditus eſt in animam inimicorum eius. Impulſus eſt vt caderet, ſed dominus ſuſcepit eum, & gaudet ꝙ iuſtitia & veſtra obedientia in cauſa ſit, apoſtolo acquieſcente qui ait: Si quid autem patimini *1.Pet.3.e*
propter iuſtitiam, beati. Et in euangelio: Beati qui perſecutionẽ patiũtur propter iuſtitiã. Væ nobis, hæc omnia præſentire, ſed minime præcauere potuimus. Quid plura? Vt nõ penitus deſolaretur terra, & omne regnum in ſeipſum diuiſum concideret, cõpulſus eſt ille deuotiſſimus filius veſter, & eccleſiaſticę libertatis defenſor, ſub iureiurãdo ꝓmittere quaM
tenus ſententiam excommunicationis à legato veſtro bonæ memoriæ magiſtro Iuone datam in terram & perſonam aduteri tyranni, qui caput & author extitit horũ omnium malorũ & dolorũ, atq; in ipſam adulterã, faceret amoueri. Quod ſane tamen præfatus princeps fecit prece & conſilio nõnullorum fideliũ ſapientium ꝙ virorũ. Dicebãt nanq; id à vobis facile, & abſq; læſione eccleſiæ impetrari: dũ in manu veſtra ſit eandẽ denuo ſententiã quæ iuſte data fuit, incontinẽti ſtatuere, & irretractabiliter cõfirmare: quatenus & ars arte deludatur, & pax ꝓinde obtineatur: & qui gloriatur in malitia, & potẽs eſt in iniquitate, nihil inde lucretur. Multa habeo dicere vobis, ſed nõ eſt opus de omnibus ſcribere, cũ præſens ſit qui omnia ſcit, & viua voce plani⁹ poteſt & pleni⁹ aperire.

Ad eundem excuſatoria, & nouiſſima,
Epiſtola CCXVIII.

DOmino & patri reuerendiſſimo Innocentio B. nihilum id quod eſt. Putabam me aliquando aliquid vel modicum eſſe: ſed nunc, vt ſentio, prorſus ad nihilum redactus ſũm dum neſciui. Nec enim me dixerim omnino nihilum tunc fuiſſe cũ oculi domini mei ſuper puerum ſuum eſſent, & aures eius ad preces meas: cũ omne quod ſcriberem, obuiis manibus accepiſſet, & vultu hilari

A hilari perlegiſſet, beniguiſſime atque pleniſſime ad omnia poſtulata reſpondens. Modo autem me merito non modicum dico, ſed nihilum: quoniam ab heri & nudiuſtertius auertit faciem ſuam à me. Cur hoc? Quid peccaui? Multum fateor: ſi pecunia cardinalis Iuonis bonę memoriæ meo arbitrio diſtributa fuit: & non ad nutum ipſius, quod vtique ad aures domini mei fuiſſe perlatum, mihi relatum eſt. Sed confido quia nunc huius rei veritatẽ cognoſcetis, & veritas liberabit me. Non ſum tã hebes, vt ignorem eccleſiæ eſſe, quicquid ille rerum ſuarum non dederit. Sed iam audite ſimpliciter veritatẽ. Si inuentum fuerit in ore meo mendacium: ipſum os meum cõdemnabit me. Quando homo exuit hominem, abſens erã: imò & valde remotus. Audiui autem ab his qui affuerunt, ꝙ ipſe fecerit ſuum teſtamentum: & quod fecit, fecit & ſcribi: & de rebus ſuis quę voluit quibus voluit ipſe diuiſit: quod reſiduum fuit, duobus abbatibus aſſiſtentibus tunc ſibi: & mihi pariter qui abſens eram, diuidendum commiſit: eo ꝙ nobis nota eſſent loca pauperiora ſanctorum. Porro abbates illi domum venientes: & non inuenientes me (detinebar enim tunc temporis ex veſtro mandato pacis quęrendę negociis) nihilominus pecuniam ſicut eis viſum eſt diuiſerunt: me non ſolum non conniuente, ſed & neſciente quid fecerint. Cedat iã ſi placet manifeſtę indignatio veritati: nec mihi deinceps
B frons rugetur, aut ſupercilium deponatur: ſed ſolita redeat ſerenitas blando & benigno vultui, ac ſuo denuo ſole læta facies induatur. Nam ꝙ item comperi diſplicuiſſe me in multis ſcriptitationibus meis: hoc me iam metuere non oportebit: quoniam facile emendabo. Scio ſcio, præſumpſi pluſquam oportuit: parum attendens quis cui ſcriptitare præſumerem: ſed ad id quidẽ audendum veſtra me armarat benignitas, non negabitis. Vrgebat deinde charitas amicorum: etenim perpauca pro me ſcripſi: ſi bene memini. Sed ne quid nimis. Dabo ſi potero zelo meo deceſtero temperamentum, ſcientiam, & ponam digitum meum ſuper os meum. Tolerabilius enim offendam aliquos amicorum, q̃ multis precibus defatigem Chriſtum domini. Et nunc quoque non ſum ſcribere auſus vobis de imminentibus eccleſiæ periculis, & graui ſchiſmate quod timemus, ac plurimis quæ ſuſtinemus incommodis. Scripſi autem ſanctis epiſcopis veſtro lateri adhærẽtibus: ab ipſis audire poteritis, ſi ſcire placuerit, quæ ſcripſerim ego.

Ad quatuor epiſcopos curiæ, Albericum Hoſtienſem, Stephanũ Prænęſtinum, Ignarum Tuſculanum, & Gerardum cancellarium, Epiſtola CCXIX.

QVantum malum ſchiſma in eccleſia ſit, & q̃ ſit deteſtandum, & omnimodis deuitandum: euidenter quõdam oſtendit famoſa & horrenda mors virorum illorum, quos ob iſtiuſmodi peſtem terra de-
C glutiens: viuos tranſmiſit ad inferos. Oſtendit & illa perſecutio Guibertina, ſiue Burdini temeritas quos noſtra iam tempora experta ſunt inter regnum & ſacerdotium diuidentes plaga pene incurabili, & caſtigatione crudeli. Oſtendit & illa quæ nuper adhuc poſt multam & multifariam eccleſiæ vexationem & vaſtationem, tandem deo miſerante finem accepit rabies leonina. Merito proinde ſaluator in euãgelio: Vę *Luc.17.d*
(inquit) homini illi per quem ſcandalum venit. Væ nobis qui viuimus: plangere quæ pertulimus: dolere quæ ſentimus: timere quæ expectamus. Et quod peius eſt, ad tam malum habitum humanæ res deuenerunt: vt nec rei humiliari velint, *Pſal.74.a.*
nec iudices miſereri. Dicimus iniquis: Nolite inique agere: & delinquentibus: Nolite exaltare cornu, & non audiũt nos, *Ezec.52.d*
quia domus exaſperans eſt. Supplicamus his quorum eſt peccata arguere: peccantes ſeruare, ne calamum quaſſatum conterant, & linum fumigans non extinguant: & magis in ſpiritu vehementi conterunt naues Tharſis. Si denunciamus filiis *Eſa.42.a*
cum Apoſtolo, vt obediant patribus per omnia, quaſi aerem *Ephe.6.a*
verberamus. Si patribus loquimur ne ad indignationẽ prouocent filios: in nos potius eorum indignationem prouocamus. Nec delinquentes ſatisfacere, nec rectores ſeu correctores condeſcendere vllatenus acquieſcunt. Omnes ſunt ſtomachum ſequuntur: & totis viribus funem in diuerſa trahentes, rumpunt. Heu necdum recenti eccleſiæ plagæ cicatrix occalluit: & rurſum ſcindere parant, rurſus corpus Chriſti affigere cruci, rurſus fodere latus innoxium: rurD
ſus veſtimenta diuidere: atque ipſam, quod in ipſis eſt, tunicam inconſutilem (quauuis fruſtra) dirumpere ſatagunt. Si qua in vobis ſunt viſcera pietatis, tantis vos opponite malis, ne in illa præcipuè terra ſciſſura fiat, in qua ſolent (ſicut optime noſtis) ſciſſuræ alię reſarciri. Nam ſi author ſcandali, ore ſingulariter iudicis tremendo addicitur maledicto, quibus putamus benedictionibus dignos huius nequitiæ fugatores & propugnatores? De duobus non excuſamus regem. Nam & iuranit illicitè, & perſeuerat iniuſte. Verum id non voluntate, ſed verecundia. Nam probro ducitur, ſicut optime noſtis, apud Francigenas iuramentum ſoluere: quamlibet male publice iuratum ſit, quanuis nemo ſapiens dubitet illicita iuramenta non eſſe tenenda. Veruntamen ne in hoc quidem excuſari poſſe fatemur. Neque enim excuſare nos, ſed veniam poſtulare ſuſcepimus. Vos videte an excuſare aliquatenus eum poſſit ira, ætas, maieſtas. Poterit ſine dubio, ſi miſericordiam iudicio ſuperexaltandam decernatis, quatenus videlicet talis aliqua conſideratio in rege & puero habeatur, vt hac ei vice tali quidem tenore parcatur, quo tale aliquid decætero non preſumat. Parcatur ſane dixerim, ſi fieri poſſit, ſalua in omnibus eccleſiæ libertate, ſimul & archiepiſcopo debita veneratione ſeruata, quem manus apoſtolica cõſecrauit. Hoc ipſe rex humiliter petit, hoc noſtra vniuerſa citramõ
E tana nimium iam afflicta eccleſia ſuppliciter deprecatur. Alioquin damus manus morti, tabeſcentes & areſcentes præ timore & expectatione quæ ſuperuenerunt vniuerſo orbi. Siquidem deprecatio mea ſuper hoc ab anno priore, & peccatis meis exigẽtibus deprecationem meam non exauditio, ſed indignatio, indignationẽ autẽ deſolatio pene vniuerſæ terrę ſecuta eſt. Si quid zelo vrgente erupit quod non fuit aut ſecus quam fuit dicendum, ſit quæſo apud vos quaſi non dictũ. Vbi verò dixi quod oportuit, & vbi oportuit dici, ſit non fruſtra dictum.

Ad Ludouicum regem Francorum, unde ſupra, Epi. CCXX.

IBenter quidem, ſicut ipſe fateri dignamini, etiam propria atteſtante conſcientia, quæ ad honorẽ veſtrum, & regni veſtri vtilitatem ſpectant, pro noſtro exiguo poſſe, & quærimus, & quæremus. Cæterum quod noſtræ humilitati querimini ſuper anathemate mox innouando in comitem Radulphum: & vultis me dare operam omnimodis, vt non fiat, ob multa mala quæ ſecutura inde putatis, prorſus nõ video quomodo implere poſſim, & mandato obuiare apoſtolico. Quod etſi poſſem, non video ꝙ rationabiliter poſſem. Doleo quidem de malis ſi inde proueniant, ſed non ideo tamen debemus facere mala, vt veniãt bona. Satius tutiusq; hoc totum profecto omnipotentis dei
F iudicio & diſpoſitioni relinquimus, qui poteſt facere, vt & bona quæ ipſe vult fieri, fiant & maneant, & mala quæ mali moliuntur, non veniant, aut certe in eoſipſos potius qui ea volunt & querunt, veniant. Valde autem contriſtat me vnum quod in literis veſtræ celſitudinis continetur, ꝙ videlicet debeat obuiare res iſta paci factæ inter vos & comitem Theobaldum. An neſcitis vos grauiter offendiſſe in eo ꝙ comes Theobaldus violentia guerræ veſtræ contra deum & iuſtitiam iurare compulſus eſt, non ſolum quia quęreret, ſed etiã quia efficeret vt prædictus comes Radulphus & terra eius tam indebitè imò tam illicitè abſolueretur? Quid iterum vultis peccatum peccato addere, & iram dei ſuper vos (quod abſit) accumulare? Quid peccauit comes Theobaldus, vt iram veſtram rurſum incurrere mereatur, qui & abſolutionem comitis Radulphi licet iniuſtam (ſicut ſcitis) tanto labore & difficultate obtinuit, & rediuiuam excommunicationẽ quãuis iuſtiſſime redeuntem nec quæſiuit nec quærit, vtpote quod timore veſtro etiam abiurauit? Nolite quæſo, nolite domine mi rex, regi veſtro (imò omnium conditori) tam euidenter in ſuo regno & in ſua poſſeſſione audere reſiſtere, & manum extendere tam frequenti & temerario auſu aduerſum terribilem eum qui aufert ſpiritum principum, terribilem apud reges terrę. Acriter loquor, quia acriora vobis formido, quod non ita vehementer timerem, niſi vos vehementer diligerem.

G Ad

G *Ad eundem, unde supra, Epistola* CCXXI.

SCit deus quantum vos ex quo noui, dilexi, & vestrum honorem volui: scitis vos quanto labore: quantaque solicitudine: toto anno præterito quęrendę paci vestræ intendi: vnà cum aliis fidelibus vestris. Timeo aũt ne sine causa laborauerimus in vobis. Vos nãque (vt manifestum est) à bono & sano consilio quod accepératis, nimium cito nimiumque leuiter resilitis: & ad mala priora quæ dudum non immerito perpetrasse vos plangebatis, adhuc recentibus illis plagis, rursum vt audio, nescio quo diabolico consilio, festinatis. A quo enim nisi à diabolo procedere hoc consilium dixerim: per quod fit vt incendiis incendia: homicidiis homicidia addantur: clamor denuo pauperum: & gemitus compeditorum: & sanguis interfectorum: auribus pertonent patris orphanorum, & iudicis viduarum? Plane his hostiis hostis ille antiquus nostri generis oblectatur: quoniam ipse homicida est ab initio. Et nolite frustra occasionem sumere de comite Theobaldo ad excusandas excusationes in peccatis: cum vir ille paratum se dicat, & hoc omnimodis deprecetur, venire ad conuentiones quæ inter vos cucurrerunt quando facta est pax, & secundum iudicium diligentium nomen vestrum (eorum scilicet qui mediatores inter vos extiterunt) per omnia satisfacere velit: H vt si præuaricationis forte ab ipsis argui poterit, quod non existimat, continuo ad honorem vestrum corrigere non cunctetur. Verum vos nec verba pacis recipitis: nec pacta vestra tenetis, nec sanis consiliis acquiescitis: sed nescio quo dei iudicio, omnia vobis ita vertitis in peruersum, vt probra honorem, honorem probra ducatis, tuta timeatis, timenda contẽnatis: & quod olim sancto & glorioso regi Dauid Ioab legitur exprobrasse, diligitis eos qui vos oderunt, & odio habetis qui vos diligere volunt. Neque enim qui vos instigant priorem iterare malitiam aduersus non merentem, quęrunt in hoc honorem vestrum, sed suum commodum: imò nec suũ commodum, sed diaboli voluntatem: vt regis (quod absit) potentiam concepti furoris habeant effectricem: quem suis se posse adimplere viribus non confidunt: inimici coronæ vestræ: regni manifestissimi turbatores. At quicquid vobis de regno vestro: de anima & corona vestra facere placeat: nos ecclesiæ filij, matris iniurias, contemptum & conculcationem omnino dissimulare non possumus: quæ illi præter illa quæ in eam iam præcessisse miserabiliter plangimus: iterũ de nouo partim inferri, partim imminere sentimus. Profecto stabimus & pugnabimus vsque ad mortem si ita oportuerit, pro matre nostra: armis quibus licet: non scutis & gladiis: sed precibus fletibusq; ad deum. Et ego quidem qui me memini præter quotidianas preces, quas pro pace & salute vestra atque regno coram domino supplex ipso teste fundebã: I etiam apud sedem apostolicam literis & nunciis causam vestram egisse: fateor vsque pene ad propriæ conscientiæ læsionem: & ipsius summi pontificis iustam (quod diffiteri non debeo) contra me indignationem: ego, inquam, assiduis vestris, quæ innouare quotidie non cessatis, excessibus prouocatus: dico vobis, incipio pœnitere super insipiẽtia mea priori: qua, plus iusto, vestrę adolescentiæ hucusq; faui: & de cætero pro mea exiguitate non deero veritati. Non tacebo q cum excommunicatis iterato fœdus & societatem inire satagitis: q in necem hominum, combustionem domorum, destructionem ecclesiarum, dispersionem pauperum: raptoribus & prædonibus (sicut dicitur) adhæretis: iuxta illud prophetæ: Psal.49.c. Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas. Quasi non satis per vos mala facere valeatis. Non silebo q illicitum illud maledictumq; iuramentũ inconsultissime vsurpatum à vobis contra Byturicensem ecclesiam (pro quo, heu, tot & tanta mala iam nunc merito prouenerunt) non ita tandem corrigitis, vt Christi ouibus apud Cathalaunum pastorem præfici non sinatis: insuper & fratri vestro: eiusq; militibus sagittariis balistariisq; domos episcopales contra ius & fas inhabitandas, & res ecclesiæ in huiusmodi nefarios vsus profligandas: audacter nimium exponitis. Dico vobis: non erit diu inultum si hæc ita facere pergitis. Et ideo domine mi rex amicabiliter moneo vos, & fideliter consulo vobis, vt citius ab hac malitia desistatis: si K forte iam ferire parantis manum Niniuitę regis exẽplo, pœnitentia & humilitate præuenire possitis. Dure loquor, quia Prou.27.d duriora vobis formido: sed mementote à sapiente dictũ, meliora esse verba amici, quàm fraudulenta oscula inimici.

Ad Iosselenum Sueßionensem episcopum, & Sugerium abbatem sancti Dionysij.
Epistola CCXXII.

SCripseram regi arguens eum super malis quæ fiunt in regno eius, ipsius (sicut dicitur) assensu. Et quod rescripsit, dignum duxi vobis qui de consilio eius estis: insinuandum. Miror enim si ita credit vt loquitur: & si non credit, quomodo conscio mihi vtiq; omnium (sicut scitis) quę ad pacem reformandam facta fuerunt, ista persuadere conatur. Ait enim, sicut potestis videre in literis eius (cum male seruata ex parte comitis pacta conaretur ostendere) Adhuc suspensi manent episcopi nostri: adhuc terra nostra interdicta est. Quasi vero cuiusquam ecclesiastici absolutio interdicti ad comitẽ Theobaldũ pertineat: aut hoc ipse aliquo modo pepigerit se facturũ. Illusus est (ait) comes Radulphus: & iterũ religatus est. Et hoc quid ad comitem Theobaldum? Nonne quicquid de hac re promi Psal.7.d fit, fideliter elaborauit, & efficaciter adimpleuit? Ille vero deprehensus est in astutia sua, & cecidit in foueam quam fecit. En est hoc totum cur irrita faceret rex pacta sua quæ dictauerunt labia vestra? An propter hoc decuit incandescere iram regis contra deum & ecclesiam eius: contra seipsum & regnum suum? Ita ne propter hoc debuit obliuisci honoris sui, vt ad debellandum hominem suum, quem non dico diffidauerat: sed nec submonuerat vel posuerat ad rationem, mitteret fratrem suum, idq; per Cathalaunum, de qua potissimũ ciuitate scitis quid rex cum comite Theobaldo pepigerit? Sed rex adhuc aliud addit, quòd matrimoniis sibi moliatur coniungere contra eius fidelitatem comitem Flandrensem & Suessionẽsem. Et de fidelitate quidẽ suspicio est, non certitudo. Porro inanes suspiciones certis pactionibus præiudicare: quale sit, vos videritis. Quanquam id omnino credendum non fuerit de tali viro. Nunquid enim hostes sunt regis quibus alligatur comes, & non magis homines eius, & eius amici? Nonne consanguineus regis, & sicut fatetur, baculus regni comes Flandrensis est? Quid ergo contra regis fidelitatem facit eius homo, & fidelis ipsius, si aliis eius amicis, suorum matrimoniis copulatur? Nonne si quis simplici oculo rem vt est consideraret: magna potius pax regni: magnũque robur: & magna posset putari securitas? Illud autem miror, quomodo rex dicere nõ timuerit, cognoscere se quia nouerim ego comitem Theobaldum in partem suam cõtra regem, comitem Radulphum trahere attentasse. Nam & viua M voce nuncio nostro plus dixit, q̃ scripserit: q mandauerim sæpius dicto Radulpho maximam partem peccatorum eius me susc̃ipere, si vellet comiti Theobaldo adhærere. Si natus est homo ille per quem ista mandauerim: veniat & arguat me palam. Si scripsi literas: proferantur in medium. Viderit ipse cui crediderit: certus ego sum, quia nunquam nouerim quod imponit. Idem arbitror & de comite Theobaldo: quia & ipse omnimodis diffitetur. Videat proinde deus & iudicet quod nunc de suspicione comes Theobaldus arguitur ab eo qui manifeste contra pactiones suas ipsum sibi attrahit comitem Radulphum, contra dei præcepta, contra sententiam summi pontificis: adultero & excommunicato communicans. Ait quoque rex. Pene habuimus duos grauissimos oppugnatores. Et propheta subsannans respondet: Ibi trepidauerunt timore: vbi non erat timor. Psal.13.b Ecce, inquit, oppugnamur, qui non oppugnauimus: persecutionem patimur, qui non persecuti fuimus. Quis oppugnat obsecro: quis oppugnat: quis ve persequitur? Nonne comes obsecrat & humiliatur: honorare paratus vt regẽ seruire & obsequi tanq̃ domino suo, obnixe pro pace supplicans, & bonam regis, quod in se est, sibi conciliare satagens voluntatem? Esto q non sit ita, sed magis comes regi mala omnia moliatur: nonne ad id quod statutum fuisse scitis, fuerat recurrendum? Sic enim inter se pepigerunt, vt si qua de

A conuentionibus illis controuersia aut dissensio nasceretur, nihil mali sibi inuicem facerent aut quærerent: donec coram nobis tribus pariter & domino Altissiodorensi ventilata res esset atque discussa: qui & tunc mediatores fuimus: & si quid emergeret controuersiæ, debuimus esse reconciliatores. At id modo omnimodis comes flagitat: sed rex abnuit. Denique esto quòd omnino male meruit comes: sed ecclesia dei quid meruit? Quid, inquam, meruit, non iam sola Byturicensis ecclesia: sed & Cathalaunensis, etiam & Remensis, etiam & Parisiensis? Habeat rex aduersus comitem ius: sed de quo iure, obsecro, de quo iure præsumit vt ecclesiarum possessiones & terras deuastet, vt Christi ouibus pastores præfici nõ permittat, vt his quidem electorum promotionem prohibeat: aliis vero (quod hactenus inauditum est) dilationem electionis indicat: donec vniuersa consumpserit, donec diripuerit pauperum facultates, donec penitus desoletur terra? An vos ei consulitis talia? Mirum valde, si contra vestrum consilium fiunt hæc: mirum magis & malum, si vestro consilio fiunt. Etenim consulere talia, manifeste schisma fabricare est: deo resistere: ecclesiam ancillare: & nouam in seruitutẽ ecclesiasticam redigere libertatem. Si quis dei fidelis, si quis ecclesiæ filius est: profecto stabit & opponet se, quoad poterit, murum pro domo dei. Nam & vosipsi si pacem desideratis eccle
B siæ, sicut oportet filios pacis: quomodo non dicam tractatis ea: sed vel interestis consiliis tam malignis? Quicquid enim mali fecerit: merito non regi iuueni: sed consiliariis senibus imputatur.

Ad episcopum Sueßionensem durißime rescribentem ei: ita ut hæc fuerit salutatio: Salutem in domino, & non spiritum blasphemiæ, Epistola CCXXIII.

MInime quidẽ ego spiritum blasphemiæ habere me arbitror, sed nec cuiquam maledixisse aut maledicere velle me scio: pricipi præsertim populi mei. 1.Cor.4.c. Cæterum quicquid illud sit, quo se ipsam vestra Iob.39.d. dignitas iudicat: peto veniam. Scio enim qui dixit: Blasphemamur, & obsecramus. Dico ergo cum beato Iob: Quæ locutus sum, vtinam non dixissem: & vltra non addam. Iam domino abbati sancti Dionysij pro communi querimonia scribens: vtrique vestrum responderam, & putaueram me fecisse satis. Et quoniam, vt video, nondum quieuit indignatio vestra: quæ forsitan aduersus ecclesiæ conculcatores iustius incanduisset: etiam vobis dico: schismaticos vos aut fomitem esse scãdali, nec dixi, nec scripsi, nec credidi, & dico securus: nec vereor q me mea pagina arguat mendacij. Scrutamini eã si placet: & si ita inueneritis, reum me fatebor grandis sacrilegij: & reuera sicut notatis, spiritu blasphemiæ agitatum illa scripsisse. Ne tamen humilis satisfactio spiritum videatur C excludere libertatis, dolui fateor & doleo q nondum ea vos libertate qua deceret comperimus Christi vlcisci iniurias: ecclesiæ defendere libertatem. Dolor iste compulit me scribere dura: non tamen illa quæ impingitis. Putaueram siquidem, & adhuc putarem, nisi timerem vobis in hoc esse molestus: nequaquam sufficere q schismatis non estis authores: ni si & eos qui sunt, cuiuscunque dignitatis sint, tota libertate pro viribus coërceatis: & eorum consilium atque consortium execretis. Putarem, inquam, gloriam vobis esse, si dicerePsal.25i.d posse tis & vos: Odiui ecclesiam malignantium: & cum impiis non sedebo. Nunquid solum decebat zelus ille prophetam, & non hodie quoque à domini sacerdote requiritur: de Psal.138.d quo dicebat: Nonne qui oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Optarem sane (& salua vestra serenitate id quoque eloquar) hunc zelum vos exercuisse in puerum regem: qui non tam pueriliter quàm crudeliter sine causa irrita fecit & vestra sane consilia, & sua pacta: sine causa regnum suum conturbat: bella vbique cœlis terrisq; suscitat: ecclesias vastat: sacra temerat: exaltat iniquos, bonos persequitur: perimit innocentes. Hæc, inquam, vellem vos dolere: his contradicere & resistere, quod in vobis est. Sed meũ non est magistrum docere Iosselenum, minus autem reprehẽdere episcopum, qui magis me & alios peccantes redarguere, & errantes corrigere debet. En quãtum vos timeo. Clausam habetis epistolam: qui de priore aperta male suspicatus estis. D Nam ego quidem nihil in hoc aliud cogitaui: nili q ad diuersos scribentem necesse est iuxta consuetudinem epistolam cera non claudere. Iam & pro hoc quoque veniam peto.

Ad Stephanum Prænestinum episcopum,
Epistola CCXXIIII.

IEroquitur Hieremias ad deum pro aduersariis suis Hierc.18.d ita dicens: Recordare domine, quòd steterim in conspectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & auerterem indignationem tuam ab eis. Et infert: Propterea, inquit, da filios eorum in famem: & deduc eos in manus gladij. Et adhuc alia in hunc modum æquè grauia imprecatur illis. Quod propterea nunc apud vestram reuerentiam memorandum putaui: quoniam simile mihi aliquid cum propheta video accidisse. Vos enim scitis quomodo ego quoq; pro rege steterim in conspectu domini mei: corpore quidem absens: sed præsens spiritu: vt loquerer pro eo bonum. Bona siquidem pollicebatur. Nunc autem ipso reddente pro bono malum: cogor contraria scribere. Pudet erroris: & falsę spei quam de eo conceperam: & gratias ago q pro eo simpliciter supplicans non fuerim exauditus. Putabam me deferre regi pacifico, & ecce inuenio grauissimo hosti ecclesiæ assentasse. Conculcantur apud nos sancta, ecclesia turpiter ancillatur. E Nam & electiones episcoporum prohibentur fieri: & sicubi id præsumptum à clericis fuerit, electus episcopari non sinitur. Denique sedet in tristitia ecclesia Parisiẽsis, proprio destituta pastore, & nemo qui de substituendo alio mutire audeat. Non sufficit spoliari bonis præsentibus domos episcopales: etiam in terras & in homines manus sacrilega circumquaque desęuit: totius insuper anni ex eis sibi reditus vendicando. Vestra Cathalaunensis fecit quidem electionem, sed qui electus est, ecce iam diebus multis debito honore frustratur, & scitis ij nec absq; graui gregis dominici detrimẽto. Commisit rex germano suo Roberto vices episcopi, & ille in cunctis terris rebusq; ecclesiæ potestative versans, & pro vice sua vbique haud segniter agens, infert cœlis quotidianas hostias, non plane pacificas, clamores pauperũ, lachrymas viduarum, planctus orphanorum, gemitus compeditorũ, & sanguinẽ interfectorum. Verum angustus est malitiæ eius ille episcopatus. Remensem inuadit, atq; in terra sanctorum iniqua gerit, non clericis, non monachis, non sanctimonialibꝰ parcens. Denique sanctæ Mariæ, sancti Remigij, sancti Nicasij sancti Theodorici terras fructiferas, & villas populosas, ita in ore gladij deuastauit, vt pene in solitudinem redegerit vniuersas. Frequens in omnium auribus vox: Hæreditate pos- Psal.82.b. sideamus sanctuarium dei. Sic rex emẽdat quod in ecclesiam Byturicensem Herodiano iuramento commisit. Præterea F rex nobis quidem non parum laborantibus, pacem cum comite Theobaldo fecerat, firmę vt putauimus amicitię fœdus inierat, & ecce occasiones quærit quomodo recedat ab amico. Atque hoc grande crimen quod impingitur comiti, quia cum baronibus regis, de liberis suis contrahit matrimonia. Suspecta est illi dilatatio charitatis, nec se putat regem, si se amauerint principes. Conijciat prudentia vestra quid animi erga subditos gerat, qui de odio atque discordia si fuerit inter suos, se æstimat fortiorem. Videat & perpendat si est hic homo à deo, qui in suorum magis mutua simultate, quàm charitate confidit, cum charitas sit deus. Quod minime face- 1.Ioan.4.c ret si sapientiam illius haberet qui ait: Fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Præterea ergo pacis con- Canti.8.b uentiones & constitutiones manifeste transgreditur, nec tenet pacta sua, quæ distinxerunt labia sua. Denique reuocauit in domum suam, & ad consilium suum virum adulterum & excommunicatum, quem ex constituto eiecerat: & pro exercenda maiori malitia, aliis multis nequam æquè excommunicatis, periuris, incendiariis, homicidis, rex & aduocatus ecclesiæ aduersus ecclesiæ (quod non est dubium) amatorem & defensorem denuo sociatur, iuxta illud prophetæ: Si vide- Psal.49.c bas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas. Ad hæc cogit suo more episcopos ad maledicendum benedicendis, & iterum benedicendum maledicendis: & quoniã non obtẽperatur pro suo libitu sibi, circuit

G mare & aridam vt inueniat iuratores, quorū periuriis quos fortassis deus coniungit, per homines separentur. Qua fronte, obsecro, tantopere aliis præscribere de consanguinitate laborat, homo cum sua (quod palam est) tertio consanguinitatis gradu ferme permanens consobrinæ? Et quidem inter filium comitis Theobaldi, & comitis Flandrensis filiam: & itē inter comitem Suessionensem, & filiam comitis Theobaldi, si cōsanguinitas sit nescio (scienter enim illicita matrimonia, nec laudaui vnquam nec laudo) sed sciatis vos & sciat dominus meus, prohibere horum nuptias, si quo modo coniungi fas fuerit, exarmare ecclesiam est, & multam illi subtrahere fortitudinem. Nec aliam puto aduersantium ipsis nuptiis intentionem, nisi vt in terris præfatorum principum non possint habere refugium quicunque audebunt contradicere schismati quod minantur. Hucusque zelus meus. Non possum enim ego emendare quod potui redarguere: potui & commonere eum qui possit. Zelus domini mei faciet hoc. Ipsum duxi necessarium in magno ecclesiæ labore atque periculo compellandum, & per nullum dignius, quàm per vos, qui eius lateri & spiritui adhęretis. Apud quem quæso, habete me excusatum quòd rege mutato mutauerim stylum, qui ad ipsum
Psal.17.d. deum dei prophetam dixisse scitis: Cum viro innocente innocens eris, & cum peruerso peruerteris.

H *Ad episcopum Suessionem pro pace,*
Epistola CCXXIIII.

LAborauimus: sed de profectu adhuc quæstio est. Seminauimus multum, sed intulimus parum. Fatemur nos eguisse vestra opera & præsentia. Verum quòd eā non requisiuimus in tanta necessitate, per amicum communem sancti Dionysij abbatem, docebimini. Nunc itaque ne de cętero dissimuletis, sed secundum sapientiam vobis à deo datam studeatis quæ ad pacem sunt, monemus sanctam solicitudinem vestram. Nam rogandus nō estis pro tali re, qua vtique constat non modo valde honorificari ministerium vestrum, sed & turpari admodum si negligitis. In indicta celebritate apud sanctum Dionysium speramus videre vos.

Ad Ludouicum regem Francorum, unde supra,
Epistola CCXXV.

LVdouico dei gratia illustri regi Francorum, & duci Aquitanorum, Hugo Altissiodorensis qualiscūque minister, Bernardus Clarevallis abbas, diligere iustitiam, & iudicare terram sapienter. Diu est quòd egressi de domibus nostris, expositis propriis vtilitatibus pro pace vestra & regni, fideliter (sicut nobis deus est testis) laboramus. Tristamur autem quòd, aut nullum, aut exi
I guum nostri laboris fructum adhuc tenemus. Adhuc pauperes clamant post nos, adhuc terra vadit quotidie in desolationem. Quæritis quæ terra? Vestra: non alia. Intra regnum enim, & contra regnum vestrum, ista omnia mala perpetrantur. Nam siue amici siue inimici vestri sint qui de guerra ista pauperantur, captinantur, conteruntur: non aliunde q̄ de regno vestro sunt. In quo manifeste imminere iamiaq̄ videtur
Mat.12.d fermo saluatoris dicētis: Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur. Huc accedit q̄ ipsi diuisores & desolatores, vos constituerunt sibi huius nequitiæ caput & principem, quem prę cipue debuerant metuere defensorem, & sentire vltorem. Nos tamen credebamus vos tactum à deo & illuminatū tantam illorum nequitiam aduertisse, & errorem vestrū agnouisse, & cupere omnino consiliis sanioribus à laqueo isto retrahere pedem. Cæterum ab hac spe pene deiecit nos colloquium illud habitum nuper inter nos apud Corbolium. Scitis enim quomodo & quàm irrationabiliter (vt pace vestra dixerimus) à nobis tunc recessistis. Vnde factū est q̄ sermonis illius qui vobis in dicto nostro displicuit, reddere ad liquidum rationem pro vestra nobis turbatione non licuit. Quā si expectare placido corde dignaremini, forsitan cognouissetis & vos q̄ nil vobis indecens aut importabile dictum fuisset, secundum q̄ iam res vestra processit. Nunc autem sine causa turbatus, turbatos nos & cōfusos, & quid faciamus dubios anxiosq̄ tenetis, homines q̄ vobis bona cupiūt & quę-
runt. Quod non est aliud nisi quia fraus iniquorū, & rumusculi parum scientium hominum, dicentium malum bonum, K
& bonum malum, conturbant vos. Verum nos etsi conturbati, non tamen omnino desperati de auxilio spiritus, quem vestrum animum salubriter super malis præteritis concussisse persensimus, adhuc stamus & expectamus vt redeatis ad cor: & quod prudēter cœpistis, efficaciter compleatis. Huius rei gratia misimus fratrem charissimum nobis Andream de Baldemento, qui vobis ista plenius viua voce insinuet, & quicquid ad hæc respondere placuerit, fideliter renunciet nobis. Si autem persistitis (quod absit) non acquiescere sanis consiliis, mundi nos sumus à sanguine vestro, deus non permittet ecclesiam suam, siue à vobis, siue vestris diutius conculcari.

Ad episcopum Suessionensem, Epistola CCXXVI.

SEmper quidem egni officiis amicorum, homo nimirum mente semper & corpore miserandus: sed nunc maxime opus & tempus miserendi, cum vrgente conscientia, & aggrauata manu domini super me, duro me carceri mancipaui, durus iudex in memetipsum. Si adhuc pater estis (nam fuisse vos fateor) sentiat filius & ille filius in quo vsque ad hanc diem filialis erga vos affectus non tepuit. Scio scio, difficile posse extorqueri clauam de manu Herculis: & ideo multum instо, quia rem peto difficilem. At quanto difficilior, tanto violentior ad promerendā L
redhibitionem. Grandis me fatebor beneficij debitorem, grandis prorsus, si obtinuero. Nec ignoro dare q̄ accipere beati⁹ esse, sed cedo necessitati, occurro periculis, angustiis consulo, honesti plane nunc, aut dissimulator, aut immemor. Acto.20.g
Cedens itaque honorabiliorem vobis, vt dignum est, partē, mihi verecundiorem assumo: non modo ad accipiendum inuerecundior, sed & importunior ad petendum. Peto ergo suppliciter, peto instanter, peto opportune, importune. Nec enim illud peto quod vos non deceat dare, aut me postmodū pœniteat accepisse: etsi ita petere modo minus me deceat. Nam si liberatis pauperem à potente, in hoc nobis multum præstabitis, vobis plurimum. Eia monstrauimus affectum, rē vos scitis, fructum præstolantur afflicti.

Ad Petrum Cluniacensem abbatem conquerentem quòd ei non scriberet: Epistola CCXXVII.

TAta ne iocari libet? Dignanter sane atque amicabiliter, sed si ita luditis, vt non illudatis. Nolite mirari hoc. Nam suspectum id mihi facit vestra ipsa tam subita & inopinata dignatio. Non enim multum temporis est, q̄ scribens ad vos, debita reuerentia vestram magnitudinem salutaui, & non respondistis mihi verbum. Nec multo ante rursum scripseram ad vos ex vrbe Roma, & nec tunc quidem vel vnum iota recepi. Modo miramini quòd reuertenti nuper de Hispania, nugas meas de- M
nuo ingerere non præsumpsi? Quod si culpa est quacunque ex causa non scripsisse, sine culpa profecto non erit noluisse, ne dicam contempsisse rescribere. Eu in quo pro me faceret iustitia (quia id à me flagitat) nisi mallem occurrere gratiæ redeunti, quàm retardare eam mihi, dum vel me inutiliter excusare volo, vel aliū accusare. Sed hoc dixi ne quid clausum in mente retinerem, quod ore non promerem, quod id vera
1.Cor.13.b recusset amicitia. Decætero quia charitas omnia credit, iam omnis suspicio de medio fiat. Gaudeo q̄ recaluistis priscę amicitiæ recordari, & vel lęsum reuocare amicum. Libenter redeo reuocatus. Fœlix qui reuocor. Nullarum iam memor sum iniuriarum. En ego, qui fueram vestræ profecto sanctitatis seruus & nunc & ante. Gratias ago, optime locatus sum, intimus vobis denuo factus, sicut dignamini scribere. Si forte intepueram, vt arguitis, haud dubium quin velociter recalescam, fotus vestræ charitatis visceribus. Et nunc quod placuit scribere, obuiis manibus suscepi. Legi auidè, libēter relego, & placet sæpius repetitū. Placet fateor iocus. Est enim & iucunditate gratus, & serius grauitate. Nescio siquidem quomodo inter iocandum ita disponitis sermones vestros in
Iob.29. iudicio, vt & iocus, leuitatem non redoleat, & authoritas cō seruata hilaritatis non minuat gratiam. Porro authoritas ita seruatur, vt illud sancti viri merito vobis possit aptari: Siquando ridebam, non credebant mihi. Eia rescripsimus

A mus, & puto iam iure exigimus ampliora quæ promisistis. Dignum est vt sciatis, quæ penes nos sunt. Decretum est mihi vltra non egredi monasterio, nisi ad conuentum abbatum apud Cistertium semel in anno. Hic fultus orationibus ve-
Iob.14.c stris, & benedictionibus consolatus, paucis diebus quib⁹ nūc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Propitius sit mihi deus, vt non amoueat orationem vestram & misericordiam suam à me. Fractus sum viribus, & legitimam habeo excusationem, vt iam non possim discurrere vt solebam. Sedebo & silebo, si forte experiar quod de plenitudine intimæ
Thren.3.c. suauitatis sanctus propheta eructuat: bonum est, inquiens, expectare dominum in silentio. Et ne solus videamini mihi lusisse, puto iam non audebitis me de hoc silentio meo repre
Esa.33.c. hendere, & more vestro appellare soporem, quod vt puto cō gruentius ac magis propriè sanctus Esaias cultum iustitię nominat, & de quo legitis in hocipso propheta dicente domino: In silentio & spe erit fortitudo vestra. Commendate me orationibus sancti conuentus Cluniacensis, salutato prius ex me seruo omnium, si dignum iudicatis.

Ad tres episcopos, Hostiensem, Tusculanum, Prænestinum,
Epistola CCXXIX.

B AD hoc vos deus in sublimitate posuit, vt tanto maiori ecclesię suæ vtilitati viuatis, quanto in ea eminentiori authoritate præstitis. Alioquin deponet il
le paterfamilias potentes de sede, qui pro accepta potestate inuenti fuerint suis vtilitatibus defuisse. Quanta sustineat sponsa Christi damna in episcopatu Metensi, etsi nos amplius horremus, quia viciniores sumus, tamen & vos arbitror non latere. En quātus lupus illud ouile Christi tum insidiis, tum manifestis assultibus quotidie molitur irrumpere, & disperdere oues Christi sanguine congregatas? Idque non ab heri & nudiustertius, sed ex quo adhuc fuerat lupicel
lus, non cessat illum dominicum gregem quibus potest viribus infestare, & vastare rapinis, incendiis, homicidiis. Ego itaque quod in me est, demonstro lupum, instigo canes: iam quid intersit vestra, vos videritis: meum non est docere doctores.

Ad tres episcopos supradictos, pro abbate Latiniacensi,
Epistola CCXXX.

VObis audeo loqui quicquid in buccam venerit. Nā & si oportuerit sustineri modicum quid insipientiæ meæ, geret mihi proculdubio morem benevolentia vestra, quæ sapientibus & insipientibus debitrix est. Et hoc dico non quia cogitem præcipitare verbum, quod ad rem non pertinet, aut leuitate vti intēdam, aut
nugari delectet, præsertim apud vos qui videmini columnæ
Mat.12.c ecclesiæ: sed ex abundantia cordis os loquitur, & veritas do
C lore vrgente intrinseco taciturnitatis impatiens, prorumpit
Psal.72.a. in medium. Mei enim, dico vobis, pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quòd execranda (vt videtur) conuersione tam frequenter sapientiam vincit malitia. Addūtur vbique cornua impiis, & exarmatur iustitiæ zelus: & non est qui facere bonum, non dico velit, sed possit. Superbi iniquè agunt vsquequaque, & nemo audet mutire contra. Et vtinam vel innocentia tuta esset, & iustitia ipsa suimet sufficere defensioni. Quid peccauit abbas Latiniacensis? An quòd bonus monachus, & melior abbas: quòd bonæ opinionis: & melioris est vitæ? An quia monasterium cui præest, & decorauit religione, & bonis temporalibus ampliauit: & bonorum fratrum numero cumulauit? En sanguis iste de manu eius exquiritur. Si crimen est, acceptum esse deo & hominibus, tollatur, & crucifigatur. Negari enim non potest hoc illum esse, cœlo & terra testibus. Si crimen est, esse hospitalem, benignum, sobrium, castum, humilem, decidat merito ab inimicis suis inanis. Reuera nāque & in his excusari non potest, conuincentibus se proprię vitę sanctitate, & famę gloria. At imponitur ei noluisse suscipere nuncium domini mei. Prorsus grauis offensa, si ita est. Non negat abbas hominem qui mittebatur in Angliā, cum esset honorifice susceptus hospitio, quęrere loqui cum eo, sed paranti exire interuenit Humbertus præpositus dicens se potius exiturum, & homini vice ipsius satisfacturum. Si quominus quod oportuit actum fuit cū
viro: cuius culpa fuerit, vobis relinquimus iudicādum. Accu D
satur item q̄ literas domini papæ prædicto Humberto violenter abstulerit, & diruperit: sed extant literæ integræ & bullatę: nec in eas sicut mentitur, admisit, sed sponte dimisit, consilio vtique comitis Theobaldi, & nostro. Dicitur quoq; q̄ quosdam monachos in captionem posuerit. Atque id quidem falsum. Sed si quosdam turbatores & conspiratores in diuersa claustra diuisit, ne simul positi plus nocerēt: quis hoc recte iudicans reprehendat? Iam de terris & bonis ecclesiæ quasi distractis & alienatis, & datis ab eo cognatis suis, corā venerabilibus episcopis Suessionensi & Altissiodorensi, comitęq; Theobaldo aduocato vtique monasterij, satis respon sum est, & adhuc respōdetur, sic illum dedisse suis quomodo alienis, id est ad eundem sensum vel consuetudinem. Porro autem à seculo non est auditum q̄ monachus rebellis, superbus, ambitiosus, priuilegium propriæ libertatis ex apostolica authoritate meruerit. A tempore Iudę Iscariotis nō est inuentus similis illi, qui sic insurgeret in magistrum, & traderet sanguinem iustum. Fœlix magister, cui cum magistro om
nium communis prophetica illa vox est: Homo pacis meæ in
Psal.40.c quo sperabam, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Et olim quidem eratis contra apostolū Petrum dominantes in clerum, imō & contra conpostolum eius Paulum dominabamini fidei totius orbis. At nunc nouum aliquid addidistis, vsurpantes amplius & in ipsam religionem. Quid restat nisi vt adiiciatis & ipsis angelis sanctis E
dominari? Nisi quod in hoc posterior Iudas priorem vicisse versutia & fraude videtur: quòd cum illius facinus condiscipuli horruerint vniuersi, iste callidior potuit ad conniuendum imò ad fauendum malitiæ, non quoslibet, sed ipsos apostolorum principes circumuenire. Nō imputo domino meo, cui tanquam homini subripi potuit, & hoc oro ne deus imputet. Absit autem vbi veritatem agnouerit, vt prævaleat tam execrabilis maligni huius sacrilegus q̄ conatus. Et ego de hac re ad ipsum quoque solito ausu scripsissem, si non sensissem ipsum quicquid scribimus, minus solito acceptare. Quęso dolete vos qui monachi estis, vicem magistri vestri beati Benedicti: cui iam, vt videtis, prope est vt vbique contradicatur, & pereat omnis vigor monasticę disciplinę, monachis aduersus abbates suos cornua sumentibus de manu forti.

Ad eosdem, Epistola CCXXXI.

SI vera sunt quæ audistis de abbate sancti Theofredi, non potestis ea dissimulare sine periculo vestro, & propter officium, & propter cōscientiam. Consc ientiam dico non tantum vestram, sed etiam aliorum'. Sunt autem verisimilia, credo quòd & vera. Verax est enim qui testimonium perhibet de his, præsentium lator. Vnde hoc quoque sciam queritis? Fascem teneo literarum missarū à viris sanctis, quos ego noui quia sancti & veridici F
sunt: & omnes illę pariter continent tam laudes & præconia huius, quàm illius horrendas blasphemias quem accusat.

Ad abbatem Ioannem de Busaio, qui abbatiam suam reliquerat, & abierat in solitudinem,
Epistola CCXXXII.

FIlio charissimo Ioanni frater Bernardus in spiritu ambulare, & timorem domini non derelinquere. Dicere non possum in quanta amaritudine animæ meæ, & tristitia cordis, scribam ad te Ioannes charissime, pro eo quod me video in tot scriptitationibus meis proficere nihil, quia non capit in te sermo meus. Scripsi semel & denuo, nisi fallor: & exigentibus peccatis meis in nullo adhuc respondet mihi labor meus. Ecce tertio iacto semē, deum omnipotentem deprecans, vt non reuertatur ad me vacuum, sed prosperetur & faciat ad quod illud mitto, lætificans nos tandem aliquando de fructu tuæ obedientię & salutis. Si audieris me, imò si exaudierit me deus, lucratus sum filium meum. Si non: conuertam me denuo ad arma consueta, orationes videlicet & lachrymas, non quidem contra te, sed pro te. Luxi & lugebo, & anxia trahaam suspiria ex imis visceribus, pro meis visceribus. Quis det te mihi fratrē meum fugentem vbera matris meæ? Quis reuocet te mihi in illam

G quietem animi, concordiam morum, ſocietatem ſpiritus, & ſerenitatem conſcientiæ,in qua te aliquando tenui & poſſedi? Et ne quod ex me detrimentum in aliquo patiaris ſeu impedimentum, illud falſum eſſe non dubites, quod tibi à neſcio quo vel quibus falſiloquis perſuaſum audiuimus:quia ego videlicet cogitarem ſine ratione & iudicio te à regimine fraternarum animarum, quod tibi credideram ſubmouere. Non eſt hoc verum, ſed audi potius de hac re paucis, quod verum eſt.Hoc etſi voluiſſem, non licuiſſet:& ſi licuiſſet (vt de propria conſcientia loquar)ego nullatenus voluiſſem.Hęc veritas. Si ergo hoc totum fuit quod auertit cor tuum:veritate comperta quid reſtat niſi vt reſipiſcas, redeas ad te, redeas ad nos, arguas inſuper teipſum leuitatis & credulitatis incaute?Si enim tantum potuit vna maledicta ſuſpicio ad te alienandum & præcipitandum, quanto magis nunc abſoluta certitudo valere debet ad erigendum & reuocandum te?Turpe eſt tibi falſitate poſſe ſeduci, & veritate reduci nõ poſſe. Habeat ſane veniam acquieuiſſe ad tempus palliatę falſitati, at vero deprehenſę iam & nudatę acquieſcere adhuc, imò etiam non multum iraſci,quantum confuſionis habet? Quãobrem iraſcere & noli peccare, ſi vis nos vel deum potius non iraſci. Nam quod ſubreptum eſt tibi, miſerationem magis q̃ indignationem meretur. Nimirum homo es nauigans, *Pſal.103.c* H ſicut & omne humanum genus,in hoc mari magno & ſpatioſo manibus,vbi reptilia quorum non eſt numerus.Quis ſe iactet in eo aſſiduis non impelli vẽtis,nõ iactari fluctibus?Noueris te naufragaſſe in eis,periculum in falſis fratribus inciſſe. Iterum dico:hæc veritas. Deceptus fuiſti,& ſpiritus mendax in ore pſeudoprophetarum ſupplantauit te.Sed ecce euanuit falſitas,luce veritatis oborta. Si adhuc(quod abſit) pergis in tua obſtinatione perſiſtere,ego te interim non iudicabo,eſt qui quęrat & iudicet.Ego autem parco tibi,diſſimulans & differens interim in virga venire ad te.Porro in misericordia & ſpiritu manſuetudinis allicere te nobis curabo ſi potero:nam id mihi ſentio familiarius eſſe,& tibi perſuaſibilius fore non dubito.Illum ſane euaginare ſuper te gladiũ non cunctabor, qui in materno meo pectore iacet reconditus,continuus vtique dolor cordi meo, & creberrimi ad deũ gemitus pro te donec venias. Quod ſi omnes huius tam pie ferientis enſis, ſecundum duritiam tuam & cor impœnitens fruſtraueris ictus, nec poſſit quandoque dicere anima tua, quia vulnerata charitate ego ſum:tu de te videris. Nam non ſolum iam veritas:ſed & charitas liberabit nos.Sed quid dixi? Quomodo miſer quomodo liberabor,effuſis viſceribus, filio pereunte?Non quieſcet affectus, etſi non ſequatur effectus:non ſedabitur dolor,non ceſſabunt lachrymæ.Exhibebo tibi quandiu vixero alterum Samuelem,tu vtinam non al- I terum Saulem mihi. Rogabo te, rogabo pro te,vt venias. Veni,veni priuſquam moriamur: vt qui dileximus nos in vita,in morte non ſeparemur.

Ad Herbertum abbatem ſancti Stephani Diuionenſis,
Epiſtola CCXXXIII.

SIcut frater Ioannes dixit in nos vel ſcripſit quod non decuit, vel quomodo non decuit,non tam nos læſit, quàm ſeipſum. Magis nãque ita ſcribendo ſuã prodidit leuitatem, q̃ noſtrum deprehendit errorem. Quanquam etſi læſiſſet in aliquo, noſtrum tamen non erat reponere malum. Attendens proinde non quid ille mereatur,ſed quid me deceat,donari iuueni etiam à vobis hanc culpam rogo & ſupplico, quæ magis gloriolam,quàm malitiam redolere videtur:ita tamen,vt manũ deinceps inhibeat à ſcribendis tractandisve, quæ ſupra ipſum eſſe conſtiterit. Nam vt liquido ſatis apparet, in hoc exiguo quod præſumpſit,opus erat ſtylo & animo maturiori.Certum enim ſit vobis hominem licet in breui pagina, aut non ſcripſiſſe vt ſenſit,aut non ſenſiſſe vt debuit.

Ad dominum papam Cœleſtinum pro intruſo Eboracenſi,
Epiſtola CCXXXIIII.

POrtet vos ſecundum iuſtitiam quæ ex lege eſt,ſuſcitare ſemen fratris veſtri defuncti.Quod digne implebitur, ſi papæ Innocentio cui in hæreditate domini ſucceſſiſtis & defenditis bene geſta,& minus adimpleta perficitis. Præ manibus eſt in quo id licebat K experiri. Cauſam Eboracenſis eccleſiæ per eum fuiſſe deciſam quis neſciat?At quomodo executioni mandatũ ſit quod egreſſum eſt de labiis tanti viri,vtinam neſciretur. Quis det *2.Reg.1.c.* vt non annuncietur in Geth, neque in compitis Aſcalonis? Sed vt verbum abbreuiatum faciam auribus occupatis, audiat paucis dominus meus quid dictum fuerit, & quid factũ teneamus. Cum in multis accuſaretur is,qui ſibi vendicare electionem in præfata eccleſia impiè cupiebat, tandem omnis controuerſia ad teſtimonium viri illuſtris Vvilhelmi ipſius eccleſiæ tunc decani conquieſcere iuſſa eſt: vt niſi capitulum intruſionis quod huic inter cætera impingebatur,ille proprię manus iuramento amoueret,ſuis omnino conatibus tanta fruſtraretur ambitio. Hoc autem non ex iudicio, ſed ex miſericordia. Sic enim rogauerat ipſe. Mitiſſima plane ſentẽtia,quippe cum de plurimis & peſſimis pulſaretur,quæ nullatenus propulſare volebat.Sed vtinã vel ipſa ſtet. Quid enim ſi non ſufficit iuri, dummodo ſufficiat eccleſiæ liberationi?Non cauſamur ſententię remiſſionem,quæ nil nocuit. Neque enim proficit aduerſario etſi largior indulgentia, qui ne ipſum quod vltro ſpoponderat, implere prævaluit. Nam de quo præſumere viſus eſt,defecit ei,ne ſibiipſi deficeret peierans. Quando enim vir bonus atteſtaretur homini *L* quem rumor publicę opinionis & operis veritas deteſtatur? Quid ergo?Ille non iurauit,& iſte epiſcopus eſt. O rẽ ignorantia omnium dignam,& perpetuo,ſi fieri poſſet,ſilentio cõprimendam. Verum id ſero. Heu,notus eſt orbi triumphus diaboli.Vbique pertonat plauſus incircunciſorum, & planctus bonorum, pro eo quòd videatur ſapientiam viciſſe malitia. Monſtratur digito, matris eccleſiæ turpitudo: patris Innocentij verenda irridentur denudata à ſeruo nequam, quoniam mortuum putat: ſed viuit in vobis. Si is exitus imminebat,cur è longinquo Romam eſt pertracta cauſa ſpurciſſima, vmbra magis & angulo digna? Cur tanta mari terraque à multis aſſumpta fatigatio?Cur à finibus terræ euocati viri religioſi,qui eum accuſarent,& pauperum Chriſti marſupia longi itineris expenſis exhauſta ſunt? Non poterat epiſcopari turpis infamiſque perſona (quod inuitus dolensque loquor)niſi quæ in illo horrebat Anglia,Frãcia abominabatur, etiam Roma cognoſceret? Quam melius in Romana curia cauſa eius minime ventilata fuiſſet,& non tangeret,vel ſacra limina generalis atque horribilis fœtor?Quam tolerabilius ignoraſſet apoſtolica ſedes tam intolerabile malum,q̃ tolerat manifeſtũ?Quid iſtud temeritatis fuit?Publice infamatus, ante iudicem accuſatus, nec purgatus,imò & cõuictus,& ſic conſecratus eſt.Viderit qui huic manum poſt iſta impoſuit,an magis execratus dicere debuerim. Nõ enim negabit ſic ſe iſta habere,non negabit ſic ſe ex literis apoſto- M licis ad ſe pro hoc ipſo directis eadem comperiſſe. Dicat forte aliquis, quia non eſt datum iudicium,non fuiſſe conuictum.Ego dico & cõfeſſum. Nam qui vt iudicium euaderet, vltro elegit ad teſtimonium Vvilhelmi decani confugere, illo ſibi deficiente,quid niſi ſuo iudicio à cauſa decidit, ore proprio condemnatus? Quæ cum ita ſint,videte domine pater,ne declinet cor veſtrum in opus malitiæ,quoniã ſecundum prophetam,declinantes in obligationem, adducet do- *Pſal.124.d* minus cum operantibus iniquitatem.Alioquin quod conſiliũ datis miſeris abbatibus illis quos ad accuſandum eum vocatio apoſtolica Romam traxit, ſed & aliis q̃pluribus ex illo epiſcopatu viris religioſis, ſint ne obedituri huic,& ſacramẽta accepturi ab homine bis intruſo?Primo quidem per regẽ, deinde per legatum.Quippe qui illum in ſanctuarium dei cõtra ius & fas,contra mandatum ſummi põtificis, in iniuriam ſummę ſedis & totius Romanæ curiæ, cum non potuit per oſtium,fodit argenteo (vt aiunt) ſarculo, vnde impudenter intruſit.Ante (niſi fallor) ſuis ſedibus exulabunt, q̃ dare acquieſcant manus idolo huic, niſi veſtra violenta authoritas obuiarit. Cæterum q̃ ſanctiori veſtroq́ue apoſtolatu digniori zelo gladium Phinees in confuſionem duorum tam turpiter fornicantium ſtringeretis, quàm tot ſanctos, aut de ſuis fugere locis permittitis, aut contra conſcientias ſuas cogitis remanere.

Ad

A *Ad totam curiam Romanam, unde ſupra:*
Epiſtola CCXXXV.

DOminis & patribus reuerendis epiſcopis & cardinalibus curię, frater Bernardus Clareuallis vocatus abbas, ſalutem & noſtras qualeſcunque orationes.Omnibus ſcribendum fuit de eo quod ſpectat ad omnes. Nec vereor,ne forte præſumptionis arguar, quippe qui licet omnium minimus,tamen Romanæ curiæ iniuriam à me non iudico alienam. Vrimur aſſidue dico vobis, vrimur grauiter nimis, ita vt nos tędeat etiam viuere.In domo dei videmus horrenda.Et quia corrigere nos non poſſumus,ſaltem ſuggerimus his ad quos ſpectat.Si quidem emendauerint,bene:ſinautem, nos animas noſtras liberauim⁹: vos excuſationem non habetis de peccato.Non ignoratis prolatam eſſe ſententiam à domino papa bonæ memoriæ Innocentio,cum veſtro & Romanæ curiæ generali aſſenſu, irritam eſſe Vvilhelmi Eboracenſis electionem, imò intruſionem, niſi Vvilhelmus alter tunc decanus, quod obiectum ei fuerat, proprię manus iuramento repelleret.Nec vos latuit q̃plena eſſet ſententia, non iudicij, ſed miſericordiæ: nimirum cum hoc Vvilhelmus ipſe quæſiſſet. Sed vtinam vel ipſa ſtet, & quod aduerſus eam factum eſt,ſtare non poſſit. Quid enim? B Non iurauit ille, & iſte in cathedra peſtilentię ſedet. Quis tribuat vt aduerſus fornicationem hãc, Phinees cum pugione procedat,aut viuat in ſede ſua Petrus, qui ſpiritu labiorũ ſuorum interficiat impios?Multi clamant ad nos in toto corde ſuo, vt ſacrilegium hoc digna animaduerſione vindicare ſtudeatis. Alioquin dico vobis,ſcandalum magnum nimis erit in eccleſia dei:& timeo ne Romanæ ſedis authoritas grauem admodum iacturam & detrimentum grande ſuſcipiat, niſi in eum qui peruertit generalem eius ſentẽtiam, vindicta proceſſerit,& taliter,vt cæteri metum habeant. Quid enim de eo dicam,quòd occultas & vere tenebroſas literas habuiſſe ſe gloriatur Vvilhelmus ille, vtinam à principibus tenebrarum,non à principibus apoſtolorum? Et ecce audierunt filij incircunciſorum, ſubſannant Romanam curiam, à qua poſt datam tam manifeſtam ſententiam furtim datas eſſe aiũt contrarias literas.Quid dicam vobis? Si non vos vrit ſcandalum graue quo ſcandalizantur non puſilli, ſed magni & perfecti viri: ſi non compatimini pauperibus abbatibus quos à finibus terrę vocatio apoſtolica Romam traxit, ſi non miſeremini magnis & religioſis monaſteriis,quibus omnino ſub incubatore illo deſtructio imminet,ſi (quod primum dicere debui)zelus domus dei nõ comedit vos:nunquid vſqueadeo inimici hominis verſutia prævalebit, vt proprium quoque contemptum,& infamiam hanc peſſimam eccleſiæ principes æquanimiter ferant?Quid enim ſi ſacrilegam homo ille conſecrationem recepit?Profecto longe glorioſius erit iam eleuatum deiicere Simonem,quàm prohibere conantem. Alio- C quin quid facietis religioſis viris,qui omnino non inueniunt ſalua conſcientia, vel ipſa communia ſacramenta de leproſa manu ſuſcipere?Ante(ni fallor)eligent fugere,quàm dare manus morti:& exulare prius quàm veſci idolothytis.Quod ſi contra conſcientias ſuas coẽgerit eos Romana curia curuare genua ante Baal,videat dẽ⁹ & iudicet,videat curia illa cœleſtis,in qua nulla poterit ambitione ſubuerti iudicium.In fine omnium obſecrat vos puer veſter per viſcera miſericordiæ dei noſtri, ſi quis in vobis eſt zelus dei,miſeremini eccleſiæ ſanctę ſaltem vos amici eius,& quãtum poteſtis date operam ne tam deteſtabili facto detur aſſenſus.

Ad omnem curiam Romanam quando elegerunt abbatem ſancti Anaſtaſij in papam Eugenium,
Epiſtola CCXXXVI.

DOminis & patribus reuerendis cardinalibus & epiſcopis omnibus qui ſunt de curia,puer ſanctitatis eorum.Parcat vobis deus,quid feciſtis? Sepultum hominem reuocaſtis ad homines:fugitantem curas & turbas curis denuo implicuiſtis,& immiſcuiſtis turbis.Feciſtis nouiſſimum primum, & ecce nouiſſima illius periculoſiora prioribus.Crucifixus mundo,per vos reuixit mundo:& q̃ elegerat abiect⁹ eſſe in domo dei ſui, ipſum vos in dominũ omnium elegiſtis.Cur conſilium inopis confudiſtis?Cur pau- D peris hominis & mendici & compuncti corde iudicium perturbaſtis? Currebat bene. Quid vobis viſum eſt ſepire vias eius,auertere ſemitas,greſſus inuoluere? Quaſi deſcenderet de Hieruſalem,& non magis aſcenderet de Hierico, ſic incidit in latrones.Et qui ſe(tanquam violentis quibuſdam)diaboli manibus,carnis illecebris,&gloriæ ſeculi potenter excuſſerat,non tamen valuit effugere manus veſtras.Num idcir co Piſam deſeruit,vt reciperet Romam?Num qui in vna eccleſia non ſuſtinuit vicedominatum, dominatum in omni eccleſia requirebat? Quid igitur rationis ſeu conſilij habuit defuncto ſummo pontifice repente irruere in hominem ruſti canum,latenti iniicere manus,& excuſſa è manibus ſecuri & aſcia vel ligone,in palatium trahere,leuare in cathedram,inducre purpura & byſſo, accingere gladio ad faciendam vin- *Pſal.149.b* dictam in nationibus,increpationes in populis,ad alligandos reges eorũ in cõpedib⁹ & nobiles eorum in manicis ferreis? Sic non erat inter vos ſapiẽs & exercitatus cui potius iſta cõ uenirent?Ridiculum profecto videtur, pannoſum homũcionem aſſumi ad præſidendum principibus,ad imperandum epiſcopis,ad regna & imperia diſponenda.Ridiculum, an miraculum? Plane vnum horum. Non nego,non diffido poſſe fuiſſe hoc etiam opus dei, qui facit mirabilia magna ſolus: præſertim cum audiam vſquequaque ex ore multorum,quo- E niam à domino factum eſt iſtud. Sed nec ego oblitus ſum iu- *Pſal.117.c.* diciorum dei antiquorum,& ſcripturæ plurimos recenſentis ex priuata ſeu etiam ruſticana vita olim aſſumptos in voluntate domini ad regendum populum eius. Denique nonne(vt vnum è pluribus memorem) tali quodam modo elegit Dauid ſeruum ſuum,& ſuſcepit eum de gregibus ouiũ, de poſt fœtantes accepit eum? Ita,inquam,ita & de noſtro Eugenio in beneplacito domini potuit contigiſſe. Non ſum ſecurus tamen,quoniam filius delicatus eſt, & tenera verecũdia eius aſſueta potius ocio & quieti,quam tractandis quę foris ſunt, timendumq; ne non ea authoritate qua oportuerit, ſui apoſtolatus officia exequatur. Quid putatis gerere animi nunc hominem illum qui de ſecreto internæ contemplationis, & amica ſolitudine cordis tanquam infans è gremio & ſinu matris ſubito perturbatus,tractum ſe ad medium videt,& quaſi ouem ad victimam ductum ad tam inſueta & inſuauia? Niſi dominus ſupponat manum ſuam,heu,neceſſe eſt obruatur & opprimatur onere inſueto & nimio, quod & gigantinis (vt aiunt)vel ipſis quoque angelicis humeris formidabile videtur. Veruntamen quia ſic factum eſt, & ſicut multi dicunt,à domino factum eſt:veſtra intereſt chariſſimi,veſtris ſeruentibus ſtudiis fidelibuſq; obſequiis ſolicite confoueri, quod veſtris manibus conſtat elaboratum. Si qua ergo conſolatio in vobis, ſi qua virtus charitatis in domino, ſi qua miſeratio F pietatis, ſi qua compaſſionis viſcera: aſſiſtite & collaborate illi in opere ad quod aſſumptus eſt per vos à domino. Quæcunque ſunt vera,quæcunq; pudica,quæcunq; iuſta,quæcunque ſancta,quæcunq; amabilia, quæcunq; bonę famę, hæc ei ſuggerite,hæc ſuadete,hæc agite,& deus pacis erit vobiſcũ.

Ad dominum papam Eugenium,prima.
Epiſtola CCXXXVII.

AMantiſſimo patri & domino dei gratia ſummo põtifici Eugenio Bernardus Clareuallis vocatus abbas, modicum id quod eſt.Auditum eſt in terra noſtra & celebri ſermone vulgatum verbum hoc, quod factum eſt de vobis à domino. Preſſeram ſtylum hactenus,rem tacitus conſiderabam. Expectabam enim literas veſtras:& præuentri à vobis in benedictionibus dulcedinis. Expectabam virum fidelem qui veniret à latere tuo, qui diceret cuncta per ordinem:quid:quomodo:vel qualiter actũ eſſet. Expectabam ſi quis forte de filiis meis reuerteretur, qui leniret dolorem patris,qui diceret: Ioſeph filius tuus vi- uit,& ipſe dominatur in tota terra Aegypti. Hinc eſt q̃ lite- *Gen.45.g.* ræ iſtæ non ſunt voluntatis,ſed neceſſitatis,& amicorum extortæ precibus, quibus negare non poſſum modicum illud quicquid reſiduum eſt vitæ meæ. Quia tamen ſemel cœpi, loquar ad dominum meum.Iam enim filium dicere non audeo, quia filius in patrem,pater mutatus eſt in filium. Qui

G post me venit,ante me factus est,sed non inuideo,quia quod
mihi deerat,in eo me habere confido,qui nō solum post me,
sed etiam per me venit. Nam si dignaris,quodammodo per
euangelium ego te genui. Quæ est ergo spes nostra: & gau-
dium nostrum: & corona gloriæ? nonne vos ante deum? De-
nique filius sapiens gloria est patris. Amodo tamen non vo-
caberis filius: sed vocabitur tibi nomen nouum: quod os do-
mini nominauit. Hæc est mutatio dexteræ excelsi,& multi in
Psal.76.c Gen.17.a. mutatione ista gaudebunt. Nam quemadmodum olim Abrā
Mar.3.b. in Abraham,Iacob in Israel: & vt de tuis magis prædeceſſo-
Act.13.a. ribus tibi proponam: sicut Simon in Cepham, Saulus in Pau
lum,sic filius meus Bernardus in patrem meum Eugenium,
1.Reg.2.b Psal.122.a lætа prorsus & vtili,vt speramus translatione promotus est.
Digitus dei est iste: suscitans de puluere egenum, & de ster-
core erigens pauperem: vt sedeat cum principibus,& solium
gloriæ teneat. Supereſt vt facta hac mutatione tui, ipsa quo-
que quæ tibi commissa est domini tui sponsa mutetur in me
lius: & iam nequaquam Sarai, sed Sara decætero nominetur.
Intellige quæ dico. Dabit enim tibi dominus intellectum. Si
amicus sponsi es, ne dixeris dilectam eius principem meam,
sed principem: nil tuum in ea vendicans, nisi ꝙ pro ea si opor
tuerit etiam animam dare debes. Si Christus te misit, æsti-
mabis te non ministrari,sed ministrare veniſſe: & ministrare
H non solum substantiam: sed ipsam quoque animam, sicut præ
2.Cor.1.d. fatus sum. Verus successor Pauli dicet cum Paulo: Non quia
dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri.
1.Pet.5.d Petri hæres,audiet Petrum dicentem: Neque vt dominantes
in clerum: sed forma facti gregis. Sic enim iam non ancilla:
sed libera etiam & formosa specioſiſſimi sponsi per te in de-
sideratos adscisetur amplexus. Alioquin per quem aliū hæc
tam debita libertas sperabitur: si & tu(quod absit)in Christi
hæreditate queras quę tua sunt: qui iam & ante didiceras nō
dico tua non retinere: sed nec tuus esse? Ergo fiduciam talē
habens in te,qualem in nullo prædeceſſorum tuorum à mul-
tis retro temporibus visa est habuisse: exultat merito vbique
& gloriatur in domino omnis ecclesia sanctorum: & specia-
liter illa cuius vterus te portauit, & cuius vbera tu suxisti.
Quid ergo? Nonne & mihi licet gaudere cum gaudentibus?
Nunquid non ero vnus de numero lætantium? Exultaui, fa-
teor: sed cum tremore. Exultaui,sed in ipso exultationis meę
articulo timor & tremor venerunt super me. Ego enim etsi
nomen patris depoſui,sed non timorem,sed non anxietatem,
postremo nec affectum,nec viscera patris. Considero gradū:
& casum vereor. Considero fastigium dignitatis: & intueor
faciem abyssi iacentis deorsum. Attendo celsitudinem hono
ris: & è vicino periculum reformido, pro eo quod scriptum
Psal.48.c est: Homo cum in honore esset,non intellexit. Quod quidem
ad causam magis quàm ad tempus arbitror esse referendum:
I vt sic intelligatur dictum, cum in honore esset, non intelle-
xit,ac si diceretur: honor absorbuit intellectum. Et quidem
elegeras abiectus esse in domo dei tui: & recūbere in nouiſſi
mo loco in conuiuio eius: sed placuit dicere ei qui te inuita-
Luc.14.c uit: Amice ascende superius. Itaque ascendisti in altum: noli
altum sapere, sed time: ne forte contingat sero miserabilem
Psal.101.b illam emittere vocem. A facie iræ & indignationis tuæ,ele-
uaus alliſiſti me. Altiorem quippe locum fortitus es: sed non
tutiorem. Sublimiorem,non securiorem. Terribilis prorsus,
terribilis est locus iste. Locus,inquam, in quo stas,terra san-
cta est: locus Petri est: locus principis apostolorum,vbi stete
runt pedes eius. Locus illius est quem constituit dominus do
minum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ. Si
forte declinaueris à via domini: sepultus est in eodem loco,
vt sit tibi contra te in testimonium. Merito tali pastori, tali
nutricio commissa est ecclesia: cum adhuc tenera,adhuc in cu
nabulis esset: cuius docta magisterio,& exemplo educata,om
nia terrena calcaret: vtpote qui excusserat manus suas ab om
ni munere, qui dicebat de corde puro & conscientia bona:
Acto.3.a Argentum & aurum non est mihi. Hæc hactenus. Cæterum
causa quare ante tempus scripserim vobis: hæc est. Vintoni-
ensis episcopus,& Eboracensis archiepiscopus, non gradiun
tur vno spiritu cum Cantuariensi archiepiscopo: sed incedūt
sibi ex aduerso: & hæc vetus est de legatione querela. Verū-
tamen quis est ille, & qui sunt illi? Nonne Eboracensis ipse
est,cui te præsente,cum adhuc esses quasi vnus ex nobis, fra- K
tres tui restiterunt in faciem,eo quòd reprehensibilis erat?
Sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum: & prævaluit
in vanitate sua. Certum est tamen quòd non intrauit per o-
stium in ouile ouium,sed ascendit aliunde. Si pastor fuisset,
diligēdus erat: si mercenarius, tolerandus. Nunc autem ea
uendus & repellendus: vtpote fur & latro. Quid dicam de
domino Vintoniēsi? Opera quæ ipse facit, testimonium per-
hibent de eo. Porro archiepiscopus Cantuariensis cui aduer
santur: vir religiosus est,& suaue olentis opinionis. Pro ipso
petimus vt respondeat ei iustitia sua. Verum illorum ini-
Eze.18.e quitas super eos: vt sit, sicut scriptum est: Iustitia iusti super
eum erit: & impietas impij erit super eum. Cum acceperis
tempus, secundum opera manuum illorum retribues illis: vt
sciant prophetam esse in Israel. Quis mihi det antequam mo
riar videre ecclesiam dei sicut in diebus antiquis: quando A-
postoli laxabant retia in capturam: non in capturam argen-
ti vel auri: sed in capturam animarum? Quàm cupio illius
Acto.8.d. te hæreditare vocem, cuius adeptus es sedem? Pecunia, in-
quit,tua tecum sit in perditionem. O vox tonitrui,ô vox ma-
gnificentiæ & virtutis: ad cuius terrorem confundantur &
conuertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion. Hoc vehe
menter expectat & omnino experit à te mater tua: hoc filij
matris tuæ pusilli cum maioribus desiderant: hoc suspirant:
L vt omnis plantatio quam non plantauit pater cœlestis, tuis
manibus eradicetur. Ad hoc enim constitutus es super gen-
tes & regna,vt euellas & destruas: & ædifices & plantes. Mul
ti audito hoc verbo dixerunt apud se: Iam securis ad radicē
arborum posita est. Multi dicunt in corde suo: Flores appa-
ruerunt in terra nostra: tempus putationis aduenit: in quo sar
menta sterilia recidentur, vt ea quæ prævalent,vberius fru-
ctum afferant. Confortare igitur, & esto robustus: manus
tuæ in ceruicibus inimicorum tuorum. Vendica tibi animi
constantia & vigore spiritus partem, quam dedit extra fra-
tres tuos tibi omnipotens pater: quam & tulit de manu A-
morræi in gladio & arcu suo. In omnibus tamen operibus
tuis memento te esse hominem: & timor eius qui aufert
spiritum principum, semper sit ante oculos tuos. Quan-
torum in breui Romanorum pontificum mortes tuis o-
culis aspexisti? Ipsi te prædeceſſores tui, tuæ certissimæ
& citissimę deceſſionis admoneant: & modicum tempus
dominationis eorum, paucitatem dierum tuorum nunci-
et tibi. Iugi proinde meditatione inter huius transeuntis
gloriæ blandimenta, memorare nouiſſima tua: quia qui-
bus succeſſisti in sedem, ipsos sine dubio sequeris ad
mortem.

Ad eundem de Eboracenſi intruſo,
Epiſtola CCXXXVIII. M

IMportunus sum: sed habeo excusationem. Euge-
nij apostolatus excusat me. Aiunt non vos esse pa-
pam,sed me: & vndique ad me confluunt qui ha-
bent negocia. Nec desunt in tanta multitudine a-
micorum, quibus officium negare non possum: non solum
absque scandalo,sed etiam absque peccato. Et nunc est etiam
alia excusatio non minus idonea: quia causa honestiſſima est.
Contra idolum illud Eboracense iterato stylus dirigitur: ea
scilicet necessitate, quòd sæpenumero hoc telo impetitum à
nobis, necdum confossum est. Cur hoc? Quia nil forte à no-
bis tale directum est qualis fuit gladius Ionathæ,qui nunquā
rediit retrorsum. Nec sane fuit culpa iaculi: sed dirigentis ia
culum. Patet enim quòd non in ea qua oportuit fortitudine
missum est. Nec mirum. Quis enim in manu forti sagittas mit
tere potest, nisi filius excussorum? Qui locum Petri tenet,
potest vno ictu extinguere Ananiam: vno Simonem Magū:
& vt planius quod loquimur fiat,peremptoriam dare senten-
tiam ad depositionem episcoporum,solius Romani pontifi-
cis nosci tur esse: pro eo nimirū ꝙ etsi alij multi vocati sunt
in partem solicitudinis: solus ipse plenitudinem habeat po-
testatis. Solus proinde,si dicere audeam,in culpa est,si culpa,
non feritur quæ ferienda est: & eo impetu quo fuerit ferien-
da. Quo autē impetu,non dico ferienda,sed fulminanda fue-
rit prædicti Eboracēsis culpa: vestræ conſciētiæ derelinquo.

Cæterum

A Cæterum quod factum non est, vobis credimus reseruatum:
vt in eo experiatur ecclesia dei,cui ipso authore præestis,fer
norem zeli vestri: potentiam brachij vestri,& animi sapien-
tiam: & timeat omnis populus sacerdotem domini: audiēs sa
pientiam dei esse in illo ad faciendum iudicium.

Ad eundem pro eodem, Epiſtola. CCXXXIX.

IVam cupio semper illa de vobis audire, in quibus
glorificetur deus: honoretur ministerium vestrum
& anima mea lætificetur. Inde est quòd audita res
ponsione vestra de quibusdam qui ad officium le-
gationis nimium videbantur & ambitioſē aspirare: & impu-
denter sperare: supra quam dicere possumus, facti sumus læ-
tantes. Non autem nos tantum,sed & omnes qui diligunt no
men vestrum: gauisi sunt gaudio magno. Porro visis literis
vestris, quas pro causa Rutinensis ecclesiæ destinastis: tunc
prorsus,tunc repletum est gaudio os nostrum: & lingua no-
stra exultatione. Hæc atque huiusmodi digna sunt vestro a-
postolatu: summam sedem nobilitant: decent plane orbis e-
piscopum. Vnde & flecto genua mea ad ipsum vnici huius ve
stri primatus authorem: vt det vobis sic sapere, & sic agere
semper,in euellendo,& plantando: in destruendo,& ædificā-
do. Siquidem in ruinam & resurrectionem multorum ascen-
B distis hanc cathedram. Ruant,ruant qui noxiè stant: erigan-
tur digni. Ponatur securis ad radicem sterilium plantatio-
num: purgentur fructiferæ,vt fructuū plus afferant. Præsidē-
te,inquam,humili Eugenio: deponantur superbi de sede, &
exaltentur humiles. Eiurientes impleantur bonis: & diuites
dimittantur inanes. Nuper nempe exultatione vniuersæ ter-
ræ ita factum est in causa cuiusdam pauperis episcopi. Age
ergo transeat iam sanctus hic pietatis zelus, & ad miseram
illam ecclesiam transmarinam: quia tempus miserendi eius.
Vinea domini Sabaoth est: vinea electa, vinea specioſiſſima:
sed,heu,in desertum pene redacta: quia singularis ferus de-
pascitur eam. Cur dicunt inter gentes,vbi est deus eius? Vbi
quem posuerunt custodem in vineis? Vbi manus putans, vbi
falculus excolentis? Quousque sarmento inutili occupatur
tellus,suffocatur fructus? Et certe tempus putationis adue-
nit. Siquidem homo pacis eius in quo sperauit: quod se pur-
gare deberet,non purgatione,sed amputatione opus esse te-
statur. Extant denique literæ ipsius de eo ad apostolicę sedis
legatum: in quibus manifeste manifestam asserit introsionē,
electionem negat. Ita ergo quem sibi parauerat defensorem,
accusatorem sustinet. Ad hæc quæ vbique de eo publica fa-
ma concelebrat: etiam virum militarem possent omni iure
spoliare cingulo militari. Quomodo iam poterit stare, vbi
C multiplex vobis subest ratio deiiciendi, & voluntas non de-
est? Legi siquidem zelum vestrum pro ecclesia illa in literis
vestris: & iam exigo de manibus vestris. Quanam via proce-
dendum sit ad eius deiectionem (neque enim vna mihi esse
videtur) non est meum dictare sapienti. Nec multum nostra
interest in qua parte ardor infructuosa cadat: dummodo ca-
dat. Dico tamen. Qui sibi possessionem vendicat furtiuarum
commercio literarum: nonne fur est & latro? Deniq; vbi as-
serit habuisse se clandestinas literas execrationis suæ: aut ve-
rum est aut falsum quod loquitur. Si verum: reus est fur-
ti, & summi pontificis criminator. Si falsum: debet audi-
re: occidisti & possedisti. Os enim quod mentitur, occi-
Sap.1.c dit animam. Sed absit vt tanta de tali viro credatur duplici-
tas, quanta ab isto ei imponitur. Nempe Innocentius hic
erat: cui si pro se respondere liceret, proculdubio diceret
huic: quia ego palam in te dedi sententiam: & in occulto lo-
cutus sum nihil.

Ad Hildefonſum comitem ſancti Egidij, de Henrico hæretico,
Epiſtola. CCXL.

QVanta audiuimus & cognouimus mala quæ in ec-
cleſiis dei fecit & facit quotidie Henricus hæreti
cus? Versatur in terra vestra sub vestimentis ouiū
Mat.7.c. lupus rapax: sed ad domini designationem, à fru-
ctibus eius cognoscimus illum. Basilicę sine plebibus: plebes
sine sacerdotibus: sacerdotes sine debita reuerentia sunt: &
sine Christo deinde Christiani. Ecclesiæ synagogæ reputan-
tur: sanctuarium dei sanctum esse negatur: sacramenta non D
sacra censentur: dies festi festiuis fruſtrantur solennijs. Mo-
riuntur homines in peccatis suis: rapiuntur animæ passim ad
tribunal terrificum: heu,nec pœnitentia reconciliari: nec sa-
cra communione muniti. Paruulis Christianorum, Christi
intercluditur vita, dum baptismi negatur gratia: nec saluti
propinquare sinuntur, saluatore licet pie clamante pro eis:
Sinite,inquit,paruulos venire ad me. Ergo ne qui homines Mat.19.b
& iumenta saluauit: quemadmodum multiplicauit misericor-
diam suam deus: ad solos tamen innocentes non patitur eau-
dem tam multam misericordiam peruenire? Quid quæso:
quid inuidet paruulis saluatorem paruulum qui natus est eis?
Inuidia hæc diabolica est: inuidia hac mors intrauit in or-
bem terrarum. An putat paruulos saluatore non egere: quia
paruuli sunt? Si ita est: ergo gratis magnus dominus factus
est paruus: vt omittam quòd flagellatus est: quod sputis illi-
tus: quod cruci affixus: quod denique mortuus est. Non est
hic homo à deo: qui sic contraria deo & facit & loquitur.
Proh dolor: auditur tamen à pluribus: & populum qui sibi
credat, habet. O infœliciſſimum populum. Ad vocem vnius
hæretici siluerunt in eo omnes propheticæ & apostolicæ vo
ces, quæ de connocanda in vna Christi fide è cunctis nationi-
bus ecclesia, vno veritatis spiritu cecinerunt. Ergo fefelle-
runt diuina oracula, falluntur omnium oculi & animi: qui E
quod legunt prædictum, intuentur impletum. Quam certe
manifestam omnibus veritatem solus iste stupenda, & pror-
sus Iudaica cæcitate, aut non videns, aut inuidens adimple-
tam: simul nescio qua arte diabolica persuasit populo stulto,
& insipienti de re manifesta,nec suis credere oculis: fefelliſſe
priores,errare posteros: totum mundum etiam post effusum
Christi sanguinem perditum iri: & ad solos quos decipit,to-
tas miserationum dei diuitias,& vniuersitatis gratiam perue
niſſe. Et nunc huius rei gratia,licet in multa corporis infirmi
tate,iter arripui ad has partes: quas potiſſimum singularis fe
rus depascitur,dum non est qui resistat,neque qui salvum fa-
ciat. Quippe de tota Francia pro simili effugatus malitia,has
solas sibi inuenit expositas: in quibus fiduciaIiter sub tuo do
minatu in gregem Christi toto furore bacchatur. Quod tuo
ne honori congruat: princeps illustris ipse iudicato. Nec mi-
rum tamen si serpens ille callidus decepit te,quippe speciem
pietatis habens,cuius virtutem penitus abnegauit. Sed nunc
audi quis ille sit. Homo apostata est: qui relicto religionis ha
bitu (nam monachus extitit) ad spurcitias carnis & seculi,
tanquam canis ad suum vomitum, est reuersus. Præ confusio-
ne autem habitare inter cognatos & notos non sustinens,vel
potius non permissus ob magnitudinem criminis: succinxit
lumbos suos: & iter qua nesciebat arripuit: factus gyrouagus F
& profugus super terram. Cumque mendicare cœpisset, po-
suit in sumptu euangelium: nam literatus erat. Et venale di-
strahens verbum dei: euangelizabat vt manducaret. Si quid
supra victum elicere poterat à simplicioribus populi,vel ab
aliqua matronarum: id ludendo aleis, aut certe in vsus tur-
piores turpiter effundebat. Frequenter siquidem post diur-
num populi plausum,nocte insecuta cum meretricibus inuen
tus est prædicator insignis: & interdum etiam cum coniuga-
tis. Inquire si placet vir nobilis, quomodo de Lausana ciui-
tate exierit: quomodo de Cenomannis: quomodo de Picta-
ui: quomodo de Burdegali: nec patet ei vspiam reuersionis
aditus: vtpote qui fœda post se vbique reliquerit vestigia.
Tu de tali arbore tandem bonos sperabas fructus? Terræ
profecto in qua est, fecit fœtere odorem in vniuersa terra:
quia non potest iuxta sermonem domini arbor mala fructus
bonos facere. Hæc ergo,vt dixi: causa aduentus mei. Nec à Mat.7.c.
meipso nunc venio: sed vocatione pariter & miseratione ec-
cleſiæ trahor: si forte spina illa, & parua ipsius, dum adhuc
parua sunt, germina de agro dominico extirpari queant,
non mea,qui nullus sum: sed sanctorum cum quibus sum e-
piscoporum manu,tua quoque potenti dextera cooperante.
In quibus præcipuus est venerabilis Hostiensis episcopus ab
apostolica sede ad hoc ipsum directus: homo qui magna fe-
cit in Israel: & victoriam dedit ecclesiæ suæ in multis per il-
lum dominus omnipotens. Tua interest vir inclyte, hono-
rifice suscipere illum & eos qui cum ipso sunt: ac ne tantus

labor

G labor tantorum virorum pro tua potissimum tuorumque salute susceptus, inefficax sit, secundum potestatem desuper data tibi, operam dare.

Ad Tolosanos post reditum suum, Epistola. CCXLI.

IN aduentu charissimi fratris & coabbatis nostri Bernardi de grandisylua exultauimus & delectati sumus in his quæ dicta sunt nobis ab illo de constantia & synceritate fidei vestræ in deum: de perseuerantia dilectionis & deuotionis in nos: de zelo & odio aduersus hæreticos: ita vt quisque vestrum merito dicere
Psal.138.d possit: Nonne qui oderunt te domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos: inimici facti sunt mihi. Gratias agimus deo quia non fuit ociosus aduentus noster ad vos. Et mora quidem breuis apud vos, sed non infructuosa. Veritate nimirum per nos manifestata non solum in sermone, sed etiam in virtute, deprehensi sunt lupi: qui venientes ad vos in vestimentis ouium deuorabant plebem vestram sicut escam panis, sicut oues occisionis, deprehensæ vulpes quæ demoliebautur preciosissimam vineam domini ciuitatem vestram. Deprehensæ, sed non comprehensæ. Propterea dilectissimi, persequimini & comprehendite eos,
H & nolite desistere donec penitus depereant & disfugiant de cunctis finibus vestris, quia non est tutum dormire vicinis
Psal.9.c. serpentibus. Sedent in insidiis cum diuitibus in occultis, vt
Ioan.10.a. interficiant innocentes. Fures sunt & latrones, quales in euangelio dominus notat. Subuersi sunt & parati ad subuertendum, plane maculatores famæ vestræ, corruptores fidei ve-
2.Cor.15.d stræ, Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Præsertim talium sermo, sicut dicit beatus apostolus, serpit vt cancer.
2.Ti.2.c. Quis dabit mihi vt habeam opportunitatem semel adhuc veniendi ad vos? Nam voluntatem habeo siquo modo possim in voluntate domini secundo videre vos, laborem non reputaturus, quanuis corpore infirmus & debilis, pro vestra exhortatione & salute. Interim autem sic state in domino charissimi, sicut cœpistis & accepistis à nobis. Obedite episcopo cæterisque præpositis vestris magistris ecclesiæ. Habe-
Gene.18.a te diligentiam hospitalitati, quia per hanc multi placuerunt deo. Abraham pater vester pro studio sancto quod in susci-
Gene.19.a piendis peregrinis habere solitus erat, angelos hospites susscipere meruit. Similiter & Loth nepos eius pro simili deuotione & pia consuetudine de eorum susceptione exultauit.
Et vos itaque simili forma non angelos sed dominum angelorum susscipite in peregrinis, pascite in egenis, operite in nu
Mat.25.d. dis, visitate in languentibus, redimite in captiuis. Talibus hostiis promeretur deus, qui in iudicio dicturus est: Quod vni
I ex his minimis meis fecistis: mihi fecistis. Hoc etiam moneo vos charissimi, quod & dicebam vobis cum præsens essem, vt nullum extraneum siue ignotum prædicatorem recipiatis, ni si qui missus à summo seu à vestro permissus pontifice prædi-
Rom.10.c. cauerit. Quomodo, inquit, prædicabunt nisi mittantur? Ipsi sunt qui inducentes sibi formam pietatis, & virtutem eius penitus abnegantes, prophanas nouitates vocum & sensuum, tãquam melli venenum, verbis cœlestibus intermiscent. Cauete proinde eos tanquam veneficos, & cognoscite in vestimentis ouium lupos rapaces. Sit vobis commendatus lator epistolæ venerabilis abbas grandisyluæ, & domus eius, quæ & nostra est, nuper nobis & nostro ordini ab ipso tradita, & ecclesiæ Clareuallis specialiter associata. Ostendite nobis in ipso & in sanctis qui cum eo sunt, quantum profeceritis ex nostra admonitione in operibus misericordiæ: & date in eis experimentum vestræ charitatis & deuotionis quam habetis erga nos. Quicquid illis feceritis, mihi factũ reputate. Gratia dei & pax sit vobiscum. Amen.

Ad Romanos quando discesserunt à domino papa Eugenio, Epistola. CCXLII.

1.Pe.3.b NObilibus & optimatibus atque vniuerso populo Romano frater Bernardus Clareuallis vocatus abbas, declinare à malo, & facere quod bonum est. Sermo mihi est ad te populo sublimis & illustris, cum sim vilis exiguaque persona, ac nullius pene momenti homuncio. Id quidem verecundum atque onerosum K
mihi consideranti, quis, quibus scribam, simulque quam aliter hoc alius iudicare possit. Sed leuius reor verecundia apud homines periclitari, quam condemnari apud deum silentio, veri taciturnitate, & absconsione iustitiæ. Ipse enim di-
Esa.58.d cit: Annuncia populo meo scelera eorum. Erit mihi etiam in
Psal.39.c testimonium ante faciem domini si dicere potero: Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam & salutare tuum dixi. Pro huiusmodi sanè non vereor, quanuis verecundia reluctante, pro mea ignobilitate scribere de longinquo ad populum gloriosum, atque his literis transmontanis sui ipsorum periculi atque peccati commonere Romanos, si forte audiant & quiescant. Quis scit si conuertantur ad precem pauperis qui non cedunt potentium minis, non omni armaturæ fortium? Nonne quondam in Babylone ad vocem pue-
Dan.13.e ri iunioris vnius, omnis ille populus qui à senibus iniquis iudicibus seductus fuerat, reuersus est ad iudicium, & sic seruatus est sanguis innoxius in die illa? Ita nunc quoque etsi adolescentulus sum ego & contemptus, adolescentulus dico non annorum paucitate sed meritorum, potens est tamen deus dare et iam voci meæ vocem virtutis, per quam fiat vt & is populus quem nihilominus constat esse seductum, ad iudicium reuertatur. Mea ergo defensio ad eos qui mihi hinc forte succensendum indignandum ve putauerint, hæc sit. Si ne-
que hoc satis est, etiam istud adiicio. Communis est causa, & L
non est distinctio pusilli & magni. Dolor nempe in capite est, ac per hoc minime alienus ne à minimis quidem vel extremis quibusque corporis partibus. Nec à me ergo. Peruenit profecto vsque ad me, quamuis omnium minimum, dolor maximus iste, quia maximus est, & quia cum sit capitis, non potest non esse & corporis, cuius membrum sum ego. Nunquid non dolente capite clamat lingua pro omnibus corporis membris, in capite se dolere, & omnia per ipsam suum caput suumque capitis fatentur incommodum? Dimittite proinde, quæso, dimittite vt plangam paululũ apud vos dolorem meum. Nec meum tantum, sed & totius ecclesiæ. Nonne ipsius vox est hodie per vniuersum mundum, caput meum doleo: caput meum doleo? Quis namque vel nouissimus Christianorum in toto sit orbe, qui non glorietur hoc capite, quod ambo illi glorioſi principes terræ, alter amisso, alter submisso in cruce capite, suo triumpho extulerunt, suo sanguine
Psal.18.d ornauerunt? Ad omnem itaque spectat Christianum iniuria apostolorum, & sicut in omnem terram exiuit sonus eorum, sic læsio eorũdem ab omnibus vsquequaque sentitur, vsquequaq; plangitur & doletur. Quid vobis visum est ô Romani, offendere principes mundi: vestros autem speciales patronos? Cur regem terræ, cur dominum cœli, furore tam intolerabili, quam irrationabili in vos pariter prouocatis, dum sacram & apostolicam sedem diuinis regalibusque priuilegiis M
singulariter sublimatam, ausu sacrilego incessere suoque minuere honore conenditis, quam vel soli contra omnes si opportuisset defendere debuistis? Sic fatui Romani non iudicantes, neque quod honestum est discernentes, caput vestrum atque omnium, quod in vobis est deturpatis: pro quo magis nec vestris ipsis ceruicibus parcẽdum à vobis foret, si necessitas exegisset? Patres vestri vrbi orbem subiugauerunt, vos vrbem properatis orbi facere fabulam. En Petri hæres: Petri sede & vrbe à vobis expulsus est. En rebus & domibus suis,
Osee.7.c vestris manibus spoliati sunt cardinales, atque episcopi ministri domini. O populc stulte & insipiens, ô columba seducta non habens cor. Nonne ille caput, & illi oculi tui erant? Quid ergo nunc Roma, nisi sine capite truncum corpus, sine oculis frons effossa, facies tenebrosa? Aperi gens misera aperi oculos tuos: & vide desolationem tuam iamiamq; im-
Thr.4.d minentem. Quomodo in breui mutatus est color optimus, facta est quasi vidua domina gẽtium, princeps prouinciarum? Verum initia malorum sunt hæc, grauiora timemus. Nunquid non prope interitum es si persistis? Reuertere reuetere Sunamitis, reuertere ad cor tuum: agnosce iam vel sero, quæ, quanta, à quibus patiaris vel passa sis. Recordare qua causa, quo fine, per quos, & in quos vsus, non longe ante hos dies cunctarum quæ in te sunt ecclesiarum omnis ornatus & census profligatus est: quicquid in altaribus & in altarium vasis, quicquid

A quicquid in ipsis sacris imaginibus auri & argenti reperiri tunc potuit, manibus impiorum direptum & asportatum est. Quid ex his omnibus tu in tuis nunc marsupiis inuenis? Porro decor domus domini irrecuperabiliter periit. Et nunc quid tibi visum est iterare malitiam, innouare denuo super te dies malos? Quid modo vel lucri amplioris, vel certioris spei arridet tibi? Nisi quòd in eo nouissima tua cernuntur incautiora prioribus, quod tunc quidem non solum multi de plebe, sed etiam de clero & principibus nonnulli per orbem in schismate illo fauerunt tibi. Nunc verò sicut manus tuæ contra omnes: sic manus omnium contra te. Mundus est à sanguine tuo mundus omnis præter te solam, & filios tuos qui in te sunt. Væ ergo nunc tibi populc miserande, & væ duplo, quam ante, non ab exteris nationibus, non à feritate Barbarorum, non à milibus armatorum. Væ tantum à facie tuorum tibi, væ à domesticis & amicis, à clade intestina, à cruciatu præcordiorum, à tortionibus viscerum. Agnoscis ne iam quia non omnes pacifici qui domestici, nec omnes amici qui videntur? Et si alias noueramus, sed nunc per te manifestius edocemur omnem veritatem illius sermonis domini
Mich.7.b. quem dixit, quoniam inimici hominis domestici eius. Væ fra
& Mat.10 tri à fratre in medio tui, & filiis à parentibus. Væ non à gla-
c. diis, sed à labiis iniquis & à lingua dolosa. Vsquequo male in malo vos alterutrum confortatis: & gladiis labiorum inuicem sternitis, inuicem perditis, vt ab inuicem consumamini? Congregamini oues dispersæ, redite ad pascua, redite ad
B pastorem & episcopum animarum vestrarum. Redite præuaricatores ad cor. Quod loquor non quasi hostis conuicians, sed quasi amicus obiurgans. Habet vera amicitia nonnunquam obiurgationem, adulationem nunquam. Sed iungimus & obsecrationem. Obsecramus pro Christo reconciliamini deo, reconciliamini principibus vestris. (Petrum loquor & Paulum, quos vtique in vicario & successore suo Eugenio suis sedibus & ædibus effugastis. Reconciliamini, inquam, orbis principibus, ne forte incipiat pro eis pugnare orbis terræ contra insensatos. An nescitis quia his offensis nihil omnino valetis, his propitiis nihil omnino timetis? Nõ, inquam, non timebis sub horum tutela milia populi circundantis te, vrbs inclyta, ciuitas fortium. Reconciliare proinde illis simul & milibus martyrum, qui quidem apud te, sed contra te sunt propter grande peccatum quod peccasti, in quo & persistis. Reconciliare etiam omni ecclesiæ sanctorum, qui vbique terrarum audito hoc verbo scandalizati
Sap.5.a sunt. Alioquin pagina ista contra te in testimonium erit: sed & ipsi apostoli & martyres tui stabunt in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum. Sed iam finem loquendi omnes pariter audiamus. Annunciaui iustitiam, prænunciaui periculum, veritatem non tacui, hortatus sum ad meliora: superest vt
C aut de vestra citius correctione lætemur: aut de iusta imminenti damnatione certi inconsolabiliter lugeamus, aresscentes & tabescentes præ timore & expectatione quæ superuenient vniuersæ vrbi.

Ad Conradum regem Romanorum, Epistola, CCXLIII.

NEc dulcius nec amicabilius, sed nec arctius omnino regnum sacerdotiumque coniungi seu complantari in inuicem potuerunt, quam vt in persona domini ambo hæc pariter conuenirent, vtpote qui factus est nobis ex vtraque tribu secundum carnem summus & sacerdos & rex. Non solum autem, sed & commiscuit ea nihilominus ac confœderauit in suo corpore, quod est populus Christianus, ipse caput illius: ita vt hoc genus ho-
1.Pe.2.b. minum apostolica voce genus electum, regale sacerdotium appelletur. In alia quoque scriptura quotquot sunt predestinati ad vitam, nonne omnes reges & sacerdotes nominantur?
Mat.19.d Ergo quæ deus coniunxit, homo non separet. Magis autem quod diuina sanxit authoritas, humana studeat adimplere voluntas: & iungant se animis qui iuncti sunt institutis. Inuicem se foueant, inuicem se defendant, inuicem onera sua portent.
Prou.18. Ait sapiens: Frater adiuuans fratrem ambo consolabuntur. Quod si alterutrum se (quod absit) corroserint & momorderint, nonne ambo desolabuntur? Non veniat anima mea in D
consilium eorum qui dicunt, vel imperio pacem & libertatem ecclesiarum, vel ecclesiis prosperitatem & exaltationem imperij nociturum. Non enim vtriusque institutor deus in destructionem ea connexit, sed in ædificationem. Si hoc scitis: quousque vos communem contumeliam, communem dissimulatis iniuriam? Nonne vt apostolica sedes, ita & caput imperij Roma est? Vt ergo de ecclesia taceam, num honor regi est truncum in manibus tenere imperium? Et quidem ignoro quid vobis super hoc consulant sapientes vestri & principes regni, sed ego in insipientia mea loquens quod sentio non tacebo. Ecclesia dei ab exortu sui vsque ad hæc tempora plu
Psal.128.a ries tribulata est, & pluries liberata est. Denique audite quid ipsa de se loquatur in psalmo. Ipsius enim vox est: Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam. Certus esto ô rex, quoniam nec
Psal.124.a nunc quoque relinquet dominus virgam peccatorum super
Esa.59.a sortem iustorum. Non est abbreuiata manus domini, nec facta impotens ad saluandum. Liberabit & hoc tempore absque dubio sponsam suam qui suo sanguine redemit eam, suo spiritu donauit, donis cœlestibus exornauit, dituit nihilominus & terrenis. Liberabit, inquam, liberabit: sed si in manus alterius: viderint regni principes, id ne honor regis, regnive vtilitas sit? Non est vtique. Quamobrem accingere gla
E dio tuo super femur tuum potentissime, & restituat sibi Cæsar quæ Cæsaris sunt, & quæ sunt dei deo. Vtrumque interesse Cæsaris constat, & propriam tueri coronam, & ecclesiam defensare. Alterum regi, alterum conuenit ecclesiæ aduocato. Victoria, sicut in domino confidimus, præmanibus est. Superbia & arrogantia Romanorum plusquam fortitudo eorum. Quid enim? Nunquid quispiam magnus vel potens, verbi gratia, imperator aut rex fœdam rem istam in imperium pariter sacerdotiumque præsumit? Sed populus hic male dictus & tumultuosus, qui suas nescit metiri vires, cogitare finem, considerare proventum, in insipiẽtia sua furore suo ausus est hoc grande sacrilegium attentare. Absit vt vel ad momentum stare possit ante faciem regis popularis manus, vulgi temeritas. Factus sum insipiens, qui cum sim vilis ignobilisque persona: tanquam aliquis magnus, consiliis tantæ magnitudinis tantæq; sapientiæ me ingessi, & de re magna. At quo ignobilior atq; abiectior, tanto liberior sum ad loquendum quod charitas suggerit. Vnde & adhuc addo in eadem insipientia mea: Si quis aliud, quam locutus sum vobis (quod nõ credimus) suadere conabitur, is profecto aut non diligit regem, aut parum intelligit quid regiam deceat maiestatẽ: aut certe quæ sua sunt quærit: & non valde quæ, vel dei, vel regis sunt curare conuincitur.

Ad dominum papam Eugenium pro Aurelianensi episcopo, Epistola. CCXLIIII.

F

ITa quæso, ita facite. Semper consideretur non à quo, sed quid petatur. Pro Aurelianensi episcopo non est exauditus rex, minime tamen offensus, quia cor eius in manu dei est. Quod & si contigisset, sustinendum fuerat, ne deus offenderetur, qui vtique ex hoc magis propitiabitur, & citius respirare faciet à tribulatione malorum & dolore, si iustitia teneatur, si non relinquatur veritas. Hæc & his similia quæ de vobis per orbem celebri in dies iucunditate crebrescunt, quanta cor meum suauitate repleant, non est facile dictu. Hæc pro his. De cætero si suggestum vobis à quopiam fuerit de me amplius onerando, scitote mihi vires non suppetere ad ea quæ porto. Quantum mihi, tantum parcetis & vobis. Propositum meum monasterium non egrediendi, credo non latere vos. De fratre Balditio quanuis dilecto, quanuis necessario obeditum est sine mora. De abbate mittendo ad sanctum Anastasium, si factum non est, fiet statim vt factum non esse sciemus. Porro de alia mittenda persona quia in vltimis literis vestris nihil scripsistis: nihil præsumpsimus. Cæterum & hoc tam celeriter fiet: quam vobis accelerare placuerit. Plenius vobis & manifestius de his omnibus respondebunt dominus Altissiodorensis & frater Balditius. Quod sanctæ memoriæ Balduinus Pi-

sanus

G Sanus archiepiſcopus fecit in Sardinia de excommunicatione Auorenſis iudicis: quia non, niſi iuſte, hoc virum bonum feciſſe credimus, veſtra authoritate ratum & inconcuſſum manere rogamus. Porro Turritanus iudex quia bonus dicitur eſſe princeps, ſit vobis commendatus, & à vobis manuteneatur.

Ad eundem pro eodem, quando prædictus Aurelianenſis depoſitus eſt, Epiſtola. CCXLV.

EMpus eſt vt & ego ſcribam non iam pro epiſcopo, ſed pro paupere & humili monacho, idque quod miſerabilius eſt, facto de diuite & ſublimi. Hic iam non habet adulatio locum, habet miſeratio. Multi pro eo ſcripſerunt vt remaneret epiſcopus, ſed multum hoc erat: non potui adduci ego vt id auderem. Nunc verò ſi res humanius æſtimetur, ipſa nunc exigit quod ante vitabam. Spes erat homini adhuc, nam ſperandi ratio ſuberat talis. Dicebat. Valde immutatus eſt rerum ſtatus ex quo mihi ſententia purgationis impoſita fuit. Et quidem grauem illam ſatis accepi, & quæ ab innocentiſſimo difficile impleri poſſet. Quid nunc cum cuncta pene in impoſſibile verſa ſunt? Niuernis non eſt epiſcopus, ſed ne Trecis quidem. Altiſſiodorenſis tranſalpinauit. Comprouincialium ſane epiſcoporum per quos me purgari oportuit, pars multa hæc
H eſt. Non certe purgatores deficiunt mihi, ſed epiſcopi vel deſunt vel abſunt. Quid ergo? Recte ne à me exigi poteſt, quod inueniri non poteſt? Si res ita iudicij comperta fuerit, mirum ſi de impoſſibili ſententiam ferat. Aut ſi non ex toto impoſſibile, minimum quod forte minus eſt, leuiter effugiet vltro negligentius perſcrutantem. Nempe miſericordiam vult, non ſacrificium. Quæ enim vtilitas in ſanguine meo, vt quærat iniquitatem meam, & peccatum meum ſcrutetur? Maius autem quia benignus & miſericors eſt, aliquid obliuiſcetur, aliquid diſſimulabit, aliquid & de ſuo addet. Dominus eſt. An non licet ei quod vult facere? Etiam ſi non quantum ſat eſt, rationem mihi ſuppeditare aduerterit: quidni tota tamen libertate vtetur, prompteque miſericordiam ſuperexaltabit iudicio, vir apoſtolicæ mauſuetudinis & authoritatis? Ergo cum ſic liceret ſperare timenti, nec fruſtra, vt ſibi ſuiſque videbatur: ceſſit tamen, & noſtro ſe totum commiſit arbitrio. Ac ne occaſione ipſius diutius eccleſia fatigaretur, conſulente me anticipans terminum & ſecuris ictum, vltro epiſcopum exuit. Vnum eſt clementiſſime pater, vnde hominis generoſo ac verecundo in tam miſeranda fortuna poſſet non parum conſolationis afferri. Quæritis quid? profecto non ambulat in magnis: nec in mirabilibus ſuper ſe. Sufficit ſi veſtra indulgentia poſſit retinere ſacerdotem: qui epiſco-
I pus fuit, tantum à nota infamiæ, & perpetuæ inuſtionis cauterio, ſcuto bonæ voluntatis veſtræ obumbretur ſibi. O diterio, ſcuto bonæ voluntatis veſtræ obumbretur ſibi. O dignam omni exauditu precem. Non rogat vt glorioſus, ſed ne inglorius ſit, qui extitit glorioſus. Quicquid illud ſit quod medium eſt, eo contentus eſt. Liceat cadenti à gloria: honeſto quo poterit mediocritatis ſeſe excipere gradu: ſolamque non deuenire in extremitatem opprobrij. Iuuenis eſt: nobilis genere eſt: in ſublimitate poſitus fuit: nec tamen humilem refugit locum, ſed probrum. Nihil ne merebitur vel iſta humi-
3.Reg.21.g litas? Humiliatus eſt impius Achab, & profuit ei: & in viro fideli ac nobili humilitas precium non habebit? Abſit à ſumma ſede, abſit à ſancta mente veſtra, cor contritum & humiliatum deſpicere. Si dixerimus, humiliauit ſe, exaltetur: nihil in hoc temere à nobis præſumptum: poſſemus forſitan excuſare: nimirum ex regula quam optime noſtis. Nunc autem non dicimus exaltetur: ſed ne conculcetur, & confundamur ab expectatione noſtra. Imo verò ſi mala ſuſcepimus de manu domini: bona quare non ſuſcipiamus? Nunquid enim poteſtatem habetis deponere potentes de ſede, & exaltare humiles non habetis? Porro poteſtate accepta malle in malo, quam in bono vti, abuti eſt. Præterea angitur debitis multis, cum ſit pauper & inops. Iubeat authoritas veſtra de rebus epiſcopalibus ea ſolui. Durum eſt enim ſimul & honore priuari, & onere premi debitorum.

Ad eundem pro Remenſi archiepiſcopo, K
Epiſtola. CCXLVI.

AMantiſſimo patri & domino Eugenio dei gratia ſummo pontifici Bernardus Clareuallenſis abbas, modicum id quod eſt. Parcat vobis deo. Quid feciſtis? Faciem hominis verecundiſſimi cõfudiſtis: & cuius laus eſt in eccleſia, ipſum in facie eccleſiæ humiliaſtis. Lætificaſtis omnes inimicos eius, ſed quantos vos contriſtaſſe putatis? Non eſt modus condolendi, quia amicorum non eſt numerus. Dilectus à deo & hominibus, grandis criminis luit pœnas: nullius conuictus: nullius confeſſus. Tenemus: Phinees ſentimus zelum: Iſraelites perfoditur, ſed non cum Madianitide. Imponitur ei quòd regem coronauit: ſed in hoc non exiſtimat exceſſiſſe ſe tenorem priuilegiorum ſuorum. Obiicitur quòd ſcienter diuina præſumpſerit celebrare in eccleſia interdicta. Negat. Suo tempore probabitur illud: purgabitur iſtud. Eſto tamen. Putemus omnia conſtare quæcunque in abſentem aduerſariis eius licuit aut libuit loqui. Debuit ne hoc ſolo exceſſu cuius cætera laudabilia extiterunt: tam durè ferirj: tam ſeuere animaduerti? Semel exceſſiſſe, etiam virtus poterat reputari, ſi de veſtro non de
L vultu inimicorum eius iudicium prodiiſſet. Deinde quid in arcto illo fieri oportebat? Dies celebris, ſolennis curia, iuuenis rex: & quod his maius eſt, dei negocium, de Hieroſolymitana, ſcilicet expeditione: propter quod omnes conuenerant. Prorſus hæc omnia miſſarum & coronæ regiæ ſolennis debitique honoris fruſtrationem nullatenus admittebant. Sed nec ipſi Byturicenſi archiepiſcopo omnino expediebat vt honor regis per eum impediretur. Quæ cum ita ſe habuerint, æſtimamus locum miſericordiæ non deeſſe vbi tanta neceſſitas typum excuſat contumaciæ. Nunquid poteſtatem habetis tantum percutere: & nequaquam ſanare? Noſtis Deu.32.f qui dixerit: Percutiam, & ego ſanabo. Abſit vt cuius tenetis vicem, non vſurpetis & vocem: vocem præcipuè pietatis. Ergo ſola hac vice redeat ſagitta Ionathæ retrorſum: & ſi neceſſe fuerit in me magis mittatur. Tolerabilius, fateor, habuiſſem interdici mihi miſſarum celebrationem: quam archiepiſcopo pallij vſum. Eſt etiam quod non mediocriter veſtro pio rigori obuiat in hac parte, quod filio veſtro regi Ludouico poſſit hinc non paruæ offenſionis & irritationis occaſio dari: cum ipſe ſibi tota mali huius videatur eſſe occaſio. Quod plane tempore iſto non expedit: ne bonum quod veſtro hortatu bono & magno animo cœpit, dignum (quod abſit) non habeat exitum, ſi in ſcandalo & animi perPſal.39.b turbatione hoc egerit. De cætero mandaſtis: & obediui: & fœcundauit obedientiam præcipientis authoritas. Siquidem annunciaui & locutus ſum: multiplicati ſunt ſuper numerum. M Vacuantur vrbes & caſtella: & pene iam non inueniunt quem apprehendant ſeptem mulieres virum vnum: adeo vbique viduæ viuis remanent viris.

Ad eundem, Epiſtola. CCXLVII.

NOn eſt mihi more multorum procœmiis vti ad vos ambitu verborum: à re ipſa incipio. Homo fallax venit ad vos: credo vt fallat, ſed abſit vt vos. Hoc enim non niſi in multorum diſcrimen idque maximum poſſet accidere. Semper quidem ſicut fallere malum: ita falli à malo eſt plerumque, & malum. Sed intereſt quis, & in quo fallitur. Quanto veſtra poteſtas & dignitas maior, tanto ea quæ vobis forte ſubreptio fit, non modo periculoſior ſed & turpior eſt: præſertim in eccleſiaſticis cauſis. Si verbi gratia, Sagienſis hæc vulpecula fraudulenta concinnans dolos vobis (ſicut callide cogitat illudere) poterit ad vineam domini ſabaoth, quam breui tempore parte non modica demolita eſt, veſtra authoritate redire: quanta putatis malignitate de cætero ſæuituram? Heu, quod reliquum eſt deuorabit. Nempe qui venit vulpecula, redibit leæna: & in quoſque tam cleri, quam populi non iam calliditate vtetur: ſed crudelitate. Vigilandum vtique aduerſus aſtutiam: ne ad tantam ſæuitiam denuo prorumpere poſſit. Non ergo vos moueat hominis facies miſeranda: vilis habitus, vultus ſupplex, demiſſa ſupercilia: verborum humilitas: ſed nec ipſe quidem lachrymulæ:

A lachrymulę: currentes, vt aiunt, ad nutum eius: docte mentiri.
Ioan.7.c Hæc omnia in facie ſunt: & ſcitis qui dixerit: Nolite ſecundum faciem iudicare. In his atque ſimilibus forma pietatis exiſtit: ſed non ſemper & virtus. Veſtimenta ouium ſunt hęc, frequenter (ſicut deſignauit dominus) vſurpata à lapis in ſtragem maximam ouium: dum non ſe abſcondunt, quoniam illi abſconditè veniunt. Inde eſt quòd aliqui etiam ex noſtris pro eo ſcripſerunt, talibus circumuenti mendaciis: parum aduertentes quod à ſapiente ſapienter ac veraciter dicitur:
Eccli.19.d Eſt qui ſe humiliat nequiter, & interiora eius plena ſunt dolo. Vos ergo non attendatis ad verba eius: neque ad corporis geſtus: opera interrogate. A fructibus eius cognoſcetis
Matt.7.c eum. Multa & grauia dicuntur de eo, dicentur & in eum ſi eſt qui quærat & iudicet. Nolo dicere omnia quæ audiui. Nec enim omnibus credendum eſt: ſed nec omnibus decredendum. Vnam pono breuiter meam coniecturam, certi ne aliquid habeat, vos iudicabitis. Cur datos ſibi iudices declinauit? Si perſonas cauſatur, non erant ſuſpecti. Si loci importunitatem, erat hoc in terra ſua, & in cognatione ſua, vbi & expenſis paucis, & itinere non longo facile & abſque labore totum negocium poterat explicari. Reſtat proinde nihil aliud ſuſpicandum, quam fugiſſe hominem ſubdolum accuſan
B tium multitudinem, qui extra patriam eum minime præ inopia ſequi poſſent. Gratias agimus domino Lexouienſi: qui ze lo domus domini tactus nec marſupio pepercit, nec corpori. Bonus frater, cui ſtudium eſt ſemè defuncti fratris ſuſcitare. Gratias & vos agite illi: quia veſtro quoq; nomini hæc ei⁹ cura non parum conferre videtur: qua fit vt conuincatur malignus, & ſic deiiciatur, quæ eſt gloria veſtra.

Ad eundem, Epiſtola. CCXLVIII.

SIcut rebus raritas precium facit: nil in eccleſia precioſius, nil optabilius bono vtilique paſtore. Nempe rara auis eſt iſta. Proinde ſicubi talis interdum reperiatur: & occaſio detur: confeſtim iniiciendæ ſunt manus, & totis niſibus ſatagẽdum, ne qua vi, ne qua arte malitiæ fructuoſa promotio valeat præpediri. Audiuimus in eccleſia Valentina pari voto cleri & populi electum eſſe priorem Caſæ dei. Mirum ſi bonus non fuerit ad opus ad quod aſſumitur. Scire vultis vnde id ſperem? Boni hoc volunt, nec poteſt bonus nõ eſſe qui bonis placet. Nec minus validum argumentum mihi videtur quod bonus ſit, ſi malis ęregione diſpliceat. Decet ſanctitatem veſtram votis aſſentire bonorum, ne ſi ab iſto forte reſilire contingat alium quem nolletis, ſtudio & conſenſu prauorum contingat recipere.

Ad Bernardum priorem Portarum, C
Epiſtola. CCXLIX.

VEuerendiſſimis patribus & dominis amantiſſimis Bernardo priori Portarum, & ſanctis qui cum eo ſunt Bernardus Clareuallis vocatus abbas ſalutem in domino. Ex quodam beatitudinis veſtræ reſcripto comperi ſcripſiſſe me aliquid quod me indicaret commotum: vnde iſtud non parum metuere. Verum id fruſtra. Non eſt quod à puero veſtro timendum ſit vobis reuerendiſſimi patres, qui vos in veritate diligo vt amicos: & ſuſpicio vt ſanctos. Niſi forte non me, ſed mihi paterno timuiſtis affectu, quod motus vobis viderer non ex ratione: aut ſi ex ratione, forte plus quam oporteret. Motus fateor fui, ſed pro vobis, non contra vos, atque id tenuiter ſatis. Si & hoc temere, ſed non temere confiteor aduerſum me iniuſtitiam meã, & vos remittetis ſi temeritatem peccati mei. Ignoſcite mihi, ſic ſum, zelus domus veſtræ comedit me. Nõ patior plane quod in me eſt decolorari tantæ ſpecimen ſanctitatis, nam corrum pi poſſe, abſit vt verear. Prorſus autem diſplicet in pulcherrimo corpore non ſolum morbus, ſed & neuus. Non plane bonus color, ſi ſanctorum quiſpiam anxiè ferre abiectionem ſuam videatur: de qua etiam & non gaudere, & non gloriari, minus eſt à perfecto. Porro in propoſito perfectionis apparere imperfectum, neuus eſt. Ergo hic color mihi in fratre Natali diſplicuit. Quid enim & ſi caſtum id fuerit coram deo? Nempe oportet prouidere bona etiam coram hominibus. Sed dicitis: Non ipſe grauiter tulit, ſed nos. Ad idem re uertitur. Iterum dico quod ſentio. Cur vobis graue fuerit, D non video: niſi quia ipſi graue eſſe ſenſiſtis. Vos iudicate an hoc eum decuerit, præſertim in nouitate vitæ. Nam ante hãc (vt ſalua eius pace dixerim) non caruit hac nota, an verò nec culpa, ſuæ ipſius conſcientiæ relinquendum eſt. Et quid ſi forte hoc cogitauit dominus papa: cum ſicut dicitis, electioni eius aſſentire renuerit? Veritus quippe, vt æſtimo, linguas obtrectatorum, vetuit feſtinatam noui eremitæ promotionem, ne, vt dixi, lingua maliloqua dicere poſſet hunc eſſe quem ſemper optauerat eremi fructum. Veruntamen quicquid dominus papa intenderit, ſiue hoc ſiue aliud, me ignoraſſe ſciatis illud eius conſilium, ne quis dicat quod meo inſtinctu id fecerit. Nam quod ad me pertinet, mihi decretum eſt, vbi opportune poſſem, non ſolum non impedire, ſed etiam totis viribus, & ambabus vt dicitur trahere manibus, vbi de gratia quæ in eo eſt, deo fructificare valeret. Quis dabit mihi homines literatos & ſanctos in eccleſiis dei præeſſe paſtores: ſi non in omnibus, certe in pluribus, certe in aliquibus ſaltem? Quid enim ſi iuuenis aliqua olim iuueniliter egiſſe memoratur? Vetera tranſierunt: noua facta ſunt omnia. 2.Cor.5.d Conſepultus eſt iterum Chriſto per eremi baptiſmum, ego olim ſepulta vitia retractabo? Iam quod abbas Caziacenſis ſiue Trecenſis dure dicuntur ſcripliſſe vobis, omnino cum audiui, dure accepi, & cum accepero tempus, non diſſimulabo, quantum quidem charitas poſtulabit, & familiaritas quæ E mihi pro eorum religioſitate ad ipſos eſt. Deo autem gratias, qui dedit vobis non vinci à malo, ſed vincere in bono malum, quia non reſpondiſtis eis malum pro malo, aut maledictum pro maledicto. Porro illas quas ad me aduerſus præfatos abbates ante ſcripſeratis literas, nec ſtudio, nec voluntate mea ad ipſorum notitiam peruenieſſe ſciatis. Et de his ſatis. Tempus eſt vt non obliuiſcar mei. Clamat ad vos mea monſtruoſa vita, mea ærumnoſa conſcientia. Ego enim quædam chimæra mei ſeculi, nec clericum gero, nec laicum. Nam monachi iamdudum exui converſationem, non habitum. Nolo ſcribere de me quod vos per alios audiſſe exiſtimo, quid actitem, quid ſtudeam, per quæ diſcrimina verſer in mundo, imò per quæ iacter precipitia. Si quominus audiſtis, precor vt inquiratis, & ſecundum quod audieritis, & conſilium impendatis, & orationum ſuffragia.

Ad dominum papam Eugenium,
Epiſtola. CCL.

AMantiſſimo patri & domino Eugenio dei gratia ſummo pontifici Bernardus Clareuallis dictus abbas, modicum id quod eſt. Baluienſes monachi grauiter deliquerunt, ſed non impune. Vobis pro hoc ipſo laus & gratiarum actio ab vniuerſa debetur ecF cleſia, quia non ſiluiſtis, non diſſimulaſtis, non quieuiſtis. Efferbuiſtis vt debuiſtis, percuſſiſtis, ſed vt ſanaretis. Quod ſi obliuiſcatur miſereri dominus, & contineat in ira ſua miſericordias ſuas, vnde ſanitas? Fiducialiter proinde poſt iudicium miſericordiam præſtolamur, vt miſericordiam & iudicium cantemus domino. Scimus ſcimus, non deuiabit vicarius à veſtigiis eius cuius vicari⁹ eſt, nimirum cum ille dicat: Qui Ioan.12.d mihi miniſtrat, me ſequatur. Dicit autem de illo propheta: Quis ſcit ſi conuertatur & ignoſcat deus, & relinquat poſt ſe Iohe.2.d benedictionem? Hanc de veſtris quoq; poſterioribus audacter exigimus. Alioquin non decet vt perdatis innocentem cum impio. Etenim qui malum fecerunt, facti de medio ſunt. Quid reſtat niſi vt reliquiæ ſaluæ fiant? Quidni ſaluentur qui obedierunt vobis, qui obedierunt prædeceſſori veſtro? Paulum loquor qui aiebat: Auferte malum ex 1.Cor.5.d. vobis. Itaque miſeremini illis, & non præiudicet iniquitas ſceleratorum, iuſtitiæ innocentium. Hæc dico quia cauſa eſt eis cum Eduenſibus in præſentia veſtræ maieſtatis, & timent ne noceat ſibi iniquitas aliorum. Sane id præcipuè obſecramus, vt concordiæ & paci ipſorum operam detis, vtriſque ſi quidem bene volumus, atque ita vtriſque credimus expedire.

Ad

G *Ad eundem pro Eboracensi, Epistola. CCLI.*

SAeuit frustrata ambitio:imo desperata furit. Curit ad laqueum homo perditionis:& debitam iam olim in se sententiam damnationis accelerat. Vel nunc manifesta sunt peccata eius præcedentia ad judicium. Anticipat manum succiforis arbor maledicta & spinosa,& cunctantem securim in semet prouocat. Heu,quam iustius illa iamdudum excidisset, quam sancti illi quos contra jus & fas male stando deiecit? Etenim si non staret, stantes minime deiecisset. Et illi quidem in innocentia sua,& pro innocentia corruerunt,multo melius stantes:sed sanguis innoxius de manu illorum proculdubio requiretur, qui vires furtiuas tam noxiæ arbori ne statim corrueret ministrauerūt. Clamat contra eorum capita sanguis sanctorum de terra:quorum animæ in manu dei sunt,& iam non tanget eos tormentum malitiæ. Veruntamen viscera mea erant:effusa sunt:nō recipio de verbis consolationem. Etsi possent esse qualicunq; solatio sue remedio,deficiunt tamen præ dolore:mœrore præcludun tur:interrumpuntur singultibus. Vnum tamen ipsumq; extremum quod vtiq; magis scribere,quam proloqui possum:adhuc audite,vel potius legite:Si adhuc steterit:prohidolor ve
Mat.7.c. rēdum ne ipsius status sit vester casus:dum quicquid adiecerit,vtpote mala arbor,quæ non potest nisi malos fructus facere:non illi iam,sed vobis merito imputetur.
H

Ad abbatem de Præmonstrato, Epistola. CCLII.

AVdiui auditionem vestram, & timui. Scribitis enim contra me amaritudines: ablit autem vt tam rationabiliter, quā terribiliter. Quid peccaui an quòd vestram personam semper amaui, vestrum ordinem foui,& promoui semper quod in me fuit? Fidem,si verbis non habetur:opera facient. Vt quidem mea mihi conscientia respondet:ego à vobis debui commendari. Sed quia contraria potius loqui & scribere libet:dabo ego voci meæ vocem virtutis ex factorum testimonio. Id quidem graue. Videar improperare beneficia: quod vtique non decuerat. Vt minus sapiens faciam:vos me cogitis. Cui vnquam vestrum siue vestrorum nostra opera opus fuit,& defuit? Primo quidem locus ipse Præmonstrati in quo degitis, noster fuit, & nostro munere habuistis. Nam nobis frater Vvido (hoc nomen primi incolæ loci)per manum episcopi ante donauerat. Deinde quòd hi de Belloloco vobis se associauerunt:nostri potissimum studij fuit. Apud Hierosolymam rex Balduinus dum adhuc viueret, locum sancti Samuelis donauit nobis, & mille aureos simul de quibus ædificaretur: vos dono nostro & locum habetis,& aureos habuistis. Apud Virdunum pro
I ecclesia beati Pauli vt eam vos haberetis quantum laborauerint,multi norunt:quantum profecerim,ipsi sentitis. Si quominus recognoscitis vos:extant epistolæ nostræ ad beatę memoriæ papam Innocentium huius rei veri iudices:& quasi vi ui testes. Illis de Septemfontibus locum quem primum inhabitauerunt:Franceuals nomen ei nos contulimus. Propter quod horum vultis recedere ab amicis? Nunquid redditur pro bono malum:quia minanimi violare pactum: valedicere paci:societatem deserere:scindere vnitatem? Sed esto. De bono opere non me lapidatis, sed de iniuria: quod fratrem Robertum cum esset de vestra professione,suscepi, habitum ei monachicum tradens. Non inficior:apud nos est. Putaueram autem me super hoc satisfeciſſe vobis cum susceptionis illius rationem, ordinem, necessitatem, viua & veridica voce exposui,idque non semel. Quia verò necdum quiescitis,non erit mihi pigrum rescribere quod responderam: quando vobis durum non est repetere quod excusaueram.

Minime ego prædictum fratrem Robertum aliquando vt à vobis exiret solicitaui: magis autem à multis annis id cupientem:non semel,sed sæpe compressi. Quonam deniq; modo suspectus haberi possum quod fratrem Robertum subduxerim vobis:cuius consilio & hortatu magistrum Ottonem habetis? Si nescitis: ipsum interrogate. Si bene noui hominem:non negabit. Possem & alios forsitan non paucos nominare siue conuersos ad vos,siue reuersos:quos hodie non haberetis nisi à nobis suasi fuissent,vel coacti. Parco autem nō inops materiæ:sed verecundiæ satisfaciens diues. Inueni ego K
in clauſtris vestris qui ad verbum prædicationis nostræ compuncti & conuersi ad nos venire disposuerant: cum ecce solicitantibus vestris retrahentes pedem recepti & retenti sunt in ordine & habitu vestro. Postmodum verò remordente eos conscientia exire voluerunt:&, ni fallor, exiuissent, nisi nostro firmarentur non assensu tantum, sed & hortatu. Sed iam audite:quia iterum vultis audire:quomodo tandem fratrem Robertum receperim. Dominus papa præcepit: nempe rogatus ab illo & eius amicis. Dicebat vestrum sese & abbatis eius assensum prece sua obtinuisse: ne quis dicat quod præcepto extorsit. Negatis:quid' ad nos? Ipse viderit. Si vobis summum & sanctum pontificem falsitatis arguere libet, ignoscite nobis:quia nos tantę sanctitati non credere,& tantæ maiestati non obedire:nefas ducimus. Quanquam & venerabilis abbas Godefscalcus qui de vestris est, (nam is à domino papa ad vos huius rei gratia fuerat destinatus:)non plane negauerat reportasse se à vobis & liberam fratris emancipationem,& vestram ipsius spontaneam confessionem. Iam de fratre Fromundo non est quod nos lacessatis:cum nequaquā eum sine voluntaria abbatis sui concessione receperim. Quod quidem nec vos latuisse, amara illa epistola demonstrat,in qua nobis de sola capituli non expectata conniuentia calumniam struitis. Quasi verò vel in mutua nostra conuentione id prohibitum fuerit:vel emancipatio filij ad capitulum,& non potius ad solum spectet abbatem. Adiicitis & L
de domo quadam fratrum vestrorum de Bassofonte: quod eam nos de medio tulimus,licet extra statutos terminos constitutam. Atque vtinam prius quam nos argueretis, eosdem interrogassetis fratres: non solum quis eam de medio tulerit:sed etiam qua de causa. Neque enim celassent vobis (vt confidimus) huius rei veritatem. Cæterum audite eam nunc vel à nobis:ac deinde si ita placet, eos interrogate. Cœperant ædificare locum,vbi aliquas è fororibus suis constituerent: longe quidem ab abbatia sua:in confinio autem duarum grangiarum domus nostræ & prope pascua ouium nostrarum,rogauimus eos tanquam amicos:& quibus forte non inutiles fuissemus: ne seminarium scandali, & dissensionum fomitem suis pariter & nostris parerent,posteris relinquendum. At illi nihilominus ædificabant. Hæc fuit tota violentia nostra:sic nos de medio tulimus domum illam. Inexcusabiles sumus: si rogare, vim irrogare est. Reuera episcopus (quod negandum non est) indignatus non modo quod oratorium in suo episcopatu,sed & quòd domum in fundo ecclesiæ & terra feudi sui ædificare se inconsulto præsumpsissent, cœpto interuenit operi: quanuis frustra. Nam nec vetiti ab eo destiterunt. Exinde transeunti mihi per terram illam, is qui tunc erat abbas Bassifontis occurrens:indicauit quòd ab ædificatione cessassent. Verumtamen non tam propter nos, M
sicut ex eius relatione cognoui,quam propter militem illum qui terram eis visus dedisse grauabat eos in multis:ita vt de eo plurimum quererentur. Quanquam etsi pro sola charitate nostra id voluntariè dimisissent, nec religionem eorum dedecuisset,nec immeritis forsitan præstitisse beneficium viderentur. Miror sane vnde hæc tandem querela emerserit, cum & abbas in bona (nisi fallor) & deuota erga nos voluntate præsentem finierit vitam: & qui substitutus est ei, frequenter & familiariter conueniens nos in necessitatibus suis,nullam nobis querimoniæ huius aliquando fecerit mentionem. Denique & postea in eadem domo humanissimè susceptus hospitio,nihil hinc vel ab ipso abbate vel alio quoquā audiui. Sed & vobiscum in Claraualle postmodum præsens fuit abbas:& nuperrime Barri iam instante capitulo vestro, vnde literæ illæ querulæ,ne dicam calumniosæ, venerunt:& nec hic nec ibi super hoc,siue ab eo siue à vobis vel tenuiter quidem memini me fuisse conuentum. Præterea causamini quod domunculam fratrum vestrorum de Brena, conuersus Igniacensis combussit. O domunculam. Nempe vmbraculum quoddam ramorum erat:vbi sederet frater qui stantes adhuc in agro segetes custodiret. Neque hoc combustum malitia: sicut fideli relatione cognouimus:sed quòd positum in agro quodam fratrum Igniacensium terram occuparet,quam excoli oportebat. Denique vix vno taxata est nummulo domuncula

A cula hæc:& abbati de Brena ita iam,nisi fallimur, super hoc satisfactum,vt omnino nec queratur, nec habeat vnde queratur. Si quominus: vbi id nos rescire feceritis, parati sumus ad omnem satisfactionem. Sic & de abbate Longipontis,vbi primo querelam vestram accepimus,quod inter terminos vestros domum vellet ædificare,prohibuimus eum:& iam credimus destitisse. Sinautem:& id fiet:vbi factum non esse nouerimus. Super omnia plangitis quod ecclesiam sancti Foillani:quæ de ordine vestro est:abbas noster de Villari fecerit imbanniri. At forte iustius vobis fratris & coabbatis vestri de prædicta domo sancti Foillani incredibilis obstinatio,quam summi pontificis reprehēsibilis animaduersio displiceret. Noui siquidem quod multis vestrorum ipsius abbatis animositas displiceat grauiter: mirum valde si non etiam vobis. Ita ergo dico vobis hinc indignamini. Siquidem ipse est cuius aut cupiditas aut contumacia fratribus vestris diuina fecerit officia interdici. Et quidem prolixum est hoc negocium:& difficile esset vniuersa eius subterfugia epistolari breuitate concludi. Causam tamen interdicti,quam breuiter intimabo. Post duas aut plures conuentiones pacis, post diffinitiuam sententiam iudicij,iuxta mandatum capituli vestri per vestros & nostros abbates promulgatam,accitus demum episcopus Cameracensis: ad cuius paroeciam locus sancti
B Foillani pertinere cognoscitur:cum videret abbatem obstinato animo omnia violare: etiā sententia eū ecclesiastica cogere voluit vt dicebat. Ille verò vt redimeret tempus: summi pontificis audientiam appellauit. Ventum est ante eum. Qui postquam testimonio tam vestrorum abbatum,quam aliorum religiosorum indubitanter agnouit abbatem sancti Foillani non solum resilire à compositionibus,sed & iudicio contraire,ecclesiam eius imbanniri iussit donec satisfeciſſet. Demum rogastis tam vos, quam ipse dominum Cisterciensem & nos,multisque tam vestris,quam vestrorum precibus extorsistis præsente & ipso episcopo qui promulgandæ sententiæ interdicti mandatum acceperat, vt prouideretur adhuc forma aliqua pacis. Absente abbate de Villari tractata compositio:dictumque est episcopo,vt si vel ipsam obseruaret abbas sancti Foillani,absti neret ab interdicto. Discedens autem nec illam tenuit: sed domum quam & iudicij sententia,& compositiones omnes diruendam esse diffinierant: ita vt semel etiam diruta iam fuisset:atque interim contra conuentionem & iudicium reædificata:hanc,inquam,& tenuit & tenet:& alteram quoque superædificauit. Quidni exequeretur episcopus mandatum apostolicum quod acceperat de promulganda sententia interdicti,præsertim addita præuaricatione? Ego tamen speraus tandem aliquando vincere in bono malum,eandem sententiam differri feci vsque ad octauas Epiphaniæ:si forte interim vir ille cogitaret, vt vel formam
C iudicij exequeretur,vel compositionem aliquam obseruaret. Atque vtinam sic contingat: faciat deus pacis vt requiescat super eum pax nostra. Cum hæc ita se habeant: non est quod de nobis queri debeatis:cum iustius nos de vobis, vt apparet, queri possimus. Reliquum est, vt diligentes vos diligatis,præsertim soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Illo, inquam, vinculo quod inter nos & vos causa pacis charitatisque firmatum est:vtiliter quidem:& non minus forsitan vobis quam nobis. Si rumpendum decernitis:non expedit quidem. Sed nec licere vllatenus puto. Nempe vbi communis est causa,personæ reatus præiudicare non deberet,etsi vera essent quæ in nos dicitis. Ego autem fratres, quicquid faciatis:decreui semper diligere vos etiam non dilectus. Occasiones quærat qui vult recedere ab amico,mihi studij est & erit,nec cuiquam amicorum iustam in me discessionis causam dare:nec scrutari in alio:quod hoc quidem fictæ, illud verò
Esa. 41.b. neglectæ amicitiæ sit. Et quia secundum prophetam glutino bonum est:soluere vel potius abrumpere vos poteritis, sed non me. Adhærebo vobis etsi nolitis: adhærebo & si nolim ipse. Olim me alligaui forti vinculo:charitate non ficta, illa quæ nunquam excidit. Cum turbatis ero pacificus, conturbantibus quoque dabo locum iræ, ne diabolo dem. Vincar iurgiis, vincar obsequiis. Inuitis præstabo, ingratis adiiciam, honorabo & contemnentes me. Et nunc tristis est anima mea, quod quacunque occasione offenderim vos, eritque tristis vsque dum vestra indulgentia releuetur. Si iraD
daueritis, ibo & excusabo, præ foribus perseuerabo pulsans, instabo opportunè importunè, donec vel merear, vel extorqueam benedictionem. Plusquam medium hyemis transiit iam, & tunicam nostram vsque adhuc frustratus expecto.

Ad abbatem Garinum Alpensem, Epistola, CCLIII.

REuerendo patri & omni veneratione digno domino abbati Alpensi Garino,& vniuersis eiusdem loci fratribus, frater Bernardus vestræ sanctitatis seruus,de bono in melius semper proficere. Reuera nunc in te pater experior quod in sacris literis legisse memini. Cum consummatus fuerit homo, tunc incipit. Iam
Eccli.18.a seni requies,iam corona debebatur emerito,& ecce tanquam nouus in Christo miles,noua iterum tibi excitas bella, prouocas aduersarium, & rem fortium præsumis fessus senex, dum ad iterandum certamen,antiquum hostem, & iam quodammodo inuitum compellis. Enimuero dum præter morem tuum tuorumque prædecessorum traditiones diuinitus inspiratus,ecclesias & ecclesiastica beneficia reliquis,synagogas satanæ, id est cellulas extra cœnobium in quib' tres vel quatuor fratres sine ordine sine disciplina habitare solent, destruis,fœminas à monasterio arces,cæterisque pietatis ac disE ciplinæ bonis studiosius inuigilas solito, quid aliud primus
Psal.111.b & maximus ille peccator nisi videbit & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet? Sed quæ cura? Econtra tu in eius confusione & tua consolatione cantabis deo tuo: Qui timent te,
Psal. 118.k videbunt me,& lætabuntur,quia in verbo tuo superspe rauí. Nec timendum quod succumbat hosti, qui nec cedit ætati. Vincit annos animus,& frigente iam corpore feruet sanctum in corde desiderium, artubusque fatiscentibus, durat tamen incolumis propositi vigor,nec sentit rugosæ carnis infirma spiritus prompt'. Nec mirum. Vt quid enim metuat veterani domicilij ruinas,qui fabricam spiritualem videt indies in
2.Cor.5.a. sublime consurgere,proficere in æternitatem? Certus namque est,si terrestris domus ista dissoluitur, quod ædificationem habet ex deo domum non manufactam æternam in cœlis. Sed dicet aliquis: Quid si morte præuentus fuerit homo,necdum videlicet spirituali ædificio consummato? Perfectus quippe,nō habet quo proficiat. Et qui proficit,eoipso quo proficit,perfectus non esse conuincitur. Est quod securi de illo plena fide respondeamus. Dicemus nempe. Consum-
Sap.4.c matus in breui,expleuit tempora multa. Bene multa, quia & vniuersa complectitur. Quomodo enim non expleuit omnia tempora, qui transit ad æternitatem? Quanta sane tempora non longeuitate,sed longanimitate,hoc est non annorum serie vel dierum numero,sed mentis deuotione & inextinguiF bili semper proficiendi desiderio percurrere potuit,tanta sibi in meritis non immerito vendicauit. Retinet quippe virtute, quod amisit in tempore. Porro vera virtus finem nescit,tempore non clauditur. Vnde est illud: Charitas nunquā
1.Cor.13.b excidit. Et item: Patientia pauperum non peribit in finem. Et,
Psal.9.d Timor domini sanctus permanet in seculum seculi. Nūquam
Psal.18.c iustus arbitratur se comprehendisse,nunquam dicit, satis est,
Phil.3.c sed semper esurit sititque iustitiam, ita vt si semper viueret, semper quantum in se est iustior esse contenderet,semper de bono in melius proficere totis viribus conaretur. Non enim ad annum vel ad tempus instar mercenarij, sed in æternum diuino se mancipat famulatui. Audi denique vocem iusti:In
Psal.118.m æternum non obliuiscar iustificationes tuas, quia in ipsis vi-
Ibidē.b uificasti me. Et rursum. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum. Non igitur ad tempus. Proinde
Psal.111.b iustitia eius manet non aliquanto tempore,sed in seculum seculi. Sempiterna itaque iusti esuries, sempiternam meretur refectionem. Et licet in breui consummetur pro tempore,iudicatur tamen expleſſe tempora multa pro virtutis perpetuitate. Quo denique pacto temporis breuitas bonorum præiudicet perpetuæ deuotioni, quæ pertinacem reproborum malitiam excusare non sufficit? Ob hoc enim proculdubio inflexibilis & obstinatæ mentis punitur æternaliter malum,licet temporaliter perpetratum, quia quod breue fuit

tempore

G tempore vel opere, longum esse constat in pertinaci voluntate: ita vt si nunquam morearetur, núquam velle peccare desineret: imò semper viuere vellet: vt semper peccare posset. Proinde potest & de isto per contrarium itidem dici: Consummatus in breui, expleuit tẽpora multa, quod merito multorum, imò omnium temporum receperit vicem, qui nullo tẽpore voluerit mutare intentionem. Itaq; indefessum proficiẽdi studium, & iugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur. Quod si studere perfectioni esse perfectum est, profecto nolle proficere, deficere est. Vbi ergo sunt qui dicere solent, sufficit nobis, nolumꝰ esse meliores quam patres nostri? O monache, non vis proficere? Non. Vis ergo deficere? Nequaquam. Quid ergo? Sic mihi, inquis, viuere volo, & manere in quo perueni, nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis, quod esse non potest. Quid enim stat in hoc seculo?

Iob.14.a Et certe de homine specialiter dictũ est: Fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. Ipse denique hominis seculiq; author quandiu in terris visus est, & cum hominibus

Acto.10.f. conuersatus est, nũquid stetit? Et quidem teste scriptura, pertransiit benefaciendo & sanando omnes. Pertransiit ergo sicut non infructuosè, ita non remisse: non pigre, non lento

Psal.18.a gressu, sed quemadmodum item de eo scriptum est: Exultauit vt gigas ad currendam viam. Porro currentem non appre

H hendit qui & ipse pariter non currit. Et quid prodest Chri-

1.Cor.9.d. stum sequi: si non contingat consequi? Ideo Paulus aiebat: Sic currite vt comprehendatis. Ibi tu Christiane fige tui cur-

Phil.2.b sus profectusq; metam, vbi Christus posuit suam. Factus est, inquit, obediens vsque ad mortem. Quantumlibet ergo cucurreris: si vsque ad mortem non peruenieris, brauium non apprehẽdis. Brauium Christus est. Quod si illo currente tu gra-

Psal.72.d. dum fistis: non Christo appropias, sed te magis elongas: timendumq; tibi est quod ait Dauid: Ecce qui elongant se à te domine: peribunt. Itaque si proficere currere est: vbi proficere, ibi & currere desinis. Vbi verò non currere, ibi & deficere incipis. Hinc plane colligitur quia nolle proficere, non

Gene.28.c nisi deficere est. Vidit scalam Iacob: & in scala angelos, vbi nullus residens, nullus subsistens apparuit, sed vel ascendere vel descendere videbantur vniuersi: quatenus palam daretur intelligi inter profectum & defectum in hoc statu mortalis vitæ nihil medium inueniri: sed quomodo ipsum corpus nostrum continuè aut crescere constat aut decrescere, sic necesse sit & spiritum aut proficere semper aut deficere. Interest tamen quod nequaquam iuxta ordinem corporalium vicissitudinum etiam spiritus sua vel incrementa capit, vel patitur detrimenta. Nam semper in robusto & vegeto corpore animus mollior atque tepidior iacet, & rursum in corpore debili & infirmo fortior viget promptiorq; spiritus. Quod se

I vtique in se expertum contestans Apostolus: Quando infir-

2.Cor.12.c mor, inquit, tunc fortior sum. Sed & libenter gloriatur in in-

2.Cor.4.d firmitatibus suis, vt inhabitet in me, ait, virtus Christi. Quod quidem sic astruimus exemplis, vt probemus & oculis: dum in te pater manifestum sit nobis quod dicitur. Cuius quippe etsi homo exterior corrumpitur: sed interior renouatur de die in diem. Vnde enim tantus ardor innouandi ordinis: nisi

Matt.12.c. ex renouatione mentis? Sic bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, sic arbor bona fructus bonos facit. Primi & purissimi fructus tui. Sed quænam arbor hos protulit nisi puritas cordis? Alioquin quando impurus animus tanto studio, regulæ inquireret eligeretq; puritatem? Nec de turbido fonte lympidus emanat riuus, nec de sordida mente munda cogitatio. Intus est procul dubio: intus est quod delectat: & ex illa plenitudine intrinseca erumpit totum quod foris exuberat, atque in mente fulget quod sic placet in ope

Canti.1.a re. Sequimini filij patrem: imitatores eius estote sicut & ip-

2.Cor.2.d. se Christi. Dicite: In odore vnguentorum tuorum curremus. Siquidem bonus odor Christi est in omni loco. Nam vt taceam de vobis qui præsentes cominus percipitis fragrantiam, tanta ad nos vsque qui longe absumus ex studiis eius bonis peruenit huius suauissimæ respersionis vbertas: vt nobis certissimæ fiat odor vitæ ad vitam. Puto quòd & in cœlestibus id iam persenserint in odorem suauitatis, & quadam

Canti.3.c solito festiuiori exultatione decantent: Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Et illud. K

Ibi.4.d Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Quicunque inter vos hunc in cœlis iubilum non audit: inuidet. Quisquis hunc non sentit odorem: vt omnium pace dixerim, putet.

Ad Ludouicum regem Francorum, Epistola. CCLV.

LVdouico dei gratia excellentissimo regi Francorum Bernardus Clareuallis vocatus abbas fidelis suus salutem à rege regum, & domino dominantium, ipsi & dilectæ eius, & filiis eius. Regna terræ & iura regnorum tunc sane sana suis dominis atque illæsa persistunt: si diuinis ordinationibus ac dispositionibus non resistunt. Cur domine irascitur furor tuus contra dei electum, quem tua quoque sublimitas suscepit & prælegit, tibi quidem in patrem, filio autem tuo in Samuelem? Armatur regia indignatio non plane in extraneos, sed in semetipsam & suos. Non mirum si iuxta scripturam ira viri iustitiam dei non operatur, quæ propriæ quoque vtilitatis, sed indigni tatis, sed salutis facit sæpe vt nec manifestum omnibus aduertas periculum, sentias damnum. Colligitur concilium. Quid in hoc detrahitur regiæ gloriæ, regni vtilitatibus? Ibi vniuersæ ecclesiæ commendabitur ac rememorabitur excellentiæ vestræ prompta & specialis deuotio: quod regum primus L aut certè inter primos rabiei persequentium eandem matrem vestram strenuissimè & Christianissimè defendendo obuiastis. Ibi gloriosè ab ingenti illa multitudine debitæ gratiæ referentur vobis: ibi à milibus sanctorum orabitur pro vobis & vestris. Aliàs autem quam sit hoc tempore necessarius conuentus episcoporum, nullus ignorat: nisi qui durus corde matris ecclesiæ angustias non attendit. At calor, inquiunt, nimius est: quasi nos glacialia corpora habeamus. Amos.6.b An corda nobis magis congelata sunt, & nemo est qui iuxta prophetam compatiatur super contritione Ioseph? Sed hæc aliàs. Nunc autem ego minimus in regno vestro, sed diguitate, non fidelitate, dico vobis, non expedit velle impedire tantum & tam necessarium bonum. Nec desunt euidentes causæ, quibus id manifestum facere possem, quas & nunc proferre in medium ad manum mihi est, nisi quod sat arbitror dictum sapienti. Tamen si quid ex apostolicæ auctoritatis rigore processit, vnde se merito esse turbatam celsitudinis vestræ serenitas arbitratur, qualiter hoc ipsum reuocetur aut temperetur prout oportet ad honorem vestrum, fideles vestri qui adhærent, totis viribus enitentur. Interim nos quoque, si quid possumus, non dissimulabimus.

Ad dominum papam Eugenium, Epistola. CCLVI. M

NOn est leue verbum quod sonuit: triste satis & graue est. Et cui triste? Immo cui non triste? Soli filij iræ iram non sentiunt, nec tristantur tristibus, sed lætantur & exultant in rebus pessimis. Prou.2.c Decætero communis tristitia est, quia communis est causa. Bene feciſtis iustissimum zelum nostræ Gallicanæ ecclesiæ collaudando & corroborando authoritate literarum vestrarum. Non est (dico vobis) in causa tam generali & tam graui tepide agendum, sed ne timidè quidem. Legi apud quendam sapientem: Non est vir fortis cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate. Ego autem dico: fideli homini magis & inter flagella fidendum. Intrauerunt aquæ vsque ad animam Christi, tacta est pupilla oculi eius. Exerendus est nunc vterque gladius in passione domini, Christo denuo patiente, vbi & altera vice passus est. Per quem autem nisi per vos? Petri vterque est: alter suo nutu, alter sua manu quotiens necesse est euaginandus. Et quidem de quo minus videbatur, de ipso ad Petrum dictum est: Conuerte gla Ioan.18.b. dium tuum in vaginam. Ergo suus erat & ille, sed non sua manu vtique educendus. Tempus & opus esse existimo ambos educi in defensionem Orientalis ecclesiæ. Cuius locum tenetis: zelum negligere non debetis. Quale est hoc, principatum tenere, & ministerium declinare? Vox clamantis.

Venio

A Venio Hierosolymam iterum crucifigi. Ad quam vocem etsi alij tepidi, alij & furdi sint: successori Petri dissimulare

Mat.26.c non licet. Loquetur & ipse. Etsi omnes scandalizati fuerint, sed non ego. Nec terrebitur damnis prioris exercitus: quibus magis resarciendis operam dabit. Nunquid ideo non debet facere homo quod debet, quia deus facit quod vult? Ego verò pro tantis malis, tanquam Christianus & fidelis meliora sperabo, & omne gaudium æstimabo, quod in varias

Iaco.1.a tentationes incidimus. Reuera panem doloris comedimus, & potati sumus vino compunctionis. Quid diffidis amice sponsi: quasi non more suo vinum bonum seruauerit vsque adhuc benignus & sapiens sponsus? Quis scit, si conuertatur &

Ioel.2.d. ignoscat deus, & relinquat post se benedictionem? Et certe sic operari: sic iudicare superna diuinitas solet. Scienti loquor. Quando autem magna bona mortalibus prouenerunt, quæ non magna præuenerint mala? Nam, vt cætera taceam: nonne illud vnicum & singulare beneficium nostræ salutis præcessit mors saluatoris? Tu ergo amice sponsi: amicum te in necessitate probato. Si triplici illo amore de quo tuus interrogatus est prædecessor, tu quoque toto corde, tota anima, tota virtute Christum diligis vt oportet, nihil reseruabis: nihil dissimulabis in tanto periculo sponsę eius: sed quic quid habes virium: quicquid zeli, quicquid solicitudinis, quicquid authoritatis: quicquid potestatis, impendes. Singu

B lare periculum, singularem exigit operam. Fundamentum cõ cutitur: & tanquam imminenti ruinæ, totis est nisibus occurrendum. Et hæc propter vos: fideliter quidem, sed fideliter dicta. Decętero verbum illud quod iam, ni fallor, audistis: quomodo videlicet in Carnotensi conuentu (quonam iudicio satis miror) me quasi in ducem & principem militiæ elegerũt: certum sit vobis nec consilij mei nec voluntatis meæ fuisse vel esse: sed nec possibilitatis meæ (quãtum metior vires meas) peruenire vsq; illuc. Quis sum ego vt disponam castrorũ acies, vt egrediar ante facies armatorum? aut quid tam remotum à professione mea, etiam si vires suppeterent, etiam si peritia non deesset? Sed neq; hoc meum est vestram docere sapientiam: nostis hæc omnia. Tantum obsecro per illam charitatem qua mihi specialiter debitor estis, ne me humanis voluntatibus exponatis, sed sicut singulariter vobis incumbit, diuinum consilium perquiratis: & operam detis, vt sicut fuerit voluntas in cœlo, sic fiat.

Ad eundem pro fratre Philippo, Epistola CCLVII.

ESt negocium quod cæteris nõ miscemus: quoniam cæteris amplius tangit & angit nos: & eget singulari propriæ precis instantia. Philippus noster cum se exaltauit, humiliatus est, sed cum se humiliauit, non est exaltatus: quasi vtrumque pariter dominus

C non dixisset. Rigor est, sed sine dispensatione. Iudicium: sed sine misericordia. Multi (quod negandum non est) sic mensurauerunt: sed nullus ita sibi voluit mensurari. Si autem in

Mat.7.d. qua mensura mensi fuerimus, remetietur nobis: erit profecto iudicium sine misericordia ei qui non fecerit misericordiam. Capax est vester apostolatus rei vtriusque: & zeli scilicet & miserationis. Et honor quidem maiestatis iudicium diligit: sed absit vt ad præiudicium mansuetudinis. Quanquam dis-

Luc.16.a pensator ille cuius laus est in euangelio, elegit potius fraudẽ facere suo domino, quam proximo non misereri. Deniq; pro centum nunc quidem octoginta: nunc verò quinquaginta redhibuit. Iustè laudatus est, qui domino suo rerum maluit, quã personarũ iacturam facere. Et quia dignus est qui sic operatur, mercede sua: vno tali opere quos ille retinuit seruos, iste sibi fecit amicos. Quid facimus? Videmur intrasse causam, nõ porrigere precem. Non expedit ita. Si pergimus ista dicere: iudicium prouocamus: non misericordiam. Nulla mihi fiducia in argumentationibus istis, non plus quam in telis aranearum. Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Noui quã validiora valeãt mihi responderi, præsertim à tali ingenio. Quamobrem arma mea preces pauperum sunt: & abundamus in genere isto. His cedat necesse est machinis turris fortitudinis, etsi aliàs inexpugnabilis. Non repellet pauperum preces pauperum pater, paupertatis amator. Quinam isti? Non

Prou.1.b sum solus: & si solus, fortasse præsumere possem. Omnes filij D vestri qui mecum sunt, & qui mecum non sunt: mecum tamen sunt in hac supplicatiõe. Quis numeret eos? Solus sanè frater Philippꝰ excipitur, qui nec postulat, nec petit postulari, & an velit, ignoro: magis q̃ in se est elegit abiectus esse in domo dei sui. Sed nec nos quidem pro homine, sed pro ordine postulamus: cui dispensationem in eo factam non parum profuturam confidimus.

Ad eundem pro fratre Rualeno, Epistola CCLVIII.

AN veritate comperimus Rualenum nostrum nedum requiescere in quo positus est, sed nec aliquando requicturum confidimus. Quamobrem opus est maturato remedio, non solum illi, sed & mihi. Vror dico vobis, quandiu ille in scandalo est. Nolite mirari hoc, vna anima sumus: nisi quòd ego mater, ille filius: nam patris in eo cessi vobis & nomen & authoritatem. Solus qui transfundi non potuit, mihi remansit affectus, qui me excruciat. Mater autem non potest obliuisci filij veteri sui. Id me fu

Esa.49.d isse quis dixerit, ego adhuc esse sentio. Clamat matrem pectus tristẽ, & continuus dolor cordis mei pro eo. Quæritis de quo querar? De me. De vobis mihi queror, sed vobis. Ego ego sęua & pia mater propriis viscęribus non peperci, vt ca- E stificarem cor meum in obedientia charitatis. Immolaui de sinu meo chari pignoris hostiam: & non in angaria fateor, sed in voluntate mea parui voluntati, quæ quos vult angariat. At ille non ita. Renitebatur quanuis frustra plane angariatus tam à me, quam à vobis. Nunquid ego timere potui tanta obstinatione semper renisurum? Pij cordis est cedere importunitati, quæ ad id quod oportet adduci non patitur. Alioquin inuitum tenere ad quod inuitus tractus est, durum pro illo, fructuosum nemini est. Porro occupare locum, & non facere fructum, nec loco expedit, nec vos decet nec nos. Nemo (vt ait beatus Ambrosius) inuitus benefacit etiam si bonum est quod facit: quia nihil prodest spiritus timoris, vbi non est spiritus charitatis. Obsecramus itaq; per viscera misericordiæ dei nostri, exhibete viscera patris, & infantem, dum adhuc viuit, remittite ad verbera matris, cuius fortassis hic totus languor est, quod sit prepropere ablactatus. Melius enĩ viuere finitur, quam diuiditur. Quæ vtilitas in sanguine eius? Vnum scio, non patris non matris illa vox erit: Nec mihi nec 3.Reg.3. tibi sit, sed diuidatur. Hoc vos forte non timetis, quia nõ creditis prouenturũ. Sed scriptitationes & musitationes frequẽtissime venientes in manus nostras, plenę sunt timore isto, minitantes hominis fugam, & diuisionem vel potius diruptionẽ non modo à vobis, sed & à nobis.

Ad eundem pro eodem, Epistola CCLIX. F

SI quid aliquando volui quod velle me noluistis, mansuetudinis vestræ dignatio eò me prouocat: vt quod vultis, non modo velim, sed & auide velim. Placet vobis vt frater Rualenus abbas sit apud sanctum Anastasium, & mihi. Placuerat & ante, sed quia nimis ille nolebat, placitum in non placitum venit. Porro vestro beneplacito non conniuente rursum vt iustum est, non placitum in placitum redit. Experiri licet. Factũ est quod præcepistis, non quia præcepistis, sed quia voluistis. Ex voluntate ergo, & non quasi ex tristitia, vel ex necessitate executio maturata mãdati obedientiam probat, de voluntate stylus interrogetur. Luc.17.c Si contentus non forem mandatum facere, nonne iuxta verbũ domini seruus inutilis essem, soluens debitum? Nunc autem quia adieci velle, iam non seruus, sed filius.

Ad abbatem Rualenum, Epistola CCLX.

ASatis superque afflixit nos absentia tua Rualene charissime, sed longe magis comperta tua tristitia turbati sumus. Etenim iustius te quam nostram de te desolationem seu destitutionem plangere nobis videmur, & desolatio quidem non parum damnosa, & nõ parum molesta, nempe tam dulci filio, tam vtili fratre, tam necessario adiutore. Verum quo verius ista de tua amabilitate memoramus: eo affectuosius compatimur mœrori tuo,

H pluris

G pluris multo habentes tuum incommodū:& longe ægrius ferentes,quam noſtrum damnum. Deniq; non diſſimulauimus, non quieuimus,non ſiluimus,tentantes ſuper hoc deum pene vſq; ad irritandum ſummum & ſanctum pontificem: vt quomodocunque vel cum noſtro periculo te reuocaremus. Sed quia adhuc fruſtrati ſumus in cunctis molitionibus & conatibus noſtris,ſupernis tandem iudiciis vel fatigati cedentes:& dantes potentiæ manus, quoniam quod volumus non valemus,id velle cogimur quod poſſumus. Tu igitur frater chariſſime & deſiderantiſſime,confortare in domino,& noli iam contra ſtimulum calcitrare,ne dum pungeris tu, plurimi qui te in domino plurimum amant:pariter compungantur.Parce tibi & nobis:qui tuo amore nec ipſi nobis pepercimus. Magis autem induere fortitudine:confidens & ſciens quia gaudium domini fortitudo tua.Induere lætitia ſalutari,vt & nos de tua iucunditate lætantes, hilarem datorem diligenti deo, tum pro tua pace,tum pro noſtra conſolatione laudes & gratias referamus.

Ad dominum papam Eugenium pro quodam paupere abbate,
*Epiſtola.*CCLXI.

VNus de militibus templi voluit monachari in ordine noſtro,nec defuerunt de noſtris qui ei in tali voluntate aſſentirent.Sed cum non auderent eum in ſuis clauſtris recipere,quoniam non licebat:occulte eum duxerunt ad quandam abbatiam quæ dicitur Vallis, mandantes & ſuggerentes abbati,vt nigrum habitum de alio ordine monachorum faceret ei tradi, & ſic eum reciperent,noſtrumque illi darent.Et factum eſt ita. Res nobis innotuit, & per nos delata ad capitulum eſt. capituli decreto frater ille foras miſſus eſt. At fratres de templo minime hoc contenti,literas nihilominus à veſtra maieſtate epiſcopo Cathalaunenſi attulerunt, quibus abbatem ſancti Vrbani (nam is eſt qui militi habitum tradiderat) ab introitu eccleſiæ ſuſpenderet, donec ſe veſtro conſpectui præſentaret. Inde eſt quod abbas de Vallibus quo rogante ille hoc fecit, nihil mali ſuſpicatus, compulſus eſt in magna anxietate animi fratrem latorem præſentium mittere ad pedes miſericordiæ veſtræ, vt qui per eum intricatus eſt, per eum expediatur, ſi tamen hoc tam ipſe quam etiā nos alij filij veſtri,à veſtra ſancta paternitate potuerimus promereri.

Ad eundem pro monachis Moſomenſibus,
Epiſtola CCLXII.

NOn poſſum deeſſe denuo domino Remēſi in petitione ſua:præſertim cum digna ſit exauditu. Rogamus proinde & omni inſtantia ſupplicamus pro pauperibus monachis Moſomenſibus, vt ab oppreſſione quam ſuſtinent,ſicut per latorem preſentium noſſe poteritis,citius liberētur,& ab eis iniuriæ ſiue calumniæ malignantiū in manu veſtra valida propulſentur. Hoc enim eſt pro quo pauperes de longe miſerunt clamantes ad vos. Iam quale reſpōſum à vobis oporteat reportari,doceat vos amātiū tam iuſtitia quam paupertas,& præfati viri qui prō eis interuenit,& vos non parum diligit,reuerentia.

Ad eundem pro abbate Caziacenſi,
Epiſtola CCLXIII.

COrrexeram preces,cum poſſem forte iubere,& me putaueram exauditum. Sed quia comperi non ita eſſe,mihi videor non iam ſimpliciter fore communiterque petendum, ſed clamandum in vociferatione.Neque enim tenuiter ſeu æquanimiter fero repulſam, quam hactenus expertus non ſum. Facite itaque quod debetis,facite quod ſoletis.nam conſuetudo debitorem vos fecit. facite,inquam,etſi non quia rogamini, certe quia iubemini. Itaque reuertimini ad iudicium,nec enim iuſtitiæ videtur eſſe,vt vir religioſus & amicus noſter & filius veſter abbas Caziacenſis quod iuris eſt monaſterij ſui perdatis propter verbum incaute à ſe inconſulteque prolatum, & abſque eccleſiæ ſuæ aſſenſu. Quāquam & ſi illi verbo omnino pertinaciter adhæreat aduerſarius, vtpote iuſtitiæ non confidens, iuſto,vt putamus,iudicio prædicto abbati non debebit obeſſe: cum viri illi in quorum conniuentia res poſita eſt, non concordaſſe,ſed potius diſſenſiſſe ſciātur.Ex hoc credimus quia K non contriſtabitis nos,neque conturbabitis. Sic deus lætificet animam veſtram, ſic vos ab omni perturbatione conſeruet,pater amande & honorāde ſi omnibus ſeruis Chriſti, ſed nobis ſpecialiter.

Petrus Cluniacenſis abbas ad Bernardum abbatem Clareuallenſem, *Epiſtola* CCLXIIII.

HOrti ac ſplendidæ monaſtici ordinis imò totius eccleſiæ dei columnæ, domino Bernardo Clareuallis abbati:Petrus humilis Cluniacenſis abbas ſalutem quam repromiſit deus diligentibus ſe.Si liceret,ſi dei diſpoſitio non obſtaret,ſi in hominis poteſtate eſſet via eius,maluiſſem chariſſimę beatitudini tuæ nexu indiſſolubili adhęrere,quamvel principari inter mortales alicubi vel regnare.Quid enim?Nōne regnis omnibus terrenis præferri à me deberet grata non ſolum hominibus,ſed & angelis ipſis cohabitatio tua?Conciuem te illorum ſi dixero,licet nondum ſpes in rem tranſierit,per miſericordiæ dei gratiam mendax non ero.Si plane mihi datum fuiſſet vſque ad vltimū ſpiritum tecum hic eſſe,daretur fortaſſis poſthac & vbi eſſes etiam perpetuo eſſe.Quo enim currerem niſi poſt te, tractus odore vnguentorum tuorum à te?Quod quia ſemper non datur,vtinam ſæpe daretur.Et quia nec illud eſt,vtinam ſaltem frequenter videam miſſos à te.Et hoc quoq; quia raro contingit,volo vt vel in proximo ſanctitas tua amantem ſe per ſuū L nuncium vſq; ad octauas domini mecum manſurum viſitet,in quo tuus,vt mihi videtur ex parte, & meus ex toto ſpiritus requieſcit. Videbo te ſancte frater in illo, audiam te per illum,& quædam quæ ſecretō nota fieri volo ſapientię tuæ,mā dabo per ipſum. Sanctæ animæ tuæ ſanctiſque ſub regimine tuo omnipotenti domino ſeruientibus,me noſtroſq; quantis poſſum precibus,quanta poſſum deuotione commendo.

Ad Petrum Cluniacenſem abbatem,
Epiſtola CCLXV.

QVid facis ô bone vir?Laudas peccatorem, miſerū beatificas. Reſtat vt ores ne inducar in errorem. Inducor autem ſi tantis delectatus preconiis,ignorare me cœpero.Propemodum id mihi contigerat viſis literis beatitudinis tuæ, & beatificationis meæ. Quam beatus nunc eſſem ſi verbis beari poſſem? Beatum tamen me dixerim,ſed fauore tuo,non meis laudibus.Beatum quōd diligor à te,quod diligo te.Quanquam & hanc mihi dulcem licet buccellam liquandam arbitror,nec omnino plenis, vt aiunt,buccis admittendam.Miraris cur hoc?Nempe nō video in me vnde tantum diligi meruerim,præſertim à tanto. Scio autem quia plus iuſto velle diligi:minus eſt à iuſto.Quis mihi det tantę humilitatis inſignę tam imitari poſſe,quam admirari?Quis mihi tribuat ſancta & deſiderata præſentia tua,nō M dico ſemper,non dico ſæpe,ſed vel ſemel in anno frui? Puto quia nulla vice reuerterer vacuus.Non,inquam,fruſtra conſpicerem virtutis exemplar, diſciplinæ ſummam, ſpeculum ſanctitatis. Quodque minus vſque adhuc à Chriſto didiciſſe me fateor,non incaſſum fide oculata perciperem quàm ſis & tu mitis & humilis corde. Verū ſi tibi pergo facere quod à te mihi factum queror: & ſi veritatem dicam, veritatis tamen legi non concordabo in qua legitur:Quod tibi non vis fieri,alij ne feceris. Itaque iam reſpondeamus petitiunculæ veſtræ,qua epiſtolam concluſiſtis.Is quem mitti vobis iubetis,modo mecum non eſt,ſed cum domino Altiſſiodorenſi,& ita infirmus,vt ſine nimio incommodo, nec ad nos vſq; poſſe adhuc venire dicatur.

Ad Sugerium abbatem ſancti Dionyſij in obitu eius conſolatoria, *Epiſtola* CCLXVI.

HAriſſimo & intimo amico Sugerio dei gratia abbati ſancti Dionyſij:frater Bernard⁹ gloriam quę abintus eſt: & gratiam quæ deſuper venit. Homo dei ne trepides exuere hominem illum qui de terra eſt:illum qui te deprimit vſque ad terram: & conatur deprimere vſque ad inferos.Iſte eſt qui vexat: qui onerat, qui oppugnat.Quid tibi & terrenis exuuiis:qui ad cœlum iturus ſtola gloriæ mox indui habes?Præſto eſt,ſed veſtito non dabitur.

A bitur.Veſtire nouit illa:non ſuperueſtire.Suſtine ergo patienter,imò libenter accipe nudus & nonveſtitus inueniri.Denique & deus ipſe vult veſtiri:ſed cum nudus eſt,non cum veſtitus.Homo dei non reuertetur ad deum:niſi is qui de terra eſt,& terra eſt,in terram ierit.Hi enim duo homines ſibi inuicem aduerſantur: nec erit pax donec ab inuicem ſeparentur.Et ſi pax fuerit,non erit pax domini,non erit pax cum domino.Non es tu de illis qui dicunt pax,& non eſt pax.Te expectat pax illa quæ exuperat omnem ſenſum:te expectant iuſti donec retribuatur tibi: te expectat gaudium domini tui. Et ego quidem chariſſime, vehementer afficior ante videre te:vt benedictio morituri veniat ſuper me. Et quoniam non eſt in homine via eius: non audeo vnde certūs non ſum procerto polliceri:ſed quod nondum video quomodo poſſum, ſatisfago vt poſſim.Forte veniā:forte non veniam.Sed quodlibet horum ſit:dilexi à principio,diligam ſine fine.Fidenter dico,non poſſum perdere ſic dilectum vſq; in finem.Non mihi perit,ſed præit:cuius animæ anima mea adhæſit glutino ꝙ non diſſipabitur,& vinculo quod nō dirumpetur.Tanto memento noſtri cum peruenēris quo nos præuenis: vt & nobis cito detur venire poſt te,& ad te peruenire.Interim tamē nul latenus putes quia tua dulcis memoria recedat à noſtra, & ſi præſentia dolentibus ſubtrahatur.Quanquam potēs eſt deus te adhuc nobis donare rogātibus,ſeruare indigētibus:quod B vtiq; non eſt diffidendum.

Ezc.13.b

Abbati Cluniacenſi, *Epiſtola* CCLXVII.

Ioan.17.b

ILlius veſter frater Galtherus, factus eſt & noſter: ſecundum regulam illam: Omnia mea tua ſunt: & tua mea.Non ſit minus familiaris quia communis: ſed ſi eſt quod poſſit alia gratia,ſit familiarior atq; acceptior vt mihi quia veſter eſt:ſic vobis quia noſter eſt.

Ad dominum papam Eugenium pro fratribus de corona,
Epiſtola CCLXVIII.

ALij vereantur maieſtatem in vobis:& tremulis labiis ac digitis quod ad rem pertinet,vix ad id vnquam longis ambagibus anfractibuſq; perueniāt. Ego certe vtilitatem veſtram, & honorem veſtrū tantummodo attendens,rem vt eſt nude & aperte illico aperio,& ſine cunctatione & obuolutione tanquam vtii noſtrum apoſtolico quod opus eſt intimare non vereor.Subreptū eſt vobis,& grauiter:quod non dubius affirmauerim. Quis vobis ſuggeſſit hominem de ambitione notatum,conuictum,cō demnatum:ad eccleſiaſticam cogere dignitatem? Quaſi non ſatis per ſe,ipſe ſe ingerere voluiſſet.Nonne is eſt,quem ſanctæ memoriæ Lambertus epiſcopus deprehenſum in maleficiis deteſtandis,quæ ipſe ſtimulante ambitione perpetrarat, nō ſolum à gradu in quo erat,ſed à ſpe totius promotionis ſo C lenuiter,vt debuit,degradauit?Non eſt niſi reuocare ſententiam.At propter anxietatem ſanctorum fratrū de corona qui pro hoc clamant ad vos,& ob reuerentiam epiſcopi ſancti & docti qui in hac re author extitit:ſed & propter conſcientiā (conſciētiam dico veſtram:non alterius) vnum reſtat vt hoc & pro mea conſcientia inferam, iraſcimini & nolite peccare. Peccatis enim ſi non iraſcimini tanti ſuggeſtori mendacij: tam indignæ ſententiæ ſubreptori.

Pſal.4.a.

Ad eundem, *Epiſtola.*CCLXIX.

SErpens decepit me.Homo verſipellis & verſutus: iuſtitiæ inops:audientiam fugitans:propriæ conſciētiæ inimicus:fraternæ incubans iniuriæ:neſciēti mihi literas pro ſe per dominum Beluacenſem elicuit.Quid enim ille à me non obtineret?Si non vultis vltra modum onerare cōſcientiam meā:nil lucretur ſubreptione doloſus:nec de literis noſtris opprimat innocētes.Quanquā ne hoc quidē mihi ſatis fuerit:niſi & pœnam portet quā meruit ſubreptor maligniſſimus:& auariſſimus exactor.

Ad eundem, *Epiſtola.*CCLXX.

VI tentant nos:non dormitant, neque dormiunt. Quomodo nunc de nouo perſecuti ſunt in montibus:inſidiati ſunt in deſerto? Cartuſienſes turbati ſunt. Turbati ſunt & moti ſunt ſicut ebrius, & propemo- D dum omnis ſapientia eorum deuorata eſt.Scias domine mi: *Mat.13.d* inimicus homo hoc fecit. Quid dico, fecit? Et adhuc facit. Adhuc fiduciam habet vt & illa ſanctitas influat in os eius. Eſca eius electa: noſti optime. Quoſdam iam prævaricatores conſtituit:alios quos per ſe expugnare non poterat, per illos impugnat bello domeſtico & inteſtino.Ab ipſa fundatione loci & ordinis non eſt auditum vt quis exierit, ſine ſatisfactione recideretur. Qui male exierant,peius reintrauerunt:addentes prævaricationem.Quid putas pater ſancte,illi facturi ſunt,quorum egreſſio in tranſgreſſione: regreſſio in ſuperbia eſt? Et nunc ſuperbia eorum aſcendit ſemper. Exultant in re peſſima quam egerunt:inſultant iniuriam pa- *Pſal.73.d* tientibus.Vicere,triumphant:prior iam non eſt prior. Dum ſuperbit impius, incenditur pauper. Exire etiam vult: non *Pſal.9.d.* poteſt videre deſtructionem ordinis ſui.Et iam exiſſet:ſi ſolus exire potuiſſet.Qui prior,neceſſe eſt vt bon⁹ ſit,nā quorum inuitatur conſilio:audiuimus à bonis bonos eſſe.Vides ne clementiſſime pater,quantum ſubreptum ſit tibi?Nihil ne dignum recipiat ſubreptionis author?Si bene te nouit,portabit iudicium quicunque eſt ille.Venerunt ad te in veſtimentis ouium:in habitu ſancto:ſpecies decepit te. Quid mirum? Et tu homo es.Sed iam prodita in lucem fraude:exurgat zelus,& partes ſuas viriliter exequatur aduerſus malignantes. E Non veniat anima tua in conſilium eorum: diſſipetur conſi- *2.Re.15.g* lium Achitofel. Teipſum cuſtodi. Non eſt paris periculi *&.17.c* ſcientiæ ſubripi,& zelum dormire.Illud excuſat ignorantia: hoc negligentia inexcuſabile facit.Forte aſcendat ex aduerſo, & aliud perſuadere conetur. Mentiatur iniquitas ſibi & non domino meo. Nam & veritas & res ſic ſe habet. Nil verò iucundius,nil iuſtius in iudiciis veſtris, quam cum ſe iſtiuſmodi occaſio præbet,ſi qui nocere voluit, cadat ipſe in *Pſal.7.d* foueam quam fecit, & conuertatur dolor eius in caput eius, & in verticem ipſius iniquitas eius deſcendat. Zelus domini mei faciet hoc. Et priorabitur iterum (vt confido) qui prior fuit:vt non glorietur omnis iniquitas. Alioquin (quod non fruſtra timemus) niſi prior reſtituatur in gradu ſuo:ordo non diu erit in ſtatu ſuo. Inſpiret deus vobis paternè accipere iſta, & reſpondere bona ad noſtram omnium conſolationem:qui valde deſolati ſumus & afflicti ſuper vires.Dominus Ciſtercienſis deſeruit nos plaga magna in ordine.Mihi verò duplex incumbit mœroris ratio: qui in vno homine & patrem amiſi & filium.Et nunc habemus pro eo dominum Gozuinum Bonevallis abbatem.Sit beneplaciti veſtri confortare eum literis apoſtolicis:& quod de eo factum eſt, veſtro roborare fauore.Noſtis eum:& non eſt ei apud vos opus commendatore,quem ſatis commendat vita ſua,& ſapientia ſibi data à deo.Dominus Valentinus conualet:& vbivalet operatur bona.Propterea amatores boni diligunt eum:& ipſe F diligit bonos.In hoc apparet quia bonus eſt.Veſtrum eſt tales diligere & fouere.Puer veſter plus ſolito infirmatur:gutatim defluit:forte minime dignus qui occidatur ſemel,& cito ingrediatur ad vitam.

Ad comitem Theobaldum, *Epiſtola.*CCLXXI.

CItis quia diligo vos:ſed quātum, nouit deus melius,quam vos.Me quoque diligi à vobis non dubito:ſed propter deum. Quem ſi offendero, non erit quòd me diligere debeatis:cum iam non fuerit in cauſa deus.Quis enim ego ſum, vt de me tantillo tantus princeps curetis:niſi quandiu deum in me eſſe credetis? Ergo vt offendam eum,fortaſſis nec vobis expedit. Offendo autem proculdubio ſi facio quod requiritis. Nam honores & dignitates eccleſiaſticas non ignoro deberi his qui eas dignè ac ſecundum deum adminiſtrare & velint & poſſint. Porro eas acquiri paruulo filio veſtro precibus meis vel veſtris: nec vobis iuſtum: nec mihi tutum eſſe noueritis. Nam nec cuiquam vel adulto plures in pluribus eccleſiis habere licet:niſi diſpenſatoriè quidem ob magnam vel eccleſiæ neceſſitatem,vel perſonarum vtilitatem.Quamobrem ſi vobis videtur hic durus ſermo: & placet quod cogitaſtis implere: parcite mihi in hoc:tam vos ſatis (ni fallor) per vos & per alios amicos veſtros iſtud obtinere poteſtis. Ita nec vos mi-

G nus quod vultis efficitis:nec ego peccaui. Sane Vvillelmulo nostro cupio bene per omnia:sed ante omnia deum. Hinc est quòd contra deum nolo aliquid habeat, ne non habeat deum. Quod si alius secus voluerit: nolo per me habeat: ne perdam & ego deum. Vbi verò emerserit quod secundum deum habere possit,probabo me amicum:& operam meam si opus fuerit non negabo. Apud amatorem iustitiæ in excusando eo quod pro iustitia est,non multum mihi laborandum. Vos autē apud comitissam per ea quæ vobis rescripsi: habete me excusatum.

Episcopo Laudunensi, Epistola CCLXXII.

VEstri sumus. Si hoc scitis: immò quia non ignoratis: lator præsentium per nos vobis, & per vos aliis omnibus quos offendisse videtur, efficaciter firmiterque reconcilietur. Alioquin offenditis, quem vestrum non negatis:quod omnino facere nō audetis. Ex quo episcopari cœpistis:nullā à vobis adhuc benedictionem accepimus:neque sacculum,neque peram,neque calceamenta in pedibus.

Ad dominum papam Eugenium, Epistola CCLXXIII.

H AMantissimo patri & domino Eugenio dei gratia summo pontifici frater Bernardus Clarevallis vocatus abbas:modicum id quod est. Vox turturis audita est in capitulo nostro: exultauimus, & delectati sumus. Plane eloquium castum: feruidum zelo: cautum scientia. Spiritus vitæ spirabat in literis: spiritus vehemens:intonans & increpans, & æmulans nos dei æmulatione. Fateor non facile dixerim quid me amplius delectarit in illis: vestra benignitas, an nostra vtilitas: inclinata maiestas, an erecta humilitas: mordens seueritas, an mulcens paternitas. Qui in nobis quantulumcunque esuriebant iustitiam, refecti sunt: qui minus compuncti sunt:qui minime,confusi sunt. Ita,quæso:ita iugiter faciatis. Solicitudo quæ omnibus debetur: nullo modo his quibus specialius debetur, subtrahenda est:sed propensius exhibenda est. charitas benigna est: dilatare se, non minorare nouit. Colligat sane & alios:sed nobiscum. Nec alienum à vestro apostolatu: fouere eiusmodi qui cum apostolis loqui possunt. Ecce nos reliquimus omnia,& secuti sumus te. Non sunt relinquendi qui ipli se reliquerunt. Pusilli domini sunt, in ipsum credentes: non deseret eos fidelis seruus & prudens: is præsertim cui credita vniuersitas est. Nempe vniuersitatis portio hi: & quidem pusillus grex, sed qui (ni fallor) meruerunt patrem habere deum:accepturi coronam gloriæ de manu domini, & diadema regni de manu dei sui. Nec enim rapinā arbitrantur esse se hæredes dei:cohæredes autem Christi. Denique audierunt. Nolite timere pusillus grex: quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. De his interim satis. Abbas trium fontium bene plantatus erat: vtpote secus decursus aquarum. Vereor ego ne arbor bona faciens fructum bonum:explantata faciat nullum. Vidimus interdum vitem in prima plantatione fœcundam:in secunda sterilem. Vidimus lignum bene plantatum virescere, transplantatum arescere. Grauiter proinde vulneratis cor meum, si non remittitis eum: quia sumus cor vnum & anima vna. Quandiu diuisum erit: necesse erit vt vtraque pars suo sanguine cruentetur. Heu, onus quod ambo vix portabamus: quomodo portabo solus subducto baculo senectutis meæ? Si de me parum est: moueat vos totius ordinis plaga non parua: & ne spe incerti boni,tam certa interim mala fieri velitis. Quod si omnino vobis in eo complacuit vt retineatis eum:placeat,obsecro,commendatum habere ipsum,ac deinceps ad deum leuare manus vt dignetur idoneum pro eo virum prouidere domui illi. Decætero super his quæ pro communi vtilitate totius ordinis,& pro aliis quoque negociis eidem abbati dignum (imò & necessarium) iudicauimus ad vos perferenda committere, festinatum exposcimus benignitatis vestræ responsum: sed responsum facti,non verbi.

Abbati trium fontium contra nepotem episcopi Altißiodorensis, Epistola CCLXXIIII. K

POenitet me scripsisse pro iuuene illo: & velim si fieri possit reuocari precem,per quam videor approbasse iudicium amici super collata & male collocata ab eo præpositura. Quod vtiq; non facio, nec feci vnquā. Sed vicit me fateor, vt sic scriberem dilectio, qua tenebar vehementer astrictus auunculo adolescentis, affectu grandi nimis,sed minus spirituali in hac parte. Vrgebat maxime plaga recens de morte illius. Videbar leuitate vsus,sed malo periclitari apud dominum meum præcipitatione scribendi: quam apud deum suspicione mendacij. Quanquam caute ac prouide de præpositura scripsi,nihil ad ipsum, quod indubitanter scirem duos (vt memini) prædecessores eius ipsam aliter ordinasse atq; alias:& suo confirmasse priuilegio. Tu autem si efficere potueris apud ipsum, vt ecclesiæ priuilegium,& priuilegio efficaciam reddat: bonum opus operatus es. Vtinam à neuo sanguinis huius sanctum purgaret episcopum,& adolescenti in aliis prouideret.

Ad dominum papam Eugenium pro Altißiodorensi electione, Epistola CCLXXV. L

QVm primū vobis pro Altissiodorensi ecclesia scripsi: de prima audieram electione: de secunda nihil. Et ecce me veluti prophetante, opprobrium quod suspicatus sum, secutum est: & timor quem timebā, euenit. Mementote quomodo actum sit Niuernis, & videte si non simili arte,imò fraude non dissimili,eodemq; authore, vt aiunt, & nunc secunda electio præsumpta est: vt scilicet vno nominato duos eiiciant, & sic demum tertium quem volunt subinducant. Miserūt & isti ad me vt pro sua parte scriberem: & visum est mihi mittere fratrē à latere meo, qui de vtraque certius actione cognosceret: nosq; certificaret. Qui intrans ecclesiam,& de omnibus diligenter explorans: testimoniò omnium qui conuenerant, inuenit nullum presbyterorum præter vnum, fratrem scilicet ipsius fratris Gaufridi Hugonem: nullum de diaconis præter Stephanum solum, ex parte illa esse: exceptis his qui authores extiterant personis ecclesiæ, cantore, archidiacono, &, vt dicebatur, thesaurario (neque enim ipse præsens tunc affuit.) Porro in parte altera præter alios inferioris ordinis diaconos nouē & presbyteros vndecim consentire. Duodecimus, qui & archipresbyter est, pro neutra parte velle se subscribere, pro neutra scripsisse testabatur: quamquam priorem plus vellet. Sigillū ecclesiæ præfatus Hugo tenebat, homo non pacis, sed partis alienę, nec considerauit in tradendo quod debuit, sed quod voluit. Sic se res habet. Et ego solita præsumptione vnum M infero. Nec malitiam gloriari oportet: nec sapientiam decipi decet, nec ecclesiam suspendi diutius expedit.

Ad eundem pro obitu episcopi Altißiodorensis, Epistola. CCLXXVI.

ADhuc suggero aliquid, quod antè non tacuissem si antè mihi compertum fuisset, sicut nunc est. Adest homo qui peccare fecit Israel: sanctū loquor episcopum: qui cum in morte aliquantum stupidus esset & turbatus, iste eum fecit mori pene intestatum. Cū enim pauperibus & ecclesiis, aut nihil aut parum daret, nepoti suo carnali adolescentulo seculari inutili totum pene quod acquisierat mensæ episcopali: Stephano suggerente & solicitante dimisit. Aiunt septem ecclesias & decimas & prata in propria sylua episcopi: insuper, quod pudor est, omni religioni, de mobilibus aureos suos & proprias equitaturas: & cum minus ille sufficerent ad conficiendum iter, vt pro his firmandis ad vos veniret: iussisse tradi etiam monasterij equitaturas. Quanquam quidam existimant episcopum donationes istas nescisse: sed Stephanum fecisse & sigillasse quę voluit: & credendum. Nempe & anno præterito in articulo, vt putabatur, mortis positum, ecclesiam quandam eidem nepoti donare fecerunt: quod donum postea conualescens, sicut certissimè comperimus, fecisse se minime recognouit. Quis denique credat virum sanctum spiritualem si sapuit, si compos

A compos sui fuit, testamentum tale fecisse? Quis vel secularissimus hoc dixerit testamentum sacerdotis? Hæccine dispositio hominis sobrij & spiritualis illius qui omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur? A quo enim si ita remanserit: siue in cœlo siue in terra iste non iudicabitur? Tu ergo serue dei qui tenes gladium Petri: amputa confusionem opprobrij à religione: scandalum ab ecclesia: crimen à persona, à spiritualiū omniū qui eum in spiritu & non carnaliter diligebant, & tuo ipsius corde amaritudinem & dolorem. Exurge Phinees: sta & placa: vt sanetur quassatio. Sta, inquam, inflexibilis aduersus carnem & sanguinem: quo ariete murum tuæ constantiæ filij huius seculi proculdubio concutere conabuntur. Vera pietas est in auunculum, si super huiusmodi extiteris impius in nepotem. Et hoc scitote quod viros religiosos decanum sancti Petri Altissiodorensis, & priorem sancti Eusebij tam pro se quam pro abbate sancti Laurentij, ob primam Altissiodorensis ecclesiæ electionem paratos venire ad vos: pars aduersa per comitem Niuernensem detinuit, & deterruit ne venirent. Siquidem comes ipse vocatis ad se denunciauit ne se intromitterent: & minis grauissimis ac manifestis prohibuit eos: sicut prior ipse à prædicto abbate suo & fratre suo carnali & à decano missus ad nos propter hoc ipsum, confessus & conquestus est nobis: rogans etiam per nos hoc ipsum innotescere vobis. Dixi & iterum dico: mementote quod factum B est Niuernis. Ordinatissimum est, minus interdū ordinate aliquid fieri. Claues vestras qui sanum sapiunt: alteram in discretione: alteram in potestate constituunt.

Ad eundem pro abbate Cluniacensi, Epistola. CCLXXVII.

STultum videtur scribere ad vos pro domino Cluniacensi, & ei quasi velle patrocinium ferre, quem omnes sibi patronum habere desiderant. Sed scribo etsi non necessariè illi, satisfaciens tamen affectui. Affectui dico meo, non alterius. Ipso enim quia corpore non possum, prosequor amicum peregrinantem. Quis nos separabit? Nec altitudo Alpium, nec niuium frigora, nec lōgitudo itineris. Et nunc præsens sum, in literis his assistens illi. Sine me poterit esse nusquam. Debitor sum dignationi eius, per quam dignus habitus sum assumi in id gratiæ. Sed debito ipsa absoluit gratia, quia necessitas involuntatem transiit. Honorate virum, vt verè honorabile membrum in Christi corpore. Vas est in honorem (ni fallor) plenum gratiæ & veritatis, refertum plurimis bonis. Remittite eum cum lætitia, quamplurimos de suo reditu lætificaturum. Dignemini eum ampliori, vt dignum est, gratia, & itavt de plenitudine eius omnes cum redierit accipiamus. Sane si quid petierit in nomine domini Iesu, non debet apud vos pati difficultatem. Nam C si nescitis, iste est qui manus suas extendit ad pauperes ordinis nostri: iste est qui possessionibus ecclesiæ suæ quātū cum pace potest suorum, libenter frequenterq; largitur ad victū. In nomine Iesu, cur dixerim, audite. Si enim petierit (quod suspicor vereorq;) dimitti à regimine monasterij, quis illū noscens in nomine Iesu petere putet? Fallor si non solito timoratior, si non seipso melior factus sit ex quo vidistis eum. Quanquam pene ab introitu suo in multis ordinem illum melioraſſe cognoscitur: verbi gratia, in obseruantia ieiuniorum, silentij, indumentorum preciosorum & curiosorum.

Ad eundem pro episcopo Beluacensi, Epistola. CC XXVLIII.

PEtitiones filij vestri episcopi Beluacēsis quam digne sint exauditu, non est quod vos doceamus, ipse satis per se paternis visceribus vestris quod dignum & iustum est, facile persuadebunt. Agimus tamen. Foucndus est deuotus iuuenis fauore paterno: & zelus bonus quem pro sua ecclesia gerit, non modo approbandus, sed & iuuandus. Sic seipso indies deuotior, feruentior, fortior fiet, cum vexationes & tribulationes quæ nunquā desunt illi ecclesiæ à malis hominibus, manu indeficientis auxilij vestri sibi senserit è regione leuari. Petitionem fratris Arnulphi de Maiole petimus exaudiri. Magister G. (hoc nomē nuncio) dicet eam vobis. Sed & quod petit abbatissa de Paraclito, per ipsum, si dignamini, scire potestis, & facere si dignū D iudicatis.

Ad Henricum comitem, Epistola. CCLXXIX.

ABbas de Castellione vir religiosus Romam proficiscens, in dei & nostri custodia sua omnia dereliquit: & ecce ministeriales Simonis homines de Bellefort abstulerūt porcos eorum. Maluissem dico vobis, vt nostros proprios rapuissent. A vobis requirimus illos. Ad hoc te constituit principem super terram princeps regum terræ, vt sub eo & pro eo bonos foueas, malos coerceas, pauperes defendas, facias iudicium iniuriam patientibus. Si hæc facis, opus principis facis: & spes est vt tuum deus dilatare & roborare debeat principatum. Si non, timēdum tibi ne hoc ipsum quod videris habere honoris & potestatis, auferatur (quod absit) à te.

Ad dominum papam Eugenium pro Altißiodorensi negocio, Epistola. CCLXXX. E

BEnefacitis frequenti & benigno exauditu tempus breue quo hic sum, solando tædentem, pusillanimem erigendo. Facitis etsi non quod mereor ipse, certè quod vos decet. Non quòd ad vsum propriæ voluntatis tanta abuti benignitate delecter, paratus, teste conscientia, tam æquo accipere animo quod negare, quam quod præstare placuerit. Volo mihi geri morem sicut & omnis homo, sed non quod iustitiæ obuiet, quod veritati præiudicet, quod vestræ denique displiceat voluntati. Hoc pro eo, ne me suspicemini aut non aduertere beneficium, aut ingratum esse. Nunc quod res postulat audiat sanctitas vestra. Cum in me itur, leuis iactura est, & quæ leuari facili queat refarcitu. Ego plagis conscientiæ meæ nullum iudico accommodatius medicamentum, probris & contumeliis. Non est proinde quod pro me moueat, homuncio omni opprobrio dignus & despectione. At si vsque in Christum domini malignatio forte peruenerit, nutat fateor patientia, & omnis pene cedit mansuetudo. Nunquid petiui à domino meo ordinari per me ecclesias, disponi episcopatus, creari episcopos? Aptum videlicet instrumentum, formica plaustrum trahens. Voluistis hominem promoueri digne sane (ni fallor) in quem nimirum quid dicant non inueniunt, nec hi quidem qui cōtra volunt. Innotuit quibus oportuit mysterium bonę voluntatis. Et mysterium quidem publicatum est, fructu verò vsq; adhuc & vtilitate fraudamur. Queritis qui fecit hoc? Homo pacis vestræ, in quo sperabatis. Homo cui odio religio, cui oneri sapiētia, cui terrori iustitia est: qui domini sui non est veritus secretum prodere, euacuare decretum. Nec mirum qui se talem aperire non est confusus. Qui F dum proprio concedit liuori, etiam vestræ reuerentiæ nō percit. Confusus sum ego, sed quæ cura? Non recuso confusionem quam mihi obedientiæ zelus inuexit. A me quidem non transiit calix iste, sed per me plane vsq; ad vos pertransiit. In suggillatione, ne dicam deprauatione datæ sententiæ, cui clarum non sit authorem tangi potius quam denunciatorem? Cuius non potuit infamari persona, debuit ne infirmari promotio? Vnum est è duobus, aut stabit sermo quem à vobis egressum testati sumus, aut nos mendaces reputabimur, sicut iam reputamur. Sed melius vestroque dignius apostolatu, non gloriabitur in malitia qui potens fuit in iniquitate. Obeditum tamen mandatum ex parte est, & parte maiori. Tribus commissum erat vno contemnente, duobus consentientibus, quid restat nisi vt vox vestra suppleat quod minus est? Et quidem tutè hoc. Non est quod timeatis à scandalo illorum de quibus dominus dicit: Sinite illos, cæci sunt, & duces *Mat.15.d* cæcorum. Quod reliquum est, lætabitur populus, lætabitur saltem pars cleri, etiam ipse lætabitur rex, lætabitur denique omnis ecclesia sanctorum. Multa bona opera ostendistis seculo nostro ex gratia quæ data est vobis. At nullum (vt arbitror) quod magis pro gloria vestra faciat, quā si sic feceritis. Testimonium perhibeo eis, q̄ multos de religione nominauerint, non religione delectati, sed impotentia, qui non possint malignitatē eorum coercere, qui vi vim repellere nō sufficiant: vt quorum sanctitatē non amāt, non sit q̄ timeāt po-

G testatem. Comes Niuernensis vias patris non ambulat: adu-
ersatur tum huic,tum omni bono. Incubat terris boniſque
eccleſiarum,ſicut leo paratus ad prædam. Paratus eſt recipe-
re etiam Sarracenum,aut quempiam ex Iudæis vt iſto careat,
quod ſolus ſibi videatur qui malitiæ & calliditati eius reſi-
ſtere & norit & poſſit. Inde eſt quod nonnullis clericorum
minis & manifeſtis grauaminibus (vt nobis ipſi confeſſi
ſunt) ſilentium impoſuit,ne pars aduerſa de multitudine glo
rietur. Et vt breuiter quod ſentio exprimam,ſi iudicatur ope
ræprecium in illo epiſcopatu monaſteria pauperari,eccleſias
conculcari,religioni illudi, ipſam epiſcopalem ſedem, cuius
præcipue facultatibus & poſſeſſionibus inhiat,in ſeruitutem
redigi: Regniacenſis regnare nullatenus permittatur. Vbi eſt
etiam nunc ſpiritus ille,quem habuiſtis in negocio Eboracē-
ſi? Non ſentiet illum,qui ſimile opus tētauerit? Ecce is (ſicut
accepimus) in ſpiritu illius venit, qui curiam aduerſum vos
concitauit,ſi licuerit moliturus idipſum. De negocio domini
Lundenſis,reducimus vobis ad memoriam. Cauſa dilationis
ſublata de medio,non eſt niſi vt fiat quod faciendum erat. Et
hoc addiderim, Habere bonum, iuſtum, & bonæ famæ can-
cellarium,apoſtolicæ dignitatis non modica pars eſt,apoſto-
licæ adminiſtrationis non paruum adminiculum eſt, apoſto-
H licæ conſcientiæ non mediocris cuſtodia eſt. Semper quidem
notabilis conſtitutio perniciosa,at poſt longam deliberatio-
nem etiam turpis.

Abbati Brunoni de Claraualle,
Epiſtola, C C L X X X I.

REctè ne iraſceris tu modo? Non,vt opinor. Con-
uincunt te ſermones tui, non diſpoſiti in iudicio,
ſed præcipitati in perturbatione. Nam iudicium
quidem tale eſt: Meliora ſunt verbera amici,quam
oſcula inimici. At ego ſine cauſa vapulo,inquis. Eſto: Nihi-
lominus tamen verbera verborum noſtrorum amicabilem cu
ram ſonant. Parum dixi,paternam loquuntur ſolicitudinem.
Itaque ſi culpam non habes,nihil te læſimus, propria excu-
ſatum conſcientia. Si habes,tibi potius iraſcendum quam mi
hi fuerat. Quereris quòd tibi non credidi,quaſi tu mihi inde
aliquid locutus fueris. Eſto. Credidi quereti de te. Tibi quo-
modo credere aut decredere potui,qui dixeras nihil? Fac qđ
locutus es. Solue quod debes,quam ante poteris,ne forte nō
modo inter nos,ſed & de nobis ſcandalum oriatur. De nobis
autem bene ſenti,bene de te ſentientibus,& non decredenti-
bus tibi,ſicut pturbate loqueris,neſciens quid loquaris. Mea
ſunt verba,meum loquuntur affectum.

Ad Ludouicum regem Francorum pro electo Altiſiodorenſi
Epiſtola. C C L X X X I I.

I VOlui ego vnquam in aliquo imminui honorem re-
gis,dignitatem regni? Deus ſcit,nec veſtra,vt con
fido,conſcientia id vobis reſpondet. Videte ne il-
li magis contra vos faciant, qui electiones diſtur-
bant,ne ſint in eccleſiis qui ſeruiant regi, ſed ipſis de eccle-
ſiarum reditibus ſeruiatur. Ego ego electioni Altiſſiodo-
renſi interfui. Concors fuit,quia clerici qui antehac in par-
tes diſſilierant,ſine contradictione nunc tandem deo miſe-
rante conuenerunt. Electum bene nouimus, teſtimonium ei
perhibemus,quoniam bonus eſt. Neminem prorſus arbitror
aſſuiſſe illi celebritati, qui de aſſenſu veſtro dubitaret, cum
iam idem aſſenſus veſtris literis teneretur. Quis enim hoc
vel cogitare poſſet repetendum alterum aſſenſum, nec ſuffi-
cere vnum,præſertim vbi nulla ex tunc interuenit altera ele-
ctio? Nunquid quotiens diſſenſerint clerici,totiēs erit requi
rendus fauor regis? Nec ratio,nec cōſuetudo hoc habet. De-
nique nuper, ſi recordamini, in Sueſſionenſi eccleſia quoti-
ens ad eligendum clerici conuenerunt,quotiens diſſenſerūt,
& infecto negocio diſceſſerunt: nec tamen exiſtimo totiens
repetiſſe aſſenſum veſtrum, quem ſemel promerueranr. Ita
eſt domine mi rex: non eſt quod debeatis reprobare factas e-
lectiones,quibus,vt fierent, ſemel vos aſſenſiſſe conſtiterit.
Sed ſunt aliqui qui vos conturbant, & conturbare nituntur
eccleſias,ſua lucra ſectantes: quodque grauius eſt,ſummi pō-
tificis & ſereniſſimi regis mutuam gratiam & amorem dia-
bolico ſtudio dirumpere molientes. Abſit hoc,iudicium por K
tabunt quicunque ſunt illi,& rex ſemper faciet quod bonus
rex,ſicut hactenus fecit. Itaq; cito mandentur iucundiora, ne
diutius ſedeat in triſtitia eccleſia tādiu iam vexata & afflicta.
De perſona nulla ſubeat ſuſpicio,aut ego nimium fallor, aut
fidelis erit,& regi beneplacitum ſuper ea. Confido in domi-
no quia non contriſtabitis multitudinem ſanctorum qui ſunt
in illo epiſcopatu,nec me ſeruum veſtrum: qui vt verum fate
ar,nihil æquè vnquam à vobis moleſtum pertuli, quam ſi in
hoc conſilio (quod non cueniat) perſtiteritis.

Ad dominum papam Eugenium pro Gigniacenſibus,
Epiſtola. C C L X X X I I I.

APud Cluniacum occurrimus Gigniacenſibus ſpe
pacis. Pro qua laboratum multum,elaboratum ni-
hil. Nam totum quadriduanum laborem noſtrum,
ſola demū ſecuta eſt ruina ſpei. Repetita eſt iuxta
tenorem literarum veſtrarum damnorum reſarcitio, reſtitu-
tio ablatorum,ſed incaſſum. Multum viſum eſt ad eos, quia
nocuerant multum, quippe vltra triginta milia ſolidorum
computatio facta eſt amiſſorum. Siquidem abbatia vna (ne
per ſingula euagemur) tota deſtructa eſt. Cæterum de tan
tis amiſſis, multa dimittere parati fuimus, cum illi tam mi-
nimum obtulerunt, vt venerabilis abbas Cluniacenſis qui
affectuoſius quam efficacius pro reformanda pace labora-
bat,nec dignum relatu iudicaret. Itaque non prouenit com-
poſitio, quia reparatio tam ridicula offerebatur. Dicebant
autem: Quidam maligni de noſtris totum malum fecerunt.
Quid ad nos? Ipſi viderint. Atq; id quoq; ridiculum. Clarum
erat in tota regione, per homines eccleſiæ hoc grande faci-
nus perpetratum,monachos quoq; aſſuiſſe quoſdam,conſen-
ſiſſe omnes. Nam qui contradiceret malefactoribus; ne vnum
quidem fuiſſe vſq; ad hoc tempus audiuimus. Deniq; ipſe do
minus abbas iſtiuſmodi tergiuerſatores palam refellebat &
conuincebat,affirmans iuſtè ab eccleſia repeti, quod per ec-
cleſiam amiſſum eſſe conſtabat. Vltima expectatur manus ve
ſtra in eo,quod non niſi in manu valida poſſe emendari ſatis
ſuperq; probatum eſt.

Ad dominum papam Eugenium pro Remenſi archiepiſcopo &
aliis perſonis, *Epiſtola.* C C L X X X I I I I.

DOminus Sanſon Remenſis archiepiſcopus verſa-
tur in domo magni patrisfamilias tanquam vas in
honorem. Si hoc ſcitis, ſeruate honorem eius, ho-
norem eccleſiæ eius. Si bene noui virum, quo ma-
gis honorabitis eum,eo plus honorabitur deus per illum &
in illo. Dominus Atrebatenſis homo ſimplex & rectus,& ad-
huc permanens in humilitate ſua, non eſt opus vt per alium
plus humilietur,ne perdat authoritatem,ac per hoc & vtili-
tatem. Hanc,ſi dignum ducitis, date ei vos, quia ſuo ſtudio M
nunquam habebit: vtpote ſui magis,quod in ſe eſt,mediocri-
tate contentus. Eſt qui aduerſatur & extollitur: is plane vt
humilietur, epiſcopo opus eſt: & eidem ipſi non minus. Su- Iaco.4.e
perbis reſiſtere,& humilibus dare gratiam, familiare eſt do-
mino veſtro,& audiſtis eum dicentem: Qui mihi miniſtrat, Ioan.12.d.
me ſequatur. Abbas de Avvecurt bonus homo eſt, ſecundum
bonitatem ſuam reſpondeatur ei. Exaudiatur pro neceſſita-
tibus ſuis,& contrà eum non audiatur apoſtata. Betunienſis
decanus voluntate epiſcopi & aſſenſu aduocati bonam rem
pro eccleſia ſua in eccleſia eadem conſtituit,bonum eſt vt ve
ſtra authoritate firmetur. Similiter & pro decanis Sueſſio-
nenſi & Cameracenſi rogamus,vt dignæ preces eorum exau
diantur. Periclitati ſumus in falſis fratribus, & multæ literæ
falſatæ ſub falſato ſigillo noſtro in manus multorum exie-
runt: & quod magis vereor,etiam vſque ad vos dicitur falſi-
tas peruolaſſe. Hac neceſſitate abiecto illo,nouello quod cer
nitis de nouo vtimur,continente & imaginem noſtram & no
men. Figuram aliam tanquam ex noſtra parte iam non reci-
piatis,niſi forte pro epiſcopo Clarimontis,cui ſub altero ſi-
gillo literas dedi,cum necdum iſtud haberem.

Ad

A *Ad eundem pro Odone abbate ſancti Dionyſij,*
Epiſtola C C L X X X V.

PRo eccleſia ſancti Dionyſij & pro perſona Odo-
nis abbatis,etſi nemo alius ſcriberet,ego ſcribere
non dubitarem. Cauſa bona eſt,& neutra ex parte
nutans: eccleſia nobilis, & abbas boni teſtimonij
eſt. Illud orbi,hoc nobis qui vicini ſumus notiſſimum eſt. Ad
hæc & is & illa ſpecialis res veſtra eſt. Pro his omnibus vel
ſolus (vt dixi) ſi opus ſit,ſcribere non confundor. Nunc ve-
rò tales mecum ſcribunt,quibus minime decrederetur,etiam
me non ſcribente. Ipſi ſunt quorum manus ſatis ſuperque tra
ctauerunt de verbo hoc. Ecce hi ſciunt quid fecerit abbas, &
quod ſciunt loquuntur. Securè prodeunt porrectæ à nobis
preces pro eo tam indubitatis fultæ teſtimoniis. Securus ve-
ſtram ſolicitudinem pro veſtra ipſius proprietate ſolicito &
compello, nempe inuaſa nequiter, vexata atrociter. Rogo,
obſecro, leuate manum,extendite brachium, opponite ſcu-
tum. Gladius Petri defendat patrimonium Petri. Fruſtra qui-
dam inſurrexerunt in hominem,quem fama publica ſatis ex-
cuſat,imò celebris commendat opinio. Boni videlicet filij,
qui patris verecunda tam curioſè ſcrutati ſunt,neſcio quę in-
comperta omnibus crimina ſomniantes. Stupent qui audiunt
B ad ſubitam & inopinatam criminationem. Erubeſcunt, quia
nunquam dictus fuerat ſermo huiuſcemodi de Odone. San-
cti Dionyſij abbas nequaquam ſub modio latet. Super cande
labrum ſtat: vt,etſi velit, non poſſit diſſimulare quod eſt. Et
lumen eius,vt fumus eius,ab omnibus videatur neceſſe eſt.
Nunquid iſti lynceos in eū oculos intenderunt,videntes que
nemo adhuc videre alius potuit? Suſpecta, fateor,mihi horū
delatio eſt. Magis autem incredibilem reddit vnus illorum
nomine Raymundus,qui (vt aiunt) caput eſt huius attentatæ
malitiæ: homo (vt comperi) palam loquax,clam ſuſurro, an-
xiè ambitioſus,adulatoriè blandus,totus compoſitus ad fal-
lendum,ad perturbandum non minus. Notaui ſub pelle ouī-
na lupum,ac certis deſignaui indiciis,quod iam aut mordere
non audeat,aut nocere non valeat.

Item ad eundem pro eodem,Epiſtola C C L X X X V I.

SI ſuſurrationes & ſubreptiones prænaluerint ad-
uerſus abbatem ſancti Dionyſij, mundus ego ſum
à ſanguine eius, qui ſcripſi en alia vice aduerſus
malignantes: veruntamen quam accuſationem af-
ferunt aduerſus hominē illum? An quòd non inueniunt quod
accuſent? Et quomodo ſi rectè iſti eum accuſant,excuſatur à
vicinis omnibus qui recto ſunt corde? Accuſatur quòd debi-
ta multa fecerit,impigneruerit terras, dilapidauerit bona,
quaſi hæc, vel neceſſariis, vel iuſtis ex cauſis non potuerint
C contigiſſe. Mandauit nobis de his vniuerſis conuentus illi-
us eccleſiæ,& per fidelem perſonam teſtatus eſt aliter quam
vobis dicta ſunt,ſe habere. Veruntamen inquiratur,nam cer
tius de his oculus, quam iuramentum fidem faciet: & ſi in-
uenta fuerint quemadmodum iſti malitioſè componūt, quo-
quo modo acciderint,abbas non excuſetur. Si non fuerint:
delatores nihil de falſitate lucrentur. Inſimulant eum de mor
te hominis: ſi ſe purgare non poteſt, moriatur. Quanquam
quis non videat nec veriſimile eſſe, vt quem pauloante de
morte eripuerat: in mortem tradiderit? Qua fronte hæc au-
dent inſuſurrare vobis: qui viderunt & cognouerunt zelum
abbatis in liberatione illorū qui prius homicidium perpe-
trauerant: & in vltione eorum, qui ſanguinem proximi vlti
erant. Poſtremo ſi bene noſſetis iſtos: poſſet profecto ſuffi-
cere ad decredendū quicquid non accipitis niſi per eos. Ad-
ſit deus ſanctæ menti veſtræ: ne quid illi lingua doloſa aduer
ſus innocentiam ſubripere poſſit.

Domino Hoſtienſi pro eodem abbate,
Epiſtola C C L X X X V I I.

DOminus abbas ſancti Dionyſij accuſatur ab ini-
quis hominibus: ſed à bonis omnibus qui in eccle
ſia & in circuitu eius ſunt,excuſatur. Pro quo tan-
to affectuoſius rogamus charitatem veſtram quan
to meliorem de eo & habuimus & habemus æſtimationem. D
Stet pro eo veſtra benignitas: & ſi nō quia amicus noſter eſt:
certe quia nec vera ſunt,nec veriſimilia quæ imponuntur ei.
Si grauatus eſt debitis: cauſa euidens fuit temporis ipſius: quanquam fere nulla ſint debita, ad id quod impoſi-
tum eſt. De terrarum diſtractione euidens falſitas compro-
batur. Nam de morte G. ne ipſos quoque aduerſarios re-
or eum potuiſſe habere ſuſpectum: quippe qui eundem G. &
ſuos omnes concluſos ab hoſtibus, ab ipſo mortis articu-
lo, multo quidem labore eripuit. Pro his omnibus maxi-
meque pro Raymundi non incognita nobis verſutia atten-
tius rogamus, vt abbatis innocentiam veſtra ſolicitudo
tueatur.

Ad Andream auunculum ſuum militem templi,
Epiſtola C C L X X X V I I I.

LIteræ tuæ,quas nouiſſimè tranſmiſiſti: inuenerunt
me in lectulo decumbentem. Accepi eas obuiis
manibus: libenter legi: libenter relegi, ſed liben-
tius te vidiſſem. Legi in illis deſiderium tuum vi-
dendi me,legi & metum tuum pro periculo terræ quam do-
minus ſua præſentia honorauit: periculo ciuitatis quam ſuo
ſanguine dedicauit. Væ principibus noſtris. In terra domini
nihil boni fecerunt: in ſuis ad quas velociter redicrunt, incre
dibilem exercent malitiam: & non compatiuntur ſuper con- E
tritione Ioſeph. Potentes ſunt vt faciant mala: bonum autem
facere nequeunt. Confidimus autem quia non repellet domi- *Hiere.4.f.*
nus plebem ſuam: & hæreditatem ſuam non derelinquet. Por *Pſal.93.a.*
ro dextera domini faciet virtutem: & brachium ſuum auxi-
liabitur ei: vt cognoſcant omnes, quia bonum eſt ſperare in *Pſal.117.b*
domino, quam ſperare in principibus. Bene facis formicæ te
comparans. Quid enim aliud quam formicæ quique terrige-
næ & filij hominum ſumus: rebus inutilibus atque manibus
inſudantes? Quæ autem abundantia homini de vniuerſo la-
bore, quo ipſe laborat ſub ſole? Ergo aſcendamus ſuper ſo-
lem,& conuerſatio noſtra in cœlis ſit: iam mente præcedēte
quo ſumus & corpore ſecuturi. Ibi mi Andrea: ibi fructus la-
boris tui: ibi retributio tua. Sub ſole militas, ſed ſedenti ſu-
per ſolem. Hic militantes, inde donatiua expectemus. Merces
militiæ noſtræ non de terra: non de deorſum eſt: procul &
ab vltimis finibus precium eius. Sub ſole penuria eſt: ſuper *Lucæ.6.f*
ſolem abundantia eſt. Menſuram bonam & confertam & coa
gitatam & ſupereffluentem dabunt in ſinus veſtros. Deſide-
ras me videre: & de meo,vt ſcribis,arbitrio deſiderij tui pen
det effectus. Nam mandatum ſuper hoc meum te indicas ex-
pectare. Et quid dicam tibi? Et cupio vt venias: & timeo ne
venias. Ita inter velle & nolle poſitus: coarctor è duobus: &
quid eligam ignoro. Vnum ne videlicet tuo ſatisfaciam deſi-
derio & meo pariter, an credam magis celebri de te opinio-
ni, qua terræ ita perneceſſarius prædicaris, vt de tua abſentia F
non mediocris illi deſolatio imminere credatur. Itaq; quod
mandare non audeo, opto tamen vt te videam antequam mo-
riar. Tu melius id videre & cognoſcere potes, ſiquo modo
ſine damno & ſine ſcandalo illius gentis venire poſſis. Et fie
ri poſſet quod aduentus tuus omnino non eſſet inutilis. For-
te ſauente deo non deeſſent qui te ſequerentur reuertentem
ad ſubueniendum eccleſiæ dei, quoniam omnibus notus es
& dilectus. Poteſt facere deus vt & tu cum ſancto patriarcha
Iacob loquaris. In baculo meo tranſiui Iordanem iſtum, &
ecce cum tribus turmis regredior. Vnum dico, ſi venturus
es,ne tardaueris,ne forte venias & non inuenias. Ego enim
iam delibor,nec puto me longum facere ſuper terram. Quis
mihi tribuat tua in voluntate domini, amabili & dulci præ-
ſentia vel paululum refrigerari priuſquam abeam? Reginæ
ſcripſi ſicut voluiſti,& gaudeo de bono teſtimonio quod ei
perhibes. Magiſtrum & fratres veſtros omnes de templo,
necnon & eos de hoſpitali, per te in domino ſalutamus. In-
cluſos quoque & ſanctos omnes ad quos opportunè loqui
poteris,per te in domino ſalutantes, eorum nos orationibus
commendamus. Eſto pro me ad eos. Girardum noſtrum qui
in domo noſtra aliquando conuerſatus eſt,& nunc, vt audi-
uimus,epiſcopus factus eſt,& ipſum affectu magno deuotiſ-
ſimè ſalutamus.

G

Ad reginam Hierosolymorum, Epistola. CCLXXXIX.

DIlectæ in Christo filiæ.M. reginæ Hierosolymitanæ Bernardus Clarevallis vocatus abbas:miseri cordiam à deo salutari suo. Miror quòd à multo iã tempore non vidimus literas tuas:non solitas salutationes habuimus. Quasi nos obliti simus antiquę tuæ erga nos deuotionis:quam in multis probauimus. Audiuimus,fateor,nescio quæ siniſtra:quæ etsi non pro certo credimus,doluimus tamen siue veritate siue mendacio tuam aliquatenus decolorari opinionem. Sane interuenit Andreas chariſſimus auunculus meus : cui in nullo decredere possumus : scripto suo nobis significans meliora:quod scilicet pacifice & manſuetè te habeas:sapienter & consilio sapientium te & tua regas,fratres de templo diligas:& familiares habeas:periculis imminentibus terræ secundum sapientiam tibi à deo datam salutaribus consiliis & auxiliis prouide & sapienter occurras. Talia prorsus talia decent opera mulierem fortem, humilem viduam,sublimem reginam. Neque enim quia regina es: indignum tibi viduam esse:quod si voluisses,non esses . Puto quòd & gloria tibi est præcipue inter Christianos : non minus viuere viduam quam reginam. Illud succeſſionis est, hoc
H virtutis. Illud tibi ex genere,istud ex munere dei. Illud fœliciter nata es,hoc viriliter nacta es. Duplex honor:alter secũdum seculum,alter secundum deum:vterque à deo. Nec parcus tibi videatur honor viduitatis,de quo apostolus:Honora,inquit,viduas:quæ veræ viduæ sunt. Habes certe penes te 1.Tim.5.a.
ipsam familiare commonitorium apostolicę iterum salutaris 2.Cor.8.d
sententiæ:qua doceris ab eo prouidere bona non tantum coram deo,sed etiam coram hominibus. Coram deo, vt vidua: coram hominibus,vt regina. Attende reginam , cuius dignaindignâ ve non possunt latere sub modio. Super cãdelabrum sunt:vt appareant omnibus. Memento viduam cui iam nõ est quod velit placere viro:vt soli possit placere deo . Beata es si saluatorem ponas tibi murum ad protectionem conſcientiæ:& antemurale ad repulsionem infamiæ. Beatam,inquam, si veluti desolatam & viduam totam te deo regendam comiseris. Alioquin bene non regis si bene non regeris. Regina Austrivenit audire sapientiam Salomonis:vt regi discereret,& sic regeret. Et ecce plusquã Salomõ hic:Iesum loquor Mat.12.d
& hunc crucifixum. Huic te committe regendam:huic docẽ- Mat.11.d
dam quomodo regere debeas. Disce tanquam vidua quod sit Esa.11.a
mitis & humilis corde,disce tanquam regina,quod iudicet in iustitia pauperes:& arguat in æquitate pro manſuetis terræ. Ergo cum cogitas dignitatem,attende & viduitatem:quia vt pure apud te quod sentio proferam:nõ potes esse regina bo
I na,si bona non fueris vidua. Quæris vnde bona vidua æstimetur? Ex hoc profectò quod apostolus dicit : Si filios educa- 1.Tim.5.d.
uit:si hospitio recepit : si sanctorum pedes lauit : si tribulationem patientibus subminiſtrauit:si omne opus bonum sub secuta est:Si hæc facis,beata es : & bene tibi erit . Benedicat te dominus ex Sion:eximia in domino filia , & omni veneratione digna. Admonitio præmiſſa est , proſecutio iam à vestra dignatione expectatur. Occasio data est:excusatio iam non admittitur si non renouata à nostra per te familiaritas,familiaribus deinceps à vobis verbis & literis frequentetur.

De Iordano cardinali , domino Hostiensi, Epistola. CCXC.

PErtransiit legatus vester de gente in gentem , & de regno ad populum alterum: fœda & horrenda vestigia apud nos vbique relinquens. A radice Alpium & regno Theutonicorum per omnes pene ecclesias Franciæ & Normaniæ & circumquaque circumiens vsque Rothomagum vir apostolicus repleuit , non euangelio,sed sacrilegio . Turpia fertur vbique commiſisse : spolia ecclesiarum asportasse : formosulos pueros in ecclesiasticis honoribus vbi potuit promouisse: vbi non potuit voluisse. Multi se redemerunt ne veniret ad eos . Ad quos peruenire non potuit:exegit & extorsit per nuncios . In scholis,in curiis,in triuiis,fabulam seipsum fecit. Seculares:religiosi omnes male loquuntur de eo. Pauperes & monachi & clerici cõ querũtur de eo. Homines quoque suæ professionis:ipsi sunt K
qui magis exhorrent & famam eius & vitam . Hoc testimonium habet & ab his qui intus,& ab his qui foris sunt . Non sic dominus Ioannes Paperons,non sic:cuius laus est in eccle sia:quippe honorificãtis vbique ministerium suum. Legite literas has domino meo. Ipse viderit quid de tali homine faciendum sit:ego liberaui animam meam. Dico tamen præcipitatione qua soleo:Bonum est ei si purget ipse curiam suam:& si liberet conscientiam suam. Decreueram ista tacere, sed venerabilis prior Montisdei ad hoc me impulit & animauit vt scriberem. Et scitote minus me dixisse,quam publicè prædicatur.

Ad dominum papam Eugenium pro ecclesia sancti Eugendi Iurensis, Epistola. CCXCI.

SAncti Eugendi nobile monasterium:olim diuitiis & religione famosum : si vera sunt quæ dicuntur, prope interitum est. Nec decredenda omnia. Domos vicinas nobis:vobis notas, pertinentes ad ipsum,partim iam destructas,partim indies destrui cernimus & dolemus. Quæ in membris videmus:hæc & his grauiora de capite fama nunciante percepimus. Sed nunquid debeo ego nunc malorum vobis quorum non est numerus,retexere narrationem? Lator præsentium monachus præfati monasterij, L
& Archegaudus prior,homo nobis ab antiquo pro sua honestate & religione dilectus:poterunt vobis intimare quæ plenius norunt:& si nõ omnia. Quis enim hoc posset? Tot & tãta pro certo,quæ apostolicam securim etsi dissimulãtem,etsi dormitantem:mirum si nõ surgere & ferire compellant. Ego liberaui animam meam,sed non sufficit , nisi & monasterium liberetur. In manibus vestris mors & vita illius.

Ad quendam,qui ausus est nouitium dehortari à proposito, Epistola. CCXCII.

ETsi ignotus nobis facie , sed non fama . Ipsa referente didicimus quod sis homo sapiens, & secundum seculum honoratus. Voluit autem dilectus filius meus Petrus:cui & notior & familiarior sanguinis affinitate videris : vt tibi scriberem : immo rescriberem. Tu enim scripseras illi:& vtinam vt te decuisset , & illi expediret. Non sic fecisti. Nouum Christi militem ausus es dehortari à seruitio domini sui. Dico tibi, est qui quærat & iudicet . Non sufficiebant tibi peccata tua : nisi te & alienis inuolueres:& rursum ad peccata quod in te fuit pœnitentem iuuenem reuocares:& sic secundum duritiam tuam & cor im pœnitens thesaurizares tibi iram in die iræ ? Quasi non satis eum per se tentet diabolus:nisi tu iueris illum:homo Chri- M
stianus,dux eius,& notus eius. Tu quidem illi serpentem alterum,sed non tibi ille alteram Euam exhibuit . Tuis impulsus est manibus,sed non euersus:fundatus est enim supra firmam petram. Veruntamen non reddimus tibi vicem,sed vincimus in bono malum:orantes pro te,optantes tibi meliora, & meliora scribentes . Primo quidem quia sapiens diceris, vt quod diceris, verius sis, mitto te ad verum sapientem qui Prou.3.d
ait:Noli prohibere eum qui potest benefacere,si vales & ipse benefac. Habes tempus faciendi . Sed quandiu habiturus? Quantulum supereſt vitæ tibi præsertim iam senescenti? Vapor est ad modicum parens , & deinceps exterminabitur . Si Iob.5.a
sapis , non veniet super te illa maledictio ? Vidi stultum firma radice , & statim maledixi pulchritudini eius . Pulchrè stultum pseudosapientem verus sapiens appellauit , sciens sa- 1.Cor.3.d.
pientiam huius mundi stultitiam esse apud deum . O vtinam Deu.32.d
saperes , & intelligeres , ac nouissima prouideres ? Saperes quæ dei sunt,intelligeres quæ mundi sunt , prouideres quæ inferni sunt . Profectò inferna horreres, superna appeteres, quæ sunt ad malum contemneres . Multa suggerit animus imò spiritus loqui tibi de salute animæ tuæ, sed donec rescripto nouerim tuo qualiter ista acceperis,non adiiciam vltrà,ne fiam onerosus cui de cætero volo esse amicus, & adiutor (si volueris) ad salutem. Dilectam nobis in Christo vxorem tuam per te licet immeritam salutamus.

Petro

A *Petro abbati de Cella pro monacho Caziacensi qui transierat apud Claramuallem, Epistola* CCXCIII.

NOn mihi scripsistis : ita respondeo vobis. Molestiam domini Caziacensis nulli arbitror molestiorem esse quàm mihi. Sed puto vos non latere: voluntate & præcepto ipsius iam ex longo illum monachum factum nostrum:& mihi ipsum obedientiam promisisse:& me curam illius suscepisse . Quotiens extunc volentem venire repuli:venientem remisi,recordari facile non est. Tandem modo veniens me nolente remansit: & nullo modo ei persuadere reditum potui. Dicebat autem quia si nos eum proiiceremus,iturum se lõgius,& nullatenus rediturum. Sed nec sic assensum meum habens,imò & contra consilium meũ intrauit. A quo vtique introitu salua conscientia eum prohibere non potui,nec proiicere possum,vtpote,vt dixi,iam olim in meam receptum curam:& de quo redditurus sum rationem. Diu,fateor,periculum hoc conscientiæ meæ dissimulaueram propter molestiam boni illius hominis : & adhuc dissimulassem,si meo iste consilio quoquo modo acquiescere voluisset. Quæ cum ita sint:vestrum est consolari hominem, delinire tristitiam eius: excusatum me habere de tam rationabili causa. Postremo ipse quoque(vt scitis)in pendulo est, & sæpe cogitauit relinquere domum suam . Quod si vellet
B nunc effectui mancipare,ego non prohiberem : pro eo q̃ in ea non sine magna anxietate versetur.

Ad dominum papam Eugenium pro episcopo Cenomanensi, Epistola CCXCIIII.

DEst episcopus Cenomanensis. Ipse est(si nescitis) de cuius veritate & honestate nullus dubitat: nisi qui bene non nouit hominem. Mihi quidem ab incunte iuuentute sua notus & dilectus est:tam pro memoratis virtutibus:quàm pro aliis bonis moribus suis. Si quid aliud paternitati vestrę de eo insusurratum est, aut ego fallor,aut ille mẽtitus est in caput suum. Audite eum: & cum plenitudine gratiæ vestræ remittite . Deceptus sum enim, si bene non fuerit collocata. Abbas Vindocinensis qui specialiter vester est , rogamus vt & ipse specialem inueniat gratiam: & rationabilis eius petitio haud difficilem assequi mereatur effectum. Dominus Andegauensis mittit nuncium suum:& per se & per nos aliquid petens. Exaudiatur & ipse pro iustitia sua: & non exaudiatur contra eum susurro mendax. Dignum est enim vt qui omnibus viuitis: omnibus pro meritis valeatis.

Domino Henrico cardinali pro eodem episcopo, Epistola CCXCV.

C SIc tibi quasi mihi scribo:& hoc quotiens tibi scribo. Vbi enim tu es,me esse confido:quippe quem tanquam meipsum diligo . Si me tu æquè diligis (imò quia diligis) vide ne dominus Cenomanensis ex te(quod in te est) in aliquo redeat contristatus . Alioquin ego contristarer in homine quem satis pro sua honestate diligo,& à te diligi volo.

Domino Hostiensi,pro eodem, Epistola CCXCVI.

QVidam clericus dicitur aures domini mei circũuenisse, aliquid contra episcopum suum & nostrum amicum pro sua cupiditate molitus. Si mei cura est vobis,imò iustitiæ dei, date operam vt nihil lucretur de suo mendacio susurro malignus,nec lædatur in aliquo innocens episcopus & fidelis amicus.

Abbati Arremarensi pro fugitiuo monacho, Epistola CCXCVII.

SAtor præsentium ad petitionẽ nostrã dudũ suscepTus in consortium vestrũ stultitia & leuitate sua reiecto habitu sancto à vobis exiit. Sed quia ductus pœnitentia (vt videtur) redire cupit : & se iterum recipi humiliter petit:petimus & nos vt iterum recipiatur:pœnitentiq̃ amore dei & nostro introitus & habitus non negetur.

Ad dominum papam Eugenium, de Nicolao, Epistola CCXCVIII. D

NIcolaus ille exiit à nobis : quia non erat ex nobis. Exiit autem fœda post se relinquens vestigia . Et ego longe ante hominem noueram: sed expectabam vt aut deus eum conuerteret,aut instar Iudæ ipse se proderet. Quod & factũ est. Præter libros, denarios, & aureos multos: in ipso exitu eius inuenta sunt super eum figilla tria:vnum eius proprium:alterum prioris:tertium nostrum:ipsumq̃ non antiquum, sed nouellum:quod & ob ipsius dolos & furtiuas subreptiones mutare nuper coactus fuerat. Hoc enim est quod vobis tacito nomine scripsisse me memini:quia videlicet periclitati sumus in falsis fratribus. Quis possit dicere ad q̃ multas psonas sub nomine meo me ignorante, quæ voluit scripsit? Quis mihi det vt ipsa curia vestra ad purum purgetur fece mendaciorum eius? Quis mihi det vt vel eorũ innocentia qui mecũ sunt,satis valeat excusari apud circũuentos & præuentos impudentissimis eius mẽdaciis? Vobis quoque aliquoties in eadem falsitate scripsisse,& non semel , partim conuictus, partim & confessus est. De turpitudinibus eius quibus terra sordet,& factæ sunt omnibus in parabolam: superſedeo polluere labia mea & ve- E
stras aures . Si ad vos venerit (nam hoc gloriatur:& amicos se habere confidit in curia) mementote Arnaldi de Brixia, quia ecce plusquam Arnaldus hic. Nullus perpetua dignior inclusione:nihil ei perpetuo silentio iustius.

Comiti Engolismensi pro fratribus de Brixia, Epistola CCXCIX.

NOlite mirari si grauis nobis videtur tam grandis reditus,qui de terra illa Brixię à fratribus nostris exigitur : quia tale aliquid non consueuimus. Nã multas fecimus abbatias: & nulla illarũ tali subia cet exactioni . Sed quia vos ita vultis, & deus plus acceptat voluntarium bonum q̃ coactum:sustinemus iuxta conuentionem quam fratres nostri vobiscum fecerunt:donec deus meliorem vobis inspiret voluntatem:quod non diffidimus. De cætero diligite eos,fouete,defendite,manutenete:quia tunc securi? stabitis ante tribunal Christi,si pauperes eius habueritis vestri dilectores, & pro vobis intercessores.

Blesensi comitissæ, Epistola CCC.

SI quando in vos filius vester visus est excessisse, doluimus & dolemus non minus excessum filij , q̃ matris iniuriam. Quod tamen & ipsum excusabile F
est in adolescente filio . Nempe delicta iuuentutis , ipsa quæ commisit excusat ætas procliuior. An nescitis Gene.8.d
quia proni sunt sensus hominis & cogitationes in malum ab adolescentia? Cõsidendum mutatũ iri in melius,patris meritis & eleemosynis . Propterea insistẽdũ magis magisq̃ votis & precibus ad deũ pro eo:quia etsi ille minus interdũ quàm debuit filialem affectum exhibuit: mater tamen pro suis visceribus maternum deserere nõ debet,sed nec valet affectũ. Nunquid potest mater obliuisci filij vteri sui ? Et si illa , in- Esa.49.d
quit,oblita fuerit:ego tamen non obliuiscar tui. Oremus & ploremus coram domino,vt deus tãtę indolis iuuenem, probitatis paternę imitatorem(quod non diffidimus) sua faciat pietate. Agendum cum eo in spiritu lenitatis,blandisq̃ obsequiis:quia sic melius ad bona opera prouocabitur: q̃ si irritationibus & increpationibus exasperetur. Ita sane de eius cita lætaq̃ mutatione posse lætificari confidimus cor vestrum & nostrum pariter. Quidni ego totis cupiam visceribus quotidie seipso fieri melior em? Vtinam qualem inueni in me: talem semper in omnes inueniam. Quid enim quantum ad nos vnquam volui,& non fecit ? Retribuat illi dominus . Cæterum pro vobis,sicut sæpe petistis,sæpe prout oportuit,& monui & monebo.

Santiæ sorori imperatoris Hispaniæ, Epistola CCCI.

QVod factum est de receptione Tholdanos monasterij,sciatis per me nõ esse factum:vtpote absentem & ignorantem quid fieret. Factum autem per nostros non nego:consilio tamen multorum religiosorum

G gioſorum,epiſcopi conniuentia & aſſenſu: nobilis quoq; do
minę quæ locum illum in propria poſſeſſione fundauit,petitione & voluntate publice, vt accepimus,& nihil in abſcondito factum. Exiſtimabant autem ſe libere poſſe ſuſcipere locum,quem in dei libertate & ſine alterius eccleſiæ ſubiectione fundatum ipſa quæ fundauerat,aſſerebat:& priuilegia(vt aiunt)præ manibus erant. Cæterum quia Carracenſes fratres factam ſibi in hoc iniuriam (vt ſcribitis) conqueruntur: nec audientes Salomonem qui ait: Noli prohibere eum qui be-
Prou.3.d ne vult facere: ſi potes & ipſe benefac:nobis in tam ſancto
2.Ti.2.d opere contradicunt:& quoniam ſeruos dei non oportet liti gare:conſilij nobis fuit ad veſtrum potiſſimũ conſilium cauſam remittere: vt veſtra authoritate & opera omnis inepta & iniuſta (vt aiunt) calumnia conquieſcat: & ordo in domo dei receptus ad eius gloriam & veſtram ipſius ſalutem deinceps in pace permaneat. Nam & frater Niuardus qui multũ gratulatur de vobis,ſatis in hoc de vobis confidere monuit: tum propter veſtram erga nos ſpecialem deuotionem: tum etiam propter bonam quam audiuit à vobis de hocipſo promiſſionem. Si autem veſtris(quod non credimus)ſalutaribus monitis aut conſiliis contradictores illi acquieſcere nolunt: tunc duorum iudicio epiſcoporum,ad quos duo illa loca iure parœciali pertinere noſcuntur, omnis inter eos controH uerſia terminetur. Quodq; ab eis iudicatum ſiue cõſtitutum concorditer fuerit: veſtrum erit ratum habere,& de cætero firmiter manutenere. Si timetis deum, non patiemini impediri tantum bonum, nec bonam illam mulierem fruſtrari à deſiderio ſuo: nec fratres illos ſuæ deuotionis priuari fructu,nec deum denique tam accepto ſibi reformati ordinis ſacrificio defraudari. Obſecramus vos & pro nouella veſtra plantatione(illos loquor de ſpina) vt eis viſcera miſericordiæ exhibeatis: quatenus veſtro beneficio ſuſtentati,in ſeruitio dei & ſuo ordine perſeuerent.

Legatis apoſtolicis pro archiepiſcopo Moguntino, Epiſtola CCCII.

DOminis & patribus reuerendis apoſtolicę ſedis legatis, puer ſanctitatis eorum Ber. Clareuallis vocatus abbas,per omnia deo placere,& gratos fructuoſæ ſuæ legationis manipulos reportare. Etſi corpore remoti, ſed affectu & bona voluntate vobis appropiauimus:optantes & orantes dirigi actus & ſtudia veſtra ad omne quod decet & expedit. Inde eſt q̃ audientes miſerandum illum archiepiſcopum Moguntinenſem vocatum ad veſtram præſentiam,ibiq; reſponſurum aduerſariis ſuis:auſi ſumus veſtram pro eo interpellare bonitatem. In hoc enim credimus honorificari miniſterium veſtrum ſi quatenus ſalua iuſtitia licet,parieti inclinato & macerię depulſę humeros veI ſtræ authoritatis ſupponitis, nec calamum quaſſatum conteri,nec linum fumigans(quod in vobis eſt)extingui non per-
Eſa.42.a mittitis. Sentiat obſecramus,ſibi profuiſſe & precem noſtrã, & ſuam ſimplicitatem,ob quam fertur à falſis fratrib⁹ circũuentus potius q̃ inuentus in aliquo dignus depoſitionis.

Ludouico iuniori regi Francorum, Epiſtola CCCIII.

QUi homo ille de Britannia dimittere vellet adulteram, vt poſſet ſolui anathematis vinculo quo tenetur, vt illa paternam hereditatem ſuam ſecundum diuiſionem ſuam quam fecit cum fratre ſuo, à vobis requireret, & ſi hoc ipſo indigna:non eſſet forſitan recuſandum,vt proinde potentis viri ſeruitium & auxiliũ haberetis. Alioquin non eſt conſilium humilis fidelis veſtri cõcedi vllatenus,aut terram extraneo, aut veſtri fauorem domi nij excõmunicato & inceſtuoſo:ne(quod deus auertat) quan
Pſal.49.c. doque & vos audiatis: Si videbas furem, currebas cum eo:& cum adulteris portionem tuam ponebas. Nec tamen verbum præcipitanter & quaſi ex abrupto rũpere cõſuluerim. Agendum autem per fidelem & prudentem nuncium, quatenus ſi fieri poteſt,inducietur,& tempus redimatur. Quod ſi & hoc ille renuerit,& malignari maluerit:fidẽdum in domino, quia non præualebit: quoniamquidem iuſtitia quæ cum rege eſt, erit pro rege. Neſcio autem an epiſcopus ad hoc conueniens ſatisq; idoneus ſit:non quia fidelis non ſit,& quidem fideliſ-

K ſimus:ſed quia odit illum, nec ſuum,vt vereor,conſilium crede ei. Ipſe tamen paratus eſt pro veſtra voluntate ad omne quod cum dei volũtate facere poterit. Si quid eſt quod quaſi ex parte mea vobis ſecreti ſuggerat, à me hoc illud accepiſſe ſciatis,& tanquam ex ore meo id accipiatis. Homo eſt enim quem multum diligo, & ſatis credo ei, vosq; illi,ni fallor,credere quod volueritis ſecure poteſtis.

Eidem pro ipſius infirmitate ſolicito, Epiſtola CCCIIII.

IN literis quas miſit dignatio veſtra, lætificaſtis animam meam, lætificet vos ipſe qui in cauſa eſt deus. Quis ſum ego,aut quæ domus patris mei: vt de morte vel vita mea maieſtas regia cogitet? Et nũc quia tãti habitus ſum vt de meo eſſe ſcire curetis: ſciatis me aliquantulum conualuiſſe,& vt me ſentio,mortis interim ereptum periculo:debilem tamen,& debilem valde. De cęterO ſcire vos volo dominum Robertum germanum veſtrum dignanter nos & deuotè ſatis viſitaſſe in infirmitate noſtra. Sed & ſic locutum in auribus noſtris, vt gaudium nobis & ſpem de ſe meliorem reliquerit. Diligite eum, quia ſi dictis facta compenſet, complacebit vobis in illo:& ſi dignum iudicatis, ſciat vobis placere q̃ noſtro & bonorum conſiliis de cætero ſe acquicturum promiſit. Sigillum non erat ad manum, ſed qui legit,agnoſcat ſtylum,quia ipſe dictaui. L

Ad dominum papam Eugenium pro epiſcopo Beluacenſi. Epiſtola CCCV.

ILlius veſter ille Beluacenſis(quem dicerem & noſtrum,niſi inſolentiam redoleret)appellatus ad veſtram preſentiam veniebat:& libẽs, vtpote de ſua iuſtitia ſecurus, & de veſtro paterno fauore nõ dubius. Sed obſtiti ego,& vix eum potui retinere,quippe cupidum videndi faciem veſtram. Quod autem retinere volui,cũ multę occurrerent cauſæ, illud præcipuũ fuit,q̃ de veſtra dubitauimus voluntate. Deinde præter alias incommoditates non paucas quæ obuiare viderentur, ipſe & frater ſuus rex non ambulant in vno ſpiritu,& non erat ſatis tutum diu abſentari à ſuis. Nolo à me quęratis cuius ſit culpa,non eſt meũ inculpare quenquam. Sufficit mihi excuſare epiſcopũ. Quicquid humilitatis,quicquid obſequij pro ſua perſona potuit, vidimus exhibentem, & nihil proficientem. Scitote tamen quicquid timeat,quicquid accidere debeat,ſine mora venturum,vbi vobis placiterum cognouerit. Perſona eius & cauſa eius in manu veſtra. Nec enim in ſibi credito ita agit,vel ita conuerſatur, vt ſe tali indignum putet prærogatiua. Itaque pro ſe direxit iſtum, ſciens q̃ ad patrem dirigeret. Scire placet quid iniunctum ſit ei? Nihil ex iniuncto agere,ſed totum committere veſtro conſilio,de quo totus pendet ipſe. Nempe fiduciam habet non modo iudicari cauſam ſuam à vobis: M ſed iuuari,ſed foueri,ſed manuteneri. Si placet eam committere domino Remenſi archiepiſcopo:maturum poſſe ſortiri finem domino auxiliante confidimus: ſi tamen appellandi ſuffugium parti vtrique ſubtrahatur.

Domino Hoſtienſi pro electione abbatis Turoldi de tribus fontibus, Epiſtola CCCVI.

VAe mundo à ſcandalis. Ego vos ſcandalizo? Ego vobis ſcandalo ſum? Quis hoc crederet poſſe contingere,niſi cui nota non eſſet noſtra vnanimitas, noſtra mutua charitas, & quomodo in domo dei ambulauimus cum conſenſu? Subita & dolenda mihi mutatio. Qui me portabat,nunc parat opprimere,qui me defenſabat,nunc terret minis, blaſphemiis impetit, arguit præuaricationis. Protoplaſti ſuper graui & ſingulari peccato confeGene.3.b. ſionẽ requiſiti ſunt: Niniuitę ad pœnitentiam expectati ſunt: Ione.3.c. Sodomitę non de auditu,ſed magis de viſu puniti ſunt. Mecũ Gen.19.e eo differentius,quo contemptibilius actum eſt. Nõ ſum reputatus qui ponerer ad rationẽ, qui inuitarer ad ſatisfactionẽ, qui cauſam requirerer,qui pro me reſpondendi facultatẽ acciperem. Non conuentus,iudicatus ſum, non conuictus,condemnatus ſum. Et nunc audite ſi dignamini excuſationem noſtram: & ſi forte minime ſufficientem vobis,veram tamẽ. Vo luiſtis loco veſtri ſubſtitui fratrem Nicolaum: & ego memini, non

A ni,non diffiteor. Ita conuenit vobis pariter & mihi fore:credidi,propter quod locutus ſum. Quod ita nõ eſt factum,neceſſitas fecit,nõ duplicitas. Res in diſcordiã verſa eſt. Quid dico in diſcordiam? Concordia magis fuit. Tam concorditer diſcordes ab hac noſtra conniuẽtia omnes inuẽti ſunt,vt nec vnus quidem monachus ſiue conuerſus prẽter duos aut tres qui veſtrates erant, acquieuerit aſſentire. Tentauimus nihilominus tamen in multis argumentis,nunc blandiendo,nunc terrendo,quomodo res effectum ſortiretur, ſed vt vnanimiter,ita & pertinaciter obſtiterunt. Poſſemus vim facere: ſed ſic mihi parcat deus quomodo parcendo illi omiſimus:ne homo verecundus & puſillus corde(vt noſtis)& fugitans onus, in hoc tanto turbine remaneret. Nã prẽter ea quæ extrinſecꝰ ſunt,quæ probaſtis & vos,ſupra vires eius eſſe omnia videbãtur. Itaq; tollentes eum cum ſuis, impoſuimus onus quod eo leuius ferret,quo à noſtris pariter portaretur. Eſt enim locus nouiter ordinatus de fratribus noſtris, & vicinior nobis:vt poſſit à nobis facilius frequentari. De abbatibus ad locũ pertinentibus:quia aſſenſum veſtrum non tenebamus:nihil auſi, fratrem Robertum, quo nemo magis idoneus ad manũ eſſe tunc viſus eſt,dare voluimus:cum reſponſum eſt nobis,à veſtra diſcretione fuiſſe prohibitum. Quid plura? Acceperunt hominẽ qui veſtræ, ſicut accepimus,diſplicet ſanctitati. Nec latet cauſa. Inhoneſtũ,vt aiunt,publice prædicatis,& ob turB pitudinis notam è priori monaſterio truſum cui ante præfuerat. Poteſt ita extitiſſe: me (quantum recordari valeo)vſque ad hoc tempus non audiſſe huiuſcemodi verbum de illo,deũ teſtor & angelos eius. Sed neq; ipſe archiepiſcopus cum eũ amouere omnimodis niteretur: tale aliquid vel ſcripto vel nuncio nobis aliquãdo ſignificauit. Egóne turpitudinis aſſentator,fotor inhoneſti? Si ita de me ſentitis:videte ne veſtram quoque excellentiam pariter inuoluat hoc nubilum. Quippe qui cum eiuſmodi tam notam omnibus familiaritatem atque amicitiam ſemel initam,tãto ſtudio hucuſque fouiſtis. Et de archiepiſcopo quid dicitis:quid ſentitis? an & ipſe quem talẽ ſciret (nec enim poterat neſcire: cum notus eſſet ex longo) prior promoueret,& in loco cui ipſe præfuerat? Minime ego vel tenuiter ſuſpicer illud,de tali viro & tanto amatore honeſtatis. Et quidem qui promouit, ipſe & amouit: non negauerim. Qua ratione hoc fecerit,viderit ipſe. Nam multis diſpliciſſe factum cognoſcitur,nempe nec rationem nec ordinem nec conſuetudinem in eius amotione cernentibus. Tantũ archiepiſcopus ſic voluit,& ne contriſtaremus eum noſtro hortatu,iſte in pace ceſſit,& dedit locum irę. Vnum dico,ex quo ad nos intrauit (ſicut teſtimonium habet ab omnibus) nihil in eo quod promotioni huic obuiaret, compertum eſt. Sine querela conuerſatus eſt. Adhuc non deeſt homini literatura congruens,non doctrina,nõ affabilitas,non gratia in vultu & ſermone. Sed ſuſpecta eſt vobis breuitas temporis quod noC biſcum fuit: fateor & mihi. Fortaſſis bene faciet: fortaſſis male. Vereor omnia opera mea, & quod operor non intelligo. Vnde certus non ſum,certum vos facere minime poſſum. Factũ eſt,& quod factũ eſt,nõ poteſt non fieri. Si ꝓpheta fuiſſe, nõ profecto feciſſem vnde amicũ offenderẽ: ſanctũ turbarẽ: epiſcopum ſcandalizarẽ. Quid vultis vt faciam? Sic factũ eſt tali neceſſitate:taliq; ordine. Hæc excuſatio mea. Si ſufficit: tollatur de medio ſcandalum. Si minus, ego iudicium portẽ, quod & quale decreueritis. Nam ſi quod ædificaui,tam cito iterum deſtruã,grauc:niſi forte cauſa conueniens ſuperueniret,quod fortaſſe proceſſu tẽporis accidere poteſt. Si vultis vos amouere eum: poteſtatem habetis. Non obſiſto, non me oppono torrenti. Iniquè non egi,ſi inſipiẽter videor: in prõptu eſt vobis inſipientiã meam corrigere, aut ſi hoc dignius iudicatis,etiã & punire. Dico tamen,ſi pie,ſi chriſtianè mecũ
Pſal.140.b agitur,corripiet me iuſtus in miſericordia,& increpabit me: non in ira apud alios diffamabit. Habetis formam meam hic, niſi & hoc indignamini preſentibus literis. Nempe comperta per alios & non per vos veſtra indignatione, cautum habui nõ repẽdere vicẽ: ſed mox vobis de vobis per præſentia ſcripta cõqueri. De cętero benedictus deus qui & hoc quod dederat,& de quo mihi forte immoderatius blandiebar,ſolatiũ ante exitũ tulit: veſtram ſcilicet & domini mei gratiã, vt vel proprio experimento diſcam non ponere ſpem meã in hoſe.

Ad eundem, Epiſtola CCCVII. D

FEſtinè iſta dicto,& ob hoc minus feſtiuè: ſiquidem viator tranſire feſtinans vrget. Res mira, ſed magis læta. Frater G. Fulcherius cum literis domini mei pariter & veſtris, ſimulq; præſentium lator peregrinus vno pene momento aſſiuerũt: deo ita ſine dubio prouidente, vt haberem per quem feſtinanter reſcriberem: quod vtique cupienti mihi non poterat ſatis eſſe feſtinũ. Inde eſt q̃ hæc in infirmitate mea ipſe dictaui: q̃ non eſſet tunc alter ad manum. De domino Beluacenſi quod primum poſui ſtis: primum ita reſpondeo. Sui iuris eſt. Iam non eſt in mea poteſtate, ſed in ciuitate vita eius & converſatio. Si ſecus q̃ debet vel decet interdum agit,dolere poſſum: ſed emendare,prout volo,non valeo. Veruntamen quod vobis ſuggeſtũ eſt de vagatione eius,nimiũ extitiſſe in ea vſq; adhuc nos nõ comperimus: nec inde notatum apud nos quandoque audiuimus. Ex quo ad eum venit frater Robertus qui cum eo eſt, turpe & graue aliquid perpetraſſe, aut epiſcopo perſuaſiſſe, ad aures noſtras nondum omnino peruenit: & mirũ ſi ad vos potuit peruenire,quod latere nos potuit. Dabo tamen operam facere quod vultis de reuocatione eius,ſi quando honeſtè & opportune potuero. Iamq; feciſſem ſi cum pace epiſcopi potuiſſem,& non timuiſſem inutiliorem huic ſubrogãdũ. In quadrageſima venit ad nos ipſe epiſcopus paratus ire ad E curiam cauſa cuiuſdam appellationis,& veniſſet niſi nos diſſuaſiſſemus. Porro diſſuaſionis intentio fuit, q̃ non ita videretur eſſe paratus,ſiue in cõſilio,ſiue in comitatu, vt iuuenis epiſcopi perſonam decuiſſet. Propoſitum tamẽ eius eſt proficiſci tempore opportuno. Frater veſter eſto,facite cum illo miſericordiam, vt aduerſarij eius non prævaleant aduerſus eum. Vellem vos ad ipſum potius q̃ ad nos ſcripſiſſe,& fraternè monuiſſe ſuper his quæ de eo audiſtis. Deinde ſuper ſtatu corporis meis cognoui vos eſſe ſolicitũ. Verũ eſt quod audiſtis,infirmatus ſum vſque ad mortem,ſed interim reuocatus ad mortem: atque hoc(vt me ſentio)non diu. Lõge enim ſum debilior q̃ credi poſſit. Quod tamẽ dixerim abſque præiudicio diuinę prouidentiæ,quæ & mortuos ſuſcitare poteſt. Et in hoc ſit reſponſum non modo vobis,ſed & domino meo. Cui volo & oro vt ſi quãtacũq; deuotiõe poteritis acci to vobis pariter domino Tuſculano,pleniſſimas grates referatis pro tanta dignatione & ſolicitudine tam pia. Iam de domino Lugdunenſi audite quod verum eſt,& quod certum ſit vobis. Vir ille aggreſſus eſt iter cum multa pecunia,& honorabili comitatu,prout decebat tantum archiepiſcopum: & ecce vndique in ipſo pene procinctu inſidiæ inimicorum. Quid faceret vir deſiderij? Progredi non licebat, & deſiſtere à ꝓpoſito ſibi grauius omni captiuitate iudicabat. Comites ſuos partim remiſit, partim diſperſit, maſſa pecuniæ ſe exoneF rauit,modicum retinens. vnde cũ paucis poſſet perficere viã. Quid plura? Venit cum tribus aut quatuor miniſtris,ipſe nihilominus in habitu miniſtrantis,ſicq; ſtrata publica cum turba promiſcua peregrinorum tanquam vnus ex illis, peruenit ad ſanctum Egidium. Cumq; infirmaretur, pertranſiit vſque ad Montem Peſſulanum. Ibi aliquandiu commoratus cum medicis expendit & quod habebat, & quod non habebat.

Ad tres epiſcopos curiæ Romanæ, Epiſtola CCCVIII.

AD hoc vos deus in ſublimitate poſuit, vt tanto maiori eccleſiæ ſuæ vtilitate vinatis, quanto in ea eminentiori authoritate præeſtis. Alioquin depo- Luc.1.e net ille paterfamilias potentes de ſede,qui pro accepta poteſtate inuẽti fuerint ſuis vtilitatibus defuiſſe. Quanta ſuſtineat ſponſa Chriſti damna in epiſcopatu Metenſi, & ſi nos amplius horremus, quia viciniores ſumus: tamen & vos arbitror non latere. En quantus lupus illud ouile Chriſti tum inſidiis, tum manifeſtis aſſultibus quotidie molitur irrumpere,& diſperdere oues Chriſti ſanguine congregatas? Idq; non ab heri & nudiuſtertius, ſed ex quo adhuc fuerat lupicellus,non ceſſat illum dominicum gregem quibus poteſt viribus infeſtare, & vaſtare rapinis, incendiis, homicidiis. Ego itaque quod in me eſt demonſtro lupum, inſtigo canes: iam quid interſit veſtra, vos videritis: meum non eſt docere doctores.

Ad

G

Ad Petrum abbatem Cluniacensem, Epistola CCCIX.

DOmno & patri reuerendissimo Petro Cluniacensi abbati suus B. quod suus. Visitet te oriens ex alto ô bone vir, quia visitasti me in terra aliena, & in loco peregrinationis meæ consolatus es me. Bene feci, inteligés super egenum & pauperem. Absens erã, etiam longo tempore absens, & recordatus es nominis mei, homo magnus, occupatus in magnis. Benedictus sanctus angelus tuus, qui pio pectori tuo id suggessit. Benedictus deus noster, qui persuasit. En teneo vnde glorier apud extraneos, literas tuas, & illas literas in quibus tuam mihi animam effudisti. Glorior quòd me habeas non modo in memoria, sed & in gratia. Glorior priuilegio amoris tui, refectus sum de abũdantia suauitatis pectoris tui. Non solum autem, sed & glorior in tribulationibus, si quas dignus habitus sum pro ecclesia pati. Hęc plane gloria mea, & exaltans caput meum, ecclesię triumphus. Nam si socij sumus laboris, erimus & consolationis. Collaborandum fuit & compatiendum matri, ne & de nobis quereretur dicens: Qui iuxta me erant, de longe steterunt: & vim faciebant qui quærebant animam meam. Deo autem gratias qui dedit ei victoriam. Honestauit eam in laboribus: & compleuit labores illius: Tristitia nostra in gaudium, & luctus noster versus est in citharam. Hyems transiit: imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit. Amputatum est sarmentum inutile, putre membrum. Ille ille iniquus qui peccare fecit Israel, morte absorptus est, & traductus in ventrem inferi. Fecerat quippe, secundum prophetam, pactum cum morte, & cum inferno fœdus inierat. Ideoque iuxta Ezechielem factus est perditio, & non subsistet in æternum. Alius quoque omnium sicut maximus, ita & pessimus inimicus, abscissus nihilominꝰ est. Et is erat vnus ex amicis ecclesiæ, sed illis de quibus solet queri & dicere: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterunt. Sed qui restant, cito sperabimus de similibus idem iudicium. Prope est vt reuertar ad fratres meos, si vita comes fuerit, per vos sicut intendo transiturus. Interim commendo me sanctis orationibus vestris. Salutamus fratrem H. camerarium, & omnes qui circa vos sunt, cum reliqua sancta multitudine.

Psal. 37. c.

H

Hest. 9. e

Cantic. 2. c

Esa. 28. d.

Psal. 37. b.

Ad Arnoldum Carnotensem abbatem Boneuallis, Epistola CCCX.

IVscepimus charitatem vestram in charitate, & nõ in voluptate. Quæ enim voluptas vbi totum sibi vendicat amaritudo? Nisi quòd solum nihil comedere vtcunque delectabile est. Somnus recessit à me, ne vel beneficio sopiti sensus, dolor vnquam recedat. Defectus stomachi, fere totum quod patior est. Frequenter & in die & in nocte exigit confortari modico admodũ qualicunque liquore. Nam ad solidum omne inexorabiliter indignatur. Hoc parum quod dignatur admittere, non sine gra ui molestia sumit: sed timet grauiorem si se vacuum omnino dimiserit. Quod si plusculum quid interdum admittere acquiescat, id grauissimum. Pedes & crura intumuerunt, quemadmodum hydropicis contingere solet. Et in his omnibus ne quid lateat amicum de statu amici solicitum, secundum interiorem hominem (vt minus sapiens dico) spiritus promptus est in carne infirma. Orate saluatorem qui non vult mortem peccatoris, vt tempestiuum iam exitum non differat, sed custodiat. Curate munire votis, calceaneum nudum meritis: vt is qui insidiator, inuenire non possit vnde figat dẽtem, & vulnus infligat. Hæc ipse dictaui, sic me habens, vt per notam vobis manum, agnoscatis affectum. Veruntamen rescripsisse q̃ scripsisse maluerim.

I

Exe. 18. & 33. c.

Hanc supradictam epistolam sanctus abbas Bernardus iam in extremis positus ultimam dictauit. Ad fratres Hybernienses in obitu sancti Malachiæ episcopi, Epistola CCCXI. quæ incipit, Religiosis fratribus, quam uide supra inter Sermones.

K

Epistola CCCXII.

VEnerabili Guidoni abbati Arremarensi, & sanctis qui cum eo sunt fratribus, Bernardus seruus sanctitatis eorum, seruire domino in sanctitate. Petis charissime mihi Guido abbas, & tecũ pariter qui tecum sunt fratres, dictare me aliqua vobis legenda solenniter vel canenda in festiuitate sancti Victoris, cuius apud vos corpus sacratissimum requiescit. Cunctanti instas, dissimulantem vrges, meam & si iusta verecundiam dissimulans ipse: Adhibes mihi & alios precatores, quasi sit aliquid ad inclinandum me tuæ voluntati, tua ipsa voluntate conuenientius. Verum tu vel proprio iudicio consulens, cogitare debueras non affectum tuum erga me, sed meum in ecclesia locum. Sane altitudo negocij non amicum desiderat, sed eruditum, sed dignum: cuius authoritas potior, vita sanctior, stylus maturior & opus illustret, & consonet sanctitati. Quantulus ego in populo Christiano, cuius literæ in ecclesiis lectitentur? Aut quantula mihi ingenij eloquiue facultas, vt à me potissimum festiua & plausibilia requirantur? Quid? Quem cœli habẽt laudabilem & laudatum, ego de nouo laudare incipio super terram? Supernis velle addere laudibus, detrahere est. Non q̃ glorificatos ab angelis, homines iam laudare non audeant: sed quia in solennitate celebri, non nouella audiri decet vel leuia, sed certe authentica & antiqua, quæ & ecclesiã ædificent, & ecclesiasticam redoleant grauitatem. Quod si noua audire libet, & causa requirit: ea, vt dixi, recipienda cẽ fuerim, quæ cordibus audientium quo gratiora, eo vtiliora reddat & eloquij dignitas & authoris. Porro sensa indubita ta resplendeant veritatem: sonent iustitiam: humilitatẽ suadeant: doceant æquitatem: quę etiam lumen veritatis mentibus pariant, formam moribus, crucem vitiis, affectibus deuotionem, sensibus disciplinam. Cantus ipse si fuerit, plenus sit grauitate, nec lasciuiam resonet, nec rusticitatem. Sic suauis, vt non sit leuis: Sic mulceat aures, vt moueat corda. Tristitiã leuet: iram mitiget: sensum literæ non euacuet, sed fœcundet. Non est leuis iactura gratiæ spiritualis, leuitate cantus abduci à sensuum vtilitate: & plus sinuandis intendere vocibus q̃ insinuandis rebus. En qualia oportet esse quæ in audientiam ecclesiæ veniunt, qualémve horum authorem. Nunquid talis ego, aut talia quæ parauí? Et tamen de paupertate mea te pulsante, te inquietante, etsi non quia amicus es, certe ob tuam importunitatem surgẽs, iuxta verbum domini, præstiti quod petisti. Præstiti dico, non quod tibi ad votum, sed quod mihi ad manum venire potuit, pro posse vtique meo, non pro velle tuo. Seruata tamen antiquorum veritate scriptorum quæ tu mihi transmiseras, de vita sancti duos sermones dictaui qualicunque sermone meo: illud quantum potui cauens, vt nec breuitas obscuros, nec prolixitas redderet one rosos. Deinde quod ad cantum spectat, hymnum composui, metri negligens, vt sensui non deessem. Responsoria xij. cum antiphonis xxvij. suis in locis disposui, addito responsorio vno quod prioribus vesperis assignaui, item̃q duobus aliis breuibus, ipso die festo pro vestra regulari consuetudine vno ad laudes, altero ad vesperas decantandis. Et pro his ómnibus mercedem flagito, sequor retributionem. Quidni sequar? Siue placeant, siue non, mea non refert, quicquid habui, dedi. Ergo merces mea, oratio vestra.

M

Habetur supra inter sermones, quorũ primus incipit: Victoris uita secundus uero: Gaudete in domino dilectissimi.

Epistola beati Bernardi responsiua ad dubium sibi propositum, cur festa Maccabæorum ab ecclesia habentur celebria in ordine aliarum, Epistola CCCXIII.

VEteris itaque quidnam visum patribus fuerit, vt solis ex omnibus antiquis iustis, singulari quodam priuilegio Maccabæis annuam celebritatem patri cum nostris martyribus veneratiõe decernerẽt in ecclesia solenniter exhibendam. Si dixero dignos meritorio martyrum gloria iudicatos, quibus non impar fuit in martyrio virtus: erit forsitan solutum cur ipsos, sed necdum plane cur solos, cum & alios nonnullos ex veteribus pari constet zelo pietatis occubuisse, non tamen & pari tripudio recoli meruisse.

A meruisse. Constat tamen vtrosque quidem in morte communem habuisse cũ martyribus nostris pietatis causam, sed non vtrosque pariter eandem cum illis adeptos fuisse martyrij formam. Vniuersis nempe tam veteris q̃ noui testamenti martyribus æquè conuenit pro iustitia occubuisse: sed interest q̃ isti passi sunt, quia illam tenebant, illi quia non tenentes reprehendebant. Et vt breuiter totum in quo differunt profe ramus, hos cultus, illos zelus iustitiæ martyres fecit. Soli ex veteribus Maccabæi: quia non solum causam: sed & formam, vt dixi, martyrij noui testamenti tenuerunt, iure fortasse in ecclesia cum nouis ecclesię martyribus eandem celebritatis gloriam assecuti sunt. Itaque martyrium facit causa, tempus genus q̃ discernunt. Tempus quippe Maccabæos à nouis martyribus disiungit, coniungit antiquis. Genus vero nouis aggregat, quia libare & ipsi diis alienis cogebantur, & segregat à veteribus.

Ad dominum ac uenerabilem Eskilum Lundensem archiepiscopum, sedis apostolicæ in Dacia & Suetia legatum, cuius corpus gloriosum in Claraualle requiescit iuxta matrem eiusdem dini Bernardi, Epistola CCCXIIII.

B

AMantissimo patri & domino Eskilo dei gratia Lũdensi archiepiscopo, frater Bernardus Clarevallis vocatus abbas, in vero salutari salutem. Scripta & salutationes vestras, imò affectiones cordis vestri tam libenter suscepi, q̃ specialiter & diligo vos, & diligor à vobis. Inde est quod auditis tribulationibus vestris, eas non solum meas feci, sed & inueni quia non possum te dolente non dolere dulcissime pater, nec nisi molestus & anxius tuas molestias & anxietates audire. Tangit & angit cor meũ quicquid tuum exasperat: & quicquid illud sit quod te persequitur, non solum te persequitur, sed me tecum. Quicquid enim gratiæ & dilectionis impendere sibi possunt absentes amici, puto & me debere tibi, & mihi deberi à te. Audax sũ, sed non mendax, & in hanc audaciam me compulit tuæ subli mitatis dignatio. Quando enim id præsumerem ego? quando tantam tantillus, & à tanto gratiam sperare auderem? Et si ego retribuere non potero, non est mortuus retributor meꝰ, quia dominus retribuet pro me. Dominus, inquam, in quo & pro quo tanta nos deuotione complecteris, tanta stringis affectione. Benedictus sanctus angelus tuus, qui pio pectori tuo id suggessit. Benedictus deus noster, qui persuasit. Glorior priuilegio amoris tui. Refectus sum per charissimum fratrem nostrum filium tuum Guillelmum de abundantia suauitatis pectoris tui. Refectus sum per nuncium tuum, refectus sum per literas tuas, refectus sum per omnes qui à te vsque ad nos vel per nos cuadere possunt. Vtinam mihi datum esset desuper hæc dicere non dictare, vt me potius loquens q̃ scribens aperire valerem. Pro certo acceptior esset sermo vi uus quàm scriptus, efficacior lingua quàm litera. Oculi quip pe loquentis fidem facerent dictis, & melius affectum vultus exprimeret q̃ digitus. Sed quia illud absens per me non possum, per literas quę secundum in huiusmodi locum obtinẽt, satisfatio quantum possum. Nuncium tuum cum magna exultatione vidimus, & negocium tuum quantũcunque potuimus muniuimus ad dominum papam. De secreto autem verbo illo quod tam ardenter ascendit in cor tuum, respõdebit tibi ex parte nostra Guillelmus tuus: tuus, inquam, & specialiter tuus in visceribus Iesu Christi. Posui enim verba mea in ore eius, & ipsum audies tanquam me in negocio isto. Heu auellor, abripior, non licet vltra. Auocat diei malitia, reuocat turba superuenientium, & epistolam potius rumpũt q̃ finiũt. Sed nunquid quia faciunt vt paucis scribam, facere poterunt vt parum diligam? Actum excludunt à me non affectum: ille semper tectum est, qui sui iuris est: & tecum erit quandiu fuerit, oĩ mihi amicitię iure colẽde pie ac reuerendissime pater.

Psal. 137. b

C

Ad sanctum Malachiam Hyberniæ archiepiscopum, Epistola CCCXV.

D

Enerabili domino & beatissimo patri Malachiæ dei gratia Hybernien sium archiepiscopo apostolicę sedis legato, frater Bernardus Clarevallis vocatus abbas, inuenire gratiam apud dominum. Inter multiplices æstus & curas pectoris mei, præ multitudine quarum anima mea turbata est valde, fratres de terra longin qua venientes vt seruiant domino, epistola tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Epistola in ostensione bonę voluntatis, baculus ad sustentandum corpus infirmitatis, fratres qui deo seruiunt in spiritu humilitatis. Omnia suscepimus, omnia placent, omnia pariter cooperantur in bonum. Quod autem voluistis duos de fratribus mitti vobis ad præuidendum locum: communicato cum fratribus consilio dignum duximus non eos separandos ab inuicem donec plenius in eis formetur Christus, donec ad integrum doceantur pręliari prędia domini. Cum igitur fuerint in schola sancti spiritus eruditi, cum induti virtute ex alto, tunc demum ad patrem filij reuertentur, vt cantent canticum domini, non iam in terra aliena, sed in sua. Vos autem interim iuxta sapientiam vobis datam à domino, secundum habitudinem locorum quæ vidistis apud nos, præuidete & præparate eis locum à tumultibus seculi separatum. Tempus enim prope est in quo vobis operante dei gratia nouos de veteribus homines producemus. Sit nomen domini benedictum in secula, de cuius munere venit vt communes habeam filios vobiscum, quos vestra prædicatio plantauit, nostra exhortatio rigauit, deus autem incrementum dedit. Sanctitatem vestram rogamus vt verbum domini prædicetis, ad dandam scientiam salutis plebi eius. Duplex enim vobis incumbit necessitas, & ex officio legationis, & episcopali negocio. De cętero quoniam in multis offendimus omnes: & inter homines seculi frequenter positi multum de puluere mundi contrahimus, vestris & vestrorum orationibus me commendo, vt in fonte misericordiæ suæ nos lauare & emaculare dignetur ipse fons pietatis Iesus Christus, qui dixit Petro: Nisi lauero te, non habebis partem mecum. Sed & hoc ipsum, non solum precibus, verum etiam quasi ex debito requiro, cum ego clamem ad dominũ pro vobis si quid possit peccatoris oratio. In domino valete.

D

E

Ioan. 13. d.

Ad eundem, Epistola CCCXVI.

MAlachię dei gratia episcopo sedis apostolicę legato frater Bernardus Clarevallis vocatus abbas, si quid potest peccatoris oratio, & si quid pauperis deuotio prodest. Fecimus quod præcepit sanctitas vestra: etsi non vt dignum: profecto vt possibile pro tempore fuit. Tanta apud nos vbiq; malitia grassatur, vt vix id tantillum quod factum est fieri licuerit. Missimus tam exiguum seminis quod videtis, ad seminandam vel modicam partem agri illius, in quem verus Isaac quondam exierat ad meditandum, cum primum adducta est ei Rebecca per puerum Abraham perenni coniugio fœliciter copulanda. Nec contẽnendum semen: de quo illud in partibus vestris experimur impletum hoc tempore: Nisi dominus sabaoth reliquisset nobis semen: quasi Sodoma fuissemus, & sicut Gomorra similes essemus. Itaq; ego seminaui: rigate vos, & deus incrementum dabit. Sanctos omnes qui apud vos sunt, per vos salutamus: humiliter ipsorum nos & vestris sanctis orationibus cõmendantes. Valete.

Gene. 24. c

F

Roma. 9. b

Ad eundem, Epistola CCCXVII.

AMantissimo patri & domino reuerendissimo Malachiæ dei gratia episcopo, sanctę & apostolicæ sedis legato: suus sanctitatis frater Bernardus Clareuallis vocatus abbas, salutem & qualescunque nostras orationes. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua domine pater, quàm iucũda tuæ memoria sanctitatis. Si quid affectionis, si quid deuotionis, si quid animi in nobis est: totum sine dubio sibi vendicat tuæ dilectionis cliaritas. Nec opus est verborum multitudine, vbi multum viget affectus. Confido enim quòd testimonium perhibeat spiritui tuo spiritus quem habes à deo: tuum esse modicum id quod sumus. Tu quoque pater amantissime & desideratissime, ne tradas obliuioni animam pauperis, charitatis nexibus adhærentem tibi, & animam pauperis tui ne obliuiscaris in finem. Neque enim quasi de nouo commendamus nos tibi, cum in multo iã tempore gloriemur in domino q̃ inuenire meruit paruitas nostra

G nostra gratiam in oculis sanctitatis tuæ. Sed oramus vt dilectio iam non noua, nouis quotidie proficiat incrementis. Filios nostros imò & vestros tanto obnixius commendamus vobis, quanto amplius remoti sunt à nobis. Vos scitis quoniam tota post deum fiducia nostra fuit vt mitteremus eos: quoniá sanctitatis vestrę precibus non acquiescere illicitum videbatur. Facite quod vos decet, vt totis visceribus charitatis amplectamini eos & foueatis. Nequaquam occasione aliqua circa eos solicitudo & diligentia tepescat, & pereat quod plantauit dextera tua. Iam quidem quia bene proficit domus: & ex vestris literis, & ex fratrum nostrorum relatione didicimus: multiplicatur tam in tẽporalibus q̃ in spiritualibus. Vnde & cõgratulamur plurimum: & toto animo gratias agimus deo & paternæ solicitudini vestrę. Et quoniam multa adhuc opus est vigilantia, tanquam in loco nouo, & in terra tam insueta, imò & inexperta monasticę religionis: obsecramus in domino ne retrahatis manum vestram, sed quod bene incepistis, optime perficiatis. De fratribus nostris qui redierunt à loco illo: nobis bene placuisset, si remansissent. Et fortasse nonnullam occasionem præbuerunt eis, fratrum qui de terra sunt minus disciplinati mores, in eo maxime ꝙ minus facile eorum consiliis acquiescere videntur in his rebus quarum prius fuerant inexperti. Charissimum filium nostrum Christianum & vestrum remissmus ad vos, quantum potuimus in-

H structum plenius in his quæ ad ordinem pertinent, & de cætero circa obseruantias eius solicitiorem futurum, vt speramus. Nec miremini quòd non plures cum eo miserimus fratres: quoniam nec idoneos inuenim⁹ fratres qui facile acquiescerent, nec inuitos cogere consilium fuit. Dilectissimus frater noster Robertus precibus nostris acquieuit etiam hac vice: tanquam filius obedientiæ. Vestrum erit iuuare eum: vt possit iam & in ædificiis & in cæteris necessariis promoueri domus vestra. Illud quoque paternitati vestræ suggerimus, vt viris religiosis & quos speratis vtiles fore monasterio, persuadeatis quatenus ad eorum ordinem veniant, quoniam hæc erit summa vtilitas domus: & vobis facilius acquiescent. Valeat sanctitas vestra nostri semper memor in Christo.

Ad dominum papam Innocentium, Epistola CCCXVIII.

Prou.1.d

AMantissimo patri & domino Innocentio summo pontifici frater Bernardus modicum id quod est. Cremonenses indurauerunt: & prosperitas eorum perdit eos. Mediolanenses contemnunt: & confidentia ipsorum seducit eos. Hi in curribus & in equis spem suam ponentes, meam frustrauerunt, & laborem meum exinanierunt. Abibam tristis: cum ecce non mediocris à vestra parte consolatio, vt etsi abundant tribulationes pro Christo, abundent & consolationes per ipsum. Accepi optatas literas

I ferentes delicias cordis mei, certitudinem de vestra incolumitate, hostium infortuniis, successibus amicorum. Cæterum perlegenti rursum tristior finis lætitiam temperauit. Quem enim nõ terreat vestra indignatio? Fateor iustam: & eo plus terreor. Dico tamen, quod factum nondum est, faciẽdum est, sed tempore quo præuiderit deus. Si quo minus: erit vobis æquè in promptu quicquid intentatis inferre, & non æquè forsan periculosum. Alioquin quod tantis dei miserationibus, tantis vestris & vestrorum laboribus in populo isto noniter ædificatum est: heu, quàm leuiter destrui potest. Mirum si ei qui misericordiam legitur superexaltare iudicio, placere potest. Sed ô infœlicem illum episcopum qui in vrbe Chaldæorum de quodam quasi paradiso translatus, frater factus est draconum, & socius struthionum. Quid faciet? Obedire vult, & ecce bestiæ Ephesi frendent in eum dentibus. Dissimulare vult prudenter pro tempore, & omni feritate formidolosiorem vestram indignationem incurrit. Angustiæ sunt ei vndique: nisi ꝙ tolerabilius iudicat sibi esse signe populo, q̃ sine domino. Pluris habens, vt dignum est, apostolicam gratiam q̃ Mediolanensem cathedram. An vos de eius fidelitate dubitatis? Si quis vobis aliud de eo maligna persuadere suggestione tẽtauit, se magis prodidit infidelem, qui virum tam boni testimonij lingua perfida in suo liuore persequitur. Parce pater benigne, parce fideli tuo, parce adhuc recenti structurę: parce nouellę plantationi, parce denique populo acquisitionis tuæ: his ꝙ ipsis beneficiis tuis quæ te K eidem veracissime contulisse commemoras. Memento pie domine sermonis domini tui quem dixit: Ecce anni tres sunt, Luc.13.b. inquit, ex quo venio quęrens fructum in ficulnea hac, & non inuenio. Tu vero vix tres expectasti menses, & iam securim paras. Si tres annos sustinuisses: quartum adhuc à fideli seruo dominici iure exigeremus exẽpli. Dicimus ergo & nos: Dimitte & hoc anno, si quo modo forte circũfossa humo ligone pœnitentiæ adhibito ꝙ fimo lachrymarum suarum sterilitati Mediolanensium is cui etiam credidisti, consulere, & fructum elicere queat.

Ad Lelbertum abbatem sancti Michaelis,
Epistola CCCXIX.

DAtri & amico suo Lelberto sancti Michaelis abbati: frater Bernardus eorum qui in Clarauallę sunt seruorum dei inutilis seruus: debitũ dilectionis affectum. Hic filius vester peregrinationem quam etsi vestra licentia susceperat, nostro consilio deserens ad vos reuersus est. Cum enim cognouissemus viam illam & eum requisisse per leuitatem, & vos ob illius improbitatem annuisse: dure (vt dignus erat) increpatum reuerti persuasimus, suæ siquidem (quantum coniicere potuimus) leuitatis & improbitatis pœnitentem, ac de cætero emendationem pollicentem, rectius iudicantes quantumlibet reum in suo monasterio monachum pœnitentiam agere, quàm foris vagando prouincias circumire. Neque enim terrenam, sed cœlestem requirere Hierosolymam, monachorum propositum est: & hoc non pedibus proficiscendo, sed affectibus proficiendo. Vos autem pater non molestam habeatis eius reuersionẽ, Luc.15.c. & si suspectam habeatis eius conuersationem: quin potius gaudete: quia hic filius vester mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuentus est.

Ad priorem suum Godefridum, postea Lingonensem episcopum.
Epistola CCCXX.

FRatri Godefrido, frater Bernardus salutem. In octauis Pentecostes ipsa die compleuit deus desiderium nostrum: ecclesiæ vnitatem, & vrbi dando pacem. Nam illa die filij Petri Leonis omnes simul humiliauerunt se ad pedes domini papæ, & facti homines eius ligij, iurauerunt ei ligiam fidelitatem. Clerici quoque qui in schismate erant, simul cum idolo quod erexerant, humiliantes se ad pedes domini papæ, obedientiam ei iuxta morem promiserunt: & facta est lætitia magna in populo. Hanc pacem nisi cum quadam securitate, occultata tamẽ diu à nobis expectauissemus, iam dudum venissemus. De cætero iam nihil est quod nos hic detineat. Facio quod imperastis: M veniam vertim⁹ in venio. Ecce enim venio cito, etiam & merces mea mecum est, victoria Christi, & pax ecclesiæ. Sexta feria post diem illum egressus est noster de ciuitate. Itaque venientes veniemus cum exultatione portantes manipulos pacis. Et hæc quidem verba pulchra sunt, sed pulchriora sunt facta. Etenim tam pulchra sunt, vt quisquis non lætatur in eis aut stultus sit, aut nequam. Vale.

Ad fratres de sancto Anastasio, Epistola CCCXXI.

DIlectissimis in Christo filiis nostris de sancto Anastasio, frater Bernardus Clareuallis vocatus abbas, salutem & deuotas orationes. Testem habeo in cœlis quam multum omnes vos cupiam in viscere-

ribus Iesu Christi, quanto si fieri posset desiderio desiderarem videre vos, non propter vos tantum, sed propter me: cui magnum certe solatium & prægrandis esset lætitia amplecti viscera mea, gaudium meum, & coronam meam, quod estis vos. At quoniam id nondum cõceditur: concedetur enim, sicut bene confido de misericordia dei: & erit quando videbimus vos, & gaudebit cor nostrũ: & gaudium nostrum nemo tollet à nobis. Interim certe magna mihi est consolatio & lætitia multa in his quę de vobis audiui per dilectissimum fratrem & coabbatem nostrũ venerabilem Bernardum vestrũ. Multam enim vobis habeo gratiam quòd tam bene sibi complacet in vobis pro disciplina vestra & ordinis zelo: pro obedientia

A dientia & voluntaria paupertate: pro quibus sine dubio merces vestra multa est in cœlis. Vnde rogo vos fratres & multum obsecro, sic agite & sic state in domino dilectissimi, soliciti semper circa custodiam ordinis, vt ordo custodiat vos:

Ephe.4.a. soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis: mutuam in vobismetipsis, maximeq; ad prælatos charitatem humilẽ habentes; quæ est vinculum perfectionis. Humilitatem ante omnia, super omnia pacem sectamini: propter inhabitantem spiritum dei in vobis: qui non nisi super quietum & humilẽ requiescit. Cæterum vnum quidem à me petiit venerabilis abbas vester, quod mihi minime bonum videtur. Credo autem ꝙ & ego spiritum dei habeam, & consilium dei in hoc. Scio equidem ꝙ in regione habitatis infirma, & multis aliqui ex vobis laborant infirmitatibus, sed mementote quis dixerit:

1.Cor.12.c Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Et, cum infirmor, inquit, tunc fortior sum. Cõpatior vtiq; & multum ego compatior infirmitati corporũ, sed timenda multo magis, ampliusq; cauenda infirmitas animarum. Propterea minime competit religioni vestræ, medicinas quærere corporales, sed nec expedit saluti. Nam de vilibus quidem herbis, & quæ pauperes decent, interdum aliquid sumere: tolerabile est, & hoc aliquando solet fieri. At vero species emere: quærere medicos, accipere potiones: religioni indecens est, & contrarium puritati: maximeq; ordi-

B nis nostri nec honestati congruit nec puritati. Hęc enim om-

Matt.6.c. nia gentes inquirunt. Scimus autem quia qui in carne viuunt,

Roma.8.b deo placere non possunt. Spiritualia proinde spiritualibus

1.Cor.2.d. comparanda, & quærenda potio humilitatis, & clamandum

Psal.40.a in toto corde: Sana animam meam domine: quia peccaui tibi. Huic sanitati fratres dilectissimi operam date: hanc sectami-

Psal.59.c ni: hanc seruate, quia vana salus hominum.

Eiusdem ad episcopum, clerum & populum Spirensem, hortans ad arma contra infideles suscipienda, Epi. CCCXXII.

DOmino & patri charissimo venerabili episcopo Spirensi & vniuerso clero & populo Bernardus Clareuallensis vocatus abbas in spiritu fortitudinis abundare. Sermo mihi ad vos de negocio Christi, in quo est vtique salus nostra. Hæc dico vt excuset indignitatem personæ loquentis, authoritas domini: excuset & consideratio propriæ vtilitatis. Modicus quidem sum, sed non modicum cupio vos omnes in viscеribus Iesu Christi. Ea nunc mihi ratio scribendi ad vos: ea causa vt vniuersitatem vestram literis audeam conuenire. Agerem id libentius viua voce, si vt volũtas non deest, suppeteret & facultas. Ecce nũc

C fratres acceptabile tempus: ecce nunc dies copiosę salutis.

2.Cor.6.a Commota est siquidem & contremuit terra, quia cœpit deus cœli perdere terrã suam. Suam, in qua est visus, & annis plus quam triginta homo cum hominibus conuersatus. Suã vtiq; quam illustrauit miraculis, quã dedicauit sanguine proprio, in qua primi resurrectionis flores apparuerunt, & nunc peccatis nostris exigentibus, crucis aduersarij caput extulerunt sacrilegum, depopulantes in ore gladij terram promissionis. Prope enim est si non fuerit qui resistat, vt in ipsam dei viuentis irruant ciuitatem: vt officinas nostræ redemptionis euertant, vt polluant loca sancta, agni immaculati purpurata cruore. Ad ipsum (proh dolor) religionis Christianæ sacrarium inhiant ore sacrilego, lectumq; ipsum inuadere & conculcare conantur, in quo propter nos vita nostra obdormiuit in morte. Quid facitis viri fortes? Quid facitis serui crucis? Ita ne dabitis sanctum canibus, & margaritas porcis?

Mat.7.d Quàm multi illic peccatores confitentes peccata sua cum lachrymis, veniam obtinuerunt, postquam patrum gladiis eliminata est spurcitia paganorum? Videt homo maligNus & inuidet, frendet dentibus & tabescit. Excitat vasa iniquitatis suæ, nec vlla quidẽ tãtæ pietatis signa aut vestigia relicturus si quãdo forte (quod deus auertat) obtinere valuerit illa sancta sanctorum. Verum id quidem omnibus deinceps seculis inconsolabilis dolor, quia irrecuperabile damnum: specialiter autem generationi huic impiissimę infinita cõfusio, & op-

Esa.50.d. probrium sempiternũ. Quid tamen arbitramur fratres? Nun quid abbreuiata manus domini, aut impotens facta est ad saluandũ: ꝙ ad tuendum & restituendum sibi hæreditatẽ suam, exiguos vermiculos vocat? Nunquid non potest mittere angelorum plusquam duodecim legiones: aut certe dicere verbo, & liberabitur terra? Omnino subest ei cum voluerit posse. Sed dico vobis, tentat vos dominus deus vester. Respicit filios hominum si forte sit qui intelligat, & requirat, & doleat vicem eius. Miseratur enim dominus populum suum, & lapsis grauiter prouidet remedium salutare. Considerate quanto ad saluandos vos artificio vtitur, & obstupescite, intuemini pietatis eius abyssum, & confidite peccatores. Non *Esa.33.* vult mortem vestram, sed vt conuertamini & viuatis: quia sic quærit occasionem nõ aduersum vos sed pro vobis. Quid est enim nisi exquisita prorsus & inuentibilis soli deo occasio saluationis, quòd homicidas, raptores, adulteros, periuros, cæterisque obligatos criminibus quasi gentem quæ iustitiã fecerit, de seruitio suo submouere dignatur omnipotẽs? Nolite diffidere peccatores, benignus est dominus. Si vellet pu- *Iohel.2.c.* nire vos, seruitium vestrum non modo non expeteret: sed nec susciperet quidem oblatum. Iterum dico, pensate diuitias bonitatis dei altissimi, consilium miserationis attendite, necessitatem se habere aut facit aut simulat, dum vestris cupit necessitatibus subuenire. Teneri vult debitor, vt militantibus sibi stipendia reddat, indulgentiam delictorum, & gloriam sempiternam. Beatam ergo dixerim generationem quam apprehendit tam vber indulgentię tempus, quam inuenit superstitẽ annus iste placabilis domino, & vere iubilæus. Dif- E funditur enim hæc benedictio in vniuersum mundum, & ad signum vitæ certatim conuolant vniuersi. Quia ergo fœcunda virorum fortium terra vestra, & robusta nosCitur in iuuẽtute referta (sicut laus est vestra in vniuerso mundo, & virtutis vestræ fama repleuit vniuersum orbem) accingimini & vos viriliter, & fœlicia arma accipite Christiani nominis zelo. Cesset pristina illa non militia sed plane malitia: qua soletis inuicem sternere, inuicem perdere, vt ab inuicem consumamini. Quæ miseros tam dira libido excitat quòd proximi corpus gladio, cuius fortassis & anima perit, transuerberent? Sed nec effugit qui gloriatur: Et ipsius animam pertransibit gladius: cum solum hostem gaudeat cecidisse. Illi se dare discrimini insanię est, non virtutis: nec audaciæ, sed amentiæ potius est asscribendum. Habes nunc fortis miles, habes vir bellicose vbi dimices absque periculo, vbi & vincere gloria, & mori lucrum. Si prudens mercator es, si conquisitor huius seculi: magnas quasdam tibi nundinas indico, vide ne pereant. Suscipe crucis signum, & omnium pariter de quibus corde contrito confessionem feceris indulgentiã obtinebis. Materia ipsa si emitur: parui constat, si deuoto assumitur humero, valet sine dubio regnum dei. Bene ergo fecerunt qui cœleste iam signaculum susceperunt, bene cæteri faciunt, sed nec ad insipientiam eis si festinent & ipsi apprehendere quod & eis in salutem existat. De cætero fratres F moneo vos, non autem ego, sed apostolus dei mecum: non *1.Ioan.4.f* esse credendum omni spiritui. Audiuimus & gaudemus, vt in vobis ferueat zelus dei: sed oportet omnino temperamẽtum scientiæ non deesse. Non sunt persequendi Iudæi, non sunt trucidandi, sed nec effugandi quidem. Interrogate eos diuinas paginas. Noui quid in psalmo legitur prophetatum de Iudæis: Deus ostendit mihi (inquit ecclesia) super inimicos meos ne occidas eos: nequando obliuiscãtur populi mei. *Psal.58.c.* Viui quidam apices nobis sunt, repręsentãtes dominicã passionem. Propter hoc dispersi sunt in omnes regiones, vt dum iustas tãti facinoris pœnas luunt, testes sint nostræ redẽptionis. Vnde & addit in eodem psalmo loquens ecclesia: Dis- *Psal.58.c* perge illos in virtute tua, & depone eos protector meus domine. Ita factum est: dispersi sunt, depositi sunt, duram sustinent captiuitatem sub principibus Christianis. Conuertẽtur tamen ad vesperam & in tempore erit respectus eorum. Denique cum introierit gentium multitudo, tunc omnis Israel *Roma.11.d* saluus erit, ait apostolus. Interim sane qui moritur, manet in morte. Tacco quòd sicubi desunt: peius Iudaizare dolemus Christianos fœneratores, si tamen Christianos, & non magis baptizatos Iudæos conuenit appellari. Si Iudæi penitus cõterantur, vnde iam prosperabitur eorum in fine promissa salus siue cõuersio? Plane & gẽtiles si essent similiter expectandi, sustinendi forẽt potius q̃ g Iadiis expetẽdi. Nunc autẽ cum

in nos

G in nos cœperint esse violenti: oportet vim vi repellere eos qui non sine causa gladios portant. Est autē Christianæ pietatis vt debellare superbos: tic & parcere subiectis, his præsertim quorum est legislatio repromissa: quorum patres: & ex quibus Christus secundum carnem, qui est benedictus in secula. Attamen exigendum ab eis iuxta tenorem apostolici mādati, vt omnes qui crucis signum susceperint, ab vsurarum exactione liberos omnino dimittant. Illud quoque admonitos vos esse est necesse fratres dilectissimi, vt si quis forte amans primatum gerere inter vos, expeditione sua regni voluerit exercitum prævenire, nullatenus audeat: & si à nobis missum se simulet, non est verum, aut ostendat literas tanquā à nobis datas: sed omnino falsas, ne dicam furtiuas esse dicatis. Viros bellicosos & gnaros talium duces eligere est: & simul proficisci exercitum domini, vt vbique habeat robur, & non possit à quibuslibet violentiam sustinere. Fuit enim in priori expeditione antequam Hierosolyma caperetur: vir quidam Petrus nomine, cuius & vos (nisi fallor) sæpe mentionem audistis. Is populum qui sibi crediderat, solum cum suis incedens tantis periculis dedit, vt aut nulli aut pauciſſimi eorum euaserint, qui non corruerint aut fame aut gladio. Propterea omnino timendum est si similiter & vos feceritis, ne contingat & vobis similiter. Quod auertat à vobis deus,

H qui est benedictus in secula, Amen.

Ad Henricum Moguntinum archiepiscopum de fratre Radulfo, qui nece Iudæorum delatus est consensisse, Epi. CCCXXIII.

AVenerabili domino & charissimo patri Hērico Moguntino archiepiscopo Bernardus Clareuallis abbas inuenire gratiam apud deum. Literas dilectionis vestræ debita veneratione suscepi: sed præ multitudine negociorum breuis est responsio. Depositum quærelæ vestræ apud nos signū est & pignus dilectionis: & principiū humilitatis indicium. Quis enim ego sum: aut quę domus patris mei: vt ad me referatur archiepiscopi cōtemptus, & metropolitanæ sedis iniuria? Nonne ego sum puer paruus: ignorans introitum & egressum meum? Verūtamen non ignoro verbum veritatis vsquequaque, quod ex ore altissimi

Mat. 18.a. procedit. Necesse est vt veniat scandalum: væ autem illi per quem venit. Homo ille de quo agitur in literis vestris, neque ab homine neque per hominē, sed neque à deo missus venit. Quod si se monachū aut eremitā iactat: & ex eo sibi assumit libertatem vel officium prędicationis: potest scire & debet q̄ monachus non habet docentis, sed plangentis officium: quippe cui oppidum carcer esse debet, & solitudo paradisus.

I Hic vero à cōtrariis & solitudinem pro carcere, & oppidum habet pro paradiso. O hominem sine pectore: ô hominem sine fronte, cuius stultitia eleuata est super candelabrum: vt appareat omnibus qui sunt in domo. Tria sane sunt in eo reprehensione dignissima: vsurpatio prædicationis: contemptus episcoporum: homicidij approbati libertas. Nouum genus potentiæ. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui eo-

Ioan. 10.f dem prohibente gladium deposuit: quo iubente leuauerat?

Luc. 22.c Nunquid tu maior est principe apostolorum, qui quæsiuit à domino: domine si percutimus in gladio? Sed instructus es omni sapiētia Aegyptiorum, id est sapientia huius mundi quæ

1. Cor. 3. d. Ioan. 18. b. stultitia est apud deum. Aliter soluis quæstionē Petri, quàm ille qui dicit: Mitte gladium in locum suum. Omnis enim qui acceperit gladium, gladio peribit. Nonne copiosius triūphat ecclesia de Iudæis per singulos dies: vel conuincens vel conuertens eos: q̄ si semel & simul cōsumeret eos in ore gladij? Nunquid incassum constituta est illa vniuersalis oratio ecclesiæ, que offertur pro perfidis Iudæis à solis ortu vsque ad occasum: vt deus & dominus auferat velamen de cordib⁹ eorū, vt ad lumen veritatis à suis tenebris eruantur? Nisi enim eos qui increduli sunt, crediturosq̄ speraret: superfluum videretur & vanum orare pro eis. Sed considerat oculo pietatis quòd dominus habet respectum gratiæ apud eum qui reddit bona

Psal. 58.c pro malis, & dilectionem pro odio. Vbi est ergo illud quod

Rom. 11.c. dictum est: Videas ne occidas eos? Vbi est, cum plenitudo gē-

Psal. 146.a tium intrauerit: tunc omnis Israel saluus fiet? Vbi est, ædificans Hierusalem dominus, dispersiones Israelis cōgregabit? Tu ne es ille qui mendaces facies prophetas: & euacuabis omnes thesauros pietatis & misericordię Iesu Christi? Tua do K ctrina non est tua: sed eius qui misit te patris. Sed credo sufficit tibi si fis sicut magister tuus. Ille enim erat homicida ab initio. Ille mendax, & pater mēdacij. O monstruosa scientia. O sapientia infernalis, contraria prophetis, & apostolis inimica: submersio pietatis & gratiæ. O immundissima hæresis. O meretrix sacrilega quæ impregnata de spiritu falsitatis cō Psal. 7. d. cepit dolorem, & peperit iniquitatem. Libet sed non licet vltra progredi. Ad vltimum, vt omnia quæ sentio super his, breuiter comprehendā: homo est magnus in oculis suis: plenus spiritu arrogantiæ: verba & opera eius prætendunt q̄ conatur sibi facere nomen iuxta nomen magnorum qui sunt in terris: sed non habet sumptus ad perficiendum. Vale.

Ad Leonium abbatem sancti Bertini pro Thoma de sancto Audomaro, Epistola CCCXXIIII.

DIlecto & venerabili domino Leonio abbati: & vniuerso cōuentui ecclesiæ sancti Bertini: frater Bernardus Clareuallis vocatus abbas: spiritū veritatis quem mundus non potest accipere. Literas dilectionis vestræ dilectissimi fratres suscepimus: indicium volū tatis & petitionis vestræ. Beneficiorum quæ nobis & nostris plena manu, hilari mente, vultu sereno exhibetis, in æternum L non obliuiscar. Sed quid si non sum oblitus: & ingratus inue nior? Nunquid sola memoria habebit me excusatum? Imò acerbius accusabit. Nec immemorem nec ingratū amicis meis me exhibere noui. Si tamen non habeo quid retribuam pro

Psal. 136. b. omnibus quæ accepi à vobis (vt minus sapiens loquor) domi nus retribuet pro me. De alieno liberalis sum: quoniā inops & pauper sum ego. Honorem ecclesiæ vestræ & decorem domus domini qui in vobis est, quantum diligam, ipse nouit qui plus profunditatem humani cordis ingreditur. Sed nec ego vereor verum dicere in hac parte. Ego diligentes me diligo, sed non in hoc iustificatus sum. Nam & ethnici hoc fa- Mat. 5. 8. ciunt. Non multum laudis habet si amantes me amauero: sed si non amauero, sceleratus pro scelere iudicabor. Dilexi vos & ante meritum, quare etiam post meritum non diligerem? Quos enim etiā si nulla merita præcessissent, honorari oportuit, post beneficia non honorare, plusq̄ iniuria est. Diligam vos semper fratres charissimi in domino: & cum omni amore seruiā vobis in eo cuius serui estis. Imò Christū cuius mēbra estis, semper in vobis honorabo. Verūtamen vt rationabile sit obsequiū nostrū, & honor irreprehensibilis, quē vobis exhibere debemus: prudenter & caute id fieri oportet: quia ho Psal. 98. d. nor regis iudiciū diligit. Super his igitur quæ mihi rescribitis, respōdeo charitati vestræ quia nec ego audeo, nec vos de betis prohibere eū qui benefacere pōt. Quid enim respōdere M habemus apostolo dicēti: Spiritū nolite extinguere? Neque 1. Thess. 5. d enim securū est extinguere, quod extinctū accēdere nō sit tuę potestatis. Et vbi est illud: Vnusquisq; in ea vocatiōe qua vocatus est, in ea pmaneat? Vocatus est, inq̄, Thomas non à me: Rom. 4. c sed ab eo qui vocat ea quæ non sunt, tanq̄ ea quæ sunt. Quid ad nos respicitis? quid nos intuemini in hoc facto: tanq̄ opus hominis sit, & non dei? Nō ab homine neq; p hominē, sed à domino factū est istud: nō enim homo, sed de⁹ est qui operat in cordibus hominum ad inclinandas eorum volūtates quocunq; voluerit. A domino, inq̄, factum est istud, & ideo nō so- Psal. 117. d. lū mirabile, sed immutabile esse debet in oculis nostris. Quis enim vel quid est homo vt adiuuet sensum domini, vel spiritum eius? Nouit ille qui querit quē perditam, & quid quęrat, & vbi quęrat: & quō & vnde reuocet, & vbi collocet, sic vt eā vlterius nō perdat. Quē ergo domin⁹ vocauit, vide ne reuoces quē de⁹ erexit, tu inclinare noli, nec ponas ei offendiculum cui de⁹ manū porrigit ascēdenti. Sed iam videndū est quid ponderis habeat illud quod dicitis eum oblatū à parētibus. Videat prudentia vestra quid habeat plus vigoris & rationis: vtrum illud quod factū est de ipso per alium ipso netiente, an illud quod sciēs & prudens de se ipse fecit. Nō aūt ipse, sed gratia dei, quæ volentē prævenit vt velit: quæ volentem subsequitur ne frustra velit. Ego autē dico q̄ votum parentū integrū manet, & oblatio eorū non est exinanita, sed cumulata. Nam & idem offertur quod prius oblatū est, & eidē offertur cui pri⁹ oblatū est, & quod pri⁹ à solis parētib⁹ oblatum

A tum fuerat, nunc offertur à filio. Præterea super hoc verbo præcipere vobis nihil habeo: consilium autem do. A domino egressus est sermo, nolite impedire cursum gratię dei, nolite reprimere primitias bonæ volūtatis. quod enim in eo cœptū est: de spiritu sancto est. Vos autē nolite dissimulare iniuriā quam vobis infertis: cum nunquam vos læserimus in hac parte, vt fratres quos deus misit ad vos, vellemus subtrahere vobis. Nouerit autem ipse Thomas si irritum fecerit votū suū, cuius me testem adhibuit, nouerit alius quicūque sit ille qui eum ad hoc impulerit, q̄ ascendam ex aduerso, & stabo contra eos in die domini. Sed interim melius est ei vobis & no-

Ephe. 4. a & 6. b bis seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vale.

Ad Aluisum Atrebatensem episcopum, pro eodem, Epistola CCCXXV.

MEnerabili patri & amico nostro Aluiso dei gratia Atrebatēsi episcopo frater Bernardus vocatus abbas salutem & nostras qualescunque orationes. Rogastis nos pro ecclesia sancti Bertini, quam & vos diligitis, & nos ipsi diligimus & dilexim⁹ ab initio. Veruntamen quod nunc rogat venerabilis abbas eiusdem monasterij, vtinam diligentius considerasset prudentia vestra quale sit istud non dicam facere, sed vel rogare. Neque enim dubito quin redarguissetis eum tanq̄ qui delinqueret grauiB ter & aduersum nos amicos suos, & aduersum ipsum cuius animam quęrit, imò & aduersus deum, cuius conatur immutare consilium. Quid enim domine pater, id vobis persuaderi potuit vt ab amico vestro tale aliquid peteretis? Vocat deus Thomam de cœlo, vocat vt exeat de terra sua: & de cognatione sua: & de domo patris sui, & veniat in locum quem ipse ei ostēdit, ego quis sum qui prohibeam spiritum dei, qui debeam impedire eum qui proprias oues vocat nomine, p̄prio, & ipse ante eas vadit, vt alium non sequātur, sed ipsum? Thomas paupertatem elegit, ego eum ad diuitias delicialsque remittam? Nec ignoro quin possint apud sanctum Bertinū fratres suam ipsorum operari salutem, sed quos illuc vocauerit deus, vt vnusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Scio scio vbi legerim: Nemo mittēs manum suam ad

Luc. 9. 8 aratrum, & respiciens retro, aptus est regno cœlorum, quo nequaquā ego fraudare velim charissimum filium meū Thomam, & animam quę mihi à deo commissa est. Vnde satis admiror quonam modo subripi potuerit tantę discretioni rem huiusce modi postulare. Ego enim quoniā de vestra, sicut scitis, dilectione præsumo, paulominus respondeā quod ait dominus ad filios Zebedęi: Nescitis quid petatis. nisi quod co-

Mar. 10. b gitaui nō sic de charitate præsumendū, vt nō etiā sacerdotali cathedræ deferretur. Facite ergo morem vestrum, honorificate etiam in hac parte ministerium vestrum: & viriliter iuuate etiam has Christi sponsas: vt eum ad quem vocantur

C sponsi thalamum sine offensione, sine dilatione mereantur intrare. Agite, inquam, vt amicus sponsi: qui stat & gaudio gaudet propter vocem sponsi, & sicut bene soletis iuuare cę teros, sic iuuate & istos: vt non solum non extinguatis (quod absit) spiritum dei, sed & coadiutorem eius fidelem vos esse probetis. Hoc enim omnino certum sit paternitati vestræ, quoniam meo consilio siue permissione mea nusquā declinabunt: scio enim quoniam ipse peccarem, & eos peccare facerem, si quid eis aliud consulerem aut concederem. Reddant ergo vota sua quæ distinxerunt labia sua. Alioquin viderint ipsi quibus credāt dicentibus. Ecce hic est Christus, ecce illic est: quoniam oportebit eos mihi ante tribunal Christi super voto suo, cuius ego testis sum, respondere.

Ad abbatem Lesciensem, Epistola CCCXXVI.

VEnerabili patri Lesciensis monasterij, ac filiis eius, frater Bernardus seruorum dei, qui in Claraualle sunt inutilis seruus, seruire domino in timore, & exultare ei cum tremore. Remisimus vobis fratrem Robertum primum pro eo & cum eo precantes vt clementius cum ipso agatur in recipiendo, q̄ cum cæteris solet fugitiuis reuertentibus. Non enim par esse debet pœna, vbi dispar est causa. Deinde vt ab obedientia in qua cum periculo (vt ipse dicit) animæ suæ diu inuitus detentus est, amoueatur, & ad aliam in qua securius & salubrius viuat, transfe- D ratur. Alioquin quantum intentionem hominis attendo, timeo ne illum irrenocabiliter amittatis. Cæterum autē audiuimus dominum abbatem grauiter infremari. Cuius nobis vi tam vel mortem flagitamus citius renūciari: vt aut de vita licet mortali recipiamus gaudium, aut de morte licet vitali luctum: siue, vt verius fatear, de qualibet & gaudium simul & luctum. De vita quidem ipsi condolentes q̄ sit retardatus: sed nobis gaudentes quibus est præseruatus. De morte vero ipsi nimirum congratulantes pro adepto præmio: nobis autē gementes pro adempto necessario.

Ad papam Innocentium, pro Aluiso Atrebatensi episcopo, Epistola CCCXXVII.

AMantissimo patri & domino dei gratia summo pōtifici Innocentio Bernardus Clareuallis abbas vocatus modicum id quod est. Nec nouum nec mirū est humanum animum posse falli vel fallere. Caueādum & hoc & illud: quia vtrobiq; periculum, ad vtrūq; cautelam vobis apposuit magni consilij angelus, quando dixit: Estote prudentes sicut serpentes: & simplices sicut columbę: Matt. 10. b vt nec prudentia decipi, nec simplicitas decipere posset. Mar cianenses monachi venerunt ad vos in spiritu mēdacij, & spiritu erroris, aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Verbum iniquum constituerunt aduersus Atrebatensem epi- E scopum, cuius conuersationis & vitæ bonus odor fuit hactenus in omni loco. Qui sunt isti, qui vt canes mordent, qui dicunt bonum malum, qui ponunt lucē tenebras? Qui sunt isti Esa. 5. c. qui contra legē maledicunt surdo, & coram cęco ponunt of- Leui. 19. c fendiculum? Quare domine irascris in filium tuum? quare lętificasti inimicos eius? Vbi est illud apostoli. Nolite omni 1. Ioan. 4. a spiritui credere, sed, pbate spiritus si ex deo sunt? In domino confido quia dissipabitur consilium eorū: & cum apparuerit quod verum est, euacuabitur quod ex falso est, vt mētita sit iniquitas sibi. Auribus nostris audiuimus q̄ fideliter, q̄ costanter locutus sit in conspectu regis & principū pro fidelitate Romanæ ecclesiæ. Veniet ad vos in innocentia sua in die vocationis suæ, præmisit ante filium suum archidiaconum præsentium latorem, cuius personam & mores vestræ mansuetudini cōmendamus. Decætero venit ad vos abbas sancti Vedasti, homo plane inimicus sibi, suis, & ecclesię suę, homo qui accepit inuanum nomen abbatis: quærit enim quę sua sunt, nō quæ Iesu Christi. Sed & qualis pater, talis & filius qui cum eo est: qui nec conscientiæ, nec suæ famę pepercit, subsannatio & illusio his qui in circuitu eius sunt. G. loquor monachū Psal. 78. 4 eius. Spiritus veritatis det vobis diuidere lucem à tenebris, det vobis reprobare malum, & eligere bonum.

Ad Alardum monachum, Epistola CCCXXVIII. F

DIlecto filio suo Alardo, frater Bernardus paternæ dilectionis affectum. Conqueritur frater Adamarus q̄ ei nimis amarus extiteris: non solum quia te agente domo expulsus sit, sed quia te quoque prohibente reconciliari non posset. Et ego quidem non nisi bono zelo te id facere crediderim. Sed cum recordor tuæ illius obstinationis quā tibi amicissima, vt scis, fiducia soleo sæpe improperare, vereor ne idem zelus tuus non sit secundū scię tiam. Nam vt ipsa regulę verba ponam, quantæ audacię est quēq̄ cędere aut excommunicare, necdum eliminare, abbate scilicet absente & nesciente? An non magis tuæ humilitatis erat, alij nō facere quod tibi nolles fieri? Imò tuæ perfectionis esse debuerat apostolum potius imitari dicentem? Factus 1. Cor. 9. d sum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem. Et rursum: Gala. 6. a Vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, cōsiderans teipsum, ne & tu tenteris. At prior, inquies, illum eiecit: non ego. Et hoc quidem ipse nouit. Sed te suadente, te omnimodis cōpellente. Vnde & nunc cum eū, sicut audiui, ipse quoq; prior miseratus cupiat reuocare, te in tua perdurante duritia, non siuitur emendare quod compulsus est indiscretus egisse. Rogo quæ est hæc securitas, vt cæteris omnibus miserantibus, ipso quoq; domino abbate propitio, tu solus implacabilis flecti nō queas vt recipiatur? An nō legisti. Iudiciū sine misericordia ei qui nō fecit misericordiā?

G An oblitus es quod rursum scriptū est: In qua mensura mēsi
Mat.7.a fueritis, remetietur vobis? An vero contemnis quod misericordibus promissum est: quoniā ipsi misericordiā consequēturꝰ Sed nescis, inquis, q̄ iuste expulsus sit. Sed iuste an iniuste
Matt.5.a expulsus sit, non quæro nec curo modo: sed hoc tantum queror, hoc causor, hoc vehementer admiror, q̄ humiliter satisfaciens, instanter petens, patienter sustinens, emendationem promittens, nec sic quidem exaudirimeretur, vt iuxta apostolum confirmetur in eo charitas, & secundū magistrum nostrū
2.Cor.2.b probetur iterum in omni patientia. Certe si iniuste expulsus fuit, iustum est vt reuocetur. Si iuste: pium est vt recipiatur. Vnde & hoc nostrum cōsiliū licet indiscussa causa arbitratus sum esse securum, quo fit vt siue per iustitiam siue per misericordiam à iusto & misericorde deo non recedatur. Rogo ergo te dilectissime fili, vt quod ille suis apud te precibus nō meruit, vel nostris, quas tam longe quęsiuit, valeat adipisci.

Ad papam Innocentium, Epistola CCCXXIX.

AMantissimo patri & domino Innocentio summo pontifici frater B. Clareuallis vocatus abbas modicum id quod est. Cadit in interitum Remensis ecclesia, data est in opprobrium ciuitas gloriosa, clamat transeuntibus per viam: q̄ non sit dolor similis dolori eius. Foris enim pugnę, intus timores. Sed & intus pugnę,
H quoniam filij eius pugnant contra eam: nec habet generatorem qui liberet eam, vnica spes eius Innocentius, qui abstergat lachrymas à maxillis eius. Sed vsquequo domine clypeus protectionis vestræ non opponiturꝰ vsquequo cōculcabitur, nec inueniet subleuantē? Ecce rex humiliauit se: & iam quieuit indignatio eius. Quid ergo supereſt nisi vt manꝰ apostolica supponatur afflictę, & plagis eius curam adhibens & fomēta? Primum itaque esse credimus vt maturetur electio: ne insolentia Remensis populi disperdat si quid residuum est, nisi in brachio excelso furori eius resistatur. Si hæc rite celebrata fuerit: confidimus quòd in reliquis quoque daturus sit dominus gratiam & effectum.

Ad eundem, Epistola CCCXXX.

AMantissimo patri & domino dei gratia summo pōtifici Innocentio frater B. Clareuallis vocatus abbas modicum id quod est. Gratiam quam inueni in oculis vestris, nolo habere solus, cum amicis eam volo diuidere. Non enim timeo ne forte non sufficiat mihi & illis. Magna enim est. Multos possum facere participes eius, veruntamen ego exinanitus non ero. Quod igitur gratis accepi, gratis dabo: & liberalem me facit vestra liberalitas, sed de vestro. Præsentium latorem virum commendabilem vobis commendamus. Amicus est domine pauperum Christi,
I & seruus seruorum tuorum. Peto domine, si quid habuerit apud tuam excellentiam, vt eum solita pietate pro nobis exaudias, imò pro ipso, qui talis est, vt per se tantum merito debeat exaudiri.

Ad eundem, Epistola CCCXXXI.

IVuenis iste magnanimus (vt aiunt) & strenuus in opere militari, vt meliorem militet militiam proficiscitur Hierusalem. Rogat puer vester rogatus ab ipso: vt in bono opere quod cœpit, vestram mereatur percipere consolationem, sed fauorem, sed orationē,
Esa.58.c sed benedictionem. Propinquus noster est: & carnem meam, iuxta prophetam, non debui despexisse.

G. cancellario, Epistola CCCXXXII.

RædecessorꝰVester bonæ memoriæ Haimericus cācellarius dominum Metensem episcopum speciali amplectebatur dilectione, & nuncios eius quotiēs Romam venirēt, plurimum acceptabat: & iuuabat studiosius. Vnde rogo vos quoque per eadem gradi vestigia, & nobili episcopo in magna necessitate posito, armis ecclesiæ subuenire.

Ad dominum Bernardum abbatē. Epistola. CCCXXXIII. K

DIlecto patri ac venerabili domino suo Bernardo dei voluntate ac gratia Clareuallis abbati reuerēdissimo frater Ioannes minister suus qualiscunque Casemarij abbas, fœliciter currere, ac fœlicius Christi pietate consummare. Memor dulcedinis ac familiaritatis, quam mihi indigno pietas vestra quondam exhibuit: aperire cogitationes mei cordis paternitati vestræ quasi coram positus præsumo, vestra magis de mansuetudine confisus, quàm de offensa suspectus. Spero nanque affectionem ac dilectionem quam erga vos habeo, pietatem vestram non latere, & si aliquid etiam stultum dicerem, confido vos benigne ac mansuete quasi patrem filio ignoscere. Dictum est mi
Exod.33.b hi pater charissime, quòd de hac re quæ non ita prospere, vt forsitan volebatis, contingit (de via vero Hierosolymæ loquor) multum tristamini: eo quòd ecclesia dei vel gloria non sicut desiderabatis, accreuit. Quapropter quod mihi pro hoc
L diu cogitanti deus (vt credo) in corde misit, vobis humiliter suggero, nimirum perpendens quòd sæpe paruo cuilibet dominus aliquid ostēdit, quod alicui magno & multis donis repleto videre nequaquam concedit, sicut Moysi sancto facie ad faciem cum deo loquenti letro alienigena consilium dedit. Videtur itaque mihi quòd omnipotens deus de hac via multum fructum fecit, non tamē eo ordine quo ipsi viatores arbitrabantur. Siquidem si hoc quod cœperant, sicut decet Christianos, iuste ac religiosè prosequi vellent, dominus cū eis esset, ac magnum fructum per eos perfeciſſet. Sed quoniā ipsi ad mala sunt deuoluti, & hoc nequaquam dominum qui author vię fuerat, à principio latere potuit, vt sua prouidentia in sui dispositione non falleretur, malitiam eorum in suā conuertit clementiam, & immisit eis persecutiones & afflictiones, quibus purgati ad regnum peruenire possent. Denique confessi sunt nobis qui redibant, quòd vidiſſent multos ibi morientes qui libenter se mori dicebant, neque velle reuerti, ne amplius in peccatis recidérent. Sed ne in dubium veniat quod dico, quasi patri meo spirituali in confessione aperio q̄ patroni loci nostri beatus Ioannes & Paulus sæpius nos visitare dignati sunt, quos ego super hac re interrogari feci, & huiusmodi sententiam responderunt. Dicebātq; multitudinem angelorum qui ceciderant, de illis qui ibi mortui sunt, esse restauratam. Hoc autē scitote q̄ magnā vestri memoriam habuerant, finemq; vestrum cito venturum prędixerunt. Quia igitur bene res etsi non secundum hominum desiderium, tamē secundum dei propositum euenit, vestræ erit prudentiæ in ipso de hac re cōsolari, cuius solius gloriā quęritis & desideratis. Idcirco nanq; vobis & exhortādi & operandi gratiam in hoc negocio dedit, quia bonum, quod inde facturus erat, præuidit. Ipse igitur cursum vestrum fœliciter
M compleat, nosq; vobiscum in sua gloria constituat.

Ad Rollandum cardinalem & cancellarium, Epistola CCCXXXIIII.

OMino & amico charissimo Rollando dei gratia sanctæ Romanæ ecclesiæ presbytero cardinali & cancellario frater Bernardus Clareuallis vocatus abbas, salutem & deuotas orationes. Scripta dilectionis vestræ eo affectu suscepimus: quo semper apud nos est in benedictione memoria vestra. Nec fane egere vos credimus humanæ gratiæ verbis, aut cōmendatitiis epistolis ad nos: quoniamquidē vtriq; nostrum indubitabile (nisi fallor) testimonium perhibet spiritus veritatis, q̄ syncere & diligamus vos, & diligamur à vobis. Ille, inquā, spiritus per quem & diffunditur charitas ista in cordibus nostris. Benedictus deus qui secundū suam misericordiam Eugenium nostrū imò suū prævenit in benedictionibus dulcedinis, parare scilicet lucernam Christo suo, & præmittere virum fidelem ad adiutorium eius, & nostram quoq; plurimam consolationē. Nam cum molesta esset amico amici vocatio & absentatio: cuius
Ioan.13.d nimirum præsentia frui delectatur in domino: iam tūc vt manifeste video cogitabat ipse cogitationes pacis, & non afflictionis, & dicebat: Quod ego facio, tu nescis modo: scies autem postea. Quamobrē solicitus sis charissime, pro eo cui te consolato-

A consolatorem consiliarium ordinauit deus, & obserua caute secundum datam tibi sapiētiā, ne forte inter tam multipliciū negociorum tumultus malignorum fraude circūueniri possit vt subripiatur ei verbum quod indignum sit Eugenij apostolatu. Age, inq̄, dilectissime pro loco quē tenes, pro ea quā adeptus es dignitate: viriliter & prudenter exerce qui in te
1.Cor.15.b est zelum dei, ad gloriam eius, & salutem tuā, & ecclesiæ sanctæ plurimā vtilitatem, vt dicere possis & tu, quia gratia dei in me vacua non fuit. Hactenus quippe eruditioni multorum fideliter & vtiliter instabas: cœlo & terra testibus: sed iā tēpus faciendi domino, ne patiaris, quod in te est, dissipari ab impiis legem eius. Cura proinde dilectissime & desiderātissime pater, etiā in hac dispensatione inueniri fidelis domini seruus & prudēs: quatenus & pro te faciat columbina simplicitas: & pro ea, quæ tuæ q̄ maximę fidei & solicitudini credita est domini tui sponsa, aduersus venenatas maligni & antiqui serpentis astutias militet prudentia serpentina: & in vtraque glorificetur deus. Multa quidē habeo vobis dicere: sed non est opus longa epistola vbi præsens est vox viua. Quamobrē vestris pariter & nostris occupationibus parcēs, posui verba mea in ore præsentium fratrū: tanq̄ me ipsos audite. Valete.

Ad G. diaconum cardinalem, Epistola CCCXXXV.

B DOmino & amico charissimo G. dei gratia sanctæ Romanæ ecclesię diacono cardinali frater B. Clareuallis vocatus abbas, salutem & deuotas orationes. Benedictus tu à domino, qui tā copiosè præuenisti nos in benedictionibus dulcedinis: vt siqua misericordiæ viscera, si quid affectionis, si quid charitatis inuenitur in nobis, totum sibi merito vendicet illustris animi tui tam deuota humilitas, humilisq; deuotio. Nam & antea exultabam omnino, & gratulabar zelo bono quem in te esse fratrum nostrorum relatione didiceram, sed iam eo amplius si quid possum in domino, tuæ dilectioni me sentio debitorem, quo deuotius & humilius paruitati nostræ cōmendatum te reddere studuisti. Vnde & solicitus fui fratribus nostris indices tui pectoris legere literas, plenas deuotę affectionis, plenas pietatis & gratiæ, benedictionem quoq; quam destinaueras exhibere, & præcipere, sicut rogasti, in memoriam tui & tuorū, ipsis in vasis missarum solennia celebrari. Faciat te deus in magna domo sua vas in honorem, vt de te quoq; nos charissimi tui operum testimonio, quod plurimū desideramus mereamur audire, quoniam vas electionis mihi est iste. Testis e-
Acto.9.c nim nobis est spiritus veritatis, per quem & diffunditur charitas ista in cordibus nostris: quomodo te cupiamus in viscеribus Iesu Christi. Quia ergo æmulamur te dei æmulatione: non modo est ad eum pro te deprecatio nostra, sed etiam ad teipsum, vt solicite prouideas quomodo te oporteat conuer
C sari in domo dei, & in sorte ministerij huius. Dico enim non
Sap.6.a de præsumptione, deus scit, sed de charitate: quoniā iudiciū graue his qui præsunt, si non etiam prodesse laborāt: & cōtra qui bene ministrauerit, gradum bonum acquiret. Tu ergo
1.Tim.3.c dilectissime & desiderantissime domine, declina obsecro magis ac magis à malo, & fac bonum: nec inueniaris in Christi
1.Tim.6.b hæreditate quærens quæ tua sunt: sed memor esto semper apostolici illius: Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec quicq̄ auferemus. Quamobrē ea quæ immortalis est animam tuam serua charissime, ne qua occasione auelli aut eradicari queat ab affectu cordis tui, quod domi-
Matt.16.d nus loquitur in euangelio. Quid prodest, inquit, homini si vniuersum mundum lucretur, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat? Miseri prorsus miseri qui in bonis ducūt
Iob.21.b dies suos, vt in puncto ad inferna descendāt. Cum enim inte-
Psal.48.d rierint, non sument omnia, nec descendet cum eis gloria eo-
Iaco.4.d. rum, quoniam vapor est ad modicum parens. Hæc cogita dilectissime, & hæc meditare iugiter, & in corde tuo describe ea, nec à memoria tua vllatenus recedant. Vale.

Ad Robertum abbatem de Dunis Epistola CCCXXXVI.

FRatri & amico charissimo Roberto abbati, frater B. de Claraualle quod amico charissimo. Et tarde notus, & cito es mihi sublatꝰ Roberte charissime. Sed consolor, q̄ solo de corpore patiar hoc: nam spiritu semper es mecum. Quod tamen vel ipsum quādo ego D
equanimiter tolerarem, si solus non esset in causa deus? Erit erit quando reddemur nobis, quando & quisq; de se, & vterque de inuicem plene gaudebimus, præsentes nobis in vtraq; portione nostri, in neutra deinceps ab alterutro diuidendi. Glutinum erit tantę coniunctionis, qui causa nunc est tātillę separationis, præsens perpetuo futurus nobis, præsentes nos nobis perpetuo seruaturus. Salutamus omnes filios vestros & nostros, & rogamus vt orent pro nobis.

Ad eundem de Iderio, Epistola CCCXXXVII.

AMātissimo fratri & coabbati suo Roberto de Dunis frater B. Clareuallis dictus abbas, salutem. Super hoc fratre, quem adeo non solum inutilem, sed etiam onerosum esse nunciastis, absq; eo quod intrinsecus latet, quale nobis ipsis, tale & vestræ dilectioni damus cōsiliū. Nobis siquidē videtur pro his quæ de ipso retulistis, q̄ in probatione sua se nec probabilē exhibuit nec receptibilem, & ideo meruit vt rationabiliter & sana conscię-
E tia valeatis malum auferre ex vobis. Veruntamen si pietati vestrę placet superexaltare misericordiam iudicio, adhuc ipsum potestis retinere sine professione, quanto vobis tēpore videbitur. Hoc autē omnino dissuademus ne eum in hoc statu recipiatis ad professionē, sed iterum probetur, si forte se talem exhibere valeat, qualem debēt. Sinautem, ferro abscissionis vtēdū est, ne vna ouis morbida totū gregē cōtaminet.

Ad abbatem Balduinum de Castellione, Epistola CCCXXXVIII.

ET in hoc cognoui q̄ diligis nos, quoniam timuisti nos. Veruntamē gaude, quia timor quem timebas, non accidit nobis. Diligēter est res inquisita, quēadmodum monuisti, & inuentus est dolus in ore eius qui ista dixit tibi. Vnum ē duobus nullatenus dubites, hominem videlicet aut ex malignitate, aut ex suspicione lo-
Psal.7.d cutum. Proculdubio conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet. Reus est enim illius rei, quam alteri conatur impingere.

Ad Balduinum Noviomensem episcopum, Epistola CCCXXXIX.

OMino Balduino Noviomensi episcopo frater B. Clareuallis vocatus abbas, melius quàm meruit. Mitto vobis puerum istum præsentiū latorem, comedere panem vestrum, vt probem de auaritia vestra vtrum cum tristitia id feceritis. Nolite lugere, nolite flere, paruum ventrem habet, paucis contentus erit. Gratiam tamen vobis habemus si doctior à vobis quàm pinguior recef-
F serit. Maneries locutionis pro sigillo sit, quia ad manum non erat, nam neq; Gaufridus vester.

Ad Henricum archidiaconum, Epistola CCCXL.

DIlecto suo Hēnrico archidiacono frater Bernardus Clareuallis vocatus abbas salutem & orationes. Breuiter vobis de propositā quæstione respondemus, sine præiudicio tamen sanius sapientis. Raptum ex vtero puerum ob periculum mortis laicus quidam (vt dicitis) baptizauit, communem verborum formam nō tenens, sed dicens, baptizo te in nomine dei, & sanctæ & veræ crucis. Quæritis vtrum nam baptizatus sit puer, an magis si viuit baptizandus. Ego vere hunc baptizatum puto, nec sonum vocis, veritati fidei & pietati intentionis præiudicare potuisse. Vt enim taceam quòd in nomine dei vnam expressit substantiam trinitatis: in eo ipso quod addidit, sanctæ & veræ crucis, manifeste cōmendauit dominicā passionem. Nisi for-
2.Cor.10. tè putamus apostolum contra id quod quidem alio loco di-
Gala.6.d xerat: Qui gloriatur, in domino glorietur: in ipsa ligni substantia, & non magis in crucifixi gratia gloriari, cum diceret: mihi autē absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Neq; enim cū iuxta cōmunē ecclesię cōstitutionē baptizā tes dicimus, in nomine patris & filij & spiritꝰ sancti, aliud intelligendū est q̄ in cōfessione trinitatis. Porro autē cōfessio sanctę crucis, nō nisi crucifixi confessio est. Legimus sane in

Act.10.g G actibus apostolorum, non modo in nomine patris & filij & spiritus sancti, verũ & in nomine domini Iesu Christi aliquos baptizatos. Pergitis autẽ quærere de ipso baptizatore vtrũnam peccauerit: an vero & aliis formam hanc liceat imitari. Quasi vero consequens sit vt si in facto hominis ipsa eum vi detur excusare simplicitas, vt aut nullum, aut non magnũ peccatum fuerit: continuo etiam inueniãtur excusabiles qui sua temeritate contra formam ecclesiæ nouum baptizandi vellent inducere morem. Quòd si quis eum peccasse contẽdit, ego tantum non crediderim fuisse peccatum, vt vel baptizatoris, vel ipsius q baptizatus est potuerit præiudicare saluti. Neq; enim ecclesiastica contẽptissime formã: sed ex deuotione quadam festinantis fidei, in hanc vocem erupisse videtur.

Ad monachos ecclesiæ sancti Bertini, Epistola CCCXLI.

Dilectissimo sibi in Christo vniuerso cõuentui monasterij sancti Bertini frater Bernardus Clareuallis vocatus abbas: salutem & orationes. Ita, quæso, ita facite dilectissimi. Discipulus quippe proficiẽs: gloria est magistri. Quisquis in schola Christi non proficit: eius indignus est magisterio, præsertim tamen vbi sumus, vbi nihil in eodem statu permanet: & non proficere, sine dubio deficere est. Nemo ergo dicat satis est: sic volo manere: suf- H ficit mihi esse sicut heri & nudiustertius. In via residet qui eiusmodi est: in scala subsistit vbi neminẽ patriarcha vidit nõ Gen.28.c ascendentem aut descendentẽ. Dico ergo. Qui se existimat 1.Cor.10.c stare: videat ne cadat. Ardua & angusta est via: & non hic, sed Ioan.14.d in domo patris mansiones sunt multæ. Itaque qui se dicit in 1.Ioan.2.d Christo manere: debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Luc.2.f Iesus enim (vt ait euangelista) crescebat & proficiebat sapiẽtia & ætate & gratia apud deum & homines. Ille non restitit Psal.18.b ergo: sed exultauit vt gigas ad currendã viam: & nos quoque si non desipimus curremus post eum: trahemur in odore vnguentorum ipsius. Alioquin si elõgari contigerit, erit pigritãti animæ & laboriosior & periculosior via: dum nec odore recreari: nec certa possit agnoscere vestigia longius abeũtis. Sic ergo currite fratres, vt comprehendatis. Quod sane ita Philip.3.c fiet: si nequaq; arbitramini vos cõprehendisse: sed obliti quæ Psalm.2.c retro sunt, extenditis vos in anteriora: si apprehendatis disci Eccli.24.c plinam: nequando irascatur dominus, & pereatis de via iusta. Qui edit me (ait sapientia) adhuc esuriet: & qui bibit me, adhuc sitiet: vt nouerit piger qui digne prorsus lapidatur ster- Ibidẽ.22.a coribus boum, fastidiũ sibi non de satietate sed de inedia gene- Rom.8.c rari. Deniq; quia omnia cooperantur in bonũ his, qui secũdum propositũ vocati sunt sancti: moueat nos ipsum quoque secularis cupiditatis exemplũ. Quẽ enim ambitiosum vidim⁹ aliquando contentum adeptis dignitatibus ad alias non an- I helare? Sic & curiosi cuiusq; non satiatur oculus visu: nec auris impletur auditu. Quid? eorũ qui auaritiæ seruiũt: aut amatores sunt voluptatũ: seu vanas sectantur hominũ laudes: nõne & ipsorum insatiabilia desideria arguunt nos negligentiæ & tepiditatis? Pudeat certe spiritualiũ nos bonorũ minus cupidos inueniri. Erubescat anima conuersa ad dominũ, minori affectu sectari iustitiã, q̃ iniquitatem antea sectaretur. Roma.6.d Est enim causa quoq; valde dissimilis. Stipendiũ quippe peccati, mors: fructus autẽ spiritus, vita æterna. Pudeat proinde negligentius nunc in vitã, q̃ prius in mortẽ ire, & minori studio salutis acquirere quàm perditionis augmentum. Nam vt omnino simus inexcusabiles, in via vitæ quo citius, eo facilius currit⁹: & leue saluatoris onus quo crescit amplius, eo portabilius est. Nonne & auiculas leuat, non onerat pennarũ siue plumarũ numerositas ipsa? Tolle eas, & reliquum corpus pondere suo fertur ad ima. Sic disciplinam Christi, sic suaue iugũ, sic onus leue, quo deponimus, eo deprimimur ipsi: quia portat potius q̃ portatur. Onerosa alicui videtur silentij disciplina. Sed propheta magis robur q̃ onus esse considerans Thre.3.c ait: In silentio & in spe erit fortitudo vestra: in silẽtio, inquit, Esa.30.d & spe: quia bonũ est præstolari dominũ in silentio. Et eneruat quippe animã prẽsentium consolatio, roborat expectatio futurorum. Bene ergo fecistis dilectissimi, addere aliquid ad priorem silentij regulam: quod nimirum prædicto attestante Esa.32.d propheta cultus iustitiæ est. Bene fecistis alienando vos magis ac magis ab actibus seculi huius, quæ est munda & imma- K culata religio. Modicum quippe fermentũ fratres, totã massam corrumpit: & muscę morientes exterminant oleũ suauitatis. Quid prodest tanti corporalis pariter & spiritualis laboris atque exercitij fructum, vilissima aliqua cõsolatione imò desolatione minus acceptabilem fieri: aut certe & periclitari? Quantam internæ consolationis dulcedinem, & gratiam visitationis diuinæ præpedit huiusmodi nugarum vapor ad modicũ parens? Præsertim nos monachi, quorum certe velimus nolimus, in labore vita est: plane miserabiliores sumus omnibus hominibus, si pro tam exiguis tanta patimur detrimenta. Quid enim insipientiæ: imò quid insanię est, vt qui ma iora reliquimus, minora cum tanto discrimine teneamus? Si mundum contempsimus vniuersum: si abrenunciauimus affectibus propinquorum: si monasteriorum carceri mancipauimus nosmetipsos: si denique non venimus facere voluntatem nostram, sed imposuimus homines super capita nostra: quid non oportet fieri, ne forte contingat hæc omnia nobis in insipientia nostra & negligentia deperire? Agite ergo dilectissimi, & in his quæ cœpistis, soliciti estote perseuerare & abũdare magis, vt augeantur indies incrementa frugum iustitiæ vestræ. Etenim qui parce seminat, parce & metet: & qui se- 2.Cor.9.b minat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Et L certe modicum seminis incremẽtum, non modica messis multiplicatio est. Hæc nos fratres, quia audito profectu vestro exultauimus & delectati sumus, dignum duximus scribere charitati vestræ, cupientes admonitos vos esse, vt obseruationes factas quæ saluare possunt animas vestras, digna deuotione susciptatis & amplectamini. Scitis enim quia hilarem datorem diligit deus. Orantem pro nobis vniuersitatem vestram Christus custodiat. Ibidem.

Ad Leonium abbatem sancti Bertini, Epistola CCCXLII.

Amico suo charissimo Leonio sancti Bertini venerabili abbati: frater Bernardus Clareuallis vocat⁹ abbas, salutẽ in eo qui mãdat salutes Iacob. Quòd merito confidam de vobis, charitas vestra palam fecit: quæ inuenta occasione seipsam innotescendi: non potuit latere sub modio. Gratissima habeo illa officia humanitatis quæ fratribus nostris impẽditis, qui habitant iuxta vos. Quod illis facitis, mihi facitis: imò sic magis mihi facitis, quàm si mihi faceretis. Obsecro ergo vt perseueret hæc solicitudo vestra pro eis: quoniam longe facti sunt à nobis, vt non possimus eis prout oportet assistere. Sit ergo vestræ benignitatis vicem nostram supplere: vt vos ipsis in patrem, & ipsi sint vobis in filios. Si forte venerit tempus quo tantæ M charitati respondere possimus: quòd non simus ingrati, fides oculata monstrabit. Vale.

Ad monachos ecclesiæ sancti Bertini, Epistola CCCXLIII.

Vniuersis qui sunt in ecclesia beati Bertini amandis in Christo: frater Bernardus Clareuallis vocatus abbas, seruire domino in lętitia. Ad gratiarũ actionem: ad reddendum dilectionis officium: meritis vestris prouocamur. Quia enim acceptum beneficium æternæ memoriæ infigendum est: beneficiis quæ fratribus nostris, imò quæ mihi contulistis, nec immemor esse debeo, nec ingratus. Meũ est quicquid meis impẽditur: mihi datur, quic quid infunditur in visceribus meis. Scio cui credidi, & certus sum: scio quia diligitis nos, non verbo & lingua: sed opere & veritate. In argumentum quippe dilectionis & gratiæ, quam fratres nostri inuenerunt in oculis vestris, non verba procedunt, sed opera: eo vtique puriora apud deum, & gratiora apud homines, quo de sola gratia dantis, pueniunt: prę- ter meritum accipientis. Pro his igitur gratias agimus vniuersitati vestræ: pro his omnibus debitores sumus vobis: si quid sumus: si quid possumus & nos & fratres nostri. Sed ne parum vobis sit acceptos esse hominibus, accepti estis & deo meo. Nã quod vni ex minimis ei⁹ feciſtis: ipsi feciſtis. Quid? Matt.25.d quod non vni tantum, sed pluribus ex minimis eius feciſtis? In omnibus hic penes me non retributio multa, quoniã inops & cogatis. Valete, & propter bonũ quod de vobis audiuimus, D de nobis si quid valemus familiariter confidite.

Ad Odonem abbatem Belliloci, Epistola. CCCXLVIII.

Frater & amico suo Odoni abbati regularium clericorum Belliloci: frater Bernardus monasterij Clareuallis dispẽsator indignus salutem. Depositum huius hominis quod (vt ipse ait) apud vos seruandum cõmisit, nec bonum est vobis nec honorificũ q̃ detinetis: si tamen detinetis. Hinc enim deplanctum ad me facere venit: vtique propter familiarem specialem q̃ amicitiam quam inter me & vos esse audiuit, de qua etiã ipse præsumẽs ad reuerentiam vobis dico, quare non potius calicem de altari vendidistis, quo tam importunum clamorem reprimeretis: si bos vel equus non erat vobis qui venundari posset, vt is quod suum erat reciperet? Parcite quæso personæ vestræ, parcite bono nomini domus vestræ, parcite sacræ, quæ nunc est, quadragesimę, & pauperi quod sine excusatione debetur, sine dilatione reddatur: anteq̃ res amplius diuulgetur, & iam non sine maiori dedecore persoluatur.

Ad VV. abbatem Trecensem, Epistola CCCXLIX.

Amico & conseruo suo domino VV. abbati canonicorum clericorum Trecensium, frater Bernardus ecclesiæ Clareuallis seruus inutilis salutem in do- E mino. Clericum istum relinquentem seculum nobiscum manere cupientem: ad vestrum potius ordinem, timens ne nostri difficultate frangeretur, confugere persuasi. Commendamus ergo vobis eum, vtpote nobis bene cognitum, vt honeste morigeratum, & in literis eruditum: postremo tanquam dei seruum: quẽ per dei gratiam credo vobis futurum fidum solatium. Neque enim ipsum tam propter se q̃ propter vos, quem diligimus sicut nos, ad vos ire volumus, quem propter vitæ suæ meritum libenter retineremus: nisi esset illa causa, quòd clericum delicatum, laboris inexpertẽ, suscipere formidamus. Vale.

Ad Rorgonem de Abbatisuilla, Epistola CCCL.

Viro illustri etiam nobis quoque dilectó Rorgoni de Abbatisuilla B. Clareuallis vocatus abbas salutem & nostras orationes. Perlatum est ad nos quòd gratum tibi esset si præsentię & colloquij nostri copiam habere valeres, & hoc ideo quia vnum de seruis altissimi me esse credit tua benignitas. Et ego dico tibi q̃ pro hac tua humilitate, & pro bona tuæ nobilitatis fama quã audiuimus, mihi quoque iucunda foret tua præsentia. Sed licet hoc in nos humanæ pietatis bonum laudabile sit, non tamen perfectum. Nam hæc corporalis quidẽ est visio, & breuis, & nobis cum cæteris animantibus communis. Magis ergo ad illam æternæ societatis iucundissimam visionẽ suspirare debemus, & bonis operibus insistere vt ad illam perueniamus. F Rogamus tuam dilectionem, vt terram illam quæ tui iuris est in parœcia de Currenni, de qua dilectus & familiaris noster abbas de Alchi tecum locutus est: & quæ deserta & inculta tibi tuisq̃ antecessoribus vsque nunc inutilis fuit, ecclesię de Alchi in eleemosynam concedere digneris, quatenus & animæ tuæ, & animabus antecessorum & successorum tuorum apud deum hoc tuum proficiat beneficium.

Ad Hugonem nouitium postea Boneuallis abbatem, Epistola CCCLI.

Charissimo in Christo filio H. nouę creaturæ in Christo frater Bernardus Clareuallis vocatus abbas: confortari in domino. Audita conuersione tua exultauimus & delectati sumus. Quidni gaudeant homines vnde lætantur & angeli? Iam celebris agitur dies, iam resonat in excelsis gratiarum actio, & vox laudis. Adolescẽs nobilis delicatus, vicit malignum, spreuit mundũ, corpus exposuit, propinquorum renunciauit affectibus, paratos diuitiarum laqueos transiliuit, quia pennatum animal erat. Vnde tibi hæc sapientia fili? Neque enim tantam inuenimus in senibus Babylonis. Ipsi sunt qui iuxta apostolum (imò contra) diuites fieri volunt in hoc seculo, vt incidant in tentationem, & laqueum diabolo. Hugonis nostri sapiẽtia nõ

Psal.85.a ops & pauper sum ego, sed dominus retribuet pro me. Ipse A qui retributor est omnium bonorum, retribuat vobis q̃ pau
Psal.137.b peres eius præuenistis in benedictionibus dulcedinis, & in
Ibid.20.a exemplo charitatis. De præteritis gratias agimus: de futuro
Gala.6.b precamur vt bonum facientes non deficiatis, tempore enim suo metetis de semine boni operis manipulos pacis & glorię: quod nobis præstet deus. Amen.

Ad Matildem reginam Anglorum, Epistola CCCXLIIII.

Illustrissimę dominæ & dilectissimę in Christo filię (quod non ex præsumptione loquor, sed ex affectu) Matildi dei gratia Anglorum reginæ: Bernardus. Si de vestra sublimitate præsumo: non est mirum. Iam enim non ego solus sentio: sed omnes pene nouerunt quomodo nos acceptetis, & quanto nos diligatis affectu. Propter quod rogatus sum à quodam amico vestro venerabili abbate de capella, vt pro decima quadam vos rogemus: vnde, si bene meministis, Bononiæ vos rogaui: vos quoque more vestro benigne audistis me. Sed quia nõdum factũ est quod rogamus: tempus est vt iam petitio illa mancipetur effectui. De cætero bene seruate mihi filium quem nunc peperistis, quia & ego quoque (si regi non displicet) in eo mihi vendico portionem. Vale.

B *Ad Albertum inclusum, Epistola* CCCXLV.

Frater Bernardus de Claraualle: fratri Alberto incluso, bonum certamen certare. Petis à me vt nescio quam ieiunij obseruantiam, quam à me intra tuam cellã requisieras, ac mulierculariũ colloquia, quæ & tibi videlicet à me recordaris fuisse prohibita, mea licentia possis admittere: quæ vtiq; propter inopiã (vt scribis) non potes euitare. Ego iam nullã super te vsurpo mihi potestatem. Consilium tibi dedi, nõ præceptum, semper vel semel in die comedere: fœminarum visitationes vel colloquia omnino non admittere: tuarum te opere manuũ sustentare, multaq; alia quæ longum est modo cõmemorare. Quòd si huiusmodi sumptus nequaq̃ tibi ad opus tam sumptuosum suppetere cerneres: non deberes incipere quod consummare non posses. Hoc tibi tutum credidi consiliũ: hoc nec meo cogeris tenere præcepto: nec tamen meo mutabis consilio. Vale.

Ad G. abbatem, Epistola CCCXLVI.

Domino G. abbati: frater Bernardus quicquid sibi. Scito fratrem G. ex quo venit de Crista, vbi medicamina sumpsit: conuentum per omnia tanq̃ vnũ de validioribus firmissime tenuisse, nec ei quicq̃ in alimentis præter quod commune fuit indultum fuisse, ad vigilias iugiter cũ aliis extitisse. Ex hoc iam si aliter apud vos C egerit, non ei consentiatur. Certum enim sit vobis: non esse corporis ægritudinem, sed animæ passionem. Vale.

Ad abbatissam Faberniacensem, Episto. CCCXLVII.

Bernardus vocatus abbas de Claraualle A. abbatissę Faberniacensi, pudicitiæ & gratię titulum. Fratres isti pro consilio animarum suarum paternitatem nostram adeũtes, de vestro bono studio quod in emendando loco cui gratia dei præestis, habere vos perhibent, non parum nos lætificauerunt. Monemus autem & obsecramus deuotionem vestram: q̃ sicut in reficiendis domibus, ita renouandis moribus operam detis. Non solum autem de monasterio: sed etiã de hospitali domo dei cui sub manu vestra prædicti fratres deseruiunt, intentissime necesse est curam geratis: quatenus videlicet ab omni exactione & infestatione ministrorum seu clientum vestrorum securam ac liberã custodiatis: quodque illorum prauo, vt audiuimus, consilio eidem domui ab aliis ante vos abbatissis collatũ abstulistis, precamur vt restituatis. Sicut enim ad vestram solicitudinẽ pertinet aliarum malefacta destruere aut corrigere: sic illarum si qua bona egerunt, non solum firma & inconcussa tenere: sed etiam augmentare & multiplicare debetis. Presbyterum quoque qui in ipsa domo habitans, suam adhuc foris rem habere videtur: aut propriũ deserere, aut de domo exire

Mat.11.g de terra est,sed de cœlo.Confiteor tibi pater quia absconditi
G sti hæc à sapientibus,& paruulo reuelasti.Tu quoque fili,ne
sis ingratus beneficio redemptoris, sed pone animum pueri-
1.Cor.14.d lem, magis autem paruulus esto malitia,sed non sensu. Non
ætatem teneram ordinis asperitas terreat, memento ꝙ aspe-
rior cardo pānum faciat leniorem, & conuersatio conscien-
4.Re.4.b tiam. Aderit Christi suauitas, & prophetæ farinula pulmen-
tum incomestibile condietur. Si tentationum sentis aculeos,
Num. 21. c exaltatum in ligno serpentem æneum intuere: & fuge non tā
vulnera q̄ vbera crucifixi. Ipse erit tibi in matrem, & tu eris
ei in filium, nec pariter crucifixum lędere aliquatenus pote-
Mich. 7.b runt claui, quin per manus eius & pedes ad tuos vsque per-
uenient.Sed inimici hominis domestici eius.Ipsi sunt qui non
te diligebant: sed gaudium suum ex te. Alioquin audiant à
puero nostro. Si diligeretis me,gauderetis vtique,quia vado
Ioan.14.d ad patrem. Si prostratus (ait beatus Hieronymus) iaceat in
limine pater,si nudato sinu,quibus te lactauit vbera mater o-
stendat:si paruulus à collo pendeat nepos: per calcatum trāsi
patrem, per calcatam perge matrem, & siccis oculis ad ve-
xillum crucis euola. Summum pietatis est genus,in hac parte
pro Christo esse crudelem.Phreneticorum lachrymis ne mo
uearis,qui te plangunt de gehennę filio, factum filium dei.
Heu,quænam miseris tam dira cupido?Quis tam crudelis a-
2.Cor.15.d mor,quæ tam iniqua dilectio?Corrumpunt bonos mores col
loquia mala. Propterea quantum poteris fili, cōfabulationes
H hospitum declinato,quæ dum aurem implent, euacuant men
tem.Disce orare deum,disce leuare cor cum manibus. Disce
oculos supplices in cœlum erigere,& patri misericordiarum
miserabilem faciem repręsentare in omni necessitate tua. Im
pium est sentire de deo ꝙ continere possit super te viscera
sua,& auertere aurem à singultu tuo vel clamore. Decætero
spiritualium patrum consiliis, haud'secus q̄ maiestatis diuinæ
præceptis, acquiescēdum in omnibus esse memēto. Hoc fac,
& viues.Hoc fac,& veniet super te benedictio, vt pro singu-
lis quæ reliquisti, centuplum recipias etiam in præsenti vita.
Nec vero credas spiritui suadenti nimis id festinatum, & in
maturiorem ætatem differendum fuisse: ei potius crede qui
Thre.3.c dixit: Bonum est homini cum portauerit iugum ab adole-
scentia sua leuauit enim se supra se. Bene vale, & studeto
perseuerantiæ,quæ sola coronatur.

Explicit liber epistolarum numero.cccli. mellistui patris Bernardi: in quo adiuncta sunt his, quæ in prioribus impressionibus habebātur.xli.epistolæ ab antiquis Clareuallis originalibus expromptæ.

Diui Bernardi

I ABBATIS CLAREVALLIS IN *libros de consideratione ad Eugenium pontificem maximum,* Prologus.

Vbit animum dictare aliquid quod te papa beatis
sime Eugeni,vel ædificet,vel delectet,vel console-
tur.Sed nescio quomodo vult & non vult exire le-
ta quidem,sed lenta oratio: dū certatim illi cōtra-
ria imperare contendunt maiestas atq; amor. Nempe vrget
ille,inhibet illa.Sed interuenit tua dignatio,qua hoc ipsū nō
præcipis,sed petis:cum præcipere magis te deceat. Maiestate
igitur tam dignanter cedente, quidni cedat pudor? Quid e-
nim si cathedrā ascendisti?Nec si ambules super pennas ven-
torum,subduceris affectui. Amor dominū,nescit, agnoscit
filiū,& in insulis per se satis subiectus est,obsequitur sponte,
gratis obtemperat, libere reueretur. Non sic aliqui,non sic:
sed aut timore ad ista impellūtur,aut cupiditate. Hi sunt qui
Psal. 27. a in facie benedicunt:mala autē in cordibus eorum. Blandiun-
1.Cor.13.b tur coram,in necessitate deficiunt. At charitas nunq̄ excidit.
Ego (vt verum fatear) matris sum liberatus officio, sed non
deprędatus affectu. Olim mihi inuisceratus es,non tam facile
Matth.8.c erueris. Ascende in cœlos, descende in abyssos, non recedes
à me,sequar te quocunq; ieris. Amaui pauperem, amabo pau K
perum & diuitum patrem. Non enim si bene te noui, quia pa
ter pauperū factus,ideo non pauper spiritu es.In te hanc mu-
tationem factam esse confido,non de te,nec priori statui tuo
succedisse promotionem,sed accessisse. Monebo te proinde
non vt magister, sed vt mater, plane vt amans. Amens magis
videar, sed ei qui non amat,ei qui vim non sentit amoris.

De Consideratione, Liber primus.

NDe iam ergo incipiam? Libet ab occupationibus tuis,quia in his ma
xime condoleo tibi. Condoleo di-
xerim,si tamē doles & tu.Alioquin
doleo magis dixisse debuerā, quia
non est cōdolere vbi nemo qui do-
leat.Itaq; si doles,condoleo.Si nō,
doleo tamen, & maxime scięs lon-
gius à salute absistere membrum,
quod obstupuit:& egrum sese non sentientē,periculosius la-
borare. Absit autē vt de te id suspicer. Noui quibus deliciis
dulcis quietis tuæ non longe antehac fruebare:non potes dis
suesse tam cito,ita subito non dolere nuper subtractas.Pla
ga recens,dolore non caret. Neq; enim iam occalluit vulnus, L
nec in tam breui versum in insensibile est. Quanq̄ si non dissi
mules, nō deest tibi iugis materia iusti doloris à quotidianis
iacturis. Inuitus(ni fallor) auelleris à tuæ Rachelis amplexi-
bus: & quotiens id pati contigerit, totiens dolor tuus reno-
uetur necesse est. At quando non contingit? Quotiens vis, &
in cassum?quotiens moues,nec promoues? quotiens conaris,
& non datur vltra?eniteris,& non paris?tentas,& abriperis?
& vbi incipis,ibi deficis: & dum adhuc ordiris, succidunt te?
Venerunt filij vsq; ad partū(ait propheta) & vires nō ha- 4.Re.19.a
bet parturiens. Nosti hoc,nemo te melius. Attrite frontis es,
& instar vitulę Effraim doctus diligere triturам,si(pace tua) Osee.10.a
sic se habent res tuæ. Absit,hęc est pars illius qui datus est in
reprobum sensum. Ab his sane cupio tibi pacē,non cum his.
Nihil plus metuo tibi pace ista. Miraris si vnq̄ possit accide-
re? Etiā dico tibi,si res(vt assolet)per consuetudinē in incu-
riam venerit. Noli nimis credere affectui tuo qui nūc est. Nil
tam fixum animo, quod neglectu & tempore non obsolescat.
Vulneri vetusto & neglecto callus obducitur, & eo insana-
bile quo insensibile fit. Deniq; dolor continuus & acerbus,
diuturnus esse nō patitur. Nam si nō aliunde extunditur, ne-
cesse est cedat vel sibi. Enimuero cito aut de remedio conso
lationē recipiet, aut de assiduitate stuporē. Quid non inuer-
tat cōsuetudo?quid nō assiduitate dureť?quid nō vsui cedat? M
quantis quod prę amaritudine prius exhorrebāt,vsu ipso ma
lē in dulce cōuersum est?Audi iustū quid lamētetur super hu
iuscemodi:Quæ prius tangere nolebat anima mea,nunc præ Iob.6.b
angustia cibi mei sunt. Primū tibi importabile videbitur ali-
quid,processu tęporis si assuescas,iudicabis non adeo grauc,
paulopost & leue senties, paulo post nec senties, paulo post
etiam delectabit. Ita paulatim in cordis duritiā itur,& ex illa
in auersionē. Sic & grauis & continuus dolor citū, vt dixi,ha
biturus est exitum,aut sanitatē profecto, aut insensibilitatē.
Hinc prorsus, hinc tibi timui semper & timeo, ne dilato re-
medio dolorē non sustinēs,periculo te irreuocabiliter despe-
ratus immergas. Vereor,inq̄,ne in mediis occupationibus
(quoniā multę sunt)dum diffidis finē,frontē dures,& ita sen
sim te ipsum quodāmodo sensu priues iusti vtilisq; doloris.
Multo prudentius te illis subtrahas vel ad tępus q̄ patiare tra
hi ab ipsis,& duci certe paulatim quo tu nō vis. Queris quo?
Ad cor durum. Nec pergas quęrere quod illud sit: si non ex-
pauisti, tuū hoc est. Solum est cor durum quod semetipsum
non exhorret,quia nec sentit. Quid me interrogas? Interro-
ga Pharaonē. Nemo duri cordis salutē vnq̄ adeptus est, nisi
quē forte miserans deus, abstulit ab eo, iuxta prophetā, cor
lapideum,& dedit cor carneum. Quid ergo cor durū?ipsum
est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur,
nec mouetur precibus,minis non cedit, flagellis duratur. In-
gratum ad beneficia est, ad consilia infidum, ad iudicia seuū,
inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanū,
ad humana,temerarium ad diuina,præteritorum obliuiscens,

præsen-

A præsentium negligens, futura non prouidens. Ipsum est cui
preteritorum,præter solas iniurias,nihil omnino non præte-
rit, præsentium nihil non perit, futurorum nulla nisi forte
ad vlciscendum prospectio seu præparatio est. Et vt in breui
cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est quod nec
deum timet,nec hominē reueretur.En quo trahere te habent
hæ occupationes maledictę,si tamē pergis vt cœpisti, ita da-
re te totum illis,nil tui tibi relinquens. Perdis tempus: & si
licet nunc alterum me tibi exhibere Iethro, tu quoq; in his
stulto labore consumeris,quæ non sunt nisi afflictio spiritus,
euiscerationis mentis,euacuatio gratiæ.Nam fructus horū quid
nisi aranearum telę? Quæso te,quale est illud de mane vsque
ad vesperam litigare,aut litigātes audire? Et vtinam sufficeret
dici malitia sua,non sunt liberæ noctes. Vix relinqui-
tur necessitati naturæ,quod corpusculi paustationi sufficiat,&
rursum ad iurgia surgitur. Dies diei eructat lites, & nox no-
cti indicat malitiam:vsq;adeo non est respirare in bonis,non
est alternam capessere requiem, non vel rara interseri ocia.
Non ambigo te quoq; ista deplorare: at frustra istud, si non
& emendare studueris. Interim tamen sic semper facias hor-
tor,nec te vnq̄ ad ista duraueris quolibet vsu vel assiduitate.
Hiere.5.a Perercussi eos,& non doluerunt,ait deus. Nihil tibi & illis.
Iob.6.b Iusti potius tibi aptare curato & affectionem & vocem, qui
ait: Quæ est enim fortitudo mea vt sustineam, aut quis finis
meus vt patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo
B mea,nec caro mea ænea est. Magna virtus patientiæ; sed non
hanc tibi ad ista optauerim.Interdum impatientem esse, pro-
babilius. Tu ne approbes illorum patientiam quibus Paulus
2.Cor.11.d dicebat: Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapien-
tes?Nisi fallor,ironia erat,& non laus: sed suggillatio quo-
rundam mansuetudinis,qui quasi datis manibus pseudoapo-
stolis,à quibus & seducti erant, ad quęq; ipsorum peregrina
Ibidem. & praua dogmata trahi se patientissime ferrēt.Vade & subdē.
Sustinetis enim,inquit,si quis vos in seruitutem redigit.
Non bona patientia,cum possis esse liber,seruum te permit-
tere fieri. Nolo dissimules seruitutem, in quam certe indies
dum nescis redigeris. Hebetati cordis indicium est, propriā
non sentire continuam vexationem. Vexatio dat intellectum
auditui,ait quidam,verum est:sed si nimia non fuerit. nam si
Prou.18.a sit,non plane intellectum dat:sed contemptum. Denique im
pius cū in profundū malorū venerit: cōtemnit.Expergiscere
ergo,& pessime seruitutis iugū iamiāq; imminens, imo iā nō
modicē premens: non tantū caue,sed horre. An ideo nō ser-
uus,quia non vni seruis,sed omnibus?Nulla turpior seruitus
grauiorve q̄ seruitus Iudæorū:quam quocunq; ierint post se
C trahunt,& vbiq; dominos offendūt suos.Tu quoq;,dic quæ-
so,vbi vnq̄ sis liber,vbi tutus,vbi tuus?Vbiq; strepitus,vbiq;
tumultus,vbiq; iugum tuæ seruitutis te premit: nec mihi re-
2.Cor.9.c ponas nunc apostoli vocē,qua ait:Cum essem liber ex omni-
bus,omniū seruum me feci.Lōge est istud à te. Nunquid hac
ille seruitute hominibus inseruiebat in acquisitione turpis
quæstus?Nunquid ad eū de toto orbe confluebant ambitiosi,
auari,Simoniaci,sacrilegi,concubinarij,incestuosi, & quæq;
istiusmodi monstra hominum,vt ipsius apostolica authorita-
te vel obtinerent honores ecclesiasticos, vel retinerēt?Ergo
seruum te fecit homo, cui viuere Christus erat & mori lucrū,
vt plures lucrifaceret Christo,non vt lucra augeret suaritię.
Non est igitur quod de solertissima Pauli industria & chari-
tate tam libera quām liberali, seruili conuersationi tuæ pa-
trocinium sumas. Quam tuo dignius apostolatu, quam salu-
brius tuæ conscientiæ,quā fructuosius ecclesiæ dei audias po
1.Cor.7.d tius ipsum dicentē: Precio empti estis, nolite effici serui ho-
minum. Quid seruilius indigniusq;(præsertim summo pontifici)q̄ non dico omni die,sed pene omni hora,insudare talib⁹
rebus & pro talibus? Deniq; quando oramus, quando doce-
mus populos,quando ædificamus ecclesiam, quando medita-
mur in lege?Et quidē quotidie perstrepunt in palatio leges,
sed Iustiniani,non domini.Iuste ne etiā istud?Tu videris. Nā
Psal.18.a certe,lex domini immaculata, conuertens animas. Hę autem
non tam leges q̄ lites sunt & cauillationes, subuertētes iudi-
cium.Tu ergo pastor & episcopus animarum,qua mente,ob-
secro,sustines coram te semper silere illam,garrire istas?Fal-
lor,si non mouet tibi scrupulum peruersitas hæc. Puto ꝙ &
interdum cōpellat clamare ad dominum cum propheta:Nar- D
rauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non vt lex tua. I ergo Psal. 118. l
& te aude liberū profiteri sub tam graui nole inconueniētię
huius,& cui fas non sit cernicem subducere. Nam si potes &
non vis,multo magis seruus es huius ipsius tam peruersę vo-
luntatis tuæ.An non seruus,cui dominatur iniquitas?Et ma-
xime.Nisi tu forte indignius iudices hominē tibi q̄ vitiū do
minari.Quid interest,volens seruias an inuitus?Nam etsi co-
acta seruitus miserabilior, sed affectata miserior est. Et quid
vis me facere,inquis?Vt tibi ab his occupationibus parcas.
Impossibile fortasse respōdebis,facilius cathedræ valedicere
posse.Recte hoc, si rumpere, & non magis interrumpere ista
hortarer.Audi ergo quid redarguā,quid suadeā. Si quod vi-
uis & sapis,totum das actioni,consideration nihil,laudo te,
in hoc non laudo. Puto ꝙ & nemo qui à Salomone audierit:
Qui minoratur actu,percipiet sapientiā.Certe nec ipsi actio- Eccli.38.c
ni expedit consideration nō præueniri. Si item totus vis es- 1.Cor.9.d
se omnium, instar illius qui omnibus omnia factus est, laudo
humanitatē,sed si plena sit. Quomodo autē plena,te excluso?
Et tu homo es. Ergo vt integra sit & plena humanitas, colli-
gat & te intra se sinus qui omnes recipit. Alioquin quid tibi Mat. 16. d
prodest iuxta verbum domini, si vniuersos lucreris, te vnum
perdens?Quamobrē cū omnes te habeant, esto etiā tu ex ha-
bentibus vnus.Quid solus fraudaris munere tui?Vsq;quo va E
dens spiritus & non rediens? Vsq;quo non recipis te & ipse Psal.77.e
inter alios vice tua?Sapientibus & insipientibus debitor es,
& soli negas te tibi? Stultus & sapiens, seruus & liber,diues
& pauper, vir & fœmina, senex & iuuenis, clericus & laicus,
iustus & impius,omnes pariter participant te,omnes de fon-
te publico bibunt pectore tuo,& tu seorsum sitiens stabis?Si
maledictus qui partē suam facit deteriorem, quid ille qui se
penitus reddit expertē?Sane deriuentur aquæ tuæ in plateas,
homines & iumenta & pecora bibant ex eis, quin & camelis
pueri Abrahæ potum tribuas, sed inter cæteros bibe tu de
fonte putei tui. Alienus,inquit,non bibat ex eo. Nunquid tu
alienus?Cui non alienus,si tibi es? Deniq; qui sibi nequā,cui Eccli.14.a
bonus?Memento proinde non dico semper,nō dico sæpe,sed
vel interdum reddere teipsum tibi. Vtere tu quoque te inter
multos,aut certe post multos.Quid indulgentius?Hoc enim
dico secundum indulgentiam,non secundum iudicium.Puto
& ipso apostolo indulgentiorē me in hac parte. Ergo pluſq̄
oportet,inquis.Non inficior. Quid si ita oportet?Nam tu(vt
confido) nostra non eris meticulosa informatione contētus,
sed abundabis magis.Sane sic decet, te scilicet abundantiorē
q̄ me audaciorē esse.Ego quoq; mihi tutius iudico apud ma-
iestatem timiditate q̄ temeritate periclitari. Et fortassis non F
secus moueri sapientem oportuit, vt sit quod scriptum est: Prou.9.b
Da occasionem sapienti, & sapientior erit. Audi tamen apo-
stolum quid de huiusmodi sentiat: Si nō est inter vos sapiēs, 1.Cor.6.b
ait ille,qui iudicet inter fratrem & fratrem: (Et infert: Ad i- Ibidem.
gnominiam vobis dico)contemptibiliores qui sunt in eccle-
sia,illos constituite ad iudicandum. Itaq; secundum aposto-
lum,indigne tibi vsurpas tu apostolicus officium vile, gradū
contemptibilium. Vnde & dicebat episcopus,episcopum in-
struens:Nemo militās deo, implicat se negociis secularibus. 2.Ti.2.a
Ego autē parco tibi.Non enim fortia loquor, sed possibilia.
Putas ne hæc tempora sustinerent,si hominibus litigantibus
pro terrena hęreditate,& flagitantibus abs te iudicium,voce
domini tui respondere:O homines, quis me constituit iudi- Luc.12.b
cem super vos? In quale tu iudicium mox venires? Quid di-
cit homo rusticanus & imperitus, ignorans primatum suum,
inhonorans summam & præexcelsam sedem, derogans apo-
stolicæ dignitati?Et tamen non mōstrabunt puto qui hoc di
cent, vbi aliquando quispiā apostolorum iudex sederit homi
num,aut diuisor terminorū,aut distributor terrarum,Stetis- Acto.5.c
se deniq; lego apostolos iudicandos,sedisse iudicantes nō le-
go.Erit illud:nō fuit.Ita ne imminutor est dignitatis seruus,
si non vult esse maior domino suo:aut discipulus, si non vult
esse maior eo qui se misit: ant filius,si non transgreditur ter
minos quos posuerunt patres suis? Quis me constituit iudicē
ait ille dominus & magister: & erit iniuria seruo discipulo-
que nisi iudicet vniuersos? Mihi tamen non videtur bonus
æstimator rerum,qui indignum putat apostolis seu apostoli-

G cis viris non iudicare de talibus, quibus datum est iudicium
in maiora. Quidni contemnant iudicare de terrenis possessiunculis hominum, qui in cœlestibus & angelos iudicabũt?
Ergo in criminibus, non in possessionibus potestas vestra:
quoniam propter illa, & non propter has, accepistis claues
regni cœlorum, præuaricatores vtiq; excluſuri, non possesso-
res. Vt sciatis, ait, quia filius hominis habet potestatem in ter
Matt. 8. a ra dimittendi peccata, &c. Quænam tibi maior videtur & di
gnitas & potestas, dimittendi peccata, an prædia diuiden-
di? Sed non est comparatio. Habent hæc infima & terrena
iudices suos, reges & principes terræ. Quid fines alienos in-
uaditis? Quid falcem vestram in alienam messem extenditis?
Non quia indigni vos, sed quia indignum vobis talibus insi-
stere, quippe potioribus occupatis. Deniq; vbi necessitas ex-
1. Cor. 6. a. igit, audi quid censeat, non ego, sed apostolus: Si enim in vo-
bis iudicabitur hic mundus, indigni estis qui de minimis iu-
dicetis. Sed aliud est incidenter excurrere in ista, causa qui-
dem vrgente: aliud vltro incumbere istis tanquam magnis
dignisque tali & talium intentione rebus. Itaque hęc & innu-
mera talia dicerem, si fortia dicerẽ, si recta, si syncera. Nũc
Ephe. 5. d autem quoniam dies mali sunt, sufficit interim admonitum
esse, non totum te, nec semper dare actioni, sed considératio-
ni aliquid tui & cordis & temporis sequestrare. Hoc autem
dico necessitatem intuens, non æquitatem: quanq̃ non sit prę-
ter equũ necessitati cedere. Nam si liceret quod deceret, ab-
H solute per omnia & in omnibus præferendam & vel solã vel
maxime colendam cam quæ ad omnia valet, id est pietatem,
prorsus irrefragabilis ratio monstrat. Quid sit pietas quæ-
ris? Vacare considerationi. Dicas forsitan in hoc dissentire
me ab illo, qui pietatem diminuit cultum dei. Non est ita. Si
bene consideras, illius sensum meis expressi verbis, etsi tamẽ
ex parte. Quid tam pertinens ad cultum dei, quàm quod ipse
Psal. 45. b hortatur in psalmo: Vacate & videte quoniã ego sum deus?
Quod sane in partibus considerationis precipuum est. Quid
denique tam ad omnia valẽs, quàm quæ ipsius quoque actio-
nis partes benigna quadã præsumptione suas facit, prægen-
do quodammodo & præordinando quæ agenda sunt? Neces-
sario sane, ne forte quæ & pręuisa & præmeditata poterant
esse proficuo, precipitata magis periculo fiãt. Quod tibimet,
si recordaris, in ipsis actionibus causarum, & in magnis qui-
busq; negociis, magnarúmve consiliis rerum frequenter ac-
cidisse non ambigo. Et primum quidem ipsum fontẽ suũ,
id est mentem de qua oritur, purificat consideratio. Deinde
regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mo-
res, vitam honestat & ordinat. Postremo diuinarum pariter
& humanarum rerum scientiam confert. Hæc est quæ confu-
sa disterminat, hiantia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur,
vera vestigat, verisimilia examinat, ficta & fucata explorat.
I Hæc est quæ agẽda præordinat, acta recogitat, vt nihil in mẽ
te resideat aut incorrectũ, aut correctione egẽs. Hæc est quæ
in prosperis aduersa præsentit, in aduersis quasi non sentit:
quorum alterum fortitudinis, alterum prudentiæ est. Ibi etiã
aduertere tibi est suauissimum quendã concentũ cõplexum q;
virtutum, atq; alterã pendere ex altera: sicut hoc loco vides
fortitudinis matrem esse prudentiã: nec fortitudinem, sed te-
meritatem esse quemlibet ausum, quẽ nõ parturiuit pruden-
tia. Hæc item est quæ inter voluptates & necessitates media
quasi quædam arbitra sedens, vtrinq; certis limitibus disser-
minat fines: istis assignans & præbẽs, quod sat est: illis quod
nimis est demens: & sic ex alterutro tertiã formans virtutem
quam dicunt temperantiã. Nempe intemperantẽ ipsa cõside-
ratio censet tam eũ qui necessariis pertinaciter demit, q̃ qui
indulget superfluis. Nõ ergo est temperantia in solis resecã-
dis superfluis, est & in admittendis necessariis. Huius sen-
Rom. 13. d tentiæ apostolus non fautor tantum, sed author esse videtur,
Gala. 6. c qui curam carnis nostræ docet nõ perfici in desiderio. Dicẽs
siquidem, curã carnis non perfici, superflua cohibet: addens,
in desiderio, necessaria non excludit. Vnde mihi videtur non
omnino absurde diffinire temperantiam, qui hanc nec præci-
dere necessitatẽ, nec excedere dicat, iuxta illud philosophi:
Ne quid nimis. Iam de iustitia, quæ vna ex quatuor est: nonne
cõstat consideratione mentẽ præueniri, vt se formet in ea? Se
enim necesse est prius cogitet, vt ex se normam ducat iusti-
tiæ, nec factura vtique alteri quod sibi fieri nolit, nec quod K
sibi velit fieri negatura. In his nempe duobus liquet integrũ Tob. 4. c
esse iustitiæ statum. Sed nec ipsa solitaria est. Intuere etenim
nunc mecum etiam huius pulchram connexionem & cohæ-
rentiam cum temperantia, & item ambarum cum duabus su-
perioribus, id est prudentia & fortitudine. Nam cum iustitię
dicatur portio, quod sibi non vult fieri quis, alij non facere:
porro perfectio, quod ait dominus, quæcunq; vultis vt faciãt Matt. 7. c
vobis homines, & vos facite illis: neutrum horum erit, nisi i-
psa voluntas de qua tota ducitur forma, sic ordinata fuerit,
vt nec velit aliquid superfluum, nec necessarium quid super-
stitiose nolit, quod quidem temperantię est. Deniq; & ipti iu
stitiæ vt iusta sit, temperantia modum imponit. Noli nimium
esse iustus, ait sapiens, ostendens per hoc minime approban- Eccls. 7. c
dam iustitiam quæ temperantiæ moderamine non frenetur.
Quid q̃ & ipsa sapientia hoc temperantiæ frenũ nõ respuit,
dicente Paulo secundũ sapientiam à deo sibi datam, non plus Rom. 12. a
sapere q̃ oportet sapere, sed sapere ad sobrietatẽ? Sed & ecõ
uerso q̃ temperantiæ necessaria iustitia sit, ostendit dominus Matt. 6. c
arguens in euangelio illorum temperantiam qui abstinebãt,
vt viderentur hominibus ieiunantes. Erat in cibo temperan-
tia, sed non iustitia in animo, quia non deo placere, sed homi
nibus intendebãt. Quomodo rursum vel ista vel illa sine for-
titudine? cum constet fortitudinis esse non mediocris, cohi-
bere velle & nolle suum inter angustias parũ & nimis, vt sit L
contenta voluntas modo illo medio, nudo, puro, solo, constã-
te sibi, æquali vndiq; sui, vtpote ex omni parte pariter circũ-
ciso, quem solum constat esse virtutis. Dicito mihi, quæso, si
potes, cuinam potissimum trium harũ virtutum meditullium
hoc dandum censeas, quod ita cunctis conterminum est, vt vi
deatur esse propriũ singularum? An ipsum virtus est, & nihil
aliud? Sed sic virtus nõ esset multiplex, sed essent omnes vna.
An potius quia sine eo virtus nõ est, omnium quodammodo
intima vis vna est & medulla virtutum, in qua sic vniuntur vt
proinde vna videantur omnes, præsertim quod nõ illud par-
ticipando communicant, sed totum à singulis atque integrũ
possidetur? Verbi causa. Quid tam iustitiæ, q̃ modus? Alio-
quin si quid extra modum relinquit, non plane cuiq; tribuit
quod suum est: quod tamen suum ipsius est facere. Quid tam
rursum temperantiæ, quæ non aliunde profecto temperantia
est, nisi q̃ nil immoderatum admittit? Sed puto fatebere etiã
non minus esse fortitudinis, cum vel maxime ipsa sit quæ ab
irruentibus vitiis, & quasi hincinde suffocare conantibus, pu
rum illud potenter eruit & vendicat in quoddam stabile fun
damentum boni, sedemq; virtutis. Ergo modum istum tenere
iustitia est, temperantia est, fortitudo est. Sed vide ne in hoc
differant, vt iustitiæ quidẽ in affectu res sit, à fortitudine au-
tem efficacia eius: porro possessio eius atq; vsus, apud tempe
rantiam. Restat iam vt doceamus ab hac cõmunione pru- M
dentiam non excludi. Nonne ipsa est quæ modum diu animi
neglectu posthabitum, & vitiorum inuidia quasi in abditis re
clusum, & coopertum quadam vetustatis caligine, prior repe
rit & aduertit? Propterea dico tibi à paucis aduertitur, quia
paucorum prudentia est. Itaque iustitia quærit, prudentia in-
uenit, vendicat fortitudo, tẽperantia possidet. Non mihi hoc
loco propositũ est de virtutibus disputare, sed hoc dixerim
hortans ad vacandum considerationi, cuius beneficio hæc &
similia aduertuntur. Cui tam pio tamque vtili ocio nullam in
vita operam dare, nonne vitam perdere est? Quid tamen? Si
te philosophiæ huic totum repente deuoueris, prædecesso-
res tui non ita consueuerunt: eris molestus q̃ pluribus, quasi
qui à patrum vestigiis subito deuiaueris. Nempe id videbe-
ris agere in suggillationem illorum. Sed & notabere vulgari
prouerbio: qui hoc facit quod nullus, mirãtur omnes: veluti
qui cupias admirationi fore. Nec potes eorum omnia simul
& subito vel errata corrigere, vel excessus redigere in modũ.
Etit cum acceperis tempus, vt secundum sapientiam tibi à
deo datam paulatim & opportune id studeas. Interim sane
malo alterius vtere in bonum quod potes. Quanquam si de
bonis, & non de nouis sumamus exempla, non defuere Ro-
mani pontifices qui sibi ocia inter maxima negocia inuenі-
rent. Obsidio vrbi, & barbaricus ensis ciuium ceruicibus im-
minebat, nunquid tamen istud terruit beatum papam Gre-
gorium

A gorium quo minus sapientiam scriberet in ocio? Eo nẽpe tẽ-
poris (quod ex eius præfatione liquet) obscurissimam & ex-
tremam partem Ezechielis tam diligenter q̃ eleganter expo
suit. Sed esto: Alius inoleuit mos, dies alij sunt, & alij homi-
num mores, & tempora periculosa non instãt iam, sed extãt.
Fraus & circumuentio & violentia inualuere super terram.
Calumniatores multi, defensor rarus. Vbiq; potẽtiores pau
periores opprimunt, nõ possumus deesse oppressis, nõ nega-
gare iniuriam patientibus iudicium. Nisi agitentur causę, au
diantur partes, inter partes iudicare quis potest? Agiten-
tur causę: sed sicut oportet. Nam is modus qui frequẽtatur:
execrabilis plane, & qui non dico ecclesiam, sed nec forũ de-
ceret. Miror nanq; quemadmodũ religiosæ aures tuæ audire
sustinent huiusmodi disputationes aduocatorum, & pugnas
verborum, quæ magis ad subuersionem q̃ ad inuentionẽ pro-
ficiunt veritatis. Corrige prauum morem, & precide linguas
vaniloquas, & labia dolosa claude. Hi sunt qui docuerunt lin
guas suas loqui mendacium, diserti aduersus iustitiam, erudi-
Hierc. 4. f ti pro falsitate. Sapientes sunt vt faciant malum, eloquentes
vt impugnẽt verum. Hi sunt qui instruunt à quibus fuerant
instruendi, astruunt nõ comperta sed sua, struunt de proprio
calumnias innocentiæ, destruunt simplicitatem veritatis, ob-
struunt iudicij vias. Nihil ita absque labore manifestam facit
veritatẽ, vt breuis & pura narratio. Ergo illas quas ad te ne-
cesse erit intrare causas (neque enim omnes necesse erit) di-
B ligenter velim, sed breuiter decidere assuescas, fruſtratoriasq;
que & venatorias precidere dilationes. Causa viduę intret ad
te, causa pauperis, & eius qui non habet quod det. Aliis alias
multas poteris committere terminandas, q̃plures nec dignas
audientia iudicare. Quid enim opus est admittere illos quo-
rum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium? Tã-
ta est impudentia nonnullorum, vt cum manifestę ambitionis
prurigine scateat tota facies causæ eorum, nõ erubescant au
dientiam flagitare, publicantes semetipsos ad multorum cõ-
scientias: in quo vel suæ solius satis poterant confundi iudi-
cio. Non fuit qui retunderet attritas frontes, & ideo plures
facti sunt: & magis induruerunt. Sed & nescio quomodo vi-
tiosus conscientias vitiorum non refugit, & vbi omnes sor-
dẽt: vnius fœtor minime sentitur. Quis enim vnquam, verbi
causa, auarum auarus, immundum immundus: luxurio sum lu-
xuriosus erubuit? Plena est ambitiosis ecclesia, non est iam
quod exhorreat in studiis & molitionib⁹ ambitionis, nõ plus
q̃ spelunca latronum in spoliis viatorum. Si Christi discipu-
lus es, igneſcat zelus tuus, exurgat authoritas aduersus impu
dentiam hanc & generalem pestem. Intuere magistrum sic fa
cientem, & audi dicentem: Qui mihi ministrat: me sequatur.
Iodn. 12. d Non parat aures vt audiat, sed flagellũ quo feriat. Verba nec
facit nec recipit: nec enim sedet iudicans, sed insequitur pu-
C niens. Causam tamen nõ tacet, quod videlicet domũ oratio-
nis negociationis feciſſẽt. Ergo & tu fac similiter. Erubescat
vultum tuũ istiusmodi negociatores, si fieri potest: si non, ti-
meãt. Et tu flagellũ tenes. Timeãt numulariũ, nec fidãt in nũ-
mis sed diffidant, abscondant q̃s suum à te, scientes effundere
quàm accipere paratiorem. Hoc studiosę & constanter agen-
do, multos lucrifacies turpium sectatores lucrorum, hones-
tioribus officiis vendicando: multos ne vel audeant huiusmodi attentare, seruabis. Adiice illud, quod non parũ profi-
ciet & ad ferias quas tibi suadeo. Ita nẽpe non pauca tibi mo-
menta temporum redimes ad vacandum consideration, quę-
dam, vt dixi, negocia nec audiendo, quædam aliis committẽ-
do, quæ tua digna putaueris audientia, fideli quodam & ac-
commodo ipsi causę compendio terminando. De qua consi-
deratione his addere aliqua cogito, sed sub alterius sane prin
cipio libri: atque hic sit finis istius ne duplo te oneret minus
suauis oratio, si & longa fuerit.

De *Consideratione*, *Liber secundus*.

MEmor promissi mei, quo ecce iam aliquandiu te-
neor apud te vir optime papa Eugeni, volo ipsum
absoluere vel sero. Puderet dilationis si mihi con-
scius forẽ incurię aut contẽptus. Nõ ita est: sed in-
cidimus (vt ipse nosti) in tẽpus graue: quod & ipsi pene viuẽ-
di vsui videbatur indicere cessationẽ, nedum studiis: cũ scili-
cet dominus pronocatus peccatis nostris, ante tempus quo- D
dammodo visus sit iudicasse orbem terræ, in æquitate quidẽ,
sed misericordiæ suæ oblitus. Non pepercit populo suo, non
suo nomini. Nonne dicunt in gentibus, vbi est deus eorum? Psal. 113. b
Nec mirum. Ecclesię filij & qui Christiano cẽsentur nomine,
prostrati sunt in deserto, aut interfecti gladio, aut fame con-
sumpti. Effusa est contentio super principes, & dominus er-
rare fecit eos in inuio & non in via. Contritio & infœlicitas
in viis eorum. Pauor & mœror & confusio in penetralibus re Psal. 13. b
gum ipsorum. Quàm confusi pedes euangelizantium pacem
annunciantium bona? Diximus pax, & non est pax: promisi-
mus bona, & ecce turbatio. Quasi vero temeritate in opere
isto aut leuitate vsi sumus. Cucurrimus plane in eo non quasi
in incertũ, sed te iubẽte, imò per te deo. Quare ergo ieiuna-
uimus & non aspexit, humiliauimus animas nostras & nesci-
uit? Nam in his omnibus nõ est auersus furor eius, sed adhuc
manus eius extenta. Quàm patienter interim adhuc audit vo
ces sacrilegas, & Aegyptios blasphemantes, quia callide edu Exod. 32. c
xit eos vt occideret in deserto? Et quidem iudicia dei vera, Psal. 118. g
quis nesciat? At iudicium hoc abyssus tanta, vt videar mihi
non immerito pronunciare beatum, qui non fuerit scandali-
zatus in eo. Quomodo tamẽ humana temeritas audet repre-
hendere, quod minime comprehendere valet? Recordemur
supernorum iudiciorum quæ à seculo sunt, si forte sit conso-
latio. Nam quidam ita dixit: Memor fui iudiciorum tuorum E
à seculo domine: & consolatus sum. Rem dico ignotam ne- Psal. 118. g
mini, & nunc nemini notam. Nempe sic se habent mortalium
corda, quod scimus cum necesse non est, in necessitate nesci-
mus. Moyses educturus populum de terra Aegypti, melio- Exod. 3. c
rem illis pollicitus est terram. Nam quando ipsum aliter se-
queretur populus solam sapiens terram? Eduxit, eductos tã-
men in terram quã promiserat non introduxit. Nec est quod
ducis temeritati imputari queat tristis & inopinatus cuẽtus.
Omnia faciebat domino imperante, domino cooperante, &
opus confirmante sequentibus signis. Sed populus ille, in-
quis, durę ceruicis fuit, semper contentiosę agens cõtra do-
minum, & Moysen seruum eius. Bene illi increduli & rebel-
les. Hi autem quid? Ipsos interroga. Quid me dicere opus
est quod fatentur ipsi? Dico ego vnum. Quid poterant pro-
ficere, qui semper reuertebantur cum ambularent? Quando
& isti per totam viam non redierunt corde in Aegyptum? Psal. 72. c
Quòd si illi ceciderũt & perierunt propter iniquitatẽ suam,
miramur istos eadem facientes eadẽ passos? Sed nunquid illo-
rum casus aduersus promissa dei? Ergo nec istorum. Neque
enim aliquando promissiones dei, iustitiæ dei præiudicant. Et
audi aliud: Peccauit Beniamin, accinguntur reliquę tribus ad Iudicũ. 20.
vltionem, nec sine nutu dei. Designauit denique ipse ducem
præliaturis. Itaque præliantur freti & manu validiori, & cau F
sa potiori, & quod his maius est, fauore diuino. At q̃ terribi- Psal. 65. d
lis deus in consiliis super filios hominum? Terga dedere sce-
leratis vltores sceleris, & paucioribus plures. Sed recurrunt
ad dominũ, & dominus ad eos: Ascendite, inquit. Ascendunt
denuo, denuoq; fusi & confusi sunt. Ita deo primum quidem
fauente, secundo & iubente, iusti iustum certamen ineunt, &
succumbũt. Sed quo inferiores certamine, eo fide superiores
inuenti sunt. Quid putas de me facerent isti si meo hortatu
iterato ascenderent, iterato succumberẽt? Quando me audi-
rent monentem tertio repetere iter, repetere opus in quo se-
mel & iam secundo fruſtrati forent? Et tamẽ Israelitę vnã &
alteram non reputantes fruſtrationem, tertio parẽt, & super-
arant. Sed dicunt forsitan isti. Vnde scimus q̃ à domino sermo
egressus sit? Quæ signa tu facis, vt credam⁹ tibi? Nõ est quod
ad ista ipse respondeam, parcendũ verecundię meæ. Respõde
tu pro me & pro teipso, secundum ea quæ audisti & vidisti,
aut certe secundum quod tibi inspiraverit deus. Sed forte mi
raris me prosequi ista, qui aliud proposueram. Facio nõ obli-
tus propositi, sed quod à proposito non iudicem aliena. Nẽ-
pe de consideratione (vt memini) sermo mihi ad tuam digna-
tionem. Et sane magna ista res, & egens consideratione non
minima. Quòd si res magnas à magnis cõsiderari oportet, cui
æquè vt tibi id studij cõpetit, qui parem super terram nõ ha
bes? Sed tu secundũ sapientiam & potestatem datam tibi de-
super facies de hoc. Non est meæ humilitatis dictare tibi sic

vel

G vel ſic fieri quicquã. Sufficit intimaſſe oportere aliquid fieri vnde & eccleſia conſoletur, & obſtruatur os loquentium iniqua. Hæc pauca vice apologię dicta ſint, vt ipſa qualiacunque habeat conſcientia tua ex me, vnde habeat me excuſatum & te pariter, etſi non apud eos qui facta ex euentibus æſtimant, certe apud teipſum. Perfecta & abſoluta cuique excuſatio, teſtimonium conſcientiæ ſuæ. Mihi pro minimo eſt vt ab *Eſa.5.e* illis iudicer, qui dicunt bonum malum, & malum bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem. Et ſi neceſſe ſit vnum fieri è duobus, malo in nos murmur hominum q̃ in deũ eſſe. Bonum mihi ſi dignetur me vti pro clypeo. Libens excipio in me detrahentium linguas maledicas, & venenata ſpicula blaſphemorum, vt non ad ipſum perueniãt. Non recuſo inglorius fieri, vt non irruatur in dei gloriam. Quis mihi det *Pſal. 68. b* gloriari in voce illa: Quoniam propter te ſuſtinui opprobrium, operuit confuſio faciem meam? Gloria mihi eſt con- *Ibidem.* ſortem fieri Chriſti, cuius illa vox eſt: Opprobria exprobrãtium tibi ceciderunt ſuper me. Nunc iam recurrat ſtylus ad ſuam materiam, & in ea quæ propoſueramus, ſuo tramite gradiatur oratio. Et primo quidem ipſam conſiderationem quid dicam, conſidera. Non enim idem per omnia quod contemplationem intelligi volo, quòd hęc ad rerum certitudinẽ illa ad inquiſitionem magis ſe habeat. Iuxta quẽ ſenſum poH teſt contemplatio quidẽ diffiniri, verus certuſq; intuitus a- *Contemplatio.* nimi de quacunq; re, ſiue apprehenſio veri non dubia. Conſi- *Conſideratio.* deratio autẽ, intenſa ad inueſtigandum cogitatio, vel intẽſio animi veſtigantis verum: quanq̃ ſoleant ambę pro inuicem indifferenter vſurpari. Iam quod ad conſiderationis attinet fructũ, quatuor vt occurrunt tibi conſideranda reor: te, quæ ſub te, quæ circa te, quæ ſupra te ſunt. A te tua conſideratio *Matt.16.d* inchoet, ne fruſtra extendaris in alia te neglecto. Quid tibi prodeſt ſi vniuerſum mundũ lucreris, te vnum perdens? Et ſi ſapiens ſis, deeſt tibi ad ſapientiã, ſi tibi non fueris. Quantum vero? Vt quidẽ ſenſerim ego, totũ. Noueris licet omnia myſteria, noueris lata terræ, alta cœli, profunda maris: ſi te neſcieris, eris ſimilis ædificanti ſine fundamento: ruinam, non ſtructuram faciens. Quicquid extruxeris extra te, erit inſtar congeſti pulueris, ventis obnoxium. Non ergo ſapiẽs, qui ſibi non eſt. Sapiens, ſibi ſapiẽs erit, & bibet de fonte putei ſui primus ipſe. A te proinde incipiat tua conſideratio, nõ ſolum autem, ſed & in te finiatur. Quocunq; euagetur, ad te reuocaueris eã cum ſalutis fructu. Tu primus tibi, tu vltimus. Sume exemplũ de ſummo omnium patre, verbum ſuum & emittente & retinente. Verbũ tuum, conſideratio tua. Quod ſi procedit, non recedat. Sic progrediatur, vt nõ egrediatur. I Sic exeat, vt nõ deſerat. In acquiſitione ſalutis, nemo tibi germanior vnico matris tuæ. Contra ſalutẽ propriã cogites nihil. Minus dixi, cõtra: præter, dixiſſe debueram. Quicquid ſe conſiderationi offerat quod non quoquo modo ad tuã ipſius ſalutem pertineat, reſpuendum. Et hæc tui conſideratio in tria quædam diuiditur, ſi conſideres quid, quis, & qualis ſis. Quid in natura, quis in perſona, qualis in moribus. Quid verbi gratia, homo. Quis, papa vel ſummus pontifex. Qualis, benignus, manſuetus, vel quicquid tale. Quanquã primum illud philoſophicum ſit magis quàm apoſtolicum veſtigare: attamen eſt in diffinitione hominis, quem dicũt animal rationale mortale, quod diligentius intueri ſi libet licet. Non eſt quod tuæ in eo aut profeſſioni obuiet, aut dignitati: eſt vero quod ſaluti afferre queat. Nam conſideranti duo hæc ſimul rationale mortale q̃, is tibi exinde occurrit fructus, vt & mortale quod in te eſt rationale humiliet, & rurſum rationale mortale confortet: quod neutrum neglectui erit homini circunſpecto. Siqua adhuc preſens conſideranda requirit locus, tractabũtur infra, & forte vtilius ex partium collatione. Nũc quis ſis, & de quo ſis factus aduertendum. Quanq̃ quod dixi de quo, id mihi prætereundum putẽ, tuæ potius relinquendũ agnitioni. Illud dico indignum tibi citra perfectum agere de tanta aſſumpto perfectione. Quid ni erubeſcas minimus inueniri in magnis, qui te recordaris magnum in minimis extitiſſe? Non es oblitus primę profeſſionis: non excidit menti quæ ſubducta eſt manu, ſed ne affectui quidem. Ipſam ad ſingula tua imperia, iudicia, inſtituta, habere præ oculis: nõ erit inutile. Hæc te conſideratio facit honoris contemptorem, in honore etiam ipſo. Atq; id magnum. Non recedat à pectore, K clypeus eſt tibi vel à ſagitta illa: Homo cũ in honore eſſet, *Pſal.48.c* non intellexit. Loquere ergo tibi: Abiectus eram in domo dei mei. Quale eſt hoc, de paupere & abiecto leuari ſuper gẽtes & regna? Quis ego, aut quæ domus patris mei: vt ſedeam *Luc.14.d* excelſis ſublimior? Sane qui dixit mihi: amice, aſcende ſuperius: amicum fore fidit. Si minus inueniar: non expedit quidẽ. *Pſal.101.b* Qui eleuauit, & deiicere poteſt. Sera querela, quoniã eleuãs allliſiſti me. Nõ eſt quod blandiatur celſitudo: ſolicitudo maior. Illa diſcrimen intendit, hæc amicum probat. Huic accingamur, ſi nolumus tandem cum rubore nouiſſimum locũ tenere. Factum ſuperiorem diſſimulare nequimus, ſed enim ad quid, omnimodis attendendum. Non enim ad dominandum *Hiere.1.b* opinor. Nam & propheta cũ ſimiliter leuaretur, audiuit: Vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plãtes. Quid horum faſtũ ſonat? Ruſticani magis ſudoris ſchemate quodam labor ſpiritualis expreſſus eſt. Et nos igitur vt multum ſentiamus de nobis, impoſitum ſenſerimus miniſterium, non dominium datum. Non ſum ego maior propheta, & ſi forte par poteſtate, ſed meritorum non eſt comparatio. Hæc loquere tibi, & doce teipſum, qui alios doces. Puta te velut vnum aliquem de prophetis: An non ſatis ad te? Et nimium. Sed gratia dei es id quod es. Quid? Eſto q̃ propheta, nunquid pluſq̃ propheta? Si ſapis, eris contẽtus menſura quã tibi menſus eſt deus. Nam quod amplius eſt, à malo eſt. Diſce L exemplo prophetico præſidere non tam ad imperitandum q̃ ad factitandum quod tempus requirit. Diſce ſæculo tibi opus eſſe, non ſceptro: vt opus facias prophetæ. Et quidem ille non regnaturus aſcendit, ſed extirpaturus. Putas ne & tu inuenias aliquid elaborandum in agro domini tui? Et plurimũ. Non plane totum quiuere emundare prophetæ, aliquid filiis ſuis apoſtolis quod agerent reliquerunt, aliquid ipſi parẽtes tui tibi. Sed nec tu ad omne ſufficies. Aliquid profecto tuo relicturus es ſucceſſori, & ille aliis, & alij aliis vſq; in finem. Circa vndecimã deniq; horã operarij ocij arguuntur, & mit- *Luc.10.d* tũtur in vineã. Anteceſſores tui apoſtoli audierunt, quia meſſis quidem multa, operarij vero pauci. Paternam tibi vendicato hæreditatem. Nam ſi filius, & hæres, vt probes hæredẽ, *Gala.4.b* euigila ad curam, & nõ ocio torpeas, ne & tibi dicatur: Quid *Matt.20.* hic ſtas tota die ocioſus? Multo minus inueniri oportet aut deliciis reſolutum, aut reſupinum põpis. Nil horum tibi tabulæ teſtatoris aſſignant. Sed quid? Si illarum tenore contẽtus ſis, curam potius hæreditabis & operam, quàm gloriam & diuitias. Blanditur cathedra. Specula eſt. Inde denique ſuperintendis, ſonans tibi epiſcopi nomine non dominium, ſed officium. Quidni loceris in eminenti, vnde proſpectes omnia, qui ſpeculator ſuper omnia conſtitueris? Enimuero proſpectus iſte procinctum parit, non ocium. Quando libet gloriari, vbi ociari non licet? Nec locus eſt ocio, vbi ſedula vrget M ſolicitudo omnium eccleſiarum. Nam quid tibi aliud dimiſit *Actor.3.d* ſanctus Apoſtolus? Quod habeo, inquit, hoc tibi do. Quid illud? Vnum ſcio, non eſt aurum neq; argentum, cum ipſe dicat: argentum & aurum non eſt mihi. Si habere contingat, vtere non pro libitu, ſed pro tempore. Sic eris vtens illis quaſi non vtens. Ipſa quidem quod ad animi bonum ſpectat, nec bona ſunt nec mala. Vſus tamen horum bonus, abuſio mala, ſolicitudo peior, queſtus turpior. Eſto vt alia quacunq; ratione hæc tibi vendices, ſed non apoſtolico iure. Nec enim tibi ille dare quod non habuit potuit. Quod habuit, hoc dedit, ſolicitudinem, vt dixi, ſuper eccleſias. Nunquid dominationem? Audi ipſum: Non dominantes, ait, in clero, ſed forma facti *1.Pet.5.a* gregis. Et ne dictum ſola humilitate putes, non etiam veri- *Luc.22.c* tate, vox domini eſt in euangelio: Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur. Et infert: Vos autem nõ ſic. Planum eſt, apoſtolis interdicitur dominatus. I ergo tu, & tibi vſurpare aude, aut dominans apoſtolatum, aut apoſtolicus dominatum. Plane ab alterutro prohiberis. Si vtrumq; ſimiliter habere voles, perdes vtrunque. Alioquin non te exceptum illorum numero pu- *Oſee.8.d* tes, de quibus queritur deus ſic. Ipſi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui eos. Iam ſi regnare ſine deo iuuat, habes gloriam, ſed nõ apud deum. At ſi interdictum tenemus, audiamus edictum: Qui maior eſt ve- *Luc.22.c* ſtrum,

A ſtrum, ait, fiat ſicut iunior: & qui præceſſor eſt, ſicut qui miniſtrat. Forma apoſtolica hæc eſt, dominatio interdicitur: *Ibidem.* indicitur miniſtratio. Quę & cõmendatur ipſius exemplo legiſlatoris: qui ſecutus adiungit. Ego autẽ in medio veſtrum ſum tanq̃ qui miniſtrat. Quis ſe iam titulo hoc inglorium putet, quo ſe prior dominus gloriæ præfigniuit? Merito Paulus *2.Co.11.e* gloriatur in eo dicens: Miniſtri Chriſti ſunt, & ego. Et addit. Vt minus ſapiẽs dico: plus ego. In laboribus plurimis: in carceribus abundantius: in plagis ſupra modum: in mortibus frequenter. O præclarum miniſterium. Quo non id glorioſius principatu? Si gloriari oportet, forma tibi ſanctorum præfigitur: apoſtolorũ proponitur gloria. Parua ne tibi illa videtur? Quis mihi tribuat ſimilem fieri in gloria ſanctorũ? Cla- *Pſal.138.c* mat propheta: Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui deus: nimis confortatus eſt principatus eorum. Clamat apo- *Gala.6.d* ſtolus: Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. Hoc glorieris opto ſemper optimo genere gloriæ, quod Apoſtoli, quod prophetæ delegere ſibi: reliquere tibi. Agnoſce hæreditatẽ tuam in Chriſti cruce: in laboribus *1.Cor.15.b* plurimis. Fœlix qui dicere potuit: plus omnibus laborauit. *1.Cor.3.b* Gloria eſt, ſed nil in ea inane, nil molle, nil reſupinum. Si labor terrer, merces inuitet. Vnuſquiſq; enim ſecundum ſuum laborem mercedẽ accipiet. Et ſi ille plus omnibus laborauit, non tamen totũ elaborauit: & adhuc locus eſt. Exi in agrum B domini tui, & conſidera diligenter quantis hodieq; de veteri maledicto ſylueſcat ſpinis ac tribulis. Exi, inquam, in mundũ: ager eſt enim mundus: isq; creditus tibi. Exi in illum non tãq̃ dominus, ſed tanq̃ villicus, videre & procurare vnde exigendus es rationem. Exi dixerim quibuſdam tuæ paſſibus intẽtę *Mar.16.d* ſolicitudinis: & ſolicitę intentionis. Neq; enim ipſi qui iuſſi ſunt ire in orbẽ vniuerſum: orbem circuierunt preſentia corporis: ſed mentis prouidentia. Et tu leua oculos quoſdã conſiderationis tuæ, & vide regiones ſi non ſunt magis ſiccę ad ignem, q̃ albæ ad meſſem. Quàm multæ quas putaueras truges, diligenter inſpectę, vepres potius apparebunt? Immo ne vepres quidẽ: annoſę & veternoſę arbores ſunt. Sed nõ profecto fructiferę: niſi forte glandium aut ſiliquarũ, quas porci manducaut. Quouſq; occupant terram? Nonne ſi exis & cer- *Gen.24.g* nis iſta, pudebit ocioſam iacere ſecurim: pudebit ſine cauſa falcem apoſtolicam accepiſſe? In hunc quondam agrum Iſaac patriarcha exierãt, cum primo Rebecca occurrit ei: & vt ſcriptura habet, exierat ad meditandum. Ille ad meditandum: tu ad extirpandum egrediaris neceſſe eſt. Tibi iam præceſſiſſe meditatio debet tempus faciendi præ manibus. Si nunc heſi- *Luc.14.f* tare incipias: id quidem ſero. Ante, iuxta conſilium ſaluatoris, ſediſſe debueras, ante æſtimaſſe opus, metiri vires, ponderaſſe ſapiẽtiam, merita comparaſſe: ſumptus computaſſe virtutum. Age ergo puta tempus putationis adeſſe: ſi tamẽ meC ditationis præiuit. Si cor mouiſti, mouenda iam lingua: mo- *Pſal.44.a* uenda eſt & manus. Accingere gladio tuo, gladio ſpiritus: *Ephe.6.d* quod eſt verbum dei. Glorifica manum & brachium dextrũ *Pſal.149.b* in faciendo vindictam in nationibus, increpationes in populis, in alligando reges eorum in compedibus: & nobiles eorum in manicis ferreis. Si hæc facis: honorificas miniſterium tuum, & miniſterium te. Non mediocris iſte principatus. Exturbare eſt hoc malas beſtias à terminis tuis: quo greges tui ſecuri in paſcua educantur. Domabis lupos: ſed ouibus non dominaberis. Paſcendas vtique: non premendas ſuſcepiſti. Si bene conſideraſti quis ſis: hæc te oportere facere nõ *Ieco.4.d.* ignoras. Porro ſcienti & non facienti, peccatum eſt tibi. Nõ *Lucæ.12.f* es oblitus vbi legeris: Seruus ſciens voluntatem domini ſui: & non faciens digna: plagis vapulabit multis. Sic prophetæ: ſic Apoſtoli factitabant. Fortes fuere in bello: non molles in ſericis. Si filius es Apoſtolorum & prophetarum: & tu fac ſimiliter. Vendica tibi nobile genus ſimilibus moribus: quod *Heb.11.f* non aliunde nobile quàm morum ingenuitate, & fidei fortitudine fuit. Per hanc vicerunt regna: operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones. Hoc chirographum paternæ tuę hæreditatis, quod tibi euoluimus: vbi inſpicias portionem ſubſtantiæ quæ te contingit. Induere fortitudinem: & hæreditaſti. Poſſide fidem, poſſide pietatem, poſſide ſapientiam, ſed ſapientia ſanctorũ ipſa eſt timor domini: & habes quod tuum eſt. Habes ſine defraudatione integrum paternum fundum. Precioſiſſimus fundus virtus eſt. Bonus fundus humi D litas: in qua omne ædificium ſpirituale conſtructum creſcit in templum ſanctum in domino. Per hanc nonnulli poſſedere etiam portas inimicorum. Quæ enim virtutum æquè poteſt dæmonum debellare ſuperbiam: tyrannidem hominum? Cæterum cum omni indifferenter perſonæ hæc ſit quædam turris fortitudinis à facie inimici: neſcio quo pacto tamen vis eius maior in maioribus, & in clarioribus clarior cõprobatur. Nulla ſplendidior gemma, in omni præcipue ornatu ſummi pontificis. Quo enim celſior cæteris: eo humilitate apparet illuſtrior & ſeipſo. Arguar forſitan q̃ non ſatis primis explicitis partibus, in ſecũdas neſcio quomodo ſtylus excurrerit: deſcribere inchoans qualem te oporteat eſſe, cum necdũ quis ſis, plenius expreſſiſſet. Credo erubeſcens in ſummo poſitum apice videri hominem nudum, feſtinauit induere inſignibus ſuis. Abſque his neinpe eo deformior, quo illuſtrior pares. Nunquid poteſt abſcondi ciuitatis ſupra montem poſitę deſolatio: aut latere fumus lucernę extinctæ ſuper candelabrũ? Simia in tecto: rex fatuus in ſolio ſedens. Et nunc audi can *Prouer.* ticum meum, & quidem minus ſuaue, ſed ſalutare. Mõſtruoſa res gradus ſummus, & animus infimus: ſedes prima, & vita ima: lingua magniloqua, & manus ocioſa: ſermo multꝰ, & fructus nullus: vultus grauis, & actus leuis: ingens authoritas, & nutans ſtabilitas. Admoui ſpeculum: fœdus ſe in eo vultus agnoſcat: tu tuum gaude diſſimilem inueniri. Inſpice tamen E & tu ne forte & ſi ũt vnde merito placeas tibi: etiam in quo debeas diſplicere, non deſit. Volo glorieris teſtimonio conſcientiæ: ſed non minus vt eodem ipſo humilieris. Rara vox: *1.Cor.4.d* Nihil mihi conſcius ſum. Cautior in bonis ambulas: ſi & mala non lateant. Quamobrem, vt dixi, noueris te, vt inter auguſtias quæ non deſunt, fruaris conſcientiæ bono. Magis autem vt ſcias quid deſit tibi. Nam cui non deſit? Omnia illi *Pſal.38.d* deſunt, qui nil ſibi deeſſe putat. Quid ſi ſummus pontifex ſis? Nunquid quia ſummus pontifex: ideo ſummus? Infimum noris eſſe: ſi ſummum putas. Quis ſummus? Cui addi non poſſit. Grauiter erras ſi te illum exiſtimes. Abſit. Non tu de illis es qui dignitates virtutes putant. Tibi ante experta virtus quàm dignitas fuit. Auguſtis relinquito illam ſententiã, aliisque qui diuinis coli honoribus non timuerunt: verbi gratia: Nabuchodonoſor, Alexandro, Antiocho, Herodi. Tu vero conſidera non conſummatione ſummum te dici, ſed cõparatione. Nec me putes comparationem dicere meritorum: ſed miniſteriorum. Sic te exiſtimet homo vt miniſtrum Chriſti: & quod abſque præiudicio ſanctitatis cuiuſpiam dixerim, ſummum plane inter miniſtros. Alias niti te ad ſummum velim: non putare ſummum, aut velle putari antequam ſis.

Nam quomodo proficis, ſi iam ſufficis tibi? Non ſit proinde tibi aut pigrum veſtigare quod deſit: aut fateri quod deF ſit verecundum. Loquere & tu voce anteceſſoris tui: Non q̃ iam acceperim, aut iam perfectus ſim. Et rurſum. Ego me non *Phil.3.c* arbitror cõprehendiſſe. Hæc ſciẽtia ſanctorum: hæc lõge ab illa quæ inflat. Hanc qui apponit: apponit & dolorem. Sed dolorem hunc nemo vnq̃ ſubterfugit. Eſt quippe medicinalis dolor: per quem ſtupor ille læthalis animi duri & impœnitentis excluditur. Et ideo ſapiens, qui dicere potuit: Et dolor meus in conſpectu meo ſemper. Nunc iam repetẽdę reliquię, ſi quæ ſunt, loci illius à quo pauloãte diuertim⁹. Age indagemus adhuc diligentius qui ſis, quam geras videlicet pro tempore perſonam in eccleſia dei. Quis es? Sacerdos magnus, ſummus pontifex. Tu princeps epiſcoporum, tu hæres apoſtolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchiſedech, dignitate Aaron, authoritate Moyſes, iudicatu Samuel, poteſtate Petrus, vnctione Chriſtus. Tu es cui claues traditę: cui oues creditæ ſunt. Sunt quidem & alij cœli ianitores, & gregum paſtores, ſed tu tanto glorioſius, quanto & differentius vtrunq; præ cæteris nomen hæreditaſti. Habent illi ſibi aſſignatos greges, ſinguli ſingulos, tibi vniuerſi crediti, vni vnus. Nec modo ouiũ, ſed & paſtorum tu vnus omnium paſtor. Vnde id probem queris? Ex verbo domini. Cui enim non dico epiſcoporum, ſed etiam apoſtolorum ſic abſolute & indiſcrete totæ commiſſæ ſunt oues? Si me amas Petre, paſce oues meas. Quas? Illius, vel illius populos ciuitatis: aut regionis: aut certi

regnę

G regni? Oues meas,inquit. Cui non planum nō desiguasse aliquas, sed assignasse omnes. Nihil excipitur vbi distinguitur nihil.Et forte præsentes cæteri condiscipuli erant, cum committens vni vnitatem omnibus commēdaret, in vno grege & vno pastore,secundum illud: Vna est columba mea, formosa *Cantic.6.c* mea,perfecta mea. Vbi vnitas, ibi perfectio. Reliqui numeri perfectionē non habent, sed diuisionē, recedētes ab vnitate. Inde est q̄ alij singuli singulas sortiti sunt plebes, scientes sacramentum. Deniq; Iacobus qui videbatur columna ecclesiæ,vna contentus est Hierosolyma:Petro vniuersitatem cedens. Pulchrè vero ibi positus est suscitare semen defuncti *Gala.1.e* fratris,vbi occisus est ille.Nam dictus est frater domini.Porro cedente domini fratre, quis se alter ingerat Petri prærogatiuę? Ergo iuxta canonas tuos alij in partem solicitudinis, tu in plenitudinem potestatis vocatus es. Aliorum potestas certis arctatur limitibus,tua extenditur & in ipsos qui potestatem super alios acceperunt. Nonne si causa extiterit, tu episcopo cœlum claudere,tu ipsum ab episcopatu deponere, etiam & tradere satanæ potes? Stat ergo inconcussum priuilegium tuū tibi tam in datis clauibus, q̄ in ouibus cōmendatis. Accipe aliud quod nihilominus prærogatiuam confirmat *Ioan.21.b* tibi.Discipuli nauigabant, & dominus apparebat in littore: quodq; iucundius erat, in corpore rediuiuo. Sciens Petrus *Ibidem.* quia dominus est,in mare se misit: & sic venit ad ipsum, aliis H nauigio peruenientibus.Quid istud? Nempe signum singularis pontificij Petri, per quod non nauē vnam,vt cæteri quiq; suam,sed seculū ipsum susceperit gubernandum. Mare enim seculū est:naues ecclesiæ. Inde est q̄ altera vice instar domini gradiēs super aquas,vnicū se Christi vicarium designauit, qui non vni populo sed cūctis præesse deberet.Siquidē aquæ multæ, populi multi. Ita cum quisq; cæterorum habeat suā, tibi vna cōmissa est grandissima nauis facta ex omnibus ipsa vniuersalis ecclesia toto orbe diffusa. En quis es.Sed noli obliuiscī etiā quid.Nam & ego non sum oblitus id me promisisse repetiturum in opportunitate. Quàm opportune cū eo quis es,etiam quod ante eras,consideras?Quid dico eras? Et nunc es.Quid desinas intueri,quod non desisti esse?Vna sane consideratio,quid fueris, & quid sis.Nam quis sis factus, altera. Non oportet vt ista extundat illam in scrutinio tui. Es enim(vt dixi)adhuc quod eras: & non minus hoc es,q̄ quod factus es post, forte & magis.Deniq; illud natus es,mutatus hoc,non in hoc mutatus.Non reiectum illud, sed istud adiectum.Tractemus vtrūq; simul, nam vt præfatum me memini, collatę exinuicem ambę res vtiliores fient.Dixi supra considerāti quid sis,naturam occurrere qua es homo:nam homo natus es.Porro percunctanti quis,personę respondebitur nomen, quod est episcopus,quod quidem factus, non natus es. Quid tibi horū videtur ad purum esse tui, & ad te principalius pertinere,q̄ factus,an q̄ natus? Nonne quod natus? Hoc I ergo consulo consideres maxime,quod maxime es,hominem videlicet,quod & natus es.Nec modo quid natus,sed & qualis natus oportet attendas,si non vis tuæ considerationis fructu & vtilitate fraudari.Tolle proinde nunc hæreditaria,hęc perizomata ab initio maledicta,Dirumpe velamen foliorum celantium ignominiam, non plagam curantium. Dele fucum fugacis honoris huius, & malè coloratæ nitorem gloriæ: vt nudè nudum consideres : quia nudus egressus es de vteró *Iob.1.d* matris tuæ. Nunquid infulatus,nunquid micans gemmis,aut floridus sericis:aut coronatus pēnis:aut suffarcinatus metallis? Si cuncta hæc veluti nubes quasdam matutinales velociter transeuntes,& cito pertransituras dissipes & exsuffles à facie considerationis tuæ,occurret tibi homo nudus,& pauper,& miser,& miserabilis,homo dolens quod homo sit,eru- *Iob.5.b* bescens q̄ nudus sit,plorans q̄ natus sit,murmurās q̄ sit. Ho- *Iob.14.a* mo natus ad laborem:non ad honorem. Homo natus de muliere,& ob hoc cum reatu,breui viuens tempore, ideoq; cum metu:repletus multis miseriis,& propterea cum fletu. Et vere multis, quia corporis & animæ simul. Quid enim calamitate vacat nascēti in peccato,fragili corpore, & mēte sterili? Vere ergo repletus, cui infirmitas corporis, & fatuitas cordis cumulatur,traduce sordis,mortis addictione. Salubris copula,vt cogitans te summum pontificem,attendas pariter vilissimum cinerem non fuisse,sed esse. Imitetur cogitatio naturam,imitetur & quod dignius est authorem naturæ: sum- K ma imaq; consocians. Nonne natura in persona hominis vili limò vitæ spiraculum colligauit? Nonne author naturæ in sui persona verbum limumq; contemperauit? Ita tibi sume formā tam de nostræ concretione originis, q̄ de sacramento redemptionis: vt altus sedēs,non alta sapiens sis,sed humilia de te sentiens, humilibusq; consentiens. Proinde si considderas quantus es,cogita etiam qualis,& maxime.Hęc te sane consideratio tenet in te, nec à te auolare sinit, nec ambulare *Psal.130.a* in magnis neq; in mirabilibus super te.In te consistito. Non infra deiici,non attolli supra,non euadere in longius,non extendi in latius. Tene medium, si non vis perdere modum.Locus medius tutus est.Medium,sedes modi:& modus,virtus. Omnem extra modum habitationem, sapiens exilium reputat. Propterea non est illi habitare in longo quod vltra modum sit, sed nec in lato quidem quod extra sit: porro nec in alto vel imò, quòd alterum supra,alterum infra sit. Denique & longitudo exterminium habere solet,& dilatatio scissurā, & altitudo ruinam, & profundum absorptionem. Dico hæc planius, ne me putes ea loqui quæ apostolus comprehendere *Ephes.3.d* hortatur cum omnibus sanctis,longitudinem, latitudinē, sublimitatem,& profundum : quod alterius erit & disputationis & temporis.Nunc autem longum dico,cum sibi homo lōgiorem promittit vitam.Latum, cum in superfluas animus di L stenditur curas. Altum,cum de se plus præsumit.Profundum, cum se plus deiicit.Qui ergo longa sibi metitur tempora,nōne vere ingreditur iter exterminij, transiēs vitæ terminos,productiori solicitudine? Inde est quòd homines in præsentia sese exules per obliuionem, in alia per inanem solicitudinem migrant secula,non profutura,imò nec futura. Similiter animus distentus in multa,multis laceretur curis necesse est.Nēpe immoderata extensio extenuationem,& extenuatio nimia scissionem facit.Iam vero alta præsumptio, quid nisi ruinosa *Prou.16.d* præcipitatio est?Legisti nanque. Ante ruinam exaltatur cor. Quid é regione nimię pusillanimitatis deiectio,nisi desperata quædam absorptio est? In hanc fortis non deiicietur. Prudens, longioris vitæ non abducetur incerto. Modestus moderabitur curas,temperabit à superfluis, non deerit necessariis. Porro iustus altiora se non præsumet, sed loquetur cum *Iob.10.c* iusto:Si iustus fuero,non leuabo caput. Tu ergo in hac consideratione tui caute ambules, & tota æquitate verseris: vt nec plus vero tibi tribuas, nec plus iusto parcas. Porro plus vero tribuis, non modo arrogando tibi quod non habes bonum, sed & quod habes asscribendo. Vigilanter discerne qualis ex te,& qualis sis dono dei,& non sit in spiritu tuo dolus.Erit autem vbi fideliter partiens tua tibi,& quę sunt dei, deo sine frude resignes.Ex te mala, bona à domino esse, persuasum tibi non ambigo. Sane inter considerandū qualis sis: etiam qualis fueris, ad memoriam reuocandum. Conferenda posteriora prioribus.Profeceris ne in virtute,in sapientia,in M intellectu, in suauitate morum: an ab his forte (quod absit) defeceris. Patientior sis an impatientior solito, iracundior leniórve,insolentior an humilior,affabilior an austerior, exorabilior an difficilior, pusillior animo an magnanimior, serius magis an plusculū dissolutus, timoratior an forte fidentior q̄ oportet:Quàm latus tibi patet cāpus in hoc genere cōsiderandi? Memorot ego pauca,veluti quędā seminaria proferens:non tamē ipse ferens,sed dans semē ferenti. Oportet innotescat tibi zelus tuus,clementia tua, discretio quoq; moderatrix earundem virtutum, qualis videlicet in donandis iniuriis, qualis sis in vlciscendis, quàm in vtroque prouidus modi, loci, temporis obseruator. Prorsus considerandatria hæc in vsu virtutum harum,ne non sint virtutes si prętер hæc reperiantur. Nempe eiusmodi non natura virtutes, sed vsus facit. Nam ex se indifferentes esse noscuntur. Tuum est aut abutendo & confundendo facere vitia, aut bene ordinateque vtendo, virtutes. Solent discretionis oculo caligante, alterutrum sibi præripere loca, terminos occupare. Porro caliginis duæ sunt causæ: ira, & mollior affectus. Is iudicij censuram eneruat:illa præcipitat. Quomodo enim ab altero non periclitetur aut pietas clementiæ, aut zeli rectitudo? Turbatus prę ira oculus,clementer nil intuetur : fussusus fluxa quadam & muliebri mollitie animus, rectum non videt.

Non

A Non eris innocens,si aut punias eum cui forte parcendū esset,aut parcas ei qui fuerat puniēdus. In tribulationib⁹ quoque qualem te inueneris,nolo dissimules. Si cōstantē in tuis, condolētē in alienis,gaude.Recti cordis hoc. E regione peruersissimi,si cum in propriis deprehēdaris fortasse impatiēs, minime in alienis tamen compatiens sentiaris. Quid in prosperis, nihil ne est quod considerationem solicites? Est vtiq;: si diligenter attendas q̄ rarus semper extiterit, qui non vel modice in prosperitate animū relaxauerit à sui custodia & disciplina.Quando hoc incautis non fuit ad disciplinā quod ignis ad ceram:quod solis radius ad niuem vel glaciem? Sapiens Dauid,sapiens Salomon fuit : sed blandientibus nimis secundis rebus alter ex parte:alter ex toto desipuit. Magnus qui incidens in aduersa non excidit vel parū à sapientia. Nec minor cui præsens fœlicitas si arrisit, non irrisit. Quanq̄ facilius inueneris qui sapientiam retinuerint contraria sibi fortuna,q̄ qui propitia non perdiderunt. Præferendus ille & magnus est,cui inter prospera saltem risus indecentior,aut ser- mo insolētior, aut immoderatior cura vestis vel corporis nō *Eccli.38.c* irrepsit. Et si recte sapiēs hortatur sapientiam scribi in ocio: cauendum & in ocio ocium est. Fugienda proinde ociositas, mater nugarum, nouerca virtutum. Inter seculares nuge, nugę sunt:in ore sacerdotis, blasphemię. Interdum tamen si B incidant,ferendę fortassis : referendę nunq̄. Magis interueniendum caute & prudēter nugacitati. Prorumpendum sane in serium quid:quod non modo vtiliter sed libenter audiāt, & superfedeant ociosis.Consecrasti os tuum euangelio:tabibus iam aperire illicitum:assuescere sacrilegum est. Labia sa- *Mala.2.b* cerdotis,ait,custodiunt scientiam,& legem requirunt de ore eius,non nugas profecto vel fabulas. Verbum scurrile quod faceti vrbanive nomine colorant,non sufficit peregrinari abore: procul & ab aure relegandum. Fœde ad cachinnos moueris, fœdius moues. Porro detrahere aut detrahentem audire : quid horum damnabilius sit, non facile dixerim. De auaritia non est quod tuum fatigem intuitum,cum pecuniam tanquam paleam dicaris habere. Non prorsus, non est quod pro illa timeatur à iudiciis tuis. Sed est quod non minus sæpe,nec noxiè minus,insidiari iudicātibus solet, de quo maxime quid in tua latcat conscientia,latere te nolim. Quid illud sit quæris?Acceptio personarū. Non parui te rem peccati existimes si facies peccatorum sumis: & non potius causas iudicas meritorum. Est item vitium cuius si te immunem *Thre.3.d* sentis, inter omnes quos noui ex his qui cathedras ascenderunt, sedebis me iudice solitarius : quia veraciter singulariterque leuasti te supra te, iuxta prophetam : Facilitas credulitatis hęc est:cuius callidissimę vulpecule,magnorum neminē cōperi satis cauisse versutias.Inde eis ipsis pro nihilo iræ C multæ,inde innocentiū frequeus addictio,inde præiudicia in absentes. Gratulor autem tibi (nec enim assentationis apud te vereor incurrere notam) gratulor, inquam, præsidere te vsque adhuc absque horum omniū querela multa, an & sine culpa,tu videris.Nunc ad ea quæ sub te sunt,consideratio intendenda. At alterius principij hoc : siquidem tuis occupationibus sermo breuior competentior est.

De *Consideratione*, *Liber tertius.*

Inis superioris libri,huic principium ponit.Itaque iuxta promissum illius cōsiderāda quæ sub te sunt. Quęnam sint illa,non est quod à me quęrendū putes sacerdotū optime Eugeni,rectius fortasse quæ non sint quæras. Orbe excundū ei qui forte volet explorare *Mar.16.d* quæ non ad tuā pertinent curā.Parentes tui destinati sunt nō aliquas regiones,sed ipsum debellaturi orbē. Ite in orbē vniuersum,dictū est illis. Ipsi vero vendentes tunicas: emere gladios,ignitum eloquiū:& spiritum vehementē,arma potentia deo. Quò non peruenerunt victores inclyti, filij excussorū? *Psal.119.a* Quò nō sagittæ potentium acutę cum carbonibus desolato- *Psal.18.a* rijs?Et quidē in omnem terrā exiuit sonus eorum: & in fines *Luc.12.f* orbis terræ verba eorū. Penetrabant & incēdebāt verba illa incēsa igni,quē dominus misit in terrā. Occūbebant strenuissimi bellatores,sed non succumbebant,triumphabant & mor *Psal.138.d* tui.Nimis confortatus est principatus eorum:constituti sunt *Psal.44.d* principes super omnē terram.Eis tu successisti in hæreditatem.Ita tu hęres,& orbis hæreditas.At quatenus hęc portio D te contingit,aut contigerit illos,id sobria cōsideratione pēsandum.Non enim per omnem reor modum,sed sane quadātenus (vt mihi videtur) dispensatio tibi super illum credita est,non data possessio.Si pergis vsurpare & hanc,contradicit tibi qui dicit : Meus est orbis terræ, & plenitudo eius.Non *Psal.49.b* tu ille de quo propheta : Et erit omnis terra possessio eius. Christus hic est, qui possessionem sibi vendicat & iure creationis,& merito redēptionis,& dono patris. Cui enim alteri dictum est:Postula à me,& dabo tibi gentes hæreditatē tuā, *Psalm.2.b* & possessionem tuam terminos terræ? Possessionem & dominium cede huic, tu curam illius habe. Pars tua hæc, vltra ne extendas manum.Quid inquis?Non negas præesse,& dominari vetas?Plane sic. Quasi non bene præsit, qui præest in solicitudine.Nunquid nō & villa villico, & paruus dominus subiectus est pędagogo?Nec tamē villę ille,nec is sui dñi dominus est.Ita & tu præsis vt prouideas,vt consulas,vt procures, vt serues. Præsis vt prosis, præsis vt fidelis seruus & prudens,quem constituit dominus super familiam suam. Ad quid?Vt des illis escam in tempore.Hoc est,vt dispenses, nō *Mat.24.d* imperes.Hoc fac,& dominari ne affectes hominum homo,vt non dominetur tui omnis iniustitia. At satis superq; id inti- *Psal.118.r* matum supra,cum quis sis disputaretur. Addo tamen & hoc: nam nullum tibi venenum, nullum gladium plus formido, q̄ libidinem dominandi.Certe vt multum tibi tribuas, si multū E deceptus non es, nil te existimes plus accepisse à magnis apostolis.Recordare nunc vocis illius:Sapientibus & insipienti- *Roma.1.a* bus debitor sum. Et si non indebitam tibi ipsam censes, hoc quoque simul memento, debitoris molestum nomen seruiēti potius quàm dominanti congruere.Seruus in euangelio audit:Quantum debes domino meo? Ergo si te agnoscis sapiē- *Luc.16.b* tibus & insipientibus non dominatorem sed debitorem, curandum summopere tibi, & tota vigilantia considerandum quomodo & qui non sapiunt sapiant,& qui sapiunt non desipiant,& qui desipuere resipiscant. At nullum genus insipientiæ,infidelitate(vt sic loquar) insipientius. Ergo & infidelib⁹ debitor es:Iudæis,Grecis, & Gentibus. Interest proinde tua *Roma.1.b* dare operam quam possis, vt increduli conuertantur ad fidē, conuersi non auertantur, auersi reuertantur. Porro peruersi ordinentur ad rectitudinem,subuersi ad veritatem reuocētur. Subuersores inuictis rationibus conuincantur, vt vel emendentur ipsi, si fieri potest: vel si non,perdant authoritatem facultatemq̄ alios subuertēdi. Non omnino & ab hoc insipientium genere pessimo, tibi dissimulandum. Dico autem hæreticos schismaticosq̄ : nam hi sunt subuersi & subuersores,canes ad scissionem,vulpes ad fraudem. Erunt, inq̄, huiusmodi maxime tuo studio aut corrigendi ne pereant,aut ne perimant coercendi. Esto de Iudæis excusat te apostolus, *Roma.11.c* F habent terminum suum, qui præueniri non poterit. Plenitudinem gentium præire oportet. Sed de ipsis gentibus quid respondes? Imò quid tua consideratio respondet tibi percunctanti sic? Quid visum est patribus ponere metam euangelio,verbum suspendere fidei donec infidelitas durat?Qua ratione putamus subsistit velociter currens sermo?Quis pri- *Psal.147.* mus inhibuit hunc salutarem cursum?Et illis causa forte quam nescimus, aut necessitas potuit obstitisse. Nobis quæ dissimulandi ratio est? Qua fiducia,qua conscientia Christū non vel offerimus eis qui non habent? An veritatem dei in iniustitia detinemus? Et quidem quandoque peruenit gen- *Rom.11.c* tium plenitudo necesse est. Expectamus vt in eas incidat fides. Cui credere casu contigit?Quomodo credent sine prę- *Rom.10.c* dicante? Petrus ad Cornelium, Philippus ad Eunuchum, *Acto.8.&* misi sunt, & si exemplum recentius quærimus : Augustinus *10.c* à beato Gregorio destinatus est formam fidei tradere Anglis. Et de his tu ita tecum. Ego addo & de pertinacia Græcorum qui nobiscum sunt & non sunt, iuncti fide,pace diuisi. Quanquam & in fide ipsa claudicauerint à semitis rectis. Et item de hæresi,quæ clam pene vbique serpit apud aliquos, sęuit palā. Nam paruulos ecclesiæ passim & publice deglutire festinat. Queris vbi sit hoc? Vestri qui terram Austri tā sæpe visitāt,ecce hi sciunt,& possunt dicere tibi. Eunt & redeunt per medium illorum,aut transeunt secus: sed quid boni adhuc cum illis egerint, necdum audiuimus. Et forsitan

audiuis-

G audiuissemus nisi præ auro Hispaniæ salus populi viluisset. Tuum est & plagæ huic remedium prouidere. Sed est insipientia,quæ ipsam quoq; iam propemodum stultam fecit sapientiam fidei. Quomodo & ecclesiam catholicā pene totam hoc virus infecit? Nam dum & in ipsa quiq; quæ nostra sunt quærimus,fit vt inuicem inuidentes,inuicem prouocantes exerceamur ad odia, animemur ad iniurias, armemur ad lites,cauillemus ad dolos,feramur ad detractiones, prorumpamus ad maledicta,opprimamur à fortioribus,opprimamus infirmiores. Quàm digne & laudabiliter occupatur meditatio cordis tui aduersus tam pestilens insipientiæ genus,quod corpus Christi (quæ est multitudo credentiū) occupasse cōsideras. O ambitio ambientium crux,quomodo omnes torquens omnibus places? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales celebrius negociis eius. An non limina apostolorum plus iam ambitio q̄ deuotio terit? An non vocibus eius vestrū tota die resultat palatium? An non quæstibus eius tota legum canonumq; disciplina insudat? An non spoliis eius omnis Italica inhiat inexplebili auiditate rapacitas? Quid ita tua ipsius spiritualia studia non saltem intercidit,sed absciditⁿ? Quotiens sancta ac fœcunda tua abortiri ocia fecit inquietum & inquietans malum? Aliud est quod ab oppressis appellatur ad te, aliud autē quod ambitio in ecclesia per te regnare molitur. Nec deesse illis,nec huic aliquatenus assentire oportet. Quàm vero iniquе fouetur illa,spernuntur illi? Vtrisque tamen debitor es, illis vt erigas, istis vt reprimas. Et quoniam incidit de appellationibus, prosequi aliquatenus non erit ab re. Magno in his & pio opus intuitu est, ne quod magna fuit necessitate prouisum, male vtendo reddatur inutile. Mihi videtur & in multam posse eas deuenire perniciem, si non summo moderamine actitentur. Appellatur de toto mundo ad te, id quidē in testimonium singularis primatus tui. At tu si sapis,non primatu gaudebis,sed fructu. Apostolis dictum est: In hoc nolite gaudere q̄ spiritus subiiciuntur vobis. Appellatur ad te, vt dixi, & vtinam tam fructuose q̄ necessarie. Vtinam cū oppressus clamat,sentiat oppressor,& nō superbiat impius vndecunq; & nequiter. Volentes malignari nonne his potissimū terreri solebant? Nunc terrori ipsi ex his magis fiunt, atque id bonis. Antidotum versum in venenum,non mutatio dextеræ excelsi hæc. Appellantur boni à malis,vt non faciant bona: & supersedent à voce tonitrui tui formidantes. Denique appellantur episcopi, ne illicita audeant matrimonia soluere vel prohibere. Appellantur ne rapinas,ne furta,ne sacrilegia & quæ eiusmodi sunt, punire vllatenus vel cohibere præsumant. Appellantur ne indignas & infames personas à sacris officiis beneficiisve repellere seu amouere queant. Quod tu inuenis remedium morbo huic, ne quod repertum ad remedium fuit, reperiatur ad mortem? Zelatus est dominus domum orationis factam speluncam latronum. Tu eius minister dissimulas miserorum refugium, datum arma iniquitati. Videas præripi passim partes oppressorum,& prorumpere ad appellandum non tam grauatos,quàm grauare volentes. Quid hoc mysterij? Tuum est considerare, non meum cōmentari istud. Et cur,inquis,male appellati non veniunt ostē suri suam innocentiam, malitiam conuicturi? Dico quod discere ad hoc solent. Nolumus vexari frustra. In curia esse qui procliuius faueant appellantibus, foueant appellationes. Cessuris Romæ, domi sedere satius. Fateor me non omnino decredere his. Quem das mihi in tam crebris appellationibus quæ hodie fiunt, qui pro expensis itineris vel nummum restituerit illi quem forte appellarit? Mirū vero si ita omnes & appellantes iusti, & appellati rei vestro examine inuenti sunt. Diligite,inquit,iustitiam, qui iudicatis terram. Parum est iustitiam tenere,nisi & diligas. Qui tenent,tenent: qui diligunt,zelantur. Amator iustitiæ inquirit iustitiam: & prosequitur eam. Porro omnem iniustitiam persequitur. Nihil tibi & illis qui appellationes venatiōes putāt. Pudet elogij quod apud ethnicos iam vertitur in parabolam: Duos nouimus ser uos pingues. Vt mitius loquar,plus facetię q̄ iustitiæ hic. Tu si amas iustitiam,appellationes non affectas,sed sustines. Vestruntamen quid emolumenti affert ecclesiis dei tua vnius horæ minis iustitia, vbi sententia prævalet aliter affectorum? At istud loci illius erit cum cœperint versari quæ circa te sunt.

Nunc vero non te existimes ociosе vacare considerationi huic qua appellationes ad legitimum, si fieri potest,reuoces vsum. Et si hinc mea queratur vel potius curetur sententia: dico appellationes vt non contemnendas, sic nec vsurpandas omnino. Porro horum quid insolentius censeā, haud facile dixerim,nisi q̄ vsurpatio quandam videtur inducere contemptus necessitatem,ac per hoc forte acrius insectanda,quę amplius nocet. Aut non vere nocentior est mala in se,in partu peior? Nonne ipsa est quæ ipsum ius quoq; naturæ aut extenuat aut exterminat? Nam sæpe rebus etiam preciosissimis, precij gratiam non modo demit,sed adimit. Quid sacramentis acceptius? Vsurpata tamen ab indignis, indignéve tractata, minime acceptātur. Magis habent damnationem: quia debitam venerationem non habent. Fateor grande & generale mūdo bonum esse appellationes: id q̄ tam necessarium quàm solem ipsum mortalibᵘ. Reuera quidem sol iustitiæ est: prodens ac redarguens opera tenebrarum. Prorsus fouendæ & manutenendę sunt,sed quas extorsit necessitas, nō calliditas adinuenit. Vsurpatoriæ sunt huiusmodi omnes,non subuenientes in necessitate,sed opitulantes iniquitati. Quidni veniant in contemptum? Quanti vt talibus quoque deferrent, etiam de proprio cessere iure, ne longo & casso itinere fatigarentur? Plures tamen sua amittere nō ferentes,appellationes minus opportunas, & celsa nomina importunius contempserunt. Dico aliquid quod ad rem pertinet exempli causa. Quidam sibi publice desponsauerat vxorem: adest dies celebris nuptiarum. Parata omnia,inuitati multi. Et ecce homo concupiscens vxorem proximi sui,in vocē appellationis inopinatę prorumpit: affirmans sibi traditam prius,suam potius esse debere. Stupet sponsus,hærent omnes, sacerdos non audet progredi,frustratur omnis apparatus ille,descēdit quisque in domum suam, suam cœnam manducaturus: sponsa à mensa & thalamo sponsi suspēditur quousq; Roma reditum est. Parisius cōtigit hoc nobili Galliarū ciuitate sede Regia. Rursum in ciuitate eadem quidam sibi desponsata vxore diē cōstituit nuptiarum. Interim emergit calumnia: dicentibus quibusdam

Luc.10.d

Matth.21.

Sap.1.d

Luc.22.c

2.Cor.12.c

Philip.4.d

Acto.8.d

A quibusdam non debere coniungi. Ad iudicium ecclesiæ causa delata est,sed non expectata sententia: appellatum est siue causa,sine grauamine,solo frustratorię dilationis intuitu. At ille siue perdere quæ pararat,siue dilectę tamdiu frustrari cō sortio nolens,nihilominus quod proposuerat,contempta siue dissimulata appellatione peregit. Quid illud quod in Altissiodorēsi ecclesia nuper à quodam adolescentulo præsumptum est? Nempe defuncto sancto episcopo, volētibus clericis alium, vt moris est, eligere sibi, interuenit ille appellans & vetans ne fieret quousq; isset & redisset ab vrbe. Cui tamē appellationi nec ipse detulit. Nam cum videret se contemni, tanq̄ qui irrationabiliter appellasset: accitis quos potuit sibi,tertia die post factam ab aliis electionem, fecit suam. Cū itaq; ex his & innumeris talibus liqueat non ex contemptu gigni vsurpationem, sed ex vsurpatione contemptū: videris tu quid sibi velit,q̄ zelus vester assidue pene vindicat illum: istam dissimulat. Vis perfectius coercere contemptū? Cura in ipso vtero pessimę matris præfocari germen nequam: quod ita fiet, si vsurpatio digna animaduersione multetur. Tolle vsurpationem, & contemptus excusationē non habet. Porro inexcusabilitas ausum explodet. Nō sit proinde vsurpator: & contemptor nullus erit, aut admodum rarus. Bene facis tu q̄ appellationū negato suffragio imò suffugio, multa remittis negocia ad cognoscētes, vel qui noscere citius possūt. Vbi enim certior ac facilior notio, ibi decisio tutior expeditiorq; esse potest. Quàm plenū gratiæ,q̄ multorū quoq; p hoc & laboribus parcis & sumptib⁹. At quibus sic credas: id tibi omnimodis attendendum. Poteram multa de eodem vtiliter addere his: sed memor propositi mei, contētus interim occasionem dedisse: ad alia transeo. Et primum quod occurrit, minime transeundum reor. Præes, & singulariter. At quid? Eget tibi dico consideratione. Nunquid vt de subditis crescas? Nequaq̄: sed vt ipsi de te. Principem te constituerūt: sed sibi,non tibi. Alioquin quo pacto te reputas superiorem his à quibus beneficium mendicas? Audi dominum: Qui potestatem habent super eos: benefici vocantur. At istud de his qui foris sunt. Quid ad nos? Tu id mendaciter diceris, si non tam beneficus esse, q̄ beneficis præesse intendas. Parui deiectique animi est de subditis non profectum quærere subditorum,sed quæstum proprium. In summo præsertim omnium nihil turpius. Quàm pulchre magister gentium parentes filiis, non filios debere censuit thesaurizare parentibus. Non mediocris glorię vox illa identidem ipsius: Non requiro datum,sed fructum. At iam transeamus & hinc: ne quis moram in his meam,auaritiæ in te notam interpretetur. Quæ quàm longè à te sit,in libro secundo testatus sum: sciens quanta & in quanta tua necessitate respueris. Ad te proinde scripserim ista: non propter te. Nempe quod tibi scribitur,soli prodesse non decet. Hic locus auaritiam carpit: à quo vitio immunis satis tua opinio est: an & opus,tu videris. Vidimus tamen (vt oblata à pauperibus taceam,quæ tāgere non acquieuerit) Germanicos detinuisse saccos, sed precio,non massa. Argentum reputatū est fœnū: summarij non leuati sarcinis,onusti nihilominus repatriant vel inuiti. Noua res. Quando hactenus aurum Roma refudit? Et nunc Romanorum consilio id vsurpatum nō credimus. Duo venerunt: ambo locupletes: & ambo rei. Siquidem vnus Maguntinus, Colonien sis alter, alteri gratia gratis reddita est: alter indignus credo cui gratia redderetur, audiuit: Cum quali veste intrasti, cum tali egredieris. O vocem magnificam: vocem prorsus apostolicæ libertatis. Quid minus ab illa hæc habuit: Pecunia tua tecum sit in perditionem? Nisi quòd in illa plus zeli,in ista plus modestiæ fouit. Quid ille de transmarinis partibus,pene à finibus terræ,terra & mari currens pro episcopatu: suis & alienis facultatibus rursus emendo? Iam enim emerat prius. Tulit multa,sed retulit,non omnia tamen. Incidit miser in manus alias, accipere quàm dare potentiores. Benefecisti tuas in vtroque seruans innoxias: nec imponere scilicet ambitioso: nec supponere iniquo mammonę acquiescens. Non sic à paupere episcopo continuisti: dans quod daret,ne immunificus notaretur. Accepit clam,quod palam dedit. Sic de tuo sacculo consultum est verecundię viri. Sic quoque curię morem gerens, tuo beneficio inuidiam declinauit eorum qui diligunt munera. Non potes abscondere: & factum nouimus & personam. Audire grauat? Et ego eo libentius prædico,quo tu id molestius audis. Si tibi sic expedit: & mihi sic. Tam non oportet Christi gloriam me silere, quàm nec te quærere tuam. Et si pergis murmurare adhuc, respondebitur tibi ex euangelio: Quanto eis præcipiebat: tanto magis plus prædicabant,dicentes: Bene omnia fecit. Audi aliud, si tamen aliud. Ad idē enim fortassis pertinere quis dicat: Tua consideratio videritⁿ hoc. Mihi videtur nō longe à vero dissentire qui id forte inter auaritiæ species locandum putauerit. Ego vero illius aut speciem esse,aut speciem habere non negauerim. Sane interest tuæ perfectionis: & malas res: & malas pariter species deuitare. In altero conscientiæ, in altero famę consulis. Puta tibi non licere (& si alias fortasse liceat) quicquid male fuerit coloratum. Denique interroga maiores tuos,& dicent tibi. Ab omni specie mala abstinete vos. Sane minister domini dominum imitetur, quia ipse ait: Qui mihi ministrat, me sequatur: Et habes de illo: Dominus regnauit, decorem induit: induit dominus fortitudinem. Tu quoque esto fortis in fide,decorus in gloria: & probasti te imitatorem dei. Fortitudo tua,fiducia fidelis conscientiæ: decor tuus,splendor bonæ opinionis. Ita,quæso, induere fortitudinem: etenim gaudium domini fortitudo tua. Porro specie tua & pulchritudine tua nihilominus tanquam propria similitudine delectatur. Induere vestimētis gloriæ tuæ: vestire duplicibus quibus do mesticos suos fortis illa mulier induere consuevit. Non sit in conscientia nutans infirmitas modicę fidei: non sit in fama neuus malę speciei: & vestiris duplicibus: & gaudebit sponsus super sponsam animam tuam: & gaudebit super te deus tuus. Miraris quorsum hæc: ignarus vsque adhuc quid dicere velim. Non te tollo diutius. Murmur loquor & querimoniam ecclesiarum. Truncari se clamitant ac demembrari. Vel nullę vel paucę admodum sunt,quæ plagam istam aut nō doleant,aut non timeant. Quæris quam? Subtrahuntur abbates episcopis: episcopi archiepiscopis: archiepiscopi patriarchis, siue primatibus. Bona ne species hæc? Mirum si excusari queat vel opus. Sic factitando probatis vos habere plenitudinem potestatis: sed iustitiæ forte non ita. Facitis hoc quia potestis: sed vtrum & debeatis, quæstio est. Honorum ac dignitatum gradus & ordines quibusque suos seruare positi estis: non inuidere: vt quidam vestrorum ait: Cui honorem,honorem. Spiritualis homo ille qui omnia diiudicat, vt ipse à nemine diiudicetur: omne opus suum trina quadam consideratione præueniet. Primum quidem an liceat: deinde an deceat: postremo an expediat. Nam etsi constet in Christiana vtique philosophia nō decere nisi quod licet: non expedire nisi quod decet & licet: non continuo tamen omne quod licet, decere aut expedire consequens erit. Age aptemus,si possumus,tria ipsa operi huic. At quomodo non indecens tibi, voluntate pro lege vti: & quia non est ad quem appelleris, potestatem exercere, negligere rationem? Tu ne maior domino tuo qui ait: Non veni facere voluntatē meam? Quanquam non minus dejecti quàm elati animi est vel uti rationis expertem non pro ratione,sed pro libitu agere: nec iudicio agi, sed appetitu. Quid tam bestiale? Et si indignum cuiuis vtenti ratione viuere vt pecus: quis in te rectore omnium tantam contumeliā naturæ, honoris iniuriam ferat? Sic degenerando (quod absit) generale opprobrium fecisti proprium tibi: Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumētis insipientibus, & similis factus est illis. Quid item tam indignum tibi q̄ vt totum tenens,non sis contentus toto: nisi minutias quasdam atque exiguas portiones ipsius tibi creditę vniuersitatis: tanquam non sint tuę, fatagas nescio quomodo adhuc facere tuas? Vbi etiam meminisse te volo parabolę Nathan de homine qui multas oues habens, vnam quæ erat pauperis concupiuit. Huc quoque veniat factum, imò facinus regis Achab, qui rerum summam tenebat, & vnam vineam affectauit. Auertat deus à te quod ille audiuit: occidisti, & possedisti. Nolo autem prætendas mihi fructum emācipationis ipsius: nullus est enim: nisi quòd inde episcopi insolentiores: monachi etiā dissolutiores fiūt. Quid, quod & pauperiores? Inspice diligentius talium vbique libertorum & facultates & vitas, si non pudenda admodum

B

C

D

E

F

Matt.7.d

1.Thess.5.d

Ioan.12.d

Psal.92.a

Deut.32.a

Ioan.6.d

Psal.48.c.

2.Re.12.a

3.Reg.21.

Ibidem.

Roma.13.b

1.Cor.2.d

Prou.31.b

G modum & tenuitas in his, & in illis ſecularitas inuenitur. Matris noxię libertatis gemina ſoboles hæc. Quidni peccet licentius vagum & male liberum vulgus, cum non ſit qui arguat? Quidni licẽtius quoque ſpolietur ac deprędetur inermis religio: cum nõ ſit qui defendat? Quo enim refugiũ illis? Nunquid ad epiſcopos dolentes iniuriam? Ridentibus profecto aſpiciunt oculis, ſiue quæ faciunt mala, ſiue quæ patiuntur. Quæ demum vtilitas in ſanguine iſto? Vereor ne illa, quã
Exec. 3. e in propheta comminatus eſt deus: ille, inquiens, in iniquitate ſua morietur: ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Si enim extollitur qui ſubtrahitur: & cui ſubtrahitur vritur, qui ſubtrahit quomodo innocens? Parum eſt, inuoluimus ignem. Audi apertius. Si is qui murmurat, ſecundum animam mortuus eſt: qui inſtigat, quomodo viuit? Quomodo nõ reus mortis amborum, & ſuę pariter, qui gladium dedit, vnde ambo morerentur? Hoc eſt quod dixerã, occidiſti, & poſſediſti.
3. Reg. 21. Adde ꝙ qui audiunt ſcandalizantur, indignantur, detrahunt, & blaſphemant: hoc eſt vulnerantur ad mortem. Non eſt bona arbor faciens fructus tales, inſolentias, diſſolutiones, dilapidationes, ſimultates, ſcandala, odia: quodque magis dolẽdum, inter eccleſias inimicitias graues, perpeteſq; diſcordias. Vides q̃ verus ſit ſermo ille: Omnia mihi licent, ſed nõ
1. Cor. 10. c omnia expediunt? Quid ſi forte nec licet? Ignoſce mihi: non facile adducor licitum conſentire quod tot illicita parturit. Tu ne deniq; tibi licitum ceuſeas, ſuis eccleſias mutilare mẽbris, confuudere ordinem, perturbare terminos quos poſuerunt patres tui? Si iuſtitiæ eſt, ius cuiq; ſeruare ſuum, auferre cuiq̃ ſua, iuſto quomodo poterit conuenire? Erras, ſi vt ſummam, ita & ſolam inſtitutam à deo veſtram apoſtolicam pote
Rom. 13. d ſtatem exiſtimas. Si hoc ſentis, diſſentis ab eo qui ait: Nõ eſt poteſtas niſi à deo. Proinde quod ſequitur: Qui poteſtati reſiſtit, dei ordinationi reſiſtit, etſi principaliter pro te facit, nõ
Ibidem. tamen ſingulariter. Denique idem ait: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non ait, ſublimiori, tanq̃ in vno: ſed, ſublimioribus, tanq̃ in multis. Non ergo tua ſola poteſtas à domino, ſunt & mediocres, ſunt & iferiores. Et quo-
Matt. 19. d modo quos deus coniunxit, non ſunt ſeparandi: ſic nec quos ſubiunxit, comparandi. Monſtrum facis, ſi manu ſubmouens digitum, facis pendere de capite, ſuperiorem, manui, brachio collateralem. Tale eſt ſi in Chriſti corpore membra aliter locas, q̃ diſpoſuit ipſe. Niſi tu putas aliũ eſſe qui poſuit in ec-
1. Cor. 12. d cleſia quoſdam quidem apoſtolos: quoſdam autẽ prophetas, alios vero euangeliſtas, alios doctores & paſtores, ad cõſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationẽ corporis Chriſti. Atq; hoc corpus, quod tibi ipſe Paulus ſuo vere apoſtolico figurans eloquio, & capiti conuenientiſſime aptans, totum ex eo compactum perhibet, & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis, ſecundum operationem in menſuram vniuſcuiuſq; membri, augmentum corporis faciens in ædificationẽ ſui, in charitate. Nec vilem reputes formam hanc quia in terra eſt, exemplar habet è cœlo. Neque e-
Ioan. 5. c nim filius poteſt facere quicq̃ niſi quæ viderit patrem facien-
Exo. 25. d tem, præſertim cum ei ſub Moyſi nomine dictum ſit: Vide omnia facias ſecundum exemplar, quod tibi in mõte monſtratum eſt. Viderat hoc qui dicebat: Vidi ciuitatem ſanctã Hie-
Apo. 21. d ruſalem nouam deſcendentem de cœlo, à deo paratam. Ego enim propter ſimilitudinẽ dictum reor, quòd ſicut illic ſeraphim & cherubim ac cæteri quiq; vſq; ad angelos & archangelos ordinantur ſub vno capite deo: ita hic quoq; ſub vno ſummo pontifice primates vel patriarchę, archiepiſcopi, epiſcopi, presbyteri, vel abbates, & reliqui in hunc modum. Nõ eſt paruipendendum ꝙ & deum habet authorem, & de cœlo ducit originem. Quòd ſi dicat epiſcopus, nolo eſſe ſub archiepiſcopo, aut abbas, nolo obedire epiſcopo, hoc de cœlo nõ eſt. Niſi tu forte angelorum quempiã dicentem audiſti, nolo ſub archangelis eſſe, aut ex alio quolibet inferiorum ordinũ aliquem non ferentẽ ſubeſſe cuiq̃ niſi deo. Quid inquis? Prohibes diſpenſare? Non, ſed diſſipare. Non ſum tam rudis vt ignorem poſitos vos diſpenſatores, ſed in ædificationẽ, non
1. Cor. 4. d. in deſtructionem. Denique quæritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur. Vbi neceſſitas vrget, excuſabilis diſpenſatio eſt. Vbi vtilitas prouocat, diſpẽſatio laudabilis eſt. Vtilitas dico communis, non propria. Nam cum nihil horum eſt, non plane fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio eſt. K Nonnulla tamen monaſteria ſita in diuerſis epiſcopatibus: ꝙ ſpecialius pertinuerint ab ipſa ſui fundatione ad ſedem apoſtolicam pro voluntate fundatorum, quis neſciat? Sed aliud eſt quod largitur deuotio, aliud quod molitur ambitio impatiens ſubiectionis'. Et hæc dicta de his. Supereſt vt generaliter ſuper vniuerſum eccleſiæ ſtatum intendat conſideratio tua, ſi plebes clericis, ſi clerici ſacerdotibus, ſi ſacerdotes deo in ea qua oportet humilitate ſubiecti ſint, ſi in monaſteriis & religioſis locis ſeruetur ordo, vigilet diſciplina, ſi ſuper praua opera & dogmata cenſura eccleſiaſtica vigeat, ſi floreant vineæ honeſtate & ſanctimonia ſacerdotum, ſi flores fructus parturiant obedientia fidelium populorum, ſi demum veſtra ipſorum apoſtolica mandata, & inſtituta ea qua dignum eſt, ſolicitudine obſeruẽtur, ne quid in agro domini tui, aut neglectu incultum, aut fraude ſurreptum inueniatur. Poſſe inueniri ne dubites. Mihi in prõptu eſt (vt multa & innumera prætermittã, quæ paſſim neglecta iacent) nonnulla etiam ex his quæ plantauit dextera tua, cõuulſa mõſtrare. Nõne os tuum in Remenſi concilio ſubiecta capitula promulgauit? Quis ea tenet? Quis tenuit? Falleris ſi teneri putas. Si nõ putas, ipſe peccaſti, aut ſtatuens quæ nõ tenerentur, aut ꝙ nõ tenentur diſſimulans. Præcipimus, aiſti, vt tã epiſcopi q̃ clerici, neq; in ſuperfluitate, ſeu inhoneſta varietate colorũ, aut
L fiſſura veſtium, neq; in tonſura, intuentium (quorũ forma & exemplum eſſe debent) offendant aſpectum, ſed potius ita in ſuis actibus errata condemnent, & amorẽ innocentiæ conuerſatione demonſtrent, ſicut dignitas exigit ordinis clericorũ. Quòd ſi moniti ab epiſcopis ſuis intra quadraginta dies non obtemperauerint, eccleſiaſticis beneficiis eorundẽ pontificũ authoritate priuentur. Epiſcopi vero ſi præfixã pœnam irrogare neglexerint: quia inferiorum culpę ad nullos magis referendę ſunt, q̃ ad deſides negligentesq; rectores, tandiu ab officio pontificali abſtineant, donec pœnam à nobis conſtitutam clericis ſibi ſubiectis imponant. Illud etiã duximus annectendum, vt nullus in archidiaconum vel decanum, niſi diaconus & presbyter ordinetur. Archidiaconi vero, decani, & præpoſiti qui infra ordines prænominatos ſunt, ſi inobedientes ordinari contempſerint, honore ſuſcepto priuentur. Prohibemus autẽ ne adoleſcentibus, vel infra ſacros ordines cõ
M ſtitutis, ſed qui prudentia & vitæ merito clareſcunt, prædicti concedãtur honores. Verba tua hæc tu ſanxiſti, quid effectui mancipatum? Adhuc adoleſcentes, adhuc qui infra ſacros ordines ſunt, in eccleſia promouentur. Quod ad primum capitulum pertinet, luxus veſtium interdictus, ſed non reſtrictus, pœna dictata, ſed minime ſecuta eſt. Iam quartus annus eſt, ex quo datum mandatum audiuimus, & neminẽ adhuc clericorũ priuatum beneficio, neminem epiſcoporum ſuſpẽſum ab officio luximus. At luctu amariſſimo dignũ quod ſecutum eſt.

Quid hoc? Impunitas incurię ſoboles, inſolentiæ mater, radix impudentiæ, tranſgreſſionũ nutrix. Et beatus ſi omni ſatagas cura malorum omnium primam parentẽ cauere incuriam. Sed ad hoc tu operã dabis. Et nunc leua oculos tuos, & vide ſi non æquè, vt prius, pellicula diſcolor ſacrũ ordinem decolorat, ſi nõ, vt prius, fiſſura enormis pene inguina nudat. Solent dicere: Num de veſtibus cura eſt deo, & non magis de moribus? At forma hæc veſtium, deformitatis mentiũ, & morum indicium eſt. Quid ſibi vult ꝙ clerici aliud eſſe, aliud videri volũt? Id quidem caſtum, minuſq; ſyncerum. Nempe habitu milites, queſtu clericos, actu neutrum exhibent. Nam neq; vt milites pugnant, neq; vt clerici euangelizant. Cuius ordinis ſunt? Cum vtriuſque eſſe cupiunt, vtrumq; deſerunt, vtrumq; confundunt. Vnuſquiſq;, inquit, in ſuo ordine reſurget. Iſti in quo? An qui ſine ordine peccauerunt, ſine ordine peribũt? Aut ſi ſumme ſapiẽs, deus veraciter creditur à ſummo vſq; deorſum nihil inordinatũ relinquere: vereor nõ alibi ordinandos, q̃ vbi nullus ordo ſed ſempiternus horror inhabitat. O miſerandam ſponſam talibus creditam paranymphis: qui aſſignata cultui eius, proprio retinere queſtui non verentur. Non amici profecto ſponſi, ſed æmuli ſunt. Et de his ſatis quæ ſub te ſunt, etſi non ad materię copiam, quæ eſt multa nimis: certe ad id quod ꝓpoſui ego. Viſenda iam quæ circa te ſunt, ſed ad ea oſtium nobis quartus liber aperiet.

De

A Mihi plenius innotuiſſet amãtiſſime Eugeni, priora qualiter acceptaris, ſecundum hoc, vel fidentius in reliquum proceſſiſſem, vel cautius: aut certe ſubſtitiſſem omnino. Nunc vero quia ob locorum diſtantiam id minime datur, non mireris ſi prodit exilior ſermo anceps: verecundè, fateor, ad medium veniens. Primis itaque conſiderationis partibus libris prioribus pertractatis: in manibus eſt de his addere, quæ circa te ſunt. Et ipſa quidem ſub te: ſed quo propiora, eo importuniora tibi. Nempe coram poſita incuriam non admittunt, non diſſimulationem, non obliuionem. Vehementius vrgent: turbulentius irruunt, verendum ne obruant. Circa ciuſmodi quàm ſobria & intenta conſideratione opus ſit: proprio te experimento edoctum ſatis non ambigo. Alioquin ſi non cauta opportunaq̃ interueniat conſideratio: occupatio continuabitur, & vexationis non erit modus, & ſolicitudinis non erit finis. Non tempus vacuum, non liberum cor: plus laboris, & minus vtilitatis. Dico autem inſtantia illa tua quotidiana ab vrbe, à curia, à domeſtica eccleſia tua. Hæc, inquam, circa te ſunt, clerus & populus tuus cui ſpecialiter epiſcoparis: ac per hoc ſpecialis curę teneris debitor. Hi quoque qui tibi
B quotidie aſſiſtunt ſeniores populi, ſorbis iudices, & qui item de domo & menſa tua ſunt, capellani, cubicularij, miniſtri quique diuerſis deputati officiis in obſequium tui: hi te familiarius viſitant, frequentius pulſant, moleſtiusq̃ ſolicitant. Hi ſunt qui non verentur ſuſcitare dilectam, & antequam ipſa velit. Et primo quidem clerum illum ordinatiſſimum eſſe decet: ex quo præcipue in omnem eccleſiam cleri forma proceſſit. Deinde omne quod perperam agitur te præſente, id tibi turpius. Intereſt glorię ſanctitatis tuæ, vt quos præ oculis habes: ita ordinati, ita ſint informati: quatenus totius honeſtatis & ordinis ipſi ſpeculum, ipſi ſint forma. Inueniantur præ cæteris oportet expediti ad officia, idonei ad ſacramenta: ad plebes erudiendas ſoliciti, circunſpecti, ad ſeſe cuſtodiendos in omni caſtitate. Quid de populo loquar? Populus Romanus eſt. Nec breuius potui, nec expreſſius tamen aperire de tuis parœcianis quod ſentio. Quid tam notum ſeculis, quàm proteruia & faſtus Romanorum? Gens inſueta paci, tumultui aſſueta. Gens immitis & intractabilis, vſque adhuc ſubdi neſcia, niſi cum non valet reſiſtere. En plaga: tibi incumbit cura hæc, diſſimulare non licet. Rides me: forſitan fore incurabilem perſuaſus. Noli diffidere, curam
Eccli. 32. a exigeris, non curationem. Denique audiſti: Curam illius habe: & non, cura, vel ſana illum. Verum dixit quidam: Non eſt in medico ſemper releuetur vt ęger. At melius propono de tuis tibi. Paulus loquitur: Plus omnibus laboraui. Non ait,
1. Cor. 15. b plus omnibus profui: aut plus omnibus fructificaui: verC bum inſolens religioſiſſime vitans. Alias autem nouerat homo quem docuit deus: quia vnuſquiſque ſecundum ſuum laborem accipiet, non ſecundum prouentum. Et ob hoc in laboribus potius quàm in profectibus gloriandum putauit:
2. Cor. 11. e ſicut alibi quoque habes ipſum dicentem: In laboribus plurimis. Ita quęſo, fac tu quod tuum eſt: nam deus quod ſuum eſt, ſatis abſque tua ſolicitudine & anxietate curabit. Planta, riga, fer curam, & tuas explicuiſti partes. Sane incrementum, vbi voluerit, dabit deus, non tu. Vbi forte noluerit, ti-
Sapi. 10. d. bi deperit nihil: dicente ſcriptura: Reddet deus mercedem laborum ſanctorum ſuorum. Securus labor, quem nullus valet euacuare defectus. Et hoc dixerim abſque præiudicio diuinæ potentiæ & bonitatis. Scio induratum cor populi huius, ſed potens eſt deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios A-
Iohel. 2. d. brahæ. Quis ſcit ſi reuertatur & ignoſcat: conuertat & ſanet eos? Sed non eſt propoſiti mei dictare deo quid facere debeat: tibi vtinam poſſim quæ oportet: & prout oportet ſuadere. At locus dubius, & ſcrupuloſa incidit diſputatio. Nam vbi adoriar dicere quod ſentio: video ſatis quid imminet. Clamabitur inſuetum: nam iuſtum negari non poterit. Ego vero ne inſuetum quidem aſſenſerim. Nempe aſſuetum fuiſſe ſcio, ac per hoc in diſſuetum potuiſſe venire, ſed non redire in inſuetum. An vero aſſuetum quis neget, quod conſtat, non modo aliquando factum, ſed aliquandiu factitatum? Quid illud ſit dicam, & non proderit. Cur? Quia non placebit ſatrapis plus maieſtati, quàm veritati fauentibus. D Fuerunt ante te qui ſe totos ouibus paſcendis exponerent, paſtoris opere & nomine gloriantes: nil ſibi reputãtes indignum, niſi quod ſaluti ouium obuiare putarent: non quærentes quę ſua ſunt, ſed impendentes. Impendere curam, impendere ſubſtantiam, impendere & ſeipſos. Vnde vnus illorum: & ego, 2. Cor. 12. c ait, ſuperimpendar pro animabus veſtris. Et tanquam dice- Mat. 20. d rent: non venimus miniſtrari, ſed miniſtrare: ponebant quo- 1. Cor. 9. c tiens oportuiſſet ſine ſumptu euangelium. Vnus erat de ſub- Luc. 1. b ditis queſtus: vna pompa, vnaque voluptas: ſi quo modo eos poſſent parare domino plebem perfectam. Id omnimodis ſatagebant: etiam in multa contritione cordis & corporis: in labore & grumna, in fame & ſiti, in frigore & nuditate. Vbi 2. Cor. 11. f nunc, quæſo, conſuetudo hæc? Subiit diſſimilis valde: longe in aliud mutata ſunt ſtudia, & vtinam non in peius. Cura tamen & anxietas, & æmulatio, & ſolicitudo, fateor, perſeuerant. Tranſlata hæc, non imminuta. Teſtimonium vobis perhibeo, quòd nec ſubſtantiæ parcitis, non magis quàm ante. Diuerſa autem locatio diſſimilitudinem facit. Magna abuſio: pauci ad os legiſlatoris, ad manus omnes reſpiciunt. Non immerito tamen. Omne papale negocium illę agunt. Quem dabis mihi de tota maxima vrbe, qui te in papam receperit precio, ſeu ſpe precij non interueniente? Et tunc po- E tiſſimum volunt dominari, cum profeſſi fuerint ſeruitutem. Fideles ſe ſpondent, vt opportunius fidentibus noceant. Ex hoc non erit conſilium tibi à quo ſe arcendos putent, non ſeceretum quo ſe non ingerant. Si ſtante præ foribus quoquam illorum, moram vel modicam fecerit oſtiarius: ego tunc pro illo eſſe noluerim. Et nunc experire paucis, nouerim ne & ego vel aliquatenus mores gentis. Ante omnia ſapiẽtes ſunt vt faciant mala: bonum autem facere neſciunt. Hi inuiſi ter- Hier. 4. f. ræ & cœlo: vtrique iniecere manus, impij in deum, temerarij in ſancta, ſeditioſi in inuicem, æmuli in vicinos, inhumani in extraneos, quos neminem amantes amat nemo: & cum timeri affectant ab omnibus, omnes timeant neceſſe eſt. Hi ſunt qui ſubeſſe non ſuſtinent, præeſſe non norunt: ſuperioribus infideles, inferioribus importabiles. Hi inuerecundi ad petendum, ad negandum frontoſi. Hi importuni vt accipiant: inquieti donec accipiant, ingrati vbi acceperint. Docuerunt linguam ſuam grandia loqui, cum operentur exigua. Largiſſimi promiſſores, & parciſſimi exhibitores. Blandiſſimi adulatores, & mordaciſſimi detractores. Simpliciſſimi diſſimulatores, & maligniſſimi proditores. Excurrimus vſque huc, pleniús te atque expreſſius admonendum putantes horum quæ circa te ſunt in hac parte. Iam ad ordinem recurramus. Quale eſt quòd de ſpoliis eccleſiarum emuntur, qui dicunt tibi, euge euge? Pauperum vita in plateis diuitum ſeminatur. Argentum micat in luto, accurritur vn- F dique: tollit illud non pauperior, ſed fortior: aut qui forte citius præcucurrit. A te tamen mos iſte, vel potius mora iſta non cœpit: in te vtinam deſinat. Sed reliqua proſequamur. Inter hæc tu paſtor procedis deauratus: tam multa circundatus varietate. Oues quid capiunt? Si auderem dicere: demonum magis quàm ouium paſcua hæc. Scilicet ſic factitabat Petrus, ſic Paulus ludebat? Vides omnem eccleſiaſticum zelum feruere ſola pro dignitate tuenda? Honori totum datur: ſanctitati nihil aut parum. Si cauſa requirente Paulo ſummiſſius agere, ac ſocialius te habere tentaueris: abſit, inquiunt, non decet: tempori non congruit, maieſtati non conuenit, quam geras perſonam attendito. De placito dei vltima mentio eſt, pro iactura ſalutis nulla cunctatio. Niſi quod ſublime eſt, hoc ſalutare dicamus: & quod gloriam redolet, id iuſtum. Ita omne humile probro ducitur inter palatinos, vt facilius qui eſſe, quàm qui apparere humilis velit, inuenias. Timor domini ſimplicitas reputatur: ne dicam fatuitas. Virum circunſpectum & amicum propriæ conſcientiæ calumniantur hypocritam. Porro amatorem quietis, & ſibi interdum vacantem, inutilem dicunt. Quid ergo tu? Euigilas ne adhuc ad iſtos qui circunde derunt te laqueos mortis? Quæſo, ſuſtine pauliſper, & ſupporta me. Imò da veniam, non tam temere, quàm timide hæc loquenti. Aemulor te æmulatione bona, & vtinam quàm ve-

K hementi,

G hementi, tam vtili. Scio vbi habitas, increduli & subuersores sunt tecum. Lupi, non oues sunt: talium tamen tu pastor.
Ezec. 2.b. Vtilis cõsideratio: qua forte inueneris quomodo si fieri possit, conuertas eos, ne ipsi subuertãt te. Quid diffidimus posse reuerti in oues, è quibus verti in lupos potuerunt? Hic hic non parco tibi; vt parcat deus. Pastorem te populo huic certe, aut nega, aut exhibe. Non negabis, ne cuius sedem tenes, te neges heredem. Petrus hic est, qui nescitur processisse aliquando, vel gemmis ornatus, vel sericis, non tectus auro, non vectus equo albo, nec stipatus milite, nec circumstrepentibus septus ministris. Absque his tamen credidit satis posse impleri salutare mandatum: Si amas me, pasce oues
Psal.21.c meas. In his successisti, non Petro, sed Costantino. Consulo toleranda pro tempore, non affectanda pro debito. Ad ea te potius incito, quorum te scio debitorem. Etsi purpuratus, etsi deauratus incedens: non est tamen quod horreas operam curámve pastoralem pastoris heres: non est quod erubescas euangelium. Quanquam si volens, euangelizes interapostolos quidem: etiam gloria est tibi. Euangelizare, pascere est. Fac opus euangelistæ, & pastoris opus impleſti. Dracones, inquis, me mones pascere: & scorpiones, non oues. Propter hoc, inquam, magis aggredere eos: sed verbo, non ferro. Quid tu denuo vsurpare gladium tentes, quem semel iussus es ponere in vaginam? Quem tamen qui tuum negat,
H non satis mihi videtur attendere verbum domini dicentis sic:
Ioan.18.b. Conuerte gladium tuum in vaginam. Tuus ergo & ipse: tuo forsitan nutu, etsi non tua manu euaginandus. Alioquin si nullo modo ad te pertineret & is, dicentibus Apo-
Luc.22.d. stolis: Ecce gladij duo hic: non respondisset dominus, Satis est: sed nimis est. Vterque ergo ecclesiæ, & spiritualis scilicet gladius & materialis: sed is quidem pro ecclesia, ille vero & ab ecclesia exerendus est. Ille sacerdotis, is militis manu: sed sanè ad nutum sacerdotis, & iussum imperatoris. Et de hoc alias. Nunc vero arripe illum, qui tibi ad feriendum creditus est, & vulnera ad salutem: si non omnes, si non vel multos: certe quos possis. Non sum, inquis, melior, quàm patres mei. Quem illorum domus exasperans, non dico audiuit, sed non irrisit? Ideo tu insiste magis: si forte audiant & quiescant, insiste & resistentibus. Dicendo hæc, forte nimius
2.Ti.4.d. dicar. Num nostra illa vox: Insta opportune importune? Hunc (si audes) nimium appellato. Prophetæ precipitur: Cla-
Esa.58.a ma, ne cesses. Ad quos, nisi ad scelerates & peccatores? An-
Ibidem. nuncia, inquit, populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Prudenter aduerte, & scelerates perhiberi, & populum domini. Puta de his idem. Et si scelerati, & si iniqui: vide ne audias: Quod vni ex his meis non fecisti, nec mi-
Mat.25.d hi fecisti. Fateor populum istum extitisse vsque adhuc duræ fronte, & indomito corde: sed vtrum etiam indomabili, ne-
I scio vnde liquido scire possis. Potest fore quod necdum fuit.
Luc.1.c Si diffidis tu: sed apud deum non erit impossibile omne verbum. Si dura fronte sunt: durato & tu econtra tuam. Nil tam
Ezec.3.b durum, quod duriori nõ cedat, Dominus ad prophetam: Dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum. Vnum est quod te absoluit, si egisti cum populo illo, vt possis dicere: Populo meus, quid tibi debui facere, & non feci? Si sic fecisti, nec
Luc.4.g. profecisti: est demum quod facias, & quod dicas: Exi de Hur Chaldæorum, & dicito quia oportet me & aliis ciuitatibus euangelizare. Puto nec pœnitebit exilij, orbe pro vrbe commutato. Veniamus ad collaterales & coadiutores tuos. Hi seduli tibi, hi intimi sunt. Quamobrem si boni sunt, tibi potissimum sunt: si mali, æquè plus tibi. Ne te dixeris sanum, dolentem latera: hoc est ne te dixeris bonum, malis innitentem. Aut si bonus sis, bonitas tui solius quem fructum afferre potest? Sicut in superiore libro dixisse me memini. Quid, inquam, emolumenti affert ecclesiis dei tua vnius hominis iustitia, vbi sententia prævalet aliter affectorum? Sed nec tuta tibi tua bonitas obsessa malis: non magis quàm sanitas vicino serpente. Non est quo te subducas malo intestino. Et è regione bonum domesticum eo amplius, quo sæpius iuuat. Sed siue leuent, siue grauent: cui rectius imputandum quàm tibi: qui tales aut elegisti, aut admisisti? Non de omnibus dico: nam sunt quos non elegisti, sed ipsi te. At potestatem non habent, nisi quam tu eis, aut tribueris, aut permiseris. Ad idem ergo reuertimur. Tibi imputa quicquid pateris ab eo qui sine te potest facere nihil. His exceptis, de cætero non inconsiderate (vt vides) eligendi quique seu colligendi sunt in opus ministerij huius. Tuum est vndecunque Num.11.c. euocare, & ascisscere tibi (exemplo Moysi) senes non iuuenes, sed senes non tam ætate quàm moribus, quos tu nosti, quia senes populi sunt. An non eligendi de toto orbe orbem iudicaturi? Sane huic negocio non se ingerat rogans. Consilio, non prece agendum est. Sunt quæ necessario à nobis rogantium, aut extorquet importunitas, aut necessitas meretur. At istud in his quæ nostra sunt. Vbi autem non limeretur. At istud in his quæ nostra sunt. Vbi autem non licet quòd volo facere, quis locus roganti? Nisi forte qui me rogat: hic rogat, vt quod vult, hoc liceat mihi, & non magis vt velim. Alius pro alio, alius forte & pro se rogat. Pro quo rogaris, sit suspectus. Qui ipse rogat pro se, iam iudicatus est. Nec interest, per se, an per alium quis roget. Clericum curiam frequentantem, qui non sit de curia, ad idem noris pertinere ambientium genus. Adulantem & ad placitum cuiusque loquentem, vnum de rogantibus puta, etiam si nihil rogauerit. Scorpioni non est in facie quod formides, sed pungit à cauda. Si ad talium blanditias cor tuum Ioan.2.b. (vt assolet) molliri senseris, memineris scriptum. Omnis homo primum bonum vinum ponit, cum autem inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Pari pondere æstimaueris eius humilitatem qui timet, & eius qui sperat. Viri callidi L & dolosi proprium esse solet tunc prætendere humilitatem, cum aliquid obtinere voluerit. De qualibus dicit scriptura, Est qui se humiliat nequiter, & interiora eius plena sunt do- Eccli.19.d lo. De vobis ipsis sume sententiæ huius euidens ac familiare exemplum. Quantos, quos supplices admisistis, postmodum sustinuistis graues, insolentes, contumaces, rebelles? Quod quidem interius malum tegunt principia, posteriora produnt. Verbosulum adolescentem, & studentem eloquentiæ, cum sapientiæ sit inanis, non aliud quam iustitiæ hostem reputes. Pro huiusmodi falsis fratribus dicit tibi ma-
1.Tim.5.d gister. Manus cito nemini imposueris. Excluso itaque vniuerso hoc pestilenti genere hominum, curæ tibi maxime sit introducere tales, quos postmodum introduxisse, non pœniteat. Turpe est tibi sæpius retractare quod feceris, & iudicium tuum frequenter periclitari non decet. Diligenter prointe omne quod faciendum erit, tracta apud te, & cum his qui te diligunt. Tracta autem ante factum: quia post factum
Eccli.32.d sera retractatio est. Sapientis consilium est: Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis. Et hoc tibi persuade, qui admittendi sunt, difficile in curia posse probari: & ideo si fieri potest, viros probatos oportere deligi, non probandos. Nos in monasteriis omnes recipimus spe meliorãdi. M

At curia bonos facilius recipere magis quàm facere consueuit. Quod si plures in ea defecisse bonos, quàm malos profecisse probauimus: quærendi sane quibus nec defectus timeatur, nec profectus optetur, vtpote iam perfectis. Itaque non volentes neque currentes assumito: sed cunctantes, sed
Luc.14.d renuentes. Etiam coge illos, & compelle intrare. In talibus, vt opinor, requiescet spiritus tuus: qui non sint attritę frontis, sed verecundi, sed timorati: qui præter dominum timeant nihil, nihil sperent nisi à deo. Qui aduentantium non manus attendant, sed necessitates. Qui stet viriliter pro afflictis, & iudicent in æquitate pro mansuetis terræ. Qui sint compositi ad mores, probati ad sanctimoniam: parati ad obedientiam, mansueti ad patientiam: subiecti ad disciplinam, rigidi ad censuram: catholici ad fidem, fideles ad dispensationem: concordes ad pacem, conformes ad vnitatem. Qui sint in iudicio recti, in consilio prouidi, in iubendo discreti, in disponendo industrij, in agendo strenui, in loquendo modesti, in aduersitate securi, in prosperitate deuoti, in zelo sobrij, in misericordia non remissi, in ocio non otiosi, in hospitio non dissoluti, in conuiuio non effusi, in cura rei familiaris non anxij: alienę non cupidi, suæ non prodigi, vbique & in omnibus circũspecti. Qui legatione pro Christo fungi quotiens opus erit, nec iussi renuant, nec non iussi affectent. Qui quod verecunde excusant, obstinatius non recu-
Philip.4.c sent. Qui missi post aurum non eant, sed Christum sequatur. Qui quęstum legationem non æstiment, nec requirãt datum; sed

A sed fructum. Qui regibus Ioannem exhibeant: Aegyptiis Moysen, fornicantibus Phinees: Heliam idololatris, Heliseum auaris: Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus, negociantibus Christum. Qui vulgus non spernant, sed doceant: diuites non palpent, sed terreant: pauperes non grauent, sed foueant: minas principum non paueant, sed contemnant. Qui non cum turba intrent, nec cum ira exeant: qui ecclesias non spolient, sed emendent. Qui marsupia non exhauriant, sed corda reficiant, & crimina corrigant: famę prouideant sue, nec inuideant alienę. Qui orandi studium gerant, & vsum habeant, ac de omni re orationi plus fidant quàm suæ industriæ vel labori. Quorum ingressus pacificus, non molestus exitus sit. Quorum sermo ædificatio, quorum vita iustitia, quorum præsentia grata, quorum memoria in benedictione. Qui se amabiles præbeant, non verbo, sed opere: reuerendos exhibeant, sed actu non fastu. Qui humiles cum humilibus, & cum innocentibus innocentes: duros dure redarguant: malignantes coerceant, reddant retributionem superbis. Qui non de dote viduæ, & patrimonio crucifixi se vel suos ditare festinent: gratis dantes quod gratis acce-
Mat.10.d perunt: gratis facientes iudicium iniuriam patientibus: vin-
Psal.145.b dictam in nationibus, increpationes in populis. Qui de tuo denique spiritu illorum instar septuaginta Moysi accepisse
B cernantur: per quem siue absentes, siue præsentes, contendant placere tibi, placere deo. Qui ad te redeant fatigati quidem, sed non fustarcinati: simul & gloriantes, non quòd curiosa, seu preciosa sequeque terrarum attulerint: sed quòd reliquerint pacem regnis, legem barbaris, quietem monasteriis: ecclesiis ordinem, clericis disciplinam: deo populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Dignum nunc ad medium venire factum dulcis memorię Martini nostri. Nosti hoc: sed an memineris ignoro. Is cardinalis presbyter, functus aliquando legatione in Dacia, tam pauper remeauit, vt pene expensis & equis deficientibus, vix peruenirent Florentiam. Ibi episcopus loci donauit ei equum quo Pisas vsque vbi eramus tunc peruectus est. Postridie credo secutus episcopus (erat enim illi causa cum aduersario, & agendi aderat dies) cœpit requirere suffragia amicorum. Cumque per singulos solicitaretur, ventum est ad Martinum. Fiducia erat maior in illo, qui non posset immemor esse recentis beneficij. Tum Martinus: Decepisti me, inquit, nesciebam tibi imminere negocium. Tolle equum tuum, ecce in stabulo est. Et hora eadem resignauit illi. Quid dicis mi Eugeni? Nonne alterius seculi res est, redisse legatum de terra auri sine auro, transisse per terram argenti, & argentum nescisse: donum insuper quod poterat esse suspectum, illico reiecisse? Sed ô mihi locum suauem, vbi incidit occasio memorandi & nominandi suauissimi odoris virum, episcopum loquor Gau
I fridum Carnotensem, qui legationem in partibus Aquitaniæ propriis sumptibus strenue administrauit: idque annos plures. Rem loquor quam vidi ipse. Eram cum eo in terra illa, cum à quodam presbytero præsentatus illi est piscis, quem vulgo vocant sturgionem: percunctatus legatus quanti venierit, non accipio, inquit, nisi receperis precium: & resignauit solidos quinque inuito & verecundo. Item cum essemus in quodam oppido, domina illius oppidi obtulit ei pro deuotione cum manutergio duas vel tres paropsides pulchras, ligneas tamen. Quas aliquandiu intuens homo scrupulosæ conscientię, laudauit eas, sed non acquieuit accipere. Quando argenteas recepisset, qui ligneas refutauit? Non fuerunt qui possent legato dicere: Ditauimus Abraham. Ipse vero cum Samuele libere concionabatur ad om-
1.Re.12.d. nes: Loquimini de me coram domino, & coram Christo eius: vtrum bouem cuiusquam tulerim aut asinum, si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi, & contemnam illud hodie, vobisque restituam. O si talium daretur virorum copia quales perstrinximus nunc? Quid te fœlicius, quid illo iucundius seculo? Nonne secunda ab æternitate illorum tibi temporum beatitudo videretur, cum te quaquauersum procedens, stipatum videres tam inclyto agmine beatorum? Si te noui, heres, & altum trahens spiritum tecum loqueris. Putas fore posse quod dicitur? Putas hic sumus quousque hæc fiant? Quis det viuere, vt videre contingat? O si viderem in vita D mea ecclesiam dei talibus innixam columnis. O si domini mei sponsam cernerem tantæ commissam fidei, tantæ creditam puritati. Quid me beatius, quidve securius, cum eiusmodi circa me vitæ meæ, & custodes spectarem, simul & testes? Quibus omnia mea secreta secure committerem: communicarem consilia, quibus me totum refunderem tanquam alteri mihi. Qui si vellem aliquatenus deuiare, non sinerent: frenarent præcipitem, dormitantem excitarent. Quorum me reuerentia & libertas extollentem reprimeret, excedentem corrigeret. Quorum me constantia & fortitudo nutantem firmaret, erigeret diffidentem. Quorum me fides & sanctitas: ad quęque sancta, ad quęque honesta, ad quæque pudica, ad quæque amabilia, & bonæ famæ prouocaret. Et nunc reduc oculos mi Eugeni, ad eum qui nunc est curiæ, siue ecclesiæ statum, & studia prælatorum, eorum præsertim qui sunt in circuitu tuo. Sed de his hactenus ego. Palpaui, non fodi parietem. Tibi licet fodere & videre, vtpote prophetæ filio. Mihi progredi non est fas. Vnum dico quod in facie est. Ridiculè ministri vestri, vestris se compresbyteris anteferre conantur. Non hoc ratio habet, non antiquitas habuit, non consentit authoritas. Et si de sua consuetudine calumnia struitur: melius profecto illa quàm summus ordo contemnitur. Friuolum tamen satis vnde maxime obtinere id volunt. Nos sumus, inquiunt, qui in omni celebritate domino papæ coniunctiores assistimus: sedenti propiores assidemus: priores sequimur procedentem. Hoc totum non dignitatis priuilegium, sed sedulitatis debitum est: diaconi nomen solenni ipsa administratione interpretans. Denique presbyteris ordinata confessione ambientibus maiestatem, vos ad pedes sedetis. Propiores assistitis, vt habeat paratiores. In euangeliis legimus, quia facta est contentio inter discipu-
Luc.22.c los, quis eorum videretur esse maior. Beatus esses si sic circa te cætera teuerentur. Tędet iam curiæ, exeundum palatio, domi expectant nos. Hi non modo circa: sed quodammodo intra te sunt. Non est superuacua consideratio qua intendis disponere domui tuæ: prouidere his qui in sinu tuo, & in gremio tuo sunt. Ego dico, & necessaria. Paulum audi: Si quis
1.Ti.3.b. domui suæ præesse nescit: quomodo ecclesiæ dei diligẽtiam habebit? Item si quis suorum & maxime domesticorum cu-
1.Ti.5.b ram non habet: fidem negauit, & est infideli deterior. Et hæc dicens: non te monco summis occupatum intendere infimis, & quasi minutum fieri: in minimis impendere quod maximis debes. Quid te intrices vnde te eripuit deus? Hæc
Matt.6.d. (inquit) omnia adiicientur vobis. Veruntamen & hæc oportet facere, & illa non omittere. At illa per te agens, per te etiam oportet prouideas, qui pro te de his prouideant. Nam si vnus è feruis per se non sufficit simul, & custodię iumentorum, & curę mensarum: tu per te quomodo intendere vaF leas, & tuæ domui, & domini pariter, de qua scriptum est:
Baruc.3.e. O Israel, quàm magna est domus domini? Vacuum prorsus à solicitudine rerum minorum & vilium oportet esse animũ tam magnis, & tam multis intantum rebus. Oportet liberum, quem nulla sibi vendicet violenta occupatio. Oportet ingenuum: quem nulla deorsum trahat indigna affectio. Oportet rectum: quem nulla seorsum auertat sinistra intentio. Oportet cautum: quem nulla subeat furtiua suspicio. Oportet vigilem: quem nulla à sese abducat peregrina & curiosa cogitatio. Oportet firmum: quem nulla concutiat repentina turbatio. Oportet inuictum: quem nulla fatiget, vel continua tribulatio. Oportet amplum, quem nulla coarctet rei temporalis amissio. His te non dubites, & bonis priuandum, & feriendum malis, si animum diuidens, & dei rebus, & tuis pariter reculis volueris impartiri. Procurandus quem implices, qui pro te molat. Pro te dico: non tecum. Quædam per temet facies, quædam per te, & alios simul, quædam per alios, & absque te. Quis sapiens & intelliget hæc? Non est quod inter ista dormitet consideratio tua. Ego vero agenda domus tuæ, sub eo genere quod nouissimum posui, locanda censuerim. Per alium, vt dixi, illa facies. At is si fidelis non fuerit, frauda bit, si non fuerit prudens, fraudabitur. Quærendus proinde fidelis & prudens, quem cõstituas supra familiam tuam. Ad-
Mat.24.d. huc inutilis est, si tertium deest. Quæris quid hoc? Authori-

G tas. Quid enim prodest ei velle, & scire quoq; disponere, ut necesse est: si quod scit & vult, non potest? Danda ergo facultas agēdi pro libitu. Si in præiudicium rationis putas hoc fieri: memento fidelem, qui agere nihilominus pro ratione volet: attende prudentem, qui agere nihilominus pro ratione sciet. Sed fidelis solers; voluntas tunc proderit, cum ei affatim suppetet vnde tota facilitate mancipetur effectui, cunctis sine cunctatione parentibus. Subdēdi igitur omnes. Nullum patiatur contradictorem. Nemo qui dicat, cur fecisti sic? Potestatem habeat excludere, & admittere quos voluerit, mutare ministros, transferre ministeria ad quos, & quando voluerit. Ita timori sit omnibus, vt sit & vtilitati. Præsit omnibus, vt omnibus prosit, & de omnibus. Clandestinas & susurratas delationes non recipias aduersus eū: magis detractiones censueris. Et hanc velim generalem tibi constituas regulam, vt omnem qui palam veretur dicere quod in aure locutus est, suspectum habeas. Quod si te iudicante dicēdum coram ille renuerit: delatorem iudices, non accusatorem. Itaque vnus omnibus facienda iniungat, & vni omnes respondeant. Tu illi habeas fidem, vacans tibi & ecclesię dei. Si quo minus, aut fidelis inueniatur, aut prudens, fideli potius committendum. Sane è duobus tutius hoc. Quanquam si idoneus non reperitur: minus fidelem sustinere potius consulo, quàm te immergere labyrintho huic. Memento saluatorem ludam œconomum habuisse. Quid episcopo turpius quàm incūbere supellectili, & substantiolæ suæ scrutari omnia, scisciari de singulis, morderi suspicionibus, moueri ad quæque perdita vel neglecta? Ad verecundiam dico quorundam eiusmodi scrutantium quotidie omnem substantiam suam, numerantium singula: de minutis & quadrantibus exigentium rationem. Non ita ille Aegyptius, qui Iosepho omnibus traditis ignorabat quid haberet in domo sua. Erubescat christianus, Christiano sua non credens. Homo sine fide, fidem tamē habuit seruo: super omnia bona sua constituens eum. Et hic erat alienigena. Mira res. Satis superque episcopi ad manum habēt quibus animas credant, & cui suas committant facultates, non inueniunt. Optimi videlicet æstimatores rerum, qui magnam de minimis, paruam aut nullam de maximis curam gerant. Sed, vt liquido datur intelligi, patientius ferimus Christi iacturam, quàm nostram. Quotidianas expensas quotidiano reciprocamus scrutinio: & continua dominici gregis detrimenta nescimus. De precio escarum, & numero panum, cum ministris quotidiana discussio est, rara admodum cum presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Cadit asina, & est qui subleuet eam. Perit anima, & nemo qui reputet. Nec mirum: cum nec nostros quidem affiduos sentiamus defectus. Nonne ad singulas supputationes istas irascimur, vrimur, anxiamur: Quàm tolerabilius rerum, quàm mentium sustineremus iacturam? Quare, inquit, non magis fraudem patimini? Quæso tu qui alios doces, doce teipsum: si tamen iam non docuisti, pluris te habere quàm tua. Transitoria ista quæ stare tibi nullo pacto queunt, fac vt à te transeant, non per te. Riuus qua fluit, cauat terram: sic discursus temporalium conscientiam rodit. Si potest torrens in agros excurrere sine lęsione satorum, & tu te ista sine vulnere mentis posse tractare confidito. Omnimodis consulo studeas auertere à te concursum horum. Multa nescias, plurima dissimules, nonnulla obliuiscaris. Sunt tamen quæ ignorare te nolim, mores quorumque & studia. Non oportet vt vitia domus tuæ vltimus scias: quod quàmplurimis nouimus contigisse. Quapropter, vt dixi, alius alia dispensет: de disciplina tu prouide: illud nemini credas. Si insolentior coram te, vel sermo sonuerit, vel habitus apparuerit, manus tua super eiusmodi, tu vlciscere iniuriam tuam. Impunitas ausum parit, ausus excessum. Domum episcopi decet sanctitudo, decet modestia, decet honestas: horum disciplina custos. Sacerdotes domestici, aut cæteris honestiores, aut fabula omnibus sunt. In vultu, in habitu, in incessu illorum qui circa te sunt, nihil residere impudicum, nil indecens patiaris. Discant à te coepiscopi tui comatulos pueros & comptos adolescentes secum non habere. Certe inter mitratos discurrere calamistratos non decet. Et memento quod sapiens admonet: Filiæ tibi sunt? noli faciem tuam hilarem ad eas ostendere. Nec austeritatem tamen suadeo tibi, sed grauitatem. Illa infirmiores fugat: hæc reprimit leuiores. Illa si affit, odibilem: hæc si desit, contemptibilem reddit: in omnibus tamen modus melior. Ego nec seuerius velim, nec dissolutius. Quid hac mediocritate gratius, vt non de seueritate sis oneri, nec de familiaritate contemptui? In palatio papam: domi te patremfamiliâs exhibe. Ament te domestici tui: si non: facito vt timeant. Vtilis semper custodia oris, quæ tamen affabilitatis gratiam non excludat. Ergo vbique frenanda lingua præceps: maxime autem in conuiuio. Ille conuenientior habitus, si tu actu quidem seuerus sis, vultu serenus, verbo serius. Capellani & qui tecum iugiter diuinis intersunt officiis, non sint sine honore. Tuum est tales tibi prouidere, qui digni sint. Seruiatur eis ab omnibus tanquam tibi. Necessaria de manu tua accipiant. His contenti sint quæ tu prouideris illis, tu vide ne egeant. Super hoc quem forte ab aduentantibus petere deprehendes, iudica. Giezitam. Id de ostiariis, id de cæteris officialibus decernendum. Verum hoc ex abundanti: nam formam istam iam olim à te porrectam recordamur. Quid tuo dignius apostolatu? Quid satisfitam recordamur. Quid tuo dignius apostolatu? Quid salubrius ad conscientiam, honestius ad famam, vtilius ad exemplum? Optimus canon qui proiicit auaritiam ex calumnia, & non à conscientia tantum. Libet iam & hunc claudere librum: sed in calce aliqua velim, vel ante dicta quasi epilogando repetere, vel addere prætermissa. Consideres ante omnia sanctam Romanam ecclesiam, cui deo authore præes, ecclesiarum matrem esse, non dominam: te vero non dominum episcoporum, sed vnum ex ipsis: porro fratrem diligentium deum, & participem timentium eum.

De cætero oportere te esse considera formam iustitiæ, sanctimoniæ speculum, pietatis exemplar, assertorem veritatis, fidei defensorem, doctorem gentium, Christianorum ducem, amicum sponsi, sponsæ paranymphum, cleri ordinatorem, pastorem plebium, magistrum insipientium, refugium oppressorum, pauperum aduocatum, miserorum spem, tutorem pupillorum, iudicem viduarum, oculum cæcorum, linguam mutorum, baculum senum, vltorem scelerum, malorum metum, bonorum gloriam, virgam potentium, malleum tyrannorum, regum patrem, legum moderatorem, canonum dispensatorem: sal terræ, orbis lumen, sacerdotem altissimi, vicarium Christi, Christum domini: postremo deum Pharaonis. Intellige quæ dico: Dabit tibi dominus intellectum. Vbi malitiæ iuncta potentia est: aliquid tibi supra hominem præsumendum. Vultus tuus super facientes mala. Timeat spiritum iræ tuæ, qui hominem non veretur, gladium non formidat. Timeat orationem, qui admonitionem contempsit. Cui irasceris tu, deum sibi iratum, non hominem putet. Qui te non audierit, auditurum deum, & contra se paueat. Quod reliquum est: de his quæ supra te sunt, incumbit iam disputatio. Quam vno libro deo adiuuante soluere spero: & me pariter absoluere promissione mea.

De *Consideratione*, Liber quintus.

Libri superiores etsi de Consideratione inscribantur, plurimum tamen habent actionis admixtum: dum res aliquas non considerandas tantum, sed agendas docent vel monent. At qui in manibus modo est, sola in cōsideratione versabitur. Quæ enim supra sunt (id quidem instat) actu non indigent, sed inspectu. Non est quod in eis actites quę vno modo semper sunt, & in æternū. Porro aliqua, & ab æterno. Et hoc velim solerter aduertas vir sagacissime Eugeni: quia totiens peregrinatur consideratio tua, quotiens ab illis rebus ad ista deflectitur inferiora & visibilia, siue intuenda ad notitiam, siue appetenda ad vsum, siue pro officio disponenda vel actitanda. Si tamen ita versatur in his vt per hæc illa requirat, haud procul exulat. Sic cōsiderare, repatriare est. Sublimior iste præsentium ac dignior vsus rerum: cum iuxta sapientiam Pauli, Inuisibilia dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Sane hac scala ciues non egent, sed exules. Quod vidit ipse huius sententiæ author, qui cum diceret, inuisibilia per visibilia conspici, signanter posuit, à creatura mundi. Et vere quid opus scalis tenenti

A tenenti iam solium? Creatura cœli illa est: præsto habēs per quod potius ista intueatur. Videt verbum, & in verbo facta per verbum. Nec opus habet ex his quæ facta sunt, factoris notitiam mendicare. Neque enim vt vel ipsa nouerit, ad ipsa descendit, quæ ibi illa videt, vbi longe melius sunt, quàm in seipsis. Vnde nec medium requirit ad ea corporis sensum: sensus ipsa sibi, seipsa sentiens. Optimum videndi genus, si nullius egueris: ad omne quod nosse libuerit, te contentus. Alioquin iuuari aliunde, obnoxium fieri est, minusq; à perfecto istud, & minus liberum. Quid quòd & inferioribus eges? Nonne præposterum hoc & indignum? Plane superiorum quædam iniuria est, inferiorum operā desiderare, à qua iniuria nemo hominum perfecte vindicabitur, nisi cum quisque euaserit in libertatem filiorum dei. Nempe erunt hi omnes docibiles dei, & nulla interueniente creatura solo beati deo. Repatriasse erit hoc: exisse de patria corporum in regionem spirituum. Ipsa est deus noster, maximus spiritus, maxima mansio spirituum beatorum: & ne quid hic sibi vsurpet carnis sensus, seu imaginatio: veritas est, sapientia est, virtus, æternitas, summum bonum. A quo interim absumus: & vbi sumus, vallis est, & vallis lachrymarum: in qua sensualitas regnat, & consideratio exulat. In qua libere quidem & potestative se exerit sensus corporeus: sed intricatus caligat oculus spiritualis. Quid igitur mirum si ope indigenę aduena indiget? Et fœlix secundum tempus viator qui ciuium beneficium, sine quo transire non potest, in obsequium conuertere potuit: vtens, non fruens: vrgens, non petens: exactor, nō supplex. Magnus ille qui vsum sensuum quasdam veluti ciuium opes expendere satagit, dispensando in suam & multorum salutem. Nec ille minor qui hunc sibi gradum ad illa inuisibilia philosophando constituit: nisi quòd hoc dulcius, illud vtilius: hoc fœlicius, illud fortius esse constat. At omnium maximus, qui spreto ipso vsu rerum & sensuum, quantum quidē humanæ fragilitati fas est, non assensoriis gradibus, sed inopinatis excessibus auolare interdum contemplando ad illa sublimia consueuit. Ad hoc vltimum genus illos pertinere reor excessus Pauli. Excessus, non ascensus. Nam raptum potius fuisse, quàm ascendisse ipse se perhibet. Inde est quod dicebat: Siue mente excedimus deo. Porro hęc tria ita contingunt cum consideratio etsi in loco peregrinationis suæ: virtutis studio, & adiutorio gratię facta superior, sensualitatem aut premit ne insoleſcat: aut cogit ne euagetur, aut fugit ne inquinet. In primo, potentior: in secundo liberior: in tertio, purior. Puritatis siquidem & alacritatis pariter alis sit ille volatus. Vis tibi has considerationis species propriis distingui nominibus? Dicamus si placet primam dispensatiuam: secundam, æstimatiuam: tertiam, speculatiuam. Horum nominum rationes, distinitiones declarabunt. Dispensatiua est cōsideratio sensibus, sensibilibusq; ue rebus ordinate, & socialiter vtens ad promerendum deum. Aestimatiua est consideratio prudenter ac diligenter quęque scrutans, & ponderans ad vestigandum deum. Speculatiua est consideratio se in se colligens, & quantum diuinitus adiuuatur, rebus humanis eximens ad contemplandum deum. Puto vigilanter aduertis aliarum hanc esse fructum: cęteras si non referantur ad istam, quod dicuntur videri posse, sed non esse. Et prior quidē absque intuitu huius multa ferit, & nihil metit. Sequens vero nisi ad istam se dirigat: vadit, sed non euadit. Ergo quod prima optat: secunda odorat: tertia gustat. Ad quem tamen gustum perducunt & cæteræ, etsi tardius. Nisi quòd prima labor riosius: secunda quietius peruenitur. Dixisti, inquis, satis qua ascendatur: etiam quo ascendendum, dicere habes. Falleris: si id speras, inesfabile est. Tu me existimas loqui quod oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non ascendit? Nobis, inquit, reuelauit deus per spiritum suum. Ergo quæ supra sunt, non verbo docentur, sed spiritu reuelantur. Verum quod sermo non explicat, consideratio quærat, oratio expetat, mereatur vita, puritas assequatur. Sane eorum admonitus quæ supra sunt, non te existimes mitti à me suspicere solem, lunam, stellas, non ipsum firmamentum, nō aquas quæ super cœlos sunt. Ista siquidem omnia etsi suprà loco, precio infra sunt, & dignitate naturæ. Sunt enim corpora. Tui portio spiritus est: quo superius quippiam frustra quæris quod non sit spiritus. Porro spiritus est deus: sunt & angeli sancti, & hi supra te. Sed deus natura, angeli gratia superiores sunt. Vnum siquidem tui, & angeli optimum, ratio est. Deus vero non sui aliquid optimum habet, vnum optimum totus. Is, & qui cum eo sunt beati spiritus: tribus modis veluti viis totidem nostra sunt consideratione velligandi: opinione, fide, intellectu. Quorum intellectus rationi innititur: fides authoritati, opinio sola verisimilitudine se tuetur. Habent illa duo certam veritatem, sed fides clausam & inuolutam, intelligentia nudam & manifestam. Cæterum opinio certi nihil habens, verum per verisimilia quærit potius quàm apprehendit. Omnino in his cauenda confusio: ne aut incertum opinionis fides figat: aut quod firmum fixumq; est fidei, opinio reuocet in quæstionem. Et hoc sciendum, quia opinio si habet assertionem, temeraria est: fides si habet hæsitationem, infirma est. Item intellectus, si signata fidei tentet irrumpere, reputatur effractor, scrutator maiestatis. Multi suam opinionem intellectum putauerunt, & errauerunt. Et quidem opinio potest putari intellectus: intellectus opinio non potest. Vnde hoc accidit? Profecto quia hæc falli & fallere potest: ille non potest. Aut si falli potuit, intellectus non fuit, sed opinio. Verus nempe intellectus certam habet non modo veritatem, sed notitiam veritatis. Intellectus est rei. Possumus singula hæc ita diffinire. Fides, est voluntaria quędam & certa prælibatio, necdum propalatę veritatis. Intellectus, est rei cuiuscunq; inuisibilis certa & manifesta notitia. Opinio, est quasi pro vero habere aliquid quod falsum esse nescias. Ergo, vt dixi, fides ambiguum non habet: aut si habet, fides non est, sed opinio. Quid igitur distat ab intellectu? Nempe quòd & si non habet incertum non magis quàm intellectus: habet tamen inuolutum, quod non intellectus. Denique quod intellexisti, non est de eo quod vltra quæras: aut si est, non intellexisti. Nil autem malumus scire, quàm quæ fide iam scimus. Nil supererit ad beatitudinem, cum quæ iam certa sunt nobis, erunt æquè & nuda.

Fides. *Intellectus* *Opinio.*

His ita expeditis: age iam dirigatur consideratio in eam quæ sursum est Hierusalem mater nostra: ac totis tribus memoratis viis caute & vigilanter inuestigemus inuestigabilia: quatenus tamen licet, vel magis quatenus nobis donabitur. Et primo quidem ciues spiritus esse illic: potentes, glorioſos, beatos, distinctos in personas, dispositos in dignitates: ab initio stantes in ordine suo: perfectos in genere suo: corpore ethereos, immortalitate perpetuos: impassibiles, non creatos, sed factos: id est gratia, non natura: mente puros, affectu benignos, religione pios, castimonia integros, vnanimitate indiuiduos, pace securos, à deo conditos, diuinis laudibus & obsequiis deditos. Hæc omnia legendo comperimus, fide tenemus. Quanquam de corporibus horum non modo vnde sint: sed an aliquatenus sint, hæret sententia aliquorum. Vnde si quis inter opinabilia magis id ponendum censuerit, non contendo. Porro intellectu præditos, non fide, non opinione, sed intellectu capimus: quia non possunt huius expertes, & dei simul participes esse. Sunt & nomina quædam nota nobis similiter ex auditu, per quæ harum beatitudinum (etiam quæ non liquido mortalium percepit auditus) officia, merita, gradus, ordines, vtcunque à nobis coniici & discerni queunt. Sed enim quod ex auditu non est, iam non ex fide. Nam fides ex auditu. Itaque opinando ista dixerimus. Ad quid enim cœlestium nomina innotuerunt: si ne opinari quidem salua fide aliquid licet de rebus quarum nomina sunt? Angeli, archangeli, virtutes, potestates, principatus, dominationes, throni, Cherubim, Seraphim: hæc nomina. Quæ significata eorum? Nullane inter illos spiritus qui simpliciter angeli, & eos qui archangeli nuncupantur, distantia? Quid ergo sibi vult gradualis distinctio hæc? Putemus angelos dici (nisi tu conuenientius aliquid consideraſti) qui singuli singulis hominibus dati creduntur: missi in ministerium, secundum Pauli doctrinam: propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. De quibus saluator: Angeli eorum semper vident faciem patris. Putemus his præesse archangelos, qui consciį mysteriorum diuinorum, non nisi ob præcipuas & maximas causas mittuntur. E quibus ma-

Angeli. *Archāgeli*

G gnus ille archangelus Gabriel missus legitur ad Mariam: ob
Virtutes causam vtique qua maior esse non potuit. Putemus sup istos
virtutes esse: quorum nutu vel opere signa & prodigia in e-
lementis, siue ex elementis facta apparent ad commonitionē
mortalium. Inde est fortassis ꝙ cum in euangeliis legas: Erūt
Luc.21.c signa in sole & luna & stellis: paulopost habes: Nam virtu-
Potestates tes cœlorum mouebuntur. Hi nimirum spiritus, per quos si-
gna fiunt. Putemus potestates superiores istis, quarum virtu
te potestas tenebrarum comprimitur, & coercetur maligni-
tas aeris huius ne quantum vult, noceat: ne malignari, nisi vt
Principa-tus. profit, possit. Putemus principatus his quoque prælatos: quo
rum moderamine & sapientia omnis in terris principatus cō
stituitur, regitur, limitatur, transfertur, mutilatur, mutatur.
Domina-tiones. Putemus dominationes adeo cunctis supereminere prefatis
ordinibus, vt respectu horum cæteri videantur omnes admi-
nistratorij spiritus, & ad istos tanquam ad dominos referri
regimina principatuū, tutamina potestatum, operationes vir
tutum, reuelationes archangelorum, curam & prouidentiam
Throni. angelorum. Putemus thronos, alto etiam ab his euolasse re-
cessu: qui ex eo ꝙ sedent, throni dicuntur: & ex eo sedent, ꝙ
sedet in eis deus. Neque enim sedere in eis qui non sederent,
posset. Quæris quid illam sentiam sessionem? Summam tran-
quillitatem, placidissimam serenitatem: pacem quæ exuperat
H omnem intellectum. Talis est qui sedet in thronis dominus
sabaoth, iudicans omnia cum trāquillitate: placidissimus, se-
reniissimus, pacatissimus. Et tales sibi constituit thronos simil
Cherubim. limos sibi. Putemus Cherubim ex ipso sapientię fonte ore al
tissimi haurientes, & refundētes fluenta scientiæ vniuersis ci
Psal.45.a. uibus suis. Et vide ne his sit quem propheta loquebatur flu-
Seraphim. minis impetus lætificans ciuitatem dei. Putemus Seraphim
spiritus totos diuino igne succensos succendere vniuersa: vt
singuli ciues singulę sint lucernę ardentes & lucentes. Arden
tes charitate, lucentes cognitione. O Eugeni, q̄ bonū est nos
hic esse, q̄ fore melius: si quando tamen toti sequamur quo
ex parte præcessimus. Præcedimus animo, & ne ipso quidem
toto: sed parte, & parte modica nimis. Affectus iacent mole
corporea prægrauati, & luto hærentibus desideriis: sola inte
rim arida, & tenuis consideratio præuolat. Et tamen ex tantil
Psal.25.b. lo quod iam datur, libet exclamare: Domine, dilexi decorem
domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuę. Quid si to-
tam se colligat anima, & reductis affectibus è cunctis locis
quibus captiui tenentur, timendo quæ non oportet, amando
quæ non decet: dolendo vanè, gaudendo vanius: cū his incat
tota libertate volatum, pulset cum impetu spiritus, & in pin
guedine gratiæ illabatur? Nonne cum cœperit circuire luci-
das mansiones, & sinum illum etiā Abrahæ curiosius perscru
tari, & sub altari quodcūq; illud est, martyrum reuisere ani-
I mas in prima stola secundā patientissime expectantes: multo
Psal.26.b. magis tūc instabit loquēs cū propheta: Vnā petij à domino,
hanc requirā, vt inhabitem in domo domini omnibus diebus
vitę meę: vt videā voluntatē domini, ac visitē templum eius?

Quidni ibi videatur cor dei? quidni ibi probetur quæ sit
voluntas dei bona, & beneplacens & perfecta? Bona in se, pla
cens in effectibus, beneplacens fruentibus: perfecta perfectis,
& nihil vltra quærentibus. Patent viscera misericordiæ, pa-
tent cogitationes pacis, diuitiæ salutis, mysteria bonæ volun
tatis, benignitatis arcana: quæ clausa mortalibus, etiam ipsis
electis suspecta sunt. Id quidem salubriter, ne desinant time-
re, dum necdum digne amare idonei inueniūtur. Cernere est
in his qui Seraphim appellantur, quomodo amet qui vnde
amet non habet, sed est, & qui nihil horum quæ fecerit, odit,
quos saluandos fecit, quomodo foueat, quomodo prouehat,
quomodo amplexetur: quomodo delicta electæ iuuentutis,
& palcas ignorantiarum eius ignis ille consumens, ipsam si-
bi purgatissimam, & suo amore dignissimam reddat. Cerne-
re est in Cherubim (qui plenitudo scientiæ dicitur) deū sciē
tiarum dominum esse: qui solus solam nesciat ignorantiam,
1.Ioan.1.b. qui totus sit lux, & tenebrę in eo non sint vllę, totus sit ocu-
lus, & qui minime aliquādo fallitur: quia minime clauditur,
qui extra se nō quærat lumē, cui admoueatur vt videat: ipse
qui videt, ipse vnde videt. Cernere est in thronis q̄ non suspe
ctus omni innocentiæ iudex sedeat in his, qui circūuenire no
lit, circūueniri non possit: quippe qui sit amans & vidēs. Nec
vacat sessio, tranquillitatis insigne est. De vultu tali iudi- K
cium meum prodeat opto: cui insit amor, error absit: absit & *Psal.16.a.*
perturbatio. Cernere est in dominationibus quantæ sit do-
minus maiestatis, cuius nutu imperium constat, & imperio v-
niuersitas atque æternitas termini sunt. Cernere est in prin-
cipatibus principium ex quo omnia: & quomodo à cardine
ostium, sic ab ipso regi vniuersitatem. Cernere est in potesta
tibus q̄ potestatiue idem princeps quos regit protegit: con-
trarias potestates arcens & propulsans. Cernere est in virtu
tibus vnam vbique æqualiter præsto esse virtutem, per quā
omnia, viuificam, efficacem, inuisibilem, immobilē q̄, omnia
tamen mouentem vtiliter, tenentem fortiter. Quæ cū in mi-
nus vsitata effecta apud mortales eruperit, miracula siue pro-
digia vocant. Cernere postremo & mirari est in angelis & ar
changelis veritatem atque experientiam vocis illius? Quoniā *1.Pet.5.a.*
ipsi cura est de nobis: qui talium nos & tantorum non desinit
iucundare visitationibus, instruere reuelationib⁹: suggestio-
nibus commonere, sedulitate solatiari. Hęc omnia contulit
illis spiritibus ipse qui condidit illos vnus atq; idem summus
spiritus, diuidens singulis prout vult: hæc operatur in illis,
hæc dedit operari & illis, sed aliter. Ardent Seraphim, sed ig
ne dei, vel poti⁹ igne deo. Quod præcipuum est in eis, amāt:
sed non quantum deus, nec quomodo. Lucent Cherubim, & L
scientia eminent, sed participio veritatis: ac per hoc non vt
veritas, nec quantum. Sedent throni, sed in fidentis beneficio.
Iudicant & ipsi cum tranquillitate, sed non ad mensuram mo *Philip.4.b*
dūme pacis pacantis: pacis quæ exuperat omnē sensum, do-
minantur dominationes: sed sub domino dominātur, sed ser-
uiūt pariter. Quid hoc ad summum sempiternum singulareq;
dominiū? Præsunt principatus & regunt, sed reguntur & ip-
si: ita vt regere iam non norint, si regi desierint. Præcellit in
potestatibus fortitudo, sed cui debent quod fortes sunt: &
aliter est fortis, & plus. Nec tam fortis, q̄ ipsa fortitudo est.
Virtutes pro suo ministerio, & potentatu satagunt excitare
corda torpentia hominum, innouatione signorum: virtus ve-
ro in eis manens ipsa facit opera. Faciunt & ille, sed in compa
ratione eius non faciunt. Denique tantum interest, vt quasi *Psal.76.b.*
singulariter propheta dicat ad eum: Tu es deus qui facis mi- *Psal.85.a*
rabilia. Et item de eo: Qui facit mirabilia magna solus. Ad-
sunt angeli & archangeli: sed ille germanior nobis, qui non
modo adest, sed inest. Quod si dicas posse inesse & angelum, *Zach.1.c.*
non inficior. Memini scriptum: Et angelus qui loquebatur in
me. Atqui differentia, & in hoc. Inest angelus suggerens bo-
na, non ingerens: inest hortans ad bonum, non bonum creās.

Deus sic inest vt afficiat, vt infundat, vel potius vt infun-
datur & participetur: ita vt vnum proinde cum nostro spiri-
tum esse dicere quis non timuerit: etsi non vnam personam,
vnámve substantiam. Habes enim: Qui adhæret deo, vnus *1.Cor.6.b.*
spiritus est. Angelus ergo cum anima: deus in anima. Ille vt M
contubernalis animæ inest: deus vt vita. Itaque sicut anima
videt in oculis, audit in auribus, odorat in naribus, in faucib⁹
gustat, tangit in toto reliquo corpore, sic deus diuersa in di-
uersis spiritibus operatur: verbi gratia, in aliis amantem se
exhibens, in aliis agnoscentem, in aliis alia facientem, sicut
vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Quis *1.Cor.12.a*
est iste tam communis in vocibus, tam longe in rebus? Quo-
modo quem nostris loquimur verbis, in sua reconditus maie
state nostros penitus & aspectus effugit & affectus? Audi ip-
sum quid loquatur hominibus: Sicut exaltantur cœli à terra, *Esa.55.c*
sic exaltatę sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ
à cogitationibus vestris. Dicimur amare, & deus: dicimur
nosse, & deus. Et multa in hunc modum. Sed deus amat
vt charitas, nouit vt veritas, sedet vt æquitas, domina-
tur vt maiestas, regit vt principium, tuetur vt salus, ope-
ratur vt virtus, reuelat vt lux, assistit vt pietas. Quæ omnia
faciunt & angeli, facimus & nos, sed longe inferiori modo,
non vtique bono quod sumus, sed quod participamus. Nunc
iam transi spiritus istos, si forte cum sponsa dicere possis &
tu: Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit a- *Cantic.3.b.*
nima mea. Quis est? Non sane occurrit melius, quàm qui
est. Hoc ipse de se voluit responderi, hoc docuit, dicen-
te Moyse ad populum, ipso quidem iniungente: Qui est, *Exo.3.d.*
misit me ad vos. Merito quidem. Nil competentius æter-
nitati

A nitati, quæ deus est. Si bonum, si magnum, si beatum, si sapien
tem, vel quicquid tale de eo dixeris, in hoc verbo instaura-
tur: quod est, est. Nempe hoc est ei esse quod hæc omnia esse.
Si & centum talia addas, non recessisti ab esse. Si ea dixeris,
nihil addidisti, si non dixeris, nihil minuisti. Iam si vidisti hoc
tam singulare tam summum esse, nonne in comparatione hu-
jus quicquid hoc non est, iudicas potius non esse quàm esse?
Quid item deus? Sine quo nihil est. Tam nihil esse sine ipso,
quàm nec ipse sine se potest. Ipse sibi, ipse omnibus est. Ac
per hoc quodammodo solus est ipse, qui suum ipsius est, &
Ioan.8.d omnium esse. Quid est deus? Principium. Et hoc ipse de se
respondit dedit. Multa in rebus dicuntur principia, sed re-
spectu posteriorum. Alioquin si ad aliquid præcedens respi-
cias, ipsum potius principium dabis. Quamobrem si quæras
verum simplex q̄ principium, inuenias oportet quod princi-
pium nō habuerit. Ex quo vniuersum cœpit, ipsum profecto
minime cœpit. Nam si cœpit, aliunde cœperit necesse est. A
se enim cœpit nihil. Nisi forte quis putauerit, quod non erat,
dare sibi potuisse vt esse inciperet, aut fuisse aliquid antequā
esset. Quod vtrumque quia ratio non consentit, constat ni-
hil sibimet extitisse principiū. Quod vero aliud principium
habuit, primum non fuit. Verum ergo principium nequaquā
cœpit, sed totum ab ipso cœpit. Quid est de⁹? Cui secula nec
Rom.11.d. accesserunt, nec decesserunt, nec coeterna tamen. Quid est
B deus? Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Ex quo
omnia: creabiliter, non seminabiliter. Per quem omnia: ne a-
lium authorem, atque alium opificem arbitreris. In quo om-
nia, non quasi in loco, sed quasi in virtute. Ex quo omnia: tan
quam vno principio authore omnium. Per quem omnia: ne al
terum inducatur principium artifex. In quo omnia, ne tertiū
inducatur, locus. Ex quo omnia: non de quo, quia non est ma
teria deus. Efficiens causa est, non materialis. Frustra philoso
phi materiam quærunt, non eguit materia deus. Non enim of
ficinam quæsiuit, non artificem. Ipse per se, in se omnia fecit.
Vnde? De nihilo. Nam si ex aliquo fecit, illud nō fecit, ac per
hoc nec omnia. Absit, vt de sua incorrupta incorruptibiliq̄ue
substantia tam multa fecerit: etsi bona, corruptibilia tamen.
Quæris si in ipso omnia, ipse vbi? Nihil non minus inuenio.
Quis capiat locus? Quæris vbi non sit? Ne hoc quidem dixe
rim. Quis sine deo locus? Incomprehensibilis est deus, sed nō
parum apprehendisti, si hoc tibi de eo compertum est, quòd
nusquam sit qui non clauditur loco: & nusquam tamen non
sit, qui non excluditur loco. Suo autem sublimi atque incom
prehensibili modo, sicut omnia in ipso, sic ipse in omnibus
Ioan.1.d. est. Denique (sicut ait euangelista) in mundo erat. Aliàs vero
vbi erat autequam mundus fieret, ibi est. Non est ꝙ quæras
vltra vbi erat, præter ipsum nihil erat. Ergo in seipso erat.
Quid est deus? Quo nihil meli⁹ cogitari potest. Si approbas,
C non oportet assentiaris esse aliquid quo deus sit, & quod de⁹
non sit. Hoc enim sine dubio melius. Quomodo non melius
deo, si deus non est, quod dat deo vt sit? At melius illam diui-
nitatem quam dicunt deum esse, non aliud quàm deum esse
fatemur. Non est ergo in deo nisi deus. Quid? inquiunt: Ne-
gas deum habere diuinitatem? Non, sed quod habet, hoc est.
Negas diuinitatem deum esse? Non: sed non alia q̄ quæ ipse
est. Aut si tu aliam inuenisti, adiuuet me trinitas deus, aduer-
sus illam tota me contumacia erigo. Quaternitas orbem di-
sterminat, non signat deitatem. Deus trinitas est, deus triū
singula personarum. Si quartam diuinitatem adiicere placet,
Luc.4.d. interim ego hanc quæ deus non est, persuasi mihi minime a-
dorandam. Puto quòd & tu. Nempe dominum deum tuum a-
dorabis, & illi soli seruies. Gloriosa vero diuinitas, quæ sibi
honorem non audeat arrogare diuinum. At melius quartum
hoc omnino respuimus, quam sine honore recipimus. Multa
dicuntur esse in deo, & quidem sane catholice q̄, sed multa
vnum. Alioquin si diuersa putemus, non quaternitatē habue-
ris, sed centenitatem. Verbi causa: Dicimus magnum, bonū,
iustum, & innumera talia: sed nisi omnia vnum in deo & cum
deo confideres, habebis multiplicem deum. Mihi vero non
deest, quod cogitem melius eiusmodi deo tuo. Quæris quid?
Mera simplicitas. Vero iudicio, natura simplex multiplici an
tefertur. Scio quod ad id respondere solent. Non multa, in-
quiunt, sed vnam tātum diuinitatem quæ omnia illa sunt, deo
vt sit conferre asserimus. Asseritis ergo etsi nō multiplicem, D
duplicem deum, & non ad merum simplex peruenistis, neque
ad id quo melius cogitari non potest. Tam non est simplex
quod vel vni fuerit obnoxium formę, q̄ nec virgo vel vni co
gnita viro. Securus loquor, ne is quidem qui vel duplex est,
erit meus. Habeo enim meliorem. Esto ꝙ hunc numeroso &
multiplici anteponam, sed plane præ simplici sperno. Meus
deus ipse catholicè est. Tam non habet hoc & illud, quàm nō
hęc & illa. Est qui est, non quæ est. Purus, simplex, integer,
perfectus, constans sibi, nihil de temporibus, nihil de locis, ni
hil de rebus trahens in se, nihil ex se deponens in eis, non ha
bens quod ad numerum diuidat, non quæ colligat ad vnum.
Vnum quippe est, sed non vnitum. Non partibus constat, vt
corpus, non affectibus distat, vt anima, non formis subsistat, vt
omne quod factum est. Sed neque formæ, vt istis visum est.
Magna laus videlicet deo, vt se ab informitate vindicet, for-
ma vna esse contentum. Hoc est dicere, cætera pluribus, deū
nō nisi vni debere quod est. Quid? Cuius beneficio sunt quæ
sunt, ipse pro suo esse alterius beneficio inclinabit? Laus ista
(vt vulgo dicitur) blasphemiam valet. Au non pluris est nul-
lo indigere, q̄ vno? Habe reuerētiam deo, vt quod pluris est,
illi tribuas. Si cor tuū vsq; huc ascendere potuit, deū tuū in-
fra quomodo collocabit? Ipse sibi forma, ipse sibi effectia est.
In hoc interim gradu suspicio illum etsi alter potior appa- E
reret, illum potius darem. Nunquid verendum ne cogitatio
transuolet illum? Quantumcunque in altum proficiat, vltra
est. Infra quod homo cogitare possit, altissimum quærere, ri-
diculum est: statuere, impium. Vltra, non citra quærēdus est.
Ascende si adhuc potes ad cor altius, & exaltabitur deus. Nō
est formatus deus, forma est. Non est affectus deus, affectio *Psal.63.b.*
est. Non est compositus deus, merum simplex est. Et, vt liqui-
do noueris, quid simplex dicam: idem quod vnum. Tam sim-
plex deus, quàm vnus est. Est autem vnus, & quomodo aliud
nihil. Si dici possit, vnissimus est. Vnus est sol, quòd non sit
alter: vna luna, quòd æquè altera non sit. Atque id quidem
deus, sed plus. Quid plus? Vnus est etiam sibi. Et hoc vis tibi
declarari? Idem est semper, & vno modo. Non sic vnus sol,
non sic vna luna: clamat vterque non esse se vnum sibi. Ille
motibus, illa & defectibus suis. Deus autem non modo v-
nus sibi, & in se vnus est. Nihil in se, nisi se habet. Non ex
tempore alterationem habet: non in substantia alteritatem.
Hinc de eo Boethius: Hoc vere vnum, in quo nullus est nu- *Boethius.*
merus: nullum in eo aliud, præter id quod est. Neque enim
subiectum fieri potest: forma enim est. Compara huic vni
omne quod vnum dici potest, & vnum non erit. Trinitas est,
tamen deus. Quid ergo? Destruimus quod dictum est de v-
nitate, quia inducimus trinitatem? Non: sed statuimus vnita-
tem. Dicimus patrem, dicimus filium, dicimus spiritum san-
ctum: non tamen tres deos, sed vnum. Quid sibi vult iste (vt F
sic loquar) absque numero numerus? Si tria, quomodo non nu
merus? Si vnum, vbi numerus? Sed habeo, inquis, quid nume-
rem, & quid non numerem. Substantia vna est, personæ tres
sunt. Quid mirum, quid vel obscurum in hoc? Nihil, si perso
næ seorsum à substantia cogitentur. Nunc vero cum tres illę
personę illa substantia sint, & illa vna substātia tres illę per-
sonę: quis numerum neget? Nam vere tres sunt. Quis nume-
ret tamen? Nam vere vnum sunt. Aut si tu facile explicatu id
putas dicendo tres: dicito quid numerasti? Naturas? Vna est.
Essentias? Vna est. Substantias? Vna est. Deitates? Vna est.
Non hæc, sed personas numero, inquis. Quæ non sint illa v-
na natura, illa vna essentia, illa vna substantia, illa vna diuini-
tas? Catholicus es, minime hoc dabis. Personarum proprie-
tates, non aliud quàm personas, ipsasq; non aliud quàm vnum
deum, vnam diuinam substantiam, vnam diuinam naturam, v-
nam diuinam & summam maiestatem fides catholica confi-
tetur. Numera ergo si potes, aut sine substātia personas, quæ
ipsa sunt, aut sine personis proprietates, quæ ipsę sunt. Aut si
diuidere quis conetur, vel personas à substantia, vel proprie-
tates à personis, nescio quomodo trinitatis se profiteri cultō-
rem possit, qui in tantam rerum numerositatē excesserit. Di-
camus itaque tres, sed non ad preiudicium vnitatis. Dicamus
vnū, sed non ad confusionē trinitatis. Neq; enim nomina va-
cua sunt, nec absque significantia cassæ voces. Sabellianum

G hoc. Quærit quis quomodo illud quod catholicum esse dicimus, possit esse? Sufficiat ei tenere sic esse. Atque hoc non ratioti perspicuum, nec tamen opinioni ambiguum, sed fidei persuasum. Sacramentum hoc magnum est, & quidem venerandum, non scrutandum. Quomodo pluralitas in vnitate, & hac vnitate, aut ipsa in pluralitate? Scrutari hoc temeritas est, credere pietas est: nosse vita, & vita æterna est. Vnde si o-

Modi unius nouem.

pereprecium censes ô Eugeni, percurrat nunc consideratio multa vna, quo eminentia huius singularis vnius, fiat euidentior. Est vnitas quæ collectiua potest dici, cum verbi causa multi lapides faciunt aceruum vnum. Est & vnitas constitutiua, cum multa membra vnum corpus, vel multę partes vnum quodcunque totum constituunt. Est & coniugatiua, qua fit vt duo iam non duo sint, sed vna caro. Et est natiua, qua anima & caro vnus nascitur homo. Est vnitas potestatiua, qua homo virtutis non instabilis, non dissimilis, sed vnus sibimet semper nititur inueniri. Est consentanea, cum per charitatem multorum hominum est cor vnum, & anima vna. Est & votiua, cum anima votis omnibus adhærens deo vnus spiritus est. Est & dignatiua vnitas, qua limus noster à dei verbo in vnam assumptus est personam. Verū hæc omnia quid ad illud summum, atque (vt ita dicam) vnice vnum, vbi vnitatem consubstantialitas facit? Huic vni quoduis illorum si assimiles, erit

H quoquo modo vnum: si compares, nullo. Igitur inter omnia quæ recte vnum dicuntur, arcem tenet vnitas trinitatis, qua tres personæ vna substantia sunt. Secundo loco illa præcellit, qua econuerso tres substantiæ vna in Christo persona sunt. Porro hæc & quæcunque alia dici vna possunt, summæ illius vnitatis imitatione, non comparatione, vna appellari vera sobriaque probat consideratio. Nec abducimur ab hac vnitatis professione, assertione trium, cum in hac trinitate non recipiamus multiplicitatem, sicut nec solitudinem in vnitate. Quamobrem cum dico vnum, nō me trinitatis turbat numerus, qui essentiam non multiplicat, non variat, nec partitur. Rursum cum dico tria, non me arguit intuitus vnitatis, quæ illa quæcunque tria, seu illos tres, nec in confusionem cogit, nec in singularitatem redigit. Idem me sentire fateor, & de illa vnitate cui secundum ab ista inter cætera vna honorem dedi. Dico in Christo verbum, animam, & carnem, sine confusione essentiarum vnam esse personam: & item absque præiudicio personalis vnitatis in sua numerositate manere. Nec negauerim hanc ad illud quoque genus vnitatis pertinere, qua anima & caro vnus est homo. Decuit quippe familiarius similiusq; cum hominis conuenire constitutione, quod pro homine constitutum est sacramentum. Decuit & cum summa quæ in deo est, & deus est vnitate congruere, vt quomodo ibi tres personæ vna essentia, ita hic conuenientissima quadam contrarietate tres essentiæ sint vna persona.

I Vides ne pulchre inter vtramque vnitatem hanc collocari, in eo vtique qui constitutus est mediator dei hominisq; homo Christus Iesus? Pulcherrima, inquam, conuenientia, vt salutare sacramentum congrua quadam similitudine ambobus respondeat, & saluanti videlicet & saluato. Ita hæc vnitas duarum consistens media vnitatum, alteri succumbere', alteri præeminere cognoscitur, quantum superiore inferior, tantum inferiore superior. Tantam denique tamque expressam vnionis vim in se præfert ea persona in qua deus & homo vnus est Christus, vt si duo illa de se inuicem prædices, non erraueris: deum videlicet hominem, & hominem deum verè catholiceq; pronuncians. Non autem similiter, vel carnem de anima, vel animam de carne, nisi absurdissime prædicas, etsi similiter anima & caro vnꝰ sit homo. Nec mirum si non æquè potis anima sit sua illa vitali, etsi non parum valida intentione connectere, atque suis affectibus astringere sibi carnem, vt sibi diuinitas hominem illum qui prædestinatus est filius dei in virtute. Lōga catena & fortis ad strigendum, diuina predestinatio: ab æterno est enim. Quid longius æternitate? Quid diuinitate potentius? Inde est q̄ nec morte incidente vllatenus intercidi hæc vnitas potuit, etsi carne & anima ab inuicem separatis. Et fortassis hoc sensit ille qui se indignum professus est soluere corrigiam' calceamēti huius. Sed & illa tria fata de euangelio mixta & fermentata in panem vnum, si quis ad hæc tria dixerit pertinere, non incōgrue id mihi facere videbitur. Quàm bene ea mulier fermentauit, vt nec diuisione quidem facta carnis & animę, à carne vel anima verbum diuideretur? Mansit & in separatione inseparabilis vnitas. Nec enim quæ ex parte contigit separatio, potuit vnitati præscribere, ꝑmanenti in totis tribus. Siue coniunctis, siue disiunctis duobus, nihilominus perseuerauit in tribus vnitas personalis. Aequè vnus Christus, vnaque persona, verbum anima & caro, etiam mortuo homine perdurauit. In vtero virginis (vt sentio ego) commixtio hęc & fermētatio facta est, & ipsa mulier quæ miscuit & fermentauit. Nam fermentum non immerito fortasse dixerim fidem Mariæ. Plane beata quæ credidit, quoniam perfecta sunt in ea quę dicta sunt ei à domino. Perfecta autem non essent, si quo minus iuxta verbum domini esset fermētatum totum, & perpetuo fermentatum, seruans nobis tam in morte q̄ in vita patiter vnum atque integrum mediatorem dei & hominū cum sua deitate hominem Iesum Christū. Aduertere est in hoc admirabili sacramento iuxta numerum satorum, mirę & decentissimę distinctionis gradus. Nouum, antiquum, æternum. Nouum, animam, quæ de nihilo tunc creata creditur, cū infusa. Antiquum, carnem quæ à primo vsque hominum (id est ex Adā) traducta cognoscitur. Aeternū, verbum quod ab ęterno patre coęternū illi, genitū indubitata veritate asseritur. Et in his triplex (si diligenter aduertas) diuinæ potentiæ genus, ꝙ

L factum sit de nihilo aliquid, de vetusto nouum, æternum beatum'q; de damnato & mortuo. Quid hoc ad nostram salutem? Multum per omnem modum. Primum quidem ꝙ peccato redacti in nihili, per hoc quodammodo iterato creati sumus, vt essemus initium aliquod creaturę eius. Deinde ꝙ ex vetusta seruitute in libertatem filiorū dei translati, in nouitate spiritus ambulantes. Postremo ꝙ de potestate tenebrarum vocati ad regnum claritatis æternæ, in quo iam & confidere nos fecit in Christo. Alieni sint à nobis qui Christi à nobis carnē alienare conantur, nouam creatam in virgine, & non de virgine sumptam, impie asserentes. Pulchre propheticus spiritus lōge antè occurrit huic sententiæ, imò blasphemiæ impiorum: Egredietur, inquiens, virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Dixisse poterat, & flos de virga, sed maluit, de radice: vt vnde virgam, inde florem duxisse originem demonstraret. Inde igitur sumpta caro, vnde orta virgo, nec noua in virgine, quæ prodiit ex radice. Forte substomacharis si adhuc pergimus quærere quid est deus, tum quia totiens iam quæsitum est, tum quia diffidis inuentum iri. Dico tibi pater Eugeni, solus est deus qui frustra nunq̄ quæri potest, nec cum inueniri nō potest. Doceat te de hoc experimētum tuum, aut si non, experto credito, non mihi, sed sancto qui ait: Bonꝰ es domine sperantibus in te, animę quærenti te. Quid ergo est deus? Quod ad vniuersum spectat, finis. Quod ad electionē, salus. Quod ad se, ipse nouit. Quid est deus? Voluntas omnipotens, beneuolentissima virtus, lumen æternum, incommutabilis ratio, summa beatitudo, creans mentes ad se participā

M dum, viuificans ad sentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad capiendum, iustificans ad promerendum, accēdens ad zelū, fœcūdās ad fructū, dirigēs ad equitatē, formās ad beneuolentiam, moderans ad sapientiam, roborās ad virtutē, visitans ad cōsolationē, illuminans ad cognitionē, perpetuās ad immortalitatē, implēs ad fœlicitatē, circūdans ad securitatē.

Quid est deus? Nō minus pœna peruersorū, q̄ humiliū gloria. Est enim rationabilis quædam æquitatis directio inconuertibilis atque indeclinabilis, quippe attingens vbique: cui illisa omnis prauitas, cōturbetur necesse est. Quidni in hanc omne tumidum vel distortum impingat, & conquassetur? Væ vniuerso qđ obuiū forte offenderit, cedere nescia rectitudo. Nam & fortitudo est. Quid, iniquis voluntatibus, tā contrarium & aduersum, q̄ semper conari, impingere semper, & frustra? Væ oppositis voluntatibus, solam suæ profecto auersionis referētibus pœnā. Quid tā pœnale, q̄ semp velle quod nūq̄ erit: & semper nolle quod nunq̄ nō erit? Quid tā dānatū, q̄ voluntas addicta huic necessitati volendi nolendiq;, vt ad vtrūlibet iam sicut non nisi peruersè, ita non nisi misere moueatur? In ęternū nō obtinebit quod vult: & quod nō vult, in æternū nihilominꝰ sustinebit. Digne omnino, vt qui ad nihil afficit vnq̄ qđ decat, ad nil vnq̄ quod libeat, euadat. Quid hoc

A hoc facit? Rectus dominus deus noster, qui & cum peruersō peruertitur. Nunquam recto prauoq; conueniet. Hæc enim

Acto.9.d sibi inuicem aduersantur, etsi non inuicem lædant. Læsio alterius est, absit vt dei. Durum tibi est, inquit, cōtra stimulum

Iodn.3.c. calcitrare: hoc est, non stimulo durum, sed calcitranti. Est & turpiū pœna deus. Lux est enim. Et quid tam inuisum obscœnis flagitiosisq; mentibus? Profecto omnis qui male agit, odit lucem. Sed dico: Nunquid non poterunt declinare? Mini-

Iodn.1.d. me omnino. Lucet vbiq;, etsi non omnibus. Deniq; in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehendunt. Videt tenebras lux: cui hoc est videre, quod lucere: sed nonvicissim à tenebris ipsa videtur: quia tenebræ eam non comprehendunt. Et videntur ergo vt confundantur, & non vident ne consolentur. Nec modo à luce, & in luce videntur. A quo vel à quibus? Ab omni vidente, vt pro multitudine intuentium sit cōfusio multa. At nullus de tanta numerositate spectantium molestior oculus, suo cuiusq;. Non est aspectus siue in cœlo siue in terra, quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minus possit. Non latent tenebræ, vel seipsas. Se vident, quæ aliud non vident. Opera tenebrarum sequuntur illas, nec est quo se abscondant ab illis, ne in tenebris quidem. Hic est vermis qui non moritur, memoria præteritorum. Semel iniectus vel potius innatus pēr peccatum, hæsit firmiter, nequaquam deinceps auellendus. Nec cessat rodere conscientiam: eaque

B pastus, esca vtiq; inconsumptibili, perpetuat vitam. Horreo vermem mordacem, & mortem viuacem. Horreo incidere in manus mortis viuentis, & vitæ morientis. Hæc est secunda mors, quæ nunquam peroccidit, sed semper occidit. Quis det

Luc.23.d illis semel mori, vt non moriantur in æternum? Qui dicunt montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos: quid ni-

Apoc.9.c. si mortem mortis beneficio, aut finire, aut euadere volunt? Deniq; inuocabunt mortem, ait: & non veniet. Intuere id clarius. Constat immortalem animam esse, nec aliquando absq; sua memoria viuere, ne non animam aliquando esse contingat. Itaq; durante anima, durat & memoria. Sed qualis? Fœda flagitiis, horrida facinoribus, vanitate tumida, contemptu hispida & neglecta. Quæ priora, transierunt, & non transierunt. Transierunt à manu, sed non à mente. Quod factum est, factum non esse non potest. Proinde & si facere in tempore fuit, sed fecisse in sempiternum manet. Non transibit cum tēpore, quod tempora transit. In æternum ergo necesse est cruciet, quod perperam te egisse in æternum memineris. Expe-

Psal.49.d. riri erit hoc veritatem vocis illius: Arguam te, & statuam cō

Iob.7.d tra faciem tuam. Dominus locutus est, cui omne aduersum, & sibi aduersari necesse est, vt sit sera querela: O custos hominum, quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Ita est, ô Eugeni, non potest deo esse contrarium quid, & sibimet cohærere: sed qui arguetur à deo, argue

C tur & à seipso. Non est sanè iam tunc quod aut veritatem dissimulet ratio, aut rationis intuitum anima declinet membris aulsa corporeis, & in sese collecta. Quo enim id valeat sopitis conclusisq; in morte sensibus, per quos vtiq; curiosius exire, & à se ire solebat in eam quæ præterit mundi istius figuram? Vides turpibus nihil deesse ad cōfusionem cum producentur spectaculum fieri deo, angelis, hominibus, sibiipsis? O quam male mali omnes locati sunt, vtiq; oppositi torrenti huic directæ æquitatis, & huic lumini propalatæ veritatis expositi. Nonne hoc est perpetuo tundi, perpetuoq; confundi? Duplici contritione, ait ille, contere eos domine deus

Hier.17.d. noster. Quid est deus? Longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Quid inquis? Tenemus te quaternitatis (quam abominatus es) professorem? Minime. Abominatus sum, & abominor. Visus sum protulisse plura, sed vnum est. Vnus deus signatus est pro captu nostro, non pro suo statu. Diuisus est hic, non ille. Voces diuersæ, semitæ multæ, sed vnum per eas significatur, vnus quæritur. Non diuisiones substantiæ, in quaternario isto expressæ sunt, non dimensiones quales in corporibus intuemur, non distinctio personalis qualem in trinitate adoramus, non numerus proprietatum qualem personis ipsis inesse fatemur, etsi non aliud à personis. Alioquin hoc singulum horum video quod quatuor simul, hæc quatuor ipsa quod singulum est. Nobis autem quia non possumus cum deo simplicitate contendere, dum contendimus apprehendere vnum, occurrit veluti quadruplicatum. Facit D hoc speculum & ænigma, per quod solum interim videre datur. Cum autem videbimus facie ad faciem, videbimus sicuti est. Nec enim iam tunc fragilis acies mentis nostræ quantumlibet vehementer intendens, aliquatenus resiliet, dissiliet ve in suam pluralitatem. Colliget se magis, adunabit, conformabitq; vnitati illius, vel potius vnitati illi, vt vna vni facies respondeat faciei. Nempe similes ei erimus, quia videbimus

1.Io.an.3.d. eum sicuti est. Beata visio: ad quam merito suspirabat, qui ait: Exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram.

Psal.26.c

Et quia adhuc in quærendo res est, interim ascendamus quadrigam istam, vtpote infirmi & imbecilles indigentes tali vehiculo. Ascendamus si forte vel sic apprehendamus in quo apprehensi sumus: id est huius ipsius vehiculi rationem. Nam hoc monitum habemus ab ipso auriga, & primo currus huius exhibitore, vt studeamus comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profun-

Ephe.3.d dum. Comprehendere, dixit, non cognoscere: vt non curiositate contenti scientiæ, tota cura fructui inhiemus. Non in cognitione est fructus, sed in comprehensione. Alioquin scien-

Iac.4.d ti bonum, & non facienti (vt ait quidam) peccatum est ei. Et ipse Paulus alio loco: Sic currite, inquit, vt comprehendatis. Quid sit comprehendere, inferius declarabo. Quid igitur est

1.Cor.9.d. deus? lōgitudo inquam. Quid ipsa? Aeternitas. Hæc tam longa, vt non habeat terminum, non magis loci quam temporis. E Est & latitudo. Et ipsa quid? Charitas. Quibus & ista terminis angusteturin deo, qui nihil odit horum quæ fecerit? Deniq; solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Ergo & inimicos concludit sinus ille.

Sup.11.d. *Mat.5.g* Nec hoc quoq; contentus euadit in infinitum. Omnem non modo affectionem, sed & cognitionem excedit, adiiciente apostolo & dicente: Scire etiam supereminentem scientiæ cha-

Ephe.3.d ritatē Christi. Quid plus dicam? Aeterna est. Nisi quòd hoc plus forsitan est, quia æternitas est. Vides tantam esse latitudinem, quantam & longitudinem? Vtinam sic videas non tantam esse, sed ipsam id esse vnam quod alteram, non minus vnam quam duas, nec plus duas quam vnam. Deus æternitas, deus charitas est: longitudo sine protensione, latitudo sine distensione. In vtroq; pariter locales quidem excedit, tempora Iesq; angustias, sed libertate naturæ, non enormitate substantiæ. Tali modo immensus est qui omnia fecit in mensura, & quanuis immensus, hic tamen modus & ipsius immensitatis. Quid item deus? Sublimitas & profundum. In altero supra omnia, in altero intra omnia. Liquet in deitate nusquam claudicare æqualitatem, stare eam vndiq; firmiter, cōstare immobiliter sibi. Sublime potentiam, profundum sapientiam eius considera. Ex æquo & ista respondent sibi, dum & sublimitas inattingibilis, & profunditas æquè inscrutabilis cognoscatur, Paulo admirante & exclamante: O altitudo diuitiarum F

Rom.11.d. sapientiæ & scientiæ dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ illius. Libet & nos exclamare cum Paulo, horum vtrumq; intuentes in deo, & cum deo simplicis

Sap.8.a simam vnitatem. O sapientia potens, attingens vtiq; fortiter.

Ibidem. O potentia sapiens, disponens omnia suauiter. Res vna, effectus multiplex, operationesq; diuersæ. Et illa vna res est longitudo propter æternitatem, latitudo propter charitatem, sublimitas propter maiestatem', profunditas propter sapientiam. Nouimus hæc. Num ideo & arbitramur nos comprehēdisse? Non ea disputatio comprehendit, sed sanctitas: siquo modo tamen comprehendi potest, quod incomprehensibile est. At nisi posset, non dixisset apostolus: Vt comprehenda-

Ephe.3.d mus cum omnibus sanctis. Sancti igitur comprehendunt. Quæris quomodo? Si sanctus es, comprehendisti & nosti. Si non: esto, & tuo experimento scies. Sanctum facit affectio sancta, & ipsa gemina, timor domini sanctus, & sanctus amor. His perfecte affecta anima, veluti quibusdam duobus brachiis suis comprehendit, amplectitur, stringit, tenet, & ait: Tenui eum, nec dimittam. Et timor quidem sublimi profundo, amor lato longoque respondet. Quid tam timendum quam potestas, cui non potes resistere: quam sapientia, cui absconditi non potes? Poterat minus timeri deus, alterutro carens. Nunc autem perfectè oportet timeas illum, cui nec oculus deest omnia videns, nec manus potens omnia. Quid item

tam

Tractatus de gratia et libero arbitrio.

Oquente me coram aliquando, & dei in me gratiam commendante, quod scilicet ab ipsa me in bono & præuentum agnoscerem, & prouehi sentirem, & sperarem perficiendum, quid tu ergo (ait vnus ex circunstantibus) operaris, aut quid mercedis speras vel præmij, si totum facit deus? Quid enim, inquam tu consulis? Da, inquit, gloriam deo, qui gratis te præuenit, excitauit, initiauit, & viue digne decætero, quo te probes & perceptis beneficiis non ingratum, & percipiendis idoneum. Et ego: Bonum, inquam, consilium das, sed & si dederis, posse teneri. Siquidem non est eiusdem facilitatis scire quid faciendum sit, & facere: quoniam & diuersa sunt, cæco ducatum, ac fesso præbere vehiculum. Non quicunque ostendit viam, præbet etiam viaticum itineranti. Aliud illi exhibet qui facit ne deuiet, & aliud qui præstat ne deficiat in via. Ita nec quiuis doctor statim & dator erit boni quodcunque docuerit. Porro duo mihi sunt necessaria, doceri, ac iuuari. Tu quidem homo recte consulis ignorantiæ, sed (si verum sentit apostolus) spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Imò verò qui mihi per os tuum ministrat consilium, ipse mihi necesse est ministret per spiritum suum adiutorium, quo valeam implere quod consulis. Ecce enim iam ex eius munere velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio. Sed nec aliquando me inuenturum confido, nisi qui dedit velle, det & perficere pro bona voluntate. Vbi ergo, ait, sunt merita nostra, aut vbi est spes nostra? Audi inquam. Non ex operibus iustitiæ quę fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Quid enim? Tu forte putaueras tua te creasse merita, tua posse saluari iustitia, qui nec saltem dominum Iesum dicere potes nisi in spiritu sancto? Ita ne oblitus es quis dixerit: Sine me nihil potestis facere? Et neq; currentis neq; volentis, sed dei miserantis est? Quid igitur agit, ais, liberum arbitrium? Breuiter respondeo. Saluatur. Tolle liberum arbitrium, non erit quod saluetur. Tolle gratiam, non erit vnde saluetur. Opus hoc sine duobus effici non potest, vno à quo fit, altero cui vel in quo fit. Deus auctor est salutis, liberum arbitrium tantum capax: nec dare illam nisi deus, nec capere valet nisi liberum arbitrium. Quod ergo à solo deo & soli datur libero arbitrio, tam absq; consensu esse non potest accipientis, quam absq; gratia dantis. Et ita gratiæ operanti salutem, cooperari dicitur liberum arbitrium, dum consentit, hoc est dum saluatur. Consentire enim saluare est. Proinde pecoris spiritus salutē huiusce modi minime capit, eo quod illi voluntarius consensus desit, quo saluanti videlicet deo placide obtemperet, siue iubenti acquiescendo, siue pollicenti credendo, siue reddenti gratias agendo. Enimuero aliud est voluntarius consensus, aliud naturalis appetitus. Posterior quippe nobis communis est cum irrationalibus, nec valet consentire spiritui, carnis irretitus illecebris. Et fortassis ipse est qui alio nomine ab apostolo sapientia carnis appellatur, vbi ait: Sapientia carnis inimica est deo: legi enim dei nō est subiecta, nec enim potest. Hunc ergo (vt dixi) communē habentes cum bestiis, consensus voluntarius nos discernit. Est enim habitus animi, liber sui. Siquidem non cogitur, non extorquetur. Est quippe voluntatis, non necessitatis. Nec negat se, nec præbet cuiquam, nisi ex voluntate. Alioquin si cōpelli valet inuitus, violentus est, non voluntarius. Vbi autem voluntas non est, nec consensus. Non enim est consensus, nisi voluntarius. Vbi ergo consensus, ibi voluntas. Porro vbi voluntas, ibi libertas. Et hoc est quod dici puto liberum arbitrium. Sed vt manifestius fiat quod dicitur, & competentius ad id quod volumus veniamus, paulo altius æstimo repetendum. In rebus naturalibus non idem est vita quod sensus, non

Finit liber beati Bernardi De consideratione ad Eugenium papam in quinque partiales diuisus.

DIVI BERNARDI ABbatis in tractatum de gratia & libero arbitrio. Prologus.

Domino Vuillermo abbati sancti Theodorici frater Bernardus. Opusculum de gratia & libero arbitrio: quod illa qua scitis occasione nuper aggressus sum, eadem gratia adiuuante peregi vt potui. Vereor autem ne aut grandia minus digne locutus inueniar, aut pertractata à pluribus superfluo retractasse. Proinde legite illud primus, & si iudicatis, solus: ne si proferatur in medium, magis forte scriptoris publicetur temeritas, quàm lectoris ædificetur charitas. Quod si palam fieri vtile probaueritis, tunc si quid obscurius dictum aduerteritis, quod in re obscura seruata congrua breuitate dici planius potuisset, nō sit vobis pigrum aut emendare per vos, aut mihi resignare emē dandum, si fraudari non vultis promissione illa sapientię, quę ait: Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.

Mat.10.c

Contemplationis quatuor species.

Psal.44.b.

Ecclī.24.c

Luc.16.b
Hiere.4.f.

Ioan.9.e

Rom.8.e

Rom.7.e

Phil.2.b
Tit.3.b.

1.Cor.12.d
Ioan.15.a

Rom.8.b

non sensus quod appetitus, nec ille quod consensus. Quod ex singulorum diffinitionibus clarius elucebit. Est enim in quolibet corpore vita, internus ac naturalis motus, vigens tantum intrinsecus. Sensus verò vitalis in corpore motus, vigens & extrinsecus. Appetitus autem, naturalis vis in animante, mouendis auide sensibus attributa. Verum consensus, nutus est voluntatis spontaneus, vel certe (quod superius dixisse me memini) habitus animi, liber sui. Porro voluntas est motus rationalis, & sensui præsidens & appetitui. Habet sanè quocunq; se voluerit semper rationem comitem, & quodammodo pedissequam: non quòd semper ex ratione, sed quòd nunquam absq; ratione moueatur, ita vt multa faciat per ipsam contra ipsam, hoc est quasi per eius ministerium, contra eius consilium siue iudicium. Vnde est illud: Prudentiores sunt filij huius seculi filiis lucis in generatione sua. Et rursum: Sapientes sunt vt faciant mala. Neq; enim prudentia seu sapientia inesse creaturæ potest, vel in malo, nisi vtiq; per rationem. Est verò ratio data voluntati, vt instruat illam: non destruat. Destrueret autem, si necessitatem ei vllam imponeret, quo minus libere pro arbitrio sese volueret, siue in malum consentiens appetitui, aut nequam spiritui, vt sit animalis, non percipiens, vel certe & persequens ea quæ sunt spiritus dei, siue ad bonum gratiam sequens, & fiat spiritualis, quę omnia diiudicans ipsa minime iudicetur. Si, inquam, horum quodlibet prohibente ratione voluntas non posset, voluntas iam non esset. Vbi quippe necessitas: iam non voluntas.

Quod si ex necessitate, & absq; consensu propriæ voluntatis mala boná ve fieri possent: rationalis creatura, aut misera profecto esse nulla ratione deberet, aut beata penitus esse non posset: cui nimirum in vtrauis parte id deesset, quod solum in ea miseriæ, siue beatitudinis capax est, id est voluntas. Cætera siquidem quæ supra memorata sunt, vita, sensus, vel appetitus, nec miserum per se faciunt, nec beatum. Alioquin & arbores ex vita, & pecudes etiam ex reliquis duobus, vel miseriæ possent esse obnoxiæ, vel idoneæ beatitudini, quod omnino impossibile est. Communem itaq; habentes vitam quidem cum arboribus: sensum verò & appetitum, & æquè vitam cum pecoribus, id quod dicitur voluntas, nos ab vtrisq; discernit. Cuius voluntatis consensus (vtiq; volūtarius non necessarius) dum aut iustos probat, aut iniustos, etiam merito beatos facit, vel miseros. Is ergo talis consensus ob voluntatis inamissibilem libertatem, & rationis quod semper secum portat & vbiq;, indeclinabile iudicium, non incongrue dicitur (vt arbitror) liberum arbitrium, ipse liber sui, propter voluntatem: ipse iudex sui, propter rationem. Et merito libertatem comitatur iudicium, quoniam quidem quod liberum sui est, profecto vbi peccat, ibi se iudicat. Est autem iudicium, quia iustè profecto si peccat, patitur quod nolit: qui non peccat nisi velit. Cæterum quod sui liberum non esse cognoscitur: quo pacto vel bonum ei, vel malum imputatur? Excusat nempe vtrunq; necessitas. Porro vbi necessitas, ibi libertas non est: vbi libertas non est, nec meritum, ac per hoc nec iudicium. Excepto sanè per omnia originali peccato: quod aliam constat habere rationem. Decætero quicquid hanc non habet voluntarij consensus libertatem, proculdubio & merito caret & iudicio. Proinde vniuersa quæ sunt hominis præter solam voluntatem: ab vtroq; libera sunt, quia sui libera non sunt. Vita, sensus, appetitus, memoria, ingenium, & siqua talia sunt, eo ipso subiacent necessitati, quo non plane subdita sunt voluntati. Ipsam verò quia impossibile est de se ipsa sibi non obedire, (nemo quippe aut non vult quod vult, aut vult quod non vult) etiam impossibile est sua priuari libertate. Potest quidem mutari voluntas: sed non nisi in aliam voluntatem, vt nunquam amittat libertatem. Tam ergo non potest priuari illa, quam nec seipsa. Si poterit homo aliquando, aut nihil omnino velle, aut velle aliquid, & non voluntate, poterit & carere libertate voluntas. Hinc est quod insanis vel infantibus, itemq; dormientibus, nihil quod faciunt, vel bonum, vel malum imputatur: quia nimirum sicut suæ non sunt compotes rationis, sic nec vsum retinent propriæ voluntatis, ac per hoc nec iudicium libertatis. Cum igitur voluntas nil liberum habeat nisi se: merito non iudicatur nisi ex se. Siquidem nec tardum ingenium, nec labilis memoria, nec inquietus appetitus, nec sensus obtusus, nec vita languens, reum per se statuunt hominem, sicut nec contraria innocentem: & hoc non ob aliud nisi quia hæc necessariè ac præter voluntatem posse prouenire probantur. Sola ergo voluntas, quoniam pro sui ingenita libertate, aut dissentire sibi, aut præter se in aliquo consentire, nulla vi, nulla cogitur necessitate: non immerito iustam vel iniustam, beatitudine seu miseria dignam ac capacem creaturam constituit, prout scilicet iustitiæ iniustitiæve consenserit. Quapropter huiusmodi voluntarium liberumq; consensum, ex quo & omne sui (ex his quæ prædicta sunt) constat pendere iudicium: puto non incongruè vt supra diffiniuimus, esse quod solet liberum arbitrium appellari: vt liberum referatur ad voluntatem, arbitrium ad rationem. Sed sanè liberum: non illa libertate de qua dici apostol⁹: Vbi spiritus domini: ibi libertas. Est enim illa libertas à peccato, sicut alibi dicit: Cum essetis serui peccati, liberi fuistis iustitiæ: Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti deo: habetis fructum vestrum in sanctificationem: finem verò vitam æternam. Quis verò in carne peccati à peccato sibi vendicat libertatem? Hac ergo libertate merito nequaquam dictum arbitror liberum arbitrium. Est item libertas à miseria, de qua idem apostolus: Et ipsa, inquit, creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum dei. Sed nunquid & istam sibi quispiam in hac mortalitate præsumit? Et hac itaq; liberum nominari arbitrium, non immerito abnuimus. Est verò quam magis ei congruere arbitror libertatem, quam dicere possumus à necessitate, eo quòd necessarium voluntario contrarium esse videatur. Siquidem quod ex necessitate fit, non iam ex voluntate, & econuerso similiter. Cum igitur prout interim potuit occurrere nobis, triplex sit nobis proposita libertas, à peccato, à miseria, à necessitate: hanc vltimo loco positam contulit nobis in conditione natura, in primam restauramur à gratia, media nobis reseruatur in patria. Dicatur igitur prima libertas naturæ, secunda gratiæ, tertia vitæ vel gloriæ. Primo nempe in liberam voluntatem, ac voluntariam libertatem conditi sumus, nobilis deo creatura. Secundo reformamur in innocentiam, noua in Christo creatura. Tertio sublimamur in gloriam, perfecta in spiritu creatura. Prima ergo libertas habet multum honoris, secunda plurimum etiam virtutis, nouissima cumulum iucunditatis. Ex prima quippe præstamus cæteris animantibus. In secunda carnem per tertiam mortem subiicimus. Vel certe sicut in prima subiecit deus sub pedibus nostris oues & boues & pecora campi: ita quoque per secundam spirituales bestias huius aeris, de quibus dicitur: Ne tradas bestiis animas confitentes tibi, prosternit æquè & conterit sub pedibus nostris in vltima tandem nos ipsos nobis plenius submissurus per victoriam corruptionis & mortis, quando scilicet nouissima destruetur mors, & nos transibimus in libertatem gloriæ filiorum dei. Qua libertate Christus nos liberabit, cum nos vtique tradet regnum deo & patri. De hac enim & item de illa quam diximus à peccato, puto quòd Iudæis aiebat: Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. Liberum arbitrium liberatore indigere significabat: sed plane qui illud liberaret nō à necessitate, quam voluntatis esse penitus non nouerat: sed à peccato, in quod tam libere quam voluntariè corruerat: simulq; à pœna peccati, quam incautum incurrerat, inuitumq; ferebat. quo vtroq; malo liberari omnino non poterat, nisi per illum qui solus hominum factus est inter mortuos liber, liber videlicet à peccato inter peccatores. Solus namque inter filios Adam, libertatem sibi vendicat à peccato, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Porro & à miseria quæ est pœna peccati, habuit nihilominus libertatem, sed potentia, non actu. Nemo quippe tollebat animam eius ab eo, sed ipse ponebat eam. Deniq; teste propheta. Oblatus est quia ipse voluit, sicut & cum voluit natus. ex muliere, factus sub lege: vt eos qui sub lege erant redimeret. Fuit itaque & ipse sub lege miseriæ, sed fuit quia voluit, vt liber inter miseros & peccatores vtrunque iugum fraternis à ceruicibus excuteret. Habuit itaque totas tres libertates, primam ex humana simul & diuina natura, reliquas ex diuina potentia. Quarum duas posteriores vtrum & primus homo in paradiso

1.Cor.2.d

Ibidem

Rom.8.d

1.Pe.2.d.

Ioan.10.d.

Esa.52.b
Gal.4.d.

2.Cor.3.d.
Rom.6.d
Ibidem

Psal.73.d

Ioan.8.e.

Psal.87.d.

G in paradiſo habuerit, vel quomodo & quatenus eas habuerit, poſtea videbimus. Hoc autem indubitanter ſciendum, vtranque plenam ac perfectam perfectis ineſſe animabus carne ſolutis, cum deo pariter & Chriſto eius, atque angelis ſupercœleſtibus. Nam ſanctis animabus, etſi neccdum corpora receperunt, deeſt quidem de gloria: ſed nihil prorſus ineſt de miſeria. Verum libertas à neceſſitate, æquè & indifferenter deo, vniuerſæque tam malæ quam bonæ rationali conuenit creaturæ. Nec peccato nec miſeria amittitur vel minuitur, nec maior in iuſto eſt quam in peccatore, nec plenior in angelo quam in homine. Quomodo nanque ad bonum conuerſus per gratiam humanæ voluntatis conſenſus, eo libere bonum, & in bono liberum hominem facit, quo voluntarius efficitur, non inuitus pertrahitur: ſic ſponte deuolutus in malum, in malo nihilominus tam liberum quam ſpontaneum cõſtituit, ſua vtique voluntate ductum, non aliunde coactum vt malus ſit. Et ſicut cœleſtis angelus, aut etiam deus ipſe permanet libere bonus, propria videlicet voluntate, non aliqua extrinſeca neceſſitate: ſic profecto diabolus æquè libere in malum & corruit, & perſiſtit: ſuo vtiq; voluntario nutu, non alieno impulſu. Manet ergo libertas voluntatis, vbi etiam ſit captiuitas mentis, tam plena quidem in malis, quam & in bonis, ſed in bonis ordinatior. Tam integra quoq; pro ſuo mo-

H do in creatura quam in creatore, ſed in illo potentior. Quod autem homines ſolent conqueri, & dicere volo habere bonam voluntatem, & non poſſum: nequaquam huic præſcribit voluntatis libertati, vt quaſi vim aut neceſſitatem in hac parte patiatur voluntas: ſed plane illa libertate quæ dicitur à peccato, ſe carere teſtantur. Nam qui vult habere bonam voluntatem, probat ſe habere voluntatem. Non enim vult habere bonam, niſi per voluntatem. Quod ſi voluntatem, & libertatem: ſed libertatem à neceſſitate, non à peccato. Nempe vt non valeat cum velit habere bonam, ſentit quidem ſibi deeſſe libertatem, ſed profecto libertatem à peccato, quo vtiq; dolet premi non perimi voluntatem. Quanquam iam procul dubio vtcunq; bonam habet, vbi habere vult. Bonum quippe eſt quod vult. Nec poſſet bonum velle, niſi bona voluntate: ſicut nec velle malum, niſi mala voluntate. Cum bonum volumus, bona eſt voluntas: cum malum, mala voluntas. Vtrobiq; voluntas, & vbiq; libertas: cedit ſiquidem voluntati neceſſitas. Cum autem non valemus quod volumus, ſentimus quidem ipſam quodammodo libertatem peccato eſſe captiuam, vel miſeram, non tamen amiſſam. Ex hac ergo tantum libertate qua liberum eſt voluntati ſeipſam iudicare, vel bonam, ſi bono: vel malam, ſi malo conſenſerit, quippe quæ in neutro niſi certe volendo conſentire ſe ſentit: liberum arbitrium credimus nominari. Nam ex illa quæ dicitur à peccato, congruentius forſitan liberum conſilium: & item ex illa quæ di

I cta eſt à miſeria, liberum potius complacitum poſſet dici, quam liberum arbitrium. Arbitrium quippe iudicium eſt. Sicut verò iudicij eſt diſcernere quod liceat, quod non liceat: ſic profecto conſilij probare quod expediat, vel non expediat: ſic complaciti quoque experiri quod libeat, vel non libeat. Vtinam tam libere nobis conſuleremus, quam libere de nobis iudicamus, vt quemadmodum libere per iudicium licita illicitaq; decernimus, ita per conſilium & licita tanquam commoda nobis eligere, & illicita tanquam noxia reſpuere liberum haberemus. Iam enim non ſolum liberi arbitrij, ſed & liberi proculdubio conſilij, ac per hoc & à peccato liberi eſſemus. Sed quid ſi totum, ſolumq; quod expediret vel liceret, etiam liberet? Nonne liberi quoq; eſſe complaciti merito diceremur, quippe qui ab omni proinde quod diſplicere poteſt: hoc eſt, ab omni nos miſeria liberos ſentiremus? Nũc autem cum multa per iudicium, vel admittenda, vel omittenda eſſe decernamus: quæ tamen per conſilium nequaquam pro iudicij rectitudine, aut eligimus, aut contemnimus: rurſumque non omnia quæ tanquam recta & commoda conſulte obſeruamus, etiam vt beneplacita libenter amplectimur, ſed inſuper quaſi dura ac moleſta vix æquanimiter ferre perduramus: liquet quia liberum nec conſilium habemus, nec complacitum. Alia quæſtio eſt, ſi vel ante peccatum in primo homine habuimus, quod loco ſuo diſcutietur. Certiſſime autem habituri ſumus: eum deo miſerante obtinebimus quod oramus: Fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra. Hoc nanque K complebitur: quando id quod nunc cunctæ paſſim rationali *Matt.6.b*
(vt iam dictum eſt) creaturæ commune videtur, liberum ſcilicet à neceſſitate arbitrium: erit etiam in electis hominibus, vti iam in ſanctis eſt angelis: & cautum à peccato, & tutum à miſeria: probantibus tandem triplicis libertatis fœlici experientia: quæ ſit bona voluntas dei, ac beneplacens & perfecta. Quod quia necdum eſt: ſola interim plena integraq; ma- *Rom.12.a.*
net in hominibus libertas arbitrij. Nam libertas conſilij ex parte tantum: & hoc in paucis ſpiritualibus, qui carnem crucifixerunt cum vitiis & concupiſcẽtiis: quatenus iam non re- *Gal.5.d*
gnet peccatum in eorum mortali corpore. Porro vt non re- *Roma.6.b*
gnet, libertas facit conſilij. Vt tamen non deſit ex integro: captiuitas eſt liberi arbitrij. Cum autem venerit quod perfe- *1.Cor.13.b*
ctum eſt: tunc euacuabitur quod ex parte eſt: hoc eſt, cum plena fuerit libertas conſilij, nulla iam erit captiuitas arbi- *Mat.6.b.*
trij. Et hoc eſt quod quotidie petimus in oratione, cum dicimus deo: Adueniat regnum tuum. Reguum hoc necdum ex toto peruenit in nos. Quotidie tamen paulatim aduentat, ſen ſimq; in dies magis ac magis dilatat terminos ſuos: in his dun taxat quorum per dei adiutorium interior homo renouatur *2.Cor.4.d*
de die in diem. Inquantum ergo regnum gratiæ dilatatur, intantum peccati poteſtas minuitur. Inquantum verò minus eſt adhuc propter corpus mortis quod aggrauat animam, & ob L
neceſſitatem terrenæ inhabitationis vtiq; deprimentis ſenſum multa cogitantem: neceſſe habent etiam qui perfectiores in hac mortalitate videntur, confiteri & dicere: In multis *Iac.3.a*
offendimus omnes: & ſi dixerimus quia peccatum non habe- *1.Ioan.1.c.*
mus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Quapro pter errant, & ipſi ſine intermiſſione dicentes: Adueniat re- *Mat.6.b*
gnum tuum. Quod non erit, vel in ipſis conſummatum: quouſque peccatum non ſolum non regnet in eorum mortali corpore: ſed nec ſit omnino, nec eſſe poſſit in immortali iam *Rom.8.d*
corpore. Iam de libertate complaciti in hoc ſeculo nequam quid dicemus, vbi vix ſufficit diei malitia ſua: vbi omnis creatura ingemiſcit, & parturit vſque adhuc: vanitati nimirum *Iob.7.a*
ſubiecta non volens: vbi vita hominis tentatio eſt ſuper ter- *Rom.8.d*
ram: vbi viri quoq; ſpirituales qui primitias ſpiritus iam acceperunt, ingemiſcunt & ipſi intra ſemetipſos expectantes redemptionem corporis ſui? Nunquid nam inter iſta locus vlIus eſt huiuſcemodi libertati? Quid, inquam, liberum noſtro relinquitur complacito: vbi totum occupare videtur miſeria? Neque enim vel innocentia ſeu iuſtitia quemadmodum à peccato, ita etiam à miſeria tutæ eſſe hic poterunt: vbi iuſtus exclamat: Infœlix ego homo: quis me liberabit de corpore *Rom.7.d*
mortis huius? Et item. Factæ ſunt mihi lachrymæ meæ panes *Pſalm.41.a*
die ac nocte. Vbi noctes dieſque in mœrore continuantur: nullum profecto temporis ſpacium complacito vacuum relinquitur. Deniq; qui pie volunt viuere in Chriſto: ipſi M
magis perſecutionem patiuntur: quoniam iudicium à domo *2.Ti.3.c.*
dei incipit. Quod & præcepit: à meis, inquiens, incipite. Sed *Ezec.9.c*
etſi non virtus, vitium forte in tuto eſt: & aliqua interim ex parte frui poteſt complacito, cauere miſeriam? Abſit. Nam *Prou.2.c*
qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis: tale eſt quod faciunt, quale cum rident phrenetici. Nulla autem verior miſeria: quam falſa lætitia. Deniq; intantum miſeria eſt quod videtur fœlicitas in hoc ſeculo: vt ſapiens di- *Eccles.7.a*
cat: Melius eſt ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuij. Eſt quidem in bonis corporis nonnulla iucunditas: videlicet in edendo, bibendo, calefaciendo, cæteriſque talibus fomentis vel tegumentis carnis. Sed nunquid vel iſta vacant aliquatenus à miſeria? Bonus eſt panis: ſed eſurienti. Potus delectat: ſed ſitientem. Deniq; ſaturato cibus potuſque iam nequaquam ſunt grata: ſed grauia. Tolle famem: & panem non curabis. Tolle ſitim: & lympidiſſimum fontem, ac ſi paludem reſpicies. Similiter vmbram non quærit niſi æſtuans. Solem non curat niſi algens ſiue caligans. Alioquin nihil horum libebit ſi non præceſſerit vrgens neceſſitas. Quæ ſi perfectè tollatur è rebus: ſtatim in tædium atq; moleſtiam conuertetur ipſa quoq; quæ videtur in his eſſe iucunditas. Fateamur igitur & in hac parte, omne quod præſentis vitæ eſt, occupare miſeriam: niſi quòd in tribulationibus continuis gratiorum laborum leuiores vtiq; ſunt qualeſcunque conſolationes:

A tiones: & dum forte pro tempore ac rerum euentibus viciſſim ſibi grauia leuiaq; ſuccedunt, minorum experientia, aliqua miſeriæ videtur interpolatio: vt dum aliquando poſt experta plura grauiſſima in minus forte moleſta euaditur, fœlicitas putetur. An tamen fatendum eſt eos qui per exceſſum contemplationis rapti quandoq; in ſpiritu quantulumcunq; de ſupernæ fœlicitatis dulcedine deguſtare ſufficiunt: totiens eſſe liberos à miſeria, quotiens ſic excedunt? Hi plane (quod negandum non eſt) etiam in hac carne (raro licet raptimq;) complaciti libertate fruuntur: qui cum Maria optimam partem elegerunt: quæ non auferetur ab eis. Qui autem iam tenent quod auferendum non eſt, experiuntur vtique quod futurum eſt. Sed quod futurum eſt, fœlicitas eſt. Porro fœlicitas & miſeria eodem tempore ſimul eſſe non poſſunt. Quotiens igitur per ſpiritum illam participant: totiens iſtam non ſentiunt. Itaque in hac vita ſoli contemplatiui poſſunt vtcunque frui libertate complãciti: & hoc ex parte: & parte ſatis modica: viceq; rariſſima. Porro libertate conſilij fruuntur etiam quilibet iuſti: ex parte quidem, ſed non modica. Cæterum libertas arbitrij (vt ſupra liquido apparuit) cunctis pariter ratione vtẽtibus conuenit: non minor quantum in ſe eſt in malis quam in bonis: tam plena in hoc ſeculo, quam & in futuro. Sed & hoc aperte monſtratum eſſe puto, quod hæc ipſa tamen libertas tandiu quodammodo ca-

B ptiua tenetur, quandiu illam duæ aliæ libertates minime aut minus plenæ comitantur: nec aliunde noſter ille defectus venit: de quo apoſtolus: Vt non quæcunq; vultis, ait: illa faciatis. *Gala.5.d*
Velle ſiquidem ineſt nobis ex libero arbitrio, non etiam poſſe quod volumus. Non dico velle bonum, aut velle malum: ſed tantum velle. Velle etenim bonum, profectus eſt: velle malum, defectus. Velle verò ſimpliciter ipſum eſt quod vel proficit, vel deficit. Porro ipſum vt eſſet: creans gratia fecit. Vt proficiat: ſaluans gratia facit. Vt deficiat: ipſum ſe deiicit. Itaque liberum arbitrium nos facit volentes: gratia beneuolos. Ex ipſo nobis eſt velle: ex ipſa bonum velle. Quemadmodum namque aliud eſt timere ſimpliciter, aliud timere deum: & aliud amare ſimpliciter, aliud eſt amare deum: quippe timere & amare ſimpliciter quidem prolata, affectiones: cum additamento autem virtutes ſignificant: ita quoq; aliud eſt velle, aliud velle bonum. Simplices nempe affectiones inſunt naturaliter nobis, tanquam ex nobis, additamenta ex gratia. Nec aliud profecto eſt niſi quod gratia ordinat, quas donauit creatio: vt nil aliud ſint virtutes niſi *Pſal.13.b.*
ordinatæ affectiones: Scriptum eſt de quibuſdam, quod illic trepidaſſent timore, vbi non erat timor. Timor fuit: ſed inor- *Luc.12.d.*
dinatus. Ordinare illum volebat dominus in diſcipulis: cum *Eſai.33.c*
diceret: Oſtendam vobis quem timere debeatis. Et Dauid.

C Venite, ait, filij audite me: timorem domini docebo vos. Item de amore inordinato arguebat homines qui dicebat: *Ioan.3.c.*
Ego lux veni in hunc mundum: & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Idcirco poſtulat ſponſa in canti- *Cantic.2.d.*
cis, dicens: Ordinate in me charitatem. Similiter quoque de inordinata voluntate arguebantur, quibus dicebatur: Neſcitis quid petatis. Sed ad lineam rectitudinis edocti ſunt di- *Mar.10.f*
ſtortam reducere voluntatem, cum audierunt: Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Et tunc quidem verbo, *Ibidem.*
ſed poſtmodum etiam exemplo voluntatem ordinare docebat: cum orans inſtante paſſione vt transferretur ab eo ca- *Mat.26.d.*
lix, ſtatim ſubiiceret: Veruntamen non quod ego volo, ſed quod tu vis. A deo igitur velle, quomodo & timere, quomodo & amare: accepimus in conditione naturæ, vt eſſemus aliqua creatura. Velle autem bonum, quomodo & timere deum, quomodo & amare deum: accipimus in viſitatione gratiæ, vt ſimus dei creatura. Creati quippe quodammodo noſtri in liberam voluntatem: quaſi dei efficimur per bonam voluntatem. Porro bonam facit, qui liberam fecit: & ad hoc bonam, vt ſimus initium aliquod creaturæ eius: quoniam expedit profecto nobis magis omnino non fuiſſe, quam noſtros permanere. Nam qui voluerunt ſui eſſe, vtiq; ſicut dij, ſcientes bonum & malum: facti ſunt, non tantum iam ſui, ſed *2.Ti.2.c.*
& diaboli. Itaq; libera voluntas nos facit noſtros: mala dia- *Mat.25.b*
boli, bona dei. Ad hoc pertinet quod dicitur: Nouit dominus qui ſunt eius. Nam illis qui eius non ſunt, amen dico vobis, inquit, neſcio vos. Dum ergo per malam voluntatem ſumus diaboli, quodammodo interim non ſumus dei: ſicut cum per bonam voluntatem efficimur dei, deſinimus iam eſſe diaboli. Nemo ſiquidem poteſt duobus dominis ſeruire. Cæte- *Mat.6.c.*
rum ſiue dei ſimus, ſiue diaboli: non tamen ſimiliter deſinimus eſſe & noſtri. Manet quippe vtrobique libertas arbitrij, per quam maneat, & cauſa meriti: quatenus merito vel puniamur mali, quod tanquam liberi ex propria voluntate efficimur: vel glorificemur boni, quod niſi æquè voluntarij eſſe non poſſumus. Sane diabolo noſtra nos mancipat voluntas, non ipſius poteſtas. Deo ſubiicit eius gratia, non noſtra voluntas. Noſtra quippe voluntas bona (quod fatendum eſt) à bono deo creata, perfecta tamen non erit quouſq; ſuo creatori perfectè ſubiecta ſit. Abſit tamen, vt ipſi ſuiipſius perfectionem, deo autem tantum creationem tribuamus: cum longe nimirum melius ſit eſſe perfectam, quam factam: & dictu ipſo nefas videatur, deo quod minus, nobis quod excellentius ſit attribuere. Sentiens denique apoſtolus quid ex natura eſſet, quid ex gratia expectaret, aiebat: Velle adiacet mi- *Rom.7.c.*
hi, perficere non inuenio. Sciebat profecto velle quidem ſibi ineſſe ex libero arbitrio: ſed vt ipſum velle perfectum haberet, gratiam ſe habere neceſſariam. Si enim velle malum, defectus quidam eſt voluntatis: vtique bonum velle, profectus eiuſdem erit: ſufficere verò ad omne quod volumus bonum, E
ipſius perfectio. Vt ergo velle noſtrum, quod ex libero arbitrio habemus, perfectum habeamus: duplici gratiæ munere indigemus: & vero videlicet ſapere, quod eſt voluntatis ad bonum conuerſio: & pleno etiam poſſe, quod eſt eiuſdem in bonum confirmatio. Porro perfecta conuerſio eſt ad bonum, vt nil libeat, niſi quod deceat vel liceat: perfecta in bono confirmatio, vt nil deſit iam quod libeat. Tunc demum perfecta erit voluntas, cum plene fuerit bona, & bene plena. Habet ſiquidem duplex in ſe bonum ab initio ſui. Vnum quidem generale ex ſola creatione, quod à bono ſcilicet deo non potuit creari niſi bona: ſecundum quod vidit deus cun- *Genc.1.d*
cta quæ fecerat, & erant valde bona. Alterum ſpeciale ex libertate arbitrij: in qua ad imaginem vtique ipſius qui creauit, eſt condita. Quod ſi duobus his bonis accedat & tertium conuerſio ſcilicet ad creatorem: reputabitur non immerito perfectè bona. Bona nimirum in vniuerſitate: melior in ſuo genere: optima ex ſui ordinatione ad deum. Eſt autem ordinatio omnimoda conuerſio voluntatis ad deum, & ex tota ſe voluntaria deuotaque ſubiectio. Huic verò tam perfectæ iuſtitiæ debetur, imò iungitur gloriæ plenitudo: quia ſic ſe comitantur duo iſta, vt nec iuſtitiæ poſſit haberi perfectio, niſi in plena gloria, nec gloriæ plenitudo abſq; perfecta iuſtitia. Merito deniq; talis iuſtitia non erit ſine gloria, cum gloria vera non ſit, niſi de tali iuſtitia. Vnde rectè dicitur: Beati *Mat.5.a*
F
qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Hæc autem ſunt illa duo quæ ſupra nominauimus: verum ſapere, & plenum poſſe: vt ſapere, ad iuſtitiam: poſſe referatur ad gloriam. Sed verum & plenum addita ſunt: alterum ad di- *Rom.8.a*
ſtinctionem ſapientiæ carnis, quæ mors eſt: item ſapientiæ *1.Cor.3.d*
mundi, quæ ſtultitia eſt apud deum: qua & ſapientes apud ſemetipſos ſunt homines: ſapientes, inquam, vt faciant mala: al- *Hiere.4.f.*
terum ad illorum differentiam, de quibus dicitur: Potentes *Sap.6.a*
potenter tormenta patientur. Nam verum ſapere, aut plenum poſſe, omnino non inueniuntur, niſi vbi libero arbitrio iam illa duo coniuncta ſunt: quæ item ſuperius memorauimus, liberum videlicet conſilium, liberumq; complacitum. Solum profecto dixerim vere ſapientem, plenecq; potentem, cui iam non tantum velle adiacet ex libero arbitrio: ſed ex reliquis quoq; duobus inuenit, & perficere: dũ nec velle valeat quod malum ſit, nec carere quod velit: quorum alterum eſt ex libertate conſilij, id eſt verum ſapere: alterum ex libertate cõplaciti, ſcilicet plenum poſſe. Sed quis talis eſt ac tantus in hominibus, qui in hoc glorietur? Aut vbi aut quando iſtud obtinetur? nunquid nam in hoc ſeculo? Sed ſi quis eſſet huiuſmodi, maior eſſet Paulo: qui confitetur dicens: Perficere *Rom.7.c.*
autem non inuenio. Nunquid Adam in paradiſo? Sed ſi habuiſſet: nunquam exulaſſet à paradiſo. Nunc locus eſt peruidendi quod ſupra diſtulimus: vtrum ſcilicet totas tres libertates illas quas ſupra diximus, id eſt arbitrij, conſilij, complaciti:

G citi: vel aliis nominibus, à necessitate, à peccato, à miseria, primi homines habuerint in paradiso, aut tantum duas, aut vnam solummodo. Et de prima quidem quæstio nulla erit si meminerimus quam aperte & iustis eam & peccatoribus inesse æqualiter, ratio superior edocuerit. De duabus reliquis quæritur non immerito an vnquam eas Adam habuerit, aut ambas, vel vnam. Nam si nullam habuit: quid amisit? Arbitrij vtique libertatem tam post peccatum quam ante semper tenuit inconcussam. Si ergo nil amisit, quid ei obfuit electum fuisse de paradiso? Quid si vnam quanlibet illarum habuit, quomodo amisit? Nam certum est quia ex quo peccauit, nec à peccato prorsus, nec à miseria, manens in corpore liber fuit. Cæterum nullatenus quancumq; illarum semel acceperit amittere potuit. Alioquin perfectum nec sapere, nec posse, iuxta quod quidem duo hæc superius diffinita sunt, habuisse conuincitur. Qui nimirum & velle potuit quod non debuit, & recipere quod noluit: an dicendus est aliquo quidem modo illas habuisse, sed quia non plenariè, potuisse amittere? Habet siquidem vnaquæq; illarum duos gradus, superiorem & inferiorem. Superior libertas consilij est non posse peccare. Inferior, posse non peccare. Item superior libertas complaciti, non posse turbari, inferior, posse non turbari. Itaque inferiorem vtriusque libertatis gradum simul cum plena li-
H bertate arbitrij homo in sui conditione accepit, & de vtroq; corruit cum peccauit. Corruit autem de posse non peccare, in non posse non peccare, amissa ex toto consilij libertate. Itemq; de posse non turbari, in non posse non turbari: amissa ex toto complaciti libertate. Sola remansit ad pœnam libertas arbitrij, per quam vtiq; cæteras amisit: ipsam tamen amittere non potuit. Per propriam quippe voluntatem seruus peccati factus, merito perdidit libertatem consilij. Porro per peccatum factus debitor mortis, quomodo iam libertatem valebat retinere complaciti? De tribus ego libertatibus quas acceperat, abutendo illa quæ dicitur arbitrij, reliquis sese priuauit. In eo autem abusus est quod illam cum accepisset ad gloriam, conuertit sibi in contumeliam, iuxta testimo-
Psal.48.c nium scripturæ dicentis: Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Soli inter animantia datum est homini posse peccare, ob prærogatiuam liberi arbitrij. Datum autem non vt proinde peccaret, sed vt gloriosior inde appareret si nõ peccaret cum peccare posset. Quid nanq; gloriosius ei esse potrat, quam si de ipso diceretur quod scriptura perhibet dicens: Quis est hic, & laudabimus eum? Vnde ita laudandus?
Eccli.31.d. Fecit enim mirabilia in vita sua. Quæ? Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala & non fecit. Hunc erdi, & non est transgressus, facere mala & non fecit. Hunc ergo honorem quandiu absque peccato fuit, seruauit. Amisit, cum peccauit. Peccauit autem, quia liberum ei fuit. Nec a-
Ibidem *Ibidem*
I liunde profecto liberum, nisi ex libertate arbitrij, de qua vtique inerat ei possibilitas peccandi. Nec tamen fuit culpa data tis, sed abutentis, qui ipsam videlicet facultatem conuertit in vsum peccandi, quam acceperat ad gloriam non peccandi. Nam etsi peccauit ex posse quod accepit, non tamen quia potuit, sed quia voluit. Nec enim præuaricante diabolo & angelis eius etiam alij præuaricati sunt, non quia non potuerunt, sed quia noluerunt. Peccantis igitur lapsus, non deno asscribendus est potestatis, sed vitio voluntatis. Lapsus tamen ex voluntate, non æquè ex voluntate resurgere iam liberum habet, quia etsi datum fuit voluntati posse stare ne caderet, non tamen resurgere si caderet. Non enim tam facile quis valet exire de fouea: quam facile in eam labi. Cecidit sola voluntate homo in foueam peccati: sed non ex voluntate sufficit & posse resurgere: cum iam & si velit, non possit non peccare. Quid ergo? Periit liberũ arbitrium quoniam non potest non peccare? Nequaquam: sed liberum perdidit consilium per quod prius habebat posse non peccare: quomodo & quod iam non valet vtiq; non turbari, inde mifero accidit, quod complaciti quoq; libertatem amiserit: per quam & autè habuit posse non turbari. Manet ergo etiam post peccatum liberum arbitrium: etsi miserum, tamen integrum. Et quòd se per se homo non sufficit excutere à peccato siue miseria: non liberi arbitrij signat destructionem, sed duarum reliquarum libertatum priuationem. Neque enim ad liberum arbitrium (quantum in se est) pertinet aut aliquando pertinuit posse, vel sapere, sed tantum velle, nec potentem facit creaturam, nec sapientem, sed tantum volentem. Non ergo si potens aut sapiens, sed tantum si volens esse desierit, liberum arbitrium amisisse putanda erit. Vbi enim non est voluntas, nec libertas. Non dico si velle bonum, sed si velle omnino creatura desierit, fatendum sine contradictione, vbi non iam ex voluntate bonitas, sed ipsa ex toto voluntas periit, etiam liberum deperire arbitrium. Quod si velle bonum tantum perit, signum est quod ei desit liberum non arbitrium, sed consilium. Si autem non quidem velle, sed ad id quod iam vult bonum ei posse defuerit, nouerit sibi deesse liberum complacitum, non liberum periisse arbitrium. Si ergo liberum arbitrium, ita vbiq; sequitur voluntatem, vt nisi illa penitus esse desinat, isto non careat: voluntas verò sicut in bono, ita etiam in malo æquè perdurat, æquè profecto & liberum arbitrium tam in malo quam in bono integrum perseuerat. Et quomodo voluntas etiam posita in miseria non desinit esse voluntas, sed dicitur, & est misera voluntas, sicut & beata voluntas, ita nec liberum arbitrium destruere, siue quantum in se est aliquatenus imminuere poterit quæcunque aduersitas vel necessitas. Sed licet vbiq; pariter sine sui dimi
1.Pet.4.b nutione perduret, non tamen pariter sicut de bono potuit
Psal.31.a. per se in malum corruere, ita quoq; per se de malo in bonum L poterit respirare. Et quid mirum si iacẽs non valet per se resurgere, quod stans in aliquod melius nullo suo conatu valebat proficere? Deniq; dum adhuc duas alias libertates ex alia qua parte secum haberet, non potuit de inferioribus illarum gradibus ad superiora ascendere, hoc est de posse non peccare, & de posse non turbari, ad non posse peccare, & non posse turbari. Quod si libertatibus illis etiam vtcunq; adiutum, nõ præualuit tamen de bono in melius se extendere: quanto minus eisdem prorsus destitutum, de malo iam in id quod fuit bonum, poterit per seipsum emergere? Habet igitur homo necessarium dei virtutem, & dei sapientiam Christum, qui ex eo quod sapientia est, verum ei sapere reinfundat, in restauationem liberi consilij, & ex eo quod virtus est, plenum posse restituat, in reparationem liberi complaciti, quatenus ex altero perfecte bonus, peccatum iam nesciat, ex altero plene beatus, nil aduersum sentiat. Sed sanè ista perfectio in futura vita expectetur, quando vtraq; nunc amissa libertas, libero arbitrio plene restaurabitur, non quomodo iusto cuiuis in hoc seculo quantumcunq; perfecto, non quomodo vel ipsis primis hominibus datum fuit eas habere in paradiso, sed sicut iam nunc angeli possident in cœlo. Interim verò sufficiat in hoc corpore mortis, atq; in hoc seculo nequam, ex libertate quidem consilij peccato non obedire in concupiscentia, ex libertate autem complaciti aduersa nõ formidare pro iusti- M tia. Est autem in hac carne peccati, & in hac diei malitia non mediocre sapere, peccato & si nondum ex toto carere, certe non consentire, & est posse non paruum, aduersa etsi necdum fœliciter omnino non sentire, viriliter tamen pro veritate contemnere. Discendum sanè hic interim nobis est ex libertate consilij iam libertate arbitrij non abuti, vt plene quando & frui possimus libertate complaciti. Sic profecto dei in nobis reparamus imaginem, sic antiquo honori illi capessendo quem per peccatum amisimus, per gratiam præparamur. Et beatus qui de se audire merebitur: Quis est hic, & laudabimus eum? Mirabilia enim fecit in vita sua, qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere malum, & non fecit. Puto autem in his tribus libertatibus ipsam ad quam conditi sumus conditoris imaginem atque similitudinem contineri, & imaginem quidem in libertate arbitrij, in reliquis autem duabus bipertitam quandam consignari similitudinem. Hinc est fortassis quod solum liberum arbitrium sui omnino defectum, seu diminutionem non patitur, quod in ipso potissimũ æternæ & incommutabilis diuinitatis substantiua quædam imago impressa videatur. Nam etsi habuerit initium, nescit tamen occasum, nec de iustitia vel gloria capit augmentum, nec de peccato siue miseria detrimentum. Quid æternitati similius, quod non sit æternitas? Porro in aliis duabus libertatibus, quoniam non solum ex parte minui, sed & ex toto amitti possunt, accidentalis quædam magis similitudo sapientiæ

A tiæ atque potentiæ diuinæ imagini superducta cognoscitur. Deniq; & amissimus illas per culpam, & per gratiam recuperamus, & quotidie quidem alij plus, alij minus, aut in ipsis proficimus, aut ab ipsis deficimus. Possunt etiam sic amitti, vt iam non valeant recuperari: possunt & ita possideri, vt nec amitti queant aliquando, nec minui. Huius bipertitæ similitudinis sapientiæ & potentiæ dei: non quidem in gradu summo, sed qui ipsi tamen esset proximior homo conditus est in paradiso. Quid enim vicinius ad nõ posse peccare vel turbari (in quo vtiq; iam sanctos & angelos stare, & deum semper esse dubium non est) quam posse & non peccare & non turbari: in quo homo profecto creatus est? A quo illo per pecca
1.Ioan.3.d. tum: imò nobis in illo & cum illo corruentibus, rursus per gratiam, non quidem ipsum, sed pro ipso quendam inferiorem gradum recepimus. Neq; enim hic possumus penitus esse sine peccato & miseria, possumus tamen gratia iuuante nec peccato superari, nec miseria. Quanquam tamen scriptura loquatur: Omne quod natum est ex deo, non peccat. Sed hoc dictum est de prædestinatis ad vitam: non quòd omnino non peccent, sed quòd peccatum ipsis non imputetur, quod vel punitur condigna pœnitentia, vel in charitate absconditur. Charitas quidem cooperit multitudinem peccatorum, & beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: & beatus vir cui non imputabit deus peccatum. Diuinæ
B ergo similitudinis summum gradum summi angeli tenent: nos infimum: Adam tenuit medium, porro dæmones nullum. Superioribus nempe spiritibus datum est sine peccato & miseria perdurare: Adæ autem absq; his quidem esse, sed non etiam permanere: nobis verò ne esse quidem absq; his, sed ipsis tamen non cedere. Cæterum diabolus & membra eius sicut nunquam volunt reluctari peccato: sic nunquam possunt pœnam declinare peccati. Cum ergo istæ duæ libertates, consilij scilicet & complaciti, per quas rationali creaturæ vera sapientia & potentia ministratur, ita deo prout vult dispensante, quibuscunq; pro causis, locis, temporibus, varientur: quatenus in terris modicæ, in cœlestibus plenariæ, mediocriter in paradiso: apud inferos nullatenus habeantur, libertas verò arbitrij de ipso quo condita est statu aliquatenus non mutetur, sed æqualiter semper (quantum in se est) à cœlis, terris inferis possideatur: merito illæ similitudini, hæc imagini deputantur. Et quidem apud inferos quod vtraq; libertas pererit, illæ scilicet quæ ad similitudinem pertinere dicuntur, scripturarum testatur authoritas. Nam verum illic sapere (quod vtiq; de consilij libertate concipitur) omnino
Eccles.9. non esse locus ille manifestat, vbi legitur: Quodcunq; potest manus tua facere: instanter operare, quia nec opus nec ratio nec sapientia est apud inferos, quo tu properas. Porro de potentia, quæ per libertatem complaciti datur, euangelium sic
C loquitur: Ligatis manibus ac pedibus, proiicite eum in tene-
Mat.22.b bras exteriores. Quid enim ipsa est manuum pedumq; ligatio, nisi omnimoda potestatis ablatio? Sed dicit aliquis: Quomodo non est ibi aliquid sapere, vbi mala quæ tolerantur, cogunt pœnitere malorum quæ facta sunt? Nunquid aut in tormentis quispiam non pœnitere, aut pœnitere mali, non esse sapere potest? Hoc autem recte opponeretur, si opus tantum peccati, & non etiam voluntas mala puniretur. Nulli quippe dubium est quod nemo in tormentis positus actum iterare peccati delectetur. Veruntamen si voluntas etiam in tormentis mala perdurat: quid ponderis habet operis abnegatio, vt ideo sapere quis putetur, quod iam in mediis flam-
Sap.1.a mis luxuriari non libeat? Deniq; in maleuolam animam non introibit sapientia. Vnde autem probabimus quod mala & in pœnis voluntas perseueret? Certe vt cætera omittam: nolent omnino puniri. Iustum est autem puniri qui punienda gesserunt. Nolunt igitur quod iustum est. Sed qui non vult quod iustum est, iusta eius voluntas non est. Eo ergo iniusta, ac per hoc & mala est voluntas, quo iustitiæ non concordat. Duo sunt quæ iniustam comprobant voluntatẽ, vel cũ peccare, vel cum impune peccasse libet. Quibus ergo peccare libuit quandiu licuit, & cum iam non possunt, inultum manere volunt quod peccauerunt, quid in hoc sapientiæ veræ, quid bonę voluntatis apparet? Sed esto, pœnitet eos peccasse, nunquid non tamen si optio detur, malint adhuc peccare, quam pœnam sustinere peccati? Et tamẽ illud iniquum est, hoc iu- D stum. Quando verò voluntas bona magis quod iniquum, quã quod iustum est eligeret? Cæterum non vere pœnitent qui non tam dolent se fibi vixisse, quam hoc ipsum iam non posse. Deniq; foris ostenditur quid intus agatur. Nam quandiu corpus viuit in flamma, tandiu constat in malitia perstitere voluntatem. Itaq; de similitudine quæ in consilij & item complaciti libertate continetur, apud inferos penitus nihil est nec esse potest, imagine tamen etiam illic per liberum arbitrium immobili permanente. Sed neq; in hoc seculo inueniri vspiam posset similitudo, sed adhuchic fœda & deformis iacuisset imago, si non euangelica illa mulier lucernam accenderet, id est sapientia in carne appareret, everteret domum, *Luc.15.b* videlicet vitiorum, drachmam suam requireret quam perderat, hoc est imaginem suam quæ nativo spoliata decore, sub pelle peccati sordens tanquam in pulvere latitabat, inuentam tergeret, & tolleret de regione dissimilitudinis, pristinamq; in speciem reformatam similem faceret illam in gloria sanctorum, imò sibi ipsi per omnia redderet quandoq; cõformem, cum illud scripturæ videlicet impleretur: Scimus *1.Ioan.3.d.* quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Et re vera cui potius id operis congruebat quam dei filio, qui cum sit splendor gloriæ, & figura sub- *Hebr.1.a* stantiæ patris: portans verbo vniuersa: ex vtroq; facile munitus apparuit, & vnde reformaret deformem: & vnde debilem confortaret: dum & de spleudore figuræ fugans tenebras vitiorum, redderet sapientem: & ex virtute verbi contra tyran E nidem dæmonum potentem efficeret. Venit ergo ipsa forma cui conformandum erat liberum arbitrium: quia vt pristinam reciperet formam, ex illa erat reformandum ex qua fuerat & formatum. Forma autem, sapientia est. Conformatio, vt faciat imago in corpore, quod forma facit in orbe. Porro *Sap.8.a* illa attingit à fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Attingit à fine vsq; ad finem: hoc est à summo cœlo vsq; ad inferiores partes terræ. A maximo angelo vsq; ad minimum vermiculum. Attingit autem fortiter, non quidem mobili discursione, vel locali diffusione, vel subiectæ creaturæ tantum officiali administratione: sed substantiali quadam & vbiq; præsenti fortitudine, qua vtiq; vniuersa potentissime mouet, ordinat, administrat. Et hæc omnia nulla sui cogitur facere necessitate. Nec enim aliqua in his laborat difficultate, sed disponit omnia suauiter placida voluntate. Vel certe attingit à fine vsq; ad finem: hoc est ab ortu creaturæ vsq; ad finem destinatum à creatore: siue in quem vrget natura, siue quem accelerat causa, siue quem concedit gratia. Attingit fortiter, dum nil horum cuenit, quod non prout vult, potenti præordinet prouidentia. Sic ergo & liberum arbitrium suo conetur præesse corpori, vt præest sapientia orbi, attingens & ipsum à fine vsq; ad finem fortiter: imperans F scilicet singulis sensibus & artubus tam potenter, quatenus non sinat regnare peccatum in suo mortali corpore: nec mẽbra sua det arma iniquitati, sed exhibeat seruire iustitiæ. Et ita iam non erit homo seruus peccati, cum peccatum non fe- *Rom.6.b* cerit, à quo vtiq; liberatus iam libertatem recuperare consilij, iam suam incipiet vendicare dignitatem: dum diuinæ in se imagini condignam vestierit similitudinem, imò antiquam reparauerit venustatem. Curet autem hæc agere, non minus suauiter, quam fortiter, hoc est non ex tristitia aut ex necessitate: (quod est initium, non plenitudo sapientiæ) sed prompta & alacri voluntate: quod facit acceptum sacrificium: quoniam hilarem datorem diligit deus. Sicq; per omnia imi- *2.Cor.9.b* tabitur sapientiam: dum & vitiis resistet fortiter, & in conscientia requiescet suauiter. Verum cuius ad talia prouocamur exemplo, indigemus & auxilio: quo ipsi videlicet per ipsam conformemur, atq; in eandem imaginem transformemur à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. Er- *2.Cor.3.d* go si à domini spiritu: iam non à libero arbitrio. Nemo proinde putet ideo dictum liberum arbitrium, quod æqua inter bonum & malum potestate aut facultate versetur: cum cadere per se quidem potuerit, non autem resurgere, nisi per domini spiritum. Alioquin nec deus nec angeli sancti: cum ita sint boni, vt non possint esse & mali: nec præuaricatores item angeli, cum ita sint mali, vt iam non valeant esse boni: liberi

arbitrij

G arbitrij esse dicuntur. Sed & nos illud post resurrectionem amissuri sumus: quando vtique inseparabiliter alij bonis, alij malis admixti fuerimus. Cæterum nec deus caret libero arbitrio, nec diabolus: quoniam quòd ille esse non potest malus, non infirma facit necessitas, sed firma in bono voluntas, & voluntaria firmitas: quodq; is non valet in bonum respirare, non aliena facit violẽta oppressio, sed sua ipsius in malo obstinata voluntas, ac voluntaria obstinatio. Nunc igitur ex eo potius liberum arbitrium dicitur: quod siue in bono, siue in malo æquè liberam facit voluntatem: cum nec bonus quispiam, nec item malus dici debeat, aut esse valeat, nisi volens. Tali iam ratione non incongruè dicetur ad bonum se, & ad malum habere æqualiter: quod vtrobiq; videlicet par sit ei, non quidem in electione facilitas, sed in voluntate libertas.

Hac sanè (vt dictum est) dignitatis prærogatiua rationalem singulariter creaturam conditor insigniuit: quod quemadmodum ipse sui iuris erat, suæq; ipsius voluntatis non necessitatis erat quod bonus erat: ita & illa quoq; sui quodammodo iuris in hac parte existeret: quatenus non nisi sua voluntate, aut mala fieret, & iuste damnaretur: aut bona maneret, & merito saluaretur. Non quòd ei propria posset sufficere ad salutem voluntas: sed quòd eam nullatenus sine sua

H voluntate consequeretur. Nemo quippe saluatur inuitus.

Ioan.6.c Nam quod legitur in euangelio: Nemo venit ad me, nisi pa-
Luc.14.c ter meus traxerit eum: item in alio loco: Compelle intrare,
1.Ti.2.b vel nihil impedit: quia profecto quantoscunq; compellere, vel trahere videatur ad salutem benignus pater: qui omnes vult saluos fieri: nullum tamen iudicat salute dignum quem antè non probauerit voluntarium. Hoc quippe intendit, cum terret aut percutit, vt faciat voluntarios, non saluet inuitos: quatenus dum de malo mutat voluntatem in bonum: transferat, non auferat libertatem. Quanquam tamen non semper inuiti trahimur: nec enim cæcus aut fessus contristatur cum trahitur. Et Paulus ad manus tractus est Damascum, vtiq; non

Act.14.b inuitus. Trahi deniq; spiritualiter volebat, quæ & hoc ipsum
Canti.1.a magnopere flagitabat in canticis: Trahe me, inquit, post te:
Iaco.1.b in odorem curremus vnguentorum tuorum. Deinde quod è
Sap.9.d regione scriptum est: Vnusquisq; tentatur à propria concupiscentia abstractus & illectus. Et illud: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Et item illud apostoli: Inuenio a-

Rom.7.d liam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in legem peccati, quæ est in membris meis. Hæc omnia putari possunt cogere voluntatem, & præripere libertatem. At verò quantislibet quis intus foris ve tentationibus vrgeatur, libera profecto semper, quantum ad arbitrium spectat, voluntas erit: libere quippe de suo nihilominus consensu iudicabit. Quantum autem pertinet ad

I consilium siue complacitum: carnis interim concupiscentia, vitæq; miseria reluctante, minus quidem se liberam sentit: sed prorsus non malam, dum malo non consentit. Denique

Rom.7.d Paulus qui captiuum se in legem peccati trahi conqueritur: haud dubium quin ex minus plena libertate consilij, consensum tamen sanum atque in bono quoque iam ex magna parte se habere liberum gloriatur: iam non ego, inquiens, operor illud. Vnde hoc confidis ô Paule? Quoniam consentio, inquit, legi dei: quoniam bona est: Et rursum. Con-

Ibidẽ.c. Ibidẽ.d delector enim legi dei secundum interiorem hominem. O-
Matt.6.c culo existente simplici, totum corpus lucidum esse præsumit. Sano consensu tractum licet peccato: vel captiuum miseria: liberum se in bono profiteri non dubitat. Vnde & fi-

Rom.8.a dens generaliter infert. Nihil ergo damnationis est his qui sunt in Christo Iesu. Sed videamus de his qui pœnarum mortis ve timore fidem verbotenus negare compulsi sunt: ne forte iuxta hanc assertionem aut culpa non fuerit quod vel voce negauerunt, aut cogi in culpam & voluntas potuerit: vt vellet videlicet homo quod cum & nolle constiterit: & sic perierit liberum arbitrium. Quod quia impossibile erat (vel le quippe & nolle idem eodem tempore non poterat) quæritur vnde malum nequaquam volentibus malum debuit imputari. Neque enim tale est hoc quale originale peccatum: quo non solum non consentiens, verum plerumq; & nesciens, alia ratione constringitur necdum renatus baptismate. Exempli causa veniat in medium Petrus apostolus. Ipse quippe vi- K
sus est negare veritatem contra propriam voluntatem. Siqui dem aut negare, aut mori necesse erat. Mori timens negauit. Negare nolebat, sed magis nolebat mori. Itaq; inuitus quidem: sed negauit tamen, ne moreretur. Quod si lingua & non voluntate loqui homo compulsus est quod nolebat: non tamen velle aliud quam volebat. Lingua mota est contra voluntatem: sed nunquid & mutata voluntas? Quid enim vole-

Mat.26.d. bat? Prorsus quod erat, Christi esse discipulus. Quid loquebatur? Non noui hominem. Cur ita? Mortem euadere volebat. Sed quid istud criminis fuit? Duas apostoli tenemus voluntates. Vnam qua voluit non mori, penitus inculpabilem. Alteram, & multum laudabilem, qua sibi complacebat quod esset Christianus. In quo ergo culpabitur? An in eo quod mentiri quam mori maluit? Hæc plane voluntas reprehensione digna fuit: quia corporis magis quam animæ voluit seruare vitam. Os nempe quod mentitur: occidit animam. Et pec-

Sap.1.c cauit ergo: & non absq; consensu propriæ voluntatis: infirmæ quidem & miseræ, sed plane liberæ. Peccauit autem non spernendo aut odiendo Christum, sed se nimis amando. Nec in hunc peruersum amorem sui, voluntatem metus ille subitus compulit, sed esse conuicit. Iam tunc proculdubio talis erat, sed nescíebat: cum ab illo quem latere nõ poterat, audi-

Mat.26.c uit: Priusquam gallus cantet, ter me negabis. Illa itaq; volun- L
tatis infirmitas per incussum timorem nota, non orta, notum fecit quatenus se, quatenus Christum amauerit. Notum autem non Christo, sed Petro. Nam Christus & ante sciebat quid esset in homine. Quatenus ergo Christum diligebat: vim prorsus (quod negandum non est) passa est illa voluntas vt contra se loqueretur: quatenus verò se, volũtariè proculdubio consensit vt pro se loqueretur. Si Christum non amasset: non negasset inuitus. Verum si se amplius non amasset: non aliquatenus negasset. Fatendum igitur hominem fuisse compulsum voluntatẽ propriam etsi non mutare: occultare tamen. Compulsum, inquam, non quidem recedere ab amore dei: cedere tamen aliquãtulum amore sui. Quid ergo? For te dissoluta est tota superior assertio de libertate voluntatis: quia nimirum inuenta est cogi potuisse voluntas? Est plane: sed si cogi ab alio potuit quam à seipsa. Quod si sese ipsa coegit: compulsa, & compellens, vbi amittere, ibi & recipere visa est libertatẽ. Vim quippe quam ipsa sibi intulit, à se pertulit. Porro quod à se volũtas pertulit: ex volũtate fuit. Quod ex voluntate fuit: iam non ex necessitate, sed volũtariũ fuit. Si autem voluntarium: & liberum. Quem sua deniq; ad negãdum voluntas compulit: compulsus est quia voluit: imò non compulsus est, sed consensit, & non alienæ potentiæ, sed propriæ voluntati: illi vtiq; qua mortem omnimodis euadere vo-

Mat.26.d. luit. Alioquin quando vox mulierculæ linguam sacram in M
verba formare nefanda valuisset: si non linguę domina volũtas annuisset? Deniq; cum se à sui postmodum nimio illo tem perauit amore, & Christum cœpit vt debuit, toto corde: tota anima: tota virtute diligere: iam nullis valuit minis vel pœnis extorqueri aliquatenus voluntas dare linguam arma iniqui-

Act.5.c tati: sed potius audacter accommodans veritati: Obedire, inquit, oportet deo magis quam hominibus. Est sanè gemina cõpulsio: secundum quod aut pati aliquid, aut agere cõtra propriam cogimur voluntatem. Quarum passiua quidem (sic enim prior illa recte nominatur) potest nonnunquam fieri absque consensu voluntario patientis: sed actiua nunquam. Proinde malum quod fit in nos: siue de bonis: non est imputandũ nobis, si tamen inuitis. Cæterum quod fit & à nobis: iam non sine culpa est voluntatis. Velle plane conuincimur quod non fieret si nollemus. Est ergo compulsio quædam etiam actiua: sed non habet excusationem: cum sit & voluntaria. Cogebatur Christianus negare Christum, & quidem dolens: non tamen nisi volens. Volebat nimirum gladium vitare ferientis: atq; illa talis voluntas intus præsidens os aperiebat, non gladius qui foris apparebat. Porro talem esse illam voluntatem conuincebat gladius, non cogebat. Ipsa igitur se culpa, non gladius impellebat. Deniq; in quibus sana erat illa voluntas: occidi poterant, flecti nequibant. Hoc est quod dictum est de Ioanne. Fecerunt ei quæcunq; voluerunt. Nunquid quod voluit ille? Ita & in reliquos martyres fecerunt: non quod martyres

A tyres voluerunt, sed quod ipsi. Fecerunt, inquam, in eos quæ voluerunt, sed in membra, non corda. Membra cruciauerunt, sed voluntatem non mutauerunt. Sæuierunt in carnem, animæ autem non habuerunt quid facerent. Sit licet patientis corpus in potestate torquentis, sed voluntas est libera. Infirma si fuerit, sæuiendo cognoscent: non esse cogent, si non fuerit. Sanè infirmitas eius à seipsa est: sanitas verò non à se, sed à domini spiritu. Sanatur autem cum renouatur. Porro renouatur cum, quemadmodum docet apostolus, speculando gloriam dei in eandem imaginem transformatur à cla-

2.Cor.3.d ritate in claritatem, hoc est de virtute in virtutem: tanquam à domini spiritu. Inter quem vtique diuinum spiritum, & carnis appetitum, tenet medium quendam locum id, quod dicitur in homine liberum arbitrium, id est humana voluntas: & tanquam in deuexo latere montis admodum ardui inter vtrũque pendens: ita appetitu infirmatur per carnem, vt nisi sedulo spiritus adiuuet infirmitatem eius per gratiam: non solum non valeat iustitiæ, quæ est iuxta prophetam sicut montes

Psal.83.b dei, ascendendo de virtute in virtutem apprehendere culmẽ: sed etiam de vitio semper in vitium suo ipsius pondere deuoluta ruat in præceps: prægrauata nimirum non solum lege peccati originaliter membris insita, verum & consuetudine terrenæ inhabitationis vsualiter affectionibus inolita. Quod hu-

B manæ volũtatis videlicet vtrunq; grauamẽ vno breuiter versiculo scriptura commemorat, dicens: Corpus quod corrum-

Sap.9.c pitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Et hæc duo huius mortalitatis mala, sicut non nocent, sed exercent non consentientes: sic non excusant, sed damnant consentientes: vt nec salus, nec damnatio vlla ratione sine præcedenti consensu voluntario possit haberi: ne qua forte ex parte præscribi videatur libertati arbitrij. Quamobrem id quod in creatura dicitur liberum arbitrium: aut iustè profecto damnatur, dum ei ad peccatũ nulla vi præiudicatur extrinseca: aut misericorditer saluatur, cui ad iustitiam nulla virtus sufficit sua. Sanè in his omnibus cogitet lector originalis peccati prorsus excipi rationem. Decẽtero libero arbitrio, nec extra ipsum quæratur damnationis causa, quod iam non damnat nisi propria culpa: nec ab ipso salutis merita, quod sola saluat misericordia. Cuius quippe conatus ad bonum, & casi sunt, si à gratia non adiuuẽtur: & nul-

Gene.8.d li, si non excitentur. Cæterum in malũ sunt proni, dicente scriptura, sensus & cogitationes hominum. Proinde non ei à

Iaco.1.c se (vt dictum est) sed desursum potius à patre luminum descendere merita putentur: si tamen inter data optima, & dona perfecta, ipsa merito per quæ salus æterna conquiritur, meri-

Psal.73.d ta deputentur. Deus autem rex noster ante secula, cum operatus est salutem in medio terræ, dona sua quæ dedit hominibus, in merita diuisit & præmia, vt & præsentia per liberam possessionem nostra interim fierent merita, & futura per gra-

C tuitam sponsionem expectaremus, imò expeteremus vt debita. Quæ vtraq; Paulus commemorãs, habetis, inquit, fructum

Rom.6.d vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam. Item

Rom.8.d & nos ipsi, ait, primitias spiritus habentes, ingemiscimus adoptionem expectantes filiorum dei: primitias spiritus vocans sanctificationem: id est virtutes quibus in præsentiarum sanctificamur à spiritu, vt merito consequamur adoptionem.

Mat.19.d. Rursum in euangelio, eadem seculo abrenuncianti promittuntur, vbi dicitur: Centuplũ accipiet, & vitam æternam possidebit. Itaque non liberi arbitrij, sed domini est salus, imò

Psal.34.a ipse salus: ipse & via est ad salutem, qui ait: Salus populi ego
Ioan.14.a. sum. Qui item perhibet: Ego sum via. Se fecit viam, qui &
1.Cor.1.d salus erat & vita, vt non glorietur omnis caro. Si ergo bona viæ sunt merita, sicut & patriæ salus & vita: & verum est

Psal.13.b. quod ait Dauid: Non est qui faciat bonum, non est vsque ad
Mar.10.b. vnum: illum videlicet vnum de quo item dicitur: Nemo bonus nisi solus deus: dei sunt proculdubio munera tam nostra opera, quam eius præmia: & qui fecit se debitorem in illis, fecit & nos promeritores ex his. Ad quæ tamen condenda merita dignatur sibi adhibere creaturarum ministeria, non quibus egeat, sed quibus per hoc, vel de quibus profit. Operatur ergo illorum salutem, quorum nomina sunt in libro vitæ, aliquando per creaturam sine ipsa, aliquando per creaturam contra ipsam, aliquando per creaturam cum ipsa. Multa profecto fiunt hominibus salubria per insensibilem, D
& item per irrationalem creaturam: quæ idcirco dixi fieri sine ipsa, quod non queat intellectu carens, esse vel conscia. Multa quoque multorum saluti vtilia facit deus per malos, siue homines, siue angelos: sed quoniam inuitos, ideo contra ipsos. Nam dum nocere cupientes iuuant, quantum aliis valeat vtilis actio, tantum ipsis peruersa nocet intentio. Porro per quos & cum quibus operatur deus boni sunt vel angeli, vel homines, qui quod vult deus & agunt pariter & volunt. Qui enim bono quod opere complent, voluntate consentiunt, opus omnino quod per eos deus explicat, ipsis communicat. Vnde Paulus cum bona plurima quæ deus per ipsum fecerat enarrasset, non autem ego ait: sed gratia dei me- 1.Cor.15.d
cum. Potuit dicere, per me, sed quia minus erat, maluit dicere, mecum: præsumens se non solum operis esse ministrum per effectum: sed & operantis quodammodo socium per cõsensum. Videamus nunc secundum dei triplicem operationem quam posuimus: quid creatura quæq; pro suo ministerio mereatur. Et illa quidem per quam, & sine qua fit quod fit, quid mereri potest? Quid illa contra quam fit, nisi iram? Quid & cum qua fit, nisi gratiam? In prima itaq; nulla: in sequenti mala: in vltima bona merita conquiruntur. Nec enim pecudes, cum per eas bonum quodcunq; fit aut malum, boni E
quippiam merentur, aut mali. Non habent quippe vnde bono malóve consentiant. Multo autem minus lapides: cum nec sentiant. Cæterum diabolus, vel homo malus: cum vigeant & vigilent ratione: iam quidem merentur: sed non nisi pœnam: pro eo quod à bono dissentiant. Paulus autem qui volens e- 1.Cor.9.c
uangelizat: ne si inuitus, dispensatio ei tantum credita sit, & quicunq; similiter sapiunt: quoniam quidem ex consensu voluntatis obediunt, repositam sibi esse confidunt coronam iustitiæ. Vtitur ergo deus in salutem suorum irrationabili & item insensibili creatura tanquam iumento vel instrumento quæ iam expleto opere, nusquam erunt. Vtitur creatura rationali, sed maleuola, quasi disciplinę virga: quam correcto filio in ignem proiiciet: tanquam sarmentum inutile. Vtitur & angelis & hominibus bonę voluntatis: tanquam commilitonibus & coadiutoribus suis: quos peracta victoria amplissi- 1.Cor.3.b
me munerabit. Deniq; & Paulus de se, suiq; similibus: audacter pronunciat. Coadiutores enim dei sumus. Ibi itaque deus homini benigne merita constituit, vbi per ipsum, & cum ipso, boni quippiam operari dignanter instituit. Hinc coadiutores dei, & cooperatores spiritus sancti, promeritores regni nos esse præsumimus, quod per consensum vtique voluntarium diuinæ voluntati coniungimur. Quid igitur? Hoc ergo totum liberi arbitrij opus: hoc solum eius est meritum quod consentit? Est prorsus. Non quidem quod vel ipse consensus, in quo omne meritum cõsistit, ab ipso sit, cum nec 2.Cor.3.b
cogitare (quod minus est quã cõsentire) aliquid à nobis quasi ex nobis sufficiẽtes simus. Verba sunt non mea, sed apostoli, qui omne quod boni esse potest: id est cogitare, & velle & F
perficere pro bona voluntate: attribuit deo, nõ suo arbitrio. Phil.2.c.
Si ergo deus tria hæc, hoc est bonum cogitare, velle, perficere: operatur in nobis: primum profecto sine nobis: secũdum, nobiscum: tertium, per nos facit. Siquidem immittendo bonã cogitationem, nos præuenit: immutando etiam malam voluntatem, sibi per consensum iungit: ministrando & consensui facultatẽ, foris per apertum opus nostrũ internus opifex innotescit. Sanè ipsi nos præuenire nequaquam possumus. Qui autem bonum neminẽ inuenit: neminẽ saluat quem non præuenit. A deo ergo sine dubio nostræ fit salutis exordium, nec p nos vtiq; nec nobiscum. Verum consensus, & opus, etsi nõ ex nobis: non iam tamen sine nobis. Neq; primum itaq;, in quo quippe nos nil facimus: nec vltimum, quod & plerũq; extorquet aut timor inutilis, aut simulatio damnabilis, sed tantum medium nobis reputatur in meritum. Sola nempe interdum bona voluntas sufficit, cætera nõ prosunt si sola defuerit. Nõ prosunt dixerim, sed agenti, nõ cernenti. Valet itaq; intentio ad meritũ, actio ad exemplum, vtramq; præueniens cogitatio tantummodo ad exercitandum. Cauendum ergo ne cum hæc inuisibiliter intra nos ac nobiscum actitari sentimus, aut nostræ voluntati attribuamus, quæ infirma est, aut dei necessitati, quæ nulla est, sed soli gratiæ, qua plenus est. Ipsa liberum

G excitat arbitrium cum ſeminat cogitatum, ſanat cum immutat affectum: roborat vt perducat ad actum: ſeruat ne ſentiat defectum. Sic autem iſta cum libero arbitrio operatur, vt tantum illud in primo præueniat: in cæteris comitetur. Ad hoc vtiq; præueniens, vt iam ſibi deinceps cooperetur. Ita tamen quod à ſola gratia cœptum eſt, pariter ab vtroq; perficitur: vt mixtim non ſingillatim, ſimul non viciſsim per ſingulos profectus operentur. Non partim gratia, partim liberum arbitrium, ſed totum ſingula opere indiuiduo peragunt. Totum quidem hoc, & totum illa: ſed vt totum in illo, ſic totum ex illa. Credimus placere lectori quod à ſenſu apoſtoli nuſquam recedimus: & quaquauerſum egagetur oratio, in eadem pene ipſius verba frequenter recidimus. Quid enim no-
Roma.9.c ſtra aliud ſonat quam illud: Ergo neq; volentis, neq; currentis, ſed miſerentis eſt dei? Quod ſanè non ideo dicit: quaſi quis velle aut currere poſsit in vanum, ſed quòd is qui vult &
1.Cor.4.b. currit, non in ſe, ſed in eo à quo accipit & velle & currere, debeat gloriari. Deniq; ait: Quid habes quod non acceperis? Crearis: ſanaris: ſaluaris, quid horum tibi ex te homo? Quid horum non impoſsibile libero arbitrio? Nec creare qui non eras, nec iuſtificare peccator, nec mortuus poteras teipſum reſuſcitare: vt cætera prætermittam bona, quæ aut ſanandis neceſſaria ſunt, aut ſaluandis repoſita. Quod dici-
Rom.10.a. mus: de primo patet & vltimo. Sed & de medio nemo dubitat: niſi qui ignorans dei iuſtitiam, & ſuam volens conſtituere, iuſtitiæ dei non eſt ſubiectus. Quid enim? Agnoſcis creantis potentiam: ſaluantis gratiam, & ſanantis ignoras iuſtiHier.17.b tiam? Sana me, ait, & ſanabor: ſaluum me fac, & ſaluus ero, quoniam laus mea tu es. Iſte iuſtitiam dei agnoſcebat: à quo æquè ſperabat, tam ſaluari à peccato, quam à miſeria liberari. Et ideo laudem ſuam illum, non ſe, merito ſtatuebat. Pro-
Pſal.113.b. pter hoc & Dauid ingeminans: Non nobis, inquit, domine nõ nobis, ſed nomini tuo da gloriam: quod vtranq; à deo ſtolã, & iuſtitiæ ſcilicet expectaret & gloriæ. Quis eſt qui ignorat dei iuſtitiam? Qui ſeipſum iuſtificat? Quis eſt qui ſeipſum iuſtificat? Qui merita ſibi aliunde, quam à gratia præſumit. Cæterum qui fecit quod ſaluaret: etiam dat vnde ſaluet. Ipſe, in-
Pſal.115.a. quam, merita donat, qui fecit quibus donaret. Quid retribuam, inquit, domino pro omnibus, nõ quæ tribuit, ſed quæ retribuit mihi? Et quòd eſt, & quòd iuſtus eſt, à deo eſſe confitetur: ne ſi vtrumlibet negaret, vtrumq; perderet: amittẽ dovtiIbidem q; vnde iuſtus eſt, & ſic damnando quod eſt. Sed ſi vel tertio loco inuenit quod viciſsim rependeret? Calicem, ait, ſalutaris accipiam. Calix ſalutaris, ſanguis eſt ſaluatoris. Ergo ſi deeſt tibi omnino de tuo, quod vel ſecundis dei donis retribuas: vnde tibi ſalutem præſumis? Nomen domini, inquit, inuo-
Rom.10.c. cabo: quod nimirum quicunq; inuocauerit, ſaluus erit. Igitur
I qui rectè ſapiunt, triplicem confitentur operationem: nõ quidem liberi arbitrij, ſed diuinę gratiæ in ipſo, ſiue de ipſo. Prima, creatio: ſecunda, reformatio: tertia, conſummatio. Primo namq; in Chriſto creati ſumus in libertatem voluntatis: ſecundo, reformamur per Chriſtum in ſpiritum libertatis: cum Chriſto deinde conſummandi in ſtatum æternitatis. Siquidem quod non erat, in illo creari oportuit: quod erat per formam reformari deformem: membra non perfici niſi cum ca-
Ephe.4.c pite. Quod vtiq; tunc complebitur, cum omnes occurremus
Col.3.a in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti: quando apparente Chriſto vita noſtra: apparebimus & nos cum ipſo in gloria. Cum igitur conſummatio fieri habeat de nobis, ſiue etiam in nobis: non autem à nobis: creatio verò facta ſit & ſine nobis: ſola quæ nobiſcum quodammodo fit propter conſenſum voluntarium noſtrum, in merita nobis reputabitur reformatio. Ipſa ſunt iciunia noſtra, vigiliæ, continentia, operaq; miſericordiæ, cæteraq; virtutum exercitia: per quæ vtiq; cõſtat interiorem hominem noſtrum renouari de die in diem: dum & intentio terrenis incuruata curis, de imis paulatim ad ſuperna reſurgit: & affectio circa carnis deſideria languens, ſenſim in amorem ſpiritus conualeſcit, & memoria veterum operum turpitudine ſordens, nouis boniſq; actibus candidata indies hilareſcit. In his nempe tribus interior renouatio conſiſtit: rectitudine ſcilicet intentionis, puritate affectionis, recordatione bonæ operationis: per quam ſibi bene conſcia memoria eniteſcit. Verum hæc cum certum ſit diuino in nobis actitari ſpiritu, dei ſunt K munera. Quia verò cum noſtræ voluntatis aſſenſu, noſtra
Matt.10.c ſunt merita. Non enim vos eſtis, inquit, qui loquimini: ſed
2.Cor.13.4 ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Et apoſtolus: An experimentum eius quæritis, inquit, qui in me loquitur Chriſtus? Si ergo Chriſtus aut ſpiritus ſanctus loquitur in Pau-
Rom.15.d lo: non etiam itidem operatur in ipſo? Non enim loquor, ait, quæ per me non efficit deus. Quid ergo? Si non Pauli, ſed dei loquentis in Paulo, vel operantis per Paulum, & ver-
2.Ti.4.b. ba ſunt, & opera: vbi iam Pauli merita? Vbi eſt quod tam fidenter aiebat: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: de reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iuſtus iudex? An in eo confidit forte coronam eſſe repoſitam ſibi, quod per ipſum illa fiebant? Sed multa per malos, ſiue angelos, ſiue homines fiunt bona: nec tamen reputantur illis in merita. An quia potius & cum ipſo, hoc eſt cum eius bona voluntate
1.Cor.9.c fiebant? Nam ſi inuitus, inquit, euangelizauero, diſpenſatio mihi credita eſt: ſi autem volens, gloria eſt mihi. Cæterum ſi vel ipſa voluntas, de qua omne meritum pendet, ab ipſo Paulo non eſt: quo pacto eam quam ſibi repoſitam præſumit, coronam vocat iuſtitiæ? An quoniam iuſte, iam & ex debito requiritur quodcunq; vel gratis promittitur? Deniq; ait: Scio cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoL
2.Ti.1.c ſitum meum ſeruare. Dei promiſſum, ſuum appellat depoſitum: & quia credidit promittenti, fideliter promiſſum repetit. Promiſſum quidem ex miſericordia: ſed iam ex iuſtitia perſoluendum. Eſt ergo quam Paulus expectat, corona iuſtitiæ: ſed iuſtitiæ dei, non ſuæ. Iuſtum quippe eſt vt reddat quod debet. Debet autem quod pollicitus eſt. Et hæc eſt iuſtitia de qua præſumit apoſtolus, promiſsio dei: ne ſi hanc contemnens, ſuam velit ſtatuere, iuſtitiæ dei non ſit ſubiectus: cuius tamen ſuæ iuſtitiæ ipſum deus voluit habere conſortem, vt & coronæ faceret promeritorem. In eo enim ſibi iuſtitiæ conſortem, & coronæ ſtatuit promeritorem: cum operum quibus erat illa repromiſſa corona, habere dignatus eſt coadiutorem. Porro coadiutorem fecit, cum fecit volentem: hoc eſt ſuæ voluntati conſentientem. Itaq; voluntas in auxilium: auxilium reputatur in meritum. Si ergo à deo voluntas eſt: & meritum. Nec dubium quin à deo ſit & velle & perficere pro bona voluntate. Deus igitur author eſt meriti: qui & voluntatem applicat operi: & opus explicat voluntati. Alioquin ſi propriè appellentur ea, quæ dicimus noſtra merita: ſpei quædam ſunt ſeminaria, charitatis incentiua, occultæ prædeſtinationis indicia, futuræ fœlicitatis præſagia, via regni, non cauſa regnandi. Deniq; quos iuſtificauit, non quos
Roma.8.f. iuſtos inuenit: hos & magnificauit. M

Explicit tractatus de gratia & libero arbitrio.

DIVI BERNARDI ABbatis ad dominum abbatem Columbenſem, in tractatum ſequentem, epiſtola.

DOmino abbati Columbenſi frater Bernardus abbas dictus de Claraualle: valere in domino ſemper. Reſcriptum meum ad epiſtolas duorum Carnotenſium monachorum, vobis primum (vt promiſeram) deſtinare curaui. Vbi & aliud quoque impletum eſt quod iuſſiſtis. Nam cum breuiter reſcribere decreuiſſem, & epiſtolis epiſtolam tantum reddere velle cœpiſſem: hortatu veſtro in libri (vt cernitis) longitudinem protraxi ſtylum, & vt in pluribus plures poſsint ædificari. Quod opus cum à vobis perlectum fuerit: tunc non ipſis ad quos factum eſt, ſed eorum prius reddatur abbati, & ſic demum ad ipſos, ſi iuſſerit abbas, perueniat. Monachi enim ſunt, & ex lege ſuæ regulæ ſine nutu ſui abbatis ſicut dare, ita & accipere datas prohibentur epiſtolas. Nam & ob hoc maximè diu, ſicut ſciA tis: multum licet rogatus ab eis: reſpondere tardaui, quod (vt mihi videbatur) ignorante abbate ſcribere illas epiſtolas & mittere præſumpſiſſent. Nec falſo id ſuſpicatus ſum: vti poſtmodum liquido comperi. Ego cœpto operi (quod quidem legentibus apparebit) epiſtolæ nomen indideram: ſed quoniam pro nomine modum veſtro obuiante mandato (vt promiſeram) non ſeruaui: liber, ſi iudicatis, non epiſtola cenſeatur. Et quia inter multas quæſtiones quæ ibi à me ſoluuntur, id præcipuè ſubtilius vtiliuſque pertractatur: quænam liceat præcepta, & per quos, & quatenus diſpenſari: detur ei titulus de præcepto & diſpenſatione: niſi vobis aliud forte congruentius videatur.

DIVI BERNARDI ABbatis in tractatum de præcepto & diſpenſatione prologus.

QVa mente iam tacebo? Qua fronte tamen loquar? Crebris epiſtolis & nunciis cogitis me aut propriam prodere imperitiam: aut officium renuere charitatis. At ego malens ſine illa quæ inflat: quam abſq; illa quæ ædificat inueniri: victus tandem precibus veſtris: duris iniicio nodis vngues teneros: &, vt vereor ego,
B non aliud quam terendos. Sed hoc incaſſum. Nam mea me, vt ſcribitis & præſcribitis: tam abſentis ſcripta: quam verba præſentis arguunt excuſantem. Quis enim iam relinquitur mihi in illis de impoſsibilitate cauſandi locus, præſertim apud vos, qui ex ore & ex corde meo ſatis certum tenere vos creditis quantum poſsim in talibus? Fidei proinde veſtræ, non meo fidens ingenio: abyſſum ingredior quæſtionum: neſciens, deus ſcit, qua emerſurus. Præſto charitas erit: vtinam ita & veritas. Si quominus excuſet effectum defectus potius ingenij: voluntatem certe non culpabitis. Tentabo autem eaſdem (ſi potero) quæſtiunculas ſub epiſtolari cunctas breuitate redigere, etſi non epiſtola breui. Mirum ſiquidem non eſt ſi fuero ego longior in exponendo: cum vos tantum eas ponendo, duas, & ipſas ſatis longas epiſtolas texueritis.

Tractatus.

C PRima igitur quæſtio circa regulam noſtram verſatur, de qua (niſi fallor) & reliquæ omnes aut pene omnes oriuntur. Quæritis nempe: regularis illa inſtitutio quomodo & quatenus ſit penſanda profitentibus eam: vtrum videlicet cuncta quæ continet, putanda ſint eſſe præcepta: conſequenter & damnoſa tranſgredienti: an conſilia tantum vel monita, & ob hoc nullius, aut non magni ponderis ſit ipſorum profeſsio, nullius, aut non grauis culpę ipſorum præuaricatio: an certe quædam ſint deputanda imperiis: quædam pro conſiliis reputanda: quo partim ea liceat, partim non liceat omnino præcergredi. Et ſi hoc vltimum detur, diſtingui à me tunc demum certos ac propriæ cuiuſque partis limites flagitatis: ne cui forte per varias ſui ſenſus opiniones licentius vagandi detur occaſio: ſicq; liquare culicem, & camelum glutire contingat: ſi neſciat quantum curę vel operæ ſuæ quibuſq; debeat obſeruantiis. Hic eſt, quãtum recolo, totus veſtræ illius partitionis ſenſus, etſi non verba. Quod autem ſubiungitis & pergitis inquirere de obedientia quibus gradibus diſtinguatur, quibus clauDatur limitibus: ad eandem arbitror pertinere diuiſionem, quippe quæ in decretis regularibus præcipua habetur: & puto cum ad illam ſatis reſponſum fuerit, de iſta iam nil ſupererit quod ambigatur. Itaq; vt ſentio ego, regula ſancti Benedicti omni homini proponitur, imponitur nulli, prodeſt ſi deuote ſuſcipitur & tenetur: non tamen ſi non ſuſcipitur obeſt. Quod autem in voluntate eſt ſuſcipientis, non in poteſtate proponentis, voluntarium merito dixerim, non neceſſarium. Attamen hoc ipſum quod dico voluntarium, ſi quis ex propria voluntate ſemel admiſerit, & promiſerit deinceps tenendum, profecto in neceſſarium ſibi ipſe conuertit, nec iam libe D
rum habet dimittere, quod antè tamen nõ ſuſcipere liberum habuit. Ideoq; quod ex voluntate ſuſcepit ex neceſsitate iam
Pſal.65.c tenebit, quia omnino neceſſe eſt eum reddere vota ſua quę diſtinxerunt labia ſua, & ex ore ſuo aut condemnari iam aut iu-
Luc.19.d ſtificari. Cæterum fœlix (vt quidam ſanctorum ait) neceſſitas, quę cogit in melius. Omnia proinde ſancti Benedicti inſtituta, exceptis ſanè nonnullis de ſpiritualibus, verbi cauſa, charitate, humilitate, manſuetudine, quæ non tam ipſum conſtat inſtituiſſe quam deum, & ob hoc penitus non eſſe mutanda, decætero reliqua vniuerſa non proficentibus quidem monita tantum, ſeu conſilia cenſenda ſunt, nec grauant nõ obſeruata: cum tamen profitentibus in præcepta, præuaricantibus in crimina fiant, ſiue (vt veſtra vobis reddam) illis voluntaria vel factitia, iſtis neceſſaria, & tanquam naturalia non immerito reputantur. Ita ſanè neceſſaria dixerim, vt ex eis minime præiudicetur neceſſariis rationalibuſq; diſpẽſationibus. Sed non omnibus in huiuſmodi credita eſt diſpenſatio, niſi his dũ-
1.Cor.4.d. taxat qui cum apoſtolis dicere poſſunt: Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorũ dei. Nouit autem fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit dominus ſupra familiam ſuam, ibi tantum vſurpare diſpenſationem, vt
Ibidem. de bonam poſsit habere recompenſationem. Hoc quippe quæritur inter diſpẽſatores, vt fidelis quis inueniatur. Et eaE dem fortaſſe fidelitas à ſubditis nihilominus exigitur in obtemperando, quæ à præpoſitis in diſpenſando. Conſtat igitur ex his quę dicta ſunt, veſtram illam diuiſionem integram eſſe ac ſufficientem, ſi modo perſonæ diſtinguantur & tempora, dum ſubiectis ſit quidem omnis regularis inſtitutio (quantum duntaxat ad corporales obſeruantias pertinet) ante profeſsionem voluntaria, poſt profeſsionem neceſſaria, prælatis verò partim voluntaria, vt quæ inuẽta ab homine, partim neceſſaria, vt quæ fuerit diuinitus inſtituta. Quamobrem fortaſsis tunc potiſsimum congrua & luculenta magis eadem diuiſio apparebit, ſi eius membrum quod dictum eſt neceſſarium, rurſum in tria hæc ſubdiuidatur, ſtabile, inuiolabile, incõmutabile. Et quidem ſtabile dixerim quod ita eſt neceſſariũ, quod non cuilibet hominum illud mutare fas ſit, niſi ſolis diſpenſatoribus myſteriorum dei, id eſt præpoſitis, vt, verbi gratia, regulę ſanctorum, Baſilij, Auguſtini, Benedicti, necnõ authẽtici canones, & ſiqua ſunt alia eccleſiaſtica inſtituta digne authoritatis. Quæ quoniam à ſanctis tradita ſunt, ſancita ſtabiliter perſeuerãt, nec omnino cuiuis ſubiectorum ea aliquo modo variare vel mutare conceditur. Quia tamen ab hominibus: etiam per homines loco & officio illis canonica electione ſuccedẽtes, licite interdum innoxiq; pro cauſis, perſonis, locis, & temporibus, diſpenſantur. Vbi ſanè qui hæc legit, attendat me caute non dicere ea poſſe vel ab iſtis leuiter pro F
voluntate mutari, ſed ex ratione fideliter diſpenſari. Ideo autem hanc ipſam mutationem taliter & à talibus recipere poſſunt, quoniam non naturaliter nec per ſe bona ſunt. Porro inuenta atq; inſtituta fuerunt, non quia aliter viuere nõ liceret, ſed quòd ita magis expediret, nec plane ad aliud quam ad lucrum & cuſtodiam charitatis. Quamdiu ergo charitati militant, immobiliter fixa ſunt, mutariq; omnino ne ab ipſis quidem præpoſitis ſine offenſa poſſunt. At ſi econtrario contraria forte aliquando charitati viſa fuerint, his dũtaxat quibus hoc poſſe videre datum eſt, & prouidere creditum eſt: nonne iuſtiſsimum eſſe liquet, vt quæ pro charitate inuenta fuerũt, pro charitate quoq; vbi expedire videtur, vel omittantur vel intermittantur, vel in aliud forte commodius demutẽtur? Sicut è regione iniquum proculdubio foret, ſi ſtatuta pro ſola charitate, contra charitatem tenerentur. Tenent ergo fixam firmamq; immobilitatem etiam apud prælatos quæ ex ſtabili neceſſario ſunt, ſed quatenus charitati deſeruiunt. Nunquid autem hoc ego vel ſolus ſentio, vel primus dico? An non hoc ipſum & papa Gelaſius ſenſit? Ait ſiquidem: Vbi neceſsitas non eſt, inconuertibilia maneant patrum ſanctorum decreta. Leo quoq; papa, Vbi, inquit, neceſsitas non eſt, nullo modo ſanctorum patrum inſtituta violẽtur. Et infert, Vbi ergo neceſsitas fuerit ad vtilitatem eccleſiæ, qui poteſtatẽ habet, ea diſpenſet. Ex neceſsitate enim fit mutatio legis. Neceſſariũ dein de quod inuiolabile nominaui, illud intelligo quod non

G ab homine traditum,sed diuinitus promulgatũ,nisi à deo qui tradidit mutari omnino non patitur:vt,exempli causa:nõ occides, non mœchaberis , non furtum facies , & reliqua illius tabulæ legisscita:quæ etsi nullam prorsus humanam dispensationem admittunt,nec cuiquam hominũ ex his aliquo modo soluere,aut licuit,aut licebit:dominus tamẽ horum quod voluit,& quãdo voluit soluit:siue cũ ab Hebræis Aegyptios spoliari:siue quando prophetam cum muliere fornicaria mi- Exo.3.g. Osee.1.a
sceri præcepit . Quorum vtiq; alterum quid nisi graue furti facinus , alterum quid nisi flagitij turpitudo reputaretur : si non excusasset vtrunq; factum authoritas imperantis ? Sanè vbi simile aliquid aliquando à sanctis hominibus fuisse legitur vsurpatum,scriptura non indicante quod deus ita præceperit:aut eos peccasse fatendum est,sicut homines , aut certe sicut prophetas familiare dei consilium accepisse . Vnde & vnum exemplum pono quod occurrit de Sampsone : qui seipsum vnà cum hostibus opprimens interfecit . Quod vtique Iudi.16.g
factum si defenditur non fuisse peccatum:priuatum habuisse consilium indubitanter credendus est , etsi de scriptura hoc non habemus . Iam verò necessarium incommutabile quid accipi velim?Equidem nil congruentius quam quod diuina ita constat & æterna ratione firmatum,vt nulla ex causa possit vel ab ipso deo aliquatenus immutari.Sub hoc gene-
H re est omnis illa sermonis dominici in monte habiti spiritualis traditio,& quicquid de dilectione,humilitate, mansuetudine , cæterisq; virtutibus tam in nouo quam in veteri testamento spiritualiter obseruandum contraditur . Hæc quippe talia sunt quæ nec liceat nec expediat aliquando non haberi. Eo siquidem immobiliter,quo & naturaliter bona,nunquam nisi innocenter,nunquam nisi salubriter aut imperantur, aut obseruantur . Omni tempore , omni personæ , mortem contempta:custodita salutem operantur . Primam ergo necessitatem sua cuiq; facit in promittendo voluntas:secũdam præcipientis authoritas:tertiam præcepti dignitas.Differunt autem (vt iam dictum est) quibusdam à se inuicem gradibus tres istæ necessitates:nec vna omnes sequitur immutabilitatis firmitas.Nam ex prima quidem quod efficitur,etsi non penitus immutabile, tamen vix mutabile esse constat : dum solis illud liceat mutare prælatis , & hoc non nisi fideli & prouida dispensatione.Quod verò fit ex sequenti, quæ & maior ista,est pene iam incommutabile:soli quippe deo esse mutabile superius demonstratum est.Porro quod de nouissima fit tanquam omnium maxima:omnino incommutabile est,vtpote quod ne ipsi quidem deo mutare liberum est.Quod igitur nulli hominum fas est nisi solis mutare prælatis, dici vix mutabile congruè potest: quod soli constat licere deo , dicatur pene immutabile:quod ne ipsi quidem , penitus immutabile nominetur.Quæ cum ita sint,vt ad ea redeam de quibus potissimum quæritur:patet,quòd ex magna parte regularis tra-
I ditio subest eius qui præest etsi nõ voluntati,certe discretioni.Sed dicitis : Quid ergo relinquitur necessitati ? Audite: quam plurimum.Primo quidem quicquid de spiritualibus in ipsa regula traditum est:in manu abbatis (vt suprà taxatum est) nequaquam relinquitur.Deinde reliqua pars quæ in corporalibus constat obseruantiis:ne ipsa quidem in eius ita voluntate posita est,vt eiusdem deseruiat voluntati, sed magis charitati.Neq; enim abbas supra regulã est,cui semel & ipse spontanea se professione submisit,et si(quod negandum non est)dei regula charitas,regulę sancti Benedicti iure præponitur.Esto proinde vt interdum regulæ litera cedat pro tẽpore charitati,cum ratio necessitatisvel charitatis exegerit:absit tamen vt hominis cuiuspiam subdatur volũtati.Super fratrum sanè transgressiones,non super patrum traditiones cõstituitur qui abbas eligitur,mandatorum cultor , & vltor vitiorum.Arbitror nanq; sanctas illas obseruantias, prælatorũ prudentiæ & fidei creditas:non subditas voluntati . Hinc est quod idem legislator in his quę abbati dispensanda reliquit: caute nusquam(vt memini) voluntatem,sed aut cõsiderationem,aut dispositionem,aut prouidentiam , aut certe arbitriũ seu aliquid huiusmodi ponit:volens nimirũ prouidũ fidumq; dispensatorem,rationis vbi forte dispensat , sequi iudicium, non suæ placitum voluntatis.Vnde & intimat ei non semel q de omnibus iudiciis suis deo redditurus sit rationem . Lego profecto in regula . Hæc consideratio penes abbatem sit : & K
hoc vel illud esse in prouidentia,vel arbitrio seu dispositione abbatis.Vt autem pro sua voluntate aliquid mutet:me ibi legisse non recolo:quinimmo in omnibus,inquit,omnes magistram sequãtur regulam:nec ab ea temere deuietur à quoquam.Ergo nec ab ipso abbate.Omnes,inquit,magistram sequantur regulam:nemo ergo suam voluntatem.Vbi sanè nec abbatem excipi puto.Videtis quantum necessitati tribuitur: subtrahitur voluntati:Quid etiã?Nonne regularis ipsa professio qua se iunior subdit sponte priori:æquè alligat & priorem? Communis equidem pacti pari reor vtrunq; necessitate teneri:fieriq; duos per vnius sponsionem alterutrum debitores:fidelis curæ vnum:alterũ humilis obedientiæ.Quidnam igitur iam voluntati relinquitur,vbi & prælatus debiti necessitate tenetur ? Sed & de hoc item non parum prælati præscribitur voluntati:quod is qui profitetur , spondet quidem obedientiam,non tamen omnimodam, sed determinate secundum regulam : nec aliam quam sancti Benedicti : vt oporteat eum qui præest,non frena suæ laxare voluntati super subditos, sed præfixam ex regula sibi scire mensuram , & sic demum sua imperia moderari circa id solum quod rectum est se constiterit : nec quodlibet rectum , sed hoc tantum quod prædictus pater instituit , aut certe quod sit secundum quod instituit.Sic se quippe habet professio. Promitto non quidem regulam:sed obedientiam secundum regulam sancti Be L
nedicti.Non ergo secundum voluntatem præpositi. Proinde si professo secundum illam regulam abbas meus mihi aliud forte imponere tentauerit quod non sit secundum regulam, aut etiam quod non sit secũdum ista instituta:verbi causa Basilij,Augustini,Pacomij:quænam mihi,quæso,in hac re necessitas imminet obsequendi ? Solum quippe id à me posse exigi arbitror , quod promisi . Videtis iam ergo obedientiæ limites quos requiritis . Si modus est obeditionis, tenor professionis : nec se valeat extendere potestas imperantis , nisi quatenus attigerit votum profitentis : profecto citra , & vltra ,necnon etiam contra , quid aliud quam obedientiæ limites quosdam censuerim,& his suis terminis virtutem eandem circuncludi ? Quamobrem quisque professus in quouis genere salutiferæ vitæ,nec vltra obedientiæ legem cogendus:nec citra est inhibendus quam sua ipsius videtur complesti professio.Quanto minus contra ? Is ergo qui medius est vitæ modus præfixus voto,professione firmatus:tanquam lignum quod erat in medio paradisi, solus sine dubio legi erit subiectus,obnoxius iussioni . Ergo prælati iussio vel prohibitio non prætereat terminos professionis.Nec vltra extendi potest:nec contrahi citra.Nil me prælatus prohibeat horum quæ promisi , nec plus exigat quam promisi . Vota mea nec augeat sine mea voluntate:nec minuat sine certa necessi- M
tate . Necessitas quippe non habet legem , & ob hoc excusat dispensationem. Voluntas verò quia sola meretur retributionem : etiam sola non immerito gradum altiorem vsurpat.Alioquin & absq; necessitate remissio voti,non dispensatio,sed præuaricatio est : & restrictio contra voluntatem, murmur est,non profectus.Ponant ergo præpositi metam obedientiæ subiectorum ex votis labiorum ipsorum,non suorum desideriorum:monentes eos , non cogentes ad celsiora: condescendentes eis cum necesse fuerit ad remissiora,non cadentes cum eis . Cæterum subiectus huiuscemodi obedientiam quæ voti finibus cohibetur , nouerit imperfectam.

Nam perfecta obedientia legem nescit , terminis non arctatur:neque contenta angustiis professionis,largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis : & ad omne quod iniungitur spontanea , vigore liberalis alacrisque animi modum non considerans : in infinitam libertatem extenditur . Hæc est illa de qua signanter apostolus Petrus , castificantes , in- 1.Pet.1.c
quit, corda vestra in obedientia charitatis . pulchre ipsam per hoc sequestrans ab illa inerti & seruili obedientia quodammodo nec charitati prompta , sed obnoxia necessitati. 1.Ti.1.d
Hæc iusti illius cui lex posita non est, propria est : non quod vel ille perfectus viuere debeat sine lege:sed quia non sit sub lege:minime quippe contentus voto suæ cuiuscunq; professionis:quam superat animi deuotione . Quanquam nec istam regula ipsa tacuerit,vbi monet,si fratri impossibilia iniungũ Capitulo si fratri alitur,vt quid impossibile.

A tur,vt confidens de adiutorio dei obediat ex charitate. In eadem deniq; regula tertius humilitatis describitur gradus , vt omni obedientia monachus se subdat maiori . Dicens quippe,omni,non vult nos in obediendo mensura esse contentos professionis, non attendere promissi debitum , non de pacto sumere modum:sed transire alacriter etiam votum,& obedire in omnibus.Est sanè quidam obedientiæ limes secundum tempus ipsa temporis extremitas,vt is sit terminus obedientiæ,qui & vitæ . Hunc nobis maximè vnigeniti dei commendat exemplum,qui factus est patri obediens vsq; ad mortem. Hæc ergo quotiens interrumpitur, inobedientia dicitur , & peccatum,& transgressio seu prævaricatio. Sed interest sanè qua causa,quo affectu,qua intentione,quo præcipiente,in quó ve præcepto malum hoc committatur. Et quidem nullam prorsus inobedientiam dico paruiducendam, non tamen omnem pari æstimandam periculo.Enimuero mandatum dei est: Non occides.Fac ergo duos homicidas , & vnum quidem spoliandi cupiditate:alterum verò necessitate sese defendendi facinus perpetrasse . An non hic satis euidenter inter lepram & lepram causa separat, faciens vtiq; disparem valde culpam vnius eiusdemq; transgressionis? Quid verò si hunc subita ira , illum studiosa malitia , aut vetus odium forte ad
B idem scelus impulerit ? Nunquidnam simili pensandum erit Gene.19.g
iudicio,quod tam dissimili factum constabit affectu? Nil deinceps incestius obscœniúsve , quam illas filias Lot paternũ vsurpasse concubitum:& tamen quis non videat quantum euacuauerit aut attenuauerit turpis nefandiq; reatum flagitij, pietas intentionis , & intentio pietatis ? Iam verò de illo qui præcipit , & item de eo quod præcipitur , huiuscemodi aduertenda erit secundum rationem distinctio , vt cuius inter præceptores reuerentior nobis imminebit authoritas , eius grauior formidetur offensio:ac maioris cuiusq; mandati Acto.5.c
transgressio,damnabilior æstimetur. Melius siquidem est obedire deo quam hominibus , & ipsis melius magistris quam condiscipulis.Porro in magistris:meli⁹ nostris,quam extraneis.Quibus autem melius constat obedire : ipsis proculdubio & non obedire detestabilius est . Est de mandatis similiter . Maioribus quippe maior : minoribus minor opera nostra & cura debetur:de quorum etiam contemptu iuxta eandem considerationem grauior leuiór ve offensa contrahitur . Porro maiora minoraque mandata dixerim , secundum quòd maius minús ve velle constiterit ipsum qui præcipit:siue hominem siue deum . Est,verbi gratia, mandatum: Mar.10.c. Luc.6.e
Non furaberis:& est mandatum:Omni petenti te da. vtrunque quidem magnum:quoniam vtrunq; diuinum : sed de non furando maius . Quis enim nesciat æquissimo deo non æquè displicere tenaces,atq; fures : & quia de duobus malis plus velit nos tenere nostra quam tollere aliena:& ita minus peccare qui non tribuit sua , quam qui non sua furatur ? Sed in
C mandatis hominum rara æqualitas inuenitur: cum pro variis necessitatibus vel vtilitatibus agendorum,iniungentium affectio varietur : quodq; putauerint rectius vel commodius, hoc amplius cupiant & exigant obseruari . Tam ergo qualitas præceptorum quam authoritas præcipientium & obedientiæ præfigit metam , & inobedientiæ terminat culpam: quando (vt dictum est) in prælatis quibusq; grauioris authoritatis, & eorum mandatis quibusque maioris vtilitatis, quo diligentior debetur obsequendi cura : eo & culpa grauior incurritur de contemptu. His itaq; distinctionibus animaduersis,& obedientiæ modus,& pondus inobedientiæ facile reperitur . His gradibus non solum inter diem & noctem,hoc est bonum obedientiæ,& inobedientiæ malum discernitur,sed etiam inter diem & diem:itemq; inter noctem & noctem:inter bonum videlicet & melius : inter malum & peius . Bonus quidem obedientiæ gradus est , si iuxta magistri nostri sententiam,propter metum gehennæ, seu propter professionem sanctam quam professus est quispiam obedierit:melior tamen cum ex dei amore obeditur. Illa quippe obedientia necessitatis est:ista charitatis . Illum autem optimum dixerim obedientiæ gradum , cum eo animo iniunctum opus recipitur,quo & præcipitur.Cum enim ex voluntate iubentis pendet intentio exequentis : fit vt nec maius minoribus , nec minus maioribus confusè (vt assolet) ad implendum quod iniungitur,subiecti studium impendatur , sed mo- D
derante animo quæq; pro sua dignitate imperia,modum sciat vtrobiq; seruare:tam in obseruando videlicet iussa , quam in cauendo prohibita : non quòd vel minimum horum quæ iubentur , contemnendum putet , etsi tamen minimum quod minimum est,reputet:sed minimum est ex comparatione maiorum.Nouit verus humilisq; obediens & minima non contemnere,& maxime curare quę maxima sunt:intimo quodam deuoti syncerique animi sapore discernens : quibus de mandatis ei qui præest , suis quodammodo factis respondeat cum propheta : Tu mandasti mandata tua custodiri nimis . Vbi quia non dicit vniuersaliter omnia : illa tantum oportet in- Psal.118.a
telligi, quæ, quoniam non sine grandi culpa quacunq; occasione violantur , ideo non sine graui pœna quomodocunque violata donantur, vtputa : Non occides, & siqua huiusmodi sunt:quorum nunquam potest esse obseruatio iniusta vel mala,nunquam bona licitá ve transgressio dispensatione duntaxat humana.Cætera quæ vel à prępositis dispensationem admittunt:quia leuiori censura neglecta puniuntur,leuiora dicuntur.Ex his, verbi gratia , dico esse vel risum interdictum, vel indictum silentium . Hæc siquidem si contra mandatum non veniunt : nec peccata sunt . Accedente mandato si quo- E
minus iam obseruantur,in peccatum reputantur : non tamen in crimen. Ita sanè,si per subreptionem aut obliuionem, non autem per contemptum horum transgressio contigerit. Media quippe sunt,è quibus illa videlicet præcepta constituuntur quæ vos factitia nominatis : longe vtiq; disparem à naturalibus quantum in ipsis est gerentia necessitatem : cum tamen nec sine offensa negligi : nec contemni sine crimine vel ipsa queant iniuncta ab his duntaxat quibus proprie dicitur:Qui vos audit,me audit : & qui vos spernit , me spernit. Luc.10.e
Licet nanq; ipsa per se iniuncti operis qualitas innoxia sit: adiunctæ tamen authoritatis pondus obnoxium mandato, mandatumq; peccato obnoxium facit , non magno tamen si contemptus defuerit. Hæc ergo generalis regula sit vniuersorum quæ per se aut propter se nec bona nec mala sunt, aut diuina institutione, aut propria cuiusque professione fixa non sunt , vt non iussa quidem , licite vtrunlibet vel admittantur vel omittantur : iussa vero, sine culpa non negligantur, sine crimine non contemnantur. Vbique enim & culpabilis neglectus , & contemptus damnabilis est . Differunt autem quod neglectus quidem languor inertiæ est:contemptus verò superbiæ tumor . Porro contemptus in omni specie mandatorum pari pondere grauis , & communiter damnabilis est : neglectus autem in fixis grauior , tolerabilior in mobilibus mandatis . Siquidem adulterium quocunque modo , quocunq; perpetres animo, turpe flagitium est, ac criminale peccatum : cum tamen leue verbum in tempore vel loco silentij forte per obliuionem subreptum , rilusve per impetum magis excussus , quam præsumptus contra præceptum (quod vtiq; animi negligentis , aut dissoluti spiritus indicium est) eo facillime veniam promeretur , quo vix vel peccatum reputatur . Quid cum scienter & ex deliberatione in verba ociosa silentio licet non indicto lingua laxatur ? Nunquid hoc tamen neget quispiam vsurpari contra regulam veritatis ? Vnde nimirum & ratio exigenda est in futuro iudicio : iudice ipso terrifice admodum comminante , quia de omni verbo ocioso reddent homines ratio- Mat.12.e
nem in die iudicij . Heu nobis, quænam poterit reddi ratio de ocio ? Alioquin ocium non est , si non omnino ratione vacuum est. Et tamen quis nesciat vnum detractionis verbum quantum etiam innumeris talibus id est ociosis præponderet ad delictum meritumq; damnationis ? Quid ita ? Videlicet quia discretio est in mandatis , consequenter & in culpis:vt (sicut dixeram) maiorum grauior , leuiorq; minorum censeatur transgressio mandatorum . Sed mandantium non ita . Siue enim deus , siue homo vicarius dei mandatum quodcunque tradiderit . pari profecto obsequendum est cura : pari reuerentia deferendum : vbi tamen deo contraria non præcipit homo . Quod si contigerit : pergẽdum indubitanter consulo in Petri sententiam:quia obedire oportet deo magis quam hominibus . Aut enim hoc respondendum cum apostolis : aut cum pharisæis certe audiendum : Acto.5.c.

G Quare & vos transgredimini mandatum dei propter tradi-
Matt.15.d. tiones vestras? Si autem dolet se contemni magister homo
præ illo, qui docet hominem scientiam: consoletur illa
(quam & vos posuistis) Samuelis sententia, qua inter le-
1.Re.2.e pram & lepram videtur discernere sic: Si peccauerit vir in
virum: propitius ei poterit esse deus. Si autem in deum pec-
cauerit: quis orabit pro eo? Ego igitur si me hoc angi articu
lo sentiam, vt aut deum aut hominem offendere necesse sit,
deum potius libenter eligo non offendere, & quidem tutius
iustiusq;. Habeo nempe ex presenti prophetæ capitulo de ho
minis læsione meam consolationem: dei scilicet propitiatio-
nem. Cæterum deo offenso: quis orabit pro me? Si ad homi-
nem confugero: id quidem scriptura non consulit: quinim-
Hier.17.d. mo maledictus homo (ait) qui spem ponit in homine. Meri-
to proinde, si autem in deum peccauerit: etiam si subintelli-
gatur propter hominem: quis, inquit, orabit pro eo? Neuter
equidem. Nam & à quo offenditur, & ob quem offenditur:
æquè vtriusq; oratio execranda decernitur apud ipsum, qui
offenditur: hoc est apud deum. Talis ergo requirendus est
ad orandum, qui sit idoneus ad placandum. Porro culpam,
siqua est quod homo offenditur cum ei nõ obeditur: aut mul-
tum extenuat, aut penitus annullat causa melior. Quapropter
H cum dicitur, si peccauerit vir in virum: subaudiendum est
propter deum: quod nullatenus læsio cuiuscunque proximi,
necdum prælati, excusetur à culpa, si solus defuerit in causa
1.Cor.8.d. deus. Alioquin Paulo contradicit, qui ait: Sic enim in fratrem
peccantes: in Christum peccatis. Nam de præpositis certum
tenemus ipsius veritatis testimonium sic loquentis ad ipsos.
Luc.10.c Qui vos spernit, me spernit. Sed & de quolibet fratre: nolite,
Mat.18.d ait, contemnere vnum ex his pusillis. Et qui scandaliza-
uerit vnum ex his pusillis: quod sequitur, auertat deus à no-
bis. Sed non omnium scandala æqua sunt lance pensanda.
Aliter nanq; accipienda sunt scandala pusillorum, aliter pha-
risæorum: de quibus apostolis timentibus & intimantibus,
quod scandalizati essent in sermone veritatis, responsum est:
Mat.15.b Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum. Illorum quippe scã-
dalum de ignorantia: istorum de malitia descendit. Illi scan-
dalizantur quia veritatem nesciunt: isti quia oderunt. Vn-
de & pusillos illos arbitror appellari: quod voluntatis qui-
dem bonæ, sed non magnæ scientiæ existentes, zelum dei ha-
beant, sed non secundum scientiam. Talium scandala curam
non iram prouocare solent spiritualium duntaxat virorum:
Gala.6.a Paulo ita docente: Vos qui spirituales estis: huiusmodi in-
struite in spiritu lenitatis. Indignum siquidem est valde, hu-
manam eos mereri indignationem, qui diuinam tam facile
consequuntur miserationem. Nam hi quoque qui dominum
crucifixerunt, magni quidem peccatores, sed pusilli æstima-
tores, etsi ex vno iram, nunquid non tamen ex altero veniam
Mat.11.d meruerunt? Beati siquidem fuissent si iuxta verbum domini
I in ipso scandalizati non essent. Nunc verò quid nisi miseri?
Sed tamen & miserandi. Probat hoc pia illa in cruce pati-
entis, sed nihilominus compatientis supplicatio: Pater, in-
Luc.23.c quit, ignosce illis. Et quasi quæreretur indulgentiæ ratio in
tam horrendo facinore: sequitur, quia nesciunt quid faci-
unt. Ac si diceret. Eo digni venia, quo & pusilli scientia sunt.
1.Cor.2.b Ideo ignosco illis: quia non agnoscor ab illis. Si enim co-
gnouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Sunt
quibus non ita ignosco: quos vtiq; non ignoro & vidisse &
odisse & me & patrem meum. Pro huiusmodi pusillo in sci-
entia terreus Paulus eum qui cum habeat scientiam, nescit ta-
men condescendere infirmioribus: & peribit, inquit, in tua
1.Cor.8.d. scientia frater pro quo Christus mortuus est. Quod si tan-
topere cauenda sunt scandala paruulorum, quanto amplius
prælatorum: quos sibi deus æquare quodammodo in vtra-
que parte dignatus, sibimet imputat illorum & reuerentiam
& contemptum, specialiter contestans eis: Qui vos audit, me
audit: & qui vos spernit, me spernit. An non deniq; hoc ip-
Capitulo de obedientia. sum & regula nostra perhibet, vbi ait: Obedientia quæ maio
ribus præbetur: deo exhibetur? Quamobrem quicquid vice
dei præcipit homo: quod non sit tamen certũ displicere deo:
haud secus omnino accipiendum est quam si præcipiat deus.
Quid enim interest vtrum per se: an per suos ministros: siue
homines, siue angelos: hominibus innotescat suum placitum
deus? Sed homines, inquis, facile falli in dei voluntate de re- K
bus dubiis percipienda, & in præcipiẽda fallere possunt. Sed-
enim quid hoc refert tua, qui conscius non es: præsertim cum *Mala.2.b*
teneas de scripturis quia labia sacerdotis custodiunt scien-
tiam, & legem ex ore eius requirunt: quia angelus domini e-
xercituum est? Requirunt, dixerim, legem: non quam vel au-
thentica vlla scriptura tradiderit, vel ratio manifesta proba-
uerit. de huiusmodi quippe nec præceptor expectandus: nec
prohibitor auscultandus est: sed quod ita latere aut obscu-
rum esse cognoscitur, vt in dubium venire possit, vtrumnam
deus sic aut aliter forte velit, si non de labiis custodientibus
scientiam, & ex ore angeli domini exercituum certum redda-
tur. A quo deniq; diuina potius consilia requiruntur, quam ab
illo cui credita est dispensatio mysteriorum dei? Ipsum pro-
inde quem pro deo habemus: tanquam deum in his, quæ aper
te non sunt contra deum, audire debemus. Nec sanè contra-
ria loquimur sancto prophetæ Samueli, quasi nos in hac par-
te diuinam hominibus tribuentes authoritatem: cum ille in
suprà memorato capitulo plane discernere inter vtrunq; vi- *1.Reg.2.e.*
deatur. Siquidem quod nos asserimus de dubiis, hoc ille ne-
gat de manifestis: vt cum ait, si peccauerit vir in virum: sub-
audiatur, propter deum: cui aperte contraria homines ho-
minibus frequenter mandare præsumunt. Sed hinc vos su-
mentes materiam siue occasionem argumentandi: asseritis, si L
hoc constiterit, vt iussa hominum quælibet vel instituta, di-
uinæ authoritatis pondere æstimanda sint: hominem sub ho-
mine, aut vix aut nequaquam posse saluari: cum in tanto cu-
mulo mandatorum quæ prælati etiam per incuriam sæpe præ-
cipiunt, interdum non præuaricari, aut difficile admodũ, aut
omnino impossibile videatur. Et quidem non nego difficul-
tatem tantæ inesse perfectioni, sed cum ipsa corde imperfe-
cto præsumitur. Porro imperfecti cordis, & infirmę pror-
sus voluntatis indicium est, statuta seniorum studiosius dis-
cutere, hærere ad singula quæ iniunguntur, exigere de qui-
busq; rationem, & male suspicari de omni præcepto cuius
causa latuerit, nec vnquam libenter obedire, nisi cum audire
contigerit quod forte libuerit: aut quod non aliter licere
seu expedire monstrauerit vel aperta ratio, vel indubitata au
thoritas. Delicata satis imò nimis molesta est huiusce modi
obedientia. Non plane hæc illa est quæ ex regula traditur,
obedientia sine mora. Disputare profecto hoc est in astu
cordis, non in auditu auris obedire. Istiusmodi ergo car-
nalem animam non modo premi, sed etiam opprimi ponde-
re præsumptæ perfectionis necesse est: quia non potest por-
tare caro infirma, quod solus spiritus promptus experitur iu-
gum esse suaue & onus leue. Christi quippe iugum & onus
est: & omnino importabile, nisi Christi æquè spiritui. Hinc
itaque si dicitis legem regulæ subintrasse, vt abundaret de- M
lictum: verum dicitis. Cæterum culpa hæc non est datę legis,
aut dantis legem: sed improuide profitentis, & impiè præ- *Rom.7.c*
uaricantis. Mandatum quidem sanctum & iustum: sed tu te
noris esse carnalem, venundatum sub peccato. Verum hoc
ante præuidisse debueras: quo turris huius euangelicæ non
prius iaceres fundamenta: quam sedens computares, si ha-
beres sumptus ad perficiendum. Nunc autem quid restat,
nisi vt aut correctus obedias senioribus, aut confusus audi-
as ab illusoribus: Hic homo cœpit ædificare, & non po- *Luc.14.f*
tuit consummare? Sed forsan dicitis: Ergo ne ita perfectus
quispiam inuenitur: cui non vel minimum aliquid interdum
subripiatur de tam multis ac minutis quæ passim vel à ne-
gligentibus præpositis imperantur? Minime quidem cui-
quam hoc ego dederim: cum ipsi quoque de se fateantur a- *1.Ioan.1.c*
postoli: In multis offendimus omnes. Et si dixerimus quia *1.Ioan.2.d*
peccatum non habemus: ipsi nos seducimus. Sed non conti-
nuo vt aliquid præterimus, perimus: præsertim cum nos scri-
ptura consoletur: si quis peccauerit inquiens: aduocatum ha-
bemus Iesum Christũ iustum: & ipse est propitiatio pro pec- *Esa.53.d.*
catis nostris. Deniq; propheta de ipso testatur, quod pro trãs-
gressoribus rogauerit vt non perirent. Vbi sanè notandum
quia etsi pro transgressoribus, non tamen pro contemptori-
bus legitur supplicasse. Verum illi quomodo perire possunt
pro quibus saluator rogat ne pereant? Quamobrem non vi-
deo cur ita omnẽ inobedientiam & transgressionem vel mi-
norum

A norum quorumlibet mandatorum exaggerandam putaueritis vt exclamaretis: Quod ergo iam monacho poterit venia-
le peccatum esse vel leue, cuius vniuersæ actioni crimen insi-
diatur inobedientiæ? Sed hoc inde videlicet constare credi-
tis, quod prælatorum iussionibus tantum tribuendum asseri-
tur, quantum si diuinitus traderentur. Quasi verò & ipsa e-
uangelica præcepta non multum inter se discrepent, & meri-
to obseruationis, & transgressionis periculo. Cæterum sicut
non omnia vnius esse constat vel necessitatis, vel vtilitatis
vel dignitatis: sic non vna de omnium transgressione fertur
sententia: nec paria manent discrimina dispares culpas. Porro nec pari culpa negliguntur, quæ non pari cura præcipiun-
tur: nec pari proinde pœna puniuntur. Ecce enim euãgelium
tam flagitium crapulæ, quam fornicationis turpitudinem dã-
nat. Verum quis magis non horreat ê duobus malis, turpitu-
dine fœdari, quam cibo exsaturari? Nonne deniq; veritas in
euangelio sub nominibus trabis & festucæ, graues leuesq; dis
cernit inobedientiæ culpas? Nonne ipsa disputante imò diffi
niẽte gradatim nobis distinguitur qũę cuiq; reatui pœna de-
beatur, dum alium iudicio, alium consilio, alium & gehenna
reum esse protestatur: Quænam ergo consequendi necessitas
cogit, vt si magistris diuina detur in suis præceptis authori-
tas, nullum ideo iam monacho leue aut veniale peccatum in-
B ueniri posse putetur, & quod eius vniuersæ actioni crimẽ in-
fidietur inobedientiæ? Esto: sit crimen cui pœnalis illa gehẽ-
na vel gehennalis pena assignatur: quale quæso illud diffiniemus esse crimen, quod veritate iudice reum tantum facit iu-
dicio? Nec tamen diffitebimur esse reatum, quod vel hactenus reum statuit. Quod si reatum, & peccatum. Porro o-
mne peccatum, contra dei mandatum præsumitur. Quod autẽ
contra mandatum præsumitur, inobedientia dicitur. Hinc col
ligitur quòd irasci fratri, & inobedientia sit, & crimen non
sit. En vnum inuentum est monacho leue ac veniale peccatũ,
quodq; non humani, sed diuini mandati statuat trangressio-
rem. In hoc genere sunt transgressionis nõnulla stultiloquia
seu vaniloquia, & quæq; ociosè dicta facta & cogitata. Hu-
iusmodi enim nunquam nisi contra mandatum, & dei mãda-
tum vsurpantur. Peccata quippe sunt, & deus prohibet omne
peccatum, & tamen venialia non criminalia reputantur, excep-
to cum per contemptum vertuntur in vsum & consuetudi-
nem: & tunc non peccati species, sed peccantis intentio pen-
satur. Elatio quippe contemnentis, atq; impœnitentis obsti-
natio, in minimis quoq; mandatis culpam facit non minimam
& conuertit in crimen grauis rebellionis neuum satis leuem
simplicis transgressionis. Deniq; in quo inobedientiæ crimẽ
1.Re.15.c. absq; dubio sit, apud Samuelem aduertite. Quasi, inquit, pec-
catum hariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ
nolle acquiescere. Non ait, non acquiescere: sed, nolle acqui-
C escere: vt non iussionis simplex ipsa transgressio, sed volun-
tatis superba contemptio, scelus idololatriæ reputetur. Non
est enim idipsum nolle obedire, & non obedire. Hoc quippe
interdum erroris est, nonnunquam & infirmitatis: illud verò
aut odiosæ pertinaciæ, aut contumaciæ non ferendæ. Quod
& ipsum repugnare est & resistere spiritui sancto: & si ad
mortem vsq; perdurauerit, blasphemia est, non remittenda
siue in hoc seculo, siue in futuro. Non ergo qualiscunq; man-
dati præterito criminalem facit inobedientiam: sed repugna-
re, sed nolle obedire. Cæterum quãti absq; illa pessima & re-
belli voluntate non obediunt? Quomodo itaq; monacho cri-
men insidiatur inobedientiæ, si totiens sine crimine transgre
ditur, quotiens in transgressione defuerit huiusce modi recal
citrans & contentiosa voluntas? Frustra autem comparant
quidã, vt dicitis, quaslibet inobedientias antiquæ illi quæ fa-
cta est in paradiso: quæ nimirum valuit, non solum obligare
personam: sed & vitiare naturam. Arbitror tamen & ipsam
primam grauissimamq; præuaricationem, aut non aliunde,
aut inde maximè iudicatam grauissimam, hoc est ex rebellio-
ne defensionis quæ secuta est, quando deo causam requiren-
te peccati vt peccatores ad pœnitentiam prouocaret: nole-
bat quippe mortem eorum, sed magis vt conuerterentur &
Psal.140.c viuerent, ipsi maluerunt declinare cor suum in verba mali-
tiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Et quidem gemi
na malitia peccatoris. Primum quòd nec sui misertus est, vt
culpam propriam fateretur, & sanaretur: deinde quòd & vxo D
rem vt se fallaciter excusaret, crudeliter accusauit. Quid est
quòd deniq; dicitis in omni actione monacho crimen insi-
diari inobedientiæ, quasi aut furtim subrepat nescienti, aut
casu accidat infœlici: aut non valenti implere quod præcipi-
tur, criminis calumnia struatur de impossibilitate? Ita ne, inquam
monacho crimen insidiatur inobedientiæ: cum & antiqua il-
la tam nota & tam noxia præuaricatio, facilè, vt creditur, in-
dulgentiam consequeretur: dummodo confessio, & non de-
fensio sequeretur? Neq; enim tantum, vt dictum est, nocuit
simplicis actionis (quanuis ex deliberatione) transgressio:
quantum adiunctæ excusationis cum præmeditatione obsti-
natio. Sed nunquid forte in lege quidem diuina habenda est
hæc consideratio grauioris leuioriſq; inobedientiæ, non au-
tem ita & in regula nostra? Sed quis sane dicat plus tribuen-
dum humanis quam diuinis traditionibus, pluriſq; quod per
suos deus, quam quod per seipsum imperat, æstimandum? An
non deniq; & apud sanctum Benedictum propriæ & distin-
ctæ ab inuicem sententiæ inueniuntur, alia de leuioribus, alia
de grauioribus inscripta culpis? Quid est autem leuior
culpa, nisi leuior inobedientia? Traduntur igitur à prælatis
interdum minora mandata, quorum transgressio leuiora se-
cundum regulam parit & peccata: & tamen in deum nihilo-
minus præuaricatio fit quotiens abbatis iussio pręteritur. Si-
quidem & ex ore ipso dei non æqualia sunt promulgata, & E
ideo non æquali cuncta vigilantia obseruanda: sed alia cura
exhibenda est ei proculdubio, quod ipse perhibet primum &
maximum mandatum: alia his quæ alibi discernens, qui solue-
rit (inquit) vnum de his minimis meis mandatis. Quid ergo? *Mat.5.b*
Audiimus ex regula grauiores & leuiores culpas, legimus
& in euangelio maxima minimaq; mandata: & mandatorum
transgressiones vniuersas dicemus æqualiter maximas? Non
est igitur necesse vt concedam quod dicitis, aut deo scilicet
non tribui omne quod ab homine magistro accipitur quod
non sit contra deum, aut monacho nullum inueniri posse le-
ue seu veniale peccatum: quia etsi totiens deo (quod faten-
dum est) inobediens esse conuincitur, quotiens eius qui pro
deo sibi præest hominis mandatum, quod quidem iustitiæ
non repugnet, prætergreditur: sicut tamen non par cura in
executione exigitur, sic nec par culpa contrahitur ex trans-
gressione. Etsi quippe vnus est qui offenditur, non tamen vi-
nius ponderis quæ iubentur, nec vnius subinde disciplinis
iusforum est omnium censenda transgressio. Vnde pater Be-
nedictus secundum, inquit, mensuram culpæ, excommunica-
tionis extendatur mensura. Frustra proinde (vt videtis) aut
terremini, aut terrere conamini de obedientiæ promissione,
quæ fit ex regulari professione, quasi non oporteat promit-
tere quam constat nec integre posse teneri, nec sine crimine
præteriri, si quidem deo quicquid dei minister homo non F
perperam iusserit, imputandum constiterit. Frustra, inquam,
ex hac occasione malum ita inobedientiæ exaggeratis, vt à
tam necessario bono promittendæ obedientiæ terreatis: quia
etsi difficile cauetur vbiq; subrepens vel insidians (vt vos di-
citis) inobedientia in tam variis & innumeris quæ à seniori-
bus indicuntur: non semper tamen damnabiliter seu crimi-
naliter quod præcipitur, non impletur. Etsi enim omnis inobedientia inexcusabiliter sit culpabilis, nulla tamen æterna-
liter damnabilis, nisi quam remedium pœnitentiæ non sanat.
Nulla est læthaliter criminalis, nisi quæ contemptum super-
biæ non euitat. Magna igitur securitas filiis obediẽtiæ, & re-
uera pax hominibus bonæ voluntatis, quando in omni obe-
dientia sola damnatur impœnitentia, quam nescit qui diligit
deum: sola incriminatur superbia, quam facile cauet qui ti-
met gehennam. Sed exemplis clarius eluescet quod dici-
mus. Si iubente seniore vt fileam, verbum mihi forte per o-
bliuionem elabitur: reum me fateor inobedientiæ, sed venia-
liter. Si ex contemptu sciens & deliberans sponte in verba
prorupero, & rupero silentij legem: prævaricatorem me con
stituo & criminaliter: & si impœnitẽs perseuero vsq; ad mor
tem, peccaui, & damnabiliter. An & hoc durum fortasse vi-
deatur? Hæc quippe sunt vestra (si bene recolo) verba, cum
difficultatem seu impossibilitatem (vt nobis videtur) tenen-
dæ obedientiæ, vel cauendæ inobedientiæ considerantes, in

G vitam ita monachicam exclamastis: Hæccine est illa eo securior quo arctior, eo certior quo magis ardua veniendi ad deum via, vt monacho naturaliter mala vix cauere, naturaliter bona vix pro communi infirmitate valenti implere, non minor tamen necessaria sit cautela ad cauenda vel obseruanda quæ sibi prælatus suus vel prohibere voluerit vel iubere? Et subditis: Quod cum à multis credatur, licet à paucis vel etiam à nullis ad integrum obseruetur: quid aliud operatur talis sententiæ credulitas, quam quòd illa ab apostolo tantum culpata manducandi idolothyta libertas? Nil plane aliud, si ita esset vt dicitis. Bene prorsus non potest conscius esse sibi qui se non implere confidit quod debere se credit. Creditis itaq; (vt verborum vestrorum sensum breuiter colligam) quod ad integrum mandata obseruari dei vix valeat, abbatis non valeant: cum veritas ipsa testetur ne vnum quidem iota præteritum iri. Cæterum qui ita sentit, videtur mihi (vt pace vestra dixerim) necdum gustasse quam suauis est dominus, sub iugo legis gemere adhuc, nondum respirare sub gratia, suaue Christi iugum nequaquam esse expertus, ideoq; certissime adhuc infirmari per carnem, quia spiritus non adiuuat eius infirmitatem. Quid verò sibi vult illa distinctio, quòd quidem vix, prælati verò hominis nequaquam omnino à H quolibet iussa posse teneri prohibitâ ve conceditis, quasi verò illa queant absq; istis integrè custodiri? Sed si attenditis, de male quoq; viuentibus prælatis dei præceptum est: Quæ dicunt facite. Igitur qui non facit, aperte non in hominem tantum, sed & in deũ præuaricator existit. Ita ne ergo nullus mãdata perfectè exequitur sui magistri? Quamobrem putatis? Quia nolumus, aut quia non possumus? Sed si volumus & nõ possumus, securi sumus. Si possumus & nolumus: superbi sumus. Porro ad cauendam superbiam, illam vere annuerim necessariam esse cautelam, quam dicitis ne forte incurratur inobedientiæ crimen. Quod si impossibile vos putatis vt nõ vidolicet imperiis prælatorum per contemptum interdum superbiæ resistatur, scitote non paucos, sed innumeros aliter omnino sentire, nec aliud quam quod proprio didicerint experimento. Si autem non impossibile quidem, sed tamen difficile esse sentitis magistros non contemnere, & dum ideo consentitis quoniam grauamini non superbe sapere, murmuratis aduersus obedientiæ legem, affirmantes periculosum promitte re, quod iam laboriosum est obseruare: ad hoc ego respon deo, imò non ego, sed dominus: Qui potest, inquit, capere, capiat. Hoc quippe est quod paulo superius dixi, quia antequam ædificium inchoares, prouidisse debueras vnde perficeres. Nunc autem (vt ait quidam) aut non tentasses, aut perfice.

I Veruntamen nemo si caute profitetur, pollicetur se vltra in nullo transgressurum, hoc est iam non peccaturum. Alioquin aut periurat qui ita iurat, aut sanctior est illo qui ait: In multis offendimus omnes. Quod si consequens falsum esse videtur, videndum est & de eo quod antecedit, ne forte lex quæ data est propter transgressiones cohibendas, non solum non eas coerceat, sed & augeat insuper crimine periurij, si quidẽ id promittere nos in nostra professione credamus, quod certum, est non posse teneri. Partienda est proinde nobis in duo vniuersa hæc obseruatio regularis, in præcepta videlicet, & remedia. Præceptis instituitur vita contra peccatum, remediis restituitur post peccatum innocentia. Sic ergo vtraq; ista complectitur nostra professio, vt professus quisq; cum in aliquo forte regularium mandatorum deliquerit, si ad remedium æquè regulare confugerit, etsi conuincitur transgressor mandati, non tamen pacti præuaricator. Solum itaq; censuerim fregisse votum, violasse propositum, pactum præuaricasse, qui & præceptum contempserit & remedium. Nam illum sanè dico securum, qui etiam si interdum obedientiæ limitem præterit, consilium non respuit pœnitentiæ. Regulares nanq; terminos, etsi sæpe deliquerit, non euadit, qui censuræ quę ex regula est disciplinam non subterfugit. Pars siquidem regulæ est regularis correctio, & in ea reperitur non solum bonæ vitæ institutio, sed etiam emendatio prauæ. Inueniuntur in ea & præcepta obedientiæ, & inobedientiæ remedia, vt ne peccando quidem à regula recedatur. Fateor sanè impossibile cuiuis mortalium vel venialiter interdum non delinquere in præceptis obedientiæ: sed nulla iam de impossibilitate querela: quandoquidem & ex regula licet id quoq; quod criminaliter delinqui contigerit emendare. Quod ergo dicitis à nullis posse obseruari ad integrum quicquid à magistris precipitur, verum est: sed leuis culpa inobedientiæ est, & facilis cura eius inuenitur in regula, si quidem sit transgressio absq; contemptu. Si autem & ipsum deesse aliquando non posse cõtenditis, id quidem falsum est: sed nec talem tamen inobedientiam sine cura relinquit diligentia regularis. Et licet fortiori egeat curationis medicamento, caret tamen morbo prætiori egeat curationis medicamento, caret tamen morbo pręuaricationis, nisi cum & ipsum forte medicamentum contemnitur. Quæ cum ita sint: frustra de impossibilitate causamur qui regulam profitemur, frustra nobis de peccandi necessitate blandimur, vt ideo iusta imperia prælatorum deo non imputanda, sed tanquam hominum contemnenda putemus, ne rem videlicet impossibilem continere nostra professio videatur, si tantum ex ea hominibus quantum deo obedientiæ deberi asserimus. Cui enim iam vel ita professo impossibile, imò per dei gratiam non perfacile sit cauere prævaricationem, vbi non inobedientia sed impœnitentia facit prævaricatorem? Hoc quippe (vt iam dixi) profitentium nemo spondet vt non iam peccet, & ob hoc non continuo vt quispiam aliquo modo non obedit, prævaricatorem se cõstituit, nisi qui se forte sic professum falsò existimat: quales vos vtiq; asseritis esse non paucos. De quibus etiam, si qui tamen sunt, vt dicitis: verum est & quod subditis, quod nil vtiq; aliud illa talis eorum credulitas vel potius crudelitas in suis ipsorum operatur conscientiis, quam noxia illa recumbentium in idolio libertas in alienis. Necesse est enim qui huiusmodi est, ex propria perire sententia, quemadmodum in illius scientia clamat apostolus infirmum perire fratrẽ. Et quomodo nihil esse cõmune item ipse perhibet quod cum gratiarum actione percipitur, nisi ei qui putat aliquid esse commune: ita & regularis professio quantum in se est damnabilis non est, nisi ei qui damnabilem putat. Quod quatenus putari oporteat, puto satis superius demonstratum. Nunc iam respondendum est quæstiunculæ: quæ incidit vobis ex occasione apostolici præsentis capituli. Quæritis nempe vtrumnam ista de idolothytis Pauli sententia: Puto quia nihil commune est in Christo nisi ei qui putat quid commune esse. Et rursum, Si comedederit, damnatus est, quia non est ex fide: in generalem regulam trahi possit, quatenus malum cuique sit bonum quodque quod agit, si malum esse crediderit, ac tantum malum quantum crediderit. quod si annuero, rursum pergitis inquirere cur non econtrario tantum cuiq; bonum sit quod operatur, quantum vel falso opinatur. Mirum quippe vobis, imò & iniustum videtur, vt plus in malo quam in bono humanæ valeat intentionis opinio. Si respondero de malis quidem meo rito ita credi propter oculum nequam: respondebitis & mihi non immerito quoq; propter simplicem oculum idem æquè putandum & de bonis. Nam qui dicit ex oculo nequam corporis tenebras æstimari, indicauit & de simplici lucem æquè corporis approbari. Sed videte ne forte non sit vere oculus simplex, qui fallitur. Fallitur enim tam qui bonum malũ, quam qui malum bonum putauerit. Scitis autem neutrum horum, væ illud euitare propheticum: Vę qui dicitis bonum malum, & malum bonum: cum tamen nemo, qui hoc velit cauere maledictum de quo veritas pronunciat quod sit lux totius corporis, id est operis argumentum. Sed absit vt preco veritatis clamet contra veritatem: maledicat is, quod illa probauerit.

Ego verò vt interior oculus vere simplex sit, duo illi esse arbitror necessaria, charitatem in intentione, & in electione veritatem. Nam si bonum quidem diligat, sed verum non eligat: habet quidem zelum dei, sed non secundum sciẽtiam: & nescio quẽadmodum iudicio veritatis vera esse possit cũ falsitate simplicitas. Volens deniq; ad veram discipulos instruere simplicitatem magistra veritas: Estote, inquit, prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Præmisit ergo prudentiam, sine qua neminem satis esse posse simplicem sciret. Quomodo deniq; vere simplex erit oculus cum ignorantia veritatis? Aut verò vera potest dici simplicitas quam simplex ignorat veritas? Scriptum est enim: Ignorans ignorabitur. Patet ergo laudabilem illam & à domino laudatam simplicitatem absq; his duobus non esse bonis, benevolentia,

A tia, atque prudentia: vt oculus videlicet cordis, non solũ pius qui fallere nolit, sed & cautus sit qui falli non possit. Cæterũ sicut oculum simplicem duo ista faciunt bona, amor boni, & cognitio veri: sic nequam oculum duo è regione mala constituunt: cæcitas, qua fit vt veritatem non agnoscat: & peruersitas, qua fit vt diligat iniquitatem. Porro inter duo hæc bona, quæ nec fallere nec falli sinunt: & duo illa mala quæ tam falli quàm fallere faciunt, duo sunt media. Vnum quidem bonum per quod oculus interior, etsi falli queat ignorantia veri: zelo tamen boni fallere penitus non consentit. Alterum vero malum quod licet veri notitiam non impediat, amorem tamen boni præ malitia minime sentit. Et quoniam omnis res melius diuisione innotescit: secundum hoc duplex malũ, & illud item geminum bonum, quadrifariam diuidamus oculum cordis, in bonum, & meliorem: in malum, & peiorem. Et subdamus exempla. Est qui bonum diligit, & malum nescius agit. Huius quidem bonus est oculus quia pius: non tamen simplex quia cęcus. Et est qui bonum & libenter agit, & prudenter intelligit. Istius reuera oculum non immerito simplicem dixerim, vtpote cui neutrum bonum desit, nec zelus scilicet bonus, nec scientia. Hunc profecto requirit oculum deus cum respicit super filios hominum, vt videat si est intelligens aut requirens deum. Est ecõtrario qui bonum minime diligens, ex malitia quidem peruersus est: sed sapiẽs vt faciat malum, per ignorantiam cæcus non est. Quem quidem ideo nondum appellauerim nequam, quòd vnum ei licet ad suum malum non desit bonum: id est scientia. Sed est qui bonum forte nescius quod non diligit, agit, cui profecto non incongrue id quod dicitur nequam assignauerim, eo quòd neutro careat malo, nec cæcitate, nec peruersitate. Dicitur siquidem nequam, quasi nequaquam, vt is solummodo nequã appelletur, qui nequaquam hoc est in nullo penitus appareat bonus: sed sit vtroque bono vacuus, tam videlicet veri notitia, quàm & benevolentia. Alius est itaque pius oculus non quidem fallere promptus, sed tamen falli, vt dictum est, pronus, de quo propheta: Effraim, inquit, quasi columba seducta, non habens cor. Alius is quem dominus simplicem dicit, tam nec fallere facilis quàm nec falli, de quo & apostoli docẽtur cum eis dicitur: Estote prudentes sicut serpentes: & simplices sicut colũbæ. Et item alius est oculus simpliciter malus, fallens vtique libenter, sed non facile falsus: qualem profecto habent illi qui ore dominico astruuntur prudẽtiores esse filiis lucis in generatione sua. Et alius quem nequam esse diffinimus, quia sit dupliciter malus, cui quippe & malitia parit ignorantiam, & ignorantia malitiam operit, ita vt sæpe nesciens & malum quod vult non faciat, & bonum faciat quod non vult. Obscuratum nempe est insipiẽs cor eorum qui istiusmodi sunt, & quasi iam traditi in reprobum sensum, bonũ C omnino nec diligere nec dignoscere queũt. De talibus scriptum est: Impius cum venerit in profundum malorum, contẽnit. Nam qui huiusmodi est, cauere profecto malum, nec vult etiam si possit, nec si velit scit. Quamobrem hunc oculum in superiori diuisione illo altero censui nõ immerito peiorem, non quia malignior sit, sed quia periculosior. Ignorãtia quippe securiorem, securitas segniorem facit, non nequiorem. Est tamen ex hoc proculdubio deterior, quòd ille solum habet malum malam intentionem, iste & falsam considerationem. Ille vno caret è duob⁹ bonis, bono zelo, iste & vero iudicio. Ex hoc itaque pessimo oculo qui neutrum bonum habet, & item ex illo optimo qui neutro caret, sentiendum est veritatem differuisse aut tenebris obuolui totum corpus, aut luce perfundi. Nam reliqui duo, quorum neuter vtrũque aut bonũ habet aut malum: etsi ex parte possunt, non tamen toti sufficiũt vel lucẽ dare vel tenebras corpori. Si igitur (vt ad propositam quęstiunculam reuertamur) is vere oculus nequã est, qui peruersus pariter & cæcus bonum agit, & malum credit, vtique recte operando, sed opinando, inique, bonum sibi in malum vertit, & tantum malum quantum crediderit, quãdoquidem iuxta sententiam domini, totum corpus tenebrosum reddit oculus nequã. Quid enim luci relinquitur, vbi nec pia intentio, nec vera opinio inuenitur? At non ideo sequitur vt qui ecõtrario malum facit, & bonum putat, iuxta suam fidem similiter & ipse inueniat. Quare? Non est quippe simplex oculus ille qui ex iudicio veritatis totum corpus lucidũ D reddat, qualẽ profecto superius diffiniuimus. Neque enim ex toto adhuc tenebræ desunt, vbi ignorantia veritatis lucem obscurat voluntatis. Cum itaque ille oculus vtrũque malum, is vero minime vtrũque habeat bonum: nonne ratio videtur exigere vt plus ille noceat, q̃ prosit iste? Neque enim consequens est vt tantum valeat in bonum, bonum vnum: quãtum duo mala in malum. Et quidem laude dignam dixerim vel solam intentionem piam: nec plane condigna remuneratione fraudabitur in opere quoque non bono ipsa bona voluntas. Attamen sine malo quocunque non erit decepta simplicitas. Cur inquis? Nunquid non ex fide? Prorsus ex fide, sed falsa: vel certe potius non ex fide, quia fides falsa, fides nõ est. Denique de fide vera non falsa puto dixisse Apostolum: Omne *Rom.14.d.* quod non est ex fide, peccatum est. Non autem ex fide vera bonum creditur quod malum est. Est enim falsum. Peccatum igitur est. Vtrũque proinde complectitur præsens capitulũ, omne quod non est ex fide, peccatum est, &c. & cęcam videlicet malitiam, & deceptam innocentiam: quia quod à nesciente fit, & bonum prorsus cõdẽnat intentio prava, & malum non penitus excusat recta. Siue itaque malum putes bonum quod forte agis, siue bonum malum quod operaris, vtrunque peccatum est, quia neutrum ex fide, licet sane leuius admodũ peccetur vbi sana intentione sola reprehensibilis actio foris apparet, q̃ vbi maligna latet etiam in non mala actione intenE tio. Verum quod absque vel minimo peccato non est, purum bonum minime est. Quo pacto ergo bonum non purum puro malo comparabitur in efficientia, hoc est vt tã efficax ad bonum illud sit, q̃ ad malum istud? Et hæc super hac quæstione sufficiant. Nam ad superiores quoque satis reor esse respõsum superius. Et quidem vos easdem sępius dubitationes iteratis atque reuoluitis, sed mea non interest ipsarum totiens repetere solutiones. Sufficit enim semel soluisse etiam quod crebrius in quæstione versatum fuerit. Quærentibus item de obedientiæ pondere, seu discrimine inobedientiæ, à latere indicit vobis & de merito vtriusque quærendum, vtrum vindicet in quibusque præceptis quantum obedientia valet, tantum grauet inobedientia: vt verbi gratia, vel Abraham de *Gen. 22.a.* immolando filio, vel ille nescio quis de filio itidem furui incendiis exponendo: tantum diuinæ indignationis & vltionis merito incurrissent si non obedissent, quantum laudis & gratiæ receperunt pro eo q̃ obedierunt. Quod vobis quidem & durum videtur & necessarium, sed non est ita. Enimuero constat nonnulla nec fieri sine gloria, & posse non fieri sine culpa: ideoque si fiant, digna esse præmiis, non tamen suppliciis si non fiant. Nam & non tangere mulierem, meriti est nõ mediocris, & nullius tamen delicti propriam amplecti coninge. Istiusmodi sunt quæcunque euangelico illi capitulo cõgruere possunt: Qui potest capere, capiat. Et rursum quædam per *Mat.19.b.* contrarium neglecta quidem offensam contrahunt, sed impleta gloriam non merentur, & damnant contemptorem, & authorem non glorificant. Talia sunt quæcunque diuinitus lege publica imponuntur hominibus, sine quibus nec saluari queunt. Hinc illud apud gentilem: Non feci furtum, non pasces in cruce coruos. Et in euangelio: Si diligitis eos qui vos *Luc.6. d.* diligunt, quam mercedem habebitis? Si salutaueritis fratres *Mat. 5. g.* vestros tantum, quid amplius facitis? Denique & vniuersali- *Luc.e.17.a* ter: Cum feceritis omnia quæ mandata sunt vobis, dicite quia serui inutiles sumus, quæ facere debueramus, fecimus. Ac si dicat: Si solis contenti estis præceptis & traditionibus impositæ legis, & non sponte etiam perfectionis vos consiliis & suasionibus mancipatis, liberi quidem estis à debito, non tamen pro merito gloriosi. Euasistis pœnam, sed non acquisistis coronam. Quænam ergo vos necessitas cogit parere in singulis quæ iniuncta fuerint, & formidare vltionem de transgressione, & de obseruatione sperare remunerationem? Eapropter in talibus generalis hæc regula teneatur vt in difficilioribus quidem agendis obeditio gratior, quàm grauior præuaricatio iudicetur: & in facilioribus minusque onerosis contemptus damnabilior quàm actus laudabilior æstimetur. Iam & si de hoc satis est, videamus quatenus etiam tenenda sit ipsa quæ in professione firmari solet loci stabilitas, & quibus (siquibus tamen) ex causis rumpere illam vel licea cuiquam

Matt.5.c *Iacob.3.d* *Mat.19.b* *Rom.14.c.* *Ibidem.* *1.Cor.8.a* *1.Ti.4.b.* *Mat.10.b* *1.Cor.14.g* *Psal.13.d* *Osee.7.c* *Mat.10.b.* *Luc.16.b.* *Prou.18.a* *Mat.6.c* *Esa.5.e*

G cuiquam vel expediat. Et hinc siquidem dubitare vos dicitis. Ad quod interim nunc securus respõderim, à bono quod semel quis vouerit, descendere non licere: & ad hoc mutare locum quem sibi quisque delegerit, & cui se sua voluntate & voce firmauerit, omnino non consulo, sed nec sanctus papa Gregorius. Ait enim. Perfecti quique magna se discretionis subtilitate conspiciunt, ne ad deteriora vnquam vel in opere vel in cogitatione dilabantur. Sed quod hinc sensit vir apo-
Philip.3.c. stolicus, hoc se Apostolus implere gloriatur: quæ inquiens, retro oblitus, & ad ea quæ ante sunt extentus. An & prophe-
Exec.1.d. ta Ezechiel idem non significauit cum de sanctis animalibus diceret: Non reuertebantur cum incederent, sed vnumquodque ante faciem suam gradiebatur? Et hi omnes id sentiendo,
Luc.9.g non aliud quàm magistri sui sententiam secuti sunt, dicentis in euangelio: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno dei. Præscribat proinde stabilitatis pactum omni deinceps remisso descensui, contentioso discessui, vagi & curioso discursui, totius denique inconstantiæ leuitati: non tamen his quæ in professionis serie sequuntur, morum videlicet conuersioni, & obedientiæ quæ secundum regulam fit. Nam si hęc ibidem pro improbitate nimirum atque irreligiositate cohabitantium obtineri forte nequiuerint, duce spiritu libertatis trãsire indubitanter sua-
H deo ad locum alium, vbi non impediatur homo reddere deo
Psal.65.c. vota sua, quę distinxerunt labia sua. Equidem cum sancto san-
Psal.17.d. ctus eris, & cum peruerso peruerteris. Sane de religiosis ac bene ordinatis monasteriis nullus professorum meo cõsilio, ne arctioris quidem vitæ desiderio sine licentia sui senioris egredietur. Egressus tamen si melius inuenerit, & elegerit, meo nihilominus iam consilio non regrediatur ad inferius bonum, quod reliquerat & contempserat præ meliori: præsertim si illud melius tale fuerit, quod eius primæ professioni congruere videatur. Ipse nempe viderit qua ratione quáue intentione altiora seu arctiora præsumpserit, nam ad inferiora vel remissiora me consulente nequaquam apostatabit, si non tamen loci prioris vicinia reuocetur: quia de noto monasterio nec retineri quis regulariter potest, nec recipi sine consensu abbatis sui. Et accipite manifestius in exemplis, huius sententię rationem. Forte vult aliquis de Cluniacensibus institutis ad Cisterciẽsium sese stringere paupertatem, eligens præ illis nimirum consuetudinibus magis regulæ puritatem. Si me consulit, non consulo: si non sane id abbatis sui vsurparit assensu. Quamobrem? Primo propter scãdalum ipsorum quos deserit, deinde quia certa pro dubiis relinquere tutum non est. Forsan enim hoc tenere potest, illud nõ poterit. Tertio suspectam habeo leuitatem, qua id sępe quod facile volumus antequam probemus, experti iam nolumus, vno
I propè momento idipsum & cupientes & respuentes tam leuiter quàm & irrationabiliter. Quales vtique non paucos frequenter experimur, qui vna vix hora iti vna voluntate durantes, aura leuitatis impulsi, vagi & instabiles hac & illac velut ebrij nutant: mutantque pro experimento iudicium, imò sine iudicio fluctuantes & tumultuantes tot de se consilia præsumunt, quot loca reuisunt: semper quod non habent cupientes, & quod habent fastidientes. Et quomodo ego ait aliquis, professus regulam, non secundum regulam cum bona quęam degere conscientia? Siquidem vouens & non soluens, quid nisi peiero? Quasi non multo magis habeas vnde conqueri alibi quoque cum cœperis pure iuxta regulam conuersari. Profecto etiam tunc & quanam inquies conscientia habitare sustineam extra domum meam priorem, quæ me de seculo fugientem excepit, initiauit ad bonum, signauit in salutem, molestus fratribus, inobediens seniori, stabilitatis insuper præuaricans pactum, & primam irritam faciens fidem? Veruntamen neutra iusta querimonia est. Nam qui se ideo periurum putat, quòd ad punctũ regulam non obseruat, videtur mihi non satis attendere quid iurauerit. Nemo quippe cum profitetur spondet regulam, sed determinate secundum regulam, sui quisque conuersionem, suamque deinceps conuersationem esse pollicetur dirigere. Hæc profecto huius temporis omnibus ferme monachis communis professio est. Et licet in diuersis monasteriis diuersis & obseruantiis deo seruiatur: quandiu tamen sui quisque loci bonos vsus seruat, haud dubium quin secundum regulam viuat, quoniamquidem boni K
vsus à regula non discordant. Quisquis itaque tenet quod teneri inuenerit bonum vbi profitetur, profecto viuit sicut promittit, quia non aliud proculdubio quisque promittit q̃ quòd habere eorum pia videtur vita cum quibus deinceps vi
uere disponit & eligit. Quid enim? Nunquid verbi gratia, aut in Maiori monasterio vsus Caluniacensium, aut isti forte illorum ritus, aut vero vtrique Cistercienſium districtionem literatoriam profitentur? Attamen omnes secundum regulam profitemur. Vna quidem oris vbique promissio, sed quia non vna est omnibus cordis intentio, potest indubitanter sine detrimento salutis, & sine damno professionis, operis quoque non vna vbique obseruatio celebrari. Sicut enim nõ omnes omnia tenent (etiam boni christiani) quæ in euãgelio sunt, omnes tamen secundum euangelium viuunt, (nam qui concessis alligari coniugiis contenti sunt, non ideo tamẽ credunt se recessisse ab euangelio quia euãgelici sublimitatem consilij de cœlibe ducenda vita non elegerunt) ita sane si in gradu illo inferiori legitime ac fideliter conuersent: sic quoque qui secundum regulam viuere statuunt, etsi non ad vnguem (vt dicitur) totam custodiunt, & si qua pro sui clausтri ritu vel mutant vel prætermittunt, à regulari tamen omnino professione non discedunt, donec tamen sobrie, & iuste, & pie, pro suorum moribus viuere non desistunt. Denique regu L
la ipsa tradit octauum humilitatis gradum, vt nihil agat monachus nisi quod communis monasterij regula, vel maiorum cohortantur exempla. Exceptis proinde Cistercienſibus, & qui illorum forte ritu non tam viuere secundum regulam q̃ ipsam ex integro pure ad literam (vti se sane professos esse putant) tenere curant: de cætero neminem obedienter degentem, regularis moueat solennisq̃ professio in qua non fit de tota regula promissio, in his duntaxat monasteriis in quibus ordo & disciplina seruatur cum bonis consuetudinibus. Salua igitur cuique sua manet in cœnobiis bene ordinatis professio, tantum si sana fuerit & intentio. Cæterũ qui inquietus est, & ita credere non potest: sed magis credens & cedens stimulanti conscientiæ exit, & quærit vbi soluat vota sua quæ suo in loco, suo vtique iudicio vouerat quidem, sed non soluerat: sicut non laudo quòd egreditur, ita vt regrediatur non consulo, si tamen ad remotum ignotumq̃ue monasterium migrauerit. Cur ita? Tum propter Pauli sentẽtiam, quę beatum manifestè pronunciat, qui seipsum non iudicat in eo quod probat: tum ex nostri authoritate magistri, qui talem & suscipi iubet, & retineri, inuentum quoque bonum & vtilem suasione allici, professione ligari. Denique suadeatur (inquit) ei Capitulo de monachis peregrinis. M
vt stet. Et ne forte prioris sui monasterij memor, remordente (vt assolet) conscientia, incipiat denuo de rupta stabilitate causari, generalem super huiusmodi scrupulo consolatoriam profert sententiam, dicens: Vbique enim vni deo seruitur, vni regi militatur. Porro de vicino prohibet, quod iubet de peregrino: ne vicinitas inter monasteria fomes scandali, rixæ materia sit, si alterutrum recipere monachos acquieuerint absque mutuo duntaxat assensu. Quod totiens equidem experimur, quotiens talis vspiam monachorum susceptio plane non nisi contra decretum regulare præsumitur. Quod si etiam post hæc fratris ita regulariter suscepti inquietiorem forte animum pulsauerit recordatio scandali quod discedens fratribus quos deseruit fecit: & quia oporteat emendari suo reditu quod ex discessu deliquerit: prudenter aduertat qui hoc cogitat, scandalum scandalo non bene emendari. Qualis denique emendatio erit, si vt aliis scandalum tollas, alios scãdalizas? Quanquam profecto & tolerabilius scandalum illud sit & venialius, quod factum est intentione proficiendi in melius, quàm quod facere cogitas ad deterius apostatando. Sed ante quoque (licet non sine scandalo) tutius tuam sine dubio ad id quod putasti melius secutus es conscientiam, quàm si in priori bono & loco contra conscientiam permaneres, quanq̃ secure id posses: si sane hinc eandem tuipsius conscientiam
Rom.14.b. reddere securam posses. Quapropter quod de manducante: & non manducante decernit Apostolus: vsurpemus & nos in nostræ huius disputatiunculę conclusione, vt & qui propria impellente conscientia suum deserit locum, ne suum (quod putat) deserat votum, non deserentem non spernat: & qui se-
cura

A cura conscientia fraternum scandalum timens fratres nõ deserit, deserẽtem non iudicet. Et de his me accipite sane quod sentio respondisse, sine prejudicio sanius sentientis. Item postulatis absolui vobis, cur vel beatus Gregorius nescio quem Venantium, habitum monachalem quem pie susceperat, impieq̃ reiecerat: non solum resumere non coegit, sed etiam omnem legitur indulsisse communionem apostatę perduranti: vel sanctus Augustinus coniugij legi votum quodãmodo subiiciat continentiæ: ita vt in libro de virginitate asserere videatur, nec cœlibis quidem vitę propositum copulę posse præscribere coniugali quominus indissolubile maneat etiam quod à continentibus fallente diabolo fracto sanctitatis voto initum fuerit matrimonium. Et ad hęc nihil ad præsens certius breuiusq̃ respondendum occurrit, nisi quòd ita sancti antistites sapuerunt: recte ne, ipsi viderint. Nam ego insensibus actibusq̃ illustrium patrum cautus profecto sum omnino non aliud æstimare, quàm quod beato Apostolo teste quæritur iam inter dispensatores, vt videlicet fidelis quis
1.Cor.4.d. inueniatur. Certus sum enim siue in suo abundauerint sensu: siue in dei spiritu: sicut & in cęteris, ita & in his ambos extitisse fideles: illum in dispensando quod præ manibus erat, istum in scribendo quod senserat. Quod denique quæritis
B de quibusdam episcopis quos sanctus item papa Gregorius ad tempus in monasteriis pro eorum excessibus legitur reclusisse, vtrum nam in suo, an in monastico interim habitu habitarint cum monachis, ego nescio: nisi quòd credibilius videtur nequaquam illos insignem religionis habitum susciepisse, quem non erant perpetuo habituri: sed tantum quæsisse quietem in secretis monasteriorum, & opportunitatem pœnitentiæ. Audire & hoc vultis à me, vnde inter cætera pœnitentiæ institutа monasterialis disciplina meruerit hanc prærogatiuam, vt secundum baptisma nuncupetur. Arbitror ob perfectam mundi abrenunciationem, ac singularem excellentiam vitæ spiritualis, qua præeminens vniuersis vitæ humanæ generibus huiusce modi conuersatio, professores & amatores suos angelis similes, dissimiles hominibus facit, imò diuinam in homine reformat imaginem, configurans nos Christo instar baptismi. Et quasi denique secũdo baptizamur, dum per id quod mortificamus membra nostra quæ sunt super terrã, rursum Christum induimus, complantati denuo similitudini mortis eius. Sed & quomodo in baptismo eruimur de potestate tenebrarum, & in regnum transferimur claritatis æternæ: ita & in sancti huius secunda quadam regeneratione propositi, de tenebris æquè non vnius originalis, sed multorum actualium delictorum in lumen virtutũ euadimus, reaptantes nobis illud Apostoli: Nox præcessit, dies aũt appropinquauit. Id quoque vobis insinuari precamini, an abbatis mutatio monasterium suum mutare volentibus monachis in aliquo pa-
C trocinetur, hoc est si in morte vel depositione prælati plus aliquid libertatis subditis relaxetur, quo vtique licentius possint eo articulo temporis migrare quo voluerint, altero necdum videlicet substituto. Ad quod respondeo. Nequaquam. Etenim sponsio professionis quando ex more fit in oratorio, de abbatis vita non sumit terminum, sed de præsentia testimonium. Profitenti itaque modus sit sua vita, non aliena. Attendat denique quod legislator ipse non solum senserit: sed & tradiderit: vt si quando, inquit, aliter fecerit (videlicet
Capitulo de monachis peregrinis. quàm promittit) à deo se sciat damnandum, quem irridet. Itẽ dicit quòd nec sui iam corporis nouitius habiturus sit potestatem. Et item: Perseuerantes, ait, in monasterio vsque ad mortem. Saluis igitur exceptionibus quas superior disputatio perstrinxit, de cætero nulla liceat occasione monacho locum cui professus est citra suam mortem deserere, suo duntaxat arbitrio: alioquin præuaricator est, damnationem habẽs quia primã fidem irritam facit. Sed vos pergitis amplius scisciari & dicitis. Quid si non potest nisi cum rancore perpetuo animi ibidem manere, ob minus videlicet regularem minúsve amabilem abbatis electionem? Subit animo nunc illud de euangelio quod de coniugij lege docenti discipuli do
Mat.19. mino responderunt: Si ita est, inquiunt, non expedit nubere. Magnæ reuera angustiæ. Si tenuerit exosam, nihil onerosius. Si dimiserit inuitam, nihil inchristianius. An non simili necessitate constringitur qui nec deserere valet locum, ne frangat votum: nec manere in loco, ne cum rancore viuat, & vitã perD
dat? Quid cõsulam huic? Vt discedat? Non licet propter professionem. Vt stet? Propter rancorem non expedit. Duo mihi æquè incõuenientia, æquè periculosa proponitis, vt quicquid respõdero, vobis minime prosit. Quæritis nempe quid è duobus monacho tutius sit, residere in proprio monasterio sub irregulariter electo cum rancore, an ad quietius viuendum aliò migrare. Quod quidem haud secus accipio q̃ si requirat quanam morte perire consulam eum qui seipsum forte perimere vult, incendio, an præcipitio. Reuera nãq; & vritur qui in odio manet: & qui frãgit propositum, in præceps ruit. Sed vos me in hac difficultate consilij facile expeditis, cum dein de sequimini: & quatenus accipi hoc ipsum velitis quod appellatis irregulare, aperiendo subiungitis: præsertim si electionis irregularitas adeo inuoluta sit & intorta, vt licet de ea coram deo non dubitetur, coram hominibus tamen, aut vix, aut nullatenus conuincatur. Venit nunc quoque in mentem sapientis elogium: Occasionem quærit, qui vult recede-
Prou.18.c re ab amico. Quonam modo vos irregularem dicitis electionem, quæ cassari regulariter non valet, aut reprobari? Et quidem legitur: Quod probari non potest, mihi infectũ est. Sed dicitis. Et quis obediat scienter indigno, etsi non manifestoE
Fratres, nonne legistis & in vestra & in veritatis regula: Su-
M.tt.23.c per cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi: quæ dicũt facite, secundùm autem opera illorum nolite facere, iam de mutandis vestibus vel laudis ob nocturnam illusionem, accipite breue consilium. Iuxta ritum sui loci quemq̃ facere cõsulo de huiusmodi, quæ diuersis modis diuersis in monasteriis certum est obseruari. De his qui in pluribus monasteriis profitentur (quod pene oblitus fueram) puto satis esse respõsum superius, cum de loci stabilitate disputatum est, & non est necesse vt repetam. Prætermitto & aliqua de canonibus quæ vos requiritis, tum quoniam talium nostra nõ refert qui monachi sumus, tũ quia in libris ipsi facile reperire potestis, si quærere non grauemini. Venio ad tria illa quæ in altera vestra rursum epistola continentur, vbi primum interrogatis quidnam consulam homini qui aduersus quempiam commotus fuerit: sed non adeo vt eum lędere ipse velit, adeo tamẽ vt libenter aliquid siquo modo aliunde lędi contigerit: sit ne videlicet tutum ita cõmoto accedere ad altare, an se subtrahere interim debeat, donec compescatur commotio. Nunquam mihi cõtingat turbatum ad pacis accedere sacrificium: cum ira & disceptatione contingere sacramentũ, in quo deus indubitanter est mundum reconcilians sibi. Certe non recipitur munus quodcunque meum quod defero ad altare, nisi antè placato fratre quem me forte læsisse meminero: quanto
F minus si me ipsum non pacauero prius? Quod deinde quęritis de contrarietate quæ inesse videtur duabus illis Pauli
Philip.3.d sententiis: Conuersatio nostra in cœlis est: &, quandiu sumus
2.Cor.5.b in corpore, peregrinamur à domino: quomodo videlicet anima codẽ tępore possit & in corpore peregrinari à domino, & in cœlis simul esse cũ domino, ipse soluit apostol⁹, cũ alibi
1.Cor.13.b dicit: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetam⁹. Inquantum quidem cognoscimus tanquam presentia contemplates, iam cum domino sumus. Inquantum adhuc tanquam de futuris prophetamus, credentes quæ non intelligimus, sperantes quæ non videmus, à deo peregrinamur, & in corpore. Cum
Ibidem. autem venerit quod perfectum est: hoc est glorię plenitudo, quæ in resurrectione futura est, tunc euacuabitur quod ex parte est, corporis videlicet omnis corruptio, ex qua sine dubio contingit hæc quæ adhuc ex parte manet nostra in corpore peregrinatio. Hoc est quod in se miserabiliter ingemiscens plangit: & ait: Infœlix ego homo quis me liberabit de corpo
Rom.7.d. re mortis huius? Non conqueritur de corpore tantum, sed de corpore mortis huius: hoc est eius quæ adhuc durat corruptionis: monstrans non corpus: sed corporis molestias esse causam peregrinationis. Corpus quippe quod corrumpitur,
Sap.9.d aggrauat animam. Non corpus simpliciter, sed corpus quod corrumpitur aggrauat animam: vt corruptio corporis oneri sit, non natura. Vnde & qui intra semetipsos ingemiscunt, re-
Rom.8.d demptionem expectant corporis sui, non amissionem. Merito proinde grauati corporis necessitate, non societate, cupimus dissolui, & esse cum Christo; vt id quod manet ex parte adhuc

Gte adhuc exilium finiatur, & quæ ex parte iam cœpit cœlestis habitatio perficiatur. Aut certe conuersatio nostra in cœlis est, quomodo idem dicit Apostolus: Spe enim salui facti sumus. Spe itaque iam in cœlestibus habitamus, cum adhuc re ipsa in terris peregrinemur & in corpore. Vel aliter. Habemus & vnde corpori, & vnde domino inhæreamus. Illud vitificando & sensificando, illum credendo & diligendo. Neq; enim præsentior spiritus noster est vbi animat quàm vbi amat: nisi forte putetur esse magis vbi inuitus & necessitate tenetur, quàm quo sponte & alacri fertur voluntate. Deniq; vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Item si deum amans anima ex ipso viuit, vti corpus ex ipsa: quo pacto quæso præsentior esse contenditur vbi dat, quàm vnde accipit vitam? Fons siquidem vitæ charitas est, nec viuere animam dixerim, quæ de illo non hauserit. Haurire porro quomodo potest: nisi fuerit præsens ipsi fonti qui charitas est, quæ de° est? Præsens igitur deo est qui deum amat, inquantum amat. In quo enim minus amat, absens profecto est. In eo autem minus deũ amare conuincitur, quòd carnis adhuc necessitatibus occupatur. Illa vero circa corpus occupatio quid est nisi à deo quædam absentatio? & absentatio quid nisi peregrinatio? Et peregrinamur ergo à domino, & in corpore peregrinamur, cuius nostra nimirum & intentio præpeditur grumis, & curis charitas fatigatur. In fine secundæ epistolę interrogatis H quid sentiendum arbitror de eo quod in euangelio nobis promittitur: ecce enim merces vestra multa est in cœlis: mirãtes maxime sanctum Augustinum dixisse super hoc, non cœlos istos visibiles & corporeos oportere intelligi, ne merces nostra in rebus mobilibus volubilibusq; videatur collocari, idcoque spiritualia quædam firmamenta esse intelligenda: de quibus nescitis (vt dicitis) quid vel suspicari debeatis. Sed si attenditis quod legistis: Regnum dei intra vos est: &, habitare Christum per fidem in cordibus vestris, tanquam vtique regem in regno suo: & non sunt condigną passiones huius tẽporis ad futuram gloriam quę reuelabitur in nobis, non quidem quæ reuelabitur nobis velut aliquid exterius: sed in nobis, quasi intus iam manens, sed nondum apparens. Et item. Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, & ascendet homo ad cor altum, sed & ascensiones in corde suo disposuit: rursumq; anima iusti sedes est sapiẽtiæ, cuius sine dubio illa vox est, cœlum mihi sedes est: si hæc, inquam, his q; similia non pauca in scripturis aduertitis, profecto studebitis ad requirendum regnum dei & iustitiam eius, intrare potius ad vos, q̃ vel extra exire vel ascẽdere supra. Sed supra sane vel extra dixerim loci positione, sicut cœlum à terra locum tenet exteriorem: sol, luna, & sydera superiorem. Nam eadẽ ipsa quæ intra nos sunt subtiliori suæ naturæ inuisibilitate: etiam supra nos sunt sublimiori excellentiæ dignitate, & extrà quoque immensitate maiestatis. Sed altissima sunt hæc, egentia vtique & diligentiori disputatione, & doctiori disputatore, & opere prolixiori. Ego enim putaueram modum in his tractandis epistolarem nequaquam excessum iri, sed sermo (vt video) processit in longius q̃ speraui. Proinde vos si placet librum, si placet epistolam nominate: nam ego siue in paucis, siue in multis vestræ debui (quod & studui) satisfacere voluntati.

Luc.17.e
Ephe.3.d
Rom.8.d.
Psal.44.a
Psal.63.b.
Psalm.83.b
Matth.6.c
I

Explicit liber de præcepto & dispensatione.

Diui Bernardi

ABBATIS CLAREVALLIS IN *tractatum de diligendo deo, Prologus.*

Vltro illustri domino Haymerico ecclesiæ Romanę diacono cardinali & cancellario Bernardus abbas dictus de Claraualle: domino viuere: & in domino mori. Orationes à me & non quæstiones poscere solebatis: & quidem ego ad neutrum idoneum me esse cõfido. Verum illud indicit professio: & si non ita conuersatio. Ad hoc vero (vt verum fatear) ea mihi deesse video quę maxime necessaria viderentur: diligentiam & ingenium. Placet tamen fateor quòd pro carnalibus spiritualia repetitis: si sane apud locupletiorem id facere libuisset. Quia vero doctis & indoctis pariter in istiusmodi exqusandi mos est: nec facile scitur quę vere ex imperitia: quæ ve ex verecundia excusatio prodeat, si non iniuncti operis obeditio probat: accipiate de mea paupertate quod habeo: ne tacendo philosophus puter. Nec tamen ad omnia spondeo me responsurum. Ad id solum quod de diligendo deo quæritis: respondebo quod ipse dabit. Hoc enim & sapit dulcius: & tractatur securius: & auditur vtilius. Reliqua diligentioribus reseruate.

K

Tractatus.

VLtis ergo à me audire quare, & quomodo diligendus sit deus? Et ego. Causa diligendi deum: deus est. Modus: sine modo diligere. Est ne hoc satis? Fortassis vtique: sed sapienti. Cæterum si & insipientibus debitor sum: vbi sat est dictum sapienti: etiam illis gerendus mos est. Itaque propter tardiores idem profusius, q̃ profundius repetere non gravabor. Ob duplicem ergo causam deũ diximus propter seipsum diligendum: siue quia nihil iustius, siue quia nil diligi fructuosius potest. Duplicem siquidẽ parit sensum cũ quæritur de deo cur diligendus sit. Dubitari nanque potest quid potissimum dubitetur: vtrumnam quo suo merito deus, aut certe quo nostro sit commodo diligẽdus. Sane ad vtrũque idem responderim: non plane aliam mihi dignam occurrere causam diligendi ipsum, præter ipsum. Et prius de merito videamus. Multum quippe meruit de nobis: qui & immeritis dedit seipsum nobis. Quid enim melius seipso poterat dare vel ipse? Ergo si dei meritum quæritur, cùm ipsum diligendi causa quæritur, illud est præcipuum: quia ipse prior dilexit nos. Dignus plane qui redametur: præsertim si aduertatur quis, quos, quantumque amauerit. Quis enim? Num is cui omnis spiritus confitetur deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges? Est vera huius charitas maiestatis: quippe non quærentis quæ sua sunt. Quibus autem tanta puritas exhibetur? Cum adhuc, inquit, inimici essemus: reconciliati sumus deo. Dilexit ergo deus: & gratis, & inimicos. Sed quantum? Quantum dicit Ioannes: Sic deus dilexit mundum: vt vnigenitum daret. Et Paulus. Qui proprio (ait) filio non pepercit: sed pro nobis tradidit illum. Ipse namque filius pro se: Maiorem, inquit, charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Sic meruit iustus ab impiis: summus ab infimis: ab infirmis omnipotens. Sed dicet aliquis: ita quidem ab hominibus, sed ab angelis non ita. Verum est, quia necesse non fuit. Cæterum qui hominibus subuenit in tali necessitate, seruauit angelos à tali necessitate. Et qui homines diligendo tales fecit ne tales remanerent, ipse æquè diligendo dedit & angelis ne tales fierent. Quibus hæc palam sunt: palam arbitror esse & cur deus diligendus sit: hoc est vnde diligi meruerit. Quod si infideles hæc latẽt, deo tamen in promptu est ingratos confundere super innumeris beneficiis suis humano nimirum & vsui præstitis: & sensui manifestis. Nempe quis alius administrat cibum omni vescenti: cernenti lucem: spiranti flatum? Sed stultum est velle modo enumerare quæ innumera esse nõ lõge antè præfatus sum: satis est ad exemplum præcipua protulisse, panem, solem, & aerem. Præcipua dico: non quia excellentiora, sed quia necessariora sunt, quippe corpori. Quærat enim homo eminentiora bona sua in ea parte sui qua præeminet sibi: hoc est in anima: quę sunt dignitas, scientia, virtus. Dignitatem in homine liberũ arbitrium dico: in quo ei nimirum datum est cæteris, non solum præeminere, sed & præsidere animantib⁹. Scientiam vero qua eandem in se dignitatem agnoscat: non à se tamen. Porro virtutem qua subinde ipsum à quo est & inquirat non segniter, & teneat fortiter cum inuenerit. Itaque geminum vnumquodque trium horum apparet. Dignitatem siquidem

Rom.4.b.
L
Psalm.15.a
Rom.4.b
Ioan.3.b.
Rom.8.f.
M
Iob.15.b.

A siquidem demonstrat humanam, non solum naturæ prærogatiua, sed & potentia dominatus: quod terror hominis super cuncta animantia terræ imminere decernitur. Scientia quoq; duplex erit: si hanc ipsam dignitatem, vel aliud quod q; bonũ in nobis: & nobis inesse: & à nobis non esse nouerimus. Porro virtus & ipsa æquè bifaria cognoscetur: si authorem con sequenter inquirimus: inuento q; inseparabiliter inhæremus. Dignitas ergo sine scĩtia nõ prodest: illa vero etiam obest, si virtus defuerit: quod vtrumque ratio declarat subiecta.

Habere enim quod habere te nescias: quam gloriam habet? Porro nosse quod habeas, sed quia à te non habeas ignorare: habet gloriam: sed non apud deum. Apud autem se glorianti dicitur ab Apostolo: Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti: quid gloriaris quasi non acceperis? Non ait simpliciter, quid gloriaris: sed addit, quasi non acceperis: vt asserat reprehensibilem non qui in habitis, sed qui tanquã in non acceptis gloriatur. Merito vana gloria nuncupatur huiusmodi, veritatis nimirum solido carens fundamento. Veram enim gloriam ab hac ita discernit. Qui gloriatur, ait, in domino glorietur: hoc est in veritate. Veritas quippe dominus est. Vtrumque ergo scias necesse est: & quid sis: & quòd à teipso non sis: ne aut omnino videlicet nõ glorieris, aut inaniter glorieris. Denique si non cognoueris, inquit, teipsam: egredere post greges sodalium tuorum. Reuera ita fit: homo factus in honore cum honorem ipsum non intelligit: talis suæ ignorantiæ merito cõparatur pecoribus, velut quibusdam præsentis suæ corruptionis & mortalitatis consortibus. Fit igitur vt sese non agnoscendo, egregia rationis munere creatura: irrationabilium gregibus aggregari incipiat: dum ignara propriæ gloriæ, quæ ab intus est conformanda: foris rebus sensibilibus sua ipsius curiositate abducitur: efficiturq; vna de cæteris: quòd se præ cęteris nihil accepisse intelligat. Itaque valde cauenda hæc ignorantia, qua de nobis minus nobis forte sentimus: sed non minus imò & plus illa, qua plus nobis tribuimus: quod fit si bonum quodcunque in nobis esse: & à nobis: decepti putemus. At vero super vtrunque ignorãtiam declinanda & execranda illa præsumptio est qua sciens & prudens forte audeas de bonis non tuis tuam quærere gloriam: & quod certus es à te tibi non esse, inde tamen alterius rapere non verearis honorem. Prior equidem ignorantia gloriam non habet: posterior vero habet quidẽ, sed non apud deum. Cæterum hoc tertium malum quod iam scienter committitur, vsurpat & contra deum. Intantum denique ignorantia illa posteriori hæc arrogantia grauior atq; periculosior apparet, quo per illam quidem deus nescitur: per istam & contemnitur. Intantum & priori deterior ac detestabilior: vt cum per illam pecoribus, per istam & dæmonibus sociemur. Est quippe superbia & delictum maximum vti datis tanquam innatis: & in acceptis beneficiis gloriam vsurpare benefici. Quamobrem cum duabus istis dignitate atque scientia, opus est & virtute: que vtriusque fructus est: per quam ille inquiritur ac tenetur, qui omnium author & dator merito glorificetur ac omnibus. Alioquin sciens & nõ faciens digna, multis vapulabit. Quare? Vtique quia noluit intelligere vt bene ageret. Magis autem iniquitatem meditatus est in cubili suo: dum de bonis quæ à se non esse ex scientię dono certissime comperit: boni domini gloriam seruus impiuś captare sibi, imò & raptare molitur. Liquet igitur & absque scientia dignitatem esse omnino inutilem: & scientiam absque virtute damnabilem. Verum homo virtutis, cui nec damnosa scientia, nec infructuosa dignitas manet: clamat deo & ingenuè confitetur: non nobis, inquiens, domine non nobis: sed nomini tuo da gloriam. Hoc est, nil nobis ô domine de sciẽtia, nil nobis de dignitate tribuimus: sed tuo totum (à quo totum est) nomini deputamus. Cæterum pene à proposito longe nimis digressi sumus: dum demonstrare satagimus eos quoque qui Christum nesciunt, satis per legem naturalem ex perceptis bonis coporis animęq; moueri quatenus deum propter deum & ipsi diligere debeant. Namque vt breuiter quę super hoc dicta sunt iterentur: quis vel infidelis ignoret suo corpori non ab alio in hac mortali vita supradicta illa necessaria ministrari: vnde videlicet subsistat: vnde videat: vnde spiret: quàm ab illo qui dat escam omni carni: qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos? Quis item vel impius putet alium eius quæ in anima splendet humanæ dignitatis authorem: præter illum ipsum qui in Genesi loquitur: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram? Quis alium scientię largitorem exittimet: nisi eque ipsum qui docet hominem scientiam? Quis rursum munus sibi aliunde virtutis aut putet datum: aut speret dandum: quàm de manu ităidem dominũ virtutum? Meretur ergo amari propter seipsum deus, & ab infidelibus qui etsi nesciat Christum, scit tamen seipsum. Proinde inexcusabilis est omnis etiam infidelis si non diligit dominum deum suum toto corde, tota anima, tota virtute sua. Clamat nempe intus ei innata & non ignota rationi iustitia: quia ex toto se illum diligere debeat: cui se totum debere non ignorat. Verum id difficile imò impossibile est, suis scilicet quẽpiam liberive arbitrij viribus semel accepta à deo: ad dei ex toto conuertere voluntatem: & non magis ad propriam retorquere, eaq; sibi tanquam propria retinere: sicut scriptum est: Omnes quę sua sunt quærunt. Et item. Proni sunt sensus & cogitationes hominis in malum. Contra quod plane fideles norunt, quàm omnino necessarium habeant Iesum, & hunc crucifixum: dum admirantes & amplexantes supereminentem scientiæ charitatem in ipso id vel tantillum quod sunt, in tantę dilectionis & dignationis vicem non rependere confunduntur. Facile proinde plus diligunt: qui se amplius dilectos intelligunt. Cui autem minus donatum est: minus diligit. Iudæus sane: siue paganus: nequaquam talibus aculeis incitatur amoris, quales ecclesia experitur, quæ ait: Vulnerata charitate ego sum. Et rursum: Fulcite me floribus: stipate me malis: quia amore langueo. Cernit regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. Cernit vnicum patris, crucem sibi baiulantem. Cernit cęsum & consputum dominum maiestatis. Cernit authorem vitæ & gloriæ, confixum clauis: percussum lancea, opprobriis saturatum: tandem illam dilectam animam suam ponere pro amicis suis. Cernit hæc, & suam magis ipsius animam gladius amoris transuerberat, & dicit: Fulcite me florib⁹, stipate me malis, quia amore langueo. Hæc sunt quippe mala punica quæ in ortum introducta dilecti sponsa carpit ex ligno vitæ: à cœlesti pane proprium mutuata saporem, colorem à sanguine Christi. Videt deinde mortem mortuam, & mortis authorem triumphatum. Videt de inferis ad terras, de terris ad superos captiuam duci captiuitatem, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. Aduertit terram quæ spinas & tribulos sub antiquo maledicto produxerat, ad nouæ benedictionis gratiam innouatam refloruisse. Et in his omnibus illius recordata versiculi. Et refloruit caro mea: & ex voluntate mea confitebor ei, passionis malis quæ de arbore tulerat crucis, cupit iungere & de floribus resurrectionis, quorum præsertim fragrantia sponsum ad se crebrius reuisendam inuitet. Denique ait, Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus, lectulus noster floridus. Quæ lectulum monstrat, satis quid desideret aperit, & cum floridum nunciat, satis indicat vnde quod desiderat obtinere præsumat. Non enim de suis meritis, sed de floribus agri cui benedixit deus. Delectatur floribus Christus, qui in Nazareth & concipi voluit & nutriri. Gaudet sponsus cœlestis talibus odoramentis, & cordis thalamum frequenter libenterq; ingreditur, quod istiusmodi refertum fructibus, floribusq; respersum inuenerit. Vbi suæ videlicet aut passionis gratiam, aut resurrectionis gloriam sedula inspicit cogitatione versari, ibi profecto adest sedulus, adest libens. Monimenta siquidem passionis fructus agnosce quasi anni præteriti, omnium vtique retro temporum sub peccati mortis q; imperio decursorum, tandem in plenitudine temporis apparentes. Porro autem resurrectionis insignia, nouos aduerte flores sequentis temporis, in nouam sub gratia reuirescentis ætatem, quorum fructum generalis futura resurrectio in fine parturiet sine fine mansurum. Iam, inquit, hyems transiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra: æstiuum tempus aduenisse cum illo significans qui de mortis gelu in vernalem quandam nouæ vitæ temperiem resolutus, ecce (ait) noua facio omnia. Cuius caro seminata est in morte, refloruit in resurrectione. Ad cuius

D
Mat.5.g.
Gen.1.c.
Psal.93.b.
Philip.2.d
Psal.27.c.
F
Canti.1.d.
Gene.27.d
E
Lucæ.7.g
Cantic.3.b
Canti.2.b.
Canti.2.c.
Apo.21.b

G cuius mox odorem in campo conuallis noſtræ reuireſcunt
arida: recaleſcunt frigida: mortua reuiuiſcunt. Horum ergo
nouitate florum ac fructuum: & plenitudine agri ſuauiſſimũ
ſpirantis odorem: ipſe quoque pater in filio innouante om-
Gen.27.d nia delectatur, ita vt dicat: Ecce odor filij mei ſicut odor a-
gri pleni cui benedixit dominus. Bene pleni: de cuius pleni-
tudine omnes accepimus. Sponſa tamen familiarius ex eo ſi-
bi cum vult flores legit, & carpit poma: quib⁹ proprię aſper-
gat intima conſcientiæ: & intranti ſponſo cordis lectulus
ſuaue redoleat. Oportet enim nos ſi crebrum volumus habe
re hoſpitem Chriſtum: corda noſtra ſemper habere munita
fidelibus teſtimoniis, tam de miſericordia ſcilicet morien-
tis, quàm de potentia reſurgentis: quomodo Dauid aiebat:
Pſal.61.c. Duo hæc audiui, quia poteſtas dei eſt: & tibi domine miſeri-
cordia. Siquidem vtriuſque rei teſtimonia credibilia facta
ſunt nimis Chriſto vtique moriente propter delicta noſtra:
& reſurgente propter iuſtificationem noſtram: & aſcenden-
te ad protectionem noſtram: & mittente ſpiritum ad conſo-
lationem noſtram: & quandoq; redituro ad conſummationẽ
noſtram. Nempe in morte miſericordiam: potentiam in reſur
rectione: vtramque in ſingulis exhibuit reliquorum. Hæc ma
la, hi flores: quibus ſponſa ſe interim ſtipari poſtulat & ful-
ciri: credo ſentiens facile vim in ſe amoris poſſe tepeſcere &
H langueſcere quodammodo ſi non talibus iugiter foueatur
incentiuis: donec introducta quandoque in cubiculum: diu
Cant.2.a. cupitis excipiatur amplexibus: & dicat: Lęua eius ſub capite
meo: & dextera illius amplexata eſt me. Sentiet quippe tunc
& probabit vniuerſa dilectionis teſtimonia, quę in priori ad-
uentu tanquam de ſiniſtra dilecti acceperat: præ multitudine
dulcedinis amplexantis dexteræ contemnenda: & omnino iã
quaſi ſubtus habenda. Sentiet quod audierat. Caro non pro-
Ioan.6.g deſt quicquam: ſpiritus eſt qui viuificat. Probabit quod le-
Eccli.24.c gerat: Spiritus meus ſuper mel dulcis: & hæreditas mea ſu-
per mel & fauum. Quod vero ſequitur: Memoria mea in
generatione ſeculorum: hoc dicit, quia quãdiu ſtare præſens
cernitur ſeculum: in quo generatio aduenit, & generatio
præterit, non deerit electis conſolatio de memoria, quibus
nondum de præſentia plena refectio indulgetur. Vnde ſcri-
Pſal.144.b ptum eſt: Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructabunt,
Ibidem. haud dubium quin hi quos paulo ſuperius dixerat: Genera-
tio & generatio laudabit opera tua. Memoria ergo in gene-
ratione ſeculorum, præſentia in regno cœlorum. Ex iſta glo-
rificatur iam aſſumpta electio, de illa interim peregrinans ge
neratio conſolatur. Sed intereſt quęnam generatio ex dei
capiat recordatione ſolamen. Non enim generatio praua &
I exaſperans, cui dicitur: Væ vobis diuites, qui habetis conſo-
Luc.6.d lationem veſtram, ſed quæ dicere veraciter poteſt, Renuit
Pſal.76.a. conſolari anima mea. Huic plane & credimus ſi ſecuta adie-
cerit: Memor fui dei, & delectatus ſum. Iuſtum quippe eſt vt
quos præſentia non delectant, præſto eis ſit memoria futuro-
rum. Et qui de rerum fluentium qualibet affluentia deſpici-
unt conſolari, recordatio illos delectet æternitatis. Et hæc
Pſal.23.b. eſt generatio quærentium dominum, quærentium non quæ
ſua ſunt, ſed faciem dei Iacob. Dei ergo quærentibus & ſu-
ſpirantibus præſentiam, præſto interim & dulcis memoria
eſt. Non tamen qua ſatientur, ſed qua magis eſuriant vnde
ſatientur. Hoc ipſum de ſe cibus ipſe teſtatur ita dicens, Qui
edit me, adhuc eſuriet, & qui eo cibatus eſt, Satiabor, inquit,
Eccl.24.c. cum apparuerit gloria tua. Beati tamen iam nunc qui eſuri-
Pſal.16.d. unt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam quandoque ipſi & non alij
Mat.5.a ſaturabuntur. Væ tibi generatio praua atque peruerſa, væ
tibi populeſtulte & inſipiens, qui & memoriam faſtidis, &
1.Ti.6.b præſentiam expaueſcis. Merito quidem. Nec modo enim li-
berari vis de laqueo venantium, ſiquidem qui volunt diuites
fieri in hoc ſeculo, incidunt in laqueum diaboli. Nec tunc à
verbo aſpero poteris liberari. O verbum aſperum, ô ſermo
Mat.25.d durus, Ite maledicti in ignem æternum. Durior plane atque
aſperior illo qui quotidie nobis de memoria paſſionis in ec-
cleſia replicatur, Qui manducat carnem meam, & bibit ſan-
Ioan.6.f guinem meum, habet vitam æternam, hoc eſt, qui recolit mor
tem meam, & exemplo meo mortificat membra ſua quæ ſunt
ſuper terram, habet vitam æternam. Hoc eſt, ſi compatimini,
& conregnabitis. Et tamen plerique ab hac voce reſilientes
& abeuntes hodieq; retrorſum, reſpondent non verbo, ſed K
facto. Durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire? Itaque ge Ibidem.
neratio quæ non direxit cor ſuum, & non eſt creditus cũ deo Pſal.77.a.
ſpiritus eius, ſed magis ſperans in incerto diuitiarum, verbũ
modo crucis audire grauatur, ac memoriam paſſionis ſibi iu-
dicat onerоſam. Verum qualiter verbi illius pondus in præ-
ſentia ſuſtinebit, Ite maledicti in ignem æternum, qui para- Matt.25.d
tus eſt diabolo, & angelis eius? Super quem profecto cecide-
rit lapis iſte, conteret eum. At vero generatio rectorum be- Pſal.111.a
nedicetur, qui vtique cum Apoſtolo ſiue abſentes, ſiue præ- 2.Cor.5.b
ſentes contendunt placere deo. Denique audient, Venite be Mat.25.d
nedicti patris mei, & cætera. Tunc illa quæ non direxit cor
ſuũ, ſero quidem experietur, quàm in illius comparatione do
loris, iugum Chriſti ſuaue, & onus leue fuerit, cui tanquam
graui & aſpero duram ceruicem ſuperbe ſubduxit. Non po-
teſtis ô miſeri ſerui mammonę, ſimul gloriari in cruce domi
ni noſtri Ieſu Chriſti, & ſperare in pecuniæ theſauris. Poſt au
rum abire, & probare, quàm ſuauis eſt dominus. Proinde quẽ
ſuauem in memoria nõ ſentitis, aſperum proculdubio in præ-
ſentia ſentietis. Cæterum fidelis anima & ſuſpirat præſenti-
am inhianter, & in memoria requieſcit ſuauiter, & donec ido
nea ſit reuelata facie ſpeculari gloriam dei, crucis ignominia
gloriatur. Sic profecto, ſic ſponſa & columba Chriſti pauſat L
ſibi interim, & dormit inter medios cleros, ſortita iam im- Pſal.67.c
præſentiarum de memoria abundantiæ ſuauitatis tuę domi-
ne Ieſu pennas deargentatas, innocentiæ videlicet pudicitię-
q; candorem, & ſperans inſuper adimpleri lętitia cum vultu
tuo, vbi etiam fiant poſteriora dorſi eius in pallore auri, quan
do in ſplendoribus ſanctorum introducta cum gaudio, lapi-
dentiæ plenius fuerit illuſtrata fulgoribus. Merito proinde
iam nunc gloriatur, & dicit, Lęua eius ſub capite meo, & de- Cant.2.a
xtera illius amplexabitur me. In lęua reputans recordationẽ
illius charitatis qua nulla maior eſt, quòd animam ſuam po-
ſuit pro amicis ſuis. In dextera vero beatam viſionem quam
promiſit amicis ſuis, & gaudium de præſentia maieſtatis.
Merito illa dei & deifica viſio, illa diuinæ præſentiæ inæſti-
mabilis delectatio in dextera deputatur, de qua & delectabi-
liter canitur, Delectationes in dextera tua vſque in finem. Pſal.15.e
Merito in lęua, admirabilis illa memorata, & ſemper memo-
randa dilectio collocatur, quòd donec tranſeat iniquitas, ſu-
per eam ſponſa recumbat & requieſcat. Merito ergo lęua
ſponſi ſub capite ſponſæ, ſuper quam videlicet caput ſuum
reclinata ſuſtentet, hoc eſt mentis ſuæ intentionem, ne in-
curuetur & inclinetur in carnalia & ſecularia deſideria, quia
corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit ter Sap.9.d.
rena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Quid nãque
aliud faciat conſiderata tanta & tam indebita miſeratio, tam M
gratuita & ſic probata dilectio, tam inopinata dignatio, tam
inuicta manſuetudo, tam ſtupenda dulcedo? Quid inquam,
hæc omnia faciant diligenter conſiderata, niſi vt conſideran-
tis animum ab omni penitus prauo vindicatum amore, ad ſe
miſerabiliter rapiant, vehementer afficiant, faciant q; præ ſe
contemnere quicquid niſi in contemptu horum appeti non
poteſt? Nimirum proinde in odore vnguentorum horũ ſpon
ſa currit alacriter, amat ardenter, & parum ſibi amare ſic a-
mata videtur etiam cum ſe tota in amore perſtrinxerit. Nec
immerito. Quid magnum enim tanto & tanti repenſatur a-
mori, ſi puluis exiguus totum ſe ad redamandum collegerit,
quem illa nimirum maieſtas in amore præueniens, tota in o-
pus ſalutis eius intenta conſpiciture? Denique ſic deus dilexit Ioan.3.b
mundum vt vnigenitum daret. Haud dubium quin de patre Eſa.35.d
dicat. Item tradidit in mortem animam ſuam. Nec dubium q
filium loquatur. Ait & de ſpiritu ſancto, Spiritus paracletus Ioan.14.d
quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia,
& ſuggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Amat er-
go deus, & ex ſe toto amat, quia tota trinitas amat: ſi tamen
totum dici poteſt de infinito & incomprehenſibili, aut cer-
te de ſimplici. Intuens ergo hæc, credo ſatis agnoſcit quare
deus diligendus ſit, hoc eſt vnde diligi mereatur. Cæte-
rum infidelis non habens filium nec patrem, proinde habet
nec ſpiritum ſanctum. Qui enim non honorificat filium, non Ioan.5.d
honorificat patrem qui miſit illum: ſed nec ſpiritum ſanctum
quem miſit ille. Is itaque mirum non eſt ſi quem minus agno
ſcit:

A ſcit: minus & diligit. Attamen & ipſe totũ ei ſeſe debere non
ignorat: quem ſui totius non ignorat authorem. Quid ergo
ego qui deum meum teneo vitæ meæ, non ſolum gratuitum
largitorem: largiſſimum adminiſtratorem: pium conſolato-
rem: ſolicitum gubernatorem: ſed inſuper etiam copioſiſſi-
mum redemptorem: ęternum conſeruatorem: ditatorem: glo
Pſal.129.a rificatorem? Sicut ſcriptum eſt: Copioſa apud eum redem-
Heb.9.c. ptio. Et item: Introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione
Pſal.36.c inuenta. Et de conſeruatione: Non relinquet ſanctos ſuos, in
Luc.6.f æternum conſeruabuntur. Et de locupletatione. Menſuram
1.Cor.2.b bonam & confertam & coagitatam & ſuperefflunte dabunt
in ſinum veſtrum. Et rurſum: Nec oculus vidit, nec auris au-
diuit, nec in cor hominis aſcendit: quæ præparauit deus dili-
Philip.3.d gentibus ſe. Et de glorificatione. Saluatorem expectamus
dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: qui reformabit corpus
humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Et
Rom.8.d. illud: Non ſunt condignę paſſiones huius temporis ad futu-
2.Cor.4.d ram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Et iterum: Id quod
in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ:
ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus ope-
ratur in nobis: non contemplantibus quæ videntur, ſed quæ
non videtur. Quid retribuam domino pro omnibus his? Illũ
ratio vrget & iuſtitia naturalis totum ſe tradere illi à quo ſe
B totum habet, & ex ſe toto debere diligere. Mihi profecto fi-
des tanto plus indicit amandum, quanto & cum meipſo plu-
ris æſtimandum intelligo: quippe qui illum non ſolum mei,
ſed ſui quoque ipſius teneo largitorem. Denique nondum
tempus fidei aduenerat: nondum innotuerat in carne deus:
obierat in cruce: prodierat de ſepulchro: redierat ad patrẽ:
nondum, inquam, commendauerat in nobis ſuam multam di-
lectionem: illam de qua iam multa locuti ſumus: cum iam
mandatum eſt homini diligere dominum deum ſuum toto
corde, tota anima, tota virtute ſua: id eſt ex omni quod eſt:
quod ſcit: quod poteſt. Nec tamen iniuſtus deus, ſuũ ſibi ven
dicans opus & dona. Vt quid enim non amaret opus artificẽ,
cum haberet vnde id poſſet? Et cur non quantum omnino
poſſet, cum nihil omnino niſi eius munere poſſet? Ad hæc,
quòd de nihilo, quòd gratis, quòd in hac dignitate cõditum
Pſal.35.b eſt, & debitum dilectionis manifeſtius facit, & exactum iu-
ſtiorem oſtendit. Cæterum quantum putamus adiectum be-
Pſal.105.c neficij cum homines & iumenta ſaluauit: quemadmodũ mul-
tiplicauit miſericordiam ſuam deus? Nos dico qui mutaui-
mus gloriam noſtram in ſimilitudinem vituli comedentis fœ
num: peccando comparati iumentis inſipientibus. Quod ſi
totum me debeo pro me facto: quid addam iam & pro refe-
cto, & refecto hoc modo? Nec enim tã facile refectus, quàm
factus. Siquidem non ſolum de me, ſed de omni quoque quod
C factum eſt, ſcriptum eſt: Dixit, & facta ſunt. At vero qui me
Pſal.148.a tantum & ſemel dicendo fecit: in reficiendo profecto & di-
xit multa: & geſſit mira: & pertulit dura, nec tantum dura,
Pſal.115.d. ſed & indigna. Quid ergo retribuam domino pro omnibus
quæ retribuit mihi? In primo opere me mihi dedit, in ſecun-
do ſe. Et vbi ſe dedit: me mihi reddidit. Datus ergo & red-
ditus me pro me debeo, & bis debeo. Quid deo retribuam
pro ſe? Nam etiam ſi me milies rependere poſſem: quid ſum
ego ad deum?

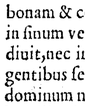

Ic primum vide quo modo, imò quàm ſine modo à
nobis deus amari meruerit: qui (vt paucis quod
dictum eſt repetam) prior ipſe dilexit nos, tantus
& tantum, & gratis tantillos & tales. En quod in
principio dixiſſe me memini: modum eſſe diligendi deum, ſi-
ne modo diligere. Denique cum dilectio quæ tendit in deum
tendat in immenſum: tendat in infinitum: (nam & infinitus
deus eſt & immenſus) quisnam quæſo debeat finis eſſe no-
ſtri vel modus amoris? Quid quòd amor ipſe noſter non iam
gratuitus impẽditur, ſed rependitur debitus? Amat ergo im-
menſitas, amat æternitas: amat ſupereminens ſcientiæ chari-
Pſal.144.a tas, amat deus, cuius magnitudinis non eſt finis, cuius ſapien-
Pſal.146.a tiæ non eſt numerus, cuius pax exuperat omnem intellectum:
Phili.4.b. & vicem rependimus cum menſura? Diligam te domine for-
Pſal.17.a titudo mea, firmamentum meum, & refugium meum, & libe-
rator meus: & meum denique quicquid optabile atque ama-
bile dici poteſt. Deus meus adiutor meus, diligam te pro do-
no tuo, & modo meo minus quidem iuſto, ſed plane non mi- D
nus poſſe meo. Qui etſi quantum debeo non poſſum: non poſ
ſum tamen vltra, quàm poſſum. Potero vero plus, cum plus
donare dignaberis: nunquam tamen prout dignus haberis.
Imperfectum meum viderunt oculi tui, ſed tamẽ in libro tuo Pſal.138.c.
omnes ſcribentur, qui quod poſſunt faciunt, etſi quod debẽt
non poſſunt. Satis, quantum reor, apparet & quonam modo
deus diligendus ſit: & quo merito ſuo. Quo, inquam, merito
ſuo. Nam quanto, cui ſane appareat, quis dicat, quis ſapiat?
Nunc quo noſtro commodo diligendus ſit, videamus. Sed
quantum eſt & in hoc videre noſtrum ad id quod eſt? Nec
tamen quod videtur tacendum eſt, etſi non omnino videtur
vt eſt. Superius cum propoſitum eſſet, quare & quomodo di
ligendus ſit deus: duplicem dixi parere intellectum id quod
quæritur, quare: vt aut quo ſuo merito, aut quo noſtro coin-
modo diligendus ſit, vtrumlibet quæri poſſe perinde videa-
tur. Dicto proinde de merito dei, non prout dignum ei, ſed
prout datum mihi: ſupereſt vt & de præmio quod item dabi-
tur, dicam.

On enim ſine præmio diligitur deus, etſi abſq; pręmij intuitu diligendus ſit. Vacua náque vera cha-
ritas eſſe non poteſt, nec tamen mercenaria eſt.
Quippe non quærit quæ ſua ſunt. Affectus eſt, non 1.Cor.13.b
contractus, nec acquiritur pacto, nec acquirit. Sponte afficit,
& ſpontaneum facit. Verus amor ſe ipſo contentus eſt. Ha E
bet præmium, ſed id quod amatur. Nam quicquid propter a-
liud amare videaris, id plane amas quo amoris finis perten-
dit: non per quod tendit. Paulus non euãgelizat vt comedat,
ſed comedit vt euangelizet: eo quòd amet non cibum, ſed
euangelium. Verus amor præmium non requirit, ſed mere-
tur. Præmium ſane necdum amanti proponitur: amanti debe-
tur: perſeuerãti redditur. Denique in rebus inferioribus ſua-
dendis, inuitos promiſſis vel præmiis inuitamus: & non ſpon
taneos. Quis enim munerandum hominem putet vt faciat
quod & ſponte cupit? Nemo verbi cauſa, conducit aut eſuri-
entem vt comedat, aut ſitientem vt bibat, aut certe matrem
vt paruulum lactet filium vteri ſui. An vero quis putet prece
vel precio quempiam commonendum ſuam ipſius vel ſepire
vineam, vel arborem circunfodere, vel ſtructuram propriæ
domus erigere? Quanto magis deum amans anima, aliud, p-
pter deum ſui amoris pręmium non requirit? Aut ſi aliud re-
quirit: illud pro certo, non deum diligit. Ineſt omni vtenti
ratione naturaliter pro ſua ſemper æſtimatione atque inten
tione appetere potiora, & nulla re eſſe contentum cui quod
deeſt iudicet preferendum. Nam & qui, verbi gratia, vxorem
habet ſpecioſã, petulanti oculo vel animo reſpicit pulchrio-
rem, & qui veſte preciosa indutus eſt, precioſiorem affectat:
& poſſidens multas diuitias, inuidet ditiori. Videas iam mul F
tos prædiis & poſſeſſionibus ampliatos, adhuc tamen indies
agrum agro copulare: atque infinita cupiditate dilatare ter-
minos ſuos. Videas & qui regalibus domibus amplisque ha-
bitant palatiis: nihilominus quotidie coniungere domum ad
domum, & inquieta curioſitate ædificare, diuere, mutare qua
drata rotundis. Quid homines ſublimatos honoribus, an nõ
inſatiabili ambitione magis ac magis totis viribus conari ad
altiora videmus? Et horum omnium idcirco non eſt finis,
quia nil in eis ſummum ſingulariter reperitur vel optimum.
Et quid mirum ſi inferioribus & deterioribus contentus
non ſit, qui citra ſummum vel optimum quieſcere nõ poteſt?
Sed hoc ſtultum & extremæ dementię eſt, ea ſemper appete-
re quæ nunquam non dico ſatient, ſed nec temperent appeti-
tum, dum quicquid talium habueris, nihilominus non habita
concupiſcas, & ad quæq; defuerint, ſemper inquietus anhe-
les. Ita enim fit vt per varia & fallacia mundi oblectamenta
vagabundus animus inani labore diſcurrens fatigetur, non ſa
tietur, dum quicquid famelicus inglutierit, parum reputet ad
id quod ſupereſt deuorandum, ſemperq; non minus anxiè cu
piat quæ deſunt, quàm quæ adſunt lætè poſſideat. Quis enim
obtineat vniuerſa? Quanquam & modicum id quod quiſque
cum labore obtinuerit, cum timore poſſederit, certus quidẽ
non ſit quando cũ dolore amittat, certus autem q; quandoq;
amittat. Sic directo tramite voluptas peruerſa contendit
ad optimum, feſtinat ad id vnde poſſit impleri. Imò vero
his

G his anfractibus ludit secum vanitas: mentitur iniquitas sibi.
Si ita vis adimplere quod vis: hoc est si illud apprehendere
vis, quo apprehenso nil iam amplius velis: quid tentare opus
est & cætera? Curris per deuia, & longe ante morieris, quàm
hoc circuitu peruenias ad optatum. Hoc ergo in circuitu im
pij ambulant: naturaliter appetentes vnde finiant appetitum,
& insipienter respuentes vnde propinquent fini. Fini dico,
non consumptionis, sed consummationis. Quamobrem non
beato fine consummari, sed consumi vacuo labore accelerat,
qui rerum magis specie, q̃ authore delectati: prius vniuersa
percurrere, & de singulis cupiunt experiri, quàm ad ipsum
curent vniuersitatis dominum peruenire. Et quidem perue-
nirent, si quandoque voti compotes effici possent, vt omnia
scilicet præter omnium principium vnus aliquis obtineret.
Ea nãque sug cupiditatis lege qua in rebus cæteris non habi-
ta prẽhabitis esurire, & pro nõ habitis habita fastidire sole-
bat: mox omnibus quæ in cœlo & quæ in terra sunt obtentis
& contemptis: tandem ad ipsum procul dubio curreret, qui
solus deesset omniũ deus. Porro ibi quiesceret: quia sicut ci-
tra, nulla reuocat quies: sic nulla vltra iam inquietudo solici-
Psal. 72. d tat. Diceret pro certo: Mihi autem adhærere deo bonum est.
Ibidem. Diceret: Quid eſ̃ mihi est in cœlo, & à te quid volui super
terram? Et item. Deus cordis mei, & pars mea deus in æter-
num. Sic ergo (vt dictum est) ad id quod optimum est quiuis
H cupidus peruenire: si quidem ante quod citra cupit assequi
posset. Verum quoniam id omnino impossibile perstruit &
vita breuior, & virtus infirmior, & consors numerosior: lon-
go profecto itinere & casso labore desudant qui dum quæq;
desiderant attingere volunt, ad cumctorum desiderabilium
nequeunt pertingere finem. Et vtinam attingere vniuersa ani
mo, & non experimento vellent. Hoc enim facile possent, &
non incassum. Nam & animus sensu quidem carnali tanto ve
locior, quanto & perspicacior, ad hoc datus est vt illum ad
omnia præueniat: nilq; audeat contingere sensus, quod ani-
mus præcurrẽs antè vtile non probauerit. Hinc enim arbitror
2. Thes. 5. d dictum: Omnia probate, quod bonum est tenete: vt videlicet
Psal. 23. a ille hinc prouideat: nec is suum votum, nisi ad illius iudiciũ
consequatur. Alioquin non ascendes in montem domini, nec
stabis in loco sancto eius. Pro eo q̃ in vano acceperis animã
tuam: hoc est animam rationalem: dum instar pecoris sensum
sequeris: ratione quidem ociosa, & non resistente in aliquo.
Quorum itaque ratio non præuenit gressus: currunt, sed ex-
tra viam: ac proinde Apostoli spreto consilio, non sic currunt
1. Cor. 9. d. vt apprehendant. Quando etenim apprehẽdent quem appre-
hendere nisi post omnia nolunt? Distortum iter, & circuitus
infinitus: cuncta primitus attentare velle. Iustus autẽ non ita.
Psal. 30. d Audiens nempe vituperationem multorum commorantium
I in circuitu (multi enim sunt viam latam pergentes, quæ ducit
ad mortem) ipse sibi regiam elegit viam, non declinans ad
Esai. 26. b dexteram vel ad sinistram. Denique attestante propheta, se-
mita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulandum. Hi sunt
qui salubri compendio cauti sunt molestũ hunc & infructuo-
sum vitare circuitum: verbum abbreuiatum & abbreuians e-
ligentes non cupere quæcunque vident, sed vendere magis
Matt. 5. a quę possident, & dare pauperibus. Beati plane pauperes, quo
1. Cor. 9. d niam ipsorum est regnum cœlorum. Omnes quidem currũt,
Psalm. 1. b. sed inter currentes discernitur. Denique nouit dominus viã
Psal. 36. c. iustorum, & iter impiorum peribit. Ideo autẽ melius est mo-
Eccles. 5. b dicum iusto super diuitias peccatorum multas: quoniam qui-
Mat. 5. a. dem vt Sapiens loquitur, & insipiens experitur, qui diligit
pecuniam, non saturabitur pecunia: qui autem esuriunt & si-
tiunt iustitiam, ipsi saturabuntur. Iustitia siquidem ratione v-
tentis spiritus, cibus est vitalis & naturalis: pecunia vero sic
non replet vel minuit animi famem, quomodo nec corporis
ventus. Denique si famelicum hominem apertis faucibus ven
to, inflatis haurire buccis aerem cernas, quo quasi consulat fa
mi: nonne credas insanire? Sic non minoris insaniæ est si spi-
ritum rationalem rebus putes quibuscunque corporalibus
non magis inflari, q̃ satiari. Quid nãque de corporibus ad
spiritus? Nec illa sane spiritualibus, nec isti è regione refici
Psal. 102. a in bonis desiderium tuum. Replet in bonis: excitat ad bonũ:
tenet in bono: præuenit, sustinet, implet. Ipse facit vt deside-

res: ipse est quod desideras. Dixi supra, causa diligendi deũ: K
deus est: Verum dixi: nam & efficiens, & finalis. Ipse dat occa
sionem: ipse creat affectionem, desiderium ipse consummat.
Ipse fecit vel potius factus est vt amaretur: ipse speratur amã
dus fœlicius, ne in vacuum sit amatus. Eius amor nostrum &
præparat & remunerat. Præcedit benignior: rependitur iu-
stior: expectatur suauior. Dies est omnibus qui inuocant
eum, nec tamen habet quicquam seipso melius. Se dedit in
meritum, se seruat in præmium, se apponit in refectione ani-
marum sanctarum, se in redemptione distrahit captiuarum. Thre. 3. c.
Bonus es domine animæ quærenti te. Quid ergo inuenienti?
Sed enim in hoc est mirum: quòd nemo te quærere valet nisi
qui prius inuenerit. Vis igitur inueniri vt quæraris: quæri vt
inueniaris. Potes quidem quæri & inueniri, non tamen præ- Psal. 87. c
ueniri. Nam etsi dicimus: Mane oratio mea præueniet te: non
dubium tamen quòd tepida sit omnis oratio quam non præ-
uenerit inspiratio. Dicẽdum iam vnde inchoet amor noster:
quoniam vbi consummetur, dictum est.

AMor est affectio naturalis vna de quatuor. Notæ
sunt, non opus est nominare. Quod ergo naturale
est: iustum quidem foret primum omnium autho-
ri deseruire naturæ: vnde & dictum est primum & Mat. 22. d.
maximum mandatum: Diliges dominum deum tuũ. Sed quo- L
niam natura fragilior atque infirmior est: ipsi primum impe-
rãte necessitate compellitur inseruire. Et est amor carnalis,
quo ante omnia homo diligit seipsum propter seipsum. Nõ- 1. Cor. 15. c
dum quippe sapit nisi seipsum, sicut scriptum est: Prius quod
animale: deinde quod spirituale. Nec præcepto indicitur, sed
naturæ inseritur. Quis nempe carnem suam odio habuit? At Ephe. 5. f.
vero si cœperit amor idem (vt assolet) procliuior esse, siue
profusior, & necessitatis alueo minime contentus, campos e-
tiam voluptatis exundans latius visus fuerit occupare, statim
superfluitas obuiante mandato cohibetur, cum dicitur: Dili- Mat. 22. d.
ges proximum tuum sicut teipsum. Iustissime quidem, vt
consors naturæ non sit exors & gratiæ illius, præsertim gra-
tiæ quæ naturæ insita est. Quod si grauatur homo fraternis
non dico necessitatibus subuenire, sed voluptatibus deserui-
re: castiget ipse suas, si non vult esse transgressor. Quantum
vult sibi indulgeat: dum æquè & proximo tantundem remi-
nerit exhibendum. Frenum tibi temperantię imponitur ô ho Eccli. 18. d
mo ex lege vitę & disciplinæ, ne post cõcupiscentias tuas eas
& pereas: ne de bonis naturæ, hosti seruias animæ: hoc est libi
dini. Quàm iustius atq; honestius communicas illa consorti,
id est proximo, q̃ hosti. Et quidem si ex sapientis consilio à
voluptatibus tuis auerteris: & iuxta doctrinam apostoli sis 1. Tim. 5. d
victu vestituq; contentus, pauliſper suspendere non grauaris
amorem tuum à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus
animam. Sane quod subtrahis hosti animæ tuæ, consorti natu M
rę puto non grauaberis impartiri. Tunc amor tuus & tem-
perans erit, & iustus, si quod propriis subtrahitur voluptati-
bus, fratris necessitatibus non negetur. Sic amor carnalis effi
citur & socialis, cum in commune protrahitur. Si autem dum
communicas proximo, forte tibi defuerint etiam necessaria:
quid facies? Quid enim, nisi vt cum omni fiducia postules ab Iaco. 1. d.
eo qui dat omnibus affluenter, & non improperat: qui aperit Psal. 144. d
manum suam, & implet omne animal benedictione. Dubium
siquidem non est q̃ assit libenter in necessariis, qui plerisque Luc. 12. d
& in superfluis non deest. Denique ait: Primum quærite re-
gnum dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.
Sponte daturum se pollicetur necessaria, superflua restringen
ti, & proximum diligenti. Hoc quippe est primum quærere
regnum dei, & aduersus peccati implorare tyrannidem: pudi
citiæ potius ac sobrietatis subire iugum, q̃ regnare peccatum
in tuo mortali corpore patiaris. Porro autem & hoc iustitiæ
est, cũ quo tibi est natura communis, naturæ quoque cum eo
munus non habere diuisum. Vt tamen perfecta iustitia sit di
ligere proximũ: deũ in causa habere necesse est. Alioquin ꝑ-
ximum pure diligere quomodo potest, qui in deo nõ diligit?
Porro in deo diligere nõ potest, qui deum non diligit. Opor
tet ergo deum diligi prius: vt in deo diligi possit & proxim⁹.
Facit ergo etiam se diligi deus, qui & cætera bona facit. Fa-
cit autem sic. Qui naturam condidit, ipse & protegit. Nam
& ista cõdita sunt, vt habeat iugiter necessarium protectorẽ,
quem

A quem habuit & conditorem: vt quæ nisi per ipsum nõ valuit
esse, nec sine ipso valeat omnino subsistere. Quod ne sane de
se creatura ignoret, ac proinde sibi (quod abiit) superbè ar-
roget beneficia creatoris: vult hominẽ idẽ cõditor alto qui-
dẽ salubriq; cõsilio tribulationibus exerceri: vt cũ defecerit
homo, & subuenerit deus: dũ homo liberatur à deo, deus ab
Psal. 49. c homine, vt dignum est, honoretur. Hoc enim dicit. Inuoca me
in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me. Fit itaque
hoc tali modo vt homo animalis & carnalis, qui præter se
neminem diligere nouerat: etiam deum vel propter se amare
incipiat: ꝙ in ipso nimirum (vt sæpe expertus est) omnia pos
sit, quæ posse tamen prosit, & sine ipso possit nihil.

AMat ergo iam deũ, sed propter se interim adhuc,
non propter ipsum. Est tamen quædam prudentia
scire quid ex te, quid ex dei adiutorio possis: & ip-
si seruare te infensum, qui te tibi seruat illęsum. At
si frequens ingruerit tribulatio, ob quam & frequens ad
deum conuersio fiat, & à deo æquè frequens liberatio con-
sequatur: nonne etsi fuerit ferreum pectus vel cor lapideum
totiens liberati, emolliri necesse est ad gratiam liberantis:
quatenus deum homo diligat non propter se tantum, sed &
propter ipsum?

B EX occasione quippe frequẽtium necessitatum cre-
bris necesse est imprecationibus deum ab homine
frequentari, frequentando gustari, gustando pro-
bari, quàm suauis est dominus. Ita fit vt ad diligẽ-
dum pure deũ plus iam ipsius gustata illiciat suauitas: quàm
vrgeat nostra necessitas: ita vt exemplo Samaritanorum di-
centium mulieri quæ adesse dominum nunciauerat. Iam non
Ioan. 4. d propter tuam loquelam credimus, ipsi enim audiuimus: &
scimus quia ipse est vere saluator mundi. Ita, inquam, & nos
illorum exemplo carnem nostram alloquentes dicamus me-
rito. Iam non propter tuam necessitatem deum diligimus: ip-
si enim gustauimus & scimus, quoniam suauis est dominus.
Est enim carnis quędam loquela necessitas: & beneficia quæ
experiendo probat: gestiendo renunciat. Itaque sic affecto:
iam de diligendo proximo implere mandatum non erit diffi-
cile. Amat quippe veraciter deum: ac per hoc quæ dei sunt.
1. Pet. 1. d Amat caste, & casto nõ grauatur obedire mãdato: castificans
magis cor suum (vt scriptum est) in obedientia charitatis.
Amat iuste, & mãdatum iustũ libẽter amplectitur. Amor iste
merito gratus: quia gratuitus. Castus est, quia nõ impenditur
verbo, neque lingua: sed opere & veritate. Iustus est, quoniã
qualis suscipitur, talis & redditur. Qui enim sic amat, haud
secus profecto, quàm amatus est, amat: quærens & ipse vicis-
sim non quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi: quemadmodum
ille nostra, vel potius nos & non sua quęsiuit. Sic amat qui di
C cit. Confitemini domino quoniam bonus. Qui domino con-
Psal. 117. d fitetur non quoniam sibi bonus est, sed quoniam bonus est,
hic vere diligit deum propter deum, & non propter seipsum.
Psal. 48. d Non sic amat de quo dicitur. Confitebitur tibi cum benefe-
ceris ei. Itte est tertius amoris gradus, quo iam propter se-
ipsum deus diligitur.

LOelix qui meruit ad quartũ vsq; pertingere, qua-
tenus nec seipsum diligat homo nisi propter deũ.
Psal. 35. b Iustitia tua deus sicut montes dei. Amor iste mons
Psal. 67. c est, & mons dei excelsus. Reuera mõs coagulatus,
Psal. 23. c mons pinguis. Quis ascendet in montem domini? Quis da-
Psal. 44. b bit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Fa-
Psal. 75. a ctus est in pace locus iste: & habitatio hæc in Sion. Heu mihi
Psal. 119. d quia incolatus meus prolongatus est. Caro & sanguis, vas
luteum, terrena inhabitatio quando capit hoc? Quando hu-
iusce modi experitur affectum, vt diuino debriatus amore a-
nimus, oblitus sui, factusq; sibiipsi tanquã vas perditum, to-
1. Cor. 6. d. tus pergat in deum: & adhærens deo vnus cum eo spiritus
Psal. 72. d fiat & dicat. Defecit caro mea & cor meum deus cordis mei
& pars mea deus in æternum? Beatum dixerim & sanctũ, cui
tale aliquid in hac mortali vita raro interdũ, aut vel semel,
& hoc ipsum raptim, atq; vnius vix momenti spatio experiri
donatum est. Te enim quodammodo perdere tanquam qui
non sis, & omnino non sentire teipsum: & à temetipso exina-
niri: & pene annullari, cœlestis est cõuersationis, nõ humanæ
affectionis. Et siquidem è mortalibus quispiam ad illud ra-
ptim interdum (vt dictum est) & ad momentum admittitur: D
subito inuidet seculum nequam, perturbat diei malitia, cor-
pus mortis aggrauat, solicitat carnis necessitas, defectus cor-
ruptionis non sustinet: quodque his violentius est, fraterna
reuocat charitas. Heu redire in se, recidere in sua compelli-
tur, & miserabiliter exclamare. Domine vim patior, respon- Esai. 38. b
de pro me. Et illud. Infœlix ego homo, quis me liberabit de Roma. 7. d
corpore mortis huius? Quoniam tamẽ scriptura loquitur
deum omnia fecisse propter semetipsum, erit profecto vt fa-
ctura sese quandoq; cõformet & cõcordet authori. Oportet
proinde in eundem nos affectum quandocunque transire, vt
quomodo deus omnia esse voluit, propter semetipsum, sic nos
quoq; nec nosipsos, nec aliud aliquid fuisse vel esse velimus
nisi æquè propter ipsum: ob solam videlicet ipsius voluntа-
tem, non nostram voluptatem. Delectabit sane non tam no-
stra vel sopita necessitas, vel sortita fœlicitas, q̃ quòd eius in
nobis & de nobis voluntas adimpleta videbitur, quod &
quotidie postulamus in oratione cum dicimus. Fiat voluntas Mat. 6. b
tua sicut in cœlo & in terra. O amor sanctus & castus, ô dul-
cis & suauis affectio. O pura & defecata intentio voluntatis,
eo certe defecatior & purior, quo in ea de proprio nil iã ad-
mixtum relinquitur, eo suauior & dulcior, quo totum di-
uinum est quod sentitur. Sic aflici, deificari est. Quomodo
stilla aquę modica multo infusa vino, deficere à se tota vide-
tur, dum & saporem vini induit & colorem, & quomodo fer- E
rum ignitum & candens, igni simillimum fit, pristina pro-
priaque forma exutum, & quomodo solis luce perfusus aer,
in eandem transformatur luminis claritatem, adeo vt non tã
illuminatus, quàm ipsum lumen esse videatur: sic omnem tũc
in sanctis humanam affectionẽ quodam ineffabili modo ne-
cesse erit à semetipsa liquescere, atque in dei penitus trans-
fundi voluntatem. Alioquin quomodo omnia in omnibus e-
rit deus, si in homine de homine quicquam supererit? Mane-
bit quidem substantia, sed in alia forma, alia gloria, aliaque
potentia. Quando hoc erit? Quis hoc videbit? Quis possi-
debit? Quãdo veniam & apparebo ante faciem dei? Domine Psal. 41. a
deus meus, tibi dixit cor meum exquisiuit te facies mea, fa- Psal. 26. c
ciem tuam domine requiram. Putas videbo templum sanctũ
tuum? Ego puto non ante sane perfecte impletum iri. Diliges Luc. 10. e
dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima
tua, & ex tota virtute tua, quousque ipsum cor cogitare iam
non cogatur de corpore, & anima eidem in hoc statu vinifi-
cando & sensificãdo intendere desinat, & virtus eiusdem re-
leuata molestiis, in dei potentia roboretur. Impossibile nam-
que est tota hæc ex toto ad deum colligere, & diuino infige-
re vultui, quandiu ea huic fragili & ærumnoso corpori in-
tenta & distenta necesse est subseruire. Itaque in corpore spi
rituali & immortali, in corpore integro placido placitoque
& per omnia subiecto spiritui, speret se anima quartum ap- F
prehendere amoris gradum, vel potius in ipso apprehendi:
quippe quòd dei potentiæ est dare cui vult, non humanæ in-
dustriæ assequi. Tunc, inquam, summum obtinebit facile gra-
dum, cum in gaudium domini sui promptissime & auidissime
festinantem, nulla iam retardabit carnis illecebra, nulla mo-
lestia conturbabit. Putamus ne tamen hanc gratiam vel ex
parte sanctos martyres assecutos in illis adhuc victoriosis
corporibus constitutos? Magna vis prorsus amoris illas
animas introrsum rapuerat, quæ ita sua corpora foris expo-
nere, & tormenta contemnere valuerunt. At profecto do-
loris acerrimi sensus non potuit nisi turbare serenum, etsi
non perturbare. Quid autem iam solutas corporibus? Im-
mersas ex toto credimus immẽso illi pelago æterni luminis,
& luminosæ æternitatis.

SEd si (quod non negatur) velint sua corpora rece-
pisse, aut certe recipere desiderent & sperent, li-
quet proculdubio necdum à seipsis penitus im-
mutatas, quibus constat necdum penitus decesse
de proprio quo vel modice intentio reflectatur. Donec er-
go absorpta sit mors in victoria, & noctis vndique terminos
lux perennis inuadat & occupet vsq; quaque, quatenus & in
corporibus gloria cœlestis effulgeat, nõ possunt ex toto ani-
mæ seipsas exponere, & trãsire in deum, nimirum ligatę cor-
poribus etiam tunc, etsi non vita vel sensu, certe affectu na-

M turali:

G turali:ita vt absque his, nec velint, nec valeant consummari. Itaque ante restaurationem corporum non erit ille defectus animorum:qui perfectus & summus est ipsorum status: nec carnis iam sane consortium spiritus requireret, si absque illa consummaretur. Enimuero absque profectu animæ nec ponitur corpus: nec sumitur. Denique preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Quòd si mors preciosa:quid vita, & illa vita? Nec mirum si corpus iam glorię conferre videtur spiritui:quod & infirmum & mortale constat ipsi nō mediocriter valuisse. O quàm verum locutus est qui dixit, diligentibus deum omnia cooperari in bonum. Valet deum diligenti animæ corpus suum infirmum:valet & mortuum:valet & resuscitatum. Primo quidem ad fructum pœnitentiæ: secundo ad requiem:postremo ad consummationem. Merito sine illo perfici non vult,quod in omni statu in bonum sibi subseruire persentit. Bonus plane fidusque comes caro spiritui bono:quæ ipsum aut si onerat,iuuat:aut si non iuuat, exonerat:aut certe iuuat,& minime onerat. Primus status laboriosus: sed fructuosus. Secundus ociosus: sed minime fastidiosus. Tertius & glorioſus. Audi & sponsum in canticis ad profectum hunc trimodum inuitantem: Comedite, inquit, amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Laborantes in corpore vocat ad cibum: iam posito corpore quiescētes ad potum inuitat: resumentes corpora etiam vt inebrientur impellit:quos & vocat charissimos: nimirum charitate plenissimos. Nam & in cæteris quos non charissimos sed amicos appellat,differentia est: vt hi quidem qui in in carne adhuc grauati gemunt, chari habeantur pro charitate quam habēt: qui vero soluti iam carnis compede sunt, eo sint chariores, quo & promptiores atque expeditiores facti ad amandum. Porro præ vtrisque merito nominantur & sunt charissimi, qui recepta iam secunda stola,in corporibus vtique cum gloria resumptis: tanto in dei feruntur amorem liberiores & alacriores, quāto & de proprio nil iam residuum est quod eos aliquatenus solicitet vel retardet. Quod quidem neuter sibi reliquorum statuum vēdicat:cum & in priori corpus cum labore portetur: & in secundo quoque non sine proprietate aliqua desiderij expectetur. Primo ergo fidelis anima comedit panem suum: sed heu, in sudore vultus sui. In carne quippe manens adhuc ambulat per fidem:quam sane operari per dilectionem necesse est: quia si non operatur,mortua est. Porro ipsum opus cibus est: dicente domino. Meus cibus est,vt faciam voluntatem patris mei. Dehinc carne exuta iam pane doloris non cibatur: sed vinum amoris tanquam post ciburn plenius haurire permittitur:nō purum tamen: sed quomodo sub sponsi nomine in canticis dictū legitur. Bibi vinum meū cū lacte meo. Vino enim diuini amoris etiam tunc anima suauitatem naturalis immisceat affectionis,qua resumere corpus suum,ipsumq; glorificatum desiderat. Aestuat ergo iam tunc sanctę charitatis potata vino: sed plane nondum vsque ad ebrietatem: quoniam temperat interim ardorem illum huius lactis permixtio. Ebrietas denique solet euertere mentes: atque omnino reddere immemores sui. At nō ex toto sui obliuiscitur. Bonus proprio corpore cogitat suscitando. Cęterum hoc adepto, quod solum vtique deerat, quid iam impedit à seipsa quodammodo abire,& ire totam in deum eoq; sibi penitus dissimillimā fieri,quo deo simillimam effici donatur? Tum demum ad craterem admissa sapientiæ, illam de qua legitur:Et calix meus inebriās,quàm præclarus est: quid mirum iam si inebriatur ab vbertate domus dei: cum nulla mordente cura,de proprio secura bibit purum & nouū illud cum Christo in regno patris eius? Hoc vero conuiuium triplex celebrat sapientia: & ex vna complet charitate: ipsa cibans laborantes: ipsa potans quiescentes: ipsa regnantes inebrians. Quomodo autem in conuiuio corporali antè cibus,q̄ potus apponitur:quoniam & tali ordine natura requirit: ita & hic primo quidem ante mortem in carne mortali labores manuum nostrarum manducamus:cum labore quod glutiendum est masticantes: post mortem vero in vita spirituali iam bibimus: suauissima quadam facilitate quod percipitur colantes: tandem rediuiuis corporibus in vita immortali inebriamur: mira plenitudine exuberantes. Hæc pro eo quod sponsus in canticis dicit: Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Comedite ante mortē:bibite post mortem:inebriamini post resurrectionē. Merito iam charissimi, qui charitate inebriantur:& merito inebriati, qui ad nuptias agni introduci merentur:edentes & bibentes super mensam illius in regno suo:quando sibi iam exhibet glorioſam ecclesiā:non habentem maculam neq; rugā, aut aliquid huiusmodi. Tunc prorsus inebriat charissimos suos:tunc torrēte voluptatis suæ potat:quoniā quidē in cōplexu illo arctissimo & castissimo sponsi & sponsę, fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. Quod non aliud esse arbitror q̄ dei filium, qui transiens ministrat:quēadmodū ipse promisit:vt ex hoc iam iusti epulentur & exultent in conspectu dei: & delectentur in lætitia. Hinc illa satietas sine fastidio. Hinc insatiabilis illa sine inquietudine curiositas. Hinc æternum illud atq; inexplebile desiderium nescіens egestatem. Hinc deniq; sobria illa ebrietas:vero,non mero ingurgitans:nō madens vino, sed ardens deo. Ex hoc iam quartus ille amoris gradus perpetuo possidetur:cum summe & solus diligitur deus:quia nec nosipsos iam nisi propter ipsum diligimus: vt sit ipse præmium amantium se:præmiū æternum amantiū in æternum. Memini me dudum ad sanctos fratres Cartusienses scripsisse epistolam,ac de his ipsis in ea gradibus inter cętera disseruisse. Forte autem alia ibi (etsi non aliena) de charitate locutus sum: & ob hoc quædam illorum huic quoq; sermoni subiungere non inutile duco: præsertim cum facilius ad manum habeam transcribere iam dictata,q̄ noua iterum dictare. Illa,inq̄, vera & syncera est charitas:& omnino de corde puro,& conscientia bona:& fide non ficta fatenda est procedere,qua proximi bonum æquē vt nostrū diligimus. Nam qui magis aut certe solum diligit suū: conuincitur non caste diligere bonū,quod vtiq; propter se diligit, non propter ipsum. Et hic talis non potest obedire prophetæ qui ait. Confitemini domino quoniam bonus. Confitetur quidem, quia fortasse bonus est sibi: nō autē quoniā bonus est in se. Quapropter nouerit in se dirigi illud ab eodem propheta opprobrium: Cōfitebitur tibi cum benefeceris ei. Est qui confitetur domino quoniā potens est,& est qui confitetur quoniam sibi bonus est: & item qui cōfitetur quoniā simpliciter bonus est. Primus seruus est, & timet sibi. Secundus mercenarius,& cupit sibi. Tertius filius,& defert patri. Itaq; & q timet: & qui cupit: vtriq; p se agunt. Sola quę in filio est charitas,non quærit quæ sua sunt. Quāobrē puto de illa dictū. Lex domini immaculata cōuertens animas:quod sola videlicet sit quę ab amore sui & mūdi auertere possit animū,& in deum dirigere. Nec timor quippe nec amor priuatus conuertunt animam. Mutant interdum vultum vel actum,affectum nunq̄. Facit quidem nonnunquam & seruus opus dei: sed quia non sponte, in sua adhuc duritia permanere cognoscitur. Facit & mercenarius, sed quia non gratis, propria trahi cupiditate conuincitur. Porro vbi proprietas,ibi singularitas. Vbi autem singularitas: ibi angulus. Vbi vero angulus, ibi sine dubio sordes siue rubigo. Sit itaq; seruo sua lex,timor ipse quo cōstringitur. Sit sua mercenario cupiditas,qua & ipse arctatur: quando tentatur abstractus & illectus. Sed harum nulla aut sine macula est,aut animas cōuertere potest. Charitas vero cōuertit animas: quas facit & voluntarias. Porro in eo eam dixerim immaculatam, p nil sibi de suo retinere consuevit. Cui nempe de proprio nihil est,totum profecto quod habet,dei est. Quod autē dei est, immundum esse non potest. Lex ergo dei immaculata charitas est:quæ nō quod sibi vtile est,quærit:sed quod multis. Lex autē domini dicitur siue p ipse ex ea viuat, siue p eā nullus nisi eius dono possideat. Nec absurdū videatur quod dixi etiā deum viuere ex lege,cum non alia, q̄ charitate dixerim. Quid vero in summa & beata illa trinitate summam & ineffabilem illam conseruat vnitatem, nisi charitas? Lex est ergo, & lex domini charitas,quæ trinitatē in vnitate quodāmodo cohibet,& colligat in vinculo pacis. Nemo tamen metimet charitatem hic accipere qualitatem, vel aliquod accidēs,(alioquin in deo dicerē(quod absit) esse aliquid quod deus non est,)sed substantiam illam diuinam, quod vtiq; nec nouum nec insolitum est, dicente Ioanne. Deus charitas est. Dicitur ergo recte charitas, & deus, & dei donum. Itaque charitas dat charitatem: substantiua accidentalem. Vbi dantem

Gene.3.d
Ioan.4.e
Cant.5.b
Psal.22.b
Cantic.5.a
Psal.115.a
Rom.8.e
Cant.5.a
Psal.35.c
Psal.45.a
Lucæ 12.c
Psal.67.a
Psal.117.d
Psal.48.d
1.Cor.13.b
Psal.118.d
1.Ioan.4.b

A tem significat,nomen substantiæ est. Vbi donum qualitatis. Hæc est lex æterna: creatrix & gubernatrix vniuersitatis. Si quidem in pondere & mensura & numero per eam facta sunt vniuersa, & nihil sine lege relinquitur: cum ipsa quoque lex omnium sine lege non sit,non tamen alia:quàm seipsa:qua & seipsam etsi non creauit, regit tamen. Cæterum seruus & mercenarius habent legem:non à domino,sed quam ipsi sibi fecerunt:ille deum non amando: iste plus aliud amando. Habent,inquam,legem non domini, sed suam:illi tamen quæ domini est subiectam. Et quidem suā sibi quique legem facere potuerunt,non tamen eam incommutabili æternę legis ordini subducere potuerunt. Tunc autem dixerim quemq; sibi fecisse suam legem,quando communi & æternæ legi propriam prætulit voluntatem: peruersę vtique volens suum imitari creatorem:vt sicut ipse sibi lex,suique iuris est:ita is quoque seipsum regeret,& legem sibi suam faceret voluntatem: graue vtique & importabile iugum super omnes filios Adā:heu inclinans & incuruās ceruices nostras, adeo vt vita nostra inferno propinquarit. Infœlix ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius? Quo vtique premor, & pene opprimor,ita vt nisi quia dominus adiuuit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. Sub hoc onere grauat⁹ gemebat qui dicebat:Quare me posuisti contrarium tibi,& factus sum mihimetipsi grauis? Vbi dixit: factus sum mihimetipsi grauis: ostendit quòd lex ipse sibi esset: nec alius hoc,quàm sibi ipse fecisset. Quod autem loquens deo,præmisit,posuisti me contrarium tibi:dei se tamen non effugisse legem indicauit. Hoc quippe ad æternam iustam q; dei legem pertinuit,vt qui à deo noluit suauiter regi,pœnaliter à seipso regeretur: quique sponte iugum suaue & onus leue charitatis abiecit, proprię voluntatis onus importabile sustineret inuitus. Miro itaq; & iusto modo æterna lex fugitiuum suum & posuit sibi contrarium,& retinuit subiectum: dum videlicet nec iustitiæ pro meritis legem euasit, nec tamē cum deo in sua luce,in sua requie, in sua gloria remansit: subiectus potestati, & submotus fœlicitati. Domine deus meus cur non tollis peccatum meum,& quare non auferς iniquitatem meam? vt abiecta grauis sarcina proprię voluntatis,sub leui onere charitatis respirem: nec iam seruili timore coercear, nec mercenaria cupiditate illiciar,sed agar spiritu tuo:spiritu libertatis:quo aguntur filij tui: qui testimoniū reddat spiritui meo quòd & ego sim vnus ex filiis: dū eadē mihi lex fuerit quæ & tibi: & sicut tu es, ita & ipse sim in hoc mundo? Hi siquidem qui hoc faciūt quod ait apostolus: Nemini quidquā debeatis nisi vt inuicem diligatis: proculdubio sicut deus est,& ipsi sunt in hoc mundo: nec serui aut mercenarij sunt, sed filij. Itaque nec filij sunt sine lege: nisi forte aliquis aliter sentiat propter hoc quod scriptum est: Iustis non est lex posita. Sed sciendum p alia est lex promulgata à spiritu seruitutis in timore: alia à spiritu libertatis data in suauitate. Nec sub illa coguntur,esse filij, nec sine ista esse patiuntur. Vis audire quia iustis non est lex posita? Non accepistis,ait, spiritum seruitutis iterum in timore. Vis audire quòd tamē sine lege charitatis nō sint? Sed accepistis,inquit,spiritum adoptionis filiorum. Denique audi iustum vtrutique de se fatentem,& quòd non sit sub lege,nec tamen sit sine lege. Factus sum,inquit, his qui sub lege erant,quasi sub lege essem:cum ipse non essem sub lege. His qui sine lege erant,tanquā sine lege essem: cum sine lege dei non essem,sed in lege essem Christi. Vnde apte non dicitur,iusti non habent legem, aut iusti sunt sine lege:sed iustis non est lex posita:hoc est,non tanq̄ inuitis posita, sed voluntariis eo liberaliter data,quo suauiter inspirata. Vnde & pulchrē dominus. Tollite,ait, iugum meum super vos. Ac si diceret. Nō impono inuitis, sed vos tollite si vultis. Alioquin non requiem,sed laborem inueniretis animabus vestris. Bona itaq; lex charitas, & suauis:quæ non solum leuiter suauiterque portatur,sed & seruorum & mercenariorū leges portabiles ac leues reddit, quas vtique non destruit, sed facit vt impleantur,dicente domino:Nō veni legem soluere, sed adimplere. Illam temperat, istam ordinat,vtramq; leuigat. Nūquam erit charitas sine timore,sed casto:nunq̄ sine cupiditate, sed ordinata. Implet ergo charitas legē serui, cum infundit deuotionē: implet & mercenarij, cum ordinat cupiditatē. Porro timori permixta deuotio ipsum non annullat, sed castificat. Pœna tantum tollitur, sine qua esse non potuit dum fuit seruilis, & timor manet in seculum seculi castus & filialis. Nam quod legitur:Perfecta charitas foras mittit timorē: pœna intelligenda est quæ seruili (vt diximus) nunquam deest timori:illo scilicet genere locutionis,quo sæpe causa ponitur pro effectu. Denique cupiditas tunc recte à superueniente charitate ordinatur,cū mala quidem penitus respuuntur:bonis vero meliora præferuntur: nec bona nisi propter meliora appetūtur. Quod cum plene per dei gratiā assecutū fuerit, diligetur corpus & vniuersa corporis bona tātū propter animam:anima propter deū:deus autē propter seipsum. Veruntamē quia cārnales sumus,& de carnis concupiscentia nascimur: necesse est vt cupiditas nostra vel amor noster à carne incipiat: quæ si recto ordine dirigitur, quibusdam suis gradibus duce gratia proficiens, spiritu tandem consummabitur:quia non prius quod spirituale,sed quod animale:deinde quod spirituale. Et prius necesse est portemus imaginem terrestris: deinde cœlestis. In primis ergo diligit seipsum homo propter se. Caro quippe est, & nil sapere valet præter se. Cumque se videt per se non posse subsistere: deum quasi sibi necessarium incipit per fidē inquirere & diligere. Diligit itaque in secundo gradu deum, sed propter se, non propter ipsum. At vero cum ipsum cœperit occasione proprię necessitatis colere & frequentare, cogitando, legendo, orando, obediendo: quadam huiuscemodi familiaritate paulatim sensimque deus innotescit: consequenter & dulcescit: & sic gustato, quàm suauis est dominus,transit ad tertium gradum, vt diligat deum non iam propter se, sed propter ipsum. Sane in hoc gradu diu statur: & nescio si à quoquam hominum quartus in hac vita perfecte apprehenditur, vt se scilicet diligat homo tantum propter deum. Asserant hoc si qui experti sunt: mihi, fateor, impossibile videtur. Erit autem proculdubio cum introductus fuerit seruus bonus & fidelis in gaudium domini sui: & inebriatus ab vbertate domus dei. Quasi enim miro quodam modo oblitus sui: & à se penitus velut deficiens totus pergit in deum: & deinceps adhærens ei, vnus cum eo spiritus erit. Arbitror hoc sensisse prophetam cum diceret: Introibo in potentias domini: domine memorabor iustitiæ tuæ solius. Sciebat profecto cum introiret in spirituales potentias domini, exutum se iri ab vniuersis carnis infirmitatibus: vt iam nil de carne haberet cogitare: sed totus in spiritu memoraretur iustitiæ domini solius. Tunc pro certo singula Christi membra dicere poterunt de se, quod Paulus aiebat de capite: Etsi cognouimus secundū carnem Christum, sed nunc iam nō nouimus. Nemo ibi se cognoscet secundum carnem:quia caro & sanguis regnum dei non possidebunt. Non quòd carnis illic substantia futura non sit: sed quòd carnalis omnis necessitudo sit defutura: carnisque amor, amore spiritus absorbendus: & infirmę quæ nunc sunt humanæ affectiones, in diuinas quasdam habeant commutari. Tunc sagena charitatis quæ nunc tracta per hoc mare magnum & spatiosum, ex omni genere piscium congregare non desinit: cum perducta ad littus fuerit, malos foras mittens, bonos solummodo retinebit. Siquidem in hac vita ex omni genere piscium intra sinum suæ latitudinis charitatis rete concludit: vbi se pro tempore omnibus conformans, omnium in se siue aduersa siue prospera traiiciens, ac sua quodammodo faciens, non solum gaudere cum gaudentibus, sed & flere cum flentibus consuevit. Sed cum peruenerit ad littus: velut malos pisces omne quod triste patitur foras mittens, sola quæ placere, iucunda esse poterunt, retinebit. Nunquid enim tunc verbi gratia, Paulus aut infirmabitur cum infirmis: aut vretur cum scandalizatis: vbi scandala & infirmitas procul erunt? Aut certe lugebit eos qui nō agent pœnitentiam, vbi certum est nec peccantem fore nec pœnitētem? Absit autem vt vel eos, qui ignibus æternis cum diabolo & angelis eius deputandi sunt plangat & defleat in illa ciuitate, quam fluminis impetus lætificat: cuius & diligit dominus portas super omnia tabernacula Iacob: quòd videlicet in tabernaculis & siquando gaudetur de victoria, laboratur tamen in pugna,& plerunque periclitatur de vita: in illa autē patria nul-

Ibidem.
Rom.13.b
Tim.1.a
Rom.8.c
1.Cor.9.c
1.Tim.1.a
Mat.11.d
Mat.5.b
Psal.87.a
Rom.7.d
Psal.93.c
Iob.7.d
1.Cor.6.d
Psal.70.c
2.Cor.5.d
1.Cor.15.d
Mat.13.f
Rom.12.d
2.Cor.11.g
Mat.25.b
Psal.35.b
1.Cor.15.e

G la prorsus admittatur aduersitas siue tristitia: quemadmodũ
Ibidem de illa canitur: Sicut lætantium omnium habitatio in te. Et
Esa.61.a rursum. Lætitia sempiterna erit eis. Deniq; quomodo misericordiæ recordabitur, vbi memorabitur iustitiæ dei solius? Proinde vbi iam non erit miserię locus: aut misericordię tępus, nullus profecto esse poterit miserationis affectus.

Finis libri de diligendo deo.

Retractatio beati Bernardi in librum sequentem, de gradibus humilitatis.

IN hoc opusculo, cum illud de euangelio quod dominus ait, diẽ vltimi iudicij se nescire, ad aliquam sententiam confirmãdam atq; corroborandã proferrem in mediũ: improuide quidẽ apposui quod in euangelio scriptum non esse postea deprehendi. Nam cum textus habeat tantũmodo. Neq; filius scit: ego deceptus magis, q̃ fallere volens, literæ quippe immemor, sed non sensus: nec ipse, inq̃, filius hominis scit. Vnde etiã totam ordiens sequentem disputationem: ex eo quod non veraciter posui, veram conatus sum approbare assertionem. Sed quia talem errorem meũ multo post, q̃ à me idem libellus editus, & à pluribus iam transcriptus fuit, deprehendi: cũ non potui per tot iam libellos sparsim persequi mendacium, necessarium credidi confugere ad confessionis remedium. Alio quoq; in
H co quandam de Seraphim opinionẽ posui, quã nunq̃ audiui, nusq̃ legi. Vbi sane lector meus attendat q̃ proinde temperanter puto dixerim: volẽs videlicet nõ aliud: q̃ putari, quod certum reddere de scripturis nõ valui. Titulus quoq; ipse qui de gradibus humilitatis inscribitur: pro eo forsitan q̃ non humilitatis, sed superbiæ potius hic distingui describiq; gradus videtur, calumniam patietur: sed hoc à minus vel intelligẽtibus vel attendentibus eius tituli rationem: quam tamen in fine opusculi ipse breuiter intimare curaui.

Diui Bernardi
ABBATIS CLAREVALLIS IN *tractatum de duodecim gradibus humilitatis & superbiæ præfatio.*

ROgasti me frater Godefride, vt ea quæ de gradibus humilitatis coram fratribus locutus fuerã, pleniori tibi tractatu differerẽ. Cui tuæ petitioni dignę, vt dignum erat, & volens satisfacere, & timẽs non posse: euangelici consilij memor nõ prius, fateor, facere
I ausus sum, q̃ sedens cõputaui si sufficerent sumptus ad perfi-
Luc.14.f ciendum. Cum autem charitas hunc foras misisset timorem quo mihi timebam illud de opere non consummando: subintrauit alius timor de cõtrario: quo cœpi timere grauius periculũ de gloria si perfecissem, q̃ de ignominia si defecissem. Vnde inter hunc timorem & charitatem, velut in quodã biuio positus, diu hęsitaui cui viarum tuto me crederem: metuens aut loquendo vtiliter de humilitate, ipse humilis non inueniri: aut tacendo humiliter, inutilis fieri. Cum q; neutram viam tutam, alterutram tamen mihi tenendam esse conspicerem: elegi potius tibi (si quem possem) communicare fructũ sermonis: q̃ tutari me solum portu silentij: simul fiduciam habẽs, si quid forte quod approbes, dixerim, tuis precibus posse me non superbire: finautem (quod magis puto) nil tuo studio dignum effecerim, de nihilo superbire non posse.

Explicit præfatio.

IOcturus ergo de gradibus humilitatis: quos beatus Benedictus non numerandos, sed ascendendos proponit: prius ostendo si possum quo per illos perueniendum sit, vt audito fructu peruentionis, minus grauet labor ascensionis. Proponit itaque dominus nobis vię laborẽ: laboris mercedem. Ego sum (inquit)
Ioan.14.b via, veritas, & vita. Viam dicit humilitatem: quæ ducit ad ve- K
ritatem. Altera labor, altera fructus laboris est. Vnde sciam, inquis, q̃ ibi de humilitate locutus sit: cum indeterminate di-
Mar.11.d xerit: ego sum via? Audi apertius: Discite à me quia mitis sũ, & humilis corde. Se ergo proponit humilitatis exemplũ, mã-
Ioan.8.b suetudinis formam. Si imitaris eum, nõ ambulas in tenebris,
Ioan.1.a sed habebis lumen vitæ. Quid est lumẽ vitæ, nisi veritas: quæ illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum: ostendit vbi sit vera vita? Ideo cum dixisset, ego sum via & veritas: subdidit, & vita. Ac si diceret. Ego sum via, quæ ad veritatẽ duco. Ego sum veritas, quæ vitam promitto. Ego sum
Ioan.17.a vita quã do. Hæc est enim, ait, vita æterna, vt cognoscant te verum deum: & quem misisti Iesum Christum. Vel sic quasi tu dicas. Viam considero, id est humilitatem: fructum desidero, veritatem. Sed quid si tantus est labor vię, vt ad optatũ lucrum non possim peruenire? Respondet. Ego sum via: id est viaticum quo sustenteris in via. Clamat igitur errantibus, & viam ignorantibus: ego sum via. Dubitantibus & non credentibus: ego sum veritas. Iam ascendentibus, sed lassescentibus, ego sum vita. Sàtis, vt reor, ostensum est ex proposito capitulo euangelij: cognitionem veritatis, fructum esse humilitatis. Accipe & aliud. Confiteor tibi pater, domine cœ-
Luc.10.d li & terræ: quia abscondisti hæc, haud dubium quin veritatis secreta: à sapientibus & prudentibus, id est à superbis: & L
reuelasti ea paruulis: hoc est humilibus. Et in hoc apparet q̃ veritas quæ superbis absconditur: humilibus reuelatur. *Humilitatis diffinitio.*

Humilitatis vero talis potest esse diffinitio. Humilitas est virtus qua homo verissima sui agnitione sibiipsi vilescit. Hæc autem conuenit his, qui ascensionibus in corde suo dispositis: de virtute in virtutem, id est de gradu in gradũ proficiunt: donec ad culmen humilitatis perueniant: in quo velut in Sion, id est in speculatione positi, veritatem prospiciant. Etenim, inquit, benedictionẽ dabit legislator: quia qui dedit
Psal.93.b legẽ, dabit & benedictionem: hoc est qui iusit humilitatem, perducet ad veritatem. Quis vero est hic legislator: nisi dul-
Psal.24.b cis & rectus dominus: qui legem dedit delinquẽtibus in via? In via quippe delinquunt, qui veritatem derelinquunt. Sed nũquid vel sic à dulci domino derelinquũtur? Ipsis ergo dulcis & rectus dominus legem dat viam humilitatis, per quam redeant ad agnitionem veritatis. Dat occasionem recuperandę salutis, quia dulcis est: non tamen absque disciplina legis: quia rectus est. Dulcis, quia perire non patitur. Rectus, quia punire non obliuiscitur. Hanc itaque legem qua reditur ad veritatem: beatus Benedictus per duodecim gradus disponit: vt sicut per decem præcepta legis ac geminam circuncisionem (in quo duodenarius numerus adimpletur) ad Christum venitur: ita his duodecim gradibus ascensis, veritas apprehendatur. Illud quoq; quod in scala illa, quæ in
Gene.28.c typo humilitatis Iacob monstrata est, dominus desuper inni-
M xus apparuit: quid nobis aliud innuit, nisi q̃ in culmine humilitatis constituitur cognitio veritatis? Dominus quippe de summitate scalę prospiciebat super filios hominum tanquam veritas: cuius oculi sicut fallere nolunt, ita falli no norunt:
Psal.13.a vt videret si est intelligens aut requirens deum. An non tibi de alto videtur clamare ac dicere requirentibus se (nouit enim qui sunt eius.) Transite ad me oẽs qui cõcupiscitis me:
Eccli.24.c & à generationibus meis implemini? Et illud. Venite ad me
Mat.11.d qui laboratis: & onerati estis: & ego vos reficiam. Venite, inquit. Quo? Ad me veritatem. Qua? Per humilitatem. Quo fructu? Ego vos reficiam. Sed quę est refectio quam veritas ascendentibus promittit: peruenientibus reddit? An forte illa est charitas? Ad hanc quippe, vt ait beatus Benedictus: ascensis omnibus humilitatis gradibus monachus mox perueniet. Vere dulcis & suauis cibus charitas, quæ fessos alleuat, debiles roborat, mœstos lætificat. Iugum denique veritatis facit suaue: & onus leue. Bonus cibus charitas: quæ media in ferculo Salomonis consistens, diuersarũ odore vir-
Cantt.3.c tutum, velut diuersi generis fragrantia pigmentorũ, esurientes reficit: iucundat reficientes. Ibi siquidem appouitur pax, patientia, benignitas, longanimitas, gaudium in spiritu sancto: & siquę sunt alię veritatis seu sapietiæ generationes, apponuntur in illa. Habet & humilitas in eodem ferculo suas epulas: panem scilicet doloris, & vinum compunctionis: quas primo

A primo veritas incipientibus offert, quibus vtiq; dicitur: Sur-
Psal.126.a gite postq̃ sederitis, qui manducatis panem doloris. Habet
Cantic.5.a ibidem contemplatio ex adipe frumenti solidum cibum sa-
Cantic.3.d pientiæ, cum vino quod lætificat cor hominis: ad quæ veritas perfectos inuitat dicens: Comedite amici mei, & bibite, & inebriamini charissimi. Media, inquit, charitate constrauit propter filias Hierusalem, propter imperfectas videlicet animas: quæ dum adhuc illũ solidũ cibũ minus capere possunt, lacte interim charitatis pro pane, oleo pro vino nutriẽdę sunt. Quæ recte media describitur: quia eius suauitas nec incipiẽtibus præsto est prohibẽte timore: nec perfectis satis est, pro abundantiori contemplationis dulcedine. Hi adhuc à noxiis carnalium delectationum humoribus, timoris amarissima potione purgandi, nondum lactis dulcedinem experiuntur: illi iam auulsi à lacte, epulari ab introitu gloriæ gloriosius delectãtur: solis mediis id est proficiẽtibus ita iam melleas quasdam forbitiũculas charitatis expertis, vt illis interim pro sui teneritudine cõcẽti sint. Primus ergo cibus est humilitatis, purgatorius cum amaritudine: secundus charitatis, consolatorius cum dulcedine: tertius contemplationis, solidus cum fortitudine. Heu mihi, domine deus virtutum quousque ira-
Psal.79.a sceris super orationem serui tui, cibabis me pane lachryma-
Psal.67.a rum: & potum dabis mihi in lachrymis? Quis me inuitabit ad illud vel medium ac dulce charitatis conuiuium: vbi iusti epulantur in conspectu dei, & delectantur in lætitia: vt iam nõ
Iob.10.a loquens in amaritudine animæ meæ, dicam deo noli me con-
B demnare: sed epulando in azymis synceritatis & veritatis,
Psal.137.b lætus cantem in viis domini, quoniam magna est gloria domini? Bona tamen via humilitatis, qua veritas inquiritur, charitas acquiritur: generationes sapiẽtiæ participantur. Denique sicut finis legis Christus, sic perfectio humilitatis, cognitio veritatis. Christus cum venit attulit gratiam. Veritas quibus innotuerit: dat charitatem. Innotescit autem humi-
Iaco.4.b libus: humilibus ergo dat gratiam. Dixi, vt potui, quo fructu humilitatis gradus ascendi debeant: dicam vt potero, quo ordine ad propositum brauium veritatis perducant. Sed quia ipsa quoque veritatis agnitio in tribus gradibus consistit, ipsos breuiter si possum distinguo: quatenus ex hoc clarius innotescat ad quem trium veritatis, duodecimus humilitatis pertingat.

INquirimus nanq; veritatẽ in nobis: in proximis, in sui natura. In nobis: nosmetipsos diiudicando: In proximis: eorum malis cõpatiendo. In sui natura: mundo corde contemplãdo. Obserua sicut numerum: ita & ordinem. Primo te doceat veritas ipsa q̃ prius in proximis, q̃ in sui debeat inquiri natura. Post hoc accipies cur prius in te, q̃ in proximis inquirere debeas. In numero siquidem beatitudinum quas suo sermone distinxit, prius mi-
C sericordes quam mundicordes posuit. Misericordes quippe
Matt.5.a cito in proximis veritatẽ deprehendunt, dum suos affectus in illos extendunt, dum sic per charitatẽ se illis conformant, vt
Rom.12.c illorũ vel bona vel mala tanq̃ propria sentiant. Cũ infirmis infirmantur: cũ scãdalizatis vruntur. Gaudere cũ gaudẽtibus, flere cum flentibus consueuerũt. Hac charitate fraterna cordis acie mundata: veritatẽ delectantur in sui contemplari natura: pro cuius amore mala tolerant aliena. Qui vero ita se fratribus non consociant, sed ecõtrario aut flẽtibus insultãt: aut gaudentibus derogant: dũ quod in illis est, in se esse non sentiunt, quia similiter affecti non sunt: veritatẽ in proximis qualiter deprehẽdere possunt? Bene nanq; cõuenit illis illud
Prouerbiũ vulgare prouerbiũ. Nescit sanus quid sentiat æger, aut plenus quid patiatur ieiunus. Et æger egro, & ieiun⁹ ieiuno quãto propinquius, tanto familiarius cõpatiuntur. Sicut enim pura veritas non nisi puro corde videtur: sic miseria fratris verius misero corde sentitur. Sed vt ob alienã miseriã miserum cor habeas, oportet vt tuam prius agnoscas: vt proximi mentem in tua inuenias, & ex te noueris qualiter illi subuenias: exemplo scilicet saluatoris nostri, qui pati voluit, vt compati sciret, miser fieri, vt misereri disceret, vt quomodo de ipso scriptum est: Didicit ex his quæ passus est obedientiã: ita &
Hebr.5.c misericordiã disceret. Nõ q̃ ante misereri nesciret: cuius misericordia ab æterno & vsq; in æternũ, sed quod natura sciebat ab æterno, tẽporali didicit experimento. Sed forte dum tibi videtur, q̃ dixi dei sapientiã Christum didicisse mi- D
sericordiã, quasi is per quẽ omnia facta sunt, aliquid aliquando ignorasset ex iis quæ sunt, maxime cũ illud quod ex epistola ad Hebræos ad id comprobandũ cõmemoraui, alio sensu, qui non ita videatur absurdus, possit intelligi: vt hoc quod dictum est, didicit, non ad ipsum caput referatur in sui persona: sed ad corpus eius, quod est ecclesia: vt sit ita sensus. Et didicit ex iis quæ passus est obediẽtiã, hoc est obedientiã didicit in suo corpore ex iis quę passus est in capite. Nã illa mors, illa crux, opprobria, sputa, flagella, quæ omnia caput nostrum Christus pertransiit: quid aliud corpori eius, id est nobis, q̃ præclara obedientiæ documenta fuerunt? Christus enim (ait Paulus) factus est obediens patri vsq; ad mortem: mortẽ nu- *Philip.2.b*
tem crucis. Qua necessitate? Respondeat apostolus Petrus: *1.Pet.2.d*
Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini, inquit, vestigia eius, id est vt imitemini obedientiam eius. Ex his ergo quæ passus est, discimus quanta nos qui puri homines sumus, oporteat pro obedientia perpeti: pro qua is qui & deus erat nõ dubitauerit mori. Et hoc modo, inquis, non inconueniens erit si dicatur Christus vel obedientiam vel misericordiam seu aliquid in suo corpore didicisse, dum tamẽ sibi in sua persona nil quod se ante latuerit credatur ex tempore potuisse accedere. Sicq; ipse sit qui misereri doceat aut obedire, ipse qui discat quia caput & corpus vnus est Christus. Non nego hunc intellectũ, quin rectus sit. Sed E
ex alio loco ipsius epistolæ, superior interpretatio videt approbari vbi dicitur. Nusq̃ enim angelos apprehẽdit, sed semẽ
Abrahæ apprehẽdit, vnde debuit per omnia fratribus simila- *Hebr.2.d*
ri, vt misericors fieret. Puto q̃ hæc verba sic ad caput referẽda sunt, vt corpori penitus aptari nõ possint. De verbo vtiq; dei dictum est q̃ nõ angelos apprehendit, hoc est non in vnã sibi personã assumpsit, sed semẽ Abrahæ. Neq; enim legitur, verbum angelus factũ est, sed verbũ caro factũ est, & caro de *Ioan.1.b.*
carne Abrahæ, iuxta promissionẽ quæ illi primũ facta est, vnde, id est ex qua seminis assumptione, debuit per omnia fratribus similari, id est oportuit ac necesse fuit vt similis nobis passibilis, nostrarũ omnia (excepto peccato) genera miseriarum percurreret. Si quæris qua necessitate, vt misericors, inquit, fieret. Et hoc, ais, cur nõ recte ad corpus referri potest? Sed audi quod paulopost sequitur. In eo enim in quo passus *Hebr.2.d*
est ipse & tentatus, potens est & eis qui tentantur auxiliari. In quibus verbis quid melius intelligi possit nõ video: nisi q̃ ideo pati ac tẽtari, omnibusq; absq; peccato, humanis voluit cõmunicare miseriis (quod est per omnia fratribus similari) vt similiter passis ac tentatis misereri ac cõpati ipso disceret experimento. Quo quidẽ experimento non dico vt sapiẽtior efficeretur, sed propinquior videretur, quatenus infirmi filij *Hebr.2.c*
Adam, quos suos fieri & appellari fratres nõ dedignatus est, F
suas illi infirmitates cõmittere non dubitarent, qui sanare illas & posset vt deus, & vellet vt proximus, & cognoscereet vt eadẽ passus. Vnde Esaias virũ cum appellat dolorum, & scię- *Esa.53.c.*
tem infirmitatẽ. Et apostolus. Non enim habemus, inquit, põ- *Hebr.4.d*
tificẽ qui nõ possit cõpati infirmitatibus nostris. Vnde autẽ possit indicãs adiungit: Tentatũ autẽ per omnia pro similitu- *Ibidem.*
dine absq; peccato. Beatus quippe deus, beatus dei filius, in ea forma qua nõ rapinã arbitratus est esse se æqualẽ patri, ꝑ- *Philip.2.a*
culdubio impassibilis, priusq̃ se exinaniisset formã serui accipiens, sicut miseriã & subiectionẽ expertus non erat, sic misericordiã vel obedientiã non nouerat experimento. Sciebat quidẽ per naturã, non autẽ sciebat per experientiã. At vbi monoratus est nõ solũ à seipso, sed etiã paulominus ab angelis, qui & ipsi impassibiles sunt per gratiã, non per naturã, vsque ad illam formam in qua pati & subiici posset, quod vtiq; (sicut dictũ est) in sua non posset, & in passione expertus est misericordiam, & in subiectione obedientiam. Per quam tamen experientiã nõ illi (vt dixi) scientia, sed nobis fiducia crenit, dum ex hoc misero genere cognitionis, is à quo longe erraueramus, factus est propior nobis. Quando enim illi appropinquare auderemus in sua impassibilitate manenti? Nunc autẽ apostolo suadente, monemur cũ fiducia adire thronum *Heb.4.d*
gratiæ ipsius, quem nimirũ, sicut alibi scriptum est, languo- *Esa.53.b*
res nostros tulisse, & dolores nostros portasse cognoscimus: & in eo quo passus est ipse, nobis compati posse non dubita-

G mus. Non ergo debet absurdum videri, si dicitur Christum
nō quidē aliquid scire cœpisse, quod aliquando nescierit: sci
re tamen alio modo misericordiam ab æterno per diuinitatē
& aliter in tempore didicisse per carnem. Vide ne & simili
locutionis modo illud dictum sit, quod dominus requirenti-
Mar.13.d bus discipulis de die vltimo se nescire respondit. Nam quo-
Colos.2.d modo diē illum ille nesciebat, in quo omnes sapiētiæ & scien
tiæ thesauri sunt absconditi? Cur ergo se scire negabat, quod
certum est quia nescire non poterat? Nunquid forte menda-
citer eos voluit celare, quod vtiliter non valuit innotescere?
rē? Absit. Sicut nihil ignorare poterat, cum sapientia sit:
sic nec mentiri, cum veritas sit. Sed volens discipulos ab in-
utilis inquisitionis curiositate compescere, quod inquire-
bant, se scire negauit: non omnimodo quidem, sed tali quo-
dam modo, quo negare veraciter potuit. Nam etsi suę diui-
nitatis intuitu æquē omnia præterita scilicet præsentia atque
futura perlustrando, diem quoque illum palam habebat: non
tamen vllis carnis suæ sensibus experiendo agnouerat. Alio-
quin iam spiritu oris sui antichristum interfecerat: iam auri-
bus sui corporis archangelum vociferantem, & tubam sonā-
tem, in quo strepitu mortui suscitādi sunt, audierat: iam ocu-
lis suæ carnis oues hœdosq; qui abinuicem segregandi sunt,
perspexerat. Deniq; vt intelligas quod illa tantum cognitio-
ne quæ per carnem fit, se illum diem nescire perhibuerit, vi-
Mat.16.c gilanter respondens: non ait, nec ego scio, sed nec ipse, inquit
H filius hominis scit. Quid est filius hominis, nisi nomen assum-
ptæ carnis? Quo siquidem nomine intelligi datur, quia dicēs
se aliquid nescire, non iuxta quod deus est, sed secundum ho-
minem loquitur. Alias quippe loquens de se secundum suam
diuinitatem, non filius vel filium hominis: sed, ego, vel me, sæ
Ioan.8.c pius ponere cōsueuit: vt ibi: Amen dico vobis, antequam A-
braham fieret, ego sum. Ego sum, ait: non filius hominis est.
Nec dubium, quin de illa essentia diceret qua ante Abraham
& sine initio est, nō qua post Abraham & ex Abraham factus
Matt.16.c est. Alibi quoq; hominū de se opinionē à discipulis inquirēs:
Ibidem. quem dicunt, inquit, homines esse: non me, sed filium homi-
nis? Rursus eosdem interrogans, quid de se, ipsi quoq; senti-
rent: vos autem, non quem filium hominis, sed quem me, ait,
esse dicitis? Carnalis videlicet populi sententiā de carne in-
quirens, nomē carnis, quod proprie est filius hominis, posuit:
spirituales vero discipulos de sua diuinitate interrogans, nō
filium hominis, sed signāter, me, dixit. Quod denique Petrus
Matt.16.c intelligens, quid per hoc quod dixerat, me, requisiti fuissent:
sua responsione aperuit: tu es, inquiens, non Iesus filius vir-
ginis, sed Christus filius dei. Quod vtique si respondisset, ni-
hilominus veritatem dixisset: sed in verbis interrogationis
sensum interrogantis prudenter aduertens, competēter pro-
I prieque ad interrogata respondit dicens: tu es Christus filius
dei. Cum igitur videas Christum in vna quidē persona duas
habere naturas, vnam qua semper fuit, alterā qua esse cœpit:
& secundum sempiternum suum quidem esse, semper omnia
nosse: secundum temporalem vero, multa tēporaliter exper-
tū fuisse: cur fateri dubitasvt esse in tempore cœpit ex carne:
sic carnis quoque miserias scire cœpisse, illo duntaxat modo
cognitionis quem docet defectio carnis? Quod vtiq; genus
scientiæ, protoplasti sapientius fœliciusq; nescirent: quando
id attingere nisi stulte misereq; non poterant. Sed plasma-
tor eorū deus requirens quod perierat: opus suum miseratus
prosecutus est, descendens & ipse misericorditer, quo illi ce-
ciderāt miserabiliter. Voluit experiri in se, quod illi facien-
do contra se merito paterentur. Nō simili quidem curiosita-
te, sed mirabili charitate. Non vt miser cum miseris remane-
ret: sed vt misericors factus miseros liberaret. Factus, inq̄, mi-
sericors non illa misericordia, quā fœlix manēs habuit ab æ-
terno: sed quam mediante miseria reperit in habitu nostro.
Porro pietatis opus quod per illā cœpit: in ista perfecit. Nō
q̄ sola illa nō posset perficere: sed quia nobis nō potuit absq;
ista sufficere. Vtraq; siquidem necessaria: sed nobis hæc ma-
gis congrua fuit. O ineffabilis pietatis excogitatio. Quando
nos illam miram misericordiam cogitaremus: quam præce-
dens miseria non informat? Quando illā aduerteremus inco-
gnitam nobis cōpassionē, quæ non passione præuenta, cū im-
passibilitate perdurat? Attamen si illa quæ miseriā nescit, mi-
sericordia non præcessisset: ad hanc, cuius miseria mater est, K
non accessisset. Si non accessisset: non attraxisset. Si non at-
traxisset non extraxisset. Vnde autem extraxit: nisi de lacu Psal.39.a
miseriæ, & de luto fecis? Nec illā tamen misericordiam de-
seruit: sed hanc inseruit. Non mutauit, sed multiplicauit, sicut Psal.35.b
scriptum est: Homines & iumenta saluabis domine, quemad-
modum multiplicasti misericordiam tuam deus. Sed iam ad
propositum redeamus. Si ergo se miserum fecit, qui miser nō
erat, vt experiretur quod & ante sciebat: quanto magis tu: nō
dico vt te facias, quod non es: sed vt attendas quod es, quia
vere miser es, & sic discas misereri qui hoc aliter scire non
potes: ne forte si proximi malum consideres, & tuum non at-
tendas, moueari non ad miserationem, sed ad indignationē,
non ad adiuuandum, sed ad iudicandum: denique non ad in-
struendum in spiritu lenitatis: sed ad destruendum in spiritu Gala.6.a
furoris. Vos qui spirituales estis, ait apostolus: huiusmodi
instruite in spiritu lenitatis. Apostoli consilium siue etiam
præceptum est vt mansueto, id est eo spiritu fratri ęgrotanti
subuenias, quo tibi vis subueniri cum ægrotas. Et vt scias
qualiter erga delinquentem mansuescere possis: considerās,
inquit, teipsum: ne & tu tenteris. Considerare libet quām be-
ne discipulus veritatis ordinem sequatur magistri. In beati-
tudinibus quas supra memoraui: sicut prius misericordes q̄ L
mundicordes: sic prius mites quām misericordes pronuncia-
ti sunt. Et apostolus cum spirituales hortaretur ad instruen-
dum carnales, adiunxit: in spiritu lenitatis. Instructio quip-
pe fratrum pertinet ad misericordes: spiritus lenitatis ad mi-
tes. Ac si diceret, inter misericordes deputari non potest,
qui in semetipso mitis non est. Ecce apostolus aperte ostēn-
dit quod superius me ostensurum promisi: prius videlicet ve-
ritatem inquirendam esse in nobis, quām in proximis: consi-
derans, inquiens teipsum: id est quām facilis ad tentandum, q̄
pronus ad peccandum: quatenus ex tui consideratione mite-
scas: sicque ad succurrendum aliis in spiritu lenitatis acce-
das. Alioquin si momentem non audis discipulum, arguen- Matt.7.a
tem time magistrum. Hypocrita eiice primum trabem de o-
culo tuo: & sic valebis festucam eiicere de oculo fratris tui.
Trabes in oculo grādis & grossa, superbia in mente est: quæ
quadam corpulentia sui vana non sana, tumida non solida,
oculum mentis obscurat: veritatem obumbrat: ita vt si tuam
occupauerit mentem, iam tu te videre, iam te talem qualis es,
vel qualis esse potes, non possis sentire: sed qualem te amas
talem te vel putes esse, vel speres fore. Quid enim aliud est
superbia quām (vt quidam sanctus diffinit) amor proprię ex- Superbia.
cellentiæ? Vnde & nos possumus dicere per contrarium: hu-
militatem proprię excellentiæ esse contemptum. Amor
vero, sicut nec odium, veritatis iudicium nescit. Vis iudicium M
veritatis audire? Sicut audio, sic iudico. Non sicut odi, non si- Ioan.19.b
cut amo, non sicut timeo. Est iudicium odij, vt illud: Nos le- Ioan.11.f
gem habemus, & secundum legem nostram debet mori. Est
& timoris, vt illud: Si dimittimus eum sic: venient Romani &
tollent nostrum locum & gentem. Iudicium vero amoris: vt 2.Reg.18.
Dauid de filio parricida: Parcite, inquit, puero Absalon. Et
legibus humanis statutū: & in causis tam ecclesiasticis, quām
secularibus seruatum scio: speciales amicos causantium non
debere admitti ad iudicium: ne vel fallant vel fallantur amo-
re suorum. Quòd si culpam amici tuo iudicio amor illius aut
minuit, aut prorsus abscondit: quanto magis amor tui tuum
contra te iudicium fallit? Qui ergo plene veritatem in se
cognoscere curat, necesse est vt semota trabe superbiæ quæ
oculum arcet à luce, ascensiones in corde suo disponat: per
quas seipsum in seipso inquirat, & sic post duodecimum hu-
militatis ad primum veritatis gradum pertingat. Cum autem
veritate inuenta in se, imò se inuēto in veritate dicere potue- Psal.115.a
rit: Credidi, propter quod locutus sum, ego autem humilia- Psal.63.b
tus sum nimis: ascendat homo ad cor altum, vt exaltetur ve-
ritas, & ad gradum secundum peruenies dicat in excessu suo, Psal.115.a
omnis homo mendax. Putas hunc ordinem Dauid nō tenuit?
Putas hoc non sensit propheta quod dominus: quod aposto-
lus, quod & nos post ipsos & per ipsos sentimus? Credidi, in- Ioan.8.b
quit, veritati dicenti. Qui sequitur me, non ambulat in tene-
bris. Credidi ergo sequendo, propter quod locutus sum con
fitendo. Quid confitendo? Veritatem quā cognoui credē
do. Postq̄

A do. Postquā autem & credidi ad iustitiā: & locutus sum ad sa-
lutem: humiliatus sum nimis, hoc est perfectē. Tanquā dice-
ret: Quia veritatem cognitam in me confiteri contra me non
Psal.111.a erubui: ad perfectionē humilitatis profeci. Nimis, enim pro
perfectē, potest intelligi: vt ibi: In mandatis eius volet nimis.
Quod si quis contendat, nimis, hic pro valde, positum, non
pro perfectē: quia & expositores idipsum videntur astruere:
neque hoc discordat à sensu prophetæ, vt sic sentiamus eum
dixisse. Ego quidem cum adhuc veritatē nō nossem, aliquid
me putabam esse, cum nihil essem. At postquam in Christum
credendo, id est eius humilitatem imitando, veritatem agnou-
i: ipsa quidem exaltata est in me ex mea cōfessione: sed ego
humiliatus sum nimis, id est valde vilui mihi ex mei conside-
ratione. Humiliatus ergo, ppheta in hoc primo gradu veri-
Psal.118.k tatis (vt ait in alio psalmo) & in veritate tua humiliasti me:
semetipsum attendat, & ex propria miseria generalem per-
pendat, sicq; ad secundum transiens dicat in excessu suo, om-
nis homo mendax. In quo excessu suo? In illo proculdubio
quo sese excedens, ac veritati adhærens, seipsum diiudicat. In
illo ergo excessu suo dicat non indignando aut insultando,
sed miserando & compatiendo, omnis homo mendax. Quid
est, omnis homo mendax? Omnis homo infirmus, omnis ho-
Psal.32.d mo miser, & impotēs: qui nec se nec alium possit saluare. Si-
cut dicitur fallax equus ad salutem, non q̄ equus aliquē fal-
lat, sed quia is seipsum fallit qui in fortitudine eius confidit:
B sic omnis homo dicit mendax, id est fragilis, mutabilis, à quo
Hier.17.a salus non possit vel sua vel aliena sperari: quin potius male-
dictionem incurrat qui spem suam in homine ponit. Proficiēs
itaque humilis propheta per ducatum veritatis, quodque in
se lugebat, videns in aliis, dum apponit scientiam, apponat &
dolorem: ac generaliter sed veraciter dicat, omnis homo mē
dax. Vide q̄ loge aliud senserit de se pharisæus ille superbus.
Luc.18.b Quid deprompsit in excessu suo? Deus gratias ago tibi, quia
non sum sicut cæteri hominum. Dum in se singulariter exul-
Psal.115.a tat, aliis arroganter insultat. Dauid autem aliter. Ait enim:
Roma.3.a Omnis homo mendax. Neminē excipit, ne quē decipiat, sciēs
quia omnes peccauerunt, & omnes egent gloria dei. Phari-
sæus se solum decipit, quem solum excipit dum cæteros dā-
nat. Propheta se non excipit à communi miseria: ne excipia-
tur à misericordia. Pharisæus exsufflat misericordiam, dum
dissimulat miseriam. Propheta affirmat tam de omnibus, q̄ de
se, omnis homo mendax. Pharisæus confirmat de omnibus
præter se: non sum, inquiens, sicut cæteri hominum. Et gra-
tias agit nō quia bonus, sed quia solus: non tam de bonis quæ
habet, quàm de malis quæ in aliis videt. Nondum de suo tra-
Luc.18.b bem eiecerat, & festucas in oculis fratrum enumerat. Nam
subdit: Iniusti, raptores. Non frustra (vt arbitror) excessum
à proposito feci, si vtriusque excessus differentiam intelle-
xisti. Iam ad propositum redeundum est. Quos itaque veritas
C sibi iam innotescere, ac per hoc vilescere fecit, necesse est vt
cuncta quæ amare solebant: & ipsi sibi amarescant. Statuētes
nimirum se ante se, tales se videre cogant, quales vel à se vi-
deri erubescant. Dumque sibi displicet quod sunt, & ad id
suspirant quod non sunt, quod vtique per se fore diffidunt,
vehementer esse lugentes: id solum consolationis inueniunt,
vt seueri iudices sui, qui scilicet amore veri esuriant & sitiāt
iustitiam, vsque ad contemptum sui districtissimam de se exi-
gant satisfactionem, & de cætero emendationem. Sed cum se
ad id sufficere non posse conspiciunt (cum enim fecerint o-
Luc.17.c mnia quæ mandata fuerint sibi, seruos se inutiles dicunt) de
Matt.5.a iustitia ad misericordiam confugiunt. Vt autem illam conse-
quantur, consilium veritatis sequuntur: Beati misericordes,
quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et hic est secun-
dus gradus veritatis: quo eam in proximis inquirunt, dum de
suis aliorum necessitates exquirunt, dum ex iis quæ patiūtur
patientibus compati sciunt. In his ergo tribus quæ dicta
sunt, id est in luctu pœnitentiæ, in desiderio iustitiæ, in ope-
ribus misericordiæ si perseuerant: à tribus impedimentis,
quæ aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio contraxerunt,
cordis aciem mundant, quo per contemplationem ad tertium
veritatis gradum pertranseant. Hæ sunt vię quæ videntur ho
Prou.2.c minibus bonæ, illis duntaxat exceptis qui lætantur cum ma-
lefecerint, & exultant in rebus pessimis: ac se de infirmitate
vel ignorātia tegunt ad excusandas excusationes in peccatis. D
Sed frustra sibi de infirmitate vel ignorantia blandiūtur, qui Psal.140.a
vt liberius peccent, libenter ignorant vel infirmātur. Putas
primo homini profuit, licet ipse non libenter peccauit, q̄ se
per vxorem tanq̄ per carnis infirmitatem defendit? Aut primi
martyris lapidatores quoniam aures suas continuerunt, per
ignorantiam excusabiles erunt? Qui igitur studio, amore pec
caudi à veritate se sentiunt alienatos, infirmitate & ignoran-
tia pressos: studium in gemitum, amorem in mœrorē & infir-
mitatem conuertant, infirmitatem carnis seruore iustitiæ vin
cant, ignorantiam liberalitate repellāt: ne si nūc egentē, nu-
dam & infirmam veritatem ignorāt, cum potestate magna &
virtute venientem, terrentem, arguentem, sero cum rubore
cognoscant, frustra cum tremore respōdeant: Quando te vi- Mat.25.d
dimus egere, & non ministrauimus tibi? Cognoscetur certe Psal.9.c
dominus iudicia faciens, qui nunc ignoratur misericordiam
quærens. Denique videbunt in quem tranfixerunt. Similiter Ioan.19.g
& auari quem contempserunt. Ab omni ergo labe, infirmi-
tate, ignorantia, studióve contracta, flendo, iustitiam esuriēn-
do, operibus misericordiæ insistendo, mundatur oculus cor- E
dis, cui se in sui puritate veritas videndam promittit: Beati Matt.5.a
mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Cum sint ita-
que tres gradus seu status veritatis: ad primum ascendimus
per laborem humilitatis, ad secundum per affectum compas-
sionis, ad tertium per excessum cōtemplationis. In primo ve-
ritas reperitur seuera, in secundo pia, in tertio pura. Ad pri-
mum ratio ducit, qua nos discutimus: ad secundum affectus
perducit, quo aliis miseremur: ad tertiū puritas rapit, qua ad
inuisibilia sublenamur.

NTerlucet hic mihi mira quædam ac diuisa indiui-
duę trinitatis operatio, si quo modo tamen ab bo-
mine sedente in tenebris ineffabilis illa possit capi
cooperātium sibi personarum diuisio. In primo si-
quidem gradu filius, in secundo spiritus sanctus, in tertio pa-
ter operari videtur. Vis audire filij operationem? Si ego, in- Ioan.13.b
quit, laui vobis pedes dominus & magister, quanto magis &
vos debetis alter alterius lauare pedes? Tradebat discipulis
humilitatis formam veritatis magister, qua in primo gradu
primum eis veritas innotescereat. Attende & opus spiritus
sancti. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiri- Rom.5.a
tum sanctum qui datus est nobis. Charitas quippe donum est
spiritus sancti, qua fit vt qui sub disciplina filij per humilita-
tem ad primum vsque gradum veritatis iam profecerunt: ad
secūdum per compassionem proximi, sub magisterio spiritus
sancti perueniant. Audi & de pater: Beatus es Simō Bariona: Mat.16.c
quia caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meus qui est
in cœlis. Et illud. Pater filiis notā faciet veritatē tuā. Et, cōfi Esa.38.d
teor tibi pater, quia absconditi hæc à sapiētib⁹, & reuelasti ea Matt.11.d
paruulis. Vides quia quos verbo & exēplo prius filius humi- F
liauit: super quos deinde spiritus charitatē effudit: hos tandē
in gloria pater recepit? Filius facit discipulos: paracletus cō-
solatur amicos: pater exaltat filios. Quia vero non solum fi-
lius, sed & pater & spiritus sanctus veraciter veritas appel-
lantur: constat q̄ vna eadēq; veritas seruata proprietate per-
sonarū, tria hæc in tribus gradibus operatur. Primo scilicet
instruit: vt magister. Secundo consolatur: vt amicus vel fra-
ter. Tertio astringit: vt filios pater. Dei quippe filius verbum
scilicet ac sapientia patris, primum quidem illam animæ nō-
stræ potentiam quæ ratio dicitur, cum reperit carne depres-
sam, peccato captiuam, ignorantia cęcam, exterioribus dedi-
tam: clementer assumens, potenter erigens, prudenter insti-
tuens, introrsum trahens, ac mirabiliter vtēs, tanq̄ pro se vi-
caria ipsam sibi iudicem statuit, ita vt pro reuerētia verbi cui
coniungitur, ipsa sui accusatrix: testis & iudex, contra se ve-
ritatis fungatur officio. Ex qua prima cōiūctione verbi, & ra-
tionis: humilitas nascitur. Aliam deinde partē quæ dicitur
voluntas, veneno quidē carnis infectam, sed iam ratione dis-
cussam, spiritus sanctus dignanter visitans, suauiter purgans,
ardenter afficiens: misericordem facit: ita vt more pellis quæ
uncta extēditur: ipsa quoq; unctione perfusa cœlesti: vsq; ad
inimicos per affectum dilatetur. Et sic ex hac secunda con-
iunctione spiritus dei & voluntatis humanæ, charitas effi-
citur. Vtrāq; vero partem, rationem scilicet & voluntatem:

G alteram verbo veritatis instructam: alteram spiritu veritatis
afflatam:illam hyssopo humilitatis aspersam: hanc igne cha-
ritatis succensam,tandem iam perfectam animam, propter hu
militatem sine macula,propter charitatē sine ruga : cum nec
voluntas rationi repugnat,nec ratio veritatē dissimulat,glo-
riosam sibi sponsam pater conglutinat:ita vt nec ratio de se,
nec voluntas de proximo cogitare sinatur : sed hoc solū bea-
Cantic.1.d ta illa anima dicere delectetur : Introduxit me rex in cubicu-
lum suum'. Digna certe quæ de schola humilitatis : in qua
primum sub magistro filio ad seipsam intrare didicit : iuxta
Ibidem.c comminationem ad se factam:Si ignoras te, egredere & pa-
sce hœdos tuos: digna ergo quę de schola illa humilitatis du-
ce spiritu sancto in cellaria charitatis: quæ nimirū proximo-
rum pectora intelligēda sunt: per affectionē introduceretur:
vnde suffulta floribus,ac stipata malis,bonis scilicet moribus
& virtutibus sanctis,ad regis demum cubiculum, cuius amo-
re languet, admitteretur . Ibi modicum hora videlicet quasi
dimidia silentio facto in cœlo, inter desideratos amplexus
suauiter quiescens ipsa quidem dormit, sed cor eius vigilat,
quo vtique interim veritatis arcana rimatur: quorū postmo-
dum memoria statim ad se reditura pascatur . Ibi videt inui-
sibilia,audit ineffabilia,quæ non licet homini loqui.Excedūt
quippe omnem illam quam nox nocti indicat scientiam. Dies
Psal.18.a tamen diei eructat verbum, & inter sapientes sapientiam lo-
H qui:& spiritualibus spiritualia licet conferri.Putas hos gra-
2. Cor. 12. dus Paulus non transierit: qui vsque ad tertium cœlum se ra-
ptum fuisse testatur?Sed quare raptum, & non potius ductū?
Vt videlicet si tantus apostolus raptū se dicit fuisse:quo nec
doctus sciuit, nec ductus potuit ire: me qui proculdubio mi-
nor sum Paulo,ad tertium cœlū nulla mea virtute,nullo meo
labore peruenire posse præsumam: ne vel de virtute confidā:
vel pro labore diffidam . Qui enim docetur aut ducitur : ex
hoc ipso q docentem vel ducentem sequitur, laborare con-
uincitur, & aliquid ex se agit vt ad destinatū locum vel sen-
1.Cor.15.b sum pertrahatur,ita vt dicere possit:Non autem ego,sed gra
tia dei mecum. Qui vero rapitur,non suis viribus sed alienis
inuixus tanq̄ nescius quocūq; portatur:nec de toto in se,nec
de parte gloriatur : vbi nec per se nec cum alio aliquid ope-
ratur. Ad primum itaque siue ad medium cœlum ductus vel
adiutus apostolus ascendere potuit:ad tertium autem vt per-
ueniret rapi oportuit. Nam ad hoc & filius legitur descēdis-
se,vt vocaret & iuuaret ascensuros ad primū: & spiritus san-
ctus missus fuisse:qui perduceret ad secūdum. Pater vero li-
cet filio & spiritui sancto semper cooperetur:nunq̄ tamē aut
de cœlo descendisse:aut ad terras legitur missus fuisse.Lego
Psal.32.a certe q misericordia domini plena est terra,& pleni sunt cœ
Gala.4.a li & terra gloria tua, & multa huiusmodi. Lego & de filio.
I Postq̄ venit plenitudo temporis : misit deus filium suum. Et
Esa.61.a ipse filius loquitur de se.Spiritus domini misit me.Et per eū-
Esa.48.c dem prophetam.Et nunc,inquit,dominus misit me & spiritus
Ioan.14.d eius.Lego & de spiritu sancto.Paracletus autem spiritus san
Ioan.16.b ctus : quem mittet pater in nomine meo . Et, cum assumptus
fuero,mittam vobis eum:haud dubium quin spiritum sanctū.
Patrem autem in sua persona,licet nusquam non sit:nusquam
Mat.23.a tamen inuenio nisi in cœlis,vt in euāgelio.Et pater meus qui
Mat.6.b in cœlis est.Et in oratione.Pater noster qui es in cœlis.Vnde
nimirum colligo q quia pater nō descendit: apostolus vt eū
videret,ad tertium cœlum ascendere quidem nō potuit, quo
Ioan.3.b tamen se raptum memorauit. Deniq; nemo ascendit in cœlū
nisi qui descendit de cœlo filius hominis. Et ne putes de pri-
Psal.18.a mo dictū vel secundo:dicit tibi Dauid: A summo cœlo egres
sio eius. Ad quod iterum non subito raptus, nō furtim subla-
Acto.1.b tus, sed videnibus,inquit,illis, id est apostolis eleuatus est.
4.Reg.2.c Non sicut Helias,qui vnum:non sicut Paulus,qui nullum:vix
enim vel seipsum testem aut arbitrū habere potuit, ipso per-
2.Cor.12. hibente:Nescio,deus scit:sed vt omnipotens, qui quando vo
luit descendit,quando voluit ascendit,pro suo arbitrio arbi-
tros & spectatores,locum & tempus, diem & horā expectās:
videntibus illis quos scilicet tanta visione dignatur:eleuatus
4.Reg.2.c est.Raptus est Paulus,raptus est Helias,translatus est Enoch.
Eccli. 44. Redēptor noster legitur eleuatus, hoc est ex seipso leuatus:
Acto.1.b nō aliunde adiutus. Deniq; nō currus vehiculo,nō angeli ad-
Ibidem. miniculo, sed propria virtute subnixum suscepit eum nubes
ab oculis eorum.Cur hoc?An fessum iuuit?An pigrum impu K
lit?An cadentem sustinuit?Absit. Sed suscepit eum ab oculis
carnalibus discipulorum:qui & si Christum nouerant secun-
dum carnem,sed vltra iam non noscerent.Quos ergo per hu-
militatem ad primum cœlum filius vocat : hos in secundo
per charitatem spiritus aggregat,ad tertium per contempla-
tionem pater exaltat . Primo humiliantur in veritate, & di- Psal.118.b
cunt:In veritate tua humiliasti me. Secundo congaudent ve-
ritati,& psallunt:Ecce q̄ bonum,& q̄ iucundum habitare fra- Psal.123.a
tres in vnum. De charitate quippe scriptum est. Congaudet 1.Cor.13.b
autem veritati.Tertio ad arcana veritatis rapiuntur,& aiunt:
Secretum meum mihi,secretum meum mihi.Sed quid ego mi
ser superflua magis loquacitate,q̄ spiritus viuacitate duos cœ- Esa.24.c
los superiores percuro,qui manibus pedibusque repens ad-
huc sub inferiore laboro ? Ad quod tamen iam ipso iuuante
quo & vocante mihi scalam erexi. Illic siquidem iter est quo Psal.49.d
ostendat mihi salutare dei. Iam dominum desuper innixum
suspicio, iam ad vocem veritatis exulto. Vocauit me,& ego
respondi illi:Operi manuum tuarum porriges dexteram. Tu Iob.14.c
quidem domine gressus meos dinumeras:sed ego lētus ascē- Ibid.31.a
for, fessus viator, diuerticula quæro. Væ mihi si tenebræ me
comprehendant,aut si mea fuga fiat in hyeme vel in sabbato:
dum nunc ad lucem cum tempus acceptabile & dies salutis
sunt,proficisci dissimulo. Quid moror?Ora pro me fili, fra-
ter,socie,& particeps ,pfectus mei si quis est in domino. Ora L
omnipotentem quatenus sic pigrum roboret pedem, vt tamē
non veniat mihi pes superbiæ. Etsi enim pes piger vt ad veri Psal.35.d
tatis gradum ascendat idoneus non est:tolerabilior tamē est
isto qui in ea stare non potest,vt habes ibi : Expulsi sunt nec Ibidem.
potuerunt stare. Et hoc quidem de superbis. Sed quid de il-
lorum capite?Quid de illo qui dicitur rex super omnes filios Ioan.8.f
superbiæ?Et ipse,inquit,in veritate non stetit.Et alibi:Vide- Luc.10.c
bam satanam cadentem de cœlo.Quare hoc,nisi propter su-
perbiam?Væ mihi,si & me viderit qui alta à lōge cognoscit, Psal.137.b
superbientem : & illam in me terribilem intonet vocem : Tu Psal.81.b
quidem filius excelsi eras,sed sicut homo morieris:& sicut v-
nus de principibus Cades. Quis non ab huius tonitrui voce
formidet ? O q̄ salubrius ad tactum angeli neruus fœmoris Gene.32.g
Iacob emarcuit:q̄ angeli superbictis intumuit,euanuit, ruit.
Vtinam & meum neruum angelus tangat vt marcescat: si for
te ex hac infirmitate incipiam proficere,qui ex mea firmitate 1.Cor.1.d
non possum nisi deficere.Lego profecto:Quod infirmum est
dei,fortius est hominibus. Sic quoque apostolus de suo ner- 2.Cor.12.c
uo conquestus,quem angelus nō domini,sed satanæ colaphi- Ibidem.
zabat,responsum audiuit:Sufficit tibi gratia mea,nam virtus M
in infirmitate perficitur.Quæ virtus? Ipse apostolus respon-
deat:Libēter gloriabor in infirmitatib⁹ meis,vt inhabitet in
me virtus Christi.Sed nondum forsitan intelligis de qua spe-
cialiter dixerit,quia Christus omnes virtutes habuit.Sed cū
omnes habuerit,præ omnibus tamen vnam,id est humilitatē Matt.11.d
nobis in se cōmendauit,cum ait:Discite à me quia mitis sum,
& humilis corde.Libenter igitur & ego domine Iesu gloria-
bor si potero, in mea infirmitate, in mei nerui contractione,
vt tua virtus, id est humilitas perficiatur in me . Nam sufficit
mihi gratia tua : cum defecerit virtus mea. Pedem profecto
gratiæ fortiter figens, & meum qui infirmus est, leniter tra-
hens,securus ascendā per scalam humilitatis, donec veritati Psal.30.b
adhærens, ad latitudinem transeam charitatis. Tunc psallam
cum gratiarum actione, & dicam : Statuisti in loco speciosо
pedes meos.Sic arcta via cautius inceditur stricтim,sic ardua
scala tutius pedetentim ascenditur: sic miro modo licet pi- Psal.119.a
grius,ad veritatem tamen firmius claudicando ascēditur.Sed Psal.54.b
heu mihi,quia incolatus meus prolōgatus est. Quis dabit mi
hi pennas sicut columbæ, quibus celerius volem ad veritatē, Psal.85.b
vt iam requiescam in charitate?Quæ quoniam desunt,deduc Ioan.8.d
me domine in via tua, & ingrediar in veritate tua, & veritas
liberabit me.Væ mihi q̄ de illa descendi.Nisi enim prius le-
uiter,inaniter descendissem,in ascendēdo tandiu tā grauiter
non laborassem. Sed quid dico, descendi ? Nam fortasse re-
ctius cecidi dixerim, nisi quia forte sicut nemo repēte fit fūc-
mus,sed gradatim quisq; ascēdit:sic nemo repēte fit pessim⁹, Iob.15.c
sed paulatim descēdit.Alioquin quomodo stabit illud:Impi⁹
cunctis diebus vitæ suæ superbit ? Denique sunt vię quæ vi-
dentur

A dentur hominibus bonæ, & tamen ad malum deducunt. Est
ergo via descēsionis, sicut & ascensionis. Et via est ad bonū,
& via est ad malum.Caue malam, elige bonam. Si per te non
Psal.118.a potes,ora cū propheta,& dic:Viam iniquitatis amoue à me.
Quomodo?Et de lege tua miserere mei:illa scilicet lege quā
Psal.40.b dedisti delinquentibus in via, id est derelinquentibus veri-
tatem. De quibus vnus ego sum, qui vere à veritate cecidi.
Sed nunquid qui cadit,non adiiciet vt resurgat ? Propter
Psal.118.d hoc viam veritatis elegi, qua ascendam humiliatus, vnde su-
Ibidem. perbiendo descendi.Ascendam,inq̄,& psallam. Bonum mihi
domine q̄ humiliasti me : bonū mihi lex oris tui,super milia
auri & argēti.Duas tibi vias videtur Dauid proposuisse, sed
vnam noueris esse,ipsam tamen à se diuersam,& diuersis no-
minibus appellatam,aut iniquitatis propter descendētes,aut
veritatis propter ascendentes:quia & iidem gradus sunt ascē
dentium in solium,& descendentium : & eadem via accedēn-
tium ad ciuitatem,& recedentium:& vnum ostium est ingre-
Gene.28.c dientium domum, & egredientium . Per vnam denique scalā
ascendentes angeli & descendentes Iacob apparuerūt.Quor-
sum spectant hæc ? Vt videlicet si ad veritatem redire cupis,
non necesse sit viam quærere nouam quam non nosti:sed no-
tam qua descēdisti,quatenus reciprocis gressibus tua ipse ve-
stigia sequens, per eosdem gradus humiliatus ascendas, per
quos superbiēdo descēderas:ita vt qui duodecimus superbię
B fuit descendenti, primus humilitatis sit ascendenti. Vndeci-
mus,inueniatur secundus.Decimus,tertius. Nonus, quartus.
Octauus,quintus.Septimus,sextus,Sextus,septimus,Quintꝰ,
octauus. Quartus, nonus.Tertius, decimus.Secundus,vnde-
cimus . Primus, duodecimus . Quibus superbiæ gradibus in
te inuētis, imò recoguitis,iam non laboras in quærendo viā
humilitatis.

Primus superbiæ gradus Curiositas.

Rimus itaq; superbiæ gradus est curiositas . Hanc
autem talibus indiciis deprehendes. Si videris mo-
nachum de quo prius bene confidebas, vbicunque
stat,ambulat,sedet,oculis incipiētem vagari caput
erectum, aures portare suspēsas, è motibus exterioris homi-
nis interiorem immutatum agnoscas . Vir quippe peruersus
annuit oculo,terit pede,digito loquitur, & ex insolenti cor-
poris motu, recens animæ morbus deprehenditur.Quam,dū
Cantt.1.c à sui circunspectione torpescit incuria sui, curiosam in alios
facit.Quia enim seipsam ignorat,foras mittitur vt hœdos pa
scat: hœdos quippe qui peccatum significāt,recte oculos au-
resq; appellauerim: quoniam sicut mors per peccatum in or-
bem,sic per has fenestras intrat ad mentē.In his ergo pascen-
dis se occupat curiosus, dum scire non curat qualem se reli-
querit intus.Et vere si te vigilanter homo attendas, mirū est
C si ad aliud vnquam intendas.

Vdi curiose Salomonem, audi stulte sapientem.
Prou.4.d Omni custodia,inquit,custodi cor tuum:vt omnes
videlicet sensus tui vigilent ad id vnde vita pro-
cedit custodiēdum. Quo enim à te ô curiose rece-
dis ? Cui te interim committis ? Vt quid audes oculos leuare
ad cœlum , qui peccasti in cœlum ? Terram intuere , vt co-
gnoscas teipsum . Ipsa te tibi repræsentabit : quia terra es,
& in terram ibis . Duabus tamen causis inculpabiliter ocu-
Psal.120.a los leuas : vt vel petas auxilium , vel impendas . Leuauit ocu-
Mat.14.b los Dauid in montes,vt peteret : Leuauit & dominus super
turbas, vt impenderet. Alter miserabiliter, alter misericor-
diter,ambo inculpabiliter.Tu quoq; si locum,tempus & cau-
sam considerans tua vel fratris necessitate oculos leuas : non
solum non culpo, sed & plurimum laudo . Hoc enim excusat
miseria,illud commendat misericordia.Sin alias,nō prophe-
tæ,non domini: sed Dinę aut Eue, imò ipsius satanæ imitato-
Gene.34.a rem te dixerim. Dina nanque dum ad pascēdos hœdos egre-
ditur, ipsa patri, & sua sibi virginitas rapitur . O Dina quid
necesse est vt videas mulieres alienigenas ? Qua necessitate?
Qua vtilitate? An sola curiositate ? Et si tu ociose vides, sed
non ociose videris. Tu curiose spectas, sed curiosius specta-
ris.Quis crederet tunc illam tuam curiosam ociositatem, vel
ociosam curiositatem, fore post sic nō ociosam,sed tibi, tuis,
hostibusq; tam perniciosam?

NV quoque ô Eua in paradiso posita es, vt cum vi- D
ro tuo operēris & custodias illū : si iniunctū per-
feceris, quandoque transitura ad melius : vbi nec Gene.2.c
opus sit te in aliquo opere occupari,nec de custo-
dia solicitari . Omne lignum paradisi tibi conceditur ad ve- Ibidem.
scendum, præter illud quod dicitur scientiæ boni & mali. Si
enim cætera bona sunt,& sapiunt bonum:quid est opus ede-
re de ligno,quod sapit etiam malum?Non plus sapere:quām Rom.12.a
oportet sapere. Sapere enim malum:sapere non est,sed desi-
pere.Serua ergo cōmissum, expecta promissum : caue prohi-
bitum,ne perdas concessum.Quid tuam mortem tam inten-
te intueris?Quid illo tā crebro vagantia lumina iacis?Quid
spectare libet,quod manducare non licet?Oculos,inquis,tē-
do:non manum. Non est interdictum ne videam,sed ne come
dam. An non licet oculos quo volo leuare,quos deus in mea
posuit potestate?Ad quod Apostolus:Omnia mihi licēt,sed 1.Cor.6.a
non omnia expediunt . Etsi culpa non est,culpę tamen indi-
cium est . Nisi enim mens minus se curiose seruaret,tua cu-
riositas tempus vacuum non haberet.Etsi culpa non est, cul-
pę tamen occasio est, & indicium commissę, & causa est cō-
mittendę. Te enim intenta ad aliud, latenter interim in cor
tuum serpens illabitur,blande alloquitur . Blanditiis ratio-
nem,mendaciis timorem cōpescit:nequaquam, inquiens,mo- Gene.3.a
rieris. Auget curam,dum incitat gulam . Acuit curiositatem, E
dum suggerit cupiditatem.Offert tandem prohibitum,& au-
fert concessum.Porrigit pomum,& surripit paradisum. Hau-
ris virus peritura,& perituros paritura.Perit salus:non desti
tit partus . Nascimur,morimur,ideoque nascimur morituri,
quia prius morimur nascituri.Propterea graue iugum super
omnes filios tuos vsque in hodiernum diem.

SEd & tu signaculum similitudinis, nō in paradiso,
sed in deliciis paradisi dei positus es . Quid am-
plius quærere debes?Plenus ergo sapientia,& p-
fectus decore , altiora te ne quæsieris, & fortiora Eccli.3.c
te ne scrutatus fueris.Sta in te,ne cadas à te,si ambulas in ma
gnis & in mirabilibus super te . Sed quid interim ex obli-
quo intendis ad aquilonem ? Iam te video , iam te perspicio
nescio quæ supra te curiosius alta rimantem.Ponam,inquis, Esa.14.d
sedem meam ad aquilonem.Cæteris astātibus cœlicolis,dum
tu solus sedere affectas : fratrum concordiam, totius cœle-
stis patriæ pacem , ipsius,quantum in te est,quietem trinita-
tis infestas . Quo te tua miser curiositas ducit, vt præsump-
ptione singulari non dubites ciuibus scandalum, iniuriam fa
cere regi?Milia milium ministrant ei, & decies centena mi- Dan.7.c
lia assistunt ei:vbi nemo sedere perhibetur, nisi solus is qui
sedet super Cherubim,cui à cæteris ministratur:& tu nescio
quæ præ cæteris perspiciendo differentius , curiosius inqui-
rendo,irreuerentius peruadendo,sedem tibi collocas in cœ- F
lo,vt sis similis altissimo?Quo fine?Qua fiducia?Metire inci
piens vires, pensa finem, excogita modum.Sciente hoc altis-
simo præsumis,an nesciente?Volente, an non volente ? Sed
quomodo malum quodcūque machinaris, aut velle,aut igno
rare potest, cuius optima voluntas , cuius perfecta scientia
est ? Nunquid autem & scire & nolle non dubitas, sed non
posse resistere putas?At vero nisi te conditum esse dubitaue-
ris,dubitare te non crediderim de omnipotentia,siue de om
nimoda scientia ac bonitate conditoris,qui te de nihilo po-
tuit, talem sciuit, tantum condere voluit. Quomodo ergo
deum consentire æstimas,quod fieri nolit ac refellere possit?
An forte in te video compleri,imò à te initiari,quod post te
& per te à tui similibus in terris frequentatum solet vulga-
riter dici: Priuatus dominus temerarios nutrit ? An oculus
tuus nequam est, quia ille bonus?De cuius bonitate dum fi- Matt.20.b
duciam nefariam sumis: factus es & contra scientiam impu-
dens,& contra potentiam audax.

HOc est enim ô impie,hoc est quod cogitas:hæc est
iniquitas quam meditaris in cubili tuo, & dicis:
Putas creator opus suum destruat ? Scio quidem
quia non latet deum qualiscunque cogitatio mea,
deus enim est. Nec placet ei talis cogitatio mea,quia bonus
est.Sed nec si velit effugiam manus eius,quia potens est.Nun
quid tamen mihi timendū est?Si enim cum bonus sit, non po-
test illi placere malum meum , quanto minus suum ? Meum

quippe

G quippe dixerim contra eius voluntatem aliquid velle: suum autem,si vindicet sese.Tam ergo quodcunque scelus non valet velle vlcisci, q̄ nec vult, nec valet sua bonitate priuari.
Psal. 26.d Fallis te miser,fallis te,non deum.Te, inquam,fallis,& meritur iniquitas sibi,non deo.Dolose quidem agis,sed in contPsal.35.a spectu eius.Te ergo fallis,non deum.Et quia de magno eius bono in te,tu magnum in eum excogitas malum: merito iniquitas tua inuenitur ad odium.Quæ maior nanque iniquitas: q̄ vt inde à te creator contemnatur, vnde plus amari meretur?Quæ maior iniquitas quam cum de potentia dei non dubites quin te scilicet destruere possit,qui condere potuit: confisus tamen de multa eius dulcedine, qua speras eum nolPsal.108.a le vindicare cum possit, mala pro bonis,odium pro dilectione retribuas?

Haec,inq̄, iniquitas, non ira momentanea, sed odio digna est sempiterno,qua tuo dulcissimo & altissimo domino,licet inuito, desideras tamen ac speras equari,quatenus semper videat quod doleat:dū te socium habeat cum nolit,nec deiciate cum possit,quin potius eligat ipse dolere,q̄ te patiatur perire. Possit quidē deiicere si velit,sed præ dulcedine(vt estimas)velle non possit.Certe si talis est qualem putas,tanto nequius agis, si non amas. Et si ille patitur aliquid fieri contra se potius q̄ ipse aliquid faciat contra te, quanta malitia est vt vel tu non parcas illi, qui tibi
H non parcit parcendo tibi?Absit tamen ab eius perfectione vt quia dulcis est,iustus non sit: quasi simul dulcis & iustus esse nō possit:cum melior sit iusta dulcedo,q̄ remissa: imò virtus nō sit dulcedo sine iustitia. Quia igitur gratuitę dei bonitati,qua gratis factus es,ingratus exisitis,iustitiam vero quā expertus non es,nō metuis, ideoq; audacter committis culpam, de qua falso tibi promittis impunitatem: iam ecce iustū sentries,quem bonum nosti,cadens in foueam quā paras authori: vt dum scilicet talem in eum pœnam machinaris, qua tamen valeat carere, si velit, sed vt putas non valeat velle, & ideo nec carere ea vtique bonitate qua neminem expertus es illū punisse:talem iustus deus iustissime in te retorqueat pœnam, qui nec valet nec debet pati suam impune bonitatem offendi:sic vtique temperans in vindicta sententiam,vt si velis redi:sic vtique temperans in vindicta sententiam,vt si velis re-
Roma.2.a sipiscere,non neget veniam,secundum tamen duritiam tuam & cor impœnitens,non possis velle,& ideo nec pœna carere.
Esa. 66. Sed iam audi calumniam. Cœlum, inquit, mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Non dixit Oriens, aut Occidens, aut vna aliqua cœli plaga, sed totum cœlum mihi sedes est. Non potes ergo in parte sedere cœli,cum ille totum elegerit sibi. In terra non potes, quia scabellum pedum eius est. Terra et-
I enim locus solidus est,vbi sedet ecclesia,fundata supra firmā petram. Quid facies?E cœlo pulsus,in terra remanere nō potes.Elige ergo tibi in aere locum non ad sedendū,sed ad volandum:vt qui tentasti concutere statum æternitatis,pœnam sentias proprię fluctuationis.Te ergo fluctuante inter cœlum
Esa.6.a & terram, sedet dominus super solium excelsum & eleuatum,& plena est omnis terra maiestate eius: vt nusquam nisi in aere inuenias locum.

Seraphim nanq; aliis quidem alis suæ contemplationis de throno ad scabellū,de scabello ad thronum volantia,aliis caput domini pedesq; velantia, ad hoc ibi posita puto, vt sicut homini peccanti, paradisi per Cherubim prohibetur ingressus:ita & per Seraphim tuæ curiositati modus imponatur,quatenus nec cœli iā magis impudēter,quàm prudēter arcana rimeris,nec ecclesiæ mysteria cognoscas in terris:sed solis contentus sis cordibus superborum, qui nec in terra dignantur esse sicut cæteri hominum,nec sicut angeli volant ad cœlū. Licet vero & caput in cœlo,& pedes in terra à te abscondantur, quiddam tamen tibi medium vidēdum ad inuidendum duntaxat permittitur, dum suspensus in aere descendentes quidem per te & ascendētes angelos intueris: sed quid vel audiant in cœlis,vel nūcient terris,penitus nescis.

Lucifer qui mane oriebaris, imò non iam lucifer sed noctifer,aut etiā mortifer, rectus cursus tuus erat ab oriente ad meridiem,& tu præpostero ordine tendis ad aquilonem? Quanto magis ad alta festinas,tanto celerius ad occasum declinas.Velim tamen cu K
Esa.14.d riosius ô curiose intentionem tuæ curiositatis inquirere. Ponam,inquis,sedem meam ad aquilonem. Nec aquilonem hūc corporalem, nec sedem hanc (cum sis spiritus) intelligo materialem. Puto autem per aquilonem, reprobandos homines fuisse designatos: per sedem,potestatem in illos. Quos vtiq; in præsciētia dei,quanto ei vicinior, tanto cæteris perspicacior præuidens,nullo quidem sapientiæ radio coruscantes,nullo spiritus amore feruentes, velut vacuum repereris locum, affectasti super illos dominium, quos quadam tuæ astutię claritate perfunderes,tuę malitię ęstibus inflammares: vt quomodo altissimus sua sapientia ac bonitate omnibus filiis obedientiæ præerat,ita & tu super omnes filios superbię rex constitutus,tua eos astuta malitia ac malitiosa astutia regeres,per quod altissimo similis esses.Sed miror cum in prę-
M sentia dei tuum præuideris principatum,cur non in cadē prę-
2. Cor.12.a uidisti & præcipitium? Nam si præuidisti,quæ insania fuit vt cum tanta miseria cuperes principari, vt malles misere præesse, q̄ fœliciter subesse? An non expediebat participem esse plagarum illarum luminosarum, q̄ principem tenebrarū habitum? Sed credibilius est q̄ non præuidisti, aut propter illam
Psal.9.e causam,quam superius dixi,quia dei bonitatem attendens,dixisti in corde tuo:nō requiret, ꝓpter quod ô impie deū irritasti: aut quia viso principatu, statim in oculo superbiæ trabes excreuit,qua interposita casum videre non potuisti.
L Gene.37.d Sic Ioseph cum præuidisset exaltationem suam,non tamen præsciit sui venditionem,quanuis propior esset venditio,q̄ exaltatio. Non q̄ tantum patriarcham in superbiā crediderim incidisse, sed vt eius exemplo pateat, q̄ hi qui futura præuident per spiritū prophetiæ:etsi non omnia, nō ideo tamē putandi sunt nulla prę-
Luca.1.b uidisse.Quòd si quis contendat in eo q̄ somnia sua adhuc adolescentulus narrabat, quorum tunc mysterium ignorabat, vanitatem posse notari:ego tamē mysterio magis siue simplicitati pueri deputandum arbitror,q̄ vanitati. Quæ tamen, sicuti pueri ea quæ passus legitur, potuit expiari. Nonnullis enim aliqua aliqsi de se per reuelationē iucunda monstrātur, quæ etsi humanus animus absq; vlla vanitate scire nō potest, non minus ideo euenit quod mōstratū est:sic tamē vt illa vanitas impunita non sit, qua de magnitudine reuelationis aut promissionis in se vel leuiter exultauit. Sicut enim medicus non solum vngueto,sed igne vtitur & ferro,quo omne quod in vulnere sanando superfluum excreuerit, secet & vrat,ne sanitatem quæ ex vngueuto procedit,impediat: sic medicus animarum deus huiusmodi animæ procurat tentationes, immittit tribulationes:quibus afflicta & humiliata,gaudiū ver
M tat in luctum, reuelationem putet illusionem. Vnde fit vt &
2. Cor.12.a vanitate careat:& veritas reuelationis non pereat. Sic Pauli extollentia per stimulos carnis reprimitur,& ipse reuelationibus crebris attollitur.Sic Zachariæ infidelitas,linguę obli
Luca.1.b gatione mulctatur: & angeli veritas suo in tempore manifestanda non mutatur. Sic per gloriam & ignobilitatem sancti proficiunt,dum inter singularia dona quæ recipiunt,communi hominum vanitate pulsari se sentiunt:vt dum per gratiam supra se aliquid cernunt, non obliuiscantur quod sunt. Sed quid de reuelationibus ad curiositatē? De quibus vt hæc per excessum intermiscerē, inde occasio sumpta est, cum ostēderē vellem reprobum angelū ante casum suū sic potuisse præuidere illam quam post accepit in reprobos homines dominationem, vt tamen suam non præsciret damnationem. De quo etiam nonnullis quæstiunculis motis magis,q̄ solutis, totius disputatiunculę hæc summa sit:q̄ per curiositatem à veritate ceciderit, quia prius spectauit curiose, quod affectauit illicite,sperauit præsumptuose. Iure igitur in gradib⁹ superbiæ primum curiositas vendicat sibi, quæ etiam inuenta est initium esse omnis peccati.Sed nisi hæc citius cohibeatur, in leuitatem animi,quæ secundus gradus est, cito delabitur.

Secundus gradus Leuitas animi.

Monachus enim qui sui negligens,alios curiose circunspicit,dum quosdam suspicit superiores,quosdam despicit inferiores: & in aliis quidem videt quod inuidet,in aliis quod irridet: inde fit vt pro mobilitate

A mobilitate oculorū leuigatus animus: nulla vtiq; sui cura aggrauatus:modo per superbiam ad alta se erigat,modo per inuidiam in ima demergat. Nunc per inuidiam nequiter tabescit:nunc per excellentiā pueriliter hilarescit. In altero neq;, in altero vanus,in vtroq; superbus existit: quia & q̄ superari se dolet,& quod superare se gaudet,amor proprię excellētiæ facit. Has autē animi vicissitudines nunc pauca & mordacia: nunc multa & inania:nunc risu,nunc luctu plena,semper vero irrationabilia indicāt verba. Compara si vis duos primos superbiæ gradus,supremis duobus humilitatis: & vide si nō in vltimo curiositas:in penultimo leuitas cohibetur.Idipsum in cæteris reperies, si alterutrum comparentur. Sed iam ad tertiam docendo,non descendendo veniamus.

Tertius gradus inepta lætitia.

Ecclēs.7.a Proprium est superborum, læta semper appetere: & tristia deuitare: iuxta illud. Cor stultorum vbi lætitia. Vnde & monachus qui duos iam superbiæ gradus descendit, dum per curiositatem ad animi leuitatem deuenit: cum gaudium quod semper appetit, frequenti videt interpolari tristitia quam de bonis alterius cōtrahit: impatiens suæ humiliationis, fugit ad consilium falsę consolationis. Ex illa denique parte qua sibi sua vilitas,& aliena excellentia monstratur,restringit curiositatem: vt totū
B se transferat in contrariam partem: quatenus in quo ipse videtur præcellere,curiosius notet:in quo alter præcellit,semper dissimulet:vt dum deuitat quod triste putatur,lętitia cōtinuetur.Sicque fit vt quem sibi vicissim vendicabant gaudiū & tristitia: sola possidere incipiat inepta lætitia.In hac autē tertium tibi gradum constituo. Accipe quibus eam signis vel in te deprehendas vel in altero. Illum qui eiusmodi est, aut nunq̄ aut raro gementem audies aut lachrymantem videbis. Putes si attendas:aut sui oblitum,aut ablutum à culpis.In signis scurrilitas:in frōte hilaritas: vanitas apparet in incessu. Pronus ad iocum:facilis ac promptus in risu. Cunctis quippe quæ in se contemptibilia, & ideo tristia nouerat, à memoria rasis:bonisq̄,siqua sentit in se,adunatis vel simulatis ante oculos mentis:dum nil cogitat nisi quod libet: nec attendit si licet:iam risum tenere,iam ineptam lętitiam dissimulare non valet. Vt enim vesica collecto turgida vento, punctoq; perforata exiguo,si stringitur crepitat dum detumescit: ac ventus egrediens nō passim effusus, sed strictim emissus crebros quosdam sonitus reddit: sic monachus vbi vanis scurrilibusque cor suum cogitationibus impleuerit: propter disciplinam silenti non inueniens vētus vanitatis qua plenius egrediatur:inter angustias faucium per cachinnos excutitur.Sępe
C vultū pudibūbus abscondit: claudit labia,dentes stringit: ridet non volēs:cachinnat inuitus. Cumq; os pugnis obstruxerit suis:per nares adhuc sternutare auditur.

Quartus gradus Iactantia.

AT postquam vanitas crescere, & vesica grossescere cœperit: necesse est vt ampliori foramine laxato sinu ventositas eructuetur:alioquin rumpetur. Sic monachus inepta redundante lætitia dum risu vel
Iob.32.d signis eam aperire non sufficit:in Heliu verba prorumpit:En venter meus quasi mustum absque spiraculo: quod nouas lagunculas dirumpit. Aut loquetur ergo:aut rumpetur.Plenus
Ibidem. est enim sermonibus:& coarctat eum spiritus vteri sui,Eſurit & sitit auditores quibus suas iactitet vanitates:quibus omne quod sentit,effundat:quibus,qualis,& quātus sit:innotescat. Inuenta autem occasione loquendi si de literis sermo exoritur,vetera proferuntur & noua: volant sententiæ: verba resonant ampullosa.Præuenit interrogantem:non quærenti respondet. Ipse quærit: ipse soluit: & verba collocutoris imperfecta præscindit.Cum autem pulsato signo necesse est interrumpi colloquium:horam longam, breue quæritur interuallum: quærit licentiam vt ad fabulas reuertatur post horā non vt quempiam ædificet: sed vt scientiam iactet.Aedificare potest:sed non ædificare intendit. Nō curat te docere, vel à te doceri ipse quod nescit: sed vt scire sciatur quod scit. Quòd si de religione agitur, statim visiones & somnia proferuntur. Deinde laudat ieiunia, commendat vigilias, super omnia orationes exaltat,de patientia,de humilitate, & de singulis virtutibus plenissime sed vanissime disputat:vt tu scilicet si audieris,dicas quòd ex abundātia cordis os loquitur,& Luc.6.g.
quia bonus homo de bono thesauro suo profert bona. Si ad Mat.12.c
iudicra sermo conuertitur,in his quanto affectior,tanto loquacior inuenitur. Dicas si audias, riuum vanitatis, fluuium esse scurrilitatis os eius,ita vt seueros quoque & graues animos in leuitatem concitet risus. Et vt totum in breui colligam, in multiloquio nota iactantiam. In hoc habes quartum gradum & descriptum & nominatum. Fugerem, & tene nomen. Hac eadem cautela iam accede ad quintum, quem nomine singularitatem.

Quintus gradus singularitas.

VRpe est ei qui se supra cæteros iactat, si non plus cæteris aliquid agat,per quod vltra cęteros appareat. Proinde non sufficit ei quod communis monasterij regula vel maiorum cohortātur exempla. Nec tamen melior esse studet,sed videri. Non melius viuere, sed videri viuere gestit,quatenus dicere possit: Non sum si- Luc.18.b
cut cæteri hominum. Plus sibi blāditur de vno ieiunio quod cæteris prandentibus facit, q̄ si cum cæteris septem dies ieiunauerit.Commodior sibi videtur vna oratiuncula peculiaris, q̄ tota psalmodia vnius noctis. Inter prandendum crebro
E solet oculos iactare per mensas, vt siquem minus comedere viderit, victum se doleat, & incipiat idipsum sibi crudeliter subtrahere:quod necessarium victui indulgendū præuiderat, plus gloriæ metuens detrimentum,q̄ famis cruciatum. Si quē macriorem, si quem pallidiorem prospexerit,vilē se æstimat, nunq̄ requiescit.Et quoniam vultum ipse suum videre non potest, qualem scilicet se intuentibus offert, manus quas potest & brachia spectans, palpat costas, humeros attrectat & lumbos:vt secundum q̄ corporis sui membra vel minus vel satis exilia probat,pallorem oris ac colorem discernat.Ad omnia denique sua strenuus, ad communia piger. Vigilat in lecto, dormit in choro, cumque aliis psallētibus ad vigilias tota nocte dormitet, post vigilias aliis quiescentibus solus in oratorio remanet,excreat,& tussit:gemitibus ac suspiriis aures foris sedentium de angulo implet. Cum autem ex his quæ singulariter sed inaniter agit,apud simpliciores eius opinio excreuerit, qui profecto opera probant quæ cernunt,sed vnde prodeant non discernunt, dum miserum beatificant,in erro- Esaiæ.3.b
rem inducunt.

Sextus gradus Arrogantia.

REdit quod audit,laudat quod agit,& quod intēdat,non attendit. Obliuiscitur intentionem, dum amplectitur opinionē. Quiq; de omni alia re plus sibi credit,q̄ aliis:de se solo plus aliis credit, q̄ si- F
bi: vt non iam verbotenus,aut sola operum ostentatione suā præferat religionem, sed intimo cordis credat affectu omnibus se sanctiorem.Et quicquid de se laudatum agnouerit, nō ignorantiæ aut beneuolentię laudatoris, sed suis meritis arroganter asscribit.Vnde post singularitatem,sextum sibi gradum iure arrogantia sibi vendicat. Post hanc præsumptio inuenitur,in qua septimus gradus constituitur.

Septimus gradus Præsumptio.

QVi enim alio se præcellere putat, quomodo non plus de se q̄ de aliis præsumat? Primus in conuentibus residet,in consiliis primus respondet, nō vocatus accedit,non missus se intromittit, reordinat ordinata,reficit facta. Quicquid ipse non fecerit aut ordinauerit,nec recte factum, nec pulchre existimat ordinatum. Iudicat iudicantes,præiudicat iudicaturis.Si cum tempus aduenerit, nō promouetur ad prioratum,suum abbatem aut inuidum iudicat aut deceptum.Quòd si mediocris ei aliqua obedientia iniuncta fuerit, indignatur, aspernatur, arbitrans se non esse minoribus occupandum,qui se ad maiora sentit idoneum. Sed qui sic promptulus ad omnia se magis temere, q̄ libere consuevit ingerere, impossibile est eum aliquando nō errare, ad præfatum autem pertinet errantem arguere. Sed quomodo culpam suam confitebitur, qui nec esse putat, nec

putari

G putari culpabilis patitur. Propterea cum ei culpa imputatur: crescit,non amputatur.Si ergo cum argutus fuerit,declinare cor eius videris in verba malitiæ,in octauum gradum,qui dicitur defensio peccatorum,noueris corruisse.

Octauus gradus Defensio peccatorum.

MVltis vero modis fiunt excusationes in peccatis. Aut enī dicit qui se excusat,non feci:aut feci quidem,sed bene feci,aut si male, non multum male: aut si multum male, non mala intentione. Si autē & de illa sicut Adam vel Eua conuincitur,aliena suasione excusare se nititur. Sed qui procaciter etiam aperta defendit: quando occultas & malas cogitationes cordi suo aduenientes,humiliter reuelaret abbati?

Nonus gradus Simulata confessio.

Psal.140.a LIcet vero genera hæc excusationis eatenus mala iudicentur, quatenus ore propheticō verba malitiæ appellantur: multo tamē periculosior est fallax ac superba confessio,q̄ procax & obstinata defensio. Nonnulli enim cum de apertioribus arguuntur:scientes q̄ si se defenderent, sibi non crederetur: subtilius inueniunt argumentum defensionis: verba respondentes doloſe confessionis. Est quippe (vt scriptum est) qui nequiter humiliat
Eccli.19.d H se: & interiora eius plena sunt dolo. Vultus demittitur:prosternitur corpus: aliquas sibi lachrymulas extorquent,si possunt:vocem suspiriis, verba gemitibus interrumpūt. Nec solum qui eiusmodi est, obiecta non excusat: sed ipse quoque culpam exaggerat:vt dum impossibile aliquid aut incredibile culpę suæ, ore ipsius additum audis: etiam illud quod ratum putabas:discredere possis: & ex eo quod falsum esse nō dubitas dum confitetur,in dubium veniat quod quasi certum tenebatur. Dumq; affirmant quod credi nolunt confitendo culpam defendunt:& aperiendo tegunt: quando & confessio laudabiliter sonat in ore, & adhuc iniquitas occultatur in corde: quatenus magis ex humilitate quām ex veritate confi
Prou.18.c teri putet qui audit,aptans eis illud scripturæ: Iustus in principio sermonis accusator est sui. Malunt enim apud homines veritate periclitari q̄ humilitate, cum apud deum periclitetur vtrinque. Aut si adeo culpa manifesta sit, q̄ nulla penitus versutia tegi possit:nihilominus tamen vocem non cor pœnitentis assumunt:qua notam, non culpam deleant: dum ignorantiam manifestę transgressionis,decore recompensant publicę confessionis. Gloriosa res humilitas: qua ipsa quoq; superbia palliare se appetit ne vilescat. Sed hæc cito tergiversatio à prælato deprehenditur: si ad hanc superbam humilitatem non leuiter flectitur:quo magis dissimulet culpā, vel
Eccli.27.a I differat pœnā. Vasa figuli probat fornax: & tribulatio vere pœnitentes discernit. Qui enim veraciter pœnitet, laborem pœnitentiæ non abhorret: sed quicquid sibi pro culpa quam odit iniungitur: tacita conscientia patienter amplectitur. In ipsa quoq; obedientia duris ac contrariis rebus obortis,quibuslibet irrogatis iniuriis sustineus nō lacessitur: vt in quarto gradu se stare indicet humilitatis.Cuius vero simulata cōfessio est: vna vel leui contumelia, aut exigua pœna interrogatus: iam humilitatem simulare,iam simulationem dissimulare non potest. Murmurat, frendet,irascitur: nec in quarto stare humilitatis, sed in nonū superbiæ gradum corruisse ,probatur.Qui secundum quod descriptus est: recte simulata confessio appellari potest. Quanta putas tunc cōfusio sit in corde superbi:cum fraus decipitur,pax amittitur,laus minuitur, nec culpa diluitur?Tādem notatur ab omnibus, iudicatur ab omnibus:eoque vehementius omnes indignātur,quo falsum conspiciunt quicquid de eo prius opinabantur. Tunc opus est prælato vt eo minus illi parcendum putet,quo magis omnes offenderet,si vni parceret.

Decimus gradus Rebellio.

IAm nisi eum miseratio superna respiciat: vt (quod valde difficile talibus est) vniuersorū iudiciis tacitus acquiescat, frontosus mox & impudens factus,tanto deterius,quanto desperatius in decimū gradum per rebellionem corruit: quique prius latenter arrogans fratres contempserat,iam patenter inobediens etiam K magistrum contemnit.

SCiendum autem est q̄ omnes gradus quos in. xij. partitus sum:in tres tantummodo colligi possunt, vt in sex superioribus cōtemptus fratrum, in quatuor sequentibus contemptus magistri,in duobus qui restant consummetur contemptus dei. Notandum quoq; q̄ hi duo superbiæ gradus vltimi,qui & humilitatis ascendēdo primi inueniuntur: sicut extra congregationem ascendōdi sunt,ita in congregatione descendi nō possunt. Quòd autem ante ascendi debeant, ex hoc aperte datur intelligi quod de tertio gradu in regula legitur: Tertius, inquit, gradus est vt quis pro dei amore omni obedictia se subdat maiori. Si ergo in tertiogradu subiectio collocat, quæ ,pculdubio fit quādo nouitius primum conuētui sociatur,consequens est q̄ duo iā anteriores transcensi intelligantur. Deniq; vbi fratrum concordiam, & magistri sentētiam monachus spernit, quid vltra in monasterio nisi scandalum facit?

Vndecimus gradus Libertas peccandi.

POst decimum itaq; gradum qui rebellio dict⁹ est, expulsus vel egressus de monasterio statim excipitur ab vndecimo. Et tunc ingreditur vias quæ videntur hominibus bonæ, quarum finis (nisi forte deus eas illi sepierit)demerget eum in profundum inferni,id est in cōtemptū dei. Impius siquidem cū venerit in profundū malorum,contemnit. Potest autem vndecimus gradus appellari libertas peccandi, per quam monachus cum iam nec magistrum videt quē timeat,nec fratres quos reuereatur, tanto securius quanto liberius sua desideria implere delectatur, à quibus in monasterio tam pudore,q̄ timore ,phibebatur.Sed etsi iam vel fratres vel abbatem non timet,nondum tamē dei penitus formidine caret.Hanc ratio tenuiter adhuc submurmurans voluntati proponit, nec sine aliqua dubitatione quę que primum illicita perficit,sed sicut is qui vadum tentat,pedetentim non cursim vitiorum gurgitem intrat.

Prou.14.b

Prou.18.d L

Duodecimus gradus Consuetudo peccandi.

AT postq̄ terribili dei iudicio prima flagitia impunitas sequitur, experta voluptas libenter repetitur,repetita blanditur. Concupiscētia reuiuiscēte sopitur ratio,ligat consuetudo.Trahitur miser in profundum malorum,trahitur captiuus tyrannidi vitiorū, vt carnalium ita voraginę desideriorū absorptus, suæ rationis diuiniq; timoris oblitus,dicat insipiens in corde suo:non est deus. Iam indifferēter libitis pro licitis vtitur,iam ab illicitis cogitandis,patrandis,inuestigandis, animus, manus, vel pedes non prohibentur: sed quicquid in cor, in buccam, ad manum venerit: machinatur, garrit,& operatur,maleuolus, vaniloquus, facinorosus. Quemadmodum denique ascensis his omnibus gradibus,corde iam alacri & absque labore pro bona consuetudine iustus currit ad vitam, sic descēsis impius eisdem pro malo vsu non ratione se gubernans, non timoris freno retentās, intrepidus festinat ad mortem.Medij sunt qui fatigantur,angustiantur,qui nunc metu cruciantur gehēne: nunc pristina retardati consuetudine, descendendo vel ascendendo laborant. Supremus tantum & infimus currunt absque impedimento,& absque labore:ad mortem hic, ad vitam ille festinat,alter alacrior, alter procliuior. Illum alacrē charitas, hunc procliuem cupiditas facit. In altero amor,in altero stupor laborem non sentit. In illo denique perfecta charitas, in isto consummata iniquitas foras mittit timorem. Illi veritas,huic cęcitas dat securitatem. Potest ergo duodecimus gradus appellari consuetudo peccandi, qua dei metus amittitur,contemptus incurritur.

Psal.13.a

PRo tali iam(inquit Ioannes apostolus)non dico vt quis oret. Sed nūquid dicis ô apostole, vt quis desperet?Imò gemat qui illum amat. Non præsumat orare, nec desistat plorare. Quid est quod dico? An forte vllū remanet spei refugiū:vbi oratio nō inuenit locū?Audi credentē,audi sperantē,nec tamen orantē.Domine, inquit,si fuisses hic:frater meus non fuisset mortuus. Magna autē fides:qua credidit sua presentia dominū mortē ,phibere po-

1.Ioan.5.d

Ioan.11.e

A re potuisse si affuisset.Modo autem quid? Absit vt quem credidit viuum potuisse seruare : mortuum dubitet posse resuscitare.Sed nūc,inquit,scio quia quæcunq; poposceris à deo,
Ibidem. dabit tibi deus. Deinde quærenti vbi posuissent eum, respōdet: Veni & vide.Quamobrem?O Martha magna nobis tuæ fidei insignia tribuis. Sed quomodo cum tanta fide diffidis? Veni, inquis, & vide. Cur si non desperas : non sequeris,& dicis:& resuscita?Si autem desperas:cur magistrum sine causa fatigas? An forte fides aliquando recipit, quod oratio nō præsumit?Denique appropinquantem cadaueri prohibes,&
Ibidem. dicis:Domine iam fœtet:quatriduanus enim est. Desperādo dicis hoc:an dissimulando? Sic quippe ipse dominus post resurrectionem finxit se longius ire: cum mallet cum discipulis remanere.O sanctę mulieres,Christi familiares, si fratrē vestrum amatis,cur eius misericordiam non flagitatis, de cuius potentia dubitare,pietate diffidere nō potestis ? Respondēt. Sic melius tanq̄ non orantes oramus,sic efficacius tanq̄ diffidentes confidimus. Exhibemus fidem,perhibemus affectum, scit ipse cui nō est opus vt aliquid dicatur,quid desideremus. Scimus quidem q̄ omnia potest,sed hoc tam grande miraculum,tam nouum,tam inauditum,etsi eius subest potētiæ,multum tamen excedit vniuersa merita humilitatis nostræ. Sufficit nobis potentiæ locum,pietati dedisse occasionē,malentes patienter expectare quid velit,quàm impudēter quærere
B quod forsitan nolit. Deniq; quod nostris meritis deest: verecundia fortasse supplebit.Petri quoque post grauem lapsum lachrymam quidem video: sed precem non audio, nec tamen de indulgentia dubito. Disce & in matre domini magnam in mirabilibus fidē habere,in magna fide verecūdiam retinere. Disce verecundia decorare fidem, reprimere præsumptionē.
Ioan.2.d. Vinū, inquit, non habent. Quàm breuiter,q̄ reuerenter suggessit,vnde pie fuit solicita.Et vt discas in huiusmodi magis pie gemere, q̄ petere præsumptuose : pietatis est tum pudoris temperans vmbra conceptam precis fiduciā verecundè suppressit.Non frontosè accessit,non palam locuta est: vt audacter coram omnibus diceret.Obsecro fili,deficit vinum, contristantur conuiuę, confunditur spōsus, ostende quid possis. Sed licet hæc aut multo plura pectus æstuans,ferueńs loqueretur affectus:priuatim tamē potentem pia filiū mater adit, non potentiam tentans, sed voluntatem explorans . Vinum, inquit,non habent. Quid modestius?Quid fidelius? Non defuit pietati fides,voci grauitas,efficacia voto. Si ergo illa cū mater sit:se matrem oblita nō audet petere miraculum vini: ego vile mancipium cui per magnum est filij simul ac matris esse vernaculum,qua fronte præsumo pro vita petere quatriduani?Duo etiam in euangelio cęci visum,alter accepisse,alLuc.18.
Ioan.9.e ter recepisse leguntur:alter quem amiserat, alter quem nunquam habuerat: vnus scilicet exęcatus : alter cæcus natus.
C Sed qui exęcatus, miserabilibus mirisque clamoribus mirā misericordiam meruit:qui vero cęcus natus, tanto misericordius quanto mirabilius nullis suis precibus præuentum fui illuminatoris beneficium nihilominus sensit. Illi denique dic-
Luc.18.g tum est:Fides tua te saluum fecit:huic autem nō. Duos quoque recenter mortuos,tertium iam quatriduanum, lego resuscitatos : solam tamen archisynagogi filiam in domo adhuc positam precibus patris:duos autem ex insperata magnitudine pietatis.Simili etiam forma si contigerit(quod deus auertat)aliquem de fratribus nostris non in corpore sed in anima mori:quandiu adhuc inter nos erit,pulsabo & ego meis qualiscunq; peccator, pulsabo & fratrum precibus saluatorē. Si reuixerit:lucrati erimus fratrem.Sin vero non mereamur exaudiri,vbi iam vel tolerare viuos,vel tolerari à viuis non poterit,sed incipiet efferri:semper quidem fideliter gemo : sed iam non ita fiducialiter oro. Non aperte audeo dicere. Veni
Psal.9.g domine,suscita mortuum nostrū: corde tamen suspenso tremulus intus clamare non cesso:Si forte,si forte,si forte desiPsal.87.b derium pauperum exaudiet dominus, præparationem cordis
Ibidem. eorum audiet auris eius.Et illud. Nunquid mortuis facies mirabilia:aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi ? Et de quatriduano. Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam,& veritatem tuam in perditione? Potest interim saluator, si vult insperate & improuise occurrere nobis, lachrymisque portantium motus non precibus, mortuo vitam reddere: aut certe iam sepultum reuocare à mortuis. D
Mortuum autem dixerim illum, qui sua peccata defendens, Eccli.17.d
in octauum iam corruit gradum. A mortuo enim tanq̄ qui nō est,perit cōfessio.Post decimū vero qui tertius est ab octauo, iam effertur in libertatem peccandi, quando expellitur à cōsortio monasterij. At postquam quartum transierit:iam rectę quatriduanus dicitur, dum in quintum decidens per consuetudinem sepelitur.Absit autem à nobis, vt etiam prō talibus etsi palam nō præsumimus,vel in cordibus nostris orare cessemus:cum Paulus eos quoque lugeret quos sine pœnitentia 2. Cor. 12.
mortuos sciret. Etsi enim à communibus orationibus ipsi se excludunt:sed ab affectibus omnino nō possunt. Viderint tamen in quanto periculo sint, pro quibus ecclesia palā orare non audeat:quæ fidenter etiam pro Iudęis,pro hæreticis,pro gentilibus orat . Cum enim in parasceue nominatim oretur pro quibuslibet malis,nulla tamen mentio fit de excommunicatis.Dicis forte frater Godefrede me aliud quàm tu quæsisti,q̄ ipse promisi,tandem exhibuisse : cum pro gradibus humilitatis,superbiæ gradus videar descripsisse.Ad quod ego. Non potui docere nisi quod didici. Non putaui congruū me describere ascensiones: qui plus descendere q̄ ascendere noui.Proponat tibi beatus Benedictus gradus humilitatis,quos ipse prius in corde suo disposuit: ego quid proponam non habeo:nisi ordinem meæ descensionis.In quo tamen si diligenter inspicitur,via forsitan ascensionis reperitur. Si enim tibi E
Romam tendenti homo inde veniens obuiaret:quæsitus viā, quid melius quàm illam qua venit ostenderet?Dum castella, villas, vrbes,fluuios, ac montes per quos transierit nominat: suum denuncians iter, tuum tibi prænunciat : ita vt eadem loca recognoscas eundo, quæ ille pertransiit veniēdo.In hac similiter nostra descensione gradus ascēsorios fortasse reperies : quos ascendendo melius tu in tuo corde quàm in nostro codice leges. Amen.

Diui Bernardi abbatis epistola ad Gulielmum abbatem sancti Theodorici.

VOd me huiusmodi operi operam dare iubes,per quod tollendum sit scandalū de regno dei, libēter accipio : sed quomodo id velis fieri, necdum satis elucet mihi. Nam illam tuam dulcissimā epistolam legens ac relegens (sæpius enim repetita placebat) intellexi quidē te velle vt illis qui de nobis tanq̄ detractoribus Cluniacensis ordinis conqueruntur,satisfaciam: quatinus sciatur non esse verū quod male hucusq; de nobis putarunt: vel putari voluerunt. At si post hanc satisfactionē rursus victus eorum ac vestitus superfluitatē, & cætera quæ iniungis, & quēadmodum iniungis carpere voluero : & mihi videbor cōtrarius,& quomodo sine scandalo facere queam,non video:nisi forte & ordinē quidem laudabilem: & ordinis reprehēsores F
reprehensibiles doceam,& nihilominus tamē ipsius superflua reprehendam. Si hoc modo vis, aut forte aliter magis expedire vides, manda apertius : & vt valeam quod vis,eo modo quo vis,ora instantius. Scito tamen nō modico me huiusmodi scriptitationibus feriri detrimento,quia multum hinc denotionis subtrahitur,dū studiū orationis intermittitur,præsertim cum nec vsus suppetat dictandi,nec otium.

Diui Bernardi

ABBATIS CLAREVALLIS AD *Gulielmum abbatem Apologia.*

VEnerabili patri Gulielmo frater Bernardus fratrū, qui in Clarauallensis sunt inutilis seruus:salutē in domino. Vsq; modo siqua me scriptitare iussistis,aut inuitus,aut nullatenus acquieui:non quia negligerē quod iubebar,sed ne præsumerem quod nesciebam. Nunc vero noua vrgente causa,pristina fugatur verecūdia,& vel peritē vel imperite dolori meo satisfacere cogor,

G gor, fiduciam dante ipsa necessitate. Quomodo nanq; silẽter audire possum vestrã huiusc̃modi de nobis querimoniã, qua scilicet miserrimi hominũ, in pãnis & semicintiis, de cauernis (vt ait ille) dicimur iudicare mundum, quodq; inter cætera intolerabilius est, etiam gloriosissimo ordini vestro derogare, sanctis qui in eo laudabiliter viuunt, impudẽter detrahere: & de vmbra nostræ ignobilitatis, mundi luminaribꝰ insultare? Itáne sub vestimentis ouium non quidem lupi rapaces: sed pulices mordaces: imò tineæ demolientes bonorũ vitã: quia palã non audemus, in occulto corrodimus, nec saltem clamorẽ inuectionis, sed susurrium detractionis emittimus? Si hoc ita est, vt quid sine causa mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis? Si ita, inquã, pharisaica iactantia cæteros homines, & (quod superbius est) nobis meliores despicimus, quid nobis prodest tanta in nostro victu parcitas & asperitas, in vestitu notabilis illa vilitas ac diuersitas: in opere manuũ quotidiana desudatio: in ieiuniis & vigiliis iugis exercitatio: totius deniq; vitæ nostræ singularis quædã arcta; austerior cõuersatio? Nisi forte omnia opera nostra facimus vt videamur ab hominibus. Sed dicit Christus. Amen dico vobis, receperunt mercedẽ suã. Nonne si in hac vita tantum in Christo sperãtes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus? An vero nõ in hac vita tantum in Christo speramus, si de Christi seruitio temporalẽ tantum gloriam quærimus? Miser ego homuncio, qui tanto labore & industria studeo non esse, vel potius non videri sicut cæteri hominum, minus tamen accepturus, imò grauius cruciandus q̃ quilibet hominum. Siccine ergo non inueniebatur nobis via (vt ita dicã) vtcũq; tolerabilior ad infernũ? Si ita necesse erat vt illò descenderemus, cur saltẽ illã qua multi incedunt, viã scilicet latam, quæ ducit ad mortem, non eligimus: quatenus vel de gaudio & non de luctu ad luctum transiremus. Oquàm fœlicius est illis quorum non est respectus morti eorum, & firmamentum in plaga eorum, qui in labore hominum non sunt: & cũ hominibus nõ flagellantur, qui etsi peccatores, ac pro gaudiis tẽporalibus perpetuis cruciatibus addicti, saltẽ abundãtes in seculo obtinuerunt diuitias. Væ portantibus crucẽ, non sicut saluator suã, sed sicut ille Cyreneus alienam. Væ citharœdis citharizantibus, non vt illi de apocalypsi, in citharis suis: sed verè vt hypocritæ in alienis. Væ semel, & væ iterũ portãtibus crucem Christi, & non sequẽtibus Christum: qui nimirum cuius passionibus participantur, humilitatem sectari negligunt. Duplici quippe contritione conteruntur qui huiusmodi sunt, quando & hic pro temporali gloria temporaliter sese affligunt, & in futuro pro interna superbia ad æterna supplicia pertrahuntur. Laborant cum Christo, sed cum Christo I non regnant. Sequũtur Christũ in paupertate sua, sed in gloria non sequuntur. De torrente in via bibunt, sed non exaltabunt caput in patria. Lugent nunc, sed tunc non consolabũtur. Et merito. Quid enim facit superbia sub pannis humilitatis Iesu? Nunquid nõ habet quo se palliet humana malitia, nisi vnde inuoluta est infantia saluatoris? Et quo modo intra præsepium domini simulatrix arrogantia se coarctat, ac pro vagitibus innocẽtiæ, malum inibi detractionis immurmurat? An non illi superbissimi de psalmo, quorũ prodiit ex adipe iniquitas eorum, multo tutius operti sunt iniquitate & impietate sua, quàm nos latemus sub sanctitate aliena? Quis enim magis impius, an profitens impietatem, an mentiens sanctitatem? Nonne is qui etiã mendacium addens, geminat impietatem? Et quid dicã? Vereor ne forte & ego suspectus habear, nõ quidem vobis pater, non vobis, cui vtiq; notum me nouit, quantum in hac caligine homo homini innotescere potest, & specialiter de hac re scio vos non ignorare quid sentiã. Sed propter illos qui me nec ita vt vos cognouerunt, nec sicut vobis hinc loqui soleo, loquentem audierũt. Scribo vobis (quod & frequenter audistis) vt quoniam ego per singulos ire, & singulis satisfacere nequeo, ex me habeatis, vnde quod de me certissime scitis, eis pro me verissimè persuadeatis. Neque enim timeo omnium oculis scribere quicquid de hac re vobis in aure locutus sum. Quis vnquam me aduersus ordinem illum, vel coram audiuit disputantem, vel clàm susurrantem? Quem vnquam de ordine illo nisi cum gaudio vi-

di, nisi cum honore suscepi, nisi cum reuerẽtia allocutus, nisi K cum humilitate adhortatus sum? Dixi, & dico. Modus quidẽ vitæ est sanctus, honestus, castitate decorus, discretione præcipuus, à patribus institutus, à spiritu sancto præordinatus, animabus saluandis non mediocriter idoneus. Ego ne vel damno vel despicio quem sic prædico? Memini me aliquãdo in aliquibus eiusdẽ ordinis monasteriis hospitio susceptũ fuisse: reddat dominus seruis suis humanitatem quam infirmanti mihi vltra etiam, quàm necesse fuit exhibuerunt, & honorem quo me plus quoque quàm dignus fui, dignati sunt. Ipsorum me commendaui orationibus, interfui collationibus, sæpe & de scripturis, & salute animarum habui sermonẽ cum multis, & publicũ in capitulis, & priuatũ in cameris. Quem vnquam vel clam vel palã, aut ab illo ordine dissuadere, aut ad nostrũ, vt veniret persuadere tentaui? An non potius multos cupientes venire repressi, venientes & pulsantes repuli? An non fratrem Nicolaum, ad sanctum Nicolaum, & vobis duos de vestris vobis teste remisi? Sed & duobus quibusdam eiusdẽ ordinis abbatibus, quorum ne nomina prodam, ipse eos optime nostis, & nihilominus quàm amica mihi familiaritate iungan tur, scitis: nunquid non tamẽ ad alium ordinem (quod & vos L non latuit) migrare desiderantibus, iamiamq; deliberãtibus, nostrum eis dissuasorium consilium obuiauit, ac ne suas deseˉrent cathedras effecit? Cur igitur ordinem damnare putor, vel dicor, cui amicos meos deseruire suadeo, cui suos ad nos Veniẽtes monachos reddo, de quo & mihi orationes tam solicite requiro, tam deuote suscipio? An forte quia iuxta alium ordinem cõuersari video, propterea suspectus hinc habeor? Sed eadem ratione & vos nostro derogatis quicunque aliter viuitis. Ergo & continẽtes & cõiuges inuicẽ se damnare putentur, quòd suis quisque legibus in ecclesia cõuersentur. Monachi quoque ac regulares clerici sibi inuicem derogare dicantur, quia propriis abinuicem obseruantiis separantur. Sed & Noe, & Danielẽ, & Iob in vno se regno pati non posse ſpicemur, ad quod vtiq; non eos vno tramite iustitiæ cognouimus peruenisse. Mariam deniq; & Martham necesse sit aut vranq; aut alteram saluatori displicere, cui nimirum tã dissimili studio deuotionis contendunt ambę placere. Et hac ratione in tota ecclesia, (quæ vtiq; tam pluribus tãq; variatur dissimilibus ordinibus, vtpote regina quæ in psalmo legitur circumamicta varietatibus) nulla pax, nulla prorsus concordia esse putabitur. Quæ etenim secura quies, quis tutus in ea status inuenietur, si vnus quilibet homo vnum quemlibet ordinem eligens, alios aliter viuentes aut ipse aspernetur, aut se ab ipsis sperni suspicetur, præsertim cum tenere impossibile sit vel vnum hominẽ omnes ordines, vel vnũ ordinem omnes homines? Non sum tam hebes, vt non agnoscam tunicam Ioseph, nõ illius qui liberauit Aegyptum, sed qui saluauit mũ- M dum: & hoc non à fame corporis, sed à morte simul animæ & corporis. Notissima quippe est quia polymita, id est pulcher rima varietate distincta, sed & sanguine apparet intincta: nõ quidem hœdi qui peccatum significat, sed agni qui designat innocentiam, hoc est suo ipsius, non alieno. Ipse est profecto agnus mansuetissimus, qui coram non quidem tõdente, sed occidente se obmutuit: qui peccatum non fecit, sed abstulit peccata mundi. Miserunt autem qui dicerent ad Iacob. Hanc inuenimus, vide vtrũ tunica filij tui sit, an non. Vide & tu domine vtrum hæc sit tunica dilecti filij tui. Recognosce omnipotens pater, eam quam fecisti Christo filio tuo polymitam, dando quidem quosdam apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero euangelistas, alios pastores & doctores, & cætera quæ in eius ornatu mirifico decenter apposuisti, ad consummationem vtique sanctorum occurrentium in virũ perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Dignare etiam deus preciosissimi purpuram sanguinis quo aspersa est recognoscere, & in purpura preclarũ insigne ac gloriosissimũ indicium obedientiæ. Quare ergo, inquit, rubrum est vestimentum tuum? Torcular, ait, calcaui solus, & de gentibus nõ est vir mecum. Itaque quandoquidem factus est obediens patri vsque ad torcular crucis, quod vtique solus calcauit, solũ quippe brachium suum auxiliatum est ei, iuxta illud in alio loco: Singulariter sum ego donec transeam. Iam ergo exalta eum deus, & da ei nomen quod est super omne nomen: vt in nomine

A nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestiũ, terrestrium, & in-
Philip. 2. b fernorum. Ascendat in altum, captiuam ducat captiuitatem,
Ephe. 4. b et donet dona hominibus. Quę dona? Relinquat videlicet sponsæ suæ ecclesiæ pignus hæreditatis, ipsam tunicam suã, tunicam scilicet polymitam: eandemq; inconsutilem & desuper contextam per totum. Sed polymitam ob multorum ordinum qui in ea sunt multimodam distinctionem, inconsutilem vero propter indissolubilis charitatis indiuiduam vnitatem. Quis me, inquit, separabit à charitate Christi? Audi
Roma. 8. g
1. Cor. 12. a quomodo polymitam. Diuisiones, ait, gratiarum sunt, idem autem spiritus: & diuisiones operationum sunt, idem vero dominus. Deinde diuersis enumeratis charismatibus, tanquam variis tunicę coloribus, quibus constet eam esse polymitam: vt ostẽdat etiam inconsutilem, & desuper contextã per totũ, adiungit. Hęc autem operatur vnus atque idẽ spiritus diuidens singulis prout vult. Charitas quippe diffusa est in cor-
Ibidem.
Roma. 5. a dibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Non ergo diuiditur, sed totam & integram hęreditario iure sortiatur ecclesia, quia & de illa scriptũ est: Astitit regina à dexPsal. 44. c tris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate. Itaque diuersi diuersa accipientes dona, alius quidẽ sic, alius vero sic: siue Cluniacenses, siue Cisterciẽses, siue clerici regulares, siue etiam laici fideles: omnis denique ordo, omnis lingua, om-
B nis sexus, omnis ętas, omnis conditio, in omni loco, per omne tempus, à primo homine vsque ad nouissimum. Nam & propter hoc talaris dicta est, quòd ad finem vsque pertingat, di-
Psal. 18. b cente propheta. Non est qui se absondat à calore eius: nimirum congruens ei cui & facta est, qui perhibente videlicet a-
Sap. 8. a lia scriptura. Et ipse attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Omnes ergo concurramus pariter in vnam tunicam, & ex omnibus constet vna: ex omnibus
Cant. 6. c inquam vna. Nam etsi ex pluribus & diuersis: vna est tamen columba mea, formosa mea, perfecta mea. Alioquin nec ego
Ephes. 3. a solus, nec tu sine me, nec ille sine vtroq;, sed simul omnes sumus illa vna, si tamẽ soliciti fumus seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Non inquam tantum ordo noster, aut solus vester, ad illam pertinet vnam, sed noster simul & vester: nisi forte (quod absit) inuicem inuidentes, inuicem prouocãtes, inuicem mordeamus, & ab inuicem consumamur, & sic non
2. Cor. 11. a possit nos apostolus vni illi viro cui despondit, virginem castam exhibere Christo. Veruntamen illa vna dicit in cãticis:
Cantic. a Ordinauit in me charitatem: vt etsi vna in charitate, diuisa tamen sit ordinatione. Quid ergo? Cisterciẽsis sum. Damno igitur Cluniacenses? Absit. Sed diligo, sed prædico, sed magnifico. Cur ergo, inquis, ordinem illum non tenes si sic lau-
1. Cor. 7. d das? Audi: Propter hoc quod apostolus ait. Vnusquisque in ea vocatione, in qua vocatus est, permaneat. Quòd si quæris
C cur & à principio non elegerim, si talem sciebam? Respõdeo.
1. Cor. 10. c Propter id quod rursus ait apostolus. Omnia mihi licent: sed non omnia expediunt. Non quòd scilicet ordo sanctus & iu-
Rom. 7. c stus non sit: sed quia ego carnalis eram venundatus sub peccato, & talem animæ meæ languorem sentiebam, cui fortior esset potio necessaria. Et diuersis morbis diuersa conueniunt medicamenta, & fortioribus fortiora. Fac duos homines febribus anxiari, quartanis vnũ, alterum tertianis. Commendet autem qui quartanis laborat, tertiano aquam, pyra, & frigida queque sumenda, cum tamen ab his ipse abstineat, vinumque & cætera calida vtpote sibi congruentia sumat. Quis, rogo, hinc eum rectè reprehendat? Si diceret ille, cur tu aquam nõ bibis, quam ita laudas? an non rectè responderet, & tibi eam fideliter tribuo, & mihi salubriter subtraho? Deniq; requira tur etiam à me, cur cum omnes ordines laudem omnes non teneo. Laudo enim omnes & diligo, vbicunque pie & iuste viuitur in ecclesia. Vnum opere teneo, cæteros charitate. Faciet autem charitas (fideˉter loquor) vt ne illorum quidem fructu frauder, quorum instituta non sequor. Plus aliquid dicam. Tu tibi caute age. Potest nanq; fieri quia fruſtra tu laboraueris: vt autem ego fruſtra diligam bonum quod operaris, fieri omnino non potest. O quanta fiducia charitatis. Alius operatur non amans, & alius amat nihil operans. Ille quidem suum opus perdit: illius vero charitas nunquam excidit. Et quid mirum si in hoc exilio peregrinãte adhuc ecclesia, quędam huiusc̃modi sit pluralis (vt ita dixerim) vnitas: vnaque pluralitas: cum in illa quoque patria quando iam ipsa regna- D bit, nihilominus forte talis aliqua dispar quodãmodo æquałitas futura sit? Inde etenim scriptum est: In domo patris mei
Ioan. 14. a mansiones multę sunt. Sicut itaque illic multę mansiones in vna domo: ita hic multi ordines sunt in ecclesia vna: & quomodo hic diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus: ita ibi distinctiones quidem gloriarum, sed vna domus. Porro
1. Cor. 12. vnitas tam hic q̃ ibi vna consistit in vna charitate: diuersitas autẽ hic quidem in ordinum vel operationum multifaria diuisione: illic vero in quadam meritorum notissima sed & ordinatissima distinctione. Intelligens denique ecclesia hanc suam quodammodo discordem concordiam, concordémve discordiam: deduxit me, inquit, super semitas iustitiæ pro-
Psal. 22. a pter nomen suum. Ponens quippe semitas pluraliter, & iustitiæ singulariter, nec diuersitatem prætermisit operationum, nec vnitatem operantium. Prævidens quoque & illam in cœlestibus discretam vnitatem futuram, deuotissime læta decã-
Tob. 13. c tat. Plateæ tuæ Hierusalem sternentur auro mundo, & per omnes vicos tuos alleluia cantabitur. Audiens enim plateas & vicos: coronas & glorias diuersas intellige. In auro, quo vno metallo illa ciuitas ornata describitur, & vno alleluia quod cantandum perhibetur, dissimilium specierum similem pulchritudinem, & multarum mentium vnam deuotionẽ attende. Non igitur vna tantum semita inceditur: quia nec vna est mansio quo tenditur. Viderit autem quisque quacunque E incedat, ne pro diuersitate semitarum ab vna iustitia recedat: quoniam ad quamlibet mansionem sua quisq; semita peruenerit, ab vna domo patris exors non erit. Veruntamen vt stel
1. Cor. 15. c la ab stella differt in claritate: sic erit & resurrectio mortuorum. Nam etsi fulgebũt iusti sicut sol in regno patris eorum: alij tamen aliis amplius: pro diuersitate meritorũ. Quæ sane merita scieˉdũ nõ sic in hoc seculo vt in illo facile ab homine posse discerni: quippe cũ hic tantũ opera videamur, illic etiam corda nihil impediat intueri. Siquidem radiante vbiq;
.Cor. 4. d sole iustitiæ, tunc manifesta erunt absconditа cordium. Et sicut non est nunc qui se absondat à calore eius, ita tunc non
Psal. 18. b erit qui se occultet à splendore ipsius. Et de operibus quidẽ sæpe incerta, & ob hoc periculosa sententia fertur, cum multotiens minus iustitiæ habeant qui magis operantur.

NOnde nunc mihi conueniendi sunt quidã de ordine nostro, qui contra illam sententiam. Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: aliis ordinibus derogare dicuntur, & suam iustitiam solam volentes constituere, iustitiæ dei nõ Rom. 10. sunt subiecti: quos profecto (si qui tamen huiusc̃modi sunt) nec nostri, nec cuiuspiam esse ordinis verius dixerim. Quippe qui etsi ordinate viuentes, superbe tamen loquentes, ciues F se faciunt Babylonis, id est confusionis, imò filios tenebrarum, ipsiusque gehẽnę: vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Vobis ergo inquam fratres, qui etiam post auIoan. 10. a ditam illã domini de pharisæo & publicano parabolam de vestra iustitia præsumentes, cæteros aspernamini: dicitis (vt dicitur) solos vos hominum esse iustos, aut omnibus sanctiores: solos vos monachorum regulariter viuere, cæteros vero regulę potius existere transgressores. Primo quid ad vos de alienis seruis? Suo domino stant, aut cadunt. Quis vos constituit iudices? super eos? Deinde si ita, vt dicitur, de ordine vestro præsumitis: qualis ordo est vt antequam de suo quisquã trabem eiiciat, in fratrũ oculis tam curiose festucas perquirat? Qui in regula gloriamini, cur contra regulam detrahitis? Cur contra euangelium, ante tempus: & contra apostoMat. 7. a lum, alienos seruos iudicatis? An regula non concordat euanRom. 14. a gelio vel apostolo? Alioquin regula iam nõ est regula: quia non recta. Audite, & discite ordinem, qui contra ordinem aliis ordinibus derogatis. Hypocrita, inquit, eiice primũ trabMatt. 7. a em de oculo tuo, & sic videbis eiicere festucam de oculo fratris tui. Queris quam trabem? An non grandis & grossa trabes est superbia, qua te putas esse aliquid, cum nihil sis? Insanissime tibi tanquam sanus exultas, & alijs vanissime trabẽ portãs de festucis insultas? Gratias, inquis, ago tibi deus, Lucæ. 18. b quia non sum sicut cæteri hominum, iniusti, raptores, adulteri. Sequere ergo & dic: detractores. Neque enim minima est hæc

G est hæc festuca inter cæteras. Quare cum tam diligẽter alias
enumeres, istam taces? Si pro nulla vel minima habes, audi a-
1. Cor. 6. b postolum. Neque maledici, ait, regnũ dei possidebunt. Audi
Psal. 49. d & deum in psalmo comminantem. Arguam te, inquit, & sta-
tuam contra faciẽ tuam. Quod quia detractori loquatur cer-
tum est ex præcedentibus. Et quidem iuste ad se retorquen-
dus, & se compellendus est intueri, qui auertens faciẽ suam
à se, aliena potius mala quàm sua solet curiosius perscrutari.
At, inquiunt, quomodo regulam tenent, qui pelliciis induun-
tur, sani carnibus seu carnium pinguedine vescuntur, tria vel
quatuor pulmentaria vna die (quod regula prohibet) admit-
tunt: opus manuum quod iubet, non faciunt: multa denique
pro libitu suo vel mutant, vel augent vel minuunt? Recte. Nõ
possunt hæc negari. Sed attendite in regulam dei, cui vtique
Luc. 17. c non dissonat institutio sancti Benedicti. Regnum dei, inquit,
intra vos est, hoc est non exterius in vestimentis aut alimen-
tis corporis, sed in virtutibus interioris hominis. Vnde apo-
Rom. 14. c stolus. Regnum dei non est esca & potus: sed iustitia, & pax,
1. Cor. 4. d & gaudium in spiritu sancto. Et rursus. Regnum dei, non est
in sermone, sed in virtute. De corporalibus itaque obseruã-
tiis, fratribus calumniam struitis: & quæ maiora sunt regulę,
spiritualia scilicet instituta relinquitis, camelumq; glutien-
tes, culicem liquatis? Magna abusio. Maxima cura est vt cor-
pus regulariter induatur, & cõtra regulam suis vestibus ani-
H ma nuda deseritur. Cum tanto studio tunica & cuculla cor-
pori procurentur, quatenus cui deeruut, monachus non pu-
tetur: cur similiter spiritui pietas & humilitas, quæ profecto
spiritualia indumenta sunt, non prouidentur? Tunicati & e-
lati abhorremus pellicias, tanquam non melior sit pellibus
inuoluta humilitas, quam tunicata superbia: præsertim cum
Gene. 3. d & deus tunicas pelliceas primis hominibus fecerit, & Ioan-
Mat. 3. a nes in eremo zona pellicea lumbos accinxerit, & ipse tunica-
rum institutor in solitudine non tunicis, sed pellibus sese in-
duerit. Repleti deinde ventrem faba, mentem superbia, cibis
damnamus saginatos: quasi non melius sit, exiguo sagimine
ad vsum vesci, quam vetoso legumine vsque ad ructum exsa-
Hebr. 12. d turari, & precipue cum Esau non de carne, sed de lente sit re-
Gen. 3. b prehensus: & de ligno Adam, non de carne damnatus: & Io-
1. Re. 14. d nathas ex gustu mellis non carnis, morti adiudicatus: econ-
3. Re. 17. a tra vero Helias innoxie carnem comederit, Abraham gratis-
Gen. 18. a sime carnibus angelos pauerit, & de ipsis sua fieri sacrificia
Exo. 29. a deus præceperit. Sed & satius est modico vino vti propter
infirmitatem, quam multa aqua ingurgitari per auiditatem:
1. Tim. 5. d quia & Paulus Timotheo modico vtendum vino consuluit,
Mat. 11. c & dominus ipse bibit, ita vt vini potator appellatus sit, apo-
Ioan. 2. a stolisque bibendum dedit, insuper & ex eo sacramẽta sui san
Matt. 26. c guinis condidit: cum econtrario aquam ad nuptias bibi non
Ioan. 2. a passus sit, & ad aquas contradictionis populi murmur terri-
I biliter castigauerit. Dauid quoque aquam quam desideraue-
Nũc. 20. b rat, potare timuerit: virique illi Gedeonis qui præ auiditate
2. Re. 23. c, toto corpore prostrato de flumine biberunt, digni ad prælii
Iudi. 7. b ire non fuerint. Iam vero de labore manuum quid gloriami-
Luc. 10. c ni, cum & Martha laborans increpata, & Maria quiescens lau
1. Ti. 4. c data sit, & Paulus aperte dicat. Labor corporis ad modicum
Psal. 6. a valet, pietas autem ad omnia? Optimus labor, de quo prophe
Psal. 76. a ta dicebat. Laboraui in gemitu meo. Et de quo alibi. Memor
Ibidem. fui dei, & delectatus sum, & exercitatus sum. At ne corpora-
le intelligas exercitium: & defecit, inquit, spiritus meus. Vbi
autem non corpus, sed spiritus fatigatur, spiritualis procul-
dubio labor intelligitur. Quid ergo inquis? Siccine illa spi-
ritualia persuades, vt etiam hæc quę ex regula habemus cor-
poralia damnes? Nequaquã: sed illa oportet agere: & ista nõ
omittere. Alioquin cũ aut ista omitti necesse est, aut illa: ista
potius omittenda sunt q̃ illa. Quanto enim spiritus corpore
melior est, tanto spiritualis quam corporalis exercitatio fru
ctuosior. Tu ergo cum de horum obseruatione elatus, aliis
eadem non obseruantibus derogas: nõne te magis transgref
sorem regulę indicas, cuius licet minima quædam tenẽs, me-
1. Cor. 12. d liora deuitas? De quibus Paulus: Aemulamini, ait, charisma-
ta meliora. Detrahẽdo quippe fratribus: in quo temetipsum
extollis, perdis humilitatem: in quo alios deprimis, charita-
tem: quæ sunt procul dubio charismata meliora. Tu si tuum
corpus multis & nimiis laboribus atteris, ac regularib' aspe-
ritatibus mortificas membra tua quę sunt super terram: bene K
facis. Sed quid si ille quem similiter non laborantem diiudi-
cas, modicum quidem habeat de hac quæ ad modicum est vti-
lis, corporali videlicet exercitatione, amplius autem quam
tu de illa quæ ad omnia valet, id est pietate? Quis, quæso, ve-
strum regulã melius tenet? An non melius qui melior? Quis Mat. 11. d
vero melior: humilior, an fatigatior? An non is qui à domino Luc. 10. g
didicit mitis esse & humilis corde: qui & cum Maria optimã
partem elegit, quæ non auferetur ab eo? Quòd si regulam ab
omnibus qui eam professi sunt, sic ad literam tenendam cen-
ses, vt nullam omnino dispensationem admitti patiaris: auda-
cter dico, nec tu eam, nec ille tenetis. Nam etsi ille quantum
quidẽ pertinet ad obseruationes corporeas, in pluribus of-
fendit: impossibile est tamen te quoque vel in vno non trans-
gredi. Scis autem quia qui in vno offendit, omnium est reus.
Sin vero concedas aliqua posse mutari dispensatorie: procul-
dubio & tu illam tenes, & ille q̃q̃ dissimiliter. Nam tu quidẽ
districtius, at ille fortasse discretius. Nec hoc dico quia hæc
exteriora negligenda sint, aut qui se in illis non exercuerit,
mox ideo spiritualis efficiatur, cũ potius spiritualia (q̃q̃ me-
liora) nisi per ista aut vix aut nullatenus vel acquirantur vel 1. Cor. 15. e
obtineantur: sicut scriptum est. Non prius quod spirituale,
sed quod animale, deinde quod spirituale. Sicut nec Iacob
nisi prius cognita Lya desideratos Rachelis amplexꝰ meruit Psal. 80. d
obtinere. Vnde rursus in psalmo: Sumite psalmũ, & date tym
panum. Quod est dicere: Sumite spiritualia, sed prius date L
corporalia. Optimus autem ille, qui discrete & congrue hæc
& illa operatur.

IAm vero epistola, vt epistola remaneat, finienda e-
rat: quandoquidẽ & nostros (de quibus pater cõ-
questus es tis quòd ordini vestro detraherent) satis
quantum potui stylo corripui: & me quoq; ab hu-
iusmodi falsa suspicione purgaui, vt debui. Sed quoniam
dum nostris minime parco, nonnullis de vestris nimium, in
quibus nõ decet, videor assentire, pauca quæ & vobis displi-
cere cognoui, & omnibus bonis vitanda esse non dubito, ne-
cessarium reor subiungere: quæ quidem etsi fieri videntur in
ordine, absit tamen vt sint de ordine. Nullus quippe ordo
quippiam recipit inordinatum: quod vero inordinatum est,
ordo non est. Vnde non aduersum ordinem, sed pro ordine
disputare putandus ero, si non ordinem in hominibus, sed ho
minum vitia reprehendo. Et quidem diligentibus ordinem,
in hac re molestum me fore non timeo, quinimmo gratum
proculdubio accepturi sunt si persequimur quod & ipsi ode-
runt. Si quibus vero displicuerit, ipsi se manifestant quia or-
dinem nõ diligunt, cuius vtiq; corruptionem, id est vitia dã-
nari nolunt. Ipsis itaq; illud Gregoriani respondeo: Melius
est vt scandalum oriatur, q̃ veritas relinquatur.

DIcitur & veraciter creditur sanctos patres illam vi M
tam instituisse: & vt in ea plures saluarentur, vsque
ad infirmos regulę temperasse rigorem, non regu-
lam destruxisse. Absit autem vt credam tantas eos
quantas video in plerisq; monasteriis vanitates ac superflui-
tates præcepisse vel cõcessisse. Miror etenim vnde inter mo-
nachos tanta intemperantia in comessationibus & potatio-
nibus, in vestimentis & lectisterniis, & equitaturis, & con-
struendis ædificiis inolescere potuit: quatenus vbi hæc stu-
diosius, voluptiosius atque effusius fiunt, ibi ordo melius te-
neri dicatur, ibi maior puretur religio. Ecce enim parcitas,
putatur auaritia: sobrietas, austeritas creditur: silentium, tri-
stitia reputatur. Econtra remissio, discretio dicitur: effusio
liberalitas: loquacitas, affabilitas: cachinnatio, iucunditas:
mollities vestimentorum, & equorum fastus, honestas: lecto-
rum superfluus cultus, munditia. Cumq; hæc alterutrum
impendimus, charitas appellatur. Ista charitas destruit cha-
ritatem, hæc discretio discretionem confundit. Talis mise-
ricordia crudelitate plena est, qua videlicet ita corpori ser-
uitur, vt anima iuguletur. Quæ enim charitas est carnem di-
ligere, & spiritũ negligere? Quæve discretio totũ dare cor-
pori, & animæ nihil? Qualis vero misericordia, ancillam re-
ficere, & dominam interficere? Nemo pro huiusmodi miseri-
cordia speret se consequi misericordiam quæ misericordib' Matt. 5. d
promittitur in euangelio, veritatis ore dicentis: Beati mise-
ricordes,

A sericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Sed
Iob. 24. d certissime potius pœnam expectet quam tali (vt ita dicam)
impio misericordi sanctus Iob magis prophetizando quam
affectando imprecatur: non sit, inquiens, in recordatione, sed
Ibidem. conteratur quasi lignum infructuosum. Digne plane retri-
butionis causam mox subinfert satis idoneam, dicens: Pauit
enim sterilem, & quæ non parit, & viduæ non benefecit.
Inordinata profecto atque irrationalis misericordia est,
Ioan. 6. g sterilis & infructuosę carnis, quæ iuxta domini verbum non
1. Cor. 15. f. prodest quicquam, & secundum Apostolum regnum dei non
possidebit, ad implendis inuigilare desideriis, & de animæ cu
Eccli. 30. d ra sapientis saluberrimum non curare consilium, admonen-
tis atque dicentis: Miserere animæ tuæ, placens deo. Bona
misericordia misereri animæ tuæ, nec potest non mereri mise
ricordiam qua fit vt placeas deo. Aliàs autem non est mise-
ricordia (sicut iam dixi) sed crudelitas, non est charitas, sed
iniquitas: non discretio, sed confusio, sterilem quę non parit
pascere, id est inutilis carnis concupiscentiis inseruire, & vi-
duę nil boni facere, animę videlicet excolendis virtutibus
nullam operam dare. Quæ vtique licet sponso interim sit vi-
duata cœlesti, sensus tamen de spiritu sancto concipere & pa
rere non desinit immortales: qui videlicet incorruptibilis cœ
lestis q̃ hæreditatis valeant esse capaces, sed si pium habeant
B studiosumque cultorem. Sub hac tamen abusione iam fere
vbique sic pro ordine tenentur: fere iam ita ab omnibus sine
querela atque irreprehensibiliter obseruantur: quanquam
dissimiliter. Nonnulli quippe his omnibus tanquam non vte
tes vtuntur, & ideo aut cum nulla offensa, aut cum minima.
Aliquanti quippe hæc agunt ex simplicitate: aliquanti ex cha
ritate: aliquanti ex necessitate. Quidam nãque, simpliciter ista
tenent, quoniam sic eis præcipitur: parati aliter agere si ali-
ter præciperetur. Quidam autem ne discorditer viuãt ab eis
cum quibus habitant: sectantes in his non suam libidinem,
sed aliorum pacem. Alij vero quia resistere non valent mul-
titudini contradicentium, qui hæc vtique tanquam pro ordi-
ne libera voce defendunt, & quotiens isti aliqua (prout ratio
dictat) restringere vel mutare incipiunt, illi mox tota eis au-
thoritate resistunt. Quis in principio cum ordo cœpit mo
nasticus: ad tantam crederet monachos inertiam deuenire?
O quantum distamus ab his qui in diebus Antonij extitere
monachi? Siquidẽ illi cum se inuicẽ per tempus ex charitate
reuiserent, tanta ab inuicem auiditate panem animarum per-
cipiebant, vt corporis cibum penitus obliti, diem plerumq;
totum ieiunis ventribus, sed non mentibus transigerent. Et
hic erat rectus ordo: quando digniori parti prius inseruieba
tur. Hæc summa discretio: cum amplius sumebat quæ maior
erat. Hęc denique vera charitas, vbi animæ, quarum charita-
C te Christus mortuus est, tanta solicitudine refocillabant. No
2. Cor. 11. f. bis autem conuenientibus in vnum (vt verbis Apostoli vtar)
iam non est dominicam cœnam manducare. Panem quippe
cœlestem nemo qui requirat: nemo qui tribuat. Nihil de scri
pturis, nihil de salute agitur animarum, sed nugę, & risus, &
verba proferuntur in ventum. Inter prandendum quantum
fauces dapibus, tantum aures pascuntur rumoribus: quibus
totus intentus, modum nescias in edendo. Interim autem fer-
cula ferculis apponuntur, & pro solis carnibus à quibus ab-
stinetur, grandia piscium corpora duplicãtur. Cumque prio-
ribus fueris satiatus, si secundos attigeris, videberis tibi nec-
dum gustasse pisces. Tanta quippe accuratione & arte coquo
rum cuncta apparantur: quatenus quatuor aut quinque fercu
lis deuoratis, prima non impediant nouissima: nec satietas mi
nuat appetitum. Palatum quippe dum nouellis seducitur con
dimentis: paulatim dissuescere cognita, & ad succos extra-
neos veluti adhuc ieiunum, auide renouatur in desideria. Vẽ-
ter quidem dum nescit oneratur, sed varietas tollit fastidiũ.
Quia enim puras (vt eas natura creauit) epulas fastidimus:
dum alię aliis multifariè permiscentur, & spretis naturalibus
quos deus indidit rebus, quibusdam adulterinis gula prouo-
catur saporibus: transitur nimirum meta necessitatis, sed nec-
dum delectatio superatur. Quis enim dicere sufficit, quot
modis (vt cętera taceam) sola ova versantur & vexantur:
quanto studio euertuntur, subuertuntur, liquantur, durantur,
diminuuntur, & nunc quidem frixa, nunc assa, nunc farsa, nũc
mixtim, nunc singillatim apponuntur? Vt quid autem hæc o- D
nia, nisi vt soli fastidio consulatur? Ipsa deinde qualitas re-
rum talis deforis apparere curatur, vt non minus aspectus q̃
gustus delectetur: & cum iam stomachus crebris ructibus re-
pletum se indicet, necdum tamen curiositas satiatur. Sed dum
oculi coloribus, palatum saporibus illiciuntur: infœlix sto-
machus cui nec colores lucent, nec sapores demulcent, dum
omnia suscipere cogitur, oppressus magis obruitur quàm re-
ficitur. Iam vero de aquæ potu quid dicam: quando ne vi-
lo quidem pacto vinum aquatum admittitur? Omnes nimi-
rum ex quo monachi sumus, infirmos stomachos habemus,
& tam necessarium Apostoli de vtendo vino consilium me- 1. Tim. 5. d
rito non negligimus: modico tamen, quod ille præmisit, ne-
scio cur prętermisso. Et vtinam vel solo cum etiam purum
est: contenti essemus. Pudet dicere, sed magis pudeat actita-
ri: & si pudet audiri, non pudeat emendari. Videas vno in
prandio ter vel quater semiplenum calicem reportari, quate-
nus diuersis vinis magis odoratis, quàm potatis, nec tam
haustis, quàm attactis, sagaci probatione & celeri cognitio-
ne vnum tandem è pluribus, quod fortius sit, eligatur. Qua-
le est autem illud quod nonnulla monasteria ex more ob-
seruare dicũtur: in magnis videlicet festis vina delibuta mel-
le, pigmentorum respersa pulueribus in conuentu biberẽ?
Nunquid & hoc fieri dicemus propter infirmitatem stoma-
chi? Ego vero ad nihil aliud valere video, nisi vt vel amplius E
bibatur, vel delectabilius. Sed cum venæ fuerint vino ingur-
gitatæ, toto in capite palpitantes, sic surgenti à mensa quid
aliud libet nisi dormire? Si autem ad vigilias surgere indige-
stum cogis, non cantum, sed planctum potius extorquebis.
Cum vero ad lectum deuenero, requisitus incommodum,
plango, non crapulæ peccatum, sed quòd manducare non
queo. Ridiculum vero (si tamen verum est) quod relatum est
mihi à pluribus qui hæc se pro certo scire dicebant: reticen-
dum esse non arbitror. Aiunt enim incolumes ac validos iu-
uenes conuentum solere deferre: in domo se infirmorum,
qui non sunt infirmi, collocare: carnium esu (qui vix ægrotis
duntaxat, & omnino debilibus, ex regulæ discretione pro
virium reparatione conceditur) non quidem corporis infir-
mantis ruinas reficere pro incommodo, sed carnis luxurian-
tis curam perficere in desiderio. Rogo quæ est hæc securitas
inter frendentium vndique hostium fulgurantes hastas & cir
cumuolantia spicula, tanquam finito iam bello & triumpha-
to aduersario proiicere arma, & aut prandiis incubare lon-
gioribus, aut nudum molli volutari in lectulo? Quid hoc ig-
nauię est, ô boni milites? Sociis in sanguine & cæde versantibus: vos aut cibos diligitis delicatos, aut somnos capitis ma-
tutinos? Aliis, inquam, nocte & die cura peruigili festinanti-
bus redimere tempus, quoniam dies mali sunt: vos econtra-
rio & longas noctes dormitando consumitis, & dies fabulan F
do ducitis ociosos? An dicitis pax, & non est pax? Cur non
verecundamini ad exprobrationem apostolicæ indignatio-
nis? Nondum enim, ait, restitistis vsque ad sanguinem. Imò
iam ad eiusdem terribilis valde comminationis tonitruum, Hebr. 12. b
cur non expergiscimini? Cum dixerint, inquit, pax & secu-
ritas: tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor 1. Thes. 5. a
in vtero habentis, & non effugient. Delicata nimis medicina
est prius alligari quàm vulnerari: membrum non percussum
plangere, & necdum suscepto ictu admouere manum, fouere
vnguento vbi non dolet, emplastrum adhibere vbi cęsura
non est. Ad discernendum deinde inter sanos & male haben-
tes, baculos in manibus portare iubentur ægrotantes, plane
necessarios, vt quam pallor in vultu, maciesque non indicat,
baculus sustentans mentiatur inualetudinem. Ridendas an
lugendas dixerim huiusmodi ineptias? Sic Macarius vi-
xit? Sic Basilius docuit? Sic Antonius instituit? Sic patres
in Aegypto conuersati sunt? Sic denique sancti Odo, Ma-
iolus, Odilo, Hugo, quos se sui vtique ordinis principes &
præceptores habere gloriantur, aut tenuerunt, aut teneri cen
suerunt? Sed hi omnes si sancti, imò quia sancti fuerunt,
à sancto Apostolo non dissenserunt, qui nimirum ita loqui-
tur: Habentes victum & vestitum, his contenti simus. Nobis 1. Tim. 6. b
autem est pro victu satietas, nec vestitum appetimus, sed or-
natum. Quæritur ad inducndum non quod vtilius, sed

G quod ſubtilius inuenitur: non quod repellat frigus, ſed quod ſuperbire compellat: non denique (iuxta regulam) quod vilius comparari poteſt, ſed quod venuſtius imò vanius oſtentari. Heu me miſerum qualemcunque monachum. Cur adhuc viuo videre ad id deueniſſe ordinem noſtrum: ordinem ſcilicet qui prim⁹ fuit in eccleſia: imò à quo cœpit eccleſia, quo nullus in terra ſimilior angelicis ordinibus: nullus vicinior ei quæ in cœlis eſt Hieruſalem mater noſtra, ſiue ob decorem caſtitatis, ſiue propter charitatis ardorem: cuius Apoſtoli inſtitutores, cuius hi quos Paulus tam ſæpe ſanctos appellat, inchoatores extiterunt? Et quidem inter illos cum nihil quod ſuum eſſet quiſpiam retinuiſſet, diuidebatur (vt ſcriptum eſt) ſingulis prout cuique opus erat: non igitur quod
Acto.4.g. quiſque pueriliter geſtire poterat. Sane vbi tantum quod opus erat accipiebatur: ibi nihil proculdubio ocioſum admittebatur. Quanto magis nihil curioſum: quanto magis nihil ſuperbum? Quod, inquit, opus erat. Hoc eſt quantum ad indumenta, quod & nuditatem tegeret, & frigus repelleret. Putaſne ibi cuiquam galabrunum aut iſſembrunum quærebatur ad induendum: cuiquam ducentorum ſolidorum mula parabatur ad equitandum? Putaſne, inquam, cuiuſpiam ibi lectuli opertorium cattinum, aut diſcolor barricanus operiebat, vbi ſingulis diuidebatur tãtum, prout cuique opus erat? Non illic arbitror valde curatum fuiſſe de precio, de colore,
H de cultu veſtimentorum, vbi tam indefeſſum inerat ſtudium in concordia morum, animorum cohærentia: profectuq; virtutum. Multitudinis, inquit, credentium erat cor vnum, & a-
Ibidem nima vna. Vbi nunc illud vnanimitatis exercitium? Fuſi ſum⁹
Luc.17.c exterius, & de regno dei (quod intra nos eſt) relictis veris ac perennibus bonis, foris quærimus vanam conſolationem, de vanitatibus & inſaniis falſis: ac iam religionis antiquæ, non ſolum virtutem amiſimus, ſed nec ſpeciem retinemus. Ecce enim ipſe habitus noſter (quod & dolens dico) qui humilitatis eſſe ſolebat inſigne: à monachis noſtri temporis in ſignum geſtatur ſuperbiæ. Vix iam in noſtris prouinciis inuenimus quo veſtiri dignemur. Miles & monachus ex eodem panno partiuntur ſibi cucullam & chlamydem. Quiuis de ſeculo quantumlibet honoratus, etiam ſi rex, etiam ſi imperator ille fuerit: non tamen noſtra horrebit indumenta: ſi ſuo ſibi modo præparata fuerint & aptata. Cæterum in habitu, inquis, non eſt religio, ſed in corde. Bene. At tu quando cucullam empturus, luſtras vrbes: fora circuis: percurris nundinas: domos ſcrutaris negociatorum: cunctam euertis ſingulorum ſupellectilem: ingentes explicas cumulos pannorum: attrectas digitis, admoues oculis, ſolis opponis radio: quicquid groſſum, quicquid pallidum occurrerit, reſpuis. Si quid autem ſui puritate ac nitore placuerit, illud mox quan-
I tolibet precio ſatagis tibi retinere. Rogo te, ex corde facis hæc, an ſimpliciter? Cum denique contra regulam, non quod vilius occurrerit, ſed ſtudioſiſſime quæris quod quia rarius inuenitur, precioſius emitur: ignorans facis hæc, an ex induſtria? Ex cordis theſauro ſine dubio procedit quicquid foris apparet vitioſum. Vanum cor, vanitatis notam ingerit corpori, & exterior ſuperfluitas interioris vanitatis indicium eſt. Mollia indumenta: animi mollitiem indicant. Non tanto curaretur corporis cultus, niſi prius neglecta fuiſſet mens inculta virtutibus. Miror autem cum regula dicat, ad magiſtrum reſpicere quicquid à diſcipulis delinquitur, & domi-
Ezec.3.c. nus per prophetam ſanguinem in peccato morientium, de manu paſtorum requirendum eſſe minetur: quomodo abbates noſtri patiuntur fieri talia: niſi forte (ſi audeam dicere) nemo fidenter reprehendit in quo ſe eſſe irreprehenſibilem non confidit. Siquidem humanitatis eſt omnium, in quo ſibi quiſque indulget, aliis non vehementer iraſci. Dicam, dicam, præſumptuoſus dicar, ſed verum dicam. Quomodo lux mundi obtenebrata eſt? Quomodo ſal terræ infatuatũ eſt? Quorum nobis vita, via vitæ debuit eſſe: dum exemplum in ſuis actibus oſtendunt ſuperbiæ, cæci facti ſunt duces cęcorum? Quod enim (vt cætera taceam) ſpecimen humilitatis eſt cum tanta pompa & equitatu incedere: tantis hominum crinitorum ſtipari obſequiis: quatenus duobus epiſcopis vnius abbatis multitudo ſufficiat? Mentior ſi non vidi abbatem ſexaginta equos & eo amplius in ſuo ducere comitatu. Dicas ſi videas eos tranſeuntes, non patres eſſe monaſteriorum, ſed K dominos caſtellorum: non rectores animarum, ſed principes prouinciarum. Tum deinde geſtari iubentur mappulæ, ſcyphi, bacini, candelabra, & manticę ſuffarcinatę, non ſtramentis, ſed ornamentis lectulorum. Vix denique quatuor leucis à ſua quiſpiam domo recedit, niſi cum tota ſupellectili ſua, tanquam ſit vel iturus ad exercitum, vel tranſiturus per deſertum, vbi non valeant inueniri neceſſaria. An non poſſet eodem vaſculo & aqua manibus vergi, & vinum bibi? An non poſſet ardens lucere lucerna, niſi in tuo quod portas candelabro, & hoc aureo, vel argenteo? An non poſſet dormiri, niſi ſuper varium ſtratum, aut ſub peregrino coopertorio? An non vnus aliquis miniſter poſſet & iumentum ligare, & ad menſam ſeruire, & lectulum præparare? Nunc ergo tantæ multitudini garſionum ac iumentorum: cur (vel adſolatium mali) nobiſcum non ferimus neceſſaria: quatenus hoſpites non grauemus? Sed hæc parua ſunt. Veniam ad maiora, ſed ideo viſa minora, quia vſitatoria. Omitto oratoriorum immenſas altitudines: immoderatas longitudines: ſuperuacuas latitudines: ſumptuoſas depolitiones: curioſas depictiones: quæ dum orantium in ſe retorquent aſpectum, impediunt & affectum, & mihi quodammodo repręſentant antiquum ritum Iudæorum. Sed eſto, fiant hæc ad honorem dei. Illud autem interrogo monachus monachos, quod in L
gentilibus gentilis arguebat. Dicite, ait ille: pontifices, in Iuuenalis.
ſancto quid facit aurum? Ego autem dico. Dicite pauperes. Non enim attendo verſum, ſed ſenſum. Dicite, inquam, pauperes: ſi tamen pauperes: in ſancto quid facit aurum? Et quidem alia cauſa eſt epiſcoporum: alia monachorum. Sciimus nanque quòd illi ſapientibus & inſipientibus debitores ſint, carnalis populi deuotionem, quia ſpiritualibus non poſſunt, corporalibus excitant ornamentis. Nos vero qui iam de populo exiuimus: qui mundi quæque precioſa ac ſpecioſa pro Chriſto reliquimus: qui omnia pulchre lucentia: canore mulcentia: ſuaue olentia, dulce ſapientia, tactu placentia, cuncta denique oblectamenta corporea arbitrati ſumus vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciamus: quorum quæſo in his deuotionem excitare intendimus? Quem, inquam, ex his fructum
Pſal.105.f. requirimus? ſtultorum admirationem, an ſimplicium oblectationem? An quoniam commixti ſumus inter gentes: forte didicimus opera eorum, & ſeruimus adhuc ſculptilibus eo-
Ephe.5.b rum? Et, vt aperte loquar, an hoc totum facit auaritia, quę eſt idolorum ſeruitus: & non requirimus fructum, ſed datum? Si quæris quomodo: miro, inquam modo. Tali quadã arte ſpargitur ęs, vt multiplicetur. Expenditur vt augeatur, & effuſio copiam parit. Ipſo quippe viſu ſumptuoſarum, ſed mirandarum vanitatum accenduntur homines magis ad offerendum
M quàm ad adorandum. Sic opes opibus hauriuntur: ſic pecunia pecuniam trahit: quia neſcio quo pacto vbi amplius diuitiarum cernitur, ibi offertur libẽtius. Auro tectis reliquiis ſignantur oculi, & loculi aperiuntur. Oſtenditur pulcherrima forma ſancti vel ſanctæ alicuius, & eo creditur ſanctior, quo coloratior. Currunt homines ad oſculandum: inuitãtur ad donandum: & magis mirantur pulchra, quàm venerantur ſacra. Ponuntur dehinc in eccleſia gemmatę non coronę, ſed rotę, circumſeptę lampadibus, ſed non minus fulgentes inſertis lapidibus. Cernimus & pro candelabris arbores quaſdam erectas: multo ęris pondere miro artificis opere fabricatas: nec magis coruſcantes ſuperpoſitis lucernis, q̃ ſuis gemmis. Quid putas in his omnibus quæritur? pœnitentium compunctio, an intuentium admiratio?

Vanitas vanitatum, ſed non vanior quàm inſanior. Fulget eccleſia in parietibus, & in pauperibus eget. Suos lapides induit auro, & ſuos filios nudos deſerit. De ſumptibus egenorum ſeruitur oculis diuitum. Inueniunt curioſi quo delectentur, & non inueniũt miſeri quo ſuſtententur. Vt quid ſaltem ſanctorum imagines non reueremur, quibus vtique ipſum quod pedibus conculcatur, ſcatet pauimentum? Sæpe ſpuitur in ore angeli, ſæpe alicuius ſanctorum facies calcibus tunditur tranſeuntium, & ſi non ſacris his imaginibus, cur vel non parcitur pulchris coloribus? Cur decoras quod mox fœdãdum eſt? Cur depingis quod neceſſe eſt conculcari? Quid ibi valent venuſtæ formę,

vbi

A vbi puluere maculantur aſſiduo? Denique quid hæc ad pauperes: ad monachos: ad ſpirituales viros? Niſi forte & hic aduerſus memoratum poetæ verſiculum, propheticus ille reſpondeatur: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum ha-
pſal.25.b. bitationis gloriæ tuæ. Aſſentio. Patiamur & hæc fieri in eccleſia: quia etſi noxia ſunt vanis & auaris, non tamen ſimplicibus & deuotis. Cæterum in clauſtris coram legentibus fratribus quid facit illa ridicula monſtruoſitas: mira quædam deformis formoſitas: ac formoſa deformitas? Quid ibi immundę ſimię: quid feri leones: quid monſtruoſi centauri, quid ſemihomines: quid maculoſę tygrides, quid milites pugnantes: quid venatores tubicinantes? Videas ſub vno capite multa corpora: & rurſus in vno corpore capita multa. Cernitur hinc in quadrupede cauda ſerpẽtis: illinc in piſce caput quadrupedis. Ibi beſtia prę ſert equum: capram trahens retro dimidiam: hic cornutum animal equum geſtat poſterius. Tam multa denique tamque mira diuerſarum formarum vbique varietas apparet, vt magis legere libeat in marmoribus quàm in codicibus: totumque diem occupare ſingula iſta mirando: quàm in lege dei meditando. Pro deo ſi non pudet ineptiarũ: cur vel non piget expenſarum? Multa quidem & alia ſuggerebat addenda larga materia: ſed auellit me & propria ſatis auxia occupatio, & tua frater Ogeri nimis feſtina diſceſſio:
B vis abſque recenti opuſculo. Facio itaque quod vis: & te dimitto, & ſermonem breuio. Præſertim quia vtiliora ſunt pauca in pace: quàm multa cum ſcandalo. Et vtinam hæc pauca ſcripſerim ſine ſcandalo. Enimuero vitia carpens, ſcio me offendere vitioſos. Poteſt tamen fieri volente deo aliquibus quos me timeo exaſperaſſe, potius placiturum eſſe, ſed ſi deſinant eſſe vitioſi. Si videlicet & diſtrictiores deſinant eſſe detractores, & remiſſiores amputent ſuperfluitates. Si ſic quiſq; bonum teneat quod tenet, vt alium aliud tenentem non iudicet. Si qui occepit iam eſſe bonus, non inuideat melioribus: & qui ſibi videtur agere melius, bonum non ſperuat alterius. Si qui diſtrictius viuere poſſunt: eos qui non poſſunt, nec aſpernentur nec æmulentur, & qui nõ poſſunt, eos qui poſſunt, ſic mirentur, vt temere non imitentur. Sicut enim non licet his qui maius aliquid forte vouerunt, ad id quod minus eſt deſcendere, ne apoſtatentur, ſic non omnibus expedit de bonis minoribus ad maiora tranſire, ne præcipitentur. Scio quippe nonnullos de aliis & congregationibus & inſtitutionibus ad noſtrum ordinem peruolaſſe, pulſaſſe, intraſſe. Qui hoc quidem agendo, & ſuis ſcandala reliquerunt, & nobis nihilominus attulerunt: dum quantum illos ſua temeraria diſceſſione, tantum nos turbarunt ſua miſera conuerſatione. Et quoniam ſuperbe ſpreuerunt quod tenebant, & temere præſumpſerunt quod non valebant: digno deus exitu eorum tan-
C dem patefecit ignauiam: quia & impudẽter deſeruerũt quod imprudenter arripuerant, & turpiter redierunt ad id, quod leuiter deſeruerant. Cum enim clauſtra noſtra ſui potius ordinis impatientia, quàm deſiderio noſtri expetierint: oſtendunt quod ſunt: dum à vobis ad nos, à nobis ad vos inſtabili leuitate peruolantes, & nobis & vobis, & omnibus bonis ſcandala faciunt. Quanquam ergo nonnullos eorum nouerimus, qui & fortiter deo authore cœperunt, & ipſo protectore fortius perſeuerant: ſecurius eſt tamen vt perſeueremus in bono quòd cœpimus, quàm quòd incipiamus vbi non perſeue-
1.Cor.16.c remus: & hoc pariter omnes ſtudeamus, quòd ſecundum Apoſtoli conſilium omnia noſtra in charitate fiant. Hæc eſt noſtra de noſtro & de veſtro ordine ſententia: hæc noſtris & veſtris: hæc non de vobis, ſed vobis me ſolere dicere nullus melius mihi teſtis erit quàm vos, & ſi quis me nouit ſicut vos. Quæ in veſtris laudabilia ſunt, laudo & prædico: ſi quæ reprehendenda ſunt, vt emendentur, vobis & aliis amicis meis ſuadere ſoleo. Hoc non eſt detractio, ſed attractio. Quod vt nobis à vobis ſemper fiat, omnino precor & ſupplico. Valete.

Diui Bernardi D

ABBATIS SVPER ILLVD *euangelij: Ecce nos reliquimus omnia, declamationes. Prologus.*

VT tibi dilectiſſime, præſentes exhortationis ſchedulas deſtinarem, quæ ociosa eſſe non patitur, nimirum credens omnia & omnia ſperans, charitas perſuaſit. Vbi ſane non tibi me propria tradidiſſe putes, nec tanquam noſtra ſuſcipias: ſed è multis ſermonibus patrum quorum digna ſatis laus eſt in eccleſia, quæ huic videbantur apte negocio noueris decerpſiſſe ſententias, & ſub vnam vtcunque formulam redigendo, cuiuſdam copioſi declamatorij ſermonis inſtar hunc tuæ dilectioni libellum ediditſe. Hoc nimirum ſcribendi genus ad perſuadendum efficax eius arbitrabar: quod ſoleat amplius mouere lectorem, viuidas magis voces, quàm mutos apices repręſentans. Cæterum quoniam ſuſpecta mihi ignorantia propria, propriaque obliuio eſt: hortor & moneo vt ſi qua deprehenderis digna reprehenſione, aut ipſe ea corrigere ſtudeas, aut ſi id forſitan ex
E manſuetudine refugis & humilitate: mihi ſaltem quæcunque te mouerint, non diſſimules, amicabiliter intimare. Atque id quidem de ſententia dixerim. Nam de verbis, erit forſitan inuenire nonnullos ad quorum aures ſi venerint, ſubſannent ea dicentes: Quis eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis? Verum nil tale mihi ſuper tua reor eruditione veren-
dum. Quippe & metum hunc & pudorem ſuſpicione carens charitas foras mittit. Affectum magis, ni fallor, in his quàm verba penſabit amicus: præſertim quod non oſtentationis, ſed ædificationis edere paginam cogitarim: optans magis (ſi poſſibile videretur) & ſine verbis hæc imprimere cordi tuo. Faciat hoc qui inuiſibiliter operatur in cordibus electorum, & pia dignatione ſua ſuam hanc vocem reputans, vocem ei virtutis & efficaciæ largiatur. Agit enim quod poteſt operoſa dilectio: opportune inſtans, fortaſſis & importune. Nulla ſane huic operi idonea magis occurrit digniórve materia q̃ euangelica lectio, vbi fœliciſſimum illud Simonis & Ieſu eulogium continetur. Hanc ergo ſuſcipere libuit, ſed exhortationis magis gratia q̃ expoſitionis, vt ſcilicet ex ea ſermonis occaſio ſumeretur. Sed & ſententiis breuibus diſtinguere ſtudui lectionem, vt diſtinctio ipſa faſtidium non admittat.

Sermo de uerbis euangelij, Dixit Simon Petrus ad Ieſum, Ecce nos reliquimus omnia. F

DIxit Simon Petrus ad Ieſum: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Fidelis ſermo, & digñ omni acceptione colloquium Simonis Petri & Ieſu. Familiaris ſiquidem & amica ſaluti obedientia eſt, ſed obedientia firma & ſtabilis: quæ fundata eſt ſuper petram. Melior eſt enim obedientia
1.Re.15.c quàm victimę, & acquieſcere nolle, vt peccatum hariolandi eſt. Vnde & vitæ quoque ipſe ſaluator prætulit hanc virtutem, eligens magis animam ponere, q̃ obedientiam non implere. Poſtremo & ipſum nomen Ieſu, quod eſt ſuper omne nomen, & in quo flectitur omne
Philip.2.b genu, apoſtolo teſte: obedientiæ remuneratio eſt. Libet proinde ſacratiſſimo huic intereſſe colloquio, & intima cordis aure percipere quæ dicuntur. Arbitror enim verba lectionis huius ea eſſe de quibus ad immortalem ſponſum à finibus terræ clamat eccleſia: Propter verba labiorum tuorum ego
Pſal.16.b custodiui vias duras. Hęc nempe ſunt verba quæ contemptũ mundi in vniuerſo mundo, & voluntariam perſuaſere hominibus paupertatem. Hæc ſunt quæ monachis clauſtra replẽt: deſerta anachoretis. Hæc, inq̃, ſunt verba quæ Aegyptũ ſpoliant, & optima quæq; eius vaſa diripiunt. Hic ſermo vius
Exo.12.c.

G & efficax, conuertens animas fœlici æmulatione sanctitatis, & veritatis promissione fideli. Dixit enim Simon Petrus ad Iesum: Ecce nos reliquimus omnia. Bene, optime, & non ad insipientiam tibi. Nam & mundus transit, & concupiscentia eius, & relinquere hęc magis expedit, quàm relinqui. Ecce, inquit, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Nimirum
Psal.18.a quia exultauit vt gigas ad currendam viam, nec currentem sequi poteras oneratus. Sed nec inutilis commutatio, pro eo qui super omnia est, omnia reliquisse. Nam & simul cum eo donantur omnia: & vbi apprehenderis eum, erit vnus ipse omnia in omnibus, qui pro ipso omnia reliquerunt. Omnia sane dixerim, nō tantum possessiones, sed etiam cupiditates, & eas maxime. Plus enim concupiscentia mundi quàm substantia nocet. Et hæc fugiendarum causa diuitiarum præcipua est, ꝙ aut vix aut nunquam sine amore valeant possideri. Limosa siquidem & glutinosa nimis non modo exterior, verumetiam interior substantia nostra videtur, & facile cor humanum omnibus quæ frequentat, adhæret. Age ergo qui relinquere vniuersa disponis: te quoq; inter relinquenda numerare memento. Imò vero maxime & principaliter abnega temetipsum, si deliberas sequi eum qui exinaniuit propter te semetipsum: pone grauissimam sarcinam: pone asinariam molam: terrenam molem: pone illa quinque non hominum plane
H iuga, sed boum: quę tibi insipienter emisti. Alioquin sequi spōsum, & venire ad nuptias spirituales quinaria hac pressus & oppressus corporis sensualitate nō poteris: sed & si nouisse veneris & pulsaueris, minime profecto aperietur tibi, sed respondebitur de intus, ꝙ non sit de bobus & asinis cæ-
1.Cor.9.b teris; ꝙ iumentis insipiētibus cura deo. An vero comparatum iumentis esse quis dubitet hominem, qui sibi iuga emerit iumentorum: nisi ꝙ eo sane ipsis quoque iumentis conuincitur stolidior, & bestialior bestiis cōprobatur, ꝙ iuga necessitatis earum propria ipse subeat voluntate? Quod enim illis natura est, huic culpa: dum tanquam vnum ex his quę ratione carent, sine ratione degens & ipse, sub corporeis similiter sensibus incuruatur. Sed quid eum iuga subisse causamur? Arguamus magis emisse. Illud enim stoliditatis miserādæ: istud extremæ dementiæ est. Dignus est operarius mercede sua.
1.Ti.5.c Nam vt mercedem pro opere tribuat, inauditum. Denique loquitur super hoc verbo dominus per prophetam, sub typo
Ezc.16.d. mulieris fornicarię scelera arguēs Israelis: Omnibus, inquit, meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & donabas eis vt intrarent ad te vndique ad fornicandum: factum ꝙ est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis: & post te non erit fornicatio. In eo enim ꝙ dedisti mercedes, & non accepisti, factū est in te contrarium. Plane & in eo qui iuga emit: cōtrarium
I fieri manifestum est. Quid enim iuga emit, & iuga boum, cui iugum suaue gratis offertur? Nam iugum Christi, iugum hominis est: siquidem & Christus homo. Nec modo gratis tribuitur, sed & copiosa his qui tulerint illud, remuneratio est: vt à nemine non dico emi, sed gratis sustineri queat. Quid ergo miser pro iugo boum distrahis animam tuam, qui iugum Christi suscipiens, emere poteras regnum dei, mercari vitam, lucrifacere Christum? Nam sine iugo interim esse non potes, homo nimirum qui natus es ad laborem. Sed graue iugum su-
Iob.5.b per omnes filios Adam, vtique qui sequuntur eum. Nam su-
Eccli.40.a per eos qui Christum sequuntur: leue est & suaue. Postremo
Mat.11.d vt cætera fileam, cum sine iugo esse non possint, quale hoc ipsum est eligere potius quinque ꝙ vnum? Quis enim potest seruire quinque dominis, nedum quinque tyrannis, quinque
Thre.3.f prædonibus? Siquidem oculus meus deprędatur animam meam. An non sæpe aliud gula exigit, ad aliud pruritus aurium vocat? Sic & odoratus & tactus diuersa imperant: interdum forsitan & aduersa: dum vterque communem sibi gestit præripere seruum, & trahit sua quemque voluptas. Vides excusationem hominis qui propterea Christum non sequitur,
Luc.14.d. propterea se excusat à nuptiis, ꝙ iuga boum emerit quinque.

Quid si eorum laborem & dolorem consideres: si numeres iuga, qui variis seruiunt vitiis morum, magis ꝙ corporum sensibus? Erit profecto inuenire iam homines qui multo magis in labore hominum non sunt, sed longe amplius aliena ab homine flagella sustineant. Erit inuenire ementes non modo quinque, sed plusꝙ quinquaginta quinq; non plane iu K
mentorum iuga, sed dęmonū. Contendunt ambitio & elatio cordis, altera nidum, altera foueā parat. Volare altera iubet, repere monet altera, cum neutrū profecto sit hominis. Quis enim es tu, ait hæc, quis vero ille vel ille est: aut quæ domus patris eorum, vt eis in aliquo cedas, vt reuerearis eos, vt aliquatenus eis blandiaris? At bonus sermo bonum inuenit locum, ait ambitio, & interdū quoq; qui prodesse non potest, potest obesse, vnde dissimula: primum vinum bonum pone, do nec veniat hora tua. Auaritia quoque & appetitus laudis sibi inuicē aduersantur, & quod hęc cōgregat, hic dispergit. Nec minus cōtraria sunt quæ simulatio & pusillanimitas sug-
gerunt, impudentiæ, impatientięꝙ clamoribus, & vtraque labor & dolor, & afflictio spiritus. Hæc autem omnia, simi-
liaꝙ ac dissimilia mala, ex vna radice pullularunt: proprię sci-
licet voluntatis. Huius enim sanguisugę duæ sunt insatiabiles Prou.30.b
filiæ: clamantes, affer, affer. Siquidem nec animus vanitate, nec voluptate corpus aliquando satiatur, vt scriptum est, Nō Eccles.1.b
satiatur oculus visu, nec auris impletur auditu. Fuge sanguisugam hanc, & omnia reliquisti. Hæc enim omnia trahit ad se. Pone hanc, & iugum tam importabile ꝙ multiplex abiecisti. Non est enim dominus crudelis ad illā, nō est tyrannus tā impius & inhumanus sic vrgens seruulū, & non parcēs. Fatigatū magis instigat: subditū premit durius. Inquietum malū, quod L Iob.7.d
spiritui semper incubans, inexcogitabilia meditat. O custos hominum, quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Nullum mihi onus importabilius, nulla Zacha.5.b
grauior sarcina est. Factus sum mihi tale tum plumbi, & re-
sedit iniquitas super illud. Sed audiam vocem solatij, audiam Mat.11.d
quid loquatur magni consilij angelus. Venite, inquit, ad me, qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiā. Tollite iugū meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Verum hęc alias. Inuenient forte in nouissimis locum sibi. Interim sane fœlices liquet esse, qui exonerati sunt, & sequuntur dominum expediti. Arctissimum enim nos foramen expectat. Si quem sequimur, consequi volumus, per angustam cōtendamus ingredi portam necesse est. Quid tu camele gibbum, quid tu pecuniose proditoris loculos tollis? Non sic impie, non sic ingrediens. Foramē acus, huiusmodi sarcinas non admittit. Excusant aliqui fortasse dicentes, Abrahā, Isaac, & Iacob, cæteriq; sancti nunquid non terrenas diuitias habuisse legunt? Sufficit nobis esse sicut illi fuerunt, neq; enim fumus nos patribus meliores. Si culpabilis esset possessio diuitiarū, nunq illi in diuitiis tantā à domino gratiā obtinuissent, aut tantam gratiam consecuti, diuitias nihilominus possedissent. Quid respondebimus nouis imitatoribus sanctorū veterum? Imponant certe vitulos super altare domini, mactent arietes, hircos immolent, quia & hoc Abraham fecit, & hic ritus pa- M
trū, quibus non modo meliores non sumus, sed ne digni quidem soluere corrigiam calceamentorum eorum. Sed hæc, inquiunt, statum vltra non habent, vbi reuelata est veritas, transiere. Quid si ipsas quoque sanctorum diuitias temporales, 1.Cor.10.
vmbram fuisse dixerimus futurorum? In figura siquidem eis omnia legimus contigisse. Deniq; quidni terrenas palā diuitias possiderent sancti & perfecti viri, cū sola adhuc terrena palam promitterentur à deo? Sicut enim sacrificiis illis, sic & diuitiis, carnalibus adhuc populis dispensatio diuina morem gerebat: nimirum vt tanq paruuli paulatim à gentilium secederent ritu, eadem quæ gentes dæmoniis, domino immolantes, eadęꝙ & illi, sed à domino, non à dæmoniis expectantes. Vbi sane cœlestis promissio sonuit, spiritualia iam necesse est spiritualibus comparari, & mutari sacrificiū spe mutata. Nouerant hæc quicūq; vel eo tempore fuere perfecti, sed ex charitate populo cohærebant, vt in manifesto quidē & agere eadē, & eadē quærere viderentur. An forte violenta videri extortio quod de vmbra dicimus & significatione? Olim alter super hæc scripserat in hunc modū. Nullus mihi opponat aurū templi Iudæorum. Tunc enim hoc fuit quando sanguis immolabatur, quod totum figura fuit. Aurum ergo repudiemus cum cęteris superstitionibus Iudæorum, aut si aurum placet, placeant & Iudæi. Postremo non multos legisse memini, qui non grauiter in ipsa fe-
recolo aut non afflictos grauiter, aut non grauiter in ipsa se-
culi huius prosperitate tentatos: forte & periclitatos. Ni-
mirum

A mirum longe aliud est in luto aquarum multarum diuisi fundo maris iter carpere, terrena licite possidendo: aliud ipsam quoque nouis gressibus vndam calcare, omnia relinquendo. Sed tempori gratiæ prærogatiua hæc debebatur: Petro nouum iter & noui typus itineris seruabatur. Antiquorum sane patrum diebus, donec in terris videretur & conuersaretur inter homines dominus maiestatis, non erat euangelicæ formæ perfectionis, sed spiritum domini solo interim spiritu sequebantur. At vbi verbum caro factum est, & habitauit in no-
Ioan.1.b. bis: iam nobis in eo tradita est imago vitę, & conuersationis exemplar, quod oporteat etiam corporaliter imitari, vt vtro
Gene.32.g que sequentes vestigio, non vlterius cum patriarcha Iacob altero fœmore claudicemus. Vbi enim audiuimus quia dictū
Luc.14.g. sit antiquis: Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet,
Ibid.18.d. non potest meus esse discipulus? Et item. Si vis esse perfectus, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me? Neque id dicimus tanquam saluari quis vel hoc tempore nequeat si secus egerit, sed vt gradum agnoscat proprium, & locū perfectionis, aut discipulatus officium non vsurpet. Habent euange-
Matt.6.c lia & perfectionis consilium, & remedium infirmitatis. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: hæc perfectio est.
Luc.9.g Siquidē filius hominis vbi caput reclinaret non habebat. Pe-
Acto.3.a tro & Ioanni nec argentum nec aurum erat. Paulus victu sim-
B plici vestituq contentus, hæc ipsa labore manuum acquirebat. Sed non omnes capiunt verbum hoc, sicut nec consilium
Luc.16.b castitatis. Quid dicitur populo? Facite vobis amicos de mamona iniquitatis: vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula? Verba domini sunt, & quod loquitur tale est.
1.Ti.6.b. Firma equidem stat immobilisq; sententia: eos qui volunt in hoc seculo diuites fieri, incidere in tentationem laqueumque diaboli: sed quia misereor super turbam, & ipsum quoque camelum (quod homo non potest) per foramen acus traducere possum. Cauete saltem à verbo aspero: qui laqueum venantium minime declinatis. Vestite nudum: egenum alite: visitate infirmum: ne forte audire contingat sermonem durum,
Mat.25.d asperum verbum, auditionem malam: Ite maledicti in ignem
Luc.16.b. æternum: qui paratus est diabolo & angelis eius. Facite vo-
Luc.6.d. bis amicos de mammona iniquitatis. Ac si manifestius dicat. Væ vobis diuites, qui habetis consolationem vestram. Attamen vnum iam superesse videtur: Communicate eam pauperibus, quorum est regnum dei: vt cum venerit hora eorum, reminiscantur, & deficientes vos recipiant in tabernacula sua, & consolationem suam, quam modo prudenter expectant, dum vestram ipsi præripitis, misericorditer communicent desolatis. Mensuram enim bonam, & coagitatam, &
Ibidem. superefluentem, dabunt in sinus eorum, nec erit illud pallium breue, quod duos operire non possit, aut stratum coan-
Esa.28.f C gustatum, vnde decidat alter. Hinc est quòd dotatas & ditatas videmus ecclesias à potentibus & diuitibus huius se-
Luc.16.b culi: qui in operibus bonis diuites, iuxta euangelij admonitionem amicos sibi facere studuerunt de mammona iniquitatis, à quibus in æterna tabernacula recipiantur. Quidni sperarent ab his recipi qui claues videntur habere? Sed heu, data est ipsa prouidentia eorum in occasionem carnis: & qui sibi pariter atque aliis in cœlo tabernacula æterna parare debuerant, in terra coniungunt domum ad domum, & agrum copulant agro. Quis rapuit ab ore apostolorum tempore hu-
ius verbum gratiæ, fiduciæ verbum: Ecce nos reliquimus om-
Mat.19.d. nia, & secuti sumus te? Ecce enim vt populus: sic sacerdos. Si-
Esa.24.a militer volunt in hoc seculo fieri diuites: similiter imò abundantius suam hic præripiunt consolationem. Similiter amicis egent & ipsi vt in aliena saltem tabernacula suscipiantur,
Matt.5.a vtpote propria non habentes. Beati enim pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Cæterum hominib⁹ qui perfectionis obtinent locum: dignitate pollent: authoritate præeminent: funguntur officio: an inter hæc infirmitatis & imperfectionis quam vsque adeo diffitentur, liceat saltem sperare remediū, ipsi hinc quoq; sint iudices. Nam ꝙ minime
Ibidem. deceat, manifestum est: nobis sane liceat vel audire dicētem: Si sal infatuatum fuerit: in quo salietur? Ad nihilum valet vltra nisi vt mittatur foras, & conculcetur. Sed & presbytero cui forsitā derogare timebunt, quoniam sanctus est, vti liceat

solita spiritus libertate, nulli blandiri, palpare neminem, sed D
nude nudam promere veritatem. Clericus, inquit, qui partem habet in terra, non habebit partem in cœlo. Itemque clericus si quippiam habuerit præter dominum: pars eius non erit dominus. Verbi gratia, si aurum, si argentum, si possessiones, si variam supellectilem: cum istis dominus pars eius fieri nō dignatur. Videtur & sanctus Dauid cauterio graui inurere quosdam: ipsi viderint quos hæc parabola tangat. In labore, inquit, hominū non sunt: & cum hominibus non flagellabuntur: ideo tenuit eos superbia. Habent enim singula quæq; genera hominum laboris aliquid, aliquid voluptatis. Sed aduertere est prudentiam aliquorum, & mirari quemadmodum nouo inter hæc artificio discernentes, & abinuicem sequestrantes ea, totum quod delectat eligūt & amplectuntur: quod molestum est, fugiunt & declinant. Cum militibus nempe superbiæ fastus.: amplam familiam: & nobiles apparatus: equorum phaleras: accipitres: aleas, & similia quæq; frequentant: aliqui forte & dependentes à collo rubricatas murium pelles: ornatos thalamos: balnea, & mollitiem omnem atque gloriam vestium à mulierculis mutuantur. Cautę omnino loricę pondus, & insomnes in castris noctes, incertaque discrimina præliorum: mulicbrem quoque verecundiam & disciplinam, aut si quid aliud sexus ille laboris habere cernitur, declinantes. Sudant agricolæ: putant & fodiunt vinitores, & qui inter hæc torpent ocio, accedente E
fructuum tempore innouari sibi horrea iubent, & promptuaria eorum plena: vtinam non prę illis: vtinam vel cum illis: viuunt tritico: bibunt vuæ sanguinem meracissimum, parum est, impinguantur & dilatantur adipe frumenti. Herbarum viribus peregrinum mutuantur vinā saporem, & additur oleum camino. Sed considera & negociatores. Circūeunt mare & aridam, in labore corporis, & periculo vitæ perituras sibi diuitias congregantes. Dura sunt hæc: caueant prudentes nostris dulces interea capiant somnos, ne dicam in stratis lasciuiant suis. Erit tamen inuenire in die festo graues vasis aureis & argenteis ministrorum dextras, refertas variis opibus manticas, perticas oneratas, & in scriniis tam multiplices loculos, vt si mensas adhibueris, nummularios putes. Quid fabros aut cementarios cæteros q; eiusmodi operarios necesse est numerare? Victum sibi multo labore quærunt, illi madēt deliciis, copiis affluunt ociosi. An non merito tales Poeta *Horatius*
subsannet, Ne cum forte suas repetitum venerit olim Grex *lib.1.epi.*
auium plumas: moueat cornicula risum Furtiuis nudata colo ribus? Magis autem magnus ille propheta & plus quàm propheta terribiliter increpat dicens, Genimina viperarum, *Lucæ.3.b*
quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira? Vbi enim sunt pœnitentię fructus? Cum cœperint resurgere homines vnus quisque in ordine suo, vbi putas generatio ista locabitur? Si ad milites forte diuerterint, exsufflabunt eos, ꝙ minime F
secum laborem aut pericula tolerarint. Sic agricolæ, sic negociatores, & singuli quique ordines hominum à suis eos similiter arcebunt finibus, vtpote qui in hominum labore non fuerint. Quid igitur restat, nisi vt quos omnis ordo repellit pariter & accusat, eum fortiantur locū vbi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat? An forte ad electionem clerici audeant aspirare? Magnus enim vere eorum locus in regno dei, & bonum sibi, sed qui bene ministrauerint, gradum acquirunt. Cæterum suus & ipsis nec modicus labor esse videtur, & dicebat qui plus omnibus laborauit, Qui non laborat, *2.The.3.c*
non manducet. Et Petro dictum est, Simon Ioannis amas *Ioan.21.c*
me? pasce oues meas. Idemq; tertio repetitum. Tertio dictum pasce, nec mulge seu tonde, vel semel additum est. Speret ergo discipuli locum, gradum ministri, qui dominicum pascere gregem satagit, q tondere: pascere vero tripliciter, exemplo conuersationis, verbo prædicationis, fructu orationis. Et pascere ad mandatum Christi, vt nemo sibi hunc sumat honorem, sed qui vocatus fuerit à deo tanq Aaron. Per eum nempe si quis introierit, saluabitur, & inueniet pascua. Si vero ascēderit aliunde, plane fur est & latro. Atque vtinam vel quæratur iam inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Nemo tamen indignetur nobis, aut molestę accipiat, quæ dicuntur. Si sanctus est, & minime sibi conscius horum, congratulamur ei, doleat & ipse nobiscum in pluribus hæc inue-

G niri. Nec enim reuelamus nunc occulta dedecoris: nec pariem fodimus, vt abominatio maior appareat: nullum adhuc
Ezec.12.b. tem de fornicatione fecimus verbum: quanuis & hæc in multis etiam & multipliciter regnet: qui puritatis authori impuro
corde & corpore ministrantes, non verentur stare angelum
Dani.13.g domini, qui secet medios & disperdat: sed omnino audent agni immaculati sacras contingere carnes: & intingere in sanguine saluatoris manus nefarias, quibus pauloante carnes,
proh dolor, meretricias attrectarunt: sic altaria circuire: sic
Psal.108.a frequentare psalmos: cum & eiusmodi laus execrabilis, & oratio sit in peccatum. Sed nec eorum sacrilegia recensemus:
qui diligunt munera: sequuntur retributiones: vendunt sacramenta: iustitiam produnt: quorum guttur necdum traxit
ad laqueum, necdum præfocauit fauces verbum blasphemiæ:
Mat.26.a vox sacrilega, sermo nequam: Quid vultis mihi dare, & ego
vobis eum tradam? Videmus hęc omnia, sed quodammodo
non videntes: quippe quibus nec flagellum est, nec ille come
dens zelus. Manifesta loquimur, & quæ vix aliqui erubescât.
Postremo & nos in clero fuimus: liceat vel nostra scrutari.
1.Cor.1.d. Videte vocationem vestram, ait vocatus Apostolus. Consideremus & nos an vocati venerimus, & vocati à deo: cuius
nimirum hęc vocatio est. Nec communem modo vocationem
Roma.8.f. dixerim, qua sane iuxta eundem Apostolum, quos prædestinauit, hos & vocauit. Si quis vocauerit nos in honorem ele-
H ri: conuenire velim conscientias singulorum: vt secundum
præceptum domini, ad cor Hierusalem loquar. Huic enim par
Esaiæ.40.a nulo adhuc, aut forsitã necdum nato, ecclesiastica iam benefi
cia prouida sane parentum solicitudo parabat. Hunc nos, inquiens, illi vel illi tradamus episcopo: apud quem habemus
gratiam, aut cui forte seruiuimus: vt ditetur de bonis domini, nec in tot liberos nostra diuidatur hæreditas. Illum præpositus aut decanus vt sibi succederet, plusquam materno educauit affectu: in deliciis enutriens, & delictis. Ille dignus
archidiaconatu, vtpote filius principis: magis autem si sit epi
scopi consobrinus: in quo nimirum tota est episcopata progenies. Alius vndique circuit sedulus explorator, blanditur,
obsequitur, simulat, & dissimulat: miseraq; sibi suffragia mendicare non erubescit: manibus & pedibus repens, si quo modo tandem aliquando sese ingerere queat in patrimonium
crucifixi, & bona domini, quæ sola ex omnibus hodie inueniuntur exposita. Nimirum pergere profectus est, sed in plenilunio forte, vt sua districte repetat rediturus. Quis ea intentione gradus ecclesiasticos & ministeria sanctuarij quærit, imò quæritur (quæri nempe, quam quærere ipse debuerat) vt sine curis seculi, in sanctimonia cordis & corporis illuminandus accedat ad dominum, & suam pariter ac proxi-
I morum operetur salutem orationis studio deditus, & verbo
prædicationis? Nam si eos eo quærit aut tenet animo, eoque
intuitu, vt huius vitæ habeat necessaria, euangelizat vt manducet, & peruersa nimis ordine: cœlestibus terrena mercatur. Quam certe dignius amplius q; consentaneum rationi, vt
pro carnali victu carnalia magis opera & negocia exerceret,
nec fieret inuersor rerum, aut inhonoraret ministerium spirituale? Sed modico est natura contenta, nec multi sola in his
necessaria quærunt: quippe minori facile satis obtinenda periculo. Honorati incedere volunt: placere student hominibus: delectari & superbire, & huic seculo per omnia conformari. Audi querelas domini: quid super hac tanta hominum
temeritate loquatur patiens redditor: pœnitentiam cupiens,
quàm vindictam. Ipsi, inquit, regnauerunt, & non ex me: prin
Osee.8.d. cipes extiterunt, & ego non vocaui eos. Vniuersos siquidem in ordinibus ecclesiasticis cæteris q; ad sanctuariũ pertinentibus honorem quærentes proprium, aut diuitias, seu
corporis voluptatem: postremo quæ sua sunt, non quæ Iesu
Christi: manifeste prorsus & indubitanter, non ea quæ deus
1.Ti.6.b est charitas, sed aliena à deo, & quæ omnium radix malorum,
cupiditas introducit. Quid istud temeritatis, imò quid insanię est? Vbi timor dei, vbi mortis memoria, vbi gehennæ me-
Canti.1.d tus, & terribilis expectatio illa iudicij? Spõsa nec cubiculum,
nec cellam ingredi, nisi rege introducente præsumit, tu irreuerenter irruis nec vocatus, nec introductus? Trahe me post
te, ait illa, in odorem vnguentorum tuorum curremus. Nunc
autem trahit sua quem q; voluptas: & odorem turpis lucri sectantes, quæstum æstimant pietatem: quorum certa est dam- K
natio. Verum etsi irreprehensibilis videatur ingressus, & in- 1.Ti.6.b.
tentio casta: nihil ne vltra timendum est? Timendum quidẽ,
& maxime. Neque enim quicunque spiritu cœperint, etiam Gal.3.a
spiritu consummantur, sed carne nonnulli. Denique & Saul 1.Re.9.d.
princeps constitutus à domino, & Iudas non ab alio electus
in Apostolum memoratur. Nonne ego, inquit, vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Vtinam in duode- Ioan.6.g
cim vnus hodie Petrus, vnus qui reliquerit omnia, vnus qui
loculis careat inueniatur. Vnus, inquit, ex vobis diabolus
est. A duobus vtique bolis diabolus dicitur, & Iudas non loculum, sed loculos habet. Vtinam saperes miser & intelligeres cum thesauro pecuniæ thesaurum iræ pariter cumulari: vtinam nouissima prouidẽs animaduerteres facile per foramen acus transituros non diuitiarum cumulos, sed delictorum. Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quia nec auferre quid possumus. Sane argentum & aurum non nihil est: sibi vtrunque retinet mundus. Inexorabilem constituit ianitorem: foramen angustum est: nihil
ex omnibus asportare licebit. Nam peccatum quoniam nihil est, nulla potest foraminis angustia retineri. Solum hoc
te sequitur quocunque ieris: quacunque intraueris, pellem
hanc non depones. Quæ autem parasti insipiens: cuius erunt? Væ, væ, in domo dei horrendum videmus. Quidni Lucæ.12.c
idololatras ministrantes? Mentior si non idolorum seruitus, auaritia est: si non quibusdam etiam venter suus, factus L
est deus suus. Quod enim quisque præ cæteris colit, id sibi Col.3.a
deum constituisse probatur. Quantos sane vidimus qui di- Philip.3.d
ligunt munera: sequuntur retributionem? Quantos qui
Christo domino non seruiunt, sed suo ventri? Quis putas Matt.24.d
est fidelis seruus & prudens: quem constituit dominus super familiam suam, vt det illis escam in tempore? Quæris Ioan.4.e
forte quam escam? Meus, inquit, cibus est vt faciam voluntatem patris mei. Nimirum vita in voluntate eius: qua qui- Psal.29.d
dem nec pasci ipse, ne alios pascere poterit, nisi fidelis sit
& prudens, vt eam & intelligat & diligat: diligat autem fortiter, diligat & feruenter. Quando enim excusare ignorantia possit hominem, qui se magistrum infantium, doctorem
insipientium profitetur? Ignorans vtique ignorabitur: imò 1.Co.14.g
& multos ignorare faciet & ignorari. Quid enim periculi
sit vbi non inuenit pastor pascua: ignorat dux itineris viam:
vicarius nescit domini voluntatem: ecclesia quotidie multipliciter & miserabiliter experitur. Est enim vt sanctissima,
sic & sacratissima res voluntas dei, & occultum omnino con
silium, de quo & apostolus gloriatur: puto, inquiens, quòd & 1.Cor.7.g
ego consilium dei habeam. Vnde & ipsa veritas: Nemo scit 1.Cor.2.c
quæ sunt in homine: nisi spiritus hominis, qui est in ipso. Sic
& quæ dei sunt, nemo nouit, nisi spiritus dei qui in ipso est. M
Vtilis proinde lectio, vtilis eruditio est: sed multo magis vn Rom.12.d.
ctio necessaria: quippe quæ sola docet de omnibus. Vnde autem scire videbitur quę sit voluntas dei bona, & beneplacẽs,
& perfecta: qui nec pulsare, nec quærere, nec petere consueuit: qui donec alienarum curam suscipiet animarum, nunquam suæ gessisse curam, sed in vano eam visus est accepisse?
Atque vtinam vel tunc curaret suam, vt meam quoque post-
ea curaturum sperare liceret, & de suo prius oculo festucam
eiiceret, vt de meo videret eiicere trabem. Nam de his qui- Mat.7.d
dem qui & vbi forte intelligunt domini voluntatem, negligunt tamen, & quantum prævalent aduersantur ei: qui dederunt manus morti, & cum inferno iniere fœdus, vt odiẽtes bonum, adhærentes malo, parati sint gratis consentire peccato,
fouere malitiam, fauere iniquitati: quòniam odibiles deo, &
mundo execrabiles esse constat, melius est silere q̃ loqui.

Sane nemo repente fit turpissimus, & vix aliquis in hunc affectum nequitiæ, nisi praua consuetudine pertransiuit. Sunt enim infirmi & tepidi amatores iustitiæ: quibus aut vigor, aut feruor deest, aut fortassis vterque: cum vterq; sit summopere necessarius, inter prospera quippe & aduersa versanti. Etenim vigoris esse dignoscitur nequaq̃ cedere tribulationi, sed pro iustitia persecutionẽ viriliter sustinere: sic feruori videtur attribuendum nullis capi voluptatibus: nullis illecebris eneruari. Quæ quidẽ tum omni populo, tum maxime & specialiter ducibus populi sunt necessaria: ne forte in perniciem,

A niciem omnium errare contingat. Quid enim refert qua occasione viam deserant veritatis: seducantur ignari: sequãtur
spontanei: compellantur inuiti, seu attrahantur illecti: quid
interest dummodo eant in perditionem? Sic enim Eue prudẽtia: Adę temperantia: Cain omnino iustitia: Petro defuit fortitudo. Quam quidem virtutis quadrifarię perfectionem &
cathedram sanctitatis omnimodo exigit ministerium hoc, de
quo loquimur: vt hac dote carens, frustra sibi tanquam per
Christum introierit, blandiatur. Siquidem dicitur ignoranti,
Mat.15.b Si cæcus cæco ducatum præstet: nonne ambo in foueam cadunt? Et item. Sacerdotes non dixerunt, vbi est dominus, &
Hier.2.b tenentes legẽ nescierunt me. Ipsi prophetæ & pastores abierunt in terram quam ignorauerunt. Dicitur & iniquo: Fur
Ioan.10.b. non venit, nisi vt mactet & perdat. Et illud: Dilexisti malitiã
psal.51.a. super benignitatem. Dicitur pusillanimi: Mercenarius & qui
Ioan.10.a. non est pastor, videt lupum venientem, & fugit. Dicitur ei qui
post concupiscentias suas vadit: Mors est posita secus introitum delectationis. Dicitur item. Omnes quæ sua sunt quæ-
Philip.2.c. runt, non quæ Iesu Christi. Verum hoc hactenus. Iam qui
per Christum sibi in sortem ministerij huius introisse videtur, decætero quemadmodum ei seruiat: quemadmodum ministret: quemadmodum pascat tripliciter, vt prædiximus, gregem domini: solicita secum examinatione discutiat. Indignus
enim lacte & lana conuincitur, si non pascit oues. Si non vigi
B lat in custodia gregis: iudicium sibi manducat & vestit. Væ,
4.Reg.4.g vę tibi clerice: mors in olla. Mors in ollis carnium: mors in
huiusmodi deliciis est. Non modo quia secus introitum delectationis posita esse cognoscitur, sed ob id maxime quia populi cõstat esse peccata quæ comedis. Sumptus ecclesiasticos
Osee.4.b gratis habere te reputas? Cantando (vt aiunt) tibi prouenire
videntur: sed bonũ erat magis fodere, aut etiam mendicare.

Peccata enim populi comedis, ac si propria tibi minus sufficere viderentur. Solicitus esto tanquam redditurus rationẽ
pro eis, gemitus fundere, dignos agere pœnitentiæ fructus.
Alioquin tibi ea noueris imputanda, quæ modo inter delicias
comedis & paruipendis, & dissimulas tanquam nihil attinen
Psal.65.d. tia tibi. O iudiciorum dei abyssus multa. O terribilis deus
in consiliis super filios hominum. Frustra tunc incipient mi-
Luc.23.d. seri dicere montibus: Cadite super nos: & collibus, operite
nos. Venient venient ante tribunal Christi: audietur populorum querela grauis: accusatio dura: quorum vixere stipẽdiis,
nec diluere peccata: quibus facti sunt duces cæci, fraudulenti
mediatores. Quid tibi insipiens deliciæ sapiunt? quid diuitię
illæ cæcos delectant oculos: quibus mercaris tam graue iudicium: tam durę temetipsum obligas rationi? Vniuersa si-
C quidem vsque ad quadrantem nouissimum exigeris. Sed esto
1.Ti.5.c. studiose quis & fructuose laboret: dignus plane est opera-
1.Cor.9.b. rius mercede sua: vt qui altario seruit, de altario viuat. Vi-
1.Ti.6.b uat, inquam, de altario, vt iuxta eundem Apostolum alimenta
& quibus tegatur habens, his contentus sit. Tertium ei hoc
periculum est. De altario, inquit, viuat: non superbiat, non luxurietur, denique non ditetur, nec contra sancti cuiusdam pla
ne dignam omni acceptione sententiam, ex clericatu ditior
fiat. Non sibi de bonis ecclesiæ ampla palatia fabricet, mutans quadrata rotundis, nec loculos inde congreget, nec in
vanitate aut superfluitate dispergat, non extollat de facultatibus ecclesiæ consanguineos suos, aut neptes (ne filias
dixerim) nuptui tradat. Res pauperum non pauperibus dare, par sacrilegij crimẽ esse dignoscitur. Sane patrimonia pauperum, facultates ecclesiarum, & sacrilega eis crudelitate surripitur, quicquid sibi ministri & dispensatores, non vtique
domini vel possessores, vltra victum accipiunt & vestitum.
Nec enim ordinauit deus his qui euangelio seruiunt, de euan
1.Cor.9.b gelio quærere aut habere delicias vel ornatum, sed viuere
(ait Paulus) ex eo: vt videlicet sint contenti alimenta corporis, non irritamenta gulæ, aut incentiua libidinis, & quibus
tegantur, non quibus ornentur accipere. Sane qui non fideliter introiuit, neque per Christum, quidni infideliter agat
& contra Christum? Manifestam sine dubio facit arborem
fructus, radicem palmes, opus intentionem. Faciet ad quod
venit, vt mactet vtique & disperdat. Quando vtique altario
seruiat qui eiusmodi est, seruiat autem in spiritu & veritate?
Ioan.4.c Tales nimirum pater adoratores quærit. Alioquin ministratio mortis est in iudicium & condemnationẽ. Aut quãdo po- D
terit necessariis esse contentus, qui eo animo introiuit vt stipendia cleri in vsus voluptatis, curiositatis & vanitatis congreget, seruet, expendat? Triplex ergo funiculus qui difficile rumpitur, hominem miserum in perniciem trahit, qui im- Eccles.4.c
pure intrat, indigne ministrat, sed & ipso fructu abutitur rẽporali. Quid enim si in hoc mundo floret, & prosperatur in
via sua? Arefiet velociter, cito decidet flos fœni, & vapor ad Psal.36.d
modicum parẽs. Parcitur virgę, quoniam inuenitur iniquitas Psal.35.a
eius ad odium vtique, non ad iram. Virga, inquit, tua & bacu Psal.22.d
lus tuus ipsa me consolata sunt. Habet enim virgam, sed habet etiam baculum. Et hæc consolatio est, quòd is qui virga
cęditur, baculo sustentetur. Aut certe portat pastor virgam
& baculum: illam ouibus, illum lupo, omnia autem propter
electos. Siquidem & virga eos consolatur à stimulis conscientiæ, dum hoc modo sentiunt sibi peccata dimitti: dicente
domino: Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas. Et Esa.43.d
baculus iuuat ad tolerantiam virgæ, dũ illius comparatione
fit leuior. Econtra vero dicitur induratis, Frons mulieris me Hiere.3.b.
retricis facta est tibi, erubescere noluisti. Et addit: Recessit Eze.16.c.
zelus meus à te, vltra non irascar tibi. Quem enim diligit ar- Heb.12.b
guit, & flagellat omnem filium quem recipit. Liquet proinde eos qui in labore hominum non sunt, & cum filiis non flagel- Psal.72.a.
lãtur, nec diligi à deo nec recipi. An tu forte quos in mundo florere conspicis, ab authore mundi diligi putas? Audi E
quid super hæc scriptura loquatur. Omnis qui voluerit Jaco.4.d
amicus esse huius mũdi, inimicus dei cõstituitur. Et alio loco, 1.Ioan.2.b
Charissimi, nolite diligere mũdũ, neq; ea quæ in mũdo sũt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Verba sunt apostolorum. Primum quidem verbum Iacobi: secundum eius discipuli, quem diligebat Iesus, qui & ipsius ignorare non posset animum. Sed vis nosse quis sit, qui diligat mundum? Neque enim creaturas dei iuberis odisse, sed
quæ à deo non sunt, ea diligere prohiberis. Quæ vero sint
hęc, Ioannes ipse loquatur adiciens. Nolite, ait, diligere Ibidem.
mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Omnia enim quæ in mundo sunt, concupiscentia carnis est, & concupiscentia
oculorum: & ambitio seculi: quæ non sunt, inquit, ex patre,
sed ex mundo. Viderit hic quisque cuius sit spiritus, quid
diligat, quid cupiat, quid sectetur. Ecce enim speculum veritatis: tantum ne quis considerato vultu conscientiæ suæ
prętereat, & qualis fuerit obliuiscatur. Ambitio, curiositas
& voluptas, non ex patre sunt, sed ex mundo. Aut certe quia
multi codices habent, non ambitionem seculi, sed superbiam
vitę: concupiscentiam carnis, vniuersam accipe corporalium
sensuum delectationem, qua quidem ne ipsa curiositas caret.
Ac deinceps concupiscentiam oculorum, quæcunque ad humanum diem (quem propheta minime concupiuit) & secula- Hier.17.b
rem gloriam, & extrinsecam pertinent vanitatem. Porro F
in superbia vitæ, elationem cordis intellige. Hæc enim tria
qui diligit, mundum diligit, & dei constitutus est inimicus.
Suscipiat autem qui eiusmodi est, reconciliatoris officium,
non mediatoris, qui etiam proditoris scelere inimicitias cumulauit: vt merito iam non vt hostis, sed vt traditor iudicetur, vt Iudas vtique, non vt Saulus. Nam impudentia & frontositas, cum obdurierit vt non paueat, non horreat, non contremiscat: ea iam demum desperatio est. Quid enim? Horum
sibi conscius homo, tanquam qui iustitiam fecerit, diuino sese vultui sistere non veretur, tanquam domesticus intrat &
exit, magistrũ salutat, genua flectit, osculatur ore sacrilego,
doloseq; agit: sed in conspectu dei, vt inueniatur iniquitas eius Psal.35.a.
ad odium. Odibilis plane deo frontosa temeritas, & impudẽ
tia execranda. Propter quid enim irritauit impius deum, ex- Psalm.9.f
acerbauit dominum peccator, vt secundum multitudinem irę
sue non quęrat? Num propter fornicationes, incestus, aut sacrilegia? Nihil horũ propheta memorat, sed q̃ in corde suo
dixerit, non requiret. Sermo, cordis affectio est. Corde enim Ibidem.
dicere, non requiret, est non expauescere exquisiturum. Hæc
impietas, cui secundum multitudinem iræ suæ non misereturde?, nec quærit, nec arguit, nec flagellat, nec vlciscitur in adinuentiones eorum, sicut de Moyse & Aaron & Samuele legimus, quibus nimirum propitius fuit. Sed expresse & signãter cuius sit hæc impietas, audiamus: Misereatur impio, ait Esa.26.b

G dominus,velut in concilio angelorum & congregatione deliberans.Nec eos latuit crudeliorem omni indignatione miseri cordiam iudicem meditari, qua non discat homo iustitiam
Psal.9.f. facere, sed obdormiscens miser & dicens: Oblitus est deus,
Iob.21.b. auertit faciem suam: dies suos ducat in bonis, in puncto ad
1.Thes.5.a inferos descensurus:& cum dixerit pax & securitas,tunc subitaneus ei superueniat interitus,nec effugiat. Et non discet, inquiunt, facere iustitiam. In terra sanctorum iniqua gessit, aiit dominus:ac si diceret:Nolo discat iustitiam facere,inuenta est iniquitas eius ad odium. An adhuc quærendū est, quis iste sit impius?In terra,inquit,sanctorum iniqua gessit,in ecclesiasticis possessionibus,quæ sanctorum fuerant vsibus assignate:in domo dei,quam sanctitudo decet: de qua Paulus discipulum studiose solicitans: Vt scias,inquit,quomodo te o-
1.Ti.3.d porteat conuersari in domo dei,quæ est ecclesia dei viui,columna & firmamentum veritatis. In clero quippe tāquam in cœlo gerens iniqua,quid nisi de ministerio iudicetur? Cœleste tenet officium, angelus domini exercituum factus est, tanquam angelus aut eligitur,aut reprobatur.Inuenta quippe in angelis prauitas & districtius iudicetur necesse est,&
Sap.6.d. inexorabilius q̄ humana. Age ergo,quoniam iudicium graue
Psal.73.d his qui præsunt,& potentes potenter tormenta patientur. Ascendat superbia tua semper,sequere regē tuum. Omne sublime videant oculi tui.Festina multiplicare præbendas, inde
H ad archidiaconatus cuola,demum aspira ad episcopatum,ne ibi quidem requiem habiturus:quoniā sic itur ad astra. Quo progrederis miser? An vt ab altiori gradu sit casus grauior? Neque enim sic paulatim decides,sed tanquam fulgur in impetu vehementi,quasi alter satanas subito deiicieris. In labo
Psal. 72. d re hominum non sunt,inquit,& cum hominibus non flagellabūtur:ideo tenuit eos superbia,peccatum diaboli: quo ceciderunt, qui operantur iniquitatem.Hæc est quę non recipit disciplinam.Curari renuit,medelam non sustinet.Vlcus pessimum,quod nec summis saltem digitis patitur attrectari. Huius & ipse indignationem vereor super his, & graue iudiciū. Quidni timeam morsus,feralem insaniam,& animarum phrenesim nō ignorans?Sed domini sunt verba quæ replico,& eadem ipsi quoq; legunt & intelligunt pariter, legem quippe
Esa..26.b. scientes.In terra,inquit,sanctorum iniqua gessit, & nō videbit gloriam domini.Durus est hic sermo,& cōminatio valde terribilis,non videbit gloriam domini.Quid igitur cętera vidisse præstat?Hiccine totus misericordiæ finis?Hāc ego misericordiam nolo,procul fiat miseratio tam crudelis, ne veniat in eorum consortium anima mea. Quis enim vobis miseri demonstrauit fugere à ventura ira? Quid præsentem tantopere fugitis iram,flagellum timetis,declinatis virgam ? Et quidem in hac die vestra,quæ ad pacem vobis, sed si cognouissetis & vos.Mutatis,non effugitis pœnitentiam.Nam ma-
I lum impunitum esse non potest.Non punitur hic propria voluntate,punietur alibi sine fine.Misera sane & extremę plena dementiæ commutatio,humanum declinare laborem,& paratum diabolo stridorem eligere sempiternum.Animaduertite siquidē & videte,non hominibus,sed diabolo & angelis eius ignem illum esse paratum.Ille enim hostis & lupus, nos autē populus eius & oues pascuę eius. Illi securis & malleus , nobis flagellum & virga debetur.Illius iniquitas inuenta ad odium,suum habeat carcerem,vbi nulla redemptio,vnde nemini liceat respirare . Mihi sane & labore tolerabilior carcer, & tēpore breuior assignatur:vbi cum iratus fuerit dominus, misericordiæ recordetur, redemptionem suo mittēs populo copiosam.Denique tempus mihi cōstituit.Mihi dicit donec,
Gen.3.d illi parat æternum:In sudore,inquit,vultus tui comedes panē tuum,donec in terram de qua sumpus es,reuertaris.Pessimus ille angelus de terra sumptus non est,nec in terram aliquādo rediturus . Propterea non habet donec, sed ignis ei paratur æternus . Minime igitur expedit vt in sapientia huius seculi, authoris seculi non vereamur frustrari iudicium,& deludere velle sententiā,declinando videlicet laborem hominum & sudorē,ac si nullo modo nos cōtingere videat quod Adæ dictū est,aut non in eo sentētiam laboris exceperimus, in quo sine exceptione peccauimus omnes,aut non communis culpę nihi lominus esse debeat pœna cōmunis. Forte enim aliqui dicāt: Quid peccamus ? Bona est omnis creatura dei, nostra licite possidemus, nostris vtimur facultatibus,à rapinis & latrociniis abstinentes.Enimuero nō pascetis in cruce coruos. Ego
K sane diuitem illum cuius saluator meminit in euāgelio,in nullo horum audio accusari. Induebatur purpura & byssо,quo-
Lucæ.16.d tidie epulabatur splendide.Si crudelitatis arguitur q̄ substātiam mundi habens, & videns fratrem suum egere,clauserit viscera sua ab eo, quando hæc diuiti deest ? Quantos videtis & ipsi Lazaros,esurientes,nudos,egrotos,& plus de iumentis vestris, plus de eorum phaleris, q̄ de istorum miseriis cogitatis?Sed ad tremendum Abrahæ iudicium veniamus.Non
Ibidem. enim Abrahę , sed dei sententia est. Memento, inquit, fili,q̄ recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Verum vtrunque est , non potest omnino negari . Fer sententiam, quia paucis expressa totius summa negocij est . Ille bona,
Ibidem. & iste mala recepit . Quid modo ? Nunc autem, inquit , hic consolatur, tu vero cruciaris. Expergiscimini ebrij , & flete. Terribilis enim deus in iudiciis super filios hominum.Hæc-
L cine cruciatuum causa tota , quòd in hoc seculo bona recepit?Ipsa plane. Neque enim ad hoc nos de paradiso voluptatis animaduersio diuina eiecisse videtur, vt alterum sibi hic paradisum adinuentio humana pararet . Homo ad laborem natus , si laborem refugit , non facit ad quod natus est, ad quod venit in mundum . Quid respondebit ei qui misit eum,qui instituit vt laboraret?Memento,ait,quòd recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala.Nunc autem hic consolatur,tu vero cruciaris. Quid dicemus ad hæc?Si talis finis,& tale iudicium, vt extrema gaudij luctus occupet,nun quid non præferenda sunt in hoc seculo mala bonis ? Quippe nec illa vera bona,nec illa vera mala esse manifestum est.
Eccles.7.d Vera potius sententia Salomonis: Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij . Cæterum si sic cruciandi sunt qui in vita sua bona receperint , & habentibus consolationem præsentem , vę repositum est sempiternum , cum in superioribus inuenti sint aliqui de sapientia carnis scientes in omnibus & per omnia reprobare malum , & eligere bonum, quisnam eorum poterit esse finis, si secundum multitudinem consolationum suarum dolores apprehenderint animas miserorum? Consequens enim videtur vt bona omnia,& omnem seculi huius recipientes consolationem,nihilominus vniuersum vę & vniuersi maneant cruciatus.An vero & illud æquè ex eadem Abrahæ sententia coniiciendum videtur,eos qui contrario ducti spiritu,vitæ præsentis omnia bona respuunt,& eligunt mala,omnia quoque bona domini,
Matt.19.d & omnem habituros consolationem ? Forte enim hoc erat quod Petrus audire voluit,cum tanta fiducia dominum tan-
M taque libertate conuenit . Ecce , inquit,nos reliquimus omnia , & secuti sumus te . Quid ergo erit nobis?Nota admodum quæstio est,quemadmodum Petrus cum nil fere ex om-
Augusti. nibus habuisse sciatur , tam fiducialiter glorietur sese omnia reliquisse . Vnde sanctorum quispiam , Multum,inquit, deseruit , qui voluntatem habendi dereliquit.Et post pauca. A sequentibus tanta relicta sunt , quanta à non sequentibus desiderari potuerunt . Fidelissermo , sed forsitan clausus & ipse est . Nunquid enim voluntas habendi tam multa complectitur,vt reliquisse illam,sit omnia deseruisse ? Quis hominum omnia desiderare possit,nedum piscator ille, ille pauper & modicus?Sed quid cuique sufficere possit,diligentius vestigato, & facile est inuenire omnia desiderantem. Neque enim ponere est concupiscentiæ modum,donec videatur impleta,donec adepta sit quibus valeat esse contenta. Cæterum nec amator pecuniæ dicet aliquando,sufficit,nec libidinosus satiabitur voluptate.Sic & crudelis quisque semper sanguinem sitit , & ambitiosus aut cupidus laudis humanæ adeptis dignitatum titulis seu fauoribus, nullum exinde capit omnino remedium,sed desiderio æstuat ampliori. Minus autem inuenit requiem,qui sibi placere cupit , & suis id est quibus-
Deu.32.d. dam fatuis de semetipso testimoniis gloriatur dicens : Manus mea excelsa, putans sese aliquid esse, cum nihil sit. Vidi ego aliquando quinq; viros,quidni phreneticos arbitrer? Primus siquidem buccis tumentibus marinam masticabat arenam. Secundus sulphureo astans lacui,exhalantem teterrimm fœtidissimumq; gestiebat haurire vaporem. Porro tertius fornaci incubans vehementer accensę,micantes scintillas

A las hiantibus excipere faucibus lętabatur. Quartus supra pinaculum templi residens,leuioris aurę spiritum aperto attrahebat ore:& si quominus influere videretur,flabello sibi ventum ipse ciebat,ac si totum speraret aerem deglutire. Quintus seorsum positus ridebat cæteros,ipse quoq; ridendus , & maxime.Proprias enim carnes incredibili quodam studio fugere laborabat:nunc manus,nunc brachium, nunc alias partes applicans ori.Miseratus homines , causamq; miseriæ scisscitatus à singulis,vnam omnibus esse reperio, validissimam vtiq; famem . Tum verò macilentissimas eorum facies contemplatus , recordabar prophetæ gementis miserabiliter &
Psal.101.d dicentis : Aruit cor meum : quia oblitus sum comedere panem meum.Quid hæc vobis,inquio,prosunt?Non sunt naturales cibi , magis famem hæc prouocant quam extinguunt.
Mat.5.a Panis namq; animæ iustitia est , & soli beati qui esuriunt illum:quoniam ipsi saturabuntur . Nimirum ad imaginem dei facta anima rationalis,cæteris omnibus occupari potest , repleri omnino non potest. Capacem dei, quicquid deo minus est , non implebit . Inde est quod naturali quidem desiderio summum quiuis probatur appetere bonum,nullam nisi adepto eo requiem habiturus.Cæterum errant miseri non inue-
Psal.11.b nientes viam:&,vt scriptum est:Ambulant impij in circuitu, dum minora quæq; bona quærentes,illud semper desiderant, quod sibi vicinius necdum videntur adepti . Atq; vtinam , si
B fieri posset,cætera omnia obtinuisset vnus,eodemq; procul dubio & ipsum quod sibi solum deesse videret summum vtique bonum desiderio quæsiturus, quo cætera quoq; semper expetit non adepta.Sed innumera sunt hæc,& à cæteris quoque pariter requiruntur . Quod valet quisque trahit in partem,nec aliquando poterit hic circuitus peragrari . Vis peruenire?Incipe trauslire . Alioquin proripieris miser in desiderio terrenorum , & à summo bono eo longius inuenieris, quo te amplius dederis caducis rebus & trausitoriis appetendis.In circuitu siquidem ambulas:& quod prope erat in corde & in ore tuo,si corde crederes, & ore confitereris : terga vertens declinas,& elongaris ab eo.Hinc est quod vociferatur dicens:Conuertimini filij hominum.Et item.Reuertere,
Psal.89.d. reuertere , Sunamitis : reuertere , reuertere vt intueamur te.
Cant.9.d Anfractuosa siquidem via est, & inambulabilis : faciliusque peruenies spretis omnibus,quam adeptis . Ecce nos reliquimus omnia,& secuti sumus te,quid ergo erit nobis? Dignum plane apostolica fide & deuotione verbum. Iam reliquisti omnia,iam dominum Petre secutus es:& nunc demum quid sis accepturus interrogas ? Vere Simon, vere obediens in audi-
Mat.4.d tione auris, sine pacti conuentione . Ad vnius enim iussionis vocem , Petrus & Andreas relictis omnibus secuti sunt redemptorem. Quod si homini carnali stultitia forte videtur,
1.Cor.1.d. audiat : Quod stultum est dei,sapientius est hominibus : &
C quoniam placuit deo per stultitiam prædicationis saluare credentes,quippe cum mundus eum in sapientia minime cognouisset.Quantos enim mundi sapientia maledicta supplantat,& conceptum in eis extinguit spiritum , quem voluerat dominus vehementer accendi?Noli,inquit, præcipitanter agere,diu considera , diligentius intuere . Magnum est quod proponis,& opus habens multa deliberatione.Experire quid possis, amicos consule , ne post factum pœnitere contingat. Hæc sapientia mundi terrena,animalis,diabolica,inimica salutis,suffocatrix vitæ,mater tepiditatis,quæ solet deo vomitum prouocare.Caue tibi ait.Vt quid enim? Cum à deo verbum esse non dubites , quid opus est deliberatione ? Vocat magni consilij angelus , quid aliena consilia præstolaris ? Quis enim fidelior,quis ve sapientior illo?Deduc me domine,& deducar. fortior esto,& inualesce . Noui ego quænam sint quæ oportet fieri cito. Ab ore putei gehennæ eripior: & inducias petam,& retardabor,& cunctabor exire si forte interim fiat aliquid ? Abscondi ignem in sinu meo : & exusto iam latere , iam nudatis visceribus , iam sanie defluente , diu mihi & deliberandum est,an expergiscar,an excutiam, an abiiciam illum ? Magnum omnino est quod offertur , sed eo vtiq; libentius & festinantius suscipiendum & obuiis arripiendum manibus, cum feruore & hilaritate . Probet autem seipsum, qui de propria virtute præsumit . Nam diuina quidem omnino probata est . Amicos consulat , qui non legit:

Inimici hominis domestici eius . Quid frequentat euange-
D lium,qui euangelio non obedit ? At in eo sanè legimus pro-
Mich.7.b. mittenti cuidam sequi dominum , sed defunctum prius pa-
Mat.8.c trem sepelire volenti , responsum ab eo , vt sineret mortuos sepelire mortuos suos . Alteri quoq; tantum suis qui in domo erant,vale dicere cupienti:nemo, inquit, mittens manum
Luc.9.g. ad aratrum,& respiciens retro,aptus est regno dei.Sed quid audierat primus? Magister,ait,volo te sequi quocunque ie-
Mat.8.c ris.Cui respondit dominus: Vulpes,inquit,foueas habent,& volucres cœli nidum:filius autem hominis non habet,vbi caput reclinet.prudentiam carnis in fouea vulpis,in nido volucris arguens cordis elationem . Est enim interdum videre nonnullos qui relictis omnibus abrenunciare seculo disponentes,cum recte offerre velint , nollunt diuidere recte , calliditate humana totos sese diuino committere nutui formi-
1.Cor.5.b. dantes,sed reseruantes nescio quid fermenti, vt totam massam corrumpat:quod in multis frequenter expertum est . Alius sine duce & præceptore spirituale studium apprehendere facile cogitans , ambulat in magnis & mirabilibus super se , vt vulgo dicitur , saliens antequam videat , casurus ante-
Prouerbiū quam debeat . Petrus cogitatum suum iactans in domino , &
E omnem solicitudinem suam in eum proiiciens , certus quòd illi foret cura de eo,reliquit omnia,secutus est dominum ne interrogans quidem de præmio,donec ex periculo diuitum, quod saluator prosequebatur , sumeret occasionem percontandi:Quid ergo erit nobis?Ait illi Iesus. Amen dico vobis,
Mat.19. Verbum confirmationis præmittitur , magnum noueris esse quod sequitur : Amen dico vobis , quod vos qui secuti estis
Ioan.3.a me in regeneratione,cum sederit filius hominis &c.Quid est quod dicit,in regeneratione: aut quæ est hæc noua regeneratio? Neq; enim iam ignoramus quoniā oportet hominē nasci denuo,non ex sanguinibus , neq; ex voluntate viri , sed ex aqua & spiritu sancto . Cæterum cum nullatenus ad eam regenerationem valeat hæc promissio pertinere,forte & alterа regeneratione opus esse videtur:nec solum denuo, sed & tertio hominem nasci necesse est. Infœlix ego homo, & miserabilis casus meus , cui non vna sufficit , cui duplex est necessaria regeneratio . Nimirum ex corpore & anima constitutus , cecidi totus simul , simul totus omnino resurgere non possum.An verò dignum non est , vt ea quæ videtur potior priorq; portio,reparetur?At ipsam sanè animam esse nemo sanæ mētis ignorat. Prior ergo reficiatur,quæ prior corruit:præsertim quòd ab eius culpa alterius pœna prodierit, & ipsius corruptio corporeæ quoq; fuerit causa corruptionis.Hinc est quod animabus primum saluator aduenit, tollere vtiq; peccata mundi,non molestias carnis. Quod sanè manifestius docuit in seipso , pœnis omnibus corpus exponens, animam autem immunem prorsus custodiens à peccato. Non
F sic hodie filij hominum non sic,sed animæ curam negligunt, curam autem carnis perficiunt in omni desiderio. Neq; enim peccare metuunt,sed puniri : nec virtuti cordis opera datur, sed valetudini corporis,imò etiam voluptati. De schola Hipпocratis & Epicuri didicerunt hæc . neq; enim suis Christus
Mat.11.d discipulis horum quippiam tradit:sed, discite, inquit, à me
Psal.4.a quia mitis sum , & humilis corde . Filij hominum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem , & quæritis mendacium? Tempus hoc animabus non corporibus est assignatum,dies salutis,vtiq; non voluptatis. Omnia tempus habent.
Eccles.3.d *Gala.6.b* animabus nunc operam dare necesse est. Nam in carne qui se-
Ephe.5.f minat,solam exinde metet corruptionem. At nemo, inquiūt, carnem suam odio habuit. Verum est:Sed zelum habens absque scientia dum prodesse festinat , inuenitur obesse . Cum enim iudicium carnis ex anima pendeat ,'carni nihil potest vtilius quam salus animæ prouideri , vt videlicet in tempore sit respectus illius,& socia passionis, fœlicitatis quoq; consortium mereatur.Vnde apostolus inquit:Saluatorem expectamus dominum nostrum Iesum Christum : qui reformabit
Phil.3.d corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ . Requiesce in hac spe caro misera : qui propter animam venit , pro te quoque venturus est:qui reformauit illam , tui quoq; non obliuiscetur in finem . Regeneretur interim anima , & tanquam præscita & prædestinata à domino conformis fiat imagini filij eius in mansuetudine cordis,& humili-

tate.

G tate. Ipsius enim merito te quoq; noueris aliquando regenerandam, & conformandam corpori eius in gloria & claritate. In regeneratione, inquit, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos &c. Consequimini, ait, quem sequimini: vt cum ipse sederit, & vos pariter sedeatis. Quando enim ille resedit in mundo, quando substitit, quando reclinauit caput? Exultauit ad currendam viam, benefa-
Psal.18.a Acto.10.f. ciendo pertransiit, quippe, nec nidum, nec foueam, nec locum habens in diuersorio, donec opere tandem quod susceperat consummato, sedendi præceptum mereretur accipere, & diceret dominus domino meo, sede à dextris meis. Insipiens tu qui præsidere eligis quam consedere, quærens in itinere diuerticula. Ille ministrare venit, non ministrari: tu supra magistrum, & domino maior, imò nec discipulus, profecto nec seruus, recumbere iam festinas. Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus: ille salit in montibus, transilit colles. Clamat ad eum anima mea: trahe me
Cant.1.a post te, in odorem vnguentorum tuorum curremus. Alioquin quando eum remorando, tepescendo, pausando consequi speras? Exultauit ad currendam viam. Hilarem fine dubio diligit secutorem. Necdum ad brauium peruenisti, nec-
Psal.18.a dum apprehendisti metam. Grandis adhuc restat via: noli sistere gradum, noli in medio itinere residere. In sudore,
Gene.3.d inquit, vultus tui comedes panem tuum, donec in terram de
H qua sumptus es reuertaris. Extunc sanè tempus erit requiei, nimirum quando iam spiritus ipse dicet: vt requiescas à laboribus tuis. Necdum tamẽ erit cõsummata pax, necdũ perfecta quies, denicq; necdum sessio plena. In regeneratione, inquit, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos. Fœlix regeneratio. Quando enim renascar ad sessionem, miser homo natus ad laborem? O si vnquam sedero totus, cuius modo ne minima quidem portio sedet, in quo nil tranquillum, nihil quietum, sedatum nihil, nihil vnquam in eodem permanens statu. Sedebitis & vos. O sessio. Quis mihi tribuat vt dignis exprimam verbis, quod de sessione hac cordis affectione concipio? Imò quis tribuat mihi sessionis huius imperturbata frui requie quam desidero, quam cupio, quam requiro? Ecce enim dixi, nil in me sedet, sed cuncta in motu sunt, omnia nutant, fluctuant vniuersa. Postremo vbi concupiscit adhuc caro aduersus spiritum, spiritus aduersus carnem: quidnam hominis sedere videtur? Nec sola iam concupiscentia pacem impedit, turbat sessionem, vetat esse sedatum: sed duplex quoque secundum corpus miserum hominem contritio vexat: præsentis videlicet sensus doloris, & mortis metus futuræ. Nimirum cum & passibile sit, & mortale: duplex nihilominus animam agitare solicitudo videtur: spei vtiq;, & timoris. Inter hæc nempe fluctuat iugiter, donec peccati corpus inhabitat, ascendens vsque ad cœlos, &
I iterum vsque ad abyssos descendens: tabescens in malis, & ad bona nihilominus inardescens. Erit autem cum luteum hoc egrediens domicilium, à timore quidem penitus liberabitur, sed necdum ab expectatione. Extunc enim iam non erit timor in finibus nostris, sed in spe singulariter constituti
Psal.114.b psallemus singuli mente & spiritu quod prælibauerat quodammodo qui dicebat: Conuertere anima mea in requiem tuam: quia dominus benefecit tibi: quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu.
Psal.141.b. Cæterum de expectatione idem ipse sic ait: Me expectant iusti: donec retribuas mihi. Nec modo numerum fratrum vt compleatur, sed & ipsum corpus vt sua regeneratione restituatur, expectant. Imò verò & expetunt cum desiderio, sub
Apoc.6.c altare dei vociferantes ad ipsum. At qui audire meruit, potuit & testificari. Nam corpus quidem illo in tempore sedere quis dicat, dum effluit, & in saniem pulueremq; redigitur?
In regeneratione, inquit, sedebitis & vos. Seminatur enim
1.Cor.15.f corpus animale, resurget corpus spirituale. Seminatur in ignominia, surget in gloria. vbi iam tunc mors victoria tua? Siquidem & tu inimica nouissima destrueris. Corpus enim resurrectionis iam non moritur, mors illi vltra non domina-
Rom.6.b bitur. Sed & dolor & gemitus omnis abscedet, quoniam ab-
Apoc.21.b sterget deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum, & iam non erit amplius neque luctus neque clamor: sed neq; vllus dolor: quoniam priora transierunt. Fœlices lachrymæ, quas benigna manus conditoris absterget: & beati oculi qui in ta- K
libus liquefieri fletibus elegerunt, quam cleuari in superbia, quam omne sublime videre, quam auaritiæ & petulantiæ famulari. Sedebit igitur corpus immortalitatis & impassibilitatis gemina quadam fœlicitate dotatum, liberum ab omni
Philip.3.c. necessitate, ab omni corruptione securum, alienum & immu-
Psal.83.b ne ab omni concupiscentia, plenum gloria, configuratum denique claritati corporis Christi. Sedebit & anima sicut nil metuens, sic nec cupiens vltra, nimirum plena beatitudine, & secura plenitudine fruens, nullos iam cogitationum fluctus, nullos tentationum conflictus, nullos affectionum sentiens motus: sed æternę illi incommutabilitati prorsus immersa, & sic adhærens deo vt vnus iam spiritus sit facta cum eo. Sed quando hæc, aut quibus hæc erunt? Vos, inquit, qui secuti estis me, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos. Iam quidem sedet filius hominis in sede maiestatis: siquidem ascendens in cœlum sedet à dextris dei. Sed
Col.3.a cum sederit dictum est, hoc est cum apparuerit sedens, sicut apostolus ait: Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria. An magis audebimus dicere & ipsum adhuc stare quodammodo, vtpote cuius necdum sedes consummata videtur, necdum pedibus eius scabello suppositio quod à patre promissum est? Non quod illi
Act.7.g plenitudini quippiam desit, sed quòd membra caput expectet. Audeat hoc testari, qui meruit intueri. Ecce, ait Stepha-
L nus, video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dex-
Hebr.9.c. tris virtutis dei. Paulus quoq; sic scribit: Christus assistens pontifex futurorum bonorum, introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Cæterum in regeneratione corporum sedebit in sede maiestatis, qui pro animarum regeneratione stetit in ignominioso supplicio crucis, interrogatus cõ tumeliis pariter & tormentis, nec modo durissima morte,
Phil.2.b sed & turpissima condemnatus. Quoniam enim obediens patri factus est vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter hoc exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur. Hæc autem dixerim fratres, vt noueritis quænam sunt duo latera scalę quæ volentibus sequi dominum proponuntur ascendenda, quæ bases eorum, quæ capita, quive gradus, quorum summitati deus innixus est. Oportet nos siquidem do-
Exo.8.f. mare carnem, calcare mundum, vt voluptatem corporis decli nantes, caueamus nihilominus seculi vanitatem. Hæ nimirum abominationes Aegyptiorum, quas immolamus domino deo nostro. Et totum quod à via vitæ & disciplinæ deterret filios huius seculi, totum quod exercet interim seruos dei, in his
Psal.24.d. duobus est, quæ sub vno versu propheta commendat: Vide, inquiens, humilitatem meam, & laborem meum. Hæc ergo sint latera scalę, vilitas, & asperitas: quibus deinceps interne
M virtutis & gratiæ gradus firmiter inserantur. Est enim videre homines mundanam gloriam contemnentes, fauorem calcantes populi, non desiderantes humanum diem, sed non adeo fortes in tolerantia molestiæ corporalis, non adeo reiicientes mollia, non adeo carnis illecebras superantes. Quid istos dixerim nisi latus alterum non tenere? Porro vni tantum lateri innitentis periculosus nimis ascensus, & proximus est ruinæ. Quod si periclitatur qui circa carnem videtur plusquam oporteat infirmari, licet mundi respuat gloriam, nec contumeliis moueatur: profecto longe horribilius est periculum, & multo magis inexcusabile, si quis forte licet castigans viriliter corpus, & non parcens eius afflictioni, inueniatur tamen minus resistens gloriæ desiderio, minus patiens iniuriarum, minus puritatis & solidæ humilitatis habens, minus immunis à seculi vanitate. Quid enim tibi infœlix homo, cum his nugis & calamitatibus, cum hoc fastu & vanitate ista, quæ nec animæ nec corpori prodest? Quid irritaris, quid inflammaris ad verbi flatum, quod nec carnem vulnerat, nec inquinat mentem? Nihil sic alienum à natura tua, nil tam contrarium rationi. Neque enim sic dicere possum, quid tibi cum cibis & vestibus, aut frigore, vel esurire quid moueris? cum vnita personaliter anima non huic mundo sed corpori, longe minùs carnem possit odisse quam mundum, quippe quæ huic multum debeat, illi nihil. Quod quidem dixerim non vt voluptas proinde excusetur, sed vt vanitas & impuritas

A impuritas ante omnia fugiatur. Sanè vbi sic stabilieris & firmaueris in corde tuo, asperitatem corporalis abstinentiæ & laboris amplecti, & omni vilitate & extremitate esse contentus: bona sunt latera: securus iam infere gradus exercitij spiritualis: vt totum quod mũdo & carni subtrahis, studio pie-
Philip.3.c. Psal.83.b tatis impendas, oblitus quæ retro sunt, & extentus in anteriora: vt ascensionibus dispositis, de virtute proficias in virtutem: vt videre deum deorum in Sion merearis. Et primum quidem per desertum proprij cordis, & conuallem ploratio-
Cant.8.b nis ascendes: ascendes vt virgula fumi: dehinc iam in serenis quidem elapsus ascendes etiam de deserto deliciis affluens, innixus super dilectum, ductus de claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu, illo vtique qui scrutatur etiam alta dei. Nec paucos in his gradus inuenies gratiæ multiformis. Verum hæc spiritualia sunt, & spiritualibus vtiq; comparanda. Nunc verò ad initiandos potius sermo dirigatur, cuius tota intentio est reuocare ad cor præuaricatores. Cæterum habent proficientes editum olim de duodecim gradibus humilitatis ex sermonis occasione libellum, quos videlicet gradus ille iustorum omnium spiritu plenus in regula sua tradidit vere per omnia Benedictus. Ille enim spiritualem nobis erexit scalam, cuius vtiq; summitas cœlos tangit: quod in e-
B ius glorioso transitu euidenti legimus miraculo commendatum, beato papa Gregorio sic scribente: Inter discipulorum manus imbecillia membra sustentans, erectis in cœlum manibus stetit, & vltimum spiritum inter verba orationis efflauit. Qua scilicet die duobus fratribus vni longius posito, alteri autem in cella commoranti, reuelatio vnius atq; indissimilis visionis apparuit. Viderunt nanq; quia strata palliis & innumeris coruscа lampadibus via recta, Orientis tramite ab eius cella in cœlum vsque tendebatur. Cui venerando habitu vir desuper clarus assistens, cuius esset via quam cernerent, inquisiuit. Illi verò se nescire professi sunt. Quibus ille ait: Hæc est via qua dilectus domini cœlum Benedictus ascendit. Quæ est enim via ab eius cella progrediens, nisi ordo quem idem vir beatus instituit, & forma vitæ quæ ab eo sumpsit exordium? Qua nimirum via domini dilectus ascendit, quia non potuit vir sanctus aliter docere quam vixit. Et hæc quidem eorum vel maxima fiducia est qui ipsius vtcunq; studient inhærere vestigiis, ipsum præceptorem præuiumque sequuntur. Neque enim venire aliquatenus in dubium potest, quin omnino sacer sit modus conuersationis, & diuina magis inspiratione atq; consilio, quam humana prudentia vel adinuentione formatus: quo nimirum tantam in vita gratiam sanctitatis, tantam post obitum gloriam fœlicitatis idem verè Benedictus obtinuit. Sed hæc hactenus: ne quis forte (quod longe sit semper à cordibus nostris) derogare nos potius eis qui sibi varios, prout cuiq; visum est, religiosè viuendi formauere modos, quam alios consolari & animare voluis se causetur. Eam tamen quam videmus in ecclesiis hodie formam cleri (ne informem dixerim vitam) à quo sanctorum habuerint, quis vnquam vel in nouo vel in veteri testamento
C sic vixerit, sic viuere docuerit homines, vtinam ipsi sese interrogent singuli, nec conscientias super hæc conuenire proprias diffimulent. Quantos enim videmus sectatores viarum,
Prou.14.b quæ videntur quidem hominibus bonę, sed in profundum finis earum inferni descendit? Quantos ascensores scalæ non cuius summitas cœlos tangit, sed quæ illi omnino contraria est, habens latera concupiscentiam carnis, & concupiscentiam oculorum, gradus vero superbiam vitæ: quæ ex mundo sunt, non ex patre? At eius sanè quam vobis commendare volumus scalæ gradus & latera ex patre vtiq; sunt, non ex mundo: cui nimirum innixus apparuit. Sobrię, ait apostolus, & pię
ad Tit.2.d & iuste viuamus in hoc seculo. Sobrietas voluptatem carnis impugnat, iustitia seculi vanitatem: dum videlicet cuiq; reddens quod suum est, & adulantem deplorat, & compatitur
Mat.3.d iracunti. Deniq; & ipse saluator dum Baptistæ manibus celsum illum verticem inclinaret: sic, inquit, decet nos implere omnem iustitiam: solam nimirum humilitatem iustitiam reputans. Exhibeatur ergo sobrietas nobis, iustitia proximo, pietas deo. Pietas enim cultus dei est. Sanè vt voluptas & vanitas elationem cordis fouere noscuntur, sic sobrietas & iustitia pietatem: vt inter hæc latera de fide in fidem spe me-
diante proficiens, supereminentiam aliquando teneat chari- D
tatis. Innituntur hæc latera basibus quas suppositi artifex sapientia, duobus forsitan lignis crucis. Vbi enim ille mulctatur morte, cruce turpatur: quis suorum delicias seu gloriam sustinere queat, nedum audeat quærere? Flagellatus Christus, & sputis illitus, baiulat sibi crucem, & ludibrio factus irrisoria veste, arundineo sceptro, corona spinea, foditur clauis, annumeratur sceleratis, in ligno extenditur, etiam mortuus vulneratur: & hæc intuens, qui dicitur Christianus, propriis nihilominus voluptatibus indulgere, & florere velle in seculo nullatenus erubescit? Cæterum si omnis
I.Ioan.2.a qui se dicit in Christo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare: multo magis qui pro eo manere se dicit, qui pro eo legatione fungitur, qui ei ministrat, si eum non sequi-
Mat.16.d. tur, inexcusabilis est. Sanè nisi abnegauerit semetipsum, & tulerit crucem suam, sequi eum omnino non potest. Quid verò crucem tollere est, nisi laborem amplecti & humilitatem? Sicut scriptum est: Elegi abiectus esse in domo dei. Sed for-
Psal.83.c tasse minus adhuc firmiter stabilita hæc videantur, si tantum fuerint subnixa basibus, non etiam desuper cohærentia capitellis. Hinc est quod minime suis contentus exemplis saluator etiam præmia repromittit, vt quem forte non prouocat inuitatio præcedentis, trahat vel desiderium retributionis: & si quis voluptuosus est, illum sitiat torrentem voluptatis: si gloriæ cupidus, aspiret ad illam celsitudinem iudiciarię po- E
Mat.19.d testatis. Sedebitis, ait, & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Ac si dicat, pro confusione ve-
Esa.61.c. stra duplici & rubore pars vestra laudabitur. Propterea enim in terra sua duplicia possidebunt, & lætitia sempiterna erit in Christo. In exilio vobis afflictio duplex, humilitatis vtique, & laboris. Sed consolamini, & nolite deficere, quoniam in terra vestra, terra vtiq; viuentium, duplex vos nihilominus remuneratio manet, sublimitatis & delectationis. In sedibus enim quies imperturbata est, in iudicio dignitatis eminentia commendatur. Quis verò secularis honor excogitari potest, qui non prorsus in tantæ sublimitatis comparatione vilescat? Non vnius siquidem ciuitatis, aut populi, seu regionis vnius, sed vniuersitatis iudices habent præsidere cum Christo: nec solum homines, sed & ipsos angelos iudicabunt, qui parentem ad modicum vaporem præsentis gloriæ dedignantes & exsufflantes, improperium Christi vniuersis præferunt titulis dignitatum. Nolite timere pusillus
Luc.12.d grex, quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum. Diffinitum est consilium, quod non euacuabitur. Propositum immutabile perseuerat. Deniq; iurauit dominus: & non pœ-
Psal.109.d nitebit eum. Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos iudicantes. Quid gloriosius? Iudicent nunc & præiudicent superbiæ filij: cum rege suo sedeant, qui sibi latera aquilonis elegit. Exaltentur & leuentur F
sicut cedri libani. Transibimus, & ecce non erunt. Opprimant nunc quos possunt: blasphement, congregent maledicta, veniant super nos opprobria exprobrantium Christo, quoniam merces nostra copiosa est in cœlis. Gloriamq; ab inuicem habeant, vtiq; vanâ & mendacẽ: quoniã vani filij hominũ, mendaces filij hominũ. Gloriam enim quæ à solo deo est nolunt, veram vtiq; & manentem. quoniam ipse est veritas, & ipse est qui est. Infœlix prorsus ambitio, quæ ambire magna non nouit, quærens de modico crescere, & de maximo minui. Amant enim cathedras primas, quæ velut grossi ficuum velociter sunt casure. Sunt enim grossi primę quædam ficus prorsus inutiles, solam habentes speciem ficuum, non saporem: nec tam fructus, quam futurorum quædam præsagia fructuum: quas & decidere necesse est, vt eis aliæ humano vsui & esui aptæ succedant. Vnde sponsa in cantico canticorum. Hyems tran-
Cant.2.a siit, imber abiit & recessit. Et post pauca: Ficus, inquit, protulit grossos suos, quod videlicet persecutione cessante, inclyta facta sit ecclesia, posita in superbiam seculorum. Quam sanè sublimitatem & excellentiam dignitatum congrue satis grossos vocat, vt futura in his moneat quam præsentia cogitare. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ non videntur, æterna. Caueant igitur qui primas cathedras amant, ne contingat carere secundis: & qui primos nunc recubitus eligunt,

G tus eligunt, incipiant cum rubore locum tenere nouissimum. Sedebitis, inquit, super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Hæ iam ficus erunt, non vtiq; grossi. Has nimirum sedes præuiderat qui de superna ciuitate dicebat: Illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid. Illic plane, non hic. Quomodo enim sedent quas hic videmus sedes, quæ totiens nutant, totiens titubant, totiens subuertuntur? Nimirum ergo grossi ficuum sunt, quos tenuis aura deiicit & disperdit. Cæterum quid sibi vult quod duodecim tribus Israel iudicaturos fore promittit, in quibus etiam mundus ipse cognoscitur iudicandus? An quia notus tantum adhuc in Iudæa deus, vniuersitatem fidelium appellatione. xij. tribuum voluit designari: & quasi solas meminit iudicandas, propter illud: Qui non credit, iam iudicatus est? Hæc enim est perfectorum gloria singularis, inter ipsos etiam eminere fideles, & cæteris quoq; saluandis præeminere authoritate iudiciariæ potestatis, vt iuxta illud de psalmo, sedeant supra domum Dauid. Quid istud miseriæ est, quod ad verbum tantæ promissionis negligentia humana dormitat? Populе meus, ait dominus, quid tibi debui facere & non feci? Quid causæ est quod inimico meo vestroq; libet seruire quam mihi? neq; enim ille creauit vos, sed nec pascit quidem, aut tempora vestra ipse disponit. Si parua hæc videntur ingratis: non ille, sed ego redemi vos. Sed quo precio? Non vtiq; corruptibilibus auro & argento, non sole vel luna, non saltem aliquo angelorum: sed proprio vos cruore redemi. Cæterum si neq; tam multiplici iure debitum à vobis elicere est famulatum, omissis his omnibus mecum saltem ex diurno denario conuenite. Nihil vobis ille nocuerit, nihil ipse videar profuisse: ei obtemperate qui plura vobis & potiora pollicetur, apud quem certior copiosiorq; remuneratio est: vt illud quoq; benignissima miseratione dissimulem, quod bonorum vestrorum non egens, vobis tantummodo velim esse consultum, ne præsentia suscipere detrectetis, quæ nunc offero dona gratiæ, futuris gloriæ muneribus eadem coronanda promittens. Quid ad hæc conscientia humana respondet? Cum improperari cœperint hæc in die iudicij, quomodo miseri sustinebunt? Quid excusationis poterunt habere de peccato? Nunquid tunc dicere incipient: modo, ecce modo, sine paululum? Sic enim nunc dissimulant infœlices: & modo & modo, non habet modum: & sine paululum, in longum vadit. Bonus est, inquiunt, deus, qui in proximo iuuat. Magna quidem diuina promissio, sed longa valde dilatio, & molesta expectatio est. Terrenas deserere sortes, & necdum obtinere cœlestem, afflictio intolerabilis, & inconsolabilis dolor. Quid accelerare necesse est vt miseria prolongetur? Misera prorsus, & seductoria cogitatio. Noua siquidem hæc querela est, nec prolixiorem vitam filij hominis hactenus causabantur. Breues dies hominis sunt, donec conscientia stimulante, de pœnitentia & conuersione vel intus à spiritu, vel foris commoueantur ab homine. Extunc sanè nouum concipitur tædium longioris vitæ, differendæ mortis oritur fiducia noua. Sed esto multa tibi annorum curricula restant, adolescens es, vsq; ad senectutem victurus & senium: quid necesse habes amittere tempora tanta, perdere tanta lucra? Nihil pretiosius tempore, sed heu, nihil hodie vilius æstimatur. Transeunt dies salutis, & nemo recogitat: nemo sibi non reditura momenta periisse causatur. An putas ô homo biennij tantum aut triennij opus ab omnipotenti posse recompensari? Sic abbreuiata est manus domini, vt centum annorum non possit remunerare laborem? Sede, computa quid diebus singulis acquirere valeas, certus equidem apud deum nullum omnino bonum irremuneratum fore, & sicut non capillum de corpore, sic nec momentum de tempore periturum. Quid illud sapientis consilium ingeram: Ne tardes conuerti ad dominum? Nescis quid superuentura pariat dies. Quid insaniam causer de futuro tam temerariè præsumentis, quasi verò tempora & momenta pater in tua, & non magis in sua posuerit potestate vel voluntate? Postremo quid de incerto fine, & quid de certa breuitate laboris, retributionis æternitate loquar? Nouit dominus figmentum nostrum, consulit pusillanimitati nostræ, humanæ obuiat cogitationi, anxietatem abigit, præuenit trepidationem. Sequitur enim: Et omnis quis reliquerit

Psal.121.d.

Ioan.3.c

Esa.5.b

H

Eccli.5.b

Mat.19.d.

patrem, aut matrem, aut domum, aut agrum propter nomen K meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Quid vltra dicetis filij hominum, quando & in hoc medio tanta vobis promissa sunt, vt dormiatis inter medios cleros, de quibus pauloante causabamini: & exeuntes à sorte terrena amplior statim excipiat consolatio, qua non modo patienter sed etiam gratulanter expectetis sortem sanctorum in regeneratione promissam? Siquidem & expectatio iustorum lætitia est. Centuplum, inquit, accipiet, & vitam æternam possidebit. Habetis filij Adam promissionem vitæ eius quę nunc est, pariter & futuræ, vt obstruatur omne os loquentium iniqua, & confundantur omnes iniqua agentes superuacuè. An non superuacuè penitus agit iniqua, qui non modo fructuosius, sed etiam iucundius: non modo salubrius, sed etiam suauius deo poterat seruire quam mundo? Et attende quod Petro quidem dominus tantum de futuro respondit. Neque enim super his quæ experiebatur præsentialiter, hæsitare poterat, aut opus habebat interrogare. Deniq; non quid nobis est dixit, sed quid erit. An verò quis dubitat instantis esse temporis centupli promissionem? Manifestè id quidem ipsa verborum consequentia probat, vbi centuplum accepturi, & possessuri dicimur vitam æternam. Cæterum ne quis omnino impudenti remaneat obstinationi locus, mitto vos ad euangelium secundum Marcum, vbi promissio eadem descripta manifestius inuenitur. Ait enim dominus: Nemo est qui reliquerit patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, aut domum propter me, & propter euangelium, qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc. Atq; vt vehementius admiretur carnalis anima non percipiens quæ sunt spiritus dei, sed stultitiam reputans, addit siguanter, cum persecutionibus. Forte enim cum audisset in tempore hoc centuplum promitti, coniectabatur etiam de temporalibus exhiberi: sed præripit hunc intellectum nomen additum persecutionis. Quid enim terrenæ est consolationis, quod non facile terrena persecutio tollat? Quid terrenum inter persecutiones sancti martyres acceperunt: quando & ipsa quoq; beatorum corporum terra data est in manus hominum impiorum? Interim tamen vndecunq; centuplum sint accepturi, dummodo sit centuplum, dum valeat centupliciter, centupliciter placeat, consoletur, delectet, ametur: quid insaniæ est quod cunctantur homines relinquere simpla pro centuplis? Vbi est cupidus, vbi est ambitiosus, vbi conquisitor huius seculi? Quid ad fidele negocium & nundinas quæstuosissimas auaritia intepuit & obdormiuit humana? Cui id Iudæo negares ô homo, qui in vanum accepisti nomen domini nostri Iesu Christi? cui sacrilego dare quicquid habes pro centuplo cunctareris? Sed execrabilis tibi est manus domini, vt nullam ab eo commutationem recipere, non ei in ratione dati vel accepti communicare penitus acquiescas. An forte non ex odio: sed ex incredulitate, ex crudelitate detrectas? Nam id mihi fateor credibilius est. Nemo enim perire magis optaret minime cuiuspiam consolationis obtentu, quam in maxima exultatione saluari. Sed non est omnium fides: ne eorum quidem qui nomine tenus sunt fideles. Poteram sane multorum vobis exempla proponere, multos producere testes qui id profecto sic credidere, sic sentiunt, sic audierunt, sic experiuntur. Abundat huiusmodi testimoniis, huiusmodi carbonibus desolatoriis, omnis natio regionis, & omnis lingua, vbicunq; sanctorum congregatio est. Sed quando humanis credat experimentis, qui veritati non credidit promittenti? Illud ego vehementius arbitror admirandum, quod fideles magis in maximo quam in modico videamini. Non enim difficile est ei dare centuplum in præsenti, qui daturus est vitam æternam in futuro. Qui daturus est, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit: non modo centuplum dare potest? Sed quomodo, inquit, possunt hæc fieri? Qua ratione accipit centuplum, qui nihil sibi relinquit ex omnibus? Nempe hoc est quod paulo ante commemoraui. Tollite iugum meum super vos: & inuenietis requiem. Mira nouitas; sed eius qui noua omnia facit. Iugum tollens, inuenit requiem: relinquens omnia, centuplum habet. Nouerat hoc & ille nimirum homo secundum cor dei, qui ei loquebatur in psalmo. Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in

L

Mar.10.d

M

ibidem

psal.93.d

A rem in præcepto? An non fictus in præcepto labor: onus leue: suaue iugum: crux inuncta? Huius enim rei sacramentum est quod in dedicatione ecclesiarum depictas in pariete cruces oleo sancto pontifex linit. Sic & olim quidem Abrahæ dictum est: Tolle filium tuum quem diligis Isaac, & offeres mihi eum in holocaustum. labor fictus est in præcepto. Obla tus siquidem Isaac, sanctificatus est: non mactatus. Et tu igitur si vocem domini audieris intus in animo: & dicatur tibi vt offeras Isaac, tuum quodcunq; est gaudium immoles deo (interpretatur enim Isaac gaudium seu risus) fideliter & constanter obedire ne timeas. Nimirum etsi rem grandem tibi dicit propheta, facere debes: & obtemperandum ei per omnia: etiam si oportuerit ipsum Isaac iugulari. Nunc autem quicquid affectio propria iudicet, securus esto: non Isaac, sed aries morietur: non peribit tibi lætitia, sed contumacia, cuius vtiq; cornua vepribus hærent, & sine punctionibus anxietatis esse non potest. Tentat enim te dominus deus tuus, nec mactabitur Isaac vt opinaris: viuens viuet. sed eleuatus est vtiq; super ligna, vt in sublime gaudeas: nec in carne propria, sed in cruce domini glorieris, per quem nimirum crucifixus & ipse es: sed crucifixus mundo: nam ei viuis. Hæc nimirum conuersatio perfectorum, hæc sanctorum vita, hæc gratia spiritualis. Deniq; tanquam tristes, inquiunt, semper autem gaudentes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes: tanquam morientes, & ecce viuimus. Qui videbant me foras, fugerunt à me, dicit & filia regis: ea vtiq; cuius gloria omnis ab intus est. Vnde & clamitat in cantico canticorum, adolescentulas reuocans, quas exteriori sua incompositione deterritas videt: Nigra sum, sed formosa, filiæ Hierusalem: sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Nolite me considerare quod fusca sum, quia decoloravit me sol. ac si manifeste spiritualis quispiam dicat, teneras & infirmas mentes exhortans: Quid laboriosa quæq; & humilia conuersationis nostræ tam sedule numeratis? Saga cilicina sunt, & pelles arietum rubricatę, quibus interior ille splendor & interna tegitur gloria, vt illæsa à pulueris & imbris iniuria conseruetur. Nolite me considerare quod fusca sum, nolite pauere, nolite mirari. Neq; enim tristitiæ aut necessitatis est exterior iste neglectus, & nigredo forinseca, sed occulti splendoris, & exultationis internæ. Decoloravit, inquit, me sol, lux interior exterioris impatiens. Nimirum ignis est, & inania folia non admittit. Alioquin aut exuri folia, aut certe si præualuerint, ignem extingui necesse est. Quod quidem omnino cauendum apostolus docet, spiritum, inquiens, nolite extinguere. Magis autem id Christus prohibet, volens eum vehementer accendi. Igitur sponsa quidem nigra, sed formosa: apostoli tanquam tristes, semper autem gaudentes: ipsi Christo, si Iudaicis consideretur oculis, non erat species neq; decor. Econtra sanè alios dealbatis veritas comparat monumentis, foris quippe splendidos & nitentes, intus sordidos & fœtentes. Ambulant enim in stolis, & primas (vt dictum est) cathedras amant, glorioſi, honorati, & magni in oculis hominum, intus autem vbi deus videt, pleni auaritia, inuidia, ambitione, superbia, luxuria fortasse nonnulli. Quando enim talibus detur preciosum illud continentiæ munus, nisi forte ad iudicium & condemnationem, nequando paueant & resipiscant, & conuertantur à studiis suis, sed obdormiscant in peccatis, & deterius pereant ex ipsa sua irreuerentia & securitate? Sanè vt exercitij spiritualis & curæ cordis indicium euidens est contemptus exteriorum, sic eorundem solicitudo certum nihilominus signum mentis inculteæ. Scriptum quippe est. In desideriis est omnis ociosus. Et item: De stercoribus boum lapidabitur piger. Væ væ misero: dum stercoratur, putatur ornari. Bos erat Paulus triturans in area domini, & suum vtiq; agnoscens possessorem. Vnde & dicebat: Propter Christum omnia detrimentum feci: & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam. Hæc amplexatur stercora etiam si quondam nutritus fuerit in croceis. his lapidatur stercoribus piger, qui Christum lucrifacere negligens, corde vacuo & deserto foras cogitur euagari. Siquidem famis necessitate Iacob patriarcha descendere legitur in Aegyptum, & prodigus, ille filius seruire porcis, esurire siliquas egestate coactus est. Sed quid dicit scriptura? Habenti dabitur, & abundabit:

Gene.22.d

2.Cor.6.b.

Psal.30.d

B

Cantt.1.d

1.Thes.5.d

Luc.12.f.

Mat.23.c

C

Eccli.22.d

Phil.3.b

Gene.46.d

Luc.15.c.

non habenti autem, & hoc ipsum quod videtur habere, auferetur ab eo. Arescet fœnum, & decidet flos. ipse quoq; fenestræ claudentur, vt nihil vltrà terrenæ valeant consolationis haurire. Deniq; arguam te (ait dominus) & statuam contra faciem tuam. Quid illud confusionis erit, quid miseriæ, quid doloris, quando dissipatis foliis & dispersis, vniuersa nudabitur turpitudo, reuelabitur ignominia, sanies apparebit: quando iam immortalis factus internus ille conscientiæ vermis, tota malignitate corrodet, sed non consumet animam infœlicem: nec erit omnino dissimulationis locus, aut spes vlla consolationis? Quid enim causæ est quod ne modo quidem conscientiæ stimulos sustinere aliquatenus possunt, sed auertunt oculos cordis, & ad consolationes miseras conuertuntur, aut certe dissimulationibus aliquibus decipiunt semetipsos, & mentitur iniquitas sibi, nisi quòd intolerabilis ille est cruciatus (licet adhuc blandiatur spes, & extenuet omnino dolorem) dum sibiipsis pro libitu tempora metiuntur, & omne quod agunt, facile diluendum, deferendumq; quod appetunt, temeraria præsumptione promittunt? Sed & ipsa consuetudine & incuria stupidi & insensati corde, fere nihil sentiunt. quæ quidem omnia longius aberunt, vbi fiet quod scriptum est, Arguam te, & statuam contra faciem tuam. Quanto enim sibi vicinior, & naturali necessitudine charior anima carne sua est, tanto acrius doleat necesse est, & molestius ferat propriam quam corpoream læsionem, vbi à stupore isto & insensibilitate fuerit excitata: sicut econtra bona propria, & delicias spirituales, interna mq; animi voluptatem vbi contigerit experiri, eo vtiq; delectabilius amplectatur, iucundiusq; fruatur oportet, quo propius & expressius eam tangunt, nec exterius mendicantur. Nemo quippe eo modo iumenti sui, quo corporis sui refectione poterit delectari. placet quidem & illa, sed longe aliter ista sapit, aliterq; sentitur. Quod si iumentum animæ, corpus esse fateris: eadem vtique ratio tibi obseruanda est & in ipsis. Noli ergo errare, noli seduci, vt non magis in spiritualibus spiritum credas quam in corporalibus oblectari. Vel humanam consule rationem si fides in te penitus obdormiuit. Tres in carcere quondam fuisse legimus, tres in cruce. Ioseph siquidem cum pincerna & pistore regis carcerali custodiæ mancipatus, Christus verus Ioseph cum sceleratis duobus vtiq; reputatus est. Et illi quidem in carcere videre somnia, & audiere interpretationem: isti in cruce verba locuti sunt, & vnus accepit promissionem. Priorum siquidem alter propinabat regi, & audiuit: Restitueris in gradum pristinum. Alter pascebat aues, & responsum mortis accepit. Ipsi quippe sunt porci quos pauit ille prodigus adolescens. Spurci siquidem & elati, merito porcorum & auium nomine designantur. Porro eorum qui crucifixi sunt cum saluatore, alteri vtiq; confitenti dictum est: Hodie mecum eris in paradiso: alteri quidem blasphemanti, non quidem à domino (neq; enim tunc ille iudicabat quenquam) sed à socio responsum est: Neq; tu times deum, qui in eadem damnatione es? Quid ergo putamus, quid duobus illis quorum alteri dictum est, restitueris post tres dies, alteri hodie mecum eris in paradiso, præter ipsam sanè dilationem interim potuit esse molestum? Quid verò illum potuit delectare cui dictum est, truncato capite post triduum suspenderis, auium esca futurus? Sanè in hoc positi sumus omnes, & nemo nisi in carcere, sine cruce interim nemo. Quippe vbi nec innocens inuenitur immunis, quando peccator requiem sperat? Cæterum si quis volens sustinet dicens, nos quidem iuste: mercedem habebit. sinautem inuitus & blasphemans, & negans deum factis, duplex ei contritio est. Si quis testimonium habet salutis, etiam & caro eius requiescit in spe, & prophetæ farinula pulmentum condit atq; dulcorat, vt in olla iam non mors, sed vita sit. Deniq; nemo sanæ mentis ampliorem esse in vitiis credat, quam in virtutibus delectationem, præsertim cum sit deus virtutum, totius verè iucunditatis fons, lætitiæ & exultationis origo. Neq; enim carni seu mundo aut maligno principi, sed Christo vtique seruire, regnare est. Audi hominem de propria vtiq; experientia perhibentem fidele testimonium veritati: In via, inquit, testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis. Quid erit in patria, si tanta est copia delectationis in via? Sic & apostolus

D

Mat.13.b

Psal.49.d.

ibidem.

E

Luc.15.c

F

Luc.23.f

4.Re.4.g.

Gene.40.a

Luc.23.f

Psal.118.b.

G & apostolus non in spe solum, sed etiam in tribulatione do-
Rom.5.a cuit gloriari. Ille quidem sic ait. Amicus huius seculi, author-
is seculi inimicus. Ille quidem sic, ego forte non ita. Delica-
tus sum, homo peccator sum, nec subsistere in tanto labore
sine gratia multa, nec ipsam gratiam valeo promereri. quasi
verò gratia non sit gratia, sed operum merces. quasi non o-
mnes peccauerint, aut non omnes egeãt gratia dei. Aestimas
ô homo quia personarum acceptio sit apud deum, & non o-
mnes omnia relinquentes tam copiosè consolet ur? Noli esse
incredulus, acquiesce vel veritati, de cuius testimonio nulli
licet dubitare fideli. Et omnis, inquit, qui reliquerit patrem,
aut matrẽ, aut domum, aut agrum propter nomen meum, cen-
tuplum accipiet. Neminem Christus excipit. Miseri igitur
qui dicunt, præter nos: qui excludunt semetipsos & excipi-
unt à beneficio generali. Nimirum indignos se iudicant mul-
to magis vitæ æternæ, qui nec ipsum quidem centuplum spe-
rant. Sed quia deus verax est qui promittit: homo vtiq; men-
dax est qui diffidit. Et omnis qui reliquerit patrem, aut ma-
trem, aut domum, aut agrum propter nomen meum, centu-
plum accipiet, & vitam æternam possidebit. Facile ego pote-
ram contradictionem sustinere linguarum, si id loquerer ex
1.Cor.2.d. meipso. Siquidem non percipit carnalis homo, quæ sunt spi-
ritus dei, sed stultitia illi videntur. Nũc autem ipse id loqui-
Luc.21.g tur, cuius verba etiam cœlo & terra transeuntibus non tran-
H sibunt. Sed audiui, ait homo, qui perditionis sumit occasio-
nem, & (vt vulgo dicitur) festucam quærit vnde sibi eruat
oculum: audiui inquit, de illo & illo qui reliquerant omnia,
& ad vomitum suum sunt reuersi. Quomodo illi acceperant
centuplum? Exurge domine iudica causam tuam, & istorum
nempe calumniam, & murmur ipsorũ qui forte omnia relin-
quere visi sunt, & minime tamen centuplum acceperunt: non
Mat.19.c contra nos, sed contra te est, qui dixisti: Omnis qui reliquerit
patrem &c. centuplum accipiet. Quid tamen dicimus? An ex
collegio discipulorum reprobari quis potest nisi loculos ha-
bens? Sunt enim loculi non modo pecuniæ, sed propriæ vo-
luntatis. Scrutetur proinde vias suas, & studia sua, qui pro-
missam centupli gratiam sibi deesse causatur: nec dubium
quin inueniat angulum & diuersorium reclinatorium; non
quidem filij hominis, sed aut foueam vulpis, aut volucris ni-
dum. Magis autem perfectius, obsecro, relinquat omnia: &
solum sequatur Christum, iactans cogitatum suum in deo,
enutriendus ab eo, & centuplum sine dubio percepturus. Ne-
que enim potest solui scriptura, quæ tam certa veritate sub-
1.Cor.5.b. nixa, omnibus id sine exceptione promittit. Nihil sibi retine-
at, nihil suis, ne modicum fermentum totam massam corrum-
pat. Sunt enim qui sibi retinent aliquid, dominicę vocis obli-
ti, qui non suam venit facere voluntatem: & in ipsis quoque
sanctorum collegiis proprio aut desiderio aut fortasse con-
silio importunius adhærentes, sciolos sese faciunt, de se sibi
I aliquid retinentes: quos penitus abnegasse, & diuinæ proui-
dentiæ, ac obedientiæ patrum, consiliis quoq; spiritualium vi
rorum debuerant commisisse. Sunt enim qui propinquis re-
tinent & amicis, quod abiiciunt à seipsis, pro eorum prospe-
ritate præsenti, inani prorsus & seculari solicitudine æstuan-
tes. Crudeles plane, qui nequaquã proximos diligant tãquam
se. crudeles, inquam, vel in se, vel in suos: imò quod verius est,
in vtroq; Nemo ergo cum se videt non omnia reliquisse, cẽ-
tuplum non accepisse miretur. Preciosa siquidem diuina
consolatio est, nec omnino tribuitur admittentibus alienam.
Gene.27.f Infœlix tu Esau qui dixisti: Num vnam tantum benedictio-
Psal.26.b nem habes pater? Quanto melius erat dicere cum propheta:
Vnam petij à domino, hanc requiram? Indignus enim be-
nedictione cœlesti conuincitur, qui dubio quærit affectu, du-
plici petit intentione, aliud sibi refugium parans, si forte eam
Gene.4.b non obtinere contingat. Maior est iniquitas mea (ait fratri-
cida primus) quam vt veniam merear. Quid ergo? renuat cõ-
solari anima tua, si veniam non meretur. Hoc solum deplora,
hoc solum plange. Aliud ne cogites quidem. Sed nunc, inquit
Cain, omnis qui inuenerit occidet me. Graue scilicet dam-
Ibidem num, grandis iactura si perimatur corpus, quandoquidem a-
nima periit. Sed occidendum sese causabatur infœlix, tan-
quam pro magno beneficio habiturus si prohiberetur occi-
di. Quod & factum est. Consolationem miseram obtinuit
quam quærebat: & oblitus est consolationis maximæ, pro K
qua multo studiosius supplicare & remedium quærere opor-
tebat. An non idem & de Saule legisti? Vbi enim perstitit in
sententia Samuel sanctus, nunc, inquit, honora me vel coram 1.Re.15.f
populo. Ad quid tibi hæc honoratio miser? Hæccine erat to-
ta illa supplicatio: peccaui, ora dominum pro me? Merito sa-
nè non pepercit qui intuebatur cor. Falsa non poterat suppli
catione moueri. Vix adhuc dixerat Dauid, peccaui, & respon 2.Re.12.d.
sum illi est: dominus transtulit peccatum tuum à te. Sic nimi-
rum, sic vsq; hodie dilectissimi, cuius ad alias consolationes
mens inhiat, & penitus in caducis & transitoriis non renuit
consolari, ipse sibi profecto cœlestis subtrahit gratiam con-
solationis. Quam si digna deuotione, pleno affectu, desiderio
vehementi petere, quærere, pulsare satageret: sine dubio pe-
tens acciperet, quærens inueniret, pulsanti aperiretur. Alio-
quin si forte (quod absit) pudendum illum apostasiæ saltum
præsumpserit, certum omnino sit testimonium veritatis acci-
pientibus, aut nunquam eum omnia reliquisse: aut ipsum
quoq; postea deseruisse centuplum quod acceperit. Nonnul- Gal.3.a
li siquidem cum spiritu cœperint, heu carne postea consum-
mantur. Quod si insanum est centuplum nolle recipere, velle
relinquere pluſquam insanum iure censetur. An verò plan-
gendus tibi videtur, qui abstractus & illectus à concupiscen- L
tia sua, sponte id descrit, libens abiicit, voluntariè derelin-
quit, & qui nutriebatur in croceis, amplexatur stercora?
Non est vnde causetur qui eiusmodi est, tanquam in eo videa-
tur irritum verbum domini, aut euacuata promissio. Dum e-
nim reliquit omnia, habuit sine dubio repromissam centupli
benedictionem. Sine causa contendit: non ei magis quam
Christo credimus, nec omnino acquiescimus mendacem eum
facere qui promisit. Centuplum, inquit, accipiet, & vitam æ-
ternam possidebit. Illud enim in via, hæc in patria est. Imò
hæc patria, illud via. Illud consolatio præsentis laboris, hæc
futuræ fœlicitatis consummatio est. Sic nimirum & operariis
huius seculi solet cibus in opere, merces in fine dari. sic mi-
litantibus & stipendia ministrantur pro necessitate laboris,
& nouissime donatiuum maius erogatur pro quantitate labo
ris. Sic & filiis Israel donec terram promissionis intrarent, in
deserto manna non defuit. Et ab ecclesia post quæsitum re-
gni cœlestis aduentum, quotidianus panis petitur in oratio-
ne quam ipse saluator instituit. Habes hanc duplicem promis Sap.10.d
sionem & in propheta euidenter expressam, vbi ait: Reddet Psal.118.b.
deus mercedem laborum sanctorum suorum, & deducet illos
in via mirabili. Ipsa est enim via testimoniorum domini, in
qua propheta alius sicut in omnibus diuitiis delectatum se es
se testatur. Vt quid ergo in incredulitate moriemini filij ho-
minum? At forte adhuc secularis ad hæc quispiam dicat: O- M
stende mihi centuplum quod promittis, & libens vniuersa re
linquo. Vt quid ostendam? Fides enim non habet meritum,
cui humana ratio præbet experimentum. An potius homini
ostendenti, quam veritati crederes promittenti? Deficis scru Apoc.2.e
tans scrutinio. Nisi credideris, non intelliges. Manna absco-
ditum est, quod in apocalypsi Ioannis victori promittitur.
Nouum nomen est, quod nemo scit nisi qui accipit. Videtur
enim forte nonnullis præsentem sanctorum communionem
facultatum pariter & voluntatum hoc loco centupli nomine
designari. Et magna quidem hæc ipsa consolatio, sed non a-
deo generalis, vt possit vniuersaliter omnibus conuenire.
Quantos enim sanctorum aut voluntariè eam deseruisse, vt
anachorẽtas: aut violentia persecutionis, vt martyres exilio
relegatos, humana consolatione nouimus caruisse? Datum o-
ptimum est centuplum hoc, desursum descendit à patre lumi-
num. An non deniq; omnia possidet, cui omnia cooperantur
in bonum? An non centuplum habet omnium qui impletur
spiritu sancto, qui Christum habet in pectore? Nisi quòd lon Psal.30.c
ge pluſquam centuplum est visitatio paracleti spiritus, &
præsentia Christi. Quam magna, inquit, multitudo dulcedi-
nis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te, perfecisti
eis qui sperant in te. Vides quomodo memoriam abundan-
tiæ suauitatis huius eructuet anima sancta: quomodo expri-
mere gestiens verba multiplicet? Quam magna, inquit, mul-
titudo. Hoc ergo centuplum adoptio filiorum est, libertas &
primitiæ spiritus, deliciæ charitatis, gloria conscientiæ, re-
gnum dei

A gnum dei quod intra nos est, non vtiq; esca vel potus, sed iu-
stitia, & pax, & gaudium in spiritu sancto. Gaudium sane non
modo in spe gloriæ, sed etiam in tribulationibus. Hic est ig-
Luc.12.f. nis quem voluit Christus vehementer accendi. Hæc virtus
ex alto, quæ Andream fecit amplecti crucem, Laurentium ri-
dere carnificem, Stephanum pro lapidantibus flectere genua
Sap.3.b ad orationem. Hæc illa pax quam suis reliquit Christus, quã-
do dedit & suam. Siquidem donum & pax est electis dei: pax
vtiq; præsentis, & donum futuræ. Illa superat omnem sen-
sum, sed & huic quicquid sub sole placet, quicquid in mun-
do concupiscitur, non poterit comparari. Hæc gratia deuo-
tionis, & vnctio docens de omnibus, quam expertus nouit,
Apoc.2.e inexpertus ignorat: quoniam nemo scit nisi qui accipit. Vti-
nam hic filiorum hominum concupiscentia vigilet, vtinam
vel curiositas excitetur, vt dicant in cordibus suis: non vide-
tur hoc verbum adinuentionis humanæ, cui sic cõsonant vno
ore testimonia scripturarum. Quod si ita est, sine dubio ve-
hementer erramus. Probare libet an hæc ita se habeant, gu-
stare quid hoc absconditum manna sapiat, experiri quid sit
Gene.30.c hoc centuplum, quale gaudium in spiritu sancto. Cras profe-
cto respondebit ei iustitia sua, qui id studiosè quæsierit. con-
festim vt gustauerit, videbit quam suauis est dominus: quo-
Thre.3.c. niam bonus non modo tenenti, sed & quærẽti se, animæ spe-
B ranti in se. Alioquin venite & arguite me, dicit dominus, si
non omnis qui reliquerit patrem & matrem, aut domum aut
agrum propter nomen meum, centuplum acceperit nunc in
hoc tempore. Parum est, & vitam æternam possidebit. Ve-
rum si in præsentis commendatione centupli sermo deficit,
& ex abundantia cordis angustia oris obstruitur: quidni ad
promissionem æternæ vitæ defectum proprium ipsa etiam
cogitatio fateatur? Si id quod ex parte est, non valeat eloqui
nec expẽrtus, quid inexpertus de perfectione balbutire co-
netur? Oculus non vidit deus absq; te, quæ præparasti diligẽ-
tibus te. Pax enim est quæ exuperat omnem sensum, pax super
pacem, indeficiens exultatio, torrens voluptatis diuinæ, flu-
men lætitiæ, gaudium plenum. Cogita quicquid vis, quic-
quid potes exopta, excedit cogitatum omnem, desiderium
omne exuperat illa fœlicitas, æternitas illa, beatitudo illa.
Ad quam nos sua miseratione perducat præueniens in bene-
dictione dulcedinis, & indeficienter interim tribuens promis
sam centupli gratiam, ad solatium vtiq; & remedium laboris
huius, ne deficiamus in via: vt de exhibitione præsentium mu
nerum firma sit expectatio futurorum, qui venit vt vitam ha-
beamus, & abundantius habeamus, Iesus Christus dominus
noster.

FINIS.

C HACTENVS HABES AMANTISSIME
lector opera à diuo nostro Bernardo composita. Nam
nonnulla alia, quæ à longo iam tempore ei asscribun-
tur, sua non sunt: nec eius stylum, minusque spi-
ritum redolent. Ne propterea opus præcla-
rissimum, talium inculcatione obtenebre
tur, peritorum consilio reiecimus,
demptis quæ sequuntur paucis.

INCIPIT PRAEFATIO
in epistolam siue tractatum de uita solitaria ad fratres de monte dei.

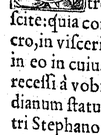

HArissimis fratribus & dominis. N. priori & cæte
ris, sabbatum delicatum. Pene impudenter & plus
quam decebat os meũ patet ad vos charissimi fra-
tres in Christo. non possum tacere, deus scit. Igno
scite: quia cor meum dilatatum est. Dilatamini & vos, obse-
cro, in visceribus vestris, & capite nos: quia totus vester sum,
in eo in cuius visceribus inuicem cupimus vos. Ideo ex quo
recessi à vobis, vsq; nunc qualẽcunq; laborem meum quoti-
dianum statui dedicare non vobis, qui non indigetis, sed fra-
tri Stephano & sociis eius fratribus iunioribus & nouitiis ve
nientibus ad vos, quorum doctor deus solus est: vt habeant
& legant si forte ibi aliquid inuenerint vtile sibi ad solatium D
solitudinis suę, & sancti propositi incitamentũ. Offero quod
possum, bonam voluntatem. Ipsamq; à vobis repeto cum fru-
ctibus suis. Dauid saltando placuit deo, non propter saltum, 2.Re.6.c
sed propter affectum. Similiter & mulier quæ vnxit pedes do Luc.7.f
mini, laudata est à Christo, non quia vnxit, sed quia amauit: &
quia quod habuit hoc fecit, in eo iustificata est. Deinde vobis
etiam arbitratus sum dedicandũ aliud quoddam opusculum,
quod in consolationem suam & in adiutorium fidei facere me
compulit fratrum quorundã plus anxia quam periculosa ne-
cessitas: quorum tristitia plurimum mihi solet facere gaudiũ
nisi quòd eos contristatos videre non possum. Præ magnitu-
dine quippe non solum fidei, sed etiam amoris, exosum adeo
habent quicquid videtur esse contra fidem, vt si vel ad modi-
cum seu ex spiritu blasphemię, seu ex ipso sensu carnis fuerint
super hoc attẽtati vel pulsati, quasi ex solo auditu vel attactu
læsam omnino in semetipsis æstiment conscientiæ pietatem
vel puritatem, & miserabiliter defleant semetipsos quasi re-
probos circa fidem. Quibus & contingit à seculi tenebris ad
purioris vitæ exercitia venientibus, quod cõtingere solet re-
pente prodeuntibus ad lucem à diutinis tenebris: vt sicut in
illis lux ipsa, qua cætera videnda sunt, primo irruens, infirmis
oculis fit molesta: sic & isti ad primum fidei lumen cęcutiãt,
nec insolitos nouæ lucis radios possunt sustinere, donec ipso E
lucis amore assuescant.

Explicit præfatio.

Incipit epistola
AD FRATRES DE *monte dei.*

FRatribus de monte dei, Orientale
lumen, & antiquum illum in religio
ne Aegyptium feruorem tenebris
occiduis & Gallicanis frigoribꝰ in-
ferẽtibus, vitæ scilicet solitariæ exẽ
plar, & cœlestis formam conuersa-
tiõis. Occurre & cõcurre in gaudio
sancti spiritꝰ anima mea, & rilu cor-
dis i feruore pietatis, & i omni ob-
sequio deuotę voluntatis. Quidniẽ etenim epulari & gaudere
in domino oportet, quia christianæ deuotionis ac religionis
speciosissima portio, quæ cœlos propinquius tangere videba
tur, mortua erat, & renixit: perierat de mundo, & inuenta est.
Auditu auris audieramus, nec credebamus, legebamus in li- F
bris, & mirabamur de antiqua vitæ solitariæ gloria, & magna
in ea gratia dei: cum subito inuenimus eam in campis sylųe, in
monte dei, in monte pingui. Vbi iam pingueſcũt speciosa de- Psal.64.c
serti, & exultatione colles accinguntur. Ibi enim etiã per vos
offert se omnibus, & in vobis se demonstrat, & ignota hacte-
nus innoteſcit in paucis simplicibus, ipso eam vobis ingeren-
te, qui in paucis simplicibus totum olim sibi mundum subie-
cit ipso mundo mirãte. Licet enim magna & diuina plane fue
rint miracula quæ dominus gessit in terris, hoc tamen vnum
super omnia alia enituit, & cætera cuncta illustrauit, quod si-
cut dictum est, in paucis simplicibus totum mundum & omnẽ
sapientiæ eius altitudinem sibi subiugauit. Quod etiam nũc
cœpit operari in vobis. Ita pater: ita, quoniam sic beneplacitũ
est ante te. Absconsisti enim hæc à sapientibus & prudẽtibus Luc.10.d
huius mundi, & reuelasti ea paruulis. Nolite ergo timere pu-
sillus grex, ait dominus, sed omnino confidite: quia compla- Luc.12.d
cuit deo patri dare vobis regnum. Videte fratres mei, videte
vocationem vestram. Vbi sapiens inter vos? Vbi scriba? Vbi 1.Cor.1.d
conquisitor huius seculi? Nam etsi sunt aliqui sapientes inter
vos, per simplices tamen sapientes aggregauit, qui reges o-
lim & philosophos mundi huius per piscatores sibi subiecit.
Sinite ergo, finite sapientes huius seculi de spiritu huius mũ-
di tumentes, alta sapientes, & terram lingentes, sapienter de-
scendere in infernum. Vos autem dum foditur peccatori fo-
uea, sicut

G uea,ſicut cœpiſtis ſtulti facti propter deum, per ſtultum dei,
1.Cor.1.d. quod ſapientius eſt omnibus hominibus, Chriſto duce humilem apprehendite diſciplinam aſcendendi in cœlũ: Veſtra nanq; ſimplicitas iam multos prouocat ad emulationem. Veſtra ſufficientiſſima & altiſſima paupertas,iam multorum cõfundit cupiditatem. Veſtrum ſecretum,iam earum rerum quę tumultum faciunt vel facere videntur,pluribus incutit horrorem. Si qua ergo cõſolatio in Chriſto,ſi quod ſolatiũ charitatis,ſi qua ſocietas ſpiritus,ſi qua viſcera miſericordiæ,implete gaudium non meum tantummodo,ſed omnium diligentium nomen dei: vt in varietate veſtitus deaurati de auro ſapientiæ dei reginæ aſſiſtentis à dextris ſponſi,veſtro ſtudio, veſtra inſtantia,ad dei gloriam,& magnam coronam veſtram, & gaudium omnium bonorum,hoc ſanctę nouitatis inſtauretur ornamentum. Nouitatem verò dico propter linguas nequam(à quarum contradictione abſcondat vos deus in abſcõdito faciei ſuæ) hominum impiorum: qui cum manifeſtum,lumen veritatis obnubilare non queunt, de ſolo nouitatis nomine cauillantur,veteres ipſi,& in veteri mente neſciẽtes noua meditari,vtres veteres non capientes vinum nouum,quod ſi eis infunderetur,rumperentur. Sed hæc nouitas,non eſt nouella vanitas. Res enim eſt antiquæ religionis,perfectę fundatæ in Chriſto pietatis,antiqua hæreditas eccleſiæ dei,à tẽpore prophetarum præmonſtrata,iamq; nouæ gratiæ ſole exH
Mat.3.a ortо,in Ioanne Baptiſta inſtaurata & innouata: ab ipſo domino familiariſſime celebrata, ab eius diſcipulis ipſo præſente concupita: cuius transfigurationis gloriam cum vidiſſent qui cum eo in monte ſancto erant, continuo Petrus in eo quidem abreptus ſibi, & neſciens quid diceret,quia viſa dei maieſtate commune bonum intra priuatum ſuum viſus eſt concluſiſſe, in eo autem præſentiſſimus ſibi, & ſcientiſſimus quid diceret,quia ſuauitate eius guſtata optimum ſibi iudicauit in hoc ſemper eſſe,vitam hanc in contubernio dei & ciuium ſupernorum quos cum eo viderat,cõcupiuit dicens: Domine bonum eſt nos hic eſſe. Si vis faciamus hic tria tabernacula,tibi vnum,Moyſi vnum,& Heliæ vnum. In quo ſi auditus fuiſſet,facturus proculdubio erat poſtmodum alia tria,ſibi vnum,Iacobo vnum, & Ioanni vnum. Poſt paſſionem vero domini calente adhuc in cordibus fidelium effuſi eius ſanguinis recenti memoria,ſolitariam hanc vitam eligentibus,paupertatem ſpiritus ſectantibus,& in ſpiritualibus exercitiis & in contemplatione dei pingue ocium altero in alterum zelantibus,deſerta repleta ſunt. Ex quibus legimus Paulum,Macarium,Antonium,Arſenium, & alios quam plures in ſanctæ huius conuerſationis reſpublica conſulares viros,egregia nomina in ciuitate dei,nobiles & triũphales titulos habẽtes de victoria hui⁹ ſeculi,& principis huius mũdi, & corporis ſui, de cultu animi, & domini dei ſui. Sileant ergo qui in tenebris de luce iudicantes,vos arguunt nouitatis ex abundantia malæ voluntatis, ipſi potius arguendi vetuſtatis & vanitatis. Sed & laudatores & detractores ſemper eſtis habituri, ſicut & dominus. Laudatores præterite: & bonum quod in vobis amant,hoc in eis amate. Detractores diſſimulate, & pro eis orate. Et obliti quæ retro ſunt, prætermiſſis ſcandalis, quæ iuxta iter vobis à dextris & à ſiniſtris poſita ſunt,in anteriora veſtra vos extendite. Si enim ad ſingula volueritis vel laudatoribus reſpondere,vel cum detractoribus litigare, tempus perditis,cuius in propoſito ſancto non leuis eſt iactura. A terris enim ad cœlos feſtinantem qui moratur, & ſi non detinet,plurimum tamen nocet. Nolite ergo negligere, nolite tardare,grandis enim vobis reſtat via. Altiſſima enim eſt profeſſio veſtra. Cœlos tranſit,par angelis eſt, angelicæ ſimilis puritati. Non enim ſolum vouiſtis omnem ſanctitatem, ſed omnis ſanctitatis perfectionem,& omnis conſummationis finem. Non eſt veſtrum circa communia præcepta languere, neq; hoc ſolum attendere quid præcipiat deus: ſed quid velit, probantes quæ ſit voluntas dei bona, & beneplacens, & perfecta. Aliorum eſt enim deo ſeruire,veſtrum adhærere. Aliorum eſt deum credere, ſcire, amare, reuereri: veſtrum eſt ſapere,intelligere, cognoſcere, frui. Magnum eſt hoc,arduũ eſt hoc. Sed omnipotens & bonus eſt deus,qui in vobis eſt pius promiſſor,fidelis redditor, & indefeſſus adiutor: qui magno eius amore magna profitentibus, & in fide & ſpe gratiæ K
eius maiora viribus ſuis aggredientibus,& voluntatem & deſiderium ſuggerit in idipſum: & qui voluntatis gratiam præparauit,ſubrogabit etiam virtutem ad prouentum. Cui cum fideliter fecerit homo quod potuerit,calumniante calumniatore ipſe miſericorditer pauperi ſuo iudicium faciet: quia quod habuit hoc fecit. Abſit tamen fratres,à conſcientiæ veſtræ æſtimatione,à paruitate & humilitate veſtra, ab ore veſtro omnis altitudo: quia altum ſapere mors eſt, & facile eſt in alto ſe contuentem obſtupeſcere,& de vita periclitari. Nomen aliud veſtræ profeſſioni imponite, alium titulum ordini veſtro inſcribite. Feras vos potius indomitas, & incaueatas beſtias (quæ aliter communi hominum more domari non poterant) exiſtimate & appellate,longe ſupra vos virtutem eorum ſuſpicientes,& admirantes gloriam,qui ambidextri fortiſſimi (ſicut Ahodille iudex fortiſſimus Iſrael, qui vtraque Iudi.3.c manu vtebatur pro dextera)& quandiu licet, deuotiſſime intus vacare amant charitati contemplandæ veritatis: & cum neceſſitas vocat, vel officium trahit, promptiſſime ſe foras mutant,non dant,pro veritate adimplendæ charitatis. Caue etiam ſerue dei caue ne quoſcunq; imitari non vis, damnare 1.Ti.1.d videaris. Volo hoc facias in ægritudine tua,quod cum ſaniſſimus eſſet faciebat qui dicebat: Venit Ieſus Chriſtus peccatores ſaluos facere,quorum primus ego ſum. Neque enim L
hoc dicebat Paulus mentiendi præcipitatione,ſed æſtimandi affectione. Qui enim perfecte examinando ſemetipſum intelligit, ſuo peccato nullus peccatum par eſſe exiſtimat, quod non ſicut ſuum intelligat. Nolo ergo vt nuſquam arbitreris lucere ſolem communem diei niſi in cella tua, nuſquam eſſe ſerenum niſi penes te, nuſquam operari gratiam Sap.11.d dei niſi in conſcientia tua. An ſolitariorum deus tantum? Imò & omnium: Miſeretur enim omnium deus, & nihil odit eorum quæ fecit. Malo te cogitare vbiq; eſſe ſerenum niſi penes te,& peius de te quam de aliquo exiſtimare. Cum timore potius & tremore veſtram ipſorum ſalutem operamini. Nec quales ſint alij,ſed quales ex vobis fiant (quantum in vobis eſt) cogitate, non ſolummodo qui modo ſunt,ſed & qui poſt futuri ſunt,quos in propoſito ſancto eſtis habituri imitatores. Ex vobis enim,ex veſtro exemplo & veſtra authoritate in regione hac pendere habet tota poſteritas huius veſtri ordinis ſancti. Vos in eo patres,vos in eo inſtitutores cũ debita imitationis reuerentia appellabimini à ſucceſſoribus veſtris. Quicquid à vobis ſtatutum, quicquid vobis tenentibus & ſeruantibus in conſuetudinem fuerit miſſum,abſq; omni retractatione à poſteris veſtris tenendum erit & ſeruandum,nec fas erit aliquid immutari. Sic enim de vobis erit apud eos,ſicut de incommutabilibus legibus ſummæ & æternæ veritatis eſt apud nos,quas ſcrutari omnib⁹ expedit & ſcire,non autem licet alicui diiudicare. Deo autem gratias, quia nec indignũ vobis erit,nec inutile poſteris, ſi fortiter & vos M
tenueritis, & ipſi in vobis fideliter imitentur quod interim tenetis. Et ſi quid adhuc aliter ſapere oportuerit,& hoc de⁹ vobis reuelabit. Salua enim per omnia Cartuſiæ debita ſanctitate,& cum omni laude prædicanda reuerentia,multa in alpinis illis horridis & cõtinuis frigoribus neceſſaria ſunt quæ frugalem ſufficientiam, & voluntariam paupertatem ſectantibus,in his duntaxat regionibus non adeo neceſſaria videntur. Intelligitis quæ dico,dabit enim vobis dominus intellectum. Gaudeo enim in vobis,& licet abſens corpore,ſed preſens ſpiritu, & videns ordinem veſtrum, ſed feruorem ſpiritus,ſed abundantiam pacis,ſed gratiam ſimplicitatis, in propoſito rigorem,in dilectione mutua ipſam ſancti ſpiritus ſuauitatem,& plenam omnino in conuerſatione veſtra formam pietatis. In recordatione montis dei totus exulto, & primitias ſancti ſpiritus,& pignus gratiæ in ſpe creſcentis in eo religionis deuotus adoro. Nam & ipſum montis dei nomen bonę ſpei præfert omen,ſcilicet quòd ſicut pſalmiſta dicit de mõte dei,habitatura ſit in eo ſgeneratio quærentium dominum, Pſal.23.b quærentium faciem dei Iacob, innocens manibus, & mundo corde: qui non accepit in vano animã ſuam. Ipſa eſt enim pro- Gene.32.g feſſio veſtra quærere deum Iacob, non communi hominum more,ſed quærere faciem dei,quam vidit Iacob qui dixit: vidi dominum facie ad faciem,& ſalua facta eſt anima mea. Faciem dei,hoc eſt cognitionem eius quærere. Facie ad faciem, quam

A quam vidit Iacob,de qua etiam dixit apoſtolus: Tunc cognoſ
1.Cor.13.d cam ſicut & cognitus ſum: & nunc videmus per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem videbimus eum ſicuti eſt: hanc in hac vita ſemper quærere per innocentiam manuum & munditiam cordis ipſa docet pietas: quæ ſicut dicit Iob,cultus dei eſt. Quam qui non habet, in vano accepit animam ſuam,hoc eſt fruſtra viuit,vel omnino non viuit,dum non viuit ea vita propter quam vt in ea viueret,accepit animam ſuam. Pietas enim hæc eſt iugis dei memoria, continua intentionis actio ad intelligentiam eius, indefeſſa affectio in amorem eius: vt nulla vnquam inueniat ſeruum dei, non dicam dies,ſed hora,niſi vel in exercitij labore, & proficiendi ſtudio,vel in experientiæ dulcedine,& fruendi gaudio. Hæc eſt pietas de qua apoſtolus dilectum ſibi diſcipulum admo-
1.Tim.4.b net dicens: Exerce temetipſum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt. Pietas verò ad omne opus bonum eſt vtilis, habens promiſſionem vitæ quæ nunc eſt & futuræ. Pietatis enim non ſolummodo formam ſed & veritatem in omnibus & præ omnibus habitus veſter repromittit,propoſitum veſtrum requirit. Nam ſicut apoſto-
2.Tim.3.a lus dicit: Sunt aliqui formam quidem pietatis habentes,virtutem autem eius abnegantes. Hanc quicunque veſtrum non habet in conſcientia,non exhibet in vita,non exercet in cel-
B la: non ſolitarius, ſed ſolus dicendus eſt. Nec cella ei cella, ſed recluſio & carcer eſt. Verè enim ſolus eſt, cum quo deus non eſt. verè recluſus eſt qui in deo liber non eſt. Solitudo enim & recluſio ſunt nomina miſeriæ. Cella autem nequaquam debet eſſe recluſio neceſſitatis, ſed domicilium pacis, oſtium clauſum: non latebræ, ſed ſecretum. Cum quo enim deus eſt, nunquam minus ſolus eſt quàm cum ſolus eſt. Tunc enim libere fruitur gaudio ſuo, tunc ipſe ſuus eſt ſibi, ad fruendum deo in ſe,& ſe in deo. Tunc in luce veritatis,in ſereno mundi cordis vltro patet ſibi pura conſcientia, & libere ſe infundit affecta de deo memoria: & vel illuminatur intellectus, & bono ſuo fruitur affectus, vel ſeipſum deflet humanæ fragilitatis defectus. Propter hoc ſecundum formam propoſiti veſtri habitantes in cœlis potius quam in cellis, excluſo à vobis toto ſeculo, totos vos incluſiſtis cum deo. Cellæ ſiquidem & cœli habitatio cognatæ ſunt: quia ſicut cœlum & cella ad inuicem videntur aliquam habere cognationem nominis,ſic & pietatis. A celando enim cœlum & cella nomen habere videntur: & quod celatur in cœlis, hoc & in cellis. Quod geritur in cœlis,hoc & in cellis. Quidnam eſt hoc? vacare deo,frui deo. Quod cum ſecundum ordinem pie & fideliter celebratur in cellis, audeo dicere, ſancti angeli dei cellas habent pro cœlis, & æquè delectantur in cellis ac in cœlis. Nam cum in cella iugiter cœleſtia actitantur, cœlum cellæ & ſacramenti ſimilitudine, & pietatis affectu,& C
ſimilis operis effectu proximum efficitur: nec iam ſpiritui oranti, vel etiam à corpore exeunti, à cella in cœlum longa vel difficilis via inuenitur. A cella enim in cœlum ſæpe aſcenditur, vix autem vnquam à cella in infernum deſcenditur: niſi
Pſal.54.c ſicut dicit pſalmiſta: Deſcendant in infernum viuentes, videlicet ne deſcendant morientes. Hoc enim modo ſæpe cellarum incolæ in infernum deſcendunt. Sicut enim aſſiduè contemplando reuiſere amant gaudia cœleſtia, vt ardentius ea appetant: ſic & dolores inferni, vt horreant & refugiant. Et hoc eſt quod imprecantur inimicis ſuis orãtes,ſcilicet vt deſcendant in infernum viuentes. Moriens autem vix aut nunquam aliquis à cella in infernum deſcendit: quia vix vnquam aliquis niſi cœlo prædeſtinatus, in ea vſque ad mortem perſiſtit. Filium enim gratiæ,fructum ventris ſui cella fouet, nutrit,amplectitur,& ad plenitudinem perfectionis perducit, & colloquio dei dignum efficit, alienum verò vel ſuppoſitum abdicat à ſe citius & proiicit. Vnde ait dominus ad Moyſen:
Exo.3.b Solue calceamenta pedum tuorum: Locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. Morticinum enim mortuarum affectionum, vel hominem mortuum à corde, locus ſanctus vel terra ſancta nequaquam diu patitur. Cella terra ſancta, & locus ſanctus eſt: in qua dominus & ſeruus eius ſæpe colloquuntur ſicut vir ad amicum ſuum. In qua crebro fidelis anima verbo dei coniungitur,ſponſa ſponſo ſociatur,terrenis cœleſtia, humanis diuina vniuntur. Siquidem ſicut templum ſanctum dei, ſic cella eſt ſerui dei. Et in templo enim & in cella diuina tra- D
ctantur: ſed crebrius in cella. In templo viſibiliter & figuratiue aliquando Chriſtianæ pietatis ſacramenta diſpenſantur, in cellis vero ſicut in cœlis ipſa veritate,ipſo ordine etſi nondum ipſa puritatis maieſtate,vel æternitatis ſecuritate, res ipſa omnium ſacramentorum fidei noſtræ aſſiduè celebratur. Ideo ſicut dictum eſt, alienum qui non eſt filius citius à ſe proiicit quaſi abortiuum,euomit tanquam inutilem ac noxium cibum,nec diu talem pati poteſt in viſceribus ſuis officina pietatis: venit q; pes ſuperbiæ,& aſportat eum manus peccatoris,& mouet eum: & expulſus non poteſt ſtare,ſed fugit miſer nudus & tremebundus ſicut Cain à facie domini,expoſitus vitiis & dæmonibus,vt qui prior inuenerit eum, morte animæ eum afficiat & occidat. vel ſi aliquandiu durauerit in ea non virtutis conſtantia, ſed pertinaci miſeria, ſic ei cella eſt quaſi carcer, aut ſicut viuenti ſepultura. Peſtilente verò Prou.19.d flagellato,ſapiens ſapientior erit,& lauabit iuſtus manus ſuas in ſanguine peccatoris. Sicut ergo dicit propheta: Si con- Pſal.57.d uerteris Iſrael, ad me conuertere: hoc eſt perfectæ conuerſionis culmen apprehende. Nulli enim in eodem ſtatu diu eſſe conceditur. Seruo dei aut ſemper proficiendum,aut deficiendum eſt: aut ſurſum nititur,aut in inferiora vrgetur. Ab omnibus autem vobis perfectio exigitur, licet non vniformis. Sed ſi incipis,incipe perfectè. Si iam in profectu es, & hoc ipſum iam perfectè age. Si autem perfectionis aliquid E
attigiſti: teipſum in temetipſo metire, & dic cum apoſtolo: Non quòd iam apprehenderim,aut perfectus ſim: ſequor au- Phil.3.c. tem ſi forte comprehendam in quo & comprehenſus ſum. Vnum autem,quæ quidem retro ſunt obliuiſcens,& ad ea quæ ſunt priora extendẽs meipſum,ad deſtinatum proſequor brauiũ ſupernę vocationis in Chriſto Ieſu. Deinde addit: Quotquot ergo perfecti ſumus,hoc ſapiamus. In quo manifeſtè apoſtolo docente declaratur, quia perfecta eorum quæ retro ſunt obliuio,& perfecta in anteriora extenſio,ipſa eſt hominis iuſti in hac vita perfectio: & perfectio huius perfectionis ibi erit, vbi erit brauij ſupernæ vocationis perfecta apprehenſio. Hoc autem modo ſicut ſtella à ſtella diſtat in claritate,ſic cella à cella in conuerſatione,ſcilicet incipiẽtium,proficientium,& perfectorum. Incipientium ſtatus poteſt dici animalis,proficientium rationalis,perfectorũ ſpiritualis. Ignoſcendum eſt in aliquibus aliquãdo eis qui adhuc ſunt animales, in quibus ignoſci non debet eis qui iam habentur quaſi rationales. Rurſumque rationalibus in quibuſdam ignoſcitur,in quibuſdam non ignoſcitur ſpiritualibus,quorum perfecta omnia eſſe debent, & imitatione & laude potius quam reprehenſione digna. Et cum ex his tribus hominum generibus conſtet omnis ſtatus religionis,quæ ſicut propriis nominibus diſtinguuntur,ſic etiam dignoſcuntur ex ſuorum proprietate ſtudiorum: debent omnes filij dei in die qui eſt,ſemper diligenter proſpicere quid deſit ſibi,vnde venerint,quo- F
uſq; peruenerint,& in quo proficiendi ſtatu ſingulis diebus, vel horis ſua ſe æſtimatio deprehẽdat. Sunt etenim animales, qui per ſe nec ratione aguntur, nec trahuntur affectu: & tamen vel authoritate permoti,vel doctrina commoniti,vel exemplo prouocati approbant bonum vbi inueniunt, & quaſi cæci,ſed ad manum tracti ſequuntur,hoc eſt imitantur. Sunt rationales,qui per rationis iudicium & naturalis ſcientiæ diſcretionem habent,& cognitionẽ boni,& appetitum: ſed nondum habent affectum. Sunt perfecti,qui ſpiritu aguntur, qui à ſancto ſpiritu plenius illuminãtur. Et quoniam ſapit eis bonũ cuius trahuntur affectu,ſapientes vocantur. Quia verò induit eos ſpiritus ſanctus cuius affectu trahuntur,ſicut induit olim Gedeonem: ſpiritus ſancti indumento,ſpirituales appellantur. Primus ſtatus circa corpus ſe habet. Secundus, circa animam ſe exercet. Tertius, non niſi in deo requiem habet. Quorum ſinguli ſicut habent certam proficiendi rationem, ſic in genere ſuo certam habent perfectionis ſuæ menſuram. Initium boni in conſeruatione animali, perfecta obedientia eſt. Profectus, ſubiicere corpus ſuum,& in ſeruitutem redigere. Perfectio,vſu boni conſuetudinem vertiſſe in delectationem. Initium verò rationalis eſt intelligere,quæ in doctrina fidei apponuntur ei. Profectus, talia præparare, qualia apponuntur. Perfectio,cum in affectum mentis tranſit indi-

G cium rationis. Perfectio verò hominis rationalis, initium est hominis spiritualis. Profectus eius, reuelata facie speculari gloriam dei. Perfectio verò, transformari in eandem imaginem à claritate in claritatem, sicut à domini spiritu. Primum igitur prosequendum de primo, scilicet de animali. Animalitas est vitæ modus sensibus corporis seruiens, scilicet cum anima, quasi extra se per sensus corporis circa dilectorum delectationes corporum affecta, eorum fruitione pascit, vel nutrit sensualitatem suam: seu cum intra se regredi ens, & corpora quibus forti glutino amoris & consuetudinis adhæsit, in locum incorporeę naturæ secum ferre non prævalens, eorum illuc secum trahit imagines, & amicabiliter ibi cum eis conuersatur, quibus assuefacta nil putat esse, nisi vel quale foris reliquit, vel quale intus contraxit: inde quandiu licet, iucundum habet secundum delectationes corporis viuere. Cùm autem ab eis auertitur, nescit nisi corporea imaginando cogitare. Cùm verò ad cogitanda spiritualia vel diuina se erigit, non aliud de eis quàm de corporibus, vel de corporalibus potest æstimare. Hæc auersa à deo fit stultitia, cùm nimium intra semetipsam fuerit remissa, & tam bruta vt regi, vel nolit, vel non possit. Cùm verò ipsa sibi per superbiam extra se nimium fuerit abrepta, fit prudentia carnis, & ipsa sibi sapientia esse videtur, cum stultitia sit, dicente apostolo: Dicentes se esse sapientes, stulti
Rom.1.c H facti sunt. Porro ad deum conuersa, fit sancta simplicitas,
Iob.1.a hoc est eadem semper circa idem voluntas: sicut fuit in Iob, qui dictus est vir simplex & rectus, ac timens deum. Propriè enim simplicitas est perfectè ad deum conuersa voluntas, vnam petens à domino, hanc requirens, non ambiens multiplicari in seculo. Vel est simplicitas, in conuersatione vera humilitas, scilicet virtutis magis conscientiam amplectens quam famam, cum non refugit vir simplex videri stultus in seculo, vt sit sapiens in deo. Vel simplicitas est sola ad deum conuersa voluntas, sed nondum ratione formata vt amor sit, id est formata voluntas: nondum illuminata vt sit charitas, hoc est amoris iucunditas. Simplicitas ergo initium aliquod in seipsa habens creaturæ dei, hoc voluntatem simplicem & bonam, quasi futuri boni hominis informem materiam, in primordio conuersionis suæ offert authori suo eam formandam. Iam enim cum bona voluntate habens initium sapientiæ, id est timorem domini, ex ipso colligit, nec per se eam formari posse, nec quicquam tam expedire stulto, quam seruire sapienti. Itaque homini se propter deum subiiciens, ipsam ei bonam voluntatem committit in deo formandam in sensu & spiritu humili. Iam timore dei incipiente operari in eo omnem virtutum plenitudinem, dum per iustitiam defert maiori, per prudentiam non credit se sibi, per temperantiam refugit discernere, per
I fortitudinem totum se obedientiæ subiicit, non discernendæ, sed adimplendæ. Hæc enim vxor est, cui à domino pre-
Gene.3.c cipitur: Et ad virum tuum erit conuersio tua. Vir eius, ratio vel spiritus est suus vel alterius. Huic enim viro rectè obedit vir simplex & rectus in semetipso. Rectius autem sæpe ac tutius in altero, quam in semetipso. Ex præcepto ergo dei, & ipso ordine naturæ habere debet vxor ad virum, animalitas ad spiritum suum, vel spiritualem aliquem virum conuersionem legitimam, hoc est obedientiam perfectam. Perfecta verò obedientia est maxime in incipiente indiscreta, hoc est non discernere quid vel quare præcipiatur, sed ad hoc tantum niti, vt fideliter & humiliter fiat, quod à maiore præcipitur. Lignum enim scientiæ boni & mali in paradiso, censura discretionis est in conuersatione religionis penes patrem spiritualem, qui diiudicat omnia, ipse verò à nemine iudicatur. Ipsius est discernere, aliorum est obedire. Adam
Gene.3.a gustauit in malum suum de ligno vetito, edoctus ab eo qui suggerendo ait: Quare præcepit vobis deus vt de ligno non comederetis? Ecce discretio, cur præceptum sit. Et addit: Sciebat enim quia qua die comederitis, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij. Ecce vt quid præceptum sit, scilicet quòd deos fieri non sinat. Discreuit, comedit, & inobediens factus est, & de paradiso eiectus est. Sic & animalem discretum, nouitium prudentem, incipientem sapientem, in cella diu posse consistere, in congregatione durare impossibile est. Stultus fiat, vt sit sapiens: & hæc omnis sit eius di- K
scretio, vt in hoc nulla sit ei discretio. Hæc omnis sapientia eius sit, vt in hac parte nulla ei sit. In eo verò in quo se sibi animalitas ratioque conterminant, in natura animæ humanæ relictus est à creatore bono intellectus & ingenium, & in ingenio ars in quo constituit deus hominem super opera manuum suarum, & omnia secularia ista subiecit sub pedibus eius. Animali superbo, in testimonium naturalis dignitatis, & similitudinis dei amissæ. Simplici verò & humili, in auxilium recuperandæ dignitatis, & conseruandæ similitudi-
Rom.1.b nis. In hoc notum dei, manifestum est in illis. In hoc æstimatur de creatura creator. In hoc cognoscitur iustitia dei: & quia qui bene agunt, digni sunt vita: qui verò aliter, digni sunt morte. In hoc creatura quæ sponte homini seruit, ad naturam subiicitur & aptatur, vt seruiat ad eam quæ ex peccato est necessitatem, & ad voluntatem & voluptatem. Hinc etiam quot & quanta vitæ huic necessaria, & bonis & malis vtilia, & in genere suo pulcherrima, & à bonis & à malis hominibus facta sunt & fiant, omnibus manifestum est. Hinc enim in literis, vel opificiis, vel ædificiis, per innumerabiliter multiplices hominum adinuentiones, tot processerunt modi studiorum, tot genera professionum, subtilitates, exquisitæ scientiæ, artes, eloquentiæ, dignitatum, officiorumque varietates, & innumerabiles conquisitiones huius secu-
L li, quibus homines illi etiam qui dicuntur sapientes huius mundi, cum eis qui sunt simplices & filij dei, pariter vtuntur ad necessitatem & vtilitatem. Sed illi abutuntur eis ad curiositatem & voluptatem, & superbiam. Hi autem vtuntur eis propter necessitatem, abibi habentes suam suauitatem. Ideo illos seruos sensuum suorum & corporum suorum se-
Gala.5.d quuntur fructus carnis suæ, qui sunt fornicatio, immunditia, superbia, luxuria, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, inuidiæ, comessationes, ebrietates, & his similia: quæ quicunque agunt, regnum dei non con-
Ibidem. sequentur. Hos autem fructus spiritus, qui sunt charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, longanimitas, bonitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas & pietas, promissionem habens vitæ, quæ nunc est & futuræ. Hi vtrique quandiu simul sunt in actu, homines vident similes actiones, deus autem voluntates discernit & intentiones. Cum verò vnusquisque redit in sua, vnumquenque ex fructibus intentionis suæ pascit conscientia sua: nec tamen ab vtroque æquè ad conscientiam reditur: quia nemo ad eam redire amat post actionem, qui recta intentione ad agendum ab ea non proficiscitur. Qui tamen redit ad conscientiam, si nondum vicit concupiscentiam suam, inuenit ibi de ipsa concupiscentia sua, vel suaues delectationes, vel graues corrosiones; & inde multiplicat cogitationes. Qui verò iam con-
M cupiscentiam vicit, quandiu tamen veri boni maior concupiscentia, vel maior delectatio mentem eius non obtinuerit, cum exosa quadam voluptate: gestorum, visorum vel auditorum patitur imaginationes: vnde in vtroque lumbi implentur illusionibus delectationum, & ad cogitanda diuina vel spiritualia lumen suorum oculorum, & ipsum non est secum: qui cum pugnat contra concupiscentias, patitur molestias: quia vincere adhuc non præualet ad perfectũ affectiones. Qui verò iam ad libertatem aspirat, excutere à se nõ potest affectionum imaginationes, & noxias vel occupatorias vel ociosas, quæ exinde passim oriuntur cogitationes. Hinc in tempore psalmodię vel orationis, cæterorumq; exercitiorum spiritualium, in corde serui dei, etiá nolentis & reluctantis imaginationes voluũtur, & phantasmata cogitationũ versantur, à quibus velut ab auibus immundis insidẽtibus vel circunuolantibus sacrificiũ deuotionis, vel omnino rapitur de manu tenentis, vel sæpe polluitur vsq; ad lachrymas offerẽtis. Fitq; mirabilis & iniqua miseræ animæ diuisio, spiritu & ratione voluntatẽ cordis & intentionẽ, & corporis sibi promptum obsequium defendente: animali verò improbitate sibi affectum præripiente & intellectum, mente sæpius sine fructu remanente. Hinc in animis infirmioribus, & in quibus concupiscẽtię car
nis & seculi, necdũ perfectæ mortificatæ sunt, vitia passim cu riositatis ebulliunt. Hinc solitudinis & silentij queruntur inordinatę, & proposito inimicę consolationes, in via regia cõmunium

A munium institutionum furtiua propriæ voluntatis diuerticula, solitorum fastidium, præsumptio nouitatum, quæ quidem egri animi pruritum & tædium: quasi confricando videntur ad horã lenire: sed calefaciunt & accẽdunt, & vt postea nequius ferueat, & amplius pruriat, efficiunt. Hinc quotidie fiunt nouæ occupationes, nouæ actionum & laborum adinuentiones, lectiones diuersæ, non ad ædificandum animum, sed ad fallendum tardantis diei tædium: vt cùm damnauerit solitarius omnia vetera, omnia solita, & defecerint noua: non restet nisi odiũ cellę, & fuga matura. Propter quod pia simplicitas, & in professione religionis & solitudinis nouus homo qui non habet, vel rationem ducentem, vel affectum trahentem, vel discretionem moderantem, sed vi quadam vertitur in semetipsum tanquam à figulo figmentum, lege quadã mandatorum dei, quasi manibus alienis faciendus est, & formandus in omni patientia, & in rota volubilis obedientiæ, & in igne probationis suæ, plasmatoris & formatoris sui voluntati & arbitrio subdendus. Nam & si callet ingenio, si viget arte, si præeminet intellectu, instrumenta sunt hæc tam vtiorum quam virtutum. Non ergo refugiat doceri vti eo in bono, quo & in malo vti potest, quia hoc primum virtutis opus est. Ingenium corpus adaptet, ars naturam informet, &
B intellectus non elatum faciat animum, sed docibilem. Ingenium quippe, ars, intellectus, & alia huiusmodi gratuito habentur, aliter virtus. Virtus enim vult doceri cum humilitate, quæri cum labore, haberi cum amore. Nam cum omnibus his digna sit, nec aliter, vel doceri vel quæri, vel haberi possit. Primum quidem docendus est rudis incola eremi, secundum
Rom.12.a. apostolicam Pauli institutionem, vt exhibeat corpus suum hostiam viuentem, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium suũ. Qui etiam compescens in nouitio feruorem animalis hominis, qui nondum percipit ea quæ dei sunt, circa spiritualia ac diuina præpropera & curiosam inquisitionẽ subiunxit, dicens: Dico enim per gratiã dei quæ data est mihi, o-
Ibidem. mnibus qui sunt inter vos, nõ plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Quia enim omnis vel præcipue animalis hominis institutio circa corpus est, & exterioris hominis compositionẽ, docendus est rationabiliter mortificare corpus suum, & membra sua, quæ sunt super terram, & inter carnem ac spiritum, quæ inuicem iugiter aduersum se concupiscunt, iustum rationis ac discretionis habere iudicium, nec alicuius eorum in iudicio accipere personam. Docendus est sic habere corpus suum, sicut ęgrotum commendatum, cui e-
1.Cor.6.d tiam multum volenti, inutilia sunt neganda, vtilia verò & no-
3.Re.14.b. lenti ingerenda. Sic de eo agere, sicut de non suo, sed eius à
C quo precio magno empti sumus, vt glorificemus eum in corpore nostro. Rursumque docendus est cauere, quod peccatori populo dominus per prophetam improperat: Proiecistis me, inquiens, post tergum vestrum. Multumque esse cauendum, ne pro necessariis huius vitæ vel commodis, à proposito rectitudine, vel dignitate naturæ, in amorem vel honorem corporis sui sinat in aliquo degenerare spiritum suum. Ideoque durius tractandum est corpus, ne rebellet, ne insolescat: sic tamen, vt seruire sufficiat: quia ad seruiendum spiritui datum est. Nec sic habendum est tanquam propter illud viuamus, sed tanquam sine quo viuere non possumus. Fœdus enim quod habemus cum corpore, non quandocũque volumus possumus abrumpere, sed legitimam eius resolutionem patienter nos expectare oportet, & interim quæ legitimi fœderis sunt obseruare. Sic ergo nobis est cum eo conuiuendum vel conueniendum, quasi non diu nobis sit cum eo commorandum: sicque vt si aliter euenerit, nõ vrgeamur ad exeundum. In quo multum & scrupulose laborandum, & periculose sępe fuerat errandum, nisi lex obedientiæ & cellæ plenam communis institutionis formam semel tradens, ingredienti de victu & vestitu, de labore & quiete, de silentio & solitudine, & omnibus quæ ad exterioris hominis cultũ, vel necessitatem spectant, fratrẽ obediẽtem, & patientẽ, & quietum, in reliquũ cautũ redderet & securũ. In quibus sic semel circuncisa sunt omnia, & præcisa superflua, sic intra congruæ sufficientiæ terminos & generalis continentiæ limites circũscripta sunt omnia necessaria, vt sit quod fortes cupiãt & infirmi non refugiant, nec vlterius quantitas concessorũ lædere posit in aliquo ventium cũ gratiarum actione cõscientiã, D
nec quæ sunt amputata, tẽtare debeant aliquatenus in seruo dei corporis bene morigerati, & recte educati sufficientiam. In quibus, sicut Salomon dicit: Qui ambulat simpliciter, am- *Prou.10.b*
bulat confidenter: qui verò mentis est duræ corruet in malũ. Licet enim necessitas sic fit ordinata, vt nec querelæ sit locus vllus, & omnis sit superfluitas amputata: si quid tamen vel publice vel priuatim addendum est, vel minuendum, hoc in prioris est arbitrio, absque omni scrupulo obedientium subditorum, vel periculo. Instituendus est ergo nouus eremita ad communis institutionis normam concupiscentias carnis suæ præteritorum peccatorum pœnitentia continua domare, & ad cõtemnenda cętera ad suiipsius cõtemptum venire. Præmuniendus est assiduè contra tentationes, acrius in solitariũ nouitium desęuientes, cum seruum dei gratis deo seruientem non cessent solicitare vitia mercede oblatæ delectationis, diabolo suggerente, carne concupiscente, seculo concupiscenda ingerẽte. Tẽtat enim nos dominus deus noster, vt sciat si diligamus eum an non: nõ vt ipse quasi nesciens agnoscat, sed vt plenius hoc in ipsa nobis tentatione innotescat. Sed illæ tentationes facile vincuntur, & facile à ratione eis occurritur, quæ vel suspectæ sunt, vel prima facie malæ esse innotescunt. Quæ verò sub specie boni se ingerunt, & difficilius discernuntur, & periculosius admittuntur. Sicut enim difficillime tenetur modus in eo quod bonum esse creditur, ita E
non semper tutus est omnis boni appetitus. Omnium autem tentationum & cogitationum malarum, & inutilium sentina, ocium est. Summa etenim mentis malitia est ociũ iners. Nũq; ociosus sit seruus dei, quanuis à deo feriatus sit. Nomẽ quippe tam suspectum & vanũ & molle, rei tam certę, tam sanctæ, tam seuerę imponendum nõ est. Ociosum non est vacare deo, immo negocium negociorum omnium hoc est. Quod quicũque in cella nõ agit fideliter & feruenter, quodcunque agit, quod propter hoc non agit, scilicet vt deo seruiatur: in eo quod agit, ociatur. Vbi pro vitando ocio ociosa sectari ridiculum est. Ociosum autem est, quod nullam habet vtilitatem, vel vtilitatis intentionem. Non autem hoc tantummodo agẽdum est, vt cum aliqua delectatione, vel sine grãdi nausea ocij dies transigatur, sed, vt etiam de peracta dieta ad profectum mentis semper aliquid in conscientia resideat, aliquid quotidie in thesaurum cordis congeratur. Nec ea die bonus cellita se vixisse debet existimare, in qua nil eorum se egisse recolit, propter quæ in cella viuitur. Quæris quid agas, vel in quo te occupes? Primum extra quotidianum orationum sacrificium, vel lectionis studium, quotidianæ conscientiæ discussioni, emendationi, morum compositioni pars sua diei ueganda nõ est: deinde operandum est aliquid manibus quod iniungitur, non tam quod animum delectando ad horam detineat, quam quod spiritualibus studiis delectationem conseruet & nutri- F
at, in quo remittatur ad horam animus, non resoluatur. Vnde se facile mox, vt sibi ad se ipsum redeundum esse visum fuerit, expediat sine controuersia inhibentis voluntatis, absque contagio contractæ delectationis, vel memoriæ imaginantis. Non enim vir propter mulierem, sed mulier propter virum. Non spiritualia exercitia sunt propter corpo- *1.Cor.11.b*
ralia, sed corporalia propter spiritualia. Propterea sicut viro creato collatum est, vel comparatum ei adiutorium simile sibi ex ipsa hominis substantia, sic cum in adiutorium spiritualis studij necessaria sint, non tamen in hoc semper æquè conuenire videntur omnia corporalia exercitia, sed quæ cum spiritualibus propiorem videntur habere similitudinem & affinitatem, sicut ad ædificationem spiritualem meditari quod scribatur, vel scribere quod legatur. Subdualia enim exercitia & opera, sicut sensus distrahunt, sic sæpe etiam spiritum exhauriunt, nisi cum grauiore ruralium labore operum sit maior contritio corporis vsque ad contritionem & humiliationem cordis. Fatigationis enim suæ pressura, exprimunt sępe vehementioris affectum deuotionis. Quod etiam in labore ieiuniorum, vigiliarum, & omnium in quibus afflictio corporis est: crebro fieri manifestum est. Serius tamen animus & prudens ad omnem se comparat laborẽ, nec in eo dissoluitur, sed per eum magis in seipsum colligitur: qui semper præ oculis habeus, nõ tam quod agit quàm

G terendum. Nam corporalis exercitatio ad modicum qui-
1.Tim.4.b dem valet, & pietas ad omnia vtilis est. Propter quod & ad modicum, hoc est non in concupiscentiis, sed tamen cura carnis agenda est. Agenda verò est sobriè, & cum spirituali quadam disciplina, vt neque in modo eius, neque in qualitate, neque in quantitate appareat aliquid, quod non deceat seruum dei. Eis enim quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honorem circundare debemus. Honesta verò nostra nullius egent. Non solum autem hoc, sed & omnem vitam nostram (quantis hominibus occultam) exhibere debemus deo sanctam & honestam, & omnem cõuersationem nostram sanctis angelis conspicabilem agere & delectabilem, quantis inter
1.Cor.14.g domesticos parietes inclusam. Omnia vestra (inquit apostolus) honestè fiant in vobis. Grata deo res est honestas, & sanctorum angelorum amica. Propter quod etiam iubet apostolus velari mulieres, propter angelos: qui cum proculdubio tam die quam nocte nobiscum sint in cellis nostris, nos custodientes, & nostris studiis congaudentes, & cooperantes: placet eis, vt etiam nullo homine vidente, omnia nostra honestè fiant. Siue ergo manducetis, siue bibatis, siue aliquid aliud facitis: omnia in domino agite, piè, sanctè, & religiosè. Si manducas, mensam tuam per se satis sobriam, sobrietas tua pernet. Et cum manducas, nequaquam totus manduces, sed cor
H pore tuo suam refectionem procurante, mens suam non negligat: sed de memoria suauitatis domini, vel scripturarum aliquid, quod eam pascat meditando, vel saltem memorando secum ruminet & digerat. Sed & ipsa necessitas, non seculariter, non carnaliter expleatur: sed sicut decet monachum, sicut conuenit seruo dei. Nam etiam quoad sanitatem corporis: cibus quanto honestius & ordinatius sumitur & ingeritur, tanto facilius & salubrius digeritur. Obseruandus est ergo sumendi modus & tempus, cibi quantitas & qualitas: fugienda superflua & adulterina condimenta. Obseruandus est ergo sumendi modus, vt non effundat qui comedit, super omnem cibum animam suam: tempus, ne ante horam: qualitas, vti quibus vtitur communitas fraternitatis: excepta causa manifestæ necessitatis. De condimentis vero sufficiat, obsecro, vt comestibiles fiant cibi nostri, non etiam concupiscibiles vel delectabiles. Sufficit enim concupiscentiæ malitia sua: quæ cum vix aut nullo modo pertransire possit ad finem explendæ necessitatis, nisi per viam quantæcunque delectationis: si cœperit accipere irritamenta ab eis qui perpetuum suscepere bellum aduersus eius oblectamenta, fiunt duo contra vnum, & sic periclitatur continentia. Deinde sicut de cibo dictum est: sic & de somno. Caue inquantum potes, serue dei, ne totus aliquando dormias, ne sit somnus tuus non requies lassi, sed sepultura corporis suffocati: non reparatio, sed extinctio spiritus tui. Suspecta res est somnus, & ex
I magna parte ebrietati similis. Exceptis enim vitiis, quibus in dormiente cum corpore dormitante ratione, non est qui contradicat quantum ad debitum continui profectus, nihil temporis tam deperit de vita nostra, quam quod somno deputatur. Iturus ergo ad somnum semper aliquid defer tecum in memoria vel cogitatione: in quo placide obdormias, quod nonnunquam etiam somniare iuuet: quod etiam euigilantem te excipiens, in statum hesternæ intentionis restituat.
Psal.138.b. Sic tibi nox sicut dies illuminabitur, & nox illuminatio tua erit in deliciis tuis. Placide obdormies, in pace quiesces, facile euigilabis, & surgens facilis, & agilis eris ad redeundum in id vnde non totus discessisti. Sobrium enim cibum, sobriumque sensum, sequitur sobrius somnus. Carnalis verò somnus, & brutus, & sicut dicitur letheus, abominandus est seruo dei. De quo vero post congruam quietem facile est sensus corporis & mentis euocare, & quasi seruos domus patrisfamilias ad opera necessaria spiritui suscitare & emittere: huiusmodi somnus tempore suo, modo suo aspernandus non est. Sic prudens & deo deditus animus habere se debet in cella sua: in conscientia sua, sicut prudens paterfamilias in domo sua. Non habeat, sicut Salomon di-
Prou.21.b. cit: Mulierem litigiosam carnem suam, sed ad sobrietatem moderatam & assuefactam ad obedientiam, & ad laborem paratam, vbique institutam & esurire, & saturari: & abundare, & penuriam pati. Habeat sensus exteriores non duces, sed seruientes: interiores, sobrios & efficaces. Habeat omK nem omnino domum, vel familiam cogitationum suarum sic ordinatam & disciplinatam, vt dicat huic, vade, & vadat: & alio, veni, & veniat: & seruo corpori, fac hoc, & absque contradictione faciat. Qui sic semetipsum ordinat, & regit in conscientia sua: optime sibi credendus & committendus est in cella sua. Sed hoc est perfectorum, vel perfici iam incipientium: quod ideo proposuimus incipientibus & nouitiis, vt sciant quid desit sibi, & quo extendere habeant intentionem studij sui. Sciendum verò est, quia cum de carnali, vel de animali sensu, vel de rationali scientia, vel de spirituali sapientia differimus: vnum hominem describimus in quo secundum diuersos profectus & profectuum prouentus, & intentionis affectus, hæc omnia diuersis temporibus possibile est inueniri, & tria hominum genera singula secundum statuum horum proprietates in professione religionis in cellis militantia: quanuis cellę dignitas, & sanctæ solitudinis secretum, & solitariæ professionis titulus, non nisi perfectis conuenire
Hebr.5.d videtur: quorum sicut apostolus dicit, est solidus cibus & qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali: in quo etsi rationalis (qui proximus est sapienti) vtcunque videretur esse tolerandus, sed certe animaL lis qui non percipit ea quæ dei sunt, penitus putaretur arcendus. Sed occurrit Petrus apostolus dicens de quibusdam: Si spiritum sanctum ipsi acceperunt, sicut & nos: ego quis e-
Act.11.b ram qui prohiberem deum? Spiritus enim sanctus bona voluntas est. Nec enim sine grandi scrupulo mentis, à quacunque professionis altitudine arcendus est, cui testis inhabitantis & trahentis spiritus sancti bona voluntas est. Siquidem ex duobus hominum generibus cellarum habitatio supplenda est: scilicet vel de simplicibus, qui & sensu & voluntate ad affequendam religiosam prudentiam feruẽtes apparuerint & humiles: vel de prudentibus, quos religiose & sanctæ simplicitatis constiterit esse æmulatores. Stulta verò superbia, vel superba stultitia, à tabernaculo iustorum semper procul sit. Est autem omnis superbia stulta: quanuis non omnis stultitia sit superba. Stultitia enim sine superbia, nõnunquam simplicitas inuenitur: quæ si ignorat, forsan est docibilis: & si nequit doceri, forsan est tractabilis. Et est ꝓpria ciuitas refugij simplicitati, cohabitatio religiõis: nisi sit talis quæ nolit humilia
Eccli.7.b. ri, vel tam bruta, vt nõ possit regi vel tractari. Bona tamen vo luntas, etsi multum sit bruta, non tamen est deserenda, sed salutari consilio ad laboriosam & actuosam vitam transmittẽda. Superba autem quantumuis prudens sibi videatur, dimittenda sibi est, & abigenda. Si enim admittitur superbus: prima die qua ingreditur habitare, incipit leges dare. Nimium verò stultus discere non potest, quas inuenit. Solicite ergo & prudenter perpendendum est quis admittatur ad habiM tandum secum. Qui enim habitat secum, non nisi seipsum qualis ipse est, habet secum. Malus autem homo nunquam tute secum habitat: quia cum malo homine habitat, & nemo molestior ei est, quam ipse sibi. Nam insani & nimium dementes, & qui non latis quacunque de causa mentis suæ bene compotes sunt: custodiri solent, nec sibi relinqui vel committi, ne solitudine sua male vtantur. Admittantur ergo animales homines, pauperes spiritu ad cohabitationem cellarum, sed vt fiant ipsi rationales ac spirituales: non vt propter eos ipsi qui iam hoc esse meruerunt, conuertantur retro, & efficiantur animales. Suscipiantur in omni beneuolentia charitatis: portentur in omni patientia benignitatis. Sed qui eis compatiuntur, non eis conformentur: nec sic quærant eorum profectum, vt propter eos cogantur incurrere propositi in religione rigoris defectum. Iam enim subintrauit de re alieno sumptuosa, & quantum pudor finit amN bitiosa cellarum ædificatio: & abiecta sancta simplicitate & rusticitate (sicut Salomon dicit) ab altissimo creata, quasi religiosas quasdam nobis creamus habitationum honestates. In quibus tantum compassum est animalibus, vt pene omnes in hoc effecti simus animales. Dimissam enim nobis à patribus nostris iure hæreditario formam paupertatis, & sanctæ simplicitatis speciem, verum decorem domus dei alienantes à nobis, & à cellis nostris, per manus artificum exquisitorum cellas, non tam eremiticas, quam aromaticas ędificamus

A mus nobis: singulas in titulo centum solidorum: concupiscentias oculorum nostrorum de eleemosynis pauperum. Amputa domine opprobrium centum solidorum à cellis pauperum tuorum. Cur non potius centum denariorum? Cur non potius nullorum? Cur non potius gratis filij gratiæ ipsi sibi ædificant? Quid responsum est Moysi cum consummaret ta-
Exo.25.d bernaculum? Vide, inquit, omnia facito secundum exemplar quod ostensum est tibi in monte. Non à seculi hominibus decet fieri tabernaculum dei cum hominibus. Ipsi quibus in altitudine mentis ostenditur exemplar veri decoris domus dei, ipsi ædificent sibi. Ipsi quibus solicitudo interiorum suorum contemptum, & negligentiam indicit omnium exteriorum, ipsi ædificent sibi formam paupertatis, & sanctæ simplicitatis speciem, & paternæ frugalitatis lineamenta. Nulla sic aptabit artificium industria, sicut eorum negligentia. Ergo obsecro in peregrinatione huius seculi: in militia hac super terram ædificemus nobis, non domos ad habitandum, sed tabernacula ad deferendum: vtpote cito indè vocandi, & emigraturi in patriam & ciuitatem nostram, & in domum æternitatis nostræ. In castris quippe sumus, in alieno militamus, in alieno laboramus: facile est quicquid naturale est.
B Nunquid non facile est solitario, & sufficiens naturæ, & vtile conscientiæ, ipsi sibi cellam de virgis contexere, de luto plasmare, vndecunque operire, & decentissime inhabitare? & quid amplius est requirendum? Credite fratres, & vtinam experiri vobis non contingat: quia pulchritudines istę & forenses honestates, cito virile propositum eneruant, & masculinum animum effœminant. Nam etsi ipso sæpe vsu sopiuntur earum delectationes: etsi sint aliqui qui vtantur huiusmodi quasi non vtentes: tamen contemptu melius, quam vsu extirpantur, & vincuntur huiusmodi affectiones. Conferunt etiam non modicum interioribus nostris exteriora nostra ad similitudinem mentis aptata & composita, & bono proposito suo modo respondentia. Pauperior enim cultus in aliis fre nat concupiscentiam: in aliis circa amorem paupertatis afficit conscientiam. Sed & intentum interioribus suis animum, magis decent inculta omnia & neglecta exteriora: quibus animus ipse dum sæpius alibi conuersari dignoscitur, seque alibi magis occupatam intentio sancta denunciat, & efficaciter bonæ conscientiæ conciliat interiora, cui omnia exteriora viluisse renunciat. Obsecro ergo vt maneant cellę illę delicatiores sicut factæ sunt, sed non crescat numerus earum. Sintque in valetudinaria fratribus animalibus & infirmioribus, donec conualescant: hoc est incipiant desiderare, non valetudinaria infirmorum, sed tabernacula militantium in castris dei. Maneant in exemplum posteris vestris, quia tales habuistis, & spreuistis. Vos autem qui spirituales estis, sicut Hebræi: id est transeuntes, non habentes hic ciuitaC tem manentem, sed futuram inquirentes, ædificate vobis, sicut petistis, casulas in quibus habitetis. In casulis enim habitauerunt patres nostri, habitantes in terra repromissionis quasi in aliena: cum cohæredibus repromissionis expectantes ciuitatem habentem fundamenta, cuius artifex & conditor est deus: non acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspicientes & salutantes, & confitentes, quia hospites sunt & peregrini super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere meliorem, hoc est cœlestem. Idcirco patres nostri in Aegypto & Thebaida, sanctæ huius vitæ ardentissimi æmulatores, in solitudinibus degentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: ipsi sibi cellas ædificabant: in quibus tecti tantummodo & circunsepti à turbine & à pluuia tutabantur: in quibus eremiticæ frugalitatis deliciis affluentes, locupletabant multos ipsi egentes.
Hebr.11.g Quos quo nomine dignius appellem nescio, homines cœlestes: an angelos terrestres degentes in terris, sed conuersationem habentes in cœlis. Laborabant manibus suis: & de labore suo pauperes pascebant, esurientes ipsi: de vastitate eremi vrbium carceres alebant: & infirmos, & in quibuslibet necessitatibus positos sustentabant, viuentes de labore suo, & habitantes in labore manuum suarum. Quid ad hæc dicemus nos, non animales, sed animalia terrena: adhærentes terræ, & sensibus carnis nostræ, in sensu carnis nostræ ambulantes, & ex alienis manibus pendentes? Quanuis consoletur nos in hoc ipsum aliquatenus ille qui cum diues esset, pau- D
2.Cor.8.b per pro nobis factus est: & qui voluntariæ paupertatis dedit præceptum, ipse eiusdem paupertatis in semetipso nobis formam dignatus est demonstrare. Vt enim sciant euangelici pauperes quid eis faciendum sit, ipse etiam à fidelibus pasci voluit: nonnunquam & ab infidelibus (sed vt fideles faceret) vitæ necessaria accipere non recusauit. Sed etiam in primitiua ecclesia pauperes illos sanctos, qui pro Christo rapinam bonorum suorum perpessi fuerant, vel (secundum perLuc.18.d fectionis consilium) omnia reliquerant & vendiderant, ac fratribus fidelibus communia effecerant, quanta solicitudine, quanta pietate sancti apostoli alendos à fidelibus procurabant, & liber actuum apostolorum, & Paulus in epistolis suis manifestè demonstrat. Quod etsi conceditur liberius, hoc ipsum domino præcipiente & ordinante, euangelium annunciantibus de euangelio viuere: ex apostolorum tamen authoritate non negatur, etiam euangelicè viuentibus, sicut sanctis illis pauperibus qui tunc erant in Hierusalem: qui
Rom.15.f etiam sancti pauperes ob hoc vocantur, quia in professione sanctitatis & communis vitæ nomen dederant, & semetipsos in hoc ipsum sponte pauperes effecerant. Quod enim apo-
2.Thes.3.b stolus seuerissima authoritate quibusdam denunciat: vt qui non vult operari, non manducet: continuo ostendens de quibus diceret, subiunxit dicens: Audiuimus enim quosdam ambulantes inter vos inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes. His autem qui huiusmodi sunt, denunciamus & obE secramus in domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes panem suum manducent. Suum: hoc est suo labore partum & acquisitum. Et tamen ne illos, quanuis inquietos, nihil operantes, & curiose agentes, nomen tamen domini inuocatum super se habentes, quasi exposuisse videretur & abiecisse: statim intulit dicens: Vos autem fratres, nolite defice-
Ibidem. re benefacientes in Christo Iesu domino nostro. Ac si diceret: Etsi illi perseuerant in malitia, siue negligentia sua: vos tamen in sustentandis eis nolite deficere à beneficentia vestra. Cum ergo seuerissime superius denunciauerit, non manducandum nolentibus operari: postmodum verò volentibus operari, sed nihil operantibus, aliquanto se exhibuerit clementiorem: possemus dicere secundum textum verborum eius (nec omnino aberraret à vero) non volentibus quanuis valentibus, intentatam esse illam seueritatem: volentibus autem, sed non valentibus, indulgentiam istam. Sed etiam cum istis denunciet, & obsecret in domino Iesu Christo, vt cum silentio panem suum manducent: videntur panem non suum manducare, nisi eum suum efficiant operando, quantum operari possunt sub testimonio dei & conscientiæ suæ. Ignosce domine ignosce, excusamus, tergiuersamur, sed non est qui se abscondat à lumine veritatis tuæ: quod sicut illuminat
Psal.138.c. conuersos, sic etiam ferit auersos. Non est enim occultatum os nostrum à te, quod fecisti in occulto hominum. Nos au- F
tem nobismetipsis facimus id occultum: quia vix est aliquis in eis quæ ad te sunt, qui experiri velit quid possit, & quod promptissime potest quandoque secundum carnem vel seculum, siue timor impulerit, siue cupiditas traxerit: sed & si fallimus homines inscios, non nos permittas, vt quasi volentes fallere te, fallamus nosmetipsos. Nos non laboramus: quia vel non possumus, vel non posse nobis videmur, vel consuetudine ocij, & deliciarum nostrarum nos non posse efficimus. Adoremus ergo semper, & procidamus, & ploremus coram te, qui fecisti nos, & qui in hoc ipsum peccato nostro manifesto, iudicio tuo occulto formasti nos, vt forsitan quia non multum hoc volumus, non possimus: vel quia non voluimus cum potuimus, cum volumus non possumus. Vescamur saltem secũdum pœnam Adæ pane nostro, si non possumus in sudore vultus nostri, in dolore cordis nostri: in lachrymis doloris, si non possumus in sudore laboris. Magnam hanc iacturam professionis nostræ suppleat pietas, ac deuotio conscien
Psal.41.a tiæ humilis. Sint nobis lachrymæ nostræ panes die ac nocte: quandiu dicitur animæ nostræ, vbi est deus tuus? hoc est, quandiu peregrinamur à domino deo nostro, & à lumine vultus sui. Vnum quidem erat necessarium. Sed qui nec in vno figimur, nec in multis exercemur, in quo ordine computabimur? Vtinam cum illo de quo apostolus dicit: Ei qui nõ ope-
Rom.4.a

 ratur,

G ratur,credenti autem in eum qui iustificat impium:reputabi-
Luc.7.g. tur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiæ dei.
Vtinam cum peccatrice,cui multum dimissum est, quia mul-
tum dilexit.Et beata anima quæ hoc iudicio apud deum me-
ruerit iustificari,iudicio diligentium nomen domini:vt omis-
sa omni iustitia operum,& fiducia meritorum,in hoc solo iu
stificetur,quoniam dilexit multum.Nam in diligendo te de-
us,retributio magna est diligenti conscientiæ ipsa dilectio
tua,deinde verò vita æterna. Sic fratres,obsecro vos,non ex-
cusemus nos,sed accusemus nos,& cõfiteamur. Et qui magni
nominis vmbram , & personale quoddam figmentum perfe-
ctionis apud homines induimus:apud deum conscientiæ no-
stræ cognoscentes paupertatem,non vsquequaq; recedamus
à veritare,&veritas liberabit nos. Deinde docendus est a-
nimalis incipiens,& Christi tyrunculus deo appropinquare,
vt & deus appropinquet ei.Sic enim admonet propheta: Ap-
Iac.4.b propinquate deo,& ipse appropinquabit vobis . Non solum
enim faciendus est homo & formandus , sed & viuificandus.
Gene.2.b Primo enim formauit deus hominem:deinde inspirauit in fa
ciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam vi-
uentem.Formatio hominis, institutio est moralis : vita eius,
amor dei.Hunc fides concipit,spes parturit: charitas format
& viuificat.Amor enim dei , vel amor deus spiritus sanctus,
amori hominis se infundens,afficit eum sibi.Et amans semet-
ipsum de homine deus,secum vnum efficit , & spiritum eius,
H & amorem eius.Sicut enim non habet corpus vnde viuat,ni-
si de spiritu suo:sic affectus hominis (qui amor dicitur) non
viuit,hoc est non amat deum,nisi de spiritu sancto . Amorem
ergo dei in homine ex gratia genitum, lactat lectio, medita-
tio pascit,oratio confortat & illuminat. Animali verò & no-
uo in Christo homini,ad exercitanda eius interiora melius,
& tutius proponuntur legenda & meditanda redemptoris
nostri exteriora:& ostenditur in eis exemplum humilitatis,
prouocatio charitatis , & affectus pietatis : & de scripturis
sanctis & sanctorum tractatibus patrum moralia quæque &
planiora. Proponenda sunt ei gesta , & passiones sanctorum:
vbi nec laborandum ei sit in planitie historiali:& semper a-
liquid occurrat quod nouitij animum excitet ad amorem dei
& contemptum sui . Porro aliæ historiæ delectant quidem
cum leguntur,sed non ædificant, quin potius mentem inficiu-
unt:& in tempore orationis vel spiritualis meditationis, in-
utilia quæq; vel noxia faciunt scaturire de memoria.Lectio-
nis quippe modum similis meditatio sequi solet. Difficilium
etiam lectio scripturarum fatigat,non reficit teneriorem ani
mum:frangit intentionem, hebetat sensum vel ingenium.

Docendus est etiam in oratione sua sursum cor leuare,
spiritualiter orare,à corporibus vel corporum imaginibus,
I cum deum cogitat, quantum potest recedere . Admonendus
est quanta potest puritate cordis intendere in eum,cui sacri-
ficium orationis suæ offert:seipsum attendere qui offert: in-
telligere quod offert . Quantum enim videt , vel intelligit
eum cui offert,tantum ei in affectu est,& ei amor ipse est in-
tellectus . Quantumque ipse ei in affectu est, tantum sapit ei
hoc ipsum , si dignum deo est quod offert : & in eo sibi bene
est.Huiusmodi homini oranti vel meditanti , melius ac tuti-
us (sicut iam dictum est)proponitur imago dominicę natiui-
tatis,passionis & resurrectionis:vt infirmus animus qui non
nouit cogitare nisi corpora & corporalia,habeat aliquid cui
se afficiat, cui iuxta modum suum pietatis intuitu inhæreat.
Est quippe in forma mediatoris:in quo sicut legitur in Iob,
Iob.5.d visitans homo speciem suam,non peccet:hoc est, cum inten-
tionis suæ intuitum in eum dirigat,humanam in deo speciem
cogitando,à vero non vsquequaq; recedat:& dum per fidem
ab homine deum non diuidit,deum aliquando in homine ap-
prehendere addiscat. In quo pauperibus spiritu , & simpli-
cioribus filiis dei, tanto primum solet esse affectus dulcior,
quanto humanæ naturæ propinquior. Postmodum verò fide
migrante in affectum,amplexantes in medio cordis sui dulci
amoris amplexu Christum Iesum , totum hominem propter
hominem assumptum , totum deum propter assumentem de-
um , incipiunt eum non iam secundum carnem cognoscere,
quanuis eum necdum secundum deum plenè possint cogita-
re.Et sanctificando eum in cordibus suis offerre ei amant vo
ta sua quæ distinxerunt labia sua : obsecrationes, orationes, K
postulationes, gratiarum actiones , pro tempore , pro causa
congruentes . Sunt enim orationes aliæ breues ac simplices,
sicut eas format voluntas , seu necessitas orantis pro causa
incidenti. Aliæ prolixiores & rationabiles , sicut in inquisi-
tione veritatis petentes, quærentes, pulsantes, donec acci-
piant, inueniant , & aperiatur eis . Aliæ alacres spirituales
& fœcundæ,in affectu fruentis , & gaudio gratiæ illuminan-
tis.Et ipsæ sunt quas apostolus alio ordine dinumerat, obse- 1.Tim.2.c.
crationes,orationes, postulationes,gratiarum actiones. Nam
postulatio quam primam posuimus,est circa obtinenda tem-
poralia, & necessaria aliqua vitæ huius , in qua deus postu-
lantis quidem approbans bonam voluntatem , facit tamen
ipse quod melius iudicat , & dat libenter ei quod bene po- Psal.140.b
stulat . Ipsa est de qua psalmista ait : Quoniam adhuc & o-
ratio mea in beneplacitis eorum . Hæc est etiam hominum
impiorum , quia omnium commune est , sed maxime filio-
rum seculi huius , desiderare tranquillitatem pacis , sanita-
tem corporis, temperiem aeris , & alia quæ ad vitæ huius
vsum spectant , & necessitatem, & abutentium voluptatem.
Pro quibus qui fideliter postulant , quanuis non ea postu-
lant nisi ad necessitatem : tamen in hoc ipso voluntati dei
suam semper subiiciunt . Obsecratio verò est in exercitiis L
spiritualibus anxia ad deum instantia : in quibus ante gra-
tiam succurrentem , qui apponit scientiam , apponit & do-
lorem . Oratio verò est hominis deo adhærentis affectio , & Eccles.2.d
familiaris quædam , & pia allocutio , & statio illuminatæ
mentis ad fruendum , quandiu licet . Porro gratiarum actio
est in intellectu , & cognitione gratiæ dei , bonæ voluntatis
indeficiens ad deum , & indefessa intentio : etiam si aliquan-
do , vel non sit , vel torpeat , siue actio exterior , siue interi-
or affectio . Hæc enim est de qua dicit apostolus : Velle ad- Rom.7.c
iacet mihi, perficere autem bonum non inuenio . Ac si dicat:
Semper quidem velle adest, sed aliquando iacet , hoc est in-
efficax est, quia perficere opus bonum quæro, sed non inue-
nio.Hæc est charitas quæ nunquam deficit . Ipsa est enim si-
ne intermissione oratio, seu gratiarum actio, de qua apos-
tolus ait : Semper sine intermissione orantes , semper gratias 1.Thess.d
agentes.Est enim iugis quædam bonitas mentis & bene com
positi animi , & ad patrem deum in filiis dei bonitatis eius
quædam similitudo orans pro omnibus semper , & gratias
agens in omnibus , tot modis in oratione , vel gratiarum
actione in deum se iugiter refundens , quot in suis necessi-
tatibus vel consolationibus , in proximi etiam vel compas-
sionibus , vel congratulationibus causales in hoc materias
inuenit pius affectus . Hæc autem iugiter in gratiarumactio-
nibus est : quia qui sic est , semper in gaudio sancti spiritus
est . In postulationibus ergo piè ac fideliter orandum est,sed
M non est in illis pertinaciter inhærendum: quia nos nescimus,
sed pater cœlestis scit quid in temporalibus istis necesse no
bis sit . Obsecrationibus verò insistendum est , sed in omni
humilitate & patientia:quia non afferunt fructum,nisi in pa-
tientia . Nonnunquam enim cum celerius gratia non subue-
nit,sit obsecranti cœlum æneũ,& terra sua ferrea. Et cum re-
licta sibi cordis humani duritia,ad votum exaudiri non mere-
tur,anxietas desiderantis negari sibi æstimat,quicquid differ-
tur.Cumq; sicut Chananæa illa præteriri se ac despici inge- Matt.15.c
miscit,quasi immunditiam,canis præterita sibi peccata sua im
putari,vel improperari imaginatur . Nonnunquam verò sine
labore petens accipit, quærens inuenit , & pulsanti aperitur.
Et consolationes ac suauitates orationis inuenire tandem a-
liquando meretur labor obsecratoris . Nonnunquam etiam
puræ orationis affectus, & bona illa orationis suauitas non
inuenitur,sed quasi inuenit eum non petentem, non quæren-
tem,non pulsantem , & quasi nescientem gratia præuenit : &
tanquam genus seruorum recipitur in mensa filiorum , cum
rudis adhuc & incipiens animus in eum orandi assumitur af-
fectum,qui pro præmio sanctitatis reddi solet meritis perfe-
ctorum.Quod cum fit,agitur vt vel in iudicium suum non li-
ceat scire negligenti quid negligat,vel vt prouocatio chari-
tatis amorem in eo vltro se offerentis accendat.In quo proh-
dolor,plurimi falluntur,quia cum pascuntur pane filiorum,
iam se esse filios arbitrantur:& deficientes vnde ,ficere de-
bebant,

A bebant,ex visitante gratia euanescunt à conscientia sua,arbi-
trantes se aliquid esse, cum nihil sint,& de bonis dei non e-
mendantur, sed indurantur & fiunt , de quibus psalmista di-
Psal.80.c. cit : Inimici domini mentiti sunt ei,& erit tempus eorum in
secula . Et cibauit illos ex adipe frumenti, & de petra melle
saturauit eos.Pascuntur enim à patre deo, aliquando de pre-
ciosiore gratiæ substantia serui,vt affectent esse filij. Ipsi ve-
ro gratia dei abutentes efficiuntur inimici. Vt enim abutan-
tur etiam scripturis sanctis in peccatis,vel in concupiscentiis
suis , redeuntes ad eas per orationes, dicunt sibi illud vxoris
Iudic.13.d. Manne : Si dominus voluisset nos occidere, non suscepisset
Psal.84.a. sacrificium de manibus nostris. Quàm dilecta tabernacu-
la tua domine virtutum, in quibus passer inuenit sibi domũ,
& turtur nidum vbi reponat pullos suos. Passer,inquam,na-
turaliter animal vitiosum, mobile,leue, importunum,garru-
lum,ac pronum in libidinem. Et turtur luctus amica , opacę
solitudinis familiaris incola,forma simplicitatis, exemplũ ca
stitatis.Ille sibi inuenit in eis domum quietis & securitatis.
Illa nidum sibi, vbi reponat pullos suos. Quæ sunt hæc, nisi
iuuenum naturaliter calidus sanguis , & feruidus animus, æ-
tas labilis,curiositas inquieta:& virilis maturitas,ferius ani-
mus,castus,sobrius,pertęsus exteriorum quantum potest,&
intra semetipsum recondens semetipsum? Quorum alterum
in tabernaculis domini virtutum, in disciplina cellarum in-
B uenit sibi ab omnibus vitiis quietem, firmamentum stabilita-
tis,& mansionem securitatis. Alterum vero in secreto cellę
secretiorem recessum conscientiæ,vbi reponat & nutriat san
ctarum affectionum suarum fructus,& spiritualis sensus con
templationis.Passer solitarius in tecto : hoc est in altitudine
contemplationis,calcare amat habitationem carnalis cõuer-
sationis.Turtur in inferioribus fœcundatur,& gaudet in fru
ctibus humilitatis . Perfecti enim quique & spirituales qui
turturis nomine designantur,cum ad firmamentum & robur
virtutis suæ per virtutem obedientiæ & subiectionis perue-
niunt , premunt se semper ac deiiciunt in id quod insipienti-
um est:& vnde infra se descendunt,inde ascendunt supra se:
& humiliando se magis proficiunt,propter fructus solitudi-
nis, qui sunt frequentes & sublimes excessus contemplatio-
nis , non arbitrantes esse negligendam conscientiam volun-
tarię subiectionis, vsum socialis vitæ,& dulcedinem frater-
næ charitatis . Ideo vir spiritualis & corpore suo spiritua-
liter vtens , seruitutem eius , quam habet animalis homo
per vim coactam,rationalis per consuetudinem subactam,ac-
cipere meretur quasi naturaliter affectam . Vbi illi est obe-
dientia necessitatis, iste eam habet charitatis . Vbi ille vir-
tutes laboris plenas,iste habet eas versas in mores. Illi vero
passeres dei sursum nitentes ad ea quæ sunt perfectorum:
non elationis præsumptione , sed pietatis amore,in pauper-
C tate spiritus sui sublimati,non repelluntur vt elati,sed susci-
piuntur vt deuoti: & aliquando hoc merentur experiri , quo
spirituales frui : & semper affectant imitari eorum vitam a-
ctiuam, ad quorum ambiunt cõsolationem contemplatiuam.
Sicque vno spiritu,licet nõ vno gressu gradientes, æquè pro-
ficiunt & spirituales in humili,& incipientes in sublimi . Et
hæc sunt cellarum bene ordinatarum sancta commercia, stu-
dia veneranda,ocia negociosa, quies operosa, charitas ordi-
nata , mutuo in silentio sibi colloqui, & in absentia ab inui-
cem se adinuicem magis frui,proficere de inuicem: & cum se
non vident ad inuicem,in alio videre quod imitandum est,in
se ipsis non nisi quod flendum est . Ego vero,sicut dicit Hie-
Thre.3.a remias , vir videns paupertatem meam , cum alienas diuitias
computo,in memetipso erubesco,& suspiro , quia quod tra-
cto in alieno,mallem experiri in proprio.De duobus quippe
malis tolerabilius est quod amas non videre,quàm videre,
& non habere , quanuis non sic de bonis domini. Bona enim
domini videre, amare est, amare vero,habere est.Ideo nita-
mur, inquantum possumus, vt videamus, videndo intelliga-
mus;& intelligendo amemus,vt amando habeamus . Domi-
ne,super hoc ante te omne desiderium meum,& gemitus me⁹
à te non est absconditus. De animali vero statu transeun-
tes ad rationalem , vt de rationali transeamus ad spiritualem
tractando,& vtinam proficiendo: primo scire debemus, quia
Sap.6.b. sapientia (sicut in libro nominis eius legitur) præoccupat
eos qui se concupiscunt,& occurrit eis, & ostendit se in viis D
suis hilariter,sicut in proficiendo,sic & in meditando & tra-
ctando attingens vbique propter sui munditiam. Adiuuat
enim deus vultu suo se intuentem , mouet ac promouet , &
attrahit specie summi boni se contemplantem . Cumq; ratio Sap.7.d.
proficiendo in amorem sursum ascendit,amanti & desideran
ti gratia condescendit. Vnum sæpe fiunt,quæ illos duos sta-
tus efficiunt, quæ sunt ratio & amor, & quæ ex eis efficiun-
tur, scilicet scientia & sapientia. Nec iam possunt altrinse-
cus tractari vel cogitari, quæ iam vnum & vnius operationis
ac virtutis sunt , & in sensu intelligentis, & in gaudio fruen-
tis. Quanuis ergo distinguentibus sit alter ab altero , tamen
cum sic se res obtulerit,& cogitandus & tractandus erit alter
cum altero , & in altero. Quia ergo (sicut iam supradictum
est)quemadmodum in profectu religionis,status animalis vi-
gilat circa corpus & hominem exteriorem componendum,
& aptandum studio virtutis : sic rationalis circa animum a-
gere debet , vel faciendum si non est,vel excolendum & or-
dinandum si est:primo videndum est quis vel quid sit animus
ipse, quem ratio rationalem facit:quid ipsa ratio, quæ ani-
mal mortale faciendo rationale, hominem perficit.Sed pri-
mo dicendum est de anima. Anima est res incorporea, ratio-
nis capax, viuificando corpori accommodata . Hęc animales
constituit homines, quæ carnis sunt sapientes,sensibus cor-
poris inhærentes.Quæ vbi perfectæ rationis incipit esse,nõ E
tantum capax,sed & particeps, continuo abdicat à se nomen
generis fœminini , & efficitur animus particeps rationis , re-
gendo corpori accommodatus,vel seipsum habens spiritus.
Quandiu enim anima est,cito in id quod carnale est,effœmi-
natur . Animus vero vel spiritus,non nisi quod virile est &
spirituale meditatur. Spiritus enim hominis in appetitu bo- Anima.
ni subtilis & efficacis naturæ conditus , & in arte creatricis
sapientiæ omni corpore melior , omni etiam luce corporea
lucidior ac dignior,ob imaginem conditoris,& capacitatem
rationis: vicio tamen carnalis originis implicitus,peccati ser
uus effectus est, & captiuus in lege peccati,quæ est in mem-
bris.Nec tamen omnino amisit arbitrium,id est iudicium ra
tionis in iudicando & discernendo, quâquam libertatem suâ
amiserit in eligendo & agendo . Nam in pœnam peccati , &
testimonium amissę dignitatis naturalis , positum est in si-
gnum ei arbitrium, sed captiuum. Quod etiam ante conuer-
sionem , & liberationem voluntatis , nunquam perdere po-
test ex toto vlla auersione ipsius voluntatis . In quo etiam
cum eo abutitur in eligendo malum pro bono(sicut dictum
est)melior est & dignior omni corporea creatura, non in se, Rom.5.a
sed in arte creatricisveritatis. Liberatur vero voluntas,quan
do efficitur charitas : cum charitas dei diffunditur in cordi-
bus nostris per spiritum sanctum qui datur nobis . Et tunc
vere est ratio , hoc est habitus mentis per omnia conueniens
veritati. Cum enim liberata voluntate per liberantem gra-
tiam,spiritus agi incipit libera ratione , tunc suus est,hoc est F
seipso libere vtens efficitur, & fit animus; & bonus animus.
Animus, inquam, inquantum bene animans , & perficiens a-
nimal suum supplemento liberę rationis . Bonus autem , in-
quantum iam amans bonum suum , quo bonus fit,& sine quo
nec bonus nec animus esse potuit . Fit autem bonus animus
& rationalis, diligens dominum deum suum in toto corde
suo , & in tota anima sua, & in tota mente sua, & in omnibus
viribus suis, & non nisi in ipso seipsum , & proximum suum
sicut seipsum. Fit autem bonus animus deum timens,& man Eccës.12.d
data eius obseruans:hoc est enim omnis homo. Ratio vero Ratio.
sic diffinitur à diffinientibus , vel describitur à describentibus .
Aspectus animi est, quo per seipsum,non per corpus,
verum intuetur, aut ipsa veri contemplatio ; aut ipsum ve-
rum quod contemplatur , aut vita rationalis , vel rationale
obsequium, in quo conformatur veritati contemplatæ. Ra- Ratiocina
tiocinatio vero est rationis inquisitio, hoc est aspectus eius tio.
motio per ea quæ aspicienda sunt.Ratiocinatio quærit,ratio
inuenit.Aspectus hic in rem aliquam coniectus cum eam vi-
det,scientia est,cum non valet, ignorantia est hominis. Hæc
ergo ratio est, & instrumentum per quod operatur, & opus
quod operatur . Hæc semper exerceri amat in eo quod vtile
est & honestũ,exercitio proficiens, desidia vero in semetipsa
marcescens.

G marcescens. Nullum vero dignius & vtilius exercitium est homini eam habenti, q̃ in eo quod melius habet, & in quo cæteris animalibus, & cæteris partibus suis præeminet, quæ est ipsa mens vel animus. Menti vero vel animo, cui cætera pars hominis regenda subdita est, nec dignius est aliquid ad quærendum, nec dulcius ad inueniendum; nec vtilius ad habendum, q̃ quod solum ipsam mentem supereminet, qui est solus
Acto.17.f. deus. Nec longe est ab vnoquoque nostrum, qui in ipso viui mus, mouemur, & sumus. Et non sicut in aere isto, sic in domino deo nostro, sed in ipso viuimus per fidē, mouemur & promouemur per spem, figimur per amorem. Ab ipso enim & per ipsum conditus est rationalis animus, vt ad ipsum sit conuersio eius, vt sit ipse bonum eius. Hic autem ex illo bono bonus, ad imaginem & similitudinem eius conditus est: vt quanto diu hic viuitur, quàm propius potest, accedat ad eum similitudine, à quo sola receditur dissimilitudine: vt sit is sanctus, sicut ille sanctus est: in futuro futurus beatus, sicut ille beatus est. Denique hoc solum magnum & bonum est, quum magnus & bonus anim⁹ suscipit, miratur & affectat quod supra eum est, & adhærere festinat similitudini suæ deuota imago. Ipse enim imago dei est. Et per hoc quòd imago dei est, intelligibile ei fit, & se posse & debere inhærere ei cuius imago est. Ideo etsi in terris regit corpus sibi commissum, meliore tamen parte sui, scilicet memoria, intelligentia, & amore ibi
H semper conuersari amat: vnde quicquid est, quicquid habet, se nouit accepisse, & vbi in perpetuum se mansurum, & cum plena dei visione plenam dei similitudinem adepturum, quantum in hoc homini sperādum est, sperare ei licet, si bonę spei vitam suam non negligat conformare. Illuc ergo spectat vnde pendet, plus cum hominibus commoranus, vt viuificet eos vita dei ad quęrenda & capienda diuina, quàm vt animet vita ista mortali & humana. Sicut enim corpus quod animat, natura ista mortali & humana. Sicut enim corpus quod animat, natura
turali statu suo erigitur in cœlum, quod natura & loco & dignitate & loca omnia & corpora supereminet, sic spiritualis ipse natura, ad ea quæ in spiritualibus præeminent: hoc est ad deum & diuina erigere semper amat semetipsum, non superbe sapiendo, sed pie amando, sobriè, & iustè, & piè viuendo: qui quanto altius est quo nititur, tanto fortioribus exercitiorum studiis exercendus est, & quæ eum non perfundant, sed intingant, sicq; afficiant vt perficiant. Studia vero hæc etsi literis aliquando adiuuantur & vtantur, non tamen literatoria sunt, non cauillantia, non disputantia, non garrula, sed spiritualia, pacifica, & humilia, humilibus consentientia. Quæ etsi foris exercentur, intus potius aguntur in spiritu mentis, vbi renouatur homo de die in diem induens nouum hominem qui secundum deum creatus est, in sanctitate & iu-
Psal. 110.b stitia veritatis. Ibi enim fit animus, ibi fit intellectus bonus
2.Cor. 6.a omnibus facientibus eum, cum secundum regulam ab Apo-
I stolo datam, in omnibus exhibemus nos sicut dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in laboribus, in vigiliis, in carcere celle, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu-
sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, & virtute dei, per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, vt seductores & veraces, sicut ignoti & cogniti, quasi morientes, & ecce viuimus: vt castigati, & non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes: in labore
1.Cor.11.f & grumna, in fame & siti, in frigore & nuditate. Hæc & huiusmodi sunt studia sancta, exercitia apostolica, in quibus discutit se animus, & inuenit, & emendat, mundans se ab omni inquinamento carnis, ac spiritus perficiens sanctificationem in timore dei. Studia hæc silentium amant, quietem desiderant cordis in labore corporis, paupertatem spiritus, & pacem in exterioribus pressuris, & bonam conscientiam in omni puritate cordis & corporis. Hęc faciunt animum: quia vnde faciant, habent. Vana vero illa, nugigerula, verbosa, contentiosa, curiosa, ambitiosa, etiam sanctum animum, vel iam perfectum dissipant & corrumpunt. Hæc studia scrutantur virtutum, non tam flores quàm radices, non vt luceant, sed vt sint: non vt sciantur, sed vt habeantur. Vitiorum vero plus in semetipsis metuunt appetitum, q̃ ab aliis impetum: plus contagium, q̃ malitiam. Sicut enim aliquando magno labore, K
& studio perseuerante, virtutes trahuntur in affectum & mentem bonam, sic vitia leuissima remissioris licentiæ opportunitate transeunt in conspersionem, & quasi naturalia efficiuntur. Sed nullum vitiū naturale est, virtus vero omnis homini naturalis est. Consuetudo tamen vel voluntatis corruptę, vel inolitę negligentiæ, plurima sępe vitia quasi naturalia in neglecta conscientia efficere solet. Consuetudo quippe, sicut philosophi dicere solent, est secunda natura. Omnis tamen malus animus priusquam indurescat, molliri potest malitia eius: sed nec postquam indurierit, desperandus est. Hęc enim maledictio est Adæ, vt in terra laboris nostri, & in agro cordis vel corporis nostri, noxia vel inutilia gratuito passim vbique prouenient: vtilia vero vel necessaria & salubria cum labore. Virtus tamen quoniam naturæ res est, cum venit in animum aliquando, non venit sine labore, sed venit in locum suum, & sedet fideliter, & bene cum ea naturæ conuenit, cum nullum præmium potius sit ei, quàm in deo conscientia sui. Vitiū vero cum nihil aliud esse credatur, quàm priuatio virtutis: tamen vastitas eius & enormitas tanta nonnunquam quasi sentitur, vt obruat & opprimat: fœditas tanta, vt inquinet & inficiat: adhæsio tam pertinax consuetudinis, vt vix à se eam natura excutiat. Omnis enim vitij fruſtra siccatur L
riuus, si fons non fuerit obturatus. Verbi gratia: Remissa voluntas facit mentis leuitatem, ex qua prodeunt instabilitas mentis, inconstantia morum, vana lætitia sępe vsque ad lasciuiam carnis, vana tristitia nonnunquam vsque ad ægritudinem corporis, & multa alia in negligentia vel transgressione propositi ex leuitatis vitio venientia. Sic etiam superba ex vsu voluntas, in magna sępe cordis inopia tumentem efficit animum. Vnde procedunt vana gloria, fiducia sui, negligentia dei, iactantia, inobedientia, contemptus, præsumptio, & cæteræ animi pestes, quæ profluere solent ex tumore, & vsu superbiæ. Et in hunc modum omnia genera vitiorum ex aliquo malæ voluntatis affectu, vel malæ consuetudinis vsu, suam singula ducunt matricem originem: quæ quanto diutius menti inolita est, tanto fortius hæret, & fortioribus remediis eget, & curam requirit diligentiorem. Huius modi enim pestes vitiorum, vsque in vltimam solitudinem solitarium persequuntur. Et sicut bene concreta virtus, & filiter animo insidens, possessorem suum in nulla deserit multitudine: sic vitium consuetudinis, possessum suum liberum esse, non patitur in qualibet solitudine. Nam nisi pertinaci studio, & prudenti opera expugnata fuerit consuetudo, leniri potest, vinci vix potest: & quomodocunque se com
ponat animus, & in quauis solitudine habitet, secretum vel silentium cordis esse non patitur. Cui quo maiorem conti-
gerit inesse vsum consuetudinis & voluntatis, eo nequior & M
rebellior in eo inuenitur, non tam malitia spiritualis, quàm quasi manibus expellenda multiplex quædam collectio & dura corpulentia necessitatis. Sed redeamus ad laudem virtutis. Quid est virtus? Filia rationis, sed magis gratiæ. Vis enim quædam est ex natura. Vt autem virtus sit, habet ex gratia. Vis est ex iudicio approbantis rationis: virtus autem ex appetitu illuminatę voluntatis. Virtus enim est voluntarius in bonum assensus. Virtus, est æqualitas quædam vitæ, per omnia congruens rationi. Virtus, est ad iudicium rationis vsus liberę voluntatis. Virtus quædam est humilitas. Virtus quædam est patientia. Virtus quædam est obedientia. Virtutes, sunt prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia, & aliæ quamplures: in quibus singulis non est aliud virtus quàm (sicut dictum est) ad iudicium rationis vsus liberę voluntatis. Bona enim voluntas in animo est origo omnium bonorum, & omnium mater virtutum. Sic econuerso mala voluntas, est origo omnium malorum & vitiorum. Ideo custos animæ suæ, valde solicitus esse debet circa custodiam voluntatis suæ, vt prudenter intelligat & discernat quid in totum velit, vel volendum sibi sit, sicut est amor dei: quid propter illud, sicut est amor proximi. Vt enim in illo tuta sit omnis indiscretio, in hoc semper secundum obedientię regulas cau
o ta & prudens debet esse dilectio. In dilectione quippe dei nō alia ratio, non alia discretio est, nisi vt sicut ille cum dilexisset nos, in finem dilexit nos: sic, si fieri potest, in infinitum diligamus

A gamus eum nos, sicut beatus vir qui in mandatis eius cupit ni
Psal.111.a. mis. Sed cum nullum finem, vel terminum habere debeat deuotio amantis: tamen terminos suos, fines & regulas habere debet actio operantis. Vbi ne aliquando oberret nimia voluntas, necesse est q̃ semper adsit mediante obedientia custo diens veritas. Nihil enim in bonum hominis in deum proficientis, tam sibi conuenit, quàm voluntas & veritas. Hæc duo
Mat.18.c sunt, quæ, sicut dicit dominus, si consenserint in vnum, quodcunque petierint, fiet eis à deo patre. Si duo hæc in vnū perfecte consenserint, omnem in se continent virtutum plenitudinem, sine vitio intercurrente omnia possunt in homine etiam languente, omnia habent & possident in homine nihil habente: dant, mutuant, conferunt, prosunt in homine secum quiescente. Gloria & diuitiæ in conscientia sancti viri illius, ex fructibus bonæ voluntatis eius. Foris vero non ex vno latere, sicut scutum huius mundi, sed vndique eum circundat scutum veritatis dei. Hilarem enim eum & iucundum intus semper efficit bona voluntas: in exteriori vero actione seriū & grauem, tutum ac securum reddit veritas. Ideoque supergressus humana homo ille, semper in sereno est: sicut de aere illo homines ferunt, qui super globum lunę est. Voluntas, naB turalis quidam animi appetitus est, alius in deum, & circa interiora sua: alius circa corpus, & circa exteriora & corporalia. Hæc cum sursum tendit, sicut ignis ad locum suum: hoc est cum sociatur veritati, & mouetur ad altiora, amor est. Cū vero promouetur, & lactatur à gratia, dilectio est. Cum ap-
1.Ioan.4.c prehendit, cum tenet, cum fruitur, charitas est, vnitas spiritus
Eccli.18.a est, deus est. Deus enim charitas est. In his autem cum consummauerit homo, tunc incipit: quia nulla horum in hac vita plena perfectio est. Cum vero declinat in ea quæ carnis sunt, concupiscentia carnis est. Cum in curiositatem seculi, concupiscentia oculorum est. Cum vero in ambitionem gloriæ vel honoris, superbia vitæ est. Quandiu tamen huiusmodi vtilitati seu necessitati naturę seruit: natura est, vel appetitus eius. Cum vero in superflua se exponit vel noxia, vitium naturæ est vel sui ipsius. Quorum primo appetitu vel accessu, de temetipso tibi hoc capere licet argumentum. Cum in eis quę ad corpus spectant, in rebus necessariis voluntas primo appetitui finem facit, naturalis animi appetitus est. Cum vero in appetendo semper ad vlteriora progreditur, ipsum se prodit, quia iam non tam voluntas quàm vitium voluntatis est, auaritia, vel cupiditas, vel aliquid huiusmodi. Voluntati enim in huiusmodi cito satis est, vitiis vero eius nunquam satis est. Hæc in spiritualibus & in eis, quæ ad deum sunt cum vult quod potest, laudanda est: cum vult quod non potest & plus quam potest, regenda est: cum non vult quod potest, excitanda est & prouocanda. Sæpe enim si non frenatur, impetum fa
C cit, & agitur in præceps. Sæpe si non excitatur, dormit, & tardat, & obliuiscitur quo tendebat, & facile declinat quasi à latere in obligationes oblatæ delectationis. Ideoque sicut in corpore etiam solet fieri, (melius enim corpus hominis ab alio videtur, quàm seipsum videat) in huiusmodi nos sæpe melius videt alienus oculus, quàm noster: & alius qui non est pariter in feruore eiusdem voluntatis, rectior sæpe iudex est actionis: quia sæpe vel negligentia, vel priuato amore nostri erramus in nobis. Bona ergo custos voluntatis est obedientia, sive imperij illa sit, sive consilij, sive subiectionis, sive solius charitatis. Purius enim ac dulcius, secundum Apostolum
1.Pet.5.a. Petrum, ad pares, seu etiam ad minores suos, filij obedientiæ castificant corda sua in obedientia charitatis, quàm ad maiores subigant per obedientiam necessitatis. In illa enim sola vel præcipit vel consulit, & obedit charitas. Hic autem pœnam timet, vel minatur imperiosa necessitas. Et in illa obedienti sæpe debetur maior gloria: in ista vero inobedienti maior semper intentatur pœna. Ergo in homine sursum cor habente propter exteriora sua regenda, moderanda, componenda, palam omnibus est quam necessaria sit voluntati custodia sua, amplius autem propter interiora sua. Animo enim sæpe seipsum vel deum cogitanti, ipsa voluntas in omni cogitatione princeps est, & necessario principium voluntatis sequitur omnis tenor cogitationis. Tria enim sunt quæ cogitationem faciunt, voluntas, memoria, & intellectus. Voluntas cogit memoriam vt proferat materiam, cogit etiam intellectum ad formandum quod profertur, adhibens intellectum D
memoriæ, vt inde formetur: intellectui vero aciem cogitantis, vt inde cogitetur. Quæ quia in vnum cogit voluntas, & facili quodam nutu copulat, à cogendo cogitatio nomen accepisse videtur. Hinc fiunt cogitationes omnes, aliæ bonę &
Sap.1.a sanctę, & dignę deo: alię malę & peruersę, quæ separāt à deo: aliæ ociosæ & vanæ, à quibus aufert se deus. Hinc enim dicitur q̃ peruersæ cogitationes separant à deo, & quia spiritus sanctus aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. In quibus verbis aduertendum est, quia sine omni intellectu nullatenus cogitari potest, & nulla omnino cogitatio sine omni intellectu est. Sed alius est intellectus ex vi naturalis rationis, alius ex virtute mentis rationalis. Intellectus quidem idemipse est, qui quocunque seu in bonum seu in malum applicitus fuerit, naturaliter viget. Sed alius inuenitur sibi relictus, alius à gratia illuminatus. Ille seculi rebus & seriis & nugatoriis se non negat. Hic autem non nisi dignis se rebus, & similibus sibi seipsum accommodat. Ille sæpe operatur sicut sibi relictus, & vitio infectus ex vi rationis, & vitio corruptę voluntatis, texens peruersas cogitationes, quibus semetipsum qui cogitat, sponte separat à deo. Hic autem semper sicut illuminatus, & virtuti affectus, operatur pietatem, quæ cogitantem coniungit deo. Quæ vero secundo loco ponuntur cogitationes sine intellectu, ipsæ sunt vanæ illę & o-E
cioſę neutro intellectui per cogitantis intentionem se appli cantes, non repente perimentes, sed sensim & paulatim corrumpentes, occupantes tempus, necessaria impedientes, & animum inficientes, non tam cogitationes, quàm ex veris & imaginariis recordationibus simulachra quædam cogitationum, seu ipse recordationes vltro & multipliciter de memoria scaturientes. In quibus passio quædam voluntatis potius videtur esse quàm actio: cum nulla sit in eis cogitantis intentio: cum quod sponte ebullit de memoria, formandum se offert intellectui non curanti, & quicquid agitur, videtur potius agi in somnio dormientis, quam in acie cogitantis. Vbi tamen etsi à se repellere spiritum sanctum non est in voto cogitantis, fit tamen ex culpa negligentis, vt spiritus sanctus disciplinę merito auferat se à cogitationibus indisciplinatis. Quæ quanuis fiant per vim quandam occultam rationis, non tamen fiunt ex ratione, & trahitur in eas intellectus, cum nullus sit in eis intelligentis assensus. Vbi vero serio de rebus seriis bene cogitatur, voluntas libero arbitrio de memoria euocat, quodcunque opus habet, & intellectum formantem memorię adhibet, formatumque quicquid illud est intellectus adhibet aciei cogitantis, & sic peragitur negocium cogitationis. Cum vero de his quæ de deo vel ad deum sunt cogitatur, & voluntas eò proficit vt amor fiat, continuo per
F viam amoris infundit se spiritus sanctus, spiritus vitæ, & omnia viuificat, adiuuans seu in oratione, seu in meditatione, seu in tractatu infirmitatem cogitantis. Et continuo memoria efficitur sapientia, cum suauiter ei sapiunt bona dei, & quod ex eis cogitatum est formandum in affectu, adhibet intellectui. Intellectus vero cogitantis, efficitur contemplatio amantis, & formans illud in quasdam spirituales vel diuinæ suauitatis experientias, afficit ex eis aciem cogitantis, illa vero efficitur gaudium fruentis. Et tunc de deo bene cogitatur secundum humanum modum, si tamen cogitatio dicenda est, vbi nil cogit nec cogitur, sed tantummodo in memoriam abundantiæ suauitatis dei exultatur, iubilatur, & vere sentitur de eo in bonitate, ab eo, qui in simplicitate cordis quæsiuit illum. Sed modus hic cogitandi de deo non est in arbitrio cogitantis, sed in gratia donantis, scilicet cum spiritus sanctus, qui vbi vult spirat, quando vult, & quomodo vult, & quibus vult, in hoc aspirat. Sed hominis est iugiter præparare cor, voluntatem expediendo ab affectionibus alienis, rationem vel intellectum à solicitudinibus, memoriam ab ociosis & negociosis, nonnunquam & à necessariis occupationibus, vt in die bona domini, & in hora beneplaciti eius, cum audierit vocem spiritus spirantis, ea quæ cogitationem faciunt, continuo libere concurrant sibi, & cooperentur in bonum, & quasi symbolum faciant in gaudium cogitātis: voluntas exhibendo in gaudium domini puram affectionem, memoria materiam fidelem, intellectus experientiæ suauitatem.

G tatem. Sic ergo voluntas neglecta facit cogitationes ociosas,& indignas deo. Corrupta peruersas,quæ separant à deo. Recta necessarias ad vsum vitæ huius. Pia,efficaces ad fructũ spiritus,& ad fruendum deo. Fructus autem spiritus sunt, sicut Apostolus dicit,charitas,pax,gaudium,patientia, longanimitas,bonitas,benignitas,mansuetudo,fides,modestia,cõtinentia,castitas. Et in omni genere cogitationis,omnia quæcunque cogitanti occurrunt, conformantur intentioni voluntatis,agente in eis misericordia & iudicio dei vt iustus iustificetur adhuc, & qui in sordibus est,sordescat adhuc. Ideo homini deum amare volenti vel iam amanti,suus semper cõfulendus est animus, examinanda conscientia,quid sit quod in totum vult, & propter quod vult,quicquid aliud vult spiritus vel odit,quicquid contra illud caro concupiscit. Incidentes enim quasi extrinsecus & decidentes cogitationes, & præteruolantes voluntates quibus modo vult, modo non vult,nequaquam inter voluntates, sed pene inter ociosas deputandæ sunt cogitationes. Nam etsi aliquando fiunt vsque ad delectationem animi, cito tamen inde se excutit animus compos sui. Quod autem in totum vult,primo considerandũ est ei quid illud sit quod sic velit, deinde quantum velit, & quomodo velit. Si quod in totum vult, deus est, discutiendum est ei quantum velit, & quomodo velit,& vtrum vsque in contemptum suiipsius,omniumque quæ sunt vel esse possunt,& hoc non tantum ex iudicio rationis, sed etiam ex affectu mentis: vt iam voluntas plusquam voluntas sit, vt amor sit, vt dilectio sit, vt sit charitas,sit vnitas spiritus. Sic enim diligẽdus est deus. Magna enim voluntas ad deum, amor est, dilectio,adhæsio siue coniunctio,charitas,fruitio. Vnitas vero spiritus cum deo homini sursum cor habenti,proficientis in deum voluntatis est perfectio, cum iam non solummodo vult quod deus vult,sed sic est non tantum affectus,sed in affectu perfectus,vt non possit velle nisi quod deus vult. Velle autem quod vult deus, hoc est iam similem deo esse. Non posse velle nisi quod deus vult,hoc est iam esse quod deꝰ est, cui velle & esse,idipsum est. Vnde bene dicitur, ꝙ tunc plene videbimus eum sicuti est,cum similes ei erimus,hoc est erimus quod ipse est. Quibus enim potestas data est filios dei fieri,data est potestas,non quidem vt sint deus, sed sint tamẽ quod deus est, sint sancti, futuri plene beati,quod deus est. Nec aliunde hic sancti,nec ibi futuri beati quàm ex deo,qui eorum & sanctitas & beatitudo est. Et hæc hominis est perfectio,similitudo dei. Perfectum autem nolle esse, delinquere est. Et ideo huic perfectioni nutrienda est semper voluntas,amor præparandus,voluntas cohibenda,ne in aliena dissipetur:amor seruandus,ne inquinetur. Propter hoc enim solum creati sumus & viuimus, vt deo similes simus, cum ad dei imaginem creati simus. Est autem dei similitudo quędam quam nemo viuens nisi cum vita exuit,quam omni homini in testimonium amissę melioris & dignioris similitudinis,creator omnium hominum reliquit,quam habet & volens & nolens, & qui eam cogitare potest, & qui tam hebes est vt eam cogitare non possit:scilicet ꝙ sicut vbique deus est,& vbiq; totus est in creatura sua, sic & in corpore suo omnis viuens anima. Et sicut semper sibi indissimilis deus indissimiliter dissimilia in creatura operatur,sic anima hominis quãuis totum corpus viuificans indissimili vita,in sensibus tamen corporis, & in cogitationibus cordis, indissimiliter operatur assidue dissimilia. Hæc similitudo dei in homine,quantum ad meritum eius nullius apud deum est momenti, cum naturæ non voluntatis eius sit vel laboris. Sed est alia magis deo propinqua similitudo,inquantum voluntaria,quæ in virtutibus consistit: in qua animus virtutis magnitudine summi boni quasi imitari gestit magnitudinem,& perseuerantiæ in bono constantia,æternitatis eius incommutabilitatem. Super hanc aũt alia est adhuc similitudo dei. Hæc est de qua iam aliquanta dicta sunt,intantum propriè propria,vt non iam similitudo, sed vnitas spiritus nominetur: cum fit homo cum deo vnus spiritus,non tantũ vnitate volẽdi idem, sed expressiore quadam vnitate virtutis(sicut iam dictum est) aliud velle non valendi. Dicitur autem hæc vnitas spiritus,non tantum quia efficit eam, vel afficit ei spiritum hominis spiritus sanctus, sed quia ipsa ipse est spiritus sanctus,deus charitas:cum per eum qui est amor patris & filij, & vnitas,& suauitas,& bonum, & osculum, & amplexus,& quicquid commune potest esse amborũ in summa illa vnitate veritatis,& veritate vnitatis: hoc idem homini suo modo fit ad deum, quod cum substantiali vnitate filio est ad patrem,vel patri ad filium, cum in amplexu & osculo patris & filij mediam quodammodo se inuenit beata conscientia, cum modo ineffabili incogitabiliq; fieri meretur homo dei non deus,sed tamen quod deus est ex natura,homo ex gratia:vnde in catalogo spiritualium exercitiorum Apostolus prudenter interseruit spiritum sanctum, dicens: In castitate,in scientia,in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto,in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute dei. Vide enim quomodo tanquam omnia facientem, ordinantem;& viuificantem,in medio bonarum virtutum,sicut cor in medio corporis,constituit spiritum sanctum. Ipse est enim omnipotens artifex creans hominis ad deum bonam voluntatem,dei ad hominem faciens propitiationem,formãs affectionem, dans virtutem, iuuans operationem,agens omnia fortiter,& disponens omnia suauiter:Ipse viuificat spiritum hominis,& continet in vnum: sicut & ille viuificat,& in vnum continet corpus suum. Homines doceant deum quærere:angeli adorare:solus ipse est qui docet inuenire, habere,& frui. Ipse enim est & solicitudo bene quærentis,& pietas in spiritu & veritate adorantis, & sapientia inuenientis, & amor habentis, & gaudium fruentis. Quicquid tamen de visione & cognitione dei hic fidelibus impartitur, speculum est & enigma:tantum distans à futura visione & cognitione, quantum à veritate distat fides,vel tempus ab æternitate,nisi cum aliquando fit quod de eo in libro Iob legitur: Qui abscondit lucem in manibus, & præcipit ei vt rursum oriatur, & annunciat de ea dilecto suo ꝙ possessio eius sit,& ad eam possit peruenire. Electo enim & dilecto dei, aliquando vicissim lumen quoddam vultus dei ostenditur (sicut lumen clausum in manibus patet & latet ad arbitrium tenentis) vt per hoc ꝙ quasi in transcursu vel in puncto permittitur videre, inardescat animus ad plenam possessionem luminis æterni,& hæreditatem plenę visionis dei: cui vt innotescat aliquatenus id quod ei deest,nonnunquam(quasi pertrãsiens) gratia perstringit sensum amantis,& eripit ipsum sibi,& rapit in diem qui est à tumultu rerum, ad gaudia silentia. Et pro modulo suo ad momentum ad punctum idipsum ostendens ei videndum,sicuti est,interim etiam & ipsum efficit in idipsum,vt sit suo modo sicut illud est. Vbi cum didicerit quid interfit inter mundum & immundum, redditur sibi, & remittitur ad mundandum cor ad visionem,ad aptandum animum ad similitudinem,vt si aliquando rursum admittatur, sit purior adhuc ad videndum,& stabilior ad fruendum. Nusquam enim se melius deprehendit modus humanæ imperfectionis quàm in lumine vultus dei, in speculo diuinæ visionis. Vbi in die qui est,plus & plus videns quid sibi deest,emendat indies similitudine,quicquid deliquit dissimilitudine: similitudine ei appropinquans,à quo longe factus est per dissimilitudinẽ. Et sic expressiorẽ visionẽ expressior semper similitudo comitatur. Impossibile quippe est videri summũ bonũ, & nõ amari, necnon tantum amari quantum datum fuerit videri, quousq; amor proficiat in aliquam similitudinem amoris illius, qui deum similem fecit homini per humiliationem humanæ conditionis, vt hominem similem deo constituat per glorificationem diuinæ participationis. Et tunc dulce est homini cotionem diuinæ participationis. Et tunc dulce est homini cohumiliari summę maiestati,compauperari filio dei, diuinæ sapientiæ conformari,hoc sentienti in seipso,quod & in Christo Iesu domino nostro. Hic enim est sapientia, amor cum timore,exultatio cum tremore, cum cogitatur & intelligitur deus humiliatus vsque ad mortem(mortem autem crucis) vt hominem exaltet vsque ad similitudinem diuinitatis. Hinc emanat fluminis impetus lætificans ciuitatem dei, memoria abundantię suauitatis eius in intelligendis & cogitandis circa nos bonis eius. In quo cum ad deum amandum facile hominem adducant pensata vel etiam contemplata eius amabilia, per seipsa in affectu contemplantis elucentia,potentia eius,virtus eiꝰ,gloria,maiestas,bonitas,beatitudo: hoc potissimum amantem rapit in amabilem, ꝙ ipse in semetipso est quicquid in eo amabile est, qui est totum quod est, si tamen totum

totum est vbi pars non est. Cui bono,amore ipsius boni sic se intendit pius affectus, vt non se inde reuocet,donec vnũ vel vnus cum eo spiritus fuerit effectus. Quod cum in eo fuerit perfectum,iam solo mortalitatis huius velo diuiditur ac differtur à sanctis sanctorum,à summa illa beatitudine supercœlesti: qua tamen cum iam in fide & spe eius quẽm amat fruitur in conscientia, iam quod supereſt vitæ huius, tolerabili prestolatur patientia. Et hæc est destinatio solitarij certaminis,hic finis,hoc præmium,hæc requies laborum,consolatio dolorum. Et ipsa est perfectio & vera hominis sapientia: omnes in se amplectens & continens virtutes, non aliunde colectas,sed naturaliter insitas sibi,ad similitudinem illam dei qua est ipse quicquid est, cum sicut deus est id quod est: sic circa bonum virtutis,habitus bonę voluntatis in bonam mẽtem sic consolidatus & affectus est, vt ex ardentissima boni incommutabilis adhæsione, nullatenus videatur iam posse mutari ab eo quod est. Cum enim fit circa hominem dei assumptio illa domini & sancti Israel regis nostri: sapiens & pius animus per illuminantem & adiuuantem gratiam in cõtemplatione summi boni,speculatur etiam regulas incommutabilis veritatis,inquantum ad eas pertingere meretur intellectu amoris: & exinde format sibi modum conuersationis cuiusdam cœlestis, & formam sanctitatis. Speculatur enim summam veritatem,& quæ ex ea vera sunt:summum bonum, & quæ ex eo bona sunt:summam essentiam,& quę ex ea sunt. Illi veritati,illi charitati,illi ęternitati se conformans,in istis se ordinans:illis non superuolitans iudicando,sed suspiciens desiderando,vel inhærens amando:ista suspiciens,& eis se coaptans & conformans, non sine discretionis iudicio,non sine examine ratiocinationis,& iudicio rationis. Ex quo concipiuntur & oriuntur virtutes sanctę,& imago dei reformatur in homine, & vita illa dei ordinatur, à qua homines quosdam alienatos conqueritur Apostolus, & colligitur robur virtutis,& duo illa in quibus contemplatiue perfectio constat, & actiue:de quibus iuxta antiquos illos interpretes legitur in Iob: Ecce pietas est sapientia:abstinere vero à malo, scientia est. Sapientia enim pietas est,hoc est cultus dei,amor quo eũ videre desideramus, & videntes in speculo & in ænigmate credimus & speramus: & in hoc proficimus vt eum videamus in manifestatione. Abstinere vero à malis, scientia temporalium est in quibus nos sumus:in quibus in tãtum abstinemus à malis,inquantum ad bona studemus. Ad hanc scientiam & ad hanc abstinentiam spectare inueniuntur primo omnium virtutum exercitia,deinde omnium artium vitæ huius in qua versamur disciplina. Quorum, alterum, id est studium virtutum respicere potius videtur ad superiora, quasi superioris sapientiæ præferentia virtutem,& redolentia suauitatem. Alterum quod circa corporalia fit exercitia,nisi fidei religione religetur,defluit in inferiorum vanitatem. In quibus, cum scientia sit res siue ratione, siue sensibus corporis comprehensa,& memorię commendata,si bene res perpenditur, id propriè quod apprehendimus sensibus, omnino scientiæ deputandum est. Quod vero per semetipsam ratio in huiusmodi apprehendit:hoc iam est in quo se sibi scientia atque sapientia conterminant. Quicquid enim aliunde discitur scilicet per sensus corporis,quasi alienum & aduentitium menti ingeritur. Quod vero sponte venit in mentem siue ex ipsa vi rationis,siue incommutabilium legum incommutabilis veritatis naturali intelligentia, ex qua etiam impiissimi homines nonnunquam rectissime iudicare inueniuntur:hoc sic ipsi ineſt rationi,vt hoc ipsum ipsa ratio sit: nec tam commendatur ei per doctrinam aliquam,vt scientia sit:quàm vel alio commonente vel ipsa commemorante hoc ipsum sibi ineſſe,naturaliter intellectus ei fit. In quo hoc potissimum est,cum quod notum est dei, deo naturaliter reuelante,manifestum sit homini etiam impio. Deinde affectus virtutum naturalis,de quo licuit dicere ethnicum Poëtam: Oderunt peccare boni virtutis amore:deinde per inquisitionem ratiocinationum quælibet discretio rationabilium. Infima vero pars est scientiæ, & deorsum vergens sensibilium animalis experiẽtia,quę fit per quinque sensus corporis, & concupiscentiam & experiẽtiam carnis,siue oculorum,siue superbiæ huius vitæ. Cũ ratio ergo sapientiæ conformata,format sibi conscientiam, & ordinat vitam:in inferioribus scięti æ aptat sibi seruitutem, & sufficientiam naturæ,in ratiocinationibus & rationabilibus ordinem vitæ, in obtentu virtutum formam conscientiæ. Sicq; ab inferioribus promota,à superioribus adiuta, pergẽs in id quod rectum est,& iudicio rationis,& assensu voluntatis, & mentis affectu, & operis effectu, erumpere festinat in libertatem spiritus & vnitatem: vt,sicut iam sæpe dictum est, fidelis homo vnus spiritus efficiatur cum deo. Et ipsa est(de qua paulo ante diximus)vita dei, quæ non tam rationis est profectus,q̃ iam in sapientia perfectionis affectus. Hęc enim quia iam sapiunt sapienti,sapiens est:quia factus est vnus spiritus cum deo,spiritualis est. Et hæc in hac vita hominis perfectio est. Iam enim qui hactenus fuit solitarius vel solus,efficitur vnus,& solitudo ei corporis vertitur in vnitatem mentis. Et impletur in eo,quod dominus pro discipulis in clausula omnis perfectionis orauit dicens: Pater, volo vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & ipsi in nobis vnum sint. Hæc enim vnitas hominis cum deo, vel similitudo ad deum,inquantum propinquat deo,intantum inferius suum cõformat sibi, infimum illi:vt spiritus & anima & corpus suo modo ordinata, suis locis disposita, suis meritis æstimata,suis etiam proprietatibus cogitentur:vt incipiat homo perfecte nosse seipsum, & per cognitionem sui proficiendo, ascendere ad cognoscendum deum. Quo cum primum exurgere & aspirare incipit proficientis affectus, in cognitione huius similitudinis plurimum cauendus est error dissimilitudinis: scilicet vt spiritualibus spiritualia,& diuinis diuina comparando,non aliter de eis cogitetur,quàm quod res habet. Cogitans ergo animus similitudinem dei & sui,primo in hoc formet & aptet cogitationẽ suam, vt omnino fugiat secundum corpus cogitare seipsum: deum vero non solum non secundum corpus sicut locale: sed neque secundum spiritum sicut mutabile. Quæ enim spiritualia sunt,tantum diuersa sunt à corporum qualitate & natura,quantum ab omni locali circumscriptione remota. Quæ vero diuina sunt,tantum supereminent omnia & corporalia & spiritualia, quantum ab omni loci vel temporis lege, vel mutabilitatis suspicione aliena,in suæ incommutabilitatis & æternitatis beatitudine incommutabilia manent & æterna. In quibus sicut quæ corporalia sunt discernit animus per corporis sensus, sic quæ sunt rationabilia vel spiritualia discernere non potest nisi per semetipsum. Quæ vero sunt dei, nõ nisi à deo quærat vel expectet intellectum. Et quidem de nõnullis quæ ad deum spectant, fas est & possibile homini rationem habenti aliquando cogitare & disquirere, sicut de dulcedine bonitatis eius,de potentia virtutis, & aliis huiusmodi. Ipsum vero quod est idipsum,id quod est cogitari omnino non potest, nisi quantum ad hoc sensu illuminati amoris attingi potest. Credendus est tamen deus, & inquantum spiritus sanctus adiuuerit cogitandus, quædam vita æterna viuens & viuificans, immutabilis, mutabilia omnia immutabiliter faciens, intelligens,& creans omnem intellectum & intelligentem,sapientia faciens omnem sapientem,veritas fixa, stãs indeclinabilis,ex qua vera sunt omnia quæ vera sunt, in qua sunt æternaliter rationes rerum omnium euenientium temporaliter. Cuique vita ipsa essentia est:ipsa natura. Cui vita viuens ipse sibi est,quæ est ipsa diuinitas,æternitas, magnitudo,bonitas,& virtus in seipsa existẽs & subsistens,excedens omnem locum virtute naturę illocalis,æternitate vero omne tempus quod vel ratione vel opinione comprehendi potest:quæ longe verius est & excellentius, quam quolibet sentiendi genere sentiatur. Certius tamen sensu humilis & illuminati amoris,quàm quolibet cogitatu ratiõis attingitur; & semper melius est quàm cogitatur, melius tamen cogitatur quàm dicitur. Ipsa est enim summa essentia, ex qua omne esse proficiscitur, ipsa est summa substãtia non subiecta prædicamentis vocum,sed rerum omnium subsistens causale principium, in quo esse nostrum non moritur,intellectus noster non errat,amor non offenditur: qui semper quæritur,vt dulcius inueniatur, dulcissime inuenitur,vt diligentius quæratur. Hoc ergo ineffabile(cum non nisi ineffabiliter videatur) qui vult videre,cor mundet, quia nulla corporis similitudine dormienti,nulla corporea specie vigilanti, nulla rationis indagine, nisi mundo corde humiliter amantis videri potest

vel

Gala.5.d

Apo.22.b.

1.Cor.6.b.

Gene.1.d

1.Ioan.3.a

Iob.28.d

Horatius.

G vel apprehendi. Hęc est enim facies domini, quam nemo potest videre, & viuere mundo: hæc est species cui contemplandæ suspirat omnis qui affectat diligere dominum deum suum in toto corde suo, in tota anima sua, in omni mente sua, & in omnibus viribus suis. Ad quod etiam non desinit excitare proximum suum, si diligit eum sicut seipsum. Ad quod cum aliquando admittitur, in ipso lumine veritatis indubitanter videt prouenientem gratiam. Cum inde repellitur, in ipsa sui cæcitate intelligit puritati eius non conuenire immunditiam suam. Et si amat, flere dulce habet, & non sine multo gemitu cogitur redire in conscientiam suam. Ad quod cogitandum omnino impares sumus, sed ignoscit quem amam⁹, & de quo digne nos non posse vel dicere vel cogitare confitemur. Et tamen vt dicamus & cogitemus, amore eius vel amore amoris eius prouocamur & trahimur. Cogitantis ergo est in omnibus humiliare semetipsum, glorificare in semetipso dominum deum suum. In contemplatione dei vilescere sibi. In amore creatoris subiectum esse omni humanæ creaturæ. Exhibere corpus suum hostiam viuentem sanctam deo placentem, rationabile obsequium suum. Præ omnibus autem non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: & secundum datam à deo mensuram fidei, bona sua non ponere in ore hominum, sed celare in cella sua, & recondere in conscientiam, vt hunc quasi titulum & in fronte conscientię, & H in fronte cellę semper habeat: Secretum meum mihi, secretum meum mihi.

Rom. 12. d

Esa. 24. c

Explicit.

Meditationes

DEVOTISSIMAE AD HVmanæ conditionis cognitionem: aliàs liber de anima.

MVlti multa sciunt: & seipsos nesciunt. Alios inspiciunt, & seipsos deserunt. Deum quærunt per ista exteriora, deserentes sua interiora, quibus interior est deus. Idcirco ab exterioribus redeam ad interiora, & ab interioribus ad superiora ascendam: vt possim cognoscere vnde venio, aut quo vado, quid sum, vel vnde sum, & ita per cognitionē I mei valeam peruenire ad cognitionem dei. Quanto nanque in cognitione mei proficio, tanto ad cognitionem dei accedo. Secundum interiorem hominem tria in mente mea inuenio, per quæ deum recolo, conspicio & concupisco. Sunt autem hæc tria: memoria, intelligentia, voluntas siue amor. Per memoriam reminiscor. Per intelligentiam intueor. Per voluntatem amplector. Cum dei reminiscor, in memoria mea eum inuenio, & in ea de eo & in eo delector, secundum quod ipse mihi donare dignatur. Intelligentia intueor quid sit deus in seipso, quid in angelis, quid in sanctis, quid in hominibus, quid in creaturis. In seipso est incomprehensibilis, quia principium & finis. Principium sine principio, finis sine fine. Ex me intelligo quàm incomprehensibilis sit deus, quoniam meipsum intelligere non possum, quem ipse fecit. In angelis est desiderabilis, quia in eum desiderant prospicere. In sanctis est delectabilis, quia in eo assidue fœlices lætantur. In creaturis est admirabilis, quia omnia potenter creat, sapienter gubernat, benigne dispensat. In hominib⁹ est amabilis, quia eorum deus est, & ipsi sunt populus eius. Ipse in eis habitat tanquam in templo suo, & ipsi sunt templū eius. Non dedignatur singulos neque vniuersos. Quisquis eius meminit, euḿq; intelligit ac diligit, cum illo est. Diligere eum debemus, quoniam ipse prior dilexit nos: ad imaginem & similitudinem suam nos fecit, quod nulli alij creaturæ donare voluit. Ad imaginem dei facti sumus, hoc est ad intellectum & notitiam filij, per quem intelligimus & cognoscimus K patrē, & accessum habemus ad eum. Tanta cognatio est inter nos & dei filium, q⁹ ipse imago dei est, & nos ad imaginē eius facti sumus: quam cognationem etiam ipsa similitudo testat, quoniam non solum ad imaginem, sed ad similitudinem eius facti sumus. Oportet itaq; id quod ad imaginem est, cū imagine conuenire, & non in vacuum nomen imaginis participare. Repręsentemus ergo in nobis imaginem eius in appetitu pacis, in intuitu veritatis, & in amore charitatis. Teneam⁹ eum in memoria, portemus in conscientia, & vbique prędicemus veneremur. Mēs siquidem nostra eoipso eius imago est, quo eius capax est, eiusq; particeps esse potest. Non propterea ei⁹ imago est, quia sui meminit mens, seq; intelligit ac diligit, sed quia potest meminisse, intelligere, ac diligere à quo facta est. Quod cum facit, sapiens ipsa fit. Nihil enim tam simile est illi summæ sapientiæ, q̄ mens rationalis, quæ per memoriam, intelligentiam & voluntatem in illa trinitate ineffabili conspicit, eamq́ue intelligat ac diligat. Meminerit itaque dei sui ad cuius imaginem facta est, eumq́ue intelligat, diligat, atque colat, cum quo potest semper esse beata. Beata anima apud quā deus requiē inuenit, & in cuius tabernaculo requiescit. Beata quæ dicere potest: Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Negare siquidem requiem cœli ei nō poterit. Cur ergo nos deserimus, & in his exterioribus deum quærimus qui apud nos est, si nos velimus esse apud eum? Reuera nobiscum est, & in nobis, sed adhuc per fidem, donec videre mereamur per speciem. Nouimus, inquit, Apostolus habitare Christum per fidem in cordibus nostris: quia Christus in fide, fides in mente, mens in corde, cor in pectore. Per fidem ergo recolo deum creatorem: adoro redemptorem: expecto saluatorem: credo videre in omnibus creaturis: habere in meipso: & quod his omnibus ineffabiliter iucūdius atque beatius est cognoscere in seipso. Patrem nāque & filium cum sancto spiritu cognoscere, vita est æterna, beatitudo perfecta, summa voluptas. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quanta claritas quanta suauitas & quanta iucunditas maneat nos in illa visione quando deum facie ad faciem videbimus, qui est lux illuminatorum, requies exercitorum, patria redeuntium, vita viuentium, corona vincentiū. Ita in mente mea quandam imaginem illius summæ trinitatis inuenio, ad quam summam trinitatem recolendam inspiciendam & diligendam, vt eius recorder, ea delecter, & eam complectar & contempler, totum id quod viuo debeo referre. Mens imago dei est, in qua sunt tria, id est memoria, intelligentia, & voluntas. Memoriæ attribuimus omne quod scimus, etiam si non inde cogitemus. Intelligentiæ tribuimus omne quod verum cogitando inuenimus, quod etiam memorię commendamus. Per memoriam patri similes sumus. Per M intelligentiam, filio. Per voluntatem, spiritui sancto. Nihil in nobis tam simile spiritui sancto est, quam voluntas vel amor siue dilectio, quæ excellentior voluntas est. Dilectio nanque donum domini est: ita q⁹ nullū hoc dono dei est excellentius. Dilectio nanq; quæ ex deo est, & deus est, propriè spiritus sanctus dicitur, per quem charitas dei diffusa est in cordibus nostris, pea quem tota trinitas in nobis habitat.

Ioan. 4. b. Gene. 1. d.

Eccli. 24. c

Rom. 5. d

De miseria hominis, & examinatione extremi iudicij. Capi. II.

SEcundum exteriorem hominem de parentibus illis venio, qui me ante fecerunt damnatum quam natum. Peccatores peccatorem in peccato suo genuerunt, & de peccato nutriuerunt. Miseri miserum in hanc lucis miseriam induxerunt. Nihil ex eis habeo, nisi miseriam & peccatum, & corruptibile hoc corpus quod gesto. Ad illos vero festino qui morte corporis hinc exierunt. Cum eorum sepulchra respicio, non inuenio in eis, nisi cinerem & vermem, fœtorem & horrorem. Quod ego sum, ipsi fuerunt, & quod ipsi sunt, ego ero. Quid sum ego? Homo de humore liquido. Fui enim in momento conceptionis de humano semine conceptus. Deinde spuma illa coagulata modicum crescendo caro facta est. Postea plorans & eiulans traditus sum huius mūdi exilio, & ecce iam morior plenus iniquitatib⁹ & abominationibus. Iāiam præsentabor ante districtum iudicē, de

A de operibus meis rationem redditurus. Væ mihi misero cum venerit dies illa iudicij, & aperti fuerint libri in quibus omnes mei actus & cogitationes domino præsentandæ recitabūtur. Tunc demisso capite præ confusione malę conscientię in iudicio coram domino stabo trepidus & anxius, vtpote commemorans scelerum commissa meorum. Et cum dicetur de me, ecce homo & opera eius: reducam ante oculos omnia delicta & peccata mea. Quadam nāque vi diuina fiet, vt cuique sua opera bona vel mala in memoriam reuocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuset vel excuset scientia conscientiam, atque ita simul & singuli & omnes iudicentur. Iudicium faciet gestorum quisque suorum. Cuncta⁹q; cunctorum cunctis arcana patebunt. Quod enim nunc confiteri erubescimus, tunc omnibus manifestabitur: & quicquid hic dissimulando palpamus, totum illic vindex flamma comburet. Ignis vbique ferox ruptis regnabit habenis. Quantoque diutius deus nos expectat vt emendemus, tanto districtius iudicabit si neglexerimus. Cur ergo tantopere vitam istam desideramus, in qua quanto amplius viuimus, tanto plus peccamus? Quanto est vita longior, tanto culpa numerosior. Quotidie nāque crescunt mala, & subtrahuntur bona, assidue variatur homo per prospera & aduersa, & ignorat quando moriatur. Sicut enim in cœlo stella coruscans veloB citer currit, & repente deficit, & sicut scintilla ignis subito extinguitur, & in cinerem redigitur, sic cito finitam datur istā cernere vitam. Dum enim libenter ac iucundissime moratur homo in mundo, diuq; se victurum arbitratur, ac multa in lōga tempora disponit agenda: subito rapitur in mortem, & ex improuiso anima aufertur à corpore. Veruntamen cum magno metu magnisque doloribus anima separatur à corpore. Veniunt enim angeli assumere illam, vt perducant eam ante tribunal iudicis metuendi: & tunc illa memorans opera sua mala & pessima, quę die noctuque gessit, cōtremiscit, & quærit illa fugere, inducias q; petere, dicens: Date mihi vel vnius horę spatiū. Tunc quasi loquentia simul opera dicent: Tu nos egisti: opera tua sumus: non te deseremus, sed tecum semper erimus, tecum pergemus ad iudicium. Vitia quoque multis & multiplicibus criminibus eam accusabunt, multaque falsa testimonia aduersus illam inuenient, quanquam vera ad damnationem eius satis possent sufficere. Dęmones vero terribili vultu & horribili aspectu eam terrebunt. Ingenti furore eam persequentur & cōprehendent, tam terribiliter q̄ horribiliter volentes retinere & possidere, nisi sit qui eripiat. Tūc anima inueniens oculos clausos & os, alios q; corporis sensus per quos solebat egredi & delectari in his exterioribus, reuertetur ad se: & videns se solam & nudam, ingenti horrore concussa, desperatione deficiet in se, & cadet sub se, & quia C amore mundi, & carnis voluptate, dei amorem dereliquerat, derelinquetur à deo misera in hora tantæ necessitatis, atque dæmonibus tradetur in inferno cruciandā. Sic anima peccatoris in die qua ignorat, & hora qua nescit, rapitur à morte, & segregatur à corpore, pergit q; miseriis plena, tremens & dolens, & cum nullam excusationem habeat, quam pro peccatis suis possit obtendere, contabescit & pertimescit ante deū apparere. Ingenti horrore concutitur, & multiplicibus cogitationum estibus agitatur, cum vrgente solutione carnis, & subductis è medio omnibus, se & illum terminum considerat cui appropinquat, & post paululum hoc inuenit quod in perpetuum mutari non poterit. Considerat plane quam districtē Veniat æternus iudex, & ante seueritatem tantæ iustitiæ, quas rationes vitæ suæ ponat. Si enim cuncta opera quæ intellige re potuit, deuitauit: ventura tamen coram districto iudice il la magis quę in semetipsa non intelligit, pertimescit. Crescit pauor cum cogitat q; viam vitæ huius nequaquam sine culpa transire potuit: nec hoc quidem quod laudabiliter vixit, sine aliquo reatu est, si remota pietate iudicetur. Quis enim considerare valeat quāta mala per momenta temporum perpetramus: & quāta bona facere negligimus? Sicut enim peccatum est perpetratio mali: sic delictum est, desertio boni. Grauis siquidem iactura est cum nec bona facimus, nec bona cogitamus, sed cor nostrum per vana & inutilia sinimus vagari. Nimis tamen difficile est cor tenere: & ab illicita cogitatione seruare. Nimis etiam difficile est terrenas occupationes absque peccatis ministrare. Quapropter nullus semetipsum di- D iudicare, & comprehendere perfecte potest, sed multis cogitationibus occupatus, sibimetipsi aliquo modo manet incognitus, vt omnino quod tolerat nesciat. Propterea vrgente exitu, subtiliori terretur metu, quia & si illa quæ sciuit, nunq̄ se prætermisisse meminit, formidat tamen ea quæ nescit.

De dignitate animæ. Capitulum III.

Anima dei insignita imagine, decorata similitudine, desponsata fide, dotata spiritu, redempta sanguine, deputata cum angelis, capax beatitudinis, hæres bonitatis, rationis particeps, quid tibi cum carne vnde ista pateris: Propter carnem aliena peccata tibi imputantur, & tuæ iustitiæ quasi pannus menstruatæ reputantur, atq; tuipsa ad nihilum es redacta, & quasi nihilum & inane reputata. Nihil aliud est caro (cum qua tanta est tibi societas) nisi spuma caro facta, fragili vestita decore: sed erit quando erit cadauer miserum & putridum, & cibus vermiū. Nam quantumcunque excolatur: semper caro est. Si diligenter consideres quid per os & nares cæteros q; corporis meatus egrediatur, vilius sterquilinium nunquam vidisti. Si singulas eius miserias enumerare velis, quàm sit onerata peccatis, irretita vitiis, pruriens concupiscentiis, occupata passionibus, polluta illusionibus, prona semper in malum, & in omne vitium procliuis, plenam omni confusione & ignominia E inuenies. Propter carnem homo vanitati similis factus est, quia ex illa vitium concupiscentiæ traxit, quo captiuus tenetur & incurvatur vt diligat vanitatem, & iniquitatem operetur. Attende homo quid fuisti ante ortum, & quid es ab ortu vsque ad occasum, atque quid eris post hanc vitam. Profecto fuit quòd non eras: postea de vili materia factus, & vilissimo panno inuolutus, menstruali sanguine in vtero materno fuisti nutritus, & tunica tua fuit pellis secundina. Sic indutus & ornatus venisti ad nos, nec memor es quam sit vilis origo tui. Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opes q; Subripuere tibi noscere quid sit homo. Nihil aliud est homo, quam sperma fœtidum, saccus stercorum, cibus vermiū. Post hominem vermis, post vermem fœtor & horror. Sic in non hominem vertitur omnis homo. Cur ergo superbis homo, attendens quòd fuisti vile semen, & sanguis coagulatus in vtero? Deinde miseriis huius vitæ expositus & peccato, postea vermis & cibus vermium futurus in tumulo. Quid superbis puluis & cinis: cuius conceptus culpa, nasci miseria, viuere pœna, mori angustia? Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa: nasci pœna: labor vita: necesse mori? Cur carnem tuam preciosis rebus impinguas & adornas, quam post paucos dies vermes deuoraturi sunt in sepulchro: animam vero tuam non adornas bonis operibus, quæ deo & angelis eius præsentanda est in cœlis? Quare animam tuam vilipendis, & ei carnem præponis? Dominam ancillari, & ancillam dominari, magna abusio est. Totus quidem iste mundus ad vnius animæ precium æstimari non potest. Non enim pro toto mundo deus animam suam dare voluit, quam pro anima humana dedit. Sublimius ergo est animæ precium, quæ non nisi sanguine Christi redimi potuit. Quam ergo commutationem dabis pro anima tua, qui pro nihilo das illam? Nonne dei filius cum esset in sinu patris, à regalibus sedibus pro ea descēdit, vt eam liberaret à potestate diaboli? Quam cum vidisset peccatorum funibus irretitam, iamiam q; dęmonibus tradēdam vt morte perpetua damnaretur: fleuit super illam: quæ flere se nesciebat. Nec solum fleuit, sed etiam occidi se permisit, vt preciosо sanguinis sui precio eam redimeret. Aspice mortalis, pro te datur hostia talis. Agnosce homo quam nobilis est anima tua, & quam grauia fuerint eius vulnera, p quibus necesse fuit Christum dominum vulnerari. Si non essent hæc ad mortem, & mortem sempiternam: nunquam p eorum remedio dei filius moreretur. Noli ergo vilipendere animæ tuæ passionem, cui à tanta maiestate tantam vides exhiberi compassionem. Fudit ipse lachrymas pro te, laua & tu per singulas noctes lectum tuum cordis compunctione, & lachrymarum assiduitate. Fudit ipse sanguinem suum, funde & tu tuum quotidiana corporis afflictione. Quem si semel ponere pro Christo non potes, saltem mitiori quodam, sed longiori martyrio pone. Noli attendere quid caro velit, sed quid

Esa. 64. c.

Psal. 143. d

Psal. 106. d

G quid ſpiritus poſcit. Tunc enim glorioſus erit cum ad deum ſuum redierit: ita tamen ſi de corpore nullum peccatum ſecũ tulerit, & deterſerit omne ſordidum. Si vero dicis, durus eſt hic ſermo: non poſſum mundum ſpernere, & carnem meã odio habere: dic mihi vbi ſunt amatores mundi, qui ante pauca tempora nobiſcum erant? Nihil ex eis remanſit, niſi cineres & vermes. Attende diligenter quid ſunt, vel quid fuerũt.
Iob.21.b. Homines fuerunt ſicut tu, comederunt, biberunt, riſerunt, duxerunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcenderunt. Hic caro eorum vermibus, & illic anima ignibus deputatur, donec rurſus infœlici collegio colligati, ſempiternis inuoluantur incendiis, qui ſocij fuerunt in vitiis. Vna nanque pœna implicat, quos vnus amor in crimine ligat. Quid profuit illis inanis gloria, breuis lætitia, mundi potentia, carnis voluptas, falſæ diuitiæ, magna familia, & mala concupiſcentia? Vbi riſus, vbi iocus, vbi iactantia, vbi arrogantia? De tanta lætitia, quanta triſtitia? Poſt tantillam voluptatem, quam grauis miſeria? De illa exultatione ceciderunt in magnam miſeriam, in grandem ruinam, & in magna tormenta. Quicquid illis accidit, tibi accidere poteſt: quia homo es. Homo de humo, limus de limo. De terra es, & de terra viuis, & in terram reuerteris, quando venerit dies illa vltima, quæ ſubito venit, & forſitã hodie erit. Certum eſt quia morieris: ſed incertum
H quando, aut quomodo, vel vbi. Quoniam mors vbique te expectat: tu quoque ſi ſapiens fueris, vbique eam expectabis. Si carnem ſequeris: punieris in carne. Si in carne delectaris: cruciaberis in carne. Si curioſas veſtes requiris: pro ornatu veſtium ſubter te ſternetur tinea, & operimentum tuum e-
Eſa.14.c. runt vermes. Iuſtitia enim dei aliud iudicare non poteſt, niſi quod merentur opera noſtra. Qui enim plus diligit mundum quàm deum, ſeculum quàm clauſtrum, gulam quàm abſtinentiam, luxuriam quàm caſtitatem: ſequitur diabolum, & ibit cum eo in ſupplicium æternum. Quis putas tunc mœror erit, quis luctus, quæ triſtitia cum ſeparabuntur impij à conſortio ſanctorum, & à viſione dei, & traditi in poteſtatem demonum, ibunt cum ipſis in ignem æternum, ibiq; ſemper erunt ſine fine in luctu & gemitu? Procul quippe à beata paradiſi patria exulati, cruciabuntur in gehenna perpetua, nunquam lucem viſuri, nunquam refrigerium adepturi, ſed per milia milium annorum in inferno cruciandi, nec inde vnquam liberandi. Vbi nec qui torquet, aliquando fatigatur: nec qui torquetur, aliquando moritur. Sic enim ignis ibi conſumit, vt ſemper reſeruet: ſic tormenta aguntur, vt ſemper renouẽtur. Iuxta vero qualitatem culpę pœnam ſuſtinebit vnuſquiſque gehennæ, & ſimilis culpę rei ſuis ſimilibus iungentur cruciandi. Nihil aliud ibi audietur niſi fletus & planctus, gemitus & vlulatus, mœrores atque ſtridores dentium: nihilq; ibi videbitur niſi vermes, & laruales facies tortorum, atque teterrima monſtra dæmonum. Vermes crudeles mordebũt intima cordis. Hinc dolor, inde pauor, gemitus, ſtupor, & timor horrens. Ardebunt q; miſeri in igne æterno in æternum & vltra. In carne cruciabuntur per ignem, in ſpiritu per conſcientiæ vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incomparabilis, mors animæ & corporis, ſine ſpe veniæ & miſericordiæ. Sic tamen morientur, vt ſemper viuant, & ſic viuent, vt ſemper moriantur. Ita anima peccatoris aut in inferno pro peccatis cruciatur, aut in paradiſo pro bonis meritis collocatur. Nunc ergo alterum è duobus eligamus, aut ſemper cruciari cum impiis, aut perpetualiter lętari cum ſanctis. Bonum ſiquidem & malum, vita & mors, ante nos ſunt poſita: vt ad quod voluerimus, manum extendamus. Si tormenta non terrent nos, ſaltem inuitent præmia.

De præmio patriæ cœleſtis, Capitulum IIII.

PRæmium eſt videre deum, viuere cum deo, viuere de deo, eſſe cum deo, eſſe in deo, qui erit omnia in omnibus: habere deum, qui eſt ſummum bonum. Et vbi eſt ſummum bonum, ibi eſt ſumma fœlicitas, ſumma iucunditas, vera libertas, perfecta charitas, æterna ſecuritas, & ſecura æternitas: ibi eſt vera lætitia, plena ſcientia, omnis pulchritudo, & omnis beatitudo. Eſt ibi pax, pietas, bonitas, lux, virtus, honeſtas. Gaudia, lætitiæ, dulcedo, vita perennis. Gloria, laus, requies, amor, & concordia dulcis. Sic cum deo homo beatus erit, in cuius cõſcientia peccatum K inuentum non fuerit. Videbit deum ad voluntatem, habebit ad voluptatem, fruetur ad iucunditatem. In ęternitate vigebit, in veritate fulgebit, in bonitate gaudebit. Sicut habebit permanendi æternitatem, ſic cognoſcendi facilitatem, & requieſcendi fœlicitatem. Ciuis ſiquidem erit illius ſanctę ciuitatis, cuius angeli ciues ſunt, deus pater templum, filius eius ſplendor, ſpiritus ſanctus charitas. O ciuitas cœleſtis, mãſio ſecura, patria fertilis & ampla, totum continens quod delectat, populus ſine murmure, incolę quieti, homines nullam indigentiam habentes. Quàm glorioſa dicta ſunt de te ciui- Pſal.86.d.
tas dei, ſicut lætantium omnium habitatio eſt in te. Omnes lætantur in lętitia & exultatione, omnes delectantur de deo, cuius aſpectus pulcher, facies decora, eloquium dulce. Delectabilis eſt ad videndum, ſuauis ad habendum, dulcis ad perfruendum. Ipſe per ſe placet, & per ſe ſufficit ad meritũ, ſufficit ad præmium, nec extra illum quicquã quæritur: quia totum in illo inuenitur quicquid deſideratur. Semper libet eum aſpicere, ſemper habere, ſemper in illo delectari, & illo perfrui. In illo clarificatur intellectus, & purificatur affectus ad cognoſcendam & diligendam veritatem. Et hoc eſt totum bonum hominis, noſſe ſcilicet & amare creatorem ſuũ. Quæ ergo nos angit veſania, vitiorum ſitire abſinthiũ, huius mundi ſequi naufragium, vitæ labentis pati infortunium, impię ty- L
rannidis ferre dominium, & non magis conuolare ad ſanctorum fœlicitatem, ad angelorum ſocietatem, ad ſolennitatem ſupernæ lætitię, & ad iucunditatem contemplatiuæ vitæ, vt poſſimus intrare in potentias domini, & videre ſuperabundã tes diuitias illas bonitatis eius? Ibi vacabimus, & videbimus q; dulcis eſt dominus, & quam magna multitudo dulcedinis eius. Videbimus gloriæ decorem, ſanctorum ſplendorem, & regiæ poteſtatis honorem: cognoſcemus patris potentiam: filij ſapientiam: ſpiritus ſancti benigniſſimam clementiam: & ita habebimus notitiam illius ſummæ trinitatis. Nunc corpora per corpus videmus: imagines etiam corporum ſpiritu cernimus: tunc vero ipſam trinitatem puro mẽtis intuitu videbimus. O beata viſio videre deum in ſeipſo, videre in nobis, & nos in eo fœlici iucũditate, & iucũda fœlicitate. Quicquid deſiderabimus, totũ habebimus, nihil amplius deſiderãtes. Et quicquid videbimus, amabimus, ipſo amore beati. Beati dulcedine amoris, & ſuauitate contemplationis. Hæc erit ſumma illius contemplationis, hæc erit ſumma illius fœlicitatis, quoniã intelligetur in ſuo puro eſſe ſyncera diuinitas, comprehendetur in ea incomprehenſibilis trinitas. Patebunt arcana diuinitatis: videbitur & amabitur deus: & hæc viſio & delectatio totum cor hominis implens & ſatians, tota erit illius beatitudinis conſummatio. Vna erit omniũ lingua, iubi latio indefeſſa, vnus affectus, amor æternus. Patebit veritas, M
implebitur charitas, & erit integra corporis & animæ ſocietas. Fulgebit ſicut ſol humanitas glorificata. Quieta erit & concors carnis & ſpiritus ſocietas. Angelorum & hominum vnum erit gaudium, vnum colloquium, vnum conuiuium. Nõ languebit amor, nec liquefiet dilectio. Præſentibus omnibus bonis, nulla erit dilationis afflictio, quoniam beatifica diuinę maieſtatis præſentia omnibus erit omnia, & erit cõmunis omnium omnipotentia, ſapientia, pax, iuſtitia, & intelligẽtia. Non erit in illa pace diuerſitas linguarũ, ſed pacifica & concors concordia morum & affectuum. In torrente illius voluptatis nihil vltra appetet cumulata ſatietas, tanta erit fœlicitas. Ibi ſiquidẽ erit cumulus fœlicitatis, ſupereminẽs gloria, & ſuperabundans lætitia. Sed ad hæc quis idoneus? Profecto verus pœnitẽs, bonus obediẽs, amabilis ſocius, fidelis ſeruus. Verus pœnitens ſemper in labore & dolore, dolet de prętęritis, laborat pro futuris cauendis. Vera ſiquidem pœnitentia eſt, ſine temporis intermiſſione de peccatis dolere. Sic plangit commiſſa vt non committat plangenda. Irriſor nãque eſt & non verus pœnitens, qui adhuc agit quod pœniteat. Si ergo vis verus pœnitens eſſe, ceſſa à peccato, & noli amplius peccare: qm̃ inanis eſt pœnitẽtia quã ſequẽs coinquinat culpa. Omnis bonus obediẽs dat ſuũ velle, & ſuũ nolle, vt poſſit Pſal.107.d
dicere: Paratum cor meum deus, paratum cor meum. Paratũ quodcũque præceperis facere, paratum ad nutum nutu citius obedire, paratum tibi vacare, proximis miniſtrare, meipſum cuſtodire,

A cuſtodire, & in cœleſtiũ cõtemplatione requieſcere. Amabilis ſocius omnibus eſt officioſus, & nulli onerоſus. Omnibus eſt officioſus, quia deuotus ad deũ, benignus ad proximum, ſobrius ad mundũ, domini ſeruus, proximi ſocius, mundi dominus. Superiora habet ad gaudium, æqualia ad conſortium, inferiora ad ſeruitiũ: nulli eſt oneroſus, ſed inferiora redigit ad vtilitatẽ mediorum, & ad honorẽ ſuperiorum: ſuperiora ſequens, inferiora trahens: ab illis poſſeſſus, iſta poſſidens: fidelis ſeruus eſt in contẽplatione dei, & cuſtodia ſui. Cuſtodię ergo tuæ adhibe prius omnem diligentiã. Deinde intelligens te nunq̃ poſſe ſufficere ad te cuſtodiendum tua induſtria, diuinam implora clementiam, itemq; ad contemplandã in te creatoris tui voluntatem bonam & beneplacentem atq; perfectam, angelicam exora tutelam, patrociniũq; omniũ cũ
Iob.19.c Chriſto regnantium ſuper te roga, curre per ſingulos, ſuppli ca ſingulis, & ſimul omnibus clama & dic: Miſeremini mei, miſeremini mei ſaltem vos amici mei, recipite fugitiuum veſtrum ſed fratruelẽ, ſed conſanguineũ in ſanguine redẽptoris. En pauper ſtat ad oſtiũ, clamat & pulſat, aperite pulſanti, & conducite eum vſq; ad regem: vt proſtratus coram eo indicem ei omnes miſerias & omnes neceſſitates quas patior. Ad extremum vero prælato tuo cor tuum cum omni ingenio cõ-
B feſſione deleatur. Ieſum Chriſtum etiam ſuper cor tuũ ſicut ſignaculum pone. Cum enim Chriſtus cordis oſtium cuſtodit, & eſt cordis oſtiarius, vt per illum ingrediantur & egrediantur omnes familiæ cordis, conſequenter adſunt milia milium angelorum ad fores exteriorum ſenſuum excubantiũ, nec audet alienigena irrũpere terribiles illas acies, propter oſtiarij reuerentiam, & angelorum cuſtodiam.

Quomodo homo debet ſe examinare, Capitulum V.

INtegritatis tuę curioſus explorator, vitam tuam in quotidiana diſcuſſione examina. Attende diligenter quantum proficias, vel quantũ deficias: qualis ſis in moribus, & qualis in affectibus: q̃ ſimilis ſis deo, vel q̃ diſſimilis: q̃ prope, vel q̃ longe, non locorum interuallis, ſed morum affectibus. Stude cognoſcere te: quia multo melior & laudabilior es ſi te cognoſcis, q̃ ſi te neglecto cognoſceres curſum ſiderum, vires herbarum, cõplexiones hominum, naturas animalium, & haberes omnium cœleſtium & terreſtrium ſcientiã. Redde ergo te tibi, & ſi non ſemper vel ſæpe: ſaltem interdum. Rege tuos affectus, dirige actus, corrige greſſus. In te nihil remaneat indiſciplinatum, pone omnes tranſgreſſiones tuas ante oculos tuos. Statue te ante te
C tanq̃ ante alium, & ſic temetipſum plange. Plora iniquitates & peccata, quibus deũ offendiſti: indica ei miſerias tuas, oſtẽde illi malitiam aduerſariorum tuorum. Cumq; coram eo in lachrymis te macerueris, precor te vt memor ſis mei. Ego enim ex quo cognoui te, in Chriſto diligo te, & illuc mentionem tui defero, vbi & illicita cogitatio ſuppliciũ, & honeſta promeretur præmium. Ad altare nanq; dei cũ peccator ſto, ſed ſacerdos, tui me comitatur memoria. Tu vero mihi vicem reddes ſi me amaueris, & orationum tuarũ participẽ feceris. Ibi recordatione tecum eſſe præſens deſidero, vbi pro te & tuis familiaribus deuotas preces corã deo fundis. Nec mireris ſi dixi, præſens: quoniã ſi me amas, & ideo amas quia imago dei ſum: ita tibi præſens ſum, vt tuipſe tibi. Quicquid enĩ tu es ſubſtantialiter, hoc ego ſum. Imago enim dei eſt, omnis anima rationalis. Proinde qui in ſe imaginẽ dei quęrit, tam proximum q̃ ſe quęrit: & qui illã in ſe quęrendo inuenerit, in omni homine eã cognoſcit. Viſio enim animę, intellectus eſt. Si ergo te vides, me vides: qui nihil aliud ſum q̃ tu. Et ſi deũ diligis, me imaginẽ dei diligis: & ego deum diligendo, diligo te. Et ita dum vnum quęrimus, & ad vnũ tendimus, ſemper inuicem præſentes ſumus, ſed in deo, in quo nos diligimus.

Quòd homo debet eſſe intentus pſalmodiæ, Capitulum VI.

VM ad orandum ſiue ad pſallendum eccleſiam intraueris, fluctuantium cogitationum tumultus exterius relinque, curamq; exteriorum penitus obliuiſcere, vt ſoli deo poſſis vacare. Fieri enim nõ poteſt vt aliquando cum deo loquatur, qui cũ toto mundo eriã D
tacens fabulatur. Intende ergo illi qui intendit tibi, audi illũ loquentem tibi, vt ipſe exaudiat te loquentem ſibi. Ita fiet ſi diuinis laudibus ſoluendis debita reuerentia & ſolicitudine aſſiſtas, ſuper ſingula verba diuinæ ſcripturæ diligenter intendas. Non q; ego iſta faciam dico, ſed q; facere vellem, & nõ feciſſe pœnitet, & nõ facere piget. Tu vero cui maior gratia conceſſa eſt, votis & deuotis precibus pias aures domini ad te flecte, lachrymis & ſuſpiriis pro tuis exceſſibus illum clementer exora, atq; canticis ſpiritualibus in omnibus operibus ſuis illum lauda & glorifica. Nil enim magis ſupernis ciuibus ſpectare libet, nil regi ſummo iucundius exhibetur, ſicut ipſe teſtatur: Sacrificium laudis honorificabit me. O q̃ Pſal.49.d
fœlix eſſes, ſi ſpiritualibus oculis ſemel intueri poſſes, quomodo præueniunt principes coniuncti pſallentibus in medio Pſal.67.f
iuuencularum tympaniſtriarum? Videres proculdubio qua cura quóve tripudio interſunt cantantibus, aſſiſtunt orantibus, adſunt meditantibus, ſuperſunt quieſcentibus, prouidẽtibus, atque procurantibus præſunt. Diligunt ſiquidem ſuos conciues ſuperne poteſtates, & pro iis qui hæreditatẽ capiũt ſalutis, ſolicite congaudent, confortant, inſtruunt, protegũt, prouident q; omnibus. Omnes enim ipſi deſiderant aduentũ noſtrum, quoniam ipſi de nobis expectant ciuitatis ſuæ ruinas reſtaurari. Diligenter quęrunt & libenter audiunt bona de nobis ſoliciti diſcurrunt medij inter nos & deum, noſtros E
gemitus fideliſſime ad eum portantes, ipſiuſq; gratiam deuotiſſime ad nos reportantes. Non dedignabuntur eſſe ſocij noſtri, qui iam facti ſunt miniſtri noſtri. Exultare eos fecimus, quando conuerſi ſumus ad pœnitentiam. Feſtinemus ergo de nobis eorum lætitiam adimplere. Væ tibi quicũq; es, qui deſideras redire ad vomitum, reuerti ad lutum. Putáſne placatos habebis eos in iudicio, quos tanto & tam ſperato priuare vis gaudio? Exultauerunt quando venimus ad religionẽ, tanq̃ ſuper his quos ab ipſa inferni porta cernerẽt reuocari. Quid vero tunc erit, ſi ab ipſa ianua paradiſi viderint redire & retrorſum abire eos, qui iam alterum pedẽ habebant in cœlo? Nam ſi corpora inferius, ſed corda ſurſum. Curramus ergo nõ paſſibus corporis, ſed affectibus, ſed deſideriis, ſed ſuſpiriis, quoniam non ſolum angeli, ſed angelorum creator nos expectat. Expectat nos deus pater tanq̃ filios & hæredes, vt conſtituat nos ſuper omnia bona ſua. Expectat nos dei filius tranquam fratres & cohæredes, vt fructum ſuæ natiuitatis & precium ſui ſanguinis deo patri offerat. Expectat nos ſpiritus ſanctus: ipſe ſiquidẽ eſt charitas & benignitas in qua ab æterno prædeſtinati ſumus: nec dubium, quin prędeſtinationem ſuam adimpleri velit. Ergo quia omnis cœleſtis curia expectat nos & deſiderat, deſideremus eam quanto poſſumus deſiderio. Cum magna nanque confuſione & rubore ad illã F
veniet, quiſquis videre eam vehementer non deſiderat. Quicunque vero iugi oratione & aſſidua cogitatione in illa conuerſatur: & ſecurus hinc egredietur, & cum magna lætitia recipietur in illa. Vbicunque ergo fueris, infra temetipſum ora. Si longe fueris ob oratorio, noli quærere locum, quoniam tuipſe locus es. Si fueris in lecto aut in alio loco, ora: & ibi eſt templum. Frequenter orandum, & flexo corpore meus eſt erigenda ad deum. Sicut enim nullum eſt momentum, quo homo non vtatur vel fruatur dei bonitate & miſericordia: ſic nullum debet eſſe momentum, quo eum prędictem non habeat in memoria. Sed dicis: Ego quotidie oro, & orationis meæ nullum fructum video, ſed ſicut accedo ad illam, ſic & redeo: nemo mihi reſpondet, nemo loquitur, nemo quippiam donat, ſed incaſſum laboraſſe videor. Sic loquitur humana ſtultitia, non attendens quid inde veritas Mat.11.c
promittat dicens: Amen dico vobis: quia quicquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Noli ergo vilipendere orationem tuam, quoniam ille ad quem oras, non vilipendit eam: ſed antequam egrediatur de ore tuo, ipſe ſcribi eam iubet in libro ſuo. Et vnum è duobus indubitanter ſperare debemus, quoniã aut dabit nobis quod petimus, aut quod nobis nouerit eſſe vtilius. Cogita itaque de deo quicquid melius potes, & de te quicquid deterius vales. De illo amplius credere debes, quàm cogitare potes. Omne tempus in quo de deo non cogitas, hoc te computes perdidiſſe.

G Omnis siquidem res aliena est à nobis: tempus autem tantũ nostrum est. Vaca ergo: & vbicunque fueris, tuus esto. Noli te tradere, sed commodare. Quocunque loco consistis, cogitationes tuas iacta in deum, & aliquid salutare in animo tuo versa. Omnis siquidem locus ad meditandum congruus est. Tota ergo facilitate animum colligens, libere tecum habita, & in latitudine cordis tui deambulans, ibidem cœnaculũ grãde stratum Christo exhibe. Mens nanq; sapientis semper est apud deum. Illum semper ante oculos habere debemus, per quem sumus, viuimus, & sapimus. Ipsum nanque vt essemus habemus authorem: ipsum etiam vt sapientes simus, debemus habere doctorem: & vt beati simus, internæ suauitatis largitorem. Et in hoc imaginem eius, hoc est illius summæ trinitatis in nobis cognoscimus. Nam sicut ille est, & sapiens est, & bonus est: sic & nos pro modulo nostro, & sumus, & nos esse scimus, & id esse & nosse diligimus. Vtere igitur teipso velut dei templo, propter illud quod in te est simile deo. Honor siquidem deo summus est, illum venerari & imitari. Imitaris, si pius es. Templum enim sanctum est deo mens pia, & altare optimum cor eius. Veneraris, si misericors es, sicut ipse omnibus misericors est. Hostia siquidem acceptabilis est deo, facere bonũ omnibus pro deo. Fac omnia sicut filius dei, vt dignus sis eo qui te dignatus est filium vocare. In omnibus vero quæ agis, deum esse præsentem cognosce. Caue ergo ne H in eo quod male delectat, vel visio tua vel cogitatio tua remoretur: nec dicas neq; facias quod non licet, etiam si libet: nec aliquo facto vel signo deum offendas, qui vbiq; præsens cernit quicquid facis. Magna custodia tibi necessaria est, quoniam ante oculos iudicis viuis cuncta cernẽtis. Cum illo tamen semper es securus, si talem te præparaueris, vt tecum adesse dignetur. Si tecum non est per gratiam, adest per vindictam. Sed væ tibi, si ita tecum est. Imò væ tibi, si ita tecũ nõ adest. Illi nanque irascitur deus, quem peccantem non flagellat. Nam quem flagellando non emendat, in futuro damnat.

Mortis consideratio, Capitulum VII.

CErtum est, quoniam mors vbique minatur tibi, dabolus insidiatur vt rapiat animam tuam quando egredietur de corpore: tu vero noli timere, quoniã deus qui in te habitat (si tamen in te habitat) eripiet te & à morte & à dæmone. Fidelis enim socius est, nec deserit sperãtes in se, nisi ipse prior deseratur. Deseritur autem cum cor per prauas & inutiles cogitationes vaga mente discurrit. Idcirco omni solicitudine & custodia illud custodire & tenere debes, vt in illo deus requiescere possit. In omni nanque creatura quæ sub sole mundi vanitatibus occupatur, nihil humano corde sublimius, nihil nobilius, nihil deo similius reperitur. Quapropter nihil aliud quærit à te nisi cor I tuum. Munda ergo illud per puram confessionem, & assiduã orationem, vt mundo corde deum videre possis per continuã dei circunspectionem. In omni loco esto ei subiectus & intentus, & compone mores tuos, vt sis in te placatus: dilige omnes homines, & omnibus te amabilem exhibe, vt sis pacificus, & dei filius. Sic eris bonus monachus sanctus, humilis, & rectus: & cum talis fueris, memento mei. Væ mihi qui ista dico, & ista non facio: & si aliquando facio, non diu perseuero. Ista habeo in memoria, & non seruo in vita. Habeo in sermonibus, & non in moribus. Legem in corde & in ore tota die rumino, & cõtraria legi ago. Lego de religione in ea, & plus diligo lectionem quam orationem: veruntamen nil aliud me docet diuina scriptura, nisi religionem amare, vnitatem seruare, charitatem habere. Ego autem miser & miserabilis, citius curro ad lectionem quam ad orationem: libentius volo legere, q̃ missas auscultare. Expectat me aliquis volens de necessitate sua mihi loqui, ego vero librum aliquem accipio, quem ille vel ille vellet habere: lego in eo, & legendo amitto fructus charitatis, pietatis affectus, compunctionis fletus, missarum vtilitatem, cœlestium contemplationem. Nil tamẽ in hac vita dulcius sentitur, nihil auidius sumitur, nil ita mentem ab amore mundi separat, nil sic animam contra tentationes roborat, nil hominẽ ita excitat & adiuuat ad omne opus bonum, & ad omnem laborem, q̃ gratia contemplationis.

Qualiter homo debeat intente orare, Capitulum VIII. K

MIserere mei deus, quoniam ibi plus pecco, vbi peccata mea emendare debeo. In monasterio nanque sæpe dum oro, non attendo quod dico. Oro quidẽ ore, sed mente foris vagante, orationis fructu priuor. Corpore sum interius, sed corde exterius: & ideo perdo quod dico. Parũ enim prodest sola voce cantare sine cordis intentione. Propterea magna peruersitas, imò magna insania est, quando cum domino maiestatis loqui in oratione præsumimus, & insensati aurem auertimus, & ad nescio quas ineptias cõuertimus cor. Magna quoq; insania, & grauiter vindicanda, cum vilissimus puluis loquentẽ ad se audire dedignatur creatorem vniuersitatis. Ineffabilis vero est dignatio diuinæ bonitatis, quæ quotidie conspicit nos infœlices aures auertentes, obdurantes corda, & nihilominus clamat ad nos dicens: Redite præuaricatores ad cor. Vacate & videte quoniã ego sum deus, loquitur mihi deus in psalmo, & ego illi: nec tamen cum psalmum dico, attendo cuius psalmus sit. Id- circo magnam iniuriam deo facio cum illum precor vt meam precem exaudiat, quam ego qui fundo non audio. Deprecor illum vt mihi intendat, ego vero nec mihi nec illi intendo: sed quod deterius est, immũda & inutilia in corde versando, fœtorem horribilem eius aspectibus ingero.

Esa.46.c

Psal.45.b

De instabilitate cordis humani, Capitulum IX. L

NIhil est in me corde meo fugacius: quod quotiens me deserit, & per prauas cogitationes defluit, totiens deũ offendit. Cor meũ cor vanũ, vagũ & instabile, dũ suo ducit arbitrio, & diuino caret cõsilio, in seipso nõ potest consistere, sed omni mobili mobilius, per ĩfinita distrahitur, & hac atq; illac p̃ innumera discurrit. Et dũ per diuersa requiẽ quærit, nõ inuenit. Sed in labore mi serum, à requie vacuũ manet, sibi nõ concordat, à se dissonat, à se resilit, volũtates alternat, cõsilia mutat, ædificat noua, destruit vetera, destructa reædificat, eadẽ iterũ atq; iterum alio & alio modo mutat & ordinat, quia vult & non vult: & nunq̃ in eodẽ statu permanet. Sicut enim molendinũ velociter voluitur, & nihil respuit, sed quicquid imponitur molit: si autẽ nihil apponitur, seipsum consumit: sic cor meũ semper est in motu, & nunq̃ requiescit: sed siue dormiã siue vigilẽ, somniat & cogitat quicquid ei occurrit. Et sicut molendinũ arena si imponaẽ exterminat, pix inquinat, palea occupat: sic cor meũ cogitatio amara turbat, immunda maculat, vana inquietat & fatigat. Ita cor meũ dum futurũ non curat gaudiũ, nec diuinũ quærit auxiliũ, ab amore cœlestiũ elongatur, & in amore terrestriũ occupatur. Cũq; elabitur ab illis, & inuoluitur in istis, vanitas illud recipit, curiositas deducit, cupiditas allicit, voluptas seducit, luxuria polluit, torquet inuidia, turbat iracũdia, cruciat tristitia: sicq; miseris casibus submergitur omnibus vitiis, quoniã vnũ deum (qui ei sufficere poterat) dimisit. M Per multa dispergitur, & huc illucq; querit vbi requiescere possit, & nihil inuenit quod ei sufficiat, donec ad ipsum redeat. A cogitatione in cogitationẽ ducitur, & per varias occupationes, & affectiones variatur: vt saltem varietate ipsarũ rerum impleatur: quarum qualitate satiari non potest. Sic labitur cordis miseria subtracta diuina gratia. Cumq; ad se reuertitur, & discutit quod cogitauit: nil reperit: quia nõ opus fuit, sed importuna cogitatio, qua cõponit multa de nihilo: sic deniq; decipit imaginatio, quam dæmonũ format illusio. Imperat mihi deus vt præbeam illi cor meum, & quia imperanti deo non sum obediens & subditus, mihi sum rebellis & contrarius. Vnde mihi subiugari nõ potero, donec illi fuero subiectus: mihiq; seruiam nolens, qui ei nolo seruire volens. Idcirco plura machinatur cor meum vno momento, quàm omnes homines perficere possent vno anno. Cum deo nõ sum vnitus, & ideo in meipso sum diuisus. Cum illo vero vniri nõ possum nisi per charitatem: nec subiici nisi per humilitatem: nec vere humilis esse nisi per veritatem. Expedit ergo vt in veritate me discutiam, & cognoscã quàm vilis, quàm fragilis, & q̃ labilis sum. Deinde cum omnes miserias meas cognouero, necesse est vt illi inhereã per quẽ sum, sine quo nihil sum, & nihil facere possum. Et quia à deo peccãdo recessi: nisi per veram

Iob.13.d

A veram confessionem ad illum redire non possum. Fateri ergo oportet quod fatendum est: quia nunq̃ eo modo aut ea intẽtione, qua peccaui, peccata confessus sum: nec omnium recordatus sum, aut propter vetustatem, aut propter multitudinẽ. Si autem confessus sum, non pure confessus sum propter turpitudinem. Confessionem etiam meã diuisi, vt diuersis sacerdotibus diuersa manifestarem: & ita venia carui, ad quam per partes peruenire putaui. Execranda nanque fictio est peccatum diuidere, & superficietenus radere, non intrinsecus eradicare. Non enim vtilis est confessio nisi sit in oris veritate, & cordis puritate. Et vt tres sint qui testimonium nobis dicant in cœlo, pater, filius, & spiritus sanctus: addamus testes sacerdotes cordi nostro & ori, vt in ore duorum vel triũ te-
2.Cor.13.b stium stet omne verbum. Sed dicis: Sufficit mihi soli deo cõfiteri: quia sacerdos sine eo à peccatis me absoluere non potest. Ad quod non ego, sed beatus Iacobus respondet dicens:
Iaco.5.d Confitemini alterutrum peccata vestra. Conueniens nanque valde est, vt nos qui peccando deo contumaces fuimus, pœni tẽdo supplices sacerdotibus & ministris eius simus: vt homo qui ad gratiam conseruandam mediatore non eguit, iam eam recuperare non nisi per mediatorem hominem possit. Gemat ergo & suspiret, & anxius pro peccato timeat, & expauescat: solicitus discurrat, auxiliatores & intercessores quærat: prosternat se humiliter homini, qui humiliter astare noluit creaB tori. Nam & hoc saluberrimum est vt homo corde pœniteat, & ore delictum suum confiteatur, quatenus deus qui pius adest per gratiam, cor ad pœnitentiam compungat: deinde adsit, vt confitenti peccatorum veniam tribuat. Quòd si forte peccator vere pœniteat, sed intercurrente articulo necessitatis, ad confessionem peruenire non possit: confidenter credere debemus, q̃ summus sacerdos complet in eo quod mortalis non potuit. Et iam apud deum factum constat, quod homo quidem vere voluit, sed non valuit adimplere: quia confessionem nõ contemptus exclusit, sed impediuit necessitas.

De peccato non excusando, Capitulum X.

IN capitulo vbi peccata mea emendare debui: peccatis peccata addidi. Cum de illis accusatus fui, aut aliquo modo excusaui, aut ex toto negaui, aut qđ deterius est, defendi, & impatienter respondi: cum nullum sit peccatum à quo non sim cõtaminatus, aut cõtaminari nõ possim. Iustũ est ergo vt omni occasione remota emẽdationẽ promittã, vndecũq; aut à quocũq; accuser: quatenus sic liberari valeam à peccato perpetrato vel perpetrando.

Quàm sit malum alios non corrigere Capitulum XI.

C MVltitudinem iniquitatum mearũ expauescẽs, aliorum transgressiones reprehendere timui, & ideo mortis author extiti: quia virus quod clamando expellere potui, non expuli. Indignatus sum aduersus alios qui me de vitiis meis reprehendebant, & quos amare debui, odiui. Illa quæ mihi nocebant vel displicebãt: desideraui vt non essent. Sciebam tamen quòd in natura sui erant bona, & à bono factore facta: sed ideo mihi nocebant, quia malus eram, & male illis vtebar. Nihil enim mihi cõtrariũ est nisi ego ipse. Mecum est quicquid mihi nocere potest, & egoipse mihi sarcina sum. Optaui etiã vt deus peccata mea nesciret, aut punire nollet, aut nõ posset, & ita volui deũ esse insipientem, iniustũ, & impotentẽ: quod si esset, deus nõ
Psal.21.a esset. Non est superbia super superbiã meam: propterea lõge à salute mea, verba delictorum meorum. Suspecta est siquidem deo superbia & odiosa: nec fieri potest vt cum eo in gratiã reuertatur. Diuersum vtriusq; hospitiũ: nec in eodẽ cohabitant animo quibus non licuit cohabitare in cœlo. In cœlo nata est: sed velut immemor qua via inde cecidit, illuc postea redire nõ potuit. Cũ aer pluuia vel nimio frigore aut calore turbatus fuit, contra deum inique murmuraui. Omnia nanq; quæ ad vsum vitæ accepimus: ad vsum culpę conuertimus. Quapropter iustum est vt qui in cunctis peccauimus: in cunctis feriamur. Sępe ad sacrũ mysterium vocem meã fregi, vt dulcius cantarẽ, magis delectabar in vocis modulatione, q̃ in cordis compunctione. Deus vero cui non absconditur quicquid illicitum perpetratur, non quærit vocis lenitatem, sed cordis puritatem. Nam dum cantor mulcet populum vo- D cibus: deum irritat prauis moribus. Licentiam loquendi vel aliquid faciendi, sæpe nimia importunitate vel calliditate à prælatis meis extorsi: non attendens miser, quoniã ille se decipit, qui occulte vel aperte satagit vt hoc ei pater spiritualis iniungat, quod ipse desiderat. Acum vel cultellum vel aliquid vile multotiens nimium desideraui: nec confessus sum: quia peccatum non æstimabam, propter rei vilitatem. Verũtamen non multum distat quæcunque substãtia vilis vel preciosa requiratur, dum æqualiter sit corruptus affectus. Non enim cultellus in vitium est, sed cultelli appetitus: neque aurum in vitium est, sed auri cupiditas. In labore non laboraui quantum debui vel quantum potui. In silentio etiam fui ociosus, quod est maximum peccatum. In silẽtio nanque nemo sic debet esse ociosus, vt in eodem ocio vtilitatem non cogitet proximi: nec sic actuosus, vt contemplationem non requirat dei. Parum enim proficit, qui alteri non prodest cum potest. De vitiis meis multotiens me iactaui: putans esse insigne virtutis vbi erat lapsus criminis. De virtutibus etiam vitia feci. Iustitia nanq; dum suum modum excedit: crudelitatis vitium gignit. Et nimia pietas dissolutionem disciplinæ parturit, sic sæpe vitium est quod virtus putatur. Sic remissa segnities mansuetudo creditur, & pigritię vitium quietis virtutem imitatur. Finxi me esse quod non eram: dixi me velle quod nolebam, vel nolle quod volebam: aliud ore dicebam, E & aliud corde volebam: & ita sub ouina pelle vulpinam conscientiam conseruabam. Vulpina plane conscientia est tepida conuersatio, animalis cogitatio, ficta confessio, breuis & rara cõpunctio, obedientia sine deuotione, oratio sine intentione, lectio sine ædificatione, sermo sine circunspectione. O q̃ dura mihi sunt ista quæ loquor: quoniã me ipsum loquẽdo ferio. Veruntamẽ quia me peccatorẽ nõ nego, sed peccatũ meũ cognosco: erit fortasse apud deũ piũ iudicẽ ipsa cognitio culpę, impetratio veniæ. Dicam ergo, dicã miseriã meam, si forte sua pietas moueat illum. Dicam peccatum meum, quoniam notitia peccati initium est salutis. Magnam porto coronam, & vestem rotundã, regulam seruo ieiuniorum, statutis psallo horis, sed cor meum lõge est à deo meo. Exteriorem superficiem intuens, salua mihi omnia arbitror, non sentiens vermẽ interiorẽ qui interiora corrodit. Vnde Oseas: Comederunt *Osee.7.c* alieni robur meum, & ignoraui, & ideo pergens totus in ea quæ foris sunt, & ignarus interiorum meorum, sicut aqua effusus sum, & ad nihilum redactus sum, præteritorum obliuiscens, præsentium negligens, futura non prouidens. Ingratus sum ad beneficia, pronus ad mala, & tardus ad bona.

Quomodo se debet unusquisque considerare, Capitulum XII.

SI me non inspicio, nescio meipsum. Si autẽ me inF spicio, tolerare me nõ possum. Tãta inuenio in me quæ digna sunt reprehẽsione, & cõfusione, & quãto me subtilius & sępius discutio, tãto plures abominationes in angulis cordis mei inuenio. Ex quo nanq; pecare cœpi, nunq̃ vnũ diẽ sine peccato trãsire potui, nec adhuc peccare cessso, sed de die in diem peccata peccatis addo, & ea quæ pręoculis habeo, inspicio, nec gemo, erubescẽda video, nec erubesco: dolenda intueor, nec doleo, quod est mortis signũ & damnationis indiciũ. Membrũ enim quod dolorẽ non sentit, mortuũ est, & morbus insensibilis, est incurabilis. Lęuis sum & dissolutus, nec me corrigo, sed ad peccata quæ cõfessus sum, quotidie redeo, nec caueo foueã in quã miser ego cecidi, vel alios cadere feci aut vidi. Cumq; plorare & orare deberem p̃ malis quæ feci, & bonis quæ neglexi, proh dolor versum est mihi in contrariũ. Nam tepui & frigui à feruore orationis, & iam sine sensu frigidus remãsi, & ideo flere meipsum non possum, quoniã gratia lachrymarum recessit à me.

De præsentia conscientiæ ubique, Capitulum XIII.

PEccata mea celare non possum, quoniam quocũq; vado, conscientia mea mecum est, secum portans quicquid in ea posui, siue bonum, siue malum. Seruat viuo, restituet defuncto depositũ quod seruandum accepit. Si male facio, adest illa, si autẽ bene facere vi-

G deor & inde extollor, adest illa. Adest viuo, sequitur mortuum: vbique mihi gloria vel confusio est inseparabilis pro qualitate depositi. Sic sic in domo propria, & à ꝓpria familia habeo accusatores, testes, iudices, & tortores. Accusat me conscientia, testis est memoria, ratio iudex, voluptas carcer, timor tortor, oblectamentum tormentum. Quotquot enim fuerint oblectamenta mala, tot erunt tormẽta dira in pœna. Nam inde punimur, vnde delectamur.

De tribus inimicis hominis, Capitulum XIIII.

ADiuua me domine deus meus, quoniã inimici mei animam meã circundederunt: corpus scilicet, mũdus, & diabolus. A corpore fugere nõ possum: nec ipsum à me fugare. Circunferre illud necesse est, quoniam alligatum est mihi: perimere non licet, sustentare cogor: & cum illud impinguo, hostem meum aduersum me nutrio. Si enim satis comedero, & id robustum fuerit: sanitas & fortitudo eius mihi aduersantur. Mundus vero circumcingit & obsidet me vndique, & per quinque portas: videlicet per quinq; corporis sensus, scilicet visum, auditum, gustum,
Hiere.9.f odoratum, & tactum, sagittis suis me vulnerat, & mors intrat per fenestras meas in animam meam. Respicit oculus, & mẽtis sensum auertit. Audit auris, & intentionem cordis inflectit. Odoratus cogitationem impedit. Os loquitur, & fallit.
H Per tactũ ardor libidinis pro aliqua parua occasione excitatur, & nisi illico respuatur, subito totũ corpus occupat, vrit, & incendit. Primo carnẽ cogitatione modicum titillat: deinde delectatione turpi mentem maculat, & ad extremum per consensum prauitatis sibi mentem subiugat. Porro diabolus quem videre non possum, & ideo minus ab eo mihi cauere,
Psal.7.d tetendit arcum suum, & in eo parauit sagittas suas vt vulne-
Psal.63.a ret me repente: narrauit vt absconderet laqueos suos, & dixit: Quis videbit eos? Laqueum posuit in auro & argento, & in omnibus quibus abutimur, cum illis male delectamur & illaqueamur. Nec solum laqueum posuit, sed & viscum.

Viscus est amor possessionis, affectus cognationis, cupiditas honoris, & carnis voluptas: quibus anima inuiscatur & irretitur: ne pennis contemplationis per plateas supernæ Sion volare possit. Sagittę diaboli sunt ira, inuidia, luxuria, & cætera quibus anima vulneratur. Et quis est ille qui iacula eius ignea extinguere possit? Prohdolor, his telis superatur sæpe anima fidelis. Heu mihi quia vndique bella mihi video: vndique tela volant: vndique tentamenta, vndiq; pericula. Quocunque me vertam: nulla securitas est. Et quę mulcent, & quę tristant vel molestant, omnia timeo: esuries, & refectio: somnus, & vigiliæ: labor & quies pugnãt contra me. Non minus suspectus est mihi iocus q̃ ira: multos siquidem iocando scandalizaui. Nec minus prospera vereor q̃ aduersa: prospera nãI que suauitate sua incautum me faciunt, & decipiunt. Aduersa vero quia aliquid amaritudinis habent: velut potiones amaræ me suspectum & timidum faciunt. Magis timeo malum quod facio in abscondito, q̃ quod in aperto. Malum nanque quod nemo videt, nullus reprehendit: & vbi non timetur reprehensor, securus accedit tentator, & facilius perpetratur iniquitas. Nimirum vtrobique bellum: vtrobiq; periculum: vtrobique timendum. Et sicut in hostili regione versantibus hac illacq; circunspiciendum est: & ad omnem strepitum circumagenda est ceruix. Caro suggerit mihi mollia: mundus vana: diabolus amara. Quia quotiens carnalis cogitatio mẽtem importune pulsat de cibo & potu, de somno, cæterisque similibus ad carnis curam pertinentibus: caro mihi loquitur. Cum de ambitione seculi, de iactantia, de arrogantia cogitatio vana in corde versatur: de mundo est. Quãdo autem ad iram & iracundiam, & amaritudinem animi prouocor: diabolica suggestio est: cui non aliter q̃ ipsi diabolo resistendum est: nec aliter ab ea cauendum q̃ ab ipsa damnatione. Demonum officium est suggestiones malas ingerere: nostrũ est illis non consentire. Nam quotiens resistimus: diabolum superamus, angelos lętificamus, deum honorificamus. Ipse enim nos hortatur vt pugnemus: adiuuat vt vincamus. Certãtes in bello spectat: deficientes subleuat, vincentes coronat.

Caro hominis unde sit, & quid pariat. Cap. XV. K

CAro mea de luto est, & ideo lutosas & voluptuosas cogitationes ab illa habeo: vanas & curiosas à mundo: à diabolo malas & malitiosas. Isti tres inimici me impugnant & persequuntur, nunc quidẽ aperte, nũc vero occulte: semper autem malitiose. Diabolus nanq; plus cõfidit in adiutorio carnis: quoniam magis nocet domesticus hostis. Illa vero ad subuersionem meam cum illo fœdus iniit, vtpote de peccato nata, & in peccato nutrita, vitiis corrupta ab ipsa origine: sed multo amplius vitiata prava consuetudine. Hinc est ꝙ tam acriter concupiscit aduersus spiritum: quòd assidue murmurat, & impatiens est disciplinæ: quòd illicita suggerit, nec rationi obtemperat, nec inhibetur vllo timore. Huic accedit, hanc adiuuat, hac vtitur tortuosus ille serpens hostis humani generis, cui nullum aliud est desiderium, nullum negocium, nullum studium, nisi perdere animas nostras. Hic est qui iugiter malum machinatur, argute loquitur, artificiose suggerit, callide decipit. Illicitos motus insufflat, & venenatas cogitationes inflãmat, mouet bella, nutrit odia, incitat gulam, mouet libidinem, desideria carnis instigat, & peccati occasiones parat, & mille nocendi artibus corda hominum pulsare non cessat. Hinc est ꝙ baculo nostro nos cedit, & manus nostras proprio cingulo ligat: vt caro quæ data est nobis in adiutorium, fiat nobis in ruinam & scandalum. Grauis lucta, & graue periculum est aduersus domesticum hostem pugnare: maxime cum nos aduersumus, & ille ciuis. Ille suam inhabitat regionẽ: nos exules sumus & peregrini. Magnum quoque discrimẽ est aduersus diabolicæ fraudis astutiam tam crebros, imò continuos sustinere conflictus: quem astutum fecit tam natura subtilis, q̃ longa exercitatio malitiæ huius.

Deprecatio pro seipso, Capitulum XVI.

PRipe me de inimicis meis deus meus, & ab his qui
Psal.58.a oderunt me: quoniam confortati sunt super me. Ego vero qui vsque ad hunc diem contra me vixi: iamiam per tuam gratiam mihi viuere incipiam. Sic enim in hoc mundo viuere debemus, vt cum corpus cœperit à vermibus deuorari in sepulchro: anima lætetur cum sanctis in cœlo. Illuc spiritus dirigendus est, quo est iturus. Illuc festinare debemus, vbi semper viuamus, & vbi mori amplius non timeamus. Si sic amamus istam labilem & caducam vitam, vbi cum tanto labore viuimus: vbi comedendo, bibẽdo, dormiendo vix carnis necessitatibus satisfacimus: multo magis amare debemus vitam æternam: vbi nullum laborem sustinebimus, vbi summa semper iucunditas, summa fœlicitas, fœlix libertas, & fœlix beatitudo: vbi similes erunt homines angelis dei, & fulgebũt iusti sicut sol, in regno patris eo-
Mat.13.f rum. Qualis putas tunc erit splendor animarum, quando solis splendorem habebit lux corporum? Nulla erit ibi tristitia, nulla angustia, nullus dolor, nullus timor, nullꝰ ibi labor, nulla mors, sed perpetua sanitas semper ibi perseuerat. Non suggerit ibi malitia, nec carnis miseria: nulla est ibi ægritudo: nulla omino necessitas: non est ibi fames, non sitis, non frigus, non ęstus, non lassitudo ieiunij: nec vlla tentatio inimici: nec peccandi voluntas: nec delinquendi facultas, sed totum lætitia, totum exultatio possidet: homines quoq; angelis sociati, sine vlla carnis infirmitate in perpetuum manebunt. Ibi erit iucunditas infinita: beatitudo sempiterna: in qua qui semel susципitur, semper tenetur. Ibi est requies à laboribus, pax ab hostibus, amœnitas de nonitate: securitas de æternitate, suauitas atque dulcedo de dei visione. Et quis non illic habitare vehementer desideret & propter pacem, & propter amœnitatem, & propter æternitatem, & propter dei visionem? Nullus est ibi peregrinus, sed quicunque illuc venire merebuntur, securi in propria patria manebunt: semper læti: & semper satiati de visione dei. Et quanto plus aliquis hic deo obediẽs fuerit, tanto ampliorem ab eo mercedem ibi recipiet: quantoque amplius deum amabit, tanto propius videbit quem cernere cupit.

De breui

A *De breui uita hominis, Capitulum* XVII.

DIes hominis sicut vmbra super terram, & nulla est mora: & tũc proprie nihil est, cũ stare videtur. Cur ergo thesaurizat in terra homo: cum sine dilatione transeat & illud quod colligitur, & ipse qui colligit? Et tu homo quem fructum expectas in mundo: cuius fructus ruina est, cuius finis mors est? Vtinam saperes & intelligeres: ac nouissima pudenter prouideres. Scio quendam qui per annos plurimos tecum familiariter vixit: ad mensam tuã sedit: cibum de manu tua sumpsit: in sinu tuo dormiuit: cum voluit tecum colloquium habuit: hic iure hæreditario seruus tuus est. Sed quia ab ineunte ætate delicate nutristi eũ, & virgę pepercisti: contumax effectus est: leuauit calcaneũ suũ super caput tuum, & te in seruitutem redegit, & tui crudeliter dominatur. Sed fortasse dices: quis est hic? Vetus homo tuus: qui conculcat spiritum tuum: qui pro nihilo habet terram desiderabilem: qui sola quę carnis sunt sapit. Homo iste à natiuitate cęcus est, sed surdus & mutus: inueteratus dierũ malorum: rebellis virtuti & veritati: inimicus crucis Christi: deridet innocentem, & simpliciter transeuntem: ambulat in magnis & in mirabilibus supra se: arrogantia eius est plusq̃
Psal.13.a fortitudo eius, nullum reueretur, dicit in insipientia sua, non est deus: tabescit bonis, & malis pascitur alienis: immundis cogitationibus pascitur: non fatigabitur in illis transgrediẽs
B vsque ad finem: dispergit & dissipat propria, sicut prodigus: cupit & rapit aliena, sicut auarus, turpitudinem & ignominiã congregat sibi, simulãs & callidus prouocat iram dei. Homo iste totus in peccatis natus est, & sic nutritus, amicus iniquitatis, filius mortis, vas iræ in contumeliam, aptus ad interitũ. Qui cum talis sit, enarrat iustitias dei, & assumit testamẽtum eius per os suum. Odit disciplinam, proiicit dominum suum
Psal.49.c post dorsum suum. Cum videt furem, currit cum eo, & cum adulteris portionem suam ponit. Aduersus filium matris sue ponit scandalum, super terram etiam thesaurizat iram in die iræ: vult à te hæreditatem tuam tollere, & desuper terram auferre, & tu tantam iniuriam non vindicas sed dissimulas, nec ei verbum durum loqueris, nec vultum iratum ostendis, sed blandienti tibi arrides? Ludis cum illusore: nescis quia Hismael est qui tecum ludit? Ludus iste non est pueritię nec simplicitatis vel innocentiæ, sed illusio est animæ, sed persecutio, sed mors. Iam te in foueam quam fecit, præcipitauit: iam effœminatus es, iam iugo miserrimę seruitutis pressus, sub pedibus eius misere & viliter conculcaris. O miser & miserabilis homo, quis te liberabit de vinculo improperij huius? Exurgat deus, & cadat armatus iste: cadat & conteratur inimicus homo: contemptor dei, cultor sui: amator mundi, seruus diaboli. Quid tibi videtur? Si recte sentis, mecum dices:
C Reus est mortis, crucifigatur. Noli ergo dissimulare, noli differre, noli parcere: sed festinanter, audacter, instãter crucifige hominem istum, sed cruce Christi, in qua est salus & vita: ad quem si ex corde clamaueris, crucifixus tuus audiet te benigne respondens: Hodie mecũ eris in paradiso. O Christi pietas: ô mopinata salus miseri. Tam gratuita est & probata dilectio dei, tam stupenda dulcedo, tam inopinata dignatio: tam inuicta mansuetudo, vt qui ad eum clamauerit, exaudiat illum: quoniam misericors est. O quanta est misericordia dei, quàm ineffabilis mutatio dexterę excelsi. Heri eras in tenebris, hodie in splendore lucis. Heri in ore leonis, hodie in manu mediatoris. Heri in porta iferni: hodie in deliciis paradisi. Sed quid prosunt hæ literæ admonitionis, nisi deleas de libro conscięntiæ tuæ literas mortis? Quid prosunt hæc scripta, lecta, & intellecta, nisi temetipsum legas & intelligas? Da ergo operam internæ lectioni, vt legas, inspicias, & cognoscas teipsum: legas vt diligas deum, vt pugnes & vincas mundum & omnem inimicum, quatenus labor conuertatur in requiem, luctus in gaudium, & post tenebras huius vitæ videas ortum surgentis aurorę: videas etiam meridianum solem iustitiæ: in quo sponsum cum sponsa prospicies, vnum eundemque dominum gloriæ, qui viuit & regnat per infinita secula.

D *De interiori domo, id est conscientia ædificanda tractatus utilis.*

DOmus hęc in qua habitam⁹, ex omni parte sui ruinam nobis minatur. Idcirco quia in breui est cassura, alia nobis est ædificãda. Redeamus ergo ad nos, & discutiamus conscięntiã nostrã. Nam sicut corpus nostrũ tabernaculũ dicitur, in quo militamus: sic conscięntia nostra domus vocatur, in qua post militiã requiescimus: & ille recte militat, qui per militiã quam exercet in corpore, domũ ædificat conscientiæ. Diligẽter exerce agrum tuũ, ait sapiẽs, Prouer.24
vt postea ædifices domum tuã. Ager iste corpus nostrum est, cuius sensibus & motibus sic recte vtimur, animiq; imperio eos subiicientes in vsum virtutis inflectimus, dum corpus animo indesinenter, & animus deo ex toto subiicitur. His nimirum modis interior conscięntia ædificatur: quam vtiq; bonam faciunt prꝫteritorũ malorum condigna satisfactio, & instantium malorum cauta prouidaq; declinatio. Condigna satisfactio est mala facta corrigere, & correcta non reiterare. Conscientia vero perpetua est: quæ nunq̃ finitur, sicut nec anima. Quæ cũ sit immortalis, sicut non potest esse nõ anima, E
sic nunq̃ potest esse sine cõscięntia. Conscięntia nãq; est inseparabilis gloria, vel cõfusio vniuscuiusq; ꝓ qualitate depositi.

Conscientiam prius esse mundandam quàm ædificandam, Capitulum I.

HAec ergo conscięntia in qua anima perpetuo mansura est, ædificanda est, sed prius mundãda. Et quis eam mũdabit? Profecto deus & homo. Homo per cogitationes & affectiones, deus vero per misericordiam & gratiam. Cogitationes & affectiones necessariæ sunt in conscientiæ mundatione, cogitationes in inuestigatione veritatis: affectiones in exercitatione virtutis. Porro misericordia modo delet peccatum: modo dat virtutem resistendi peccato, nunc subtrahit peccandi occasionẽ, nũc immittit amaritudinem: plerũq; sanat affectionem. Gratia adiuuat ad bonum: defendit contra malum, erudit ad vtrumq; discernendũ. Homo igitur per veritatem stimulatus, peccata sua confitetur: deus autem per misericordiam flexus confitẽti miseretur. Omnis nanq; spes venię & misericordiæ in cõfessione est, nec potest quis iustificari à peccato, nisi priꝰ fuerit confessus peccatum. Ex eo enim vnusquisque iustus esse incipit, ex quo sui accusator extiterit.

De misericordia & ueritate: & de osculo pacis: & osculo iustitiæ, Capitulum II. F

MIsericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatę sunt. Veritas Psal.84.b
confitentis, & misericordia miserẽtis, obuiauerũt sibi: quoniam non potest illi misericordia deesse, qui se cognoscit in veritate. Osculum iustitiæ est inimicos diligere, parentes & propria quęq; propter deum relinquere, illatã iniuriam patienter ferre, oblatam gloriam vbique declinare. Osculum pacis est odiẽtes inuitare ad pacem: discordantes ad concordiam reuocare, aduersarios pacifice sustinere, errãtes pie & benigne docere, mœrẽtes clementer mulcere, & cum omnibus pacem habere.

De statu animæ in Christo confirmatæ, Cap. III.

BEata illa anima, quæ in pace Christi fundata est, & in dei amore solidata: quæ cum exterius bella patitur, pax interius non turbatur. In qua quæcunq; molestię foris perstrepant, vsque ad silentiũ interną quietis non irrumpunt, quoniam gustu interne dulcedinis tacta intus est per desiderium collecta, nec iam foris enormiter in carnis voluptates dissoluitur, quia totum intus possidet in quo delectatur, atq; ita in semetipsa pacificata, dum nihil est quod foris appetit, tota per amorem intus requiescit, & cum tota ad internum gaudium colligitur, ad imaginem dei reformatur, quam in se veneratur. Talem animam

G frequenter visitãt angeli atque archãgeli,& honorificãt: vtpote dei templum,& spiritus sancti habitaculum.Esto igitur tẽplum dei,& deus excelsus habitabit in te.Anima enim deũ habẽs in se,tẽplũ dei est:in quo diuina mysteria celebrantur.

Dedignatur deus uisitare eam animam quæ non studet in se consistere, Capitulum IIII.

POrro anima quæ non studet in se cõsistere,nec in amore dei desiderium figere, per oculos & aures aliosq; corporis sensus foras egreditur:atq; in his exterioribus delectatur.Sed cum inuenerit portas istas clausas:tunc rediens ad se,& videns se nudam & desolatam,inæstimabili confusione & horrore concutietur. Et quia mundi cõsolationem quæsiuit:illam quæ à deo intus in conscientia datur,non habebit.Et nõ solũ eã dedignabitur deus visitare,sed nec ipsa quidem male sibi cõscia, seipsam poterit tolerare.Requiem in se non poterit habere:quoniam illũ dereliquit cum quo habitare & requiescere debuit. Cogita ergo in societate aliorum nunc positus : quia non poteris semper manere cum illis.Et interim elige tibi socium illum, qui
H cum subtracta tibi fuerint hæc omnia,tibi fidem seruabit,qui dilectoribus suis fidem seruat : nec recedit in tempore angustig.Deus tuus ille est:quem eligere debes.

Quòd anima uolens deum habitare in se, debet ab illicitis cogitationibus mundare conscientiam: & solum deum desiderare, Cap. V.

OMnes igitur cordis distractiones,& mẽtis fluctuationes in vnum collige,& in solo deo totum desiderium tuũ fige,& ibi sit cor tuũ,vbi est thesaurus tuus desiderabilis multumq; amabilis. Ipse enim frequenter visitat & libẽter inhabitat trãquillitatẽ cordis,& ocium quietę mẽtis:quoniã pax est,& in pace factus est locus
Psal.75.a eius.Propterea talem te prepara,vt tecũ adsit deus:sit in ore: sit in corde:semper tecum eat:tecum redeat:nec recedat à te. Nunquam ille te dimittet:nisi prior illum dimiseris. Vbicũque fueris,nunquam solus esse poteris, si deus tecum erit.

Conscientia mundata aduentum Christi, expectare debemus, Capitulum V I.

MVnda igitur conscięntiam tuam, & semper paratus esto,vt quacũque hora venerit dominus, & tecum habitare voluerit:paratam sibi in te inueniat mãsionem.Ipse nãque dixit:Facite mihi sanctuarium,
Exo.5.a & ego habitabo in medio vestri. Studeamus ergo tẽplũ deo ędificare in nobis:primo quidem vt in singulis nobis, deinde
I vt in omnibus simul inhabitet: quia nec singulos dedignabitur,nec vniuersos. Primo igitur studeat vnusquisque ne dissideat ipse à semetipso:quoniam omne regnum in seipsum di-
Luc.11.b uisum desolabitur:& domus supra domum cadet : nec intrabit Christus vbi parietes inclinati fuerint,& maceriæ depulsę. Vult habere anima corporis sui domum integram,& exire eam necesse est,si fuerint à se inuicem membra dissperſa . Videat igitur & ipsa si desiderat Christum per fidẽ inhabitare in corde suo id est in seipsa:videat & solicite caueat ne à se inuicem mẽbra eius dissideant:id est ratio,voluntas & memoria.Dignum habitaculum parat deo,cuius nec est ratio decepta:nec voluntas peruersa:nec memoria inquinata. Felix illa anima est,quæ domum cordis sui sic de peccatorum sordibus studet emundare,& sanctis ac iustis operibus adimplere,vt in ea non solum angelos,verumetiã dominum angelorum habitare delectet. Mundata domo,cunctisq; malis ab ea exclusis, omnibus bonis impleatur:ne sit nobis necessarium aliquid foris quærere:qui omnia forinseca reliquimus.

De septem columnis erigendis ad ædificandum domum conscientiæ, Capitulum V II.

SApiẽtia ergo ædificet sibi domum:erigat colũnas septẽ:quibus tota fabrica innitatur.domus est cõscięntia:colũnę sunt bona voluntas,memoria,scilicet memorẽ esse beneficiorũ dei:cor mundũ, animus liber,spiritus rectus,mens deuota,ratio illuminata.

Erectio primæ columnæ, quæ est bona uoluntas, Capitulum V III. K

PRima igitur columna prior erigatur.Nã inter omnia dei dona, quæ ad salutem hominis spectare videntur:primum & principale bonũ,bona voluntas esse cognoscitur : per quã imago similitudinis dei in nobis reparatur.Primũ est: quia à bona voluntate bonum omne inchoatur. Principale est, quoniã bona voluntate nihil hominibus vtilius datur.Quicquid homo facit: bonũ esse nõ potest,nisi ex bona voluntate procedat. Sine bona voluntate omnino saluari quispiam nõ potest : cum bona voluntate nemo perire potest. Voluntas bona nec dari potest inuito : nec auferri nisi volenti. Volũtas hominis est:potestas dei. Voluntas hominis est:quia velle in volũtate hominis est:& ideo totum meritum in voluntate est . Quantum vis, tantũ mereris. Quantũ crescit voluntas tua bona, tantũ crescit meritũ tuũ. Fac igitur magnã bonam voluntatẽ tuã : si vis habere magnũ meritum.Ita deus vt piissimus & misericordissimus pater in eo redẽptionem nostrã posuit,in quo nullus nisi velit potest egere.Amare nãque homines æqualiter possunt & diuites & pauperes:etiam si pecuniã æqualiter dare non possunt.Volũtas tamen bona non est,si non operatur quod potest.

De secunda columna quæ est memoria beneficiorum dei, Capitulum IX. L

REcordemur ergo misericordiarũ dei , vt sic accendamur in eius amorem.Reuocemus ad memoriam bona quæ tribuit nobis:quomodo in periculis sæpe cõstitutos clementer nos eripuit:nec vnq; peccatis nostris quo minus miseretur vinci potuit:oblitos sui de se admonuit: auersos à se reuocauit:venientes ad se benigne suscepit: pœnitẽtibus indulsit:perseuerantes custodiuit: ttãtes tenuit: lapsos erexit : malas delectationes in amaritudinẽ conuertit:& rursus salubriter amaricatis consolationes suas tribuit. Postremo tribulatione purgatis , quietem & pacem perfectam restituit:qui nec peccantibus vnquã defuit vt corrigeret : nec iustis vt custodiret . Recogitemus quanta bona deus fecit nobis non rogantibus neque desiderantibus , immo recusantibus : & quàm multa peccata dimisit nobis : & à quantis periculis liberauit nos liberator deus. Quàm magna dignatio pietatis fuit,ꝙ ingratos & in multis contrarios,à tã multis peccatis custodiuit nos dei gratia : in quæ potuimus cadere,sicut in alia multa cecidimus. Idcirco sicut nullum est momentum,in quo non vtamur vel fruamur dei pietate & misericordia: sic nullum debet esse momentum,in quo eũ præsentem non habeamus in memoria.

De tertia columna quæ est cor mundum, Capitulum X. M

SEquitur vt eum,à quo tanta beneficia accepimus, toto corde diligamus:hoc est tota cogitatione:tota effectione:sine defectione.Sit cor rectum,vt ei per omnia placeat deus.Sit rectum rectitudine intentionis:exclusione peruersę cogitationis: assiduitate contẽplationis.Sit paratum sequi voluntatem dei: in quãcunque partem inclinari eam cognouerit . Sit sursum ad sola cœlestia & diuina cõtemplanda & desideranda.Sit purum,vt nihil morari intra se patiatur mali:nec modicum quidem offendiculum tolerabile reputet,aut in cõscientia sua, aut in aliena. Sit dulce dulci responsione:suaui admonitione : benigna reprehensione,moderata correctione.Sit mundũ, vt totius immunditiæ spurcitias respuens , cogitationum sicut actionum peccata deploret:defleat pro sua miseria & aliena.Lugeat nõ solum sua delicta, sed etiam aliena. compungatur pro malis quæ commisit,& bonis quæ neglexit.

De animo libero, quarta columna, Capitulum X I.

ANimus vero sit liber à mũdi solicitudinibus : à carnis voluptatibus: à prauis cogitationibus: vt possit cum voluerit aut sibi intendere:aut vtilitati fratrum ministrare: aut in cõtemplatione cœlestium requiescere.Sit firmus,vt nulla repentina perturbatione cõcutiatur : non capiatur illecebris : non frangatur molestiis : nulla

A nulla ira, nulla impatientia pacem quietemq; animi turbare possit : quoniam Christus pax est, & in pace requiescit pacis amator,& in perturbato animo habitare non potest.Sit consummatus in dei dilectione, hoc enim est diligere deum, illi occupare animum, concipere fruendę visionis eius affectum, habere peccati odium, mundi contemptum, diligere proximum: quem ipse censuit diligendum.

De recto spiritu, columna quinta. Capitulum X II.

SPiritus autem sit rectus : ab omnibus terrenis & præsentibus prorsus auersus . Et ideo inseparabiliter iunctus & vnitus, pia deuotione ascendat & visitet supernas sedes,& multas quæ in domo patris sunt mansiones : humiliter se prosternens ante thronum dei & agni. Currat per plateas supnæ Sion: audiat illud melos angelorum : & cũ reuerentia supplicet cunctis ordinibus beatorum spiritũ, singulis per se, & simul omnibus se commendans.Tantam vero gratiã non meretur accipere animus, qui in sui cognitione diu exercitatus & plene eruditus non est.frustra enim cordis oculũ erigit ad videndum deum : qui nondum idoneus est ad videdum seipsum. Prius enim necesse est,vt cognoscas inuisibilia spiritus tui,q; possis esse idoneus ad cognoscẽda inuisibilia dei.Et si non potes cognoscere te: non præsumas apprehendere ea quæ sunt supra te.

B

Rationalis animus speculum est ad uidendum deum, Capitulum X III.

PRæcipuum & principale speculum ad videndum deum : est animus rationalis inueniens seipsum. Si
Rom.1. enim inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur:vbi quæso,q; in eius imagine cognitionis eius vestigia expressius impressa reperiuntur? Tergat ergo speculum suum:mundet spiritum suum quisquis sitit vi
Matth.5. dere deum suum.Beati mundo corde:quoniam ipsi deum videbunt. Hoc speculum verus pœnitens non cessat quotidie inspicere, tergere, tenere,& custodire.Inspicere,si aliquid in eo reperiat,quod deo displiceat. Tergere, nõ solum peccata actionum, verũetiam cogitationum, vt nihil in eo remaneat quod deum offendat.Tenere,ne deorsum corruens,terræ per amorem inhæreat, & ne inanium cogitationum puluere fordescat. Custodire, vt ille cuius tabernaculum est cum hominibus, cuius delicię sunt esse cum filiis hominũ, qui ad ostiũ stat & pulsat, quacunq; hora intrare voluerit, receptaculum mundum inueniat. Deus enim qui munditię amator est, cor pollutum habitare non potest.

De illuminatione animi, Capitulum X IIII.

C EXterso igitur speculo, & diu diligenter inspecto: incipit ei quædam diuini luminis claritas interlucere, & immensus quidam insolitæ visionis radius oculis cordis apparere . Ex huius luminis visione animus inflammatus, incipit mũda cordis acie superna & interna conspicere: deum diligere: deo inhærere: cuncta quæ adsunt, tanq; non sint considerat : cunctis suis affectionibus renunciat:& totus soli incumbit amori, sciens solum illum esse beatum , qui deum amat. Porro ad tantam gratiam nunquam pertingit mens per propriam industriam,dei donũ est hoc,non hominis meritum.Sed absque dubio talem ac tãtam gratiam ille accipit,qui deserit curam seculi, & agit curã sui: qui studet se frequenter cogitare, & diligenter agnoscere, quid ipse est.Redi ergo ad cor tuum, & diligẽter discute teipsum.Cõsidera vnde venis, quo tẽdis, quomodo viuis,quid agis,quid amittis,quantum quotidie proficis, vel quantũ deficis:quibus cogitationib⁹ magis incurſatis, quibus affectionibus frequentius tangeris, vel quibus tentationum maculis à maligno spiritu acrius impugnaris . Cum totum interioris exterioriśque hominis statum & habitum, inquantum possibile est,plene cognoueris,& non solum qualis sis,verumetiã qualis esse debueras : de cognitione tui poteris subleuari ad contemplationem dei . Quantum nanque quotidie in cognitionem proficis, tantum ad altiora semper tendis . Sed iam fortassis ascendisti,iam ad cor tuũ rediisti,& ibi stare didicisti:nec hoc sufficiat tibi:disce ibi habitare,& mansionẽ face-
re:& qualicunq; mentis vagatione inde abstractus fueris, il- D luc semper redire festina. Absq; dubio per multũ vsum quãdoq; tibi vertetur in oblectamentum: intantum vt absq; vlla laboris difficultate possis ibi assiduus esse: quinimmo pœna tibi potius sit alibi q̃ ibi moram aliquam facere.

Repellendæ sunt uanæ cogitationes à corde, Cap. XV.

SI ergo persenseris desideria tua circa exteriores delectationes affici, & cogitationes tuas iugiter in eis occupari: cum magna solicitudine compelle eas:nec permittas ad cor tuum intrare, sed redi ad cor tuum,& ibi intrare & habitare omnimodo stude.

De deuota mente, columna sexta, Capitulum X V I.

MEns enim quæ se ad sui considerationem nõ subleuat,sed adhuc per varia desideria spargitur,& variis cogitationibus huc illucq; distenditur,nõ potest seipsam in vnũ colligere:quia nondũ nouit ad seipsam intrare,sed adhuc in imo est, cogitatione & conuersatione.Ideoque non potest ad ea quæ supra ipsam sunt, penna cõtemplationis euolare. Discat ergo dispersiones cordis congregare: assuescat in internis suis immorari, studeat euagationes mentis restringere,& exteriora omnia obliuisci. Discat sola bona interiora amare,& illa frequentius cogitare, qui ad cœlestium contemplationem anhelat, qui in diuinorũ notitiam suspirat. Cumq; se diligenter attenderit, & diutius E quęrierit:cũ tandẽ inuenerit qualis sit : restat vt reuelatione diuina cognoscat qualis esse debeat, quale mentis ædificium deo præparare, & quibus obsequiis eum placare oporteat.

Post cogitationes uanas depulsas cor eleuatur supra se, Capitulum X V II.

VIta euagationes mentis in vnum colligit, & omnes cordis motus in vno æternitatis desiderio figit: pfecto iam ad cor suũ rediit, & iam ibi libenter moratur, ac mirabiliter delectatur.Et cũ seipsum præ gaudio iam capere nõ possit,supra seipsum ducitur, & per excessum mentis ad summa eleuatur: atq; ita per seipsum supra semetipsum, per cognitionẽ sui ad cognitionẽ dei ascendit,vt discat solũ deum amare,& ipsum indefinẽter cogitare,& in eo delectabiliter requiescere.Cũ sic amor Christi totum absorbuerit affectum hominis,vt negligens & immemor sui, non nisi Iesum Christũ, & ea quæ sunt Iesu Christi sentiat:tunc demum (vt arbitror) perfecta est in eo charitas.Huic itaq; qui sic affectus est,nõ est onerosa paupertas: iste non sentit iniurias : ridet opprobria, contemnit damna, mortem lucrũ reputat,imò nec mori se putat, cum magis de morte ad vitã tranũre se sciat . Quẽ sic amor dei intrinsecus ligatum tenet,nec ad modicum quidem exire exterius valet, sed interius in eius desiderio flagrat, tanto amplius, quanto familiarius:& eo vehementius,quo frequentius. F

De raptu cordis, & quid in eo raptu uideatur, Capitulum X V III.

QVi sic in amore dei iugiter delectatur, frequenter mentis excessus patitur : ab omnibus præsentibus & terrenis raptus,corã deo præsentatur: & dũ pulchritudinẽ eius cõsiderat, magnitudine pulchritudinis eius attonitus, totus in eius admiratione suspenditur. Miratur regis gloriã: regni magnificentiã, supernæ ciuitatis nobilitatẽ,& ciuiũ cœlicitatẽ:contẽplatur etiã gloriæ decorẽ:dei bonitatẽ:interneq; suauitatis dulcedinẽ,& æternę quietis tranquillitatem. Meditatur patris potentiam, filij sapientiam, spiritus sancti benignitatem,& angelicę naturæ beatitudinem:delectatur de deo in deũ, dum eius pietatẽ miratur, & decorem contemplatur. O q̃ iucundum sentitur,si nõ esset tam modicum raptum. Rapitur dum sola cœlestia contẽplatur,& contẽplando iucundatur. Sed cum ibi stare diutius co natur,subito labitur:& rediẽs ad se,nulli potest itimare quod vidit supra se : sed agnitione suauitatis illectus, gustatæ dulcedinis suauitatẽ, & illã cœlestẽ infusionẽ lætitiæ spiritualis intra semetipsum miratur . Reuoluit etiã in corde suo tacita mẽte incorporeę lucis claritatẽ,& intimę satietatis saporẽ,&

G illud interne quietis secretum, & summe tranquillitatis arcanum. In huius contemplatione contemplationisque dulcedine mens delectabiliter afficitur, & mirabiliter delectatur. Volet ergo, & non deficiat. Volet donec ante regem perueniat: ibique ploret & suspiret: mactetque se in lachrymis: deprecetur veniam: postulet gratiam: nec inde recedat quousq; deum quem nimiū offenderat, placatum sentiat, & ab eo cōsolationem recipiat.

Illuminata ratio, columna septima, Cap. XIX.

DEnique ratio per mentis excessum in contēplationem sublimium subleuata, & in diuine contemplationis arcanum rapta, atque ibi illuminata ad cognitionem veritatis & veri luminis, inflammata ad desiderium bonitatis: omnes illicitas voluptates, affectiones, & vagas memorię cogitationes, cordis dispersiones, animi fluctuationes, spiritus euagationes, & mentis distractiones in vnum colligit, atq; in illo fœlicitatis fonte totum suum desiderium figit. Locum superiorē ratio semper obtineat: nullusque motus aduersus eam sit rebellis, sed omnia ei obtemperent: sicut & ipsa obtemperat deo. Si vero aliquem motum ad id quod non debet, vel quomodo non debet, moueri senserit: non consentiat, sed illico resistat. Nam solus consensus reos nos facit, etiam si aliquid impediat ne opera subsequantur. Tunc enim anima mori sicut scriptum est, dicitur, cum ipsa ratio ad peccatum per consensum curuatur.

H Anima enim quæ peccauerit, ipsa morietur. Resistat ergo ne moriatur: pugnet vt coronetur. Molesta est lucta, sed fructuosa: quia si habet pœnam, habebit & coronam. Non nocet sensus, vbi non est consensus: immo quod resistentem fatigat, vincentem coronat. *Exec.18.d*

Quomodo ædificatur bona conscientia, Cap. XX.

SIc nimirum, sic ædificatur bona conscientia. Bona conscientia est, quæ peccata præterita punit, & puenienda committere refugit: quæ si peccatum sentiat, peccato non consentit: quam si cogitatio inquinat, ratio lauat. Recta conscientia est, cui suum peccatum displicet, & alieno non consentit: nec propter hoc peccatorē dimittit: nec eius peccatum dissimulat: & cum corripit non insultat. Tranquilla est quia omnibus est dulcis, & nulli grauis: vtens amico ad gratiam, inimico ad patiētiam, cunctis ad beneuolentiam, & quibus potest ad beneficentiam. Talibus enim domus animæ ædificatur. Quòd si forte (vt fieri solet) fur aduenerit: qui non venit, nisi vt furetur, & mactet & perdat: si, inquam, fur venerit, id est vel cordis elatio intrinsecus oriens, vel appetitus humanæ laudis extrinsecus adueniens, seu aliqua quælibet pestis quæ domum istā machinetur perfodere: tunc rationis ira quasi canis thesaurū custodiens, euigilet, latret, mordeat & iugulet: irruēs in hostes, nemini parcat: nullū intrare permittat: sed clamitet, & excitet intus habitantes ad arma capessenda. Vndecunq; vitium, siue clam siue palam nocere tentauerit: procul illud arceat, vt sit securа conscientia. Secura est quando accusationem non patitur vel pro tepore boni, vel pro præsumptione mali. Mūda est & bene sibi conscia, cum nec de præterito iuste accusatur, nec de præsenti iniuste delectatur. Pura est cui deus nec sua peccata imputat, quia non fecit: nec aliena, quia non approbauit: nec negligentiam, quia non tacuit: nec superbiam, quia in humilitate permansit. I

Citius & utilius acquiritur bona conscientia quàm scientia, Capitulum XXI.

MVlti querunt scientiam: pauci vero conscientiam. Si vero tanto studio & solicitudine quæreretur conscientia, quanto quæritur secularis & vana scientia: & citius apprehenderetur, & vtilius retineretur. Cogitare nanq; de conscientia, sensus est consummatus: & qui custodit illam, semper erit securus. Salua reuerentia sapientiæ: vtilius est currere ad conscientiam: q̄ ad sapientiam: nisi sapientia illa sit quæ ædificet conscientiam. Tunc enim se intelligit anima: tunc illustratur conscientia: tunc impletur cor bona conscientia: cum in se deum, & in deo mutua reuolutione seipsam receperit imago creata. Creatrix imago in imagine creata, nihil aliud est nisi sapientia in anima: nisi gloria in conscientia: nisi sanctificatio in arca. O quàm ineffabilis est pietas dei: quæ tantam maiestatem inclinat ad tantam humilitatem: qui creauit nos: creatur in nobis. Et quasi parum esset nos deum patrem habere: vult etiam nos fieri sibi & matrem. Quicunque, inquit, fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est: ipse meus frater & mater est. Frater obediendo: mater generādo. Frater per hereditatis participationē: mater per aliorum instructionem. O fidelis anima expande sinus: dilata affectus: ne angustieris in viscеribus tuis concipere, quē totus orbis non potuit comprehendere: donec virgo beata illum fide concepit. Fide nanque Christus concipitur: verbi prædicatione nascitur: deuotione nutritur: amore tenetur. Sit ergo conscientia pura, vt deum conducat ad hospitium nostrum: sit solicita circa fidele obsequium, ne tanta maiestas recuset cordis gremium: sit deuota, vt soli deo placeat, soli deo intendat: nec recedat ab eo. Talis conscientia lætificat animam, & exhibet se deo gratam, & hominibus & angelis reuerendam, & sibimetipsi placata & quieta existit. K *Matt.12.d*

Quis sit conscientiæ fructus, Capitulum XXII.

CONscientia est cordis scientia: quæ dupliciter intelligitur: videlicet vt illa, quæ se nouit per se: vel illa, quæ præter se etiam alia nouit ex se. Cor enim & se nouit sua conscientia, & multa alia. Quando nouit, se appellatur conscientia: quando præter se alia, nominatur scientia. Conscientia bona: titulus est religionis: templum Salomonis: ager benedictionis: ortus deliciarum: aureum reclinatorium, gaudiū angelorum, arca fœderis, thesaurus regis, aula dei, habitaculum spiritus sancti, liber signatus & clausus: & in die iudicij aperiendus. Nihil est iucundius, nihil tutius, nihil ditius bona conscientia: premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus, & illa erit secura. Bona conscientia secura erit cum corpus morietur: secura cum anima coram deo præsentabitur: secura cum vtrumq; in die iudicij ante tribunal terrificum iusti iudicis statuetur. Futurę beatitudinis non est vtilius remedium nec certius testimoniū bona conscientia: cum mundus omni volubilitate circūrotetur, ploret, rideat, percat, transeat, nunq̄ marcescit bona conscientia. Subiiciatur corpus in pœna: in ieiuniis maceretur: verberibus lanietur: eculeo distendatur, gladio trucidetur: crucis supplicio affigatur, & secura erit conscientia. L

Quòd in speculo conscientiæ status interioris & exterioris hominis cognoscitur, Cap. XXIII.

IN speculo conscientię status exterioris & interioris hominis cognoscitur. Anima enim nō nouit se, quæ sine speculo est. Speculum mundum clarum & purum totius religionis, bona conscientia. Sicut enim mulier quæ viro suo siue amico placere desiderat, in cō tuitu speculi imaginem oppositam reddentis, decorē & pulchritudinem faciei componit: sic anima in quibus ab imagine veritatis discedit, vel in quibus vestigia creatricis imaginis recipiat: in conscientia relegit & intelligit. Non immerito conscientiam speculo comparauimus: quoniam in ea tanq̄ in speculo rationis oculus, tam quod decens, q̄ quod indecēs est in se: claro aspectu apprehendere potest. M

Conscientia acquiritur per cordis custodiam, Cap. XXIIII.

VIta vniuscuiusq; non cognoscitur, nisi in cōscientia: nec venitur ad bonam conscientiā nisi per cordis custodiā. Cor enim suo arbitrio dimissum, aut ad vitam se vertit: aut ad mortem. Velle nāq; peccare, malum est: peccare, peius: in peccato perseuerare, pessimum est: nolle pœnitere, mortale. Quicquid igitur cor cogitat quod ad vtilitatem suam vel proximorum quoquo modo non pertineat: respuendum est. De diuersis igitur mūdi partibus, in quibus cor vagū & profundum tenetur, vel vane occupatur: ad seipsum redeat, & se ipsum discutiat: cūq; inuenerit culpam, timeat pœnam. Quærendo autem culpam, nusquā illam nisi in se reperiat: reperta autem culpa & pœnę causa: seipsum puniendo, se ante se statuat, & tanq̄ alium se iudicet. Se equidem culpatum: ante se afflictum, se reum: ante se iudicem seuerum, se impium: ante se ad pietatem reuersum, proponat

A ponat se ante se: decernat quid à se faciendum sit de se: iuste in se iniusto infligat iusta flagella. Loquatur etiam sic sibi: Quia pacem deseruisti apud dominum deum tuum, & bellū incurristi apud teipsum, sciissuram pateris, vt tu à teipso condemneris: quia pactum pacis rupisti. Vis quod non vis, & non vis quod vis: à teipso condemnaberis. Nolenda vis: volenda non vis. Ecce de ore tuo te iudico serue neq̄. Affligе itaque te, & statue te contra faciem tuam, vt aspicias turpitudinem tuam, & recogites stultitiam tuam. Sic igitur in miseriis suis ad seipsum cōuertitur cor, & sistitur cor ad cor. Vis est quędam quæ sic de corde operatur, & retinet cor fluxum & vanū, ne profluat in abyssum exterminij. Vis ista seu violentia rapit regnum cœlorum. Regnum cœlorum (inquit dominus) vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nobile regnum possidet, qui cor suum possidet. Non regnat, qui in corde suo deditus seruitutibus vitiorum: præsidet vrbibus, & turbis populorum. Solus is regnat: qui depositо cordis imperio, ad leges rationis ordinat totam familiam motuum interiorum & exteriorum. Si insurgit rabies leonina: premitur per patientiam: si petulantia hirci: per abstinentiā: si ferocitas apri: per mansuetudinem: si superbia vnicornis, per humilitatem. *Luc.19.d* *Mat.11.b*

De mobilitate cordis, Capitulum XXV.

B NOn inuenitur autem inter cæteras artes liberales ars ista prę aliis liberalis, qua teneatur cor quod omni mobili mobilius est: quod omni lubrico lubricosius est. Mobilitate enim naturali instabile, vel in puncto fixum recusat consistere: cuius vita in motu est: & motus est ei vita. Mouet molem totius corporis humani tantillus iste in corde vitalis motus: & qua coerceatur arte vt alia mouens, ipse non moueatur? Forte mola asinaria si ad collum ei suspendatur, non moueretur. Imò multo magis cū mola concitaretur. Agendū itaque cum eo est, vt circumeat terram, & perambulet eam: si forte velociorem & mobiliorē se inuenire queat. Si super terram similem sui non inuenerit: etiam gyrum cœli circumeat: & rotas curruum dei ad cursum suum admoneat: quid tunc faciet ad illos qui ambulāt super pennas ventorum? Forte & cum illis contendere poterit. An & cum illa virtute curret quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter? An & illam apprehendet de qua dicitur: Mobilior est omnibus mobilibus sapientia? Saltem cum viderit tam spaciosis saltibus transilientem suā potentiam, potentiam creatoris sui, subsistat & dimittat alas suas, retinens se, & habenis deificę cōparationis se ad se colligens & cohibens non transgrediatur terminos suos. Sic enim sancta animalia in visione Ezechielis, cum fieret vox super firmamentum quod imminebat capiti eorum, stabant & submittebant alas suas. Quod plane sancti faciunt, cum perlustratis operibus & mirabilibus dei superintelligibilibus C absconditis mysteriis, nihil se scire deprehendunt, sed momento stateræ omnia opera sua appendunt. Tunc se non à se moueri cor intelligit, quia per se immobile permaneret, nisi qui omnia mouet, illud quoq; inter omnia moueret. Mutuatum igitur à deo cognoscens motum suum, iam non vsurpet vt proprium, sed vt cōmodatum. Ad voluntatem nanq; commodantis, commodatarius vti debet commodato. Alioquin furtum facit in re commodata. *Sap.8.a* *Sap.7.c* *Ezech.1.e*

Quomodo diuina gratia corda hominum mouet. Capitulum XXVI.

QVm igitur te mouerit deus vel moueri voluerit ô cor humanum, mouearis: aliter non moueris: quia non esset moueri, sed cōmoueri. Sed quando te mouet deus? Cum admonet. Admonet autem sic. Vane occuparis ô cor sapiens, & omni prærogatiua excellens, in his quæ vanitates vanitatum sunt. Non te decet his subesse, sed præesse. Te indigent ista vt melius & commodius subsistant: tu his neque ad beatitudinem indiges, neque ad immortalitatem. Viaticum quidem iumento tuo præparant in via, sed si ad mensuram sumantur, nō ad superfluitatem. Ex superfluitate enim ciborum quandoq; infunduntur sumenta, & in ventris nimiam effluxionem resoluuntur, ita vt ex refectione deficiant. Sic corpus tuum, ô princeps & dominus corporis, si regulas necessitatis excesserit, & ad barathrum concupiscētiæ os aperuerit, lacū perditionis sibi effodit in hospitio reparationis, & de remedio cōparat exitium, de vehiculo naufragium. Quid proinde? superfluum tollit necessarium. Auferе superflua, & nulli decrunt necessaria: quia de superfluenti copia aliorum, nascitur valde ægra aliorum inopia. D

Quomodo se debet unusquisque refrænare ac regere, Capitulum XXVII.

SVum est male acta corrigere: tuū est in ordine & officio familiam membrorum corporis, & animæ motuum disponere: tuum singulorum negocia secundum competentiam assignare. Nō sit in regno corporis tui qui leges & iura instituторum tuorum impune præuaricetur, non oculus, non manus, non pes, non auris, non guttur. Quid enim de ignobilioribus & plebeiis membris dicam, si vel attrectare rebellionem præsumpserint? Lapidibus obruantur, iaculis increpationum confodiantur, & nouerint regem Salomonem sedere super mulam regis, id est rationē super sensualitatem corporis. Quid si pudibūda illa (quæ velato semper nomine appellantur à pudicis & castis labiis) motu inordinato rempublicam infestauerint? Certe abscindantur, non ferro, sed ieiunio: non detruncatione, sed mortificatione. Vtinam (inquit apostolus) abscindantur qui vos conturbant. His persuasionibus cor effrenatum, in præceps, E cursum suum rapiens, teneri potest, vt sit bona conscientia. Bona est si habeat in corde puritatem, in ore veritatem, in actione rectitudinē. Pro his nanq; merebitur trinitatis visionem. O beata visio in qua sic deus erit notus atq; perspicuus vt videatur à singulis nobis in singulis nobis, videatur in seipso, videatur in cœlo nouo & in terra noua, atque in omni quæ tunc fuerit creatura. *Gala.5.b*

Quòd anima in conscientia sua cognoscit, quò debeat ire, quando egreditur de corpore, id est de libro conscientiæ: & quomodo corrigēdus est, Capitulū XXVIII.

MVmana conscientia est domini vinea, quam excolere debent peccatorum confessio, & eorum satisfactio, & exhibitio bonorum operum, & custodia eorum. Vnicuique est liber sua conscientia: & ad hunc librum discutiendum & emendandum omnes alij inuēti sunt. Anima cum de corpore egredietur, nullum alium præter conscientiæ suæ librum secum portare poterit, atq; in illo cognoscet quò debeat ire, & quid debeat recipere. Ex his quæ scripta erunt in libris nostris iudicabimur, & ideo scribi debent secundum exemplar libri vitæ: & si sic scripti non sunt, saltem corrigendi sunt. Conferamus itaque libros nostros cum libro vitæ: & si quid aliter habuerint, corrigantur, ne in illa vltima collatione, si quippiam aliter inuēti fuerint habētes, abiiciantur. Beatus homo qui se potest cognoscere & despicere, probare & improbare. Nam qui sibi displicet, deo placet: & qui sibi vilis est, deo charus est. F

Nihil est melius & nihil utilius q̄ seipsum cognoscere: quod est proprium conscientiæ, Cap. XXIX.

MVltæ sunt scientiæ hominum, sed nulla melior est illa, qua cognoscit homo seipsum. Quamobrē redeam ad cor meum, & ibi stare assuescam, vt totā vitam meā possim discutere, & meipsum cognoscere. Omnes miserias meas corā deo effundam, si forte illa sua magna pietas moueat eum. Cōfitebor ei peccata mea, cui omnia nuda sunt & aperta: quem fallere non possum, quia sapientia est: nec effugere, quia vbique est. Audi ergo piissime deus confessionem meam, & respice ad pietatem tuam, & face mecum secundum misericordiam tuam. Audi q̄ sæpe de memoria mea te expulit irruens turba plurimarum cogitationum, quæ velut plebs ad aliquod spectaculum solent effluere in cor meum. Dum orare vel cantare in monasterio volo, nescio cuiusmodi stulta cogitatio cor meum rapit, & ducit per diuersa loca. Cum q; illud ad me reuoco, tenere non possum, sed illico elabitur, & huc illuc q; dispergitur, & per innumera effunditur. Idcirco crebra terrenarum cupiditatum illecebra,

G bra,& vanitatum effusio ita cor meum occupāt, vt quod vitare studeam,hoc cogitem,animoq; voluam. Non enim est in potestate mea cor meum & cogitationes meæ,quę ex improuiso effusę mentem meam animumq; confundunt, atque aliò trahunt q̄ ego proposueram. Ad secularia reuocāt, mundana inserunt,voluptaria ingerunt,illecebrosa contexūt : ipsoque in tempore quo leuare mentem meā ad te paro, inanibus cogitationibus infectus ad terrena plerunq; deiicior: huiusmodi perstrepentium cogitationum tumultus à corde quotidie amouere volo nec valeo : sed visa & audita, dicta & facta ad memoriam reuocant,& in ea cum magna importunitate perstrepunt.Cogitāda cogito,cogitata recogito,& eadem iterū atque iterum replicare nō cesso: & cum diu multumq; quicquid potero cogitauero,sine cogitationibus esse nō possum, sed intrant & exeunt,atq; alię alias introducunt & excludūt: hæc inuitus sustineo, plerumq; tamen consentio, cum per ea quæ vidi,vel feci sine vtilitate,absque discretione,vaga mēte discurro.Ita mens mea semper mobilis,& nunquā stabilis, semper vaga,& velut ebria,per diuersa distrahitur. Grauiter pecco cum cor meum derelinquo,quoniam grauis iactura est quæ per negligentiam fit. Vim patior cum illud me deserit. Confirma cor meum deus, quoniā cum stare in semetipso nititur, aliquo modo à semetipso etiā nesciendo deriuatur. Ita peccandi consuetudine etiam cum nescio pecco,& cor meum
H cor vanum per infinita deducitur, & in multa desideria diuiditur.In nocte vero cum dormire volo : multarum rerū imagines & phantasias clausis oculis video,easq; inuitus tolero: quanto cę ab eis aciem mentis auertere nitor, tanto amplius illę se mihi ingerunt,& molestiis turpium cogitationum cor meum maculant. Inde est q̄ sæpe mihi nocuit mortifera delectatio, quæ ex recordatione præteritorum peccatorum nasci solet,sed maxime ex recordatione libidinis.Hęc enim pestis quo cæteris vitiis est mihi familiarior, eo ad nocendum procliuior,& ad repellendum difficilior.Nam cum eam repellere volo,nolenti mihi se ingerit,blāde onerosa,displicendo placens,& placendo displicēs.Carnis libidinem nunq̄ fugere potui,sed semper me persequitur:& cum aliqua delectationis cogitatione vel visus intentione me comprehendere potest,non diebus neq; noctibus requiescere finit.Subtiliter intrat,& mentem occupat,& nisi subito repellatur,allicit & incendit, & quasi virus pestilentiæ per totum corpus paulatim se diffundit. Cogitationes prauas multiplicat, affectiones malas generat,delectatione illicita mentem afficit,& ad consensum prauitatis animum inflectit : omnesque animæ virtutes corrūpit.Hac peste cū astrictus teneor, diuelli ab ea vix possum, quoniam stimulos eius confiteri aut nescio, aut erubesco:tam subtiles & turpes sunt.Re vera difficile est libidinis incendia extinguere:impuberes stimulat, iuuenes inflammat, vires eneruat,senes & decrepitos fatigat, nō aspernatur tuguria, non reueretur palatia. Vtinam sola cœnobia
I fugiat. Adiuua me domine deus meus, vt huic tam pestifero & mortifero vitio resistere possim.Scio enim quia quod resistentem fatigat : vincentem coronat. Scio etiam quoniam si mentem meam cogitatione immunda polluero:tibi, qui munditię author es,placere non valeo.

De amara atque illicita cogitatione, Cap. XXX.

Pſal.50.a

OR mundum crea in me deus, quoniam non solum vana cogitatio illud occupat, & turpis inquinat, verumetiam amara dissipat. Sæpe nanque aliqua iniuria commotus, densis cogitationum tumultibus in corde premor:hincinde solicitus,& cęcus,occasionem vindictę de accepta iniuria timor, consilia multiplico, & nihil aliud nisi iurgia quæ desunt in corde perago. Præsentes non video,absentibus contradico, intra memetipsum contumelias profero & recipio, receptis autem durius respōdeo. Cumq; qui obuiet nullus adsit,rixas in corde compono, insidias inuidentium considero,& quid cōtra iurgij mouere possint penso,exquiro quid respondeam : & cum rem nullam teneam,vacuus litigator elaboro.Sicq; diem in ocium, noctem vero in cogitationem verso.Torpeo ab vtili opere,quoniam fatigor illicita cogitatione.Ita mens intus pugnat, cum mēti nemo repugnat.Nōnūq̄ vero quod egi in corpore, hoc postmodum importuna cogitatione verso in mente : & multotiēs K grauius torqueor in recordatione q̄ prius captus fueram in operis perpetratione. Sæpe etiā ea quæ nunq̄ feci, nec in voluntate habui,ita recogito,quasi pœniteat me illa non fecisse.Ab occultis meis munda me domine : quoniam cum nihil exterius ago,intus grauiter pecco.In corde enim seruo depicta,quæ vidi & feci.Ideo temporalium rerū tumultus in corde versare nō cesso etiam cum vaco. In cogitatione enim comedo,cum ieiuno:loquor,cum taceo: irascor, & tranquillus sum:corpus requiescit,& animus huc illucq; discurrit.Ita vi tam istam sine culpa nunq̄ transire potui:nec hoc quidē quod laudabiliter vixi,sine aliquo reatu est,si remota pietate discu Pſal.24.d tiatur.De necessitatibus meis eripe me domine.Crebro nanque dum necessitati debita reddere studeo, voluptatis vitio deseruio: sub velamine necessitatis, cado in laqueū voluptatis.Sæpissime nanque comedi & bibi nō ad necessitatem, sed ad voluptatem:& quod necessitati satis erat, voluptati parū erat.Cogitaui etiam de cibo & potu quando non debui,& vbi non debui,& pluſq̄ debui.Cogitādo de escis,epulas in cogitatione tota die ruminabam.Cum tegendis membris vestimenta quęro : non solum quæ tegant, sed quæ extollant, expeto:& contra frigoris torporem,non solum quęro quę muniant per piūguedinem,sed quæ mulceant per mollitiem: nō solum quæ per mollitiem tactum mulceant, sed quæ per co-
L lorem oculos seducant. Cum pro aliqua necessitate licētiam loquendi alicui habui,locutus sum non solum de necessariis: verumetiam de non necessariis,& de his quæ ad me non pertinebant,& de quibus licentiā non habebam.Immersi me col loquiis hominum:& ibi locutus sum non ad ædificationem, sed ad destructionem : non quod decebat, sed quod libebat: locutus verba vana & risui apta,verba ociosa & inutilia.Verbositati deseruiens, detractioni studens, os meum mendacio & detractione inquinaui.Lingua mea omni fallacia plena est, & nocuit mihi pluſquam omnia membra.Nam ea quæ audiui vel vidi, nunquam eo modo, quo dicta vel facta sunt, referre possum:sed alia affirmo p alios,& sæpe multa interfero supflua:atque ita vel nimiū laudando vel vituperando,fere quotiens loquor,mentior.Guttur insatiabili ardet ingluuie: gula diuersis saporibus satiari non potest.Cor prauum, dolo & malitia plenum, per puram confessionem purgare nunq̄ potui.Manus ad opus prauum fuerunt paratę,& ad operandum bonum pigrę. Stomachus & intestina nimio cibo & potu sæpe sunt distenta,& ideo dolore sunt plena.Nā vnde gula delectatur,inde vēter inflatur,corpus infirmatur, & sæpe mors sequitur. Per gulę delectationem corrui in ventris ingluuiē: & vnde debui mihi parare salutem, inde cōtraxi nimium comedendo perniciem. Pedes velocius me portauerunt ad aliquam curiositatem speculandam, q̄ ad ecclesiā. Oculi iniquo
M intuitu me peruerterunt, omnemq; motum corporis mei ad immunda desideria traxerunt. Aures citius aperui verbis ociosis & vanis, q̄ sanctis. Delectatus est odoratus vanis odoribus, gustus diuersarum rerum diuersis saporibus: necnon singuli alij sensus his & illis, iuxta quod cuiq; suus ferebat appetitus.Ita deus meus in omnibus mēbris meis naturę modum excessi,omnia membra mea velut cōiuratione facta inimico meo de me dominiū tradidere,cū morte fœdus iniere, pactum pepigere cum inferno.

Conſcientia noſtra erit noſter iudex in die iudicij. *Capitulum* XXXI.

Pſal.139.a

RIpe me domine ab homine malo,id est à meipso: à quo recedere nō possum.Nam quocunq; me verto,vitia mea me sequuntur, vbicunque vado, conscientia mea non me deserit,sed præsens assistit,& quicquid facio,scribit. Idcirco q̄q̄ humana subterfugiam iudicia,iudicium proprię conscientiæ fugere nō valeo.Etsi hominibus cælo quod egi, mihi tamen (qui noui malum quod quiescere finit,sed de die in diem vehementer me torquet,& de die iudicij vehemētius terret. Nam in die illa cum domi-
N nus ad iudicium venerit, vniuscuiusq; conscięntia ad testimonium adducetur,& aperto libro conscięntiæ,omnis culpa ante oculos reducetur:atq; ita cogente cōscientia,vnusquisque erit

A erit accusator & iudex suus.Propterea statuā me ante me, & iudicabo meipsum,vt illius extremę & tremēdæ diei iudiciū euadere possim.Damnat me conscientia mea, q̄q̄ diuinum iudicium nōdū me damnet. Accusat me de homicidio, quod si opere nō feci,volūtate tamē ac desiderio sæpe peregi.Accusat me de adulterio,& eodē modo respondeo.Accusat me de inuidia, cōfiteor & ego quoniā inuidia sæpissime cor meū laniauit. Per inuidiā nanq;, sanctę viuentiū merita,mea feci inuidēdo peccata.Nam bona quæ ab eis fieri vel dici audiebā, vera omnino non credebam: ipsas res bene gestas, in malum male interpretando conuertebā. Omne malum quod de illis mendax fama iactabat,statim tanq̄ si ego vidissem credebam: omnia mala meis æmulis fingebā, & ex ꝓfectu eorū deficiebam.Hæc vero odia intra me absondebā, & in meos cruciatus enutriebā:proficientibus inuidebā,peccantibus fauebam, de malis eorum gaudebā, & de profectibus lugebā. Gratuitis inimicitiis ardebam, & hanc malitiā mei pectoris deprehendi timebam.Semper erā ei amarus,& nunq̄ certus : & ita amicus erā diaboli, & inimicus mei.Inter amicos discordias seminaui, discordantes in dissensionē cōfirmaui, opiniones eorum mendaciis decoloraui,in spiritualibus carnalia laudaui, vt spiritualia bona eis deesse persuaderem. Amicitias simulaui, vt eos qui se incaute mihi committebāt, qua possem
B arte deciperem. Odiorum mihi occasionē prauis suspicionibus coaceruaui,& ita dęmones,quorū facta sectabar,lętificaui.Multis velut amicus fui in obsequio,hostis in animo.Com
Pſal.142.a ptus in verbo, turpis in facto. Proditor fui secretorum, tenax malarum suspicionū, vtrobiq; peruersus. Et ita persecutus est inimicus animam meā, humiliauit in terra vitā meam. Pissime domine,vnde possum esse bonus, qui in bono sic fui malus?Ego peccabā,& tu dissimulabas:prolongabam multo tempore iniquitatem meā,& tu pietatē tuā : quia pœnitentiā & indulgentiam cogitabas. Da ergo misericordiam misero, qui tandiu pepercisti crimino so.Credo nanq; quoniam quicquid mihi condonare decreueris, sic erit quasi nunq̄ fuerit.

De uanitate, & ex ea dependentibus, *Capitulum* XXXII.

NOn solum inuidia cor meū afflixit, verumetiā vanitas circa varias delectationes languentē animū inuoluit. Per vanitatem nanque de operibus quorum mihi conscius non eram, turpiter me iactaui. Gestiebam etiam docere quæ nesciebam. Credi de me sublimia volebā,delectabilia grauib⁹ anteponebā, execrabar verbo quod animo concupiscebam, appellationes virtutū meis vitiis imponebam,& ita meipsum fallebam, & fauentes mihi decipiebā. In promissione honesta fui velox, in exhibitione
C mendax,à bono mutabilis,mali tenax,in verbo grauis,animo turpis,vbique fallax, lætus ad prospera, fragilis ad aduersa, inflatus ad obsequia, anxius ad opprobria,immoderatus ad gaudia, facilis ad humana,difficilis ad honesta. Misericordissime domine, ita defecerunt in vanitate dies mei, in quibus debui flere commissam iniquitatem,excitare remissam voluntatem,suspirare ad amissam hereditatem,aspirare ad promissam fœlicitatem,properare ad angelicam societatem, repropitiari tuam maiestatem.

De ſtatu miſero huius uitæ, *Capitulum* XXXIII.

IErret me tota vita mea deus meus, quoniam diligenter discussa apparet mihi aut peccatū, aut sterilitas:& si quid fructꝰ in ea videtur, sic est aut simulatum,aut imperfectū, aut aliquo modo corruptum,vt possit aut non placere,aut displicere tibi.Et cum vere ita res sit,sic est mihi quasi non ita sit: quod est miseria super miseriam.Sic comedo,bibo,& dormio securus: quasi iam transierim diem mortis,& euaserim diem iudicij, & tormēta inferni. Sic ludo & rideo: quasi iam regnem tecum in regno tuo.Idcirco multitudinem iniquitatum mearū expauescens, sed de tua pietate confidens, tibi creatori & redēptori meo, qui veniā & indulgentiā post reatum per purā & lachrymabilem confessionem assequi promisisti:confiteor quoniam in peccatis conceptus sum:& in peccatis nutritus:& per omne tempus vitæ meæ vsq; ad hanc diē in peccatis sum conuersatus. Nullum inuenio peccatum à quo non sim aliquo modo inquinatus. Per superbiā nanq; præcepta tua & seniorum D meorum transgressus sum.Silentium & taciturnitatem,sicut regula docet,non tenui. Quod mihi licitum non fuit, habui, dedi,& accepi.Clamores pauperum & miserorum non libenter aut misericorditer audiui : nec eos in infirmitatibus suis visitaui.Suadentibus mihi in malum consensi:facilius multa in imo q̄ vnum in summo cogito:facilius reprehendo aliorū vitia q̄ mea:& quod in aliis reprehendo, facere nō erubesco. Facilius vniuscuiusque vitia q̄ virtutes intendo. Cum aliorū delicta cerno, mea non aspicio.In meis delictis sum clemens, in alienis rigorem tenere volo. Ad irrogandas contumelias sum validus: ad tolerandas infirmus : ad obediendum piger: ad lacessendos vero alios importunus:ad ea quę facere & debeo & valeo vagus : ad ea vero quæ facere nec debeo nec Pſal.87.a valeo paratus. Ita repleta est malis anima mea:peccatis meis exigentibus. In ecclesia me deteriorem reperio : ante altaria sacra deuote non supplico : vasa sacra non reuerenter tracto : in choro sum corpore,& in aliquo negocio mente. Nunc intus maneo, nunc foras exeo : tanta est leuitas corporis necnon & mentis. Aliud canto, & aliud cogito. Psalmodię verba profero:& psalmodię sensum non attendo: sed mente vagus:habitu dissolutus:oculis attonitus:huc & illuc prospiciens : quæcunq; ibi geruntur perlustro & perspicio. E Væ mihi quoniā ibi pecco,vbi peccata emēdare debeo. Nōnunq̄ vero in ipsis bonis quæ ago,ad deterius ꝓpinquo:quia dum menti lætitiam pariunt,& quandā securitatem gignunt, mens mea secura redditur:& in torpore laxatur. Sæpe etiam meipsum & opera quæ fecerā laudaui: & ab aliis laudari volui.Plerumq;laus humana,quam non quærebam:mihi oblata placuit:& cum ea incaute extollerer,subito multa quæ fecerā ad memoriā venerunt:vt amplius in elatione attollerer. Quæ subtiliter replicans, atque in vnum cuncta coaceruans: cœpi magis magisq; deceptus intumescere. Dumque in mei admiratione occupatus defigerer, mihi dās gloriā, & nō deo à quo omnia acceperā,omnium fructum amisi:atq; ita didici Pſal.101.b quoniā qui me laudabāt,aduersum me iurabāt. Quanto enim quisq; in semetipso gloriatur: tanto à dei amore disiūgitur. Pſal.87.a Ita deus meus,inferno appropinquauit vita mea. Si me liberabis,habebo vnde tibi gratias agam : si inde non liberabis, non habeo vnde te reprehendā: quoniā iustus es.Heu mihi, qualis vixi,quanta mala feci & dixi?Pudet qui sic vixerim: & quòd natus fuerim. Mallem non esse q̄ talis esse. Bonus erā: & malum me feci : vtiq; qui sponte me feci miserum,iustum est semper esse miserum. Conscientia mea meretur dānationem:pœnitentia mea non sufficit ad satisfactionem : sed certum est quoniam misericordia tua delet omnē offensionem. Dele ergo pie domine,iniquitatem meam multitudine miserationum tuarum. Ego vero qui vsque ad hanc diem sine cau F sa vixi,ammodo sine causa viuere nolo.

De recidiuo, hoc eſt reuerſione in peccatum, *Capitulum* XXXIIII.

SEd heu miser,hæc tam sæpe sic confessus : surgēs, cadens sum defessus:repeccando totiens, confitēdo totiens. Multotiens promisi me emendare : & nunq̄ tenui : sed semper ad peccatū redii : & pri oribus sceleribus noua & deteriora coniunxi.Nunquā, vt debui mores meos in melius mutaui : nec à malefactis recessi. Plurimos etiā,me perdens,peccare feci: & multis causa mali extiti:& exemplis vitæ meæ nōnulli subuersi sunt.Ecce peccata mea misericordissime deus non absondo,sed ostendo : Pſal.50.a accuso me,non excuso : quoniam iniquitatem meam cognosco. Nec idcirco iustus sum : quoniam si alter ita me accusaret sicut ego meipsum accuso, patienter sustinere non possem.Desperare vtiq; potuissem,ꝓpter nimia peccata & vitia, culpas & infinitas negligentias meas,quæ egi & quotidie indesinenter ago corde, ore, opere:& omnibus modis quibus humana fragilitas peccare potest:nisi verbum tuum deus caro fieret,& habitaret in nobis. Sed desperare iam nō audeo: quoniam subditus ille tibi vsque ad mortem, mortem autem crucis, tulit chirographum peccatorum nostrorum : & affigens illud cruci,peccatum crucifixit & mortem. Gratias tibi ago domine deus meus, quoniam visitasti me : & ostendisti mihi peccata mea. Nunc primum te inspirante didici ad cor meum

G meũ redire,& meipſum cognoſcere. Aduocabo ergo aliquẽ de amicis tuis,& ei omnia delicta mea exponã ſicut mihi præcepiſti:vt eius cõſilio & auxilio ab omnibus meis poſſim iniquitatibus liberari,& tibi reconciliari.

Confeſſio ad abbatem, Capitulum XXXV.

AVdi ergo pater,miſerum peccatorem:audi vocem lachrymantis & pœnitentis:attende quàm grauiter peccaui,& creatorẽ meum offendi. Deo iubẽte ad cor meũ redij:& inde excluſis omnibus præter dominum deum & meipſum, totam vitam meam diſcuſſi tanto diligentius,quanto familiarius:&,vt verum fatear, nihil aliud ibi inueni, niſi locum horroris & vaſtæ ſolitudinis: conſcientiam videlicet diu neglectam,omnino incultam, ſpinis & tribulis obſitam, & omni horrore plenã. Nullum enim inuenio vitium,à quo non traxerim aliquod contagium. Turbauit me ira , lacerauit me inuidia, inflauit ſuperbia , inde contraxi mentis inconſtantiam,oris ſcurrilitatem,opprobria proximorum,ſcelera detractionum, linguæ effrænationem. Seniorum meorum imperia nõ ſeruaui,ſed iudicaui : de meis negligentiis obiurgatus aut rebellis fui aut murmuraui,præferri me melioribus impudenter affectaui,ſimplicitatem ſpiH ritualiũ fratrum irridenter exagitaui,meas ſententias procaciter iactaui,obſequia delata faſtidiui:negata quæſiui: iuniores meos elatus deſpexi. Non obſeruaui in obſequio reuerẽtiam, in ſermone modeſtiam, in moribus diſciplinam, habui in intentione pertinaciam, in corde duritiam, in ſermocinatione iactantiam. In humilitate fui fallax,in odio pertinax, in iocatione mordax. Subiectionis impatiens , potentiæ ſectator,ad opus bonum piger, ad vnitatem ferus, ad obſequium durus, ad loquendum quæ neſciebam promptus, ad ſupplantandum paratus, fraternæ ſocietati inhumanus . Temerarius in iudicando,clamoſus in loquendo,faſtidioſus in audiendo, præſumptuoſus in docendo,effrenatus deformiter in cachinnando:oneroſus amicis:infeſtus quietis, ingratus beneficiis, inflatus obſequiis : & imperioſus ſubiectis. Sæpe iactaui me feciſſe quod non feceram,vidiſſe quod non videram : dixiſſe quod non dixeram . Diſſimulaui etiam me non feciſſe quod feceram: negaui me dixiſſe quod dixeram, non vidiſſe & audiſſe quod videram & audieram: & ita ex omni parte ſum reus. Reus in ſeculo,reus in clauſtro, ſed ibi per ignorantiam : hic per negligentiam: & vtrumque me terret. Veruntamẽ multo amplius terret me quòd in monaſterio ante conſpectum dei deteriorem me inuenio. Collocauit me deus in loco voluptaI tis:in domo vbertatis, in paradiſo deliciarum, ego vero miſer & miſerabilis, inter menſas epulantium fame pereo,iuxta fontem ſitio,ante ignem algeo, & ad neutrum manus extendere volo , tam piger ſum & deſidioſus . Ita tempus amitto quod deus mihi ſua pietate indulſerat ad agendam pœnitentiam,ad obtinendam veniam,ad acquirendã gratiam,ad promerendam gloriam . Quaſi quoddam monſtrum inter filios dei ſto : habitum monachi,non conuerſationem habens . In magna corona & ampla cuculla,ſalua mihi omnia exiſtimo. Tanquam arbor ſterilis terram occupo, & velut iumentum vile plus conſumo quàm proficio . Altiorem alterius locum teneo:& nullius officium ſuppleo : ſed ſum ſicut truncus ſine frõdibus & fructibus. Alij me paſcunt de laboribus manuum ſuarum ſicut prębendarium ſuum. Ego autem tanquam pauper & miſer,nec clericum nec laicum gero. Cantare nanq; & legere nequeo,laborare neſcio, ſed ſum opprobriũ hominũ, pecore vilior,cadauere peior. Tolerabilius enim canis putridus fœtet hominibus, q̃ anima peccatrix deo . Idcirco tędet me viuere: viuere erubeſco,quia parũ proficio . Mori timeo, quoniam non ſum paratus. Malo tamẽ mori & miſericordiæ Ioel.2.c dei me committere & commendare, quia benignus & miſeFſal.43.c ricors eſt, quàm de mala mea conuerſatione alicui ſcandalũ facere. Tota nanque die verecundia mea contra me eſt: & cõfuſio faciei meæ cooperuit me: cum video me ſomnolentum ad vigilias, tardum ad horas canonicas, & pigrum ad opera manuum . Alios autem video tam ſtrenue & deuote diuinis intereſſe laudibus:alios vero ita reuerenter & alacriter corã deo aſſiſtere, & eum laudare:ego autem compungi ad lachrymas nequeo,tanta eſt duritia cordis mei . Cantare non libet orare non delectat, meditationes ſanctas non inuenio : tanta K eſt ſterilitas animæ meæ,& deuotionis inopia quam patior. Heu mihi,omnes in circuitu meo viſitat dominus, ad me autem non appropinquat . Nam alium quidem intueor ſingularis abſtinentiæ,alium admirandę patientiæ,alium ſummę humilitatis & manſuetudinis,alium multæ miſericordię & pietatis:illum in contemplatione frequenter excedere:hũc pulſare & penetrare cœlos orationis inſtantia : alios{que} in aliis præeminere virtutibus. Omnes conſidero & proſpicio ferueM tes, omnes deuotos, omnes in Chriſto vnanimes, omnes donis cœleſtibus & gratia affluentes, tanquam re vera ſpirituales homines,quos deus viſitat,& in quibus habitat. In me vero nihil horum inuenio : quoniam declinauit dominus in ira à ſeruo ſuo. Inde eſt quòd cum alij vigilãt,ego dormio, quãdo alij cantant in monaſterio,ego huc & illuc diſcurro, quãdo alij in aliquo ſecreto loco ſe furantur à colloquiis hominum, vt ibi loquantur cum rege angelorum, ego quęro colloquia hominum: cum alij vacant lectionibus,ego fabulis & verbis otioſis, quando alij diſcutiunt & diiudicant ſemetipſos,ego iudico alios. Aliis placet communis vita,cõmunis diſciplina,& commune ſtudium,& mihi placẽt anguli & diuerL ticula. Sic ſic ex quo peccare potui,nunq̃ à peccatis & malis operibus ceſſaui,peccatis peccata ſemper accumulaui, & pec cata quæ aliquando operibus implere non potui,malis volũtatibus & malis deſideriis nunq̃ perficere ceſſaui.

De delectatione carnis, Capitulum XXXVI.

SVper omnia mala delectatio carnis, quæ ab ipſis cunabulis ſemper mecum creuit, mihi ſemper adhæſit, nec adhuc iam præ ſenectute deficientibus membris me deſerit: multis & variis modis infœlicem animam meam maculauit,diſſoluit,captiuauit, & omni virtute deſtitutam, inanem & debilem reddidit. Fateor hui⁹ operis nefarij immundis recordationibus me ſæpe eſſe commotum & incenſum, ardores non modicos & inhoneſtos paſſum : & non ſolum mearum delectationum mala memoria & ſtultæ recordationes mihi nocuere : ſed etiam aliorum maleſacta mihi narrata,& per recordationes ſordidas ad memoriam reducta,cor meum non paruo veneno iniquitatis maculauere. Et in hoc miſerabiliter miſerabilis ſum,quia non tantum doleo quantum dolendum me cognoſco, ſed ſic ſecurus torpeo, velut quid patiar ignorem . Hoc vero mihi eſt omni infœlicitate miſerius,q̃ ita opere pueruſus,ore pollutus,corde immundus ad altare accedo , & Chriſti corpus manibus meis pertractare non pertimeſco. Accedo elatus ad humilẽ, iratus ad mitem,crudelis ad miſericordem : & tamen patitur humilis elatum: mitis iratum, crudelem miſericors . Accedo ſeruus ad dominum:non amore, ſed timore : non deuotione, ſed vſu. Accedo ad dominum,cuius percuſſi ſeruum . Ad patrem accedo, cuius occidi filium,percuſſi verbo, occidi exẽplo:nec tamen pertimeſco dominum, nec reuereor patrem. Manens in turba, fratrum turbans aliquos, & ab aliquo turbatus,quandoq; accedo ad pacificum. Appropinquo etiã talis od oſculum pacis,qui prius recõciliatus accedere debuiſſem ad oſculum turbati fratris. Cõuincit me reum & dei inimicum mea iniquitas, peccatũ meũ ſæpe ſeparauit me à deo. Idcirco obſecro te pater vt me inſtruas quomodo poſſim aut ſemper ſtare cum deo meo, aut redire cũ ab eo, peccatis meis exigentibus,motus fuero.

Patris ſpiritualis ad confitentem reſponſio, Capitulum XXXVII.

COnfeſſio tua fili,ad lachrymas me commouit, tum propter me,tum propter te. Propter me fleo,quoniam quæcunq; de te dixiſti, eadem fere aut ſimilia reperio in me, & multa ad memoriam reuocaſti,quorum oblitus fuerã. Propter te gaudeo, quoniã viſitauit te oriens ex alto. Non enim longe es à regno dei. Notitia nãq; peccati, initium eſt ſalutis. Cõfido in domino, quoniam quicquid minus eſt in te ſeruoris & boni operis, humilitas ſupplebit purę confeſſionis. Quacunq; nanq; hora peccator cõuerſus ingemuerit, ſaluus erit, quoniã cor contritũ & humiliatũ deus non deſpiciet. Tardius ſiquidẽ videtur deo veniam Pſal.50.d

A niam peccatori dediſſe, q̃ illi accepiſſe. Sic enim feſtinat miſericors deus abſoluere reũ à tormento cõſcientiæ ſuæ,quaſi plus cruciet miſericordẽ deum cõpaſſio miſeri,q̃ ipſum miſerum cõpaſſio ſui. Qui enim verè pœnitet,& veraciter dolet: abſq; dubio & abſq; mora indulgentiam accipiet. Et quanto quis frequentius, quantoq; vehemẽtius de ſuo reatu interno dolore afficitur:tanto certior,tantoq; ſecurior de indulgentiæ venia efficitur. Inde eſt q̃ animam pœnitentiæ lachrymis afflictam, tam frequẽter q̃ libenter conſolatur ſpiritus paracletus. Illam frequenter viſitat:illam libenter cõfortat: & ad venię fiduciã plene reformat quã ſua ſcelera flendo dãnare, & damnando flere conſiderat. Incipit extunc quædam familiaritas inter deũ & animã, eo q̃ hæc ſe ſentiat ab illo ſæpius viſitari, & ex eius aduentu non tantũ iam conſolari, imò aliquotiens quodam ineffabili gaudio repleri. Sed ad hæc quis idoneus? Profecto vere pœnitẽs. Omnia etenim in cõfeſſione lauantur,cõſcientia mundatur,amaritudo tollitur,peccatum fugatur,trãquillitas redit, ſpes reuiuiſcit, animus hilareſcit. Poſt baptiſmum nullum aliud nobis cõſtitutum eſt remediũ q̃ confeſſionis refugium. Sit ergo deuota cordis compunctio, vera oris confeſſio,diſcreta carnis mortificatio, repẽtina vitiorum extirpatio, læta bonorum operum exhibitio. Non e-
Pſal.43.d rubeſcas deo confiteri:cui non potes abſcõdi. Ipſe enim nouit abſcondita cordium:cui omnia nuda ſunt & aperta: ante
B cui⁹ cõſpectũ cũcta noſtra peccata ſunt ſcripta. Sed quod ibi ſcribit tranſgreſſio,hic delet cõfeſſio. Nõ te igitur pudeat dicere, quod non puduit facere . Quòd ſi forte pudor eſt tibi, mihi ſoli peccatori peccata tua exponere: quid facturus es in die iudicij,vbi omnibus expoſita tua apparebit conſcientia? Si cogereris coram multitudine nudo corpore tranſire, non poſſes non erubeſcere:cur ergo minus confunderis, quando immunda cogitatione in mẽte ſordidaris? Cur minus erubeſcis pudenda cordis q̃ pudẽda carnis? Cur magis vereris vultus hominum,q̃ vultus angelorum? Talis confuſio ſeparat à deo. Omnis ſpes veniæ & miſericordiæ eſt in confeſſione vera. Simulata nanque confeſſio nõ eſt confeſſio,ſed duplex confuſio. Excludit enim miſerationem dei,miſerię ſimulatio: nec dignatio locũ habet, vbi fuerit dignitatis præſumptio. Prouocat vero compaſſionẽ humilis miſeriæ confeſſio. Nulla eſt enim tam grauis culpa quæ non habeat veniam per purã confeſſionem. Vitia igitur cordis tui & prauas cogitationes illico manifeſta. Peccatũ enim proditum cito curatur. Crimẽ vero tacendo ampliatur. Vitium ſi patet, fit ex magno puſillum:ſi latet,fit ex minimo magnum. Nam velox cõfeſſio velociter medicinam facit. Melius eſt vt vites vitium,q̃ vt emẽ des:ne forte cum incurreris,reuocare non poſſis.

Remedium ad fugiendum prauas cogitationes, Capitulum XXXVIII.

C VOtiẽs te ſentis turpibus cogitationibus pulſari, & ad illicitam delectationem affici : totiens pone ante mentis oculos , quomodo Chriſtus in cruce crucifixus eſt pro te. Intuere quomodo à Iuda Iudæis traditur,& q̃ viliter pertractatur, blaſphematur, & colaphizatur,iudicatur & condemnatur,expoliatur & flagellatur : ad vltimũ vero contumeliis & opprobriis affectus inter duos latrones ſuſpenditur:clauis cruci affixus,ſputis deriſus, ſpinis coronatus,lancea perforatus,ex omnibus partibus ſanguis emanat:& inclinato capite emittit ſpiritum. Ita redemptor tuus moritur pro te,& tu neſcio cuiuſmodi ſordida cogitatione ſordidaris in mente. Sufficere poſſet hęc cogitatio ad excludẽdas omnes illicitas cogitationes. Sed ecce ad alia tranſeamus. Cõſidera quomodo morieris,quando aliqua graui infirmitate vexatus,& ad extrema deductus, & ibi ad terram proiectus,inter longa ſuſpiria & difficiles ſingultus, inter diuerſos dolores & timores animam expirabis. Tunc veniet corpus in pallorem & horrorem,in ſaniem & fœtorem: erit vermis,& cibus vermium : animam vero mox capient & rapient larŭales illę facies,quæ eam in exitu præſtolantur: & ex omni parte terrebũt eã dæmones terribiles & horribiles. Cogita quis eã defendet à rugientibus præparatis ad eſcam: quis conſolabitur eã cum teterrima illa monſtra dæmoniorũ occurſantia ſibi cateruatim ruere videbit : aut quis deducet per ignotã regionem? Attẽde etiã q̃ ſubito venit dies vltima: D ſubito venit:& forſitã hodie erit. Iam adeſt:iam præſentaberis ante tremendũ iudicem:accuſaberis multis & magnis offenſis: non vno,nõ paucis, ſed innumeris criminibus:nõ paruis,ſed immenſis:non dubiis,ſed certis:non breui accuſatione,ſed tam lõga,q̃ longa eſt tota vita tua:nõ vno accuſatore, ſed tot,quot ſunt delicta tua . Ipſe iudex erit diſtrictus accuſator tuus. Omnes etiã ſpiritus boni & mali corã deo te accuſabunt cum eo. Boni,quia deo debẽt æquitatẽ:mali, quia tuã ſeruãt iniquitatẽ. Tot iudicibus & populis aſtabis, quot præceſſerunt te in opere bono. Tot arguẽtibus cõfunderis, quot tibi præbuerunt bene viuendi exẽplũ. Tot conuinceris teſtibus,quot te monuerũt bonis ſermonib⁹, & iuſtis actionibus. Omnibus populis nudabuntur iniquitates tuæ:& cunctis agminibus patebunt vniuerſa ſcelera tua, non ſolum actuũ, verumetiam cogitationum & locutionum. Multa vero peccata tunc prorunt ex improuiſo,quaſi ex inſidiis: quæ modo non vides : & forſitan plura & terribiliora his quæ nunc vides. Vndiq; erũt tibi anguſtiæ,hinc erunt accuſantia peccata: inde terrens iuſtitia:ſubtus patens horridum chaos inferni: deſuper iratus iudex:intus vrens conſcientia: foris ardens mũdus. Si iuſtus vix ſaluabitur, peccator ſic deprehenſus in quã partem ſe premet? Latere erit impoſſibile : apparere intolerabile. In tanto diſcrimine torquebit te tua conſcientia male ſibi conſcia:cruciabunt cordis arcana. Cogente etiã cõſcien- E tia, tuipſe eris accuſator & iudex tuus . Conuictus teſte propria conſcientia: & teſtibus oculis ipſius iudicis: fugere non poteris: ſed tremens & anxius ſtabis ſuſpenſus ad grauiſſimã ſententiã in anguſto periculo,& in periculoſa anguſtia: tanq̃ illico recepturus quod in perpetuum amittere non poteris. Iudex tunc erit vehementer iratus : & terribiliter diſtrictus: ſententia eius ſemel lata erit immutabilis: tortores, horribiles,qui nunq̃ miſerẽtur, erunt parati vt data ſentẽtia te damnatum ad tormenta rapiant . Tormenta erunt ſine interuallo & ſine temperamento : timor conturbabit te cum terra aperietur corã te, & tu rues & cades in ſtagnum ſulfuris ardentis & fœtentis. Ignis exterius carnem tuam cõburet : vermis interius conſcientiã corrodet,ibi eris ſine fine: ſine ſpe venię & miſericordię. Omnia vero gehẽnę ſupplicia ſuperabit,deũ nõ videre,& bonis carere,quę in poteſtate habuiſti obtinere.

De mala cogitatione uitanda, Capitulum XXXIX.

SI vis omnes malas cogitationes à corde tuo expellere,hæc ſæpe cogita. Ibi namq; eſt cogitatio tua, vbi eſt affectio tua : ibi cor tuum, vbi eſt deſideriũ tuum: quoniam illud ſæpius in cogitatione volumus,cuius amore plus affecti ſumus. In cogitatione ſua cadit quiſque, vel ſtat. Si bona cogitas, cogitatio tua ſancta cuſtodit te. Si mala cogitas, ſpiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fi- F ctum:& auferet ſe à cogitationibus quæ ſunt ſine intellectu: eritq; templum dei ſpelunca diaboli : quoniam quẽ deus deſerit,diabolus arripit. Spiritus ſanctus ſuggerit bona & dulcia: ſpiritus malus mala & amara,vana,inutilia, & immunda. Et ideo quacunq; hora mala cogitatio cor tuum tangit, non conſentias illi : nec ſinas eam in corde tuo manere, ſed illico repelle. In initio cogitationis iniquę reſiſte, & fugiet à te. Nam ante dei oculos non volant vacuę cogitationes noſtræ: & nulla momenta temporis in animum tranſcendũt ſine ſtatu retributionis. Cogitatio praua delectationem parit, delectatio conſenſum,conſenſus actionem,actio conſuetudinem, conſuetudo neceſſitatem, neceſſitas mortem . Sicut vipera à filiis ſuis in vtero poſtis lacerata perimitur : ita nos cogitationes noſtræ intra nos nutritę occidunt.

Malæ cogitationes à dæmonibus ſuggeruntur, Capitulum XL.

DAemonum eſt malas cogitationes ſuggerere : noſtrum eſt illico illas expellere. Nam in animo noſtro eas iacere,noſtræ attinet voluntati,& proprię deputatur culpæ. Voluntate namq; ſua cadit qui cadit,& voluntate dei ſtat qui ſtat. Cogitatio tamen immunda mentem non inquinat cum pulſat, niſi cum hanc ſibi per delectationem ſubiugat.

De pec-

De peccato superbiæ, Capitulum XLI.

SVperbia sicut est origo omnium criminum: ita est ruina omnium virtutum. Ipsa enim est in peccato prima: ipsa in conflictu postrema. Ipsa autem in exordio mentem per peccatum prosternit: aut in fine de virtutibus deiicit. Idcirco est omnium peccatorum pessima: quia tam per virtutes, q̃ per vitia humanam mentem exterminat. Cętera vitia solas illas virtutes impetunt, quibus ipsa destruuntur: vt luxuria, pudicitiam: ira, patientiam: sola vero superbia cõtra cunctas animi virtutes se erigit: & quasi generalis ac pestifer morbus omnes corrũpit. Idcirco nisi omnia opera nostra humilitas præcesserit, comitata & cõsecuta fuerit: ꝓposita quã intueamur: apposita cui adhereamꝰ: interposita qua reprimamur: totum de manu extorquet superbia. Quantalibet sit iustitia operis: apud internũ iudicem nulla est, si hanc eleuat tumor mẽtis. Perit re vera omne quod agitur, si non solicite in humilitate custodiatur. Signa superbiæ hæc sunt: clamor in locutione, amaritudo in silentio: dissolutio in hilaritate, furor in tristitia: honestas in imagine, inhonestas in actione: rancor in reprehensione.

De inuidia & detractione uitanda, Capitulum XLII.

H INuidia est animi tinea: sensum comedit, pectus verit, mentem afflicit: cor hominis quasi quædam pestis depascit, & cũcta bona ardore pestifero deuorat. Inuidus alienum bonum, suum facit inuidendo peccatum. Cum peccatores quosque conspicimus, non facile eos iudicemus, sed magis defleamus: quia in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus. Si vis delinquentem corripere, aperte increpa, nec occultè mordeas. Quid enim prodest si me nesciente aliis mala mea referas? Vę illi qui suã renuit corrigere vitam: & alienæ non desinit detrahere. Si vis detrahere, tua in te peccata retorque: non aliorum delicta, sed propria cerne. Nunquam enim aliis detrahes, si te bene inspexeris. De malo alieno os tuum non coinquines: non detrahas peccanti, sed condole: quoniam graue peccatum est detractio. Detrahentes & audientes pari reatu detinentur. Sicut iraceris alteri quando detrahit tibi: sic iracaris tibi quando detrahis alteri. Detractio est mordacior quàm vera cordis reprehensio.

De curiositate uitanda, Capitulum XLIII.

MVltos seducit curiositas. Tandiu quisque sua peccata ignorat, quandiu curiosẽ aliena considerat. Qui semetipsum aspicit, non quærit quid in aliis frequenter reprehendat: sed in semetipso quid lugeat. Quod inter se loquuntur homines, nunquam scire desideres. Omne etiam genus mendacij summopere fuge. Nec casu nec studio loquaris falsum: quia os quod mentitur, occidit animam. Per nullam fallaciam vitam alicuius defendas. Fuge inhonesta verba: reiice verbum quod non ædificat audientes. Vanus enim sermo cito polluit mentem: & facile agitur, quod libenter auditur. Vanus enim sermo, vanę conscientiæ est index. Mores hominis lingua pandit: & qualis sermo ostenditur, talis animus comprobatur: quoniam ex abundantia cordis, os loquitur. Sermo vanus non erit absque iudicio: quia ab omni rectitudinis statu depereũt, qui per verba vana dilabuntur. Qui laudem non appetit: nec cõtumeliã sentit. Discerne te tuo iudicio, nõ alieno. Nemo enim magis scire potest quis sis sicut tu, qui conscius es tibi. Quid enim prodest dum malus es, si bonus prædiceris? Qualis haberi vis, talis esto. Si sapiens fueris, te semper habebis eundem. Stude loqui non quod libet, sed quod oportet. Qui ociosum verbum nõ reprimit: ad noxia cito transit. Magna virtus est: si non lędas à quo lęsus es: magna gloria est, si cui nocere potuisti, parcas. Nobile vindictę genꝰ est ignoscere victo. Quicquid tibi contigerit aduersi, pro tuo peccato euenit tibi. Tẽpera ergo dolorem tuum: & dic: iuxta modum delictorũ parua datur vltio. Mala aliorum bono tuo superа. Vince malitiã bonitate: detrahentium errores dissimulando calca: nõ sis in pace infidus, nec leuis in amicitia. Odientes ad pacem inuita: discordantes ad concordiam reuoca.

De prauitate conscientiæ, Capitulum XLIIII.

K GOnsciẽtia hominis abyssus multa. Sicut enim abyssus exhauriri non potest: sic cor hominis euacuari à cogitationibus suis non potest: sed cõtinua volubilitate in eo voluuntur: mare magnũ est, & spatiosum manibus: illic reptilia quorum nõ est numerus. Sicut enim reptile latenter repit, & sinuosis anfractibus huc & illuc deambulat: ita conscięntiam hominis venenatę cogitationes intrant & exeunt: vt nesciat homo vnde veniant, aut quo vadant. Hoc bene cognouerat qui dicebat: Prauũ est cor hominis, & inscrutabile: & quis cognoscet illud? quod scrutationem non recipit nec cognitionem. *Pſal.103.c* *Hier.17.b*

Nulla pœna grauior est quàm praua conscientia, Capitulum XLV.

NVlla pœna grauior est praua conscientia. Mala cõscientia propriis agitur stimulis. Si publica fama te non damnat, propria conscientia te condẽnat: quoniam nemo potest seipsum fugere. Vis nunquã esse tristis? Bene viue. Bona vita semper gaudium habet: cõscientia rei semper in pœna est. Ita clemẽs esto in alienis delictis, sicut in tuis: nec quenquam districtius q̃ te iudices, sic alios iudica, vt ipse iudicari cupis. Lex tua te constringit. Iudicium quod aliis imponis: ipse portabis. Nullum ante iudicium condemnes, ante proba, & sic iudica. Non enim qui accusatur, sed qui conuincitur, reus est. Valde periculosum est de suspicione quempiam iudicare. In ambiguis, dei iudicio serua sententiam. Non eligas cui miserearis: ne forte prætereas illum qui meretur accipere. Omnibus te tribue si potes, quoniam incertum est pro quo magis placeas deo. Maior sit benevolentia q̃ quod datur: quoniam tale erit opus tuũ, qualis fuerit intentio tua. Qui cum tristitia manum porrigit, frustum remunerationis amittit. Non est misericordia vbi non est benevolentia. Non auferas vni vnde tribuas alteri: quoniam nihil prodest si inde alium reficis, vnde alium inanem facis. Abiice à te quicquid tuum bonum propositum impedire potest: contẽne viuens quæ post mortem habere non potes. Difficile est imò impossibile vt præsentibus quis fruatur bonis & futuris: vt hic ventrem, & illic mentem impleat: vt de deliciis transeat ad delicias: vt in terra & in cœlo gloriosus appareat. Si vis cum lætitia animi viuere, noli multa habere. Itam quisq; finiens vitam: nisi quod meruit in ipsa, nõ potest habere post ipsam. Quanto nanque inferius delectamur: tanto à superno amore disiungimur. Nullus sit casus quem non meditatio tua præueniat: nullus sit casus qui te imparatum inueniat. Propone nihil esse quod tibi accidere non possit. Vita foueam, in quam vides alium coram te cecidisse. Aliorum perditio, tua sit cautio. Dũ nescimus repente mors venit. Nescimus enim quid hodie nobis contingat: & ignoramus si hac nocte animam nostram conditio mortis deposcat. Quotidie ad finem vitæ tendimus, & ad mortem properamus. Idcirco singulis horis cogitare debemus quo singulis momentis properamus. Vnde dominus ait per prophetam: Perditio tua Israel ex te tantum: in me auxilium tuum. Quasi diceret. Vt pereas, imputa tuo merito: vt saluerис meo auxilio. Nunquam oportet pœnitentem habere securitatem de peccatis. Nam securitas negligẽtiam parit: & sæpe incautum ad vitia transacta reducit. Non solum grauia, sed & leuia cauenda sunt peccata. Multa enim leuia vnum grande efficiunt: sicut solent de paruis & minimis guttis immensa flumina crescere. Non est dubiũ ꝙ qui casti perseuerant & virgines, angelis dei efficiuntur æquales. *Mat.22.c* *Luc.20.f*

De improba uentris importunitate, Capitulum XLVI.

NVllus homini tam improbus exactor est, q̃ vẽter: qui quotidiana famis exactione te vrget. Cum cęteris vitiis, etsi interdum nascimur: interdum tamen cum eis non morimur. Sed cũ isto nascimur, & cum isto morimur. Multis creditoribus reliquit me obnoxium pater meus: sed ab omnibus liberatus sum. Vnus tamẽ supereſt à quo liberari non possum, id est vẽter. Venter prędicta non audit, poscit, appellat: nõ est tamen molestus creditor,

A ditor: paruo dimittitur, si modo dederis ei quod debes, non quod potes. Quosdam præsciens deus peccare posse, in salutem flagellat eos infirmitate corporis, ne peccent: vt eis vtilius sit frangi languoribus ad salutem, q̃ remanere incolumes ad damnationem. Est pernicioſa sanitas quæ ad inobedientiã ducit: est & salubris infirmitas, quæ per diuinam correptionem mentem à duritia frangit, & humiliat.

Quomodo diabolus sagaciter & multiformiter nos tentat Capitulum XLVII.

DIabolus quando decipere quemq̃ tẽtat, prius naturam vniuscuiusq; intendit: & inde se applicat vnde aptum hominem ad peccandum aspicit. Blandis & lenibus mentibus luxuriam aut vanam gloriam ꝓponit: asperis vero mentibus iram, superbiam, vel crudelitatem. Aduersarius noster cum ab exteriori sensualitate se videt exclusum, interiora collectis viribus aggreditur & ingreditur: sed spiritualis homo qui omnia iudicat, eiº astutias non ignorat, reprimit quod potest: quod non potest, tolerat: quia & si latratum canis sustinet, morsum non timet. Mordet cum ad consensum pertrahit: latrat cum suggerit: & tunc nõ vulnerat, sed coronat: quoniam etsi resistentem fatigat, non obligat nisi consentientem. *1.Cor.2.d*

B

De oratione, & modo orandi, Capitulum XLVIII.

ORatio est mentis deuotio: id est conuersio in deum per pium & humilem affectum. Humilẽ ex conscięntia infirmitatis proprię: pium ex consideratione diuinæ clemẽtiæ. Nullo alio modo deus citius ad misericordiam flectitur, q̃ si animus deprecãtis ad eum toto deuotionis affectu conuertatur. Nil ita deum cõplectitur, quẽ admodum purus mentis affectus. Idcirco cum orare volueris, solus solitudinẽ cordis tui ingredere: & collecto spiritu tuo, integra mente & vacua curis, orationis domum intra: & stans coram deo ante vnum aliquod de altaribus orationis instantia cœlos penetra: & præsentatus choris cœlestium, in ipsorum præsentia miserias & calamitates, quas pateris, miserandus deplora. Prode tuam necessitatem, posce eorum pietatem, & ego confido in eo qui dixit: Petite, & accipietis: quoniam si perseueraueris pulsans, nõ exibis inde vacuus. Sic ora cum oraueris, quasi sis assumptus & præsentatus ante faciem maiestatis in excelso throno: vbi milia milium ministrant ei, & decies centena milia assistunt ei. Tunc veraciter oramus, quãdo aliunde non cogitamus. Sine intermissione orare debemus. Nam sicut nullum est momentum, quo homo nõ fruatur, aut vtatur dei pietate & misericordia: sic nullum debet esse momentum, quo eum præsentem non habeat in memoria. Fœlix anima, quæ omnes euagationes mentis in vnum studet colligere, & in illo verę fœlicitatis fonte desiderium figere. Quando oramus, spiritum sanctum ad nos vocamus. Oratio cordis est, non labiorum. Neque enim verba deprecãtis deus intẽdit: sed orãtis cor aspicit. Vis virtutes tuas augere? Prodere noli. Quod manifestando potes amittere, tacendo custodi. Quibuſdam enim concessum est tantum bene agere, & fructum boni operis non habere: quod ipsi sibi aufe runt per studium humanæ iactantię. Sicut glacies calore dissoluitur, ita virtus ore laudantis. *Luc.11.b* *Dani.7.c* *1.Theſ.5.d*

Tumultus carnalium cogitationum impedit orantem, Capitulum XLIX.

GVm ad cor meum redire volo, desideriorum carnalium turbę, tumultusq; vitiorum, tentationibus suis cogitationem meam dissipant, & intentiõẽ cordis in oratione perturbant. Et dum conuerti ad deum post perpetrata vitia studeo: & contra hæc eadem vitia, quæ perpetraui, illũ exorare conor: occurrũt cordi phãtasmata peccatorum quæ feci, & mentis meæ aciem reuerberant, confundunt animum, & deprecationis meæ vocem premunt. Ita mala quæ feci, cogitationi meæ suis imaginibus impressa, in ipsa mea oratione me conturbant. Cæterũ quanto grauiore tumultu cogitationum carnalium premor, tanto ardentius orationi insistere debeo. Et quantum peccatorum meorũ phantasmata in oratione plerũq; patior: tantũ necesse est, vt intentio cordis mei quo durius repellitur, tanto valentius insistat orationi, quatenus cogitationis illicitę tumultũ superet, atque ad pias aures domini nimietate suæ importunitatis tandiu irrumpat, donec cogitationes malas manu sancti desiderij ab oculis cordis abigat. Hæc est vera tranquillitas, cum tota mens in seipsa colligitur, & in vno eternitatis desiderio immobiliter figitur. Debet proinde fluctuationem cordis restringere: & ad vnius veri gaudij desideriũ, cogitationum & affectionum motus colligere. C D

De uitiis linguæ, Capitulum L.

MVltum loqui, stultitia est: quoniã in multiloquio peccatum deesse non potest. Lingua dicitur, quia lingit. Lingit adulando: mordet detrahendo: occidit mentiendo. Ligat, & ligari nõ potest: labilis est, & teneri nõ potest: sed labitur & fallitur. Labitur vt anguilla, penetrat vt sagitta: tollit amicos, multiplicat inimicos: mouet rixas, seminat discordias. Vno ictu multos percutit & interficit. Blanda est & subdola, lata & parata ad exhauriенda bona, & miscenda mala. Qui custodit linguam suam, custodit animam suam: quoniam mors & vita in potestate linguę est. Qui linguam suam & ventrem custodire non potest: monachus nõ est. Cuius peccatum quisquis sequitur: necesse est vt eius pœnam sequatur. Vnusquisque casus tanto maioris est criminis, quanto priusquã caderet, maioris erat virtutis. Per quæ peccasti: per hæc & torqueberis. Secutus es carnem: flagellaberis in carne. Crimen nõ est in rebus, sed in vsu agentis. Sæpe prolixa lectio, longitudinis causa memoriam legentis obliterat. *Prou.10.c* *Ibidẽ.18.d* E

De cantu & iuramento, & quare deus non semper exaudit petitionem orantis, Capitulum LI.

SVnt quidam voce dissoluti, qui vocis suæ modulatione gloriantur, nec tantũ gaudent de dono gratiæ, sed etiam alios spernunt. Tumentes elatione, aliud cantant q̃ libri habeant, tanta est leuitas vocis forsitan & mentis. Cantant vt placeant populo, magis q̃ deo. Si sic cantas vt ab aliis laudem queras, vocem tuam vendis, & facis eam non tuam, sed suam. Habes in potestate vocem tuam, habeto & animum. Frangis vocem, frange & voluptatem. Seruas consonantiam vocum, serua & cõcordiam morum: vt per exemplum concordes proximo, per voluntatem deo, per obedientiam magistro. Caue ne sicut delectaris altitudine vocis, delecteris elatione mẽtis. Nec diuiti obsunt opes, si eis bene vtatur: nec pauperem egestas commendabilẽ facit, si inter inopiam sordes peccati non caueat. Quacũque arte verborum quis iuret, deus qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui hoc iuratur, intelligit: qui vero dupliciter iurat, dupliciter reus fit, quia & nomen domini in vanum assumit, & proximum dolo capit. Sæpe deus hic puniri tolerat, quos ad salutem perpetuam parat. Iucunditas cordis est vita hominis. Cor prauum dabit tristitiam. Omnis boni impedimentum est tristitia. Humilitas nec ipsa iratur, nec alios irasci permittit. Humilitas est, si quando peccauerit in te frater tuus, anteq̃ illum peccasse pœniteat, dimiseris illi. Vnusquisq; talem indulgentiam accepturus est à deo, qualẽ ipse dederit proximo suo in se peccanti. Frustra deum propitiari sibi querit, qui cito placari proximo negligit. In tua infirmitate non te despicias, sed ora deum, & curabit te. Sæpe multos deus non exaudit ad voluntatem, vt exaudiat ad salutem. Duobus modis oratio impeditur, ne impetrare quis valeat postulata: hoc est si aut mala quisque committit, aut si delinquenti in se debita non dimittit. F

De uera confessione, & uera pœnitentia, Cap. LII.

VEra confessio & vera pœnitẽtia est, quando sic pœnitet hominem peccasse, vt crimen nõ repetat. Nihil peius est q̃ culpam cognoscere, nec deflere. Si videris aliquando persecutorẽ tuum nimis sęuientem, scito quia ab ascensore suo dæmone perurgetur. Omnis homo qui alium in corpore persequitur, prius ipse in corde persecutionem sustinere cognoscitur.

De per-

G *De perfectione humilitatis, Capitulum* LIII.

SVper tria firma sedet humilitatis perfectio, vt attendat homo quid fuit ante ortum, quid est ab ortu vsque ad occasum, quid erit post hāc vitam. Vnde enim superbiat homo, rememorans quòd fuit vile semen, & sanguis coagulatus in vtero, postmodum in deserto huius vitæ miseriis expositus & peccato: tandem cinis, & esca vermium futurus in tumulo? Vnde superbit homo, cuius cōceptio culpa, nasci pœna, labor vita, necesse mori, quādo, vel quomodo, vel vbi, nescire?

De cordis instabilitate, Capitulum LIIII.

SOlos solitudinem cordis mei ingrediar, & cū corde meo paulisper confabulor, ab ipso quærens de ipso & de iis quæ circa ipsum sunt. Cor meum, cor prauum, vanum & vagum, omni volubilitate volubilius: de vno in aliud vago incessu transit, quærens requiem vbi non est. In omnibus enim quæ videntur, requiem quęsiui, & verā requiem in eis inuenire non potui. Deinde rediēs ad me, consistere in meipso non possum, quoniam mens mea valde leuis, multūq; instabilis, vaga & profuga, vbiq; se variat, vndique fluctuat: quia vult & non vult: pigra consilia mutat, H volūtates alternat, similis folio quod à vēto mouetur & circunfertur. Inde est q; cogitationes meæ vanæ & importunæ me trahunt, & ducunt modo ad forum, modo ad litigia altercantium, nunc ad conuiuia pinguium, nunc ad immunda libidinum. Modo sordida titillatione caro inflammatur: nūc vero fœda cogitatione animus sordidatur: & cum confusionis meæ caliginem declinare volo, non valeo. Sic sic dum me diligenter inspicio, tolerare meipsum non possum. Non est enim hora diei, nec momentum temporis, quo creatorem meū in aliquo non offendam, & imaginem suam in me aliquo modo non obfuscem. Vitam meam cum diligēter exploro, quotidiana confessione confiteri non possum pessima vitiorum germina, quæ in me quotidie repullulant. Ecce audisti pater abominationes meas malas & pessimas, & adhuc scias multo peiora & iniquiora in angūlis cordis mei latere, quæ ad lucē verę confessionis venire erubesco. Veruntamen si dei consilium habes, consule quid agendum sit.

Responsio ad remedium instabilitatis inquietæ mentis, Capitulum LV.

Sup.1.4 IVm per prauas ineptasq; cogitationes vaga mēte discurris, deceptoriis spiritibus tentandi aditum in te aperis. Et ita te à deo separas, quoniam perueręq; cogitationes separant à deo, & spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu. Mens vero instabilis & inquieta, dū semper nititur apprehēdere quod appetit: desideriis suis circūagitata nūq; requiescit. Idcirco in vno ęternitatis desiderio immobiliter debet figi. Peccata autem tua confiteri non erubescas: quoniam omnia in confessione lauantur, & nullū peccatum dimittitur, nisi prius cōfiteatur. Prosequere igitur: & si ad perfectam sanitatem peruenire desideras, quicquid conscientiæ stomachum grauat, totum vomitu purę confessionis euomere non differas. Virus enim vitiorum, nisi festinanter eiiciatur, prius interiora corrūpit: deinde ad exteriora ebulliens, totum corpus occupat & maculat.

Cogitationes & affectiones in unum conueniunt, ut mentem decipiant, Capitulum LVI.

SVoniam Aegyptium tuum non abominaris, sed foues & instruis, manifestabo tibi, nō solum peccata actionum, verumetiam cogitationum. Audi ergo miseriam meam. Sæpe veniunt ad mentem meā cogitationes innumere, & surgunt affectiones multæ, & solicitant me de cura corporis, & suggerunt multa de vsibus necessitatis. Conueniunt ibi ad consulendum, veraciter autem ad decipiendum: & congregantur consiliarij multi, & cōsiliatores vani, imò deceptores veri. Congregantur autem quasi in consilium vnum, & quasi ad querendum consilium bonum, & dantur in commune consilia multa, sed inutilia & vana: quia consilium vanitatis est, & totum eorum cōsilium de vanitate K est. Suadent mihi sanguinē minuere, vt possim pausare, & lautiores cibos sumere, remanere de vigiliis, vt satis possim dormire. Consulunt corpus recreare ne deficiat, carnē fouere ne tabescat, abstinentiam aliquantulum relaxare, quieti parumper indulgere: & in hunc modū agitur de cura corporis, cura superflua, & de vanitate ventilatur quęstio vana, & super huiusmodi inutili negocio consumitur sæpe hora vna.

Hic ostenditur cogitationibus & affectionibus malis esse resistendum, Capitulum LVII.

QVi carnis suę desideriis nō resistit, & motus cordis sui custodire negligit: ita tandē praua cōsuetudine illigatur, vt postmodum etiam volens eis resistere nō possit. Propterea quotiens huiusmodi cōsiliarios improbos & iniquos in vnum conuenire sentis: non eis consentias, sed illico excute te, nunc ad orationem, modo ad operationem, sæpe autē ad meditationē: nec prius cesses, donec illi euanescant. Intuere quomodo Christus stetit in cruce, considera quomodo morieris, vel vbi, vel quando. statue te ante terrificum tribunal tremēdi iudicis, descende vsq; ad infernum inferiorem, & ibi cerne quomodo pro peccatis suis animæ puniuntur. Talis etenim cogitatio probatissimum remedium est contra turpes cogitationes.

Voluptates siue consolationes sunt animæ desolationes, Capitulum LVIII. L

QVoniam verba delictorum meorū audire non dedignaris, sed patienter auscultas, fateri oportet quod adhuc fatendum est. Cum supradictis consiliariis iniquis, & iniqua cōsulētibus acquiesco, & eorum consilia libenter recipio: adsunt subito cogitationes prauę, assurgunt affectiones peruersę, multū solicitę, sed parum discretę, quomodo carnem meam delicatissime foueam: quæ quātumcumq; suauissime nutriatur, semper caro est. Offerunt mihi infirmitorium, sed quoniam turpe est in illo diu permanere, equitandi occasionem quærunt & inueniūt. Nec mora equi parantur, cadi implētur, hospitia eliguntur, & quę sunt necessaria in via ligantur & parantur. Vocor, & vocatus venio. Iniungitur mihi obedientia illa: ego vero metuens ex meo desiderio vilescere, recuso ore, quod corde desidero: acquiesco tanquā coactus, & ideo lætus ascēdo, & iter arripio. Proh dolor, religio relinquitur, & silentium rumpitur, hinc inde volant verba vana & inutilia, forsitā & detractoria. Sic confabulando sæpe cōsumitur dies integra. Venio ad hospitium, assideo ad mēsam, apponitur panis albus & vinū bonū, pisces & caseus, oua, &c. Interea recurrit animus meus ad fratres qui sunt in conuentu, & graue est mihi vt dissimiliter ab eis reficiar, & epuler splendidē, illis aridē reficiētibus: & remordet me conscientia mea si pro faba piscem, si p̄ cepe seu M milio caseum, si pro mica gastellum ad refectionem sumam, si vinum bibā, & fratres aquam. Gula vero expectationis impatiens, inuitat & instigat vt comedam & bibam. Dicit enim: Nō debes esse molestus ei qui te charitatiue suscepit, sed ad nutum illius te per omnia debes habere, & monitis illius libenter obedire, & impensa beneficia cum gratiarum actione percipere, quoniam nihil respuēdum est quod cum charitate offertur. Charitatis est vt quod ille tibi apponit, cū ipso pariter de eodem sumas, ne scandalizetur si viderit te aliud quam se comedere. Ita ergo fac vt conuenit. Communica *Luc.10.b* & participa cum hospite, sicut scriptum est: Comedentes & bibentes, quæ apud illos sunt. Ego vero his persuasionibus victus, communico & participo cum hospite pro hospite. Et quoniam de alieno ministratur & non de proprio, incipio mihi esse indulgentior, & manu largior. Prosequor causam pro quā veni ad mēsam. Nam comedo & bibo profuse, sicut mos est, & multiplicātur fercula & pocula, donec & vēter grauetur, & crebrum turbeture: nec arguitur superfluitas, quam excusat hospitalitas. Sic sic mei oblitus, dum gulæ appetitum sequor, obliuiſci mox incipio quid faciāt fratres in refectorio, & cadit à memoria faba, caulis, panis durus, & aquæ potus. Sicut fabula, sic est vita mea. Timeo etiam ne egomet sic fabulando fabula efficiar, si sine bonis operibus inueniar.

Dicito

A Dicito ergo mihi quid debeo facere, & quomodo possim gulam continere, ne tam parui budelli seruus efficiar.

De pugna & victoria gulæ contra incautos, Capitulum LIX.

GVla semper est in pugna & in culpa. Siue manduces siue bibas, adest illa tecum pugnatura: si bene non pugnas, certe vinceris ab illa: quæ cum multis pugnat, & à paucis expugnatur. Tu ergo tanto vehementius illam expugna: quanto manifestius illam esse expugnandam cognoscis. Et quoniam ad dei cognitionem peruenire non potes, nisi per cognitionem tui, iterum atque iterum discute teipsum, si forte aliquid in te lateat, quod deo displiceat. Videre enim deum non potes, nisi mundo corde. Nec fiet cor iucundum, nisi prius fiat mundum ab omni contagione.

De ficta confessione, Capitulum LX.

MVlta habeo adhuc tibi dicere, sed confiteri erubesco. Veruntamen quia aliter deum videre non possum, aperiam tibi cor meum. Fateor quoniam peccata mea recogitare neglexi, & ideo multa oblitioni tradidi. Cognita autem non omnia confessus sum, propter multitudinem. Quę vero confessus sum, non pure sum confessus, propter turpitudinem, aut omnino celaui. Quæ autem siue bene siue male sum confessus, non digne fleui, propter vetustatem, & mucteratam consuetudinem. Confessus sum cui non debui, & cui confiteri debui, celaui: & quod peius est, de confessione inanem gloriam quęsiui. Manifesta vero peccata excusaui cum de illis cōuictus fui, vel (quod deterius est) defendi. Culpam meam præ rubore confusionis palliaui. Sic sic peccatis peccata semper accumulo, & vitam meam quotidie corrigere dispono, semper autem de die in diem differo, & dum hoc in futuro fieri propono, fit vt illud futurum semper sit futurum, imò fortassis nūquam futurum. *Psal.12.a* Domine deus meus, quandiu ponam consilia in anima mea? *Psal.29.c* Quæ vtilitas in sanguine meo, dum descēdero in corruptionem? Non est vitium, cui aliquo modo non seruierim. Omnia enim contendunt de me, cuius potissimum videar. Veruntamen super omnia vitia, inuidia me persequitur. Pestis hæc vbique me torquet. Da ergo consilium quomodo illam effugere valeam.

De inuidia quæ interdum sub specie sanctitatis exercet iniurias suas, Capitulum LXI.

CRistius inuidia nihil est, quæ ptinus ipsum authorem torquet excruciatq; suum. Omnino igitur fugienda est & execranda: quoniam in illa deus offenditur, proximus lædituꝛ, animus affligitur. Inuidia etenim semper torquet possessoris sui animum, quāuis C sæpe lædere non possit suum, erga quem sæuit, proximū. Sed cum mala sit omnis inuidia, pessima tamen est huius mali species, quæ sub specie sanctitatis suas exercet iniurias. Sæpe enim quando sæuit in proximum ex vitio iracundię, vel veneno inuidiæ, fingit sibi cogitatio quòd faciat illud zelo iustitiæ. Læsus nanque quilibet à proximo suo, non iam eum facile respicere potest simplici oculo. Displicet sibi quicquid ab illo fieri considerat. Omni fere hora tacita apud se cogitatione illum accusat. Surgunt causæ quotidie innumeræ, quæ illum culpabilem ostendunt: occurrunt rationes multæ, quæ illum reum, illum esse puniendum conuincunt. Crescit autem sæpe eo vsque malum, vt apud deum esse credat se reum, nisi illum seuerius corripiat, & de sua peruersitate redarguat. Loquitur enim apud se huiusmodi maligna cogitatio. Vsq; quo illum talem tolero? Consentire ei comprobor, si eum nō corripio, consentiens autem deum offendo: corripiam ergo eum, ne deum offendam. nihil enim pro mea, sed pro dei iniuria vlciscenda totum facio, imò sic illum sibi restituam. Proximum enim corripere, & eum castigare, hoc non est proximo nocere, sed prodesse velle. Sic sæpe apud se loquitur maligna cogitatio: excæcauit enim eam malitia sua. Et putat odiū suum amorem esse, & iniuria sua iustitiam exercere. Conueniunt itaque vndique huiusmodi maligne cogitationes ad mētem, & fingunt se ad obsequium dei conuenire, non autem suum odium exercere velle. Considera ergo adhuc frequenter, cogita vehementer, inuestiga diligenter conscientiam tuam, vt D scias quid corrigere, seu etiam vnde debeas gratias agere. Valde enim vtile & pernecessarium est, vt scias quid desit tibi, quid vis, quid cupis, & quid habere optas.

De multiplici uaga & uaria cogitatione mentis, & cordis uelocitate, & alienatione, Capitulum LXII.

MAcilius atomos mundi possem dinumerare, quàm motus cordis mei. Velocitas animalium & volatilium meis motibus æquiparari non potest. Cogitationes meas non est qui possit comprehendere. Desideriorum meorum non est modus. Nunc illa, nunc ista cogito & desidero, nec ista, nec illa habere possum. Dū corpore vaco, cogitationibus per diuersa loca vagor, nulla hora, nullo temporis momento quiesco, sed in momento in ictu oculi per multa spacia locorum discurreus, nouas creaturas creo, & iterum eadem eadem facilitate deleo, vel alio atque alio modo multipliciter vario, illud vel illud habere desidero, talis vel talis esse cupio: quasi deus illud dare, vel talem me facere nescierit, aut non potuerit.

Quæ cogitanda sunt, ut cor ab illicita cogitatione remoueatur, Capitulum LXIII. E

CVstos cordis, q̄ modicū & cupidum cor habes: paruum est, & magna cupit. Vix ad vnius mihi refectionem sufficere posset, & totus mundus ei nō sufficit. Solo corde per totum mundum vago motu discurris. Sine pedibus curris, sine manibus operaris, alas non habes, & volare non cessas. Diuitias quotidie congregas, & satiari non potes: epulas ad refectionem paras, & inde non comedis: hæc & illa cogitas, & falsum est quod cogitas. Audi quomodo, vt decætero tibi caueas. Forsitā cogitas modo de sole, vel de aliquo amico tuo, aut de teipso. Si vnus est sol, falsus est iste quem tu cogitans fingis: quoniam ille certis locis & temporibus cursum suum peragit, istum vero constituis vbi vis. Si vnus est ille amicus tuus, falsus est iste quem cogitans fingis: quoniam ille vbi sit, nescis: istum autem vbi vis, fingis. Porro teipsum hoc esse loco sentis, & tamen figmento cogitationis vadis vbi vis, & loqueris cum quibusvis, & hoc verum non est, quia modo ibi non es. Quoniam ergo falsa sunt hæc, noli amodo talia cogitare, sed iacta cogitatum tuum in domino, qui te fecit & refecit, elegit & vocauit, iudicabit & saluabit. O quāti hac hora cum eo loquūtur, cūmque in semetipsis amplexantur: tu vero in his delectaris quæ pereunt & transeunt, & tecum manere non possunt? Considera q̄ multi modo moriuntur: quibus si hęc hora ad agendum pœnitentiam concederetur, quæ tibi concessa est, quomodo F per altaria, & quàm festinanter currerent, & ibi flexis genubus, vel certe toto corpore in terram prostrato tandiu suspirarent, plorarent & orarent, donec plenissimam peccatorum veniam à deo consequi mererentur? Tu vero comedendo, bibendo, iocando, & ridendo, tempus ocioſe viuendo perdis: quod tibi indulserat deus ad acquirendam gratiam, & ad promerendam gloriam. Cogita etiam quot animę in inferno nunc cruciantur sine spe venię & misericordiæ. Si amor dei te tenere non potest, saltem teneat & terreat timor iudicij: metus gehennæ, laquei mortis, dolores inferni: ignis vrens, vermis corrodens, sulfur fœtens: flamma tartarea, & omnia mala. Discute adhuc teipsum, vt scias quid desit tibi: ne in illa vltima discussione coram omnibus confundaris, si inuenta fuerit in te iniquitas.

De multiplici uolubilitate cogitationum, Capitulum LXIIII.

DIgne pensare, & sufficienter æstimare non valeo: quæ sit illa tā multiplex cogitationū mearū volubilitas, & tā squieta & infatigabilis velocitas, quæ p̄ tā multa, tā varia, tā infinita discurrere me facit. Nulla enim hora & nullo tēporis momēto quiescere possum, sed per infinita spatia locorū, & volumina tēporū mira festinatione pertranseo. Vndiq; patet mihi facilis transitus: agi-

G lis discursus: de summis ad ima, & de imis ad summa: de primis ad nouissima, de nouissimis ad prima. Digne explicare non possum, quot alternationis modos momentaneis permutationibus in duo, & q̄ multiformiter me alternātium vicissitudinum motibus variare consueui, & quibus perturbationibus quotidie afficior. Modo me in fiduciam erigo: modo in diffidentiam cado. Nunc per constantiam figor: nunc subitaneo terrore concutior. Modo me turbat ira: modo ingens furor exagitat. Nec illud adeo mirum, q̄ variis qualitatibus diuersis q̄; perturbationibus per singula momenta afficior: sed illud supra modum stupendum, q̄ sub eodem pene momento sæpe contrariis affectionibus tangor: nunc odio, nunc amore ducor: modo gaudio, modo mœrore detrahor. Quàm sæpe inter mira gratulationis meæ tripudia superueniens subitoq; emergens tristitiæ causa me vehementer concutit ac deiicit, & omnem illam exultantis animi mei solennitatem subito in mœrorem vertit. Sæpe diu multumq; dilecta, nimio postmodum odio prosequor, & vehementer approbata atque desiderata subito detestor. Sed quis omnium mearum affectionum qualitates enumeret? quis omnes variationis meę modos explicare sufficiat? Pene quot sunt diuersitates rerum, tot sunt varietates affectionum mearum.

H *Quàm bonum sit quòd homo seipsum cognoscat.*
Capitulum LXV.

VM inter omnia animalia, humanum genus tum digniori forma, tum digniori potentia dignius reperiatur: nulla scientia melior est illa, qua cognoscit homo seipsum. Relinque ergo cætera, & teipsum discute: pet te curre, & in te consiste. A te incipiat cogitatio tua, & in te finiatur, nec frustra in alia distendaris te neglecto. Præter salutem tuam nihil cogites: quoniam in acquisitione salutis tuæ nemo est tibi germanior, nemo ꝓpinquior teipso. Si vero aliquid cogitationi tuæ se offerat quod non quoquo modo ad tuipsius salutem pertineat: illico respue & expue, vt semper te possis inspicere, & de cognitione tui venire ad ꝯgnitionem dei. Agnoscere se debet homo ad quæ bona sit naturaliter promptior, vel ad quæ mala procliuior: quibus studiis debeat vehementius insistere: contra quæ mala debeat instātius vigilare: quibus exercitiis valeat melius ꝓmoueri: quibus vitijs valeat facilius corrumpi: quibus culpis subiaceat, vel quibus meritis emineat, & quid pro his pœne vel præmijs expectare debeat: quantum quotidie proficiat, vel deficiat: cum quanta animi industria satagat præterita mala flere, præsentia declinare, futura præuenire: cum quanta animi constantia studeat reparare bona amissa, custodire & multiplicare possessa. O quàm necessaria discussio & q̄ miranda speculatio: tot animi virtutes, tot eius exercitationes, tot eius studia vel merita præ oculis habere, & huiusmodi contemplationi diutius inhærere. Suspende ergo animum tuum ab inferiorū amore: ne forte de sublimib⁹ eiectus, & de loco voluptatis à propria concupiscentia abstract⁹ & illectus, post concupiscentias tuas eat, & vagus fiat & profugus super terram. Denique si cupis implere dominicum præceptum: omni custodia serua cor tuum. Nescit enim quid de spiritu angelico, quid de spiritu diuino sentire debeat, qui suum prius nō cognitat. Nihil recte existimat, qui seipsum ignorat. Nescit ꝙ sub pedibus suis omnis mundana gloria subiaceat, qui conditionis suæ dignitatem non pensat. O custos cordis, si nōdum es idoneus intrare ad teipsum, quomodo ad illa rimanda idoneus eris quæ sunt intra vel supra te ipsum? Si necdū dignus es intrare tabernaculum primum, qua fronte præsumis ingredi tabernaculum secundum: hoc est in sancta sanctorum? Si nondum moliri potes gressus altos, vt cum domino Iesu, vel saltem cum Moyse ascendas in montem excelsum: qua præsumptione paras volare in cœlum? Prius redi ad te, q̄ rimari præsumas quæ sunt supra te. Prius sol ortus sui confinia irradiat: q̄ ad altiora conscendat. Primū ergo est vt redeas ad teipsum: intres ad cor tuum: discas æstimare spiritum tuum. Discute quid sis: quid fueris, quid esse debueris, quid esse poteris: quid fueris per naturam: quid modo sis per culpā, quid esse debueris per industriam: quid adhuc esse possis per gratiam. Disce ex tuo spiritu cognoscere quid debeas de aliis spiritibus æstimare. Hæc porta, hæc scala, hic introitus: iste ascensus, hac intratur ad intima, hac eleuatur ad summa. Vides quantum valeat homini plena cognitio sui? Ex hac siquidem proficit ad cognitionem omnium cœlestiū, terrestrium, & infernorum. K

Prou.4.d

Priuatus amor aufert uerum iudicium, idcirco deo est committendum, *Capitulum* LXVI.

SIcire vellem qualis ipse sum, sed vix de meipso vera discernere possum. Amor nāque priuatus quem erga meipsum habeo: aufert mihi verum iudicium de meipso. Idcirco parum mihi credo de meipso, vtpote homini mendaci: timens ne si meipsum iudico, mentiatur iniquitas sibi. Iudicet ergo me ille, cui omnia nuda sūt & aperta: quem fallere non possum, quia sapientia est: nec ef fugere, quia vbique est: neque corrumpere, quia iustitia est. Ille veniat ad me, cuius delitiæ sunt esse cum filiis hominum: qui stat ad ostium & pulsat: paratus introire, si ei aperuero. Intret ergo & sanctificet sibi sanctuarium, quoniam sanctus est: & domum eius decet sanctitudo. Extirpet vitia, ordinet cogitationes, sanet affectiones, mores componat. Nullus ei in aliquo resistat: vt sit in pace locus eius. Vtinam nullus hominum esset mecum exterius, vt familiarius loqui possem cū eo interius. Ipse enim & secretum quærit, & solitarium locū diligit. Fugiam ergo hominum solatia & colloquia, vt in secreto cordis mei deum habitatorem habere possim. Valde tamen difficile est ab exterioribus ad interiora mentem reuocare, & ibi permanere. Nec minus difficile est de visibilibus ad inuisibilia penetrare, & in illis diutius consistere. Dura sunt hæc, & multum laboriosa, sed valde fructuosa. Assuescam igitur sola intima cogitare, sola interiora diligere, & in illis permanere, vt possim audire quid loquatur in me dominus deus meus. Ecce adsum piissime domine: tecum sum, intus sum. Quandiu in exterioribus occupatus fui: vocem tuā intra me audire non potui. Nunc autē reuersus ad me, ingressus sum ad te, vt possim te audire, & tibi loqui. Loquere ergo misericordissime, quia audit seruus tuus: loquere, quia paratus sum obedire. Quicquid iusseris: pro posse meo libēter deuotus implebo. O anima mea, rex angelorum venit ad nos, & hospitatus est nobiscum. Lętemur ergo de tanto hospite nostro corde perfecto. Demus ei gloriā & honorem, quoniā dignatus est visitare seruos suos. Epulemur & iucundemur cum eo in lętitia & exultatione. Delectemur in eo de eo, & nullus sit ei in aliquo molestus, ne in ira recedat à nobis, & inducat super nos maledictionem pro benedictione. Exhibeamus ei omne seruitium charitatis: rogantes & deprecantes vt nobiscum manere dignetur. Si vero non possumus persoluere ei totum quod debemus: saltem nosmetipsos humiliter ei subdamus ad omnem voluntatem eius. Sit hæc dies solennis: in qua saluatorem nostrum in hospitio nostro lęti suscepimus. Nullum membrum, nullum officium ab hoc gaudio excludatur. Conueniant ergo in vnum omnes cogitationes & affectiones, diem festum celebrantes in omni puritate & sanctitate. Nulla se aliena cogitatio interserat, quæ huius solennitatis gaudia perturbet. Oculi mei semper ad dominū: per quē sum, viuo, & sapio, nec cessēt lachrymis pedes ei⁹ rigare. Audiāt & intelligāt aures q̄d in nobis ei displiceat: vel quid ei placeat. quid dānet, vel quid approbet. Delectet odoratus illo suauissimo odore dulcedinis eius. Odor eius, odor vitæ æterne, odor totius suauitatis & iucūditatis. Repleat os meū laude, vt cantem gloriam tuam altissime domine. Sit meditatio cordis mei in conspectu tuo semper, vt te possim videre per fidem & contemplationem, donec merear videre facie ad faciem. Clemētissime pater, nihil in nobis cesset à laude tua: Benedic anima mea domino, & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius. Benedic, & dic: Gloria, laus, & honor tibi sit rex Christe redemptor. M

Psal.26.d

Psal.92.a

L

Psal.70.b.

Psal.18.d

Psal.102.d

Hic probatur anima esse deo similis, & ideo magis illi obligata, *Capitulum* LXVII.

ANima mea, si vis amari à deo, reforma in te imaginem suam, & amabit te: repara in te similitudinē suam, & desiderabit te. Cōsilio nāq; sanctæ trinitatis, ad imaginē & similitudinē suā creauit te creator tuus: quod nulli alteri ex creaturis donauit, vt táto eū ardentius

A dentius diligeres, quanto mirabilius ab eo te conditam intelligeres. Considera ergo nobilitatem tuam: quoniā sicut deus vbique est totus, omnia viuificans, omnia mouens & gubernans: ita tu in corpore tuo vbiq; tota es, illud viuificans, mouens, & gubernans. Et sicut deus est, viuit, & sapit: ita tu secundum modum tuum es, viuis, & sapis. Et sicut in deo tres sunt personæ: pater, & filius, & spirit⁹ sanctus: sic & tu habes tres vires: scilicet intellectum, memoriam, & voluntatem. Et sicut ex patre generatur filius, & ex vtroque procedit spiritus sanctus: ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his ambobus procedit memoria. Et sicut deus est pater, deus est filius, deus est spiritus sanctus: non tamen tres dij, sed vnus deus, & tres personæ: ita anima est intellectus: anima voluntas, anima memoria: non tamen tres animæ, sed vna anima, & tres vires. Ex quibus animę viribus quasi excellentioribus iubemur deū diligere, vt diligamus eum toto corde, tota anima, tota mente: id est toto intellectu, tota voluntate, & tota memoria, hoc est toto affectu: sine defectu, cum discretionis intuitu. Nec solus sufficit de deo intellectus ad beatitudinē, nisi sit in amore eius voluntas. Imò hęc duo non sufficiunt, nisi memoria addatur, qua semper in mente intelligentis & volentis maneat deus: vt sicut nullum potest esse momentum, quo homo non vtatur vel fruatur dei bonitate vel misericordia: ita nullum sit momentum, quo eum præsentem non habeat in memoria.

B *Hic probatur anima esse tantæ dignitatis, ut habilis & idonea sit esse pater & mater Christi. Capitulum* LXVIII.

NTelligę dignitatem tuam nobilis creatura: quoniam non solum insignita es dei imagine, verumetiam decorata similitudine. Sicut enim creator tuus qui te ad similitudinem suam creauit, est charitas, bonus & iustus, suauis & mitis, patiens & misericors, & cætera insignia quæ de eo leguntur: ita tu creata es vt charitatem haberes, & esses munda & sancta, pulchra & decora, mitis & humilis. Quas virtutes quanto plus in te habebis: tanto propinquior deo eris, & maiorem tui conditoris geres similitudinem. Quid maius his tibi facere potuit q̄ vt ad similitudinem suam te conderet factor tuus: & eisdem virtutū vestimentis te ornaret, quibus ipse ornatus est? Attende igitur diligenter primæ conditionis tuæ excellentiam, & venerandam sanctæ trinitatis imaginem in te ipsa agnosce: honoremq; similitudinis diuinæ (ad quam creata es) habere stude nobilitate morum, exercitio virtutum, dignitate præmiorū: vt quando apparebit qualis sit, tunc similis ei apparere possis. Similis enim similem quærit: & qualem te paraueris deo, talis necesse est appareat tibi deus. Si ergo naturalem pulchritudinem tuam in te reparaueris, concupiscet rex decorem tuum: quoniam ipse est deus tuus: ipse amicus & sponsus: frater & filius. Ipse enim dixit: Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est: ipse meus frater & soror & mater est. Audi quomodo. Virtus & sapientia patris, filius est patris. Verbum patris, voluntas est patris. Voluntas hominis nihil aliud est, q̄ quædam proles mentis. Si igitur eadē est volūtas tua, & volūtas patris: idem est filius tuus, & filius patris. Veritas, sapientia, voluntas corde concipitur, & ex corde generatur. Si igitur idem vis & idem sapis quod pater, tu eundem filium habes quem & pater. In te est vtrum sis pater aut mater, an potius vtrunque pater & mater, non tuo merito, sed dei dono. Potes nanque eum gignere in corde tuo, & in corde alieno. Potes eum concipere à corde tuo, & ab ore alieno. Intellectu gignitur: consensu concipitur: affectu nascitur: effectu nutritur. Quando veritatem intelligis, vel alium intelligere facis: Christum gignis. Nosti voluntatem dei: consenti ei: & concepisti. Quando gignis, es pater: quando concipis, es mater. Amando parturis: operando nutris. Sic sic in potestate cuiusque relinquitur, vtrumnam tantæ prolis mater efficiatur. Maledicta ergo sterilis quæ non parit, quæ talem filium pro voto per dei gratiam habere potuit. Cur nō similiter maledictus qui non gignit: nisi quia non æquè in nostra potestate consistit veritatem intelligere, & veritati consentire? Non enim veritatem semper intelligo cum volo: intelligę autem semper consentio: velle tamen non possum, nisi gratia dei fuerit mecū. Nulla est enim humana industria sine dei gratia. Ex quo primus homo peccauit, naturæ bonū perdidimus, pariter & arbitrij vigorem, sed non electionem, ne non esset nostrum vt emendaremus peccatum. In nobis nanque manet ad quærendam salutem arbitrij libertas: id est rationalis voluntas, sed admonente prius deo & inuitante ad salutem, vt vel eligamus vel sequamur. Potestatis nostræ est diuinæ inspirationi acquiescere, & quæ ad salutem nostram pertinent, eligere & sequi. Diuini vero muneris est vt possimus adipisci, quod sequendo cupimus consequi. Nostræ potestatis est & ignauiæ, vt labamur: solicitudinis vero nostræ est & cœlestis pariter adiutorij, ne labamur. Fœlix homo qui sic ambulat sapienter, ne cadat, aut si ceciderit, vt statim resurgat. Fœlicior vero est qui nunquam cecidit. Fœlicissimus autem est, qui iam cum deo regnat. D

Psal.44.c.

Mat.12.d.

C

Hic ostenditur anima sancta semper ad recipiendum in se deum esse parata, *Capitulum* LXIX.

FOelix homo est, cui pręsto est cum voluerit, habere filium deum. O quanta est dignitas hominis, filium habere deum: & quanta est humilitas omnipotentis, habere hominem patrem, & quanta est nobilitas animæ, Christum Iesum habere sponsum? Sancta ergo anima & veri sponsi amica, ad dilecti sui aduentum summo cum desiderio semper debet inhiare, & parata atque expedita esse vt pulsantem amicum absque vlla dilationis iniuria possit suscipere, & vocanti cum omni alacritate occurrere: ne subito & inopinatē aduenięs, minus promptam & minus ornatam inueniat: vel diu exclusus, diutinæ prælationis vllam molestiam sustineat. Aliud est autem cum ipso intrare, atque aliud est ad ipsum exire. Ibi anima ad seipsam reuertitur, & cum dilecto suo vsque ad intima cordis sui penetralia ingreditur: hic extra semetipsam ducitur, & ad sublimia contemplanda subleuatur. Quid nāque est eius introire, nisi se totā in semetipsam colligere? Quid vero est eius exire, nisi seipsam extra semetipsam totam effundere? Nihil itaque aliud est animam cum dilecto suo in cubiculum ingredi, & solam cum solo morari, dulcedinęq; eius perfrui: nisi exteriorum omnium obliuisci, & in eius dilectione summè & intimè delectari. Se solam cum dilecto videt, quādo exteriorū omnium oblita, ex propria cōsideratione in dilecti sui dilectionē desideriū suum perurget, & ex his quæ in intimis suis cōsiderat, animū suum in eiusmodi affectu inflammat: & tā ex bonorū, q̄ ex malorum suorū cōsideratiōe in gratiarū actionē assurgit, & hinc ꝓ impensa gratia, hinc pro indulta venia, intimæ deuotionis victimas persoluit. Vsque in intimum dilectus perducitur, & in optimo collocatur, quando ex intimo cordis affectu, & sup omnia diligitur. Cogita q̄d sit quod in vita tua ardētius dilexisti, anxius cōcupisti, quod te iucundi⁹ afficiebat, cęteris q̄; oīb⁹, ꝓfundius delectabat. Cōsidera ergo si eādē affectionis violentiā, delectationisq; abūdātiā sentis, quādo in summi dilectoris desideriū inardescis, quádo in ei⁹ dilectiōe requiescis. Cui dubiū sit ꝙ intimū illum affectionis tuæ sinum, necdum teneat, si intimę dilectionis aculeus animā tuam in diuinis affectibus minus penetrat, tepidius exagitat, q̄ in alienis affectionibus aliquando penetrare vel exagitare solebat? Sed si tantam prorsus vel forte validiorem dilectionis vel delectationis violentiam in intimis tuis circa diuina perspexeris, quantam alias nunquam expertus fueris, vide adhuc si forte aliud aliquid sit in quo delectari vel cōsolari possis. Certe quandiu possum ex aliena qualicunque re consolationē vel iucunditatē concipere, nondum audeo dicere dilectū nostrum intimū ardētissimi amoris sinum tenere. Satage ergo, festina trahere eū adhuc ad interiora & secretiora cordis tui penetralia, quæcunq; es eiusmodi anima. Quis enim neget illud intimū cordis humani penetrale tales recessus habere, seu etiā obtinere posse, in quibus summi & singularis amoris violentia cū aliquid ꝓ affectū infixerit, aliena omnino delectatiōe auelli nō possit? Certe si alienā aliquā cōsolationē quęris vel recipis, deū tuū q̄uis fortasse summe, nōdū tamē singulariter diligis. Nondū ergo in intimū ꝓducitur, nōdum in intimo collocatur. Si ergo non satagis introducere eum ad intima tua, quomodo te credā velle vel posse sequi eū ad sublimia sua? Certū ergo signū tibi sit quæcunque es anima, E F

G quòd dilectum tuum minus diligis, vel ab illo minus diligeris, si ad theoricos illos excessus nondum vocaris, vel vocantem sequi nõdum meruerís. Quomodo enim perfecte diligis vel diligeris, si in summorum desiderio ad superna non raperis, & ad theoricos & anagogicos illos conatus mentis alienatione non transis? Vis nosse quia sublimitas diuinarum reuelationum sit manifestum diuinæ dilectionis indicium? Iam
Ioan.15.b non dicam, inquit, vos seruos, sed amicos: quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci vobis. Satage ergo deum tuum intime & summe diligere: & omni hora in diuinę contẽplationis gaudium summo cũ desiderio anhelare. Collige teipsam ad temetipsam, & in solo diuinitatis desiderio requiesce.

Anima præcipitur erigere se ad sublimia contemplanda,
Capitulum LXX.

DEbet nãque anima perfecta, & assidue summorum contemplationi dedita, omni hora peregrinationis suæ terminum, & ergastuli huius egressum, cũ summo desiderio expectare, & ad illud diuinæ cõtemplationis spectaculum quod in futura vita speramus, animum suum suspendere, & in eiusmodi expectatione vehementi desiderio anhelare, vt quod interim videt per speculum & in ænigmate, mereatur videre facie ad faciẽ. Necesse est itaH que ad cor altum ascendere, & mentis excessu per diuinã reuelationem addiscere quid sit illud ad quod aspirare vel studere oporteat, & ad qualem sublimitatis habitum animum suum componere & assuescere debeat. Nam si semel ad illam luciferam angelicę sublimitatis gloriam quis admissus fuerit, & ad illud diuinorum radiorum spectaculum intrare meruerit: q̃ intimis desideriis, q̃ profundis suspiriis, q̃ inenarrabilibus gemitibus eum, qui eiusmodi est, putamus insistere, q̃ assidua recordatione, q̃ iucunda admiratione inspectam claritatem credimus eum retractare mente, q̃ reuoluere: illam desiderando, illam suspirando, illam contemplando, donec
2.Cor.3.d tandem aliquando in eandem imaginem transformetur à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu? Veruntamẽ cũ ab illo sublimitatis statu ad nosmetipsos redimus, illa quæ prius supra nosmetipsos vidimus, in ea veritate vel claritate qua prius perspeximus, ad nostram memoriam omnino reuocare non possumus. Et quanuis inde aliquid in memoria teneamus, & quasi per medium velum, & velut in medio nebulę videamus, nec modum quidem videndi, nec qualitatem visionis comprehendere, vel recordari sufficimus, & mirum in modum reminiscentes, non reminiscimur: & non reminiscentes reminiscimur, dum videntes non peruidemus, & aspicientes non perspicimus, & intendentes non penetramus, donec iterum meditatione assurgamus in contemplationem, contẽI platione in admirationem, admiratione in mẽtis alienationẽ. Veritatis contẽplatio in hac vita inchoatur, sed in futura iugi perpetuitate celebratur. Per veritatis contemplationem eruditur homo ad iustitiam, cõsummatur ad gloriam. Gratia contemplationis cor ab omni mundano amore, non solum emundat, sed sanctificat, & animum ad cœlestium amorem inflammat. Qui diuina inspiratione & reuelatione ad contemplationis gratiam promouetur, quasdã arras futuræ illius plenitudinis accipit, vbi sempiternæ contemplationi perpetuo inhærebit. Qui vero contẽplationi veritatis vult vacare, necesse est vt discat requiescere, non solum ab operibus malis, sed etiam à cogitationibus superuacuis. Multi siquidem etsi sciant vacare corpore, minime tamẽ valent vacare corde, nescientes facere sabbatũ ex sabbato, & ideo nõ valent implere
Psal.45.a. quod dicitur in psalmo: Vacate & videte quoniam ego sum deus. Vacantes siquidem corpore, sed vagantes vbiq; corde,
Psal.72.a. nequaq̃ merentur videre q̃ dulcis est dominus, & q̃ bonus Israel deus iis, qui recto sunt corde. Inde est q̃ hostes derident sabbata eorũ, id est ipsa suæ vacationis ocia in cogitationes inutiles, ꝓtrahunt, & per deuia quę q; vago incessu sine respectu quẽtionis passim huc & illuc vagãtur. Animus eorum in diuersa rapitur, & nũc in hãc partẽ, nunc in illam discurrẽdo mira agilitate in contraria agitur. Sic sic quandiu sub egenis huius mundi elemẽtis viuimus, desideria nostra vltra gaudia nostra extendimus: quia infinitè plura sunt quę cõcupiscimus q̃ quæ in hac vita apprehendere possumus. Beata autem illa supernorum spirituũ multitudo, desideria sua vltra gaudio- K rum suorum non extendit plenitudinem, quæ fœlicitatis suæ infinitatem vel immensitatem comprehendere omnino non sufficit. Est autem eorum gaudium, non solum de contemplatione creatoris, sed etiam de contemplandis eius creaturis. Dum enim deum in omnibus suis operibus mirabilem inueniunt, quid mirum si vbiq; mirando venerãtur, venerando mirantur magnalia eius, quem diligunt? Inueniunt itaque, nõ solum in creaturis incorporeis, sed etiam in creaturis corporeis vnde mirẽtur, vnde creatorem earum digne venerentur. Hęc omnia iugiter contemplãtur, contemplantes mirantur, mirãtes lætantur. Lætantur de diuina contemplatione, congratulantur de mutua visione, mirantur in rerum corporalium speculatione. Discamus & nos contẽplantes mirari, & mirantes contemplari quomodo illius supernæ beatitudinis ciues omnia quę sub ipsis sunt indesinenter aspiciunt, omniumque quę ab alto vident rationem & ordinem comprehendunt, quomodo de mutua societate indissolubili q̃ charitate in infinitum gaudeant: quomodo in illam diuinæ claritatis visionem insatiabiliter inardescant. Nihil est iucundius, nihil vtilius gratia contemplationis. Quanto amplius in cœlestiũ contẽplatione
Ephe.6.c delectaris, & delectando admiraris, tanto libentius immoraris, tanto diligentius perscrutaris, profundius q̃ illuminaris. Semper in illis inuenies quod mireris, & vnde delecteris. L Nusquam est copiosior materia admirandi, & nusquam vtilior causa delectandi. In his ergo semper sit tua admiratio & delectatio, nec necesse erit alia pro aliis quærere, & per vanã huc illuc q̃ cogitationum euagationẽ discurrere. Deum nãq; cognoscere, plenitudo est scientiæ. Plenitudo autem huius scientiæ, plenitudo est gloriæ. Consummatio gratiæ, perfectus vitæ. Ad huius vero scientiæ plenitudinem opus est potius intima compunctione, q̃ profunda inuestigatione: suspiriis, q̃ argumentis: crebris lamentationibus, q̃ copiosis argumentationibus: lachrymis, q̃ sententiis, oratione, q̃ lectione: gratia lachrymarum, quàm scientia literarum: cœlestium potius contemplatione, quàm terrestrium occupatione.

Finis.

DE ORDINE VITAE, ET MORVM *institutione: aliàs de doctrina puerorum, & correctione morum, Tractatus.*

HOrtatur quidem timidam mentis meæ imperitiã fraterna charitas, vt de vitæ ordine, & morum institutiõe breuiter loqui debeã. Sed quia tẽpus est vt (ipso qui inspirauit opitulante) opus aggrediar, exordiũ sumere necessariũ duxi ab illa laudabili virtute quæ dicit M verecũdia. Quæ cũ sit oĩbus ætatibus, ꝑsonis, tẽporib⁹ & locis apta, tamen adolescẽtes & iuueniles animos maxime decet. Tres em̃ virtutes sunt, quę pueris adolescẽtib⁹ magis cõgruũt, verecũdia, taciturnitas, & obedientia. Nõ est aũt dubium si has studuerint habere, quin possint Christo duce ad culmẽ ꝑfectionẽ q; virtutũ ascẽdere. Morum em̃ insignia, & ornamẽta virtutũ in illis ꝑculdubio cernim⁹ senib⁹, qui ab ipso tyrocinio primæuę ætatis vsq; ad pfectũ virum disciplinis cœlestibus exercitati, ꝑ viã domini fortiter cucurrerunt. Quorum scilicet sapientia tantũ viget, & lucet, quantum senectus ipsa ætate fit doctior, vsu certior, processu tẽporis prudẽtior. Hæc aũt veterũ studiorum dulcissimos fruct⁹ edit, & alios reficit. Multi nãq; senes diu viuẽtes, & nihil ꝑficientes, quia nullas sibi in opportuno tẽpore diuitias congregarunt, inopes omniũ virtutum animos iuuenum reprobæ vitæ morbo inficiunt. Sicut em̃ per senẽ vitiosum & fatuum, ita per adolescentẽ inuerecundũ, & temerariũ religio sãcta destruitur. Post indoctos nãq; prælatos, malosq; in sancta ecclesia nulla pestis ad nocendum infirmis valentior
1.Tim.3.b inuenitur. Deniq; taliũ hominũ genus, ista (de quib⁹ apostol⁹ prædixit) tẽpora, ꝑh dolor, sine numero ferunt, quãdo ferme omnia quæ bona sunt & sancta, pessundati cõfudiq; videmus. Et quoniã senes in melius mutari ab illa inolita vitiorum cõsuetudine difficillimũ est, debemus manũ adolescẽtibus porrigere:

A rigere: qui si dare volunt operam, omni depulso tepore possint vtique per gratiam Christi vitam corrigere, mores componere, actus q; suos in omnib⁹ meliorare. Idcirco diu est, ꝙ desideraui propter iuniorum salutem (eorum præcipue cum quibus viuo) ex opusculis patrum pauca quędam deflorando colligere, quæ tenerę ætati eorum videantur specialiter consulere. Est enim mihi (fateor) tristitia magna & continuus dolor super cęcitate cordis eorum, qui cum didicerint in schola Christi qualiter debeant & vitia propulsare, & sanctis virtutibus insudare, heu rebellionis spiritu armati, tam præcipiti impetu per abrupta vitiorum currunt ad mortem, vt eos auriga præsidẽs nullo freno discipliną valeat cohibere. Deberẽt vtique in domo dei ad cultum diuini honoris super omnem ornatum tanq̃ vas aureum refulgere. Cur aũt ab ipsis primis rudimentis infantiæ educati sunt tanta cura, tantoque labore, nisi vt fortes in bello facti, contra mundũ & eius concupiscentias, contra carnem & eius desideria, contra diabolũ & eius multiplicia tẽtamẽta viriliter pugnent? Sed quod admirandum est & dolendum, plus eis q̃ cęteris grauis & austera videtur disciplinæ regula. Quare hoc, nisi quia secularem magis diligũt vitam? Certe vel nullus vel rarus inter eos inuenitur, qui libenter sequatur antiquorum patrum institutа, & maiorum vitam diligat, aut quia labor eum terret, aut quia
B in lubrica ætate difficilior est abstinentia, aut quia alacri adolescentię videtur vita obscurior: & ideo ad ea conuertuntur studia, quæ plausibiliora arbitrantur. Præsentia quippe plures, q̃ futura præferunt, sed meminisse debent, quia non præsentibus, sed futuris militamus. Vnde quo præstantior causa, eo debet esse cura attentior. Infœlix qui legem vitæ & disciplinę abiicit, & maiorum gubernari magisterio refugit. Iste vero non secundum deum, sed secundum se viuit: qui si potest, est cum quibus vult: pergit quo vult, & quantum vult: ridet & iocatur, inter quos & vbi, & quando vult. Postremo quicquid naribus suaue est, quicquid tactui blandum, quicquid oculis delectabile, quicquid cæteris sensibus carnis sue iucundum, exercet ac sequitur. Ille vero qui secundum deum viuit, non quod eum carnaliter delectat, sed quod spiritualiter ædificat facit: & quicquid cupit aut agit, non vult ex sua, sed ex dei voluntate, maiorum q̃ suorum iussione procedere. Nemo tamen positus in adolescentiæ, vel intemperantiæ lubrico, de sui conuersione desperet. Oleaster enim oliuę inserтus amissa amaritudine efficitur fructuosus. Si ergo agricultura conuertit stirpium qualitatem, nonne studia doctrinæ & disciplinæ assiduitas mitigare possunt quaslibet ægritudinis passiones? Sed ne puerilis vita variis lapsibus vitietur, oportet teneros animos præfatis diligenter mãcipare virtutibus, quatenus bona cõsuetudo cum ætate simul accrescat. Vt igi
C tur clarius patescat quanta & qualis virtus sit verecundia, patris Ambrosij magna ex parte ponamus sensus & verba: ne si forte me putauerit stultum homuncionẽ: magnum Ambrosium, imò in Ambrosio Christum, non audeant spernere. Sic enim ille ait instruendorum morum magister. Est autem bonorum adolescentum timorem dei habere, deferre patribus honorem, castitatem tueri, non aspernari humilitatẽ, diligere clementiam ac verecundiam, quæ ornamenta sunt minori ætati. Vt enim in senibus grauitas, in iuuenibus alacritas: ita in pueris adolescentibus verecundia, velut quadam dote commendatur naturæ. Quàm pulchra virtus verecundia, & suauis gratia, quæ non solum in factis, sed etiam in ipsis spectatur sermonibus, ne modum progrediaris loquẽdo, ne quid indecorum sermo resonet tuus. Speculum enim mentis plerũque in verbis refulget. Ipsum sonum vocis libret modestia, ne cuiusq̃ offendat aurem vox incõposita. Deniq; in ipso canẽdi genere prima disciplina verecundia est, imò etiã in omni vsu loquẽdi, vt sensim quis, aut psallere, aut legere, aut postremo loqui incipiat, vt verecunda principia cõmendent processum.
Mat.5.d. Est enim in oculis verecundia, qua prohibetur boni adolescẽtis pudica anima intueri, & alloqui fœminas: nõ vt execretur sexum, sed vt fugiat vitium. Plurimum autẽ proficit ad tuitionem castitatis custodia oculorum. Multi vero perierunt propter speciem carnis. Vnde dominus: Qui viderit mulierẽ ad cõcupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Bonę indolis adolescentes in monasterio viuentes, ita se omni studio conseruent, vt adolescentiam suam nulla libidinis D sorde commaculent, vt ad altare Christi quasi de thalamo virgo procedant. Quorum tanta animi debet esse munditia, vt præ nimia verecundia ne sermonem quidẽ audire velint, vel locum impudicum. Et ne incentiuis naturalibus superentur, necesse est vt lasciuiẽs caro eorum crebris frãgatur ieiuniis. Melius est eos stomachum dolere, q̃ mentẽ. Beatus plane adolescens qui castus perseuerat & corpore & mente. Huic proculdubio caro & sanguis redemptoris nostri efficitur salꝰ & vita. Sunt & qui propter humanam cõfusionem, sine respectu diuini timoris, pleni sordibus audacter se ingerunt tantis mysteriis. Audiant autem quod scriptum est: Homo videt in fa- 1.Reg.16.b cie, deus autẽ in corde. Sed illi plus metuunt homines, quàm deum. O cęca temeritas, ô dei mira patientia. Nunquid enim tantum peccauerunt vel quos ignis consumpsit, vel quos terra absorbuit? Nunquid tale scelus filiorum Aaron, alienum Leui.10.a. ignem offerẽtium, quale est istorum qui tam terribilia sacramenta sumunt sibi ad mortem? Etenim sic viuendum est, vt panem illũ supersubstantialem semper accipere valeamus: quia vę ei, qui se alienũ fecerit ab eo. Et multũ vę illi, qui spurcus & immundus accesserit. Vtrobiq; grãde periculum. Ideo magna necessitas instat ne indigni inueniamur. Quapropter tenenda est in omnibus verecundia pudicitiæ comes, cuius societate castitas ipsa tutior erit. Bonus enim regendæ castitatis pudor est comes, qui si repellat prima pericula, pudiciE tiam vulnerari non sinit. Etenim inuerecundis oculis, & lasciuis sermonibus, libidinosus animus deprehenditur: & per exteriorem hominem interioris hominis vita monstratur. Multa & dura corporis bella sustinet adolescentia: & calore sanguinis inflammata, vt euadere possit, omni indiget custodia. Quanto plura fuerint quæ impugnant pudicitiam, tanto maiora sunt præmia: quia vbi maior labor, ibi merces erit amplior. Amatores autem verecundiæ sumant exemplum de matre domini, quæ quanuis esset mitissima, tamen præ verecundia salutantem se angelũ nõ resalutauit. In ipsa vero oratione nostra Luc.1.c. multum verecũdia placet, multumque conciliat gratiæ apud dominum nostrum. Nonne hæc prætulit publicanum & commendauit eum, qui nec oculos suos audebat ad cœlum leLuc.18.c uare? Ideo iustificatur domini iudicio plus quàm ille pharisæus, quẽ deformauit præsumptio. Oremus & nos inquantũ possumus in incorruptione quieti & modesti spiritus, qui est ante deũ locuples. Paulus quoq; cum orationẽ deferri præci- 1.Ti.2.c. pit cũ verecundia & sobrietate, primam hanc & quasi pręuiã vult esse orationis futuræ, vt nõ glorietur peccatoris oratio, sed quasi colore pudoris obducta, quo plus defert verecũdia de recordatiõe delicti, eo vberiore mereatur gratiã. Est etiã in ipso motu, gestu, incessu, tenenda verecundia. Habitus em̃ mentis, in corporis statu cernitur. Hinc homo cordis nostri absconditus, aut leuior, aut iactantior, aut turbidior, aut econF tra grauior, & constantior, & purior, & maturior æstimatur. Itaq; vox quædam animi est corporis motus. Sæpe enim per inceſſum proditur qualis sit animus. Lucet quippe in quorũdam incessu imago leuitatis, species quædam scurrarum percurrantium. Sunt enim qui sensim ambulando imitantur histrionicos gestus, & quasi quædã fercula pomparũ, & statuarum motus nutantiũ: vt quotienscunq; gradũ transferũt, modulos quosdam seruare videantur. Nec cursim ambulare honestũ arbitror, nisi cum causa exigit alicuius periculi vel iustę necessitatis. Nam plerũq; festinantes anhelos videmus torquere ora: quibus si desit causa festinationis necessariæ, fit neuus iustę offensionis. Sed non de his dico quibus rara properatio ex causa nascitur: sed quibus iugis & continua in naturã vertitur. Nec in illis ergo tanq̃ simulacrorũ effigies ꝓbo, nec in istis tanq̃ excursorũ ruinas. Est enim gressus ꝓbabilis, in quo est species authoritatis, grauitatis podus, tranquillitatis q; vestigium: ita tamen si studium desit atq; affectatio, sed motus sit purus & simplex. Nihil em̃ fucatũ placet. Motum aũt natura informet. Si quid sane in natura vitij est, industria emendet: vt vbi ars deest, nõ desit correctio. Quod si etiam ista spectẽt itineri, quanto magis cauendũ est, ne quid turpe exeat de ore? hoc em̃ grauiter coinquinat hominẽ. Nõ em̃ cib⁹ coinqnat, sed iniusta obtrectatio, sed verborũ obscœnitas. Hæc etiã vulgo pudori sunt. In nostrę vero religionis

G propoſito, nullum verbum incutiat verecundiam, quod inho
neſte cadat. Et non ſolum nihil ipſi indecorum loqui, ſed nec
aurem quidem debemus huiuſmodi præbere dictis: quia quę
delectat audire, alterum loqui prouocat. Audire quoq; quod
turpe ſit, pudori maximo eſt: videre vero ſi quid huiuſmodi
fortuitu accidat, quanti horroris eſt? Quod ergo in aliis diſ-
ſpliceat, nunquid poteſt in ſeipſo non diſplicere? Nec ipſa na
tura nos aliter docet: quæ perfectè quidem omnes partes no
ſtri corporis explicauit, vt & neceſſitati conſuleret, & gratiã
venuſtaret: ſed tamen eas quæ decori ad aſpectum forent, in
quibus formæ apex quaſi in arce quadam locatus: & figuræ
ſuauitas, & vultus ſpecies emineret, operandique vſus eſſet
parator: obuias atque apertas reliquit. Eas vero in quibus eſ
ſet naturale obſequium neceſſitatis: ne deforme ſui præbe-
rent ſpectaculum, partim tanq̃ in ipſo emendauit atq; abſcon
dit corpore: partim docuit atque ſuaſit tegendas. Nonne igi
tur ipſa natura magiſtra ſit verecundię? Cuius exemplo mode
ſtia id quod in hac corporis noſtri fabrica abditum reperit,
operuit & texit. Ergo naturæ opifex ſic noſtræ ſtuduit vere-
cundię, ſic decorum illud & honeſtum in noſtro cuſtodiuit
corpore, vt ductus quoſdam atque exitus cuniculorũ noſtro-
rum poſt tergum religaret: atq; ab aſpectu noſtro auerteret,
H ne purgatio ventris viſum oculorum offenderet. De quo pul
chre ait Apoſtolus: Quæ videntur, inquit, corporis noſtri mẽ
1.Cor.12.c bra infirmiora, neceſſariora ſunt: & quę putamus ignobiliora
membra corporis eſſe, eis abundantiorem honorem circũ-
damus: & quæ inhoneſta noſtra ſunt, abundantiorẽ honeſta-
tem habent. Etenim imitatione naturæ induſtria auxit gratiã
am, vt non ſolum abſcondamus ab oculis, verumetiam quæ
abſcondenda accepimus, eorum indicia vſuſq; membrorũ ſua
appellatione nuncupare, indecorum putemus. Deniq; ſi caſu
aperiantur hæ partes, confunditur verecundia: ſi ſtudio, im-
pudentia æſtimatur. Cum igitur in quibuſdam humanis mem
bris tanta ſit deformitas, vt nominari magna ſit verecundia:
heu, q̃ turpes illi ſunt, & q̃ impudentes qui has ſecretas par-
tes corporis, non ſolum deſiderantes cernunt, ſed etiam ſtu-
dioſe tangunt? Pudet me ac piget illorũ facta referre in qui-
bus regnat Sodomitica libido: quib⁹ ſic iratus eſt deus, eiuſq;
iuſto iudicio ita traditi ſunt in reprobum ſenſum, vt maſcul⁹
in maſculum tupitudinem operetur. Nonne deteriores bru-
tis ſunt effecti animalibus, quibus non eſt intellectus? Si enim
Cham qui nudatum patrem videns riſit, in filio maledictus
eſt: qua iſti maledictione feriuntur, qui deſiderio peccandi
ſuam aliorumq; turpitudinem detegere non erubeſcũt? Vti-
nam viderent quantum flagitiis talibus deum offendunt. Sunt
etiam qui pulchros homines (deſpectis deformibus) amant &
I laudant, ſuſpiciunt & honorant. Illi enim qui ſanos habent
oculos, ſolam animi pulchritudinem in homine diligunt &
reuerentur. Qualis eſt autem iſta pulchritudo, quam leuis fe-
bricula perdit, & rugoſa ſenectus ita diſſoluit, vt nec fuiſſe
putetur? Et tamen ſunt qui habentes hanc extolluntur: & cũ
ſint vacui virtutibus, per hanc ſolam glorioſos ſe arbitran-
tur. Nos certe in pulchritudine locum virtutis non ponimus:
gratiam tamen non excludimus: quia verecundia etiam vul-
tus ipſos ſolet pudore ſuffundere, gratioresq; reddere. Vt
artifex in materia commodiore melius operari ſolet, ſic vere
cũdia in ipſo quoque corporis decore plus eminet, ita tamẽ,
vt ipſe non ſit affectatus corporis decor, ſed naturalis, ſim-
plex, neglectus magis q̃ expetitus, non preciosis & albentib⁹
adiutus veſtimentis, ſed communibus, vt honeſtati vel neceſ-
ſitati nil deſit, nil accedat nitori. Vox ipſa non remiſſa, non
fracta, nihil fœmineum ſonans (qualem multi grauitatis ſpe-
cie ſimulare conſueuerunt) ſed formam quandam & regulam
ac ſuccum virilem reſeruans. Hoc eſt enim pulchritudinem
viuendi tenere, conuenientia cuique ſexui & perſonæ redde-
re. Hic ordo geſtorum optimus, hic ornatus ad omnem actio-
nem accommodus. Sed vt molliculum & infractum vocis ſo-
num aut geſtum corporis non probo: ita neque agreſtem ac
ruſticam naturam imitandam eſſe cenſeo. Eius diſciplinæ for
mula effigies honeſtatis eſt. Imitetur pius adoleſcens veſti-
gia Iſaac & Ioſeph. Sit verecundus, caſtus, ſimplex, & ſobri⁹:
humilis, obediens, patiens, & remiſſor iniuriæ. Faciat vt Da-
niel & tres pueri: ſtudeat ſapientiæ, & non det ſe illecebris
gulę. Pinguis venter non gignit tenuẽ ſenſum. Fugiat ebrie- K
tatem tanquam venenum. Si religioſus & ſapiens vult eſſe,
nunquam vinum redoleat, ne audiat illud philoſophi: Hoc
non eſt oſculum porrigere, ſed vinum propinare. Amet ſan-
ctarum ſcripturarum ſcientiam, ne mens eius, vel vanis, vel la
ſciuis cogitationibus pateat. Beatus qui diuinas ſcripturas
legens, verba vertit in opera. Sit abſtinens irarum, & fugitãs
litium, vt bonis pollere moribus hoc indicio comprobetur:
ſicq; ſe exhibeat, vt ſeniores inter quos habitat, dum admi-
rantur vitam, non ſinãtur deſpicere ætatem. Sit inter fratres
coæquales ſuos primus in opere, extremus in ordine: & ita
ſingulis virtutibus inſtet, vt nulli eorum ſecundus inueniã-
tur. Delectat me adhuc in partibus demorari verecundiæ:
quia ad eos loquor qui adhuc bona eius ex ſemetipſis nõ re-
cognoſcunt, aut damna neſciunt. Ordo quidẽ vitæ tenendus
eſt. Et à verecundia prima quædam fundamenta ducantur:
quæ ſocia ac familiaris eſt mentis placiditati: proteruiam fu-
giens: ab omni aliena luxu: ſobrietatem diligit: honeſtatẽ ſo
uet, decorum nil requirit. Sequatur conuerſationis electio,
vt adiungantur probatiſſimis quibuſque ſenioribus. Nam vt
æqualium vſus dulcior, ita ſenum tutior eſt, qui magiſterio
quodam & ductu vitæ colorant mores adoleſcentium, & ve-
lut murice probitatis inficiunt. Nempe ſi hi qui ſunt ignari L
locorum, cum ſolertibus viarum iter adoriri geſtiunt: quan-
to magis adoleſcentes cum ſenibus debent nouum iter ſibi
aggredi: quo minus errare poſſint, & à vero tramite virtutis
deflectere? Nihil enim pulchrius q̃ eos & magiſtros vitæ ha-
bere & teſtes. Pulchra itaque copula ſeniorum atque adole-
ſcentium. Alij teſtimonio, alij ſolatio ſunt. Alij delectationi,
alij honori. Legitur q̃ Barnabas Marcum aſſumpſit: Paulus Acto.15.g
Silam & Timotheum & Titum, vt ſeniores conſilio præua-
lerent: iuniores miniſterio. Patet nanque q̃ nulla ars diſcitur
abſque magiſtro. Si enim animalia & ferę & aues & apes du-
ces habent, & principes ſuos ſequuntur: quanto magis homi
nes ſine doctore & rectore eſſe non poſſunt? Inde cauendum
eſt ne adoleſcentiores & paruuli ſine duce ingrediãtur viam
quam nunquam ingreſſi ſunt, & in partem alteram declinan-
tes errores patiantur, ſi vel plus vel minus ambulantes quàm
neceſſe eſt, aut currentes laſſentur, aut moram facientes ob-
dormiant. Plerunque & virtutibus pares, diſpares ætatibus,
ſui delectantur copula, ſicut delectabantur Petrus & Ioãnes. Mar.14.e.
Nam adoleſcentem legimus Ioannem: quanuis nulli ſeniorũ
in virtute fuerit ſecundus. Erat enim in eo ſenectus venerabi
lis morum, & cana prudentia virtutum omnium. Magnum e-
nim huius vitæ ſolatium eſt, vt habeas cui pectus tuum ape-
rias: cum quo arcana participes: cui committas ſecreta cor-
dis tui, vt ames & ſequaris eum: qui tibi paterna pietate in tri
ſtibus compatiatur, in perſecutiõibus adhortetur, & in pro- M
ſperis gratuletur. Fœlix talis ſocietas taliſque amicitia: qua
nihil eſt in rebus humanis pulchrius. Teneamus ergo verecũ
diam, vel eam quæ ad totius vitę ornatum nos attollit mode-
ſtiam. Magna autem eſt modeſtia indiuidua verecundię ſo-
cia: quæ cum ſit ſui iuris remiſſior, nihil vſurpans, nihil ven-
dicans, & quodammodo intra vires ſuas cõtractior, dies eſt
apud deum. Verecunda modeſtia, & modeſta verecũdia eſt:
quę nulli inſidias machinatur: læſa non iraſcitur: & cunctos
ſimpliciter reſpiciens, de nullo ſiniſtrum aliquid ſuſpicatur.
Hanc teneamus pueri. Hanc diligamus, & vt eam ſemper ha-
bere poſſimus, fugienda eſt nobis familiaritas & confabula-
tio eorum, qui turpiter & indiſciplinatè viuunt. Talium autẽ
infinitus eſt numerus. Habet ſane ſuos ſcopulos verecundia,
non quos ipſa inuehit, ſed quos ſæpe incurrit, ſi intemperan-
tium incidamus conſortia, qui ſub ſpecie iucunditatis vene-
num infundunt bonis. Hi ſi aſſidui ſunt, maxime in conuiuio:
ludo, riſu, ac ioco, eneruant grauitatem illam virilem, & ani-
mos pueriles corrumpunt, atque ſuis malis aſſuefaciunt. Ca-
ueamus itaque ne dum relaxare animum volumus, ſoluamus
omnem harmoniã, quaſi concentũ quendam bonorum operũ.
Vſus enim cito inflectit naturã. Quàm multos ſtultorum ſo-
cietas decipit? Quid nobis cũ fabulis, riſu, & ioco? Nam licet
interdũ honeſta ioca ſuauia ſint: tamen ab eccleſiaſtica aber
rant regula, quoniã quæ in ſcripturis ſanctis non reperimus,
quomodo vſurpare poſſumus? Cauẽda ſunt enim omnia quæ
inflectere

A inflectere poſſunt grauitatem propoſiti noſtri noſtræq; pro-
feſſionis. Vę vobis qui ridetis: quia flebitis vos: dominus ait.
Luc.6.d. Nos ridendi materiam inquirimus, vt hic ridentes, illic fleã-
Luc.19.f mus? Ipſum nanq; dominum fleuiſſe legimus. Non ſolũ pro-
fuſos, ſed etiam omnes iocos arbitror declinandos: niſi forte
plenum grauitatis & gratiæ ſermonem eſſe, indecorum eſt.
Ingemiſcendum eſt autem iugiter, & poſtpoſita ſecuritate lu
gendum: ne à deo deſeramur propter ſuperbiam & negligẽ-
tias, & in poteſtate dęmonum relinquamur. Reuera quem de
us relinquit, dæmones ſuſcipiũt, & ſuſceptum ſuæ perditio-
nis participem faciunt. Terribilis in conſiliis ſuper filios ho
Pſal.65.a. minum deus. Operatur ſigulus ex eadem maſſa aliud vas in
Rom.9.e honorem: aliud in contumeliam. Sunt vaſa miſericordiæ, &
Matt.20.b ſunt vaſa iræ. Sunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi. Sunt
Philip.2.b multi vocati, & pauci electi. Et ideo vnuſquiſque noſtrum
ſalutem operetur ſuam (ſicut ait Apoſtolus) cum timore &
tremore. Declinet à vanitate: mundi ſpernat amorem. Ample
ctatur luctum & quietem, & ſectetur quantum poteſt verecũ
diam, tranquillã q; manſuetudinem: quæ facit vt homo inter
homines pacifice viuat, vt ad omnia quæ inhoneſta ſunt eru-
beſcat. Laudanda autem virtus verecundiæ: quia quorum o-
culos, aures, linguamque poſſidet, non ſinit turpiter ludere
ac ridere: efficiens eos graues & mites. Econtra grande vitiũ
eſt iuniorum impudentia, quę improbo auſu & diſſolutione
B ſua patres & fratres conturbat: quia ſicut ſcriptum eſt, nec
Luc.18.a deum nec homines reuereretur, ſed lætatur cum malefecerit,
Prou.2.b & exultat in rebus peſſimis. Facta eſt ei frõs meretricis: quia
Hiere.3.b non poteſt erubeſcere. Vbi lingua audax, & frons inuerecun-
da: quid loquatur quidve agat non curat. Cum enim boni a-
doleſcentuli & manſueti tacendo reuereantur maiores ſuos,
nemo ſolius taciturnitatis hanc laudem putet: quia ſilentium
ipſum (in quo eſt reliquarum virtutum ociũ) maximus actus
verecundię eſt. Denique ſi naturale eſt, aut infantiæ deputaſ:
Danie.13.c aut ſuperbiæ probro datur: ſi verecundiæ: laudi ducitur. Ta-
cebat in periculis Suſanna, & grauius verecundiæ quàm vitæ
damnum putabat, vbi ſoli loquebatur cui poterat caſta vere-
Gene.39.c cundia loqui: Fugit & pulcher Ioſeph relicta veſte in manibus
Exo.3.c fornicariæ: tacensq; celeriter egreſſus eſt, qui incongrua
Hiere.1.b. ſuæ verecundiæ audiens, non poterat diu ſtare. Moyſes quo-
que & Hieremias quod poterant per gratiam, excuſabãt per
verecundiam. Tutius enim eſt diſcere q̃ docere, tacere quàm
loqui. Quid autem magis poteſt verecundiæ bonum, q̃ vt iu-
niorũ ætas magis debeat diſcere q̃ tacere? Pythagoras quip-
pe legem dedit ſilentij diſcipulis ſuis, vt tacentes per quin-
quennium, lo q̃ui diſcerent: & tu non vis tacere, cui virtus ſi-
lentij propria eſt? Quid opus eſt ô adoleſcens, vt properes
periculum ſuſcipere loquendo, cum tacendo poſſis eſſe tu-
tior? Quàmplures vidi loquendo incidiſſe peccatum: vix
C quenquam tacendo. Ideoque tacere noſſe, q̃ loqui difficilius
eſt. Scio pleroſq; loqui, cum tacere neſciant. Rarum eſt tace-
re quenq̃, cum ſibi loqui nihil profit. Sapiens ergo eſt qui no
uit tacere. Alliga, moneo, ſermonem tuum, ne luxuriet, ne la
ſciuiat, & in multiloquio peccata ſibi colligat. Sit reſtrictior,
& ripis ipſius coërceatur. Cito lutum colligit amnis exũdãs.
Sit tibi grauitas in inceſſu: in ſermone pondus: atq; in verbis
modus. Hæc autem ſi cuſtodieris, eris mitis, manſuetus, & mo
deſtus. Cuſtodi cor, & retine linguam. Bona enim poſſeſſio:
mens bona. Sepi ergo hanc poſſeſſionem, & muni eã vndiq;:
ne irruant in eã & captiuã ducant irrationabiles corporis paſ
ſiones. Cuſtodi quantum potes interiorem hominem tuum.
Noli eum quaſi vilem negligere ac faſtidire: quia preciosa
poſſeſſio eſt: & merito preciosa: cuius non caducus fructus
& temporalis, ſed ſtabilis atque æternæ ſalutis eſt. Si vis be-
ne cuſtodire: tace prius & audi, & non delinquas in lingua.
Graue malum, vt aliquis ore ſuo cõdẽnetur. Etenim ſi pro o-
cioſo verbo reddet vnuſquiſq; rationem in die iudicij: quãto
magis pro verbo impuritatis, & turpitudinis, & impietatis?
Videamus etiam ne rationem ponamus pro ocioſo ſilentio.
Eſt enim fructuoſum & negocioſum ſilẽtium. Tacendo enim
apud homines: melius loquimur deo. Multæ enim contẽpla-
tiones ſunt, quibus anima deuota deo tacẽdo mirabiliter paſ-
ſcitur. Dauid propheta docuit nos tanquam in ampla domo
deambulare in corde noſtro, & cõuerſari cũ eo tanq̃ cũ bono
contubernali, vt ipſe diceret ſibi, & loqueretur ſecũ: Dixi cu D
ſtodiam vias meas. Moyſes in ſilentio loquebatur, & in ocio Pſal.38.a
operabatur. Quãdo ergo iuſt⁹ ſolus eſt, qui ſemper cum deo Exo.14.d.
eſt? Quo ſolitarius eſt, qui nunq̃ ſeparatur à Chriſto? Quãdo Ibidẽ.16.c.
aũt feriatur à negocio: qui nunq̃ feriatur à merito, quo con-
ſummatur negocium? Quibus aũt locis circũſcribitur, cui to-
tus mundus diuitiarũ poſſeſſio eſt? Qua exiſtimatiõe diſſinit
qui nec operatione comprehenditur? Nunc quidem de deo
cogitat & ſanctis angelis eius, atq; de immarceſcibili gloria
æternæ beatitudinis: nunc vero de verſutiis diaboli: de pec-
catis ſuis: de hora mortis: de pœnis inferni: de die tremendi
iudicij: nunc de profunditate diuinarum ſcripturarum: de na-
tura virtutum: de compoſitione morum bonorum. Quàm
glorioſum tale ſilentium, vbi eloquia domini eloquia caſta
ſunt? Eſt igitur tacendi & loquendi modus. Bona mens & ve
recunda, vt loquatur, multa prius cõſideret, quid dicat, & cui
dicat, quo loco, & quo tempore. Merito ſapiens dicendus eſt
qui nouit tempus loquendi. Vnde bene ait ſcriptura: Homo Eccli.20.d
ſapiens tacebit vſque ad tempus. Ideo ſancti domini, qui ſcie
bant quia vox hominis plerunque peccato iuncta eſt, & initiũ
erroris humani ſermo eſt hominis: tacere amabant. Denique
ſanctus Dauid ait: Poſui ori meo cuſtodiam. Propheta cuſto- Pſal.38.a
diebat, & tu non cuſtodies? Potes autem cuſtodire: ſi cito nõ
loquaris. Lex dicit: Audi Iſrael, &c. Audi enim dixit, & non, Deute.6.d
loquere. Tuæ enim ætatis eſt tacere & obedire, non de maio- E
ris ſententia iudicare. Scriptum eſt iterum: Audi Iſrael, & ta
ce. Iſaac deferebat patri ſuo honorem: & obediens eius volũ Genc.22.d
tati, non recuſabat mori. Ieſus vero Naue ſedulo obſequio Deute.31.f
Moyſen venerabatur: & obediens exiſtens in omnibus, tantã
gratiam apud deum meruit, vt illius ſucceſſor ad regendum
dei populum eligeretur. Heliæus relicto aratro, mactatis bo
bus vocantem Heliam ſecutus: per veram mitem q̃ obedien 4.Reg.2.
tiam ad tantã morũ aſcendit celſitudinẽ, vt ſpiritus tã excel-
ſi magiſtri dupliciter in bono diſcipulo requieſceret. Abra-
ham vero ille fidelis ſenex ad iuſſionem domini reliquit ter- Gene.12.d.
rã nativitatis ſuę, & quãuis in multis locis frequẽtes iniurias
graues q̃ perpeſſus foret labores, nunq̃ cœptę obedientię pœ
nituit. In tantũ enim p obedięti& & fidẽ placuit deo, vt ei de
Chriſto primũ repromiſſio fieret. Ipſe demũ domin⁹ noſter
Ieſus Chriſtus in factis dictiſq; ſuis multũ nos obedientiam
docet. Vera enim ſubiectio, ꝓpter deũ, ꝓpriæ voluntatis eſt
mortificatio: dum abiecta & indigna de ſe credit, & deo acce
ptabilẽ hominibusq; dulcẽ obedientiã parat. Deniq; volun-
tas, ꝓpria ex liberi arbitrij præſumptione deſcendens, obſti-
natis & inobediẽtibus ipſa bona in peccatũ cõuertit. Vir bo-
nus cũ bonis ſuis oĩbus habere obediẽtiã ſtudeat. Scriptum
quippe eſt. Melior eſt obediẽtia q̃ victimę, & auſcultare ma- 1.Re.15.e.
gis q̃ offerre adipẽ arietũ: qm̃ quaſi peccatum hariolaudi eſt
repugnare, & quaſi ſcel⁹ idololatriæ nolle acqeſcere. Cernis F
quãtũ & quale ſit inobediẽtiæ malũ, quod idololatriæ magi-
ciſq; cõparatur artib⁹? Adoleſcẽtes qui tali repleti ſunt ma-
lo, ſubdi ſenioribus dedignãtur: facta vero eorũ aut dicta tu-
mida & erecta ceruice nõ obſeruant, ſed diiudicãt: nõ venerã
do exaltãt, ſed ſpernendo ſubſannant. Sed non impune. Inde
enim euidenter deficiunt, vnde miſeri proficere debuerunt.
Hoc aũt vult deus, vt homo per hominem doceatur, & minor
maiori ſubdatur. Si enim angelus angelo imperat, & inter iu-
bentem & obedientẽ ſũma manet ſemp cõcordia: videat ille
q̃ grauiter peccat qui debitã exhibere ſuis maiorib⁹ reueren
tiã nõ curat. De interitiõe nãq; illorũ, qui nõ obedientes ſũt,
& ſuos ſeniores ſuoſq; patronos deſpiciũt: multa dici potuiſ
ſent: niſi ꝓmiſſę breuitatis memor illa ſtudioſe prętterirem.
Ad quid plura? Vna enim ſententia obediẽtibus & inobediẽ
tibus ſufficere poteſt: quã per ſe veritas loquitur dicẽs: Qui Luc.10.c
vos audit, me audit: & q̃ vos ſpernit me ſpernit. Inde illi gau-
deant gaudio magno, qui ſeniores ſuos venerationi habent
& honori ꝓpter Chriſtũ. Multi nãq; de virtute obedientiæ
multa ſcripſerũt: inter quos ſanctus pater noſter Benedictus
de ea tã terribiliter locutus eſt, vt fratrũ etiã bene obedien-
tiũ corda prę nimio timore cõcuti valeant. Sed & ille ſumm⁹
melliflui oris Gregorius mirabiliter ſuperexaltat & magnifi
cat eã: demõſtrare autem volens quanti ſit meriti obediẽtia,
ita ait vir eloquens: Sola nãq; obedientia virtus eſt, quæ vir-

G tutes cęteras menti inſerit,inſertasq; cuſtodit. Vnde primus homo præceptum quod obſeruaret,accepit:cui ſi vellet ſe obediens ſubdere, ad ęternam beatitudinem ſine labore perueniret . Deinde idem doctor verba quæ locutus eſt ſpiritus ſanctus per os Samuelis ſuperius poſita exponens dicit: Obedientia quippe victimis iure pręponitur: quia per victimas aliena caro,per obedientiam vero voluntas propria mactatur. Tanto quiſque deum citius placat : quanto ante oculos eius repreſſa arbitrij ſuperbia,gladio præcepti ſe immolat.Quo contra hariolandi peccatum inobedientia dicitur, vt quanta ſit virtus obedientia demonſtretur . Ex aduerſo enim melius

1.Reg.15.c oſtenditur quid de eius laude ſentiatur. Si enim quaſi pecca tum hariolandi eſt repugnare,& quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere : ſola obedientia eſt quę fidei meritum poſſidet,ſine qua quiſque infidelis conuincitur,etſi fidelis eſſe videatur.Hinc per Salomonem dicitur in oſtenſione obedien-

Prou.21. d tiæ: Vir obediens loquitur victorias. Vir quippe obediens victorias loquitur : quia dum alienæ voci humiliter ſubdimur, noſmetipſos in corde ſuperamus. Hinc veritas in euangelio

Ioan.6. d dixit:Eum qui venit ad me,non eiiciam foras: quia non veni facere voluntatem meam, ſed eius qui miſit me. Quid enim ſuum faceret,ſi eos qui ad ſe veniunt,expulliſſet?Quis autem neſciat, quoniam voluntas filij à patris voluntate non diſcre

H pet?Sed quoniam primus homo,quia ſuam voluntatem fecere voluit,à paradiſi gaudiis exiit:ſecundus ad redemptionē hominum veniens,dum ſe voluntatem patris & non ſuam facere oſtendit: permanere nos intus docuit . Cum igitur non ſuam,ſed voluntatem patris facit:eos qui ad ſe veniunt,foras non eiicit : quia dum exemplo ſuo nos obedientiæ ſubiicit:

Ioan.5.c viam nobis egreſſionis claudit.Hinc rurſum ait:Non poſſum ego à meipſo facere quicquam , ſed ſicut audio,iudico.Nobis quoque obedientia vſque ad mortem ſeruanda præcipitur.Ipſe autem ſicut audit iudicat, tunc quoque obedit, cum iudex venit.Ne igitur vſque ad præſentis vitæ terminum obedientia laborioſa appareat:redemptor noſter indicat,quia hanc cum iudex venerit ſeruat. Quid ergo mirum,ſi peccator homo obedięti æ in præſentis vitæ breuitate ſe ſubiicit:quando hanc mediator dei & hominum etiam cum obedientes remunerat, non relinquit?Sciendum vero eſt nunquam per obedientiam malum debere fieri: aliquando autem per obedientiam,quod agitur bonum,debet intermitti.Neque enim mala arbor in paradiſo extitit quam deus homini non tangere interdixit : ſed vt melius per obedientiæ meritum homo bene conditus creſceret, dignum fuerat vt hunc à bono prohiberet : quatenus tanto verius hoc quod ageret virtus eſſet,quanto & à bono ceſſans authori ſuo ſe ſubditum humilius exhiberet.Sed quia nonnunquam nobis huius mundi proſpera,nonnunquam iubentur aduerſa, ſciendum ſummopere eſt quòd obedientia aliquando ſi de ſuo habeat aliquid,

I nulla eſt : aliquando autem ſi de ſuo non habeat,minima eſt. Nam cum huius mundi ſucceſſus præcipitur,cum locus ſuperior imperatur : is qui ad percipienda hæc obedit,obedientiæ ſibi virtutem euacuat, ſi ad hoc ex proprio deſiderio anhelat . Neque enim ſe ſua obedientia dirigit,qui ad percipienda huius vitæ proſpera, libidini proprię ambitionis ſeruiit . Rurſum cum mundi deſpectus præcipitur , cum probra adipiſci & contumeliæ iubentur:niſi ex ſeipſo animus appetat,obedientiæ ſibi meritum minuit, qui ad ea quæ in hac vita deſpecta ſunt, inuitus nolensq; deſcendit. Ad detrimētum quippe obedientia ducitur,cum mentem ad ſuſcipienda probra huius ſeculi nequaquam ex parte aliqua etiam ſua vota comitantur.Debet ergo obedientia aliquid ex ſuo in aduerſis habere: & rurſum in proſperis ex ſuo aliquid minime habere:quatenus & in aduerſis tanto ſit glorioſior,quanto diuino ordini ex deſiderio iungitur: & in proſperis tanto ſit verior , quanto à præſenti ipſa quam diuinitus percipit gloria funditus mente ſeparatur.His ergo tanti doctoris euidentiſſimis aſſertionibus Moyſes & Paulus in factis ſuis proculdubio atteſtantur . Quære & lege quid vterque eorum fecerit. Veruntamen inter hæc ſcire oportet q̃ innocuis mentibus virtus ſemper obedientiæ iungitur:domino teſtante qui ait:

Iodn.10.c. Oues meæ me audiunt,& ego cognoſco eas,& ſequūtur me. Redemptori igitur ſuo non obedit qui innocens non eſt : & innocens eſſe non poteſt qui obedire contēnit . Sed neceſſe K eſt vt ipſa obedientia non ſeruili metu,ſed charitatis affectu fiat:non terrore pœnę,ſed amore iuſtitiæ.Nulla quippe innocentia,nulla vero obedientia eſt,niſi in eis charitas fulgeat: quę virtutes omnes tranſcendit.Sæpe enim falſa obedientia ſub timoris ſpecie palliatur.Igitur ſi videris iuuenculum deſidem ab obediendum,& velocem ad loquendum: non dubites eum variis animi paſſionibus (præſertim ſuperbię peſte) laborare. Inobedientia enim ſequitur ſuperbiam matrem ſuam:ſicut habes: Equus indomitus euadet durus, & filius re- Eccli.30.d miſſus euadet præceps.Sicut ſuperbia equi indomiti præcipitio prona eſt:ita laſciuia adoleſcētis indiſciplinati,peccati Eccli.32.b ruinæ proxima eſt . Loquere tu maior natu : decet enim te. Adoleſcens loquere in cauſa tua vix cum neceſſe fuerit . Si bis interrogatus fueris : habeat caput reſponſum tuum. In multis eſto quaſi inſcius, & audi tacens ſimul & quæreus. In medio magnatorum loqui non præſumas:& vbi ſunt ſenes, non multum loquaris. Ante grandinem præibit coruſcatio, & ante verecundiam præibit gratia, & pro reuerentia accedet gratia bona. Ex his nanque verbis ſapientiæ intelligere potes quantum virtutes ſuperius poſitę iuniorem ætatem adornent.Pueri enim à puritate dicti ſunt,& decet vt regnēt in eis ſimplicitas & innocentia & puritas, hoc eſt virginitas. L Cum his creſcant , & in his perſeuerent , vt mereantur ſequi agnum quocunque ierit. Adoleſcentes autem iuxta nominis huius interpretationem per dies ſingulos in bonis operibus creſcentes,verecundiam diligant, taciturnitatem cuſtodiant, ſimulq́ue in exhibenda obedientia nimis ferueant.Iſtas quippe virtutes in primo conſtituimus loco, velut quædam incrementa bonorum operum,vt per eas ad caſtitatem & humilitatem & patientiam , quæ ſecundam partem obtinent , recto tramite valeant peruenire . Caſtitas igitur (quia vterque ſexus vitio libidinis egrotat)niſi aliarum virtutum ope fulciatur,facile labitur.Et proinde nimio ſtudio ſeruanda eſt:quia ſemel amiſſa,non reparanda eſt.Prima nanque tela ſunt oculorum:ſecunda verborum.In deſideriis enim eſt omnis ocio- Pro.21.d lorum:ſecunda verborum.In deſideriis enim eſt omnis ociolus,& deſideria occidunt pigrum.Et ideo ſuffragatur ei plurimum verecundia,quæ cuſtodit oculos:& taciturnitas, quæ retinet linguam : atque obedientia : quæ mentem occupat, corpusque fatigat ieiuniis,vigiliis,orationibus, & opere manuum.Sed neceſſariam præ omnibus habet humilitatem,qua conſeruentur habita vſque in finem.Multi enim in ipſa ſenectute per ſuperbiam in luxuriam eciderunt. Qua de re timendum eſt & cauendum ne ſubitus calor ſuperet longum tempus,& impudicos ſenes laſciuia condemnet. Tenenda eſt itaque ſemper humilitas cuſtos pudicitiæ, mater patientiæ. Sine cauſa enim laborat,qui virtutes ſine humilitate congregat. Vera autem patientia,niſi per profundam humilitatem, nec acquiritur nec tenetur.Hanc vero quiſquis veraciter ha- M bet,nec beneficio cellæ,nec profugio ſolitudinis indiget: & ſi ei aduerſitatis aliquid acciderit, non contriſtatur,ſed ad- Roma.8.c huc diligenti deum omnia cooperantur in bonum.Iſte timet in proſperis,gaudet in aduerſis.Amat & adiuuat ſe perſequē tes,quia eum patientia & benignitas comitantur velut indiuiduæ comites . Si quis igitur habet animam virginalem, & amator eſt pudicitię,non debet mediocribus eſſe contentus, quæ cito exoleſcunt, & exorto caumate areſcunt, ſed perfectas virtutes ſequatur , vt lumen habeat ſempiternum. Qui enim proficere ſtudet,ſemper inuenit quo creſcat,& per dies ſingulos ſeipſo melior fiat.Adoleſcens profice , mancipatus es Chriſti ſeruitio,& cœpiſti magna agere, & excelſa imitari:confortetur cor tuum , & viriliter age . Magna tibi dabi- Pſal.26.d tur gloria poſt victoriam . Licet lubricum ſit iter per quod incedis,tamen de domini auxilio confidens,deſere ima quantum vales , & ſumma pete . Non deficias neque tepeſcas,vt gradum perfectionis poſſis aſcendere, ad quam non niſi multis laboribus peruenitur.Euge nunc euge frater bone, iuitia tranſcende , & ad ſuperiora tende,vt deo in voce exultationis canticum graduum cantes . Tibi vero de radice ad cacumen feſtinanti,liber patet ingreſſus ad illas quatuor virtutes principales quæ in adoleſcentibus inchoantur,& in iuuenib' augentur,in ſenibus perficiuntur:quia matura ætas multis laboribus exercitata,iam nouit per experientiam,quod didicit per

A perſcientiam. Vnde iam non immerito prudentiam, fortitudinem,iuſtitiam & temperantiam in tertio conſtituimus gradu,quia per eas maxime inſtruuntur mores , & bene viuendi magiſterium docetur. Sed ex his prudentia agnitione veri delectat.Iuſtitia dilectionem dei & proximi ſeruat. Fortitudo metum mortis contemnit.Temperantia affectionem carnis temperat.Prima enim intelligit.Secunda bene viuit.Tertia appetitum cohiber.Quarta modum imponit.Tres illæ ſuperiores quod honeſtum eſt operantur:hęc autem quarta decorum agit illud,quod ex radice honeſtatis proficiſcitur.Siquidem prudentia eſt agnitio veræ fidei, & ſcientia ſcripturarum,in qua intueri oportet illud trimodum genus intelligentiæ,quorum primum eſt hiſtoricum:ſecundum allegoricum : tertium ſuperior ille intellectus , quem dicunt anagogen.Iuſtitia verò eſt deum timere, religionem venerari , honorem ferre parentibus , patriam diligere, cunctis prodeſſe, nocere nulli , fraternæ charitatis vinculum tenere , pericula aliena ſuſcipere,opem ferre miſeris,bonis viciſſitudinem rependere,æquitatem in iudiciis conſeruare.Fortitudo autem, eſt animi magnitudo,contemptus honorum vel diuitiarum. Hæc aduerſis aut patienter cedit,aut reſiſtit fortiter . Nullis illecebris edomatur,malis & aduerſis non frangitur , non eleuatur ſecundis,inuicta ad labores,fortis ad pericula, pecu-

B niam negligit,auaritiam fugit, contra vniuerſa pericula animum præparat , moleſtiis nullis cedit , gloriæ cauet appetitum. Sed inter has temperantia ſemper amplectenda eſt . Eſt enim modus vitæ in omni verbo vel opere . Hæc autem ſobrietatis & verecundiæ comes eſt , quæ alio nomine vocatur modeſtia.Humilitatis regulam cuſtodit,tranquillitatem animi ſeruat, continentiam & caſtitatem diligit , fouet decus & honeſtatem , reſtringit ratione appetitum : iram contemnit, nec rependit contumeliam. His tu plagis cœli includere homo dei . His tu armis bellator Chriſti accingere, protegere, & ornare.Iſte currus igneus te fortem militem geſtabit consummato curſu ad cœli palatium,vt aſſiſtas regi tuo,cui certaſti bonum certamen : fidem ſeruaſti . Bene rege hanc quadrigam virtutum , & ſede in ea firmus , vt iſto vehiculo vehi altius,& introduci valeas ad tricameratam domum in ſummo montis vertice collocatam . Hanc enim dico firmam fidem, ſpem inconcuſſam,perfectam charitatem,quæ omnem ſeruilem foras mittit timorem , vbi via mandatorum dei dilatato corde curritur.Hinc anima iuſti ſedes ſapientiæ facta, plano

Phil.1.c moderatoq; inceſſu portat deum ſeſſorem ſuum.Huic autem viuere Chriſtus eſt,& mori lucrum.Vir diſcretus & contemplator tranſit quotidie:viſionemq; mirabilem cernit:trahitur à deo,& ardenti deſiderio currit poſt eum. Si autem iſtū montem excelſum,hancq; pulchram domum inhabitaueris:

C poteris & tu ſæpiſſime intueri terrā illam promiſſionis, terram lacte & melle manantem,vbi verus Iſrael moratur, & veritatis pabulo in æternum paſcitur.Sed dicis tu mihi:Quare fidem in primo loco non poſuiſti:quæ eſt in Chriſtiana anima fundamentum omnium virtutum ? Facerem vtiq; , niſi fides creſceret . Niſi autem fides creſceret : apoſtoli domino

Luc.17.a minime dixiſſent:Adauge in nobis fidem.Continua enim operatione virtutum,& aſſidua meditatione ſcripturarum ſanctarum fides eruditur,& erudiendo illuminatur,& illuminando augetur,& augendo perficitur , & perficiendo ſtabilitur, ita vt nullo turbine hæreſeos,vel perſecutionum à ſtatu ſuæ rectitudinis moueatur.Igitur priuſquam homo per fidem cognoſcat creatorem ſuum , ignorantia (mater omnium vitiorum) eius poſſidet animam.Ergo ignorantia nox eſt:fides verò dies.Sicut dies creſcit per horas:ſic fides augetur per illuminationem diuinæ gratiæ , & per documenta matris eccleſiæ.Primum itaq; ſyncera radix ſanctæ fidei in terra humani

Pſal.110.b cordis plantatur: cui inſeritur ramuſculus ille ſanctæ arboris,id eſt timor domini , qui dicitur initium ſapientiæ . Cum hoc incipit,& cum iſto aſcendit vſq; ad plenitudinem luminis.Cumq; fides plene adulta fuerit : velut quædam magna arbor diuerſa in ſe habens poma , ex quibus reficitur anima plena deo:tunc adhæret ei timor ille caſtus & ſanctus æter-

Pſal.18.a næ charitatis:qui permanet in ſeculum ſeculi . Hæc eſt enim fides illa quæ per dilectionem operatur,vt homo noua creatura efficiatur:fides prudentiſſima & inuictiſſima, quæ inter verba altercationis,in tempore perſecutionis & in die neceſ- D ſitatis ſuperari non poteſt.Quapropter fides firma,& charitas plena fideles comites, & inſeparabiles ſorores,cuncta in ſe genera virtutum continentes, virum perfectum efficiunt, quantum poſſibile eſt eum perfici in hac vita plena miſeriis & erroribꝰ.Iſte illud apoſtoli in veritate dicere poteſt:Quis Rom.8.g nos ſeparabit à charitate Chriſtię Tribulatio an anguſtia : an perſecutio : an fames:an nuditas : an periculum: an gladius? Certus ſum enim quod neq; mors:neq; vita:neq; angeli:neque principatus:neq; poteſtates:neque virtutes:neq; inſtantia:neq; futura:neq; fortitudo:neq; profundum:neq; altitudo : neq; alia creatura poterit nos ſeparare à charitate dei: quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Hæc eſt autem diſciplina bonæ vitæ,& recta ſeries virtutum . Iſta eſt via regalis, præcedentium patrum trita pedibus.Ambula in ea ō grex adoleſcentium,& noli declinare ab ea neq; ad dexteram,neq; Prou.4.d ad ſiniſtram.Ille quidem ad ſiniſtram declinat , qui ſe apertis vitiis implicat. Ille verò ad dexteram declinat , qui vitia ſub ſpecie virtutum latentia ſummopere non deuitat.Per hæc enim multi decipiuntur,& ignorant ſe eſſe deceptos. Itaq; dupliciter rea eſt anima ſi & bonum non facit vnde ſpiritualiter viuat,& lateat. Superbus vult ſe credi conſtantem : prodigus liberalem:auarus diligentem : temerarius fortem : in- E humanus parcum:guloſus humanum.Impudentia conſtantiæ ſibi nomen aſſcribit.Procacitas appellationem libertatis oſtendit.Eloquentiam verboſitas fingit,& curioſitatis malum ſub ſtudij ſpiritualis colore delitеſcit. Nam interdum ſub prætextu iuſtitiæ , crudelitas agitur . Et putatur eſſe virtus quòd nimirum vitium eſt:ſicut remiſſa ſegnities conſuetudo eſſe creditur.Et quod agit torpens negligentia, putatur agere indulgentia pietatis . Item timor ſub ſpecie obedientiæ occultatur , & dicitur virtus humilitatis,quod tamen vitium eſt timoris. Porro vitium inquietudinis virtutē ſe vult vocari ſolicitudinis. Et præcipitationis facilitas:feruor boni ſtudij creditur.Et bene agendi tarditas, conſilij mora eſſe videtur:cum tamen iſta ſit virtus:illa,vitium.Hæc etſi humano poſſunt diſcerni iudicio: tamen ſine dono dei(quantum mihi videtur)nec virtutes poſſunt haberi vel appeti, nec earum ſimilitudines (quæ ſunt vitia virtutes imitantia) declinari. Sed ſciendum eſt quòd quædam ſummæ virtutes ſunt, quædā vero mediæ.Summæ virtutes ſunt ſpes,fides,charitas. Nam à quibus habentur:vtique veraciter habentur. Doctrina,ieiunium, caſtitas, ſcientia, & cætera his ſimilia mediæ virtutes ſunt : quia & ad vtilitatem & ad perniciem poſſunt haberi. Non poteſt eſſe veritas cum mendacio: pudor cum petulantia : fides cum perfidia , caſtitas cum luxuria. Aduerſus impetus vitiorum contrariis virtutibus eſt pugnandum . Contra luxuriam adhibeatur cordis munditia : contra odium , dile- F ctio : contra iracundiam,patientia : contra timorem, fiduciæ virtus:contra torporem, feruor boni ſtudij. Opponatur triſtitiæ gaudium, acediæ fortitudo, auaritiæ largitas,ſuperbię humilitas.Principalium ſeptem vitiorum regina & mater eſt ſuperbia:quæ(omnium deterior)tanto in imo iacet: quanto in altum ſe erigit. Septem principalia pariunt de ſe multa vitia, quæ ita ſibimet quadam cognatione iunguntur,vt ex altero alterum oriatur.Superbia ſicut eſt origo omnium crimi num:ita ruina cūctarum virtutum. Ipſa eſt in peccato prima: in conflictu poſtrema. De ſuperbia naſcitur arrogantia: quæ tam in factis,quam in dictis cauenda eſt . Væ ei,qui ſibi magis,quam deo placere ſtudet. Per cenodoxiam maxime ſubiicit ſibi diabolus monachum : quia per eam ab humilitatis culmine deiicitur.Summa itaque virtus monachi humilitas: ſummum vitium eius ſuperbia eſt. Superbiendo, contendendo,dimicando,murmurando, detrahendo, ſuſurrando,negligendo, contemnendo,& proprias voluntates faciendo: infinitas monachi qui nunc ſunt,culpas incurrūt. Hinc eſt quod ex horum magna multitudine qui ſeculum deſerunt,rari valde inueniuntur qui mortificatis vitiis aſcendere contendant ad perfectionem virtutum.Hæc autem ſignificant illa ſexcenta milia armatorum qui de terra Aegypti educti ſunt : duo autem ſolummodo homines : id eſt Ioſue & Caleph ex illis Num.14.a. omnibus terram promiſſionis ingreſſi ſunt : regredi autem volentes in Aegyptum,proſtrati in deſerto diuerſis generi-

bus

G bus mortium interierunt. Per Aegyptum intellige mundum. Per Pharaonem diabolum, qui est rex super omnes filios superbiæ. Per mare rubrum ablutionem peccatorum omnium. Per Aegyptios in eo mortuos, ipsa peccata quæ sunt exercitus Pharaonis. Tu quidem iam Aegyptum deseruisti: Pharaonem fugisti: & lotus à sorde tua, submersis curribus canticum lætitiæ domino cecinisti. Tandem ingressus solitudinem ad montem Synai peruenisti, vbi data sunt tibi præcepta vitæ, & instituta cœlestis disciplinæ: quæ coram deo & sanctis eius te pollicitus es obseruare. Quanuis omnia feceris: noli tamen esse securus. Multa habentur pericula in ipsa, qua incedis eremo. Ibi certe igniti sunt serpentes: qui percutiunt & interimunt murmuratores. Ibi lepra quæ inficit & deturpat detractores & susurrones. Ibi sæuus gladius: qui deuorat fabricatores idoli & cultores: illos videlicet monachos
Colo.3.d. qui sectantur auaritiam: quæ idolorum est seruitus. Hanc di
1.Tim.6.b cit apostolus radicem omnium malorum. Scito tamen quia non nisi tepidissimos monachos hoc impugnat vitium. Tu caue ne præter victum & vestitum aliud aliquid habeas, aut velis habere. Detestare superbiam, fuge contentionem. Rectores monasterij dilige vt parentes, time vt dominos, crede esse salutare quod iniungunt. Sed hæc custodire non poteris, nisi prius te stultum facias vt sis sapiens: nihil scilicet dis-
H cernens, nihil diiudicans ex his quæ tibi fuerint imperata: sed cum omni simplicitate ac fide semper obedientiam exhibens. Illud tantummodo sanctum, illud vtile, illud sapiens iudicans, quod tibi vel lex dei, vel senioris examen indixerit.
Num.16.d Terreat te illorum exemplum, qui aduersus Moysen rebellauerunt: quorum alios cœlestis flamma combussit, alios autem infernus viuentes suscepit. Deficiet mihi tempus si velim omnia per ordinem pandere. Illud tibi inculcandum video, quia dum viuimus, inter laqueos currimus. Nusquam tuta pax, prohdolor: nusquam tuta quies: vbiq; bella: vndique hostes. Pharao enim cum suis Aegyptiis retinet exeuntem. Clades autem plurimæ in medio itinere, quæ impediunt nimis euntem. In extrema vero parte ante te hostes diri & fortes, qui resistere cupiunt, ne terram promissionis possis intrare, id est Amalech, Seon, Og, Moab, filij Amon, & latrunculi montis Seir. Si autem forte his superatis, per multos labores optimam ingressus fueris terram, videbis quòd in ipsa etiam non valebis esse securus. Enimuero remanent Allophy li, & aliæ in tuo circuitu reseruantur gentes, in quibus te deus experiatur vtrum diligas eum, vtq; semper manum eius respicias, ne forte cum comederis & saturatus fueris, obliuiscaris eum. Igitur per septem gentes, quæ ex illa terra expulsæ sunt, intellige septem capitalia vitia, quorum duo carnalia sunt, scilicet gastrimargia & fornicatio, reliqua spiritualia,
I quæ in membris suis taliter distinguuntur. Gulæ concupiscentia in quinq; modos diuiditur. Primo si ante tempus cibos quis appetat. Secundo si lautiores escas quærat. Tertio si diligentius quosq; communes cibos quis procuret. Quarto si viles escas nimium quis sumat. Quinto si quisq; ex desiderio quodcunq; sumat. Fornicatio trimodo genere. Primum dum per voluptatis luxuriam commixtio expletur. Alterum dum sola attrectatione luxus carnis per immunditiam prouocatur. Tertium dum intentione turpium cogitationum nocturna quisque illusione polluitur. Est & quartum genus iuxta scripturam, sicut idololatria & auaritia. Sed & omnis immunda pollutio, fornicatio dicitur. Philargyria in gemina membra distinguitur, puta in concupiscentiam rei augendæ, & in metum carendæ. Est & tertium genus pestis huius, quando monachus ex ipsis necessariis sine quibus viuere non potest, plus desiderat habere quam necesse sit, aut ea volumus in monasteriis possidere, quæ si essemus in seculo, minime habere valeremus. Iræ genera tria sunt. Vnum quod ardet extrinsecus: aliud quod in verba sine operis effectu prorumpit: tertium quod non vt illud feruens ad horam digeritur, sed per dies & tempora reseruatur. Ex illo quippe color & indignatio, ex isto nascitur odium, quæ omnia æquali sunt à nobis horrore damnanda. Tristitiæ vitium in tres diuiditur partes, quarum prima temperata est & rationabilis, de delictorum pœnitudine veniens. Altera perturbata & irrationabilis, de anxietate metus, seu de desperatione peccatorum exoriens. Tertia de iracundia, vel de illato damno, ac K desiderio præpedito procedens. Acediæ genera duo sunt. Vnum quod ad opus dei pigritare monachum ac dormitare compellit. Aliud quod vagari huc illucq; facit, ac fugere cohortatur de fratrum, cum quibus viuit, societate. Hæc scilicet sex vitia quadam inter se cognatione sunt coniuncta, ita vt prioris exuberantia, sequentis efficiatur exordium. Ex primo enim secundum: ex secundo, tertium: & sic de cæteris. Et ideo econtra simili modo atq; eadem ratione pugnandum est, quia primo deuicto, aliud facilius deuincitur. Et ista vitia licet inuicem sibi sint connexa ea, quam diximus, ratione: specialius tamen in tres copulas diuidenda sunt. Gastrimargiæ fornicatio, auaritiæ ira, tristitiæ acedia peculiari consortio fœderantur. Sed his superatis maior tibi restat pugna, & ex tanto grauior, quanto ista amplius fuerint deuicta. Arripiendum namq; tibi est totis viribus iuge certamen contra crudelissimam & triformem bestiam, id est superbiam, inanem gloriam, & inuidiam, cuius in vno corpore tria capita, & in ipsis capitibus dentes ferrei comminuentes omnia. O quam multos viros hæc immanissima bestia momordit & deiecit, atq; sub pedibus suis conculcauit? Circunda itaque tibi fortem armaturam, vt possis stare contra tantam nequitiam. In- Ephe.6.c
due te lorica charitatis, accinge te gladio spiritus, quod est L
verbum dei: sume scutum fidei: pone galeam salutis & spei in capite tuo, sint pedes tui calceati in præparationem euangelij pacis, vt nullus in te pateat locus insidiis potentis aduersarij. Caput superbiæ, sicut caput viperæ: furor eius vt furor draconis, & flatus eius læthifer, vt insanabilis flatus reguli. Illud enim præstantius cæteris, tres venenatas ex vipereo ore ad feriendum educit linguas. Prima eos percutit, qui per transgressionis culpam contemptui habent diuina præcepta. Secunda illos, qui ex conseruatione mandatorum extolluntur in elationem virtutum. Tertia eos, qui per contumaciam mentis subdi dedignantur maiorum imperiis. Quidam autem pro carnalibus, quidam pro spiritualibus superbiunt, & est vna superbia sub diuerso colore. Cenodoxiæ alterum caput, multiforme prodigium, & multiplex malum, diras voces & rugitus terribiles ex turgidis faucibus quadripartito modo altius efflat. Nam sunt qui habent dona, & donantem ignorant. Et sunt qui se dicunt pro suis præcedentibus meritis dona accepisse, non pro gratia largientis. Item quidam sunt qui quod non habeant, habere se per tumorem existimant. Sunt & alij qui contemnendo cæteros, putant se habere aliquid singulariter. Sed ista elatio cæteris perniciosior est, de singularitate iactantiæ veniens. Hæc autem dira lues, quanuis se ad alta erigat, & impleat clamoribus aures: non tamen ei iuxta quam habet extollentiam est vis & potentia.

Ipsa quoq; inuidia duplices euomit flammas. Hoc nanque M
caput tertium, modo illum vrit qui meliori inuidet in id quod ipse non est: modo illum afficit, qui quemlibet consimilem dolet sibi esse æqualem. Vt hæc tria discernere valeas, ista do tibi indicia. Superbia enim rubet. Cenodoxia albet. Inuidia pallet. Furor igneus in superbis ex indignatione, candor in hypocritis ex simulatione, pallor in inuidis ex nimio dolore. His ita digestis rectius septem criminalia vitia denotantur quam diuumerantur, vt mihi videtur: quia sicut princeps septem vitiorum diabolus nos eorum subdit potestatibus: ita Christus deus noster spiritu septiformis gratiæ plenus, à dominatu ipsorum eruit, & sibi subditos facit. Sed scire te oportet, quia ista vitia diuersos ortus & dissimiles deficientias habent. Gula enim & fornicatio quia non nisi per corpus expleri possunt, carnalia sunt: & ideo corporali indigent afflictione, simulq; remotioribus locis, vt velocius curari queant. Auaritia & ira licet non sint vnius naturæ, nam prior extra naturam est, sequens autem originalis videtur, quia homo irascibile animal est: simili tamen oriuntur modo. Siquidem commotionis causas extrinsecus concipiūt. Tristitia & acedia nulla extrinsecus accedente prouocatione generari solent. Superbia, cenodoxia, atq; inuidia, sine corporali ministerio consummantur. Ad hæc curanda quæ spiritualia dicuntur, multum prosunt humana consortia, maxime si inter bonos prudentésq; viros viuas, qui illa semper redarguant. Sed inter hæc sciendum est quod in quibusdam ventris

A tris ingluuies, in quibusdam fornicatio principalem obtinet locum. In aliis superbia, in aliis cenodoxia arcem tenet. In quibusdam ira, in quibusdam auaritia seu tristitia, aut aliquid eorum sibi tyrannidem vendicat. Et ideo oportet vnumquēque nostrum secundum qualitatem belli quo principaliter infestatur, pugnam arripere: ita vt alium necesse sit aduersus vitium quod tertium ponitur, primum exercere conflictum, alium contra quartum seu quintum: & ita prout vitia in nobis obtinent principatum, vtq; impugnationis exigitur modus: nos quoq; oportet ordinem instruere præliorum. Et sic contra illud vnum fortiter pugnemus, vt alia à quibus minus impugnamur, non negligamus. Atque ita totis viribus laboremus, vt non de nostris laboribus, sed de dei auxilio cōfidamus. Hoc enim modo ad puritatem cordis, & ad plenitudinem virtutum valebimus Christo adiuuante peruenire. Illud etiam nō minus te scire volo, quia variæ in omnibus sunt morum conspersiones. Vnde alia vitia tranquillis & lenibus moribus, alia duris & asperis vicina sunt. Sæpe autem quod istis placet, illis displicet. Diabolus enim dum decipere quēquam quærit, prius naturam vniuscuiusq; intendit, & inde se applicat vnde hominem aptum ad peccatum inspexerit. Ex ea quippe parte hominem diabolus tentat, qua eum per excrescentem humorem facile ad vitia inclinari conspicit: vt
B secundum humoris conspersionem, adhibeat tentationem. Nullus ergo culpam non æstimet quam ex conspersione, propria sustinet, sed quantum valet contra id quod tolerat pugnet. Nam si conspersioni cedit, tentationi vel vitio nequaquam resistit. Igitur constantes & duri mores semper contra superbiam iram & crudelitatem pariter repugnent. Iucundi autem & lenes contra inanem gloriam, hypocrisim & falsam pietatem præcipuè certare non cessent. Istud namque hominum genus, laudis amore facilius capitur. Nemini volunt displicere, omnes æquanimiter portare videntur, decipiunt & decipiuntur: & quanto hominibus placent, tanto fiunt deo odibiles, sicut scriptum est: Astuti & simulatores pIob.36.b uocant iram dei. Boni enim viri timentes deum, idipsum quod esse meruerunt, videri refugiunt. Sane laus humana bonos cruciat, malos lætificat. Dupliciter autem damnantur hypocritæ: siue pro occulta iniquitate, siue pro aperta simulatione. Nam non semper latent hypocritæ. Omne syncerum permanet. Nam quæ simulata sunt, diuturna esse non possunt. Hypocritæ foris candidi, intus sordidi. Amator vanæ gloriæ vnde possit laudari agere non quiescit. Nonnulli falsa opinione arrogantiæ se perfectos esse existimant, dum non sunt: qui obprtis tentationibus innotescunt. Tanto quis fit veritati vicinior, quanto se longius esse ab ea fuerit arbitratus. Est humilitas formidinis & ignorantiæ, quæ non est
C laude digna. Hypocrita verba sanctorum habet, vitam non habet: cui semper iactantia oculos, quibus deus videri potest, claudit. Superbis & libidinosis plus dominatur diabolus. Transacta libido semper sui relinquit pœnitudinem. Nunquam satiatur, & extincta reaccenditur. Væ illi qui tunc habuit terminum luxuriæ, quando vitæ. Vinum contra potantem facit, quia postquam surrexerit, neque pes neque manus suum officium tenent, & omnis eius exhilaratio vertitur in ruinam. Vir superbus nec decorabitur, nec voluntatem suam perducet ad finem. Semper enim conscientia serui dei, humilis debet esse & tristis: scilicet vt per humilitatem non superbiat, & per vtilem mœrorem cor ad lasciuiam non dissoluat. Dei seruum sine intermissione legere, orare, & operari oportet, ne forte mentem ocio deditam, vitia sibi præoccupent. Mens deo dicata, sic caueat minora vitia vt maiora: quia à minimis incipiunt, qui in maxima proruunt. Satis delicate se palpat, qui vult sine labore magno studioq; continuo vel vitia superare, vel virtutes acquirere. Anima autem mole carnis pressa sicut difficile ad virtutes surgit, ita facile in vitia cadit: quia ista in imo sunt, illæ verò in summa arce consistunt. Deniq; nonnulli quia non pro dei amore seculo renunciant, laborare non curant. Vtinam quòd mundum relinquimus, voluntatis sit, non necessitatis. Qui enim non rigida intentione monachi professionem sectantur, quanto superni amoris propositum dissolute appetunt, tanto procliuius ad mundi amorem denuo reducuntur. Ex quibus alij corporis voluptatem, alij honorem requirunt. Sed qui ad hoc conuer- D
sationem sanctitatis prætendit, vt aliis quandoq; præsse desideret: iste non discipulus Christi, sed prauitatis sectator existit. Ferre enim crucem, & non mori, hypocritarum est. Ille autem qui se pro deo duritiæ tradit monachorum, alliduus debet esse in orationibus, lachrymas suas deo, non hominibus offerre, iciunia in aurigæ modum pro lassitudine & viribus corporis temperare. Quapropter non pigeat te bone frater quantum potes actibus sanctis insistere, vt laboris tui fructus, quandoque possis recipere. Hoc solum attende quod monachus factus es, & ideo ea age quæ monachi sunt. Inter eos cum quibus viuis sectare meliores. In omni gradu & ordine optimis permixta sunt pessima. Animosos senes & pertinaces, quos vides in his abundare periculosis temporibus, noli imitari. Mores vitamque illorum fuge, ne tibi sint in laqueum & ruinam. O quam multos senes & iudices Israel turpiter vitam suam negligentes rex Babylonis in terram captiuitatis & confusionis possidet, & quam multi iuuenes spiritu feruentes, domino seruientes, vim faciunt cœlo, totisq; viribus sibi diripiunt illud? Vtinam talium præconia iuuenum nostri imitarentur senes, vt annosa redderet senecta quod tenera fert sponte adolescentia. Si tu vis proficere, non respicias quid mali faciant alij, sed quid boni ipse facere debeas. Nonne cernis negociatores & milites multa sustinere pericula, vt ad incertos honores & pecuniarum diuitias peruenient? E
Isti quippe seruant cum animę discrimine, quæ cum pluribus tribulationibus inueniunt. Quid ergo tibi dic, rogo, faciendum est, qui venditis omnibus pretiosam quæris margaritam, & emptum habes agrum vbi thesaurus latet, quem fur auferre non potest? Necesse est tibi omnes insidias præcauere solicite, ne si ruinam passus fueris, pro gloria habeas ignominiam: quanuis sis in tuto, noli esse securus. Frequenter in media tranquillitate, vitiorum syrtibus incauti & desides obruuntur. Quanta, prohdolor, animantia nutrit huius seculi desertum, quæ negligentes monachos duris morsibus depascunt? Et quoniam credo te posse plus proficere oratione, quam ista nostra exhortatione, addam & formulam orandi: vt legendo & orando; esurienti animæ duplicem tribuas refectionem: & quod desideras, apud deum faciliusvaleas obtinere. Nimio enim coactus desiderio, quod de salute tua habeo, istud supra vires meas assumpsi negocium: vt vinculis verborum meorum ad instructionem tuam patrum sententias colligerē. Hæc tu meditare, hæc in tabulis cordis tui scribe. Et vt scias per quam viam incedere debeas, & vt perficere possis opere, quod discis lectione: clama ad deum (sine quo nihil boni agitur) clama precor clamore magno in toto corde tuo, & flebilis supplexq; tu ora.

FINIS. F

Incipit scala CLAVSTRALIVM: SIue de modo orandi.

CVm die quadam corporali manuum labore occupatus, de spiritualis hominis exercitio cogitare cœpissem: quatuor spirituales gradus animo cogitanti se subito obtulerunt, scilicet lectio, meditatio, oratio, & contemplatio. Hæc est scala clausttralium: qua de terra in cœlum sublecuantur: gradibus quidem distincta paucis, immensæ tamen & incredibilis magnitudinis. Cuius extrema pars terræ innixa est, superior verò nubes penetrat, & secreta cœlorum rimatur. Hi gradus sicut nominibus & numero, ita ordine & munere sunt distincti. Quorum proprietates & officia quidem singula quid circa nos efficiant, quomodo inter se inuicem differant & præmineāt, si quis diligenter inspiciat: quicquid laboris aut studij impenderit in eis,

G eis,breue reputabit & facile,præ vtilitatis & dulcedinis magnitudine. Est autem lectio, sedula scripturarum cum animi
Lectio Meditatio intentione inspectio. Meditatio, est studiosa mentis actio occultæ veritatis notitiam ductu propriæ rationis inuestigans.
Oratio Cõtemplatio Oratio, est deuota cordis intentio in deum pro malis amouendis, & bonis adipiscẽdis. Contemplatio, est mentis in deũ
suspensæ eleuatio æternæ dulcedinis gaudia degustans.

Descriptio officiorum quatuor graduum.

Assignatis ergo quatuor graduum descriptionibus, restat vt eorum officia videamus. Beatæ igitur vitæ dulcedinem lectio inquirit, meditatio inuenit, oratio postulat, contempla
Mat.7.a tio degustat. Vnde ipse dominus dicit: Quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Quærite legendo, & inuenietis meditando. Pulsate orando, & aperietur vobis contemplando. Lectio quasi solidum cibum ori apponit. Meditatio masticat & frangit. Oratio saporem acquirit. Contemplatio est ipsa dulcedo quæ iucundat & reficit. Lectio in cortice, meditatio in adipe, oratio in desiderij postulatione, contemplatio in adeptæ dulcedinis delectatione. Quod vt expressius videri possit, vnum de multis supponam exemplum. In le-
Exemplum Mat.5.a H ctione audio: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Ecce breue verbum, sed suaui & multiplici sensu refertum. Ad pastum animæ quasi vuam ministrauit, quam postquam anima diligenter inspexit, dicit intra se: Potest aliquid boni esse. Redibo ad cor meum, & tentabo si forte intelligere & inuenire potero munditiam hanc. Preciosa enim & desirabilis est res ista, cuius possessores beati dicuntur, quibus visio dei (quæ est vita æterna) promittitur, quæ tot sacræ scripturæ testimoniis collaudatur. Hoc ergo sibi plenius explicari desideraus, incipit hanc vuam masticare & frangere, eâque quasi in torculari ponit, deinde excitat rationem ad inquirendum quid sit, & quomodo haberi possit hęc adeo precioſa & desiderabilis munditia. Officium meditationis.

Accedens ergo sedula meditatio non remanet extra, non hæret in superficie, vlterius pedem figit. Interiora penetrat, singula rimatur: attente considerat quod non dixit beati mũdo corpore, sed corde: quia non sufficit manus habere innoxias à malo opere, nisi à prauis cogitationibus mundemur in mente. Quod authoritate prophetæ confirmatur dicentis:
Psal. 23.a Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde. Item considerat quantum hanc cordis munditiam optabat idem propheta, qui orans dicebat: Cor mundum, inquit, crea in me deus. Itẽ:
Psal.50.c Si aspexi iniquitatem in corde meo, non exaudiet dominus.
Psal.65.d Cogitat quam solicitus erat in hac custodia beatus Iob, qui dicebat: Pepigi fœdus cum oculis meis, ne cogitarem quidem de virgine. Ecce quantum arctabat se vir sanctus qui
Iob.31.a I claudebat oculos suos ne videret vanitatem, ne forte incautus respiceret quod postea inuitus desideraret. Postquam hæc & huiusmodi de cordis munditia pertractauit, incipit cogitare de eius præmio, quam gloriosum & delectabile est videre faciem desideratam domini, speciosi forma præ filiis hominum, non esse iam abiectum & vilem, non habentem speciem qua vestiuit eum mater sua synagoga: sed stola immortalitatis indutum, & coronatum diademate quo coronauit eum pater suus in die resurrectionis & glorię, die quam fecit dominus. Cogitat quòd in illa visione erit satietas illa de qua
Psal.16.d dicit propheta: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Vides ne quantum liquoris emanauit ex minima vua? quantus ignis ex hac scintilla ortus est: quantum hæc modica massa: Beati mũdo corde, quoniam ipsi deum videbunt: in incude meditationis extensa est? Sed quantum adhuc posset extendi si accederet aliquis talia expertus? Sentio enim quod puteus altus est:
Mat.5.a sed ego adhuc rudis tyro, in quo pauca hæc haurirem vix inueni. His anima facibus inflammata: his incitata desideriis: fracto alabastro suauitatem vnguenti presentire incipit, necdum gustu, sed quasi narium odoratu. Et ex hoc colligit quã suaue esset huius munditiæ sentire experientiam, cuius meditationem nouit adeo esse iucundam. Sed quid faciet? Habendi desiderio æstuat: sed non inuenit apud se quomodo habere possit: & quanto plus inquirit, plus sitit. Dum apponit meditationem, apponit & dolorem: quia sitit dulcedinem: quam in cordis munditia meditatio esse monstrat, sed non præguK stat. Non enim est legentis atq; meditantis hanc sentire dulcedinem: nisi data fuerit desuper. Legere enim & meditari
Rom.1.d tam bonis quam malis commune est. Et ipsi philosophi gentium in quo summa veri boni consisteret, ductu rationis inuenerunt: sed quia cum deum cognouissent, non sicut deum glo
Psal.11.a rificauerunt: & de suis viribus præsumentes dicebant: Linguam nostram magnificabimus: labia nostra à nobis sunt: quis noster dominus est? non meruerunt percipere quod po-
Rom.1.c tuerunt videre. Euanuerunt in cogitationibus suis: & omnis
Psal.106.c eorum sapientia deuorata est: quam eis contulerat humanæ studium disciplinæ: non spiritus sapientiæ: qui solus dat veram sapientiam: sapidam scilicet scientiam: quæ animam cui inhæsit, inæstimabili sapore iucundat & reficit. Et de illa dictum est: Sapientia non intrabit in maleuolam animam. Hæc
Sap.1.a autem à solo deo est. Officium enim baptizandi dominus cõcessit multis: potestatem verò & authoritatem in baptismo remittendi peccata, sibi soli retinuit. Vnde Ioannes antono-
Ioan.1.c matice & discretiue de eo dixit: Hic est qui baptizat. Sic de eo possumus dicere: Hic est qui sapientiæ saporem dat: & sapidam animam facit. Sermo siquidem datur multis, sed sapientia paucis: quam distribuit dominus cui vult: & quomodo vult. Officium orationis. Videns autem anima quod ad
L desideratam cognitionis & experientiæ dulcedinem per se non possit attingere: & quanto magis ad cor altum accedit, tanto magis exaltatur deus: humiliat se: & confugit ad ora-
Psal.63.b tionem, dicens: Domine qui non videris nisi à mundis cordibus, inuestigaui legendo, meditando quæsiui quomodo haberi possit vera cordis munditia: vt ea mediãte, vel ex modi-
Psal.38.a ca parte possem te cognoscere. Quærebam vultum tuum do mine: vultum tuum requirebam. Diu meditatus sum in corde meo: & in meditatione mea exarsit ignis ac desiderium amplius cognoscendi te. Dum panem sacræ scripturæ mihi frãgis: in fractione panis magna cognitio est. Et quanto plus te cognosco, plus te cognoscere desidero: non iam in cortice literæ: sed in sensu experientiæ. Nec hoc peto domine propter merita mea, sed pro tua misericordia. Fateor enim quia
Mat.15.c indigna & peccatrix sum: sed & catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Da mihi domine arram hæreditatis futuræ saltem guttam cœlestis pluuiæ: qua refrigerem sitim meam: quia amore ardeo. Officium contemplationis. His & huiusmodi iguitis eloquiis suum inflammat desiderium: sic ostendit suum affectum. His incantationibus aduocat sponsum. Dominus autem (cuius oculi su-
Psal.33.c per iustos: & aures eius non solum ad preces, sed ipsas preces eorum non expectat donec sermonem finierint: sed medium orationis cursum interrumpens, festinus ingerit se: & animæ desideranti festinus occurrit) cœlestis rore dulcedinis circunfusus, vnguentis optimis delibutus animam fatigatam re-
M creat: esurientem reficit: aridam impinguat: & facit eam terrenorum obliuisci: memoria sui eam mirabiliter fortificando, viuificando, & inebriando, ac sobriam reddendo. Et sicut in quibusdam carnalibus officiis anima adeo vincitur carnali concupiscentia, quod omnem vsum rationis amittit, & fit homo quasi totus carnalis: ita merito in hac superna contemplatione ita consumuntur & absorbentur carnales motus ab anima, vt in nullo caro spiritui contradicat: & fiat homo quasi totus spiritualis. Signa spiritus sancti ad animam venientis. Sed ô domine, quomodo comperimus quando hæc facis: & quod signum aduentus tui? Nunquid huius consolationis & lætitiæ testes & nuncij sunt suspiria & lachrymæ? Si ita est, noua est antiphrasis ista: & significatio inuisitata. Quæ enim conuentio consolationis ad suspiria: lætitiæ ad lachrymas? si tamen istæ dicendæ sunt lachrymæ, & non potius roris interioris desuper infusi superfluens abundantia: & ad interioris ablutionis indicium exterioris homidanis purgamentum: vt sicut in baptismo puerorum per exteriorem ablutionem significatur & figuratur interior animæ ablutio: ita hic econtra exteriorem ablutionem interior precedat purgatio. O fœlices lachrymæ per quas maculæ interiores purgantur: per quas peccatorum incendia extinguuntur. Beati qui sic lugetis: quia ridebitis. In his lachrymis agnosce ô anima sponsum tuum: amplectere desideratum. Nunc torrente te voluptatis inebria: fuge ab vbere consolationis

A lationis eius lac & mel. Hæc sunt miranda munuscula & solatia quæ dedit tibi sponsus tuus: gemitus scilicet & lachrymę. Adducit tibi potum in his lachrymis in mensura. Hæ lachrymæ sunt tibi panes die ac nocte: panes vtiq; confirmantes cor hominis: & dulciores super mel & fauum. O domine Iesu: si adeo sunt dulces istæ lachrymæ quæ ex memoria & desiderio tui excitantur: quam dulce erit gaudium quod ex manifesta tui visione capietur? Si adeo dulce est flere pro te, quam dulce erit gaudere de te? Sed quid huiusmodi secreta colloquia proferimus in publicum? Cur ineffabiles & inenarrabiles affectus verbis communibus conamur exprimere? Inexperti talia non intelligunt: nisi ea expressius legant in libro experiętiæ, quos ipsa doceat vnctio. Aliter autem litera exterior non prodest quicquam legenti. Modicum sapida est lectio exterioris literæ, nisi glossam & interiorem sensum sumat ex corde. Quomodo remanet anima spiritus sancti feruore discedente. O anima, diu protraximus sermonem. Bonum enim erat nos hic esse: cum Petro & Ioanne contemplari gloriam sponsi, & diu manere cum illo: si vellet hic fieri, non duo, non tria tabernacula, sed vnum: in quo essemus simul, & simul delectaremur. Sed iam dicit sponsus: Dimitte
Gene.32.f. me: iam enim ascendit aurora, iam lumen gratiæ & visitationem quam desiderabas accepisti. Data ergo benedictione, mortificato neruo fœmoris, & mutato nomine de Iacob in Is
B rael: paulisper secedit sponsus diu desideratus, cito elapsus. Subtrahit se tam à prædicta visione quam à dulcedine contemplationis: manet tamen præsens quantum ad gubernationem. Hic redditur causa quare spiritus sancti feruor animam aliquantulum deserit. Sed ne timeas ô sponsa, ne desperes, ne existimes te contemni si paulisper tibi subtrahit sponsus faciem suam. Omnia ista cooperantur tibi in bonum & de accessu & recessu lucrum acquiris: tibi venit: tibi & recedit. Venit ad consolationem: recedit ad cautelam: ne magnitudo consolationis extollat te: ne si semper apud te sit sponsus, incipias contemnere sodales: & hanc continuam visitationem non iam gratiæ attribuas sed naturæ. Hanc autem gratiam cui vult & quando vult sponsus tribuit, non quasi iure hæreditario possidetur. Vulgare prouerbium est quod nimia familiaritas parit contemptum. Recedit ergo ne forte nimis assiduus contemnatur, & absens magis desideretur, desideratus auidius quæratur, diu quæsitus tandem gratius inueniatur. Præterea si nunquam deesset hic consolatio (quæ respectu futuræ gloriæ quæ reuelabitur in nobis, ænigma est & ex parte) putaremus forte hic habere ciuitatem manentem: & minus inquireremus futuram. Ne ergo exilium deputemus pro patria: arram pro precij summa: venit sponsus & recedit vicissim: nunc consolationem afferens, nunc vniuersum statum nostrum in infirmitatem commutans: paulisper
C nos permittit gustare quam suauis est: & antequam plenè sentiamus, se subtrahit: & ita quasi aliis expansis supra nos volitans prouocat nos ad volandum. Quasi dicat: Ecce parum gustastis quam suauis sum & dulcis: sed si vultis plenè saturari hac dulcedine, currite post me in odorem vnguentorum meorum: habentes sursum corda, vbi ego sum in dextera dei patris. Ibi videbitis me non per speculum in ænigmate: sed facie ad faciem: & plenè gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Cura & diligentia adhibenda est animæ ne omnino à deo deseratur. Sed caue tibi ô sponsa: quando absentat se sponsus non longe abibit: & si non vides eum, ipse tamen videt te semper: plenus oculis ante & retro. Nunquam potes eum latere. Habet etiam circa te nuncios suos spiritus, quasi sagacissimos exploratores: vt videant quomodo absente sponso conuerseris: & accusent te coram ipso si aliqua signa lasciuiæ & scurrilitatis in te deprehenderint. Zelotypus est sponsus iste. Si forte alium amatorem receperis: si aliis magis placere studueris: statim discedet à te: & aliis adhærebit adolescentulis. Delicatus est sponsus iste: nobilis & dives est: speciosus forma præ filiis hominum: & ideo non nisi speciosam dignatur habere sponsam. Si viderit in te maculam siue rugam, statim auertit oculos. Nullam enim immunditiam potest sustinere. Esto ergo casta: esto verecunda & humilis, vt sic à sponso tuo mearis frequenter visitari. Timeo ne diutius detinuerit nos sermo iste, sed ad hæc compulit me materia fertilis pariter D & dulcis quam ego non protrahebam spontaneus: sed nescio qua eius dulcedine trahebar inuitus. Officia & effectus singulorum graduum per repetitionem. Vt ergo quæ diffusius dicta sunt simul iuncta melius videantur, prædictorum summam recapitulando colligamus. Sicut in prædictis exemplis prænotatum est, videri potest quomodo prædicti gradus cohæreant, & sicut temporaliter, ita & causaliter se præcedant. Lectio enim quasi fundamentum primo occurrit, & data materia, mittit vos ad meditationem. Meditatio verò quid appetendum sit diligentius inquirit: & quasi effodiens, thesaurum inuenit & ostendit. Sed cum per se obtinere non valeat: mittit nos ad orationem. Oratio se totis viribus erigens ad dominum: impetrat thesaurum desiderabilem, contemplationis suauitatem. Hæc autem aduenies: prædictorum trium laborem remunerat: dum cœlestis rore dulcedinis animam sitientem inebriat. Lectio ergo est secundum exterius exercitium. Meditatio secundum interiorem intellectum. Oratio secundum desiderium. Contemplatio super omnem sensum. Primus gradus est incipientium. Secundus est proficientium. Tertius est deuotorum. Quartus beatorum. Hi autem gradus ita concatenati sunt, & vicaria ope sibi inuicem deseruiunt, quod præcedentes sine subsequentibus aut parum aut nihil profunt. Sequentes verò sine præcedentibus, aut raro, aut nunquam haberi possunt. Quid enim pro- E
dest lectione continua tempus occupare, sanctorum gesta & scripta legendo transcurrere, nisi ea etiam masticando & ruminando succum eliciamus: & transglutiendo vsque ad cordis intima transmittamus: vt ex his diligenter consideremus statum nostrum: & studeamus eorum opera agere, quorum facta cupimus lectitare? Sed quomodo hæc cogitabimus, aut quomodo cauere poterimus ne falsa aut inania quædam meditando, limites à sanctis patribus constitutos transeamus, nisi prius circa huiusmodi ante ex lectione aut ex auditu fuerimus instructi? Auditus enim quodammodo pertinet ad lectionem. Vnde solemus dicere non solum libros ipsos nos legisse, quos nobiscum vel aliis legimus: sed illos etiam quos à magistris audiuimus. Item quid prodest homini si per meditationem quæ agenda sunt videat: nisi orationis auxilio & dei gratia ad ea obtinenda conualescat? Omne siquidem da- Iaco.1.c
tum optimum, & omne donum perfectum desursum est: descendens à patre luminum: sine quo nihil possumus facere: 1.Cor.3.b
sed ipse in nobis facit opera: non tamen omnino sine nobis. Cooperatores enim dei sumus, sicut dicit apostolus. Vult siquidem deus vt eum adiuuemus: & vt ei aduenienti & præ- Ioan.4.b
stolanti ad ostium, aperiamus sinum voluntatis nostræ: & ei consentiamus. Hunc consensum exigebat à Samaritana: quando dicebat: Voca virum tuum. Quasi diceret. Volo tibi infundere gratiam, tu applica liberum arbitrium. Orationem F
exigebat ab ea: cum dicebat: Tu si scires donum dei, & quis Ibidem.
est qui dicit tibi, da mihi bibere: forsitan petiisses ab eo aquam viuam. Hoc audito quasi ex lectione mulier instructa, meditata est in corde suo bonum sibi fore & vtile habere hanc aquam. Accensa ergo habendi desiderio, conuertit se ad orationem dicens: Domine da mihi hanc aquam: vt non sitiam amplius: neq; veniam huc haurire aquam. Ecce auditus verbi domini, & sequens super eo meditatio: incitauerunt eam ad orandum. Quomodo namq; esset solicita ad postulandum, nisi prius eam accendisset meditatio? Aut quid ei præcedens meditatio contulisset, nisi quæ appetenda monstrabat, sequens oratio impetrasset? Ad hoc ergo vt fructuosa sit meditatio, oportet vt sequatur orationis deuotio, cuius quasi effectus est contemplationis dulcedo. Hic ostenduntur omnes hi gradus ita esse simul iuncti vt sint inseparabiles.

Ex his possumus colligere quod lectio sine meditatione arida est. Meditatio sine lectione erronea. Oratio sine meditatione est tepida. Meditatio sine oratione infructuosa. Oratio cum deuotione contemplationis acquisitiua. Contemplationis adeptio sine oratione, aut rara aut miraculosa. Deus cuius potentiæ non est numerus vel terminus, & cuius misericordia super omnia opera eius quandoq; ex lapidibus suscitat filios Abrahæ: dum duros & nolentes acquiescere cogit vt velint: & ita quasi prodigus (vt vulgo dici solet) bouem

in cornu

G in cornu trahit, quando non vocatus se infundit. Quod etsi quandoq; aliquibus legimus contigisse, vt Paulo & quibusdam aliis: non tamen ideo debemus nos quasi deum tentando diuina præsumere, sed facere quod ad nos pertinet: legere scilicet & meditari in lege dei, orare ipsum vt adiuuet infirmitatem nostram: & videat imperfectum nostrum: quod ipse docet nos facere dicens: Petite & accipietis: quærite & *Ioan.16.e* inuenietis: pulsate & aperietur vobis. Nunc enim regnum *Mat.11.b* cœlorum vim patitur: & violenti rapiunt illud. Ecce præsignatis distinctionibus perspici possunt prædictorum graduum proprietates quomodo sibi cohæreant: & quid singuli in nobis efficiant. Beatus homo cuius animus à cæteris negociis vacuus, in his quatuor gradibus versari semper desiderat: quia venditis vniuersis quæ habuit, emit agrum illum in quo latet thesaurus desiderabilis: scilicet vacare & videre quam suauis est dominus: qui in primo gradu exercitatus, in secundo circunspectus, in tertio deuotus, in quarto supra se leuatus: per has ascensiones, quas in corde suo disposuit, ascendet de virtute in virtutem: donec videat deum deorum in Sion. *Psal.83.b* Beatus cui in hoc supremo gradu vel modico tempore conceditur manere: qui vere potest dicere: Ecce sentio gratiam domini: ecce cum Petro & Ioanne gloriam eius in monte cõtemplor: ecce cum Iacob plerunque Rachelis amplexibus delector. Sed caueat sibi iste ne post contemplationem istam H qua eleuatus fuerit vsque ad cœlos, inordinato casu corruat vsque ad abyssos: nec post dei visionem ad lasciuos mundi actus & carnis illecebras conuertatur. Cum verò mentis humanæ acies infirma veri luminis illustrationem diutius sustinere non poterit, ad aliquẽ trium graduũ per quos ascẽderat, leuiter & ordinate descẽdat: & alternatim modo in vno: modo in altero: secundũ modũ liberi arbitrij: pro ratione loci & temporis demoretur: tanto iam deo vicinior, quanto à primo gradu remotior. Sed heu fragilis & misera humana conditio. Ecce ductu rationis, & scripturarum testimoniis aperte videmus in his quatuor gradibus bonæ vitæ perfectionem contineri: & in his spiritualis hominis exercitium debere versari. Sed quis est qui hunc viuendi tramitem teneat? Quis est hic: & laudabimus eum? Velle multis adiacet: sed perficere paucis. Et vtinam de istis paucis essemus. Quatuor causæ retrahunt nos ab his quatuor gradibus. Sunt autem quatuor causæ quæ retrahunt nos plerunq; ab istis gradibus: scilicet ineuitabilis necessitas: honestæ actionis vtilitas: humana infirmitas: mundialis vanitas. Prima est excusabilis: secunda tolerabilis: tertia miserabilis: quarta culpabilis. Illis enim quos huiusmodi nouissima causa à sancto proposito retrahit, melius erat gloriam dei non cognoscere, quam post agnitam retroire. Quam vtique excusationem habebit iste de peccato? Nonne ei iustè potest dicere dominus: Quid debui *Esa.5.b* tibi facere: & non feci? Non eras, & creaui te: peccasti, & diaI boli seruum te feceras: & redemi te. In mundi circuitu cum impiis currebas: & elegi te. Dederam tibi gratiam in conspectu meo, & volebam facere apud te mansionem: tu verò despexisti me: & non solum sermones meos, sed meipsum proiecisti retrorsum, & ambulasti post concupiscentias tuas. Sed ô deus bone, suauis & mitis, amicus dulcis, consiliarius prudens, adiutor fortis: quam inhumanus, quam temerarius est qui te abiicit: qui tam humilem, tam mansuetum hospitem à suo corde repellit? O quam infœlix & damnosa commutatio, creatorem suum abiicere: & prauas noxiasq; cogitationes recipere: illud etiam secretum cubile spiritussancti, secretum cordis, quod paulo ante cœlestibus gaudiis intendebat, tam subito immundis cogitationibus & peccatis tradere conculcandum? Adhuc in corde calent sponsi vestigia: & iam intromittuntur adulterina desideria. Male conueniens & indecorum est aures quæ modo audierunt verba quæ non licet homini loqui, tam cito inclinari ad fabulas & detractiones audiendas. Oculi, qui sacris lachrymis modo baptizati erãt, repente conuerti ad videndas vanitates. Lingua, quæ modo dulce epithalamium decantauerat, quæ ignitis & persuasoriis eloquiis suis cum sponso reconciliauerat sponsam, & introduxerat eam in cellam vinariam, iterum conuerti ad vana eloquia, ad scurrilitates, ad concinnandum dolos, ad detractiones. Absit à nobis domine. Sed si forte ex humana infirmitate ad talia dilabimur, non ideo desperemus, sed iterum recurK ramus ad clementem medicum, qui suscitat de terra inopem, *Psal.112.d* & erigit de stercore pauperem. Et qui non vult mortem peccatoris, iterum curabit & sanabit nos. Iam tempus est vt epistolæ finem imponamus. Oremus ergo deum vt impedimenta quæ nos ab eius contemplatione retrahunt, in præsenti no bis mitiget, in futuro nobis penitus auferat: qui per prædictos gradus de virtute in virtutem nos perducat: donec videamus deum deorum in Sion. Vbi electi non guttatim, non interpolatim percipient diuinæ cõtemplationis dulcedinem, sed torrente voluptatis indesinenter repleti, habebunt gaudium quod nemo tollet ab eis, & panem incommutabilem: pacem in idipsum. Tu ergo frater mi Goffrede, si quãdo datum tibi fuerit desuper prædictorum graduum celsitudinem conscendere, memẽto mei. Et ora pro me, cum tibi bene fuerit, vt sic cortina cortinam trahat: & qui audit, dicat veni.

FINIS.

Formula honestae vitae.

L

PEtis à me frater charissime, quod necdũ à suo prouisore audiui aliquem petiisse. Veruntamen quia id instanter tua poscit deuotio, cui iuste & rationabiliter petenti aliquid in Christi nomine, negare nõ valeo, formulam honestæ vitæ breui tibi sermone depingam: quam si in Christi amore vel dilectiõe exardescens perseueranter seruaueris, vitam proculdubio consequeris æternam. Vt ergo ab interiori homine ad exteriorẽ sermo procedat, ita circa tui puritatem cordis te indesinenter studere oportet, quo tutius puritatis amator deus illic sedem tanquam in cœlo sibi collocare dignetur: iuxta illud: Cœlum mihi sedes est, & anima *Esa.66.a* iusti sedes est sapientiæ. Necesse est igitur vigilanter intendas cogitationes tuas ad bonum semper & honestum dirigere, vt videlicet cogitare vel meditari coram deo pertimescas quod in præsentia hominum dicere vel facere merito erubescas, sciens quod sicut per verba vel facta innotescimus homini, sic nimirum per cogitationes cuncta scrutanti spiritui: quia quod agunt hominibus dicta, eadem deo cogitationes. Deus enim nouit cogitationes hominum, quia vanæ sunt. Et *Psal.93.b* sicut nulla est ei inuisibilis creatura, sic omnino nihil potest M cogitari quod eum lateat. Viuus est enim sermo dei, & effi- *Heb.4.c* cax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoq; ac medullarum, & discretor cogitationum cordis. Sit tibi quoq; Iesus semper in corde, & nunquam imago crucifixi ab animo tuo recedat. Hic tibi sit cibus & potus, dulcedo & consolatio tua, mel tuum & desiderium tuum, lectio tua & meditatio tua, oratio & contemplatio tua, vita, mors, & resurrectio tua. Semper cogita illum, nunc positum in præsepio & pannis involutum: modo in templo patri à parentibus præsentatum: nunc fugientem in Aegyptum, ibi diu in extrema paupertate & indigentia commorantem, & inde maximo cum labore redeuntem: modo in templo audientem doctores & interrogantem, qui docet hominem scientiam, & postea parentibus subditum, cui iure omnis creatura subditur. Deinde esurien- *Cantic.2.d.* tem in deserto & sitientem, qui est panis vitæ, & fons sapien- *Psal.144.d* tiæ, qui pascitur inter lilia, & implet omne animal benedictione. Modo fatigatum ex itinere, sedere sic supra fontem, cum muliercula sola solum loquentem, totius mundi statum regentem. Postea factum in agonia prolixius orantem, & omnia omnibus sufficienter administrantem. Ab angelo etiam ipse, qui est dulcedo & consolatio angelorum & hominum, consolationem nihilominus recipientem. Aut ad columnam totius orbis sustentamentum ligatum & flagellatum. Ipsum (qui est

A (qui est angelorum splendor) sputis illitum, palmis in facie percussum, spinea corona coronatum, opprobriis saturatum. Ad vltimum cum iniquis deputatum, & pro te in cruce pendentem & morientem, atq; spiritum suum in manus patris cõ *Cantic.1.d* mendantem. Sic nimirum erit fasciculus myrrhæ dilectus tuus, sic inter vbera tua commorabitur. Sic de omnibus anxietatibus & amaritudinibus domini dei tui colliga quasi fasciculum, vt amarum poculum lachrymarum tibi conficias. *2.Cor.5.d.* Quod siquando ardentissimo Christi amore succensus, volueris cum apostolo iam illum cognoscere, & non secundum carnem, leuabis parum mentis oculos ad victoriam resurgentis, ad gloriam ascendentis, ad glorioſam maiestatem in glo- *Colo.3.a* ria dei patris sedentis atq; regnantis, quæ sursum sunt sapi- *Prou.25.d* ens, & quæ sursum sunt quærens, vbi Christus est in dextera dei sedens. Nec tamen ibi longam facies moram, ne forte si diutius scrutator maiestatis fueris, obruaris à gloria. Sane ante omnia te debere noueris omnem cordis elationem, iactantiam atque arrogantiam (quasi venenatas aspides) fugere: sciens proculdubio quia immundus est coram deo omnis qui exaltat cor suum. Itaque neminem spernas, nemini noceas, nulli detrahas, & pro Christi amore omnibus prodesse coB neris. In tantum etiam inferiorem ac cæteris viliorem te non solum ex intimo cordis affectu credas, verumetiam non te di- *Gala.6.a.* cas profecisse, sed nec te aliquid esse existimes, iuxta illud apostoli: Qui se aliquid esse existimat, cum nihil sit, ipse se seducit. Sit præterea incessus tuus maturitate plenus, grauis & honestus: videlicet non fractis gressibus ambules: aut scapulas dextrorsum aut sinistrorsum vergendo, non erecta ceruice, non prominenti pectore, seu etiam inclinato capite super humerum: quæ omnia aut leuitatem redolent, aut elationem ostentant, aut hypocrisim sapiunt. Incedens ergo, stans & sedens, faciem semper habeto deorsum, reuoluens in animo tuo quod puluis es, & in puluerem reuerteris: & cor sursum vbi Christus est in dextera dei patris sedens. Quaquauersum nulla curiositate quin potius necessitate aspicias. Tristitiam autem (maxime in conuentu) dissimulare te decet, quandam in facie hilaritatem prætendens, priuatim autem nunquam vultus in diuersa mutetur. Siquando coram aliis positus, ridere alicuius rei causa fueris compulsus (vt assolet) non *Eccli.19.d* sit risus tuus excussus. Nam iuxta sapientem: Amictus corporis, & risus dentium, & gressus hominis, enunciant de illo. Tuis etiam interdũ interpõe gaudia curis. Nunquã sis ociosus quin aut legas, aut aliquid de sacris scripturis mediteris, vel certe (quod melius est) rumines psalmos, operando nihilominus incessanter quod tibi fuerit iniunctum, vt semper te diabolus inueniat occupatum. Multam enim malitiam do- *Eccli.33.d.* cuit ociositas. Illas etiam scripturas libentius legas quæ præC cipue erga Christum tuum magis inflammauerint intellectum. Intellige quæ dico. Dabit enim tibi dominus in omnibus intellectum, si in sensu cogitaueris circunspectionem dei. Cum orueris, non impleas aures audientium singultibus & suspiriis, sed intente ora deum in cubiculo cordis tui. Proderit tamen ad deuotionem compunctionemque obtinendam, si ita semotus fueris, vt puras manus ad deum leuando, etiam tuipsius vocem audire possis. Nonnunquam ad subleuandum intentionem in cœlum prospicias, vt ibi sit cor tuum, vbi Christus est in dextera dei sedens. Ab oratione iterum reuerteris ad lectionem: & iterum lectio cum fastidium submouerit, ad orationem redeas. Consortia iuuenum (& maxime illorum qui imberbes sunt) inquantum conuenienter poteris deuita. Nunquam alicui oculum in faciem figas. Sicut ad crucem, sic accedas ad cibum, id est nunquam voluptate, sed necessitate pascaris: & fames, non sapor prouocet appetitum. Singularitatem in refectione fuge, & communitate esto contentus, sciens quia caro pascenda est, & extinguenda sunt vitia. Si quando aliquid superapponitur, tanquam diuinitus procuratum accipe illud, hoc tamen habens in animo semper & voluntate, vt tantum vel magis alteri apponatur. Pone prouidentiæ tuæ modum, ne tibi sapiens vi- *Iob.9.d* dearis. Semper & vbique atque in omnibus operibus time, ne forte excedas in aliquo. Hinc beatus Iob: Verebar, inquit, omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. Cum ad stratum lassus deueneris, te honesto modo iacendo componas, nec resupinus iaceas, nec genua leuando, calcaneos iungas ad tibias. Quod si forte luxuriæ te pompa concusserit, recordare dilectum tuum positum in doloribus, & vniuersum stratum suum versatum in infirmitate eius, hæc dicens in corde tuo: Deus meus pendet in patibulo, & ego voluptati operam dabo? Sicque inuocato nomine saluatoris, ingeminando sæpe nomen salutis, cessabit tandem (deo succurrente) quassatio. Ruminantem psalmos somnus te occupet, vt in somno somnies te dicere psalmos. Cum surrexeris ad vigilias, lauda creatorem tuum ex omnibus viribus tuis, & ad laudem redemptoris tui exalta vocem tuam in fortitudine. Postremo purissimum semper erga Christum amorem habeto, nil præter ipsum aut propter ipsum amare memẽto. Prolixius quam putaueram descripsi tibi, quę ipse agere nequeo, in te adimpleri desiderans quod in me deesse cognosco: quia profectus tuus meum gaudium & corona est in domino. D

FINIS.

Eiusdem materiæ notabile documentum.

SI plene vis assequi quod intendis, duo sunt tibi necessaria. Primum est vt subtrahas te ab omnibus transitoriis rebus & terrenis, vt nihil de eis E cures, ac si non essent. Secũdum, vt ita te des deo, vt nihil dicas vel facias nisi quod credideris firmiter placere deo. Primum autem assequeris hoc modo. Omnibus modis quibus potes te vilifica, tenihil reputando esse, sed credas omnes homines esse bonos & meliores te magisque placere deo. Quæcunque audis vel vides in religiosis personis, puta bona intentione dici vel fieri, etiam si contraria videantur. Nam humana suspicio facile fallitur. Nulli displiceas. Nihil vnquam de te loquaris quod laudem importet, quantumcunque sit familiaris ille cum quo loqueris, imò plus labora celare virtutes quam vitia. De nullo prorsus sinistrè loquaris (quantumcunque sit verum vel manifestum) nisi in confessione, & hoc vbi non potes aliter manifestare peccatum tuum. Libentius accommoda aurem tuam cum aliquis laudatur, quam cum vituperatur. Cum loqueris, verba tua sint rara, vera, ponderosa, & de deo. Si secularis loquitur tecum, & vana proponit, quam citius potes succide sermonem, & transferas te ad ea quæ dei sunt. Quicquid contingat tibi vel alij quantumcunque coniuncto, non cures: & si est aduersum, non tristeris: si est prosperum, non læteris: sed totum nihil puta, & lauda deum. Solicitudinem adhibe quantamcunque potes vt vilitati tuæ sedulus intendas. Fuge loquutoria quantum potes. Melius est enim silere quam loqui. Post completorium non loquaris, quousque finita sit missa sequentis diei, nisi causa maxima interuenerit. Cum vides aliquid quod tibi displicet, vide si hoc est in te, & abscinde: si verò vides aliquid quod tibi placet, vide si hoc est in te, & tene. si non est, assume. & sic erunt tibi omnia in speculo. De nulla re murmures cum aliquo (nisi credideris prodesse) quantumcunque sit graue quod habes. Nunquam pertinaciter aliquid affirmes vel neges, sed sint tuæ affirmationes & negationes dubitationis sale conditæ. A cachinnis semper abstineas, rideas verò raro, & cum paucis præstes os tuum. Breuiter, in omnibus dictis tuis sic te habeas, vt sint ita quæ dubia dimittantur. Secundum assequeris hoc modo. Orationibus cum magna deuotione intendas, & eas dicere labora horis debitis: & quod offers in oratione, reminiscaris in corde. Et vt ea quæ legis confirmes, diligenter recogita, & eorum imagineris statum in quorum memoria hæc dixeris. Ista tria semper in mente habeas, quid fuisti: quid es, & quid eris. Quid fuisti: quia sperma fœtidum. quid es, quia vas stercorum. quid eris: quia esca vermium. Similiter imagineris eorum pœnas qui sunt in inferno, & quod nunquam finientur, & pro quam modica delectatione tanta mala patiuntur. Similiter imagineris gloriam paradisi, & quod nunquam finietur, & quam breuiter & cito acquiritur, & quantus luctus & dolor poterit esse illis qui pro parua re tantam gloriam amiserint. Cum habes aliquid quod tibi displicet, vel times habere: cogita quod si tu esses in inferno, & illud, & quicquid nolles, haberes. Et F

cum

G cum habes aliquid quod tibi placet,vel optas habere : cogita quòd si tu esses in paradiso,haberes illud, & quicquid velles.Si autem in inferno esses,nec illud,nec aliud quod velles haberes . Quandocunque est festum alicuius sancti , cogita de illo quanta sustinuit propter deum,quia brevia : & qualia adeptus est,quia æterna.Similiter cogita quia transeunt bonorum tormenta,malorum gaudia. Hi cum istis tormentis adepti sunt gloriam æternam,& isti ex indebitis gaudiis æternam pœnam . Quandocunque te vincit acedia , accipias hoc scriptum,& imagineris hæc omnia diligenter . Et cogita de tempore quod sic perdis,quod illi qui in inferno sunt darent totum mundum (si haberent) pro eo.Cum habes aliquas tribulationes,cogita quòd illi qui sunt in paradiso, carent eis. Similiter cum habes aliquas consolationes , cogita illos de inferno carere eis.Omni die cum vadis iacere, examina diligenter quid cogitasti,& quid dixisti in die:& quomodo vtile tempus & spacium quod datum est ad acquirendum vitam æternam,dispensasti.Et si bene transiuisti,lauda deum:si male vel negligenter:lugeas,& sequenti die non differas confiteri.Si aliquid cogitasti,dixisti,vel fecisti quod tuam conscientiam multum remordeat, non comedas antequam confitearis.Istud in fine pono,vt imagineris duas ciuitates.Vnã plenam omnibus tormentis , quæ est infernus . Alteram plenam omni consolatione,quæ est paradisus.Et ad vnam illarum o-
H portet te currere.Vide quid te possit trahere ad malum : vel impedire à bono . Credo quòd nihil inuenies . Certus sum quod si bene seruaueris ea quæ sunt hic,spiritus sanctus habitabit in te,& perfectè docebit te facere omnia. Ergo bene serues ista,& nihil negligas . Et lege ea in septimana bis,scilicet in die mercurij,& in die sabbati:& vt inueneris te fecisse quod scriptum est,lauda deum,qui est pi⁹ & misericors in secula seculorum.Amen.

FINIS.

Speculum monachorvm.

I Si quis emendatioris vitæ desiderio tactus cogitationum,locutionum,operumque suorum solicitus explorator,vniuersos excessus suos corrige re nititur: in præsentis paginæ frequenti lectione & assidua meditatione (tanquam in speculo)interioris hominis sui faciem contemplebitur.In primis ergo ex quo surgit ad vigilias , vitæ suæ tempus per momenta singula debet monachus computare , & videre semper vt bonum faciat,& malum caueat in omni opere suo , & hoc dicat sibiipsi:Si modo moriturus esses,faceres istud?Ad psalmodiam cor habeat:nisi fortassis ad aliquid sublimius rapiatur:sed etiam omnium quæ ibi dicuntur,vsque ad vnam literam se pro certo nouerit debitorem vel dicẽdi in choro suo, vel audiendi in alio.Ad interuallum debet stare ad orationẽ, vel corporis necessitati prouidere : ita tamen , vt vadens sibi dici nouerit:Sursum corda . Est autem spiritualis propositi detrimentum,si cogat infirmitas rigoris pristini aliquantulũ relaxari.Post lectionem est orandum:& si ad legendum accedat,non tam quærat scientiam,quam saporem.Est autem scriptura sacra puteus Iacob:ex quo hauriũtur aquæ quæ in oratione funduntur.Nec semper ad oratorium est eundum : sed in ipsa lectione poterit contemplari & orare.Sacris altarib⁹, si sacerdos est,tanquam vnus ex summis angelis in spiritu totus assistat.Si minister , tanquam angelus domino ministret. Cum aliis eat ad laborem:vbi consideret non quid agat , sed propter quid venerit. Cessante manu spiritus laboret vel orando:vel meditãdo:quanuis & in ipso labore idipsum facere teneatur.Ad mensam non solum fauces cibum capiant:sed etiam aures exhauriant verbũ dei.Non enim debet totus mãducare:sed sic occupetur cor ad verbũ dei,vt solę fauces sumant cibum,aures verbum.De hoc autem plurimum gaude- K
at si ei viliora,quam aliis apponũtur.Nam reuera fœliciores sunt qui in parcitate sustinendi fuerint fortiores.In gratiis agendis pro duobus sibi nouerit supplicandum:vel pro peccatis eorum quorum eleemosynis sustentatur:vel forsitan pro scipso,quia corpori suo supra necessitatem indulserit.Si vocatur ad colloquium : secundum regulam leniter & sine risu pauca verba & rationabilia loquatur:& antequam ea proferat,bis ad limam veniant,quam semel ad linguam. Si cum seculari loquendum est, tunc maxime adhibeat custodiam ori suo:vt nihil proferat quod non ædificet audientem.Sic in cũctis se habeat,vt ædificet videntes : & nemo dubitet cum viderit eum vel audierit,quin vere sit monachus.Post completorium singulis diebus capitulum sibi teneat : & conuocatis cogitationibus suis ponat rationem diligenter quid ipso die cogitatione,locutione,vel opere deliquerit publice vel priuatim:per singulas noctes lectum suum lauans, hoc est singulis peccatis,lachrymis & doloribus purificatis,diligenter de singulis computet.In crastino publice de apertis, de occultis verò facturus confessionem secreto: quæ vt perfecta sit, tria debet habere:scilicet vt sit voluntaria,nuda,& munda.Volũtaria id est ex propria deliberatiõe & proposito.Nuda,vt nudè prout gessit confiteatur peccatum suum.Munda,ne peccatum suum prædicet sicut Sodoma:sed pura & simplici intentione se accuset.In capitulo qui publice offendit, manifestè L
reuelet tanquam assistens iudici.In omnibus sic ibi loquatur, respondeat,vel proclamet,vt sermo eius interiusvel exterius sit perũctus oleo charitatis.A nemine qualecunq; munus accipiat.Neminem habeat familiarem.In omnibus fugiat singularitatis vel admirationis notam . Loquens nihil dicat vnde multum eruditus,multúmve religiosus possit putari. Ad interrogata,paucis respondeat . Si de scriptura vel moribus agatur:aurem paret,non linguam . Cum loquitur,non studeat eloquentiæ : sed sermo eius sit potius rusticanus quam vrbanus.In omnibus agendis non studeat curialis videri.Salua honestate fugiat omnes homines in potestate positos , maxime seculares. Sectetur cõmunia,orationes, labores, lectiones,& cæteras obseruantias : in quibus non sit tanquam vitula Ephraim,docta diligere trituram, id est ad huiusmodi non con- Ose.10.c
suetudine sed deuotione trahatur . Orationes quæ imperantur,primo loco habeat : nec sibi blandiatur de priuatis orationibus suis, (quæ in secundo loco ei habendę sunt) cum in præceptis orationibus desidiosus fuerit . Si autem familiaritas interdicitur hominum:quanto magis mulierum?Sit facies communis cum cæteris:intus verò dissimilis:hoc est nõ mia grauitate cõtracta,nec nimia locutione dissoluta, sed bona quadam mediocritate regatur: vt de sancto Martino legitur:Faciem eius non fuscauit mœror:nec leuigauit risus.Erit M
enim prudentis animæ thesaurum suum solicite custodientis (more Moysi) cornutam velare faciẽ:& quodam risu,qui tamen modestus sit,interioris gloriam hominis, & mentis grauitatem absconde.Comparanda est dies instans diei præteritæ:vt ex eorum collatione suum deprehendere possit monachus vel profectum,vel defectum.In omni actu vel cogitatu suo sibi deum adesse memoretur : & omne tempus quo de ipso non cogitat,perdidisse se computet.Tędio affectus compenat se meditando supra petram in qua lauantur mortui: & cogitet apud se quomodo tractentur ibi sepeliendi : nunc in tergum,nunc in faciem versantur:quomodo nutet caput: cadant brachia:rigeant crura:tibię iaceant: quomodo induantur & consuantur:quomodo deferantur humandi: quomodo exponantur in tumulo:quomodo puluere contegantur: quomodo vorantur à vermibus:& quasi saccus putrefactus consumuntur.Sũmaq; est philosophia,meditatio mortis assidua. Hanc vbicunq; perrexerit secum portet : & in æternum non peccabit.Sit monachus quasi Melchisedech , sine patre : sine matre:sine genealogia : nec patrem sibi vocet super terram. Imò sic se existimet quasi ipse sit solus,& deus.Ecce in primis habemus ordinem & modum viuendi:remedium verò pollicetur assiduitas tenendi capitulum spirituale superius expressum.Semel ad minus in hebdomada confiteatur:vt veniã mereatur de perpetratis:& maior ei detur gratia de vitandis malis.Amen.

Quanuis

A QVANVIS II QVI SEQVVNTVR *sermones,boni & utiles reperiantur : quia tamen proculdubio non à nostro Bernardo editi fuerunt, idcirco cum suis nitidis operibus, sicuti antehac fuerant , interseri noluimus,sed seorsum imprimendos utilius duximus.*

Sermo de nativitate domini.

NOn poterit explicari sermo quem mente concepi . Stupor enim miraculorum opprimit me : & dum omnia replico , omnia complicantur. Quis poterit excogitare diem aduentus eius ? Ideo fit elinguis lingua,memoria immemor, insensibilis sensus:insueta nouitate relucent omnia,& omnia partui virginis obsequuntur. Fiunt mirabilia in cœlo
B obsequium iurauerunt.Insigniuntur conuexa cœlorum stella lucentiore , & multo lumine loca flammãtia perstringuntur, diffunduntur per quadrifidum orbem radij rutilantiores , & pluralitatem stellarum nouus ignis obtundit. Miratur orbis cœlos nouum peperisse splendorem,&inconuertibilem eorũ
Num.24.c statum,ad signa & prodigia fuisse conuersum. Vident Chaldæi in cœlis,quod Balaam reliquit in scripturis. Orietur,inquit,stella ex Iacob,& consurget homo ex Israel, & erit omnis terra possessio eius.Nascitur stella in excelsis, & deus in terris,cui⁹ possessio à mari vsq; ad mare.Præparant se reges Tharsis,vt cum nouitate munerum videant nouam matrem, filium nouum , nouam nouitatem . Fons olei de terra erupit: templum Romæ quod vocabatur æternum, omnibus impẽsis & vrbis & orbis mirabiliter consummatum,corruit.Cum enim Romani in victorioſę antiquitatis memoriam,templũ singulari schemate facere decreuissent,ab omni illa deorũ(imò dęmoniorum) multitudine quæsierunt vsquequo durare posset tam excellentis operis operosa constructio ? Responsum est,donec virgo pareret. Illi ad impossibilitatẽ oraculum retorquentes,templum æternum,solennem illam machinã vocauerũt.Nocte autem cum è virginali thalamo virgineus flos Mariæ egressus est,ita cecidit & contractum est illud mirabi
C le & columnarium opus,vt vix appareret vestigia ruinarum. O Bethleem ciuitas dei summi,& in te & in suburbiis tuis visa sunt mirabilia hodie.Deus pẽdet ad vbera,ponitur in prę-sepio,ligatur in cunis,pannis inuoluitur , & laxatis fasciolis: fœlices manus & sancta brachiola per cunarum paruitatẽ expandit,alludit virgini,matri arridet,& blandiẽtes oculos ad Mariam intorquet.Stat perterrita tãtis miraculis regina cœlorum,confert in corde suo salutationem archangeli,conceptionem dei,natiuitatẽ pueri,& miratur quod ille qui aliter potuit ad nos venire,sic voluit subuenire.Adest & Ioseph,sed ab vtroq; remotus,& in excessu mentis miratur,& mirari satis non potest qualiter ad tãtæ dignationis admissus sit arcanum. Adest multitudo cœlestis exercitus vocibus glorioſis. Gloria in excelsis deo auditur.Pastores veniunt,& inueniunt puerum & puellam:præcedit stella,reges accedunt, adorant filium,matrem venerantur,offerunt munera,deferũt maiestati,cruciatur Herodes,Hierosolyma turbatur,requirũtur scribæ,locus prædicitur,indicitur simulatio,simulator ad nihilũ deducitur,deteguntur commenta fraudũ,magi per aliam viã reuertuntur,pax inaudita à seculo regnat,vniuersus orbis ad censum describitur,riuus olei de terra prosudat, & in diuitẽ venam liquor sanctificatus ebullit.Quid est hoc,nisi quia vera pax in terris apparuit,nisi quia ad supernum regnum ciues
Cantt.1.a ascribuntur,nisi quia fons misericordiæ dè virgine emanat? Oleum effusum nomen tuum.Spiritus sanctus scripturæ ipsius viuus fabricator, & vnus aliquis non paruam suæ pinguedinis dulcedinem sub hoc capitulo dereliquit. Sed vos nocturnis vigiliis ita defatigati estis,vt vix possitis somnum ab oculis amouere.Euigilate tamen paulisper,& somni tor- D
porem excutite , aderit ille de cuius natiuitate loquimur, vt illuminet oculos nostros ne obdormiamus.Totus autem sententiæ sensus ex illius arca mutuabitur , cuius consilium est quasi consilium dei . Ipse ille est dominus videlicet abbas Clareuallensis,cuius religio & discretio,sapientia,eloquentia,vita & fama,per totam latinitatem non immerito decurrit.Libenter enim illius sarcinas odoro . Sed ad propositum reuertamur. Benignus ille spiritus, de cuius secretiore fonte canticorum flumen euadit , in his tribus verbis tria nobis requirenda reliquit , videlicet nomem sponsi , quare oleo comparetur, quomodo & effundatur:quia & nomen tacet,de comparatione nil loquitur,de effusione nihil dicit . Primum de nomine videamus . Multa vt arbitror vocabula sponsi per diuinam scripturam sparsa leguntur,sed in duo vobis vniuersa complector . Nullum profecto reperies quod non sonet aut maiestatis potentiam, aut gratiam pietatis . Puer domini , de quo frequentius facio mentionem , ad regis cubiculum introductus,duo quasi sublimiora de ipsius ore diuinitatis audiuit : potestas dei est,inquit, & tibi domine misericordia.Sed & ipse saluator propheticæ veritati attestans *Psal. 61. c.* ait:Vos vocatis me magister & domine,Dominus nomen est *Ioan.13. a.* maiestatis:pietatis magister.Si enim pium est præbere escam corpori , multo misericordius escam animæ impariri, quod E
est proprie magistrorum,qui mentes disciplinatas sub disciplinæ rigore coercent.Videamus quod horum nominum effundatur , vtrum nomen potentiæ in nomen gratiæ , vel nomen pietatis in maiestatis vocabulum . Absit vt misericordia in potentia includatur: quia miserationes eius super omnia opera eius . Certum est ergo quia potestas dei in maio- *Psal.144.b*
rem hodie pietatem effusa est , cum cœli distillarent à facie dei,& de virgineis membris antiquus dierum exoritur. Non est qui se abscondat à calore isto : quia largior olei effusio à capite descendit in barbam: quia etiam extremam vestimenti fimbriam largius irrorauit . Tanta est abundantia miserentis , vt non solum sub nomine effusionis , sed exinanitionis censeatur . Exinaniuit semetipsum (ait apostolus) for- *Philip.2.a*
mam serui hodierna die accipiens , & cum tota multitudine miserationum suarum de thalamo prosiliit virginali . Non enim habuit dulciorem modum ad redimendum nos abyssus illa consiliorum dei:quia quicquid in diuinitatis thesauro pietatis est inuentum,totum in vtero virginis congestum. Non me capio præ lætitia quod tanta maiestas naturam meam assumens , tantum me eleuat , & me miserum in diuitias gloriæ suæ non ad horam , sed in sempiternum includit . Fit frater meus dominus meus:& timorem domini, fratris vincit affectus. Domine Iesu Christe,libenter audio te regnantem in cœlis,libentius nascentem in terris, libentissime crucem clauos & lanceam sustinentem.Hæc siquidem effusio ra F
pit affectum meum , & istorum memoria incalescit cor meum,viuentis & viuidæ potionis asperitate purgatum. Viuus *Heb.4.c* est iste sermo & efficax , & penetrabilior omni gladio ancipiti,pertingens vsq; ad diuisionem animæ & spiritus,compagum quoq; ac medullarum scrutator.Vnus illorum qui prophetalis chori aut magister,aut inter magistros est,sub senaria diuinorum nominum partitione,de hac effusione mirabiliter quidem,sed subtiliter prophetauit . Vocabitur, inquit, *Esa.9.b* nomen eius admirabilis,consiliarius, deus,fortis,pater futuri seculi, princeps pacis . Erat quidem admirabilis dominus meus inter angelicos ordines audiens hymnum gloriæ suæ, admirabilis illi mirabili creaturæ, faciens mirabilia in cœlo & in terra,in mari & in omnibus abyssis.Ego autem in luto fecis & miseriæ obuolutus , miser & miserabilis omnem spem emergendi perdideram . Ille in gloria, ego in miseria: admirabilis ille,miserabilis ego.Sanctum & terribile nomen eius, quod vix audiat dignior natura. Nomen istud clausum & integrum quomodo capere poteram, quando vix angelicus oculus prospicere , nedum perspicere potest ? Sed vide effusionem. Ille qui erat admirabilis agminibus angelorum, inclinat cœlos , & fit consiliarius hominum . Maiestatiuum nomen,in pietatiuum effunditur:& qui mirabilis est in cœlis, consulere venit in terris . Absconditpurpuram sub miseriæ vestimentis.Et ad lutum vbi iacebam inclinatur , non mergi-

R tur.&

G tur. & si audeo dicere, infixus sum in limo profundi: operi manuum suarum porrigit dexteram, de profundis aquarum extrahit, extractum abluit, ablutum induit, indutum reportat, reportatum confirmat. Porrigit dexteram cum nascitur, cum loquitur extrahit, abluit cum moritur, induit cum resurgit, cum ascendit reportat, confirmat cum spiritum sanctum emittit de cœlis. Bonus quidem consiliarius, qui consilium quod voce dederit, & morte defendit. Erat enim docēs
Mar.1.c (ait euangelista) sicut potestatem habens, non sicut scribę & pharisæi eorū. Deus fortis, nomina sunt potestatis, sed deus effunditur in patrē futuri seculi, fortis in principem pacis. Breuiter curro: quia & fatigatis & scientibus legem loquor. Quid tibi musitabunde lucifer in tanta defluxione & effusione ę Clausum est tibi totum itinerarium dei, & malignans oculus tuus hic nimium caligauit. Sed & dominus meus admirabilis fuit in natiuitate, consiliarius fuit in prædicatione, deus in miraculorum coruscatione, fortis in passione, pater futuri seculi in resurrectione, princeps pacis in illa æterna beatitudine. Non terreamini nouitate verborum: quia nihil nouum introducitur. Sic & olim nomina commutata & ef
Gene.17.a fusa sunt: Abram in Abraham, Sarai in Saram, etsi quas alias immutationes in illa veteri officina vos legisse recolitis. Sed
H & ab ipsis pene mundi principiis, in arcano quodam scripturarum loco diuini nominis effusionem inueniſſe me recolo. Loquitur dominus ad Moysen de liberatione Israelis, & post multam dei & Moysi confabulationem, propheta subtiExo.3.a liter inquirit nomen eius. Et dominus dicit: Ego sum qui sum, hoc est nomen meum in æternum. Hæc dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos. Perterritus Moyses inextricabilis authoritate vocabuli, ac si diceret, hoc excedit intellectum meum, non possum capere nisi effundatur, audiat à
Exod.3. maiestate: Ego sum deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob. Vides effusionem. Ecce deus angelorum vocat se deum hominum. Curramus ergo fratres, in odore vnguentorum istorum, curramus ad oleum de oliua speciosa in campis expressum, nulla infectum amurca, nulla substantiatum amaLucæ.10.f ritudine. Oleum quod exhilarat faciem hominis, quod sanat vulnera, dolorem tollit, reddit suauitatem. Nonne Samaritanus noster nobis à latrone pessimo vulneratis attulit vinum & oleum, ad purgandum & mitigandum vulneris magnitudinem? Sed multum olei, parum vini. Multum misericordiæ, iustitiæ parum. Sic quippe decebat miserantem, sic mi
Psal.142.a sero expediebat. Non intres in iudicium cum seruo tuo (ait iustus) quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuēs,
Psal.102.d sed corona me in misericordia & miserationibus. Veniens quippe hodie quinq; vasa attulit olei, non nisi duo vini. Spiritus enim sapientiæ, intellectus, consilij, scientiæ, pietatis, misericordiæ dulcedinem sonat, misericordiam fragrat, eructat
I sanitatem. Fortitudo & timor vinum sunt, sed hoc vino potatus est potens ille, cū Christus in spiritu fortitudinis descendit ad inferos non timidus, sed timendus. Videamus nūc quare oleo comparetur. Oleum (si vos melius nō habetis) lucet, pascit, & vngit. Idem facit Christi nomen, & per omnia consonat comparationi. Lucet prædicatum, pascit recogitatum, inuocatum lenit & vngit. Vide si non præclara luminaria lumen nominis huius super eloquentiæ candelabrum portauerunt, si non illuxerunt coruscationes dei orbi terræ, si non in splendore fulgoris huius commota est & contremuit terra.
Psal.76.d In nomine Iesu Christi surge & ambula, dicit claudo princeps
Acto.3.a. apostolorum. Nonne quasi fulgor exiliuit ab ore Petri, cum nominatum est uomen quod os domini nominauit? Et statim,
Ibidem. inquit, consolidatę sunt bases eius & plantę. Vocabulum Iesu sicut Origenis lingua nobilior diffiniuit, dulce & gloriosum omni adoratu cultuq; dignissimum, quod non prius ab hominibus decuit efferri in mundum, sed à quadam sublimiori excellentioriq; natura. Omnes quippe prophetæ nomen istud, aut nescierunt, aut penitus tacuerunt, & reseruata est prærogatiuæ dignitas archangelo Gabrieli, qui sancto ore sanctæ
Luc.1.c virgini illud primum euoluit. Nonne Esaias in excessu mentis captus, verbis archangelicis eisdem pene syllabis consen
Esa.7.b tit vsq; ad sancti nominis nouitatem? Pascit reuera, nec est fœlicior pastio in loco pascuæ vbi nos dominus collocauit. Quid æquè mentem cogitantis impinguat? Nomen Iesu mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. Omnis cibus qui non K conditur hoc sale, insatuatus est. Scriptura quæ nō fuerit interlinita oleo tantæ deuotionis, insipida est. Olim mihi Tullius dulcescebat, blandiebatur Virgilius, & Syrenes vsque in exitium dulces, meum incantauerant intellectū. Lex, prophetæ, euangelium, epistolæ, & omnis gloria sententiarum domi ni mei & seruorum eius, aut parua videbantur, aut nulla, Nescio modo quid dulcius mihi immurmurat filius Iesse, qui va rio sermonum & sententiarum concentu, omnes illos quos di ligere consueueram, ineloquentes reddit & mutos. Lenit &
Psal.49.c vngit: quia nihil sic recreat in tribulatione. Deniq; & proba rе licet. Inuoca me, inquit, in tribulatione, eruam te, & honorificabis me. Hoc est nomen, hoc est oleum, hæc olei effusio.
Psal.67.b. Amen dico vobis, non deficiet hic lecythus olei nec minuetur donec pluuiam voluntariam, quæ segregata est hereditati eius, diffusius instillet, donec faciat cœlum nouum & ter
Psal.102.b ram nouam: quia misericordia eius ab æterno & vsq; in æternum super timentes eum. Sed iam surgamus & præparemus nos ad solennioris missæ iubilationem, nec cordibus parcentes necvocibus, ad honorem pueri qui natus est nobis, qui est deus in secula benedictus. Amen.

Sermo unde supra.

L Exultate fratres in domino: quia de domina illa sermo succedit quæ singularē in cordibus vestris venerat principatum, quæ est ad cui⁹ nomē humiliter inclinatis, cuius horis reuerenter assistitis, cui⁹ memoriam iugiter frequētatis. Hęc est quę vestris affectib⁹ suauiter indulcescit: quia magna multitudo dulcedinis eius. Spi-
Eccli.24.c ritus enim eius super mel dulcis, in quam dulcis dominus cū omni sua dulcedine superuenit. Cum enim fecerit deus omnia opera sua valde bona, hic melius fecit, consecrans in ea sibi reclinatorium aureum, vt post tumultus angelorum & hominum, & reclinaret, & requiem inueniret. Hoc est quod natura miratur, reueretur angelus, veretur homo, stupet cœlum contremiscit terra, infernus exhorret. In huius vtero maiestas altissimi mirabiliter liquefacta, sicut adipe & pinguedine repleuit terras, infudit cœlos, inferna respersit. Hic exinaniuit semetipsum excelsus & immensus, mensuram bonam & confertam & coagitatam mittens in sinum vestrum. Hic diui nis manibus vnctus oleo lætitiæ, & sicut altare in signū pontificij consecratus. De altari hoc ad aram crucis ascendens, proprio cruore tanquam alterius generis oleo perfusus, iam non consecratus sed consecrans, totum corpus machinæ mundialis largiore liquamine consecrauit. Fatiscat ergo mœror, tristitia fugiat, eliminetur dolor, rancor absedat, vt liceat vacare & videre cum Moyse visionem hanc grandem, M
qualiter deus in hoc ventre concipiatur, decipiatur diabolus, recipiatur perditum, indebitum accipiatur. Totum me trahit affectio, sed oratio deficit. Diues cogitatio, vocis paupertate confunditur. Feruent interiora, & in vndosam ebulliunt altitudinem: sed frigiditas linguæ cumulos refrigerat exundantes. Quid est ô beatissima? Nunquid ita sensu taciturnus obdormiam, vt ibi mutus sim, vbi omnis loquitur creatura? Veruntamen non tacebo & non quiescam, donec egrediatur vt splendor vultus tuus, & sermo de te conceptus, si non vt lampas, saltem vt scintilla accendatur. Mouet, fateor, quod disponente deo peccant rationales creaturæ, & multis annorum milibus tam cœlestia, quam terrestria incassum stare videantur, semirutis illis, istis dirutis. Stat illa magna ciuitas, ciuium suorum numerositate fraudata, & à stellantibus palatiis multiplex habitantium multitudo propel-
Gene.3.c litur. Obscurantur stellarij ignes (solem loquor & lunam &
Roma.8.d stellas) & multa sui luminis claritate mulctantur. Terra maledicitur, cum damnatur hominum successio: & omnis creatura, iuxta apostolum, parturit & ingemiscit. Tacet deus omnipotens, & ordinans eius omnipotentia, tantam dissimulat confusionem. Tandem nascitur Maria, & ad nubiles annos egrediens speciem induit speciosam, quæ ipsum alliciat deum, & diuinitatis oculos in se conuertat. Vide quid in-
Psal.44.b de dicat ille non minimus explorator secretorum dei: Audi, inquit, filia & vide, & inclina aurē tuā, & obliuiscere populū tuum, & domū patris tui: & concupiscet rex decorem tuum, quoniam

A quoniam ipse est dominus deus tuus. Germinat igitur virga Iesse de tortuosa radice generis humani, & patriarcharum arbore, & in altitudinem & rectitudinem erumpens, omnem ignorat nodositatem filiorum, tenebras nescit, fruticosa quæque non habet. Videt & ardet ille vehemens amator, & totū epithalamium in eius laudibus decantat, vbi manifestē sponsus inducitur spirans amorem synceriſſimum, nec vltra va-
Esa.16.a. lens dissimulare quod patitur. Euocatur statim cœlestis ille conuctus, & iuxta prophetam, init deus consilium, cogit concilium, facit sermonem cum angelis de restitutione eorum, & de redemptione hominum, de elementorum renouatione. Illis stupentibus & mirantibus præ gaudio, quæritur modus redemptionis: & statim de thesauro diuinitatis, Mariæ nomen euoluitur: & per ipsam, & in ipsa, & de ipsa, & cum ipsa totum hoc faciendum decernitur: vt sicut sine illo nihil est factum, ita sine illa nihil refectum sit. Traditur epistola Gabrieli, in qua salutatio virginis, incarnatio redemptoris, plenitudo gratiæ, gloriæ magnitudo, multitudo lætitiæ contiLuc.1.c netur. Missus ergo angelus Gabriel à deo etiam antequam ad virginem peruenirет, inuenit deum virgineis illapsum visceribus, & maiestatem dei virginalis ventris breuitate conclusam. O venter diffusior cœlis, tertiſque amplior, capacior
B elementis, qui totum claudit omnia concludentem, in quo
Ibidem deus gloriæ reclinatur. Denique & archangelus non ait: Ave Maria replenda, sed plena. Non dominus veniet in te, sed dominus tecum: quia inde totam eam sibi rapuerat spiritus sanctus, & cœlestibus insignierat ornamentis. Iam consecrata erat in loco voluptatis, de quo fons ille debebat ascendere, qui vniuersam terræ superficiem irrigaret. Satis hucusque sparsimus verba, & volaticis sermonibus diuersa præseminauimus: nunc insistamus hic, si forte aliquod dignum elicere
Gene.2.b valeamus. Fluuius (ait scriptura) egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandam vniuersam superficiem terræ, qui inde diuiditur in quatuor capita. Fluuius iste est dominus meus Iesus qui de duobus locis voluptatis egreditur, ex vtero patris, & ex vtero virginis. Vnde propheta: Dominus deus noster fluuius gloriosus, exiliens in terram sitientem. Sed ineffabilibus differentiis longe aliter à patre quam à matre egreditur, quia etsi hæc temporalis natiuitas glorioſa est, multo gloriosior est æterna. Hortantibus vobis, de vtraq; generatione volo aperire quod sentio: non quòd aliquid exponere præsumam, cum hoc vltra omnium vires, quanto magis vltra meas sit, & extremæ dementiæ sit velle fari ineffabilia, maxi-
Prou.25.d me hominem imperitum. Non enim oblitus sum Salomonem
Esa.53.c dicētem: Sicut qui nimium comedit mel, euomit illud: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. De vtraq; enim per prophetam dici puto: Generationem eius quis enarrabit?
C Quia & patris illa ineffabilis & inaccessibilis est, ac nulli pe-
1.Tim.6.c nia creaturæ. Hoc sensu credo apostolum dixisse de deo qui solus habitat lucem inaccessibilem, cum etiam puriores natu-
Mat.11.d ræ tanto reuerberentur intuitu, vt nec possint irrumpere in tantæ claritatis abyssum. Ipse etiam filius protestatur: Nemo nouit filium nisi pater, neq; patrem quis nouit nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Nec tamen sicut est, sed sicut capere
Phil.3.c potest cui tanta dignatio reuelatur. Vnde & illa sublimis anima quæ vsq; ad tertium cœlum in diuitias gloriæ dei rapta fuerat, dicit: Ego me non arbitror comprehendisse. Verissima ergo diffinitio est quia illam gignentis & geniti generationem nullus omnino penetrat intellectus. Hanc etiā de matre, omni humanæ creaturæ reor inextricabilem, & nescio vtrum ab illa excellentiori natura valeat comprehendi. Quis enim comprehendat vnitionem carnis & verbi, qualiter deus & homo in vnam personam conueniat, saluis imperturbatisq; proprietatibus naturarum? Vnusquisq; in suo sensu abundat. ego hanc omnem sensum supergredi credo, veterum virorum vestigiis inhærens, qui super hæc sanas & inconcussas sententias reliquerunt. Ad paternam igitur generationem recurrētes, locum voluptatis patrem esse censemus, quanuis deus illocalis sit: sed efficientias rerum, nisi per vulgatos sermones
Rom.11.d explicare non possumus. In ipso autem omnē voluptatem esse intelligit, qui legit apostolum dicētem, quoniam ex ipso &
Ioco.1.c per ipsum & in ipso sunt omnia. Et alium ex illo duodeno apice similiter eructuantem: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminū. Ipse D
Ioan.17.a. etiam filius dicit: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solū verum deum. Cognitio igitur patris vita æterna est: & vbi vita æterna, ibi sempiterna voluptas. Egreditur ergo fluuius de loco voluptatis: quia gignitur de vtero patris deus de deo, lumen de lumine, de domino dominus. Egreditur autē identitate: quia idem est cum patre. idem dico secundum substantiā non secūdum personam. Egreditur & æqualitate: quia patris omnipotentiā recipit: cum omnia quæ possit pater, possit hęc & filiꝰ, sicut ipse testatur. Omnia quę facit pater, facit & filiꝰ: Ioan.5.c nec potest filius facere quicquam nisi quod viderit patrem facientem. Egreditur & æternitate: quia licet generetur, nō tamen est posterior generāte, sed ambo vnius antiquitatis sunt: si tamen vocabuli nouitatem non exhorretis: quod licet quoquo modo significet quæ dicuntur, longe tamen est à sentētię maiestate. Egreditur similitudine, quia similis est patri, patris imago, splendor gloriæ, & figura substantiæ eius. Egreditur alteritate: quia alius est ab illo, alius dico, nō aliud. Ego, in-
Ioan.10.f quit, & pater vnum sumus. Vnum dixit, non vnus: quia vnum significat substantiæ vnitatem, vnus verò personarū proprietatem. Sic igitur & longe excellentiori modo de patre filius egrediens, inundat angelicas stationes: quia iuxta Salomonē,
Eccli.1.a fons sapiētiæ verbū dei in excelſis. Citharœdus puer de hoc
Psal.35.c fonte pleno ventre potauerat, cum diceret: Apud te est fons E
vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Apud te, inquit, est fons vitæ: quia tu solum vita, sed & filius tuus fons vitę est. Et
Ibidem. vt patenter quod sentiebat ostenderet, subiunxit: In lumine tuo videbimus lumen, scilicet ad irrigādam vniuersam superficiem terræ. Quænam terra est in illa cœlorū summitate reposita, quam superfluat & irriget fluuius glorioſus? Regnum cœlorum, terra viuentium est. Vnde: Credo videre bona do-
Psal.26.d mini in terra viuentium. Item: Placebo domino in regione viPsal.114.b uorum. Irrigatio hæc indicibilis est. Inebriantur quippe angeli ab vbertate domus dei, & torrente voluptatis eius potātur. Hic quid dicam nescio: quia plurimus stupor sensum opprimit assurgentem. Vbi sunt oratorij sermones, quos in fornace rhetorica omnis ille philosophorum cōflauit chorus? Vbi sunt gigantes à seculo nominati, qui ab initio fuerunt magni statura, scientes bellum, languentes circa pugnas verborum? Nunquid non maximus ille gigas (Platonem loquor) ab intellectu tam purissimæ veritatis repulsus est? Nōne acerrimo mentis ingenio tangens, sed non attingens diuinitatem dei, dicit: Vnum inueni quod cuncta operetur, & aliud per quod *Platonis dictum.* cuncta efficiuntur, tertium autem non potui inuenire? Rectè de spiritu sancto insciꝰ, qui illi non erat in fusus, qui sanctarum reuelationum magister est, qui reuelauit Paulo quæ oculus non vidit, sicut idem apostolus gloriatur: Nobis, inquit, 1.Cor.2.c. reuelauit deus. Per quid apostole? Per spiritum sanctum: non F
per spiritum nostrum, per quem sicut philosophi seducti sunt, ita & seduxerunt. Ille noster philosophus qui super se-
Psal.118.m. nes & super omnes docentes se intellexit, quid super hoc sen
Psal.103.b serit audiamus: Rigans montes, inquit, de superioribus suis. De sublimioribus quippe angelis, qui non per speculum in enigmate, sed facie ad faciem ipsam dei substantiam luminibus
Gene.2.b indefessis aspectant. Sequitur: Qui inde diuiditur in quatuor capita. In quæ quatuor capita? Dicamus breuiter: quia grandis nobis restat via. In admirationem. Nam de fragilitate cōplexionis humanæ, de torrente voluptatis bibens tota obstupet illa dignior creatura de creatoris gloria, & gloriæ ratione. In puritatem: quia non in vase testeo sed remoto velamine hauriunt aquas in gaudio de fontibus saluatoris. In satietatem: quia etsi desiderant in eum prospicere, non tamen desiderium necessitatem, vel necessitas miseriam inducit, sed mirabiliori modo & semper desiderant vt semper satientur, & semper satiantur vt semper desiderent. In securitatem: quia *ad Tit.2.d* de sua stabilitate certi, perennibus gaudiis immerguntur, ex-*Ioan.10.d.* pectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni dei, quando fiet vnum ouile & vnus pastor, & superna illa Hierusalē consummabitur in idipsum. Sic influit fluuius iste per angelicas officinas. Sed hæc omnia fides capit, nescit ratio, intellectus ignorat humanꝰ. Hæc sunt fortassis illa quatuor quæ vas electionis fœlici quaternario in epistola ad Hebræos vidit, dicens: Non accessistis, inquit, ad montem fumantem, sed ad *Hebr.12.*

G montem Sion, ad Hierusalem ciuitatem dei viuentis, ad multorum milium angelorum frequentiam,ad ecclesiam primitiuorum assciptam in cœlis.Nunc accingamus nos ad videndum qualiter egrediatur de virgine:quia egressio ista dulcior & affectuosior est humanæ miseriæ,quæ intuentium pectora concutit,& irrorat oculos,& beatis fontibus vultus amantium perfundit.Hic locum voluptatis verum Mariæ intelligo, in quo cumulauit omnes delicias deliciarum dominus, de cuius deliciis spiritus sanctus admiratorio sermone

Cantic.8.b in amoris cantico eructat : Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens ? Nunquid in angelis voluptatem ha-

Iob.4.b bet altissimus, in quibus ipse reperit prauitatem ? Nunquid

Apo.6.d in constellatione vel scintillatione stellarum, quarum aliæ conuertuntur in sanguinem , aliæ cadunt de cœlo, aliæ in tenebris obscurantur ? Nunquid in aere , vel igne , vel ventis?

4.Reg.2.b. Nequaquam in igne dominus:non in commotione dominus: non in spiritu dominus:si verus est ille qui in curru igneo & equis igneis est assumptus in cœlum. Nunquid in aquis vbi furens & tortuosus Leuiathan immoratur,aut in terra quę sub

Gene.3.c maledicto Adæ spinas emittit & tribulos? Non est locus voluptatis nisi vterus virginis . Ex hoc egreditur humanitate: quia vestitus cilicio nostræ mortalitatis,visibilis humanis oculis apparuit . De virgine virgam , de libro autem genera-

H tionis lineam faciens diuinitatis , humanum innexuit quem carne operuit virginali,vt draco magnus illectus ad carnem, ferrum diuini numinis subsentiret.Egreditur & cum nouita-

Gene.2.a. te:quia nunquam sic natus est homo sicut nascitur.Primus e-

Gene.4.a nim homo primo de terra formatur , secundo mulier ex eius latere fabricatur, tertio Cain consuetudinario nascendi ordine gignitur abvtroq;.Solus iste de sola virgine nascitur,& virginis vterũ nouo & singulari partu diuinitas humanata sigillat . Vbi nunc Aristotelicæ subtilitatis facunda quidem, sed infœcunda loquacitas : si peperit , cum viro concubuit? Velit nolit vertitur in habitum priuatio, nec astringitur dialecticis terminis omnium terminator, ad cuius imperium perit natura , diffuescit consuetudo . Egreditur etiam cum claritate . Nascente quippe illo sepelitur omnis illa stellantium luminum luminosa serenitas , & stella candidior lucidioribus radiis præscintillans totam sibi cœli rapit portio-

Psal.47.a. nem . Ambulant reges in splendore ortus eius,quoniam ecce reges congregati sunt , conuenerunt in vnum . Ipsi videntes sic deum & hominem nascentem , matrem & virginem parientem, admirati sunt , conturbati sunt, commoti sunt,tremor apprehendit eos in tantorum luce miraculorum . Egreditur & cum paupertate : quia in pannis vilissimis reclinatus, iam ex tunc sanctissimis membris legem martyrij præfigebat . Egreditur occultè : quia subtilissimus ille fraudium

I inuestigator , tantæ ab altitudine dignationis excluditur.

Mat.4. Hinc est quod ambiguis alternationibus fatigatus,illum tentat , nunc tentatum filium appellat altissimi , nunc instruit crucem , nunc destruit , mandans per mulierem (consuetum

Mat.27.b. sibi organum) Nihil tibi & iusto illi . Sequitur: Ad irrigandam vniuersam superficiem terræ , id est ad terrenam miseriam expiandam quam nobis in hæreditatem primus ille peccator reliquerat. Volo vt apostolus hic eum mihi sicut & superius in quatuor capita distribuat:quia securius eius expositionem suscipio . Qui factus est nobis, inquit, sapientia,

1.Cor.1.d iustitia , sanctificatio , redemptio . Ad nos quippe veniens qui eramus in carcere , primo omnium tenebras ignorantiæ nostræ depulit luce sapientiæ suæ:demum per iustitiam quæ ex fide est, soluit funes peccatorum nostrorum , sanctificans nos in suo corpore,redimens in corporis passione: Dominus

Psal.145.b enim soluit compeditos, dominus illuminat cæcos, sanctifi-

Psal.45.a cat tabernaculum, de manu redimit inimici . Diuiditur & in

Psal.105.b patientiam , qua peccatores sustinet: in misericordiam , qua peccatores fouet:in largitatem , qua proficientes exaltat : in fortitudinem , qua perficientes conseruat . De hoc secundo quaternario,toto hoc aduentu vestræ fraternitati confabulatus sum,per fluminum decursionem & nominum interpretationem,moralia mysticis internectens , vtrum aliquid digne, vos videritis. Verum non omnia possumus præsenti sermone coarctare,fastidiũ euitantes.Habeo ego quatuor capita dulciora prioribus,quæ fortassis vestris cordibus dulcius complacebunt . Dominus enim vester eleuatus in cruce, largissimas sanguinis vndas à quatuor partibus sui corporis abundantius emanauit.Spinis enim pungentibus sanctissimum caput niuea ceruice reflexum , & clauis pedes & manus, & lancea latus eius transuerberante , preciosus sanguis emanauit: cuius aspersione iudex transit in patrem , iratus in mitem , in misericordiam virga , captiuitas in coronam . Christus ergo fons latens & occultus in cœlis,fons patens & apertus in terris:illic de vtero patris,hic egreditur de vtero virginis. Illic viuens terram irrigat viuentium:hic moriens terram morientium.Illic diuiditur in quaternarium admirabilem: hic in dulcẽ.Dulcis dominus,dulcis domina,quia ille dominus meus , misericordia mea:hæc domina mea , misericordiæ porta. Ducat nos mater ad filium,filius ad patrem:sponsa ad sponsum,qui est deus benedictus in secula.Amen.

Sermo tertius de natiuitate domini.

TAndem de mari ad portum,de promisso ad præmium,de labore ad requiẽ,de desperatione ad spem, de via ad patriam peruenimus.Scripserat siquidẽ nobis frequentibus epistolis calamus scribæ velo citer scribentis : Expecta, reexpecta. sed nos quod subiungitur dicere poteramus,modicum ibi,& modicum ibi. Præcur rerãt cursores promissione diuites,sed exhibitione pauperimi.Dicebat alius: Viriliter age,& confortetur cor tuum,& sustine dominum.alter vero:Si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet.Pari consilio exierant de sanctuario dei, nihil secum nisi promissionum multitudinem reportantes. Vnde & citharista noster iam dormitauerat prætædio,& in ipsum deum tacitis oblocutionibus totam culpam modis flebilibus intorquebat : Tu vero,inquit, repulisti & despexisti, distulisti Christum tuum.De flebili quoque ad imperatiuum conuersus est,exagitante impatientia quæ impudentiæ & frõ tositatis mater est: Qui sedes super cherubin,manifestare. Et quid tam diu dominatrici sedens in cathedra circunuallantibus & vallantibus angelis,non respicis super filios hominũ: quos absorbuit & obsorduit iniquitas per Adam quidem commissa,sed à te permissa?Memorare quæ mea sit substantia,ad tuæ substantiæ similitudinem fabricata : quia etsi omnis homo viuens vanitas est, in imagine tamen tua pertransiens,vanitas esse non potest . Nunquid ita vane constituisti omnes filios hominum , de quibus dicis : Deliciæ meæ esse cum filiis hominum : vt eos verteret & diuerteret à te malignus ille deceptor,qui decipere nisi te permittente non potuit?Inclina cœlos tuos & descende,& illos misericordes oculos miseris inflecte peccantibus,vt saltem non in perpetuum obliuiscaris nos.Hæc quidem iste,sed gemitibus & ærumnis intortus,tantæ præsumptionis sententiam abiurabat. Dixi, inquit, custodiam vias meas , vt non delinquam in lingua mea.Sed & ille vir nobilis, & profundi sermonis vrbanitate perlucidus,affectuosis excessibus incalescens: Propter Sion, inquit,non tacebo,& propter Hierusalem non quiescam &c. Vtinam,ait,dirumperes cœlos & descenderes , & alia multa, quæ fastidiosa prolixitas vetat inserere.Hic etiam morosioris gratiæ longinquitate suspensus, & nimietate doloris excedens, impatienter oblatrat dicens : Ecce gentes quasi non sint sic sunt coram eo, quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei . Hieremias quoque in vocem gratulabundæ laudis aduerbio demonstrandi prorumpens: Ecce,inquit,faciet dominus nouum super terram, mulier circundabit virum . Sed tamen repentinæ submersionis lachrymis edocetur vt prius lamentum Christi suscipiens quam aduentum conticescat. Danieli dicitur: Visio est in dies & in tempora longa . Et Ezechiel tantis caliginibus inuoluitur, vt vix dignosci possit vnde veniat aut quo vadat . Denique omnis ille prophetalis conuentus longa tardantis gratiæ morositate pertæsus, nunc rogando, nunc conquerendo, variat orationem, & plerumque sermonibus exoratiuis indignatorios intermiscet. Nos quoque satis eos audiuimus,& nobis in fastidium reluguntur . Iam fugit Moyses , impeditioris siquidem linguæ factus est nobis . Esaiæ labia immunda sunt . Hieremias nescit loqui , quia puer est . Ezechiel polluto pane vescitur. Osee fornicariam & adulteram ducit vxorem . Daniel post visionem

Esa.28.c L

Psal.26.d

Abac.2.a

Psal.88.f

Psal.79.a

Psal.88.g.

Psal.38.b

Ibidem.

Prou.8.d

Psal.143.b.

Psal.38.a M

Esa.62.a

Esa.64.a

Esa.40.d

Hie.31.d.

Dan.8.g

Ezc.12.

Exo.4.c

Esa.6.b

Hier.1.b

Exc.4.c

A visionem grauiter infirmatur. Omnes prophetæ elingues

Osee.1.a. sunt & muti , iam lætari & exultare non possumus,nisi oscu-

Da.8.c.g letur nos osculo oris sui . Auditi & exauditi estis : adest benignitas & humanitas saluatoris nostri dei, quæ vel differri non patiatur amplius amorem languentium. Quid enim au-

Iosu.7.c. distis ? Sanctificamini in crastinum filij Israel , & estote parati : quia die crastino descendet dominus . Residuum diei huius,& superuenturæ noctis vix meditanda progressio , dirimit nos à vultu gloriæ,à puero deo, à puerperio singulari. Currite celeriore & rapidiore passu,conficite metas vestras, vt liceat videre filium dei vagientem in cunis , & saluatoris natiuitati qualiacunque obsequia præparate.Credo vos esse filios Israel , sanctificatos ab omni inquinamento carnis & spiritus , præparatos ad dici crastinæ sacramenta solicita deuotione & deuota solicitudine suscipienda.Quid enim aliud his sacris diebus aduentui eius dedicatis egistis ? Vidi ego senes , senectutis oblitos astare sacris iuuenili alacritate vigiliis,& iuuenes iuuentute sepulta,senili grauitate reuerentiæ diuinitatis assistere . Plena erant subsellia concinentibus , & concentu parili voces in sublimibus resonabant , vt fœlici inuidia iurasse vos crederem iubilare deo in voce exultationis . Psalteria erant præ manibus , psalmi in labiis, in corde deuotio , solẽnitatem animi indicabat hilaritas vul-

B tus , discursio corporis, operis solicitudo . Inspexi sacerdotes vigilantibus oculis primos diei ortus subtiliter indagare,sacramentalibus indui vestimentis,intro ire ad altare dei, ad sacrificandum corpus & sanguinem redemptoris . Vidi assistentium turbam ministeriali deuotione nunc flectere genua , nunc osculari manus , & ad imperantium nutum nutu citius obedire . Sed & pueros aspexi qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram , sibi adinuicem psalteria inuidere , & reportare ad lectulos suos , furari somnum ab oculis suis, & in lectulo suo per noctes querere quem diligebat anima eorum , quod licet contra consuetudinem præsumptum sit , non tamen contra deuotionem . Fateor inter hæc

Gene.32.a omnia cogitabam:Castra dei sunt hæc , non est hic aliud nisi domus dei, & porta cœli . Vellem nollem vestra deuotione trahebar, & vobis negociantibus ociari non poteram.Sequebar vos sed à longe , vel aberrans à via , vel claudicans à semitis meis,lugens & contristatus quia non poteram æquare currentes . Nouit ille vnus cum quo vno vnum cœpi esse in domino , quam frequentibus querelis impleuerim aures eius,quod vos in meridie effetis cum sponso,& ego cum sponsa in vespertino frigore commorarer . Eia fratres si aliquid adhuc defluus humor de flumine mortalitatis huius vestras circunrorat affectiones , tergite & tegite illum niueo confessionis amictu , & calceate vos in præparationem euan

C gelij pacis , vt sitis de quibus dicit sanctus : In flumine per-

Psal.65.b. transibunt pede . Quid autem per hæc ? Ibi lætabimur in ipso . De flumine hoc , immo de fluminibus istis Esaias pro-

Esa.11.d. pheta in nocturnis lectionibus largius disputauit. Percutiet, inquit,dominus fluuium Aegypti in septem riuis,ita vt transeant per eum calceati . Volo de fluuio & riuis eius paulisper confabulari vobiscum , quomodo & qualiter percutiatur , quid sit per eum transire calceato . Aegypto figuraliter exprimi mundum istum , diuinorum eloquiorum scrutatores affirmant, qui positus est in maligno , qui tenebris & confusionibus est repletus . Flumen fluxus humani generis est , qui de primis parentibus infœlici vena prorumpens in impetuosum erumpens torrentem , per totam mundi latitudinem instagnauit . Qui in septem torrentibus diriuatur, valles & campestria,profunda voragine supersedit:ipsis quoque montium cacuminibus eandem refusionem intentans, vn

Psal.17.a de vnus de altioribus clamat : Torrentes iniquitatis conturbauerunt me , & intrauerunt aquæ vsque ad animam meam. Primus huius fluminis riuus est cogitatio mala . Riuus exundans , & qui nullis obicibus repellatur, habet frequentiam fluuiorum fenestras corporeorum sensuum:qui ei de mundanis cataractis mortiferos imbres infusos administrant . Occursant aspectui mentis quod vidit & audiuit,quod odorauit & gustauit,quod palpauit & tetigit. Et plerumque quod simplici oculo aspeximus,versipellis contortor in offendiculum retorquet ac scandalum , fingit similitudines, imagines pingit,colores aptat,& in thalamo mentis vniuersa conuoluit,si D forte consensum eliciat,& affectum inficiat. Offert horribilia de diuinitate, terribilia de fide, mirabilia de fidei institutione, & in alueolo mentis veneniferas ingerit potiones, quas in confessione euomere peccator oneratus exhorret. Venit in oratorium , dormitorium occupat , insidet refectorio, circuit claustrum, reuisit officinas, nullam prætermittit artem nocendi, sed vbilibet suæ calliditatis assignat argutias. Et in choro quidem inter orandum & psallendum mentem pertrahit in diuersa,præteritorum rememoratione puri tatem intellectus inuellens.In choro vero multiformes libidinis sensus euoluit,insidians solicitudini vestræ,& telis fortioribus oppugnans vos,vtinam non expugnet: pungat, non vulneret.In refectorio autem gulam allicit ad videndum quę perferuntur,& ingenti auiditate onerat distentum ventrem, vt maiore opera ad egerendum egeas , quam ad ingerendum . In claustro libros reuellit à manibus, memoriam reserat scripturarum,& nunc de isto ad illum , nunc de illo ad istum cum signis & scurrilitate transuertit . Per officinarum multitudinem te facit excurrere, & vagabundo se comitem facit,donec taciturnitatis ostium aut aperiat aut confringat. Quid plura ? In choro deuotionem , in thoro castitatem , in refectorio parcitatem,in claustro lectionem , in officinis silentij virtutem, virtutis inimicus extirpat.Nec sufficit in vigilando subtilibus spiculis cordis terebrare vitalia,sed dor- E miendo singulari se versat & reuersat astutia,quæ omnia melius vestræ conscientiæ quam styli scientiæ derelinquo . Sed ad altare domini virtutum sequuntur nos spiritus ipsi , & ipsos ante mentis oculos inuolantes , vt vix aliqua vel nascentis dei, vel pendentis in cruce possint memoria deturbari.Magnus ille patriarcha vix volucres huiusmodi à suis sacrificiis abigebat , nos qui sumus qui fugare præsumimus? Quis in hoc riuo vel mersum vel submersum se esse negauerit ? Videtis, quam turbidus torrens & limosa regurgitatus cœnositate , qui vix aut nunquam ad hoc ducitur vt penitus exsiccetur. Non puto quod ille qui clausit cœlum oratione, clauserit animum à cogitatione , vt facilius sit cœlum obserare,quam animum. Secundus riuus est locutio peruersa.Lin *Iaco.3.b*
guam nullus hominum domare potest,ait Iacobus,membrum inquietum,membrum mortiferum:facilis ad loquendum , ad obloquendum procliuior.Et notandum quod alter nascitur ex altero,cum malę cogitationi peruersę locutionis ianua sit aperta.Et est etiam aliud verbum falsum,vnde dicitur: Perdes *Psal.5.a*
omnes qui loquuntur mendacium.Aliud vanum,de quo scriptum est: Vana locuti sunt vnusquisq; ad proximum suum.A- *Ibid.11.a*
liud impudicum: de quo idem: Turpis sermo de ore vestro nõ *Ephe.4.g*
procedat.Aliud excusatorium,vnde psalmista: Non declines *Psal.140.a*
cor meũ in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis.Aliud dolosum,de quo propheta : Disperdat dominus *Ibid.11.a*
vniuersa labia dolosa,& linguam magniloquam.Aliud ocio- F
sum,de quo ipse dominus: De omni verbo ocioso quod locuti fuerint homines,reddent rationem de eo in die iudicij . Et siqua alia genera sunt pestis huius,quæ nos breui saltu transilire non possumus.Tertius est actio prava. Post cogitationẽ *Mat.12.c*
& locutionem venitur ad opera,quando exhibemus membra nostra arma iniquitatis peccato,& coutumeliis afficimus corpora nostra.Quid enim turpius quam mẽbra Christi sanguine consecrata,& consepulta in baptismate,libidinosis ardoribus maculare,nec attendere reuerentiã præsentis dei , minãtis pœnam, gloriam promittentis ? Absit,vt aliquis nostrum huic idolo substernatur,vt filium virginis in Veneris templo suscipiat, vt arcam dei iuxta Dagon collocet , vt nutritus in croceis stercora amplexetur . Quid Petro cum Mago ? quid Christo cum antichristo?quid virgini & libidini?quid puritati & corruptioni?Absit vt quisq; vestrũ ambulet in passione desiderij,sicut & gentes quæ ignorãt deũ,qui corpus Christi aut consecratis,aut Christi corpori ministratis.Electi seruite imperatori , vt cum imperatore sedeatis cum sederit in sede maiestatis suæ. Qua fronte,quibus oculis videret vos, viueret vobiscum,cui tantis inter vos obscœnitatibus deseruiretur?Qua mente,qua conscientia accederet ad sancta sanctorũ,immolaret sanctum sanctorum,cuius fama contemptibilis , vita notabilis , sermo reprehensibilis haberetur ? Sed

G & si forte (humanum loquor propter infirmitatẽ carnis ve-
ſtræ) aliquis veſtrum tale aliquid in cubiculo conſcientiæ cõ
plicauit: deplicet illud per confeſſionem & pœnitentiam, &
ego ei de miſericordia naſcentis pueri veniam repromitto.
Et ſi confeſſus fuerit & pœnituerit, naſcitur in eo lux mundi,
vt dimotis fallacibus tenebris ſplendorem veræ lucis accipi-
at. Quomodo enim miſeris miſericordiam hac nocte negabit
in quæ miſericorditer miſericors naſcitur & miſerator domi
nus? A deſt deus & homo, mater & virgo, caro & verbum, lux
& illuminans, bonus & bonitas, miſericordia & veritas, fœ-
cunda virginitas, virginalis fœcunditas, æterna nouitas, noua
æternitas, diuina humanitas, humana diuinitas, humilis ſubli-
mitas, & his omnibus miſericordia fabricatur. Cohibete er-
go extollentiam ab oculis, loquacitatem à lingua, crudelita-
tem à manibus, voluptatem à lumbis, pedes ab itinere nõ re-
ſto, & venite & arguite eum, ſi non hac nocte dirumpit cœ-
los, ſi non deſcenderit ad vos, & proiiciet in profundum ma-
ris omnia peccata veſtra. Quis tamen eſt qui huius tertij riuu
li non ſit merſus & reuerſus inſtantia? Quartus riuus eſt de-
fenſio peccatorum. In veritate dico vobis, quia nihil ſic exaſ
perat iram diuinitatis, quomodo iniquitatis defenſio. Aequo
enim certamine nos certamus cum domino, cum defendimus
quod odit: cum nobis placet, quod diſplicet illi. Magna quip
H pe differentia inter ſuperbum & humilem peccatorem: cum
illum deſpicit, hunc reſpicit: quia humilia reſpicit, & alta à
longe cognoſcit. Quando ſanari poterit qui medicum ſper-
nit, medicinam conculcat, & infirmam ſubſtantiam contra-
riorum receptione ſuccendit? Tu dicis malum bonum, ama-
rum dulce, tenebras lucem, & in creatorem refundis iniurias:
vt quod laudauerit tu vituperes, quod vituperauerit tu lau-
des. Non eſt hoc palpatiua diſſimulatione tacendum, quod vi
derim quoſdam veſtrum tantis impatientiæ ſtimulis agitari,
vt ad primas correptoris voces non ſolum excuſationem &
defenſionem exhibeatis, ſed & niſi diſciplinalis vigor ob-
uiauerit, ad tumultus & iurgia proſiliatis. Hæc eſt impietas
maxima in deum & delictum maximum: quod vir ſimplex &
rectus, & puer domini ſumma circunſpectione deuitat. Ele-
gantiſſimam ſuper his comparationem inducit propheta,
quam de ſacrario ſancti ſpiritus aſportauit. Ibi, inquit, ha-
Eſa.34. buit foueam hericius. Hericius ita confertiſſima ſpinoſita-
te denſatus eſt, vt vndiq; punctionibus & aculeis veſtiatur.
Cum verò ſe ſolitudinem adeptum putat, caput aperit, exe-
rit pedes, & viuificatorios motus plana deambulatione de-
monſtrat. Si quis ſuperuenerit, ſtatim celerrima velocitate
caput cum pedibus in interius abſconditorium reponit: vt ſi
tenere volueris, prius videas ſanguinem tuum quam corpus
I ſuum. Sic & peccatoris caput cum pedibus, intentio cum a-
ctione, à paſtorum ſolicitudine proſpectatur: & quod fere o-
mnium peccãtium vitium eſt, cum ab omnibus videatur, ánemine æſtimat ſe videri. Si vitium reſecare ſtudeas, & inten-
tionis ingreſſus cum actionis egreſſibus correctiuis deprehẽ
dere: ſtatim Ciceronis eloquentia renouatur, excuſatur & de-
fenditur quod opponis, accuſaris & offenderis qui propo-
nis. Interrogat de loco & de tempore quando factum fuerit,
& nouus dialecticus exerta lingua prorumpit in medium. Pa-
rentes aduocat, patrocinatores quærit, grauari ſe indicat, in
dicat ſe receſſurum, malle mori, quam pati talia, & quæ vidi-
ſti negans, & quæ non vidit in te conuitia retorquens: ſic ſpi-
nam ſentis, & culpam perdis, odium incurris, nec corrigis: &
quem totum tenere putabas, totum amittis. Vides quam mul
tiplici cumulo ſitate riuus iſte omni homini, & maxime no-
ſtro ordini ſe infundit? Quintus eſt exultatio in peccatis. O
deteſtanda lætitia, & in ſempiterni doloris triſtitiam demu-
tanda, in peccatis ſicut in virtutibus exultare. Nonne latro-
cinantes & facinoroſi quiq; cumvotorum plenitudinem aſſe-
quuntur, non ſe capiunt præ gaudio, ita etiam vt audeant ipſi
Prou.2.c diuinitati gratias immutire? Qui cum maleſecerint, lætantur,
Pſal.139.c. & exultant in rebus peſſimis. Cadent ſuper eos carbones, &
in ignem deiicientur. Sed riuus iſte, quam vndoſa refluxione
miſeros animantes effundit, meliusconſcientia, quam eloquẽ-
tia comprehendit. Sextus eſt alios docere ad malum. Hæc do
ctrina de cathedra peſtilentiæ diriuatur, quam deteſtatur &
reprobat qui docet hominem ſcientiam. O quam in vanum
accipit animam ſuam, qui aliorum animas venatur ad mor- K
tem, qui trahit peccata ſicut veſtem longam, qui miſcet ſan-
guinem ſanguine: cui non ſufficit vt intereat in ſeculum ſecu
li, niſi & alios ad interitum pertrahat ſempiternum. Scitis e-
nim quia multa vitia tenerrimis ætatibus imprimuntur: quæ
poſtea in magno corpore vix mitigare, necdum extirpare
quiſquam poſſit. Infœlices magiſtri qui huiuſmodi plantaria
plantauerunt, explantabuntur ab illa cœleſti plantatione,
quam plantauit pater ille cœleſtis. Quis gloriabitur ſe hu-
ius riui torrentibus non fuiſſe vallatum? Septimus eſt in om-
nibus his malis perſeuerare. Hic peccator demerſus eſt &
abſorptus, & clauſit ſuper eum puteus os ſuum. Cum enim
non leuat oculos ad cœlum, nec recordatur iudiciorum iuſto
rum, mortuus eſt, & ſepultus in ſepulchro conſcientiæ ſuæ. Eccli.17.d
Tunc à mortuo tanquam qui non eſt, perit confeſſio: tunc pec Prou.18.a.
cator cum venerit in profundum malorum, contemnit. Hic
eſt in extremo fluminum Aegypti, & multitudo miſeratio-
num domini tollitur ab oculis eius. O flumen malum, riui peſ
ſimi, riui exterminantes. Hac nocte dominus eos calceatus
tranſiuit, cum in virginali ſubſtantia puram carnem & omni-
um prætaxatarum peſtium immunem accepit, illo calceamen-
to calceatus quod in Idumeam extendit, cuius corrigiam ſol-
uere non potuit magnus ille Baptiſta. Miſit de ſummo filiu-
um ſuum, & accepit me in vtero virginis, & ſic tandem aſ-
ſumpſit me, & de profundis aquarum. Percutiemus & eos, ſi L
cogitamus pro peccato noſtro, ſi prohibeamus linguam à do-
lo, ſi declinemus à malo, & faciamus bonum. ſi confiteamur
aduerſum nos iniuſtitiam noſtram domino. ſi dolor noſter
ſit ſemper in conſpectu noſtro. ſi doceamus iniquos vias do-
mini, & ſemper laus eius ſit in ore noſtro. Et vt de arte ſuto-
ria noſtris moribus aliquid conſuamus, habeamus calcea-
menta denſa, & ſubtiliter conſuta, quæ poſſint aquas obui-
antes excludere. Faciamus carnem noſtram firmam & con-
fixam timore domini, quæ libidinis humorem excludat, &
excocta tribulationibus, atque ita denſata, fiat vter nouus
ad conſeruandum vinum nouum de quo dicitur: Quia fa- Pſal.118.l.
ctus ſum ſicut vter in pruina. Sed iam corda & corpora ve-
ſtra ad ſuſcipiendum filium virginis præparata dimittamus
in pace, & omnes in commune lumen ad reuelationem gen-
tium innocentibus brachiis amplectamur, qui eſt benedi-
ctus in ſecula. Amen.

De ſancto Stephano ex lectione actuum apoſtolorum.

ADhuc filium virginis habemus in manibus, & obſecutoria delinitione vagientis dei honora-
mus infantiam. Ducit nos virgo ad veneranda cu-
nabula, & ſpecioſa præ filiabus hominum, ad ſpe-
cioſum forma præ filiis hominum: benedicta inter mulieres,
ad benedictum inter homines nos conducit. Submurmurat M
nobis in aurem ſi forte domus exaſperans audiat & quieſ-
cat, reuelata eſſe velamina propheratum, & completum con-
ſilium dei. Videte miraculum matris domini, quia creatura
erat creator creaturæ, ſcintillat ſydus, Magus adorat, exultat
polus, tellus reſultat. gloriantur angeli, paſtores aggaudent,
virgo parit, naſcitur deus, & cœlorum luminaria clariori lu-
mine lumen exortum in tenebris proſequuntur. In iſtis bo-
nis verſamur, beatus vir qui impleuerit deſiderium ſuum ex Pſal.125.d.
ipſis. Scio quia dulce nobis eſt, in principio erat verbum:
dulcius verbum caro factum eſt, dulciſſimum verbum in cru
ce ſuſpenſum. A tanto puerperio quis inſanus oculos no-
ſtros amouere necdum auellere præſumat, niſi ipſe iubeat
qui dicit: Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fe- Canti.6.d.
cerunt? Ecce dum oſculatur nos oſculo oris ſui, dum tantis
miraculis & ſtupidos nos facit & attentos: Stephanus ple-
nus gratia & fortitudine facit prodigia & ſigna magna in
populo. Nunquid æquum eſt derelinquere regem, & ad mi-
lites oculos detorquere? Nequaquam, niſi imperauerit im-
perator. Surgit ipſe rex filius regis, ſed lapidantium aciem
interrumpens, triumphatoris certamini non ſine dolore
cordis aſſiſtit. Videt opprimi primum & primicerium pur-
puratæ cohortis grandinaria lapidum denſitate, fontes ſan-
guinis de corpore protomartyris ebullire. Videt quia vni-
uerſa debacchatio redundat in ipſum, & ipſi ſoli impropere-
ria

A ria exprobrantium cumulantur. Vbi pietas & miſericordia
tua domine, ſi non compateris patienti? vbi æquitas & iuſti-
tia, ſi non iudicas & vindicas de populo lapidante? Curramus
ad ſpectaculum ad quod currit, qui exultat vt gigas ad cur-
rendam viam, & videamus quibus armis armatus vexillifer
martyrum in campum pugnaturus deſcendit. Et vt diligentius eluceſcat ſingularis martyrij prærogatiua, reuocemus ad
memoriam apoſtolicorum actuum deſcriptionem, in quibus
hiſtoricis & figuralibus dictis conuerſio & paſſio belligeri
Actо.6.c militis continetur. Stephanus, inquiunt, plenus gratia & for-
titudine, faciebat prodigia & ſigna magna in populo. Non
paruum latet hic myſterium, nec vilipendenda ſimplicioris
ſcripturæ manifeſta poſitio. Ad virginem quippe loquẽs an-
gelus, verba de cœleſtibus ſcriniis ſumpta, nec alterius niſi ip-
ſius dei ſpiritu fabricata, noua ſalutatione portat. Nulli du-
bium quin omnium verborum excellant altitudinem, vtpote
de melioribus diſciplinis ſancti ſpiritus euoluta: quorum an-
nunciatione confœderandum erat illud vnicum ſacramen-
tum verbi & hominis, diuinitatis & carnis. Aue, inquit, for-
Luc.1.c titudo domini, plena gratia. Quid autem de Stephano? Ste-
phanus plenus gratia & fortitudine. Nonne Lucas eiſdem
pene literis de vtriſque eloquitur? Sed licet longe excellen-
tior modus in virgine prædicetur, ſecundario tamen lauda-
tur in martyre. Habet igitur gratiam Stephanus ſublimiori
B genere, quam reliqua martyrum multitudo, plenus gratia re-
fertur ſcilicet & cumulatus, quod raro in ſcripturis canoni-
cis ſubtilis inquiſitor inueniet. Iungitur gratiæ fortitudo, in-
fuſo ſpiritu libertatis. Ignitus animus, in vocem veritatis e-
rumpit, nec patitur vllo pacto rigorem iuſtitiæ ſubmitti ali-
quando vel dimitti. Sic loricatus gratia, & haſta fortitudi-
nis ſapienter infrendens, faciebat prodigia & ſigna magna in
populo. Ille poteſt prodigia & ſigna facere, in quo gratia &
fortitudo ſedem firmiſſimam ſtatuerunt. Sic Stephanus ad
homicidas, ad legis adulteros, ad crucifixores filij dei patris
loquitur, genti peccatrici in Aegypto, populo graui iniqui-
Actо.7.f tate in deſerto, ſemini nequam in terra promiſſionis, filiis ſce
leratis in morte ſaluatoris. Dura, inquit, ceruice, & incircun-
ciſi corde & auribus, vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis.
Surrexerunt quidam de ſynagoga, ſynagoga vtique ſatanæ,
& vtique conglobabantur, vel ad conuincendum, vel ad oc-
Iob.40.b cidendum. Faciunt impietatis parietem vnum, ſquama ſqua-
mæ coniungitur. Sibilant ſibi ſerpentes adinuicem, conue-
nerunt in vnum aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtum e-
Actо.6.e ius. Velit nolit, cedit impietas pietati, veritati error, ſtultitia ſapientiæ, ſpiritui ſancto præſumptio & vanitas ſpiritus
humani. Non poterant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui qui lo-
quebatur. Non dixit, non volebant (quod rationabilium &
perfectorum eſt) ſed, non poterant, vbi menti malæ facultas
C tollitur, non voluntas mutatur. Redarguebantur, ait, ab eo
cum omni fiducia. Fiducialiter agit, nec nutat nec mutatur
mens imperterrita, quæ magis iuſtitiam, quam vitam: fidem,
quam ſanguinem: mortem, quam iuſtitiæ taciturnitatem ele-
git. Concurrentes capiunt eum, adducunt in concilium: &
Prou.1.b gaudent eum intra ſua retiacula recluſiſſe: ſed fruſtra iacitur rete ante oculos pẽnatorum. Tunc vox liberior & ex eo-
rum codicibus ſermo exacuitur veritatis, totumque martyrem rapit ſibi ſpiritus dei, & ex eius ore ſonantiori organo
modulatur. Apparet ei vna facies ſcripturarum, & veteris in-
ſtrumenti diſpendia in compendioſam redigit breuitatem.
Replicat promiſſiones & beneficia dei, murmurationes &
maleficia populi: bona præſtita, reddita mala: ad extremum
diuini ſanguinis exprobrat effuſionem, refractarios ſpiritus,
duros ceruice, incirncunciſos corde & auribus, & ſublimi vo-
ce homicidas & proditores appellat. Non veretur conuenti-
cula congregata de ſanguinibus, & inter manus quærentium
animam eius, de liberiori iuſtitia cacumen veritatis aſcen-
dit. Diſſecantur cordibus, & ſtrident dentibus in eum, con-
cipiunt dolorem, & prope eſt vt parturiant iniquitatem. Mi-
rum quòd non reuocantur inſueti nouitate miraculi, quod
luminoſa protomartyris facies non refræuat inſanos. Vide-
bant, inquit, faciem eius tanquam vultum angeli ſtantis inter
illos. Quid eſt ô inſenſati? Lumine vultus dei inſignitur glo-
rioſus leuita, & vibranti ſplẽdore Stephanus ſerenatur, & re-
uerberantur oculi veſtri, & tamen inuidię magnitudo viſio- D
nis maieſtatem occludit? Reſpondeant in diuinorum volumi
num euolutione vbi reuoluerunt hominem in terris poſitum
vultum angelicum induiſſe: & cum in vtriſque legibus vel ra
ro vel nunquam inuenerint, obſtupeant gloriam triumphan-
tis. Sequitur. Cum autem eſſet plenus ſpiritu ſancto, inten-
dens in cœlum vidit gloriam dei &c. Mirum dictu, & totius
ſupergreſſio creaturæ, intendit in cœlum. Videt iam non cœ
los, ſed apertos cœlos, videt gloriam dei: Ieſum ſtantem à
dextris virtutis dei. Mouet me hæc intẽtio, quæ de cordis pu
ritate refuſa vim facit cœlis, & ad ipſius diuinitatis conſiſto-
rium penetrat & attingit. Cœli aperiuntur, gloria dei vide-
tur: Ieſus conſpicitur ſtans non ſolum à dextris dei, ſed à dex-
tris virtutis dei. Hanc intentionem fecerat abiectio mundi,
contemptus ſui, cordis munditia, dilectio dei, proximi amor,
veritatis defenſio, deſiderium Chriſti. Retorquenda eſſent
hæc omnia ad communes floſculos moralitatis, niſi eſſet ex-
cellentia martyris commẽdanda, fœlices oculi, ſubtilis viſus,
viſio glorioſa. Simulq; ſignanter recollige poſitionem ver-
borum. Plenus eſt ſpiritu, & ſic intẽdit in cœlum, quia in ſpi-
ritu afflatur: conculcatis terreſtribus, cœleſtibus inhiat & æ-
ternis. Poſt hæc aperiuntur cœli, nullaq; prævalet firmatio
vel clauſura quam non tranſuolet aut irrumpat mens illi ſum
mę menti affectanter inhærens. Aperiuntur ergo cœli, & pu-
to quod omnes cœli: eorumq; apertionem ſequitur viſio glo E
riæ dei, & videtur dominus deus ſtans à dextris virtutis dei,
ne patre minor eſſe putetur. Stat cum ſtante, cum bellante
bellat, quia lapidatur in lapidato. Non mediocris ſtupor in-
uoluit me, vtrum primitiuus flos martyrum oculis corpore-
is an incorporeis iſta perſpexerit. Grande quidem miracu-
lum ſi mentali intuitu ſtellantibus ſe immerſit arcanis, ſi mun
dicordes oculi tam ſolennem inſpexerint viſionem. Quod ſi
corporalibus, certum eſt hunc omne hominum genus diſpa-
rilitate gratiæ prævolaſſe, & pennis fidei & virtutum, incor-
porea corporeis, etſi non comprehendiſſe, apprehendiſſe ta-
men. Nihil audeo temere diffinire, vel ex abrupto præcipita-
re ſententiam, cum finitiuam ſuper huiuſmodi regulam me
legiſſe non meminerim: ſecurius tamen ſequor apoſtolum,
imò ſpiritum dei in apoſtolo, qui cum ſumma verborum li-
bertate magis ſecuræ ambiguitati, quam periculoſæ diffini-
tioni iſta committit. Siue in corpore, inquit, ſiue extra cor-
pus, neſcio, deus ſcit. Exclamant ſtatim clamore horribili, cõ 2.Cor.12.d
tinent aures ſuas, & eas obſtruunt veritati, impetum faciunt
vnanimiter in eum, facti amici in morte illius: & eiicientes
eum extra ciuitatem lapidabant. Eiicitur martyr extra ciuita-
tem ſanguinum, in qua prius iuſtitia habitauit, nunc autem
homicidę: de qua dicit ſanctus, quoniam vidi iniquitatem &
contradictionem in ciuitate. Hæc eſt ciuitas, quam die ac no- F
cte circundat iniquitas, & cætera quæ ſequuntur. Ciuitas ca Pſal.54.b
ſtellum deſpectiue vocata, quod contra apoſtolos & apoſto-
lorum dominum duriſſimis infidelitatis vectibus munitum
eſt. Extra portã ciuitatis hui⁹ paſſus eſt domin⁹, extra eam la-
pidatur ſeruus exiens ad eum extra caſtra, & portans ſimilitu
dinem improperij eius. Deponuntur veſtimenta martyris ad
pedes perſecutoris, qui attactu ſacrarum veſtium, & ora-
tionibus lapidandi fuerat conuertendus. Et lapidabant, inquit,
Stephanum inuocantem & dicentem: Domine Ieſu accipe ſpi Actо.7.g
ritum meum. Currunt illi ad lapides, & ille ad preces. Lapi-
des lapidem percutiunt, ſed lapidem molliorem, de quo fluit
oleum charitatis, & tinnitus redditur pietatis. Domine Ieſu,
inquit, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Rogat ſuſcipere ſpiri- Ibidem.
tum ſuum, ſpiritum vtiq;, & ſanctum: illũ quem ſignãter qua-
ſi quoddam ſignaculum apoſtolus in homine prȩcipit conſer
uari. Vt integer, inquit, anima & ſpiritus & corpus in die do-
mini ſine querela ſeruetur. O quanta pietas, quantus affectus, 1.Theſ.5.d
& ardentiſſimæ charitatis integritas. Rectè martyrij florem
iſte ſibi præuendicat, in quo ſimilitudo domini pendentis in
cruce mirabilibus formulis eſt impreſſa. In ligno enim ſpi-
nis coronatus, lancea confoſſus, cruci affixus, diſſimulat il-
lum vnicũ dolorem, & obliuiſcitur mortis vicinę: nouum in-
troducturus exemplũ, aperit latitudinem charitatis, & aper-
tiori campo terminos traditę legis amplificat, iam non ſolum
amicus amicis, ſed velint nolint amicos pariter inimicis.

G Pater, inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Non
Luc.23.c potuit esse inefficax oratio morientis: vnde & inimicorum
numerositas ad numerum amicorum transiuit. Vide quam re-
cto cursu Stephanus etsi non æquat, sequitur tamen redem-
ptorem. Volat saxorum imber, & fortissimis inuidorum ma-
nibus loca vulnerum duplicantur: sed patienter patitur coro-
natus noster de corona nomitis ad coronam regiminis transi
ferendus. Nescit affectum carnis, & mortis horam ignorat,
& vide quod deliberat faciendum. Positis, ait, genubus ex-
Acto.7.g clamauit voce magna dicens: Domine ne statuas illis hoc
peccatum. Clamat voce magna, quia magna vtique charita-
te. Positis genibus, quia vera & humili simplicitate pro se o-
rans stat & erigitur: pro lapidantibus flectit genua. Quis
audiuit vnquam talem? Et quis vidit huic similem? Plus do-
let persequentium peccatum, quam sua vulnera: illorum i-
niquitatem, quam suam mortem. Et cum hoc dixisset, ob-
Ibidem. dormiuit in domino. Fœlix somnus cum requie, requies
cum voluptate, voluptas cum satietate, satietas cum securi-
tate, securitas cum æternitate. Obdormiuit, inquit, in do-
mino, absorptus in claritatis abyssum, & inter dei sui bra-
chia requiescens. Sedebat à dextris dei dominus Iesus, sed
primo martyri martyrum caput. Recolitis quod illa eccle-
siæ lingua (Augustinum loquor) de hoc martyre senserit,
quem post mortem septem mortuos asserit suscitasse. Eia
H vos qui Leuitali ordine præfulgetis, cantate huic canticum
nouum, & tantę festiuitati festiuis vocibus inclamate. Fortas-
sis conscientibus etiam suggeret de vobis domino suo iudi-
ci vestro, ne statuas illis aliquid ad peccatum, qui est deus be-
nedictus in secula. Amen.

Homilia sancto Bernardo asscripta.

PEtis à me fili charissime, quatenus ex lectione e-
uangelica qua duodennis pueri Iesu gesta narran-
tur, aliqua piæ meditationis & sancti amoris eli-
ciam semina, & sportulis literarum commendans
tibi colligenda transmittam. Adhuc nuncius ista ipse loque-
batur, & ecce sensi in ipsis medullis cordis mei, ex quanto,
ex quali, ex quam ardenti, ex quam dulci tua id fraternitas pe
tebat affectu: cum subito mihi venit in mentem vbi aliquan-
do fuerim, quid senserim, quid in me ipso euangelica ver-
ba nonnunquam egerint vel cum legerentur vel cum canta-
rentur. Respexi miser respexi, & vidi quam longe post ter-
ga illa suauia & iucunda reliquerim: quam longe ab his de-
liciis occupationum & solicitudinum me funes extraxerint,
adeo vt quæ tunc tangere nolebat anima mea, nunc præ an-
Psal.41.a gustia cibi mei sint. Hæc recordatus sum, & effudi in me
animam meam, cum emissa ad me manus domini tetigit cor
meum, & vnxit illud vnctione misericordiæ suæ cernens in i-
I pso inquisitionis tuæ modo quid luminis quid splendoris tu-
us mihi instillabat affectus cum insinuari tibi flagitares, pu-
er Iesus triduo illo quo quærebatur à matre, vbi fuerit, quo
sit visus hospitio, quibus cibis alitus, quorum delectatus con
sortio, quibus negociis occupatus. Sentio fili mi, sentio
ea ipsa, quam familiariter, quam affectuose, cum quibus la-
chrymis in orationibus tuis sanctis ab ipso Iesu soleas sci-
scitari, cum ante oculos cordis tui illa dulcis pueri dulcis
versatur imago: cum illum speciosissimum vultum spiritua-
li quadam imaginatione depingis, cum oculos illos suauissi-
mos simul & mitissimos in te iucundius radiare persentis.
Tunc (vt videtur mihi) intimo clamas affectu: O dulcis pu-
er, vbi eras? Vbi iacebas? Quo vtebaris hospitio? Quo fru-
ebaris consortio? Vtrum in cœlo? Vtrum in terra? An in
domo aliqua interim morabaris, vel certe cum aliquibus
tuæ ætatis puerulis secreto loco consistens, eis secretorum
mysteria perfundebas secundum tuam in euangelio vocem:
Mat.19.d Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere illos? Fœ-
lices si qui fuerunt illi quibus tot diebus tam familiariter
tuam præsentiam indulsisti. Sed quid est mi dulcis domine,
qui sanctissimæ matri tuæ quærenti, dolenti, süspiranti non
compatiebaris? Denique ipsa & pater tuus dolentes quære-
bant te. Imò tu domina mea dulcissima, cur dominum quære-
bas, quem deum esse non ignorabas? An ne cruciaretur fame,
ne frigore vexaretur, ne ab alio quolibet ætatis suæ puero
iniuriaretur formidabas? Nonne ipse est qui pascit omnia, K
omnia nutrit, qui fœnum agri quod hodie est & cras in cliba
num mittitur, glorioſius Salomone vestit & ornat? Quin po
tius domina mea (pace tua dico) dulcissimum filium tuum cur
tam facile amisisti, tam incuriose custodisti, tam sero q̃ dee-
rat animaduertisti? Vtinam & mihi inspirare dignaretur ipse
Iesus quid sibi sit quærenti, sic flagitanti, sic æstuanti, inter-
no & spirituali sermone responderit, vt nota tibi scriberem,
& gustata eructare sufficerem. Videamus tamen si placet
quidnam sit quòd dominus Iesus in Bethleem nascitur, latet
in Aegypto, nutritur in Nazareth, & inde duodennis ad tem
plum & metropolim ciuitatem ascendit, nec tamen solus, sed
sub parentum disciplina. Vt quid ista omnia? Quia profecto
dux est dominus meus Iesus, quia medicus, quia doctor. Quia
vt dux exultauit vt gigas ad currendam viam, quia à summo
cœlo egressio eius, & vsque ad Bethleem descensus eius. Ibi
plena cœlestium odoramentorum relinquens vestigia posuit
tenebras: id est Aegyptum latibulum suum. Et cum sedenti-
bus in tenebris & vmbra mortis lucem supernæ gratiæ infu
disset, etiam Nazareth sancta sua præsentia nobilitauit. Sicq;
Nazarenus effectus in templum introducitur, vtque puer
discens, non docens, audiens & interrogans, & in his omni-
bus à parentum disciplina nõ recedens. Sic domine, sic præ-
cedis miseros, sic sanas ægrotos: hanc viam errantibus, hanc
ascendentibus scalam: hunc exulibus reditum demonstrans. L
Quis dabit me bone Iesu, tuis inhærere vestigiis, & sic currere
re post te, vt quandoque apprehendam te? Ego prodigus ille
filius, qui accepi ad me meam substantiam, nolens custodire
ad te fortitudinem meam, profectus sum in regionem longin
quam, regionem dissimilitudinis, comparatus iumentis insi-
pientibus, & similis redditus illis. Ibi dissipaui omnia bona
mea viuendo luxuriosè: & sic cœpi egere. Infœlix egestas,
cui & panis defuit, & porcorum cibus non profuit, sequens
quædam animalia immundissima erraui in solitudine in ina-
quoso, viam ciuitatis habitaculi non inueni. Esuriens & siti-
Luc.15.d ens anima mea in malis contabuit, & dixi: Quanti mercena-
rij in domo patris mei abundant panibus, & ego hic fame
pereo? dum sic clamarem ad deum, exaudiuit me, deducens
me in viam rectam, vt irem in ciuitatem habitationis. In
quam, nisi in illam quę abundans panibus domus dicitur
panis, id est Bethleem? Confiteantur tibi domine miseri-
cordiæ tuæ, quia satiasti animam inanem, & animam esu-
rientem satiasti bonis. Pauper vtique ille, qui de cœlo de-
scendit: & positus in præsepio spiritualium cibus effectus
est iumentorum. Et hęc quidem conuersionis vita, quasi spi-
ritualis cuiusdam natiuitatis initium, vt conformemur par-
uulo, paupertatis suscipiamus insignia: & facti vt iumentum
Eccli.2.d apud te domine, præsentiæ tuæ deliciis perfruamur. Sed quia
scriptum est: Fili accessisti ad seruitutem dei, sta fortiter, & M
præpara animam tuam ad tentationem: absconditi modicum
faciem suam dominus Iesus à nobis, non vt discedat, sed la-
teat. Ecce Aegyptus, ecce tenebræ, ecce turbatio. Sedentes
quippe in tenebris, & vmbra mortis expertæ iucunditatis, in-
opia vincti, & compediti ferro, proprij videlicet duritia cor-
dis: necesse est vt clamemus ad dominum cum tribulamur, &
ipse de necessitatibus nostris eruet nos. Luce enim consola-
tionis suæ dissipans tenebras huius tentationis, & gratia in-
ternæ compunctionis rumpens vincula interioris duritiæ, se-
reniori vultu nos præcedit in Nazareth, vt ibi inter flores
scripturarum & virtutum fructus seniorũ disciplina nutriti,
duodecimi anni delicias sortiamur. Sicut enim domin⁹ Iesus
in nobis nascitur & cõcipitur: ita profecto crescit & nutritur
in nobis, donec occurramus omnes in virũ perfectũ in mẽsurã
ætatis plenitudinis Christi. Cũ ergo factus esset Iesus anno-
rum duodecim, ascendentibus illis in Hierusalem, secundum
consuetudinem diei festi, cũ redirent, remansit puer Iesus in
Hierusalẽ. Primũ itaq; ne nos prętereat huius historiæ suа-
uitas, sciendum id moris fuisse Iudęis vt ascendentes ad diem
festum, seorsum viri, seorsum mulieres incederent, ne forte a-
liquid coinquinationis subreperet, præscribente lege diuina
vt mundi tantum sacris solenniis interessent. Vnde credibile
est puerũ Iesum illo tẽpore nunc patri & viris adhærẽtib⁹ ei,
nunc matri & mulieribus comitantibus eã, suæ præsentiæ dul
cedinem

A cedinem indulsisse. Cogitemus ergo quanta eorum fuerit fœ
licitas, qui tot diebus viderunt faciem eius: & mellifluos eius
sermones audierunt, & considerauerunt in homine & puero
quędam cœlestis radiare virtutis, & inter cõfabulationes mu
tuas mysterium sapientiæ salutaris inserere. Stupent senes:
admirantur iuuenes, & suę tunc ætatis pueri morum grauita-
te, & sermonum põdere deterrentur. Credo enim in illo spe-
ciosissimo vultu tantam gratię cœlestis elegantiam refulsisse,
vt omnium in se conuerteret aspectum, auditum erigeret, ex-
citaret affectum. Cerne quæso, quemadmodum à singulis ra-
pitur, à singulis trahitur, senes osculantur, amplectuntur iu-
uenes, pueri obsequuntur. Quæ lachrymæ à pueris dum diu-
tius à viris tenetur. Quæ sanctis mulieribus querimoniæ cũ
Cantic.1.a paulo plus cum patre & eius sociis moraretur. Credo singu-
los proclamare intimo affectu: Osculetur me osculo oris sui:
Et pueris eius præsentiam supirantibus senum contuberniis
se inserere non audentibus, illud facile coaptatur. Quis mi-
hi det te fratrem meum sugentem vbera matris meę, vt inue-
niam te foris, & deosculer? Cum hac igitur iucũditate ingre-
dientibus cunctis ciuitatem sanctam contemplare rogo, inter
singulas familias quàm pia fuerit ac sancta contentio, cunctis
desiderantibus eius sibi præsentiam dulcissimam indulgeri.
Hæc fœlix quæ vicit. Forte ob hanc causam consummatis o-
mnibus cum redirent, remansit puer Iesus in Hierusalem: &
B non cognouerunt parentes eius, arbitrantes enim vnusquis-
que q̃ esset cum altero, vtpote qui amabatur ab omnibus, &
ab omnibus petebatur. Non cognouerunt parẽtes eius quòd
abesset, donec itinere diei expleto, per singulas familias quæ
simul ascenderant quærereturinter cognatos & notos. Et
non inuenientes regressi sunt in Hierusalem, post triduum
autem inuenerunt eum in templo. Per illud itaque triduum
vbi eras bone Iesu? Quis cibum aut potum ministrauit? Quis
detraxit calceamenta? Quis membra puerilia vnguentis fouit
& balneis? Scio certe quia sicut voluntarie nostram sumpsi-
sti infirmitatem, ita cum velles propriam ostẽdisti virtutem:
& ita cum velles, his obsequiis non eguisti. Vbi ergo eras do
mine Iesu? De his omnibus æstimare, vel conijcere, vel opi-
nari libet aliquid: affirmare autem temere nihil licet. Quid
dicam deus meus? an vt te per omnia nostræ cõformares pau
pertati, & in te humanæ naturæ calamitates susciperes, quasi
vnus è turba pauperum stipem per ostia mendicabas? Quis
dabit me buccellarum illarum sic mendicatarum participem
fieri, vel saltem diuini illius edulij reliquiis saginari? Sed vt
ad sublimioris opinionis secreta vertamus, prima forte die
paternis se vultibus presentauit: non vt confederet, sed vt or
dine susceptæ dispensationis paternam vocem consuleret.
Non absurda videtur talis opinio: si æstimetur q̃ dei filius
de his quæ in diuina natura simul ipse cum patre & spiritu
sancto coęqualis & consubstantialis vtrique disposuerat, in
C forma serui quam susceperat, homo paruus deũ magnum con
fuluerit: non vt disceret, quod ipse cum patre in forma dei e-
ternaliter nouerat, sed vt ipsi patri per omnia deferret, obe-
dientiam offerret, præferret humilitatem. Ibi igitur in illo
secreto cubiculo patris de baptismate suscitando, de eligen-
dis discipulis, & condendo euangelio, de miraculis faciendis,
postremo de tolerantia passionis, de resurrectionis gloria,
cunctis diuino modo dispositis, altera iam die angelicis & ar
changelicis choris suauitatem sui vultus indulsit: referensq;
antiquam ciuium supernorum ruinam post modicum reparan
dam, vniuersam lætificauit ciuitatem dei. Iam tertia die se cu-
neis patriarcharum & prophetarum immiscens, ea quæ à san-
cto sene Simeone dudum audierant, proprij vultus manife-
statione approbauit. Sicq; expectationis illorum moras, in-
stantis iam redemptionis promissione consolans, animęquio-
res atque alacriores reddidit vniuersos. Merito igitur post
triduum inuenitur in templo in medio doctorum & seniorũ,
vt paternæ pietatis de hominum reparatione consilium sicut
angelis & sanctis carne exutis quantum videbatur, propala-
uerat: ita in omnium locorum sacratissimo templo Hieroso-
lymitico, & his primo qui preciosissimum huius promissio-
nis: thesaurum in sacris literis conseruabant, paulatim incipe
ret referare, primum audiens & interrogans, deinde sacratis-
sima mysteria prodens. Denique mirabantur omnes super
prudentia & responsis eius. Data est hæc pueris & adolescen D
tibus humilitatis & reuerentię forma, vt in medio seniorum
taceant, vt audiant, interrogent & discant. Iudica mihi dile-
ctissima domina mea mater domini mei, quid tibi fuerit ani-
mi, quid stuporis, quid gaudij, cum dulcissimum filium tuum
dominum Iesum inuenires, non inter pueros, sed inter docto-
res: cum omnium oculos in ipsum intentos, omnium cerneres
aures ad ipsum erectas: cum de prudentia eius & responsis
pusilli & magni, docti pariter & indocti loquerentur. Inueni, Canti.3.c.
inquit, quem diligit anima mea: tenebo illum, nec dimittam.
Tene ô dulcis domina, tene quem diligis, & triduanam eius
absentiam multiplicatis deliciis recompensa. Fili quid est, q̃ Luc.2.g.
fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebam⁹
te. Iterum domina mea dico tibi: Quur dolebas? Credo non
famem, non sitim, non inediam timebas puero, quem deum
noueras: sed tantum subtractas vel ad modicum ineffabiles
præsentiæ eius delicias querebaris. Tam enim dulcis est do-
minus Iesus gustantibus eum, tam speciosus ad videndum,
tam suauis ad amplectendum, vt breuis eius absentia, maxima
doloris materia sit. Quid est q̃ me quærebatis? Nesciebatis
quia in his quæ patris mei sunt oportet me esse? Iam hic cœle
stium mysteriorum, in quibus per triduum fuerat, obserati
incipit referare secretum. Vt humilitatis & obedientiæ, si-
mulq; propriæ voluntatis deserendæ, seniorum præceptis,
etiam vtilibus prætermissis, obtemperandi expressius & ex- E
cellentius commẽdaret exemplum, his sublimibus, tam vti-
libus, tam denique necessariis prætermissis, seniorum se sub-
dit voluntati, vt ait euangelista: & descendit cum eis, & erat
subditus illis. Sed quid est q̃ ait euãgelista, scilicet quòd ip-
si non intellexerunt verbum quod locutus fuerat? Non hoc
de Maria dictum arbitror, quæ ex quo spiritus sanctus super-
uenit in eam, & ei virtus altissimi obumbrauit, nullum filij
consilium potuit nescire, sed cæteris nescientibus siue non Ibidem
intelligentibus quod dixerit, Maria vt sciens & intelligens
conseruabat omnia verba, hæc conferens in corde suo. Me-
moria conseruabat, meditatione ruminabat, & hęc cum cæ-
teris quæ de eo viderat & audierat, conferebat. Ita etiam
beatissima virgo tunc misericorditer prouidebat nobis, ne
tam dulcia, tam salubria, tam necessaria verba, aliqua negligẽ
tia laberentur, & propterea nec scriberentur, nec prædicarẽ
tur, & sic sequẽtes huius spiritualis mannæ deliciis fraudarẽ-
tur. Omnia igitur hæc virgo prudentissima fideliter conser-
uauit, verecunde tacuit, opportune prodidit, & sanctis disci-
pulis & apostolis prædicanda commisit. De his vero quæ se-
quuntur: Iesus proficiebat ætate & sapientia & gratia apud
deum & homines: multi multa diuerunt, & diuersi diuersa
sentiunt, de quorum sententiis non est nostrum iudicare. Alij
animam Christi ex quo creata est & assumpta in deum, æqua-
lem cum deo sapientiam habuisse putarunt. Alij quasi creatu
ram creatori adequare timentes, sicut ætate, ita & sapientia F
profecisse dixerunt, euangelistę innitentes authoritati, qui
ait: Iesus autem proficiebat ætate, & sapientia, & gratia. Nec
mirum, inquiunt, si minor dicatur fuisse sapientia, cum mor-
talis atque passibilis, atque per hoc beatitudine minor tunc
fuisse veracissime prædicetur. De horum sententiis iudicet
quisque vt velit. Mihi sufficit scire & credere dominum Ie-
sum, ex quo cum deo in vnam est assumptus personam, fuisse
perfectum deum, ac per hoc perfectam sapiẽtiam, perfectam
iustitiam, perfectam beatitudinem, perfectam fuisse virtutẽ
& esse, & quicquid de eo secundum substantiam dici potest,
de eo potuisse dici etiam cum in vtero fuisset matris, non am
bigo. Nec ideo aut resurrectionem, aut mortalitatem, aut
passibilitatem abrogamus: cum eum non phantastice, sed ve
re hominem esse confiteamur, & veram hominis fuisse natu-
ram, in qua potuit proficere. Vtrum ætate aut sapientia, ipsi
videant qui de huiusmodi contendere norunt. Tu autem fili,
quæstiones non quæris, sed deuotionem: nec vnde lingua a-
cuatur, sed vnde animus excitetur. Et propterea his quæ
ad historiam pertinent interim prætermissis, ad spiritualem
intelligentia enucleandam, sicut ipse de quo loquimur, inspi
rare dignabitur, transeamus. Nunc redeundum est ad te fili
charissime, cuius animus est conformari Christo, & vestigiis
Iesu arctius inhærere, si forte sufficiam de euangelica le-

ctione

G ctione tuum tibi explicare profectum, vt hoc ipsum legas in his schedulis, quod in teipso suauius experiris. Credo enim te transisse ad Nazarenas de Bethleemitica paupertate diuitias, & iam duodennem effectum, de floribus Nazarenis ad fructus Hierosolymiticos ascendisse, vbi non tam in codicibus quam in propriis moribus hæc mystica valeas lectitare. Sicut enim Bethleem vbi Christus paruulus & pauper nascitur, bonæ vitę est inchoatio: sicut Nazareth vbi nutritur, virtutum est exercitatio: ita Hierusalem ad quam dominus ascendit, est cœlestium secretorum contemplatio. In Bethleem enim paupereſcit, in Nazareth ditescit, in Hierusalem affluit deliciis. Paupereſcit quippe perfecta mundi abrenunciatione, ditescit virtutum perfectione, & deliciis affluit spiritualium saporum dulcedine. Ascendendum quippe est à contualle plorationis, inter aspera tentationis, per plana exercitij spiritualis ad alta luminosę contemplationis. In Bethleem nouę conuersationi dedicatur infantia, quæ rationis impotēs neminem lędit, neminem fallit, libera cupiditatis, suæ voluntatis inscia, neminem iudicat, nulli detrahit, nihil cupit, nec de præsentibus anxia, nec de futuris solicita, alieno tantum sustentatur iudicio. Hanc nobis infantiam vas electionis commendans, si quis (ait) inter vos sapiens voluerit fieri, 1.Cor.3.d.
stultus fiat, vt sit sapiens. Et dominus in euangelio: Nisi con- Matt.18.a.
uersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, nō intrabitis in regnum cœlorum. Hac itaq; quælibet anima initiata infantia, H
post Herodianas persecutiones si cœperint in ea quasi in agro fertilissimo virtutum flores vbiq; pullulare, non immerito Nazareth, quæ flos interpretatur, quasi septennis inhabitans duodecimum annum fœliciter expectabit. Primo quidem necesse est vt ager cordis nostri peccatorum nostrorum recordatione & infirmitatis nostræ consideratione insterco-retur, deinde tentationum vomere multiplici fatigetur, vt sic virtutum semina flores pariant spiritualium exercitiorum. Ergo illum, à quo iam spiritus timoris vitia antiqua & inolitas cupiditates resecauerit: vnius anni puerum existimato. Si deinde mitem eum & obedientem spiritus pietatis effecerit: biennem spiritualiter iudicato. Iam si spiritus scientiæ suæ infirmitatis cognitionem, & auxilij diuini desiderium infude rit: triennem non dubites accessisse. Quem si contra tentationes & carnales delectationes, quæ militant aduersus animam, spiritus fortitudinis immobilem reddiderit ac robustum: annorum quatuor puerum admirare. Accedat spiritus consilij, & virtute discretionis quinquennem faciet. Cui si spiritus intelligentiæ meditationem sacrę legis indulserit, ad sexti anni ætatem fœlici progressu peruenit. Septimum annum spiritus sapientiæ aduehit, quæ de legis diuinæ meditatione procedit. Quatuor verò virtutes cardinales quasi quatuor etiam annorum lucem animę inuehunt proficienti, quibus nihil est in vita vtilius hominibus: sicut de ipsis scriptum I
est. Sobrietatem enim docet, & prudentiam & iustitiam & virtutem, quibus nihil est vtilius. hæ sunt præcedentium virtutum moderatrices, sine quibus cæteræ nec honestè haberi, nec perseueranter possunt seruari. Agit enim sobrietas, quæ alio nomine temperantia dicitur, ne sit ipsarum virtutum immoderata progressio. Prudentia ne sit earum indistincta confusio. Iustitia ne sit virtutum vsus immoderatus. Virtus quæ fortitudo dicitur, vt perseueranter earum teneatur affectus. Sequitur annus duodenus, isq; contemplationis, quæ ad ipsam cœlestem Hierusalem animam subleuat æstuantem, quæ cœlum reserat, quæ portas Paradisi aperit, quæ sponsum ipsum, sponsum speciosum forma præ filiis hominum, quasi per cancellos prospicientem puris mentis oculis exhibet contemplandum, vt vocem illam suauissimam mereatur audire. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Immaculata sordibus peccatorum vel passionum, euolans à reti- Cant.4.b
bus occupationum, oblita mœrorum præteritorum, euanescentibus imaginibus exteriorum creatorum, cordis sui faciem ad cernendum quem diligit, summa auiditate sustollit. Et ideo audit: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Fauus distillans labia tua. Hyems, inquit, transiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra. Hi sunt flores odoriferi nimirum, licet adhuc in quadam nouitate virtutes, quæ post hyemem persecutionum, & imbrem tentationum, in agro peccatoris bene proficientis fœ- K
liciter oriuntur: quarum Christus decore simul & odore delectatus, ab inferioribus eam ad superiora inuitās, hyems, inquit, transiit: imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra. Et quoniam pro gemitu compunctionis aperitur vita contemplationis, adiecit in sequentibus. Vox turturis audita est in terra nostra. Recole fili quid soleas in angulis surrare, cum scilicet ad instar turturis, quę auis castissima est, soliuaga & gemebunda, latebras quæris, & licet inter multos constitutus, solitudinem tibi ædificas quotidianam, quoniam gemis, quoniam æstuas, quoniam quæris quem diligit anima tua, & amoris vim patiēs, iam optas videre quem amas, quem nunc blandiris, & nunc ad amoris & desiderij intentionem suauiter indagas. Nunc moras accusas, nunc te cernis contemptum, nunc te visitatione confiteris indignum, & iterum de eius totiens expertus bonitate præsumis. Nunc quasi vlterius non sustineas, spirituali quodam litigio vel luctamine euincere retardantem conaris. Quæ tunc lachrymæ? Qui gemitus? Quæ suspiria? Quæ voces? Nunc oculi fletu graues, cum intimis singultibus eriguntur ad cœlum: nunc manus extenduntur & brachia: nunc pectoris tunsione animæ tarditas accusatur. Proferuntur interim verba sine principio, sine fine, quorum nec sententiæ cohærent sibi, nec rationes similes L
sunt, nec alicuius linguæ sensus vel idioma seruatur, quando vox aliquando respondet affectui, & iterum vocem affectus intercipit. Gaudet certe pius ille Iesus tali certamine superari, & talis animæ tali instantia delectatus, ad circunstantes angelos gloriatur. Vox turturis audita est in terra nostra, in terra viuentium. Vox talis animæ sic æstuantis auditur, cum talis desiderij odor suauissimus vniuersam demulcet suauitatē dei. Sic tibi in angulo quasi Heliæ in spelunca, primo transit 3.Re.19.b.
spiritus grandis subuertens montes, & conterens petras. Nō in spiritu dominus. Et post spiritum commotio, sed non in cō motione dominus. Et post commotionem ignis, sed non in igne dominus. Post ignem sibilus aurę tenuis, & ibi dominus. Hi sunt quidam gradus per quos in oratione mens compuncta conscendit, quasi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi generis pulueris pigmentarij. Sed hæc tibiipsi non tam inuestiganda, quàm ipsa tua oratione animaduertenda committo. Diligenter ergo attendas cum qua primum difficultate nonnunquam ingrederis cubiculum pectoris tui, vt inuenias tibi speluncam, in qua quodammodo sepeliaris ab omnibus quæ mundi sunt, & ores patrem tuum in abscondito. Videtur aliquando cor in modum silicis durissimæ. Videtur quasi mons aliquis interiacens interiorem aspectum ab omnibus spiritualibus exclusisse, donec spiritus grandis pertransiens subuertat montes, & conterat petras ante dominum. Quem nimirum spiritum sequitur cōmotio, M
quoniam mens quadam compunctione resoluitur, & fluentibus lachrymis quicquid in se sordidum est, vel aduersum commemorat, interiori contritione detergit. Vnde orta spe igne ineffabilis desiderij exardescit, & spirituale quoddam certamē init cum deo, donec sibilus aurę tenuis illapsus præcordiis leni tactu perstringit affectum, cūctis cogitationibus, cunctis motibus, cunctis dissensionibus, cunctis verbis impones silentium, vsque ad ipsas Hierusalem cœlestis delicias animam subleuat contemplatiuam. Tunc ille diu quæsitus, totiens rogatus, tam ardenter desideratus, speciosus forma præ filiis hominum, quasi per cancellos prospiciens inuitat ad osculа, surge, inquiens, propera amica & veni. Tunc ingrediens Hierusalem transit in locum admirabilem vsque ad domum dei, in voce exultationis & confessionis. Tunc amplex⁹, Cant.3.b.
tūc osculа, tunc inueni quem diligit anima mea. Tenui illum nec dimittam. Tunc in Hierusalem affluit deliciis, & fruitur bonis, & diem festum cum exultatione colit. Obsecro itaque fili charissime, memento mei cum bene tibi fuerit, vt suggeras dilecto tuo, regi tuo qui est in sancto, vt educat me de isto carcere, de his tenebris, de his vinculis, vt tandem aliquando respirem in prioris gaudij libertatem. Sentiam & ego quàm magna multitudo dulcedinis illius, quam abscondit timentibus se. Sed heu, heu, rara hora, & parua mora fœlix, quæ triduo poterit commorari in his deliciis. In his tribus diebus contemplationis lucem non inconuenienter intelligo,

A telligo, quoniam quicquid de deo poterit mens illuminata sentire, aut ad potentiam eius, aut ad sapientiam, aut ad bonitatem credimus pertinere. Cernitur itaque dominus Iesus aliquando fortis & potens in prælio, vt scias te vel vt sentias te si dilexeris eum contra mundum, contra diabolum, contra omnem principatum & potestatem, eius dextera protegente, cui resistere nemo potest, sub quo curuantur qui portant orbem, qui si tenuerit aquas, omnia siccabuntur: si emiserit eas, euertet terram. Si igitur spiritus potestatem habens ascenderit super te, si stimulos accediæ exagitauerit, si aculeos diuersarum passionum accenderit, si aduersum te commouerit mundum, si inflammauerit persecutiones, si times, si trepidas, si per singula momenta vinci formidas, & ita ad Iesum tuum anxius curris, ploras, exponis pericula, opem flagitas: adhæret tibi quem diligis, in specie potentissimi regis, & secūdum orationem sancti Dauid apprehendet arma & scutū, & exurget in adiutorium tibi: audiesq; ne timeas à facie eorū, quia ego tecum sum. At si secretorum cognitionem, vel cuiusuis alicuius solutionem tibi desideras reuelari, si mundanæ confusionis causas & rationes anxius admiraris, si mouentur pedes tui, quia pacem peccatorum vides, qui in labore hominū non sunt, & cum hominibus non flagellantur: quæris diuersorium vbi cum Iesu solus cum solo fabuleris, clamas cū Hie- Hiere.12.a
B remia: Iustus quidem tu es domine, si disputem tecum. Verūtamen iusta loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur? Sic itaque quærenti adhæret ille magister, qui docet solus hominem scientiam, habet clauem sapientiæ, & aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Aderit in specie doctoris suauissimi, in cuius dextera ignea lex, vt te illuminatione cognitione & charitate quæ ex legis meditatione procedit, inflammet. Porro in sinistra eius virga æquitatis, virga regni, vt & quærentis præsumptionem arguat, & curiositatem compescat. Postremo si hæc omnia etsi magna, etsi splendida, etsi subtilia: vnius tamen oculi desiderio suauissimorum labiorū illius, vno tantum tactu non fastidias, incipiasq; querulis vocibus clamare cum propheta: Quæsiui vultum tuum, vultum tuum domine requiram. Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te? veniet certe tibi in odorem vnguentorum, & aromatum, sicq; cœleste & diuinum quoddam trementi imprimens oscu- Psal.44.a.
lum, omnia viscera tua ineffabili iucunditate perfundet, vt clamare delectet: Diffusa est gratia in labiis tuis. Cum legem & prophetas legis, animaduerte diligenter, & inuenies ipsas apertiones, & contemplationes multotiens in figuris & ęnigmatibus quibusdam designatas. Sunt enim multa genera cō templationis, ac spiritualium visionum, quæ tamen omnia vel ad dei potentiam, vel ad dei sapientiam, vel ad dei benignitatem pertinere noscuntur. Nam si cogitetur deus respectu o- C
mnium vt causa, quorundam vt sint, quorundam autem vt rationales, ac per hoc sapientiæ capaces sint, multorumque vt beati sint: primum potentiæ, alterum sapientiæ, vltimum ascribam bonitati. Potentiæ quidem est ꝙ sine ipso nulla creatura subsistit. Sapientiæ, ꝙ sine ipso nulla doctrina instruitur. Bonitatis, ꝙ sine ipso nullius rei vsus expedit. Apud ipsum secura sunt omnia, cum nihil sit, quo eius turbari possit potētia. In ipso creata sunt omnia, cuius non potest falli sapientia. Ex ipso recta sunt omnia, cuius natura nulla potest deprauari malitia. Ergo in rerum creatura contemplamur eius potentiam, in forma sapientiam, bonitatem in vsu. Sane in his quæ in carne gessit, cum contemplari malueris, hunc ipsum triduanæ lucis splendorem facile intueberis. Si nascentem in præsepio, si in brachiis vagientem, si pendentem ad vbera, si inter vlnas Simeonis paruulum oculis illuminatæ mentis aspexeris: bonitatis eius opera interius admirare. Si vultum Luc.19.g.
eius igneum, flagellum quoque de resticulis, vocemq; terribilem, quibus vendentes & emētes in templo terruit, quibus euertit cathedras nummulariorum, quibus insuper columbarum venditores eiecit, considerare delectat: tantę virtutis potentiam expauesce. At si iucundum ducis insidias scribarum D
& pharisæorum totiēs deprehēsas, callidas eorum obiectiones responsionum illius prudentia confutatas occulta mēte perspicere: sapientiæ eius lucem clarius emicare persenties. Ita quoq; fuit potētiæ ꝙ fugauit dæmones, ꝙ turbas pauit, ꝙ calcauit Maria, ꝙ Lazarum vocauit de monumento: & tamē non minoris sapientiæ fuit ꝙ vt principes huius mundi falle rentur, inter diuina miracula à diabolo se tentari permisit, ꝙ velut egens esurierit, ꝙ in naui dormierit, ꝙ crucem moriturus ascenderit. Verum quia in bonitatis illius meditatione libentius immoraris, ingredere, quæso, domum Simonis pharisæi, & intuere attentius q̄ pio, q̄ suaui, q̄ iucundo, quàm clementi vultu humi prostratam respicit peccatricem, q̄ compatienti processu illos pedes pœnitentiæ lachrymis irrigandos præbeat, & capillis quos sibi hactenus superbia & lasciuia vēdicauerat, detergendos, labiisq; tot scelerum fœditate pol lutis diligenter osculandos. Osculare, osculare ô beata peccatrix pedes dulcissimos, suauissimos, speciosissimos, quibus caput serpentis conteritur, ante quos antiquus hostis egreditur, quibus calcantur vitia, quibus mundi omnis sternitur gloria, quibus superborum & sublimium colla mira virtute premuntur. Osculare, inquam, & fœlicibus adlambe labiis vestigia, quæ nullus peccator post te exhorreat, nullus quantumlibet criminosus refugiat, nullus expauescat indignus. Osculare, complectere, stringe, & angelis & hominibus adoranda vestigia pœnitentiæ & confessionis vnguento perfunde, vt tota domus impleatur odore vnguenti. Væ væ tibi ô pharisęe, cui est odor mortis in mortē, qui times alienis maculari peccatis, cum te timor proprius deterius fœdiusque maculet. Nescis quàm suaue redoleat misericordiæ miseræ E
huius peccatricis miseria. Quàm dulce sapiat pietati confessio pura peccati. Quàm gratum sit illi sacrificium, cordis cōtritio: quàm cito consumat peccatum ardens dilectio. Denique dimissa sunt ei peccata multa, quoniā dilexit multū. Gratia tibi ô beatissima peccatrix, offendisti mundo tutum suis peccatoribus locum: pedes scilicet Iesu, qui neminem spernunt, neminem proiiciunt, neminem repellunt, suscipiunt omnes, omnes admittūt. ibi certe Aethiopissa mutat pellem suam: ibi pardus mutat varietatem suam, vbi solus pharisæus non expurgat superbiam suam. Quid agis ô anima mea, ô misera mea, ô peccatrix mea? Habes certe in te tuas lachrymas: habes vbi fœda tua oblectamenta sacris oculis purges: & totum affectionis tuæ vnguentum securè sine aliquo metu vitij effundas. Quid dissimulas? Erumpite ô dulcissimæ lachrymæ: erumpite: cursum vestrum nullus impediat. Rigate sacratissimas plantas domini mei, saluatoris mei, fusceptoris mei. Nam si quis pharisęus submurmuret: si me à suis aspectibus arcendum censeat: si fimbriæ suæ tactu indignum iudicet: subsannet: irrideat, auertat oculos, contineat aures: nihilominus tuis inhærebo vestigiis bone Iesu: meis stringam manibus: premam labiis, nec à lachrymis cessabo vel oculis: donec audiam: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dile- Luc.7.f.
xit multum. Est ergo dies prima, qua anima sitiēs deum speculatur: & in amœnitatibus quasi in Hierusalem commora- F
tur diuinæ potentiæ in templo. Secunda sapientiæ illius admiratio. Tertia bonitatis & dilectionis prælibatio. Ad primā pertinet iustitia: ad secundam scientia, ad tertiam misericordia. Iustitia terret, scientia docet, misericordia fouet. Introibo in potentias domini, domine memorabor iustitiæ tuæ Psal.70.c.
solius. Ecce iustitia. Incerta & occulta sapientię tuæ manifestasti mihi. Ecce scientia. Quoniam melior est misericordia Ibi.50.a.
tua super vitas. Ecce misericordia. Et in prima die timor qui ex iustitiæ consideratione procedit, animam purgat. In secūda sapientia illuminat. In tertia illuminatam bonitate dulcedinis suę remunerat. Cernis (ni fallor) quàm necessarium sit, & vtile inter bonorum operum exercitia, per triduum hoc Hierosolymiticas frequentare delicias, in quibus timor administrat panem doloris, scientia vinum exultationis, bonitas lac consolationis. Scio nunc te mirari quòd delicias dixerim quibus dolorem non deesse commemoraui, quomodo expertus sum sæpius quòd dolorem illum qui de casto timore procedit, omnibus huius mundi deliciis mens cōpuncta præponit. Et hæc dicta pro modulo experientiæ nostræ. Cæterū viri excellentioris meriti, & capacioris ingenij, animęq; purgatioris, in tribus his subtiliora ac profundiora rimantur. In potentia scilicet dei, profunda iudicia. In sapiētia, secreta consilia. In bonitate eius, misericordiæ dona ineffabilia. Deniq; Paulus ingressus in potentias domini, & abyssum

iudiciorum

G iudiciorum eius expaueſcẽs: O homo, inquit, tu quis es vt reſpondeas deo? nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, cur
Rom.9.d me feciſti ſic? Sed & theſauros ſapientiæ eius admirans ait:
Ibidẽ.11.d O altitudo diuitiarum ſapientię & ſcientiæ dei, q̃ incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles vię eius. Diui-
Roma.2.a nitias quoq; bonitatis eius commemorans: An diuitias, inquit, bonitatis eius contẽnitis? Poſt triduum igitur inuenerunt eum in templo, haud dubium quin Maria & Ioſeph: altera mater, alter nutricius. Inuenitur itaque ſpiritualis ſpiritualiũ contemplator non in quolibet loco, ſed in templo. Habet enim Hieruſalem atrium, habet portas, habet templum. Et atrium aliquando patet quidem inimicis, portę autẽ patefiunt ſolis amicis, ingreſſus vero templi non indulgetur niſi perfectis. Igitur qui in temporalibus ęterna, in terrenis cœleſtia, in humanis diuina, in creaturis creatorẽ valet inſpicere, quaſi in atria cœleſtis Hieruſalem introductus exultet. Hucuſque philoſophi quaſi inimici in atria intelligentiæ ſuę vim poterant extendere: ſicut dicit Apoſtolus: Quod enim notum eſt dei, manifeſtum eſt in illis. Inuiſibilia enim ipſius à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius & diuinitas. Qui vero in ſcripturis ſanctis ablato velamine reuelata facie gloriam dei poterit cõ templari, de ingreſſu portarum Hieruſalem glorietur. At ſi pinguedinem intimę dilectionis, & tuæ adipem affectionis, in
H cordis ara cœleſtis deſiderij flamma ſuccenderit, & aſcenderit fumus aromatum de flagrantia orationis, ſicq; oculus mẽtis in ipſa cœli ſecreta radium porrexerit, & cordis quoq; palato illius diuinæ dilectionis fœlix tactus ſapuerit, cum holocauſto gratiſſimo templum Hieruſalem frequentaſti. Sed anima ſancta in his deliciis commorante dolet mater, mater & nutricius conqueruntur, & quęrunt, inuentum tandem Ieſum leui increpatione caſtigant, & reducunt ad Nazareth. Hæc maxime viris ſpiritualibus congruunt, quibus diſpenſatio verbi dei vel animarum cura commiſſa eſt. Porro nutricium noſtrum nihil liberius dixerim, q̃ ſpiritum ſanctum. Matrem vero nil rectius q̃ charitatem, ſi nos fouent & promouent, paſcunt & nutriunt, & geminę affectionis dei videlicet & proximi lacte reficiunt. Hi nos in ſtudiis ſanctis quaſi in Nazareth tenent & ſuſtinent, hi nos conſolantur in triſtibus, hi in dubiis conſulunt, hi feſſos roborant, hi ſanant contritos corde, & alligant contritiones eorum. Horum auxilio de Nazareth tranſimus in Hieruſalem, de labore ad requiem, de fructu bonę actionis ad ſecreta contemplationis. hi nobis ęterna lege
I præſcribunt vt pro cura proximi non negligamus ex toto cõtemplationem dei: nec rurſus pro deliciis contemplationis curam proximi omittamus. Vnde nõ immerito ſi quieti pluſquam oportet indulgeamus, de nobis charitas fraterna conqueritur, nec gratam habet noſtram in Hieruſalem commorationem, ſi aliis quos noſtra ſolicitudo proſpicit, ſenſerit imminere ex nimia quiete perniciem. Plerunque enim nobis vel ſecretis meditationibus, vel priuatis orationibus, poſtpoſita actione mentis, ſi pluſquam ſubditis expedit immorer in mediis deliciis, ſpiritu nimirum operante, & charitate ſuggerente: ſubito venit in mentem memoria infirmorum, vt illum cogitemus contriſtatum expectare à paternis viſceribus conſolationem. Alterum tentatum explorare quando procedens in publicum pater ei afferat ſuo ſermone ſolamen. Illum irę ſtimulis agitatum, quando non habeat vbi conceptum virus confeſſione ſalubri euaporet, aduerſus patrem ſubmurmurare. Alterum acediæ ſpiritu victum, vt inueniat cui loquatur, quem conſulat, huc illucq; diſcurrere. Tali itaque ſuggeſtu progreſſo ex paternis cordibus, quaſi increpãtem audiuimus matrem charitatem: fili, quid feciſti nobis ſic? Ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Non cum iniuria dicimus ſpiritum ſanctum vel charitatem in ſanctis, etſi adhuc minus pfectis, aut dolere aut conqueri, cum ipſe ſpiritus gemitibus inenarrabilibus interpellet pro nobis, qui & loqui & contriſtari, & talia agere in ſanctis conſueuit. Quod ſi contra huiuſmodi neceſſitates, amator quietis in ipſis animæ affectibus murmuret dicens: Nonne in his quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe? nihilominus conſideraus ſpiritus rationalis quòd ideo Chriſtus mortuus eſt, vt qui viuit, non ſibi viuat: deſcendit cum eis, & eſt ſubditus illis. Secure deſcendit cum tali nutricio, & cum tali matre deſcendit fœliciter. Deſcendit, qui K
ſpiritu dei actus charitatem inferioribus oſtendit. Deſcendam libens cum his ducibus in Aegyptum, ſi tamen ducunt reluctantem, ſi cogunt deſcendere, & reconſcendere faciunt. Libenter ſubdat tali matri, libens ſupponam humeros oneri quod impoſuerunt, libens ſuſcipiam iugum cui me ſubdunt, ſciẽs quia iugum eorum ſuaue eſt, & onus eorum leue. Sed & ſi te fili mi, à talibus curis liberum adhuc ſub alis ſuis Chriſtus abſcondat, quod prælatis incumbit facere, ne ſubditi pericliten tur: hoc ipſum expedit prouidere ne ſocij ſcandalizẽtur. Illi neceſſitates quandoque præponunt contemplationis deliciis, tu eas non præponas vnitati & pacis congregationi. Præcipue hæc ipſa ſpiritualiũ viciſſitudinum tempora, quando videlicet vel deſcendas ad Nazareth, vel aſcendas in Hieruſalem, nunquam ſolus, id eſt propriæ voluntatis arbitrio, ſed ſemper ſeniorum diſtingue conſilio. Ecce habes fili chariſſime, quod petiiſti, licet tuo affectui, tuæq; contemplationi nihil dignum, voluntatis tamen meæ, aut qualiſcunque conatus, aliquod (ni fallor) indicium. Scias igitur q̃ non tã euan
gelicam lectionem exponere, q̃ ex ea aliquam meditationem, ſicut rogaſti, elicere curauimus: & legentibus incitamenta deuotionum ex huius ſerie lectionis euangelicæ compoſuimus, ipſius adiuuante gratia, de cuius loquimur infantia, qui plenus eſt virtute & gratia & ſapientia Ieſus Chriſtus domi
L nus noſter, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

Sermo in die purificationis, domini Guerrici abbatis Igniacenſis de purificandis & adornandis cordium affectibus.

ADorna thalamum tuum Sion, & ſuſcipe regẽ Chriſtum quẽ virgo concepit, virgo peperit, virgo poſt partum, quem genuit adorauit. Ad nos fratres, ad nos loquitur ſpiritus ſanctus, qui ſumus Sion, qui ſumus ſpeculãtes, qui die ac nocte leuamus oculos noſtros ad dominum deum noſtrum, donec miſereatur noſtri. Adornemus igitur thalamum noſtrum, & ſuſcipiamus regem Chriſtũ. Ecce fratres Chriſtus in propria veniens, & à ſuis repulſus non habet vbi caput reclinet. Præ foribus noſtris inter materna brachia vagiens, per ſpiritum ſanctum quęrit hoſpitiũ, dicens. Adorna thalamũ tuum Sion. Emundemus igitur thalamum noſtrum prius expellendo quæ oculos Chriſti intrando offendere poſſunt, & ſic demum adornemus ea inferendo in quibus delectatur & gaudet. Quæ ſunt (ait forſan aliquis veſtrum) quę oculos Chriſti offendere poſſunt? Cui dicimus. Nihil ita oculos eius offendit ſicut ſuperbia, quæ angelum de cœlo, & hominem expulit de paradiſo: quæ eſt initium omnis peccati. Quam hortatur nos ſpiritus ſanctus vitare dicens: Quid ſuperbis terra & cinis? Et alibi. Omnis caro fœnum. Exſiccatum eſt fœnum, & flos eius decidit. Videamus nunc quid ſuperbia fecit. Angelum de cœlo, & hominem expulit de paradiſo. Merito hæc oculos Chriſti offendit, quæ pulcherrimum opus eius in cœlo & in paradiſo fœdauit, quæ fecit de angelo diabolum, & de homine nuper creato iuſto, perfidum. Quæ ſicut & peccatorum primum & maximum, ſic eſt omnium regina & mater vitiorum. Videndum eſt igitur & ſolicite conſiderandum vt eam mens noſtra cum tota prole ſua excludat, vt thalamus noſter emundatus & ornat' Chriſtum regem qui foris pulſat, ſuſcipiat. Cum tota, inquam, prole ſua, ſeptem ſcilicet principalibus vitiis. Quæ ſunt hæc? inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria. Hæ ſunt filiæ ſuperbiæ, quæ matrem ſuam ſequuntur, quæ hoſpitium quodcunque intrauerint, fœtidum reddunt. Sed quæ nobis cum iſtis communio? Quis conſenſus templo dei cum idolis? Nulla nobis (deo agimus gratias) cum eis ſocietas quas exuentes veterem hominem cum actibus ſuis, gladio verę confeſſionis & pœnitentiæ enecauimus. Nihil igitur in nobis vltra poſſit ſuperbia, quæ de archangelo diabolum, & de primo homine fecit impium, & creatori ſuo rebellem. Nihil habeat in nobis vana gloria, qui à die conuerſionis noſtræ in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti cœpimus gloriari, cum Apoſtolo dicentes: Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Gloria itaque

M
Eccli.10.b
Eſa.40.b
Ibidem.
Gala.6.d

A itaq; noſtra ſit crux Chriſti quam portamus, & teſtimonium
2.Cor.1.c. conſciẽtiæ per crucẽ Chriſti purgatę. De qua Apoſtolus ait: Gloria noſtra hęc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. In qua conſcientia gloriari de donis dei, eſt deo gratias agere.
2.Cor.10.c Ad quod no. hortatur Apoſtolus dicens: Qui gloriatur, in
Ibidem. domino glorietur, id eſt in domino de puritate conſcientiæ ſuæ glorietur. Non enim qui ſeipſum commendat, & cætera. Cæterum qui in ſe gloriatur, & qui ſibi placet, ſtulto homini placet. Qui in alio homine gloriatur, aut laudem in mente ab ore alterius expectat, mercedem operum recipit, ac oleo peccatoris vngit caput ſuum, auditq́ue prophetam ſibi di-
Hie.17.a. centem: Maledictus homo, qui ponit ſpem ſuam in homine. Et in die iudicij cum dixerint, domine domine aperi no-
Mat.25.b bis, aiet: Amen dico vobis, neſcio vos. Hæc vana gloria filia eſt ſuperbiæ: quæ in quocunque fuerit, inobedientem facit. Rurſum poſt conuerſionem nihil vltra in nobis habeat
Sapien.2.d inuidia, per quam mors intrauit in orbem terrarum. Diabolus enim inuidet homini aſcenſum vnde corruerat, & propter hoc tentauit, & in anima occidit. Hęc eſt illa quæ non
Iob.5.a magnos, ſed paruos ſemper torquet, dicente ſancto Iob: Paruulum occidit inuidia. In eo enim quòd aliquis alicui inuidet, minorem ſe oſtendit ei cui inuidet. Sic diabolus inuidit primo homini, ſic Eſau Iacob, & Cain Abel. Hæc inuidia
B paruulum occidit, quia niſi inferior eſſet, de bono alterius nõ doleret. Hac peſte nullus moritur, niſi qui terrena hæc appetit, quæ tota non veniunt pluribus. Vnde ſiqua deſiderat, illi inuidet qui penitus ea accepit, vel illi partem habendo quantitatem ei reſtringit. Hunc paruulum occidit inuidia, quia dum non poteſt adipiſci quod alij, inuidet, & in odium (inuidiæ filiam) cadit. Rurſum fratres, poſt conuerſionem noſtram ira non habeat in nobis locum, quia, vt ait dominus
Matt.5.c in euangelio, gradatim ducit ad gehennæ puteum, dicens: Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Qui dixerit racha, hoc eſt vocem indignationis per iram emiſerit, reus erit con ſilio, in quo tractatur qua pœna ſit mulctandus. Qui dixerit fatue, hoc eſt tale quid fecerit aut verbo aut verbere, vt inter fratres deſpiciatur, reus erit gehennæ ignis, niſi reſipuerit.
Pſalm.6.b Hęc eſt ira quæ ſtultorum oculos extinguit, ſapientium ocu-
Iob.5.a los nonnunquam turbat, dicente pſalmiſta: Turbatus eſt præ ira oculus meus. Et de ira ſtulti Iob ait: Virum ſtultum interficit iracundia. Ecce duas iras videmus, quarũ altera nonnunquam turbat oculum, altera ſemper extinguit. Altera venit ex impatientia, altera ex zelo rectitudinis. Altera venit
Pſal.4.d. ex vitio, altera ex virtute. De altera quæ venit ex virtute, Pſalmiſta ait, Iraſcimini, & nolite peccare. Quaſi dicat: Crudeles eſtote in vitium, mites in fratrem, conſiderantes
Ephe.4.f voſmetipſos, ne & vos tentemini. De altera, quæ venit ex
C vitio, ait Apoſtolus: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram, id eſt Chriſtus qui eſt ſol iuſtitiæ, mentem veſtram iraſcentem non deſerat, qui cum ira nunquam habitat. Ira, quæ venit ex zelo rectitudinis, debemus iraſci prius noſtris
Eccles.7.a erratibus, & pòſt erratibus proximorum, quæ melior eſt riſu, quia per triſtitiam vultus corrigitur proximus. Quæ debet tamen ſubeſſe rationi, ne ſit immoderata, ſed in vltione peccati tempus & modum conſideret. Hæc ſapientes interdum turbat. Ira per vitium ſtultos occidit, dum in rixas & in contumeliam linguam relaxat. Rurſum fratres poſt conuerſionem noſtram muniendus eſt thalamus cordis noſtri, ne triſtitia rediens introeat, illam dico quæ mortem operatur, quæ de amiſſione rerum temporalium venit. Hæc eſt illa quæ prauas cogitationes generat, murmurioſum monachum reddit, quæ faſtidium parit, & tenentem aratrum dei cum vxore Loth retro reſpicere compellit. Sine dolore nanque non poteſt amittere, quod cum inordinato amore poſſedit. Hanc itaque triſtitiam quæ mortem operatur excludamus: & intromittamus eam quæ venit de memoria peccatorum, & de peregrinatione noſtra, dicamusq́ue cum pſal-
Pſal.119.a miſta: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt, habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea.
2.Cor.6.b Hæc eſt triſtitia quæ vitam operatur, de qua ait Apoſtolus:
Ioan.16.d. Quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes. Hæc eſt illa de qua dominus ad diſcipulos dicit: Triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Altera parit mortem, parit animi rancorem. Rurſum fratres poſt cõuerſionem muniamus thalamum noſtrum, D
ne auaritia quæ eſt radix omnium malorum, rediens introeat, nosq́ue ab vnius dei cultura abſtrahat, idolorum cultores faciat. De qua inter cætera ſic ait Apoſtolus ad diſcipulos ſuos. Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, Colo.3.d.
fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, quę eſt idolorum ſeruitus. Ecce auaritiam idololatriæ comparat: & merito: quia ſicut vni deo idololatria nititur auferre gloriam, ne ſolus habeat nomen deitatis: ita auarus in dei res ſe extendit, vt ſolus vſurpet quę deus omnipotens in vſum plurimorum fecit. Vtraque deo inimica, quia negat deo, quæ ſunt eius. Eſt & auaritia, non ſolum amor congregandæ pecuniæ aut conſeruandæ, ſed ambitio prælationis, cum nititur homo homini præeſſe. Hæc, vt verum dicam, etiam pauperes (qui ſemel pro Chriſto reliquerunt ſua) intantum vexat, vt contra ius & fas, & propoſitum ſuum, non tantum velint, ſed etiam ſtudeant fratribus & conſeruis præeſſe. Quod ſi abbas aut prior eorum voto non conſenſerit, iraſcuntur, obloquuntur, eosq́ue aut inuidos, aut ſibi maleuolos (qui ſe non prouehunt) clamant. Hæc eſt auaritia quæ memoriam mandatorum dei turbat, dicente pſalmiſta domino: Inclina cor meum in teſti-
Pſal.118.e. monia tua, & non in auaritiam: quę proditionis eſt mater, quæ Iudam dei diſcipulum primum ad mandatorum dei oblitionem, de obliuione ad proditionem, de proditione traxit
E ad laqueum. Rurſum fratres poſt conuerſionem noſtram muniamus thalamum cordis, ne gula rediens introcat, quæ & Adam innocentiæ veſte, & Eſau priuauit primogeniti dignitate. Hæc eſt illa peſtis quæ patres noſtros in deſerto ingratos beneficiis fecit, quę compulit eos murmurare contra deum, & dicere: Vtinam mortui eſſemus in Aegypto,
Num.14.d quando ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus allia, cepe, & pepones. Hæc eſt illa funeſta peſtis quæ eos ad blaſphemiam duxit, quaſi non eſſet alia vita poſt iſtam, cum dicebant: Comedamus & bibamus, cras enim moriemur,
Eſa.22.d id eſt in futuro. Quaſi dicerent: Hoc ſolum habemus quod comedimus, nihil in futuro poſt hanc vitam nos habituros ſperamus. Hanc peſtem cum homine perituram pronunciat Apoſtolus dicens: Eſca ventri, & venter eſcis, deus autem
1.Cor.6.c. & hunc & hanc deſtruet. Hæc peſtis tripertita eſt: quia aut ante horam canonicam: aut aliud quàm licet: aut plus quàm neceſſe eſt facit comedere: carnis curam in concupiſcentiis nititur facere. De qua naſcitur inepta lætitia: ſicut de populo Iſrael dicitur: Sedit populus manducare & bibere, &
Exo.32.d. ſurrexerunt ludere. Rurſum fratres poſt conuerſionem noſtram muniamus thalamum cordis noſtri, ne luxuria rediẽs introitum inueniat. quæ peſtilentia rediens eſt peior quàm ante fu
F erat. Nunquam enim ſola redit, ſed ſicut dominus ait in
Mat.12.d euangelio, aſſumit ſeptem ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi: & fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Hæc eſt peſtis illa quę corpus Chriſti dimembrat, quæ de membris Chriſti facit membra diaboli. Nam qui adhæret alicui perſonæ cauſa libidinis expleudę, vnum corpus fit cum illa perſona, & fit membrum diaboli: cuius & illa mem-
1.Cor.6.d brum eſt per coniunctionem malorum operum. Hæc eſt illa peſtis quæ ignem infernalem in corpus humanum accendit, vt vegetum ſit & robuſtum ad libidinem explẽdam: quę igni illi inextinguibili materiam ſemper apponit, & vires miniſtrat, vt de ſuo ſemper habeat vnde ſine fine ardeat. De his duobus ignibus luxuriæ & gehennę habemus authoritatem ſcripturæ. De igne luxuriæ ait: Omnes adulterantes quaſi
Oſee.7.b clibanus ſuccenſus à ſoquente. De igne gehennæ ait: Po-
Pſal.20.b. nes eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui, hoc eſt iudicij, vt intus ardeant (ſicut clibanus accenſus) in conſcientia: Dominus in ira ſua conturbabit eos, dicens: Diſcedite à
Luc.13.c me operarij iniquitatis. Et deuorabit eos ignis extremus infernalis, quem accenderunt per luxuriæ fœda opera. Sit ergo fratres, ſumma cura & ſtudium his qui in talibus ſunt, de talibus euadere & fugere. Nobis vero qui per gratiam dei euaſimus, & veterem exuimus hominem, qui ſumus Sion, ſit ſummum ſtudium thalamum noſtrũ munire & adornare, & Chriſtum regem ſuſcipere, ſicut hæc ſcriptura præcepit quam recitauimus. Adorna thalamum tuum Sion. Quid eſt, adornare thalamum

G thalamum tuum? Virtutes congregare, quibus & pauimẽtum
& parietes quaſi cortinis & floribus tota domus adornetur.
Primus ornatus thalami noſtri qui ſumus Sion, ſit timor,
Pſal.110.b qui eſt initium ſapientiæ, id eſt primus gradus per quem aſcẽ
Prou.28.c ditur ad ſapientiam. De quo timore ait ſcriptura: Beatus ho-
Pſal.2.c. mo qui ſemper eſt pauidus. Et pſalmiſta ait: Seruite domino
in timore, & exultate ei cum tremore: vt timor auferat ſecu-
ritatem noxiam, & exultatio mortiferã triſtitiam. Hic timor
generat humilitatem, quæ eſt precioſiſſimus ornatus thalami
Sion, quæ magis placuit Chriſto cum in thalamum virgineũ
Luc.1.c ingrederetur, dicente beata Maria: Quia reſpexit humilitatẽ
ancillæ ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes gene
rationes. Hæc, inquam, humilitas eſt ornatus Sion, id eſt pau-
perum Chriſti, de quibus ipſe dicit: Beati pauperes ſpiritu,
Matt.5.d quoniam ipſorum eſt regnum cœlorũ. Ecce quomodo timor
domini primus gradus aſcenſionis, & primus ornatus thala-
mi Sion, alios etiam ornatus generat, humilitatem ſcilicet &
voluntariam paupertatem. Adorna ergo thalamum tuum Siõ
timore domini. Secundus ornatus thalami Sion, & ſecun-
dus gradus ad ſapientiam, eſt pietas: de qua dicit ſcriptura:
Eccli.30.d Miſerere animæ tuæ placens deo. Et alibi. Super quẽ requie-
Eſa.66.a. ſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum? Hæc mi-
ſeretur in ſe peccantibus, fraterna onera portat, magis eligit
quælibet temporalia bona perdere, quàm cum fratre lite con
H tendere. Quæ profecto pietas non aliud eſt niſi deum colere,
& per cultum dei deo placere. Hæc in nobis generat mãſue-
tudinem, optimum ornatum thalami Sion, quæ filios dei nos
Matt.5.a facit, dicente domino: Beati mites, quoniã filij dei vocabun-
tur. Ecce quomodo pietas ſecundus ornatus thalami Sion, &
ſecundus aſcenſionis, alium ornatum de ſe generat manſue-
tudinem, quæ filios dei efficit. Adorna igitur thalamum tuũ
Sion pietate. Tertius ornatus thalami Sion & tertius gra-
dus aſcenſionis eſt ſcientia, quæ homini ſui cognitionem pre
bet, vt ſcilicet homo neque minus neque plus quàm debet de
ſe præſumat. Quorum alterum, ſcilicet de ſe nimium præſu-
mere, in mala facit precipitem: alterum, ſcilicet ſe non cogno
ſcere, facit ad quælibet bona opera torpentem. Ad hanc ſci-
entiam ſpiritus ſanctus inuitat eccleſiam in Canticis: Si igno
Canti.1.c ras te ô pulchra inter mulieres, abi poſt veſtigia gregũ tuo-
rum, ſcilicet hæreticorum: & paſce hœdos tuos, hoc eſt car-
nales concupiſcentias. Hæc ſcientia præbet nobis fiduciam
vincendi omnes tentationes per veram fidem dicente domi-
Marc.9.d. no in euangelio: Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt cre-
denti, per dei ſcilicet gratiam, & liberum arbitrium. Videm⁹
iam quomodo ſcientia tertius ornatus thalami Sion, & ter-
tius gradus aſcenſionis, alium ornatum in nobis generat, re-
ligioſum videlicet luctum, qui conſolationem à domino in
futuro meretur. Hæc ſcientia parat in nobis dolorem & lu-
I ctum peregrinationis, vt videndo mala exilij quę patimur, cũ
luctu deſideremus patriam à qua peregrinamur, audiamuſq;
Matth.5.a à domino nobis dici: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſo-
labuntur. Quartus ornatus thalami Sion eſt fortitudo, quæ
conuenit laborantibus pro veris bonis acquirendis. Hæc eſt
quæ munit thalamum Sion, vt non extollatur proſperis, non
frangatur aduerſis: quæ linguam increpantem & blandiẽtem
Pſal.119.a his verbis confundit dicens: Domine libera animam meam à
labiis iniquis, & à lingua doloſa. Hæc eſt illa quæ ſemper de
die in diem robuſtior, eſuriem & ſitim iuſtitiæ in thalamo
Mat.5.d. Sion accendit, facitque eam audire à domino: Beati qui eſu-
riunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Adorna
igitur thalamum tuum Sion fortitudine. Quintus ornatus
thalami Sion eſt conſilium, quo homo infirmitates ſuas re-
quirit, ſuum poſſe & ſuum non poſſe inueſtigat, & ex ſua in-
firmitate alios conſiderat, aliis parcit & miſeretur, ſicut &
vult deum ſibi miſereri: aliis dimittit debita, ſicut ſibi vult
Ibidem. dimitti à deo: mereturque audire à domino: Beati miſeri-
cordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Adorna
igitur thalamum tuum Sion conſilio. Sextus ornatus tha-
lami Sion eſt intellectus: qui mentem hominis ſuper hæc
infirma rapit, omneſque corporeas ſubſtantias intellectuali
intuitu tranſiens, non corporeis ſubſtantiis figitur, volensq;
Exo.33.d vltra progredi & propius accedere, audit à domino: Ne ap-
propinques huc: non enim videbit me homo & viuet. Hic in-
tellectus conuenit iis, qui à deo purgatum oculum habent, de K
Mat.5.a. quibus dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipſi deum vide-
bunt. Adorna igitur thalamum tuum Sion intellectu. Septi-
mus ornatus thalami Sion eſt ſapientia, quæ conuenit iis qui
intellectualibus oculis ęterna contemplantur, quorũ conuer-
Phil.1.c. ſatio in cœlis eſt, qui cupiunt diſſolui & eſſe cum Chriſto: in
quorum perſona dicebat Apoſtolus: Mihi viuere Chriſtus,
& eſt mori lucrum. Quaſi diceret: Vt Chriſtum magnificem,
Chriſto viuere volo tantum, & Chriſtus eſt præmium mor-
Ibidem. tis meæ. Et poſt pauca: Coarctor autem è duobus, ait, deſide-
rium habens diſſolui & eſſe cum Chriſto: multo melius autẽ
manere in carne propter vos. Ecce quid facit vera ſapientia,
quæ omnes rebelles motus corporis ita ſubiugat, vt nullam
vltra pugnam in carne ſentiat. Pro infirmis fratribus (vt eis
Chriſtum nunciet) exilium libenter patitur, probra non au-
dit, damna non ſentit, auferenti tunicam dimittit & pallium,
percutienti ad vnam maxillam præbet & alteram, audit que à
domino: Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Hi or-
natus thalami Sion, iſtis nos adornemus qui ſumus Sion, &
regem Chriſtum ſuſcipiamus, quem virgo concepit, virgo
peperit, virgo poſt partum quadrageſima, hoc eſt hodierna
Luc.2.d die in templo dei præſentauit. In lege nanque ſcriptum e-
Exo.24.c. rat, vt mulier quæ ſuſcepto ſemine peperiſſet maſculum, qua
drageſimo die purgata templum cum filio intraret, deferens
L hoſtias ſecum pro peccato agnum anniculum immaculatum.
Si autem non haberet agnum, par turturum ſiue duos pul-
los columbæ offerret. Hæc omnia beata virgo non ex ne-
ceſſitate, ſed ex humilitate impleuit. Abſtinuit ab introitu tẽ
pli quadraginta diebus, non neceſſe habens purgari, quę ſine
omni delectatione, ſaluo virginitatis ſigillo, de ſpiritu ſan-
cto concepit. Obtulit hoſtiam non pro peccato, ſicut aliæ
mulieres, ſed pro humilitate: oſtendens etiam in hoc quòd
filius dei Ieſus Chriſtus non ſoluere venerat legem, ſed ad-
implere. Et ecce Simeon grandæuus qui acceperat reſpon-
ſum non viſurum ſe mortem niſi videret Chriſtum domini,
& eum ſuſciperet quem expectabat: accepit eum in vlnas ſu-
as, hoc eſt inter brachia ſua amplexatus eſt: illum qui appen-
dit tribus digitis molem terræ, qui omnia implet, omnia com
Luc.2.c plectitur, inter brachia portat, dicens: Nunc dimittis domi-
ne ſeruum tuum, ſecundum verbum tuum in pace. Cupio diſ-
ſolui, & eius aduentum cum patriarchis & prophetis in infer
no expectare, qui inter te & humanum genus facturus eſt pa-
cem. Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum, filium tuum,
quem deſideraui, de quo reſponſum à ſpiritu ſancto accepi.
Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſ-
Eſa.9.d rael. De quo ait Eſaias: Populus qui ambulabat in tenebris,
Rom.11.d vidit lucem magnã. Quia cum plenitudo gentium intrauerit,
M tunc omnis Iſrael ſaluus fiet. Audite fratres, audite quid of-
fert Maria, quid Simeon ſuſcipit, vnigenitum dei deo patri
conſubſtantialem & coęternum, verbũ in principio. Et vt vti
litatem & conſolationem noſtram audiamus, illum offert vir
Gene.22.d go, quem deus Abrahæ promiſit dicens: In ſemine tuo (hoc
eſt in Chriſto) benedicentur omnes gentes. Et quem Dauid
Pſal.131.b promiſit dicens: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem
tuam. Hic eſt (quem virgo offert) patriarcharum gaudium,
deſiderium prophetarum, gentium expectatio, Iudæorum
qui eum receperunt ſaluatio, ruinæ angelorum reparatio.
Talis eſt quem virgo offert deo, imò multo maior quàm lin-
gua, aut hominum, aut angelorum poſſit dicere. Et cum ſit
tantus ac talis, qualem aut quantum ipſe ſe nouit, non ſuffe-
cit virgini ipſum ſolum offerre: ſed hoſtiam, quam lex præ-
ceperat, pro eo obtulit, ob humilitatis ſcilicet exemplum, vt
nos doceret quomodo & nos eum debeamus offerre. Duos
turtures aut duos pullos columbæ pro eo obtulit. Columba
fratres, ſimplex eſt animal, felle caret, roſtro non lædit, in
cauernis petrarum nidificat, alienos pullos nutrit, iuxta flu-
enta manet vt viſa vmbra accipitris fugiat, meliora grana
eligit, gemitum pro cantu reddit, gregatim volat, alis ſe
defendit, viſum recuperat. Et nos fratres, cum ante altare
ſteterimus vt dei filium deo offeramus, cum eo & pro eo
par turturum, caſtitatem corporis & animæ offeramus, & du-
os pullos columbarum pro cantu gementes, compunctionem
geminam, pro deſiderio patriæ cœleſtis, & de conſidera-
tione

A tione noſtræ miſeriæ habentes. Columba felle caret, & nos
ira careamus, quæ peccare nos facit. Roſtro non lædamus,
ſed percuſſi in vnam maxillam, aliam præbeamus. In cauernis
petrarum nidificemus, in fide plagarum Chriſti refugium
habeamus. Alienos pullos nutriamus, de filiis diaboli faci-
entes verbo prædicationis filios dei. Iuxta flumina maneamus,
id eſt iuxta hunc mortalitatis fluxum ſedentes, vmbram
accipitris, hoc eſt peccata quæ ſunt vmbra diaboli, malorum
ruinas conſiderantes, ab eius vngulis fugiamus. Meliora gra-
na eligamus, id eſt meliores ſententias in ſcripturis ſanctis.
Gregatim volemus, vnum conſenſum in bono in congrega-
tione ſub paſtore habentes. Alis noui & veteris teſtamen-
ti contra inimicos dei nos defendamus, vel duobus præce-
ptis charitatis, dei videlicet amore & proximi. Viſum re-
cuperemus, de bono actionis ad bonum ſemper intenden-
tes contemplationis. Fratres chariſſimi, tales oportet nos
eſſe cum corpus Chriſti conſecramus, cum conſecratum
manducantes ſacrificamus, cum vobis idem corpus in ſalu-
tem corporis & animæ porrigimus. Tales etiam vos opor-
1.Cor.11.g tet eſſe, cum ſacrum ſacramentum de manibus noſtris acci-
pitis, ſcientes quòd qui corpus Chriſti indigne accipit, & ſan
guinem eius indigne bibit, iudicium ſibi manducat & bibit.
B Verum quia raro inuenitur talis qui in ſe hæc omnia habeat,
diligat illum qui bonum habet quod in ſe non habet, & in il
lo habet quod in ſe non videt. Neque enim credere debemus
quòd ſoli ſacerdoti ſupradictæ virtutes ſint neceſſariæ, quaſi
ſolus conſecret & ſacrificet corpus Chriſti. Non ſolus ſa-
crificat, non ſolus conſecrat, ſed totus conuentus fidelium
qui aſtat, cum illo conſecrat, cum illo ſacrificat. Nec ſolus
ligni faber facit domum, ſed alius virgas, alius ligna, alius
trabes & cætera comportat. Debent itaque aſtantes habere
de ſuo, ſicut & ſacerdos, fidem firmam, orationem puram,
deuotionem piam. Sciendumque quòd ſine firma fide nemo
aſtantium eſſe debet. Cęteras vero virtutes, quas ſupra dixi-
mus, & ſi omnes non habent, diligant illum qui habet quod
in ſe non inueniunt, & in illo habent quod in ſe non vident.
Sicut Petrus in Ioanne virginitatis habet meritum, ſic Ioan-
nes in Petro martyrij habet præmium. Sciendum quoque,
quòd corpori Chriſti quem Maria hodie præſentauit in tem
plo, quem Simeon in vlnis ſuis ſuſcepit, tria debemus: di-
gnitatem, reuerentiam, & fructum. Dignitatem, vt eum
dei filium, deum de deo, omnipotentem, creatorem omni-
um, iudicem viuorum & mortuorum credamus. Dignita-
tem, vt credamus nos ſtatim poſtquam de corpore exieri-
mus, ab eo ſicut à iudice percepturos ſicut geſſimus, ſiue
bonum ſiue malum. Ille nanque quem Maria in templo præ-
ſentauit, quem Simeon ſuſcepit, quem in manibus confecran
C tes ante deum leuamus, benedicimus, manducamus, vobis
porrigimus manducandum: ille familiaris iudex erit noſter.
Caueamus ergo ab eo ſeparari per iudicium poſt mortem,
cui ita ſumus familiares in vita. Dicamus ei itaque in corde
cum eum tractamus, dicamus cum eum conſecramus: Domi-
ne ad te veniemus poſt mortem, ante tuum tribunal iudican-
di aſtabimus. Qui nobis ita familiaris eſſe dignaris in vita,
quòd à nobis tractaris, confecraris, manducaris: noli nobis a-
lienus eſſe in morte, ſed parce nobis in die mala. Confun-
dantur dæmones qui nos tunc perſequentur, deſtrue forti-
tudinem illorum in virtute tua: quia non eſt qui pugnet pro
nobis, niſi tu deus & familiaris noſter. Hæc eſt dignitas quã
ei debemus. Debemus ei & reuerentiam, inueſtigare ſcilicet
noſmetipſos: etſi inuenimus cor pollutum fœdis cogitatio-
Deute.4.d nibus aut mala voluntate, ab eius contactu, vt ab igne &
nos & alios arceamus. Ignis enim conſumeus eſt, ad quem
Deut.23.b indignus non debet accedere, ne interius conſumatur, & in
reprobum ſenſum tradatur. Exeat ergo extra caſtra, ſicut
Moyſes præcepit, qui nocturno pollutus eſt ſomno, hoc eſt
qui per negligentiam iſtius obſcuræ vitæ (quæ tota vt ſom-
nus pertranſit) peruenit vſque ad pollutas cogitationes. Ex-
eat extra caſtra, hoc eſt dum in illo ſtatu eſt, iudicet ſe indi-
gnum ſocietate fidelium communicantium hoc ſacro corpo-
re, lauetque veſtimenta ſua per ſanctam confeſſionem, & poſt
ſolis occaſum, hoc eſt poſt tentationis calorem & ardorem
iam mortuum, lætus redeat, & cum aliis fidelibus commu-
nicet. Hæc eſt reuerentia quam debemus corpori Chriſti, D
quem virgo Maria hodierna die in templo præſentauit, quem
Simeon lætus inter brachia recepit. Debemus etiam fru-
ctum ſcientiæ, intelligere ſcilicet quem fructum accipimus
ſi eum digne comedimus. Audite fratres non me, ſed Apo-
ſtolum dicentem: Calix benedictionis cui benedicimus, non- 1.Cor.10.d
ne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Calix, id eſt com-
municatio calicis, facit nos habere quandam communionem
cum Chriſto. Et panis quem frangimus, nonne participa-
tio corporis eſt domini? Ac ſi dicat, panis quem frangimus,
facit nos vnum corpus ſub Chriſto capite: quoniam ſicut v-
nus panis ex multis granis conficitur, qui poſtea in corpus
Chriſti & per fidem & per ſancta verba, quæ Chriſtus ſuos
docuit, conuertitur: ſic diuerſi participantes hoc corpore
in vnitate fidei, ſpei, & charitatis, vnum corpus cum Chri-
ſto ſunt, ad Chriſtum ſtatim poſt mortem venturi, & cum
Chriſto ſicut cum capite ſuo ſine fine regnaturi. quem virgo
concepit, virgo peperit, virgo in templo hodierna die præ-
ſentauit. Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat
deus per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Sententia de eodem.

Vi vult in pace dimitti, conetur eſſe Simeon, qui
audiens triſtitiam interpretatur: vt quàm hor-
rendum quàm triſte ſit incidere in manus domini, E
intenta mente perſcrutetur. Sit ciuis Hieruſalem,
habens converſationem in cœlis. Sit iuſtus, ne male viuen-
do pereat. Sit timoratus, ne de iuſtitia ſua temere præſu-
mat. Expectet Chriſtum qui eſt conſolatio fidelium: non
quærat ante veſperum denarium. Veniat in templum, imi-
tetur exempla ſanctorum puerorum. Accipiat in manibus
verbum dei, id eſt compleat operibus. Geſtet puerum in vl-
nis, amplectatur eum cum brachiis fidei, ſpei, & charita-
tis. Gaudebitque de Chriſto, adepto Chriſti conſortio. Cu-
piat indeſinenter mori ſeculo, & viuere deo. Tunc tandem
dimitteretur in pace, vt non videat mortem, qui mortem per-
didit, & vitam inuenit.

Sermo eiuſdem in Cœnã domini.

Anem angelorum manducauit homo. Non lateat
vos verendi ſacerdotes, ſeriem hanc vobis recita- Pſal.77.c
tam, verbis ſuccinctam, ſenſuum ſpiritualium ma-
ieſtate apprime fore fœcundam. Vobis autem
potiſſimum incumbit præ cæteris audire quod proponimus,
nec ſolum audire, ſed fidelius reponere, & tanquam anima-
lia munda propenſius debetis ruminare. Beatus ille Dauid
prophetarum eximius, deo viuenti chariſſimus, in ſpiritu an-
te ſedentem in thronis raptus, legerat in quodam promptua-
rio myſteriorum, quæ & quanta dominus naufraganti mundo
per veſtrum clementer erat exhibiturus miniſterium, qui cœ F
leſtis conſilij factus interpres, gratulando concinit: Panem Ibidem.
angelorum manducauit homo. Vnde ad exprimendam rei
tam fructuoſę certitudinem dilucide ſignauit præteritũ pro
futuro. Panem, inquiens, angelorum manducauit homo. O ſtu
penda dei miſeratio: verbum carnem, deus cinerem, figulus
lutum, vita morticinum induit, vt iumenta manducarent pa-
nem angelorum. Homines iumenta erant: Homo enim cum
in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt iumentis inſi- Pſal.48.c
pientibus, & ſimilis factus eſt illis. Non eſt indignum, imò ſe
ſtiuum recolere in quanta ſublimitate homo conditus fuerit.
Sed operæprecium eſt conſequenter attendere quàm grauiter corruit minus penſando quid ex ſe, vel quid eſſet ex deo.
Primus nanque parens noſter paradiſi accola conſtitutus eſt,
dominus terræ ſtabilitus eſt, ciuis ſuperne Hieruſalem deſi-
gnatus eſt, domeſticus domini factus eſt: cui⁹ amore & agni-
tione ditatus eſt, conſors angelorum, frater & cohæres cœ-
leſtium virtutum, nihil prorſus indigentiæ, nihil ſentiens mo
leſtiæ: cui erant in promptu quæ poſtulabat, non dico neceſ-
ſitas, ſed etiam pia voluntas, cum nihil eſſet in anima quod
offenderet, nihil in carne quod puderet. Hic honor & hęc e-
rat dignitas hominis, proſperari & florere in præmiſſis. Et
hæc ex deo. Sed poſitus in honore quid ex ſe foret non intel
lexit, limus videlicet, puluis, foliũ aridum, ſtipula ſicca, lutea
& fragilis teſta, pellis morticina: ſed intumuit, & plane deſi-
puit,

G puit,honoris fastigio delectatus. Et continuo in se expertus
est quod tanto post tempore homo de filiis captiuitatis & pru
Gala.6.a. denter aduertit,& veraciter protulit dicens: Qui se putat a-
Eccli.10.b liquid esse cum nihil sit,ipse se seducit. Væ misero,quòd nō
fuit qui iam tunc diceret ei:Quid superbis terra & cinis?Re
pentina igitur conuersione seipsum inuenit homo propter
infirmitatem iacentem in stabulo. Stabulum quid est? Mun-
dus est. Et propter pecorinam similitudinem indigens erat
fœno.Eapropter cibus cœlestis mutauit se in pabulum pecō-
ris, homine mutato in pecus. Panis enim angelorum factus
est fœnum:vnicus patris,filius hominis. Verbum quippe ca-
Ioan.1.b. ro factum est. Et iuxta prophetam, omnis caro fœnum.Co-
Esa.40.b medunt igitur angeli verbum de deo natum: comedunt ho-
mines verbum fœnum factum.Pane suo viuunt angeli in cœ-
lis, & beati sunt: fœno suo viuunt homines in terris, & san-
cti sunt.Fœnum quippe istud de prato virginalis vteri colle-
ctum, factum est refectio iumentorum. Verbum vt fœnum
fieret, latuit in virgine, sol in sydere,artifex in opere. Hoc
autem liberalioris excellentiæ donum contulit nobis primo
in loco sacrosancta verbi patris incarnatio,& vos secundario
de die in diem nobis exhibendo ministratis ex collatę pote-
statis officio. O præclara,& reuerenda potestas vestra. Certe
non est potestas post deum sicut potestas vestra. Forsitan sci
re vultis, & audire delectat. apertius, quænam sit ista tanta
H potestas, cui nihil in cœlo vel in terra valeat comparari?Ad
quod ego: Consecrare videlicet corpus & sanguinem domi-
ni. Super potestate vestra, super tam insigni spectaculo, su-
per tam solenni dignitatis vestræ priuilegio stupet cœlum,
miratur terra, contremiscit homo, reueretur plurimum an-
gelica celsitudo. Sed vnde hoc nobis piissime Iesu, vt nos
vermiculi reptantes super faciem terræ, nos, inquam, qui
puluis & cinis sumus, te præsentem habere mereamur præ
manibus, præ oculis, qui totus & integer sedes ad dexteram
patris? Qui etiam vnius horæ momento ab ortu solis vsque
ad occasum, ab aquilone vsque ad austrum præsto es omni-
bus,vnus in multis,idem in diuersis locis. Vnde hoc inquam?
Certe non ex debito vel ex merito nostro, sed ex voluntate
Psal.67.b. tua, & dulcedinis tuæ beneplacito. Parasti enim in dulce-
dine tua pauperi deus. Pauper est genus humanum, cui bo-
num istud cœlitus indultum est. Hæc est vere indulgentia
cœlestis, hæc est verè cumulata gratia,hæc est verè superex-
cellens gloria, sacerdotem deum suum tenere, & aliis dan-
do porrigere. O nouam & diuinam potestatem, cuius mini-
sterio panis angelorum & vitæ,mortalibus quotidie præpa-
ratur. Panis iste per excellentiam dicitur eucharistia, id est
bona gratia. In hoc enim sacramento, non solum quælibet
gratia, sed ille à quo est omnis gratia sumitur. Christus e-
nim pro salute mundi semel factus est hostia salutaris,rei re-
I conciliatio generalis,omnibus sacramentis tam præcedenti-
bus quàm subsequentibus virtutem dedit & efficaciam, vt
tanta & tali hostia sanctificarentur omnes liberandi per il-
lam. Vnde legitur quia agnus occisus est ab initio seculi, iis
Apo.13.b videlicet qui fuerunt ab initio: ita vt per hoc quod dicitur,
ab initio, determines non tempus occisionis,sed salutis. Pri-
us enim mors eius profuit, quàm fuit. Prius promissio,ac de-
inde exhibitio. Ab initio ergo seculi occisus est. Benigniss-
ime Iesu nobilissimę sponsæ tuæ dotalitium indulsisti,vt vel
sic teneret columba tua dulcissimum memoriale dilecti sui.
Christus enim pridie quàm pateretur,discipulis suis huius sa
cramenti formam præscripsit,efficaciam exhibuit,id est fieri
præcepit. Formæ præscriptio in pane & in vino. Notate or-
dinem. Cum adhuc cœnaretur,à cœna surrexit, discipulorum
pedes dominus vniuersorum lauit,dehinc ad mensam regres-
sus ordinat sacrificium corporis & sanguinis sui,seorsum pa-
Mat.26.c. nem,seorsum tradens & vinum. De pane ita dicens: Accipite
& comedite,hoc est corpus meum. De vino etiam sic. Bibite
ex hoc omnes. Hic est sanguis meus, qui pro multis effunde-
tur in remissionem peccatorum. Effundetur dictum est, quia
passim & viliter, quem vtique punctura veprium, fossio ma-
nuum & pedum cum clauis,lateris apertio cum lancea milita-
ri fortius exprimentes,ad modum torrentis fuderunt extrin-
secus. Erat́que ille sanguis preciosior carioŕq; balsamo, per
quem sordium nostrarum facta est mundatio. Nota. Christus
in cœna illa muneram & munus, cibans & cibus, conuiua & K
conuiuium,offerens & oblatio. Audistis formam sacramenti,
audite efficaciam & communionem corporis & sanguinis do
mini. Et nos Iesu Christo,& Iesus Christus nobis in vnitate
fœderatur inenarrabili,sicut ipse dicit: Qui manducat carnē Ioan. 6.ſ
meam, & bibit meum sanguinem,in me manet,& ego in eo.
De bonis & digne sumentibus hoc sentiendum est,non de fa
gitiosis & pessimis. Sane in mensa vna,in cœna domini,de v-
no pane consecrato Petrus & Iudas accepit:bonus in vitam,
pessimus in pœnam. Bonus in beneficiū, pessimus in testimo-
nium. Bonus in salutem, pessimus in mortem. Quod totum
vsque adhuc in ecclesia completur in sacramento altaris: bo
nis quidem in bonum sumentibus,canibusvero & immundis
non sic. Canes sunt qui irreuerenter accedunt,& ideo iudica-
ti abscedunt. Qui enim secundum carnem viuunt, & post car
nalia euagantur, catena vitiorum compediti: cum luda pro-
ditore venenum accipiunt, spiritualis suspendij laqueum in-
currunt,grauissime damnandi tum pro multiplici reatu, tum
pro sacramenti contemptu,quod reuera accipiunt,sed essen-
tia, non salubri efficacia. An non discernet inter glebas qui
discernit & inter stellas? Examinabit certe argentum,qui ip-
sum quoque aurum probauit & reprobauit. Ecce audistis fru
ctum & vtilitatem bonorum, audistis etiam & expauistis (vt
credo)ad perditionē malorum:audite modo,& obstupescen L
tes admiramini: nulli angelorum, nullis spiritibus supernis,
sed hominibus,nec tamen omnibus,sed ordini vestro tantum
mandatam esse tāti sacramenti celebrationem in altari, quod
Christus fecit manibus suis in cœna paschali. Expositis igi-
tur forma & efficacia sacramenti,restat dicendum quibus in
verbis mandauerit Christus illud celebrandum: Hoc facite, Luc.22.b
ait,in meam commemorationem. O verba nimis affectuosa.
O verba pungitiua & penetratiua vsque ad animam. Hoc fa-
cite,inquit,in meam commemorationem. Propheta etiam di- Psal.144.b
cit:Memoriam abundantię suauitatis tuę eructabunt. O sum-
mē pia & verè suauis memoria, annunciare mortem domini
donec veniat. Mors Christi opus sine exemplo,humilitas si-
ne modo,donum sine precio,& gratia sine merito. Hanc pro-
pter nos subire voluit, qui peccata nostra super lignum susti
nuit in cruce sua,scilicet pœnam peccatorum,cuius liuore sa-
nati sumus. Quid facis homo indigne? Quid facis homo in-
grate? Adora deuotius, & recole frequentius in sacramento
altaris salutem mundi pro te passam, vitam pro te mortuam
fortitudinem infirmatam. Si membrum Christi es,compatere
capiti tuo. Si frater Christi es, commorere fratri tuo. Plan-
ge, dole cum gemitu & lachrymis super mortem preciosam
vnigeniti dei patris. Alioquin si non doles, si non plangis,si
non compateris:deliras,degeneras,beluam sapis,lethargiam
pateris, hominem diffiteris. Cęterum vt amplius mouearis,
imò vt magis incalescas in amorem tui redemptoris voluit M
Christus vt iugiter coleretur per mysterium,quod semel of-
ferebatur in precium,& illa perennis victima viueret in me-
moria,& præsens esset semper in gratia. Quod & ita est. Li-
cet enim recrudescat peccatum in multis, generalitas tamen
originalis culpę ita prorsus ablata est, Leuiathā verme vene- Esa.27.a
nato in virtute fulgurantis hastę mortis Iesu Christi transfi-
xo,vt ad expiationem eorū quæ quotidie admittuntur, Chri
stum denuo non oporteat crucifigi: imò sit omnium sufficiēs
medicina,si per fidem & imitationē præteritę mortis habea-
tur memoria. Christe Iesu, mortis tuæ memoria tanquā opus
pigmentarij, quasi thus redolens in diebus ætatis,quasi re-
gio aromatum quam purgat æstus solis, & quasi flores rosā- Eccli.50.a
rum in diebus vernis,& quasi lilia quæ sunt in transitu aquæ.
Gratulare sponsa,gaude incomparabiliter: præsidentem ha-
bes & rectorem sponsum in præsentis exilij militia. Pignus
habes, arram tenes, quibus fœliciter sponso vniaris in pa-
tria. Glorioſa & amabilis sponsa, in terra sponsum habes in
sacramento,in cœlis habitura es sine velamento. Et hic & ibi
veritas: sed hic palliata, ibi manifesta. Hic vtique sponsum
habet ecclesia suo ordine, nondum puritatis maiestate, vel
æternitatis securitate. Hic reuera quasi dulce præludium, &
iucunda desponsatio:ibi nuptiale conuiuium & beata fiet cō-
iunctio:cum de fide ad speciem,de mense ad mensem,de sab-
bato ad sabbatum,de calore panum ad æternalis conuiuij ca
lorem

A lorem transibimus. Vnde suspirat sponsa, & dicit cum Moy-
Exo.33.c se: Ostende mihi teipsum. Nec immerito. Ipse enim Iesus qui
dulcis est in voce, dulcis in facie, dulcis in nomine, dulcis in
opere, dulcior apparebit in deitatis visione. Verè dulcis in
voce,de cuius ore lac & mel procedit. Diffusa est enim gra-
tia in labiis suis. Vere dulcis in facie, speciosus enim est non
solum præ filiis hominum,sed etiam præ milibus angelorum.
Vere dulcis est in nomine. Dulce enim nomē & suaue Iesus,
consecratum ab æterno,nunciatum ab angelo, prophetatum
Cantt.1.a Salomonis oraculo, qui ait: Oleum effusum nomen tuum.
Matt.1.d Non autē aliud nomen est in quo saluari oporteat. Ipse enim
salus est,qui saluum faciet populum suum à peccatis eorum.
Dulcis in opere,in celebratis miraculis,in peccatoribus con
uersis,in sacramento preciosę mortis, quod humanæ blandi-
tur infirmitati. In hoc enim charitas præfulsit, pietas magis
emicuit, gratia plus radiauit. Cæterum longe dulcior erit in
deitatis visione,quando manifestabit seipsum residens super
Psal.26.c solium præ omnibus excelsum. Tunc satiabitur desideriū no-
Psal.72.d strum: quod propheta desiderans aiebat: Tibi dixit cor meū,
Psal.15ỹ.c exquisiuit te facies mea,faciem tuam domine requirā. Quid
enim mihi est in cœlo,& à te quid volui super terram? Et alibi. Adimplebis me lætitia cum vultu tuo. Vnde preciosior
dicitur faciei visio,q̄ speculi frequens imaginatio. Non enim
pari omnino iucunditate sumitur cortex sacramenti, & me-
B dulla frumenti,fides & species,memoria & præsentia,æternitas & tempus,speculum & vultus,imago dei, & forma serui.
Hic autem ambulamus per fidem,necdum per speciem. Interim deliciari & gaudere debemus in sacramēto altaris, in cu-
ius confectione fidelis minister inuenit seipsum in medio pa-
tris & filij & spiritus sancti, astantibus etiam ex omni latere
supernis ordinibus. Sacramentum prenobile, mysterium su-
perexcellentis gloriæ affectat & requirit plurimum festiuam
celebritatem tam illustrium personarum. Quicquid de ascē-
su sacerdotis in illa hora seu profectu cogitari potest vel di-
ci,longe infra dignitatem veritatis est. Ibi delicIatus animus
boni sacerdotis seipso altior effectus,conatur,festinat, ascē-
dit,crescit desiderium: & quanto magis sursum tollitur, tāto
amplius extenuatur,ita vt omnem terrenę concupiscētiæ ne-
bulam euaporans,totus spiritualis hominem in homine exu-
rat,& in absconditо faciei domini glorietur. Nec enim ab in-
tuitu propitiatorij in sancta sanctorum meus pia thurificans,
& deuotio sacrificans prohibetur: sed rari sunt quos ad pro-
funditatis huius cardines puritas admittat,quos ad huiusmo
di culmen sanctitatis integritas rapiēdo sustollat. Videt ita-
que minister sanctus & sentit deū spiritualiter, qui pater est
omnium per creationem, suum specialius patrem esse per di-
gnationem, quia ipse pater est omnium pupillorum per gra-
C tiam:quibus videlicet mortuus est pater nequam,id est mun-
dus,& mortua est mater pessima, id est carnalis concupiscen-
tia. Beatus qui dicere audet,qui dicere potest:pater meus &
mater mea dereliquerunt me, dominus autem assumpsit me.
Videt quoq; & sentit filium dei fratrem suum amantissimum
Psal.21.e esse,qui paruulus pro nobis factus,frater reuera est paruulo-
rum,id est humilium. Narrabo,inquit,nomen tuum fratribus
meis,in medio ecclesiæ laudabo te. Videt & sentit spiritum
sanctum à patre & filio procedentem, domesticum sibi esse
fautorem,& defensorem suum, quia ipse consolator est vere
pœnitentium, aduocatus in se sperantium. Videt iterum &
sentit angelicos spiritus profectibus suis applaudentes,& vt
conciuis ipsorum asscribi mereatur, ardentius inhiantes. Ista
ecclesia promptuarium quidem est eorum qui in cœlis con-
scripti sunt. Huic ecclesiæ illa quæ suspensis organis ad deū
suspirat adhuc super flumina Babylonis,originali cognatio-
ne coniūgitur,& naturali affinitate moribus & votis vnitur.
Ab eo vtiq; ministro qui huiusmodi est,vitulus saginat⁹, in-
teger ac perfectus, agnus anniculus, plenus & immaculatus
cum omni suauitate,dulcissimo sapore, gratissima iucūditа-
te percipitur, & sumptus non consumitur. Cibus enim vitæ
est,qui de cœlo descendit. Potes ne æstimare quale vel quan-
tum est hoc sanctum sanctorum, & sacramentum sacramen-
torum,amor amorum,dulcedo omnium dulcedinū? Hæc sunt
verè festa Paschalia,hæc sunt gaudia & fercula vitalia iusto-
rum,hæc sunt spirituales delicię iustorum & sanctorum. Hic
bibuntur in loco vberi torrētes lactis, flumina mellis, liquo- D
res balsami cœlestis. Hic efficitur vna caro sponsa cum spon-
so,vnus spiritus sancta anima cum Christo. Experientia horū
& similium,spiritus & vita est: nec animalis homo horū sen-
su fruitur vel accessu. Amici sponsi, id est boni episcopi, bo-
ni abbates,& cæteri timorati & religiosi viri,gustauerunt &
pleniſſime sunt experti, quod nos dicimus. Ideoq; ad mēsam
altaris frequentius accedunt, omni tempore candida facien-
tes vestimenta sua (id est corpora) prout possunt melius, vt-
pote deum suum manu & ore contrectaturi,& colloquentem
sibiipsis audituri. Ibi enim celebratur familiare colloquium
inter deum & Moysen amicum suū, id est bonū & fidelē mi-
nistrum. Cæterum sermo ille non est sonās, sed penetrans:nō
loquax,sed efficax:non obstrepens auribus,sed blandiens af-
fectibus. Sermo ille nō popularis, sed angularis & priuatus.
Non sonat in foro, non auditur in publico:secretum cōsiliū,
secretum quærit amicum. Auditui proculdubio gaudium da-
bit & lætitiam,si sobria cordis aure percipitur. Audi, inquit
dominus, Israel, & tace. Respondit fidelis amicus & fidelis
seruus pię familiaritatis ausu, non tamen vocali plausu, sed
suaui plāctu,dicens cum Samuele: Loquere domine: quia au- 1. Re.3.b
dit seruus tuus. Et cum propheta: Audia quid loquatur in me Psal. 84.b
dominus deus. Certe ibi loquitur Christus cū ministro suo.
Pensa, inquit, iugiter, repone fideliter, amplectere suauiter
quod vides,quod agis,quod tenes,amplectere,inq̄,pię recor E
dationis affectu,& pię imitationis effectu,sciens quoniā talia
oportet te præparare. Apparatus mensę istius, non hominis
est,sed fidei:non facinoris,sed mysterij: non temporalis ali-
menti,sed æterni. Qui sum author muneris,ipse sum testis ve
ritatis. Altare cui assistis,quā pro te sustinui repręsentat cru-
cem,& calix sepulchrum in quo mortuus quieui, patena lapi-
dem superpositum,corporale sudarium, substratoria corpo-
ralis,linteamina quibus inuolutus fui. Hostia quam vides,iam
non est panis,sed caro mea quæ pependit in cruce pro mun-
di vita. Sane mutatio ista benedictionis opus est, nō originis.
Virtus hoc facit,non vsus:effectus est potentiæ,non vsus na-
turæ:dignatio est,non ratio. Misericordia est,nō miseria. Nō
commune,sed solum. diuinum est,non humanum: pietatis sa-
cramentum,non deitatis detrimentum. Hic pereat physicale
nutrimentum. Cibus iste non est ventris,sed mentis. Non est
enim datus ad ruinas huius vitæ, quæ vapor est ad modicum
parens,sed ad æternam vitam animæ conferendam. Iste est pa
nis angelorum,qui nescit putrescere, non vadit in secessum,
sed tendit in excessum. Illuc reducit hominē vnde traxit ima
ginem. Caro autem mea vere est cibus. Similiter liquor iste Ioan.6.f
quē vides, iam non est vinum,sed sanguis meus, quem pro te
fudi in precium,tibi reseruans in altari poculum, in peregri-
natione tua præsidium, in exitu de Aegypto conductum, in F
cœlo viaticū. Ego botrus carnis,pro salute tua portatus sum
ad torcular crucis:inde eliquatum est mustum tuæ redēptio-
nis. Sanguis autē meus vere est potus. Mira sunt fratres,quæ Ibidem
de sacramento isto dicuntur. Fides est necessaria:scientia ra-
tionis superuacua. Scientia ratione & intellectu colligitur:fi-
des sola authoritate inducitur. Augustinus contra Felicianū:
Hoc fides credat,intelligentia non requirat, ne aut nō inuē-
tum putet incredibile, aut repertum non credat singulare.
Hæc sunt fratres,quæ fidem necessario exigunt,rationem o-
nino non admittunt. Expetunt simplicem creditorē, arguunt
impium discussorem. Et ideo credi oportet simpliciter,quod
inuestigari nō potest vtiliter. Hic est ille torrens quem trāt-
uadare non potuit Helisæus. Nolite itaque nolite quærere
quomodo fiat,nolite dubitare,vtrum fiat. Nolite irreuēren-
ter accedere,ne vobis ad mortem fiat. Deus enim est: & quāq̄
panis mysteria habeat,mutatur tamen in carnem. Deus & ho
mo est, qui testatur panem veraciter fieri carnem suam. Vas
electionis est,qui minatur iudicium non diiudicanti tam san 1.Cor.11.g
ctam carnem. Idipsum ô Christiane de vino sentias,id hono-
res in vino. Creator vini est, qui vinum prouehit in sanguinē
Christi. Doctor gentium est,cuius assertione mortem bibit, Ibidem.
bibens indigne sanguinem Christi. Et sciendum q̄ aqua mix-
ta cum vino notat vnionem membrorū cum capite suo. Aquę
enim multæ,populi multi. Tres autē portiones quæ in altari
fiunt de corpore Christi,mysticam significationem habent:

G Est enim corpus Christi vniuersa ecclesia, caput scilicet cum membris: & inueniuntur in corpore isto quasi tres partes ex quibus totum corpus constat. Vna pars ipsum caput. Caput enim & caput est,& pars corporis similiter. Itaque caput ipsum,pars corporis vna est.Caput,inquam, quod iam immortale & impassibile resurrexit,non moriturũ neq; passurũ amplius. Altera pars corporis est in membris illis quæ iam cum capite suo quasi in sabbato quiescũt in anima: imortalitatis vnãm stolam possidentes quantum ad animas in cœlo. De talibus dicitur: Gaudent in cœlis animæ sanctorum. Sũt igitur duæ partes istæ simul,caput scilicet,id est Christus: & altera pars corporis,id est boni defuncti,quorum corpora requiescunt in sepulchris,& animæ cum Christo sunt. Propterea in altari duæ partes reseruantur extra calicem quasi extra passionem: quia beati iam nullum sentiunt dolorem,quoniã hęc priora transierunt. Tertia portio quam in sanguinẽ ponimus illam partẽ ecclesiæ significat, quæ calicẽ domini bibit,id est Christi passionem imitatur. Cui in apostolis à domino dictũ
Ioan.16. est: In me pacem habeatis,in mundo pressuram habebitis. Odor,species,sapor,pondus remanent ad mysterij ritum, & ad gustus suffragium,vt horror penitus tollatur, & meritũ sortiatur. Etenim ne humana infirmitas esum carnis & potum sanguinis in sumptione horreret, Christus velari & palliari illa duo voluit speciebus panis & vini,quæ inter humani geH neris victualia quodammodo tenent principatum. Nam ad literam quidem præ cibis omnibus cor hominis confirmat panis,& vinum lætificat. Sic itaque corpus & sanguinem suum sumẽda proposuit, vt sensus in vno foueretur, in altero fides ædificaretur. Fouetur enim sensus in vno,dum solita tantum & consueta prospicit: ædificatur fides in altero,dũ oculo car
nis vidente aliud exterius, oculus cordis aliud sentit & reue-
Psal.17.b retur interius. Aliud enim latet,aliud patet. Posuit enim tenebras latibulum suum. Quemadmodum enim species illic videntur quorum res vel substantiæ ibi esse non creduntur, sic res veraciter & substantialiter creditur, cuius species nõ cernitur. Videtur enim species panis & vini,& substantia panis & vini non creditur. Creditur autem substantia corporis & sanguinis Christi,& tamen species non cernitur. Proponitur igitur species panis & vini,vt doceatur plena & perfecta esse refectio in sumptione corporis & sanguinis Christi,plena refectio cibi & potus. Cibi autem & potus substãtiæ principales sunt panis & vinum. Cum autem vnum sit sacramẽtũ, tria ibi discreta proponuntur, scilicet species visibilis, veritas corporis,& virtus gratiæ spiritualis. Aliud est species visibilis, quæ visibiliter cernitur: aliud veritas corporis, quæ sub visibili specie inuisibiliter creditur: atq; aliud gratia spiritualis, quæ cũ corpore & sanguine visibiliter & spũaliter pcipitur à solis digne cõmunicantibus. Tria quippe in sacramẽto altaris attendere debes: specie panis, veritatem carnis,
1 virtutem gratiæ spiritualis. Vsque ad speciem panis sensus pertingit exterior: ad veritatem carnis fides interior: ad virtutem gratiæ spiritualis charitas superior. Speciem panis rodit aliquãdo sorex paruissimus: Christianus recipit etiã pessimus: virtutem gratiæ spiritualis, non nisi prædestinatus recipit. Quod itaque videmus,species est panis & vini. Quod autem sub specie illa credimus, verum corpus est & verus Christi sanguis, quod pependit in cruce, & qui fluxit de latere. Comestio itaque sacramentalis quantum ad visibilem speciem,& quantum ad corporis Christi veritatem conuenit bonis & malis communiter. Sed est alia comestio sicut iam diximus bonorum solummodo, quam per dei gratiam & per fidem ex dilectione operantem vitæ meritum efficit, & affectus mentium in cordibus percipientium vel ministrantium, intercedente spirituali & subtiliori quadam vnione capitis & membrorum. Vnde est illud. Vt nobis fiat corpus & sanguis filij tui. Nobis, inquit, fiat. Fit enim procul dubio corp⁹ domini in mensa altaris semper, cum solẽne illud celebratur mysterium ritu debito: sed non semper eis fit, per quos fit. Vnde illud item in canone. Vt quotquot ex hac altaris participatione sacramentum filij tui sumpserimus, omni benedictione cœlesti & gratia replearmur. Non enim omnes qui corpus domini sumunt, ex participatione altaris spiritualiter illa benedictione cœlesti & gratia replentur. Vnde est illud. Vt quod temporaliter gerimus, æternis gaudiis consequamur. K
Item vt quæ visibilibus mysteriis sumenda percipimus, inuisibili consequamur effectu. Et multa in hunc modum. Hoc itaque sacramentum ab æterno repositum, diabolo celatum, prophetis reuelatum, solicitudini vestræ creditum, debita est gratiarum actione prosequendum. O sacrum, ô cœleste ministerium vestrum, laudabile desiderium, insigne spectaculum, solẽne miraculum. Deus qui mirabilis est in omnibus, scipso certe mirabilior quantum ad vos ostenditur, dum mirabiliora per vos operatur. Quid plura? Sacerdotes dei benedicite dño, digna deo satagẽtes, ne vobis fiat in ruinã, quod digne
† Hic finẽ capiebat in codice manuscripto. sumẽtibus, puisum est ad medelã.† Sacerdotes dei nõ immerito vos dixerim, si vixeritis sacerdotaliter in domo dñi. Nõ enim prouenit dignitas in hoc nomine, quod est sacerdos. Nõ inquam, ex nomine, sed ex virtute: cõuersatione, non officio: merito, non vocabulo: sanctitate, non ministerio. Vnde scriptura dicit: Sacerdotales viros quærimus, qui plures habemus sacerdotes. Plures, inquam, numero, non merito: simulatione, non fide: specie, non virtute: commixtione corporali, non vinculo spirituali: carnis adiunctione, nõ cordis vnitate. Sunt enim lotis manibus: tamen illotis operibus: cruenta conscientia ad diuina accedunt sacrificia: comedunt sine timore & sine reuerentia carnes agni, qui præsidet in cœlo, sicut carnes quæ venduntur in foro. Non sicut sacerdotes assistunt in altario, sed sicut carnifices in macello. Graue igitur L
pondus, graue est periculum istius honoris. Gradus quippe iste gradus casualis est, gradus iudicialis est, nisi meritis illustretur dignitas vnctionis, nobilitate morum, exercitatione virtutum, & instantia bonorum operum. Fodite igitur charissimi domesticos parietes, id est ponite corda vestra super vias vestras. Satagite quantum potestis redimere cito in quibus offendistis. Dies enim domini sicut fur ita veniet. Sicut
1.Thes.5.d enim nihil certius morte, ita hora mortis nihil incertius: quod vt dignum est, pensate, & ad pensandum circunspectius inuigilate. Deo quidem erit ad gloriam, angelis ad lætitiam: subditis vestris odor ad vitam, vobis autem ad coronam. In quo Christus & Christos suos exaudire dignetur, ministrando auxilium gratiæ suæ, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Item sermo unde supra.

SEdisti ad mensam diuitis. In verbis istis loquitur spiritus consilij voce suaui: sed & terribili. Vox suauis est, sed obedientibus: vox terroris contemnentibus. Recipientibus debẽtur præmia: reiicientibus intentantur supplicia. Viuent qui recipiunt: damnabũtur qui reiiciunt. Sedisti inquit. Ecce principium huiusmodi verborum quantæ suauitatis præfert insigne. Verba præcedentia suauiter sonant, affectum mulcẽt: & de sensuum vber
tate mentem impinguant. Quæ autem sequuntur, idem sci- M
to quoniam talia oportet te prępparare, dum intellectum quò plus exercent plus terrent, de altitudine mysteriorum, miro modo nos humiliant: siue propter indignitatem nostram, siue propter incapacitatem. Diues itaque & potentissimus ille dominus est virtutum, & ipse rex gloriæ: cui dicitur per prophetam. Vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam. Ipse est qui aufert spiritum principum, terribilis apud reges terræ. Mensa ad quam residents fideles epulaturi cum eo: incarnatio ipsius est. Parasti, inquit, in conspectu meo mẽsam, id est incarnationis tuæ remedium, quod semper attendo & recogito aduersus eos qui tribulant me: ne more antiquo prævaleant, qui misero & exuli insultare consueuerant. Porro in mensa & de mensa incarnationis dominicæ refectio acquiritur opulenta Regia quidem ibi sumuntur fercula & acquiratiori arte diligentius præparata, delicioſa multum ad saporem, solida ad nutrimentum: efficacia verò ad medicinam. Primum itaque ferculum est obedientia filialis tribus contexta funiculis, habens humilitatem in corde, patientiam in ore: perseuerantiam in bono opere. Christus namque factus est obediens patri. Vnde & ipse dicit. Non veni facere voluntatem meam: sed eius qui misit me. Et in alio loco. Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me patris. Quæris de humilitate? Dominus omnium seruuli formam

A ma indutus est: de paupercula virgine natus est. Ideoq; cùm liber esset à lege, factus est sub lege, sine querela conuersatus est in lege. Cum Publicanis & peccatoribus cibum sumpsit, discipulorum quos elegerat pedes lauit: hoc ab ortu suo vsque ad finem vitæ satagens: vt sicut in matre specialis & sine exemplo fuit virginitas: sic in filio singularis & vnica esset humilitas. Quod si de patientia quæritur, sicut ouis ad occisionem ductus est, & propter iniquitates nostras vulneratus est: & cum iniquis deputatus est. Vt enim inuisibilis videtur à nobis, vt immortalis moreretur pro nobis: verbum caro factum est,& habitauit in nobis. Habitauit hoc verbum in nobis obumbratum carne quam pro nobis assumpsit ex nobis, verbum in carne, sol in nube, mel in cera, lumen in testa, cereus in lucerna. Sustinuit in assumpta carne incommoda nostra sine peccato carnis, portans in carne peccata nostra: & hoc totum non propter se sed propter nos: vt redderet nos incolumes de infirmis, cohæredes de extraneis, liberos de seruis. Si de perseuerantia quæris: obediens fuit vsque ad mortem. Obedientia, talaris est tunica, quam Ioseph quod sonat accrescens vel augmentum, id est quilibet perfectus dono clementioris gratiæ quæ est mater credentium, singulariter induit. Secundum ferculum est paupertas spiritualis, quam tria constituunt: depositio rerum & con
B temptus: vilitas & abiectio suipsius: abdicatio propriæ voluntatis in omnibus. Voluntaria ergo paupertas, quæ sine possessione vel desiderio habetur: quanto expeditior est, tanto securior est. Custos & magistra est virtutum huiusmodi paupertas: sicut contrario radix est vitiorum immoderata rerum affluentia. Expedit esse nudos: cum diabolo qui nudus est, luctaturos. Nudus athleta fortius dimicat: natator exuitur vt fluuium transeat: viator reiectis sarcinulis bene curritat. Nobilis itaque titulus voluntariæ paupertatis, quam Christus docuit verbo: beati inquiens pauperes spiritu. &c. Consecrauit exemplo, nec enim habuit propriã domum in qua caput reclinaret, & in qua cum discipulis pascha manducaret: nec proprium habuit vnde tributum solueret. Commendauit eam etiam ore prophetico dicens. Ego vir videns paupertatem meam. Huius paupertatis exemplum primi post Christũ apostoli tradiderunt, quando in primitiua ecclesia multitudinis credẽtium erat cor vnum & anima vna, & omnia cõmunia. Hæc religiosis apostolorum sequacibus indicta est. Paupertas ista quæ nec habet, nec habere desiderat, lateralem adiunctam sibi quærit paupertatem, videlicet superbiæ latentis contritionem: vt qui membrum dei est, pauper sit spiritu, id est humilia & abiecta de seipso sentiat & iudicet. Non applaudat sibi, non infletur de meritorum eminentia, nec aliis insultet: quod Christus te-
C nuit & seruauit præ omnibus vnde & ad discipulos dicebat. Cùm feceritis hæc omnia: dicite, quia serui inutiles sumus. Tertio religiosus sit pauper spiritu, nihil vnquam ex propria faciens voluntate: sed in omnibus, & per omnia iugo mancipatus obedientiæ. Hæc sunt tria quæ præmissimus veræ religionis insignia, quæ hominem deo & angelis redduut conformem, cœlestis patriæ ciuem conscribunt & hæredem. Tertium ferculum est mors Christi reuerenda: præ omnibus sacramentis affectuosa. In hoc enim sacramento pietas magis enituit, gratia plus refulsit, charitas amplius radiauit. Ad mortem Christi tria præcipuè respiciunt, non sine timore, non sine lachrymis & gemitu prosequenda: iniuriarum multiformium illatio, manuum ac pedum in cruce confixio: sepulcri ac sepulti sub militum excubiis obseruatio. Porro sedere duo significat: potestatem iudiciariam, & subiectionem voluntariam. Habes ad manum exempla congrua de vtroque: sede à dextris meis, & illud vidi dominum sedentem, atque illud. Cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ signa sunt iudiciariæ potestatis. Cæterum ipsa scriptura clamat. Surgite post quàm sederitis: qui manducatis panem doloris. Et illud. Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus: & illud Christi ad discipulos: Sedete hic donec orem, verba sunt debitæ subiectionis. Christo igitur adhuc orante nequaquam surgere debemus per aliquam extollentiam, sed humiliari, & in bonis exercitari operibus cõuenit: D vt quandoque post laborum quibus hic afficimur tolerantiam: surgamus loco & tempore suo promouendi ad cœlestem gloriam. Tu itaque qui sedes ad mensam diuitis, ferculis quæ præmisimus appositis teipsum subiicions & humilians incarnationis dominicę sacramẽto, non negligenter sed diligenter attende quæ apponuntur tibi. Attende inquam vt discas in referendo gratiam non esse tardus aut segnis: vt discas ad singula dona agere gratias. Attende inquam vt nulla dei munera debita gratiarum actione frustrentur: non grandia, non mediocria, non modica. Denique iubemur colligere fragmenta ne pereant: id est nec minima beneficia obliuisci. Nunquam non perit quod datur ingrato? Terribile est quod sequitur: quia onerosum, & quasi impossibile videtur. Sed quibus? Mollibus effœminatis ignauis. In quibus? Libertate pernicioſa, ruptis habenis continentiæ eunt quò volunt ebriæ concupiscẽtiæ temulentique affectus: dum post carnem carnalius euagantur: dum mundum supra modum ambigunt, & sequuntur. Sed quid est illud, quod terribile iudicãt? Hoc est quoniã talia oportet te præparare. Nota quoniam compatiendo, commoriendo & consepeliendo teipsum: & cætera. Dignum est enim & tibi multum expedit: compati, commori, consepeliri passo mortuo & sepulto. Ad hoc enim facta sunt huiusmodi: vt his omnibus configuretur & conformetur vita Christiani. Qui enim tanquam membrum Christi dicit se in Christo manere: debet sicut E
ille ambulauit & ipse ambulare. Nam propter crucem eius dictum est. Qui sunt Christi Iesu, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Propter sepulturam dictum est: consepulti sumus cum Christo, & cætera. Et ideo vt validius compungamur vt amplius moueamur: & curramus per omnia, reuoluamus singula contexendo resticulum, connexendo funiculum, connectendo fasciculum: de omnibus & singulis quæ facta referuntur, de humili dei filio, de summo patris vnigenito, de redemptore piissimo, de amantissimo fratre nostro. Occurrat itaque spiritualiter & ingerat seipsum cordibus nostris dominus Christus, proditus & venditus à discipulo: à Iudæis tanquam vile mancipium precio satis exiguo comparatus, captus, tractus, & ligatus, tanquam homo sine adiutorio: scisso etiam verberibus dorso, vellicatis genis, facie sputis illita, puncto vepribus capite, saucio latere, terebratis palmis, pedibusque confossis: qui tanquam iugulatori suo alludens seipsum non reluctans exposuit, & nudum corpus quasi incudem malleatorũ ictibus patienter explicuit: dum pro nobis per huius vitæ pelagus ad patriam de exilio transferendis rapacibus piratis, naulum propriæ mortis exsoluit. Sed nec prætermittam mirrham qua in cruce potatus est: sed neque illã qua vnctus est in sepulturam. Quarum in prima sibi applicuit meorum amaritudinem peccatorum: in secunda futuram mei corporis in-
F corruptionem dedicauit. Hoc est celeberrimum & regale conuiuiũ: in quo iusti epulantur & exultant in conspectu dei aut delectentur in lætitia. Præter hæc omnia dulce pigmentum apponitur inuitatis ad lætificãdum de Cyprio vino preciosis & peregrinis: quia nobis adhuc inexpertis speciebus conditum. Botrus, inquit, Cypri, dilectus meus mihi. Præmissum erat in proximiore versiculo, fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, scilicet Christus secundum carnem. Botrus verò Cypri Christus est secundum deitatem, fasciculus myrrhæ Christus in passione. Botrus Cypri Christus in resurrectione: fasciculus myrrhæ grando & tonitrua Iudaicæ tempestatis. Botrus Cypri destructio totius aduersariæ potestatis, fasciculus myrrhæ multitudo afflictionum. Botrus Cypri abundantia gaudiorum: illinc americans, isthinc inebrians. Sed non est prætereundum quod dicitur: fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter vbera commorabitur. Ibi enim est cor. Et vbi est cor, ibi dilectio: & vbi dilectio, ibi dilecti mansio. Nouit autem quicunque rectè sapit, quantum Christianæ pietati expediat, quantum dei seruum deceat sacrosanctæ passionis ipsius fidelius recolere beneficia, ad fruendum suauiter in conscientia, ad recondendum plenius per imitationem in memoria: quod est spiritualiter manducare corpus domini, & sanguinem eius bibere: ob amo-

G rem & reuerentiam eius, qui credentibus in se præcepit dicens: Hoc facite in meam commemorationem. In quo etiam quàm impium sit hominem tantæ pietatis dei esse immemorem, palam est omnibus: cum amici morientis vel peregre proficiscentis commendatam sibi sub aliquo signo memoriam nephas sit obliuisci. Si quidem huius reuerendæ commemorationis mysterium, suo modo, suo tempore, suo loco, celebrare licet paucis hominibus, quibus & hoc traditum est mysterium. Rem verò mysterij omni tempore & in omni loco dominationis dei modo quo traditum est, id est debitæ pietatis affectum, & sanctæ imitationis effectu agere, tractare & sumere in salutem cunctis fidelibus in promptu est. Nam & sacramentum sicut accipit ad vitam dignus: sic ad iudicium & mortem propriam indignus. Sacramentum enim sine re sacramenti, mors est sumenti. Res verò sacramenti etiam præter sacramentum: vita æterna est accipienti. Quotiens in commemorationem eius qui pro te non passus est piè ac fideliter Christum imitãdo fueris affectus & deuotus, corpus eius manducas, & sanguinem eius bibis: & quãdiu in eo manes per amorẽ, ipse verò in te per iustitiæ & sanctitatis operationem, in eius corpore & in membris eius computaberis. Et ideo si amas animam tuam, propter Christum perdere debes eam siue ponendo vt martyr si necessitas exegerit, siue affligendo districtius vt pœnitens: quanquam & genus martyrij sit, spiritu facta carnis mortificare, illo nimi-

H rum quo membra cæduntur ferro, horrore quidem mitius: diuturnitate autem molestius. Habeamus ergo eorum quæ contemptibilia Christo sunt illata continuã & indesinentẽ memoriã: non vtique ociosam, non tepidã, non torpentẽ: sed compassionis ardore super omnia plurimum delectantem, & imitationis priuilegio omnia impetrantem. Vnde propheta. Delectare in domino, inquit, vt spreta mundi & vitiorum omnium incunditate, suauior eius recordatio sit: & dabit tibi petitiones cordis tui, non carnis. Porro tres sunt species, de quibus conficitur pigmentũ: quod ad regalis conuiuij festiuã exhilarationẽ apponitur. Triumphalis reditus ab inferis, gloria resurrectionis: confessus ad dexteram dei patris. Cibi prædicti confortant: ista verò tria lætificant. Conuiuantes & inuitati in tempore gratiæ præ cæteris apostoli & martyres esse creduntur, qui in fortitudine cœlesti & spirituali exultatione non ingrati vel immemores exhibiti à Christo conuiuij: retribuunt & offerunt de seipsis qualia acceperunt. In desiderio & in agone isto sudant, currunt & laborant: quos elegit deus vt seipsos hostiam viuam & deo acceptam exhibeant. Et vtinã Christus nobis indulgeat quantulacunque bonorum operum executione illorum vestigia humiliter adorare: qui est deus benedictus in secula. Amen.

I *Sermo de priuilegiis beati Ioannis Baptistæ.*

HOdie dilectissimi, dies nobis illuxit insignis, & tãto diebus cæteris sanctior, quanto sanctiorem hominem terris infudit. In hac siquidem die natus est sanctorum splendor, iustorum gloria, lætitia, angelorum excellentissimus homo, consanguineus Christi, amicus sponsi, sponsæ præparator vnus est, & similem non habet, qui choris insertus angelicis, sublimioris coronæ titulis vniuersitatis humanæ transcendit ascensum. Denique in-

Matt. 11. b ter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Fœlix homo qui fœliciter cœlorum perambulãs officinas, cursu fœlicissimo sequitur redemptorem, nec alicuius præcluditur fastigio dignitatis, quem summæ fœlicitatis immensitas largius irrorauit. Lætantur angeli, & vtriusque naturæ numerositas admiratur hominem sic ingressum abyssum luminis, & intra interna diuinitatis absorptum, vt ipsam reuerbereret aciem angelicę puritatis. Leuentur omnes viri meritorij, & prærogatiuis ante consistorium maiestatis exultent: non erit tamen qui ad beati Ioannis Baptistæ priuilegium audeat aspirare. Age iam aggrediamur ingredi virtutum insignia quæ deus maiestatis in amico suo glorioſa glorificatione signauit. Sic enim ab ortu vitæ suæ vsque ad occasum conuersatus est cum hominibus, vt forma vitæ, morum informatio habeatur. Et licet huius sermonis aurea non rutilet pulchri- K tudo, tentabimus tamen rerum veritatem qualicunque stylo perstringere, illud sapientis attendentes: Prudentibus viris non placere phalerata, sed fortificata. Primus enim honor est, gloria in annunciatione. Nõ est dissimulanti silentio trãseundum, quàm solenni glorificatione pueri huius in hunc mundum nunciatur ingressus. Adest angelus Gabriel, & à superiorum cœlorum cardine domini fortitudo descendẽs, stat à dextris altaris incensi. Nec quilibet angelus, sed ille sublimior, qui beatæ virgini nuncium attulit singulare, etiam electus est vt annunciaret militem, qui regem nunciare debebat. Astat sacerdos sacerdotalibus indut⁹, & multiplici vestimẽtorum varietate, cœlestium sacramentorum præfigurãs imaginem, purgationem peccatorum mystici sanguinis aspersione designat. Consistit coram arca fœderis, ante testamenti tabulas, & vrnam auream habentẽ manna, virgam Aaron, Cherubim & propitiatorium, solẽniter infulatus, vultui dei, gloriæ maiestatis, rerum omnium domino vota percelebrat. Dies instat solennis, & cæteris diebus multitudini Iudæorum celebrior, domini prẽcipientis attestatione sublimis, sane spectabilis & festiua: in qua sola soli pontifici licebat introire in sancta sanctorum, & aspergine multiformi summæ diuinitatis iram refrigerare. Conuenitur vndique in sanctam ciuitatem, & populorum turba frequentior cumulat materiam gaudiorum. Inter quæ sacra consistens archangelus: Ne L
Luc. 1. a timeas, inquit, Zacharia: quia nascetur tibi filius, parentum gaudium, nobilitas generis, orbis exemplum, finis legis, euangelij principium, mortis expulsio, ianua vitę, decus hominum, conuersationis splendor, omnis iustitiæ principatus. Et ne diffusiori tractatu rerum excellentiam confundamus, nascentis & conuersantis integritas in libris euangelicis plenius assignatur. Considera nunciantis sublimitatem, loci dignitatem, diei reuerentiam, & tunc intelligere poteris quàm superexcelléti gloria Ioannis Baptistæ genitura prędicetur. Salua igitur redemptoris reuerentia (quia non derogamus regi, si regis militem honoramus) cum ille dominus, hic seruus, ille creator, hic creatura, digniori prẽmonstratione Ioannes nunciatur quàm Christus. Christus fortassis in thalamo, Ioannes in templo, & non solum in templo, sed etiã ante sancta sanctorũ, & insigni die solennitatis eorum. Ioannes ab eodem archangelo, in loco digniori, tempore sanctiori, apertiori miraculo prædicatur. Recole Isaac ab angelis nun- *Gene. 18. b*
ciatum: Samson per angelum prædicatum, & vniuersam Na- *Iudi. 13. a*
zarẽorum sectam conspice, & solum Baptistam tam in hoc q̃ in aliis inuenies digniorem. Secundus honor est sanctificatio in vtero matris. Quicunque de massa prẽuaricante mũdum ingredimur, longam restem originalis peccati nobiscũ trahimus, solus ille qui peccatum non fecit, excipitur, quem M
virginalis vteri thalamus ignorantis virum terris effudit. Longe quippe aliter quàm nos & dissimili modo conceptus est, spiritu sancto tota maiestate virginem inundante, superans vsum carnis, naturæ ordinem, viri commixtionem. Sic quippe decebat, vt peccatũ nesciret, qui peccatum tollebat: vt similitudinem carnis peccati susciperet, non autem carnẽ peccati. Cum igitur omnes in iniquitatibus concepti sint, neminem vnquam mortalium intra materna viscera sanctificatum legimus præter Hieremiam & Ioannem Baptistam: q̃q̃ & de singulari virgine nulla sit ambiguitas, quia ipsa maternis circunsepta viscеribus, sublimiori sanctificationis genere mundata sit, vtpote sanctuarium illud, in quo deus & dei fi- *Hiere. 1. b.*
lius carnem fuerat susceptурus. Sed longe minor Hieremiæ sanctificatio quam Ioannis. Ille quidem in vtero matris sanctificatus, hic spiritu sancto repletus fuisse cognoscitur. Multo quippe excellentius est spiritu sancto repleri, quàm sanctificari. Ibi enim sanctificatio emundationem: hic repletio inundationem signat. Denique & apostoli, qui manibus suis tractauerunt de verbo vitæ, cum spiritum sanctum accepissent de saluatoris afflatu, vix quinquagesimo à resurrectione die ad illum gradum potuerunt peruenire vt diceretur de eis: Repleti sunt omnes spiritu sancto. Et licet spiritus sanctus largiori tunc munere credentium corda repleuerit, hoc tamen Ioannes legitur in vtero assecutus, quod apostolica celsitudo

A celsitudo tandem lõgiori promissione meruit obtinere. Attende, obsecro, diligenter q̃ ordinata dispositione spiritus ille multiplex Hieremiam sanctificat, Ioannem replet, & superuenit in Mariã. Et Hieremiæ quidem admiranda sanctificatio: quia etsi in peccato conceptus est, nascitur tamen sine peccato. Ante enim q̃ exiret de ventre, sanctificatus est. Nec poterat nasci non sanctus, qui in vtero matris erat sanctificatus. Mira res, & à trãsactis seculis non audita, hominẽ conceptum in peccatis, nasci sine peccato. Ioannem vero longe gloriosior virtus impleuit, qui & sanctificatus est à peccato, & ita dominante spiritu superfusus, vt & purgatus exeat, & repletus. Vere magnus coram domino, quem angelus nunciat, sanctificat deus: spiritus replet, vita commendat. Incfabiliori enim modo superuenit in virginem, quam tota diuinitatis plenitudo sine mensurę discretione perfudit, vt totum caperet qui fecit totum, vt non solum à peccatis abluta, & repleta spiritu sancto, sed & de spiritu sancto concepisse credatur: quia quod in ea natum est, de spiritu sancto est. Inde est quòd singulari prærogatiua fidei catholica filiũ dei natum de virgine, conceptum de spiritu sancto confitetur, vt *Matt. 1. c*
diuinitatis & humanitatis inuidisibilis adunata cõnexio vocabulorum indifferentia designetur. Vides ergo q̃ remotiori priuilegio specioſus forma præ filiis hominum, à filiis hominum in concipiendo discretus sit. Illi etenim de peccatis

B & in peccatis concepti sunt: hic in spiritu & de spiritu sancto concipitur. Hæc sane dicta sint de conceptione Ioannis. Sed si in aliquo sanctorum authoritatibus videntur obuiare, volumus vt sine omni excusationum vel defensionum patrocinio subruantur. Tertius honor est excellentia in exultatione. A seculo non est auditum quòd quis exultauerit in vtero matris, cum hic in gaudio exultasse legatur. Prorsus obstupenda dignatio, puerum vix conceptum, in motum exultationis erumpere, eique gratanter occurrere seruitio dulciori, quem virginali substantię presensit infusum. Beata anima quæ in via peccatorum non stetit, sed secretiori semita de cœlestibus officinis egrediens, inauditæ gratulationis est fortita dulcedinem. Fœlix Elizabeth, ad quam properat mater saluatoris, quam salutaribus obsequiis cœlorum imperatrix impertitur. Sed puer multo fœlicior, qui salutantis maiestatem agnoscens, intra viscerum tenebrosa volumina gaudio gaudet, quia vim tam beatę salutationis attẽdit. Et fa- *Luc. 1. d*
ctum est, inquit, vt audiuit salutationẽ Mariæ Elizabeth, exultauit in gaudio infans in vtero eius. Ascendit cum festinatione virgo in domum Zachariæ ad salutandam Elizabeth, portans in vtero filium dei, regem gloriæ, dominum maiestatis. Occurrit Elizabeth, & antiquę sterilitatis carens opprobriis, amicum sponsi, prẽconem verbi fœliciſſimo ventre deportat. Iunguntur amplexus, venitur ad oscula, & copulantur

C fœlices vteri: regem & militem, nõ nisi duo tenerrimi parietes abiungunt. Quid mirum si miratur puer & exultat à tactu tam proximę diuinitatis & afflatu? Poterat ne vacare à quocunque miraculo, cui præsens erat regis præsentia, regnantis mater, mundi redemptor? Quid quòd non semel tam sanctorum amplexuum fuit celebrata coniunctio? Manſit autẽ Ma- *Luc. 1. d.*
ria cum illa quasi tribus mensibus, ait euangelista. Tanto tempore manet cum Elizabeth virginalis integritas, & nunc dulciori eloquio, nunc fœliciori amplexu Ioannem puerum cõsecrat & insignit. Et fortassis vsque ad diem natiuitatis eius gloriosa virgo cum cognata morata est, donec puerum natũ sinu beatissimo confoueret, & vno pariete remoto propinquiorem redderet præsentię creatoris. Facile autem hoc ex euangelij coniectura liquet, quia iam sex mẽses à conceptione Ioannis defluxerant cum ad virginem archangelus missus est, qui renouationem mũdi pudori virgineo noua salutatione portauit. Ex hinc virgo festinauit ad Elizabeth, & tribus mensibus cognatæ dignatur visitare hospitium, donec noni mensis fine concluso, natiuitas immineret patriarchæ. Alij qui librum iustorum diligentioribus oculis inspexerunt, se vidisse testantur quòd ipsa dei genitrix fœlicem puerum primo de terra leuauit, & cognatę partum omni prosecuta est seruitute. Quocunque autem modo rei huius veritas decernatur, illud pro certo certum est, quia non parum contulit puero nascituro tam fœlix & morosum intemeratæ virginis cõsortiũ. Quartus honor Ioannis, est gaudium in natiuita- D
te. Erubesce lucifer, qui iam manę oriebaris, & conatuum tuorum frustratus impulsibus, tandem intellige, quia in nouissimis diebus tanquam perdix stultissimus remanebis. Machinationibus tuis factum est vt humani generis vniuersitas in peccatis conciperetur, in tristitia nasceretur: sed ecce iste sanctificatus in vtero oritur in gaudio, lætitiam q̃ mundo sua natiuitate refundit. Ecce genus armaturæ quod tibi constitueras ad victoriam, hoc Ioanni nascitur ad coronam. Apprehende arma & scutũ, & toto malignitatis tuæ spiritu debacchare, nec tamen poteris Ioannis irrumpere priuilegiũ, quod benigna scribentis manus proprio charactere consignauit. Multum deceptus, multum deiusus es. An ignoras quòd tibi vir bellator ab adolescentia, & etiã à matris vẽtre cõsurgit? *Mat. 11. b*
Nescis quia à diebus istius regnũ cœlorũ vim patitur, & vio lenti rapiunt illud? An oblitus es quòd iste mittitur parare *Luc. 1. b*
plebem perfectam domino? Intuere ordinem rerum, & ab ipsis conceptionis suæ initiis inuenies hunc validiori conamine tuam fortitudinem irrupisse. Tu fecisti quòd fratricida Cain, qui primus natus est, pollutus & obuolutus exiret, & originalis peccati respergeretur infamia. Hanc excepit orbis exterritus, & humani generis subsecuta natiuitas, ad infimę tristitiæ cumulum transmigrauit: natiuitas autem Ioannis huius in gaudium est, & solennitatem præclaram. Lætatur orbis, & per quatuor mundi climata circunsonat glorio- E
sę festiuitatis instantia, ipsis etiam cœlis celebris & famosa. Quisputas puer iste erit? Amicus sponsi, inimicus sibi, seipso *Ibidem.*
potentior. Considerandum etiam quanta dignitate præpolleat natiuitatis huius celebranda deuotio, quantamq̃ gratiã in oculis ecclesię potuerit inuenire. Nullius hominis natiuitatem præter solius dei in authoritatis arcem recepit ecclesia, hujus istius exceptione seruata. Nouit enim, quia melior *Eccles. 7. a*
est dies mortis die natiuitatis, & quòd ortus hominum tristitia comitetur. Inde est quòd diem mortis martyrum non natiuitatis, solennizat ecclesia: mortem tamẽ eorum natalitiorum nomine nominans, quibus factus est de morte natalis. Tunc enim cœperunt de morte nasci ad vitam, cum vitã deposuerunt pro vita. Huius vero natiuitatem sponsa Christi tanto securius beneuolentissima dignatione suscepit, quanto singularis eam veritatis euangelicæ irrefragabilis commendat authoritas. Quintus honor est singularitas in conuersione & conuersatione. Intra teneritudinem annorum beatus iste puer ad eremum spiritu ducente deductus est: nec obstitit ætatis infirmitas, quam maiestas domini fœcundabat. Spiritus enim sanctus non attendit sexuum differentiam, fragilitatem corporum, temporum annositatem: sed quemcunque & quandocunque, & quomodo vult dignantissima replet benignitate. Relinquit Ioannes mundum, homines fugit, patriã nescit, parentes aspernatur, & in solius diuinitatis apicẽ de- F
figit obtutus. Mira rerum conuersio, hominem vix mundum ingressum, mundi fugere gloriam, & seculi cupiditates non solum obliuisci, sed nescire, perpetuum q̃ cum diuinitate habere consortium. Recessus montium, syluarum anfractus, & vallium subteriacens vastitas, puero patriarchæ quando nox coẽgerat, domicilia præbuerunt. Non mihi opponatur Hieremias, non prædicantis pueritię virtus audeat obuiare: quia si ille consecratus fuerat in prophetam, hic in plusquam prophetam. Et licet ille populo futura prędicet, non tamen conuersationis humanæ declinat aspectus. Ioannes autem ætatis supergressus infantiam, & nobilioris generis generositatem oblitus, soli vacat diuinitati, factus forma vitæ, monachorum propositum, anachoretarum principium, totius religionis assertio. Ecce hæc quidem pro conuersione. Porro quanta sublimitas in conuersatione fuerit, non est currentis linguæ volubilitate differendum, sed euangelicę dignitatis comprobandum eloquio. Ioannes, inquit, habebat vestimentum de *Matt. 3. a*
pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos eius: esca autem eius erat locusta & mel syluestre. Ecce qui molli- *Mat. 11. a*
bus vestiuntur, in domibus regnum sunt. Rigida vestis, & durissimis hispiditatibus contexta, rigore squalifero corpus afficit patriarchæ, carnem q̃ tenerrimam immatura districtio disciplinæ feritate coarctat, teneros artus, & sacratiori spiritu superfusos continue quassat longitudo martyrij. Cibus

G autem eius qualis erat? Non quæruntur perdices, fasiani, seu
alię aues: non per totam curritur regionem, vt patriarchalis
ſtomachus impleatur: ſed erat eſca eius locuſta & mel ſyluę-
ſtre. Cœli rore paſcitur, & animalis viliſſimi ſatiatur edulio,
nihilq; coctum accepit ieiunantis auſteritas. Caſtigato ventri
& diuturna maceratione diſtento ignota fuit varietas ferculorum, nec introiuit in os eius quod gulam alliceret, ſuffarciret ventrem, ſtomacho blandiretur. Helias comedit car-
3.Re.17.d. nes: & ſi quid aliud apponebatur, cum gratiarum actione percepit: nec aliquem legimus ex illa veteri officina ad legis huius aſpiraſſe faſtigium. Veſtis aſpera, cibus tenuis, mens deuota, profecto perfectum conſecrant patriarcham. Sextus honor eſt nouitas in prædicatione. Hic volo vt intendat attentio veſtra, quia paulo ſubtilius ad audiendū materię præcipit magnitudo. Poſt peccatum Adæ, ac illius diluuij vaſtationem ſolennem, electa eſt iuſtorum infinita propè pluralitas, cum quibus deus facie ad faciem locutus fuiſſe dignoſcitur. Transfertur Enoch, eligitur Noe, vocatur Abraham, Iſaac diligitur, Iacob deum facie ad faciem contemplatur, Ioſeph ſaluator mūdi vocatur: nec tamen in ſermone dei ad illos, vel illorum ad homines, fit aliqua mentio de regni cœleſtis perpetua manſione. Moyſes aſſumitur in ducem populo Iudæorum, Pharaoni in deū cōſtituitur: facit deus per ipſum in Aegypto magnalia, mirabilia in terra Cham, terribilia in
H mari rubro. Aſcēdit Moyſes in caliginem, in qua erat deus, & datur ei in monte multiplex præceptorum authoritas: loquitur cum deo quaſi homo ad vicinum ſuum: non eſt occultum à Moyſe, quod fecit deus in occulto, & glorioſum nomen Adonai (quod omnibus fuerat obuelatum) ei reuelatur, ſed in his omnibus regni cœlorum memoria, nec nominatur, nec auditur. Aſtat Aaron ſummus ſacerdos potētis virge geſtarius, vnctus & delibutus cœleſtium ſacrariorum vnctione: ſuccedit Ioſue, & omnis illa iudicū multitudo, nec eſt vel vlla tenuis mentio regni cœleſtis. Inuenit dominus Dauid virum ſanctum ſecundum cor ſuum, Salomonem filium eius ſapientia cumulat ſingulari, & omnem illum prophetalem chorum ſpiritus ſanct⁹ ordinat & infundit, & nihil de cœleſtis regni
3.Re.17.d gloria prophetatur. Claudit Helias cœlum annis tribus, & menſibus ſex. Heliſæus etiam mortuus mortuum vitæ reſtituit, & ab his nec vel vlla ſcintilla beatæ manſionis elucet.
4.Reg.13. Quid plura? A principio mundi vſque ad Ioannem vniuerſitatis humanæ electionem recollige, nec in ſermone vel opere illius ſanctuarij poteris reperire dulcedinem. Veni ergo ad Ioannem, & audi vocem exultationis, vocem nouitatis, vocem lætitiæ, verbum miſericordiæ, ſermonem gloriæ, largitatem gratiæ, quod celauerat deus, tacuerat angelus, latuerat patriarchis, prophetæ neſcierunt. Pœnitentiam, inquit, agite,
Matt.3.d appropinquabit enim regnum cœlorum. Verbum pœnitentiæ dulce & glorioſum, verbum regni cœlorum lętum & adorandum, illi ſoli primo conueniens qui primus noui teſtamenti fundamenta poſuit. Hæc eſt vox de qua maximus ille
I cōtemplator cœleſtium viſionum in hæc verba proſequitur:
Apo.14.d Et vox prima quam audiui, ſicut citharędorum citharizantiū in citharis ſuis. A diebus Adæ vſque ad Ioannem organū noſtrum verſum eſt in vocem flentium: quia peccatorum frequentia, nec pœnitentiæ locus, duplex erat deplorandi materia. Occidis? occidi iuberis. ſabbato ligna colligis? lapidari iuberis: & ille cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere,
Exc.20.d niſi ferire non nouit. Dederat quippe eis præcepta non bona præceptorum dator, & iuſtificationes in quibus viuere non
Pſal.88.g poſſent: hoc eſt quod iuſtus miratur dicens: Vbi ſunt miſericordiæ tuæ antiquę domine? Ioannes natus oſtendit medicamentum vulneri, peccato pœnitentiam, iniquitati veniam.
Hęc eſt prima vox, quam vox clamātis in deſerto propoſuit,
Canti.2.c. & vox turturis audita eſt in terra noſtra. Ex tunc miſit in os noſtrum canticum nouum carmen deo noſtro, & reſonat in ore noſtro gratiarum actio, & vox laudis, ſuperexaltat miſericordia iudicium, peccatoribus parcitur, regnat pietas, iuſtitia diſtimulatur, & miſerendi non feriendi quærit occaſionē miſericors & miſerator dominus. Citharizant ergo in citharis ſuis, qui voluptatis effluxionem pœnitentiæ reſtrictione reuerberant, & de profunda peccatorum voragine reſpirantes (Pharaone ſubmerſo) cantant in viis domini, quoniam
magna eſt gloria domini. Septimus honor eſt dignitas in K
baptiſmate. Singularis prorſus humilitas, verbum caro factū eſt, & in perfectum vīrum egrediens, relicta hominū vniuerſitate Ioannem quærit, Ioannem deſiderat, ad Ioannem venit.
Terribilis in conſiliis deus ſuper filios hominum: portans q; Pſal.65.a
omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens, Hebr.1.d
venit à Galilęa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab
eo. Stupet Ioannes, & timore concutitur, ac patriarcham in- Matt.3.d
finitus horror inſiluit. Ego (inquit) à te debeo baptizari, &
tu venis ad me? Dicit ei ſaluator. Sine modo, ſic enim decet
nos implere omnem iuſtitiam. Acquieſcunt vtrique ſalutaribus monitis, & accingit ſe Ioannes ad baptizandum, ad ſuſcipiendum dominum regem angelorum. Exuitur veſtimentis
ſuis rex gloriæ, ſplendor luminis, & figura ſubſtantiæ dei.
Ioannis manibus attrectatur caro illa ſumpta de virgine, candidioriq; deriuata materia nudatur in flumine, fœlicis Baptiſtæ manibus infundenda. Deſcendunt angeli, & cœlorum agmina tota reuerentia currunt ad creatorem. Baptizantem &
baptizatū numina dominantia circuncingunt. Infundit aquā
capiti creatoris creatura nobilior, & dei verticem mortalis
dextera contrectat & contingit. Pauet cœlum, ſtupet terra.
Iordanis arridet, mirantur angeli dominum Sabaoth inter
manus baptizantis concludi. Quid eſt Ioannes? Quem Cherubim & Seraphim vix audent aſpicere, tu nudum tenere præſumis? Hic eſt in quem angeli deſiderant proſpicere, cui ſanctus, ſanctus, ſanctus ſublimi melodiarum organo beatę ciuitatis conuentus ingeminant: qui ſolus inhabitat lucem inac- L
ceſſibilem, dominus virtutum, deus ſcientiarū, miſericordiarum pater, & tu non metuis? Tibi datum eſt quod omnibus
negatum eſt, baptizare eū, qui baptizat omnes in ſpiritu ſancto & igne: virginem virginiſq; filium virgineis manibus irrigare. Totus obſtupeo, baptizantem, hominemq; deum reuereor, magiſtrum dignantem admiror, vereor dignationem,
& hominem video violētiam ipſis cœlis inferre. Porro illud
quale eſt q̄ in iſto baptiſmate terminatur lex, finem accipit
prophetia, & omnis illa ſacrificiorum multitudo propulſatur & pellitur? Hic incipit & ſtabilitur nouę regenerationis
purgatio perduranda, & in vnam baptiſmatis formam legaliū
trāſeunt diſpendia figurarum. Ad ablutionem enim aquæ, &
innouationem ſpiritus, ſepelitur hircorum & vitulorum ſanguinolenta cōgeries, & peccatoribus id Iudæis relinquimus,
illud Dauidicum attendentes: Holocauſtum & pro peccato Pſal.29.b.
non poſtulaſti. Octauus honor eſt prima reuelatio de trinitate. A creatione cœli & terræ vſque ad hunc locum nunquam trinitas manifeſte hominibus apparuit, ſed rerū ac vocum inuolucris inuoluta fuit tantæ claritatis æternitas. Deniq; creationem hominis creator rerū ſumma dignitate com-
mendans: Faciamus, inquit, hominem ad imaginem & ſimili- Gene.1.c
tudinem noſtram. Reuerendum reuera priuilegium, nec vlli M
traditum creaturæ. Creatur illa ſublimior numeroſitas angelorum, & elementorum omnium ordinatur variata cōnexio,
ſed omnipotentis præſcientia tantum opus taciturnitate alta
proſpectat. Vt vero venitur ad hominem, & nobilis creatura
creari diſponitur, accingit ſe trinitas ad creandum, & conſilium accipit ſapientia, vt creaturæ dignitas creatoris priuilegio clara eſſe monſtretur. Nec ibi tamen ſatis aperte diuinæ
maieſtatis illuxere vocabula, cum ad angelos obſequentes
quidam referant dominici ſermonis oraculum. Vel ſi minus
hoc cautum eſt, ſigna pluralitatis abſque nominum differen- Gene.18.d
tia prædicantur. Abraham tres vidit, & vnum adorauit: ſed
ibi ſcripturæ ſacræ reuerentia nunc mixtim, nunc ſeparatim
claudit eloquium, vt modo dominū, modo viros placeat appellare. Iudæi tamen hic magnam texunt reprehenſionis parabolam, tres angelos à domino miſſos aſſerentes: vnum ad
natiuitatem Iſaac prædicendam, duos ad ſubuertendum Sodomam delegatos. Illum vero cum quo iuſtus loquitur dicens: Domine ſi inueni gratiam in oculis tuis, prophetali ſpiritu cognouiſſe ſomniant natiuitatis Iſaac veniſſe præconem.
Illum adorat Abraham, ſicut Berſabee Dauid regem, ſociiſque eius propter ipſius reuerentiam indefeſſus aſſiſtit. Vnde
& non niſi duo in ſubuerſione ciuitatum infidelium numerātur, illo ſuperiori iam reuerſo qui natiuitatē Iſaac fideli detur, notione compleuerat. Tres enim viri Sarā vocari præcipiūt,
ſed

A ſed vnus eſt, qui promiſſionis inſperatę manifeſtat arcanum.
Hoc Iudæi, & qui magis elegerunt iudaizare q̄ credere. Sed
vt breuiter concludamus, omnis illa patriarcharum ſiue prophetarum ſocietas, nullam vel in ſermonibus vel in rebus de
patre & filio & ſpiritu ſancto aperte legitur feciſſe mentionem. Veni ergo & intuere filium Zachariæ deum & hominē
propriis manibus contingentem, & vide quia cœli aperiūtur
ibi, & deſcendit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut colūba in Chriſtum, & vox patris audita eſt: Hic eſt filius meus
Matt.3.d dilectus. Vides quia ad ſacratiſſimorum nominum nouitatem
cœlorum palatia reſerantur. Pater auditur in voce: filius baptizatur in flumine: ſpiritus ſanctus demonſtratur in columbæ ſpecie. Adeſt Ioānes totius medius trinitatis, glorioſumque Baptiſtam ſignant induiſſe ſubſtantiæ aperta vocabula:
nomen q; trinitatis prioribus ſeculis obuelatum, abſque totius velaminis obumbratione relucet. Domine quis eſt iſte,
quia innotuiſti ei? Nonus honor eſt teſtimonium veritatis.
Matt.11.d Audi quid de iſto veritas teſtetur. Cum audiſſet Ioannes in
vinculis opera Chriſti, miſit ad eum diſcipulos ſuos, & reſpō
ſum eſt eis: cęci vident, & cætera quæ euāgelicę veritatis copioſa proſequitur narratio. Recedentibus autem nunciis (ne
forte in eorum præſentia adulationem redolere videretur)
cœpit Ieſus dicere de Ioanne. Quid exiſtis in deſertum videre? Arundinem vento agitatam? O mira teſtificatio redēptoris. Quis ingreſſus eſt mundum, & mundum vel in aliquo non
B cognouit? Quis eſt quē ventoſa fœlicitas, vel aduerſitas turbida, vel cuiuſlibet peccati aura tenuior non inflexit? Ad extremum ſubinfert q̄ terram excedat, tranſeat cœlum, ipſum
Matt.11.d verticem angelicæ dignitatis attingat. Inter natos mulierum
(dicit dominus) non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Quid
vis amplius? De nullo dici potuit (dicit Auguſtinus) quod dictum eſt de Ioanne. Non opponas mihi euangeliſtam cæteris diſcipulis magis dilectum, non apoſtolorum principem omnibus apoſtolis antelatum, non vas electionis ad cœli tertij ſecreta tranſlatum, nec apoſtolicus ſplendor audeat occurrere præcurſori: quia iam omnes iſti ad adoleſcentiæ metas exceſſerant cum à veritate prolatum eſt, inter natos, &c. Conſidera manſiones regni, & vniuerſum ordinem humanæ generationis circunuola: ſolumq; Ioannē tam veteris q̄ noui teſtamenti patribus videbis eſſe præpoſitum vel equatum, tamen ſuper omnia benedictus deus. Decimus honor eſt aſſertio matris eccleſiæ. Texitur ora chlamydis, vnguentum q̄
profuſum in capite, extremam veſtimenti fimbriam inundanter perfudit. Hinc enim mater & magiſtra omnium eccleLuc.22.d ſiarum eccleſia Romana, cui dictum eſt: Ego pro te rogaui vt
non deficiat fides tua, in honorem Ioannis Baptiſtæ poſt ſaluatoris nomen conſecrata eſt & ſignata. Dignum nanq; erat
vt ſententiam ſponſi ſponſæ ſequeretur authoritas, & ſingularem amicum eius illuc proceheret vbi principatum ipſa cō-
ſcēdit. Electio proculdubio hæc ſingularis eſt, in illa ipſa vr-
C be Ioannem vendicare primatum eccleſię, quam duo cœli luminaria morte clariſſima conſecrarunt. Crucifigitur Petrus,
gladiatur Paulus, & dignitas remanet præcurſori. Purpuratur Roma multitudine martyrū, totaq; ſublimitas beato refunditur patriarchę. Ioannes vbique maior, in omnibus ſingularis, mirabilis ſuper omnes. Quis ſic glorioſe annūciatus
eſt? Quis ita ſpecialiter in vtero matris ſpiritu ſancto legitur fuiſſe repletus? Quem legiſtis intra matris vterum exultaſſe?
Cuius natiuitatem vidiſtis celebrari in eccleſia dei? Quis ſic
eremum concupiuit? Quis ita ſublimiter legitur cōuerſatus?
Quis pœnitentiam & regnum cœlorū primus oſtendit? Quis
baptizauit regem gloriæ? Cui ſe primum trinitas reuelauit?
Cui teſtimonium tale perhibuit veritas? Quem ſic honorauit
eccleſia? Vide ſi non omnia hæc ita ſingulariter ſint ſingularia, vt nullus mortalium prædictis audeat inhiare. Forſitan
mihi diſponis opponere, q̄ ſic iſte habet propria, vt & cæterorum ſanctorum communia non attingat. Audi ergo, Ioannes patriarcha, imò patriarcharum finis & caput. Ioannes, pIoan.1.d pheta, imò pluſquam propheta: quia quem venientem nunciauit, digito demonſtrauit. Ioannes angelus, ſed inter angeMatt.3.d los electus eſt, ſaluatore atteſtāte, qui dicit: Ecce mitto angelum meum, qui præparabit viam ante faciem meam. Ioannes
Apoſtolus, ſed & apoſtolorū primus & princeps, qui primus
fuit homo miſſus à deo. Ioannes euangeliſta, ſed & euāgelij D
primus inciſor, prædicans euangelium regni. Ioannes virgo,
imò virginitatis inſigne ſpeculum, pudicitię titulus, caſtitatis exemplum. Ioannes martyr, ſed martyrum lumē inter natiuitatem mortemq; Chriſti conſtātiſſimi forma martyrij.
Prętereo quia vox clamātis in deſerto: quia pręco verbi, quia iudicis præcurſor. Illud quoque relinquo, quia vſque ad Ioannem lex & prophetæ, quòd Ioannes ipſe eſt Helias, quòd
lucerna ſit ardens & lucens, quòd amicus ſit ſponſi, ſponſæ
præparator. Silentio tranſeo quòd ſic nouem ordinibus angelorum inſertus eſt, vt etiam ad Seraphim apicem transferatur. Verum hoc adeo laborioſi operis eſt, vt ſenſus noſtri
paupertas non ſufficiat. Sufficiant hæc ad præſens quę de Ioannis laude dicta ſunt ad gloriam redemptoris, qui eſt benedictus in ſecula. Amen.

Epiſtola Bernardi ad Matthæum Albanen. epiſcopum de homilia illici iniquitatis.

REuerēdiſſimo domino ſuo Matthæo venerabili dei gratia Albanēſi epiſcopo frater Bernardus vtique ſuus quicquid ſeruus domino, & filius patri. Quod à Roma per dominū Seruulum chariſſimū noſtrum Beluacenſem abbatem ſupereminentia magnitudinis veſtræ paruitati meæ mandauerat, videlicet q̄ ea, quæ ſuper euāgelium de villico iniquitatis deus mihi dixiſſe donauerat, vobis tranſcriberem: & ſi fero, nunc tandem (non mi- E
nimum pauidus, ne quid ibi infuſum vos offendat) tranſmitto. Super hoc igitur, quæſo, vos in me pietatis & charitatis abūdare viſceribus, quatenus & ignoſcatis mihi q̄ diſtuli, & emendetis vobis incorrectum quod obtuli. Auctoritati nāq;
prudentiæ veſtræ reſeruaui id corrigendū, & ſuppliciter offero. Et cultellū qui vulgo quinniēs nuncupatur, habens manubriū de ebore, cum chartula mitto, quatenus impoſturam
quā aulſione dignā adiudicaueritis, meo gladio ſuccidatis.
De cætero precor veſtræ pietatis abundantiā ne in orationib⁹ veſtris obliuiſcamini mei, qui ſine obliuione veſtri quotidie memoror vbi ꝑ cēſius poſco miſericordiā dei. Valete.

Dominica.x. poſt Pentecoſten homilia euangelij ſecundū Lucam, de uillico iniquitatis, utilis valde.

IN illo tempore, dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolam hanc. Homo quidam erat diues, qui habebat Luc.16.d
villicum: & hic diffamatus eſt apud eum, quaſi diſſipaſſet bona illius. Et reliqua.

Homilia lectionis eiuſdem.

EVius ſancti euangelij lectio quantę ſit vtilitatis & in hiſtoria ſimpliciter ad literam dicta, & moraliter expedita, prudēs auditor aduertet: ſi autē cordis appoſuerit & ex deo eſt. Sic enim veritas ait: F
Qui ex deo eſt, verba dei audit. Qui ſubiūgit reprobis dicēs: Ioan.8.f
Propterea vos non auditis, quia ex deo non eſtis. Dicamus ergo: Homo quidam erat diues. Quantum ad literam nos id enarrare non conuenit: litera enim per ſe patet, cuius tamen vtilis eſt narratio minus doctis minuſq; capacibus, cæteris ſit exponenda. Homo quidam erat diues, &c. Homo ille, iſte eſt de quo Apoſtolus ait: In ſimilitudinem hominum factus, & Philip.2.b
habitu inuētus vt homo. Qui quidem merito dicitur, quaſi ſingularis. Vnde propheta: Homo eſt, & quis cognouit eum? Hier.17.b
Ac ſi dicat: Superexcellētiam eius quis enarrabit? Sequitur:
Erat diues. Vere diues, ſicut ſcriptum eſt: Cum eſſet diues in 2.Cor.8.b
omnibus, factus eſt pauper pro nobis, vt nos ſua paupertate Deut.33.d
ditaret. Et item de eodem domino dicitur: In dextera eius ignea lex, in ſiniſtra vero illius diuitiæ & gloria. Cui bene cōuenit, erat: quia de eo dicitur: In principio erat verbum, & Ioan.1.d
verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Qui habebat
villicum. Reuera habuit villicum & villam: quia Domini eſt Pſal.23.d
terra, & plenitudo eius. Et ipſe ait: Data eſt mihi omnis pote Matt.28.d
ſtas in cœlo & in terra. tamen in terra nihil voluit poſſidere,
ſicut idem de ſemetipſo ait: Non habet filius hominis vbi ca Luc.9.g
put reclinet: paupertatis nobis relinquens exemplum. Et tamen villicum eum habuiſſe videamus & villam, hoc modo.
Villa eſt proprie terrena poſſeſſio pluribus veſtita colonis.

G per quod ſignificatur terrena hæc corporum noſtrorum cõpaginatio,primo multis ornata virtutibus,quaſi multis inhabitata viris.In hac ſua villa dominus ad cuſtodiẽda bona ſua, quæ plura habuit, villicum poſuit interiorem hominem, quẽ tantæ valetudinis fecit,tãti decoris, vt ad imaginem & ſimilitudinem ſuam formaret:tantęq; potentiæ per ſibi datum liberum arbitrium,vt in quamlibet partem boni malíve flecteretur. Villam etiam tantis muniuit præſidiis, vt nullius ope præter ſolius eius, ſcilicet domini, egeret contra quoſlibet cuiuſcunq; impugnationis incurſus. Poſuit nãq; in ea murorum cuſtodem prudentiam: defenſorem,fortitudinem: dapiferum,temperantiam:iuſtitiarium ad tuenda iura,iuſtitiã.Iſti quãtæ fuerint ſolicitudinis,quantęq; ſtrenuitatis in ſuis peragendis officiis, ex eorundem propriis diffinitionibus videtur,quę ſunt huiuſmodi.Prudentia,eſt cognitio rerum appetendarum & fugiendarum. Fortitudo, eſt firmitas animi aduerſus ea quæ temporaliter ſunt moleſta.Temperãtia,eſt refrenatio cupiditatis aduerſus ea quæ carnaliter delectant.Iuſtitia,eſt reddere vnicuiq; quod ſuum eſt.Quomodo vero hę virtutes quaſi ſolertes viri,in villa ſibi commiſſa officia ſua compleant,audiamus.Prudentia cuſtos familiæ ſuum ſic facit officium,dicens: Vigilate, quia neſcitis qua hora dominus veſter venturus ſit:ſero,an media nocte,an galli cantu,an mane, &c.Scitis quia non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra cõuerſatione paternæ traditionis,ſed H ſanguine quaſi agni immaculati & incõtaminati ſeſu Chriſti domini noſtri. Non ſimus concupiſcentes malorum,neque idololatræ efficiamur. Auaritia quippe ipſa eſt idolorum ſeruitus. Neq; fornicemur, ſicut illi qui ceciderunt vno die viginti tria milia:neq; tentemus deum, ſicut qui à ſerpentibus perierunt.Neq; murmurauerimus, ſicut qui perierunt ab exterminatore : quæ omnia ſcripta ſunt ad correptionẽ noſtrã: in quos fines ſeculorum deuenerunt. Fortitudo quoq; ſic ſuos hortatur in acie dicens:Eſtote fortes in bello,& pugnate cum antiquo ſerpente, & accipietis regnum æternum. Et item : Ne terreamini ab iis qui occidunt corpus,poſtea vero non habent quid faciant:Dominus fortis & potens,dominus potens in prælio . Attollite portas principes veſtras, & eleuamini portę æternales, & introibit rex gloriæ. Leo quippe rugiens circuit quærẽs quem deuoret, cui reſiſtite fortes in fide . Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia quæ poſſidet. Itaque viriliter agite & confortamini, & omnia veſtra in charitate fiãt.Empti enim eſtis precio magno.Glorificate & portate deũ in corpore veſtro, ſicut portauit Apoſtolus dicens: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?tribulatio,an anguſtia,an perſecutio,an periculum,an gladius?Certus ſum quòd neque mors,neque vita, neq; præſentia, neque futura poterunt nos ſeparare à charitate dei, quæ I eſt in Chriſto Ieſu. Temperantia vero ſic ſolicitat dicens: Videte ne grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate, & curis huius mundi. Scriptum eſt enim: Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcẽdam ebrietatem. Sicut eger ad medicinam, ſic ad ſumẽdas dapes quiſq; debet accedere.Inter cætera enim ſua mala,Sodoma panis abundãtia periit,ad Hieruſalem domino per prophetã dicente:Hæc eſt iniquitas ſororis tuæ Sodomæ,ſaturitas panis & abundãtia.Hinc Apoſtolus ait : Multi ambulant poſt concupiſcentias ſuas,quos ſæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico inimicos crucis Chriſti:quorum finis interitus,quorum deus venter eſt,& gloria in confuſione eorum qui terrena ſapiũt. Eſca ventri,& venter eſcis,deus autẽ & hunc & has deſtruet. Nequaquam igitur in illis voluptatem appetas, ſed neceſſitati ſuccurre. Iuſtitia autem ſic villæ iura tuetur, dicens: Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris . Quia hinc Salomon ait:Pondus & pondus,menſura & menſura,vtrunque abominabile eſt apud deum. Et, quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter . Et ſic implebitis quod Moyſes ait:Iuſtus modius ſit vobis,equuſque ſextarius.Itaq; cum debeat tibi quippiam frater tuus, & abſtuleris pignus ab eo, ante ſolis occaſum pignus reſtitue. Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum & phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum . Quorum legalis erat iuſtitia, oculum pro oculo, dentem pro dente, vltionem pro vltione.

Prudẽtia. *Fortitudo.* *Tẽperãtia* *Iuſtitia.*

Matt. 13. d *1. Pet. 1. c*

1. Cor. 10. *Coloſ. 3. a* *1. Cor. 10. b* *Lucæ. 12. d* *Pſal. 23. b* *1. Pet. 5. c* *Luc. 11. c* *1. Cor. 16. c* *1. Cor. 6. d* *Roma. 8. b* *Lucæ. 21. f* *Eſa. 5. c* *Ezec. 16. f* *Philip. 3. d* *1. Cor. 6. c* *Thob. 4. c* *Prou. 20. b* *Matt. 7. b* *Leui. 19. g* *Matt. 5. c* *Exo. 21. c*

Nobis autem dicitur : Diligite inimicos veſtros,benefacite K his qui vos oderunt, neque malum pro malo reddentes, nec maledictũ pro maledicto,ſed econtrario benedicentes. Hinc Paulus ait:Nemini quidquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis. Si eſurierit inimicus tuus,ciba illum : ſi ſitit,potum da illi: & hæc faciens carbones ignis cõgeres ſuper caput eius. Sic vtique aio ego iuſtitia,& volo fieri.In hac etiam villa dines dominus quaſi ruricolas habuit, qui redderent ei fructus vſurarios temporibus ſuis,qui ſunt huiuſmodi,bonitas, benignitas,modeſtia,manſuetudo,concordia,pax,patientia,miſericordia, charitas . Super hos etiam poſuit ad cuſtodiendum ſi deliquiſſent,qui accuſarent, qui teſtificarentur,qui iudicarent,qui punirent.Conſciẽtia quippe ipſa eſt accuſatrix: memoria, teſtis : ratio, iudex:timor, carnifex.Quod enim conſcientia accuſat, memoria teſtificatur, & quod ratio iudicat, timor excruciat dicens : Dominus regnauit,iraſcantur populi . Qui ſedes ſuper Cherubim, moueatur terra . Ignis in circuitu eius exardeſcet,& in circuitu eius tempeſtas validã. Et impijs dicet:Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius,vbi ignis eſt qui nõ tepeſcit, vermes qui non moriuntur, tortores qui non laſſeſcunt,vbi nullus ordo,ſed ſempiternus horror inhabitat . Villam ſuam his aliiſq; tutoribus fortem, tradidit dominus villico, pluribus plenam bonis, quibuſdam corporis,multis propriis ipſius hominis interioris . Septem quippe ſunt hæc bona corporis,pulchritudo,fortitudo,velocitas,libertas, ſanitas, voluptas,diuturnitas vitæ.Septem quoque ſunt bona animæ,ſapientia,amicitia,concordia, honor,pietas,poteſtas, iucunditas.Prꝛeter hæc propria,communia ſunt multa data ruricolis: alia his, & alia his. Bona enim ſunt diuitum diuitiæ ſuæ, ne eos paupertatis moleſtia frangat . Bona ſunt pauperum penuriæ ſuæ,quibus caſtigantur ne per incontinentiam defluãt. Fortium fortitudo, vt ad bona opera conualeſcant . Debiliũ imbecillitas, qua refrenantur ne quod velint malũ perficiãt. Sapientium ſua ſcientia,qua illuminantur vt proficiant. Inſipientium ſua ſimplicitas,qua humiliantur ne ſuperbiant. Omnino quicquid in hac vita noſtra fragilitas poſſidet , pius conditor(quantum in ſua bonitate eſt) ad bonum noſtrũ nobis quotidie confert, ſcilicet vel ad correptionẽ prauitatis, vel ad profectum virtutis.Sed (vt verbis beati Gregorij vtar)quæ ad vſum accepimus vitæ, ad vſum conuertimus culpæ. Valetudinem corporum in vſum conſumimus vitiorum, bona mentis in vſum expendimus vanitatis . Et hoc eſt quod dicitur,qui diffamatus eſt apud eum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius. Operepreciũ eſt ſcire quis diffamauerit villicum, vel vnde prodierit diffamatio.Petulantia ipſa eſt quę diſſeminauit infamiam: quæ tunc dicitur infamare,cum non erubeſcit negligentiam ſuam declamare, ſicut ibi : Nullum pratum ſit quod non pertranſeat luxuria noſtra, coronemus nos roſis M antequam marceſcant,vbique relinquamus ſigna lætitiæ noſtræ.Quippe hæc talis locutio plane infamatio eſt.Fit autem triplici voce,ſcilicet cogitationis, locutionis,& operis. Habet enim cogitatio vocem ſuam . Vnde dominus cogitanti Moyſi ait:Quid clamas ad me?Et Dauid ad dominum:Cogitatio hominis confitebitur tibi. Habet & opus vocem ſuam. Vnde dominus ad Caim : Sãguis fratris tui clamat ad me de terra.Prodit autem infamia noſtra ex his quæ fiunt, aut contra naturam,aut contra legem, aut contra conſuetudinẽ. His tribus modis quicquid agimus vertitur in peccatum.Et quia villicus bona domini ſui in hæc diſſipauerit , dictum eſt ei: Quid hoc audio de te?Redde rationẽ villicationis tuæ, iam enim amplius non poteris villicare . Illud non ſemel aut iterum,ſed tertio iam comminatur dominus villico ſuo, videlicet ante legem,ſub lege, ſub gratia, & per tres nuncios per quos omnia ſua nobis conſilia dicit, id eſt per hominem, per ſpiritum,per familiare mandatum . His dominus ſecreta ſua ſolet notificare,atque per hos aliis quibuſq; iubet: cum quibus ire ſolet timor,& modo iungitur illis ferens iſta tria quę ſemper habere ſolet, clauam comminationis, radium cognitionis,virgã doloris,ad incutiendũ terrorẽ,ad videndũ erroꝛẽ,ad habendũ mœrorẽ,incipiẽtium,proficientiũ,perficiẽtiũ rẽ,ad habendũ mœrorẽ,incipiẽtium,proficientiũ,perficiẽtiũ Nota q̃ in hoc facto cognoſcitur mirabilis pietas huius domini, qui non circunuenit ſeruum ſuum, ſed ad reddendã rationem

Matt. 5. g *Rom. 13. b* *Pſal. 98. a* *Pſal. 49. c* *Matt. 25. d* *Sap. 2. b* *Exo. 14. d* *Pſal. 75. b* *Gene. 4. c*

A tionem prius ſubmonet eum quàm iudicet . Sic quoque viſus eſt Abraham dixiſſe cum loqueretur ad eum de Sodomis: *Gen. 18. c* Deſcendam & videbo per memetipſum ſi ſic , vt rumor eſt, opere compleuerint . Et hic inſtruimur non ſtatim debere dare fidem quibuſlibet verbis, ſed ſi ſic eſt, vt dicitur, prius adhibere cautelam . Sequitur : Quid faciam ? Hæc querimonia de præmiſſa comminatione procedit . Sic vtique quidam cum mortem ſibi venire de prope vident,ſe male vixiſſe ſcientes, timore perterriti,quid fecerint, vel qualiter id emẽ dare debeant,ſecũ ſatis amariſſime exquirunt dicentes: Quid faciam? Fodere nõ valeo,mendicare erubeſco. Hæc duo verba in perſona illorum loquitur,qui hæc duo timent,in pœnitentia ſcilicet afflictionem corporis , & paupertatem : quorum alterum intelligitur per fodere,alterum per mendicare. Vt enim ſic moraliter dicam,fodere eſt ſarculo compunctionis & aratro confeſſionis, in fructus bonæ operationis cordis noſtri iugera diſſulcare : quod facere propheta nos admonet dicens: Scindite corda veſtra,& nõ veſtimenta veſtra. *Ioel. 2. c* Et hinc eſt illud quod ait cuſtos vineę de ſterili ficulnea ad dominum ſuum : Dimitte eam & hoc anno , vt ego veniens fodiam circa illam, & apponam ſtercora. Sed hoc iſte de quo hic agitur , primo facere pertimeſcens ait : Fodere non *Luc. 13. b* *Prou. 20. a* valeo . Contra quem recte per Salomonem dicitur : Piger propter frigus arare noluit , mendicabit ergo eſtate, & non B dabitur ei . Qui enim nunc propter pauoremmentis aut torporem macerare ſe per pœnitentiam & affligere negligit: cũ ſol iuſtitiæ in iudicio velut in eſtate claruerit,quęret requiẽ, ſed non accipiet : quia propter illam operari bona contempſit. Sequitur : Mendicare erubeſco . Hoc igitur ad literam tantum.Sunt enim quidam qui erogãdo bona ſua pauperibus culpas ſuas redimere vellent, & hoc cogitando pertractant: ſed poſtmodũ timentes ne egeant, erga egentes tenaces fiũt, & ab eo quod mẽte conceperãt,ſe ſuſpendunt:præcipue quia vident aliquos qui ſua ſe ſic dediſſe fatentur & pœnitent: de *Eccles. 11. b.* quibus bene per Salomonem dicitur: Qui obſeruat ventum, non ſeminat,& qui conſiderat nubes,nunq̃ metit . Venti nomine malignus ſpiritus qui mẽtem tentationibus impellit,& nubis appellatione peccator exprimitur. Qui ergo attendit ventum,non ſeminat:& qui cõſiderat nubes,nunq̃ metit:quia qui tentationes maligni ſpiritus metuit, & iniquorum lapſus conſpicit , in bono opere nec exercetur , nec in iudicio quo conſoletur inueniet, ſed & nunc quoque vileſcit. Propterea quanuis villicus paulo ante dixerat : Fodere non valeo,mendicare erubeſco, pœnitens tamen ſubiungit quod ſequitur: Scio quid faciam . Videte quid facit timor quippe perutilis domino ſuo. Ipſe eſt qui quod dominus iubet,homines facere cogit.Certe iſte villicus hodie non dixiſſet, ſcio quid faC ciam,ſi non timuiſſet . Sed timuit, quoniam illi ſubito timor aduenienscl aua comminationis tales ei ictus impreſſit dicens : Audi miſerabilis audi, euigila tandem , quia hora eſt iam te de pigritia ſurgere. Si non amore, ſaltem timore euigila. Crux enim tibi duplex dura paratur : altera iam corporis,altera poſtmodum corporis & animæ gehennalis. Cogita ergo cruciatus tuos, quos præſentialiter medullitus ſenties iam in morte.Mors,inquam,ipſa eſt crux horribilis,ad quam quotidie feſtinas,& nõ attendis. Vide quomodo mors te crucifigit . Crura diſtenduntur, manus & brachia decidunt, pectus anhelat, ceruix langueſcit, labia ſpumant, oculi ſtupeſcunt, vultus horreſcunt, facies exſudat , & morte tacta palleſcit.Et hæc vtique quæ videmus deforis, & quæ ſentimus, leuia ſunt ad ea quæ intus anima miſerabilis iam præguſtat. Nam ſenſus à corpore cito recedit : animam ſua mors comitatur euntem.Qui autem cruciatus te moneant,audi quid ꝓ- *Pſal. 48. c* pheta de perditis dicat : Sicut oues, inquit, in inferno poſiti *Iob. 24. c* ſunt:mors depaſcet eos.& Iob : Tranſeunt, inquit, à frigore *Eſa. 33. b* nimio ad calorẽ nimium. De quo & alibi dicitur: Quis poterit ex vobis habitare cum igne deuorante : aut quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis ? Hæc audiens villicus plane ſi timuerit , ne mireris . Et notandum quòd timor iſte quadriformis eſt , ſcilicet mundanus, ſeruilis , initialis, & filialis , ſiue caſtus . Mundanus , qui facit recedere à malo pro euitatione pœnę. Seruilis, qui facit à malo abſtinere prꝛ euitatione pœnæ, mali retinens voluntatem. Initialis timor gehennæ,de quo dicitur per prophetam : Initium ſapientiæ D timor domini . Filialis , de quo per eundem dicitur : Timor *Pſal. 110. b.* domini ſanctus permanet in ſeculum ſeculi . In duabus his *Pſal. 18. c* formis vtilis eſt hominibus ſemper , in aliis minime . In initiali formaliter frendens , vt modo dictum eſt , ad villicum venit:propter quod ait:Scio quid faciam,vt cum amotus fuero &c. Hæc amotio nihil eſt aliud,quam hominis interioris, id eſt animæ & corporis ſeparatio . Et notandum quod, ſcire,nos exponere non oportet,quia ipſemet ſuum ſcire,ſcilicet quid facere velit innotuit,per hoc quod ſequitur dicẽs: Vt cum amotus fuero à villicatione , recipiant me in domos ſuas.In hoc quod ſuum ſcire expoſuit, meminit poetæ dicen- *Perſius ſatyra. 1.* tis:Scire tuum nihil eſt, niſi ſcire tuum hoc ſciat alter . Viſus ſiquidem eſt minus hoc dixiſſe,ſcilicet qui ſunt qui recipere eum debeant:quod tamen cum dixerat,in domos ſuas,ſuccinctè deprehenditur annotaſſe. Sunt nanq; qui homines recipiunt,quorum ſunt dom⁹ cœli,& æterna tabernacula:& hi qui ſint, dominus ad diſcipulos ſuos loquẽs patenter oſtendit in *Matt. 19. b* illis verbis ſuis,cum dicit : Sinite paruulos venire ad me: ta- *Matt. 5. a* lium eſt enim regnum cœlorum.Et alibi.Beati pauperes ſpiritu,quoniam iplorum eſt regnum cœlorum.Ab his ergo neceſſe eſt emere regnum cœlorum, quorum eſt . Veré neceſſe eſt,quia non habemus hic(vt ait apoſtolus)manentem ciuita- *Heb. 13. c* tem, ſed futuram inquirimus . Et item de ſuis confidens ait: *2. Cor. 5. d* Scimus quòd ſi terreſtris domus noſtra hui⁹ habitationis diſ- E ſoluatur,quod habemus ex deo domũ non manu factam eternam in cœlis.Hanc vtiq; nos emere docet dominus in ſubſequentibus dicens:Facite vobis amicos de mammona iniquitatis,vt cum defeceritis,recipiant vos in æterna tabernacula. Et hoc,in loco ſuo exponetur, ſed non modo . Sed videamus quid ſequitur:Conuocatis ſingulis debitoribus &c. Memini me ſuperius dixiſſe miſericordiam,& veritatem, & charitatẽ cum aliis multis,quaſi ruricolas eſſe,& debere eas huic diuiti domino reddere ſuos effectus,quaſi fructus operum ſuorum per manus villici . Nihil ergo eſt aliud quod dicimus villicũ debitores domini ſui conuocaſſe, niſi vnumquemq; in corde ſuo quid fecerit,vel quid feciſſe debuerit,iuxta poſſe virium ſuarum pertractaſſe.Quod quotiens agimus, fere per omnia reos nos eſſe cognoſcimus : præcipue tamen in eo quod per charitatem largius erogaſſe debuimus,& in eo quod per pœnitentiam illis qui nos iniuriauerũt, cõdonaſſe perfectius debebamus.Et hoc datur intelligi cum huic quæſtioni, ſcilicet quantum debes domino meo, reſpondetur:centum cados olei.Per centum enim ſignificatur perfectio,per oleum miſeri cordia.Eſt ergo ſenſus:Debeo cẽtum cados olei,id eſt quod mihi iniuriantibus perfectè dimiſiſſe debueram, non dimiſi. Cui ſubſequenter adiungitur:Sede cito, ſcribe quinquaginta.Nouimus quòd ſedere,humiliationem:cito,feſtinationem ſcribere,firmitatem:quinquaginta,pœnitentiam deſignat.Et ſuper his conuenientia habemus exempla , ſed quia ſatis eſt notum,non conuenit adducere,ſed quid ſibi verba velint, dicemus . Cum ergo dicimus, ſede cito & ſcribe quinquaginta, idem eſt ac ſi quis dicat ſibimetipſi aut proximo ſuo:Qui faciens te peccaſſe in miſericordia , humiliare cito, firmus permane in pœnitentia.Deinde alio dixit:Tu verò quantum debes ? Centum coros tritici . Ferè eadem eſt hæc quæſtio & reſponſio cum prima : excepto quòd illa eſt de indulgentia, hæc de charitate.Hic enim frumentum charitatem deſignat, quemadmodum ſuperius per oleum miſericordiam diximus deſignari.Hoc itaq; huius quæſtionis reſponſio nobis innuit quod qui ſeculi huius ſubſtantiam poſſidemus , perfectè egentibus erogaſſe debuimus:quod ſi non fecerimus cum poſſemus,apud ſummum patremfamilias debiti vinculo obligamur,ſicut ſcriptũ eſt:Qui habet ſubſtãtiam huius mũdi,& vi *1. Ioan. 3. c* derit fratrẽ ſuũ neceſſitatẽ habere, ſi clauſerit viſcera ſua ab eo, vere charitas patris nõ eſt in eo.Huius tamẽ obligationis nodus celeriter rumpitur , ſi bene perficiatur quod ſequitur, ſcilicet ſede cito & ſcribe octogĩta:id eſt humiliare(ſicut expoſuimus)in obſeruatione mandatorum dei,& certa ſpe hæreditatis æternę.De cado & coro dicant alij pro abundantia ſenſus ſui quid ſenſerint, ego ſuper his nihil aliud dico , niſi quod vnumquodq; vas eſt ad menſurandum in ſuo genere:& hic ſignificare poſſunt meſurate,id eſt diſcrete debere agere pœnitentes,

G pœnitentes,quasi sic occidant hostem ne perimant ciuẽ,quo-
Gene.4. niam scriptum est: Si recte offeras,& non recte diuidas,pec-
casti. Recte offerimus, cum bono studio bonũ opus agimus.
sed nõ recte diuidimus,si discretionem habere in bono opere
postponamus.quam qui dissimulat,etiam recte offerens(sicut
beatus ait Gregorius)peccat. Sequitur: Et laudauit dominus
villicum iniquitatis,eo ꝙ prudenter egisset. Sunt qui mirantur vnde hæc laus processerit,cum non dicatur ad literã persoluisse debitum, sed curtasse . quod si quis egerit, attendat ꝙ potius imitari debet villicum, quàm admirari. Seculariter enim prudenter egit,qui quæ reddere nõ potuit,ne super his argueretur furto,caute celauit, & secundum cuiusdam verba dicentis,si non caste,saltem caute:(est nanque minoris culpæ quemlibet se solum dare morti,q̃ si cæteros secum tollat cõtagione peccati) & quod sibi perutile summaq̃ prudentia fuit,quia apud quos reciperetur effecit, si amoueretur à vsurpatione . Sed & altius loquar. Plane secũdum moralem intelligentiam multa laude est dignus,qui relicto errore pristinę cõuersationis,diuiti deo satisfaciens, redit ad gratiam. Et propter hoc eum dominus laudauit,quia siue hoc modo,vel hoc modo dicatur feciſſe,prudenter egit. Nec moueat quemquã quod dicitur,iniquitatis. Non enim ponitur hic eo quòd operetur ad laudem, sed ad eorum qui audierunt tollendam desperationem,sicut dominus testatur ad prophetam dicens:
Psal.15.a H Multiplicatę sunt infirmitates eorum,postea accelerauerũt.
Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus,nec memor ero nominum eorũ per labia mea. Ad hoc enim Matthæus suum cognomen retinuit publicanus. Hoc quod sequitur, quia filij huius seculi prudentiores sunt in generatione sua filiis lucis : dictum est nobis vt secularium inutilem imitemur prudẽtiam, sicut Moyses ibi nos mystice docet dicẽs:
Deut.21.b Cum egressus fueris ad pugnam, si videris mulierẽ pulchrã, & adamaueris eam,rades ei cæsariem, &c.& erit tibi vxor. Et dictum est similiter ad magnam nostram erubescentiam,ac si
Esa.23.a dixisset nobis illud prophetæ: Erubesce Sydon,ait mare. Grã dis enim nobis debet esse verecundia quòd filij perditionis promptiores sunt in appetendis malis,quàm nos sumus in cœlestibus gaudiis, de quibus beatus Gregorius ait : Qui cœlestis vitæ dulcedinem , inquantum possibilitas admittit, perfecte cognouerit : ea quæ in terris amauerat,libenter cũ derelinquit. Et ad hæc incitamur cum dicitur: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis,vt cum defeceritis,recipiant vos in æterna tabernacula. Bonus sermo & omni acceptione dignus, docens nos illis amicitiam iungere , qui nos possunt in æterna secum tabernacula collocare. Qui videlicet sunt illi, nisi quos superius breuiter annotaui, paruuli & pauperes Christi? Quos quia dominus amat, ipso teste qui
Ioan.15.b ait : Vos amici mei estis : ab his nos faciamus amari de eo,
I quod idem dominus nos docuit dicens,de mammona iniquitatis. Vile est precium,sed emptio multa . Mammona nanque diuitiæ nuncupantur, quæ dicuntur iniquæ : non propter se, sed propter iniquitatis effectum qui euenit ex se, sicut arbor illa quæ appellata est scientia boni & mali : non quòd vllam haberet scientiam, sed ꝙ tangentes eam contra præceptum, boni pariter & mali contingeret esse scientes. Hic satis ostẽditur ꝙ ex facili possunt amici superni ciues haberi. ex quorũ amicitiis quis fructus nobis proueniat, veritas subsequenter ostendit cum dixit: Vt recipiant vos in æterna tabernacula. Videtur hic oriri quæstio in eo ꝙ pauperibus attribuitur susceptio & retributio benefacientium sibi,cum donum solius dei sit,veniens ex eius multa miseratione & gratia. Quę multum facile soluitur, si attendatur quòd dei filius nostram carnem suscipiens factus est pauper pro nobis,& id quod pauperibus erogatur, sibi factũ fuisse dicat,& se retribuere benefacientibus : quod ibi testatur vbi de paruulis loquens ait:
Matt.25.d Quæcunque feciſtis vni ex minimis meis, mihi feciſtis. Esuriui,& dediſtis mihi manducare. sitiui, & dediſtis mihi bibere, &c. Venite ergo & percipite regnum quod vobis paratũ est ab origine mundi. Solicitemur ergo fratres mei, solicitemur pauperibus erogare consilio domini. Sed quia interest pauperis & pauperis,quod dominus ibi visus est annotasse cũ diceret : Beati pauperes spiritu,de paupertate talis facienda est distinctio,quæ designet quibus præcipue debeamus largiri. Paupertas igitur alia naturalis , alia locuples, alia spiri- K
tualis. Et huius diuisionis vnumquodque membrum bifariè suppartitur. quod his pertractandum relinquimus qui magna de minimis scisit extrahere, præter quod hoc solum dicimus
1.Tim.5.a quia naturalibus egenis & spiritualibus precipue manum misericordiæ porrigere monemur verbis apostoli Pauli dicentis: Qui suis non prouidet, & maxime domesticis,fidem abnegat,& est infideli deterior. Sed quia nescimus hodie quis ante dei oculos dignus sit odio vel amore, demus his & demus
Gala.6.c illis iuxta eiusdem apostoli vocem dicentis . Bonum, inquit, operemur ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei . Et quia sunt qui petunt, sunt & qui verecundantur : cum superest vnde possit dari,demus vtrisque. De petentibus enim do-
Luc.6.d minus ait: Omni petenti te tribue. De verecundis beatus Au-
Psal.103.b gustinus super hunc versum: Qui producit fœnum iumentis, & herbam seruituti hominũ: dicit hoc modo: Beatus, inquit,
Luc.6.f qui præoccupat vocem petituri. De omnibus indifferẽter do-
Luc.11.f minus ait: Date & dabitur vobis. Et etiam illud : Date eleemosynam,& ecce omnia munda sunt vobis. Et iterum illud:
Eccli.3.d Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Et hinc est illud: Conclude eleemosynã in sinu pauperis,& hęc orabit pro te. Et bonus pater filio ait: Si multũ tibi
Eccli.29.d fuerit,abundãter tribue : si exiguum,& illud libenter impertire. Quod tam solerter omnes agere studeamus,quatenus in
Thob.4.b æterna tabernacula recipi mereamur . Per dominum Iesum Christum saluatorẽ nostrum, qui cum patre & spiritu sancto L
viuit & regnat deus,per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo de beata Maria.

AVe maria gratia plena : dominus tecum . Miracu-
Luc.1.e lum fuit ꝙ virgo peperit: mentis clamor, virginis amor,virtutũ zelus, vitiorum fuit occasus. Virgo sanctissima,quæ saluatorẽ genuit,peperit & aluit, quæ iugiter eius adhæsit lateri, quæ comes indiuidua, nullo fere abfuit itinere,quæ intenta præ cęteris inuigilauit verbo & operi eius,sola saluatoris actuum insignia operum opera, melliflua prædicationis genera inaudita contra mundum & peccatum, & tartareũ zabulum, diuinæ seueritatis acerrima eloquia quo eis diu interfuit specialius vidit, secretius audiuit,citius agnouit, propensius retinuit, & apostolis aliisque discipulis luculentius edidit, diligentius retulit, melius indidit,fidelius tradidit. Hinc est ꝙ de ea legitur in euangelio:
Luc.2.g Maria autẽ conseruabat omnia verba , hæc conferens in cor-
Prou.31.d de suo. Hinc in eius laudibus legitur: Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu sola supergressa es vniuersas. Licet enim in parabolis loqueretur ad turbas, licet omnia apostolis notaret vt amicis, quædam tamen credendum est præ cæteris matrem suam quemadmodum dilexisse,ita etiam propensius eruditse,quædam ei secretius intimasse, frequenter eam M
ad montem myrrhæ,& ad colles thuris sublimasse,in cellam vinariam occultasse, sui prout nouit & voluit gloriam deificam, & supercœlestem reuelasse notitiam . Vnde Ioannes in
Apoc.4.c Apocalypsi: De throno,ait,scilicet de Maria,procedebãt fulgura & voces & tonitrua: quia Maria mater filij Iesu Christi parabolas,ænigmata,legalia & mirifica gesta,dicta,opera audius ebibit, fidelius credidit, syncerius luculentiusque aliis edidit. Hæc Maria à natura reuerenter conseruata, & à lege diligenter venerata,à gratia clementer est prꝫelecta: quia sic præfatis sua iura singillatim reddidit, reddendo sibi subdidit, vt honoris vicem omnibus impenderet, & insuper momenti quiddam superadderet . Natura siquidem illi summæ virginitatis florem,lex soli virgineæ fœcunditatis honorem, gratia diuinæ maternitatis præ cæteris decorem,ac spiritualis matrimonij diuinissimum reseruauit odorem . Natura (quod suum est)illibatam virginem seruando, lex reuerenter eam ab aliis distinguendo , gratia virginitatem sine semine fœcundando. Natura rebus loquendo non verbis, dum in ea integritatem seruaret, & de ea deus naturæ intonaret dicens
Gene.3.c ad serpentem: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & inter semen tuum & semen illius. Lex,dum eam ab aliis distin-
Leui.12.d guendo clamaret : Mulier quæ suscepto semine pepererit, immunda erit septem diebus. Gratia, in eo quod dictum est: Aue gratia plena dominus tecũ, benedicta tu in mulieribus, & be-

A & benedictus fructus ventris tui . Natura huic detulit, dum
Phil.1.c terra sine germine pareret in principio. Lex, dum rubus arderet sine incendio . Gratia, dum sine semine pareret virgo. In hac enim habitauit pater & filius vt creator in mundo,imperator in regno,paterfamilias in domo,pontifex in templo, sponsus in thalamo: prius enim altissimus sibi eam quasi mũdum specialissimum creauit,quam in iustitia & sanctitate coram ipso fundaret,& fluentis sapientiæ irrigaret, & cœlestibus desideriis instar scilicet aeris sublimaret : & igne dilectionis accendendo illustraret . Hinc in eius mente tanquam in quodam firmamento solem posuit rationis, & lunam scientiæ, & virtutes tanquam stellas speciei omnimodę : solẽ qui lucem diuinæ cognitionis faceret: lunam quæ cum stellis noctem actionis splendidam redderet: & merito domini est terra,quia sic super maria fundauit eã. Creato igitur mundo volens visitare regnum imperauit angelo. Missus est igitur angelus Gabriel à deo. Spiritus sanctus, inquit, superueniet in te,& virtus altissimi obumbrabit tibi . Ita paterfamilias domum intrauit, in qua carnis habitum susceperit, quam obtulit deo patri pro salute generis humani . In ara crucis sacrificiũ quasi pontifex in templo suum peregit sacerdotium: sed quia oportebat pati Christum & resurgere, & ita intrare in gloriam suam, oportebat ad gregem propriis reportari humeris ouem centesimam,oportebat populũ qui ambulabat in tenebris,lucem magnam contemplari: mundũ prædicationis suæ,
B & miraculorum nouitate irradiauit. Descendens itaq; de patre luminum speciosus forma præ filiis hominũ,indutus stola candida, in vestitu deaurato, tanquam sponsus de thalamo processit ad publicum. Inerat sol in sydere, oriens in vespere,artifex latuit in opere: opus dum regi præpararetur, vesper dum in tanta sublimitate humiliaretur, sydus dum tanquam stella illustraret fines orbis. Artifex igitur eam ornando , oriens de ea nascendo , sol mundum ab errore conuertendo , & eam aliis in exemplum præbendo . De genitrice dei cum talia & tanta referantur , pauca (rei precio) nobis tamen esse videntur. Hæc est enim scala, rubus, arca, sydus, virga,vellus,thalamus,porta,ortus,aurora. Hęc est enim scala Iacob,qui quando caput in lapide posuit,angelos ascendentes & descendentes videre meruit . Scala ista duodecim gradus habet inter duo latera. dextrum latus est contemptus sui vsque ad amorem dei : sinistrum contemptus mundi vsq; ad amorem regni. Ascensiones huius duodecim humilitatis gradus. Primus est odium peccati,secundus est fuga delicti, tertius metꝰ odij,quartus in omnibus his subesse creatori,quintus obedire meliori, sextus obtemperare compari, septimus obsequi inferiori,octauus subesse sibi,nonus finem suum iugiter meditari,decimus opera sua semper vereri,vndecimus
C cogitationes suas humiliter cõfiteri, duodecimus per omnia ad manum,ad nutum,ad libitum domini moueri. Per hos gradus ascendunt angeli,& sublimant homines: sic disponuntur in corde ascensiones,sensim proficiendo,& pedetentim ascẽdendo: sic in domo patris lucidas percipiunt mansiones . Hi sunt duodecim apostoli qui sequuntur in eremo vestigia Iesu Christi. Rubus qui visus est ardere sine sui incendio,virgi-
Exo.3.a nem significauit cõcepturam de spiritu sancto absque virgi-
Ibidem. nitatis suæ detrimento. Rubus ad quem nõ est Moyses ausus calceatus accedere,virginem docuit sine maritali opere mirabiliter parere . Traditio Hebræorum visionem in humili arbusculo asserit traditam,ne populus occasione aliqua laberetur ad idololatriam. In humili virgunculi mirabilis nobis exhibita est visio,in qua nullimodę fornicationis vel minima fuit occasio . Fornicatio siquidem triplex est. Alia est humana, quædam est mundana,nonnulla est diuina . Humana fit illicito actu. Mundana peruerso affectu. Diuina scelerato cultu . Prima peccatur in proximum, secunda in seipsum,tertia in deum. Prima facit carnis immunditiam,secunda mundi cõcupiscentiam, tertia idololatriam. Maria contra hæc tria singula adhibuit remedia. Contra carnis immunditiam,virginitatem: contra mundi concupiscentiam, perfectam humilitatem : contra idololatriam, perfectam charitatem . Fuit enim Maria mundissima carne, humillima corde,deuotissima mente. Arcas duas fuisse legimus in veteri testamento, vnam ar-
Gene.6.c
Exo. 25.a cam diluuij,aliam testamenti. In nouo autem testamento tres fuerunt aliæ . Prima arca est ecclesiæ, secunda gratiæ, tertia D
sapientiæ. Licet enim prima veteris testamenti in typo fieret primę noui,& secunda in typo præcesserit secundę noui, tertia vero sicut excellenter omnibus est dissimilis,ita nulli penitus est comparabilis. Siquidem arca Noe significauit arcam ecclesiæ: arca fœderis arcam gratiæ,sanctitatem scilicet Mariæ. Per sapientiæ arcam intelligimus humanitatẽ Iesu Christi sanctissimam. Hanc enim merito arcã sapientiæ decet nũ-
Colo.2.d cupari,in qua omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt absconditi, sapientiæ inquam excellenter,in qua habitauit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Arca etiam Noe,significauit arcam gratiæ,excellentiam scilicet Mariæ. Sicut enim per illam omnes euaserunt diluuium: sic per istã peccati naufragium. Illam Noe, vt diluuium euaderet,fabricauit : istam Christus (qui est pax nostra & requies) vt humanũ genus redimeret,sibi præparauit. Per illam octo animæ tantum saluãtur: per istam omnes ad æternã vitam(quę per octonariũ numerum significata est)vocantur. Per illam paucorum facta est liberatio : per istã humani generis saluatio. Illa cẽtum annorum fabricata est spacio: in ista omnium virtutum fuit perfectio. Illa facta est de lignis leuigatis: ista de virtutibus ædificata est consummatis . Illa superferebatur aquis diluuij, ista non sensit naufragia vllius vitij. Triplex quidem diluuiũ est. *Triplex diluuium.* E
Primum facit aquarum inundatio,secundum vitiorum incursio,tertium tribulationum oppressio. Primũ igitur est aquarũ, secundũ culparũ,tertiũ oppressionũ. In primo periclitati sunt homines,in secũdo virtutes,in tertio voluptates. Primũ quis naufragiũ patitur, deinde in pœnarũ diluuium peccator inducitur,in tertiũ deinceps pœnarũ infernalium retruditur. Sic infernus hic incipit,alibi perficitur,cum anima vitio,caro supplicio atteritur. Per arcã vero ecclesiæ euadimꝰ à primo, per arcã gratiæ à secundo,per arcã sapientiæ à tertio. Siquidem per arcã ecclesię vitiorũ fit extinctio,per arcã gratiæ virtutũ reparatio,per arcã sapientiæ summi boni delectatio. Fit enim in ecclesia peccatorũ cõfessio,in cõfessione remissio, & vitiorũ extinctio. Sic enĩ facta est inter deũ & homines recõciliatio. Deinde data venia,subsecuta gratia,virtutũ fit insertio. Hanc sequitur iustitiæ perfectio. Huic autẽ succedit arcanorũ cœlestiũ contẽplatio. In hac autẽ inuenitur quædam cœlestis suauitas, & intima etiã dulcedo, & perfecta boni & perseuerans dilectio. Triplex ergo est diluuiũ : vnũ iniquitatum,aliud aduersitatũ,tertiũ calamitatũ. De primo per Naũ
Naum.1.b dicitur: In diluuio prætereunte consummationem faciet. Ac si diceretur: Si diluuiũ vitiorum super hos cœperit abũdare, nolite de illis desperare: quia super quos inundare permitto iniustitiã,super illos faciã abundare gratiã. Hinc dicitur per
Hie.31.a prophetã: Iu charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te mi-
F serãs. Diluuium ergo prius veniet, & dominus tunc consummationẽ faciet,quia dominus electos suos innumeris lapsibꝰ & vitiorũ incursibus permittit ad tẽpus affligi & humiliari, omnẽ remouens præsumptionis elationẽ . postea ab eo incipiunt sublimari : sic in eis nutriens perfectã dilectionẽ. Hinc
Mich.4.c est illud propheticũ : Venies vsq; Babylonẽ,& ibi liberaberis,ibi redimet te dominus de manibus inimicorum tuorũ. Et
Esa.54.b illud Esaiæ : Ad punctũ in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. Consummatione ergo deus faciet præeunte diluuio, quia de profundo vitiorũ suos deus viriliter erigit, quos ponit in virtutum culmine, & illustrat contẽplationis radio. De secundo dicitur in cantico canticorum: Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, nec
Canti. 8.c flumina obruent illã. Hinc per psalmistã de his qui aduersitatibus franguntur,& tẽtationibus succũbunt,dicitur: In diluPsal.31.b uio aquarũ multarũ ad eũ non approximabunt. De hoc quoque diluuio deus suos eripit,iuxta illud apostoli: Per multas
Acto.14.d tribulationes oportet nos introire in regnum dei. Itẽ. Fidelis
1.Cor.10.c deus,qui non patietur vos tentari super id quod potestis,sed faciet cum tentatione prouentum, vt sustinere possitis. & in
Ozee. 6.d Ozee. In tribulatione sua mane consurgent ad me. Et psalmographus : Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos dominus. De tertio dicitur in Iob : Appre-
Iob.27.d hendet eum quasi aqua inopia , nocte eum opprimet tempestas. Primum igitur diluuiũ est vitiorum, deinde diluuiũ tribulationum,deinceps diluuiũ miseriæ & tenebrarum. Primũ est pec-

G. est peccati, secundum mundi, tertium inferni. Pisces primi sunt oblectamenta, secundi iniqua tentamenta, tertij perpetua tormenta. Hinc in euangelio de bonis piscantibus vitia calcantibus, tentamenta superantibus, æterna tormenta
Matt.13.f vitantibus, dicitur: Elegerunt bonos in vasis suis: malos autem foras miserunt. Arcę vero gratiæ, gratias referimus, quia per eam scilicet Mariam & eius filium vtrũq; diluuium euaExo.36.a simus. Arca quoq; testamenti, typum tenet sanctę dei genitricis. Illam fecit Bezeleel: istam cõdidit Emmanuel. Bezeleel, Oliab in opere socium habuit, & virgo quoq; virginum cõdita, prælecta, præseruata, præparata, & ornata per spiritum sanctum & eius omnipotentẽ filium fuit. Bezeleel interpretatur vmbra dei: Oliab protectio mea, prior ille spiritus sancti, iste vero typum tenet filij. De illo dicitur ad Mariam in
Luc.1.d cõceptione filij beatissimi: Virtus altissimi obumbrabit tibi.
Matt.1.c Item ad Ioseph: Noli timere accipere Mariam coniugẽ tuã, quod enim ex ea natum est, de spiritu sancto est. Iste vero ad
Psal.16.c patrem clamat in psalmo: Protege me à facie impiorum qui
Psal.21.b me afflixerunt. Item de eodem: De ventre matris meæ tu es
Psal.70.b protector meus. Item. Tanq̃ prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis. Bezeleel ergo cum socio arcam testamenti fabricauit: sancta quoq; trinitas virginem sibi sanctificauit, ac templum sanctissimum consecrauit, hospitiumq; mũdissimum sibi prępparauit, thalamum quoq; de quo sponsus prę filiis hominum speciosus ad publicũ procederet, decenter prę-
H ornauit. Neque enim pater abesse potuit, vbi eius spiritum &
Ioan.5.a filiũ cooperari voluit. Quæcunque enim pater facit, hæc eadem similiter & filius facit. Neq; enim filius potest à se facere quicquam, nisi quod viderit patrẽ facientem. De spiritu quo-
Psal.32.b que legitur in libro psalmorum: Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Apostolus quo-
Rom.11.d que de tribus personis ita: Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, ipsi gloria. Pater ergo in consecratione virginis exhibuit claritatem, filius humilitatem, spiritus sanctus charitatem. Pater lumen exhibuit rationis, filius cinerem humiliationis, spiritus sanctus oleũ dilectionis. Pater exhibuit potentiam, filius sapientiam, spiritus sanctus omnium virtutum gratiam. Pater authoritatem contra peccatum, filius humilitatem cõtra mundum, spiritus sanctus charitatem erga deum & proximũ. Filius carnis mortificationem, spiritus sanctus cõ punctionem, pater cœlestium cõtemplationem. Filius docuit eam diuina operari, spiritus sanctus amare & amari, pater cœ lestia contemplari. Filius eam erudit, spiritus eam prouehit, pater eam perficit. Filius eam purificat, spiritꝰ eam pacificat, pater eam honorificat. Hæc dicens, opera vel dona trinitatis non diuido, sed fideliter inseparabilia affero. Sicut enim in essentia vnitas, ita in operatione idẽtitas. Arca vero testamenti de lignis Sethim facta est, & Maria de spinoso & hispido
I Iudęorum populo & arido procreata est, qui vtique spinosus detractione, hispidus superstitione, aridus fuit vnctione diuinæ gratiæ. Vnde spinosus spineam coronã regi suo exhibuit, & in eum sicut ignis in spinis exarsit. Sethim enim interpretatur spinæ. Aliter Eua spina, rosa Maria. Reuera Eua spina fuit, quæ & virũ suum ad mortem pupugit, & posteritati suæ
Rom.5.b peccati aculeum infixit. Vnde Apostolus: Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors: & sic in omnes pertransiit. Ligna verò sancti patres fuerunt, qui licet in radice aruissent arboris, spem tamen certissimam habentes in aduentu saluatoris, tanquam peregrini & incolæ in hoc mundo habitabant, tanquam nihil habentes, & omnia
2.Cor.6.b possidentes. Castigabant cum vitiis & cõcupiscentiis corpo-
Psal.125.a ra sua, euntes ibant & flebant mittẽtes semina sua. Vnde quo-
Psal.31.a dam ita: Conuersus sum, inquit, in ærumna mea, dum configitur spina. Ad commendationem verò gratiæ suę, & ad destructionem humanæ sapientiæ, deus de fœmina, sed virgine, descendente de spinosa patrum origine, dignatus est carnẽ assumere, vt similem simili redderet, contrarium contrario curaret, pestiferam spinam euelleret, peccati chirographũ potentissime deleret. Humilitas per sexum fœmineum cõmendatur, gloria virginis & maiestas opitulatur, peccatum gratia eiicitur. Eua ergo spina fuit: Maria rosa extitit. Eua spina vulnerando: Maria rosa omnium affectus mulcendo. Eua spina infigens omnibus mortem: Maria rosa reddens salutiferam omnibus sortem. De liquore spinei corticis fit encaustũ K
vnde scribitur, de carnali mẽte tua fluxus nascitur cõcupiscẽtiæ, qui in ipsa & in Adã peccatũ actuale, in posteris originale
2.Cor.3.b transfudit. De hac vero apostolus ita clamat: Litera occidit, spiritus autem viuificat. Ac si diceret: Per vnũ hominẽ mors,
1.Cor.15.c & per vnum hominẽ resurrectio mortuorum, sicut in Adã omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Maria autem rosa fuit candida per virginitatem: rubicunda per charitatẽ: candida carne, rubicunda mente: candida virtutem
Exod.25.c sectando, rubicunda vitia calcando, candida affectum purificando, rubicunda actum carnalẽ mortificando: candida deum diligendo, rubicunda proximo compatiendo. De lignis vero Sethim condita est arca, in qua thuribulũ, mãna & virga sunt recondita: quia licet Maria de patrum natura per peccatum vitiata, duceret originem, prælecta tamen per spiritum sanctum & præseruata ad purũ, deum nobis obtulit & hominẽ.
1.Pet.2.d Thuribulũ sacrosanctũ, carnẽ significat saluatoris: quæ aurea dicitur, quia nullius passa est detrimentũ pudoris, agnus scilicet sine macula, qui peccatum non fecit, nec inuentus est do-
Esa.43.b lus in ore eius, de quo per propheticũ dicitur eloquiũ: Ecce puer meus electus, posui super eum spiritum meũ. Carbones thuribuli, sunt opera Iesu Christi. Carbones isti aliquando mortui, quãdoq; vero sunt ignei, quia in saluatore nostro nũc propria tolerabat humanitas, nunc ꝓpria faciebat diuinitas.
Ignis in carbone, diuinitas est innocens in opere. Ignis in pru L
nis, euidẽs est indiciũ diuinitatis. Carbo mortuus, in præsepe iacens. igneus, dęmonia expellens. mortuus, in Aegyptum fugiens. igneus, vendentes & ementes columbas de templo eiiciens, mortuus, dormiens in naui. igneus, imperans ventis & mari. mortuus, subditus parentibus. igneus, quatuor satians hominũ milia de septẽ panibus, mortuus, ad puteũ Iacob rogans potum. igneus, circa Hierico illuminans cęcum, & sanãs leprosum. Carbo erat mortuus dum à diabolo tentaretur, igneus dum ei ab angelis ministraretur. Mortuus in proditione discipuli: igneus in filio reguli. Sopitus ante præsidem: igneus circa Tyberiadem. Sopitus dũ ei Herodes illuderet: igneus dum mortuorum suscitator magnificus fieret. Sopitꝰ dum ei acetum cum felle mixtum propinaretur: igneus dũ ab eo decem leprosi mundarentur. Sopitus dum à Iudæis se absconderet, sopitus dum cum publicanis & peccatoribus ederet: igneus dum ambularet super vndas, igneus dum ex aqua facto vino lætificaret conuiuas. Sopitus iacens in cunabulis: igneus fulgens in miraculis. Sopitus ante tribunal præsidis: igneus in filia Chananitidis. Sopitus in cruce: igneus in mõte. Prunæ ergo mortuæ erant humanitatis opera: ignitæ diuinitatis miracula.

Sermo in illud Sapientiæ, Sapientia vincit malitiam.

M Sap.7.d Apientia vincit malitiam. Sicut sapientia sapor boni, ita malitia sapor mali dicitur. Clauus clauo expellitur, ita & praua bonis superuenientibus elimi-
natur. Virtute siquidem & sapientia patris mediatore dei & hominum Christo Iesu crucem pro nobis subeũ-
Rom.6.d te, simul cum illo secundum apostolum crucifixus est homo noster, vt destruatur corpus peccati. Quid ego dixerim cornpus peccati? Hoc merito dixerim, imaginem quam impegit
Dan.2.g & confregit lapis excisus de monte sine manibus: cuius caput aureum, & cæterorum membrorum fuisse describuntur quædam ex argento, quædam ex ære, quædam ex ferro, quædam ex luto & ferro. Caput est malitia quam superius saporẽ diximus mali. Vnde & per aurum exprimitur, quo nimirum sapiẽtia in scripturis designatur. Medium vero corporis id est pectus & brachia, ex argento fuisse memorantur. Argentum est lucidum & sonorũ: cuius sonoritas demulcet auditum, & claritas visum oblectat. Vnde per ipsum curiositas designatur, quę in his duobus sensibus, visu videlicet & auditu, maxime viget: quia per ipsos vtpote principaliores corporis fenestras, mors crebrius & leuius intrare consueuit ad animas nostras. Per ventrem autem & fœmora (vbi libido dominatur) designatur voluptas: quę ex ære fuisse describũtur, quod similiter lucidum est & sonorum: quoniam eousq; malitię rabies incãduit, vt flagitiosi & coinquinati homines non solum in spurcitia delectari, sed etiã in infamia cõsueuerint gloriari: vt-

A ri: vtpote qui lætantur cum malefecerint, & exultant in re-
Prou.2.c bus pessimis. Vnde prauo suo exemplo corrumpunt & eos qui longe, & eos qui prope sunt: proximos videlicet mala conuersatione, remotos autem mala conuersationis opinione. Illorum oculis lucentes, istorum auribus insonantes. Tibiq́ue quę molem sustinent corporis, ferreq; dicuntur. Squa-
Iob.41.b ma squamæ coniungitur, & totam sustinet machinam peccati praua & more ferri indurata voluntas. Quare enim peccas? Quia nescis quid facias? Absit. Quia cogeris vt facias? Absit, sed quia placet vt sic facias. Imbutum ergo & suffocatum veneno diaboli voluntatis desiderium, fomes sceleris, & virus flagitij solum est, quod obturat aures vt non audiant vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter. Per pedes, quorum pars quædam erat ferrea, quædam fictilis, opera signantur tenebrarum: quibus ad notitiam peruenitur homi
num. Lutum & ferrum bene sibi inuicem non cohærent. Per lutum, operum immunditia: per ferrum, mẽtis pertinacia designatur. Quę licet ad horam coniungantur, diu tamen cohę-
Iob.21.b rere non possunt. Ducis siquidem in bonis dies tuos, sed in puncto descendens ad inferos. Lapis ergo prius pedes com-
Psal.67.g minuit, quia fortitudo & firmamentum nostrum Iesus Christus. Dat denique voci suæ vocem virtutis. Vnde tonitruum vocis eius factum in virtute, interiora concutit, & per timorem mentis pertinaciã frangit. Deinde à vanitate seculi pec-
B catore auulso, opera destruit per confessionem. Bona consequenter desideria immittendo, & ea in bonis adimplendo, sanat voluntatem. Atque sub iugo disciplinæ obturando aures ne audiant sanguinem, claudendo oculos ne videant malum, expellit curiositatem. Et sic ad vltimũ sapiens & placens homo deo, caput aureum statuę confringit, dum saporem mali (quem malitiã diximus) à prærcordiis animæ penitus auellit.

Sapiẽtia vincit malitiam. Cui enim Christus incipit dulcescere, profecto necesse est amarescere mundum. Est siquidem panis qui de cœlo descendit, habens omne delectamentum & suauitatem saporis: sapor est patris per illam æternã & ineffabilem naturam, sapor est angelorum per gratiam, sa-
Sapiẽ.8.a por est noster per misericordiam. Vincit ergo, sed qualiter, videamus. Attingit enim à fine vsque ad finẽ fortiter: & disponit omnia suauiter. Sunt ergo inueniendi ad minus duo fi-
Mat.13.f nes altrinsecus positi quibus sapiẽtia medians attingat vtrũque. Quæramus fines istos in parabolis euãgelicis, illis videlicet in quibus primum agitur de thesauro, quem qui inue-
Ibidem. nit homo, vendit omnia quæ habet, & emit agrum illum. Subiungitur postmodum de preciosa margarita, quam negoIbidem. ciator inuentam comparat, venditis omnibus quæ possidet. Demum agitur de ſagena, quæ missa in mare, congregat bonos & malos pisces. Similitudines istas diligentius perscrutemur, vt ex ipsis eliciatur proposita veritas. Ager de quo in
C prima agitur parabola, disciplina est ordinis. Ager enim culta terra est, quæ amputatis fruticibus, & arborum radicibus extirpatis, habilis est ad semen recipiendum, & fructum afferendum. Talis est disciplina ordinis, quæ aulis peccatorum tribulis, remotisque scandalorũ occasionibus, digna est plane cui deus emittat eloquium suum. In qua nimirum verbum suum non est alligatum, sed ablatis impedimentorum obstaculis, per humiles & mites corde velociter currit sermo eiꝰ.
Gene.27.f Hic est ager plenus, cui benedixit dominus, habẽs irriguum
Iud.1.c superius, & irriguum inferius. Fontes profecto Israel, de quibus in ecclesiis domino benedicitur. Hi sunt fontes saluatoris: quorum alter est diuinitas, irriguum videlicet superius: alter est humanitas, irriguum scilicet inferius. De fonte humanitatis aquas potamus confidentiæ: quia per ipsum accessum habemus ad patrem, per confidentiam in fide ipsius. De fonte diuinitatis, aquæ prodeunt misericordiæ, cuius impetus lætificat ciuitatem dei lætantem in cœlis ad plenum, peregrinantem in terris prout cuique diuisit deus mensuram fidei. De latibulis prophetarum exiliit Christus Iesus ad campos pauperum. Per merita suæ humanitatis impertit & diuinitatis participium in præmium. Dabit si quidem pacem nobis transferendo nos in arcanum suæ diuinitatis, quia omnia opera nostra operatus est nobis in humilitate suæ humanitatis. Si ergo nostram salutem operata est humanitas, quid operatur diuinitas? Nostram profecto delectatio-
nem, quia delectationes in dextera eius vsque in finẽ. Labo-
Psal.15.c rantes igitur in agro paupertatis duo habent irrigua, quibus D
cordium irrigatur ariditas, & terræ nostræ fructificat sterilitas. Absque harum aquarum refrigerio: nulla sane adesset proficiendi possibilitas, sed deficiendi incumberet necessitas. Cum enim ad te reuersus consideras hinc exasperatę potentiam maiestatis, inde exasperantis pertinaciam iniquitatis: nõne repente subintraret desperatio, nisi mediatoris dei & hominum hominis Iesu Christi incarnatio succurreret & passio? Superuenientibus autem seculi tribulationibus, & impugnationibus dæmonis, & eleuatis in planitie mentis tuæ tentationum procellis: nonne passionibus huius tẽporis succũberes, nisi futuræ gloriæ spes subleuaret? Sicut ergo apud humanitatem Christi habes merita, de quibus confidens desperare non possis: ita apud diuinitatẽ sunt præmia de quorum expectatione possis in tribulationibus non solum respirare, sed & gloriari: quia nimirum fecit nobiscũ misericordiam suam, non solum remittens debita, sed etiam promittens præmia. Quid retribuam domino pro omnibus quæ re-
Psal.115.a tribuit mihi? Pro omnibus quidem quæ mihi ad conuersionẽ meam tribuit. In ipsa conuersione mea corpus meum & animam meã retribuit, imò reddidit, imò me pigritante & retinente ipse à me extorsit. Ecce autem pro omnibus quę ab initio conuersionis meæ mihi tribuit, compunctionem videlicet lachrymarum, deuotionem meditationum, consolationem in E
laboribus, delectationem in meditationibus, pro his, inq̃, & innumeris aliis beneficiis, quid ei rursum retribuã? Qui to-
Ibidem. tum dedit, quid vlterius impendere habeo? Calicem salutaris accipiam, & nomen domini inuocabo. Quid est calicem accipiam? Anima mea desiderabit te in nocte, sed & spiritus meꝰ
Esa.26.b in pręcordiis meis. Nomen tuum & memoriale tuum in desi-
Ibidem. derio animæ. Nomen saluatoris mei fratres mei, carnis meæ, sanguinis mei, nomen à seculis absconditum, sed in fine seculorum reuelatum: nomen mirabile, nomen ineffabile: nomen inestimabile, imò eo mirabilius, quo inestimabilius: eo magis gratum, quo gratuitum. Hoc, inquam, nomen non iam viuente me labiis meis laudabo, sed iam non viuente me, viuente vero in me Christo, sicut adipe & pinguedine repletur anima mea, vt nõ solum exterioribus, sed & interioribus labiis inuocem nomen domini. Quicunque enim non voca-
Iohel.2.c uerit, sed inuocauerit nomen domini, saluus erit. Non solum autem nomen, sed & memoriale passionis eius semper sit in desiderio animæ meę, vt passionis eius particeps efficiar, siquo modo agnoscere potero sicut & agnitus sum. Sic ergo calicem eius accipiam, quia monumenta passionis suæ intra animæ meæ sinum, intra memoriæ meæ cellas semper reuoluam. Aspiciam regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. Aspiciam eum ligatum, flagellatũ, con-
F sputum, saturatum opprobriis, clauisq; confixum. Aspiciã in
Nũe.21.b huius deserto exilij serpentem æneum super columnã crucis exaltatum, vt serpentes, qui me mordent moriantur, quia nullus qui credit in eum peribit, sed habebit vitam ęternã. Hæc & alia patientis & morientis domini mei memorialia, memoriæ meę arctius cõmendabo, & ad os cogitationis reuocans ruminabo diutius, vt impinguer deuotius. Hæc, inq̃, crucis & passionis eius insignia sint præsentia, vt lęua eius dilectionis (qua nemo vnq̃ maiorem habuit) sit sub capite meo, ne videlicet mens mea ad carnalia incuruetur desideria, donec dextera diuinitatis eiꝰ amplexetur me, vt absorbeatur hoc quod mortale est à vita: & mortale hoc immortalitatem, & corru-
1.Cor.15.g ptibile hoc induat incorruptionem. Lęuã in hoc loco, humanitatem eius accipio, in qua nobis exhibuit charitatem, vt diximus, qua nemo maiorem habet, ponens animam suam etiam
Ioan.15.b pro inimicis suis. Dextera est diuinitas: qua desidero amplexari & circundari. Tunc enim satiabor, inquit, cum apparuerit gloria tua, & adimplebis me lætitia cum vultu tuo: quia
Psal.16.d Psal.15.c delectationes in dextera tua vsq; in finem. Cæterum quantũ dextera sinistrę præcellit, quantũ videlicet æterna caducis, incorruptibilia corruptibilibus, immortalia mortalibus, tantum necesse est prægellere charitatem, quam nobis exhibiturus est in gloria suæ diuinitatis, charitati quam nobis exhibuit in miseria suæ humanitatis. Hãc enim & oculus vidit, & auris audiuit, & i cor hominis ascẽdit, nõ quã pręparauit diligenti-

G gentibus se. Quæ tamen est illa charitas? Audi. Licet maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animã suam ponat quis pro amicis suis, ipse tamen suam posuit pro inimicis. Cum enim adhuc inimici essemus, reconciliauit nos deo in sanguine suo. Si hoc fecit homo, quid faciet deus? Si hoc fecit pauper, quid faciet diues? Si hoc fecit pro inimicis, quid faciet pro amicis? Si hoc fecit in via, quid faciet in patria? Si hoc fecit in exilio, quid faciet in palatio? Si hoc fecit in terra, vbi sui eum non receperunt: quid faciet in cœlo vbi ei omnes obediunt? Si quandoque suggestionibus diaboli, vel importunis carnis nostræ clamoribus ad curam carnis in desideriis peragendam reuocemur, anxietates Christi, crucisque supplicium ponamus præ oculis, & confestim ipsa nos docebit experientia, quid senserit apostolus cum dixit: Verbum crucis his qui salui fiunt, virtus dei est. Et mihi absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Quare? Quia sicut fluit cera à facie ignis, sic pereunt omnes immunditiæ à facie crucis. Dei siquidem infirmitas, nostra est fortitudo, & in stultitia eius facti sumus sapientes. Quia enim mundus non cognouit in sapientia deum, placuit deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Caro factus est carnalibus, sicut spiritus angelicis spiritibus. Agnoscat eum caro in carne, homo
H in homine. Agnoscat, inquam, & imitetur, vt eum videre mereatur in maiestate, quia per humilitatem pertinget ad sublimitatem. Si enim compatimur, & conregnabimus: si commorimur, & conuiuemus. Agnoscamus eum, inq̃, secundum carnem, donec calcatis motibus carnis, & omnibus extinctis vel deuictis carnalibus desideriis possimus dicere cũ apostolo: Et si cognouimus eum secundum carnem, sed iam non nouimus. Licet enim gloriosum sit videre vel in memoria habere etiam secundum carnem speciosum forma præ filiis hominũ, magis tamen proponitur nobis caro eius ad medelam quàm ad gloriam, ad necessitatem q̃ ad beatitudinem. Altera siquidem collata est beatitudo animæ, cui nihil creatum sufficere potest, etiam si cum terra cœlum posslideret. Nec satiari potest eius cupiditas, donec eum habeat cuius imago est, qui solus potest implere angulo cupiditatis suæ. Sicut autem mediator noster duas naturas, humanitatem videlicet & diuinitatem coniunxit in vna persona, ita singula eius opera ad hãc siue illam necesse est pertinere naturam. Ad hanc siquidem miseria, sed ad illam pertinet potentia. Quicquid ergo miserię passus est, ex homine contraxit. Quicquid potenter operatus est, à patre habuit. Humanitate igitur & diuinitate altrinsecus positis, duo habes media, passionem, & resurrectionem. Illa est misericordiæ & miseriæ: ista est potẽtiæ. Vis annunciari inter pennas columbæ, id est inter perfectos sanctæ
I ecclesiæ, quorum videlicet exemplo infirmi roborantur, depressi subleuantur? Dormias necesse est inter medios cleros, id est inter passionem & resurrectionem, hinc stipatus fructibus, hinc fulcitus floribus. Fructus ad passionem, flores ad resurrectionem pertinent. Quæ seminauerit homo, hæc & metet. Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem. Seminauit vetus homo in carne, messuit postmodũ corruptionem. Quam? Passionẽ Christi. Nisi enim vetus homo trãsgrederetur, nouus non pateretur. O profundum & inscrutabile redemptionis nostræ consilium. Vere diligentibus deum omnia cooperantur in bonũ. Domine Iesu Christe, si inobedientia Adę cooperata est nobis in bonum, & tantũ tamq; mirificum bonum, vt tu fieres corruptibilis, tua obediẽtia in quod bonum nobis cooperabitur? Profecto vt homo fiat incorruptibilis. Si seminãtes in carne, tuã messuimus corruptionem: seminantes in spiritu, nostram metemus incorruptionẽ. Omnium ergo temporũ, quæ sub conuersatione veteris hominis transegimus, fructus noster est passio Christi: cui debemus configurari, mortificationẽ eius circunferentes in carne nostra mortali. Vnde sicut ab initio cõuersationis, ita ab initio prædicationis suæ proposuit nobis pœnitẽtiã. Agite, inquit, pœnitentiã, quoniã appropinquabit regnũ cœlorum. Magnã refectionem senserat, qui de fructu pœnitentiæ dicebat: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Et alibi. Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis in mẽsura. Et iterũ. Potasti nos vino cõpunctionis. Quare ergo non dixerim pœnitentiam messem vel fructum, quæ K panis vocatur & vinum? Fructus iste amarus est, sed salubris: quia pœnitentia amara est quidẽ ad tolerandum, saluberrima autẽ ad conualescendũ. Proinde fidelis anima quæ retro sunt obliuisci desiderãs, & ad anteriora extendi: his fructibus stipari & roborari desideret, quatenus ipsis interpositis ad secularia desideria carnisq; illecebras non possit reflecti. Sicut autẽ temporalitatẽ vetustatis nostræ recolẽtes, finem eius & fructũ habemus pœnitentiã: ita æternitatẽ nouitatis nostræ meditando præcurrentes, quandã gaudiorum sentimus fragrantiã: quę merito floribus comparatur, quia viso flore spes fructus concipitur, sicut & per horum prægustationem gaudiorum certius animamur ad expectationẽ futurorũ. Quod enim non videmus, speramus: vnde & per patiẽtiam expectamus. Temporis ergo præteriti fructus est compunctio, cui succedit turi flos est deuotio. Dormias ergo necesse est inter medios cleros, id est inter passionẽ & resurrectionẽ, inter fructum & florem, inter compunctionẽ & deuotionẽ. Qui sunt qui dormiunt? Qui flent, tanq̃ non flentes: qui gaudent, tanq̃ nõ gaudentes: qui vtuntur hoc mundo, tanq̃ non vtantur: qui vt seductores & veraces: sicut qui ignoti & cogniti, per ignominiam & bonam famã, tam prospera q̃ aduersa huius vitę transeunt ac si nõ sentiãt. Beatus siquidẽ populus cui etiã in hoc mũdo relictus est sabbatismus. Qui dormit, expositus est, nullam sui curã gerens, & tamen quiescit. Ita & nos omnẽ solicitudinẽ nostrã in eum proiicientes, tam in aduersis q̃ in prosperis exponamur, tam per plana q̃ per aspera ducatui illius congratulãtes: qui ideo inclinauit cœlos & descẽdit, vt reduceret nos in viam rectã, vt de loco peregrinationis iremus in ciuitatem habitationis. Si hæc via ardua est & stricta, ne deficias, quia eo tutior & rectior est. Porro prævius tuus fortis & pius est paratus vtique in defectu tuo te sacris in humeris collocare, & te portare ad gregem: quia qui dux & dominus tuus est, ipse etiam & asinus tuus est. Isachar asinus fortis & posteriora dorsi eius in pallore auri. Ipse dorsum nostrum cui imponantur onera cæteris membris importabilia, sicut & hœdus noster emissari⁹ ipse est, cui imposita sunt peccata nostra, quia vere lãguores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Hinc ergo in memoriam reuoluentes passionẽ Christi, omnia blandimenta mundi vt stercora reputemus, vt passionibus Christi conformemur: inde spe tenẽtes firmiter gloriã resurrectionis, ne deficiamus sed gloriemur in tribulationibus, quia passiones huius tẽporis condignę non sunt ad futuram gloriã quæ reuelabitur in nobis. Ager ergo pupertatis merito plenus dicitur, quem simul & ver decorat flo ribus, & autũnus replet fructibus. Cui merito pater cõparat filium suum dicens: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni. In quo nimirum omnis perfectio paupertatis, & virtutũ plenitudo superabundauit, ita vt de plenitudine eius omnes acciperemus. Cum enim diues esset, propter nos factus est egenus, vt illius ditaremur inopia. Ager iste aquis irriguus, floribus redolens, & abundans fructibus, thesaurum habet in se absconditum, videlicet continentiã carnis. Preciosus siquidẽ thesaurus est possidere vas suũ in sanctificatione & honore, non in passione desiderij, sicut gentes quæ ignorãt deũ. Noli quęrere thesaurũ hunc inter spinas & tribulos secularis illecebrę, nec in syluis ruditatis antiquę. Non enim in sylua, sed in agro absconditus est. Queras in agro vbi saturantur ligna cãpi, & vbi passeres nidificant, id est vbi incontinentes resipiscunt, dignos pœnitẽtiæ fructus facientes, prolẽ gignunt, non sibi tantũ, sed & aliis proficientes. Continentiã tibi credas necessariã, vt spiritus sanctus fiat in te fons aquę saliẽtis in vitã æternã. Aqua non sursum salit, sed desursum necesse est vt veniat. Omne datũ optimũ & omne donũ perfectũ descẽdit. Vnde licet aqua de æterna, à vita æterna ꝓfecto descẽdit. Vnde licet aqua deæterna, à vita æterna ꝓfecto descẽdit. Vnde licet aqua desursum veniat, nisi cõtinentẽ & integrũ habeat cõductũ, sursum nõ redit, sed diffluit. Descẽdit in te spirit⁹ sanctus, viuificauit animã tuã, vt in te saliat in vitã æternã. Continẽs necesse est vt sit corpus tuũ, quatinus obtures aures tuas ne audias sanguinem, & claudas oculos tuos ne videas malum, ne gratia de superis tibi collata, per minus circũspectos sensus tuos foris effluat, spiritu tuo diffuso in vanitates & insanias falsas.

Rom.5.b

1.Cor.1.b
Gala.6.d

1.Cor.1.d

Ioan.1.b

Roma.8.c
2.Tim.2.b

2.Cor.5.d

Gala 6.b
Ibidem.

Roma.8.c

Matt.3.a
Psal.41.a
Psal.79.a.
Psal.59.d

Rom.8.e

1.Cor.7.e
2.Cor.6.b

1.Pet.5.b

Psal.103.c

Ioan.1.c

Gene.49.b
Psal.76.c

Esa.53.b

Rom.8.d

Gen.27.d
M
Ioan.1.b
2.Cor.8.b

1.Tes.4.a

Esa.33.c

A falsas. Nota aliud esse continẽtem, aliud castum. Luxuriosus & castus sibi repugnant. Luxuriosi est motus sentire, & motibus consentire. Casti est nec motus sentire, nec motibus cõsentire. Continens est in medio vtrobiq; sumens participiũ, cum altero cõmune habens motus sentire, cũ altero motibus non consentire. Iste existens in medio domus, deorsum luxurioso, sursum vero collatus pudico, etsi nõ in mũditia cordis perambulat, tamen in innocentia cordis decantat misericordiam & iudicium. Iudiciũ, quòd motus sentiat: misericordiã, q̃ motibus non consentiat. Iste nolens dimittere angelũ magni consilij incipiente aurora nouæ lucis, sed petens obnixe benedictionem perseuerantię: etsi non omnino priuari, claudicare tamen meretur altero pede. Qui sunt duo pedes? Motus sentire, & motibus consentire. Illud est naturale, istud est criminale. Licet ergo nondum ignorare possit prauos motus desideriorum, sed adhuc in ipso vigeat pes iste: per gratiã tamẽ superuæ benedictionis ita eneruatur in ipso pes cõsensus quatinus etsi ipse trahat, ipsi tamen inniti nõ possit. Non est omnino sine eo, quia cũ repẽtina cogitatione concurrit multotiens quædam delectatio, quæ tamen cum sentitur, gemitũ magis q̃ consensum extorquet. Inuẽto huiusmodi thesauro in agro paupertatis, vt in tuam thesaurus redigatur possessionem, vade & vende omnia quæ habes, & eme agrum illũ.

B Quid est vende omnia quæ habes? Abrenuncia omnibus quæ possides, exiens ad Iesum extra castra, vt portes improperiũ crucis eius, quatenꝰ tãtę humilitatis merito de nemore exiẽs in quo inuolutę sunt semitæ impiorum (qui in circuitu ambulant) agrum quem prædiximus possideas, in quo abiectis occupationibus curisq; secularibus, corpore cõposito, & corde dilatato, curras alacer viam mandatorum dei, quæ quidẽ desiderabilia sunt & dulciora super mel & fauum. Quare? Quia in custodiendis illis retributio multa. Plane multa, quia custodientibus ea debetur vita æterna. Vnde veritas: Si vis, inquit, venire ad vitam, serua mandata. In hoc gradu continentiæ in quo refrenas quod delectat, & quod nõ delectat operaris, magna tibi incumbit tribulatio: quia dum volũtati tuæ repugnat rario, bellum geritur intestinum. Noli ergo torpere, sed leues oculos tuos ad eum qui habitat in cœlis, à quo venit tibi auxilium vt nõ solum permaneas, sed etiã glorieris in tribulationibus. Quod tamen aliter non fit nisi tibi sapiat deus. Queras ergo necesse est sapientiam per quam tibi sapiat deus, & mundus desipiat: quæ per preciosam signatur margaritam: quã qui inuenit homo vadit & vendit vniuersa quæ habet, & emit eã. Vtinam gustares & sentires q̃ dulcis est dominus. Vtinã gustares panẽ, qui de cœlo descendit, habentem omne delectamentũ & suauitatem saporis. Profecto si quid haberes, venderes, & comparares eam. Quid tamẽ habes vendere, qui omnia quę possidebas vendisti propter agrũ paupertatis comparandũ, in quo thesaurum inueneras continẽtiæ? Vide ne forte duplex sit possessio tua: vna interior,
C altera exterior. Exterior est secularis facultas, interior est ꝓpria voluntas. Secularibus facultatibus abrenunciasti, exiens ad Iesum extra castra huius seculi, adhuc tamen rudis, & vetustatis tuæ tenębris obuolutus, proprię voluntatis tuæ vitium non intellexeras: quæ profecto non relinquitur quotiẽs fit exterior abrenunciatio. Citius enim & leuius relinquitur facultas, q̃ cupiditas amittatur. Vnde dominus non quoscũq; pauperes, sed pauperes spiritu dicit esse beatos. Qui sunt illi? Non omnes vtiq; qui habent, sed qui amãt paupertatem. Parum ergo omnino, imò nihil prodest exterior abrenunciatio sine interiori vel comitante, vel subsequente. Propria siquidẽ voluntas deum impugnat, & aduersus eum extollitur. Ipsa est quæ paradisum spoliat, & ditat infernũ: quę sanguinẽ Christi euacuat, & ditioni diaboli subiugat mundum. Vide qualiter propria volũtas aduersetur deo. Nemo potest duobus dominis seruire. Non poteris obedire simul & diuinæ & propriæ voluntati. Si enim voluntas tua voluntati diuinæ concordat, iam non propria voluntas est, sed cõmunis: non tantũ est hominis, sed hominis & dei. Cæterum voluntati dei ex debito creationis tuæ necessario es obnoxius. Quare quia sola volũtas dei certa est, quare creauerit & recreauerit te deus, sicut ait apostolus Iacobus: Volũtarie genuit nos verbo veritatis. Facis quod debes dum obedis ei. Debitum etiã virtutis pensum fideliter persoluis, cum eius voluntatẽ & habes in desiderio, & seruas in obsequio. Ecce autem fallente diabolo & sensibus tuis seculo lenocinante, ad ea quæ foris sunt curiose egrederis, ad quorum delectationem dum proprię voluntatis attraheris concupiscentia, quodãmodo abrenuncias dicere: Hucusq; te colui, voluntatẽ tuam feci, sed nullam in me deinceps habeas fiduciam, quia alij domino seruire fidemq; seruare proposui. Ecce proprię volũtatis iniquitate abnegasti deum tuum, sed necdum sufficit tibi ipsa negatio: quinimmo impudentissimus prędo subsequẽter effectus, in possessiones eius violenter debaccharis, tam alimẽtis q̃ indumentis quæ præparauit non contẽptoribus, sed seruitoribus suis, ad tantę maiestatis iniuriã impudẽter abutẽs. Si in monasterio es, nihil comedis, nihil bibis, nullo indueris quod prius non auferas: dumq; de sacratio victualia rapis, latrocinio sacrilegium iungis: accedis tamẽ ad altare, & dominicum corpus & sanguinem tractans, nihil in te criminale reperis, qui (si veritas subtiliter indagatur) deum negasse conuinceris, ac latro ꝓbaris ac sacrilegus. Sequitur tertiũ, quod grauissimum est, quẽ abnegasti, quẽ deprędatus es, ad vltimũ moliris occidere. Permanens enim in iniquitate tua, peccatũ tuum vis esse impunitũ, in quo deum vis esse iniustum. Exigit enim iustitia eius vt vnicuiq; reddat secundũ opera sua. Qui
E enim deum vult esse iniustum, vult deũ non esse deum. Et qui desiderat non esse deum, nonne quantũ in eo est, ipse deũ occidit? Proinde qui vendidisti exteriorem possessionẽ tuam, vt absconditum in agro regularis disciplinæ thesaurum continentiæ emeres, vade & vende interiorem proprietatẽ, longe profecto grauiorem ad relinquendũ, & omnino pernicioſam ad retinendum, vt preciosam margaritã sapientiæ cõpares: quam qui inuenit, beatus si tenuerit eam. Vis eã habere? Serua mandata. Sic enim scriptum est: Concupisti sapientiã? serua mandata, & dominus dabit illã tibi. Impende igitur obedientiã, & recipies sapientiã. Quomodo enim possumus deo placere, aut ipse nobis sapere, si eius mãdatis contẽpserimus obedire? Vnde interroganti in euangelio adolescenti, diuina cõtinuo mãdata proponit seruãda, ostendens in nobis faciẽdam esse eius volũtatẽ, à quo æternã speramus retributionẽ. Propter quod dicit: Nõ omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnũ cœlorũ. Et alibi: Quid vocatis me, domine, domine, & nõ facitis quæ dico? Hoc ordine debes progredi. Continere nõ potes in seculo? fuge seculũ, & apprehẽde disciplinã, vbi profecto inuenies continentiam. Iugulatis postmodum per confessionem carnalibus desideriis, de vitiis animæ poteris liberius iudicare, de quorũ radicibus flagitiorum pullulant surculi, & in perfectum turpitudinis corpus excrescunt. Hæc animæ vitia, spiritualia nequitię vocat apoF stolus, quæ parũ discernere poteras dum carnalibus occupaberis desideriis, & in eis quę foris sunt delectabaris. Postquã ergo exteriorem delectationẽ amiseris, nisi senseris interiorem, diu stare nõ poteris. Quæ est illa? Visitatio sancti spiritus. Hanc tibi auferri inuenies per propriã voluntatẽ. Vende eam, mandatis dei diligenter obediendo, & pro ea inuenies vitam æternã. Dicit enim veritas: Si vis ad vitam venire, serua mandata. Ecce habes continentiam, qua corpus tuum possideas in sanctificationẽ: habes sapientiã, qua deo placeas in deuotione. Habes aliqd tibi, habes aliquid deo: sed quid habes proximo? Quid est quod dicit apostolus: Siue sobrij sumus vobis, siue excedimus deo? Quibus loquitur? Proximo loquitur. Qui ergo excessum suum dat deo, sobrietatẽ suam proximo, quid sibi retinet? Charitas nõ quærit quæ sua sunt. Quare? Quia non est egena, & habet, & superabundat. Ita & tu necesse est habeas aliquid ad opus proximi, vt probes quæ sit voluntas dei bona & beneplacens & perfecta. Probas in te voluntatẽ dei bonam per continentiã, beneplacentem per sapientiã, restat vt probes perfectã per misericordiã, quæ quidẽ significatur per sagenã missam in mare, & ex omni genere piscium congregantem. Sagena siquidẽ misericordiæ, per mare fraternę charitatis trahitur, & bonos & malos pisces, id est tam amaras q̃ dulces affectiones cõtrahit, omnibus se cõformans, & omniũ in se tam aduersa q̃ prosperа traiiciens, fletus cũ flentibus, gaudens cũ gaudẽtibus: quæ tandem veniens ad littus, quando videlicet de seruitute corporis huius liberabitur

Sap.16.c

De vitio propriæ volũtatis.

Mat.5.a

Mat.6.c

Iaco.1.c

Gene.32.g

Psal.11.b

Psal.18.a
Ibidem.
Mat.19.c

Ecclī.1.d

Mat.19.c

Matth.7.c
Luc.6.g.

Ephe.6.c

Matt.19.c

2.Cor.5.c

1.Cor.13.b

Matt.13.f

Rom.2.c

G bitur in libertatem gloriæ filiorũ dei, quicquid amarũ, quicquid triſte, quicquid aduerſum eſt, deſtruet & exuet, cui nimirum erit lætitia, & lux lucebit perpetua. Quòd congregationem mare dixerim, non tibi videatur abſurdũ: quæ nimirũ flante aura tentationis, procellis turbationum multotiẽs eliditur. In qua ſunt q̃plures qui aſcendunt vſque ad cœlos pręſumendo, & deſcendunt vſque ad abyſſos deſperando: quorũ anima in ipſis tabeſcente turbantur & mouentur ſicut ebrij, & omnis ſapientia (imò conſcientia) eorum deuoratur. Sed licet mirabiles elationes maris, mirabilis tamen in altis dominus: quia etſi quandoq; in naui dormire ſuſtineat, nouit tamen ſurgere in tẽpore opportuno, & eo imperante fluctibus & mari redit tranquillitas magna. Ad inueniẽdos fines ſapiẽtiæ (vt propoſuimus) tres poſuimus parabolas euangelicas, eaſq; prout dominus dedit expoſuimus, primã de theſauro, ſecundam de margaritis, tertiam de ſagena. Iam vero deuicta tantę caliginis dẽſitate, patet quomodo ſapientia attingat à fine vſque ad finem fortiter. Sane ſecundum q̃ proceſſimus, ſapientia quaſi medium locum tenet, habens hinc continẽtia, inde miſericordiam. Attingit autẽ modo ad iſtam, modo ad illam, fortitudinem vtriuſq; miniſtrans. Luxuria ſiquidem impugnat continentiam, auaritia miſericordiam. Luxuria flagitium eſt, auaritia ſpiritualis nequitia. Vnde illud vitium corH poris, iſtud animæ. Vide quia nullum eſt peccatum quod ita inquinet corpus ſicut luxuria. Omne enim peccatũ quod fecerit homo, extra corpus ſuum eſt: qui autẽ fornicatur, in corpus ſuum peccat. Similiter ſuper omne peccatum auaritia inquinat animam: vnde & idolorum ſeruitus dicitur. Incuruat enim ad infirma & egena elementa animam, quę ſoli creatori ſubiecta, cæteris rebus deberet præeſſe. Qui ergo perſeuerãt in continentia, aſſultus ſentiunt luxuriæ, ſed apud ſapientiam fortitudinẽ inueniũt reſiſtẽdi. Per hoc enim q̃ eis ſapit deus, & guſtare quandoq; merentur q̃ dulcis eſt dominus, illam infœliciſſimam & fœtentiſſimam dulcedinem luxuriæ reſpuũt, & apud eum inueniunt refrigerium, cuius apud ſe habẽt deſideriũ. Similiter auaritia ſubuertere nititur miſericordiam, & quaſi ſub ſpecie boni res monaſterij prohibet vẽdere pro neceſſitatibus infirmorum, ac ſi corruere debeat monaſteriũ ſi cura ſuſcipiatur infirmorũ. Sed quibus ſapit deus, nõ adeo ſapit terrena ſubſtantia quin infirmis compatiãtur. Auaritia autem dum ingerit ſuperfluitates, vult neceſſitates reſecare: ſed ſagena miſericordiæ quæ ſit ex filis compaſſionis, & impendit charitatem in neceſſitatibus inueniendis, & habet diſcretionem in ſuperfluitatibus reiiciendis. Dat itaq; ſapiẽtia virtutem & fortitudinem plebi ſuæ, virtutem contra auaritiam, fortitudinem contra luxuriam, & tamen inter tot perturbationes & inter tot anguſtias diſponit vt diligentibus I deum omnia cooperentur in bonum. Amen.

Lectio ſancti euangelij ſecundum Matthæum.

IN illo tempore, dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolam hanc: Simile eſt regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades ſuas exierunt obuiam ſponſo & ſponſæ. Et reliqua.

Homilia.

SPõſus Chriſtus eſt, ad cuius vocem qui amicus eſtſtat, & audit, & gaudio gaudet propter vocẽ ſponſi. Huic nos deſpondit apoſtolus, qui ait: Deſpõdi vos vni viro virginẽ caſtam exhibere Chriſto. Timeo autẽ q̃ nõ poſſit hoc facere quod ſpopõdit, id eſt animã noſtram exhibere Chriſto virginem, & virginem caſtam. Caſtam addit, quia ſunt quædam virgines corpore, quæ cogitatione fornicaria deuirginantur, & ſuaueolentem virginitatis florem, libidinoſę affectionis pudore contaminãt. Et hę quidem fatuis quinq; virginibus deſignantur, quas non rectę intentionis affectus infatuat. Virgo Chriſtus eſt, & virginis filius, & virginem coniugem vult habere. Tu ſi habes angelicã (plus dico vobis) Chriſti matrisq; ſuæ gratiam, hilareſce, tripudia, & in amplexꝰ Chriſti feſtinabũda geſtiẽs illud amatorium clama ſuſpirans. Oſculetur me oſculo oris ſui. Sponſa ergo es Ieſu Chriſti, ſed hoc tuum nomen diligẽter attende. Sponſę vel ſponſi nomen ab eo quod eſt ſpondere, grãmatici deriuant. Dicuntur autem ſponſus & ſponſa, quia ſe ſibi alterutrum ſpondent, vt nec ille nec illa alteri nubat. Porro inter diẽ deſponſationis huius interponitur aliquando breue ſpatium, aliquando & productum, & tamen definita ac denominata eſt dies qua debeant conuenire: quod quidẽ ſapienter atq; vtiliter ſtatutum eſt, vt interim mutuus amor augeatur & creſcat, & impatiens deſideriũ cupitę copulę quo amplius differtur, igneſcat: & quia iuxta. Saluſtiũ, cupienti animæ nihil ſatis feſtinatur, diẽ dictarũ nuptiarũ properantius eſſe deſiderent. Sic Iacob pro Rachel ſeptenniũ à die deſponſationis labore deſudat, cubat ſub dio, gelu alget, ſolibus vritur, nec tanti ac tam diuturni laboris amator vehemens cedit iniurię. Quorſum autẽ iſta? Vt & tu ſi iam ſponſa Chriſti es, ardeas amore, eſtues deſiderio, anheles ſuſpiriis, dũ tardat dies copulę concupitę. Ait quidã: Palleat omnis amans, vt pallor & macies ſint amoris ſigna certiſſima. Quid tibi cũ lautioribus epulis? Quid tibi cũ vino? Non eſt hoc monachorũ. Epulentur ſplendide ciues Babylonis. Si te viderit ob amorẽ ſuũ ſponſus marceſcere, ſi palleſcere, ſi caleſcere impatienti deſiderio: accelerabit copulę diẽ, offeret oſcula, iunget amplexus. O lętam diẽ nuptiarum. O fœlicẽ ſponſam tali cõiugio. Carpe oſcula ô beata ſpõſa, iunge amplexus, cãta: Ecce quod concupiui iam video: quod amaui iam teneo: ipſi ſum iuncta in cœlis, quẽ in terris poſita tota deuotione dilexi. Simile eſt L regnum cœlorum decẽ virginibus, quas rex cœlorũ ſi ſibi cũ lampadibus luminoſis occurrerint, in illũ cœleſtẽ thalamum intra aſylũ cubiculi introducet. Sed quid facimus, quia quinque ſunt fatuę, & quinq; prudentes? Puto autem q̃ & plures, & prudentium numerũ longe ſuperet multiplicitas fatuarũ: cæterum omnes acceptis lãpadibus exierunt obuiã ſponſo & ſponſæ. Exierunt. Vnde exierunt? Plane de ſubſtantia & ſeculari conuerſatione, iuxta illud: Recedite, exite inde, & immũdum ne tetigeritis. Audit & Abrahã: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. Loth quoq; de Sodomis exire præcipitur, & retroſpicere prohibetur, ne pariter cũ Sodomitis ardẽtibus inuoluat incẽdiis. Sed quid dixit ad angelum? Eſt ciuitas hic iuxta, ad quã poſſum confugere, parua: & ſaluabor in ea. Nunquid non modicum eſt, & viuet anima mea? Ciuitas parua & iuxta, id eſt non longe à ſeculo in qua Loth ardente Sodoma ſaluatur, monaſterium eſt. Nunquid nõ modica eſt reſpectu illius, mundi latitudinem occupans, populoſa valde & malitioſa, cupiditatis & libidinis flagrat incendio? Eximus inde, & ad paruã ciuitatem quæ iuxta eſt confugimus, ardentem cum ciuibus ſuis, Sodomam relinquentes. Saluabor (inquit) in ea. Plane ſaluabimur in ciuitatula iſta, ſi nõ reſpexerimus retro, ſi flãmãtis Sodomæ (quę iuxta iuſte ardet) non nos apprehenderint, non nos incenderint fauillę caducę. De hac Sodoma exierunt virgines obuiã ſpõM ſo & ſponſę: longe enim eſt à virginibus flamma Sodomorum. Exierunt autem cum lampadibus, lumbos habẽtes præcinctos, & lucernas in manibus ardentes: vt & caſtitatis cingulum aſtringatur in corpore, & ad vtilitatem proximi, & gloriam patris, lux exempli clareat in operatione. Sic Gedeõ in lagunculis lampades occultans, ſed in hora certaminis fractis vaſculis demonſtrans, repentina luce hoſtes terruit, & vertit in fugam. Terrentur enim principes tenebrarum viſa luce bonorum operum, quia ſtare ante lucem tenebræ non poſſunt. Prudentes enim virgines acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus. Vide prudentiam virginum iſtarum: ſciebant noctem fore productam, & neſcientes qua hora noctis ſponſus veniret, non contentę oleo lampadum, etiam in vaſis oleum ſumunt: vt ſi forte illud quod erat in lãpadibus adnihilaretur & deficeret, de eo quod in vaſis repoſuerant ad cuſtodiam luminis, lampades implerent. Oleum in lampade, eſt opus bonum in manifeſtatione, ſed dũ videtur à proximis claritas operis, dum mirantur & laudant, extollitur plerunque & aſſurgit elatus animus operantis: & dum in ſe & non in domino gloriatur, lumen lampadis adnullatur, & carens fomento congruo lampas quæ coram hominibus clare lucet, coram domino tenebratur. Prudentes vero virgines præter oleum quod in lampadibus habent, oleum aliud in vaſis reponunt: quia nimirũ ſanctæ animæ dum ſpõſi ſui præſtolantur aduentum, dum toto deſiderio ei clamãt quotidie, adueniat

A ueniat regnum tuum, præter illa opera quæ proximis lucent ad dei gloriam & videntur, aliqua in occulto, vbi ſolus pater videt, opera faciũt, vt ſi forte illa quæ cõſpicua & clara ſunt, flatus laudis humanæ extinxerit, oleum occultę conſcientiæ ſuffragetur. Hæc eſt gloria filiæ regis ab intus, dum plus de oleo quod in vaſis conſcientiæ diluceſcit, q̃ de eo quod lucet deforis gloriatur, periiſſe æſtimat omne quod cernitur, nec id dignum iudicat remuneratiõe quod fauores hominũ proſequuntur. Latenter igitur quæ prędualet operatur, petit ſecretum, orationibus pulſat cœlum, fundit lachrymas teſtes amoris, & cum dilecto illo ſuo ſuſpitio gemituq; fabulatur. Hæc eſt gloria, ſed abintꝰ, ſed inuiſa filiæ regis & amicę. Hoc oleum fatuę virgines non habent: quia niſi ad nitorem vanæ gloriæ & fauorem hominum bona non operantur. Hoc oleũ in quo prudentes confidunt, in abditis conſcientiarum vaſculis reponunt. Moram autem faciente ſponſo dormitauerunt omnes & dormierunt. Dormiunt virgines bonę in domino, & in Chriſti pectore dulce reclinatorium habentes, mane illud vltimum præſtolantur. Mane (inquit) aſtabo tibi & videbo. O q̃ iucundo interim ſopore ſopiuntur, quarũ caro in ſpe requieſcit, & in ſpe ſpiritus hilareſcit. Libet inter hæc meminiſſe q̃ ſanctus Germanus pontifex Altiſſiodorenſis Romam petens cum Eduam deueniſſet, ad tumulum ſancti Caſſiani diuertit: quem proprio vocans nomine, quid (inquit) agis frater chariſſime? Et ille de tumulo, dulciter (inquit) in pace requieſco, & aduentum redemptoris expecto. Ecce prudẽtium virginũ ſomnus, quibus cœlicus dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis. Non autem hoc fatuis virginibꝰ dicitur, nec talis interim ſopor earũ. Neq; enim à laboribus requieſcunt quarum caro videt corruptionem, vt ingrediatur putredo in oſſibus earũ, & ſubter eas ſcateat. Et hoc quidẽ caro. Anima vero ſepulta in inferno quomodo dormit conturbata, quæ in tormentis poſita aret ſiti, nec ſperat guttam refrigerij, & reſurrectionis diẽ & aduentũ iudicis male ſibi conſcia phorreſcit? Dormitauerunt igitur omnes & dormierũt. Media autẽ nocte clamor factus eſt. Ecce ſponſus venit: exite obuiam ei. O clamorẽ prudentibus virginibus omni modulatione, omnibus modulis dulciorem. Ecce ſponſus venit. Putas vox iſta eſt filij dei, quã cũ venerit beata illa hora, omnes qui in monumentis ſunt audiẽt, & qui audierint viuẽt? Domine Ieſu Chriſte fili dei viui, da in illa hora auditui meo gaudiũ & lætitiã, & exultabunt oſſa humiliata. Non timeã tunc, queſo, domine ab auditione mala quã audituri ſunt quibus dicturus es, ite maledicti in ignẽ æternũ. Erit fortaſſis vox iſta illius tubãtis archangeli, in cuius voce & in nouiſſima tuba dominꝰ deſcẽdet de cœlo. Canet enim tuba, ad cuius clãgorẽ (vt Hieronymi verbis vtar) totus timebit mundus. Fragor igitur tubę illius dum tubabit angelus, dũ expergiſcentur homines, tartara etiã tenebroſa concutiet. Audiẽt miſeri qui ibi ſunt, qui illo tenentur ergaſtulo, audient tunc, qui nunc audiũt & facere nolũt: Exite obuiã ei. Magnus quidẽ clamor: quoniã, vt Sibylla dicit, quãdo tuba ſonitum triſtẽ dimittet ab alto orbe, qñ & dominus cœlũ aduocabit deſurſum, & terrã diſcernere volẽs, populũ ſuũ ante ſe, & prudẽtes virgines ab infatuatis ſeparare: aduocabit cœlũ deſurſum, vt virtutes illę cœlorũ de ſuis ſedibus moueantur, & omnes angeli cũ eo ad iudicãdum congregẽtur. Pſalmiſta: Aduocabit cœlũ deſurſum, id eſt ſpiritus animasq; iuſtorũ, quibus ante dictũ fuerat vt requieſcerẽt tẽpus adhuc modicum, donec impleretur numerus fratrũ eorum. Tunc cœleſti illa habitatione relicta, ſanctę illę animę ſuis corporibus reddite, tãto tutius, quãto incorruptius gaudebunt. Tunc in momẽto in ictu oculi, iuxta Ezechielem, in cãpo pleno oſſibꝰ mortuorũ oſſa ad oſſa, & nerui ad neruos, & iunctur̃ ad iuncturas denuo colligẽtur, quia ſurget corpꝰ ſpirituale quod ſeminatũ eſt animale: & reſurgens à mortuis iã non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Tũc in articulo in diluculo diei illius veniẽte ſponſo clamor magnus omnes excitabit dormientes, & clamabit virtute magna & efficaciſſima. Exite obuiam ei. Exite dormientes, & in occurſum iudicis feſtinate. Tunc plangent ſe omnes tribus terræ. Tũc dicent montibus, cadite ſuper nos: & collibus, operite nos. Exite de tumulis quos cõſcientiæ memoria non accuſat, & videte iudicẽ bene ſibi cõſcij & boni meriti gaudentes. Repro

bos autem nõ tam voluntas q̃ poteſtas iudicis exhibebit, nec D tam de monumentis exient q̃ trahentur. Merito dies illa, dies iręꝫ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis prædicatur, in qua iudicij ſignũ, tellꝰ ſudore madeſcet: in qua Decidet è cœlis ignis q̃, & ſulphuris amnis. Tartareũq; chaos monſtrabit terra dehiſcens. Ignis enim ante dominũ præcedet & inflammabit in circuitu inimicos eius, quos tunc inſtar Sodomitarum inueniet nudos & intectos. Sic enim reſurgentes ignis & ſulphuris imber inũdans igniet & comburet. Erit tunc omnino miſerabile viſu q̃ incorruptibile & incremabile corpus ardebit, nec interibit: comburetur, nec minuetur. Capillus enim de capite non peribit: quia nil corporis quod incorruptelam induerit, vel incidi poterit vel aduri. Aſpice Salamandram ſuper ignitas & ardentes prunas illęſo corpore gradientem. Porro aſbeſtus lapis, talis fertur eſſe natura, vt ſemel accenſus inextinguibiliter ardeat, igne lapidi inhęrente, nec tamen conſumente. Tali vero modo vt opinor ignis ille ſulphureus inflammabit inimicos domini. Iuſtos vero ſicut Babylonios tres pueros non tanget omnino, nec contriſtabit, nec moleſtiæ quicquam inferet, cum reformabit dominus corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Rogo, quid inter hæc erit mentis peccatoribus, qui nunc lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis? Quid, inquã, animi tunc habebunt, ardentibus elementis, terra dehiſcente, & hiatu terribili chaos demonſtrante E tartareum, conſurgentibus mortuis, & iudice illo, cui pater omne iudicium dedit, cum omnibus angelis cœlitus aduenięte? Miſerum me, dum hæc cogito & ſcribo, cor timore palpitat, hument oculi, & tribularer nimium ſi neſcirem miſericordias domini. Verum ad propoſitum reuertamur. Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt lampades ſuas, id eſt conſcientias cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus. Arguam te (inquit) & ſtatuam te contra faciem tuã. Poſuimus nos peccata noſtra poſt dorſum noſtrum dum hic viueremus, & tanquam de actibus noſtris nulla eſſet ante tribunal Chriſti facienda diſcuſſio, per negligentiam pecca ta multa obliuioni tradidimus. Sed quid ait? Statuam te contra faciem tuam, id eſt totam vitam tuam, quicquid cogitatu actuq̃ue peccaſti, ante tuæ faciem mentis adducam: quæ cum omnia ſimul videris, dicam: Hæc feciſti, & tacui. Sic fieri arbitror horam illam, tale iudicium fieri, veritate (quę Chriſtꝰ eſt) in cordibus ſingulorum iudicante. Heu quanta tunc in mentem venient, quæ nunc vel nulla putantes, inconfeſſa atque impurgata relinquimus. Quod metuens pius ac prudens rex Ezechias: Recogitabo tibi (inquit) omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Recogitabo, id eſt iterum cogitabo, ne aliquid forte oblitus ſim, neque aliquid iniudicatum & indiſcuſſum remaneat. Ornant ergo lampades prudentes virgines oleo quod in vaſis repoſuerant, ſed fatuarum virgiF num lampades extinguuntur, & quia tenebrarum opera fecerant, in tenebris remanſerunt. Date nobis (inquiunt) de oleo veſtro. Stulta petitio. Vix iuſtus ſaluabitur, & vix etiam ſanctis iuſtitiæ ſuæ oleum ſufficit ad ſalutem, quanto minus & ſibi & proximis? Noë, Daniel, & Iob nec filium liberabunt, ſed ſicut anima quæ peccauerit ipſa morietur: ſic anima quæ iuſtitiam fecerit, ſola ſaluabitur. Reſponderunt prudentes dicentes, ne forte non ſufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis. Tardatum eſt: iam enim nequaquam iuſtitię oleum venundatur. Iam prophetæ & Apoſtoli, aliiq; doctores, qui hoc diſtrahere & habere venale ſolebant, à tali mercimonio quieſcunt, nec iã vlterius dicunt. Sumite pſalmum, & date tympanum. Quid pluraq̃ue paratę erant, intrauerunt cum eo ad nuptias. Virgines ad nuptias intrant quas introducet rex in cubiculum ſuum: quia earũ ſpeciem cõcupiuit. Ibi de cœleſti cella vinaria promitur & propinatur vinum nouum, quod pariter bibet & mõſtrabit filius hominis. Et clauſa eſt ianua. Quæ ianua? Illa quæ nunc patet venientibus ab Oriente & Occidente, vt recũbant cũ Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cœlorum. Illa quæ ait: Eum qui venerit ad me, non eiiciam foras. Ecce quomodo patet nunc, quæ tunc in æternum claudetur. Veniunt homicidæ, & admittuntur, veniunt publicani & meretrices, & recipiunt, veniunt Sodomitę, molles, adulteri, fures, & quicunque huiuſmodi, &

T patens

G patens eis ianua non negatur. Multus enim est ad ignoscendum, prestabilis super malitia qualicunq; & quantacūq;. Tūc autem quid dicit? Clausa est ianua. Ianua pietatis & misericordiæ Christi. Quæ nunc lachrymis, gemitibus, suspiriis & precibus pœnitētium facile patet, clausa est. Nullius pœnitētia, nullius oratio, nullius gemitus amplius admittetur. Clausa est illa ianua, quę Aarō post idololatriā recepit, quę Dauid post adulteriū post homicidiū admisit: quæ Petrū post trinā negationem non solum non repulit, sed claues suas ei obseruandas tradidit. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam: quia vigilantibus & orantibus, non dormientibus & pigritantibus regnū cœlorū præstatur per dominū nostrū Iesū Christum, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amē.

De septem gradibus confessionis.

Psal.15. c NOtas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vsque in finem. Ad te quidem libenter accedimus domine Iesu, discipuli ad magistrum, infirmi ad medicū, serui ad dominum. Tu es enim magister & dominus, cuius schola est in terris, & cathedra in cœlis. Tu es ille eximius

Psal.24. b. medicus qui solo verbo restauras vniuersa. Vias tuas demonstra nobis, & semitas tuas edoce nos. Vię enim tuę vię pul-

Prou.3.c. H chrę, & omnes semitę tuę pacificę. Beati qui ambulant in via tua domine virtutum: beatiores qui currunt viam mandatorū

Psal.13.a. tuorum, qui currunt in odorem vnguentorum tuorum. Exultas enim vt gigas ad currendam viam: & non solum currens, sed & saliens in montibus, & transiliens colles. Exultauerunt gigantes philosophi non ad currendā viam tuam, sed ad quærendam vanam gloriam, euanescentes in cogitationibus suis, non in humilitate aut in virtutibus tuis, sed suis. Viam enim sapientiæ nescierunt, neq; meminerunt semitarū eius. Nō est

Baruc.3.c. audita in Chanaā, neque visa est in Themā. Maledicti qui di-

Iob.21.b xerunt domino Iesu: Recede à nobis: scientiam viarum tuarū nolumus. Nos quęrimus te de die in diem, & scire vias tuas volumus. Principales viæ tuæ, duæ sunt: confessio & obedientia. In confessione omnia lauantur, in obedientia virtutes solidantur. Bonum animæ ornamentum confessio, quæ & peccatorem purgat, & iustum reddit purgatiorem. Si peccata sunt, in confessione lauantur: si bona opera, confessione commendantur. Cum mala tua confiteris, sacrificium deo spiritus contribulatus: cum dei beneficia, immolas deo sacrificiū laudis. Absque cōfessione iustus iudicatur ingratus, & peccator mortuus reputatur. Confessio igitur est peccatoris vita, iusti

2.Re.12. d gloria. Video Dauid dicentem: Peccaui, & audientem: Transtulit dominus peccatum tuum à te, & non morieris. Consi-

Luc. 7.g dero Mariam, si non verbis, tamen operibus publice sua crimina confitentem, & dominum pro ea respondentem: Dimis-

I sa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Respicio

Luc.22.g. principem apostolorum negantem timide, amarissime flentē, Christum illum respicientem. Fœlicem latronem intueor se accusantem, Christum excusantem, & dominum promittentem: Hodie mecum eris in paradiso. O q̄ sublimis ista cōfes-

Luc.23.f. sio, per quam de patibulo ad regnum, de terra ad cœlum, de cruce latro dānatus ac crucifixus ad paradisum ascendit. Gloriosa confessio, quæ Petrum apostolum trinę negationis crimine liberauit: & ab apostolatus culmine cadere non permisit. Fidelis institutio, quę Marię multum diligenti, multum dimisit: & amoris multi titulo insignitam, discipulorū corpori sociauit. Præclara miseratio, quæ regem & prophetam multiplici criminū inundatione mūdauit, & in antiquæ gloriam dignitatis perducendo reduxit. Hęc est via quę viatorem suū nunquam fefellit, quæ nunquam deseruit nisi deserentem se. Huius viæ multiplices sunt semitę ad inueniendum, difficiles ad tenendum, ad enumerandum inexplicabiles. Prima semita & primus gradus in via ista est cognitio sui. De cœlo ce-

Canti.1.c cidit ista sententia: Nosce teipsum homo. Vide si non & spōsus in amoris Cantico sponsæ idem loquatur: Si ignoras te (inquit) ô pulchra inter mulieres, egredere, & abi &c. Cognitio sui stat in tribus, vt cognoscat homo quid fecit, quid meruit, quid amisit. Quid vilius ô nobilis creatura, imago dei, creatoris similitudo, q̄ carnem tuam illecebris carnalib⁹ deturpare, & pro breui voluptate torrentem perdere voluptatis? Quid furiosius q̄ rapi mentem ira, superbia extolli, vexa K ri inuidia, & anxietate torqueri? Quæ in croceis es nutrita, quare stercora amplexaris? Recordare etiam quid meruerit Sodoma Babylonis, domus mortis, anxietatis domicilium, flammarum globus, acerbitas frigoris, tenebrę sempiternæ. Considera ordinem tormentorum, tortorum facies, mutationem pœnarum, miseriarum infirmitatem, & intellectualibus oculis ista discurre, & poteris dicere: Melius erat mihi si natus non fuissem. Reflecte oculos, & quid amiseris animaduerte. Reminiscere qualis sit ciuitas gloriosa, cœlestis habitatio, locus vitę, suauitatis palatium, splendor gloriæ, gratiæ magnitudo, claritas infinita. Attende ordinem gaudiorum, gaudentium vultus, præmiorum vicissitudinem, multitudinem deliciarum, & potes exclamare: Qui te perdidit, totum perdidit domine de⁹. Si hoc triplici funiculo ligaueris animam tuam, intelliges & animaduertes quia initium salutis notitia peccati est. Secundus gradus est pœnitentia. Hæc duo ita sibi inuicem coniuncta sunt, vt cognoscere se non possit nisi pœniteat: pœnitere nō possit, nisi se cognoscat. Pœniteat igitur anima compūctionis iaculo vulnerata, pœnitētia triplici: quia innocentiam amisit, amissam non requisiuit, & neglexit patientiam dei. Scio domine Iesu, quia primam stolam innocētiæ nobis in baptismate reddidisti: & amictu niueo candidati, in L iustitiæ solio relocati, cito recessimus à via quam ostendisti nobis, & portionem substantiæ quæ nobis contingebat, cum prodigo filio in dissimilitudinis regione expendimus. Venerunt ad nos vilissimi spiritus, & æternorum ignium reges: ad mundatos immundi, ad saluandos damnati, curui ad rectos, & dixerunt animæ nostræ: Incuruare vt transeamus. Audiuimus illos, & incuruati sumus: transierunt per nos, & innocentiam amisimus. Si culpa est perdidisse, quid putas erit nō requisisse perditam? Perdit aliquis aliquid in hac mortalitate: quærit iudices, amicos conuocat, trahit in causam, nihil intentatū relinquit donec vel amissa inueniat, vel ablata restituantur, & custodiat restituta. Nos hæreditatem nostram incorruptibilem, immarcessibilem, incontaminatam in cœlis, versutiis illius insatiabilis homicidæ perdidimus, & non requirimus? & incuruauit nos, & non resurgimus? Surgamus & eam⁹ ad patrem nostrum, dicentes ei: Pater, peccauimus in cœlum *Luc.15.d* & coram te. Et omnem euangelicę lectionis textum percurrentes, offeramus patri pœnitentiam mentis, cordis contritionem, si forte cum adhuc longe sumus videat nos pater, & misericordia moueatur, & currēs cadat super collum nostrū, & osculetur nos osculo oris sui. Forsitā iubebit proferri stolam primam innocētiæ, & indui nos vestimentis virtutum, & dari annulum secretorū in manu nostra, & calceari pedes nostros in præparationem euangelij pacis. Præcipiet fortassis M adduci vitulum saginatū, & occidi in satisfactionē reuertentis, & epulari & exultare, & ī symphonia & choro reduci ad *Ibidem.* supernę gaudia ciuitatis, vbi gaudiū est angelis sup vno pec- *Psal.83.c* catore pœnitētiā agēte. Scim⁹ domine Iesu, quia nō priuabis bonis eos qui ambulāt in innocētia, sed nec illos qui ambulāt *Psal.31.a.* in pœnitētia. Quia enim peccatum non fecit nisi vnus, beatus vir tamen, cui nō imputauit domin⁹ peccatū. Omne quod ipse mihi nō imputare decreuerit, fit quasi nō fuerit. Cogita etiā quāta supbia patiētia dei vsus, imò abusus sis. Videbat te peccantē, & dissimulabat quasi non videns: vocabat, & non audiebas: minabatur, & nō timebas: ꝓmittebat, & cōtēnebas, nec ꝓmissis illectus, nec terrore pcussus. Ignoras quia patiē- *Rom. 2.a* tia dei ad pœnitentiam te adducit? Tunc timore magno nethesaurizaueris tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei, & memēto, quia horrēdū est incidere in man⁹ dei viuē- *Heb.10.f.* tis. Liga igit hoc triplici cataplasmate patiētię vuln⁹ animæ *Psal.6.a.* tuæ, & dic: Miserere mei domine, qm̄ infirm⁹ sū, sana me, &c.

Tertius gradus est dolor, sed & ipse trina ligatione cōnexus. Vere post cognitionem & pœnitentiam dolor meus renouatus est, & in meditatione mea ignis incanduit, quia creatorē offendi, dominū nō timui, spreui benefactorē. Nūqd non *Hier.18.d.* sicut lutū in manu figuli, etiā vos in manu mea, dicit domin⁹? Insuper fecit te vas in honorē, cur te in contumeliam facere presumpsisti? Nunquid dicit figmentum figulo, cur me fecisti sic? Creatura creatorem, figmentum factorem, opus opificem *Roma.9.e* ausus

A ausus es prouocare? Memento vilissima testa, quia si ceciderisuper lapidem istum, confringeris: si vero super te cecidit, conteret te contritione timenda, ita vt ne vestigium minimum pareat. Tu autem sanguinē sanguini miscuisti, & creatorem offendens, & dominum non timens. Seruus eras illius domini cuius irę resistere nemo potest, & in præceptis eius acceperas voluntatem. Noluisti intelligere vt bene ageres, sed recalcitrans domini imperio, propria lege intra rempublicam viuere decreuisti. Nam audisti quam sententiam exci-

Lucæ.12.f. piat seruus nequam: qui sciens voluntatem domini & non faciens, multitudini verberum reseruatur. Assistunt angeli ad audiendam vocem sermonum eius. Stellæ vocantur, & dicūt: adsumus. Venti & mare obediunt ei, & omnia legem præfixā inconcussa retinent firmitate. Tu solus peregrinus es, & imperatorię decreta maiestatis non curas? Audi quia potest te mittere in tenebras exteriores, vbi fletus & stridor dentium perpetua infœlicitate crebrescunt. Quod si te non mouet creatoris offensio, reuerentia potestatis: moueat saltem ingratitudo, q̄ tantum benefactorem in tantis beneficiis contempsisti. Vbinam similem benefactorem inuenies, qui tibi ministrat syderum cursus, temperiem aēris, fœcunditatem terræ, fructuum vbertatem? Ad extremum, vt omnium tibi beneficiorū

Roma.8.f. cumulum aggregaret, proprio filio suo non pepercit, sed pro

B nobis tradidit illum: tradens vnigenitum pro adoptiuis, dominum pro seruis, iustum pro impiis. Quid tibi vltra debuit

Hiere.4.c facere & non fecit? Si ergo isto dolore doleueris, poteris dicere cum propheta: Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt. Quartus gradus est cōfessio oris. Post cognitionem sui, post pœnitentiam mentis,

Rom.10.c. post dolorem cordis, sequitur confessio oris. In his omnibus corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutē. Sed & ipsa triplex est, si virtutem salutis adsequitur. Debet enim esse vera, nuda & propria. Veritatem quērit altissimus, & vbi valet falli, qui fallere non intendit? Nouimus plerosq; & experti sumus qui ad confessionis gratiam venientes, magis onerati q̄ liberati à peccatis ad suam conscientiam redierunt. Dicūt enim, si clerici, ea quæ literario: si milites, ea quæ gladiatorio gessere cōflictu: vt sub humilitatis pallio superbiam inducant, in tanto se signaculo codēnantes, sub quo totius humanæ salutis summa consistit. Ad hoc enim confitentur, vt saltem specie videantur confessi. An tu veram illam pu-

Sapien.1.b tas esse confessionem quam aut timor extorsit, aut simulatio fecit, cum spiritus sanctus disciplinæ effugiat fictum, & gratuitam satisfactionem omnipotēs quærat? Illa vero confessio vera est, quæ de mentis contritione descendens, nec timore cogitur, nec fictione palliatur, sed in spiritu contribulato ꝓfert ea quę sentit. Nudā aūt eā esse oportet, & totius absc̄ssionis exutam velamine. Quid enim prodest partem peccato-

C rum dicere, & partem celare? ex parte mundari, & ex parte im-

Heb.4.d munditię deseruire? Nunquid de vno eodemq; vase dulce & amarum, sapidum & insipidum stillare potest? Omnia nuda & aperta sunt oculis dei, & tu illi aliquid absc̄ndis qui dei locum in tanto obtinet sacramento? Ostende & denuda quęcūque cor tuum dilacerauerant: detege vulnus, vt sentias opera medicantis. In simplicitate cordis oportet te quærere do-

Sapien.1.a *Psal.11.d.* minum, non in duplicitate: quia væ illis qui loquuntur in cor-

Eccli.2.c de & corde, & terram duabus viis ingrediuntur. Debet aūt esse propria. Sunt plerique qui aliorum peccata cum magna grauitate numerant, & sociorum excessus multiformi declamatione loquuntur: nesciunt sua, aliena vero perpetuę memoriæ commendauerunt. Infœlices & miseri, quibus datum est aliena plangere, relinquere sua. An non legisti, quia iustus in

Prou.18.c. principio sermonis accusator est sui? Sui, dicit scriptura, non alterius. Nunquid oblitus es apostolum Iacobum dicentem:

Iaco.5.d. Confitemini alterutrum peccata vestra? Vestra dixit, non a-

Psal.50. d. liena. Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meū cōtra me est semper. Meam dixit propheta, nō tuam. Quintus gradus est maceratio carnis, sed & ipsa ternario numero consecrata. Conuenit enim vt fiat occulte, licentiose, discrete. Teneros artus tuos & exquisitis educatos deliciis, diuturno confringe martyrio, vt tanto te noueris à licitis abstinere, quanto memineris illicita perpetrasse. Hoc autem occulte fa-

Mat.6.a ciendum est, vt nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Non enim est in ore hominum tanti boni reponenda custo- D dia, sed in absconso cordis tui, vt sit gloria tua testimonium *2.Cor.1.c.* conscientiæ tuæ. Non hoc dicimus vt non luceat lux tua corā *Matt.5.b* hominibus, vt glorificēt patrem vestrum qui in cœlis est, sed ne intentionem tuam in vilis gloriæ breuitate recondas. Nihil enim infœlicius q̄ hic carnē macerare ieiuniis, vigiliis affligere: & hic accipere gloriam, illic gehennam. Licentiose vero facienda est: quia quicquid fit pastoris licentia, gratiosius est in conspectu dei: & illam hostiam singulariter accipit altissimus, quæ non est de proprię conpusa volūtatis, sed de præcipientis offertur imperio. Multū enim valet ad refellendum superbiam, propriæ voluntatis exclusio: quam extirpare non potest, qui mundi huius diligit vanitatem. Discretio autem in hac districtione tenenda est, ne dum nimis flagellare cupimus, salutem perdamus: & dum hostem subigere quærimus, ciuem occidamus. Considera corpus tuum, & corporis tui possibilitatem, intuere carnis complexionem, impone modum tuæ districtioni. Custodi corpus tuum incolume ad obsequium creatoris. Multos vidimus ita in principiis carnem suam verberasse, & discretionis infregisse repagula, vt inhabiles laudum solenniis redderentur, & lautioribus diuturnis fouerentur temporibus. Sextus gradus est correctio operis in apparatu, sed & ipse numero trinitatis consecratus, vt tibi malum non facias, alteri non noceas, nec consentias nocenti. Expertus es q̄ fragilis sit voluptatum immersio, & tu iterum E vadis illuc? Animaduertisti quia transiit voluptas, & peccatū remansit. Reprime pedem ab infandis itineribus immūdissimę libidinis. Colla substerne mādatis altissimi, ne sit iniquitas in manibus tuis. Desequienti gulæ solennes epulas & vana rescinde colloquia. Auerte oculos ne videant vanitatem, ob- *Psal. 118.e* tura aures tuas ne audiant sanguinem: & tunc dicere poteris: Castigans castigauit me dominus. Quid autem prodest intra *Psal.117.c.* rectitudinis lineam tui cursus opera cohibere, si aliis nocere desideras? Qui nō fecit proximo suo malum, & opprobrium *Psal.14. a.* non accepit aduersus proximos suos, requiescet in monte sancto dei, accipiens benedictionē à domino, & misericordiā à *Psal.23.a* deo salutari suo. Non aūt te innocētem præsumas, nisi impios & contra virtutē gradientes quāta poteris authoritate redarguas & opponas te murū pro domo Israel, castigans te, non nocens alteri, nec nocenti consentiens. Vera est enim illa sententia: Qui cū emendare possit, negligit: participē se proculdubio constituit. Cum enim causa dei ventilatur in mediū, & falsitas præponitur veritati, qui cū persona quā gerit nō resistit, de suo damnabitur silentio. Septimus gradus est perseuerātia, sed & ipsa ternarij numeri sanctificatiōe dicata. Perseuerantiā nāque faciunt imitatio sanctorum, breuitas temporum, fragilitas corporū. Quid nāq; pati non possis, cū videas iuuenes, pueros, virgines, anus, senes, decrepitos, diuersa pro Christo, non solum excepisse, sed & exquisisse tormēta? Con F sidera puerorum ætatem, iuuenum ignem, virginum teneritudinem, anuum fragilitatem, senum infirmitatem, impossibilitatem decrepitorū, & vbicūq; reflexeris oculos, inuenies in his ætatibus multitudinē exemplorū ad palmā martyrij viriliter cucurrisse. Nunquid de eodē luto formatus es tu, & eodem spiritu inspiratus? Et forsitan non ingruit persecutio vt martyriū patiaris, nec dānaris si Christo seruis: imò laudaris, & ab omnibus prędicaris. Quod si & persecutio imminet, cō tenenda est propter breuitatem. Bene enim natura prouidit, quæ nullum dolorē vel longum vel magnum esse demōstrat. Si enim magnus est, longus esse non potest. Coniunctio enim corporis & animę, exquisita diu tormēta non sustinet, sed stu poris magnitudine tremefacta, summa velocitate dissoluitur. Magni ergo animi est magna tormenta cōtenere, quæ in breui tantā pariunt mutationē, vt de labore ad requiem, de miseria ad gloriā patientem faciant euolare. Considerandaest enim fragilitas corporis, quā sæpe aut aliquis leuissimus casus, aut incandentis febriculę cumulata congeries, breui possunt suffocare momēto. Tribue ergo virtuti, si necessitas fuerit, quod quandoq; debes necessitati, pro breui periculo sempiternū prēmiū adepturus. Vides ergo q̄ difficilis sit via confessionis ad currendum, q̄ multiplices semitę ad tenendum. Verum est quod ille tantus ecclesiæ magister ait: Facilius inueni eos qui innocentiam seruauerunt, q̄ qui congruā ege-

Grunt pœnitentiam. Hæc de via confessionis pro modulo nostro locuti sumus, sublimioribus sublimiores sentẽtias referuantes. Cęterum obedientiæ viam sub alio sermonis principio aperire tentabimus, ne vnquam in fastidium veniant verba domini saluatoris, qui est benedictus in secula.

De uirtute obedientiæ, & eius gradibus.

1.Cor.3.b. NOn possumus nos cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex deo est. Quid enim in hoc vase testeo, & fragilitate complexionis humanæ, cogitare sufficit spiritus carcere inclusus, peccato corruptus, depressus terrenis? Corpus enim
Sap.9.d quod corrumpitur, aggrauat animam: & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Benignus tamen est spi-
Sap.1.b ritus sapientiæ, qui & spiritum inclusum illuminat, & corruptum sanat, & alleuat depressum. Est enim spiritus pietatis, competitos soluens, cæcos illuminans, & erigens elisos. Est & spiritus veritatis, qui docet nos omnem veritatem: non solum autem docet, sed etiam suggerit. Suggerit videlicet vt
Act.o.2.a quęramus, docet vt intelligamus. Ipse est, quem dominus Iesus post patris obedientiam vsque ad mortem crucis, apostolis suis misit, obedientibus suis. An non tibi videntur singularis obedientiæ consendisse fastigium, qui accepta licentia sedendi in ciuitate, intra vnius domunculæ septa conclu-
Act.o.5.g H si vnanimiter in oratione perseuerabant? Intellexisti quia ibant apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati? O quantis obedientiæ viribus inniuntur, qui gaudent pro Christo ad concilium trahi? Dignitatem ducunt pro eo cędi: gloriam quærunt pro eo mori. Beatæ animæ, & abundanti maiestate spiritus influentes: quibus vilitas sublimitas, contumelia gloria, patientia victoria, mirabili mirabilitate videntur. Multũ
Psal.122.a repleta est anima eorum, opprobrium abundantibus, & despectio superbis. Cernis quam libera fronte pontificum faciem, phariſæorum supercilium, tumultum plebis irrumpant
Act.o.5.e dicentes: Magis oportet deo obedire quàm hominibus. Intuere illa duo magna luminaria Petrum & Paulum, & vniuersum ordinem apostolici senatus obambula, & ibi videbis obedientiæ firmitatem inter tormentorum multitudinem viri-
Philip.2.b liter perstitisse. Nonne ipse filius regis, rex regionis illius, quæ continuis gaudiis inclarescit, factus est patri obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, & didicit obedientiam ex iis quę passus est? Audisti miseriam, audi & coronam: vidisti periculum, vide præmium: attendisti infirmitatem, at-
Ibidem. tende potestatem. Propter quod (inquit) & deus exaltauit illum, & dedit ei nomen quod est super omne nomen. Sed taceamus interim de illius obedientia, quę singulari prærogati-
I ua clauditur & significatur. Procedat in medium magnus ille patriarcha, fidei lumen, obedientiæ forma, iustitiæ princi-
Gene.12.a patus. Audit ab omnipotente: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi: & ad vnius iussionis vocem, patriam fugit, relinquit parentes, deserit hæreditatem, & aliorum fines hospes ingreditur nouus. Magna res, & primitiuæ dignitatis priuilegio in patre multarum gentium consecrata. Primus primum suis facultatibus renunciat, & obedientiæ viã indefessa velocitate percurrit. Denique cum accepisset filium in senectute sua, in quo totius mundi benedictio fuerat cumulanda,
Gene.22.a dicit ei deus: Tolle filiũ tuum vnigenitum, quẽ diligis Isaac: & offer illum mihi in holocaustum. O quanta in verbis istis amaritudo, quanta à corde patris separatio pietatis? Iubetur nanque filium occidere, os ex ossibus suis, & carnem de carne sua: filium magnę promissionis, extremæ senectutis, proprię mulieris: filium mirabiliter promissum, fœliciter natum, educatum innocenter. Et ne quid deesset, vt tenerrimum intra paterna viscera doloris incendium exundaret, additur, vnigenitum. Sunt nanque multi filij, sed non vnigeniti. Iste sic est filius, vt & vnigenitus. Iste vnicus patri, vnigenitus matri, hæreditati reseruatus. Ne respicias ad Ismael, quia qui in seruitute & ex ancilla genitus fuerat, ad libertatem & hæreditatem minime pertinebat. Quia vero multi sunt filij & vnigeniti, sed non dilecti: ad exaggerandam in corde patris tribulationem, & comprobandam in mente iusti obedientiã dominus subiungit, quem diligis. Vt vero teneritudo patris ex K
memoria dilecti nominis recrudesceret, & interior pietas ad dilectę vocis sonum tota ferueret, puer nominatur ex nomine, quod vocatum erat à domino priusquam in vtero conciperetur. Vides quantis tribulationum malleis Abrahæ pietas feriatur, cui præcipitur vt filium tollat, occidat vnigenitum, quem diligit immolet, Isaac percutiat? Multum tentatus, multum probatus, adustus est multum: dulcis relatio filij ad patrem, patris ad filium. Hanc dulcedinem & omnis affectus vicissitudinem obliuiscitur Abraham, sternit asinum suum, li-
gna componit, ignem accendit, eximit gladium. Non à domino quęrit, quare: nõ murmurat, non conqueritur, non saltem vultum doloris ostendit: sed omnium quæ præcipiuntur gnarus: in mortem filij pia crudelitate festinat. Ideo summæ & admirabilis obedientiæ virtus in Abraham, & singularis excellentiæ laudibus prædicanda. Fortissima res est obedientia vera, & quæ in animum descendere non potest, nisi à mũdi hu-
ius aspergine pure pressęq; deterſum. Vt autem via eius euidentius eluceſcat, ostendamus quãtum possumus quæ sit obedientia ſpecialis ad deum, propria ad hominem, communis inter deum & hominem. Sunt quædam summè mala, quædam summè bona. Summè bona sunt diligere deum, amare proximum, veritatem loqui, non furtum facere, non falsum testimonium dicere, nõ adulterari: & alia multa quæ sermõis bre- L
nitas numerare prohibet. Summe mala sunt eorũ cõtraria, & similia illis. Bona præcipit deus vt faciamus, à malis iubet vt abſtineamus. Præcepti huius sancta & incommutabilis autho-
ritas non valet quoquo modo refelli: quia illius est characterre consignita qui dicit: Ego dominus, & non mutor. Si ergo
Mala.3.b. homo ille, quẽ imposuit dominus super capita nostra, aliter sentire voluerit, ponens tenebras lucem, & lucem tenebras, vel præcipiat prædicta bona relinquere, vel malis prefatis adhærere: audacter refutandum est præcipientis imperiũ, & li-
Act.5.e bera voce dicendum: Obedire oportet magis deo q̃ hominibus. Hæc est spiritualis obedientia ad deum, quæ nunq̃ est hominis arbitrio temperanda, sed incommutabili conseruanda propoſito. Certam igitur regulam tene, vt nec imperio prælatorũ prædicta bona relinquas, vel facias mala. Inter summè vero mala & summe bona, quædã media sunt ad alterutrũ se habentia, & boni maliq; nomen assumunt. Media sunt ambulare, sedere, loqui, tacere, comedere, ieiunare, vigilare, dormire, & si qua sunt similia: quæ si pastoris licentia fiant, summã expectant retributionem. In his igitur mediis subditi esse & obedientes debemus ad nutũ præpositorum, nihil interrogã-
tes, propter conscientiam: quia in his nullum præfixit opus 1.Cor.10.f
deus, sed prælatorũ dereliquit imperio disponenda. Non aũt
Rom.13.a te moueat magister imperitus, indiscreta potestas, sed memẽ
M to quia non est potestas nisi à deo: & qui resistit potestati, re-
sistit dei ordinationi. Hæc est propria hominis obedientia quam homini debemus, qui homini subditi sumus. Cõmunis est etiam ista inter deum & hominẽ: quia quicquid obedien-
Luc.10.c tiæ prælatis exhibetur, ei exhibetur qui dicit: Qui vos audit me audit. Cum magna igitur cautela hoc tramite dicimus incedendũ: quia & multi gradus ibidẽ delitescunt, quorum qui vnum reliquerit, cęteros sine retributione tenebit. Primus
Gene.8.d gradus obedientiæ est obedire libenter. Omnis ætas ab adolescentia sua prona est ad malũ, & vnusquisq; volũtatẽ praui cordis sui sectatur. Ab illa enim primæ præuaricationis angustia innatus est homini amor proprię voluntatis, quæ voluntatẽ sui creatoris relinquens, ibi subdita est seruituti, vbi voluit dominari. Difficile est ergo suã relinquere volũtatem, & alteri? volũtati deseruire. Quãlibet aũt graue sit, nõ potest tamen primũ obedientiæ ascendere gradũ, qui volũtatem præcipientis suã non fecerit. In voluntate sua iustus gloriat̃ sese
Psal.93.b domino confiteri. Vnde voluntariè (inquit) sacrificabo tibi. Sola ergo volũtas est, quæ totius operis ornat effectum, sine qua etiã nec bene aliquid agitur, etiam si bonum esse videat. Ex voluntate igitur suscipienda sunt imperia prælatorũ, & ipsum cor à suis voluntariis reflexionibus abducendum, donec propria voluntas mactata mandatum diligat imperãtis. Hoc est ergo libenter obedire, prælatorũ voluntatẽ voluntarie adimplere. Secundus obedientiæ gradus est obtemperare simpliciter. Qui ambulat simpliciter, ambulat confiden-
Prou.10.b ter.

A ter. In simplicitate cordis quærere dominum scriptura præ-
Sapien.1.a monstrat. Multos videmus post præcipientis imperium multas facere questiones: cur, quare, quamobrem, sæpius interrogare: crebras ingeminare querelas: quærere, quare hoc præcipit, vnde hoc venit, quis hoc adinuenit cõsilium. Inde murmuratio, inde verba murmurationem & indignationem sonantia, & redolentia amaritudinem. Inde frequens excusatio, simulatio impossibilitatis, aduocatio amicorum. Non sic Abraham. Audi quid dominus de simplici populo protestetur:
Psal.17.g In auditu (inquit) auris obediuit mihi, vt videlicet ostenderet vno eodemque momento processisse & imperantis impe-
Gala.6.b. rium, & obsequium obsequentis. Nolite errare, deus non irridetur. Murmuras contra prælatum in tabernaculo corporis tui? eleuat manum suam ad prosternendum te dextera dei. Incede igitur simpliciter in mandatis obedientiæ, addens vo luntati simplicitatem, intentioni illuminationem. Fortitudo enim simplicis via domini, quæ obedientia est. Fortitudinem igitur induunt qui obedientes sunt, & simpliciter incedunt.
2.Cor.9.b Tertius gradus est hilariter obedire. Hilarem enim datorem
Ibidem. diligit deus. Non ex tristitia (inquit Apostolus) aut ex necessitate. Serenitas in vultu, dulcedo in sermonibus, multum colorant obedientiam obsequentis. Vnde & gentilis ille Poëta ait sic: Super omnia vultus accessere boni. Quis enim loc⁹
B obediẽtiæ, vbi tristitiæ cernitur ægritudo? Ostendunt plerũque voluntatem animi signa exteriora, & difficile est vt vultum non mutent, qui mutant voluntatem. Nubilosa corporis compoſitio, & facies tenebris obfuscata tristitię, deuotionẽ
2.Reg.6.d ab animo recessisse signant. Respice Dauid ante arcam domini hilariter saltantem, & quàm sapienter superbientis fœminę reprimit indignationem. Ludam (inquit) & vilior ero in conspectu domini. Cernis igitur quàm necessaria & conueniens sit hilaritas in obedientię executione. Quis imperat libenter tristitiam efflanti? Si vis ergo perfectus esse, hilariter & cum magna vultus alacritate suscipe iubentis imperium, vt volũtati cordis, simplicitati operis, vultus hilaritatem adiungas. Quartus gradus est obsecundare velociter. Veloci-
Psal.147.a ter currit sermo dei, & velocem habere desiderat sequen-
Psal.118.d. tem. Vides cum quanta velocitate currit ille qui dicit: Viam mandatorum tuorum cucurri. Fidelis obediens nescit moras, fugit crastinum, ignorat tarditatem, prœripit præcipientẽ, parat oculos visui, aures auditui, linguam voci, manus operi, iti-
neri pedes, totum se colligit vt imperantis colligat voluntatem. Vide dominum festinãter præcipientem, & hominem
Luc.19.a festinanter obedientem. Zachæe (inquit) festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere. Et festinanter descendit, & excepit eum gaudens. Animaduertisti quia & fe-
C stinanter descenderit, & gaudenter exceperit. Audisti obedientiã, audi & obedientię remunerationem: Quia salus huic domui facta est. Intuere etiam ex occasione huius obedientię
Ibidem. conclusionis grande mysterium, & obsignatam signaculo misericordiæ sententiam. Venit enim (inquit) filius hominis
Exo.12.b. quærere & saluum facere quod perierat. Nonne legisti quòd filiis Israel præcipitur vt agnum comedant festinanter? Festinanter quippe veri agni comestio signatur implẽda: quia verba illa, quæ per legem dedit, quæ per semetipsum presens exhibuit, quæ per ecclesię prepositos tradenda reliquit, veloci
Iaco.1.c sunt obedientia consummanda. Et tu ergo cum voluntatem cordi, simplicitatem operi, hilaritatẽ vultui coniunxeris, ade-
Psal.30.g. velocitatem: vt sis iuxta Apostolum Iacobum velox ad audiendũ, & ad implendum velocior. Quintus gradus est adimplere viriliter. Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in domino. Non est fortitudinis ire ad inobedientiam, sed ab obedientia non abduci. Si tribulatio intonat, si persecutio resultat, si peccatores tibi laqueum ponunt, si maligni tuum iter impediunt: tu obedientiæ viam nõ
Psal.118.b deseras, sed dic: Paratus sum, & nõ sum turbatus, vt custodiã mandata tua. Quid enim superius enumerata pariunt vtilitatis, si fortitudo desit: quæ in arce constantiæ virtutes collocat, & eo vallo munit quo furentis impetus aspirare nõ possit? Manũ tuam misisti ad fortia? agendum est instanter, & constanter obediendum: nec inter verborum seu verborum aspe-
ritatem tam regalis est semita relinquenda, sed tenaciori est retinenda fernore. Et vt breuiter dotes fortitudinis conclu-
damus, virtus est virtutes seruans ac muniens. Iunge igitur D
velocitati fortitudinem, constantiam instantię, & tunc decan
Psal.35.c tabis securus: Manus peccatoris non mouebit me. Sextus
Psal.135.c. gradus est humiliter obedire. In humilitate nostra memor fuit nostri, qui fecit nos. Magna virtus humilitas, sine cuius obtentu virtus fortitudinis, non solum virtus non sit, sed etiam inde superbię vitium erumpat. Quàm fortiter currebat Saul cum esset paruulus in oculis suis: quanta Philistæorum agmina prosternebat: quantis viribus exercebat gladium? Postq̃ autem tenuit eum superbia, & transiuit in affectũ cordis, debilis & impotens factus, incircunciſorum armis facile prostratus occubuit. Aspice regem in quo humilitas sublimis
Psal.130.a & humilis sublimitas fœlici compoſitione nitescunt. Domine (inquit) non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei: & ad totum itinerarium eius sedula intentione recurre, & quaquauersum oculos reflexeris, inueries humilitatis floribus esse respersum. Audi nanque alibi quid dicat: Fortitudinem meam ad te custodiam. Quàm vere loquitur iustus
Psal.58.b. iustitię executor. Sunt nanque plurimi qui fortitudinẽ suam non ad deum, sed ad inanem gloriam custodiunt, qui confidunt in virtute sua: qui de acceptis virtutibus quasi non acceperint gloriantur, conditori facientes iniuriam, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum. Ne ergo for
Iaco.1.c titudo in superbiam transeat, condienda est sale humilitatis, quia nihil proderit fortiter obedire, si contigerit insoleciter E
superbire. Illi ergo fortitudinem suam ad deum custodiunt, qui cum fecerint quod facere debent, dicere possunt: Serui
Luc.17.c inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus. Septimus gradus est indefinenter obtemperare. Non qui incœperit, sed qui perseuerauerit, saluus erit. Incipere multorum est: perseuerare paucorum. Perseuerantia singularis est filia summi regis, virtutum fructus, earumque consummatio, totius boni repositorium, virtus sine qua nemo videbit deum, nec à deo videbitur: finis est ad iustitiam omni credenti, in qua virtutum conuentus reuerendum sibi thalamum consecrauit. Quid enim currere prodest, & ante metam cursus deficere? Sic curri-
te vt comprehendatis, dicit Apostolus: O q̃ perseuerãti pe
1.Cor.9.d. de cursum suum perfecerat qui dicebat: Cursum consumma-
2.Tim.4.b ui. O q̃ longum cursum fœlix ille latro compleuit qui consummatus in breui expleuit tempora multa. Denique & do-
Sapiẽ.4.c minus prophetarum loquitur: Si conuersus fuerit iustus à iu-
Eze.18.f stitia sua, & fecerit iniquitatem: omniũ iustitiarũ eius nõ recordabor. Vides ergo q̃ profunda obliuione virtutes illę sepeliantur, quas perseuerãtia non insigniuit. Sola est, quæ amatorem obedientiæ ad regis cubiculum introducit, vt eum videat in decore suo, in quem desiderant angeli prospicere. In
1.Pet.1.b via igitur ista qua ambulamus, absconderunt superbi laqueũ
Psal.139.b. mihi. Difficilis est via ista, & grauis spinosis anfractibus, multipliciũ vinculorũ nexibus innodata. An tu ibi putas obediẽ-
F tiæ fructum, cum subditus audit obedientiam, quã multis expetierat votis, cum ei præcipitur quod redoleat dignitatem, gaudio & lætitia fluitet, potentiæ fulciatur imagine? Ecõtrario autem an tu illi obedientiæ meritum assignas, quæ cũ aduersitate procedens, animum terret audientis, grauis ad audiendũ, grauior ad implendum, ad tenendum grauissima? Nõ est ita. Faciendum est vt à prosperitate animo separemur: & aduersitatem animo complectamur, si volumus illum sequi, qui regnũ fugit, & ad passionem voluntarius venit. Animaduertis igitur, quia viæ istæ, vię vitæ sunt, ducentes ad vitam.
Matt.5.e Beati mites, quoniã mites docebit domin⁹ vias suas: cõtinget enim eis quod sequitur: Adimplebis me lętitia cũ vultu tuo.
Psal.24.b. Quia quandiu sumus in corpore, peregrinamur à domino, lõge sumus à facie dei, à vultu gloriæ, à contemplatione maiestatis, nisi quia plerũque misericors & miserator dominus il
Psal.15.c luminat vultũ suũ super nos. Hoc autẽ fit cũ remota nube illa, quę opposita erat ne transiret oratio, accedimus ad illũ & illuminamur, reuelata facie gloriã dei speculãtes. Nõ aũt ita
2.Cor.5.b. ꝑprie reuelata facie accipiam⁹, cũ videam⁹ adhuc p speculũ & in ęnigmate, & carcerali corpore teneamur. Reuelata dicit quantũ ad caliginẽ corporum. Vnde spiritus iste creatus aliquando ad creatorem spirituum emergit, & adhærẽs ei vnus cum eo spiritus efficitur. Nullius autem momenti est ista cõtemplatio: quia spiritus clausţris corporeis circundatus, fre-

G quenti carnis contagione reliditur, & supra creaturam constitutus, infra quæq; vilissima protinus reperitur. Sed & creator spiritus cuius magna sunt opera, exquisita in omnes voluntates eius, modo accedit nescientibus nobis, modo ignorantibus nobis recedit, quia nescimus vnde veniat, aut quo vadat. Et plerunque quanto frequentius quæritur, tanto velocius elongatur, iuxta quod & ipse loquitur sponsæ: Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. Contingit etiam vt cum non quæritur veniat, cum quæritur fugiat, sicut sponsa se in Canticis multipliciter ostendit quęsisse, & non inuenisse. Non est autem vultus iste vultum gloriæ domini puritatis & claritatis exhibetur: nobis vero speculatoriis & vmbratilibus adumbratur imaginibus. Quia igitur hic vultum dei sicuti est videre non possumus, adimpletionem lætitiæ non habemus donec trahat nos ad seipsum, & accedat caput corpori, & sit deus omnia in omnibus. Illic erit adimpletio, hic est gustus. Gustamus enim hic & videmus quoniam suauis est dominus, sed gustus iste non transit in potum, quia licet videamus, non tamen penetramus. In gustu est suauis, in adimpletione mirabilis. Sanctorum autem animæ terrenis exutę corporibus, quæ iam ad sedes æthereas aduolauerunt, licet bibant, non tamen adimplentur, non tamen inebriantur. Quanuis enim multa beatitudine perfruantur, expectãt tamen resurrectionem mortuorum corporum, vt cum in terra sua duplicia possederint, sempiterna perfundantur lætitia. Modo enim illis singulis singulæ stolę albæ datę sũt, & iniunctum vt sustineant tempus adhuc modicũ, donec impij conterantur duplici contritione, & ipsi gemina beatitudine coronentur. Cum ergo nondum habeant quod habere desiderant, inebriari non possunt, sed est eis illa visio potus: vt sicut absque labore bibitur, ita sine labore quiescatur, donec nec satientur cum apparuerit gloria sua. Cum autem resurgemus in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi, & gloriosa illa ciuitas margaritis suis ornabitur, & sicut lætantium omnium habitatio erit in ea: tunc adimplebit nos lætitia cum vultu suo, quia videbimus eum sicuti est. Tunc inebriabimur ab vbertate domus suæ, & torrente voluptatis suæ potabit nos, dicetque nobis: Bibite & inebriamini charissimi: quia & anima illuminationem, & corpus glorificationem iure perpetuo possidebunt. Sequitur: Delectationes in dextera tua vsq; in finem. Sinistra dei, vita præsens est. Et quia pro sinistro ducimus quicquid non multum curamus, per sinistram præsens vita accipitur, in qua dominus electos suos sic ab impiis permittit flagellari, vt etiam patiatur occidi. An non tibi videntur obliuioni dati qui dicunt: Propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oues occisionis: quare faciem tuam auertis, obliuisceris inopiæ nostræ? Per dexteram vero illa beata vita signatur quę nescit nisi gaudia, de qua nihil aliud dicere possumus, nisi quia gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Ibi sunt delectationes illæ quas oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit deus diligentibus se. In sinistra tribulationes, in dextera delectationes. Vsquequo autem? Vsque in finem. Quis est iste finis? Finis ad iustitiam: Christus omni credenti: finis ille de quo sapiens dicit: Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Te enim cernere finis est consummatus. Ipse est finis ad quem cum venerimus, nihil amplius sitiemus: Iesus Christus sponsus ecclesiæ: qui est benedictus in secula, Amen.

Psal.110.a
Ioan.3.c
Canti.6.a.
Canti.3.d
Psal.86.a.
1.Cor.2.b
Rom.10.d
Sap.8.a

De quinque negociationibus, & quinque regionibus.

Luc.19.c

NEgociamini dum venio. Verbum patris, vnigenitus dei, sol iustitiæ, summus ille negociator, de vltimis cœlorum finibus nostræ redemptionis pretium apportauit. Fidelis ista negociatio & omni acceptione dignissima, in qua rex filius regis efficitur negociatio, aurum pro plumbo tribuitur, pro peccatore donatus est iustus. O quàm indebita miseratio, q̃ gratuita & sic proba ta dilectio, q̃ inopinata dignatio, q̃ stupenda dulcedo, quàm inuicta mansuetudo, q̃ vilis negociatio, vbi filius dei pro seruo traditur, pro creatura creator occiditur, pro mancipio dominus condemnatur. Tua sunt hæc Christe opera, qui de lumine cœli ad tenebras inferni: à dextra maiestatis ad miseriã humanitatis, à gloria patris ad mortem crucis descẽdisti: infernum illustrando, hominem redimendo, superando mortẽ, & mortis authorem. Vnus es, & secundum non habes: quem ad nos redimendum propria benignitas inuitauit, misericordia traxit, veritas qua te venturum promiseras compulit, puritas vteri virginalis suscepit, salua virginitatis integritate potentia eduxit, obedientia in omnibus deduxit, patientia astauit, charitas verbis & miraculis manifestauit. Absint procul negociatores terræ Themam, recedant filij Agar, qui exquisierunt prudentiã, elongentur à me gigantes à seculo nominati, qui ab initio fuerunt statura magna, scientes bellum. Non hos elegit dominus, neque viam disciplinæ meruerunt, propterea perierunt, sed dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Abscondisti enim hęc domine sapientibus & prudentibus, gigantibus & nominatis, qui magni facti sunt videlicet in oculis suis, & reuelasti ea paruulis & humilibus tuis. Libenter amplector negociationem tuam, quia negociũ meũ est. Hæc mercimonia cum summa suauitate ruminat anima mea. Non solum autem ruminat, sed & reuocat ruminationẽ tuam: quia & intelligit, quæ diligit, & commendat memoriæ, quæ elegit. In his negociatiõibus præcipis esse animam meã, vt fiat nauis institoris de longe portans panem suum. Negociabor donec venias, venienti lætus occurram, & vtinã audiã: Euge serue bone. Tui sunt cœli, & tua est terra, in regionib⁹ tuis. Negociabor igitur securus, te solum habẽs in itinere ducem, in periculis protectorem, consortẽ in tribulatione. Regiones tuæ quinque sunt, quas perambulant ad negociandũ institores tui, vbi te quærunt dilecti tui, & inueniunt dilecti tui. Prima regio est regio dissimilitudinis. Nobilis illa creatura in regione similitudinis fabricata, quia ad imaginem dei facta, cũ in honore esset non intellexit, & de similitudine dei dissimilitudinem descendit. Magna prorsus dissimilitudo, de paradiso ad infernum, & de angelo ad iumentum, de deo ad diabolum. Execranda conuersio, gloriam in miseriam, vitam in pugnam perpetua captiuitate conuertere. Maledicta descẽsio, de diuitiis ad paupertatem, de libertate ad seruitutem, & de requie ad laborem descẽdere. Miseri nos, & miserabiliter nati: quibus datũ est nasci in mœrore, viuere in labore, in dolore mori: de peccatore peccatores, de debitore debitores, de corrupto corrupti, de subacto subacti, geniti & generãtes: sumus gens peccatrix, populus grauis iniquitate, semen pessimũ, filij scelerati, addentes præuaricationẽ. Ecce quasi non sumus sic sumus coram eo, quasi nihilum & inane reputati, putãtes nos aliquid esse cum nihil simus. Vulnerati sumus ingredientes mundum, conuersando in mundo, exeundo de mũdo, à planta pedis vsque ad verticem non est sanitas in nobis. Noluerat hæc ille sublimis propheta, qui statum humanæ miserię deplorans in hæc verba prorupit: Graue iugum est super filios Adę à die exitus de vẽtre matris eorum vsque in diem sepulturæ in matrem omnium. In hac dissimilitudinis regiõe quid negociabimur domine deus? Aspicio genus humanũ ab ortu solis vsq; ad occasum huius mundi nundinas perambulare, alios diuitias quærere, alios honoribus inhiare, alios falsa uoralis auręs uauitate raptari. Sed quid de diuitiis? Nonne cum labore acquiruntur, cum timore possidentur, cum dolore amittuntur? Thesaurizas & ignoras cui congregabis ea. Vide quantũ laborem pro perituris diuitiis assumpsisti. Transis maria, & alium tibi orbem aperis nauigando, secundum sapientem tribus digitis distans à morte, patriam fugis, relinquis parẽtes, diuelleris ab vxore, filios nescis, & omnium necessitudinum oblitus, quæris vt acquiras, acquiris vt perdas, perdis vt doleas. Filij hominũ vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendaciũ? Quæ est ista demẽtia filij Adam, circuire maria, perambulare terras, rapi extra mundum, in laboribus plurimis, in vigiliis multis, in ieiuniis crebris, in mortibus frequenter? Ecce quales diuitiæ. Sed quid de honoribus? In sublimi loco positus es, ducem te constituerunt. Vide si non à deo iudicandus es, ab homine spectandus: ab omnibus lacerandus. Si miles es, excubas ante limina principis, vt principatum acquiras, & ferrato uestitus amictu, propior es vulneri q̃ honori, morti q̃ vitæ, periculo quàm præmio. Si de sorte domini, nõne episcopus Romanum

Matt.11.d.
Prou.31.b.
Psal.88.b.
L.
Psal.38.b
Psal.4.d

A manum pontificem, archidiaconus vel diaconus episcopum pertimescit? Vide etiam vtrum excusseris manus tuas ab omni munere, ne cum Simone audias: Non est tibi pars neque sors in sermone isto: quia voluisti donum spiritus sancti cum pecunia possidere. Nihil ad nos de rectoribus ecclesiæ iudicare: videant ipsi amici sponsi, cum de sponsa cœperit exigere rationem, qui iudicat orbem terræ in equitate. Nunquid in honore sine dolore, in prælatione sine tribulatione, in sublimitate sine vanitate esse quis potest? Ecce quales honores. Quid autem de gloria? Gloria tibi vnde fœtide puluis, limus terræ, vas in contumeliam? Non tibi non tibi, sed nomini domini da gloriam. Illi permitte gloriam suã, qui gloriosus est in sanctis suis. Illum lauda, quẽ laudant angeli in cœlis. Nunquid & ipsa inanis gloria, quæ nihil aliud est quàm aurium inflatio vana, quæ haberi vix potest sine iuidia? Respice quos antecedis, & cogita quia omnibus inuidiæ semina præbuisti. Omnes ergo aduersum te toruis luminibus inflammantur, tua fœlicitate torquentur, tua vruntur gloria. Ecce vnde gloriosus, inde odiosus, vnde sublimis, inde humilis: inde solicitus, vnde securus. Vides ergo quàm vanè conturbatur omnis homo. Hæc sunt mercimonia quæ inueniuntur in regione dissimilitudinis. Prudens ergo negociator qui videt in diuitiis laborem, in honoribus pœnam, inuidiam in gloria, facit sarcinam suam mundi contemptum, & fugit. Secunda regio est

Act.8.d
Psal.38.d

B paradisus claustralis. Vere claustrum est paradisus, regio vallo disciplinę munita, in qua preciosarum est mercium fœcunda fertilitas. Gloriosa res, homines vnius moris habitare in domo: bonum & iucundum habitare fratres in vnum. Videas illum peccata sua deflentem, alium in dei laudibus exultantem, hunc hominibus ministrantem, illum alios erudientem, hunc orantem, illum legentem, hunc miserentem, illum peccata punientem, hunc charitate flagrantem, illum humilitate pollentem, hunc in prosperis humilem, illum in aduersitate sublimẽ, hunc in actiua laborantem, illum in contemplatiua quiescentem: & poteris dicere: Castra dei sunt hæc. Quam terribilis est locus iste: non est hic aliud nisi domus dei, & porta cœli. Quid tibi ergo fidelis anima in his nundinis est consecrandum? Perambula virtutes cohabitantium in domo domini virtutum, & fac inde sarcinam tuam, formam viuẽdi. Quæ prius habitabas in regione vmbræ mortis, transi ad regionem vitæ & veritatis. Tertia regio est regio expiationis. Tria sunt loca quæ mortuorum animæ pro diuersis meritis fortiuntur, infernus, purgatorium, cœlum. In inferno impij, in purgatorio purgandi, in cœlo perfecti. Qui in inferno sunt, redimi non possunt: quia in inferno nulla est redemptio. Qui in purgatorio sunt, expectant redemptionem, prius cruciandi, aut calore ignis, aut rigore frigoris, aut alicuius grauitate

Gene.32.a

C doloris. Qui in cœlo sunt, gaudio gaudent ad visionem dei, Christi fratres in natura, cohęredes in gloria, similes in æternitate iucunda. Quia igitur primi redimi non possunt, tertij redemptione non indigent, restat vt ad medios transeamus per compassionem, quibus iuncti fuimus per humanitatem. Vadam in istam regionem, & videbo visionem hanc grandẽ, quomodo pius pater glorificandos filios in manu tentatoris reliquat, non ad occisionem, sed ad purgationem: non ad iram, sed ad misericordiam: non ad destructionem, sed ad instructionem: vt iam non sint vasa iræ apta in interitum, sed vasa misericordiæ præparata ad regnum. Surgam ergo in adiutorium illis, interpellabo gemitibus, implorabo suspiriis, orationibus intercedam, satisfaciam sacrificio singulari, si forte videat dominus & iudicet vt laborem conuertat in requiem, miseriam in gloriam, verbera in coronã. His enim & huiusmodi officiis potest eorum pœnitentia resecari, finiri labor, destrui pœna. Percurre ergo quęcunque es fidelis anima regionẽ expiationis, & vide quid in ea fiat, & in nundinis istis fac sarcinam tuam affectum compatiendi. Quarta regio est regio gehennalis. O regio dura & grauis, regio extimescenda, regio fugiẽda: terra obliuionis, terra afflictionis, terra miseriarũ, in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Locus lethifer, in quo ignis ardens, vbi frigus rigẽs, vermis immortalis, fœtor intolerabilis, mallei percutientes, tenebræ palpabiles, confusio peccatorũ, inundatio vinculorum, horribiles dęmonum facies. Totus tremo atque horreo ad memoriam istius regionis, & cõcussa sunt omnia ossa mea. Quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris? Omnis lapis preciosus operimentum tuum, modo subter te sternitur tinea, & operimentum tuum vermis. O deus quanta distantia inter operimentum preciosi lapidis, & operimentum vermis inter delicias paradisi, & tineam corrodentem inferni? Scio quia paratus est ille ignis diabolo, & angelis eius, & hominibus similibus eius: vbi sine fine finientur, sine morte morientur, torquebuntur sine cessatione. Viuens igitur in infernum descende, percurre mentalibus oculis tormentorum officinas, fuge scelera & vitia, pro quibus scelerati homines & vitiosi perierunt. Habe odio iniquitatem, & dilige legem domini, & tam formidolosis nundinis fac sarcinam tuam odiũ peccati. Quinta regio est paradisus supercœlestis. O beata regio supernarum virtutum, vbi beata trinitas à beatis facie ad faciem videtur, vbi illa sublimia agmina sublimi pennarũ applausu: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus sabaoth, clamare non cessant. Locus est voluptatis, vbi torrente voluptatis potantur iusti. Locus splendoris, vbi iusti fulgent sicut splendor firmamenti. Locus lætitiæ, vbi lætitia sempiterna super capita eorum. Locus abundantiæ, vbi nihil deest videntibus cum. Locus suauitatis, vbi apparet dominus suauis vniuersis. Locus pacis, vbi in pace factus est locus eius. Locus admirationis, vbi sunt mirabilia opera eius. Locus satietatis, vbi satiabimur cum apparuerit gloria eius. Locus visionis, vbi videbitur magna visio. O regio sublimis, plena diuitiarum, de valle lachrymarum suspiramus ad te, vbi sapientia sine ignorantia, memoria sine obliuione, intellectus sine errore, ratio sine obscuritate splendebit. Regio in qua dominus transiens ministrabit electis suis, id est talem se qualis est ostendet. Illic erit deus omnia in omnibus, vbi rerum vniuersitas mirabiliter ordinata dabit creatori gloriam, lætitiam creaturæ. Curre igitur spiritualis anima oculis desideriorum per regionem istam, & vide regem gloriæ in decore suo gloriosum, stipatum legionibus angelorum, sanctorum ornatum agminibus, deponentem superbos, humiles exaltantem, damnantem dæmones, homines redimentem, & dic: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Cum ergo mente perceperis tam preciosas nundinas, mercimonia tam præclara, construe sarcinam tuam amorem dei. Vidisti regiones, animaduertisti nundinas, sarcinam construxisti, & beatus es. Negociare ergo dum veniat dominus deus tuus, vt ei dicere possis: Domine quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum: & audire merearis: Intra in gaudium domini tui sponsi ecclesiæ, qui est benedictus in secula. Amen.

Esa.14.d
Eze.28.d
Esa.14.c.
Mat.25.d.
Esa.6.d
Apo.4.c
Psal.83.d.
Matt.25.d

Parabola de fide, spe, & charitate.

F

EX nobilis & potens tres habuit filias, fidem, spem, & charitatem: his delegauit ciuitatem eximiam, humanam animam. In qua cum tres sint arces, rationabilitas, concupiscibilitas, irascibilitas: vnicuique suam contradidit: fidei primam, spei secundam, charitati tertiam. Rationabilitati præficitur fides, quia fides non habet meritum vbi humana ratio præbet experimentum. Concupiscibilitati spes, quia concupiscere nos nõ licet quæ videmus, sed quæ speramus: & spes quæ videtur, non est spes. Irascibilitati charitas, feruor scilicet feruori: vt feruor virtutis feruori naturæ dominetur, imò feruor naturalis attollat se in feruorem virtutis. Ingressæ illę vnaquæque pro posse suo domum suam ornat & procurat. Custodem ergo domus suæ in rationabilitate fides ponit prudentiam, vt suum ius in ea sibi conseruet, & rationem sub legibus fidei & intra terminos à fide positos cohibeat. Vt autem fiducialiter in domo ageret, addidit & obedientiam. Vt obedientia processum operis, & tolerantiam haberet laboris, subdidit & patientiam. Vt autẽ etiam inferiorem actuum vel sensuum familiam regere bene posset & dispensare, ipsam ei dispensationẽ suffecit. Vt secundum Apostolum honeste & secundum ordinẽ omnia fierent, addidit & ordinẽ. Ne maledictio intraret domũ (Maledicta ois domus indisciplinata) custodẽ in porta posuit disciplinã.

1.Cor.14.g

Spes aũt in concupiscibilitate domui suæ sobrietatẽ præ-

G fecit,vt ius suum in ea sibi conseruaret, & principale eius sibi semper seruire compelleret. Vt autem inferiorem voluntatum & voluptatum familiam discrete regere sufficeret, ipsa ei subdidit discretionẽ. Cui etiam contra concupiscentiam carnis addidit continentiam, contra concupiscentiam oculorum constantiam, contra ambitionem seculi humilitatem. Et ne egestas intraret domum (vbi enim multa verba sunt, sicut Prou.14.c dicit Salomon, ibi multa egestas) silentium custodem posuit in limine. At charitas suam domum ad Austrum & meridiem positam, amicę sibi pietati commisit, iusque suum omne ei tradidit, subdens ei ad obsequium primum munditiam corporis, deinde congruas exercitationes, videlicet lectiões, meditationes, orationes, & spirituales affectiones. Et ne ingressa domum miseria conturbaret beatitudinem filiorum dei, qui in septimo gradu, id est in perfectione beatitudinis positi in domo charitatis ludunt & iucundantur beati pacifici: ipsam pacem custodem in porta constituit. Sic ordinatis domibus suis, totius ciuitatis quasi prępositũ quendam œconomum posuerunt liberum arbitrium. Quo peracto, redeunt in domum patris puellę regiæ. Inimicus homo superueniens, ordinem & gloriã ciuitatis videns & inuidens machinatur insidias, & ingredi cupiens corruptis duobus de præcipuis cuibus discretione & dispensatione, vniuersæ malitiæ suæ exercitum introduxit per portas rationabilitatis & concupiscibilitatis. Prępositus ciuitatis liberum arbitrium, qui totius H ciuitatis dimissus erat custos & arbiter (paterfamilias quippe peregre proficiscens dedit seruis suis potestatem cuiusq; operis) ligatur vinculis ferreis, & in carcerem mittitur. Præcipitatis de arce rationabilitatis custodibus suis, mox contra fidem blasphemia inducitur. Cum qua irruentes contradictiones, commotiones & confusiones, cęteraque huiusmodi turba, cunctaque sibi diripiẽtes, sibique quicquid libeat vendicantes, in rationabilitate nihil rationis reliquerunt, & ianitore perempto, scilicet disciplina, omnibus intrandi & exeundi copiam præbuerunt. Porro in domum spei (concupiscibilitatem scilicet) ingressa, & omnia sibi vendicans domina luxuria, totam eam de superioribus deiectam ad ima deuoluit, & concupiscentiæ carnis continentiam, concupiscentię oculorum constantiam, ambitioni seculi humilitatem conculcandam tradidit & illudendam. Et perempto silentio ianitore, omnibus & intrantibus & exeuntibus fecit portam patere. Sobrietatem vero & socias sobrietatis virtutes aut occidit, aut incarcerauit, aut in exilium destinauit. Exinde ad superiorem ciuitatis arcem cõscenditur, & pace ianitore & custode summę beatitudinis perẽpto, miseria ingreditur. Mox Psal.73.d enim domina superbia ascendẽs in arcem (superbia enim eorum qui te oderunt, ascendit semper) pietatem de ea impie I deturbauit, totamque illam pietatis & pacis familiam morte vel exilio damnauit. Iam quicunque vult, sanctuarium dei ingreditur: quæcunque sancta in eo, quæcunque hactenus filiis Leui tantum accessibilia erant & visibilia, iam prophanata, iam direpta ab inimicis, in Babylonẽ transferuntur, & de vasis templi concubinis regis Babylonij propinatur. Sic capta est & confusa tota ciuitas. Secundum gloriam eius facta est ignominia eius. Confusis omnibus, ad dominas tristis nuncius venit perditę ciuitatis. Conturbatę ille, pedibus patris prouoluuntur auxilium deprecantes. Causante illo, & custodis liberi arbitrij arguente negligentiam: quid, inquiunt, ô pater liberum arbitrium potest sine adiutrice gratia? Et ego, inquit, dabo gratiam, sed præmittendus est timor. Ipse enim præibit ante illam parare vias eius. Egressus timor à facie domini venit ad ciuitatem, baculum habens disciplinæ in manu eius. Inuenitque portam difficultatis obseratam & obfirmatam vectibus malę cõsuetudinis. Ianitor procax & improbus carnis lasciuia in portis aderat, qui timori satis infestus, opprobriis & conuitiis eum fatigabat. At ille facto impetu fiduciæ, frangens vectes malę consuetudinis, portas diruens difficultatis, miserum illum corripit, & baculo eum disciplinæ quem tenebat, vsque ad mortem perurget. Statimque signum aduentũ gratiæ super portas eleuans, totam ciuitatem vertit in timorem. Post quem gratia ingreditur ciuitatem secum totum illum virtutum cœlestium exercitum adducens. Mox pars inimica diſparuit, virtutes vero ad nota præsidia recurrunt. Procedentes illico & seipsas deceptas fuisse accusantes K discretio & dispensatio, veniam precantur: prodit de vinculis & ad occursum domine gratiæ festinat arbitrium, sub regno gratiæ nunc tandem se sperans fore liberum. Fercula pręparantur filiabus regis domus suæ, & mensæ ponuntur congruę. In mensa quippe fidei panis ponitur doloris, & aqua angustię, & cætera pœnitentiæ fercula. In mensa spei panis confortans, & oleum exhilarans faciem, & cætera consolationis fercula. In mensa charitatis panis vitæ, vinumque lætificans, & omnes delitiæ paradisi. Iam ingrediuntur & epulantur, & Psal.126.a custodiũt ciuitatem. Sed nisi dominus custodierit ciuitatem: fraustra vigilat, qui custodit eam.

Parabola de nuptiis filii regis, & de ornamentis sponsæ suæ.

Ellius regis supercœlestis Hierusalem egressus est vt contemplaretur regna patris sui inferiora. Qui circunspectis omnibus, regressus ad patrem ait: Pater omnia regna terrarum circuiui, & quæ in omnibus agerentur diligenter aspexi. Clamorem etiam So- Gene.18.c domorum qui ad te ascenderat, verum esse comperi, & vltio domorum qui ad te ascenderat, verum esse comperi, & vltione digna puniri. Sed iam tempus est vt in futurum mihi prospiciam, vxorem ducam, filios procreem, familiam iam per me regam. Sponsam quæ mihi habenda complacuit, in domo regis Babylonici vidi. Quam rex ille captiuam tenet: & ne quę L sit valeat cognosci, vilibus ac sordidis vestibus eam induit. Ad hæc pater ad filium: Absit, inquit, à te vt rem istam facias coæterne & consubstantialis mihi vnice fili. Aethiopissa illa, de qua dicis, non est condigna tuo generi vel tuæ immensitati. Ad quem filius: Fixum, inquit, habeo in me & vxorem velle ducere, & nullam nisi hanc mihi coniungere. Si ita est, inquit, pater, tu coæternus & consubstantialis & coomnipotens mihi in manu habes & illam de captiuitate Babylonica liberare, & prout vis tibi sponsam assumere. Statim adfuit innumerabilis multitudo angelorum & cœlestium agminum, in his nuptiis filio summi regis ministrare sese præparantiũ. E quibus vnũ scilicet Gabrielem archangelum qui paranymphus eius fieret elegit. Gabriel electus, filio summi regis ait: En fortitudo tua ego sum: illam tibi quam quæris de medio Babyloniæ vi rapere, si imperas, & valeo, & paratus sum. Nõ ita agendum est, inquit, filius regis æterni, violentia nulla Babylonico regi inferenda est: consiliis occultis & sapientia, quæ mihi iungenda est, de captiuitate Babylonica est eripienda. Ad Mariam virginem de stirpe Dauid mysterium con filij mei à te Gabriel est deferendum: occulte apud eam in thalamo eius conuiuium nuptiarum mearum est nunciandum & celebrandum. Ad Mariam Gabriel archangelus descẽdit, quod sibi iniunctum fuerat peregit. Sed qui eum miserat, antequam nunciaretur, iam ad virginem venerat. Ibi nũciatum, M ibi celebratum est sanctissimum nuptiarum conuiuium. Sed nunquid tantus ac talis iste sponsus ad sponsam suam vacua manu venit? Nequaquam, sed donatiua detulit: delata erogauit. Et quia hyemis tempore venit, hyemales vestes primum suæ sponsæ dedit, agninam videlicet pelliceam, & cappam. Quod vtrumque fit de agno, sed alterum sine dolore agni, id est lana de qua fit cappa sumitur: alterum videlicet pellis, vnde pellicea, absque dolore graui ab agno non accipitur. Sponsus iste agnus est, sicut scriptura testatur: Quasi ouis Esa.53.c ad occisionem ducetur: & quasi agnus coram tondente se, sic non aperiet os suum. Et alibi: Ecce agnus dei, ecce qui tollit Ioan.1.d peccata mundi. Agnus igitur iste de lana sua sponsę cappam fecit, cum humilitatem verbis docuit dicens: Discite à me Matt.11.d quia mitis sum, & humilis corde. Pelliceam dedit, cum vigiliis, cum ieiuniis, & aliis carnis suæ afflictionibus, ad vltimum passione crucis, mortificationem carnis sponsæ ostendit. Cappa itaque (qua qui indutus est absconditur) signat humilitatem, quia quæ sponsa est Christi latitat, & à seculo cognosci refugit. Pellicea quę de mortuis animalibus fit, mortificationem carnis insinuat. Hæc autem hyemis tempore. Paschali vero tempore armineam pelliceam dedit circa collum & circa manum rubeis gulis præparatam. Hæc pellicea sunt prædicatores, albi propter resurrectionem, quam in Christo annunciant: & in sponsam futuram prędicant: qui cum passione Christi

A Christi annunciant, rubeam gulam circa collum portant. Sed quia quidam passionem Christi ore prædicant, quam corde Phil.1.c non sentiunt, de quibus dicit Paulus: Quidam annunciant Christum non syncere, existimantes se susciture tribulationem vinculis meis: oportet vt quod ore dicunt, corde sentiant. Nam minus de cæteris ornata esset, si tantum circa collum, & non vsq; ad pectus descendentes gulas pelliceas haberet. Circa manus prædicatores gulas habent, cum in operibus suis passionibus Christi communicant. Igitur pellicea sponso de arminio fit, quod candidum est, in significationem lætitiæ spiritualis ob spem futuræ resurrectionis. Circa collum & vsque supra pectus & circa manus rubeis gulis ornata est, quia passionem Christi, quam ore prædicat, corde sentit, & operibus attestatur. Dedit etiam Christus paschali tempore sponsæ suæ cordubanos suos, qui signant duo testamenta, quibus affectus sponsæ ne terram tangant muniuntur: vel signant continentiam & charitatem, quæ duos affectus, quorum alterum ad carnem suam, alterum ad vitia olim spósa habuit, calceant: è quibus ille qui ad carnem est, continentia sue districtione disciplinę munitur: ille qui est ad vitia, charitate extinguitur. Sed hi cordubani nisi professione ligentur & obedientia, è pedibus elabuntur. Multos enim videmus, qui continentiam carnis ex charitate habuerunt, vel secundum duo testamenta viuere disposuerunt, sed quoniam sub B obedientia & professione se non ligauerunt, grauiter lapsi sunt. Cordubani itaq; sunt vel duo testamenta, vel continentia & charitas, ligaturæ professio, & obedientia. Dedit etiam Christus sponsæ suæ duas chirothecas. Manus sponsæ sunt operatio & contemplatio. Et quanuis per læuam alibi actiua, Cant.2.d. per dexteram contemplatiua vita (vt est illud: Læua eius sub capite meo &c.) hic tamen per sinistram contemplatio, per dexteram operatio designatur, hac similitudine, quia sinistram frequenter tenemus sub vestibus absconditam, dexteram verò sæpius ad operandum exponimus. Similiter manus dextera, id est operatio, habet chirothecam in quinq; folliculos ad quinq; digitos recipiendos diuisam: quia bonum opus debet esse rectum, voluntarium, purum, discretum, & firmum. Rectum in intentione: voluntarium, vt nec timore nec aliqua alia fiat coactione: purum, vt dum fit, aliqua aura vanitatis non inanescat: discretum, vt vltra modum non intendatur: firmum, vt perseueret. Sinistra autem, id est contemplatio, habet chirothecam similiter in quinq; diuisam. Nam quin que in contemplatione sunt, scilicet consideratio peccatorũ & gehennæ, contemptus præsentium & spes futurorum, iudicium & regnũm, status corporis post resurrectionem & glorificationem, spiritus humanus & æternitas cum qua vniendus est. Qui enim contemplatur, primum considerat peccata sua qualia & quanta perpetrauit: quæ considerare non mulC tum prodesset, si non pro illis in gehenna puniri metueret: & ideo consideratioi peccatorum recte adiungitur consideratio gehennæ. Iterum si consideraretur quæ & quanta sint tormenta gehennæ, & nulla peccatorum memoria haberetur, secura mens forsitan gehennam consideraret, cum nulla eam recordatio peccatorum perterreret. Hac de causa in mente contemplatoris vtrunq; & peccata & gehenna coniungitur, vt ex vtroq; terror incutiatur. Sed in mente sic perterrita statim suboritur contemptus præsentium, cui adiuncta est spes futurorum. Sed ne spes mentem dissolutam reddat, restringitur per iudicium, quia considerat ad ea quæ sperauit, transeundum esse per illud horrendum & districtum iudicium. Sed terrorem de iudicio, consolatur regnum, & ideo iudicio subiunctum est regnum. In quo regno consideratur quid erimus, & primum status corporis, quod erit immortale & impassibile: deinde glorificatio, quod erit ineffabilis pulchritudinis & præfulgidum, sicut scriptum est: Fulgebunt iusti sicut sol. Post hæc consideratur beatitudo animæ, si ipsa anima cõMatt.13.f sideratur, & deus cui vnienda est, quod est vltimum, & consummatio omnium. Hæc autem quinque, quæ in contemplatione consideramus, per quinq; fenestras videntur. Fenestra ex aere & pariete constat. Nam vbi est paries continuus, nulla est fenestra: item vbi est aer absque pariete, non est fenestra, sed paries admittens intra seipsum aerem, vocatur fenestra. Christus verò est ex humanitate quasi pariete, & diuinitate intra humanitatem lucente. Itaq; Christus fenestra est, D imò quinq; fenestræ in eo considerantur, scilicet incarnatio, conuersatio, doctrina eius, resurrectio, & ascensio. Per illas quinque, quinque quæ de contemplatione dicta sunt, videntur. Nam per incarnationem Christi, multis manifestata sunt peccata & gehenna, quæ prius non attendebantur. Conuersatio eius aperte docuit præsentia contemnere, & ad futura spem dirigere. In doctrina eius satis de iudicio & regno. In resurrectione eius ostensus est status corporis & glorificatio, quia qualis ipse, tales & sui futuri sunt pro modulo suo. In ascensione autem quantulumcunq; reuelatum est, quomodo spiritus noster cum deo vniendus est. Homo enim ille quomodo sine omni vehiculo, absque omnis creaturæ adminiculo ascendit, sic & spiritus noster post eum tandem ascendet. Itaque chirothecæ sponsæ in manu dextera sunt, id est in actione, quod ipsum opus sit rectum, voluntarium, purum, discretum, & firmum. In sinistra manu, id est contemplatione, quod primum considerentur peccata & gehenna, deinde sequatur contemptus præsentium, & spes futurorum, post iudicium & regnum, subiungatur status corporis & glorificatio, ad vltimum vnitio spiritus nostri cum deo. Christus ascendens hæc omnia in sponsa consummauit: & eam conseruan- Luc.24.g. dam apostolis commisit, & ne ab Hierosolymis discederent Acto.1.a præcepit donec induerentur virtute ex alto. Post dies de- E cem, ipso scilicet die Pentecostes exercitum maximum & fortem misit è cœlo, id est spiritum sanctum, qui contulit eis pacem & gaudium, & cæteros fructus spiritus, quos enumerat Gala.5.d apostolus. Quibus facti constantes & fortes, hostiles cuneos Acto.4.a aggrediuntur, & Petrus vna die quinq; milia, & alia die tria Acto.2.g milia de Iudæis ad Christum conuertit. Quibus gestis aiunt apostoli: Absit vt domina nostra Christi sponsa pedes amplius gradiatur, quæramus ei animal quo subuehente celerius & honestius quocunque eundum est deferatur. Sed hoc non erit equus, quia animal superbiæ & discordiæ est: nec asinus, quia fatuus & immundus: sed mulus, qui firmiter & maturè graditur. Mulus itaque sponsæ datur, quia populus ex Iudæis & gentibus ad fidem conuersus est. Sicut enim mulus ex diuersis animalium speciebus nascitur, sic primitiua ecclesia ex diuersis populis collecta est, videlicet ex Iudæis & gentibus, vel de præsumentibus & desperantibus. Christus enim diuersis & contrariis infirmitatibus laborantes miro modo sanauit, & vno medicamine, id est cruce sua eos qui nimis confidentes aut desperantes fuerunt & adhuc sunt, qui dicunt, re mea contentus sum, & nulli vnquam per vim rapui aliquid, & similia, & quid est, quare de vita desperem, & gehennam timeam? Sed si isti attendunt quod Christus, qui pec- 1.Pet.2.d catum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius, morte tamen turpissima, id est cruce vitam finiuit, deficiunt à superF bia sua, & timore conterriti, ad humilitatem & ad communicandum passionibus Christi conuertuntur. Sunt iterum qui tot & tantis facinoribus inquinati sunt, vt sibi indulgeri diffidant. Sed si ipsi attendant quod Christus non pro se, sed pro peccatoribus sustinuit, spem sumunt, & à desperatione sanantur. Itaque Christus sua cruce & præsumentes sanat, quia innocens passus est: & desperantes, quia pro peccatoribus sustinuit. Et ex his diuersis peccatoribus ecclesia congregata mulus est, quem apostoli sponsæ præparant. Et ei in talibus quiescenti, & per eos ad diuersa progredienti, dant calcar vnum, scilicet amorem sponsi, quo suos proficisci compellat. Dant & flagellum quo retro percutiat, quia de perpetratis iniquitatibus anxiantur. Multiplicata & dilatata sancta ecclesia, apostoli peracto agone sui certaminis de vita decedentes, eam martyribus regendam committunt. Illi autem pro ea viriliter decertantes, & in defensione eius sanguinem suum fundentes, dicunt: Apostoli mulo vno dominam nostram donauerunt, æquum est & nos in ornatum eius & decorem aliquid conferre. Et quia iam æstas incaluit, grossioribus indumentis non est oneranda, nouum aliquid faciamus ei decoris & subtile, varium scilicet mantellum, rubea purpura coopertum. Varium istud mantellum sunt sancti martyres ex parte virgines, quod signat album: ex parte viduæ vel coniugati, qui signantur medio colore & vario. Rubeum superponitur, quia pro Christo trucidati sanguine respersuntur: Et hi sub

G hi suis temporibus viriliter rexerunt ecclesiam, prouexerunt & munierunt. Quibus decedentibus successerunt sancti doctores & magnifici confessores: Ambrosius, Hieronymus, Hilarius, Augustinus, & similes. Videns autem diabolus aperto bello quod contra ecclesiam tempore apostolorum & martyrum gesserat, se nihil profecisse, sed eam tribulationibus magis creuisse & profecisse, ad fraudulentas & occultas persecutiones conuertitur, scilicet vt aliquos ex membris eius seducat per quos negocium suæ malitiæ tanto efficacius quanto occultius peragat. Instruit itaq; Arrium suis artibus: Pelagium & Fotinum, & his similes, qui ministros Christi se simulantes, sponsam eius longe in deuium ducant. Quod percipientes sancti doctores occurrunt, disputationibus confligunt, confutant hæreticos, & dominam suam ad viam veritatis reducunt. Cui reductæ, quia dum per deserta Arij & detuia Pelagij graditur, vestes eius aliquantum attritę erant, paludamentum de samito faciunt, id est vita sua pudica & honestis suis moribus eam adornant. Ecce iam victus hostis & in apertis persecutionibus, & occultis hæreticorum seductionibus. Iam sponsa nullo contra occurrente, cum multo comitatu graditur, adhuc tamen coluber tortuosus eam spoliare conatur, & cum iam in via non possit, iuxta viam laqueos parat, ibi tentoria sua erigit. Et hic quidem trapezitas suH os cum multo auro & argento expositio sedere facit: illic autem venditores vestium cum multo & vario apparatu diuersorum ornamentorum: alibi vendentes cibos omnium generum collocat: alibi vendentes vina & omnium potionum genera tabernas disponit: alibi triumphales arcus gloriantium in pompa seculari erigit, choreas puellarum, & omnium incitamenta libidinum ostendit. Qui sapiens est, cum sponsa gradi tur, sponsæ recta via gradienti adhæret. Fatui & vecordes viam deserunt, & in tabernaculis diaboli esse iucundantur. Nam quicunq; argentum diligit, auri specie capitur, & hæc Christo præponit: in tabernaculis diaboli demoratur. Similiter qui veste preciosa, qui cibis lautioribus, qui vino mellito & aliis potionum preciosarum generibus: qui in mulieribus, qui in iocis, in seculi cantionibus delectatur, & hæc Christo præponit: in tentorio diaboli est. Quid etiam dicam de illis qui cum ecclesiam dei regere debeant, ingredientes viam, ea quæ in tentoriis diaboli sunt admirantes circunspiciunt & concupiscunt: & non habentes vnde concupita sibi cõparent, ornamenta sponsæ suæ diripiunt, & in explendis malis concupiscentiis suis turpiter insumunt? Ita vndiq; lacerata circa humeros, vt parum quid de amictu, id est paucos monachos & paucos regulares canonicos, & de aliis generibus hominum fere nullum retineat.

I

Sermo cuiusdam ad clerum in concilio Remensi congregatum.

Exo.17.c
Deu.32.d
Exo.3.c
Matt.16.c
Ioan.21.c
Psal.103.c.
Mat.5.b
Psal.81.a
1.Cor.1.c

GRaue est quod mihi iniungitur, videlicet vt doceam doctores, instruam patres: præsertim cum scriptum sit: Interroga patres tuos, & annunciabunt tibi. Sed præcipit mihi Moyses iste, cuius manus graues sunt: cui obediendum est non solum à me, sed etiam ab omnibus. Et plus quam Moyses hic. Moysi commissa fuit vna plebs Israelitica: isti autem vniuersa ecclesia. Et plusquam angelus hic. Cui enim angelorum dixit aliquando deus: Quæcunq; ligaueris super terram erunt ligata & in cœlis? Secundum officium dico, non secundum meritum. Præter deum nõ est similis ei nec in cœlo nec in terra. Hic est Petrus, qui misit se in mare, cum alij discipuli nauigarent ad Iesum. Vnusquisque vestrum contentus est nauicula sua, hoc est archiepiscopatu suo, abbatia sua, præpositura sua: iste autem misit se in omnes archiepiscopatus, abbatias, præposituras. Hoc mare magnum & spatiosum manibus, illic reptilia quorum non est numerus. Et vobis dico fratres mei episcopi, multum exaltauit vos deus. Vos estis sal terræ, sicut dicit dominus in euangelio: Vos estis lux mundi. Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes. Veruntamen sicut homines moriemini, & sicut vnus de principibus cadetis. Vbi sapiens, vbi scriba, vbi conquisitor huius seculi? Nonne sicut homines morientur? Et nonne sicut vnus de principibus cadent? Vnde cadent vel quo? De latere domini, in profundum inferni. Fratres, duo magna restant: mors videlicet & iudicium. Dura est enim conditio mortis, & idcirco rarus est, qui velit mori. Sed quæ cura mori, cum hæc sit via vniuersæ carnis? Eia quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam, cum dicat apostolus: Omnes nos repręsentari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; rationem de his quæ gessit in corpore suo, siue bonum siue malum? Fratres, aliam synodum pronuncio vobis, vbi dominus deus sedebit in iudicio, & ibi omnes nos oportet repræsentari, & ibi deus iuste iudicabit orbem terrarum. Hic includitur iniustitia in marsupio. Sed iuste iudicabit deus in illo iudicio, & ibi omnes nos oportet repræsentari (nisi forte, quod dici nefas est, mentiatur apostolus) siue sit papa, siue cardinalis, siue archiepiscopus, siue episcopus, siue diues, siue pauper, siue doctus, siue indoctus, vt referat vnusquisq; rationem de his quæ gessit in corpore, siue bonũ, siue malum. Et si reddenda est ratio de his quæ quisq; gessit in corpore suo: heu quid fiet de his quæ quisq; gessit in corpore Christi, quod est ecclesia? Ecclesia dei vobis cõmissa est & dicimini pastores, cum sitis raptores. Et paucos habemus, heu, pastores: multos autem excommunicatores. Et vtinam sufficeret vobis lana & lac: sititis enim sanguinem. Quatuor tamen his qui præsunt in ecclesia dei, necessaria esse præ omnibus reor: videlicet vt per ostium intrent, vt in humilitate se contineant, auaritiam declinent, munditiam tam corde quam corpore seruare studeant. Sed quid prodest si canonice eligantur (quod est per ostium intrare) & non canonice viuant? Dixit dominus ad duodecim: Nonne ego vos duodecim elegi? & vnus ex vobis diabolus est. Domine Iesu, cum esset electio illa in manu tua, & non haberes aliquem contradicentem & reclamantem tibi: Quare elegisti diabolum episcopum? Cur bone Iesu, non elegisti bonum & iustum & sanctum, sicut Petrus bonus iustus & sanctus fuit? Vel si elegisti diabolum, cur te iactas elegisse? Fratres, sic facit Iesus hodie, eligens sibi multos diabolos episcopos. Vbi, proh dolor, reperiemus episcopos, qui post adeptam dignitatem in humilitate se contineant? Nempe superbia eis occasio est, vt ad tantam dignitatem aspirent, vt in ouile Christi impudenter irrumpant, cum tamen per psalmistam dominus dicat: Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam. Iesus autem in medio est, non in angulo. Vnde ipse in euangelio: Vbi duo, inquit, vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. Et iterum: Iesus autem transiens per medium illorum ibat: Et in libro Sapientiæ: In medio, inquit, ecclesiæ aperuit os eius. Et rursus in euangelio dicitur: Stetit Iesus in medio discipulorum suorum. Væ mihi domine Iesu, si tecum ero in domo tua, & non in medio domus tuæ. At isti non sic. Sunt quidem cum Iesu, sed non in medio domus eius: quia amant & faciunt superbiam, parentes suos extollentes: pauperes autem negligentes & deprimentes. Male viuunt, & subiectos male viuere volunt. Et idcirco comparantur apostatæ angelo qui dixit in corde suo: Ponam sedem meam ad Aquilonem &c. Quid est diabolum ad Aquilonem sedem velle ponere, nisi superbum quempiam & impium super suos similes à charitatis calore vel sapiẽtiæ luce alienos principatum appetere, vel adeptum tenere? Talis erat Absalon super filios Israel, patri suo rebellis, principatum appetens. Talis erat Hieroboam, qui peccauit, & peccare fecit filios Israel in vitulis aureis. Talos fuerunt scribæ & pharisæi, contra quos ait dominus: Væ vobis scribæ & pharisæi, qui clauditis regnum cœlorum ante homines: vos enim non intratis, & introeuntes non sinitis intro ire. Porro episcopi huius temporis auaritiam quomodo declinent? Quod enim sine miserabili gemitu dicendum non est, Christi opprobria, sputa, flagella, clauos, lanceam, crucem & mortem, hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, & profligant in acquisitionem turpis quæstus, & precium vniuersitatis suis marsupiis includere festinant: hoc solo sane à Iuda Iscariotis differentes, quod ille horum omne emolumentum denariorum numero compensauit: isti voraciori ingluuie lucrorum, infinitas exigunt pecunias. His insatiabili desiderio inhiant, pro his ne amittant, timent: & cum amittunt, dolent. Harum in amore quiescunt, quantum duntaxat liberum est eis arbitrium aceruãdi, vel augmẽtandi cura. Animarum nec casus reputatur, nec salus. Non sunt

K
Psal.138.b.
2.Cor.5.b
Quatuor his qui præsunt necessaria.
L
Ioan.6.g
M
Esa.14.d
2.Re.15.c.
3.Re.12.f
Mat.23.b
Psal.100.
Mat.18.c
Luc.4.e
Eccli.15.d
Luc.14.f

A sunt profecto matres, qui cum sint de crucifixi patrimonio nimium incrassati, impinguati, dilatati, non compatiuntur super contritione Ioseph. Archipresbyter circuit obedientiam sibi creditam, & vt impleat saccum suum, tradit sanguinem iustum. Vendit nempe homicidia, adulteria, incestus, fornicationes, sacrilegia, periuria, & vsque ad summum implet manticam suam. Fama igitur volante innotescit episcopo talis quæstus, & accersito archipresbytero: da mihi, inquit, partem meam. At ille: Nihil dabo tibi. Econtra episcopus: si non dederis mihi, inquit, partem meam, auferam tibi omnia. Fit que altercatio maxima, & propter auaritiam fit discordia. Postea verò archiprerbyter reuoluens secum quod authoritate episcopi fungatur potestate ista, & quod sine gratia ipsius nihil possit: peruersè conuersus: pœnitet, inquit, me, accipe partem tuam, & insuper de mea quod beneplacitum
Luc.23.b fuerit: & reconciliantur. Heu sicut Herodes & Pilatus reconciliati sunt, & Christus crucifixus est: sic nihilominus isti reconciliantur, & pauperes Christi spoliati sunt. En tempora ista planè fœda à negocio perambulante in tenebris: quapropter væ generationi huic à fermento pharisæorum, quod est hypocrisis: si tamen hypocrisis dici debet, quæ iam latere
B præ abundantia non valet, & præ impudentia non quærit. Et sic serpit hodie putrida tabes per omne corpus ecclesiæ, quo latius, eo desperatius, eoque periculosius quo intestinius. Nam si insurgeret apertus hæreticus, mitteretur foras & aresceret: si violentus inimicus, absconderet se quis forsitan ab eo. Nunc quomodo eiiciet, aut quomodo abscondet se? Omnes amici & inimici, omnes necessarij, omnes domestici, & nulli pacifici: & quæ sua sunt, quærunt omnes. Ministri Christi sunt, & seruiunt antichristo: honorati incedunt de bonis domini, cui honorem non deferunt. Vnde hinc est eis quem quotidie videmus meretricius nitor, histrionicus habitus, regius apparatus. Inde aurum in frænis, aurum in sellis & in calcaribus. Plus niteut calcaria quam altaria. Inde mensæ
Psal.143.c splendidæ, & cibis, & scyphis. Inde comessationes & ebrietates. Inde cithara, & lyra, & tibia, redundantia torcularia, & promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud. Inde dolia pigmentaria, inde referta marsupia. Huiusmodi sunt & volunt esse ecclesiarum præpositi, decani, episcopi, & archiepiscopi. Nec enim hæc merito cedunt, sed negocio illi quod perambulat in tenebris. Olim prædictum est, & nunc tempus impletionis aduenit: Ecce in pace amaritudo mea amarissima.
Esa.38.d. Amara prius in nece martyrum, amarior post in conflictu hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum. Non fugari, non exterminari possunt, ita inualuerunt: ita multiplicati sunt super numerum. Intestina & insanabilis est plaga
Psal.39.b C ecclesiæ: & ideo in pace amaritudo mea amarissima. Sed in qua pace? Pax est, & non est pax. Pax à paganis, pax ab hæreticis, sed non profecto à filiis. Vox plangentis in tempore Israel: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me.
Esa.1.a Spreuerunt & inualuerunt à turpi vita, à turpi quæstu, à turpi commercio, à negocio perambulante in tenebris. Superest vt iam de medio fiat demonium meridianum ad seducendos, si qui in Christo residui sunt, adhuc persistentes in simplicitate sua: siquidem absorbuit fluuios sapientium & torrentes
Iob.40.c potentum, & habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius id est humiles, & simplices qui sunt in ecclesia: ipse enim est antichristus: qui non solum se diem, sed & meridiem mentitur, & extollitur supra id quod colitur vt deus, quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illum illustratione aduentus sui. Ecce diximus quales habemus pastores in via hac qua ambulamus, non quales habere oportet.
2.Thes.2.a Non sunt omnes amici sponsi, qui hodie sunt sponsi ecclesię.
Ibidem Hinc inde assistere cernũtur: &, vt vulgo aiunt, eam quasi addextrare vidẽtur. Pauci admodum sunt, qui quæ sua sunt, non quærant, ex omnibus charis eius. Diligunt munera, nec possunt pariter diligere Christum, quia manus dederũt mammonæ. Intuere quomodo incedunt nitidi & ornati, circumamicti varietate, tanquam sponsa procedens de thalamo suo. Nonne si quempiam talium repente eminus procedentem aspexeris, sponsam potius putabis quàm sponsæ custodem? Vnde vero hanc illis exuberare æstimes rerum affluentiam, vestium splendorem, mensarum luxuriam, congeriem vasorum argenteorum & aureorum, nisi de bonis sponsę? Inter hæc est quòd
D illa pauper & inops & nuda relinquitur, facie miseranda, inculta, hispida & exanguis: propter hoc non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare: non est custodire, sed perdere: non est defendere, sed exponere: non est instruere, sed prostituere: non est pascere gregem domini, sed mactare & deuorare, dicente domino de illis: Qui deuorant plebem meam vt
Psal.52.a cibum panis. Et iterum: Quia comederunt Iacob, & locũ eius
Psal.78.b. desolauerunt. Et in alio propheta: Peccata populi comedẽt:
Osee.4.b quasi dicat, peccatorum precia exigunt, & peccantibus solicitudinem non impendunt. Quem dabis mihi de numero episcoporum, qui non plus inuigilet subditorum euacuandis marsupiis quam vitiis extirpandis? Vbi est qui flectat iram? Vbi est qui prædicet annum placabilem domino? Propterea relinquamus istos: quia non sunt pastores, sed traditores, & imitemur illos qui viuentes in carne, plantauerunt ecclesiam sanguine suo. Et quidem isti sortiti sunt ministerij locum, sed non zelum. Successores omnes cupiunt esse: imitatores pauci. Vtinam tam vigiles reperirentur ad curam, quam alacres currunt ad cathedram: vigilarent vtique solicite seruantes sibi creditam ecclesiam: imò verò vigilarent pro semetipsis, nec sinerent de se dici: Amici mei & proximi mei aduersum
Psal.37.b me appropinquauerunt & steterunt. Iusta omnino querimonia, nec ad vllam iustius quam ad nostram referenda ætatem.
E Parum est nostris pastoribus quod non seruant nos, nisi & perdant. Grauiter quippe demersi oblionis somno, ad nullum dominicæ comminationis tonitruum expergiscuntur, vt vel suum ipsorum periculum expauescant: inde est quod non parcunt suis, qui non parcunt sibi, perimentes pariter & pereuntes. Nunc verò dicendum. Episcopi verò & sacerdotes huius temporis castitatis sanctimoniam (fine qua nemo videHebr.12.b bit deum) tam in corde quam in corpore quomodo studeant obseruare? Certe dominus dicit in euangelio ad episcopos, haud dubium in primitiua ecclesia: Sint lumbi vestri præcinLuc.12.d cti: castitatem approbans non tantum, sed etiam imperans. Attestatur etiam hanc spiritus sanctus in lege, qui nemini nisi mundis (& præcipue à mulieribus) panes propositionis edere sinebat. Vnde & Achimelech Dauid regi de his panibus cum militibus sumere cupienti non prius cõcessit: quam
1.Re.21.b. eos mundos esse à mulieribus cognouisset, dicente rege Dauid: Si de mulieribus agitur, mundi sunt ab heri & nudiustertius: iam tunc significante spiritu sancto neminem ad mensam Christi, ad illumque panem angelorum debere accedere, nisi purificatum mente & corpore: ne quod gratia diuina fidelibus præparauit ad salutem, indigne sumentibus ad iudicium fiat, & ad condemnationem. Isti autem castitatis insigne qualiter custodiunt, qui traditi in reprobum sensum faciunt
F quæ non conueniunt? Quæ enim in occulto fiunt ab episcopis turpe est dicere. Melius itaque arbitror super hoc dissimulare & supersedere, quam aliquid vnde scandalizentur innocentes & inexperti, dicere. Sed ego cur verecundor dicere, quod ipsi non verecundantur facere, imò quod apostolus non verecundatur scribere & prædicare? Dicit autem egregius prædicator sic: Masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedẽ sui erroris recipientes. Fratres, factus sum
Rom.1.d insipiens, vos me coegistis.

Sermo ad pastores in synodo congregatos.

REuerendissimi patres & domini, ecce lecta sunt verba sancti euangelij in auribus vestris, & vtinam diligenter intellecta ab vniuersitate vestra. Intellectus bonus omnibus facientibus ea. Seculares in speculis suis visu cognoscere solent pulchritudinem aut turpitudinem suam. Alterius generis est speculum vestrum, in quo magis auditu quam visu potestis attendere quid deceat, & quid non deceat: quid impediat, quid expediat, quid ex debito vestri officij vobis incumbat. Speculum vestrum, sanctum est euangelium. Considerate, obsecro, non vultum vestræ natiuitatis, sed statum quotidianę conuersationis considerate: & nolite abire negligendo, sed stetis diligentius inuestigando, & perscrutatis medullitus conscientiis vestris, in testimoniis earum, aut gloriemini, aut terreamini. Nam sicut multis gloria, ita multis est ignominia testimonium conscientiæ suæ.
Psal.110.b

G tiæ ſuæ. Ecce ſacrum euangelium ſub numero trium perſonarum includit multitudinem vniuerſam prælatorum. Propoſuit enim nobis bonum paſtorem, mercenarium, & furem. Si boni paſtores eſtis, gaudete, quia merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Si mercenarij eſtis, timete: quia periculum veſtrum grande eſt in terris. Si fures eſtis, ingemiſcite: quia locus veſter magnus eſt in pœnis, niſi properaueritis ad pœnitentiam, & quæ vouiſtis domino deo veſtro digne reddideritis. Vos maxime qui in circuitu domini eſtis, & in conſpectu eius aſſertis munera & offertis, non corruptibilium auri & argenti, ſed precioſi ſanguinis & corporis agni immaculati. Quantam dignitatem contulit vobis deus? Quanta eſt prærogatiua ordinis veſtri? Prætulit vos deus regibus & imperatoribus, prætulit ordinem veſtrum omnibus ordinibus, imò (vt altius loquar) prætulit vos angelis & archangelis, thronis & dominationibus. Sicut enim non angelos, ſed ſemen Abrahæ
Hebr.2.d apprehendit ad faciendam redemptionem: ſic non angelis, ſed hominibus, ſoliſque ſacerdotibus dominici corporis &
Hebr.1.d ſanguinis commiſit conſecrationem. Omnes enim (ſicut ait apoſtolus) ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis. Sed longe excellentius eſt officium veſtrum, quod admirabile eſt, & nõ
3.Tim.4.d ſolum in oculis veſtris, ſed etiam angelorum. Hæc ſunt infœ
H liciſſima tempora quæ præuidit apoſtolus Paulus: in quibus homines ſanam doctrinam non ſuſtinent, ſed coaceruant ſibi magiſtros ad deſideria ſua, in quibus à veritate ſe auertunt, & ad fabulas & vanitates huius ſeculi conuertuntur. Hæc ſunt, inquam, nouiſſima tempora, in quibus refrigeſcit charitas, & abundat iniquitas multorum. Quare hoc dico? Quia (vt audiſtis) tres perſonas, imò vt planius dicam, tria genera doctorum ſanctum deſcribit euangelium. Primum genus aliquam quidem partem, ſed vnumquodq; duorum ſequentium copioſam & perniciоſam includit multitudinem prælatorũ, ſed illos defendit numerus. In primo ſolo genere abundat charitas, in aliis duobus omnino refriguit, vbi nimirum abun
Ioan.10.b. dat iniquitas. Audiſtis proprietates ſingulorum. Bonus paſ
Ibidem tor eſt qui ponit animam ſuam pro ouibus ſuis. Mercenarius
Ibidem eſt qui videt lupum venientem, & fugit. Fur eſt qui mactat & occidit. Bonus paſtor non ſuam voluntatem facere, ſed domi
1.Tim 1.d. ni ſui quærit vtilitatem. Ipſi ſoli ſeruat fidem, ipſi laborat, ipſum honorat. Ipſi quærit gloriam, non ſibi. Regi enim ſecu
Pſal.113.b lorum immortali, inuiſibili ſoli deo, honor, & gloria in ſecula ſeculorum amen. Non nobis domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam: Nobis miſeris da veniam, da gratiam, tibi ſerua gloriam, vtpote à quo eſt venia peccatorum, & gra
1.Pet.4.b tia meritorum. Bonus paſtor in omni labore villicationis ſuæ
1.Ioan.2.d quærit non quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti, quod propriũ
I habet charitas. Vnde ſi quandoque exceſſerit, charitas operit multitudinem peccatorum: ſed & ipſe aduocatum habet in cœlis Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, & ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris. Mercenarius eſt (vt diximus) qui videns lupum venientem fugit. Quærit ergo quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti: Alioquin vtique non fugeret, ſed ſua, imò & ſeipſum ſuperimpenderet potius quam gregem ſuum raptoribus exponeret. Multi ſunt mercenarij qui in proſperitate leuiter diſcerni non poſſunt à bonis paſtoribus. Habent enim multa cum ipſis communia: habuerunt namque ſa nam electionem in ingreſſu, habent nihilominus mundam cõ uerſationem in progreſſu, pacem eccleſiæ amant & quærunt, vtiliter ac viriliter eccleſiaſticis implicantur negociis, non recuſant grauedines oneris: ſed hoc ideo, quia ambiunt glo
Matt.23.c riam honoris. Amant enim primos recubitus in cœnis, ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Multotiens etiam cibantur pane lachrymarum, & vino compunctionis potantur ex recordatione peccatorum: ſicut teſtatur iunior filius qui in regione longinqua conſumpſit omnem ſubſtan
Luc.15.d tiam ſuam viuendo luxurioſe. Vnde & dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus? Si panibus abundant mercenarij, nunquid fame peribunt operarij? Operarios dico, qui quanto rariores in terris, tanto cariores in cœlis ha
Luc.10.c bentur. De paucitate eorum conqueritur veritas dicens: Meſſis quidem multa, operarij autem pauci. Meſſis vtique multa, & ſacerdotes multi: & mercenarij multi, ſed operarij pauci.

Pauci plane operarij, & admodum rari inconfuſibiles, qui a- K
ſpicientes in authorem fidei cõſummatorem Ieſum, quos inſtruunt verbo ſanctæ prædicationis, non deſtruunt exemplo prauę operationis, efficacius opere quam verbo prædicantes. Notandum verò quod filius non dicit: Fac me vnum de mercenariis tuis: ſed, fac me ſicut vnum de mercenariis tuis, vt vi
Pſal.80.c delicet ea ſibi offerat beneficia, quibus illi communicant in præſenti. Inquit pſalmiſta: Cibauit eos ex adipe frumenti. Quos eos? Audi quod præmittitur: Inimici domini mentiti
Luc.8.b ſunt ei. Hi ſunt quos cibat ex adipe frumenti, & melle ſatiat. Qui ſunt illi? Mercenarij, qui licet ad horam credant:
Iaco.4.a in tempore tamen tentationis recedunt. Vnde patet quod a-
Phil.2.c mici ſunt mundi. Amicus autem huius mundi, inimicus dei conſtituitur. Iterũ quærunt quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chri
Luc.11.c ſti: & ſi non quærunt quæ illius ſunt, cum eo non ſunt. Et qui cum eo non ſunt, contra eum ſunt: quia ipſe ait: Qui non eſt mecum, cõtra me eſt. Et qui cõtra eum ſunt, inimici eius ſunt. Hi per exteriora mentiuntur deo de interioribus. Cum enim ſane prædicent, & munde viuant, ſanitatem loquuntur intentionis: vt videlicet deum habeant in cauſa, & omnia interiora eorum benedicant nomini ſancto eius: cum tunc tamen non deum, ſed mundum: non dominum, ſed ſeipſos habeant in cau
L ſa. Mentiuntur potius deo quam hominibus, ad cuius contumeliam ſpectat tanta collatio gratiarum: quibus non honorem dei, ſed honorem hominis conſtat acquiri, nec charitati, ſed cupiditati deſeruiri. Vnde operarius inconfuſibilis poſ
Eccles.4.c ſtulat, non duo tantum, ſed tria: quia funiculus triplex diffi-
Pſal.118.i cile rumpitur. Non enim poſtulat diſciplinam & ſcientiam, quas poſſunt habere & mercenarij: ſed dicit: Bonitatẽ & diſciplinam & ſcientiam doce me, quæ tria in ſolis filiis requiruntur. Quid enim prodeſſet diſciplinam habere in cõuerſatione, ſcientiam in prædicatione, niſi aſſit bonitas in intẽtione? Nuſquam ſcriptum eſt, aut carnis obſequium, aut rationis ſcientiam ſufficere, ſed bona voluntas ſufficit. Sanata ergo voluntate, vtilis erit & præmioſa tam caſtigatio carnis per diſciplinam, quàm illuminatio rationis per ſcientiam. Propter ſupradictas ergo rationes, & alias huiuſmodi diximus, quia in proſperitate mercenarius leuiter diſcerni non poteſt à bono paſtore: quia dum pacis arridet ſecuritas, in-
Mat.10.c tentionis eius palliatur infirmitas. Nihil occultum quod non
Eccli.27. reueletur. Vaſa figuli probat fornax. Flante vento aduerſita-
Ioan.10.b tis, ſtatim quod infirmum eſt intentionis, oſtendit effectus operationis. Videt enim lupum venientem, & fugit. Qui ſunt iſti lupi? Tyranni & raptores ſeculi, qui propria tentati concupiſcentia, vel ingenita compulſi maleuolentia incẽdũt eccleſias, vaſtant ouilia Chriſti, ſpoliant pupillos & viduas, proſcriptionem inducunt pauperibus, deum blaſphemant in ſuis operibus. Hi factis rapinis, fractiſq́ue eccleſiis, cum gladius vltionis in eis exeritur, veniunt vel blandiendo, vel cõ
M minando. Fugit q́ue mercenarius, vel amore blandientis, vel timore perſequentis. Vnde fugit? A rectitudine iuſtitiæ, à defenſione eccleſiæ, à liberatione patriæ, ab vltione pupillorũ & viduarum. Quo? Ad cuſtodienda quæ poſſidet, imò à quibus poſſidetur, videlicet, marſupia, horrea, cellaria, non vtique pauperibus reſeruanda, ſed euacuanda furibus, aut igni-
Iaco.4.a bus conſumenda. Habet enim aliquis intra prouinciam ty-
Mat.7.b rannorum poſitos parentes ſuos, & blanditur proinde multotiens raptoribus, vt parentibus conſulat: qui vt pacem habeant, & inter tyrannos floreant, affligi ſancta permittitur eccleſia, & iuſtitia conculcatur. Et quid dicam de furibus? Fures ſunt hæretici. Hi ſunt fures & latrones, qui veniunt in veſtimentis ouium: intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Quotquot autẽ venerunt, fures ſunt & latrones. Fures latenter nocendo: latrones aperte ſæuiendo. Hæretici praua doctrinæ ſuę gmata diſſeminabant in populo, & perueꝛſitate doctrinæ ſuę fidem catholicam obnubilabant, & inducebant ſimplices in errorem. Neminem veſtrum credo eſſe hæreticũ, omnes creditis in deum trinum & vnum, quia paſſus ſit & ſepultus, quia deſcendit & aſcendit. Facit tamen hęc fides catholicum? Hac
Iaco.2.c fide vtique dęmones eſſent catholici: quia (vt dicit Iacobus) credunt, & contremiſcunt. Verum vtique catholicum facit, non fides communis dæmonibus & hominibus, ſed ea tantũ quæ communis eſt hominibus & angelicis ſpiritibus. Quæ eſt illa?

A eſt illa? Quæ per dilectionem operatur: de qua Apoſtolus di
Gala.5.a cit: Neque circunciſio aliquid valet, neque pręputium, ſed fi-
Gala.6.c des quæ per dilectionem operatur. Hac fide ipſe præditus erat, cum diceret: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: maxime autem ad domeſticos fidei, non ſe-
1.Ioan.5.d culi. Habetis hanc fidem? Vtinam. Sed hæc eſt fides quæ vincit mundum, quia hæc eſt victoria quæ vincit mundum fides noſtra. Dixerim vos vincere mundum, an vinci à mundo? Video eccleſias veſtras male tractatas: video quaſdam ſemirutas, quaſdam omnino obrutas: video in villis ſolitudinem, in agris ſilentium, & vbique exterminium: video in militibus inſolentiam, in hominibus inobedientiam, & in o-
2.Cor.11.d mnibus inſipientiam. Libenter tamen ſuffertis huiuſmodi inſipientes, cum ſitis ipſi forſitan ſapientes. Suſtinetis enim quod vos in ſeruitutem redigant, quod deuorent, quod accipiant, quod ſuper vos extollantur, quod etiam in faciem quandoque vos cædant, aut etiam recluſos in carcere emungant argento. An hæc patimini vt in patientia veſtra poſſideatis animas veſtras? Patientia enim nobis neceſſaria eſt, vt voluntatem dei facientes, fructum cum gaudio reportemus. Toleratis hæc vt voluntatem dei faciatis? Non vtique, ſed vt veſtram voluntatem propriam impleatis, vt carnis veſtræ
B licentius curam geratis, vt pueris veſtris & parentibus commodius prouideatis, & villas tyrannorum in pace eorum inhabitetis, vtentes nemoribus, & agros colentes. Propter hoc palpatis principes, & poteſtates tenebrarum harum, tam homines quam dæmones. Homines, quia ad velle eorum loquimini, ad velle eorum ligatis & ſoluitis. Ipſi ſunt ſemi-
Luc.22.c epiſcopi, ſemiarchidiaconi, imò vt verum fatear (ſalua pace omnium) ipſi ſunt ſupra epiſcopos, ſupra archidiaconos, ſupra presbyteros: & verè qui poteſtatem habent, hodie be-
Eſa.14.d. nefici vocantur. Palpatis dæmones, quia facitis eos in vobis ſimiles altiſſimo. Ponam, inquit, ſedem meam ad Aquilonem, & ſimilis ero altiſſimo. Et ipſe qui eſt rex ſuper omnes fili-
Luc.2.b os ſuperbiæ, frigore iniquitatis ſuæ congelauit interiora veſtra, & vt fortis armatus cuſtodiens atrium ſuum, in pace obtinet cathedram voluntatis veſtræ, in qua deberet altiſſimus reſidere. In terra, inquit, pax hominibus. Quibus? Magnæ
Pſal.75.a. ſcientiæ? Magnæ nobilitatis? Non, ſed bonæ voluntatis: & vbi pax, ibi deus: quia in pace factus eſt locus eius. Vnde patet quod ſedes eius bona voluntas eſt. Qui ergo non deum, ſed diabolum habet inhabitantem interius, & tyrannis atque raptoribus deſeruit exterius, vincit ne mundum? Imò victus eſt à mundo, victus eſt à diabolo, victus eſt à carne ſua.
Pſal.68.a Infixus eſt in limo profundi, & non eſt ei ſubſtantia, vel potentia reſurgendi. Domine deus virtutum, excita potentiam
C tuam & veni, vt educas nos de lacu miſeriæ, & de luto fecis: operi manuum tuarum porrige dexteram. Educ de carcere animas noſtras, vt iam non obediant mundo, ſed confiteantur nomini tuo. Placabilis eſto ſuper officialibus tuis, qui tibi rationem reddituri ſunt de ouibus tuis. Veni domine, & noli tardare. Inſanit diabolus, inſanit hoſtis humani generis, ſciens quòd modicum tempus habet. Fidem habemus: ſed ſine operibus mortua eſt, & nos mortui cum ipſa. Auge nobis fidem, vt in vicariis tuis per dilectionem operetur, quatenus ad imperium eorum montes transferantur, & de obſeſſis animabus dæmones efferantur, vt de ipſis prius eiiciantur, quam cum ipſis proiiciantur in ignem æternum.
Hebr.11.f. Auge, inquam, nobis fidem: quia hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra. Hac fide ſancti vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, extinxerunt impetum ignis, effugarunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitatibus ſuis. In partibus noſtris vbique ignis, vndique gladius. Quare non operamini iuſtitiam? Quare non extinguitis ignes? Quare non
Gal.1.b effugatis aciem gladij? Quare? Ratio in promptu eſt: quia non deo, ſed hominibus quæritis placere. Vnde Paulus: Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Vos non conualetis de infirmitatibus veſtris, ſed torpetis de ignauia veſtra, nec de malefactoribus poteſtis facere iuſtitiam. Quare? Quia nulla eſt virtus fortitudinis veſtræ, quo-
Pſal.52.b niam diſſipat dominus oſſa eorum qui hominibus placent. Caro infirma, ſed oſſa ſunt fortia. Diſſipauit ergo oſſa, id eſt fortitudinem eorum qui hominibus quærunt placere. Con- D
fuſi ſunt, quoniam deus ſpreuit eos: & vos confuſi eſtis in a- *Ibidem*
ctibus veſtris, non honorati, ſed onerati dignitatibus veſtris, quoniam deus ſpreuit vos. Spreuit enim deus omnes diſce-
Pſal.118.p dentes à iudiciis ſuis. Fidem habetis, ſed ad opera vos inuito: vos maxime qui eſtis vicarij Chriſti, qui eſtis paſtores animarum, qui alios debetis inſtruere, non deſtruere. Vos, inquam, maxime: quia ſoli non poteſtis perire, qui præire debetis docendo & operando. Multi ſunt catholici prædicando, qui hæretici ſunt operando. Quod hæretici faciebant per praua dogmata, hoc faciunt plures hodie per mala exempla: ſeducunt ſcilicet populum, & inducunt in errorem: & tanto grauiores ſunt hæreticis, quanto præualent opera verbis. Vnigenitus eſt qui eſt in ſinu patris, nonne de ſecreto ſuo prodiit ad publicum veſtrum? Nonne de cœlo deſcendit ad terras, vt prædicatione & conuerſatione ſua perſuaderet hominibus contemptum mundi? Nonne vos eſtis vicarij eius? Nonne quod prædicauit, & vos debetis prædicare: quod diſ-
ſuaſit, diſſuadere: quod perſuaſit, perſuadere? A Chriſto dicti eſtis Chriſtiani. Nonne ea via qua Chriſtus ambulauit, & vos debetis ambulare? Nonne ſicut conuerſatus eſt, & vos vicarij eius deberis conuerſari? Ita plane, niſi forte doctiores eo fueritis vel ſanctiores. Dicite ergo archidiaconi, dicite presbyteri, dicant etiam pontifices. In frænis, in ſellis quid facit aurum? In veſtimentis tantus ornatus? In cibis E
tam ſuperfluus apparatus? Eſca ventri, & venter eſcis: deus *1.Cor.6.c*
autem & hunc & has deſtruet. Multus erat nitor veſtium, & delicatus ciborum apparatus apud illum diuitem euange- *Luc.16.d*
licum qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide. Mortuus tamen eſt, & ſepultus in inferno. O dirum, ô execrabile & horrendum ſepulchrum: vbi eſt fletus & ſtridor dentium, vbi ſunt aquæ niuium, vbi vermis qui non moritur, vbi ignis qui non extinguitur. Hoc ſepulchrum diuitem, ſed ſinus Abrahæ pauperem Lazarum excepit. Quis ſapiens & cuſtodiet hæc? Vir inſipiens non cognoſcet, & *Pſal.106.d*
ſtultus non intelliget hæc. Quis, obſecro, laicorum auidius *Pſal.91.a*
clericis quærit temporalia, & ineptius vtitur acquiſitis? Cum tantum faſtum videant laici in ſupellectili clericorum, nonne per eos potius inuitantur ad mundum diligendum quam negligendum? Medice cura teipſum. Si mundum prædicas
contemnendum, contemne tu prius, & ad ipſum efficacius a- *Luc.4.d*
lios inuitabis. Da voci tuæ vocem virtutis, conſonet vita verbis: & ſtatim erit in ore tuo viuus & efficax ſermo dei, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Non ſic profectò eſt, ſed *Hebr.4.c*
ſicut populus, ſic & ſacerdos: ſicut laicus, ſic & clericus. Vterque cupit, vterque diligit mundum, & ea quæ in mundo ſunt. Laicus tamen cum labore, ſed clerici ſine labore volunt poſſidere totum mundum. Communicare volunt cupiditati & ſuperfluitati hominum, ſed non labori. Peccare vo- F
lunt, ſed non flagellari cum hominibus. Vnde timendum eſt quod flagellentur cum dæmonibus. Quomodo ſeculares non expenderent ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſe, etiam in præſentia ſacerdotum: quomodo non intenderent vanitatibus & lenociniis huius ſeculi: quomodo non eſſent inſolentes & elati, cum tantum faſtum, tantam inſolentiam videant clericorum? Nonne in præſentia eorum irreuerenter abutimini eleemoſynis pauperum? De patrimonio crucis Chriſti non facitis codices in eccleſiis, ſed paſcitis pellices in thalamis veſtris: impinguatis canes, adornatis equos, phalerantes pectora, & capita deaurando. Et vere in capitibus omnium *Thre.4.a.*
platearum diſperſi ſunt lapides ſanctuarij. Plateæ latæ ſunt: & lata eſt via quæ ducit ad mortem. Lapides ſanctuarij, id eſt ſacerdotes, ſunt in capitibus, id eſt in introitu latarum viarum: docent enim populos per praua exempla ingredi vias latas, quæ ducunt ad mortem, & demergunt in profundum inferni. Dolor capitis in membra redundat. Capita populi *Eſa.1.b*
ſunt ſacerdotes. Omne caput languidum, & omne cor mœrens. Languent prælati eccleſiæ in cupiditatibus ſuis. Quia ergo languor eſt in capitibus, mœror oboritur in cordibus. Corda ſunt eccleſiæ viri religioſi, qui honorem ſuum intelligentes, non reſpiciunt in vanitates & inſanias falſas, nec comparantur iumentis inſipientibus, nec ſimiles fiunt illis: qui plorantes

G plorantes plorant in nocte huius aduersitatis,vbi apud prælatos ecclesiæ inualescit cupiditas,& charitas refrigescit. Et merito clamat ecclesia sancta hodie : Ecce in pace amaritudo mea amarissima . Multa est hodie & longe grauior, quam
Esa.38.d. credi possit persecutio sanctæ ecclesiæ , & talis incumbit, qualis à principio non fuit. Multis modis persecutus est eam diabolus, sed nunquam grauius quam hodie : quia nunquam fuit maior perditio Christianorum,nec liberior aut securior transgressio diuinorum præceptorum . Ecclesiam incipientem persecutus est per tyrannos,proficientem persecutus est per hæreticos,iam lætam & florentem persequitur per motus illicitos. Tria sunt in anima, ratio, voluntas, sensualitas. Rationis est iudicium,voluntatis desiderium,caro debet obsequium . Carnem ergo cruciauit in martyribus , rationem perturbauit in simplicibus, sed voluntatem hodie deprauat generaliter in omnibus. Fuit ergo amaritudo ecclesiæ, amara quidem in persecutione tyrannorum , sed amarior in versutia hæreticorum,sed amarissima hodie per prauitatem desideriorum. Væ qui dicunt pax, & non est pax . Pacem habet
Hier.6.c ecclesia apud extraneos, sed filij nequam, filij scelerati sæuiunt in ea : qui propriam matrem cuiscerant , vt se pariant in honorem. Pacem vbique habet exteriorem,sed interiorem in
H paucis habet , quia vbique aut fere vbique iudicio rationis non consentit voluntas,sed captiuam eam ducit in lege peccati:quia etsi ratio sana sit in iudicio , voluntas tamen praua est in desiderio, in qua nimirum residet diabolus similis altissimo , vt supra diximus . Euigilate iusti, abiicite diabolum, & sedem dei expurgate, quia iustitia & iudicium correctio sedis eius. Exigentibus iniquitatibus vestris egressus est de templo suo . Reducite eum ad templum sanctum suum. Tem-
1.Cor.3.c plum enim dei sanctum est,quod estis vos . Anima iusti sedes & templum dei est. Dominus in templo suo facit mirabilia, & præbet oracula. Veniat ad templum suum dominator,quē quæritis,quo possitis dominari desideriis carnalibus, & diabolicis resistere tentationibus. Veniat & angelus testamenti, quem vos vultis , qui annunciet vobis suam voluntatem , & confirmet promissam hæreditatem . Inducant eum in templum suum parentes eius, pater videlicet & mater & fratres
Matt.12.d. eius. Qui sunt illi? Respondeat ipse: Quicunque fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus pater , & mater,& frater,& soror est. Pater generando per verbum præ-
1.Cor.4.d. dicationis, vt dicit apostolus: Ego per euangelium in Christo vos genui . Mater pariendo per exemplum sanctæ conuersationis. Frater & soror caste diligendo in amore fraternitatis. Frater & soror caste diligendo in amore fraternitatis. Hi parentes estis vos, aut esse debetis. Statuit vos populus mediatores inter se & deum,vt vobis loquatur deus,&
I vos ad illum. Ideo dant vobis eleemosynas & primitias suas, vt vestris precibus & meritis propicietur eis deus , & introducantur ad illum . Sed eum quem vobis redditis offensum, qualiter aliis redditis placatum ? Non est munda coram deo oratio vestra . Quærite ergo vos parentes Iesu Christi , qui adducant eum ad vos,& inducant in templum suum. Quærite eos qui voluntatem dei ex corde faciunt, qui contemserunt vitam mundi , qui castigant corpus suum , & in seruitutem redigunt,non vt hominibus,sed vt deo placeant. Non so-
Luc.16.b lum recipere,sed diuidere sciatis eleemosynam. Facite & vos vobis amicos de mammona iniquitatis. Non solum loquimini,sed & operemini bonū ad omnes,& vt dicit apostolus: Be-
Hebr.13.d. neficentiæ & communionis nolite obliuisci:quia talibus hostiis promeretur deus . Inducant proinde Iesum in templum suum per iustitiam , & perducant per iudicium . Aperite ei portas iustitię,alioquin non ingredietur ad vos. Diligite iu-
Sap.1.a stitiam , qui iudicatis terram . Vestrum est facere iudicium, quia senatores estis orbis terrarum. Diligite ergo iustitiam,
Psal.57.a & rectè iudicate filij hominum. Quid dubitatis ? Apprehendite disciplinam , & contineatis vos à prauis operibus vestris , iustitiam habendo ac faciendo : quia qui continens est
Eccli.15.a. iustitiæ,apprehendet illam,& obuiabit illi quasi mater honorificata . Sine iustitia non solum respublica , sed nec parua domus subsistere potest. Quare timetis principes & potestates tenebrarum harum ? Quare vos illis subiicitis ? Vultis exaltari in terra , vultis exaltari in gentibus ? Apprehendite & facite iustitiam . Apprehendite continendo vosmetipsos, K facite humiles & pauperes iustificando , & profecto in iusti-
Psal.88.c tia exaltabimini. Dicit enim psalmista: Et in iustitia tua exal-
Ibidem tabuntur. Quis? Beatus scilicet populus, qui scit iubilationē. In iubilo diuersæ voces consonant . Sciunt ergo iubilationem , qui sciunt pacem gentibus dare , & liberare populum dei,& vnitatem populorum seruare in vinculo pacis . Hi ta-
Ibidem les domine , non in tenebris huius mundi aberrabunt,sed in lumine vultus tui ambulabunt:non in sua facie,sed in tuo nomine exultabunt:non in tyrannorum amicitia, sed in tua iustitia exaltabuntur. Timetis conculcari à leonibus , si iustiti-
Danie.6.f. am timueritis? Daniel in lacu leonum clamat: Et non nocue-
Psal.47.b. runt mihi. Quare? Quia iustitia coram deo inuenta est in me. Iustitia plena est dextera tua . Per dexteram spiritualia : per
Prou.3.b sinistram accipiuntur temporalia. Longitudo dierum in dex-
Mat.25.d tera eius: in sinistra autem diuitiæ & gloria . In iudicio ad sinistram eius erunt hœdi,quibus dat in hoc seculo gloriam & diuitias:ad dexteram autem agni , quibus præparata est longitudo dierum. Nolite sitire munera in sinistra eius,quia qui desiderant eius sinistram in hoc seculo, collocabuntur ad si-
nistram eius in iudicio . Adhærete dexteræ eius,vt in iudicio ad dexteram eius sedeatis super sedes iudicantium,& in præ-
L senti non propria virtute,sed virtute dexteræ eius superborū
Psal.117.c. & sublimium colla prematis : quia dextera dei fecit virtu-
Mat.6.d tem. Vultis tamen de manu eius accipere duplicia, id est spiritualia & temporalia? Primum quærite regnum dei, & iustitiam eius,quod est dexteræ: & hæc omnia adiicientur vobis, quæ sunt sinistræ. Primum quærite regnum dei,vt in interioribus vestris habitet & regnet deus . Deinde iustitiam eius, vt legem ex ore vestro requirat & assumat populus: & ex tanta gratia meritorum retribuetur vobis gloria præmiorum,
Psal.111.d. quam nec oculus vidit &c. Et præter hæc adiicientur vobis
Ibidem hæc temporalia: quia gloria & diuitiæ in domo eius . Cuius eius ? Haud dubium quin iustæ generationis, de qua præmissum est: Generatio rectorum benedicetur. Benedicta in præ-
Prou.10.b destinatione , benedicitur in iustificatione , benedicetur in
Psal.102. glorificatione. Benedictio domini super caput iusti: quia mi-
Psal.96.d. sericordia domini ab æterno per prædestinationem, & in æternum per glorificationem. Facite ergo iustitiam,non tamē pro vestro arbitrio,sed dictante iudicio: quia iustitia & iudicium correctio sedis eius . Si tantum faceretis iudicium , nec
Sap.3.b aliquod haberetis dominium,iudices tantum essetis, non iustificatores , & ideo iustitiam facere non possetis . Propter hoc qui dedit vobis iudicium, dedit & dominium, vt prædixit propheta : Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis . Duplex est dominium prælatorum . Habent enim claues ecclesiæ , quibus claudunt & nemo aperit , aperiunt & nemo claudit . Habent & regalia , quia domini sunt vrbium
M & oppidorum. Nec solum episcopatus, sed & consulatus ha-
Esa.5.c bent , vt merito eis dicatur : Quid vltra debui facere, & non feci ? Sed quod datum est illis in adiutorium , factum est illis in scandalum.

Super Salue regina Sermo.

Salue regina misericordiæ, vita, dulcedo, & spes nostra salue. Domine labia mea aperies. Dominus tecum, & tu mecum . Dignare me laudare te . sub tuam protectionem confugio,vbi virtutem accesperunt infirmi. Esto mihi turris fortitudinis à facie inimici. Te nostra vox primum sonet , & ora soluamus tibi . Dulce canticum ac nobilissimum melos , quod in honorem sanctæ Mariæ quater in anno ordo noster deuotissime concinit , ad ædificationem nostram discutiendam fratres assumpsimus, quia speciali dulcedine multa refertum masticatione continua reperimus. Nam à summis labiis canticum istud effusum venit . Habet enim fundamentum . Fundamentum eius in montibus sanctis . Fundamentum eius internæ dulcedinis suauitas est . Et vbi hæc, nisi in montibus sanctis ? Hoc est in mentibus nostris. A sanctis compositum,à sanctis institutum, digne frequentabitur etiam à sanctis . Et vere nisi à religiosis & affectione sancta feruentibus, nec subtiliter intelligi , nec efficaciter poterit decantari . Est enim tam suaue

ad gratiam,

A ad gratiam , tam fœcundum ad sensum , tam etiam profundum ad mysteria . Tale enim est quod à nobis considerari & discuti,prout dignum est,non valeat. Ex eo autem quod suauiter sonat, mulcet affectum , & de sensuum vbertate mentem impinguat , & in sanctam sanctorum aduocatam scilicet nostram, dum eam quasi præsentem salutat, omnia interiora nostra medullitus inflammat . Oportet enim vt nobis præsentem esse dicamus , quam præsentem salutamus : & totam animæ nostræ trinitatem in eam dirigamus, quam tam deuotissimis precibus exoramus . Agnoscit certe , & diligit diligentes se,& prope est in veritate inuocantibus se: præsertim his quos videt sibi conformes factos in castitate & humilitate : si tamen charitatem adiecerint , & totam spem suam (post filium suum) in ea posuerint,& toto corde quæsierint, orantes & frequenter dicentes : subueni domina clamantibus ad te iugiter . Non aspernatur affectum prædulcem , ingens desiderium,inundationem lachrymarum, assiduitatem precum quorunlibet quanuis peccatorum : si tamen lauerint à malitia cor , dissoluerint colligationes impietatis, soluerint fasciculos deprimentes , dimiserint qui fracti sunt, li-
Mat.28.d. beros, & omne onus dirupuerint. Data est ei potestas in cœlo & in terra, quæ posse potestas est , & in manibus eius vita
B & spiritꝰ nostri,& oculi omnium Christianorum in eam sperant , & ipsa dat eis escam gratiæ (qua plena est) in tempore opportuno. Leuemus ergo fratres cor nostrum cum manibus ad eam , & appropinquemus ei passibus amoris , immolantes ei hostiam laudis , reddentes ei vota nostra de die in diem, de hora in horam, dicentes assidue : Salue regina misericordiæ . Quis mihi digne huius carminis referabit sacramentum ? Quis mihi digne explicet tam insolitæ salutationis exordium ? Origo fontium & fluminum mare , virtutum auctrix & scientiarum scientia sanctarum Maria : quia sicut sol vniuersa cœli lumina præcellit prærogatiua claritatis eximiæ,sic ipsa totam rationalem creaturam (post filium) præ-
Psal.72.d. cellit splendore virtutis ac scientiæ. Ad eam non incongrue pertinere dicimus , quod scriptum est : Quam bona domina Israel his,qui recto sunt corde . Qui recto corde & recte in omnibus consentiunt,hi recto sunt corde , his aduocata nostra sola bonitate sua agente præsentiæ suæ tantam plerunque copiam exhibet,& quam sit orabilis,exhibitione imper-
C titæ gratiæ docet , vt innouati spiritu proclament per consolationem experientiæ : Salue regina misericordiæ . In his intelligentia non capitur,nisi quantum experientia sapit. Sola vnctio spiritus docet hæc . Plus valet hic iubilus cordis, quam strepitus oris : motus gaudiorum , quam sonus labiorum:consonantia voluntatum magis quam vocum. Pro huiusmodi dicere cautum duxi,quis mihi carminis huius referabit sacramentum? Quis pro raro dici solet . Rara siquidem auis in terra tantam promereri familiaritatem in oculis maiestatis,quatenus experientia indultæ gratiæ,præsentiam illius agnoscens quis valeat exultans dicere: Salue regina misericordiæ. Iuste regina mundi , & regina cœli dicitur , per quam vtriusque creator & rector generatur. Verum quo pacto dicitur regina misericordiæ , cum misericordia non subsistantia sit,sed pietas supernæ clementiæ,vel affectio benigna rationalis creaturæ? Metonymice ergo poterit intelligi , hoc est per efficientem id quod efficitur : vt opus misericordiæ pro misericordia intelligatur. Opus misericordiæ, reparatio naturæ. Misericordia domini plena est terra viuentium & morientium,quod angeli creati,quod confirmati,homines plasmati & reparati,misericordiæ est: quæ ab æterno & vsque in æternum primordialis ipsa causa omnium , & causalissima causarum . Effectus huius est opus saluandorum , salus hæc, est adoptio filiorum dei : quorum regina sancta sanctorum, cuius virginalis partus eorum esse omnium . Regina, gloriæ nomen & honoris, magnificentiæ & decoris , dulcedinis ac pietatis, amoris & honorificentiæ, sublimitatis & potentiæ, gubernationis & iustitiæ , defensionis & gratiæ . Sancta sanctorum hæc omnia nobis & pro omnibus nobis , cui decantamus assidue : Salue regina misericordiæ. Possumus etiam sic intelligere, quod regina misericordiæ dicitur, vt soli tribuamus diuinæ misericordiæ & non meritis , quod super o-

mnem creaturam ipsa sanctitate ac dignitate præcellens , re- D
giuæ vocabulo & honore sublimatur amplius , & iam in hoc conueniēter vocatur regina misericordiæ,quod diuinæ pietatis abyssum cui vult,& quando vult,ac quomodo vult,creditur aperire,vt quiuis enormis peccator non pereat,cui sancta sanctorum patrocinij sui suffragia præstat. Eapropter dicamus omnes,dicamus singuli,dicamus assidue : Salue regina misericordiæ. Sequitur: Vita dulcedo , & spes nostra salue. Ordo pulcherrimus : dulcedinem vita præcedit , spes sequitur. Non enim sapis nisi viuas , nec sperabis nisi viuas & sapias. Et sapor sedes est dulcedini, gustus sapori . Breuitati studendum statuimus , & ideo de vario vitæ statu dicere supersedemus . De illa vita hoc in loco dictum esse credimus, de qua Ioannis euangelium loquitur : Qui manducat me , & Ioan.6.e.
ipse viuet propter me . Quidni viuat , qui vitam manducat? Ibid.14.b
Ego sum,inquit,vita. Et beatus qui manducat panem hunc in regno dei,quod intus est . Regnum dei charitas , gaudium, pax. Et vita,& panis,& charitas , vnum sunt . Magnæ deliciæ charitas , quæ foras mittit timorem . Qui manet in hac : & manducat eam , & manducatur ab ipsa . Ipsa est quæ pascit inter lilia, pascit & pascitur, & nos, & à nobis. Quomodo, inquis ? Si diligit deus nos , in se traiicit nos , & econuerso. Cibus iste charitas dei , & deus virtutum , & scientiarum E
fons,vitam præstat animæ,quæ nunc est,& futuram . Et hæc nobis sancta sanctorum metonymice , scilicet quæ & vitam hanc nobis peperit,& precibus infundit. Hæc est de qua di-
Phil.1. cit apostolus: Mihi viuere Christus est , & viuit in me Christus. De hac in Deuteronomio circumcisione carnali : Et e-
Deut.28.g rit vita tua pendens ante oculos tuos,& non credes vitæ tuæ.
Exo.33.c Vita hæc dat dulcedinem , sed seipsam de seipsa : Si inueni gratiam in oculis tuis (ait Moyses) ad plenitudinem gratiæ ostende mihi teipsum. Et econtra : Ego omne bonum ostendam tibi . Vnum petiit,& repromissa est omnimoda plenitudo . Quid tam diuersum,quam vnum & omnia ? Sono diuersum, re vnum : diuersum pronunciatione , vnum identitate. Deus ergo omne bonum & summum bonum : etiam dulce-
Eccli.24.c do, & dulcedinis genus generalissimum. Qui edunt me, adhuc esurient,inquit: & qui bibunt me,adhuc sitient . Quare? Quia bonus & dulcis. Bonus deus Israel rectis corde, sed & dulcis & rectus . Nec bonitas nec iustitia sine rectitudine. Qui bibit de illa, sitiet iterum: de ista qui biberit, siet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Siquidem apud ipsum fons vitæ, & ipse fons vitæ: & iam fluminis impetus qui lætificat ciuitatem dei . Esto ciuitas dei , & lætificabit te impetus hic . Parat enim in dulcedine sua pauperi deus . Fructus enim dulcis gutturi , & guttur eius suauissimum, ineffabilia omnia. Hic calculus est, quem nemo scit, nisi qui accipit. Sūt
E enim in illa internæ festiuitatis gaudia, quæ quotidie mentibus nostris per inspirationem sui amoris imprimit interna, & æterna dulcedo. Nota, inquit, feci vobis omnia quæcunque audiui à patre . Et ad Moysen : Bonum ostendam tibi. Ioan.15.b
Omnia quæ audiui à patre,& quæ promittit Moysi,vnus denarius est qui promittitur laborantibus in vineis , & vna illa quam petiit Dauid,& vnum illud quod necessarium est. Mel Deu.32.b
est quod fugit Israel de petra , & oleum de saxo durissimo. Gaudium est quod nemo tollit. osculum est de quo scriptum est: Osculetur me osculo oris sui . Internæ suauitatis gustus Canti.1.a
ac dulcedo est,& manna absconditum, & thesaurus absconditus in agro, cui comparatum omne dulce , amarum : omne decorum,fœdum: omne iucundum , triste: omne preciosum, vile: sordidum omne quod desiderabile est in oculis amatorum mundi fluentis . Nam preciosam margaritam datis omnibus terrenarum rerum delectamentis sancta sanctarum cōparauit,& nobis in filio suo præparauit , & præparat semper interuentu suo nobis orantibus oleū effusum dulcedinis huius. Non erit ab re,sed valde optimum, si ipsam regnam misericordiæ vitam & dulcedinem nostram dicamus , qui minus experti adhuc vitæ huius ac dulcedinis sumus , sed per ipsam speramus nos posse consequi quicquid totius bonitatis factor dignatus fuerit gratiæ nobis impertiri. Sequitur: Spes nostra salue . Spes est in virtute , quasi scintillatio in fomite . Sine fomite durare non potest scintillatio . Subtrahe

G trahe fomitem, interit, emoritur. Subminiſtra, viuet.
Haud ſecus ſpes ruit ſine fundamento, ſine pabulo moritur, inedia deficit, extinguitur ſine nutrimento, areſcit ſuciſa radice. Spes enim ſine vita virtutum & deuotionis dulcedine non eſt ſpes, ſed præſumptio. Inter timorem & ſecuritatem ſpes media eſt: & eſt ſpes incerti nomen boni. Vita & dulcedo exterminant faciem timoris, ſecuritati dant fortitudinem, dant decorem. Eapropter dicit deo: Singulariter in ſpe conſtituiſti me. Et, in pace in idipſum, dormiam & requieſcam. Eſt enim fulcita floribus, & ſtipata malis charitas illius, quæ foras mittit timorem, & dicet: Læua eius ſub capite meo: &, dextera eius amplexabitur me. Læua, comminatio ſupplicij: dextera, promiſſio regni. Inter has ſpes cubat in molli ſtrato charitatis, vita & dulcedo ſternunt hoc, & hoc eſt medium illud in ferculo Salomonis de quo ſcriptura ait: Media autem charitate conſtruit. Vides nunc ſublimitatem carminis huius. Primo ponit vitam, quæ eſt in integritate virtutum: ſecundo, dulcedinem ſpiritualium gaudiorum: deinde ſpem infert æternorum. Omnia hæc regina miſericordiæ, domina mundi, regina cœlorum contulit mundo, virgo virginum, ſancta ſanctorum, lumen cæcorum, iuſtorum gloria, peccatorum venia, deſperatorum reparatio, deficientium fortitudo, ſalus orbis, ſpeculum totius integritatis: ipſa intercedat pro peccatis noſtris: præſtante domino filio eius & vnico, cuius regnum & imperium ſine fine permanet in ſecula ſeculorum, Amen.

Psal.4.b

Canti.2.a.

Ibid.3.d

H

Sermo unde ſupra.

Si linguæ centum reſonarent, oraque centum, ferrea vox mihi Maria, nil dignum tibi dicere poſſum ſtella maris, quæ virgo beata vocaris. O quam te memorem virgo, quibus laudibus efferam? Infandiſſima lingua mea, quæ coinquinata eſt cum mortuis, incircunciſa labiis, nec purgata igne altaris: inquietum malum, habens in naribus ſpiritum, rimis effluens vndique, quid dignum laudis laudibus tuis poterit immolare? Eleuata eſt magnificentia tua ſuper cœlos, & ſuper omnem terram gloria tua: ita vt nec in cœlo inueniatur creatura, quæ tuam digne laudare queat magnificentiam: nec in terra ſit, quæ gloriam tuam exprimere valeat. Nemo enim nec in cœlo nec in terra inuentus eſt dignus aperire librum prærogatiuarum tuarum, & digne ſoluere ſeptem ſignacula eius. Plenitudinem gratiæ, aduentum ſpiritus ſancti in te, virtutis altiſſimi obumbrationem, verbi conceptionem, quod ſine grauamine grauida, ſine dolore puerpera, virgo pariter & fœcunda, quis enarrabit? Viri diuitiarum multi, de ciuitate domini virtutum miſerunt manus ſuas ad hæc fortia, & tamen altitudinem diuitiarum harum ad liquidum comprehendere non potuerunt, quia inueſtigabiles viæ iſtæ, & inſcrutabilia vniuerſa. Conati ſunt, & non datum eſt vltra. Dum adhuc ordirentur, ſucciſi ſunt. Quis enim loquetur potentias has domini, auditas faciet omnes laudes eius? Etſi digne nullus, quiſque tamen pro viribus. Pro ſe quiſque viri ſumma certabat opum vi, vt ait quis. Denique currebant omnes in odore vnguentorum tuorum. Trahe & nos poſt te, ô ſancta ſanctorum, & oſtende lumen miſerationum tuarum. Sub vmbra alarum tuarum nos protege: ad te enim clamamus exules filij Euæ. Secunda carminis huius quod explanandum aſſumpſimus, inciſio hæc eſt, quod in modum dramatis nobis videtur eſſe compoſitum. Varius enim diuerſarum perſonarum affectus hic loquitur: hic perfectorum, & adhuc in melius proficientium ſtatus inuenitur. Vita ſiquidem quæ animatur integritate virtutis, ſuauitas internæ dulcedinis, ſanctæque ſpei tanta præſumptio, quid niſi fructus ſpiritus ſunt, & attentiones virtutis? Emeritorum militum donatiua ſunt hæc, & diuturni certaminis merces accumulata. At deploratio exilij, patriæ deſiderium, originalis peccati pœnalis punctio, incipientium, ſeu proficientium indicia ſunt. Puta vitæ huius exilium, fucum vanitatis: patriam, ſolidum veritatis. Fucus vanitatis, nitor gloriæ temporalis: ſolidum veritatis, immobilis cognitio æternitatis. Fucus vanitatis, ſplendor arridens creaturæ viſibilis: ſolidum veritatis, inextinguibile lumen internæ dulcedinis. De hac patria quidam ſapiens ait: O veritas exulum patria, exilij finis: video te, ſed intrare non ſinor, indignus admitti, peccatis ſordens. Quouſque adoramus & non guſtamus, proficiſcentes ad patriam & non apprehendentes, ſuſpirantes, & de longe ſalutantes? Primus itaque homo ad hoc conditus fuerat, vt ſi non peccaſſet, per contemplationis præſentiam vultui creatoris ſemper aſſiſteret, & ſolidum veritatis agnoſceret, agnitum amaret, amatum teneret, tenendo frueretur, ſemperque ei adhærendo qui immortalis eſt, etiam vitam ipſe ſine termino poſſideret. Verum enim & ſummum bonum hominis, plena videlicet & perfecta agnitio creatoris. Sed circunſcriptus aſtutia ſerpentis, & deceptus fuco vanitatis: ſpecie videlicet creaturæ viſibilis, ab Hieruſalem in Hierico deſcendit, fontem veritatis deſeruit, affectum pulchritudini rerum inclinauit: & ſtatim ignorantiæ cæcitate percuſſus foras venit, & ab intima luce contemplationis factus eſt vagus & profugus ſuper terram. Vagus ſcilicet per inordinatam concupiſcentiam, profugus per peccatricem conſcientiam: quia mentem, quam diuinum auxilium deſerit, quæcunque tentatio impetierit, ſubuertit. Cor ergo hominis quod prius diuino amori affixum ſtabile perſiſtit, & vnum amando, vnum permanſit: poſtquam per deſideria terrena defluere cœperit, quaſi tot ſibi in exilio manſiones ſtatuit, quot ſibi in eo delectationes inuenit. Sicque fit, vt mens quę pulchritudinem, dulcedinem, pacem, ſecuritatem, ac perpetuitatem primæ lucis amare neſcit, nunquam valeat eſſe ſtabilis: quia gaudium permanens in his quę in fuco vanitatis amplectitur non inueniens, dum ſe ſemper deſiderio extendit, ſequens quod aſſequi non valet, fluctuans in exilio nunquam requieſcit. Modo valuis oculorum elapſa, curioſos intuitus paſcit, & rerum immenſitatem in maſſa & mole conſiderat: modo rerum pulchritudinem in ſitu & motu, ſpecie & qualitate inueſtigat: modo rerum vtilitatem per neceſſaria, commoda, apta & grata, pertentat. Nunc quoque naribus erumpit, & per olfactum odoris varij ſuauia oblectamenta requirit. His paſta, aurium per organa procedit, & dulce melos, harmonicæ, organicę, arithmeticę diſciplinę capta per auditum introrſus trahit. Tactu quoque ſubtilia, leuia, & lenia palpando diſcutit, & in aula memorię palpando deſiderata reponit. Nec minus guſtu faucium prælibat varietatem ſaporum. Hos hœdos ſuos mens quę ſe ignorat & deum, paſcit iuxta tabernaculum paſtorum per res temporum & temporalium vanitatum, mendicans ex ea (qui præterit) figura huius mundi, vnde ſuam famelicam curioſitatem aliquatenus conſoletur. Comparata eſt enim iumentis inſipientibus, & ſimilis facta eſt illis: quia cum in honore eſſet, non intellexit quod limus eſſet, honoris faſtigio delectata. Hinc naſcitur in exilio vanitatis motus ſine ſtabilitate, labor ſine requie, curſus ſine peruentione, ita vt ſemper inquietum ſit cor, donec ad patriam veritatis redire cœperit: egens, & de ſiliquis porcorum ſatiari deſiderans, quouſque ad patris domum ſuſpirauerit, vbi mercenarius abundat panibus, & omnes domeſtici veſtiti ſunt duplicibus. De hoc exilio, ô ſancta ſanctorum ad te clamamus exules filij Euæ, vt interuentu tuo, ducatu tuo, adiutorio tuo poſſimus ad cubiculum veritatis repatriare. Scimus proculdubio, quia nil amplius habet homo de vniuerſo labore ſuo, quo laborat ſub ſole, niſi vanitatem: & tamen prauæ conſuetudinis nexibus irretiti per nos redire non poſſumus inveritatis libertatem. Non dicimus autem in hoc locoveritatem, cognitionem eſſe dei, & eius quæ ſecundum pietatem eſt ſcientiæ: ſed medium illud purum & nudum ac ſolidum, quod eſt in virtutis amore. Quanuis enim diffiniant authores reparationem hominis eſſe cognitionem veritatis, & amorem virtutis: perfecta tamen virtus non eſt ſine cognitione veritatis, nec veritas ſine amore virtutis. Vanus eſt, quia in vanitate eſt, aut in vanitate curioſitatis, aut erroris. Vanitas curioſitatis procedit à

Psal.4.c

I

K

L

M

A dit à vanitate mutabilitatis, & generat vanitatem mortalitatis. Prima cauſa peccati: ſecunda peccatum: tertia pœna peccati. Prima eſt in his quæ propter homines facta ſunt: ſecunda in his quæ ab hominibus facta ſunt: tertia in his quæ in hominibus ſunt. Alia eſt in conditis rebus, alia in mentibus, alia in corporibus. Vanitas erroris eſt in omnibus quæ fidei catholicæ & ſanæ doctrinæ contraria ſunt, & religionis diſciplinam in illo ſolido veritatis quod velle & nolle hominis, inter anguſtias parum & nimis coarctat, non contingunt. Vanitas hæc omnia ſunt, quia ſe amplectentes decipiunt, & ad veritatem æternitatis non perducunt. In hoc exilio omne pene genus hominum ab initio vſque ad aduentum reginæ cœlorum peregrinari delectabatur, & veritatis patriæ ſuſpiriis nullis ſeu deſiderio recordabatur. Ipſa prima viam aperuit ad patriam: & veritatem, quæ vera patria eſt, mundo generans dedit omnibus manifeſtam. Eapropter & nos, ô regina miſericordiæ ad te clamamus exules filij Euæ. Clamor eſt alius oris, alius cordis. Clamor oris alta vociferatio: clamor cordis valida & ſupplex ad deum intentionis directio. Deus intus, homo foris. Ad eos qui foris ſunt, clamor oris: ad deum & qui cum eo intus ſunt, clamor cordis. Intus vbi? In ſpiritu. Qualiter inquis? Duobus modis. Quibus? Cognitione & amore, reuelatione ac deuotione, acuto & calido. Modis his deus cor inhabitat, non ſolus tamen. Vbi enim fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Ad quid? Vt renouetur ſicut aquilæ iuuentus cordis. Ibi & illa aquila grandis magnarum alarum ſancta ſanctorum innocentia, & æquitas exaudit inuocata, ſi clamoribus occultis aſſidue fuerit excitata. Et nos adhuc filij Euæ tranſgreſſores, filij inobedientiæ, filij matris antiquæ, ad te clamamus regina miſericordiæ. Reuertere viſitans in nobis naturam tuam: reuertere oſtendendo eam, quam in Chriſticolas habes charitatem tuam: reuertere per ſingularem in nos à deo datam poteſtatem tuam: reuertere per eam, quæ tibi ſpecialiter infuſa eſt in plenitudine gratiæ prærogatiuam tuam, vt intueamur te, non talem qualem deſiderant angeli proſpicere dicentes: Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te: ſed intueamur te largientem beneficia, conferentem remedia, medentem contritis corde, ponentem fortitudinem lugentibus Sion, dantem coronam pro cinere, oleum pro luctu, pallium laudis pro ſpiritu mœroris. Nec mediocris viſio iſta, piam te & deprecabilem experiri, mœrētiumq; ſuſpiria munere gratiæ conſolari. Sonet hæc vox tua in auribus noſtris. Vox hæc tua dulcis, & hæc facies tua decora. Nam in illo decore te videre, quo induit te dominus fortitudinem, & præcinxit te, non eſt huius temporis, nec temporis vitæ noſtræ vitiorum fœtore ſordentis. Stola immortalitatis te indutam videre, domina indigni ſumus: oſten de nobis faciem miſerationum tuarum, & ſalui erimus. Quod ipſe nobis præſtare dignetur, cuius regnum & imperium ſine fine permanet in ſecula ſeculorum, Amen.

Canti.4.b.

B

Ibid.2.d

C

Sermo unde ſupra.

IN freta dum fluuij current, dum montibus vmbræ
Luſtrabunt, conuexa polus dum ſydera paſcet,
Semper honor nomenque tuum laudeſque manebunt Spes mea virgo pia, virgo ſacra, virgo Maria. Et non amplius? Amplius multum, & per omnem modum. Nam in æternum & vltra non deficiet laus tua de ore hominum, etiam & angelorum. Cœli enarrant gloriam dei. Et quæ maior in omni gloria dei, quam ineffabilis plenitudo cœli? Et nos cum ipſa, id eſt cum angelis & archangelis, cum thronis & dominationibus, cumque omni militia cœleſtis exercitus, hymnum gloriæ ſanctæ ſanctorum canimus. Illi gloriam, nos hymnum gloriæ. Illi gloriam quam præſentes vident, in iubilo cordis inuicem enarrant: nos hymnum tantummodo gloriæ, id eſt memoriam eructamus abundantiæ ſuauitatis tuæ. Et opera manuum eius annunciat firmamentum. Fiat, inquit, firmamentum, & diuidat aquas ab aquis. Omnibus firmamentis firmius firmamentum tu domina: quæ eum, quem cœli cœlorum capere non poterant, cepiſti & concepiſti: portaſti & non defeciſti: genuiſti, a-

Pſal.18.a.

Geneſ.1.d

D

Luc.2.e

Ibid.3.d

E

Oſee.10.e

Pſal.125.a

Mat.5.a

F

Deut.32.f.

luiſti, pauiſti, mammaſti & educaſti. Tu in medio aquarum diuiſiſti aquas ab aquis, affectus videlicet æternorum ab affectibus temporalium. Tuam enim animam pertranſiuit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Poſuit in hoc firmamento deus ſolem & lunam, Chriſtum & eccleſiam, & ſtellas prærogatiuas gratiarum multas. Laudamus dominum in ſanctis eius. Firmitas, robur, & conſtantia, & fortitudo mentis eius, quia mundi contempſit gloriam, carnis calcauit illecebras. Virtus eſt altiſſimi, de qua ſcriptum eſt: Et virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Non ſolum autem cœlum & firmamentum domina rerum intelligitur, ſed aliis nominibus conuenienter appellatur, & rerum vocabulis deſignatur. Ipſa tabernaculum dei, ipſa templum, ipſa domus, ipſa atrium, ipſa cubiculum, ipſa thalamus, ipſa ſponſa, ipſa filia, ipſa arca diluuij, arca teſtamenti, vrna aurea, ipſa manna, virga Aaron, vellus Gedeonis, porta Ezechielis, ciuitas dei, ipſa cœlum, ipſa terra, ipſa ſol, ipſa luna & ſtella matutina, aurora ipſa & lucerna, tuba & mons, fons quoque ortorum, & lilium conuallium. Deſertum ipſa, & terra repromiſſionis lacte & melle manans, ſtella maris, nauis quoque, via in mari, ſagena, vinea, ager, area, horreum, ſtabulum, præſepe, ſubiugale, apotheca, aula, turris, caſtra, acies, populus, regnum, ſacerdotium. Quis eſt, paſcua eſt, paradiſus eſt, palma eſt, roſa eſt, fluuius eſt, potus eſt, columba eſt, columna eſt, veſtis eſt, margarita eſt, candelabrum eſt, menſa eſt, corona eſt, ſceptrum eſt, panis eſt, oleum eſt, vinum eſt, arbor eſt, virga eſt, cedrus eſt, cypreſſus eſt, platanus eſt, cinamomum eſt, balſamum eſt, myrrha eſt, thus eſt, oliua eſt, nardus eſt, crocus eſt, fiſtula, calamus, & ſtorax eſt, ſoror & mater eſt. Et vt breuiter concludam, de hac & ob hanc, & propter hanc omnis ſcriptura facta eſt, propter hanc totus mundus factus eſt, & hæc gratia dei plena eſt, & per hanc homo redemptus eſt, verbum dei caro factum eſt, deus humilis, & homo ſublimis. Ad te ergo tantam ac talem, domina rerum, ſancta ſanctorum, regina cœlorum ſuſpiramus gementes & flentes in hac lachrymarum valle. Tertia hæc poſitura carminis huius eſt quod explanandum aſſumpſimus: Suſpiria, gemitus & fletus compunctionis, ſunt ſpecies ſeminum iuſtitiæ. Seminate vobis, inquit, ad iuſtitiam: metite ſpem vitæ, & illuminate vobis lumen ſcientiæ. Euntes, inquit, ibant & flebant, mittentes ſemina ſua. Suſpirium, vox inarticulata, gementium gemitus, dolentium fletus, has ſedes habent. Tria ſunt hæc quæ bene gradiuntur in irriguo inferiori, & quartum quod fœliciter incedit, vallis ſcilicet lachrymarum: ſedes irrigui ſuperioris hæc eſt. Verus Caleph dat vtrunque filiæ ſuæ aſello reſidenti. Et tu ſi aſpiras ad hæc, comprime motus irrationabiles ſenſualitatis & corporis, motu rationis. Abſcinde à te concupiſcentiam carnis, oculorum, poteſtatis & honoris. Abiice mundi pompam & ſarcinam, edoma carnem diſciplina ſpiritus, in arctum tua deſideria conſtringe, non abeas in conſilio impiorum, in via peccatorum non ſtes, in cathedra peſtilentiæ non ſedeas. Apprehende humilitatem, vt ſis pauper ſpiritu, ferales corrige mores, & eſto mitis. Tunc tranſito Iordane ingredieris terram repromiſſionis, quæ eſt compunctionis. Sic in tertio loco octo beatitudinum dicitur: Beati lugentes, quoniam ipſi conſolabuntur. Quarto die reſuſcitatus eſt Lazarus: quarta vigilia venit ad diſcipulos Ieſus. Et tu fac tibi vigilias quatuor, vt reſuſciteris & veniat ad te Ieſus: duas timoris, pudoris duas. Cogita deum creatorem tuum, cogita benefactorem, cogita patrem, cogita dominum. Ad ſingula reus es, plange ad ſingula, ad ſingula euigila, & ſingulorum horum ſinguli intellectus, quaſi ſinguli in mente dies ſint, in quibus quaſi Lazarus mortuus eras, quaſi fœtebas. Dum per ſingulos lachrymaris, quaſi in quarto reſuſcitaris. Primum & vltimum extinguunt timorem: media duo pudorem. Pater ſane non metuitur, cum pater ſit: patris eſt ſemper miſereri & parcere. Paterna vox eſt: Percutiam, & ego ſanabo. Non eſt proinde quod à patre formides. Siquando ferit, emendat, non vindicat. Ad cogitantem quod patrem offenderis, eſt certe quod pudeat, etſi non

G quod terreat. Voluntarie te genuit verbo veritatis, deinde
non pepercit vnigenito, vt prosit genito. Ipse quidem patrem
ita exhibuit se tibi, sed non tu illi æquè filium. Qua fronte
attollis iam oculos ad vultum patris tam boni, tam malus fi-
lius? Pudeat indigne gessisse generi tuo: pudeat tanto patri
vixisse degenerem. Exitus aquarum deducant oculi tui, ope-
riat confusio faciem tuam. Vultum tuum pudor suffundat,
occupetque caligo: deficiat in dolore vita tua, & anni tui in
gemitibus. Prohdolor, quem fructum habuisti in illis, in
quibus nunc erubescis? Si in carne seminasti, de carne mes-
suisti corruptionem. Si mundus ipse transit, & concupi-
Malac.1.b scentia eius, confundere ad illam vocem quæ dicit: Si ego
pater, vbi honor meus? Hoc de honore patris. Nunc ad be-
neficia veniendum. Vt alia innumera taceam, huius corpo-
ris victum, & vsum temporis huius, & super omnia sangui-
nem dilecti filij sui clamantem de terra: pudet ingratitudi-
nis. Quid retribuisti domino pro omnibus, quæ retribuit
tibi? Ad timorem quoque veniamus. Si pudor minus partes
suas exequitur, excitetur vt excitet. Sepone pia vocabula be
nefactoris & patris, ad austeriora conuertere. Nam qui legi-
tur pater misericordiarum, & deus totius consolationis: legi-
tur nihilominus, deus vltionum dominus: & legitur, terribi-
lis in consiliis super filios hominum. Quod pater est, quòd
H beneficus est, tibi est: quòd dominus ac creator, sibi est. Et-
enim propter semetipsum fecit omnia. Quia ergo quod tuum
est, tibi defendit & seruat: putas principatus sui non requi-
ret honorem? Requiret vsque ad nouissimum quadrantem,
requiret & retribuet abundanter facientibus superbiam. Re
quiret à redempto seruitium: honorem & gloriam ab eo, quē
plasmauit. Esto quòd dissimulet, & pater ignoscat beneficus,
sed non dominus & creator. Pensa cuius sit fortitudinis &
honoris tuum atque omnium contempsisse factorem, con-
tempsisse dominum maiestatis. Tangit montes & fumiga-
bunt: & tam tremendam maiestatem audet irritare vilis pul-
uis, vno leui flatu dispergendus, & minime colligendus? Ti-
me gehennam, time iudicis vultum. Contremisce ab ira po-
tentis, à facie furoris eius, à fragore ruentis mundi, à con-
flagratione elementorum, à tempestate valida, à voce ar-
changeli, & à verbo aspero. Contremisce à dentibus bestiæ
infernalis, à ventre inferi, à rugientibus præparatis ad escam.
Time vermem rodentem, ignem torrentem, fumum & vapo-
rem, & sulphur & spiritum procellarum: time tenebras ex-
teriores, & dicito: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis
Hiere.9.a meis fontem lachrymarum, & præueniam fletibus, fletus &
stridores dentium & manuum, pedumque dura vincula, &
pondus catenarum prementium, stringentium, vrentium, nec
consumentium? Heu mater mea, cur me genuisti filium do-
I loris & amaritudinis, indignationis & plorationis? Qui sic
afficitur duplici metu isto & duplici pudore, quatuor vigi-
lias facit in mente, seu quatuor diebus intus illustratur, in
quorum quarto quasi Lazarus quatriduanus resuscitatur. Et
sicut de vno fonte paradisi oriuntur quatuor flumina, quæ ir-
rigant terram: sic quatuor affectiones istę ortę de vno fonte
compunctionis plenitudinem consumunt irrigui inferioris.
Pariunt enim suspiria, gemitus & fletus, quædum pro de-
fectu virtutum aguntur, dicuntur irriguum inferius. Supe-
rius autem irriguum, est vallis lachrymarum. Pinguis infusio
hæc cœlitus irrorata, nec extorta, nec coactitia, pluuia vo-
luntaria est, quam segregauit deus hæreditati suæ. Aquæ
istę sunt, quæ egrediuntur de templo à latere dextro, & flu-
unt impetu de Libano, fluunt etiã de fonte paradisi, diuisi in
quatuor capita. Paradisus conscientia iusti est, quam non vrit
cura pungens, nec culpa remordens: quam non attenuat sen-
sus egens, quam non grandinant corporearum rerum irruen-
tia phantasmata, fide florida, virtutibus fructifera, opinione
odorifera. Huius de medio fons oritur, dum virtus integri-
tate solidatur. Hæc deinde diuiditur in quatuor capita, iu-
stitiam, prudentiam, fortitudinem, temperantiam. Iustitia
fodit in altum, & quærit aquas irrigui superioris, prudentia
inuenit, fortitudo vendicat sibi, temperantia possidet. Iusti-
tiam dico esse genus ad omnia præcepta dei: prudentiam di-
uinarum, humanarumque rerum scientiam: fortitudinem vi-
gorem mentis inter aduersa & prospera erectum: temperan- K
tiam inter velle & nolle, nosse parum & nimis, citra & vltra
discretionem. Legitime hæc custodita perfectum faciunt vi-
rum, cupientem dissolui, & esse cum Christo, qui dicat: Heu Psal.119.d.
mihi quia incolatus meus prolongatus est: &, Sitiuit anima Zacha.13.c
mea ad deum fontem viuum. Fons iste fons patens est domui
Dauid in ablutionem peccatoris & menstruatę. Hic est fons
quem foderunt principes multitudinis, quos commemora-
uimus, iustitia scilicet, fortitudo & temperantia in datore
legis, id est compunctione: & in baculis suis, id est in vigo-
re solido perfectę integritatis. Mens itaque à vitiis purgata,
deum sitiens iugiter, & ipsius aduentum in se suscipiens, fre-
quẽter delectata tãtæ suauitatis inenarrabili dulcedine, quia
pro velle suo semper eam habere minime valet, miro dolore
afficitur, & hæc ei consolatio, vt præ eius desiderio iugi la-
chrymarum pane pascatur. Fit itaque vallis lachrymarum,
dum de se humiliter sentiens affatim abundat vbertate fle-
tuum. Et habet hoc irriguum superius quo mortua mundo
suauiter & dulciter pascitur, quia per irriguum inferius
emundata iam cœlestium contemplatione ineffabiliter de-
lectatur. Hæc duo irrigua, duæ oliuæ sunt, & duo cande-
labra lucentia ante deum. Sunt hæc duo luminaria, duo al-
taria, duo exploratores, duo cherubim, duo ostiola, duo v-
bera: testamenta duo, hirci duo, leones duo, minuta duo, L
tabulæ duę, columnæ duæ, fores duæ, manus duę, & si qua
sint binaria, quæ his consonantia opinionaliter queant inue-
niri. In talibus suspiriis gemitu ac fletu, ac conualle lachry-
marum ad te clamamus exules filij Euæ: domina rerum, san-
cta sanctorum, virtus nostra & refugium: decus mundi, glo-
ria cœli: prælecta vt sol, pulchra vt luna, lunaris fulgor,
agnosce omnes te diligentes. Audi nos: nam te filius nihil
negans honorat. Et tu salua nos domine Iesu, pro quibus
virgo mater te orat, cuius regnum & imperium sine fine per-
manet in secula seculorum. Amen.

Sermo unde supra.

ANte pererratis amborum finibus exul, aut Aratim
Parthus bibet, aut Germania Tygrim, quàm tuus
è nostro labatur pectore vult⁹, virgo dei genitrix,
quem totus non capit orbis. Omnino necessariè
vultum quidem tuum deprecabuntur omnes diuites plebis,
quanto magis pauperes plebis? Et si pauperes plebis, multo-
magis egenus & pauper opprobrium hominum & abiectio
plebis. Tibi dixit cor meum, quæsiui vultum tuum. Vultum Psal.26.c.
tuum domina requiram, ne anertas faciem tuam à me, ne
declines in ira à seruo tuo. Ostende faciem tuam, sonet vox
tua in auribus nostris, quia vox tua dulcis, & facies tua de-
cora. Vocem tuam audiuimus quater in euangelio, ô domi- M
na rerum. Primo ad angelum, secundo ad Elizabeth, tertio
ad filium, fili quid fecisti nobis sic? quarto item ad filium,
vinum non habent. Quam harum inquirimus? Illam vti-
que, vinum non habent. Necessaria nobis hæc est. Defe-
cit vinum in cadis nostris, vinum scilicet lætificans cor ho-
minis. Non causamur de vino in quo est luxuria, illud quæ-
rimus de quo propheta, quod germinat virgines, harum
pincerna tu, vexillifera tu. Vexilla regis prodeunt in no-
bis, te agente pro nobis. Calix in manu tua vini meri. In
manu tua, in potestate tua: vini meri, amoris diuini. Dic do- Zach.9.d.
mina rerum, dic pro nobis filio tuo, vinum non habent. Ca-
lix huius vini inebrians, quam præclarus est. Inebriat, cale-
facit, acuit, audaces facit & fortes, obliuiosos, discretos,
somnolentos. Inebriat amor dei ad contemptum mundi: ca-
lefacit, quia feruentes facit: acuit, quia erudit: facit auda-
ces contra aduersa⁹, & fortes à carne, mundo, & dæmonibus
inuincibiles, obliuiosos eorum scilicet quæ retro sunt, & in
futura extentos, discretos eruditos ad iustitiam, somnolen-
tos ad temporalia, & tædiosos, & ad inuisibilia contemplan-
da pronos & promptos. Hoc vinum lætificat cor hominis. Psal.103.b
Hoc à te & per te speramus, non solum vinum, sed & panem.
Panis enim cor hominis confirmat. Panis ille de quo scri-
ptura: Panem angelorum manducauit homo. Panis ipse filij Psal.77.d.
tui dulcis memoria, præsentia ipsius plena tu. Et mensa pro-

positionis

A positionis duodecim panum, numerum duodenarij dedi-
cans. Duodecim panes, duodecim sunt prærogatiuæ gra-
tiarum, in quibus gratia repleta es, & dominus tecum.
Porro ne de corde meo videar prophetare, tuas has prærō-
gatiuas Paulus apostolus & nominat pariter & enumerat
Gala.5.d dicens: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax,
patientia, longanimitas, benignitas, mansuetudo, fortitu-
do, misericordia, continentia, castitas. Panes certe ad-
modum splendidi, sapidique. Splendidi, in sua natura: sa-
pidi, in animorum experientia. Denique summæ spiritua-
les deliciæ hæ sunt. Plus quippe his confirmatur & dele-
ctatur animus, quam vllis carnalibus deliciis corpus. Ne-
que verò proueniunt homini à seipso, immo fructus sunt
spiritus sancti. Proinde virgo beata postquam nuncius cœ-
lestis te prædicta gratiarum prærogatiua perhibuit plenam,
Luc.1.c mox gratiarum causam subiungens, inquit: Dominus te-
cum. Dominus autem spiritus est. Spiritus ergo sanctus ma-
gnificauit facere tecum. Magnificauit, inquam, facere in
te duo opera sua. Vnum erat, dum dignam te fecit quæ dei
filium concipere posses & parere: alterum quando ex tua
carne sancta ac digna carnem filij dei formauit. Fecit pro-
inde te magnam & castam. Magnam plane fecit vt immen-
sum caperes: castam quatenus digne contineres. Magnam
B te fecit humilitate, castam virginitate. Itaque tu sancta, tu
es castellum in quod Iesus intrauit, habens turrim humili-
tatis: qui enim se humiliat, exaltatur: & murum virgini-
tatis. Murum certe fortissimum, quippe qui nec ante par-
tum, nec in partu, nec post partum potuit violari. Lapi-
des muri disciplina tua fuerunt & continentia, sine quibus
Mar.10.g. nunquam constans est virginitatis murus. In te duæ soro-
res fuerunt Maria & Martha, quæ dominum susceperunt.
Maria fuit intelligentia tua specialis, qua deum & dei filiū
esse intellexisti quem genuisti. At verò Martha ratio-
nalis erat prudentia, qua ei in domino filioque tuo in car-
Cant.7.b. ne seruisti. Tu ergo domina nasus es speciosus, ad quam
dicit sponsus: Nasus tuus sicut turris Libani, quæ ædifica-
ta est cum propugnaculis, mille clypei pendent ex ea, om-
Thre.4.d nis armatura fortium. Nasus duo habet foramina per quæ
spiritum à capite emittit: ita tu domina virginitate & hu-
militate tua de cœlo eduxisti filium dei. Spiritus oris no-
stri (dicente propheta) Christus dominus. Spiritus verò est
dominus Christus: quippe qui vt spiritus oris nostri chari-
tate calefacit, cupiditatem nostram refrigerat, ad bonam
nos voluntatem mouit, fide iustificauit. Tu ergo nasus ec-
clesiæ similis es turri, celsa videlicet dignitate, firma gra-
uitate. Turris es Libani. Libanus mons qui dicitur dealba-
tio, altam præ omnibus signat innocentiam tuam. Innocens
C fuisti ab originalibus & ab actualibus peccatis. Nemo ita
præter te. Vnde authoritas Augustini: Cum de peccatis a-
gitur, nullam de beata Maria volumus fieri mentionem: ex
eo enim maiorem credimus ei collatam virtutem ad vin-
cendum ex omni parte peccatum, quæ concipere & parere
meruit eum qui nullum habuit peccatum. Ex omni, inquit,
parte: hoc est ex parte originalis, & ex parte actualis pec-
1.Ioan.1.c. cati. Ea ergo sola excepta: cæteri omnes quid dicere pos-
sunt, nisi quod ait apostolus Ioannes: Si dixerimus quod
peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in
nobis non est? Ego quoque pia fide opinor, in vtero ma-
tris tuæ ab originalibus te absolutam peccatis: nec vana est
Hier.1.a fides, nec opinio falsa. Denique & rationes & authorita-
Luc.1.d tes inueniuntur ista stipulantes. Et quidem ratio sic: Si alij
in vtero matris fuerunt sanctificati, multo magis tu mater
domini. Sed Hieremias & Ioannes, alter sanctificatus, al-
ter spiritu sancto repletus in vtero matris leguntur. Ergo
& tu Maria genitrix dei, quæ sola totam spiritus sancti gra-
tiam possedisti, quam alij habuere per partes. Te enim an-
Luc.1.a gelus Gabriel pronunciauit gratia plenam. Tuum odorem
longe ante in filio patriarcha Isaac trahebat dicens: Ecce
Gene.27.d odor filij mei sicut odor agri pleni. Tu es ager plenus,
plena virtutum, plena gratiarum. Tu protulisti frumentum
electorum, quod est etiam angelorum cibus. Te benedi-
xit dominus. Te, inquam, benedixit dominus, vt per te be-
nedictam vita veniret, sicut mors per Euam processerat ma- D
ledicta. De te secretorum cœlestium conscius Salomon di-
cit: Quæ est ista quæ progreditur sicut aurora consurgens,
pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies
ordinata? Aurora semper noctem sequitur, nox præcedit
auroram. Quid autem est nox frigida & obscura nisi ori-
ginale peccatum, frigidum concupiscentia, obscurum i-
gnorantia? Tu ergo processisti vt aurora lucida & rubicun-
da, quia superatis originalibus peccatis in vtero matris, nata es lucida cognitione veritatis, & rubicunda amore vir-
tutis. Inde est quod natiuitatem tuam sanctam sancta eccle-
sia festiuis celebrationibus honorat, quod aliàs non face-
ret. Denique nullius præterte, nisi domini filij tui, & Io-
annis Baptistę (qui vtique sancti nati sunt) colit natiuitatem.
Cum igitur tam clare authoritates diuinæ tuam ab vtero te-
stentur innocentiam, quis vltra dubitet sanctam & imma-
culatam huic mundo progenitam? Tu es proinde turris Li-
bani cum propugnaculis ædificata. Ab ineunte quippe æta-
te dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Quare delecta-
tio iustitiæ, odiumque iniquitatis, cum quibus creuisti, tua
fuere propugnacula. His quippe visis, hostibus certe sus-
pecta fuisti. Non enim parum formidabant, ne forte tu es-
ses (quæ & eras) per quam expugnandi erant & damnandi:
propter quod & terribilis fuisti eis vt castrorum acies ordi-
nata. Nihil verò omnino proficit inimicus in te, eo quod mil E
le clypei pependerunt ex te, omnis armatura fortium. Dena-
rius solidus millenarius est: siquidem denarius quadratus
centenarium perficit. Porro decem sunt præcepta legis.
Primum est: Dominum deum tuum adorabis, & illi soli ser-
uies. In hoc solius dei præcipitur cultus. Nulli quippe alij Deut.6.a
seruitus (quæ Græcè latria dicitur) debetur. Siquidem
quando dæmonibus exhibetur, idololatria vocatur: quod
proximo inhibetur præcepto: Non assumas nomen dei tui Ibid.5.b
in vanum, Ac si diceret: Nulli creaturæ dei honorem exhi-
beas, nihil per incantationes aut augurias quæras. Porro
speciale obsequium deo præbetur in obseruantia sanctarum
solennitatum: vnde tertium præceptum contexitur: Obser- Ibidem
na diem sabbati: quod est, in sacris feriis te exerce, quate-
nus per requiem præsentem discas sperare æternam. Ac tria
ista ad deum duntaxat pertinent, qua de re in vna solum-
modo tabula scripta fuerunt. Cæterum cætera ad conuer-
sationem hominis cum proximo spectant, quare & ipsa con-
tinebantur in secunda. Et primum quidem ad maxime pro-
ximos, id est parentes pertinet: Honora, inquit, patrem & Ibidem
matrem. Honoris nomine non solum subiectionis reueren-
tia, sed etiam subsidij obsequium accipitur. Proinde filij
debent honorare parentes, & in bonis obediendo, & tem-
poralia, si opus habuerint, subsidia ministrando. Non oc- Ibidem.
cides. Id maximum malum est quod proximis potest in- F
ferri, ac propterea primo omnium debuit prohiberi. Fit
autem homicidium multis modis, manu, præcepto, con-
silio, consensu vel neglectu. Si enim moriturum aliquo mo-
do viuificare valeas & negligis, procul dubio eius mor-
tis reus teneris. Postea dicit: Non fornicaberis. Fornicatio Ibidem.
alia spiritus, alia corporis. Spiritus fornicatio est, deserto
deo adhærere diabolo. Vnde: Perdes omnes qui fornican- Psal.72.d
tur abs te. Porro corporis fornicatio, est passim cum mere-
tricibus vel fœminis à legitimis viris absolutis, sola libidi-
nis explendæ causa commisceri. Deinde adiungitur: Fur- Deut.5.b.
tumque non facies. In furto comprehenditur rapina, vsura,
persuasio, quicquid denique cum damno alterius possidetur.
Deinceps ait: Falsum testimonium ne dicas. Falsum testi- Ibidem.
monium, alicui patrocinium mendacij proprie dicitur. Ve-
runtamen in hoc loco pro omnibus mendacij partibus veris-
mile est poni. Denique periurium, voti solutionem, & gene-
raliter omne mendacium non permittit, qui falsum testimo-
niũ nominatim prohibuit. Nonum præceptum est: Nõ concu- Ibidem.
pisces proximi tui vxorem. Vbi nimirum adulterium vetuit,
atq; abusionẽ deo sacratarũ. Sponsę quippe sunt dei: & vtiq; Ibidem.
non minus est dei sponsam violare q̃ hominis. Decimũ: Non
concupisces rem proximi tui. Omnẽ dolum & circumuentio-
nem hoc vltimo vetat præcepto, quib⁹ miseri mortales se in-

 uicem

G uicem decipiunt, boniſque priuant terrenis. Hæc decem legis præcepta ſuos obſeruatores tanquam clypei muniunt, & à tormentis inferni defendunt, quapropter optimi decem clypei ſunt. Denarius porro linearis numerus eſt, ſolam habens longitudinem, quæ ſolo duntaxat capitur intellectu. Decem itaque clypeos habet. At ſi denarius in altum extendatur atque quadretur, centenarium videlicet parit. Eadem quoque ratione ſi decalogus poſt ſcientiam memoria firmetur, & dilatetur affectu: centum profecto clypei poſſidentur. Poſtremo denarius exaltatus atque ſolidatus millenarium perficit: ſic nimirum decalogum de affectu in bonam producens operationem, optatos certe mille cœpit clypeos poſſidere. Non eſt dubium te benedictam intellectu & affectu, & actu hunc ſuper omnes mortales decalogum habuiſſe & obſeruaſſe: vnde prorſus merito mille clypei ex te dicuntur pendere. Et non ſolum clypei, ſed & omnis armatura fortium. Nihil eſt enim virtutis quod ex te non reſplendeat: & quicquid ſinguli habuere ſancti, tu ſola poſſediſti. Lectulus es Salomonis, de quo in canticis: En lectulum Salomonis ſeptuaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael, omnes tenentes gladios, & ad bella H doctiſſimi.

Incipit liber
BEATI BERNARDI
de conſcientia.

Onſcientia in qua perpetuo anima manſura eſt, ædificanda eſt, ſed prius mundanda. Et quis eam mundabit? profecto deus & homo: homo per cogitationes & affectiones, Deus per miſericordiam & gratiam. Cogitationes & affectiones neceſſariæ ſunt conſcientiæ emundandæ: cogitationes inueſtigatione veritatis, affectiões in exercitatione virtutis. Porro miſericordia dei delet peccatum, gratia dat virtutem reſiſtendi peccato, nunc ſubtrahit peccati occaſionem, nunc immiſcet amaritudinem, plerunque ſanat affectionem: gratia adiuuat ad bonum, defendit contra malum, erudit ad vtrunque diſcernendum.

I *Anima dicitur beata firmata in pace.*

Beata eſt anima quæ in pace firmata eſt cum exterius bella patitur: pax interius nõ turbatur. Quæcunque foris moleſte perſtrepunt, vſque ad ſilentium internæ quietis irrumpunt, quando geſtu, internæ dulcedinis tacta tota eſt per deſiderium intus collecta, nec foris iam emittitur, nec in carnis voluptate diſſoluitur: quia totum intus poſſidet, in quo delectatur atque iſta in ſemetipſa, ita in ſemetipſo. Dum nihil eſt quod foris appetit, tota per amorem intus requieſcit: & cum tota ad interum gaudium colligitur, ad imaginem dei reformatur, quam in ſe veneratur. Talem animam frequenter viſitant & honorant ſancti angeli & archangeli, vtpote dei templum & ſancti ſpiritus habitaculum. Eſto igitur dei templum, & deus excelſus habitat in te. anima enim deũ habens in ſe, templum dei eſt, & diuina myſteria in ea celebrantur. Porro quæ non ſtudet in ſe conſiſtere, nec in amore dei deſiderium figere, per oculos & aures alioſque corporis ſenſus foras egreditur, atque in exterioribus delectatur, ſed erit cum inuenerit portas iſtas clauſas, & tunc rediens ad ſe, & videns ſe nudam & ſolam, ineſtimabili confuſione & horrore concutietur: & quia mundi conſolationem quæſiuit, illa quæ à deo intus datur conſcientia non habebit. Non ſolum eam deus dedignatur viſitare, ſed nec ipſa quidem male ſibi conſcia ſeipſam poterit tolerare. Requiem in ſe non poterit habere, quoniam illum dereliquit in quo habitare & requieſcere debuit. Cogita ergo in ſocietate aliorum poſitus, quia non poteris ſemper manere cum illis, & interim elige ſocium, qui cum omnia ſubſtracta fuerint, fidem ſeruat dilectoribus ſuis, nec recedit in tempore anguſtiæ. Omnis igitur cordis diſtractiones, & mentis fluctuationes in vnum collige, & in ſolo deo totum deſiderium tuum fige, vt tibi ſit cor tuum theſaurus tuus deſiderabilis, multumque amabilis. Ipſe frequenter viſitat, & libenter inhabitat tranquillitatem cordis, & ocium quietæm entis, quoniam pax eſt: & in pace locus eius. Propterea talem te præpara vt tecum adſit deus, ſit in ore, ſit in corde, tecum eat, tecum redeat, nec à te recedat niſi tu prior eum dimiſeris. Nunquá te ille dimittet vbicunque fueris, nunquam ſolus eſſe poteris, ſed tecum deus erit. Munda igitur conſcientiam, & ſemper eſto paratus, vt quacunque hora venerit, & inhabitare tecum voluerit, paratam ſibi in te inueniat manſionem. ipſe namque dixit, Facite mihi ſanctuariũ, & habitabo in medio veſtri. Studeamus ergo tẽplum deo ædificare in nobis: primo quidẽ vt in ſingulis nobis dominus, vt in omnibus nobis ſimul habitet, quia non ſingulos dedignatur, nec vniuerſos. Primo ſtudeat vnuſquiſque ne diſſideat ipſe à ſeipſo, quoniam omne regnum in ſe ipſum diuiſum deſolabitur, & domus ſuper domum poſita cadet: nec intrabit Chriſtus vbi parietes inclinati & maceriæ depulſæ. Vult habere anima corpori ſuo, domum integram, & exire per eam neceſſe eſt ſi fuerint in ſe, inuicem membra eius diſperſa. videtur igitur & ipſa ſi deſiderat Chriſtum per fidem habitare in corde ſuo, id eſt in ſeipſa videat & ſolicite caueat ne à ſe inuicem membra diſſideant, id eſt ratio voluntas & memoria. Dignum habitaculum parat deo cuius non eſt ratio decepta, nec volũtas peruerſa, nec memoria inquinata. Fœlix illa anima quæ ita domum ſui cordis & de peccatorum ſordibus ſtudet emundare, & ſanctis ac iuſtis operibus adimplere: vt in ea non ſolum angelos, verumetiam dominum angelorum habitare delectet. Mundata domo cunctiſque malis ab ea excluſis omnibus bonis impleatur: ne ſit nobis neceſſe foras aliquid quærere, quæ omnia forinſeca relinquimus. Redi igitur ad cor tuum & diligenter diſcute teipſum: conſidera vnde venis, quo tendis, quomodo viuis: quid agis quid amittis, & quantum quotidie proficis vel quantum deficis. Quibus cogitationibus magis incurſaris, quibus affectibus frequentius tangis, vel quibus tentationum machinis à maligno ſpiritu acrius impugnaris: & cum totum interioris & exterioris hominis ſtatum, habitum in quantum poſſibile eſt plenè cognoueris non ſolum qualis ſis, verumetiam qualis eſſe debeas, & cogitatione tui poteris ſubleuari ad contemplationem dei. Quantum nanque cotidie in cogitatione tui proficis, tantum ad altiora ſemper tendis: ſed forte M iam aſcendiſti & ibi ſtare didiciſti, & ita hoc ſufficiat tibi. Diſce ibi habitare & manſionem facere, & qualicunque euagatione ſi abſtractus fueris, ſemper illuc redire feſtina, abſque dubio per multum vſum quandoque vertetur in tantum tibi in oblectamentum: vt abſque laboris vlla difficultate poſſis ibi aſſiduus eſſe. Quinimo pœna potius tibi ſit alibi quam ibi moram facere. Si ergo proceſſeris deſideria tua circa dilectationes exteriores affici, & cogitationes tuas in eis iugiter occupari, cum magna ſolicitudine compelle illas ad cor tuum intrare & ibi habitare. Mens enim quæ ad ſui conſiderationem non ſubleuat, ſi per vana deſideria peruagatur, & variis cogitationibus huc illucque diſtrahitur: nec per ſeipſam in vnum colligere quæ nondum nouit ad ſe ipſam intrare, ſed adhuc in imo eſt: cogitatione & conuerſatione non poteſt ad ea quæ ſuper ipſam ſunt dulcedine contemplationis euolare. Diſcat ergo diſperſiones cordis congregare, ſtudeat cogitationes mentis reſtringere, & exteriora obliuiſci: aſſueſcat in intimis ſuis immorari, diſcat ſola bona interiora amare, & illa ſola frequentius cogitare: qui ad cœleſtium contemplatione anhelat qui in diuinorum lætitia ſuſpirat. Cumque ſe diligenter attenderit & diutius quæſierit, & eum tandem inuenerit qualis eſſe lis ſit: reſtat vt ex diuina reuelatione cognoſcat qualis eſſe debet, & quale mentis ædificium deo præparare, & quibus obſequiis

A obſequiis eum placare oporteat. Qui ita euagationes mentis in vnum colligit, & omnes cordis motus in vno æternitatis deſiderio figit: profecto iam ad cor ſuum rediit, iam ibi libenter immoratur ac mirabiliter delectatur: & cum ipſum præ gaudio capere non poſſit, ſupra ſeipſum ducitur & per exceſſum mẽtis in ſumma eleuatur: atque ita per ſemetipſum per cogitationem ſui aſcendit ad cogitationem dei, vt diſcat ſolum indeficienter cogitare, & in eo delectabiliter requieſcere: cum amor Chriſti totum abſorbuit affectum hominis, vt negligens & immemor ſui niſi ſolum Ieſum Chriſtũ, & ea quæ ſunt Ieſu Chriſti ſentiat: tunc demũ, vt arbitror, perfecta eſt in eo charitas. Hinc itaque ſic perfectus eſt, non eſt onerosa paupertas, iſte non ſentit iniurias, ridet opprobria, contemnit damna, mortem lucrum deputat, imò nec mori ſe putat, cum magis de morte ad vitam ſe tranſire ſciat, quem ſic amor intrinſecus ligat, tenet, nec ad modicum quid exire exterius valet: ſed interius eius deſiderio flagrat: tanto amplius quanto familiarius: & eo quam frequentius. Qui ſic in amore dei iugiter delectatur, frequenter mentis exceſſus patitur, frequenter ab omnibus præſentibus, & terrenis raptus coram deo præſentatur: & cum pulchritudinem conſiderat & magnitudinem pulchritudinis attonitus in eius admiratione ſuſpenditur, miratur regis gloriam, regni magnificentiam, ſupernæ ciuitatis nobilitatem. Et cum fœlicitatem contemplatur, gloriæ decorem, dei bonitatem, internæ ſuauitatis dulcedinem, & æternę quietis tranquillitatem: meditatur patris potentiam, filij ſapientiam, ſpiritus ſancti benignitatem, & angelicæ creaturæ beatitudinem. Delectatur de deo in deum, dum eius pietatem miratur, & decorem contemplatur. O quam iucundum, ſi non eſſet tam modicum, raptim rapitur, ſola cœleſtia contemplatur, contemplando iocundatur: ſed cum ibi diutius ſtare conatur, ſubito labitur rediens ad ſe, nulli poteſt intimare quod vidit. ſupra ſe agitatione ſuauitatis allectus guſtat dulcedinis ſuauitatẽ, & illam cœleſtem infuſionem lætitiæ ſpiritualis intra ſemetipſum miratur. Reuoluit etiam in corde tacita mente incorporeę lucis claritatem, intimæ ſatietatis ſaporem, & aliud interuæ quietis ſecretum, & ſummæ tranquillitatis arcanum, in huius amore contemplationis dulcis mens delectabiliter afficitur, & mirabiliter delectatur. Volet ergo vt non deficiat, volet donec perueniat ante regem gloriæ, ibique ploret, & ſuſpiret, mactetque ſe in lachrymis, deprecetur veniam, poſtulet gratiam: nec inde recedat, quo ad vſque dominum, quem offendit placatum ſentiat, & ab eo conſolationem recipiat.

Scientiam multi uolunt ſed pauci ſapientiam.

C Multi querunt ſcientiam, pauci verò conſcientiam. Si enim tanto ſtudio & ſolicitudine quæreretur, quanto quæritur ſecularis & vana ſcientia: citius apprehenderetur, & retineretur. Cogitare namq; de cõſcietia ſenſus eſt cõſummatº: & qui cuſtodit illã, ſemper erit ſecurus ſalua reuerẽtia ſapiẽtiæ. vtilius eſt enim currere ad conſcientiã quam ad ſapiẽtiam: niſi ſapientia ſit, quæ ædificet conſcientiam. Tunc enim ſe intelligit anima, tunc illuſtratur conſcientia, tunc impletur cordis ſcientia, cum in ſe deum, & in deo mutua reuelatione ſeipſum recipit, imago creata nihil aliud niſi ſapientia in anima, niſi gloria in conſcientia, niſi ſanctificatio in arca. O quàm ineſtabilis eſt dei pietas quæ tantam maieſtatem inclinat ad tantam humilitatem. Qui creauit nos, creatur in nobis: & qui potuit eſſe, nos deũ habere patrem vult, & ſibi in matre: quicunque, inquit, fecerit voluntatem patris mei, ipſe meus frater & ſoror, & mater eſt: & frater obediendo, pater generando, ſoror per hæreditatis participationem, mater per aliorum inſtructionẽ. O infidelis expande ſinum, dilata affectus, ne anguſtieris in viſceribus tuis, concipe quod totus mundus nequiuit apprehẽdere, donec virgo beata fide illum concepit. fide namque Chriſtus concipitur, vbi prædicatione naſcitur. deuotione nutritur amore tenetur. Sit ergo conſcientia plena vt deum conducat ad hoſpitium, ſit ſolicita erga fidele obſequium, ne tanta maieſtas recuſet cordis gremium, ſit deuota, vt ſoli deo placeat: ſoli deo intendat, nec à deo recedat. Talis conſcientia lætificat animam, exhibet deo gratiam, angelis & hominibus reuerentiam, ſibi ipſi pacatam & quietam conſcientiam. D

Duplex eſt conſcientia.

Conſcientia eſt cordis ſcientia: & dupliciter intelligitur, videlicet alia quæ ſe nouit per ſe, alia quæ poteſt ſe & alia nouit ex ſe. Cor enim ex ſe ſua & multa alia. Quando nouit ſe, appellatur conſcientia: quando poteſt ſe, alia nominatur ſcientia. Conſcientia bonus titulus eſt religionis & * benedictionis. Ortus deliciarum, aureum reclinatorium, gaudium angelorum, arca fœderis, theſaurus regni, aula dei, habitaculum ſpiritus ſancti, liber ſignatus & clauſus in die iudicij aperiendus. Nihil eſt iucundius, nihil eſt ſecurius bona conſcientia. Premat corpus, trahat mundum, creat diabolum, & illa erit ſecura. Secura, cum corpus moritur, ſecura cum anima coram deo præſentabitur, ſecura, cum vtrumque in die iudicij ante terrificum tribunal iudicis ſtatuetur.

Quod conſcientia eſt bonum teſtimonium futuræ beatitudinis.

Vturæ beatitudinis non eſt vtilius remedium, nec certius teſtimonium, quam bona conſcientia. E Mundus enim volubilitate circumrotetur, ploret, rideat, pereat, tranſeat, nunquam marceſcat conſcientia, ſubiungatur corpus in pœna, ieiuniis maceretur, vberibus laceretur, eculeo diſtendatur, gladio trucidetur, crucis ſupplicio affligatur, & ſecura erit conſcientia. in ſpeculo conſcientiæ ſtatus interioris hominis & exterioris cognoſcitur. Anima verò non nouit ſe, quæ ſine ſpeculo eſt. Speculum enim mundum, clarum & purum totius religionis eſt conſcientia. Sicut enim mulier quæ viro ſiue amico ſuo placere appetit, quæ contuitu ſpeculi imaginem appoſitam reddentis, decorem & pulchritudinem faciei ſuæ componit: ſic anima in quibus ab imagine veritatis diſcedit, vel in quibus veſtigia cicatricis imaginis recipiat, imaginem in conſcientia relegit, & intelligit non immerito conſcientiam ſpeculo comparauit: quoniam in ea tanquam ſpeculo rationis oculus tam indecens quam quod decens in ſe eſt, claro aſpectu apprehendere poteſt. Bona eſt conſcientia ſi habet in corde puritatem, in ore veritatem, in actione rectitudinem. pro his namque merebitur trinitatis viſionem. O beata viſio in qua deus ſic erit notus atque conſpicuus, vt videatur à ſingulis nobis, in ſeipſo videatur. Videatur in cœlo nouo, videatur in terra noua atque in omni quæ tunc fit creatura, bona conſcientia eſt domini vnica, quam excolere debet peccatorum confeſſio & eorum ſatisfactio, exhibitio bonorum operum & cuſtodia eorum. vnicuique eſt libet propria conſcientia, & ad hunc librum diſcutiendum & emendandum, omnes alij inuenti ſunt. Anima cum de corpore egreditur, nullum alium poteſt conſcientiæ ſuæ librum ſecum portare, poterit atque in illo cognoſcet quo debeat ire, & quod debeat recipere ex his quæ ſcripta erunt in libris iudicabimur, & ideo ſcribi debent ſecundum exemplar libri vitæ, vt ſicut aliter habent corrigantur, ne in illa vltima collatione, ſi quippiam aliter inuenti fuerint, habentes abiiciantur. Beatus homo qui ſe poterit cognoſcere & deſpicere, probare, & improbare. Nam qui ſibi diſplicet deo placet, & qui ſibi vilis eſt, deo carus eſt. Multæ ſunt conſcientiæ hominum, ſed nulla melior eſt illa qua cognoſcit homo ſeipſum. Quamobrem redeam ad cor meum, & ibi ſtare aſſueſcam, vt tam vitam meam poſſim diſcutere quam me ipſum cognoſcere, & omnes miſerias meas coram deo effundam ſi forte illa ſua magna pietas moueat eum. Confitebor tibi peccata mea, cum omnia nuda ſunt, & etiam aperta: quem fallere non poſſum, quia ſapientia eſt nunquam effugere, quia vbique eſt. Audi ergo piiſſime deus confeſſionem meam, & reſpice ad pietatem tuam. Fac mecum ſecundum miſericordiã tuam,

G audi quam sæpe de memoria mea te expuli. Turba ruens cogitationum plurimarum quæ velut plebs ad aliquod spectaculum solent effluere in cor meum dum orare vel cantare in monasterio volo: nescio cuiusmodi stulta cogitatio cor meũ rapit & ducit per diuersa loca: cunque illud ad me reuoco tenere non possum, sed illud elabitur & huc atque illuc dirigitur & per innumera effunditur. Idcirco terrenarum cupiditatum illecebræ & vanitatum effusio ita cor meum occupat, vt quod vitare studeo hoc cogitem, animóq; voluam. Non est in potestate mea cor meũ, & cogitationes meæ quæ ex improuiso effusæ mentem meam animumq; confundunt, atque alias trahunt quàm ego proposueram, ad secularia reuocant, mundana inferunt, voluntaria ingerunt. Illecebrosa contexunt, ipsoque in tempore quo leuare mentem meam ad eum paro, inanibus cogitationibus tractus ad terrena plerunque deiicior: huiusmodi per strepitum cogitationum tumultus à corde quotidie amouere volo, nec valeo, sed visa & audita, dicta, facta ad memoriam reuocantur, & in ea cum magna importunitate perstrepunt. Cogitata cogito, cogitata recogito atque iterum eademq; iterum replicare non cesso, & cum diu multumq; quicquid potero cogitabo, sine cogitationib⁹ esse non possum, sed intrant & exeunt, atque aliæ alias inducunt & excludunt. Hic intus sustineo, plerumq; tamen consentio, cum per ea quæ vidi vel feci sine vlla vtilitate absq; omni discretione vaga mente discurro: ita mens semper mobilis semper pervaga & velut ebria per diuersa distrahitur. Grauiter pecco cum cor meum derelinquo: quoniam grauis iactura per negligentiã fit. Vim patior, cum me illud deserit cõfirma cor meum deus, quoniam cum stare in seipso nititur à semetipso aliquo modo etiam nescito deriuatur ita peccandi consuetudine. Et cum nescio pecco. cor meum per infinita deducitur, & in multa desideria diducitur. In nocte vero cum dormire, volo multarum rerum imagines & phãtasias clausis oculis video, easque inuitus tolero, quantoque ab eis aciem mentis auertere nitor, tanto amplius illæ se inde ingerunt: & molestia turpium cogitationum cor meum maculant. inde est quod sæpe mihi nocuit mortifera delectatio quę ex recordatione libidinis prouenit. Nec enim pestis quæ præ cæteris vitiis est mihi familiarior, eo ad nocẽdum procliuior & ad repellendum difficilior. Nam cum ea repellere volo, nolenti mihi ingeritur blande onerosa displicendo, placens & placẽdo displicens carnis libidinem nunquam fugere potui: sed semper me sequitur & cum aliqua delectatione, vel visus intẽtione me comprehendere potest. non diebus neque noctibus requiescere sinit, subtiliter intrat & mentem occupat: & nisi subito repellatur allicit & intendit: & quia virus habet pestilẽtia per totũ corpus paulatim se diffundit. Cogitationes prauas multiplicat, affectiones malas generat, delectatione illicita mentes afficit, ad concilium prauitatis animum inflectit, omnesq; virtutes corrumpit. Hac peste cum astrict⁹ teneor diuelli ab ea vix possum: quoniam famulos eius nescio cõfiteri, aut erubesco tam subtiles & turpes sunt. Re vera difficile est libidinis incendia extinguere: adiuua me domine deus meus, vt huic tam pestifero vitio resistere possim. Scio enim quod mentẽ meam cogitatione immũda polluero, ei qui munditiæ author est placere non valeo. Cor mundum crea in me deus, quoniam non solum vna cogitatio illud occupat & turpis inquinat, verum amare dissipat. Sæpe namq; alia iniuria commotus de meis cogitationibus & tumultibus in corde premor, hinc nec sollicit⁹ & cęcus occasione vindictę de accepta iniuria timor. Consilia multiplico, & nihil aliud nisi iurgia quæ adsunt corde prę sago, præsentẽ nõ video, absentibus nõ cõtradico, intra me metipsum cõtumelias profero, & recipio: receptis autem durius respondendo. Cumque qui obuiet, nullus adsumit, rixas in corde propono, insidias inuidentium desidero, & quęcunque contra me mouere possunt, penso. exquiro quid respondeam, & cum nullam rem teneam, litigor vacuus labore, sicque diem in otium, noctẽ vero cogitatione verto, torpeo ab vtili opere, quoniam fatigor illicita cogitatione: ita mens interius pugnat cum mente homo repugnat. Nonnunquam verò quod egi in corpore hoc post modũ importuna cogitatione verto in mente, & multoties grauius torqueor in recordatione quam prius captus fueram in operis perpetratione. Sæpe enim ea quæ nunquam feci nec in voluntate habui ita recogito quasi pœniteat me illa non fecisse, ab occultis meis mũda me domine: quoniã cum nihil exterius ago, intus grauiter pecco. In corde enim seruo depicta ea quæ feci, ideo temporalium rerum tumultus in corde versare non cesso: cum vaco operor. In cogitatione enim comedo, cum ieiuno loquor, cum taceo irascor, cum sum tranquillus, corpus requiescit, & animus huc illucque discurrit. Ita vitam istam sine tumultu transire non potui, nec hoc quidem quod laudabiliter vixi sine reatu aliquo est, si remota pietate discutiatur.

K

L

M

I

H

Hic petit homo exui à suis tribulationibus.

DE necessitatib⁹ meis eripe me domine. Crebro namq; dũ necessitati studeo, reddere debita voluptatis studio deseruio, sub velamine necessitatis cado: in laqueũ voluptatis sæpissime namq; coincidi, & bibi non ad necessitatem sed ad voluptatem: & quod necessitati satis erat, voluptati parum erat. Cogitaui etiam de cibo & potu quod nõ debui, cogitãdo de his in cogitatione rumino, cum tegendis membris vestimẽta quæro nõ quæ tegant sed quæ congregantur, sed quæ extollant expeto & cõtra frigoris torporem, non solum quæ muniant, sed quæ per colorẽ cordis oculos seducunt. Cum pro aliqua necessitate licẽtiam loquendi habui, alicui loquutus sum, non solum de necessariis sed de his quæ ad me non pertinebant. De quibus licentiam nõ habebã, inieci me colloquiis aliorum, & ibi loquutus sum non ad ædificationem sed ad destructionem: non quod decebat sed quod libebat loquutus sum illa otiosa & vana & risui apta verbositati deseruiens, detractioni studens os meũmendacio & detractione inquinaui, & lingua mea omni fallacia plena nocuit mihi plusquã alia membra. Nam ea quæ vidi & audiui, nunquã eo modo quo facta vel dicta sunt possum referre, sed alia affirmo pro aliis & sæpe multa intersero superflua: atq; ita vel nimis laudãdo vel vituperando fere quoties loquor mentior. Guttur insatiabili ardet ingluuie, gula diuersis saporibus satiari non potest, cor prauum & malitia plenũ & dolo per puram confessionem tenere non potui vnquã. Manus ad opus prauum apertæ fuerunt, & pigræ ad bonum operãdum. Stomachus & intestina nimio cibo & potu sæpe sunt distenta: & ideo plena dolore. Nam vnde gula delectatur, vẽter inflatur, corpus infirmatur, & sæpe mors sequitur per gulæ delectationem. corruj in ventris ingluuiem: & vnde mihi debui parare salutem, paraui nimiam comedendo perniciem. Pedes me velocius portauerunt ad aliquam curiositatem spectandã quam ad ecclesiam. Oculi iniquo intuitu me peruerterunt, omnemq; motum mei corporis ad innumera desideria traxerunt. Aures citius aperui verbis otiosis & vanis, quam sanctis. Delectatus est odoratus variis odorib⁹. Gustus diuersarum rerum diuersis saporibus, nec nõ & singuli alij sensus. Ita deus meus in omnibus meis sensibus naturæ modũ excessi, omnia mea membra volunt coniuratione facta cum inimico meo de me dominiũ tradere, cum morte fœdus inire, pactum pangere cum inferno.

Hic petit homo exui ab omni peccato.

ERipe me domine ab homine malo, à viro iniquo, id est à meipso à quo recedere non possum: nam quocunque me verto, me sequitur vita mea: & quocunque vadam conscientia mea me non deserit: sed serpens assistit & quæcunque facio scribit. Idcirco quanquam humana iudicia subterfugiam, iudicium conscientiæ propriæ fugere non possum, & si hominibus celo quod egi, mihi tamen qui noui malum quod gessi celare nequeo. proprij reatus conscientia non me requiescere sinit: sed de die in diem torquet & de die iudicij vehementer terret. Nam in die illa cum dominus ad iudicandum venerit, vniuscuiusque conscientia ad testimonium adducetur, & aperto libro cõscientiæ omnis culpa ante oculos reducetur: atq; ita cogẽte cõscientia vnusquisq; est accusator suus & iudex. propterea modo statuam conscientiam meam ante me & iudicabo me ipsum, vt illud extremum

A extremum & tremens dei iudicium euadere possim. Damnat me conscientia mea, quanquam iudicium diuinum me nondum damnet. Accusat me de homicidio, quod si opere non feci, voluntate tamen & desiderio peregi. Accusat me de adulterio, & eodem modo respondeo. Accusat me de inuidia, confiteor & ego, quod inuidia cor meum sæpissime laniauit: per inuidiam namque sancte viuentium intra me feci inuidendo peccata. Nam bona quæ ab eis fieri vel dici audiebam, ea omnino non credebam. Ipsas res bene gestas in malum male interpretando conuertebam: omne malum quod de his vel mendax fama tractabat, statim acsi ego vidissem, credebam: omnia mala in eis æmulus fingebam, & ex profectu eorum deficiebam. hoc verò odium intra me abscondebam & in meos cruciatus conuertebam, proficientibus inuidebam, improbos fouebam, de malis eorum gaudebam, & de profectibus lugebam gratuitis, inimicus ardebam, & hanc malitiam mihi pectoris apprehendi, timebam semper eram auarus, & nunquam certus: & ita amicus eram diaboli & inimicus dei. Inter amicos discordiam seminaui, discordantes in dissensionem confirmaui. Opiniones bonorum mendaciis dulcoraui, in spiritualibus carnalia laudaui, vt spiritualia bona eisdem persuaderem, amicitias simulans, vt eorum qui se incaute mihi cõmittebant qua possem arte decipere: odiorum mihi occasionem prauis suspitionibus coaceruaui: & ita dæmones quorum facta sectabar, lætificaui, multis velut amicus fui, in obsequio hostis, in animo corruptus, in verbo turpis, in facto prodigus, sanctorum sequutionum tenax malarum suspitionum, vtrobique peruersus: & ita persequutus est inimicus animam meam, & humiliauit in terra vitam meam. Piissime domine vnde possum esse bonus, quando in bono die fui malus: ego peccabam, & tu dissimulabas. Prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam, & tu pietatem tuam: quia potentiã & indulgentiam cogitabas. Da misericordiam mihi misero, qui tandiu pepercisti criminoso. Credo quoniam quicquid mihi donare decreueris, fic est quasi nunquam fuerit. Non solum inuidia cor meum affligit, verum & vanitas circa varias delectationes languentem animum inuoluit. pervanitatem namque de operibus quorum mihi non eram conscius, turpiter me iactaui. Gestiebam etiam docere, quæ nesciebam, credi de me sublimia volebam, delectabilia grauibus apponebam, execrabar verbo quod animo cõcupiscebam, appellationes virtutum meis vitiis imponebam, & ita me ipsum flagellabam, & non fauentes mihi despiciebam. In promissione inhonesta fui velox, in exhibitione mendax, à bono mutabilis, mali tenax, lætus ad prospera, fragilis ad aduersa, inflatus ad obsequia, anxius ad opprobria, immoderatus ad gaudia facilis ad humana, difficilis ad honesta, in verbo fui, grauis in animo turpis, vbique fallax. Misericordissime ita defecerunt dies mei, in quibus debui deflere commissam iniquitatem, excitare remissam voluntatem, inspirare promissam fœlicitatem, præparare ad angelicam societatem, propiciare tuam maiestatem. Tædet me totam vitam meam deus meus: quoniam diligenter discussa apparet mihi, aut sterilitas aut peccatum: & si quis fructus in ea videtur, sic est vt simulatum aut imperfectum, aut aliquo modo corruptum non possit, aut non placere aut displicere tibi. Et cum verè ita res sit, fic est mihi quasi ita non sit quæ est miseria. Sic comedo, bibo & dormio securus, quasi iam transierim diem mortis, & euaserim diem iudicij & tormenta inferni. Sic ludo & rideo quasi iam regnem tecum in regno tuo. Idcirco multitudinem iniquitatum mearũ expauescens, sed de tua pietate confidens, tibi creatori & redemptori meo, qui veniam & indulgentiam post reatum per puram & lachrymabilem confessionem assequi promisisti. Confiteor, quod in peccatis meis fui conceptus, & per omne tempus vitæ meę vsq; ad hanc diem. In peccatis fui consummatus. Nullum inuenio peccatum, à quo non sim aliquo modo coinquinatus. per superbiam namque præcepta tua & senioruum meorum transgressus sum, silentium & taciturnitatem sicut regula docet: non tenui quod mihi licitum fuit, non habui, dedi & recepi. Clamorem pauperum ac miserorum libenter ac mi-

B

C

D

sericorditer non audiui, nec eos in suis infirmitatibus visitaui, suadentibus mihi in malum consensi. Facilius multa quàm vnum cogito, facilius quam mea reprehendo vitia aliorum. Hoc quod in aliis reprehendo, facere non erubesco: facilius vniuscuiusque vitia quàm virtutes intendo: eum aliorum delicta cerno, mea non aspicio. In meis delictis sum clemens, in aliis rigorem tenere volens, ad irrogandas contumelias sum validus, ad tolerandas infirmus, ad obediendum piger, ad lasceſſendum vero alios importunus, ad ea quæ facere valeo nec debeo paratus: ita repleta est malis anima mea peccatis meis exigentibus: in ecclesia deteriorem me reperio, nunc intus maneo, nunc foris exeo: tanta est leuitas corporis nec non mentis: aliud canto, aliud cogito: psalmos dico, verba profero, & sensum non attendo, sed mente vagus, habitu dissolutus, ocellis attonitus huc & illuc proficiscẽs, quæcunque ibidem geruntur prospicio. Væ mihi, quoniam ibi pecco, vbi peccata debeo emendare. Nunquam verò in ipsis bonis quæ deo donante ago, ad deterius appropinquo: quia mentis lætitiam pariunt: & quando securitatem gignunt, mens mea secura redditur, & in omni torpore laxatur: sæpe etiam me ipsum & opera quæ feci laudaui, & ab aliis laudari volui: plerunq; laus humana, quã non quærebam, mihi oblata placuit: & cùm ea in ceruicẽ extollitur, subito multa, quæ feceram, ad memoriam veniebant, vt amplius in collatione extolleretur. quòd subtiliter replicans, atque in vnum cuncta coaceruans, cœpi magis magisque deceptus intumescere: nunquam in mei admiratione occupatus desij mihi dans gloriam & non deo, à quo acceperam. omnium fructuum merita amisi: atque ita didici, quoniam qui me laudabant, aduersum me iurabant. Quanto enim quisque in semetipso gloriatur, tanto dei amore disiũgitur. Ita deus meus inferno appropinquauit anima mea, sed vide liberator meus, non habeo vnde tibi rependam quia iustus es. Heu mihi qualiter vixi, quãta mala feci & dixi: pudet quod sic vixerim, & quod natus fuerim, malens non esse quam talis esse. Bonus enim eram, & malum non feci, vtique qui me sponte feci miserum, conscientia mea meretur damnationem. Pœnitentia mea non sufficiet ad satisfactionem: sed certum est, quod misericordia tua delet omnem offensionem: dele ergo pie domine iniquitatem meam multitudine miserationum tuarum. Ego qui vsque ad hanc diem sine causa vixi, & amodo sine causa viuere non volo. Sed heu miser hoc tam sæpe sic confessus surgens, cadens sum defensus, te petendo, totiens confitendo conscius, multotiens promisi vt emendarem, & nunquam tenui, sed semper ad peccatum meum redij, & prioribus scelerib⁹ noua & deteriora coniũxi. Nunquam, vt debui, mores in melius mutaui, nec à malefactis recessi: plurimos & me perdens peccare feci, & multis causa mali extiti, & exemplis vitæ meæ multi subuersi sunt. Ecce peccata mea misericordissime deus non abscondo sed ostendo. accuso me non excuso, quoniam iniquitatem meam ego cognosco: nec idcirco iustus, quoniam si alter me accusat non ego ipsum me accuso, patienter sustinere non possem vesperas vt potuissem, propter magna peccata & vitia, culpas & negligentias infinitas, quæ egi & quotidie indesinenter ago corde ore & opere: & me omnib⁹ modis quibus humana fragilitas peccare potest, nisi verbum tuum cõfirmaret & habitaret in nobis, sed desperare non audeo, quoniam subditus ille tibi tulit chirographum peccatorũ meorũ & affigens illud cruci peccatum, crucifixit & mortem. Gratias ago tibi deus meus, quoniam visitasti me, & ostendisti mihi peccata, nunc primum te inspirante desisti ad cor meum redire, & me ipsum cognoscere, aduocabo aliquem de amicis tuis, & ei omnia delicta exponam, sicut mihi præcepisti: vt eius cõsilio & auxilio possim ab omnibus meis iniquitatibus liberari & tibi reconciliari.

E

F

Rogat ut audiat.

VDi ergo pater misserimũ peccatorem, audi vocẽ lachrymãtis seu pœnitentis, attẽde quàm grauiter peccaui, & dominũ offendi creatorem meum, deo iubente ad cor meum redij, & me ipsum & totam vitam meam discussi, tanto diligentius quanto familiarius:

G vnde vnum fateor nihil aliud inueni, niſi locum erroris & vaſte ſolitudinis cõſcientiam videlicet diu neglectam, omnino incultam, ſpinis & tribulis obſitam, & omni errore plenam. nullum enim vitium eſt, à quo nõ traxerim aliquod contagiũ: turbauit me ira, lacerauit me inuidia, inflãmauit me ſuperbia, inde contraxi mentis inconſtantiam, oris ſcurrilitatem, opprobria proximorũ, ſcelera detractionum, linguæ effrenationem, ſeniorum meorum imperata nõ ſeruaui, ſed indicaui. de meis negligentiis oburgatus, aut rebellis fui, aut murmurai, præferri me melioribus impudẽter affectaui, ſimplicitatẽ ſpiritualium fratrum irridenter exagitaui, meas conſcientias procaciter iactaui, delata obſequia faſtidiui, negata queſiui, iuniores meos elatus deſpexi, nõ obſeruaui in obſequiõ reuerentiam, in ſermone modeſtiam, neq; habui in moribus diſciplinam, ſed in tentatione iactantiam, in humilitate fui fallax, in odio pertinax, ſubiectionis impatiens, potentię execrator, ad opus piger, ad obſequium durus, ad loquendum quæ neſciebam promptus, ad litigandum paratus, fraternę ſocietatis inhumanus, temerarius in audiendo, clamoſus in loquendo, faſtidioſus in audiendo, præſumptuoſus in docendo, efferatus deformiter in cachinnando, onerоſus amicis, infeſtus quietis, ingratus beneficis, inflatus obſequiis, imperioſus ſubiectis, ſæpe feciſſe quæ non feceram, me iactaui vidiſſe quod non videram, dixiſſe quod non dixeram, negaui non dixiſſe quod dixeram, non vidiſſe & audiuiſſe quod videram, & audiueram:

H & ita ex omni parte ſum reus, reus in ſeculo, reus in clauſtro: ſed ibi per ignorantiam, hic verò per negligentiam, & vtraq; me terrent. veruntamẽ multo amplius terret me, quod in monaſterio ante conſpectum dei, deteriorẽ inuenio. Collocauit me deus in loco voluptatis, in domo vbertatis, in paradiſo deliciarum: ego verò miſerabilis inter menſam epulãtium pereo fame, ſitio iuxtà fontem, algeo ante ignem, & ad ventrem manus extendere, nolo tam piger ſum & deſidioſus: ita tempus amitto quod deus pietate ſua mihi indulſerat ad agendum pœnitentiam, ad obtinẽdum veniam, ad acquirendũ gratiam, ad promerendum gloriam. Quaſi monſtrum ante filios dei ſto habitu monachi non conuerſatione. habens enim magnam coronam & amplam cucullam ſalutem mini æſtimo. terram arbor ſterilis occupo, & velut vile iumentum plus cõſumo quam perficio, altiorem locum teneo, & nullum officium ſuppleo, ſed ſum ſicut truncus ſine frondibus & fructibus: alij me paſcunt de laboribus manuum ſuarum ſicut prębendarium ſuum, ego autem tãquam pauper & miſer, nec clericum gero, nec laicum: cantare nequeo, laborare neſcio, ſed opprobriũ peccatorum vilius, peius cadauere, tolerabili⁹ fœtet putridus canis hominibus quam anima deo peccatrix. Idcirco tędet me viuere, viuere erubeſco, quia parum proficio: mori timeo, quia non ſum paratus: malo tamen mori, & nomini dei cõmittere & commendare, quia benignus & miſericors eſt, quam de mala conſuetudine ſcandalum alicui facere, tota die verecundia mea contra me eſt, & cõfuſio faciei meæ cooperuit me. Cùm video me ſomnolentum ad vigilias, tardum ad horas canonicas, & pigrum ad opera manuum: alios autem video tam ſtrenue & tam deuote diuinis laudibus ineſſe, alios reuerenter & alacriter coram deo aſſiſtere, & cũ laudare, ego autem ad lachrymas nequeo compũgi, tanta eſt duritia cordis mei. cantare non libet nec orare, meditationes factas nõ inuenio, tãta ſterilitas animæ meæ & deuotionis inopia quam patior. heu me in circuitu meo omnes viſitat dominus, ad me autẽ non appropinquat. Nũc tueor alium abſtinentiæ ſingularis, alium patientiæ admirãdæ, aliũ ſummæ humilitatis & manſuetudinis, alium multæ miſericordiæ & pietatis. Illum in contemplatione frequenter excellere hũc profundare & penetrare cœlos orationis inſtantia, alios in aliis præeminere virtutibus, omnes conſidero & proſpicio ferventes, omnes in Chriſto vnanimes, omnes donis cœleſtibus & gratia affluentes tanquam reuera ſpiritualiter quos deus viſitat. In me vero nihil eorum inuenio quoniam deus declinauit in ira à ſeruo ſuo, inde eſt quod cum alij vigilant ego dormio: quando alij cantant in monaſterio, ego huc illucq; diſcurro. Quando alij in aliquo ſecreto loco ſe furãtur à colloquiis hominum, vt ibi loquantur cum rege angelorum, ego quęro colloquia hominum: cum alij vacant lectionibus, ego K fabulis & verbis otioſis: cum alij diſcurrunt, atq; diiudicãt ſemetipſos, ego iudico alios: aliis placet cõmunis vita, diſciplina cõmunis, & cõmune ſtudiũ, & mihi placent anguli & diuerticula: ſic ex quo peccare potui, nuſquam à peccatis & malis operibus ceſſaui, peccata peccatis accumulaui, & peccata quæ aliunde implere non potui, malis voluntatibus & malis deſideriis nuſquam ceſſaui, ſuper omnia mala & deteſtatio carnis quæ ab ipſis cunabulis ſemper mecum creuit, mihi ſemper affuit, nec adhuc iam præ ſenectute deficientibus membris me deſerit, multis & aliis modis infœlicem animam maceratam diſſoluit, captiuauit omni virtute deſtitutam, in anem & debilem reddidit. fateor huius operibus nefariis & immundis recordationibus ſæpe eſſe pollutũ incenſum, ardo res non modicos, & inhoneſtos, & non ſolum delectationum malas & ſtultas cogitationes habeo quotidie, quæ mihi nocent, ſed aliorum & facta & mihi malefacta variata per recordationes ſordidas ad memoriam reducta cor meum non paruo veneno. Iniquitas maculat & in hoc mirabiliter miſerabilis ſum, quia non tantum doleo quantum dolendum me cognoſco, ſed ſic cæcus torpeo velut quod patiar ignorem: hoc verò mihi eſt omni infœlicitate miſerius, quod ita opere peruerſo, ore pollutus, corde immũdus ad altare accedo & Chriſti corpus pertractare manibus meis non pertimeſco, accedo elatus ad humilem, iratus ad mitem, crudelis ad miſericordem, & tamen patitur humilis elatum, mitis iratum, miſericors crudelem, accedo ſeruus ad dominum L non amore, ſed timore: non deuotione, ſed vſu: ad dominum accedo cuius percuſſi ſeruum: ad patrem accedo cuius occidi filium, percuſſi verbo, occidi exemplo, nec timeo dominum, nec reuereor patrem. manens in turba fratrum turbaui aliquos, & ab aliquo tu batus, quando accedo ad pacificum. appropinquo etiam talis ad oſculum pacis, qui prius recõciliatus facere debuiſſem ad oſculum turbati fratris. conuincit me reum, & dei inimicum mea iniquitas, peccatum meum ſem per ſeparuit me à deo.

Idcirco obſecro te pater vt me inſtruas quomodo poſſim ſemper ſtare: cum deo meo, aut redire cum ab eo peccatis meis exigentibus motus fuero. Non longe es fili à regno dei, notitia namque peccati initium eſt ſalutis. Cõfido in domino, quoniam quicquid minus eſt in te ſeruoris & boni operis, humilitas ſupplebit confeſſionis. Quacunque namque hora peccator conuerſus fuerit & ingemuerit, ſaluus erit: vt quanto quis frequentius quantoque vehementius de ſuo reatu interno dolore afficitur tanto certior, tantoque ſecurior de indulgentia venia efficitur: tamen eſt quod pœnitentiæ lachrymis afflictam, tam frequenter viſitat, libenter confortat, quod ſua ſecula flendo damnare, & damnando flere conſiderat. Incipit ex tũc quædam familiaritas inter deum & animã, ex eo quod ſe ſentiat ab ipſo ſæpius viſitari, & eius aduentu, M non tantũ conſolari, imò aliquotiens quodam ineffabili gaudio repleri. nulla eſt enim tam grauis culpa, quæ non habeat veniam per puram confeſſionem. prouocat eum ad compaſſionem dei, humilis miſeriæ confeſſio. melius enim eſt, vt vites vitium quam vt emendes, ne forte cum incurreris reuocare non poſſis.

Rogat ut audiat.

QVotiens te ſentis turpibus cogitationibus pulſari aut illicita delectatione affici, totiens pone ante mentis oculos, quomodo crucifixus eſt deus tuus pro te: intuere, quo modo à Iuda traditus Iudæis, & quam viliter pertractatus blaſphematur, & colaphizatur, cõdemnatur, & exprobratur, & flagellatur, ad vltimum vero contumeliis & opprobriis affectus, inter duos latrones ſuſpenditur, clauis confixus, ſputis deriſus, ſpinis coronatus, lancea perforatus, ex omnibus partibus ſanguis emanauit, & inclinato capite, tradidit ſpiritum ita redemptor dominus pro te, & tua neſcio cuiuſmodi ſordida cogitatione ſordueris in mente. Sufficere poſſet hæc cogitatio ad excludendas cogitationes illicitas, ſed ecce alias conſidera quomodo

A quomodo morieris, quando aliqua graui infirmitate vexatus & ad extrema deductus, & ibi ad terram proiectus inter longa ſuſpiria & difficiles ſingultus, inter diuerſos dolores & timores animam expirabis: tunc venit corpus in pallorem & horrorem, in ſaniem & fœtorem, & erit vermis & cibus vermium: animam vero mox capient & rapient terribiles illic facies, & ex omni parte tenebunt eam dæmones. Cogita quis eam defendet à rugientibus præparatis ad eſcam, cum teterrima illa monſtra dæmoniorum occurrentia contra eam videbis: aut quis te ducet per ignotam regionem. Attende & quam cito veniet dies vltima. Subito veniet, ſed & forſitan hodie eſt. Iam adeſt, iamiam præſentabis ante tremendum iudicẽ, accuſaberis multis & magnis offenſis: non vno nec paucis, ſed innumeris criminibus, non paruis ſed immenſis, non dubiis, ſed certis, non breui accuſatione, ſed tam longa quam longa eſt tota vita tua, non vna accuſatione, ſed tot quot ſunt delicta tua. Ipſe iudex erit accuſator tuus: omnes etiã ſpiritus boni & mali coram deo te accuſabũt. Tot iudicibus propriis aſtabis, quotquot te præceſſerunt in opere bono iniquitates tuę, omnibus populis nudabuntur, & cunctis agminibus patebunt vniuerſa ſcelera tua, nõ ſolum actuum verum cogitationum & locutionum. Multa vero tunc venient ex improuiſo quaſi ex inſidiis quæ modo non vides: & forſitan plura & ter

B ribiliora his quę non vides. Vndiq; erunt tibi anguſtię, hinc erunt accuſantia peccata, tremens iuſtitia, ſubtus patens horridum chaos, deſuper iratus iudex, intus vermis conſcientię, foris ardens mundus. Si iuſtus vix ſaluabitur, peccator ſic deprehenſus in quam partem ſe tuebitur? Latere enim impoſſibile eſt, apparere intolerabile. Iudex erit vehementer iratus & terribiliter diſtrictus: ſententia enim ſimul oblata erit immutabilis, tortores horribiles qui nunquam miſerentur, parati erunt vt ſententia te condemnent ad tormenta. Timor conturbabit te cum terra aperietur coram te. Tu rues in ſtagnum ſulfuris ardentis & fœtentis, ignis exterius carnem tuam comburet, vermis interius conſcientiam corrodet. Ibi eris ſine fine veniæ & miſericordiæ, deum videre non poteris, & bonis omnibus carebis quę in poteſtate habuiſti. Si vis cogitationes malas à corde tuo expellere hæc ſæpe cogita ſupra ſcripta.

Sermo beati Bernardi De ſancto Andrea apoſtolo.

ET quietum ſtudium & attentum ſilentium, & tanta tanti viri ſolennitas mouent, imò compellunt aliquid dicere ad oſtendendum gloriam deitatis, gratiam apoſtolicæ dignitatis, confeſſionis virtutem.

C Demus gloriam laudi eius quem laudant omnes gentes, qui miniſtros & laudat & laudabiles facit, ipſe eſt cui aſſiſtunt angeli ad audiendum vocem ſermonum eius, qui ſtellas vocat & dicunt, aſſumus: cuius manus extendit cœlos, qui fundauit ſuper ſtabilitatem ſuam, qui graditur ſuper fluctus maris, qui fecit mirabilia ſolus, in quem deſiderant angeli proſpicere, ipſe qui fecit omnia, quæcunque voluit fecit. Huic ſeruire regnare eſt, qui ſeruiuit pro nobis dura, & graui neceſſitate, & purpuram ſuæ diuinitatis cilicio noſtræ mortalitatis operiens, pauper & mendicus venit in regionem noſtram. Nunquid non ludus vobis videtur Iudæi, pagani, hæretici, & omnis illa ſubſannantium, imò inſanientium turba, cum dicimus filium dei carnem mortem, clauos & lanceam toleraſſe? Ludus profecto vnde ſic nobis luditur, vt vobis illudatur. Vnicus ille ſapiens huius myſterij non ignarus, ludum iſtum eleganti ſermone prælуſit. Delectabar inquam per ſingulos dies: ludens coram eo in orbem terrarum. Luſit quippe coram deo cum carnem ex eius præcepto ſuſcepit, & in orbem terrarum, quia ad terminum orbis terrarum delectatus per ſingulos dies in ſingulis Apoſtolis iocundatus, dum vni tradit regnum cœlorum, alteri de pectore ſuo reclinatorium facit. Et deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum. Putabam ego domine Ieſu quod deliciæ tuæ eſſent eſſe non cum filiis hominum, ſed cum choris angelorum, vbi diuinitatis gloria thronis & poteſtatibus admirandus ſuperiorum oculos reuerberas D naturatum, ibi lucem inhabitas inacceſſibilem & circunſtantiam clariſſimorum luminum, tui luminis obtegis maieſtate. Sed illa clementiſſima tua pietas & benignitas adoranda, delicias ſuas dicit eſſe cum filiis hominum. Iſti ſunt filij hominum qui ſperauerunt ſub tegmine alarum tuarum, quos elegiſti de plebe, quorum lauiſti pedes, quibus tuum ſpiritum infudiſti, qui fidem tui nominis quadrigis euangelicis per orbem quadrifidum portauerunt. Nota tamen quod dicit non cum hominibus, ſed cum filiis hominum. Ego puto homines ad veterem hominem, filios hominum ad filium hominis pertinere, iuxta quam intelligentiam puer citariſta ſic intonat. Quid eſt homo quòd memor es eius: aut filius hominis quoniam viſitas eum? Vidėsne quia deum hominis eſſe memorem, filium verò hominis ſe viſitaré confirmat? Præſumimus & ſuſpiramus, quia fecit nobis miſericordiam ſuam, in conſpectu filiorum hominum, ſi interim protegat nos in abſcondito faciei ſuæ à conturbatione hominum. Igitur & dominus noſter cuius ſchola eſt in terris, & cathedra in cœlo, ex his omnibus quos elegit & prælegit, Andream elegit apoſtolum, cuius ſolennitatem & vocibus & cordibus inclamamus. Dulcis Apoſtolus & primitiua vocatio domini ſaluatoris, qui in ipſum apoſtolicum chorum tanti prioratus inſignitur faſtigio non ſubterfugit vos, quia quodammodo tenerrimus eſt, & dulcior in cordi- E bus fidelium, cuius paſſio tanta ſpiritus deuotione diſtillat: vt mentes audientium adipe & pinguedine replere videatur. Vnde non immeritò in ſingularem auctoritatis arcem ſuſcepta eſt, quam qui viderunt ſcripſerunt orbi, & miniſtri fuere ſermonis. Vocatio eius vita eius & paſſio cognita ſunt vobis, & nunc quid ſupereſt vt à me amplius expectetis? Veruntamen mouet me lectio apoſtolica, aliquantiſper de ea veſtræ reuerentiæ colloquamur. Ait enim. Corde creditur ad iuſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Dicit enim ſcriptura: omnis qui credit in ipſum non confundetur. Tria proponuntur hic & corde credere ad iuſtitiam, & ore confiteri ad ſalutem: & in illum credere, in quem qui crediderit non confundetur. Solum cor hominis capax eſt rationis & ſuſceptibile myſteriorum dei, quod purgatum atque politum ipſam diuinitatis ſubſtantiam conſiderat: etſi non comprehendit, tamen cor eſt in peccatore, anima in corde, mens in anima, fides in mente, Chriſtus in fide. Et hoc eſt puto quod dicit Apoſtolus, habitare Chriſtum per fidem in cordibus noſtris. Hoc igitur in meraciſſimam eliquatum eſt puritatem, cum omnia myſteria chriſtianę fidei, fide percipis inconcuſſa, nihil eſt quod tibi dubitationem parit, licet non videas rationem. Hæc eſt conſummata iuſtitia, perfecta veritas, & vera perfectio. Si tamen oris confeſſio ſubſequatur. Fides enim cordis ſine oris fide, aut nulla eſt aut parua, ſaluatore dicente: Qui me erubuerit & meos F ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, &c. Et propheta. Periit fides & ablata de ore eorum. Non dixit de corde, ſed de ore: quia nihil valet fides cordis, ſine fide oris, nec fides oris ſine fide cordis: cum iſta iuſtitiam, illa docet ſalutem: quia ſalus à iuſtitia vel iuſtitia à ſalute ſeparari non poſſunt. Crede ergo & confitere nihilominus confitere & crede: quia fides ad iuſtitiam, confeſſio fit ad ſalutẽ. Et quandoquidem in hæc deuenimus loca, & occaſio confeſſionis ſe obtulit: reddendum eſt quod alibi promiſimus, totumque conferendum quod de cõfeſſione ſentimus. Patientes autem eſtote, & ſi forte protenſius ſermonem extendero, vos intendite quæ dicuntur: quia veſtræ vtilitati proferuntur. Via enim eſt ſine qua nemo venit ad patrem: quam qui perdidit, perdidit deum. Cum enim de vitiorum abyſſo diſponis emergere, ad illum præcipuè ſit refugium tuum, cui tua anima commiſſa eſt, quem impoſuit deus ſuper caput tuum. Nec te mouеat ſi illiteratus ſit, vel indiſcretus, quia hoc ipſum ſignum humilitatis eſt, quæ generat confeſſionem. Memento quia non eſt poteſtas niſi à deo. Super cathedram inquit Moyſi ſedent ſcribę & phariſęi. Et attende non ſedentem ſed ſedem, cathedram non perſonam. Quid ſi fortè vel licentia eius ad aliũ transfugere permittatur? Tu tamen prius

ei reueles

G ei reueles tui cordis arcanum, quia non est plena salus si ille
fugitur aut contemnitur, cui adhærere & honorare debue-
ras. Quid si minus sufficiens tibi videtur eius instructio ?
patet ad libertatem via: vt coram alio literato atque discre-
to effundas cor tuum: reseruato illi priuilegio suo, cui tu tu-
am animam commendasti. Nec tibi blandiaris si grauiter
peccanti leuior pœnitentia, vel à nesciente, vel à dissimu-
lante dictatur, cum purgatorius ignis perficere debeat quic-
quid hic minus feceris, quia dignos fructus pœnitẽtiæ quæ-
rit altissimus. Licet autem non euaserit manus omnipoten-
tis, qui tibi non plenè consuluit: tibi tamen ratio in gratia
præsidet, quæ te doceat tantum à licitis abstinentię: quan-
tum te memineris illicita perpetrasse. A vestibulo igitur hu-
ius sacratissimæ virtutis omnes illos excludimus, quos ad
confessionem vel timor cogit: quia extorta confessio non est
confessio, vel aliorum accusatio trahit, quia non est confes-
sio, sed offensio, vel sui excusatio ducit, quia non est con-
fessio, sed defensio, vel iactantia inanis rapit: quia non est
confessio, sed illusio, & si quæ aliæ sunt species, quæ obum-
bratorio velamine tanti sacramenti simulent sanctitatem.
Cor in semetipso & ex semetipso contritum & humiliatum:
ad huius purificationis potest ascendere puritatem. Osten-
dam tibi vnum iustorum iustissime confitentem. Quæris quis
nam sit? Psaltes domini est. Dixi, inquam, confitebor aduer-
H sum me iniustitiam meam domino: dixi, hoc est in corde
proposui, non coactus, non compulsus, sed spontaneus.
Iniustitiam meam, ait, non alienam, aduersum me argueus &
accusans. Vides quia non timore alterius, vel ad alium ac-
cusandum, sed seipsum sanctus domino confitetur. Pro hu-
iusmodi confessione remittes tu domine impietatem pecca-
ti mei, Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore op-
portuno. Hęc prẽmium in corde germinat ad iustitiam, post-
hæc in ore nascitur ad salutem. Primus eius gradus est, co-
gnitio peccati. In hac cognitione videndum est quid ege-
ris', quantis contumeliis afficeris corpus tuum, ambulans
in passione desiderij, sicut & gentes quæ ignorant deum,
possidens vas tuum in immunditia & vilitate, non in sancti-
ficatione & honore. Considerandum est etiam quàm me-
rueris ignem, scilicet illum qui paratus est diabolo & an-
gelis eius, & omnia genera pœnarum, quæ in illis pœna-
libus locis cumulantur & crescunt. Inspiciendum verò quid
amiseris, bona videlicet illa quæ oculus non vidit, & au-
ris non audiuit, nec in cor hominis non ascenderunt, quæ
præparauit deus diligentibus se. Horum igitur omnium
consideratione perterritus transi ad pœnitentiam vltricem
viciorum, altricem virtutum, pœniteat te quod tot & tantis
flagitiis inuolutus, in luto fecis & miseriæ diutius iacuisti.
I Pœnitentiam agens corpus tuum conteres, & furibundo car-
nis asello incentiuorum semina præfiguraueris, pœnitenda
amplius non admittas, ne vulnus vulneri frequenter ingemi-
nans confringas ossa animæ tuæ, quæ custodit in iustis domi-
nus, vnum ex his, inquã, non conteretur. Et quod hæc duo ita
sibi inuicem coniuncta sunt, vt se cognoscere non possit, nisi
pœniteat: & pœnitere non possit, nisi se cognoscat. Sic ergo
tibi cognitus & in te pœnitens transuola ad tertium gradum
dolorem cordis, & iam plantata erit iustitia plantatione illa
quam planta uit pater tuus cœlestis. Dole igitur quia crea-
torem offendisti, cuius legem cœlestia & terrestria præter
te indefessa statione conseruant. Et in tanta republica dei
tu solus peregrinus es, & imperatoriæ maiestatis decreta
non curas. Surgat & acrior dolor, quod cum creatore eti-
am patrem offenderis, & illum patrem qui tibi ministrat si-
derum cursus, fœcunditatem terræ, fructuum vbertatem.
Accedat & acerrimus qui pertranseat animam tuam, quod
tantum benefactorem contempseris, qui dolorem crucis su-
stinuit, ne dolores inferni amplius sustineres. Sic igitur in
interiori homine iustitia germinante, surculus erumpat in
arborem, & loquatur lingua quod scientia loquebatur.
Quartus itaque gradus est confessio oris. Hæc purè fa-
cienda est, quia non est pars vna peccatorum dicenda, & al-
tera reticenda, neque leuia confitenda, & grauia diffiten-
da. Nec alter accusandus & ipse excusandus, sed cum iu-
sto dicendum est. Non declines cor meum in verba mali- K
tiæ: ad excusandas excusationes in peccatis. Hæc enim
sunt verba malitię, & grauis malitię qua grauior vix possit
esse. Confitendum est & humiliter, vt idem sit in corde,
quod sonabit in ore. Sunt enim nonnulli qui narrare in con-
fessionibus solent, quæ vel argutè literatorio & fortiter gla
diatorio gessere conflictu proh dolor sub humilitatis pallio
superbiam inducentes, & putantes se posse vitare oculos iu-
dicis cuncta cernentis. Nonne vtique reges Saul & Dauid
redarguti à prophetis Samuele & Nathan, dixerunt, peccaui,
& tamen Saul audiuit, transtulit dominus regnum à te, & da-
bit illud æmulo tuo. Et Dauid, transtulit dominus peccatum
tuum, & non morieris. Quid est hoc, nisi quia quod Saul ha-
buit in ore, non fuit in corde, & humilitas quæ in ore Dauid
extitit, in corde etiam radiauit? Dicendum est & fideliter,
vt in fide ecclesiæ credat sibi peccata dimitti, quia Cain &
Iudas purè & humiliter confessi sunt, sed nequaquam fide-
liter, quia alter eorum desperans ad laqueum cucurrit. Alter
illud grande scelus euomuit: maior est iniquitas mea quàm
vt veniam merear. Mentiris latro, quia maior est pietas dei
quàm quæuis iniquitas: quia miserationes eius super omnia
opera eius. Sequitur quintus gradus, maceratio carnis, quæ
ieiuniis, vigiliis attenuanda est, ne noua prurigine voluptuo-
sã reuoluat prauitatem. Hæc autem facienda est licentio- L
sè: quia quod sine licentia fit, vanę gloriæ deputabitur non
mercedi. Occultè, vt nesciat sinistra tua, quid faciat dextera
tua. Discretè propter debilitatem corporis, & multimo-
das infirmitates. Plurimosque videmus in principio con-
uersionis ita discretionis infregisse repagula, vt laudum so-
lenniis inhabiles redderentur, & apparatu lautiori diuturni-
nis fouerentur temporibus. Iam sic illuminatus procedat
ad sextum, quæ est correctio operis. Prohibe ergo lin-
guam tuam à malo, operare quod bonum est, & sensuales
motus tuos continentię frænis infræna, & sic erit pax in ter-
ra carnis tuæ. Argue malos pro persona quam habes: & te
præsente iustitiam non sinas sepeliri. Veni ad septimum
gradum: & hic est perseuerantia bonitatis. Et in hoc septi-
mo vocabit te dominus cum Moyse de medio caliginis: &
in ipsam diuinitatis substantiam interiores oculos infiget.
Perseuerantiam autem faciunt expectatio præmiorum, pœ-
narum recordatio, primitiæ spiritus & donum cœleste, de
quibus loquitur Apostolus. Quod nec expertus ignorat,
nec inexpertus intelligit. Stultitia est enim illi, & non po-
test intelligere quæ sunt spiritus dei. Audite & breuiter
quem oporteat ordinari ad dispensationem mysterij huius.
Oportet eum esse non minus literatum quàm religiosum,
vt zelum dei habeat, & secundum scientiam, cum indiscre-
ta religio magis obesse soleat quàm prodesse. Literatum M
ideo, vt sciat quid iniungat, cui parcat, quando parcere
debeat, quam consolationem proferat de scripturis. Re-
ligiosum verò idcirco & vt puras manus leuet ad deum, &
pro peccatoribus fiducialiter intercedat. Videat ne vnquam
de his quæ sub signaculo confessionis accepit aliquam fa-
ciat mentionem, vel alicui loquenti consentiat. Caueat e-
tiam ne vilescat in conspectu eius qui ei suam vilitatem o-
stendit, nec sit suspectus, nec de præterita futuram vitam
æstimet peccatoris. Quod si fortuitu de his quę in con-
fessione susceptt causa coram eo fuerit ventilata, non tan-
quam conscius in partem declinet, sed quasi nescius iudi-
ciarium ordinem permittat exerceri. Habeat in voluntate
compati & liberare eum, & nitatur aliquid detrahere se-
ueritati, imitans dulcedinem domini sui, de quo dicit san-
ctus: Quoniam fecisti iudicium meum & causam meam.
Sed prohdolor temporibus nostris per vniuersum mun-
dum pestilentialis morbus excreuit, vt præferantur eccle-
siis, quos nec scientia nec vita commendet, cæci duces cæ-
corum & precipitati ad præcipitium perducentes. Audiui-
mus de confitente, & de confessione suscipiente, audiamus
nunc quæ impediant confessionem. Quantum colligere pos-
sum, quatuor præcipuè occurrunt, pudor, timor, spes & de-
speratio. Nihil fortius ad expugnandum gratiam dei quàm
pudor humanus, quia dum erubescimus confiteri quæ com-
misimus

A misimus, deum minus quàm homines reueremur. Hæc est
confusio adducens peccatum. Opponamus ei consideratio-
nem rationis, reuerentiam intuentis dei, comparationem ma-
ioris confusionis: vt enim confiteamur ratio monet, deus
cogit qui vidit. Et si confundimur hic dicere quid erit in
illa magna confusione, vbi omnibus omnia patebunt? Timor
plerosque opprimit, ne graui pœnitentia percellantur, &
perferre non possint. Vere qui timet pruinam, irruet super
eum nix. Hic considerandum, quàm grauis sit pœna gehen-
næ, quam longa, quàm infructuosa. Econtrario autem pœ-
nitentia præsens, leuis, breuis & fructuosa. Spes autem mul-
tos obruit, qui dum bona præsentium cupiunt, aperire con-
scientias suas nolunt: ne si quales sint hominibus appareant,
ad nullã præsentis vitæ bona conscendant. Quibus incul-
candum est, quia bona huius seculi parua sunt, incerta &
momentanea, & illa illius vitæ maxima, & certissima, & æ-
terna. Plurimos desperatio interficit, qui hoc solum metu-
unt, ne possint continere. Verum est quia peccator cum ve-
nerit in profundum malorum, contemnit. Hanc obtinere de-
bemus vigore confessionis, gratia humilitatis, & compas-
sione illius cui aperimus conscientiam nostram. Sciendum
autem, quia alia est confessio quæ peccatum plangit, alia quæ
laudem canit. Bonum animæ ornamentum confessio, quæ
B & peccatorem purgat, & iustum reddit purgatiorem. Se-
quitur. Qui credit in illum non confundetur. Credere deo,
est verbis eius fidem adhibere. Credere deum est confiteri v-
bique esse. Credere in deum est omnem spem suam in illum
dirigere. Deum & deo credunt dæmones, sed in illum nõ cre
dunt: in quẽ qui credit non confundetur, quia spem suam non
ponunt in illum. Ecce quantum potui, etsi non quantũ volui
de confessionis differui sacramento. Sed sermonem in longũ
protraximus, finem loquendi pariter audiamus. Det nobis
credere ad iustitiam, ore confiteri ad salutem: & in se crede-
re, sponsus ecclesiæ filius Mariæ: qui est deus benedictus in
secula. Amen.

In festo sancti Nicolai episcopi, Sermo beati Bernardi.

Nicolaus iste meus, imò & vester: electus ab vtero,
sanctus à puero, iuuenum gloria, senum reueren-
tia, sacerdotum honor, pontificum splendor, reue-
rẽtia sua nostram lætificat festiuitatẽ. Hic est Ni-
colaus, cuius miracula per totam mundi latitudinem diffun-
duntur: quẽ laudat orbis terrę, & qui habitãt in eo. Tot enim
& tanta miracula cumulantur, vt omnes literatorum argutię
vix ad scribendum sufficiant: nos ad legendum. Et licet scho-
larium numerus in incude rhetorica sub Quintiliani vel
Ciceronis malleis, tenuissimas orationum laminas extendat:
superat tamen gloria confessoris vocem & mentem, linguam
C & conscientiam. Crebrescunt enim quotidie mirabilia, nec
requiescit spiritus dei, ad memoriam militis sui, sua conti-
nuare miracula. Glorificatur in mari, laudatur in terra: in
omnibus periculis inuocatur. Denique qui descendunt ma-
re in nauibus, facientes operationes in aquis multis: ipsi vi-
derunt opera domini, & Nicolai, per dominum mirabilia in
profundo. Nonne post memoriam virginis singularis, tam
dulcis pietas, vel pia dulcedo in cordibus fidelium obserua-
tur: vt in die tribulationis nomen Nicolai teneatur in ore,
requiescat in corde? Si coruscationes fulgurant, & procel-
lis detonantibus à supernis vindicta procedit: Nicolaus in
patronum assumitur, Nicolaus dulciter inuocatur. Si tem-
pestas seuiens & crudelitas maris nauigantibus intentantur,
Nicolaus flebiliter exoratur vt audiat, suppliciter inuoca-
tur, vt veniat: vt eruat misericorditer acclamatur. Si pulsa-
mur incommodis vel offendiculis indolemus, statim sancti
confessoris nomen prosilit in os nostrum: Nicolaus ingemi-
natur, patrocinium quæritur Nicolai. Ne putetis autem inde
declamatoriè loqui, nel venustate rhetorica, verborum aggre
gare splendorem: cũ omnis mũdus beneficia sentiat confesso-
ris, nec sit qui ab amore eius se abscondat. In testimonium
sunt peregrinationes ad sanctum illius corpus à finibus ter-
ræ susceptæ: vt videantur quæ per eum fiant miracula. Non
folum autem christianis, sed & paganis in tantam reueren- D
tiam sancti nominis aduoluit auctoritas: vt certatim con-
fluant, ad laudandum & glorificandum nomen sanctum eius.
Præcipuè sanctorum facerdotum, & clericorum turba, tan-
ta deuotione circa cultum eius afficitur: vt in toto orbe ter-
rarum vndique conuadant & concurrant, ad obsequendum
tantæ solennitati. Lætantur pueri, iuuenes congratulantur,
ornantur virgines, senes exhilarantur: & omnis ætas per-
sonaliter alludit. Vnusquisque autem habet materiam gau-
diorum, vt laudent pueri puerum ieiunantem, iuuenes iuue-
nem liberantem: virgines virginum infamiam propulsantem,
senes senis inopiam redimentem. Iuuenes & virgines senes
cum iunioribus laudent nomen eius. Et nunc post actus e-
ius Græcorum excellentibus linguis insigniter diffamatos,
quid audeat sermo pauperculus balbutire? Veruntamen ne
tergiuersationes inducere videar excusatorias, recurro ad
euangelicam lectionem: & quod de communi accepi, profe-
ro in commune. Ait enim. Homo quidam nobilis abiit in
regionem longinquam: accipere sibi regnum & reuerti. Et
ait seruis suis: Negociamini dum venio. Non paruum mihi
fiduciæ robur præstat, quod ille summus imperator nego-
ciator meus factus, & negocium meum sine ocio egit quam-
diu fuit in terris, & preciosarum mercium sarcinas portans
ad patrem, ipsi vultui dei, & quid emit, & quid redemit,
& vnde redemit ostendit. Tu ergo illo negocioso ociosus
esse disponis; illo laborante quiescere? Ipse venit nego- E
ciari in regionem longinquam: & tu ad regiones proximas
ambulare contemnis? Aggredere & ingredere regionem dis
similitudinis, videlicet mundum istum: & vide quàm fre-
quentes ibi nundinæ, quantę ibi germinent & regerminent
vanitates. Prorsus dissimilitudinis, quia regionem similitu-
dinis vbi ad similitudinem dei facti sumus amisisse vos con-
stat. Nunquid non magna dissimilitudo de paradiso ad
infernum, de angelo ad iumentum, de deo ad diabolum? Va-
de per forenses tumultus, & hincinde decertantes circunspi-
ce: & quantum colligo in tribus causis vacat omnis volu-
ptas: alij diuitiis, alij honoribus, alij glorię inuituntur. Cur-
ris ad Indiam, Aethiopiam circuis, transis maria: & alium
orbem tibi aperis nauigando, vt diuitias congreges. Fugis
patriam, ignoras filios, diuelleris ab vxore: & omnium ne-
cessitudinum oblitus, quæris vt acquiras: acquiris vt perdas,
perdis vt doleas. Ascendis montes niue obsessos, & horri-
bilem eorum altitudinem tanquam plana quęq; perambulas:
faciem abyssi latentis non reputas, latronum gladios, & vias
insidiarum quasi planas pertransis: oblitusque humanitatis
tuæ, nec fulminantem cœli faciem, nec æstus vel frigora ma-
gnipendis: thesaurizas & ignoras cui congreges ea. Nec de-
est plerunque potentia fortioris, qui detecta fronte capiat
vel rapiat: & vna hora pauperem & humilem te faciat, quem
diuitem & sublimem longa ætas prouexerat. Audi & bre- F
uiter de honoribus. Ducem te constituere, & data est tibi
facultas: vt miser sis, & amplius non quiescas. Cumulatur
materia solicitudinum, & inter ærumnas cor ipsum excedentes: necesse est vultum inducere gaudiorum. Nunquam in
honore sine dolore, in prælatione sine turbatione, in sublimitate sine vanitate quis esse potest? Miseri iuxta philoso-
phum mercedem miseriarum amamus, & ipsas execramus.
Audi & de gloria. Si queris gloriam: omnibus inuidiæ se-
mina præbuisti. Inflatus es, & in ventilatorio plenius dis-
rumperis, nec attendis quot te sequantur: Sed quot præce-
dant. Conglomerantur omnes ad detrahendum tibi, ad ma-
ledicendum linguas acuunt, & argutissimus es, si vel manum
vel linguam inuidorum possis cuadere. Ecce vnde glorioſus
esse volebas: inglorioſus esse conuinceris. Nullum enim in-
exorabilius persequitur multitudo: quàm illum qui sibi mul-
titudinis arrogat principatum. Decursa igitur hac regione, &
(quod preciosius est) inde sublatus: transi ad secundam quæ
est paradisus claustralis. Verè claustrum est paradisus. Hic
prata virentia scripturarum: præterfluens lachrymarum vn-
dositas, quam de puriſſimis affectibus amor ille cœlestis eli-
quat. Hic sunt arbores erectissimæ chori sanctorum, nullaq;
est quæ non multa gaudeat fructus vbertate. Hic est sublimis
illa mensa, in qua deus est & cibans & cibus, munerans &

munus

munus: offerens & oblatum, cõuiuans & conuiuium. Hic aggestæ sunt opinionis diuitiæ: hic refusa est gloria angelorũ. Putas ne vllas hic esse nundinas: & ociari illos qui habitant vnius moris in domo? Videas hunc sacris lectionibus intendentem, illum occubantem orationibus: hunc pro suis excessibus lachrymantem, illum in dei laudibus exultantem: hunc vigilantem, ieiunantem illum: & officia pietatis sibiinuicem inuidere. Nocte conſurgunt ad confitendũ ei, vespere & mane & meridie narrant & annunciant laudem eius: & omnis illorũ sedulitas, in orbem diuini rotatur obsequij. Relicto mũdo, & modo viuendi suscepto: transi ad tertiam, quę est regio expiationis. In hac benignus pater examinat filios rubigino-
sos sicut examinatur argentum: ducit per ignem & aquam, vt educat in refrigeriũ. Tria loca sunt, scilicet cœlũ & terra & infernus: & habent singula habitatores. Pro his quæ in cœlo sunt non est orandum: quia eos, non pro eis orare debemus. Pro his qui in inferno sunt, suspendendæ sunt preces: quibus clausa est ianua, misericordiæ, & totius spes intercluſa sa-
lutis. Pro illis tantum vigilandum est in orationibus, & subueniendum sacrificio singulari, qui in locis purgatoriis emundantur: vt benignus pater pœnitentiam eorum in satisfactionem, in glorificationem cito conuertat. Quarta est
H regio gehennalis: regio dura extimescenda, terra afflictionis & miseriarum: terra tenebrarum, terra turbinis & caliginis: terra maledictionis & mortalitatis, terra sitis & famis, terra combustionis & frigoris: in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Totus tremo atque horreo, ad memoriam regionis istius, & concussa sunt omnia ossa mea. Illic est ignis qui non succenditur, vermis qui non moritur: frigus horrendum. Ibi fœtor intolerabilis ex corporibus damnatorum exoritur: percutientes mallei resonant incessanter: obfusæ tenebræ cumulatius indensantur: ibi fletus & stridor dentium: planctus & gemitus & alternantia mala impios sine pietate discerpunt. Quinta regio est paradisus supercœlestis: regio beata & gloriosa: plena voluptatis & gratiæ, suauitatis & lætitiæ, benignitatis & gloriæ, ibi requies à labore, iucunditas de nouitate: de æternitate securitas. Illic omnes viuunt, nullus moritur, omnes exultant in voce exultationis, quam nobis concedat dominus noster Iesus Christus, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Descriptio po-

SITIONIS SEV SI-

tuationis monasterij Clareuallis.

I situm Clareuallis nosse desideras, hæc tibi scripta sint p speculo. Duo montes non longe ab abbatia habẽt initium, qui primo angustę vallis interiectione distincti, quo magis ad abbatiã appropiant, maiore hiatu fauces dilatant, quorum alter alterum abbatię latus dimidium, alter totum occupat. Alter fœcundus vinearum, alter frugum fertilis, iucundum visui, & vsui commodum ministerium præbet: dum per deuexa latera in altero crescit, quod comedatur, quod bibatur in altero. In summis montium frequens monachis labor est, amœnus quidem, & quiete iucundior, ramale vetus colligere, & colligare fasciculos ad comburendum. Squalentes extirpare dumos, & solis aptos ignibus, ignibus aptare, eruderare sentes, euellere, destruere, disperdere (vt secundum Salomonem dicam) spuria vitulamina quę crescentium arborum, vel ligant ramos, vel radices suffodiunt. Ne impediatur rigida quercus sublimi salutare sydera vertice, tilia mollis brachia explicare, fissilis & flexilis fraxinus libere se in altũ K extendere, patuláve fagus in latum expandere. Porro abbatiæ pars posterior, in latam desinit planitiem, cuius partem non modicam murus occupat, qui abbatiam diffuso cingit ambitu. Intra huius septa multę & varię arbores variis fœcũdæ fructibus instar memoris pomœrium faciunt, quod infirmorum cellę contiguum, infirmitates fratrum non mediocri leuat solatio, dum spaciosum spaciantibus præbet deambulatorium, æstuantibus quoque suaue reclinatorium. Sedet ægrotus cespite in viridi, & cum inclementia canicularis immiti sydere terras excoquit, & siccat flumina, ipse in se curitatem & absconsionem, & vmbraculum diei ab æstu, frõde sub arborea feruentia temperat astra: & ad doloris sui solatium, naribus suis gramineę redolent species. Pascit oculos herbarum & arborum amœna viriditas, & pendẽtes ante se atque crescentes immensę eius deliciæ, vt non immerito dicat: Sub vmbra arboris illius quam desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Aures suaui modulamine demulcet pictarum concentus auium: & ad vnius morbi remedium, diuina pietas multa procurat solatia, dum aër nubilus ridet serenitate, terra fœcunditate spirat, & ipse oculis, auribus, naribus, colorum, canorum, odorum delicias haurit. Vbi pomœrium desinit, incipit ortus intercisis distinctus areolis, vel potius diuisus riuulis intercurrẽtibus. L
Nam licet aqua dormitans appareat, pigro tamen decurrit elapsu. Pulchrum & hic infirmis fratribus præbetur spectaculum, dum super viridem puri gurgitis marginem sedent vitrea videre sub vnda pisciculos ludere, & natatu obuio militarem repræsentare congressum. Aqua hæc piscibus alendis, & rigandis oleribus duplici ministerio seruit, cui Alba famosi nominis fluuius indefesso meatu fomenta ministrat. Hic per multas abbatię officinas transitum faciens, vbique pro fideli obsequio post se benedictionem relinquit: qui ad hoc cum multo quidem labore conscendit, non integer, nec tamen ociosę pertransit. Ipse quidem mediam valem flexuosum interſecans per alueum quem non natura, sed fratrum industria fecit, dimidium sui mittit in abbatiam, quasi ad salutandum fratres, & se quòd totus non venerit excusandum, quippe qui totius capax canale non inuenit. Et si forte amnis ipse inundans impetuoso excursu proruit, obiecto muri retroactus, subtus quo eum necesse est fluere, in secipsum recurrit, & refluum denuo, defluus amplexatur. Intromissus vero quantum murus (portarij vice) permisit, primum in molendinum impetum facit, vbi multum solicitus est, & turbatur erga plurima, tum molarum mole far comminuendo, tum farinam cribro subtili segregando à furfure. Hic iam in vicina domo caldariam implet, & se igni coquendum committit, vt fratribus potum paret, si forte sterilis vindemia cultoris industriæ non bene responderit, & defectu sanguinis vuæ, de filia fuerit festucæ supplendus. Sed nec sic se absoluit: eũ enim ad se fullones inuitãt qui sunt molẽdino cõfines, rationis iure exigentes, vt sicut in molendino sollicitus est, quo fratres vescantur, ita apud eos paret quo & vestiantur. M
Ille autem non contradicit, nec quicquam eorum negat quæ petitur, sed graues illos, siue pistillos, siue malleos dicere maluis, vel certe pedes ligneos (nam hoc nomen saltuoso fullonum negocio magis videtur congruere) alternatim eleuans atque deponens, graui labore fullones absoluit: & si iocularę quippiã licet interserere seriis, peccati eorum pœnas abre soluit. Deus bone, quanta pauperibus tuis procuras solatia, ne abundantiore tristitia absorbeantur: quanta pœnitentibus pœnę alleuiamenta dispensas, ne laboris violentia nonnunquam fortassis opprimantur. Nam quot equorum dorsa frangeret, quot hominum fatigaret brachia labor, à quo nos sine labore amnis ille gratiosus absoluit, etiam cum sine ipso nec indumentum nobis pararetur nec alimentum. Ipse vero nobiscum participatur, nec aliud de labore suo (quo laborat sub sole) mercedis expectat, quàm vt cum omnia diligenter perfecerit, liber permittatur abire. Tot ergo volubiles rotatas rotatu rapido circunducens, sic spumeus exit, vt ipse quasi moli & mollior fieri videatur. Excipitur dehinc à domo coriaria, vbi cõficiendis iis quæ ad fratrum calceamẽta sunt
necessaria

A necessaria, operosam exhibet sedulitatem. Deinde minutatim se, & per membra multa distribuens, singulas officinas officioso discursu perscrutatur, vbique diligenter inquirens quid quo ipsius ministerio opus habeat, coquendis, cribrandis, vertendis, terendis, rigandis, lauandis, molendis, molliendis, suum sine contradictione præstans obsequium. Postremo ne quid ei desit ad vllam gratiam, & ne ipsius quaqua uersum imperfecta sint opera, absportans immunditias, omnia post se munda relinquit. Et iam peracto strenue propter quod venerat, rapida celeritate festinat ad fluuium, vt vice Clareuallis agens ei gratias pro vniuersis beneficiis suis, salutationi eius, resalutatione condigna respondeat, statimq; refundens ei aquas, quas nobis transfuderat, sic de duobus efficit vnum, vt nullum appareat vnionis vestigium: & quem discessu suo tenuem & pigrum fecerat, mixtus ei morantem præcipitat. Sed quia eum loco suo restituimus, redeamus ad riuulos quos post nos reliquimus, qui deriuati à fluuio, passiuis per prata vagantur excursibus, vt inebrient terram & infundant eam, & germinare eam faciant: ne cum verna
B temperie terra prægnans in partum soluitur, renascentia gramina humoris inopia marcescant, nec opus habeant mendicatis nubium guttulis irrigari; sufficienter cognati fluminis fota beneficio. Hi riuuli vel potius sulci post peractum officium, fluuio qui eos euomuerat, absorbentur, & iam totus simul Alba collectus, prono decursum per deuexa festinat. Sed quia iam eum longius conduximus, & ipse se-
Eccli. 1. d. cundum Salomonem ad locum suum reuertitur, reuertamur & nos vnde digressi sumus, & diffusam prati planitiem succincto sermone transiliamus. Multum habet locus ille amœnitatis, multum quod mentes fessas alleuet, luctusque soluat anxios, multum quod quærentes dominum ad deuotionem accendat, & superne dulcedinis ad quam suspiramus admoneat, dum ridens terræ facies multiplici colore, vernanti pictura oculos pascit, & suaueolentem naribus spirat odorem. Sed & dum video florem, dum sentio floris odorem, historias veterum memorant mihi prata dierum. Nam cum odoris delicias haurio, occurrit animo fragrantiam vestimentorum patriarchę Iacob, suaueolentiæ agri pleni fuisse assimilatam. Dumque oculos colore reficio, hanc recordor speciem purpurę Salomonis fuisse prælatam, qui in omni gloria sua liliorum agri decorem æquiparare non potuit, cum tamen nec ars ipsius sapientię, nec potentiæ deesset materia: & sic dum foris fruor ministerio, non parum latenti delector mysterio. Hoc ergo pratum intercurrentis fluuij fouetur irriguo, & ad humorem eius mittit radices suas: ideo non timebit cum venerit æstus. In longum autem tanto tractu distenditur, vt cum tonsum vellus gramineum soliu fœnum torquerit, bis denis diebus conuentum lassare sufficiat. Nec
C tamen solis monachis labor ille relinquitur, sed cum monachis tam conuersorum, donatorum, quàm conductitiorum innumerosa multitudo defectas colligit herbas, & tonsam raro pectine vertit humum. Hoc pratum inter se duæ grangiæ diuidunt, quibus Alba ad dirimendam litem, equus arbiter & mensor accedit, qui sui cuique partem in funiculo distributionis assignans, seipsum limitem facit, quem alterà ad inuadendam alterius partem transire non audeat. Grangias has non conuersorum esse habitacula, sed claustra monachorum crederes, nisi vel iuga boum, vel aratra, vel instrumenta alia rusticanis apta laboribus, habitatores suos proderent, & nisi quòd in eis libri non explicantur. Nam quantum ad ædificia spectat, ea magno monachorum conuentui diceres & situ conuenire, & decere venustate & capacitate sufficere. In parte prati quæ est muro contigua, de campo solido factus est lacus liquidus: vbi prius æstuans operarius, fœnum falce secabat acuta, ibi frater aquarius sedens mobili per lubricam liquentis campi planitiem equo vectus ligneo, leuem remum pro calcaribus habet, quo cursum vrgeat, & pro freno quo flectat. Explicatur rete sub vndis quo implicetur pisciculus, & parantur ei escę quibus libenter vescitur, sed latet hamus in illis quo capitur incautus: quo exemplo docemur spernere voluptates: quia nocet empta dolore voluptas: cuius tristes esse exitus nemo nescire permittitur: nisi qui vel non peccauit, vel non bene D
de peccato pœnituit. Longe autem faciat deus à nobis delectationem, secus cuius introitum mors posita est: quę secundum sapientis descriptionem, apum par volantum, vbi grata mella fudit, fugit, & nimis tenaci ferit icta corda morsu. Laci ambitus per altum ripę marginem conserti vimineis ligatur radicibus. ne vnde alluenti cedat terra fathiscens. Præterfluenti riuo lacus hic pascitur, qui vix sexies senis pedibus seiunctus, per meatus exiles infundit ei aquas quibus alatur: & ipsas quoque eadem exilitate refundit. Vnde & sic in eodem statu permanet, vt nec maior sit influentibus, nec effluentibus minor: quia eadem mensura & recipit & reiicit eas. Sed dum per plana cursu feror volatili, dum anhelus in arduis ilia duco, vel purpuream prati superficiem manu ipsius sapientiæ pictam, vel comata arboribus montium inga describo, arguit me ingratitudinis fons ille dulcissimus sæpenumero mihi bibitus, & bene quidem meritus de me, sed à me male remuneratus. Obiicit mihi cum exprobratione quòd sæpe extinguendę siti meæ seruierit, quòd se meis non solum manibus, sed & pedibus lauandis humiliauerit, quòd multa mihi impenderit humanitatis ac benignitatis officia: bono merito, mercede mala me respondisse, se in locorum catalogo locum vltimum, & pene nec vltimum fuisse sortitum, cui tamen pro sui reuerentia primus deberetur. Et vere diffiteri nequeo fero me ipsius me- E
minisse, quando ante ipsum alicuius memini. Verum ipse per decursus & discursus subterraneos tacite labens, ita vt nec leni murmure transitus eius valeat deprehendi, instar aquarum Siloe quæ cum silentio vadunt, quasi prodi metueret, vbique caput suum cooperit, & suos declinat aspectus. Quidni crederem velle taceri, quem video non nisi sub tecto velle videri? Hic ergo fons (quod boni fontis esse fertur indicium) ex oppositu solis Orient is oritur, ita vt æstiuo solstitio roseam rutilantis aurorę faciem ex aduerso salutet. Tugurio vel (vt maiori reuerentia dicam) tabernaculo paruo & pulchro cooperitur, & clauditur, ne vndecunque sordes admittat. Vbi eum mons euomit, vallis deglutit: & in loco quo oritur, eodem quasi moritur, quin & sepelitur. Sed ne expectes signum Ionę propheræ, vt tribus diebus & tribus noctibus delitescat absconditus: statim ad mille passus intra claustrum monasterij, quasi de corde terræ resuscitatus progreditur, & quodammodo rediuiuus apparet, visui tantum, & vsui fratrum se offerens, ne cum aliis quàm cum sanctis sors illius amodo sit futura.

Epistola Bernardi Syluestris, uiri equidem eruditißimi de cura & regimine rei familiaris, ideo in hoc apposita uolumine, quòd nonnulli eam à sancto Bernardo putant fuisse compositam.

F

Ratioso & fœlici militi H. Raymundo castri Ambrosij, Bernardus in senium deductus salutem. Doceri petis à nobis de cura & modo rei familiaris vtilius gubernandæ, & qualiter patresfamilias debeant se habere. Ad quod tibi sic respondemus, quod licet omnium rerum mundanarum status, & exitus negociorum sub fortuna laborent, non tamen hoc timore viuendi est regula omittenda. Audi ergo & attende, quod si in domo tua sumptus & reditus sunt æquales, casus inopinatus poterit destruere statum eius. Status hominis negligentis, domus est ruinosa. Quid est negligentia gubernantis domum? Ignis validus in domo accensus. Discute diligenter eorum diligentiam & propositum qui tua administrant. Labenti enim nondum lapso facultatibus, minus verecundiæ est abstinere, quam cadere. Sæpius reuidere quæ tua sunt, & quomodo sint, magna prouidentia est. Cogita de cibo & potu, & animaliũm tuorum: nam esuriunt, & non petunt. Nuptiæ sumptuosæ, damnum sine honore conferunt. Sumptus pro militia, honorabilis est. Sumptus pro iuuando prodigos, perditus est. Sumptus pro iuuando amicos, rationabilis est. Familiam grosso cibo, non delicato nutrias. Qui gulosus effectus est, vix aliter quam
morte

G morte mores mutabit. Gulositas, vilis & negligentis hominis putredo est. Frugalitas soliciti & diligentis hominis solatium est. Diebus Paschalibus abundanter, non tamen delicatè pasce familiam. Fac gulam litigare cum bursa, & caue cuius aduocatus existas. Si autem inter gulam & bursam iudex existas, sæpius, sed non semper pro bursa sententiam feras. Nam gula affectionibus probat, & sic testibus non iuratis. Bursa euidenter probat, iam arca & cellario euacuatis, vel breui tempore vacuandis. Tunc male iudicas contra gulam, quando auaritia ligat bursam. Nunquam recte inter gulam & bursam auaritia iudicabit. Quid est auarus? sui homicida. Quid est auaritia? paupertatis timor, semper in paupertate viuens. Recte viuit auarus, in se non perdens diuitias, sed aliis reseruando. Melius est enim aliis reseruare, quàm in se perdere. Si blado abundas, non diligas caristiam: quia diligens caristiam, cupit esse pauperum homicida. Vende bladum cum satis valet, non quando per paupertem emi non potest. Vicinis minori precio vende, etiam inimicis. Non semper gladio, sed sæpe seruitio vincitur inimicus. Superbia contra vitium, balneum est expectans tonitruum cum sagitta. Habes inimicum? quæras tuum oculum pro tui custodia. Si habes inimicum, conuersationem non habeas cum ignotis. Semper cogita quòd inimicus sagax cogitat inimici vias. Debilitas inimici non est loco pacis, sed treuga ad
H tempus. Si te securas non cogitare inimicum tuum, quem tu cogitas, periculo te exponis. De fœminis tuis suspectis quid agant, ignorantiam, non sententiam queras. Postquam scieris crimen vxoris tuæ, à nullo medico curaberis. Dolorem de mala vxore tunc mitigabis, quando audies de vxoribus alienis. Cor nobile & altum non inquirit de operibus mulierum. Malam vxorem potius risu quàm baculo castigabis. Fœmina senex & meretrix omnes diuitias adnullabit. Fœmina senex & meretrix, si lex permitteret, viua sepelienda esset.

De vestibus. Nota quòd vestis sumptuosa, probatio est pauci sensus. Vestis nimis apparens, cito vicinis tedium parit. Stude bonitate placere, non veste. Mulieris petitio habentis vestes & vestes quærentis, non indicat firmitatem.

De amicis. Tene quòd maior est amicus qui sua tribuit, q̃ qui seipsum offert. De verbis est magna copia amicorum. Amicum non reputes, qui te præsentem laudat. Si consulis amico, non quæras placere ei, sed rationi. Dicas in consulẽdo: sic mihi videtur, non precisè sic agendum est: quoniam facilius de malo exitu consilij redargutio sequitur, quàm de bono laus. Audiui quòd ioculatores te visitant. Attende quæ sequuntur: Homo impendens ioculatori, cito vxorem habebit, cuius nomen erit paupertas. Sed quis erit huius vxoris filius? Derisio. Placet tibi verbum ioculatoris? finge te nõ audire, sed aliud cogitare. Ridens & gaudens de verbis ioculatoris, iam pignus sibi dedit. Ioculatores improperantes digni sunt suspendio. Quid est ioculator? mala improperans, animal homicidium secum portans. Ioculatoris instrumẽta deo non placent. Audi de famulis. Famulum alti & elati cordis repelle, vt futurum inimicum. Famulum tuis moribus blãdientem repelle. Famulo & vicino te præsentem laudantibus
I

resistas, aliter cogitant te decepisse. Famulum se de facili ve K
recundantem, dilige vt filium. Si vis ędificare domum, inducat te necessitas, non voluntas. Cupiditas ędificandi, ædificando non tollitur. Nimia & inordinata ædificandi cupiditas, parit cito, & expectat ædificiorum venundationem. Turris completa, & arca vacuata faciunt valde, sed tarde hominem prudentem. Vis aliquando vendere? Caue cum vendere volueris, ne partem hæreditatis vẽdas. Non vendas potentiori, sed potius minori precio des minori: totum autem vende plus offerenti. Melius est grauem pati famem, quàm patrimonij venditionem. Sed melius est partem vendere, q̃ se vsuris subiicere. Quid est vsura? venenum patrimonij. Quid est vsura legalis? latro prædicens quod intendit. Nihil emas in consortem potentioris. Paruum consortem patienter sustineas, ne tibi fortiorem societ. Quæsiuisti de vsu vini. Qui in diuersitate & abundantia vini sobrius est, ille est terrenus deus. Ebrius nihil recte facit, nisi cum in lutum cadit. Sentis vinum? fuge consortium. Sentis vinum? quere somnum antequam colloquium. Qui se ebrium verbis excusat, ebrietatem suam aperte accusat. Male sedet in iuuene vina cognoscere. Fuge medicum scientia plenum, & exercitio non probatum. Fuge medicum ebrium. Caue tibi à medico volente in te experiri, qualiter alios de simili morbo curabit. Catulos valde paruos dimitte clericis & reginis. Canes custodes vtiles sunt. L
Canes ad venandum plus constant quàm conferant. Habes filios? dispensatores tuorum bonorum non instituas, sed dices: Si aduersetur fortuna, quid prodest viuẽdi doctrina? Audi quid de hoc viderim (stultorum omittens contingentia) & tandem se excusantes sub fortuna. Euenit aliquando fortuna. Sed seruans doctrinam, raro accusabit fortunam. Raro enim diligentiam cum infortunio sociabis, sed rarius à pigritia infortuniũ separabis. Expectat piger sibi subueniri à deo, qui in mundo isto vigilare præcepit. Tu ergo vigila, & leuitatem expendendi cum grauitate lucrandi compensa. Appropinquat senectus? consulo quòd deo potius quàm filio tuo te committas. Disponis legata? consulo quòd primo seruitoribus quàm sacerdotibus solui mandes. Diligentibus psonam tuam non committas animam tuam. Committe animã tuam diligentibus suam. Dispone de rebus ante morbum. Sæpe quis efficitur infirmitatis seruus, & seruus testari non potest: liber ergo testeris, antequam seruus efficiaris. Sufficiat tibi quod de te dictum est. De filiis audi. Mortuo patre filij quærunt diuisionem. Si nobiles sunt, melior est sæpe eorũ per mundum dispersio, quàm hæreditatis diuisio. Nam sæpe est grauis eorum dissolutio, huiusmodi hæreditatis diuisio. Si laboratores sunt, faciunt quod volunt. Si mercatores sunt, tutior est eorum diuisio quàm communio, ne vnius infortunium aliis imputetur. ¡Mater vero forte remaritari quærit? M
stulte agit: sed vt sua peccata deploret, vtinam ipsa senex accipiat iuuenem. Nam non ipsam, sed sua quæsiuit: quibus habitis, bibet cum eo doloris calicem quem optauit, ad quem perducant merita sua damnabilis senectutis.

FINIS.

A

Deuoti patris DOMINI GILLEBERTI ABbatis de Hoilandia in Anglia ordinis Ciſtercienſis ſermones ſuper Cantica canticorum, ab eo loco, quo beatus Bernardus morte præuentus finierat, inſequẽdo de uicino eiuſdem Bernardi ſpiritum & ſtylum, incipiunt fœliciter.

Sermo primus.

B

Varij ſunt amantiũ affectus, quia caſus varij. & ideo ſponſæ verba aliquotiens interrupta videntur, ſicut ipſa dilecto ſuo, vel ex voto fruiſ, vel præter votum fraudatur. nunc vt ſuper montes reuertatur inuitat: nunc in lectulo quærit elapſum. Quam aſſignabis conſequentię ſeriẽ? Quæ docebitur ordinis ratio? Non videtur ratio, ſed interruptio. Vota amoris non vniformia. Ideo ſermo ſerie non tenetur. Affectus in amore loquitur, & verba interrumpit: quia nec ipſe ſibi ſemper in vno ſtatu cohæret. Iure & ipſe ſpõſus hinnulo comparatur ſic ſaliens, & ſic fugiens dilectam. Varietas hæc nec conſequentia, nec ratione caret. Verba tam ſubito commutata continuationem ſeruant, dum affectuum ordini ſeruiunt. Videte iam quæ ſit in hac varietate ſeries continuationis. Elapſus erat dilectę ſuæ ſuper montes quaſi hinnulus vagus & volitans, & ipſa ad ſe relapſa de mõtibus illis in quibus mirabiliter illuminata erat, & illuſtrata viſione dilecti. De montibus, inquam, illis ad conuallem lachrymarũ, ad lectum doloris relapſa, ad lectum & ad noctem de mõtibus luminoſis. Quidni ſic recidat ipſa, vbi ſic recedit dilectus ſuus? Ipſe enim ſponſæ ſuæ ſalus & illuminatio. Ideo recedente ipſo, illa recidit ad lectulum infirmitatis, & ignorantiæ noctẽ. Iam verſatur ſuper ſtratum infirmitatis ſuæ. Super hunc tamen ſtratum memoratur dilecti, & iam non in matutinis, ſed in nocte meditatur in ipſo, quærens quem diligit anima ſua. Non pigre agit in hoc lecto ad quem relapſa eſt. Non laſciuit, non delectatur in lecto concupiſcentiæ, ſed magis reluctatur, memorata dilecti ſolius: non obnoxia infirmitati, ſed charitati. Sic interpretatur cui ſic videtur. Ego tamen nõ hic accipio lectum doloris, niſi forte doloris illius, quem amor parturit de abſente ſponſo: deliciari videtur velle magis q̃ ſanari, & amicum queſiſſe, non medicum. Iuxta hunc ſenſum ſic continuare poteſtis. De mõtibus ſe raptim contulerat ad lectulum ſponſæ, vbi illa exercitata, & deficiens vbertate delectationis obdormiuit, exhauſta inter amplex⁹ dilecti. Oblectata obdormiuit ſomnum dulcem, ſed expergefacta non inuenit illum hæc mulier deliciarum in manibus ſuis; Gaudia itaq; illa gaudia ineffabilia ſilentio tranſiens in hanc tamẽ vocem erupit: In lectulo meo per noctes quæſiui quem diligit anima mea. Pro continuatione nunc iſta ſufficiant. Iam verba ſingula conſideremus. In lectulo meo per noctes quæſiui quẽ diligit anima mea. Dulce ſatis eſt te bone Ieſu quęrere, dulcius tenere. In vno pius labor, in altero perfecta lætitia. Dulcis itaq; eſt attrectatio tui. Nam & ipſe tactus fructu non caret. Mulier illa euangelica fœlici furto attigit fimbriã Ieſu, & ſtatim ſtetit in illa fluxus ſanguinis, fluxus carnalis illecebrę, carnalis delectationis & curę, & reſtricta & deſiccata ſunt quæ prius in illa fluida erant, & totum hoc contigit ex contactu fimbriæ. Quid ſi caput ipſum amplexari cõtigiſſet? Nõ modo ſtaret & exſiccaretur ſanguinis fluxus, ſed emanaret impetus fluminis illius quod lætificat ciuitatem dei. Bonus ergo tactus, ſed attrectatio melior. In turba, in publico vix tangitur Ieſus. Ideo ſpõſa quæ non tatũ tangere, ſed amplexari & attrectare verbum vitæ deſiderat, deuitans publicum, ſecretum elegit, ſecretum & lectuli & noctis. Bonũ op⁹ vel quęrere Ieſum vel tenere, ſed opportunitas & loci & tẽporis huic adhibẽda eſt operi: & quæ maior & accommodatior ad vſum amoris, q̃ lectuli & noctis opportunitas? Niſi quieta mente quęri non poteſt delectatio ſapiẽtiæ, nec intrãquillus in illam aſpectus dirigitur. Nihil inquinatum incurrit in illam, nec impacatum quidem. Illa vero in animum quietũ & purũ vltro incurrere ſolet, & gratis influere. In pace enim factus eſt locus eius, & habitatio eius in Sion: hoc eſt in ſpeculatione. Pax præponitur quaſi præparatio quædam ſpeculationis. Oculus turbatus vel ira vel cura, quomodo lucẽ illã inacceſſibilẽ intuebitur, quæ niſi ſereniś non attingitur mentibus, nec illis tamen ſemper ad libitum? Quid, inquies, paci ad lectulum? Multum plane ſecundum hunc modum, ꝙ ſicut in lectulo, ſic in pace dormitur & quieſcitur. In pace, inquit, in idipſum dormiam & requieſcam. Quidni libenter requieſcat anima ſancta, vbi locus eſt dilecti? In pace enim loc⁹ eius. Ideo hunc tibi locum primo acquire, vt in eo quem diligit anima tua vel adlapſum teneas, vel elapſum requiras. In lectulo enim & ſecreta quadam mentis quiete poteſt inueſtigari liberius, inueniri citius, & tutius teneri, forte & diutius, ſi tamen poteſt diu morari in deliciis illis quæ fere ſolent in ipſis intercidi principiis. Nam & hæc velut inter ipſos elapſa amplexus, & fugiẽtes inſectatur delicias, dilectum rurſus anxius quærit, & hoc in lectulo. Bene collocaris in lectulo, ſi ocio quodam ab occupationibus mens tua libere feriatur. Libertate & ocio quid accommodatius ad vſum amoris? Et libertas illecebram parit. In ocio & expeditur affectus, & non parum impenditur illi. Sic eſt. Quanto fuerit expeditior animus, tanto quidẽ impenſior erit in illud quod amat. Vſu euenit vt cum fuerimus ocio redditi, tunc ſentiamus acriorẽ morſum amoris diuini. Econtra inſenſibilem pene reddit affectũ frequens cura mundi, & quaſi callum quendã menti obducit. Animum cura implicat, quies explicat. Explicita deſideria in quæ putas incrementa ſe dilatant? Vides quanta bona contineantur in lectulo? Quies, libertas illecebra. In lectulo enim quietis & vacuitatis vota magis inardeſcunt. Locus accõmodatus oblectamento charitatis ſpõſam ad quærendum vrget ardentius. Illic enim ęgrius caret dilecto, vbi poterat vberius frui. In lectulo, inquit, meo, & per noctes. Quæ per noctes quærit, nõ videtur mihi tam aſpectus q̃ amplexus ſectari. Tenere magis optat q̃ intueri. Bona quidem viſio eſt, ſed adhæſio arctior. Nam qui adhæret deo, vnus eſt ſpiritus. Melior tamen vtraq;. Nam coniunctę viciſſim incrementis ſe cumulant gratiarum. Vtranq; ſi te apprehenſurũ nõ arbitraris, ſectare tu quod ſponſa ſectatur. Amplexus quęre dilecti. ignorantiæ tuæ nox, imò noctes ignorantiarum tuarum ſerenã tibi viſionem admit ſecretorum cœleſtium. Tu ſuauia ſequere. Quęre vt perſentias illa, ſi ſcire non potes. Nox non præſcribitur deliciis. nam & ipſis aliquotiẽs illuſtratur. Nox, inquit, illuminatio mea in deliciis meis. In deliciis, ait, non in ſcientiis. Ita & tu noctẽ ſi non potes ſcientiis, pertẽta illuminare deliciis. Quicquid hic videmus per ſpeculũ & in ænigmate, totũ in nocte eſt. Et in hac nocte poteſt Ieſus meus magis dulci quodam affectu ſuauiter ſentiri, q̃ ſciri ad purum. Ideo etſi nondum ad contuitum admittitur, contactum tamẽ ſectatur, dilectum in lectulo & per noctes quærẽs. Quid ſi ad inuẽtionem dilecti & nox operatur? Cooperatur plane, & accommodate ſatis. Sicut in lectulo ſanctę quietis accipis ociũ, ſic obliuionem quandam intellige in nocte. Vtrunque ſapiẽtiæ & contemplationis negocio opportunitatem miniſtrat. Nec Salomon vult te ſcribere ſapientiam, niſi in tempore ocij. Nec Paulus in anteriora extenditur, niſi prius eorum quæ retro oblitus. Miraris ꝙ bona nox, & dies malus eſt? Diẽ hominis, inquit, prophera, non concupiui. Neſcio quo pacto ſibi aduerſantur, & alterutro ſe obſcurant dies domini, & dies hominis. Siquidem dum alter exoritur, alter recõditur. Diem, inquit, hominis non cõcupiui, hoc eſt humanum fauorem, hominum gloriam, & inter reliquos, imò præ reliquis ſpectabilis videri. Recte hanc diem propheta abiurat, quę pturbationis miniſtrat materiam. Melior ergo hæc nox die. ſiquidem nox à perturbatione abſcondit, dies exponit. Deniq;

G primi parentes nostri statim vt eorum oculi in hanc aperti
sunt lucem, erubescentes confundebantur. Quanto fœlicius
clausa prius tenuere lumina, & meliori cooperta nocte, pec-
cati pruriginem nescientes. Abinde sumpsit hic malus dies
originem qui vitiorum denudauit semitas, illicientes species
demõstrauit, oculo concupiscentiæ solicitantem ingessit ma
teriam. Heu me quomodo me circunfulget dies ista, quomo-
do affectum meum ad se abripuit, q̃ claro versatur lumine
ante mentis oculos. Et quidem satis importune procax simul
& impudica. Nusquam fere declinandi, nusquam delitescẽdi
copia. nullę satis tutę sunt latebrę. Ita vbiq; erũpunt & emer-
gunt in cogitatum cuncta quæ spiritum vel turbent vel de-
turpent, siue diligenter attrectata, siue tacta leuiter. Licet e-
nim animus castigatiore repellat illa proposito, solo tamen
Eccli.13.a irruentium cogitationum sordidatur attactu. Qui tetigerit
picem, inquinabitur ab illa. Deniq; secundũ legis scita qua-
rundam rerum tenuis etiam inquinat attactus. Non imputan-
tur cum violenter importantur, culpã non inferunt tales co-
gitatus, aliquam tamen iniuriam irrogant affectatę mũditiæ.
Quid cum se contemplantis animo corporeę offerunt ima-
gines? Forte carnalem appetitum non prouocant, sed tamen
spiritualem tardant intuitum. Alia turbant, alia deturpant,
alia tardant, hoc est lacerant, alliciunt, illudunt. Nonne meli?
H huiusmodi omnia obscurari q̃ illustrari, cęca obliuionis in-
uolui caligine, q̃ memoriter recenseri? Bona ergo nox quæ
prudenti obliuione dissimulat omnia temporalia ad illũ qui
æternus est quærendum, tempus expediẽs, & explicans occa-
siones: quæ mundi concupiscentiam abscondit, curam, cogi-
tatum. Hoc est enim mundum habere absconditum, vel mun-
do abscondi. Sic etiam abscondi poterimus in absconditio fa
ciei tuę domine. Non dico plena notione, sed tamen tota de-
uotione, & libera inuestigatione, & aliquãta inuentione. Hãc
abscõsionem, hoc secretum, has latebras quibus mundani
diei declinamus, vel amorem, vel imaginationem, quibus hu-
manum diem, aut ablatum nõ repetimus, aut oblatum respui-
mus noctis nomine appellari nunc à sponsa crediderim. De-
niq; in superioribus dicit: Sub vmbra eius quem desideraue-
ram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Fructus iste sua-
uiter pascit, si tamẽ prius vmbra ꝓtexerit. Bona vmbra, quæ
carnis prudentiam obscurat, concupiscentiã refrigerat. Intel-
ligis quæ sit vmbra? Inde tibi refulget occasio, quomodo &
hic noctem intelligas, nisi ꝙ quædam occultiores latebrę &
magis abditę & accommodatæ magis ad inuestigationis &
contemplationis vsum sub noctis exprimuntur, q̃ sub vmbræ
vocabulo. In vmbra, rerum visibilium obliuionem aliquantã
accipe: in nocte omnimodam. Quis mihi dabit sic adue sperã-
scere? Quis, inquam, dabit mihi vt rerum temporalium me-
moria obliuionis huius vergat in vesperam? Bona quidem
I nox, quando imaginationes vanę animum non vexãt, nec ver-
santur in eo, quando absc̃ditæ sunt ab oculis quęrentis dile
ctum. Dilectio ipsa hanc noctem inducit, quæ reliqua omnia
nec respicit, nec nota reputat, dum ad illum quem diligit in-
tenta suspirat. Per noctes, inquit. Multæ sunt noctes eius,
nec est vna nox illi iugis & cõtinua. Noctes eius frequẽter in-
terpolantur absentia sp̃ũ. Cum adest, lux est: cum abest, nox
est. Ideo multæ sunt noctes sponsæ: quia multi sunt elapsus
sponsi, multæ latebrę. Beata plane quæ dilecto adhęret tota
die, & quęrit illum totis noctibus. Prouocent studium tuum
qui audis ista, & instructus exemplo sponsæ, cõsurge & tu in
noctę in principio vigiliarum tuarum, & effunde cor tuum vt
Thren.2.f liquefiat & currat, & decurrat vsque in conspectum dei tui.
Illi liba principia vigiliarũ tuarũ; nihil in te peregrinæ curæ
decerpant. Quære per singulas noctes dilectũ tuum. Quid di
co per singulas? Totas noctes in hoc opus continua. Ne ces-
ses & ne quiescas donec egrediatur vt splẽdor dilectus tuus,
& vt lampas accendatur tibi. Tũc poteris illud Pauli dicere:
Rom.13.d Nox præcessit, dies autẽ appropinquauit. Nam quod sequi-
tur: Abiiciamus opera tenebrarum, huic nõ potest nocti ada-
ptari. Nescit enim hæc nox opera tenebrarum, sed magis lu-
cem ministrat iis qui permanent in agone quodam quærendi
dilectum. Bona quidem nox, quando absconderis à contur-
batione, & ab incursione imaginationum. Et quanuis nondũ
absconderis in absc̃ndito facici dilecti tui, bonum tamẽ est
vt absc̃ndatur tibi facies & pompa inanium & carnaliũ co- K
gitationum. Nox est vt illas non attendas, non videas: sed ta-
men in hac nocte non extinguetur lucerna tua, vt dilectum
queras. Vtinam ego tales mihi possim noctes numerare, tam
latebrosas, & tam luminosas. Et quis nostrum gloriabitur o-
mnes se tales noctes habere? Quisquis est, fœlix est, cui om-
nes noctes in vsum talẽ decurrũt, qui in occulto suo nihil a-
git occultatione dignum. Vnusquisque suam conueniat con-
scientiam. Quid enim mihi aliorum percutere conscientiam
infirmam? Non percutio nec discutio quidem: & si infirma
est, fœda saltem non sit. Non agat in occulto, nõ cogitet qui-
dem quæ turpe est & dicere. Ad talem stratum Iesus decli-
nare non nouit. Offendit illum, & fugat confusa conscientia.
Confusio conscientiæ non inuitat illum, sed magis euitat.
Charitas autẽ de corde puro & conscic̃tia bona, ipsa est quæ 1.Tim.1.b
querit. Sic enim habes: Quęsiui quem diligit anima mea. Ni- Cantic.3.a
hil bona tutius conscientia. Bona conscientia audet, & cha-
ritas ardet. Illa non formidat: ista inflammat. Illa pro delicto
non confunditur: ista confidit super dilecto. Magna vis amo-
ris. Alieno non nititur suffragio, propriis contenta meritis.
Semper amari se præsumit, quæ amare se sentit. Denique nõ
respectis aliis maiestatis nominibus, solum sponsa dilectum
memorat, quæ singulariter intus tolerat æstum amoris.
L Hoc autem attendendum q̃ frequẽter dilecti recenset vo-
cabulum quocunque ex mysterio: Dilectus meus candidus Cantic.5.e
& rubicundus, & talis est dilectus meus: & in præsenti: Quę Ibidem.3.a
diligit anima mea. Magna certe sermonis huius gratia. Nec
mirum si frequentatur in ore, quod in corde feruet. Ideo ani
ma commemorat. Non enim verbo tantum diligit, sed voto:
nec solo actu, sed magis affectu. Quid vero sibi vult quòd a-
nimam non spiritum dicit? Forte quia dilecto quem adhuc 1.Cor.6.d
querebat, nondum adhærebat. Qui enim adhęret deo, vnus
est spiritus. Et quidem nusquam in toto hoc cantico spiritum Cant.5.a
nominat, sed anima mea liquefacta est, & anima mea contur-
bauit me: & hoc ipsum frequẽter. Quem diligit anima mea.
Id quoque fere, nusquam nisi cum absentem querit, vel abes-
se queritur. Solent his nominibus gradus quidam distingui
animæ perfectioris, & minus perfectæ. Apostolus dicit: Ani- 1.Cor.2.d
malis homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei. Ego ani-
mam hanc ita amantem & æstuantem, feruentem & quærentẽ
nunquam non spiritualem dixerim. Quippe quæ licet non
dum plena ꝓvisione, voto tamen propensiore illi adhęrebat:
quem vehementer diligebat. Possumus autem non incom-
uenienter sicut in spiritu subtilem & attenuatũ intellectum,
sic in anima suauem & tenerũ affectum accipere. Per prophe-
tam in promissione dominus dicit: Dabo vobis cor carneũ. Eze.11.d
Si ergo carnis nomẽ in bono alicubi accipitur, cur nõ magis
animæ? Ego beatam hanc animam (vt licenter loquar) non
lapideam, sed carneam magis iudicauerim, & nihil habentem M
in se rigoris vel duritiæ: sed mollem, teneram, tractabilem, &
sensibilem ad singulos diuini verbi aculeos. Denique quę di
cat, Neque caro mea ænea est, sed quam spiritualis pertran-
seat gladius, & charitate se vulneratã gaudeat. Iure ergo ani-
mam suam diligere dicit, exprimere volens intimam quandã
& viuidã & animatã affectionẽ erga dilectũ suũ Iesum Chri-
stum dominum, qui viuit & regnat in secula seculorũ. Amen.

Sermo secundus.

SVper hesterno capitulo hodiernũ vobis instaura-
mus conuiuium. Nec enim ibi cũcta dicta sunt quæ
dicenda occurrunt. Quędam vero nec tacta quidẽ
sunt. Illa hoc sermone discutienda suscipimus, id
id est cur dicat in lectulo, & non in lecto: & cur in lectulo
meo. Nam alibi lectulũ nostrũ dicere cõsueuit. Hæc reputa-
te vobis in fortẽ. Si quid autem nouę disputationis super iis
quæ iam discussa sunt adiecero, in lucri rationem (vtsic dicã)
referte. Quid putatis mysterij signat hoc ipsũ quod dicit, in
lectulo? laudis ne aliquid occultæ continet aut sugillationis?
Etsi vtrunque potest, libentius tamen hic laudem accipio: &
ideo primitus in hunc sensum inflectamus sermonẽ. Ego pla-
ne in hoc verbo coarctationem quandã intelligo, vt soli se-
cum dilecto sufficiat. Cur enim non in bono coarctatio acci-
pitur, si strati dilatatio in opprobrium vertitur? Dilatasti, in-
quit,

A quit dominus per prophetã, stratum tuum, iuxta me susce-
Esa.57.b pisti adulterum. Vides quomodo obiurgando & exprobrando
strati dilatatio obiicitur animæ adulteræ. Bonũ est ergo non
dilatare, sed magis cõtrahere stratum cogitationis, & cordis
Esa.28.e lectulum. Ideo sponsa iure sibi applaudit de lectulo. Coãgu-
statum est, inquit propheta, stratũ, ita vt alter decidat: & pal-
lium breue vtrunque operire nõ potest. Vtrunque, id est vi-
rum & adulterum. Breue enim & angustum est cor hominis
ad concipiendas dei verbi delicias, etiam cum in illas totum
extenditur. Quomodo non multo breuius si fuerit ad alia di-
stentum? Sufficiat dilecto tuo, vel breuitas ista. Noli illa ma-
gis breuiare, lectulum communicando alteri. Bona quidem
hæc breuitas lectuli, quæ nescit nisi dilectũ suũ, id est Chri-
stum susc̃ipere. Est enim breuitas, quæ non nisi illum susc̃ipe-
re nouit: & est breuitas quę illum plene susc̃ipere nequit. Illa
charitatis est & disciplinæ: hæc vero infirmitatis & naturæ.
Vtraque breuitas intelligi potest in lectulo, vel qua cum di-
lecto plures non susc̃ipit, vel qua nec illum plene. Magna cer-
tẽ voluptas lectuli, sed magna breuitas, & ideo bene le-
ctulus magis quam lectus dicitur. Delectabilis lectulus
Prou.15.b est de quo legis in prouerbiis. Secura mens quasi iuge conui-
uium. Foris nox, foris turbatio, sed tranquillitas intus quasi
quietis lectulus quidam. Non est hic illud lamentabile dice-
re: Foris interficit gladius, & domi mors similis est. Imò si
B foris gladius est, intus gaudium. Spe, inquit, gaudentes, in tri-
Rom.12.c bulatione patientes. Ad noctem tribulatio refertur, ad lectu-
lum spes & gaudium. Fortè propter hoc non lectum, sed
lectulum appellat, parco vocabulo: quoniam totum gaudium
nostrum fere in spe est adhuc & ex parte. Bonus ergo lectulus
Esa.57.d conscientię quies & munditia. Cor impij quasi mare feruens,
quod quiescere non potest, sed redundant fluctus in concul-
cationem & lutum. Est ergo cor impij turbulentum & tabi-
Ibidem. dum & lutosum, & secũ semper colluctãs. Si quidẽ nõ est pax
Rom.14.c impiis. Regnũ vero dei iustitia est & pax. In pace, inquit, in id
Psal.4.b. ipsum dormiã & requiescã, quoniã tu domine singulariter in
spe constituisti me. Vtrũq; cõplectitur spei nomen & lectu-
lum & gaudium, quia in spe gaudemus, & in spe requiescim⁹.
Sed vnde spes nisi de securitate conscientiæ? Iure lectulũ di-
xerim mentem securam & liberam. Securam propter cõscię-
tię bonum. Liberam autem à tẽtatione. Liberam ab exterio-
re occupatione. Liberam à leui cogitatione. Quanta tamen
esse potest in hoc corpore quies & libertas mentis? Breuis &
exigua, & lectulo similis angusto. Multum inde decerpit refi-
ciendi necessitas corporis, multum conquirendi quæ necessa-
ria sunt cura, multum consumendi hora, multum animæ casus
2.Cor.1.c imminens, multum causa latens. Gloria nostra hæc est, inquit
C Paulus, testimonium conscientiæ nostræ. Suaui certè se collo-
1.Cor.4.a carat in lectulo: Nihil, ait, mihi conscius sum. Sed quãtum il-
lum dilatat & extendit, magis istum arctat & contrahit. sed
Ibidem. in hoc, inquit, iustificatus non sum: Qui autẽ iudicat me, do-
minus est. Vides quomodo Paulus audet & dicit: Cor nostrũ
dilatatum est. Vides quomodo gloriam & testimonium con-
scientiæ, diuinę coarctat respectus sentẽtię. Bene ergo lectu-
lus mens secura, sed minime superba, quieta non elata, bona
de se sentiẽs, sed alta non sapiens, magis autem suspectã sem-
Psal.33.d. per habens incerti noctem iudicij. In lectulo, inquit, per no-
ctes. Multæ noctes, sed vnus lectulus. Multæ enim tribula-
tiones iustorum, sed tamen quasi non sentiẽtes, nec respiciẽ-
tes vno dormiũt & requiescũt in lectulo, in ea in qua vocati
sumus vna spe vocationis nostræ. Transit nox & nox, sed illi
non deserunt tranquillitatis suę lectulũ, donec tota transeat
iniquitas. Multæ noctes, & altę tenebrę: sed tamen ab altitu-
dine noctis non timent, nec turbantur: quia sperant in domi-
no: non timent à noctibus, qui in huius spei lectulo quiescũt.
Psal.41.b Nam & ipse nouit dare carmina in nocte tribulationis: & in
nocte mandat canticum eius. Accepistis quare sp̃osa dicit no-
ctes, & quare plures: quare lectulus dicatur, & quare vnus.
Nunc accipite quare dicat sponsa, in meo. In lectulo suo, &
quasi singulariter suo est, quandiu singulariter in spe est. Cũ
vero ad spem res accesserit, vel magis successerit spei, cum
iam ex parte tenuerit dilectum, non iam suus est hic lectu-
lus sponsæ, sed magis cõmunis sponsi & sponsæ. Suus est, cum
quasi sola sine dilecto quiescit. Cõmunis est cum ipse adest.

Suus est sp̃ũsæ, cum quietatis & pacatis, & compositis mori- D
bus intra se collecta quiescit. Cõmunis est, cum iam incipit
oblectari sponso. Forte est & aliquis proprius sponsi, quãdo
sui oblita penitus, & se exuta tota trãsit in ipsum, & quasi in-
duitur ipso dilecta ipsius. In lectulo suo nec effluit extra se,
nec turbatur in se. In lectulo cõmuni affluũt illi deliciæ quæ-
dam de præsentia sponsi. In illo qui solus est, sponsi amoris
exagitata incendio ebullit, & excrescit effusa & effluens. To-
ta transfunditur in ipsum, & in similẽ absorbetur qualitatem.
In primo penes se est: in secundo penes illa sponsus. In tertio
penitus est ipsa penes ipsum, & si dici potest, non est nisi ipse.
In primo quærit: in secundo adhęret: in tertio vnitur illi. In
primo tranquillitatem propriam possidet: in secundo quandã
meretur communitatem cum dilecto: in tertio assumitur &
absorbetur in quandam charitatis & gratiæ vnitatẽ. Melior
hic lectulus tertius q̃ secũdus, quanto expressior est vnitas q̃
communitas. Bonus tamen primus, per quem ad istos paratur
accessus. Quòd si ad carnalis infirmitatis illecebras lectu-
li sensum deflectere velis: nec erras, nec laboras sic assignan-
do. Solius enim sponsæ sub hoc intellectu lectulus est, nec cõ-
municatur sponso. Nam etsi nouimus Christum secundũ car-
nem, secundum carnis concupiscentiam tamen nõ nouimus.
Communis quidem carnis natura, sed non est communis illi
carnis illecebra. Non refutauit lectum doloris nostri, sed non
se reclinauit vsque ad sensum delectationis nostræ. Ideo cum E
istum designat, in lectulo meo dicit: non communiter, in no-
stro. Alibi siquidem legitur: Lectulus noster floridus. Qui Canti.1.d
communis est, floridus est, vetustatis nihil habens, nil corru-
ptionis. Quando vero proprium suum lectulum dicit, nulla
ibi fit mentio floris. Suus sponsæ hic est, sed insuauis est: non
floridus: sed horridus illi videtur. Dura satis conditio, si vel
sola corruptio foret: nunc vero ad infirmitatem accedit ad-
uersitas, duplicatum incommodum, lectulus & nox, infirmi-
tas & aduersitas. Sed magna vis amoris, quem neutra compe-
scit, nec illa innata, nec ista illata. Non enim lectulo tenetur,
vel terretur nocte: sed in lectulo suo & per noctes quærit
quẽ diligit anima eius. Clausttraliũ videtur vox ista, maximè
fratrum qui & quieti à solicitudine, & quasi perditi & absc̃ũ-
diti sunt in multitudine, habentes in altero lectulum, in alte-
ro noctis obscurum. Quodammodo enim absconditur cuius-
libet quamlibet excelsa conuersatio, vbi in æqualem alti-
tudinem tota se fratrum numerositas attollit, iuxta illam de
saluatore prophetiam: Ambulant in tenebris, & non est eis Esa.50.d
lumen, sed humanæ laudis lumen, vt liberius sperent in nomi-
ne domini, & innitantur super dominum suum. Quorum ab-
sc̃onditus est vultus eorum. Vnde nec reputauimus eos, imò
qui seipsos intus non reputant, qui se mundi ad vsus foris nõ
aptant, qui nec hominum ab ore gloriam exoptant, sed illam
quæ ex solo deo est, iuxta quod legitur: Ego gloriam meam F
non quæro. Et qui gloriatur, in domino glorietur: hoc est, nõ
pro donis domini in hominum fauore quiescat: nec finis hu- Ioan.8.f
ius admixtione, spiritualis glorię adulteret, in aliquo gaudia, 2.Cor.10.
sed illi referat gratiã, & quærat in illo gloriam: hoc est enim
ipsum quærere. Habet iste in tranquillitate lectulum, in humi
litate noctẽ. Non illum mordaces curæ circunuolant, inquie-
tudinum non exasperant iniuriæ: sed totum lectulus & nox,
totum pax & quies, & latebrę. Nunquid satis est? Fortas-
sis satis, sed laboranti, non satis amanti. Dulcis enim laborãti Eccles.5.e
somnus. Amantis anxietas illum dormire non sinit, somnolẽ-
tiam excutit, vigilias inducit. Amor de quiete ipsa inquietior
redditur. Quiescit tentatio, quiescit occupatio, quiescit aflic-
tio, sed quiescere dilectio nescit. Tunc magis vires exercet
dulce incendium, & flãma vorax de latibulis euadens vacuo
liberius euagatur in animo, altius possidens, & auidius depa-
scens. Occasione accepta suum nescit amor non exercere ne-
gocium. Sẽper enim quem amat, vel præsente eo se oblectat,
vel absentem desiderat. In die, inquit, tribulationis meæ deũ
exquisiui manibus meis. Longe differentior quærendi ratio
nunc à sponsa proponitur. Illam non impellit afflictio, sed tra Psal.76.d
hit affectio. Ille in psalmo quærit aduersus tribulationem: ista
ad amoris vsum & oblectationẽ. Ad hoc enim refert & quie-
tis lectulum, & noctis latibulũ: vt quem diligit, & inconcusse
recolat, & syncere sapiat, & dulciter sentiat. Ergo multo po-

G tior in diligente quàm in indigente quęrendi ratio: quamuis iure dici possit, quòd sancta quadam semper eget amor auaritia. Semper enim ad secretoria exęstuat, & quę tenet nõ reputans volubili se raptat in anteriora rotatu, & vitalis instar rotæ spirituali leuitate ad superiora toto conatu attollitur de terra vix paululum aliquid attingens. Deniq; in Paulo nõdum se comprehendisse arbitratur, sed ipse ad anteriora extensus, quasi rationalis rota sequitur quo illum rapit spiritus
Eccli.18.a feruentis desiderij. Siquidẽ & cũ consummauerit homo, tũc incipiet. In præsenti quoq; spõsa dum tenet lectulum, nõ hoc contenta, ardentius quęrit dilectum. Ille illi lectulus: ille dilectus. Lectulus dum infirmã & fatigatã susc ipit: dilectus dũ inflammat & succendit. Lectulus & dilectus, quia quiescit in illo, & concupiscit & deficit in ipsum. Miraris q̃ dico lectulum? Audebo & adiiciam vilius aliquid, imò sublimius super omnẽ gloriã laudis eius. Quanto enim pro me egit viliora, tanto bonitatis suæ dedit indicia maiora. Ipse paruulis le-
Psal. 83. a ctulus, ipse pullis est nidulus. Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum vbi ponat pullos suos. Vis audire qualis lectul⁹? Iacta cogitatus tuos implumes adhuc & infirmos in domino, & ipse te enutriet donec formetur & firmet Christus in te, & occurras in virum perfectum qui fluctuare non possit. Bene ergo lectul⁹, qui mihi factus est à deo iustitia & pax, & redẽptio, & sapiẽtia. Quis dabit mihi tali collocari in lectulo? Quis inquã, dabit mihi istos puluillos, & ceruicalia
H huiusce modi assui sub cubito & capite meo? Fœlix ceruical,
Cantic.2.a quod sibi sponsa supponit. Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Alterum iam possidet, alterum
Psal.15.c sibi pollicetur. Læuam tenet, sed dexteram quęrit. Delectationes enim in dextera tua vsq; in finẽ. Quasi de lectulo tendit ad lectulum. Suauissimum mihi ceruical bone Iesu, spinea illa capitis tui corona. Dulcis lectulus illud crucis tuæ lignũ. In hoc ego nascor & nutrior, creor & recreor, & sup passionis tuæ altaria memorię mihi nidũ libenter recolloco. Quòd si maiora datur & arcaniora persentire diuinę maiestatis mysteria, nihil illud à lectulo & nocte differt, si quis ad futuram contempletur plenitudinem, non formulam perfectionis humanæ. Nam & perfectius nostrum imperfectum est, & (vt ve-
Ideo.1.c rius dicam) vix adhuc inchoatum. Propterea initium aliquod
Roma.8.d dicimur creaturæ dei, & tantum primitias accepisse spiritus. Temerarius forsitã videar, qui conor inexperta exponere & de sponsæ lectulo, quæ illum suauius forsan & secretius collocauit, q̃ coniectura nostra possit attingere. Quapropter de mysteriis ad mores descendamus, & dicamus hoc esse dilectũ in lectulo & per noctes quærere, cum post cordis strepitum, & carnis motũ, quieti & præsentium obliti, primitiuas quasdã futuræ dulcedinis captamus delicias. Habes ergo (vt breuiter colligam) in hoc capitulo occasionem, actum, & causam. In diligente causa, actus in quærente: opportunitas vero
I & occasio in lectulo & nocte inuitur. Breue autem capitulum, quoniam bonus lectulus, in quo suscipit mens fatigata fomentum, imò feruens incẽdium, in quo amor dum offendiculum non habet, desiderij vsum exercet ardentius. Sed iam nos hic paululũ quiescamus, & in illo vtinam lectulo in quo spõsa dum quieuit dilectum quæsiuit, vt experientię sensu in nobissipsis edisc ere possimus quod nunc alios docere conamur, q̃ dulce sit in hoc lectulo quiescere, & dilectum quęrere Iesum Christum dominum nostrum.

Sermo tertius.

Cantic.3.a ON solet spõsus semper, vel pro tempore vel pro quantitate animæ se quærentis voto respondere. Quæsiui, inquit: & non inueni illum. Gratum certe verbum, quæsiui: sed non inueni illum, graue. Quidni graue & intolerabile sic quęrenti & sic amanti. Nemo enim eo quod ardenter quærit, non anxie caret, tantoque cumulatiore angustia, si vicina spe iamiamq̃ apprehensura fraudatur. Quanto magis illa quam expertę & perditę internæ dulcedinis prouocat esuries? Credibile est secundũ multitudinem retractatę & reuolutę in corde dulcedinis, acriori ad quærendum ictu euerberari animum amantis. Denique ad dilectionis mensuram non inuenientis pandatur affectus. Si quis in se vnquã talẽ expertus est vel dilectionis vel desiderij sensum, proprij æstimare potest cõiectura exẽpli q̃ querulo K spõsa corde protulerit. Non inueni illum. Nusquã cõsolatio, nusq̃ refrigerium, sed vbiq; tribulationẽ & dolorẽ inueni, dum illum quem ardenter diligo & instanter quæro, non inueni illum. Deniq; posuisti me, non dico tibi contrariam, sed
Iob.7.d à te quasi extraneam, & facta sum mihimetipsi grauis. Grauis plane, quã tædet vitæ, tædet luminis huius, quoniã lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum. Vbi erit foris cõ-
Psal.37.b solatio si intus in meipsa te absente turbatio? Conturbatum est cor meum, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum. Tria hæc tecum abierunt, virtus, veritas, identitas. Quomodo enim virtus erit in doloris lecto, in nocte lumen, & in diuisione & separatione ipsum? Ad me nunc respicit illa prophetalis exprobratio:
Hiere.31.d Quousque dissolueris filia vaga? Denique & Cain, ex quo egressus est à facie domini, vagus factus est & profugus. Ego quidem non ita vaga & profuga: magis enim quærens quàm fugiens: & (vt licentius loquar) tibi fuga plus competit. An
1.Cor.6.d non vaga quæ de lectuli angustiis transeo ad ambitum vrbis, discurres per plateas, per vicos, p vigiles? Qui adhæret deo, vnus est spiritus: dulce hoc ipsum, & ideo dura separatio.

Quomodo separata est hæc identitas, dissiliit vnio, & ad me dimidiata redij? Nam tota à te non discessi. Desiderio enim in te feror, sed à præsentia differor: habeo aliquod in de- L siderio solatium, sed totum illud absc ödit, & absorbet de dilatione supplicium. Quo pacto non absconditur omne solatium, quandiu absc ondis faciem tuam à me? Denique sicut ait
Osee.13.d propheta: Consolatio absc ondita est ab oculis, quia facta est inter dilectos diuisio. Sed mihi absc ondita, quoniam mihi fuerat hæc vnio indulta. Tu enim bonorum meorum non eges. Bona enim mea, bona tua sunt: ideo mihi incumbit desolatio, dum à te separari contingit. Tu virtus mea. Tu lumen oculo-
Psal.72.d rum meorum. Tu mihi ipsum. Tu mihi totum. Denique defecit caro mea & cor meum, vt de reliquo in me, nec carnalis affectus, nec cordis mei sensus respiret: sed sit deus cordis mei, & pars mea deus in æternum. Si hanc partem perdidero, inanis & vacua remanebo, quasi terra sitiens, & quasi vas perditum. Adsume adsume qui ebrius es sitientem, & vacuo vasi tuæ plenitudinis portionem infunde. Quid parcis torrenti illi vbertatis tuæ? Heu me, q̃ raptim transit torrens iste nostris in conuallibus. Cito quidem transit, sed trahunt me post se in æternum desiderium impartitę deliciæ. Delicię abeunt, sed desiderium relinquunt. Illę excurrunt, & istud excruciat. Quãto sunt enim prorogata dulciora, tanto molestior de dilectione mora. Ita ne domine suaue videbitur tibi miseram mora tali torquere animam, & de pœnis diligentis & quærẽtis te ridere? Si maiestas te abducit, misericordia inclinet. Si te non indulges dilectę, miserere vel afflictę. Afflicta sum & humiliata nimis, & à gemitu cordis mei mecum illum rugiẽs, non inueni illum. Vbi nunc multitudo viscerum tuorum & M miserationum tuarum? Diu & nimis diu continuerunt se super me. Dilecta tua absentis desiderio in dolorem se fundit, & tu te cõtines? Ioseph male meritos de se miseratus fra-
Gene.43.g tres, non poterat se cõtinere: sed cõmota sunt viscera eius, & quis esset, blande innotuit. Et quidem tenerior esse solet ad gratiam spõsi pietas q̃ fratris. Tu mihi plus q̃ Ioseph. Tu enim frater. Tu sponsus. Quis dabit mihi te fratrem meum? Ego me totam ad quærendum impendo, & tu te suspendis sponsus & frater? Ergo eris in dilectione minor, qui es maiestate superior? Magis sibi respondent amor & humilitas, q̃ amor & maiestas. Paululum maiestatis obliuiscere, vt misericordiæ recorderis. In te omne desiderium meum. Vt quid non ante te? Vt quid absconditus est à te gemitus meus, qui totus est per te? Dissimulas & differs, & auertis faciem tuam à me, & facta sum conturbata. Propterea queror & causor & clamito: non inueni illum. Fœlix conditio, quando dicere datum fuerit: Dilectus meus mihi, & ego illi. Nunc vero ego dilecto meo, sed nondum ad me conuersio eius. Amara quidẽ amanti commutatio. Idcirco pro voce vocem commuto: non
Eccles.3.c inueni illum. Omnia tempus habent, & suis spaciis vniuersa sub sole transcurrunt. Quando erit vt cum sole permaneant, & ante mutabilitatẽ lunæ, vt in æternitate stent, & non transcurrant cum tempore? Nunc vero omnia tempus habent, & habet

A habet forsitan suum tempus ęternitas ipsa. Dicuntur enim & tempora æterna: æterna ergo in se æterna sunt, sed nobis parata sunt tempore suo. Omnia tempus habẽt, tempus amplectendi, & tẽpus ab amplexu longe fieri. Quod ergo erit aptum magis q̃ nox amplectendi tempus? Imò quis erit aptior ad amplectendum, vel lectulo locus, vel nocte tempus? In pace locus tuus: & ideo quietis tempus, & pacis tibi paraui in corde meo lectulum. Veniat dilectus meus, veniat delectatio mea, & requiescat in cubili suo. Tu forsan dispensatorie differs, sed non capit amor impatiens de dispensatione solatium. Scio mihi repositum tempore suo, sed de fugacis tarditate temporis amor causatur. Tu differs, ego quidem diu-
Cantic.3.a tius non fero, sed surgam & circuibo ciuitatem. Contẽno lectulum, & initium sermonis de relinquo, vt ad perfectiora ferar. Nam & si sponsa sum & perfecta pro regulæ modulo humanæ, initium tantum accepisse me reputo, ad quod restat respiciens: Surgam & circuibo ciuitatem, quæram per vicos & plateas. Iesu bone, quid est quòd alicubi non inueniris, qui vbique crederis? Multæ quidem mãsiones in domo patris tui sunt, sed nunquid alias deseris ad alias trãsiẽs, qui infinitus ipse & immensus es? Vbiq; creaturarũ totus es, totus & continens, sed infinitatem tuam creatura nulla potest exprimere, quanuis virtutem nulla non possit ex parte inuuere. Vbique totus per existentiam: sed non æqualiter in singulis
B per efficientiam. Nam etsi ex toto te vbique opereris, nõ tamen totum quod potẽtiæ tuæ est vbique: imò potius nusquã operaris. Indifferenti enim virtute efficis in minimis minima, & in magnis maiora. Cum ergo virtus tua vbique & tota operetur, nusq̃ tamẽ tota expenditur, quia cũ volueris suppetit tibi efficere maiora, nec tota exprimitur, quia veritatem non possunt ad integrum æmulari simulacra. Omnia ergo te mihi monstrant ad cognitionem, sed non omnia me mouere possunt intus ad deuotionem. Vbique in te impingo, sed non vbique compungor. Vbique te mihi ingerit rerum species & vsus & ordo, sed verbum sapientiam, non verbum salutem.
Verbum autem sapientia & salus id est Christus Iesus tantũ
Ephe.5.c in ciuitate dei nostri, in monte sancto eius. propterea surgã, & circuibo ciuitatem. Surge, inquit Paul⁹, qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Surgam ego nõ de mortuis operibus, nõ de prauis moribus: sed de bonis ad meliora, de moribus ad mysteria, de mysticis ad manifesta, de serenis ad suauia. Surgam & circuibo ciuitatem illã de qua di-
I.Paralip. citur: Magnus dominus & laudabilis nimis, in ciuitate dei nos-
16.c tri in monte sancto eius. Ergo surgendum est ei qui in Montana vult cum Maria conscendere. & prodigus ille filius in se
Luc.15.d reuersus: Surgam, inquit, & vadam ad patrem meum. Prudenter ait, surgam, iturus ad eum qui in cœlis est patrem. Sed nimis exilem & macilentam spem reposuerat in sinu suo, mer-
C cenariam conditionem patrem rogaturus. Modeste quidem pro meritis, sed de paternæ miserationis copia humiliter nimis & iniuriose sentiens, vere famelici dans in hoc animi indicium & inedia cõfecti. Dicam, inquit, ei: Pater, fac me sicut vnum de mercenariis tuis, Non enim poterat ieiunam & macram spem ad maiora porrigere. Surgam, inquit, & vadam ad patrem meum. Iste de quærendo nil mouetur patre, tantũ de flectendo solicitus. Quæ sponsa est, certa de gratia postulat præsentiam tantum. Surgam, inquit, & circuibo ciuitatem, & quæram quem diligit anima mea, inuentionem sufficere reputans. Vide si non in præsenti hæc possit obseruari distinctio, quoniam patris exposita est & parata cunctis indulgentia: deliciæ vero fugaces & recondite, & latibulis gaudentes. Ideo ille dicit: Surgam & vadam. Illa vero: Surgam & quærã. Denique & pater occurrit pœnitenti, sponsus se subducit diligenti. Misericordia sui profusior est, delectatio parcior. Id autem non incongrue ab vtroque positum intelligitur, quod
Coloss.3.a dicitur, surgam. Non permittit te Paulus quæ sursum sunt quærere, nisi prius resurrexeris. Non potes quæ sursum sunt sapere, nisi prius illa quæsieris. Quid enim est illa bona quæ sursum sunt inuenire, nisi quodã dulcedinis & experiẽtiæ gustu persentire illa? Ideo cũcta perlustrat & scrutatur, vt quod amat, alicubi deguste t. Surgam, inquit, & circuibo ciuitatem, quærã per vicos & plateas, quẽ diligit anima mea. Multũ sibi fiduciæ sanctus amor adsumit. Quantum enim putas diligebat, quæ tantum præsumebat? Surgam, inquit, & circuibo ci- D uitatem? Non veniet in conspectum tuum domine omnis hypocrita. Absc ondit se Adam ex quo bonæ conscietiæ ausum amisit, & inuentum se doluit, qui magis quærere debuerat. Qui fictè diligit, fugit conspectum tuum: quę vero sponsa est & charitatis dotata munere, etiam fugiẽtem insectatur. Quo ibis bone Iesu, à facie vehementis desiderij? Si ascenderis in cœlum, illic est: si descenderis in infernum, adest. Vbique te sequitur curiosa scrutatrix, & per singulos operum tuorum gradus discurrens, quod fide tenet, conatur transfundere in affectum, & admirandę maiestati deuotione respondere. Ad dilectionis incentiuum omnia euangelij documenta deducit: vt in quibus veritatem suscipit, virtutem persentiat teipsum sponsum suum Christe Iesu, qui viuis & regnas per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo quartus.

CIrcuitus iste non est peruagationis, sed inuestigationis. At si vagatur quæ circuit, non euagatur tamen, non excedit terminos ciuitatis, non loca quæ dilect⁹ perambulare solet. In circuitu ambulat, sed intus ambulat per vicos & plateas ciuitatis. Sapientia enim in his viis se ostendit hilariter, & in plateis dat vocem suam. E Ideo in istis circuit, quia nouit vbi soleat illi vberior occurCantic.3.a sus esse dilecti. Circuibo, inquit, quærens per vicos & plateas. Frequens tibi est ô fœlix anima, talis circuitus, & accessus familiaris: & nota sunt tibi omnia ciuitatis huius: circuitus & & recessus intimi, angusta locorum, & lata platearum. Introduxit te rex in cellã vinariam. Nũquid non & in omnes alios secretiores recessus? Omnia tibi sunt aperta & peruia, & vsu quodam ad beatum hunc expeditam te sentis circuitum. Ideo non cunctanti sed confidenti similis dicit: Circuibo ciuitatẽ. Et quantum putatis fratres, quantum solatij confert inuisere interim & crebro conterere gressu loca in quibus stare solebant pedes eius, quem diligit? Nescio quo pacto loca in quibus aliquid boni experti sum⁹, expressius idipsum imprimũt memoriæ, & ex ordine ante mẽtis depingunt oculos, & quod iam experti sumus in ipsis, iterato speramus. Ergo loca ista nõ corporalia, sed spiritualia crediderim, opportuna ad animæ exercitationem spiritualem, propterea in his accipiamus circuitũ. Circuitus iste an recordationis est, an inuestigationis? Circuit enim, qui vel nota recolit, vel ex ipsis notis colligit, quæ nondum sunt nota. Circuit quodãmodo qui nota recordatur, vel perscrutatur noua. Circuitus quidã est, cum ea quæ iam fide vel intelligentia tenemus, ordine retractamus. Circuitus quidam est, cum ex his quę iam tenemus, ad occultiora tendimus & penetramus. Circuitus ille oblationis est, iste rationis. Ille amicabilior, iste acutior. Et q̃ uis ille circuitus magis accommodatus sponsæ videatur, neutrum tamen illi negabimus. Siue enim nota & cõperta reuiserit, siue inuestiget noua in omnibus amoris tantum fomitẽ quærit. Bonus F quidem rationis circuitus, sed quando ratio ipsa intra fidei regulas se continet, & eius terminos non excedit, de fide ad fidem, vel de fide ad intelligentiam pertingens. Intelligentia quidem etsi fidem excedit, non tamen aliud cõtuetur, q̃ quod fide continetur. In intelligentia q̃ in fide nõ certitudo maior ineſt, sed serenitas, neutra vel errat, vel hęsitat. Vbi vel error vel hęsitatio est, intelligẽtia nõ est: vbi hæsitatio est, fides nõ est. Et si fides admittere posse videtur errorem, non est vera nec catholica fides, sed erronea credulitas. Fides (vt sic dicam) veritatem rectam tenet & possidet, intelligentia reuelatam & nudam contuetur, ratio conatur reuelare. Ratio inter fidem intelligentiamq̃ discurrẽs, ad illam se erigit, sed ista regit. Ratio plus aliquid q̃ credere vult. Quid aliud? Cõspicere. Aliud est credere, aliud est cernere: non tamen aliud, q̃ quod fide concipit, conspicere conatur. Etsi nondum syncere videre potest, quibusdam tamen accommodatis experimentis coniicere tentat, quæ iam solida fide concepit: Ratio supra fidem conatur, fide tamen nititur, fide cohibetur. In primo deuota est: in secundo prudens: in tertio sobria: & (vt sic dicam) fides tenet, tuetur ratio, intelligentia intuetur. Bonus iste circuitus, in quo mens rationis ductu peruestigãdo procedit, sed à fide non recedit, instructa à fide, & restricta ad fi-

G dem. Erronea plane, si non cuncta ad eius referat examen, & citum rationis incessum ad fidei maturitatē castiget. Bonus circuitus, vbi iustitia dei reuelatur ex fide in fidem. Bonus circuitus vbi quis transformatur à claritate in claritatem tanq̄ à domini spiritu. Bonus circuitus vbi quis posteriorum oblitus, ad anteriora extendit semetipsum, siquo modo comprehendat. Bonus certe circuitus, non modo cum noua semper & occultiora comprehenduntur, sed cum iam apprehēsa nouo & recenti semper affectu reuoluuntur: cū non modo quod restat, penetratur: sed quod iam penetratum est, frequenter iteratur. Iucundus circuitus, & sponsæ non ignotus. Ideo confidenter dicit: Surgam, & circuibo ciuitatem. Quæ aptius esse poterit ciuitas q̄ illa, de qua dictum est: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei? Et quidē vniuersitas creaturæ dici potest non inconuenienter ciuitas dei, ab eo condita, & ab eo disposita. Gloriosa plane & pro specie, & pro ordine. Nam pro actibus minus iustis quos deprauatę mentis producit libertas, quantū in ipsis est, minus in gloria, nec ex ipsis, q̄ ordinem diuinæ dispositionis non effugiunt quē non intendūt. Soli autē vere gloriosi sunt, qui diuinę dispositioni supponūt studiū, solliciti primæ conditionis integrā seruare gratiā, vel reuelare & restaurare corruptam. Isti gemino quidem modo glorioſi efficiuntur: naturali cum cæteris conditione, & voluntaria præ cæteris coaptatione ad ordinantis & dirigentis dei nutū. Dicitur ergo ciuitas dei vniuersitas creaturæ: quippe legibus administrata dispensationis ipsius. Ipsæ vniuersæ creaturæ speciem existentię prę̄stat in proprio genere, in vsu efficaciam, consequentiā in ordine, vt & in seipsa pulchra sit, & in vniuersitate superuacua non sit, & cum reliquis inconsequens & repugnans non sit. Siue enim res naturæ agatur motu, siue libero arbitrij nutu, siue diuinæ instinctu gratiæ, siue singulis his rationibus, siue coniunctis res agatur: quelibet à diuina intus inuisibiliter operante efficacia, & modum accipit & motum. Modum & quasi legem quādam ordinis, & motum actionis. Non modo enim ab eo cuiuslibet motionis natiua facultas, sed cuiuslibet facultatis ministratur motio, vt simul ab ipso sit & virtus & motus virtutis. Motus vero intētionis prauę, & ab ipso habet q̄ motus est, & ab ipso non habet q̄ prauus est. Neque enim ab ipso est, q̄ in minus ordinatum finem dirigitur: sed ab ipso est, q̄ inordinatio ipsa mira prorsus ratione in ordinem redigitur. Vide venditionem Ioseph, descensum in Aegyptum: egressum & insectationem Pharaonis, submersionem exercitus, & ereptionem Israel, quomodo incarnationis & passionis Christi, & ereptionis nostræ seruiant mysteriis: & multis quidem in locis similia diligēs reperies. Non ergo possent antiqua delicta nouis deseruire sacramentis, nisi occulta ratione diuina intus operante prouidentia. Nec enim illa antiqua casu quodam & indifferenter ita prouenere: quibus noua postmodū à prudenti dispensatore & obseruatore diligenti adaptarētur mysteria: magis autem illa ad horum sunt significationem (non homine illud intendente, sed deo disponente) præparata, quàm hæc illis aptata. Quid deniq; quòd dominus eo potissimum tempore ad passionem addictus, quòd hac hora, hoc die, hoc mortis affectus genere? Quis ista aut neget mystica, aut credat fortuita? Quo die est homo conditus: eo reparatus, qua hora sententiam pertulit: indulgentiā meruit. per lignū sententia mortis inducta: per lignū vita restituta. Et nescio quis ista non diuinitus dispensata, sed humanitus administrata cōtendit. Habes agni Paschalis tempus, habes immaculatam hostiam, habes ereptionis Israeliticæ de Aegypto horam, habes ereptionis tuæ gratiam de seculi errore, de vanitate, de nativitate corrupta: & hoc simpliciter contigisse credis, deo non dispensante, sed Iudæo operante, q̄uis non obseruante? Hæc, inquam, quæ tàm apte concurrunt de crucis ligno, de tempore, de hora, de die, & reliquas quæ obseruari prudenter possunt circunstantias, Iudaicæ deputas dementię, non diuinę sapientiæ? Prorsus in tam salubri remedio & cum antiquis in vnam formam concurrente sacramētis: & fortuitus casus excluditur & humanus intuitus, sed non diuinus nutus. Et in Esaiæ prophetia inuenies ad Ezechiam dictum: Data sunt omnia hæc in manus Chaldęorum. Vbi data esse dicit, ostēdit non tantum propheticè prædicta, sed etiam iudiciaria quadā æquitate dictata. Ex his & huiusmodi passim p̄ omnē scripturarum textum: cui dubium residebit, diuinam pariter virtutem & sapientiam iustis legibus prauas rationalis creaturæ non inspirare quidem, sed dispensare voluntates? Quod si ita est, multo minus ambigi potest motus cæterorum animantiū, quæ naturali ducuntur affectu, & sensuum vel imaginationis tantum aguntur iudicio, nō arbitrio rationis, à diuina dispositione minime exemptos. Et vt semel concludam vniuersarū vel essentiam, qua in hoc aut in hoc rerū genere sunt, vel existentiam qua sunt, vel vsum quo aliquid efficiunt, iustissimus, potentissimus, prudentissimus moderator æternis & immutabilibus mouet & mutat & continet decretorum regulis, & cunctam creaturam nusquam exorbitante regit iustitia, quasi ordinatissimam & dispositissimam ciuitatē. Hęccine ergo ciuitas est vniuersitas creaturæ quam sponsa circuitură se proponit? Circuierunt sapientes huius seculi rerum naturam, & in artificio suo operantem aduerterunt sapientiam dei: operantem dico, sed non opus de quo legitur: Deus autē rex noster ante secula operatus est salutem in medio terræ. Cognouerunt in opere artificem, sed nō glorificauerunt, aut gratias egerunt. Fidelis anima omnia replicat & recenset in laudem dei, & omnem creaturam prouocat ad glorificādum, vt seipsam excitet in gratiam, & vniuersitatis contuitu diuinum stimuletur in amorē. Circuiuit Salomon, & de cedro Libani disputauit vsque ad hyssopum. Circuiuit in ecclesiaste, & de elementorū postq̄ differuit circuitu, ad humanos actus disputationem deriuauit, vt de transeunte rerum vanitate ad permanentem trāsiret veritatē. Circuiuit Iob, imò circunductus est magis à domino per terræ fundamenta, per mensuram, per lineā & bases, & lapidē angularē, & astra matutina, & filiorū dei iubilum: per maris ostia, & vuluam & vestimentū, & caliginosos infantię pānos: per terminos, vectes, & ostia, per ortum diluculi, & aurorę locum, & certas quasdam cæterarum rerum naturas. Omnes enim numerare longum erat, quę omnia prudenter intuenti admirationem conditoris facerent, & pie consideranti amorē. Et hęc cōmuniter omnibus proposita sunt ratione vtentibus, & conditoris sui maiestatem manifesta pulchritudinis suæ specie cōmendant. Sub tam pulchro tamen velamine pulchriora sunt, quæ latent saluationis nostræ sacramenta, & multiplicia spiritualium dona gratiarum.

Deniq; & Dauid in fine psalmorū cum omnē creaturā in laudem dei concitasset. Cantate, inquit, deo canticū nouum, laus eius in ecclesia sanctorū. Vere nouum, cuius nescit antiquitatem materia, fastidiū gratia: quæ semper est amore recens, vsu recentior. Vere enim nouū, quod hominū animos ad æternā innouat beatitudinē. Deniq; legitur: Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini: noua quoq; ego facio. Iure noua, quæ ab antiquo currentis naturæ nequaquā conclusa sunt legibus. Laus eius in ecclesia sanctorum. Quodā vtique excellentiæ priuilegio, nō tantū æquitatis dispensatione, sed gratuito sanctitatis dono & munere, laus eius in ecclesia sanctorum: quoniā ita laudē eius sanctorū ostendit actus, vt illā attendat affectus. Sancti enim excellenter gratiarū dona suscipiunt, deuotionem persentiunt, gratulationē persoluunt. Ideo quodam laudatur priuilegio in ecclesia sanctorū, extra ecclesiā laudatur ministerio insensibili & muto rerum, vano hominum. In rebus insensatis conditio, in hominibus nō renatis aliquanta cognitio, in neutris tamen dilectio. Nam dilectio cōditoris sui in primis nulla, in secundis nō sancta. Laus eius in ecclesia sanctorū. Sanctus enim & quæ condita sunt, vt naturaliter sint: & quæ dispensata sunt, vt inconuenienter & inordinatē nō sint: & quæ prædestinata sunt, vt beatē sint, vniuersa perscrutatur & æstimat quantū datur, vt per hæc authoris iuxta vires colligat notionem, migret ad æmulationē, rapiatur in affectionem. Hæc ergo ciuitas spiritualis est, hæc ecclesia sanctorū, quā circuitură sese sponsa præsumit. Deus bone, quanta hic vtilium copia speculationum? Quis enim satis existimare potest q̄ pulchra & q̄ plurima sint vbiq; spectacula in sacramētis, exemplis, miraculis? Prima saluationis: secunda conuersationis: attestationis sunt tertia. Quid vero cum de mysteriis, cum de moribus ad remunerationes æternas temporalium meritorum admiratura mens assurgit? Quantum ibi profusis votis refunditur gaudij? Filij hominū, vt quid

A vt quid diligitis vana, & quæritis mendacium? vt quid animū ad aliena oblectamenta conuertitis: laboriosē quæritis labētes delicias? Quasi ad manum materiam fidei nostræ tenetis mysteria, ad memoriam prompta, ad meditandum profusa, ad subsistendum perpetua, ad sufficiendum plena. Filij, inquam, hominum, imò filij excelsi, alumni religionis, qui regularis disciplinæ limina teritis, vt quid arida fauce aquas cœnulētas sitis, cœlestes fastiditis? Vt quid cogitationes admittitis in animum, ad quarum actiones non mittitis manum? Quod agere penitus detrectatis, vt quid studiosa mente retractatis? Experti frequenter estis, quòd omnem hanc inanem pompā recogitatę turpitudinis citus excipere solet exitus pœnitudinis. Deniq; & pudor est prodere: & pœna reticere. Meditationis ergo mutate materiam, sed seruate iustātiam. Quàm fœdum est tunc studia vestra minui, cum mutantur in melius? Hoc autē dico: sicut exhibuistis animum ad cogitatus affectuosos fœdę turpitudinis, ita exhibete nunc ad fœcundos circuitus pulchrę veritatis. Circundate Sion, inquit psamista, & cōplectimini eam. Circundate meditando: complectimini amando. Complectimini eam, vt eius sit & comprehensio integra, & collocatio intima. Plus aliquid innuere videtur cōplexus quàm circuitus. Complexus simul continet totū, circuitus de alio in aliud facit transitum. In hoc tamen circuitus
B præstare videtur, quòd ea quæ complectimur, indifferēter & inuolute constringimus: vbi vero circuitus est, singula seriatim discutimus. Ille contentus est summa, iste discurrit per singula. Esuriens enim & quærens animus dum illum non satiant aliqua, semper rapitur ad reliqua. Et quodam voluitur circuitu, currentis desiderij protractus rotatu, donec repleatur in bonis esuries amoris, & occupet in illo cursus sui statū in quo terminum non inuenit. Nulla enim quæ creata sunt, in conditionis suæ statu infinita sunt: & ideo mens quæ circuit, vniuersa pertransit, nusquam requiem capiens vbi finem reperit. Solus ille requies est amanti & refectio, qui finis est omnium, & cuius nullus est finis. Propterea sponsa in circuitu suo cuncta pertransit, vt pertingat ad ipsum. Surgam, inquit, & circuibo ciuitatē. Circuibo in cunctis, eum quem diligo quærens, sed nusquam reperiens. Inuisibilia ipsius per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sed tamen nullius creaturę quamlibet excellentis, & ad ipsius accedentis imitationem, plene vel instruor indicio, vel incendor officio. Tantum enim & pigrum, & tardum, & inefficax ad cōditoris cōmendationem eorum quæ condita sunt, redditur ministeriū, quantum nosci tur à veritate distare simulacrū. Ergo circuibo ciuitatem, vniuersa pertingens, vniuersa pertrāsiens: pertingens qua ex parte ipsius imaginem differenter præferunt: pertransiens vbi citra perfectum subsistunt. Circuibo ciuitatem vbique capiens refrigerium, & fastidium patiens. Quo-
C nam enim modo non me refrigerat, quod amoris mei pignus aliquod portat, præfert indicium, indicit memoriam, notitiam inducit? Sed iterum quonam pacto non tolero tędium, dum quadam me recogito prędudi imagine, & vmbra detineri, nudam & simplicem non tenere veritatem? Circuibo ciuitatem, quoniam in toto eius tam pulchro ambitu vbique refoueor, sed nusquam reficior. Nec me fatigabit iste circuit⁹, donec pateat plenior aditus, vt intrem in sanctuarium dei, & intelligam in nouissimis eius. Habebit ibi circuitus terminū cum repleti fuerimus in bonis domus tuæ, domine, cum intellexero in nouissimis eius illū qui primus est & nouissimus, initium & finis. O qualis ibi circuitus erit pergere ab ipso in ipsum, ire & redire: desiderio ire, delectatione redire, dū semper eius, quod experientia desiderat, presentia satiat, vt mens possidentis & contuentis, & illi sit per appetentiam intenta, & illo sit sufficienter contenta. Sic enim pennata illa & oculata animalia in medio & in circuitu sedis dei leguntur. In medio, quia voti sui perducuntur ad intima. In circuitu, quia rediuiuo semper voto ferūtur in eadem ipsa. In medio, quia eorum iam completum est votum. In circuitu, quia non sufficiunt comprehendere totum. In medio sunt admissa per gratiam, & in circuitu sunt exclusa per differentem naturam. In medio sunt, quia vnita per contemplationem: & in circuitu, quia disiuncta per comparationem. Quæ est enim sedes ista, nisi ea de qua loquitur apostolus: lux inaccessibilis, quam inhabitat deus? Deniq; quantūlibet oculata sint beata illa animalia: & illuminat illa, vt quantum possunt, capiant: & excedit, ne ad totū sufficiāt. O quàm ampla ibi speculatoria, q̄ latæ plateæ in illa luminis infinitate patent, q̄ coarctati & couniti & protēsi in illa simplicitate, charitate, æternitate vici? Viæ illę viæ pulchræ, & semitæ pacificæ. Non est in illis vel errare vel laborare semitis. Vndique occurrit ibi sponsus, & lęto (vt sic dicam) vultu se offert & influit cordi dilectę, vt de cætero non indigeat queri Iesus Christus qui viuit & reguat in secula seculorum. Amen.

Sermo quintus.

Onguin hesternus sermo in exequendo sponsę circuitu traxit limitem. Gratiæ tibi domine Iesu Christe, quòd feciſti tam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Ideo vix ab ore quæ semel gustata sunt discedunt, vt alia succedant: cum mora ruminantur: & si deglutita fuerint, suaui quodam ructu denuo redeunt ad ruminādum. Poterant hæc omnia breuiter & cursim dici, sed materię quæ tractatur gratia, comedentis blanditur palato, & quandam sui appetētiam facit non facile cedens cum semel adducta fuerit in discussionem. Nam & quē mandendum infantulo nutrix comminuit panē, iam satis studioso dente subactum aliquotiens eum in ore detinet, gustus illecta sapore. Et nos cantici huius solidos aliis, si qui forte indigent, comminuentes cibos, gustatę suauitatis iacturam facere nequimus: sed ita alieno inseruimus vsui, vt & nostro satisfaciamus in parte desiderio. Denique cum terminatum reor sermonem, & competenti fine conclusum, impatiēti exhalatione epulę verbi redeunt ad labia: & dum abundantiæ suauitatis eructatur memoria, ad discussionē reuocatur materia. Quid enim? Cur nō ficus frequenter concutitur, cuius fructus plene nunquam excutitur? Quid mirum si conuellitur sæpius quæ propria expoliatione fœcundior effecta, cum vellicantis videtur certare manu, & decerpentis auiditatem vbertate conuincere? Nō talis illa cui maledixit dominus Iesus nihil in ea fructus inueniens, pro sterilitate, ariditate æterna condemnās illam. Vide quomodo aridas fecit fides Christi Iudæorum traditiones & dogmata philosophorum. Quomodo arefecit flumina Aegypti. non est in eorū doctrinis & interpretationibus fructum inuenire de quo legitur in psalmo: Terra nostra dabit fructum suum. Non potest in eorum vicis & plateis Christus inueniri. Iam ô Iudæi emigrauit à viculis vestris. Iam dimisit domum suam: dereliquit hæreditatem suam. Denique facti estis quasi tugurium in cucumerario, quasi ciuitas quæ vastatur. Sed & de plateis nihilominus legitur, quia corruit in platea veritas. Siquidē de gentium philosophis dictum est, quòd veritatem dei detinuerūt in mendacio. An nō tibi videtur cōgrue accipi in vicis Israel secundum carnem, quoniam de vno erant semine Abrahæ, & in vnum compacti & coarctati ritum, vna lege constrictię? Sapientes autem gentium iure adumbrantur in plateis: quoniā effrenata libertate & licētia, extra veritatis euagati sunt tramitem, de maiestate diuina sentientes & asserentes non minus absona dignitati, q̄ reluctantia veritati. Iudæi paupertate intelligentiæ circa diuinæ singularitatem constricti subtantiæ, vsque ad filij & spiritus sancti personas non potuerunt fidei incrementa dilatare. Gentium philosophi per planum diffusi, & nullo diuinæ eruditionis obice tardati, deorum induxerunt numerositatem in naturis, infinitatem in personis, sentientes inter se singuli varia, vniuersi vana. Sed quæ iam anima in istis vel vicis vel plateis inquirit sponsum? Concubina est, siqua est, aut adultera: quarum altera contubernium cum sponso non habet perpetuum, altera male fidum. Quid enim ibi quærat vbi casta nō occurrit sapientia, sed peregrina & meretricia? Talis tibi depingitur in prouerbiis, occurrens vecordi iuueni vbi transit in platea prope angulum aduesperascente die in noctis tenebris & caligine, mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas, garrula & vaga, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians.

Suspecta est mihi talis platea, in qua mulier tam varia & versipellis, blāditiarum suarum insidias vecordi machinatur iuueni. Nescio enim quid obscurum & distortum & fuscatū

Philip. 3. c

Psal. 86. a

Psal. 73. c

Psal. 47. c

Cantic. 3. a

Roma. 1. c

1. Tim. 6. c

Psal. 149. a

Esa. 43. c

Psal. 149. d

Hiere. 12. b

Ibid. 59. c

Prou. 7. b

G mihi significat nox & angulus & ornatus meretricius. Suspecta est mihi omnis doctrina & certe despecta, quæ nullam inducit de Christo mentionem: quæ eius me nec sacramẽtis renouat, nec præceptis informat, nec promissis inflammat. Nã Iudæi quidem habent in pagina illum, sed interpretatione nõ habent. Adhuc enim velamen est magis in eorũ mente quàm lege. Nec enim auferri potest, nisi cum cõuersi fuerint ad dominum. Suspecta est mihi tam in diuinis sensibus quàm in humanis vsibus vnius licentia, alterius restrictio, obstinatio vtriusque. Vnius in diuina natura numerositas, alterius singularitas, vtriusque cęcitas. Ideo sponsę non dederim in istis vicis & plateis quærere dilectum. Alios illi assignemus vicos, alias plateas, quam sibi Christus desponsauit in fide & veritate. Et quidem gemina quædam est conuersatio fidelium. Alij latam sectantur viam. Alij arctissimè se tradunt disciplinæ. Nam etsi scribitur: Arcta via quæ ducit ad vitam: est tamen quępiã in hoc genere distinctio, & arctioris respectu alia reputatur latior. An non tibi videtur latitudo mandati, vbi nemo compellitur ad perfectionem, sed infirme nõ modo valetudini, sed etiam voluntati inferioris gradus permittitur licentia? Gratias tibi domine Iesu Christe, q̃ nobis salutis occasiones paras, & ita vegetis & alacribus proponis cõsilium, vt etiam ęgrotis disponas remedium, & pigris dispẽses ascẽsum. Non modo vicos districtè viuentium habet ciuitas tua
H sancta Hierusalem, sed etiam plateas humiliora & planiora diligentium. Sic in omni professione & ordine quæ sponsa est, eius quem caste diligit, vestigia quærit, quatenus habeat vndecunq; operationis exemplum, & amoris incendium. Nõ dedignatur ab his etiam qui foris sunt, qui nulla arctioris disciplinæ regula constringuntur, mutuari virtutis insignia, reputans feruentiorem ibi frequenter affectũ, vbi inferior fuerit ordinis gradus. Quid dicemus de his qui nusquam salutis occasiones quærunt, vbique causantes remissionem in plateis, & in vicis indiscretionem? Denique tales multi sunt qui omnes perscrutantur professiones & ordines, sed in eis nulla inueniunt quæ illos trahant, sed cuncta quibus ipsi detrahant, calumniantes q̃ districtio in aliis sit nimia, in aliis nulla. Istorum dicere est, & quidem q̃ miserè tam vere: Non inueni illum. Prauus certe sensus, vt dicas, ecce Christus hic, imò ecce illic. Pessimus vero si dicas, nec hic, nec illic. Vtrobiq; quærit sponsa, & hic & illic. Quæram per vicos & plateas quem diligit anima mea. Per vicos districtionem accipe: per plateas dispensationem. Neutram in ministris ecclesiæ siniſtrę interpreteris. Vtram q̃; ecclesia recipit: in vtroq; spõsa quærit Christum. Noli in altero tantum: in vtroq; Christum quære. Vicis plateas in teipso coniunge. Quæris quomodo? Si te coarctat afflictio, aut voluntariè suscepta, aut violenter impacta: intus in corde gaudio dilatare spirituali, & iam vicis plateas copulasti. Nonne tibi videtur vtrumq; tenere, qui in
I tribulatione dilatatum sibi lætatur? Apostolus in arcto tribulationis quandam latitudinem optabat illis quibus ait: Spe
Rom. 12. c gaudẽtes, in tribulatione patientes. Deniq; ad spem latitudo refertur: habentes, inquit, tantas promissiones charissimi dilatamini & vos. Angusta est nobis in præsenti res, spes vero lata. Arcta possessio, expectatio quidè profusior. Ergo ad latitudinem spei plateas istas referto. Spe gaudentes apostolus
Zach 8. d dicit. Propheta vero: Adhuc replebuntur plateæ tuæ choris ludentium. Vides quomodo sibi de spe & plateis sentiunt consona apostolus & propheta? Vterq; enim gaudium assignat. Simul etiam hoc aduertendũ iuxta aliam distinctionem, q̃ etiam in vicis mansio est ad domesticas vtilitates. In plateis feriatio quædam ad iucunditatẽ. In plateis enim chorus est & conuentus ludentium. Ergo vacationis & lętitiæ vsus in plateis est. Bonę quidem plateæ in quibus alacri satis agilitate in leues contemplationis saltus animus se spiritualis exagitat. In plateis ergo quærit sponsa quem diligit, dum domesticis euoluta curis, dum extra corporis effecta mansionem, & domum terrestrem quantum datur deserens, q̃ liberè, tam lætè contemplari studet. In vicis est mansio diuturnior. In plateis quidem breuis, sed dulcior. In vicis virtutum vsus est & exercitium, quæ necessaria nobis sunt, dum in corporis huius habitaculo moramur. In plateis vero feriata quædã fœlicitatis futuræ præludia. Et vide nunc verborum fericm.

Primo ponit vicos, consequenter plateas. Habes & in psalmo K
Psal. 83. d simile: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Miraris sponsæ sedulitatem? ordinem sequere. Noli te prudẽtiorem vel prõptiorem psõsa præsumere. Primo exerce te in opere virtuali, vt deinceps ad veritatis speculatorium cõscẽdas. Quid illac ingressum paras qua exitus est? Cum sponsa per vicos ad plateas veni, & cum psalmista post tabernacula virtutum ad ampla veritatis atria: alioquin ordinem si conuertis, peruertis. Quãto magis coãgustati sunt vici, tãto vberiora & liberiora sunt intus ocia mentis. Quid ocia dico? deuotionem dicerem iustius. Arcta exterius disciplina animam interius dilatat. Sive libertatem, siue lætitiam in plateis intelligas, vbi ampliores q̃ in hoc ordine nostro plateas reperies? Sed nec facile dixeris, vbi sint arctiores vici, vbi maior libertas, & ad vsum & ad exercitiũ virtutis, q̃ in hoc ordine & conuentu sancto. Et ideo maior ad bonũ libertas, eo q̃ sit minor licẽtia in malũ. Quo maior districtio, eo maior directio. Arctiores vici, ampliores plateas efficiũt. Quid ergo est per vicos & plateas le
L sum quærere, nisi hoc se modo & restringere & extendere ad capiendã de ipsius illustratione lætitiam? Vis vt vtraq; intus in mente assignem, plateas & vicos? Nonne tibi videtur in vico quodam & velut in arcto positus is cuius vexatur patientia, castitas arcetur, coangustatur charitas? Qui in nullo virtutis studio libere & sine labore versatur, sine labore & anxio conatu animi, num tibi quasi in vicis locatus videtur? Et q̃is non sine labore, non sine conatu quærunt: tamen etiã qui tales sunt, quietem in illo quem diligit anima sua, quasi Esa. 26. c per vicos quærũt. De quibus propheta: Domine in angustia quæsierunt te, & in semita iudiciorum tuorum domine sustinuimus te. Rudibus & nouitiis istud sæpius euenit, qui solẽt vel variis tentamentis, vel quodam tædio laborare quando eos aut carnis desideria coarctant, aut virtutum non exhilarat oblectatio. Et beatus qui nõ est scandalizatus in istis, qui non offenditur, qui non perdit Iesum, sed magis quærit per vicos tales qui in angustia quærunt. Non sic de quibusdam Ibidem. dicitur: In angustia quæsierunt te: in tribulatione murmuris doctrina tua eis: imò & exercitia virtutis, & doctrinam patris intelligit in angustiis illis, & protendit à fine vsque ad finem fortiter, donec de vicis ad plateas euadat: & qui perfectiores sunt, & plateis assueti, aliquotiens ad angustias vicorum subito sinuntur relabi. Et quis perfectior illa quæ spõsa dicitur? Ecce & ipsa per vicos & arctos quosdam meatus quærit dilectum. Non est ociosa difficultas ista quærẽdi. Per hanc enim & exercetur eius humilitas, & desiderium excitatur. Quotiens in inextricabilibus me sensi quasi vicis errantem, & angustiis animi conclusum, cum subito vicinas in plateas euasi, & eduxit me in latitudinem bonus dominus, in vicis expiraui fere, sed in plateis respiraui statim. Latitudo M quædam & libertas inoccupatę & expeditę mentis in plateis tibi commendatur. Sed considera ne libertatem istam des in occasionem carnis, ne coacerues lutum in platea tua, lutũ illicitę cogitationis. Alioquin sicut lutum platearum delebit te dominus, Lubricauerunt, ait propheta, in plateis vestigia Thre. 4. d nostra: lutosas volens intelligi eas, in quibus sit lubricus incessus. Non luto sed auro sternantur plateæ tuæ. Non ibi sit lutum, nec tamen siccitas & ariditas quædam sit ibi: sed fluãt flumina ibi aquæ viuę, spiritualis quædam fluenta meditationis. In plateis aquas istas diuide in latitudine liberę mentis. Sapientia, quasi platanus, inquit, exaltata sum iuxta aquas in Eccli. 24. b plateis. Nõ in plateis solum, nec solum iuxta aquas, sed iuxta aquas & in plateis exaltata sum, inquit. Vt læta prodeant germina sapientiæ, quãtum putas cooperatur & ocium liberum, & irrigatio crebra sanctę meditationis? Iure quasi platanus exaltatur, quę sic plantatur. O beatas vere plateas in quibus sapientia sic crescit, sic exaltatur & supereminet perspicuam se ostendens, & non indigens quæri. Et vide quomodo seculari prudẽtiæ aliqui totam sui cordis latitudinem exponant, quantum distendant animum & dilatent in plateam vt plantent ibi plantationem infidelem, hoc est germen alienũ, quomodo & continuis exercitiis & meditatione frequẽti & doctrina illam irrigent, Ideo cernas in illis lætam & vberem & exaltatam seculi sapientiam, & fructificantem huius mũdi sensum:

A sensum: sapientiam verò quæ ex deo est humilem & obscuram, & inueniri non posse penes illos. Exi in plateas & vicos ciuitatis, ocia discute, scrutare negocia eorũ qui iudiciis vacant, qui tenent cathedram, qui sedent in tribunalibus: contemplare quid agant in publico, quid in cubiculo. Nunquid apud illos pura & vera & cœlestis eminet sapiẽtia? Nunquid expressa est in moribus, quæ in sermone versatur? Nunquid in prospectu inuenies illam? Nunquid exaltatam sicut cedrũ in Libano, & sicut cypressum in mõte Sion? Nam in his mõtibus exaltatam se gloriatur. Nomina ipsa mysterium cõtinent: nec ociosus est etiam ordo verborum. Præcedit Libanus in laude sapientiæ, Sion subnectitur: post cordis mundi candorem ad contemplandę veritatis fulgorem ascẽdis. Mũditia meretur notitiam, nõ hanc literatoriam tantũ, sed quãdam dulcem & intimam, & ipsius animæ medullis infusam. Deniq; puritas veritatis socia est, & comes est, & præuia est. Iccirco montes istos Libanum & Sion in laude sua sapientia copulat. Montes istos apud quos illorum assignare poteris qui litibus aut exercendis aut dirimendis vacant? Nõ potest apud illos inueniri sapientia, in quibus non inuenitur locus sapientiæ. Amat Libanum, amat Sion, amat plateas, libertate gaudet & sublimitate. Quanta peruersitas, si sapientia quæ litibus vacat, quę lucra sectatur, supereminet, & diuina latet? Supereminet litigiosa, & ea quę pudica est, quæ pacifica, quæ
B bonis consentiens, cõtempta delitescit velut in obscuro. Illa excolitur: ista negligitur, ac si sterilis & parum lucrosa. Neglecta plantatio in altum non crescit. Raro in plateis quasi platanum exaltatam inuenies. Non est obuia, non est frequẽs: ideo dicit: Quæsiui, & non inueni illum. Vbiq; teritur, vbiq; vertitur in quæstione, vbique venerabile est nomen Iesu. Et vtinam quod vox sonat, vita depromat: exprimat imitatio, emineat & eluceat in moribus. Qui penes te sapiẽtiam quęrit, assidentem inueniat illam in ipsis foribus tuis, in ipsis sensibus, in modestia & compositione hominis exterioris. Nam quasi fores sunt per quas interioris prodeunt habitatoris indicia. A fructibus cognoscitur, si apud te Iesus moratur. Accedit ad te sponsa, folia vertit ficulneæ tuæ, quærit in te fructum, quærit dilectum. Hic est enim fructus dulcis gutturi eius. Fœlix es cum hoc abũdaueris fructu, cũ domini tui spõsam isto satiaueris cibo. Esca eius, esca electa. Deliciæ eius sunt tecum esse dilectum suum. Nõ inuidet, non zelatur. Dilectum suum omnium vult esse dilectum. Ideo apud omnes quærit, vt illum apud omnes aut inueniat, aut inuitet. Quærit enim apud illos Iesum, quorum quęrit profectũ in ipso. Quęrit per vicos & plateas, sed non in omnibus inuenire potest. Philip. 2. c Quæsiui, inquit, & nõ inueni illum. Paulus omnium sitiebat
C salutem, in visceribus omnium Christum inuenire cupiebat, omnes cupiens in viscera Christi. Sed enim audi quid dicit, quomodo quosdam deplorat: Neminem, inquit, vnanimẽ habeo. Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Putas q̃ apud eos inueniri Christus queat, qui ipsum vt inueniant, non quærunt? Et multos quidem sic quærentes reperies aliud præter ipsum, sed tamen per ipsum. Tractatur in consiliis, disceptatur in iudiciis, in scholis disputatur, cantatur in ecclesiis. Religiosa sunt hæc negocia, sed vade ad exitus aquarum, & pensa quis generalior istorum finis est operum. Vide si non per hæc omnia quædam exerceãtur mercimonia de Christo. Quæstuosa res nomen est Christi. Nil pensius, nil optatius. Fœlix tamen qui nominis huius virtutẽ sectatur. Apud illos tractetur, disceptetur, disputetur super hoc nomine. Nobis satis est, si nostris in claustris saltem adametur: nusquam commoditas maior: ideoque maior confusio nusquam, si penes nos non inuenitur Christus. Non inuenitur forma iustitiæ, si piorum operum non est intentio pura. Nam ipsa lætitia est mentis quædam diuina alacritas, quæ de ipsius præsentia concipi solet, & quam vere possumus præsentiam ipsius interpretari. Hæc, inquam, cœlestis & excedens affectio, non est res facilis & passim obuia. Hanc præcipuę sponsa vtputo designat dicẽs: Quæsiui & non inueni illum quem diligit anima mea, Christum Iesum qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Sermo sextus. D

Sponsa moram in quęrendo patitur, & quandam illi difficultatis vmbram sponsus obtendit, copiam sui non statim indulgens. Illa tamen calente studio sedulitatem continuat, querelam ingeminat. Nõ inueni illum. Fratres, si sedulitas submouetur, desidia quando admittetur? Si non inuenit amor, quando inueniet tepor, quãdo raritas orandi, quando remissio? Quid ergo nunc contra raritatem orandi, & remissionem inter vos disputo? Non est opus medelam adhibere morbo quo non laboratis. Peregrina sunt à vobis hæc vitia. Quis enim vestrum, qui non sit & frequens & feruens in oratione? Et si torpor abest, videte ne vos dilationis tædia defatigẽt, & infringant desideria vestra. Vtrobique reatus est, si sit anima vestra, vel in postulatione remissa, vel in expectatione deficiens. Sponsæ desideria audis dilata: & tu ad primum orationis tuæ pulsum inspirationis diuinæ delicias tibi non affluere querulus causaris? Nunc cœpisti, & tam cito à directione sua tuus infringitur spirit? ? Quid si tibi illud de euãgelio improperetur: Sic nõ potuisti
Mat. 26. d vna hora vigilare mecũ? Vigilate ergo & orate, quia nescitis qua hora dilect⁹ vester adueniat. Pertinax oratio ꝓtingit ad finem. Et si tibi in initiis sicca & velut saxea videatur: oleum tamen gratiarum elicies de hoc saxo durissimo: tantũ si persueres, si te longior mora non dissoluat, si non dilatione tua vota lentescant. Molesta plane amanti dilatio, sed solẽt protracta desideria amplius crescere. Quid vobis nota ingero? E Vexatio crebra ipsa vobis huius rei dabit intellectum, imò iam dedit, idq̃ue frequenter. Crebro vos exercitatos inueni in huiusmodi studiis. Non possum gloriari hos me genuisse affectus in vobis: gaudeo tamen inuenisse vos in istis. Et si non hæc in vobis studia formaui, vtinam in illis fouere vos possim. Et ipse custos sum: ideo illam mihi sponsæ vocem sæpe replicatis: Num quem diligit anima mea vidistis? O beata anima quam tam sancta desideria exercent. Desideria dilectæ, dilectę quæ nescit nisi de Christo rogare, quæ talem inuenta erumpit in vocem: Num quem diligit anima
Cant. 3. b mea vidistis? Denique sponsa est, quæ talibus inuenitur occupata scrutiniis. Inuenerunt me (inquit) custodes ciuitatis. Qui ficti & fallaces sunt, nihil tam refugiunt, quàm ab his inueniri custodibus: & si deprehenduntur, non facile cõuincuntur. Cain factus est vagus & profugus super terram, inueniri formidans. Omnis, inquit, qui inuenerit me, occidet
Gene. 4. b me. Non vult peccatum occidi: non vult pati salutarem in confessione verecundiam, medicinalem castigationem magistri. Non vult inueniri, quia non vult mori. Nam vbi non veretur interfici, sed magis se foueri confidit, impudenter se iactat indisciplinatus affectus. Sed sponsa vltro se offert, læta sponsi occurrit sodalibus. Quidni læta? Non inuenitur quasi fugiens vltorem, sed quærens amatorem. Inuenerũt me F custodes: non sunt inuenti, sed inuenerunt. Diligentia ipsorũ in hoc commendatur. Pigri custodes & male fideles nullam in hoc adhibent diligentiam: non eunt: non quærunt si quem inueniant cuuteriatam habentem conscientiam, signo amoris casti & studio quærendi prodentem dilectionis incendium. Non conueniunt subditos, & forte molestum ducunt si compellãtur ab ipsis. Non nisi interrogati proferunt verbum solatij quidam, nec tunc quidem. Litera quod habet, in pagina tantum propouit, nil superadiiciens vel industriæ vel diligẽtiæ. Alia est plane custodis ratio: præuenire debet, non tantũ exponere: excitare magis q̃ expectare quæsituros: quasi de specula super filios prospicere, qui sit intelligens & requirẽs deum. Custos tuus sum, da mihi domine linguam eruditam vt sciam eum qui lapsus est sustẽtare verbo, & ad verbum dirigere. Et quid aliud optat sponsa, cum dicit: Num quem diligit anima mea vidistis? Vides illam non tam fatigatam q̃ excitatam studiis spiritualibus. Intellexisti pertinaciam eius in quærendo dilectum, vide nunc humilem prudentiam Nescit custodes contẽnere. Nec enim tutũ arbitratur inconsultos præterire, quos scit dominici & cõscios secreti, & nũcios mandati. Num quẽ diligit anima mea vidistis? Quid tamen sibi vult hæc interrogatio sub ambiguo posita? An in hoc

G hoc admonere te voluit vt nō credas omni ſpiritui, ſed probes ſi ex deo ſit ſpiritus? Denique non omnium eſt certum ſponſi præſtare indicium, qui cuſtodis officium vel ſuſcepe-runt vel arripuerunt. Multi enim ſunt, quorum eſt oculus in vniuerſa terra, & iuxta alterius loci prouerbium, in finibus terræ. Non eſt lumen eorum cum ipſis, nec poſſunt illud vltra terræ porrigere limitem, leuare ad cœlum. Satis quidem fideles ſunt & ſeduli, ſed hucuſque vt terrena coaceruent, & terrena ſeruēt. Oculus, inquit, eorum in vniuerſa terra. Inexplebilis auiditas in vniuerſa terra ſe extendit: propterea terrenis incraſſata mens curis, & illius menſæ ſeruiens qui perit cibi, cœleſtis epulæ neſcit diſpenſare viaticum, & de ſupernis theoriis aliquid ſerenum temperare ſubiectis. Nam & ſi forte qui tales ſunt, de ſpiritualibus rogentur ſecretis, planam fidei & morum reſpōdent ſufficere viam. In hoc ſterilitatem ſolātes ſuam, vel ex tepore proprio auiditatem alienam metientes. Languidus enim & remiſſus amor, culpabili quadam patientia non tam optat quàm expectat futura bona. Qui vero feruentior eſt, ardenti fertur deſiderio, repoſitā plenitudinē furtim & ex parte deflorare tentās. Quia tales plurimos nouit ſponſa cuſtodes, quodam ſub ambiguo interrogationem librat. Num quem diligit anima mea vidiſtis? Sit prudens, ſit fidelis: ſit cuſtos ſedulus, & diſciplinæ diligentia horſtium coerceat irruptionem ab ouili. Non tamen ſtatim ſciet amatoria canere, & ſponſi internuncius eius monſtrare præ-

H ſentiam, & in receſſus ſecretos raptim admiſſus ſtillare de intima aliquid dulcedine. Valde enim eſt imparis gratię, furtiua & fucata adulteri deprehendere lenocinia, & legitimos ſponſi aduentus conciliare. Malorum quia frequens eſt experientia, facilis eſt notitia. Spiritualium vero ſenſuum quia rarus vſus eſt, & exile iudicium, tenue ſatis eſt indicium de ipſis, nec poſſunt ſpiritualia niſi à ſpiritualibus diiudicari. Et ideo non poſſunt niſi à ſpiritualibus demonſtrari, quales ſunt de quibus legitur: Quàm pulchri ſuper montes pedes

Eſa. 52.b annunciantium pacem, annunciantium bona. Num quem diligit anima mea vidiſtis? Non eſt vna nec ſimplex nec vniformis viſio ſponſi. Exultauit Abraham vt videret diē eius: vidit & gauiſus eſt. Vidit Iacob dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima eius. Vidit Moyſes, ſed poſteriora vidit. Vidit Eſaias dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum. Vidit Ezechiel. Vidit Daniel in hominis ſimilitudine cum nōdum hominem ſuſcepiſſet. Sed omnis ante incarnationē hu-iuſmodi viſio in corporali monſtrata eſt ſpecie, non in corporis humani veritate. Viderunt apoſtoli in ipſa carnis veritate, & palpauerunt & attrectauerunt. Vtrique tamen intus

Ioan.14.b fide deum viderunt. Dictum eſt Philippo: Qui videt me, videt & patrem meum. Quæ viſio, quia referatur ad fidē, quod adiunctum eſt, declarat: Non creditis quia ego in pater, & pater in me eſt? Alioquin propter opera credite. Quæ enim

I conſequentia vt ad probādum quòd patrem viderit, inducat quia ſe viderit, niſi quòd in vtroque eam voluit viſionem intelligi, quæ per fidem fit? Propterea & de credulitate conſequenter adiungit. Non creditis quia ego in patre, & pater in me eſt? Alioquin propter opera ipſa credite. Si enim habitat Chriſtus per fidē in cordibus noſtris, & ſi ipſa corda noſtra mundantur per fidem, cur non & in cordibus noſtris videtur per fidem? Superiorum vero viſionū, quarum altera facta eſt in imagine, altera in carne: vtraque plena eſt vel iucunditatis vel vtilitatis: ſed cum tertiæ, quæ eſt per fidem, ſeruatur integritas. Nam vt de verbi apparitione, quæ in carne erat, loquar: præter vitæ verba, quæ de ore eius procedebant, quantum putas virtutis inſigne in ipſo exteriori renitebat habitu: quam manifeſta eius, quæ intus erat, dabant indicia oculus, vox, vultus? Deniq; geſtus omnis quomodo diuinam ſpirabat gratiam? Iucunda plane viſio illa, ſed deum in homine credēti. Et quidem illa quæ prophetis & patribus ante Chriſti incarnationem facta eſt, diuinum quiddam ſpirabat in apparēte imagine, quantum mea ſe habet fides, ineſtimabilem delectationem & menti & ſenſui infundebat cernentis, nec niſi quorum mundus erat animus, apparebat obtutibus. Nā & poſt reſurrectionem in ipſa carnis ſuæ veritate non niſi teſtibus præordinatis à deo apparuiſſe legitur. Fœlices illi cuſtodes, ſi quibus tamen apparet frequēter & familiariter talis viſio, K præſertim illa quæ eſt in carnis iam glorificarę aſpectu, qualem eum Petrus & Ioannes viderunt in monte transfiguratum: ſed tamen & illa prior non vera, & iſta non plena. Nam illa Moyſes delectabiliter detentus, non tamen contentus: o-

Exo.33.c ſtēde mihi (inquit) teipſum. De altera vero ipſe dominus: Ex-

Ioan.16.b pedit vobis vt ego vadam, alioquin paracletus non veniet. Bona ergo viſio, quam paracletus aduenies inducit: ſpiritualis eſt, quia facta intus per ſpiritū. Deniq; & ſpiritus ante faciem noſtram Chriſtus dominus. Viſio hæc vel in reuelata ſpiritualiter veritate per intelligentiam, vel in ſuauitate infuſa per gratiam. Nam & hoc ipſum experiri videre eſt. Gu-

Pſal.33.b ſtate (inquit) & videte quoniā ſuauis eſt domin⁹. Suauiſſima certe hæc viſio, & quanuis futurum iuxta modum nondū plena: vicina tamen, vicina qualitate, nō æqualite. Viſio hæc humano non eſt ſuppoſita ingenio, vel propoſita ſtudio, & ſi aliquando deſiderio gratis indulta. Deniq; non eſt talis quæ intelligentię concepta viribus, continuo tenore morā in animi memoria protelare queat. Subitanea eſt & ſui iuris hæc viſio, in ſpiritu vehementi vadens & veniens. Subitanea eſt & momentanea, repente veniens, & repente vadens: & ſi momētanea eſt, manent tamen reliquię cogitationis, tam ſuccenſę, tam ſerenę, & diem feſtum agunt in animo recordantis. Manet quidem memoria deguſtatę & deglutię viſionis: cuius ſuauitatem qui guſtare poſſunt, eructare norunt, & hora hac L maxime. Eructat enim bonum verbum cor recenti adhuc incalceſcens gratia, & feruida meditatio ſimiles effundit ſermones. Multū enim intimæ dulcedinis ſapit in verbis, & gratiſſimi ſunt ſermones, qui de gratiarum vbertate prorumpunt.

Si cuſtos es, ſcito quoniam talia te oportet præparare in occurſum ſponſæ. Vt quid occurris, ſi nihil dulce, nihil nouum nunciaturus venis? Si noua non potes, vetera profer. Ingere nota, ſi noua non habes. Non tamen ingeritur quod exigitur. Non quærit qualem videris, ſed ſi videris. Sufficit nunciare qualem ipſa nouit. Augmentum tamen affert gratiarum ſi noua annuncias. Denique quod nō eſt vel ignotum vel inſolitum meditationi, ſponſæ noua quadam gratia dulceſcere ſolet. Non faſtidit auditus, quando feruet auiditas: tantum de ſpōſo diſputa, & noua protuliſti in auribus ſpōſę. Non ſuppetit tibi de illo excellēti & excedēti viſionis modo ſemper reſpōdere. Sublimis illa & ſubtilis eſt, & ſubito præoccupare ſolet animū, quem mundum & exoccupatū inuenerit. Subito præoccupat, ſed non occupat diu. Subtilia iſta nō adſunt ad votum, dulcia deducit in mediū. Simplicis fidei capitula ſingula quodā dulci diſputationis temperamento ſuauiſſimos gignunt in audiēte mentis affectus & exceſſus. Delicata eſt ſpōſa, dulcia vult magis q̄ fortia, niſi q̄ omnia poteſt in eo qui eam confortat ſponſus. Narrent alij fabulatio-M nes, controuerſias meditentur. Os tuum meditetur ſapientiā, & lingua loquatur delicias, qui ſponſæ loqueris. Nam & illa tales vult qui de dilecto narrent & nuncient. Labia ſacerdo-

Malac.2.b tum cuſtodire debent ſcientiam, ideo legem requirit ex ore

Cantic.3.b eorum, legem videndi & inueniendi dilectum. Num quē dili-git anima mea vidiſtis? De viſione illorū ſe viſurā præſumit, ideo diligenter inueſtigat cuſtodum viſionem, eorum ſperās alloquio vel in ſecretiora deduci, vel dulcioribus affici. Id eſt enim videre quē diligit, dei ſapientiā & virtutē propenſo affectu & pura concipere mente. Bene illū conſpicit, qui hoc vtroq; concipit modo, pure cernens, & pie ſentiēs. Dulce putoſuſurrium, quod inter ſponſam cuſtodes q; vertitur: & gra-

Eſa.24.c ta collatio, ſi tamen collatio. Nulla enim illorum hic reſpōſio memoratur. Secreta valde eſt, ſi qua eſt, quam alto tegendam putat ſilentio. Secretum ſuum ſibi. Secretum ſuum ſibi. Nec audemus hic aliquid inde coniicere quod ſponſa curauit reticere. Cum eorū ſilentio claudamus nunc ſermonē, prorogantes in craſtinum ſponſæ tranſitum, quo ſe vigiles paululū pertranſire dicit, & inueniſſe, quem diligit anima ſua.

Sermo VII.

SImprobi exactores eſtis, & nimis inſtanter repetitis debitorem veſtrum: dignum tamen venia eſt, dummodo iuſta poſtuletis. Sed vos exigitis vt ſoluam ad quod non me obligaui. Tractaturus eram de tran-

A de tranſitu ſponſæ. Ad hoc enim & ordinis & ſponſionis noſtræ ratione teneor: & vos adhuc mihi ingeritis illud cum

Cant.3.b ſpōſa: Num quē diligit anima mea vidiſtis? Sed illa modeſti⁹ interrogationē temperat ambigenti ſimilis, quærens magis q̄ vrgēs. Nouit enim nec omnibus, nec omni tempore de hac viſione adeſſe ſermonē. Ex quo enim abſcondit vultū ſuum, quis eſt qui contēpleturus eū. Vos autē vrgetis me vt legē vobis ponā contemplandi dilectū, & diſciplinā inuētionis huius & viſionis tradam. Quid ergo? Vultis vt muneris diuini largitatē concludā ſub regula? Viſio hæc nō eſt induſtrię, ſed gratiæ: reuelationis eſt, non inueſtigationis. Si quid tamē ad hæc poteſt induſtria cooperari, illud primū obſeruate quod

Eſa.1.d ſcribitur: Lauamini, mundi eſtote. Secūdo, vt ſcribatis ſapiētiam tempore ocij. Qui enim minoratur actu, recipiet eam. Tertio, vt violēti ſitis, & gaudium regni, quod vobis diutius furripitur, præripiatis: id eſt vt habeatis cor purgatum, paratum, improbum. In primo efficieris dignus, in ſecundo deuotus, in tertio vehemens: hoc eſt idoneus obuius, vrgens. Idoneus gratiæ percipiendę, obuius venienti, vrgens morantem. In primo præpararis, in ſecundo aſſimilaris ſponſæ expectāti dilectum quando reuertatur à nuptiis. In tertio properas, & ſponſa non expectat, ſed properat, & ipſos prēterit cuſtodes. Dixiſſem melius ſi dixiſſem, pertranſit. Quod enim prætermus, non reſpicimus, non attingimus, ſed contēnimus. Quod

B vero pertranſimus, intelligimus illud diſcutere & quaſi diſquirere & penetrare: nec inutilis hæc pertranſitio. Paululum enim cum pertranſiſſet, inuenit dilectū. Videtis fratres, quid proficiat conſultatio cuſtodum? Deuotam ſed vagam animā ad inuentionem dilecti perducit. Vtilis quidem conſultatio: & frequenter quod nō confert eorum qui conſuluntur eruditio, conſulentis meretur humilitas. Bonū eſt vt ſis ad quærendum ſedulus, non tamen aſſiduus. Nam & ſponſa non tam ex ſtudio, q̄ occaſione cuſtodes interrogat, & id in tranſitu. Trahebat enim illam vterius amor dilecti, nec vacuum eſſe ſinebat ex ocio cōferre cum illis. Currebat in cordis ſiti, hauſto forſitan de ſponſi vicinia ſpiritu, & ideo minus intendebat in his, qui benedicebant ore, tendens ad illum qui benedicit in ſpiritu, qui eſt ſuper omnia benedict⁹ in ſecula deus.

Aduertite iſtud vos qui in trāſitu oratis, & cum mora legitis: qui ad legendum feruetis, in orando tepetis: debet lectio orationi ſeruire, præparare affectum, non horas prępripere, nec ſuccidere moras. Cum legis, crudiris de Chriſto: orās vero, familiare cum ipſo ſeris colloquium. Et quāto ſuauioris eſt gratiæ cum illo, q̄ de illo loqui? Si quędā ſpiritualium detrimenta ſuſtinent viſitationum propter orandi raritatem qui lectioni vehementius vacant, quid dicemus de his, quos aut indiſciplinatę collocutiones diſſoluūt, vel anxię quæſtio-

C nes ſcindunt? Deniq; monachorum eſt non colloquium, ſed ſilentium: non quæſtiones, ſed quietē ſectari. Aut ſi admittēda eſt inquietudo, dilectionis eſſe debet, non contētionis. Habet enim amor ſanctus inquietudinem ſuam, ſed qualem legis

Eſa.62.a apud prophetam: Non tacebo & non quieſcam, donec egrediatur vt ſplēdor iuſtus, & ſaluator vt lampas accēdatur. An non ſimilem animi ſui paſſionem intimat iſta cum dicit: Cum

Cant.3.b pertranſiſſem illos? Ferebatur impetu feruētis amoris, ideoq; pertrāſiſſe ſe perhibet, quaſi auiditate & deſiderio ſupergrediens quicquid dici poterat. Cum pertranſiſſem illos, inueni quem diligit anima mea. Pertranſiuit illos vel euentilando doctrinam, vel eſtimando naturam. Pertranſiuit & quod potuit ab illis dici, & quod potuit in illis conſpici. Quilibet enim ſint cuſtodes iſti, licet Cherubim interpreteris, licet Seraphim: non poſſunt totum quod de Chriſto eſt, nec eloquēdo depromere, nec æmulando exprimere. Cunctę res difficiles, nec valet homo eas explicare ſermone. Si tanta difficultas eſt in rebus conditis, rerum autorem quis indicabit, vel di

Eccles.1.b gne, vel plene? Ideo dicit: Cum pertranſiſſem illos. Vtinam nos tales ſimus auditores verbi dei, qui non ſuccumbamus his, quæ dicuntur, vel tardante ingenio, vel tepente voto, ne nos illa pertranſeant, ne noſtram excedant tam auiditatem quàm capacitatem: ſed magis docentis quàm commonentis pertranſeamus conatum, maiora etſi nondum capientes, coniicientes tamen, aut certe concupiſcentes. Quadam enim ratione pertranſit quod ſibi proponitur qui ampliora ſectatur, quanuis non conſequatur ſtatim. Ponſa vero con- D ſecuta eſt: propter quod electa decantat. Cum pertranſiſſem illos, inueni quem diligit anima mea. Quidni pertranſeat illos, quorum & ſcientiæ eſt numerus, & naturæ modus? Ille vero qui quæritur magnus & immenſus, & non æſtimabitur alius ad illum. Non ergo poteſt alieno documēto, aut exemplo ex æquo perpendi. Reliqui omnes pertranſibiles ſunt, ſolus ipſe pertranſiri non poteſt. Denique dicit: Tranſite ad me omnes qui concupiſcitis me, & à generatio-

Eccli.24.c nibus meis adimplemini. Tranſite (inquit) ad me, non pertranſite. Quonam enim modo pertranſiri poteſt, quod immenſum eſt? Menſura bona, & coagitata, & conferta, & ſuperefluens dabitur (inquit) in ſinum veſtrum. Vobis immē-

Luc.6.f ſitas diſpenſatur in menſura. Nam in ſe immenſa eſt. Nō ait, replens, ſed, ſuperefluens. Si ergo menſura capi nō poteſt, immenſitas ipſa quando capietur? Quo pacto pertranſiri poterit, quod nec capi plene poteſt? Denique nec ſponſa pertranſire vult, ſed dicit: Tenui, nec dimittam illum. Paululū

Cant.3.b cum pertranſiſſem illos, inueni quem diligit anima mea. Forte propinqui erant ſponſo vigiles hi, quos cum paululum pertranſiſſet, inuenit dilectum. Quod ſi iuxta diuinam eius accipimus dici naturam, quis creatorum ſpirituum ad immēſitatem & maieſtatem illam proxime accedit? Nam etſi ſimi-litudo ineſſe intelligitur, longe tamen inferior & diſſimilis E dignoſcitur. Non eſt enim domine quis ſimilis tui. Proximitatem forte ergo hanc, quam excludit conditio, cognitio admittit. Sed quis audeat abyſſum illam diuinæ ſapientię, cuius non eſt numerus, ingenio, creati ſpiritus perceptibilem diſ-

1.Tim.6.c finire? Lucem (inquit apoſtolus) habitat inacceſſibilem. Lux iſta nobis inacceſſibilis eſt, ſed nos non ſumus inacceſſibiles illi. Propter quod dicit: Prope feci iuſtitiam meam,

Eſa.46.d & ſalus mea non elongabitur. Prope facta eſt, quia incarnata: proximior, quia reuelata: magis autē proxime facta, quia donata. Prope facta eſt iuſtitia dei patris Chriſtus Ieſus carnis noſtræ ſuſceptione, ſed gemino hominum genus omne exceſſit priuilegio, quautum ſpectat ad humanæ naturæ ſtatum, æquitate, & integritate: quia præter illum nemo mundus à ſorde, nemo immunis à corruptione. Dotatus eſt ergo duplici hoc munere, præceſſitq; participes ſuos. Itaque & reliquos omnes fides tua pertranſeat, vt in illo ſolo perpendas æquitatem iuſtitiæ, & integritatem conſimilis naturæ. Sed tamen paululum pertranſi: quoniā ſicut nos longe excedit iuſtitia & incorruptione, ſic prope factus eſt naturæ indifferentis conditione. Neſcierunt Iudæi in illius exiſtimatione pertranſire Moyſen, pertranſire Abraham, pertranſire reliquos vel patriarchas vel prophetas: qui illum ſicut vnum de reliquis æſtimabant, nec aliquid habere gratiæ præcellentis. Deniq; di-

Ioan.8.g cebant: Abrahā & prophetæ mortui ſunt, & tu dicis: Qui mā- F ducat meā carnem, non morietur in æternū? Quem tetipſum facis? Noluerunt Ioannē pertranſire, ſed dicebant quia Ioannes ipſe eſt Chriſtus. Non paſſus eſt tamen eos in ſe remanere Ioannes, ſed opinionem infideliter preſumptam à ſe auertit: Non ſum ego (inquit) Chriſtus: medius autem veſtrū ſtat,

Ibidem. quem vos neſcitis. Neſcit ſynagoga pertranſire, ſed ad cæterorum mēſurā eſtimauit illum: & quaſi blaſphemiā opponebat ei, quia cū homo eſſet, ſe faceret deū. Sed eccleſię pertrā-

Pſal.44.a ſiuit fides, & inuenit illum vnctū oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis. Et q̄ vberi vnctus erat oleo, de cuius plenitudine omnium noſtrū infudit vulneribus. Nos enim ſumus ſaucius ille qui deſcēdit in Hierico, qui incidit in latrones, qui expoliatus eſt, & vulneratus eſt, & ſemiuiuus relictus. Pertranſierunt plurimi, & nullus erat qui ſaluaret. Pertranſiit magnus ille patriarcha Abrahā: non enim erat ille iuſtificans, ſed tantum iuſtificatus in fide futuri. Pertranſiit Moyſes: non enim erat gratiæ dator, ſed legiſlator, & eius legis quæ neminem ducit ad perfectum. Nec enim ex lege iuſtitia. Pertranſiit Aaron. Pertranſiit ſacerdos, & eiſdem hoſtiis quas indeſinēter offerebat, nec poterat mundare conſciētiam ab operibus mortuis ad ſeruiendum deo viuenti. Pertranſiit patriarcha, pontifex, & propheta arido tam animo q̄ opere, imò & illi in

Lucæ.10. hoc ſaucio ſauci erant. Solus ille ſamaritanus verus viſo illo miſericordia motus eſt, ſicut miſericordia tot⁹ eſt, & infudit oleū vulneribus, ſeipſum cordibus, mundans per fidem corda omnium.

G omnium. Ideo eccleſiæ fides omnes pertranſit, pertingens ad illum qui ſolus illã pertranſire non poterat, imponens in iumentum ſuũ, & factus eſt ipſe iumentũ. Et paululum pertranſit vt inueniat illum, quẽ ſic credit exortem corruptionis, vt conſortẽ prædicet conditionis. Sic illum habet principẽ gratiæ, vt confiteatur participẽ naturæ. Quòd ſi & cœleſtes illos angelicos ſpiritus cõtuitu ſanctiſſimę quã fortitus eſt animę, ipſum ſupereminere dicamus, non erit à fide alienũ, ſed omnino cõgruũ dignitati eius perſonæ. Etenim ſi minoratus eſt paulo minus ab angelis propter partẽ, qua indutus eſt, carnalem: par tamen eſt illis ſecundũ ſubſtantiã ſpiritualẽ, & ſuperior ſecundũ prærogatiuam virtualem. Et hos ergo ſpõſa pertrãſi anima. Nam & illi cuſtodes tui, & curatores tui ſunt
Hiere.51.a qui dicunt in propheta: Curauimus Babylonẽ, & non eſt ſanata. Hos (inquam) pertranſi, & in dilecto tuo priuilegij ſingularis dotes contemplare. Illi adminiſtratorij ſpiritus, non operarij ſalutis. Ipſe vero magni cõſilij angelus, qui operatus eſt ſalutem in medio terræ. Propter quod & deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Iucunda contemplatio in cœleſti familia contueri eſſentię ſimplicitatem, ſerenitatem mentis, & mutui ſuauitatem amoris.
H Iucunda contemplatio contueri perpetuitatem exiſtentię, puritatem intelligentiæ, ſcientiæ profunditatem: tum etiam humilitatem in obedientia, tranquillitatem in diligentia, facultatem in efficacia. Omnes tamen pertranſi, & intuere quãtus ſit iſte qui ingreditur ad ſaluandas gentes. Quem ingredientem in orbem terræ angelicę laudes inducunt, & triumphaliter regredientem, cum admirationis cantico dicunt: Quis eſt
Eſa.63.a iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? Iſte formoſus in ſtola ſua, vtiq; carnis ſuæ. Iure quidem formoſus in ſtola ſua, quæ ſine commixtione cõcepta eſt, & de virgine nata eſt, & ab omni nõ modo corruptione ſed etiam corruptionis fomite immunis conſeruata eſt, & in ſepulchro diſſoluta nõ eſt, & die tertia reſuſcitata, quadrageſima in cœlum aſſumpta, omni die (quod ſuper omnia mirandum & amandũ) in ſalutis cibum credentibus propoſita. Quis non ad ſingula iſta miretur amanter & dicat: Quis eſt iſte tam formoſus in ſua ſtola?
Cucurriſti per hæc omnia admirationis genera, imò ſtupidus per ſingula ſubſtitiſti, & ecce denuo noua tibi admirationis materia inde exurgit. Satis in illis exercitatus fueris, hic iterum ad ſtupendum excitaris, quaſi illud tibi dicatur prophe-
Eſa.43.c tæ: Ne memineris priorum, noua ego facio. Quid magis nouum q̃ ꝙ in myſterio dominici corporis mutatur materies, & ſpecies ſeruatur? Priſtina manet forma, ſed noua gratia, quia noua ſubſtãtia. Noua quidem non in ſe, ſed in huiuſmodi ſpecie. Nouum plane ꝙ carnis dominicę ſubſtantia in aliena ſpecie ſumpta ſanctificationis virtutem animæ confert, &
I ſpiritualem emundat ſubſtãtiam in myſterio altaris immaculata caro. Nouum quidem, & ſupra reliquorum vſum ſacramentorum, ꝙ non modo ſanctificationis noua gratia datur, ſed ſubſtantia naturalis mutatur. Nam per ſacramenti benedictionem accipit oblatus panis hanc ineffabilem mutationẽ, & ex myſtica conſecratione & verbi viuentis copulatione
Ioan.6.g hæc viuificatrix gratia in carne Chriſti redundat. Caro enim non prodeſt quicq̃, ſed ſpiritus eſt quĩ viuificat, ſacroſanctæ carni conferens in ſolenni ſacramento ſpiritualem efficaciam ad viuificandos tanti participes myſterij. Formoſus ergo in ſtola, hoc eſt in carne ſua, ſed multo formoſior in aſſumpto ſpiritu, qui vtique carne præſtantior, quia verbo vicinior. Et in hoc ſpiritu vnctum eum intellige præ conſortibus ſuis: id eſt non modo præ filiis hominum, ſed etiam præ angelorum agminibus. Quidni vnctus ſit præ illis oleo gratiæ, qui non ſicut alij participatione, ſed perſonali vnctione vberrimę illi conſertus eſt oliuæ, ex qua vnctio omnis emanat? An non tibi velut oliua videtur veritas & verbum dei, cuius vnctio docet nos de omnibus, cuius molliti ſunt ſermones ſuper oleũ, cuius vnguentum effuſum nomen eſt? Huic oliuæ perſonali vnione conſertus conditionis non corruptionis noſtræ oleaſter (vt ſic dicam) & pinguedinis illius factus particeps.

Quid luminis, quid dulcedinis, quid ſuauitatis, quid omnimodę virtutis acceperit, operũ eius indicia loquuntur: niſi ꝙ longe excellebat quod ſenſit in ſpiritu, q̃ quod expreſſit in
Cantic.1.a actu. Deniq; ad omnia virtutis indicia dicere potes: Oleum effuſum nomen tuum, abſq; eo quod intrinſecus latet. Nec enim conſentaneum eſt, vt quãlibet mirificum foris animæ opus illius virtutes exequet. Non poſſum domine, quæ in proſpectu ſunt, omnia opera tua comprehendere. Confortata enim ſunt, & nequeo æſtimare illa: & eam quæ intrinſecus latet quonam modo experiar gratiam? Oculus non vidit beatiſſima anima Chriſti præter te munera quæ diuinitus collata ſunt in te. Ideo angelici ſpiritus deficientes in cõprehenſione, non deſinunt ab admiratione: & quaſi neſciẽtes ſed ſtupentes in laudem ſuprapoſitã erumpunt: Quis eſt iſte ſic for-
Eſa.63.a moſus in ſtola ſua, gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ? Hanc conſiderans prærogatiuam virtutum in dilecto, iure ſponſa cuſtodes ſe pertranſiſſe dicit, & paululum pertrãſiſſe: quia ſic in eo ſingulare miratur gratiã, vt tamen communem conſtituat naturã, beatam̃q; illam Chriſti animã eſſe cum reliquis eiuſdem quidem generis, ſed differentis excellentis q̃ virtutis. Parabam adhuc alium vobis explicare tranſitum, ſed quod materia opportune ſuggerit vel magis exigit, ſermo refugit iam vrgens ad exitũ. Nos interim ad quod venimus, in eo permaneamus, quatenus ex hoc gradu, cũ ocium dabitur, ad altiora tranſeamus myſteria ſpõſi eccleſiæ Ieſu Chriſti: qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

Sermo VIII. L

PErtranſiſti ô ſponſa domini cuſtodes tuos, conſortes & participes ſuos: conſortes naturæ, participes gratiæ. Pertranſiſti illos, & perueniſti ad dilectum. Quidni illos pertranſeas, qui & ipſi pertranſirent quaſi ſumus, niſi in dilecto ſuo ſtarent? Inueniſti dilectum, & inueniſti illum vnctum oleo ſpiritus præ cõſortibus ſuis. Perpendiſti in illo virtutum priuilegia quædam in conſimili natura. Inueniſti ſanctam eius animam quædam habere dona ſingulariter, quædam excellenter. Ideo pertrãſiſti illos, quia illum prætuliſti: & paululum pertranſiſſe te dicis, quia conſideratio tua in hac prælatione nondum receſſit à generis eiuſdem communione. Sed nunquid hic ſubſiſtes? In vlteriora & altiora ex hoc gradu vrgenda eſt profectio: pertin-
Sap.8.a gendum in finem. Sapientia enim attingit à fine in finẽ. Deniq; & hæreticus, vt ſuperiorẽ dilecto tuo gradum cõferat, hunc tollit. Tantum carnem verbo copulat in Chriſto, animã negat: aut ſi hanc non audet (propter euidens ipſius Chriſti
Ioan.10.d teſtimonium dicentis: Nemo tollit à me animam meam, ſed ego pono eam, & iterum ſumo eam) animam ſenſificantẽ donat, ſed ratiocinantem tollit ſpiritum. Correxit in parte errorem, ſed non potuit longius ab Aegyptiis recedere tenebris. Non potuit tridui iter conficere. Eccleſiæ fides humanitatem nec ſolam conſtituit in Chriſto, nec dimidiã. Vtramque naturam collocat in Chriſto. Et quia diuina ſimplex eſt M
& diſtinctione carens: in homine triplicem illam, quam ponit apoſtolus diſtinctionem fatetur, id eſt integrum corpus & animam & ſpiritum. Alioquin non hominem, quẽ reformaturus in ſe fuerat, ſuſcepit. Deniq; & rationalis animæ pars humanæ, indiguit mediatoris remedio, quia ignorantiæ fuſcata nubilo, & concupiſcentiæ ſuccẽſa igniculo, vtramq; naturã, id eſt humanã & diuinam integram fatetur in Chriſto eccle-
Luc.13.d ſia eius, & ſicut euangelica mulier in ſatis tribus humanæ farinæ diuinæ ſapientiæ fermentum recondit. Sed quid? Indigebat rationali ſpiritu Chriſtus, verbum ipſe patris & ſapientia & veritas? Nec quod lateret ipſum aliquid eſſe poterat, ſed ipſe illuminat omnem hominẽ venientẽ in hunc mun-
Ioan.1.d dum. Qua ergo conſequentia creato & illuminato indigeret lumen creans & illuminans? Nulla plane. Ille non indiget, ſed mea eſt hæc indigentia. Ratio hæc eſt meæ ęcitatis, non claritatis illius: non aſſumentis verbi, ſed aſſumpti ſpiritus. Ego indigebam vt & hæc naturæ meæ pars verbo vniretur, & ſic clarificatę in deo portionis merita in vniuerſos per fidem refluerent. Omnes nos mediante conſubſtantiali noſtro reformamur in Chriſto accedentes per fidem ad ipſum. Et ideo totum oportebat aſſumi, vt gratia refunderetur in totũ, quia corruptio fermentauerat totum. Manent ergo in vna perſona naturæ gemine ſicut integræ, ſic & impermixtę. Diuina enim inconuertibilis & incommutabilis eſt: nec poteſt conuerti in aliam, nec in ſe finit aliam conuerti. Non valet in aliam

A aliam ex ſe deficere. Defectus ſiquidem illi foret omnis mutatio: nec magis in illam alia proficere poteſt. Non commutare ſed communicare illam poſſumus: vtendo certe, non exiſtendo. Manet itaque naturis iſtis ſua cuiq; tam integritas q̃ proprietas. Conſequenter etiam cõpetentes his comprehẽſiones & affectus & contemplationes & beatitudines impermixtę ſunt, & diſtinctę & differentes, & numerabiles ſine numero perſonæ. Nam quis aſſereret beatiſſimã Chriſti animã aut nihil ſentire penitus dulcedinis & gaudij, aut iterum guſtum intimum illi permittere ſuauitatis & ſaporis, & beatitudinis illius qua beatiſſima perfruitur trinitas? Maioris ſiquidem eſt excellentiæ eſſe illud vitale bonum q̃ participare, longeq́ue expreſſior eſt experiẽtia & domeſtica magis in eſſentia q̃ in vſu ipſius. Eſſe vtique idipſum vti eſt, non tamen vſus eſſentiam confert. Quomodo ergo eſſentia perfruitione ſola non potior quia proximior? Deinde licet anima hæc in verbo omnia videt, & ipſum verbum in verbo videt: tamẽ quia admiſſa nõ eſt in ſocietatẽ eſſentię, nec admitti poteſt in æqualitatem notitię. Nam hoc ipſum eſſentialiter deum eſſe, & ſapiẽtiam eſſe, & ſummam bonitatem eſſe, & virtutẽ ſummam & ſolam & ſempiternam, quid habeat delectationis & gaudij, cui dabimus noſſe, niſi cui datum eſt & eſſe? Verbum ergo patris tãto magis intime & ſyncere & ſimpliciter ſeipſum nouit, & vniuerſa per ſeipſum, quãto meliore vtitur priB uilegio eſſentialis vnitas, q̃ vnio perſonalis. Hæc ad hoc replicamus, ad diſcernendas ſcilicet vnius Ieſu Chriſti virtutes, pro gemina in Chriſto natura, id eſt verbi eſſentialiter ex patre nati, & ſpiritus ex patre creati: maxime ꝑpter illos qui de vnitate perſonę æqualitatem vel magis vnitatem inducunt & virtutis & ſcientiæ. Qui tamen cum omnia dicant animam habere per gratiam, quæ habet verbum per naturã: ipſi videntur quaſdam diſtantias & gradus (vt ſic dicam) inducere per diſtinctionem nominum iſtorum, id eſt naturam & gratiam. Quantum illi denegant, cui hoc ipſum non dant per naturam habere vel noſſe? Nam etſi anima Ieſu verbo vnita excellẽter & per gratiam illuminata ſit, nunquid & illud habere dicetur ex gratia, vt naturaliter & eſſentialiter & ſimEcclí.1.a pliciter lumen ſit, & illuminans ſit? Aut quonam modo erit naturæ q̃ gratiæ notitia præſtantior, ſi non expreſſior? At illud adducũt quod legitur, & veriſſime legitur, quia omnis ſapientia à domino deo eſt, & cum illo fuit ſemper, & eſt ante ęuum. Si omnis ſapientia à deo, & cum illo eſt, & ante ęuum: ergo quomodo multæ ſapientiæ ſunt cum illa quæ à deo eſt, & illi coæterna eſt, quia cum illo ante ęuum eſt? Non multæ nec varię & diuerſę ſapientiæ, ſed vna ſola & inuariabilis eſt. Quæſtio hæc non iam circa vnam domini Ieſu ſolam reſtringitur animam, ſed ſe dilatat ad omnes quæ alicuius ſunt participes ſapientiæ: vt ſimiliter quæri poſſit, an omnes vnam haC beant cum verbo dei ſapientiam, imò an omnes aliam non habeant q̃ ipſum dei verbum ſapiẽtiam. Quod ſi ita eſt, vna iam & indiuiſa erit omnium ſapiẽtia. Et qua ratione dicitur omnis, ſi non niſi vna eſt? Quid ſi ideo numeroſe dicitur, nõ quia in ſe numerabilis ſit, ſed propter numeroſitatem habentium eam? Nam & vna dicitur fides, propter vnam rem creditam, cum tamen cuiq; ſit ſua. Quare ergo vna res non dicatur numeroſe, cum multæ ſingulariter dicantur? Deniq; & multæ ſcientiæ & multæ voluntates eiuſdem perſonę dicuntur, & eodem tempore, propter multitudinẽ rerum quas vel ſcit vel vult etiam ſimul. Ad res ergo ſcitas reſpicientes, non ad ipſius mẽtis vim, qua quiſq; ſcit omne quod ſcit, & vnius multas, & multorum dicimus vnam ſcientiam. Cum itaq; dicitur, omnis ſapientia à domino deo eſt, nihil officit ad aſtruendam vnitatem ſapientiæ: quia hoc non ad ipſam ſed ad illa quæ ſciuntur per ipſam, refertur: quod dicitur omnis. Neq; enim quia multa ſunt quę illuminantur vt videri poſſint, aut multi videri poſſint, ideo multiplex lumen eſt quod & viſa illuminat, & videntibus lucet. Quid ergo? Dicemus vnam & eandẽ eſſe ſcientiam animæ Ieſu cum verbo, imò omnium rationalium ſpirituum, & inter ſe & cum dei verbo vnam eſſe ſapiẽtiam, quia dei verbum? Iam ergo de ſola anima Ieſu non erit hæc diſceptatio: & nullus iam erit nobis exitus ad tuendam ſuperius poſitam diuerſitatem ſcientiæ inter verbũ & animã Ieſu. Et quomodo patebit exitus, cum hoc modo omniũ vna conuincatur ſapiẽtia, quia vnũ lumen quod illuminat omnes? D
An forte quia diuerſo modo illuminatio fit, etiam diuerſę inter ſe illuminationes ſunt, & ab eo per quod fiunt lumine differunt: ita etiã in animis rationalibus & diuinitus illuminatis, & lumẽ quo illuminantur, & ipſa illuminatio quæ per lumen fit, ab inuicẽ diſcernẽtur? Nã illuminatio quidẽ fit in illuminato, & ex tẽpore fit: lumẽ autẽ ipſum non fit, ſed eſt, & ex ęterno eſt. Hoc modo in vna mẽte quis neget multas ſciẽtias eſſe, in qua intelligit multas comprehenſiones eſſe, quãuis vna ſit mentis vis quę comprehendit & videt: & vnum lumen illuminans, vt cõprehendere & videre queat? Hæc ergo diſtinguenda ſunt diligenter, lumen, & illuminatio quæ per lumen fit in animo intelligẽtis. Nam hoc ipſum intelligere, & illuminari & ſcire eſt. Quis itaq; non videat: quãuis niſi ſubtiliſſime non diſcernatur propter nonnullam ſimilitudinem. Quis (inquam) non videat differre inter ſe lumen per quod illuminatio fit, & illuminationem quæ per lumen fit in quouis illuminato? Alterum enim creatum eſt, alterũ creans: alterum illuminatum, alterum illuminans. Nec poteſt eſſentialiter eſſe eadem ſapientia quæ fit per gratiam, cum illa quę per naturam exiſtit: illa quæ fit in tempore, cum illa quæ nata eſt ab æternitate. Si hoc diſtinxiſti in dilecto ô ſponſa, & ab his quæ iuxta ſtatum humanæ ſubſtãtiæ in illo ſunt virtutes, ad verbi pertranſiſti diuitias, tunc iure & excellenter dicere E potes: Paululum cum pertranſiſſem illos, inueni quem diligit Cantic.3.b anima mea. Sed quomodo aptabimus illud quod ponitur, ſcilicet paululum? Ineſtimabiliter prærogat omni creaturæ diuina maieſtas, & quaſi vicina & familiaris ſit, dicis: Cum pertranſiſſem illos paululum, inueni quẽ diligit anima mea. Deniq; chaos magnum firmatum eſt inter noſtram & ipſius naturam. Quale quæris chaos? vtique inanitatis noſtræ. Omnes Eſa.47.d gentes (ait propheta) quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo, & quaſi nihil & inane reputatæ ſunt ei. Iure inanis reputatur noſtra ſubſtantia, in cuius aſſumptione exinaniſſe ſe dicitur illa plenitudo. Quæ ergo poterit aſſignari conuenientia & vicinitas inanis cum ſolido, nihil cum immenſo? Qua ergo ratione dicit. Paululum cum pertranſiſſem illos, inueni quem diligit anima mea? An forte pennigera eſt charitas, & præpeti volatu ardentis deſiderij interiacens hoc, de quo loquimur, præteruolat vacuum? Vtique ſic aſſentior. Nam amare iam tenere eſt: & iã aſſimilari & vniri eſt. Quidni, cum deus charitas ſit? Sed aliam hic ego paro rationem. Poſt rationalis contemplationem naturæ ſurſum aſcendenti, primo ſe ſtatim gradu diuina offert & occurrit natura, nulliuſque alterius præſtantioris naturæ interponitur diſtinctio. Non enim inter imaginem & veritatem medium aſſignari quid poteſt: ſuperius vno, inferius altero. Quod enim veritas non eſt, quomodo proximius accedit ad eam, q̃ vt ipſius ſimulacrum & character ſit? In quo ergo attenditur in rationali ſpiF ritu ea, quæ ad diuinam eſt naturam, imago? Primo quidem loco, quia eſt veritatis & iuſtitiæ capax. Secundo ſi capiat illas, & fiat verus & iuſtus per gratiam, quod deus eſt per naturam. Tria hic mihi diſtincta ſunt, id eſt capacem eſſe boni ſummi, ipſum habere, & eſſe ipſum. Imago attenditur in primo, ſimilitudo in ſecundo, veritas in tertio. Primum commune eſt omnium intellectualium ſpirituum. Secundum electorum tantum. Tertium ſolius increati ſpiritus. In primo prope accedimus. In ſecundo proxime. Tertium ipſe eſt. Prope accedimus per aptitudinem, proxime per coaptationem. Prope per naturæ primęua, proxime per virtutis priuilegia. Prope, quia capaces: proxime, quia capientes. Quonam enim modo non de vicino accedit immortalitas ad immutabilitatem, incorporalitas ad ſimplicitatem, illocalitas ad immenſitatem, ratio ad veritatem, virtus ad bonitatem? Et vt expreſſius loquar, quid eſſe vicinius & ſimilius poteſt quàm ſapientia ſapientiæ? iuſtitia iuſtitiæ? quàm illuminata illuminanti? iuſtificanti iuſtificata? quid ſimilius alij, q̃ cauſatiuũ cauſæ, formatũ formæ? Nam in formato fere nihil aliud attenditur quàm forma. Denique & quod dulce eſt, ſuper omnia ſimile videtur dulcedini: & quod lucidum eſt, luci. Itaque proximum non iniuſte videtur, quod illi tanta ęmulatione componitur: proximũ, quia nihil interponitur. Nam & ſi finitũ noſtrũ incomparabiliter excedit dies immenſitatis,

infinitas

G infinitas imaginis, tamen ad veritatem nonnulla dignoſcitur
Canti.3.b esſe affinitas. Iure ergo dicit: Paululum cum pertrāſiſſem illos, inueni quem diligit anima mea. O q̄ fœlix, q̄ lętus prouē-
rus tam longi circuitus. Beati gradus illi per quos in talem
cuaditur terminum. Quæſiui in lectulo, circuiui ciuitatem,
interrogauit cuſtodes. Primo loco querit per ſe & penes ſe.
Secundo extra ſe, ſed per ſe. Tertio vero nec per ſe, nec penes
ſe. Et hoc loco quanto humilius querit, tanto quidem effica-
cius: quantoq; à ſui confidentia longius receſſit, tāto reperit
citius. Inueni, inquit, inueni illum: qui me prior quaſi ouē er-
rantem, & quaſi drachmam perditā queſiuit & inuenit, & mi-
ſericordia eius pręuenit me. Me, inquam, prior inuenit perdi-
tam, pręuenit nihil meritam. Inuenit errantem, pręuenit de-
ſperantem, inuenit differentem, pręuenit diffidentem: inuenit
qualis eſſem mihi indicans: pręuenit ad ſua me reuocans, va-
gam inuenit in erroribus, vacuam gratiæ pręuenit munerib⁹.
Inuenit vt non ego ipſum, ſed ipſe me eligeret, pręuenit vt
prior diligeret. Sic ergo electa & dilecta, queſita & acquiſita,
inuenta & pręuenta, quomodo non ſecundum vires conatu,
& ſupra vires affectu illum & diligam & quæram. Quæram,
queram, donec voti compos vocem lætitiæ proferam. Inueni
quem diligit anima mea. Ego inuentionem hic ad veritatis &
gratiæ non refero initium, ſed augmentum. Pergens enim &
proficiens anima de virtute in virtutem, de veritate in veri-
tatem, dum vbiq; nouis informatur myſteriis, & infunditur
H gaudiis per ſingulos profectuum gradus dicere poteſt: Inue-
ni quem diligit anima mea, verbum patris Chriſtum Ieſum,
qui eſt ſuper omnia benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Sermo IX.

Canti.3.b TEnui illum, nec dimittam. Ego huius capituli ſen-
ſum ad futuram volui tantum fœlicitatem referre,
quando ſponſus dilectæ manifeſtā præſentiæ ſuæ
exhibebit plenitudinem, vt nihil ſit quod interrū-
1.Cor.15.c pat perpetuitatem. Nam & quod præmittitur. Cum pertran-
ſiſſem illos, non incongrue ad id refertur: Cum euacuauerit
omnem principatum & poteſtatem, vt ſit deus omnia in om-
nibus. Ante illud enim tempus, quis ex ſententia dicere po-
teſt. Non dimittam illum? Sed hunc arctat & cuertit intel-
lectum, & ad præſens facit referri, illud quod ſequitur: Do-
Canti.3.b nec introducam illum in domum matris meæ. Sed iam vigi-
lanter ſingula conſideremus. Primo conſidera q̄ ſint lætitiæ
plena hæc verba: Inueni (inquit) tenui, nec dimittā. Magnus
Gene.18.a ille patriarcha Abraham legitur vidiſſe dominum, non inue-
niſſe. Apparuit enim ei vltro ſtāti in oſtio tabernaculi ad me-
ridiem. Deniq; egreſſus de tabernaculo obuiū, ſedulus ſub
ilice exhibuit officium: in tabernaculū vero introducere nō
meruit, nedum in cubiculum. Vidit & Moyſes apparentē ſibi
Exo.19. in Oreb dominum, ſed tenere non meruit, qui nec permiſſus
& 34.d eſt propius accedere. Vidit Iacob dominum, ſed vidit in ſo-
Gene.28.c mnis, & de longe ſcalę innixum. Nam etſi apprehendit ange-
I lum, non tamen retinuit: ſed quadam luctę violentia benedi-
ctionis extorſit gratiam, amiſit præſentiam, & idcirco dicere
Ioan.20.d non potuit: Non dimittam illum. Inuenit illum Maria Mag-
dalene, ſed prohibita eſt, non dico tenere, ſed etiam tangere,
quia penes monumentum vitam quæſiuit. Suſcepit diu expe-
ctatum, & inſperato inuentū ſenex ille Simeon in vlnas ſuas,
Luc.2.d & gratulationis lætus erupit in canticum, ſed vocis huius v-
ſum ſibi non præſumpſit. Non dimittam illum. Denique ſic
ait. Nunc dimittis ſeruum tuum domine, ſecundum verbū
tuū in pace. Vtiq; in pace dimittitur ſolutus & ſequeſtratus à
carne, vt non amplius concupiſcat aduerſus ſpiritum, & illi
repugnet. Ille ad noui amplexum pueri, ſeneſcentis depoſuit
hominis vetuſtatem, & in tranquilliorem ſtatum à corporis
corruptibilis pœna, & carnis pugna dimitti ſe, vel poſtulat,
vel exultat. Sponſa vero dilectum à ſe non dimittendum pre-
ſumit. Et quanto præcellentis eſt gratiæ non dimittere quod
ames, quam euadere quod horreas? Omnes hi etſi in carne
vel carnis ſpecie viderint: quoſdam vel viſionis vel apprehē-
ſionis gradus diſtinguunt humanis in mentibus. Quod nulli
eorum indultum legimus, iſta vſurpat, cuius tentauimus e-
uentilare ſermones. Inueni, tenui, nec dimittam. Inueni per a-
ſpirationem: tenui memoriæ retractatione: non dimittam
continuatione iugi. Tenui illum, & tu cum inueneris Chri- K
ſtum, cum inueneris ſapientiam, cum inueneris iuſtitiam, ſan-
ctitatem, redemptionē: hæc omnia enim nobis factus eſt Chri
ſtus: cum iſta inueneris, tene affectu, tene ſtudio. Quod intel
ligentia inueneris, diligentia tene, & retine (vt ſic dicam) re-
nitētes virtutes, & lubricas ſpecies arctiori tibi aſtringe am-
plexu, donec vice verſa vltro tibi inhęreant, & amplexentur
te gratis, & ſine ſtudij tui labore te teneant, nec ſinant vel
longius abſcedere, vel diutius abeſſe. Et ſi quando declines
ad officia humanæ neceſſitatis, ibi te inſectentur & reuocēt,
& arripiant ad ſe, vt ſi non poſſint aſſidue ſtudium, ſemper
habeant obligatum affectum. Nam nonnulla mihi videtur
diſtinctio, an tu teneas Chriſtum dei virtutem & ſapientiam,
an teneatis ab ipſo. Ama (inquit) ſapientiam, & amplexa- Prou.4.a
bitur te. Denique & de quibuſdam dicitur quòd tenuit eos
ſuperbia. Quid eſt tenuit, niſi irretiuit & implicauit, & ino- Pſal.72.a
litę conſuetudinis indiſſolubili obligauit vinculo? Hoc e-
nim eſt quod ſequitur: Operti ſunt iniquitate & impietate
ſua, vt non facile euoluere & explicare ab illa ſe poſſint. Et
vt amplius dicam, quaſi cute quadam, ſic aliqui praua operti
& inuoluti ſunt conſuetudine vitiorum, vt illam dediſcere
& deſuefcere, non tam expoliari ſit, quàm excoriari. In cuius
rei indicium, forte inſtitutio legis continet hoſtię pellē ab- Leui.1.b
ſtrahi. Nam è regione quòd ſtricta ſacerdos indui iubetur li- Exo.28.c
nea, veritatis te vult illius, quæ de terra orta eſt, habitu ar-
ctius aſtringi, vt per ſe caſtimonię & puritatis & innocentiæ
tibi virtus inhęreat, & agglutinetur tibi: ſed & omnia facer-
dotis indumenta vel catenulis vel baltheis vel vittis aſtricta
& colligata ſibi vult eſſe lex: & cum indueris dominum no- Rom.13.d
ſtrum Ieſum Chriſtum, cum te indueris viſcera miſericordię,
benignitatem, charitatem, & reliquas quas apud apoſtolum
legis virtutes, cum Chriſti te fide memoriter veſtieris, & Col.3.b
contemplandæ veritatis inuiſceraueris affectum, omnia tibi
coaptentur & cohęreant & conſtricta ſint, nihilque circa te
vagari & fluctuare poſſit, & tentationis vel diſſolutionis vē-
to follicare: qui ſe tali virtutis veſtierit habitu, vt ei in natu-
ram verſa videantur, non ego hunc tam tenere quàm teneri
dixerim. Tenuiſti (inquit) manum dexteram meam, & in vo- Pſal.72.d
luntate tua deduxiſti me. Tenuiſti ne pergerem in defectum:
deduxiſti inmultiplicem profectum. In voluntate tua dedu-
xiſti me, id eſt in voluntate quæ à te eſt, & quæ ſecundum te
eſt. In voluntate quæ magis trahēs q̄ tracta eſt. Nam & bonā
voluntatem cū multo labore nonnunq̄ attrahere nitimur, &
magis proſequimur quaſi fugientem, q̄ ſequimur ducentem.
Sic enim legitur: Concupiui deſiderare. Bona talis volun- Pſal.118.e
tas, ſed nondum placens. Iuſta, ſed nondum iucunda. In volun M
tate tua deduxiſti me. In illa quæ blando conſtat boni ipſius
guſtu. Nec tātum (vt ſic dicā) pigra nititur ratione, quàm pia
boni ipſius oblectatione. Tenui nec dimittam illum, do- Cantic.3.b
nec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculū
genitricis meæ. Multo planior videretur ſenſus ſi ita dixiſ-
ſet: Nō dimittā illū cum introduxero in domum matris meæ,
illius ſcilicet quæ ſurſum eſt Hieruſalē cœleſtis, quæ eſt ma-
ter omnium noſtrum. Nā ante illud tēpus omnia hic incerta
ſunt, & inter ſpē & metū fluctuant, & pendulo nituntur gra-
du. Et quæ erit certitudo de gratia, dū mutabilis eſt natura?
Deniq; & ille ait: Ego dixi in abundantia mea, non mouebor Pſal.29.b
in æternum. Auertiſti faciem tuā à me, & factus ſum cōturba
tus. An non tibi ſimilia dixiſſe videntur pſalmiſta & ſponſa?
Quid enim aliud eſt, nō mouebor in æternum, q̄ quod hic po
nitur: Non dimittam illum? Sed ibi quidem manifeſta præ-
ſumptio, quia vicina vltio. Auertiſti (inquit) faciem tuam à
me, & factus ſum conturbatus. Cum ſit in hac carne facilis
caſus, & frequens impulſus, citus lapſus & certus labor, quo-
modo, non videbuntur præſumptionis & nimis prōptulę de-
notionis eſſe hæc ſponſæ verba: Non dimittam illum? Quis
enim hic in eodē ſtatu p̄manere poterit, præſertim illo ſub-
tiliſſimę contemplationis, qui vix attingi poteſt tenuiſſimo
mentis ictu? Forte ergo verba hæc non ſecuritatem, ſed ſoli-
citudinem ſonant. Nec enim ſecuritas eſſe poteſt, donec in-
troduxerit dilectū in domū matris ſuæ, & in cubiculum geni-
tricis ſuæ. Non erit tūc retinēdi ſolicitudo, quia erit certitu-
do manendi: in illo fœlicitatis ſtatu abſq; ſtudij noſtri vſu, &
diſciplinæ

A diſciplinæ cuſtodia, vltro nobis affluent, imò intrinſecus de
quodam inexhauſto animæ ventre flumina fluent aquæ viue
& indefeſſę delectationis. Nulla tunc erit neceſſitas in altum
Gene.26.d fodere, nullus labor vel purgare puteos, quos Philiſtęi reple
uerunt, vel propugnare ne repleant. Hic ille labor exigitur,
non inde excluditur. Quod ergo dicit: Non dimittam illum,
ſtudium polliceri videtur & diligentiam, vt ſemper ſolicita
ſit quoadusque plene poſſit eſſe ſecura: ne ſibi elabatur de re-
liquo dilectus ſuus dominus Ieſus, qui viuit & regnat in ſe-
cula ſeculorum. Amen.

Sermo decimus.

VÆ infirmitatis exempla ſunt aptauimus ſponſæ
præterito ſermone, hodierno quæ ſunt virtutis a-
ptemus de ſcripturis ſacris. De Anna legitur, cum
1.Re.1.b intente profuſo exoraret affectu, q̄ non ſunt vul-
tus eius ampli? in diuerſa mutati. Vultus, animi interpres eſt:
& ab intimo affectu habitum trahit. Ideo ab eius conſtantia
interioris, quæ in anima eſt, perſeuerantiæ ducitur argumen-
tum. Non ſunt vultus eius in diuerſa mutati, quia nihil immi-
nutum eſt deſiderij ſemel concepti. Et quid aliud ſonat quod
dicit: Non dimittam illum, niſi non mutabo in diuerſa vul-
tum, & intuitum mentis aliò non diuertam ab ipſo? Sed & a-
B poſtolus ſimile quid hortatur. Sine intermiſſione orate. Et
1.Theſ.5.d item: Gratias agentes ſemper: illud quoque. Gaudete in do-
mino ſemper. Continua & non interrupta hæc vult eſſe apo-
Epheſ.5.d ſtolus, orationē, gratiarū actionē, & gaudiū in domino. Sed
Philip.4.b quis iſta ipſo mentis habitu, & affectu animi indefeſſo ex-
plere ſufficiat, niſi cui dicere permiſſum eſt: Quis nos ſepa-
Rom.8.g rabit à contemplatione Chriſti? Apoſtolus dicit: Quis nos
ſeparabit à charitate Chriſti? A contemplatione enim dicere
2.Cor.5.c non poterat. Nam aliquando à contemplatione ſegregari
Chriſti illum compellebat charitas. Siue (inquit) mente ex-
cedimus deo, ſiue ſobrij ſumus vobis: Charitas enim Chri-
ſti vrget nos. Charitas ergo quadam diſpenſatione contem-
plationi ſe ſubducit, cuius tamen proprius eſt & familiaris in
ipſa vſus. Omnia quæ agit charitas, quandam habent inde-
feſſę orationis & gratulationis vicem, & efficaciam. Sed
tunc iſta profuſius & excellentius exequitur, cum ſingulari-
ter in iſtis exercetur. Abſconde eleemoſynam in ſiuu pauperis,
& ipſa orabit pro te ad dominum. Eleemoſynę vocabulo
non incongrue cenſentur vniuerſa, quæ indigentibus miſeri-
corditer impenduntur: non modo iſte corporeus cibus & in-
dumentum, ſed etiam doctrina, exhortatio, correctio, conſo-
latio, & vniuerſa quæ ad animæ commoda ſpectare videntur.
Opera ſunt hæc charitatis, & orationis vim obtinent, cum ſo
lius dei fiunt intuitu, ſed non ſunt hæc ſpecialia & propria i-
pſius. Quid enim tam propriū quàm dilecto ſoli intēdere,
C & libere in amoris ſe exercere negocio? Ab hoc ſpiritualis
Luc.10.g iucunditatis exceſſu & ebrietate ſobriū fieri, & propter fra-
ternas neceſſitates ab alienatione mentis temperare, quid
niſi vultum in diuerſa mutare eſt? Deniq; & Martha ſolicita
erat & turbata circa plurima. Illa circa multa turbatio, vi-
detur quædam vultus in diuerſa mutatio. Maria optimam
partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Optima pars con-
templationis & dilectionis eſt vſus. Nam etſi illa ſunt opera
charitatis quæ exhibebat Martha: ibi tamen ſeruit charitas
neceſſitati, nō charitas ſibi. In ſubleuandis alienis neceſſi-
tatibus bonum opus, ſed moleſta cauſa. Bona enim miſeri-
cordia: ſed moleſta miſeria. Bona curatio: ſed circa quem
verſatur non bonus languor. Bonus etiam huiuſmodi com-
paſſionis affectus: ſed non bona compaſſionis occaſionē mi-
niſtrans alterius paſſio. Fraternis in neceſſitatibus charitas
intuetur cui condoleat, quo moueatur ad miſerationem, quid
amouere nitatur. At cum dilecti contemplātur virtutes, to-
tum placet, totum delectat, totum allicit: nihil ibi videt quod
horreat, ſed cui dulciter adhæreat. Hic proprius amoris vſus
eſt, hoc eius officium, vt totus ſit in amando. Sic eſt plane
cum vna & indiuidua iucunditas omnia conuoluit & com-
plectitur: officium, finem, & cauſam. Officium amor eſt: cau-
ſa viſio: finis vtrūq;. Neq; vllus eſſe poteſt beatior finis q̄ ip-
ſa viſio & dilectio dei. Omnia ad hunc finem ſanctorum vo-
ta ſuſpirant. Finis iſte ipſe ſibi finis eſt, ſeipſo contentus, in
melius aliquid expectationem porrigere non valens. Hoc D
eſt illud vnum quod neceſſarium dicitur, quod à Maria non
tollitur, in quo pſalmiſta gratulatur: Mihi (inquit) adhærere
deo bonum eſt. Hic eſt ille mentis exceſſus, qui vſque ad ter
tium cœlum Paulum rapuerat. Hæc ebrietas temulento ſi-
milem Annę vultum expreſſerat. Hoc muſto madebant Apo
ſtoli cum illos vehemens replerat ſpiritus, & illius, quod no-
uum pollicitus eſt Ieſus, vini virtutem primo ſenſere. Hoc
vino infuſus Noë ſpiritualis paſſus eſt ſoporis exceſſum, &
carnis curam poſthabuit, totus factus in ſpiritu, poſteriora
contemnens, quem anteriora tenebant ex integro. Fœlix ſi
inſtar Annę huius vini nunquam digeſſiſſet virtutem. Illa e-
nim foris caſtigato corpore, mentis eſt paſſa temulentiam, &
ſanctam quam poſtea non euacuaret ebrietatem. Nam hoc ſi-
bi vult q̄ non vlterius vultus eius ſint in diuerſa mutati. Ta-
lem ſibi apprehęſæ iugitatem præſentiæ ſponſa polliceri vi-
detur cum dicit: Non dimittam illum. Quid enim preclarum, Canti.3.b
quid ſpirituale, quid ſponſa dignum diceretur, ſi ad fidem,
ſi ad iuſtitiam, ſi ad humilitatem, ad continentiam, ad benefi-
centiam, & ad reliquas, quæ Chriſtus eſſe dicitur, virtutes id
referret quod ait, non dimittam illum? Nam nec his vacua
credenda eſt etiam cum dilectum quæſiuit. Denique & com-
munes huiuſmodi virtutes, & ita habentibus commode, vt
caruiſſe nefas credatur. Eximium ergo & ſingulare quip-
piam hæc indicat inuentio, per quam dilectum & comprehen E
ſum applaudit, & non dimittendum præſumit. Forte primitię
aliquæ ſunt futuræ contemplationis & glorię, propter quod
adiungit. Donec introducam illum in domum matris meæ,
& in cubiculum genitricis meæ, in illam cœleſtem Hieruſalē
quę mater eſt omnium noſtrum, cuius muros ſalus occupat,
& portas laudatio, cuius in pacem poſiti ſunt fines. In illum
locum lucis & lætitiæ, laborioſę vitę huius introduci nō poſ
ſunt virtutes: quæ ſi ingrediuntur per meritum, tamen exclu-
duntur per vſum. Cœleſtē ergo aliquam affectionē & ſuper-
mundanum ſaporem in dilecto experta, non iactando, ſed gra
tulando dicit: Non dimittam illum, donec introducam in do- Ibident.
mum matris meæ. Sed nunquid non iam aſcendit ad patrem?
Nunquid iam præcurſor introiuit pro nobis? Et quomodo
tu introduces quo ipſe prior aſcendit? Tu magis indiges vt
ipſe te ducat, cui dicitur: Deduc me in via mandatorū tuorū. Pſal.118.e
Vado (inquit) parare vobis locum, & cum parauero, iterū ve- Ioan.14.a.
nio, & aſſumā vos ad meipſum. Quomodo ergo introduces
illū quo iam ipſe aſcendit? Aſcendit quidem per ſe, ſed adhuc
in te foris exiſtit. In te introducitur, quo per ſe prior aſcēdit.
Quidni? In te naſcit, in te formatur, & in te nō introducitur. Gala.4.c
Filioli, quos iterū parturio, donec formet Chriſtus in vobis.
In nobis ergo Chriſtus & parturitur & perficitur, nec ſemel
ſed ſępius, & iterata crebro parturitiōe. Neq; poſſumus oēs
Chriſti ſimul virtutes adaptare nobis, equidē ne vnā quamli F
bet ad plenum. Idcirco ſemper inſiſtendum eſt, quia non niſi
ſenſim fit in nobis ſpiritualis parturitio Chriſti. Qui ergo in
membris ſuis in ſponſa ſua naſcitur, cur non introducitur? Nō
enim vel parturitio hęc, vel introductio ad Chriſti poteſt re-
ferri perſonā, ſed ad virtutes & gratiā. Ideo freques eſt ſicut
parturitio, ſic introductio. Nā & conſedere dicimur in cœle- Ephe.2.b
ſtib⁹ cū Chriſto. Sed ſicut vna eſt vera & æterna ſeſſio in cœ
lis, ſic & introductio. Perambulauit Abrahā terrā promiſſiōis Gene.12.
anteq̄ poſſideret. Fœlix omnino cui datur beatas illas peram & 17.d
bulare regiones, & viſentis inſtar volucri calcare veſtigio lo
cum omnem, quem accepturus eſt in poſſeſſionem. Cui licet
ſtare non permittitur, aſcendere tamen datur in montem do-
mini: & quāuis per vmbram adhuc curſim, tamen perluſtrare
cuncta, & ſe tali viſu refouere. Quæ autem vera eſt & plena
introductio, hic inuui videtur cum dicitur: donec introducā
illum in domum matris meæ. Fœlix omnino quæ adeo alliga-
re potuit verbum dei, & amplius adglutinare ſibi, & in exilio
collaterare, quouſque copulari in cubiculo detur. Nō dimit
tam illū, donec introducam in domum matris meę, & in cubi-
culū genitricis meæ. Quod tunc fiet quando corpore & men
te plene portabit imaginem cœleſtis, vt domus intelligentiā
ad corpus, cubiculi vero ad mētem reducas. Aut ſi magis pla
cet, in domo poſſeſſionem accipe ſecurā, in cubiculo ſecretā,
in domo ſempiternā, in cubiculo internam. In domo (vt dicit
Eccleſiaſtes

G Ecclesiastes) æternitatis, & in cubiculo charitatis. In cubi-
Eccles. 12. culo vbi clauso ostio non iam ores patrem, sed decętero ado-
res in spiritu & veritate. In domum non dicit patris, sed ma-
tris, & in cubiculum genitricis. Nouit illa mẽsuram suam, &
ideo spem suam extendit ad illam æternitatẽ, veritatem, cha-
ritatem, quam assecuta est ecclesia primitiuorũ in cœlis. Nã
quantum ad ea quæ dei sunt spectat, solus habet immortali-
1. Tim. 6. e tatem, & ipse lucẽ habitat inaccessibilẽ, & supereminet scię-
tiæ plenitudo charitatis Christi: qui nos impleat in omnem
plenitudinem in seipso, qui est benedictus deus, & regnat in
omnia secula seculorum. Amen.

Sermo XI.

DElicata est species amoris affectio, & tenui occasio-
ne lędитur lætitia spiritualis. Amor occupationum
externarum impatiens est, suis satis habens in-
seruire negociis, ocio gaudet, quiete fouetur, ad
internam delectationem libera habere tempora volens. An
nõ hoc ipsum tibi videtur sponsa innuere, dilectum suum ad
cubiculi secretum trahens? Nouit illa dilectum suum nõ pos-
se foris secure possideri, nec integre quidem. Et q̃ durum est
amanti animum dimidiare cum Christo & mundo? Quàm du
rum est (inquam) in dilectionis iura peregrinas admittere cu
Psal. 76. a ras, & cœlestę secretum secularibus infestare turbellis? Me-
H mor fui, inquit, dei, & delectatus sum, & exercitatus sum,
& defecit spiritus meus. Si delectatio memoriæ dei ne-
gocio se exercet, & exhaurit spiritum prophetiæ, quomo-
do plura poterit & peregrina cum isto complecti negocia?
Iure ergo sponsa cum dilecto cubiculum petit, vt libero illi
intendat studio, & ex animi sui arbitrio perfruatur, & quie-
to pectore penitus amplexetur. Apparet illam spiritu cha-
ritatis duci, & ex sponsæ affectu locutam, opportunitatẽ ex-
ercendi quæ sic quærit amoris. Et quomodo nos si quid vel
tenuiter attingimus de Christo, de sapientia, de suauitate, de
contemplationis gustu, non contenti gratia, nec mensurã cõ-
templantes nostram, statim erumpere conamur, & cubiculo
fastidito festinamus egredi à requie, & ab illa requie? In pace
Psal. 4. b (inquit) in idipsum, dormiam & requiescam. Maria ad domi-
Luc. 10. g ni pedes sedens idipsum tenebat: turbatur Martha circa plu-
rima. In multis turbatio, porro vnum est necessarium, imò &
iucundum. Denique q̃ bonum & q̃ iucundum, habitare aman-
Psal. 67. a tes in vnum. Alioquin non est habitatio in vnum, nisi in amo-
re qui inhabitare facit vnius moris in domo. Quid est vnius
moris, nisi fœdere cõformes amoris? Amor humanum animũ
1. Ioan. 3. d deo cõciliat, & vnit. Similes (inquit) ei erimus cum apparue-
rit. Quidni similes? Commendat seipsam mundis reuelatam
mentibus maiestatis diuinæ inæstimabilis pulchritudo, & in-
tuentis in se affectum rapit, & quadam ratione sibi facit simi-
I lem, dum aliud cogitare non sinit. Odore trahimur, transfor-
mamur autem visione. Bonus ergo contemplationis vsus, qui
vnius moris efficit & conformat humanam mentem, & sum-
mam maiestatem. Bona hæc mansio vltra quam nec vota nos
Psal. 131. c trahunt, nec citra tenere nos debent. Quis det mihi vt hæc
sit requies mea in seculum seculi? Fœlix qui ex corde po-
Luc. 10. g test dicere: hic habitabo quoniam elegi eam. Maria optimã
1. Cor. 13. b partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Scientiæ destruẽtur,
euacuabuntur prophetiæ, linguæ cessabunt, sola contempla-
tio non excidet in futuro. Ideo hanc tibi partem elige in prę-
Thre. 3. c senti, quæ non auferetur vnquam, vt dicat anima tua: Pars
Ibidem. mea dominus, propterea contemplabor eum. Propheta dicit:
propterea expectabo eum. Recte quidem. Expectat enim bo-
ni plenitudinem, cuius portionem iam tenet. Qui contẽpla-
tionis bono hic fruitur, amplius quidem expectare potest in
hoc genere, sed aliud quid non debet. Bona hæc, bona sunt
reposita in annos multos, imò in annos cunctos. Ideo fœlix
anima quæ bono hoc frueris: epulare, comede: quia pars hæc
non repetetur à te, sed refundetur & reformabitur vberius.
Hæc requies tua in seculum seculi, hic habitabo quoniã ele-
gi eam: hic inhabita, vt cum illo inhabites, qui sedet super
Cherubim, super scientiæ plenitudinem, qui lucem habitat
inaccessibilem. Et ideo in speculationis luce sit locus tuus.
Hic matris tuæ ecclesiæ proprius & domesticus locus, hæc
eius domus: cætera quæ exercet temporalis necessitatis of-
ficia, istum ad finẽ respiciunt. Actionis officia transeunt: per- K
manent contemplationis. Bonum est hic tibi esse, hic tibi ta-
bernaculum fac. Non tibi vnum, & dilecto tuo vnum, sed tibi
& ipsi vnum. In hoc cubiculum dilectum tuum introduc, in-
gredere in requiem tuam, vt requiescas à laboribus tuis, si-
cut & à suis deus. Septima requieuit ab opere institutionis.
Septima requieuit à labore restitutionis. In illa postquã mũ-
dum condidit: in ista quando se in monumẽto recondidit. In
illa postquam fundauit mundana: in ista postquam reforma-
uit humana. Si quæsisti, si inuenisti, si tenuisti dilectum tuum:
tene quem tenes, tene, inhære, imprimere illi, vt eius in te ve-
lut expressa reformetur imago, huic rias conformis sigillo.
1. Cor. 6. d Eris autem si adhæseris. Qui enim adhæret deo, vnus est spi-
ritus. Forte sicut durę materię difficulter in te primo fit eius
impressio, & si laboriosa impressio, sed dulcis adhęsio. La-
boriosa est reformationis tuæ sexta, sed dulcia sabbata quie-
tis sequuntur. Consepelire ergo cum Christo per hunc sab-
Apoc. 14. c batismum in mortem. Beati enim mortui qui in domino mo-
riuntur. amodo iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus
suis. Spiritus hoc dicit. Collatę vtique quietis exhibitione,
& effectu gratiæ, quomodo & ipse testimoniũ reddit spiritui
nostro. Spiritus hoc dicit, quia spiritus hoc efficit. Ipse se di-
cit, quia ipse se donat. A modo iam dicit spiritus, vt requie-
Ibidem. scat à laboribus suis. A laboribus (inquit) non ab operibus. L
Opera enim illorum sequuntur illos. Opera sequũtur spiritũ
sicut calor ignem: vmbra, corpus: lux, solem: effectus, causam.
Qui sabbatizat in spiritu, nõ habet opus sectari opera: opera
enim sequuntur illum. Opera illorum. Quæ sunt opera illo-
rum? Quæ sunt opera quiescentium, opera mortuorũ in Chri
sto, consepultorum cum Christo, opera sabbatizantium? Fe-
stiua sunt, feriata sunt, ocium. valent opera ista festiua ingre-
di in hanc requiem, in hunc sabbatismum. Sed vide quòd nõ
relinquitur sabbatismus nisi consepultis cum Christo, non
relinquitur nisi post sextam diem. Post sextam diem in qua
aut vetus homo crucifigitur, aut nouus perficitur. Nam pro-
pter illum dicitur, vt qui mortui sunt in Christo, requiescant
à laboribus suis, & propter istum q̃ nouo condito homine
Gene. 2. b die sexta, septima requieuit ab operib⁹ suis deus. Et tu quo-
que sabbatum tibi compara, redime tempus, & liberas ab ex-
teriori occupatione horas vendica tibi. Sed vide ne hostes
derideant sabbata tua, ne illis seruiant ocia tua, ne illis vaces,
Psal. 45. b qui vacare deo debueras. Vacate (inquit) & videte quoniam
Eccli. 38. c ego sum deus. Bonum est ocium, sed sapientiam scribe in tẽ-
pore ocij tui. Scribe illam super latitudinem cordis tui. Latũ
enim cor, quod curę nõ arctant. Imprime in intimo cordis tui
literas quę non deleantur, & exara in tabulis spiritualibus fi-
Psal. 4. b gna sapientiæ, vt dicere possis: Signatum est super nos lumen M
vultus tui domine, dedisti lætitiam in corde meo. Ię tare,
Esa. 58. d & diem festum age cum dilecto, & epulare (sicut scriptũ est)
in introitu gloriæ huiusmodi. Sabbatũ, iuxta qđ dicit Esaias,
Prou. 21. d delicatum est & sanctum domini glorioſum. Delicatum (in-
quit) & sanctam. In desideriis est omnis ociosus, sed non sunt
1. Tim. 6. b omnia sancta desideria, qualia eorum qui volũt diuites fieri,
& per hoc incidunt in desideria multa inutilia & nociua. Vi-
des quomodo apostolus multitudinem desideriorũ in vitio
ponit. Quid si & immunda fuerint? Nam & multi qui agere
non possunt, in occulto cogitant quæ turpe est & dicere, te-
nui se in hoc solantes remedio. Ad horum distinctionem nõ
contentus dicere sabbatum delicatum, adiecit, & sanctum, &
domini glorioſum, vt nõ sint in confusione gloriæ tuę. Si va-
cas, sabbatum habes: si vacas & vides, & contemplaris dele-
ctationes domini: iam sabbatum tuum delicatum est & san-
ctum, & sabbatum domini glorioſum: sabbatũ ex sabbato, id
est vacatio de vacatione. Prima vacatio est & bona, si mundo
non vacas. Secunda quidem est melior, si tibiipsi & vaces, &
cogites quomodo placeas deo. Tertia est & optima si etiam
tui oblitus, soli deo vaces, & cogites quæ domini sunt, quo-
modo tibi placeat ipse. Non sit desidioſum sabbatum tuum,
operare in sabbato tuo opera dei. Opus enim dei est vt cre-
das in eum. Fide vidẽs. videmus enim nunc per speculũ: ideo
vaca vt videas. Delicatũ plane opus est visio & visio dei. Nõ
est tibi necessitas de reliquo dimicare p fide, sed tantũ deli-
ciari in ea. Erepta est iam de contradictionibus persequentis
populi,

A populi, & peruertentis hæretici. Constitue eam in caput co-
gitationum tuarum, vt cogites cogitatiões fideles antiquas.
Amen.

Sermo XII.

NEsciunt cogitationes antiquas habere, qui nouita-
tes verborum exquirunt, qui noua excudunt dog-
mata, qui iuuenilia desideria non declinant, qui ni-
hil habent grauitatis, nihil authoritatis, nihil an-
tiquitatis plenum: nõn est ibi amen, vbi est aut discepatio aut
deceptio cogitationum: vbi aut infidelitas est, aut fluctuat
fides ipsa. Ingredere in tutos recessus fidei, introduc dilec-
tum in cubiculum matris tuæ, vt quicquid de Christo sapis,
quicquid sentis, intra ecclesiæ constringas regulas, ad eius
castiges censuram: huiusmodi opera operare in sabbato tuo.
Aliequin si vacas, & talibus non vacas studiis, facile in va-
cuo animo cogitationes vanę & venenata erumpent consilia.
Prou. 24. d Deniq; sicut habes, agrum hominis pigri vrticę & spinę ob-
Mat. 24. d sident, & euangelia tibi dicunt quia duo erunt in lecto, vnus
adsumetur, & alter relinquetur. Quasi lectus quidam est o-
ciosa vita & quieta in ecclesię gremio degentium eorum qui
nullo sunt ecclesiastici muneris onere occupati, nec prouidẽ-
tiæ & dispensationis solicitudine distenti, sed libero vtuntur
ocio sub alieno regimine. Non tamen hoc ocio omnes ritè &
B iure debito fruuntur, sed libertatem quam obtinent tempo-
ris, dant in occasionem torporis. Bonus enim lectus si quis
eo legitimè vtatur, & opportunitatem exterioris quietis in
voluptatem conuertat visionis internæ. Hi sunt qui assumen-
tur ab hoc ecclesiæ cubiculo ad illud cœleste, vt vbi Christ⁹
est, & ibi sint cum ipso. Denique vbi fuerit corpus, illic con-
gregabuntur & aquilæ. Esto tu quasi aquila, & acutis vtere
luminibus: spiritualibus affuesce contemplationi: commane in
petris, & in præruptis commorare silicibus, imò in singula-
ris illius petræ quæ Christus est, cauernas ingredere. In-
Esa. 26. d tra, iuxta Esaiæ verbum, in cubicula tua, claude ostia tua, &
abscondere modicum ad momentum donec pertranseat indi
gnatio. Magis vero abscondere in ęternum, vt delectatio ma
neat. Intra in cubiculum pacis, in potentias domini: quia pax
in virtute eius. Memorare iustitiæ eius solius, vt in te sibi
1. Cor. 4. b. obuient pax & iustitia. Memorare iustitiæ eius solius, quia
quid habes quod non accepisti? Iustitiæ eius solius. Bona
iustitia quam aduersus titillantia vitia tibi pugna quadam de
fendis. Fœlicior vbi non dimicas pro iustitia, sed magis de-
lectaris in ea: vbi non conflictationi studes, sed delectationi:
non seris cum vitiis iurgium, sed commercium cum virtute
contrahis. Istam possidens, non impugnas illa: vbi posterio-
rum oblitus, non cogitas quæ hominis, sed quæ domini, &
C memoraris iustitiæ eius solius, cum iustitia & pax in te oscu-
Rom. 14. c. latæ se fuerint. Regnum enim dei iustitia, & pax, & gaudium.
Si regnum, quare non & domus & cubiculum? In pace enim
Psal. 75. a factus est locus eius, & habitatio eius in Sion. Ingredere in
Psal. 4. b. cubiculum pacis huius quidem exterioris, sed magis illius
interioris, in habitationem speculationis: quia Sion specula-
tio interpretatur. In pace (inquit) in idipsum dormiam & re-
Cant. 3. b quiescam. Idipsum ad speculationem refert, quia hæc est
pars optima quæ non auferetur. Denique & sponsa obdor-
miuit cum dilecto in cubiculo matris suæ, & quendam pas-
sa est soporatę mentis excessum in amplexu sponsi. Ideo se-
quitur: Adiuro vos, & cætera. Et tu ergo si sponsum appre-
hendisti, tene, nec dimittas donec introducas in domum & in
cubiculũ matris tuæ. Quid ego nunc tibi persuadeo ad quod
te ipsa experientia percepte dulcedinis multo magis inuitat
& allicit? Si quis enim feriato animo furtim & quasi in rap-
tu prælibare potuit liberæ meditationis festiua gaudia, ne-
scio si quid vnquam libentius agat quam vt huic totum & ex
integro se studio tradat & expediat. Denique trahebant spõ
sam prima pulchrę contemplationis blandimenta, & ad quie
tis prouocabant cubiculum, quo dilectum introducturam se
læta gratulatur: Non dimittam illum donec introducam. An
non tibi videtur quasi dicere his verbis illud de psalmo: Si
Psal. 131. a. dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitatio-
nem, donec inueniam locum domino? Omnia dimitto, ne di-
mittam illum. Omnia detrimentum facio, vt Christum lucri-
faciam, propter supereminentem lętitiam præsentię eius: Si D
dormierint duo, fouebuntur mutuo: vnus quomodo calescet? Eccles. 4. b
Ecclesiastes hoc dicit. Bonum foueri & inflammari in am
plexu verbi. Ignitum enim eloquium domini vehementer: &
spiritualibus æstuare desideriis: ideo non dabo somnum ocu
lis meis, & palpebris meis dormitationem, donec introducã
illum in cubiculum matris meæ. Tunc quiescam, & suauis e-
rit somnus meus. Quasi dormiit Ioannes recumbens in pe-
ctore Iesu, vbi reconditi sunt omnes thesauri sapientiæ & sci
entiæ dei. Ibi verę quietis locus, intelligentiæ ferenum, san-
ctuarium pietatis, delectationis cubiculum. Hic dormi, vt vi-
deas quod ipse vidit, verbum in principio, verbum apud de-
um, & verbum deum, & intelligas in Christo cum patre exi-
stendi coæternitatem, personalem diuersitatem, & vnitatem
consubstantialem. Quid tibi videtur simulius somno? Huc se
non possunt humani iactare intuitus: irrumpere ratio. Deni-
que non videbit hęc homo & viuet. Bonum est ergo te ob-
dormire, & humanorum sensuum & affectuum obliuione so-
piri, vt huiusmodi somnia somniare possis. Hoc apostolorũ
cubiculum est, qui nos genuerũt in Christo. Quasi mater est
Paulus, cum dicit: Filioli mei quos iterum parturio donec Galat. 4. c.
formetur Christus in vobis. Matrem habes, vis habere cubi-
culum? Nostra, inquit, conuersatio in cœlis est. Vis somnum? Philip. 3. d
Mente, inquit, excedimus deo. Huc ergo transi cum dilecto, 2. Cor. 5. c.
hic mane, hæc meditare, in his esto: aut si isto pertingere non E
potes, temperantius age: si non potes recumbere in pectore
Iesu, vbi indefessę puteus sapientiæ, requiesce inter scapulas,
vbi patientiæ eius exempla & mysteria contempleris. Inter Esa. 9. b
humeros eius: quia principatus factus est super humerum e- Deut. 33. b.
ius. Et de Beniamin dictum est, quòd amantissimus domini
inter humeros requiescet. Requieuit quidem & obdormiuit
Iesus in cruce, & tu cum ipso in passionis eius fide & memo-
ria dormias, vel potius inter istas sortes discurre inter pect⁹
& humeros, inter fidei mysteria, & manifestationem verita-
tis. In altero fac tibi domum, in altero cubiculum. Amanti ſſim⁹
domini Beniamin quasi in thalamo morabitur tota die,
& inter humeros requiescet. Vides quomodo inter humeros
thalamũ collocat? Quid ergo erit in pectore? Vtrobiq; plane
contẽplationis pulchrę locus, & inter humeros, & inter v-
bera. Sed vberior gratia in pectore, vbi amoris locus, cogita-
tionum sedes, amplexus occasio, & cernendi copia vultus. Be
ne ergo in pectore Iesu thalamus, imò & thesaurus. Ibi enim
& delitię sponsi, & diuitiæ verbi: quia in illo absconditi sunt
omnes thesauri sapientiæ & scięti æ dei. In hos ingredere the
sauros, absconde te in absconditio faciei eius à conturbatiõe
hominum, & nemo te exfuscitet neq; euigilare faciat donec
ipsa velis. Deniq; & hoc habet ea quæ subsequitur adiuratio
sponsi Christi Iesu, qui viuit & regnat in secula seculorũ. Amẽ. F

Sermo XIII.

DHuc capituli huius nos discussio tenet. Tenui
nec dimittam illum. Itane adhibenda est diligen- Cant. 3. a.
tia & studium vt dilectus tuus apprehensus reti-
neatur? Si sponsus est, & amãti respondet ex equo,
quomodo non vltro coharet tibi, & astringitur gratis? De-
nique hoc habet impatiens zelus amantium, vt etiam expul-
sus importune se ingerat, & pudorem dediscat æmulatio du-
ra. Nunc autem dicis: Non dimittam illum, quasi declina-
re volentem si non instantius retineatur. Quomodo si amat
aut declinare volet, aut auelli se sinet? An forte suspicionib⁹
amatoriis moueris, & superuacuo quodam metu amitten-
di, pro multo affectu retinendi? Non est tamen superuacuus
timor, vbi exitus in ancipiti pendet. Non est superuacuus in-
ter pericula metus. Sed domestica tibi magis metuenda est
leuitas. Nam deus ille, & non mutatur. Innata tibi leuitas
vicina est lapsui, & instabili quodam vagę mentis motu facil
lime abriperis, si non firmè adhęseris. Sed nos iam ad pri-
mitiuam verba hæc referamus ecclesiam. Eius enim esse vi-
dentur: fidei & charitatis iura aduersus persecutionum iniu-
rias prophetica quadam præsumptione sibi defendentis. Vi-
de etenim q̃ multi conati sunt spirituale hoc Christi & eccle
się, vel diuellere, vel adulterare connubium. Contẽplare ad-
huc initia latentis ecclesiæ, quando velut noua nupta in pri-

G mos Christi properabat amplexꝰ. Quid furoris,quid fraudis illis Iesu bone sustinuit diebus? Oportebat quidem hæreses esse,oportebat & persecutiones esse,vt tanto adhæreret dile
ćto tenacius,quanto ab eius vel fide vel confessione vehemē
Rom.8.g. tius se abrumpi videbat.Quis nos(inquit vnus pro vniuersa ecclesia)separabit à charitate Christi? Denique non est in il
lis vel fidei corrupta veritas,vel confessionis obturata liber-
Esa.62.a tas.Propter Sion(inquit)non tacebo,& propter Hierusalem non quiescam.Cęsis in synagoga discipulis denunciatum est vt tacerent.Sed illi propter Sion non tacent,& propter Hie
rusalem illam carnalem non quiescunt. Vere carnalis sy-
nagoga,quæ viuificantem in se extinxit spiritum, & ecclesiæ extorquere conatur.Non probauit Christum habere in noti-
tiam:ideo tradita est in reprobum sensum.Reprobauit enim lapidem probatum,lapidem electum,tenuit legem, sed Chri
stū nesciuit:tulit clauem scientię,nec ipsa introiuit,nec alios intrare permisit.Quis nobis claudit,quibꝰ Christus aperuit? Super humerum eius clauis domus Dauid, quæ aperit & ne-
mo claudit,claudit & nemo aperit.Aperuit gentibus,& clau
sit Iudæis.Cæcitas enim in Israël contigit ex parte,vt gentiū plenitudo intraret. Cęca est Iudæa, & in literæ velamine o-
stium inuenire nescit. Synagoga prædicat,velamē reprobat, veritatem non recte vel offerens,vel diuidens.Recte enim di
uideret, si literæ obseruationem ab eius interpretatione di-
H stingueret:si aliud tempus illius antiquitati, aliud huius no-
Eccles.3.a uitati daret.Tempus enim suendi,& tempus scindendi. Simi liter enim & illa præcepta sunt, & ista prædicta sunt. Sed in
illis figura:ista sub figuris.Ecclesia iam ista diuidit & scindit quę fuerant consuta:& si nouit literam aliquando secundum carnem, sed iam non nouit synagoga, quem inuolutum quasi
Canti.3.b tenuit,reuelatum dimittit.Ecclesia dicit: Tenui nec dimittā. Synagoga reprobat,imò & exprobrat:sed ecclesia non vere-
tur à voce exprobrantis & obloquētis,à facie inimici & per-
Matt.24.d sequentis.Deniq; seruus ille nequam dicit in corde suo:Mo-
ram facit dominus meus venire, & ideo percutit pueros do-
mini,quia iam eius nouerunt & nunciant aduentū: sed illi p-
pter Sion non tacent, & propter Hierusalem non quiescunt. Corpus possunt percutere, non possunt ab animo Christum
excutere.Flagellis firmius ligata est in corde eorum affectio Christi.In synagogis flagellati sunt, in custodias traditi, ad
cathedras tracti:sed gaudent in his omnibus,quia digni habi
ti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Tenui,nec dimit-
tam illum. Tenuit,quia non timuit dum turbaretur omnis terra,& maiores mundi huius potestates transferrentur ad-
uersus illam in cor amaritudinis. Adglutinata est sponso su-
niculo,qui rumpi non poterat:funiculo charitatis:qui nescit excidi,quia illa nunquam excidit:fiducialiter egit,quia cha-
I ritate adhæsit. Qui enim adhæret deo , vnus est spiritus:vbi
1.Cor.6.d. autē spiritus domini,ibi libertas.Ideo liberè egit,& spei suæ confessionem tenuit indeclinabilem.Et tunc quidem fatuita-
tis res fides videbatur, & confusione digna confessio . Quid confusionem nomino? Extremi res erat periculi. Non tamen
Thre.4.d. timere poterant eos qui occidunt corpus. Spiritus enim vitę ante faciem illorum,Christus dominus.Ideo & à carne auel-
li se facilius passi sunt , qui ab eius charitate nihil sibi de se
Canti.3.b. retinuit, vt illum teneret. Ideo dicit:Tenui,nec dimittam il-
lum.Plane inter tot peruertentes & persequentes tenuit stre
nue, & dum adhuc tenera erat nostræ fidei ætas.Donec intro ducam illum in domum matris meæ . Iam introducta est fides
nostra in tutum . Non est qui palam impugnet illam,sed qui fuerant persequentes,facti sunt obsequentes: & qui peruer-
tentes,facti sunt dirigentes . Iam introducta est de campo in domum,de pelago in portum.Iam in fauorem versus est per-
sequentium furor principum , & versutę hæreticorum cauil-
lationes, catholicę fidei syncera veritate redargutę siluerūt. Iam erepta est fides nostra, ereptus est Christus de contradi-
ctionibus populi. Iam constitutus est in caput gentium, nec positus est nunc in signum cui contradicatur. Post tot desu-
data martyrum pro fide Christi certamina, postquam tot fre
git persecutorum violentias, & hæreticorum refellit versu-
tias,postq̄ non est amplius in cruce Christi scandalū,sed gau
dium,& facti sumus mundo huic nō theatrū contumeliæ,sed triumphus gratię,post tot enauigata pericula,nonne tibi vi-
detur, quasi de campo quodam pugnæ & laboris in pacis & K
quietis introduxisse cubiculū dilectum suū ecclesia Christi?

Vides ergo in initiis ecclesiæ nascentis necessariam dili-
gentiam,ne dilectus tandiu desideratus, & tandem apprehen
sus posset extorqueri. Quid ergo nunc decætero fiet quando in tutum introductus est , & quasi in thalamum per fidem?
Dabitur de reliquo desidię locus,& diligentiæ vale dicem⁹? Periclitabitur in tranquillo,qui in tēpestate non potuit? An
nō periclitatur qui moritur? Sine operibus,mortua est fides. Iaco.2.d
Commēdat Apostolus fidem,sed illam quæ per dilectionem Gala.5.f.
operatur. Vbi dilectionis opus est,vel dilectio operis,ibi vi-
ta est fidei . Quid si est in credulitate veritas,in confessione libertas, & non ibi per dilectionem vita? Funiculus iste tri-
plex non est,& facile rumpitur.Denique imaginaria libertas est,quæ de radice non oritur charitatis,nec tam nititur con-
fessio talis libertate sua, quam aliena licentia vtitur . Precа-
ria est,non propria, ex principum fauore pendet,non proce-
dit de calore fidei.Fides feruore charitatis animatur ad vitā. Pigra plane vbi discrimen impendet,si non confessionis sibi
vendicet libertatem beneficio dilectionis. Alioquin à mor-
tuo,quasi qui non sit,perit confessio.Est ergo sine charitate, Ephe.3.d
& fides mortua,& confessio vana.Apostolus dicit Christum habitare per fidem in cordibus nostris.Nunquid per mortu-
am? Si intus est veritas,& foris vita diuisus est Christus:non- L
dum ex integro introduxisti dilectum tuum,vbi dimidius est foris.Quid si nec dilectum? Quomodo enim dilectus , si fi- Roma.6.b
dei non fuerit sociata charitas? Christus resurgens ex mor-
tuis,iam non moritur,sed sibi non moritur:vide ne tibi , aut magis tu ne illi moriaris, alioquin quæ poterit esse mortui,
vel cum mortuo delectatio ? Quanam ergo ratione dilectus esse dicetur , vbi dilectio non est? Si habitat Christus in cor-
de tuo per fidem,sed foris est per dilectionem, vereor , imò de tuo per fidem,sed foris est per dilectionem, vereor , imò
verum est, quia vel dimidius in te est , vel mortuus . Viuo Gala.2
(inquit Paulus) iam non ego , viuit vero in me Christus .

Potes & tu tibi vocis huius vsum assumere , si tamen cum Roma.5.a
eodem dicere potes:Charitas dei diffusa est in cordibus no-
stris per spiritum sanctum qui datus est nobis . Sed est in a-
liis hæc vita laboriosa, in aliis libera,& in spiritualibus qui-
busdam deliciis agens.Quod si in carnis iura totus transisti,
& principibus tenebrarum in cordis tui recessus facilis & fa
miliaris aditus patet,& immundis amatoribus animam tuam prostituisti,quæ erit ibi conuentio Christi ad Beliał? quæ so
cietas luci ad tenebras? Si vero vitiis & incentori vitiorum indixisti pro Christi charitate conflictum:iam quidem dile-
ctum tenes,sed nondum tibi res est in tuto. Turbaris adhuc, & thalami tranquillitate non frueris. Fides in portu est, sed
pranę consuetudinis impetus,& tentationum vel emergen-
tium vel frequentium cumulus adhuc tibi frangendus, aut M
certe fugiendus est . Tene constanter inter discrimina ne te effugiat,donec introducas dilectum in domum matris tuæ,&
in cubiculum genitricis tuę.Tene cum labore,ne minus cau-
to vt parum curioso citius elabatur . Fide tenes , professio-
ne tenes : tene moribus, tene conuersatione , nec dimittas.
Non est decætero nunc pro fidei veritate conflictus,sed spi-
ritualis huius certaminis æstus aduersus mores bonos & vi- 2.Tim.3.a
tam honestam totus incanduit . Instant his diebus nouissi-
mis tempora periculosa,quando sunt homines seipsos aman-
tes,cupidi,elati,inuentores , imò & incentores malorum . In
exortu fidei Christianæ persecutio nominis huius grandis e-
rupit.Hodie pestilentia morum fœda satis & lenta nimis ex-
halat . Corrumpunt enim mores bonos exempla mala. Tra-
he nos bone Iesu,in odorem vnguentorum tuorum, ne pesti-
lens aura de vicino erumpens,falem sapientiæ in nobis infa- Colo.4.a
tuet.Sermo vester(Paulus inquit)semper in gratia sale con-
ditus sit. Nunquid solus sermo & non potius visus,auditus, incessus,omnis denique exterior gestus sale condiri debet? 1.Co.10.g
Placete(inquit)omnibus per omnia,sicut & ego.Quod si in-
fatuati sunt ecclesiæ principes, plebes in quo salientur ?

Et nos fratres qui religionis professores sumus , sal esse terræ debemus. Si ergo & in nobis sal euanuerit,in quo sa-
lietur? Factus est sacerdos sicut populus, vt licentius popu-
lus sicut sacerdos fiat.Mundo se monachi studio conformāt, & qui in mundo sunt, errorem suum nostrorum satis versute
& nimis

A & nimis vere tuentur exemplo . Mutuis ad vitia sese, aut in-
formant, aut fouent exemplis,pastores, populi, seculares, &
religiosi , promptuaria plena sunt huiusmodi,eructantia ex
hoc in illud,aut turpis aut tepidę conuersationis spiritum pe
stilentem.Heu quàm auido cordis ore prauum hunc attrahi-
mus spiritum,& corrumpentem haurimus auram. Pestilentia
hæc passim influit per fenestras nostras. Iesu bone quando e-
rit,si tamen aliquando erit,sicut fides integra,sic & incorru-
pti mores ? Quando contingeт vt sicut cum veritate pax,sic
non sit pugna pro virtute ? Quando integrum te,& ex arbi-
trio in contemplationis & quietis cubiculo complectemur?
Pauci sunt in ecclesia qui in hunc statum peruenerunt,sed ta-
men pro parte profitentur:Tenui nec dimittam illum,donec
introducam in domum matris meæ, & in cubiculum genitri-
cis meæ . Non est tota talis ecclesiæ facies,sed tamen multa
talis,vt dicere possit:Tenui nec dimittam illum, donec intro
ducam in domum matris meæ , & in cubiculum genitricis
meæ. Fides profusior est,contracta negocia charitatis. Nun-
quid in vniuersitate credentium hanc aduertere est distin-
ctionem, & non etiam in singulis nobis? Quis enim erit cui
sicut verę & indubitatę fidei,sic etiam affectuum piorum in-
tegritas constet ? Magnus plane est si quis est qui sicut nun-
quam titubat in fide,ita passionibus animi nullis turbetur.
B Plane talem ego dixerim cubiculi secreta ingressum. Bonum
cubiculum cordis tranquillitas. Cum aliis laborat sapientia,
sed cum humili & tranquillo quiescit spiritus domini, & in
pace locus eius. Sed hic quiescat interim sermo noster , ma-
gis vero sensus noster in hoc vtinam requiescat secreto cu-
biculi,vt quod experientia docuerit, expressius refundat ser
mone sequenti , præstante domino nostro Iesu Christo , qui
cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per omnia
secula seculorum. Amen.

Sermo XIIII.

Canti.3.b. ADiuro vos & cætera. Patet illam obdormisse,pro
qua talis est facta adiuratio. Quidni dormiat cum
dilecto ingressa matris cubiculum,deliciarum re-
cessus ? Dormit cum patitur mentis excessum de
accessu dilecti. Adiuro,inquit,vos ne suscitetis dilectam. Bea
ta plane,quæ dilectum hunc & tenere permittitur, & dimit-
tere non compellitur. Tene quod tenes,tene & attrecta mo-
rosè & diligenter verbum vitæ, reuolue volumen vitæ,volu
men quod reuoluit Iesus, imò quod est Iesus. Inuolue te illi,
inuolue te illa qua inuolutus est ipse sindone: quia amict⁹ est
lumine sicut vestimento . Induere dilectum tuum dominum
nostrum Iesum Christum. Excide tibi memoriale diligenter
in petra,monumentum nouum,in quo nondum quisquam po
C situs fuerat.Christus enim petra.Semper noua reperiri pos-
sunt in Christo. Ad noua potest penetrari. Multi sunt in illo
recessus,thesauri sapientiæ innumerabiles. Non est vno con
tentus vellere:sæpius tonderi potest. Bona vellera sunt sen-
sus mystici, sacrati affectus. Talibus abundat Iesus. Nudari,
Psal.118.x expoliari non potest. Lętabor,inquit,super eloquia tua,sicut
qui inuenit spolia multa. His te vesti spoliis, inuolue velle-
ribus, vt calefiant (sicut scriptum est)latera tua . Eloquium
enim eius ignitum. In his quiesce, vt suauis sit somnus tuus,
sicut Salomon ait . Denique & sponsus istum dilectæ suæ
Canti.3.b. somnum tuetur & fouet , illam exsuscitari vetans . Adiuro
vos, inquit, per capreas,ceruosque camporum . Noua plane
adiuratio , nec plus habens admirationis in specie,quàm in
virtute mysterij. Quærens quid in se sacramenti inuolutum
contineant hæc animalia, quādam libere mentis alacritatem,
& agilitatem spiritus , cursim se & saltatim(vt sic dicam)ad
superiora ferentis,intelligo adumbrari in illis. An non & ti-
bi velut capreę & cerui videntur, qui licet in corpore com-
morantes, corporis tamen euaserunt incommoda , & spiri-
tuali leuitate pondera carnis pene non sentiunt, & terrenæ
molis materiam nescunt mentis beneficio ? Hi sunt qui spi-
ritu ambulantes , vltra non sentiunt desideria carnis : aut si
sentiunt , languida certe & quasi palpitantia , ad extremum
Roma.8.b ducentia halitum. Vos(inquit Apostolus his qui huiusmodi
2.Cor.5.d. sunt)non estis in carne,sed in spiritu. Denique etsi cognoui-
mus Christum secundum carnem,iam non nouimus. Iam to-
tus spiritualis factus est, iam se ad solitudines cœlestes con- D
tulit,iam conscendit ad superiora. Ideo dicit ecclesia : Simi-
Canti.2.b. lis est dilectus meus capreę hinnuloque ceruorum super mō
tes Bethel. Ad hos te montes inuitat qui dicit : Si consurre-
Colo.3.a. xistis cum Christo,& cætera. Quasi capream te spiritualem
fieri vult Paulus, qui ad illos te cœlestes montes prouocat,
qui singularis illius hinnuli te vestit imaginem. Sicut, inquit,
1.Cor.15.f. portauimus imaginem terreni , portemus & imaginem eius
qui de cœlo est. Bonus ceruus & ipse Paulus, qui ait: Nostra
Philip.3.d conuersatio in cœlis est. Bonus plane ceruus,quem spiritus
domini vegetat & agit. Spiritus enim domini subtilis & mo
bilis. Boni cerui,quos vox domini præparat, quibus reuelat
condensa mysteriorum , condensa in quibus benedictus ille
latitat hinnulus . Bona certe caprea, quæ ad omnia quæ vel
fibi proposita sunt vel impositа, impigra & indefessa deuo-
tione spiritus dicere potest: Paratum cor meum deus, para-
Psal.56.b tum cor meū. Quæ ea quę retro sunt obliuiscens,ad anterio-
ra extenditur. Audisti communia, audi singularia, vt ali-
quid distinctionis inter hæc assignemus animalia , nec con-
fusa & indifferens sit de vtrisque disputatio . In ceruis anti-
quitatem attende viuendi,& viuendi acumen in capreis. Cer
ui quadam arte naturali à senio se tueri perhibentur,& ver-
gentem in defectum vitam rediuiua nouitate ab interitu re-
uocare . Christus singulariter non tam ceruus quàm hinnu-
lus dicitur:qui nititur æterna nouitate,nec habet aliquid ve- E
tustatis admixtum,quod subinde renouatione indigeat . Ille
Luc.10.d singulariter caprea videndi priuilegio . Deniq; nemo nouit
patrem nisi filius,& cui ipse voluerit reuelare. Omnia aūt nu
da & aperta sunt oculis eius. Ergo & hi quoq; quasi capreæ
quædam spirituales intelliguntur,qui reuelatos habent men
tis oculos in agnitione dei qui spirituales effecti diiudicant
omnia & perscrutantur:qui reuelata facie gloriam domini cō
templantur . Cerui vero sunt in eo q̄ in eandem imaginem
transformantur à claritate in claritatem tanq̄ à domini spiri
tu,qui veterē deponentes hominem,nouum induunt eum,qui
creatus est in iustitia,& sanctitate veritatis:qui senescentem
deuotionē,& quodā languentem tędio,in nouum denuo fer-
uorē reducunt,& perseuerantiæ fastidia nesciunt reparatiōe
frequenti. Qui(inquit Esaias)confidunt in domino,mutabūt
Esa.40.g fortitudinem:non quidem vt veterem perdant,sed vt nouam
adiiciant. Mutabunt fortitudinem instauratis frequenter in-
crementis. Mutabunt,inquit,fortitudinem:current,& non la
borabunt:ambulabunt,& non deficient. Mutatio hæc profe-
ctuum videtur innouatio iugis sine defectu,sine fatigatione.
Bona quidem fortitudo,quæ currens licet cum labore, tamē
ad defectū declinare non nouit. Melior plane,quæ nec labo-
ris sentit molestias: sed oppositarum difficultatum transilit
scandala,& velut in campestri planitie explicitis gressibus v- F
tens,iuxta quod scribitur : Cursor leuis explicat vias suas.
Hiere.2.c. Hoc est quod in præsenti ceruos cāporum dicit, q̄ illis quæ-
libet aspera & ardua quęlibet, plana sunt & peruia,& inoffen
sis exposita cursibus quasi planioris equora campi. Vox do-
mini,vox intimę inspirationis mentis auribus suauiter illap-
sa. Illa est vtiq; quæ ceruos huiusce modi præparat, quæ reue
lat condensa. Nam si qua condensa sunt,& crebris scandalo-
rum quasi spinarum aculeis obsita : illis condensa non sunt,
quorum dominus perficit pedes quasi ceruorū, qui nullo in-
iuriarum obice tardari possunt: magis autem complacent si-
bi in tribulationibus,& acceptas habere nō norunt iniurias,
aut nec respicere penitus, ex vehementia desiderij ad supe-
riora properantis , & intendentis in anteriora. O misera
hęc tempora nostra,quomodo ab hac regula in contrariū o-
mnes pene resilimus,etiam quæ pietatis plena sunt specie,ad
iniurias interpretamur. Vbique fere obicem patimur, & im-
pingimus in planis,& lubrica facta sunt in plateis vestigia no
stra,sicut dicit Hieremias: Omnia nobis obtrusa querimur, Thre.4.d.
siquidem iter pigrorum quasi sepes spinarum . Ad querela-
rum occasiones gratulamur,ad suspiciones parati,vt (quem-
admodum scriptum est) terrere nos videatur sonitus volan-
tis folij,& animi molestias manibus & verbis accersire nita-
mur. Inde est quòd spiritualium virorum nimis crebro inqui
etamus quietem , interrumpimus ocia, & mentis ad superio-
ra intentę perturbamus soporem,& à gratissimo sponsi auel-

G limus amplexu. Huiuſcemodi ergo moleſtias quas vel perueritas quærit,vel infirmitas parit, à dilecta ſua ſponſus auertit filias Hieruſalem ad ſpiritualem quandam alacritatem inuitans. Hoc enim ſibi vult quòd per capreas & ceruos adiurat,vt ſpiritualium ad æmulationem prouocentur virorum, & ab infeſtatione importuna dilecte quieſcant. Adiuro vos
Canti.3. b. ne exſuſcitetis eam donec ipſa velit. Vtile vobis eſt,vt dilecta euigilet:ſed expectate donec ipſa velit. Eius expecte tur arbitrium, ad cuius curam veſtri ſpectat officium. Tunc volet,cum ſpiritus illam velle docuerit. Vnctio ſpiritus docebit illam. Adhærens enim dilecto,vnus cum illo effecta eſt
Eſa.61. a ſpiritus. Ideo dicere poteſt: Spiritus domini ſuper me, eo q̃ vnxerit me, euangelizare miſit me.Ergo euangelizabit vobis, cum acceperit tempus à ſpiritu.Interim bibula hauriat quod refundat vberius. Contemplationis gratia compaſſionem non euacuat ſed informat, & mentis exceſſus temperan tem reddit infirmis. Denique cum dormit Adam, virilis coſta in infirmiorem molleſcit ſexum, & propter ſocialem copulam de latere viri formata eſt mulier: imò in ſociam mu lierem Adam ipſe conuertitur, & conformatione quadam tranſit in coniugem. Ideo dum euigilat, charitatis vocem
Gene.2. d. primam emittit, in compari ſua ſeipſum agnoſcens. Hoc nunc os,inquit,de oſſibus meis,& caro de carne mea. An non
H tibi Paulusvidetur virilem dignitatem in humiliorem ſexum deflectere,cum dicit ſe factum infirmis infirmum? Quaſi ſpiritualis Adam Eua efficitur, dum ſubiectis compatitur apoſtolica firmitas, & ſublimitas virtutis & ſcientiæ ſobrietate quadam capacitati temperatur infirmorum. Etſi mente excedit deo, ſobrius tamen ſit aliis. Mentis exceſſus bonus eſt ſopor: non ſuperbiam inducens,ſed ſobrietatem docens. Adiuro vos ne exſuſcitetis dilectam donec ipſa velit: etſi mente interim excedit deo,iterum tamen ſobria fiet. Si modo dormit,euigilabit rurſum,vt vina quæ reperit,cum temperamento quodam vobis refundat. Ipſa nouit quando diuidat prædam domeſticis,& cibaria ancillis. Quomodo non miſerebitur filiarum vteri ſui,quæ nec ancillas præterit? Bonę tamen filiæ ancillas ſe reputant, & naturalem neſciunt libertatem, dum veritatis ſpiritu liberatas ſe eſſe recenſent. Vere enim liberę ſunt, quas liberat veritas: & ideo aliam libertatem ignorant, quæ per adoptionem liberatas ſe gaudent. Denique quanto magis eſt gratuita adoptio, tanto eſt abiectio deuotior. Eędem ergo ancillæ ſunt & filiæ: quia vbi maior eſt in adoptione dignatio, ibi iuſtior in ſubiectione deuotio. Ne ſuſcitetis eam donec ipſa velit. Ipſa nouit quando diuidat prædam domeſticis, & cibaria ancillis. Non eſt de
Thre.4.a. 1 iſta metuendum quod legitur: Filia populi mei crudelis quaſi ſtruthio in deſerto. Struthio pennę ſpeciem habet, caret tamen effectu volandi. Neſcit per mentis exceſſum volare: propterea ſpeciem non viſitat ſuam, ſed derelinquit in terra oua ſua. Obliuiſcitur quòd pes conculcet ea,beſtia conterat. Non nouit in contemplationis ſoporem aſſurgere ſtruthio,ideo ſe compaſſionis affectu non induit. Ad commodum enim ſpectat filiarum in mentis exceſſu dormitio matris,& totum de compendio eſt quòd ſpiritualis eius ſomnus
Canti.3. b. protrahitur. Ideo dicit. Adiuro vos ne ſuſcitetis dilectam, donec ipſa velit. Bona adiuratio per quam & matri parcitur, & profectus quæritur filiarum. Quanto enim liberius vacat & videt,tanto vberius adoleſcentulas reuiſit. Quanto ſublimius ſuſpenditur,tanto condeſcendit humilius,condeſcendit vtilius. Quid vultis tempora diſpenſare, quæ ſponſus poſuit in voluntate dilectę? Ne exſuſcitetis,inquit,illam,donec
Canti.7. d ipſa velit. Tunc volet cum ab oculis eius euolauerit viſio dilecti. Lubrica eſt eius præſentia,& elabitur ſubito. Ego (inquit) dilecto, & ad me conuerſio eius. Quid tam ſanctum tentatis commercium ante tempus diuellere? Beata collatio,ſed breuis hora. Sufficiat illis breuitas ſua,quid illam decurtare vultis? Nihil tam exiguo imminuendum eſt momento. Fruatur interim libere hora fugaci. Exſuſcitare eam vultis & auellere ad vos quam Chriſtus exſuſcitat, & in ſe euigilare facit? Denique etſi dormit ipſa,ſed cor eius vigilat in Chriſto. Petrus,& qui cum ipſo erant in monte,grauati ſunt ſomno, & euigilantes viderunt maieſtatem Ieſu. Bene grauati ſomno,in quibus humanus reprimebatur ſenſus. Grauabatur & reprimebatur in ipſis quod erat ex ipſis,vt ad ea quę K
mundi ſunt cæci & hebetes,tantum ad cognoſcenda quæ dei
Luc.9.d. ſunt, ſpiritu euigilarent exſuſcitati diuino. Euigilantes, in-
Ioan.1. quit, viderunt maieſtatem. Bene ergo vigilat, qui talia videt, qui videt gloriam vnigeniti à patre, qui audit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Non licet ei dici in quo
Mat.17.b. filius dei nõdum reſurrexit. Videte, inquit, nemini viſionem dixeritis, donec filius hominis à mortuis reſurgat. Non poteſt ei dici viſio,in quo nondum Chriſtus reſurrexit. Deniq;
Ioan.20. d ſimile dictum eſt Mariæ: Noli me tangere,nondum enim aſcendi ad patrem. Noli licet ei dici, qui non eſt raptus in paradiſum,in locum deliciarum,in locum de quo Petr⁹ dixit: Bonum eſt nos hic eſſe. Bene exſuſcitatur qui in hunc cum Paulo rapitur paradiſum,qui aſcendit cum Petro in mõtem, qui vel vna cum Chriſto poteſt hora vigilare, quem non homo tangit,ſed exſuſcitet & euigilare faciat Chriſtus. Et Petrum ipſe tetigit, ideo euigilauit & vidit maieſtatem eius. Denique & hæc ipſa dilecta vide qualis exurgat de ſponſi amplexu. Quæ eſt iſta, inquit, quæ aſcendit quaſi virgula fumi?
Canti.3.c

Sed nos iam hic aſcendentem reuocemus ſermonem, & capitulum hoc alteri ſeruemus principio, imò illi qui de ſeipſo
Ioan.8.d dicit. Ego principiũ, qui & loquor vobis. Qui vtinam nobis ſit & ſermonis principium, & cordis verbum, vt quæ locutus ſumus de ipſo, prior ipſe loquatur in nobis. Loquere domine, loquere mihi, & loquere pro me. Increpa pro me filias, L
non Hieruſalem, ſed Babylonis: dic vt ſedeat & taceat filia Chaldæorum. Deus bone, quãtæ ſunt hodie filiæ Babylonis, quæ neſciunt cantica Sion, propter quas organa noſtra ſuſpẽdimus? Quanti ſunt filij Edom, qui nos exinaniunt & exhauriunt lætitia ſpirituali? Compeſcis filias Hieruſalem ab infeſtatione dilectæ. Vtinam mihi domine à filiabus parcas Babylonis. Diſpar enim eſt, & ſatis moleſtior vexatio malignãtium, quam amantium. Sed tamen neſcio qua noſtri temporis huius miſeria ipſi amantes facti ſunt malignantes. Quanta malignatur hodie amicus in ſancto? dixiſſe debui inimic⁹, ſed dixi quod magis dolet. Ipſi amici facti ſunt inimici. Amici profeſſione: inimici affectione. Specie amici: ſed amicitiæ virtutem diffitentes. Amicus Abſalon, quia filius: ſed quanta malignatus eſt ſceleratus in ſancto, filius in patre, Abſalon in Dauid? Abſalon pax patris dicitur. Bonum plane nomen, ſed ipſe nominis huius virtutem abnegabat. Affectauit regnum, inceſtauit cubile. Fœlix tamen Dauid: cui inter tot filios, non niſi vnus perſecutor erupit. Quem mihi dabis hodie inter magiſtros, cui non niſi vnus Abſalon inſidietur? An non quaſi Abſalones ſunt quidam qui (ſicut ſcriptum eſt) pacem prædicant, & mordent dentibus? Affectant
Mich.3.b locum patris, fœdant cubile, dum prauis ſuſurriis ſocios corrumpunt: & ſubuertunt corda innocentium, in quibus patris ſpiritus ſuauiter quieſcebat. Imitatione Abſalon eſt: qui ma-
M giſtri & locum ſibi arrogat, & vitæ derogat: pacẽ prædicat:
Iob.20.b & mordet dẽtibus. Malus eſt morſus derogatio, malus cibus de quo dicitur: Dulce eſt enim in ore eius malum, & abſcondit illud ſub lingua ſua. Abſcondit donec euomat in tẽpore virus collectum. Quanta malignatur amicus in ſancto? Deniq; quæ non videt, ſuſpicatur. Poſuerunt, inquit, ſigna ſua ſi-
Pſal.73.a. gna & non cognouerunt. Ponunt, quæ non inueniunt. Ponũt, quæ praue poſtea exponunt. Signa, inquit, ſua. ſeipſos enim in ſignum ponunt, cum ex ſuæ prauitatis regula alios metiuntur. Signa, inquit: quaſi dicat: tantum ſigna, & nõ veritatem. Signa nõ certitudinis, ſed ſuſpicionis. Et nõ cognouerũt. Nõ
Ibidem. enim cognitione, ſed coniectura nituntur. Malignatur inimicus in ſancto. In quo ſancto? In ſancto ſanctorum. In ſancto qui dicit: Qui vos ſpernit me ſpernit. Temerarium eſt
Rom.14.d (vt dicit Apoſtolus) alienum ſeruum iudicare. Tu ergo quis es qui dominum tuum iudices? Qui enim poteſtatem diiudicat, ordinationem dei diiudicat. Denique conqueritur & dicit: Tulerunt à me homines iudicium meum. Filij hominũ, vt
Pſalm.4.d quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Vanitatem vtiq; diligitis prælationis, & ideo queritis in prælatis veſtris mendacium prauę ſuſpicionis. Vani enim filij hominũ, mendaces in ſtateris, mendaces in iudiciis. Et vtinam pro mini-
Pſal. 61.c mo mihi ſit ab humano die iudicari, dum æterni diei expecto iudicium. Cum, inquit, accepero tempus, ego iuſtitias iudi-
Pſal.74.a. cabo.

A cabo. Ipſe iuſtus iudex tempus expectare ſe dicit, vt iuſtitias iudicet: & tu tibi ante tempus aſſumis iudicium? Pater omne iudicium dedit filio: & tu tibi quod non accepiſti iudiciũ aſſumis, & hoc in patrem? Vide ne forte in eum patrem à quo omnis paternitas in cœlis & in terris nominatur. V iperea generatio matrem ſuam comedit, & dente venenato doctoris vitam corrodit. Non ſunt iſtę filię Hieruſalem, & filię pacis, ſed Babylonis: quando increpabis illas, & dices, filiæ Babylonis nolite flere ſuper me, ſed ſuper voſipſas flete? Siquidem improperia eorum qui vices tuas gerunt, in te redundãt, nec eſt murmur eorum contra nos, ſed contra dominum. Parcite ergo à murmuratione quę non prodeſt vobis, & aliis nocet. Tu domine, tu potius obſtrue os loquentium iniqua, & ne claudas ora te canentium. Sed quid iam nunc querelis his vlterius immoror? Non id nũc gero propoſiti, vt noſtra defleam, ſed vt aliena cãtem. Sufficiat paucis noſtra deploraſſe. Iam à lamentis reuertor ad cantica. Illo nobis animum præſtante & os & ocium, qui cohibet inquietos à ſponſæ ſomno Chriſtus Ieſus, vna cum patre & ſpiritu ſancto regnans per omnia ſecula. Amen.

Sermo XV.

Cantic.3.a B Væ eſt iſta quę aſcendit per deſertum quaſi virgula fumi ex aromatibus? Videte fratres (ſicut & vi detis) quàm ſit efficax ad incrementa gratiarum tranquillitas mentis: quales metat fructus de interna quiete Chriſti dilecta. Videte inquam, qualis procedat de ſponſi amplexu. Qualis ergo progreditur à me ne queſieritis, ſponſi potius ſuper hoc ſodales conſulite. Quid ſi & ipſis quaſi noua & inſolita de ſecreto dilecti ſinu procedit? Noua plane. Nam ipſa nouitas admirationem inducit. Quæ eſt iſta quę aſcendit? Attende profectum. Id ſuperioribus cuſtodes interpellat & de viſione rogat dilecti. Hic ipſis cuſtodibus admiranda prorumpit & noua ſub ſpecie. Quidni in noua procedat de complexu dilecti? ipſe eſt enim qui de ſe di-
Apoc.21.b cit: Ecce ego omnia noua facio. Etiam quæ noua ſunt, ipſe renouat. Puta caminus eſt: aurum admoue. Si purum eſt, purgatius reddit, & rutilans metallum recentem de fornace fulgorẽ educit. An nõ caminus Chriſtus? Ignitum, inquit pſalmiſta, eloquium tuum vehementer. Hoc camino decocta non poteſt niſi noua & velut altera prodire creatura in Chriſto. De-
Pſal.118.ſ. nique & ipſius dum oraret, ſpecies facta eſt altera: ſed tibi altera cum oras eius ſit ſpecies. Nam in ſe manens vnus, innouat omnia. Altera facta eſt corporalis domini ſpecies cum oraret, & voluit per hoc in mente tua orationis commendare virtutem, quòd illa ſit quæ te in intimis alterum faciat, & nouum commutet in hominem, & meditatio innouet. Nos,
2.Cor.3.d. inquit apoſtolus, reuelata facie gloriam domini ſpeculantes,
C in eandem imaginem transformamur, hoc eſt in eandẽ quam intuemur, transformamur. Forte & ſponſa de ſpeculationis arcano eam, quam intuebatur, ſponſi imaginem veſtita prodiit. Noua plane. Nam ſodalium circa ipſam admiratio
Canti.3.c nouitatem proteſtatur: Quæ eſt iſta quę aſcendit? ac ſi dicat, non eſt cum illa ſicut heri & nudiuſtertius. Non iam amplius circuit ciuitatem: non diſcurrit per vicos, per plateas, per vigiles. Non errabunda vagatur, ſed itinere directo aſcendit. Quæ eſt in hac ipſa hæc tam ſubita nouitas? Quæ eſt iſta quę aſcendit, & aſcendit per deſertum? Deſertum vere & aridum & ſterile reputat ſeculum omne hoc per quod aſcendit. & quanam ratione nobis factus deſerti huius odor ſicut odor agri pleni, & quaſi ei benedixerit dominus? Quantos trahit ad ſe deſerti huius odor & tenet ne poſſint auelli, odor iſte, odor mortis ad mortem? Inanitas eſt quam putatis vbertatem. Denique terra ſitis eſt, & imago mortis, ſicut dicit Hie-
Hier.2.b remias propheta: Terra, inquit, ſitis. Cupiditates enim mundanas magis irritat, quàm ſatiat. Infructuoſa eſt iſta, quam putas plenitudo: & ſi quid eſt fructus, id fluxum eſt, & mutabilitate ſua mortis præfert imaginem. Quomodo vbi mortis vides imaginem, odorem vitę ſentire te reputas? Odorem vitæ Chriſti ſpirat vbertas. Ipſe enim eſt ager vere plenus, ager fertilis, ager cui benedixit deus pater. Alium præter iſtũ agrum ſponſa neſcit, ſed deſertum reputat, & terram ſalſuginis. Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum? Bonum erit certe deſertum, ſi non fuerit cor tuum inſulcatum inimici vo- D
mere: ſi non fuerit eius irriguum ſtillicidiis, impinguatum rore: ſi non quæ ſuperſeminat zizania in te lęta luxurient, imò renaſcantur quidem quaſi fœcundo in ſolo. Sterile ſit cor tuum ne tale vel germen proferat, vel ſemen ſuſcipiat. Ani-
Pſal.142.b ma, inquit, mea ſicut terra ſine aqua tibi. Bonum deſertum talis anima, bonum etiam deſertum caro integra, caro intacta, caro immundis non exarata concupiſcentiis, caro carnalis vo-
luptatis neſciens ſemina. Qui enim ſeminat in carne, de car-
Galat.6.c ne metet corruptionem. Bonum denique deſertum aluus virginalis. Talis erat beatæ illius & ſpecialis virginitatis vterus, quem nullus impudici motus affectionis immunde temerauit læſio. Caro ipſius ſicut terra deſerta, & inuia, & inaquoſa, in qua Chriſtus apparuit. Non tamen deſerta penitus, quæ Chriſtum parturiuit: irrigua eſt, ſed fluentis virtutum. Ideo quaſi puteus dicitur aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano, quòd virginalis munditiæ candor ſpirituales refundat gratias. Ortus concluſus venter eius caſtimoniæ virginalis diſciplina, eo quòd integritatis ſepem carnalis deſiderij nõ diſſipauerit ardor: propterea in talibus irriguus aquis fructum dedit in tempore ſuo. Vis audire qua lem hęc terra deſerta dedit fructum? Oſee te docet qui dicit: Adducet dominus ventum de deſerto vrentem, & deſic-
Oſee.13.d. cabit venas mortis. Quis alius mortis deſiccauit venas, niſi Chriſtus Ieſus, quem nobis intemerati ventris deſertum E
refudit? Et bene ventus: quia ſpiritus ante faciem noſtram Chriſtus dominus. Denique dictus eſt ſecundus Adam in
Thre.4.d. ſpiritum viuificantem. Huius flatu apoſtolicæ nubes volant, quas Eſaias miratur. Quid mirum ſi ventus dicitur, quem & nubem legis? Aſcender (inquit) deus ſuper nubem leuem.
Eſa. 19.a. Nec hic leuem quaſi vagam & inſtabilem accipias, ſed leuitatis intelligentiam ad ſpiritualem aptitudinem trahe, quòd corpus incorruptibile nullam animæ grauitatem attulerit, nec depreſſit terrena commoratio ſenſum multa, imò cuncta cogitantem. An non quaſi venti facti ſunt omnes qui ſpirituali leuitate à terrenis elapſi, conuerſationem ſibi in cœlo collocant? Sed ipſe ſpeciali ratione ventus, qui reliquorum ambulat ſuper pennas ventorum, & ſpirituum omnium virtutes excedit. Iure ergo ventum eum vocat, nominat & ventum vrentem, quòd eius flatu peccati ſint in nobis frigora reſoluta, & captiuitas noſtra conuerſa tanquam torrens in auſtro. Huius ſe eſtu exuſtos diſcipuli ſenſerunt, cum dicerent: Nonne cor noſtrum ardens erat in no-
Luc.24.c. bis dum loqueretur? Et neſcio ſi vſpiam libentius ſpirat, quàm in caſtę & illeſę integritatis deſerto & inuio. Hęc loca libenter perflat, & caſti corporis animam charitatis feruore decoquit, & ſpiritualibus liquefactam deſideriis tenues reſoluit in vapores, & veluti fumi virgulam exurgere facit.

Quæ eſt, inquit, iſta quæ aſcendit per deſertum quaſi F
virgula fumi? Et bonum deſertum caro caſtitatis exhauſta & deſiccata virtute, quæ nullam delectationis immundę nebulam exhalet, nec iguem extinguat, ſed nutriat, quem domini flatus ſuccendit. Ignis hic aromaticam ſi inuenerit animam, ſuccendit, & alteram commutat in ſpeciem, & quaſi virgula fumi exhalat in ſuperiora. Quaſi virgula, inquit, quòd per cogitationum diſciplinam ab exteriori ſit ad interiora conſtricta, & ab inferiori ad ſuperiora directa: quaſi virgula, quòd ſeſe ad ſeipſam colligat, & ſupra ſe porrigat. Sed quid ſibi vult, quòd illam fumi virgulę comparat? An forte per hoc innuere voluit, quòd non ſit perpetua ac ſolida ſpiritualis huius ſuauitatis gratia, & mentis aſcenſus, ſed facile ſicut fumus liqueſcat? Suauis eſt plane & omnino ſpiritualis vapor fumi, in quem ſe aromata concremata relaxant. Sed ego virgulę iſti teneræ & delicatę turbines metuo, ne illam ventorum flabra diuerberent, ne circunferat procella curarum, & tẽtationis aura illam diſſoluat, & cedat omni vẽto. Exempla nobis metum ſuadent. Multos enim videmus & dolemus tam inſperato ceſſiſſe, quàm ſubito erupiſſe. Meditatione ſubtiles ſunt, orationis impenſi ſtudio, pingues gratia, deuotione quãdã dulci vberes, effuſi in lachrymas: cũ ſubito leuis impatientiæ occaſio quęlibet ſpirituales has contriſtat delicias & exhaurit. An non ergo quaſi fumus tã facile euaneſcens gloria? Iure quaſi virgula fumi talis aſcenſio, quæ vel

G propria mutabilitate deficit, vel accidẽti molestię cedit. Ego tamen non audeo super sponsę persona fumum pro defectu interpretari. At si tu contentiosè resistis, eum tibi do defectũ
Psal.118.l. accipere, quem tibi psalmus commendat: Defecerunt oculi mei in eloquium tuum. Defecit in salutare tuum anima mea.

Vtinam hoc domine defectu attenuentur oculi mei & deficiant. Vtinam hoc defectu deficiat anima mea, deficiat & liquefiat, & eloquio tuo calefacta, eloquio vehementer ignito, ab omni crasso intellectu, & in tenuiorẽ spiritualis habitudinis auram laxetur. Vtinam si quid fuerit in me torpulentę intelligentiæ & hebetis desiderij, in subtilioris gratiæ vsum deficiat, & attenuatione quadam, & acumine spirituali à crassitudine sua vertatur in virgulam fumi. In talem vtinam desiciat fumum animæ meæ virtus: & non deficiat sicut fumus,
Psal.101. d ne dicat: Defecerunt sicut fumus dies mei. Aliud est omnino ita deficere sicut fumus, vt omnino non sis. Aliud ita deficere, vt sicut fumus attenuat⁹ animo & spiritualis sis. Bene de-
Psal.83. d. fecerat psalmista, cum diceret: Concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Quonam enim modo non deficit, quem Christus inflammat? Ignis ipse est, sicut scribitur, & ignis con-
Heb.12.g. sumẽs. Qui, inquit, approximat ad me, approximat ad ignem. Quis mihi dabit vt hunc possim ignem ligare in sinu meo, vt inflammet cor meum, renes commutet, & ad nihilum me redigat? Iure quasi virgula fumi ascendit, quæ de calore pro-
H cessit cubiculi, de verbi igniti complexu. Suaues tua flamma Christe vapores euomere solet, & odoris aromatici fumum producit. Quasi virgula, inquit, fumi ex aromatibus. Et fumũ lego qui de Leuiathan ore procedit. Et item fumum de puteo abyssi prodeuntem, sed non ibi virgulam, non aromata le-
Apoc.9.c. go. Nihil ibi directum, nihil dulce, sed horror summus, & ordo nullus: Fumus horroris est qui de puteo procedit abyssi.
Sapi.2.a. De hoc fumo impij dixisse leguntur: Fumus afflatus est in naribus nostris, & sermo scintillę ad commouendum cor nostrum. Meis vtinam Iesu bone, naribus fumus affletur, quem
Psal.103. b tuus ignis agit: & de camino tuo sermo scintillę ad commouendum, imò ad commutandum cor meum. Ignis tuus ignis consumens est, vitia si inuenit consumit, & confessionis fumum emittit. Sed non est iste fumus ex aromatibus. Qui tangit, inquit, montes, & fumigant. Bonus ignis qui tumores extenuat animorum, & attactu suo elationes terrenas per emissos pœnitentiæ fumos euanescere facit. Sed alterius odoris & gratiæ fumus est, quem aromata virtutum cremata re-
Luc.12.f fundunt. Ignis iste, ignis quem dominus misit in terram, & voluit vehementer accendi, non tantum vitia consumit, sed virtutes ipsas in suauioris gratiæ affectum commutat. Aromata cum integra sunt, olent suauiter: sed hoc igne liquefacta aliũ longe spirant odorem. Huius odoris fragrantiam sentien-
Canti.3.c tes in sponsa sponsi sodales mirantur & dicunt: Quæ est ista,
I quæ ascendit per desertum quasi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Habes in myrrha continentiæ virtutem: in thure orationis studium: in puluere pigmentario inter virtutum copias cordis contriti humilitatem. Et bona myrrha quæ carnalem petulantiam reprimit, & fluxos motus lasciuire non sinit, & carnem non esse carnalem compellere nititur. Sed continentię nostrę myrrha corpulenta videtur & minus castigata, & quasi vicina carni, nisi fuerit hoc igne cœlesti, hoc amoris diuini feruore liquefacta. Bona quidem continentiæ myrrha, quę pergentem ad illicita cohibet appetitum, sed alterius est suauitatis & gratiæ, quando charitatis ardore liquescens crassum omnẽ & carnalem nescit affectum. Quid vero thus? Nonne ipsum est odoris exigui dũ integritas illi & corpulentia sua manet? Cum vero flammis subactum effluere cœperit, in odoriferos totum fumos expirat. Simili ratione nonne tibi videtur crassa & pigra oratio & corporea quadam tarditate segnis ignisti & intimi eloquij si non fuerit virtute succensa? Vtique in thure ego accipio orationis materiam, & in fumo gratiã. Di-
Psal.140.a rigatur, inquit, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Nescit itinere directo ad deum ire oratio quæ succensa non fuerit. Oratio quę frigido fuerit de corde expressa, subito relabitur: nec potest esse perpetua quæ non est prompta. Vim patitur, & non est sui iuris. Sed nec sui iuris est plane succẽsa oratio. Illa contra conatum reprimitur: ista supra conatum ar-

ripitur. Illa conatur & recidit, ista præter conatum ascendit. K
Illa violenter dirigitur: ista voluntate fertur. Illa vix exhibetur: ista nec cohibetur. Illa laboriosa: ista libera. Illa tristis: ista læta. Illa bona, sed ista optima. Denique est oratio temperate media inter frigidam & feruidam: illam excedens, sed non accedens ad istam. Et (vt sic dicam) prima coacta est: secunda directa: tertia abrepta. Prima (vt sic dicam) sitiens, secunda sobria, tertia ebria est. Ista enim est, quę mente excedit deo: ideo ascendit quasi virgula fumi ex aromatibus myrrhę & thuris & vniuersi, inquit, pulueris pigmentarij. Myrrhę
Cantic.3.c in puluere pigmentario humilitatis expressit virtutem, quòd ea de magnis meritis nil magnum sentire nouerit, non altum sapere, sed humili æstimatione reliquarum attenuet merita virtutum, & earum soliditatem quasi ad quandam pulueris exiguitatem deducat. Et bene post orationis commendationem sub figura pulueris pigmentarij de humilitate subiunxit. Oratio enim humiliantis se, nubes penetrat: imò sine
Eccli.35.d humilitatis gratia oratio quantumlibet acuta, hebes tamen est, & tristem refundit odorem elatę myrrha castitatis, neque fluxos carnalium bene restringit motus cogitationum continentiæ myrrha quæ animum in superbiæ fumum lasciuire permittit. Contritione multa pigmenta rediguntur in pul-
Psal.50.d. uerem. Et bona contritio, quoniam cor contritum & humiliatum deus non despicit. Bona plane contritio quæ nihil reliquit indiscussum, nihil tumidum, nihil non humiliatum: L
nec in virtutibus ipsis, iustitias ipsas diiudicat, & arguit non modo de peccato, sed de iustitia & de iudicio. An non quasi comminuitur quod redarguitur? An non quasi humiliatur iustitia quæ diiudicatur? In veritate (inquit) tua humiliasti me.
Psal.118.h Non omnium est hoc dicere. Infirmiores in vanitate sua humiliantur, perfectiores in veritate dei. Non potest vanitas veritatem diiudicare, sed veritas vanitatem, & veritas veritatem. Spiritus enim diiudicat omnia. Quod humano solidum & integrum videbatur iudicio, cum inuenerit spiritus veritatis, euacuat & comminuit illud. In spiritu enim vehementi conteruntur virtutum pigmenta in puluerem, & iustitia iudicatur. In turbine, inquit Iob, conteret me. In turbine spiritus
Iob.9.b sui, spiritus vehementis, in turbine spiritum meum arripientis. In hoc turbine conteret me, & multiplicabit, inquit, vulnera mea. Integra mihi videbatur antequam veniret spiritus vehemens, iustitia mea: sed ipse diiudicat, ipse conterit, ipse vulnerat, & multipliciter confringit bonorum præsumptionem meritorum, sauciam & languidam humanam docet esse virtutem. Vtinam mihi hoc modo conteri obueniat, redigi in puluerem omnium bonorum affectuum, piarum meditationum. Vtinam Iesu bone, turbo spiritus tui talem animæ meæ puluerem afflet de plateis cœlestis Hierusalem, vt in hoc puluere calefiam, in puluere sedeam, in puluere dormiam, sed puluere pigmentario. Beatus qui in hoc puluere mo- M
ratur, cui suaues, & spiritualiter puluereę cogitationes vndique labuntur. Expergiscimini (inquit) & laudate qui habita-
Esa.26.d tis in puluere. Denique & sponsa de fœlici expergefacta somno, quasi virgula fumi exsurgit ex aromatibus vniuersi pulueris pigmentarij. Vniuersi, inquit. Et veritas ipsa bonorum vniuersitatem operum, ad quendam te docet puluerem & velut sterilitatem deducere. Cum omnia feceritis, inquit,
Luc.17.c dicite, serui inutiles sumus: quę debuimus facere, fecimus. Fœlix qui tantum & talem sibi colligit puluerem, vt quæ iubentur faciat omnia, & reputet quasi nulla: qui vniuersa bo-
1.Cor.11.f na quæ colligit, per humilitatẽ illa cõterit. Paulus ad Corinthios operum suorum aromata multa enumerat: In itineribus, inquit, sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in mari, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in falsis fratribus. Quid deinceps? Quotidiana eius solicitudo omnium ecclesiarum. Quis, inquit, infirmatur & ego non infirmor? Quis scandalizatur & ego non vror? An non quendam bonorum operum puluerem tibi collegisse videtur apostolus hæc & huiusmodi plura percurrens? Vis adhuc sublimiores aliquas virtutum eius species audire? Veni cum illo ad visiones & reuelationes dei, ad raptum in paradisum,
2.Cor.12.d in tertiũ cœlũ: ad beatam illam ignorantiã nescientis, vtrum in corpore an extra corpus extasis illa facta fuerit, non iam

puluis

A puluis sed fumus. Sed ne tamen fumo huic spiritualis contẽplationis se iactantię fumus immisceat, audi quid sequitur: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ. Paulus stimulatur ne extollatur. Et quomodo qui hęc audis, refugis stimulari? Quomodo teipsum inter vbertatem donorum aut conterere desinis, aut conteri non sinis? Molestus stimulus, sed tamen vexatio præstat humilitatem profectui. Molestus stimulus carnis, sed non charitatis. Et passio amara, & discussio seuera, vtraque virtutes humiliat. Sed omnia dulcius & efficacius prodeunt de camino quodam succensi amoris. Flamma hæc non modo virtutes humiliat, sed etiam immutat, & in nouam conuertit speciem, & de spiritualibus spiritualiores facit. Continentiæ myrrha, orationis thus, & in puluere pigmentario, omnium humilis conscientia virtutum: omnia magis serenum producunt vultum, & gratam speciem cum de hac prodeunt officina. Bona enim contritio, sed concrematio melior. Suauis puluis pigmentarius, sed fumus excellit. Nescio enim quid magis suaue & spirituale magis in fumo quàm in puluere significatur. Ideo quodam igniti verbi beneficio inter sponsi flagrans amplexus, de puluere pigmẽtario in fumi tenuitatem liquescit: de humiliatarum puluere virtutum, in fumum gloriæ. Qualis
B est putas peruentio cum tam delicatus sit ascensus? Quo tendit quæ talis ascẽdit? Quantus deliciarum est locus in quem ascensiones istas disponit? Lectulus forte dilecti est. Nam ad
Canti.3.c illum præcipue sponsa debet aspirare. Ita plane est. Ideo sequitur: Ecce lectulum Salomonis sexaginta ambiunt ex fortissimis Israel. Et pulcher ordo, vt de lectulo ad lectulum veniat: de lectulo suo, de cubiculo matris suæ, ad sui lectulum Salomonis. Nec minus congrua varietas quòd deliciis istis immisceat fortia, & lectulum suum Salomon tam munita custodia vallat. Sed verbi proruentis iam reducamus habenas, nouo capitulo nouum dedicaturi sermonem, præstante domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Sermo XVI.

Quàm delicata sponsa ascendit, quàm pene sine mole corporis, & quàm penitus sine corruptione carnis. Quænam erit corpulentia vbi fumo cõfertur? Quæ corruptela cum illam non caro fluxa, sed aromata cremata exhalent? Delicatè ascendit, & digna lectulo
Iudi.10.d Salomonis Iudith & Iotam & vnctam lego, vt regios vnguenti suauitate mulceret amplexus. Hæc vero iam vnguentis nõ vtitur in sponsi gratiam, sed liquefacta effecta est odore ipso vnguenti: sed non omnes verbum hoc capiunt, non omnes
C his possunt deliciis perfrui. Si omnes fruerentur, omnes fraudarẽtur: & in hoc est & pulchra varietas, & pia charitas, quia alius est qui fruitur, alius qui tuetur. In hoc aliorum & tuta & læta sunt ocia, quod aliorum sunt munita custodia. Ideo lectulum Salomonis sexaginta ambiunt ex fortissimis Israel. Non vult Salomon noster lectuli sui turbari delicias, dulces attenuari affectus, ne attentari quidem: pacata diligit qui pacificus dicitur. Quis noster Salomon, nisi Iesus Christus? Ipse est pax nostra, ipse qui fecit vtraque vnum. Ipse pacificauit sanguine suo non modo quæ in terris, sed quę in cœlis
Ephe.2.c *Colo.1.c.* *Esa.53.b.* sunt. Disciplina pacis nostræ super eum. Disciplinam debitę nobis pœnę sustinuit, vt nobis iustitiæ pacem refunderet. Ipse punitus, tu repropitiatus: & tu punitus, sed pœna tua pacem tibi parturire non potuit. Hostia immunda contaminatos mundare non poterat, non modo alios, sed ne seipsam quidem. Disciplina ergo super nos, sed non erat illa nobis ad pacem disciplina. Erat in nos mortalitatis & afflictionis illata sententia: sed non erat iniustitia reuocata. Tu quidem iudiciaria sententia ligatus, sed tuus non erat solutus reatus: & pœna erat, & pax non erat. O miseria & grauis disciplina super filios Adam: conteris & non protegis: punis & non purgas: consumis & non concilias: consumis, sed carnis substantiam, non culpam. Quid tibi & paci? Quando pacem
Psal.84.b. conferes, cui est cum peccato commercium? Quando conferes gratiam, quæ non aufers culpam? Iustitia enim & pax osculatę sunt. Disciplina pacis nostræ super eum, qui nobis attulit fructus pacatos iustitię. Dictus est ille solus Salomon

noster verus pacificus quòd in diebus eius orta nobis sit iu- D
stitia, & abundantia pacis. Abundans vere pax, quæ non modo præterita suffecerit repropitiare delicta, sed omne etiam abundet in seculum. Abundat enim donec auferatur luna, donec auferatur labor mutabilitatis nostrę, labor mortalitatis nostræ, alternantium labor defectuum. Vere abundans pax, quæ non est data ad mensuram meriti. Non enim meritum inuenit, sed contulit. Quomodo non abundans pax, quæ & remisit offensam: & priorem cumulauit gratiam? Erat homini primo in paradiso pax, vt non posset inuitus abduci, sed non erat virtus per quam vellet reduci. Erat gratia vt posset non exire, sed non erat vt posset, cum vellet, redire. Modo pax vberior in gratia Christi, quæ post iteratos excessus vltro offertur, & pœnitentes non repudiat, sed reuocat. Bene pax abundans, quæ nulla potest exhauriri iniuria, paratior ad veniam, quàm ad vindictam. Pax hæc à remissione peccatorum incipiens, vsque ad diuinæ participium abundauit naturæ. Qui enim adhæret deo, vnus spiritus est. Vides quan-
1.Cor.6.d ta repropitiationis abundantia, vt non iam pax cum deo, sed magis vnitas cum eo dici possit. O beatum confinium, vbi sublatus est inimicitiarum paries medius. Beatum quidem confinium, sed nondum tutum. Adhuc hostis noster hos tentat peruadere terminos, fines conuellere. Est nobis in Christo pax cum deo patre, sed nondum pax ab hoste communi. Abundabit autem pax hæc donec destruatur nouissimus inimi- E
cus, mors. Interim etsi non est pax ab ipso, profecto tamen est contra ipsum. Erit ipse pax nostra cum Assyrius venerit in terram nostram, & calcauerit in finibus nostris. Proximos sibi potest Assyrius fines infestare spirituales: interiores non potest: calcare potest, sed stare non potest in finibus nostris. Erit enim Christus pax cum calcauerit in finibus nostris Assyrius. Habemus confinium & confinium. Confinium cum deo, & confinium cum mundo. Confinium cum spiritu, & confinium cum carne. Etsi quibusdam dictum est: Vos non
Rom.8.b estis in carne, sed in spiritu: confines tamen sunt carni, vel propter substantiæ naturam, vel propter carnis curam.

Hostis ergo carne nostra quasi castro vtens, regiones spiritus de vicino infestat, & de contermino præsidio insidias machinatur. Sed erit iste, id est Christus, pax cum Assyrius calcauerit fines nostros. Ille Salomon noster, pacificus noster, qui præstat nobis pacem super pacem: pacem cum patre,
Psal.147.d pacem ab hoste: ipse ponet fines nostros pacem. O confinium & confinium, quantum discrepatis abinuicem, quantis tu abundas gaudiis, & quantis vicinus es obnoxius scandalis. O finis & finis, tu quàm læte teneris, & tu quàm laboriosè regeris. Vtrobique Christus limes est medius: isthinc separans, illinc fœderans: isthinc inchoans, illinc consummans. Sapientia enim attingit ab hoc fine fortiter vsque ad finem
Sapi.8.a. illum, disponens in illo fine cuncta suauiter. Finis ille lectulus est. Ideo de muliere forti dicitur: Procul & de vltimis F
finibus precium eius est, propter quod ipse se impendit, quo
Prou.31.d se æstimat, quo eius expletur auiditas. Quid id aliud est, nisi sponsi amplexus & lectulus? Vltimus finis est, vltra quem se non potest auiditas extendere, nec facultas comprehendere sufficit. Finis est vbi ipse à te deficis, vbi exhauriris, vbi alius esse incipis, totus in Christo, & solus in te Christus. O vera pax, & plena pax, quando de regno dei tollentur scandala, quando non erit timor in finibus nostris, quando non erit finis & finis, sed vnus tantum finis, & supradictus finis. Finis deo fœderans & conformans tantum. Finis lectuli gaudiis fruens, non gladiis agens. Nunc vero vbi
Canti.3.c quieta sint quantulacunque lectuli gaudia, necessaria quidem est custodia fortis. Ideo lectulum Salomonis sexaginta ambiunt ex fortissimis Israël. Et in euangelio habes: Cum
Luc.11.c fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet. Vberior hic commemoratur custodia, quia vberior est gratia lectuli quàm atrij: & sponsę solicitudo maior quàm possessionis: & ad portam paradisi angelicam cu-
Gene.3.d stodiam cum gladio flammeo positam lego. An non quidem paradisus lectulus Salomonis? Lectulus (inquit) noster floridus. Denique ipse flos campi, ipse lignum vitæ. Bene paradisus deliciarum lectulus talis. Vides quomodo amplę deliciæ arcta cinguntur custodia? Lectulum enim Salomonis
Canti.1.d.

G ambiunt sexaginta fortes ex fortissimis Israel. Non multum nunc de numeri huius disputo ratione: illos tamen videtur signare, qui prærogant & iustitia operis, & notitia legis. De fortibus Israel sunt qui side fortes sunt: qui stant in side, & viriliter agunt: qui omnia possunt, sed in eo qui omnia confortat Christus. Male fortis est, qui aduersus scientiam dei se extollit, qui aduersus illam inflexibilis & rigidus est, cui fortitudo lapidum fortitudo eius, & cor eius æneum, vt nec vexatio det intellectum auditui eius: quales denique sunt
1.Cor.10.e quibus Paulus ait: An æmulamur dominum? Nunquid fortiores illo sumus? Non est de fortibus Israel qui cum vulneratur non dolet, cum verberatur non sentit, stupidus manẽs ad omnes stimulos ancipitis gladij verbi penetrabilis, & gloriatur si contra sapientiæ stimulos calcitret. Non talis Maria, cuius animam ac si mollem materiam gladius pertransiuit. Me vtinam facile obtineat verbum validum: in me operetur eius efficacia, & animam meam hic penetret gladius, vt & ipsa quasi in gladium conuertatur contra spirituales pugnatura nequitias. Quid mittis manum ad fortia, qui ex fortissimis non es? Custodiam vt quid suscipis, qui desidiam nõ excutis? Quid lectulum ambis qui gladium non habes? aut si gladium habes verbi, habes illum in vagina, non habes in lingua? Non tenes manibus linguę, verbi dei versatilem gladiũ.
H Volubilis est sermo, spiritus flammeus est: sed nescio quomodo contra naturam suam pigrescit in manu tua: restringitur & hebetatur, qui acutior est & penetrabilior omni gladio ancipiti. Non est velox verbum in ore tuo, non currit velociter, non est versatile in manu tua pro varietate negocij, quod tamen ad omnes spiritualis certaminis vsus abundat. Quid tibi vsurpas officium, cuius vsum non habes? Omnes tenentes
Canti.3.c. gladios, & ad bella doctissimi. Sine causa gladium portas tu qui bellaudi sufficienter non habes peritiam: aut si doctus es belligerare, magis te exerces ad negocia seculi q̃ ad negocia Christi: forensi iure plus vteris q̃ ecclesiastico, plus seculari q̃ spirituali certamine calles. Paratum vult virum ecclesiasticum princeps ecclesiæ, paratum eum vult ad reddendam ra-
1.Pet.3.c tionem de ea quæ est in nobis fide & spe. Et quonam pacto piger & imperitus ad ista gloriaris, si prompte respondeas de iure publico? Decentius multo in ore clerici, in ore monachi, sacra quàm secularis litera sonat. Quid in Hierusalem
Esa.19.c. vis loqui lingua Aegyptia? Non sic Esaias. Erunt, inquit, quinque ciuitates in terra Aegypti loquentes lingua Chanaan, scilicet quia penitus Hebræa non poterant, ea loquerentur quæ est vicina Hebræę: quia lingua sancta non poterant, vel ea loquerentur quę sanctę affinis est. Quid vis media ex parte lo-
2.Esd.13.d qui Azotice, qui Iudaice debes? Sic enim habes in Esdra: Loquere linguis non hominum, sed angelorum. Angelus enim
Malac.2.b dei es, qui sacri profiteris verbi mysterium. Labia enim sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Euangelice ex toto loquere, qui vir euangelicus es. Sermo ergo tuus legem redoleat, prophetas, apostolos. eorum verbis linguam tuam ex-
2.Co.10.d acue, mutua ex eis arma potentia deo, ad debellandas munitiones, ad redigendum in captiuitatem omnem intellectum extollentem se aduersus scientiam dei. Versatilis sit in manu tua gladius spiritus, vt ad omne quod tibi emergit negocium famulet ur, nec te destituat sermonis sacri facultas, quem temporalis & subita deposcit occasio. In labiis tibi sit non in
Mala.2.b foliis verbum validũ & efficax. Labia enim (non folia) sacerdotis custodiunt scientiam. Sacculum pecuniæ tolle tecum. Gladius verbi tibi sit à latere, non in latebris: proximus tibi
Psal.44.a sit: Accingere eo super fœmur tuum, vt potens sis & promptus & exhortari in doctrina sana, & contradicentes redarguere. Non tibi sit ensis sub fœmore, & verbi sacri studium carnis prudentiæ non supponas. Vniuscuiusque ensis sua-
1.Cor.12.d per fœmur suum. Alij datur sermo sciẽtiæ, alij sermo sapientiæ, & vnicuique doctori suadetur à spiritu gratia. Vniuscuiusque ensis super fœmur suum, vt vbi est tentationis occasio, ibi maior verbi præoccupatio fiat, commonitio crebrior. Vniuscuiusque ensis super fœmur suum, vt seipsum primo corripiat, seipsum custodiat, seipsum diiudicet. Docet te Paulus quasi super fœmur tuum ensem habere. Cõsidera, in-
Gala.6.d. quit, teipsum, ne & tu tenteris. Ensis cuiuscunque super fœmur suum, propter timores nocturnos, propter lapsus subitos, præoccupatos casus. Quasi timorem nocturnum Apostolus innuit dicens: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo 2.Cor.2.c.
delicto. Nocturnum est enim quod improuisum est, quod subitum est. Nocturnum etiam quod insidiosum est. Ideo dicit: Vt non circumueniamur à satana. Non enim ignoramus 2.Cor.2.d
insidias eius. Idem Paulus alibi timebat à timore nocturno. Timeo, inquit, ne sicut serpens seduxit Euam: ita & corrumpantur sensus vestri à simplicitate, quæ est in Christo. Bona simplicitas vbi Christo adhærens vnus est cum illo spiritus. Simplicitas est vbi vnitas est: simplicitas est si iam non ipse viuis, sed viuit in te Christus: si te deuorat sapientia dei, si te spiritualis absorbeat lætitia, & in intimis recondat viscęribus. Et vbi est tanta simplicitas nisi in lectulo? Vniuscuiusque ensis super fœmur suum. Super fœmur, nõ propter fœmur, sed propter timores nocturnos: forte quia non Ephe.6.b.
est illis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, qui signantur in fœmore, sed aduersus mũdi rectores tenebrarum harum. Ideo propter timores nocturnos, contra spirituales nequitias, quanto fœliciorem sortita es luctam, quæ Salomonis contineris in lectulo: non contra carnales nequitias, nec contra spirituales quidem, sed cum spirituali lætitia, cum Salomone, qui pacifici nomine prærogat. Ideo pacifica colluL
ctatio cum ipso. Et pacifici nomen, & sapientiæ personam Salomon gerit. Ama, inquit, sapientiam, & amplexabitur te. Prou.4.d.
Amplexus, colluctationis quandam speciem præfert. Amplexare, vt amplexetur te. Glorificaberis ab ea cum illam fueris amplexatus, sicut dicit in prouerbiis. Amplectere verbũ, vtere eo sicut in lectulo, nõ sicut in bello. In lectulo locus est nõ ensibus, sed amplexibus strictis. Noli foris esse, ne tibi foris esse contingat. Intus vtere verbo non quasi gladio, sed quasi sponso, vt verbo ipso oblecteris. Oblecteris veritate ipsa, nõ contra errores oblucteris & vitia, alij hoc munus & officium relinque. Quid tibi cum conflictu, cui totum de affectu constare debet? Quæ sponsa est, non disputantis & confligentis sectatur negocium, sed ocium amplexantis. Alij lectulum ambiant, tu cupitis amplexibus fruere. Quid tamen est quòd de ipso lectuli nobis apparatu nil dicit? quòd non eius vel in modico depromit delicias? Forte verbum hoc, verbum ineffabile est, quod non licet homini loqui. Qui experitur, intelligit: & tantisper dum experitur, ne memoria quidem pręteritas integre recensęt delicias. Quod potuit scriptura ex-
3.Re.10.c. pressit. Lectulum dixit, & lectulum Salomonis. Satis dictum
Cant.3.c. est, sed sapienti. Et thronum lego Salomonis & ferculum: sed vtrunque ambitioso extructum apparatu, & sicut regias decet delicias. Nunquid ergo lectulum intelligimus neglectum? Absit, sed sufficiebat scribenti vt lectulum diceret, qui sponsę loquebatur. Illa enim nihil in lectulo diligit nisi quod M
lectulus est, & quòd in eo copia sit suum amplectendi Salomonem. Magnum & multiplex mysterium reperies in lectulis per omnem scripturarum textum, sed non est comparatio
Iob.17.d ad lectulum Salomonis. Est lectulus, quem sibi Iob sternit in
Psal.6.b. tenebris: & est lectulus, quem Dauid rigat in lachrymis: &
Mar.5.d. est lectulus, in quem languens decumbit: & est lectulus, in
4.Re.4.f. quo defunctus resurgit. Talis Helisæi, talis lectulus Heliæ.
3.Re.17.d Vterque defunctum hospitæ mulieris filium in lectulo suscitauit. Ille expandit se super mortuum, iste incuruauit. Vnus in vtroque Christus. Ille exinaniuit se vt formam serui susciperet, & æternitatis suæ longitudinem intra breuitatem temporalis naturæ contraxit. Ipse expandit se cum spiritum sanctũ abunde in nobis infudit. Sinus ille matris defunctum premere poterat, non viuificare. Litera enim occidit, spiritus autem viuificat. Sed verus Helias illum in cœnaculum tulit, ad spiritualem prouexit intellectum. Frigidus erat literæ sinus, nec poterat eius intelligentia vitalem spirare calorem. Bonus Heliæ lectulus, qui defuncto vitæ calorem infudit. Iustus ex fide viuit. Ideo tribus metitur vicibus, vt trinitatis cognitionem conferat, & diuidat mensuram fidei. Plangit lex literę sensum extinctum, sensum carnalẽ, sed Christus hunc sensum tulit, spiritualem restituit nouum, & vitalem intellectum reddidit literę, quem suum vere cognoscit ipse He-
Gal.2. lias qui restituit omnia & noua facit: & Paulus legi se mortuum dicit vt viuat in Christo. Bonum est vt & tu moriaris non

A non modo veteri legi, sed & veteri homini, vt suo te viuificet in lecto, qui peccata nostra tulit in corpore suo, vt pec-
1.Pe.2.d catis mortui, iustitiæ viuamus. Tu enim quod seminas, non viuificatur, nisi prius moriatur. In hoc resuscitato intelligimur omnes, & ideo communis resurrectio hæc. Sed priuata quædam in lectulo Salomonis gratia, & solius sponsæ prærogatiuæ seruata. Etiam nunc si quis matris nostræ (conuentus huius sancti) viduę apud quam vtcunque sustentaris Iesu bone, si quis filius eius moritur, tu resuscita. Mortuus est qui vel tędij vel desperationis mole obruitur, in quo nihil est viuidæ deuotionis, feruidi spiritus: qui etsi legis præcepta non deserat, & intra regulę gremium se concludat, frigido tamen & moribundo languet affectu, in opere sancto suaue nil sentiens: totius illum ordinis tristis exanimat facies: molli & fœmineo matris est sinu fouendus, vt non exasperatus abundantiore tristitia absorbeatur. Non expedit ei extra materni sinus ambitum reperiri, ne forte non tollat illum verus Helias in cubiculum suum. Quos resuscitat Christus, mulierum
Luc.7.c vbique fletibus donat. Sic viduę filium, sic sanctarum fratrem
Ioan.11.d. mulierum, sic parentum precibus suscitauit puellam. Tolle
Luc.8.g bone Iesu, & hunc mortuum nostrum de matris gremio. Regularis hæc & exterior obseruantia neminem ad perfectum
B adducit. Introduc illum ad molliorem lectum melioris spei,
Thre.3.c per quem approximet deo. Experiatur quod expectat, quoniam bonus dominus expectantibus se, animæ quærenti illum. Vnius horæ experientia, multorum temporum labores exhilarat. Tunc redditur matri quem illa prius amiserat, dum teneret eius affectum, sed mortuam deuotionem deflere. Nonus redit ad nos, postquam tu illum teipso vestisti. Ideo te super ipsum expandis, vt quod est in eo fœdum, operias: quod nudum, vestias. Bonus huius lectuli vsus, qui breui hora in tempora sequentia vitalem alacritatem transfundit. Maior in Salomonis lectulo gratia, in quo sponsa matrem carnalem derelinquens, perpetuo iure dilecto adhæret, & vnus cum illo efficitur spiritus. Bonus ergo lectulus in quo nullus languor est, nisi forte languor amoris, qui non versatur in infirmitate, sed in iucunditate. Bonus lectulus qui non rigatur lachrymis, qui non in tenebris sternitur, qui nihil habet in se triste, nihil tenebrosum, sed totum lux & lætitia est: qui non indiget sterni tapetibus de
Prou.7.c Aegypto, quibus in prouerbiis mulier hæretica lectulum sternit. Nihil enim in se habet lectulus Salomonis alieni ornatus, nihil picti, nihil mundani: sed totum sancta voluptas & solida veritas. Magnum & varium sacramentum in sanctorum lectulis, sed supergressus est vniuersos lectulus Salomonis: nec sponsæ lectulus huic valet comparari. In lectulo suo quem quærit dilectum non inuenit, ideo surgit & circuit do-
C nec ad istum pertingat. Festina filia, sacra virgo festina istam ingredi requiem. Noli strictos in circuitu enses vereri. Enses isti, enses verbi super fœmur, & propter timores nocturnos, vel carnis configunt lasciuiam, vel timidi cordis abscindunt ignauiam. Hoc quidem in aliis, te verò suauius vulnerãt, vt charitate transfixa nocturnum ignores timorem, nec quicquã habeas frigidi timoris admixtum, sed tota transeas in affectum igniti amoris, quæ in solum amoris es vsum dicata, & in charitatis locum ascensura stratum dilecti, lectulum Salomonis veri Iesu Christi, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo decimusseptimus.

AVdiuistis sacræ virgines sponsæ Christi, audistis hesterno sermone de lectulo vestri Salomonis, vlterius hodierno pergitis quęrere de ferculi sacramento. Omnes vultis huius cantici sermones ad amoris vsum deflectere, & ad vestras interpretari delicias. Vobis solis hæc putatis esse conscripta carmina? Nullus sapit vobis sermo qui non amatoriis vernet affectibus, & dulcem charitatis odorem aspiret. Habetis ergo & hic aliquid quod amatorium sonat blandimentum, de ferculo vobis aludit sermo diuinus. Nullam vobis residere patitur dilectus excusandi materiam. Grata quidem sunt promissa lectuli gaudia, sed poterat aliqua in vobis adhuc suspicio de peruenien di difficultate submurmurare. Ideo vobis sermo sacri vehicuIi quo estis ad lectulum portandæ, pulchra varietate descri- D
bit ornatum. Etiam in itinere sponsus vobis procurat ipse delicias. Ferculum hoc quidem gratum est in materia, sed ab auctore est gratius. Ipse enim Salomon ferculi huius est auctor & artifex. Ferculum enim sibi fecit rex Salomon de li- Canti.3.c
gnis Libani, columnas fecit argenteas, reclinatorium aureum. Audi filia quam glorioso apparatu portaris ad lectum, non sinit te sponsus sine reclinatorio, & illo aureo, fortasse ex illo auro de quo legis: Caput eius aurum optimum. Mul- Canti.5.c
tus reclinatorij vsus est, sed inferior quam lectuli. In reclinatorio habet spes festa iucundum sustentamentum, oblectamẽtum in lectulo. Hic sponsæ votum vouetur: ibi votis fruitur. Quantus te putas expectat apparatus quæ tali deduceris ornatu? Quid ego nunc sermone frequenti cuncta exaggerem, ligna cedrina, ligna Libani, columnas argenteas? ipso auditu se nobis ista commendant, & corporalis pulchritudo in figuram adducta spiritualem, quendam & intelligibilem conatur indicare decorem, & sanctæ animæ designare vehiculum. Hæc enim corporalia intelligi, lectionis circunstantia non sinit. Quid enim aurum materiale charitate consternaretur? Sed omnia spiritualia sunt, quia spiritualis est amor, cui tam ambitiosus ferculi blanditur apparatus. Possem hæc & similia de ferculo hoc ad nostrum deriuare sensum. Sufficiant ista breuiter disputasse, ad vestram vel satiandam vel prouocandam auiditatem. Quid? Vobis solis vultis can- E
tica seruire? Sinite adolescentulæ pascant, finite ad suam cõmoditatem vt vel pauca inflectant capitula. Sapientibus & insipientibus debitor est Christus. Nihil vobis imminuitur si aliis pro suo sensu abundet. Estote contentæ lectulo: inferioribus vel ferculi permittite vsum inseruire. Illius gratia parcior, huius popularior. In illo includitur, in isto ingreditur Christus. Vobis se vberius & quadam specialitate indulget, sed tamen alias non obliuiscitur quæ vestram nondum valeant ad mensuram pertingere. Potestis & vos ferculi participare sacramento, & vice perfungi, si sponsum quem inclusum tenetis, ad nos quasi reportetis, si deferatis pacem, si annuncietis bona, si gaudia foris prædicetis quæ intus videtis. Quidni ferculum erant de quibus in ecclesia canitur: Portantes pacem, & illuminantes patriam? Sed nemo vel prædica- Hcb.5.a
tionis officium assumat, nemo sibi sumat honorem nisi vocatus à deo. Quid teipsum super candelabrum ponis, qui teipsum non accendis? Ille te ponat in sublime, qui lucernam te fecit. Per illum ascende, qui te accendit. Denique nemo seipsum ferculum facit, sed ipse Salomon fecit sibi ferculum de Canti.3.c
lignis Libani. Est & ferculum si quis non solum in ore, sed & 1.Cor.6.d
in corpore suo Christum portat. Glorificate & portate Christum in corpore vestro: dicit Paulus. Portari vult à vobis Christum, sed gloriose, non cum tædio nec cum murmure, nõ cum indignatione & fluctuante proposito. Denique portari, F
non trahi. trahenti enim onerosus est Christus, onerosa castitas, onerosa humiliatio, obedientia grauis, pauperies sordet. deformiter portas qui sic conuersaris. Fascis quidem gran- Canti.1.d
dis tibi videtur fides, & pietas ponderosa. Non potes dicere: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi. Quid? Fœnum tibi videtur fides tua, sub cuius onere sic stridens, sic gemis, sic murmuras, quomodo plaustrum stridet onustum fœno. Non est fœnum Christus, sed flos est, sed fructus est, sed lignum vitæ, lignum quod dat fructum in tempore suo: & tu non vis tempus expectare? Beati qui vescuntur tempore suo. Denique patientia necessaria est vt reportetis promissiones. Portate ergo patienter onera, imò opera pietatis. Pietas enim & ipsa partem iam habet repromissionis, sicut scriptum est. Er-
go portate imaginem eius qui de cœlis est, & glorioſe por- 1.Cor.15.
tate. Onus enim eius leue. Estote non ignominiosum offendiculum, sed glorioſum vehiculum, quale fecit sibi rex Salomon. Miro autem modo ita virtutum distinguit varietatem, vt in primo loco elationis vanitatem excludat. Quid enim ha
bes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris 1.Cor.4.f
quasi non acceperis? Si ferculum es, non tu te, sed ipse te fecit. Ferculum enim sibi fecit rex Salomon de lignis Libani. Et ligna ipsa quis fecit? nonne ipse? Ipse plantauit cedros Libani. Quod si cedrus es alta Libani, noli tamen altum sapere, sed time ne forte inde euellaris propter elationem, vbi plantatus

G. plantatus es per electionem. Non enim tu te, sed ipse elegit
te in opus ministerij, ipse ministerij officium quasi ministran-
di confert gratiam, id est facultatem & dignitatem. Agnos-
ce à quo plantatus es, & non tibi veniat radix superbiæ, vt
non moueat te manus tentatoris. Non ascendat vt succidat
te securis inimici, cuius ne nouacula quidem super capùt san
ctorum ascendit. Ferculum dei ille sibi præripere gestit, & in
Eze.28.a vsus suos de Libano ligna succidere. Denique apud Eze-
chielem gloriatur & dicit: In cathedra dei sedi. Vide ergo ne
per elationem de cathedra iustitiæ efficiaris cathedra pesti-
lentiæ, & ferculum scandali, & per te vel exempla vel sermo
malus ad multorum perniciem vt cancer serpat. Esto fer-
culum dei, vt eius in te imaginem portes, & odorem notitiæ
suæ per te manifestet. Tale Paulus ferculum erat, de quo do-
Acto.9.c minus ipse profitetur: Vas electionis est mihi iste, vt portet
nomen meum. Ipse qui elegit, ipse ferculum fecit. Ferculum
sibi fecit rex Salomon de lignis Libani. Ligna hæc ligna ce-
drina sunt, & natura sui & nomine loci nescio quid magnum
commendant. Libanus candorem sonat, cuius ligna nulli ob-
noxia sunt corruptioni: & sicut substantiæ suæ non admit-
tunt putredinem, ita suauissimum spirant odorem. Bene Li-
2.Tim.1.d banus Paulus, qui seruiebat domino (vt ipse dicit) in con-
scientia pura. Quid enim pura candidius conscientia? Quid
imputribilius illo, quem nulla potuit aduersitas sæparare à
H charitate dei? Momentaneæ virtutes, & quæ ad horam subsi-
stunt, mihi non videntur tam ligna quam olera, quæ cito de-
2.Tim.4.b ciduntur. At in Paulo quædam erat indefessæ charitatis impu-
tribilitas. Ideo bonum certamen certauit, cursum consumma-
uit, decætero expectans coronam iustitiæ, coronam de mani-
pulis, cuius iam quasi de vicino attraxit odorem. Denique &
ipse bonum exhalauit odorem, odorem vitæ ad vitam, odorē
notitiæ dei. Bonus odor fama bona: bonus odor conscientia
bona. Illa aliis bene olet: ista sibi. Hæc enim gloria sanctо-
2.Cor.1.c rum, testimonium conscientiæ. Futuræ enim beatitudinis fru
ctus iam nobis in bonitate vitæ cœperunt olere. Et bene im-
putribilitati bonus odor adiungitur. Nam econtrario pu-
tredo fœtorem emittit. Qui enim seminat in carne, de car-
ne metet corruptionem, de corruptione tristem odorem, si-
cut de integritate suauem. Et bene de integritate inducta est
mentio, quod virginalis candor expressus videatur Libani li-
guis. Nam & bonum virginalis continentia vaporat odorem,
& eius est perpetuus vsus. Siue enim coniugij seruitus eua-
Mat.22.c cuabitur, siue desolatio viduarum cessabit: virginalis verò
Eccli.24.b integritatis libertas & gratia non excidet vnquam: quia qui
non nubunt nec nubuntur, iam sunt quasi angeli in cœlo.

Denique & Libano in scripturis legitur comparata vir-
ginitas. Ego (inquit) quasi Libanus non incisus euaporaui,
I & sicut balsamum non mixtum odor meus. Merito Libanus
venter immaculatus, venter impollutus, venter intactus, ven
ter non incisus. Non incisus est, cuius manet integritas, cuius
non sunt resignata clausira pudoris. Propter munditiam Li-
banus: propter integritatem non incisus. Merito enim non
1.Cor.7.f incisa, quæ non est diuisa. Vis audire incisam? Mulier nupta
cogitat quæ mundi sunt, quomodo placeat viro, & diuisa est,
Ibidem. vtique in deum & virum diuisa: & forte non æqualiter diui-
sa, sed in virum propensior. Mulier autem innupta & virgo
non cogitat nisi quæ domini sunt, quomodo placeat deo.
Quasi Libanus non incisus euaporaui habitationem meam.
Matris domini specialiter hæc verba videntur. Illa vere Li-
banus, & Libanus non incisus. Illa vobis euaporauit sacrę vir
gines habitationem suam, habitationem cœlestem, habita-
tionem angelicam, quando virginalis conuersationis exem-
pla in vos transfudit, & perpetui pudoris inspirauit amorem,
& satis expressit habitationis suæ gratiam, quam euaporare
se dicit. Quid enim habitatione virginea vapori similius? Ni
hil habet hæc conuersatio carneum, nihil mundanum, sed to-
tum cœleste. Supermundanum totum, spirituale totum: & i-
Eccli.24.b deo simile vapori, sed quali vapori? Et tanquam balsamum,
inquit, non mixtum odor meus. Tanquam balsamum non
mixtum, non corruptum: tanquam balsamum non adultera-
tum. Est mixtura, quæ balsamum simulat & mentitur: & est
mixtura quæ si non habet balsami similitudinem: bonum ta-
men contristat odorem. Est ergo (vt sic dicam) balsamum
verum & solum: & est balsamum etsi verum, non solum: & K
est balsamum, nec verum, nec solum. Primum in perfectis
est: hoc vltimum in deceptis: medium in illis, qui etsi nulla
illuduntur fallacia, aliqua tamen virtutis gratia destituun-
tur. Merito itaque illa quæ sola gratia plena erat, quasi bal-
samum non mixtum odorem suum dicit. Quod si tu virgi-
nitatem oles, si orationum instantiam, si ieiuniorum abstinen
tiam: bene oles, & balsamum oles. Si verò impatientiæ ad-
huc morbo laboras, si vaniloquium, si leuitas consiliorum, si
ardor explendę propriæ voluntatis, si tristitia, si tędium, si ho
rum aliquod vnum in te nominatur, mixtus est iam odor tu-
us, & non purum balsamum spiras. Modica enim stilla ad-
mixtionis peregrinæ, totam balsami massam contristat. Bene
quidem cum illo agitur, qui si quid triste fortuito & velut
subito redolet, statim abolet. Nam in multis offendimus o-
Iaco.3.a mnes, dicit apostolus. Ex subito quidem lapsu, sed statim cor
recto nullus est odor æstimandus, magis verò in eo in quo
quis est sedulus vitio. Periculosa & pessima mixtura cuiusli-
1.Cor.11. bet est quando vitium quodlibet virtutis mentitur speciem,
& angelus satanæ in angelum lucis se transfigurat, & quasi
venenum facit balsamum spirare. Vnguentarius est satanas:
Iob.41.d nolite ab illo oleum emere. Non enim tam confector est quā
corruptor vnguenti. Denique (sicut scriptum est) feruescе-
re facit quasi ollam mare, & ponit sicut cum vnguenta ebul-
L liunt. Mors in hac olla. Ollam hanc succensam vidit Hiere-
Hier.1.c mias, & faciem eius à facie Aquilonis. Qualis vnguentorum
artifex qui de mortis olla vitæ vapores exire simulat? Qua-
lis artifex qui ollæ succensæ faciem quasi ab Austro feruere
facit, per quam potius ab Aquilone mala exardescunt in ter-
ra? Aut filius prophetæ est, aut certe propheta qui mortem
in olla deprehendit, & vapores eius ab Aquilone venire.
Sulphur ei sunt vapores, quos olla carnis tuæ succensa euo-
mit, & tu in his balsami tibi videris odorem sentire? Si
per te nescis balsamum verum à mixto discernere: veni ad
prophetas, veni ad filios prophetarum apostolos, qui te mix-
turarum differentias doceant, qua in olla mors sit. Talis
Paulus, qui dicere ausus est: Non ignoramus astutias eius.
I.Cor.2.c Si non sufficit manus tua vt purum habeas balsamum, sancti
te doceant quomodo misceas. Attulit Nicodemus mixtu-
Ioan.19.g ram myrrhæ & aloes quasi libras centum, & Mariæ eme-
Mar.16.a runt vnguenta. Sed Maria domini mater vnguenta non tam
comparat, quam spirat: quæ vnctum oleo lætitiæ ipsum par-
turiuit Christum. Tanquam balsamum, inquit, non mixtum
Eccli.24.b odor meus. Si mixturæ rationem ignoras, veni ad doctores
ecclesiæ, ad eos qui columnæ quædam sunt, & firmamentum
veritatis, & columnæ argenteæ in domini ferculo, & sacri
dispensatores eloquij: ab his disce quomodo cogites quæ do
mini sunt, & quomodo sollicita sis pro Christo vt sibi place-
M as. Tunc & tu columnas habebis in te argenteas, si vtriusque
testamenti fueris suffulta scientia. Ideo & hic post Libani li-
gna columnas subtexit argenteas sermo diuinus, vt habeas
mysterium fidei in conscientia pura. Mysterium fidei quam
sacrum tibi præscribit eloquium, eloquium argenteum est,
vt euangelicis & apostolicis subnixa præceptis illa mediterris, illa conferues & conferas in corde tuo, nec patiaris iner-
ti situ cohærere & oblectari, & oblectationis erugine deni-
grari diuini verbi argentum. Sed non possumus nunc in ser-
monem hodiernum has inserere columnas. Hunc enim tra-
ctatum Libani præoccupauerunt ligna, & in eorū odore lon-
gius quam putabam noster sermo excurrit suauitate illectus
materiæ. Tibi domine hunc commendo Libanum, Libanum
egregium hunc chorum virgineum sacrum cœtum fœmina-
rum. Tu custodi vt non succidatur, vt non incidatur, sed sua
illi seruetur integritas, seruetur castitatis candor, quia Liba-
nus candorem sonat. seruetur puritas mentis, vt sanctę sint &
corpore & spiritu. Custodi Libanum hunc, cuius ligna in fer
culi tui dedicasti materiam. Procul ab illo sit prophetica com
Zach.11.a minatio: Aperi Libane portas tuas, comedet ignis cedros tu-
as. Portę tuæ claudantur aliis, soli aperiantur tibi. Tu illi cla-
uis sis & clausirum, tu signa & resigna, vt nec signaculum nec
clauem præter te recipiat Christe Iesu qui deus es benedict⁹
in secula seculorum. Amen.

Sermo

A

Sermo decimusoctauus.

Rom.14.b Acto.15.c Ignis Libani incorruptio carnis, & munditiæ vo-
bis est candor expressus. Bona quidem est casti-
tas: sed quod non sit ex fide, peccatum est. Fide (di-
cit scriptura) purificans corda eorum. Non enim
Ioan.15.a sola carnis continentia castitas censetur: cordis multo magis
est æstimanda puritas. Iam vos, inquit Iesus, mundi estis pro-
pter sermonem quem locutus sum vobis. Bonus fidei sermo
Psal.11.b qui mundat: & ideo in hoc ferculi cultu post ligna Libani co
lumnas producit argenteas, & virginalis mentem munditiæ
ad sacri prouocat meditationem eloquij, eloquij casti, elo-
quij quod argento examinato confertur. Bonę sunt in pecto-
re virginum erectæ columnæ, si sacræ fuerint scripturæ suf-
fultæ & cognitione fideli, & recogitatione frequenti. Bo-
nus Libanus es si mundum cor habes, mundum à cogitatione
fœda, & à cogitatione infideli. Magna fœditas spiritus fidei
corruptela. Quod si sana fuerit in te firma forma fidei, iam
vnam habes columnam. Noli tamen esse hac contenta, adiun-
ge & alteram, meditare in lege domini die ac nocte. Infideli-
tatem & fornicationem puta si mens tua vel modicum à fidei
recogitatione declinet. Bonæ columnæ sunt, diuinæ notitia
Psal.32.a & memoria legis: recta credulitas & recordatio fidei. Co-
B lumna es, si fueris in fide firma. Argentea, si diuini fueris vsu
instructa sermonis. Rectum est, inquit, verbum domini, & o-
Psal.118.x mnia opera eius in fide. Bonæ columnæ fides, & verbum fi-
dei. Verbum hoc prope sit in corde tuo: nam in ore prope
Ephe.5.d est: prope sit, & perpetuum ibi sit. Ex abundantia cordis ser-
mo erumpit. Septies in die (inquit propheta) laudem dixi ti-
bi. Vos sacræ virgines dicite semper: Septies quidem dicite
laudem propter horas solennes: semper autem cantantes &
psallentes in cordibus vestris. Argenteæ sint linguæ vestræ.
Argenteæ sunt, si de sacra Christum pagina sonant. Non mit-
tatur massa plumbea in os vestrum. Plumbeum os est quod
nil subtile loquitur, nil acutum, nil de supernis: sed totum re
Zac.5.b missum est, totum hebes, totum de imis fortasse & de ini-
Matt.22.a quis. Nam iniquitas sedet in talento plumbi. Homo ille euan
gelicus peregre proficiscens, non talia seruis suis talenta di-
Ephe.4.g. stribuit. Nolite de talibus negociari talentis, in thesauris ve
stris huiusmodi non inueniantur. Paulo dicenti intendite: O-
mnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed qui bonus
est ad ædificationem fidei. Ad ædificationem, inquit, non ad
euersionem fidei. Ferreum os est quod fidem euertit, quod
Dan.7.b sanctam subruit conuersationem: instrumentum est belli, se-
minarium litis, quod murmur & amaritudinem sonat. Bestia
talis in Daniele describitur, dentes & vngues ferreos ha-
bens, comedens & comminuens omnia. Nulla inter ouiculas,
imò inter amicas domini bestia talis reperiatur. In hoc gre-
C ge virgineo nulla virulenta, nulla violenta sit, nullus in hoc
paradiso serpentis sibilus sonet, virgineum os virulenta ver-
ba non decent. Quid? Prauis polluta verbis in osculum spon
si labia porrigis? Candor ipse lucis æternę, & nil inquinatum
attingit illum. Memento os tuum cœlestibus osculis & ora-
culis consecratum. Sacrilegium puta si quid non dulce, non
Psal.80. diuinum, non de sancta pagina sonet. Buccinate (inquit) in
neomenia tuba, in insigni die solennitatis vestræ. Omnis dies
vobis solennis debet esse, semper neomenia, semper sabba-
tum. Ideo os vestrum quasi tuba sit ductilis: tuba argentea,
tuba quæ non lites sed lætitiam sonet, sed solennitatem, sed
cantica spiritualia. Nescio quomodo de columnis argen-
teis ad tubas nostra deflexit oratio: nisi quod optima co-
Esa.50.b lumna est in domo domini, qui tale os portat. Bona columna
est, in quo fessi sustentantur. Habes in Esaia: Dominus dedit
Prou.15.a mihi linguam eruditam, vt sciam eum qui lapsus est sustен-
tare verbo. Erudita plane lingua Christi Iesu, annunciantis
pacem, prædicantis bonum. Lingua placabilis lignum vitæ,
columna & firmamentum veritatis. Et tu virgo in hoc spon-
si imaginem porta, vt habeas linguam eruditam, linguam pla
cabilem, non erroneam, non vagam, non labilem ad ociosa:
sed quæ loquatur iudicium, quæ verbum solatij proferat,
Rom.10.b quæ columna quædam sit & firmamentum ad ædificationem
fidei tuæ vel alienæ. Prope sit verbum fidei in ore tuo, & in
corde tuo. Vis columnam audire argenteam? Lex, inquit, dei
eius in corde ipsius. ecce argentum. Et non supplantabuntur D
gressus eius. ecce columna. Iure columna, quæ subuerti non Psal.36.f
potest. Verbo domini cœli firmati sunt, inquit psalmista. Psal.32.b
Hoc verbo confirmetur cor virginis, vt cœlum sit, vt sedes
dei, vt reclinatorium possit aureum fieri. In argento, fidei ra-
tionem & scientiam accipite: in auro, intelligentiæ & verita-
tis fulgorem. Reclinatorium hoc aureum super huiusmodi
columnas imponitur. Nisi enim credideritis, non intelligе-
tis. Fidei eruditio ad intelligentiæ puritatem gradum præ-
stat. Fundamento huic contemplationis innititur gratia.
Dum in sermone dei meditaris fideliter, & per patientiam &
consolationem scripturæ ad spem te supernam erigis, co-
lumnam te exhibes. Reclinatoriū aureum tunc exurgis cum
nuda tibi sine sermonis inuolucro raptim incipit coruscare
veritas. Sed iam perfectius ordinem intuere, & prouectum
quendam de Libani lignis ad columnas argenteas, & aureum
reclinatorium. In Libano cordis munditia, in argento diuinæ
legis notitia, in auro siue sermonis ministerio mysteria sacra
manifestè resplendent. In primo mentis oculum purgas: in
secundo prospicis: perspicis autem in tertio. Vel si mauis ita
dici, mundaris, specularis, contemplaris. Confessio, inquit, &
pulchritudo in conspectu eius. In Libano pulchritudo, in ar- Psal.95.b
gento confessio, in auro diuinæ conspectus præsentiæ tibi
commendatur. Quam magna est confessionis & pulchri-
tudinis huius gratia, quæ in conspectu tantę maiestatis admit E
titur, vis alibi in psalmo audire? Audi hanc distinctionem.
Cor, inquit, mundum crea in me deus, & spiritum rectum in- Psal.50.c
noua in visceribus meis. Ne proiicias me à facie tua. Vides
quomodo abyssus abyssum inuocat, quomodo diuersa scri-
pturæ capitula sibi concinunt? Primum ad Libani candо-
rem refer. Beati enim mundo corde, quoniam ipsi deum vi- Matt.5.d
debunt. Secundum ad argenti columnas. Rectum est enim
verbum domini. Tertium ad aureum reclinatorium, vbi do-
mini facies sine velamento syncere videtur, & in auro rutilat
maiestas regia, hoc est, purgatum, instructum, & (vt sic di-
cam) præscriptum spiritum sibi postulat dari. In Libano pur
gatur, in argento instruitur, in auro perstringitur. Perstrin-
gitur enim verè in contemplando quælibet purgatæ mentis
acies, & coruscationes intimæ lucis ad modicum sustinet.
Hos profectuum gradus relege tu quæ speculationis aspiras
ad gratiam. Nihil in te fœdum, nihil infidele resideat, vt nu-
da tibi possit fulgurare veritas. Primo emundare, secundo
exercitare, tertio intuere. Emundare à lege carnali, exercita-
re in lege fidei, intuere & perspice in lege perfectæ libertа-
tis, in lege spirituali. Vbi enim spiritus domini, ibi libertas. 2.Cor.3.d.
In lege quæ literæ velamine caret, in qua nec errori, nec i-
gnorantiæ, nec ænigmati locus est. Error vbi est, se ducit. I-
gnorantia vbi est, non ducit. Aenigma vbi est, etsi ducit, non
tamen perducit. Quis ibi erret? Reclinatorium enim est, & F
quies, & votorum finis. Quis ignoret? Aurum enim est, & ru-
tilat ad lucem. Quod ibi ænigma? Votorum finis, & serena
veritas, ænigmatum figuras non recipit. Ibi nihil falsum, ni-
hil occultatum, nihil figuratum: aurum est, & fulget: reclina-
torium est, & fouet: dulcis fomes, sed hora fugax. Et fulgor
iste fulguri comparatur. In momento fit, in ictu oculi, in
nouissima tuba. Nouissima tuba est quando non iam in pagi- 1.Cor.15.g
na sed in ipsa præsentia innotescit, quando quis efficitur do-
cibilis dei, quādo post apostolorum & prophetarum sermo-
nes nouissime in seipso dei filius patris verbum loquitur. Tu
ba hæc nescit incertum sonum dare, non sonat nisi ad solen-
nitatē, nisi in neomenia, & nouæ lucis exordio. Buccina nobis Psal.80.a
tu bone Iesu, in neomenia tuba, in insigni die solennitatis no-
stræ. Verè insignis dies, vbi diuina maiestas se manifestat,
nihil insignius, sed nil succinctius. Diem dixi? hora est. Ho-
ra verè insignis, & verè solennis. Eructa tu nobis Iesu bone,
æterni illius dici horas aliquas, diem illum statim efficies,
vbi tuæ lucis verbum eructas, qui dies es æternus. Fulgura
nobis coruscationes tales. Fulgur efficitur, cui tu fulguras. 1.Ioan.3.d.
Similem tibi reddis si quem irradias. Similes, inquit, ei eri-
mus cum apparuerit. Montes quos tali radio tangis, non fu-
migant sed fulgurant. Aurei fiunt, tuum quibus aurum reful-
get. Caput tuum aurum optimum reclinatorium aureum non
inuenit, sed reddit vbi se reclinat. Iam non est illud de euan-

gelio

G gelio dicere: Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet. Vides ne domine Iesu, quot hic habes reclinatoria? Nunquam se maiestatis suæ caput libentius reclinat, quam in virginitatis aureo sinu. Respice virgineæ pectora hæc, pectora vacantia tibi: in his frequenter reclinas & recumbis, & cubas in meridie, & aureo quodam sereno. Non hic vulpes foueas habent, nec nidificant volucres cœli. Solidius est reclinatorium hoc, quam vt hic subdola valeat vulpes infodere. Nullus dolositati relinquitur hæreticæ locus, vbi serena fulgurat veritas. Sublimius est quam vt huc aut subdola vulpes, vel superba volucris accedere queat. Abscondita sunt hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelata sunt paruulis, qui humilem sectantur ascensum purpureum, & passionis Christi vestigiis insistunt. Verè purpureus ascensus, quem Christi signauit cruor, & passionis eius colorauit fides. Sed illud attendendum, quomodo, imò quam congruo modo sibi conciduntur columnæ argenteæ, & ascensus purpureus. In illis sapis fideliter: in isto sentis humiliter. In illis meditatio: in isto imitatio. Non enim in sermone tantum est regnum dei, sed in virtute. Quid tu illic dices, qui humiliationem seruitutem putas? Seruilis non est, quam regalis nobilitat purpura. Ornamentum est etenim purpura regium. Hos si tu vel dedigna ris vel horres gradus, respice quòd purpurei sunt. Humilitas H suscepta pro Christo, regiam præfert dignitatem. Tu verò sponsa Christi candido preme pede gradus purpureos. Nobilis est semita quam dilectus tuus prior incessit. Quam pulchri sunt etenim gradus purpurei, quos pede sacro Christus prior signauit, pedibus illis, quibus nullus puluis adhæsit, pedibus niueis quos cruoris sui signauit vestigio? Et tu ardenter vestigia relege: Aufercalceamentum carneum de pedibus tuis. Sanctus enim ascensus est, quem tibi disponis. Nudo & expedito insiste vestigio gradibus istis. Purpuram hanc non conchylij, sed Christi sanguis intinxit. Hic tu pedem libenter pone, vt pes tuus intingatur in sanguine Christi. Non veniat tibi pes superbiæ, si humilem secteris ascensum, qui sponsi tui cruore sacro signatur. Huic tu non modo pedem, sed etiam manum & caput intinge, & tota purpurea, tota regalis, & passione Christi tota nobilitata ascendas. Nam & si compateris, conregnas. Noli te seculi nobilitate caram reputare. Vilior eris si respexeris ad illam, si natales tuos sponso imputas, si te pro seculi fastu præferas aliis, aut aliquid habere priuilegij putas. Contra humilitatem propositi de prosapia carnis euacuaris à gloria Christi, si alia te nobilitari præsumas. Hæc tibi purpura sufficiat ad fastum, sufficiat ad ascensum, sufficiat ad gloriam, vt non glorieris nisi in cruce domini tui Iesu Christi. Ascensus te purpureus reclinato- I rium perducet ad aureum: quoniam humilibus & quietis contemplationis debetur gratia, à sapientibus autem & prudentibus absconditur, reuelanda paruulis. Purpura hæc magnum quoddam est pignus amoris quem tibi dilectus exhibuit. Verè magnum pignus amoris mortis passio. Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Tale præstitit, tale pignus reposcitulat passio tua, humiliatio tua. Quid pro te pertulit, in memoriam tibi reducat, & quantum adamauit, pro qua se tantum humiliauit. Ama ergo tu illum qui prius & plus dilexit. Non exigunt hæc tempora vt sanguinem effundas. Effunde animam tuam, effunde sicut aquam cor tuum. Nam & si tradideris corpus tuum ita vt ardeat, charitatem non habeas, quid tibi proderit? Denique & vltimo loco quasi finalis omnium clausula gratiarum pouitur charitas, & media velut ornamento quodam charitate constrata dicuntur propter filias Hierusalem.

Luc.9.g

Mat.11.d

1.Cor.4.d

Exo.3.b

2.Tim.2.b

Ioan.15.

1.Cor.13.a

Sermo decimusnonus.

NOnum aliquid vultis audire, sed ego nouum quid non habeo, nisi vt vos innouet amor. Mandatum hoc nouum do vobis, nihil vobis notius, & nihil est nouius. Non estis in isto rudes & inexercitati negocio. Vestrum hoc proprium officium est. In amoris enim præcipue munus estis dedicatæ. Denique & propter vos fercula Salomonis media charitate constrata dicuntur. Media, inquit, charitate constrauit propter filias Hierusalem. Quodam quasi priuilegio hic sermo vobis delegauit vsum amo- K ris. Aemulamini filiæ Hierusalem charismata meliora, magis autem vt ametis. Amor omni supereminet gratiæ: & in huiusmodi descriptione ferculi, charitas reliquarum quasi ornamentum & clausula superponitur gratiarum. Plures in hoc ferculo enumerantur gratiæ, sed charitate cumulantur omnes. Charitas cumulus est, charitas fundamentum. In charitate, inquit, radicati & fundati. Illa in primis, illa in vltimis, illa in intimis: illa inchoat, illa consummat, illa communicat charismatibus cæteris: ideo in medio collocatur quasi ornamentum quoddam commune, & totius clausula ferculi. Et color purpureus & auri fulgor obscurior esset si non charitate vestiretur. Quanta eius est gratia, quæ ipsum contemplationis aurum exornat? Ipsa media est & reliquarum quasi medulla gratiarum. Nulla tam est intima virtus, nulla sic animos penetrat & perfundit, & arcanos cordis implet recessus. Ipsis animi medullis amor imbibitur, & secretis influit venis. Media, inquit, charitate. Bene media, quæ sic intima est. Plenitudo legis est charitas. ideo lex vacuatur si fuerit destituta charitate. Vitalis quædam vena legis est, & reliquarum charitas virtutum. Cæteræ quasi in partem se contrahunt, illa omni communis est gradui: siue mente excedas, siue sobrius fias: vbique charitatis & necessarius & iucundus est vsus. Reliquarum officia variantur gratiarum: & vicibus L alternantur: charitatis continuantur iura quodam iugi tenore: siue mente excedamus deo, siue sobrij simus, vrget nos charitas Christi. Vos verè, sicut arbitror, vrget charitas Christi. In quid vos vrget? In seipsam. Aliorum alia sunt officia, vestrum speciale munus est amor. Improbus sui prouocator est amor, & dulcem agit in patientes tyrannidem. Amor seipsum in prouectus semper vrget vberiores. Aemulamini filiæ Hierusalem charismata meliora, magis autem vt ametis. Aemulatio vos hæc semper amplius vrgeat. Mandatum hoc vobis semper sit nouum. Et nouum est, nisi in vestro dulcis Iesus veterauerit affectu. Vtinam semper in vobis ille recens sit, nec mora temporis aliquid imminuat gratiæ. Vtique recens in vobis vester Iesus est. Ipse semper recens, sed non deus alienus. Verè recens, in quem semper anxio inhiatis amore! Denique id solum habetis in votis, vt vobis semper amplius placeat. Quantum placet, qui satis placere non potest? Nulla magis vos ratione placere potestis, quam si vobis placeat ipse. Animum vult, aliud non quærit. Solus sufficit, si tamen totus impenditur. Satis est pro viribus tuis, sed parum est pro eius meritis. Si te tibi conferas, & tua metiaris ex regula, sufficit. Sed si de te nil tibi relinquitur. Si autem ex ipsius te regula metiaris, & velut in libra colloces, quid tu momenti aduersus illum tenebis? Si infra vires tuas amor se cohibet & contrahit, iniquus est: & si iuxta vires tuas, exiguus. Quid ergo? supra vires casso te extendes conatu? Quidni? amor non capit de impossibilitate remedium. Nulla satis magna sunt amoris officia, vbi tamen ipse non intepuit amor. Quomodo erit in suo parcus, qui in alieno fidelis existit? Quomodo erit in officiis propensus, in seipso parcus? Amor seipso nihil impendit libentius, nihil vberius potest. Quæ maior vbertas quam vbi nihil decerpitur? Amor exæstuat, seipsum non capit, superfluit sibi, immensitatem æmulatur, dum metam nescit affectui ponere. Oleum est quod stare nescit, nisi cum vasculum desiit, nisi quòd nec tunc nouit compesci. Musti præfert amor insigne, quod natiuitatis suæ feruore quodam & velut ætatis lasciuia excrescit & superfluit, capi nesciens, & nouo semper exferuescit & fermentatur affectu. Amor infirmitatem non causat, sed magis accusat affectu. Amor infirmitatem non causat, sed magis accusat affectu. Amori nihil satis est, nihil minus seipso. Amor seipso satiari non potest: & tamen nisi seipso pasci non potest, ipse sibi dulce satis est pabulum. Amor nil magis vult quam amare. Quam dabit homo commutationem pro amore? Quam dabit, vel quam accipiet? Nihil gratius amore impenditur, nil dulcius sentitur. Amor & dulciter optat, & dulciter vtitur, dulciter deliciatur, & dulciter dolet. Verè dulcis amor, & solus dulcis amor, & omnis dulcis amor, sed non est amor ad amorem Christi. Super omnem pulchritudinem pulchritudo est. Super omnem pulchritudinem, inquit, dilexi sapientiam. Quomodo non decorus, qui candor est lucis æternæ? Frater

Canti.3.d

Ephe.3.d

Canti.3.d.

Sapi.7.b

A Frater mi Ionatha, quam amabilis es & decorus valde? Vo-
2.Reg.1.d lebam Iesum dicere, sed de consuetudine Ionathæ produxi vocabulum: & tamen error gratus, qui gratiam expressit. Error in nomine, sed in re nominis huius est seruata proprietas. Ionathas columbæ est donum, illum significans, qui spiritualis gratiæ est plenus, puerum qui datus est nobis, siue Ionatham siue Iesum dicam, Iesum intelligo. Quam amabilis es frater mi Ionatha & decorus valde? Præsumptionem putatis quod fratrem eum dico? Verba hæc non meam temeritatem, sed eius charitatem sonant. Præsumptio fuerit, si non ipse Iesus mihi indulserit ausum. Denique & ipse cognationis huius & assumpsit habitum, & exhibuit affectum, & iuxta apo-
Hebr.2.c stolum: Non confunditur nos fratres vocare. Si non confunditur, cur non & tu confidenter dicas: Frater mi Ionatha: aut si domestico magis vis vti vocabulo, frater mi Iesu amabilis es & decorus valde, amabilis es super amorem mulierum? Anxio & vehementi affectu vestra sanctæ mulieres, in Christum inardescunt vota, sed ipse multo magis est amabilis, quam amatur à vobis. Aemulamini ergo charismata meliora, magis autem vt ametis. Enumerat ligna Libani, columnas argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpu-
1.Cor.12.d reum, ad vltimum charitate cumulans omnia. Quidni? Adhuc, inquit Paulus, excellentiorem vobis viam demonstro.
B Bonæ sunt etenim columnæ, & sacri magna quidem est elo-
1.Cor.13.a quij gratia. Sed si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum vt cymbalum tinniens, vocis inanem dans sonitum sine sensu charitatis. Reclinatorij aurei ingens est gloria, per quod tibi mysteriorum
Ibidem arcana signantur. Sed quid? Si nouerim mysteria omnia & omnem scientiam, charitatem autem non habuero, nihil sum.
Ibidem Per gradus ascendis purpureos, & passionis Christi te gaudes habere insignia. Sed si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest, in-
Ibidem. quit apostolus. Charitas non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, medio gaudet, & quasi in communi sua bona prostituit. Media enim charitate constrauit. Non inflatur, inquit, non est ambitiosa. Non enim charitas bonum singulare aut si habet, amat: aut si non habet optat: non vult aliis præcellere, sed nec ipsum magis habere bonum. Multi meritorum suorum infirma cognoscunt. Ideoque de se magnum nil sentientes, non inflantur isti, sed forte ambiunt. Vnde inflentur, non habent: sed inflate satis optant vt habeant. Priuatam & hi amant excellentiam, dum aut concupiscunt vt fit, aut contabescunt quod esse non possit. Charitas verò cum inuidia contabescente iter non habet, non quærit quod suum est: & quomodo poterit quod suum non est decerpere? Quid tu inuidia alienum vis corrumpere bonum?
C Nunquid adiicies quod ab alieno decerpis? ita forsitan, sed si corporalis aliquid pecuniæ subtrahas. Non ergo in clausstralibus rapacitatis huius vitium vereor. Est subtilius quoddam rapacitatis inuidiæ genus. Quid enim? Rapacitatem non putas si pecuniæ parcis, famam decerpis? Non concupiscis possessionem, & laceras opinionem? Quid tibi emolumenti aliena diminutio confert, aliena si corrodis bona: & quid tibi inde accrescit? Euidenti forsitan veritate alienæ virtutis conteruntur in ore tuo dentes, quos ad derogandum paraueras. Non audes corrodere, non tamen potes collaudare. Iam alienum bonum verbo non carpis: nunquid ideo non rapis? Quomodo non rapacitas vbi euidens bonum debito defraudas testimonio, & veram alterius gloriam etsi mendacio non
Phil.2.a corrumpis, filétio tamen supprimis? Vis audire in sola etiam æstimatione rapacitatem esse? Non rapinam, inquit apostolus, arbitratus est esse se æqualem deo. In inuidam animam non potest intrare æstimatio bona de bonis alienis. Non vult enim intelligere quod alius bene agat, etsi palam non audet, penes se tamen vel dissimulat vel attenuat alterius merita.
Vt quid istud, nisi quòd liuor priuatam semper excellen-
1.Cor.13.b tiam cogitat, alienam obscurat? Charitas autem non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, & (vt sic dicam) super
Ibidem. inæqualitate, congaudet autem veritati. Priuatum autem non cogitat: medio quodam & communi lætatur: quæ sua sunt
1.Tim.2.b. non quærit, sed quæ Christi Iesu. Eius in omnibus gloriam vel amat vel optat. Communis est Christus, mediator enim

est, & ideo eius non sunt quæ media non sunt, sed in partem D se restringunt. Quid tu liuore Christum vis in partem contrahere? Auaram vis esse gratiam spiritus, cuius circa te solum optas beneficia restringi? Sine vt excrescat & exuberet, & effundat se super omnem carnem spiritus domini, & repleat orbem terrarum. Noli communem omnibus beneficentiam intra cordis tui angustias incarcerare. Dilues est enim *Rom.10.c.* in omnes, & tu minuere tentas affluentiam gratiæ, & immensitatem redigere ad minutias? Aemuli cordis auaras dedigna tur Christus angustias. Nescit æmulatione tua eius bonitas detineri. Proflua est, non tibi soli, sed vicinis etiam se vasis eius oleum infundit. Fac vt illa mutuo tua sint. Erunt autem, si communi fueris bono lætatus, alioquin & animæ tuæ oleum euacuas, & illis nihilominus tamen infunditur mediator Christus, & ideo quæ sua sunt media vult esse. In hoc, in-
Ioan.13.b quit, cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem. Vides quomodo charitas speciale quoddam est insigne discipulatus Christi, & doctrinæ eius singulare indicium? Ideo hic in vltimo loco quasi ornatus quidam aliarum inducitur gratiarum. Media, inquit, cha-
Canti.3.d ritate constrauit. O quam molle est stratum charitatis. Proximi charitas liuore, charitas Christi timore caret. Nihil habet pœnale hæc charitas, timor pœnam habet, ideo non est in charitate timor, sed perfecta charitas foras mittit timorem. *1.Ioan.4.b*
Quid enim? timebit charitas veteres offensas? sed charitas *1.Pe.4.b*
operit multitudinem peccatorum. Infirmitas propriæ con- E
scientiæ timebit ne decidat? sed fortis est vt mors dilectio. *Canti.8.b.*
Vtrumque metum charitas foras mittit, sed nec perfecta charitas temporales pro Christo timebit molestias. Sed ne quidem æternæ si fuerint, defatigari & euanescere poterit consummata dilectio. Non potest semel hausta cognitione tantæ non delectari dulcedinis. Non ideo amat charitas ne pereat, sed maulit foris pœnaliter in æternum perire, quam vsu amoris æterni priuari. Si enim dederit homo omnem substan- *Canti.8.c*
tiam pro charitate, quasi nihil despiciet eam. Verè hoc molle stratum, in quo etiam inter iniurias tam suauiter quam sanctè quiescitur. Da mihi Iesu bone, vt super stratum hoc memor sim tui, & mediter in te in matutinis. Dulcis plane memoria, quam amor inducit: grata meditatio, quam suggerit charitas. Nil enim est quod non iam dulciter & grate de Christo cogitetur. Amor proximi compassionem habet, & quendam nimis suauem gustum, dum gementibus nouit condolere. Christus (in quo condoleas) etsi crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute dei, non condolendi, sed congaudendi in se vobis vndique meritum præstat. Totus desiderabilis & concupiscentia totus, & quasi charitate constratus. Quid enim videbis in Christo, quod non eius nobis & charitatem exhibeat, & nostram exigat? Totus nobis est F
charitatis illecebra, incitamentum amoris. Nullum in se meticuloso relinquit locum affectui, totus amari vult, qui totus meretur amari. Noli virgo ad tormenta respicere, cui tanta proposita sunt oblectamenta in sponso. Ociosus debet esse timor, vbi tot insignia relucent amoris. Dedignatur charitas timoris commercium, cogi nescions quæ nequit compesci. Ideo charitas perfecta foras mittit timorem, ve- *1.Ioan.4.d*
lut inutilem & superuacuum, sed non timorem illum qui castus permanet in seculum seculi. Est enim timor quem foras mittit charitas: & est timor, quem mittit veritas: & est timor, quem intromittit & charitas & veritas. Primus cautus, secundus castus, sed non permanens in seculum seculi, tertius & castus & permanens. Primus veretur pœnam, secundus offensam, tertius totus libera quædam & secura reuerentia est. Et primus quidem timet offensam, sed propter pœnam: secundus offensam, sed propter ipsam. Et quidem iniuria quædam iustitiæ est, si meru pœnarum in gratiam veniat. Satis ipsa per se meriti obtinet, vt hominum in se studia prouocet, & conciliet affectus. Hunc ergo timorem charitas perfecta excludit. Quomodo enim perfecta charitas, quæ timoris stimulo indiget ad cultum iustitiæ? Perfecta dilectio mentem in solido possidet, omnia soli sibi iustitiæ munera deputari volens. Frigidus timor est, & pigre incedit, satis habens tantum impune euadere. Amor fastidium nescit, feruidus est, & in anteriora extentus: metus contractior, necessitate tantum

iustitiæ,

G iuſtitiæ,ſubit officia. Amor perfectus ſoli quod agit, debet iuſtitiæ,nihil in ea iuris relinquens timori. Quidni? An non ſatis in ſe obtinet meriti ad omne bonum opus iuſtitia? Chriſtus enim nobis factus eſt iuſtitia. Quid ergo Chriſtus non ſatis in ſe habet dotis ad placendum? Alieno ergo & ipſe,vt placeat,indiget adiumento? Si non eius obtentu ſolius obtemperatur ipſi, quomodo erit eius perfecta dilectio? Diligam te bone Ieſu,diligam te virtus mea,quem non poſſum gratis diligere, nec poſſum tamen ſatis diligere. Dirigantur in te ex integro ſtudia mea, nec alieno deducantur & diſtrahantur affectu. At quam exigua ſunt etiam cum integra ſunt in te ſtudia noſtra? quomodo ergo diminuam quod cum integrum eſt,tam exile eſt? Totus in te deus bone, ex deſiderio ferar. Trahe me tu in teipſum, vt nullo indigeam timoris impulſu,ſed perfecta charitas vſum eius excludat. Quid igitur,non ſunt metuenda æterna ſupplicia? Metuenda plane ſunt,& cauenda. Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit. ſed vehementior Chriſti dilectio motu timoris non eget in affectum iuſtitiæ. Amor iſte nihil tam veretur quantum offenſam: ſed propter offenſam,non propter pœnam. At iſtud quidem, quandiu in incerto humanæ res fluctuant, & non eſt tuta laus hominis in vita ipſius. At cum ad veritatem poſt vitam fuerit introductus, huiuſmodi de reliquo metus H ceſſabit,timori tertio faciens locum, qui prioribus quidem ſuccedat,ſed nulli cedat: permanet enim in ſeculum ſeculi. Primus ergo timor metuit ne temeritatis offenſam luat. Secundus ne infirmitate offendat. Tertius quod metuat non habet. Quid enim metuat completa fœlicitas, & conſummata charitas? Timor hic de plantario oritur charitatis. Non audeo dicere quod charitas eſt,nec tamen audeo negare. Quid enim niſi amor eſſe conatur,qui iam neſcit affectum timoris? Quomodo non amor, qui iam pene timor eſſe deſiit? Quanam enim ratione timor nil metuens, timorem illum tam tutum nomine impartiretur amoris,niſi quòd de ipſe ibi quidem amat nos: non tamen timori in tanta maieſtate permittitur locus? Sed in omnibus quomodo à charitate timor ille ſeparabitur? Et quid aliud eſt ibi timere niſi non tumere aduerſus dominum maieſtatis? Quid eſt timor ille niſi votiua ſubiectio, obedientia non coacta, vltro impenſa reuerentia? Quomodo timor qui offendere non timet? Non enim valet. Sed iterum quomodo non timor qui offendere non audet? Et timor ergo non videtur, quia nihil vel peccati vel periculi metuit: & timor manet, quia nihil audacter vel temere præſumit. Quid eſt timor ille niſi reuerentia humilis ex debiti neceſſitate impenſa,neceſſitate nil paſſa. Eſt enim obſequendi neceſſitas iure conditionis,ſed neceſſitatem ignorat libertas dilectionis. Quid eſt timor ille niſi temeritatis & I negligentiæ magis priuatio, quam neceſſitatis coactio?

Vides quantum timor iſte approximat ad charitatem? Pene illa eſt, ſed pene non eſt. Cauſa diſtat, par eſt affectu. Quæris qua cauſa? Inferioris conditionis reſpectu obſequendi ad omnem nutum tantæ maieſtati. Incumbit tibi iuſta neceſſitas,ſed ad cauſam iſtam charitas non reſpectat: diuinæ maieſtatis admiratione rapitur, non contuitu infimæ conditionis. Ergo rationem quam timor reſpicit, charitas neſcit cauſis præuentâ potioribus. Cauſis ergo diſtant timor & amor,obſequio & affectu libero cognati. Primus ergo timor metuit puniri. Secundus priuari. Tertius neutrum. Primum illum perfecta charitas exterminat. Secundum ad tempus tolerat. Tertium ſibi indiuiſé collaterat. Hunc vos filiæ Hieruſalem timorem captate. Primum cauete illum, quem charitas foras mittit. Media, inquit, charitate conſtruit. Vbi media dicit, totum dat intelligi. Et veſtri cordis medium charitas conſternat,charitas veſtiat. Veſtis hæc eſt & ornamentum nuptiale. Quæ ſi à nuptiali exigitur conuiua,quanto magis à nupta? Sola præoccupare & poſſiderevult omnes mẽtis veſtræ receſſus. Nolite illos degeneri & alieno communicare affectui. Molle quidem & delicatum eſt ſtratum charitatis, moleſto ne ad modicum quidem vult metu contriſtari (propter filias inquit Hieruſalem) Iure quidem. Pax enim multa diligentibus legem tuam. Si quis de indulta dominatur gratia,quanto magis & vos? Nam etſi conſtat ſpiritualiũ bonorum magnas eſſe diuitias, ſed charitas ſupergreſſa eſt vniuerſas. Non modo ſupergreſſa,ſed etiam cõplexa. Et dulcis & dives eſt charitas. Denique ſicut habet pſalmus: Inter medios virtutum cleros,& in ſpiritualium communione gratiarum ſuper ſtratum dormitur charitatis. Charitas quaſi media omnibus communicat,& quaſi melior omnes cumulat virtutes. Aemulamini ergo filiæ Hieruſalẽ charismata meliora. Magis autem vt charitatem habeatis, & abundantius habeatis,totæ in affectum amoris tranſite. Totus enim amabilis eſt dilectus noſter Ieſus Chriſtus. Qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

Ephe.5.f *Cantic.3.d* *Pſal.118.x*

K *Pſal.67.c*

Sermo uigeſimus.

AVdiſtis quo inuitatæ ſunt filiæ Sion, ſed vnde iubentur egredi,nondum audiſtis. Id enim eſt quod non exprimit litera. Vnde ergo? Nunquid de Sion? *Eſa.33.d* Sed videtur deus deorum in Sion. Non ergo de Sion eas vocat,quas ad videndum deum vocat. At forte non ad viſionem dei, ſed ad videndum Salomonem in diademate quo coronauit eum mater ſua. Ideoque nil obſtat ſi filias Sion egredi iubeat de Sion. Sed nunquid non homo ille natus eſt in Sion? Ergo ſi de Sion euocantur, non tamen vocantur niſi ad Sion: de Sion ſuperiori ad inferiorem Sion. Nec enim dignum aut conſentaneum videtur vt filiæ Sion egrediantur de ea,præſertim ad videndum ipſum cuius habitatio in Sion, L vt qui natus eſt in ea. Memini diſertum & eruditum quendam virum cum ſuper hoc diſputaret loco,dixiſſe: Male locatæ videntur quæ iubentur egredi. Satis commodè pro tempore dixit, ad audientium quod propoſuerat vtilitatem deflectens. Mihi tamen nimis bene locatæ videntur, ad quas præſentis verbi hortatus intenditur. Vbi quæris. In reclinatorio aureo,de quo præceſſit ſermo heſternus. Delectabilis ille locus eſt,& vberior ad lætitiam,quam humana queat affectio capere. Delectationis nimietas ſeipſam exhaurit, & ebibit animum voluptas exundans. Vicibus alternatur hoc gaudium,nec poteſt eſſe continuum,quod eſt nimium. Bonæ tamen vices vbi non diſceditur à ſponſo. Non datur in carne commoranti hæreditate poſſidere reclinatorium aureum. Ideo iubentur egredi filiæ Sion. Sed quomodo dicat,ne longius abeatis. Egredimini, inquit,& videte regem Salomonẽ *Cantti.3.d* in diademate quo coronauit eum mater ſua. Non vult eas à Chriſto diſcedere,ſiue mente excedant,ſiue ſobriæ fiant. Bona ſobrietas ſimplicitas fidei, quam intuentium poſſit aſpectus ferre,& qua poſſit foueri. Fœlix qui hoc gradu cum deſcendit,excipitur: & cum aſcendit,incipit. Aſcendentibus enim hic ſpeculationis locus primus occurrit. Bona enim ſpeculationis æmulatio, ſed ſcientia neceſſaria eſt. Reclinatorium ad illud aureum ſuccenderis & ſuccingeris,locum verè ſpeculatorium. Studium probo,ſed expecta vt componam tibi greſſum,& gradum ponam. Specula eſt,& ſpecula verè ſublimis, ſpecula omnis terrenæ exaltationis ſupergreſſa nebulas. Inaſſuetus quid illuc ſaltum paras? Manibus (ſicut ſcriptum eſt) nitere, vt aſſueſcas morari in æde regis Salomonis. Interim repe, donec rapiaris. Non enim ſaltus ſed aſcenſiones, inquit pſalmus, diſpoſuit in corde ſuo. Erit autem *Pſal.83.b* quando aſcenſio in ſaltum,magis verò in aſſumptionem conuertetur. Quæ ſunt autem iſtæ aſcenſiones niſi quædam mentis purgationes? Ideo in valle lachrymarum,quoniam delicta quæ plorantur purgantur. Fœlix qui ſatis lauit lectulum cordis,qui ſufficienter plorauit,cuius completa eſt triſtitia, cuius ad cor conſolationes inſpiratio loquitur diuina, & de conuallelorationis euocat, cuius à furore iudicis non turbatur oculus,vt videre valeat regem Salomonem tranquillo aſpectu in die lætitiæ cordis eius. Egredimini filiæ Sion, & *Cantt.3.d* videte regem Salomonem. Illi enim habentur digni hac læta viſione, qui ſe quadam pœnitentiæ lege concluſerint, & diſciplinæ coarctauerint cuſtodia,quorum renuit anima conſolari. Vis noſſe quam bona ſit concluſio? Ortus concluſus,fons ſignatus. Surge propera amica mea & veni. Vides *Cantt.4.b* *Cantt.2.c* iam quomodo illam inuitat, & amicam vocat, quæ ſeipſam concludere nouit? Quod ſi concluſæ eſtis,nolite egredi,donec Chriſtus vos inuitet. Egreſſa eſt Dina, non educta. & egreſſa eſt non vt regem Salomonem,ſed vt mulieres videret regionis illius. Quid inuenerit, vos noſtis. Vos egredi no- *Gene.34.d* lite,

A lite,niſi quando vos aut ſponſus,aut ſponſi inuitant ſodales.
Ioan.11.f. Egreſſus eſt Lazarus cum illum dominus euocaret ad vitam.
Gene.8. Egreſſus eſt Noe de ea,quæ ipſum inter huius mundi fluctus
Gene.12.a. illæſum arca concluſit,ſed ingreſſus eſt cum ei recluſit oſtia dominus. Egreſſus eſt Abraham de terra ſua,vt repromiſſionis terram videret,ſed vocatus egreditur. Et vos egredimini filiæ Sion,inuitate ad fœlicioris gratiam viſionis. Concluſus eſt,& concluſus miſerè, qui beatam ad hanc viſionem egredi nec nititur nec meretur. Sed vilis concluſio, egreſſio libera. Denique cum fueris, inquit, conuerſus ad dominum, auferetur velamen (velamen ignorantiæ & ignobilitatis) do-
2.Cor.2.d minus enim ſpiritus eſt. Vbi ſpiritus domini, ibi libertas.
Ibidem. Vbi maior abundantia ſpiritus, vbertas vberior. Quod concluditur & inuoluitur, tenuem habet reſpirandi libertatem. Egredimini ergo filiæ Sion, vt cum Paulo dicere poſſitis:
Ibidem. Nos autem reuelata facie gloriam dei ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur. Viſio dei, quodam eſt cum affectu ſemper accipienda. Et verè efficax eſt & violenta viſio tua bone Ieſu,quæintuentium in ſe rapit affectus. Nonne dulcem quandam deſiderij ſui paſſus eſt violentiam Moyſes,vt tranſiret & videret viſionem illam magnam? Vis accipere quam ſit efficax? Cum exaltatus fuero à terra, omnia tra-
Ioan.12.c ham ad meipſum. Quid verò cum humiliatus fueris ad terB tram,nonne omnium ad te trahis animos? Ego bone Ieſu, reſurrectionis tuæ non expecto gloriam, nec admirationem meam aſcendentis in cœlum reſeruo potentiæ, ſed ſtatim in initio annunciationis vel natiuitatis tuæ voces angelicæ aures meas percellunt, & rumor nouus ſtupefacit me, & ad ſe rapit inſueta lux exorta in tenebris. Nuda viſio, & quæ ſe in affectus condignos non transfert, ignorantiæ & cæcitati non connumeratur. Vultis viſionem fructuoſam accipere?
Eſa.41.b. Viderunt inſulæ,& timuerunt,& extrema terræ obſtupuerunt & acceſſerunt,ait Eſaias. Videtis quos virtutum fructus dei viſio pariat? timorem, ſtuporem,amorem. Viderunt,inquit,& timuerunt,obſtupuerunt & acceſſerunt. Viderunt te ad intelligentiam,timuerunt ad reuerentiam, obſtupuerunt ad nouitatem, acceſſerunt per conformitatem. Viſio comprehendit, timor comprimit, ſuſpendit ſtupor, rapit & vnit acceſſio. Illi enim accedunt qui æmulatione accenduntur. Videtis animum, timor humiliat, ſtupor quaſi infatuat, amor conglutinat. Caſſa viſio eſt, nec contemplationis digna vocabulo, quæ talibus non eſt veſtita affectibus. An illum videre diffinies,qui de myſterij cognitione non timet nec ſtupet nec ardet? Timore ſobrius fit animus,ſtupore abſorptus, acceſſu confertus & conſociatus. Huiuſmodi virtutibus contemplationis gratia conſtat,ſed ſtupore magis & amore. Nã ſtupore & admiratione mens excedit,amore accedit. Nec æC ſtimanda eſt virtus contemplationis tam ex materia, quam ex modo. Vtraque attendenda ſunt & genera rerum contemplandarum,& gradus affectuum. Sed ſatius inferiori genere
Mat.11.d amplius affici,quam in ſuperiore minus. Viſio hæc abſcondita eſt à ſapientibus & prudentibus, & reuelata eſt paruulis. Ideo dicit: Extrema terræ obſtupuerunt & acceſſerunt.
Ioan.12.c Quod humiles capere ſufficiunt, id magis ſolet afficere, & quandam ſui admirationem & amorem importare. Cum exaltatus,inquit,fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Omnia quæ inde ſunt bone Ieſu quandam habent alliciendi efficaciam,& cogitantes ſolicitant in affectum, ſed ad omnia non poſſumus omnes attingere. Sublimia ſolis ſublimibus ſunt,humilia omnibus. Quæ maior humilitas quam exaltari in cruce? Etiam de hoc ait: Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Efficax ad trahendum humilitas iſta. Quidni? Quis non ad ſimplicem cogitatum huius rei ſtupore & extaſi repleatur? Cuius non affectum fides hæc exhauriat & infatuet,& reddat inſufficientem? Facilis ad contemplandum locus,ſed fœcundus ad gratiam. Simplicitas fidei huius minus habet intelligentiæ, ſatis magnum & admirationis & amoris incitamentum habens. Acceſſibilis locus, ſed exceſſus dulciſſimos pariens. Nolite hunc contemplationis locum deſignari. Non eſt difficilis ad recogitandum, &
Gal.6.d eſt dies ad gloriam. Mihi, inquit Paulus, abſit gloriari niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. Et quid vultis audire?

Crux ipſa corona eſt gloriæ, diadema regni. Denique in cruce triumphauit, expolians principatus & poteſtates, & D mundi principem ejecit foras. Glorioſa viſio triumphi ipſius. Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in dia-
Cantt.3.d demate,quo coronauit eum mater ſua. Videte carnem quam humano ſumpſit ex genere triumphantem in ligno. Et fœlix caro quam ſibi Chriſtus non quaſi carcerem,ſed quaſi coronam aſſumpſit: quæ fuit ornamento, non oneri. Nos omnes in carne quaſi in domibus carcerum abſconditi ſumus, compediti & ſeruientes legi peccati. Infœlix ego homo quis me
Rom.7.d liberabit de corpore mortis huius? Gratia, inquit, dei per leſum Chriſtum. Deus enim mittens filium ſuum in ſimilitudi-
Ibid.8.a nem carnis peccati,de peccato damnauit peccatum in carne. Veritas carnis in Chriſto, peccati pondus non ſentiens, nobis omnibus de peccato victricem palmam aduexit. Bene quaſi diadema accipitur corpus immaculatum,corpus triumphi,corpus honoris & gloriæ, corpus cuius cruore peccati deletur chirographum, iuſtitiæ & ſalutis ſignatur conſcriptio,nuptialia ſunt inſtrumenta confecta. Denique hic dies deſponſationis,quando veteres repudians ritus noua eccleſiæ ſacramenta inſtituit, quando in perpetuj matrimonij ſignum & copulæ nuptialis, de latere eius ſanguinis & aquæ mixtura profluxit. Hodie ſynagogæ dedit libellum repudij, & à priore odioſa ad poſteriorem dilectam tranſiuit. A ve- E teri tranſiuit ad nouam, quam ſibi ipſe exhibuit glorioſam
Ephe.5.ff non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiuſmodi. Nouitatis ſignum eſt quod ruga caret. Explicuit Chriſtus literæ rugas,& quod inerat nouitatis elicuit. Quid vultis vos Sion & ſynagogæ filiæ rugas contrahere, quas Chriſtus explicuit? Nouis ſuperuenientibus, quid veteribus adhuc gloriamini? Egredimini filiæ Sion de cauernis literæ, de anguſta & ignobili intelligentia. Egredimini & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater ſua. Corona nobis eſt incarnatio,quam vos putatis contumeliam. Et
Pſal.64.c videte iam quomodo benedixit coronæ anni benignitatis ſuæ,quomodo campi eius repleti ſunt vbertate. Videte coronam,videte & copiam. Coronam victoriæ,virtutum copiam. Vnde hoc, niſi quia granum frumenti cadens in terram *1.Ioan.5.c.* mortuum fuit? Denique hæc eſt victoria, quæ vincit mundum,fides noſtra. Et ipſa credentium multitudo corona eſt & ornamentum Chriſto. Eris,inquit,corona gloriæ in manu domini,& diadema regni in manu dei tui. Nunquid hoc dictum vobis vſurpatis,an non per vos nomen dei blaſphematur? Egredimini filiæ Sion, & videte quam glorioſus ſit deus in ſanctis ſuis, ſi forte viſio hæc ad æmulationem vos deducat,& de ſolitudine veſtra ad eccleſiæ frequentiam tranſire faciat. Etſi deſerta fuiſti, ſed non vocaberis, inquit, vltra *Ibidem.* derelicta: & terra tua non vocabitur amplius deſolata. Sed iam deſiſtamus ad eos qui foris ſunt ſermonem proferre. Ipſi F potius videre delectemur quomodo iam pingueſcunt ſpecioſa deſerti, quomodo credentium corona Chriſtus in ec-
1.Theſ.2.d cleſia cingitur. Quæ eſt ſpes noſtra,& corona gloriæ? nonne vos ante deum? Si Paulus hoc dicit, quomodo non magis Chriſtus? Viuo ego,dicit dominus, quia his omnibus velut
Eſa.49.e ornamento veſtieris. Aduertiſti quomodo credentium agmina ornamentum eſſe Chriſti in eccleſia diffiniat. Quare non & corona ſunt? Sed corona habet quandam inſignem & illuſtrem præ cæteris ornamentis dignitatem: quia cætera cum ſint corporis, iſta eſt capitis. Et temporis ratio ad eius commendationem aliquid affert. Solennibus tantum vſus eius eſt accommodatus feriis. Iam erectam video alacritatem veſtram: iam ad vos huius verbi interpretationem deflectitis. Iam veſtrum in coronæ prærogatiua intelligitis priuilegium,qui purioris eſtis vitæ & profeſſione aſtricti,& exercitio inſtructi,& indefeſſi ſtudio,& ocio feſtiui. Iure diadematis cenſentur nomine, quos iam non tam pugna ſolicitat, quam triumphus lætificat: quibus non eſt colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem,qui ſerpentis iam caput non obſeruant,ſed Chriſti exornant. Vos eſtis corona Chriſti & gaudium: & ideo ſicut cœpiſtis, ſic ſtate chariſſimi, ſic ſtate in domino,imò ſic capite dominum. Sublimis locus eſt, nihil illuc vilioris afferte materiæ. Videte vocationem veſtram,vi-
1.Cor.1.d. dete quem eſtis in vſum aſſumpti. Nihil fœni,nihil ligni, nihil ſtipularum in domini velitis diademate texere. Nihil denique

G nique quod ignem mereatur vel vereatur. Spinæ complexæ
Pſal.36.a igne comburantur. Noli æmulari in malignantibus, neque ze
laueris eos qui ſpineam capiti regis noſtri impoſuere coro-
nam. Tale diadema non honorem ſed horrorem adducit.
Horret Chriſtus magis aſperitatem morum, linguæ ſtimu-
los, quam aculeos ſpinarum, in his præſertim qui in ſilentij
vocati ſunt ſimplicitatem, in charitatis negocium, & ocij
quietem, in humilitatis ſcholam, in ſubiectionis votum, & vin
culum vnitatis. Sed non eſt bonum vinculum quando ſibi
mutuo confœderantur, & in aliorum obtrectationem dexte-
ras conſerunt, ludæorum more dicentes. Tollamus iuſtum,
Sap.2.c quia inutilis eſt nobis, & contrarius operibus noſtris. Vos
autem æmulamini pacis bonum in bono ſemper. Denique ſpe
cies coronæ quoddam vnitatis præfert indicium. Non ſola
coronæ eſt æſtimanda materies, ſed & forma pulchræ intel-
ligentiæ rationes eius adminiſtrat. Ea enim eſt coronæ ſpe-
cies, quod & in orbem cohæret, & in altum ſe erigit. Vis ha-
bere cohærentiam quandam communem & idipſum? Cre-
Acto.4.f. dentium, inquit, erat cor vnum, & anima vna. Quis huius vni-
tatis finis? Propter ſpem vtique, quæ propoſita eſt in cœleſti-
bus. Iam ergo habes cohærentiam in vnitate: erectionem in
ſpe. Et apoſtolus: Galeam, inquit, ſalutis aſſumite. Et bene de
Ephe.6.c galea introducta eſt mentio, eo quòd habeat quandam cum
corona vicinitam. Nam vtraque capitis eſt, ſed altera muni-
mentum, altera ornamentum. Ideo nihil impedit ſpem ad v-
H tranque referri: ſpe enim ſalui facti ſumus. Iſta nunc de for
Rom.8.c ma perſtricta ſufficiant. De materia quid quæritis? Ipſi enim
ſcitis quod fragilem & obſcuram materiam dediguatur lo-
cus ſublimis. Aurum vult & lapides precioſos. Poſuiſti enim
Pſal.20.a in capite eius coronam de lapide precioſo. Aureas in Apo-
Apo.4.b calypſi coronas legis. Precioſa materies, ſiue ſolum ſit au-
rum, ſiue quædam auri gemmarum{que mixtura. Sed neſcio
quid maioris gratiæ ſignificare videtur quod auri mentio-
Pſal.20.a. ne ſublata de lapide, inquit, precioſo poſuiſti in capite eius
coronam. Et adhuc excellentiorem vobis demonſtro mate-
Apo.12.a riam. Apparuit ſignum magnum in cœlo, mulier amicta ſo-
le, & in capite eius corona ſtellarum duodecim. apoſtolorum
Dan.12.b tibi & numero & ſpecie chorus monſtratur. Qui enim ad ſa-
pientiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ ſplendent ad perpe-
tuas æternitates. Hæc corona fratrum ſtetit in circuitu Ieſu,
Apo.19.b ſicut ſcriptum eſt. Et in Apocalypſi diademata multa in ca-
pite ſponſi, ſecundum diuerſitatem gratiarum & graduum:
ſed illud præcipuum quo coronatus eſt in die deſponſatio-
nis ſuæ: in die quo ſibi in diſcipulis deſponſauit eccleſiam.
Deſponſauit eam in fide, deſponſauit eam dando in cordibus
1.Cor.6.d. eorum arram & pignus & primitias ſpiritus. Et deſponſa-
Ephe.5.g tio dicitur participatio ſpiritus, quando adhæreus deo iam
I non duo, ſed vnus ſpiritus eſt. Denique & ipſe eſt homo qui
reliquit patrem & matrem, & adhæſit vxori ſuæ, & facti ſunt
duo in carne vna. O beatum commercium, facta es cum ſpon
ſo in carne vna, & ipſa cum ſponſo in vno ſpiritu. Quomodo
oportuerat de tali te gaudere coniugio fidelis anima? quo-
modo lætari, & diem feſtum agere? Induere inducre veſti-
Eſa.52.a. mentis gloriæ tuæ ciuitas ſancta, ſponſa agni, gaude & læta-
re Sion adiuncta Chriſto. Quomodo tu non gaudebis, cum
Ibid.62. gaudeat ipſe? Gaudebit ſponſus, inquit, ſuper ſponſam, &
Canti.3.d gaudebit ſuper te deus tuus, ſed quanto gaudio? In die, in-
quit, deſponſationis eius, & in die lætitiæ cordis eius. Non
Prou.8.d leuem dedit intelligi lætitiæ motum, quem eſſe cordis expreſ
ſit. lætitiam dico? deliciæ ſunt. Deliciæ, inquit, meæ eſſe cum
filiis hominum. Quam carè tibi Ieſu bone, conſtant illæ læti-
tiæ. Non gratis eas poſſides, quas carnis paſſione comparа-
ſti. Ideo cordis tantum hanc dicit lætitiam. Iniuria eſt ſponſi,
ſi ipſe lætatur, & tu non ex corde applaudis, non gratula-
ris, non gaudes. Vel faſtidij vel deſpectionis inſtar eſt cum
gaudente non gaudere, & hoc in deſponſationis die. Affe-
ctum tuum cuius alliciat ſpecies, ſi non eius qui ſpecioſus
eſt forma præ filiis hominum? Gaudens gaude in domino, &
exultet anima tua in ſponſo tuo, in deo tuo: qui ſi deus non eſ
ſet, & homo purus eſſet, quantas tamen haberet in ſe amoris
illecebras homo talis, tot gratiarum abundans muneribus?
Nam ſi à radice conceptionis eius recenſere cœperis, totus
tibi ſtellatus videbitur iuxta conditionem humanam tam ſin-
gularitate quam excellentia virtutum: homo innocens, impol K
lutus, ſegregatus à peccatoribus: vt interim ſileam quod ex-
Heb.4.d cellentior cœlis factus eſt, infirmitatibus noſtris potens com
pati, tentatus per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Dif
fuſa eſt gratia in labiis eius, miſericordia in viſceribus, virtus
in manibus, conuerſatione ſingularis, ſermone cómunis, pru-
dentia in reſponſis, vita in verbis. Quid ergo quod cœceptus
eſt ex fide, natus ex virgine, non conſumptus eſt in morte, &
aſſumptus in gloria? Reticeo nunc credentium numerum,
1.Tim.3.d. & merita populorum, quos miſſo ſpiritu ſibi in fide & chari-
tate ſociauit. O verè magnum pietatis ſacramẽtum Chriſtus,
incitamentum amoris, qui manifeſtatus & infeſtatus eſt in
carne, iuſtificatus eſt in ſpiritu, apparuit angelis, prædicatus
eſt gentibus, creditus eſt mundo, aſſumptus eſt in gloria.
Quis det mihi iſtas diſcurrere & recurrere frequenter per
lineas, & per ſingulos virtutum & operum gradus dicere.
Pſal.34.b Domine quis ſimilis tui? Quis mihi det vt ſcribantur ſermo-
nes iſti in corde meo, vt exarentur ſtylo, & quaſi in ſilice ſcri
bantur, vt non deleantur? Bonus ſtylus digitus tuus domine,
Ioan.8.a digitus quo ſcribebas in terra arcana verba, quorum virtu-
tem calumniantes ferre non poterant. Inclina teipſum deus
meus, & incide in corde meo legis tuæ tabulas. Lapideum
eſt cor meum, ſed durum lapidis naturæ obliuiſcitur, ad di-
giti tui impreſſionem facile cedens, vbi tu incidis. Sed iam
L multa diximus pro eo quod oportebat ſponſam lætari &
gaudere in die deſponſationis ſuæ, & in die lætitiæ cordis
ſui dilecti. Magna in hac die lætitiæ ratio, & quæ cordis &
affectus humani fines excedat. Nec eſt huc peregrina indu-
cenda lætitia, ſed dici iſti ſufficit lætitia ſua. Dulcis es do-
mine, & directus eſt ad nos ſpiritus tuus, ſpiritus ſuauis. Hu-
manas tibi animas per fidem & amorem quodam ſponſi aſ-
ſocias affectu, & de conuerſione lætaris. Durum cor quod ſi-
bi lætitiæ huius materiam ſubducit, occaſionem attenuat, im-
minuit rationes. O me impudentem & ingratum ſi non ego
talem diligam, tam abſolutum à corruptione, & tanta circa
me aſtrictum compaſſione, neceſſitate non obnoxium, & pie-
tate obnixum. Diligam te dulcis domine, etſi non pro me,
pro te tamen: vt tuo ſatisfaciam deſiderio, deliciarum tibi
cauſas ſubminiſtrem, argumenta lætitiæ, in die deſponſatio-
nis, & in die lætitiæ cordis tui.

Sermo XXI.

AT vos audeo confidenter ad viſionis huius inuita-
re lætitiam, filiæ cœleſtis Sion, Hieruſalem quæ in
cœlis eſt. Vos veræ & plenę filiæ Sion, quæ ſemper
intuemini faciem patris. Vos, inquam, multorum
milium angelorum frequentia, vos inuito & voco. Egredimi-
ni & videte, egredimini de recondito illo ſinu intimæ viſio- M
nis, de ſecreto lucis inacceſſibilis. Nouum vobis terra noſtra *Hier.31.d.*
præſtat ſpectaculum. Nouum enim facit dominus ſuper ter-
ram. Ab æternis ad terrena vos prouoco. Mira hæc inuita-
tio: ſed neſcio quo pacto æterna illa, quæ in ſeipſis ſemper &
noua & miranda ſunt, in eo quod factum eſt in terra nouum,
nouа magis & mirabiliora refulgẽt. O beata hæc in terris no
uitas temporalis, quæ antiquam illam & æternam nouitatem
angelicis in aſpectibus amplius innouauit. Nouum faciet do-
minus ſuper terram, fœmina circundabit virum. Quem virũ? *Zach.6.c.*
Ecce, inquit, vir oriens nomen illi. Oriens ſplẽdor lucis ęter-
næ, fœmineo, ſed virgineo circundatur vtero, & carne veſti-
tur. Hoc eſt illud nouum, quod ipſa ſui nouitate nimia credu
litatem obſtrueret, ſi non eſſet inauditis prius ſignis fides eli
cita. Denique inter tot & prophetarum & prodigiorum ma-
nifeſta teſtimonia, ad nouitatem iſtam adeo quorundam ſeu-
ſus obſtupuit, vt dum nouitati fidem abrogant, ſignis euiden
tiſſimis non accommodent credulitatem. Sed quid vos ad e-
grediendum inuito, qui ipſos etiam vbique præuenitis & in-
ſtruitis apoſtolos? Vbique ſeduli eſtis & admiratores & an-
nunciatores nouitatis iſtius. Angelus concipiendum nunciat *Luc.1.c*
Mariæ: natum paſtoribus angelus nunciat, imò & ipſis ange- *Ibid.2.b*
lis, non tantum paſtoribus angelus nunciaſſe videtur. Vnus
prædicat, alij applaudunt. Facta eſt, inquit, cum angelo mul- *Ibidem.*
titudo cœleſtis exercitus laudantium & dicentium: Gloria in
altiſſimis deo. Vnus annunciat, quod alij æquè nouerant: &
tamen

A tamen quaſi nouum & recens audiunt, quod illis ignotum eſ
ſe non poterat. O beata hæc nouitas, quæ angelico gaudium
præſtat auditui, & (vt ſic dicam) delectat illos ab alio audire
& quaſi diſcere, quod eos ab initio ipſa veritas edocuit. O
humilis & indefeſſa deuotio, & ad deum, & adinuicem. Eſt
hic aliquid, quod nos vtinam obſeruemus, imò & ſeruemus.
Quid illud? Vt angelico exemplo humilem & attentum pre-
beamus auditum alieno ſermoni, etiam in illis quæ non igno-
ramus. Non tamen alienus eſt, qui de cœlo eſt: niſi nos à deo
alienos reputauerimus. Et ſi alienus eſt, authoritatem illi
tribuit diuina materia. Nota faſtidire: aut curioſitatis eſt,
aut contumaciæ ſignum. Angelici ſpiritus, quibus à princi-
pio innotuit ſacramentum incarnationis, non abſtinent ab
admiratione in nouitatis huius exhibitione: & antiqua co-
gnitio non modo viſione noua, ſed nouo gaudet & lætatur
auditu. In temporum fine egreſſus eſt Chriſtus, ideo egredi-
Mich.5.a untur & ipſi. Et egreſſus eius à diebus æternitatis. Sed in tem
porum fine de vtero eius egreſſus eſt, quæ circundedit eum,
fœminæ. Ideo egrediuntur cœleſtis filiæ Sion admiraturæ in
completione quod ſemper admiratæ ſunt in expectatione.
Luc.1.c. Angelus in annunciatione, angelus in natiuitate, angelus in
& 2.b. & baptiſmate, angelus apparuit oranti, teſtis eſt reſurgenti, a-
3.c. & .22. ſtat aſcendenti, quam vehementes putas amatores ſunt tam
c. & 24.a. ſeduli annunciatores, & indefeſſi admiratores? Per omnes hu
B ius ſacramenti gradus circumeunt & immolant hoſtiam ad-
Acto.1.b. mirationis, hoſtiam vociferationis cantant, & pſalmum di-
cunt domino. Et omnis hæc veneratio extrinſecus exhibita
eſt, abſque ea quæ intrinſecus latet. Et ſi nouum fecit domi-
nus ſuper terram, cœlos tamen nouitatis huius odore reple-
Eph.5.e. uit. Fœmina circundabit virum, quomodo circundat corona
caput. Caput enim eccleſiæ Chriſtus. Glorioſus plane in illo
ſplendore gloriæ, & paternæ figura ſubſtantiæ: ſed ſuperad-
dito noſtræ quodam velut fuco naturæ, & colore inducto,
dum ſubducet, plus placet. Nec illis tantum qui ſecus ferre nõ
poterant, ſed in his etiam quibus pure ſe ſplendor ille refun-
dit. Hæc autem dico quod dignatio hęc ipſa qua voluit incar
nari, quendam videtur attuliſſe decorem dignitati maieſtatis.
Quomodo enim non plus placebit humiliata ſublimitas,
exinanita immenſitas, & diuinitas incarnata? Iſta varietate
quid pulchrius? Varietatem dico? contrarietas videtur, eo
quòd ad contemplandum pulchrior, quod hæc ſeſe contra-
ria non impugnant, ſed congruunt ſibi. Mirabilis in ſe diuina
ſimplicitas, ſed (vt ſic dicam) multo hæc compoſitio mirabi-
lior, quia nouior. Non poſſum mixturæ huius artem ſatis mi-
rari, & puto nec angeli. Et quidem illis mirandi ratio maior,
quibus diuinæ naturæ mera ſimplicitas ſyncerius innoteſcit.
Illa incomparabiliter mera eſt, & ideo mixturam hanc mira-
C biliorem reddit. Quænam hæc mixtura, cum ſua cuique natu
ræ conſtet integritas? Nam nec alterutra in alteram tranſit,
nec ex vtriſque quaſi tertia & noua quædam conſiſtit. No-
uum tamen eſt quod in vna perſona conueniunt. Contempla-
tio vtraq; quædã velut cella vinaria. In illam introducti ſunt
angelici ſpiritus cellam nectaream maieſtatis æternæ, imò à
conditionis ſuæ initio poſiti. Iam nunc in temporum fine hęc
Pſal.143.c noſtra in terris cella muſtum nouum eructat. O promptuaria
plena, promptuaria exundantia & eructantia ex hoc in illud.
Pſal.22.b. Egredimini filiæ de cella vini meri ad hoc muſtum quod miſ
cuit ſapientia in cratere nouo. O calix inebrians quam præcla
rus es, & ideo claritate inebrians. Liquor æternus nouo huic
infuſus calici, maiore cum charitate hauritur, quanuis cũ cla-
ritate temperata. idcirco & amor eſſe debet intemperatus.
quis enim ſe ab amando temperet, quando noſtræ ſe capaci-
tati contemperauit immenſa maieſtas? O calix non hominum
tantum, ſed & angelorum mentes inebrians, & in ſe à contem
platione meræ diuinitatis mixtura hac noua conuertens. E-
gredimini filiæ Sion de copia illa vini meri ad hunc calicem
temperatũ. Egredimini & guſtate quã ſuauis eſt dominus. Ibi
ſuauitatis diuinę ſimplex natura proſpicitur: hic ſuauitatis e-
ius vſus & indicia proponuntur. Ibi in ſe videtur: hic in effe-
ctu ſuo, hoc vltimo in genere. vtrunq; mirabile eſt, & neſcio
quid magis mirer in perſona naturarum: compoſitionem, an
compoſitionis cauſam. Quid iam in vnitate diuinæ eſſentiæ
tres eſſe miramur perſonas? Plures iam ex integro invna per-
ſona naturas mirare. Quid non hic ad contemplãdum ſuaue?
quod quem non afficiat? Denique ad admirationis cumu-
lum cauſa accedit. Cauſa, nec conſequentia rationis, nec ſal-
uationis efficacia caret, nec gratia compaſſionis. Vis audire
conſequentiam? Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in *1.Co*
Chriſto omnes viuificabuntur. Et idem: Sicut per vnius ino- *Rom*
bedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, ita & per vnius
obedientiam iuſti conſtituuntur multi. Quid conſequentius?
Magna conſequentia, ſed ex parte iuſtitiæ efficacia maior.
Denique & ſi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia.
Vbi delictum, ibi ſeductio & fallacia interceſſit: & ideo non
omni ex parte voluntarium videtur. In gratia vero nihil non
ex propoſito, nihil non ad libitum. Quomodo ergo non effi-
caciora ſunt voluntaria bona, quam velut aliqua ex parte co-
acta mala? Et vere efficax gratia & artificioſa. Neſcio quid
magis mirer, artificium coactionis, an efficaciam ſaluationis.
Vtrunque in beneficio gratum eſt, & volũtas & euentus. Ad-
de & tertium, modum ipſum & rationem. Nihil voluntate
hac affectuoſius. Quæ dilectio maior quam vt ponat quis a-
nimam ſuam pro amicis ſuis? At hoc fecit pro inimicis: & ini
mici erant in ſeipſis & amici: quia ante mundi conſtitutionem
dilecti. Quid operis huius euentu vberius? Larga effuſio ſpi
ritus ſuper omnem carnem, ſatis manifeſtet. Effuſio ſanguи-
nis Chriſti, ſpiritualem nobis effuſionem impetrauit. Quos
lauit ſanguine ſuo, quomodo non perfunderet ſpiritu ſancto E
ſuo? Ideo prius mundauit, vt eſſent ſuper quos altius poſtea
ſpiritus inundaret. Ad ordinem quid conſequentius? Coar-
ctor in huius materiæ conſideratione, & quid potiſſimum ad
contemplandum è tribus eligam ignoro: pietatem, an pru-
dentiam, an prouentum. Certant hæc inter ſe in contempla-
tione noſtra, & cum in alteram partem intenditur, & in alte-
ram trahitur. Blandiuntur hæc mihi, & affectione diuerſa
permulcent. Iuardeſco, ſtupeo, gaudeo. Gaudeo pro vtilita-
te, ad prudentiam ſtupeo, inardeſco propter impenſum mihi
pietatis amorem. Quid iſta diſpertior? Confunduntur
hæc inter ſe, & in vno quoque genere permiſcentur frequen-
ter. Nam & modus & commoditas & affectio, ſiue malis ſic
dicere, prudentia, prouentus & pietas: hæc, inquam, tria ſiue
ſimul ſiue ſigillatim conſiderata, animum ad ſe meum & tra-
hunt citius, & tenent diutius, & quandam in admirationem &
exultationem conuertunt. Matris eccleſiæ fides talium varie-
tate virtutum eius diadema contexit. Hunc ibi numerum,
hoc pondus, hanc menſuram aſſignant. In ordinis ratione &
conſequentia numerus deprehenditur, & concordiæ modus.
In pondere pietatis affectus vehementior. Et vere vehemens
pondus gratiæ, de cœlis ad terram maieſtatem immenſam
deducens. Immenſitas hæc omnem incomparabiliter exce-
dens creaturam, ad menſuram ſe contraxit, menſuram per-
tingendi vſque ad nos. Non enim quaſi non conderendens F
ad nos ſuperextendit ſeipſam, ſed in menſura nobis diſtillat
dona ſpiritus. Menſuram interpretor in effectu virtutum mu
nera. Ad menſuram enim dat nobis deus ſpiritum. In men-
ſura contra menſuram. In menſura gratiæ, contra menſuram
iniuſtitiæ. Nam ſicut abundauit delictum, abundauit & gra-
tia. An non hæc menſura contra menſuram? Certe & ſupra.
Superabundauit enim & gratia. Numquid tantum ſuper men-
ſuram delicti? Non vtique tantum ſuper menſuram delicti,
ſed etiam ſuper menſuram gratiæ. Et econtrario & ſupra
menſuram iniuſtitiæ abundat gratia, & ſupra menſuram gra-
tiæ: ſed non contra abundat gratia. Vbi enim vna abundat,
neceſſe eſt & altera ſuperabundet, & detur abundantius a-
bundanter habenti. Menſura hæc menſura bona & conferta
& coagitata & ſuperefluens. Superfluitas videtur, quando
non tantum neceſſaria ſuppetunt, ſed & exuberant voluptuo
ſa. In donis ſpiritus quædam expediunt, quędam decent, quę-
dam delectant, ſanant, exornant, exhilarant. Quomodo non
ſuperefluunt quæ ſic excreſcunt? Sed hæc ſufficiunt de nu-
mero & menſura & de pondere diadematis, quod Salomoni
regi mater eius compoſuit. Quoddam enim quaſi ſertum glo
riæ confert, dum coaptat quod à nobis aſſumpſit, & quod no
bis exhibuit. Videtis quibus hoc diadema dotibus gratiarum *Prou.4.b.*
cõſter. ſed quid de gratiis ad diadema? Dabit (inquit in pro-
uerbiis) capiti tuo augmenta gratiarum. Pater dat, & mater

G coronat. Ipſa coronat, quia credit: quia ipſa circundat, ipſa coronat. Mater eccleſia ſeipſa te Ieſu bone exornat, ſeipſa te veſtit: ſeipſa te calceat & coronat. In perfectione calceamentum eſt: in perfectione corona. Mira mutatio, vbi excuſſo puluere ſi quis adhæſerat, de calceamento corona efficitur. In die deſponſationis & lætitiæ. Vide ordinem. Vnus
Cantt.3.b. dicitur deſponſationis & coronationis dies. Si iſtud ſcis, beatus es ſi ſequaris. Conuertis ordinem, ſi vis prius deſponſari quam coronari: ſi prius vis ad iucunditatem & quietem deuinciri Chriſto, quam cum Chriſto vincere. Anticipatio quidem beata, ſed non ordinata, ſi ante triumphum thalamum tibi optas collocari: ſi ante laborem præſumis lætitiam. Vnus eſt his tribus conſtitutus dies: diademati, deſponſationi, & lætitiæ cordis. Et quid eſt cor Salomonis noſtri?
1.Cor.12.d Vos, inquit, eſtis corpus Chriſti, & membra de membro. Fœlix plane quodcunque membrum capitis huius: ſed qui cor eſt eius, de præcipuis eſt. Et vide ſi non cor eius, qui quodam in ventre ſecretorum dei foueatur, in vitali affectionum ca-
Matt.15.b. lore, in medio meditationum. De corde enim cogitationes, non operationes exeunt. Iure ergo cor eſt, qui in medio ſpiritualium locatus eſt cogitationum, in pinguedine gratiarum, in quodam ventre veritatis, in vtero ſapientiæ, cuius in typo Salomon ponitur. Et quidem vna eademque vel eccleſia vel anima, & corona eſt & cor, & ſponſa. Corona in capH te, ſponſa de latere, cor in ventre. Corona in ſummo, ſponſa in proximo, cor in intimo. Quid hic non optime collocatur? Quid non feſtiue? Egredimini hinc noſtræ filiæ Sion & videte, vt & vos tranſeatis in affectum cordis huius, in ſponſæ gratiam, in diadematis ſpeciem. Nolite nomine caſſo gloriari. Eſtote quod eſſe dicimini, ſpeculationis filiæ. Vſus ipſe atteſtetur nomini. Feſtus enim eſt deſpõſationis iſte dies, & dei ſuſceptione dignus, & ab hoc ad feſtiuiorem, qui nuptiarum eſt dies, pertingitur: in quo non datur libellus repudij, non intercedit diuortium, non abit vir via longiſſima, ne breuiſſima quidem: ſed eſt ſemper in domo ſua ſponſus Chriſtus Ieſus. Qui viuit & regnat cum deo patre & ſpiritu ſancto per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Sermo. xxij.

NOn veretur ne ſuis intumeſcat laudibus, & humilitatis iacturam faciat, cuius ipſe ſibi pulchritudinem cum expreſſione tanta ſponſus commendat. Frequenter ex multo placendi deſiderio ſubeſt metus diſplicendi: & propenſior deuotio, conſcientiæ ſecuritatem imminuit & furatur. Quid ergo mirum ſi ſponſus applaudit illi de pulchritudine, affectumque blanda allocutione demulcet quem metus inuexerat? Quanam enim ratione deformitatem non vereatur ſuam hominis anima quælibet, quæ noſtri Salomonis in matrimonium aſciſcitur? Audiuit
I illum in diademate ſuo, in die deſponſationis & lætitiæ cordis, in illa abyſſo gloriæ ſolito feſtiuiorem: poterat ſiquidem iure vereri repulſam, ſi deformitatis & abiectionis ſuæ reſpectaret ad cauſam. Oportuit itaq; vt ſecurior reddita reſumeret animum, & infuſa alacritas mentis faciem viuido quodam colore perfunderet. Nam totius vitæ & operum pulchro vultui plurimum adiicit mentis hilaritas. propterea in hunc modum
Cantt.4.a. amicam ſponſus alloquitur. Quàm pulchra es amica mea. Si-
Ibid.1.d. milia fere dicta ſunt ſupra in præcedẽtibus, vbi ſic legitur: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. Idem pene videtur: Ecce tu pulchra es, &, quam pulchra es. Vtrobiq; pulchritudo prædicatur ipſius, & iterata commendatio confirmationem declarat. Sed quantum ipſe aduertere poſſum, aliquanta hic innuitur diſtinctio. Nam vbi dicit, Ecce tu pulchra, agit tantum de pulchritudine: hic verò de nimietate pulchritudinis, quam pulchra es amica mea, quã pulchra. Ibi ſimplex atteſtatio quaſi ſubito deprehenſæ pulchritudinis: hic autẽ admiratio nimietatis. Ibi atteſtatur quam pulchra: hic oblectatur quod tam pulchra. Hic enim maiore pronunciatur cũ põdere affectuq; mirãtis, & prolationis modus motum oblectãtę mentis declarat: quàm pulchra es amica mea, quã pulchra. Et quidem in proceſſu cantici profectiora ad ſponſam dici oportuit. Hæc à nobis de ſimilium diſtinctione verborum. Nam quæ ſuper pulchritudine ſponſæ interpretanda fuerãt, copioſè & accurate ſuis explicata ſunt locis. Et quæ vir (vtrũ K eruditior, an eloquentior neſcio) ſuis diſputauit in homiliis: nec minimo (vt ſic dicam) digito decuit à nobis ad diſcutien dum attingi. Hoc verò non negligenter attendendum, quod poſt generalem commendationem pulchritudinis particulatim amicam depicturus, loco primo ab oculis orditur, prudẽter quidem: quoniam ſi ſimplex oculus fuerit, totum corpus *Mat.6.c* lucidum erit. Et ideo columbarum comparat oculis, vt iuxta euangelij doctrinam, ſuam amicam ſimplicem doceat ſicut co lumbam. Deniq; vniuerſum corpus operationis, ſimplex illuſtrat oculus intentionis, & facit vt coram deo luceant opera, quæ per ſe coram hominibus poterant lucere. Nam quando foris bonum lucet opus, ſed operis bonitatem non intendit animus: quaſi corpore claro oculus cęcatur. Opera quidem ipſa aliquotiens in genere ſuo bona ſunt, & aliis cõmoda: ſed operum bonitas in actorem non refunditur, qui ſimplicem oculum in ipſis non habet. Ideo tenebroſa ſunt, quod intentionis ſynceræ lumine carent. Bonus itaq; ſimplex oculus, non habens vllam partem tenebrarum, conuerſationis corpus totum ſerenans. Aut totus enim tenebroſus eſt oculus, aut totus lucidus, aut habẽs aliquam partem tenebrarum admixtã. Totus tenebroſus eſt, cum operi malo propter malum intendit. Totus lucidus, cum operi bono non tantum propter bonũ intendit. Cum verò in opere bono non tantum in ipſum bonũ, L ſed etiam in alium aliquem finem intentio dirigitur, vel cum in opere non bono quod ineſſe credebatur bonum, errãdo diligitur: aliqua ex parte oculus caligat, & non eſt mera ſimplicitate purus. Quid cum opus bonũ prętenditur, & non ipſum bonum, ſed aliud totum intenditur? Oculus ne iſte tenebroſus dicetur ex toto, an ex parte caligans? Mihi quidem magis tenebroſus ex toto videtur. Nam etſi lux deputetur in opere, nulla tamen agnoſcitur in intentione. Quomodo autẽ intentio bona, quæ bonum non optat: aut quomodo ſimplex quæ ſub boni velamine ſeipſam occultat? In oculis verò ſponſæ vtraque commendantur, & ſimplicitas, & ſpiritualitas: ideo columbarum dicuntur. Et bene in amica ſua primo lucem cõ *I.Ioan.1.b.* mendat, vt ſibi demonſtret ſimilem, qui & ipſe dicitur lux mũdi, & in quo tenebræ non ſunt vllæ. In ſex dierum conditione lux omnium prima creata dicitur, & in deſcribenda pulchritudine ſponſæ, lucis in primis inducta decenter eſt mentio.

Oculi tui columbarum. Quid te amicã eſſe præſumis, quę neſcis oculos habere columbæ? Opera quantuncunq; fuerint bona, ſi impurus eſt animus, de pulchritudine fruſtra tibi applaudis. Quomodo amica es, quæ pulchra non es? Sed quomodo non es inimica, quæ malignaris in ſancto? Malignatur in ſancto, q malignatur in bono, ſiue in ſuo, ſiue in alieno. In tuo malignaris bono, cum bonum ipſum non conſpicaris. In alieno, cum de bono male ſuſpicaris. Et praua intentio, & peruerſa interpretatio: vtraq; malignatio eſt: vtraq; fellea, vtraque M falſa, nihil habens cum columbarum natura commune. Oculi columbarum ſunt qui nec falli volunt, nec fallere norunt. Neſcis quòd ſponſus tuus veritas eſt? Quomodo dicet tibi: Columba mea, amica mea, quæ ſimplicitate non gaudes? Amica eſt veritati ſimplicitas: ideo cum ſimplicibus ſermocinatio eius. Denique ſimplicitati amicę applaudit dicens: Oculi tui columbarum. Bona enim eſt oculata ſimplicitas ita ſimulationem excludens, vt non caliget in veritate. Rara hæc hodie in terris auis: & ſiqua eſt eius vſquam frequentia, occulta ſatis, & latens in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ, & deſuper riuos aquarum. Quomodo autem obſcuratus eſt aut occultatus eſt oculus columbinus? Quis eſt qui ſeculi calliditates non ſectetur, qui illis ſe vti non gaudeat, qui non amet habere, aut ſaltem nominari in ſe non velit? Quis eſt qui non verecundetur oculos columbinos, glorietur ſe habere miluinos? Si Chriſti amicam dici te velis, quid tibi cum pru-
Rom.8.a dentia carnis, quæ inimica eſt deo? An iſtas inimicitias euacuare conaris, vt vtraſque carnis & ſpiritus prudentias con-
1.Cor.5.b cuare conaris, vt vtraſque carnis & ſpiritus prudentias concuare conaris, vt vtraſque carnis & ſpiritus prudentias concuare conaris, vt vtraſque carnis & ſpiritus prudentias conc

Gitare videar. Estote vestra contenti mensura. Nihil omnino in corpore colŭbę officio vacat, nihil caret honore: & ea quæ absconditа sunt, abundantiorem habent honorem. Deniq; & capillis sponsæ, suus est honos. Si enim in oculis prælati, in capillis qui sunt intelligendi, nisi discipuli? Et boni discipuli, qui se capillorum more tractabiles & flexibiles exhibent ad omnem nutum magistri, sicut ad motum venti: qui graciles, & spiritualibus extenuati disciplinis, pene sine corpore sunt, & penitus sine carne ad omnem insensibiles iniuriam, vt nec tŏdentis instrumenti sentiant læsionem, in hoc tātum passionis sustinentes molestias, si à capite cui inhæserunt contingat euelli. Reliquo enim emortuo corpore, vitalem ibi tantum sensum retentant: vbi capiti, de quo oriuntur, iungŭtur. Qui ipsi vicini cerebro vbi sapientiæ dicitur recessus, quasi ad intima ipsius arcana nituntur intrare. quibus hoc eradicari & quasi inde euelli videtur, ad exteriores qualibet occasione curas vocari. Nam qui inde sine sensu doloris effluunt, quomodo ibi aut nati aut radicati credentur? Deniq; quod non deci-
Cant.4.a dant capilli sponsæ, sed assurgant, audi quid sequitur: Capilli tui sicut grex caprarum, quæ ascendŭt de mŏte Galaad. Quasi grex caprarum, eo quòd in sublimibus pasti & positi, & tĕdentes semper ad alta vt caprę: altum tamen nil sapiunt, sed carnalis conscij sunt infirmitatis. Elatio namq; ipsa descĕdit, ascendit humilitas. Ideo quasi caprę, quod semper & alta petant, & ad infirma sua respectent. Et bene de monte Galaad ascendunt: sed tamen non nisi in monte Galaad, qui testimonij aceruus interpretatur. Et quis ille nisi Christus, super quem omnia prophetarum coaceruata sunt testimonia, cui prophetæ, cui Ioannes, cui pater, cui opera ipsa testimonium reddŭt? Hic mons ecclesiæ caput est. noli de hoc monte defluere, si capillus es. Quid nobis separationem minaris, & velut aululum iri à reliquorum grege capillorum? Nunquid casus tuus ecclesiæ caluationem adducet? Nescit illa decaluari. Nam & capilli eius omnes numerati sunt. Ad synagogam illa interminatio facta est in propheta: Erit pro crispanti crine caluitiŭ.
Esa.3.d Crispi sunt ecclesiæ crines, ad suum recurrentes caput, circa illud ambitu amico reuoluti, in ipsa capitis secreta conantes intrare. Ideo capilli eius non decidunt, sed ascendunt de monte Galaad, operum Christi maiora sibi semper ad imitandum exempla cumulantes. Vtinam fidei quam habeo in Christo, omnia opera mea attestentur, & iugi profectu congesta aceruum mihi ascensionis cōstituant. Quam paucos ego mihi testimonij huius contuli lapides. Vereor equidem ne in contrarium multos congesserim. Quid enim? Nonne tibi videtur non pro fide, sed magis contra fidem testimonia congessisse, qui sic viuunt vt alterius videantur fidei, quam Christiana? Deniq; tales, quā multos videmus de quibus iure dici possit: Isti non sic conuersantur, vt qui Christi redemptos se sanguine credant, qui aliam sperant vitam, qui futurum vereantur iudicium, qui tandem euangelica præcepta diuinitus data fateantur. Talia vtinam penes me testimonia pauca reperiantur, mallem nulla, ne modicum fermentum aceruum fidelium operum totum denigret. Et fratres mei (vt modicum de communi glorier, qui de priuato non possum) si totius vitæ vestræ respexeritis ordinem, & regularis obseruātię cursum, non erit exiguus, quem boni testimonij coēdificatis aceruus. Nā si à nocturnis vigiliis, quas impigro velut primitias quasdam præbitis affectu, & effunditis à principio vigiliarum sicut aquam cor vestrum ante conspectum dei, si inquam à capite singulos per gradus conuersationis diurnæ seriatim velitis incedere: quid ibi reperietur quod disciplinam non sonet, quod non concinat fidei vestræ, quod non vel corpus aterat, vel mentem erigat, vel dirigat erectam? Inter psallendum quanta est disciplina in corpore, & quam maior quorundam in mente, dum ne ad modicum, vel certe tantum ad modicum à sensu verborum illam sinunt abire. Nam ibi, id est in ipsis, quæ cantantur, verbis, aut ligatam tenent, aut ad cognata relaxant, ad peregrina nequaquam. Quod si contingat (fugax est enim mens humana) quanta statim castigant cēsura, & morę huius vsuras à se reposcūt? Sed ne ipsa communium horarum interualla nocturna vacant. Deus bone, hora illa noctis,
Psal.138.b quam sine nocte est, quam nox illa illuminatio in deliciis? Orationes illę priuatim fiunt, sed priuata nō petunt. Submissior quidē vox, sed mens intensior, & preces tacitę multum habēt acuminis. Denique frequēter vocem eripit oratio vehemēs: & verbis nec eget, nec vtitur, quæ puro & pleno fertur affectu. Amor in auribus domini solus obstrepens, corporalium strepitus dedignatur verborum, quæ sicut inchoanti excitamenta sunt, sic impedimēta solent esse perfectè oranti. Quid deinde? ipsis horis matutinis quasi de recēti orationes instau-
Luc.13.b rant, frequentant confessiones, & verecūda sed manifesta reuelatione exiguos purgant excessus. Nō tamē exiguŭ deputāt si à Christo vel tenui memoria titubāt. Hostis callidi, si quid fuerit improbitate suggestŭ, sibi imputant iniqui in hac parte æstimatores, dŭ propriŭ arbitrātur casum quod alienę fŭt fraudis casso conatu tantŭ prouocati. Quid quotidianus manuŭ labor, quo corpus & satis atteritur, & tenuiter pascitur? Labores manuŭ suarŭ nō soli māducāt, sed de insufficiēti pātiūtur egenis, vt & illis sit tribulatio, dūmodo aliis abundet. Interuallis quibusdā leuāt labores, sed fesso corpore feruet affectus. Illic tacitę lachrymę vbertim voluŭtur, prodeŭt gemitus, erŭpunt suspiria, vt qui iuxta sedēt, si forte ex se frigidi sunt, vicinis possint scintillis accendi. Qui denique non de crastino cogitāt, nec de hodiernis quidē, omnē curā proiiciētes in ipsum qui eis præest: non præmiŭ, sed quęrentes regnū dei. Quid (quod pene præterierā) in capitulo singulis die-
L bus examinādi abbatis astāt iudicio, quasi ad Christi præsentati tribunal? Ibi quisque in primis accusator est sui, accusandi se locŭ aliis prępripere festinās. Quid ipsum continuŭ silētiŭ, & quędā cōpassionis grauitas, nōne totā cōuersationē vestat, & quadā sanctitatis pulchra vestit facie. Ipse somnus quoque sanctitatis testimoniŭ reddit, nec in aceruo testimoniorum est tantorŭ sine confessione. Nam reliquię cogitationŭ confitentur Christo, vbi somno corpus obruitur. Quomodo enim dormientis poterŭt non versari ante oculos totius diurnæ conuersationis imagines depictę, & in animo vigilare? Nōne tibi magnus hic videtur testimonij aceruus erigi, nisi q̄ non aceruatim & sine ordine fiunt ista, sed serie cę̄rPsal.92.d ta & suis singula sunt distincta tēporibus? Nōne hæc testimonia credibilia facta sunt nimis, eo q̄ domum tuam talis decet sanctitudo domine? Vtinam cordis mei radices super istum deusentur aceruum. Nescit sterilis esse tantus bonæ cōuersationis cumulus. Locus est altus & vber, qualem propheta cōEsaiæ.5.a memorat. Vinea facta est dilecto in cornu in loco vberi. Et magnum plane fertilis soli testimoniŭ, fructŭ prouentus vberior: ficut e contrario loci vbertas, arboris qualitatem redarguit de infructuositate sua. An non arbor mala quæ terram bonam occupans, fructus condignos non parit, sed nec vllos bonę spei parturit flores? Forsitan & ficulneam illam Luc.13.b sterilem, quam dominus iusśit succidi, fertiles de vicino vicinę condemnabant. Periniquum est in sancta conuersatione M plantatum, nil sanctum moliri, & excusationes prætendentem cognatis exemplis conuinci, & inde descensiones disponere in corde suo, vnde alij ascendunt. Sufficiat tibi qui talis es, descensus tuus. Quid bonorum aceruum operum, quem alij alacritate ascendunt, detrahere moliris, & regulares obseruantias immutare, quarum numerum & rigorem Prouer.3.d causaris? Noli prohibere eos qui bene faciunt, si potes & ipse ascende. Audi de quanto & quali aceruo sancti ascende-Heb.11.g runt. Sancti ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, in solitudinibus errantes, in montibus & in speluncis, & in cauernis terræ, qui omnes testimonio fidei probati sunt. Vides quanto sit eorum fides probata scrutinio, quibus testimoniis examinata? Quid ànobis tale vel expetitur vel expectatur? Et nostra hæc inferiori genere testimonia credibilia satis, eo quidem credibiliora, quòd non ea necessitas imposuit, sed suppositi se voluntas. Voluntas ergo voluntas sit, & primæ libertatis iure nitatur, liberam se ad persistēdum exhibeat, non æstimet ad recedendum. Agnoscat necessitatis debitum, sed non sentiat iugum. In bono libera sit, & ad bonum nihilominus liberra. In illo quod iam tenet, & ad illud quo tendere debet: sed ad ea quæ retro sunt, nullam sibi licentiam permissam existimans. De quanto aceruo testimonij Paulus ascenderit

A derit, tādem audite. Ipse quidem spiritus testimonium reddit
Rom.8.c spiritui nostro quod sumus filij dei, Quantus vno in hoc testimonio aceruus? Sed foris nunquid non perhibuit testimoniHeb.2.a um? Deo, inquit, attestante signis & prodigiis & variis virtutibus, & spiritus sancti distributionibus. Et tamen tanto consPhilip.3.c. titutus in aceruo virtutum & attestantium gratiarum: nōdū, inquit, me arbitror comprehendisse: vnum quidem quæ retro sunt oblitus, ad anteriora extendor. Et nos ergo tantam habentes impositam nubem testimoniorum, deponentes omne
Heb.12.a pondus, & circunstans nos peccatum, per patientiam curram ad propositum certamen, aspicientes in authorem fidei & cōsummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atq; in dextera dei sedet. Recogitate enim eum qui talem sustinuit à peccatorib? aduersus semetipsum contradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficientes. Nondum enim vsq; ad sanguinem restitistis. Illorum enim testimonia, prærogatiua quadam dicuntur testimonia, id est martyria, qui pro fide Christi sanguinem fuderunt. Videte primum ipsum martyrem Stephanum de quanto lapidum aceruo ascenderit ad Christum, quem & omnes sequun-
Cantt.4.a.a tur animæ iustæ. Quasi grex, inquit, caprarum que ascenderūt de monte Galaad. Gestabant thesaurum fidei in vasis fictilibus, sed sublimitas erat virtutis dei. Ideo quasi ascendentes
B dicuntur, quod eos immania tormenta non tam fregerunt, q̄ firmauerunt ad reddēdum testimonium virtute magna. Quid hic eis animi est, qui nec vnam & eam leuem & amicam præpositorum increpationem sustinent, sed ad vnum austeri? verbum totus liquescit boni propositi, quem sibi firmauerant, rigor? Istorum tot suffulta adminiculis testimonia vix stare possunt, illorum tot repressa tormentis vberius eruperunt. An
Psal.43.d. non quantus numerus suppliciorum, tantus & aceruus testimoniorum? Etsi morte affecti tota die, & æstimati sicut oues occisionis, in omnibus tamen superauerunt, & velut superascenderunt de Galaad, de aceruo martyrij. Non enim de conseruanda corporali vita certamen inierunt sancti, sed de vita fidei, ex qua iustus viuit. Ideoque in omnibus superauerunt, quibus salua causa consistit. Quomodo enim non superant, cum aut persistendo in confessione redditi sunt æternitati, aut persuadendo persecutores informauerunt veritati. Denique etsi æstimati sunt sicut oues occisionis: quibusdam tamen innocuis dentibus ab infidelitatis radice hostes præciderunt suos, vt inter ecclesiæ vitalia reconderent viscera.

An non hoc sibi vult quod subnectitur: Dentes, inquit, tui
Cantt.4.a.a. quasi grex detonsarum? Aduertis quales oues istæ sint, quæ possunt quidem detonderi: sed dentes earum non possunt cōteri. Occidi possunt, & flecti nequeunt. Imò ipsi persecuto-
C res infregerunt suos, & in vinculis doctrinæ sermonibus æmollitos quasi dentibus mansos, in fidelium traiecerunt vnitatem. Petro dictum est: Macta & manduca. Et Moysi dentes
Act.10.b Psal.56.a. non sunt moti. Dentes enim eorum arma & sagittę. Arma spiritualia potentia domini ad debellandas munitiones. An non
1.Cor.14.d quidam ecclesiæ dentes, de quibus dicit apostolus: Intret infidelis aut idiota, diiudicatur ab omnibus, conuincitur ab omnibus, occulta cordis eius manifesta fiunt, & sic cadens in faciem adorabit deum, pronuncians quia vere in vobis sit deus. Nolite fratres, istorum vereri morsus dentium. non sunt canini, sed ouini. De tonsarum enim grege conferuntur. In
Esa.56.d canibus non dilaceratio, sed latratus commendatur. Canes muti (dicit Esaias) non valentes latrare: canes impudentissimi, nescientes saturitatem. Ac si quibusdam exprobret quod in altero se canum officio exuant, in altero se canes exhibeant, latrare non valentes & non definentes lacerare. Tales sunt qui inuicem mordent & comedunt, & consumuntur abinuicem. Vtinam hucusque sufficiat vt inuicem mordeant & comedant, nec tentent ipsos detonsarum lacerare dentes. Ipsi doctores ecclesiæ & præpositi nonne tibi videntur dentes quidam, qui redargutionis benevolę velut morsibus subiectos conuincunt, diiudicant, manifestant, & ad meliorem emolliunt statum? Quod si tu prædurus es, & emolliri non potes, quid remordere paras? An non remordes, qui vel in occulto detrahis, vel palam contradicis? Quid dentem contra dentem paras, dentem improbum contra dentem pium? Mordere potes, sed consumere non potes. Dentes enim sunt, & duri sunt & firmi, & detrahentes non metuunt, memores se D
Ezec.2.c cum propheta inter scorpiones & incredulos commorari, & Matt.10.b sicut oues missos inter lupos, vt ipsos lupos in oues rationabili tolerantia & exhortatione commutent. Et bene detonsarum dicuntur, quod illorum non sint morsus fugiendi, qui bonorum operum exempla sicut vellera quædam subiectis ministrant. Non tamen vsus dentium in alienis tantum remordendis & conuincendis erroribus æstimatur. Est & potior quidā eorum vsus, si qui idonei sunt solidŭ cœlestis eduli mandere panem, & sublimioris doctrinæ secretos diiudicare & differre intellectus, quibus non iam lacte opus est, sed solido cibo, ipsumq; quodāmodo attenuare & infirmare possunt, & quodam temperamento dispensationis vel fobrium reddere, qui ad solidum per se insufficientes erant, sed tantummodo lactis participes. Quodam enim solidioris instrumenti ad mandendum vtuntur ministerio, qui exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali: imò etiam boni & boni, nō tantum iudicantes inter noctem & diem, sed omnem iudicantes diem. Et iure de lauacro ascendere dicit, vt mūdando cordi studiosos probet, eo quòd mundis corde diuina sit repromissa cognitio. Vides quomodo lotos & irreprehensibiles esse oportet eos, qui aliorum excessus debent remordere & corripere? Quomodo lotos & mundos corde qui diuini sermonis dispensare debent alimoniam, & arcanos secretioris E verbi discutere sensus, sapientiæ intima rimari, & ruminare in sancta? Dentes tui quasi grex detonsarum. Quare ergo Cantt.4.a. quasi grex? Vtique quòd esse non impugnent, & aduertentur sibi, sed in simplicitate & vnitate sensus sui concinunt & concordant ecclesiæ dentes. Quasi grex detonsarum quæ ascenderunt de lauacro. Veterem enim deponentes hominem, & onere superuacuo leuati ac loti, alacrius ad superiora conscendunt. Siquidem ipsi pili veteres oneri iam esse incipiunt cum primo noua vellera germinant, cum hyems transiit, cum imber abiit & recessit. Ideoque si veteri & superuacuo leuitas & inanium rerum vellere te inuolui adhuc necessarium ducis, nondum tibi hyemalia congelatæ mentis frigora transierunt. Bene enim detonsi & de lauacro ascendunt, quasi nihil veteris vel farciæ vel sordis habentes. Attendis quòd nō tibi sufficit detonderi, non sufficit exonerari, non sufficit lotum & nouum fieri, nisi statim ascendas, & spiritu incedas, qui renouaris in spiritu. Si spiritu, inquit, viuimus, spiritu & am-Galat. 6.a bulemus. Tu igitur si ascendere disponis, ascende semper de lauacro, semper nouus & mundus. Laua per singulas noctes Psal. 6. a. lectum tuum lachrymis. Aut si te peccatum non quasi nox inuoluit, sed ficut nubes præteruolat: tu tamen lauare per singulas noctes, etiam leuium vestigia delictorum lachrymis dele. Hic enim in conualle lachrymarum locus est lauacri. F Quid est quod sordes congestas, & peccati purgamenta, futuri reseruas lauacro seculi? Quid scis si non erit illic conflatorium magis quam lauacrum? Nam quæ hic facile poterant ablui, ibi non tam misericorditer quam in spiritu iudicij & ardoris purgantur. Et fœlix qui de seculo non quasi de cœno, sed quasi de lauacro ascendit, non habens necesse vt aliquid in se lauet, sed est mundus totus. Ille plane dignus habetur dealbatis dentibus, id est animæ sensibus panem angelorum manducare: non iam panem doloris, sed panem qui lætificat cor hominis. Illum vtique panem quem significauit prophe-
Psal.16.d ta dicens: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Sic enim illa nos gloria dum apparet, pascit: reficit dum reuelatur. Huius siquidem gloriæ reuelatio plena, quid est, nisi sapientia vera? Quæ nos ad seipsam edendum inuitans, non alias à nobis mā ditur, nisi cum illam meditamur, velut vitales puræ mentis delicias, & indeficientem refectionem. Hic ergo purgatos & exercitatos animi sensus habeamus, non iam ad discretionem boni & mali, sed tantum ad perceptionem tanti boni. Actitemus hic crebro quod ibi continuè agemus: præoccupemus frequenter, in quo indefinenter occupandi erimus. Summum nobis hic negocium sit, quod solum ibi erit. Contemplatio namq; sapientiæ, æterna refectio est. Nihil omnino spiritualibus animæ dentibus dulcius ruminatur, quam ille panis viuus qui patri ait: Hæc est vita æterna, vt cognoscāt te verum
Ioan.17.a. deum, & quem misisti Iesum Christŭ: qui viuit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

G

Sermo XXIIII.

AVdistis præcedenti commendatos sermone sponsæ dentes. Iure quidem: quod non exigua sit pulchritudinis ratio in dentibus posita, si candidi sint, si equaliter conserti. Nec tantum aptitudo, sed & vtilitas in dentibus placet. Quid enim? Ioānes in Apocalypsi inuolutum, quod sibi ab angelo porrectum est, quomodo comederet volumen sine idoneis ad talem cibum dentibus? Durus videbatur cibus liber integer, & ideo dentibus opus erat, qui illum comminuerent integrum, & emollirent durum, vt leuius deglutiri posset. Et bonus plane dens, intelligentia exercitata, intelligentia spiritualis, quæ omnia diiudicat, omnia discutit, omnia ruminat & scrutatur, etiam profunda dei: quæ etiam ipsam inuoluti libri medullam mandit, & intima sapientiæ comedit viscera. Stultus (sicut scriptū est) complicat manus suas, & comedit viscera sua. Cibus iste cruentus, cibus carnalis est, cibus qui perit, imò qui perimit. Quam dulci? & vtilius viscera sapientiæ comeduntur, & sacri verbi arcana? Nō potest cruentis attingi dentibus, sed lotis & candidis, quia cādor est ipsa lucis æternæ. & ipsius sponsi dentes lacte candidiores dicuntur. propterea tales in sponsa commendat, qui sunt similes. Dentes tui sicut grex detonsarum, quæ ascenderunt de lauacro. Non modo lotos, sed liberos oportet mētis sensus habere, si quis illos ad diuini verbi scrutinium paratur. Omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis. Steritas reputatur si vel vno fueris fœtu contētus. Si potuisti ad sacratum aliquem in scripturis intellectum pertingere, vnum iam peperisti fœtum. Bonus profectus & ingens, sed insufficiens sacrato sensui si affectus non respondeat. Sterilis est intelligentia, quam non coęna & germana comitatur deuotio. Vbique tibi in scripturis spargitur quasi semen quoddam, vnde gemellum hunc possis fœtum concipere. Non tantum subtilia, sed & suauia ibi sunt omnia. Et præceptum domini lucidum est, & ignitum eloquium. Sterile est in te verbū dei, ex qua parte horum alterutrum non operatur. Si per intelligentiam vides, sed gelido adhuc riges affectu: nonne sterilis & inefficax reputatur in te verbi dei virt? ignea? Deniq; etsi ad ignem spectat vt illuminet, multo amplius vt succendat. Verbum, inquit dominus, quod egreditur de ore meo, nō reuertetur ad me vacuum, sed faciet & prosperabitur in his ad quæ misi illud. Ad quæ? Habes in euangelio. Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt succendatur? Semē est vertum dei, & in eo (sicut apud Iob legis) & lux & æstus spargitur super terram. Sed nescio quo pacto lux amplius germinauit, & dilexerunt homines magis lucem quam feruorem, nisi quod ipsi magis sibi de luce placent, qui idipsum quod lucet non amplectuntur. An non tibi videtur perdidisse aut dedicisse naturam ignis, non succendens? Cum audis aliquem quasi gloriantem & dicentem: non me ille scripturæ sacræ sermo ædificat, quid aliud videtur tibi dicere, quam perdidit in me efficaciam verbum ignitum, non me succendit, non inflammat, non exercet in mevim genitalem? Sterilitatem suam imputat verbo, quod quantum in se est, crescit & fructificat. Quam gloriosa frater, iactantia quòd non te sermo diuinus ædificat, qui ista loqueris? Forsitan euersa & euulsa nondum sunt vetera, ideo noua superædificari non valent, non germinare, non gigni. Fœlix, in quo amoris mundani deficcatus est humor, & vigor deficit. in eo facile igniti verbi vis operatur. Verbum dei, & lucet, & ardet. Neutra in te virtute priuetur, sed geminum de isto semine concipe fœtum. Sterilis reputatur vterus qui istis fœtibus non grauidatur. In Christo Iesu, neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur. Bonus plane fœtus dilectio: quia charitas in fructibus spiritus connumeratur. Deniq; velut gemelli fœtus gemina charitas. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum. Secūdum simile est huic: Diliges proximū tuum sicut teipsum. Illud primum, istud secundum: vtrunq; maximum, quia istud simile illi. Boni & sufficientes isti fœtus gemelli, quia in his tota lex pendet & prophetæ. Deniq; & finis præcepti charitas, quæ etiam alibi vinculum perfectionis dicitur. Et cōgrue de cocineo vinculo sequitur, de quo in laude labiorum sponsæ assumpta est similitudo. Sicut vitta coccinea labia tua. Ea enim labia ligant & rutilant, quæ de tali ventris fructu loquūtur. Concepta in corde charitas, quasi ignis flammigerans coccineo colore labia inficit, per quæ erumpit. Calor de excelso missus in corde, germanū labiis præstat colorem. Quid enim aliud sibivult quod coccinea dicūtur, nisi quòd in hoc flāmea demonstrantur eo quod coccus igneo rubet colore? Labia hæc non iam altaris carbonibus purgari indigent, & exteriori igne aduri. Ipsa enim de interiori flamma iam flammea sunt & conceptum visceribus ignem de excelso aliis seminant. Salutarem vtiq; disseminant scientiam: legem igneam, quam dominus venit in terram mittere. Bene coccinea labia, quæ hūc ignem non solum in terram, sed & in cœlum mittunt. Deniq; & ipsum dominum cœli succendunt. Ideo coccinea commendat labia, quod illi coccinea sunt, quod illi calentia vidētur, quod illa flammea sentit, & in mutuam amplius succendunt charitatem. Mira res: ignis ipse est, & nostris tamen inardescit scintillis. Quidni? Et gladius est verbum dei, & tamen vulneratur. Vulnerasti cor meū soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum. Ita & ignis est, tamen inflammatur. Vulneratur oculo, labio inflāmatur, etiam & ligatur, ideo vittæ comparatur. Sed charitas vulnus est, charitas vitta est, charitas coccus est. Vides quam acuta, quam tenax, quā ignea est charitas? Talibus in orando vtere labiis, tenaci velut vitta vinculo memorię cordi tuo dilectum astringe, agglutina, succende illum: succensō affectu quam dulce sit, dicat & alludat tibi: Ignitum eloquium tuum vehementer, & sponsus tuus diligit illud. Osculare me osculo oris tui, quia pulchra sunt labia tua sicut vitta coccinea. Osculandi siquidem desiderium labiorum innuit commendatio. Labia tua suis desiderat imprimi, vt fiat os vnum, & labium vnum, & post impressionem dicat tibi: Hoc nunc os ex ore meo, & labium de labio meo. Diffusa est gratia in labiis eius: in tua se refundit, & de cocco suo tua sunt effecta coccinea. Bona impressio, quæ tantam exprimit gratiam in labiis sponsæ. Memineris tamen non me nūc labia significare carnalia, sed spiritualia, sed interiora, sed illa de quibus Apostolus loquitur: Cantantes & psallentes in cordibus vestris domino. Si sponsa es, in hoc vnum debent esse constricta, debent esse succensa labia tua, vt dilecto tuo supplicent, vt confabulentur cum illo, vt illi canant, & dicas cum propheta: Exultabunt labia mea cum cantauero tibi. In tam sancta confabulatione nil sit in labiis tuis fluidum, & quasi vitta sunt: nil frigidum, & habes illa coccinea. Quis mihi det Iesu bone, talia habere labia in conferendis tecum sermonibus, tam prompta, tam exerta, tam succensa: succensa & exultantia vt tantum tibi cantent, & de te cantent? Talia sint vtinam labia mea, quæ subtili quodam ductu & succenso affectu indiruptæ meditationis, funiculi coccinei specimen exprimant. Huiusmodi labium in sponsa Christus commendat, non tantum in oratione, sed etiam in exhortatione, vt potens sit exhortari in doctrina sana. Quæ enim se labia in eius alloquio astringunt: iure quidem salutarem diffundunt & disseminant scientiam. Si dulci & feruida vtantur oratione vt audientium corda excitent: coccinea sunt, quia inflammatiua. Si verò simul exhortentur & doceant, & ea doceant quæ sanam deceāt doctrinam, quæ regulis concinant fidei: iam quasi vitta sunt, & non solum salutarem, sed etiam indissolubilem disseminant scientiam. Quid enim tam sibi cohærens, tam tenax, tam insolubili contextum nodo, quam ratio fidei? Talia Paulus discipulum informabat dicens: Attende exhortationi & doctrinę. Sed & in sermone cōmuni, vbi fidei non tractantur mysteria, etiā sic vittæ coccineæ labia tua conferuntur, si fuerit sermo tuus subtili mensura districtus, & discretus, & parcus, & grato verecundiæ rubore coloratus: si crucis Christi eo frequenter, quo libenter mentionem vsurpet. O beata hæc labia, Christi & osculo & alloquio vere digna, labia tam syncera, & tam succensa. In fide syncera, & in amore succensa. Succēsio ista de intimis & de summis est, nil habēs de infimis. Nā est succensio quædam de inferius erūpens. Iacobus ait: Lingua modicum membrū inflāmat rotā natiuitatis nostræ, inflāmata & ipsa à gehenna. Quomodo potest bene inflāmare lingua tā pessime inflāmata? Vitiatæ

ta? Vitiatę natiuitatis mobilis corruptela per se nimis rotatur ad malum, & volubilitate propria fertur in præceps. Et quid necesse est inflammare rotam hanc, quæ firmari non potest, sed per se fertur in malum? Denique diligenter appositū est cor hominis in malum ab adolescentia sua. A prima natiuitate impulsa nescit cursum inflectere, & tu illā lingua praua impellis amplius & inflammas? Lingua praua iracundiæ & indignationis occasiones requirit, iniurias vel fallas simulat, vel veras exaggerat, quas debuerat dissimulare: ad offensam officia etiam interpretatur, & venenati sermonis scintillas adhibet ad commouendum cor suum. Quid lingua nequam cordi tuo talem adhibes flammam? Sufficiat illi flamma sua, sufficiat illi concupiscentiæ ardor carnalis, & leuitatis calor innatæ, quibus cor tuum ac si volubilis rota impellitur. Hanc tibi flammam natiuitas prima ingenuit, sed renascendi gratia restringit. Noli ignem igni adhibere, & concupiscētiæ addere malitiam. Ignem hunc quem euomis, hauris de gehēna. Inde incipit, & illo rapit. Lingua, inquit, inflammata à gehenna. Lingua hæc mala coccinea est, sed vitta non est. Non enim ligat, sed dissipat. Male succendit, quia succidit vnita, quia dissidij verba scintillat, & flamma talis de inferis est. Nam flamma quæ de sursum est, pudica est, pacifica est, bonis consentiens, & bonos faciens. Verbum enim dulce, & multiplicat amicos, & mitigat inimicos. Quasi flammam flamma cōsumit, inferiorem superior, infernalem cœlestis: dum sapiens & suaue verbum vincit malignum, & dulce durum emollit, & ideo dicit: Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquiū tuum dulce. Nō enim decēt spōsam nisi verba dulcia, verba amoris, verba quæ delicati funiculi vice fungantur, verba quę sponsum irretiant & trahant vinculis charitatis. Fœlix anima, quæ huius nouit dulcium verborum nectere retia, quibus Iesum illaqueet, alliget verbum patris, animi affectibus vel affatibus Christum includat, amatorio detineat sermone & delectet, vt eius eloquium dulce sit ei, qui habet verba vitæ æternæ, & est verbū æternū, quod cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo. xxv.

QVam suaues sunt putas sponsæ genæ, quæ mandi possunt, quæ salubris fructus obtinent gratiam. Et reuera etiam corporales genas alicuius ita grata videas venustate refertas, vt ipsa exterior facies intuentium animos reficere possit, & de interiori, quam innuit, cibare gratia. Venustas vultus mentem interpretatur, & internos affectus facies loquitur. Vides quam consequenter post candidos dentes, & coccinea labia genarū inducitur mētio. Genę satis germanę sunt labiis, & ipsis tacentibus quodā visibili verbo mentis arcana demonstrant. Genę ipsę vocis vsum habent, & oris aut supplent officium, aut amplius exornant. Quantumuis fuerit dulcis & feruidus sermo, omnem eius gratiam procax vultus exasperat, & leuitate sua eloquij grauitatem imminuit. Ideo de genis sequitur quod earū modesta maturitas cocciněi labij accumulet gratiam. Denique quandam earum maturitatem tacite videtur innuere, quas fructui comparauit. In fructib? enim semper grata maturitas. Et in præcedētibus genas eius descripsit vt turturis, eo quòd nihil lasciuum, nihil leue, nihil petulans in eius appareat vultu, sed desideriorum æstus genas dulci grauitate deiciat. Affect? anxij vultum lasciuire non sinunt, & amatoriæ meditationes omnem à genis leuitatem ablegant. Turtur siquidem auis solitaria est: auis gemebunda. Talem vult Paulus virginem esse, vt solicita sit quomodo placeat deo, quę dicere soleat: Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem domini? An non tibi videtur vox hæc esse gementis? Gemitus tuus dulcis, quem genuit amor. Quomodo non graues & maturæ genę quas gemebundus informat affectus? Gemitus isti non tantum gemitus, sed refectionis gratiā tenent. Cibabis, inquit, nos pane lachrymarum. Et in præsenti malo punico sponsi genas assimilat, eo quod solicitus & amatorius affectus cognata quadam maturitate & vultum vestiat, & cibet intuentes. Relucens enim in facie mentis gratia, videntes quasi reficit, & suam in alios transfundit passionem. Non possum non dulciter moueri dum talem penes me vultū depingo: & amatoriæ genę in me similem gignunt affectum dum recogitantur, quanto magis dum videntur? Nam expressiorvisio quam cogitatus. Pulchrę omnino genę in quibus tāta venustas eminet, quas grata commendat humilitas: nil in se altum habentes, nil rigidum, sed quę sunt ad modestæ humilitatis compositionem quodam disciplinę exercitio infractæ.

Sicut fragmen, inquit, mali punici, sic genę tuæ. An non tibi quasi fractas habuisse genas videtur ille qui eas dedit percutientibus, dedit vellentibus, & non auertit à conspuentib?? Bona quidem hæc fractio per quam interior cœpit virtus eminere, & quæ intra carnis corticem concludebatur erumpere gratia. Quasi confracta videtur tanta dignitas ad passionis inaniens seipsam iniurias: sed per hæc fragmēta salutis se nobis vbertas effudit. Et tu si adimpleas ea quæ desunt passionū Christi in carne tua, si portes stigmata Christi Iesu in corpore tuo: iam tibi dicit Christus, quia sicut fragmen mali punici, sic genę tuæ, si confractæ sunt, & quasi crucifixæ genę tuæ, si quadam ędomitę & excultæ disciplina, nonne tibi videntur velut fragmina cuiusdam boni fructus? Et in consequentibus ad sponsum dicitur: Quia genę eius sicut areolæ aromatum, eo quod exaratę sunt & cultæ & compositæ aromatibus confouendis. Sic & hic sponsæ genas, sicut fragmen mali punici esse dicit. Et bona confractio per quam non mors ingreditur, sed spiritualis fructus specimē elucet. Bonę ergo genę, quæ per humilitatem ita confractæ sunt, vt fructus interni non perdant, sed magis prodant gratiam. Deniq; & ipsa mala punica gratam modesti vultus verecundiam, corticis rubei colore designant. Optimum plane in Christi sponsa decoramentum verecundia. Verecundia quasi aurora quædam, omnium actuum colorat principia, & virgineo virtutes reliquas venustat pudore. Verecundia bona sua non petulanter iactat, sed parce eloquitur, contenta tenuiter innuisse, & cum vrget necessitas. Iesu bone, quanta vbiq; verecūdia in sermonibus tuis, quā propriis parcus in laudibus, quas poteras sufficiēter loqui, tam sine humilitatis iactura, quam sine damno veritatis. Et cum propria exprimeretur, tamen nomē suppressit. Poterat plenius loqui, sed ipse ad sponsæ exemplum modesti pudoris colorē assumpsit. Non hanc modo prædico verecundiam quę corporali rubore solet ora suffundere, sed eā quę totius conuersationis venustat faciem. Nam sicut corporis, ita & cōuersationis genę sunt quędam, in quibus nihil est eo colore gratius, si operum omnium habitus humilitatē redoleat, si plus occultet in corde, quam ostendat in facie. Deniq; & hic dicit: Sicut fragmen mali punici, sic genę tuę, absque occultis tuis. Bonę genę, quę sicut nihil habent simulatū, ita multum habent occultatum: quę sicut nihil fingūt, sic nec totum effundunt: quę minus prętendunt in specie, quam tenēt in virtute. Possunt hęc ad interiores animæ genas referri, quę in conscientiæ facie sunt, vbi non homo, sed deus videt. Habet cuiusq; conscientia quandam propriam faciem. Eius genę verecundo humilitatis rubent colore, si penes se opera non iactet, non magnificet merita: non illa eximia putet, sed tam exigua pudeat. Quis enim gloriabitur castum se habere cor? Si accepit, quomodo gloriabitur quasi non acceperit? Et tamē ipsa quę accepit dona, quis intelligit? Nam si delicta nō intelligit, quanto minus dona? Dona desursum sunt, descendunt à patre luminū. Quę verò dei sunt, nemo nouit, nisi spiritus dei. Ideo si cui deus per spiritum suum reuelat, non tam ipse nouit, quam spiritus dei in illo. Nos, inquit Paulus, accepimus spiritum qui ex deo est, vt sciamus quę à deo donata sunt nobis. Nunquid omnia? Aut si omnia scire potuit, nūquid omnino? Ne vnum quidem (vt arbitror) ex integro: & si in flagello, non potuit intelligere donum. Vtiliter ipsa sibi cōscientia absconditur in parte, & ipse proficiendi amor nimius, incrementa sui profectus ignorat. Deniq; non ipsa virtutum velut pomorum integritas, sed tantum fragmina in genis spōsæ eminere dicuntur: quia quod in genis est, in euidenti est. Et si nouit quis veram in se virtutis alicuius gratiam, nūquid constantiam, nunquid perseuerantiam? Non est, inquit, occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto. Etsi mihi occultum est, non tamen tibi. Spiritus enim tuus omnia scrutatur, etiam occulta mea. Vtinam talia in me occulta multa habeam cognita tibi Iesu bone, & cognita in thesauris tuis. Periculo-

G Sa repositio istorum in mea scientia,ideo tuę magis tuto illa committo.Sed non ego tam illa committo tibi,quam tu non committis mihi. Penes te adhuc tutius foues quod fecisti in occulto.Nec sponsæ perfectio tãta finitur ipsi patere,& prodire in genas.Sic,inquit,genę tuæ absq; occultis tuis.Sũt quędam occulta tempore congruo producenda in lucem,& in facie collocanda. Interim latent in semine,tempore suo plenã acceptura speciem. Nunc igitur sponsa es,sed nõdum apparet quid eris. Quis putas similis mei cum apparuero?Et nũc similitudinẽ tenes in parte,quia ex parte cognoscis. Reuelata facie iam gloriam meã specularis,sed tamen adhuc transformaris à claritate in claritatem.Dũ transformaris,nondũ integre tenes.Trãsformari proficere est,nõ esse perfectum. Perfectũ autem tuum nõdum tui,sed iam oculi mei vident:penes me iã es qualis futura es.Iam in libro descripta es vitæ, & in manibus depinxi te.Facies tua corã me semper, coram me fulget, quæ in te nunc est obfuscata.Iam drachmam imaginis meę in te inueni,sed adhuc quadam squalet rubigine, & occultatur species eius.Iam fides tuis rubet in genis,& vitæ colorem infundit,sed adhuc fidei res est in occulto. Ideo sicut fragmen mali punici,sic genæ tuæ absque occultis tuis. Grata satis fidei facies,sed de occultis tuis mihi commendabilior appares . Patientiæ virtus in euidenti , & quasi in genis tuis latis iam placet,sed ego de posteriore te magis æstimo gloria. Et

Rom. 8.d H reuera fratres,non sunt condignæ non dico passiones,sed & ipsa patientia huius temporis , ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.Cuius iam quædam in nobis iacta sunt semina,quæ occulta operatione seipsa ad maturitatem perducunt,& ad perfecti fructus substantiam . Substantia hæc per

Psal.138.c. quandam seminalem gratiam nunc occultatur in nobis.Substantia mea,inquit,in inferioribus terræ. Vides vbi occultatam eam dicit.In inferioribus terræ.Fœliciter cum eo agitur quod nõ in infimis.Ego quædam terræ superiora accipio, quædam inferiora,quædam infima. Superiora sunt ipsa corporis humani natura.Inferiora ipsius naturæ corruptela.Infima quædam,iniquitas & culpa de corruptela procedẽs, & ipsam magis corrumpens . Ideo non dicit substantiam suam in infimis,quod nullum habeat spiritualis gratia(quæ summa prophetæ substantia) cum iniquitate commercium. Sed in inferioribus terræ substantia mea,eo q̃ medicinaliter gratia spiritus in infirmitate carnis sit occultata,& quasi fermentũ abscondita sanans & operans, donec absorbeatur mortalitas à vita. Nam non debet massa fermentum corrumpere, sed magis à fermento in similem conuerti saporem. Sed & alibi idẽ

Psal.38.b dicit:Substantia mea apud te est.Ergo & in inferioribus terræ eius substantia est,& apud dominũ. Distantibus est in locis abscondita,in superioribus cœli,& in inferioribus terræ: in æternitate,& in infirmitate. Ibi per prudẽtiam,hic per inoperantem gratiam.Et bona gratia quæ sic virtutum profe-

I ctus operatur,vt quendam perfectionis saporem nobis vicissim aspiret,& eructet abscondita ab origine mundi, abscondita mundo,absondita in deo,vbi vita nostra absondita est

Psal.30.c cum Christo.Et vere magna multitudo dulcedinis tuæ domine,quam absconditi,sed timentibus te non amantibus. Ideo nec sponsæ forte hæc furtiua dulcedo . Illa ipsa occulta sunt

Canti.6.b. sponsę,de quibus dicit:Ita genæ tuæ absq; occultis tuis.Ideo non propter illam tantum hæc vox facta est,sed propter circunstantes,magis verò propter longe stantes,& propter resistentes:propter illos qui se timide retrahunt à sancta cõuersatione,& propter illos qui inuide detrahunt . Quorum alij vitam secretam,vitam sanctorum,vacuam putãt & sine honore. Alij quidem etsi non vacuam,tamen totum eius excursum cum summo horrore.Nam exitum sine honore suspicari non audent. Alij vanam,alij amaram religionem putant.Illi nõ venerantur,& isti verentur accedere:ideo de occultis sponsę curauit tenuitur innuere,quasi ex obliquo illos tangẽs, & istos trahens,dum sic latenter de intimis eius admonuit deliciis.

Ibidem. Sic,inquit,genæ tuæ absque occultis tuis.Ac si dicat : Si cognouissent & alij quibus absconditis adimpletus est venter ô sponsa,quam facile omnia detrimentum facerent vt illa lucrarentur:quam libenter & bona perderent,& mala perferrent,vt absconditæ dulcedinis participes efficerentur. Nunc autem absondita est ab oculis eorum,quæ sanctis animabus in occulto per vices alludit.Grata tamẽ vicissitudo,quæ mul K torum molestias mitigat temporum.Nec exiles delicię, quæ in futura tempora abundant. Quid egestatem in illa veremini?Deliciæ in occultis eius,& abundantes deliciæ.Abundantia enim in turribus tuis ô sponsa.Deniq; sicut turris Dauid Canti.4.a. collum tuum.etsi latent deliciæ,sed virtus eminet. Quomodo non eminens turri collata?Sed differamus hunc in crastinum sermonẽ,dicturi de hac turre quod ipse Dauid dederit author eius & tutor Iesus Christus,qui viuit & regnat per omnia secula seculorum.Amen.

Sermo XXVI.

AM fortia ad spõsam & de sponsa loquitur (nã delicata in superioribus)vbi sic ait: Collum tuum si- Canti.1.c cut monilia.& simile quid habes in psalmo:Domi- Psal.92.a nus decorem induit,induit fortitudinem. Bona hęc indumenta,quorum vnum ornat,alterum armat . Primum illud posuit quod magis proprium sponsæ videtur. Nunc se ad eius quandam fortitudinem conuertit.Virtus fortitudinis tã to in sponsa preciosior,quanto rarior.Rara plane.Mulierem Pron.31.a enim fortem quis inueniet?Etsi poteſt,tu tamen Iesu bone,nõ tam inuenis quæ talis sit,quam prœuenis vt sit . Non seipsam hęc turris ędificat,sed ipse sine quo in vanum laborant ædificantes.Et vide quam fortem velit intelligi , quam turri Dauid assimilat . Sicut turris, inquit, Dauid collum tuum.Noli in hoc collo inflexibilitatem & duritiam accipere.Hæc enim non possunt ad laudem reflecti, sed ad maledictionis sententiam prouocant.Maledictus,inquit,furor eorum,quia pertinax: & obstinatio,quia dura.Neruus,inqt,ferreus ceruix tua. Esa.48.a Ad condemnationem intorta sunt ista,non ad commẽdationem prolata.Rigida peruicacitas solet libertatem mentiri, q̃ in his verbis accipio.Sicut turris Dauid collum tuum. Libera plane ceruix,& seruilis cõditionis ignara, tam erecta,tam munita vt turris Dauid.Non puto quòd aliquo abiectæ seruitutis iugo collum istud atteratur.Graue iugum super filios Adam à die natiuitatis eorum . Sed hæc iam non videtur de filiabus Adam. Iam veterem natiuitatẽ regenerationis nouitate mutauit:carnalem nesciens Adam, ex quo transiuit ad Christum:ex quo secundo adhęsit,vnus spiritus effectus cum illo.Ideo libera,quoniã vbi spiritus domini,ibi libertas, qua nos Christus liberauit:libertas data,non innata.Nã à natiuitate eorũ graue iugum super filios Adam. Vere graue,quod mulierem illã euangelicã annis decẽ & octo incuruauerat,ne sineret sursum respicere.Multũ dissimilem ab ista,quę ceruicem in turris modum sustulit in cœlum.Graue plane iugum quod totum humanũ genus in hac inclinata muliere excutere non poterat nec deponere:non desinebat ab onere,& iniquitatẽ addere super iniquitatẽ,& infirmitatẽ super infirmitatẽ,& vtranq; sup alterã:fœcũda satis,sed infœlici nimis fructificatione. Vis audire apponentẽ iugũ super iugũ? Audi

Luc.14.d M quali se excusatione vnus de inuitatis ab euãgelica subduxerit cœna.Iuga boũ emi quinq;.O stolida anima,aĩa tam inualida ceruice,& attrito collo,vnũ illud portas,quod tibi corrupta imposuit natiuitas,& plura cõparas?Non indiges emere quod gratis innascitur. Alia adiicis emere , & ab hoc quo opprimeris,collum eximere non potes.Iuga,inquis,boum emi quinq;,& vnũ hoc tam graue,tam generale gratis excutere non potes.Nec tibi tamẽ precium suppetit vnde te redimas.Nescis quàm graui iugo teneris ? Nisi sanguine Christi auferri non valet.Abundas vt plura emas, non abundas vt ab isto te redimas?O miserę diuitię tuę,satis es locuples non vt mitiges,sed vt multiplices vincula colli tui,& compedes aggraues.Sufficiat illud iugum graue quo opprimeris . Iugum hoc,si nescis , quędam est delinquendi necessitas, & impossibilitas resurgendi . Iugum hoc difficultas est ad bonum, & auiditas ad malum . Iugum hoc & iniquitas est qua reus teneris ad supplicium , & infirmitas qua pronus in vitium traheris . Originalia tibi sunt ista, & de propaginis vitio , & tu adhuc voluntaria accumulas onera ? Curiositate quinque sensuum dum exteriores intendis in species , interioris concupiscentię flammam prouocas , quę nisi sanguine Christi extingui non potest . Concupiscentia cùm sola est , satis inardescit : exterior verò materia si accedit,insanit . Geminum incommodum , naturę corruptio ,& curiositas quędam exterius

A exterius eius irritamenta explorans. Duplicatum incommodum,proprius impetus, & hostilis impulsus. Duplicatum incommodum:flamma concupiscentiæ,& flatus incentoris. Iuga boum,inquit,emi quinque.Bene vtique boum, quòd brutas mentes curiositatis atterat labor.Iugum si optas,non habes necesse comparare.Tolle super te iugum Christi,iugum

Matt.11. d gratuitum, iugum gratum, gratum non graue.Iugum enim, inquit,meum suaue est, & onus meum leue.Iugum hoc non est iugum boum,quia iugum rationale est, iugum non quod laborem infligat,sed requiem comparet. Et vide quomodo iugum hoc leue dicat . Nam illud superius graue , quod

Colo. 3. d. est super filios Adam à die natiuitatis vsque ad diem mortis eorum.Cuius putas mortis?Vtiq; eius,de qua habes:Mortui estis,& vita vestra abscondita est cum Christo in deo . Bona hæc mors,quæ veterem sepelit natiuitatem,nouam inducit. Mors bona , quæ seruitutem absorbet , generat libertatem. Nam huius natiuitatis liberi sunt filij. Bonus hic exitus vitę,vt veterem exuentes Adam,simul graue iugum abiiciam⁹. Hic vitæ carnalis exitus,captiuitatis nostrę iugum dirumpit, vltra grauare non potest,sed cõputrescit à facie olei, ex quo cœpimus nomine alio vocari,& innocatum est super nos no-

Canti.1. d. men secundi Adam, cuius vt oleum effusum nomen eius.Vis

Psal.102.a audire vtrunque iugum hoc graue & dirumpi & putrescere? B Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis,qui sanat omnes infirmitates tuas.Iniquitas tota & semel dimittitur. diruptũ est iugum , infirmitas adhuc sanatur, iugum computrescit. Denique quod computrescit,lente deficit,non desinit semel. Propositum voluntatis præcidi quidem potest,& quasi dirũpi:sed inueterata passio non tam deciditur quàm dediscitur. Et quando operandæ salutis impossibilitas aufertur per gratiam,tunc quasi dirumpitur captiuitatis iugum. Sed quę resi det adhuc boni difficultas:dum paulatim sanatur , eius videtur iugum computrescere.Computrescet,inquit: vt quamuis non semel totum,tamen quandoque putredine conficiendum donec intelligi . Quod computrescit : vtique corrumpitur. Quomodo non liber cuius iugum vel semel dirumpitur, vel sensim corrumpitur?Et iugum & vinculum corruptum,vtrũque vsu suo priuatum videtur.Nam nec grauiter premit, nec tenaciter stringit. Fœlix plane cuius computruerunt vincula vt nulli sint vsui: cuius computruerunt & corruptę sunt catenę à facie diei. Sed dices,de collo sponsæ sermonem instituebas: quid nunc circa iugum immoraris ? Quid de iugo ad collum? vtinam nihil. Nunc autem contritio magna . Iugum enim ad quid,nisi ad collum ? Sed non ad collum sponsæ, quia iam soluta vincula colli eius:iam nesciet seruitutis iu-

Canti.4.b go contineri. Sicut turris,inquit Dauid,sic collum tuum.Exuberantissima per hoc mõstratur libertas, & depressione ab C omni libera:non tamen nuda, sed quæ habeat aliquid fortitudinis admixtum. In turre non solum erectio,sed munimenti fortitudo attenditur à facie inimici. Restituta est quidem liberta, sed securitas tibi nondum permittitur. Captiuitatis contritus est laqueus , hostis aliunde quærit innectere : ius perdidit: non depositi recuperandi spem , non peruicaciam infestandi.Liber effectus es, libertatis tuendæ decætero tibi incumbit negocium . Collum amplexibus sponsæ deditum, noli ne in modico quidem degeneri exponere iugo . Deniq; reuertenti filio pater obuius procidit super collum eius.Pia

Luc.15.d sarcina, & iugum dulce: quod tamẽ sustinere nec sentire meruit,donec primo in se reuersus seruilem conditionem dirupit, sic regressus ad patrem.Erecta est ceruix tua: esto fortis sicut turris Dauid,vt dicere possis:Fortitudinem meam ad te

Psal.58.b custodiam.Ipse enim Dauid,ipse Salomon,Christus scilicet dei virtus , & dei sapientia. Eius turris es,si non infime, non infirme sentias circa ipsum. Sed si sublimitas virtutis deinõ ex teipsa quasi turris es: non turris Dauid,sed magis aduersus Dauid, qui inflatus sensu carnis suæ extollit se aduersus scientiam dei.Sublime hoc collum:sed superborum & sublimium colla sapientia calcat,humilium exaltat.Humilitas ipsa sumptus necessarios subministrat ad ædificationem euangelicæ turris . Nec verendum est ne sponsæ sumptus desint,

Mat.11. d. quos abundanter de sponsi potest arca mutuari. Discite,inquit,à me,quia mitis sum & humilis corde. Nondum intelligis qua ratione sumptus humilitas præstet in ædificationem turris?Qui se,inquit,humiliat,exaltabitur.Et bene de humi- D litate in præcedenti latenter est suggestum capitulo, vbi spõ Luc. 14. sę occulta commemorat,eo quòd humilitatis pulchra sit spe- & 18 c. cies , meritorum laudes occultare.Si ibi de humilitate, conuenięter de sublimitate isthic annectit. Non potest abscondi diu turris in humilitate fundata.Sicut turris Dauid collum Canti. 4.b tuum. Vide priuilegium sponsæ. Apostolus Petrus horta- 1.Pet.2.a tur nos coædificari in domos spirituales:hic vero non tãtum in domum, sed etiam in turrim ædificatur. Paulus in habita- Ephe.2.d. culum dei coædificari nos optat:sed sponsa hoc non contenta , etiam propugnacula adiungit,vt sublimis & securior sit habitatio.Forte & hęc vna de illis turribus est, de quibus dicitur:Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Psal.121.b Omnino conuenit,vt in turre non desit libertas. Dura, quia duplicata necessitas , vbi foris obsidio , fames intrinsecus. Quid proficit clausos & munitos esse aditus omnes si intus sęuus hostis fames cuncta contristat? Mala fames fastidium. Clausę sunt ianuæ exteriores,muniti aditus:sed per sensuum tuorum fenestras mors ingreditur,nec experientia indiscipli natorum sensuum de exteriori materia mali incentiua admittit . Si proiicis auaritiam ex calumnia: si obturas aurem ne audiaꝫ sanguinem:si claudis oculos ne videas malũ: iam clausus es,iam habitas in excelsis , & munimenta saxorum sublimitas tua.Nunquid satis est? Quid prodest tam munita sublimitas,si quæ intus sunt, famis & fastidij vastat crudelis egestas?Quid prodest dura saxorum & inaccessa sublimitas , si E non ibi panis est,si non aquę fideles sunt?Bona quidem protectio,si tamen non desit refectio . Bona sunt munimenta saxorum,si tamen talia fiat de quorum possit duritia & mel,& oleum elici.Et quidem ipsa obseruantiarum duritia,& petra disciplinæ , frequenter largos effundit riuos olei,& mentis faucibus dulcedinem deuotionis ministrat ordinis quidam lapideus rigor. Denique sic habes:Fiat pax in virtute tua,& Psal.121.b. abundantia in turribus tuis ô Hierusalem, sed abundantia diligentibus te. Alioquin , qui non amat,etsi intus sit,ęsurit tamen.Quomodo autem egestas erit in hac spirituali turre, in turre Dauid,in collo sponsæ,in quo iugi commercio spiritus vitalis trahitur & refunditur : in quo verbi sacri commeatus assiduus est, & vocalis spiritus discurrit ? Quomodo fames in collo,per quod abundantia suauitatis eructatur , & verbum bonum de cordis vbertate?Collum quoddam videtur commercium, & quoddam glutinum, & cordis cum ore, & corporis cum capite , vtriusque ad alterum.In collo vinculum est & via.Quod aliud erit vinculum nisi charitas, per quam capiti corpus cohæret Christo ecclesia ? Quæ alia via spiritus,nisi charitas? Hæc excellentior est via, imò hæc est spiritus vadens & rediens,& ad suam recurrens originem,vn de nascitur illo reuertens . Ab hac lex pendet & prophetæ. F Ideo mille clypei pendent ex ea. Omnis enim fermo domini Mat.22.d. ignitus clypeus est, & propugnacula ipsa ad sermonem re- Prou.30.a feruntur. In sequentibus dicit:Si murus est,ędificemus su- Canti.8.c. per eum propugnacula argentea.Propugnacula de ipsa solẽt esse turris materia , & quasi de eodem cum ipsa corpore . Et vide quomodo charitas consubstantialia & sibi concorporalia propugnacula gestat. Vide quomodo innata sit charitati solicitudo quædam, prudentia quædam,& peruigil cautio ad declinandas vel depellendas infestationes & machinas hostiles.Habent propugnacula aliquid clausum, habent & apertum aliquid.Per istud insidias explorat:per illud assultus declinat. Illic prouidens: isthic se protegens.Talibus est charitas cum propugnaculis ædificata : quia talis est ei tam fortis, tam prudens solicitudo innata.Ipsa magnum est sibi firmamentum quoddam.Denique fortis est vt turris dilectio.Ipsa nouit tentamenti occationes,& cum opus est fugere,& vbi fugiendi non est copia fortiter ferre:& cum ipsa in se aliquid firmamenti habere videatur, aliena tamen adiumẽta non refugit propugnaculis munita.Assumit & clypeos conuersationis . Bonus clypeus conuersationis ordo , & lex ab hominibus tradita. Hæc etsi non est charitati necessaria, non tamen reputatur superuacua,nec onerosa quidem.Spiritualis est charitas , nec indiget lege:nec tamen legem dedignatur,sed legitime vtitur ea protecta,non oppressa. Bonus etiam clypeus sacri meditatio verbi.Omnis enim sermo do- Prou.30.a

mini

G mini ignitus clypeus est. Non est contenta charitas spiritualibus quas ipsa gignit, meditationibus: & cū ipsa domini lex sit, in ipsis tamen legis sermonibus meditatur. inde sibi testimonia assumit, inde se tuetur: & multiplici protegit clypeo. Et cum magnū habeat intus testimonium spiritus, ab ipsis tamen literis sacris patrocinia sibi decerpit. Et bona protectio quam charitatis experientia suggerit, vel sermonis sacri peritia tradit. Paulus in epistola sua quædā charitatis tibi propugnacula depingit. Charitas, inquit, patiēs est, benigna est: 1.Cor.13.b percurre totū illum de charitate locum, nonne tibi tot propugnacula videntur exurgere, quot gratias distinctas enumerat? Non æmulatur, non agit perperā, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non gaudet super iniquitate, cōgaudet autē veritati &c. vsque non excidit. Vides quot propugnaculis turrita consistat? Nunquid non ista concorpo ralia charitati videntur, & velut de fundamento eius exurgere? Et tamen istos affectus, quos charitas quasi naturaliter gignit, doctrina dirigit, disciplina regit: erigit exercitatio, & bonum originale quantum ad charitatem. Ordo hic abexpertis præscriptus, vel fouet ne deficiat, vel promouet vt crescat: ideo charitas interna inspiratione non contenta, sermonis sacri vndique sibi velut clypeos institutiones memoriter appendit. Ipsum inspice sponsum, qui mediator & sequester quidam est inter homines & deum, quasi collum medium inter corpus & caput, turris fortitudinis à facie inimici. Ipsum (inquam) inspice qui propriis abundabat, quomodo assumpsit scripturæ clypeos, & velut ad authoritatem se contulit, secuto vnitatis fraudulētas interpretis maligni propulsans insidias. Tu quoque si fueris mediator quidam & sequester inter homines & deum, & velut collum, corpus & caput conjungens, mille clypei in te pendeant, omnimodi clypei diuini sermonis. Sacra tibi præsto sit authoritas, & ad omne bonum patrocinetur negociū, non tantū vt tibi sufficiat, sed vt reli-
1.Pet.3.c. quis abūdet. Esto paratus ad reddendā rationē omni poscenti de ea quę in te est fide & spe. Quasi poscere videtur fidei tuæ rationem, qui fidei contraria persuadere conatur, & ipsam infringere. Bonum ergo à collo tuo scutum pendet, si fueris scuto fidei munitus, scuto veritatis, scuto bonę voluntatis, sacri scuto sermonis. Omnes hos in scripturis clypeos legis. Sed & si fueris in sublime per charitatem erectus velut turris, si per contemplationis gratiam quasi collum reliquum corpus excedens accedas ad caput domini, & abscondaris in absconditofaciei domini, in secretario sponsi, in thalamo veritatis: nonne tibi videris delicato, protectus clypeo? & nescio si quod scutum ad protegendum efficacius sit quàm talis amplexus dilecti. Igneus est, & ideo omnia tela nequissimi ignea
I extinguit, & ignis ignē cōsumit. Si fidei scutū illa extinguit, quomodo non magis veritatis bono protegitur clypeo, qui absconditur in calore eius? Est enim veritatis feruida meditatio, & suggestiones inimici male ignitas ante extinguit quàm ad mentem pertingant. Inter sponsi amplexus & charitatis interna negocia non vacat sponsę peregrina tela suscipere. Bene talis clypeus à collo sponsæ dependet, eo quòd tam succensi amplexus gratiam experitur sola dilectio: sola tales nouit excessus, & mentem faciens adhærere deo, vnum ad horam cum illo spiritum efficit. Beatum plane collum, in quo sermo domini igneus moratur: à quo velut scutum gratis dependet amplexibus patris verbum, veritas, & virtus. An non tibi delicatè protectus videtur, qui talibus coronatur & circundatur vndique scutis ante & retro? Fidelis paxillus in quo tot diuersa vasorum genera pendent. Bene hęc à collo charitatis pendent, quòd ipsa sit vnctio quæ nos docet de omnibus, & omnia suggerit, quòd in ipsa omnes gratiæ conferuntur, & referuntur ad ipsam, vt ex ipsius pensantur & pē duntur mensura. Mille clypei pendent ex ea, armatura omnis
Canti.4.b fortium. Armatura plane quam Paulus ad Ephesios narrat:
Ephe.6.c Omnis armatura fortium, id est amantium. Fortis est enim vt
Canti.8.b. mors dilectio. Quid ergo? Tamen ibi sunt arma fortium, non infantium vbera. Si excedit quasi turris quædam, charitas
2.Cor.5.c. non condescendit. Siue mente excedimus deo, siue sobrij simus vobis, charitas Christi vrget nos. Audistis excedentem:
Canti.4.b. vultis sobriam & condescendentem accipere sponsam? Vbera, inquit, tua sicut duo hinnuli capreę gemelli. Bona turris sponsa, quæ se per cōuersationis disciplinam vndiq; claudit, & per scripturarum doctrinam sibi clypeos copiosè appendit, & per contemplationis excessum in sublime assurgit. Ipsius etiam continentia fortis, & doctrina fidelis, & excessus cœlestis, cum & eius sublimitas condescendere didicit, & doctrinæ copia ad sobrietatem deduci, & rigor liquescere in quandam rationabilis lactis dulcedinem, & arma fortium in infirmorum verba conuerti. Vbique illā vrget charitas Christi, sursum ad illum rapiens, deorsum propter illum trahens, sed non tenens diutius, dum ad suas subinde delicias in excessum recurrit. Ideo dicit: Vbera tua sicut hinnuli gemelli, ꝙ semper circunspicit montes pascuæ suæ, quòd ad pascuæ locum illam conuertat & rapiat nota refectio, quòd ad sponsi lilia leui saltu subito relabatur, vnde delicatè refecta cœlestium succis herbarum dilēta vbera ad paruulos iterato reportet. Sed quæ de vberibus istis dicenda sunt, non possunt aures fatigare, forsitan & hora fugiens portare modo, & potum lactis ab vberibus istis exprimere. Vberius ocium & horam liberiorem orantibus vobis cum dominus dederit, oris nostri officium non denegabo, ipso in eius præconio præstante copiam, qui præstat affectum, Christo Iesu: qui cum deo patre & spiritu sancto viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen. L

Sermo XXVII.

VIdetis fratres quomodo nec vbera sponsæ laudę priuantur. Et quidem vberum vsurpatio frequentum in aliis locis, tum in istis præcipuè Canticis. Vino vbera præfert, botro confert, assimilat turri. Et quod nunc in præsenti est, duo (inquit) vbera tua sicut *Canti.4.b*
duo hinnuli capreę gemelli, qui pascuntur in liliis. Videtis quàm multiplex vberum commendatio. Si mater est, maternum pectus vberibus carere non decet. Vbera nouerat Paulus habere cum diceret: Facti sumus paruuli in medio vestrū, *1.Thes.2.b*
quomodo si nutrix foueat filios suos. An non tibi videtur fa ctus quasi hinnulus, qui factus est quasi paruulus? Vnde foue bat filios quasi nutrix, si non habebat vbera? Quasi duo hinnuli capreæ duo filij ecclesiæ: alter de circuncisione, alter de gētibus. Vide quomodo Paul⁹ vtrisq; vbera coaptat. Factus
1.Cor.9.d. sum (inquit) Iudæis quasi Iudæus: his autem qui sine lege essem (inquit) quasi sine lege essem. Omnibus omnia factus sum, vt omnes lucrifaciam. An non vbera hinnulis istis coaptauerat, omnia factus omnibus? Omnibus omnia factus est non simulantis astu, sed compatientis affectu, & habitu coaptantis. Denique vtrisque se conformabat: nunc se cum illis à licitis cohibens: nunc ad licita condescendens, vtrorunque vbique declinans scandalum, vbi fidei non obsistebat iniuria. Omnibus omnia factus est, nec Iudæis ritum in initiis licitum tollens, nec ad eorum irritationem gentiles compellens. Omni- M
bus omnia factus est, pro audientium capacitate & præcipiens moralia, & differens mystica. In hac duplici materia velut duo vbera porrigit doctrinæ planioris, lactea vbera paruulis temperans. Interna compassio vbera quidēm habet, sed coaptio foris vbera exhibet. Illa miseretur, sed ista medetur. Quid enim mihi prodest si tantum compateris, & infirmitati, & quasi infantiæ meæ contemperare te commode nescis? Quid mihi prodest si compatientis affectu causam in te meam transfers, si curam quam debes non affers? Vtraque necessaria est, & compassio, & quædam disciplinæ & doctrinæ compositio. Compassio affectum conformat, compositio te ad lactandum paruulos vtiliter incurnat. Neutro in genere sancti doctores auditoribus desunt, facti sicut illi, & pietatis affectu, & conformationis vsu. Vtinam istud attendant qui facturi sunt in conuentu fratrum sermonē. Studēt magis alta quàm apta dicere, facientes apud infirmas intelligentias miraculum sui, non ipsorum salutem operantes. Erubescunt humilia & plana docere, ne sola hæc scisse videantur. Erubescūt vbera habere, nudare māmā, lactare paruulos. quid istud est? Ideo ne consedisti in medio cathedram tenens, vt scientiam iactes, an vt tenerā subditorum lactes infantiam? Subtilia texis: artem, qui audiunt, mirantur: eloquentiam laudant. Bene quidem, tamen si gratiam sentiunt, si te disputante audientium moueatur affectus, intellectus instruatur. Alioquin quid

A quid ad presens negocium peregrina quædam adducere quę auscultantes non capiant? Magna eloquentiæ laus est, causam quam susceperis apte exequi, ad eius commodum cuncta referre, susceptoque inseruire negocio. Nusquam euidentius eloquentiæ tuæ signum dabis, quàm si humilem materiam exequaris ornate, & sermonis temperamento attollas, quæ per se iacere videbantur, & velut contemptibiles sententias commendabiliores efficias. Nec tam debes attendere quę te dicere deceant hominem literatum, quàm quę debeant audire quos instruis. Quid enim inde consequuntur si ambulas in magnis & in mirabilibus, nō dico super te, sed super eos qui assident? Noli altum alte sapere, sed condescende humilibus. Sublimia loquens, sed non in tempore, quid aliud affectare videris, nisi vt tibi soli taceāt homines, & dicatur de te quod
Ioan.7.g. dictum est de saluatore, quia nunquam sic locutus est homo sicut hic loquitur? Ascendisti cathedram vt alios ædifices, nō
Philip.2.d teipsum infles: vt impleas, non exinanias teipsum, nisi forte eo modo quo se saluator exinaniuit formam serui accipiens, vt nos carnis suæ lacte nutriret in salutem. Bonus imitator magistri Paulus vbera non occultat, sed habere se iactat. Tan
1.Cor.3.d. quam paruulis (inquit) in Christo lac vobis potum dedi, non
1.Cor.2.d. escam. Et item. Nihil me arbitror scire inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Ipse nouit cui mensam paret, & quibus vbera porrigat. Ideo vbera eius sicut hinnuli, quia B doctrinæ suæ vbera emollita sunt, qualia paruuli in Christo capere possunt. Audisti iam quid sunt isti hinnuli, & quare duo. Vis nosse quare gemelli? Quia in fide non est distinctio Iudęi & Græci. Vacant ibi priuilegia meritorum, & regene-
Rom.10.c ratio nullos distinguit, quæ cunctos æqualiter absoluit. Om-
Roma.3.c. nes enim egent gloria dei, iustificati gratis per gratiam ipsius. Fides vtrosque populos æquè nobilitat, sed ludęus aliter reputat. In communi clementia iura sibi priuata deposcit. Quid mirum si vult esse primus quando voluit esse solus? Vnigenitus esse non potest, affectat vel primogenitus. Vide
Actо.11.d. quanta obiecta sint Petro in Actibus apostolorum quòd ad
Gala.2.d homines præputium habentes introiisset, quòd illos suscepisset ad fidei mysteria. Vide quantum in epistola ad Romanos Paul⁹ desudet aduersum Iudæos quòd in gratia sibi fidei priuilegia vendicarent quædam, & quos vna fides coniunxit, distinguerent gradibus. Ibi affectabant esse in gratia soli: hic summi, nolentes habere compares', quos non poterant non habere participes. Gentes autem fecit deus cum Israel concorporales, & comparticipes testamentorum, & in nullo discreuit, fide mundans corda earum. Ideo dicuntur gemelli, quia fides nullis gradibus separat, quos æquè regenerat. Alioquin qui nesciunt esse gemelli, effecti sunt nulli: & in conuiuio locum occupantes primum, iam nec habent nouissimū. Quæ ratio non inter illos tantū vertitur, sed se dilatat ad o-
C mnes, vt nemo alij in gratia, quocunque in gradu fuerit, aut participium, aut parilitatem inuideat. Quis enim merita prętendat, vbi in munere sola est gratia? Non debēt vetera præiudicare, vbi noua facta sunt omnia. Et in hinnulis regenerationis nouitas intimatur, sicut in gemellis in regeneratione parilitas. Qui bene capreę dicuntur, id est ecclesiæ filij, propterea quòd sicut caprea acutè cernant. Acuta sunt enim ecclesiæ lumina, contemplantis non quæ videntur, sed quæ non videntur. Vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui
Cantic.4.b pascuntur in liliis, si tamen liliorum sentiant gratiam: si ipsis lilia redoleant vt lilia, & non insuauem odorem refundant. Bonus & gratus est odor lilij: sed tamen ipsum lilium aliis redolet lilium, aliis absinthium. Lilium conuallium, lilium
2.Cor.2.d singulare Christus: lilia erant ipsi imitatores eius. Audi quid liliorum vnum loquitur: Christi bonus odor sumus: aliis odor mortis in mortem: aliis vitæ ad vitam. Vides quomodo singulare lilium illud, in quo bonorum omnium plenitudo olebat, tristem tamen videbatur quibusdam odorem spirare. Isti sunt qui ponunt dulce in amarum, & lucem in tenebras. Sed ille verè lilia pascitur, qui liliorum odore potitur. Lilia sunt exempla castitatis, quæ nō solum moderna & presentia, sed præterita & longe posita optime redolent. Lilia sunt etiam sacri sermones, in quibus æternæ vitæ olfacimus gaudia, & odorū attrahimus spiritum. Quàm multis fratres estis huiusmodi vallati liliis. Etsi omnes ecclesiæ filij, vos copiosius: quorum naribus singulis fere momentis, nunc prophe- D
tarum, nunc apostolorum, nunc euangelistarum spirant casta eloquia tanquam lilia, & verba & vita eorum grato fragrant odore. Quæ enim lilia suauius redoleant, quæ poterant illorum equare fragrantiam? Qualem tibi refundit odorem Maria, qualem Ioannes, qualem Petrus, qualem alij euangelici viri: qualem denique ipse Iesus qui singulariter & in se redolet, & in reliquis omnibus solus ipse sentitur? Quicquid suaue fragrat in ipsis, eius verba nouum mundo spargunt odorē cum mysteria reuelant trinitatis, cum redemptionis gratiam, cum copiam virtutum, cum gloriam resurrectionis, cum eter-
næ vitę statum exponunt. Verba vitæ æternæ habes, Petrus *Ioan.6.g*
ait: Et ad quem ibimus? Et nos idem dicamus dulci eius odore perfusi. In te Iesu bone, patris deitas olet, qui est in te. In te gratia spiritus, qui vnxit te. In te matris virginitas, in te, priæ carnis integritas, in te nostri medela languoris. Omnia hæc nobis olent in te, & ad quem alium vel amore vel memoria ibimus? Iniuria est plane talium liliorum, si aliquis peregrinus odor se illis immisceat, qui suauitatem illorum contristet, animiq; afflatus naribus ipsum corrumpat, & conuertat ad seculum, & post cœni fœtorem currere faciat. Iniuria est si tibi suauius fragrant vitia, quam virtutum lilia. Fastidiosus est vere qui lacte & in liliis pasci non delectatur. Non est enim omne lac paruulorum. Nonne tibi quasi lac videtur omnis doctrina, omnis affectus pius, animo illapsus dulciter? Quicquid facile & dulciter sugitur, lac videtur. Tali lacte E
abundabant vbera sponsæ, & ideo dicuntur sicut hinnuli, ꝙ sit in illis recens, & quasi semper noua & renascens consolatio verbi, & doctrinæ alacris copia. Vbera hæc vetustatis nil habent, ideo meliora sunt vino, sed similia musto. Vbera, in- *Canti.7.c.*
quit, tua botri, non habētia scilicet austeritatem vini, sed musti nouam dulcedinem. Vbera alia pascunt: ista inebriant. Bene ergo vbera sicut hinnuli: quia nulla vetustate infracta. Magnum sponsæ pectoris ornamentum si vbera integra habeat, non laxa, non fractas mammas in huius Aegypto seculi. Ideo dicit: Vbera mea turris. Inexpugnabilia vbera hæc, & lactis vbertate tumentia excreuerūt modum. Bona ergo vbera tam distenta, vbera pietatis, vbera gemina, eo quòd pietas consolationem habeat vitæ, quæ nunc est, & futuræ. Gaudete (in- *2.Tim.4.c*
quit) gaudio magno, vt potemini à lacte, & satiemini ab vberibus consolationis eius. Et cum auulsi fueritis à lacte, epulemini ab introitu gloriæ eius. Videtis quo lactis vsus adducat. Vt epulemini (inquit) ab introitu glorię. An non tibi videntur vbera sponsi epulari ab introitu glorię, quæ sicut hinnuli pascuntur in liliis, donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ? Quàm dulciter suguntur vbera quę sic pascuntur, vbera de cœlo plena, quia cœlestibus refecta in liliis? Ipsa liliorum fragrantia pascit. Odor eorum cibi gratiam tenet. Odor enim quidam fructus est. Ego (inquit) quasi vitis fructificaui *Eccli.24.c*
suauitatem odoris. Vide quomodo sapientia odorem suum in fructibus reputat. Spiritualis iste cibus est, nil habens cor- F
pulentiæ, nec dente tactus, nec labore mansus, sed haustus spiritu, ipsis statim vberibus influens, & vbera distendens. Vnde etenim fragantia dicuntur vnguentis optimis, nisi ꝙ in ipsis de vicinis haustus liliis spiritꝰ redolet, donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ? Dulce quidem inter lilia expectare auroram surgentem: & forte vicinus est dies istis liliis, & inter lilia eius frequenter aura quędam & vapor hauritur, & ipse sponsus in liliis pascitur: qui ipse & lilium est conuallium, & lumen diei. Dulce est ergo compascendo cum ipso, postulare ipsum, præstolari inter lilia, donec diei lumen aspiret. Tempus illud declarat, de quo dicitur: Satiabor cum apparue- *Psal.16.d*
rit gloria tua. Tunc verus & ęternus aspirabit dies, cum ęnigmatum in quibus adhuc videmus vmbræ inclinabuntur. Plures hic vmbræ sunt, vmbra fallacię, vmbra refrigerij, vmbra figurę. In prima serpens dormit, in secunda sponsus quiescit, in tertia sponsus delitescit. De prima dicitur: In vmbra dormit. De secūda: In vmbra eius, quem desideraueram, sedi. De *Iob.40.c.*
tertia: Quia sapientia in mysterio absconditur. Omnes istę reclinabuntur vmbræ cum aspirauerit dies, vmbra fraudis; vmbra fidei, vmbra mysterij. Tunc erit vmbra nulla, quia veritas nuda. Tunc ergo reclinabuntur quę modo sunt exaltatę. Vultis nosse q̄ altę? Operuit montes vmbra eius. Magnus *Psal.79.b*
mons

Gmons Paulus, opertum tamen hac vmbra se dicit, tantum in
1.Cor.13.d speculo & ænigmate videns. Magnus mons, & tamen faci-
le raptus in tertium cœlum. Fœlix raptus, & multo fœlicior
illo, quo mons ille euangelicus ad apostolorum imperium in
mare mittitur. Raptus est, quia sapientia dei immutauit sen-
sum illius. Ideo raptus in tertium cœlum, in cœlum intelligē
tiæ puræ, vnde vmbræ ænigmata procul abiecta sunt. Inferio
res sunt vmbræ & reclinatæ quodammodo eius respectu, qui
in cœlum rapitur. Raptus in cœlum est, raptus & in paradi-
sum. Serenitatis locus est cœlum, paradisus voluptatum. Pul-
chre in vtrunque rapitur, eo quòd semiplena sit contempla-
tio, quæ alterutro caret. Denique in quodam paradiso deli-
ciarum & voluptatum locata videtur, quæ pascitur inter li-
lia donec aspiret dies. Antequã aspiret dies, nox est. Sed nox
Psal.138.b ista nescio quid videtur habere diei. Nox (inquit) illumina-
tio mea in deliciis meis. Illuminationis etenim vicem tenent
ex parte deliciæ. Pulcherrimus contemplationis locus est, v-
bi simplex consideratio fidei cœlestes & suaueolentes aspер-
git affectus, & æterni luminis gratiam spirat. Non sunt istæ
deliciæ quas beatus Iob commemorans de sapientia dicit,
Iob.28.b quia non inuenitur in terra suauiter viuentium. Quædam sa-
pientiæ portio est in istis deliciis. Quomodo non sapientiæ
portio est, vbi est ipsa veritas nondum intellecta, sed iam cre
dita dulciter sapit? Ipse spirituales delicię experientia sui sa
H tis edocent, & quantum expetẽdum sit, quod de ipsis restat,
& quantũ respuendum, quicquid illis obstat. Tria hic obser-
uanda occurrunt: tempus, opus, & locus. Tempus, id est nox,
tempus quietis & vacationis est: opus refectionis est, quia pa
scuntur: locus delectationis est, eo quòd inter lilia. Iure di-
stenta ad paruulos reportat vbera, qui sic pascitur, qui in me-
ditationibus pascitur fidei, liberrimè, vberrime, voluptuosè.
Putas quòd Salomon in omni gloria sua vestitus est sicut spõ
sa, quæ inter lilia pascitur? Quomodo non glorioſè vestita,
vallata liliis? Nam etsi vmbra obscurat speciem, sentit tamen
odorem, sentit vestimentorum fragrantiam: & in his sapien-
tiæ quasi famam odoratur donec aspiret dies, & inclinentur
vmbræ: id est donec aspiret dies, & sempiternus dies. Quan-
diu dies & nox vices alternant, non videntur vmbræ reclina-
tę ex toto, donec statũ habent. Vbi vero reclinatę sunt? Apud
patrem vtiq; luminis, apud quẽ non est vicissitudinis obum-
bratio. Omnis vicissitudo obũbrationis instar habet, & dum
alij alind succedit, quodãmodo abscondit & obũbrat quod
præcedit. Hoc ergo est quod dicit, donec aspiret dies, & in-
clinẽtur vmbræ, id est donec aspiret dies, & plenus sempiter
nꝰ meridies, qui vmbras oẽs adnihilet. Qui pascũtur (inquit)
Cant.4.b. in liliis donec aspiret dies, & inclinẽtur vmbræ, hoc est q sa-
pientiæ oblectantur & pascuntur odore, donec ipse lucis æ-
ternæ candor illucescat. Vtrunque cõmendatur in liliis, can-
dor, & odor. Et odor quidem quid aliud nisi gratia fidei, &
I candor nisi gloria speciei? In nocte odor sentitur, sed candor
non cernitur, donec aspiret dies: quia candor ipse est dies,
non habens vllam partem vmbrarum. Ille cũ aspirauerit dies,
iam non erunt vbera necessaria. Omnes enim erunt dò cibiles
ipsius dei. Interim ergo sponsæ vbera sunt sicut duo hinnuli
qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies de die, Christus
Iesus.

Sermo XXVIII.

Cant.4.b VBera (inquit) tua sicut hinnuli capreę gemelli. Vi-
detis quanta gratia sponsæ, paruula est & quasi iu-
uencula, & vbera habet. Quid enim nisi iuuenculã
notat dum hinnulis comparat? Ergo & mater est
& paruula, alios pascens, & pasci non indigens. Etsi quis sit
Paulo similis, nondum tamen euacuauit quæ sunt paruuli in
carne commorans. Etsi aliis abundat, nondum tamen se arbi-
tratur comprehendisse. In speculo videt, in ænigmate videt:
ideo sicut paruulus, sicut hinnulus in vmbra pascitur, donec
aspiret dies. In vmbra, sed inter lilia pascitur. Infœlix plane
qui quidem inter lilia positus, inter lilia sanctæ congregatio-
nis, vbi varię vndique virtutes redolent, nihil tamen suaue, ni
hil liliorum simile nouit odorare. Bonus plane & sponsæ pri
uilegio gaudens, cui ipsa intrinsecus virtutum nascuntur li-
lia, qui inter lilia pascitur, inter lilia reficitur, lilia esurit. Bea
ti enim qui esuriunt & sitiunt lilia iustitiæ, lilia castitatis, o- K
mnium lilia gratiarum. Si esurire beatum, multo magis inter
lilia pasci. Et ipsa virtutũ esuries pascit, & delectat auiditas.
Odor cibat, sed nondum satiat. Satiabor cum apparuerit glo
Psal.16.d. ria tua. Denique ipsarum virtutum (vt sic dicam) gloria latet
adhuc. Totum quod inde audis, in odore est. Occultatur for
ma, sed famam audimus. Tenuis quidem fama in fumo, subti-
lis in odore cibatus, dulcis, sed tenuis. Et nos iam saturati su
mus, iam diuites facti, solo virtutum odore contenti. Nescio
tamen si vel odorem haurimus, quos perfectionis non trahit
Cant.4.b auiditas. Suauis quidem liliorum odor, sed æmulata in specie
gratia. Suauis quidem liliorum odor, sed suauitas tenuis, si o-
dor tantum. Denique qui pascuntur, inquit, in liliis id est in-
ter lilia, non ipsis liliis, sentientes viciniam, non fluentes sub-
stantia. Exiguus virtutum vsus exprimitur in odore, non co-
piosa, non solida & quasi corpulenta refectio. Non enim om
nimodis reficitur qui pascitur, ideo non dicit qui reficiũtur,
sed qui pascuntur in liliis donec aspiret dies. Delicioſa tamẽ
expectatio lucis inter lilia, & vide qualibus sponsa pascatur
in liliis. In liliis non caducis, in liliis non marcescentibus, in
liliis denique quadam incorruptibilitate myrrhatis. Nã myr
rha incorruptionem demonstrat. Iure post lilia de myrrha
subtexitur, vt sponsę lilia quadam incorruptionis perpetui-
tate commendet. Vadam, inquit, mihi ad montem myrrhæ.
Quid est bone Iesu q sponsa tua, dilecta tua, alibi expectat, L
Canti.4.b. tu alio vadis? Illa pascitur & expectat in liliis, & tu vadis ad
montem myrrhæ: Quare non magis ad lilia vadis, vbi sponsa
moratur donec aspiret dies? An forte lilia hæc non sunt alie-
na, nec longe posita à monte myrrhæ, sed magis oriuntur in
illo? Ita quidem est, nusquam lętius nascuntur lilia, q̃ in mon
te myrrhæ, nusquã magis illæsa seruantur. In monte myrrhæ
nec corruptioni, nec corruptibilitati locus vllus relinquitur.
Ibi in monte myrrhę, vbi carnis vniuersi mortificantur affe-
ctus, ibi lilia castimonię, lilia gratiarum & pure nascuntur, &
perpetuo florent. Ergo in liliis & in monte myrrhæ sponsam
satis delicatè locatam aduertis. Nam alterũ tibi sermo pręs
sens expressit, alterum tu ipse potes per interpretationem ex
primere. Quonã enim modo aliò iturũ se diceret, quàm vbi
dilectam esse cognouit? Sicut enim illa auide expectat, sic il-
le ardenter properat. Vadam (inquit) mihi. Quid ergo spon-
sæ non vadit? An ideo sibiipsi vadit, q̃ ad illam vadit? Vadam
ergo (inquit) mihi. Mihi vadam, non solum illi vadam. Non il
la sola de meo capit aduentu lætitiam, sed & mihi nihilomi-
nus alacritatem refundit. Mihi dulce, mihi iucundum est q̃
ad illam vado. Iam vadam mihi. Mihi sic ire proficit, non de-
lectabiliter afficit, ideo vadam mihi. Iam mihi de monte myr
rhæ suauis aspirat fragrantia, ideo vadam odore illectus. Va-
dam mihi, quia deliciæ meæ cum sponsa morari. Ita ne Iesu M
bone, de sponsæ colloquio oblectamenta tibi captas, ideo ti-
bi vadis, nec velut fastidiosus amator declinas cum exclude-
ris, sed stas ad ostium? Stas & pulsas, & quandam repulsę pas-
sus iniuriam, stas tamen & pulsas, tamen vt aperiatur. Aspер-
ge sponsa, asperge cubile tuum myrrha & aloe. Christus in
odore currit vnguentorum tuorum. Asperge cubile tuũ myr
Colo.3.a rha, quam Paulus commemorat: Mortui (inquit) estis, & vita
vestra absconsa est cum Christo. Tali myrrha asperge & irri
ga profunde cubile tuum, vel potius esto mons myrrhę. V-
berior enim gratia vbi myrrha nascitur, q̃ vbi aspergitur. In
hoc mõte colloca cubile tibi, imò dilecto in quadam myrrhæ
copia, vbi hæc species aromatica magis oritur q̃ aduehitur.

In multis scripturæ locis vsus myrrhæ ad mysteria sumit. Matt.2.a
Cum myrrha Magi ad Christum veniunt. Venit & Nicode- Ioan.19.g.
mus ferens mixturã myrrhę, quasi libras centum. Magna hæc
copia. Sed quid ad collationem montis? Ferens, inquit, id est
secum ferens, non ex se proferens: portans, non pariens. Bona
vtraque, & quę offertur, & quæ oritur, sed ista potior. Deni-
que illa ad Christum aduehitur, ad hanc ipse vadit. Vadit e-
nim sibi ad montem myrrhæ. Bene mons myrrhæ, qui mortẽ
circunfert seipso, non in parte: nec quasi respersam, sed vbe-
rem & continuam & eminentem: nec ad horam & quasi vete
rascentem, sed magis renascentem. Bene mons myrrhæ, qui
Christi in se mortificationem & incorruptibilitatem quan-
dam, & resurrectionis futurę imaginem non tam gestat q̃ ger
minat.

A minat. Nunquid tibi mons myrrhæ videri potest, in quo futu
ræ incorruptibilitatis nil magnificum, nil eminens, nil nisi ad
horam apparet? Beatus plane mons, qui huius myrrhæ ger-
mine vndique vestitur, non respergitur per partes, nil in se
nudum, nil habens sterile, sed totum hac fœlici fœcundũ spe-
cie. Quomodo non beatus, qui Christum ad se trahit in sui
odore aromatis? Bonus odor non tam leprosi domũ replens,
sed etiam cœli palatium, thalamum sponsi. Bonus odor plane
sponso Christo, inter ipsas deitatis gratus delicias. Denique
super tãtas delicias, deliciæ tamẽ eius esse in monte myrrhæ:
Cant.4.b ideo dicit: Vadam, inquit, mihi ad mõtem myrrhę. O beatum
montem ad quem vadis Iesu bone, ad quem venis, quem per-
ambulas, quem inhabitas, & inhabitas in finẽ: quem solus in-
habitas, & hoc vsque ad terminũ loci. Veni Iesu, incipe hunc
montem possidere. Nullus tibi quęstionem moueat, nullus di
cat: Nunquid habitabis in hoc monte tu solus? Mons vber,
mons pinguis, mons abundans, mons affluens vnguentis: hæc
vnguenta exinaniri non possunt. Magna enim vnguenti mo-
les in monte myrrhæ. Non deficient vnguenta de hoc mõte:
ideo qui vadit ad mõtem myrrhæ, vnguentis non indigebit,
nec odoramentis quidem, qui vadit ad colles Libani. Non e-
nim deficient thura de Libano. Nam & Libanum dicũt thus
intelligi. Veni Iesu bone ad colles vt fluant thura à facie tua.
B O quantus incensi fumus ascendit de collibus istis cum tuo,
imò cum te fuerint igne succensi. Magnam habet in collibus
thuris ignis tuus materiam pabuli, & magnum incensi fomi-
tem. Non cito consumuntur hæc thura. Incensi huius fumus
non facile euanescit. Tanta thuris moles, tanta copia collis
thuris non potest pugillo concludi, non comprehendi thuri-
bulo, vasculo non capitur, mẽsuram nescit, quia nescit inter-
mitti. Bene ergo collis thuris, qui sine intermissione orat, &
quod satius est sine remissione. Qui in oratione nil habet re-
missum, nil exile, sed velut cuiusdam fornacis magnæ fumus
pinguescit, sic pinguescentium votorum & desiderij exube-
rantis agit volumina. Veni ergo Iesu bone, ad colles thuris:
copiosum orationis incensum fumigant montes, quos tangis.
Quid simile fratres, habent orationes nostræ? q̃ cito thura no
stra inanescunt, & quodammodo vix succenduntur, & statim
extinguũtur. Vt quid istud? Vtique quoniam exiguam nobis
incensi congessimus materiam. Ego spiritus angelicos, &
si qui inter homines illorum æmuli sunt, quosdam velut col-
les thuris interpretor, quorum oratio quasi incensum dirigi-
tur semper in conspectu dei: qui deuotiõis suauissimos vapo-
res gignunt: cœlestium glomerant nubes affectuum. Beatus
vtique sacerdos, qui thura tanta offert, quẽ tam suauis nebu-
Apoca.5.c læ vapor operit & inuoluit. In Apocalypsi legis phialas ple-
C nas odoramentorum, orationes sanctorum. Et quæ cõuentio
collibus thuris ad phialas? quæ enim phiala capiat collẽ thu
Apoc.8.a. ris? Bona phiala plena odoramentorum. Sed ecce pluſq̃ phia-
la hic. Ascendit, inquit, fumus aromatum in conspectu domi-
ni de manu angeli. Sed quæ manus integro colli sufficiat?
Quæ (inq̃) manus, nisi tua Iesu bone manus, qui montes pon-
deras, & terram palmo concludis, qui libras montes in pon-
dere, & colles in statera? manu tua domine omnes fines isto-
rum collium, & si fas est dicere, in sinu tuo. Deniq; in sinu tuo
sanctorum oratio conuertitur, in conspectu tuo intrat, ibi cõ-
uersatur: ibi conuertitur: illi in te, & tu in illis. Propterea va-
dam mihi (inquis) ad colles thuris. Veni ergo domine, veni &
noli tardare, veni & ne trãsilias colles istos. Quid & si ad te
transiliunt colles thuris? Mobiles sunt mõtes myrrhæ, & col
les thuris vbi ipse aduenęris. Quomodo non mobiles, qui li-
quescunt, qui fluunt, qui fumigant, qui ascendunt sicut fumus
aromatum in conspectu domini de manu tua? Vade ergo tibi
ad colles thuris, vbi incẽsa multa sunt, vbi incensa cũcta sunt:
nã in colle thuris nil sine incenso. Incensa hæc data tibi sunt,
ideo veni vt adoleas ea in conspectu tuo. Vadam mihi ad mõ-
tem myrrhæ, & ad collem thuris. Veni de Libano, veni. Iam
exclusum est cur vadat: vt quid enim nisi vt vocet, vt intret,
vt dicat veni? Ecce q̃ bonum, & q̃ iucundum habitare in col-
Cant.4.c. libus istis, ad quos verbum dei vadit, quos reuisit. De quibus
Hier.18.c sponsa vocat, & vocat ad coronam. Veni, inquit, de Libano,
veni coronaberis. Libanus candorem sonat. Quidni cãdidus
de niue cœlesti? Non enim deficiet (sicut scribitur) nix de Li
bano. Nix illa quæ descendit de cœlo, quæ infundit terram D
& inebriat, & germinare facit. Beati montes super quos nix
ista cadit, & colles quos operit. Sic (inquit dominus) erit ver
Esa.55.c. bum quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me va-
cuum. Videtur ne tibi vacuum reuerti verbum, quod vadit ad
montes myrrhæ, & colles thuris, quod cadit super hos mon-
tes, & colles operit? Nescit vacuum reuerti, ideo vocat & di
cit: Veni de Libano veni. An mysterio vacare putas q̃ post
montes myrrhæ & colles thuris commemorat Libanũ? Quæ
res animum sic reddit mundum & candidum quomodo orã-
tionis vsus? Primo quidem myrrha mortificat, deinde thus pu
rificat. Nec enim pura poterit emanare oratio, si non omnis
prauus primo fuerit odor repressus, & exhalatio † carnis. In † alias ex-
myrrhę vnguento mẽs stringitur vt ad quandam imò omni- altatio.
modam vnitatem se coarctet: per thus incensum dirigitur &
dilatatur & se diffundit, & cœlestes replet regiones ex odo-
re vnguenti incensi. Illic se liberæ veritatis aurę immisćet &
confundit: & quę primo ad se anima ipsa contracta est, ibi ra-
refit & attenuatur & deficit, suspensa & suspiciens in excel
so. Oratio, vtriusq; & myrrhæ & thuris mysteriũ explet. O-
rãtis affectũ in primis colligit & stringit in seipsum, deiceps
diffundit & trãsfundit in deũ. Quid myrrhę similius, vbi tan-
ta in diuinam vnionem transfusio? Quid incenso similius, vbi
tãta diuini cuiusdã sensus diffusio? Iure tota pulchra vocatur
& sine macula, quã oratiõis ardor incãduit, quã colorauit & E
candidã reddidit cãdor lucis æternæ. Tota pulchra es amica
Canti.4.b. mea, & macula non est in te. Tota pulchra es, qa tota pulchra
es hac hora maxime, hora oratiõis, hora incẽsi. Tota pulchra
es amica mea, tota pulchra es: qa tota amica es, & solo amo-
ris candẽs affectu. Tota pulchra es, & sine macula, peregrini
nil habẽs coloris admixtũ. Veni de Libano, quia plene lota.
Veni de Libano, ex toto illustrata. Veni de Libano, carẽs cul
pa. Veni de Libano & cãdens gratia: veni, coronaberis. Fœ-
lix omnino qui de Libano candentis affectus, de colle thuris,
de orationis intentę copia vocatur ad coronam. Fœlix, inq̃,
anima quæ hora incensi ascendit ad patrem, quę sine interual
lo de Libano ad coronam vocatur, coronam glorię quã red-
det illi in hora transitus iudex iustus & dulcis sponsus Iesus
Christus cum deo patre per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo XXIX.

Canti.4.b. VOta pulchra es amica mea, & macula non est in te: veni de Libano, veni de Libano: veni, coronaberis. Quis mihi dabit istud trium (vt sic dicã) dierũ iter confícere? Quis, inq̃, dabit mihi hanc viam indefessio incessu pcurrere? Viæ istę, viæ pulchrę, & semitę pacificę sunt, venire de Libano ad Libanum, de Libano ad regnũ. Nã sponsa ad coronã vocata, inuitata videtur ad regnan F
di consortium. Dulcis est hic viæ terminus, sed nihilominus
dulcis est transitus. Quidni dulcis, qui nescit à Libano defle-
ctere? Non hęc est via lata, non hæc est via laica, nec potest p
eam transire pollutus. Non est currentis nec volentis, sed mi
Rom.9.c. serentis dei. Miserentis cur dico? dixissem melius desideran-
tis. An non æstuantis desiderij vota designat vocatio trina?
Vehementis affectus argumentum est q̃ tertio vocat. Percur
re animo præcedentia cantici huius: nusq̃ reperies vel tã cre
bro vocatam, vel tam expresse commendatam pulchritudinẽ
spõsæ. Ter vocat, & totã pulchrã dicit. Denique in præcedẽ-
tib⁹ sic habes. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra.
Et iterum alibi: O q̃ pulchra es amica mea, q̃ pulchra es. Hoc
autem tertio in loco totã pulchram diffinit. Illis in locis vel
demonstrat q̃ pulchra est, vel miratur q̃ tam pulchra est: non
tamen diffinite determinat q̃ ipsa sit ex integro pulchra, si-
cut in præsenti. Tota pulchra es amica mea. Quomodo non
tota pulchra pulchritudini, & toti pulchritudini collaterata
ex toto? Quomodo non tota pulchra in quam lucis æternæ
candor immẽsus emanat? Bene tota pulchra & superpulchra,
in quã vberi illapsu sese transfudit omnis pulchritudo domi
ni. Exaltata est quidem super sidera, species tamen pulchritu
dinis eius in sponsa. Species (inquit) eius in nubibus cœli.
Quandiu sponsa nubes cœli est, nubes lucidą & leuis, & qua-
si ad solem accedens, & ipsum suscipiens, tandiu in ea solis
splendor relucet, & pulchritudinis eius species manet. Plane
tunc

G tunc nubes est sponsa quando spiritualis obtinet affectionis
leuitatem,& lucem intelligentiæ. Quandiu spiritualis anima
per orationis & contemplationis vsum in supernis suspendi-
tur sicut lucida nubes & leuis,tota interim pulchra est, quia
tota amica est: & macula carens,quia in feruidę charitatis ver-
sa est colorem: hora ista gloriosam sibi sponsam exhibet, nō
habentem maculam vel rugam,mundans illam non tam in san
guine,q̄ in lumine suo. Quomodo non tota pulchra,in qua
tam expressa diuinæ pulchritudinis species apparet? Quā mi
hi dabis animam, quam audeas ex toto pulchram diffimire, ni
si in hac hora tantum,quando per amoris æstum plus imbui-
tur q̄ induitur specie sponsi? Aliis quidem horis sine macula
deputatur, dum culpa non imputatur. Hoc autem momento
q̄ sine macula dicitur,non est indulgētiæ,sed dilectionis,sed
desiderij,sed deuotionis. Quis enim dabitur veniæ locus,vbi
vota charitatis tantum exęstuāt? Amor indulgentia nō eget,
totum enim gratiosum est, vbi solus est. Denique vide nunc
quomodo & offensa excluditur,& gratia commendatur,& so
Cantι.4.b. la gratia. Tota,inquit,pulchra es amica mea,& macula nō est
in te. Blandimenta huiusmodi non videntur indulgentis, sed
diligentis,sed amantis,sed admirantis. Oblectatus pulchritu
dine,optat præsentiam. Veni de Libano, veni de Libano: ve-
ni,coronaberis. Inuitatio crebra prodit affectum,vota mani-
festat. Alij trinæ vocationis scrutentur sacramenta,& gradus
H assignent: mihi quidem sufficit diuinæ maiestatis humanam
aduersus animam affectum mirari. Istud sufficit, sed ipse suc-
cumbo. Vtinam mihi nihil incumbat negocij, nisi suspenso
semper stupore mirari impensam gratiam,ita tamen vt admi
rationi huic vota iungantur,& germana sit charitas. Affectus
Psal.41.b enim affectum meretur, & abyssus abyssum similē prouocat
in voce perfluentium cataractarum. Bonę quidem cataractæ
sunt quæ tuum bene sęsu,distillant affectum,infundunt amo-
rem. Amor mutus non est,vsum habet vocis. Quod enim con
tinet omnia, scientiā habet vocis. De spiritu scriptū est hoc,
& bene nostis quanta sit affinitas(si non potius idētitas) cha
Rom.4.13.c ritatis ad spiritum. Illa continet omnia, quia plenitudo legis
1.Cor.14.a est charitas. Spiritus loquitur mysteria,& amatoria plane lo-
quitur. Ipse spiritus reddit testimonium spiritui nostro,vtiq;
& blandimentum loqui potest. Sonus eius sensus amoris est,
& desiderij vota instar habent vocis. Experimentum gratiæ
ipsū est vtiq; q̄ loquitur, q̄ inuitat, q̄ dicit: Veni de Libano.
Ter vocat, fortasse idcirco q̄ funiculus triplex difficile rum
pitur. Tenax enim funiculus, amor. Amor affectuose trahit,
cui est idipsum alloqui quod est allicere. Nihil amoris tena-
cius vinculo,nil trahentius. Audi quomodo lex diuina triplici
Mat.22.d cem huius ostendit nexum funiculi. Diliges dominum deum
tuum ex toto corde tuo,ex tota anima tua,& ex omni mente
tua,ac si dicat: Diliges dominum deum tuum cordis proposi
I to,animæ affectu vitali,integro & rationabili quodam men-
tis arbitrio: vt amoris in te & propositum sit,& ipsum propē
sum sit,& perspicax sit. Bona siquidem cordis in deum intē
tio pia. Sed quid si pigra sit,si emortua, si nihil habens in se
vitale,nil animatum? Bona ergo intētio pura,quam viuidam
reddit & velut animatam feruida & dulcis affectio. Affectū
hunc qui est ac si quædam anima boni propositi infestat, in-
format meditatio. Si discreta est & renouet,si crebra est fu-
niculo,si tripliciter nexo,ad meritum repositæ coronę: quid
vberius? Ad experimentum quid expressius? An non tibi vi-
detur inuitare,& quasi tripliciter dicere: Veni hæc trina di-
lectio? Denique quasi inuitat dum confert & audaciam pro
Cantic.4.c merito,& auiditatem pro experimento. Veni,inquit,de Liba
Apoc.7.c. no,veni coronaberis. In Apocalypsi quasi de Libano venien-
tes sic legis: Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt,& vnde
venerunt? Hi sunt qui venerunt de magna tribulatione,& la-
uerunt stolas suas & candidas eas fecerunt in sanguine agni.
Esa.53.c Vtique & credendi fide, & conuersandi forma,qui in tribu-
latione sua sequuntur hunc agnum non aperientem os suum,
cum ad occisionem duceretur,& coram tondente se obmute
scentem. Qui non sunt tristes neque turbulenti donec eiiciāt
2.Tim.2.d ad victoriam iudicium,& certamē ad coronam. Non enim co
ronabitur,nisi qui legitime certauerit. Et quia de certami-
ne corona, ideo forsitā dilectam sic inuitat ad coronā, vt ex-
Cant.4.c. primat causam. Ait enim: Coronaberis de capite Sarmana &
Seir,de vertice† Hermon,de montibus pardorum,de cubili- K
bus leonum. Nescio enim quid asperū,quid ferum, quid frau
dulentum in his nominibus vel naturis datur intelligi. Ideo-
que de his coronari dicitur,dum hæc triumphata coronę mi
nistrant materiam. Ille quidem per tribulationis tolerantiam
coronatur,qui mitis,qui māsuetus,qui velut agnus de tribu-
latione magna venit: qui in charitate venit candidatus nō cō
sumptus, quem nulla impatientiæ & murmuris macula deni-
grat. Hi sunt qui de Libano veniunt,& coronantur de capite
Sarmana & Seir,de cubilibus leonum,de montibus pardorū.
Per hęc enim coronantur qui per hæc tentamentorum gene-
ra probantur. Nunquid non colligunt isti de spinis vuas, & *Matt.7.c.*
de tribulis ficus? Quod in præsenti est(inquit apostolus) mo *2.Cor.4.d*
mentaneum & leue tribulationis nostræ,supra modum in su-
blimitate ęternum gloriæ pondus operatur in nobis. Passio-
nes ergo huius temporis cooperantur quidem etsi non com
parantur ad futuram gloriæ coronam,quæ reseruatur nobis.
Cumulata plane materies præmiorum inter totius puritatis
merita passionib⁹ variis atteritur. Pulcherrimus coronę ne-
xus quando puritas vitæ,& humilis pressurarum tolerantia si
bi cohærent. Magnum quidem est pressurarum pondus,ideo
forsitā montium est expressum nominibus. Ingens moles, sed
fides superfertur,nescіens opprimi. Capita & mōtiū istorum
conculcat,& percutit ipsum caput de domo impij. Iure ergo
caput ipsum triumphans coronatur de capite,quia & tenta- L
tionum initium conterit, & tribulationum vehementiæ non
cedit. In omni re quasi caput est quod vel primū est vel maxi-
mū. Sic ergo caput hic accipe,quasi rerū,quæ his montibus
figurantur,vel principiū vel cumulū donet intelligi. De ca-
pite Sarmana coronat,de vertice Hermō & Sanir(alias Seir)
quæ iniuriarum cumulum quendam exuperat,& tribulationū
molem extollentem se aduersus humilē scientiam Christi.
Sed moles ista tanto videtur minus ponderis habere, quanto
totum est momentaneum quod tumet. Denique & si mōs est, *Iob.14.c.*
tamē scriptum legis quia mons cadens defluit, & saxū trans-
fertur de loco suo. Et vide quomodo defluxerunt, quomodo
translati sunt montes isti. Translati sunt,quia transmutati sūt.
Quasi translatos & triūphatos indicat illos apostolus, quib⁹
loquitur: Et hęc aliquando qdē, inqt, fuistis,sed abluti estis, *1.Cor.6.c*
sed sanctificati estis,sed iustificati estis hac ablutione & emū
datione quæ fit p verbū fidei. Pardus deposuit varietates su
as,totus immaculatus effectus,tot⁹ vnius coloris,id est vnius
fidei & moris. Velut pard⁹ qdā videtur hō hæretici dogma-
tis varietate respersus, sed nihilominus pardo similis est ho-
mo dissimilis sibi,hō varius & inconstans,& subinde mutans
cōsilia. Quasi enim(vt ita dicā) vult & nō vult pardus. Trahe
ista ad conuersionē gentiū, & mox intelliges quomodo p vi- M
nitatē fidei & spei,vnū induisse colorē videtur qui conuersi
sunt ad dominū,nec modo varietatē, sed & feritatem exuisse
leonum. Nō in cubilibus,inq̄,& impudicitiis,sed in cubilib⁹
& in ortis aromatum commorari,in lectulis non ferinis,in le
ctulis non fœdis, sed floridis. Floridus enim lectulus spōsi &
sponsæ. Non videtur sponsa de Libano libens egredi,& de
Iudæa transire ad gentes. Abscedit enim inuita quæ totiēsvo
catur,non vult deserere Libanum,vt transeat ad montē Sar-
mana, ad verticem Sanir(alias Seir) & Hermon. Sed transitu
suo montes hos steriles,montes barbaros cōuertit ipsa in Li
banum. Sed iā montium istorum nomina intuere. Sarmana
populus vanus intelligitur vel coangustās. Seir vel Sanir hi-
spidus,Hermō anathema. Quid vani⁹ illo populo, quorū ipsi
doctores euanuerūt in cogitatiōib⁹ suis,& dicētes se sapien-
tes esse, stulti facti sunt? Quid angusti⁹ illis q̄ desperātes se-
metipsos tradiderunt immunditiæ? Angustū enim cor, quod
finē votorū intra tēporalis iucūditatis metas cōtrahit,nesci-
ens spem ad æterna dilatare. Quid magis hispidū & magis in *ad.Ti.3.d.*
cōpositum illis,de quibus Apostolus dicit: Sine affectu, sine
fœdere,in malitia & in inuidia agentes? Nōne isti velut Seir
reputandi sunt. Nam Hermon accipiuntur qui sunt alienati à *Ephe.2.c.d*
sensu Christi, promissionis spem non habentes,nō ciues san- *1.Cor.6.c*
ctorū,nō domestici dei,sed omnino sine deo in hoc mūdo. Et
hæc quidem gentes fuistis,sed abluti estis,sed sanctificati e-
stis,sed iustificati estis in nomine domini nostri Iesu: ideo de
vobis sponsa coronatur, quæ de vestra immutatione gloria-
tur.

A tur. Bona enim mutatio,vbi Seir conuertitur in Libanum. Et
Libanus quidem, ille prior Libanus Iudaicus conuersus iam
in Seir videtur & Hermon: ideo veni de Libano,& veni & vi
de pro Libano illo exiguo & breui quanti tibi exurgant Li-
bani. Leua in circuitu oculos,& vide,omnes mundi istius mō
tes tibi sunt in Libanum conuertendi. Molestum plane gen-
tis tuę detrimenta & desolationem videre,sed molestiā hanc
tam lucrosa commutatio compēsat, vt vnius damna redimat
prouentus vberior. Noli ergo moram nectere,sed veni,vt de
gentium fide & conuersatione coroneris. Vis omnes hos mō
tes non in Iudæa & gentibus, sed in ecclesia tantum intelli-
gere? Non erit dissonus intellectus,si interpretationē in hanc
partem velis deflectere. Inuenies hic Libanum,& Sarmana,&
Seir,& Hermon. Inuenies hic & montes pardorum, & leonū
cubilia. Vtinā in hoc Libano nostro,in hoc sacro monacho-
rum conuentu, quem & professio & conuersio venustat &
cādidat: in hoc,inquam,Libano, vtinam detur cernere caput
Sarmana,nō verticem Seir & Hermon. Cum videris in cœtu
& in congerie sanctorum quenquam efferentem seipsum,in-
flatum sensu carnali,iactantia vanum,intus & foris tumidum
& turbidum,ociositatis anxium vanitate(ocium enim aceda-
am parit talem) cum talem videris, quid aliud quàm caput
Sarmana cum Libano cernis? Nil ocio vanius,nil anxius ace-
B dia,nil tumore turbatius. Nam & Sarmana populum vanum
vel turbidum sonat: ideo de Sarmana venitur ad Seir, ad hi-
spidum & pilosum. Vbi enim acedia,ibi tumor: vbi turbatio,
ibi nil lene,nihil compositum,nihil ordinatum,sed totū ho-
ridum: & qui talis est,sine fœdere est,sine affectione, minuti
sensus & alienati,imò anathematizati,quod Hermon signifi-
cat. Non hic domesticus dei, non ciuis,non aduena quidem
& hospes,propter quod nulla ad deum gratia, deuotio nulla
declinat. Non diuertit ad illum sponsus,vt vel in transitu vi-
sitet,& sicut hospes ad commorandum. Commorātur autem
in eo pardi, dæmones quidem varij & verspelles, & leones
Canti.4.c. cubant ibi. Non circumeunt vt transuolent, sed securi possi-
dent,& cubilia collocant. Sed qui tales sunt, desperandi non
sunt. Etenim multi istiusmodi⁹ sponsi prędestinantur orna-
tum: ideo dicit: Veni coronaberis de capite Sarmana,& de
vertice Seir. Veni(inquit)de Libano,veni. Vide si non mo-
rose egreditur de Libano,quæ totiens vocatur: mora tamen
hæc non est contumaciæ, sed cautelæ. Quis enim à contem-
plationis candore,à quietis internæ & puritatis sereno libēs
discedit? Cui non erit molestum,vel ad momentum de loco
deliciarum secedere? Forsitan inspirata in discipulis lucra
blandiuntur. Optanda quidem lucra, sed metuendus est lap-
sus. Suspecta mihi sunt lucra, quorum incertus est prouen-
tus, vicinum propriæ periculum salutis,certum internæ sua-
C uitatis damnum. Quid mirum si moretur venire,cum & mo-
lestum sit de Libano discedere, & metuendum sit ad montes
illos barbaros & bestiales accedere? Et forsitan sponsæ mo-
ra festinationem nostram suggillat & arguit,qui nimis prom
pti,& parum prouidi,vires nostras minus pensantes, festina-
mus ingredi in labores prælationis, in solicitudinum mole-
stias, & materiam lapsus: nec expectantes vel semel vocari,
vltro nobis ipsi honorem sumimus, vocationem vel præue-
nientes, vel arte procurantes. Non debet esse tanti muneris
improuida præsumptio,sed nec pertinax metus. Deniq; præ-
sumendum est vbi Christus iubet,vbi sponsus vocat,& pro-
uentus vberes pollicetur,sicut in hoc loco. Veni(inquit)co-
Ibidem coronaberis de capite Sarmana, de vertice Seir & Hermon,de
cubilibus leonum,de montibus pardorum. Cum in subiectis
mutatur morum barbaries,cum de cubilibus & impudicitiis
ad florida & honesta transferuntur cubilia, & in ortos aro-
matum,ad cubilia in quibus non est fremitus sed fletus,ad cu
bilia in quibus compunctio est cordis non pugna cogitatio-
num. Sed cum aufertur maculosę varietatis velamen, & nuda
succedit simplicitas,moribus ministerio suo in melius com-
mutatis,coronari spōsa satis apte accipitur. Bene quidem de
talibus coronatur, cum iam vertuntur in ornatum, quorum
antea mores horrebat. Cum ordine quodam charitatis sibi
hærent in vnum,qui ferinis prius affectibus dissidebant. Gra
ta plane sponso est hæc vnitatis cohærentia: ideo forsitā se-
quitur,& vulneratum se dicit in vno oculorum, in vno crine
colli eius scilicet sponsæ. Capituli huius ratio in aliud diffe- D
renda est tempus. Hoc autem in fine admonuisse sufficiat, si
quem alieni cura profectus ad gradum altiorem solicitat,
non dissuadeo,nec suadeo plane. Vnum autem hortor, quis-
quis es,æmulare & cunctationem & candorem sponsæ, quæ
non est contenta semel vocari nec digna penitus,nisi de quo-
dam purę & dealbatæ conscientiæ Libano. Non enim nisi de
Libano dilectam vocat ad coronā sponsus eius, qui est deus
benedictus in secula seculorum. Amen.

Sermo XXX.

COr durum,& male durum, in quo verba ista vul-
nera non generant. Stupidum plane est cor quod
verborum istorum virtutem non persentit, quod
non stupet ad dignationem tantam. Quid digna-
tionem dico? etiam plus est: & quantum esset si vel dignatio
esset? Magna enim res,& omni admiratione digna, si vel di-
gnatur tāta maiestas humanam infirmitatem fororis & spon
sæ impartiri vocabulo. Nunc aūt non tam dignatio est q̄ de-
notio. Vultis aūt deuoti & propensi affectus argumentum au
dire? Vulnerasti(inquit) cor meum soror mea sponsa, vulne- *Canti.4.c.*
rasti cor meum. Cordis vulnus vehementiā designat amoris.
O vere dulce cor,quod nostris mouetur affectibus ad repen-
dendam vicissitudinem dilectionis. Et necessitudo hæc,& vi-
cissitudo: necessitudo in fororis & sponsæ nomine, vicissitu- E
do designatur in vulnere. Magna necessitudo fororis, sponsæ
maior: illa cognationis,ista dilectionis. Ibi significatur, quia
de vno sunt: hic quia vnum. Soror est, quia diuinæ consors
naturæ. Sponsa vero,quia in singularitatem assumpta perso-
næ. Expressa plane necessitudinis hæc vocabula sunt,quæ vel
verum vel gratiam sonant. Quantum amare optet quę tantis
affinitatibus fœderatam Christo se nouit,quātūcunq; amat,
non amat sed redamat. Ipse enim prior dilexit nos. Amor ad
illū noster quātūcūq; propēsus fuerit,non impēditur,sed re- *1.Ioan.4.b*
pēditur: debitus est non gratuitus: equari ei qui iam impēsus
est amori non potest. Et quonā modo mereri potest, quomo-
do obligare potest qui ne plene quidē soluere sufficit? Non
potes sponsa amatori tuo vicissitudinē plenā rependere. Ipse
tamen non desinit superimpendere. Quod impēdit tibi non-
dum plene solutū est,& tamē obligatum se putat. Quicquid
illi rependis amoris,non accipit quasi debitū, sed quasi gra-
tuitum. Quasi prouocatum ad dilectionem se persentit,dum
cor suū vulneratum fatetur. Quid est hoc miraculi fratres?
Nonne beatam hanc reputatis animam,quæ ipsum cor domi-
ni nostri Iesu Christi piis affectibus transfigit & penetrat?
Acutus & efficax & vere violentus affectus ille est,qui tuum
Iesu bone, meretur & mouet affectum. Magna & violenta
est vis charitatis, ipsum affectum dei attingens & penetrans, F
& velut sagitta iecur eius transfigens. Quid mirum, si re-
gnum cœlorum vim patitur? Ipse dominus violenti amoris *Matt.11.b.*
vulnus sustinet. Sed vide quibus iaculis vulneretur. Vulne-
rasti, inquit, cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno *Canti.4.c.*
crine colli tui. Ne parcas sponsa talibus sponsum telis appe-
tere. Aspectibus piis quasi spiculis vtere. Noli in hoc nego-
cio remissius agere, noli contenta esse dilectum vulnerare
semel,sed concide ipsum vulnere super vulnus. Fœlix es si sa
gittæ tuæ infixæ sunt illi,& amores tui militent in Christo,si
oculus tuus defixus indefesse sit in illo. Bonum vulnus, de
quo virtus egreditur. Tetigit mulier fimbriam, & virtutem
de se sensit Christus exire. Quanto magis cum cor eius non *Luc.8.f*
leuiter tangitur sed vulneratur, gratiam de se emanare sen-
tit? Vulnus istud non est sine sensu: ideo puri aspectus in il-
lum spicula vibra: reputa illum quasi signum positum ad ta-
les sagittas. Tales fauorabiliter excipit, quia tales iacit.
Respexit Petrum, & cor eius percussit & compunxit ad pœ-
nitentiam. Vulnerati cordis lachrymæ dant signa. Denique
clementi respectu cor illud vulnerat,quod ad aliquem virtu-
tis mouet affectum. Talia in me vtinam multiplicet vulne-
ra à planta pedis vsque ad verticem, vt non sit in me sanitas.
Mala enim sanitas vbi vulnera vacant quæ Christi pius in-
fligit aspectus. Aspectus aspectum prouocat, ideo tuo illum
tenta vulnerare prospectu. Oculi tui semper ad dominum,
vt amoris tui nutibus capiatur, illaqueetur criniculis. Noti

tamen

G tamen dicit in oculis & criniculis,quasi in pluribus,sed quasi in vno. Vulnerasti,inquit,cor meum soror mea sponsa,vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Si plures habes oculos, omnes alios claude,vt hoc vno vtaris, quo solo dilectũ intueri soles, & quo solo vales. Qui directius intueri volunt, alterum oculum claudunt, alterum intendunt,& cum ipsum quo cernunt stringunt vt strictο efficacius contemplentur acumine. Oculus tuus vnus est, si purus est: vnus est,si ad plura non est:vnus est, si quodammodo simplificatus & strictus & directus in vnum est, non fissus, non diffusus, non sparsus in multa. Oculus tuus vnus est si intendis & intueris semper in vnum,& in illum vnum. Denique si amoris oculus est, vnus est. Vnam, inquit, petij à domino,hanc requiram,vt inhabitem in domo domini in longitudinem dierum, vt videam voluntatem domini. Oculus iste vnus est, vnum petens,& vnum prospiciens. Et in vno crine colli tui.Non oportet vt crines fluitent, vt sine lege euagentur, & sparsi & errantes oculorum effundantur luminibus.Non decet vt strictus sit oculus,& crinis laxus.Oculus enim offenditur cum crinis effunditur. Si intentio in oculo intelligitur, quid in crine vbi cogitatus designatur?

Vis vnum habere vtrunque & crinem & lumen, & intentionem & meditationem? Cuius est in lege domini voluntas eius,& in ea meditabitur die ac nocte: iste etiam in voluntate vniformi vnum possidet oculum, & crinem vnum in meditatione. Alioquin si vniformis & simplex intentio in deum tibi non fuerit,si cogitationes tuę sine disciplina tua fluitent: intentum retundunt oculum,& simplicem intentionis diuerberant aciem, & cor dissipant peregrinæ & indisciplinatæ mentis volutiones.Intentioni purę cogitatus respondeat: vnus sit, sicut & illa vniformis est. Bonus enim crinis qui fusus non est,non incultus,sed collectus in vnum,& collo inhæ
rens. Collo vtique illi de quo dicitur: Collum tuum sicut turris,de qua mille clypei dependent. Collum hoc sacrã scripturam intellige, per quam ad nos diuinę nuncia voluntatis verba profluunt. Bene ergo crinis colli, cogitatus assiduus in lege dei,ideo colli dicitur,quia omnis cogitatus tuus, omnis sensus tuus & intellectus tuus sacro non debet præiudicare sermoni, sed ex eius præscripto pendere, & prodire ab ipso. Quod diuisi & quasi lacerati sunt crines tui, & nihil in se compositionis habentes,collo licet inhærent: non tamẽ placent sponso,nec eius cor vulnerant, non mouẽt affectum, nec gratiam merentur. Vtrunque exigit, vt coniuncti sint, & collo inhęreant,& obtineant in se tam ordinem quàm authoritatem. Quid enim proficis si meditationes tuæ in lege dei sint, & ipsę in seipsis sine lege sint? Sine lege sunt,quæ sine ordine sunt,& passim feruntur.In vno, inquit,crine colli tui.

I In collo, sacri sermonis authoritas intelligitur,quæ cogitationes informet. Ordo autem in vnitate. Bonus enim ordo vbi colliguntur in idipsum, & feruntur in vnum, & in vnum illud quod non aufertur. Vel ideo dicit in vno crine colli tui, vt liberam & reuelatam significet sponsę faciem. Crines enim pro velamine habentur. Vult ergo in sponsa exutam & reuelatam faciem ad speculandam gloriam dei, ad intendendum sine offensione oculum contemplationis:ideo commendat crines compositos,& reductos à vultu ad collum. Quid hoc in vna singulariter intelligimus animæ?Deriuemus hunc sensum ad ecclesiæ statum. Gratius est enim quod ecclesiæ commune est. Denique nihil sponso gratius communitate, imò vnitate credentium, & compage ecclesiæ.Multa bona in sponsæ cumulauit præconium, quibus se delectatum ostendit, sed nunquam sic expressit congaudentis affectum sicut hic,vbi & luminis & crinis cõmemorata est vnitas. Quomodo non maximum erit eius gaudium, vbi maximum conseruatur mandatum? Mandatum, inquit,nouum do vobis,vt diligatis inuicẽ sicut dilexi vos. Oculi ecclesiæ, doctores sunt, quos qui tangit,tangit pupillam oculi domini. Crines vero, plebs credentium. In vtrisq; est sponso grata vnitas.In hoc, inquit, cognoscẽt omnes quia mei estis discipuli,si dilectionem habueritis adinuicem.Consensus duorum vel trium preces impetrabiles facit,quanto magis totius ecclesiæ in Christo cõsensus:Quomodo non impetrat vnitas, quæ ipsum cor domini penetrat? Vulnerasti,inquit, cor meum soror mea spõsa,vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum,& in vno K crine colli tui.Quid enim in toto muliebri ornatu plus allicit & afficit amantis affectum q̃ crines compositi? Sed quid conantur laudibus cumulare crines sponsæ ambitioso comptos & collectos ornatu?Magis subest plangẽdi copia quàm applaudendi. His diebus cernimus diuulsos miseræ & laceros sponsæ crines,& inter se pugnare ecclesiæ plebes pro ecclesia.Cernis hoc & tu Iesu bone, & nihil te mouet ista diuulsio,non te sponsæ tuæ vulnus tam graue vulnerat? Si vnitas ad gratulationem cor tũum vulnerat, dissidium ad cõpassionem vulnerare te debet. Mouet te vnitatis & vniformitatis dispositio:moueat te eorum,quæ vnita fuerint,dissipatio.Diuisi sunt crines tui, & disparati ab inuicem, imò & contra inuicem. Vtrique à sponsæ collo pendere se iactant,& de proprietate gloriantes,à se diuellere tentãt. Nouit dominus qui sunt eius,& discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomẽ domini:geminum hoc habens signaculum:vt Paulus loquitur.Immobilis manet sponsa ipsius inter impias manus vndique conuellentium illam & lacerantium.Reges terræ & principes conuenerũt in vnum aduersus Christum domini, & aduersus sponsam eius. Sed sponsa sponsum nouit,vt non sequatur alienum,sed ipsum. Non ignorat seipsam,non ignorat cuius sponsa sit:ideo non vult egredi,nec abire post greges sodalium.Et si sodales fuerunt,iam quidem non sunt. Exierunt L à nobis,sed non sunt ex nobis.Quomodo sodales sunt qui amici nõ sunt?Amicus enim sponsi stat & audit & gaudio gaudet propter vocem eius.Isti vero non audiunt, nec gaudent ad vocem sponsi, sed magis ad vocem imperatoris Romani. Nisi(quod verius fatemur)non tam gaudent quàm timent ad rugitum eius.Sed nouit dominus qui sunt eius,non qui sunt imperatoris. Ideo moueri non possunt ad fremitum leonis, quia immobili diuinæ notitiæ continẽtur signaculo.Bonum enim signaculum notitia dei. Notitia quæ secundum propositum,& humanum studium:diuina prouidentia,& humana diligentia Nam de diligentia subdit Apostolus:Et discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen domini. Vide duas huius signaculi partes: vnam diuinę tantum gratiæ, alteram & libertatis & gratiæ nostræ.Illam propositi: hanc adiutorij.Secunda hæc pars libertatis nostrę infirmum arbitrium dirigit. Nam prima prædestinando disponit. In prima qui sunt eius dominus præuidendo nouit: in secunda nobis innotescit.Illa causa,hæc est illius effectus.Illud signaculum immobile est, hoc probabile.Illud signaculum est, istud signaculi signum. Illa radix est,hic fructus:& à fructibus istis cognoscetis eos, qui nominant nomen domini. Nam ipse in beneplacito suo nouit qui sunt eius,& ponit eos vt fructum hunc plurimum afferant: ideo dicit: Discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen domini: qui eius esse se dicit, non discedat ab vnitate. Nec discedere potest quisq̃ illorũ quos diuina formauit & firmauit notitia.Deniq; & capillus de capite ecclesię nõ peribit.Capilli eñ ei⁹ omnes numerati sunt, omnes signati signaculo præcedentis notitiæ.Sine pœnitẽtia est ista notitia.Ideo firmũ stat fundamentũ,domini habẽs signaculũ,diuini propositi adiutoriũ,& arbitrij nostri conatũ. Isto qui ligantur crines signaculo,non poterit eos quisquam rapere de capite sponsæ.In manu tua domine,oẽs crines sponsæ,& nõ rapiet eos quisq̃ de manu tua.Tene Iesu bone, quos tenes,& recollige quos nosti,& qui tuum se nouit,qui dicit, domini ego sum:qui nominat nomẽ domini, discedat ab iniquitate,accedat ad vnitatẽ ecclesiæ,ad vnitatẽ capitis & corporis, id est sit crinis colli, & crinis vnus. Nihil sic sponsi cor vulnerat, nihil promouet affectum, & animum penetrat, quomodo vnitas sponsæ, & caipsa inter diripientium seruata & quasi solidata conatus. Episcopi religiosi proprias deserunt sedes,de ciuitate in ciuitatem fugiunt à facie persequentis.Deo deuoti & clerici & monachi tribulationibus & cõtumeliis affecti, rapinam bonorum suorum cũ gaudio sustinẽt, cognoscentes se meliorem habere & manentem substantiam in vnitate supernæ & ecclesiasticæ charitatis. Si enim omnẽ substantiam

A substantiã suam dederit homo pro charitate,quasi nihil despiciet eam.Quidam equidem libertatem ecclesiasticæ communionis muneribus redimunt. Bona redemptio, sed venditio turpis.Quid vendis quod ipse condemnas? Si schismaticos reputas qui à te separati sunt, non debueras precio inductus erroris sui illispermisisse licẽtiã. Si schisma reputas, cur libertatem eius muneribus venditas? Si autem ecclesiasticæ vnitatis apud nos veritas est, quid illam diuellere tentas? Si Petri sedem successionis iure tenes, cur non Petri sententias vẽdicas in eos,quos schismaticos arbitraris?Pecunia,inquit, *Acto.8.d* tua tecum sit in perditionem. Nunc vero dicis. Pecunia tua salua mihi sit, anima vero eat in perditionem. Quomodo enim non perditio hæc, vbi ab vnitate corporis separatio est? *3.Reg.3.d*

Nec mihi,inquit,nec tibi sit,sed diuidatur.Ita & tu pecunias tollis,cum animas non potes.Tolle quod tollis, munera tolle tibi,animas ecclesiæ relinque. Nam & ipsa nisi animas non quærit.Corporalia autem apud te bona spargant,ne bona animæ dispergant tecum. Qui enim non colligit cum ecclesia,dispergit.Signanter satis ait:Qui non colligit mecum, *Mat.12.c* dispergit.Collectio namque, vnitatis rationem continet, sicut dispersio innuit separationem.Ecclesia cum sponso dicere nouit: Qui non est mecum,contra me est. Nihil medium relinquens,aut colligis cum illa,aut certe dispergis:aut cum illa es,aut contra illam.Tu autem dicere (vt aiunt) soles: Si
B non vis dispergere mecũ:saltem non colligas cũ illis. Si non es mecum,saltem non fis contra me. Sufficit si nec noster sis, *Ioſue.5.d* nec aduersariorum.Sed non ita noster Iesus, qui ait: Noster es,an aduersariorum? medium nil relinquens. Nunquid Iesu *Hiere.8.g* bone,nõ est resina in Galaad? Quare ergo non est sanata do- *Esa.1.b* mine contritio sponsæ tuæ, vulnus & liuor & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo? Potasti domine satis dilectam tuam vino compũctionis, quando oleo fouebis,oleo sancto tuo? Oleum autem peccatoris non impinguauit cã. Nã & qui ex aduerso sunt,oleũ habere iactant.Quid enim nisi oleum venditant dum blandiuntur, dum pollicentur honores,dum munera proponũt? Oleũ istud nõ sanat,sed magis scindit. Ideo sicut vinum eorum, ita *Psal.76.a* & oleum eorum. Aequa lãce pẽsanda sunt verba & verbera eorum. Renuit consolari anima mea ab vberibus consolatio- *Thre.4.a* nis eorum. Ipsi enim sicut lamia nudauerunt mammas: lactauerunt enim catulos suos,nõ ecclesiæ filios. Ecclesia enĩ mãmas suas habet:idcirco in laudib⁹ suis sequit statim. Quàm *Canti.4.c* pulchrę sunt mammę tuæ soror mea sponsa. Reuoca domine Iesu filios tuos qui aberrãt,ad lactis huius dulcedinem, vt ex *Psal.8.a* ore lactentium perficias laudem, cum destruxeris inimicum & vltorem:ideo festina & eiice ad victoriam iudicium,vt habitent in vnum qui inuocant nomen tuum, quoniam in hac vnitate mandas benedictionem & vitam per omnia secula seculorum. Amen.

C

Sermo tricesimusprimus.

LEniter sunt à nobis perstringenda nunc vbera sponsæ,quæ superius non vno in loco studiosius pressa sunt, & nescio an ex toto expressa. Fortasse modo tacta,nouum aliquid nobis effundant. Quis non auide & cum spe bona ad vbera currat, quæ sic sponsus laudare curauit? Hæc vbera sunt quorum nos Petrus quasi mo- *1.Pet.2.d* do genitos infantes lac concupiscere hortatur. Et commendatio præsens nonne vim quandam inuitationis videtur obtinere? Quàm pulchrę sunt,inquit,mãmę tuæ soror mea spõ- *Canti.4.c* sa. Non est simpliciter & sine expressione laus tanta profusa, sed ipse pronũciationis modus admirationem & oblectationem proferentis demonstrat. Quæ tamen est huius ordinis ratio?Cur post oculum & crinem statim ad mammas sermonem deflectit? aut cur in illis vnitas commendatur, in his commendatur pluralitas?Mihi quidem in capitulo superiori mentis quidam & cogitationum excessus ad deum videtur innui, sobrietas vero & temperantia ad paruulos in isto: ibi vnum necessarium est:hic solicitudo & sermo doctrinæ partiendus in plura.Ibi intemperantia feruidi amoris collecta in vnum & constricta,& penetrans ipsum dilecti pectus sauciat: hic temperata doctrina,& sermo sobrius,lacteo quodam potu paruulos satiat. Vides quomodo nihil medium relinquit in laude sponsæ, sed cum Paulo aut mente excedit deo, aut D condescendit nobis. Charitas enim, inquit, vrget nos. Ad *2.Cor.5.c* quid vrget nos?Nunquid ad excessum?Non vtique ad excessum,sed vtique ad condescensum.Res illa est voti,hæc obsequij. Illic intemperantis affectus sumus, hic contemperantis. Bonus ordo plane haurire ibi,& hic exhauriri. Primo ibi infundi,postea hic infundere:inebriari ibi,& hic inebriare. Bona vicissitudo talis,si tamen modo talis. Ordinatione tua domine hæc vicissitudo perseuerat, vicissitudo contemplationis & consolationis.An non beatus cui omnia vitę momẽta in hoc decurrũt, vt vel Christo vulnera charitatis infigat, vel pietatis vbera porrigat subditis?Ego siquando (si tamen aliquando) inebriatus ab vbertate domus tuæ domine, distenta vbera inde reportare videor, tot variis & tam molestis exsiccantur negociis incurrentibus, vt mox arentia reddãtur, quæ prius eruditionis & gratiarum vbertim lacte rorabant. Fœlix quidem qui sancti interpellatione aliqua talia in se continuat studia, vt vel ipsum (ac si ita dicã) sapientiæ cor & secretariũ penetret, aut vbera inde referat voluptatis illius vbertate referta.Sponsa plane est quæ nouit huiusmodi variare vices. Ideo in laude ipsius post contemplationis excessum,de cõsolationis & doctrinæ vberibus sermo statim contexitur.Quàm pulchrę sunt mammæ tuæ: purus oculus, *Canti.4.c* & pulchræ mammæ.Ille sponso,& filiis sponsi.Ille ideo vnus dicitur,hic plures: quia varia debet esse vberum temperatura,pro sugentium qualitate diuersa. Vide quomodo Paulus E Iudæis factus est Iudæus,& iis qui sine lege erant,quasi & ipse sine lege esset,infirmus infirmis.Nonne velut tot applicat *1.Cor.9.c* discipulis vbera,qui in se tot trãsformat genera? Quid aliud molitus est tẽperatura tam multiplici, nisi vt leniter & lactis more teneris auditorum eius doctrina influeret animis?Tot videtur abundare mammis, quot modis arte ingeniosa capacitati se infirmorum coaptabat. Factus sum, inquit, in medio vestri tanquam paruulus in medio paruulorum, quomodo si nutrix foueat filios. Et si vultis, duas vobis mammas maternæ pietatis assignabo, imò idem ipse Paulus assignat cum dicit: quia pietas ad omnia vtilis est,consolationem habens vitæ, quæ nunc est,& futuræ.His vberibus geminis erga subditos abundare debet,qui doctoris & patris in ecclesia locum occupat,his muniri mammis à dextris & à sinistris, vt qui ei commissi sunt potentur à lacte & satientur ab vberibus consolationis eius.Harum alteram reputa sinistram,alteram dexteram. Sinistram in temporalibus subsidiis, dextera- *Esa.66.c* m in spirituali consolatione. Qui miseretur in hilaritate, *Rom.12.b* qui tribuit in simplicitate,qui iuxta apostolorum principem gregi commisso prouidet non coacte sed spontanee, mammã *1.Pet.3.d* hic sinistram exhibet: & ecclesiæ promittitur in prophetia Esaię quòd regum mamilla lactabitur.Mamilla,inquit,& nõ, *Esa.60.c* mamillis, eo quòd regum est temporalibus præcipue bonis ecclesiam fouere:hæc enim sinistra eius est,in qua sunt diuitiæ & gloria. De dextera quidem mamilla sic nos Paulus in- F *Prou.3.b* format. Consolamini, inquit, pusillanimes, & consolamini *1.Thes.5.c* eum qui huiusmodi est, ne abundantiore tristitia absorbeatur. Item vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spi- *Gala.6.a* ritu lenitatis.Et(vt ita dicam) sunt qui sinistram tantum mãmam ex officio habent, sicut ij, quos supra diximus, reges & principes. Et sunt quibus ex officij sui iure pendet dexteram maxime præbere mamillam, sicut sacerdotes domini & doctores,quorum labia custodiunt scientiam, & lex domini re- *Mala.2.b* quirenda est ab eis. Hi enim magis à subditis plebibus carnalia metunt,quibus spiritualia seminant. Qui vero possessionibus cũctis renunciãt, qui rebus temporalibus valedicũt, se suaq̃ omnia monasterio tradentes,& ex toto in ius abbatis transeunt,nullam sui sibi curam relinquentes decætero,tales vtique gemino cõsolationis lactandi sunt vbere. Ideo neutro hoc carere debent qui talibus præsunt, ne mutilum & velut detruncatum videantur pectus gestare, vna deformiter mamilla contẽtum.Qui vero vtroque destituuntur, locum hũc in ecclesia & sibi damnose tenent,& quantum ad alios periculose, ne forte lingua lactantis adhęreat palato,dum arẽtia sunt vbera matris.Peregrina est plane hęc laus ab illis in prę senti facta ad sponsam. Quàm pulchrę sunt mammæ tuæ soror mea sponsa. Simulque aduerte quòd non omnes pulchrę *Cantic.4.c*

G sunt mãmę. Nõ est enim speciosa laus in ore peccatoris. Fili,
Eccli.15.b inquit, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Vide
Prou.1.b quomodo quorundam vbera nõ modo non vult speciosa ha-
beri, sed vult suspecta. Idcirco ista commendat, vt bene no-
Cant.4.c ris ad quæ te debeas tuto conferre. Quàm pulchrę sunt
Canti.1.d mammæ tuæ: meliora sunt vbera tua vino. Duo sunt, quæ po-
nit in laude vberum istorum: pulchritudinem & virtutem.
Alterum conuenit amanti, alterum lactanti. Quid enim la-
ctantis refert si pulchra sunt vbera, dummodo sint vbera, &
redundantia lacte salubri? Pulchritudinem ergo pro se com-
memorat, & lactis gratiam pro suis. Et si non ipse melius sa-
pis, pulchritudinem ad conuersationis venustatem refert: ad
doctrinam & eruditionem, quod restat in cõmendatione mã-
marum. Dulcius sugitur, vbi vita venustat sermonis virtutẽ.
Et si spirituale aliquid vis, & expressũ de pulchritudine ea-
rum audire, ad mulierum te studia mitto, quæ corporei deco-
ris & cultus & operam gerunt, & assecutę sunt artem. Quid
enim magis affectant in ornatum pectoris, q̃ ne mammæ su-
perexcrescãt, & deformiter fluitẽt, & pectoris ipsius occupẽt
spatia? Ideo excrescentes & fluitantes, fascijs pectoralibus
stringunt, naturæ vitio arte medentes. Pulchra sunt enim v-
bera, quæ paululũ supereminent, & tument modico: nec elata
nimis, nec tamen equata carni reliquæ quasi repressa, sed non
depressa: leniter restricta, non fluitantia licenter. Hoc quidẽ
H exemplo qui verba bona, verba spiritualia debet proferre,
mulierum imitetur & studia & industriam. Castigato vtatur
sermone verborum, non fluitent vbera, non sine lege feran-
tur, non pectus & quoddam secretarium mentis magis occu-
pent quàm ornent, non habeant plus materiæ q̃ gratiæ, non
plus carnis q̃ lactis. Purus & prudens sit sermo pro tempore.
Accedat huc pietas, & pulchritudinis numeros teneat. Non
habeat plus oris quàm pectoris, nec lactis fluxum patiatur. Ex
pectore debent vbera prodire, & inhęrere illi, non ipsum cõ-
uerti in illa. Exabundantia cordis os loquatur, ex illa non
totum effundat. Restringenda sunt vbera, ne nimis exube-
rent. Videas aliquos dum verba consolatoria plus equo se-
ctantur, in vana deuolui: & dum auditores longo perteſos
silentio, & quasi quadam subtristes acedia exhilarare volunt,
petulantis lasciuia linguæ post vtilia profluunt ad scurrilia,
& modico frumento multum zizaniorum aut præseminant
aut superseminant: loquuntur placentia, & doctrinæ panem
Eccles.10. in risum faciunt (sicut scriptum est) sed paulopost risum sine
2. Cor.4.d pane, sine pane verbi salutaris. Non est adulterandum ver-
bũ dei, nec admixtione corrũpendũ peregrina. Suis sit contẽ-
tum vberibus, vberibus vtriusq; testamẽti. Hæc tibi memo-
riter in pectore hęreant, hæc tibi consolatorium & quasi la-
cteum sermonem ministrent, ista suggerant quod alij sugant.
De pectore tuo erumpant radicitus, vt non sint affectata quæ
I dicis, sed de puro & præcordiali prolata affectu, iuxta illud:
Si vis me flere, plorandum est primo tibiipsi. Compassionis
& gratulationis affectus intus nascatur tibi, sed per scriptu-
ræ sacræ verba ac si vbera quædam ad educationem audien-
tium profluat. Pudice quidem, vt in re seria, & petulantia
absit, & serenitas adsit. Ad pulchritudinem enim mamma-
rum accedit si se paululum attollant, & tumeant modice, tan-
tum vt habeant authoritatis quantum sat est, austeritatis ni-
hil. Ideo & vino meliora dicuntur vbera. Sic enim in laude
eorum statim sequitur. Meliora sunt vbera tua vino. Vbe-
ra gratiæ, vbera consolationis, austeritatis & duritiæ, vino
meliora sunt ac efficaciora, & accommodata magis ad com-
mutandum tristes & exasperatos affectus, ad consulendum
imbecilles & teneros. Facilius mouent, & fouent suauius.
Verbum enim dulce, & mitigat inimicos, & amicos multi-
plicat. Dulce euangelij verbum, durum legis. Et vide quo-
modo verbum dulce effera gentium corda conuertit, & quasi
marinos & salsos fluctus in lactis saporem. Inundationem,
Deut.33.c inquit, maris quasi lac sugent. De apostolis hoc dictum est
sub typo Zabulon & Isachar. Hodie si quis amarus & tur-
bidus fluit, non desperes. Adhibe vbera, instilla lac, forte &
ipse cras lacteus fluet. Quis scit si non modica stilla totam
Psal.67.c massam conuertat? Dabit enim dominus verbum euangeli-
zantibus virtute multa. Sterilis & infirma est seueritas le- K
gis, & sine gratia præcipit, & sine venia punit, vtroque vbe-
re caret, inde vel præsignatione vel prefiguratione hæc con-
tinet, sed in actu non exhibet. Memento non legis sed eu-
angelij ministrum te esse, ministrum Iesu, qui in passione a-
cetum, & in cœna vini veteris reprobauit acorem. Nouatia-
nus non habet mammam veniæ, nec Pelagius gratiæ. Ille na-
turæ inueteratę & corruptę bona prædicat, & ad iustitiam
sufficere dicit: hic diuinę naturæ bonitatem tollit, dum pœ-
nitentiam negat. Ille (vt sic dicam) reuocat petentes: hic non
suscipit pœnitentes. Vetustatem ille propinat: hic austeri-
tatem. Non habet eius doctrina gratiæ lacteam nouitatem,
nec huiusmodi dulcedinem. Parasti, inquit psalmista, in dul- Ibidem.
cedine tua pauperi deus. Pelagius dives est, non eget hac
dulcedine: innascitur ei, non paratur. Pelagius dicit, non
indigeo: & Nouatianus, non indulgeo. Alter prædurus est,
alter prædiues: Para domine para in dulcedine tua pauperi Ibidem.
tuo deus. Tu para, tu repara, & non nisi in dulcedine tua.
Magna multitudo dulcedinis, quæ de vberibus tuis domine
fugitur. Quotiens post opus graues excessus ad ista acces-
si, pressi instantius: & quantam lactis expressi copiam, tu do- Roma.5.d
mine nosti. Vbi abundauit delictum, abundauit & gratia.
Sufficiebat mihi vt diuitiæ computarentur si vel mererer ve
niam: & ecce abundauit & gratia. Mammarum pressi vnam, L
& vtraque influxit vbertim. Ideo sponsa tua gratiæ lacte po-
tata, & satiata ab vberibus consolationis, didicit & ipsa v-
bera magis præbere quàm vinum. Meliora enim sunt vbera
eius vino. Vinum vetustate acescit: vbera totum nouum, 1.Cor.13.b
dulce totum effundunt. Denique & timor foras mittitur, &
charitas nunquam excidit. Hoc est mandatum nouum eius,
semper recens dulcedo. Non potest amor esse, & dulcis non
esse. Meliora ergo sunt vbera tua vino. Vinũ non malũ, sed
vbera meliora. Meliora quidẽ sunt, mixturam tamen non re-
fugiunt vini. Nam in sequentibus aliquanto post dicet: Cantic.5.b
Bibi vinum cum lacte meo. Melius tamen si bibat lac solum,
& sine vino: quia in vino terror est, in vberibus compassio-
nis & gratiæ lene blandimentum. Nam vinum licet in bo-
num valeat & soleat accipi: hic tamen ex collatione vbe-
rum aliquid durum & forte significare videtur. Meliora sunt
vbera eius vino: quia melior est dulcis & fraterna compas-
sio, quàm indignantis animi durus & immitis affectus. Qua- Roma.1.d
si non habentes vbera Paulus notat, quos sine affectione vo-
cat. Non potest in humano pectore vberibus carere pieta-
tis sponsa sponso suo adhærens. Ipsi enim mons vber, mons
incaseatus, mons coagulatus, mons pinguis. Quomodo de
tanta lactis copia nil sponsa capiat, cui beneplacitum est in
hoc monte habitare? Et si in hoc monte sine intermissione M
habitare nondum possumus, recurramus frequenter, ascen- Prou.5.d
damus, inebriemur vberibus. Sic enim scriptura habet: V-
bera eius inebrient te omni tempore, & in amore eius dele-
ctare iugiter. Videte ad quem sensum vberum interpreta-
tionem deflectat, ad ebrietatem & oblectationem amoris.
Quid necesse est diutius in quærenda vberum ratione mora-
ri? magis vero quæramus ipsis inebriari. Meliora enim sunt
vbera vino, quia melior est misericordia super vitas: melior Psal. 62.d
est amoris affectio quam afflictio carnis, & lacteus potus spi-
ritualis nouitatis, compunctionis vino. Ibi enim ostenden-
tur & gustantur dura, dum vetus homo repellitur & destrui-
tur: hic in nouitate vitæ, diuini fauoris lactea capimus blã-
dimenta, nec fugę sed refugij significationem. Bonum qui-
dem vinum, sed vbera dulciora. Bona compunctio, sed me-
lior vnctio. Odor enim vnguentorum tuorum super omnia Cantic.4.c
aromata. Iam studia vestra ad audiendũ redintegrata video.
Auiditatem vestram excitauit odor vnguentorum sponsæ.
Indiscreta quadam esurie illa vultis hodie vberibus super-
addi: date inducias vsque mane, hodie sufficiant vbera, cra-
stino accedemus ad vnguenta, eo votis nostris præstante ef-
fectum, qui vberum & vnguentorum sponsæ suæ & commen-
dator est & dator, Iesu Christo qui viuit & regnat in secula
seculorum. Amen.

Sermo

A

Sermo tricesimusſecundus.

EXiguum est mihi olei & vnguenti fratres, & vos hodie vasa affertis tanta, tam vacua. Nec ducatis ad iniuriam, quòd vacua vasa vestra dico. Ego non inania per hoc, sed magis capacia volo intelligi, eo q̃ auida & idonea sint vobis ad capiendum ingenia. Quis ista implere sufficiat? Attenditis ad vnguenta sponsæ quanta sit illi aromatum copia, quasi non & instrumenti habenda sit ratio per quod ad vos manare debent? Copiosa quidem materia, sed nihilominus attendite quid minister queat. Fiat quod vultis, non causabor inopiam, ne vos me non obseruatę sponsionis incusetis. Instillabo modicum quod habeo olei vasis ingentibus, atq; vtinam aliquis Heliseus iubeat, cuius virtus nostro prouentum bonum conatui tribuat. Quid ergo? Nonne hic multi assident Heliszi, multi prophetæ, aut certe filij prophetarum? & hi omnes iubent: & si merita inferius essent, numerus ipse magni vnius alicuius poterat vicem supplere. Instillabo ergo aliquid de reliquiis vnguentorum. Nam ipsa in capite libri copiose & sufficienter effusa meministis, & forte sex illorum nondum est exinanita. Nunquid & ego modo sum exhausturus illam? Ne speretis id à me. nec enim præsumo. Fertilis apud sponsam est vnguentorum apotheca. Non est quod dicatis: Exhaurite, exinanite
B vsque ad fundamentum in ea. Vtinam contingat mihi in hac
Deu.33.d fece intingi in oleo, sicut scriptum est de Aser. Fratres, si nõ meremur in olei dolium, in vnguentorum copiam, cum euangelista Ioanne immergi, si non meremur tam vberem vnctionem, nunquid desperabimus vel intinctionem, nunquid saltem odorem? Nam & odor hic tantum commendatus est: & odor, inquit, vnguentorum tuorum super omnia aromata. Vbera prosint vt crescas, vnguẽta ne deficias. Meliora sunt vbera tua vino, & odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Et vt hodiernum capitulum cum hesterno copulemus, dicamus vbera teneroru esse, vnguenta fortium. Vbera prosunt vt crescas, vnguenta ne deficias. Meliora sunt, inquit, vbera tua vino. Conferamus inter se ista tria, vina, vbera, vnguenta, In vino veteris hominis defectio, in vbere noui refectio, in vnguentis quædam delectatio. Vino carnalis sensus inebriatur & sopitur & obruitur, vbere nouus nutritur, vnguentis adultus deliciatur. In primo homo vetus conficitur, in secundo nouus reficitur, in tertio iam appropinquans ad perfectionem ineffabili lætitia afficitur. An non ordo bonus vt de refectione ad delectationem accedas, post lactis primitias ad vnguentorum delicias? Et à principio cantici huius vtraque ista vnguenta & vbera, & commemorata & copulata sunt in præconiis sponsæ. Nec exigua horum gratia, quæ totiens replicat in laudem dilectę, non contentus com-
C memorasse semel. Nonne delectatum putas laudibus istis,
Cantic.4.c quas tanto affectu, tam frequenter recensет? Est & quod ad te trahas de tanta sedulitate iteratę laudationis: inuitationẽ tuam puta hanc iterationem: curre & tu in odorem vnguentorum istorum, imò cura magis vt hæc in te vnguenta redoleant, vt & tu audire dignus sis, quia odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Nec tantum semel hoc audias, sed iterato has tibi laudationes os dilecti loquatur. Recentia in te sint & quasi noua semper vnguenta, non aresçant, non exsiccentur, non exinaniantur. Oleum exinanitum nomen dilecti. Sed vide vt exinaniatur vsque in te, non exinaniatur à
Canti. 4. c te. Bonum est si cum sponsa inchoes ab vnguentis: sed non bonum vt consummeris in vnguentis. Alioquin tibi dicit
Gala.3.a Paulus: Cum spiritu cœperis, nunc carne consummaris. Bene vngeris, si spiritu vngeris. Ideo sic vngere, vt caro in te immutetur propter oleum. Oleum non immutetur aut minuatur propter carnem. Oleum imò & vnguentum nõ de capite tuo discedat, sed exuberet & descendat vsque ad pedes: quia vtraq; in Christo Iesu non tam vncta quam perfusa sunt vnguẽto. Intret oleum interiora tua, ipsis imbibatur affectibus, vt carnalitas omnis in te mutetur propter oleum. Erit enim quando & caro immutabitur propter oleũ. Vnctus est &
Psal.44.b perfusus oleo lætitiæ præ consortibus suis. Ideo solus ante
Psal.108.d resurrectionis tempus dicere potuit: Caro mea immutata est propter oleum. Iure anticipauit communis horam immuta-
D tionis caro immunis à carnalitate. O hora optabilis, ô dulce vnguentum, quando & per quod caro dissoluta ascẽdet in incorruptionem. Nam ante illum statum quid nisi descẽdat in corruptionem? Vidistis hesterno die fratres, aspexistis lachrymabilibus oculis carnem miseram commutatam, carnem descendentem de corruptibilitate in corruptionem. Et quidẽ satis lente & cum mora descendẽtem, nec posse penitus corrumpi. Videbatur velle corpus quod occupauerat hæreditate possidere ipsa corruptio: & ne desineret putrescere, non sinebat perputruisse. Cohibebat vires quasi nollet substantiam celeriter consumere, vt diutius inficere posset. Nam cũ fuerit caro redacta in puluerem, quid habet vltra corruptela
quod faciat? Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi 1.Pet.1.d
flos fœni. Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos. His verbis propheta velocitatem defectionis expressit, qua facile caro florida & vitali pubescens calore, & roseo colore pulchra, sed de terra succisa viuentiũ, exsiccatur quidẽ subito, sed nõ computrescit tam cito. Ergo fœni collatione celeritatem subitæ commutationis ostẽdit, nõ lentæ & putridæ corruptionis expressit horrorem. Videres in illo cadauere ossa quę tecta fuerant, quædam denudata, quædam quidem adhuc non tam tecta quã polluta & inuoluta putredine. Grassabatur in carne misera longa corruptio, & attingens à fine vsq; ad finẽ fortiter, miserabiliter dissipabat omnia. Poterã & ego dicere dissipabat omnia carnis eius, eo q̃ dissipatio virtuti diuinę E
dispositionis seruiebat. Misera commutatio, sed pulchra ratio qua deo placuit vt carnis gloria non nisi per putredinem deducatur in puluerem. Seuiat mors, seuiat & grassetur ipsa corruptio in carnem humanam, depopuletur eam quantum potest, deducat eam primo in saniem, deinde in cinerem. Nã hucusque potest & nõ amplius quam in puluerem deducere, scilicet carnis gloriam. Nõ ad nihilum consumere valet carnis substantiam, nec penitus consumere, neć perpetuo possidere. Donec atteratur cœlum, non consurget, sed tamen tunc Iob.14.b
consurget. Tunc enim effundet dominus de spiritu suo super
omnem carnem: tũc caro sanctorum erit immutata propter Iacl.2.g
oleum, eo q̃ spiritus domini vnxerit eam. Omnes enim resur
gemus, sed non omnes immutabimur. O quanta virtus vn- 1.Cor.15.g
guenti illius, à cuius facie corruptionis tam vetustæ iugum computrescit, & caro quæ consumpta fuit à suppliciis, reuertetur ad dies adolescentiæ suæ, adolescentiæ quæ non discedat alia ætate succedente. Efficax omnino vnguentum, per quod tam inueterata sanabitur cõtritio, & tam annosa sanies in sanitatem incorruptibilem conuertetur. Ecclesiæ propriũ est hoc vnguentum, ideo Christiani dicuntur filij eius à spõso suo Christo, id est vncto. Et iam accipimus hoc vnguentũ in baptismate. Sed sicut ibi operatum est ad sanctificationẽ, ita & in fine temporum operabitur ad gloriosam illam immutationẽ, quando caro immutata erit propter oleum. Quis F
scit si non interim morbus sinatur desæuire, vt ex violentia morbi virtus declaretur remedij? Bene ergo vnguenti huius odor commendatur, eo quòd gratiam eius ac si de longe adhuc odoramus. Quod aliud dabis antidotum tam efficax ad mitigandum omnem mentis quæ potest accidere desolationem, quàm quòd fidissima spes est resurrectionis futuræ, & fœlicis illius commutationis? Non habet doctrina gentilium resurrectionis credulitatem, & Iudæorum traditio non tenet qualitatem. Illi non credunt: isti minus plène, sed parum pure de spirituali resurrectionis gloria, & angelica similitudine sentiunt. Gentiles vnguenti huius odorem non trahunt. Iudæi quidem non ipsum & proprium, sed nescio quem aliũ & adulterinum pro eo. Apud solam ecclesiam vnguenti illius odor & integer & proprius existit. Ideo odor vnguentorum eius super omnia aromata. Bona vnguenta impassibilitas & patientia. Per illam caro resuscitata lędi non poterit: per istam mens pia inter prouocationes & iniurias illęsa cõsistit. Per illam quieto & inconcusso iure carnis nostræ terram hæreditate possidemus: per hanc vero ipsam animam. In patiẽtia, inquit, vestra possidebitis animas vestras. Ipsa patientia Luc.21.d
quid aliud est, nisi velut quidam futuræ impassibilitatis o-
dor? Illic mala nulla inferuntur: hic vero patientiæ benefi-
cio, ac si vnguento quodã mitigatorio, etiam quæ illata sunt,
non sentiuntur. Efficax & vtile omnino vnguentum quod in-

G ter carnis vexationes animum ab iniuria tuetur, & continet
ne fathiſcat, ne deficiat, ne laboret. Ego vtilitatē vnguēti
huius prædico, tu forte voluptatem quæris. Ne in hoc qui-
dem deero, & adhuc vobis excellentiorem vnctionem demō-
ſtro. Omne gaudium, inquit, exiſtimate fratres, cum in ten-
Iaco.1.d tationes varias inciderit is. An non tibi videtur excellentiori
vnguento perfuſus, qui nouit in aduerſis gaudere, quàm qui
didicit in ipſis non contriſtari? Minus enim eſt quo dolor
excluditur, quàm quo lætitia ſuadetur. Denique & inimicos
Luca. 6. non modo tolerare, ſed amare iubetur ſponſa Chriſti. Di-
ligite, inquit, inimicos veſtros. Bona ergo eius vnguenta,
quæ in triſtibus lætitiam redolent, & hoſtibus dilectionem
præſtant. Dilectio enim maior eſt omnibus ſacrificiis & ho-
locauſtomatibus. Ideo odor vnguentorum tuorum præ-
cellit omnibus aromatibus. Bonum plane orationis aroma,
Matt.5.c bonum incenſum. Sed audi quid euangelium præferat. Si of-
fers, inquit, munus tuum ante altare, & ibi recordatus fue-
ris quia frater tuus habet aliqd aduerſum te, dimitte ibi mu-
nus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo.
Aduertis ſatis quomodo vnguentum recōciliationis aroma-
ti præfert orationis. Quid eſt reconciliatio, niſi iterata ani-
morum diſſidentium conciliatio? Et de conciliatione & cha-
Pſal.132.a ritate fraterna dicit tibi pſalm⁹: Ecce quàm bonum & quàm
1.Cor.12.d iucundum habitare fratres in vnum. Hæc eſt excellētior via
iuxta Paulum, & aliis maior chariſmatibus, q̄ odor vnguen-
Pſal.132.a torum cunctis aromatibus. Vnguentum hoc deſcendit de ca-
H pite in barbam & oram veſtimenti. Chriſtus enim caput no-
ſtrum prius dilexit nos, vt nos diligamus eum. Ideo & ſpon-
ſa ſe currere dicit in odore vnctionis, id eſt in æmulatione
dilectionis. Non dicit vnguenti, ſed vnguentorum: eo quòd
gemina ſit dilectio. Vna qua diligimus ipſum, quoniam ipſe
prior dilexit nos. Alia qua diligimus inuicem, ſicut & ipſe di
lexit nos. Vtriuſque dilectionis habemus ab ipſo & exemplū
& donum. Ipſe enim dilectionis & viam mōſtrat, & miniſtrat
virtutem. Ideo ſcriptum eſt: In odore vnguentorum eius
curremus. Ipſa connexio & ſuauitas, & amor patris, & filij, &
mutua complexio per ſpiritum amborum, nonne grato nos
odore perfundit, & ad ſimilem nos inuitat æmulationem, vt
& nos vnum ſimus, ſicut & ipſi vnum ſunt? Fœlix quidem
qui ſequitur & currit in odore charitatis illius, ſuauitatis il-
lius, dilectionis illius, vnctionis illius. Ipſe enim ſpiritus v-
troſque quaſi perungit, quos tanta amoris dulcedine coniū-
git. Imitemur vnctionem iſtam, curramus in eius odore. Di-
uinæ illius & eſſentialis vnitatis æmula eſt & quaſi imago
fraterna charitas, & quædam velut vmbra vnguenti illius &
Pſal.132.a dulcedinis & amoris mutui. Ecce enim quàm bonum & quàm
iucundum habitare fratres in vnum. Sicut vnguentum in ca-
pite quod deſcendit, &c. Atq; vtinam de capite noſtro, quod
I ſurſum eſt, quædam vnguenti iſtius in nos vmbra deſcendat,
Cant.4.a vt & ipſi audire mereamur, quoniam odor vnguētorum tuo-
rum ſuper omnia aromata. Percurre animo virtutes reliquas,
vſum & opera ſingularum recenſe: nihil in illis tam ſuauiter
redolet quantum pura de corde charitas. Quem odorē tibi
ſpirent ieiunia, quem odorem eleemoſynę, ſi in illis charitas
non pollet? Caſtitas ipſa & tolerantia paſſionum, ſi non fue-
1.Cor.13.b rint charitate condita, quid tibi ſuauis odoris refundent? Si
tradidero, inquit Paulus, corpus meum ita vt ardeam, & quaſi
aroma incenſum liqueſcam totus in igne, charitatem autem
non habeam, nihil mihi prodeſt. Non poteſt gratis ſuſcipi,
quod non cum gratia offertur. Charitas radix eſt, quaſi rami
virtutes cætere de illa pullulaut, & ideo pinguedinis illius
participes eſſe debent. Quid prodeſt ramus in bona oliua, ſi
non in eo ſentitur radicis pinguedo & gratia? Ita quidē nec
virtutes, nec opera virtutū, ſi non in eis charitatis & dilectio-
nis virtus redoleat. Maria cuius etiam modo tibi nomē de
Luc.7.g euangelio ſonuit, quid in ea aliud q̄ dilectio redolebat? Di-
miſſa ſunt ei, inquit, peccata multa, quoniam dilexit multū.
Bonus huius vnguenti odor, cuius gratia veteris corruptelę
fœtorem deleuit omnino, & totam eccleſiæ domum ſuauita-
te grata perfudit. Dum eſſet rex in accubitu ſuo, nardi pyſti-
ci alabaſtrum confregit, & effudit ſuper caput recumbentis.
Et nardus illa dedit & adhuc dat & in finem ſeculi dabit o-
dorem ſuum. Bonum in ara pectoris ſui Chriſto domino in-
K cendit aroma, ac ſi vnguentum exinanitum cor eius lique-
factum flamma charitatis. Sepulto domino, vide q̄ officioſa, q̄
ſedula monumentum frequentat. It & redit, videt angelos,
apoſtolos inuitat, abeuntibus illis non abiit illa. Ardens eſt,
inquit, cor meum: deſidero videre deum meum: quæro & nō
inuenio eum. Nonne tibi anxietas iſta quærentis, eximię quo-
que dilectionis videtur odorem ſpirare? Hæc verba dum in
eius memoria cantantur, nonne qui cantant & ipſi quoque in-
flammantur? Deniq; & ipſe Ieſus qui deſideratur, vnguenti
illius fragrantiam odorat, & quaſi currit ad illā in odore ve-
hementis amoris. Quidni ad cognata libenter recurrat vn-
Mar.16.b guenta? Quaſi in matutino feſtinat ad illam, & ſurgens mane
prima ſabbati, primo apparet Mariæ, & vngit eam oleo læti-
tiæ præ conſortibus ſuis, dum ſe iam reſurrexiſſe manifeſtat
in gloria. Iam aromata illius in vnguēta conuertit, & deſide-
ria eius in dilectionem commutat. Aroma mihi videtur offer-
re, qui orat & optat. Tunc autem vnguento perfunditur, cum
eius quem amat, potitur copia: cum præſentia delectatur. Bo
num quidem orare & deſiderare dominum, ſed amare & ha-
bere & frui melius. Et (vt ita dicam) cum non habes, bonū eſt
mendicare, ſed melius manducare. Si potes abſentem amare,
quāto magis cum adeſt, cum copiam ſui indulget, cum expe-
rientia dulcis alimenta miniſtrat amori? Tunc enim & ſpiri-
tualius & profuſius vngitur anima, cum illi qui vnctus eſt
ſpiritu & virtute, arctius iūgitur. Tunc præcipue dilecto pla L
cet, tunc ſuauius redolet, cum tota fuerit in ipſum transfuſa,
cum adhærens illi vni, oris fragrat vnguento, vnguento illo
quod de ſponſo redundat in ſponſam. Iucunde omnino &
ſuauiter redolet cohabitatio iſta in vnum, ſicut vnguentum
in capite quod deſcendit, &c. Ideo odor vnguentorum eius
ſuper omnia aromata. Et ſi vnguenta etiam ipſi ſponſæ alia
ſunt: nulla talia ſunt, quale illud, quod deſcēdit in ipſam, ho-
ra hac maxime qua dilecto cohæret, quando inter eius vbera Canti.1.d
moratur, quando cubat in ſecretario cordis. Denique quādo
rex eſt in accubitu ſuo, tunc nardus ſponſæ ſpargit odorem
ſuum, odorem bonum ſuper omnia aromata, odorem ſponſi,
magis vero odorem ſponſum. Ipſe eſt enim dilectæ ſuæ vn-
guentum, ipſe eſt odor: nam ipſe in dilecta ſua complacet ſi-
bi, ipſe redolet. Aque vtinam vnguentum hoc de capite no-
ſtro non diſcedat, & odoris eius fumus aſcendat de cordib⁹
noſtris in ſecula ſeculorum. Amen.

Sermo triceſimuſtertius.

Dies iſta dominicę reſurrectionis annua celebritate
ſolennis, de vnguentis repetito tractatu me com-
pellit inſtaurare ſermonem. Veniunt hodie mu- Luc.24.d
lieres cum aromatibus, venit & Nicodemus fe- Ioan.19.g
rens mixturam myrrhæ & aloes quaſi libras centum: Maria
Magdalene ipſa præuenit vngere corpus Ieſu in ſepultu-
ram. Videtis quanta myſteria celebrantur in vnguentis. Ma- M
gna myſteria, & quis ad iſta idoneus? Quis digne vnguen-
torum aſſignabit diſtinctionem, proprietatem exponet? Di-
ſputatio hæc experientis eſt, nō coniiciētis. Non eſt enim ſa-
cile cuiquā de vnguentis tractare, niſi quē ipſa docuerit vn-
ctio. Hodie vnctus eſt dominus oleo lætitiæ præ cōſortibus
ſuis, non tamen ſine conſortibus ſuis. Quomodo enim con-
ſors eſt qui non cōgratulatur, non congaudet, qui de ſurgen-
te non conſurgit in nouam lætitiam? Opportuna quidē occa-
ſio de vnguentis vobiſcum differere, ſed multo magis oppor
tuna vnguentis redolere. Vos exigitis à me ſermonem, &
ego à vobis vnguentorum odorem depoſco. Qua ratione cū
ſanctis mulieribus domini Ieſu frequentatis monumentum,
ſi nullum ſpirituale defertis ad illud vnguentum? Caro do-
mini hodie glorioſe eſt immutata propter oleum. Nonne cō-
dignum videtur vt corda noſtra immutentur & conuertan-
tur in oleum ſpirituale, in oleum exultationis & lætitiæ? In-
ſtitueram de vnguentis ſermonem, & ecce diſputatio noſtra
hæſit in oleo. Et quid oleo cum vnguentis? Multum quidem,
& ſi non per omnem modum idem eſt, accedit tamen ex par-
te aliqua & aſſimilatur eis. Oleum enim quamuis non fra-
grat, mitigat tamen: non bene olet, ſed bene vngeris ex eo.
Hic autem non tam vnctionem q̄ odorem commendat in vn-
guentis ſponſæ. Et odor, inquit, vnguentorum tuorum ſuper
omnia

A omnia aromata. Nō omnis anima odoriferis abundat vnguē-
4.Re.4.a tis, ſicut & mulier illa in Regū libro loquitur ad prophetā:
Non eſt in domo mea niſi paululum olei quo vngar. Non ha-
bet hæc mulier vnguenta odoriferis ſpeciebus cōpoſita, ſed
Mar.14.a oleum ad vnctionem ſimplex & exiguum. Maria Magda-
Luca.7.g lene, non legis ſed euangelica mulier vnguentum defert nar-
di ſpicati precioſi: nec exiguum, ſed libram integram. Et ipſe
Simon redarguitur à domino, q̄ nec oleo quidem caput eius
perunxerit, cū illa caput eius perfudit vnguento. Vides quo-
modo vnguenta oleo pręferuntur, & odorifera vnguenta?
Nam præter hoc q̄ vnctionis habent effectum, quodam odo-
ris ſpiritualis beneficio pręgrogant. Vnctio quidē parcior eſt,
ſed fragrātia ſe diffundit in plures. Etiam qui ſolus vngitur,
non ſolus odorat. Virtus eſt communis, in omnes ſe ſpargit.
Ergo vnctio tibi, odor & aliis & tibi. Bene vngitur & bene
redolet, qui diligit bona coram deo, & prouidet bona coram
hominibus. Gaudete, inquit Paulus, in domino ſemper, & ite-
Philip.4.a rum dico gaudete: modeſtia veſtra nota ſit omnibus homini-
bus. Gaudete ad vnguenta modeſtię. Notitiam referto ad o-
2.Cor.2. dorem. Audi quomodo ipſe Paulus odorem ad notitiam tra-
hit. Et odorem, inquit, notitiæ ſuæ per nos manifeſtat in om-
ni loco. Bonum ergo vnguentum, & bonus odor ſpiritualis
in domino exultatio: & modeſta exhibitio, lætitia & notitia.
B Bene vngitur, cui dominus in conſcientiæ interioris gaudio
1.Cor.10.g placet, qui delectatur in ipſo: & bene olet qui cum Paulo om
nibus per omnia placet: & non placet niſi in domino: in cuius
modeſto habitu, diſcreto opere, ſermone docto, interioris a-
lacritatis & gratiæ fragrant vnguenta. Bene vngitur qui glo
riatur in domino: & bene olet, per quem dominus glorifica-
tur coram hominibus. Et ipſi qui redolet, odor ſuus ſuauiter
fragrat, ſi non gloriatur ſeipſum commendari, ſed per ſe do-
Canti.4.c. minum. Odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata.
Vultis vt inter vnguenta & aromata differentiā vobis aſ-
ſignem? Ipſe ergo ſermo cantici diſtinguere videtur, non re-
probans aromata, ſed vnguenta præponens. Quantum ergo
in conſimilibus & communctis rebus inuenire diſtātię poſſum,
vnguenta videri poſſunt dona gratiarū quæ in ſpiritu ſancto
cōferūtur: aromata vero ipſa officia, quę deuote referūtur. In
operibus & in officiis honeſtatis quædā naturalis ſpecies gra
ta eſt, in vnguentis gratia ſpiritus. Dominum Ieſum vnctum
ſpiritu & virtute, ita & ſponſam eius in hoc decuit aſſimilari,
vt & ipſa ſpiritu & virtute vngatur. Bona quidem ſunt aro-
mata virtutum, & per ſe redolere videntur, ſed cumulatiore
gratia fragrant cum de vnctione ſpiritus ſuauitatis aſpergū-
tur odore. Opera ipſa & virtutes cum his quæ foris ſunt cō-
munia nobis eſſe poſſunt, vnguenta non poſſunt. Deniq; etſi
per ſe ſepulchra ſunt, plus placēt cum procedunt de ſpiritu.
C Quomodo videntes opera bona glorificant deum, niſi quia
intelligunt q̄ ipſum opus bonum & à deo venit, & ad ipſum
vadit? Siqua ſane in me bona ſunt, gratiora mihi quidem inde
ſunt cum deputantur gratiæ Chriſti: cum eius in me vnctio
commendatur: cum ſpiritus redolet, magis q̄ cum naturalis
arbitrij prædicatur facultas, aut fructus induſtriæ. Denique
ſine vnctione ſpiritus, & natura libertate deſtituitur, & vir-
tus veritate, & opus merito. Nam ſine gratia ſpiritus & fide
Chriſti, & voluntatis conatus effectu caret, & virtus quæ vi-
detur fucata eſt, & opus æternæ mercedis nō aſſequitur fru-
ctū. Ideo odor vnguentorū tuorū ſuper omnia aromata. Et-
enim qualiacunque aromata fuerint, nō merę ſuauitatis ſpar-
gūt odorem, niſi cum in eis ſpiritualis gratiæ redolent & re-
dundant vnguenta. Vultis vt aliquod vobis vnguentum
proponam, cuius odor ſuper omnia eccleſiaſticorum donorū
excellat aromata? Quis odor in eccleſia ſuauius fragrat o-
dore miſericordiæ & remiſſionis? Quanti cucurrerunt in o-
dore vnguenti iſtius, & per hoc Chriſto comparati & adglu-
Luc.7.f tinati ſunt? Bene redolet quod veteris corruptelæ & peccati
ab antiquo inoliti ſub momento delet fœtorem. Mulier illa
quæ erat in ciuitate Maria nomine, q̄ fœtida erat quādo ac-
ceſſit ad pedes Ieſu in domo Simonis leproſi? Quantum ipſi
fœtebat Simoni, qui præſentiæ eius non ſuſtinuit horrorem
portare, q̄ fœtida, inquam, acceſſit ad Ieſum: & ecce iam in
toto mundo & pœnitentiæ & dilectionis & gratiæ, quam re-
portauit, ſpargitur odor. Non eſt ſera gratia Chriſti: in ipſo
conuiuio quo mulier hæc domini pedes rigauit, terſit & per- D
unxit: & lota & exterſa & peruncta eſt, & ipſius domini teſti-
monio phariſæo præfertur. Nō eſt enim parca clemētia Chri
ſti, nec pigra quidem: plus rependit, & ſub hora rependit.
Quid mirum ſi pœnitenti occurrit indulgētia, vbi ad patien-
tiam pœnitētia adducit? Mulier illa deprehenſa in adulterio Ioan.8.a
& relicta in medio, vide quomodo clementiam Ieſu redole-
bat, quæ mœchiæ culpa prius fœtebat. Reuolue euangelium
vbique Ieſum inuenies & citum & copioſum ad veniam. De-
niq; etſi quatriduanus mortuus eſt, & publicati criminis fa-
ma iam fœtet: vbi Ieſus euocat & educit de tumulo prauę cō
ſuetudinis, vbi Ieſus ſoluit, & remiſſionis infundit vnguen-
tum: ſtatim à facie ei⁹ fugit omnis fœtor antiquę putredinis.
Quis enim retractabit quod non imputat dominus? Quis te-
nebit errata quæ ipſe remittit? Non poteſt male olere quod
ipſe abolet. Domine, inquit Martha, quadriduanus eſt, & iam Ioan.11.c
fœtet. Erras Martha. Ieſus non tam fugit fœtida, q̄ ſolet ip-
ſum fœtorem fugare. Exemplum dedit eccleſiæ ſuæ, vt quē-
admodum ipſe fecit nobis, ita & nos inuicem faciamus: hæc
illi reliquit vnguenta. Quanti deſperantes ſemetipſos tra-
didiſſent immunditiæ & auaritiæ, omnium q̄ vitiorum prę-
cipites ſe dediſſent in gurgitem, ſi non medicaminis huius re-
traherentur odore? Tribularer, inquit, ſi neſcirem miſerico-
dias domini, miſericordias *in capite*, & miſericordias in cor- E
pore eius quod eſt eccleſia. Nam & ipſa accepit à domino,
quod & filius tradidit: ipſa, inquam accepit miſericordiam in
munere, ipſa etiam in mandato, vt ſit miniſtra miſerationum.
Bonum quidem miſericordiam miniſtrare, ſed melius mise-
reri. Miſericordiam, quā debes ex loco, ex animo ſolue. Ex-
prime in te Chriſti affectum, cuius officiū & vicē ſuſcepiſti.
Miniſter es eius qui diues eſt in miſericordia. Noli in alieno
prædurus inueniri. Eroga conſeruis tuis vnguenti huius mē-
ſuram in tempore. Si in alieno infideles eſtis, quod veſtrum
eſt quis dabit vobis? Affectus tuus ſit miſericordiæ: nam do-
mini eſt effectus venię. Qui Ieſum conſcientiam geſtat, tectū
vulnus ſub pectore: tuto ſe tibi cōmittet ſi penes te vnguēti
huius odorem præſenſerit. Si ſcires is quid eſt miſericordiam
volo & non ſacrificiū, nunq̄ cōdemnaſſetis innocentes. Non
ſic tu domine, non ſic, nō modo non innocētes: ſed ne nocētes
quidem condēnas, ſed emēdas eos. Emendabit, inquit, me iu- Pſal.140.b
ſtus *in miſericordia*, oleum autem peccatoris non impinguet
caput meum. Diſtinguit hic pſalmiſta inter oleum & oleum:
inter oleū adulationis, & oleum miſerationis. Illud demulcet
& ſauciat: iſtud demulcet & ſanat. An non tibi ſuper omnia
aromata bene redolet vnguentū per quod vniuerſa delicta tā
facile delentur? Filius ille iunior in ſe reuerſus, vnguenti hu-
ius vberem copiam odoratus eſt in patre de regione lōginqua: & inter greges porcorum patris eius cœpit fragrare cle F
mētia: ideo attractus eſt, & currere cœpit ad patrē in odore
vnguentorū eius. Vide facilem, vide profluā domini Ieſu
gratiā: cū pœnitente filio gaudere cū oportet & epulari. Ma-
net in domo Zachęi, publicanū in diſcipulatū aſciſcit, & cum
Lazaro poſt tumulum inſtaurat conuiuium. Quibus propi-
tiatur, improperare neſcit: dimidia vti nō nouit clemētia: fa-
miliaritatis in gratiam ſuſcipit quibus indulget. Bonū ergo
miſericordiæ vnguentū, quod peccata remittit, pręuenit me-
rita, comitatur, accumulat, ſuper omnia fragrat aromata, eo
q̄ omnis eccleſia ſanctorū plus miſericordia q̄ meritis nitit-
tur. Deniq; remiſſionis vnguētum vltimū ſacramētum. Vn-
guentū hoc & peccatoribus & iuſtis cōmune & cōmodū eſt,
nam ſunt alia quædā ſpecialia ſanctorū, & ſolis ipſis accōmo-
data. Sunt enim vnguēta quæ ſanāt: ſunt vnguēta, quæ ſouēt:
ſunt vnguenta quæ ſanctificant, ſunt quæ delectant. Et prima
quidē egritudinem depellunt, ſecūda iam ſanis conferūt ala-
critatem, tertia ſanctificāt in opus miniſterij, ſicut regium, &
ſacerdotale vnguentū, quarta non iam in opus ſunt: ſed in o
cium, nō in adminiſtrationem, ſed in amorē, ſed in gloriā, ſed
in delicias, ſed in vſum ſpōſi & ſponſæ. Bonū eſt cōmorari
in vnguentis: ſed quoniā alibi ſatis diſputatum eſt ſuper vn-
guentorū diſtinctione, vngendi modos nunc breuiter diſtin-
guamus. Alij tanguntur, alij aſpergūtur, alij inunguntur, alij
perfunduntur. Relege peutateucum, euangelium reuolue, &
diuerſitates iſtas vngendi, quas corporaliter & exterius ſa-

G Etas aduertis, ad amores deflecte. Non ego nunc de natura vnguentorũ, sed de mensura ago vngendi: & alij quidẽ semel, alij sæpius, alij semper vnguenta frequentant. Bona quidem copia, si adsit & gratia. Neutra deesse videtur in vnguentis sponsæ, nec suauitas, nec vbertas, quorũ odor omnia aromata superat. Ad ecclesiam generaliter hanc laudem deriuauimus, ad specialem aliquam in ecclesia personam declinemus sermonẽ, quæ singulari quodá modo amoris & familiaritatis beneficio sponsæ debeat nomine censeri, in qua nõ modo necessitatis, sed dignitatis & voluptatis vbertim vnguẽta aspiraut. Non hanc crediderim ego sacro vnguine vel tactam in parte, vel respersam per partes, sed perfusam & perunctam abundantius in sponsi delicias. Copiose penes hunc sponsum aromatum cellę eructantes ex hac in illã, sicut regales oportet habere diuitias. Sed credibile est excellentioribus reguam vnguẽtis redolere. Nihil tamen nobis de virtute vnguentorum exprimitur, præterq̃ q̃ solus odor cõmẽdatur in ipsis. Nõ eloquitur quid efficiat vnctio, delicias solas memorasse contẽtus, & eas delicias quæ spiritualem magis charitatem accendunt. Vnctio solo tactu sentitur, cum fuerit carni superfusa. Odor vero tactum diffugiens, tantũ spiritu sentiri se patitur. Et vnguenti quidem liquor sensim in interiora liquatur: odor vero cum omni facilitate superiora petit, cerebro illabitur: sensuum sedẽ dum occupat, recreat. Multo H ergo subtilior & sublimior, multo magis vnguentorum est odor q̃ liquor. Et in blandimento sponsæ magis delicata & magis accõmoda spiritualibus oblectamentis, & feculentiæ minus habentia oportuit commemorari. Aliq vnguentis & oleo indigent, vt motus carnis aut mitigent aut immutent. Hæc autem iam nõ in carne, sed in spiritu (vt domini spõsam decet) spiritualibus abundat deliciis. Odor vnguentorũ tuorum super omnia aromata. Et si solus odor cõmemoratur, sortẽ nõ solus operatur: operatur & vnctio. Qui sunt Christi, ait *Gal.5.d* apostolus, carnẽ suam crucifixerunt cũ vitiis & cõcupiscentiis. Vbi vnctio est, non videtur crucifixio necessaria. Illa mortificat, & hæc immutat. Et quidẽ crucifixio doloris sensum habet, vnctio lenitatem. Suauis vnctio est & efficax, tamẽ quæ sine lęsione oleo exultationis & lætitiæ à corruptione carnem illęsam conseruat, corruptionẽ aufert, & cruciatũ non importat. Domini Iesu passionem vnguenta præueniunt, vnguenta subsequuntur: vt discas & tu carnis tuæ (si quis est) cruciatum, vnguentorum exuberantium perfusione lenire. Bis vnctus est, vt & crucis non sentiret iniuriam, & resurrectionis suæ nouitatem consequeretur, & vt quasi per hoc sacramentum spiritualis vnctionis gratiam commendaret. Bonum ergo vnguentum cuius (vt sic dicam) liquor carnẽ immutat, & odor spiritum recreat. Et vt summatim hęc recapitulemus, vnctio est mẽtis exhilaratio & exultatio, odor est I ipsa oratio. Vnctio spiritualis lætitia, odor quædam eorum quæ animo gestantur, exterior per famam notitia: vnctio interna delectatio, odor quoddam de gaudiorum experientia desiderium suauiter prolluens. Ideo odor vnguentorum tuo- *Cant.1.c* rum super omnia aromata. Omne enim orationis incẽsum & desiderij vehementiam excedit desideriũ illud quod de cœlestium blandimento gaudiorum gignitur, & concupiscentia, quæ de spiritus vnctione quasi suauissimus quidam odor vbertim exhalatur. Bonum hoc desiderium quod vim habet orationis, & non habet afflictionis molestiam. Spõsa hæc, cui priuilegium hoc vnguenti & odoris defertur. Quid mirum si præcellentius redolet, quæ specialius vngitur? quid mirum si auidius optat, quę gestat suauius? Aequũ enim est, vt amplius oret, quæ arctius hęret. Adhærens sponso, vnus cum illo effectus est spiritus. Ideirco non nisi spiritus redolet in ea, qui vnxit eã, & orat pro ea affectibus inenarrabilibus. Propterea odor vnguentorum eius super omnia aromata. Et in Apoca- *Apoc.5.c* lypsi legis phialas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum. Aromata (sicut Exodus docet) geminos in vsus distribuuntur, id est chrismatis, & thymiamatis. Nonne tibi videntur etiã nunc in laudibus sponsæ hæc vtraque contingi? Vnguenta eius, & vnguenta sunt, & odorifera valde. Odor enim eorum super omnia aromata. Vnguentum (vt dictum est) donorũ perceptio: odor de perceptione actio gratiarum: desiderium æternorum, & quidam inter subtilia bona sensus humilis. Oratio enim humiliantis se, ipsa nubes pe- *Eccli.35.c* netrat. Vides quomodo ascendit odoramentum humilis K orationis? Ascendit pharisęus ille in templum vt oraret: sed *Luc.18.b* diuinitus collata secum reputat, & quasi vnguenta recenset. Non sum, inquit, sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adul- *Ibidem.* teri. Audi prę quibus vnctum se gloriatur, gloria eius, in confusione aliorum videtur. Non magna gloria, magna tamen ipsi videtur. Ipsi redolet, non tamen super aromata, sed super sulphura cæterorum. Audisti quibus præferatur: audi nunc quid in se gratiæ præferant vnguẽta, in quibus pharisæus gloriatur: Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quę possi- *Ibidem.* deo, & si quem defraudaui, reddo quadruplum. Bona hæc legis elementa redolent, non euangelicam doctrinam. Non iejunat per omne tempus, nõ renunciat omnibus quæ possidet, vt nõ habeat vnde possit vel primitias vel decimas dare. Defraudata reddit in quadruplum, non se patitur defraudari, nõ quod reliquum est exponit partem auferenti, non acceptas sq̃ habere dicit iniurias. Pharisęe inter infirma opera supra modum tumes. Pharisęe non rogas, sed propè astanti publicano iniurias irrogas. Tu de teipso perhibes testimonium, exiguũ est testimonium tuum. Duo quędam in oratione tua non tam redolent quàm fœtẽt, tumor & tepor. Tumor est in eo quòd publicano improperas. Tepor quidem, quia omnino nihil rogas. Quomodo enim non tepebit oratio, elationis vento & L inanitate fatiata? Pharisęe nõ oras, sed effers teipsum. Tu de teipso perhibes testimonium, & testimonium tuũ non est verum. De operatione tua exiguum est, de prælatione non verum. Audi enim testimonium veritatis. Amen amen, inquit, dico vobis, descendit hic iustificatus ab illo in domum suam. *2. Cor.10.* Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quẽ deus commendat. Ideo fœlix anima ad quam ab ipsa veritate tam excellens commendatio profertur: Odor vnguentorum tuorũ super omnia aromata. Magnum exhibitũ est publicano testimonium, huic autem cui laudes istę canuntur, multo magis. Descendit ille iustificatus à pharisęo, hoc est ab homine elato, ab homine iniusto, in domum suam: huius autem spõsæ vnguẽtorum odor omnia excedit aromata. Ingens præconiũ, sed ipsa non ab homine testimonium accepit, sed ab illo qui corda scrutatur, qui per fidem & dilectionem in corde ipsius & inhabitat & operatur. Non se commendat, non improbat *Cant.4.c* alios. Fauus enim distillans labia eius. Capitulum hoc ordine sequitur, sed hodie tractari non potest. Crastina disputatio auditui vestro & auiditati dabit gaudium & lætitiam in domino Iesu. Quod ipse præstare dignetur qui viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo tricesimusquartus. M

Cant.4.c Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua, & odor vestimẽtorũ tuorũ sicut odor thuris. Vehementer dulcia sunt quę nũc dicta sunt ad sponsam. Sed quęritis quomodo superioribus ista conueniant? Semel vos commonuisse sufficiat, necessitate cõtinuationis liberam esse legem commendationis. Non tenet seriem, sed vtitur vaga licẽtia. Vbi laudũ ratio vertitur, non potest ordo quidem exigi: sed nec debet respui, si assignari queat. Post vnguentorũ laudes statim labiorũ gratia proferetur in medium. Quid enim si non de vnguenti virtute hęc in *Lucæ.4.c* labiis diffusa est gratia? Euangelium reuolue, & aliquid tale *& Esa.61.* de sponso ipso dici inuenies. Spiritus, inquit, domini super me, eo q̃ vnxerit me: euãgelizare pauperibus misit me. Oportuit ergo & spõsam in hoc assimilari spõso, vt & ipsa in opus euangelij vnctione spiritus vngeretur. Spiritus enim ad officium vngit & ad efficaciam. Vtrumq; ab illo est, & ministerij *Roma.10.* gradus, & gratia ministrandi. Sine gratia gradus inutilis, & sine gradu præsumptionis vsus est gratiæ. Quomodo prędicabunt nisi mittantur, aut quomodo mittẽtur nisi vnguntur? *Luc.4.c* sicut scriptũ est. Spiritus domini vnxit me: euãgelizare pau- *& Esa.61.* peribus misit me. Spiritus ordinat in officium, spiritus & os aperit, & format in vsum. Ideirco in laudibus sponsæ prius agit de vnguentis sponsæ, deinde de dulcedine labiorum eius: quia & si dulcia loquitur, non ipsa est quæ loquitur, sed spiritus spõsi qui loquitur in ea. Deniq; audi quid ipse spõsus Iesus

A sus primitiuę pollicetur sponsæ, id est apostolis, quia primi- *Luc.21.c* tias spiritus acceperunt: Ego, inquit, dabo vobis os & sapiẽtiam, cui non poterunt resistere omnes aduersarij vestri. Magna quidem virtus sermonis diuini, & aduersantes reuincere potest, & nõ aduersantes allicere. Et hoc ipsum est de præconiis eius: quod nunc in disputatione fertur, ad blandimentum *Cant.4.c* plus spectat, quàm ad redargutionis effectum. Fauus distillãs labia tua. Familiare quidẽ est illi & quasi innatum dulcia loqui. Siquando autem increpat dure, peregrinum illud ab ea, & delonge ascitum, & non insitum, nec sic est affecta, sed magis coacta. Cum dulcia loquitur, de propriis loquitur: cum vero dura, non habet hæc oris eius qualitas, sed prauitas audientium. Ergo de proprio & de familiari laudat sponsam, *Ibidem* cum dicit: Fauus distillans labia tua. Sed quia de continuatione aliquanta iam audistis, vultis & de continentia cõmendationis eius differam? Tria quædam laus ista complectitur, dulcedinem, plenitudinem, parcitatem. Dulcedo considerat in genere, plenitudo in copia, parcitas in effusione. Quid effusionem dico? Distillatio magis est quàm effusio. Fauus distillans labia tua. Quid necesse est in assignãdis singulis immorari? Ipsi enim scitis, quia fauus non nisi dulcedinem effundit, nec nisi de pleno effũdit. Et de plenitudine quidem ipsa, non totam ipsam. Ideo fauus non effundens, sed distillans labia tua. Est ergo in labiis sponsæ & dulcedo sola, B & dulcedo plena, & dulcedo sobria. Plene quidem possidetur, sed non plene effunditur, sed prout auditorum capacitas exigit. Vultis etiam ipsius sponsæ de labiis suis habere testi- *Psal.118.n* moniũ? Quàm dulcia, inquit, faucibus meis eloquia tua, super mel & fauũ ori meo. Dulcia quidẽ sunt labia spõsæ. Eloquia enim domini distillant ab eis. Eloquiorũ domini est ista dulcedo. Non enim de suo loquitur, sed quasi sermones domini. Ideirco diffusa est gratia in labiis eius. Accipite iam ex parte qualia mella facri fauus distillat eloquij, & vnicuique sicut deus diuisit vasi, cui instilletur, mensuram. Remittit, permittit, promittit, præmittit. Delicta remittit, infirma permittit, æterna promittit, & ipsorum primitias quasdam præmittit. Sapientiam loquitur inter perfectos, sapientiam quidem non huius mundi, sed dei: sapientiam in mysterio absconditam, & inter minus spiritualiter sapientes nil arbitratur se scire misi Christum Iesum, & hunc crucifixum. Cohortatur ad perfectionem, non cogit, sed magis consolatur pusillanimes, suscipit infirmos: & si inquietos corripit, correctio iam dulcedinẽ sapit maternam: peccanti compatitur, conuerso indulget, nec indulgentiarum numerum & quasi terminum quem non trãsgrediatur præfigit, cui præcipitur septuagiessepties in die delicta totiens confitenti donare. Vide q̃ magna multitudo dulcedinis in labiis spõsæ, quę quotiens ipse pereffluis in malum, totiens si conuertaris ipsa tibi distillat in bonum, & prębendę venię vicibus non exhauritur. Denique instar angelo- *Luc.15.b* C rum dei, non insultat sed exultat super peccatore pœnitentiam agente. Bonum ergo est labiis eius auditum præbere. Nam & dominus precibus eius aurẽ accommodat, sicque tuũ prouocat & inuitat affectũ, vt prodat & suum. Loquere spõsa quod loqueris, quia audit cum desiderio dilectus tuus siue disputantẽ de se, siue colloquentẽ sibi. Sed cũ ipsi spõso spõsa loquit, tunc loquitur in loquela dulcioris labij, & lingua altera. Tunc cordis labia verę melle delectationis stillant diuinæ, imò non tam distillant q̃ fluunt, quoniam hora illa in melleas affectiones anima tota conuertitur. Beata vicissitudo, quando de corde sponsæ quædam fluenta mellis emanant in dilectum, & ab ipso redundant in spõsam. Ad locum enim *Eccles.1.b* vnde exeunt hæc mellis flumina reuertetur vt iterum fluant. Boni faui in labiis sponsi & sponsæ eructantes ex hoc in illud, & inuicem rorantes amoris dulcedinem. Ille desuper irrorat gratiam: illa deorsum actionem gratiarum. Ipse Iesus in anima dilecta roris huius mel & stillas genuit. Dulces omnino stillę roris, affectiones illę diuini amoris, quando sponsa liquefacta tota distillat à facie eius, quem diligit, à facie dei sui. Ideo quasi fauus distillans labia eius, eo quòd vehementer dulcis est sic affectę mentis succensio, sed velox succisio, propter illum dulcem excessum mẽtis raptum, & propter citam interruptionem. Fauus distillans labia tua. Purgata omnino hæc ego crediderim labia, de quibus ipse Iesus dulcedinem melleam haurire se reputat. Esaię labia forpice & car- D bone de altari tacta purgãtur. Misit, inquit alius, manũ suam *Esaiæ.6.c* dominus, & tetigit os meum. Quæ sponsa est, non carbonem, *Hiere.1.b* nõ digitum optat, sed oris contactum. Osculetur me, inquit, *Canti.1.a* osculo oris sui: labia labiis debentur. Nec enim de sponsę labiis exprimerentur dulcedines, si non labiis imprimerentur dilecti. Quid autem nisi osculi suauitate, quod de labiis spõsæ rapit, se delectatum gaudet cum dicit: Fauus distillans la- *Canti.4.c* bia tua? Propter vtrunq;, & propter osculum charitatis, & *Ibidem.* propter oraculum veritatis. Fauus, inquit, distillãs labia tua, mel & lac sub lingua tua. Illud iam proprie ad eloquij gratiã respicit. Nam labiorum vsus & iam ad osculum est: linguę vero ad eloquium tantum. Non tantum dulcedo in lingua sonat, sed mel & lac sub lingua tua. Simulata dulcedo est, quæ tantum sonat in lingua, & non sentitur sub ipsa. Exigua est, quæ tota est in labiis & in lingua, & non pars eius maior sub lingua. Non est dulcedo tantũ in eius lingua, nec tota est in lingua, sed sicut ipse qui nouit testatur: mel & lac sub lingua tua. Ideo eructat verbum bonum: verbum tam melleum q̃ lacteũ, propter deitatis maiestatem, & propter incarnationis mysterium. Lingua & labia ac si quidam argenteus canalis sunt per quem de cordis fonte riuuli lactis & mellis erũpunt. Vtrumque dulce, sed distincta dulcedo. Lac paruulorum est, vt Pau- *2.Cor.3.a* lus loquitur. Et idem inter perfectos dulcem & diuinam & *1.Cor.2.b.* quasi melleam sapientiam docet. Alij mel tantum habent sub E lingua, alij tantum lac, & non mel. Mel autem & lac vtrumq; pariter sub lingua sunt sponsę. Nec mel fluit, sed magis distillat. Nec enim passim & intemperanter profundit sublimes illos & reconditos sensus secretorum cœlestium, deitatis arcana, nec lactis potum sine delectu propinat: Mel, inquit, & *Canti.4.c.* lac sub lingua tua. Non enim sermo est vel interna dulcedine vacuus, vel internæ dulcedini coæquatus. In promptu est illi dulcia loqui sub cuius lingua mel & lac. Beata lingua, quę velut fauus distillat, & velut vbera quædam paruulorum lacte diffenditur, quę mel distillat, & lac fluit. Omnis clamor & ama- *Ephe.4.g.* ritudo & blasphemia longe ab illis proscribitur labiis, sicut Apostolus suadet, hortatus hæc iuxta psalmum: Sub lingua *Psal.9.c* eius labor & dolor. Sed mel & lac, inquit, sub lingua tua. Fa- *Prou.5.a* uus distillãs labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, nõ tamẽ mel & lac sub lingua eius: non in intimis eius, nõ in vltimis eius, sed nouissima eius amara sicut absinthium, & acuta vt gladius biceps. De muliere vero forti hoc idẽ in pro- *Prou.31.d* uerbiis, inquit: Fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo. Spiritualẽ illũ & vere beatũ risum iã nũc parturit os eius, & quasi dulcedo eius sub lingua latitat. Ebullient autem quę nunc subsunt mel & lac, in plenam lætitiam in die nouissimo. Tunc nulla ex parte quasi sub lingua premetur silentio, sed pressum diu prorumpet gaudium, & implebitur os eius risu. Os, inquam, mulieris cuius fortitudo & decor indumentum eius. Vide quomodo non oportet F nudam inueniri quæ promissa sibi expectat gaudia reddi.

Quis scit si non hęc ipsa sunt indumenta, de quibus in hoc eodem cãtici loco subsequitur: Quia odor vnguentorũ tuorum sicut odor thuris. Operui, inquit psalmista, in ieiunio a *Psal.68.b* nimam meam. Item: Humiliabo in ieiunio animam meam, & *Psal.34.a* oratio mea in sinu meo conuertetur. Bona vestis ieiunium, in cuius sinu quodam secreto oratio cõmoratur. Vestis est quæ sinũ habet. Oratio mea in sinu meo conuertetur. Habes hic vtrumque, si aduertas, & in ieiunio indumentum fortitudinis, & in oratione odorem thuris. Oratio, inquit, mea in sinu *Ibidem.* meo conuertetur. Cur vero, ait in sinum? An forte defectum orationis tepidæ & ifractę dedit intelligi, in ipso primo euanescentis processu, ideoque dicitur in sinu suo conuerti, ibidem scilicet occidens vbi exhauritur? Sed quomodo conuertitur & redit, quæ perit? Magis quidem in sinu conuerti videtur, quæ celerem precis reportat effectum, & si nondum plene, ex parte tamen humilis & deuotę petitionis fructu potitur. Habet enim dulcedinem multam vehemens & deuota oratio, & dum dirigitur in conspectu domini quasi incẽsum, suauem ipsa odoris sui sensum haurit. An non bonum indumentum cum vapor huius nebulę ipsam offerentis operit & vestit animam? Bonũ plane. Sed nos sicut cœpimus, vestimentorum interpretationes secundum exteriores actus exequa-

G mur. Opera enim bona & priorem deformitatem operiunt
ne ad noxam imputetur: & decorẽ quendam & venustatẽ cõferunt vt ad gratiam reputetur. Bona enim vestimenta, bona sunt opera: & simul ornant & orant. Et q̃ ornent, manifestũ quidem est: sed non omnium ornatus redolet thura, non oratiõnis specimen tenet. Deniq; cuiusq; opera & patientia, & publica, ostentationem & inanem iactantiam redolent: non supplicationis instantiam, non solicitudinem placendi domino, non impetrandę vota gratiæ. Quomodo enim aptabitur odor vestimẽtorum tuorum sicut odor thuris? Qui vero omnia agit vt ei placeat cui se probauit deo, vt ei⁹ mereatur fauorem, vtiq; odor vestimentorum eius sicut odor thuris. Et quidem thura nisi deo soli nec offerri solent nec debent: ideo odor vestimentorum eius sicut odor thuris, cum quicquid siue palam siue clam agit, ad impetrationem placationis refert diuinæ. Idem videtur esse oleum in vasis, & in vestimẽtis odorem, sed odorem thuris. Quid aliud, q̃ gaudia illa spiritualia & æternam delectationem deum exorat, qui omnẽ
Psal. 62. a aliã abiurat & horret? Sitiit, inquit psalm⁹, in te anima mea, q̃ multipliciter tibi caro mea? Vides in verbis quomodo & ipsum carnis vestimentum quasi orationis habet vicem, dum deo sitire dicitur. Caro voluntariis afflicta disciplinis, nonne deum ad propitiationem flectere nititur? Ipsa eius propter deum supplicia, quædam ad eum supplicationes sunt. Eleemosyna pauperi misericorditer impensa exorat. Carnis pro-
H pręq; delectatio discrete repressa, cur non & ipsa orationis habet effectum? Voluptatis repressio, quædam est votorum expressio, & desiderij delectationem aliam suspirantis. Orationis feruidę effectus in sinu cordis vertitur & conuertitur. Thura in exterioris abstinentiæ vestimẽto suauiter fragrãt. Et bonum omnino vestimentum, quando anima, non tam carne vestitur, q̃ carnalium ieiunio quodam & temperantia voluptatum. Bonum omnino vestimentum continẽtia virginalis: suauem redolet & velut thuris odorem vel illi quem diligit, vel sibi quæ diligit. Quicquid cum dilectione offertur, non potest eius delectatione non perfrui ipsa quæ offert. Omnis enim hæc dulcedo quæ prædicatur in ea, sentitur & ab ipsa. Ab ipsa manat, & in ipsa manet. In labiis fauus, sub ligua mel, & in vestimẽtis eius redolẽtia thuris. Proxima sunt ipsi vniuersa hæc, quorũ tam gratus est sensus, & pfruitio dulcis.
Psal. 18. d Erunt, inquit Dauid, vt complaceant eloquia oris mei, & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Habetis hic vtraque hæc: & ne quid desit ad cumulum gratiæ, sub vestimentorum vocabulo operum qualitas tertio loco profertur in medium. In labiis stillãt eloquia: sub lingua meditationes melleę fluunt: vestimentorum ornatus thuris spirat odorem.

Quid illi censes deesse ad gloriam, in qua hæc tria complacent, os, animus, opus? Hoc numero omnia comprehensa
I sunt, sed ordine conuersa sunt. Ab operibus enim inchoandum est, non ab eloquio. Cornelij centurionis primo opera
Acto. 10. a & orationes exauditę sunt: fide corda mundata sunt, deinde super ipsum & super suos spiritus cecidit. Et erant loquẽtes linguis ipsi apostoli, post ascensionem domini vnanimes perstiterunt in oratione: completis promissionis diebus repleti sunt spiritu: postea profecti prædicauerunt vbique. Primo in oratione profusi sunt, deinde spiritu infusi sunt: & sic quã susceperant aliis gratiam ipsi profundunt. Primo expectatione & desiderio conuersi sunt ad deum. Secundo ad ipsos facta est dei conuersio. Tertio ipsi conuersi confirmantur & confirmant fratres suos. Sed siue sanctitatem vitæ, siue visitationem diuinam, siue verbi ministerium in apostolis attendas, omnia hęc vestimentorũ vicem tenẽt, his omnibus operti sunt & ornati sunt. Quid in illis relictum est nudum, aut vetustate pristina sordens, quin tam festiuo & verbi & virtutis cultu resplendeat? Eximius itaque cultus in illis, sed nec copia minor. Quidnam hæc vestimenta redolent? qualis est odor eorum? nunquid non sicut thuris? Cum domini pecuniam conseruis erogant, nõ inde penes se quicquam vel furtim residere passi sunt: nihil inde fraudulenter sibi decerpẽtes: etiam à laudis munere manum excutiunt, omnia referendo ad gloriã dei. Quasi cœli enarrant gloriam, non suam, sed gloriam dei. Ipse tibi Paulus subtilia & indissolubilia quædam vestimenta verbis suis contexit, & pro capacitate tua, luminis & intelligentiæ K
coaptat amictũ, nõ tamẽ in persuasibilibus humanæ sapiẽtiæ verbis, sed in doctrina spiritꝰ. Ideo vestimẽta quibus vel ipse tegitur, vel quæ tibi contexit, non nisi thuris habent odorẽ. Nam affectata verborũ lasciuia & cultus, inanis & leuis gloriæ redolere videtur affectum. Et qui non leporem eloquij, sed lubricas & fallaces disputationes subtilioris sectãtur materiæ, dum se nimis propter inanem fauorem extenuant, aliquotiens intexunt blasphemias. Non ergo odor vestimentorum eiusmodi sicut odor thuris. Nullum in vestimentis sponsæ excipere videtur, dum indefinite pronunciat: Odor vesti- Canti. 4. c
mentorum tuorum sicut odor thuris. O me fœlicem, si vel vnum vel alterum in me vestimentum, integrum reddat thuris odorem, nec aliqua admixtione peregrina corruptum. Nam ad hanc mensurã vt omnia eius indumenta velut thura redoleant, neminem accessisse puto qui necdũ in sponsarum sortẽ meruit ascisci à domino Iesu sponsorum sponso.

Sermo tricesimusquintus.

Canti. 4. b
RTus conclusus es soror mea sponsa: ortus conclusus, fons signatus. Primo ex verbis suis laudatoris huius affectum pensare oblectatus videtur, qui nõ est contentus laudasse semel. Et quantum esset si vel simpliciter & sine repetione eius quam alloquitur, eloqueretur præconia, nunc autem & exquisitis ad illam vtitur L
blandimentis, & congratulando ipsa cõgeminat. Quidni quã in matrimonij delegit gratiam, non eius dotibus eximiis aggaudebit? Non poterat in tam dulcis necessitudinis iura nisi digna eligi, nec iam electa tepide diligi. Nunquid nõ æquum est vt & ipsa in talibus ei placere studeat, qui sic ipsam ꝓbauit? Ipse probat, ipse talem parat, ipse plantat sibi paradisum voluptatis, ipse qui talem eam parat, ipse comparat paradi- Gen. 27. d
sum deliciarum. Ecce, inquit Isaac, odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus. Hæc autem non agro confertur sed orto: vbi spiritualis videtur plantatio florum, & aromatum cultus vberior. In hunc ortum Iesu bone libenter Canti. 4. b
descendis ad areolas aromatum: cum cubes in eo vt colas & custodias illum. Ortus, inquit, conclusus soror mea sponsa, ortus conclusus. Per ortum internas fratres, intelligite delicias: per conclusionem, disciplinam custodię. Quem dabitis orto similem, nisi cuius anima spiritualibus sic affectibus redolet, sicut aromaticis floribus ortus? quàm iucundum penetral, quàm suauis recessus in pectore sponsæ, in pectore tam florigero vt orto comparetur. Nulla in eo radix amaritudinis sursum germinans, per quam orti huius impediantur deliciæ. Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœ- M
lestis, non inuenietur in eo. Denique ipse plantauit hunc ortum voluptatis, vt solus operetur & custodiat illum. Gemino quidem operatur modo, plantans & purgans. Plantat, vt sit omne ei semen verum: purgat vero, vt fructum plus afferat. Et plantatur vt semen verum sit, & purgatur vt semiplenum non sit. Quid proderit plantatio facta ad veritatem, si purgatio desit ad vbertatem? Nihil confert cultura diligens disciplinæ, si custodia desit. Neutro destituitur qui assimilatur Ibidem
orto, & orto concluso. Ortus conclusus soror mea sponsa. Male ortũ, in quo positus erat, custodiuit Adã cõtra lubricũ fraudulenti serpentis ingressum. Iucundus quidem ille corporalium paradisus lignorum, sed ego multo meliorem in eius animum plantatũ intelligo. Nihil obfuisset in illum corporalem irrupisse, si non irrupisset in istum. Admissus est co- Eccles. 10.
luber, & statim eius persensit venena. Qui enim dissipat sepem, mordebit eum coluber. Bona custodia sepes, quæ cultra ab incultis separat, & seruat illæsa. Circunda ergo hanc orto tuo sepem, ne si fuerit ablata sepes, destructa maceria, in direptionem & conculcationem fias. Non erat ille reclusus hosti: eiecto & exuli inde quàm grauiter est intercluſus? Cum difficultate regreditur vnde incauta facilitate prolapsus est. In sudore vultus pane vescitur suo, qui in paradiso de vitæ ligno ad libitum poma carpebat. Hic vescitur pane suo, ibi vitæ fructibus. In paradiso produxit dominus omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suaue. Laborat in terra eiectus Adam, non dominus: sed ipsa terra spinas & tribulos germinat operanti. Paradisus gratis dat fructus suos: terra laborauti

A laboranti nec suos. Commutatio misera, sed tu domine per-
Psal. 72. d dis (& iuste) omnes qui fornicãtur abs te. Iure perditur, qui tam charas necessitudines perdit fornicãdo: nec vltra meretur hæc blandimẽta audire, vt vocetur soror, vt sponsa, vt ortus, & ortus conclusus, qui neminem nisi dilectum admittit. Porta paradisi tui semper clausa sit, soli principi pateat. Non deiiciatur in securi, & ascia ianua eius. Vnus sit aditus, & his commissus Cherubim. Nihil admittatur nõ examinatũ prius gladio flammeo, nihil quod verbum dei reprobet, quod non approbet charitas, quod non ad perfectionem & plenitudinẽ legis accedat. Plenitudo ergo scientiæ Cherubim, & plenitudo legis charitas: in qua omnia concluduntur mandata. Hæc sit tibi custodia flãmea, vt quicquid irrumpere indignũ tentauerit, sub momento & non lente consumat. Nunquid non cõmode dilectioni est assignata cõclusio, quæ sponsæ semper constringit affectus, & cõcludit in idipsum, ad interiora semper conuertens, vbi delicię eius sint esse cum filio dei? Bonus dilectio murus: sed habet hic murus antemurale. Dilectio quasi murus est, antemurale regularis districtio. Illa cogitationes sanctas, & affectus dulces includit: hæc occasiones delinquendi repellit & excludit. Hæc opportunitatem vacationis ad amoris præstat officia, illa perfruitur. Ille murꝰ gratus est: hic necessarius. Ille te cœlestes inter delicias claudit: iste proscribit mundanas. Si tibi votiuum est cor tuum velut ortum deliciarum præstare Christo, nõn egreferas hoc ante-
B murali si concluderis. Delicias perdere vult quas habet (si tamẽ habet) qui de munitione submurmurat. Ortus nescit esse, qui non vult esse conclusus. Ortus cõclusus, fons signa-
Canti. 4. d tus. Emissiones tuæ paradisus malorũ punicorum, cũ pomorum fructibus. In tribus huius orti laudes absoluit, cõclusus, & irriguus, & aromaticus. Primum securitatem cõfert: secũdum fertilitatẽ: tertium & ad germina, quæ producit, respicit, & ad gratiam. Nonne nobis gratus ortus iste videtur tã integer, tam vber, tam vtilis? Nec tantũ vtilis est, sed aromaticus, & abũdãs deliciis. Quis nostrũ has ad se laudes audeat attrahere? Quis hæc sibi dici blandimenta præsumat? Atque vtinã sicut irrigationẽ & germinationẽ optamus aromatũ, sic concludi signatiq; non detrectemus. Non enim immissiones illas aromatum producit, nisi ortus cõclusus, & fontis signati, fluenti irriguus. Signetur ergo fons tuus, vt non effusione prodiga totus exsiccetur, signetur vt ad irrigandum tibi sufficiat. In plateis tuis aquas tuas diuide, habeto eas solꝰ, vt nõ sint alieni participes tui. In plateis, inquam, sed in tuis aquas diuide, vt virtutum aromata tibi accrescant, ac si iuxta aquã in plateis. Quomodo nõ erit fons signatus, qui de fonte illo
Ioan. 4. a vitæ profluit quẽ signauit deus pater? Qui, inquit, biberit de aqua hac, quam ego do: fiet in eo fons aquæ salientis in vitã æternam. In fonte hoc, quem signatum vocat, signatam quandam, & spiritualem, & propriã, & à seculari seiunctam doctri-
C nam intellige, aut doctrinam, aut certe deuotionem priuilegio dulcedinis signatam, & quasi singularẽ copiosę fluentem & iugiter. Hæc est quæ omnia virtutum læta reddit genimina. Hæc est fortium operum exhilaratio, ac si quædã irrigatio ossiũ. Gaudiũ enim cordis exhilarat hæc singularis, & insignis deuotio in deum, quasi fons signatus & proprius, segregatusq; in hoc ministerium, vt cor sponsæ, ac si ortũ quẽdam irriget in sponsi delicias. Signetur ergo vt non fiat iux-
Prou. 15. d ta quod scriptum est: fons tuus turbatus pede, & vena corrupta. Alioquin nescit tuus dilectus de puro fonte potare. Si-
Psal. 4. b gnatum est, inquit, super nos lumen vultus tui domine, dedisti lætitiam in corde meo. Lętitiam ad irrigationem deflecte.
Psal. 64. c Deniq; in stillicidiis fontis ortus lætabitur germinans. Nõne recolis de Genesi, ꝙ fons ascendebat & irrigabat totam faciem terræ? Adhuc terra dedit fructus suos, nondum nouit spinas & tribulos. Quis dabit ortulo meo hanc aquam, & areolis meis hunc fontem signatum? Quis dabit vt tota ortuli mei facies irrigua sit lætitiæ & lucis riuulis, nihil in eo aut sterile sit, aut quadã indeuotione triste? Vicina sterilitati videtur operatio tristis, & spiritualis gaudij carẽs irrigatione. Deniq; & si quid nascitur, quasi radix ascẽdit de terra sitienti. Quasi radix, non quasi flores, non quasi fructus. Quasi radix: hoc est, aut parum, aut nihil plus habens in radice. Ideo fontis inducta est mentio, vt germina læta credas erumpere in orto irriguo. Et est equidẽ ortus cuius aquæ fortuitę sunt, & D
quasi de foris ascitę, non perennes, non proprię. Bonus autem ortus, cuius fons in ipso nascitur. Fons signatus & proprius. Fons, inquit, & fons signatus: id est iugiter intus erumpẽs, & non valens corrumpi. Fons, quia vbertim fluit. Signatus, quia nequaq̃ pereffluit. Aut ideo dicitur fons signatus: quia & si aliis alij fontes sunt, sorori & sponsæ specialis est fons & ꝓprius, & quadam prærogatiua signatus. Bonus omnino fons sapientiæ, sed adhuc sub signaculo nobis emanat, dulciter sapit, sed nondum dilucide scitur. Signatus est, & clausus sub figuris. In Apocalypsi liber ostenditur in manu sedentis su- Apoc. 5. a
per thronum, signaculis septẽ signatus. Vtriusq; ratio & fõtis & libri ad sapientiæ spectat intellectum, sed vterque signatus est figuris, & gnigmatibus inuolutꝰ. Signatus est. quibusdã enim nobis intimatur indiciis, & occultatur in ipsis: & sicut in Apocalypsi libri signati legis apertiones, ita & hic signati fontis emissiones. Emissiones, inquit, tuæ paradisus Canti. 4. d
malorum punicorum cum pomorum fructibus. Fons iste signatus quidem est, sed exsiccatus non est, cuius tam gratiosæ sunt emissiones. Signatus est fons sapientiæ, sed ab emissionibus eius cognoscetis eam. Erit, inquit, fons patens domus Zac. 13. a
Dauid in ablutionem peccatoris & menstruatę. Ille patet, hic signatur. Ille abluit, hic alit. Ille lauat, hic rigat. Ille purgat delicta, hic producit delicias. Ille communis multorum, hic specialis est sponsæ. Ibi remissiones fiunt, hic emissiones. In
E psalmo pro octaua vide quomodo primo lectum lauat, deinde rigat. Non enim est satis à fœditate lauari, nisi & fœcunditas sectetur. Emissiones tuę paradisus malorum punicorum. Ita Iesu bone, ita est. Emissiones iste, immissiones sunt tuæ, immissiones per angelos bonos. Non posset tales emittere delicias, nisi tu intrinsecus delectationes aquæ viuę immisisses. Signatum est super nos lumen vultus tui domine, Psal. 4. b
dedisti lætitiam in corde meo. Signatum est super nos, quod desuper nobis impressum est. Cui diuini luminis imago desuper imprimitur, intus in corde lætitiæ spiritualis vbertas exprimitur. Ideo gloriosę emissiones filię regis abintus sunt. Emissiones tuæ paradisus. Non sunt exiguę deliciarũ intrinsecus copię, de quibus integer paradisus emittitur. Vtrunq; habes, & paradisum conclusum, & paradisum emissum. Ille est in puritatis affectibus, hic in actibus pietatis. Ille intus est, hic de illo procedit, & probat illum. Vtraque delectabilis est, & conscientia, & conuersatio spõsæ. Omnia enim proponit vtiliter, & disponit suauiter. Ideo quasi paradisum quendam cernas in eius habitu & opere exteriori, dum honestas placet in singulis, & series in collatis, & suauitas in dispositis. Modestę & in tranquillitate omnia agit, vt virginalis in ea verecundię nõ violetur serenitas. Denique & paradisi dotes enumeraturus incipit à verecũdia in eius defignationem
F propter colorem similem punica mala proponens. Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum. Potest & in malis punicis martyrum intelligi patientia, eo ꝙ proprio sint sanguine rubricati. Et bona pudicitię comes patientia quæ in laude sapientiæ sibi connectuntur, sicut scribitur: Sapientia Iaco. 3. d
quæ desursum est, primo quidem pudica est, deinde pacifica. Pudicitia modeste se & pro dignitate temperat: patientia alienam immodestiam equanimiter portat. Illa proprios motus informat, hæc alienos impetus infringit. Illa decor est, hæc fortitudo: ideo dicitur: Fortitudo & decor indumentum Prou. 31. d
eius. Primo, inquit, pudica est, deinde pacifica: & post aliquanta subiungit: Plena operibus bonis. Bonum est enim Iaco. 3. d
perfecutionem pati, sed propter iustitiæ fructus. Ideo emissiones eius malorum punicorum sunt, sed cum pomorũ fructibus. Bona quidem pudicitia: sed si ociosa non est, non affectata, non ficta, sed fructum afferens in patientia. Illa disponit suauiter, ista protegit fortiter. Illa modesta: hæc longanimis. Ideoque his duabus nunc annectuntur, quasi consummatio & finis operum fructus pomorum. Transeundum iam erat ad arborum aromaticarum disputationem, ad delicatiores species, ad emissiones cypri cum nardo: nisi mala punica odore nos adhuc traherent, & festinantem ad alia retinerent sermonem. Nos malorum punicorum parabola re spicit, qui regulares celebramus conuentus, qui sub vno continemur ordine quasi grana sub cortice. Atque vtinam hæc grana

G grana imitemur, similiter in cohercitia cordis vnanimes, sicut in conclusione quadam ordinis. Pene indiscreta facie huius sibi mali grana cohærent, numeri singularitate magis distant quàm specie: discamus & nos abinuicē numero differre, non animo. Non rixantur inuicē, non contra corticem murmurāt, non tentant illum perrumpere, patienter se sinunt eius quasi
Psal.132. a aluo concludi, vt quodammodo dicere illud videantur. Ecce q̄ bonum & q̄ iucundum, habitare fratres in vnum. An nō fratres, in hoc ordine nostro, ac si in cortice punico passionis Christi per imitationem color rutilat? Deniq; velut quędam huius mali grana sunt, qui sibi natiuum dicunt sub disciplinæ corio contineri, qui nō tam premi se censent, q̄ protegi. Absit amor proprietatis, absit amor priuatę potestatis, & huius te mali granum exhibes. Discant alij nostro inuitati exēplo q̄ bonum sit, & q̄ iucundum habitare in quodam orto cōmunionis, & sub munimine corticis. Charitas vniat, & cortex muniat. Quot videtis ordinata collegia, tot intelligite velut quædam mala punica, quæ de fonte fluxere baptismatis. De-
Acto.4.f nique credentium (vt legimus) erat cor vnum, & anima vna. Ex illis quasi granis tantarum congregationum ordinate & vnanimiter viuentium mala punica prodierunt. Illos primos credentium conuentus nō adstringebat adhuc institutio ordinis, sed instinctus amoris. Non modo ducebant vtile, non modo bonum, sed etiam iucundum habitare in vnum: sicut
H vnguentum quod descendit in barbam, barbam Aaron: in oram vestimēti ab ipso capite Christo Iesu: qui viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo XXXVI.

Canti.4. d †alias, cyperi: alias cāphoræ.

MIssiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus, cypri † cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloe cū omnibus primis vnguētis. A cypro incipiendum est: nam ibi terminauimus. Septem hic annumerantur arbores aromaticæ, quæ dicuntur emitti de fonte signato. Et quidem verba hæc videntur verba libri signati. Ita est, signata sunt, & obserata. Quid nobis Iesu bone, sponsæ tuæ laudes proponis: si non quid virtutis intus cōtinent, ipse depromis? Tu tenes clauem huius orti concluſi, tu signasti, tu resigna, tu solue: tu, inquam, solue septem ista signacula. Nemo nouit quæ sunt illa intima sponsæ, illa abscōdita tua, quibus adimpletus est venter tuus. Nemo nouit illa nisi tu, & cui volueris ipse reuelare. Vtinam & nos simus, qui facie reuelata gloriam sponsæ, quæ ab intus est, speculari possimus. Magna gloria eius in mysterio tam numeri q̄ nominum istorum. Et quidem hic quantum donante domino quimus inspicere, septenarij sacramentum, aut spiritualitatē, aut vniuersalitatem indicat gratiarum. Id enim frequens & vsitatum est in sacris literis, vt septenarius numerus interpretetur dona illa, quæ perfecta sunt, & quæ desursum sunt. Diuisiones gratiarum sunt, & diuisiones ministrationum sunt, & diuisiones operationum sunt: idem autem spiritus diuidens
1.Cor.12.a singulis prout vult. Alias aliis diuidit, sed in sponsa quasi colligit & confert vniuersa. Non particulatim diuiduntur illi, quasi diuisa sint in illa. Aliis etiam diuidit & donat, illi non tam diuidit, quàm totum donat: nisi in hoc eum diuidere illi intelligas q̄ selectim & prærogatiue confert illi, vel in eodē genere gratiarum amplius, vel specialiter in alio. Posset alias arbores aromaticas enumerasse, sed sufficit septē, propter eā, quā dixim⁹, vel spiritualitatis, vel vniuersitatis significantiā.

Nunc arborum istarum nomina, & naturas in discussiones adducamus. Et sub vmbra istarum immorari iucundum videtur, & fructus earum dulcis erit gutturi nostro. Vmbram, figuram ipsam intelligo: fructum, veritatem earū. Quomodo non dulcis sensuum fructus, quando ipsa verborū grata sunt folia? Et scitis quantam auditui nostro dat affectionem tam dulcium frequentia vocabulorum. Poterant ad permouendum affectum ista sufficere. Sufficit quidem affectui simplicitas ista: nam intellectui sufficere nequit. Mos gerendus est ipsi, qui pasci vult sensuū veritate. Dulciter auditur hæc
Canti.4. d dulcium inculcatio verborum. Cypri cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomum, myrrha & aloe. Absit autem vt non multo dulcius intelligantur. Magnæ sunt corporales in arboribus enumeratis deliciæ, sed quanto maiores spiri- K tuales sunt quæ figurantur in istis? Emissiones, inquit, tuæ
Ibidem. paradisus malorum punicorum sunt: sunt etiam cypri cum nardo. Bonus enim ordo, post labores patientiæ, post verecundiam pudoris ad vnguenta proficisci, & vnguenta regalia. Nā & de cypri semine regale confici solet vnguentum: & quia in malis punicis regularem interpretati sumus vnanimitatem, consequenter his verbis & vnguentis regiis excellen-
Luc.14.& 18.c tem quendam sublimitatem intellige. Qui se, inquit, humiliat, exaltabitur. In patientia & in vnanimitate, quid nisi humilitas? Humilitas nec contra iniuriantes tumet, nec supra consortes se tendit. In malis vero punicis humilitas: in cypro sublimitas. In illis labor: in his deliciæ. Cypri (vt aiunt) semen decoqui oleo solet, vt vnguentum exprimatur ex eo. Alij seminant in lachrymis, sed sponsa in oleo. Semina nostra, opera nostra sunt. Hæc si habent hilaritatem, quasi in oleo decoquuntur. Non satis est oleo intingi, nisi sint cocta & confecta in oleo, & quasi in ipsum oleum conuersa. Quod in oleo calente decoquitur, olei ipsius imbuitur natura. Coquuntur & conficiuntur semen cypri & oleum in vnam vnguenti qualitatem. Mira quidem confectio laboris & lætitiæ, eo mirabilior quòd in labore non labor, sed lætitia sola sentitur. Opus enim exultationis in oleo decoctum, in eius transit naturam. Opus ipsum (vt sic dicam) obliuiscitur opus se esse, dum amoris pinguedine totum inficitur. Sed ip- L sa interior exultatio de opere capit augmentum: sic enim & oleo semen confert, & oleum semini, quando cum exultatione operatur sponsa, & de ipso opere magis exultat. Vnguentum hoc regium est. Iesus ipse libenter ex hoc inungi-
2.Cor.9.b tur. Hilarem enim datorem diligit deus. Etsi vnxit eum pater deus spiritu & virtute: etsi vnctus est oleo lætitiæ præ consortibus suis: vult tamen à consortibus suis vngi, & deuotionis nostræ optat vnguentum. Quis dabit mihi tantam olei copiam, in qua omnes operum meorum fructus decoqui possint, & cor meum totum confringi? Euangelista Ioannes sub typo vitæ contemplatiuę, sub sponsæ figura, in plenum oleo feruente dolium descendit. Quis dabit mihi tantam abundantiam olei, & olei feruentis, vt totus immergar & cōficiar? Quis dabit mihi tantam abundantiam olei & seminis cyprini, vt vnguentariæ confectioni sufficiat? Non omne semen hæc olei decoctio recipit, non omnem vult fructum. Denique non omne opus contemplationis immisceri lætitiæ potest. Opera exterioris solicitudinis, & vsus contemplatio-
Gala.5.d nis confici simul non possunt, nec in vnam coagulari qualitatem. Quos ergo fructus hæc confectio recipit? Illos plane quos apostolus enumerat: Fructus autem spiritus gaudium, pax, patientia, longanimitas, fides, mansuetudo, modestia, continentia, castitas. Hi fructus cum oleo contempla- M tionis conueniunt, & quasi in vnam coeunt naturam. Sed & illud semen huic confectioni maxime conuenit, de quo legi-
Luc.8.b tur: Semen est verbum dei. Denique & semen cypri cum manna similitudinem quandam habet, in quo verbum dei figuratum accipimus. Vtrunq; enim & mānа & cypri semē abundat est, & simile semini coriandri. Lex enim domini immaculata est: Hæc non vult aqua secularis discuti sapientiæ, nō
Psal.18.b eius assertionibus firmari, sed oleo spiritus, vt spiritualis sensus, vt vnctio spiritus exprimatur ex ea. Huius meditatio & contemplationis lætitiæ facillime commiscetur, cum sibi cōiungitur verbi studium, & gratiæ oleum in contemplatione: & dum illud per istam decoquitur, facillime ex hac confectione spiritualis exprimitur intelligentia, & vnctio quę docet de omnibus. Et vide quia non ait simpliciter, cypri: sed cypri cum nardo. Nardo se dominus fatetur præunctum in sepulturam. Quid ergo in nardo, nisi mentis quietem intelligis? Ideo cum cypro iungitur, eo quòd omnis contēplationis vsus quietę mentis indigeat. Cypri, inquit, cum nardo, nardus & crocus. Bona connexio. Crocus enim flos quasi aurei coloris ad sapientiæ rutilum refertur colorem. Ergo in cypro itelligitur vestigatio: in nardo, vacatio: in croco, visio sapientiæ. Iure nardus ponitur in medio, vtrique necessaria, id est vestigationi & visioni. Nam nec inuestigari sine vacatione mentis veritas potest, nec videri cum inuenta fuerit. Accipe ergo in cypro studium, in nardo otiū, in croco vtriusque

A usq; fructū. Noli decætero sponsa, noli dicere quia fusca sim, noli amplius te decoloratam vocare. Iam enim sponsi ipsius testimonio croceo colore resplendes, quæ crocum immittis.
Bene croceo nit et colore, quem non infuscat fatuitas, quem non tædij & deficientis animi moribundus pallor inficit, sed sapiētiæ fulgidus, & rutilus charitatis color exhilarat. Si velimus hæc ad Christi personam reflectere, congrua plane interpretatio sequitur. Quis magis oleo decoctus est gratiæ? Ipse in manna intelligitur, ipse seminis cypri speciem tenet, ipse passionis cruce pressus sacramēta salutis & vnguēta gratiæ profudit: ipse in cypro patitur, & in nardo sepelitur, & de corde terræ resurgit in croco. Quasi nouus flos & rutilus, quando per resurrectionem eius caro refloruit. Et fortasse in
Coloſ.3.a fistula ascendit ad cœlum. Hæc enim arbor in altū excrescit, & sponsa eius quasi compatitur in cypro: cōsepelitur in nardo, & in croco conresurgit. Quid ergo consequens est, nisi vt coascendat in fistula? Si enim cōresurrexerit sponso, quę sur-
Canti.4. d sum sunt quærere debet, quæ sursum sunt sapere, vbi sponsus eius est in dextera dei sedens. Fistula & cinamomum. Fistula exurgit in altum, cinamomum parum quidem exurgit à terra. In fistula altum cernit, sed in cinamomo altum nō sapit. Illa ascendit, illud condescendit. Fistula est quando spōsa excedit deo: cinamomum quando contemperans est nobis. Etsi se contemperat, totum tamē est spirituale quod profert. Ci-
B namomum enim cum frangitur, visibile spiramētum emittit.
Mar.14.c Quando frangitur, nisi cum aperitur, cum exponitur? Sic enim Iesus cum accepit panem, fregit & dedit. Tunc ergo doctor contemperans seipsum quasi frangit, cum se cœperit aperire, vel audiri: cum euiscerare illa, quæ intus de supernis latent secreta: cum memoriam abundātiæ suauitatis eructat. Hoc est quòd cinamomum fractum visibile dicitur spiramentum emittere. Quare spiramentū, & quare visibile? Spiramētum, quia spiritualia sunt, quæ dicit: visibile, quia manifeste docet. Qui enim in sublimib⁹ ad ludicra & vanas fabulationes prolabitur: non condescendit, sed cadit. Fracte quidē loquitur, sed spiramentum suaue non emittit. Quasi fistula, quæ crescit in aquis, ita inter orationum lachrymas exurgit in altum. Pulchra ascensio. Sed vide vt descensus cinamomo sit similis. Cum te ab ascensu illo, & excessu aliqua rationabilis causa reuocat & restringit, esto velut cinamomū. Colloquia tua, conuersatio communis gratiam spirent. Et si de voluntate tua, & proposito aliquotiens reflecteris, ad senioris arbitrium reflexa, & quasi fracta sit voluntas, non murmur resonet, non querimonia: esto cinamomum confractum, visibile spiramentum emitte, eo q̄ virtus humilitatis in infirmitate vexationis, & velut fractionis proficit & probatur. Et spiramentum & visibile dicitur. Spiramentum, quia tranquillitas seruatur in corde: visibile, quia relucet in facie. His annec-
C tit & omnia ligna Libani. Et vide quòd nulla nisi Libani
Canti.4. d ligna ponit, nec aliqua quæ sunt Libani prætermittit. Cum omnibus, inquit, lignis Libani. Ligna Libani & imputribilitatem habent, quia cedrina sunt: & puritatem, eo quòd sunt Libani. Sola ecclesiæ ligna sunt, quæ habent mysterium fidei in conscientia pura, & quandam quasi imputribilitatem continētiæ: sola eius ligna & puritatem & perpetuitatem habēt. Bonum plane lignum vir ecclesiasticus, in quo concurrunt &
Prou.31.d obuiant sibi fortitudo disciplinæ, & decor fidei. Fortitudo & decor indumentum eius. Erumpunt his diebus ligna quædam, quæ non plantauit pater cœlestis, ligna quæ non sunt plantata in Libano nostro. Fortitudinem prętendunt operis, iniuriarum insensibilitatem, parsimonię tolerantiam. Cedri-
ad Tit.1.d na videtur, sed Libani nō sunt, quia immunda est eorum mēs & conscientia. Infidelibus enim nihil est mundum. Fortitudo quidem quæ ostentatur & vires cit in conuersatione, in confessione putrescit. Quod ibi quasi fulget, hic fœtet. In opere quidem videtur pietas, in interrogatione infidelitas putret. Fortitudo lapidis, fortitudo eorū, & caro ænea est: scilicet nō
Iob.41.c degenerant à patre suo, de quo in Iob scribitur: Induratum est cor eius quasi lapis, stringitur tanq̄ malleatoris incus. Male fortes sunt non pro fide, sed contra fidem. Non enim emol
Rom.14.d liuit omnipotens cor eorum, nō emolluit, non emūdauit, nec fide candidum fecit: ideo non sunt Libani ligna. Omne quod non est ex fide, peccatum est: quomodo non magis quod est contra fidē? Non sunt ligna Libani, quæ fidei nō irrigat pu- D ritas. Steriles sunt virtutes, quæ non fœcundātur per fidem: sed ipsa fides sine virtutibus mortua est. Candorē eius nulla incontinentiæ fœdat putredo. In ecclesiasticis lignis vtraque obuiant sibi: forma fidei, & operis fortitudo. Talis cedrus nostro plantatur in Libano. Hic est & alibi non est puritas fidei, & perpetua & quasi incorrupta perseuerantia virtutis. Hic enim emittitur myrrha & aloe cum omnibus primis vnguentis. Hæ species ea etiam quæ per se corruptibilia sunt, à corruptione illęsa seruare noscuntur. Quid enim hæc post ligna Libani vnguenta produceret, si nihil in eis effet distātię? Nam etsi videntur similia, distinctionem tamen recipiunt. Illa enim, id est Libani ligna incorruptibilitatē in se habent: ista, id est myrrha & aloe, non habēt ibus exhibēt. Illa imputribilia sunt, ista imputribilitatem conferunt. Bonum ergo lignum, & vere plantatum in paradiso domini, in monte illo egregio, in monte Libano, quod & ipsum se continet ne per illicita defluat, & sermonis sui myrrha à tali fluxu alios reddit immunes: cuius corpus quasi cedrinū est, & à labiis myrrha distillat. Myrrha, inquam, & aloe cum omnibus primis
Canti.4. d vnguentis. Possumus quidem & hæcad quatuor cardinales virtutes interpretando deflectere, si intelligamus in cedro fortitudinem, in Libano fidem, quæ ipsam prudentiam informat: in myrrha temperantiam, continentiam & iustitiam: in aloe puritatem. Nam huius arboris gūmi dicitur stomachum E purgare. Per myrrham ergo exteriora constricta sunt, per aloe interiora in hypocrisi ficta non sunt. Habes iam in his hæc quatuor expressa. Primo constantiam, ne ad tempus credas, & in tempore tentationis recedas. Deniq; prudentiam, vt sit rationabile obsequium tuum. Sic myrrha mortificandę carnis sequetur, cum habueris zelum, secundū scientiā. Quarto loco aloe, cū ipsum cor offertur & adoletur, vt simul tit & in myrrha mortificatio carnis, & in aloe emūdatio conscientiæ ab operibus mortuis, ad seruiendum deo viuēti: ne simus seruientes ad oculum, nec quasi hominibus placentes, sed magis deo. Nonne beata vere sponsa, cui tot emittit munera grata dilecto. Nam in his omnibus ipse gloriatur, & spōsæ suæ applaudit muneribus Iesus Christus: qui viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo tricesimusseptimus.

IOns ortorum, puteus aquarum viuentium quæ fluCanti.4. d unt impetu de Libano. In capituli principio istius fons dicta est sponsa, & nunc in fine fontis eam impartit vocabulo dilectus suus. Ab vbertate inchoat, & in senecta vberi multiplicatur, origini finis respondet. Multæ sunt emissiones eius, sed ipsa emissionibus non exhauritur. Non arescit mora, non exsiccatur emanatione. In ini- F tio huius capituli dicitur fons signatus, hic innuitur non exsiccatus. Ibi quales sint emissiones eius, hic q̄ sint indefessę docetur. Copiosi ex hoc fonte riuuli gratiarum emanant, & semper tamē fons manet. Ab eo in quo inchoat non se cohibet: ideo hic & ibi fons dicitur. Sed & iam vide quo in loco eius aquæ fluunt: vbi nisi in ortis? Fons enim est ortorum, & delicate fluit, qui non ab ortis egreditur, qui non lauat, sed rigat. Cuius in hoc omnis vsus est, non vt auferat fœditatem, sed vt fœcunditatem afferat. Bonus quidē fontis vsus mundare, sed melior fœcundare. Ille abluit inquinamenta: iste quasi ablutione quadam, gratiarum comportat augmēta. Ille germina lota reddit: hic lęta. Ille patens est in ablutionem peccatoris & menstruatę: hic signatus deliciis sponsæ: Tota
Canti.4. b pulchra es amica mea, & macula non est in te. Ideo non nisi fons ortorum dicitur fons deliciarū. Deniq; q̄ varius & multiplex est cœlestium deliciarū modus, tātus videtur & numerus ortorum. In alio rubent rosę, in alio candēt lilia, colorēq; flores violę purpureum reddunt. Tot orti sunt quot virtutū plantationes simul collectæ: vbi tantum flos vnus est, quis ibi ortum esse diffiniat? Sic nec vna castitatis plantātio, nec vna iustitiæ, orti potest integritatem explere. Salomon qui delicatus & tenellus dict⁹ est, ipse sibi fecit ortos & pomœEcclēs.2.a ria, conseuit ea cuncti generis arboribus. Non arbore conseui, inquit, sed arboribus: nec vnius generis, sed cuncti generis.

Gris. Extruxi, inquit, mihi piſcinas aquarum vt irrigarem ſyluam lignorum germinantium. Dies quidem in deliciis, qui nõ rara ligna,& quæ præ paucitate numerari & ſcribi poſſẽt, ſed integram poſſedit ſyluam lignorum germinãtium.In orto quippe ſapientiæ nihil ſterile,nil non germinans. Sic & ſponſa plures habet ortos,& cuncti generis virtutum copioſe virgultis eſt conſita. Et in ſequentibus ſponſæ ſponſus apCanti.8.d plaudit dicens: Quæ habitas in ortis, amici auſcultãt te. Face me audire vocẽ tuam.Iure omnino. Quid enim niſi dulce auſcultare illi,quæ in ortis moratur, & de ortis loquitur? Non auditur foris vox eius, nec extra ortum: ideo amicus eſt qui in ortis commoratur cum ea. Nec tam in ortis eſt q̃ ortus ipſe. Ipſa ortus, & ipſe fons, huius ortos doctrinæ ſuæ fluentis irrigans. Fœlix ſponſa quæ non habet niſi ortos irrigare. An non in hoc frequenti conuentu tot orti quot animi? propter vnanimitatem ortus vnus:propter differẽtes gratias orti plures. Vtinam in his ortis nulla radix amaritudinis ſurſum germinet, nullum ſit lignum inutile, nullum quod ortum ſpõſæ dedeceat, nullus ſit hic ortus olerum, quia olera herbarum
Pſal.36.a cito decident. Qui enim,inquit,infirmus eſt, olus manducet.
Rom.14.a Vos autem oleribus non indigetis quaſi infirmi. Quod enim infirmum eſt in vobis, fortius eſt ſecularibus. Illorum infirmitas quieſcit in licitis, ad perfecta veſtra laborat. Illorum infirmitas eſt vti conceſſis: veſtra quidem citra perfectum ſubſiſtere. Quid eſt in vobis eſſe infirmum,niſi non eſſe perH fectum? Quid eſt in vobis eſſe infirmum, niſi ſummum non apprehendere? Et quid forte niſi vt apprehendatis contẽdere?Ideo infirmum noſtrum fortius eſt ſecularibus, & (vt ſic dicam) melior eſt infirmitas monachi, quàm ſecularis benefaciens. Opera quæ penes nos putantur infirma, quanti crederẽtur ſi ab ipſis fieri viderentur? Perfectorum ſolidus cibus eſt: quot tamen in nobis imperfecti ſunt, eſum olerum dedignantur. Quę ſecularibus licent infirmis,noſtris nec exhibentur,nec ipſi exiguut. Apud nos perfecta profeſſio,quãuis infirma expletio. Perfectę plantationes, ſed incrementa infirma. Irrigandę ſunt vt creſcant, ſed ſpiritualibus aquis.

Paulus bene nouit quibus aquis quẽlibet ortum irriget.
1.Cor.7.b Coniugatis, copulę maritalis vſum diſpenſat: cõſolatur pu-
1.Theſ.5.d ſillanimes, ſuſcipit infirmos, carnalibus potum lac præbet,
1.Cor.7.b ſapientiam loquitur ſpiritualibus qui diiudicant omnia: ſa-
1.Cor.2.d pientiam autem non huius ſeculi, ſed quæ ex deo eſt,ſapientiam abſconditam in myſterio. Et ſi quis alius loquitur decorem domus domini,locum habitationis gloriæ eius,thalami delicias, gaudium quo gaudet ſponſus ſuper ſponſam, & quo viciſſim ipſa gaudens gaudet in domino: plane hic ortum olerum irrigare talibus debet aquis. Animalis enim homo non percipit ea quę ſunt ſpiritus dei.Et omnino quiſquis
Ibidem ſpiritualia vel agenda præcipit, vel intelligenda proponit, nonne tibi videtur aromaticis in ortis quaſi fons purus maI nare? Et bene purus, cui non eſt neceſſe inter auditorũ perfectionem,qui in ortis auſcultant, niſi de ſpiritualis vitæ puritate diſputare, & quaſi paradiſi incolis de paradiſi propinare fluentis. Iuxta hunc ſenſum: ortum, auditores intellige: fontem, doctores. Sed ſi fons ſunt, quomodo puteus? Noſtis enim quãtum inter ſe diſtent hi noti fontes & putei. Puteus infoditur,fons gratis fluit. In illo aquę recõditę ſunt, in iſto quaſi propoſitæ,& ſeipſas offerentes vltro. Magna eſt in iſtis differentia, nec poſſunt vtraque in alterutris inueniri. Non poteſt vel fons putei vel puteus fontis propria & domeſtica vendicare ſibi, vterque naturæ ſuæ continetur limitibus. Corporalia & terrena anguſta ſunt, ſpirituales abundãt diuitiæ. Ad ſpiritualia ſi referamus iſta, in eodem erit inuenire fontem & puteum,& alterutra ab inuicem propria communicari. Cõmunicemus ergo hæc ſi vultis inuicem propria, & in eodem aſſignemus vtraque. Accipiamus in fonte ſufficientiam doctrinæ, in puteo ſecretum. In illo abundantiam,in iſto alta myſteria. Et quidem bonus doctor qui quaſi de quodam alto puteo, ita de abdito ſapientiæ theſauro copioſe profert noua & vetera, puteus eſt: quia quæ dei ſunt, nemo nouit niſi ſpiritus dei. Spiritus enim omnia ſcrutatur,
1.Cor.2.c etiam profunda dei, & quaſi fons quidã producit in mediũ, & virtutũ ortos irriguos reddit. Habetis ergo in puteo occultationem,in fonte copiam. Profuſionem in fonte,& ſenſuum profunditatẽ in puteo. Puteus altus eſt,ſed non indiget hauK ritorio. Fons eſt,& gratis fluit. Qui ſitit,veniat & bibat de aquis ſponſæ, de aquis Berſabee, vt nouus ex ea Salomon naſcatur. Et Berſabee puteus ſeptimus interpretatur:id eſt puteus quietis,puteus ſapiẽtiæ. Nam ſapientia in ſpiritualiũ catalogo munerum aſcendenti ſurſum ſeptima occurrit. Sicut
Eccli.1.d & puteus ſapiẽtiæ,ita & fons ſapiẽtiæ legitur. Et forte in his duobus geminus eius modus exprimitur. Vnus qui fit per inueſtigationẽ,alter qui fit per inſpirationem. Fontis aquæ vltro prorumpunt. In puteo vero terræ perrumpitur moles, & ſoliditas penetratur,vt ad aquã viuam pertingas. Vtraq; alteri neceſſaria eſt, & induſtria gratiæ, & gratia induſtriæ, & vicariam opem ſibi cõmunicant. Inuanum enim laborat, qui puteũ fodit,ſi nõ ipſe fons vitę gratis affluat. Sed & tibi gratis foderis puteum, & receptaculum aquarum præparaueris, ſi fuerit neglectus puteus tuus. Et ſi tu ſqualeas,non deſcendent in illum aquæ viuę,non fluent impetu de Libano. Aquæ quæ deſcendunt de Libano, neſciunt colligi niſi in puteum candidum. Et aquæ quæ cum impetu fluunt, volunt puteum habere capacem. Altum & capacem efficies cordis tui puteum,ſi curas terrenas egeras, ſi locum efficias in animo tuo lætitiæ ſpirituali, ſi os tuum aperias vt attrahas ſpiritum, & fluant in vẽtrem tuum flumina aquæ viuę. Ad hoc opus præparata ſunt foramina tua in die natiuitatis tuę,ſicut ſcriptum eſt de principe Tyri. Capacitas intelligentiæ naturalis, qua L in die creationis præ cæteris animantibus priuilegiatus es, ingentis receptaculi vicem tenet ad comprehendendas cõtinendasq́ue aquas viſionis & vitæ. Legimus enim viuentis &
Gene.16.d videntis puteum. Qui ſi poſt peccatum vitiis, vel innatis, vel ſuperadditis obſtruſus videtur,aperiat illum fides,ſpes in altum inſtanter diffodiat,dilatet amor. Ocium & exoccupatio cohærere ſitu turpi non ſinat. Siquidem feriatas mentes ab anxiis curis volunt habere feſtiua gaudia, & vacationem ſibi vendicat viſio dei. An non tibi quidam puteus altus videtur ille, in quo reconditi ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſciẽtiæ dei? An Mariam quaſi puteum aquæ puriſſimæ inficiabeLuc.2.g ris, quæ conſeruabat omnia verba de Chriſto, conferens in corde ſuo? Eſto & tu talis puteus pro modulo tuo, puteus
Gene.26.d altus & amplus. Iſaac poſt calumniæ puteum, poſt puteum inimicitiarum, poſt hos, inquam, duos puteos relictos, duos puteos effodit: puteum latitudinis, & puteum ſatietatis. In illo cœpit non rixari cum vitiis,in iſto cœpit fructu deliciari virtutis. Noluit cum Philiſtęis puteum habere communem, qui interpretantur potione cadentes. Puteos inimiciM tiarum,& calumniæ reliquit Philiſtæis. Corruunt plane, qui bibunt de erroris & ſchiſmatis puteo. Tales puteos fodiunt authores, bibunt auditores. Sic confodit Arrius, ſic Donatus. Alter fidei calumniam induxit, alter fraternitatis copulam in partes diduxit. Ille trinitatis æqualitatem hæreticã diffinitione diſtinxit gradibus: iſte eccleſiæ vnitatem ſua præſumptione diſtraxit partibus. Dathan & Abyron puteos
Num.16.d calumniæ foderunt aduerſus Moyſen & Aaron, & inciderunt in foueam ipſi,quam fecerunt: quos terra viuos abſorbuit: potione quam ipſi foderunt, præcipitati ſunt, nomen Philiſtęorum interpretantes euentu. Bonus autem puteus, de cuius aquis qui biberit, exaltabit caput, non potione cadet. Quaſi foueam fodit, qui terreni ſenſus acumine ſcripturæ ſoliditatem penetrat, & violenter ſcindit ornatum eccleſię quoddam incognitum dogma producens & obſcura myſteria: ſed & qui ſubtili ſcrutinio & doloſa machinatione fraternę charitatis ſolida perforat, & diſcorN die venam aperit: qui ſe conſpirationum claudit, & ſignat in puteo, non acquieſcens egredi, ſed magis ac magis ingrediens interiora ſchiſmatis, & eius effodiens abyſſum. Phiariſtęorum eſt hic puteus, nihil tibi ſit commune cum illo. Senſim primo,& ſecreto creſcunt,& de terrenę & brutę mẽtis erumpunt viſceribus, donec poſtea cum impetu fluant, ſed non fluunt de Libano. Non hę aquę fideles ſunt, non aquę viuę. Non poteſt ſibi conſtare diſcordia,non poteſt interO parientes ſchiſma perpetua pax ſeruari. Ipſum ſchiſma infidum eſt ſibi, nequit ſibi cohærere diutius, quod charitatis pertentat diſſoluere glutinum. Si quis te ad hos puteos inuitauerit,dirumpe (ſi potes) puteos Philiſtinorum, & aquas peſti-

A peſtilentes exſicca: relinque Philiſtęis puteos ſuos, puteos inimicitiarum. Sectare puteos cœleſtium deliciarum, puteos aquarum fidelium,& aquarũ viuentium,quæ fluũt impetu de Libano. Eſto flos orti,& orti cõcluſi,vt non diripiaris: & videbis quomodo tibi dirumpet dominus fontes & torrentes. Conuerſare in orto,ſi forte & ipſe conuertaris in puteum, & de ventre tuo flumina fluãt aquę viuę. Quænam ſunt aquæ viuę,niſi aquę non deficientes? Et quidem bene hauſtus aquarum æſtum deſiderij ſiue defectu refrigerant,ſeculi oblectamenta vniuerſaliter falſam præferunt refrigerij ſpeciem, & ſecularem concupiſcentiã ſedant ad horã, ſed quaſi ſub ipſo ortu ſtatim areſcunt,nec fluunt vena perenni,quaſi torrẽs raptim tranſeunt, & non eſt inuenire in hoc torrente aquas viGene.26.d uas. Alio quodam Iſaac fodit in torrente, & aquas viuas inuenit. Eſt enim torrens, qui ſuauis videtur, ſed ſalutaris non eſt,nec ſempiternus quidem, ſicut ſecularis ille,quem prædiximus,fluxus voluptatis. Et eſt torrens ſalutaris quidem, ſed ſempiternus: ſi tamen effoderis in eo, aquas viuas reperies.
2.Pet.1.d Habemus, inquit Petrus, firmiorem propheticum ſermonẽ, cui benefacitis attendentes,tanquã lucernæ lucenti in caliginoſo loco,donec illuceſcat dies,& lucifer oriatur in cordib⁹ veſtris. Non extinguetur in nocte iſta lucerna. interim enim vſus eius neceſſarius eſt. Sed cum dies æternus eluxerit, propheticæ lucerna ceſſabit doctrinæ, & literarij ſermonis ex1.Cor.13.b ſiccabitur torrens. Siue enim prophetiæ euacuabuntur, ſiue B linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur, futuræ manifeſtationis reſpectu turbidus (vt ſic dicam) in modum torrentis fluit ſacræ ſcripturæ, inſtruens nos per ſpeculum & in ænigmate. Illius autem, quæ eſt facie ad faciem viſionis, verę purę ſunt & perennes aquæ. Non deerunt illæ tibi,non tu illis. Cum mortalitatis tranſierit torrens,tranſibunt cũ mortalitate myſteria nubila, & ſine velamine ſerena veritas propter quam hic torrentem effoderas, hilariter erumpet. Iſtic locus eſt ſpeculo,illic directæ ſpeculationi. Solet tamen aliquo modo hæc ſpeculatio locum alienum peruadere,& in loco peregrinationis ſe viantibus hilariter oſtendens, inuitat ad patriam. Vere quidem feſtiuus,ſed furtiuus adhuc iſtius æterni & luminis radius, & fluminis riuus. Non emicat, non emergit niſi in ortis, & in ortis aromaticis. O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, q̃ ſimilis es puteo? Non poteſ exhauriri. Aquas viuas effundis,& aquas ſalubres & vberes. Quis dabit ortulo meo has aquas, & cordi meo hunc
Pſal.18.d puteum deliciarum? Ab occultis meis munda me domine,&
Pſal.50.b ab alienis parce ſeruo tuo. Fac me Libanum, aſperge me & mundabor,laua me & ſuper niuem dealbabor. Emunda me à
Pſal.18.d delicto maximo,& erunt vt complaceant eloquia oris mei,& meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper. Fac me Libanum vt has tibi ſemper aquas effundam. Erunt, inquit,vt cõplaceant. Quid eſt complaceant, niſi vt vtraque placeant, & C vtrique placeant? Cui vtrique, niſi mihi & tibi? Quæ vtraq;, niſi eloquia laudis, & meditatio cordis? Aquæ iſtę viuentes ſunt,quia ſemper complacent, ſemper fluunt: ſed non fluunt niſi de Libano, nec lente quidem, ſed cum impetu. Magnus impetus violenti ſenſus amoris, & dulces tamen non difficiles aditus impetus habet. Magnus impetus eius, quia vſque ad affectum pertingit efficaciter, & exhaurit ſuauiter. Magnus impetus eius, cuius vehementiæ reſiſtere nil poteſt. Cũ impetu, inquit, de Libano. Expreſſit cauſam redundantiæ, nomine Libani. Munditia locus eſt redundantis lætitiæ, & aquas ſapientiæ ſalutaris effundit, de caudido prorumpit, & candidius reddit. Congere in vnum, & quaſi in aceruum accumula delicias iſtas. Vide & conſidera puteum, Libanum, impetum, aquas viuas. Deprehendes in his (ſi animo aduertas) aquas iſtas & ſerenas eſſe, & ſecretas, & vehementes, & non deficientes. Puteus ſecretum deſignat, ſerenitatem Libanus. In impetu omnis alius exhauritur affectus, aquæ viuæ neſciunt exhauriri. Bonus etiam Libanus fides, eo quòd fide corda mundentur. Ab hoc Libano ſerenæ intelligentiæ
Acto.15.c aquæ viuę fluunt: quia niſi credideritis, non intellegitis. In-
Ioan.17.a tellectus autem bonus, cuius contemplatio manet in ſeculum ſeculi. Hic eſt vere viuens. Nam vita æterna hæc eſt vt cognoſcamus vnum verum deum, & quem ipſe miſit Ieſum Chriſtum. Et ipſe Chriſtus noſter eſt Libanus, delectationes viuas fundens cum impetu in ſinum dilectę. Ipſe Li- D banus, & ipſe riuus: ſiquidem ipſe eſt candor lucis æternæ, & emanatio ſynceriſſima. Delectabilis plane puteus affectus eſt ſponſæ, in quem æterni candoris radij, ac ſi quidam de Libano riuuli & colliguntur & effunduntur, vt flores & ortos irrigent ſponſi. Bonus ergo Libanus, in quem nihil inquinatum incurrit: & magnus impetus, qui nullo compeſci obice poteſt. Denique illi aquæ cum impetu fluunt, quem nec perſecutio nec nuditas nec gladius ſeparare poteſt à charitate dei. Tot credentibus populis obiecti ſunt obices ſcandalorum, tot oppoſitæ moles tormentorum, & tamen ſemper fluunt aquæ de Libano. Aquæ enim populi ſunt. Magni obices, ſed maior impetus. Si coneris compeſcere, plus increſcit, & perrumpit obſtantia. Repulſus exurgit in cumulum,& impedimento lucra conquirens,ſe diffunditvberius. Puto amori etiam ipſi obices cooperantur in bonum, & incrementa capit vexata virtus in iniuriis. Nonne me ſilente iſta poſſunt percutere conſcientias eorum quorum amor in certis locis & horis fluit, qui quidem ad tempus diligunt,& in tempore tribulationis recedũt? Quid dico tribulationis? Etiam exiguę & dubiæ tentationis nunquam molẽ ſed obicem paſſi, facile compeſcuntur, & reflexo propoſito impetu irreuocabili ad ſecularia ruunt. Si inclamaueris iuxta prophetam: State,ſtate:non eſt qui reuertatur. Nulla il-
Naum.2.c los perſuaſio reuocat,nec perſecutio pia magiſtri, non infœE licitas,quæ frequenter & fere ſemper eſt in viis corũ. Fluunt & ruunt & corruunt,vt bibant in via de torrente voluptatis, quæ non exaltabit, ſed conquaſſabit in terra capita eorum. Beati quidem immaculati in via, qui ambulant in lege charitatis, qui ambulant in impetu vbicunque fuerit impetus ſpiritus,& non reuerruntur, nec aliquo ſeparantur obſtaculo à charitate dei,quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro, qui viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Sermo XXXVIII.

Affectiones dulces & ſanctę, ſunt ſponſæ aromata. Nam ipſa eſt ortus. Auſtro flãte iſta fluunt in delicias ſponſi, ſed aquilonis hæc iterum inclementia ſiſtit. Frigidus eſt enim ventus aquilo, & ad flatum eius aromata congelantur. Quandiu domine aduerſitatis aquilo regiones noſtras premet? quãdiu incumbet ortulis noſtris? quãdiu Ieſu bone, conſtringet aromata noſtra rigor aquilonis? Parce domine,parce ab aquilone ſpõſæ tuæ. Diu eſt q̃ vrget, q̃ premit,q̃ incubat ſpiritus hic durus & vehemẽs. Cumulata nos vndique premit aduerſitas. Dic ei domine vt ſurgat, vt cedat,vt ſinat locũ eſſe reſpirandi infortunij. Pau-
Pſal.41.b pertas ſterilis eſt, & graues vndique parturit caſus. Res infirmę facile lædũtur,& infœlicitatis abyſſus aliam inuocat in voce cataractarum tuarum. Occulte aduerſum nos vocas F aduerſa: & quomodo ſi dicas aquiloni,inſurge, preme,poſſi-
Eſa.14.g de? Fumus inquit Eſaias,ab aquilone veniet. Nobis autem nõ tam fumus quàm flamma iam imminet ollæ ſuccenſæ à facie aquilonis. Ab aquilone frigus, & ab aquilone flãma. Ita eſt domine. In duritia manus tuæ aduerſaris mihi,miſericordiæ tuæ venas reſtringis, ideo exęſtuat animus meus, & in meditatione mea exardeſcet ignis. Grauis iſte anxiæ ſolicitudinis ignis eſt, & calore eius aromata non fluunt, ſed magis ſi qua ſinis fluere, ſiccantur fluenta, præſertim vbi magis magisq́ue aduerſitatum aperire ſe videtur occaſio. Domine, dolor meus in conſpectu tuo eſt, & gemitus meus à te non eſt abſcon-
Pſal.37.d ditus. Solicitudinis meæ ratio nota eſt tibi,ſed mœroris magis dicere debuerã: ſolicitudo enim in mœrorẽ iam cœpit to ta tranſire. Vbi cõſilij nõ fulget occaſio, vbi bonę ſpei ſe vel vmbra non offert,ibi nõ ſolicitudinis ſed mœroris ſunt partes. Multi gemitus mei, & cor meum mœrens. Paruuli pe-
Thre.1.g tunt panem, & non eſt qui frãgat eis. Deeſt enim qui frangat. Non dico de verbi pane, ſed hoc quotidiano corporis a-
Ibid.4.a limento. Non poteſt tamen cœleſtis illius panis pinguedine repleri anima mea: dum quotidiani huius panis inopia maciem quandam mœroris inducit. A voce gemitus iſtius oblitus ſum comedere panem illum cœleſtem. Durus aquilo exterior aduerſitas, ſed multo durior mentis anxietas. Altera fratres vos vrget: me premit vtraq;. Ego communi attritione

G tritione laboro in vobis,& domestica quadá præ vobis,quia
pro vobis. Hinc infortunij casus, hinc forenses insurgunt ca-
lumniæ. Alij submurmurant,& alij insultant: & quod non est
humanæ industriæ prouidere ne contingat, improperãt cum
accíderit. Quidam irritant, quidam irrident,aduersam fortu-
nam ad fatuitatẽ trahẽtes. Successus bonos quib⁹ exuberãt,
sibi imputant,& quasi aut prouidentię aut meriti credunt,nõ
Iob. 12. a muneris esse diuini. Abundant inquit Iob, tabernacula præ-
donum,& audacter prouocant deum,cum ipse omnia dederit
in manus ipsorum. Quidá & prædones & prouocatores sunt:
qui quod dei est,ipsi tollunt,dum sibi tribuunt,& diuinę do-
num gratiæ ad proprię inflectunt effectum industriæ. Quid
impęsa desuper vobis beneficia improperatis nobis? An quia
clemẽtiæ diuinæ circa nos oculus bonus est,ideo videtur er-
gá nos nequá esse? Cur vos diuina beneficia parationes red-
dunt ad derogandum,q̃ ad erogandum? Vides domine quot
ex partibus aquilonis nos flabra molestãt,vndiq; perflant in-
commoda murmura, probra. Inter huius dolores distractus
& constrictus animus, austri leuia nescit flabra recipere. Ex-
urge domine,non præualeat aquilo,satis est ꝙ iã diu insurre-
xit, quòd incubuit: dic vt surgat,vt discedat,vt cedat austro.
Hiere.1.c Succensá iam pridem est olla à facie aquilonis,sed tu domine
austrum emitte, qui faciat medium fornacis huius quasi ven-
tum roris flantem. Non audeo cõtinuos austri flatus rogare,
H sufficit si modo interpolatione eius aquilonis malignitas tẽ-
Iob.26.b peretur. Extendis (sicut in Iob legimus) aquilonem super va-
cuum, non super ortum. Non est vacuus ortulus sponsæ, in
quo superius annumeratæ plantantur tot aromaticæ species.
Et quomodo quibunt meditationis aromata læta profluere,
vbi à mœrore libera nõ sunt studia, vbi cõtristat aduersitas,
aquilo stringit? Esto domine zelotes, æmulare sponsam, dic
aquiloni vt surgat, & cum austro dimidiet tempora sua. Sic
quidem fiet secundum multitudinem dolorum meorũ in cor-
de meo, si consolationes tuæ lætificẽt animam meam. Vi-
detis fratres, qualiter aquilo ad mẽsuram sui austrum partu-
riat: & forte vbi abundauit aquilo,superabũdabit & auster.
Auster enim & prospere flabit, & quas intulit aquilo com-
pensabit iniurias. Ergò surgat aquilo,sęuiat,quantũlibet fre-
mat,dummodo occasionem & quasi vim præstet flatibus au-
stri. Nonne tibi videntur graues pertulisse aquilonis flatus,
Hebr.10.f quos in epistola ad Hebręos Paulus alloquitur? Magnum,in-
quit,certamen sustinuistis passionum,& in altero quidẽ op-
probriis & tribulationibus spectaculum facti, in altero socij
taliter conuersantium effecti: nam & vinctis,inquit, compassi
estis. Sed inter tanta aquilonis flabra nullas sibi vices vendi-
Ibidem. cauit auster? Imò plane. Denique audi quod sequitur: Et ra-
pinam,inquit,bonorum vestrorum cũ gaudio suscepistis, co-
gnoscentes vós habere meliorem & manentem substantiam.
I Quid cũ apostoli irent gaudentes à conspectu concilij,quo-
Actor.5.g niam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati:
nonne tibi videtur contra aquilonis graues impetus leniter
ipsis auster spirasse? Considera tristia illa sabbata sepulturæ
dominicę. Nonne velut ad aquilonis flatum, apostolorũ cor-
da infidelitate & timiditate quadam dirigueruntꝰ Resurgẽte
domino cœpit auster lenis ortum eius perflare. Totis his de-
nique quadraginta diebus in multis argumẽtis dominicę re-
surrectionis & veritatis fidei, & veritatis fiducia sensim in-
crementa sumpserunt. Ipso die pentecostes, quãdo factus est
spiritus vehemens in cœnaculo vbi erant apostoli sedentes,
soluta est omnis congelatę mentis frigiditas, sicut torrẽs in
austro: & deinceps verbi virtutum⁹ profluxerunt aromata.
Sed nunquid idcirco aquilo durus quieuit? Nonne multo
vehementius persecutorum insurrexit procella, & impetus
hæreticæ tempestatis? Nunquid non æmulatione quadam tẽ-
tationis aquilo,austro se opposuit gratiæ? Quasi solus ortum
perflare conatur quodam rigore duri spiritus, aromata re-
stringere volẽs ne fluerent, sed tanto latius fluxerunt: aduer
sitatis & prosperitatis alternis motibus nunc prouocata,nũc
pacata sponsa Christi. Ecclesia eius aromata virtutum pro-
ferre non destitit vel non desinit. In persecutione virtus eni-
tuit, in pace auctus est numerus. in illa fortes probantur: in
ista fouentur infirmi. Quid ergo primitiuam ecclesiam nunc
memoro, cum adhuc etsi non tã vehementes, frequentes ta-
men aquilonis impetus sustinet ortus sponsi? Alternant cir- K
ca illum vices auster & aquilo. Grauis impetus hoc tempore
ecclesiam impulit,& quidem ab aquilone. Nam inde est ori-
go schismatis, inde oritur, & ibi moratur, solus illic aquilo
premit. Dic ei domine vt surgat & discedat, voca & dic au- Cantic.4.b
stro: veni perfla ortum meum,& fluent aromata illius. Nõ di-
co austrum fœlicitatis & securitatis terrenę: nam hic auster
frequenter aromata stringit & exsiccat, sed austrum voca gra
tiæ tuæ. Et si ita necesse est, & aquilonem in illum sterilẽ or-
tum mitte, non obstinationis, sed vexationis aquilonem, vt i-
psa vexatio det intellectum auditui ad obediendum. Aquilo-
nis rigore flagella ortũ tuum, hoc quasi verbere excita tor-
porem eius, vt auidius ad austri se lenia spiramina conferat.
Tã partibus q̃ temporibus auster & aquilo, circa ortum no-
strum vices alternant. Sicut enim nunc flat auster, nũc aquilo:
ita hic auster, & illic aquilo. Aliquotiẽs autem & simul flãt,
sed alter foris, & alter intus. Foris aquilo, & intus auster. Il-
le furens, & iste fouens. Fremat aquilo, & tumultuetur foris,
tantummodo ortos intus non perflet, intro non penetret, in-
timam, quæ est in Christo, non constringat cordis lætitiam.
Quando domine ex integro gelidus ille spiritus quiescet,
quando erit vt iam non timeatur à facie frigoris eius? Fu- Iob.30.b
data est ciuitas tua, ortus plantatus in lateribus aquilonis.
Hic ventus in scripturis dexter vocatur. Ideo Iob talem su- L
per eo deponit querelam. Ad dexteram (inquit) Orientis ca-
lamitates meæ illico surrexerunt. Iure ventum illum dex-
trum vocauit, qui nihil ei quiuit siniſtrũ inferre: quin etiam
coronæ gloriæ viro iusto comportauit augmentum, quando
virtus probata enituit, & quando prouocata excreuit. De
vicino in ortum tuum impingit: situs est enim in lateribus a-
quilonis. Effice illum nobis domine dextrum, tempera illum
flatibus austri. Cooperatur enim nobis etiam aquilo in bo-
num tuæ dilectionis, etiam austro afflante. Siue iussus siue
permissus surgere aquilo tribulationis, non nos terreat. Mo-
dicum enim & consolationis auster succedet, etsi non inte-
rim intercidat. Vbi enim abundauit afflictio, abundabit &
gratia. Sed quid vobis fratres, de exteriori disputo tri-
bulatione? Alius solet vos aquilo perurgere. Ab hoc vobis
deus aquilone parcit, alios interponens qui seculares tumul-
tus & tribulationis impulsus frequentes excipiant. Exterior
vos cura grauis nulla perstringit, quia de iure nulla contin-
git, nec tamen immunes vos sinit. Quos exterior cura nõ va-
let, interior afficit tædio. Bene cum illis agitur in hac parte
quòd exterioribus non patent, sed nihilominus aquilonem
non effugiunt, dum sibi in interioribus non placent. Festiua
prius gaudia vertuntur in fastidium, & hilarem mentis fa-
ciem tristitia commutat. Fœlix, cui non est hæc commutatio.
Sed quis tamen est? quis enim est quem non aliquotiens &
tædium conficiat, & exultet tristitia? Denique vbi prospero M
ferebamur nauigio, ibi paulopost vadosa incurrimus: & se-
cunda fluentibus aura, turbo aduersus erupit. Etiam vbi non
erat ratio, instat turbatio. Causa non eminet, & ira imminet.
Irascitur homo irę quã irrationabiliter patitur, & cuius de- Ioan.3.b
testatur motum, nescit exortum. Spiritus hic durus vbi vult
spirat: & nescis vnde veniat, & forte quo vadat. An magis
quo euadat? Nam sæpe ad malum talis affectio vadit, sed fre-
quenter euadit ad bonum. Non pertingit quo pergit, sed fa-
cit deus etiam de tentatione prouentum. Quando vult ipse
inducit aquilonem, quãdo vult dicit, aquilo surge. Et si inte-
rim de eius molestia quereris, scito te tali magisterio & cõ-
memorati & cõmoneri. Commemoraris vt aquilonis viciniã
attendas, commoneris vt rigorem eius effugias. Non subest
tibi dum in lateribus aquilonis situs es eius vicinjam fuge-
re, sed tamen violentiam euadere potes. Dũ hic sumus, sem-
per vicinus est, non est semper violentus, sed postq̃ gyrauit
mus per aquilonem, sæpe reflectimus per meridiem. Etiam cũ
impulsum non sentis, habe suspectam viciniã eius. Quan-
do tamen eius turbines euades nisi lenis auster vocatus ad-
ueniat, & sic expandas ad austrum alas tuas, vt in cœlestem
plumescas volatum, si tamen se intermiscere nititur aquilo,
& nascentes in nouitate pennas gelido restringere spiritu?
Pennas à volatu, & aromata restringit à fluxu. Stringit in-
quam, non tollit. Vehemens enim tædium & amaritudo cor-
dis

A dis virtutes ipsas exercet, non euertit. Hic turbo propositũ
sanctum impellit quidem, non tollit. Stringit lætitiam, non
tollit constantiam. Tædio afficitur animus, sed non conficitur.
Tristatur sed obluctatur tristitię suæ. Non est minus for-
tis sic affecta virtus, sed minus fœlix qui illi conuitio, cũ quo
rixatur bellum indicit. Quasi suum nõ est fastidium cum quo
fœdus non contrahit. Molestum patitur, non propitiatur illi.
Denique non ipse animus hoc operatur, sed magis aquilo, in
cuius lateribus habitat. Ideo detestatur illud, eo ꝙ aduersus
virtutem eius molimina sentit. Qui sentit, ipse scit quanto
cum tædio illud bonę conuersationis tædiũ tolerat, quomo-
do fastidit fastidium illud, quanta cum amaritudine obluctа-
tur amaritudini illi, amaritudini violentę, quę de iugitate ex-
citij disciplinaris inuito se ingerit. Ad austrum animus ex
voto se vergit, & ecce aquilo aduersanti & inuito se impor-
tune immergit. Durum est sustinere à facie frigoris huius, &
fugere non subest ad votum. Laborat animus & disciplinæ
tædio, & huius tædij odio. Molesta est vtraq; affectio, & non
dulcescere quod elegeris, & sentire quod oderis. Molestum
vtrumq;, & propugnare disciplinam, & propulsare desidiam.
Quomodo Iesu bone, tantam tandiu toleras vexationem di-
lectę sponsæ tuæ? Desidiam inuita patitur, & quasi voluntа-
riam in se sic puniẽdo persequitur. Aegerrime tolerat quòd
non ad votum in te qui bonum eius es, solum deliciari valet.
B Sibi imputat quod suffert inuita. Stimulator ab aquilone ve-
nit illi, sed stimulus iste ad preces sponsam instigat. Hoc sti-
mulo castigata, ad supplicationes se confert, quæ se prius in
amplexus parauerat. Mitiga sponsæ tuæ Iesu bone, à diebus
his malis. Nisi enim adiuues eam, habitabit in aquilone ani-
ma eius. Quis enim consurget aduersus aquilonem, nisi tu
deus qui venis ab austro? Bonum aroma propositum sanctum
& conscientia pura, sed non fluit illi qui boni istius deliciis
non fruitur. Veni Iesu bone, veni perfla ortum tuum, vt fluãt
aromata eius sicut torrens in austro. Ipsa est ortus, esto tu au-
ster. Te irrigante erit anima eius sicut ortus irriguus, & te
flante non deficient eius aromata, qui viuis & regnas in sę-
cula seculorum. Amen.

Sermo XXXIX.

Exple Iesu bone, quod iubes, transfer austrum de
cœlo, & induc illum in ortum tuum, in animã spõsæ
tuæ. Hoc flatu leni solue tædium, solue tristitiam
ab eius affectu. Nam vtrumq; in vitio est, & pro-
pter speciem aquilonis vtrũq; mentem ligat, percutit, & pel-
lit à puro profluuio quodam lętitiæ. Quid timor, nonne & ip-
se rigore gelido constringit affectus? Ab alienis parce do-
mine sponsæ tuæ. Quid magis alienum ab eа, q̃ timor qui nõ
est in charitate, cum ipsa tota sit in charitate? Ille seruilis est,
C illa in libertatem vocata. Vidistis fratres hesterno virum me-
ticulose incedere, vt institutionis prima subiret elementa, q̃
morante & q̃ nutante proposito disciplinæ rudimentis se pas-
sus est insigniri. Et bene nostis dũ adhuc seculariter erat, q̃ lar-
gos eleemosynarum riuulos manus eius fundebãt. Quid erat
causę, nisi ꝙ mentem in hac parte timoris perstrinxerat aqui-
lo? Auster scilicet illã ex parte afflauit, sed nõ perflauit, ideo
eleemosynarum prompte perfudit aromata. Sed abrenuncia-
tionis preciosissimus ille aromaticusque liquor post multos
conatus vix tandem ab eius animo tenuiter exprimi potuit.
Matt.19.c Plane similis erat euangelico iuueni, qui apud dominum de
legis obseruatione gloriatus, euangelicæ perfectionis coar-
ctatione proposita tristis abscessit. Nisi ꝙ ille tristis absces-
sit, hic quãuis tristis, accessit tamen. Videte timoris aquilonẽ
flantem sub lege: ideo de præcipuis electisq; aromatibus rara
fluxerunt in ea. Ideo die pentecostes quando spiritus vehe-
Actor 2.d mens flauit ab austro, tot hominum milia, veritate, verbo vi-
ta spiritualiter produxerunt, non eos rei familiaris cura con-
strinxerat de reliquo. Libera quidem ab hoc aquilone satis
duro corda largius profluunt in contemplatione & charita-
te dei. Nõ accepistis, inquit, spiritum seruitutis iterum in ti-
Roma.8.c more, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo cla-
mamus abba pater. Ille aquilonis ingratus: ideo illi tanq̃ gra-
ui & ponderoso prementiq; se dicitur. Surge, hic tanq̃ lætus
gratusq; inuitatur vt veniat & perflet ortulum sponsi. Ille
pœnam habet, hic profluа gaudia. Ille minax est, hic blandi- D
mentis deliciisque manans. Rogabo, inquit, patrem meum, Ioan.14.b
& alium paracletum dabit vobis: hoc est austrum inuitare, &
dicere vt veniat & perflet ortum suum. Perfla ortum meum, Cantic.4.d
& fluent aromata eius. Quidam fructus nisi pressi coacti-
que liquorem non fundunt. Fructus autem qui sunt in orto
tam delicate depicto, pressionẽ non expectant, cogi nesciunt,
sed austro perflante fluunt vltro. Intuemini mundi sapientiã,
nonne violenter expręssa videtur, & lõgo elaborata tam ex-
ercitio q̃ studio? At in nostræ authoribus, pphetiæ, & velox
& vehemens sapientiæ prorupit abyssus. Vultis velocitatem
audire? Cum steteritis ante reges & præsides, nolite præme- Matt.10.b
ditari, dabitur vobis in illa hora quid loquamini. Vultis ve- Mar.13.b
hementiam? Ego (inquit) dabo vobis os & sapientiam, cui nõ Ibidem.
poterunt resistere aduersarij vestri. Quando hæc tam subita
& tam serena profluerent, nisi hoc austro afflante? Audiuistis
iam vnde venerunt aromata veritatis tam profluа & parata
tẽpore suo. Charitas nonne & ipsa diffusa est in cordibus no-
stris per spiritum sanctum, qui datus est nobis? Multa sunt a-
romata quæ profluunt per spiritum, nec nisi per spiritũ, gau- Gala.5.d
dium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, fides,
mansuetudo, modestia, continentia, castitas. Hæc non modo
prouenerunt, sed etiam profluxerunt. Quòd profluunt, copia
de signatur: ꝙ ad flatum austri, coactio tollitur. Charitas non
potest cogi, gratis fuit, nõ necessitate sed arbitrio fertur, au-
stro tamen flante. Arbitrij enim quid cõferret libertas, si nõ E
aspiraret auster gratiæ? Nam etsi arbitrium vbi est semper
liberum est, non tamen liberum ad omnia, id esse damus: nec
electionem nec executionem omnium liberam habet. In eli-
gendo semper est libertas, sed non est semper ad eligendum.
Eligere namque nisi libere non potest, sed est aliquid quod
non eligere per se potest. Sui iuris voluntas est: libera est cũ
adest, sed non est animus ad omnem, quam oportet adesse vo-
luntatem, liber cum abest. Nec magis sui iuris est q̃ intensam
habeat voluntatem quam habet, nec quam habeat voluntatẽ
bonam. Sed quantum post lapsum in libertate consistit arbi-
trij, quod vult animus, semper libere vult, sed non est liberũ
ei quodlibet etiam quod oportet velle. Est enim libertas
quæ sine voluntate non est, & sine qua non est voluntas: &
est libertas quædam quam non semper comitatur voluntas.
Illa est in voluntate, hæc est in quadam volẽdi facultate. Illa
est in ipsa, hæc quasi ad ipsam. Istam possumus, & illam cogi-
mus. Et visus quędam est videndi virtus in oculo, & visus ni-
hilominus quædam passio in videndo. Sic & in animo dicitur
intellectus & potentia naturalis ad intelligendum, & vsus po
tentiæ in arbitrio. Similiter hæc occurrit distinctio, vt vno
sub nomine & aptitudo intelligatur, & actus. Vtrobiq; arbi-
trij libertas est, & ad arbitrandum, & in arbitrãdo: & cum in
malo est, semper serua est. Illa quidem eo ipso quo infirma
tam ad bonum, q̃ contra malum. Libera est voluntas mala, ꝙ F
voluntas, sed seruilis eo ipso quòd mala. Omnis enim qui fa- Ioan.8.d
cit peccatum, seruus est peccati. Peccatum enim cum occu-
pat, stringit & ligat: captiuat dum cogit. Sed tu domine con- Psal.125.a
uerte captiuitatem nostrã sicut torrens in austro. Emitte spi- Psal.103.d
ritum tuũ, & renouabitur antiqua libertas: renouabitur, in-
quam, non recreabitur. Nam si obliterata est, ablata tamen
non est. Manet quę creata est, sed mouere se nequit ad quod
est data, viuit tamen & viget. Nam & in phreneticis non mi-
nuitur innata rationalitas, sed in sic affectis nullus eius mo-
tus existere valet. Cum fuerit curata grauis passio, non red-
ditur sed resuscitatur consopita ratio. Sic & concreata ho-
minj libertas arbitrij, non est penitus vel ex parte ablata, sed
peccato ligata: eadem est quæ facta est, sed est aliter affecta.

Et (vt sic dicam) est libertas conditionis, est libertas di-
spositionis, est libertas affectionis. Prima naturæ est, & ideo
semper bona est: sed nisi sanata fuerit, non secunda erit ad bo
num, nec tertia in bono. Prima in naturali aptitudine con-
sistit, secũda in habitu bene vel male constitutę mentis, ter-
tia in vsu. Ideo nisi fuerit aptitudo naturalis adiuta per gra-
tiam: nec habitus nec actus voluntatis ad virtutem spectа-
bit. Inualida est arbitrij libertas: propterea vbi arbitrium
succumbit, efflet auster, & statim aromata fluent. Non ha-
bet generosam hanc libertatem & vere liberã, quæ est ad bo
num

G nũ & in bono, nisi ſpiritus liberauerit. Idcico domine emitte ſpiritum tuum, vt cõferat & velle & poſſe per gratiam, qui primo poſſibilitatem ad vtrũq; contulit, dum naturam hominis condidit. Tres ſupra enumeraumus libertates. In tertia velle quidem abeſt, in ſecunda ſubeſt. In prima conſideratur ad duas reliquas potentia naturalis. Ergo prima vocetur potentia, ſecunda poteſtas, tertia voluntas. Non videtur idem naturalem potentiam ad aliquid habere, & illud poſſe. Multa ſiquidem ad quæ naturaliter potentes ſumus, non ſtatim illa poſſumus, vbi cõnata facultas aut infirmitate præpeditur, aut arte vſuque deſtituitur. Frequenter ad horam oculus videre non poteſt, cum tamen naturali deſtituitur potentia viſus, adeſt habitus, & abeſt vſus. Naturaliter potens eſt videre, ſed actualiter non poteſt. Sic & naturalis libertas arbitrij manet quidem, ſed impedita peccato: ideoque nõ valet habere tertiam illam libertatem, quæ eſt in bono, nec ſecundam quę eſt ad bonum. Prima manet mutata quidem, non imminuta: reliquę nec manere dicendę ſunt. Non enim poſt peccatum, liberum nobis relinquitur bonum velle: ideo nec reſidua libertas eſt, quæ conſiſtit in bona voluntate: ſed per gratiam hæc vltima inſpiratur, & ſecunda reparatur, & prima naturaliter creatur. Dicta hæc eſt de libertate, qua bonũ volumus, quoniam eſt ex gratia. Sed eſt alia libertas nihilominus per gratiam, qua non modo bene volumus, ſed bonum ipſum affectuoſe. Illa libertas ſemper in voluntate eſt, iſta non ſic. Sẽ

H per enim libere volumus, affectuoſe non ſemper. Affectus ad libertatem non ſpectant arbitrij. Nec tamen plane libera eſt bonę voluntatis libertas, ſi affectuoſa non fuerit: ſed cum auſter afflauerit, ſtatim affectiones aromaticę fluent. Non premuntur vt exprimantur: libere fluunt. Voluntatem ſanctam frequenter tædium quoddam & triſtitia comitatur, ſed affectiones dulces cum illis iter non habent. Aromaticæ ſunt odoratu, & tactu pariter gratæ: dulciter ſentiuntur, & dulciter recoluntur: dulciter fluunt, & dulciter profluunt. Sibi fluunt, & aliis profluunt. Aromatici vtrique ſunt intus affectus, & foris affatus. Ad iſta poteſt aſpirare libertas arbitrij, ſed de arbitrij libertate non pendent. Sicut affectiones malę contra bonam voluntatem ſæpe ſunt, ſic bonę affectiones etſi cum ipſa ſunt ex ea tamen non ſunt, libera eſt ſine iſtis, & quaſi liberalis redditur ex iſtis. Voluntatem ipſam liberiorem efficiunt, ſed eius libertate nõ fluunt. Fluunt autem cum auſter perflauerit. O dulcis auſter & vere optabilis, cuius ſpiritu hyemalis rigoris horrida ſolutur facies & iucundę nouitatis verna temperies arridet in ortis, & noua tẽperies, & autumnalis vbertas. Nam in fluxu aromatum, fructuum ſignatur maturitas. Ecce q̃ bonum, & q̃ iucundum in cubilibus & in ortis aromatum auram hanc expectare tam dulcem, renouantem & recreantem fructus ſpiritus, profundẽtem aromata, ſpargentem odores. Mitte domine hunc ſpiritum nobis qui poſt Aquilonis horrorem ortulum noſtrum noua fa-

I cie veſtiat, luctum noſtrum vertat in gaudium. Aut ſi quid bõ ni ſignificat Aquilo, illum cũ auſtro ſimul inuita. Iungant officia, & partes ſuas aſſequatur vterq;. Aquilo ſtringat, auſter reſoluat. Stringat ille laſciuiam, hic animũ in gaudia proflua laxet. Ille continentiam præſtet, iſte conſcientiam exhilaret.

Pſal.118.l Iſte contineat, & ille repleat. Factus ſum, inquit, ſicut vter in pruina, iuſtificationes tuas non ſum oblitus. Bonus vter ſic congelatus & infuſus. Foris continentiæ pruina, intus repletio iuſtitiæ. Boni vtres fiunt quando exteriora gelido quodam continẽtię ſpiritu ſtringunt, & interiora rigant profluis gaudiis. Et vt auſtri flatum ad interiora reflectas, perſla inquit. Qui perflat, & impenetrabile nihil eſt illi: ſpiritus iſte ſubtilis eſt, acutus, & mobilis, perflans, non inflans. Scientia

1.Cor.8.d inflat: charitas perflat. Charitas interior eſt quàm ſcientia, & ad ſecretiora ptingit. Omnia interiora perflat ſpiritꝰ, qui ſcrutatur etiam profunda dei. Vbi perflauerit & quaſi perflauerit iſta: ibi ſcientiarum aromata vtiliter fluunt, meditationes, oratiões, ſuſpiria, ſingultus, lachrymæ, ipſa colloquia. Omnia velut aromata fluunt, quæ de charitate ducunt originem. Omnia quæ procedunt de ea, quaſi aromatica ſunt, gratia plena. Cara ſunt, & copioſa ſunt. Aromatica ſunt, & fluentia ſunt. Plena ſunt quæ de charitatis plenitudine procedunt. Plena ſunt, & expreſſa non ſunt, nec torcularis violentiã pa-

K tiuntur eius aromata. Torcular in hoc orto non legis extrũctum: nam vicem torcularis obtinet auſter. Afflata q̃ calcata melius fluunt. Gratuita enim (vt diximus) ſunt non extorta meru, ſed ſpiritu fuſa ſunt. Quidam Aquilonem & auſtrum ad huius ſeculi aduerſa & proſpera trahunt. Et quidem gemina hac tentatione vexata eccleſia dei, bonæ ſemper affectionis & opinionis abundat aromatibus. Ideo his tentationibus perflandum dimittit, eo quòd abundare nouit, & inopiam pati. Locus iſte extorſionem latiorem exoptat. Sed torcular hoc tantum quaſi leniter tetigiſſe ſufficiat. Sequens ſermo ad mutuas inuitationes ſponſi & ſponſæ tranſibit, ſi gratiam nobis præſtare dignetur Ieſus Chriſtus qui viuit & regnat deus.

Sermo XL.

QVam longe fratres, à conuerſatione mea ſunt verba votorum iſtorum. Auiditatem dominus nouit, ſed auſu deſtruor. Quidni? Non eſt ortus mihi, qualem ſupra Chriſtus depinxit: nõ poma, quibus auide veſcitur, non fructus aromatici, non frons irrigans, non altus puteus aquarum viuentium: magis autem in ortum meũ aſcendit horror ſpinarum & veprium. Non audeo te bone Ie ſu in talem ortum vocare, niſi forte vt euellas & diſperdas & diſſipes primo, & plantes poſtea, & ſic tempore congruo de plantatione comedes dextræ tuæ. Fœlix anima quæ te inuitare digna eſt ad fructus iã maturos, ad fructus paratos, & acerbitatis nihil habẽtes. Atq; vtinã acerbitas ſola noſtris accuſetur in fructibus. Vtinã immaturi ſint, dummodo mali nõ ſint. Frequenter poma quæ genere bona ſunt, tempore nondum grata ſunt, ſed immaturitate ſola diſplicent. Fœlix ortus cuius omnes fructus & natura boni ſunt, & tempore congrui. Neutrum deeſſe nouit pomis ſuis ſponſa, ad quorum comeſtionem dilectum prouocat. Veniat dilectus meus in ortum Cantic.5.a ſuum, vt comedat fructum pomorũ ſuorum. Vide q̃ moroſe & modeſte & poſt multa pręconia facta ſit hæc inuitatio. Nõ enim præſumit hæc dilectum inuitare, non ſitit delicias, donec ſatis ſe nouit deſcriptam. Quid enim? Putatis ne Ieſum delectabilẽ illũ aduentum præſentiæ ſuæ illis indulgere, qui prædictis nõ ſunt prediti dotibus, nec laudibus digni? Temerariæ præſumptionis puta, ſi prius q̃ aptus ſis ad contemplationis vſum, Ieſum inuitas. Tu illum ad deliciandum tecũ ſolicitas, qui forte ſordes adhuc delictis? Ortus tuus ſentibus horret & ſterileſcit, & illic Ieſum inuitas? Inuita illum nõ vt iam delectetur, ſed vt deleat quod non plãtauit dextera ſua. Inuita illũ vt purget primo poſtea plãtet. In vtroq; labor eſt, ſed cum delectatione decerpere veniet fructus maturos.

Veniat, inquit, dilectus meus. Non tãtum blanditur & applaudit præſenti, ſed etiã in abſentem inardeſcũt vota ipſius. Falſus amor & ſimulatorius abſentem obliuiſcitur, præſenti M blãditur. Non ſic ſponſa, nõ ſic, ſed abſentem deſiderat, præſente lætatur, Veniat, inquit, dilectus meus in ortum ſuum. Ad me quid auſtrum inuitat? Ipſe veniat, & ſufficit mihi. Ipſe auſter eſt meus, ipſe aroma eſt meum. Ipſe auſter meus, ipſe amor meus. Deus ab auſtro venit, & auſter venit cum eo. Deniq; ipſe plenus eſt gratiæ & veritatis. Bene auſter meus qui ſerenus illuſtrat, & ſuauis illabitur. Auſter meus eſt Chriſtꝰ meus, ipſe ortum perflat, ipſe comedit poma. Veniat dilectus meus in ortum ſuum, vt comedat fructum pomorum ſuorũ. Putationis tempus iam tranſiit, flores pepererunt fructus quos parturierunt, hyems abiit, receſſit ver, eſtatem iam inclinatam maturior autumnus impellit. Veniat iam dilectus meus in ortum ſuum, vt comedat fructus pomorum ſuorum. Ecce iam venit plenitudo tẽporis: ideo veniat dilectus meus in ortum ſuum. Poma præmatura ſunt: ideo comedat fructũ pomorum ſuorum. Ficulneæ prima poma deſiderat. Cum nõ- Mat.11.b dum tempus eſſet ficorum, acceſſit ad ficum ſecus viam, vertit folia, & nihil fructus inuenit. Ante tempus comedendi, & ante tempus fructum, acceſſit ad eã mane eſuriẽs. Noui ego ficulneam matutinos à prima pueritia fructus ferentem, fructus primitiarum, fructus gratiæ virginalis. Nec erat hæc ficus plantata ſecus viã, ſed in orto, & in orto concluſo, in orto quem circũdat diſciplinæ maceria, & arctę cuſtodię ſepes. Fœcunda plane ficus & pulcherrima inter alias ſpecies: frequenter

A quenter declinauit ad eam dominus Ieſus, illud forte dicens:

Cant. 2.a Sub vmbra eius quem deſiderauerat ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Sed vtinam fructus quos protulit ſeruaſſet. Vtinam improba furis manus non deprædata eſſet eam. Nunc autem optimos fructus tulit, & eos qui renaſci non poſſunt. Alij ſuccreuerunt in locum eorum, id eſt pro virginali continentia, amara pœnitentia. Quàm dulcius illo natiuo fructu quàm hoc ſubſecutiuo & te & dilectum cibabas? Væ miſerę tibi, quando veniet dilectus tuus, quæ tibi mens, quæ facies, quis vultus erit? quo te vertes præ pudore, quæ pudicitiæ fructus perdidiſti? quo te vertes? Cum accedet, cum vertet folia tua, & ſõlitos fructus non inueniet, pudebit illum præ confuſione. Tua recole verba voti virginalis, conſecrationis tuæ verba recenſe. Sub his foliis attende, quia iam nõ eſt proprius fructus, fructus integritatis, fructus virginitatis. Tales conſecrati ſunt, ſed iam ablati ſunt. Non bene conueniunt conſecratio & corruptio. Læſa virginitas

Pſal.86.a. condonari ſolet, ſed redonari non valet: Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas dei, ſed ignominioſa facta ſunt in te. Cum confuſione duplici & rubore decętero in plãctu agnoſce partem tuam. Quis dabit capiti meo aquam & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo lapſam non vilem de plebe, ſed quaſi primam in virginali grege? Quis, inquam, dabit mihi fontẽ

B lachrymarum? Nam ipſa quæ lapſa eſt, lachrymis tota pereſfluit, per ora irrigua lachrymarum riui defluũt. Alta ſuſpiria & anxij gemitus produnt quod contigua ſemper culpę confuſio ſupprimit. Vidi miſerandam in miſera facie, deiectum vultum, fractas genas. Singultus ſermones intercidebat, à lapſu continere voluit, à lachrymis continere non valet. Age,

Eſa.22.a quod agis, fructus dignos pœnitentiæ. Innouet te dolor, mœrore conſumere, cum propheta dic: Nolite incumbere vt conſolemini me, amare flebo. Flebo & ego tecum. Forte dilectus

Ioan.11.d tuus & ipſe collachrymabitur tibi, qui Lazarum fleuit. Forte plus ille flet. Plus dolet qui plus diligit. Miſerationes eius

Thre.3.c multæ ſunt, ideo inquit propheta: non ſumus conſumpti. Denique nec tu conſumeris quia conſiliarius eſt tibi & conſolator, conuertens animam tuam. Quomodo (vt dicam quod intelligi vix poteſt) non permouebit (impaſſibiliter tamen) eius affectum, luctus tui miſerabilis facies, dum ipſe qui retracto mœroris tui ſeriem, dolore cordis tangor intrinſecus?

Si feceris dignos pœnitentię fructus, reuertetur iterum dilectus tuus in ortum ſuum. Nam pœnitentię poma libenter comedit. Beatius tamẽ, ſi primæuæ puritatis fructus intactos quis ſeruet. Bonum eſt in maturitate præuenire, & perſeue-

Cant.5.a rare in ea. Ideo ſponſa præuenit in maturitate & dicit: Veniat dilectus meus in ortum ſuum, vt comedat fructum pomorum ſuorum. Veni in ortum meum ſoror mea ſponſa. Ve-

C hemens amator eſt dominus Ieſus, ad vnam inuitationis vocem aduolat libens in ortulum ſponſæ. Quaſi præuolat & præuenit in maturitate. Veni inquiens: accipiatur hoc verbum imperatiui ſenſus, & apte cohærebit quod dicit, veni. Non eſt piger, non parcus retributor, ſed incontinenti ſponſam reinuitat. Veni in ortum meum ſoror mea ſponſa. Meſſui myrrham meam cum aromatibus meis. Durus eſt affectus qui nõ permouetur per inuitationes & remunerationes iſtas tam dulces. Quid hac viciſſitudine gratius, quid mirabilius eſt hoc commercio? O admirabile commercium. Dilectus dei patris, gloria cœli, angelorum deliciæ, ad ortulos noſtros inuitari ſe permittit, & ad ſuos reinuitare non prætermittit. Et qui noſter eſt ortus, verius dicitur ipſius. Non enim ait: veniat dilectus meus in ortum meum, ſed in ortum ſuum. Iure quidem in ſuum, quoniam ab ipſo datum, & ipſi debitum, & certe deditum. Veniat dilectus. Veni ſoror mea

Apoc.3.d ſponſa. Magna dulcedo, & apta diſtinctio. Illa deſiderat, & ille imperat. Hæc dicit, veniat: hic dicit, veni. Ego, inquit, ſto ad oſtiũ & pulſo. Si quis aperuerit mihi, introibo & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. Non habes neceſſe ô bone Ieſu, morari ad oſtium ſponſæ. Ipſa enim te votis vltro interpellat. Redde vicem, reinuita illam. Sediſti ad menſam eius, vide quanta ſint appoſita tibi, ſciens quia & tanta oportet te præparare. Tanta, inquam, & ſufficit ei. Hoc autem dico, totam ſe impendit, tu te totum repende. Quomodo totum erit, ſi illa ſe totam dat, tu te dimidias? Exiguum tuum, plus eſt toto illius. Totum eius, portio eſt quædam gratiæ tuæ: ideo D ſuus tuus eſt, & tuus ſuus eſt ortus. Veni in ortum meum. Ego fratres in orto ſponſi copioſum illum & delicatum & glorioſe conſitum paradiſum virtutum Chriſti libenter accipio, quas ſecundum geminam naturam vel ab æterno habuit, vel accepit in tempore. Ergo ſecundum hunc modum ortum ſponſæ ſtatum animæ vel eccleſiæ interpretare, & virtutum affectuumq́ue dotes quibus dotatur à ſponſo. In iſto conſiderantur bona corporis, in illo capitis. Pulchra vtrobique contemplationis cibatio. Sed quid illa ad iſtam? Quanto gloria Chriſti, vel animæ vel eccleſiæ præcellit virtutes, tanto delectabilior in hunc ortum ingreſſus. Ad illum operatio plus ſpectat, ad iſtum contemplatio ſola. Sponſa & ſi lętatur de illo, laborat cum illo: & in ſudore vultus veſcitur pomis ſuis. In iſtum cum introducta fuerit nihil reliquũ eſt niſi delicię tantum. Suum tuetur, & iſtum intuetur. Nec intromittitur in iſtum niſi de illo, hoc eſt de actione ad vſum ſpeculationis. Aut ſi contemplationem in illum ſponſæ ortum admittimus, ſimilis eſt actioni. Vtique de illis ortis ordine commodo venitur ad hanc myrrham. Non enim niſi in abundantia virtutum ingreditur in ortum dilecti. Ingredieris, inquit Iob, in abundantia ſepulchrum. Melius tamen Iob.5.d hic ſonat in ortum. In ſepulchro innuitur quies & quædam à curis occultatio: in orto exprimitur intuitus & epulatio. In ſepulchro feriamur: in orto fruimur. Sicut ergo in ſepulchrum non niſi in abundantia ingredimur (ſicut ſcriptũ eſt) E multo minus in ortum. Ideo ſponſam de orto in ortum inuitat. Veni in ortum meum ſoror mea ſponſa. Ingredere ingredere ſponſa in contemplationem virtutum dilecti tui, ingredere in delectationes eius, memorare iuſtitiæ eius ſolius. Ibi deus deus tuus docebit te in iucunditate, & deducet te mirabiliter dextera ſua. Cibabit te pomis vitæ & intellectus. Myrrham & aromata meſſuit tibi. Meſſui (inquit) myr- Canti.5.a rham meam cum aromatibus meis. Immortalitatem enim & incorruptibilitatem meſſuit poſt mortem. Myrrhę ſiquidem beneficio corpora mortuorum perdurant illeſa. Myrrham, inquit, meam. Bene ſuam, quam & primus accepit, & ſolus impartit. Primitiæ enim Chriſtus, deinde qui ſunt Chriſti. Per illum reſurrectio mortuorum, qui primus reſurgens iam non moritur. Bona talis myrrha, & melior quàm hęc vſitata, quæ carnem mortuam non ſinit putreſcere. Nam iſta rediuiuam non ſinit deficere. Erat & myrrha eius præcellẽs & ſingularis illa caſtitas virginalis, quę nullum titillationis motum ſurgentem ſenſit, nec fomitem habuit: in quo nec motus eſt talis repreſſus, nec fomes remiſſus: præuentus eſt enim in vnctionibus myrrhæ, & myrrhæ ſuę. Aliorum eatenus eſt efficax myrrha, & continentia pertingit, vt ſeruet à corruptione: hæc à corruptibilitate carnem dominicam cuſtodit intactam. Aliorum myrrha corruptionem carnalis incẽtiui ſub- F ſequitur, hæc incentiuum præuenit omne. Illorum excludit, & huius præcludit. In Ieſu nec cauſa nec corruptio: in eius matre etſi cauſa, non tamen corruptio. In aliis omnibus & cauſa & corruptio. Myrrha noſtra motus exurgentes carnalis concupiſcentiæ reprimit. Myrrha Mariæ tales motus neſciuit. Myrrha Ieſu taliter mouendi nec cauſam nec originem habuit. De plenitudine eius omnes accepimus, & myrrham Ioan.1.b de myrrha. Myrrha noſtræ caſtitatis, muneris & inuitationis ipſius eſt: ideo cum in nobis myrrham metit, vtinam ipſe multam myrrham inueniat, quam metat. Myrrham cum aromatibus: id eſt abſtinentiam mali cum affectibus boni, diſtrictionem carnis, & deuotionem cordis, ſiue temperantiam à licitis, ac tolerantiam in iniuriis accipiamus. In myrrha bene vtriſque virtutum aromata ſociantur. Hæc eſt enim gratia ſi benefacientes flagellamur, ſi ipſi noſmetipſos foris affligentes, eo ſpiritu ſuauiter intus afficimur. Multam de mar tyris Laurentij (cuius feſta nunc agimus) agro myrrham demeſſuit, aromata multa, confectionis myrrham, confectionis aromata. Ad ignem enim applicatus Chriſtum confeſſus eſt, corpus ſuum tradidit, ita vt arderet, facultates diſperſit pauperibus, caro eius cremata eſt propter Chriſtum, ſed cor magis in Chriſto: ideo de craticula vocatur ad ortum. Et dum in craticula erat, ab orto non aberat. Nunc tantum in orto, non tamen totus in eo. Caro eius adhuc in corruptione

EE tenetur,

G tenetur,nondum refloruit.Reflorebit autem cum fuerit corpus humilitatis noſtræ conforme corpori claritatis Ieſu.Tũc metet immortalitatis myrrham,quam ipſe præmeſſuit,& aromata multimodę gloriæ. Tunc vere inuitabit & dicet: Veni *Cant.5.c*
in ortum meum ſoror mea ſponſa.Tunc gloriabitur plene cũ aromatibus ſuis ſe myrrham meſſuiſſe. Tunc enim & paſſionis ſuæ & precum (quæ in aromatibus ſignantur) potietur effectu . Cum clamore ſiquidem valido & lachrymis preces offerens exauditus eſt pro ſua reuerẽtia, factus omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ.Volo, inquit, vt vbi ego ſum, illic ſit & miniſter meus. Vbi niſi in orto?Erit hoc *Ioan.12. & 17.d*
in generalis reſurrectionis completione: nihilominus tamen & modo fit per contemplationem . Quaſi enim in ortũ eius ingredimur,cum affectuoſẽ condigneq; & deſideranter ſpeculamur quales futuri ſumus per ipſum , & qualis iam reſurgens factus eſt ipſe pro nobis, & in exemplum nobis . Quid dico reſurgens?& ante reſurrectionem omnis conuerſatio eius, orti pulcherrimi gratiam præfert:ſed quod ante plantauit,poſtea meſſuit . In reſurrectione maturitatis & meſſionis eſt tẽpus,quando vnuſquiſque laborum ſuorum fructus percipiet. Quod ergo nos in ortum ſuum vocat, q̃ myrrham & aromata ſua ſe meſſuiſſe ſubnectit, ad contemplandam reſurrectionis gloriam hortatur, quæ futura eſt per ipſum in nobis,vel quæ in ipſo præceſſit pro nobis . Nonne iucundus &
H vere delectabilis progreſſus introire in ortum Chriſti,introire in plantationes domini quodam proſpectu de virtute in virtutem eius?Proſpectu,inq̃, non audeo prouectum dicere. Nam ad virtutum ipſius veritatem & plenitudinem quis ſibi prouectum pollicetur? Iucundus digreſſus plane, & commodus quidem. Nuſq̃ magis humanæ mentis faſtus reprimitur humiliatione,nec fames contemplatione ſatiatur,nec faſtidium excitatur ęmulatione.Comparatio humiliat,imitatio exercet,cõſideratio delectat.Prima premit: ſecunda prouocat: tertia paſcit.Premit immẽſitas,prouocat honeſtas,paſcit veritas. Deniq; paulopoſt ipſe dilectus , ipſe ſponſus amicos & chariſſimos ſibi inuitat vt comedant & bibant & inebrientur:quóque maior illis innaſcatur auiditas,de ſuo prius blanditur & proponit conuiuio. Comedi fauum cum melle meo. *Cant.5.d.*
Tuum Ieſu bone,vtrunque eſt,& illud mel quod das,& illud quod es.Sed hoc in loco mel illud quod es ipſe,noſtræ intelligentię ſe promptius offert.Cur non dicis fauum tuum ſicut & mel tuum?Cur hac diſtinctione nunc vteris? Et fauus tuus eſt ſicut & mel tuum:quanuis manifeſte illud exprimas,cum iſtud ſileas.Tua eſt vtraque natura, ſed diuina tua,& quaſi naturaliter tua:humana non eſt quaſi naturaliter tua,ſed magis aſſumpta,& dignatione tibi effecta eſt naturalis. Comedi fauum cum melle meo. Ante ſacræ conceptũ virginis quaſi mel ſolum erat,& ſine fauo nondum incarnata diuinitas. Poſtea
I mel in fauo deus in homine, nũc autem fauus in melle homo
2.Cor.5.d. deitate veſtitus.Etſi cognouimus Chriſtum ſecundum carnẽ, ſed iam non cognouimus,ait apoſtolus.Sicut erat deus reconditꝰ in carne,ſic nũc vice verſa ipſa caro eſt occultata in deo. Et ſi glorificata eſt caro illa,vt iam ſpiritualis ſit, & infirmitatis nil habens:tamen eſt occulta quodammodo,dum magis eum,in eo q̃ ipſe eſt deus,attẽdimus & adoramus. Quodammodo carnis fauus deitatis in melle reconditur, dum admirationem noſtram & fidem ad ſe traxit, & integro manifeſtatæ reuerentia maieſtatis . Iam ergo poſt reſurrectionis gloriam Chriſtus comedit fauum cum melle ſuo,& ſine carnalis infirmitatis iniuria in aſſumptę carnis ſubſtantia delectatione diuina & ſibi ſoli natiua perfruitur; Comedi fauum cum melle
Cant.5.d meo . Bibi vinum meum cum lacte meo.Iam dicis tuum eſſe vtrunq; tam lac q̃ vinum. Tua ſunt enim vtriuſque iura naturæ,vtriuſque propria non alterius vitia.Et ſicut bibit vinum nouum,ita & lac nouum.Cum lacte,inquit,meo,id eſt cum lacte nouitatis tuæ , non infirmitatis noſtræ. Curre ſponſa, propera ad tam dulce conuiuium , vbi vinum eſt ſponſi, vbi
Prou.25.b lac, vbi fauus non inanis , non vacuus,ſed melle plenus.Mel inueniſti , comede quod ſufficit. Nam tu ad totum non ſufficis.Ipſe autem Ieſus non comedit ad menſuram ſed totum comedit,qui ſufficit ad totum.Tibi dicitur: Ne ſis ſcrutator ma-
Ibidem. ieſtatis,vt non opprimaris à gloria.Ipſe ſcrutatur omnia etiã
Mat.11.d profunda dei. Nemo nouit patrem niſi filius,& cui voluerit filius reuelare. Ipſe totum comedit,ipſe cui vult & quantum K
vult impartit, quaſi participium tibi pollicetur huius cibi ſe refectum gloriando.Si datum fuerit in eſcam tuam fel,& acetum in ſiti fueris potatus , memento quia talia paſſus eſt Ieſus. Guſtauit illa in cruce,non bibit: velocem amaritudinis tranſitum ſignans. Bibit autem vinum cum lacte ſuo.Non turbatur amplius ad monumentum cum Lazaro,non triſtatur vſq; ad mortem,non ſub ipſa morte aceto & felle potatur. Vetera tranſierunt,noua ſucceſſerunt.Turbatio illa,triſtitia,tędium,diſpenſatorię ad horam ſuſcepta de homine veteri,in la
ctis dulcedinem nouam demigrarũt. Bonum vinum quo hau
ſto obliuioni traduntur priores anguſtiæ , & non aſcendunt ſuper cor,ſed nouis & puris & lacteis in carne iam reſuſcitata potatur affectibus:quando nulla iã de reliquo iniuria, molestia nulla aut in anima aut in carne,ſicut prius, vel aſſumitur vel ſuſtinetur.Vel acetum cum felle mixtum quod deguſtauit, prælibans non bibens, in vini & lactis tranſiuit ſaporẽ. Hanc & tu fidelis anima quæ ſponſæ dignitate perfungeris:hanc,inq̃,& tu tibi cõmutationem futuram confide. Ideo hæc in ſe futura prædicat,vt tibi tu ſimilia diſcas ſperare.tecum enim conuiuari vult,tecum bibere. Non bibam, inquit, *Mat.26.c*
de hoc genimine vitis,donec bibã illud nouũ in regno meo. Hoc tibi regnũ ſignificat, cum ad ortum te vocat, ad ortum deliciarum, ad paradiſum voluptatis,ad fructus maturos, ad fructus iam perceptos à ſe,& à te percipiendos. Tunc bibes L
vinum cum lacte,vt obliuiſcaris prioris anguſtiæ,& nouæ re ſurrectionis deguſtes dulcedinem. Præſtãte domino noſtro, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum,Amen.

Sermo XLI.

MEſſui myrrham meam cum aromatibus meis,come *Canti.5.d.*
di fauum cum melle meo , bibi vinum meum cum lacte meo. Veni in ortum meum ſoror mea ſponſa. Putate fratres vocationem hanc ad ſeculi finẽ referri, quando completis omnibus ſacramentis eccleſię, ipſa inuitatur ad regnum,quando mittet dominus meſſores angelos, eo q̃ regiones albæ tunc erunt ad meſſem. O fœlicia tempora primitiuæ eccleſiæ,q̃ vber tunc erat ager illius,q̃ copioſos producebat fructus,quanta in martyribus erat fœcũditas myrrhæ,quot apes perfectioris & myſticę doctrinæ fauos operantes.Putares inter ipſa initia fidei cum verbi ſemina mitterentur, meſſionis iam eſſe tempus, & quaſi maturas ad falcem regiones albere. Quid moraris Ieſu bone,cur ſponſam non inuitas in ortum? Nonne iam dicere potes: quia meſſui myrrham meam cum aromatibus meis : comedi fauum cum melle meo,bibi vinum meum cum lacte meo?Vbi nunc martyres in myrrha , vbi doctores in fauo,vbi feruentes ſpiritu, qui ſignantur in vino,& ſimplices in malo,quos lactis dulcedo figurat?An non ager eccleſiæ tuæ iam tanta gloria nuda- M
tus videtur?Multiplicaſti gentem,ſed non magnificaſti lætitiam. Multi credentium fructus, ſed aromata pauca.Præceſſit autũnalis vbertas primis illis naſcentis eccleſiæ diebus, nunc hyemalis horror perurget. Præceſſerunt vbertatis anni,nunc ſterilitatis incumbunt.Poſt ſpicas florentes & lætas, ſteriles & vredine confectæ exurgunt. Cur non dicis iam bone Ieſu: Veni in ortum meum ſoror mea ſponſa? Quid expectas ? cur moras nectis ? An vt poſt hanc hyemem autumnus redeat? Lętabuntur adhuc coram te,ſicut lætantur in meſſe. *Ibidem.*
Tũc benedices coronę anni benignitatis tuę,& cãpi tui vber *Pſal.64.b*
tate replebuntur.Pinguęſcẽt ſpecioſa huius noſtri(quod nũc videtur)deſerti,&perſecutiõis feruor nouiſſimę maturitatis *Pſal.91.c*
canã albedinem meſſibus noſtris inducet. Multiplicabuntur in ſenecta ſufficiente,non confecta, non ſterili,ſed in ſenecta vberi: & bene patientes erunt vt annuncient. Patientes propter martyrium, annunciantes propter verbũ.In patientibus myrrhã metes,in annũciatibus comedes fauum.Tunc electos tuos cõpunctionis vino potabis, conſolationis lacte mixto. Si enim nõ abbreuiaſſet dominꝰ dies illos, ſalua eſſe nõ poſſet oĩs caro.Metit etiã nũc dñs,etſi nõ quãtã tũc myrrhã, tamen multã myrrhã afflictionis ſpontaneæ. Fauũ comedit cũ melle,& expreſſa ſpiritualiũ dulcedine ſenſuũ, continentibꝰ figuris nos facit oblectari. Vinũ cũ lacte bibit,q̃a ſublimes ſenſus & excedentes contemplationes fidei & morũ ſimplicitatem

A tem temperat & indulcat.Zeli feruorẽ diligit,ſi tamen affert lactea quædam fomenta paruulorum. Cum fuerint expreſſa hęc omnia,cum pertranſierint tempora martyrum:cũ doctores quaſi quidam faui ſapientiã continentes in myſterio abſconditam miniſterium compleuerint ſuum, & diſputationibus hæreticorum preſſi, melleam doctrinam profuderint: cum numeros ſuos & dies cõpleuerint vel paruuli,qui lacte foueantur,vel feruentes ſpiritu qui inebriati vino gratiæ obliuiſcuntur quæ retro ſunt: cum conſummata hæc omnia fuerint(non enim tranſibit vnus apex aut vnum iota de lege do- *Mat.5.b*
nec omnia fiant)tunc exultabit omnis eccleſia ſanctorum à tã *Canti.5.a.*
dulci auditu. Veni in ortum meum ſoror mea ſponſa, meſſui myrrham meam cum aromatibus meis, comedi fauum cum melle meo,bibi vinum meum cum lacte meo. Meſſui, comedi,bibi:præteriti ſunt temporis hæc verba,& conſummationem completam ſignificant,ac ſi dicat:Conſummatũ eſt.Veni in ortum meum ſoror mea ſponſa.Meſſui myrrham meam cum aromatibus meis. In ortum illum vbi prope erumpens nulla vrtica liliorum gratiam contriſtet,vbi vernantẽ roſam aſperitas ſpinarum nõ violet, vbi arbor nulla eſt cuius ſit interdictus acceſſus. Veni in ortum meum ſoror mea ſponſa, meſſui myrrham meã cum aromatibus meis. Audite quia nõ
B metit niſi quod ſuum eſt, niſi quod ipſe præſeminauit.Vere
Mat.25.c ſeruus ille malus & piger,qui pigritiæ ſuę cauſam in dominũ interpretatione maligna transfudit.Scio quia homo auſterus es,tollens quod non poſuiſti,& metens vbi non ſeminaſti.Bene piger,in quo dominus non inuenit quod meteret. Et vere malus,qui diligentiam metentis domini,in duritiam peruerſo ſenſu conuertit , infructuoſe quod acceperat ſeruans, & iniurioſe de bono domino ſentiens. Non metit dominus Ieſus niſi quod ſeminauit, non metit niſi ſuum. Quod inimicus homo ſuperſeminat tritico ſuo,non metit illud,ſed mittet an- *Mat.13.d.f*
gelos qui colligant zizania , & faciant faſciculos ad comburendũ,qui colligant de regno eius omnia ſcãdala.Ergo prius rẽgnum ſuum purgat à ſcandalis,agrum ſuũ à zizaniis,& ortum ſuũ ab inutili germine,vt non niſi ſuũ metat & colligat.
Si modo veniat Ieſus,ſonet vox angeli,terribiliter intonet nouiſſima tuba,producatur iudicium,ignis in conſpectu eius *Pſal.49.a.*
exardeſcat, aduocetur cœlum deſurſum , & terra diſcernere populum ſuum,ſi iam hæc omnia ſubito vos præoccupent,de meritis veſtris quam teneretis ſententiã? Vbi veſtro effetis collocandi iudicio?Inter ſanctos eius qui congregabuntur illic,an inter eos qui congregabuntur in congregatione vnius faſcis in lacũ?Inter zizania, an inter aromata? An forte etiã veſtrum de vobis arbitriũ hæſitate? Quis gloriabitur in agro ſuo ſe nihil habere zizaniorum? Fœlix in quo parũ quid eſt,
C & idipſum non excultum, non fotum,ſed furtiuum & latitãs in quadam aromatum vbertate,& quod ſtatim cum aduertit, auellit homo ab orto ſuo.Væ mihi domine ab imperfectione mea,ſi homo durus es, ſi exactor auſterus, ſi tollens quod nõ poſuiſti,& metẽs quod non ſeminaſti. Væ mihi ſi totum metis quod nõ ſeminaſti,ſine remiſſione & pietatis reſpectu.Nã non totum, quod in me ſeminaſti, excreuit. Vtinam myrrhæ meæ acceptum digneris habere faſciculũ, vt in medio vberũ tuorum commoretur. Vtinam aromatum meorum vapor exiguus & ad modicum parens ad te aſcendat. Nam quando tibi offeram integrum fauum mellis,quando tibi offeram meditationem aſſiduam in lege tua:quando puram & plenam intelligentiam ſpiritualium ſacramentorum,quando ſapientiã mellea
m, quam Paulus loquitur inter perfectos? Nam ſicut cellulis fauus mellis,ita puriſſimis figurarum ſacramentis cœleſtis ſapientia continetur,vt mutua collatione ſacramenti veritas figurata commendetur,& non parum gratiæ trahat ipſa veritas talibus quaſi cellis expreſſa. Quando tibi in quodam cordis mei cratere,vini & lactis iam potero temperaturã miſcere?Rara eſt mixtura hæc,quæ mente excedit deo.Sobrius eſſe diſcat,vt alta ſciens conſentiat humilibus. Paruulus fiat, qui puriori inebriatur intellectu. Quantus fauus,quam ingens,quam vber ad cœleſte his diebus eſt tranſlatus conuiuium(dominum Rieuallenſem dico abbatem)cuius nobis dũ locum iſtum tractamus,nunciatus eſt tranſitus. Videtur mihi in illo dum ſublatus eſt,ortus noſter eſſe nudatus,& grãdem agricolæ deo reſignaſſe faſciculum myrrhæ. Nullus talis in D
alueoribus noſtris relictus eſt fauus. Vtrunque in illo cernere erat & mellis fauum, & myrrhæ faſciculum cum aromatibus bonis. Quis illo vel vita purior, vel doctrina prudẽtior? Quis magis illo vel ægrotus in carne , vel alacer in ſpiritu? Sermo eius quaſi cereus,melleam effundebat ſcientiam. Carne languidus,magis tamen intus in ſpiritu cœleſtium amore languebat.Myrrhata carne,mente aromatica,cremationę cõtinua,indefeſſi amoris odoriferum incẽſum offerebat. Corpore deſiccato & arido, anima eius ſicut adipe & pingue- *Pſal.62.b*
dine replebatur:ideo labiis exultationis laudauit dominũ,ſemper os eius fauus diſtillans ipſius. Nam totus conuerſus in labia,modeſto vultu, & totius corporis habitu tranquillo, ſerenos animi prodebat affectus. Senſu perſpicuus erat,ſermone non præceps. Modeſte rogabat,reddebat modeſtius. Moleſtos ſuſtinens, moleſtus nulli. Acute intelligẽs,moroſe referens,æquanimiter ferens. Memini frequenter illum,cũ acceptum de aſſidentibus aliquis interrupiſſet ſermonẽ importune,verba ſuſpẽdiſſe,donec alter totum effudiſſet ſpiritum ſuum:& cũ importuni ſermonis impetuoſus defluxiſſet gurges,eadem qua ſuſtinuerat tranquillitate,ſuſpenſum verbum reſumpſit,opportune loquens,& opportune ſilens. Velox ad *Iaco.1.c*
audiendum,ad loquendum tardus,& tardus ad iram. Quomodo ad iram dicendus eſt tardus, ad quam magis inuentus eſt (vt ſic dicam)nullus? Bene fauus:quia ſynceris vndiq; com E
poſitus & cõſitus cellis,in omni actu,ſermone & geſtu interne putabatur dulcedinis mella ſudare. Fœlix in quo Ieſus integrum fauum quem comedat inuenit:craſſum, nõ exſiccatũ. Vide naturam faui:quaſi galea in capite eſt,propter formam vaſculi cui innaſcitur.Deinde de ſuperioribꝰ pendet,& de ſuperioribus prodit.Bona(ſecundum Paulum) galea ſpei ſalu- *1.Theſ.5.b*
tis æternæ.A ſpe quidem ſupernorum,omnium actuum caput & totius intẽtio vitæ inchoare debet,& illi cohærere,ad hãc tendere,& hac ſe cõtra omnia tentamẽta tueri. Si videris hominẽ propter ſpem ſupernorũ in omni actu etiã aduerſo caſu repleri gaudio ſpiritus,qui ſuper mel dulcis eſt,quid hũc niſi fauum credideris in cunctis cellulis melle redundantem? Quid cum hominem cernis capacem ſenſu,conuerſatione cõpoſitum,actuum & vitę æquabili commenſuratione cohærentem ſibi,talibus vndique vaſculis conſertum,vacuis tamen,& ſpei,quæ eſt repoſita in cœlis,melleo exhauſtis liquore,nunquid aliud tibi q̃ faui arentis ſiccitatem depingit? Duplicatum quidem incommodum,ſi ſimul fuerit & diſſipatus, & diſſolutione quadam deſiccatus . Aliud tamen eſt ſi ſeruat ſpeciem,vt mentiatur virtutem:aliud ſi integritatis formam, & infundendæ fauorem ſpe bona gratiæ refert , vt dono ſpiritualis dulcedinis receptacula aptanon deſint & idoneæ cel- F
lulę melli ſuperno. Noſter autẽ hic fauus, de quo loquimur, integer erat , & in æterno liquore exuberans . Plenus erat cellularum,hac illac q̃ diſtillabat dulcedinem, ſermonis diuini aſſiduus operator fauos componebat . Boni faui , quibus adhuc integris multorum quotidie indulcantur fauces. Moleſtam non ſectabatur ſubtilitatem , quæ plus contentionis q̃ inſtructionis miniſtrat materiam . Circa moralem operoſus ſciẽtiam,cultiſſimis illam verborum cellis committebat. Prudens erat eloquij myſtici , quod inter perfectos diſpenſabat.Lactea in ſalutem & conſolationem paruulorum exuberabat doctrina , cui tamen lætificantis & inebriantis ſermonis vinum ſæpe latenter immiſcuit. Ita eſt. Lac ipſius vini obtinebat virtutem. Simplex eius inſtitutio,& ſermo lacteus animum auditoris in quẽdam inebriantem alienatę mẽtis exceſſum furtim arripere conſueuit. Vnde qui potabatur iure dicere poterat : quia bibi vinum cum lacte. Imò in lacte nouerat iſta temperate miſcere, & in altero vtrunque largiri. Facili ad ædificandum vtebatur materia , ſed vehementiam inebriantis gratiæ ſentires in verbis.Facilis inerat ei intellectus,ſed affectio vehemens . Dolendum quidem quòd tanti viri ſubtracta eſt nobis copia,ſed nihilominus gloriandum quòd talem de ortulis noſtris faſciculum myrrhæ ad cœleſtem illum ortum præmiſimus.Illic ornamentum eſt,qui nobis hic fuerat adiumentum . Etſi vacuata videntur alueoria noſtra , & ortus nudatus, multos tamen reliquit manipulos,

G de quibus potens est deus per virtutum incrementa creare fa
sciculos. Quod & in tota operatur ecclesia, donec per succes
siones continuas omnium graduum dispensatione completa
Canti. 5. a spōsę suæ iam perfectæ & consummatæ dicat: Veni in ortum
meum soror mea sponsa: messui myrrham meam cum aroma
tibus meis: comedi fauum cum melle meo: bibi vinum meum
cum lacte meo. Comedite amici & bibite, & inebriamini cha
rissimi. Quod quidem etsi in generali illa ecclesiæ introdu
ctione in domini gaudium, quę post resurrectionem fiet, per
fectissime speratur: quotidie tamen angelicos ciues ad con
gratulationis conuiuium inuitari credimus, cum sancta quæ
libet anima (siue qualē supra meminimus, siue inferioris per
fectionis & gratiæ) in paradisi amœnitatem transfertur, in
ortos semper virentes, in locum tabernaculi admirabilis vs
que ad domum dei. Hæc recolite fratres, hęc recordamini, &
effundite in vobis animas vestras. Ignita est hæc recordatio,
& liquescere faciet animam tuam, & in delectationes & desi
deria effundi, cum tu subis in locum tabernaculi admirabilis,
in voce exultationis & confessionis sonus epulantis, & domi
ni inuitantis. Inuitantis est enim vox: Comedite amici & bi
Ibidem bite, & inebriamini charissimi. Amici, inquit, & charissimi.
Blanditiarum hęc sunt nomina, sed hæ blanditiæ adulationē
non sapiunt, officij & dilectionis sunt plenę. Ipsa non ad blā
dimenta prolata: inebriandi non carēt effectu. Efficacia sunt
H ad emulcendos eorum quibus fiunt affectus. Habent tamen
inter se distinctionem, & aliquid amplius gratiæ præfert cha
rissimi quàm amici vocabulum. Vos (inquit Apostolis domi
Ioan. 15. nus) amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Iam non
(inquit) dicam vos seruos: sed amicos: quia omnia quæcunq;
audiui à patre meo nota feci vobis. Videte & hic quandam
distantiam. Illic dicuntur amici & hic, sed differenter. Ibi
quia faciunt: hic quia sciunt. Ibi nō propter ministrationem,
sed propter mysterium. Ibi comedunt, & hic bibunt. Vtrin
que amici, nondum tamen charissimi. Charissimis in pota
tionem cædit ebrietas, ipsa nominis sui forma superabundan
tiam quandam latenter insinuat, & significat plenitudinē cha
ritatis. Charissimus est, qui charitate pleniſſimus est. Charis
simus est, qui charitate infusus & imbutus est, cuius medullæ
& ossa & omnia interiora charitatis liquore rigantur. Nec
quia charissimus est inebriatur, etsi inde charissimus est quia
inebriatur. Denique quid aliud est inebriari, nisi charitatis
perfectissime delectatione repleri? Aut forte si distinguere
volumus, vt sint charissimi pleniſſimè diligentes, inebriati
Canti. 5. a perfectissimę delectati. Comedite amici & bibite, & inebria
mini charissimi. Amici sunt qui vel agunt vel audiunt, cha
rissimi qui adhærent. Amici agunt pro eo, & audiunt ab eo,
charissimi inebriantur eo. Amici sunt, quibus nota fecit quæ
audiuit à patre. Charissimi, quibus plenam ipsius patris infu
I dit notitiam. Ibi multa docentur, hic diligitur vnum. In cha
rissimis non est operum vel doctrinæ distensio, sed diffusio
sola, & summa amoris diuini voluptas. Comedite amici. Iam
Psal. 21. f non dicitur: Edent pauperes & saturabuntur, sed comedite
amici & inebriamini. Quomodo pauperes, qui inebriantur
ab vbertate domus domini? Quomodo paupertas vbi vber
tas? Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Ami
ci vos & charissimi mihi: amici propter delectationem spiri
tualem, charissimi propter sponsalem. Inebriamini charissi
mi. Introduxi vos in cellam vinariam, vt ordinarem in vobis
charitatem. Nec est charitas ordinata nisi cum mens vestra
fuerit vehementia charitatis inebriata. Non est ordinata, ni
si cum omnibus aliis fuerit affectibus superordinata. Bonus
ordo, supereminentia amoris, supereminēs amor charissimos
efficit. Charissimi sunt, in quibus nihil est vel charitate va
cuum, vel alij negocio vacans. Ordo plenus est cum de cha
ris in charissimorum gradus transitur. Ordo plenus est cum
charitatis cumulo nihil adiici potest. Comedite amici & bi
bite & inebriamini charissimi. Omnes ibi amici, & omnes cha
rissimi. Omnes potātur, & omnes inebriantur. Non sic autem
in hac conualle lachrymarum, non sic: sed multi amici, pauci
charissimi: multi potantur, non inebriātur omnes. Et qui in
ebriantur, iterum temperantes fiunt. Ad horam mente exce
dunt, & ad sobrietatem solitam denuo redeunt. Soporantur
& excitantur, somnolenti fiunt, & post paululum iterum vi- K
gilant. Ideo sequitur: Ego dormio, & cor meum vigilat. Hæ Canti. 5. a.
tamen vigiliæ non videntur dormitioni succedere, sed ipsam
comitari. Præstet nobis dominus Iesus quę super hęc sunt
dicenda vigilanter intelligere, & vobis audire. Qui viuit &
regnat deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Sermo XLII.

EGo dormio, & cor meum vigilat. Post hesternum
capitulum qua rationis consequentia talis respon
sionis sermo infertur? Tunc erat generalis inuita
tio, hęc est respōsio quasi singularis. Ibi plures in
uitantur, hic vnus respondet. Ibi dicitur: Inebriamini charis
simi: hic quę charissima est, quę sponsa est, dormire se refert.
Ego dormio. Quid mirum si ad communē inuitationem re
sponsum redditur singulare? Multi charissimi, sed omnium
Canti. 6. c. est cor vnum, & anima vna. Vna est, inquit, columba mea. A
mor vnit, & amor inebriat. Vides quàm iuste fit omniū vni
cā responsio, quos in ecclesia charitatis vehemens liquor in
fundit? Vere vehemens virtus amoris, inebrians & abalie
nans. Vultis audire quomodo charitas abalienet animum,
quem inebriat? Ego, inquit, dormio, ac si dicat dilecto: Tu me
ad ebrietatem vocas, & ego tota huic muneri vaco. Ego dor
mio, & cor meum vigilat. Ab aliis dormio & quiesco nego
L ciis: ideo cor meum liberius vigilat ad sectandam hanc ebrie
tatem, & vinum potandū. Ordo mirabilis. De ebrietate dor
mitio, & de dormitione vigiliæ. Ille dicit: Inebriamini, & il
la dicit: Ego dormio. Bonus sopor mentis excessus, & alie
natio ab affectibus carnis, & (si id etiam dicitur) à sensibus
corporis. Tunc magis videt & inuigilat amor spiritualis, cum
consopitur penitus omnis passio & affectus animalis. Et dor
mitio & inebriatio vtraque alienationis vicem præfert. Et
quiddam in hoc ipso adinuicē tenent commune, q̄ mētem tā
hęc quàm illa sibi arripit, & penes se manere non sinit. Vtra
que statum pristinum ipsi animę (vt sic dicam) furatur, & no
uos informat affectus. Ego dormio, & cor meū vigilat. Dor
miunt alij somnum suum, & delectatio eorum in propria vo
luntate quiescit. A talibus ego dormio, & vigilat cor meum
tibi. Ab increpatione tua domine dormiunt alij, ego ab in- Psal. 75. a
crapulatione. Dura hæc increpatio satis, quando dissimulan
do sic hominem permittis desidiæ, sicut est magna increpatio
defertionis signum. Ab hac increpatione dormit qui ex dissi
mulatione diuina, somnolentę securitati se tradens, dissimu
lantis patientiam non attendit parturire impœnitentis repul
sam. Patientis longanimitas & interim non percutiens in ve
recundis mentibus vim habet, & cadē domini tolerantia quæ
mentes honestas facit solicitas, duras ipsa reddit securas. E
go, inquit, dormio, & cor meum vigilat. Dormio non increpa
M pata, sed incrapulata à vino ad quod vocas charissimos tibi.
Crapula ebrietatis tuæ mundo me tollit, & tibi tradit, sopo
rat & excitat, secularium obliuiſci me facit, & tui non sinit.
Ego dormio, dormi mecum, iuxta illud quod ipse in Salomo
Eccles. 4. c ne diffinis: Si dormierint duo simul, fouebuntur mutuo, sic
fiet vt ex dilecti præsentia ob vehementiam amoris cor meū
vigilet amplius. Cor meum vigilat, cum tuus amor in eo am
plius viget. Ego dormio. Dormio propter amici requiem,
propter raptum inuigilo. In somno dulci quietis meæ, solici
tudo vigilantis te vigilantius somniat. Dulcis somnus, & dul
ce somnium nescire alia, solum te scire. Vacare tibi & te vi
dere sicut hic datur per somnium (vt sic dicam) & vmbram &
ænigma. Bona crapula copia vacationis & visionis istius. Vi
sio ista habet aliquid somnio simile, eo q̄ non humano arbi
trio & industria fiat, non ex inuestigatione nostra, sed ex visi
tatione orientis ex alto. Paulus quasi dormit cum mūdo mo
ritur: quasi vigilat cum viuit Christo. Dormiat vtinā fratres
ánima mea dormitatione ista, & fiant vigilię meæ taliū simi
les. Vtinā iuges sint, non interpolentur. Nunc aūt versa vice
ego vigilo, cor meum dormit, dormit spiritus, caro vigilat:
etsi caro dormit, non tamen statim spiritus vigilat. Indulget
animo requies, nōdū tamē ab illa glorioſa ebrietate sorbetur
& rapitur. Dormit testamentis, nondum tamē excitatur illis
inebriantibus blandimentis: & quāuis frequenter gustentur,
rediuiua

A rediuiua tamen nouitate animam, quam inebriant. excitant.
Iure vigiles dicti sunt, qui nunquam vinum illud inebrians
digerunt: qui semper madent ęternæ delectationis vbertate.
Tales in Danielis libro vigiles legis. Bene vigiles, in quibus
nihil est quod soporatiōe indigeat, sed totum inuigilat deo.
Bene vigiles, quorum non interpolantur vigilię. Nullus in
eis animalis affectus sentitur quem deceat consopiri vt expe
ditiores sint cordis vigilię. Sunt quædam vigiliæ solicitudi
1. Pet. 5. b num repletę molestia, de quibus Petrus: Sobrij estote & vigi
late, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiēs cir
1. Cor. 16. c cuit quęrens quem deuoret. Et Paulus, inquit: Vigilate &
state in fide. Sed illę vigilię nihilominus solicitudine non ca
rent, quibus ecclesiæ vexantur doctores, sicut euangelici illi
Luc. 2. b pastores vigilantes & custodientes vigilias noctis super gre
gem suum. Vigiliæ istæ quadam torquentur molestia ob im
minentis mali cautelam. Vigiliæ sponsæ dormientis non con
tinent mali cautionem, sed copiam boni. Præoccupatæ enim
menti vehemens amor auiditatis inexpletę vigilias inducit.
Vigiliæ quædam sunt vel desiderium optatę præsentiæ, vel
delectatio indeptæ. Vigiliæ bonæ, vigens & non somnolen
ta deuotio, siue in copia dilecti præsentis, siue in concupiscē
tia absentis. Hęc nec vigilat nec viget nisi in quieta & quan
tum ad seculi vel studia vel desideria consopita mente. Ideo
Iob. 33. b dicit: Ego dormio, & cor meum vigilat. Et in Iob legitur, q̄
in visione nocturna cum sopor irruit super homines, & dor
B mitū in lecto: tunc aperit deus aures, tunc loquitur, tunc pul
Canti. 5. a. sat: ideo hic sequitur: Vox dilecti pulsantis: Aperi mihi. Iu
re vigilat nescіens qua hora venit dilectus eius. Quasi con
tinuæ sunt vigilię sponsæ, & vox dilecti. Cor, inquit, meum
vigilat: & statim adiecit: Vox dilecti pulsantis: Aperi mihi.
Cor meum vigilat, & dilectus meus non dormit. Vox eius
pulsat, & dicit: Aperi mihi. Cor meum vigilat, & ipse statim
aduolat, & auditur vox eius. Vox, inquit dilecti. Hæc mihi
vox nota est, hæc mihi grata, ad alias obsurdesco voces, ad
hanc expergefacta sum, statim cum insonuit in auribus meis,
exultaui præ gaudio. Multæ voces obstrepere solent, & fal
sas insusurrare blanditias, sed nō sicut vox dilecti. Magna fra
tres prudentia sponsæ, & discretione spirituum pollens, quæ
sic distinguere nouit inter versutias dæmonum, & blanditias
veras dilecti. Vos, inquit, dilecti pulsantis. Quę talis vox qua
lis Iesu? Nunquid philosophorum? Nunquid hęreticorum?
Num legis? Num prophetarum? Valida vox eius est, stultam
1. Cor. 1. c. fecit huius mundi sapientiam. Lex & prophetæ neminem ad
perfectum adduxerunt, vox Iesu consummationis summam
complectitur, vox eius consummationis præcepta continet,
vox eius mouet affectus. Vox, inquit, pulsantis. Pulsat enim
& penetrat efficax instar ancipitis gladij, leniter illabitur, &
blande persuadet, quod nulla potuit alia doctrina obtinere.
C Non altus sermo, sed alta mysteria. Humilitatem conscien
tię, morum contemperantiam, obtemperantiam obedientiæ,
carnis munditiam, contemptum mundi, concupiscentiam æ
ternorum, diuinitatis notitiam, quæ vnquam disputatio, quæ
districtio tantam aut sermone tradidit, aut inspirando persua
sit? Resurgendi gratiam, impassibilitatem resurgentium, æ
ternitatem vitæ, maiestatis reuelationem hac docente spira
Psal. 75. d. re didicimus & suspirare. Notus in Iudæa deus, in Israel ma
gnum nomen eius. Nunquid tantum? Nunquid tam expres
sum? Nunquid tam impressum? Nunquid tam sparsum. In Is
rael magnum nomen eius, sed non eatenus magnum vel cui
denti doctrina, vel vehementi deuotione, vel numerosa popu
Heb. 1. a. losítate credentium. Olim loquens deus patribus in pro
phetis, nouissime diebus istis locutus est nobis in filio. Ideo
vox valida, vox virtutis, vox dilecti. Sed Iudęorum con
ualescere nequiuit in auribus: audiuit gentilitas, & confessa
est, & non negauit dicens: Vox dilecti pulsantis. Vtrunque
agnosco esse dilecti, vocem & pulsum, verbum & virtutem.
Vtroque mihi gratus dilectus meus, vtroque me demulcet &
mouet, voce & pulsu, & (vt sic dicam) cantico & psalmo. Be
ne pulsat & quasi tympanizat, qui verbi & operis cōcordem
mouet symphoniam. Tympanum puta Iesum, accēde, tange,
discute, pulsa mores, opera, verba, vitam. Omnes meæ chordę
Ioan. 10. d extentę & sonorę sunt, tactę melodiam dulcem resultant. Ie
sus ipse pulsat seipsum. Nemo, inquit, tollit animam meam, D
sed ego pono eam, & iterum sumo eam. Potestatem habeo po
nendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Vide
quid tibi sonet ista positio, sumptio, & vtriusq; potestas, quid
ipsa pulsandi causa. Nonne & ipsa maxime ad cor nostrū pul
sat & excitat, vt nos velut cithara quædam effecti, sic sonanti
cōsonare nitamur. Vox dilecti pulsantis. Bene dilecti, inquit,
quasi ex dilectione sola & gratia loquentis & pulsantis. Ape Canti. 5. a.
ri mihi: quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei gut
tis noctium. Refrigescet in Iudæa charitas, iam transmi
gratia fit iuxta scripturam ad gentes. Illi missum est verbum
salutis, sed repulit illud, indignam se iudicans æternæ vitæ.
Exclusus sum ab ea, tu aperi mihi: quia caput meum plenum
est rore, & cincinni mei guttis noctium. Caput Christi deus.
De deo patre gloriantur Iudæi, eius se iactant habere noti
tiam, filium reprobant & blasphemant, tu aperi mihi. Caput
meum plenum est rore. Non tales desiderat, non sitit, sed ma
gis fastidit, ideo plenum est. Plenum est rore, eo quòd sensu
leues sint, rationis carentes pondere, non habentes aliquod
in affertione momentum. Ratione leues, obstinatione gra
ues. Quasi ros & guttæ inefficaces & pertinaces. Et cincin
ni mei guttis noctium, quæ gelidæ sunt & tenebrosæ. Nam
est quidam ros qui noctis non est. Ros tuus (ait Esaias deo) Esa. 26. d
ros lucis. Et cincinni mei guttis noctium. Figuris adhæ E
serunt, scientes literaturam, nescientes sensum spiritualem.
De vnius scientia dei, de figurali legis obseruatione Iudæi
gloriantur, mysterium inficiantes trinitatis, & præfiguratio
nis veritatem, de superfluis & emortuis signis se iactant. Mo
lesti sunt mihi, discipulos meos premunt, qui sunt velut
quoddam capitis mei ornamentum & decus, ideo fugio, a
peri mihi. Quidam hæretici Christi diuinitatem ad quam
nec fide volunt, nec ratione possunt attingere, conantur ex
tinguere. Subtilia, consona literarum testimonia, & quæ
diuina nituntur authoritate, quasi quosdam cincinnos capi
tis (non cohærentibus disputationum suarum argutiis, &
velut quibusdam roris instar minutiis) inficiunt, corrum
punt, opprimunt. Hi quoque notitiam dei præsumentes & spi
ritualium subtilitatem sensuum, quasi in ipso dei capite & ca
pillis superbe locatis, rori conferuntur, & guttis noctium:
vt intelligas eos minutos, gelidos, fluidos, & non cohæren
tes sibi. Sed & si quidem videris eos sanam quasi caput ip
sum tenere fidem, superficietenus communicare, subtili vi
gere sensu: gelida tamen est propter malam conscientiam,
& propter hypocrisim obscura, & propter velocem transi
tum fluida. Gaudium enim hypocritæ instar puncti. Hunc ta Iob. 20. d.
lem Iesus foris esse iudicat opprimentem, & quasi grauem si
bi refugit. Huiusmodi non tam ambulant, quàm volitant in
magnis & mirabilibus super se, superba elatione pendulo va
gi in aëre. Ambitiosa quidem negociatione perambulant in F
tenebris. De religione lucrum venantes, spiritualem se simu
lantes habere doctrinam, studium, instar roris eloquium, in
certa & occulta & quasi nocturna nosse mysteria sapientiæ
dei, sanctitatis tenere caput & culmen, & in ipso Christi hæ
rere vertice, eminendi magis, quàm intrandi studium gerunt.
Istos molestę ferens & fugitans Iesus, dicit: Aperi mihi so Canti. 5. d.
ror mea. Quę intus es, quę non vagaris foris, quę non in subli
mibus volitas, quæ non vis tam eminere foris, quàm intus te
tenere, aperi mihi. Aperi mihi. Non quęris nisi me. tota es
mea. Tota mea, & multiplici iure mea. Quare multiplici? Au
di q̄ multiplici. soror mea, proxima mea, columba mea, im
maculata mea. Soror mea in assumpta carne cognata. Proxi
ma mea, quia de latere cum in cruce dormiret, de secundo
Adam Eua noua est creata: vt non iam sint duo, sed vna caro.
Ibi est cognatio naturalis, hic & coniunctio personalis. Ibi
soror, hic sponsa. Columba mea, sed spiritus per gratiam. Im
maculata mea per remissionem & disciplinā. In carne soror,
in sacramentis sponsa. In spiritu simplex, immaculata in san
ctitate. In his omnibus mea, aperi mihi. Age quod agis, a
peri mihi. Tibi intus sum, sed aperi mihi in illis in quibus
adhuc foris commoror. Aperi illis inuita, introduc in locum
tabernaculi admirabilis. Pulsa vt aperiatur tibi ostium ma 1. Cor. 16. b
gnum & euidens (sicut Paulus dicit) vt pateat introitus per

 suasionibus

G suasionibus tuis ad affectus eorum. Penetra ad illos, vt ad te
post introducas. Exi ad illos, vt intrent ad te qui foris conge
lato frigescunt affectu. Exitus tui damna aliorum introductione redime. Quid dicis? Exui me tunica mea, quomodo induar illa? Quid dicis? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Exuisti te tunica tua, tunica carnalis curæ, tunica certe molesta, & forte polluta. Tunica tua te exuisti, mea induere. Zelus domus meæ comedit te: ideo iuxta Esaiam in-
Esa.59.d duere pallio zeli. Insta, argue, prædica, obsecra, opportune,
2.Tim.4.a importune. Non est pedes polluere, hac incedere via. Si quis adhæsit puluis, excutias illum de pedibus tuis. Non pollutos sed pulchros commendat Esaias pedes cum dicit: Quàm
Esa.52.b. pulchri super montes pedes annunciantium pacem, annunciantium bona. Ne cunctaris, operum meorum exempla te moueant. Tangat manus, si pigritaris ad verbum. Zelotes ego sum, tu quoque pro me zelare. Ocium sepone paululum, meis implicare negociis. Omnis militans deo istis, cum iubetur, se
2.Cor.8.b implicet oportet negociis. Cum diues essem, pro omnibus pauper factus sum. Aequalis deo, exinaniui meipsum, ministrandi formam accipiens. Pro omnibus mortuus sum, vt qui viuunt, iam sibi non viuant, sed mihi. Attentis talibus in dilecto sponsa, & his mota exemplis ad æmulandum, sic ait: Di
Canti.5.b. lectus meus misit manum suam per foramen, & ad tactum eius intremuit venter meus. Per arctum paupertatis, perfectionis, & mortis foramen, operum suorum ad me intromisit
H exempla. Hæc me tangunt, hæc me mouent. Nota tremorem ventris, audi denique motionis effectum. Sequitur enim. Surrexi vt aperirem dilecto meo. Audite & intelligite qui properè satis & proterue nimis ad ecclesiæ properatis honores. Sponsa enim, ad quam cantici huius blandimenta cantantur, morosè & cunctanter accedit, etiam postquam se sororē, proximam, columbam, immaculatam audiuit vocari. Contemplare si hæc in te sint. Et si sint, verere ne perdas. Si nō sunt: magis verere ne non accipias. Attende post quot & inuitationes & commendationes sic dicit: Surrexi vt aperirem dilecto meo. Et tibi vanum sit surgere antequam voceris, qui delectationis illius sanctæ panem manducas, & bibis vinum de quo supra dicitur: Comedite amici mei & bibite, & inebriamini charissimi. Vanum imò verendum sit tibi nisi cum
Ibidem. inuitata sis surgere, cum dormis somnum dulcem, donec dilectus aperiat. Aperi mihi: non ambitionis, non auaritiæ, non inquietudinis, non elationis vox moueat animum, non demul ceat blandimento fallaci. Istę tibi ignotæ sint voces, non tibi istę opus bonum suadeant: si tamen ante dilecti tui vocem assurgere. Qui viuit & regnat, & cætera.

Sermo XLIII.

I Vperiore sermone hunc locum ita discussimus vt diceremus Iesum spōsæ suæ imploraſſe solatia aduersus molestias eorum, qui fidei nostræ synceritatem humanæ & perfidę doctrinæ corruptela tentant inficere, & subtilium persuasionum immadidare rore noctурno: quem princeps tenebrarum, princeps aeris huius latenter & leniter instillat. Nam & alio scripturæ loco quæritur quòd aquæ inundauerunt super caput suum. Heri ergo inductus est à nobis dominus Iesus molestias fugiens: hodie inducetur gaudia ferens. Heri inductus est solatia implorās: hodie secum solatia portans. Heri plenus iniuriis, hodie gratiis. Illa interpretatio raras respicit, ista refertur ad plures. Non omnes ad prædicationis opus vel idoneæ sunt vel delegatę, Non enim corruptelas fidei repellere vel sufficiunt, vel huic muneri præficiuntur. Non possunt omnes esse matres & sponsæ, omnes possunt sorores & sponsæ. Non omnes possunt partus sustinere iniuriam: omnes debent amplexus gratiam. Fuerat secundum hesternam interpretationem roris illius nocturni liquor molestus, hodiernus iste sit gratus. Ibi loquitur Iesus querelas deponens, hic loquitur blāditias sug
gerens. Ibi fugit infestos, hic solum ad sponsam festinat. Aperi mihi soror mea, proxima mea. Disciplinam hic attende
Cant.5.a custodiæ, vbi ianua passim non patet. Quis illuc intrabit ad arbitrium, vbi Iesus sine interpellatione non intrat, nec nisi cum fuerit audita & nota vox eius? O me fœlicem si de mea dici anima queat: Porta hæc clausa est, & per eam nec furtim K
nec fortuito indisciplinatus affectus immittitur. Soli principi patet si ponam ori meo custodiam, vt soli principi pateat, cum assistit ad illud. Aperi mihi portam iustitię: & ingressus in eam confitebor tecum, comedam in ea & bibam & inebriabor, denique & ego inebriabo te guttis meis. Non accedo sterilis, sed madens suauiter illabente rore gratiarum. Aperi mihi. Intus iam tibi sum nunc, sed aperi mihi vt amplius intrem. Aperi mihi. Iam quasi nouus accedo, & recenti rorans affectu. Vt ros tibi fluet eloquium meum, cum deitatis meæ tibi instillabo arcana. Caput meum rore abundat, & contemplatio diuinæ in me naturæ, subtiles & fœcundos parturit sensus. Quid circa humanitatis mysteria solū morarisē Quid tamdiu solus ad pedes resides? Surge ascende ad caput, illi aperi. Aperi mihi in hoc, quia caput meum plenum est rore. Humanitas gratiam comparat, diuinitas confert: humanitas impetrat, diuinitas infundit amorem. Caput meum plenum est. Ipsum est ros, ipse illabitur animæ, & eius medullas irrigat. Vsque ad aliquod ingressum aperi mihi, vt pertingam ad intima, vt diuinitatis meæ dulcis notitia influat, & inficiat totum, quod est in interioribus tuis. Aperi mihi vt diuinitatis meę subtilis ros cordis tui terram infundat, & inebriet eam. Et reuera sic est fratres. Vbi in materia maior est gloria, ibi in meditatione maior est gratia. Quod plus habet excellentię, plus sibi exigit reuerentiæ, plus refundit & gratię. L
Quod quodam naturæ suæ merito prærogat, perceptio eius oblectationis plus erogat. Plus omnibus placet, quod omnibus præstat. Singulari materiæ peculiaris debetur cernendi modus. Non est humani iuris: non est enim moris humani. Quietę & peruigili donatur menti, non tamen ad votum, sed cum ipse vult & dicit: aperi mihi. Quid est dicere, aperi mihi, nisi quodam blandimento affectum illicere, mouere concupiscentiam, vt mens ex parte tacta tantæ lucis coruſco, ad pleniorem perceptionem se præstet purgatam? Sic lux quasi oculo dicit aperi mihi: quæ ex modica perceptione ad maius participium sui quandam auiditatem prægenerat. Aperi mihi soror mea. Quid est Iesu bone, quòd rogas aperiri? Tuiphi se habes clauem Dauid. Aperis, & nemo claudit. Apparitio Apoc.3.
tua, apertio est. Appare, & nemo tibi claudit. Cui ex minima parte maiestatis tuę cœpit gloria scintillare, animum ad se subito conuertit & rapit. Non finit sibi claudi dum ipsa chorusca t. Cor quod penetras, aperis tibi. Apertum tenes, dum te subtrahis. Et forte vtraque necessaria est, & cognatæ sunt sibi apertio sponsi, & apertio sponsæ. Apertio sponsi, apparitio eius. Apertio sponsæ, apparatus eius & coaptatio ad tam dulces vsus. Caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium. Caput plenum est, & eo madent qui Canti.5.d
adherent illi. Delectabilis est deus in se, & delectabilis in M
sanctis suis, qui de ipso per gratiam oriuntur, & ordinatione sua quasi quidam distincti cincinni perseuerant in eo. Pulchra vtraque contemplatio, vel essentiæ eius, vel gratiarum quæ proceduntde ea. Diuisiones enim gratiarum sunt, 1.Co.12.d
ac si quædam distinctio cincinnorum. Inuisibilia enim ipsius quandam præferre distinctionem videntur, ad nostræ tamen capacitatis mensuram. Nam distinctis signis & sermonibus aliud & aliud significare conantibus, quæ in ipso sunt vnum, quasi plura & varia innotescunt nobis. Quædam ad solam eius magnitudinem respiciunt: vnum hoc cincinnum pulta. Quædam ad solam potentiam, sic & quæ ad sapiētiam, quæ ad bonitatem, quæ ad prædestinationem, ad prouidētiam, ad gratiafa, ad indulgentiam, consilium, cogitationes dei, generaliter quæ vna significationis complectitur ratio, & quasi ad vnā pertinēt, pro vno cincinno interpretare: quæ ad aliā, Roma.1.c
p alio crede. Inuisibilia ipsius, ait apostolus, per ea quæ facta sunt intellecta cōspiciūtur, sempiterna quoq; eius diuinitas. Illa plurali ptulit: hanc singulari intellectu. Hanc ergo velut caput accipe: illa velut cincinnos. Nam diuinitas in se vna simplex est, secundum effectum autem in subiectis, & effigiem particulariter impressam subiectis, variæ significatiōis recipit numerum: ideo essentialia nomina mutuo de se dici possunt, non sic autem denominata. Effentia dei scientia eius est cum conuersionis veritate, & subsstantiæ identitate: non tamen

A tamen cum verum est deum nosse aliquid, & sequenter verum erit illum id esse. Sic & potentia cum voluntate in deo vnum idemque essentialiter est, denominata vero ab his non se mutuo consequuntur. Denominationes enim istę cum aliquem circa creaturas effectum continent, cognatam ab illis multitudinem trahunt, in se nequeunt commutari. Mira identitas, & mira diuersitas, vtraque inexplicabilis, vtraque admirationis est plena, deuotionis & reuerentiæ occultissimas & efficacissimas causas continens. Accede sponsa ad hoc caput dilecti, & cincinnos eius: stringe rorantes crines, multum inde dulcissimi liquoris elicies. Pleni sunt guttis noctis, guttis occultis, guttis non ignota dulcedine refrigerantib⁹. Erit quando guttæ tales expressę frequentius integri fluminis efficient impetum. Bonus quidem, qui desiderium æstuantis amoris refrigerat. Sive supradictis modis caput cincinnosque intelligas, sive in capite illam deitatis nudam notitiam, quæ est facie ad faciem, cincinnos autem illam quę per speculum fit, & in velamento ænigmatis, in vtroq; refrigerij vberem rorem reperies: ideo forte capiti ros simpliciter assignatur, guttę vero cū adiectione noctis cincinnis attribuuntur, q & visio quæ per speculū fit & ænigma, nocturnę quidā habet qualitatis, minus fulgēs, & minus feruens. Aemulare sancta anima sponsum, caput & capilli deuotionis rore ma
B descant. Caput intentionis, cincinni cogitationis. Ad modum madentium capillorum strictæ sint, extentę sint, pingues sint, continentiæ extenuatę disciplina, continuationis perseueran tia protentę, exultationis specie pingues, ne ad modicum tenebrosō & gelido malitiæ & nequitię rore inficiantur, quem princeps aēris huius leniter & latenter aspergit. Caue fallaces infectiones eius, sponsi tui illum cœlestem se mentitur habere rorem. Claude illi: & si dicat, aperi mihi soror mea, nullam tibi cum eo cognationem esse respondę. Quæ illi cognata est, immaculata non est. Praua cognatio, quam contagio sequitur. Christus cum iam sororem dicit, immaculatam
Cantic.5.a subiungit. Auscultа quando dicere possis: Vox dilecti pulsantis. Hostis primo aggressu timide agit. Tentantis modo deprehendi timens: palpat, non pulsat. Dilectus tuus innotescere volens, pulsat audēter. Aperi mihi, quia caput meum,
Ibidem inquit, plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium. Ac si dicat: Aperi mihi, quia rore gratiæ refertus illabor. Aperi mihi, aptam te præpara tantæ præsentiæ. Tunc illa: Exui me tunica, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? Tu dicis, aperi mihi. Ecce aperui, parata sum, & domesticis turbari denuo curis refugio. Nolo quam semel exui, reindui tunica. Quomodo induar ea? Quomodo? Nullo modo. Non acquiesco, non possum non ægrè reinduitionis verbum audire. Laneam exui, vestita subtilibus. Noui quàm
C laboriosę sint partes Marthę, quàm onerosa operta sit tunica, quomodo circa frequens discurrendo ministerium inquinatos oportet illam affectuum pedes habere, & operum gressus. Nō possum de Maria in Martham degenerare. Optimam partem elegi, apertum & paratum efficere cor meum ad adnentum dilecti. Non videtur in partibus Marthę, passus molestias, qui semel ad illas iterum reuerti festinat. Nuda ab oni materia mundi, & sine impedimento velaminis, libera & quasi reuelata facie gloriam contemplatura dilecti, surgam vt aperiam ei. Via hęc via pulchra est, non potest per eā pes pollutus incedere, nec pollui in ea. Breuis via: nam dilectus stat ad ostium vociferans & pulsans, quasi morę impatiens. Pulsat ad ostium, explorat aditus, & ardentius diligens pro-
Canti.5.b perantem præuenit me. Manum suam misit per foramen, & ad tactum eius venter meus intremuit. Quid sibi vult hoc loco q sponsa, quæ clauserat ostium cubilis sui, non hoc quoq; obturauit foramen, ne ad illam quid ingrederetur incaute? In cæteris cautius agens cur hic locum negligētiæ reliquit? An forte hoc in se minus ipsa nouit foramen? Quis enim in se omnia potest nosse foramina, omnes aditus, omnes aptitudines, nisi ille qui (sicut in Ezechiele legitur) in lapide precioso foramina præparauit? Ipse foramina vbi vult parat, quia vbi vult spirat. Ipse manum mittit per foramen: per aptum aditum, inspirationis occultę virtutem. Per foramen, inquit, id est per aptum, per abditum, per arctum ingressum. Arctus enim ingressus satis, vbi manum tantum immittit Iesus, cius D
respectu quem per ostij apertionem sibi fieri petit. Non moueretur ille venter sponsæ, non surgeret, non aperiret dilecto, nisi ipse prior inspirationis suæ manum immisisset occultam. Occulta ratio vocationis primæ, latens causa, & nondum latus ingressus. Dilatatur autem, cum præoperanti spōso anima cooperatur, conatur, assurgit & aperit. Prima solius dei manus agnoscitur, secunda dei simul & hominis. Et cum magis dei sit propter munus, soli tamē homini deputatur ad meritum. Arcta est etiam & quasi per foramen concepta cognitio dei, ea quæ per operum eius cōtemplationem percipitur, & quasi tactus manus, non visio vultus eius. Aduerte trinū contemplandi modum, in capite, in cincinnis, in manu. In capite naturam, in cincinnis figuram, in manu facturam. De hoc vltimo sic ait: Delectasti me domine in factura tua, & in ope
ribus manuum tuarum exultabo. Possumus etiam sic illa vo- Psal.91.a.
care, essentiam, signa, opera. Diuinæ illius naturæ notitiam, signa per quandam in suo genere similitudinem depromunt, opera probant. Signa, vt sic dicam, exprimunt, & opera astruunt. Vltimus hic contemplationis modus, simplicium est, secundus eruditorum, primus purissimorum. Verūtamen sicut iam diximus, immissio manus per foramē, immissionem illam latentem & occultam significat inspirationis, quam diuinæ virtutis tactus operatur. Hic etiam est aduertere tria quędā
E in sponsa. Quę tria? Primo q tremit, secundo q surgit, tertio q aperit. Primum fit quidem in ipsa, sed non ab ipsa. Duo sequentia sic fiunt in ipsa, q etiam ab ipsa. In primo præoccupatur, in secundo conatur, in tertio captat. Cum tremit, nil in ipsa agit, sed magis patitur. Cum surgit & aperit, propriæ alicuius industriæ adhibet. Tremit, cum motum occultum inspirationis sanctæ dulciter sentit. Assurgit, cum consentit & sequitur quo illa ducit. Aperit, cum huic to tam se operi mens indulget, & reddit capacem. Veruntamen quanto magis se huic visui aperit, tanto ex nimia affectione & vehementia in
se deperit. Memor fui (inquit) dei, & delectatus sum, & exer- Psal.76.a
citatus sum, & defecit spiritus meus. Memoriam ventri, tremori delectationem, exercitationem surrectioni confert & aptat. Nam quod dicit, defecit spiritus meus, ad illud spectat, quod hoc sequitur in loco: Pessulū ostij mei aperui dilecto, Canti.5.b.
& ipse declinauit. Tunc declinat, cum tu deficis ferre nō valens. Cum tu afficeris vehementius, tunc ipse citius auolat. Quanto affectuosius captas dilecti amplexus, & quasi aperto corde totum absorbere & deglutire conaris, tanto velocius declinat labilis præsentia dilecti tui. Sed iam redeamus ad seriem literæ. Surrexi vt aperirem dilecto. Manus meæ distil
lauerunt myrrham: digiti mei pleni myrrha probatissima. Quid est q de apertione locutura præmittit de manibus? An forte suggerere voluit, quibus te manibus oporteat aperire dilecto tuo, quib⁹ operū meritis contēplādæ veritati aditum F
præparare? Bene quidē myrrhatę manus, quę carnis mortificationem operantur, quæ fluxum eius compescunt, stringunt vt latius influat oblectatio verbi. An non velut quasdā myrrhæ stillas censes opera regularis conuersationis, quæ vicissim sibi succedentia mentem vngunt, & carnem stringunt. Vigiliæ, ieiunia, castigatus & parcus victus, asper pannus & panis ater, plagæ virgarū voluntariè susceptæ, in matutinis psalmodiæ vociferatio, & silens oratio, vtraque in spiritu cordis vehementi: sed hæc tanto vehementior, quanto corporalis spiritus minus est continens: quidni distillant nobis dum vicissim succedunt sibi? Iure conferuntur myrrhæ, quia carni amaritudinē vexationis inferunt, & deuotionis velut vnguento mitigant animū. Et vt discretionē adesse intelligas, & obsequiū rationale: digiti, inquit, mei pleni myrrha probatissima. Manus opera sunt, discretio digiti. Myrrha tam actio carnis, q vnguentaria exhilaratio cordis. Hæc myrrha probata est. nā est quædā myrrha quæ reprobata est. Cū videris quorundā puerilių hominū digitos prohibita passim signa distillare, agilē manum vndiq; petulantis, vel peruersi affectus iudicia spargere: vt arbitror, indisciplinatę cōuersationis amaritudinem: quasi reprobam myrrham istum fundere non negabis. Probatissima vero myrrha est, quæ in multis argumentis exercitij regularis est reperta laudabilis. Et regularis

G exercitatio & hostilis vexatio, vtraque probabilis est, cum patientiæ virtus seruata integritate sua, amaritudine nimia non corrumpitur ac degenerat. Recole tempora, quibus iuuencula adhuc ecclesia ad aures pulsauit gentilium, vt dilecto suo Christo ad corda ipsorum ostium aperiretur, pateret aditus: quàm innumeros desudauit agones, quanta confecit martyria, quàm continuis est vexata supplicijs? Vere digiti eius pleni myrrha probatissima, eo quòd omnimodarũ passio num argumentis honestata est, virtus eius in laboribus suis.

Cum huiusmodi manibus satagite fratres, aperire verbo, speculationis dulcedini aditum præparate. Bonorum actuum meritis, mentis vestræ recessus Christo vberius reserabitis. Videte si laboris & fatigationis vestræ myrrha multis est experimentis reperta laudabilis, sicut aurum quod per ignem probatur. Digiti mei (inquit) pleni myrrha probatissima. Discretionis significatur subtilitas, & vnctionis libertas. Et digitos enim dicit, & plenos. Distillant, & pleni sunt. Vicissitudinem habent, non euacuationem. Interpolantur iciunia refectione, labores requie, vigiliæ somno. Vicissitudo refectionem affert, non defectum. Digiti (inquit) mei pleni myrrha probatissima. Contemplationis optas delicias, sponsi amplexibus ex ocio perfrui, illum solum cordis tui continere secreto? noli ad aperiendum vacuis, noli aridis occurrere manibus. Actio contemplationem præcurrit. Quanto H magis myrrha continentiæ & afflictionis mortificaueris affectus animales, tanto vberiorem aditum dilecto paraueris.

Denique sequitur: Pessulum ostij mei aperui dilecto. Non *Cantic.5.b* possumus in angustia terminandi sermonis huius ostium aperire capituli. In alium differamus tractatum, gratiam ab eo expetentes & expectantes, qui habet clauem Dauid, sine qua nemo aperit, Iesus Christus: qui viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo XLIIII.

Odie vobis fratres, de apertione ostij disserturi sumus. Nam hesternus sermo de operatione (quę velut quædam ad apertionem est via) vltimum tractatus nostri digessit articulũ. Bona plane operatio, quę immortalitatis & incorruptionis spem & speciem semper præfert, quæ non seminat in carne vt corruptionem inde metat. Vtinam in veritate ego dicere possim, quia myrrha in manibus meis semper. Si quis (inquit Iesus) fecerit voluntatem patris mei, cognoscet de doctrina mea. Ecce qualiter pie *Ioan.7.b.* tatis actus aditum referat veritatis. Boni certe actus, qui & quadam contemperantia & moderatione discreti sunt, & vnctionis deuotione repleti. Iure manibus vnguentariis asperitur Christo, qui de vnctione nomen accepit. Et forsitan nisi per vnctum ostium ingredi nescit. Ideo in templo de lignis oliuarum ostiola facta sunt, per quæ in sancta sanctorum adi- I tus pateret. Huiusmodi enim & ligni materia vnguentarij est ministra liquoris. Ostiola dicta sunt, & oliuarum arctus introitus: sed pinguedine gratiæ sine difficultate illaberis, vbi subtilis est intelligentia, & secretum mysterium. Non laborioſus patebit ingressus, si deuotionis & charitatis oleo quarisi ostio volueris vti. Et puto quòd conueniens est de templo testimonium prolatum: Templum enim dei sanctũ est, quod estis vos. Habe ergo in templo tuo ostia per quæ summus põtifex solus ingrediatur in intimum cordis tui recessum. Clau de ostium, obde pessulum, nisi quando dilectus tuus ingredi volet. Si ostium non est, passim patebit ingressus omni transeunti. Si ostium clausum est, pessulum non obseratum: facili cedet & patebit impulsui, clausuram non habens firmiorem. Habe vtrunque ostium circunstantiæ, & pessulum constantię. Prospice circunstanter, resiste constanter: obliuio & ignorantia non furripiat, improbitas non irrumpat. Et si ita maruis distinguere: solicitam præmeditationem reputa ostium: orationem quasi pessulum. Tali firmatum repagulo, hostili non patebit impulsui ostium tuum. Confortauit (inquit) psal *Psal.147.a* mista seras portarum tuarum. Nonne in seris & portis velut ostium & pessulum tibi videris audire? Vtrũque necessarium est, sed contra insidias inimici. Vbi vocem & pulsum audis dilecti, vbi manus eius subtilem & per foramẽ sentis attactum: aufer pessulum, ostium aperi, cuncta cedant obstacula: si fieri K potest, medium parietem totum aufer, vt libere se tibi dilectus tuus infundat. Solicitudo aduersus tentamenta dæmonum in securitatem vertatur de præsentia sponsi: cautelam hostem repellendi, in perfruendi dilecti copiam verte. Osti- *Psal.107.a* um aperuisse se nouit, qui dixit: Paratum cor meum deus, paratum cor meum. Quomodo ostio eget Iesus, qui in euangelio ait: Ego sum ostium? Miranda ratio. Ostium est, & pulsat ad ostium. Intrare vult per quem quisquis introierit saluabitur, & pascua inueniet. Magna est ostiorum distantia. Est enim ostium quoddam in argumentis naturæ, est ostium in sacramentis ecclesiæ, est ostium in experimentis gratiæ. In primo illo ostio naturalis rationis ductu innotescit nobis per opera operans sapientia, & ad aliquid veritatis intromittimur, diuinitatis colligimus notitiam, non tamen personalem in deitate distantiam. In hoc ostio non distinguitur persona, nec confertur gratia. Ideo non debet esse assiduus, non nimius ad hoc ostium pulsator. Per secundum in eo quòd salutaribus initiamur sacramentis, ad ecclesiæ vnitatem intramus, ad communionem sanctorum. In hoc secundo ostio sic quidam intus sunt, vt tamen quasi foris sint donec ad tertium accedant: quod familiarem interpretamur accessum per charitatis affectum, in copiosam quandam contemplationem L dilecti. Ostium hoc tam secretum, tam intimum, non omnibus patet, sed soli sponsæ præbet accessum. In Ezechiele multorum ostiorum distantias legis, quas modo longum esset prosequi. Veruntamen parum quidem interesse reputo tu ne ad illum ingrediaris, an ad te ipse: nisi quòd tunc videris ingredi ad ipsum, cum tu quasi præuenis, & prior rogas. Ipse vero ad te, cum ipse te præuenit, pulsat affectum, improuisus illabitur, & nil tale meditantem insperatę dulcedinis mouet attactu. Quando pulsat hoc modo ad ostium tum, noli morari: surge, festina, ne forte declinet. Nam & in *Cant.5.b* hoc loco sic habes: Pessulum ostij mei aperui dilecto: at ille declinauerat atque transierat. Cur abis Iesu bone? cur declinas? cur defraudas dilectam à desiderio suo? Tu desiderium inducis, tu delectationem subducis. An forte hoc modo in maiorem auiditatem & ardentius desiderium concupiscentiam protrahis, dum copiam subtrahis? Ita est. Plane ita est. Iste amoris fallaciæ, ipsum amorem magis inflammant, ad eius cumulum proficiunt dum sic decipiunt. Illæ dominicæ resurrectionis apparitiones quàm breues erant, quàm subitæ, quàm succisę. Quibusdam vix iam agnitus est, & statim elapsus est. Non se patitur ab aliquibus tangi. Aliis clausis illabitur ianuis, ostij apertione non indigens. Illud enim ostium maxime illi aperitur, quod aliis omnibus negociis clauditur. Cum putatur teneri, quasi furatur præsentiam gratam: furtim accedens, & furtim recedens. Gaudium enim contempla- M tionis instar est pũcti. Velociter recedit, & excellẽter transcendit omnem humanæ capacitatis virtutem. Quo ipsa vadit, non possumus equis eam in hac carne passibus sequi. Di- *Eccles.7.d* xi (inquit Salomon) sapiens efficiar: & ipsa longius recessit à me, multo magis quàm antea erat. Perceptio eius meli? quàm priuatio docet, quàm sit transcendens eius maiestas. Eo ipso quo vehementior est, velocius transit. Ipse (inquit) declina- *Cant.5.c* uerat atque transierat. Ideo ne Iesu bone declinasti ad sponsam, vt tam cito declinares ab ea? Ipse (inquit) declinauerat atque transierat. Quid est transierat? Transierat me, transierat vires meas, pertransiit me. Ideo quasi ferre & subsistere non valentem transiit me. Gladius est verbum dei, gladius *Ephe.6.d.* est Iesus, animam sine mora & difficultate pertransit: non subsistens, dum eius vehementiam liquefacta mens sustinere non valet. Flammeus hic gladius est: ideo sicut cera fluit à facie ignis, sic anima succensa à facie eius. Anima (inquit) mea *Cant.5.c.* liquefacta est, vt dilectus locutus est. Videtis qualiter ad ignitum eloquium liquefecit animam. Pessulum ostij mei aperui dilecto meo, at ipse declinauerat atque transierat. Ita in manifestatione dominicę resurrectionis, quæ facta est duob⁹ illis euntibus in Emaus, & aperti sunt oculi eorum ad cognoscendum Iesum, sub ipsa apertionis hora euanuit ab oculis *Luc.24.c* eorum: & quasi pertrãsiit cor illorum, vt ipsi fatentur: Nonne cor nostrũ ardens erat in nobis dum loqueretur & cętera.

Ardens

A Ardens erat in ipsis in collocutione, liquefactum est in illa visione vehementi, soliditatem & constantiam non obtinens. Quid enim est Iesum euanuisse, nisi illos in gloriosa apparitione subsistere non valuisse? Declinat dilectam vt flumen pacis, sed vt gloriæ torrens pertransit, sicut torrens igneus liquescere faciens animam, quam mundat, quam reficit, quam transit. Quàm dulcis hora quando anima huic igneo torrenti liquefacta miscetur: quàm subtilis est in illo momento, quàm extenuata, quàm mobilis. Nihil tunc teporis habet, nihil duritiæ reliquum, nihil rigoris: tantummodo calens & liquens. Cognata sunt sibi inuicem liquidum & calidum. In his duobus contemplationis vsus consistit. Quod liquidum est, calorem promptius concipit: & conceptus calor vice versa quod liquidum reperit, liquidius reddit. Quod dico calidum & liquidum, hoc est (si aliis dicatur nominibus) succensum & syncerum. Calidum eo quod amat, syncerum & liquidum est, quia quandam amati in se speciem repræsentat. Calidum, quia ardet: liquidum, quia videt. Calidum, quia inflammatur: liquidum, quia dilecti imagine informatur. Quod liquidum est, nil habet impurum, nil pigrum, facile cernens, & facile sequens. Sed tanta gratia liquidi non est cum calor non est. Bene liquidum, quod ex puritate dilecti claritatem percipit, & quasi percitum & promptum extra se B effusum post dilectum festinat, qui iam pertransiit. Ipse (inquit) iam pertransiit à me, qui totam pertransiit me. Velox transitus: sed violentiæ non parum habens in tactu, liquefactam post se reliquit animam meam, effusam vberius, & conantem transire vsque ad dilecti transitum, nihil præsumens in eius præsentia. In voce exultationis liquefacta sum sta- *Cant.5.c.* tim vt locutus est ipse. Anima mea liquefacta est (inquit). Quid est liquefacta est? id est crescens facta est, currens, clarescens. Crescens super se, currens ad ipsum, ex ipso clarescens. Virtute crescens, currens votis, veritate clarescens: hoc est lata, labilis, lucens. Ex hac forte liquefactione præstitum illi est quod manus suæ myrrham distillant, mens liquefacta est. Cur tertium præterimus quod canticum illud apponit? Habet enim sic connexum ex ordine, Venter tremit, distillant manus, anima liquefacta est. Potest isthic etiam leuiter hanc lectionem transcurrens, ordinatum quoddam agnitum aduertere: non tamen facile est & planum gradatæ distinctionis rationem assignare. In omnibus quidam modus signatur, sed maior in secundo quam in primo: & maior in tertio quàm in secundo. Plus est enim distillare quam tremere, sicut liquescere quàm distillare. Totum præstat præsentia sponsi sponsæ suæ, quod eius venter tremit, distillant manus, anima liquefacta est. Totum ex tactu eius, & vocis auditu, totum est (vt sic dicam) ex pertransitu eius. Quia tangit, tremit: distillat, quia perstringit & C pertransit illam in spiritu vehementi, cuius vocem audis, sed nescis vnde veniat, aut quo vadat. Ideo liquefacta est anima eius vt locutus est ipse. Vox subtilior manu est, vehementius mouet, & velocius transit. Sermo Iesu subtilioris & sublimioris doctrinæ plus continet, quàm aliqua operum prodere queant exempla. Omne transit exemplum de maiestate deitatis sermo, quem inter discipulos fudit: omnem experientiam pollicitatio gloriæ futuræ, quæ reuelabitur in nobis. Huic intelligentiæ & perceptioni aperi ostium vt com- *Psal.138.a* prehendas: statim declinat & pertransit: ideo & tu transi in affectum liquefacti cordis. Ad hanc vocem dilecti dic: Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, & non potero ad eam, & anima mea liquefacta est deficiens à comprehensione, & non sufficiens ex vehementi & violenta dulcedine persistere & morari in admiratione. Propter hæc & *Cant.5.c.* huiusmodi, inquit: Anima mea liquefacta est vt dilectus locutus est. Quid putatis vt aliquid præter seriem & quasi ex abundanti ad cohortationem præsumam? Quid inquam? Putatis quòd non hic sermo quorundam suggillat duritiam, quorum viscera gelido austeritatis rigescunt affectu, quorum viscera nullum misericordiæ distillant liquorem, nec exiguo tremunt & mouentur affectu erga pœnitẽtes, misericordis manus tactum non sentiunt, piissimi Iesu non igniuntur alloquio, pulsantem in pœnitente Iesum foris non audiunt? Vereor ne declinet ab eis & pertranseat, ne non inue- D niant cum quæsierint, & cum clamauerint non exaudiat eos. Cur durantur viscera tua ad filios quasi non sint tui? Poteras forsitan tuos inclementi oculo respicere, & resupino fastu præterire, si tamen tui tantum essent, & non domini tui. Quàm durus fores si de tuo largiri deberes, qui domini substantiam tam auaro & imminuto etiam filiis affectu dispartiris? Dispersit (inquit) dedit pauperibus. Sed tu forsitan pau- *Psal.111.b* peres nescis. Quid si dicat tibi deus: Imperfectum meum non viderunt oculi tui? In libro tuo non nisi perfecti sunt scripti, de perficiendis nulla te cura tenere consuevit. Malus medicus qui non est opus ægrotis, sed bene habentes fortasse exulcerans. Si non vis errantem quærere, saltem occurre reuertenti. Aperi ianuam misericordiæ, & si non pœnitentem propter Christum, suscipe vel Christum in pœnitente. Liquescat anima tua misericordiæ rore, acclamantis & pulsantis Iesu succendatur eloquio. Vox pœnitentis, vox pauperis, vox est Iesu. Ideo cum audis hanc vocem, clementi affectu liquescat anima tua, vt & tu cum sponsa dicere queas: *Cant.5.c.* Anima mea liquefacta est vt dilectus locutus est. Ausculta & recole quid locutus Mariæ Magdalenæ, quid mulieri in adulterio deprehensæ, quid Samaritanæ: Chananęæ, Zachæo, Petro, Centurioni. Ad tot pietatis sermones & clementiæ cuius non mollescat affectus, viscera liquescant? Ad tam vehementes flatus austrinos, etiam de durissimo pectore quan- E tumlibet annosa poterat glacies solui. Sentio me affluentis olei liquore perfundi, & simili affectu liquescere, quotiens misericordiæ tuæ opera & verba perfecte recenseo. Igni- *Psal.118.s.* tum eloquium tuum hoc vehementer, & seruus tuus diligit illud. Diligit quia indiget: ideo anima mea & præ gaudio liquescit vbi tu loqueris. Istam liquefactionem oportet vt sentiat omnis sanctus. Nam illa superius disputata liquefactio non nisi perfectorum est, & eorum non semper. In tempore opportuno & fructuoso, ne subducam silentio quod mihi suggeritur, breuiter vobis absoluam quod adhuc de hac liquefactione intellectu concepi. Non cernitis quod liquescit, qualiter de quodam rigore & immobilitate moueri incipit, seipsum egredi & deferere nititur, de tumore & mole pristina defluit & descendit & euanescit, seipsum ducentem & ad humiliora loca facile sequitur, vel eadem per seipsum sectatur, præcurrens frequenter ducentis conatum. Magna in liquefactis ad sequendum mobilitas, & prompta voluntas. Intelligitis iam (vt arbitror) in liquefactis ad obediendum aptitudinem grandem, humilis animæ affectum tractabilem. Hanc humilitatem non metus infringit, sed calor amoris informat. Metus mentem violenter infringit, amor emollit, & teneram ac liquidam reddens infringit ad libitum. Humilitas de charitate profluens, nil molestiæ patitur, F vltro ad imum tendit, quiescens cum apprehenderit inferiora. Habetis iam in liquefactione, humilitatis illius generosæ: habetis & obedientiæ expressam sub breuitate naturam. Vultis & testimonia? Dominus aperuit mihi aurem vt audiam eum quasi magistrum. Audistis loquentem dominum, audite liquefactum affectum discipuli. Ego (inquit) *Ezec.50.b.* non contradico, retrorsum non abij. Audistis quomodo sequitur, audite iam ad quàm infima. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me. An non iste quasi ad aspera & abiecta descendit, non rigide resistens, sed liquefactus, effectus tractabilis ad auditum calentis eloquij? Ergo qui huius humilitatis & obedientiæ liquescit affectu, non frigida tumentique mole immobilis & rigescens, pro suo iure eius sibi verbi vsum gloriosè præsumit. Anima mea liquefacta est vt dilectus locutus est. O mira vis verbi, & ignita vehementer. Inflammat cor, commutat renes, in nihilum in conspectu suo respectu dei sui animum redigit, à seipso liquescere & deficere facit, vt iam anima non sit secum, sed sicut sequentia continent huius versiculi: Ego semper tecum. Ideo non in se, non secum, sed cum deo suo est, semper obsequens & quantum datur sequens, sed non assequens semper pro voto, nec illo excellenti modo qui sponsæ cum sponso competit. Nam & hic sequitur: Quæsiui, & non in- *Cant.5.* ueni

G ueni illum : vocaui, & non respondit mihi. Sed capitulum hoc alterius temporis eget tractatu, ex ocio discuti volens. Sufficient ista non pro magnificentia sui, sed pro nostris disputata viribus, qualiter anima sponsæ liquescit ad loquelam dilecti sui Iesu Christi, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo XLV.

QVm tibi fuerit dilectus tuus elapsus, non tibi redit ad libitum: vexatio hæc dat intellectum amori, & augmenta affectuum. Nunc visitat, nunc euanescente visitatione vexat amicam. Varietas hæc amantis cor & desiderium rapit, & reparat ad vsum. Vt dilectus locutus est, liquescit anima tua. Anima tua liquefacta deficit, ferre non valens, & dilectus tuus declinat. Defectio tua, fuga ipsius est. Præsente & loquente dilecto liquescis & deficis & expiras: absente eo respirare permitteris. Absens vires reparat, quas præsens exhaurit. Delectationum vehementiam interualla temperant, cuius continuationem ferre non potes. Quid continuationem dico, nonne ipsa te inchoatio reddit exhaustam? Statim enim vt loquitur dilectus, liquescit anima tua. Denique & in sequentibus di-

Canti.6.b. cit: Oculi tui auolare me fecerunt. Quomodo dilectum auolare fecerunt, nisi dum nimio affectu in eo defecerunt?

H Modum nescis, ideo dilectus tuus moderatur, & præsentiæ suæ mensuram tibi distribuit in tempore. Ideo quæris & non inuenis, vocas & non respondet. Attendite fratres vehementiam & vim amoris. Nec abesse dilectum sustinet, nec sufficit præsenti. Ibi vota anhelata laborant, hic exhausta relinqui patiuntur. O fœlix amor qui continua quadam vicissitudine aut liquescit in ipso, aut quærens anhelat ad ipsum. Quæsiui & non inueni illum (inquit) vocaui, & non

Canti.5.b. respondit mihi. Alibi scriptum est hoc, hoc modo. Quærent me mali, & non inuenient: vocabunt, & non exaudiam.

Prou.1.d Quid iam est quod hoc ipsum tam commune est bonis & malis? Cur indifferenter vtrisque te Iesu bone subducis? Verum quidem non indifferenter, sed multum differenter. De malis dicitur: quærent, & non inuenient. Sponsa verò non se inuenturam diffidit, sed non inuenisse causatur. Quæsiui, & non inueni illum: vocaui & non respondit mihi. O quotiens quæsiui dominum Iesum meditando, inuocaui orando, sed nec meditatio effecta est dulcis, nec pinguis oratio? Ideo non inueni illum, nec respondit mihi. Nec inueni illum ipsum nec sua, sed supra modum dulcia sunt quæ respondit mihi. At vtinam mihi frequenter respondeat cum vel lego

Iob.13.c vel oro. Ita Iesu bone, responde mihi quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta mea ostende mihi. Ab-

I sconde pauliſper faciem tuam, vt mea mihi fœditas salubriter innotescat vel in meditatione mea, vel in lectione sacrarum scripturarum. Tunc enim me inueniunt custodes ciuitatis, doctores sancti, cum meos in eorum scriptis mores inuenio. Tunc me inueniunt, cum meos mores & vitia depingunt, cum discutiunt, cum vulnerant, cum increpant. Sacri scriptores ac si quidam custodes ciuitatis sanctæ Hierusalem (quæ est ecclesia) varios animorum inuestigant affectus & inueniunt singulorum passiones, bonos mores, & morbum quo quisque laborat: nullius vel cogitatio non inuenitur ab illis. Quotiens illa lego, quasi inuentum me & deprehensum puto. Illa me exhortationum iaculis feriunt, illa vulnerant, dum quod integrum arbitrabar, saucium esse conuincunt. Illa simulationis tollunt velamen, ignorantiæ vel obliuionis, inuolutum falsæ pallium gloriæ. Illa ac si pallio quodam & dissimulationis spoliant operimento, & elationis ornamento. Illa me quodam præsumptæ fallaciter gloriæ pallio spoliant, dum conscientiæ denudant infirma. Vtiliter ergo à custodibus in hunc modum inuenior, quanuis dilectum admodum inuenire non queam. Denique iam minus in me in quo glorier, minus in quo quiescam inueniens, amo-

Cantic.5.c ris in dilectum facibus inardesco. Filiæ Hierusalem nunciate dilecto quia amore langueo. Per me non audeo accedere, non hanc familiaritatem mihi præsumo, non sui copiam mihi adhuc Iesus indulget: ideo filiæ Hierusalem ad vos accedo, vos ambio, vobis causam commendo, committo ne- K gocium, nunciate dilecto. Quasi ignorat, dum dissimulat. Custodes spolient, filiæ nuncient, doctores exhortentur, exorent filiæ. Filiæ Hierusalem nunciate dilecto, quia amore langueo. Nunciate, ingerite: frequens suggestio dilectum inflectet. Iam exuta sum, iam spoliata sum meipsa, iam idonea dilecto vestiri. Spoliata & exoccupata mens languet amore, nunciate dilecto quia amore langueo. Fratres, si vos increpatorius doctoris sermo tangere specialiter videtur, ve stros expresse ferire mores, mentis vestræ nudare vulnera, vel occultatæ vel excæcatæ conscientiæ tollere pallium: ad incentiuum amoris, non ad odij illud inuertite fomitem. Cur priuatam trahis ad iniuriam, quod in commune profertur ad omnes? Forsitan ad te quod dicitur respicit, te tamen nominatim non exprimit. Amoris tibi languorem generalis timinatim non exprimit. Amoris tibi languorem generalis timinatim non exprimit. Amoris tibi languorem generalis timin

G tione vestra, sed magis consulens verecundiæ. Nam sub conditione ancipiti hæc vobis dici temperantius auditis, quã si dicatur præcise, cum inueneritis. Non veretur ne suspensam rogationem ad iniuriam trahant, nouit verecundiam filiarum Hierusalem, nouit humilem spiritum, & quod teneret pudorem. Plus læderet precisa diffinitio quam suspensa conditio. Si, inquit, inueneritis. Dico, si inueneritis, non dico cum inueneritis. Illud dico, sed istud intelligo. De meo affectu dubitatio ista non prodit, sed affectui vestro & humillimæ existimationi de vobis ipsis morem gero. Si inueneritis, hoc est cum inueneritis, mementote mei. cum bene vobis fuerit, tunc mementote mei, vt suggeratis, vt annuncietis dilecto. Non oportet in huius loci disputatione morari, ad mores vestros fratres, vos mitto. Recolite qualiter abinuicem, quam humili affectu, quanta votorum instantia, & cum adiuratione orationum mendicatis solatia, non quod omnes auderetis petere nunciari de vobis quod fotis amore languentes. Alium soletis inuicem languorem deplorare, non gloriari de isto. Et si potest quis ad horam gloriari, non expedit quidem, ne forte immissione inanis gloriæ gloria vestra nihil sit. Sunt tamen nonnulli qui conuersationis iudicio & oris officio diuini in se languorem amoris occultare non possunt. Conceptan potest non aliquando amantis os parturire. Nam ad aliorum consolationem verbum latenter elicit spiritus interiora replens, infusæ gratiæ
H copiam eructat. Denique & in hoc loco sponsa non loquitur, sed spiritus est qui loquitur in illa. In collationibus sanctis suspiria, singultus, de imis prodeuntes præcordiis crebri gemitus, nonne sunt quædam eructationes spiritus & conceptæ gratiæ? Talibus indiciis nonne se prodit languor amoris? Nõ est occultatus languor quando gemitus non est absconditus. Ipse se prodit languor, cum hæc producit indicia. Quid ergo percepta signa, nonne quandam admirationis vim habent, vt eos qui hæc deprehendunt, ad congratulationis promouean affectum? Etiam si sermo sileat, conuersationis piæ sanctitas rogat. Commendari vult, dum se quibusdam prodit indiciis. Quid enim? Cum aliquando cœlestem hunc deprehendero amorem, nonne habebo quasi adiuratum puteum, vt propensas pro eo gratias agam? Num commendabo precibus piis conceptum languorem, quem gemitus altus prodit? Durus ego si non tam sanctam & diuinam in fratribus passionem, qua possum orationis instantia foueam, supplicatione commendem, replicem & annunciem dilecto si copia detur. Quid tu quid fratrum mauis vitia numerare quam virtutes, damna quam dona, condemnare quam commendare? Si te ad commendationem adiuratum non sentias, non es iam Hierusalem filia, sed filia Babylonis. Filia Babylonis misera
I quis retribuet tibi retributionem? retribuetur enim tibi. Desisce Babylonis filia esse, barbaros depone mores. Desine in sanctis numerare magis detrimenta, quam lucra. Sufficiat tibi iniuriandi malitia. Noli saltem foris nunciare, noli prædicare sodalibus tuis. Nam sodales sponsi aurem non accommodant si deroges sponsæ. Ipse sponsus ægré audit iniurias dilectæ. Cuicunque dicis, illi dicis. Auris enim zeli, audit omnia. Temerarium est dilectam condemnare dilecto. Bona sibi mauult nunciari de sponsa, & commendationi promptius
Cant. 5. c. aurem præbet. Nouit hoc sponsa, ideo dicit: Adiuro vos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum, vt annuncietis ei quia amore langueo. Vt annuncietis, inquit. Annunciatio precationis tenet effectum. Humanum recogitate morem in rogando. Nam apud miseratorem alicuius commemorare misseriam, ipsum rogare est. Efficax precatio est modesta suggestio, oppressi infirma exponere, fortunæ infœlicitatem, insolentiam hostium. Hæc, inquam, exponere in aure potentis, quid aliud est quam ipsum verecunda quadam prece ad auxiliandum inflectere? Quot in locis apud psalmistam hunc precis modum inuenies? In euangelio, inquit Maria ad Iesum:
Ioan. 2. d Vinum non habent. Non precatur dominum, nec imperat filio, defectum vini tantum nunciasse contenta. Cum beneficis & ad liberalitatem propensis, ita agendum est: non est enim gratia violenter exprimenda, sed proponenda occasio. Commenda sponsam sponso, dotes eius enumera. Nonne hoc est eius inflammare concupiscentiam, stimulos adhibere? Nunciate dilecto. Hoc nunciare, ipsum prouocare est ad rependendam vicem, ad refocillandum amore languentem. Ipse consolationes disponit in corde suo, sed nostris expectat precibus compelli. Quod facit, faciet citius nobis pulsantibus, fortasse & vberius. Dilatio hæc cruciatum mihi parit, sed consolationis parturit cumulum. Multiplicatis precibus expectata solatia vberius refundet. Nunciate dilecto, quia amore langueo. Vos nunciate quibus patet ad dilectum familiaris accessus. Vos nunciate quæ nostis ex parte quanta sit amatorij virtus languoris, quam sit fortis vt mors dilectio, quam sit vt infernus æmulatio dura. Adiuro vos vt annuncietis quia amore langueo. Narrate & annunciate, & exaudiet vocem vestram vt refoueat vota mea. Annunciate quia amore langueo. Non languet amor, sed languet amans. Vbi viget amor: ibi viget languor, si absit quod amatur. Quid est languor nisi affectio quædam de absente dilecto amantem conficiens? Amor vehemens, patientis simul afficit & carnem & mentem. Illius extinguit lasciuiam: huius & lætitiam perstringit. Carnis extinguit motus: mentis hilaritatem perstringit quodam tristi affectu & desiderio absentis dilecti. Languet caro, dum eius languidior & remissior motus efficitur. Languet animus dum æstuantis voti nimietate conficitur. Carnis languor est motus eius vel nullus vel perexiguus. Animę languor est motus eius nimius. Nonne eo ipso caro conficitur, quo mens abstracta ab eius amore in alia quædam auertitur? Carnis motus non sentitur, dum animus sentitur vehementior factus. Vix sustinetur, aliquotiens quidem nec sustineri potest, quando nimius exæstuans amor patientis animi vires exhaurit. Quæ est enim humanę mentis fortitudo vt sustineat, cum eam ille cœlestis amor sponsi impatienter exagitat? Liquefactus in hac exercitatione se fugit animus, amoris violentiam ferre non valens. Sic enim in consumpta materia & iam deficiente, languidiora redduntur ignis incendia. Et deus noster ignis consumens est. Sentit omnino vim Deut. 4. d
fermonis huius qui vehementiori languet affectu, in meditatione dei sui delectatus & exercitatus & deficiens. O potens & præpotens passio charitatis, si non temperatur, non toleratur. Iure potens, quæ animum quem possederit, suiipsius efficit impotem. Cum semel fuerit accensa in mente, attingit à fine vsque ad finem fortiter, facit ad quod venit, & proficit & speratur & crescit, nec deficit donec deficientem reddiderit animam. Sicut enim hic corporalis languor non est semper æqualis vehementiæ, sed est aliquotiens eius intensior passio sic & amoris affectio & si iugi desiderio se tendit in dilectum, aliquando quidem intensioribus votis exæstuat, hora orationis maxime. Tunc quidem languet amans, quia spiritus vehemens pertransit in illo, & non subsistit. In exitu horę illius dicere potest: Filiæ Hierusalem nunciate dilecto quia amore liquesco. Ante hanc horam languor est, sed in exitu eius in liquefactionem vertitur languor. Ideo cum tu oras, non sinas animum fluctuare, non declinare ad alia, vt cum fœlici fuerit hac passione tactus, ad illam se stringat donec plenius inficiatur & percurratur & consumatur. Non enim desinet quousque totum percurrat & ebibat hominis spiritum.
Sic vir desideriorum elanguit Daniel ex visione cœlesti, vt Dani. 10. d.
nihil virium remaneret in ipso. Cum pertransierit illa vehemens passio, ad tolerabiliorem quendam & humanum magis languorem sponsa redit, qui ei continuus est, qui tam concitatus non est. Hic plane etsi non deficit, tabescit tamen absentis amore dilecti. Bonus hic languor, per quem carnalis affectus se languide mouet. Aliud est si impetus carnis fortiter surgens, fortiore superueniente reprimitur: aliud si languens & quasi expirans moribundo pulsu molliter tentat. Sentio adhuc alios quosdam languores molestos: omnes vtiles tamen: languorem timoris, languorem tædij, languorem tristitiæ. Quidni consumar timore & mœrore præ conscientia nequiter transactæ vitæ, timore pro facilitate vitæ inter laPsal. 38. b
queos agendæ, vitæ tædio in imagine transeuntis vitæ? Vniuersa enim vanitas omnis homo viuens. Vtinam tibi domine aliquæ filiæ Hierusalem nuncient languores meos, si qui sunt in me, qui commendari tibi digni sunt. Nam multi sunt in me

A me indigentes curari. O me fœlicem si aliquis centurio cœ-
Mat. 8. a. lestis dicat tibi: Domine, puer meus iacet paralyticus in domo, & male torquetur. Vtinam domine statim respondeas: Ego veniam, & curabo eum. Dic domine verbo, & sanabor. Verbo enim ades, quia verbum es. Magna curationis virtus
Ibidem in verbo, & quod tu es domine, & quod à te per tuos est. Sensit hoc centurio qui dixit: Domine dic tantum verbo, & sanabitur puer meus. Sed vacuus est tamen omnis sermo docentis, si tu domine intus non loqueris. Dic verbo, & sanabitur languor meus, forte & generabitur in me languor te loquente, vt ego dicere audeam: Filiæ Hierusalem nunciate dilecto quia amore langueo. Bonus vterque languor, siue vehemens & concitatus, siue hic continuus & temperatus, nisi quod in eo iste continuus non est, quod frequenter non reuertitur ad ipsum, propter incontinentiam ardentis desiderij excrescẽs, & non se compescens. Non conuertitur donec deficiat iterum. Si ad horam diligis, & post horam desistis, non est amor. Si diligis, & ex amore absentis dilecti non tabescis, non est languor. Vt ergo amor languor sit, habeat vtrunque, & continuationem, & confectionem. Nunciate (inquit) dilecto quia amore langueo. Qui in infirmitatibus sunt, languores nunciari volunt medico, quæ dilectionis sunt amico. Illi quidem vt curentur: isti autem vt recreentur. Aemulamini fratres, meliorem habere languorem, quem sicut
B absentantis se dilecti desiderium creat, sic se præsentantis delectatio recreat domini Iesu sponsi ecclesiæ & animæ sanctæ. Qui viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo. XLVII.

Cantic. 5. c. Valis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus, quoniam sic adiurasti nos? Magno profusæ videntur affectu interrogationes istæ tam vehementes. Arbitror in filiabus Hierusalem ex confabulatione sponsæ languentis similem languorem aut creatum vt sit, aut excitatum vt auctior
Ibid. 6. a fit. Et in sequentibus dicunt: Quo abiit dilectus tuus? & quęremus eum tecum: quasi dicant: Quæremus tecum, sed & nobis quæremus, illo tecum frui volentes. Denique non dicunt quæremus tibi, sed quæremus tecum, participium inuentionis optantes & sibi. Magna vtrinque humilitas, & in sponsa, & in filiabus Hierusalem. Illa se rogat commendari sponso: istæ se instrui rogant de sponso, nec simpliciter: sed illa cum adiuratione, hæ cum ingeminatione. Non est enim leuiter rogantis vel quod illa adiurat, vel quòd istæ ingeminant. Qualis est (inquiunt) dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quoniam sic adiurasti nos? Vtiliter adiuratæ sunt, quæ sic animatæ sunt. Non est exigua sanctæ collationis vtilitas. Verbum est & quo charitatis languor generatur, & quo infirmitatis curatur. Nouit
C Mat. 8. c centurio vim medendi efficacem in verbo: ideo dicit: Dic tãtum verbo. Bonum est si dicantur verba, sed nihilominus bonum est si scribantur verba. Volat enim irreuocabile verbum, nisi scripto mandetur. Scriptura verbum & stabile facit & visibile: mandatum paginæ reposcetur cum voles. Bonus depositarius est liber, integre quod acceperit resignans, cum voles sumes, vbi voles leges, quandiu voles moraberis. Scriptura memoriæ reparatrix est: quia verbi repręsentatrix est. Tuto verbi medicamenta illic condis. Seruantur enim illęsa. Si verbum medendi vim habet cum dicitur, cur non habet cum legitur? Si bona curatio cum dicis, cur non bona cum legis? Non curetur hoc modo languor meus, hoc est dicere, qui primo audit, verbi vtilitatem capiat, ad posteros & longe positos non pertingat: vbi primo sonat, ibi suffocetur: exhauriatur omnis eius commoditas auditu primo, æterno prematur silentio. Non iterum cadat in terram bonam vt fructum faciat. Hoc medicamentum qui primus acceperit, conualescat eger, virtutem eius post illum persentiat nullus.
In piscina illa post aquæ motum sanabatur vnus, sed in
Ioan. 5. d vno illo signata est charitas, non singularitas. Post primum curatum non est dictum de piscina illa: Exinanite exinanite vsque ad fundamentum in ea, aquæ salutaris nec vestigium maneat. Bonus aquæ motus disputatio & exagitatio sacræ paginæ. Bene enim mouetur, cum prudenti ventilatione ad D
spiritualem promouetur intellectum. Bene mouetur, cum eius discussione auditor promouetur. Sicut medicamentum sic & cibus est verbum. Et quomodo dicitis, cibus quem vos operamini pereat, non permaneat? Sed tamen non est passim omnibus hæc permittenda licentia, nec aquæ motus sanabat nisi cum angelus descendens tempore suo mouisset eam. Ille Ibidem.
vtique angelus cuius labia custodiunt scientiam, ex cuius ore est exquirenda legis scientia. Ergo (quod quidem fatendum est) magna texendi verbi salutaris vtilitas, sed cum alicui hoc opus permittitur, vel magis cum exigitur ab eo. Ideo non videtur nostrorum redarguenda cautela maiorum (quę superabundans non nocet) quæ generaliter imponit silentium, ne aliquibus vtiliter indulta licentia, aliis præsumptionis temerariæ scandalum fiat: simul ne quis dum in onere sibi non imposito occupatur, ocietur ab imposito. Et vt reuertamur ad propositum. Multum excitatę & animatę sunt ex collocutione & adiuratione sponsæ filiæ Hierusalem. Quomodo non animentur ad rogandum de pulchritudine ipsius, pro cuius amore sponsam languentem & fere exanimatã vident? Deprehensus in sponsa languor amoris, in hanc illas quæren di curiositatem protraxit. Videntes enim in sponsa amorem esse vehementem, causas & irritamenta tanti affectus arbitrantur in sponso. Affectuosè quærunt qualis sit in sponso E
pulchritudo, de quo non possunt non præsumere quin admirabiliter pulcher sit, & sponsæ pulchritudinem in argumentum assumunt pulcherrimi sponsi. Qualis est dilectus tuus
Canti. 5. c ex dilecto ô pulcherrima mulierum? Pulcherrima mulierum ecclesia est, quæ singularum animarum pulchritudo est. Pulcherrima est in qua omnis pulchritudo est, & deformitas non inest. Denique & qua ex parte de ecclesia sunt, deformes nõ sunt. Si quibus videtur inesse deformitas, & si aliquibus de membris eius ad horam respergitur deformis macula, non tamen imputatur dum non immoratur. Fortasse plus accipit pulchritudinis post maculam deterså, quam deformitatis cõtraxit subito respersa. Bene itaque pulcherrima & omnem pulchritudinem habens, & omni fœditate carens. Sed & multę fideles & spirituales animæ in eo pulcherrimæ sunt, quod aut per sanctam conuersationem maculam non admittunt: aut per solicitam & synceram confessionem subinde diluunt. Pulcherrima est quodammodo, non omnes alias excellens, sed non excedens. Quasi excessus non est vbi situs † regressus est. Pulcherrima ergo est, decorem & confessionem induens, amicta lumine sicut vestimento. Pulcherrima est quę per ipsum lumen est amicta lumine per confessionem, per conuersationem existendo lumen ipsum. Qualis est dilectus tuus ex dilecto: ô pulcherrima mulierum, qualis est dilectus tuus? Non vacat multo affectu hæc ingeminatio, nec mysterio vacat. Quod si ita dixisset: Qualis est dilectus tuus ex di- F
lecta, sicut dicit: Qualis est dilectus tuus ex dilecto nemo ambigeret quin alterum referendum esset ad eam generatione, quæ est ex patre, alterum ad eam, quæ est ex matre. In vtraque enim mirabilis est & concupiscibilis nimis, sed ex coniunctione mirabilior multo. Naturarum duarum alterutram aut cum patre habet, aut cum matre communem. Coniunctio ista propria est. Ibi personalis eius proprietas communiter consideratur in istis, quia integraliter conficitur ex istis. Constat enim ex duabus naturis, sed nihilominus constat in duabus illis: ex coniunctis constat, & in singulis constat. Ex coniunctis & non in singulis constat proprietatis eius integritas, per quam simul distat & à patre & à matre. Non enim ab alterutro sed in copulatis distat ab vtroque & quolibet, qui non est ipse. In singulis & in copulatis consistit naturalis eius essentialitas secundum quid: & simpliciter & per se deus est sicut & pater, & simpliciter & per se homo sicut & mater. Non est ex parte & secundum quid deus, ex parte & secundum quid homo. Ideo totus dictus est deus, & totus dictus est homo. Non totum quod ipsum est, sed quod ipse totus, nec quasi in omni parte sit deus, & in omni parte homo: sed quia non est pro parte deus, & pro parte homo. Quod ergo dicitur totus deus, & totus homo, magis partes excludit quam colligit, essentialem simplicitatem in vtraque natura inducens:

† alis citus

G inducens: non quòd vtraque essentia simplex sit, sed quod ip-
Phil.2.a se simpliciter est vtraque. Propter quod & habitu inuentus
dictus est vt homo, quia cum non sit connaturalis diuinitati
humanitas, per susceptionem tamen in persona Iesu quasi ha-
bitu quodam est vestiens & cooperiens eam. Non est diuinæ
naturæ humana natura connaturalis, sed tantum personæ ip-
sius Iesu, quæ humanæ naturæ propria sunt, naturaliter in-
sunt. Sic est in natura hominis, quod naturaliter est homo, ve
rus homo, & vere homo. Verus homo propter veritatem a-
nimæ & humanæ carnis. Vere homo, quia vere constans ex a-
nima humana & carne, ex veris constans: & vere constans,
non tantum vera habens, & vere habens partes humanitatis,
sed vere etiam existens ex ipsis. Naturales habens, & natura-
liter habens, sicut naturaliter deus, ergo & generaliter, &
non tantum habitu homo. Iure ergo sicut in veritate diuinæ
dicitur extare naturæ Iesus, sed & in veritate humanę naturæ
creditur, vtrasque naturas habens, & naturaliter. Ideo filiæ
Hierusalem distinctè quærunt qualis sit secundum vtranque
partem, de generatione ipsius optantes & natura doceri.
Qualis est dilectus tuus? In natiuitate diuina est dilectus ex
dilecto: in natiuitate humana factus est dilectus ex dilecta:
nisi quod non tam est ipse dilectus ex matre, quam ipsa est ef-
fecta dilecta per ipsum. Totum habet quod habet dilectus ex
dilecto, sed non totum à dilecta, magis autem totum habet,
H quod habet ipsa, ab ipso. Ideo cum primum rogant filiæ Hie
rusalem, Qualis est dilectus tuus ex dilecto, non similiter ad-
iungunt qualis est dilectus tuus ex dilecta, sed simpliciter
qualis est dilectus tuus: quod ibi supra capacitatis suæ vires
vota porrigunt, corrigunt incontinenti ad humaniorem quã-
dam & magis modestam se conuertentes. Possumus au-
tem vtroque sensu hoc intelligere, vt aut interrogatio pro-
pter geminam in Iesu naturam accipiatur congeminata, aut
illa prior quasi incapabilis hac sequenti sit reuocata, acsi di-
cant: Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mu-
lierum? Huius te fidei veritas quam tenes de generatione
dilecti de dilecto, inter omnes omnium professores secta-
rum te pulcherrimam facit. Ista fides te mundat, ista venu-
stat, qua dilectum tuum dilecto ex quo est æqualem defen-
dis. Talis est qualis ipse à quo est. Mira æqualitas, & mira
qualitas. Aequalitas illa identitatem valet, qualitas substan-
tialitatem. Si essent duæ naturæ, vtraque summa, vna in pa-
tre, in filio alia: esset quidem æqualitas, non esset identitas,
sed æqualem sibi aliam diuina natura non admittit. Vna nu-
mero in vtroque est qualitas, & substantialis qualitas, imò
substantiæ qualitas: ideo filium qualis est pater talem esse,
est & ipsum quod pater est esse: qualis pater est, talis & fi-
I lius: & ipsa qualitas est vterque: consubstantialis est illi,
& eadem est cum illo substantia. Substantia non tantum sub-
sistere conferens, sed & ipsa subsistens, viuens, potens, intel-
ligens. Talem prædicas dilectum tuum ex dilecto, talem dif-
finis. Si fieri potest huius fidei nobis rationem edissere,
& sufficit nobis. Ostende nobis patrem, & sufficit nobis.
Quomodo scimus qualis est dilectus tuus ex dilecto, si non
edoces qualis est dilectus ex quo est? Sed non est hoc aut hu
ius temporis, aut huius capacitatis nostræ: sed sufficit cre-
dere, quia talis est qualis est pater. Quanuis non sufficimus
comprehendere quæ illa qualitas est, doce qualis secundum
humanitatem est, secundum quam dilectus est ex dilecta.
Doce & dic qualis est dilectus tuus. Delectat nos de ipso
iam audita reaudire. Replica nobis quæ de dilecto tuo vel
credi debent, vel capi valent. Vtraque audita nos vehemen-
ter delectant: & quæ incapabilia nobis sunt, nos tamen ca-
piunt illa: eo ipso admirationis & amoris æstu capti sumus,
qui te sic captam, sic arreptam, sic æstuantem videmus. O
qualis est, ô quam amabilis est dilectus tuus, cuius in te sem-
per amor capit augmenta, qui tibi fit semper de dilecto di-
lectus, imò de dilectissimo semper dilectior, cuius te facit
amor pulchram, experientia auidam, auiditas anxiam. Anxij
est enim & affectus votiui quod sic adiuras nos: Qualis est
dilectus tuus ex dilecto, quoniam sic adiurasti nos? Quam
pulcher est qui in te fœdum nihil esse sustinet, ideoque pul-
cherrimam efficit mulierum. Quam amabilis & gratiosus
sine quo nec ad horam esse sustines, propter quem sic adiu- K
rasti nos. Rogo vos filiæ Hierusalem (huius terrestris Hie-
rusalem) cur non has ad ecclesiam interrogationes ingemi-
natis? Cur hanc vtranque natiuitatem in Christo, quem de-
trectatis commendare, dissimulatis addiscere? Cur vos non
sentitis adiuratas ab ecclesia, prolatis contra vos scripturæ
vestræ cum fide testimoniis, collatis in fide spiritũ gratiis,
perlatis pro fide passionum martyriis? Cur non vos quasi
adiuratas sentitis ab ecclesia aptioribus, quas frequentat, ce-
remoniis: acutioribus, quas tractat, sententiis: altioribus,
quæ expectat, præmiis: arctioribus, quibus se instituit, vo-
tis? Disciplina restrictior, doctrina instructior, expeditior
ritus, eminentior virtus tibi poterat zelum generare, pro-
uocare affectum, & ad mouendam æmulationem adiuratio-
nis habere vim. Sed veniet tempus (nondum est enim) cum
conuersis vobis ad dominum, auferetur ignorantiæ & dissi-
mulationis velamen: tunc quasi sensibiles effectæ, accepto
domini spiritu, adiurationum istarum sentietis virtutem:
tunc in sanctam expergefactæ curiositatem, auidas interro- *Cantí.5.c.*
gationes frequentabitis, dicendo: Qualis est dilectus tuus
ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tu-
us, quoniam sic adiurasti nos? Iudæorum (fratres mei) non-
dum tempus aduenit, nostrum autem semper paratum est.

Ideo omissis friuolis & fraudulentis sermonibus, huius- L
modi admirationum vel interrogationum commercia cele-
bremus in conuentibus nostris. Vtinam vos tales sitis filiæ,
quæ talia dogmata desideretis audire, vtinam & ego talis
sim sponsa à qua valeatis paratæ talia petere. O beata vere
mater quæ sibi dici audire meretur: O pulcherrima mulie-
rum. Beata plane si pulchritudinem tantam integram seruet.
Candidiores (inquit) Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, ru- *Thre.4.b*
bicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores. Deni- *Ibidem*
grata est super carbones facies eorum. Magna certe collau-
datio, sed maior vituperatio. Candor niuis, lactis nitor, ru-
bor eboris, puritas & pulchritudo sapphiri, carbonis obdu-
cuntur nigredine. Denigrata est super carbones facies co-
rum, & non sunt cogniti in plateis. Non sunt vtique pro Na-
zaræis cogniti iam in plateis. Silebo de aliis: ordinis nostri
cernite viros, quam admirabile erat nomen eorum in vni-
uersa terra. In vicis quando vix erant visi in plateis, statim
cogniti pro sanctitatis signo erant in eis. Nunc autem nul-
lo religionis discrimine, nullo priuilegio conuersationis,
aut nullo aut prætenui distincti & signati sunt à cæteris. I-
deo non sunt cogniti, quasi Nazaræi in plateis. Frequentia
platearum dedecorat Nazaræos, & peregrinam speciem in-
ducit. Mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides san-
ctuarij in capite omnium platearum: ideo non sunt agniti in
plateis. Non agnoscitur in eis natiuus candor, non nitor, M
non rubor, non pulchritudo. Quid enim ista significent?
pulchritudinem magnam depingunt: ideo non sunt cogniti
in plateis. Hi Nazaræorum colores sunt, hi etiam sponsæ &
sponsi sunt. Nam & sponsa hoc in loco loquitur & dicit: Di
lectus meus candidus & rubicundus. Talis est Nazaræus no-
ster: & cui assimilatur Nazarçorum color, assimilatur & spõ-
sæ color. Illa enim Nazarea est, domino se Iesu Nazaræo de-
uouens & desponsans: quam cum talem inuenerimus, collau-
demus pulchritudinem eius, consulamus peritiam. Qualis est
dilectus tuus ex dilecto ô pulcherrima mulierum? qualis est
dilectus tuus, quoniam sic adiurasti nos? Sed iam dilecti sui
laudes texat domini Iesu. Qui vinit & regnat per omnia se-
cula seculorum. Amen.

Sermo XLVIII.

Cantí.5.c. Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex
milibus. Studium dilectum intermittit ad tem-
pus, sed ad tempus modicum vt filias instruat: de-
lectabilia necessariis interrumpit: nec tamen sine
dilectione est quod sponsi memoriter recenset præconia.
Dulces enim faucibus sponsæ laudes sunt sponsi. Pia mater
& sponsa prudens filias informat, commendat dilectum. Iu-
re prudens, tam parata & tam profusa habens quæ eloqua-
tur de sponso. Diligenter illi singula ipsius & notata sunt
& reco-

A & recogitata sunt quæ tam in promptu sunt. Trahunt sin-
gula affectum eius quæ memoriæ tenaciter hærent. Color,
caput, comæ, oculi, genæ, labia, manus, venter, crura, pes,
guttur, omnia hæc figurate describuntur in laude sponsi. Et
quasi in clausula & breui capitulo totum concludens. To-
tus (inquit) desiderabilis: vt quæ in his amoris sui parata a-
Ibidem. limenta esse doceat. Talis est, ait, dilectus meus, & ipse est
amicus meus. Videte in his omnibus doctrinam sponsæ, vi-
dete deuotionem, videte diligentiam vel quærendo dile-
ctum, vel instruendo filias, vel recolendo laudes ipsius. Ob-
nixè adiurat, parate respondet, figurat ornate, distinctè par-
titur, succinctè pertransit, summatim stringit, & nescio
an sufficienter exprimit. Scio quidem quod affectuose con-
cludit. Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus. Lau-
dum istarum magnus ambitus, & magnus plane amor lau-
dantis. Iam singulos laudis huius articulos reuoluamus. Di-
lectus meus candidus & rubicundus, electus ex milibus. Sin-
gularis mixtura est colorum, qui in sola persona domini ope-
ratione diuina conuenerunt in vnum, nec vt sint vnus, sed vt
sint in vno. O gratiosus sponsus & amabilis valde, in quo
generatio diuina candet, & rubet humana. Ipse est enim can-
dor lucis æternæ. Ipse etsi non ex sanguinibus, neque ex vo-
luntate carnis, neque ex voluntate viri: de sanguine tamen ma
B tris natus est, & nihil in eo ruboris illius de quo ait Esaias:
Esa.1.e Si fuerint peccata vestra rubra sicut vermiculus, velut lana al
ba erunt. Non sibi conueniunt, non se patiuntur lanę albedo,
& rubor vermiculi. Alius est quidam rubor qui inuenitur si-
Esa.63.a mul cum candore in vestimento Iesu. Quare (inquit Esaias)
rubrum est vestimentum tuum? Vestimentum domini Iesu
natura virgineæ generationis, candens munditia & innocen-
tia sanctitatis, multo decentius colore passionis voluntariæ
in credentium rubet affectibus. Qualis rubor, qui dealbandi
Apo.7.d non caret effectu? Lauerunt (inquit) stolas suas & candidas
fecerunt in sanguine agni. Rubor hic in Iesu meo candorem
inuenit, non fecit: in nobis facit, non inuenit. Rubor hic cru-
entæ natiuitatis & proprię iniquitatis superinductus colore,
ruborem eius in candorem conuertit, fidē corda mundans. Iu
stificati enim sumus per fidem in sanguine Iesu. Bene tibi ru
bet pro te cruor effusus, si in animo tuo vicissitudinis accen-
dit affectum. Bene tibi rubet si tibi rutilat in effuso sanguine
pro te nimia charitas dei. Sic enim dilexit spõsam suam Iesus,
vt lauaret eam in sanguine suo. Flammea est charitas, hæc mi
hi dominum Iesum rubicundum facit. In eo mihi & veritas
candet, & rubet charitas. Dilectus (inquit) meus candidus &
rubicundus. Quidni candidus? Ipse lux est, & in eo tenebræ
non sunt vllę. Quidni rubicũdus? Deus enim ignis est, & ipse
ignem venit mittere in terram. Si tibi ministrat intelligentię
lucem, candidus est: sed si non animum accendit ad amorem,
C non eum sentis rubicundum. In seipso vtrunque est: sed tibi
non est, nisi eum eorum in te sentis effectũ. Si sponsa es, æmu-
lare mixturam gemini coloris huius à spõso tuo, vt similiter
candida & rubicunda sis, id est syncera & succensa. Nam ipse
sicut serenandi ita & succendẽdi vim habet. Qui approximat
illi, approximat igni.

Expliciunt sermones Gilleberti super Cantica canticorum.

D

Incipit Tractatus Beati Bernardi abbatis de lamentatione virginis Mariæ.

E

Vis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum vt possim flere per diem & noctem, do nec seruo suo dominus Iesus appareat visu vel somno consolans animam meam? O vos filiæ Hierusalem, sponsæ dilectæ dei vna mecum lachrymas fundite, donec nobis vester sponsus in sua speciositate benignus appareat vel occurrat. Recolite, recolite, & sedula mente pensate quam sit amarum ab ipso separari, cui vos promisistis ac nupsistis, cui vos in omni sanctitate vouistis. Vouistis vota, reddite ea: vosipsas Christo vouistis: vosipsas Christo reddite. Currite filiæ, currite virgines sacrę, currite matres Christo castitatem vo uentes, omnes ad virginem currite quæ peperit Christum. Ipsa enim portauit regem gloriæ, illum omni petenti datura. Ipsa genuit eum, lactauit eum, die octaua circuncidit, & quadragesima præsentauit in templo, duos turtures vel duos pullos columbarum pro eo offerens in holocaustum. Fugiens ab Herode ipsum portauit in Aegyptum, lactans eum & nutriens, curam illius habens, sequens eum fere quocunque pergebat. Credo etiam firmiter quod ipsa mater Iesu erat inter illas fœminas, quæ ipsum sequebantur ministrantes ei. Nullus debet inde admirari si sequebatur eum, cum ipse esset totus eius dulcor, solatium, desiderium, & solamen. Hanc etiam arbitror fuisse inter illas dolentes atque gementes quæ lamentabantur flentes dominum. Poterat etiam & hæc esse inter illas fœminas filias Hierusalem, ad quas Iesus tunc non clarus imperio sed plenus opprobrio, spinis coronatus, sputis illitus, flagellis afflictus, sibi in angariam mortis crucem baiulans, conuersus dixit: Filiæ Hierusalem *Luc.23.d* nolite flere super me, sed super vosipsas flete, & super filios vestros. Putas ne domina mundi, domina mea, mater dilecta eiusdem Christi, est ne verum quod dico? En obsecro, vt dicas seruulo tuo decus paradisi, gaudium cœli, veritatem huius rei. Obliuiscere tamen causam doloris rogo, quem tunc passam te fuisse non dubito. Vtinam dolor ille sic quotidie inhæreret visceribus meis, sicut inhæsit tunc tuis. Vti- F
nam die qua assumpta fuisti in cœlum vt in æternum gaude-
res cum filio tuo, mihi indicasses lachrymas tuas vt per il-
las cognoscerem quantum tibi amaritudinis fuit cum Iesum
dilectum tibi, heu heu, & parum dilectum mihi, clauis in li-
gno confixum, capite inclinato suum sanctissimum exhalare
videres spiritum. Sed peto domina mea, ne te moueant ver-
ba mea quæ dico, cum tamen saxa deberent scindi ad illa.
Quis vnquam regnans in cœlo sursum, aut peregrinans in
terra deorsum, audiens vel mente pertractans quomodo fa-
ctus est opprobrium hominum ipse dominus angelorum, po-
terit lachrymas continere etiam in cœlo vbi est impossibile
flere? Quare ego miser non ploro, cum abiectio plebis fa-
ctus est filius dei patris? Veruntamen tu domina gaude gau-
dio magno valde, ab ipso nunc glorificata in cœlis, quæ in
mente tantis clauis amarissimis fuisti confixa suæ piissimæ
mortis. Mihi tamen, obsecro, lachrymas illas infunde, quas
ipsa habuisti in sua passione: & vt his affluar largius, de pas-
sione filij tui dei mei & domini mei verba adinuicem confe-
ramus. Teneris promissione: redde, quia hoc nobis supe-
rius promisisti. Memini te mihi in primo exordio nostri ser-
monis fuisse locutam de doloribus, quos ipsa portasti pro
morte vnigeniti tui. Quod, vt audiui, non modicum pertur-
batus cœpi quærere dolens qui essent illi tui sermones. Cui
ipsa dixisti: Qui sunt isti mei sermones, interim recogita in
amaritudine

G amaritudine animæ tuæ, donec de his adinuicem conferamus. En narra mihi te flagito ſeriem veritatis, quæ mater es & virgo, & templum totius trinitatis. Ad quem illa: Illud quod quæris, compungitiuum eſt magni doloris. Sed quia glorificata ſum, vltra iam flere non poſſum, tu cum lachrymis ſcribe ea quæ cum magnis doloribus ego perſenſi. Cui inquam: Flere peropto, quia & nihil aliud mihi libet, ſed ego miſer cor lapideum habens flere non poſſum. Reſgina cœli, mater crucifixi, da quod iubes, & præbe quod cupio. loquere, quia audit ſeruus tuus. Dic domina mea, dic mater angelorum, mater miſericordiæ, ſi in Hieruſalem eras quando filius tuus captus fuit & vinctus, & in Annæ atrium tractus & ductus. Cui illa reſpondit: Fui itaque in Hieruſalem quando hæc audiui, & greſſu qualicunque potui, & vix potui, ad dominum meum veni plorans. Cumque ipſum fuiſſem intuita pugnis percuti, alapis cædi, in faciem conſpui, ſpinis coronari, & opprobria hominum fieri: commota ſunt omnia viſcera mea, & defecit ſpiritus meus, & non erat mihi fere ſenſus, neque vox, neque ſonus. Erant etiam mecum ſorores meæ, & aliæ mulieres multæ, plangentes eum quaſi vnigenitum. Inter quas erat Maria Magdalene, quæ ſuper omnes, excepta me, quæ tecum loquor, dolebat & plorabat. Cumque Chriſtus deus præcone clamante, Pilato imperante ſibi baiulans crucem ad ſupplicium traheretur, fa-
H ctus eſt concurſus populorum poſt eum euntium, alij ſuper eum plangentes, alij illudentes, & proiicientes lutum ſimum & immunditias ſuper caput eius. Sequebar ego eum prout poteram eius mœſtiſſima mater cum mulieribus quę eum ſecutæ fuerant à Galilæa miniſtrantes ei, à quibus velut emortua tenebar & ſuſtentabar, quouſque peruentum eſt ad locum paſſionis vbi crucifixerunt eum ante me. Et ipſe me videns, fuit in cruce leuatus, & ligno duriſſimis clauis affixus. Stabam & ego videns eum: & ipſe videns me, plus dolebat de me quam de ſe. Ipſe verò tanquam agnus coram tondente ſe vocem non dabat, nec aperiebat os ſuum. Aſpiciebam ego infœlix & miſera deum meum & filium meum in cruce pendentem, & morte turpiſſima morientem. Tantoque dolore & triſtitia vexabar in mente, quod non poſſet explicari ſermone. Nec mirum. Erat enim aſpectu dulcis, colloquio ſuauis, & omni conuerſatione benigniſſimus. Manabat namque ſanguis eius ex quatuor partibus rigantibus vndis, ligno manibus pedibuſque confixis. De vultu illius pulchritudo effluxerat omnis, & qui erat præ filiis hominum ſpecioſus forma, videbatur omnium indecorus. Videbam quòd complebatur illud propheticum in eo: Vidimus eum,
Eſa.53.4 & non erat ei ſpecies, neque decor. Vultum enim illius iniquorum Iudæorum fœdauerat liuor. Iſte erat dolor meus
I maximus, quia videbam me deſeri ab eo quem genueram, nec ſupererat alius, quia mihi erat vnicus. Vox mea fere perierat omnis, ſed dabam gemitus ſuſpiriaque doloris. Volebam loqui, ſed dolor verba rumpebat: quia verbum iam mente conceptum, dum ad formationem procederet oris, ad ſe imperfectum reuocabat dolor intimus cordis. Vox triſte ſonabat foris, vulnus denuncians mentis. Verba donabat amor, ſed raucè ſonabant, quia lingua magiſtra vocis vſum perdiderat loquendi. Videbam morientem, quem diligebat anima mea, & tota liquefiebam præ doloris anguſtia. Aſpiciebat & ipſe benigniſſimo vultu me matrem plorantem, & verbis paucis voluit me conſolari, ſed ego nullo modo conſolari potui. Flebam dicendo, & dicebam flendo: Fili mi, fili mi. Væ mihi, væ mihi. Quis dabit mihi vt ego moriar pro te fili mi? O miſera quid faciam? Moritur filius meus. Cur ſecum non moritur hæc mœſtiſſima mater eius? Mi fili, Fili mi. Amor vnice, fili dulciſſime, noli me derelinquere poſt te, trahe me ad teipſum, vt & ego moriar tecum. Male ſolus moreris. Moriatur tecum iſta tua genitrix. O mors miſera noli mihi parcere, tu mihi ſola præ cunctis places, exaggera vires, trucida matrem, matrem cum filio perime ſimul. Fili dulcor vnice, ſingulare gaudium, vita animæ meæ, & omne ſolatium, fac vt egoipſa nunc tecum moriar quæ te ad mortem genui, ſine matre noli mori. O fili, recognoſce miſeram, & exaudi precem meam. Decet enim filium exaudire matrem deſolatam. Exaudi me obſecro, in tuo me ſuſ- K
cipe patibulo, vt qui vna carne viuunt, & vno amore ſe diligunt, vna morte pereant. O Iudæi impij, ô Iudæi miſeri, nolite mihi parcere. Ex quo natum meum crucifixiſtis, &
me crucifigite, aut alia quacunque morte ſæua me perimite, dummodo cum meo filio ſimul moriar. Male ſolus moritur. Orbas orbem radio, me Iudæa filio, gaudio & dulcore. Vita mea moritur, & ſalus perimitur, atque de terra tollitur tota ſpes mea. Cur ergo viuit mater poſt filium in dolore? Tollite, ſuſpendite matrem cum pignore. Non parcitis proli, non parcatis & mihi. Tu mihi ſoli mors eſto ſæua: nunc ſummè gauderem ſi mori cum filio ſimul poſſem. Dulce eſt mihi miſeræ mori, ſed mors optata recedit. Væ mihi & tibi fili, mors ipſa præcipitata venit. Morte mori melius eſt mihi quam vitam ducere mortis. Sed fugit à me miſera, & infœlicem me relinquit, cui ipſa mors multum optata nunc eſſet. O fili chariſſime, ô benigniſſime nate, miſerere matri tuæ, & ſuſcipe preces eius. Deſine nunc mihi eſſe durus, qui cunctis ſemper fuiſti benignus. Suſcipe matrem tuam in cruce, vt viuam tecum poſt mortem ſemper. Nihil mihi dulcius eſt quam te amplexato in cruce tecum mori: & nil certe amarius quam viuere poſt tuam mortem. O vere dei nate, tu mihi pater, tu mihi mater, tu mihi filius, tu mihi ſponſus, tu mihi anima eras. Nunc orbor patre, viduor ſpon- L
ſo, deſolor filio, omnia perdo. O fili mi, vltra quid faciam? Væ mihi, væ mihi. Quo vadam chariſſime? vbi me vertam dulciſſime? quis mihi decætero conſilium & ſubſidium præſtabit? Fili dulciſſime omnia tibi poſſibilia ſunt, ſed & ſi nou vis vt moriar tecum, mihi ſaltem relinque aliquod benignum conſilium. Tunc iam dominus anxius in cruce annu-
ens oculis & vultu de Ioanne ait: Mulier ecce filius tuus. Ioan.19.c
Erat enim Ioannes præſens, vultu triſtis, & corde mœſtiſſimus, lachrymis ſemper plorans. Ac ſi diceret: O mater dulciſſima mollis ad flendum, mollis ad dolendum, tu ſcis quia ad hoc veni, & ad hoc de te carnem aſſumpſi, vt per crucis patibulum ſaluarem genus humanum. Quomodo ergo implebuntur ſcripturæ? Sic enim oportet me pati pro ſalute generis humani. Die namque tertia reſurgam, tibi & diſcipulis meis patenter apparens: deſine flere, & dolorem depone, quia ad patrem vado, & ad gloriam paternæ maieſtatis percipiendam aſcendo. Congratulare mihi, quia nunc inueni ouem errantem quam tam longo tempore perdideram. Moritur vnus, vt totus inde reuiuiſcat mundus. Vnius ob meritum cuncti periere minores, & nunc ſaluantur vnius ob meritum. Quod placet deo patri, quomodo diſplicet tibi? Mater dulciſſima, calicem quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum? Noli flere mulier, noli flere mater ſpecioſiſſima: non te deſero, non te derelinquo. Tecum ſum, M
& tecum ero omni tempore ſeculi. Secundum carnem ſubiaceo imperio mortis, ſecundum diuinitatem ſum & ero ſemper immortalis & impaſſibilis. Bene ſcis vnde proceſſi, & vnde veni. Quare ergo triſtaris ſi illuc aſcendo vnde deſcendi? Tempus eſt vt reuertar ad eum qui me miſit. Et quo ego vado, tu non potes venire modo, venies autem poſtea. Interim Ioannes qui eſt nepos tuus, reputabitur tibi filius, curam habebit tui, & erit ſolatium fideliſſimum tibi. Inde dominus intuitus Ioannem ait: Ecce mater tua. Ei ſeruies, curam illius habebis, eam tibi commendo, ſuſcipe matrem tuam, immo magis ſuſcipe matrem meam. Dum hæc paucę diceret, illi duo dilecti lachrymas fundere non ceſſabant. Tacebant ambo illi martyres, & præ nimio dolore loqui non poterant. Iſti duo virgines audiebant Chriſtum voce rauca & ſemiuiua loquentem, ipſum videbant paulatim morientem: nec ei poterant reſpondere verbum, quia illum videbant quaſi iam mortuum. Erant enim illi duo quaſi iam mortui, vnde ſpiritus illorum voces exhalare nequibant. Defecerant ſpiritus illorum, & virtutem loquendi amiſerant. Audiebant & tacebant, quia præ anguſtia loqui non poterant. Solus illis dolor luctuſque remanſit amicus. Amabant flere, & flebant amare. Amare flebant, quia amare dolebant. Nam gladius mortis Chriſti, animas vtrorumque tranſibat. Tranſibat ſæuus, ſæuus perimebat vtrumque.

Quo

A Quo magis amabat, ſequior fiebat in matre. Vulnera Chriſti morientis, erant vulnera matris dolentis. Dolores ſequi, fuerunt tortores in anima matris. Mater erat laniata mortis chari pignoris. Mente mater erat percuſſa cuſpide teli, quo membra Chriſti ſerui foderunt iniqui. Ipſa enim erat, quam dolor tenebat. In mente eius creuerant immenſi dolores, nec poterant extra refundi. Intus atrocius ſęuientes dolores nati, matris animam gladiabant. In carne Chriſtus ſoluebat debitum mortis, quod grauius erat, quàm mori in anima matris. Interim Chriſtus matre commẽdata Ioanni, dixit: Sitio. Et dederunt illi qui crucifixerunt eum, acetum cum felle mixtum. Quod cum guſtaſſet, noluit bibere: Dixitque: Conſummatum eſt. Et exclamauit voce magna, dicens: Heli Heli lamazabathani? hoc eſt deus meus, deus meus, vt quid me dereliquiſti? Et hæc dicens, expirauit. Tunc terra tremuit, & ſol ſua luminaria clauſit. Mœrebantque poli, mœrebant ſidera cuncta. Omne ſuum iubar amiſit luna dolendo. Receſſitque omnis ab alto ęthere fulgor. Finduntur duri lapides, ſcinduntur faſtigia templi. Petræ duriſſimæ ſciſſę ſunt, & monumenta aperta. Surrexerunt multi apertis tumulis, fatentes voce magna Chriſtum eſſe deum. Cogitare nunc libet quantus dolor, tunc infuit matri cum ſic dolebant, quæ inſenſibilia erant. Nec lingua poterit loqui, nec mens cogita-
B re valebit, quanto dolore afficiebantur pia viſcera Mariæ. Nunc ſoluis virgo cum vſura, quod in partu non habuiſti à natura. Dolorem pariendo filium non ſenſiſti, quem milies replicatum filio moriente paſſa fuiſti. Iuxta crucem Chriſti ſtabat emortua mater, quæ ipſum ex ſpiritu ſancto concepit. Vox illi non erat, quia dolore attrita iacens pallebat. Quaſi mortua viuens viuebat moriens, moriebatur viuens, nec mori poterat quæ viuens mortua erat. In illius anima dolor ſæue ſęuiebat. Optabat mori magis, quàm viuere poſt mortem Chriſti, quæ malè viuens mortua erat. Ibi ſtabat doleus, ſæuo dolore confecta. O verum eloquium iuſti Simeonis, quem promiſit gladium ſentiebat doloris. Expectans corpus Chriſti deponi, plorabat dicens: Heu me, heu me: Reddite, vel ſaltem nunc mœſtiſſimę matri extinctum filium. Vel certe, ſi magis libet me morte illi coniungite, vt cum doloribus ſuis pereant, & dolores mei. Deponite illum, quæſo, deponite mihi, vt mecum habeam corpus exanime, ſitque meus vnicus mihi in ſolatium, vel defunctus. Stabat iuxta crucem Maria intuens vultu benigno Chriſtum pendentem in patibulo, pedumque ſummitatibus innitens manus leuabat in altum, amplectens rubricatam crucem, ac in oſcula eius ruens ea parte, qua vnda precioſiſſimi ſanguinis defluebat. Surſum manus niſu, quo poterat, extendebat vnicum ſuum amplecti deC ſiderans, nec valebat. Sperat enim amor multa, quę nunquam vel raro fieri poſſunt. Impatiens ſiquidem amor credit, quòd ſibi debeant cedere vniuerſa. Volebat amplecti Chriſtum in alto pendentem, ſed manus fruſtra protenſę in ſe complosę complexæ redibant. Leuabatur à terra ſurſum, vt dilectum ſuum contingeret, ipſumque tangere nequiens, duriſſime recollidebatur ad terram. Ibi doloris immenſitate oppreſſa proſtrata iacebat: ſed maxima vis amoris qua incenſa mens eius ardebat, eam erigere compellebat: & amoris impetu ſurgens, reextenſis manibus ſuum attrectare filium affectabat: & rurſum magno cruciata dolore, terram repetere cogebatur. O quam male tunc illi, erat? Grauius illi erat vita viuere tali, quàm diro gladio ſęuè necari ab impiis. Tanquam mortis pallor eius vultum perfuderat, genis & ore tantum cruore Chriſti rubentibus candentes guttas ſanguinis ore ſacro tangebat, terram deoſculans ſæpiſſime quam cruoris vnda rigabat. O graue martyrium. O frequens ſuſpirium. O languens pectus virgineum. Anima eius tota liquefacta eſt, facies pallet roſea, ſed precioſo filij ſanguine rubet reſperſa. Interim vir quidam nobilis nomine Ioſeph, qui erat diſcipulus eius, occulte tamen, ad Pilatum acceſſit, poſtulans ſibi donari corpus domini Ieſu Chriſti. Quo ſibi conceſſo, accerſiuit quendam virum ſapientem & legiſperitum nomine Nicodemum diſcipulum Chriſti occultum ſimiliter, & venerunt ad locum vbi erat dominus crucifixus, ſecum inſtrumenta ferentes quibus clauos extraherent, D
& vt eum de cruce deponerent. Quos cum beniguiſſima & mœſtiſſima mater aſpiceret, & ſciret eos vnicum ſuum velle deponere de cruce, quaſi de morte conſurgens paululum reuixit anima eius, & de terra feſtina exiliens vbi iacebat dolens violentia proſtrata, quod poterat adiutorium, debiliſſima illis miniſtrabat. Vnus duros illos ac diros clauos trahebat ẽ manibus, alius, ne corpus exanime caderet, ſuſtentabat. Stabat & Maria brachia leuans in altum, vulnera contemplans, manus perforatas ſacroque ſanguine reſperſas intuens, vix ſuſtinere ſe potuit. Iamque manus, brachia ſancta & caput ſupra triſte pectus ſuſcepit, vt hoc vltimo & miſerando ſolatio poſſet conſolari. Quem vt attingere valuit, amore materno ruens in dulciſſimos amplexus & oſcula, de ſuo ſic male tractato filio non poterat ſatiari. Sed cum de cruce corpus eius fuiſſet totaliter depoſitum, præ doloris vehementia & amoris immenſitate quaſi exanimis facta fuit. Stabat ad caput extincti filij mœſtiſſima mater, & eius regalem faciem mortis obfuſcatam palloribus, magna rigabat affluentia lachrymarum. Aſpiciebat illud reuerendiſſimum caput coronę ſpineæ diris aculeis perforatum, manus illas & pedes ſacros clauis ferreis crudeliſſimè perforatos, latusque ſuffoſſum lancea, cum cæteris membris laceratis, & amariſſimè ſuſpirans ac flens dicebat: O fiE lii mi dulciſſime, quid feciſti? Quare crudeliſſimi Iudæi te crucifixerunt? Quæ cauſa mortis tuæ? Commiſiſti ne ſcelus vt tali morte damnareris. Non fili non fili, ſed ſic tuos redimere dignatus es, vt poſteris exempla relinquas. In gremio meo nunc te mortuum teneo. Quid ego tua mater fili mi dilectiſſime faciam? Væ mihi fili mi, dulcedo mea, conſolatio mea, vita mea. Vbi eſt illud gaudium indicibile quod in tua admirabili natiuitate habui? Væ mihi fili mi, in quantum dolorem & triſtitiam verſum eſt illud tam magnificum gaudium? Succurre mihi fili mi, & ſpiritum ſanctum mihi interim infunde, quia iam gaudij illius quod in obumbratione & angelica ſalutatione concepi, fere præ dolore immemor deficio. Interim autem frontem & genas, naſum, oculos, oſque ſimul frequentius oſculabatur, tanta perfluens affluentia lachrymarum, vt carnem cum ſpiritu reſolui putares in lachrymas. Rigabat fœlicibus lachrymis corpus exanime filij, & monumentum in quo poſuerunt eum, modo mirabili madidabat, vbi & eius lachrymæ adhuc apparere dicuntur, indicatiuæ doloris intimi qui animam eius tanquã gladius acutus pertranſiuit. Cogitabat mirabilia facta vnici ſui: & duriſſima opprobria & tormenta quæ viderat oculis ſuis, & auribus audierat, reuoluebat in mente, quis videlicet, qualis & quantus fuerat quem ipſa virgo concepit illeſo pudore, & peperit ſine dolore, quem etiam cum ſumma diligentia lactauerat, cuſtodierat & educauerat, qui F
erat ei vita, dulcedo, gaudium, & ſolatium, conſilium, refugium & auxilium vitæ ſuæ. Videbat inquam dominum & deum ſuum vnicum ſuum filium ſic viliter & crudeliter pertractatum. Vnde dicebat: Dic fili dilectiſſime, Dic amor vnice, vitæ meę ſingulare gaudium, vnicum ſolatium, quare ſic me dolore perimi permittis? Cur tam longe factus à me? Deus meus conſolare animam meam, miſerere mei, & reſpice in me. Dicat qui poteſt, cogitet quantum poteſt, meditetur ſi poteſt quæ doloris immenſitas tunc maternam animam cruciabat. Non credo plene enarrari vel meditari poſſe dolorem virginis, niſi tantum fuiſſe credamus, quantum vnquam dolore potuit de tali filio talis mater. Verumtamen rectum erat amoris & mœroris continens modum. Non deſperabat, ſed pie & iuſte dolebat, ſperans tamen firmiter fortiterque tenens ipſum ſecundum promiſſum ſuum tertia die reſurgere. In ipſa enim ſola in triduo illo fides eccleſiæ ſtabat: & dum vnuſquiſque hæſitabat, hæc quæ fide concepit, fidem quam à deo ſemel ſuſcepit, nunquam perdidit, ſpeque certiſſima domini reſurgentis gloriam expectauit. Aderant ſecum quædam ſanctæ & paucę mulieres, paruusque virorum numerus, qui Chriſtum dominum cum matre flẽte amariſſime flebant. Erant ſimiliter & angeli dolẽtibus condolentes. Dolebant quidem pio iuſtoque dolore, morti compatientes dei & domini ſui, ſi tamen dolere quo-

G modolibet poterant. Sed credo quod gaudentes erant eo quod genus humanum miserum & captiuum misericorditer redimebatur. Flebant & ipsi (vt arbitror) amarissime mente turbati, videntes dominam suam matrem vtique dei sui tam vehementi dolore repletam, tot riuulis affluentium lachrymarum perfusam. O quis tunc angelorum archangelorumque etiam contra naturam suam non fleret, vbi author naturæ, deus immortalis, homo mortuus iacebat? Videbant Christi corpus sic male tractatum ab impiis, sic laceratum à pessimis iacere exanime, suo sanguine cruentatum. Videbant etiam illam piissimam, illam sanctissimam ac beatissimam virginem matrem eius tantis cruciari singultibus, tam amaris repleri doloribus, tam abundantibus lachrymis madidari, sic amarissime fiere, quod nullo modo poterat suas lachrymas refrenare. Et quis poterat tunc à lachrymis se abstinere? Flebat proinde mœror & luctus ab angelis ibidem præsentibus, qualis decebat spiritus almos: immo mirarer si omnes angeli in illa beatitudine vbi flere est impossibile, non fleuissent. Credo propter quod & loquor, quia dolebant si dolere valebant. Sicut enim fuit possibile deum per assumptum hominem mori, ita forte possibile angelos bonos dolere de morte domini dei sui. Ioseph autem ab Arimathia vir sanctus & iustus, qui corpus Christi cum Nico-
H demo depositurat de cruce (sicut euangelistæ testantur) mercatus sindonem inuoluit illud, preciosis conditum aromatibus: & in monumento nouo, quod sibi exciderat, sepelivit. Tunc angelorum milia milium qui ad Christi sepulchrum conuenerant, dulces ei ac deuotas exequias & victoriam decantabant. Illi domino laudes canebant, sed Maria gemitus & suspiria emittebat. Dum igitur Ioseph & Nicodemus dominum ponerent in sepulchro, volebat simul cum illo mater mœstissima sepeliri. Erat enim innixa super dilectum suum: quem amplectens suauiterque deosculans, sic dicebat: Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei. Illum adhuc paululum mihi reliquite, vt faciem ipsius sublato velamine valeam contemplari, & præ amore ipsius aliquantulum videndo consolari. Nolite quæso eum tam cito tradere sepulturæ, sed ipsum reddite mihi misere matri suæ, vt illum mecum habeam saltem vel defunctum: aut si illum in sepulchro reconditis, ibidem me miseram matrem cum ipso sepelite, quia male post ipsum superero. Vt quid post ipsum viuam? Illi ponebant dominum in sepulchro, & illa nisu quo poterat illum ad se trahere conabatur. Illa volebat eum sibi cum totis viribus retinere, & ipsi volebant eum tradere sepulturæ. Sicque pia lis erat & contentio miseranda inter ipsos. Omnes tamen virgineo compatientes dolori, pio desiderio coacti sic amarissime flebant, vt nullus eorum posset ad plenum verba formare. Videbant etenim
I piam matrem omni quidem solatio destitutam, & super ipsam potius quam super dominum suum extinctum plangebant. Maior illis inerat dolor de dolore matris, quam de morte domini sui: flebant igitur omnes miserabili dolore gementes cum Christum Iesum vitę dominum & mortis traderent sepulturæ. Sepulto itaque domino mater eius sepulchrum amplectitur, & voce, qua poterat, suum benedicebat filium iam sepultum, ingemiscensque vocabat. O singularis virgo & mater, iam dicere poteras: Anima mea liquefacta est vt dilectus locutus est in cruce quando dixit: Mulier ecce filius tuus. Nunc dicere potes: Quæsiui & non inueni illum. Vocaui & non respondit mihi, scilicet ad sepulchrum. Ibi sedens innixo capite manus extendebat, desuper illud osculans, amarissimisque singultibus suum filium deplorabat. Accessit autem nouus filius eius Ioannes, cui de cruce Christus eam commendauerat, diligenter lugens & ipse inconsolabiliter: ipsam lugentem ac gementem leuauit. Nam crudeliata gemitibus, fatigata doloribus, afflicta ploratibus, pedibus se sustinere nequibat: tamen sicut potuit à mulieribus honestis ac sanctis adiuta cunctis simul plorantibus Hierusalem ingreditur. Multæ autem fœminæ videntes eam, commotæ pietate super illius doloribus, amarum conuertebantur ad luctum. Quædam verò post ipsam euntes lamentabantur & ipsæ. Dolor etenim eius cunctos intuentes dolere compellebat, vixque lachrymas continere valebant, qui eam K plorantem conspicerent. Tam piè plorabat, tam amare dolebat, quod sui ploratus pietate multos etiam inuitos ad lachrymas prouocabat. Fiebat planctus quacunque Maria transibat. Omnesque plorabant qui obuiabant ei. Sic igitur perducitur à plorantibus & dolentibus ipsa plorans & gemens, quousque peruenerunt ad domum Ioannis. Ibi relicdit, ibi permansit, ibi in sua domo Ioannes retinuit, & super propriam matrem in omni charitate dilexit. Erat enim sibi datus in filium, sed ipse se fecerat seruulum eius, in omnibus & per omnia sibi familiariter seruiendo. Denique resurgente filio, præ nimia debilitate membrorum deficiens, pia mater ad sepulchrum ire nequibat. Tunc currentibus aliis, & vnicum filium cernentibus dicere potuit virgo Maria: Filiæ Hierusalem, nunciate dilecto, quia amore langueo. O fœlix & beate Ioannes, cui talem thesaurum dominus dignatus est commendare. O Christi dilecte præ omnibus, & prudens quem cõstituit dominus priuatum camerarium aulę suæ speciosissimę. Retribuet tibi dominus vicissitudinem amoris mercedemq; dilectionis quam in eius ac tua matre taliter desolata vsq; ad finẽ vitę suæ exhibere curasti. Benedictus qui-
dem tu es à domino. Benedictus à matre domini, quam dilexisti, & cui seruisti puro corde, & mũdo corpore. Benedicti sint omnes qui diligunt illam matrem, & super omnia sit benedictus fructus ventris sui Iesus Christus dominus noster, qui cũ L patre & spiritu sancto viuit & regnat deus in æternum, & in secula seculorum. Amen.

Sepulto itaq; domino, à Iudæis signatum est monumentum, & traditum est custodibus vt custodirent illud. Interim virgo Maria in domo Ioannis manebat, ibiq; iacebat, quia nimio dolore confecta non poterat nisi cum difficultate magna ambulare. Ibi enim die noctuque plorans gemebat, nec erat qui consolari eam posset ex omnibus charis suis, nec suæ sorores, nec etiam ipse Ioannes. Ibi amaro corde opprobriosam passionem dilecti filij sui reuoluebat, modo sputa, modo ludibria, modo colaphos, alapas & flagella, modo crucis angariam, modo dira clauorum vulnera, modo lanceam, modo coronam spineam, modo aceti & fellis pocula, mortem, verbera & improperia, modo mortem, mortem autem crucis. Hæc autem cogitando plorabat, atq; plorando & eiulando clamabat: Fili mi Iesu, Iesu fili mi, bone ac benigne, ac creator omnium deus, qui factus homo, morte turpissima es peremptus: quem terra, pontus, æthera, capere nequeunt, modo arcto clausus es sepulchro. Iacet filius meus extinctus, & sub lapidibus clausa est vita mea. Sumens enim corpus fragilitatis humanæ, dignatus est ad terram descendere: & sui eum non receperunt, sed malum semper machinati sunt contra eum. In illum sęuiebat Herodes il
M le tyrannus iniquus cum turba crudelissima Iudæorum: quando scilicet ad magorum verba turbatus est; & omnis Hierosolyma cum illo, paruulumq; & tenellum ad vbera materna pendentem morte crudelissima perdere nitebatur. Dehinc proficiens ætate & sapientia coram deo & hominibus, factus est vir discurrens per ciuitates & castella, prædicans & annuncians regnum dei, elementis & dęmonibus imperabat, infirmos sanabat, & mortuos suscitabat. Et cum talia faceret, mirabantur, quas principes sacerdotum, scribæ & pharisæi, & omnis populus contra eius innocentiam inuehebãt: sed cum eorum perfida & peruersa nequitia vnici filij mei bonitatem superexcellentem sustinere non posset, ipsum auferre de terra nefariè cogitantes, ligauerunt, flagellauerunt, deturpauerunt, crucifixerunt, dilaniauerunt, & morte turpissima occiderunt: sicut præsens dies liquido manifestat. Ergo vos omnes fideles Christi, recolite de morte & passione domini nostri Iesu Christi, & per totum istum venerabilem diem lachrymas fundere non cessetis, vt in die resurrectionis domini ad laudem & honorem illius resurgere valeatis. Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per infinita secula seculorum. Amen.

Finis lamentationum beatæ virginis Mariæ.

Doctrina

A

DOCTRINA BEATI *Bernardi.*

Vando surgendum est ad vigilias, præparãdus est animus ad deuotionem, ita vt feruẽter exilias de lecto, & corpore discusso gratias diuinæ misericordiæ agas pro quiete indulta, pro custodia & protectione angelica. Deinde veniens ad ecclesiam, pone manum super ostium, & dic: Expectate hic cogitatiões malę, intentiones & affectus cordis, & appetitus carnis. Tu autem ani ma mea intra in gaudium domini dei tui, vt videas voluntatẽ domini & visites templum eius. Sicq; veniens ante crucẽ dic: Adoramus te Christe & benedicimus tibi &c. Deinde quotiens dixeris versum in choro tuo, illum qui in choro altero dicitur, dicas silẽter, & versus singulos saltem aliquo pipere cõsperges, meditatione scilicet aliqua spirituali: quia animum delicatum habes, & escę eius electæ debẽt esse. Et ne defiges oculos tuos longe ante te, quã longe protenditur proceritas corporis tui: quia hoc multum impedit vagationes animi. Et dępinges ibi quasi resupinatum ante te dominum in cruce, &
B nunc pro clauis, nunc pro spinis, nunc pro sputis, nunc pro lateris effossione susspirabis, & gratias ages. Cum exeundũ fuerit à choro, dices domino: Adhuc habeo domine priuatas laudes & benedictiones tibi dicere, quas scilicet nunc à publicis exiens cantabo tibi & psallam in gloria mea. Cum ad missam ventum fuerit, susscipe inuitantem ad missas priuatas ac si panem angelorum tibi delapsum de cœlo videres. Si quẽ amouere volentem intueberis, ac si fame deficienti è fauce buccel Jam panis auferre conaretur. Cum ad capitulum veneris, diligenter accipies armaturam dei in galea prouidentiæ, in lorica patientiæ, in scuto mansuetudinis, quibus possis clamationes iustas vel iniustas elidere. Si peccasti, die tantum emendabo. Si non, dic nõ memini. His nec amplius nec minus aut clamoribus aut verberibus à te extorqueatur. Cogita cum accedis ad iudicium capituli, deum & priorem, Pilatum & pharisæos clamantes in eum, & milites verberantes eum sine causa. Cogita capitulum durum sanctorum martyrum cum starent ante reges & præsides, cum pertinentiis suis, id est cum pœnis & tormentis quæ patiebãtur. Cogita futurum capitulum tuum in morte coram deo, cum milia dæmonum clamabunt contra te, & decies centena milia aduersum te: etsi quid hic tecum durius agitur, illorum consideratione leuige tur. Cogita quòd ille qui clamat te, nouacula dei est, & pilos vult tibi tollere deformes, vt speciosus fias. Cogita quòd
C pitantia est de cœlo missa/correctio. Quicunque te clamaue rit, eadem die renumerabis eum obsequio quæcunque si potes, eo quod te à deformitate peccati releuare voluerit. Cum ad laborem veneris, sic temperabis opus agendum, vt solicitudo operis intentionem animi tui ab iis quæ dei sunt non auertat. Quando pausandum est, noli angulos consectari, vel à cæteris semotus sedere, sed sint oculi tui ad fideles terræ, vt sedeant tecum: & tu consede in medio doctorum.

Exemplũ. Quidam frater cum apud nos pausantibus cæteris solus longe sederet, grauissimo cœpit carnis stimulo vrgeri, audiuitque vocem dicentem sibi: Vade ad castra. Et cum veniſſet vbi cæteri erant, quieuit stimulus. Cum veneris ad refectionem, nec primus intrabis nec vltimus. Si non potes sumere quæ apponuntur, non ea permittas non omnino mutari, sed vel modicum sume, vt comedisse videaris. Si quis instet vt comedas, hoc tantum signo respondę, bonum est, multum est, factum est. Cogita quod multorum labore, infinitis nauigantium periculis haleca, pisces, vel cætera tibi necessaria procurantur, vt carnis tuæ desideriis satisfiat: & per singulas buccellas age gratias. Interim cogita Christum crucifixum expectare gratias tuas, vel ad portam reliquias tuas pauperem præstolantem. Abstinentiam omnino interdico tibi ne facias, sed quotidie secundum mẽsuram comede. Si per noctem illusio tibi acciderit, ne cõtristeris, sed in crastino cõfitere; & aliquo te inuitante ad missam vt ministres, caute co
ram omnibus te excusa per signum, vt est consuetudinis, quatenus omnes illam tuam pollutionem intelligãt. Fecit hoc aliquis apud nos etiam nullo vocante ad missas, vt magis erubesceret, & à tentatione carnis liberatus est, intantum vt vix aliquid tale postmodum senserit, nec nisi semel vel secũdo per annum pruritum huiusmodi patiebatur. Ex quo patet q̃ vera sit sententia dei dicentis: Ego glorificantes me glorificabo. Et omnis qui se humiliat exaltabitur, & humilib⁹ dat gratiam. Quando legendum est, conuersa facie ad ecclesiam antepositio libro vtere soliloquio tuo, & vbicunque occurrerint dei beneficia dic: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? quantum debes anima mea? Et conuersus ad angelos dic. Venite audite, & narrabo omnes qui timetis deum, quanta fecit animæ meæ: & ad ipsum deum deflectens oculos: verè, inquies, domine misericordia tua magna est super me. Si autẽ solicitante te in hunc modũ corde, & pulsante ostium paradisi, aliqua cogitatio maligna interstrepit, statim propone & dic: Cuius est imago hæc & superscriptio? & audiens quòd Cæsaris est, hoc est principis mũdi, scilicet diaboli, dic: Pecunia tua tecũ sit in perditionem. Iã ostium clausum est, & dominus hic Pascha manducat, non vacat mihi aperire tibi. Si autem adhuc steterit cogitatio mala, appone illi signum crucis. Sanctimonialis quædã apud nos in tanta ve *Exẽplum.* neratione habuit signum crucis, vt cũ efferẽda esset ad tumulum, facies crucifixi verteretur post eam in parte illa per quã
E ęlata est, & sic caput imaginis in partẽ illam intrẽdens, perpetuò contra solitum sic permaneret. Alia reuelauit cuidã com putruisse manus suas, sed pollicem non posse corrumpi, quo signum crucis sibi imprimere consueuerat. Caue nẽ in tactu alicuius vel consensu facias, vel tibi fieri permittas, vnde te oporteat erubescere. Colloquia priuata nec fugias nec requiras: cogita tamen quòd poma syluestria sunt. Cùm videris aliquem in oratione, in lectione, in silentio, in patientia, in obedientia & similibus studiosum: gratias age deo quòd speculũ tibi miserit, & non inuideas. Cũ aliquem turbatum videris: gratias age quòd nubes illa per te nõ transiit, & dic: Quid illa tẽtatio de me fecisset, si deus permisisset? & nõ iudices alienã imperfectionem, neque fodias parietẽ conscientiæ eius. Cum aliquid rogaturus à priore veneris, præpara te ad repulsam semper: & si contigerit negari tibi quod postulas, dic apud te: Quid decebat asellum nisi frenum & stimulus? Ego nihil proprię vendicare possum in domo ista, nisi ciliciũ & crucem: ciliciũ in morte, & crucẽ in fossa, hæc est hæreditas mea. Ita tamẽ vt modica gleba terrę crucẽ cooperiat. Et hoc habebis in memoria quando cubitum vadis. Et cum sagum & coopertorium videris, lectum tumulo comparans quasi sepeliendus intrabis. Si dormire poteris, bene est: si non potes, expertum est quod si cogitando procures, dormies. Absconde super omnia huiusmodi studia tua, & dissimula apud alios meditaF tiones tuas sanctas quantũ potes, & in omnibus obsequio sedulum te exhibe vniuersis. Præcipua existima lucra aliorũ in obsequiis publicis & priuatis. Insuper paratus sis ad obediẽdum alacri animo & vultu. Cogita monachum illũ Gerar- *Exẽplum.* dum nomine, qui cum de dei misericordia vltra modũ desperaret, infirmatus ad mortem iacuit per triduum oculis clausis in mentis excessu, & visitatus ab abbate oculis apertis ait: Bona est obedientia. Ad tribunal Christi fui, animas sanctorum vidi, ipsumq; facie ad faciem vidi dicẽtem mihi: Ecce locus tuus inter fratres tuos. Nullus tui ordinis peribit si ordinẽ amauerit, aut in morte purgabitur, aut in breui post mortem. Salui autem qui de ordine tuo sunt, aut in ordine apostolorum, aut martyrum, aut cõfessorum sortẽ accipient. Et hæc dicens communione accepta discessit. Ad omnia quæ insurgunt, disce remediũ aliquod adhibere. Cum torpore deprimeris, cogita quòd hodie operari licet, cras forte non licebit. Cum libidine pulsaris, cogita ignem æternum. Si inobediẽtia te teneat, cogita quòd quasi scelus idolatriæ est nolle acquiescere. Si impatientia vexaris, cogita quid pro te pertulit Christus. Cum superbia tentat, cogita meliores. Cũ mala voluntas, cogita quàm pro modico damnatur, qui pro sola voluntate sine effectu operis reprobatur. Cum vanitate pulsaris, cogita quia multa non feceris: & quo magis nunc occultaris, eo gloriosius in iudicio innotesces. Cum de vi-

Gore corporis vel decore hilarescis, agnosce quàm celeriter
febre tenuissima tolli potest. Cum te molestat religionis pō-
dus, & disciplinæ assiduitas, cogita illud beati Hieronymi.
Hieron. (Nullus labor durus, nullū tempus longum debet videri, quo
gloria æternitatis acquiritur. Illud fili dulcis tanquam demo
nium meridianum fuge præ aliis hostis antiqui astutiis, quod
cauendum tibi summopere denuncio, vt ex eo tempore, quo
religionem intraueris, nunquam cogitationem illam suscipi-
as, foueas, aut ei credas, qua suggeritur te minus vtilem in re-
ligione manere susceptā, & in alio statu vel habitu magis ti-
bi vel aliis posse proficere. Nam si cordis aurem huiusmodi
phantasiis inclinaueris, diuidēt & distendent animum tuum,
ita vt nullum saporis spiritualis condimentum possis retine-
re. Eritq; cor tuum quasi vas confractum quod omnem sapi-
entiam non tenebit. Indeq; non solum tædium, sed horrorem
desperationemq; boni operis præconcepti imminere neces-
se est, dum animus tuus circa multas professiones studiaque
diuersa diuiditur. Vnde quidam patrum in collationibus. So
lent animi leues minimeq; fundati, cum audierint quosdam
in diuersis virtutibus ac studiis bonis magnifice prædicari,
ita eorum laude succendi, vt eorum imitari statum protinus
desiderent, at frustra. Nā ex huiusmodi mutatione ac varie-
tate propositi, dispendium capiunt, non profectum: quia qui
multa sequitur, nihil integre consequetur. Ideo hoc vnicuiq;
H expediens est, vt secundum propositum quod elegit, & gra-
tiam quam accepit, summo studio ac diligentia ad operis ar-
repti perfectionem peruenire festinet, aliorum laudes amet,
& admiretur virtutes, ac nequaquam à sua, quam semel ele-
git, professione discedat. Multis nanque viis ad deum tendi-
tur, & ideo vnusquisque viam semel arreptam, irreuocabilis
cursus sui intentione conficiat, vt sit saltem aliqua professio-
ne perfectus. Singulare autem contra omnia mala remedium
est mortis memoria.

FINIS.

BEATI BERNARDI HOMILIA *de duobus discipulis euntibus in Emaus, secundum Lucam.*

Luc.24.b IN illo tempore. Duo ex discipulis
Iesu ibant in castellum quod erat
in spatio stadiorum sexaginta ab
Hierusalem, nomine Emaus. Et ipsi
loquebantur adinuicem de his om-
nibus quæ acciderant. Et reliqua.
I Homilia lectionis eiusdem beati
Bernardi abbatis. Cōuertere anima
mea in requiem tuā: quia Christus
resurrexit à mortuis primitiæ dormientium. Recordatione
tantę dulcedinis, tuorum mitiga dolores fletuum; vt offeras
resurgenti cum assato pisce mellis fauum; & paschalis agni
suauitas temperet amaritudinem agrestium lactucarum. Eli-
ge an videre Iesum desideres cum Maria Magdalena sub
specie ortolani; an cum duobus discipulis in habitu peregri-
ni. Nam vtraque visio & collocutio; fidelis conscientiæ sunt
iubilus & dulcedo. De duobus condiscipulis videtur dul-
cius sapere. Hæc em lectio mel in ore, & iubilus est in corde;
extasis mentis deuotę. Dulcor eius omnem excedit eloquen-
tiam, & totam absorbet conscientiam; & transformat in su-
pernæ iubilationis imaginem, & deliciarum cœlestium no-
uitatem. Considerata huius lectionis mira suauitas totas in-
ebriat medullas animæ. Ex singulis etenim clausulis sentitur
quidam ignis erumpere; qui si in sinu absconditur clausus, in
ossibus totos depascit angulos amantis conscientiæ. Si scia
tillet exterius, videtur solis iubare splendidius radiare. Ibāt
duo. Quæ fuerit causa huius itineris, non declarat textus hi-
storię, sed hoc fuisse diuinæ prouidentiæ arbitror, vt qui pro
morte domini tantum erant desolati, in via qua ambulabant
consolationem reciperent de ipsius dulcissima visione. Et
forte propter hoc duo pariter ambulabant, vt dolores suos
confabulatione mutua mitigarent, & corda desperantia ad
spei refrigerium reuocarent. Vnde dicuntur in Emaus pro- K
ficisci; quod interpretatur desiderium consilij. Desiderabāt
enim amaritudinem titubationis suæ salutari consilio rele-
uare. Sed vt de fauo mel exprimamus, & in auro rutilante
flammiuomas gemmas inseramus; si quid in tam dulci histo-
ria dulcius lateat, inquirere studeamus. Vt arbitror, isti duo
dici possunt oratio & meditatio; quæ coniunctione necessa-
ria sibi adinuicem copulantur. Et per orationem illumina-
tur meditatio; & in meditatione exardescit oratio. Quoti-
ens igitur in contemplatione dominicæ passionis suspendi-
mur; ex recordatione tantę admirationis in oratione com-
pungimur. Meditatio ruminat liuores vulnerum, fixuras cla-
uorum, lanceam & acetum, persecutorum sæuitiam, apo-
stolorum fugam, & mortem turpissimam; corporis sepultu-
ram. Oratio fundit suspiria, pię deuotionis stillat aroma-
ta; tota resoluitur in lamenta. Et factum est dum fabularen-
tur & secum quærerent; ipse Iesus appropinquans ibat cum
illis. Oculi autem illorum tenebantur ne illum agnoscerent.
Talibus confabulantibus appropinquat Iesus. Quid est le-
sus, nisi vita & salus? Etenim in talibus sermocinationibus
est vita & salus animæ; & eis dicitur Iesus appropinquasse, *Psal.33.d*
quia iuxta est dominus iis qui tribulato sunt corde. Oculi
autem eorum tenebantur ne possent eum agnoscere; quia etsi
sunt iusti & sapientes, atque opera eorum in manu dei, ne-
scit tamen homo vtrum sit dignus odio vel amore. Si dice-
ro (inquit Iob) consolabitur me lectulus meus, & releuabor L
loquens mecum in stratu meo; terrebit me per somnia, & *Iob.7.e*
per visionem horrore concutiet. In lectulo notatur quieta
meditatio, & per stratum in quo releuatus colloquitur, vir-
tus orationis exprimitur; quia in his duobus tribulatis cor-
de, verę consolationis requies inuenitur. Sed cum sub pen-
nis earum deargentatis refrigerium interne quærimus, &
occurrunt imaginationibus nostris quàm districtę in extre-
mo iudicio sunt sententiæ iudicantis; ibi tristitiam inueni-
mus, vbi solatium quærebamus. In hoc autem quòd appro-
pinquans dicitur cum illis ire Iesus; aliud potest designari
iucundius. In appropinquatione enim illa signatur ille sibi-
lus auræ tenuis quam Eliphaz gloriatur se audisse dormien- *3.Re.19.b.*
tibus cæteris, per quam etiam Heliæ consistenti in ostio
speluncæ legimus dominum aduenisse; quia non in commo-
tione, non in igne, non in spiritu, sed in sibilo auræ tenuis
visus est pertransisse. Hic est ille radius suauissimus contem-
plationis, quo anima per cincinnum capitis eleuatur; cum
meditatione exardescente, & oratione scintillante. Nasci-
tur in corde iubilus quidam, scilicet mellifluus cordis risus,
quem nemo scit nisi qui sentit; nec etiam ipse qui sentit, quia
cito pertransit. Fœlix hora, sed breuis mora; quia factum est
silentium in cœlo quasi media hora. Norunt experti quæ dī *Apo.8.a.*
co, qui hæc experientia suauitatis intimæ didicerunt; quia cū
in feruore orationis admiscetur ardor meditationis; erumpit M
ille contemplationis radius de medio earū, quasi species ele-
ctri, hoc est de medio ignis. Et scintillæ quasi æris candentis;
suspiria scilicet conscientiæ iubilantis. Oculi autem illorum
tenebantur ne illum agnoscerent. Infirmitatis autem suæ con
scia humana conscientia, præ ineffabili tantæ suauitatis glo-
ria contremiscit. Vnde Helias vultum operuit, & Eliphaz
totus inhorruit; nec Moyses ausus est aspicere contra domi-
num. Et si venerit ad me, ait Iob, non videbo eum. Oculi il-
lorum tenebantur. O si dominum cognoscerent, quantum
gauderent? Quantum ipsi gauderemus, si eum in propria
specie propius videremus? Quis non accederet imò cur-
reret & teneret pedes eius? Sed adhuc loquitur Ioseph per
interpretem fratribus suis. Adhuc dissimulat suam nobis ex-
hibere dulcissimam visionem. Quid enim? Mortales sumus,
in exilio degimus; nec illam perfectę visionis lætabundā bea
titudinem prę multitudine gloriæ capere valemus. Quis e-
nim posset inter illa superefluentis iubilationis gaudia spi-
rare quę dabuntur in patria, cum illa etiam stilla dulcedi-
nis, quam nobis in via exhibet, in patria peregrina, totam
mentem inebriet, & totam cordis latitudinem nouis deliciis
coāguſtet? Ideo tenebātur oculi eorū; quia dominꝰ erat in ha
bitu peregrini. Et cū eū quotidie pspicimus in altari sub spe-
cie panis & vini; nobiscum habitat in habitu peregrini. Non-
ne

A ne per oculos intelligere possumus amorem & desiderium?
Diligimus enim deum & proximū; desideramus regem & re-
gnum. Sed quia (vt ait beatus Gregorius) incognitum est no
bis dum in hoc corpore sumus, quantum diligamus deum &
proximum; & quando ex hoc exilio transmigrantes adipisca-
mur regnum, & videamus deum, cęcitatem patimur oculorū.
Vnde in Ezechiele dicitur quia porta & thalamus habet tec-
tum. Nec prætermittendum est quod confabulando gradi-
untur in castellum Emaus, quod erat in spatio stadiorum se-
xaginta ab Hierusalem. Dulce colloquium & fœlix confabu
latio; cum meditationem tractat oratio. Habent enim mel &
lac in lingua. Labia eorum sicut vitta coccinea; dum hæc inui
tat ad contemptum mundi, & illa incitat ad amorem dei. Vn-
de dicitur in Emaus proficiscī; quod interpretatur desideriū
consilij. Nunquid ambulabunt duo pariter nisi is conuenerit?
O beata conuentio quam adinuicem susurrant oratio & me-
ditatio. Profecto ire desiderant in Emaus castellum, quod ab
Hierusalem est in spatio stadiorum sexaginta. Sexagenarius
numerus ex denario constat & senario; quæ sexies decem, vel
decies sex faciunt sexaginta. Stadium locus est in quo curri-
tur. Denarius significat decalogum, in quo decem mandato-
rum series continetur. In senario vero figuratur seculi abre-
nunciatio, & morum conuersio; abiectio propriæ voluntatis,
& abiectio sine fuco simulationis; custodia cordis, & circun-
B spectio sermonis. In his stadiis currendum est, vt cum dominꝰ
dilatauerit cor nostrum, curramus in viam mandatorum suo-
rum; & post deuoluamus per viam. Et in his viis appropin-
quans dominus veniet nobis, sicut scriptum est de sapientia,
quia præoccupat qui se concupiscunt, in viis ostendit se illis *Sap.6.b*
hilariter, & in omni prouidentia ostendit se illis. Et ait ad il-
los? Qui sunt hi sermones quos confertis adinuicem ambulā-
tes, & estis tristes? Interrogatio ista amoris submiſtrat in-
cendia; & quasi oleum proicitur in flamma. Dum enim pere-
grinus interrogat quid tristes adinuicem colloquuntur, & il
le quem tam dilexerant & adhuc diligunt, ad memoriam re-
ducitur; dulcis dolor augmentatur, & amor semimortuus in
caminum prorumpens de igniculo, in cordibus eorum vehe-
mentius debacchatur. Qui sunt hi sermones quos &c. Putas
in allocutione peregrini aliquam non persentirent dulcedi-
nem amoris diuini? immo totus in medullis eorum reuixit &
refloruit amor Christi. Qui sunt hi sermones quos &c, Deus
deus, quantas iubilationes istæ tristitiæ genuerunt, & quā sua
ues suauitates ruminatę, & quam dulcia suspiria percurrūt in
corde? Bone Iesu, quam iucundo consolaris susurrio, quos de
tua vides absentia contristatos? Quam libenter astas orantī-
bus, & assistis suspirantibus, respiciens per fenestras, prospi-
ciens per cancellos? Quam iucundus latitas post parietem no
C strum, vt audias voces orantium, & dulcescāt tibi dolores di
ligentium, de pœnis rideas innocentium. Et respondens vnus
cui nomen Cleophas, dixit ei? Tu solus peregrinus es in Hie-
rusalem, & non cognouisti quæ facta sunt in illa his diebus?
Cleophas qui interpretatur increpans ore, formam orationis
videtur exprimere, quæ ponit coram deo iudicium, & replet
increpationibus os suum; nunc accusans cordis duritiam, nūc
inconstantiam, nunc torporis frigore constrictū, nunc inepta
lætitia dissolutum. Tu solus peregrinus es? Corda solet amā-
tium familiarius mœror compunctionis afficere; cum tot vi-
dēt inde specialiter fastidire studia, & à desiderio cœlestis pa
triæ tepescentis speciem pietatis in solo exteriori habitu re
tinere. Respondet ergo Cleophas quotiens talium peritioni
ex intimis condolentes tales, tales in orationes profundūt
querimoniās. Domine, tu solus fuisti tempore passionis, ab-
negante Petro, fugiente discipulo quem amabas, oblito tui
amoris priuilegio, fugientibus etiam cæteris. Sed, heu heu,
tempore compassionis quæ nunc est, religiosos videmus non
solum non participare per compassionem passionibus tuis,
nec fugere nec negare turbatione alicuius tentationis subi-
tæ: sed iniquitas eorum procedit quasi ex adipe, transierunt
in affectum cordis. Apponendo enim iniquitatem non veren
tur super dolorem vulnerum tuorum addere, qui cum sanctis
mulieribus debuerant piæ deuotionis aromatibus delinire.
Tu solus peregrinus es in Hierusalem? Dereliquerunt te o-
mnes amici tui, longe facti sunt à te noti tui, posuerunt te a- D
bominationem sibi. Omnes quæ sua sunt quærunt, seipsos
diligunt, de exilio fecerunt parriam; operibus diffitentur se
peregrinos super terram & hospites. Tu solus peregrinus es
in Hierusalem? Nos etiam excellentiori professionis priui-
legio æstimamus expressius fieri conformes humilitatis tuæ
peregrinationis; collocati sumus in obscuris sicut mortui *Psal.142.d*
seculi. Sed & prudentiores sumus in possessionibus ampli-
andis, & gloriosiores in ædificiis erigendis, callidiores in pe
cuniis congregandis. Inueniri possunt etiam pauci, qui fide-
liter incedant semitas veritatis. Tu solus peregrinus es? Iam
non miratur Vehemoth si absorptus est fluuius: quia pars *Iob.40.e*
maxima Iordanis influit in os eius, & deiecit de fortitudine,
& de stellis, strauit sibi aurum quasi lutum, & sub ipso sunt
radij solis. Tu solus peregrinus es in Hierusalem, in eccle-
sia scilicet militante deo, quæ videlicet non possidet adhuc
pacem? & non cognouisti quæ facta sunt in illa diebus istis?
His diebus sanguinem tuum fudisti pro salute generis hu-
mani, & tot dolores & opprobria ad vltimum crucis supplici-
um pertulisti. Et cum tanta pro mundo passus sis his die-
bus, & te omnia trahere ad te ipsum promiseris si à terra es-
ses exaltatus; ecce exaltatus es super cœlos. Imò cur non e-
ruis eos qui ducuntur ad mortem; cur ex Basan non conuer-
tis; cur omnes non trahis; cur tam paucos de multis eligis;
quasi tuæ immemor passionis? Non cognouisti quę facta sunt E
in Hierusalem diebus istis? In Hierusalem diebus istis tu il-
le excelsus admirabilis occisus fuisti; cui Moyses & Helias *Mat.17.a*
in transfiguratione tuæ visione pulcherrima sunt locuti.
Vere domine nimis excessisti; quia cum sis splendor patern-
næ gloriæ, & figura substantiæ eius; & cum sis dominus ma-
iestatis, & trementibus elementis; cœli luminaribus obscu-
ratis, & stupentibus angelis, pati dignatus es tormentum ab-
iectissimæ passionis. Vere fuit excessus cum dedisti vellenti-
bus genas tuas; cum faciem tuam non auertisti ab increpan-
tibus & consputentibus, quando cum iniquis es deputatus.
Tu solus peregrinus es in Hierusalem. Cur non trahis nos
post te, vt curramus in odorem vnguentorum tuorum? Cur
das alienis honorem tuum, cum pro nobis consumpseris car
nem & corpus tuum? Cur solium gloriæ tuæ in quo iudica-
sti principem huius mundi, non recordaris? Cur spiritum
gratiæ & precum super nos non effundis? vt non solum lin-
gua, sed & opere & veritate confitentes nos aduenas & pere-
grinos super terram, abstineamus à carnalibus desideriis; &
trahamur ad te in funiculis Adæ, in vinculis charitatis. Dum
hæc Cleophas loquitur in tribulatione spiritus, & amaritu-
dine mentis, verba ista quanto putas repleant conscientiam
scisciantis? Quibus ille dixit? Quæ? Non est interrogatio
nescientis, sed adiocantis; & quædam reciprocatio doloris. F
Et dixerunt: De Iesu Nazareno qui fuit vir propheta, po-
tens in opere & sermone coram deo & omni populo: & quo-
modo tradiderunt eum summi sacerdotes & principes no-
stri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum. Primo
solus Cleophas respondisse legitur. Nunc respondet tam ip-
se quam ille cuius nomen in historia non habetur. Vnde
quia est sine nomine, videtur formam meditationis exprī-
mere; quam quandoque cogitationem, quandoq; contempla-
tionem solemus quasi proprio nomine nuncupare. Secundum *Colos.4.c.*
verò beatum Gregorium, istum fuisse Lucam aliqui æstimae
rūt. Lucas qui medicus fuisse ab Apostolo dicitur, qui cōsur
gens vel eleuans interpretatur; interpretatione sui nominis i-
maginem repræsentat meditationis, quæ medicamentum est
contribulati spiritus, & conscientiæ ægrotantis. Quæ sicut
stellio manibus nititur, vt moretur in ædibus regis, & consur
gens ab infimis eligendo suspendium, deserit transitoria, &
se eleuat ad superna. Adiungitur itaque meditatio orationi;
vt ex amborum responsione dulcioris balsamos melodiæ, dif
fusiores spiret delicias in auribus peregrini. De Iesu, inqui-
unt, Nazareno. Oleum effusum est nomē eius. Oleum, inquā,
effusum, vnguentum aromatum, iubilus cordium Iesus Naza-
renus rex Iudæorum. Sed frangatur alabastrum, perflet au-
ster ortum aromatum, myrrha det odorem suum, distluant
riuuli balsamorum; crucifixus sit in memoria, crucifixi repli-

G cetur iniuria,crucifixi ruminentur opprobria,& charitas in-
defessa. Omnia interiora nostra loquantur de Iesu Nazare-
no,qui lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo,vt simꝰ po
tentes opere & sermone.Nonnulli potẽtes sunt in opere,sed
non in sermone. Alij in sermone,sed non in opere. Quidam
potẽtes sunt in vtroq;.Qui strenuus est in exercitatione cor-
porali;bona quæ prævalet,non negligit operari.Patiẽs in tri
bulatione,& gaudens ad laborem obedientiæ;potest dici po
tens in opere.Sed si minus hunc delectat assiduitas orationis
si non est solicitudine pia devotus in vigiliis,vel forte non
habeat gratiam prædicationis;potens est in opere,sed non in
sermone. Videas aliquem frequenter in oratione devotum, *Canti.7.b.*
cuius oculi sunt sicut piscinæ in Esebon præ multitudine la-
chrymarum;sed recusat ferre iugum obedientiæ, votum su-
am offerre se æstimat offerendo hostiam amputata aure, su-
am plangit in oratione superbiam;sed hora compunctionis
transacta,ita superbus est sicut ante. Vel si levis in moribus,
post orationis suæ devotionem in eandem recidit leuitatem,
ossa eius replentur vitiis adolescentiæ eius;vt nunquam in
conversatione sua sit maturus . Licet ad modicum orationis
tempore sit devotus;vox quidem vox Iacob est,sed manus, *Gene.27.c*
manus sunt Esau.Tales potentes videntur in sermone;sed nõ
in opere.In opere & sermone sunt potentes,qui habẽt in mo
ribus honestatem,in operibus virtutem,in sermone scientiã;
H devotionem in orationis assiduitate,gravitatem in conversa-
tione,perseverantiam in amore.Piæ siquidem operationis o-
ratio devota,est reclinatorium,& devotę orationis exercita-
tio præbet bonorum operum fulcimentum.Hæc est enim ple
nariæ compunctio salutaris;quam cõmendat conscientiæ la-
titudo.Vnde cum sapiẽtiam & divitias dedisset dominus Sa-
lomoni,dedit ei & latitudinẽ cordis:quia nihil est sapientia,
nihil divitiæ,si in corde non redundauerit,qui trãsuadari nõ
potest fluvius charitatis.Nec parcit dominus verbis potenti-
bus,& ad deprecandum compositis;si sic potens es in opere
& sermone,esto coram deo & omni populo . Coram deo te
commendet puritas intentionis, coram populo vtilitas ope-
ris;vt sint lumbi mentis tuæ succincti,& lucerna ardẽs in ma
nibus tuis.Et bene coram omni populo: quia charitas nescit
angulum,non amat proprium , deservire desiderat vtilitati-
bus singulorum.Hinc est quod apostolus se commendat ad
omnem conscientiam hominum,providẽs bona, non tantum
coram deo,sed etiam coram omnibꝰ hominibus;vt tam deo,
quam omni populo sit acceptus.Sed beatissimo apostolo ne-
mo se audeat comparare. Quantum enim distat ortus ab oc-
cidente,tantum à viis nostris fuerunt viæ eius,& semitæ eius
Esa.64.c à nostris semitis exaltatæ:quia(sicut dicit Esaias)facti sumus
immundi omnes nos,quasi pannus menstruatę vniuersæ iusti-
tię nostræ.Potentes non sumus in operibus:& quid oremus,
I sicut oportet,nescimus.Ille solus speciosus forma præ filiis
hominum,singulari priuilegio fuit propheta,potẽs opere &
sermone,qui potẽter operatus est salutem nostram in medio
terræ.Potestate plenus fuit in sermone,quando omnia crea-
uit,quãdo dixit & facta sunt,ipse mãdauit & creata sunt.For
tis fuit in opere cum hominem reparauit,& iuxta vaticinium
Esa.88.f Esaiæ opus suum vt faceret,opus suum alienũ opus fecit. Ve
re fuit opus alienum,si consideres quomodo tradiderũt eum
summi sacerdotes,& crucifixerũt eum.Domine audiui audi-
tionem tuam,& timui:consideraui opera tua,vias tuas,& ex-
paui.Subsannauerunt te subsannatione,dẽtibus suis super te
frenduerunt,aduersum te lætati sunt & conuenerunt;te sum-
mi sacerdotes & principes tradiderunt.Illi qui regere gregẽ
debuerũt per viam salutis,facti sunt laqueus & ruina in præ-
cipitium damnationis.Ex ipsis flamma inuidiæ erupit:quia si-
Iob.1.d cut in Iob legitur , ignis dei de cœlo cecidit , & tactas oues
pueros;q; consumpsit. Nos igitur qui quærimus crucifixum;
crucis attendamus mysterium.Ipsa est statera corporis Chri-
Iob.6.a sti,quam desiderabat,qui dicebat: Vtinam appenderẽtur pec
cata mea quibus irã merui,& calamitas quam patior,in state
ra.Crux facta est statera corporis Christi;quod est ecclesia.
Cum enim ipse crucifigeretur,appensa sunt cum ipso pecca-
ta quæ commisimus;calamitas quam incurrimus.Ipse erat in-
nocens,impollutus,segregatus à peccatoribꝰ,&excelsior cœ
lis conversatio eius;non enim peccatum fecit, nec inventus K
est dolus in ore eius.Et quoniam talis ac tantus,tam indigna *Esa.53.c.*
dignatus est in cruce pati;præponderare cœpit calamitas, &
crimina levigari.Cum adhuc tamẽ in cruce erectus staret,va
cillare videbatur statera, nec plenè cognoscebatur qua cade
re deberet,cum inclinato capite emisit spiritum:vt calamitas
præponderando caderet,& quasi arena matis grauior appare
ret.Gentes quasi momẽtum stateræ reputatę sunt.Nam in sta-
tera ceciderunt:quia partes aduersæ damnationis nostræ chi
rographum amiserunt.Trituratus est Moab sub domino,ex-
pandit manus super eum sicut natans ad natandum,ne demer
geretur in profundum:& vt ipse subleuaret nos in excelsum,
expandit alas suas,nos assumpsit & portauit in humeris suis,
sicut aquila provocans ad volandum pullos suos.Sic ascẽdẽs
super omnes cœlos,de excelso misit ignem in ossibꝰ nostris:
vt quæ sursum sunt,sapiamus,& nostra conversatio sit in cœ
lis.Potens fuit coram deo & omni populo:quia factus est an
gelus loquens pro nobis,& intercessor existens patri recon-
ciliauit humanum genus:vtrunq; solus potuit arguere,& po
nere manum in ambobus. Et quomodo summi sacerdotes &
principes crucifixerunt eum.Per sacerdotum quippe persua-
sionem populus dimitti Barrabbam,Christũ crucifigi accla-
mauit,& Pilatus fieri adiudicauit:linguis non manibus ipsum
crucifixerunt.Vnde dicit Dauid:quia linguas suas vt gladiũ L
acuerunt.In hoc forte minus reprehensibiles,quam noui cru *Psal.139.a*
cifixores,qui manibꝰ & verbis mortem illi accersiũt:immor-
talem mortificant,incrucifigibilem crucifigunt.Quę ab ipsis
in occulto,vel etiam in aperto fiunt,turpe est dicere. Ponere
vereor os meum in cœlum,vt nõ dicam in cœnum,& Saul ad
purgationem ventris inclinatum occidere:sufficit si orã chla
mydis abscindam gladio Hieremiæ : cum dominus dicat per *Mala.3.b*
Malachiam: Vos me configitis,gens scilicet tota . Ostendit *Hiere.5.b.*
Hieremias quomodo summi sacerdotes & principes eũ cru-
delius crucifigũt.Ibo,inquit,ad optimates,& loquar eis: ipsi
enim cognouerunt viam domini,& iudicium dei sui. Et ecce
hi magis simul fregerunt iugum,ruperunt vincula , & à pro-
pheta vsq; ad sacerdotem omnes faciunt dolũ. Ecce quomo-
do summi sacerdotes & principes crucifixerunt eum.Nos au
tem sperabamꝰ quod ipse esset redempturus Israel,quod in-
terpretatur vir videns deum.Per quod literati & religiosi,q
specialius præ cæteris debent videre deum per intelligentiã
& affectum,signantur.Hinc est non minima causa tristitię no
bis:quia etiam literati & qui videntur religiosi, comparãtur
iumentis,& immundiores facti sunt illis. Ipsi enim nõ solum
spinis peccatorũ suorum crucifigunt deum,sed aliis facti sunt
in prouerbium& exemplũ.Nos autem sperabamus quod ipse
esset redempturus Israel.Non esset doloris materia , nec res
tam stupenda,si plebs quæ non nouit legẽ,sola caderet in er-
rorem:quia releuari posset per literatorum & religiosorum M
prudentiam,si ipsi non fuissent primi ad ruinam . Nos autem
sperabamus quod ipse esset redempturus Israel.Nam si dicit
regi apostata,& vocat duces impios,si supplantet optimates,
& ducit sacerdotes inglorios:& ipsi forsitan nõ sunt litera-
ti,& ignorant legem domini,filij sunt diffidẽtiæ,nec de ipsis
sumus in admirationẽ:sed de literatis stupemus, & qui præ-
tendunt habitum religionis,qui bonum verbum dei gustaue
runt,& donum cœleste,virtutesq; seculi venturi,& ecce vac-
cę pingues Samariæ facti sunt arbores autumnales eradicatę
bis mortuæ,facti hostes in capite,qui docere debuerant viam
vitę. Nos autẽ sperabamus quod ipse esset redẽpturus Israel.
Et nunc super hæc omnia tertia dies est , quo hæc facta sunt.
Primus dies,quo crucifixus est Christus,persecutorum & hæ
reticorum significat tempus,qui primitiuam ecclesiã tormẽ-
torum asperitatibus vexauerunt,quæ corpus est eius. Secũda
dies,qua sepultus fuit,tẽpus figurat hypocritarũ,qui Christũ
quasi sepultum in terra reputant,terrenis cõmodis & honori
bus inhiantes,qui nullã nisi terrenæ fœlicitatis gloriã pro su
is laboribus expectãt.Super hæc omnia tertia dies est,in quo
debemus aliud grauius periculum considerare,scilicet in fal
sis fratribus.Et in hac tertia die Christus debuerat resurre-
xisse : quia putabamus his diebus vbique diffundi virtutem
veræ fidei,& per loca religiosa charitatis radios dilatari , vt
post

A post Orionas & Hyades apparerent interiora austri . Sed
quia pene omnes declinauerunt,& adhuc in iniquitatibus su
is Christum crucifigunt,super hæc omnia dolemus,quia ter-
tia dies est ex quo hæc omnia facta sũt.Sed & mulieres quę-
dam ex nostris terruerunt nos,quæ ante lucem fuerũt ad mo
numentum,& non inuento corpore eius venerunt,dicentes se
etiam visionem angelorum vidisse qui dicũt eum viuere. Mu
lieres piæ sunt cogitationes. Per monumẽtum clausttum re-
ligiosorum potest intelligi , in quo sumus Christo per tem-
poralium delectationum mortificationẽ,& sanctæ professio-
nis vinculum consepulti.Tunc mulieres vadunt ad monumẽ-
tum quærere dominum,quãdo cogitamus si saltẽ vel in clau-
stris religiosius sit requirens ac diligens deum . Ante lucem
Canti.3.a venerunt,& corpus eius non inuenerunt.O quã dulce est an-
te lucem surgere ad quærendum dilectum . Dulcis est quæ-
renti illum . In lectulo meo quæsiui per noctes quem diligit
anima mea:quæsiui,& non inueni illum:restat ergo vt vadam
ad monumentum,id est ad religiosorum clausttrum,ad vigili-
as clausttralium:quia ibi dilectum inueniam , etsi non secun-
dum corpus.Etenim si cognouimus secundum carnem Chri-
stum,sed iam nunc nõ nouimus.Ciuitatẽ custodiunt isti vigi-
les,angeli sunt quorum visionem se vidisse asserunt mulie-
B res,quæ dicunt eum viuere,& per feruorem verę dilectionis
ostendunt Christum in suis cordibus habitare.Isti sunt vigi-
les obseruantes omni tempore custodias domini . Ipsi excu-
bant ad ostium tabernaculi , ipsi sunt Oriones & Hyades, &
iuteriora austri.Quam delectabile est eis ĩtereſſe vigiliis,cõ
surgunt de nocte in principio vigiliarum suarum , vt effun-
dant cor suum coram domino , & oratio eorum apud altissi-
mum,ibi in medio iuuencularum tympanistriarum principes
coniunguntur psallentibus . Ibi in excessu mentis Beniamin
adolescẽtulus,ibi resonat cœlestis simul concentus.Ibi sunt
seraphim,Sanctus,Sanctus,Sanctus clamantia,& cherubim se
se versis vultibus in propiciatorium respicientia.Ibi iubilant
omnes filij dei,laudant dominũ sidera matutina.Ipsi sunt ve-
re similes angelis,per studium angelicę conversationis.Ipsis
commissa est custodia monumenti,scilicet obseruantiæ regu
lares clausttri.Monumentum istud Christus non deserit , qui
nobiscum se promisit esse vsque ad consummationem seculi:
& tunc nos erimus secum cum nos acceperit ad seipsum. Mu
lieres se dicunt illum non inuenisse,sed visionem angelorum
vidisse,qui dicunt eum viuere,quotiens versamus in cogita-
tionibus nostris:quia etsi sunt vere similes angelis qui de die
in diem,& in nocte laudem domini decantant in terris, sicut
illi in cœlis:non tamen possident gloriam æternæ beatitudi-
nis summa sanctitate cõsummata.Paululum, inquit,cum per-
C transissem eos,inueni quem diligit anima mea . Sed quid est
quod dicitur,terruerunt nos?Nõ est terror qui incutiat hor-
rorem,sed qui nouam cordis parturiat exultationem vel ad-
mirationem.Dum enim cogitamus quam fœlices deliciæ a-
bundant in clausttro,super hoc expauescit cor nostrũ,& qua-
dam dulci reuerentia mouetur de loco suo.Et abierunt quidã
ex nostris ad monumentum , & ita inuenerunt sicut mulieres
dixerunt,ipsum autem non inuenerunt.Abierunt quidam ex
nostris.Isti sunt affectus religiosę mentis,qui omnia sicut mu
lieres inueniunt,non tamen reuertuntur, sicut de mulieribus
legitur.Quando enim sõlis cogitationibus de amore religio
nis tractamus in cordibus nostris, mulieres ad monumentum
vadunt & redeunt . Sed cum affectus mentis ad conuersionis
desideria conuertuntur:non iam tãtum mulieres,sed quidam
ex nostris ad monumentum vadunt,qui non reuertuntur,sed
nec ipsum inueniunt.Hoc autem experimento cognoscimus:
quia cum feruore nouitij ad conuersionem venerimus, hic le
sum inuenire nos æstimamus:quia perfectę tranquillitatis &
sanctitatis gaudia apprehendere nos speramus.Sed cum pro-
cessu temporis experimur miserias humanę fragilitatis, tunc
recognoscimus quonjam non inuenimus dominum, visionem
tamen angelorum aspicimus,exempla scilicet ferentium mo
nachorum.Et ipse dixit ad eos:O stulti & tardi corde ad cre
dendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ.Nõne hæc o-
portuit pati Christum,& ita intrare in gloriam suam?Scatu-
rire videntur hæc verba teneritudinem amoris, & quasi mu-
stum quod dirumpit novas lagunculas,de medullis procede- D
re diligentis.Dedit dominus voci suæ vocem virtutis,vt es-
sent hæc verba eius,sicut malleus conterens petram, & sicut
ignis,testimonio Hieremiæ: Verba eius sicut ignis & malle- *Hiere.23.f*
us,vt de igne ascendat virgula fumi ex aromatibus & pulue-
re pigmentarij,& conterat malleus.Libet paululum ad suaui
tatem historiæ mentis oculos inclinare . Dum interpretatur
scripturas,dum exponit Moysen & prophetas, procedens ex
ipsius ore mira suauitas mentes refrigerat mœrore & tædio
consternatas,inæstimabilis redundabat in labiis Iesu sermo-
nis elegantia super mel & fauum,dulcescebat eius eloquium
super omnia aromata.Profecto ordinem cœli noverat,& po-
nebat rationem eius in terra . Impleta gaudent viscera luctu
in lætitiam mutato.Iam refulget in conscientiis domini re-
surrectio.Resurgenti magis gaudere incipiunt,quam condo
luerant crucifixo.Hinc est quod appropinquauerunt castello
quo ibant:quia impleri cœperat desideriũ consilij quod que-
rebant.Et ipse se finxit longius ire,vt dum vellet eos desere-
re,dilectionis igne quo suauiter ardere cœperant,mirabilius
æstuarent.Quid eos putas tunc animi habuisse,cum se finge-
ret longius ire ? Aestimo forsitan talibus eum querimoniis
interpellasse : Ne decedas dulcissime , ne decesseris à nobis:
sed adhuc de Iesu Nazareno sonet vox tua in auribus nostris.
Loquere, quæsumus,de gaudio resurrectionis : mane nobis-
cum,quoniam aduesperascit,& inclinata est iam dies , sed a- E
gemus vigilias noctis.Non enim sufficit dies vt saturetur au
ris auditu de dulcissimo Iesu. Et coegerunt eum : quia cohi-
bere se non poterat vis amoris . Nunc ad delicias reuerta-
mur moralitatis. O stulti & tardi corde ad credendum in o-
mnibus quæ locuti sunt prophetæ.Nõne hæc oportuit Chri-
stum pati,& ita intrare in gloriam suam ? Impletum est tem-
pus quod dixit dominus in euangelio: Vbi duo vel tres con- *Mat.18.c*
gregati sunt in nomine meo , ibi sum in medio eorum . Con-
gregati sunt in nomine eius duo,scilicet oratio & meditatio,
vt turtur & columba querimonias dulces submurmurent in
foramine petræ,in cauerna maceriæ, condolentes de domini
passione.Sed contra hæc susurria,hæc devota suspiria,tã gra
tiosa sunt in oculis eius qui scrutatur renes& corda,quod nõ
possit diu absconder multitudinem dulcedinis suæ quam ab-
scondit timentibus & diligentibus se:sed sæpius per occul-
tam inspirationem,sæpius per scripturæ sacrę lectionem,talẽ
tristitiam in jubilum solet commutare.O stulti & tardi cor-
de ad credendum.Cogitanti mihi dulcedinem huius increpa
tionis,flere magis libet quam aliquid dicere:quia quidam mi
rifici odoris balsamus perflat areolam mentis meæ. Disputa-
re cum deo cupio:non quidem ex æqualitate,sed exponendo
fragilitatem humanę conscientiæ.Domine,quotiens passio-
nis tuæ amaritudinem in cordibus nostris ruminamus , toti- F
ens de nobis expaueſcimus:quia dedisti metuentibus te signi
ficationem,vt fugiant à facie eius.Si enim ex hoc mundo trã
sisti ad patrem cum tantis cruciatibus,quid fiet de nobis pec
catoribus?Si in viridi ligno hæc fiunt,in arido quid fiet? Dũ
tales in oratione fundimus querimonias , consolatur nos
dulciter increpando illa vera & summa charitas per scriptu
rarum authoritatem, seu per occultam inspirationem. Quid
de mea passione tam tristes estis ? Nolite timere pusillus
grex, passus sum vt vos gaudeatis. Thesaurizaui vobis the-
sauros exultationis, quia thesaurizare debent parentes fi-
liis . Omnia enim opera vestra operatus sum vobis , resur-
rexi vt iubiletis . Dico vobis, cur non creditis ? Incipiens à
Moyse & prophetis , interpretabatur illis in omnibus scri-
pturis, quæ de ipso erant . Beati qui nouerunt gustu fœlicis
experientiæ, quam dulciter , quam mirabiliter in oratione
& meditatiõe scripturas dignatur dominus revelare. Et qui-
dem scientiarum dominus est,potest eas si voluerit dispensa-
re.Incipiens à Moyse & prophetis interpretabatur illis in
omnibus scripturis quæ de ipso erant . Hæc facit , quando
corda nostra illuminat radiis charitatis.Ille tenet & quæ la-
tent,& quæ patent in diuinis sermonibus,qui charitatem ser
uat in moribus.De sola dilectione pendẽt Moyses & prophe
tæ.Tunc appropinquamus castello quo tẽdimus,quia per in-
fusionem charitatis desideratum vitæ consilium obtinemus.

G Ecclés.7.d

Ipse autem finxit se longius ire. Dixi, sapiens efficiar: & ipsa sapientia recessit longius à me. Incipienti difficiles viæ domini videntur, sed curritur per eas, dum cor cœperit dilatari. Vnde & coegerunt eum. Non enim leuiter ad perfectionis culmẽ attingitur, sed paulatim virtutum gradibus ad apicem charitatis per violentiam peruenitur. Coegerũt eum. Ne mireris si vim patitur regnum cœlorum, quando & ipse dominus eorum. Si igitur quadam naturali duritia cor tuum sentis indeuotum: insta orationibus, intende meditationibus, curre vbi est impetus spiritus, ne assensum carni dederis. Ingere te vigiliis, per lachrymarum violẽtiam vince dominum maiestatis, & dic ei: Mane nobiscum domine, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies. Hãc clausulam multipliciter possumus intelligere, & in ea multas delicias inuenire. Mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Cum prosperam⁹ in virtutum successibus, in die sumus. Cum nos obnubilant tribulationum angustiæ, incipit nobis aduesperascere. Cum tristitia nos confundit, nobis aduesperascit. Et quia ad te confugimus, qui solus laborem & dolorem consideras: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Iam veniunt aquæ vsque ad animam. Iam deuotionis deliciæ vertuntur in miseriam, iam omnes angulos mentis nostræ ventus tentationis concutit: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Tu tribulatis cordibus es refrigerium, tu refugium, tu solatium: tua est potentia, tuum

H

est imperium. Intenti sunt ad te oculi omnium, te solum sitiens anima concupiscit: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Sine te nihil possumus facere. Tu solus carmina das in nocte, tu turris es fortitudinis à facie tribulantis. Tuæ pietatis oculus circa ea quæ sub cœlo sunt respicit: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Per te consurgit nobis ad vesperum fulgor meridianus, & orimur vt lucifer cum nos consumptos putamus. Non confunditur omnis qui in te confidit: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Inclinata est iam dies, facti sunt vesperi longiores: quia appropinquante mundi termino superexcrescit iniquitas, & charitas refrigescit. Ne extinguatur in nocte lucerna nostra: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Vergente mundi vespere, sole iustitiæ, frigus iniquitatis genus humanũ opprimit. Omnes occupat nox perfidiæ, lux veritatis deficit. Ne deficiamus cum deficientibus: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Vitæ meæ iam instat vespera, corpus consumit ægritudo perualida. Iam mors minatur aspera. Timor & tremor totam conscientiam concutit, terribilem sententiam iudicij pertimescit. Sed tu domine cui pater omne iudicium dedit: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. In manus tuas commendo spiritum meum. Ne tradas animam confitentem tibi potestatibus tenebrarum. In te solo est salus nostra, ad te sunt oculi nostri, ne pereamus. De

I

multitudine miserationis tuæ mens fiduciam concipit: mane nobiscum quoniam aduesperascit. Vel per vesperam possumus intelligere vexatæ mentis refrigerium, vt omni feruore tribulationis recedente, oratio & meditatio trãquillum in ea deo parent hospitium, vt eum cogant ad manendum, & inuitent ad cœnandum, iuxta quod scriptum est: Si quis aperuerit

Apoc.3.d

mihi ianuam, intrabo ad eum, & cœnabo cũ eo, & ipse mecũ. Factus est sicut viator declinans ad manẽdum. Vnde & intrauit cum illis. Factum est autem cum recumberet cum illis, accepit panẽ & benedixit, fregit, & porrexit illis: & aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum. Panis iste panis est gratię. Hunc panẽ ipse per se accipit: quia non quasi inferior, sed patri æqualis, dona gratiæ prout voluit non ad mensuram accepit. Benedicit panem, quando benedictionem suam nobis dat legislator, vt eam⁹ de virtute in virtutem. Frangit & porrigit illis: quia non volentis neq; currentis, sed miserantis est dei. Nec panem porrigit integrum, sed fractum, quia diuisiones gratiarum sunt: sed idem dominus, qui sicut buccellas mittit crystallum suam. Et quid est quod dicitur: aperti sunt oculi eorum, & cognouerũt eum in fractione panis? In fractione panis fit diminutio quędam & exinanitio. In fractione virtutem humilitatis intellige, per quam seipsum fregit, diminuit, & exinaniuit ipse etiam qui panis est vitæ. Et quoniam se exinaniuit, cognitionem suam nobis dedit. Ipse est panis desiderabilis quem per dies multos Daniel non comedit: quia multi

Dan.10.d

K

iusti & prophetæ voluerunt videre & non viderunt incarnatam sapientiam dei patris. Multis æstuarunt suspiriis præ desiderio videndi filium hominis, sed absc̃ditus erat in sinu patris. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Sapientia absconditа patris, & thesaurus integer & occultus quæ vtilitas in vtrisq; ? Frange domine esurienti panem tuum panẽ teipsum, vt aperiãtur oculi hominis, nec reputetur homini ad peccatum si voluerit esse sicut tu, sciens bonũ & malum. Te cognoscat in panis fractione, qui ab initio voluit integrum attentare vel attrectare. Frange te, vt sese discat frangere, quia nõ cognosceris nisi in fractione panis. Audiuit Balaam sermones dei, & visiones omnipotentis intuitus est: sed cadebat apertis oculis, quia non cognoscebat dominũ in fractione panis. Sic multos videtis hodie studẽtes in scripturis, docentes in cathedris, prædicantes in ecclesiis, sed opera eorum non concordant cum verbis. Confitentur verbis se nosse deum, sed negant factis: quia non cognoscitur nisi in fractione panis. Et quidem nobis dominus factus est panis, & nos sumus panis eius. In sudore vultus sui dignatus vesci pane suo, vt nostro vesceremur in gaudio. Si vis ipsum cognoscere, sicut se fregit, ita te frãge: quia qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Non est in sermone regnum dei, sed in virtute. Frãge igitur te ad laborem obedientiæ, ad humilitatem pœnitentiæ. Porta in corpore

L

tuo stigmata Iesu Christi, formam serui accipiens, non prælati. Et cum te exinaniueris & fregeris, cognosces dominum in fractione panis. Sed quoniam cœpimus loqui de pane gratię: dũ frangitur, oculi aperiuntur, & dominus cognoscitur: quia cum cæteris gratiarum donis infunditur virtus humilitatis. Tũc eum cognoscimus, quia ex acceptis donis nos ei humiliter subdimus, cum quicquid boni accepimus, ad ipsum referimus, & sapiẽs atteſtatur quod ab humilibus honoratur deus. Vide quomodo dictis nostris concordet beatus Gregorius. Qui, inquit, virtutes cæteras sine humilitate cõgregat, quasi puluerem in ventum portat. Et vnde ferre aliquid debuit, inde deterius sequatur. Vera ergo humilitas aperit oculos, dũ virtutes cæteras per quas vento superbiæ poterat excæcari, frangit & diminuit, & homo se ex se nihil esse cognoscit. Et quanto quis decrescit in despectione sui, tanto amplius proficit in cognitionem dei. Vt ergo cognoscatur dominus in fractione panis, frãgat homo si quas habet in se virtutes, frãgat propriasvoluntates, imitans illũ qui pro nobis factus est obediens vsque ad mortem crucis. Et ipse euanuit ab oculis eorum. Mira res. Cum incipit magister cordi dulcescere, tunc fugit, vt de absentia sua faciat nos dulciter dolere. Tales sunt amoris deliciæ, oculi amoris ipsum faciunt auolare. Fuge dilecte mi, & assimil'are capreæ, hinnuloque ceruorum, super montes aromatum. Ascẽde super cherubim, & ambula super

M

pennas ventorum. Esto tamen similis capreæ hinnuloque ceruorum, vt oculos dilectionis tuæ nõ auertas à nobis: etsi à nostris te subtrahis, qui humilia respicis, & alta à longe cognoscis. Et dixerunt adinuicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu dum loqueretur nobis in via, & aperiret nobis scripturas? Clausula ista non est exponenda, sed ruminanda. Quotiens in nobismetipsis marcescit anima nostra, & possident nos dies afflictionis, quotiens tædiis vel tentationum vulneramur sagittis: ad memoriam reuocemus quid aliquando in oratione senserimus, quid in meditatione gustauerimus, qualiter locutus sit nobis dominus cum scilicet transmigraremus in delicias contemplationis. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu? O dulcis ardor, dulcis splẽdor, dulcis amor. Ardor confortans, splendor illuminans, amor inebrians. Quam dulciter ardes, quam mirabiliter splendes, quam sufficienter totum cor hominis imples? Quis poterit habitare de nobis cum igne deuorante, cum ardoribus sempiternis, cum iam non erit ignis in Sion, sed caminus in Hierusalem in splendoribus æternitatis? Tũc etiam recordabimur de hoc paruo igniculo quẽ sentimus in conualle plorationis, cantabimus & psallemus, & dicemus adinuicem: Nonne cor nostrũ ardens erat in nobis de Iesu? Cum sub paupertate degeremus militiæ regularis, & staremus ad psallendum in nocturnis vigiliis, & post vigilias absconditi incumberemus orationibus

A orationibus illis beatissimis interuallis, quàm magna tunc erat in cordibus nostris multitudo dulcedinis. Nõne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu? Nonne nox erat illuminatio in deliciis? Nonne cor nostrum tunc ardens erat in nobis, cum in claustro residentes meditaremur in silentio, quando secreto deus erat in tabernaculo nostro, cum super Hierusalem cor ascenderet, & cogitaremus patriæ gaudia, cum concentus cœli resonaret in conscientia? Nõne cor nostrũ ardẽs erat in nobis de Iesu, cum diuinarum scripturarum dulcedine nostras reficeremus animas, inuenientes in illis mirabiles delectationes super omnes diuitias? Nonne nos tunc docebat vnctio Christi de omnibus, medullatas infundendo nobis delicias? Nonne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu dum loqueretur nobis in via? Et surgentes eadem hora reuertisunt in Hierusalem, & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum ipsis erant, dicentes: Quia surrexit dominus vere, & apparuit Simoni. Non incongrue eadem hora dicuntur surgere, quia nõ nisi ad horam nec ad horam quidem esse possunt in anima tales deliciæ: cito transeunt, abeunt, euanescunt. Ideo fugiunt, vt earum plenitudinem quæ debetur in patria, feruentius appetamus: ideo animum alliciunt & inflãmant, vt surgamus, non vt in Hierico descendamus. Ibi insidiantur vt spolient vel necent descendentes. Sed nobili quadam superbia despicere debet hæc temporalia quæ mutabi-

B

lia sunt sicut luna, anima cœlestibus deliciis assueta. Surgentes igitur oratio & meditatio reuertuntur in Hierusalem, cũ post spiritualium deliciarum refectionem pacis intimæ possident quietem. Vndecim isti qui in Hierusalem sunt congregati, dona septiformis spiritus, & quatuor principales virtutes possunt intelligi. Illi qui cum eis sunt, fides, spes, charitas, & si qua ibi sunt alia gratiarum dona, dici possunt. Congregatos istos oratio & meditatio inueniunt, non congregauerunt: quia etsi pro posse nostro intendamus virtutibus congregandis, nihil sine patre luminum possumus, qui & velle & perficere in nobis operatur. Istis dum oratio & meditatio coniungũtur, dicũt quia surrexit dominus vere, quãdo amanti conscientiæ insibilat gaudium resurrectionis dominicæ. Sed quid vult sibi quod subditur: apparuit Simoni? Videte ne forte propter nos dictum sit, qui specialiter filij sumus obedientiæ, qui sapientibus & insipientibus debitores sumus sine contradictione vocis, sine rancore murmurationis obedire. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, magnum lætitię cumulum parturiens obedientibus, quia dominus apparuit Simoni, & ipsi soli speciali prærogatiua præ omnibus. O si deuotę mentis memoria reuoluamus quàm dulcis sit eius apparitio obedientiæ filiis in illo agone terribili, & in illa

C

hora miserabili, vbi cogitur anima à corpore separari. Non præsumimus quę nescimus asserere, possumus tamen piis imaginationibus tale aliquid cogitare. Forte aliquibus tunc apparet Christus cum vexillo obedientiæ, & ineffabili exultatione exhilarat obedientis animam in illa tribulatiõe: & his potest sermocinationibus consolari. Ne timeas fili obedientiæ, ne timeas intueri manus propter obedientiam cruci affixas: considera pedes expositos fixuris clauorum, & latus lancea perforatum: attende quòd propter obedientiam mortuus sum: & si propter fragilitatem humanæ conditionis obedientia tua sit minus aliquid perfectum habens, volo vt plenitudo meæ obedientiæ sit tuæ minus sufficientis obediẽtiæ supplementum. Quid in illa hora potest esse suauius tali consolatione: quid imprimi potest humano cordi dulcius? Ponite hæc super corda vestra filij obedientiæ, gaudete & exultate, quia surrexit dominus vere, & apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, & quomodo cognouerunt eum in fractione panis. Extremam hanc clausulam referre possumus ad illa beatę quietis gaudia, cum sedebit vnusquisque sub vite sua, & sub ficulnea in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, in requie opulenta: cum plateæ Hierusalem sternentur auro, & per omnes vicos eius alleluia cantabitur, & implebitur infantibus & puellis sequentibus agnum quocunq; ierit in vestibus albis. Tũc narrabimus quæ gesta sunt in via, quomodo cognouimus dominũ in fractione panis, quàm dul-

D

citer nos humiliat hic in loco afflictionis, vt delicietur in cordibus nostris, qui secreta sua absc̃ondit à sapientibus & prudentibus, & reuelat ea paruulis. Tunc recordabimur periculorum in quibus versamur, tribulationum quibus affligimur, miseriarum quibus inuoluimur: & mirabiliter lætabimur, quia hæc omnia velut vmbra transierunt, & de splendoribus in quibus erimus, ossa nostra iubilum germinabunt. Tunc plantabimus vineas in monte Samariæ, & audiemus vocem gaudij, & vocem lætitię, vocem sponsi, & vocem sponsę, & videbimus gloriam regis, & decorem reginę. Tunc lætabitur virgo in choro, diadema regni portans in capite suo, & ostendet nobis fructum sanctissimi ventris sui. In humanitate nostra videbitur dominus maiestatis. Tunc videbit & affluet & mirabitur & dilatabitur cor nostrum, simul laudabimus: quia oculo ad oculum, aspectu contra aspectum videbimus, facie ad faciem cognoscemus, ore ad os colloquemur dicentes: Tibi domine potestas & imperium, tibi honor & gloria, te laudet omnis spiritus in secula seculorum. Amen.

FINIS.

TABVLA SVPER SERMONES

Gilleberti super Cantica canticorum.

Bſconde eleemoſynam in ſinu pauperis, & ipſa orabit pro te ad dominum:exponitur. folio.8.B
Adiuro vos,& cætera.exponitur.folio.10.B.& 38.F
Adducet dominus ventum de deſerto vrentem, & deſiccabit venas mortis:exponitur. 11.D.E
Amor ipſe de quiete inquietior reditur. 2.F
Amor humanum animum deo conciliat & vnit. 8.G.H
Amor commendatur.fo.14.K. & per totum ſermonem.
Amor proximi compaſſionem habet, & quendam nimis ſuauem guſtum. 15.D
Amor in auribus domini ſolus obſtrepens, corporalium ſtrepitus dedignatur verborum. 18.I.K
Amor vehemens patientis ſimul afficit,& carnem,& mẽtem. 38.I.K
Amanti quàm durum eſt animum dimidiare cum Chriſto & mundo. 8.G
Amantium zelus impatiens quid habeat. 9.F
Amici quare aliqui dicantur, & quare chariſſimi. 30.G.H
Angeli cuſtodes & curatores noſtri ſunt. 6.G
Angelico exemplo humilem & attentum præbeamus auditũ alieno ſermoni. 17.A.
Angelus in annunciatione, angelus in natiuitate, & cætera. Ibidem.
Annunciatio precationis tenet effectum. 38.I
Animus quanto fuerit expeditior, tanto quidem impenſior erit in illud quod amat. 1.E
Antidotum efficax ad mitigandum omnem mentis deſolationem eſt ſpes reſurrectionis futuræ. 27.E.F
Aperiri ſibi per contemplationem diuinitas petit à nobis. 35.I.K.L.M
Apertio ſponſi eſt apparitio eius. Ibidem
Apertio ſponſæ eſt apparatus eius. Ibidem
Aperire non poſſet ſponſa, niſi prius dilectus inſpirationis manum occultam apponeret. 36.C
Apoſtolorum commendatio. 28.I
Aquæ viuæ ſunt aquæ non deficientes. 31.A
Aquilo ſignificat aduerſitates,& aduerſam fortunam.31.E.F. & 32.B.C.per totum ſermonem.
Arbitrium vbi eſt,ſemper liberum eſt,non tamen liberum ad omnia. 32.D.E
Argentum quid ſignificet. 14.C.D
Aroma mihi videtur offerre,quæ orat & optat. 26.I.K
Aroma bonum, propoſitum ſanctum,& conſcientia pura. 32.A.B
Aſcendet deus ſuper nubem leuem,& cætera.exponitur.11.E
Aſcenſiones diſpoſuit in corde ſuo: exponitur. 15.L.M
Aurum quid ſignificet. 14. C.D
Auſter ſignificat fœlicitatem, & ſecuritatem terrenam.31.E. & 32.B.C.per totum ſermonem

B

Balſamum olere quis dicatur. 13.K
Bene vngitur & bene redolet,qui diligit bona coram deo,&c. 27.A.B
Bonum opus vel quærere Ieſum, vel tenere: ſed opportunitas & loci & temporis huic adhibenda eſt operi. 1.D
Bona iuſtitia quæ dicatur,& quæ melior. 9. B
Bonus odor fama bona, bonus odor conſcientia bona. 13.H
Bona intentio pura,quam viuidam reddit,& velut animatam feruida & dulcis affectio. 23.I
Bona vnguenta impaſſibilitas & patientia. 26. E
Bonum vnguentum & bonus odor ſpiritualis in domino exultatio, & modeſta exhibitio, lætitia & notitia. 27.A
Bona veſtimenta bona ſunt opera. 28.F
Bonus ſopor mentis exceſſus, & alienatio ab affectibus carnis,& à ſenſibus corporis. 10.G.H.& 34.K.L

C

Caminus Chriſtus dicitur. 11.B
Chaos magnum firmatum eſt inter animam, & deiuna turam. 7. D.E
Cantate deo canticum nouum &c.exponitur. 3.L.M
Capacem eſſe ſummi boni, ipſum habere, & eſſe ipſum,hæc tria diſtincta ſunt. 7.F
Capilli tui ſicut grex caprarum &c.exponitur. 18.F.G
Capreæ & cerui qui dicantur. 10.C.D
Caro voluntariis afflicta diſciplinis nonne deum ad propitiationem flectere nititur? 28.G
Carnis nomen in bono alicubi accipitur. 1.L
Caſtitas commendatur. 14.A.B
Caſtitatis Chriſti,Mariæ,& aliorum differentia. 33.E.F
Cedrus, Libanus, myrrha, aloe,quatuor virtutes cardinales interpretantur. 30.D.E.
Charitas commendatur. 15.D.E
Charitas ſpeciale quoddam eſt inſigne diſcipulatus Chriſti, & doctrinæ eius ſingulare indicium. Ibidem
Charitati innata eſt ſolicitudo quædam, prudentia quædam, & cætera. 21.F
Charitas ipſa nouit tentamenti occaſiones, & cum opus eſt fugere,& vbi fugiẽdi non eſt copia,fortiter ferre. Ibidem
Charitas radix eſt, & quaſi rami virtutes cæteræ de illa pullulant. 27.H.I
Charitas ſit tibi cuſtodia flammea. 29.A
Charitas ordinata quando dicatur. 34.H
Chariſſimus quis dicatur. Ibidem
Chriſtus ſingulariter non tam ceruus quàm hinnulus dicitur 10.D.E
Chriſtus caminus dicitur. 11.B
Chriſtus dicitur ignis conſumens. 11. G
Chriſtus ſolus dictus eſt Salomon noſter verus pacificus. 12.C
Chriſtus totus nobis eſt charitatis illecebra, incitamentum amoris 15.F
Chriſtus hodie ſynagogæ dedit libellum repudij. 16.D
Chriſtus horret magis aſperitatem morum,linguę ſtimulos, quàm aculeos ſpinarum. 16.F
Chriſti laudes ponuntur. 16.H. I
Chriſtus Ieſus non metit niſi quod ſuum eſt, niſi quod ipſe præſeminauit. 34.A
Chriſti humanitas gratiam comparat, diuinitas confert. 35.I.K
Chriſtiani mali reprehenduntur. 18. G.H
Circuitus quidam ſpirituales declarantur. 3.D.E
Ciuitas dei dici poteſt non inconuenienter vniuerſitas creaturæ. 3.G
Cogitationes antiquas qui neſciunt habere. 9. A
Cognatio praua quam contagio ſequitur. 36.B
Collis thuris qui dicatur. 23 .A. B
Colli nomine quid accipiatur. 20.K. 24. H
Colloquia tua,conuerſatio communis gratiam ſpirent. 30.B
Comedite amici & bibite,& inebriamini chariſſimi:exponitur. 34.G
Commendatio cuiuſdã abbatis mortui Rieuallis.34.C.D.E
Compaſſio interna & compoſitio quædam diſciplinæ & doctrinæ neceſſariæ ſunt doctoribus. 21.L.M
Concupiſcentia cum ſola eſt,ſatis inardeſcit, exterior verò materia,ſi accedit,inſanit. 20. M
Conſcientia bona nil tutius. 1.K
Conſcientia cuiuſque habet quandam propriam faciem. 20.F
Conſultatio quidem vtilis, & frequenter quod non confert eorum qui conſuluntur eruditio,conſulentis meretur humilitas. 6.A.B
Contemplatio iucunda in cœleſti familia. 6.G
Contemplatio ſola non excidet in futuro, ideo hanc partem tibi elige in præſenti. 8.I
Contemplationis gratia compaſſionem non euacuat, ſed informat mentis exceſſus. 10.F.G
Contemplatio paſſionis Chriſti. 16.B.C.M. per totum
Contemplatio ſapientiæ æterna refectio eſt. 19.E.F

Contemplationis locus pulcherrimus vbi ſit. 22.F G
Contemplandi de deo triplex modus. 36. D
Contritio bona quæ dicatur. 11.K
Cor impij eſt turbulentum & tabidũ,lutoſum, & ſecum ſemper colluctans. 2.B
Cor Chriſti quis dicatur. 17. G
Corda libera & à rei familiaris cura magis profluunt in contemplatione & charitate dei. 32.C
Cornelij centurionis commendatio. 28.I
Corona nobis eſt incarnatio. 16.E
Coronatur ille per tribulationis tolerantiam, qui mitis, qui manſuetus,&c. 23.K
De corpore Chriſti vide. 6.H
Cum pertranſiſſem illos &c. exponitur. 6.B.C
Cumulata plane materies præmiorum inter totius puritatis merita,paſſionibus variis atteritur. 23.K
Cura frequens mundi, inſenſibilem pene reddit affectum. 1. D.E
Cura animarum & adminiſtrandę neceſſitatis ſolicitudo grue & oneroſum ſatis eſt pallium. 38.B
Cuſtodes pigri & male fideles quid faciant. 5.E
Cuſtos qualis eſſe debeat. Ibidem.G
Cuſtodes ciuitatis doctores ſancti quando dicantur hominẽ inuenire. 37. H.I

D

Delicta antiqua non poſſent nouis deſeruire ſacramẽtis,niſi occulta ratione diuina intus operãte prouidentia. 3.H
Dentes tui quaſi grex detonſarum: exponitur. 19.B
Dentes eccleſiæ qui dicantur. 19. C.G
Deſertum quid ſignificet. 11.C.D
Diſpenſatio eccleſię dicitur participatio ſpiritus. 16.H
Detrahentes profeſſionibus & ordinibus reprehenduntur. 4.H.& 20.H.I.38.G.H
Detractio rapacitatis genus eſt. 15.C
Deus eſt vbique per exiſtentiam,ſed non æqualiter in ſingulis per efficientiam. 3.A
Diadema quid ſignificet. 16.C.D
Diem hominis non concupiui: exponitur. 1.F
Dignatio hæc ipſa,qua deus voluit incarnari,quendam videtur attuliſſe decorem dignitati maieſtatis. 17.A.B
Diligam te bone Ieſu, diligam te virtus mea &c. 15.G
Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo,& cætera. exponitur. 23. H.I
Dilectio maior eſt omnibus ſacrificiis & holocauſtomatib⁹. 26.G
Dilectioni commode aſſignatur concluſio, & bonus eſt dilectio murus. 29. A
Dilectus meus candidus & rubicundus &c. exponitur. 39.M
Diſcipuli carpentes opera prelatorum reprehenduntur. 18.F
Diuina natura inconuertibilis & incommutabilis eſt. 6.M. & 7.A
Doctores ſacri varios animorum inueſtigant affectus. 37. I
Dormire quis dicatur ſpiritualiter. 34.K.L
Dulce ſatis eſt te bone Ieſu quærere, dulcius tenere. 1.C
Dulcedo ſimulata,& dulcedo exigua linguæ, quæ ſit. 28. D
Duo vbera tua,ſicut duo hinnuli &c.exponitur. 21.I. K

E

Eccleſia vtranque naturam,id eſt humanam & diuinam integram fatetur in Chriſto. 6.F.G
Eccleſia deſponſata eſt Chriſto in fide. 16.H
Eccleſia ſponſa Chriſti remittit, permittit, promittit,præmittit. 28. B.C
Eccleſia dicitur pulcherrima mulierum,quare hoc. 39.H
Eccleſiæ corpus plenum eſt oculis ante & retro. 18.E
Eccleſię primitiuæ perſecutio & conſtantia. 9.D.E.F.33.L
Ego dormio,& cor meum vigilat: exponitur. 34.K
Eleemoſynæ vocabulo non incongrue cenſentur vniuerſa, quæ indigentibus miſericorditer impenduntur. 8.B
Eloquentiæ tuæ ſignum nunquam euidentius dabis, quàm ſi humilem materiam exequaris ornate. 21.M.& 22.A
Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum: exponitur. 29.E.F.G
Euangelice ex toto loquere, qui vir euangelicus es. 12.I
Exclamatio temporum noſtrorum: O miſera hæc tempora noſtra,&c. 10.F
Exclamatio montis ſpiritualis:O beatum montem &c. 23.A
Exclamatio verbi:O mira vis verbi &c. 37.F.G
Exclamatio charitatis: O potens & prepotens paſſio charitatis &c. 38.L
Exhortatio fratrum. 18.D.E
Exhortatio pœnitentium. 37.I. K
Exhortatio curam animarum habentium: & adminiſtrandæ neceſſitatis:ſolicitudinem ex officio. 38.D.E

F

Fama bona, odor bonus. 13.H
Fauus diſtillans labia tua &c.exponitur. 27.M.
Fœlix anima,quę bono contemplationis frueris. 8.I
Fœlix qui ſatis lauit lectulum cordis,&c. 15.K.L
Ferculum ſibi fecit rex Salomon, &c. exponitur. 13.C.per totum.
Fides Chriſti, Iudæorum traditiones, & dogmata philoſophorum arida fecit. 4.E
Fides vtroſque populos æquè nobilitat, videlicet Iudæos & gentes:ſed Iudæus aliter reputat. 22.B.
Fidelis anima omnia replicat,& recenſet in laudem dei. 3.K
Fidelium conuerſatio gemina eſt. 4.F.G
De filio prodigo. 3.A. B. 27.F
Fons ſignatus quid ſit. 28.K.L.29.B.C.D.
Fons ſapientiæ bonus omnino, ſed adhuc ſub ſignaculo nobis emanat. 29.D
Fons ſignatus, & fons patens differunt. Ibidem
Fons ortorum,& puteus aquarum viuentium &c. exponitur 30.F.& ſequentibus.
Fontis,& putei differentia. 30. H.I
Formoſus in ſtola ſua cur Chriſtus dicatur. 6.H.
Fortitudo bona quæ dicatur. 10.E
Fortes Iſrael qui dicantur,& qui male fortes. 12.G.
Foueam quaſi fodit,qui terreni ſenſus acumine ſcripturæ ſoliditatem penetrat,&c. 30. M
Frigidæ,& feruidæ orationis differentia. 11.I
Fugitiui religioſi notantur. 31.D

G

Gemitus tuus dulcis,quem genuit amor. 20.C
Gemelli duo hinnuli capreæ dicuntur Iudæi & Græci ſiue gentes. 22.B
Genæ ipſæ vocis vſum habent,& oris aut ſupplent officium, aut amplius exornant. 20.B.C
Gladium ſpiritus(quod eſt verbum dei) habentes & non ſecundum illud operantes reprehenduntur. 12.F.G
Glorioſi qui vere dicantur. 3.G
Gloriari nemo debet caſtum ſe habere cor aut alias virtutes. 20.F
Gillebertus orat pro religioſo qui cenſetur mortuus,quando eſt vel tædij vel deſperationis mole obrutus. 13. A.
Gillebertus plangit & lamentatur virginem quandam corruptam. 32.M.&33.A.B
Gillebertus plangit & lamentatur ſanctum Aelredum mortuum abbatem Rieuallis. 34.C.D.E
Gillebertus plangit & lamentatur ꝙ cura animarum ex officio ipſi incumbebat, & adminiſtrandæ neceſſitatis ſolicitudo. 38.B.C.
Gratias tibi domine Ieſu Chriſte, ꝙ nobis ſalutis occaſiones paras. 4.G.

H

Haeretici notantur. 30.C.35.E
Horret Chriſtus magis aſperitatem morum,linguę ſtimulos,q̃ aculeos ſpinarum. 16.F.G
Homo ſpiritualis ſit quaſi aquila. 9.A
Hoſtis carne noſtra quaſi caſtro vtens, regiones ſpiritus de vicino infeſtat. 12.E
Humiliabam in ieiunio animam meam,& oratio mea in ſinu meo conuertetur:exponitur. 28.F.
Humilitas nec contra iniuriantes tumet,nec ſupra conſortes ſe tendit. 29.K
Humilitas perfecta de meritis ſemper alienis præſumit.38.F.

I

IAcula ſublimia exhortationis non ſunt paſſim fundenda, nec in omni multitudine &c. 37.L
Ieſu bone,quid eſt quòd alicubi non inueniris,qui vbique crederis &c. 3.A.B
Ieſus quando ad te ingrediatur, & quando tu ad illum ingrediaris. 36.L 11.G.H
Ignis Ieſu,ignis bonus eſt.
Ignorantię tuę nox ſerenam tibi viſionem adimit ſecretorum cœleſtium. 1.D.E.F
Impaſſibilitatis & patientiæ differentia. 27.E.F
Impetus multiplex notatur. 31.C
Incarnatio nobis corona eſt. 16.E
Increpatorius doctoris ſermo ſi quoſdam ſpecialiter tangere videtur,non ad odij fomitem illud inuertant. 37.I K
Iniquitas & inequalitas multa eſt ad tranſitoria intenſum impendere animum,ad æterna remiſſum. 38.E
Inuenire illa quæ ſurſum ſunt bona, eſt quodam dulcedinis & experientiæ guſtu præſentire illa. 3.C
Inuidia quid faciat de alienis bonis. 15.A.B.C
In inuidam animam non poteſt intrare æſtimatio bona de bonis alienis. Ibidem.C
Inuitationes mutuę ſponſi & ſponſę habentur. 32.K.L
Ionathas columbæ eſt donum, illum ſignificans qui ſpiritualis gratiæ eſt plenus. 15.A.
Iudei & philoſophi carpuntur. 4.E.35.B.C. & 39.I
Iudæus in communi clementia iura ſibi priuata depoſcit. 22.B
Iuga boum emi quinque:exponitur. 20.L.M.
Iuſtiſſimus, potentiſſimus,prudentiſſimus moderator quid operetur. 3.K

L

LAbia ſpiritualia & interiora quę dicantur. 19.L
Lac quaſi videtur omnis doctrina, omnis affectus pius animo illapſus dulciter. 22.D
Lamentatio animę deum quærentis & non inuenientis. 2.I.K
Lamentatio Gilleberti cõtra fratres malignantes.10.K. L.M
Lamentatio Gilleberti propter aduerſitates & aduerſam fortunam.31.F.G. & per totum.
Lamentatio Gilleberti pro virgine quadam corrupta.32.M. & 33.A. B
Languor amantis eſt affectio quædam de abſente dilecto amantem conficiens. 38.I.K
Languores tres enumerantur. Ibidem. M
Latitudinem ſui cordis aliqui exponunt ſeculari prudentiæ. & iſti reprehenduntur. 4.M
Laudes orti concluſi in tribus abſoluit ſcriptura. 29.B
Laurentij martyris commendatio. 33.F
Lectio debet orationi ſeruire,præparare affectum,non horas præripere,nec ſuccidere moras. 6.B.
In lectulo meo quæſiui per noctes, quem diligit anima mea: exponitur.1.C.M.per totum
Lectulus bonus dicitur conſcientiæ quies,& munditia. 2. A. 9.A.& 13.B
In lectulis magnum & multiplex myſterium reperies. 13. A
Leuitas innata tibi,vicina eſt lapſui. 9.F
Libano in ſcripturis legitur comparata virginitas. 13.H.& 14.A
Libertas duplex deſcribitur. 32.E.F
Libertas triplex deſcribitur. Ibidem.F. G
Lilium & lilia,qui & quæ dicantur. 22.C
Lingua praua quid requirat. 20.A
Lingua & labia ac ſi quidam argẽteus canalis ſunt & cętera. 28.D
Liuor dum priuatam ſemper excellentiam cogitat, alienam obſcurat. 15.C
Locus proprius & domeſticus matris eccleſiæ eſt contemplatio. 8.I

M

MAgna vis amoris alieno non nititur ſuffragio, propriis contenta meritis. 1.I K
Magna vis amoris quem nec infirmitas, nec aduerſitas compeſcit,nec illa innata,nec iſta illata. 2.E
Magna & violenta eſt vis charitatis. 24.E.
Magnus plane eſt(ſi quis eſt)qui ſicut nunquam titubat in fide:ita paſſionibus animi nullis turbetur. 10.A
Magna eloquentiæ laus eſt,cauſam,quam ſuſceperis,apte exqui &c. 22.A.
Magnus mons Paulus dicitur. 22.F.G
Mala punica ſignificant verecundiam. Poteſt & in malis punicis martyrum intelligi patientia,& regulares cõuentus. 28.L. M.& 29. A.B
Malignatur in ſancto qui malignatur in bono, ſiue in ſuo, ſiue in alieno. 17.L
Mammæ duę ſunt maternæ pietatis ſpirituales. 25.E.
Mariæ virginis vterus dicitur deſertum propter incorruptionem. 11.D.
Mariæ Magdalenæ commendatio. 26.I.K.& 27.C
Martyrum commendatio. 18.L.M.38.C
Mediator quidam inter deum & homines,qualiter ſe habere debet. 21.G.H
Mens ſecura & libera,iure lectulus dicitur. 2.A.B
Mentis exceſſus bonus eſt ſopor. 10.H.34.M
Myrrha quid ſignificet. 11.I.33.E
Miſericordiam quam debes ex loco, ex animo ſolue. 27.E
Moleſta amanti dilatio,ſed ſolent protracta deſideria ampliꝰ creſcere. 5.D
Moleſtus ſtimulus, ſed tamen vexatio præſtat humilitatem profectui. 12. A
Moleſta eſt vtraque affectio, & non dulceſcere quod elegeris,& ſentire quod oderis,moleſtum vtrunque, & cætera. 32.A
Monachorum eſt,non colloquium,ſed ſilentium &c. 6.G
Monachi reprehenduntur, quòd mundo ſe ſtudioſe conformant. 9.M.& 10.A
Mons myrrhæ quis dicatur. 22.M
Mortuus eſt,qui vel tædij, vel deſperationis mole obruitur, & cætera. 13.A
Mors bona quę dicatur. 21.A
Motus intentionis prauæ, & à deo habet quòd motus eſt,& ab ipſo non habet quòd prauus eſt. 3. H
Multos videmus & dolemus tam inſperato ceſſiſſe, quàm ſubito erupiſſe. 11.F
Munditia meretur notitiam, non hanc literatoriam tantum, ſed quandam dulcem & intimam,& ipſius animæ medullis infuſam. 5.A

N

NArdus vel in nardo intelligitur mentis quies.29.M
De natura diuina & humana Chriſti.33.H.39.E.F G & 40.A. B
Nemo alij in gratia quocunque in gradu fuerit, aut participium, aut parilitatem inuideat. 22.B
Nil bona tutius conſcientia 1.I.K
Nobilitate ſeculi non debemus chari deo reputari. 14.H
Nomen Ieſu vbique venerabile eſt, & vtinam quod vox ſonat,vita depromat. 5.A
Non facile eſt virtutem cuiuſque ex indiciis diffinire. 18.B
Nouatianus hæreticus reprehenditur. 26.I.K
Nouiſſima tuba quid ſit. 14.F
Nouum canticum quare dicatur. 3.L
Nox quædam bona dicitur. 1.G.H
Nubes cœli dicitur ſponſa. 23.E.F

O

OBſeruantiarum duritia,& petra diſciplinæ frequenter largos effundit riuos olei,& cætera.21.D.E.
Ocium liberum & irrigatio crebra ſanctæ meditationis multum cooperatur, vt læta prodeant germina ſapientiæ. 4.M
Ocio libero non omnes rite & iure debito fruuntur. 7.K.& 38.D.E.
Oculus turbatus vel ira vel cura quomodo lucem illam inaceſſam intuebitur. 1.D
Oculus intentionis ſimplex illuſtrat vniuerſum corpus operationis. 17.K
Oculus quando tenebroſus,quando lucidus, quãdo caligans dicatur. Ibidem
Oculi tui columbarum:exponitur. 17. I. per totum
Oculi eccleſię qui ſint. 18.F.24.I.
Odor miſericordiæ & remiſſionis ſuauius fragrat in eccleſia 27.D.E
Odor quid ſit. Ibidem.I.
Omnia deum mihi monſtrant ad cognitionem, ſed non omnia me mouere poſſunt intus ad deuotionem. 3.A.B
Omnes gemellis fœtibus,& ſterilis non eſt in eis: exponitur 19. H
Opera ſequuntur ſpiritum ſicut calor ignem,vmbra corpus, lux ſolem,effectus cauſam. 8.K.L
Opera patentia & publica, oſtentationem & inanem iactantiam redolent. 28.F. G
Operatio triſtis & ſpiritualis gaudij carens irrigatione vicina ſterilitati videtur. 29.C.
Opus ipſum obliuiſcitur opus ſe eſſe dum amoris pinguedine totum inficitur. 29. K
Opera exterioris ſolicitudinis & vſus contemplationis confici ſimul non poſſunt. Ibidem.L
Optima pars contemplationis & dilectionis eſt vſus. 8.C.
Oratio pertinax pertingit ad finem. 5.D
Orantis Chriſti ſpecies facta eſt altera:exponitur. 11.B
Oratio quæ ſuccenſa non fuerit,neſcit itinere directo ad deũ ire. 11.I
Orationis vſus animum reddit mundum & candidum. 23.D
Oratio in ſinu conuertitur, quæ celerem precibus reportat effectum. 28.F
Orationis vicem quæ opera habere dicantur. Ibidem. G.H
Oraus non ſinat animum fluctuare, non declinare ad alia. 38.M
Ordines regulares vnde prodierunt. 29.F.G.
Ortus concluſus es ſoror mea ſponſa:exponitur. 28.K.
Ortus ſponſi quis dicatur. 33.D.
Oſtiorum magna eſt diſtantia,& triplex eſt oſtium. 37.K

P

PAlliorum genera ſpiritualia multa ſunt.37.H.ad finem ſermonis
Paradiſus concluſus & paradiſus emiſſus differunt. 29.E
Phariſæus reprehenditur. 27.K
Pardo comparatur hæreticus,& homo varius & inconſtans. 23.L
Pauli apoſtoli virtutes. 11.L.M.13.G.
Paulus apoſtolus dicitur magnus mons. 22.F
Pax abundans,quæ dicatur. 12.D
Pelagius hæreticus reprehenditur. 26.I.K.
Peſtilentia morum hodie fœda ſatis & lenta nimis exhalat. 9. M.
Petrus & qui cum ipſo erant in monte, grauati ſunt ſomno: exponitur. 10. I.
In phreneticis non minuitur innata rationalitas, ſed in ſic affectis nullus eius motus exiſtere valet. 32.F.
Prædicantes in conuentu fratrum redarguuntur & inſtruuntur. 21. M
Prædicationis officium non omnibus incumbit. 35.I.
Prælationis labores ingredi feſtinantes arguuntur.24.B.C. 35. G
Præterire & pertranſire differunt. 6.C.D
Prope feci iuſtitiam meam, & ſalus mea non elongabitur, exponitur. Ibidem.E.
Propugnacula charitatis exprimuntur. 21. G.
Prudentiæ carnis & prudentiæ ſpiritus differentia. 17.M.
Pudicitia & patientia comites dicuntur & differunt. 29.F.

Q

QValis eſt dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum,&c. exponitur. 39.B
Quàm pulchræ ſunt mammæ tuæ: exponitur.25.C
Quatuor aduerte vel in ſponſa vel circa ſpõſam eccleſiam:inueſtigationes, vota,præcepta,& preces. 37.L
Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum &c.expouitur.11. B.
Querela animæ deum quærentis & non inuenientis. 2.I.K.
Quæſiui,& non inueni illum, vocaui, & non reſpondit mihi. exponitur 37.L
Quæſtuoſa res, nomen eſt Chriſti. 5.B. C
Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinem: exponitur. 10.E.
Quid tibi cum conflictu cui totum de affectu conſtare debet. 13.K.L.
Quicquid de Chriſto ſapis,quicquid ſentis,intra eccleſię cõſtringas regulas. 9.A
Quies & libertas in hoc corpore breuis, & exigua eſt:exponitur. 2.B
Quod intelligentia inueneris,diligentia tene,& retine. 7.K

R

RApacitatis genus eſt, ſi famam decerpis. 15.C
Reconciliatio, eſt iterata animorum diſſidentium conciliatio. 26.G
Regulares conuentus intelliguntur in malis punicis. 29.E.G
Regularis conuerſationis opera per myrrham probatiſſimã, & indiſciplinatæ per reprobam deſignantur. 36.E.F
Regularis exercitatio, & hoſtilis vexatio vtraque probabilis ſeruata patientia. Ibidem.F.G
Religioſorum commendatio. 2.D.18.I. K.38.F.G
Religioſorum exhortatio, & commonitio de vitandis cogitationibus turpibus. 4.A
Religionis profeſſores ſal eſſe terræ debemus.9.M.&.10. A
Religioſi redargutio dicentis, non me ille ſcripturę ſacræ ſermo ædificat. 19.H.I
Religioſorum & ſecularium differentia quoad vitam. 30.G
Religioſis detrahentes reprehenduntur. 38.G.H
Religioſorum magna collaudatio,ſed maior vituperatio inuenitur in illo dicto prophetę: Candidiores Narazæi eius niue &c. 39. L

S

SAbbatum delicatum eſt,& ſanctum,& glorioſum:exponitur. 8.M
Sapientia in animum quietum, & purum vltro incurrere ſolet,& gratis influere. 1.C
Sapientia huius mundi, & ſapientia quæ de deo eſt,differũt. 4.M.& 5. A
Sapientes huius ſeculi circumierunt rerum naturam,& in artificio ſuo operantem aduerterunt ſapientiam dei. 4.K.L
Schiſma eorum,qui nihil proprij habere volunt,& eorũ qui de proprietate gloriantur,tangitur. 24.K
Schiſmatici tanguntur. 30.M
Scriptura,verbum & ſtabile facit & viſibile, &c. 39.B.C.
Septenarius, aut ſpiritualitatem, aut vniuerſalitatem indicat gratiarum. 29.H
Seruus malus & piger reprehenditur. 23.H.I
Simplicitas bona quæ dicatur. 12.K
Synagoga reprehenditur. 9.G.
Synagoga repudiata eſt, eccleſia accepta. 16.D.
Sicut vitta coccinea labia tua:exponitur. 19.K.
Sicut fragmen mali punici,ita genæ tuæ: exponitur. 20.D.
Sicut turris Dauid collum tuum: exponitur. 21.D.E.
A ſpe ſupernorum, omnium actuum caput,& totius intentio vitæ inchoare debet,& illi cohærere. 34.E
Sponſa cum ſponſo loquitur, tunc loquitur in loquela dulcioris labij,& lingua altera. 28.A. B
Sponſa primo tremit:ſecundo ſurgit:tertio aperit. 37.B
Sterilis eſt intelligentia quam non coæua, & germana comitatur deuotio. 19.H
Stimulatur Paulus ne extollatur,& quomodo qui hæc audis, refugis ſtimulari? 11.L.M.&.12. A
Suauiſſimum mihi ceruical bone Ieſu, ſpinea illa capitis tui corona,&c. 2.H
Succenſio duplex innuitur: vna de ſummis,alia de inferius erumpens. 19.M
Summiſſior quidem vox,ſed mens intentior,& preces tacitę multum habent acuminis. 18.I.K
Surgam & circuibo ciuitatem,quæram per vicos & plateas: exponitur. 2.M.& 3.A.B
Suſpecta eſt mihi omnis doctrina & certe deſpecta,quæ nullam inducit de Chriſto mentionem. 4.G

T

TAedium vehemens & amaritudo cordis virtutes ipsas exercet,non euertit. 31.M.& 32.A
Tenui illum nec dimittam:exponitur.7.H.8.A.B.& G.& 9.A.per totum
Tenuit eos superbia:exponitur. 7.K
Tenere qualiter dilectum debeamus. 9.M
Terræ quædam sunt superiora, quædam inferiora, quædam infima. 20.H
Thus quid significet. 11.I.
Timores tres innuuntur. 15.F.G.
Timor rigore gelido constringit affectus. 32.b.
Torrens duplex spiritualis describitur. 31.A.
Tota pulchra es amica mea &c.exponitur. 23.E
Tranquillitas mentis efficax est ad incrementa gratiarum. 11.B
Tribulatio & aduersitas exterior plangitur. 31.E.F.G.H
Tribulatio interior. Ibidem.L.M.

V

VAdam mihi ad montem myrrhę:exponitur. 22.L.
Veribus geminis erga subditos abundare debet qui doctoris & patris in ecclesia locum occupat. 25.E
Veniat dilectus meus in ortum suum, & cætera.exponitur. 32.L.M
Venustas vultus mentem interpretatur, & internos affectus facies loquitur. 20.B.
Verba consolatoria dum aliqui plus æquo sectantur, in vana deuoluuntur. 26.H.Videas.
Vicissitudo refectionem affert, defectum prohibet. 36.G.
Verecundia commendatur. 20.D.E
Vigiles qui dicantur. 35.A
Vigiliæ quædam sunt solicitudinum repletæ molestia, quædam bonæ. Ibidem.
Virgines sacræ instruuntur. 14.A.per totum
Virgo quædam corrupta plangitur vel lamentatur. 32.M.& 33.A.B
Virgula fumi quare sponsa dicatur. 11.F
Virtutes ipsę suapte natura intus in animo locatæ sunt.18.C
Visio sponsi,non est vna nec simplex,nec vniformis. 5.H.
Visio dei quodam est cum affectu semper accipienda. 16.A
Viderunt insulæ & timuerunt,& extrema terræ obstupuerũt exponitur. Ibidem.B
Vmbra quæ dicatur. 1,F,G
Vmbræ tres sunt. 22.F.
Vnguentarius est satanas,nolite ab illo oleum emere. 13,K
Vnguentorum & aromatum differentia. 27.B
Vnguentum proponitur cuius odor super omnia ecclesiastico rum donorum excellat aromata. 27.C
Vnguenta quadruplicia sunt. Ibidem.F.
Vnctio quid sit. 27.I.
Vtinam nos tales simus auditores verbi dei,qui non succumbamus his,quæ dicuntur. 6.C
Vtinam fidei, quam habeo in Christo, omnia opera mea attestentur. 18.H
Vtinam mihi nihil incumbat negocij, nisi suspenso semper stupore mirari impensam gratiam. 23.H
Vocem frequenter eripit oratio vehemens. 18.I.K
Vox dilecti pulsantis,exponitur. 35.B
Vulnerasti cor meum soror mea sponsa &c. exponitur. 24.D.E
Vultus animi interpres est, & ab intimo affectu habitũ trahit. 8.A.

Finit tabula super sermones Gilleberti, in Cantica Canticorum.

LVDOVICVS MIRAEVS ROSETANVS OPTIMO CVIque & excolendæ pietatis candidato, Salutem.

QVum amœnißimi huius iuxtà ac ſanctißimi doctoris commentationes prælo ſudante, perinde ac nauis ſolet paßis uelis, ad umbilicum contenderent pie lector, uiſum eſt in rem tuam fore, ſi quæ reſederant eiuſdem ſancti lucubrationes nondum euulgatæ aut commiſſæ typis, noſtra ſedulitate ac ſolerti induſtria undecunde eruerentur in apertam lucem, exemptæ tineis & blattis ac liberiore cœlo perfruituræ. Id quàm probè nobis curatum ſit, teſtari abunde poſſunt nec pauci, nec indocti. In primis è S. crucis cœnobio tria hæc exhibita nobis ſunt, De Cœna domini homilia cuius principium eſt, Sediſti ad menſam, Hanc habes. folio. 321. De ſancto Andrea homilia item una fol. 341. De ſancto Nicolao homilia folio trecenteſimoquadrageſimo ſecundo. acceßit opuſculum De conſcientia folio trecenteſimotrigeſimooctauo. Quæ porro continet proximæ appendix, deprompta ſunt ex archiuis partim ſcholæ Sorbonicæ, partim Cartuſiæ Pariſienſis, præter homiliam de paßione domini: Ieſum Nazarenum &c. Hæc autem ſunt: è Sorbona, De amore dei, De natura & dignitate amoris diuini. Hæc benignè nobis suggeßit Sorbona, indicante D. Franciſco Comeſtore Theologicæ laureæ candidato. E Cartuſia quæ ſubiunximus, nobis nihil inuitè exhibuit D. Godefridus Tilmannus, In primis tractatum De domini paßione ſuper illud, Ego ſum uitis uera, quem & prima recognitione reſtituit in gratiam non huius mundi eloquentium, ſed piorum. Nam phraſis ipſa docet authorem pene infantem, tantum abeſt ut aſcribi debuerit facundo & eloquenti Bernardo. nec illi tribuiſſemus, niſi nos eò inuitaſſent, imò perpuliſſent cauſæ aliquot haudquaquam leues. Primùm liber ipſe in membrana deſcriptus & initio & à fine præfert Bernardi & Clarauallenſis abbatis, ut authoris, nomenclaturam, idque miniatis literis. Eſtque hoc opuſculum tantæ antiquitatis, ut credi poßit ſcriptum mox à ſancti obitu, uerſibus tam multis pene interlitis, ut in legendo lynceis oculis, in reſtituendo, coniectore œdipo opus fuerit. Eſt liber ante annos aliquot inuentus in Cartuſia Montis dei in cella quæ in hunc uſque diem dicitur S. Bernardi, ad quam is ceu ad portum, tranquillißimum anachoreticæ ſolitudinis amantiſſimus non rarò diuertebat. Proinde doctrina ſalutaris id promerebatur, conſentiente inſcriptione operis. Pro infantia phraſeos reſponderi poteſt, quod ſtylum attemperarit captui uirginum quas Nonnas uocant. Ad eas enim hoc operis ſcriptum eſſe ex lectione colligo. Huic ſubiecit proſas aliquot Rhythmicæ modulatione excurrentes, ceu ſunt: Oratio de paßione domini, Salue mundi ſalutare. Iubilus eiuſdem, Ieſu dulcis memoria. Tertia eſt oratio ad Chriſtum & ad eius intemeratam matrem ac uirginem, Summe ſummi tu patris unice. Has treis multo excellit eodem Bernardo authore & dictionis elegantia & contextu rhythmicæ modulationis, quæ in Natali dominico concini paßim ſolet: Lætabundus exultet fidelis chorus Halleluia. Ad parilem contextum pertexta eſt de ſancta Katharina: Sanctißimæ uirgini uotiua feſta, recolamus. De ſancto Ludouico, Lætabunda, pſallat plebs cum mente munda, Chriſtiana. Vtriuſque authorem non facile dixerim. Ad has proxime appreßimus formulam priuatæ confeßionis, nihil indignam uiri iſtius pietate: In unione acerbißimi doloris &c. Viſum eſt his ſubtexere opuſculum eiuſdem ad ſororem uirginem ſemel quod ſciam, excuſum typis, Eius uideri poteſt idem eſſe author, qui & tractatus præſcripti de paßione. Tametſi præmiſerimus opuſculum unum De conſcientia uti nobis dictum eſt, nihil tamen inſolens aut diſſentaneum rationi feciſſe uidebor piis, ſi clauſulæ loco aut uice coronidis appreſſero alterum eadem de re, nimirum de conſcientia, quando & nomen præfert, & iuſtius priore aſcribitur Bernardo. Lege igitur & fruere his lector.

Diui Bernardi

ABBATIS CLARAEVALLIS

De amore dei, Liber.

Caput primum.

Esa.2.d. VEnite aſcendamus ad montem domini, & ad domũ dei Iacob, & docebit nos uias ſuas, intentiones, cogitationes, uoluntates, affectiones, & omnia interiora m ea. Venite, aſcendamus in montem, uel loçum, ubi dominus uidet, uel uidetur. Curæ, ſolicitudines, anxietates, labores, pœnæ, ſeruitutes, Exo.24.c. expectate me hic, cum aſino corpore iſto, donec ego cũ puero, ratio ſcilicet cum intelligentia uſque illuc properantes, poſtquam adorauerimus reuertamur ad uos. Reuertemur enim, & heu reuertemur quàm citiſſime. abducit enim nos à uobis charitas ueritatis, ſed propter fratres abdicare & abiurare uos non patitur ueritas charitatis. Sed licet retrahat ueſtra neceſſitas, non propter uos omnino omittenda eſt illa Pſal.79.b ſuauitas. Domine deus uirtutũ conuerte nos, & oſtende faciẽ tuã & ſalui erimus. Sed heu heu domine deus q̃ prepropertũ eſt, q̃ temerariũ, q̃ inordinatũ, q̃ preſumptuoſum, quàm alienum à regula uerbi ueritatis, & ſapientię tuæ, corde immundo uelle uidere deum. Sed ô ſumma bonitas, ſummum bonum, uita cordium, lux oculorum interiorum, propter bonitatem tuam domine miſerere. hæc eſt enim mundatio mea, hæc fiducia mea, hæc iuſtitia: contemplatio bonitatis tuæ bo-
Cor immũ dũ alienũ eſt à uidendo deo. ne domine. Ergo ô domine, de⁹ me⁹, qui dicis animę meę, modo quo tu ſcis, ſalus tua ego ſum. Raboni, ſumme magiſter, unice doctor uidẽdi, quæ uidere deſidero, dic cæco, mẽdico tuo, Quid uis faciam tibi? Et tu ſcis, qui iam hoc ipſum das: quoniã ex omnibus ſuis receſſibus abiectis, procul omnibus ſeculi huius altitudinibus, pulchritudinibus, dulcedinibus, & quicquid concupiſcentiam carnis, uel oculorum, uel ambitionem ſpiritus attentare poteſt, uel ſolet, tibi dicat cor meum. Exquiſiuit te facies mea, faciem tuã domine requirã. Ne auertas faciẽ tuã à me: ne declines in ira tua à ſeruo tuo. Pſal.26.c. Impudẽs quippe, & improbus ſum, ô adiutor me⁹ antique & ſuſceptor indefeſſe. † Sed uide quia amore amoris tui hoc facio. Cũ enim ex munere gratiæ tuæ domine ad ea quæ carnis ſunt, faciẽ cordis non habeam, ſed poſueris ea mihi dorſum & mundum, & quęcunque eius ſunt poſueris mihi deorſum: quid eſt obſecro quòd in toto corde meo exquirens te, cum faciem tuam apprehendiſſe me gratulor, quam ſolam facies mea deſiderat, repente me inuenio ſeorſum? Cur eam abſcondis? Nunquid arbitraris me inimicum tuum? Num conſumere tu me uis peccatis adoleſcentiæ meæ? Nunquid ego non ſum ad te conuerſus, uel tu adhuc es à me auerſus. Si nõ ſum conuerſus, deus uirtutum conuerte me. Si tu es auerſus, deus uirtutum conuertere. Tu dixiſti, Si conuerteris Iſrael, conuertere. Et iterum: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos. Tu ſcis donũ gratię tuę in corde pauperis tui. paratũ cor meum deus, paratum cor meum. Pręcipe quod uis, fac me intelligere quod præcipis: da poſſe qui dediſti uelle, & fiet in me uel de me quicquid uis. Deus uirtutum conuerte nos, & oſtende faciem tuam & ſalui erimus †. Reſpondet quippe mihi intus in anima mea, & mente mea tumultuans in me, & concutiens omnia interiora mea uox teſtificationis tuæ: & caligant oculi mei interiores à fulgore ueritatis tuę ingerentis mihi, quia non uidebit te homo, & uiuere poteſt. Ego enim uerè in peccatis totus uſque adhuc, necdum potui mori mihi, ut uiuã tibi, ſed tamẽ ex præcepto tuo, & dono tuo ſto in petra fidei meæ, fidei chriſtianæ, in loco, qui uerè eſt ponens te, in quo ut poſſum interim fero patienter, & amplector, & deoſculor tegentem, & protegentem me, dexteram tuam, & aliquoties contemplans, & uidere geſtiens poſteriora uidentis me, & percurrens ſemitam diſpenſationis humanæ Chriſti filij tui ſuſpicio. nec cum accedere geſtio ad eum, & uel ſicut hæmorroyſſa illa infirmæ & miſerę animæ meæ à ſalutifero tactu uel fimbrię eius quaſi furari geſtio ſanitatẽ, uel ſicut Thomas ille uir deſideriorum, totum eum deſide-

† Exẽplar Sorbonicũ habet, Sed amore amoris tui hoc facio. Sicut uides me nõ uidẽtẽ te, & ſicut dediſti mihi deſideriũ tui, & ſi quid tibi placet in me, & cito ignoſcis cæco tuo ad me currẽti, & manum das aliquibus in currendo offendenti. Reſpõdet. 1.Reg.3.d. Exo.33.d. Matt.9.c.

G ro videre,& tangere: & non ſolum, ſed accedere ad ſacroſan
Ioan.20.f. ctum lateris eius vulnus oſtium arcæ, quod factum eſt in la-
tere,vt non tantum mittam digitum, vel totam manum, ſed
Ardens er ga Chriſtũ zelus. totus intrem vſque ad ipſum cor Ieſu:in ſanctum ſanctorum,
in arcam teſtamenti, ad vnam auream animam noſtræ hu-
manitatis,continentem intra ſe manna diuinitatis, heu dici-
Apo.22.c. tur mihi,Noli me tangere. Et illud de Apocalypſi, Foris ca-
nes:ſicque cum dignis conſcientię meæ verberibus expulſus
& propulſus improbitatis, & præſumptionis meę pœnas co-
gor luere,rurſumque in petram meam me recipiens,quæ re-
Pſal.103. fugium eſt herinaciis ſpinis peccatorum plenis, reáplector,
& reoſculor tegentem, & protegentem me,dexteram tuam:
& ex eo,quòd vel leuiter ſenſi,vel vidi, magis accenſo deſi-
derio vix patiẽter expecto,vt à me auferas manũ tegentẽ, &
infundas gratiam illuminantẽ, vt tandẽ aliquando ſecundũ
reſponſum veritatis tuæ mortuus mihi & viuens tibi, reue-
lata facie ipſam tuam faciem incipiam videre, & affici tibi à
viſione faciei tuæ.Et ô facies facies,q̃ beata facies,quæ affi-
ci tibi meretur videndo te,ędificans in corde ſuo tabernacu
lum deo Iacob, & omnia faciens ſecundum exemplar quod
ei oſtenditur in monte, hic vero & competenter cantatur,
Pſal.26.c. Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea, faciem tuam
domine requiram.Itaque vt dixi, ex dono gratiæ tuæ contẽ-
plans omnes angulos conſcientiæ meę, vel terminos, vnice
H & ſingulariter deſidero videre te,vt omnes fines terræ meę
videant ſalutare dei ſui, vt amem cum videro quem amare,
hoc eſt vere viuere.dico enim mihi in lãguore deſiderij mei,
Quis amat quod non videt? Quomodo poteſt eſſe amabile,
Roma.1.c. quod non eſt aliquatenus viſibile?Sed te deſiderauti amabi-
lia quidem tua occurrunt, & à cœlo & à terra, & ab omni
creatura tua ſe mihi vltro offerunt & ingerunt,ô in omnibus
adorande & amabilis domine.Quæ quanto te manifeſtius &
verius prædicant, & approbant amabilem: tanto ardentius
te mihi faciunt deſiderabilem,ſed heu non ad fruendi perfe-
ctam ſuauitatem,& gaudium: ſed ad intentionis,& defectus,
(non tamen ſine aliqua ſuauitate) tormentũ. ſicut enim mea
non tibi perfecte placent oblata, niſi mecum, ſic bonorum
tuorum contemplatio reficit nos quidem dulciter, ſed non
ſatiat perfecte niſi tecum.

Capitulum ſecundum.

I Haec eſt animæ meæ aſſidua exercitatio: hinc aſſi-
duè ſcopo ſpiritum meum,& cum bonis, & amа-
bilibus tuis,quaſi pedibus,& manibus,& totis in-
nitens viribus ſurſum tendo ad te,in te ſumme a-
mor,ſummum bonum:ſed quanto tendo fortius: tanto retru
dor durius in terrã,in memetipſum,ſub memetipſo.Sic ergo
reſpiciens,& diſcernẽs & diiudicans meipſum,factus ſum mi
hi ipſi de meipſo laborioſa & tędioſa quæſtio:tamẽ domine,
certus ſum per gratiã tuam,deſiderium deſideriȷ tui,& amo-
rẽ amoris tui,habere me in toto corde, & in tota anima mea.
Huc vſque te faciente profeci, vt deſiderem deſiderare te,
& amem amare te, ſed hoc amans quid amẽ neſcio. Quid eſt
enim amare amorem,deſiderare deſiderium? amore amamus
ſi quid amamus,deſiderio deſideramus,quicquid deſideram⁹.
Sed forſitan cũ amo amorem,non amo amorẽ,quo amo quod
amare volo: & amo quicquid amo,ſed me amantem cũ in do-
mino laudatur & amatur à me anima mea, quã proculdubio
deteſtarer,& odio haberẽ,ſi eam alibi,quam in domino,& in
eius amore inuenirem. Sed & de deſiderio quid dicemus? Si
dicam deſidero eſſe deſiderans,iam inuenio me deſiderantẽ.
Sed nunquid deſiderium tui deſiderantem, quaſi non habeã,
aut deſiderium maius quam habeam? Cum igitur hoc modo
deficiant,& caligẽt,& cæcutiant interiores oculi mei, oro vt
Gene.3.b. citius à te aperiantur,non ſicut aperti ſunt Adæ carnales o-
culi, vt videret confuſionem ſuam, ſed vt videã domine glo-
riam tuam:vt oblitus paruitatis & paupertatis meę,totus eri
gar,& ruam in amplexus tui amoris, videns quem amauero,
& amans quem videro: & moriens in me, viuere incipiam in
te,& bene mihi ſit in te,cui peſſimè eſt in ſe.Sed feſtina do-
mine, ne tardaueris.habet enim ſapiẽtiæ tuę gratia domine,
vel gratiæ tuæ ſapiẽtia, ſua cõpẽdia: & quòd rationis,vel ra-
tiocinatiõis nullis argumẽtis, nullis diſcuſſionib⁹,quaſi qui-
buſdã ſcalis cõſcenditur ad torrentẽ ſcilicet voluptatis tuæ,
ad plenum amoris tui gaudium. Cui hoc datum eſt fideliter K
quærens, fideliter pulſans,ſæpe repente ibi ſe inuenit. Sed ô
domine ſi quando quod quàm rarum eſt,me in aliqua huius
Mat.17.d. gaudij parte inuenio:clamo, vociferor. Domine bonum eſt
nos hic eſſe,faciamus hic tria tabernacula:fidei vnum,ſpei v-
num,amori vnũ. Nũquid neſcio quid dicam,cum dico,Bonũ
eſt nos hic eſſe:ſed repente cado in terram quaſi mortuus, &
reſpiciens nihil video,& me,vbi prius erã,inuenio,in dolore
ſcilicet cordis & afflictione ſpiritus, vſq; quo domine? vſq;
Pſal.12.a. quo? Quãdiu ponã cõſilia ĩ anima mea? dolorẽ in corde meo
Gene.6.a. per diẽ? quandiu non permanebit ſpiritus in hominibus: quia
Ioan.3.a. caro ſunt,ſed venit,& vadit,& ſpirat vbi vult. Sed in cõuer-
Pſal.125.a tendo dominus captiuitatem Sion facti erimus ſicut conſola
ti. Tunc replebitur gaudio os noſtrum,& lingua noſtra exul
Pſal.119. tatione. Interim heu mihi quia incolatus meus prolongatus
eſt:habitaui cum habitãtibus Cedar,multum incola fuit ani-
ma mea.Sed reſpondet mihi intus in corde meo veritas con-
ſolationis tuę,& conſolatio veritatis tuæ.

Capitulum tertium.

E St amor deſideri,&eſt amor fruitionis.amor deſi-
derij meretur aliquando viſionem, viſio fruitionẽ
fruitio amoris pfectionẽ. Gratias ago gratię tuæ,
qui loqui dignaris ad cor ſerui tui, & anxiis eius
quæſtionibus aliquatenus reſpondes, ſuſcipio, & amplector
hanc ſpiritus tui arram, & lætus expecto in arra promiſſio- L
nem tuã: deſidero itaq; amare te, & amo deſiderare. & hoc
modo curro,vt apprehendã in quo apprehenſus ſum,ſcilicet
vt qui amẽ te perfectè aliquando, ô prior nos amaſti amãde,
& amabilis domine. Sed eſt ne aliquãdo,aut alicubi domine
hic amoris tui perfectio? hæc in amore tuo beatitudinis con
ſummatio vt ſitiens anima ad deum fontem viuum, ſic ſa-
tietur,ſic impleatur, vt dicat, ſufficit.miror quicunque, vbi-
cunque ille ſit, ſi non deficit, ſi dicit, ſufficit. Sed vbi iſtius
ſufficientiæ eſt defectio,quæ poteſt eſſe perfectio? Nuſquam
igitur, & nunquam perfectio. Sed & iniuſti domine, nun-
quid regnum tuum poſſidebunt? Iniuſtus autem eſt,qui non
tantum deſiderat, & debitorem ſe ſentit & intelligit te a-
mare quantum ab aliqua creatura rationali poſſibile eſt a-
mari te. Conſtant beata illa Seraphin, quæ à vicinitate præ-
ſentiæ tuæ, à claritate viſionis tuæ ardentes & interpretan-
tur, & ſunt, plus amare te, quàm aliquis qui minor eſt in re-
gno cœlorum. Qui ſi in regno cœlorum non dicam mini-
mus, ſed nonnullus eſt vtique, tantum deſiderat amare te,
quantum ab aliquo vel potes amari, vel debes. & hoc for-
ſitan eſt,in quem deſiderant angeli proſpicere. Deſiderat er- 1.Pet.1.b
go beatus ille minor, quicunque ille eſt, tantum te amare, M
quantum amat quicunque plus eo amat non æmula inſecta-
tione, ſed pia & deuota imitatione. Si verò & in amore pro-
ficit quanto fœlicius illuminatis oculis in interiora proce-
dit: tanto dulcicius ſentit & intelligit ſi ingratus non eſt &
iniuſtus, & te plus poſſe amari, & ſe debitorem plus amare,
vel quantum te amãt Cherubim & Seraphim. Sed qui deſide
rat quod aſſequi non poteſt,miſer eſt. Miſeria vero à regno
beatitudinis prorſus aliena eſt.aſſequitur ergo quod deſide-
rat quiſquis ibi aliquid deſiderat. Quid dicemus ad hæc?
quid inquam dicemus? Loquere obſecro domine quia audit
ſeruus tuus. Nunquid &magni, & parui omnes qui ſunt in
regno dei, vnuſquiſque in ſuo ordine amat, & amare deſide-
rat, & amoris vnitas non ſinit, vt ſit diuerſitas: dum amat,
cui datum eſt hoc ardentius. Minor autem in amore ſine inui
dia bonum vbicunque videt,amat quod ipſe ſibi deſiderat,&
habet vtique amorem quantuſcũque eſt quem in amante ha-
bet & amat. Nimirum amor eſt qui amatur qui ex magna bo-
nitatis ſuæ affluentia & natura amantes, & coamantes, gau-
dentes & congaudentes,pari implet gratia,licet diſpari men
ſura. & quanto ſe amantium ſenſibus largius infundit: tanto
eos ſui capaciores efficit, ſatietatem faciens, ſed ſine faſti-
dio, de ipſa ſacietate non minuens deſiderium, ſed augens,
remota omni anxietudinis miſeria. amor enim eſt vt dictum
eſt qui amatur, qui à voluptatis ſuæ torrente omne ab ama-
tore ſuo repellit vel in ſatietate faſtidium, vel in deſiderio
anxietudinis,vel in zelãdo inuidiæ miſeriam. Illuminans eos
Pſal.35.c vt dicit Apoſtolus à claritate in claritatem, vt in lumine
videant

A videant lumen, & in amore concipiant amorem. Hic eſt enim
fons vitæ qui ſemper fluit, & nunquam pereſtluit. Hæc eſt
gloria,hæ ſunt diuitiæ in domo beati amatoris tui,quia præ-
ſto eſt deſideranti & amanti quod deſiderat, & quod amat.
Ideo & qui deſiderat ſemper amat deſiderare, & qui amat,
ſemper deſiderat amare, & deſiderauti & amanti quod deſi-
derat & amat. Sic facis abundare ô domine, vt nec anxietas
deſiderantem, nec faſtidium affligat abundantem. Et nun-
Pſal.138.d. quid, obſecro domine, hæc eſt vita æterna de qua cantat
pſalmus, Et vide ſi via iniquitatis in me eſt,& deduc me in
Philip.3.c. via æterna: hæc eſt affectio,hęc eſt perfectio,ſic ſemper ire,
hoc eſt peruenire. Vnde Apoſtolus tuus qui pauloante dixe
rat non quod acceperim aut perfectus ſim, ſequor autem ſi
comprehendam à quo comprehenſus ſum in Chriſto Ieſu: v-
num autem quæ retro ſunt obliuiſcens, ad ea vero quæ ſunt
priora extendens me ad deſtinatum perſequor, ad brauium
ſupernæ vocationis dei in Chriſto Ieſu. Quicunque ergo,
inquit,perfecti ſumus hęc ſentiamus.

Capitulum quartum.

E T hoc eſt amare tuum, quo tu amas te amantes, à
dulcedine bonitatis tuę quam habes ad creaturam
tuã,amator,creator bone,inſpirare eis hoc deſide
riũ amãdi te, & amorẽ quo amant & deſiderare &
B amare te. Non enim afficeris ad nos vel à nobis cũ nos amas,
ſed es quòd es, qui ſemper ad ipſum es cui hoc eſt eſſe quod
eſſe bonum. Bonum autem tibi in te,& omni tuæ in te crea-
turæ. Nos autem à te ad te & inte afficimur,cum te amamus,
qui poſſumus miſero aliquo modo eſſe, & nõ amare te,id eſt
eſſe,& male eſſe: tibi autem qui ſemper idem es nihil acce-
dit, ſi amando proficimus ad te, nihil decedit ſi deficimus à
te. Cum autem nos amas non niſi propter te nos amas, cum
veriſſima ſummæ iuſtitiæ regula etiam nos nil amare permit
tat extra te. Et cum te poſſibile eſt amori domini amantis v-
bi magna occurrit gratia eo proficere,vt nec te nec ſe amans
Gene.1. propter ſe, & te & ſe propter te ſolum amet, & per hoc re-
formatur ad imaginem tuam ad quam creaſti eum, qui ex ve-
ritate præſtãtiſſimę naturæ tuę,& natura veritatis tuæ,nec te
niſi propter te, nec angelum, nec hominem amare potes niſi
propter te. Et ô fœlicem & fœliciſſimam animam, quę deo
ſic à deo meretur affici, vt per vnitatẽ ſpiritus in deo ſolum
amet deũ, non ſuum aliquod priuatum, nec niſi in deo,amet
ſeipſum & deus in ipſo amet vel approbet quod amare vel
approbare debet deus, id eſt ſeipſum, imò quod ſolum de-
bet amari, & à creatore deo & à creatura dei, amoris enim
C vel nomen vel affectus,nulli competit vel debetur, niſi tibi
ſoli, ô vere amor & amande domine. Et hæc eſt in nobis vo-
luntas filiȷ tui, hæc pro nobis oratio eius ad te deum patrem
ſuum: volo vt ſicut ego & tu vnum ſumus, ita & in nobis ip-
Ioan.17.b. ſi vnum ſint. Hic eſt finis, hæc eſt conſummatio, hęc eſt per-
fectio,hæc eſt pax, hoc eſt gaudium domini, hoc eſt gaudi-
um in ſpiritu ſancto, hoc eſt ſilentium in cœlo. Quandiu
quippe in hac ſumus vita hoc fœliciſſimæ pacis ſilẽtio in cœ
lo,id eſt in anima iuſti quæ ſedes eſt ſapientię aliquãdo frui-
tur affect⁹: ſed hora eſt dimidia vel quaſi dimidia, intẽtio ve
ro de reliquiis cogitationis diem feſtum perpetuũ agit tibi.
In illa vero beata & æterna vita de qua dicitur, Intra in gau-
Matt.25.b dium domini tui: ſola erit perfecta & æterna fruitio,& tan-
to fœlicior quanto iam remotis omnibus quæ hoc tardare
vel impedire videntur,amoris eius indiſſolubilis æternitas
irrefragabilis perfectio, incorruptibilis erit beatitudo.

Capitulum quintum.

A Mor veni in nos, poſſide nos,diſpereant à facie
tua in nobis omnia fœditatis nomina,quæ à con-
cupiſcentia carnis & oculorum, & ſuperbia vitæ
huic innaſcuntur affectui: quaſi ſpuria quędã vitu-
lamina, affectui inẽ qui amor in nobis dicitur & corrũpitur
ſæpius iuſto morbis animę à te & ad te creatę:ad te ſolũ crea
tus & cõcretus & reluctãs noſter affectus legi naturali & re-
clamans,cogitur vocari luxuria,gula,vel auaritia,& his ſimi-
lia, qui incorruptus & in ſua permanens natura ad te ſolum
eſt domine,cui ſoli amor debetur. Eſt enim animæ rationalis D
amor,ſicut dicit quidam ſeruus tuus,motus vel quieta ſtatio,
vel finis vltra quem nihil appetat vel appetendum iudicet
voluntatis appetitus. Vltra te vero, vel ſupra te qui quæric
aliquid tanquam melius te, nihil eſt quod quęrit,quia nihil
eſt melius vel dulcius te.Ideo nihil efficitur recedendo à te,
qui ſolus amandus es vere, imò & fornicatur & luxuriat in
alienis affectibus,aliena vt dixi nomina habentibus: at verus
amor,vt dictum eſt,& ſæpe dicendum eſt ad te ſolum eſt do-
mine, in quo ſolo eſt quicquid vere eſt, vbi quieta & ſecura
ſtatio,quia deum timere timore caſto,& mãdata eius obſer-
uare, hoc eſt omnis homo.

Capitulum ſextum.

R Ecedat itaque ab anima mea omnis iniuſtitia,vt te
diligam dominum deum meum ex toto corde meo
& ex tota anima mea,& ex omnibus viribus meis: a
recedat omnis zelotypia ne tecum aliquid amem,
quod propter te non amem. O vere vnice amor, & vere do-
mine: cum vero propter te aliquid amo non illud amo,ſed te
propter quẽ amo quod amo. Tu enim vere ſolus es dominus
cuius dominari ſuper nos, hoc eſt ſaluare nos: noſtrum vero
ſeruire tibi,nihil eſt aliud quam à te ſaluari. Quæ enim ſalus
tua ô domine cuius eſt ſalus,& ſuper populum tuum benedi- E
ctio tua,niſi quod à te accepimus vt amemus te, vel amemur
à te? Idcirco domine filium dexteræ tuę hominem quem con
firmaſti tibi Ieſum, id eſt ſaluatorem appellari voluiſti. Ipſe
enim ſaluũ faciet populũ ſuũ à peccatis eorũ, & non eſt alius Matth.1.d
in quo ſit ſalus,qui docuit nos amare ſe cũ vſq; ad mortẽ cru
cis prior ipſe dilexit nos, & lauit nos amãdo & diligẽdo,ſu-
ſcitãs nos, vt amemus eũ qui prior vſq; in finem dilexit nos,
hæc eſt iuſtitia filiorum hominum: ama me,quia amo te: ra-
rus autem eſt qui dicere poſſit,amo te vt ames me,hoc tu fe-
ciſti, quia ſicut clamat & prædicat ſeruus amoris tui, prior
dilexiſti nos,& ſic plane ſic eſt amaſti nos prior, vt amarem⁹
te,nõ q̃ egeres amari à nobis,ſed quia id adquod nos feciſti,
eſſe non poteramus niſi amando te. Ideoque multiphariam Heb.1.a
multisque modis olim deus locutus patribus in prophetis,
nouiſſime diebus iſtis locutus es nobis in filio, in verbo tuo
quo cœli firmati ſunt & ſpiritu oris eius omnis virtus eorũ.
Loqui tuum in filio tuo non aliud fuit quam in ſole, id eſt in
manifeſto ponere tabernaculum tuum. Quantum & quomo-
do nos amaſti qui proprio filio non pepercíſti, ſed pro no-
bis omnibus eum tradiſti, qui etiam dilexit nos & tradidit
ſemetipſum pro nobis, hoc eſt verbũ tuum ad nos domine, Roma.8.
hic omnipotens ſermo,qui dũ mediũ ſilentiũ tenerent omnia Galat.2.d.
pfũdũ ſcilicet erroris,à regalib⁹ ſedibus venit,durus erroꝝ Sapi.18.c
debellator,& dulcis amoris commẽdator. Et quicquid fecit, F
quicquid dixit, in terris vſque ad opprobria,vſque ad ſputa,
& alapas,vſque ad crucem,& ſepulchrum,non fuit niſi loqui
tuum nobis in filio amore tuo prouocans & ſuſcitans ad te
amorem noſtrum. Sciebas enim creator animarum deus in
animabus filiorum hominum cogi non poſſe, ſed prouoca-
ri oportere affectum iſtum,ſimul etiam quia vbi coactio,iam
nec libertas: vbi nec libertas,nec iuſtitia. Tu autem domine
iuſte ſaluare nos volebas, qui nullum ſaluas nec damnas niſi
iuſte, ipſe nobis formans iudicium & cauſam ſedens ſuper Pſal.9.a.
thronum, & iudicans iuſtitiam, ſed quoniam tu feciſti vt o- Roma.3.c.
mne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis mundus deo, cum Roma.9.d
miſereris cuius miſereris,& miſericordiam præſtas cuius mi
ſertus eris, voluiſti ergo vt amaremus te: qui nec iuſte pote-
ramus ſaluari,niſi amaremus te: nec amare te poteramus niſi
procederet à te. Ergo domine ſicut Apoſtolus amator tui di-
cit & nos iam diximus, prior dilexiſti nos,& prius diligis o-
mnes dilectores tuos.

Capitulum ſeptimum.

S Ed nos domine te diligim⁹ affectu amoris à te no
bis indito: tu vero conditor omniũ & affectuũ bo
norum,& animarum afficiendarum, nunquid acci-
denti vel incidẽti amoris affectu amas quos amas:
vel aliquo modo in aliquo afficeris,qui & omnes facis,& om

G nia. Absit. Absurdum est, procul à fide, alienũ ab omniũ creatore. Quomodo ergo nos amas si nos amore non amas? Sed amor tuus bonitas tua est, ô summe bone & summum bonum, spiritus sanctus procedens à patre & filio, qui ab initio
Gene. 1. a creaturæ fertur super aquas, id est super mentes filiorum hominum fluctuantes, omnibus se offerens, omnia ad se trahens inspirando, aspirando, & noxia arcendo, prouidendo vtilia, deum nobis & nos vniens deo. Sic enim spiritus sanctus tuus qui amor dicitur patris & filij, & vnitas, & voluntas, per gratiam suam in nobis inhabitãs, & dei in nobis charitatem commendans, & per ipsam ipsum nobis concilians: deo
Roma. 5. a nos vnit per inspiratam nobis voluntatem bonam, cuius bonæ voluntatis vehementia amor dicitur in nobis, quo
Amoris definitio. amamus quod amare debemus, te scilicet. Nihil enim aliud est amor quàm vehemens, & bene ordinata voluntas. Amas ergo te ô amabilis domine in te ipso cum à patre & filio procedit spiritus sanctus, amor patris ad filium, & filij ad patrem, & tantus est amor vt sit vnitas: tanta est vnitas vt sit homousion, id est patris & filij eadem substantia. Amas & teipsum in nobis immittendo spiritum filij tui in corda nostra à dulcedine amoris, & vehementia inspi-
Rom. 8. c ratæ à te nobis bonæ voluntatis clamantem, Abba pater, sic nos efficiens tui amatores, imò sic teipsum in nobis amans: vt qui primum sperabamus, quia noueramus nomen tuum domine, & gloriabamur in te, qui diligebamus nomen do-
H mini in te. O domine iam per inspiratam nobis gratiam, per spiritum adoptionis tuæ, omnia quæ patris sunt nostra esse confidentes, ipso te nomine inuocemus per adoptionis gratiam quo filius tuus vnicus per naturam. Sed quia hoc abs te totum est: cuius amare, hoc est benefacere, à quo
Iaco. 1. c omne datum optimum, & omne donum perfectum à te est summe pater luminum: tu teipsum amas in nobis, & nos in te, cum te per te amamus, & in tantum tibi vnimur inquantum te amare meremur: & participes efficimur, vt dictum est oratorio illius Christi filij tui, volo vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & ipsi vnum in nobis sint. Genus enim tuum
Act. 17. g. Psal. 81. b sumus domine: genus dei sicut dicit Apostolus tuus transfe-
1. Io. 3. a rens ethnici sententiam de malo vase in vas bonum, vt non nisi ipsam & vas bonum sapiat. Genus inquam sumus dei & dij filij excelsi omnes cognatione quadam spiritali magnam apud te vendicantes affinitatem, cum per spiritum adoptionis filius tuus vnum nobiscum nomen sortiri non dedignatur, & cum ipso & per ipsum præceptis salutaribus mo-
Matt. 6. b. niti & diuina institutione formati audemus dicere, Pater noster qui es in cœlis. Amas itaque nos, inquantum nos efficis tui amatores: & nos amamus te, inquantum à te spiritum tuum accipimus (qui est amor tuus) obtinens & possidens
I omnes affectionum nostrarum recessus, & perfecte eos conuertens in puritatem veritatis tuę, & veritatẽ puritatis tuæ, in plenum amoris tui consensum: vbi tanta sit coniunctio, tanta adhæsio, tanta dulcedinis tuæ fruitio, vt vnitas ab ipso domino nostro filio tuo vocetur, dicente, Vt sint ipsi vnum in nobis, tantę dignitatis, tantæ gloriæ, vt subsequatur & dicat, Sicut ego & tu vnum sumus ô gaudium ô
Ioan. 17. b. gloriam, ô diuitias, ô superbiam.

Capitulum octauum.

SAbet enim sapientia & sui generis superbiam quę dicit: Mecũ sũt diuitiæ, & gloria, & opes superbę, & iustitia. Quid aũt est absurdius vniri deo amore, & non beatitudine? Beati enim vere & vnice, & singulariter & perfecte beati, qui verè & perfectè amant
Psal. 143. c te. Nullus aũt & nullo modo beatus, qui non amat te. Beatũ enim dixerunt populũ cui hæc sunt, sed mentiuntur, quia solus beatus cui est dominus deus eius. Quid enim est beatum esse, nisi non velle nisi bonũ: & omnia habere quæcũq; vult? Te igitur velle & vehemẽter velle quod est amare, & singulariter amare qui amari non dignaris cũ aliqua omino re siue carnali, siue spirituali, siue terresti, siue cœlesti, quæ non ametur pro te, hoc demum est non velle nisi bonum, hoc est habere quæcunque vult omnia, quia habet te quis, inquantum amat te. Ergo & amore, & beatitudine vniti deo intelligimus, quod vere domini est salus, & super populum K tuum benedictio tua. Ideoque orationes nostras, vota, & sacrificia, & omnia nostra offerimus tibi pater assidue, per dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, credentes & intelligentes ex te, à te, & ad te, per ipsum nobis esse, quicquid nobis bene est, à quo ipsum esse habemus. Quæ omnia per subministrationẽ spiritus sancti tui habitantis in nobis credimus, & intelligimus, quantum intelligere fas est, qui vt dictum est conformans sibi & vniens spiritum nostrum spirat in nobis quando vult, quomodo vult, quantum
Ioan. 3. d. vult: cuius sumus factura, creati in operibus bonis, existens sanctificatio nostra, iustificatio nostra, amor noster. Ipse enim est amor noster, quo ad te pertingimus, quo te amplectimur, alioquin ô incomprehensibilis maiestas, comprehensibilis esse videris animæ te amanti. Licet enim nullus sensus cuiuslibet animæ vel spiritus te comprehendat, tamen totum te quantus es comprehendit amor amantis, qui totum te amat quantus es, si tamen est totitas, vbi non est particularitas: si quantitas, vbi non est tantitas: si est comprehensibilitas, vbi hæc omnia non sunt. Sed cum te amamus afficitur quidem spiritus noster spiritui tuo sancto, per quem habitãtem in nobis charitatem dei diffusam habemus in cordibus nostris. Cunque amor tuus, amor patris ad filium, amor filij ad patrem, spiritus sanctus habitans in nobis L ad te est quod est, id est amor, omnem captiuitatem Sion, id est animæ nostræ, omnes affectiones in se conuertens & sanctificans, amamus te, vel tu amas te in nobis, nos affectu, tu effectu, vnum nos in te efficiens per vnitatem tuam, id est ipsum spiritum sanctum tuum, quem dedisti nobis, vt sicut non est aliud patri nosse filium, nisi hoc esse quod est filius: nihil aliud filio nosse patrem, nisi hoc esse quod est
Luc. 10. d. pater. Vnde in Euangelio, Nemo nouit patrem nisi filius,
Ioan. 14. a. & nemo nouit filium nisi pater. Et sicut spiritui sancto nihil est aliud nosse, vel comprehendere patrem & filium quàm hoc esse quod est pater & filius. Ita nobis (qui ad imaginem tuam conditi sumus, & ab illa per Adam inueterati per Christum ad illam renouamur de die in diẽ) vt amantibus deum nihil sit aliud amare & timere deum, & mandata eius obseruare, quam esse, & vnum spiritum cum deo esse. deum enim timere & mandata eius obseruare, hoc est omnis homo adorande, tremende, benedicende, da eum nobis.
Psal. 103. d Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Non enim in diluuio aquarum multarum, ideſt in perturbatione & confusione affectionum tam multarum, tam diuersarum, ad deum approximabunt. Iam satis domine duraverit catachlysmus iste: pœna filiorum Adæ. Adduc spiritum super terram, recedat mare, recedat antiquæ damnationis salsugo, & appareat arida, fontem vitæ sentiens: ve- M niat columba spiritus sanctus, expulso teterrimo alite & cadaueribus suis incumbente: veniat inq̃ columba, ramo oliuę, id est ramo refectionis & luminis, pacẽ annunciãs. Sanctificet
Gene. 8. b. nos sanctitas & sanctificatio tua, vniat nos vnitas tua, vt deo qui est charitas, velut cognata quadam affinitate per charitatis nomẽ sociemur, & per virtutem nominis vniamur. Sed interest domine quomodo quis te amet. Multi enim, sicut ait quidam à te illuminatus, amant veritatem lucentem, & non amant redarguentem, iustitiamq̃ multi colunt affectu, à qua procul sunt effectu, approbantes eam, & amantes eam in se ipsa, non autem exercentes in seipsis. Nunquid isti vere te amant? Philosophi mundi huius olim eam coluerunt & affectu amoris, & effectu operis, intantum vt diceretur de eis ab eis, Oderunt peccare boni virtutis amore. Sed conuincuntur iustitiam non amasse qui non amauerunt te, à quo fons & origo, & in quem finis & recursus veræ iustitiæ, & sine quo omnes iustitiæ hominum, sicut pannus menstruatæ. non enim habebant fidem quæ per dile-
Esa. 64. c ctionem operatur, licet affectatum quendam amorem, & opera quædam haberent honestatis, quæ quia ex fonte veræ iustitiæ non prodibant, nec in veræ iustitiæ finem ibant, tanto desperatius errabant, quanto fortius extra viam cur-
Ioan. 14. d. rebant. via enim pater Christus tuus qui dixit, Ego sum via, veritas & vita.

Capitulum

A *Capitulum nonum.* D

VEritas ergo tua, vel vita ad quã itur, per quam itur, veram & simplicem nobis describit formam diuinæ & veræ philosophiæ, dicẽs ad discipulos suos:
Ioan. 15. b Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis manebitis in dilectione mea, sicut & ego præcepta patris mei seruaui, & maneo in eius dilectione. Ecce dilectus dilecti, sicut in
Psal. 118. n Psalmo legitur. Cum pater diligit filium, & filius manet in dilectione patris vsque ad plenam mandatorum eius obseruationem, rursumque dilectus dilecti cum dilectus discipulus diligit magistrum Christum, vsque ad obseruationem omnium eius mandatorum, & vsque ad mortis necessitatem non perdit hanc voluntatem, in illuminatione veritatis & amoris eius, rebus omnibus & idoneis ad bonum & pronis ad malum, & inter vtrunque mediis bene vtens in bono, quod proprium est christianę virtutis. Est enim virtus, sicut iam ante dictum est, bonus vsus liberæ voluntatis, opus vero virtutis, bonus illarum rerum vsus, quibus etiam male
Deut. 6. a. vti possumus. Exinde ne manca sit charitas, docemur amare proximum secundum legem charitatis puram, vt sicut
Matt. 5. g. deus non nisi seipsum amat in nobis, & nos ipsum didici-
Mar. 12. c. mus amare in nobis, ita & proximum sicut nos incipiamus
Luc. 10. c. amare in quo solum deum amamus sicut in nobis ipsis. Sed
Ioan. 13. d vt quid domine tot verba? Sed nuda est domine & gelida
Ro. 13. c. & algens misera anima mea & desideranus calefieri tui amoris calore: Ideo vestem non habens panniculos hos vndecunque collectos contraho & consuo ad tegendam nuditatem meam, & non vt sapiens illa Sareptana duo ligna, sed surculos istos minutos, de deserti mei vastitate, de cordis mei spaciosa colligo vanitate, vt aliquando ingrediar in tabernaculum domus meæ, & faciam mihi de pugillo farinæ,
3. Re. 17. b. & de hydria olei vt comedam & moriar, vel non tam cito moriar, imò domine non moriar, sed viuam & narrem opera domini. Stans igitur in domo solitudinis, quasi onager
Psal. 117. c solitarius & habitaculum habens in terra salsuginis, & attrahens ventum amoris mei, os meum aperio ad te domi-
Osee. 8. c ne, & attraho spiritum. Et nonnunquam domine quasi clausis oculis ad te inhianti mittis mihi in os cordis quod non licet mihi scire quid sit. Saporem quidem sentio, dulcem adeo, suauem adeo & confortantẽ, vt si perficeretur in me ni hil vltra quærerem, sed eum accipiens, nullo corporis visu, nullo animæ sensu, nullo spiritus intellectu, aduertere me permittis quid sit. Cum accepero, tenere & ruminare volo, & diiudicare eius saporem, sed statim transit. deglutio quidem illud, quicquid illud est in spem vitæ æternæ, sed operationis eius virtutem diu ruminando omnibus animę meæ venis & medullis quasi vitalem quendam succum C optabam transfundere: vt ab omnibus aliis affectionibus desiperet, & illud solum & semper saperet, sed festinat transire. Et cum de inquisitione eius, vel acceptione, vel vsu, formata quædam lineamenta memorię gestio arctius impressa committere, vel etiam memoriam labilem scripto iuuare, re & experimento cogor discere, quid illud sit quod in euangelio dicis de spiritu, & nescis vnde veniat aut quo vadat. Quæcunque enim quasi quibusdam lineamentorum figuris
Ioan. 3. d. commendare curaui memoriæ, quorum quasi quodam reductu cum voluero, illuc me recolligam, ac per hoc subesse mihi velim posse quotienscunque voluero, audiens à domino, Spiritus vbi vult spirat, & sentiens etiam in me, quia non quando ego volo, sed quando ipse vult spirat: omnia illa mortua inuenio, & insipida, & ad te solum leuandos esse oculos fons vitæ, vt in tuo solo lumine videam lumen. Ad te igitur domine, ad te sunt, & sint oculi mei ad te, in te, de te proficiant omnes animæ meæ profectus: & cum defecerit virtus mea, quæ nulla est, post te anhelent omnes defectus eius. Sed interim quandiu me differs, quandiu miseream, & anxiam, & anhelantem post te animam meam pro-
Psal. 30. f. trahis? Absconde me obsecro in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum, & protege me in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. Sed iam asinus reuocat, & pueri perstrepunt.

Capitulum decimum.

NVnc ergo domine, plena fide, te deum colo, vnum te omnium principium & sapientiam qua sapiens est quæcunque anima sapiens est, & ipsum donum quo beata sunt quæcunque beata sunt: te vnum deum colo, adoro, benedico: te ex toto corde meo, ex tota mente mea, & ex omnibus viribus meis, vel amo vel amare desidero, quisquis angelorum, vel bonorum spirituum te diligit, scio quia & me diligit, diligentem se in te, quisquis in te manet, & potest sentire preces vel affectiones humanas: scio quòd in te me exaudit, in quo & ego eorum gloriæ congratulor. Quisquis te habet bonum suum, in te me adiuuat, nec mihi tui participi potest inuidere. Solius enim apostatæ spiritus est, nostram miseriam suam facere lætitiam, nostrum bonum suum damnum, nimirum quia à communi omnium bono, & vera beatitudine lapsus, non est subditus veritati, priuato suo gaudens, & commune omnium odiens bonum. Te igitur, deus pater, quo creatore viuimus, te sapientia patris per quam reformati sapienter viuimus, te sancte spiritus, quem & in quo diligentes beate viuimus, & beatissime viuemus, vnius substantię trinitatem, vnum deum, à quo sumus, per quem sumus, in quo sumus, à quo peccando discedimus, cui dissimiles facti sumus, à quo perire non permissi sumus, principium ad quod recur- E rimus, forma quam sequimur, gratia, qua reconciliamur, adoramus & benedicimus tibi gloria in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE NATVra & dignitate amoris diuini.

Capitulum primum.

ARs est artium ars amoris, cuius magisterium ipsa sibi retinuit natura, & deus author naturæ. ipse enim amor à creatore inditus nisi naturalis eius ingenuitas adulterinis aliquibus affectibus præpedita fuerit, ipse inquam se docet, sed docibiles sui, docibiles dei. Est quippe
Ioan. 6. e amor vis animæ naturali quodam pondere ferens eam in locum vel finem suum. Omnis enim creatura siue spiritualis, siue corporea, & certum habet locum quo naturaliter fertur, & naturale quoddam pondus quod fertur. pondus enim vt ait quidam vere phi- F losophus, non semper fert ad ima, ignem sursum, aquam deorsum, sic & de cæteris. Nam & hominem agit pondus suum naturaliter spiritum ferens sursum, corpus deorsum, vnumquodque in locum vel finem suum. Quis e-
Gene. 3. d nim corporis locus? terra, inquit, es, & in terram ibis. de spiritu vero in libro sapientiæ: & reuertetur, inquit, spiritus ad eum, qui creauit eum. Vide hominem dissolu-
Psal. 145. d tum, quomodo totus pondere suo fertur in locum suum, cum res bene & ordine suo procedit spiritus redit ad deum, qui creauit eum, corpus ad terram, nec in terram solum, sed in elementa, ex quibus compactum & formatum erat. Cum enim quiddam in eo terra, quiddam aqua, & quiddam aer sibi vendicet cum naturalis compactionis naturalis sit dissolutio, pondere suo vnumquodque recurrit ad suum elementum, & tunc plena facta est dissolutio, cum horum omnium in locum suum facta fuerit restitutio. Quæ vtrum corruptio, vel putredo, & non potius, vt dictum est, resolutio melius vocanda sit iudicet qui vult. Et cum horum nihil à naturæ suæ tramite aberret, sola misera anima, & degener spiritus cum per se naturaliter contendat, peccati vitio corrupta nescit vel difficile discit ad suum redire principium. Naturali quidem pondere suo semper eo impellitur cum beatitudinem desiderat, beatitudinem somniat non nisi beatus esse quærit. Beatus autem ille & non alius: cuius est dominus
Psal. 32. e

G deus eius, sed beatitudinem quærens non in regione sua, nec in via sua longe aberrat à naturali intentione sua. Ideoque amissa doctrina sua naturali, opus iam habet doctore homine qui de beatitudine quę naturaliter quæritur amando doceat, admonendo vbi, & quo, in qua regione, qua via, quęratur.

Amor ergo vt dictum est ab authore naturæ naturaliter est animę humanæ inditus, sed postquam legem dei amisit ab homine est docendus. Non est autem docendus vt sit tanquã qui non sit, sed vt purgetur, & quomodo purgetur, & vt proficiat, & quomodo proficiat, vt solidetur, & quomodo solidetur: docendus est. Nam & fœdus amor carnalis fœditatis suæ olim habuit magistros, in eo quòd corrupti erant & corrumpebant tam perspicaces, tam efficaces, vt ab ipsis fœditatis amatoribus & sociis, doctor artis amatoriæ recantare cogeretur, quod intemperatius cantauerat, & de amoris scribere remedio, qui de amoris carnalis scripserat incendio, qui in amoris incentiua vel vetera quasi per quendam pruritum execranda, vel in noua inuenienda toto se effuderat ingenio. Non vtique amoris carnalis feruorem videbatur ille docere, qui tam in docendis quàm in eo qui docebat sine quouis rationis temperamento naturali quodam igne æstuabat, sed naturalem eius vim in disciplinatis quibusdam disciplinis in quandam erudiebat lasciuam in-
H saniam, & superuacuis quibusdam fomentis luxuriæ in quandam perurgebat insanam lasciuiam. in illis enim prauis & nequam hominibus ex superfluenti carnalis concupiscentiæ vitio, totus deperierat ordo naturæ. Quippe cum debito naturæ ordine spiritus eorum naturali pondere suo, amore suo, vel sursum ferri, & redire ad deum deberet, qui creauit eum carnis humiliatus illecebris, non intelle-
Psal. 48.c. xit, & comparatus est iumentis insipientibus, & similis fa-
Gene. 6.a. ctus est illis, factique sunt de quibus diceretur. Non per-
Psal. 21.b manebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt. In quorum persona factum est, inquit, cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei. In angusta quippe corporis parte, cor locatum est, vbi quasi medium superiorum sensuum arcem, & corporis inferioris sicut populi humilioris quasi quandam regeret & dispensaret rem publicam, totamque circunquaque cogitatuum & actionum regionem ad concupiscentiæ carnalis ignem degenere quadam mollitie liquescens, totum defluxit in ventrem & in medium ventris, videlicet, non sapiens nisi ea quæ ventris sunt,
1. Cor. 2. d. & de ventre in ventris inferiora omnia confundens, omnia degenerans, omnia adulterans, amoris naturalem affectum peruertens in brutum quendam carnis appetitum: non solum quæ non licet appetentem cum contumeliis corporis in pas-
Roma. 1. c. sionibus ignominiæ, sed adeo oblitum suæ antiquæ generositatis, vt qui creatus erat deo soli, à corruptis & corru-
I ptoribus suis æstimetur esse potius luxuriæ naturale domicilium & vitiorum omnium prostibulum. Infœlices, qui in tantum natura reclamante sibi viluerunt vt animæ suæ lo cum qui proprius dei creatoris erat, & nulli creaturę communicabilis sedem satanæ, sedem spurcitiarum, & omnis immunditiæ constituerent.

Capitulum secundum.

ACturi igitur de amore prout dederit ipse cuius amori operis ipsius sudat intentio, primum quasi à primordiis ipsius narrationis seriem inchoates, quasi per succedentes sibi ętates profectuum eius processum ordiamur vsque ad senectam vberem, quæ non est plena senilis doloris, sed plena misericordiæ vberis. Sicut enim secundum ætatum incrementum vel decrementum puer mutatur in iuuenem, iuuenis in virum, vir in senem, secundum qualitatum mutationes, etiam ætatum nomina mutantes: sic secundum virtutum profectum voluntas crescit in amorem. Amor in charitatem, charitas in sapientiam. Nec debet latere de amore, de quo agimus, quibus ortus sit natalibus, qua nobilitatis linea insignis habeatur, vel quo oriundus loco. primus igitur eius natiuitatis locus deus est. Ibi natus, ibi alitus, ibi prouectus, ibi ciuis est non aduena, sed indigena. à deo enim solo amor datur, & in ipso K manet, quia nulli nisi ipsi & propter ipsum debetur. Porro si de natalibus eius agitur cùm trinitas deus hominem creaGene. 2. c ret ad imaginem suam, quandam in eo formauit trinitatis similitudinem in qua & imago trinitatis creatricis reluceret, & per quam nouus ille mundi incola, simili naturaliter ad simile recurrente, principio suo, creatori suo indissolubiliter inhæreret, si vellet, ne multiplici creaturarum varietate illecta, abstracta, distracta, creata illa trinitas inferior à summæ creatricis vnitate recederet. Etenim cum in faciem noui hominis spiraculum vitæ spiritualem vim, id est intellectualem quod sonat spiratio & spiraculum: & vitalem, id est, animalem quod sonat nomen vitæ infudit, & infundendo creauit: in eius quasi quadam arce vim memorialem collocauit, vt creatoris semper potentiam & bonitatem memoraret, statimque & sine aliquo moræ interstitio, memoria de se genuit rationem, & memoria & ratio de se protulerunt voluntatem. Memoria quippe habet & continet quo tendendum sit, ratio quid tenendum sit, voluntas tendit, & hæc tria vnum quiddam sunt: sed tres illæ efficaciæ, sicut in illa summa trinitate vna est substantia, tres personę: in qua trinitate sicut pater est genitor, filius genitus, & ab vtroque spiritus sanctus, sic ex memoria ratio gignitur, ex memoria & ratione voluntas procedit. Vt ergo deo inhæreret creata in homine rationalis L anima, memoriam sibi vendicat pater, rationem filius, voluntatem ab vtroque procedentem, ab vtroque procedens spiritus sanctus. Ecce quibus orta natalibus voluntas, cuius natiuitatis, cuius adoptionis, cuius dignitatis, cuius nobilitatis. Quæ cum præueniente & cooperante gratia spiritui ipsi sancto qui patris & filij amor est & voluntas bono sui assensu incipit inhærere, & vehementer incipit velle quod deus vult. Et quod volendum memoria suggerit, & ratio & vehementer volendo efficitur amor. Nihil enim aliud est amor quam vehemens in bono voluntas, per se enim voluntas simplex est affectus, sic anima rationali indutus vt sit capax tam boni quam mali, bono replendus cum adiuuatur à gratia: malo, cum sibi dimissus deficit in semetipso. Ne enim à creatore aliquid animæ deesset humanæ libera in vtramuis partem data est ei voluntas, quæ cum adiuuanti concordat gratiæ, virtutis accipit profectum, & nomen, & amor efficitur: cum sibi dimissa se ipsa secundum seipsam frui vult, sui in seipsa patitur defectum: & quot habet vitia tot vitiorum sortitur nomina, cupiditatis, auaritiæ, luxuriæ, & alia huiusmodi. Primo itaque profectu suo voluntas quasi in Pythagoricæ literæ biuio libera constituta si secundum dignitatem naturalium suorum erigitur in amorem, secundum naturalem virtutum suarum ordinem de a-
more, vt dictum est, in charitatem de charitate proficit in sa M
pientiam. Sin autem nullo ordine sui, iusta tamen ordinatione dei, præcipiti acta ruina, tenebris confusionis obruta sepelitur in inferno vitiorum nisi à gratia ei fuerit subuętum. Si vero in ima inferni relicta sursum cœperit gressum attollere, & gratiam sequens deducentem & enitentem, & adulta fuerit in amorem, iam in iuuentutis constituta fortitudine à spiritu timoris quo hactenus vt puer timebat, pœnam in spiritum pietatis, incipit proficere in eum à quo incipit iam nouam gustare gratiam, pie iam incipiens amare deum & colere, de quo scriptum est: pietas est cultus eius. Hic ergo iuuenis non ætatis sed virtutis naturalem fortitudinem exerat, & virtutem nec iuuentutis, licet à ratione ea vetetur corrumpere naturalia perdat incentiua. Quibus si insaniunt qui corrumpunt, qui in imagine pertransiunt, quorum spiritus vt
Ezec. 23. c. spiritus bestiarum vel pecorum, quorum carnes iuxta prophetiam vt carnes sunt asinorum, multo magis eos qui in veritate sunt amoris & spiritualibus eius aguntur incentiuis in spiritualis iuuentutis feruore suo licet modo insanire. Grauis enim opprobrij res est in naturam, si plus in deterius proficere possunt eius coruptores quam in bonum veri amatores.

Capitulum

A *Capitulum tertium.*

1. Cor. 5. c. AVdi sanctam insaniã: Siue mẽte, inquit Apostolus excedim⁹ deo, siue sobrij simus nobis. Vis ad hęc
Exo. 32. g. audire insaniam: Si dimittis, inquit, eis peccatum,
Rom. 9. a. dimitte: sin autem, dele me de libro vitæ. Vis aliam? Ipsum audi Apostolum, Optabam, inquit, anathema esse à Christo pro fratribus meis. Nonne quędã mentis bene affectæ sana quædã videtur insania, cũ impossibile sit effectu habere fixũ in affectu pro Christo anathema velle esse à Christo. Hoc ad sancti spiritus aduentum apostolorum fuit ebrietas hæc Pauli insania, cum diceret ad eum Festus, Insanis
Act. 26. f. Paule. Mirũm ne erat si insanire pronunciabatur, qui in ipso mortis periculo ipsos iudices suos à quibus pro Christo iudicabatur, ad Christum conuertere nitebatur. Non hanc insaniam multæ literæ in eo faciebant, sicut dicebat rex veritatem intelligens, sed dissimulans, sed vt dictum est sancti spiritus ebrietas in qua & in paruo, & in magno similes eos sibi facere gestiebat, qui eum iudicabant. Et vt cætera omittam, quę maior, quæ magis inopinata insania quàm hominem relicto seculo desiderantem & ardentem inhærere Christo pro Christo rursum necessitate obedientiæ & charitatis fraternæ inhærere seculo: tendentem in cœlum semetipsum mergere in cœnum. Hic est Beniamin adolescentulus qui in mentis suæ excessu nec se nec suum aliquid
B sentit, sed eum solum in quem totus excessit. Hac insania insani erant martyres inter tormenta ridentes. Cur hic non dicam quod in feruore lasciuiæ suæ lasciuus poeta dicebat, Insanire libet. Hic ergo licet emineat feruor iuuenilis, & ferIngens hu militatis fructus. uens religionis cursus, qui quanuis adhuc in hoc statu nec habeat nec habere debeat, frænum tamen patitur rationis. feruorem enim nouitiorum non docent illæ misericordes in se ipsum discretiones, & discretionum dispensationes, facilesq; indulgentię suę iudicio. Non tamen recusandæ sunt alieno: A seipso in seipsum rigida debet esse censura, & districta severitas: ad regentem autem vel consulentem paternam vel fraternam charitatem, & pietatem, lenis & obediens in omnibus humilitas. Si alterũ desit, vel in deside & tepido non spero cursus perseuerantiam, vel in principio timeo ruinam, propter quòd tota debet esse discretio nouitij, stultum se in omnibus pro Christo facere: & ex alieno pendere arbitrio, maxime si seniorem talem habet de quo certũ est, quòd à deo discit quod hominem docet: vbi tamen proficienti & obedienti non facile præsumenda est iudicandi licentia, quandiu manifeste nil contra deum præcipitur, donec longa, & patiens experientia intellectum super his dabit auditui, ad eam itaque maxime se semper obedientiam studeat exercere, de qua scriptum est: Castificantes corda nostra in obedientia charitatis, hæc est enim dei voluntas & be
C ne placens, & perfecta, ad hæc autem obtinenda, & conseruanda continua appetenda sunt præsidia sedulæ & longanimis orationis: in qua tanta sit fides vt speret omnia, tanta devotio, vt deum videatur cogere tantus amor vt omnia quæ petit in ipsa oratione se sentiat obtinere, Tam benigna humilitas, vt in omnibus non suam, sed dei voluntatem in se fieri præoptet. Studeat etiam habere hic talis & amplectatur cordis puritatem, corporis munditiam, silentium vel verbum ordinatum: oculos stabiles & non sublimes: aures non prurientes, victum & somnum sobrium, & qui faciat non impediat boni operis diætam: manus continentes: gressum item: non ridendo cordis prodere lasciuiam, sed leniter subridendo gratiam: meditationes spirituales & assiduas: opportunas lectiones, & non curiosas: ad maiores subiectionem: ad seniores, reuerentiam: ad iuniores dilectionem: non desiderare præesse, amare subesse, omnibus cum quibus est, velle prodesse: non seueritate obrui, non lenitate exinaniri, in vultu serenitatem, in corde ad omnes habere dulcedinẽ, in opere gratiam, hic etiam locus & tempus est voluptates amputandi, vitia omnia extirpandi, voluntates frangendi vt cæteris non voluntatibus, sed voluntatum simulachris præcisis & amputatis sicut adulterinis quibusdam & sponte nascentibus ramusculis, spes proficiendi augeatur, naturali & verę voluntati.

Capitulum quartum. D

ILlę enim non tam sunt voluntates quam appetitus 1. Ioan. 2. b animæ, cõcupiscentia scilicet carnalis, concupiscẽtia oculorum, & ambitio seculi. Hic qui plus amas plus curat hic labor, hic opus est multorum sudorum, opus multorum laborum: maxime cum adhuc amor cæcus quod facit faciat, sed nesciat adhuc vnde veniat, aut quo vadat: & sic huiusmodi operetur affectibus, sicut cæcus manibus, qui manibus quidem operatur, sed nec manus videt qui bus operatur, nec opus quod operatur. Sicut enim si videns quis in aliquod opus eruditat non videntẽ, trahit docendum, curuat, erigit, & disponit in artẽ eũ agẽs suscepti operis: sic per omnia quę supra dicta sunt, cęc⁹ amor extrinsec⁹ in quandã vitę, & morum formatur honestatem. Cũ vero interioris hominis substantia longo disciplinę vsu emollita plene poterit imprimi & informari in eorum formam, tunc fructum pacatissimum operabitur salutis, tunc in re non in spe horũ omnium & similium percipit vtilitatem. Quęcunque enim obseruanda texuimus, nondum sunt in affectu, sed in desiderio & rationis magisterio: & de his omnibus humiliter adPsal. 118. c. huc cantat ad deum: Concupiui desiderare iustificationes tuas. Sicut tamẽ dixi de cæco quanuis adhuc non videat oculus: non cesset operari manus, vt qui proficere vult in magno, fidelis sit in minimo: & in eo in quo ex conditoris lar E gitate iam prærogatum habet ius potestatis, officium exhibeat bonæ volũtatis, in corpore scilicet proprio faciat quod Rom. 6. c dicit Apostolus: Humanum dico propter infirmitatẽ carnis vestrę. Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditię & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitię in sanctificationem, ac sic dicat cum amor in charitatem transierit, cum anima perfectam suam adepta fuerit puritatem, tunc vobis dicam vel indicam longe aliud quid & diuinum. Nunc interim accipite istud humanum, vt sicut in tempore veteris negligentiæ & peccati, libe ri fuistis iustitiæ, iustitię in nullo, in omnibus autem peccato exhibẽtes mẽbrorũ officium, & hoc ad iniquitatẽ, sic amodo exhibeatis membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationẽ: in quo si fidelis vt dictum est apparuerit, incipiet in seipso Psal. 62. b experiri, quod Dauid dixit. In nomine tuo leuabo manus meas. Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Si e-
Roma. 8. c nim spiritu facta carnis mortificauerit, si deum in opere suo glorificauerit, ex hoc anima adipe gratiæ, & pinguedine sancti spiritus repleta, renouari incipit spiritu mentis suæ, & induere nouum hominem, qui secundum deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Ex hoc enim iam rerum facies noua ei incipit apparere, charismata meliora (in quorum æmulatione hactenus laborauerat) familiarius ei aperire corpus, sanctis humiliatum disciplinis, ex consuetudiF ne iam bona in spontaneum spiritus seruitium transire: noui hominis interior facies de die in diem renouari, & vsque ad speculanda dei bona reuelari iam frequentes & improuisæ theophaniæ, & sanctorum splendores animam continuo laborãtem desiderio incipiunt refocillare, & illustrare: quia Iob. 36. d. sapientia occurrens in viis hilariter sicut dicit Iob, abscondit lumen in manibus, & præcipit ei vt rursus adueniat, & annunciat de ea amico suo, quòd possessio eius sit, & ad eam possit ascendere. Ex quo iam diu laborans anima insolitas quasdam & dulces affectiunculas incipit colligere, in quibus tenere requiescit cum adsunt: cruciatur, cum auferuntur, & non redeunt ad votum. Sicut enim ruri enutrita & ruralibus assueta cibariis, cum affectiones has, quas diximus quasi in primo ingressu aulæ regiæ cœperit degustare, nonnunquam ignominiosè depulsa, violenter expulsa, in domũ paupertatis suæ, virũ vltra redire adquiescit, & frequenter ad ianuã recurrẽs, importuna, improba, & anxia, sicut inops, sicut mẽdica, sperãs, suspirãs, inspicit, suspicit si quid sibi porrigatur, si quãdo aperiatur, & aliquãdo improbitate & importunitate sua, sic euincit omnia obstacula & transgreditur: vt vsque ad interiorem sapientiæ mensam præcipiti transiliẽs desiderio, impudens, & illico re explenda assideat conuiua & audiat. Comedite amici & inebriamini charissimi.

G

Capitulum quintum.

EX hoc iam innaſcitur ſanctæ paupertatis amor, latendi ſtudium, odium ſecularium diſtractionum, orationis vſus, pſalmodia frequens. Sed graue, niſi impediatur, occurſat tentationis impedimentum: quod multorum curſum vſque huc proſperum & fœliciſſimum vel grauiter retardet, vel retro nonnunquam in quandam teporis ignauiam reflectat. Quod enim à patre pio in via accipit ne deficiat, ſic incipit habere quaſi ſufficiat: & hic proficiendi metam conſtituens vbi deſinit proficere, ibi incipit deficere. Quinetiam conculcans gratiam dei, & vanam de ipſa contra ipſum ſibi fabricans fiduciam, vel in ore, vel in corde iactat ſe non vſque quaque à deo derelictum, totiens ſibi iudicium manducans & bibens, quotiens viſitationis & conſolationis à deo accipit gratiam, & inde non in domini, ſed in voluntatum ſuarum executionem præſumit fiduciam. Inimici domini, ait Pſalmiſta, mentiti ſunt ei, & erit tempus
Pſal.80.d eorum in ſecula. Et cibauit illos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos. Audi cibatos, & audi inimicos, audi ſaturatos, & audi mentitos, audi non ſolum frumentũ, ſed adipem frumenti, non petram, ſed mel de petra, occultam ſcilicet & diuinam ſacramẽtorum gratiam, de qua ſaturati perhibentur, qui inimici conuincuntur, quòd ſi non fuiſſent inimici nõ tam cito potuiſſent ſaturari. Qui enim ſaturatus eſt, nõ plus petit quam accipit, quia plenus eſt: & quod habet, ei
H ſatis eſt, hoc eſt, poſt primam illuminationem, vt ait Apo-
1.Pet.2.a ſtolus, poſt guſtum doni cœleſtis, poſt participationem ſpiritus ſancti, poſt guſtum nihilominus boni verbi dei virtutũq; futuri ſeculi voluntarie peccando poſt acceptam notiam veritatis rurſum ſibimetipſis filium dei crucifigendo
Heb.10.f cõculcare & ſanguinem teſtamenti pollutum ducere in quo ſanctificati ſunt & ſpiritui gratię contumeliam facere? Quid enim aliud eſt filium dei crucifigere quàm facere mala, vt veniant bona? confidenter peccare & cruci Chriſti quicquid peccant imponere? O ſi audiant quod ſequitur, terra ſæpe ſuperuenientem imbrem bibens & generans herbam opportunam his à quibus colitur, accipit benedictionem à domino, proferens autem ſpinas & tribulos reproba eſt, & maledictioni proxima, cuius finis eſt in combuſtionem. Sed redeamus ad meliora vt ait ipſe Apoſtolus & viciniora ſaluti. Iam ergo bonæ ſpei iuuenis cuius deus iuuentutem incipit lætificare, creſcere incipit, in virum perfectum, in menſura ætatis plenitudinis Chriſti. Iam enim amor incipit confortari, & illuminari, & tranſire in affectum & nomen maioris virtutis, & amplioris dignitatis. Amor quippe illuminatus
Ephe.4.c. charitas eſt, amor à deo, in deo, ad deum. Charitas autem deus eſt, deus inquit charitas, breuis eſt laus, ſed con-
I cludens omnia. Quicquid de deo poteſt dici, poteſt dici &
Laus charitatis. de charitate, ſic tamen vt conſiderata ſecundum naturas doni, & dantis, in dante nomen ſit ſubſtantiæ, in dato qualitatis, ſed per emphaſim donũ etiam charitatis deus dicatur, in eo quòd ſuper omnes virtutes virtus charitatis deo cohæreat, & aſſimiletur. De charitate quid dicemus? audiuimus famam eius, non nouimus eam, non vidimus eam: Apoſtolus eam nouit, qui excellentiorem viam eam appellans, in
1.Corin.13 laudẽ eius totũ ſe effudit, dicens. Et adhuc excellẽtiorem viã vobis demonſtro. Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum veluti æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi habuero prophetiam, & nouerim myſteria omnia & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas & tradidero corpus meum ita vt ardeã, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Charitas patiens eſt, benigna eſt, charitas non æmulatur, non agit perperam, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non inflatur, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet, charitas nunquam excidit, ſiue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur, nunc autem manet fides, ſpes, charitas, tria hæc. Maior autem his eſt charitas, hoc eſt iugum domini ſuaue, & onus leue, onus quod portantem portat, & leuigat onus leue euãgelij, ſuaue eis quibus dicit ipſe domin⁹, Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos meos. Qui enim prius Ioan.15.b. portare non poterat precepta legis, poſtea leuia ſunt præcepta euangelij, per cooperantem gratiam. Qui primum non poterat implere, Non occides, poſtea leue habet pro fratribus animam ponere, & ſic de reliquis, ſicut cum iumento impoſitus onus graue & refugit quaſi importabile, adducitur quadriga volubilis, id eſt euangelium diſcurrens per totum mundum & onus quod quaſi graue refugiebat primũ, poſtea ſine labore trahit duplicatum. Sic auicula quæ implumis eſt & ſine alis ſeipſam non poteſt portare, pondere plumarum & alarum addito, aduolat ſine labore, ſic & panis durus qui per ſe tranſire nõ poteſt adiectone lactis vel alterius liquoris collabilis fit in gutture. Amor ergo prius habuit conatum & aliquem affectum: charitas effectum. Iam enim tanto leuius operatur charitatis manus quanto eam adiuuat illuminatus oculus. Primum quidem operamur per manum, deinde
Pſal.118. manu tergimus oculum, vnde dicit, A mandatis tuis intellexi. iam enim incipit opera ſua intelligere, & affectiones diſcernere, iam ſic afficitur virtutibus vt ſicut deo hoc eſt eſſe quòd bonum eſſe, ſic iam iuſtæ & ſanctæ animæ non aliter ſit eſſe quàm ſanctę, & iuſtæ, & piæ eſſe: Sãctæ, in ſemetipſa: iuſtæ, ad omnes: piæ, ad deum. Ex augmento enim gratiæ dei ſic inficit iuſtam animam iuſtus affectus, vt iam in nulla ſui parte vel cogitatuum vel affectuum, vel actuum ſciat vel
L poſſit eſſe niſi iuſta, in toto ſuo, in omni eo quod eſt iuſtitiæ
1.Cor.13.c plene & indiſſolubiliter affecta. Vnde dicit Apoſtol⁹, Charitas nunquam excidit: aliquando quidem titubat, vel deuiat affectionis vel operis effectus, quãdiu in hac vita non poteſt videre charitas, niſi ex parte & per ſpeculum in ænigmate, ſed integer tamen ſemper & ſolidus in ſua virtute ſuus permanet affectus.

Caput ſextum.

ALiud quippe eſt affect⁹, aliud affectio. Affectus, eſt qui generali quadam potẽtia & perpetua quadam virtute firma & ſtabili mẽtem poſſidet, quam per gratiam obtinuit. Affectiones vero ſunt quas varias varius rerum & temporum affert euentus. infirmitas enim carnis ex vitio primæ originis ſæpe offendit, ſæpe cadit, ſæpe lædit, grauiter & læditur mente interius dolente, & patiente, potius quàm agente, quod perperam foris geritur, nec tamen charitatem perdente: ſed ex charitate gemente & clamante ad deum, Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Vnde dicit Apoſtolus, Ego, inquit, mente ſeruio legi dei, carne autem legi peccati. Et rurſum, Roma.7.d
M Nõ ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum: itaque quiſquis ille eſt, ſicut dicit beatus Ioannes, ſecundum 1.Ioan.3.b & 5.a. hoc quod natus eſt ex deo, id eſt ſecũdum interioris hominis rationem, in tantum non peccat, inquantum peccatum quod corpus mortis foris operatur, odit potius quam approbat ſemine ſpiritualis natiuitatis quo ex deo natus eſt, eum interius conſeruante. Quod etſi interim aliquando incurſu peccati læditur, & atteritur, radice tamen charitatis in altum defixa, non perit. Imò ſtatim fœcundius & viuacius conualeſcit in ſpem boni fructus, & ſurgit. Sic enim dicit beatus Ioannes. Omnis enim qui natus eſt ex deo peccatum non facit: 1.Ioan.3.b. quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare qui ex deo natus eſt. Notanda vis verborum. Non, inquit, peccatũ facit quod patitur, potius quàm facit, qui natus ex deo: & non poteſt peccare perſeuerando, ſcilicet in peccato, dum legi dei cum mente ſeruit, etiam carnem feſtinat ſubigere, quæ tentatione & peccato incurrente legi peccati videbatur ſeruire. Petrus cum peccauit, charitatem non amiſit, quia peccauit potius in veritatem quàm in charitatem, cum ſe Mat.26.g non eſſe mentitus eſt in ore, cuius totus erat in corde. Ideoque negationem falſitatis continuo lachrymis lauit ve-
2.Re.11.d. ritas charitatis. Sic & Dauid cum peccauit, charitatem non perdidit, ſed obſtupuit quodam modo in eo charitas: ad vehementẽ tẽtationis ictum & charitatis in eo nequaquam facta eſt abolitio, ſed quaſi quædam ſoporatio, quæ mox vt ad
2.Re.12.c. vocem arguentis prophetæ euigilauit, continuo in illam ardentiſſimæ

A dentiſſimæ charitatis confeſſionem erupit: Peccaui domino, & continuo audire meruit: dominus tranſtulit à te peccatum tuum, non morieris, adhuc in laude charitatis, amor in fide, & ſpe, charitas in ſe ipſa eſt & per ſe ipſam: poteſt etiã eſſe, vt fides & ſpes ſint ſine charitate. Vt autem charitas fidem & ſpem in ſe non contineat, non poteſt eſſe. fides enim quod amatur eſſe aſſerit, ſpes promittit: amat igitur, qui in fide & ſpe amat, ſicut amari poteſt, quod creditur tantum & ſperatur: charitas creditum & ſperatum iam habet, iam tenet, iam complectitur. amor igitur fidei & ſpei deum videre deſiderat, quia amat: charitas quia videt, amat. Ipſa enim eſt oculus, quo videtur deus, habet enim anima etiam ſenſus ſuos, habet viſum ſuum vel oculum, qui videt deum. Sicut enim corpus habet ſuos quinque ſenſus, quibus animę cõiungitur vita mediante: ſic & anima ſuos quinque ſenſus habet,
Rom.12.a quibus deo coniungitur, mediante charitate. Vnde dicit A-
Ephe.6.d. poſtolus. Nolite conformari huic ſeculo, ſed renouamini nouitate ſenſus veſtri, vt probetis quę ſit voluntas dei bona, & bene placens, & perfecta. hic oſtenditur quia per ſenſus corporis veteraſcimus, & huic ſeculo cõformamur, per ſenſum vero mentis renouamur in agnitionem dei, in nouitatem vitæ, ſecundum voluntatem & beneplacitum dei. Quinque enim ſunt corporis ſenſus animales, vel corporales, quibus anima corpus ſuum ſenſificat, vt ab inferiori incipiam tactus, guſtus, odoratus, auditus, viſus. Similiter quinque ſunt
B ſenſus ſpirituales quibus charitas viuificat animam, id eſt amor carnalis parentum, amor ſocialis, amor naturalis, amor ſpiritualis, amor dei: per quinque ſenſus corporis, mediante vita corpus animæ coniungitur: per quinque ſenſus ſpirituales, mediante charitate, anima deo conſociatur.

Capitulum ſeptimum.

EXactui comparatur parentum amor, quia affectus iſte prõptus omnibus & quodammodo groſſus & palpabilis, ſic ſe omnibus naturali quodam occurſu præbet & ingerit, vt effugere eum non poſſis, etiam ſi velis. Tactus enim ſenſus eſt totus corporalis qui ex quorumlibet corporum coniunctione conficitur, ſi tamẽ vnũ eorum aut vtrunque viuat, vt tactus eſſe poſſit. Sicut enim quoquo te verteris, corpus tuũ non poteſt eſſe ſine tactu: ſic nec anima tua ſine hoc affectu, propter quod in ſcripturis amor iſte non multum commendatur, imò ne ſit nimius coercetur dicente domino, Si quis non odit patrem ſuum aut matrẽ ſuã, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Secũdo guſtui cõ paraſ amor ſocialis, amor fratern⁹, amor ſanctæ & catholicæ eccleſiæ, de quo ſcriptũ eſt. Ecce quam bonũ & quam iucun-
Pſal.132.a. dum habitare fratres in vnũ. Quia ſicut per guſtũ vita adminiſtratur corpori, ſic illi mandauit dominus benedictionem
C & vitam vſque in ſeculum: guſtus enim licet corporaliter exerceatur, ſaporem tamen introrſus generat, quo anima afficitur, propter quòd corporalis quidem maxime hic ſenſus, ſed tamen ex parte aliqua etiam animalis eſſe comprobatur. ſic & amor ſocialis, quia ex corporali cohabitatione in vnũ ex ſimilitudine profeſſionum, ex parilitate ſtudiorum, aliiſque huiuſmodi cauſis confœderatur, mutuiſque officiis enutritur, maxime animalis eſſe videtur: ſed tamen ex magna parte & ſpiritualis eſt, quia ſicut ſapor eſt in guſtu, ſic affectus fraternæ charitatis flagrat in affectu, de quo ſcriptũ eſt:
Pſalm.132. Sicut vnguentum in capite quod deſcendit in barbam, barbam Aaron, quod deſcendit in oram veſtimẽti eius, ſicut ros Hermon qui deſcendit in montem Sion. Tertio odori comparatur amor naturalis, qui naturaliter ex ipſius naturæ ſimilitudine & conſortio abſque omni ſpe recompenſationis onem hominem diligit, qui ex occultis naturæ receſſibus veniens, & animæ ſe ingerens nihil humanum ab eo patitur eſſe alienum. ſenſus autem iſte magis animalis eſſe videtur quàm corporalis, id eſt odoratus, quia ad creandum eum interius corpus nihil agit præter leuem inſtrumenti ſui varium attractũ. & licet hauſtus per corpus animam tantũ afficit, non corpus, ſic & amor naturalis magis ſpiritualis eſſe videtur quàm animalis, quia præter ſolum connaturalis humanitatis reſpectum, non conſanguinitas, non ſocietas, nec aliqua in eo omnino neceſſitudo huiuſmodi conſideratur. Quarto auditui comparatur amor ſpiritualis, amor inimicorum. auditus e- D
nim nihil interius, id eſt intra corpus operatur, ſed exterius quodam modo, id eſt ad aures pulſans animam euocat vt exeat & audiat. Sic & amorem inimicorum in corde nulla vis naturę nullius alicuius neceſſitudinis ſuſcitat affectus, ſed ſola obedientia quæ per auditum ſignificatur. Ideoque amor iſte ſpiritualis dicitur. Ideo etiam quia ad filij dei ſimilitudinem & filiorum dei proficit dignitatem dicente domino:
Matth.5. Benefacite iis qui oderunt vos, vt ſitis filij patris veſtri qui in cœlis eſt, & reliqua. Quinto viſui comparatur amor diuinus. viſus enim principalis eſt ſenſus. vt enim inter oẽs affectiones principatũ obtinet amor diuinus, ita à viſu oculorũ cæteri ſenſus videre dicuntur, cum ſolus videat oculus. Dñs enim tange & vide, guſta & vide, ſicq; de reliquis, ſicque ab Locus corruptus. amore diuino cætera dicũtur amari, quæ bene amantur: cum luce clarius conſtet nil debere amari, niſi propter deum, nec amari rẽ quæ propter aliud quid amatur, ſed id potius quod amatur vnde eſt à quo omnis paternitas in cœlis & in terra
Ephe.3.b nominatur. Viſus vis quædam eſt animæ mera & potens & pura, ſic & amor diuinus potens eſt, quia magna operatur: ſed eſt purus, quia ſicut ille ait, nihil inquinatum in eum incurrit. Non enim dignatur deus amari cum aliqua alia re, quæ propter ipſum non amatur. Viſus item in eminenti corporis arce & inſigni capitis loco poſitus, & ſecundum ipſius corporis formam infra habet, & ordine, & dignitate, & vir- E
tutis potentia omnia cæterorum ſenſuum inſtrumenta, ipſoſq; ſenſus quos, vt ita dicam, amabiliores, propinquiores: quos vero corporales, remotiores. infimus enim omnium & cæteris ignobilior, tactus, licet communis eſſe videatur totius corporis, tamen propriæ manuum eſt. Sic mens quæ caput eſt animæ & principale ipſius mentis, ſedes eſſe debet amoris dei, vt ſub ſe habeat, & regat, & illuſtret, cæteros amores, nec ſit in eis quod ſe abſcondat à calore eius, & lumine eius, quos quidem ſpirituales habens propinquiores,
Pſal.18.b. quos vel carnaliores & animaliores, remotiores, cum dile-
Deute.6.a xerimus dominum noſtrum ex toto corde noſtro, & ex tota anima noſtra, & ex omnibus viribus noſtris, & proximum noſtrum ſicut nos ipſos. Viſus vt diximus in digniori corporis loco ſedem habens etiam ſuper ſeipſam animalitatis virtutẽ aliquid moliri videtur: & mentis vel memoriæ quantum fas eſt geſtit imitari virtutem, vno horæ momento medium cœli peruolans, in vno momenti puncto, plurima terrarum ſtadia tranſuolans: ſic & illuminatus amor dei, ſuam in anima chriſtiana ſedem obtinens ad quandam diuinæ potentiæ ſimilitudinem eam prouehit, dum omnem creaturam anguſtam & breuem imò nullam videri facit, ad comparationem dei, dum confidit ſua eſſe omnia, quæ patris ſunt, dum omnia ei Roma.8.e cooperantur in bonum, dum ſiue Paulus, ſiue Cephas, ſiue mors, ſiue vita, ſiue omnia quæ eius ſunt, & fidelis viri totus mundus diuitiarum eſt. F

Capitulum octauum.

VIſus ergo ad videndum deum naturale lumen animæ, ab authore naturæ creatus charitas eſt. Sunt autem duo oculi in hoc viſu ad lumen quod deus eſt videndum naturali quadam intentione ſemper palpitantes, amor, & ratio. Cum alter conatur ſine altero nõ à deo proficit, cum inuicem ſe adiuuant, multum poſſunt, ſci-
Cantic.4.c licet cũ vnus oculus efficiuntur de quo dicit ſponſus in Canticis, Vulneraſti cor meũ ô amica mea in vno oculorũ tuorũ. In hoc autem plurimum laborant ſuo vnuſquiſque modo, quod alter eorum, id eſt ratio dum videre non poteſt niſi in eo quod non eſt, amor autem non adquieſcit, requieſcere niſi in eo quod eſt. Quid eſt enim quod ratio omni conatu ſuo poſſit apprehendere, vel inuenire de quo dicere audeat, hoc eſt deus meus intantum enim ſolummodo poteſt inuenire, quid eſt inquantum inuenit, quid non eſt. Habet etiam ratio ſuos quoſdam tramites certos, & directas ſemitas quibus incedit. Amor autem ſuo defectu plus proficit ſua ignorantia plus apprehendit. Ratio ergo per id quod non eſt, in id quod eſt videtur proficere, amor poſtponens, quod non eſt, in eo quod eſt, gaudet deficere. Cum tamen vt dixi inuicem ſe adiuuant & ratio docet amorem, & amor illuminat rationem,

G rationem, & ratio cedit in affectum amoris, & amor acquiescit cohiberi terminis rationis. Magnum quid possunt. Sed quid est quod possunt? Sicut proficere proficiens in hoc & hoc discere non potuit, nisi experiendo: sic nec communicare potest inexperto, quia sicut dicitur in sapientia: In gaudio eius nō miscebitur extraneus. Ratio maiorē habet sobrietatem, amor beatitudinem, inde quippe processit, & naturaliter in suum spirat principium. Ex hoc iam animam suauitate hactenus & deliciis amoris tenerè enutritam, sed & nonnunquam paternę pietatis disciplinis attritam. Ex hoc iam inquā fortis vt mors dilectio peruadit dulci amoris gladio ab amore & affectu seculi sic occidens eam funditus & interimēs sicut mors interimit corpus. Intantum vt dici de ea possit, quòd de Enoch scilicet quod nō inuenitur in seculi actibus, quia transtulit eum deus, sed corpus morte sua mortificatur ab omnibus sensibus suis: anima autē morte sua proficit magis, & viuificatur, & roboratur, in suis fortiter, & constanter & prudēter incedens iam in semitis suis, omnibus & gressibus & quocunque, hactenus ignorādo, dubitando, & palpando, vix audebat tēdere pedem boni assensus: fortitudo enim simplicis, via domini. à seculi ergo actibus, & affectibus, sic mortificatur sicut Paulus apostolus, Mihi, inquit, mūdus crucifixus est, & ego mundo, Cum enim alter non curaret de altero: cum suis ligati affectibus, ad se inuicem non poterant H vel curabant accedere, sibi inuicem crucifixi erant Paulus & mundus. Sed tamen cū Pauli conuersatio tota esset in cœlis, non recusabat quandocunque necessaria erat hominibus in terris, propter quod cum gemitu dicebat. Cupio dissolui & esse cum Christo. Multo enim melius, & ô quàm melius est esse cum Christo: esse enim Christum cum Paulo, sicut & ipse dixit, Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationē seculi, sic inquam esse Christum cum Paulo, magna Pauli securitas: esse vero Paulum cum Christo, vel hic per contemplationem, vel ibi per beatitudinis presentiam, beata & gloriosa Pauli fœlicitas. Charitas ergo dei sursum eum attollebat, Charitas vero proximi infra eum premebat, quasi à collo dependens. Vnde sequitur & dicit, Permanere autem in carne necessarium propter vos. Affectus ergo charitatis deo indissolubiliter inhærens & de vultu eius omnia iudicia sua colligens vt agat vel disponat exterius sicut voluntas dei bona & bene placens & perfecta dictat ei interius: dulce habet in vultum illū semper intendere, & sicut in libro vitæ leges in eo sibi legere viuendi, & intelligere, illuminare fidem, roborare spem, suscitare charitatem: iam enim & spiritus sanctus euidenter sanctam edocet animam, quid, quomodo, sit faciendum: & spiritus fortitudinis vires, vel virtutes submi- I nistrat faciendi: spiritus consilij disponit. Et cum animo illi vacat, deo inhærere, deo efficitur similis per deuotionis pietatē, & voluntatis vnitatem. Cum vero ad homines & humana redire compellitur, à lege vultus dei & exhilaratam faciem in oleo charitatis dei, tam factis quàm dictis, & etiam glorificatione quadam & gratia exterioris hominis refert ad homines ipso suo bonitatis quodam habitu, & gratia sibi eam exigit vel efficit apud eos reuerentiam, vt etiam in promptu habeat, in quo voluerit eorum obedientiam. Nam & si ex occulto illo ad vitia delinquentium & corruptos mores errantium, aliquando exiens ex veritate, & seueritate iudiciorum vultus dei quasi facies cornuta apparet, & terribilis, vbi visa fuerit à corrigendis secundum insolubilem veritatis legem, omnia agi & disponi in pondere, & mensura: ceditur charitati & ira illa, charitatis itelligitur disciplina: ideo rotæ in quibus est spiritus vitæ, semper eunt in voluntatē domini perficiendā, nec reuertuntur ad faciendā suam: si iubentur præesse, præsunt in solicitudine, si iubentur subesse, in humilitate: si aliquibus coesse, in charitate. Si prælati sunt, sunt sicut patres ad filios: si subiecti, vt filij ad patres suos: si conuiuētes, omniū seruos se faciūt: pius ad oēs affect⁹: dulcis in bono cōsensus: occursus in hilaritate: cohabitatio in gratia: discessus in ostensione charitatis: ad minores quouis modo mitis affectio cum opere: ad pares amor vsque ad subiectionem: ad maiores, reuerentia vsque ad seruitutem: non quæ sua sunt querunt, sed quæ sunt omnium. Et ad hæc omnia quęque lex illa summa ordinauerit, facile habent & membra corporis, & bonam voluntatem commodare, cum spiritus sancti arram, & pignus acceperint seruitutem istā creaturæ, & membrorum suorum in breui transituram in adoptionem & reuelationem filiorum dei. K

Gene.5.o *Heb.11.d.* *Gala.6.d* *Philip.3.d.* *Philip.1.c.* *Rom.12.d.* *Exo.34.d.* *Sap.11.d.*

Capitulum nonum.

SEd veniamus ad eam quam dicit Apostolus societatem spiritus & laudem disciplinę, ad bonum illud & iucundum cohabitationis fraternę in vnum vbi mandat dominus benedictionem & vitam, de quo dicit dominus. Nolite timere pusillus grex, quoniam placuit patri vestro dare vobis regnum. Laus ergo huius disciplinæ ab apostolis sumpsit exordium, qui sicut à domino didicerant, vel à spiritu sancto, cuius virtute nuper ex alto fuerant induti, modum conuiuendi sic sibi instituerunt, vt esset multitudinis cor vnum, anima vna, & omnia communia, & essent vnanimiter semper in templo. hanc apostolicæ institutionis formam quidam æmulantes non habent domos, vel diuerticula, nisi domum dei, domum orationis: omnia quæcunque faciunt, in nomine domini faciunt, simul habitantes vno ordine, vna lege viuentes, nil habentes proprium: nec ipsa corpora sua, nec voluntates in potestate sua habentes. simul dormiunt, simul surgunt, simul orant, simul psallunt, simul & legunt: fixum & immobile propositum eorum obedire præpositis suis & subiacere eis. Ipsi vero peruigilantes pro eis quasi rationem reddituri pro animabus eorum L re ipsa, ipsis prædicant, quod in Hieremia populo Israel, Godolias legitur prędicasse. Ego pro vobis respondebo Chaldęis qui veniunt ad vos. Vos autem colligite frumentum, vinum & oleum in vasis vestris, & habitate in vrbibus vestris securi. Risumque cordis sui, & gaudium Isaac quotidie deo pro eis immolantes filium liberæ, filium repromissionis, reseruant, & conseruant Ismael filium seruitutis, cum propter eos fructum negligunt spiritus, & seruiendo ipsorum saluti actibus seruitutis eorum omnes postponunt affectus profectuum suorum, ipsis vero perpetuum prædicantes sabbatum, à curis seculi, à necessitatum anxietatibus redduut alienos. Coactis enim in breui necessitatibus ipsis paruo viuitur, vili tas in vestibus, sobrietas in victu, & cęteris omnia præfixæ legis terminata limitibus, vt nec plus habeat quis q̄ licet habere, & sufficiat omnibus, nec plus habere libeat si habent quod liceat habere. Nunquid nō ista est nō terrestris, sed cœlestis paradisus? Si in ista paradiso solis prelatis permittitur manducare assidue de ligno scientiæ boni & mali, id est disputationem administrare discretionis, de subditis vero quorum est obedire non discernere. Si quis illud tetigerit, morte moriatur. Omnes omni tempore student oris silentio, inuicem cordis loquuntur affectu. Crebris eorum qui presunt exhortationibus oleū additur camino, licet plus ipsi mu M tuo se excitent exemplo, honore, & obsequio, inuicem certatim se pręueniunt secundum Apostolū in prouocatione se charitatis inuicem prouocantes, inuicem suscipientes. Nullum inter se patiuntur esse solitarium, ne dicat ei Salomon: vę soli. solitarium eum deputant qui in conscientia sua per confessionem non vult habere socium, vel qui nouis & solitariis adinuentionibus suis conturbat societatem fratrum, si quando res exigit & permittitur de rebus animæ vel corporis inire colloquium. Sin autē mitius vbiq; silentium, ad studiū orationis tanta & tam continua vbique deuotio vt locus orationis omnis sicut locus diuinę dominationis: psalmorum tam piā, tam consona, tam feruens melodia: vt vitæ, & morū, & bonorum affectuum, non musicæ, sed charitatis regulis melos cōpositū quadam similitudine cōsonantiæ deo repræsentare & sacrificare videantur. In communibus pietatis studiis, in quadam etiam vultuum, & corporum, & habituū gratia inuicem, in seipsis bonitatis diuinæ videntes presentiam tanto se affectu complectuntur, vt sicut Seraphim in amorē dei, alter ardeat ex altero, nec vllo modo satis esse possit deferenti quodcūque alter defert alteri. Hæc est specialis charitatis schola, hic eius studia excoluntur, disputationes agitantur solutiones non ratiocinationibus tantum quātum ratione & ipsa rerum veritate & experientia terminantur. hic qui in proficiendo lassus est si resident ad sarcinas quas adhuc de

Philip.2.d *Luc.12.d* *Acto.4.f* *Hebr.10.d* *Esa.6.b*

A de suis & cohabitantium sarcinis & necessitatibus secum trahit, nec morietur, nec retro regredi, nec vltra procedere lege compellitur. Et si fideliter residens, hic sarcinas custodierit, in triumpho victoriæ parum ei erit dissimilis qui vlterius processerit. Nonne locus est sarcinarum, vbi patimur eos qui per potentiam nos opprimunt, quasi caput nostrum conculcantes, inimicos supra dorsum fabricantes, filios quasi in medio cordis amplexibus vulnerantes, foris pugnæ, intus timores, quotidiana imò continua omnium solicitudo. *Psal.128.a* Sed adhuc habet Idithum, quod transiliat, adhuc grandis restat via, ascendenti in montem domini, & ad domum dei Iacob: Vlterius tamen procedere fas non est, cum sarcinis, sed & senectuti sua debetur reuerētia. ex hoc enim iam senectus incipit, sed venerabilis non annorum, sed virtutum numero computata spirans sapiēti maturitatem & requiem laborum, quasi emeritæ militiæ præmium. Suscipiens enim sapientia proficiendi iter perficiendum, charitatem quidem non abiicit, nō deserit sed prouehit, sed tantū pertensum habet, vt dictum est, sarcinas eius portare, quæ aliis iam intendens rebus parare se & aptare conatur, ad intrandum in gaudium domini sui. Odit ergo curas quascunq;, & si quando aliquos suscipit labores, sed laborum nō amat solicitudines: vires quidem non deficiunt ad portādum, sed refugit impedimentum. Excitans ergo in hoc proficiendi gradu dominus, & prouocans sanctam animam ad intrandum, vt dictum est, in gaudium suum: Diliges, inquit, dominum deum tuum ex toto corde tuo, *Deute.6.a* B & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex tota mente tua.

Capitulum decimum.

QVatuor in deum à nobis & toti exigūtur affectus, in eo quod dicit, Ex toto corde tuo, totam sibi vē dicat voluntatem: in tota anima, totum amorem: in omnibus viribus, virtutem designat charitatis: in tota mente, fruitionem sapientiæ. Primum enim ad deum voluntas animam mouet, amor promouet, charitas contemplatur, sapientia fruitur. Sapientia vero digne in mente constituitur. Quæ cum ideo mens dicatur, quod meminit, vel eminet in anima: bene illi ascribitur virtuti, quæ super omnes eminet virtutes animæ. Est enim mēs, vis quædam animæ qua inhæremus deo & fruimur: fruitio autem hęc, in sapore quodam diuino est, vnde & à sapore sapientia. Sapor autem iste in gustu quodam est. Gustum autem istum digne nemo po- *Psalm.33.b* test exprimere, nec est qui meretur gustare: Gustate & videte quoniam suauis est dominus. hoc gustu secundum Aposto- *1.Pet.2.a.* lum gustatur dei verbum, gustantur etiam diuitiæ seculi venturi. Iam ergo de gustu isto, qui saporem habet illum, in quo sapientia sapit, subtilius inquirendum est, primumq; dicēdū: quia licet per gradus ad arcem sapientię venerit, qui ascendit: tamen nisi vbique in omni gradu vsque ad vltimum, fa- *Prou.15.b.* pientia (sicut ipsa dicit in libro sui Salomonis) quærentes se *Canti.3.a.* quę sisset & occurrisset in viis, ostendens se hilariter, nec voluntas mouisset: nec amor promouisset: nec charitati contē- C platio, nec sapientiæ proueniisset fruitio. Itaque sicut cœperamus, prosequamur de gustu. Corpus Christi vniuersa est ecclesia, tam veteris quàm noui testamenti. In huius corporis capite, id est prima & antiquiori & superiori parte quæ est primitiua ecclesia, quatuor sunt sensus, visus, auditus, odoratus, & tactus. Oculi sunt angeli propter contemplationis subtilitatem: aures, patriarchę propter obedientiæ virtutem: nares vel odoratus prophetę, propter absentium notitiam: tactus vero communis est sensus. Omnes hi sensus ante mediatoris aduentum in capite erant, sed languebant infe riori corpore emortuo propter vnius sensus absentiā, id est gustus, sine cui⁹ adminiculo, nec viuere corpus poterat, nec sensus suæ vim viuacitatis obtinere. Quicquid enim ad toti⁹ corporis spectat alimentum cunctis sensibus, vniuerso corpori appone, subpone, circumpone, si solus gustus deerit, quid proderit? infunde auribus, intrude naribus, vel per quauis aliam partem obesse poterit, prodesse non poterit. Gustum autem quædam sequitur saporis dulcedo, quam in interiori suo sentiens anima modo quodā singulari & cęteris sensibus incōmunicabili quę suscipit, cūcta discernit, & diiudicat, sęq; omnes q; sensus vegetat, & cōfirmat: gustus vero in capitis & corporis confinio, id est in gutture positus, velut vtrunque D connectēs, eum designat qui per conditionem carnis paulominus est minoratus ab angelis, & Moyse, & Helia, cæteris q; patriarchis, & prophetis. Per exhibitionem patientię & humilitatis minorem se quodammodo fecit, & humiliorem, cū illi potenti virtute dei & suos prosternerent inimicos, ipse vero suos doceret discipulos: Si quis percusserit te in dexte- *Matt.5.f.* ram maxillam, prębe ei & alteram. Hic enim post prophetas *Luc.6.f.* veniens & patriarchas, limes quidam legis & gratię, capitis & corporis, per mysteria humanitatis suæ, & passionis, & resurrectionis, quæcunque in lege, & prophetis, & psalmis, & hymnis salubria, quæcunque corpori vitalia, vel vtilia, quasi quoddam ipsius os degustans, id est intelligens & per se intelligenda corpori traiciens homo Christus, interiori quodam diuinitatis suæ sapore (quæ sapiētia nobis factus est *1.Cor.1.d.* sapientia dei Christus) sapida ea habet, nobisque facit sapida vel vtilia. In se enim viuens, & per se totum corpus vegetans & conformans gaudium sibi: gaudiū angelis facit de cō summatione corporis, gaudiū patriarchis & prophetis de visione dici suę, sicut ipse dicit, Abrahā pater vester exultauit, *Ioan.8.e.* vt videret diem meum, vidit & gauisus est: gaudium vniuerso corpori & vitam, ita vt quodam mentis tripudio vniuersa illo tactu, spirituali viuificati & confirmati clamemus. Quod vidimus & audiuimus & manus nostrę contrectaue- *1.Ioan.1.d.* runt de verbo vitæ. Ideoque in omnibus orationibus nostris subiicimus, Per Christum dominum nostrum: vel quia omnes orationes nostras & sacrificia ad deum patrem dirigimus E per eum, sicut per mediatorem nostrum: vel quia quicquid speramus à patre luminum, omne datum optimum, & omne donum perfectum, non per aurem, non per nares, sed per ipsum petimus in fundi os nostrum, & gustum nostrum & sapientiam nostram: vt sumenti possit esse proficuum. Hic est gustus, quē in Christo facit nobis spiritus intellectus, intellectus scilicet scripturarum & sacramentorum dei. Vnde cum post resurrectionē suā dominus discipulis apparuit. Tūc, in- *Iaco.1.c.* quit euangelista, aperuit illis sensum vt intelligerent scriptu- *Luc.24* ras. Cum enim scripturarū interiorē sensum & virtutem mysteriorum & sacramentorum dei cœperimus, non solum intelligere, sed etiam quadam, vt ita dicam, experientiæ manu palpare, & tractare, quod nō fit nisi quodā cōscientiæ sensu, & experientię disciplina intelligētis: imò vt plus dicā, intus in semetipsa legētis, & sentientis bonitatem dei & virtutem quam potenti bonitate cum efficaci virtute in filiis gratię, opus ipsius gratiæ operatur. Tūc demum sapiētia quod suum est exequitur, tūc quos dignos indicat vnctione sua, docet de omnibus. Tunc appositio bonitatis sigillo dei, omnia nostra pctā vel pacata vnctione illa, & emollita imprimit & cōformat. Et si qua dura, si qua rigida inuenerit, inculcat & infringit, donec lætitia salutaris dei recepta, & sapiētię spiritu principali confirmata sancta anima, læta ad deum decantet, *Psalm.50.a* Signatū est super nos lumē vultus tui domine, dedisti lętitiā in corde meo. Vnde & dominus, Hæc est, inquit, vita æterna, F vt cognoscant te solum verum deum, & quem misisti Iesum Christum. Beata scientia in qua continetur vita æterna: vi- *Ioan.17.d.* ta ista ex illo gusto, quia gustare, hoc est intelligere. Ex hoc gustu per hunc saporem in hac sapientia minimus ille Apostolorum satiatus, exhilaratus, confirmatus. Mihi, inquit, *Esa.3.b:* minimo omnium sanctorum data est hæc gratia, in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes quę sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in deo, qui omnia creauit: vt innotescat principibus & potestatibus in cœlestibus per ecclesiam multiformis sapientię dei, secundum præfinitionem seculorum in Christo Iesu domino nostro, in quo habemus fiduciam & accessum in confidentia per fidem eius: & post pauca, Huius, inquit, rei gratia flecto genua ad patrem domini nostri Iesu Christi ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur, vt det nobis secundum diuitias gloriæ suæ virtutem corroborari, per spiritum eius in interiori homine habitare Christum per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati, vt possitis comprehendere quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum. Libet hic aduertere, si forte in sensu apostolicæ sapientiæ aliquatenus penetrare possimus.

Capitulum

Capitulum undecimum.

G COntra quatuor dei debemus duo. quatuor sunt in deo potentia, sapientia, charitas, & veritas vel æternitas, quodvnum est. Nihil enim vere est nisi quod incommutabile est, ad quæ duobus modis respondere nos conuenit: potentiæ, quę potest nos punire: & sapientię, quam nil potest latere. Debemus timorem verum, id est quem non impedit torpor securitatis, vel refugium simulationis. Simulatio est vel quando fingimus laborem in præcepto, vel quado irrationabilem misericordiam simulamus in deo. Charitati & veritati debemus amorẽ verum, id est quem non impedit tepor affectionis vel scrupulus suspitionis. Charitati enim quid debetur nisi charitas? veritas vero charitatis, & charitas veritatis omnem remouet scrupulũ suspitionis. Suspitionem autem dico ne non amet charitas, ne decipiat veritas, ne defluat æternitas. Vnde Paulus, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profunditas. In sublimitate nota potentiam, in profundo sapientiam, in latitudine charitatem, in longitudine æternitatem, siue veritatem. Et hæc est crux Christi. Et alibi idem Apostolus exprimens euidentius summæ in nobis sapientiæ virtutem. Propterea, inquit, & ego audiens fidem vestram quæ est in deum, & dilectionem in omnes sanctos, non cessо gratias agens pro vobis, memoriam H vestri faciens in orationibus meis vt deus (domini nostri Iesu Christi pater) gloriæ det vobis spiritũ sapiętię & reuelationis in agnitiõe ei⁹, illuminatos oculos cordis vestri vt sciatis quæ sit spesvocationis eius in sanctos, quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis, & quæ supereminẽs magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus secundũ operationẽ potentiæ virtutis eius, quam operatus est in Christo suscitans illum à mortuis. Cum ergo orante Apostolo & exaudiente deo datur nobis spiritus sapientiæ & reuelationis in agnitionem eius, id est vt agnoscamus eum, & sapiamus eum, vel sapiat ip se in nobis cum illuminantur oculi nostri, vt videamus bonũ, & bona boni intelligamus: ad quę nos trahit spes vocationis eius scilicet diuitias gloriæ æternitatis eius in sanctis, in his oĩbus nobis bonitas vel benignitas apparet illuminãtis vel vocantis. Cum vero vt sequamur vocantem etiam virtus additur, per ipsam experientiam spiritus sapiętiæ reuelatur nobis, quæ vel quam sit supereminens magnitudo veritatis eius in nos. Ex hoc igitur qui sic est ex gustu diuinæ contemplationis palato cordis sanato, omnia discernit, omnia diiudicat. In authore omnium bonorum Christo, primum ei sapit sua ad deum conuersio, deinde peccatorum remissio, postmodum pro ira, cuius filij eramus, gratiarum multiplex augmẽtatio, & hæc omnia non nisi per dominum nostrum Iesum I Christum. Ipse enim est mediator noster, & sapientia nostra, cuius quod stultum est, sapientius est hominibus. Nam cum talibus bonitas dei abundaret & offerretur omnibus, nec esset qui reciperet, vel sciret recipere, vel recipere doceret, nec qui illuc posset ascendere vbi bona hæc distribuuntur, vel qui huc posset deferre: opus erat mediatore inter nos & deum, per quem nostra appropinquarent deo: & bona dei, nobis. Iniit ergo consilium tota trinitas, consilium illud, de quo propheta dicit. Consilium tuum antiquum verum fiat. videbat quippe dominus quantũ ad hominem omnia confusa, omnia turbata, nihil stare in loco suo, nihil procedere ordine suo, videbat hominem abiisse in regionem dissimilitudinis tam longe vt per se nec sciret nec posset redire. Angelus enim præsumpserat similitudinem dei dicẽs: Ponã sedem meam ad aquilonem, & ero similis altissimo: homo similiter deus esse voluit cui persuasum erat esse sicut dij. Ergone, inquit deus pater, filius meus splendor gloriæ meæ & figura substãtię meæ in ipsa mei similitudine tot æmulos habebit, & pares, & socios? Præcipitat⁹ est vterq;. Videʒ imago dei, de⁹ filiꝰ angelũ & hominẽ qui facti erãt ad ipsam, id est imaginẽ dei, non tantum q; ipsa, id est imago dei per inordinatũ imaginis & similitudinis eius appetitum periſſe: heu, inquit, sola miseria caret inuidia, sed subueniendum est ei, cui subuenire non prohibet iustitia. Exhibeo me igitur bonum hominem, desپectum & nouissimum virorum, virum dolorum & scientem infirmitatem, vt zelet & imitetur in me humilitatem, per quã perueniat ad gloriã, ad quã præproperè festinat, vt possit audire à me, Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. K

Capitulum duodecimum.

ACcinxit ergo se quodammodo dei filius, & aggressus est per humilitatem recuperare eum qui recuperari poterat, qui per superbiam perierat. Itaque inter deum & hominem medium se faciens qui recedens à deo, captus, & ligatus à diabolo erat, hoc modo bo ni mediatoris & personam induit, & actum, factus est homo. Egressa est virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendit: & requieuit super eũ spiritus domini, spiritus sapiętiæ & intellectus, spiritus cõsilij & fortitudinis, spũs sciętiæ & pietatis, & repleuit eũ spiritus timoris domini. Intelligite hie fortissimũ scilicet agonothetam nostrum, quasi campũ mũdi ingressum inungi ad palęstram oleo spiritus sancti: & exultã tem gigantem ad currendam viam dispensationis humanæ. Nota vero prophetiam à superioribus cœpisse & descendisse ad inferiora: quia mediatoris annũciabat descensum. Nos vero per easdem spiritus sancti gratias, eiusdem mediatoris dei & processum operis, & ad superiora inuestigantes regressum, ab inferioribus, id est à timore incipimus. Christus ergo ad patrem timorem habuit, sed iustum, sed filialẽ per quẽ in omnibus honori eius detulit, dicens: Meus cibus est vt faciam voluntatem patris mei qui in cœlis est. & in psalmo. Lætetur cor meum vt timeat nomen tuum, & cætera multa in hũc modum. Per quem etiam & seipsum videbatur abiicere, humiliare, negligere, vt op⁹ quod per eum fecerat pater, sed perierat, reparatum & renouatũ ei posset reconcinnare. Hoc igitur modo ad patrem mediator noster habuit timorem, quasi sursum, ad miserum vero reconciliandũ pietatem, quasi deorsum, ad vtrunque vero scientiam, sciens quid cuiq; esset exhibendum, sed ad implendum ministerium mediationis sue cum patris bonam haberet voluntatem desursum, à misero autem inferius tacente haberet nihil, & habere aliquid, ratio & ordo mediationis requireret, exegit ab eo fidem. Exegit autem fidem prærogando pietatem. Qua exactione nulla poterat esse validior, quia non fuerat difficile homini misero ei se credere, à quo se præuentum videbat pietate. Sed & cum se ei credere non posset, in quo spem non haberet cum fide etiam spem obtulit, cum spe etiam addens timorẽ, sine quo spes esse non poterat ne scilicet desereretur à tam pio mediatore accepto. Itaque mediator à reo suo tanto salutis pignore ad patrem regreditur, scilicet cum in montem M solus ascendit orare, vel cum factus in agonia prolixius orabat cum sanguineo sudore. Pater, inquit, clarifica filium tuũ, vt filius tuus clarificet te. En quid tibi, en quid exhibeã illi, en quid à te habebo, en quid ab illo. Mediator quippe fum, & in salutem eius iam videntur concurrere mediationis meę rationes. Sed captus est & ligatus, alligauit eum fortis: & nisi fortior eo superuenerit, non diripiet vasa eius. Sed mitte manum tuam de alto & eripiam eum de inimicis eius fortissimis, in spiritu fortitudinis, fortitudo tua, & virtus tua. Scio enim quid faciam. Moriar innocens pro nocente, & plus poterit incomparabiliter bonitas mea, quàm hostilis malitia, pœna innocentiæ meæ, q̃ pœna inobedientiæ humanę. Et clarificaui, inquit, pater & clarificabo. Iam fortissimo mediatore opus est spiritus consilij, quia si princeps mundi intelligeret, nunquam dominum gloriæ crucifigeret, per omnia ergo virtutem ei diuinitatis occultans, & solam ei carnis infirmitatem præferens, per iustitiam vitæ sue inuidiam suscitauit hostilis nequitiæ per infirmitatem sue carnis, spem illi contulit victoriæ ad faciendam inuidiam accedentibus miraculis, quibus reconciliandi sui fidem in se roborabat deceptus antiquus deceptor, pœnã peccati, mortem scilicet atrocissimã ei infixit qui nullo peccato erat obnoxius. Occisus iustus iniuste pro iustitia nouam de inimico obtinuit iustitiam mortis, scilicet iniuste sibi illatæ. Quã quasi sibi necessariã, quia absque peccato erat ipse homini peccatori communicãs reũ absoluit

A absoluit per pœnam innocentiæ suæ. positoque corpore suo & sanguine in manu eius: hoc inquit manduca & bibe, hinc viue. pater q; eum repręsentans, En inquit, pater mei sanguinis precium. Si de peccato huius requiris, en p eo meus sanguis. Domine pater dedisti benignitatẽ, & terra corporis mei dedit fructum suum, iam iustitia ante te ambulabit, & tu pones in via saluationis humanæ pedes tuos. Et vt iuste iam saluetur qui iuste pericrat tu domine fecisti directiones, iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti.

Caput decimumtertium.

DE fructu ergo huius operis satiatus homo mediãte sapientia dei non solum reconciliatur, sed etiam sapiẽs efficitur. Sapit enim ei quod manducat. mãducat & bibit corpus & sanguinẽ redẽptoris sui, mãna cœleste, panem angelorum, panem sapientię, & manducans transformatur in naturã cibi, quã manducauit. Corpus enim Christi manducare, nihil est aliud quàm corpus Christi effici, & templum spiritus sancti. Templum autem hoc cum ornatum fuerit præscripta rum positione virtutum & supradicto dedicandi ordine, dedicatum nullos vlterius alienos titulos potest susc ipere, nullũ habitatorem, nisi deum qui condidit illum & creauit. Nihil ergo vltra terrenum sancta illa anima, nihil materiale, nihil corruptibile diligit, aut curat, ex quo regressa est à loco sarcinarum, & si aliquo horum aliquando quasi in transitu vtitur, sed frui dedignatur. Si quid in huiusmodi prosperum euenerit, pertranſit: non conturbatur si quid aduersi cõtigerit. Totum sapit quicquid capit, nec B potest amanti nisi sapere quicquid sicut saliuam contigerit de Christi capite descendere. Quicquid ad corpus spectat siue bonum, siue malum, foris est, nec potest pertingere ad eum qui intus est. vnde Apostolus in squalore corporis iacẽs & vinculis, & quantum ad corpus tribulatione coronatus & miseria scribens discipulis, Mittam inquit ad vos Timotheum vt sciatis quæ circa me sunt. Quæ circa me sunt inquit .i. in exteriori homine, in exteriori tunica carnis, qui ad me qui intus sum non pertingunt. hæc est sapiẽtia de qua dicit apostolus, Sapientiã loquimur inter perfectos, de qua sic nos loquimur: sicut qui audiuimus & non vidimus, sicut loqueremur de aliqua ciuitate, quam nõ vidimus, sed plurima de ea audiuimus, de qua qui vidisset longe aliter loqueretur, & expressius. Hęc autem sapientia oppositam sibi ex aduerso aliam habet infausti nominis sapientiam: quam dicit apostolus principium huius mundi sicut nigrum albo, sicut luci tenebras, de qua dicitur, Sapientia vincit malitiam. Malitia siquidem sapor est mali, vnde & à sapore sapientia. Cum igitur sapit malum, & non deest astutia vel voluntas ad exequendum, sapientia principum huius mundi per omnia supernæ sapientię est contraria. hæc est enim malitia quam odit sapientia. Siquidem ibi sapor boni est in seipso, hic sapor mali est in seipso. Ibi ad exequendum præsto est prudentia, hic vt dictũ est nõ deest astutia. Sed inter has duas quædam media est sapientia, quasi inC ter nigrum & album, medio colore coloratum. Quæ siue inferius siue superius, sic se habet ad vtranque partem, vt proueniat ei finis secundum intentionem & studiũ vtentis. Sapiẽtia ista est quam dicit Apostolus huius mundi, & quam mediã locauit inter sapientiam dei, & sapientiam principum huius mundi. hæc circa vtile & honestum tota versatur, & affectata quadã prudentia dispensatur, hæc pene tota est in sciẽtia, videlicet vt sciat discernere prudẽter & diiudicare, inter vtile & inutile, inter honestum & inhonestum, etiam si nõ sit vitæ & moribus accommodatum. Scientia enim inflat, charitas ædificat, aut vero in huiusmodi exquirendis elaborant, vt tantum sciant quòd tantummodo seruit curiositati, aut vt videantur, siue sciantur scire, quod seruit vanitati. Et hoc eorũ studium tantũ potest proficere & in altum se extollere, quãtum potest ratio sine amore.

Caput decimumquartum.

SIquidem hæc philosophia in scientiam rerum humanarum & diuinarum diuiditur. Quandiu est in humanis: sic interim sibi est. Quando vero ad diuina se exaltat, quanto altius ascendit, tanto infe-

rius cadit & impletur in eo, quia eleuans allisisti. Et siquidem D aliquando conatu naturalis ingenii prouehitur, vt sicut dicit apostolus, quod notum est dei, id est quantũ de deo ratio potest cõprehẽdere notũ sit illis, ita vt in illis, id est intra semetipsos, deus eũ illis reuelauit, quia sic eos creauit, vt in seipsis habeãt, vnde deum cognoscant. Surgũt enim de ethica sua in quandã physicã, & inuisibilia dei per ea quę facta sunt intellecta cõspiciunt, sempiternam quoq; eius virtutẽ & diuinitatẽ: ita vt sint inexcusabiles, quia videlicet nolunt vlterius procedere vel proficere, cũ possint in verã scilicet theologiã: quia cũ cognouerint deũ, nõ sicut deũ glorificãt, aut gratias agũt: sed vanescunt in cogitationibus suis, & obscuratur insipiens cor eorum, dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt: & qui theologiam insipiẽter perdiderunt, etiam de physica miserabiliter cadunt, cum gloriam mutant incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrũ, & quadrupedum, & serpentum, propter quod nec in nostra ethica permanere permittuntur, sed tradit illos deus in desideria cordis ipsorum, in immunditiam, vt cõtumeliis afficiãt corpora sua, in semetipsis tradit illos in reprobũ sensum: vt faciant quæ non conueniunt, sed sapientia semper vincit malitiam, quæ contubernium habens dei nouit semper proficere, & nunquam deficere, & attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omina suauiter, sapienter se agens in diuinis, caute in physicis, prudenter in moralibus. Igitur sapiens anima sicut supra dictum est, ab omnibus alienis affectibus defecata, deum tantummodo sapiens hominem in homine exuit, deoque plene & in omnibus affecta, omnem infra deum creaturam non aliter quàm deus attendit in luce & virtute sapientiæ omnia disponens, & ordinans, sic agens, sic de eis iudicans, sicut est, sicut viuit, faciẽs iudicium & iustitiam de eo vnde est, & vnde viuit. Est enim sapiẽtia dei, sicut dixit, candor lucis æternæ, & speculum sine macula dei maiestatis, sicut cũ in creaturã se exponit, exprimit, & exhibet imaginẽ bonitatis & iustitię dei, & sicut virtute dei vaporatur interi⁹, sic claritatis & charitatis dei emanationem effundit exteri⁹, vnde & alibi dicit Salomon: Sapiẽtia hominis lucet in vultu eius, & alibi: Oculi (inquit) sapientis in capite eius, quia non aliunde quàm de naturali & interna virtute cerebri sui se effundunt, & à capite non recedunt, dicit Salomon: Multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum. O felices res humanas, si vbique sapientibus seruirent insipientes. Sed & felices res humanas, dicit quidam philosophus, si aut soli sapientes regnarent, aut reges philosopharentur. Sed cum sapienter fugiunt sapientes super insipientes regnare, etiam insipientes fugiunt insipienter sub sapientibus esse: omnia desipiunt & cõfunduntur, & conturbantur. Sapientes latent & delitescũt, pueri regnant & principantur: & sunt principes qui mane comedunt, & væ terræ illi. Sed ad propositum redeamus. Anima igitur spiritu sapientiæ illustrata, quia diligit iustitiam & odit iniquitatem, & propterea vnxit eam deus oleo lætitiæ præ participibus suis, & quam perfudit gratia omnibus placet, & ab omnibus amatur. Ipsi etiam qui ex aduerso sunt videntes huiusmodi timent & reuerentur. Et si bonum in bono non vult mutari indurata nequitia: dissimulare tamen non potest natura. intra se autem habent sapientes quandam priuatã gratiam, & quandam linguam angelicam, linguam angelorũ, qua inter se loquuntur mutuis affectionibus, spirituali quadam gratia communicantur in hoc ipsum exterioribus aspectibus: quam linguam nullus nouit, nisi rex angelorum, & angeli eius, & qui sunt in genere Israel, & ciues Hierusalẽ. Nullus eam nouit Aegyptius, nullus Chananęus. Sicut enim iri sanctitate vitæ & hominis interioris glorificatione, & contẽplatione, & fruitione, diuinitatis iam futuræ vitæ beatitudinem prælibare in hac vita videntur, & imitari: sic etiã de corporum suorum glorificatione, quã plene ibi percepturi sunt: In hac vita nonnihil percipiunt, accepta enim illa gratia de qua diximus, qua habitantes in vnum se ipsis in deo & deo, se ipsis fruuntur. Ipsius carnis sic sentiunt inuenisse omnes cõtradictiones, vt vniuersa substantia carnis nõ sit eis nisi instrumentum boni operis. Nã & si ipsius miseriis & infirmitatibus contabescunt, sed ex hoc ipso interiori homine fortius conualescunt: quando enim infirmor, tunc fortior sum: & potẽs, dicit

Sermo ſancti Bernardi abbatis de paſſione domini.

IESVM Nazarenum à Iudæis innocenter condemnatum,à gentibus crucifixum Chriſtiani diuinis honoremus obſequiis.Saluatoris infirma, nos qui Chriſtiani ſumus, reuerenter venerari, amanter amplecti, fortiter imitari dignum eſt,ſalubre,& honorificũ.Hæc enim ſunt inſtrumenta fortiſſima, in quibus omnipotens virtus & inueſtigabilis ſapientia dei reſtaurationem mundi potenter atque mirifice operata eſt, & vſque modo operatus Chriſtus dominus minoratus eſt ab angelis,vt nos æquaret angelis. Et quis propter Chriſtum non ſe humilieť Chriſtus dominus pro peccatis noſtris crucifixus eſt,& crucem amaram ſuis amatoribus dulcorauit.Mortuus eſt & mortem necauit,vt viueremus per illum. Et quis non amet Chriſtum dominum? Quis non patiatur pro Chriſto?Chriſtus per crucis ignominia ad ſuperne claritatis gloriam tranſiit, & data eſt ei pro ſua reuerentia à deo patre omnis poteſtas in cœlo & in terra , vt adorent eum omnes angeli dei,& in nomine Ieſu omne genu flectatur,cœleſtiũ,terreſtrium,& infernorum. Vbi eſt gloriatio tua ò Chriſtiane, niſi in nomine crucifixi domini dei tui,& in Chriſti nomine, quod eſt ſuper omne nomen,in quo qui benedictus eſt, ſuper terram benedicetur?Gloriamini in nomine filij redemptoris, & date honorem illi ſaluatori noſtro,qui magna fecit in nobis,& magnificate nomen eius mecum , dicentes :Adoramus te Chriſte rex Iſrael pariter & gentium,princeps regum, terræ dominus,deus Sabaoth , virtus omnipotentis dei fortiſſima.Adoramus te precioſum precium redemptionis noſtræ, hoſtiam pacificam,qui ſola odoris tui ſuauitate inæſtimabili patrem qui in altis habitat,ad reſpiciendum humilia inclinaſti,& filiis iræ placabilem reddidiſti.Tuas Chriſte miſeratio nes prædicamus , tuæ ſuauitatis memoriam cum abundantia eructamus. Tibi Chriſte ſacrificium laudis immolamus pro multitudine bonitatis tuæ,quam oſtendiſti nobis ſemini nequam, filiis ſceleratis & perditis. Cum adhuc inimici tui eſſemus domine,& mors iniqua in omnem carnẽ exerceret dominium,cui omne ſemen Adam erat obnoxium lege primordialis culpæ,recordatus es verbi miſericordiæ tuæ,& proſpexiſti ex ſublimi habitatione tua in hanc vallem plorationis noſtræ & miſeriæ.Vidiſti afflictionẽ populi tui,& tactus dulcore charitatis intrinſecus,appoſuiſti cogitare ſuper nos cogitationes pacis & redemptionis. Et quidem cum eſſes filius dei,deus verus,deo patri ſanctoque ſpiritui coæternus & conſubſtantialis,lucem habitans inacceſſibilem,portansque omnia verbo virtutis tuæ:non deſpexiſti in hoc noſtræ mortalitatis ergaſtulum altitudinem tuam inclinare , vbi noſtram & guſtares & abſorberes miſeriam , nosque reparares ad gloriam. Parum fuit charitati tuæ ad conſummandum opus noſtræ ſalutis,Cherubim aut Seraphim , aut vnũ ex angelis deſtinare:ipſe venire ad nos dignatus es per mandatum patris, cuius nimiam charitatẽ experti ſumus in te. Veniſti,inquam, tion locum mutando,ſed præſentiam tuam nobis per carnem exhibẽdo. Veniſti à regali ſolio ſublimis gloriæ tuæ in humilem & abiectam in oculis ſuis puellam pio virginalis continentiæ voto ſigillatam, in cuius ſacro vtero ſola ſpiritus ſancti inenarrabilis virtus te concipi fecit & naſci in veræ humilitatis natura:ita vt nec diuinitatis in te maieſtatem,nec virginitatis integritatem in matre violaret natiuitatis occaſio.O amanda,ò admiranda dignatio. Deus immenſæ gloriæ, vermis contemptibilis fieri non deſpexiſti. Deus omnium,cõ ſeruus ſeruorum apparere voluiſti. Parum tibi viſum eſt patrem te nobis eſſe & dominum,frater noſter eſſe dignatus es. Et tu domine vniuerſorum qui nullam habes indigentiam, intra ipſa natiuitatis tuæ initia non abhorruiſti abiectiſſimæ pauperta-

G dicit Apoſtolus . Senſus ipſi nouam quandam percipiunt, & prope ſpiritualem gratiam,oculi ſimplices , & aures temperantes, aliquando in feruore orationis , tanta odoris ignota quædam fragrantia ſpirat, tanta guſtus & non guſtando ſuauitas,tamen per mutuum tactum ſpiritualis charitatis intenti ſunt,vt videantur ſibi intra ſeipſos ſpiritualis cuiuſdam voluntatis gerere paradiſum, vultus etiã & totius corporis cõpoſitione vitę,& morum,& actuum decore,mutuę etiã ſeruitutis vel deuotis exhibitionibus , & piis ſuſceptionibus,ſibi cuiuſdam gratiæ beneplacito ſibi inuicem conueniunt,& con
Act.4.f. uiuunt,vtvere ſint cor vnum,&anima vna.Nimirum futuram corporum ſuorum gloriam, iam hic initiant ex puritate conſcientiæ, & mutuę cõuerſationis gratia perfecte eam habituri in futura & perenni vita.

Capitulum decimumquintum.

SIcut enim nunc viuentia omnia ſolis claritate perfunduntur,& ab inuicem perfundi videntur, & ſicut nos inuicem hic viuere videmus, ſic in illa vita videbitur deus à ſingulis in omnibus , & ab omnibus: in ſingulis non quòd corporalibus oculis videatur diuinitas, ſed præſentiam diuinitatis glorificatio corporum demonſtrabit manifeſta quadam ſui gratia . ad hoc etiam in
H hac vita corporalium ſacramentorum valet religio , quia cũ vix aliquid niſi corpora & corporalia intelligamus,quamdiu in imagine pertranſimus,corporalibus religamur ſacramentis,ne à deo recedamus: vnde etiam à religando religio dici-
Vnde dicatur religio tur.Cum vero fidelis anima talibus erudita , talibus incipiet non indigere,&à corporalibus tranſire ad ſpiritualia,à ſpiritualibus ad ſpiritualium & corporalium conditorem, hoc vere erit exire à ſarcinis . Relicto ergo corpore & corporeis omnibus curis , & impedimentis omnium quæ ſunt , præter deum obliuiſcitur , nihilque præter deum attendens , quaCantic.2.d ſi ſe ſolam ſolumque deum exiſtimãs: Dilectus inquit, meus,
Pſal.72.c. mihi & ego illi. Quid enim mihi eſt in cœlo,& à te quid volui ſuper terram? Defecit caro mea,& cor meum deus cordis mei,& pars mea deus in æternũ. Deinde venitur ad mortem. Hunc enim tranſitum ad vitam miſeri infideles mortem appellãt,fideles autem quid niſi paſcha?In morte igitur corporali perfecte moritur mundo,vt perfecte viuat deo , ingreditur locum tabernaculi admirabilis , ingreditur vſque ad do-
Pſal. 41.a. mum dei, & omnibus bene & ſecundum ordinem precedentibus,ſicut in principio diximus,pondus ſuum vnumquodque defert in locum ſuum , corpus in terrã de qua aſſumptum eſt tempore ſuo reſuſcitandum,& glorificandũ ſpiritum ad deũ,
I qui creauit eum.Sed quis iſte tranſitus ad deum deſcriptis omnibus obligamentis, ſuperatiſque omnibus impedimentis, perfecta beatitudine perenni dilectione , ex hoc iam perfecta deo inhæret,vel potius vnitur vere ſancta anima in terra,
Pſal.31.b. vt efficiatur vna ex illis,quibus dixit:Ego dixi dij eſtis, & fi-
Pſal.136.b. lij excelſi omnes.Hic eſt finis eorum qui proponunt Hieruſa-
Pſal. 38.b. lem in principio lætitiæ ſuæ, quos vnctio ſancti ſpiritus docet de omnibus qui aſcenſiones in corde ſuo ſapienter diſponunt de virtute in virtutem, donec videatur deus deorum in Syon,deus deorum,beatitudo beatorum, gaudium bene gaudentium : vnum deniq; bonum ſummum omnium bonorum, à fine boni propoſiti in principio aſcenſionis vſque ad finem omnis conſummationis.Sapientia attingit fortiter fortitudinem aſcendendi ad ſe,cuſtodiens ne in aſcẽſu deficiat,& ſuaSapiẽ.8.d. uiter diſponit omnia,& aduerſa, & proſpera. omnia enim in
Pſal.26.b. bonum modificans & componens , donec animam ad principium ſuum reducat , & abſcondat in abſcondito faciei dei. Scire autem debet omnis ſapiens aſcenſor non ſic eſſe gradus huius aſcenſionis,quomodo gradus ſcalæ vt ſinguli affectus , iſtis tantũ temporibus & non alio tempore ſint neceſſarij. Habet quippe vnuſquiſque affectus in aſcenſus ordine, tempus & locũ ſuum , quo cooperãtibus aliis affectibus ſuas videat partes,ſolicitius exequi:ſed omnes tamen ſibi concurrunt & cooperantur,præueniunt & ſequuntur , & ſæpe fiunt
Mat.20.b. primi nouiſſimi,& nouiſſimi primi.

FINIS.

A paupertatis deguſtare incommoda.Vt enim ait ſcriptura,Tibi cum naſcereris,non erat locus in diuerſorio,neque cunabula,quæ teneritudinem tuam exciperent , habuiſti:ſed in vili præſepio ſordentis ſtabuli,tu qui terrã palmo concludis , inuolutus panniculis reclinatus es. Et hoc ipſum à brutis animalibus mater tua mutuo accepit.Conſolamini conſolamini, qui in ſordibus paupertatis enutrimini , quia vobiſcum deus in paupertate. Non cubat in deliciis ſplendidi cubiculi , nec inuenitur in terra ſuauiter viuentium. Quid vltra gloriaris, ò diues, lutea res in volutabro lecti picti & delicati,cum rex regum recubitu ſuo pauperum ſtramenta honeſtare maluerit? Quid dura ſtramenta deteſtaris , cum tener infantulus in cuius manu ſunt omnia, tuis ſericis,tuis plumis duras iumentorum ſtipulas præelegerit? Sed hæc tenella tua Chriſte infantia à perſecutorum gladiis tuta non fuit. Adhuc enim inter dulcia matris vbera ſugens dependebas,quando apparuit angelus in ſomnis Ioſeph,dicens: Surge,& accipe puerum & matrem eius,& fuge in Aegyptum, & eſto ibi vſque dum dicam tibi. Futurum eſt enim vt Herodes quærat puerũ ad perdendum eum.Iam extunc bone Ieſu dura pati cœpiſti.Non ſolum illam infantiæ tuæ vexationem in teipſo pertuliſti , ſed mortem in puſillis tuis , quorum multa milia inter mamillas
B matrum pro te Herodis trucidauit immanitas. Infantia vero teneriori decurſa, humiliter veritatis nobis exẽplum tribuiſti.Non enim ſediſti cum cõſilio vanitatum,ſed in medio doctorum,interrogans & audiens illos, cum tamẽ dominus ſciẽ tiarum eſſes atque ſapientia dei patris. Sed & obedientię no bis formam tribuiſti , dum parentum imperio tu imperator mundi humiliter ſubditus extitiſti.At vbi robuſtioris ætatis plenitudo aduenit,miſſurus manꝰ ad fortia,egreſſus es in ſalutẽ populi tui,vt gigas magnificus ad currendam viam totius noſtræ miſeriæ. Et quidem vt per omnia te primum fratribus aſſimilares, ſeruum tuum baptizantem peccatores in pœnitentia tanquam peccator adiſti, baptizari te poſtulaſti, innocens agne dei,quem nulla peccati ſtilla vnquam maculauit. Baptizatus autem non te in aquis,ſed aquas in te ſanctificas, vt per eas ſanctificares nos. De baptiſmo in deſertum in ſpiritu fortitudinis egreſſus es , vt vitæ ſolitariæ in te non deeſſet exemplum. Solitudinem ac ieiunij quadraginta dierum,famis acerbitatem , tentamenta & illuſiones ſpiritus æquanimiter toleraſti, vt hæc omnia nobis tolerabilia efficeres. Demum veniſti ad oues quæ perierant domus Iſrael, diuini verbi lampadẽ extollens palam ad illuminationem orC bis terræ, & regnum dei cunctis annuncians obtemperantibus verbo,ſermonem ſequentibus ſignis confirmaſti, virtutem diuinitatis in cunctis oſtendiſti,male habentibus,& omnia omnibus gentibus gratis exhibens quę ſaluti peccatorum congruerent,vt omnes lucrifaceres. Sed obſcuratum eſt inſipiens cor eorum domine,& proiecerunt ſermones tuos retrorſum, neque attenderunt ad omnia mirabilia tua dñe quæ operatus es in eis, exceptis perpaucis nobilibꝰ athletis quos inter infirma mundi elegiſti & abiecta, vt per ipſos fortia & alta mirifice expugnares. Nec ſolum ingrati gratuitis beneficiis tuis extitere , ſed contumeliis affecerunt te domine dominantium,& fecerunt tibi quæcunque voluerunt. Te enim faciente opera dei,quæ nemo alius fecit,quid dixerunt. Non eſt hic homo à deo.In principe dæmoniorum eiicit dęmonia, dæmonium habet,ſeducit turbas,vorax eſt , & potator vini, & amicus publicanorum & peccatorum. Quid ſtes,quid ſuſpiras ò homo, dum ſuſtines verborum iniurias? Non audis quanta aduerſus dominum deum tuum ceciderunt opprobria propter te? Si patremfamilias Beelzebub vocarunt , quanto magis domeſticos eius? Sed hæc quidem & ſimilia blaſphemantes, & aliquoties te lapidibus impetentes Ieſu bone patienter ſuſtinuiſti, & factus es coram eis ſicut homo non audiens,& in ore non habens redargutiones. Nouiſſime iuſtum ſanguinẽ tuũ à diſcipulo tuo filio perditionis traditũ trigin ta argenteis appreciati ſunt , vt præcipitarent animam tuam in morte ſine cauſa. Et te quidem perditiſſimi traditoris tui perfidia non latebat,quando in cœna ablutionis etiam coram ipſo genuflexus procumbens,maledictos pedes eius , veloces ad effundendum ſanguinem tuum, ſanctiſſimis manibus tuis attrectare,lauare & extergere dignatus es. Cur autem adhuc extento collo ambulas ò terra & cinis? Adhuc te ſuperbia ele D uat? Adhuc te impatiẽtia exagitat? Intuere humilitatis & mã ſuetudinis dominum Ieſum,vniuerſæ creaturæ factorem,tremendum iudicem viuorum & mortuorum ante pedes hominis & traditoris ſui genua incuruantem. Diſce quia mitis eſt & humilis corde, & confundere in ſuperbia tua , & erubeſce in impatientia tua. Hoc quoque erat manſuetudinis tuę domine,perfidum illum in cœtu fratrum detegere & palam cõ fundere noluiſti , leniter admodum accelerare iuſſiſti quod parabat.In omnibus his non eſt auerſus furor eius à te,ſed egreſſus foras ſatagebat circa frequens maleficium. Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? In deliciis paradiſi glorioſus apparuiſti,ciuium cœli ſocius & verbi diuini conuiuã: quomodo reputatus es inter filios tenebrarũ? Qui nutriebaris in croceis, cur amplexatus es ſtercora? Tũe clarificata eſt familia tua Chriſte,exeunte immundo de cœtu ſocietatis angelicæ. Tunc demum diuini eloquij vberrima inundatione felix ille conuentus potatus eſt , eiecto quem huiuſmodi lympidi liquoris infuſione ſciebas indignũ. Dato autem charitatis & patientiæ ſalutari mandato, & diſpoſito fratribus regno patris tui,ad locum proditori tuo notum cum illis diuertiſti,ſciens omnia quæ ventura erant ſuper te. Ibi animæ tuæ triſtitiam quã ex imminente paſſione tua ſpõ te aſſumpſiſti,ſicut & cętera quę paſſus es in auribus fratrum nõ erubuiſti profiteri,dicẽs tũc: Triſtis eſt anima mea vſq; ad E mortem. Poſitis quoq; in terra genibus procidiſti in faciem, orans in agonia,& dicens:Mi pater,ſi poſſibile eſt,tranſeat à me calix iſte. Et anguſtias quidem cordis tui certiſſime indicabat ſudor ille ſanguineus,qui orationis tempore de carne tua ſanctiſſima guttatim decurrebat in terram. Dominator domine Ieſu,vnde tua hæc tam anxia ſupplicatio? Noane voluntarie omino patri ſacrificium obtuliſti?Vtique domine: Arbitramur autem quòd hoc ad conſolationem infirmorum membrorum tuorum aſſumpſiſti, ne forte deſperet quis ſi caro infirma remurmurat vbi ad paſſionem promptus eſt ſpiritus. Nimirum vt maioris erga te amoris & gratitudinis ſtimulos habeamus , naturalem carnis infirmitatem his indiciis in te expreſſiſti,quibus doceremur , quia vere languores noſtros portaſti, & non abſque ſenſu doloris paſſionum ſentes percurriſti. Vox enim illa vox eſſe carnis videtur,nõ ſpiritus,ex eo quod ſubiunxiſti:Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma. Quòd promptus enim ad paſſionem fuerit ſpiritus, euidenter oſtendiſti quando venientibus vnà cũ proditore tuo viris ſanguinum , & quærentibus animã tuam F cum laternis & facibus & armis per noctem,vltro occurriſti, & ne quid acciperent à duce flagitij , teipſum manifeſtaſti. Nam accedentem ad oſculum ſanctiſſimi oris tui trucem beſtiam auerſatus non es,ſed os in quo dolus inuentus non eſt, ori quod abundauit malitia, dulciter applicuiſti.Innocens agne dei,quid tibi & lupo illi? Quæ conuentio tui ad Beliale? Sed & hoc benignitatis tuæ domine fuit , vt omnia illa exhiberes quæ praui cordis pertinaciam emollire poſſent. Nam & veteris amicitiæ non immemor,illum commonuiſti,dicẽs: Amice,ad quid veniſti? Atque horrore ſceleris ſui eor impij ferire voluiſti, cum dixiſti:Iuda , oſculo filium hominis tradis?Et ecce Philiſtęi ſuper te Sampſon.Non illos à te abſterLuc. 22. c. ruit, quòd in hora apprehenſionis tuæ omnipotenti brachio tuo terræ eos allidiſti , non quidem defenſionis cauſa , ſed vt cognoſceret humana præſumptio nihil ſe poſſe aduerſus te, niſi quantum permitteretur à te. Et quis audiat ſine gemitu qualiter homicidas manus in illa hora in te iniecerũt , & innocentes manus tuas Ieſu bone, vinculis aſtringentes te agnũ manſuetiſſimum nihil loquentem ad inſtar latronis contume lioſe traxerunt ad victimam? Et nec tunc miſericordiam effundere ſuper inimicos tuos , & diſtillare fauum dulcedinis tuæ Chriſte ceſſaſti,ac defenſoris tui zelum à læſione trahẽtium te compeſcuiſti . Maledictus furor eorum , quia pertinax,quem nec maieſtas miraculi , nec pietas beneficij potuit confringere. Conſilio malignãtium aduerſum te pontificum præſentatus es,& veritatem prout oportuit confeſſus, quaſi de blaſphemia adiudicatus es morti. Amantiſſime domine, quanta illic indigna à propria gente pertuliſti?Vultum tuum deſiderabilem , in quem deſiderant angeli proſpicere, qui omnes

G mnes cœlos adimpleuit lætitia, quem deprecabuntur omnes diuites plebis, polluti labiis suo sputo coinquinauerunt, sacrilegis manibus suis ceciderunt, velo in derisum operuerũt, & te dominum vniuersæ creaturæ tanquam seruum contemptibilem colaphizauerunt. Adhuc autem animam tuam incruncisæ carni deglutiendam tradiderunt. Vinctum siquidem ante faciem Pilati perduxerunt, postulantes crucis supplicio te interimi, qui peccatum non noueras, & virum homicidam dari sibi, agnum lupo, aurum luto postponentes. O indignum & infelix commercium. Et quidem nec ignorabat impius ille per inuidiam hæc in te fieri, nec tamen abstinuit à te temerarias manus, sed repleuit animam tuam amaritudine sine causa. Illusum recepit, in conspectu illusorum astare te iussit, nec pepercit amarissimis verberibus virgineam carnem tuam diuellere, plagis plagas, liuores liuoribus crudeliter infligere. Electe puer dei mei, quid tanta amaritudine, quid tanta confusione dignum commiseras? Prorsus nihil. Ego ego homo perditus totius perditionis tuæ causa extiti. Ego domine vuã acerbam comedi, & dentes tui obstupuerunt: quia quæ non rapuisti, tunc exoluebas. In omnibus his non est satiata perfidorum Iudæorum impietas. Nouissime autẽ incircuncisorum militum manibus deuolutus es morte turpissima condemnandus. Parum erat sacrilegis illis crucifigere te, nisi prius & ipsi illusionibus repleuissent animam tuam. Quid enim ait de illis scriptura? Et congregauerunt ad eum vniuersam cohortem. Et exuentes eum vestimentis suis, induerũt tunicam
Mar. 15.b. H purpuream, & chlamydem coccineam circundederunt ei. Et plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius, & arũdinem in dextera eius. Et genu flexo illudebant ei, dicentes: Aue rex Iudæorum. Et dabant ei alapas, & expuentes in eum accipiebant arundinem, & percutiebant caput eius. Et postquam illuserunt ei, induerunt vestimentis suis vt crucifigerent baiulantem sibi crucem. Et perducunt eum in Golgotha, & vinum myrrhatum dabãt ei bibere cum felle mixtum: & cum gustasset, noluit bibere. Tunc crucifixerunt eum, & cum eo duos latrones hinc & hinc, medium autem Iesum. Iesus autem dicebat: Pater dimitte illis, quia nesciunt quid fa-
Luc.23.c. ciunt. Postea sciens Iesus quia consummata erant omnia: vt scriptura impleretur, dixit: Sitio. Et currens vnus ex eis acceptam spongiam impleuit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere. Cum accepisset acetum, dixit: Consummatum est. Et clamans voce magna dixit: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et inclinato capite emisit spiritum. Tunc vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua in redemptionem nostræ salutis. Expergiscere nunc anima, excutere de puluere, & contemplare virum hunc memorabilem, quem in speculo euangelici sermonis quasi præsentem intueris. Attende anima mea quis est iste qui ingreditur habens imaginem quasi regis, & nihilomi
I nus ferui despectissimi confusione repletus, coronatus incedit: sed ipsa etiam eius corona cruciatus est illi & mille puncturis speciosum caput eius diuulnerat. Regali purpura induitur, sed potius in ea despicitur, quàm honoretur. Sceptrũ in manu gestat, sed eo ipso caput eius reuerendum feritur. Adorant coram ipso positis in terra genibus, & regem clamãt: & continuo sputis amabiles eius genas subliniunt maxillam palmis, & honorabile collum exhonorant. Vide anima mea qualiter vir iste per omnia conturbatur & spernitur, sub crucis onere dorsum incuruare videtur, & tuam ipse portare i-
Luc. 23. c. gnominiam. Ad locum deductus supplicij, myrrha potatur & felle, in cruce subleuatur, & dicit: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Qualis est hic, qui in omnibus pressuris suis nec semel aperuit os suum, vt aut querelæ, aut excusationis, aut comminationis, aut maledictionis verbum aduersus maledictos canes illos proferret? Sed nouissime verbum benedictionis super inimicos suos quale à seculo non est auditum, effudit. Quid hoc viro mansuetius? quid benignius anima mea vidisti? Ad hunc autem attentius intuere, quam grandi admiratione, & tenerrima compassione dignus appareat. Vide nudum & verberibus laceratũ, in medio latronum cruci ignominiosè ferreis clauis affixum, aceto in cruce potatũ, & post mortem lancea in latere vulneratum, & copiosos sanguinis riuos ex quinque vulneribus manuum, pedum, & lateris effundentem. Fletus deducite oculi mei, & liquescat anima K mea igne compassionis super contritione amabilis viri huius, quem in tanta amaritudine tot vides affectum doloribus. Et iam quidem infirma eius anima mea vidisti, & miserta es: nunc maiestatem eius attende, & miraberis. Quid enim ait *Matt.27.c* scriptura? A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super vniuersam terram vsque ad horam nonam. Et obscuratus est sol, & velum templi scissum est à summo vsque deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum qui dormiebant surrexerunt. Qualis est hic, quia & cœlũ & terra compatiuntur ei, cuius & mors mortuos viuificat? Cognosce anima mea cognosce, hic est dominus deus noster, Iesus Christus saluator tuus, vnigeni- *Esa.53.* tus dei filius, verus deus, verus homo: qui solus sub sole sine *Num.12.* macula inuentus est. Et ecce cum sceleratis quomodo reputatus est & quasi leprosus, nouissimus virorum æstimatus est: & tanquam abortiuum quod proiicitur à vulua, sic proiectus est ab vtero matris suæ infelicis synagogæ. Iste formosus præ filiis hominum, quàm deformis factus est. Hic vulneratus propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, & factus in holocaustum suauissimi odoris in conspectu tuo pater æternæ gloriæ, vt auerteres indignationem tuam à nobis, vt confœdere nos sibi faceret in cœlestibus. Respice L domine sancte pater de sanctuario tuo, & de excelso cœlorũ habitaculo, & intuere hanc sacrosanctam hostiã, quã tibi offert magnus pontifex noster sanctus puer tuus dominus Iesus pro peccatis fratrum suorum, & esto placabilis super multitudine malitiæ nostræ. Ecce vox sanguinis nostri Iesu clamat ad te de cruce. Quid enim domine, quid pendet in ea? Pendet, quia præterita tanquam præsentia coram te sunt. Cognosce pater tunicam veri filij tui Ioseph. Heu fera pessima deuorauit eum, & conculcauit in furore suo vestimentũ eius, *Gen.39.b.* omnem decorẽ eius reliquiis cruoris inquinauit. Ecce quinque scissuras lamentabiles in ea reliquit. Hoc est domine vestimentum quod in manu Aegyptiæ meretricis innocẽs puer tuus dereliquit, meliorem æstimans iacturam palli, quam pudicitiæ, magisque eligens spoliatus carnis pallio in carcerem *Mat.4.b.* mortis descendere, quàm pro mundi gloria adulterinæ voci acquiescere. Illi inquam voci qua dictum est: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Quod vtique esset cum dormiret cum adultera. Et nunc domine pater, scimus quia ipse filius tuus viuit, & dominatur in tota terra Aegypti, & in omni loco dominationis tuæ. Eductus enim ad imperium tuũ de carcere mortis & infernorum, & attonsus immortalitatis coronam, mutata veste carnis, immortalitatis decore refloruit, & cum gloria susceptus eum. Subiugauit enim sibi Pharaonis imperium, & cum triumpho nobili virtute propria cœ- M los penetrauit. Et ecce gloria & honore coronatus, in dextra maiestatis tuæ assistit vultui tuo pro nobis. Caro enim & frater noster est. Respice domine in faciem Christi tui, qui tibi vsque ad mortem obediens factus est: nec recedant ab oculis tuis cicatrices eius in perpetuum, vt memineris quantam ab eo pro peccatis nostris satisfactionem receperis. Vtinam dñe appendas in statera peccata, quibus iram meruimus, & calamitatem quam pro nobis passus est innocẽs filius tuus. Certe grauior apparebit & magis digna, vt propter ipsam effundas super nos misericordiã tuã, quàm fuit illa, vt pro peccatis nostris cõtineas in ira misericordias tuas. Gratias tibi pater referat omnis lingua pro superabundantia bonitatis tuæ, qui vnico filio cordis tui nõ pepercisti, sed pro nobis omnib⁹ illum tradidisti in mortem, vt eum tãquam fidelem aduocatum haberemus coram te in cœlis. Et tibi domine Iesu fortissime zelotes, quid gratiarum retribuam vt digne retribuam ego homo puluis & vile figmentum? Quid enim pro mea salute facere debuisti, & non fecisti? Ab imo pedis vsq; ad summum verticis te totum in aquas passionum demersisti, vt me totum extraheres de illis, & intrauerunt vsque ad animam tuam. Nam & animam tuam in mortem perdidisti, vt meam perditam mihi redderes. Et ecce me duplici debito obligasti. Nam & pro eo quòd dedisti tuam, debitor tibi sum: & pro mea quidẽ anima bis à te mihi data, semel in creatione, & semel in redemptione, quid magis iuste tibi reddam, quàm ipsam, non habeo. Pro tua autem preciosa anima ita contribu-
lata, quid

A lata, quid ab homine digne rependi possit, non inuenio. Nam etsi cœlum & terram & omnem ornatum eorum pro ea possem rependere, certe nec sic vsque ad mensuram debiti vllatenus attingere possem. Vt autem ipsum quod & debeo, & possibile mihi est retribuam, tui domine muneris est. Diligendus es mi domine toto corde, tota anima, tota virtute, & tua mihi sequenda vestigia, qui pro me mori dignatus es. Et quomodo fiet istud in me nisi per te? Adhæreat anima mea post te: quia tota virtus eius pendet ex te. Et nunc domine redemptor meus te vt verum deum adoro, in te confido, in te spero, & quibus possum desideriis ad te suspiro, adiuua imperfectum meum. Ad tuę passionis gloriosa insignia in quibus salutem meam operatus es, totum me inclino. Tuæ victoriosæ crucis regale vexillum in nomine tuo Christe adoro. Tuum spineum diadema, tuos rubẽtes sanguineos clauos tuo sacro lateri immersam lanceam, tua vulnera, tuũ sanguinem, tuam mortem, tuam sepulturam, tuam gloriosam & victoriosam resurrectionem & glorificationem Christe supplex adoro & glorifico. Odor enim vitæ spirat mihi in omnibus his. Horum viuifico odore spiritum meum domine à peccati morte resuscita. Horum virtute ab astutiis satanę me custodi, ac me conforta, vt iugum mandatorum tuorum suaue mihi fiat, & onus crucis quod post te baiulare me iubes, humeris animæ meæ sit leue. Quæ est enim fortitudo mea,
B vt iuxta præceptum tuum mundi pressuras tam multiplices inuicto animo sustineam? Nunquid pedes mei tanquam seruorum, vt velocem cursorem per spinas, & confragra passionum consequi valeam? Sed audi vocem meam, & inclina super seruum tuum suauem crucem, illam quæ lignum vitæ est iis qui apprehendunt eam: vt spero curram alacriter, portabo infatigabiliter eam quæ ab inimicis est crucem post te. Illam inquam diuinissimam crucem humeris meis impone, cuius latitudo est charitas, cuius longitudo est æternitas, cuius sublimitas est omnipotentia, cuius profundum est inscrutabilis sapientia. Confige illi manus meas & pedes meos, & totum passioni tuæ conforma seruum tuum domine. Da obsecro mihi continere ab operibus carnis quæ odisti, & facere iustitiam quam dilexisti, & in vtroque tuam quærere gloriam: & sinistram quidem meam clauo temperantię, dexteram vero clauo iustitiæ in illa sublimi cruce fixas arbitror. Da menti meæ iugiter meditari in lege tua, & omnem cogitatum meum iactare in te, & dextrum pedem meum eidem ligno vitæ clauo prudentiæ affige. Da vt sinistram spiritus mei sensualitatem non eneruet labentis vitę infœlix fœlicitas, non conturbet præsentis vitæ infœlicitas, fœlix & sinister quoque meus fortitudinis clauo in cruce tenebitur. Vt autem aliqua similitudo spinarum capitis tui in me appareat, detur obsecro menti meæ & salutaris pœnitentiæ com-
C punctio, & alienæ miseriæ compassio, & stimulus zeli æmulantis quod rectum est coram te, & ad te conuertar in æruma mea dum triplex configetur spina. Libet vt spongiam per arundinem ori meo porrigas, & aceti amaritudinem gustui meo adhibeas. Libet vt per scripturas tuas rationi meæ conferas gustare & videre quoniam florens hic mundus tanquã spongia inanis est, & omnis concupiscentia eius aceto amarior. Ita pater in me fiat calix iste Babylonis amarus in omnem terram, non inani flore seducat, non falsa dulcedine inebriet, quemadmodum eos qui tenebras lucem, lucem tenebras, amarum dulce, & dulce amarum arbitrantur. Vinum myrrhatum cum felle mixtum suspectum mihi est: pro eo quòd tu ex eo bibere noluisti, quia nimiam acerbitatem inuidiæ & nequitię crucifixorum tuorum indicabat. Tuæ viuificæ morti tuum seruum domine configura, faciens quidem in me vt moriar secundum carnem, viuam autem secundum spiritum iustitiæ. Vt autem integram crucifixi imaginem me portare glorier, illud quoque quod post mortem tuam insatiabilis malitia impiorum in te exercuit, hanc in me similitudinem exprime. Vulneret cor meum viuus & efficax sermo tuus penetrabilior omni lancea acutissima, pertingens vsque D ad diuisionem animæ meæ, & producens ex ea tanquam de dextro latere meo vice sanguinis & aquę amorem tuum domine & fratrum tuorum. Postremo & munda sindone primæ stolæ spiritum meum inuolue, in qua requiescam egrediens & ingrediens in locum tabernaculi admirabilis, & abscondas me donec pertranseat furor tuus. Die autem tertio post diem laboris, post diem supplicij, mane prima sabbati perpetuę inter filios tuos me indignũ resuscita, vt in carne mea videam claritatem tuam, & adimplear lætitia vultus tui. O saluator meus & deus meus, veniat veniat oro tẽpus vt quod nunc credo, oculis tandem reuelatis aspiciam: quod spero nunc & à longe, saluté apprehẽdam. Quod pro viribus meis desidero, vlnis animæ meæ amplectar & deosculer, & in maris tui abyssum totus absorbear. O saluator meus, & deus meus. Sed benedic anima mea deum saluatorem meum, & magnifica nomen eius. Sanctum est enim, & sanctissimis delitiis plenum. O quàm bonus, quàm suauis es domine Iesu, animæ quærenti te. Iesu redemptor perditorum, saluator redemptorum, spes exulum, fortitudo laborantium, anxiati spiritus latitudo, animæ lachrymosæ & post te currentis in sudore dulce solatium & suaue refrigerium, corona triumphantium, vnica merces & lætitia omnium supernorum ciuium, vberrimus fons omnium gratiarum, inclyta proles summi dei, & deus sumus, benedicant te omnia quæ in cœlo sunt sursum, E & quæ in terra deorsum. Magnus tu, & magnum nomen tuũ. O immarcescibilis decor dei excelsi, & purissima claritas lucis ęternæ, vita omnem vitam viuificans, lumen illuminans, lux omne lumen illuminans & conseruans in æterno splendore. Mille millena lumina fulgurantia ante thronum diuinitatis tuæ à primo diluculo. O æternum substantiale & inaccessibile, clarum & dulce profluuium fontis absconditi ab oculis omnium mortalium, cuius vnda sine ortu, cuius profundum sine profundo, cuius altum sine termino, cuius amplitudo incircunscrutabilis, cuius puritas imperturbabilis. Eructauit te cor dei altissimi de suo impenetrabili abysso, vita vitam, lux lucem, æternus æternũ, immensus immensum, & per omnia sibi coæqualem, & de plenitudine tua nos omnes accepimus. Tu enim largissime fons omnis boni, septemplicis gratiæ preciosum flumen de thesauris tuis emissis, cuius suaui dulcore huius nostri maris, id est nostræ infirmitatis salsuginem mitigare digneris. Flumen olei lętitię, flumen vini meraciſſimi, torrens ignei vigoris. Spiritus paracletus à te & à patre, par vtrique in orbem terræ perfunditur, omnia replens, omnia continens: spiritus à te, spiritus à patre, vnus ex ambobus, vniens ambos, vtpote amborum indiuidua connexio, vnificum gluten, complexus indissolubilis, & pax omnem sensum exuperans. Hic est torrens voluptatis tuæ do- F mine, qua delicatam illam & gloriosam ciuitatem Hierusalem quæ sursum est iugiter potas, & lętabunda ebrietate facis ęstuare, vt tibi iubilent hymnum incessabilem lucida illa & flammea organa in voce exultationis & sono epulantis, cuiusque desiderabilibus guttis refocillari sitibũdę fauces exulis populi tui iugiter à te expectant domine. Sinito pater vt catelli bibant de stillis quę cadunt de mensa dominorum suorum. Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum, illum domine quem ęstuare fecisti. Inclytas primitias populi tui, insigne solennitatis nostrę illo quæsumus igneo stillicidio purga, innoua, illumina, inflamma, exhilara, & confirma, & vni cor credentium tibi, vt vnum sint, vnum sapiant, vnum vnanimiter requirant & apprehendant & videant & benedicant te deum deorum in Sion. Sit indiuidue trinitati gloria, gratiarum actio, honor & imperium in secula seculorum. Amen.

Explicit sermo deuotissimus sancti Bernardi abbatis de passione domini.

HH

G ELENCHVS CAPITVM, QVAE *hic libellus De paſsione domini complectitur.*

In prologo, operis totius telam orditur ab oratione.

Chriſtum Ieſum veram eſſe vitem. Caput.1.
De præciſione vitis. Cap. 2.
De circunfoſſione vitis. Cap. 3.
De vinculis quibus illigatur vitis. Cap.4.
De cultura & ſpecioſitate interiori vitis. Cap. 5.
De foliis vitis in genere. Cap. 6.
De vmbra foliorum vitis. Cap. 7.
De ſeptem foliis ſpeciatim, ac primum de primo. Cap.8.
De ſecundo folio. Cap.9.
De tertio folio. Cap.10.
De tribus verbulis charitatis. Cap. 11.
De quarto folio. Cap. 12.
De quinto folio. Cap.13.
De ſexto folio. Cap.14.
De ſeptimo folio. Cap.15.
De iucunditate florum. Cap.16.
De flore humilitatis. Cap.17.
De florente lilio caſtitatis. Cap.18.
De radice lilij. Cap.19.
De trunco & iis quæ ad lilia caſtitatis requiruntur. Cap.20.
De rectitudine lilij. Cap. 21.
H De fortitudine trunci. Cap.22.
De vermibus truncum arrodentibus. Cap.23.
De longitudine trunci. Cap.24.
De foliis circa truncum. Cap.25.
De nouo Cantico. Cap.26.
De foliis iuxta terram. Cap. 27.
De contemplatione floris lilij noſtri. Cap. 28.
Lilij flos terram verſus inclinandus eſt. Cap.29.
De numero foliorum lilij noſtri. Cap.30.
De tribus commodis virginibus acceſſuris in futura vita. Cap.31.
De ſex operibus charitatis erga proximum. Cap. 32.
De roſa rubente & ardente. Cap.33.
De roſa charitatis. Cap.34.
De roſa paſſionis. Cap.35.
De ſeptem effuſionũ ſanguinis Chriſti omniũ prima. Ca.36.
De ſecunda effuſione ſanguinis. Cap. 37.
De tertia effuſione ſanguinis. Cap.38.
De quarta effuſione ſanguinis. Cap.39.
De quinta effuſione ſanguinis. Cap.40.
De ſexta effuſione ſanguinis. Cap.41.
De croco abſtinentiæ vitis noſtræ. Cap. 42.
De odore florum vitis noſtræ. Cap.43.
I Quàm expetendi veniant flores in vite noſtra. Cap. 44.
De odore florum. Cap. 45.
De fructu vitis noſtræ. Cap.46.

Incipit tractatus

BEATI BERNARDI ABBATIS *De paſsione domini ſuper: Ego ſum uitis uera. Prologus.*

IEſu benigne, vitis vera, lignum vitæ, quod in medio paradiſi ſitum eſt: Domine Ieſu Chriſte, cuius folia ſunt in medicinam, fructus verò in vitam æternam. Benedictus flos & fructus virginis matris caſtiſſimæ, ſine quo nullus ſapit: quia tu es æterni patris ſapiẽtia, mentem meam debilem & aridam pane intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris, dignare reficere, vt te, ô clauis Dauid, aperiẽte, mihi reſerentur obſcura: & te ô vera lux, radiante, tenebroſa pandãtur: vt per me miniſtrum humilem temetipſo manifeſtante & elucidante loquẽtes ſimul & videntes vitam habeamus æternam. Amen. K *Alias audientes.*

Caput primum.

EGo ſum vitis vera.) Ipſo domino Ieſu Chriſto adiuuante videamus quaſdam proprietates vitis terreſtris, in quibus etiam illius ſupercœleſtis vitis proprietates nominare poſſimus: nec tantũ ea, quę exterius ad culturam eidem exhibentur, conſideremus. Et primò quidem, quòd plantari ſolet vitis in terra, non ſeminari, tranſlata de ſua vite: quod ad conceptionem Ieſu mihi pertinere videtur. Vitis enim primo nata de vite, eſt deus genitus de deo, filius de patre, coęternus & conſubſtantialis ei, de quo genitus eſt. Sed vt maiorẽ faceret fructum, plantatus eſt in terra, id eſt, in virgine Maria conceptus, factus quod non erat, manens quod erat. Benedicta terra hæc, omniũ gentiũ proferens benedictionem. Verè benedicta: quæ deo dante benignitatem, tam benedictum protulit fructum. Hæc eſt terra, de qua ſcriptum eſt: Terram nõ operabatur quiſquam, ſed irrigabatur à fonte aſcendente de paradiſo. Terra quippe hæc non accepit operationem humanam, vt conciperetur in ea filius dei, ſed aqua ſpiritus ſancti irrigata fuit. Ita enim legis: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Rurſum de hac terra ſcriptum eſt. Aperiatur terra & germinabit ſaluatorem. Aperta quippe fuit per fidem, credens & obediens angelo: germinauitque vitam ſalutarem, ſaluatorem noſtrum æternæ vitæ præmia largientẽ. Hac itaque vite noſtra in lucem edita quædam proprietates culturæ vitis attinentes adhibitæ ſunt. *Ioan.15.* *Gene.2.* *Lucæ.1.* L *Eſa.45.*

De præciſione uitis, Caput ſecundum.

SOlet enim vitis fructifera præcidi, quòd & corporaliter & figuratiuè accipi poteſt. Circunciſus enim fuit Ieſus, non quòd hac circunciſione egeret: quæ in antiquis patribus delebat originale peccatum, ſicut baptiſmus in nobis. Nihil enim peccato originali per concupiſcentię vitium contracto debebat, quia ſine omni concupiſcentia carnali cõceptus erat: ſed ne legem, quam ipſe dederat, ſoluere videretur. Moraliter vero docens nos oportere non ægreferre, ſi quãdo pœnas peccati patimur: quod in nobiſmetipſis non recognoſcimus, cum ipſe peccatorum purgator non fuerit dedignatus pro nobis ſubire remedium peccatorum. Conſolemur ergo dolores noſtros, qui nequaquam ſine peccato ſumus doloribꝰ illius, qui non pro ſe, ſed pro nobis doluit & vulneratus eſt, non pro ſe, ſed vt noſtris vulneribus mederetur. Vide quantum ad ſuſcipiendos dolores feſtinauit, quàm paratus & promptus ſanguinem effundere, circunciſus pro nobis die natiuitatis ſuæ octauo. Vtinam nos ſaltem & anno octauo nonnihil pro domino pateremur. Sed quid dicimus, cum plures inueniamus, & poſt octo plantatos, vel poſt octoginta annos, cum naturaliter erit eorum labor & dolor, nec voluntate ſaltem ad dominum conuerti, nec tam maturè impenſi ſanguinis precioſi tam diu vanitati ſubiectam. Quid miſerius? Chriſtus octauã diem à natiuitate ſua vix expectat vt ſuum tibi ſanguinem impendere incipiat. Tu poſt, non dico octo dies, ſed nec poſt octoginta menſes, imo & octoginta annos ſolam non rependis voluntatem? Ille vix natus ſanguinem tibi effudit: tu iam moriturus voluntatem tuam non refundis? Bonus profecto Ieſus, qui etiam in quarta vigilia venientem ſeruum ſuſcipit pœnitentem. Dediſti robur annorum inuenilium hoſti Chriſti? Chriſto ſaltem miſericorditer expectãti infirmam tribue voluntatem: nec dubites, quin illam accipiat. Puer enim natus eſt nobis, vt paruulis munuſculis conſoletur: quia paruũ parua decent. Quod ſi quod offers paruum non fuerit, id eſt humile: per hoc ipſum ad ipſum humilem intrare non poteris, qui de ſe dicit: Ego ſum oſtiũ. Et alibi, Venite ad me omnes: & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Poſſumꝰ & alio modo accipere præciſionem vitis noſtræ: vt diſcamus omnia ab eo pręciſa, quibus caruit in hac vita, cum ea tamen habere potuiſſet: & accipiamus hanc præciſionem à verbo Apoſtoli dicentis: Qui cum in forma dei eſſet, exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens. Ipſa enim exinanitio, quædam *Lucæ.2.* *Matt.5.* *Eſa.53.* *Lucæ.2.* M *Pſalm.89.* †*Deſit hic quiddam.* *Lucæ.12.* *Eſa.9.* *Ioan.10.* *Matth.11.* *Philipp.2.*

A *ὁμοίωσις.* quædam præciſio eſt. Sicut enim minuitur vitis, quando præciditur: ita vera vitis Chriſtus incarnatione minoratus ab angelis, imò & infra omnes homines humiliatus fuit. Quomodo amputata fuit in eo gloria, cultro ignominię: potentia, cultro abiectionis: voluptas, cultro doloris: diuitiæ, cultro paupertatis? Vide nunc, quantum præciſa fuerit: ille cui famulatur omnis gloria cœlorum, imò ipſe qui ſolus vera gloria quaſi abiicię gloriam. Seruuli circundatus indumento ſuſtinet ignominias, confuſionibus operitur, vt te à confuſionibus redimeret, & ad gloriam priſtinam reuocaret: ille cuius potenti nutui omnia inferna, terreſtria & ſupercœleſtia ſunt ſubiecta, ſic fit abiectus, vt reputaretur omnium virorum nouiſſimus. Subiicitur fami, ſiti, caloribus, frigoribꝰ, doloribus, infirmitatibus, & poſt hæc tanta mortis ſuppliciũ non euadit. Ille qui lucem inhabitat inacceſſibilem, in quem deſiderant angeli proſpicere, cuius ſolius odor ſanctorum ſic mentes inebriat, vt & mundi præſentis & ſuiipſorum oblíti totis viribus currant poſt ipſum, tanto dolori ſubiicitur, vt in ipſo veraciter noſcatur impletum quòd ante dixerat per prophetas: O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite & videte, ſi eſt dolor ſimilis ſicut dolor meus. Ille, in quo omnes theſauri ſapientię & ſcientiæ dei ſunt abſconditi, rex regum, dies in omnes, ſolus nullius egens, ſic fit pauper, vt, ipſo teſte, & vulpibus terræ & volucribus cœli pauperior inueniatur, cum dicit: Vulpes foueas habeant & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Pauper in natiuitate, pauperior in vita, pauperrimus in cruce. Natus enim paſtum habet lac virgineum, tegmen, pannos viles. In vita vero ſi tegumẽtum habuit, ſæpius in victualibus defecit. In morte & nudum inuenies, & ſitientem: niſi forte ad ſitis ipſius remedium velis adhibere acetũ myrrha & felle mixtum. Poſtremo autem cultro timoris amputati ſunt ab ipſo omnes amici & proximi, vt non eſſet qui cõſolaretur eum ex omnibus charis eius. Torcular enim calcauit ſolus, & de gentibus non erat vir cum eo, & cum ſuſtineret cor eius improperium & miſeriam, expectauit qui ſimul cõtriſtaretur, & non fuit: & qui conſolaretur, etiã non inuenit. Vide nunc quantum præciſa fuerit vitis noſtra. Quæ vitis vnquam tantum præciſa fuit? Sed quæ eſt conſolatio huius præciſionis? Multus fructus. Multam enim & incomparabilem præciſionem ſuſtinuit. Videtur tamẽ ſignanter dictum eſſe: Et de gentibus non eſt vir mecum, tanquam intelligendum ſit ſolas mulieres cum illo remanſiſſe. Viris enim fortioris naturæ fugientibus præ timore, non fugit muliebris infirmitas, quę etiam baiulantem ſibi crucem, & in cruce morientem non dereliquerunt, ſicut in perſona Chriſti conqueritur loquitur beatus Iob: Derelicta ſunt tãtummodo labia mea circa dentes meos. Per labia quippe, quæ cæteris ſunt membris molliora mulieris ſexus mollis & infirmus intelligitur, qui ſolus Chriſto diſcipulis fugientibus adhæſit, figuratur. Elegit enim dominus infirma mundi, vt confunderet fortia. Si vero fugam mentalem intelligimus, nec vir, nec mulier relictus eſt cum eo, præter illam, quæ ſola benedicta eſt in mulieribus, quæ ſola per illud triſte ſabbatum ſtetit in fide, & ſaluata fuit eccleſia in ipſa ſola. Propter quod aptiſſimè tota eccleſia in laudem & gloriam eiuſdem virginis diem ſabbati per totius anni circulum celebrare conſueuit. Vere & ſingulariter benedictus palmes qui à ſua vite nullo potuit timore præcidi. Abciſi ſunt viri qui dicunt: Nos autem ſperabamus, quod ipſe redempturus eſſet Iſrael. Abciſæ ſunt mulieres, quæ quanuis piè præueniunt mortuo humanitatis ſeruitium exhibere, tamen illum reſurrecturum nequaquam credebant. Et fortaſſe propterea (quod tamen non aſſerendo dico, ne nouas videar aſſertiones introducere) illa mater quæ plus habuit pietatis, cum aliis ad vngendum non venit corpus Chriſti ſepultum, quia fruſtra putabat eum vngi, quem reſurrecturum ſciebat. Verè fortis hæc mulier, & præcunctis poſt filium honoranda. Verè & virago dici poteſt, quæ à viro Chriſto per animi fortitudinem ſeparata non eſt, ſed eum quem morientem & mortuum vidit, credidit immortalitatis gloria ſublimatum. *Eſaiæ.53.* *Timot.6.* *1.Pet.1.* *Cantico.1.* *Threno.1.* *Coloſſ.2.* *Matt.8.* *Luc.9.* B *Ioan.19.* *Matt.27.* *Luc.23.* *Iob.19.* C *1.Corin.1.* *A morte Chriſti toto ſabbato in ſola uirgine mãſit fidei integritas.* *Lucæ.24* *Lucæ.23.*

De circunfoſſione uitis. Capitulum tertium.

CIrcũfoditur vitis. Foſſio hæc inſidiantium fraus intelligitur. Quaſi enim foueam fodit, quæ dolo machinatur aliquem decipere. Vnde conqueritur dicit: Foderunt ante faciem meam foueam. Non enim poterat illi aliquis dolus abſcondi, qui oculatus eſt ante & retro, & qui præterita & futura tanquam preſentia intuetur. Omnia enim nuda & aperta ſunt oculis eius. Oſtẽdamus autem per exemplum aliquam fraudem iſtarum foſſionum. Adducunt, inquit, illud euangelium, domino Ieſu mulierem adulteram, dicentes quòd Moyſes in lege præcepit huiuſmodi lapidare. Tu autem quid dicis? Vide foueam qua beatam vitem noſtram circunfoderunt illi peſſimi agricolæ, non vt facerent eam germinare, ſed magis areſcere. Veruntamen in contrarium ceſſit eorum intentio, & circunfoſſa, fertilis magis facta eſt, & humorem miſericordię diſtillans. Foueas vero videamus. Dixerunt apud ſe: Si ſecundum legem dixerit mulierem lapidandam, foueas incidet crudelitatis, qui de ſe dicit: Mitis ſum & humilis corde. Et iterum: Miſericordiam volo & non ſacrificium. Si vero dixerit abſoluẽdam, foueam prævaricationis non euadet: & iure condemnabitur vt legis tranſgreſſor. Sic captant in animam iuſti, & obſeruant peccatores iuſtum, & ſtrident. Neſcientes quod fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum, & quod qui fodit foueam, incidet in eam. Sed leuiter tranſiuit has foueas noſter ibicus, ipſoſq; foſſores deiecit in illam. Ait enim: qui ſine peccato eſt veſtrũm, primus mittat in eam lapidem, quaſi dicat legi meæ non contradico, pietatem meam non deſero. Iſta quidem meruit lapidari, ſed non lapidabitur, quia qui lapidẽ iuſte poſſit in eam mittere non habetur. Nonne vis adhuc aliquas foueas videre? Licet, inquiunt, cenſum Cęſari dari, an non? Dixerant enim apud ſe: ſi dixerit, licet: tenebitur reus tanquam libertatis noſtræ deſtructor. Solutio enim cenſus, ſeruitii ſignum eſt, ſi dixerit, non licet: reus erit lęſę maieſtatis. O ſtultos. Solet ſtultus alios ſecundum ſe eſtimare: & quod ipſe ignorat, ſapiẽtes quoſq; credit ſimiliter ignorare. Sed quid ait ſapientia? Libertati dei non derogo, maieſtatem dei nõ offendo, foueas veſtras non incido. Reddite quę ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt dei, deo. Non enim offenditur deus iuſtus, qui vult cuiq; reddi quod ſuum eſt. Si reddatis Cæſari quod Cæſaris eſt, non offenditur Cæſar. Si deo redideritis quæ creauit iuſte, quod iuſtum eſt facitis. Reddite ergo Cæſari denarium Cęſaris habentem imaginem. Reddite deo animã quam ad imaginem & ſimilitudinem ſuam creauit: & ecce iuſti fueritis. Longum eſſet nimis omnes foueas, quas veræ viti noſtræ maligni iſti foderũt, ediſſerere: quia omnia illius & verba & facta calumniari nitebantur. Sed quum viderent circunfoſſiones nil nocere viti, magis autem ſeipſos dum fodiunt, in ipſas inciditſſe, ipſam vitem circunfodere & perfodere laborabant, vt ſic ſaltem ad modum aliarum arborũ æternam incurreret ariditatẽ. Foderunt ergo & perfoderunt non ſolum manus, ſed & pedes, latus quoque & ſanctiſſimi cordis intima furoris lancea perforauerũt, quod iamdudum amoris lancea fuerat vulneratũ. Vulneraſti, inquit, in Canticis amoris ſponſus, cor meum, ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meũ. Vulnerat cor tuum domine Ieſu ſponſa tua, amica tua, ſoror tua. Quid neceſſarium fuit illud ab inimicis vltra vulnerari? Quid agitis ô inimici? Si vulneratum eſt, imo quia vulneratũ eſt cor dulcis Ieſu, quid ſecundum vulnus apponitis? An ignoratis, quod vno vulnere tactum cor emoritur, & fit inſenſibile? Mortuum cor domini Ieſu, quia vulneratum poſſedit vulnus amoris, poſſedit mors amoris domini cor ſponſi Ieſu. Quomodo mors altera intraibit? Fortis eſt vt mors, imo vere fortior quàm mors dilectio. Non enim poteſt prima mors expelli, id eſt, dilectio malarum mortium mortificatrix à domo cordis, quam ſibi inuiolabili iure, ſuo vulnere acquiſiuit. Si duo quę fortes concurrunt, quorum vnus ſit in domo, alter vero deforis, quis dubitet eum qui deintus eſt, obtinere victoriam? Et vide quanta ſit vis amoris domum cordis obtinentis, & per vulnus dulciſſimi occidentis non ſolũ in domino Ieſu, ſed & in ſeruis ipſius. Veniamus ad martyres. Terrẽ tur licet martyres, ridẽt: feriuntur, & gaudent: occiduntur, & ecce triũphãt. Quare? Quia morte charitatis intus in corde iãdudũ mortui peccatis, mortui mundo, tanq̃ inſenſibiles fa- *Eſa.53.* *Pſal.56.* *Heb.4.* *Ioan.8.* *Mat.11.* *Oſee.6.* *Pſalm.93.* *Pſalm.36.* *Prouer.1.* *Prou.26.* *Ioan.8.* E *Matt.22.* *Vbi ſupra* *Cantic.4.* F *Cantic.8.* *Vbi ſupra*

G ćti,nec minas, nec tormenta,nec mortem ſentire potuerunt. Qui mirum? Mortui erant. Mortui enim eſtis,ait Apoſtolus.
Coloſſ.3. Qualem mortem quidam ſtultus ſapienter optabat dicens:
Nume.23. Moriatur anima mea morte iuſtorum,& fiant nouiſſima mea horum ſimilia. Bona mors,mortem contemnens: bona mors
vitam conferens ſempiternam. Sic ergo iam dudum vulneratum & mortuum fuit cor Ieſu mortificati propter nos,to-
Pſal.43. ta die æſtimati ſicut ouis occiſionis. Acceſſit autem & mors
Oſeæ.3. corporalis & vicit ad tempus,vt vinceretur in æternum. Vi-
Roma.7. cta eſt non quia reſurrexit à mortuis, quia mors vltra non dominabitur: ſed quia ſemel venimus ad cor dulciſſimum Ie-
ſu, & bonum eſt nos hic eſſe, ne ſinamus nos facile auelli ab
Hiere.17. eo, de quo ſcriptum eſt: Recedentes à te in terra ſcriben-
tur. Quid autem accedentes? Tu ipſe doce nos. Tu dixiſti
Lucæ.10. accedentibus ad te. Gaudete quia nomina veſtra ſcripta ſunt
in cœlo. Concordemus hæc, quia hi qui in cœlis ſcripti
ſunt. Quid ergo illi qui in terra ſcribentur? Lugebunt v-
Canti.1. tique. Sed quis nolit gaudere? Accedamus ergo ad te, &
Pſalm.132. exultabimus & lętabimur in te memores cordis tui. O quàm
Matth.13. bonum & quàm iucundum habitare in corde hoc. Bonus
theſaurus,bona margarita, cor tuum bone Ieſu, quam foſſo
agro tui corporis inueniemus. Quis hanc margaritam abii-
ciat? Quin potius dabo omnia, omnes cogitationes & affe-
ctus mentis commutabo & comparabo illam mihi, iactans
Pſal.54. omnem cogitatum meum in cor domini Ieſu, & ſine fallacia
illud me enutriet. Ad hoc templum, ad hæc ſancta ſancto-
H rum, ad hanc arcam teſtamenti adorabo & laudabo nomen
2.Reg.7. domini dicens cum Dauid: Inueni cor meum, inquit, vt
orem deum meum. Et ego inueni cor regis, fratris & ami-
ci benigni Ieſu. Et nunquid non adorabo? Orabo vtique.
1.Cor.11. Cor enim illius mecum eſt. Audacter dicam: Si, imo quia
Eph.1.4.5 caput meum Chriſtus eſt. Quomodo quod capitis mei
eſt, non meum eſt? Sicut ergo corporalis capitis mei oculi,
mei oculi vere ſunt, ita & ſpirituale cor,cor meum eſt. Be-
ne ergo mihi. Ego vero cum Ieſu cor meum habeo. Et quid
Act.4. mirum? Cum multitudinis credentium fuerit cor vnum.
Hoc igitur corde tuo, & in eo dulciſſime Ieſu inuento ora-
bo te deum meum. Admitte tantum in ſacrarium exauditio-
nis tuæ preces meas. Imo me totum trahe in cor tuum. Licet
enim tortuoſitas peccatorum meorum impediat me, tamen
2.Corin.6 quia cor illud incomprehenſibili charitate dilatatum eſt &
Matth.19. ampliatum, & tu qui ſolus potes facere mundum de immun-
Lucæ.18. do conceptum ſemine, vt depoſita gibbi ſarcina per foramē
Pſalm.50. acus poſſim tranſire. O omnium pulchritudine ſpecioſiſſime
Ieſu, amplius laua me ab iniquitate mea & à peccato meo
munda me: vt purificatus per te ad te puriſſimum poſſim
accedere, & in corde tuo omnibus diebus vitæ meæ merear
I habitare: & vt videre ſimul ſemper & facere tuam valeam
Cor Chriſti cur vulneratum. voluntatem. Ad hoc enim perforatum eſt latus tuum,vt no-
Ioan.19. bis pateſcat introitus. Ad hoc vulneratum eſt cor tuum, vt
Canti.4. in illo & in te ab exterioribus perturbationibus abſoluti ha
bitare poſſimus. Nihilominus & propterea vulneratum eſt,
vt per vulnus viſibile vulnus amoris inuiſibile videamus.
Quomodo hic ardor melius oſtendi poteſt, niſi quod non
ſolum corpus,verumetiam ipſum cor lancea vulnerari per-
miſit? Carnale ergo vulnus, vulnus ſpirituale oſtēdit. Et hoc
fortaſſe innuit ipſa auctoritas prælibata, in qua bis poſitum
eſt vulneraſti. Vtriuſque enim vulneris ipſa ſoror & ſponſa
cauſa eſt, ac ſi ſponſus aperte diceret: Quia zelo amoris tui
vulneraſti me: lancea quoque militis vulneratus ſum. Quis
enim cor ſuum palo vulnerari permitteret, niſi prius amoris
illius vulnus percepiſſet? Dicit ergo: Vulneraſti cor meum
Ibidem. ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum. Sed quare ſoror &
ſponſa? an non poterat ſufficientem ſponſi amantis affectum
oſtēdere ſolius ſororis, vel ſolius ſponſę poſitio? Vel quare
ſponſa & non vxor, cum quotidie vel eccleſia ſiue quælibet
fidelis anima ſpōſo ſuo Chriſto bonorum operum ſobolem
debeat generare? Paucis dico, ſolent ſponſę nondum alligatę
coniugali vinculo amari ardentius, quàm poſtea. Tempore
enim procedente amor ipſe componitur. Ponſus ergo no-
ſter, vt magnitudinem inſinuet ſui amoris qui tempore non
decreſcit, amicam ſuam ſponſam appellat,eo quod illius a-
mor ſemper nouus ſit. Sed quia ſponſæ etiam carnaliter di-
liguntur, vt in amore ſponſi noſtri nil carnale ſapias, ipſam K
ſponſam ſuā ſororem appellat,quia ſorores iam nequaquam
carnaliter adamantur. Dicit ergo: Vulneraſti cor meū & cæ-
tera. Tanquam dicat: quia ſumme te diligo vt ſponſam: ca-
ſte, vt ſororem, vulneratum eſt cor meum propter te. Quis
illud cor tam vulneratum non diligat? Quis tam amantem
non redamet? Quis tam caſtum non amplectatur? Diligit
profecto vulneratum quę nimio illius amore vulnerata pro-
clamat: vulnerata charitate ego ſum. Nunquid non redamat
ſponſum amantem,quæ dicit: Nunciate dilecto, quia amore Cantico.5.
langueo? Fraterno ſe amātem amore complectitur,quę dicit:
Quis mihi det te fratrem meum ſugētem vbera matris meę,
vt inueniā te foris,& complectar & deoſculer,& iam me ne-
mo derideat. Quis autē eſt foris? Aeſtimo qđ extra corpus.
Quandiu ſumus in hoc corpore, peregrinamur à domino.
Quis hanc peregrinationem patienter ferat? plena eſt dolo-
re præteritorum, labore præſentium, timore futurorum, in
qua & ſi ſponſus ſe aliquando gratia cōſolationis exhibeat,
ſtat tamen longe quaſi poſt parietem corpore hoc peccati
ſeparante inter nos & ipſum, nec facile præbet ſe tangēdum
& oſculandum, niſi illi animæ quę in tantam altitudinem me-
ritorum proceſſit, vt dicat ei: Surge amica mea, columba Canti.2.
mea, formoſa mea, quæ ſola licet raro aliquo modo arbi-
trans ſe comprehendiſſe proclamat: Inueni quem diligit L
anima mea: inueni illum nec dimittam. Sed ad hunc gradum
nō facile quis aſcendit. Nos igitur adhuc intus, id eſt, in cor
pore manentes, quātum poſſumus, amemus, redamemus, am-
plectamur vulneratū noſtrū, cuius impij agricolæ foderunt
manus & pedes, latus & cor: ſtemuſq; vt cor noſtrum durum
adhuc & impœnitens amoris ſui vinculo conſtringere & ia-
culo vulnerare dignetur.

De uinculis noſtræ uitis. Capitulum quartum.

SIgatur vitis. Quis vincula noſtræ vitis non videat? Videamus tamen hoc vinculum. Primum, obedien
tia fuit. Obediuit enim patri vſq; ad mortem, mor
tem autem crucis. Obediuit matri & Ioſeph ſe- Philip.2.
cundum illud: Venit Nazareth cum eis, & erat ſubditus il- Luc.2.
lis. Obediuit enim in terrenis, iudicibus ſoluens didrach- Matth.17.
mum. Secundum vinculum, vterus virginis de qua canimus:
Quia quem cœli capere non poterant, tuo ſancto gremio
contuliſti. Tertium, in præſepio fuit ſecundum illud: Vagit
infans inter arcta conditus præſepia, membra pannis inuolu-
ta, virgo mater alligat, pedes, manuſq; crura ſtricta cingit
faſcia. Quartum vinculum fuit funis, quo ligabatur, cum ca-
peretur. Ita enim habes. Tunc videlicet cum traditus eſſet,
iniecerunt manus in Ieſum & vinxerunt eum. O rex regum
& domine dominantium quid tibi & vinculis? Ligantur vi-
tes, ne ſi iaceant in terra, aut minuantur, aut corrumpantur M
fructus earum. Incorruptibilis autem fructus fuit eius & eſt.
Quare ergo ligatur? Bene dicit quidam rex cum percuſſus
humana ſagitta peteretur, vt ſe ligari permitteret, donec ex-
cideretur, quia leuiſſimo motu mortem poſſet incurrere.
Non decet, inquit, vinciri regem. Libera ſit regis & ſem-
per ſalua poteſtas. O deus deorum quantum ergo derogā-
tum fuit libertati & potentiæ tuæ? Tot adeò ligaris vincu-
lis, qui ſolus ligandi & ſoluendi poteſtatem habes? Sed pro-
pter miſericordiam tuam ligatus es, vt nos à miſeriis noſtris
faceres abſolutos. O quàm immitia fuerunt illorum immi-
tiſſimorum vincula, quibus agnum mitiſſimum vinciebant.
Video oculis mentis te domine Ieſu tam duris nexibus adſtri
ctum tāquam latronem trahi ad iudicium principis ſacerdo-
tū, & inde ad Pilatū video & perhorreſco, & admiror, & ad-
mirando deficerē, niſi quod liquidē cognoſco te prius in cor
de charitatis nexibus fuiſſe cōſtrictū, qui ad deteriora vincu-
la ſufferēda te leuiter attrahere potuerūt. Gratia ſit vinculis
tuis bone Ieſu, quę noſtra tā potenter diruperūt. Quintū fuit
vinculū quo ligatus fuit ad colūnam, cū flagellaretur. Quāq
& ipſa flagella quæ corpus eius circuibant, non incongrue
poſſumus vincula appellare. Sed quāuis immitia, quanuis du-
ra, quanuis iniuſta, diligo flagellorum iſtorum vincula, qui-
bus ſacratiſſimum corpus tuum datum eſt contingere, quæ
tuo puriſſimo ſanguine non mediocriter ſunt imbuta ô bo-
ne Ieſu

A ne Ieſu. Si enim ſanguis tuus in flagellatione fuit tam copio-
ſe effuſus, vt columna guttis illius reſperſa adhuc ſicut aſſe-
ritur, rubra feruet veſtigia: quantum ſanguinis credam ipſis
flagellis corpus tuum mitiſſimum ſcindentibus inhæſiſſe?
Tam dure flagellatus eſt dominus vt ſanguis eius ſurſum in
aera reſultaret. Vide autem quàm bene huic ligationi conue
niat, quòd vitis ad palum ligatur. Quid enim per palum quā
ipſa columna, cui dominus Ieſus alligatus accipitur? Sicut e-
nim vitis palo, ita Chriſtus ſtatuæ alligatur. Sextum vincu-
lum fuit corona illa ſpinea cum magna amaritudine illud ca
put amabile complectens, & multorum aculeorum in illo ſi-
gno relinquēs, ſanguineas vtique guttas eliciens: & vt puto,
in faciem venerabilem tranſmittens vix adhuc de ſputis Iu-
daicis exſiccatum. Crudele fuit vinculum hoc præter pœnas
quas pertulit in ligno, honoris plurimum habens & decoris.
O rex glorię domine Ieſu Chriſte, corona omnium te confi-
tentium, te ſequentium, pugnantium pro te, viuentium pro
te, manentium in te. Quis te tam amaro vinculo confuſionis
addixit? Ecce operit confuſio caput tuum, & faciem tuam a-
mabilem ingeritur tibi à generatione praua & amaricante
honor deriſorius in corona, ſed ſpinarum aculeis contendūt
in te dolor & confuſio. Neſcio in vtro magis puniaris. Coro
B na deriſionem, ſpinę ingerunt punctionem. Egredimini filię
Sion & videte regem Salomonem in diademate quo corona
uit eum mater eius in die deſponſationis eius & in die lætiæ cordis eius. Quæcunque autem anima confitetur ſe filiā
Sion, id eſt eccleſiæ egrediatur à curis ſecularibus, à cogita-
tionibus vanis, & videat per contemplationem mentis, regē
Salomonem, id eſt Chriſtum Ieſum qui eſt pax noſtra, deſtru
ens inimicitias, amicitiasque reformans inter deum & homi-
nem. Vide hunc ô fœlix anima in diademate quo coronauit
eum mater eius, ſynagoga videlicet plebs Iudæorum. O ma-
ter amara? Quid peccauit hic bonus filius tuus, vt vinculis e-
tiam vinciatur? Hic eſt qui ſoluit compeditos, qui erexit eli
ſos, ſuſcipiens aduenas, pupillos, viduasque conſolans, & me-
ruit vinculari? Hanc ne dotem, hæccine munuſcula nuptiis il
lius impendis? Dies enim deſponſationis illius, dies iſta eſt
dies indignationis & blaſphemiæ, dies tribulationis & miſe-
riæ, dies percuſſionis & doloris, dies vinculorum & mortis,
dies deſponſationis illius eſt. Hac arra ô fidelis anima ſpon-
ſus tuus ſpecioſus ſubarrauit te, & ipſe tanquam ſponſus ho
die coronatus proceſſit. Coronatus, inquit, non auro non gē
C mis, ſed ſpinis: nec defuit purpura veſtis irriſorię. Chlamy-
dem enim coccineam circundederunt ei, quanuis ipſe veſtem
corporis ſui, ſanguinis ſui precioſiſſimi effuſione multo no-
bilius purpurauit. Purpura enim non plus quàm bis tingitur
ipſe verò purpura corporis ſui nō ſolum bis, ſed etiā tertio
ſanguineo torrente pertinxit. Ecce ſponſus tuus ô ſponſa, ru
bricatur in ſudore, in flagellatione, in crucifixione. Eleua mē
tis oculos & vide ſi tunica ſponſi tui hęc ſit an non. Ecce fera
peſſima condemnauit filium tuum, fratrem tuum, ſponſum
tuum. Quis hic gemitus, lachrymaſq; contineat? Quis hic
non doleat? Quia ſi eſt pium gaudere pio Ieſu, ita eſt pium
flere pium Ieſum. Septimum vinculum fuit, quo ligatus fuit
in cruce, ferreum. Fuit hoc vinculum multo ferocius cęteris,
quod non ſolum manuum, pedumque ſanctiſſimorum com-
pagem diuiſit, verumetiam illam puriſſimam animam à mun
diſſimo corporis hoſpitio ſeparauit. Nunc etiam ô filię Sion
egredimini & videte pacificum noſtrum, pugnantem pro li-
bertate noſtra in bello, occumbere. Videte vitæ noſtræ au-
ctorem pro nobis vitæ ianuas introire, vt nos ad vitæ viam
reuocet. Videte vincula duriſſima, clauos ferreos, pedes &
manus quæ ſalutem noſtram operabantur in medio terræ,
crudeliter penetrare. Vide lignum crucis miſſum in panem
noſtrum, panem candidiſſimum, panem delicatum, panem
angelorum, qui de cœlo deſcēdit, vt ſe nobis daret in cibum
& animas noſtras continuo ſubiectas labori ſemetipſo non
alieno cibo reficeret, & ſe nobis incorporando non ſe in no-
ſtram carnem, ſed nos in ſuum ſpiritum reformaret. Videte
quomodo iuſtus ligatur, quomodo cum iniquis deputatus
eſt liberrimus & optimus ſponſus noſter. Moritur vita no-
ſtra non pro ſuis neceſſitatibus, ſed pro noſtris. Date lachry
marum flumina in tantis vinculis morienti, quia & ipſe prior
lachrymatus eſt. Vacate & videte quàm amara, quàm turpi D
morte condemnetur. Suſtinet enim adhuc, & diligenter cō
ſiderat, ſi quis ſit, qui ſimul contriſtetur: ſi quem inueniat,
qui ſanguinis riuos abſtergat, & de cruce depoſituin munda
ſindone non panni, ſed cordis inuoluat, & flens cum beatis
mulieribus flentibus ad tumulum proſequatur. Quæcunque
anima fecerit hæc aſſidue, ſpero etiam quod lętiſſimę reſur-
rectionis quandoque mereatur gaudio recreari. Si enim com
patimur, & conregnabimus, quod bene ſponſa in Cantico a-
moris oſtendit premittens: Faſciculus myrrhæ dilectus meus
mihi inter vbera mea commorabitur, & ſubiungit: Botrus
Cypri dilectus meus mihi. Quid eſt faſciculus myrrhæ? Myr
rha amara, amaritudinem paſſionis ſignificat: Faſciculus ve-
ro coadunationem multarum paſſionum oſtendit. Fit ergo
ſponſus ſponſæ ſuæ faſciculus myrrhę, quando ipſum mul-
tiplicibus affectum iniuriis ad mentem reducit, quarum quę-
dam iam enumeratæ, aliæ vero enumerandæ ſunt. Quæ ſunt
autem vbera ſponſæ? inter quæ illum commoraturum affir-
mat? Duo vbera ſponſæ proſperitas & aduerſitas ſunt. His
tanquam vberibus nutritur, dum aduerſitate fouetur, ne in
proſperis eleuetur. Ponit autem dilectum ſuum inter hæc v-
bera, dum illius & in aduerſis & in proſperis recordatur. Ex
quo euenit, vt ille qui modo fuerat faſciculus myrrhæ, id eſt
qui mentem ſponſæ paſſionum ſuarum amaritudinibus ama-
ricauerat, ſubito fit botrus Cypri contineus in ſe vinum iu- E
cunditatis & lætitiæ: quod fit dum ſponſum, quem tot vide-
rat oppreſſum iniuriis & morte turpiſſima condemnatum
per reſurrectionis triumphum gloria videt & honore coro-
natum, & cum humanitate quam aſſumpſerat, ad patris dex-
tram conſidere, confidens ſe certiſſimè per diuerſas tribula-
tiones ad idem domini ſui gaudium intraturam. Exeamus igi
tur & nos ſecundum monita Pauli apoſtoli cum ſponſo no-
ſtro bono Ieſu extra caſtra, id eſt extra concupiſcentias præ-
ſentis ſeculi improperium crucis & vinculorum aſperitatem
cum illo portantes, quia non decet membrum delicatum eſſe
ſub capite crucifixo, nec ad capitis corpus ſe indicat pertine-
re membrum quod capiti compaſſum non fuit. Vinciamur
ergo vinculis paſſionis boni Ieſu, vt etiam vinculis charita-
tis cū illo vinciri poſſimus. Ipſe vel vinculis charitatis de-
uinctus ad ſuſcipienda vincula paſſionis de cœlo tractus in
terras, nos è cōtrario qui de terris trahi deſideramus, ad cœ
lum prius paſſionis vinculum noſtro capiti colligemus, vt
per hoc ad charitatis vincula pertinentes vnum efficiamur cū
ipſo, ſecundum quod orauit patrem dicens: Rogo pater, vt F
quos dediſti mihi, cōfirmati in charitate ſint vnum in nobis,
ſicut tu & ego vnum ſumus. Quid hac vnitate glorioſius?
Quid vltra vel optare poteris vel habere? Vnum cum ſpon-
ſo tu eris? O fœlix fœlicior, imo omnium fœliciſſima vnitas.
Hac vnitate ſe Apoſtolus Chriſto vnitum ſentiebat, cum di-
xit: Quis ſeparabit nos à charitate Chriſti? Tribulatio, an an
guſtia, an fames, an perſecutio, an periculum, an nuditas, an
gladius? Certus ſum, quia neque mors, neq; vita, neq; angeli,
neq; principatus, neq; poteſtates, neq; altitudo, neq; profun
dum, neq; alia creatura poterit nos ſeparare à charitate quę
eſt Chriſti Ieſu. Optemus totis deſideriis, huius charitatis
vinculis ſponſo & domino noſtro colligari: ita vt eius ſequē
tes veſtigia illuc peruenire poſſimus, vbi ipſe eſt qui dixit:
Volo pater, vt vbi ego ſum, illic ſit & miniſter meus.

De cultura & ſpecioſitate interiori noſtræ uineæ.

Caput quintum.

VIſis ex parte his quæ viti ad culturam exterius ad-
hibentur. Nunc ad ipſam vitem iam animum con-
uertamus: vt per quaſdam ſimilitudines illius, no-
ſtram vitem magis propè & propius contemple-
mur. Totum corpus ipſius vitis aliis arboribus & arbuſtis de-
formius inuenitur, & quaſi penitus inutile videtur & abie-
ctū, nec ipſo aſpectu amabile, aut viſui accommodum. Quid
hic dicemus? Corpus vitis noſtræ domini Ieſu ſignificare de-
beret: niſi quod plurimum diſcordare videtur huius deſor-
mitas & forma illius de quo ſcriptū eſt: Speciosus forma præ
filiis hominum. Sunt autem nonnulli, qui hæc verba non ad

G exteriorem,ſed interiorem hominem retorqueant,id eſt ad animam ſiue ad diuinitatem,in quibus nimirum non ſolum ſi lios hominum,ſed etiam filios dei,id eſt ipſos angelicos ſpiritus præcellebat. Tanto enim melior angelis effectus eſt, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. Ne ergo nos huic ſententiæ contradicere videamur,ad manum auctoritates habemus,licet plurimos eſſe ſciamus,qui nondũ omnino ſpirituales effecti,aliud ſentiant,fingentes ſibi quandã ſpiritualem pulchritudinem in corpore domini,& ſi quando audiant dominum ipſum deſpicabilem forma fuiſſe,non patienter ſuſtinent: & ſi lingua taceant,rancore & motu animi contradicunt, non attendentes quod ſcriptum eſt:Spiritus eſt qui viuificat:caro autẽ nõ prodeſt quicquã. Eſaiam quoq; non audiunt, vel inuiti audiunt dicentem in eum : Ecce vidimus eum , & non erat illi ſpecies neque decor:aſpectus eius non erat in eo, & deſiderauimus eum deſpectum & nouiſſimum virorum,virum dolorum,& ſcientem infirmitatem , & quaſi abſconditus vultus eius.& deſpectus. Vnde nec reputauimus eũ.Et nos reputauimus eũ, quaſi leproſum & percuſſũ à deo & humiliatũ.Ecce qualis deſcribitur à propheta.Quid apertius?Et vere talis erat in oculis infideliũ & carnaliũ, qui tãtũ carnem nouerũt intueri. Quod & nos manifeſtis ratio-
H nibus poſſumus approbare. Primum quidem per affectum cõ paſſionis, deinde per defectum paſſionis . Et quia vere ſuſceperat affectiones noſtras , videamus , quomodo affici ſolent homines circa eos quos amant: vt per notum ad ignotum veniamus . Quis neſciat hominem circa amicum ſuum periclitantem ſæpe tanto affectu & dolore moueri, vt corporis ſui detrimentum incurrat?Si hoc præſtat homo homini:quantũ deum hominẽ Ieſum putas homini præſtitiſſe? Si tu pro vno homine per compaſſionẽ, periculũ corporale incurris: quid putas dominũ Ieſum pro omnib⁹ hominib⁹ toleraſſe?Omnes enim ſui erant & omnes mortaliter infirmi erant . Certe nouimus Paulum Apoſtolum de ſe dixiſſe: Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? Et vere eouſque infirmabatur vt ſicut ipſe de ſe fatetur , preſentia eius eſſet deſpicabilis . & ſicut ait: Mundus mihi crucifixus eſt,& ego mundo. Mundus quippe ei crucifixus erat , qui omnia quæ mundi erant,tanquam mortua reputabat.Ipſe vero mũdo etiã crucifixus erat, quia ipſum propter crebras compaſſionum ſimul & paſſionum infirmitates corpore extenuatum & exterminatũ eum mundus abhorrebat nihil in eo inueniens quod pertineret ad ipſum. Si ergo Paulus cũ infirmãtibus infirmabatur, quid benignus Ieſus cum eſſet conſeruus & frater cum conſeruis & fratribus ? Quid dominus & pater pro creatura & filiis ? ardebat Paulus quaſi eſſet radio ſolis accenſus . Quantum ipſum ſolem putas exarſiſſe? Si vſque ad tantam infirmitatem per affectum compaſſionis accendit , qui ſcintillam charitatis habuit: quid ſentiendum putas de ipſa charitate, de cuius plenitudine omnes acceperunt?Nec aliquo modo dubitandum, quin infirmitatem & exterminationem corporis incõparabilem ſuſtinuerit,qui etiã venerat crucem ſuſtinere & præ cęteris tanto magis fuerit confectus, quanto maior in eo fuit cõpaſſionis affectus:qui non ſolum facta, ſed etiã cogitationes inſpexit . Suffragatur his rationibus ſententia ipſius domini ſic dicentis:Hieruſalem Hieruſalem,quotiens volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti ? Videamus quid ſibi hoc velit, quòd dominus ſe gallinæ magis quàm alteri animali voluit comparare:Quia vt à ſanctis patribus tenetur , ideo factum eſt vt exprimatur incõparabilis affectus charitatis . Nullum enim animal circa pullos ſuos tanta compaſſione mouetur, ſicut gallina.Fit enim toto corpore hiſpida, voce rauca,toto feruens animo & omnibus membris infirma,& vſque ad ſupremum defectum perueniens . Si ergo intantum pullis ſuis gallina animal irrationale compatitur:quanto putas optimũ Ieſum humano generi fuiſſe compaſſum? ad quantam putas eum debilitatem & infirmitatem perueniſſe? Quanta ipſum putas macie confectum fuiſſe,qui pro omnibus cognoſcitur doluiſſe ? Vnde Eſaias. Vere languores noſtros ipſe tulit,& peccata noſtra ipſe portauit. Sed ad paſſionis iam defectum veniamus. Paſſionem autem non illum diem vnum appellamus quo mortuus fuit,ſed totam vitam illius. Tota enim vi-

Gallinæ ſe Chriſtus cur compa rat.

ta Chriſti crux fuit & martyrium . Breuiter ergo dicamus, K ſed meditando longius immoremur,quantæ fuerit parcitatis in abſtinentia , quàm prolixus fuerit in vigiliis, quàm frequens in orationibus.In labore , in ſudore vultus ſui, quàm aſſiduus cum circumiret vicos & caſtella euangelizans & curans vndique,& quàm crebrò famẽ pertulit & ſitim ille panis viuus,ille fons aquæ ſalientis in vitam æternam . Videamus illud ieiunium quadraginta dierum & quadraginta nocium , poſt quos eſuriit , & iam à deſerto ad homines redeunti occurramus,& vultum illum amabilem tantis ieiuniis conſideremus afflictum . Et optime poſuit euangeliſta poſt ieiunium eſuriit,vt ſcias Ieſum,non in virtute diuinitatis,ſed humanitatis ſuæ natura ieiunaſſe . Quid enim magnum, ſi in diuinitatis fortitudine quadraginta diebus ieiunaſſet in qua nunquam eſuriit? Sed iam ad illum vltimę diei agonem veniamus, & cauſas deformati corporis nequibimus ignorare . Incipiat ergo conſideratio noſtra in eodem loco , vbi ipſo teſte cum inciperet pauere & tędere,triſtis fuit anima eius vſque ad mortem : ſudor ſanguineus orantis & agonizantis membra copioſè perfudit, ita vt iam non ſolum diſtillaret,ſed gutta guttatim decurreret in terram. Procedamus nunc,& illius noctis incommoda percurramus:quomodo tẽtus,vinctus,tractus,truſus,cæſus,conſputus,colaphis alapiſque percuſſus, ſpinis coronatus, arundine cæſum caput,flagellis acerrimis laceratus,propria cruce onerat⁹,primo portans eam,quæ ipſum poſtea ſtatim fuit portatura. Talem inſpice Ieſum. Quis hic locus deliciarũ?Qualis hic decor ſpeL ciei ? Quis in corpore ſic mactato formæ pulchritudinem quærat?Sed veniamus ad finem. Nudatur Ieſus.Quare?vt tu corporis puriſſimi deformationem valeas intueri . Nudatur ergo bonus Ieſus. Heu mihi. Qui veſtiuit cœlos diuerſis ſyderibus ante crucem expoliatus, nudus etiam vt erat,liuidus cruci affigitur . Heu, candor lucis æternæ nigreſcit in carne pro carne ſaluanda . Et facies quam Cherubim & Seraphim aſpicere deſiderant,erat ex lachrymis turgida . Nudatur dominus,qui ante ſecula regnans decorem induit & fortitudinem , cui canimus : confeſſionem & decorem induiſti amictus lumine,ſicut veſtimento. Spectaculum fit & oppro brium mundo & hominibus,fit tanquam prodigium multis, & commotio capitis in populis caput noſtrum,gaudium noſtrum,honor noſter bonus Ieſus.Sed quid moror ? Exaltato in crucem perforãtur manus & pedes viri optimi benigni Ieſu . Elicitur ſanguis, ſi quis ſupererat . Stat mediator noſter in conſpectu patris ſui in confractione,vt auertat iram eius, ne diſperdat nos. Vere non cadit mente:ſtat conſtanter etiã perſeuerantia bonę voluntatis . O qualem te intueor dulcis Ieſu. O dulciſſime atque amantiſſime bone Ieſu: quis te tam amarę & tam odioſę morti addixit ? Vulnerum antiquorum noſtrorum vnice ſaluator : quis te vſque ad hæc non ſolum diriſſima , ſed etiam turpiſſima vulnera patienda detraxit? M O vitis dulciſſima, bone Ieſu hunccine fructum reddit tibi vinea tua , quam de Aegypto tranſtuliſti ? Expectaueras patienter vſque ad hunc diem nuptiarum tuarum , vt faceret vuas , fecit autem ſpinas. Spinis enim coronauit te: & ſpinis peccatorum ſuorum circundedit te . Ecce in quantam amaritudinem conuerſa eſt vitis non iam tua , ſed aliena. Negauit enim te dicens & clamans. Non habemus regem,niſi Cæſarem. Eiectum ergo te extra vineam vel ciuitatis & conſortij tui, ſacrilegi agricolę occiderunt non ſubito, ſed longo crucis tormento confectum , & multis vulneribus flagellorum & clauorum pariter cruciatum . O quantos habes domine Ieſu percuſſores? Percutit te pater tuus qui proprio filio ſuo,id eſt tibi non pepercit,ſed pro nobis omnibus tradidit te : Percutis temetipſum . Tradis enim in mortem animam tuam, quam nemo poteſt tollere à te ſine te . Percutit te diſcipulus impius traditione & oſculo falſo . Percutit te Iudæus colaphis & alapis . Percutiunt te gentiles flagellis & clauis. Ecce quantum percuſſus & humiliatus es.O quanN ti percuſſores , & quanti traditores tui . Tradidit te pater O tuus cœleſtis: quia ſicut dictum eſt, pro nobis omnibus tradidit te. Sic enim quidam ſeruorum tuorum gratulando dicit de te. Qui dilexit nos & tradidit ſemetipſum pro nobis. O vere admirabile commercium , tradidit ſe rex pro ſeruo,

deus

A deus pro homine , creator pro creatura , innocens pro nocente. Tradidiſti ergo te in manus traditoris illius falſi diſcipuli: tradidit ille te Iudæis , & tradiderunt te illi peſſimi traditores gentilibus ad illudendum & conſpuendum & flagellandum, & crucifigendum . Dixiſti & prædixiſti tu hæc, & ecce facta ſunt. Omnibus enim conſummatis , ecce crucifixus es. Nec ſufficit te vulneratum eſſe, quin & ſuper dolorem vulnerum tuorum addunt , dantes tibi ſitienti vinum myrrhatum bibere cum felle mixtum. Doleo ſuper te domine mi rex, magiſter, & pater, imò & frater domine mi Ieſu Chriſte,amabilis valde ſuper amorem mulierum . Cuius ſagitta nunquam abiit retrorſum.Sagittę enim tuæ, id eſt doctrinæ tuæ acutę, quia viuus eſt ſermo tuus & efficax , & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vſque ad diuiſionẽ animæ & ſpiritus. Nec declinat clypeus tuus in bello. Scuto enim bonæ volũtatis tuæ coronaſti nos.Haſta orationum tuarum non eſt auerſa. Quia etiam pro trãſgreſſoribus oraſti vt non perirent . Quanto magis pro amatis ? Tu leone fortior . Etenim tu leo de tribu Iuda ſuperaſti illum leonem qui circuit rugiens & quærens quem deuoret.Tu aquila velocior. Exultaſti enim vt gigas ad currendam viam, ad implendum myſterium incarnationis tuæ , donec ſicut aquila prouocans pullos ſuos expandiſti alas brachiorum tuorum in cruce , & ſuper nos volitans aſſumpſiſti nos,& portaſti in
B humeris tuis in fortitudine tua ad habitaculum ſanctum tuum in domum familiaritatis & claritatis tuæ, vbi de oue & drachma perdita & inuenta feciſti conuiuium vicinis & amicis tuis beatiſſimis ſpiritibus ipſos hilariter ad tuam congratulationem inuitans, faciens in cœlis gaudium de peccatore pœnitente, & cum talis ſis ac tantus, morte turpiſſima condemnaris,ſpiritumque in manu patris commendando capite inclinato expiras . Venite quęſo & condolete ei omnes qui gaudere deſideratis in domino . Attendite manu fortem noſtrum , quomodo contritus eſt:deſiderabilem noſtrum , quomodo miſerabiliter deformatus eſt : pacificum noſtrum , quomodo in bello peremptus. Vbi eſt rubor roſeus? Vbi candor iuuenilis? vbi in corpore tam contrito decorem inuenies? Ecce defecerunt dies noſtræ diei domini Ieſu,qui ſolus eſt dies ſine tenebris,& oſſa eius ſicut cremium aruerunt.Percuſſus eſt ſicut fœnum,& aruit cor eius , eleuatus eſt & alliſus valde: ſed in decore extrinſeco decorem ſimul vere & decus intrinſecus retinebat . Noli ergo deficere pro ipſo in tribulationibus tuis , quia hunc ſpecioſum forma præ filiis hominum viderunt omnes in cruce qui tantum exteriora intuebantur , & viderunt eum non habentem ſpeciem neque decorem:ſed facies eius abiecta eſt quaſi deformis . De hac tamen deformitate redemptoris noſtri manauit
C precium decoris noſtri,ſed decoris interni. Omnis enim gloria filię regis abintus.Senſerat hæc,quę in Cantico Salomonis proclamat:Nigra ſum ſed formoſa filię Hieruſalem,ſicut pellis Salomonis . Niſi corpus domini Ieſu deforme fuiſſet, cuius nigredinem ſupra pro parte executi ſumus:formoſitatem intrinſecam (quia in ipſo omnis plenitudo diuinitatis) quis enarrabit? Deformemur igitur & nos in corpore extrinſecus cum deformato Ieſu: vt reformemur interius in anima cũ formoſo Ieſu. Conformemur corpori vitis noſtræ in corpore noſtro,vt reformet corpus humanitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.Imitatores ſimus Pauli Apoſtoli,ſicut ipſe Chriſti qui de ſe dicit. Chriſto confixus ſum cruci.Et alibi.Ego ſemper porto ſtigmata Ieſu Chriſti in corpore meo.Bene portabat caractherem paſſionis Ieſu Chriſti in corpore ſuo,cui mundus mortuus erat & ipſe mundo. Fuſcus effectus eſt , quia decolorauit eum ſol paſſionis & charitatis Chriſti. Sciendum tamen quòd ea quæ diximus de deformitate corporis ſpecioſi, nõ de naturali,ſed de accidentali deformitate domini non accuſantes in ipſo defectum naturæ, ſed paſſionis charitatem commendantes.

De *foliis uitis generaliter. Capitulum ſextum.*

EXOlia vitis pene omnium arborum foliis præſtantiora ſunt . Quid autem in foliis , niſi vere vitis noſtræ benigni Ieſu verba commendantur ? Præeminet in foliis vitis : præeminet in verbis dominus Ieſus. Senſant hoc Iudæorum miniſtri qui miſſi, vt addu D cerent Ieſum, reuerſi & culpati dixerunt:Nunquam locutus fuit homo ſic. Non accuſauerunt defectum trunci pulchritudinem foliorum videtes: imò per folia aliquid aliud quàm quod videbatur , in corpore debili latere ſenſerunt . Senſerat enim Petrus qui multis à domino Ieſu recedentibus, & interrogatis ab ipſo duodecim Apoſtolis : Nunquid & vos vultis abire ? Reſpondit . Domine quo ibimus? Verba vitæ æternę habes : & nos ad quem ibimus? abſit , ac ſi diceret. Folia pulcherrima habes quæ nos ab omni æſtu protegant. Da nobis ergo alium pulchriorem , id eſt meliorem te & ibimus ad illum abs te . Quem quia dare non potes, qui omnia potes , ad quem ibimus relinquentes te ? Senſerat horum filiorum, id eſt verborum benigni Ieſu virtutem, quæ loquente ipſo ad turbas in foliorum pulchritudine ſingulari læta non cogitabat,nec tacitè quidem , ſed extollens vocem dixit:Beatus venter qui te portauit:& vbera quæ ſuxiſti. Vere beata imò beatiſſima terra quæ talem tulerat vitem,virgo Maria mater Ieſu : vere & tu beata quæ foliorum pulchritudine conſiderata inter tot calumniantium inſidias, ſola veritati teſtimoniũ audacter præbuiſti. Sed credo quod iam nunc magnam habes , & maiorem habitura ſis huius confeſſionis mercedem ipſa veritate,cui teſtimonium perhibuiſti, iam te confitente coram patre ſuo, & nunc nihilomi- E nus conceſſuro cum dicet calumniatoribus ſuis , Non noui vos:Diſcedite à me maledicti in ignem æternum.Notis vero dicet:Venite benedicti patris mei. Viderunt virorem foliorum veræ vitis Petrus,& Ioannes, & Matthæus, qui ad vnam vocantis vocem illi retia , iſti telonium reliquerunt. Quis virtutem verborum benigni Ieſu enumerare ſufficiat? Quę virtus eſt verborum,quæ verbis illius non commendetur? Nulla profecto. Vis autem audire verba breuiter , quæ tanquam folia refrigerium nobis ab æſtu præſtent vitiorum?

Ad commendationem humilitatis dicit: Qui voluerit inter vos maior eſſe,ſit veſter miniſter: Et,Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare , & dare animam ſuam in redemptionem pro multis. Et item , Qui ſe humiliat, exaltabitur . Ad commendationem manſuetudinis contra iram; Diſcite à me,quia mitis ſum & humilis corde. Et item, Beati mites,quoniam ipſi hæreditabunt terram. Ad commendationem charitatis contra inuidiam, Diligite inimicos veſtros,benefacite his qui oderunt vos & calumniantibus, vt ſitis filij patris veſtri,qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos , & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Ad commendationem alacritatis ad exercitia ſpiritualia contra acediam, ait diſcipulis , Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Et alibi,Quoniam ſemper orare oportet, & nunquam defice F re.Vbi intelligitur orationem non tantum eſſe vocis,ſed deuotionis. Non enim ſemper clamare poſſumus motu labiorũ,ſemper aũt poſſumus bono deſiderio feruere,quod oſtẽdit dominus loquens ad Moyſen tacentem , Quid clamas ad me ? Deſiderium viri ſancti, clamorem appellat:quia lingua profecto tacebat.Vnde dominus in Pſalmo,Deſiderium pauperum exaudiuit dominus:Præparationem cordis eorum audiuit auris tua. Ad commendationem largitatis contra auariciam,Date eleemoſynam,& omnia munda ſunt vobis.Et illud, Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis : vt cum defeceritis,recipiant vos in æterna tabernacula.De diuitiis iniquitatis , id eſt inæqualitatis hoc eſt quæ vobis abundant, cum aliis deficiant,facimus nobis amicos cum illas pauperibus erogamus. vt ſi modo in illos miſericordes exiſtimus: per illos poſt hanc vitam miſericordiam conſequamur. Beati enim miſericordes,quoniam ipſi miſericordiam conſequẽtur. Ad commendationem vero abſtinentiæ contra gulam, Attendite,inquit,ne grauẽtur corda veſtra crapula & ebrietate:& ſuperueniat in vos repentina dies.Et parabolam contexuit de diuite epulante quotidie ſplendidè , qui mortuus petebat guttam aquæ cum eſſet in tormentis à Lazaro quieſcente poſt mortem,nec poterat obtinere , recipiens perpetua mala pro voluptate temporali tranſacta. Ad commendationem caſtitatis contra luxuriam,Audiſtis,inquit, quia dictum eſt antiquis,Non mœchaberis,Ego autem dico vobis, Quia quicunque viderit mulierem ad concupiſcendum eam,

Giam mœchatus est eam in corde suo. Huius verbi folio tegãtur oculi nostri: ne si forte min⁹ cautè referẽtur, eueniat quod Hieremias dicit, Ascendit mors per fenestras nostras. *Hiere.9.* Fenestræ quippe animæ nostrę sunt foramina sensuum nostrorum, scilicet oculorum, aurium, narium, & oris per quos quasi per fenestras quasdam mors ascendit, quoties ad aliqua criminalia appetenda referantur. His & aliis verbis plurimis tanquam quorundam foliorum vmbra per vitem nostram benignum Iesum ab æstu vitiorum refrigeramur, & in virtutum temperie refouemur.

De vmbra foliorum uitis. Capitulum septimum.

SEd quia gratior solet esse vmbra foliorum vitis cum ipsa eleuata super quandam struem lignorum huc & illuc distenditur: videamus si vera vitis nostra aliquando leuata fuerit & distenta, & si qua tunc ad nostram protectionem dulcium verborum folia emiserit, contemplemur. Quod eleuata fuerit vitis nostra: ipsa testatur de se dicens, Ego si exaltatus fuero à terra: omnia traham ad meipsum. Item, Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Eleuatus ergo fuit, quia exaltatus. Manifestum est autem quòd hęc exaltatio de cruce dicta est. Et vide quàm aptè lignorum strues super quam vites solent eleuari, crucem signet. Cancellantur enim, hoc est ex transuerso cõponuntur, & sicut super hæc vitis eleuata distenditur quidem conuenientius. H Cancellantur ligna crucis, eleuatur in illam, distenditur brachiis & toto corpore vitis nostra. In tantum enim in cruce distentus fuit: vt ne numerari potuissent omnia membra eius. Ita enim dixit per prophetam: Foderunt manus meas & pedes meos: dinumerauerunt omnia ossa mea. Quantum fossus fuit, supra dictum est: quantum autem distẽsus, nunc subiungitur: Dinumerauerũt omnia ossa mea, ac si diceret. Tantum distensus sum dextrorsum & sinistrorsum, & à summo deorsum, vt corpore modo in modum tympanicæ pellis distenso, facilè possent omnia ossa mea dinumerari. Respice in faciem Christi tui ô anima christiana, & eleua oculos tuos ad tormenta illius non sine lachrymis, & cor contritum, non sine singultu, & vide quantam tribulationem & dolorem inuenit, dum quæreret te vt inueniret te. Laxa igitur oculos tuos, vt respicias in faciem Christi tui. Ausculta auribus arrectis, sed in dolore tanto quod proferat verbum semel auditũ pro preciosissimo reconde thesauro, in cubiculo cordis tui. Ecce positus est hic in immiti lectulo mortis suæ, crucem dico. Extrema sponsi tui mandata conserua, si vis hæreditatem incoinquinatam & immarcessibilem obtinere. Nec multa sunt, quæ moriens locutus est, facile seruabuntur à voluntaria Christi sponsa.

De septem foliis in speciali. Capitulum octauum.

I SEptem sunt verbula quæ quasi septẽ folia semper virentia vitis nostra cum in crucẽ eleuata fuit, emisit. Cithara tibi factus est sponsus cruce habente formã ligni: corpore autem suo vicem supplente chordarum per ligni planiciem extensarum. Nam nisi ligno affigeretur expassus, neutiquàm verborum sonum ederet tanquam citharizans quibus amplius delectaueris. Obserua diligẽtius. Septem chordas habet cithara. Cantat tibi. Ludit tibi, te ad audiendum inuitat: quæ illam ad loquendum potius debueras inuitare. Vide ergo folia vitis tuæ, & indelebiliter ea memoriæ commendare memento. Hæc autem septem diuersis modis ordinantur, quorum ordo non facile potest inueniri, cum non ab vno euangelista fuerint ordinata. Nos ergo eam secundum quod potuimus inuestigare, ordinamus. Luca referẽte cognouimus, quòd cum crucifixus esset Iesus dixit: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. O foliũ viride. O verbum, summi patris verbo conueniens: Facit bonus doctor, quod iusserat. Orat non solum pro persequentibus & calumniantibus, sed etiam pro occidentibus se. Recondit in thesauro cordis tui hoc folium, vt quotiescuque sæuiunt inimici, memoriam abundantiæ suauitatis Iesu valeas eructare, hoc folium semper tanquam clypeum contra inimicorum insultus opponens. Orat Christus pro suis occisoribus: tu non orabis pro detractoribus? Sed ipsam orationem, diligentius videamus. Pater, inquit, Quare nomen patris ponit? Solent pueri aliquid affectuosius orare volentes nomẽ paternum nominare: vt naturalem dilectionem ipsis ad memoriam reducãt, per quam facilius petitionis suæ consequantur effectum. Sic & redẽptor noster miserator & misericors patiens & multũ misericors & suauis in vniuersis quanuis se à patre sciret semper audiri, tamen nobis commendans eũ quanto affectu sit pro inimicis orandum, nomen posuit charitatis. Tanquam si diceret, per dilectionem paternam qua vnum sumus, supplico tibi, vt exaudias me pro his occisoribus meis ignoscendo. Agnosce filij tui amicitiam, vt inimicis ignoscas, & idem quare sit ignoscendũ, subiungit: Quia nesciunt, quid faciunt. Quid hic dicemus? Nunquid ignorabant se crucifigere eum quẽ crucifigebant? Nequaquam, sed quis esset ille quem occidebant, ignorabant. Si enim cognouissent, nunquam dominum glorię crucifixissent. Nescierũt, quid facerent: quia quantum deliquerunt, nescierunt. Sic cogitandum, sic orandum tibi, quæ sponsa domini nuncupari desideras. Cum in te sæuiunt inimici, cum obloquuntur, minantur, damna ingerunt, & cum in faciem cędunt, imò & cum occidunt: memento folij vitis tuæ, sonum cytharæ tuę recordare, sequere, id est imitare sponsum tuum, & dic ex toto corde. O sponse ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt, id est quantum delinquant, ignorant. Si enim scirent quantam beatitudinem amittant, quantam infœlicitatem peccando incurrunt, vtique non peccarent. Quid enim est quod omnes homines ad peccandũ instigat nisi ignorantia boni, quod perditur: & mali, quod peccando incurritur? Amittitur peccando optimus deus, acquiritur pœna gehennalis, quorum commutationem nullus appetit nisi prorsus insanus. Et vere quicunq; cœli delitias omittentes scienter peccando pœnas infernales inuadunt, insani sunt: nesciunt ergo quid faciunt. Talibus ergo & pro nostra salute & pro illorum ignorantia est ignoscendum & pro ipsis orandum cum grandi fiducia: quia tales preces aures domini violenter irrumpunt. Nimirũ exaudit ipse alios, in quo se voluit exaudiri. Et exaudit⁹ fuit, cum ad prędicationem Petri vno die tria milia, alio die quatuor milia eorum qui in necem domini acclamauerunt sunt conuersi. Quanta in cœlestibus iucunditas cum occisus occisorem, & quilibet Iesus se lædentem orationibus suis perducit ad cœlum? O quanta fuerit exultatio Stephani super conuersione Pauli? qui suis orationibus ad fidem conuersus postea pro fide Christi sicut ipsum lapidauerat lapidatus est, & multa mala quæ antè sanctis ingesserat, propter Christum sustinuit. Sequamur igitur & nos pro inimicis orando, vt illis simul & nobis æternam mereamur obtinere salutem.

De secundo folio. Capitulum nonum.

SEcundum vitis nostræ folium & secunda citharæ nostræ chorda est secundum verbum domini crucifixi, quod ait ad latronem confitentem & crucifixi consortium expetentem, Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Quanti viroris est hoc folium? O quantam dulcedinem resonat chorda ista? Quam subitò ex hoste factus est amicus, ex alieno familiaris, de extraneo proximus, de latrone confessor. O quanta latronis fiducia? Omnis mali, nullius boni conscius sibi, transgressor legis, vitæ simul & substãtiæ raptor alienæ, positus in ianuis mortis in fine vitæ, desperatus de vita præsenti spem vitæ futurę quam toties demeruerat, nunquamque meruerat concipere, eam requirere non formidat. Quis hic desperet, latrone sperante? Sed operępreciũ est diligenter intueri qualis fuerit latro iste: ne si causam spei nesciamus, presumptionis vitium incidamus. Omnes amici & proximi, & noti, fratres quoque, imo & ipsi discipuli vnanimes, & electi de mundo à domino Iesu Christo in tantarum pressurarũ molestia, in tanta confusione, & tantis opprobriis, percusso pastore velut erraticæ oues sunt dispsi. Fugerat quoq; ille discipulus quem diligebat Iesus: Ille ardens à longe sequebatur, signorum immemores diuinorum quæ saluatorem toties viderat operari, imo & ipsi in nomine ipsius fuerãt operati. Et nunc latro inter tot improperia & miserias, imo & inter tot tormẽta crucis & mortis pri⁹ nõ cognitũ cõfitetur, & ab eo fiducialiter petit auxiliũ, qui auxilio videbatur indigere.

A gere. Quem discipulorum tanta audacia inflammauit? Fugerunt omnes eum, quem hactenus fuerant confessi dum viueret. Iste vero quem viuentẽ negauerat, confitetur morientẽ. Orat vero in fide, & spe, & charitate, dicens: Memento mei domine dum veneris in regnum tuũ. Credit profecto in eũ, quem dominum & regem appellat. Quis autẽ petit hoc, quod non sperat? Amat vero eum, cui coniungi desiderat. Quid tali oratori ille bonus pater negaret, qui eum incitauerat vt rogaret, præsertim dum in sede sponsali, in die nuptiali sederet? Sedes sponsalis, crux erat, in qua verus sponsus sponsam suam eccleſiam sibi copulauit, ipsam sibi proprij sacrati sanguinis effusione subarrhans. Exaudiuit ergo Christus animã non iam latronis, sed confessoris sui, sponsam suam, & orantẽ digna responsione confortauit. Amen dico tibi, vere dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Cui tibi? Tibi, qui me confessus es in cruce tormentorum: mecum eris in paradiso deliciarum. Mecum inquit, mira benignitas. Non dicit simpliciter, eris in paradiso, vel cum angelis eris: sed mecum eris. Satiaberis eo, quem desideras: videbis in maiestate, quem confiteris positũ in infirmitate. Nec differo quod promitto: quia hodie mecum eris. Bonus vero & dulcis Iesus cito exaudit, cito promittit, cito dat. Quis de tam pio exauditore, veloci promissore, prompto redditore desperet? Speremus in te, qui nouimus dulce nomen tuum: quoniam non derelinques quærentes te. Accedamus ergo ad te ô bone Iesu mente, qua B possumus, sedentem in throno maiestatis orantes, vt illuc à te & ad te mereamur introduci quo ingressus est tuus latro, te confessus in throno crucis.

De tertio folio. Caput decimum.

PRæparemus nunc visum pariter & auditum cordis nostri ad videndum tertium folium vitis nostræ. Mulier, inquit, ecce filius tuus. Ecce mater tua. Verbum bonum & suaue, verbum mirabile, magnũ continens piæ charitatis affectum. Certe nos legimus dominum Iesum, maxime cum ad ætatem prouectam accesserat, charissimæ matri suæ familiarius adhæsisse, & cum ipsa frequentius conuiuatum esse, & præ cæteris mitius allocutum. Sed quantus in ipso fuerat circa matrem charitatis affectus iam corporaliter recessuro, breuibus intimauit verbis, & vt crucis suæ taceam passionem, quanta circa beatam matrem compassione mutua credis affectum fuisse cor, cuius mitissimum tam validodoloris sui gladio transuerberatũ perfecte sciebat, adauxit vulnerum passionem materna compassio, quàm contritissimo corde, manibus complosis, oculis lachrymarum torrente fluentibus, vultu cõtracto, voce querula, & totis viribus cordis destituta, viriliter cum vidit sibi astare pendenti. Quoties ipsam ad illa immitia verecundos putas oculos eleuasse: si tamen eos aliquãdo inde deflexit, vel si præ nimio fluxu lachrymarum potuit intueri. Quoties ipsam propter verecundiam virginalem pariter & immensitatem doloris stantem vt æstimo, capite cooperto ingemuisse putas lugendo filium, & dicẽdo fili mi Iesu, Iesu fili mi. Quis mihi det, vt tecum & propter te moriar, fili mi dulcis Iesu? Quoties ipsam præ immensitate doloris credis potuisse deficere, à quo ipsum summe miror etiã mortuam non fuisse. Moriebatur viuens, viuendo ferens dolorem morte crudeliorem. Sed ne moriendo deficeret, à filio pro ipsa mortalitate confortata est. Confortata est intrinsecus, exterius vero & verbis & factis pie consolata. Quomodo stabat iuxta crucẽ Iesu mater eius? vere iuxta crucem stabat, quia crucem filij prę cæteris mater maiore cũ dolore ferebat. Stabant & aliæ, sed proxima hæc. Cum ergo vidisset Iesus matrem & discipulum stantem quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier ecce filius tuus. Ad discipulum ait, Ecce mater tua. ac si diceret: Tu me filio corporaliter priuaris, vnde tibi amicum præ cunctis dilectum in filium do, cuius præsentia interim dum absum, consoleris. Tu vero me patre spoliaris, vnde hãc matrem mihi charissimam tibi in matrem do. Conseruate iura mutuæ charitatis adinuicem. Tu istum filium, tu istam matrem habendo. O quàm munificus factus es in nuptiis tuis rex & sponse bone Iesu? Quàm large quæ habuisti omnia tradidisti? Ecce ipsis crucifixoribus tuis orationis affectum, latroni paradisum, matri filiũ, filio matrẽ, mortuis vitam, manibus patris animam tuam, toti mundo signa potentiæ tuæ contulisti, pro redimendo seruo non ex parte, sed totum sanguinem ex multis & largis foraminibus effudisti, proditori tuo reatus sui pœnam, terræ corpus non corrũpendum, sed ad tempus reddidisti. Sed mouet me, quòd cum dixisset: Mulier ecce filius tuus, subiunxit, Ecce mater tua. cũ vtique etiã si hoc non subiunxisset, necessarium fuisset eã esse matrem illius, qui in filium sibi datus erat. Sed hoc mutuæ charitatis affectum mihi commẽdare videtur. Sunt enim nõnulli qui ab omnibus amari volunt, sed nullos affectu mutuo complectuntur. Nolunt, vt eorum labores & dolores alleuiẽtur: & cum ferantur à pluribus, ipsi nullius onera volunt portare, &c. Non hoc enim Christus docuit aut fecit. Portauit eñ onera tua, inuitans te, vt & tu onera portes illius, id est vt tu passiones illius imiteris. Christus enim passus est relinquẽs nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius. Hoc & docuit cum matrẽ discipulo, & matri discipulum mutuo commẽdauit: nimirum nolens, vt charitas spiritualis ex vna parte frigida remaneret: sed vt simul dormientes, id est in vera & pura charitate simul quiescentes mutuo calefiant, id est alter ab altero ad charitatis exercitia mutuo accendantur. Hoc enim est efficax signum veræ & puræ charitatis, quòd ij qui spirituali dilectione spiritualiter connectuntur per puram charitatem, ad exercitia spiritualia alterutrum accendunt vt deuotius orare, sæpius genu flectere, frequentius disciplinam corporalem suscipere libeat, præcipue cũ nec inuideat, imo vt cõ E gaudeat amans quisque, si tertius vel quartus vel plures ad charitatem illius quem amant, se adiungant: dũ modo tales sint, quorum familiaritas non sit suspecta, & in iis omnibus, & in iis similibus charitatis feruore perseuerantiam conseruãt. Non enim bonum videtur habuisse fontem riuus charitatis aliquando decrescens. Amemus ergo & nos inuicem, & amoris efficaciã operibus approbemus: quia talis charitas ex deo est, quæ finis est præcepti, & quæ legem implet.

De tribus uerbulis charitatis. Caput undecimum.

SED in tribus verbulis pertractatis tres charitatis species mihi commendari videntur. Vna, quæ habetur ad amicos etiã recõciliare volẽtes, de qua dicit Ioan. Diligamus dominum, qui dilexit nos, cum adhuc essemus inimici, & hoc est summa & magis admiranda dilectio. Diligere enim inimicos magis diuinum est quàm humanum. Secunda, quę habetur ad eos qui aliquãdo fuerunt inimici, sed petita reconciliatione, in gratiã sunt recepti. vnde Paulus, Reconciliati sumus deo per sanguinem ipsius. Tertia, quę habetur erga eos qui nunquã fuerũt inimici, de qua idem: Operemur bonum ad omnes, maxime autẽ ad domesticos fidei. Prima autem charitatis species nobis cõmendatur in primo verbo, vbi dominus Iesus orat pro inimicis. Secunda, vbi latroni petenti paradisum, promittit. Ter- F tia, vbi amicos præcipuos committit. Tegamur ergo horum vmbra foliorum. Audiamus & exaudiamus hos nostræ citharę sonos dulcissime modulantes, & à feruore omnis inuidię, odij, iræ, & ab omni amaritudine detractionis, adulationis, simulationis, adiuuante domino qui est vera charitas, temperemus ipsum in omnibus charitatis speciebus, animo simul & operibus imitantes.

De quarto folio, Caput duodecimum.

SED iam ad quartum folium vidẽdum & quartam chordam audiendam, oculum simul & aurem cordis adaptemus. Acutos petit hoc folium oculos, aures bene purgatas hæc chorda: imo & ipse purgare & acuere potest aures & oculos, quia iam non simpliciter hoc verbum vt cætera dicit dominus Iesus: sed vt testatur Euãgelista, circa horam nonã exclamauit Iesus voce magna, Heli Heli lammasabacthani: quod est interpretatum, Deus meus, deus meus, vt quid dereliquisti me? Qui oculi folium hoc non videant? Quæ aures hanc chordã non audiant? Quare ergo clamauit, nisi vt fortius audiatur? Quanti fuit doloris putas acerbissima hæc magnitudo, cum hoc dominus Iesus toto corpore distensus clamabat? Sed caue ne propter clamorem putes ad impatientiam dilapsum dominũ Iesum. Cum enim

לְמָה שְׁבַקְתָּנִי *Lamma sabachthani.*

G enim in ſumma crucis eſſet amaritudine, nihil exiuit de eius corde, niſi dulcedo. Patientiam enim ſicut in ſequenti folio & chorda oſtendemus, in amariſſima paſſione retinuit, & ſui doloris magnitudinem oſtẽdit: quod in beato Iob, qui interpretatur dolens, & verbis & factis eius prius oſtenſum fuit, qui auditis nunciorum verbis amaritudinem animi foris oſtẽdit in verbis. Sciſſis enim veſtibus & tonſo crine capitis, corruit in terram. Ecce magnitudo doloris. Poſt hoc ait, Dominus dedit, dominus abſtulit, ſicut domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen domini benedictum. Ecce virtus patientiæ. Si patienter ſuſtinuit Iob miſerias ſuas, quanto patientius putas ſuſtinuiſſe crucem ſuam pro qua ſuſtinenda venerat? Quòd autem hæc verba loqueretur ex perſona hominis aſſumpti, qui cum ipſo deo filio vna perſona fuit, patet per hoc quod ait: Dominus deus meus: quod vtique non diceret ipſe qui vnus eſt deus cum patre, niſi hominem aſſumpſiſſet. Quid eſt autem hoc quod ait, Vt quid me dereliquiſti? Nũquid pater vnicum ſuũ filiũ poterat derelinquere? Abſit. Sed pro toto corpore ſuo: id eſt pro ſe & pro tota eccleſia loquitur iſta. Caput enim noſtrũ dominus Ieſus volẽs vnitatem cõmendare & charitatem ſuã quam habet ad eccleſiam ſponſam ſuam, ſe quoque in omnibus membris ſuis paſſurum oſtẽdit. Quia nunc in capite ſuſtinuit paſſionẽ, hoc eſt in proprio corpore, quod aſſumpſit de virgine: clamat autem ſe derelictũ, qui derelinqui non poterat, quia multa membrorum ſuorum ad H tantam tribulationem erant ventura, vt à deo derelicta penitus viderentur. Quorum perſonam geſtabat ille, qui dicebat: Qui cuſtodiebant animam meam, concilium fecerunt in vnũ, dicẽtes, Deus dereliquit eum, perſequimini & comprehendite eum, quia non eſt qui liberet eũ. Quod & ipſi benigno Ieſu in tormento crucis improperatum eſt, Si filius dei es, ſaluũ te fac. Poteſt & ita accipi, quòd dominus prævidẽs aliquos, imo plurimos in corpore ſuo, qui ab vnitate eccleſię ſuę per hæreſes, ſiue per alia criminalia peccata erãt receſſuri, illorũ perſonã in ſe transfigurãdo, clamabat: Vt quid dereliquiſtis? Ac ſi diceret. Quare aliquis eorum abiit retrorſum, vt pereat ab vnitate corporis mei, qui tãto cruciatu mihi ſunt vniti. Vnde ex perſona martyrum dicitur in Pſalmo, Adhæſit in terra vẽter noſter. Per ventrẽ qui eſt mollior, & infirmior pars hominis, ſignantur illi qui carentes patiẽtia & firmitate perſeuerantiæ, & propter hoc in acerbitate tormentorum deficientes adhæſerunt in terra, id eſt terrenis conſiliis & actionibus conſenſerunt. Nos autem qui adhuc in tribulationibus quotidianis verſamur, qui ſpectaculum facti ſumus mundo & angelis, & hominibus, & tanquam purgamenta huius mundi & peripſema omnium vſque adhuc, inenarrabilem ſpiritus fiduciã concipiamus ex hoc præcipue, quòd ipſe dominus cõſolator omnium preſſurarum, tanta vnitate ſpiritus & charitatis nobis coniunctus eſt, vt etiã perſonam noſtræ infirmitatis in ſe tam manifeſtis verbis transfigurare dignatus ſit, qui I adhuc etiã apud patrem oſtenſione vulnerum ſuorũ interpellat pro nobis orans ne derelinquatur in inferioribus mẽbris ſuis, qui in ſe capiti ſuo nequaquã potuit derelinqui. Et quomodo membra deperirent, quæ in voluntate capitis ſui ſuam ſciunt conſtare ſalutem? Nũquid aliquod membrorum eſt in mortali corpore noſtro, cui non condoleat caput noſtrũ? Si affligitur pes vel manus, ſtatim clamat caput per linguã, Cur affligor? clamabat dominus ad Saulum in membra ſua ſeuiẽtem, Cur me perſequeris? cum ipſe tamen ſecurus remaneret in cœlo. Benedictus ſit dominus Ieſus, qui primo in ſe pro nobis pati dignatur tribulationem, quam exigente iuſtitia patimur, ſuam reputans & clamans, Cum ipſo ſum in tribulatione, vt ſecurius confidamus.

De quinto folio uitis, Caput decimumtertium.

QVintum folium ſiue quinta chorda breuis quidem videtur, ſed ſi diſcutiatur, ſi diligentius conſideretur: ad amoris indicium efficaciſſima poterit inueniri. Ait enim Euangeliſta, Videns Ieſus, quia omnia conſummata eſſent, vt implerentur ſcripturæ quę impleꝺæ erant, illæ vtique quæ dicunt, Dederunt in eſcam meã fel, & in ſiti mea potauerũt me aceto. Subiungit enim Euãgeliſta, Vas ergo poſitũ erat aceto plenũ, & currens vnus impleuit ſpongiam aceto, & circũponẽs hyſſopum, dabat ei bibere. K Alter vero Euangeliſta plenius exponẽs quomodo ſcriptura ſit impleta, etiam fellis facit mentionẽ, ita dicens: Et dabant ei vinum myrrhatum bibere cũ felle mixtum. Fractus mẽbris omnibus dulcis Ieſus, voluit puniri & linguã. Dedit ergo ei illa vitis aliena conuerſa in amaritudinem de fructu ſuo potũ amarum, potum non potandum, ſed potius deguſtãdum, quia ad pœnam linguæ ſufficit acetũ guſtaſſe. Sed licet hoc ad impletionem ſcripturæ in veritate patratæ ſint, tamẽ hoc verbo Sitio, aliquid aliud ſignificari videtur. Puto enim quòd hoc liquidò immenſitatẽ nobis ardentiſſimę charitatis voluit cõmendare, quia ab homine ſitiente multò ardentius deſideratur potus, quàm cibus ab eſuriente. In ſe ergo oſtendens dominus Ieſus deſiderium illius rei quæ ardentiſſime concupiſcitur, per illam figurari ardorẽ ſuę charitatis oſtendit, licet etiã veraciter poſſumus accipere, quòd ſitiuerit qui per totũ corpus ſacrati ſanguinis effuſione ſiccatus oſſa habuit ſicut cremium arefacta. Sed non ſatis credibile eſt ipſum de ſiti corporali dixiſſe, vt potum peteret carnalem, qui in inſtãti ſe ſciebat carnaliter moriturum. Sed potius deſideriũ ardẽtiſſimum ſalutis noſtrę ipſum credimus ſitiuiſſe. Sed eſt quod moueat nos: quia cum inſtaret hora paſſionis extremę, procedẽs ad orationem dominus Ieſus procidit in faciem ſuã, orãs & dicens: Mi pater, ſi poſſibile eſt, transfer hunc calicẽ à me, & hoc non tantum ſemel, ſed ſecundò & tertiò fecit. per calicem quem bibiturus erat, proculdubio paſſionem ſignificãs, quam erat paſſurus: nunc vero eodem calice paſſionis iã ebibito dicit, Sitio. Quid eſt hoc? antequam guſtes ô bone Ieſu, L petis calicem omnino auferri: & poſtquam obediſti, ſitis? vt video, mirabilis potator es tu. Nunquid vino iocunditatis, & non potius vino compunctionis & ſummæ amaritudinis repletus fuit calix tuus? Imo verò compunctionis amariſſimę plenus eſt, qui non ſitim, ſed potius potanti faſtidium generare deberet. Sed vt exiſtimo ante paſſionem, calicẽ ipſius tui patris à te transferri oraſti, non vt paſſionem declinares pro qua veneras patiẽda, & ſine qua ſalus humano generi nõ adeſſet: ſed ne putaret quis te verum hominem amaritudinẽ non ſenſiſſe propter claritatis vnionem verbis petentibus ca licem à te transferri ſemel, & bis & tertiò ſummam acerbitatem paſſionis tuæ dubitantibus indicaſti, nobis quoque te ſequentibus doctrinę & exempli formam præſcripſiſti, quòd imminentibus periculis, etiã cum ad vtilitatem noſtram pertineant, poſſe & debere à nobis dominũ frequentius exorari, vt flagella iracundiæ ſuæ à nobis dignetur auertere, nihilominus & ſi tamen ablata non fuerint exemplo paſſionis tuę gratanter, patienter & viriliter cum omni perſeuerantia tolerãda ſunt. Quando autem paſſionis calicem quem antea rogaueras auferri, iã exhauſiſti, dixiſti: Sitio. dilectionis erga nos tuæ magnitudinem commendaſti, tanquam diceres, Quamuis paſſio mea tam acerba fuerit, vt quantum ad humanitatis ſen M ſum illam declinare potuerim: tamen tua ò homo me charita te vincente, & ipſa tormenta crucis ſuperante, adhuc plura & maiora ſi neceſſe ſit, ſitio ſubire tormenta. Nihil enim eſt, quòd detrectem pro te pati, pro cuius precio animam meam pono. Imitetur ergo quælibet fidelis anima ſponſum ſuum dulcem Ieſum tantæ amaritudinis poculum ſitientẽ, pro ipſa pariter & ebibẽtem, & ſicut ipſa etiã pro ipſo ebibat per aduerſa præſentia: ſitiat quoque & ipſum dulciſſimum ſpõſum ſuum, cuius dulcedinem ex amaritudinibus præſentibus melius poterit conſiderare, malisque exhauſtis propter eum cõſidentius ipſum ſitire poterit, & dicere cum Propheta: Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem dei. Et iterum, Sitiuit in te anima mea, q̃ multipliciter tibi caro mea.

De ſexto folio uitis, Caput decimumquartum.

IN ſexto folio vitis ſiue in ſexta chorda citharæ nobis virtus perſeuerantiæ commendatur. Ait enim Euangeliſta, quòd cum accepiſſet dulcis Ieſus amaritudinem aceti, dixit: Cõſummatum eſt. Quid eſt hoc? Supra dictum eſt, quòd videns dominus quia cõſummata ſunt omnia, vt implerentur ſcripturæ, ait: Sitio. Et cum guſtaſſet acetum ſibi porrectum, ſubiunxit: Conſummatũ eſt. Conſum-

A Conſummatum quippe eſt, id eſt perfectum fuit teſtimonium ſcripturæ, quæ dicit, Dederunt in eſcam meam fel: & in ſiti mea potauerũt me aceto. Et per hoc omnis ſcriptura quæ de ipſo erat, conſummationem accepit. Sicut ergò caput noſtrũ pro peccatis noſtris acerbitatem ſuſtinens paſſionis vſq; ad conſummationem, id eſt vſque ad perfectionem omnium ſcripturarum quæ de ipſo erant perfeuerauit patiẽter, ita & nos ſi huius capitis membra eſſe volumus in omnibus aduerſitatibus noſtris virtutem perſeuerantiæ conſeruemus, vt ad finem omnium paſſionum noſtrarũ ipſo benigno Ieſu duce venientes cum ipſo confidenter poſſimus dicere: Conſummatũ eſt. Hoc eſt, tuo adiutorio, non mea virtute bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidẽ ſeruaui. Redde ergo, quòd legitime certantibus in agone te promittente, repoſitum eſt, ſcilicet coronam iuſtitiæ, quam tu iuſtus iudex reddes in tua die. In illa die quę nubilum non habet: in illa die quę in atriis tuis melior erit ſuper milia dierum, in qua tu ſolus, id eſt ſingulariter ſol eris. O ſol iuſtitiæ benigne Ieſu Chriſte lucẽs in virtutẽ tua, reddẽs temetipſum in præmium ſempiternum, omnibus qui perſeuerauerunt in agone certaminis. Recipiẽt enim à te ſplendorem ſempiternum, in quo ſine fine fœlices lætantur. Hunc autem ſplẽdorem nullus poterit adipiſci, niſi *Gregorius* qui perſeuerauerit vſque in finem. Quia nimirum virtus boni operis perſeuerantia eſt. Huic ſoli redditur corona iuſtitię. Quid enim prodeſt eſſe bonum, eſſe ſapientem, eſſe potẽ- B tem, ſi non perſeueraueris vſque in finem? Bonus erat Saul & optimus, quia docet ſcriptura, quòd non erat vir melior eo in populo Iſrael. Sed ad quid deuenit? Cecidit, cecidit & reprobus factus eſt: ita vt non obediret voci domini, prophetã contemneret, à ſpiritu malo vexaretur, virum innocentem perſequeretur vſque ad mortem. Tandẽ vero conſuleret Phitoniſſam, & ab alienigena miſerabiliter interiret. Quis vero ſapientior Salomone? Sed deficiẽs à præceptis domini, & cõiunctus mulieribus gentilibus fabricauit diis, imo dæmonib⁹ illarum templa, ita vt ipſe cum illis idola adoraret. tanto magis in ſtultitia deſipiens & deiectus, quantò prius in ſapientia fuerat eleuatus. De quantis legimus in vitis patrum, viris potentibus in vigiliis & in ieiuniis, in laboribus ſupra modũ humanum, imo & in miraculis coruſcantibus qui ceciderunt, quia non perſeuerauerunt vſque in finem. Qui perſeuerauerit vſq; in finem, dominus inquit, hic ſaluus erit. Finis, non pugna coronat. Lauda nauigantis fœlicitatẽ, ſed cum venerit ad portũ. Vnde, Cœpiſti melius, quàm deſinis: vltima primis Cedunt, diſſimiles hic vir & ille puer. O quantũ humilitatis tibi iure incutiet & timoris, cum aduerteris ſummum angelorum cum magna multitudine ſequacium ſuorũ in cœlo cecidiſſe, hominem protoplaſtum cum vxore ſua à paradiſo eiectos fuiſſe, tot bonos, ſapientes, potẽtes in terra noſtra periſſe, quia ad bonorum operum conſummationem nõ per- *Hemiſtichium.* C uenerunt? Eſt enim alius alio iuſtior: & neſcit vtrum amore vel odio dignus. Quare? Quia ignorat ſi perſeueraturus ſit, ſi coronandus ſit. Eſt autem efficax medicamẽtum quod huic timori apponamus: videlicet fiduciam, ſpem & fortitudinem noſtram ponamus in eo, cui canit Pſalmus: Adiutor meus, tibi pſallã: quia deus ſuſceptor meus es, deus meus, miſericordia mea. Et de quo Eſaias: Ecce deus ſaluator meus, fiducialiter agam & non timebo: quia fortitudo mea & laus mea dominus, & factus eſt mihi in ſalutem. Quicunque enim ceciderunt, ideo profecto ceciderũt, quia magis de ſe, quàm de deo præſumpſerunt. Aedificauerunt quippe domum intentionis ſuæ ſuper arenam. Imminente ergo tempeſtate tentationum fluxerunt flumina, id eſt concupiſcentiæ tranſitorię perſuadẽtes appetitũ, & flauerunt venti ſuperbię & vanæ gloriæ, & ceciderunt domus illorum, & omnia facta eorũ deſtructa ſunt: quia ſuper arenam, id eſt ſemetipſos ædificauerunt de propriis nimirum viribus confidentes. Nos autem multo melius fundamẽtum ponentes illum, ſ. de quo dicit Apoſtolus: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter iſtud quod poſitũ eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Securi ædificemus ſuper illud bona opera, quæ quãdiu illi inhæſerint, fundamenta corruere non poterunt, donec ipſo adiuuante qui cœpit, ad conſummationem debitam perducantur.

De ſeptimo folio uitis. Caput decimumquintum. D

NVnc vero vltimum folium vitis noſtræ vel vltimã chordam citharę noſtrę conſideremus: vt indelebili memoriæ commendemus, imo & ore indefeſſo ſemper ruminemus: Pater, ait bonus ille Ieſus, in manus tuas commendo ſpiritum meum. Litera plana eſt. Quid eſt autem quòd ille coæternus & conſubſtantialis patri filius animam ſuam ita manifeſte in manus patris commendabat, cui non minus commendata etiã eſſet, ſi hoc non dixiſſet? In euangelio Ioannis habemus, q̃ cum dominus Ieſus ſuſcitaturus eſſet Lazarũ, dixit: Gratias tibi pater ago, quia me ſemper audis, ſed propter aſtantes dixi, vt ipſi credãt, quia tu me miſiſti. Ita profecto & nunc. Quãuis ſciret animam ſuam ſanctiſſimã patris eſſe manibus cõmendatam, qui paulo ante dixerat: Venit princeps huius mundi, id eſt Sathanas, & in me nõ habet quicquam. Tamen vt erudiret hos qui terra ſumus & cinis, vt ſpiritum noſtrum diſceremus patris æterni manibus commendare, ne ab huius mundi principe cum à corpore egreſſus fuerit, comprehendatur, qui in nobis heu non pauca quæ ad ipſum pertineant, inueniet, cũ ipſe qui peccato nil debebat, imo etiam qui tollere peccata aduenerat, ſpiritũ ſuum puriſſimũ à puriſſimo corpore egreſſurum non vtique neceſſitatis, ſed exempli gratia, patris ſui manibus commendauit. Quòd & nos ſub ſpe gratiæ & miſericordiæ poterimus facere, ſi ſub vmbra foliorum præmiſſorum latuerimus, ſi ſonos chordarum citharæ noſtræ auribus cordis audierimus, ſcilicet ſi ore pro inimicis, ſi pœnitentibus qui in nos peccauerũt E ex toto corde remiſerimus, ſi proximis noſtris mutuam repẽderimus charitatẽ. Si in omnibus tribulationibus noſtris ſpe rauerimus in eo, qui propter nos homo factus eſt, vt vnitus noſtræ naturæ eſſet nobiſcum: Si ardenti deſiderio proximorum ſalutã deſiderauerimus, & poſtremò ſi in bonis operibus ad conſummationem perſtiterimus: inquãtum hic egerimus, fiducialiter poterimus dicere æterno patri cum domino Ieſu: In manus tuas domine commẽdo ſpiritum meum. Semper orantes dum viuimus, vt in iis verbis quibus ipſe ſpiritũ emiſit, præſtare dignetur nos etiam ſpiritum noſtrum emittere, & ſuis efficaciter manibus commendare. Ecce ſecundum quod potuimus nõ quod debuimus nec ſecundum quod voluimus, vitis noſtræ deſuper extenſæ folia ſeptem veſtræ oſtendimus charitati, quæ non ſatis eſt tantum intueri, ſed potius eſt accedendum, & ſub vmbra illorum ſedẽdum, vt poſſimus cum ſpõſa veraciter dicere: Sub vmbra illius quem deſiderabam, ſedi. Cuius? Illius ſponſi vtique, cuius folia vmbram tantò habent latiorem, quantò ipſe ſpõſus verbum ſummi patris verba habet virtutibus amabiliora viciniora q; ſaluti, magis accommodata pietati, & omnium intellectui promptiora. Quãuis enim in omnib⁹ & Apoſtolis locutus eſt, ille bonus Ieſus, nullius tamen verba reperies omnino, quæ ita & fortibus & infirmis, id eſt doctis & indoctis, ſapientibus cõueniant & in- E ſipientibus, vt verba doctiſſimi verbi domini Ieſu. Nam ſicut ait quidam: Dulcius ex ipſo fonte bibuntur aquæ. Sciendum autẽ quòd in vmbra foliorum iſtorum, id eſt in verbis domini meditandum eſt die ac nocte, quorum vmbra tũc profecto pegimur cũ quoties à vicinis per tractatores aliquod verbũ de ſcripturis euangelicis nobis adducimus, cuius monitis & auctoritate irruentibus in nos vitiis reſiſtamus, verbi gratia: Si tẽtatus à ſuperbia videlicet vt velis prę eſſe, ſubeſſe nolis: occurrit tibi ſtatim verbum domini dicẽtis: Qui voluerit inter vos primus eſſe, ſit omnium ſeruus: quia ſicut qui ſe exaltat humiliabitur, ita qui ſe humiliat exaltabitur. Si infeſtat te ardor iracundiæ, habes ſtatim folium vitis noſtrę, quod illi feruori opponas verbũ illud, ſcilicet quòd omnis qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus eſt iudicio: & ſic contra ſingula tentamenta verba inuenies, quibus ab æſtu vitiorum defendi poſſis, & virtutẽ temporis confouere ipſa vite benigno Ieſu nobis præſtante ſubſidium.

De iocunditate florum. Caput decimumſextum.

DEinde ad florum iocũditatem animum inclinemus, imo vere eleuãtes videamus quomodo floruerit vitis noſtra. Floruit enim & tãtò vberius, iocũdiuſq; cæteris;

G ceteris, quantò ipsa melior omnibus, cuius magnificentia ele
nata est super cœlos, sub cuius pedibus omnia sunt subiecta,
quamuis nostra charitate deuinctus, ad tempus paulominus
ab angelis fuerit diminutus. Ná propterea exinaniuit semet-
ipsum formam serui accipiẽs, & plantatus est in terra nostra,
& corporis nostri deformitatem accepit. Fronduit; & flo-
ruit, & fructus plurimos attulit: vt per hoc quòd nostræ hu-
manitati vnitus est, suæ diuinitati nos vniret. Sed quia sine
flore non peruenitur ad fructum, floruit ille benignus Iesus.
Qui sunt flores eius, nisi virtutes? Floruit enim mirabiliter &
valde singulariter & excellenter vitis hæc, non vno florum
genere sicut aliæ vites & arbores: sed omnium florum spe-
ciem in se continebat. Aliorum enim sanctorum alius alio ca
stior, alius alio patientior, alius alio in charitate feruentior:
ista vero vitis omnibus angelis & hominibus in humilitate,
patientia, castitate, charitate, & cæteris virtutibus omnibus
præeminebat. Habuit ergo vitis ista vera non vnius, sed om-
nium florum speciẽ. Violam humilitatis, lilium castitatis, ro-
sam patientiæ & charitatis, & florem abstinentiæ quẽ crocũ
appellamus. Quàm iocũdus vt putas erit fructus vitis nostræ
tanta iocũditate florẽtis? Sed iam singula etiã de iis floribus
Ad flores digreditur à uite. vitis nostræ ipso annuẽte aliqua disseramus, hoc tamen pre-
uiso q flores in iocũditate visus, & in suauitate odoratus ma
xime considerantur. Comedi vero non solent, nisi quòd apes
de quibus floribus cibum dulcissimum sugẽdo colligunt. Di
H ximus autem quòd nullus flos, id est nulla virtus per quem-
cunque florem significata deest viti nostræ. Quæ enim virtus
deesset in domino virtutum?

De flore humilitatis, *Caput decimumseptimum.*

PRimo ergo de flore humilitatis, id est de viola vi-
deamus, quare flos violaticius humilitatem signi-
ficet, statura, situs, odor, color, & vis ipsius flo-
ris manifestant. Statura enim, id est quantitas
ipsius modica est. Quis enim flos hoc flosculo minor est? Nã
& humiles in oculis suis parui sunt. Sic enim ait de se ille A-
postolus, qui omnibus plus laborauerat. Ego sum minimus
omnium Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus. Vides, vt hic magnus, quàm paruus sibi erat? Et miro modo fit, vt iis quibus conscientia secura est, qui nihil sibi con-
scij sunt, tam humilia de semetipsis sentire contingat. Situs
Situs violæ huius floris terræ est proximus, & optimè. Ita enim habes
docentem Apostolum: Non alta sapientes, sed humilibus cõ-
sentientes. Non habent hanc proprietatem istius floris, qui
se aliis meliores putant, vel aliis meliores videri volunt: quã-
uis sibmetipsis parui sunt. Sunt enim nonnulli qui quidem in
conscientiis suis se subiectos iudicant, sed tamen videri fo-
ris volunt aliis meliores. Isti staturam huius floris habẽt, qui
sibi intus in animo parui sunt: situ vero non habent, quia vo-
I lunt foris super alios eleuari, de quibus dicit Salomon: Men-
sura & mensura, pondus & pondus. Abhominatio est domi-
no. Et in lege Moysi duplex pondus prohibetur haberi. Du-
plex quippe pondus habet qui sibi malorum cõscius, malum
se iudicat: aliis vero vult foris bonus & aliis melior appa-
rere, suo iudicio terrę proximus est, & aliis cupit eleuatus vi-
deri. Agitantur ii quicunque tales sunt vitio hypocriseos, de
quibus in sermone quem de paruis conscripsimus, plenius su
mus elocuti. Odor violæ suauis est, & salubris, quia etiam
Odor. apud ipsos superbos laus humilitatis exaltatur. Ipsa enim
fama laudabilis, suauitas est odoris & vere salutaris est: &
nonnunquam de laude humilium auditores emendantur, etiã
si sint tales qui istum odorem amittant licet diligenter consi
derent. Color sicut apparet abiectus est, illis præcipue qui
Color. virtutem flosculi ignorant: sed vim floris agnoscentibus: fit
etiam ipsius floris despectio commendabilis & dilecta. Hoc
in ipsius humilitatis magistro benigno Iesu facile agnosce-
mus secundum illud verbum Apostoli, Nos inquit, prædica-
mus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, genti-
bus vero stultitiam. Ipsis vero vocatis sanctis Christum dei
virtutem & dei sapientiam: nimirum Christus crucifixus vio
la est. In cruce enim humilimus factus est. In hac humilitate
solum colorem intuentibus Iudęis & gentibus ipse color vi-
lis apparuit, nobis vero qui virtutem agnoscimus passionis,
ipsa etiã humilitas despecta, humilitas Christi placet, & per K
humilitatem maxime commendatur. Despectui ergo colo-
ris adiungatur, quæ latet virtus floris interior: vt per inte-
riorem virtutem, hoc quod exterius vile videtur, non contẽ-
natur, verum amplius diligatur. Nunc ergo perfectiori & pu
riori oculo intueamur quãtũ floruerit ille flos singularis, de
quo scriptũ est: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de ra
dice eius ascẽdet, & requiescet super eũ spiritus domini. Bo
nus flos super quem spiritus domini sanctus requiescit, & li-
cet flos hic noster dominus Iesus qui de se dicit: Ego sum
flos campi, omnium in se filiorum habuit virtutem & deco-
rem sine diminutione aliqua, nulli tamen flori magis conue-
nit, quàm violæ, vt in eo spiritus sanctus requiescat. Nec ego
hoc affirmo, sed ipse qui dicit: Super quem requiescet spiri- *Esa.6.*
tus meus, nisi super humilem & quietum, & trementẽ sermo-
nes meos? Quid apertius? Nunquid nõ potuisset rosam patiẽ
tiæ & charitatis, lilium castitatis, crocum abstinentiæ cum
vellet ostendere requiem spiritus sancti? Quibus prætermis-
sis, violam posuit humilitatis, cuius pedissequæ sunt quies &
timor, quæ postponuntur. Non enim possunt moueri violæ,
id est humiles à vento superbiæ qui semper quærit alta cor- *Ouidius.*
da, quæ concutiat sicut quidam ait: Summa petit liuor,
perflant altissima venti. Non enim inueniuntur humiles,
non possunt moueri. Quiescunt ergo, & spiritum super se
quiescentem non excutiunt, dum nec superbię nec inuidię vẽ
to commouentur. Est & timor non quilibet perdẽdæ pecu- L
niæ, non bonorum transitoriorũ, sed timor sermonum domi-
ni, humilitatis pedissequa: quia dum humilis nihil de sua vir-
tute præsumit, sermones domini pro sua consolatione atten-
dens semper timet ne non adimpleat præcepta, ne patrẽ pre-
cipientem sua transgressione offendat. Bonus ergo flos iste
quietem generans & timorem, vtique genitorem securitatis.
Quia scriptum est: Qui timet deum, faciet bona, pro quibus
factis quid dabitur mercedis nisi securitas sempiterna? Bo-
nus profecto flos viola, qui florem cœlestem verbis eterni pa
tris in vterum terreni floris beatissimę virginis mirifica dul-
cedine sui odoris attraxit, ipsa attestãte quę ait: Exultauit cor
meum in deo Iesu meo, qui respexit humilitatem ancillę suę.
Quid dicis? Nunquid non alios flores habes? Habeo inquã.
Tota enim florea, nullius floris expers, quia nulla virtute ca-
reo, cum tota speciosa sim, & macula nõ sit in me. Habeo li-
lium castitatis, quia prima votum conseruandæ virginitatis *Virgo pri*
ma uotum
uoui domino. Habeo rosam charitatis, quia sinõ vsque adeo *emisit uir-*
ginitatis.
dilexissem dominum, vnde mihi tanta fiducia, vnde tanta au-
dacia: vt nouum aliquid puellula tenera & verecunda, & ad-
huc sub parentum iure & præceptis legis constituta inchoa-
rem? Sed vt verum fateor, Audacem faciebat amor, coegit ro *Hemistia*
chium.
sa ardens seruilem timorem deuorans, vt facerem nouũ vo-
tum, & singulare lilium, vt possem quandoq; dicere dilecto M
meo: Candida sum & rubicunda, sicut & tu candidus & rubi-
cundus. Habeo & alios quoscunq; flores, sed nullum horum
tanta dignatus prerogatiua respexit in me dominus, vt florẽ
violæ meæ. Respexit enim humilitatem ancillæ suæ. Et vul-
tis videre omnes, cui mutuaui flores meos, quantum ex flore
sim consecuta? Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes
generationes. Ex hoc dico, quia respecta sum à domino. Flos
violæ meę, quia nardus mea dedit odorem suum, quę idem si-
gnificat quòd viola, id est humilitatis virtutem, qua fragran-
tia delectatus est rex, filius regis, deus dei filius cum esset in
accubitu suo, id est in sinu patris & odore tã delectabili qua-
si quadã illius violentia tractus est in me, & voluit concipi
flos in flore intra florẽ, id est intra Nazareth, quod interpre-
tatur flos, vt fieret ipse flos florens, hoc est Nazarenus. Con
cordant omnia flori. Concipitur flos manens in flore, hoc est
in Nazareth. Bonus ergo omnino & optimus violacius flos,
qui odoris eius fragrantia, quasi quodam delectabili vinculo
florem cœli in vterũ nostri floris humilis virginis inclinauit.
Discant omnes, sed prę omnibus mũdi flores, id est virgines,
qui in tota ecclesia dei excellũt, tanquam flores in gramine,
q virgo virginum prima, virginum deuotarum sanctissima &
castissima omnium summam gloriam ponit in viola humilita
tis: licet in ea candeat singulariter lilium castitatis, rosa cha-
ritatis rubescat. Nolite gloriari virgines de castitate corpo-
rali, licet

A rali, licet illa sit laudabilis virtus. Sed quantò maiores estis
vos, tãtò humiliate vos in omnibus, vt inueniatis gratiã apud
deum. Non enim castitatem respexit dominus, sed humilita-
tem ancillæ suæ. Si vultis oculo misericordię, oculo gratię à
domino respici, humiles estote. Humilibus enim sicut scri-
ptura ait, dat gratiam: quia respexit humilitatem ancillę suę.
Si vultis lampades esse vestras refertas oleo, cum sponsus ad
nuptias venerit, id est si vultis integram & lętam conscien-
tiam habere (oleum enim in lampade est, lętitia spiritua-
lis in corde) nolite de altitudine lilij vestri, id est de puritate
castitatis vestræ alta sapere. nolite laudẽ exteriorem appete-
re: ne clauso hostio regni cœlorum, dicat vobis sponsus: Amẽ
dico vobis nescio vos: & à se excludat, qui respexit humili-
tatẽ ancillę suæ. Multę enim virginum excludentur, quia su-
perbarum nulla ingreditur. Humilium vero nullus, nec con-
iugatus, nec virgo, nec vidua merebitur expelli. Arcta est ia-
nua regni cœlorum, nec recipit nisi paruos. Tumidi repellun-
tur, imo nequaquam possunt accedere cuiuscunque sexus si-
ue conditionis fuerint vel ætatis. Et breuiter dico, Nulla vir-
tus accedit nisi ad humilitatis violam fuerit inclinata. Dicit
enim & docet hoc ipse humilitatis magister, qui aduocãs par
uulum statuit eum in medio discipulorum, & dixit: Nisi con-
uersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus hic, non intrabitis
in regnum cœlorum. Nunquid posuit ibi in exemplum disci-
pulis lilium castitatis Ioannem, vel rosam charitatis Petrum,
B qui & tunc præsentes erant: quorum prior ab ipsis nuptiis vt
asseritur, vocatus fuit & electus à domino, sequens vero trina
confessione domino benigno Iesu, cui mentiri nõ potuit,
perfectę charitatis affectum contestatus est? Sicut enim Ioan-
nes de speciali prerogatiua castitatis, ita Petrus de feruẽtio-
ri charitate commendatur. Nec tamen istos in exemplum po
suit cœlorum ianuam intraturis: sed paruulũ humilitatis vir-
tute præcelsum. Videamus ergo quantum in se istam virtutẽ
omnium virtutum dominus commendauit. Primo verba eius
attendentes, vbi ait: Discite à me, quia mitis sum & humilis
corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Quid est magi
ster bone, optime Iesu? Nunquid ad hoc redacti sunt omnes
thesauri sapientiæ & scientię in te reconditi, vt hoc singula-
riter doceas, quia mitis es & humilis corde? Nõ doces vt cœ-
li discãtur fabricari, fieri miracula, mortuos suscitari, & cęte-
ra huiusmodi, sed qa mitis sum & humilis corde. Nũquid tã
magnũ est quod est paruũ? vtiq;. Quia per hoc inuenitur re-
quies animabus. Quę enim alia est causa omnis laboris & cer
taminis nostri, nisi vt inueniamus requiem animabus nostris?
Breuis doctrina, breuis via demonstrata est. Discę hanc à do-
mino Iesu, qui mitis est & humilis corde, id est vide & quã-
tũ & quare humiliatus fuit ille, qui est excelsus super omnes
gẽtes dominus, & super cœlos gloria eius, & disce etiã quia
C tu es lutum & cinis, & sic inuenies requiẽ animæ tuæ. Sed no
ta, quod ait: Humilis corde. Nõ enim ficta humilitate placa-
tur ille qui est humilis corde, sed humilitate vera. Humilita-
te cordis delectatur ille, qui intuetur cor: quia in humilium
cordibus requiescit. Quærit enim corda humilium, quæ ele-
uet, nõ tumida, à quibus resiliat. Sed quia duo posuimus, quæ
nobis consideranda sunt, scilicet quantùm & quare humilia-
ta fuit vitis nostra dominus Iesus. vtrũque hoc iam explice-
mus, quia vestrę votiua sunt charitati. Deficit enim humanus
intellectus, ratio succumbit: quantũ humiliatus fuit dominus
in conuersatione. Quomodo enim scire potes deiectionẽ hu-
militatis, nisi etiam excellentiam dominationis agnoscere?
Loquere enim. Quid potes? Nunquid mensuram glorię, po-
tentiæ & pulchritudinis eius attinges? Non ad hoc angeli,
neque Cherubin, aut Seraphin peruenerunt. Non enim ali-
qua creatura deũ agnoscit ita plenariè & perfectè sicut ipse
est. Quantò minus homo, aut filius hominis vermis. Et tamẽ
quia tantus erat, vt magnitudinis eius non esset finis: ad hoc
inclinatus est, vt filius hominis fieret vermis. O quãta humi-
litas. Incomprehensibilis deus vult comprehendi, summus hu
miliari, potentissimus despici, pulcherrimus deformari, sapiẽ
tissimus fieri vt iumentum, immortalis mori, & vt compẽdio
absoluam, Deus vult fieri vermiculus. Quid excelsius deo?
Quid vermiculo inferius? Ego inquit, vermis sum & non
homo. Quare vermis? Quia filius hominis. Ita enim habes in
Iob. A stra non sunt munda in conspectu eius. Quantò minus D
homo putredo, & filius hominis vermis? Si ergo filius homi-
nis est verbis, vtique & ipse vermis est, quia ipso testãte filius
hominis est. Quem inquit, dicunt homines esse filium homi-
nis? Ecce qualem distinctionem facit inter hominem, & filiũ
hominis. Homines appellat, qui de primo homine Adam per
corruptionem descenderunt. Vnde & Iob ait. Quanto magis
homo putredo, quia in putredine corruptio est. Ipse vero so
lus purus Christus dominus, quia sine corruptione de matre
virgine natus est. Siquidem non appellat hominẽ, qui vtiq;
putredo est, sed filiũ hominis, qui vermis est. Sicut enim ver-
mis de sola terra, ita Iesus Christus de sola virgine generа-
tur. O quàm humilis vermiculus Iesus Christus, qui oppro-
brium factus est hominum, & abiectio plebis, ab hominibus
contemptus sine causa, sine vindicta cõculcatus sicut vermis.
Cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non cõ
minabatur. Humiliat' est vt fieret homo, vt hominibus sub-
deretur, beatę matri & Ioseph nutricio suo, Simeoni expe-
ctatori suo, vt non solum bonis, verum etiam malis terrenis
potestatibus soluens cum Petro didrachmum inuentũ in ore *διδραχμον.*
piscis. Subditus est Ioãni baptismate suo, qui ab ipso potius
debuit baptizari. Humiliatus est vsque ad ablutionem pedũ
discipulorum suorũ bonus & benignus Iesus. Postremo hu-
miliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mor-
tem autem crucis. Quo vltra progredi poterimus? Mortuus
non qualibet morte, sed morte crucis: morte turpissima con- E
demnatus est. Vides ne igitur, quantum in vite nostra beni-
gno Iesu, flos iste violaceus floruerit? Multi vsque ad mor-
tem humiliati sunt: sed nequaquam eò vilipensionis descen-
derunt, quia nunquam ad tantam exaltationem peruenerant.
Quis enim bonorum omnium morientium sibi potuit vsur-
pare, quod de Christo Iesu dictum est? Cũ in forma dei esset,
non rapinam arbitratus est esse se æqualẽ deo. Nullus pro-
fecto, quia nullus hominum præter ipsum deus erat. Maxime
ergo humiliatus fuit, qui solus cum in forma dei esset, exina-
niuit semetipsum formam serui accipiens, & ad tantam ab-
iectionem deueniens, vt ab hominibus iã non homo, sed ver-
miculus reputaretur. Sed quæ est causa tantæ humiliationis
in benigno Iesu? Non enim sine rationabili necessitate & iu-
sta causa sic humiliatus est filius & sapientia patris, quæ ni-
hil sine causa facit. Quid multis immoramur? Propter hoc fa
ctus est homo, vt hominem redimeret: infirmatus est, vt no-
stras infirmitates curaret: inops factus est, vt sua nos inopia
ditaret, humiliatus est, vt nos exaltaret: traditus est ad mortẽ,
imo mortuus est, vt nos viuificaret. Quis sanæ mentis contẽ-
nit humiliari propter tam humiliatũ pro nobis? Et licet mul
tæ sint causæ, quæ nos ad humilitatem cogant, scilicet initiũ
pudorosum, vita dolorosa, finis timorosus, metus gehennæ,
spes cœlestium, iisq; cum aliis causis si quæ sunt, cessantibus,
fola regis nostri ac redemptoris patris dulcissimi & optimi F
Iesu humilitas ad humilitatem virtutem nos non solum inci-
tare, sed violẽter cogere deberet. Humiliemur ergo, & pro-
pter supra dictas causas, vt vicẽ rependamus propter nos hu-
miliato domino Iesu, offerentes violã humilitatis ipsius, qua
ipse vitis nostra tam excellenter efflоruit, & in corde nostro
gustantes vt hunc florem suum, quẽ ipse specialiter in se vo-
luit commendare, recognoscens in nobis nos secum, qui su-
per omne nomẽ exaltatus est, in tempore visitationis suæ ex-
altare dignetur.

De florente lilio castitatis, *Caput decimumoctauum.*

NOn potuit deesse in vite nostra florente flos lilij
candentis excellens castitatis insigne. Inter omnes
virtutes castitas quadã speciali prærogatiua flos
meruit appellari, quæ per lilium figuratur. Casti-
tatis autem nomine hoc tractatu nõ quãcunque accipe castita-
tem, sed eam quæ virginitas appellatur. Est enim & casti-
tas continẽtium seu viduarũ, & est castitas maritalis. Sed eæ
iam minime flores appellantur, quia virginitatis florem lilij
amiserunt. Eos igitur qui deflorati non sunt, id est virgines
flore lilij in præsenti voluimus nũcupari, nec hoc dicendo fa
cimus iniuriam continentibus & maritatis. Non enim cũ lau-
damus castitatem Ioannis, vituperamus coniugium Abrahæ:
nec com-

G nec commendando virginitatem Marię, viduitatem Annę reprobamus. Sed habēt ſinguli merita ſua, non parua tamen dignitate diſtincta. Quis autem fructum triceſimū non laudat in coniugatis, ſexageſimū in viduis, licet his excellēter prę ferat fructus cēteſimus virginitatis? De hac igitur gratia lilij in quo vitis noſtra floruit locuturi videamus, vera luce nos illuminante, quare tanta virtus per lilium figuretur. Et manifeſtè quidē occurrit, quia propter cādoris mundiciam qua il le flos cæteris floribus eſt prælatus. Hinc ſane mūditia virginalis meritò figuratur typo lilij. Nullus præterea alius flos vel ipſo proſpectu tantum præ ſe fert gratiæ, quantum hic vnus: quare meritò mundiſſima & omnibus piis gratioſa virginitas per hunc figuratur florem. Quibus itaque laudibus te efferam ô virginalis candor? prorſus neſcio. Atqui neſciētem me doceat ſingulare illud lilium, increata dei ſapientia dominus Ieſus vnigenitus patris filius & vnic⁹ filius lilij ſingularis, id eſt caſtiſſimæ virginis matris, quæ in confinio vtriuſque legis votū conſecrauit perpetuæ & integerrimę virginitatis. Doceat inquam, me, quomodo per cōſideratione lilij materialis, lilij virginalis circūſtantias agnoſcere valeā. propter has ergo proprietates quas iam propoſuimus, ipſum lilium materiale in radice & trūco, foliis & in his aliis floſculis, qui intra illum concluduntur, ſtudioſius inueſtigare curemus. Speramus enim quòd his omnibus ſpecialiter conſi-
H deratis, commendationem perfectę virginitatis inuenire poſſimus.

De radice lilij. Caput decimumnonum.

RAdix lilij commendatur in tribus, alba eſt, ſplendida eſt, tractabilis eſt. Quid autē per radicem in terra latentem, niſi cogitatio latens in corde figuratur? Per albedinem ergo radicis, munditiam cogitationis accipimus. Quid ergo mundicia carnis ſiue munditia cogitationis? De hac præcepit dominus, Lauamini, inquit, mundi eſtote. Nam ne exteriorem mūditiam intelligeres ſolā, ſubiūxit: Auferte malum cogitationum veſtrarū ab oculis meis. Peruerſæ enim cogitationes ſeparant à deo. Et ſicut veritas teſtatur, De corde exeūt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, furta, blaſphemiæ, & cætera, quæ coinquinant hominem. Sunt autem cogitationes nigræ ſiue pollutæ, nempe diabolicæ, mūdanæ, carnales. Cum aliquis ſe alio meliorem æſtimat, cum alij ſimilis eſſe videri vult qui eo maior eſt, vel cū non vult ſubiectus eſſe ei qui ſibi prælatus eſt, diabolicæ ſunt cogitationes, quæ à diabolo irruente, & ab ipſo cæteris familiarius vſurpatæ, ita vt propriè character diaboli dicatur ſuperbia. Cogitationes mundanæ ſunt illæ, quæ animum concupiſcentiis rerū illaqueant: vt illis acquirendis nimis ſollicitè inſiſtant, & acquiſitis nimis delectetur, ne proximorum neceſſitatibus erogentur, & ſic fiant alieni à charitate dei, quia ſcriptū eſt: Qui habuerit ſubſtantiam huius mū
I di, & viderit fratrem ſuū neceſſitate patientē, & clauſerit ſua viſcera ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Cogitationes carnales ſunt, quæ homines ad luxuriam pertrahunt carnis, vtpote quando inordinata dilectione & delectatione cogitant viri de mulieribus, vel mulieres de viris, quia ſtulti homines amorem appellare præſumunt, quod verius odium poſſet appellari. Eſt & luxuria ciborum & potuum cum lautiora & delicatiora propter ſolum ſaporē quæruntur, non propter ſanitatem adipiſcendam. Poſſet quis vti delicatis cum moderatione, quod tamen difficile obſeruatur. Simile iudicium eſt de his qui veſtimentis delicatis vti deſiderant. Perditur proprietas lilij & virginitatis decor, ſi radici deſit albedo, & cogitationi virginalis mūditia. Nam ſi corpus extrinſecus ſit mundum, & cogitatio intrinſecus ſit polluta, iam non virtus, ſed hypocriſis appellanda eſt. Hoc tamen ſciendū teſte Gregorio, quòd cogitatio quantumlibet immunda mentem non
Greg. polluit, cui ratio nō conſentit. Quis enim cogitationes ſuas ita refrenare poteſt, vt non qualibet immunditia titilletur? Sed continuo talium cogitationū inſultus ſunt reprimēdi: vt vnde ſperabat ſe hoſtis vincere, per hoc magis victus abſcedat. Quod fit quoties prauis & immundis cogitationibus attracti ſtatim ad ſignū crucis, ad paſſionis dominicæ recordationē & lachrymarū ſubſidia confugimus, & ſuo telo in bello ſortes effecti hoſtem ferimus. Non ſolū autem alba, ſed K & cādida ſiue ſplēdida eſt radix lilij. Candore autē ſiue ſplēdore hilaritatem animi videtur deſignari. Sunt autem nōnulli, qui bona quidem opera faciunt vel coactione, vel neceſſitate, vel conſuetudine, ſed ad hæc agēda nulla alacritate mouētur, quod vitium proprie acedia dicitur. Et hoc quidē vitio religioſi homines maxime affliguntur. Nam ſeculares admodum pauci, & ſi hoc ſit vitiū, non aduertunt. Mundo enim alligati, ſpiritualis vitij vix poſſunt apprehēdere nomen: cū tamen hoc vitium inter ſeptem principalia nominetur. Nunc ergo ſpiritualibus loquamur, qui hoc vitium poſſunt intelligere. Vitium acediæ eſt, quod quēdam torporē incutit animo, vt ipſi omnia exercitia ſpiritualia quaſi inſipida videantur, & in graue tædiū conuertantur. De quo tædio dicit Pſalmus: Dormitauit anima mea præ tędio. Et alibi, Omnem eſcā abominata eſt anima eorū, & appropinquauerūt vſque ad portas mortis. Tantū quippe aliquando affligitur hoc vitio anima bonorū, vt etiam omnem eſcā, id eſt omne ſpirituale exercitiū abominetur, vt nec orare, nec legere, nec meditari, nec opus manuum libeat exercere. Imo etiā appropinquāt vſque ad portas mortis, id eſt vt etiā ipſius vitæ faſtidium habēt es
L mortę finiri deſiderent, cū ſancto Iob dicentes: Tædet animā meam vitæ meæ. Huic graui vitio medetur iocunditas, quæ per nitorem radicis lilij deſignatur & reformat ægrum animum & abiectū, & ad meditationem incitat ſpiritualē, & reddit deſiderium laborandi, orandi, legēdi: vt exultat quaſi gigas ad currendam viam, & cum Pſalmus dicat: Viam mandatorum tuorum cucurri, cū dilataſti cor meum. Curritur quippe via mandatorum dei, cum cor dilatatur, id eſt ſpirituali iocunditate aperitur. Dicit enim naturaliter timore & triſtitia cor claudi, ſecuritate vero & lętitia aperiri. Quantum putas, conuenit hæc virtus hilaritatis virginibus ſacris, quę gaudiū huius mundi & omnem ornatum ſeculi contemſerunt propter ornatum domini ſui Ieſu Chriſti? Vt quod deeſt exteri⁹, interius impleatur. Gaudete ergo in domino ſemper: quia vna gaudia eieciſtis. Iterum dico, gaudete: quia vero gaudio adhærere meruiſtis, & in cogitatione cordis veſtri hilaritatis nitorem ſemper habere. Hilarem enim datorem diligit deus, dator ſingularis & veræ hilaritatis. Eſt & tractabilis radix lilij, per quam virtutem manſuetudinis intelligere debemus. Scimus enim quamplurimos eſſe qui caſtitatis virtute prę-
M eminent, ſed ita leui cauſa, imo ſine omni cauſa moueri conſueuerunt, vt tam ſibi quàm aliis in quos commouentur, fiant nimium oneroſi, ſemper exacerbatum animum gerētes ex omnibus quæ capiunt viſu vel auditu. Non decet hoc virginē Chriſti, qui dicit & docet, Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Et qui mitibus promittit beatitudinē, dicēs: Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Quid ergo im mites? Exules erunt in terra. E quā? De qua ſcriptum eſt: Placebo domino in terra viuentium. Quid prodeſt caſtitas ab il la terra exulantibus? Non ſunt illa profecto lilia, quibus hæc proprietas deeſt, vnde non pertinent ad iſtud perfectiſſimum lilium benignum Ieſum, qui de ſe dicit, Ego flos campi, & lilium conualliū. Quæ ſunt illa lilia ad ipſum pertinentia? Audi. Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Tractabile & lene eſt lilium, pungentes & duræ ſunt ſpinæ. Nō perdit lilium ſuam lenitatē, licet proferat ſpinarum aſperitatē. O q̄ malæ filię per cōmunionē fidei, ſpinę per amaritudinem morum. Tu ergo ſi vis eſſe lilium verū, ſi vis à ſpōſo dulciſſimo collaudari, eſto lilium inter filias, inter illas animas quę eiuſdē fidei, eiuſdem profeſſionis tecum ſunt. Sed & morum amaritudine & verborum aſperitate te pungunt. Eſto inter tales mitis & tractabilis, nō exaſpereris ad quodlibet verbū, ſed habe ſuſtinētiam, vt merearis & tu audire: Sicut liliū inter ſpinas, &c. Nec tamen hęc dicimus, vt tacite tranſeat omniū peruerſitas, & vt non corripiantur inquieti, vel vt tumidi non comprimantur, imo qui eiuſmodi ſunt, reprehēdendi veniunt, vt ne amittatur tractabilitas tuę radicis, qui vis eſſe lilium. Sed ſecundum Apoſtolum argue, obſecra, increpa, inſta
O opportunè, importune, in omni manſuetudine & patientia, quaſi dicat, Ita fortis exerce zelū diſciplinę, vt lenitatem nō perdas interius in mēte, vt reuocādo peruerſum, tu ipſe quoque non peruertaris. Sunt autem quandoq; malorū vitia arguenda, quandoque tacite ſufferenda, ſecundū quod vniuſcuiuſque qui talis eſt, vtilitati videris expedire: quia nō omnes
γνώμη ægroti vno genere medicinæ curantur.

De trunco & quæ requiruntur ad lilia caſtitatis. Caput uigeſimum.

SEquitur videre de trunco lilij, in quo tria conſiderantur, rectitudo, fortitudo, lōgitudo. Truncus ergo lilij à radice exiens eſt, propoſitum bonū exiens à bona cogitatione. Cum enim bona cogitaueris, ſi conualeſcant illa in te ſicut radix in terra neceſſitas exigit, vt ea quæ cogitationi placent, proponas ad effectum boni operis perducere: & ſic ſtatim habes truncum lilij, id eſt boni, hoc eſt bonum propoſitū à bona radice & cogitatione procedens.

De rectitudine lilij, Caput uigeſimumprimum.

NEceſſaria eſt huic trūco boni propoſiti rectitudo, id eſt vt recta intentione proponamus bonum facere pro illo, non terrenas diuitias, nō humanos fauores, nec honoris tranſitorij excellentiam requirentes. Aſtutus enim ille ſerpens, id eſt Satanas cū principio bonæ cogitationis non poteſt reſiſtere, ponit inſidias in via, quib⁹ intētionē boni propoſiti poſſit euertere, & per trunc̄ peruerſum ipſam quoque radicem bonę cogitationis amare-
B ſcere faciat. De his inſidiis conqueritur Pſalmus: In via hac qua ambulabam, abſconderunt ſuperbi laqueū mihi. O quāti iſtis laqueis capti & decepti ſunt, qui bona quidem bene initiantes, tandē exterioribus cogitationibus accedētibus, propoſiti ſui rectitudinem deſeruerunt. omnino peruerſi & per bona opera ſua, vel diuitias, vel honores, vel voluptates terrenas ſemel adepti, primæ intentionis ſunt oblitī? Et aliud q̄ deum quærētes, idololatræ facti ſunt, dum gloriam incorruptibilis dei, qui ſolus glorioſus eſt, & ſolus quærendus, mutauerunt in ſimilitudinem volucrum, beſtiarum & ſerpentum. Quomodo in ſimilitudinem volucrū mutant gloriā dei? Qui bona opera ſua, quæ prius ad gloriam dei facere intenderūt, intentionis rectitudine cōmutata pro vana mundi gloria facere laborant. Per volucres enim leues & inſtabiles, & alta petentes ac vana figurantur. Gloriam dei mutant in ſimilitudinem beſtiarū, qui bona opera per quæ prius gloriā dei intenderunt, præterea pro carnis impleuda voluptate faciunt. Per beſtias enim quæ tantū quæ carnis ſunt ſequuntur, voluptas deſignatur. Gloriam vero dei in ſimilitudinē ſerpentū cōmutant, qui bona opera quæ pro cœleſtibus tātum diuitiis, & p
C gloria dei adipiſcenda fieri deberent, propterea operātur vt ex iis terrenas diuitias conſequantur. Per ſerpentes enim qui terrā comedunt, deſignantur auari, qui tātum lucra terrena ſequuntur, & animæ ſuæ ventrē cupiunt implere. Hęc ſunt ſcādala, quæ in via rectæ intentionis gradientibus abſcōdit diabolus: vt truncū lilij, id eſt bonū propoſitū à ſua rectitudine diſtorqueat. Heu heu domine de⁹. Quis euadet laqueos iſtos? Ecce, vt taceas ſeculares, quot quanto videmus ordinū diuerſorū prælatos, quos bona ſine dubio ſcimus intentione nudos nudū Chriſtum fuiſſe ſecutos? & tamen inuiti ad prælaturas licet attrahantur, non poſt longum tempus, ſed ſtatim corrumpunt intentionem, truncum vitiant, commutant propoſitum: vt prælaturis ad quas inuiti venerant, libenter inhæreant, prę eſſe cupiētes potius quàm prodeſſe, lautioribus ferculis & exquiſitis, voluptati ventris, potius quàm vtilitati vel diuinæ voluntati deſeruiunt: nonnunquam etiam pecunias congregare dicuntur, non vt ſpiritualibus filiis neceſſaria, ſed vt carnalib⁹ nepotulis & amicis ſuperfluę aliquid largiantur. O vtinam mentiar domine Ieſu, vtinā mentiar: vt me ſolo mētiente omnes in rectitudine & veritate perſiſtāt. Vobis autem ô virgines Chriſti humilitatis virtutem quam ſępius veſtrę charitati commendamus: ad propoſiti noſtri rectitudinem pro maxima parte putamus ſufficere. Dū enim in tantā altitudinē caſtitatis aſcenditis: laborat aduerſarius veſter Satanas, vt vos ab illa deflectat. Clamat enim nobis ſępe, imo ſemper ſuggerit vocem illā, dicens: Incuruare vt tranſeamus. Quid eſt incuruare? Flecte intentionem tuā ad terrena, quā ad cœleſtia erexiſti, vt pateat nobis tranſitus per te, vt conculcemus te. Ne conſentias inimico tuo, ô anima caſta, virgo Chriſti, amica ſponſi tui, amici tui ſponſa ne conſen- D tias vt ne incurueris. Hoc eſt, nihil terrenum quæras, nō laudes humanas, non honores, non diuitias terrenas: quia ſi ad hæc declinaueris, tranſibit per te mendax ille, teq̄ue conculcabit & premet ac elidet te, & iugum iniquitatis ſuæ importabile ponet ſuper te, ſi abieceris iugum Chriſti leue & ſuaue. O quàm inſenſati qui rectitudinem intentionis ſuæ ſic incuruant vt accipiant illum teterrimū & iniquiſſimum Satanam ſucceſſorem ſuum, abiecto illo pulcherrimo & optimo primo rectore domino Ieſu, cuius vt ipſe aſſerit, iugum ſuauiſſimum eſt, & onus leuiſſimum.

De fortitudine trunci, Caput uigeſimum ſecundum.

FOrtitudo trunci imprimit virtutem, quę fortitudō vocatur. Eſt autem fortitudo, ſecūdū quod eā hic accipimus quædā virtus omniū tentationum ſuſtinens inſultus, nō earum modò quæ moleſtę, ſed etiā earū quæ proſperæ ſunt. Eſt autē hæc virtus truncо lilij noſtri propoſito boni operis, & maxime voto virginitatis cōue niens: quia quanto laudabilius eſt votū, tanto fallacius & fortius inſiſtit diabolus, vt impediat bene tertiari, quod in bono initio non potuit impedire. Talis truncus vere opus eſt, vt ſit fortis contra frigus. Bonum nāq; propoſitum vnde tentatur, acedia eſt, qua quandoque ſicut etiam ſupra diximus, in tantū tentantur electi, vt non orare libeat, nec legere, nec meditari, E nec aliud quicquam operari eorū quæ ſunt quædam fometa animæ, quia oratione, lectione, meditatione, ſeu etiā exteriori exercitio corporis vires animæ reparantur & conſeruantur, & augentur, eisq̄ue ſubtractis animam lāgueſcere neceſſe eſt & in frigus mortale reſolui, ſtatimq; ſubintrat luxuria, vendicatq̄ue ſibi ſedem in anima frigida, & eam peſſime ſuo igne calefacit. Sine autem intermiſſione noſtro lilio virgini Chriſti orandum, legendum, meditandum, vel etiam exterius aliquid operandum eſt, ne in ipſa truncus boni propoſiti corrumpatur. Hæc enim, ſicut ait beatus Auguſtinus, ſi cum diſcretione fiant, vt valetudinem corporis non perturbent, in delicias ſpirituales vertuntur. Color quo corrumpitur trūcus boni propoſiti, ſeculi proſpera ſunt, in quibus nimis inſidiæ inimicorum latent. Multos enim iuuenimus, qui aduerſis reſiſtant: quia in illis tentatio eſt manifeſta. Sanum eſt corpus, aduerſitates animi quæ euenerant & tentationes, ſedatæ ſunt. Quid ſupereſt, niſi ſecuritas? Caue, caue, vę huic ſecuritati, væ paci huic, de qua dicit ipſa veritas: Dum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt quæ poſſidet. Time ergo dum omnia proſpera ſunt & tranquilla, ne ille fortis armatus Satanas ſine reſiſtētia poſſideat te. Noli dicere apud te, quod dixit ille diues, cuius ager vberes fructus attulit: Anima mea habes multa bona repoſita in annos plurimos, co- F mede, bibe, epulare, quia cum dixerint pax & ſecuritas, tunc repentinus ſuperueniet eis interitus, & non effugient. Tu vero ſi vis pacem & ſecuritatem veram habere: vide ne vnquam ſecurus ſis, ſciens pro certo nihil tibi tam timendum ſicut præſentem pacem, quæ ſine dubio æternum generat timorem. Neque enim omnibus ſanctis melior eſt tu, qui in tentationibus probati & perfecti ſunt. Quis melior beato Iob? Cui ipſe dominus teſtimonium perhibuit, quòd eſſet vir ſimplex & rectus ac timens deum, & recedens à malo, & cui ſimilis non erat in terra. Simile vide in omnibus deum timentibus, apoſtolis, martyribus, quanta paſſi ſunt tormenta: vt ſecuri peruenirent ad palmam regni, qui fortes facti ſunt in bello, non in proſperitate. Tempeſtates autē trunci lilij noſtri impugnantes manifeſtę aduerſitates ſunt, in quibus quærendum eſt vnicum & ſingulare remedium, illę optimus medicus, dux non ſeducens, rex ſuos erigēs, athleta fortiſſimus, in ſuis & pro ſuis pugnans & vincens, & inde victores coronans dominus Ieſus. Quid quæris, quòd in illo non inueniasꝰ Si ægrotus es, medicus eſt. Si exulas, dux eſt: ſi deſolatus es, rex eſt. Si impugnaris, pugil eſt. Si ſitis, potus eſt. Si alges, veſtimentum eſt. Si triſtaris, gaudium eſt. Si obtenebraris, lux eſt. Si orphanus es, pater eſt. Spōſus eſt, amicus eſt, frater eſt, ſummus, optimus, miſericordiſſimus, fortiſſimus, pulcherrimus, ſapientiſſimus eſt, omnia ſine fine gubernans. Quid autē laboro? Omnia quæ velle potes & debes, eſt dominus Ieſus Chriſtus.

G Christus. Desidera hunc, require hunc. Quia hæc est illa vna preciosa margarita, pro qua emenda etiam vendenda sunt omnia quæ tua sunt, qua habita nullius tempestatis procellã timebis. Sit ille finis propositi tui, sit in illo posita fortitudo tua, non in viribus tuis, & nullo modo cõfringeris, quia ipse & non alius est verissimus & optimus consolator aduersitatum & pressurarum.

De uermibus qui corrodunt truncum. Caput uigesimumtertium.

VErmes truncũ boni propositi corrũpentes, sunt tẽtationes intrinsecę, qui tanto viciniores sunt, quanto familiariores, sępe sub boni specie bonũ propositum corrumpentes. Est enim aliquis qui de bonæ cogitationis radice, boni prpositi truncum emisit. Proponit omnia, quæ mũdi sunt, relinquere: & vt nudus Christum nudũ sequatur, sed nascitur intrinsecus vermis prauę suggestionis, dicens: Ita indotata tibi soror est, paupercula mater: sunt fortassis fratres vel filij, siue alij quicunque amici rei familiaris inopia laborantes, qui de te solo pendent, te vnum respiciũt: quos si reliqueris, aut mendicabũt turpiter nimiũ in tui generis opprobrium, aut furtiue vel violenter certe rapient aliena, & sic in corpore simul & in anima peribunt. Quòd si tu qui his poteris subuenire manẽdo in possessione tua, hos incerto periculo reliquisse videberis & clausisse viscera tua ab eis, quomodo charitas dei manet in te? ergo vt mancas in charitate, mane cum illis: quia sine charitate nihil proderit tibi, quicquid agas. Quòd si tibi etiam prodesset, melius tamẽ esset vt multos tecum, quàm solum te seruares. Nunquid præceptum est alicubi à domino, mundũ omnino ab omnibus relinqui? Quin & magis operibus misericordiæ commendabũtur electi & saluandi in extremi examinis die. Quid ergo queris extra mundũ, quod in mũdo melius habere poteris & securius? Addũtur iis vermib⁹ alij vermes mortiferi, scilicet difficultas clausträliũ præceptorum, & ꝙ maior est casus vbi altior gradus, ciborũ parcitas, ieiunia, vigiliæ, intolerabilis labor sine requie, duritia lectorũ, laboris assiduitas, & super omnia abrenunciatio proprię voluntatis, cũ periculo falsorũ fratrum, duritia prælatorum. Ecquis omnia enumerabit? Innumerabiles sunt ij vermes pessimarum suggestionum truncũ boni propositi grauissimè corrodẽtes omnino. Resistendum est iis vermibus omnino, & sacrarum scripturarũ rationibus sunt euacuãdæ. Vermis igitur qui indiscretè adeo charitatem & misericordiæ compassionem persuadet, occidendus est, vnguento dominicæ sententiæ, dicentis: Si quis venit ad me, & non odit patrem & matrem, & vxorem, & filios & fratres, & sorores, ad hæc autẽ & animã suam, nõ est me dignus. Qualiter autem diligendi, & qualiter odiendi, per vacas trahẽtes plaustrum cũ arca domini perdocemur: quarum vituli dum essent recluſi domi, ipsæ vaccæ arcã gestantes & recto itinere pergentes Bethsames cum audirent voces vitulorum, dederunt quidem mugitum, qui erat signum naturalis affectus: nec tamen se ab arrepto semel itinere deflexerunt. Tu vero si iam portas siue professione aperta & solemni siue occulto proposito iugum domini, id est regulam quamcũque per spiritum sanctum à patribus institutam: si te prædictorum vermiũ suggestiones incipiunt corrodere, imitare vaccas Allophylorũ portantes arcam domini, redde mugitum, id est signum affectus, hoc est condole, compatere, cõsolare eos qui naturali amore coniuncti sunt: nihil tamen minus serua viam inceptam, hoc est, perfice bonum propositum dirigendo pedes tuos versus Bethsames, versus domũ solis, hoc est, ad cœlestem patriam, vbi est summa & spiritualis habitatio solis nostri domini Iesu, qui est sol iustitiæ, quę in illa domo lucet in virtute sua habitans lucem inaccessibilem. Sic sunt amandi amici, vt affectus amoris erga illos cõseruetur, sicut sunt & odiendi, vt eorum amor nequaquam amori dei præfreatur, imo nec animæ nostræ commodũ amori illius preferre debemus: sed tanꝫ odisse animas nostras affligendo illas ieiuniis, vigiliis, castigationibus, vt doceamus eas dominicis obedire præceptis. Eos quoque quorum inopiam implere possemus in seculo permanendo, eidem commendabimus conseruandos, qui est rex regum & dies in omnes qui inuocant eũ, orãtes vteorũ statum ita gubernet, sicut scit eorũ saluti expedire. Cæterũ vermes suggerentes asteritatem vitæ regularis velociter necabuntur, si mentẽ nostram myrrha, id est amaritudine dominicę passionis, curauerimus inungere, cui quicquid pati potuerimus comparatum, aut parum, aut nihil poterit æstimari. Sunt autem ij vermes, maximè importuni proposito virginali, eò quòd magister vermium Beelzebub, qui primitus Euam virginem leuiter supplantauit, se modo iure doleat à virgunculis vtriusque sexus toties supplantari. Vide ergo & pręuide, & pręcaue, vermes tibi insidiantes virgo Christi. Quum enim nõ nunquam cogitaris te ad perfectam staturam casti lilij aut peruenisse iam, aut facile peruenturum: excute ac depelle abs te vermes istos suggestionum noxiarum & imminentium trunco pariter & radici tui lilij, tibique per suggestionem dicentium: Quid agis? Quorsum deflecteris? Nunquid florem iuuentutis tuæ vis extinguere? Nunquid dulcedinem maritalis copulę non experieris? Nunquid filios charissimos & filias solatij tui, & superstites vitę tuę non habebis? Nunquid ministrorum fidelium seruitio carebis? Stultum est iter, quod aggrederis: imitare parentes tuos, qui te genuerunt. Gigne & tu filios, & secundum institutionem dominicam coniugio fruere, qui de virginibus præceptum non dedit. Insidiosi vermes sunt ij ô virgo Christi, in quorum faciem conspuendum est tibi. Si hos curaueris euadere, diligentius intuere quis sit Iesus Christus ô anima virginalis, vtrum virgo vel coniugata cui virginem matrem commiserit, quem familiarius dilexerit. Quid opus est multis? Virgo est Christus Iesus natus de virgine, quam virgini commendauit puriſſimo, hoc est beato Ioãni, quem speciali prærogatiua castitatis ampliori dilectione fecerat dignum. Hic Iesus Christus sponsus tuus tibi sequendus potius quàm parentes, si vis florem iuuenilem animę tuę conseruare, qui nunquam veterascit. Virginitas enim nunquam decidet. Si autem de flore corporali vis agere, nunquid non magis florent virgines animo simul & corpore, quàm qui corrupti? Imo vero virgines tam in corpore, quàm in anima vere florent, singularia lilia lilij singularis, qui vt firmiter spero & in hac mortali vita suis liliis abundantiam suæ suauitatis abundantius, quàm cæteris eructat, quia in iis similitudinem suam videt distinctius expressam. Quocunque enim Christus pergit, virgines sequuntur, fœcundęque fiunt de spiritu ipsius concipientes bonum propositum, & bona opera parientes, quę nũquam moriuntur. Sicut generatio terrena in peccato concipitur, in tristitia paritur, & anxietate nutritur, cum dolore tandem amittitur vel deseritur. Non tales erunt filij tui, ô virgo Christi, non sic. Neque enim vnquam morientur, vnquam amittentur, imo semper siue viuentem, siue morientem sequentur te, tuebuntur te, & in vitam æternam perducent te. Multi ergo filij & multo meliores desertæ, id est virgines Christi, qui ad prędens deserta vident, magis quàm eius quæ habet virum carnalem. Si hoc & iis similia frequenter ad mentem reduxeris, morientur proculdubio in te vermes malarũ suggestionum, nec ad corrodendum truncum boni propositi tui, tuente te sponso tuo, aliquo modo prędalebunt.

בעל זבוב Beel-zebub idolũ muscæ a-liàs Beelphegor, qui & Priapus.

Heua

חוה viuens.

Eadem habes ser. 7 ad sororẽ.

De longitudine trunci, Caput Vigesimumquartum.

LOngitudo trunci in lilio, quæ in altum erecta est, virtutem longanimitatis insinuat, quę perseuerare volentibus summe necessaria est. Sed quia de virtute perseuerantię supra in tractatu sexti folij diffusiũ locuti sumus, hic breuius aliquid dicemus. Videtur autem hęc virtus plurimum commendanda in virginibus, maximè sexus fœminei, quarum tam animis, quàm corporibus quędam infirmitas & debilitas longanimitati siue perseuerantię contraria naturaliter est inserta. Sed benedictus deus qui hodierna die etiam infirma mundi elegit, vt confundat fortia, & animis virgunculorum tenerrimarum seipsum proponit defensorem, vt illius primi & fortissimi corruptoris, antiqui serpentis dico, caput elidat, qui humillimis Christi virginibus insidiatur. Quis sanę mẽtis præ gaudio, non exiliat, cum iam tempora nostra tot videat virginum liliis redimiri, tanta fortitudine non sua, sed sponsi sui contra furorem draconis

A draconis infecti viriliter dimicantibus, & triumphi coronam merentibus. Gaudeo ego planè cum iam nec in vicis, nec in ciuitatibus, nec in clausträ lilia ista desunt, imo cum & multa deserta & inuia clausträ virginalibus sint repleta, ita vt vere dicatur, ꝙ germinẽt campi, eremi, germen odorũ domini. Etenim ascendunt de deserto virgunculæ, virtutum deliciis affluentes, innixę nõ super se, sed super dilectum suum, & lõganimiter expectantes sponsum suum quando veniat, vt cum clamor factus fuerit, aptent lampades suas, & intrent cum eo ad nuptias sempiternas, vbi iocunditas & exultatio thesaurizabit super ipsas, & nomine æterno hæreditabit illas dominus deus noster. Vos igitur ô virgines Christi ne deficiatis in expectatione Christi. Aderit enim citissimè spõsus vester, qui idcirco aduẽtum suum differt, vt cum cæteris bonis operibus vestris, vestræ etiam donet expectationi coronam. Scio quamuis expertus non sum, quomodo gematis, quomodo cõpungamini in illo purissimo cubili cordis vestri. Ne deficiatis in bono proposito vestro, vt ad consummationem boni operis & perseueraatiam peruenire possitis, per quam coronam mercamini sempiternam.

De foliis circa truncum, Caput XXV.

B SEquitur de foliis circa truncum, iam de foliis quæ circa truncum sunt videamus. Folia igitur sicut supra diximus de foliis vitis, verborum figuram habent. Circa quæ folia considerandum est, ꝙ semper sunt virentia inferius, & circa terram maiora sunt & plura, q̃ in superiori parte, & ꝙ suppositra apostematibus, rumpunt & mitigant ea. Nimirũ his foliis similia debẽt esse verba virginũ. Viriditas igitur foliorũ, virtutẽ verborum significat: videlicet vt nullũ verbũ proferatur ab ore virginis Christi, ꝙ nihil in se virtutis cõtineat. Ne rẽsecentur hic nõ solũverba turpia, scurrilia, iocosa, luxuriosa, superba, iracũda, detractoria, adulatoria, sed etiã verba superflua. Verbũ enim superfluum, id est otiosum, foliũ aridum est. Folium vero aridũ, folium lilij non est. Si ergo vis esse lilium, habeto verba virtuosa, folia viridia, de quibus scriptum est. Folium eius non defluet. Vis autem videre, quòd verbum ociosum folium aridum est? Audi ipsam veritatẽ, dominum Iesum: Omne igitur verbũ ociosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationẽ in die iudicij. O quantus terror, iudex sapiẽtissimus, qui numerat omnes pluuiæ guttas, discretor omniũ tentationum omniũ hominum, à primo Adam vsque ad vltimum, qui erit in fine seculi, vult audire rationẽ verborũ omnium ociosorum cum federit in sede maiestatis iudicij sui, vbi non iam misericordia, sed iudiciũ cantabitur domino. Quid tum miseri & miserabiles faciemus? Sapiẽtissimus es domine, falli non potes: iustissimus es, corrumpi non potes. Tempus misserendi tunc præteritum erit, quia iudicabis orbẽ terræ in æquitate, iudicabis populos in iustitia, qui prius per misericordiã pereciſti. Quid ergo dicam? Miserere quæso, dum tempus est misserẽdi, pater misericordiarum, vt non iudices me in tempore iudicandi. Pone custodiã ori meo, & ostium circunstantię labiis meis, vt nõ solũ à maledictis & turpibus declinem, verũ etiã ociosa verba deuitẽ, ne de illis me oporteat in die iudicij reddere rationẽ, vbi iam non de bonis & viridibus foliis verborum, sed de malis aridis ratio est reddẽda. Quid est autẽ verbũ ociosum? Ociosum est verbũ teste Gregorio, quod ratione iustę necessitatis vel intentione piæ vtilitatis caret. Quidquid ergo loqueris, nisi intendas alicui prodesse, ociosum est. Quis de his omnibus reddere potest rationẽ? Moderetur ergo omnis homo linguã suam, sed pręcipue Virgines Christi: vt sciant, quando vel qualem proferant sermonẽ. Nõ enim decet ex ore cătaturo cătĩcum nouum spõso suo aliquid verbis procedere, quod illi cantico sit contrarium. Quid est ergo canticum nouum? Canticum charitatis. Quare nouum? Quia initio seculi à primis creaturis canticũ fuit vetus, cătĩcum cõtrarium charitati. Vis ergo nosse? Cătauit angelus peritus in cœlo canticum superbiæ, dicens: Ponam sedẽ meã ad Aquilonem, & similis ero altissimo. Cantauit postea detractionis canticum in paradiso, cum accedens ad mulierem ait: Quare prohibuit deus vobis, ne comederetis de ligno scientiæ boni & mali, tanquam diceret, mala intentione prohibuit. Canticum dubitationis cantauit mulier, dicens: Ne comedamus & fortè moriamur. O fortè. Quantum infirmitatis nobis induxisti? Videns autem diabolus mulierem dubitantem, prorupit ad canticum mendacij, dicens: Nequaquam moriemini. O nequam, ô nequam, vbi est modò tuum nequaquam? Ecce mortui sunt duplici morte, quos dixisti nequaquam morituros. Nequaquam inquit, morieminí. Malum & vetus canticum hoc verbum veritati contrarium. Dixerat enim deus: Quacunque die comederitis, morte moriemini, morte videlicet animæ, vel vt alij exponũt, Moriemini, id est mortales efficiemini, scilicet, vt necessitatẽ tunc habeatis moriendi, qui modo nõ potestis mori. Si enim in obedictia permansissent, mortui non fuissent. Cantauit & Adam canticum excusationis in peccato, cum dixit: Mulier quã mihi dedisti sociã, dedit mihi & comedi, ac si diceret: Tu potius accusandus esses, qui talem mihi inuxisti mulierem, quæ me ad peccandum induceret. Charissimi, vetera cantica sunt hęc, cã ticum superbiæ, canticum detractionis, canticum dubitationis, canticum mẽdacij, & canticũ excusationis. Cauenda sunt & per omnem modum cauenda hæc cantica ô virgines Christi, si nouum vultis canticum decantare. Sed neque aures vestras talibus canticis aperietis, qui vocem Christi specialius & familiarius audire desideratis. Viuit adhuc ille malignus serpens, & sub virginea facie, id est sub specie bonę collocutionis, suæ malignitatis venena distillat. Cătat adhuc in cordibus auditorum suorum canticum superbię, cum illis latenter suggerit, vt ad honores & dignitates & prælaturas aspirent, vel propter nobilitatem, vel propter scientiam, siue etiam propter bonitatem suã. Quin & his deceptus fuit ipse, qui se prælatum in nobilitate pulchritudinis, & sapientia, & virtutibus aliis: vidit choros angelorum & prorupit in cãticum superbiæ, per quam cecidit, & alios cadere facit, quotquot secum idem canticum cantare præsumunt.

Ociosum uerbum.

Canticum nouum

De nouo cantico, Caput uigesimumsextum.

NOn ita cantauit noui cãtici imitatrix mater Christi, verum lilium vere viridantibus foliis redimitum. Vis videre folia eius? vis audire canticum eius? Exaltata & supra quam dici aut cogitari potest, toti mundo cœlisque prælata non ascendit supra se, sed cantauit canticum humilitatis, quod & charitas est, quia charitas non inflatur. Eructauit de corde suo inebriato vœrbum bonum & suaue, canticum nouum virginibus cantandum. Ecquid ait? Magnificat anima mea dominum. Vide, quàm contrarium est canticum hoc cantico angeli ruituri. Incepit ille in alto, ac proinde in ima non descendit, sed corruit. Incepit Maria ab imo, vt in altũ subleuaretur. Magnificat hęc dominum, non se, licet inæstimabiliter exaltata, seruãs quod scriptum est: Quantò maior es, humilia te in omnibus. Vnde & super omnes cœlos angelorum meruit eleuari. Magnificauit se ille supra dominum, vnde infra omne quod est meruit præcipitari. Exultauit spiritus humilis Mariæ in domino Iesu suo: vnde oleo lætitiæ prę cõsortibus suis inũgi promeruit. Exultauit stultus ille angelus in se: vnde luctu perpetuo meruit cõdemnari. Gloriatur ista humilitatem suam esse respectam, vnde habebit fructum in respectione animarũ sanctarum. Gloriabatur ille in multitudine virtutis suæ: vnde perpetuam despectionem incurrit. Vos ergo ô virgines Christi virete in foliis, in verbis charitatis, humilitatis, & patientiæ. Sequimini lilium illud præcipuum, matrem summi lilij boni Iesu, vt ipsum solum magnificantes, qui solus magnus est, in ipso & per ipsum & cum ipso mercamini magnificari. Cauete nihilominus canticum detractionis, quod in paradiso inchoatum est, canticum vetus & in peccati vetustatem perducens. Et videte quantum omnino sit contrarium nouo cantico charitatis: cum necessarium sit illum non diligi, tibi detrahitur. Solet enim charitas non obloqui, non detrahere. Sed potius peccata aliena excusare: vel si forte sit necessarium corripere, facit hoc non animo malignandi, sed corrigendi. Cauete & canticum dubietatis, non dubitantes dẽ misericordia domini: sed omnem solicitudi-

G nem veſtram audacter in eum proiicite, quoniam ipſi cura
eſt de vobis. Non enim crudelis eſt, vt permittat vos cade-
re, ſi vos in ipſum proiecceritis, qui vos adhuc hortatur, qui
vos propter ipſum omni terreno ſolatio ſcit voluntarie de-
ſtitutos. Nec dubitetis de pœna malis pro ſuis demeritis in-
fligenda, ne in præſumptionis vitium incidatis: nec dubite-
tis de præmio iuſtis conferendo, ne forte deſperationis peri-
culum incurratis. Cauete, ne canticum mendacij aliquando
ex ore veſtro procedat, quo veritatis ſpōſum veſtrū ſpiritua-
liter laudare ſperatis. Perdit os virginis virginitatem ſuam,
quoties ſcienter in animo malignādi loquitur mendacia con
traria veritati. Cauete nihilominus cāticū excuſationis in pec
catis, ſemper habentes in mente illud beati Ioannis virginis
virginitati teſtimonium perhibentis. Filioli, inquit, ſi dixeri-
mus quia peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus, &
veritas in nobis nō eſt. Si autē cōfeſſi fuerimus peccata no-
ſtra, fidelis & iuſtus eſt deus, qui dimittit nobis peccata no-
ſtra, & emundet nos ab omni iniquitate. Nemo igitur eſtimet
ſe ſine peccatis eſſe: nec cū cognouerit illa, excuſet ſe, ſicut
ſtulti ſoleut adhuc hodie loquētes excuſationē Adæ, & dicē
tes: Mulier quā dedit mihi deus, ſeduxit me. Quare talē mu-
lierē dedit mihi deus, quę me ſeducat? Mulier ilta ſeducēs vi-
rū, id eſt caro ſpiritū noſtrū adducēs ad cōſentiendum pecca-
tis, pro qua ſtulti deū quotidie accuſant, ſeipſos in peccatis
H volentes & dicentes ſe carnis illecebris non poſſe reſiſtere,
quā acceperunt à deo. Grāde valde eſt peccatū illud, accuſa-
re deum optimum, qui fecit omnia bona valde propter te: &
præcipue ipſum hominē præ cæteris creaturis exornauit. Bo
nū ſine dubio fecit te deus bonus, qui fecit omnia bona, bona
valde propter te. Neque enim bonus eſſet, ſi te malè feciſſet,
propter quē omnia fecit, quę propter te bona facta valde fe-
cit omnia. Bonū ergo & valde bonū fecit te deus. Bonus tu
ipſe, te verè malū facis. Si deleueris in te quod tu ipſe facis:
inuenies valde bonū te eſſe inter creaturas quas ipſe fecit. Fe
cit ipſe primò te ſecundū ſe, & factus es poſtea ſecundum te.
Fecit ipſe te ꝓſt ad imaginē & ſimilitudinē ſuā, & factus eſt
ipſe poſterior homo ad ſimilitudinē tuā. Verbū enim caro fa
ctum eſt. Laudemus ergo deū, qui ſecundū ſe fecit nos. Ame-
mus deū, qui propter nos factus eſt ſecundum nos. Oremus
ipſum, vt imaginē ſuā, ſicubi deformata eſt in anima noſtra:
miſericorditer reformare dignetur, nihilominus & corpus
noſtrū quod ad ſimilitudinē & naturā noſtram accepit, ſic im
maculatum cōſeruare dignetur. Et viridia folia, id eſt verba
virtutes cōtinentia proferamus, ſiquidē volumus eſſe vera li
lia, quæ verba veterum canticorum nō habent, ſed quæ nouo
cantico, id eſt charitati, ſpei, humilitati, & cęteris virtutibus
cōuenire noſcātur. Proferamus folia, & vos præcipuē ô virgi
nes Chriſti, qui à viriditate habetis, quę vircāt & quę apoſte-
I matibus ſuperpoſita rumpāt illa, & leuient & ſanent ſanie fo
ris iecta: quod fit quoties inceſtū ad caſtitatē, ſuperbum ad
humilitatē, iracundum ad manſuetudinem, auarū ad largita-
tem, guloſum ad ſobrietatem, inuidum ad charitatē, acedio-
ſum ad alacritatē verbis bonis & veritati conſentaneis pro-
ducimus. Iſta vitia quaſi vlcera animā grauant, continentia in
ſe venenū immunditiæ & prauæ conſuetudinis, de quibus ſin
gulis quia nos in tractatu de foliis vitis exēpla poſuiſſe memi
nimus, cauſa breuitatis in præſenti iudicamus prætereunda.
Hoc autem dicimus tantum, quod conſiderandum nobis eſt,
quo vitio vnuſquiſque laboret, vt ſecundum laboris ſui ma-
gnitudinem & qualitatē, verborum medicinam miniſtremus,
& ſimiliter de aliis vitiis, ſicut ſupra poſitum eſt. Hoc enim
ſciendum eſt, quia non ſemper ſilentio ſtudendū, licet cū ma
gno ſtudio ſilentium ſit ſeruandum: ſed ianuā oris noſtri quā
doque claudere, quandoque aperire debemus, quatenus ita
taceantur mala, ne cum malis etiam bona & vtilia taceantur. Quod etiam in petitione ſua innuit propheta, cum dice-
bat: Pone domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circunſtan-
tiæ labiis meis. Oſtium quippe non ſemper patet, nec ſem-
per clauditur: ſed in domo ſapientis patet ſapientibus innū-
ciis emittendis: clauditur verò pro ſtultis intrinſecus retinē
dis. Sic & os noſtrum, quod eſt oſtium cordis noſtri, per
quod verba quaſi quædam nuncia egrediuntur nunciantia
quid interius agatur in corde, quod verbis prudentibus &
K vtilibus eſt in tēpore reſerandum: prauis vero verbis quæ de
malis motibus cordis ſurgunt, iugiter eſt claudendum. Tem-
pus enim loquendi, & tempus tacendi. Nec minus peccat is,
qui verbum ſubtrahit in tempore opportuno, quam qui pra-
ua loquendo, alios ſcandalizat. Nimis enim videtur auarus eſ
ſe inuidus, qui verba gratis habita ad vtilitatem proximorū
negligit miniſtrare. Quando enim putas eum ſubſtantiam
propriam indigenti proximo largiturum, quæ diuiſa minui-
tur: qui verba nunquam deficientia non largitur? Ponat ergo
dominus cuſtodiam ori noſtro, vt ſciamus quando & qualem
debeamus proferre ſermonem: & oſtium circunſtantiæ la-
biis noſtris, vt ita non ſolum aperiatur, ſed etiam claudatur
in tempore, vt neutro offendamus. Sed ſuperpoſita apoſte-
matibus animarum infirmarum verba noſtra, tanquam folia
liliorum ſanem vitiorum domino adiuuante eiiciant, & vir-
tutum vires valeant inſerere auditoribus.

De foliis iuxta terram, *Caput* *uigeſimum ſeptimum.*

Vid eſt autem, quòd ipſa iuxta terram maiora ſunt
& plura, ſuperius vero pauciora & minora: niſi ꝙ
viri iuſti & præcipuè virgines quantò altius aſcen-
dunt ad culmen virtutum terrenis cogitationibus
& cupiditatibus infra relictis, tantò diſciplinatiores & tan-
tò parciores debēt eſſe in verbis? Per diminutionē enim fo- L
liorū in ſuperiori parte diſciplina verborū intelligitur, quia
diſciplinati quique quaſi circuncidunt & extenuant verba
ſua, ne quid in eis pudicitiæ vel diſciplinæ, contrariū valeat
inueniri, quæ indiſciplinati & turpes quicunq; omni hone-
ſtate carentia turgida & inflata emittunt. Per paucitatē verò
foliorum, verborum paucitas conuenienter accipitur: cui o-
mnes boni tantò magis ſtudent, quantò virtutū culturę vici-
niores exiſtunt. Vnde de fratre quodā, qui diſcere volebat,
& quaſi in vſum reducere linguæ correctionē legitur, quòd
quidā per triennium lapidē portabat in ore. De alio vero, ꝙ
triginta annos nō fuerat locutus quicquā. Videmus plures,
qui dū in principio boni ꝓpoſiti & adhuc quaſi vicini terræ
priſtina ducti cōſuetudine, nec modeſtiam, nec paucitatē ver-
borū valeant obſeruare, quorū verba deſignantur per folia
lilij iuxta terrā. Procedente vero tēpore, gratiaq; accedente
ſecundum profectum ſuū moderantur verba, ſtudentq; ſilē-
tio, ita vt nō ſolum praua, ſed etiā ocioſa deuitēt. Cui autem
bonorum ſtatui melius cōpetit diſciplina & paucitas verbo-
rum, q̄ virgini Chriſtiꝰ Nā ſi omni homini Chriſtiano præci-
pitur, vt nec turpiloquium, nec ſcurrilitas procedat ex ore
eorum, ſed magis gratiarum, quanto magis virgo ſuo domi-
no pudicitiam conſecrans, ab omnibus potius debet tempo-
ribus abſtinere. Qui ſuam proculdubio pudicitiam nō vio- M
lauit, tantò maiores debet domino reddere gratiarum actio-
nes, quanto maiorem eſt gratiam conſequutus. Bonos enim
virgines eſſe, ſummum bonum eſt & ſumma gratia, quia ij
ſoli ſequuntur agnum quocunq; ierit. Quanto vero is etiā
à multiplicitate verborum debeat abſtinere, quis non vi-
deat, cum loquacitas omnis ſit iñdicium impudicitiæ, quæ
nequaquam poteſt ſimul eſſe cum pudicitia virginali. Lo-
quacitatis ergo vitium maximè deuitent virgines pudici, ſi
volunt virtutem pudicitię conſeruare. Manifeſtum enim eſt,
quòd in multiloquio non deerit peccatum, ſed paulatim ab
ocioſis verbis ad detractiones venitur, donec tandem ad a-
pertas contumelias prorumpatur. Arguit autem loquacita-
tem Apoſtolus Iacobus, ita dicens: Si quis putat ſe religio-
ſum eſſe, non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuū:
huius vana eſt religio. Nemo igitur de religionis habitu blā
diatur, qui adhuc linguam ſuam non didicit religare. Reli-
gia tuam linguam, ſi vis eſſe religioſus, quia ſine linguæ reli-
gatione religio vana eſt. Vnde patres ſanctiſſimi religionum
inſtitutores, & eorū ſequaces ſapiētiſſimè, ſicut à ſpiritu ſa-
pientiæ docti fuerant, diſtricte inſtituerūt obſeruationē ſilē-
tij, non ignorātes, quia ſicut vrbs patens & abſque murorum
ambitu, ita vir qui non poteſt in loquendo ſpiritum ſuum co-
hibere, ſicut Pſalmus ait: Vir linguoſus non dirigetur in ter-
ra. Sciūt etiā homines ſpirituales, qui hoc experti ſunt, quan
tū auferat deuotionis, quātum afferat diſſolutionis intrinſe-
cus fre-

A cus frequens linguæ reſolutio. Nā ſicut fornax, cuius os ſem-
per apertum eſt, non poteſt in ſe retinere feruorē: ſic nec cor
deuotionis in ſe poterit gratiam conſeruare, cuius os nō fue
rit ianua ſilentij recluſum. Claudamus igitur os noſtrum, vt
cum deuotionis feruore Chriſtum deuotionis largitorem in
feruenti affectu poſſimus animam conſeruare. Vos autem
præcipue ô animæ virginum ſponſæ Chriſti, intrate in cubi-
culum cordis veſtri, & clauſo oſtio oris veſtri orate familia-
riter, humiliter, lachrymabiliter, hilariter, dulciter, fiduciali-
ter ſponſum veſtrum, regem veſtrum, patrem veſtrum, & con
ſolatorem. Effundite coram illo omnium inſpectore cordiū
corda veſtra, confabulemini cum illo recordantes illius, ef-
fundite ſuper vos animas veſtras, & terrenis corporalibuſque
relictis, pennis ſpiritualibus charitatis eleuamini: & tranſite
in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domū dei, vbi nō
corporis ſed cordis auribus audiatis vocem exultationis, &
cōfeſſionis ſonum, feſtū diem celebrantes, vbi interna conſo-
latione refectæ, quandoque cum articulus tempeſtatis & ne-
ceſſitatis, tentationis & carnis aduenerit, cœleſtis refectio-
nis recordari poſſitis, & dicere: Quare triſtis es anima mea,
& quare conturbas me? Spera in deo, quoniam adhuc confi-
teboꝛ illi, ſalutare vultus mei & deus meus. Memores eſto-
te optimi domini dei, memoramini & delectamini, & defi-
ciat ſpiritus carnis veſtræ: vt ſpiritu illius qui eſt ſuper mel
dulcis reficiamini, & diſcatis vilipendere exteriores collo-
cutiones, poſtquam interioris collocutionis guſtaueritis dul
cedinem. O quàm bonum & quàm iocundum. O quàm bo-
B num & iocundum eſt, tecum ô dulciſſime Ieſu habitare in vi-
num, tecum colloqui, tibi reuelare cauſam animæ noſtræ,
tuæque conſolationis reſponſo ꝓfrui. O quàm bonum eſt
ad te inhabitantem lucem inacceſſibilem duce charitate ac-
cedere, cui ſi tantum dux noſtra fuerit, nihil manere poterit
inacceſſum. Cognouit cor tuum ô dulcis Ieſu charitatis lan-
cea vulneratum, viam facere charitati, cui perpetuò non clau
detur. Accedite ergo ad eum per eum, greſſibus charitatis,
& illuminamini. Guſtate, quoniam ſuauis eſt. Sciunt exper-
ti, & bene ſciunt qui ex alia parte guſtauerunt bonum dei do-
num: qui aliquando in cellam vinariam à vera vite noſtra
ſunt introducti, quàm amarum & quam tędioſum ſit à dulce-
dine contemplationis illius interiori præſentia ſeparari: &
ad exteriora corporalia vel audienda vel videnda reduci.
Cum enim ille quantum in præſenti fas eſt, bonus Ieſus diſ-
cipulis ſuis familiaribus ſeorſum ab aliis fratribus in mon-
te contemplationis eductis, ſe coram illis transfigurare vo-
luerit, & in veſte candida dulcedinis & bonitatis ſuę appare-
re mirantibus, & ſolida charitate ebriare voluerit eos quos
ante viſitauerat per timorē iudicij, ſiue per violentiam ſalu-
briū tentationum: quia per flagella deus nonnunquā ſuorum
ſe cordibus repræſentat. Cum ergo ſicut diximus aliquando
ſe in ſuorum cordibus transfigurare dignatus fuerit, & vt
triſtitiam in gaudium conuertatur, ſi interim dum hoc ne-
ſcio quomodo aguntur, aliquis exteriorem requirens præ-
ſentiam ſic affectus, vt tamen ab amabilis contemplationis
C monte ipſum cogat deſcendere: putas illum talem impulſio-
nem exteriorem patienter ferre, & non magis clamare cum
Petro: Domine bonum eſt nos hic eſſe, & cum Paulo, Infelix
ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? O
quam amarum eſt eis, qui tali interiori refectione ſatiari no-
uerint, ad exteriora rurſus attrahi. Mori videnturſibi, quia
re vera quædam mortis ſpecies eſt à contemplatione vitæ, à
contemplatione candidi Ieſu, à contemplatione faciei illius
rutilantis ſicut ſol, ad has tenebras rurſus auelli, & à Mariæ
dulcedine ad Marthæ miniſteriū reuocari. Breuiter autem
dico, quòd quicunque ſciunt mentis oculos interioribus cō-
templationibus occupare, & linguam animæ ad diuinum col-
loquium referare, non ſolum non delectantur exterioribus
viſibus vel colloquiis, verum etiam plurimum fatigantur.
Hi vero qui intrinſecus cæci ſunt & muti, & contemplatio-
ne diuina & orationibus deuote neſciunt ſe occupare, exte-
riorum ſenſuum ſubſidia quærunt, & longitudinem tempo-
ris qua grauantur, inutilibus conſabulationibus expende-
re ſatagunt. Exterioribus enim collocutionibus velle occu-
pari, ſignum certiſſimum eſt animæ ocioſæ quæ ad collocu-
tionem diuinam nulla penitus deuotione leuatur. Nondum D
certe ad ſummitatem *lilij* peruenerunt, qui linguam ſuam
à multiplicitate verborum neſciunt ſiue nolunt refrenare.
Tanteſque altius ſe quiſque nouerit in virtutū gradibus aſcē
diſſe: quanto minus humanis colloquiis delectantur, niſi for-
te ciuſmodi hominū in quibus ipſe deus loquitur, & per quos
verbum dei auditur. Tales enim non audiuntur propter ſe,
ſed propter deum, qui & habitat & loquitur in ipſis: & cum
talibus loquendo à noſtris ſæpe domino cooperante dubie-
tatibus expedimur, à prauis abducimur, & in bono propoſito
confirmamur. Verumtamen in omnibus diſcretionis ſpiritus
optandus eſt & implorandus à domino, vt ipſo reuelante ſcia
mus cui ſpiritui ſit credendum, cui cordium noſtrorum ſim-
plicium ſit cogitatio reuelanda, à quo ſalutis verbum audien
dum, ne ſimplicitas noſtra ab aſtuti ſerpentis fallacia capia-
tur, qui plerumque mala bonis, & falſa veris, erronea rectis
admiſcere conſueuit.

Quid contemplandum ſit de lilio noſtro. *Cap.* XXVIII.

Am nunc ad contemplandū florem ipſum lilij ve-
niamus. Vide ô virgo Chriſti, quanta pulchritudi
ne præemineat tuus iſte flos, tuum florem deſignās,
præ cæteris floribus. Vide quantam præ omnibus
floribus qui ſunt in terra, gratiam obtineat ſpecialem. Vide
quantam ab ipſo ſponſo tuo laudē præ cunctis floribus me-
reatur. Cōſiderate, inquit, lilia agri, quomodo creſcunt. Amē
dico vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua cooper E
tus eſt, ſicut vnum ex iſtis. Lege igitur ô virgo & perlege, &
ſæpius relege hoc verbum ſponſi tui, & intellige quantum in
huius floris commendatione tuam gloriam commendauit.
Omnem mundi gloriam ſapientiſſimus ille omnium creator
& conditor vnico floſculo tuo cooperuit, nec gloriam floſcu
lo: ſed hūc floſculū omni gloriæ prætulit. In Salomone enim
de quo legitur, quòd magnificatus eſt ſuper omnes reges vni-
uerſæ terræ in diuitiis & honore, omnes mundi glorias de-
bes intelligere. In flore lilij tui qui tuam, omniumq; virginū
Chriſti figurā gerit, virginitatis gloriā contēplare. Si ergo
tantū commendatur ab ipſa veritate decor lilij tui, vt ei iuſte
ſubiiciatur omnis gloria Salomonis, etiam non dubiū eſt ſe-
cundum magnitudinem gloriæ ſuæ fuiſſe magnifice cooper-
tum. Quantum putas commendandum ipſum eſſe tuæ virgi-
nitatis lilium incorruptū & nulla imperpetuū macula corrū-
pendum, cuius vel vmbra & figura tantum meruit honorari?
Si omne operimentū omnis gloriæ Salomonis nō poteſt de-
cori vnius materialis lilioli cōparari, quis decor comparabi-
tur tuæ florenti virginitati, quæ eſt tuum liliū verū & ſpecia-
le? Nullus inquā. Quia claritatem altitudinis tui decoris nul-
lus poteſt decor terrenus tranſcendere, quia nec Salomon in
omni gloria ſua coopertus fuit, ſicut vnū ex iſtis. Noli ergo
ſubtriſtis cantare, Regnū mundi & omnem ornatum ſeculi
contēpſi propter amorē domini noſtri Ieſu Chriſti, qui tibi
etiam in præſenti vita decorem dedit omni mūdano decore F
maiorē, liliū integritatis tuę ſibi cōſeruando, & ſibi præ cę-
teris pulchritudinibus virtutū ſpecialiter dedicando & ſpecia-
li dilectione aſtringēdo. Videbis luculēter hoc in cāntico amo
ris, vbi cęteris floribus penè omiſſis florē tuum ſępius nomi-
nat, nomē lilij ſępius inculcādo: Sicut liliū inter ſpinas, ſic ami
ca mea inter filias. Et itē, Dilectus meus aſcendit ad areolam
aromatum, vt lilia colligat. Et rurſus, dilectus meus mihi, &
ego illi, qui paſcitur inter lilia. Laudabile lilium, amica ſpō-
ſi: amabile lilium, quod colligitur à ſponſo. Non enim vt eſti
mo, colligitur, vt vltra marceſcat, ſed vt in altari aureo col-
locetur, quod eſt ante oculos domini, id eſt vt collocetur in
cœleſti ſanctuario, vt ſic ipſum liliū ad ornamentū aliorū ſan
ctorū, in quibus dominus tanq̄ in altari ſuo aureo requieſcit.
Delicatū profectò liliū in quo paſcatur ſpōſus, non ꝙ in hoc
ſolo delectetur: ſed in hoc quadā ſpeciali prærogatiua dile-
ctionis, plus aliis delectatur. Nec immerito. Duplex enim
bonū in virginib⁹ quod in aliis ſanctis nō virginibus ſimplex
eſt. Cū enim tota eccleſia virgo ſit in anima nullā habēs macu
lā neq; rugam in fide, & ſpe, & charitate incorrupta propter
quod & virgo appellatur, meretur & à ſpōſo laudari. Quanta
laude putas eſſe digna lilia noſtra, quæ hic habēt tam in cor-

pore, q̃ in anima qđ tota eccleſia habet tantũ in anima. Quaſi enim quidam adeps & medulla eccleſię ſunt virgines Chriſti: & quadam ſingulari excellentia aliorum florũ ſponſi amplexibus familiarius inhærentes. Hoc autem eſt virginibus ſummopere conſiderandũ, qui lilij pulchritudine delectãtur: quod flos lilij tã interius quàm exterius albus eſt. Quid enim per exteriorem partẽ floris albá niſi mundicia corporis, aut quid p interiorẽ niſi mẽtis virginalis puritas figuratur? Turpe eſſet, imò nõ eſſet liliũ quod vel interioris vel exterioris candoris ſui puritate careret: ita quoq; turpis eſt virgo, imò nõ eſt virgo, quæ non habet vtranq;, ſcilicet mẽtis & corporis caſtitatẽ. Vnde nõ dubito multos vtriuſq; ſexus virgines in corpore defunctos eſſe & ſaluandos, qui nequaquã virgina le prẽmium meruerunt. Mortui enim ſunt qui corpore quidem incorrupti, ſed mente corrupti erant. ipſa tamen mente corruptiones non exigente eis ad mortẽ æternam, quia legitimas nuptias expectabant, ſine quibus nulla illicita cõnubia voluerunt perpetrare. Si enim, ſicut ait Apoſtolus, nupſerit virgo, non peccabit, quæ ſola tãtum voluptate nupſit, quamuis iam in mente florem virginitatis corrupit. Conſentit huic ſententiæ beatus Auguſtinus, dicens: quòd nequaquam virgo aſpirans ad nuptias melior eſt muliere nuptias adepta, cũ ea quæ iam nupſit, vno ſit viro contenta: nuptura verò quærens per omnem populum cui adhæreat, cum pluribus neceſſe eſt, fornicetur animo. Placet enim illi hodie vnus, cras alter, deinde tertius & quartus, & fortaſſis plures: & quomodo ſi talis moritur, meritũ obtinebit virginitatis incorruptæ? Vtinam autem virgines illæ quæ vi opprimuntur poſt virginitatis votum, nec aliquando conſentiunt corruptioni, vel illæ etiam quæ ante votum aliquando ad nuptias aſpirauerũt firma mente, licet poſtea pœnitentia ductæ voto caſtitatis ſe cõſtrinxerint. Siue etiá illæ, quæ poſt votum aliquando ſola voluntate à voto continentiæ reſiluerunt, ſed rurſus ad voti conſtantiam redierunt & vſque in finem perſeuerauerunt. vtrum autem tales virgines ſint præmio coronandæ? Fateor me ex auctoritate neſcire', & hoc magis peritiorum hominum vel certè diuino potius arbitrio ſentio relinquendum. Dico autem magis opinando, quàm definiendo de primis, quæ vim patiuntur: ſi nunquam ſuæ corruptioni, nec voluntate, nec delectatione conſentiunt beato virginali præmio, non eſſe ſpoliandas, quod ex verbis Luciæ, ſi tamen authentica videantur, videtur poſſe comprobari. Si etiam per violentiam, & non à conſentientibus caſtitas virginalis amittitur. Spero quòd talis amiſſio caſtitatis ipſis amittentibus cedat in bonum: quia permiſit eas benignus Ieſus tali bono ſpoliari, quo præſciuit ipſas nõ bene vſuras. Vtile enim eſſet aliquam quæ propter virginitatis meritum deberet ſuperbire, perdere virginitatem, & per hoc conſequi humilitatis virtutem. Cauenda ſunt autẽ virginibus ſummo ſtudio loca & tempora corruptoribus opportuna, ne ſi ſuę corruptioni per inſipientiá ſuá occaſionem præbuerint, ipſę ſibi meritò nocuiſſe videãtur, & ſua corona priuẽtur. Si enim Bethſabee nõ ſe impudicè ſiue incautè lauiſſet in ſolario: & Suſanna in pomœrio, vbi videri poterant aliquo modo, nequaquam illa adulterium, nec iſta mortis periculum incidiſſet. Cautę ſint virgines, ſicut ſunt caſtæ. Feneſtras oculorum & aurium ſuarum diſcant obſerare, vultus abſcondere, ne vel ſibi videndo vel audiendo, quod forte non expedit: mortem aſciſcãt, ne dum ab aliis incautę videntur & audiuntur, ipſos quamuis ignoranter occidant. Quòd ſæpe contigiſſe cognouimus illo ſuggerente & inſidiante, de quo ſcriptum eſt: Sedet in inſidiis cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem. De aliis verò quæ vel aliquando ante votum, vel poſt ſola voluntate lapſæ ſunt: mihi videtur ſine præiudicio cuiuſlibet melioris ſententiæ, quòd virginitatis coronam non amittant, ſi tamen citius ad votum redierunt, & in eo fideliter permanſerunt: ſed tamen coronæ meritum puto aliqualiter imminuendum ſecundum mutationem voluntatis, vt ſi qua longo tempore, vel firma voluntate perſtitit in voluntate frangendi votum virginitatis, tanto minus habeat meriti in corona. Integram verò omnino coronam æſtimo poſſeſſuras, quæ à primis annis ſuis virginitatem ſponſo ſuo domino Ieſu vouere & conſeruare ſtuduerunt.

Quòd flos lilij inclinandus ſit ad terram,
Caput uigeſimum nonum.

K

Nec prætereundum quòd ipſe flos lilij tam altus, tã candidus, tam iocundus, ſemper reclinatur ad terram. Quid nobis per hoc aliud q̃ humilitas cõmendatur? Caput enim inclinare ad terram, eſt mentẽ noſtrã ad generationem terrenam & fragilitatem de terra cõtractam inflectere, ne de nobis aliquid præſumere omnino audeamus, dum nos lutum & cinerem eſſe conſideramus. Nulli autem hæc virtus tam neceſſaria eſt, q̃ virginibus, ne in profundum ſuperbiæ incidant: dum ſuorum conſiderant excellẽtiam meritorum. Virgines enim Chriſti etiã adhuc in terra viuentes, angelorum ducunt vitam, tales cum ſint, quales dixit dominus homines futuros poſt reſurrectionem, quia tunc neque nubent, neq; nubentur: ſed erunt ſimiles angelis dei in cœlo. Non expectant autem virgines Chriſti ſolummodo incorruptionẽ reſurrectionis, ſed in præſenti etiã viuunt incorrupti, vitã ſine dubio angelicã æmulantes. Ne igitur è tã ſublimi gradu quem nõ ex præcepto cuiuſquã, ſed propria volũtate viriliter aſcenderunt, viriliter per ſuperbiã decidant: inclinentur ad terram, ſicut flos lilij, recordentur quoniam pulvis ſunt, & q̃ dies eorum ſicut fœnũ, & nõdum eſtiment ſe ad immortalitatis beatitudinem reſurrexiſſe, ſed adhuc illo carneo pariete circundatos, qui inter ipſos diuidit & dilectum L Ieſum. Caueant illum aſtutum ſerpentem ipſis multipliciter inſidiantem, vt ne ducat eas ad præſumendum aliquid de ſe: quatenus exiſtimẽt bon ũquod habetur, nec habere ſe à deo, ſed à propria virtute, vel credant ſibi pro meritis ſuis tradita, vel vt putent ſe habere quod nõ habent datum quod acceperunt, vel propter hoc quod à deo acceperunt, ſingulariter credãt ſe meliores aliis. Hæ ſunt quatuor ſpecies iactantiæ, quibus ille nequiſſimus ſerpẽs etiam non rarò bonos decipit. Et prima quidẽ ſpecie decepti, qui nõ putant quod habent à deo accepiſſe, incidunt quod nullũ eſt maius crimẽ ingratitudinis. Quid enim peius q̃ nõ recognoſcere deũ eſſe largitorẽ omnis boni? Quod q nõ agnoſcat, quomodo grates deferet ei, à quo nihil ſe eſtimet accepiſſe? Et certè non pauci tales ſunt, quos ex ipſorum verbis potes agnoſcere. Quid enim dicũt, niſi q̃ ipſi hoc habeãt à ſe, & quęlibet à ſe hoc poſſe habere? Nõ ita cogita tu ô virgo Chriſti, ſed ſcito te à teipſo nihil habere, niſi peccata. Cætera verò bona, gratię ſpõſi tui ſunt. Gratulare ergo, id eſt lętare ſimul & gratias age ei, à quo habes eſſe, & bene eſſe: & tãtò magis dilige dilectũ tuũ, quãtò pluribus & maioribus donis ſuis ſuá erga te cõprobat dilectionẽ. Imo & ipſa dona virtutũ plus dilige, diligẽtius q̃ M conſerua, quia hoc à tã dilecto & tã diligẽdo accipere meruiſti, q̃ ſi propriis viribus hoc obtineres. In retinendo datũ diligenter, dantis dilecti ſpõſi tui dilectionem oſtẽde: quia non debet dare vilia munera dator tã precioſus. Secundi vero, qui credunt ſe quidẽ accepiſſe, quod nõ habent, à deo: ſed tamen propter merita ſua volunt benignũ dominum Ieſum ſua gratia ſpoliare. Cur ꝓpter merita tua accepiſſe te putas virtutẽ? Dic mihi. Quis dedit tibi poſſe mereri? Quid enim habes, quod nõ accepiſti? Quid gloriaris, quaſi nõ acceperis? Et tamẽ ſi vis ſcire quomodo acceperis, audi eundẽ Apoſtolum: Gratia inquit, dei ſalui facti ſumus. Quòd autẽ ſaluamur ſecundũ opera noſtra, nõ ex iuſtificationibus noſtris ſaluamur: ſed gratia datur pro gratia. Gratia enim dei ſum⁹ id quod ſumus, ſiuẽin habẽdis virtutibus, ſiue in cœleſtibus obtinẽdis.

Tertij vero qui ex ſpirituali dono putant ſe aliis meliores, alios q̃ contẽnunt tanq̃ viliores ſe, peſte illius Phariſæi premuntur, qui etiã cũ acceptis virtutibus gratias ageret, peccauit: quia Publicanum contempſit. Sed quia plurimi hac peſte laborant, tentemus adiuuante domino his aliquod medicamentũ adhibere. Conſiderandum puto. Is aliqua virtute ſpirituali caret: forſitan habet aliam ſimilem iſti vel maiorem hac. Ideo dicit Hieronymus, Præclara eſt virginitas & pudicitiæ virtus: ſi modo non aliis macularum lapſibus infirmetur. Nam tanto maiori ſtudio placendi opus eſt, quanto eſt maior ille, cui placendum eſt. Si enim virgo es, adhuc dubium

A dubium tibi eſt, ad quem gradum dignitatis virginalis aſcendere is. Non enim eiuſdem meriti ſunt omnes virgines. Quis enim ſanctorũ virorũ ſimilis in caſtitate & laude Ioannivenit equandus? Quæ virginum fœminarum vſque ad altitudinem dignitatis Mariæ virginis altiſſimæ peruenit? Non ergo te exaltes ſuper quemquam, cuius mentem ignoras: ne ſub omnibus cadas. Itẽ ſi tu fortẽ dignitate virginitatis locum tenes infimum: quomodo audebis te comparare ei, qui in humilitate vel charitate, vel obedientia forte iuxta ſummum gradum aſcendit? Quid ſi ille cui te audes præferre, ad tantam perfectionem peruenit: vt non dubitet, imo deo teſte, cui conſcientia ipſius nota eſt, tota mente flagret calicem paſſionis pro domino exhaurire? Sic hic fortaſſis dicis, quia & tua cõſcientia teſtante, paratus ſis ad tolerandum paſſiouẽ. Ad quod reſpondemus, quòd non ſit quiſquam, qui huius virtutis cõſtantiam in ſe veraciter poſſit agnoſcere, niſi re ipſa atque experiẽtia doctrice didicerit. Quantos enim putas in tormentorum acerbitate defeciſſe, qui ſe putabant vſq; ad mortẽ fortiter perſeueraturos? Nõ ergo te ipſum iudices, qui te ipſum non agnoſcis: cum perfectiſſimus omnium Paulus dicat, Sed neque meipſum iudico, qui autem me iudicat, dominus eſt. Alios quidẽ multominus debes iudicare, propter hoc quod
B ibidem ſubditur: Nolite itaq; ante tẽpus iudicare, quoaduſque veniat dominus, qui & illuminet abſcondita tenebrarũ: & manifeſtabit conſilia cordium. Vbi ſine dubio multi alij contra opinionem hominum, iudicio domini cuncta videtis proponentur & poſtponentur, qui præponendi falſò putabãtur. Eſt autem adhuc ratio valida, quæ ab hac ſpecie iactãtiæ te auocet. Ita enim habes: Eſt alius alio iuſtior, alius alio ſanctior, & idem neſcit vtrum odio an amore dignus ſit, huic ſuam mentem exerceant optimi quique & ad exemplum lilij timore & humilitate coacti inclinabuntur ad terram cũ habuerint in mente, quòd neſciunt, vtrũ amore an odio ſint digni. Et verè neſciũt & ignorãt, quid ſuperuẽtura pariat dies, imo nec hora; quantò minus ſciunt, qualis eorum finis futurus ſit, vel eorum qui modò mali ſunt? Si Iudam proditorem vidiſſes, cum adhuc erat diſcipulus, & inter ſummos eiiciẽtem in nomine benigni Ieſu dæmonia, vidiſſeſque latronem poſtea cum Chriſto crucifixum, qui catenus inſtitiſſet latrociniis & homicidiis, non dubito, quin latroni diſcipulũ prætuliſſes: & tamen omnes ſcimus vtri alter in fine prælatus ſit.
C Tu ergo ſi etiam ad tantam iam vitæ perfectionem perueniſti, vt miracula opereris: time ne ad extremũ, cum ipſo Iuda deprehẽdaris reprobus. Si verò alium quenquam peſſimis operibus videas inſudantem: ne te illi præferas, quia neſcis vtrũ exemplo latronis ad vltimũ conuertatur, ſicut ſcriptum eſt: Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum. Quod de illis communiter accipitur, qui poſt ſcelera ſua ad dominũ à domino cõuertuntur, qui conſiderat qualis quis moriatur. Nullum ergo & tu iudicare præſumas: nec licet te optimum cuiquam alteri quamuis peſſimo præferas, quia tuus & illius qualis futurus ſit exitus, ignoras. Ad terram igitur cũ lilij flore inclinare, id eſt conſidera fragilitatem tuam, quam habes in te, quia terra & cinis es. Et, Quantò maior es, humilia te in omnibus, carnis munditiam virtute humilitatis inclinans. Quid autem vanius illis, qui ſe putant habere, quod nõ habent? Sed certe hac peſte omnium hominum genus ferè laborat. Quis eſt enim, qui ſeipſum perfectè cognoſcat: niſi cui datum eſt à patre luminum, à luce vera quæ illuminat omnem hominem. E cœlo venit, γνῶθι σεαυτὸν, id eſt noſce teipſum. Nam in cantico Canticorum ipſa ſponſa quæ ad amplexus ſponſi anhelabat, quæ ſenſerat vnguentorũ illius fragrantiam, de ignorantia ſui quodammodo reprehenſa eſt, dicente ſponſo: Si ignoras te ô pulcherrima inter mulieres, egredere à me. Vide ergo quantũ malum ſit quæuis ignorantia ſui, propter quam ab amantiſſimo ſponſo meretur repelli. Ad cognitionem igitur propriam redeamus, id eſt ad terram noſtram, ſi volumus eſſe vera lilia, & ad ſponſi admitti præſentiam. Noſipſos iugiter introſpiciamus inceſſanter clamãtes ad verum & benignum Ieſum: vt mentis noſtrę oculos ad cognoſcendum noſipſos illuminare dignetur.

De numero foliorum noſtri lilij.
Caput trigeſimum.

D

Nunc ad numerum foliorum ipſius floris, candidiſſimo flore noſtro benigno Ieſu nos illuminante, animum extendamus. In perfectis liliis, ipſe candidus flos plurimum ſex foliis conſtat, per quæ ſex cauſas intelligimus, quæ ad virginitatis munditiam debent animos virginum incitare, quarum tres ad vitam præſentẽ, tres ad futuram pertinent. Tria ſunt incommoda in præſenti vita in coniugatis, propter quæ vitanda, virginalis caſtitas eſt appetenda. Tria ſunt quoque commoda futuræ gloriæ, per quę acquirẽda votiua virginitas eſt & conſernanda. Præſentis vitæ incommoda duo habemus ex maledictione, quæ inflicta fuit primæ parenti noſtræ Euę poſt tranſgreſſionem peccati. Serpens enim tribus maledictionibus ſubiacuit, Eua duabus, Adam vni. Serpẽti enim dictum eſt à domino: Supra pectus tuum gradieris, terram comedes, & mulier conculcabit caput tuum. Euæ autem dixit deus: In dolore paries: & ſub poteſtate viri eris. Adæ vero ait: In ſudore vultus tui comedes panem tuum. Maledictiones Euæ, & per ipſam omnium mulierum nuptarum duæ ſunt in præſenti expreſſæ, ſcilicet quòd in dolore pariunt filios, & ſub poteſtate virorum ſunt. Quis & quantus ſit dolor parientium mulierum, nullus hominum nouit, niſi quæ expertæ ſunt. In ſcripturis autem doloris huius teſtimonium frequẽter inuenimus: quia E cum magnitudinem alicuius doloris volumus exprimere, ipſum mulieri parturienti cõparare ſolemus. Hoc enim ipſum dominus omnium dolorum cognitor cum videret diſcipulos ſuos de morte ſua nimium contriſtandos, ipſorum triſtitiam mulieris parturientis triſtitiæ voluit comparare, dicens: Mulier cum parit triſtitiam habet, quia venit hora eius: ita & vos nunc quidem triſtitiam habetis. Similiter & beatus Paulus dicit, volens oſtẽdere dolorẽ eorũ qui in extremi iudicij die imparati inuenientur, ait: Cũ autẽ dixerint pax & ſecuritas, tũc repentinus ſuperueniet eis interitus, ſicut dolor in vtero habenti, & non effugient. Sæpius quoque in Prophetis & in aliis ſcripturis de huius doloris magnitudine inueniuntur multa exempla. Sed quia vinorum plura ſuppetũt teſtimonia, quæ illud ad experientiam cognouerunt? viderunt in his nõ diutius immorandum. Sed fœlices virgines & verè prudentes, quę etiam prẽter commoda temporalia ſpiritu domini iũgi vicinius elegerũt, ſpirituales fœtus, id eſt bona opera multò melius, vberius & ſecurius immortali ſponſo ſuo Ieſu non F ſingulis annorum ſpatiis, ſed diebus ſingulis procreantes. amantes eum, in cuius thalamum caſtiſſimum duce pudicitia intrauerunt, vel quem potius in ſui cordis thalamum receperunt, eius vocem organicam in præceptis ſuis & promiſſis præmiorum cœleſtium, & loquente ſponſo ſuo ſibi per obedientiam reſponderunt, cuius amor caſtimoniam, cuius tactus mundiciam, cuius nuptiæ virgines faciunt & conſeruant. O verè fœlices, quæ tali viro non ſolũ animi, ſed etiã corporis mundiciã conſecrauerunt. Cuius commercio ſic in animo fœcundantur: vt omnium virtutum matres efficiãtur, quarum filij in domo cœleſti æternaliter habitant, & ſemen operum ipſarum coram ſponſo ſuo in ſeculum dirigetur.

Euadunt etiam virgines Chriſti maledictionem ſecundam Euę matris noſtrę, & per ipſam omnium maritarũ ſcilicet q̃ ſub viri mortalis poteſtate non ſunt: & in hoc quantum bonũ inuenias, quantum malum effugias, diligentius intuere. Super quo Pauli Apoſtoli ſententiam audiamus: Virgo quæ innupta eſt, cogitat quę ſunt dei: vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Quę autẽ nupta eſt, cogitat quę ſunt mundi, quomodo placeat viro. Quid acquiritur? Euaditur malum non modicum, ſolicitudo mundana, quomodo viro placeat. Quantum putas animis virginalibus deuotionis augeri, quod libere quando volunt & quando debent, nulla impediẽte cura poſſunt orationibus cæteriſq; ſpiritualibus exercitiis vacare. Quantas habent coniugatæ religioſę & deo vacare volentes, moleſtias: cum à propriis viris, quibus eas eſſe ſubiectas oportet, prohibentur. Eſt enim hoc magnum onus coniugij, cum mulieres viris talibus copulentur, qui à bonis carũ moribus & bona conuerſatione diſcordent. Quantas puras eſſe

G coniugatas, quæ suppliciis hoc emere vellent, quòd à malorum potestate liberatę liberum domino possent seruitium exhibere? Fœlices ergo virgines, quæ sponsum suum Christum accipientes, illi se soli subiecerunt, cuius iugum suaue est & onus leue: eique soli tota & integra mente placere desiderant, qui sanè est speciosus forma præ filiis hominum, non diuidentes mentem suam, ita vt nec ex parte cupiát, & solicitę sint placere deo, nec ex parte placere viro: sed se totas integras reddunt illi à quo acceperunt vt essent, & receperunt vt bene essent: ipsum munere præterea sponsum suum gratuito acceperunt. Quid poteris largitori tuo dignè rependere? Dedit te tibi, quando te creauit, vt esses, reddidit te tibi, cum recreauit vt bene esses: dedit in viaticum tibi, ne in via deficias, corpus & sanguinem suum, se verum deum, & hominem verum, Et tu quid rependes? si pro eo quod dedit tibi, quando te creauit, vicem nequis rependere: quid denique pro eo rependes, quòd se tibi dedit? Certè si te milies posses rependere, quid esses tu in comparatione dei? Rependе tamen quantum potes, rependе te totam illi, qui te totum tibi & dedit & reddidit: & his non contentus, se quoque totum tibi dedit. Dilige hunc tantum te diligentem, & singularem dilectum ex tota anima tua, & ex toto corde tuo, & ex omnibus viribus tuis: quia & cor bonæ voluntatis & animam rationabilem, & vires ad implenda quę bona sunt, ipse dedit tibi. Benedicat anima tua domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius, & te dilectionis illius vinculis astringe, vt liberius vacare possis & videre, quàm suauis est dominus, quem si rectè gustaueris, ipso te tra hente iam nequaquam vlterius sub alterius potestatem redigeris. Omuis enim sapiens ab illius se nollet absoluere seruitio: cui seruire regnare est. Quis autem regnare nolit? Vis regnare fœliciter? serui benigno Iesu, & regnabis: quia illi seruire regnare est. Sic enim de sanctis legitur, quia cum Christo regnabunt in æternum. Quid est regnabunt? Reges erunt. Hoc enim & Apostolus ait: Hæredes quidē erunt dei, cohæredes autem Christi. Reges ergo vere erunt, hæredes regni dei: cohæredes autem regis. Fœliciſſimæ ergo virgines huius solius iugo subiectæ, quæ seruos suos commutant in reges, quorum regnum non mutabitur in ęternum. Tertia causa appetendę virginitatis est carentia multipliciū anxietatū, quę inenarrabiliter habetur circa pueros nutriēdos. Quanta sit hęc anxietas, soli nouere parentes. Secundū amorem enim quo afficiuntur circa filios, extenditur solicitudinis magnitudo, quem amorem exceptis parentibus nulli sciunt. Verum dixit, qui ait: Quis sit amor prolis, soli nouere parentes. Vnde nonnunquam solicitudinem ipsam in tantum contingit extendi, vt omnes animi vires occupet, & omnibus postpositis solūmodo filiorum mentionē habeant. Discurrit animus & vagatur & percurrit mare & aridā, nil inexpertū
I relinquit, plurimumq; & corpus miserorum parentū diuerso labore atteritur: vt filiis pecunia & possessio cōparetur. Nec adhuc quiescitur, etiam pluribus q̄ necessitas exigat conquisitis, quia occasione dilectionis filiorū subintrat auaritia, &, Crescit amor nummi, quantū ipsa pecunia crescit: & nimis hanc optat cum non habet, consequenterque moriuntur in miseriis, nec possunt cōpati, nec volunt misereri, & scipsos miserrimi parentes faciunt indignos ad misericordiam consequendam. Iam vt puto vides, quantum malum facit solicitudo circa filios habita, & ad quem finem tendunt. Quantum autem putas anxietatis adiici etiam bonis parentibus, & maxime matribus, quæ maiori circa filios solent affectu moueri, cum videut vitam filiorum virtutum tramite relicto, vagari per deuia vitiorum, cum diuersis illos affici vident corporum infirmitatibus, cum deniq; tantū ad mortis videt interitū deuenire. Quis in tantis miseriis locus diuinę cōtemplationi relinquitur? Quomodo cor sursum haberi potest ad dominū tantis grauitatibus oppressum? O quàm beatæ virgines, quarum sponsus vltra mori non potest, quarum filij, id est virtutes semper viuunt, imò & ipsas ad vitam perducunt, quarum animus non ad diuersa terrena descendit posteriorum oblitus. Portant iam virgines beatæ in mente sua cœlum cum gaudiis, quantum homini fas est, quod ipsas prę terea est laturum. Iam vagantur per gaudia cœlestia, transeunt singulariter choros beatissimorum spirituum, singulo- K
rum chororum officia singularia spirituali mentis viuacitate perspiciunt, & singularium virginum gaudia sibi à rege & à sponso præparata, libera mentis auiditate degustant: nulla filiorum terrenorum solicitudine remoratæ.

De tribus commodis futuræ uitæ. *Caput* XXXI.

SEquamur, & nos prosequamur in materiæ tractatu propositę tria commoda futuræ vitę Christi virginibus singulariter accessura. Beatissimus Ioannes Euāgelista in Apocalypsi sua vidit duodecies duodena milia sanctorū citharœdorū illibatę virginitatis in corpore, viriditatis inuiolatæ in corde quod sequantur agnum, sponsum virginum, quocūque ierit. Ecce virginum præmium singulare, per quod quartū foliū floris lilij designatur: quia sequuntur agnum quocunque ierit. Quo ire putamus hunc agnum, quo nemo sequi eum vel audeat, vel valeat nisi vos? Quo inquam putamus eum ire in quos saltus? in quæ prata? Illuc æstimo, vbi sunt vera gaudia, non gaudia huius mundi vana, insana, mēdacia, nec gaudia qualia in ipso regno dei cæteris prestantur: sed à cæteris sorte distincta gaudia virginū Christi, de Christo, cū Christo, post Christum, per Christum, gaudia propria virginum Christi. Non sunt eadē non virginum, id est eorū qui nō sunt virgines, quāuis tamen sint Christi. Nā sunt aliis gaudia alia: sed nullis talia. Sequimini agnū quocunque ierit, quia agni caro vtique virgo est. Hoc enim L
in se retinuit cum esset in corpore, quod non abstulit materi. virgo enim ex virgine conceptus est: & natus virgo de virgine, & post natiuitatem cum virgine matre permansit virgo, auctor & custos, & amator virginitatis ac remunerator largissimus dominus Iesus Christus. Meritò igitur eum sequimini etiam in hac vita virginitate cordis & carnis, quocunque ierit. Quid est enim sequi, nisi imitari? quia Christus passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, sicut ait Apostolus Petrus, vt sequamini vestigia eius. Hunc in eo quisque sequitur, in quo imitatur, in quo multum ad imitandum proponitur omnibus, virginitas autē carnis, non omnibus. Non enim habent quid faciant, vt virgines sint. Sequātur itaque agnum cęteri fideles, qui virginitatē corporis amiserunt, non quocūque ierit: sed quocūque ipsi poterunt. Possunt autē in omnibus virtutibus, nisi cū in decore virginitatis inceditur. Quomodo enim post eū ibunt itinere virginali, qui hic amiserūt, quod nullo modo recipiūt? Vos ergo ô virgines eius, ite post eum, quę propter hoc quocūque ierit, sequimini eum, tenendo perseueranter quod vouistis, ardenter facite quod potestis, ne virginitatis bonū vobis pereat, cui semel perditę, face re nihil potestis, vt redeat. O quanta cū admiratione, quanto cū gaudio videbit vos cętera multitudo sanctorū, quæ agnum ad hęc sequi nō potest. Videbit, nec inuidebit: & collętando M
vobis, q̄ in se non habet, habebitur in vobis. Agnus quippe il le, quem vos quocūq; ierit, sequimini, nec eos deseret, qui eū non valent sequi, quę vos potestis, omnipotentē agnū loquimur, qui vos prębibit, & ab eis non abibit, cū erit deus omnia in omnibus, & qui minus habebūt à vobis, nō horrebunt. vbi enim nulla inuidentia est, concors est differentia. Pręsumite itaq; cōfidite, roboramini & permanete in eo quod vouistis, & reddite domino deo vestro vota perpetuę cōtinentię, non tantū propter ęrūnas pręsentis seculi vitādas, sed multò magis propter futuri seculi delicias singulares, quas nobis spiritualiter agnus noster Christus trāsiens ministrabit. Caueāt autē virgines Christi, ne pueriliter intelligāt: ita vt solā virginitatē credāt sibi sufficere ad sequendū agnū dei, quocūq; ierit. Cū ipse agnus non solū virginitatis semitā, imo etiā omniū virtutum viā incedat. Oportet ergo virginē Christi omniū virtutū itinere etiā in hac vita agnū mansuetissimū imitari, si vult illuc venire, vbi sine fine eū quocunq; ierit sequetur. Quomodo enim posset sequi virgo superba agnū in humilitatis via gradientē, ad quē nullo modo accedet? Quomodo mitissimū, iracūda? Quomodo feruentē charitate, inuida? Quomodo largissimū auara? Quomodo sobriū, ebria? Ambulat in omni via omnium virtutū agnus: ambulet sic & virgo cupiens agnum imitari. Sit mitis, sit humilis, sit charitate feruēs, sit larga, sit alacris, sit sobria, & imitabitur agnum quocunque

A cunque ierit, denique merebitur ab ipso sponso suo audire: Quàm pulchri sunt gressus tui in calciamentis tuis, filia principis. Specialis filia dei principis & domina regum vniuersæ terræ erit anima virginalis, cuius gressus commendantur in calciamentis. Per calciamenta autem accipimus exempla mortuorum: quia calciamenta fiunt de mortuis animalibus. Pulchri igitur sunt gressus virginum in calciamentis, cum directe sequuntur per viam virtutū omnium agnum Christum pro ipsis mortuum, pro agno paratæ etiam ipsæ vsq; ad mortem & per mortem, si necesse est, sequi agnum in omni facto munientes pedes affectuum suorum exēplis optimi agni Iesu Christi, aduersus serpentem insidiantem calcaneo virginali, cū caput serpētis virginali pede ipsius agni adiutorio cōculcatur. Quintum foliū floris lilij quintā causam designat, propter quam virginitas est appetenda, illud scilicet quia cantabunt canticum nouum ante thronum dei & agni, quod prēter virgines nemo potest dicere, ô fœlices virgines, & cæteris fœliciores virgines, quæ affertis ad illas agni nuptias æternales canticum nouum, quod cantabitis in cytharis vestris, nō vtiq; tale, quale cantat vniuersa terra, vt dicitur: Cantate domino canticum nouū, cantate domino omnis terra: sed tale, quale nemo potest dicere, nisi vos. Audiet tamen, & delectabitur omnis multitudo fidelium vestro proprio & tam excellenti dono. Vos autē quæ & dicetis & audietis, quia illud dicetur
B à vobis: fœlicius exultabitis, & iocundius regnabitis. Quis istam fœlicitatem poterit explicare? imo quis humana mente concipiet tantæ exultationis iubilum? Iam si omnes virgines canticum istud cantabunt, nunquid illa virgo virginum primiceria non cantabit? Cantabit vtique, & tanto iocundius quanto castior cæteris. Præbebitque toti choro in cantando exemplum, quas ad virginitatis amorem suo incitauit exemplo. Cantabunt ergo virgines in illa iocunditate festiua canticum suum in cor agni virginis sponsi sui, à quo vt tale canticum possent, acceperunt. Quid autem? Nunquid & ipse agnus non solum aliarum virginum cœtum, sed etiam ipsam virginem matrem suam superextollens, à quo habent non solum, vt sint virgines, sed etiam sint? Nunquid ipse sponsus virginum virgo, virgo optimus non etiam cantabit? imo vere & ipse cantabit, & iucundissima illa vox verbi patris æterni, cum omnibus, præ omnibus, & in omnibus audietur. O fœliciſſimum canticum: ô festiuitatem iucundissimam comparatione & fine carituram. Quis ad illud non anheleat? Quis laborare contemnat, vt illuc perueniat, vbi tantarum virginum canticum nouum audiat, vbi mirabiliter præ cęteris virginibus redundantem vocem matris agni percipiat, vbi & ipsum agnum piissimum & dulcissimum melos, totum melleum audiat concinentem? Si enim eloquia domi-
C ni, teste Psalm. & in ipso corpore mortis existentis vnicuipiam tam dulcia sunt, vt mel & fauum superent: quanta putas ea dulcedine superabundare debere, vbi omnis mortalitas, omnis timor, omnis dolor procul transierunt? vbi amaritudinis nullus relinquitur locus, sed omnes torrēte voluptatis diuinæ potabuntur inebriati ab vbertate domus eius? Maxima omnibus fœlicitas, canticum virgineum agni dulcissimum audientibus: abundantior tamen virginibus Christi, cū ipso agno cantantibus. Quanta solicitudine merito custodire debent virgines ora sua, canticum solis virginibus cantandum cantare, & cum omni munditia conseruare, non solum ab omni actu polluto, sed ab omni verbo luxurioso, turpi, scurrili, iocoso, imo & otioso. Eruntque sicut in cantico sponsæ dicitur: Sicut vitta coccinea labia virginū, & eloquiū earum dulce. Sicut enim vitta coccinea sunt labia, quæ semper verbis ardentis charitatis abundant, quibus verbis motus & cogitationes carnales restringuntur. Per coccineum quippe colorem, charitas: per vittam qua crines restringuntur, restrictio cogitationum carnalium, quæ per crines figurantur, accipitur. Sponsarum ergo agni, hoc est, virginum Christi labia præcipue decet esse, sicut vitta est coccinea: vt sermo eorum semper charitate ardeat: passione agni & sponsi rubeat, qui semper debet esse in corde, semper sit in ore candidus & rubicundus dulcis Iesus. Nec timto talibus demendacio, quia mentiri omnino nolunt, cum de veritate loquuntur dulcissimo Iesu. Scurrilia vero, turpia, iocosa, & o- D
ciosa verba, verbis passionis conuenire non possunt. Quid enim vtilius, quid amarius, quid decentius passione Iesu Christi? O dulcissime atque amantissime Iesu, agne immaculate, candide per innocentiam, rubicunde per sanguinem passionis, quàm iocundum cogitare, quàm salubre loqui de te. Tu enim de te loquentibus præsens, mentem dulciter accendis, informas verba, & omnium in te loquentium trahis affectus: currunt que in odore vnguentorum tuorum, donec introducātur à te, rex regum in cellaria tua, bibantque vinum dulcissimæ consolationis tuæ in iocunditate cordis sui, audiantque suauissimam vocem tuam dicentem: Bibite & inebriamini chariſſimi, sentiantque indignos amari à te gratis amicissime & gratissime Iesu. Vides ne igitur quorsum tendant verba charitatis & passionis? Benigne Iesu, cuius nomen quod est super omne nomen, nulli potius nominandum, nulli dulcius sapiendum est, quàm virginibus sacris, sponsis eius: vt nunquam ab earum ore recedat nomen dulcissimi Iesu, in quo ipsi agno cœlestis patris canticum nouum solæ cantabunt. Incipite ergo quantum fas est ô virgines, frui sponso vestro, ipsum semper in ore, semper in corde gestantes: vt fiant ei sicut vitta coccinea labia vestra, & eloquium dulce, vt digne habeamini postmodum osculari ab osculo oris eius, & ab ipso introduci in cœlestem thalamum. Sexta & vltima causa propter quam virginitas est appetenda, sexto folio floris lilij designatur. Ostenditur enim E
nobis quæ sit hæc causa testimonio Esaiæ dicentis: Eunuchis, id est virginibus meis dabo in domo mea & in muro meo locum nominatum multo meliorem, quàm filiorum atque filiarum: nomen æternum dabo eis, quod nunquam deficiet. O sublime meritum virginum, ô gloriam excellentem, ô præmium spirituale, legant & intelligant, memoriæque commendent verbum hoc, verbum bonum & suaue virgines omnes, parui pariter & puellæ gaudeant, & perseueranter currant, qui iam continentiam vouerunt, donec comprehendant. Audiant qui nondum vouerunt, & delectentur in altitudine præmiorum, vt voueant etiam ipsi votum castitatis castissimo Iesu, vt semitam virginitatis altissimam & artissimam apprehendant, per quam incedentes brauium accipiant nominis sempiterni, & locum multo meliorem, quàm qui filios & filias ex se genuerunt, incolere mereantur. Quid per hoc designatur, nomen quod dominus promittit se suis daturum virginibus? Vtique gloria propria excellensq; significatur: quę erit virginibus non communis cum multis, q̄uis in eodem regno constitutis. Nam ideo fortassis nomen dictum est, quod eos quibus datur, distinguit à cæteris, sicut homines propriis nominibus distinguuntur. Licet enim omues ad vitam æternam prædestinati in vno regno sint mansuri, & vno deo fruituri: tamen sicut ait Apostolus: Stella differt à stella in claritate, sic resurrectio mortuorum. hæc F
sunt merita diuersorum sanctorum. Nam sicut commune est omnibus syderibus esse in cœlo, & tamen alia est gloria solis, alia lunæ, alia stellarum: sic in ipsa vita æterna distinctē fulgebunt lumina meritorum. In domo autem patris æterni mansiones multæ sunt: vbi non viuet alter altero prolixius, quia omnes habebunt vitam æternam. In multis autem habitationibus honoratur alius alio clarius. Quāta putas ibi gloria fulgebunt virgines Christi, cordis simul & mentis puritate Christum sequentes? Quis sanctorum chorus melius lunæ comparatur, quàm virgines? Solæ sequuntur solem iustitiæ Christum vt agnum patris, quocunque ierit. vnde & solæ illi similes sunt atq; simillimę. Honorabuntur ergo præ cæteris in eodem regno existentibus splēdore quidem excellentiori: sicut lunā videmus præ cęteris sideribus prę eminere, possidebuntq; in domo domini locū meliorē multò q̄ cæterorū filiorū & filiarum qui virginitatis merito non sunt insignes. Pergite itaq; sancti dei pueri & puellæ, mares & fœminæ, cœlibes & innuptę: pergite perseueranter vsq; in finē. Laudate dominum dulcius, quem cogitatis vberius, sperate fœlicius, cui seruitis instantius: amate ardentius, cui placetis attentius. Non sint in vobis incentiua vlla vitiorum, sed totum hominem vestrum vestro sponso consecrate simul & conseruate speciosoforma prę filiis hominum. Non consp̄iciatur in virgineo corpore vestro improbus vultus, non vagi oculi,

G non infrenis lingua, non petulans risus, non scurrilis iocus, non indecens habitus, non tumidus aut fluxus incessus. Iã non reddite malum pro malo, aut maledictum pro maledicto. Iam postremò ad illam dilectionis mensurã accedite, vt ad imitationem sponsi vestri ponatis animam pro fratribus vestris. Hæc enim addita virginitati angelicam vitam hominibus, & cœli mores exhibent terris. Sed quantò maiores estis, tanto humiliate vos in omnib⁹, vt corã deo inueniatis gratiam, qui superbis resistit, qui se exaltantes humiliat, qui inflatos per angustam portam non traiicit. Nulla sit superflua solicitudo: vbi feruet charitas, non desit humilitas. Si ergo nuptias contempsistis filiorum hominum, ex quibus filios hominis gigneretis, tantò magis corde amate filium hominis speciosum forma præ filiis hominum. Inspicite pulchritudinem amatoris vestri, & hoc ipsum quòd in eo derident superbi, inspicite quàm pulchrum sit interioribus luminibus. Inspici-
Hæc Aug. te vulnera pendentis, cicatrices resurgentis, sanguinem morientis, precium & commercium redimentis. Hæc quanti valeãt, cogitate: hęc in statera charitatis appẽdite, & quicquid amoris in nuptias vestras impendendum habetis, illi rependite qui non pulchram carnem, sed interiorem vestram pulchritudinem quærit, qui vobis dedit potestatem filios dei fieri. Videte autem quanta securitate amatis eum, cui displicere falsis suspicionibus non timetis. Vir & vxor inuicem
H se amant, quia in se manifestè vident signa charitatis, sæpe tamen de se aliquid mali inuicem suspicantur, quia sua occulta inuicem non contuentur. Non ita est de amore vestro dulcissimo Iesu ac desiderabili, in quo nihil inuenietis, quod reprehendere possitis: nec vobis timendum est, quod falsò aliquid mali de vobis suspicetur, qui renes intuetur & corda. Si ergo magnum amorem coniugibus deberetis, quantum amare debetis eum, propter quem coniuges habere noluistis. Totus vobis figuretur in corde, qui pro vobis crucifixus est in cruce: semper habentes in mente, quantam vobis exhibuit charitatem, qui vobis sibi inuiolatos tam in corpore quàm in anima conseruauit, quantam vobis & quam speciale gloriam præparauit, quos sic sublimauit. Specialem inquam gloriam, specialem coronam donauit vobis in cœlis, quam nostri maiores aureolam appellant, quam idcirco ab auro æstimo nominatam, vt ipsum coronæ nomen quę dabitur vobis in præmium virginitatis, insinuet excellentiam gloriæ virginalis. Quid inquam dabitur sacris virginibus Christi? Cæteris sanctis vt præmineant, sicut aurum cæ tera metalla præcellit. Dicit enim Esaias: In die illa erit domus corona gloriæ: & sertum exultationis residuo populi sui. Attende, quòd corona fit de auro & de lapidibus preciosis: sertum de floribus, puta rosis, violis, & huiusmodi. Attẽ de quàm magnum est ipsum deum habere pro corona, & virgines non tantũ habebunt deum pro corona, id quod est commune omnibus glorificatis: sed habebunt pro capillo flori-
do exultationis prærogatiuam spiritualis excellentiæ, quæ
I in virginibus in patria cœlesti apparebit. Quid autem est ille locus multò melior, quàm filiorũ dei? Quid illud nomen æternum? Quid aureola? magnum est valde, & inexplicabile inexpertis, & propterea cum magna auiditate currendum, cum magna fortitudine perseuerandum est eis qui soli fruendo poterunt hoc experiri. Sed quia commemorando gratiam specialem virginibus à sponso suo gratis conceſſam, & gloriam specialem ab ipso quoque nihilominus in cœlis virginibus præparatam: ad specialem dilectionem sponsi cœlestis benigni Iesu animos virginalis mundiciæ, prout ipse virginitatis & dilectionis auctor largiri dignatus est, incitare curamus, secundũ ordinẽ prosequendo de dilectione proximi sine qua dei dilectio non subsistit, pauca quęremus annectere, quia in his duobus mandatis tota lex pendet & prophetę.

De dilectione proximi, & sex operibus misericordiæ. Caput trigesimum secundum.

Loculi igitur aurei coloris numero sex, qui in medio floris albi in lilio consistunt, charitatem erga proximum habẽdam figurant: quę in sex operibus charitatis, quæ & opera misericordię nominãtur, consistit. Charitas ergo quę ociosa esse non potest, vbicunq; est, se operibus ostẽdit. Sicut beatus Gregorius dicit, Probatio dilectionis, exhibitio est operis. Et ille specialis dilectus K
domini Ioannes ait: Qui habuerit substantiã huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem patientem, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas dei manet in eo? Si enim fratrem suum quem videt, non diligit: deum quem non videt, quomodo posset diligere? Opera autem misericordię, quib⁹ charitas dei demõstratur, curauit ipsa veritas explicare, ostẽdens se de iis solos iustos in die extremi iudicij laudaturum, & propter horum defectum reprobos damnaturum, dicens: Cum venerit filius hominis, & sederit in sede maiestatis sue, & statuerit iustos à dextris suis, & reprobos à sinistris, dicet ipse rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratũ est. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, sitiui, & dedistis mihi bibere, hospes, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me. Infirmus, & in carcere, & visitastis me. Quia quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Tunc dicet his qui à sinistris: Ite maledicti in ignem æternum. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum. Hospes eram, & non collegistis me, infirmus & in carcere, & non visitastis me. Quia non feciſtis vni ex minimis meis, nec mihi feciſtis. Ecce opera misericordiæ de charitatis radice procedentia. Considerandum est, quantæ sint dignitatis, quę sola in districto examine laudari merentur, quorum dignitas in colore aureo floſculorum lilij designatur. Nihil valet albi floris mundicia, hoc est, virginalis puritas sine operibus charitatis. Sed L
quid dicimus de his qui propter defectum terrenæ substantiæ, hoc operibus implere non possunt, siue adhuc in seculo commorentur, siue renunciantes seculo & omnibus quæ possidebant, nudum Christum nudi secuti sunt. Nunquid hi omnes reprobi erunt, qui Christo in operibus misericordiæ ministrare non possuut? Absit. Non enim impotentes, sed nolentes cõdemnabuntur. Nam viscera, id est compassionem suam non claudit à proximo indigentiam patienti, qui si posset, vel let subuenire: sufficitque domino cor intuenti, si sola voluntas assit. Nam & ipsam pro facto reputat volũtatem. Nullus ergo se poterit excusare, quin omni petenti se tribuat, vel opere vel voluntate. Non igitur se excusent qui dare non possunt. Tam enim afflicti quàm voluntaria paupertate coacti voluntatem dare tenentur. Examinet autem se quilibet, si hanc habeat voluntatem. Cum enim vides pauperem, vel infirmũ, vel peregrinum, & nulla compassione permotus tales pertrã sis, nec orationem, nec gemitũ pro illo effundis: nũquid dandi habes potestatem? nequaquã. Si enim non diuidis affectum charitatis cum proximo indigente, perinde ac si non compateris patienti. Si enim non cõdoles condoleti: quomodo substantiam exteriorem diuideres? Si nõ das compassionis affectum, qui quo plus datur, plus abundat: quomodo terrenam M
substantiam dares, quę diuisa minuitur? Quoties ergo videmus aliquẽ indigentem, agnoscamus Christum in illo: quia & ipse indigens, mẽbrum Christi est. Nõ claudamus viscera cõ passiõis nostrę ab illo, & per hoc sciemus, quia charitas Christi manet in nobis. Maximè virgines Christi intra albos flores mundiciæ virginalis habeant hos aureos floſculos charitatis, sine qua nulla est mundicia castitatis: nullus labor passionis, nulla sciẽtiæ plenitudo ianuam vitæ ingreditur æternæ. Nihilominus autem, imo & multo magis miserẽdum est miseris à via rectę fidei vel operũ fidei exorbitantibus, & in peccatorum sorde iacentibus, siue ipsi sua peccata agnoscãt, siue nõ, & frangẽdum est eis, id est orationibus & lachrymis nostris ad misericordiã inclinandus ille panis cœlestis angelorũ dulcis Iesus. Similiter & illi quibus dedit dominus intellectũ panẽ sacræ scripturæ, talibus frãgent & apponent orãdo dominũ, vt oculos eorũ aperire dignetur, vt eũ agnoscãt, & cordis palatum sanent, & gustent, & videãt, quoniã omnino suauis est dñs, & ipsum in fractione panis, id est sacra scriptura agnoscant, quorum oculi intellectus ante tenebantur, ne eum cognoscerent, peccatorum sordibus superiectis. Frãgendus est panis consolationis his qui in pressuris sunt constituti, siue in languoribus corporis, siue onere paupertatis, vel in semetipsis, vel in amicis suis: vt secundũ consilium sapientis detur, sicera mœrentibus & vinum dulcis consolationis his

A nis his qui amaro sunt animo, diuitem semper voluntatem habentes ad omnes, non solum ad amicos, & domesticos fidei: verum etiam ad inimicos, vt simus filij patris nostri qui in cœlis est, qui facit solem suum oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Sed forte dicet aliquis, Quid deperit deo meo, quòd solem suum & pluuiam suam tam malis quàm bonis largitur. Nihil enim inquam, imò & prodest, quia plerunque vincuntur mali multitudine bonitatis & beneficiorum dei, & à prauis suis itineribus conuertuntur. Et tu dic mihi, Quid deperit tibi, si charitatem tuam: quæ quasi sol cæteras virtutes illuminat, & pluuiam lachrymarum tuarum etiam cum inimicis diuidas orando & lachrymando pro illis, vt quandoque reuertantur ad cor, & errores suos agnoscant, & charitatis vnitatem recipiant? O si scires bonitatem optimi dei, & quàm bonus est qui te monet orare pro persequentibus & calumniantibus te, & quantam mercedem talia orantibus paret. Certe iamdudum petiuisses ab eo, & dedisset tibi solem talis charitatis, & pluuiam talium lachrymarum, qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Apud quem fons est vitę, & in cuius lumine videbitur lumen, lux vera, quæ illuminat omnem hominem, dulcis Iesus. Ad cuius exemplum diuide & tu charitatem tuam, diuide lachrymas tuas, tam cum inimicis tuis, quàm
B cum amicis: vt sis filius patris tui cœlestis, & frater, & imitator domini Iesu, qui super ciuitatem fleuit peccatricem, pro occisoribus suis orauit, vt non perirent. Sed iam ad finem floris huius attingamus. Floſculus in medio floſculorum aureorum præminens cęteris omnibus longior diuinitatem signat, quæ est super omnia, deus benedictus in secula, amen. Habet autem hic floſculus caput vnum triãgulum, per quod trinitas ipsa designatur. Vnum enim caput, diuinæ substantiæ vnitatem figurat: tres vero anguli eminentes, & à se distincti signant trinitatis personas. Summus est hic floſculus in lilio virginali, quia virgo domini omnes cogitationes suas, omnem voluntatem suam, omnia verba sua, omnia facta sua, omnẽ mundiciam sũam corporis & cordis sui ad honorẽ sponsi cœlestis debet inferre: quia si gloriam propriam quęsierit, lampadem, id est purum corpus non habebit: sed oleo lætitiæ spiritualis & igne charitatis carebit. Scimus autem, quòd illis virginibus dicturus sit sponsus, quæ lampades habebunt sine oleo, verbum horribile, non solum auditu, sed & cogitatu, Nescio vos. O verbum asperum. Libera nos domine Iesu dum adhuc tempus est liberandi nos pauperes pec
C catores à laqueo venantiũ: ne postmodum illud verbum aspe rum audiamus. Scimus, quod aduersarius noster serpens ille astutissimus innumerabiles & subtilissimos laqueos nobis obtendit: vt quos à bonis operibus non potest auertere, pra uis suggestionibus de bonis saltem faciat operibus gloriari. Et quomodo putas eum fremere, quomodo stridere dentibus suis: cum videt virgunculas teneras à primis infantiæ sue rudimentis regnum mundi, & omnem ornatum seculi contemnere, & tam altam semitam virginitatis ascendere? Quan tas illum putas insidias tendere nec radici, nec trunco, nec foliis albis, nec floſculis aureis lilij virginalis: vt inducat eas in aliquo bonorũ operum quærere gloriam propriam, ne ad virginitatis summæ apicem pertingant? Sed virgo Christi semper respiciat in faciem sponsi sui: vt omnia faciat propter ipsum, omnia ad ipsum referat, in omnibus quęrat ipsum, dicens cum ipso: Ego gloriam meam non quæro: sed honorifico dominum meum, & ipse honorificabit me, quia ipse solus susceptor meus & gloria mea, qui exaltabit caput meum dulcis Iesus. Si quis virginum sic loquetur, sic aget: erit perfectum lilium & florebit in æternum ante dominum, & in domino suo, & in sponso suo, & dominus suus & sponsus suus florebit in ipso qui in ortum ecclesiæ suæ descendit: vt talia lilia colligeret. Hęc autem per quendam excessum de flore lilij spiritualis quo præcipuè floret vitis & vita dominus Iesus. In gratiam virginum ad quorum notitiam hunc tractatum credimus venturum, diligentius tractare studiumus: vt hic inueniant compendiosè & facilius memoriæ commendent, tantò auidius legendo, quantò breuius quod ab aliis sanctis patribus diffusius est tractatum: & multis grauibus disputationibus aggrauatum, quod propter difficultatem à simplicium virginum simplici intellectu non potest D
comprehendi. Nec timemus linguas detractorum dicentium *Digressio nis à uite ad lilium ratio.*
nos vniformitatem materiæ non seruasse, qui à tractatu vitis in tractatum lilij ceciderimus, cum pro certo sciamus nos à charitatis benignitate Christi nimirum virginum sponsi excusandos, cui in hoc tractatu confitemur, sicut intelligimus, subseruisse, in cuius manus sumus & nos & sermones nostri, quem vt firmiter speramus, in huius materiæ tractatu secuti sumus non gloriam doctorum, sed fructum discentium requirentes. Veruntamen quantum intelligo non magis floret vllo aliquo flore vitis nostra, non alterius alicuius floris tam attrahit fragrantiam, q̃ huius lilij, id est virtutis virginalis; cuius amore tot adolescentulæ attractæ tam liberaliter currunt in odorem vnguentorum sponsi, voce simul & opere clamantes: Trahe me post te, in odorem vnguentorum tuorũ curremus. Quid enim amant tot virginum milia mundi illecebras spernentia? quid inquam, amant in sponso suo cuius virtutis delectatione attrahuntur, quàm odorem lilij, id est amorem virginitatis? Licuerit ergo nobis hunc florem potissimum in vite nostra commendare, quo nullus preciosior, nec speciosior est in ipsa vite. Nunc autem ad alios compendiosius tractandos transeamus.

De rosa rubente & ardente. Capitulum XXXIII.

Loret in vite nostra benigno Iesu nihilominus rosa rubens & ardens: Rubens sanguine passionis, E
ardens igne charitatis, rosida effusione lachrymarum dulcis Iesus. Fleuit enim & contristatus est propter me gaudium meum, imò gaudium angelorum, dominus Iesus, qui vt ait Apostolus, in diebus carnis suæ offerens vota & supplicationes ad eum qui possit saluum facere eum à morte cum clamore valido & lachrymis exauditus est pro sua reuerentia. Audis cor non carneum, sed lapideum illum magnum Iesum & optimum in diebus carnis suæ quam pro me redimendo assumpserat, lachrymis immaduisse, & adhuc aridum permanes? O cor durum audis commoueri pro me ad lachrymas illum, qui in æternum stat & non commouebitur: nec adhuc tu ad lachrymas commoueris? Addam & ignẽ charitatis & passionis sanguinem: si forte calefias, si emolliaris, vt dulcissimo Iesu pro lachrymis suis & sanguinis effusione solas saltem lachrymas rependas. Adhuc addam & malleum grauem, & cuneos ferreos incutiam tibi, vt scindaris. Nam si tu cor sicut terra sine aqua exaruisses, vtique vel leuiter posses emolliri solis perfusum lachrymis lachrymantis F
Iesu. Si autem à facie frigoris iniquitatum induratum es in rigorem lapidis, addo instrumenta fortia malleum crucis, & cuneos clauorum ferreorum, vt illis tibi incussis scindaris, & fontem lachrymarum salubrem effundas. Quod si nec adhuc commoueris ô cor durum & impœnitẽs, durius es silice, qui in deserto à Moyse bis percussus virga emisit aquas largissimas: præsertim cum malleus crucis domini validior sit ad feriendum, quàm virga Moysi, & tres claui ferrei tibi incussi efficaciores esse debeant ad aquam lachrymarum eliciendam, quàm percussio virgę Moysi geminata. Si vero & adhuc permanes inconcussum, eò quod in adamantis duriciam fis cõuersum, qui solo hœdi sanguine potest molliri, affero tibi hœdi pariter & agni incontaminati optimi Iesu sanguinẽ copiosum calore incomparabilis charitatis feruẽtẽ, qui sua fortitudine illum adamãtinum parietem inimicitiarum positum inter deum & hominem, omnino comminuit & dissoluit. Hic paries per tot annorum milia duraverat, nec lege, nec prophetis ipsum diuersorum præceptorum, commonitionum, & comminationum malleis percutientibus aliqualiter fuerat comminutus: sed accedente sanguine hœdi & agni nostri benigni Iesu non tantum perforatus, sed & destructus est. Dicitur autem & bonus Iesus & purissimus esse hœdus qui est mundum animal: quia carnem nostram gestabat plenam iri nobis immundiciis peccatorum: in ipso vero nihil habẽtem. Propter eximiam vero munditiam agnus est, qui non solum non habet peccata: sed totius mundi tulit peccata. Huius ergo hœdi & agni copioso sanguine ô cor adamantinum inunge & immerge te, iace in illo, vt calefias, calefactum emolliaris, emollitum vero fontem lachrymarum effundas. Copiosa

G pioſa autem aqua opus eſt,vt reficiatur populus meus & iumenta. Eſt autem populus meus,motus animi mei rationales quęrentes ea quæ tantum ſpiritui meo conueniunt. Habeo & iumenta nempe alias cogitationes, quæ circa carnẽ occupantur,quæ animę tenentur ſeruitutem impendere, vt iumentũ: quas vtraſque cogitationes decet refici fonte lachrymarũ, ne in via vitæ huius deficiant, vel à recto itinere declinent: vt quod bonum eſt in eis, cõfortetur & ſordidum abluatur, quæ virtus vtraque in lachrymis inuenitur. Quæram ergo mihi,& vtinam inueniam fontem lachrymarum in lachrymis in cruce,in clauis, poſtremo & in ſanguine rubicundi Ieſu. Legam ergo & intelligam,quantum ipſe annuerit, ruborem carnis & animę dilecti ex dilecto amantiſſimi Ieſu. Rubuit enim in vtroque,id eſt tam in corpore, quàm in anima: in carne ex natura,quia naturaliter omnis caro rubea eſt, nec min⁹ ſanguine paſſionis quo carnem ſuam charitate noſtra compellẽte tam crebro tam⁹q; copioſẽ perfudit,quas ſacratiſſimi ſanguinis effuſiones in ſuperioribus frequenter meminimus nos explicaſſe. In his igitur minime immorandum,ne lectori faſtidiũ generetur. Sed quis niſi totus caro & ſanguis, & qui in ſe nil habebat ſpirituale,ſanguinem iſtum faſtidiat? Quis volens ſe de ſanguinibus contractis liberari,iſtum puriſſimum ſaluberrimuḿq ſanguinem Ieſu puriſſimi non affectet? Quis ſemel iſto dulciſſimo ſanguine inebriatus quem
H parauit in dulcedine ſua pauperi deus, non magis ac magis ſitiat audiens veram vocem ſapientię dei, vnigeniti patris, optimi Ieſu dicentis: Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me,adhuc ſitient. Si verum eſt, imò quia & verum eſt humano ſanguini præ cæteris tantam naturaliter ineſſe dulcedinem: vt quum à beſtia qualibet ſemel guſtatus fuerit,illum de cętero ſemper guſtare deſiderat, ita vt aliis animalibus poſtpoſitis ſanguini inſidientur humano, & in mortem ſuam corruant pro illo acquirendo. Quantum in ſe credis habere dulcedinis ſanguinem filij hominis Ieſu Chriſti? Ecce ſitiunt irrationales beſtiæ ſanguinẽ hominis, & nõ ſitiam ego ſanguinem filij dei? Beſtiæ quanto plus guſtauerint,tanto plus ſitiunt ſanguinem humanum: & ego faſtidiam ſanguinem dei & hominis benigni Ieſu? Beſtię corruunt in mortem ſuam dulcedine ſanguinis humani attractę. Ego non feſtinabo ad vitam meam & ſanguinem rubicundi Ieſu & candidi? imò vere feſtinabo,emam & bibam. Emam abſque argento & abſque vlla commutatione vinum & mel: quę nobis ſapientia patris altiſſimi benignius miſcuit in cruce cordis ſui nimirum ſanguinem ſuum, precium vitę noſtræ. Properate mecum, qui diligitis dominum: emite non corruptibilibus auro & argento: ſed commutatione morum & conuerſationis veſtræ vinum & lac, ſanguinem illum dico puriſſimum, precioſiſſimum, inebriantem perfectos & vinum & lac parũlos nutrientem. Si perfectus,ſi fortis es: vinum eſt tibi ſanguis iſte,ſanguis meraciſſimus. Si adhuc infirmus es & cui opus ſit lacte,lac eſt tibi ad nutriendum te. Bibe ergo ſanguinem hunc meraciſſimum fide,memoria, & intuitu ſpirituali. Ecce ſub compendio,iteruḿq; reduco tibi multiplicem ſanguinis effuſionem largiſſimi Ieſu: qua roſam paſſionis & charitatis ſuæ rubricauit. Charitatis quidem illius ardorem humanus comprehendere non ſufficit intellectus, niſi quantum ex paſſione ipſius quæ cunctis apparuit,comprehendit.

De roſa charitatis, Capitulum XXXIIII.

VEruntamen prius de roſa charitatis, quàm de roſa paſſionis videamus. Ardorem roſæ charitatis perpendemus: ſi diligenter videamus, quis, qualis, quantum,quare amauerit amator miſericors & mirabilis. Amator noſter eſt ille quo nihil maius, nihil ditius, nihil fortius, cui omnis ſpiritus confitetur, quoniam deus meus es tu, quia bonorum meorum non eges. In hoc breui verſu comprehenditur, quis amator noſter ſit,quis deus, & quare amauerit ex verbo ſequenti elicitur, videlicet nõ ideo amauit nos vt aliquid noſtri acciperet,qui bonorum noſtrorum non eget, ſed gratuita gratia ſua. Quod ſi etiã in nobis eſſet aliquid boni quod ille appeteret, non hoc à nobis, ſed ab illo haberemus. Qualiter autem amauerit nos amator noſter,exponit ille qui ait,Cum adhuc & inimici eſſemus,reconciliati ſumus deo. Iuſtus enim iniuſtos, ſolus bonus & pius K peccatores & impios adamauit. O quanta dignatio. Iam vero quãtum amauerit, videamus. Quis hoc ſufficienter dicat?

De roſa paßionis, Capitulum XXXV.

HAcce in expoſitione huius verbi neceſſarium habemus, roſam paſſionis roſæ charitatis coniungere: vt roſa charitatis in paſſione rubeſcat,& roſa paſſionis,igne charitatis ardeſcat. Tantum enim dilexit nos dilector noſter, vt charitatis ardore cogente ruborẽ paſſionis incideret, traderet́que in mortem animam ſuam, mortem autem crucis,non breuiter tranſeuntis, ſed à principio ortus ſui vſque in finem mortis duriſſimæ perdurantis. Sicut etenim ſuperius veſtrę commendauimus charitati,crux optimi Ieſu Chriſti,non tantum fuit vnius diei: ſed tota vitã illius crux fuit & martyrium. Omnia ergo quæcunque paſſus eſt dominus in diebus carnis ſuę,ad ruborem vtique paſſionis pertinent roſæ paſſionis, quanuis effuſionibus crebris ſacratiſſimi ſanguinis ipſius ſpecialiter fuerit rubricata. Sed quia omnia quæ paſſus eſt enumerare non poſſumus, ſanguinis effuſiones ſalutiferas nos non pigeat iterare: vt quę iugiter ſunt memoranda,tenaci memoriæ arctius imprimantur.

De ſeptem effuſionibus ſanguinis uitis noſtræ Ieſu Chriſti. Capitulum XXXVI. L

PRimam ſanguinis effuſionem legimus in circunciſione, quando nomen eius vocatum eſt Ieſus iam tunc myſticè ſignificando,quod effuſione ſanguinis ſui futurus nobis eſſet verus Ieſus, id eſt ſaluator,audiant & intelligant tam pueri teneri quàm puellæ & frequenter eorum mentibus inculcetur maturum martyrium innocentis Ieſu. Vnde & Eſaias de neceſſitate eidem Ieſu Chriſti loquens,Puer,inquit,natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis: cuius imperium ſuper humerum eius, crucem quã imperij nomine ſignificauit natiuitati ſtatim adiungendo: quia profecto à natiuitatis exordio paſſio crucis ſimul exorta eſt. Non modicum enim pertinet ad commendationem rubicũdæ paſſionis,quòd ſaluator noſter in alieno loco,in media hyeme, in medio noctis, in ſtabulo diuerſorij ex matre paupercula natus eſt,licet ibi ſanguis eius effuſus non fuerit, quod tam paruo temporis interuallo, id eſt ſeptem dierum ſpatio ſecutum eſt. O quanta charitas. O quanta commendatio charitatis. Vix natus eſt cœli gloria,cœli diuitiæ,cœli delicię,dulcis Ieſus: & ecce recenti ortui crucis ignominia,crucis dolor,crucis paupertas copulatur, ſed redemit miſeriam crucis,imperij nomen verum. Cruce etenim totum mundum ſimul & inferos ſubiugauit, qui regnauit à ligno fortis Ieſus. Propter enim crucem ad quã humiliauit ſeipſum factus obediens,exaltauit illum deus pater,& dedit illi nomẽ,quod M eſt ſuper omne nomen: vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Bene ergo in prima effuſione ſanguinis agni puriſſimi aptatum eſt ei hoc nomen Ieſus,eo quod iam tunc puram ſaluationem ſanguinis fundere inciperet, qui in completione ſalutis noſtræ totus erat effundendus.

Secunda effuſio ſanguinis, Capitulum XXXVII.

SEcunda ſanguinis effuſio Ieſu Chriſti,qua paſſionis roſa coloratur,inuenitur in ſudore ſanguineo orantis & agonizantis benigni Ieſu. Ita enim ait euangeliſta. Et factus in agonia prolixius orabat: & factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Vt ceſſent omnes cęteræ ſanguinis puriſſimi effuſiones: nunquid hæc ſola non poterit roſam noſtram ſufficienter rubricare? Vere poteſt conſcindere cor meum miſerum, & ſanguineis lachrymis madefacere: quia ecce creator meus pro me ſanguineo cruore perfunditur, nec leui quidem, ſed decurrẽte in terrã,væ miſero cordi: quod tali & tãto ſudore nõ madeſcit perfuſum. Inſpice tribulationẽ ipſius mitiſſimi cordis qua angebatur, cum totum corpus ex omni parte ſanguineo ſudore manaret. Neque enim corpus extrinſecus nulli⁹ doloris moleſtia frangeretur. Contritum eſt cor meum in meipſo,ait propheta. Sciſſo igitur corde interius, ſciſſa eſt & exterius

A terius pellis noſtri Salomonis: effuſus eſt ſudor ſanguineus ſuper terram. Rubricata eſt roſa paſſionis & charitatis Chriſti rubicundi Ieſu. Ecce quam rubicundus & quam totus rubicundus: nec vacat à myſterio iſta ſanguinis Ieſu effuſio generalis. Sudauit enim toto corpore ſanguinem, qui noſtras ve nerat tollere infirmitates ex corpore noſtro & ſanguine eon tractas: vt ad conualeſcentiam & ſanitatem totius corporis, ſpiritualiśque eccleſiæ ſufficeret ſudor ſanguineus ab omni parte corporis, capitis ſcilicet noſtri domini Ieſu Chriſti ef fuſus. Liberati ergo ſumus de ſanguinibus. deo gratia ſit authori ſalutis noſtræ benigno Ieſu qui ſuũ pro nobis ſanguinẽ liberaliſſimè effudit. Vel hoc certè ſignificabat ſudor ſanguineus à toto corpore capitis noſtri effuſus, quia in toto corpore ſuo ſpirituali, quod eſt eccleſia, ſanguis erat martyrum effundendus, & eccleſia rubricanda.

Tertia ſanguinis effuſio, Capitulum trigeſimumoctauum.

ERtia ſanguinis effuſio fuit in vellicatione genarum, cuius teſtimonium habemus in propheta dicente ex perſona ipſius crucifixi, Corpus meum dedi percutientibus: & genas meas vellentibus. Quod quidam exponunt de laceratione maxillarum facta cũ vnguibus impiorum Iudæorum: quidam autem de contractione barbæ domini. Poteſt vtrunque fuiſſe verum. Credo non ſine aliqua ſanguinis effuſione id peractum. Video ergo ſacrilegas manus impiiſſimæ gentis non ſaturatas colaphis & alapis & conſpuitione deſiderabilis vultus Chriſti: ſed etiam ad genarum ipſius vellicationem exarſiſſe, & à vultu quoque dulciſſimo ad rubricationem roſæ noſtræ ſanguinem elicuiſſe. Video agni illius immaculati patientiam admirabilem & imitandam,per quam genas pudiciſſimas impudiciſſimorum vnguibus lacerandas cum omni manſuetudine prębuit: vt patienter ſufferamus, ſi aliquãdo noſtram faciem operiat confuſio propter ipſum, imò & ſi quis nos cędat in faciem verbis & factis propter dulcem Ieſum.

De quarta effuſione ſanguinis, Capitulum trigeſimumnonum.

QVartam ſanguinis puriſſimi effuſionem in corona inuenire poſſumus, in corona ſpinea non tamen leuiter impoſita, ſed inuidè impreſſa capiti dulciſſimo capitis mei dulcis Ieſu. Satis enim conſentit veritati: vt qui oderant veritatem, non ſolum opprobrium illius, ſed ſupplicium requirant. Nec hic puto quidem riuos ſanguinis defuiſſe, qui à capite irriſorię & inuidè coronati defluerent in collum ſimul & in faciem dulcis Ieſu, quia ſi no luiſſent coronato pœnam ſimul cum irriſoribus irrogare, facilius de aliis ramis vel virgulis arboris alicuius potuerant plexiſſe coronam: ſed vt morum ſuorum aculeos demonſtrarent, nunc gloria & honore coronatum, tunc ſpinarum aculeis coronauerunt agnum mitiſſimum, dulcem Ieſum. Et licet in irriſione coronent: tamen ignorantes & irridentes coronatum regem fatentur, quia regum eſt coronari. Coronatus ergo rex eſſe à neſcientibus demonſtratur. In ſpinis vero C coronantium malitia aperitur. Moraliter autem docemur imitari caput noſtrum, regem & ducem noſtrum, dulcem Ieſum. Si autem malorum quorumlibet peruerſitate compungimur & irridemur: cum caput noſtrum ita compunctum, ita irriſum conſpexerimus,nõ murmuremus,non recalcitremus. Pauca quæ nobis in vita præſenti & breui inferuntur, cum omni æquanimitate & patientia ſufferendo: vt digni ſimus eſſe membra capitis noſtri, & boni bellatores ſimus ſequendo veſtigia ſigniferi noſtri.

De quinta effuſione ſanguinis, Capitulum quadrageſimum.

QVinta rubricatio roſæ inuenitur in crudeli flagellatione manſuetiſſimi agni roſei Ieſu. O cum quanta quantitate putas illum ſanctiſſimum ſanguinem & conſciſſo corpore & flagellato diſtillaſſe in terram? O quanta putas fœuicia impiorum frementium, quanto fremitu fœuientium flagellatum putas fuiſſe dulcem Ieſum, qui venerat vt nos à flagellis liberaret æternis. Sine cauſa, inquit, flagellis ceciderunt me. Verè ſine cauſa niſi forte miſerrimi & peruerſi bona opera tua pœnis digna iudicarẽt, qui veritatem tuam in mendacio detinuerunt. Sed & hic moraliter erudimur, vt flagella benigniſſimi patris noſtri diſcamus æquanimiter tolerare, qui peſſimorum flagella pro nobis in- D digne tam patienter ſuſtinuit dulcis Ieſus. Quis enim flagella nõ ſufferret homo ad laborem natus, in peccatis nutritus & conuerſatus, hæreditati cœleſtis aulę deſtinatus quæ non niſi mundos recipit: cum videat regem omnium regum & dominum dominãtium dulcem Ieſum: qui peccatum non fecit, & in cuius ore non eſt dolus inuentus, tam grauibus flagellationibus eſſe contritum? Audi ò homo ſtulte & inſipiens, & erudire, & non ſolum non refuge: ſed etiam apprehende diſciplinam, ne forte quandoque pereas de via iuſta domino tibi iraſcente qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed propter te tradidit flagellandum. Non pepercit filio ſuo naturali conſubſtantiali ſibi & cœterno & impaſſibili, quin pro ſalute tua ipſum faceret naſci in tempore & paſſibilem, & flagellis contereret, ſicut ſcriptum eſt, Dominus voluit eum conterere in infirmitate. & quomodo parcet tibi filio adoptiuo, cum ſenſus tui proni ſint in malum? quin in chamo & freno maxillas tuas conſtringet, vt ſaltem vexatio det tibi intellectum: quatinus ad ipſum approximare cogaris, qui licet moleſtè, ſalubriter tamen flagellat omnem filium, quem recipit.

De ſexta effuſione ſanguinis. Cap. quadrageſimumprimum.

SExta effuſio ſanguinis, quæ roſam paſſionis rubricauit, in foſſione clauorum copioſiſſime inuenitur. Quis enim defoſſis, imò & de perfoſſis manibus pedibuśque innocẽtis Ieſu copiam ſacrati ſanguinis dubitet effluxiſſe? In torrentibus huius ſanguinis roſa E noſtra purpurata eſt: quia vere hic ardentiſſima charitas: hic rubicundiſſima paſſio inuenitur. In hac magnitudine paſſionis magnitudo conſideretur charitatis: ardorem roſæ, charitatis ruborem conſidera paſſionis. Quis vnquam tam grauia,tam pudenda paſſus fuit? Deus eſt qui patitur, nec in aliquo ſibi durum torcular paſſionis alleniat, qui ſeruis ſuis vel omnino auferre, vel alleuiare, vel breuiare vires tormentorum conſueuit. Non pepercit ſibi qui ſuis parcere nouit. Huius rei euidentiam vides in euangelio Ioannis, vbi cum ab his qui ad ipſum venerant capiendum, ei diceretur: quod ipſum quærerent, ſubiungit: Ego ſum, quem quæritis. Si ergo me quæritis, ſinite hos abire. O ardor veriſſimæ charitatis: Manifeſtat & tradit ſe charitas ipſa fœuientibus inimicis, nõ parcens ſibi: rogat́que pro ſuis, vt parcatur illis. Captus ergo poſt plurimas illuſiones tam Iudæorum, q̃ gentium, poſt ſanguinis plures effuſiones, clauis in mitibus manibus ſimul & pedibus perforatur & configitur ligno crucis ſaluator noſter, mitiſſimus Ieſus. Intuere & reſpice roſam paſſionis ſanguineæ, quomodo rubet in indicium ardentiſſimę charitatis. Cõtendunt paſſio & charitas: illa vt plus ardeat, iſta vt plus rubeat. Sed mirabiliter per ardorem charitatis fit paſſio rubea, quia ſi non diligeret non pateretur: & in paſſionis rubore, maxima & incomparabilis oſtẽditur charitas. Sicut enim roſa per frigus noctis clauſa ſolis ardore ſurgente tota aperitur, & foliis expaſſis in rubore demonſtrat ardorem iocundum: ita flos cœli deliciоſus, optimus Ieſus Chriſtus qui multo tempore à peccato primi hominis quaſi in frigore noctis clauſus fuit peccatoribus, nõdum plenitudinem impendens: tandem plenitudine tẽporis accedente radiis ſcilicet ardẽtis charitatis in omni corporis ſui parte apertus eſt, & roſæ charitatis ardor in rubore ſanguinis effuſi refulſit. Vide ergo quomodo hoc flore roſę floruerit optima vitis noſtra, rubicundus Ieſus. Vide totum corpus, ſicubi roſæ ſanguineæ florem non inuenias. Inſpice manum vnam & alteram, ſi florẽ roſæ inuenias in vtraque. Inſpice pedem & vnum & alterũ. Nunquid non roſei? Inſpice lateris aperturam: quia nec illa caret roſa, quanuis ipſa ſubrubea ſit propter mixturã aquæ, quia ſicut narrat euangeliſta, Cum vnus militum lancea latus eius perforaſſet: exiuit ſanguis & aqua. Ipſe eſt enim qui venit per aquam, & non per aquam ſolum, ſed per aquam & ſanguinem optimus Ieſus Chriſtus. O ſuauiſſime vniuerſorum domine & ſaluator bone Ieſu: quales tibi condignas gratiarum referre potero actiones? Quia à principio ortus tui, vſq; ad mortem duriſſimam, imò & poſt mortem pro me precioſiſſimũ ſanguinẽ tuum effudiſti, qui ardorem excellentiſſimę charitatis tuæ tam crebris ſanguinis tui effuſionibus manifeſtare

G festare curasti. O quàm multo numero foliorum multiplicata & exornata est rosa tua. Quis omnia ista enumeret? Numera guttas sanguinis effusi de dulcissimo corpore dulcissimi Iesu, & habebis passionis charitatiuæ folia enumerata. Singulę enim guttæ sanguinis sui folia sunt rosæ sanguineæ passionis ipsius. Sed ideo ad alia transeamus, quia septimam sanguinis dominici effusionem iam breuiter diximus, cum de apertura lateris doceremus, vnde exiuit sanguis & aqua, per quæ baptismatis accepimus sacramentum.

De croco abstinentiæ uitis nostræ, Capitulum XLII.

Rocum etiam abstinentię in nostra vite, dulcissimo Iesu Christo sentimus floruisse. Quis non propterea abstinẽs fuerit vt castigaret corpus suum, & in seruitutem redigat: ne fortè reprobus efficiatur. Sed vt nobis formam daret & documentum abstinentiæ sicut in circuncisione & baptismo, quæ non ad emundationem suam accepit, qui semper fuit mundissimus & omnium emundator: sed vt obedientiæ nobis formam iustitiæq; donaret: sine dubio virtutem habuit abstinentiæ rex virtutũ, & prę omnibus sanctis præteritis & futuris excellentius semetipsum macerans non necessitate, sed voluntate. Sed obiicitur nobis sententia de verbis ipsius domini saluatoris de se dicentis, Venit ad Iudæos Ioannes baptista non manducãs
H neque bibens, & dixistis: dæmonium habet. Item venit filius hominis manducans & bibens, & dicitis: Ecce homo vorax & vinarius, amicus publicanorum & peccatorum. Ecce testimonium veritatis, quòd Ioannes non manducauit neque bibit: & quòd ipse Iesus & manducauit & bibit. Nunquid ergo Ioannes in abstinentia virtute præcellit nostrum dilectum Iesum? Nequaquam. Sed notãdũ quòd duplex abstinentię virtus. Vna intus in mẽte, altera foris in actu. Et ea quidẽ quæ in mente est, semper est habenda. Ea vero quæ est in actu, rerum ac temporum qualitate manifestanda est. Bene autem Ioannes qui purus homo erat, abstinentiam tam in mente quàm in corpore exercebat: ne forte contaminaretur, sicut homo noster verus Iesus qui maculari nõ poterat cibis & potibus, pro tempore vtebatur, vt conuescentes sibi ad virtutem attraheret abstinentiæ cæterasque virtutes. Nec credas vllo modo maiorẽ esse virtutem omnino abstinere à cibis, quàm ipsis cibariis vti moderatè. Difficillimum est enim in cibariis modum seruare omnimodum, ita vt vltra quàm naturæ potest sufficere nihil sumatur, nec cũ ipsius naturæ aliquid de necessariis subtrahatur. Si ergo contingat aliquẽ habere virtutem abstinentiæ cum Ioanne, scilicet vt ipsam mente & opere exerceat: non condemnet eum, qui abstinet cum perfectissimo Iesu, id est qui abstinentiam prout tempora exigunt & personæ pro vtilitate vel proprij corporis, vel proximi nũc intendit nũc remittit, obseruans tamen in omnibus omnia quę circa virtutem abstinentiæ sunt seruanda, vt semper
I vitij abstinentiæ oppositi, id est gulæ crimen euitet. Cuius vitij abusiones hoc versu notantur: Præpropere, lautè, nimis ardenter, studiosè. Præpropere enim comedunt & bibunt qui tempus comedendi præueniunt: sola voluptate, non necessitate coacti. Legimus in vita patrum de sanctis patribus qui hospitum spiritualium charitate deuincti tempus consuetum ciborum anticipauerunt: sed comedendo in charitate, se nequaquam soluisse ieiunium. Aestimabãt ita vt etiam aliqui post talem refectiunculam missarum celebrare solennia non timerent: quod quanuis nobis non conueniat trahere in exemplum, vt similiter faciamus, quoniam quidem ab eorum perfectione nos nimium separamur, eos tamẽ sine peccato talia fecisse confidimus quæ nequaquam nisi spiritu sancto ipsis veraciter reuelante fecissent. Laute comedunt, qui delicatis vtuntur cibariis sola delectatione attracti, quibus non sufficit naturalis sapor carnium, siue piscium, quem creator illis imposuit: sed modis naturæ contemptis quęrũt adulterinos sapores piperis & salsamentorum variorum, vt sibi appetitum faciant comedendi, non metuentes optimum hominum creatorem vituperare in creaturis suis, dum alios illis sapores ipsi faciunt, quàm creator naturæ earum præstiterit. O quantum huiusmodi alienos sapores homo christianus vitare deberet, si aduerteret dulcissimum & sapientissimum dominũ suũ fecisse omnia bona valde; cuius creaturas K
vere bonas nullus nisi malus alterare consuescit. Consueuit dico, quia quandoque lautioribus vti cibariis pro infirmitate corporis repellenda, pallato non alludente, sed renitente cibariis: nulla vel parua culpa esset. Ad eorum igitur confusionẽ, quorũ vt Apostolus ait, deus venter est & gloria in cõfusione eorum, quos idem asserit flendo inimicos esse crucis Christi & imitatores illius pauperrimi & miserrimi diuitis, qui epulabatur nõ aliquando pro sanitatis remedio, sed pro voluntate quotidie splendide, propter quod nec guttã aquæ cum in inferno sepultus esset, meruit impetrare, vt refrigeraretur lingua eius ardens profecto in flamma, quæ alienis semper & superfluis fuerat saporibus delectata, nec naturali aquę frigore meruit refoueri, qui in voluptatibus suæ naturæ saporem alienauerat, ad horum inquam confusionem gentilis hominis memorare sententiam non grauabor, vt erubescat nomine christianus, cum à meliore seipsum ignorante docetur, qui neque creaturas per creatorem venerari scie
bat, nec asperos sciebat pati sapores pro Christo, quem vel nesciuit vel non credidit pro se in crucis patibulo vinum mirrhatum bibisse cum felle mixtum, sed soli naturæ consentiens contra voluptuosos exclamat, O prodiga rerum luxuries nunquam paruo contempta paratu, & quæsitorum terra pelagoque ciborum ambitiosa fames, ô lautæ gloria mensæ. Discite, quàm paruo liceat perducere vitam, Et quantum natura petat: nõ erigit ægros, Nobilis ignoto, diffusus consule L
Bacchus. Non auro gemmisq; bibunt, sed gutture puro Vita redit, satis est populis fluuiusque Ceres, id est aqua & panis. Hæc satis concordant cum illa vsitata sententia & vera. Panis & aqua vita hominis. Nec adhuc conteruntur hac confusione durissimæ frontes voratorum tam ipsius veritatis verissimi Iesu, quàm Apostoli eius, imò ne gentilis quidem hominis reprehensione & eruditione percussæ & dicunt, christiani sumus, non tamen recipiunt vocem Christi in Apostolo loquentis & monentis: Curam carnis ne feceritis in desideriis. Vnde frequenter euenit vt cum adhuc escæ eorũ sint in ore eorum, ira dei ascendat super eos: & qui deduxerunt in pessimis terminis dies suos, in punctum ad inferum descẽdunt, vbi vermis comedens ipsos non moritur, & ignis non extinguitur, pro deliciis breuibus mala recipientes sempiterna. Nimis comedere quid sit, omnibus notum est. Nimis enim comedit, qui vltra quam naturæ suę sustentandæ possit sufficere, sumit alimenta, maximè si hoc sciẽter fecerit. Euenit enim non rarò, vt homo suis laboribus consideratis plus vilium sumat alimentorum: vt in labore possit subsistere, & timore deficiendi cogente mensuram refectionis excedat, à quo peccato vix credo aliquem esse immunẽ. Sed talia peccata crebris cõfessionibus intermixtis volũtariis abstinentiis statim vt deprehenduntur, purganda sunt. In nullo autem genere ciborum illud vitium superfluitatis ciborũ & potuum M
excusatur. Cum etiam legatur, quod peccatum Sodomię fuit abundantia panis, & diabolus tentaturus dominum non de alio aliquo quam de pane tentauit, sciens profectò in nimio sumptu panis peccatum non deesse, qui primos parentes & per ipsos omnes homines vnius pomi comestione decepit: quanuis non ita facile in cibis vilibus mensura excedatur, vbi sapor non decipitur, sicut in cibariis laute præparatis & saporibus alteratis. Ardenter comedere est cibos vel potus cum nimio desiderio sumere, quod tam in vilibus, quàm in delicatis potest cibariis euenire. Cuius rei exemplum habemus in Esau qui vilis sibi delectatione attractus vltro vẽdidit primogenita sua. Ita enim habet Genesis, quia veniente Esau de agro vidit Iacob fratrem suum coquentem lenticulam, cui dixit, Da mihi de coctione tua hac rufa, quia oppido lassus sum. Et facta pactione cum Iacob de venditione primogenitorum, comedit in voracitate coctionem nimis desideratam, & dignitatem primogenitorum amisit: quia enim nimium ardenter desiderabat lenticulam, En, inquit, morior. Quid mihi proderunt primogenita? Non est dubium, quia ardenter comederit acceptum, quod tam ardenter fuerat desideratum. Miserere domine misericordissime Iesu mihi nisi ferrimo peccatori, qui nullam diem sine peccato huiusmodi
me sentio præterire, ne per talẽ excessum fidei tuæ, qua tibi
genitus

Iuxta tamen Hebraismum nomine מלח *i. panis cibus omnis intelligitur.*

A genitus sum, merear perdere dignitatem. Econtra & sanctissimos Heliam & Ioannem Baptistam carnibus nullis vsos fuisse accepimus, & per sobrietatem temperãtiæ eos nullum ex hoc omnino meritum perdidisse. Studiosè comedere est in cibis vel in potibus nimis diu immorari. De hoc experti loquimur, & vtinam non essemus experti, nec vnquam experturi. Frequenter solet accidere, quòd sumptis cibariis quæ secundum consuetudinem necessitati sumentis possent & deberent sufficere, quædam surgat noua delectatio: quæ facit hominem improuidum & insidias diaboli nõ cauentem illi cibo cum tanto studio inhærere, tanquam nihil ante comederit, vel intra multos dies post hoc nil sit sumpturus ciborum. Et quia gulæ speciem in se deprehendunt auxiliante deo huic facilè possunt resistere: quia impetus eius non longius durat, quàm dum à mensa surgatur & illius quod tanto studio desideratur, memoria subducatur. Sunt autem plurimi qui tale studium comedendi nec peccatum existimant, nec etiam cuiquam suggerenti esse peccatum, fidem adhibeant, habentes in consuetudine damnabili, nulli desiderio resistere, quod possit à natura aliqua obumbratione defendi: nec ponunt aliquam metam desiderio comedendi, donec tempore deficiant fatigati. Sed christianus homo comedit vt viuat, non viuit vt comedat, sicut quidam ait, idq; & illud bene de inutilibus & voracibus, Nos numerus sumus fruges cõsumere nati. Christianus aũt nõ sic, sed semper ita surgat de mẽ
B sa, vt adhuc habeat appetitum plura sumendi, & eum qui adhuc esset implendus cibariis domino Iesu pro grato munere conferat appetitum, qui pro nostra salute sępius esurire voluit & sitire. His & aliis similibus rationibus vnus aliquis inductus tanta se abstinentia macerat: vt nimia consumptus inedia languores incidat diuturnos, vt sibi nec aliis valeat omnino prodesse, imò fiat etiam omnibus grauis, qui si grauarentur ipse potius alleuiare deberet. Quis ista docet? Quis ista sapiens faciet? Ignorant tales, quòd virtus est medium vitiorum vtrinque reductum. Est enim quoddam medium inter nimis comedere, & nimis abstinere. Et illud medium est virtus. Hoc est tantum sumere alimentorum, ne nimis debilitetur natura, nec tantũ, vt vitia vegetentur. Quod si omnino tale medium seruare nõ potest, tamen hoc cauere potest: ne nimis à medio recedatur, id est vt ille qui nimis comedit, quàm debeat: non nimis abstineat, vt ille qui comedendi mẽsuram excedit, eam non nimis excedat, ita vt corpus non nutriatur vitiis, sed virtutibus conseruetur. Quare autem flos croci abstinentiam signat, color ipsius ostendit: facit enim suos cultores abstinentia croceos flori croci assimiles. Non enim potest facies esse rubicunda, cum stomacho abstinẽtię. Multitudo autem florum croci multas species designat. Non enim est abstinẽtia solũmodo cibi & potus: sed etiam somni & lasciuiæ & vestimentorum & aliorum quorumlibet cõ-
C modorum, quæ corpori superflue tribuuntur, vel balneorũ, vnguentorũ musicorũ instrumentorũ, & cantilenarum & cęterorum huius quæ sensus humanos corrumpunt, animumq; subuertunt. Quod autem quædam folia rubei sunt coloris signat charitatem semper debere immixtam esse operibus abstinentiæ: quia si quis sine charitate corpus suum ita tradat, vt ardeat, nihil ei prodest. Quosdam enim esse qui non propter charitatem dei, sed propter vanam gloriam se macerant abstinendo, ostendit ipsa veritas dominus Iesus dicens discipulis suis: Cum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritę tristes, qui exterminant facies suas, vt videantur ab hominibus ieiunantes. Amen dico vobis receperunt mercedem suam: Quare? Quia non sunt verus crocus, qui carent rubris foliis charitatis, sine qua nullum opus perfectum est. Ipsa enim est virtus, de qua dicitur: Qui habet vnam, habet omnes, & quã qui non habet, illud quod habet auferetur ab eo.

De odore florum uitis, Capitulum XLIII.

Am ad odorem florum vitis nostræ accedamus, rogantes ipsum dulcissimũ Iesum, vt sui odoris dulcissimi fragrantia corda nostra dignetur aspirare, vt de ipso dulcia & sentire & dicere valeamus. Quid autem dicere de hoc odore poterimus? Mirabilis & su-
pra quã potest credi aut cogitari, inæstimabilis est iste odor D
vitis nostræ. Floruerunt & alii sancti palmites, in quibus ipse profecto floruit: sed certissime viri illi soli capiti nostro optimo Iesu clamabant nempe illa spiritualis sponsa: Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te. Trahe mè post te: curremus in odorem vnguentorum tuorũ. Nõ est mirum si odor est inæstimabilis nimis, qui de hac vite nostra florente procedit: si nomina eius diligẽtius attendamus, quæ sunt Iesus, Christus, Nazarenus. Iesus autem, vt scitis, sa- ישועה
lutaris vel saluator interpretatur, de quo psalmus: Conuerte nos deus salutaris noster. Et iterum, Saluasti nos de affligentibus nos. Quis autem in afflictione positus saluari nolit? Si vis saluari & attrahi odore huius nominis salutaris, quod effusum est, sicut oleum: incipe delectari in dulcissimo Iesu, & confidenter require in vero salutari salutem, non imitando illos qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis, in quibus salutem suam constare putant: sed potius eã, cuius spiritus exultauit in deo salutari suo, quę nomitis huius salutaris odorem tanto suauius attraxerat, perfectiusque senserat, quanto illi fide, spe, & charitate vicinior fuerat, quę ipsum de suis visceribus genuerat, nempe verum & perfectũ deum & hominem, salutarem Iesum. Non ignorabat enim qualiter sine omni carnali concupiscentia conceptus, qualiter sine omni dolore ex ipsa natus, quomodo à pastoribus prædicatus, quomodo à Magis adoratus, quomodo virgineo E
lacte suo nutritus, quomodo à Simeone & Anna commendatus. Nouerat, inquam, hæc omnia & multo plura virgo illa fidelissima & perfectissima fide salutarem veri salutatis sequebatur odorem. Nec poterat non sperare in eum, quem fide perfectissima cognoscebat & posse, & scire, & velle saluare omnes desiderantes salutem. Quantum enim quis credit, tantum sperat: quantum sperat, tantum amat. Quanto ergo hæc optima mater perfectior fuit in fide, tanto in spe fortior, & in charitate feruentior, omnem cogitatum suum iactans in eum. Oleum enim effusum est nomen tuum. Quare? Quia oleo nutriuntur infirmi, pascuntur famelici, lumina reparantur. Quis enim tam infirmus, qui hoc oleo salutari, nomine scilicet salutiferi Iesu curatus non fuerit, dum modo velit curari? Ita enim ait ipse saluator cuidam languenti, qui iacebat ad piscinam probaticam: Vis saluus fieri? Et ille, Domine hominem non habeo: vt cum mota fuerit aqua mittat me in piscinam. Stulte, ecce oleum salutiferum salutaris Iesu, cuius nomen est, sicut oleum effusum. Quid tibi cum aqua? Si vis recipere salutem, ecce fons olei misericordiæ, in quo te nullus prohibet baptizari, cuius nomen est effusum oleum, id est omnibus gentibus manifestum, quo oleo vncti infirmi sanantur. Quomodo cum audis & intelligis super eminentem misericordiam optimi Iesu, quem propter te redi F
mendum de sursum patris descendit ad terras, te misericordissima passione redemit: non oboritur tibi certa spes, quod te redemptum tanto precio nolit perdere, quem de cœlo venit redimere. Iam ergo sic cogitanti, sic speranti oleum nominis Iesu tibi effusum est. Vnge te vt saneris, id est spera in misericordia saluatoris, qui saluat omnes sperantes in se. Nihilominus autem & oleum hoc pascit te, si famelicus es: Si esuris, verbũ est. In hoc verbo dei optimi Iesu inuenis, quod te satiet, si dictis & factis eius aurem cordis tui velis inclinare. Sanat enim animam esurientem, quicquid dixit vel fecit dulcis Iesus. Quod si esuris & sitis iustitiam: sanabit te verbum oris eius, qui dixit: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiã: quoniam ipsi saturabuntur. Addet quoque ignem, ad oleum: quod huic nomini Iesu optime conuenit: quia huius nominis virtute fides confirmatur, charitas exardescit. Pauci enim fidem habuerunt ante huius olei effusionem, id est ante prædicationem nominis tui ô bone Iesu: pauci igniculo charitatis arserunt. Sed ecce illa effusione, quanti fide illuminati? Quanti charitate conflagrarunt? Dedit odorem, id est bonam famam oleum nominis tui effusum oleum Iesu, & patuit te esse etiam Christum, id est vnctũ. Sic enim ait psalmus de te, Vnxit te deus, deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Ergo & oleum vnguentũ est: quia vnguentũ de
oleo

G oleo & aromatibus conficitur. Quid ergo mirum, si hæc vitis admirabilem dedit odorem, quę & vncta est & florens.

נצר flos, ramuscu-lus tenel-lus.

Nazarenus enim florens interpretatur. Vitis ergo nostra Christus,id est Nazarenus,id est salutaris vncta & florẽs qui non attraheret omnes,qui salutem, gloriam,diuitias,vel delicias concupiscunt? Venient omnes ad vitem hanc. Dabit enim Iesus salutem,quia salutaris est:dabit Christus regnum, in quo gloria cũ diuitiis habetur, quia vnctus est, quod proprie ad reges pertinet:dabit Nazarenus delicias,quia florẽs est. Quid enim iucundius flore? Multi autem imò omnes,id est omnium virtutum flores in nostro Nazareno sunt, quarum delectabili odore totum mundum traxit post se. Nam qui veniunt ad ipsum propter humilitatem violę, eius sequũtur odorem,qui propter castitatem, lilij, qui propter charitatem,passionis rosæ,qui propter abstinentiam, croci sequuntur odorem. His ergo virtutibus optimi Iesu Christi vbique prædicatores tanquam quodam precioso vnguento effuso extraxerunt odorem eius adolescentulę, & odore eius mirifico delectatæ cucurrerunt post vnctum Iesum. Et adhuc mirum currunt clamantes in toto corde suo: Trahe me post te, vt curramus in odorem vnguentorum tuorum scientes, quod neque volentis,neque currentis:sed solius dei miserentis est. Superat autem omnes odores omnium virtutum vncti Iesu odor crucifixi, vbi perfectio præcipue efflorebat, & de
H floribus vulnerum suorum inæstimabilem odorem effudit. Fracto enim alabastro mundissimi corporis virginalis dulcis Iesu, effusum est vnguentum sacratissimi sanguinis. Ipsa quoque anima, in qua sine dubio redolebat vnguentum spiritus septiformis,emissa,dilatatus & dispersus est odor vitis nostræ florentis non per terras solũ, sed & per inferos,& suscitati sunt mortui qui tam ad vitam corporis quidem,quàm ad vitam animę quotidie suscitantur. Quia domus Christi, id est ecclesia impleta est ex odore vnguẽti nostrę vitis præcipue in passione florentis. Consciscus est saccus corporis domini Iesu,ceciderunt grana sanguinearum guttarum, quæ adhuc à fidelibus mente colligi possunt & ab accedentibus ad crucem fideliter ac deuote colliguntur. Preciosissimus vero thesaurus & incomparabilis, guttæ sunt sanguinis Iesu Christi. Accede huc ô fidelis anima & collige tibi reliquias epularum sponsi tui:micas gratissimas, folia rosarum. Ecce in quanta multitudine distillat de manibus simul & pedibus, necnon & de latere dulcissimi crucifixi Christi Iesu. Non est morbus animæ, cui his floribus mederi non possis. Collige tantum folia florum florentis Iesu, stillas sanguinis rubicundi: & tanquam pilulas, sine quibus esse nolo, in cubiculo cordis tui recõde. Erit tibi illarum sapor & odor in medicinam salubrem,morbos si qui fuerint,repellentem, venturosq; ca-
I uentem. Vide tantum,ne vnquam sine illis esse velis,quę vere nomen habent quolibet fideli dicente, sine quibus esse nolo. Hauri ergo toto cordis tui affectu odorem vitis veræ Iesu Christi Nazareni, & delectare in illo sicut pater cœlestis in illo delectatus fuit: vt vere dicere potuerit, Ecce odor filij mei: sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus. Vere pleni, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi sunt. Est autem adhuc causa quare tanto crucifixus odore fragrauerit. Modicus vel nullus est odor corporis cuiuslibet animalis viuentis: sed cum igni caro apposita fuerit, quàm suauis, quàm delectabilis inde procedat odoris fragrantia, nullus ignorat. Attendamus ergo, quis & quantus ignis corporis nostræ vitis appositus fuerit: fragrabat interius incendio charitatis immensæ, exterius passionis ardore verissimũ & gratissimũ, & saluberrimum holocaustum in ara crucis crucifixus Iesus. Quod holocaustum simile isti? Nullum vero: quia nullum sic totum incensum dicitur, & si istud dicebatur vere holocaustum, quod totum ardebat, cum tamen ibi arderet sola caro, quanto verius nostra victima dicetur holocaustum, quod intus & foris incomparabiliter ardebat? Ardebat & totus Laurentius, Vincentius, aliiq́ue quàm plurimi, sed nihil ad hunc. Quis enim ardori fornacis crucis aliquod audeat supplicium comparare? De quo superius nos multa meminimus posuisse exempla. De holocausto igitur nostro crucifixo Iesu incomparabiliter ardente inæstimabilis nimis odor pro- K cessit. Odoratusque est dominus deus pater odorem suauitatis: & benedixit nobis, auertitque iram indignationis suæ longe à nobis pace integra reformata, & sanguine rubicundi Iesu tam nostro, quam ipsius participe pacis æternæ obside existente. Odorauerunt & alij plures ab oriente & occidente, ab aquilone & meridiano occurrentes, & ad hoc dulcissimi odoris corpus floridum congregati: vt de eo se satient, illo tamen integro permanente impleuerunt ipsius dulcissimi Iesu verbum dicentis, Vbi fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. Sed iam non cruda caro ista comeditur, optime percocta cum sit duplici igne charitatis & passionis. Vnde tam delectabili odore inebriari non solum viri natura fortiores: sed & virgunculę tenerrimę currunt toto cordis affectu omnibus viribus animi ad delicias crucis, hausturi delicias cordis sui quantum in præsenti vita licet vnguentorum defluentium largiter ab holocausto nostro tam validis ignibus ardente. Non parum enim delicatum ardentis corporis adauxit odorem spiritualium vnguentorum odor, id est gratuitorum collatio, quæ post passionem à domino Iesu apostolis sunt collata. Ante passionem enim spiritus nondum erat datus, quia Iesus nondum erat glorificatus: humiliato autem & exaltato pio Iesu defluxit vnguentum spiritus sancti à capite, id est à Christo, id est vncto in barbam, id est in eos qui viriliter L egerunt & confortati sunt, vt sperarent in domino: & non solum in barbam Aaron, id est non solum Christi apostolis datum vnguentum hoc, quod liquefactum fuit igne passionis Christi, vt daret odorem bonę opinionis per omnem terram: sed quod descendit in oram vestimenti, id est in infima membra ecclesiæ quæ est tanquam Christi vestimentum. Vnde scriptum est, viuit dominus, quia his omnibus tanquam vestimento indigetis. Quod ita impletum est & adhuc impletur, vt etiam in nationes spiritus sancti gratia diffundatur, & sentiant Christi odorem spiritualis vnguenti de summo capite omnium defluente, quo mundæ fiant adolescentulę: vt attrahant & diligant vnctum nostrum, & currant in odorem vnguentorum illius. Nec mirum si vehementer delectentur duplici odore vitis nostrę: vno qui ex vnguentis, altero qui ex floribus procedit. Odorantur & odoratum sequuntur, Iesum imitantes bestiam quandam quæ odore cocti panis & recentis ita delectatur, vt vbicunque illum senserit, illum sequatur etiam vsque ad interitum. Ecce ipso teste panis viuus, qui de cœlo descendit decoctus duplici igne charitatis & passionis odorem suum longe lateq; dispergit. Quis hunc non sequatur? Sequitur irrationalis bestia odorem panis cocti & consumẽdi. Non sequetur homo rationalis odorem panis bis cocti angelorum? Imo stultior M est quàm bestia: qui illius odoriferi panis odorem non intelligit & honorem. Sed præterire non possumus, quod transituri mare panem bis coctum necessarium habent. Quicunq; ergo se in hoc mari magno huius seculi esse cognouerit, quod quia spaciosum est cito transire non potest, & propter reptilia quorum non est numerus, periculosum est quia & ventis & tempestatibus sæuit, si securus vult esse, habeat hunc panem coctum fortissimum Iesum in naue crucis suæ quem comedat, quem adoret, quo reficiatur, quo consoletur, quo vt breuiter dicam, ab omnibus periculis eruatur. Si enim vt ait psalmus, illic naues pertransibunt, id est homines in crucibus suis Iesum sequentes, quæ nauis potius pertransibit, quàm nauis crucifixi Iesu? Secundum vero Pauli sententiam dicentis, Quia Christo confixus sum cruci, crucifigamur & nos cum Christo, crucem eius, imo ipsum in cruce indeficienti cordis affectu amplexemur, in viuifico odore delectemur ardentis Iesu, qui de se dicit: Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis, cuius spiritus est super mel dulcis. Eius inquam odore delectemur, vnguentis charismatum eius foueamur, pane cœlesti, id est corpore suo purissimo confortemur: vt corpus eius edentes sanguinemque pro salute nostra effusum in nostram salutem bibentes gustare possimus, & videre licet per speciem in ænigmate, quia suauissimus est dominus

A dominus, vt etiam ipsius promissio perficiatur in nobis, quantum in præsenti vita fas est, qui dicit: Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient.

Quod flores inueniendi sunt in uite nostra, Capitulum quadragesimumquartum.

POstremò videamus, quia flores & visum delectant & odoratum. Licet comedi non soleant, suguntur tamen ab apibus & de liquore è floribus expresso, dulcissima sibi mella conficiunt. Apes eiusmodi vtputo, sunt illi, qui pennis contemplationis eleuari sciunt & possunt, suaque ipsorum possunt alueatia, hoc est corporis, curam relinquere, & ad ortum deliciarum transuolare, in quo omnium florum diuitias & diuites delicias inueniunt. Ortus enim iste paradisus est. Ita habes enim in Cantico amoris, Emissiones tuæ ô virgo Maria fœcundissima paradisus. Processit enim hinc paradisus ab vtero virginali, omni flore, omnique fructu refertus, sed fructibus interim dilatatus. Flores istius paradisi videamus, legamus vel potius sugamus. Conuenit enim, vt talis modi apes simus, quæ sciant sugere mel de petra. Idẽ enim est ortus & petra, id est Christus. Si ergo flores quęrendi sunt, vbi potius quęrentur, vbi
B promptius inuenientur, quàm in dulcissimo Christo? Manifesti sunt flores virtutum & vulnerum eius. Stat ecce expassis manibus, nudo corpore, manibus simul & pedibus perforatis, capite inclinato. Confortare nunc & eleuare anima mea misera & infirma, & alis fidei & spei ad hunc ortum charitatis enitere, & totum mentis intuitum per varia dispersum in vnum collige, ac apum sedulitatem imitans ad conficiendum tibi mel deuotionis, ad paradisum charitatis ascende, accedens ad cor altum: quia ecce quem quæris, exaltatus est, humiliatus est. Non enim eleuatus est in crucem, vt se difficilem præberet accedere ad eum volentibus: sed magis vt omnibus posset paratior inueniri. Accedens ergo cum fiducia ad hunc paradisum in extentione brachiorum cognosce, suscipe affectum paratum ad tuos, & te ad suos inuitantis amplexus, & quodammodo miserabiliter misericorditerq; clamantis. Reuertere, reuertere: vt intueamur te. Reuertere à mala voluntate, à malis factis, ab obstinatione, à desperatione. Reuertere, inquam, ad me: quæ à me auersa fuisti, vt intueamur te intuitu gratiæ, quo mulierem peccatricem, Petrum, latronem respexi. Lege me librum vitæ scriptum intus & foris: &, lectum intellige. Collige tibi flores meos sanguineos: vt paradisi illius possis ianuam introire, ante cuius fores Cherubin collocatus est cum gladio flammeo ac versatili. Valet enim scientia quam ex me plenarie discere potes ad amouendum impedimentum Cheru-
C bin. Flores ergo sanguinis mei gladij versatilis flammas horrendas ac tibi formidabiles extrahant. Intra ergo ô anima paradisum omnibus paradisis meliorem, nunc solo cogitationis quo potes affectu: vt postmodum anima & corpore & terrestrem & cœlestem paradisum valeas introire. Nec breuiter amplexandus est hic paradisus, sed volandum est per singulos istius paradisi flores, & singulorum florum folia sunt sugenda, nunc ad dexteram, nunc ad sinistram riuulos & guttas sanguinis spergentem propius & interius accedendum. Vndelibet querenda deuotio & gratia lachrymosæ compunctionis, vtrinque considerandũ, quàm immites fixuræ clauorum, quàm amara venarum, offiumque perfractio in manibus illius qui cœlum fabricauit & terram, qui operatus est salutem in medio terræ, & inter horum considerationem frequenter repetendum. Redde mihi lætitiam salutaris tui, ad imitationem apis quæ inter volandum semper quendam sonum habet, nec conticèscit donec intra florem intrauerit: vbi mellis optati dulcedinem colligit & exugit. O quàm fœlix eris, si postquam intra florentis paradisi nostri flores sanguineos, vulnera dico, fueris intromissus: ab huius mundi strepitu & tentationum incursibus per dimidiam saltem horam omnino valeas liberari, & soli ei ad quem introisti vacans gustare & intelligere possis, quam bonus, quam dulcis est dominus? Sic lustrandi sunt & pedes non D minus sanguinis habentes, non minus quàm manus, perfossi & ipsi & perfracti, sanguineis manantes guttis. Tandem accedendum est ad cor humillimum altissimi Iesu per ianuam lateris lanceati, ibi proculdubio thesaurus ineffabilis desiderabilis charitatis latet: ibi noua deuotio inuenitur, inde lachrymarum gratia extrahitur, discitur mansuetudo, patientia in aduersis, compassio in afflictis. Præcipue cor contritum & humiliatum ibi inuenitur. Ipse Iesus complexus tuos desiderat, talis vt complectatur, expectat: caput floridum multis spinarum aculeis confixum ad te inclinat, vt ad pacis osculum te inuitet, tanquam dicat tibi. Ecce quomodo configuratus sum, quomodo confossus, quomodo mactatus: vt te possim ponere super humeros meos, quæ aberraueras ouis mea & ad pascua reducere paradisi. Redde vicem & super vulnera mea misericordia commouere, & pone me talem, qualem nunc vides, vt signaculum, super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum, vt in omnibus cogitationibus cordis tui, in omnibus operibus brachij tui mihi taliter vt vides, signato possis similis inueniri. Conformaueram te imagini diuinitatis meæ cum te crearem, conformatus sum imagini humanitatis tuæ, vt te reformarem: tu ergo qui non retinuisti formam diuinitatis meæ tibi impressam in tua formatione, retine saltem formam humanitatis tuæ mihi impressam in tua recrea-E tione, id est si non retines qualem te creaui, retine saltem qualem te recreaui. Si non capis quantas virtutum diuitias tibi dederim te creando: cape saltem, quantas in humanitate tua miserias propter te acceperim recreando, & ad potiores quam ad quas te formaueram, delicias reformando. Nam propterea homo visibilis factus sum: vt à te visus amarer, qui in deitate mea inuisibilis non amabar. Date ergo præmium incarnationi & passioni meæ: pro quo incarnatus simul & passus dedi me. O dulcissime atque amantissime Iesu, pater luminum à quo est omne datum optimum & omne donum perfectum, misericorditer respice humiliter tibi confitentes, & vere sentientes, quia sine te nihil possumus facere, & qui dedisti te pro nobis in precium, da licet tanto precio minus simus digni, vt tuæ gratiæ tam integræ reddamur, vt conformati imagini passionis tuæ, ad eam quoque quam peccando amisimus, tuæ diuinitatis imaginem reformemur. Nec præ-
a tereundum est quod apes de liquore florum collecto fauum conficiunt, id est ceram in se mel continẽtem. Quid est hoc? per ceram, tenacem memoriam accipe quæ apta est ad recipiendum formam sigilli, & ad nutriendum ignem, si tamen in ea sit lignum: quæ cera mel in se continet dulcissimum, mundificatiuum, detersiuum. Nos vero si vere spirituales apes sumus de floribus nostri paradisi Nazareni, id F est orti florentis floridissimi Christi nobis memoriam componamus tenacem, qui non qualibet tentatione dissoluatur, sed apta sit illa memoria recipere impressionem sigilli, id est crucifixi Iesu: vt illum semper in memoria habeamus qui dicit, Pone me sicut signaculum. Signaculum enim regium Crux est: quam si in cordis nostri memoria portauerimus, tanti regionem regis quæ finem non habet, secure poterimus transire. Habet hoc sigillum imaginem crucifixi Iesu in ipso sigillo crucis multis fossuris effossam & expressam sicut in sigillis imago regum exprimitur fodiendo. Habet & superscriptionem titulum à Pilato conscriptum, Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Huius superscriptionis significationem spiritualem consequetur. Si quis hoc sigillum crucis gestare curauerit tenaci memoriæ impressum, habebit Iesum, id est salutem, quod primum est in superscriptione. Salus autem quæ ab omnibus sanæ mentis appetitur, in tribus consistit vt quæ in tribus dictionibus exprimitur. In hac dictione Nazarenus, quod interpretatur florens: voluptatem siue delectationem intellige, quia florum pulchritudo delectat. Vnde in libro Sapientiæ luxuriosorum voluptas exprimitur his dictis, Nullum pratum sit quod non pertranseat voluptas nostra. Coronemus nos rosis, antequam marcescant. In hac dictione rex, diuitiæ exprimuntur.

Reges

G Reges enim diuites esse solent super omnes, quos regunt. In hac dictione Iudæorum, gloria accipitur: quia vno modo Iudæus glorians interpretatur. Portitor ergo volũtarius יחודים *cõfitentes laudantes.* sigilli regis nostri crucis crucifixi Iesu fructum superscriptionis consequetur, vt sit salus scilicet vt voluptatem consequatur sempiternam torrente voluptatis summi regis potatus, æternas quoque diuitias thezaurizet in optimo Iesu, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi, in ipso quoque glorietur sine termino, qui excelsus est super omnes gentes, & cuius gloria super cœlos. Illuminat quoque domum cordis nostri & fouet in eo ignem charitatis diuinæ. Cera tenacis memoriæ per lignum intelligitur, ita tamen si sit in eo lignum, id est exercitium spiritualis laboris quod per lignum intelligitur sumptum de ligno, quod multis laboribus conteri solet, vt ad vtilitatem aliquam perducatur. Si ergo in memoria nostra passionis Christi laborem habemus, potest accendi & ardere charitas eius in nobis, qui illuminat tenebras ignorantię nostræ, & accendit frigus tarditatis nostræ, vt & nos parati simus pati pro illo & cum illo, qui prior pro nobis passus est. In tali cera memoriæ nostræ debet esse mel, id est delectatio de recordatione crucis, quę est mel dulcissimum. Quid tam amarum, quod in recordatione viuificę passionis non possit dulcescere? Certe legimus Hebręos cum existent de Aegypto, veniſſe ad aquam amarissimam, quam nullus gustare מרה poterat: cui cum Moyses lignum iniecisset, dulcorata est, H sic vt eam delectabiliter biberent. Quid apertius per aquam amaram quàm cuiuslibet aduersitatis amaritudo signatur, cui cum lignum crucis iniicitur, id est cum passio dulcis Iesu consideratur, necesse est omnem passionę hominis leuem videri respectu passionis dominicæ quam pro hominibus voluit sustinere deus & homo mediator dei & hominum dominus Iesus. Est & mel mundificatiuum, quia vere nihil est, quod ita ab omnium vitiorum impulsu & contagione cogitationem nostram purificet, & in puritate conseruet sicut iugis memoria crucis & passionis domini Iesu. Est & mel descensiuum, quia contra aliorum liquorum consuetudinem naturalem, quod in melle est purissimum, ad ima descendit, feculentum vero ascendit. Quid per talem descensum, nisi virtus humilitatis designatur? Quæ profecto virtus in passionis dominicæ memoria acquiritur & conseruatur: quia non potest quis non humiliari, cum recordatur pro se humiliatum dominum maiestatis. Indignum quippe esset hominem lutum & cinerem per sui eleuationem illuc ascendere, vbi angelus perfectissimus in omni scientia & decore, quia humilitate caruit, non potuit remanere. Colligamus ergo nobis in floribus vitis nostræ domini Iesu talem memoriam, talem delectationem: vt stigmata crucifixi nostri in memoria iugiter retinentes ita I in ipso qui solus est dulcis, delectemur: vt omnes per ipsum præsentis vitæ amaritudines superemus, mundemur ab omni delicto, & in bonis operibus iugiter per humilitatis custodiam conseruemur.

De odore florum. Capitulum quadragesimumquintum.

SVpersit vt dulci Iesu adiuuante dicamus, quid sit quod per odorem florum vitis omnia venenata præcipue effugentur. Cuius rei ratio citius inuenitur, si quid serpentes sig nificant, agnoscatur. Quod autem de serpentibus dicitur, de aliis quoque venenosis reptibilibus accipiatur. Quid autem melius per serpentes, quam diabolicas suggestiones accipiamus? Ad similitudinem enim serpentum reptant occulte per mentes hominum, sed subito nisi agnoscantur, morsus mortales incautos affigunt: quod præfiguratum accipimus in filiis Israel in deserto à serpentibus miserabiliter interemptis. Huius interemptionis causam ponit Apostolus dicens, Neque tentemus deum, sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt. Quid est autem *tentare deum? Non credere domino. Incredulitatis nanque vitio vrgebantur, eoque à serpentibus occisi sunt. Quid est autem desertum, in quo occisi sunt, nisi hic mundus, in quo vagamur per baptismum tanquam rubrum transeuntes mare, liberati per no- K strum legislatorem dominum Iesum à seruitute Aegyptiaca, qua ante baptismi gratiam premebamur? Si autem diligentius consideremus, cuncta pene vitia ex incredulitatis vitio inueniemus oriri. Quis enim vanam mundi gloriam quæreret, si perfecte crederet aliam esse futuram in cœlis immarcessibilem: quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ humilibus conseruantur? Putas ne huic gloriæ mundanę tam incertæ, quàm transitoriæ animum inclinaret? Nequaquam. Sed quod tales asserunt se deo credere, prouenit ex quadam consuetudine, quia totum pene mundum tali vident & audiunt fide teneri. Quod si infidelium numerus excresceret, & nomen Christi non possent sine pœna vel sine timore confiteri: citius audire deberes eos quod corde gerunt, lingua propalare eum quem factis denegare non timent. Simile est de auaris qui cœlestes non curant diuitias, & de inuidis qui charitatis laudem & premium non attendunt, & de iracundis qui in patientia animas suas non possident, & de accidiosis qui pro æterno commodo labores subire refugiunt temporales, & luxuriosis qui cœlestibus voluptatibus mentis oculum non intendunt, & de gulosis qui panem illum delicatissimum angelorum suis epulis terrenis postponũt: quia si ea quæ futura promittuntur vere crederent, nequaquam terrenis tam ardenter inhiarent. Propter ergo incredulitatem suam dantur non solum vulnerandi per tentationes, sed etiam occidendi per L veneni sui infusionẽ serpentibus ignitis, id est dęmonibus illius maximi & tortuosi serpẽtis primi peruersoris ministris, qui illos secum peruertunt, & incendiis æternis addicunt, quos in hac vita incendio suarum prauarum suggestionum corrumpunt. Sed remedium attendamus, per quod vitium incredulitatis subiectum est. Dixit dominus ad Moysem: Fac serpentem æneum: & pone in ligno erecto quem qui intuiti fuerint, à serpentium morsibus sanabuntur: cuius serpentis mysterium ipse dominus Iesus curauit exponere dicens, Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: vt omnis qui credit in illo, non pereat. Vides ne, quorsum feramus? prorsus ad exaltatum in cruce benignum Iesum: qui optime serpenti æneo & exaltato comparatur. Serpens enim dicitur mortifer, quia per suggestionem serpentis mors intrauit in orbem. Aeneus vero, quia charitatis simul & passionis ignibus conflatus, passionis sanguine rubricatus, ad modum cris in resurrectione induratus est, quia vltra non moritur. Exaltatio autem serpentis, exaltationem crucifixi Iesu figurat. Hic est serpens quem incredulis à malignis spiritibus vulnerati ad credulitatem conuersi si volunt saluari, respicere commonentur. Est enim serpens iste de virga Moysi transformatus. Per virgam, quæ est M insigne regium, deum intellige: per serpentem vero, cuius suggestione primi parẽtes mortui sunt, hominem mortalem accipe. Mutata est virga in serpentem, quando verbum caro factum est assumens quod non erat, id est humanitatem, manens quod erat, id est deus. Sicut ergo factus serpens Magorum Aegyptiorum serpentes deuorauit: sic deus factus homo inimicorum suggerentium peccata, & fraudes euacuauit, maxime tamen cum esset exaltatus in crucem, cum sanguinis sui flores ostenderet, & florum scilicet virtutum suarum odorem per totum mũdum effunderet, & corda quibuscunque vitiis vulnerata sanaret. Respiciamus igitur & nos in faciem serpẽtis ænei, eleuati Christi: si volumus à prauorum dæmonum suggestionibus serpentinis liberari. Respicere autem fide in ipsum tendere est: quod non infirma, sed forti & perfecta fide completur. Sunt autem qui quidem ore confitentur, quoniam christiani sunt, factis autem negant, quos nõ puto fide tendere in crucifixum pium Iesum. Vt autem hic per similitudinem aliquo modo ostendamus. Similis est enim fides vino quod tantum colorem habet vini, sed à sapore veri vini & viribꝰ est alienũ: cuiusmodi vinũ nõ credo fideliter deo acceptũ, sed quale in Cantico canticorũ laudatur, vbi ipse sponsus ad spõsam ait, Guttur tuũ, sicut vinũ optimũ. Et illa statim respõdet, Dignũ dilecto meo ad potãdum, & dentibꝰ eius ad ruminãdũ. Et post pauca, Dabo, inquit, tibi vinũ cõditum

A tum & mixtum malorum granatorum meorum. Ecce quale vinum erit placens dilecto: & quod in amorem nostri illum accendat. Est nanque vinum optimum quod est fides perfecta, cordis sententia & oris confessione pariter concordãte. Et quod subditur, dabo tibi vinum conditum, fides bonis virtutum operibus condita & exercitata intelligitur. Tali fide tenditur & intenditur in pium deum non fide ficta, operibusque carente, sine quibus fides mortua est. Demus ergo dilecto nostro pio deo vinum optimum fidei perfectæ, & vinũ diuersis aromatibus virtute saporosum, & sic intueamur in faciem eius pro nobis ad similitudinem serpentis ænei in cruce suspensi. Et quotiens alicuius serpentinæ tentationis morsu nos cognouerimus vulneratos, ad crucem curramus & thronum crucis quandoque ignominiæ, nunc summæ gloriæ accedamus, & fide, & spe, & charitate liberatorem piissimum intendentes per mortem nostri serpentis, qui mortem antiqui serpentis occidit, à serpentum morsibus petemus ac poterimus liberari.

De fructu uitis nostræ.
Cap. XLVI.

VIa docente & ducente, vt spero, nos pariter pro Iesu duce optimo & doctore prolixiorem multò quàm speraumus, sermonem habuimus de floribꝰ vitis nostræ: nunc eodem nos adiuuante qui vsque B in finem diligit & dirigit suos, in cuius manu sumus & nos & sermones nostri: ad fructum eiusdem vitis animum accliuemus, florum dispendium fructuum compendio redempturi. Confortata est enim scientia fructus vitis nostræ huius, & nõ potest ad eam nostri ingenioli tarditas eleuari. Vt ergo omnes abscindamus ambages: fructus perquiramus. Præcipuè redemptio est plantata in terra benedicta, in virgine virginum Maria. Illa vitis vera, dulcis Iesus apparuit in natiuitate, pręcisa in circumcisione, circunfossa in insidiis, perfossa clauis, ligata vinculis multiplicibus, fronduit in virtutibus, fructificauit in passione: & redemit hominem, quem alio modo redimi non conueniebat. Sed dicis. Quomodo dicitur in passione fructificasse, qui paulò antè dictus est in natiuitate floruisse? Nunquid idem sunt flores & fructus? An ita subito sine interuallo temporis fructus suum florem secutus est? Non enim id videmus fieri in rerum naturis. Præcedunt enim flores, & intercedit multi temporis interuallũ, vt fructus ad maturitatem perducatur: quod nos verum quidẽ esse fatemur. Verum ea quæ habemus præ manibus, non tantum humana, sed & diuina sunt, vnde nõ sequuntur rerum naturas in omnibus, sed naturæ magis suum sequũtur authorem. Quod videlicet apertius intelliges, si diligentius volueris intueri in omni arborum genere, in ortu fructus florem decidere & perire, in hominibus quoque & ferè cunctis animantibus fructus fẽliorum florem virginitatis abscindit. Non sic erat à natiuitate vitis nostræ. Beatissima enim mater illius C fructum quidem protulit benedictum non amisso virginitatis flore immo magis per partum mirabilem & muudissimum est decorata, vbi lex, vbi iura naturæ abscisa sunt. Non est igitur magnum si sine temporis interuallo flores vitis nostræ non pereuntes fructus saluberrimus consecutus est. Protulit eum mater pulcherrima flore virginali non perdito, protulit & ipse fructum redemptionis nostræ floribus virtutum non marcescentibus. Nec tamen caret ratione maturitas fructus accelerata. Patet enim quia secundum augmentum & diminutionem caloris, maturitas fructũs vel accelerat vel tardat. Vide ergo magnitudinem caloris, imò feruoris in patiente pio Iesu, & non miraberis fructus sui acceleratione. Ardebat incomparabiliter charitatis intrinsecus, & passionis extrinsecus igne: vt fructum nostræ redemptionis sine mora produceret. Productus ergo botrus ille optabilis cunctis patriarchis & prophetis aliisque iustis scilicet redemptio nostra: quem fructum ecclesia non solum ex his qui sunt sub tempore gratiæ, sed à mundi principio iustè congregata dulcem sibi fore gratulatur. d. de sponso in cantico amoris, Sub vmbra illius, quem desiderabam, sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Quid mirum si D redemptio iustorum à diabolica tyrannide, à tenebris & vmbra mortis, à carcere infernali, quo incluſi tenebantur, reductio in paradisum angelorum custodiæ deputatur? Quid mirum præsentiam Christi fuisse delectabilem atque votiuam tanto tempore expectati ac desiderati? In afflictis enim rebus constitutis tantò solet esse gratior liberatoris aduentus, quanto fuerit diuturnior afflictio. Quanto enim tempore primus Abel iustus primus martyr qui sua passione primus liberatorem præfigurauit, expectauerat? quandiu ipse Adam & Eua parentes nostri ad-huc etiam in inferno paradisi gaudia ad memoriam inuicem renocantes istam redemptionem sitiuerant cum aliis sanctis & iustis, qui se liberandos sperabant? Quanto putas eos exultasse tripudio, cum ille crucifixus aduenisset, angelis præcedentibus & clamantibus, Tollite portas principes vestras & eleuamini portę æternales & introibit rex gloriæ? Quanta putas eos alacritate contremuisse, & consonis iubilis in communem lætitiam prosiluisse ac dixisse? Aduenisti desiderabilis, quem expectabamus in tenebris: vt educeres vinctos de claustris. Te nostra vocabant suspiria, te larga requirebant lamenta. Tu factus es spes desideratis, magna consolatio in tormentis. O quàm dulcis fructus reductionis his, qui in tanta & tam amara seruitute fuerant constituti. Hic est fructus, de quo sponsus loquitur in Cantico amoris: Dixi ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Quid est in palmam? in crucem eius, cuius vna E pars de arbore palmæ dicitur facta fuisse. De quatuor enim generibus arborum facta fuisse refertur. De cypresso. De cedro. De oliua. De palmis. Cypressus in profundo, Cedrus in longo, oliua in alto, palma in lato, vnde dicit Apostolus: vt possimus comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo sublimitas, & profundum. Profundum vero in cruce vocatur illud lignum quod infixum erat terræ in quo stabat lignum erectum & cui dorsum crucifixi domini applicandum fuerat, quod est crucis longitudo.

Lignum vero ex transuerso illo appositum, cui manus erant affixæ, latitudo crucis nominatur. Illud autem, quod à Pilato fuit appositum in quo titulus triumphalis fuit scriptus, altitudo nuncupatur. Habent autem horum lignorum singula suas mysticas significationes secundum naturas suas. Cypressus enim timorem siue humilitatẽ significat, vbi est radix crucis per quam non solum situs humilis, sed natura eius exprimitur, quia vt dicitur: fugat odore serpentes, id est diabolos, quorum proprius character superbia ab humilitatis virtute fugatur. Cedrus arbor longitudine præstans aliis arboribus, longitudinem crucis, id est perseuerantiam significat siue patientiam. Naturali enim sua virtute approbatur, quia est valde durabilis & corrumpi ex natura non potest. Oliua vero arbor oleum effundẽs per quã misericordiæ opera significãtur, charitatẽ significat, quæ arbor bene latitudinem habet crucis: quia lata est charitas, quę etiãad inimicos extẽdi præcipitur. Palma F porrò arbor victoriã significans, altitudinẽ crucis optimè significat, spem de supernis habendam, non ad infima deprimendam. Hæc arbor habet in se titulum triumphalem scriptum in quo inuenitur fructus crucis. Prima enim dictio est Iesus, per quam intelligitur saluatio, quæ idem est quod redemptio. Ecce fructus crucis. Propterea enim Christus crucifixus est, vt redimeret hominem. Quod autem ait, Ascendam in palmam, à parte crucis totam crucem significauit. Sed bene per palmam, in qua titulus signum redemptionis quæ fructus crucis est, inuenitur. Sed dicet aliquis: Dicturus eras de fructu vitis, & dicis de fructu palmæ? Quæ concordia est vitis & palmæ? Ad quod ego: Palma crucem, vitis vero significat crucifixum. Dic igitur, Nunquid diuersus est fructus crucis & crucifixi? Non puto. Ergo & idem est fructus & palmæ & vitis. Ascendit vitis in palmam, apprehendit fructus palmæ, non quos palma habuit ex se, sed ex vite in palmam extenta. Quare ergo dicit ipsa vitis, Apprehendam fructus eius, & non potius dicit meos: cum palma fructum habuerit à vite,

G non vitis à palma? Christus non habuit hunc fructum sine palma, imò & per palmam, id est per crucem: quia si Christus crucifixus non esset, non fuisset secuta redemptio. Apprehendit ergo Christus fructum crucis illum profecto, quem ipse per crucem fuerat operatus. Sed habet hic botrus grana multa scilicet impletionem scripturæ, victoriam de diabolo, resurrectionis gloriam, ascensionis mirabilem eleuationem, donorum spiritus sancti missionem. De impletione scripturæ ipse dominus testimonium perhibet dicens Petro, Calicem quem dedit mihi pater, non vis bibam illum? Quomodo ergo implebuntur scripturæ? quia sic oportet fieri. Et in alio loco, Nonne oportuit adimpleri omnia, quæ scripta sunt in lege & prophetis, & psalmis de me? Victoria de diabolo, & si alio modo potuit, tamen alio modo impleri non debuit. Multum enim desipit, qui sapientiam dei & domini aliud aliquid putat, nisi id quod præstantissimũ fuit, ordinasse. Necessarium fuit eum per hominem vinci, & per lignum, qui hominem vicerat per lignum: vt vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret, & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Quare autem per hominem qui erat deus, & non per simplicem hominem, satis manifestum est: quia omnes homines peccato erant obnoxii, & non poterat quisquam aliorum soluere vincula, qui seipsum solH uere non valebat. Christus enim fortis, qui originali peccato nihil debebat, eò quod singulari priuilegio nascendi sine omni carnali concupiscentia conceptus erat, qui solus est inter mortuos liber, solus à morte poterat mortuos liberare, sicut ait Apostolus: Non habebat necesse pro se offerre sacrificium, quemadmodum alij sacerdotes, tã pro sua, quàm pro populi ignorantia. Si autem quæritur quare deus potius per se, quam per aliquam aliam creaturam hominem voluerit liberare, possumus hoc quidem charitati eius imputare quam vt nobis commendaret, non solum incarnatus, sed & mortuus est pro nobis. Tradidit nihilominus per hoc formam charitatis, vt parati simus cum necessitas exegerit pro fratribus nostris animas nostras ponere, cum regem nostrum pro nobis animam posuisse videmus. Est & adhuc alia rationabilis causa quare per dominum redẽpti sumus, scilicet quia nequaquam decuit nos per alium reformari, quàm per eum, per quem formati eramus. Plus enim excitat nos ad charitatem reformatio, sicut sæpius supra dictum est, quam formatio. Si ergo per alium quam per ipsum per quem sumus formati, reformati essemus: plus reformatori nostro quàm formatori deberemus, & sic plus diligeremus creaturam quàm creatorem, quod esset inconueniens. Vt ergo incitaret nos ad diligendum ipsum ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus nostris, impendit nobis quidquid debuit creando & recreando nos optimus deus cuius beneficiis non communicat alienus. Fructum igitur redemptiI onis nostræ toto desiderio complectamur, & sæpius imo sine intermissione ad memoriam reuocantes latentem in ipso dulcedinem lingua intellectus nostri degustemus, & in vase memorię nostræ recondamus sanguinem huius vuę meracissimum, sanguinem inquam rubicundi Iesu: quia factus est nobis redemptio, quia per ipsum saluati & liberati sumus. His floribus, hoc fructu quo redempta est à tyrannide dæmoniaca iugiter reficienda est fidelis anima, ne in hoc tędioso deserto deficiat, in quo sine requie, sine intermissione laborat suspirans ad illam terram lacte & melle manantem, & cum sponsa proclamans, Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo. Non ignorat ista quis & qualis fuerit fructus vitis ligni vitæ Iesu Christi. Nonnunqam enim lectum conscientiæ nostræ floribus virtutum & passionis sponsi sui resperserat quæ eidem in eodem Cantico amoris proclamat: Lectulus noster floridus, non de alienis, sed de tuis floribus dulcis Iesu. Veni ergo & agnosce tuos flores: requiesce in lectulo tuis floribus adornato. His ergo floribus petit à sociis sponsi, ab annunciatoribus verbi dei se sponsa fulciri: sciens profecto quid virtutis habeant, qualem effectum operentur in ipsa tales flores per ministrũ verbi ad memoriam reuocati, quantũ ipsam in tentationibus & periculis presentis vitę confortent, quantum ad supernę patrię desiderium accendant, nec dubito quin eadem sponsa in ortum sanK ctarum scripturarum sui sponsi quandoque fuerit introducta, vbi proculdubio lignum vitę vitem veram inuenit, cuius alacriter fructum apprehendit voluens in mente sua & reuoluens & intuens diligenter, ac perspicaciter qualem ex ardore dilecti sui, imo ex ipso dilecto fuerit fructum consecuta: sensitque infallibiliter, quantum amoris ei debeat, quantum ad omnia pericula sustinenda merito debeat confortari gustato spiritu fructuosissimo, quem ex arbore tam dilecta susceperit. Optat ergo sibi sæpius ad memoriam reuocari hos flores & hunc fructum: quia & illis fulciri, ne cadat: & his stipari, ne aliquo modo moueatur, exorat: sciens nimirum quid virium habeant & illorum odor & huius sapor. Quod autem addit, Quia amore langueo, quid est, nisi quod sponsa desiderio supernę patriæ accensa dilationem diuturnam non patitur? Vnde in eodem, Filię Hierusalem nunciate dilecto, quia amore langueo. Quis est amor iste tam validus & languorem inducens: Nunquid nõ est amor, de quo scriptum est: Fortis est vt mors dilectio? Qualis est ista fortitudo, quæ infirmitatem inducit? Respondeant illi qui in libro experientiæ huius quæstionis solutionem perlegerunt. Experientiæ dixi. Et quare non sapientiæ quæ à sapore dicta est? Qui ergo in libro sapientiæ legerunt, id est qui saporem internum experti sunt, dicant & doceant nos: quis sit iste amor, qui cum sit fortis vt mors, facit amantes languere vsque L ad mortem: quia in morte huius corporis & non ante sanantur. Possent quidem medio tempore dum in vita hac mortali siue in hac morte vitali degunt, dilecti ac desiderabilis floribus & fructibus consolari, at non satiari, donec veniat dies quem cum propheta desiderant dicentes, Satiabor cum apparuerit gloria tua. Et in alio loco, Adimplebis me iucunditate cum vultu tuo: delectationes in dextera tua vsque in finem. De qua dextera alias legitur. Lęua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Et vide quàm bene ista authoritas cum superioribus concordat: vt lęua dilecti appelletur recordatio illius charitatis, qua nulla maior est quàm ea qua posuit animam suam pro amicis suis. In dextera vero beatam dei visionem, quam promisit amicis suis & gaudium de præsentia diuinę maiestatis. Merito illa dei & deifica visio, illa diuinæ presentiæ inæstimabilis dilectio in dextera deputatur, de qua delectabiliter canitur: Delectationes in dextera tua vsque in finem. Merito in læua memorialis illa & semper memoranda dilectio collocatur: vt donec transeat iniquitas super eam, sponsa requiescat & recumbat. Merito ergo lęua sponsi sub capite sponsę super quam videlicet caput suum inclinata sustentet, id est venientis suæ intentione incuruetur, ne inclinetur ad carnalia & secularia desideria, quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum M multa cogitantem. Idem ergo per flores & fructum nostræ vitis & per læuam ipsius sponsi figuratur: languoris autem sanatio per dexteram eius. Per hos ergo flores & fructum vitis nostræ non petunt se fulciri, nec aliena dilectione gloriantur se sustentari, qui spem & fiduciam suam non in rebus caducis posuerunt: sed illa tantum anima quæ modo pro amore & desiderio dilecti corporalibus & mundanis curis languet, imo & moritur, cui & dicitur. Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum? De deserto quippe huius mundi ascendit, quæ cor suum cum corde dilecti in ea charitate connexuit, quærens ea quæ sursum sunt, non quæ super terram. Vnde deliciis virtutum affluit tanquam vnguento delibuta diuersorum aromatum, quæ de dilecti paradiso collegit, sequens eum qui pro ea passus suum ipsi reliquit exemplum. Vnde & bene dicitur, Innixa super dilectum suum, non super hominem: quia maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, nec suffidit in homine, & ponit carnem brachium suum, nec superaliquas res terrenas quæ omnia reputauit quasi stercora, vt Christum lucrifaceret. Talis ergo anima quæ nunc floribus & fructu vitis veræ sponsi sui fulcitur, quæ modo præamore illius languet vsque ad mortẽ dicens cum Iob, Despexi, nequaq; iá vltra viuam, talis inq; post hæc spõsi dulcissima

A ma dextera ineffabiliter amplexari, & fructu æternæ iucunditatis satiari merebitur, languore non solum sanato, sed & aucto. Sanabitur enim lãguor intolerabilis desiderij in perfruitione iucundissima dilecti desiderati, non tamen auferetur, imò augebitur idem desiderium: sed tunc non erit languor, sed depulsio fastidij cum desiderans plenissime satiabitur desiderato, & satiatus discet in satietate desiderare mutua & interminabili & inexplicabili generatione, desiderio generante satietatem & satietate desiderium pariente. sed iam reuertamur ad vuam. Est tertium granum in botro redemptionis nostræ dominica resurrectio quæ quantum habuit habeatq; dulcedinis, quis explicet? Ponat aliquis tamen si quis potest, in corde suo magnitudinem ineffabilem illius beatissimæ & tristissimæ passionis: videat quanto desperationis mœrore illa dilectorum passi Iesu corda percussa fuerunt, videat illarum fidelium mulierum lamentationes quæ dulcissimum Iesum ad passionis locum euntem cum sibi crucem baiularet & cum dulcissimam animam expiraret, non deseruerunt. Videat præcipuè illam tunc spectantem mulierculam, nunc vero mundi dominam, matrem domini, quam acutus doloris gladius animam eius pertransierit. Videat totius mundi machinam fabricatori suo compatientem tetra caligine inuolutam. Videat inquam hæc & tantæ turB bationi serenitatem tertię diei, & insperatam lætitiam lætissimę resurrectionis, annectat recogitetque propensius cũ quanta exultatione susceperint dominum à mortuis resurgentem, quem cum ingenti tristitia viderant morientem. Vide, cum quanta iucunditate recompensauerit in resurrectione discipulos suam tristitiam illam & sanctissimam extremæ comestionis suæ cœnam in qua dixit, Non bibam amodo de generatione vitis, donec bibam illam vobiscum nouam. Ecce iam nunc resurrexit in gloria vitis vera: comeditque & bibit cum eisdem discipulis cũ gaudio maximo proculdubio, seque dubitantibus aliquibus videndum pariter & tangendum exhibuit. Nec putet quisquam, quod resurrexerit ad gaudium solis discipulis, imò & resurrexit nobis & toti mundo beatificans omnes, qui quanuis non videant, credunt tamen ipsum passum fuisse propter delicta nostra, & resurrexisse propter iustificationem nostram: quibus docemur, quoniam si socij fuerimus passionis, erimus & resurrectionis: & vt non dubitemus mortalia corpora nostra C resurrectionis gloria sublimanda, cum caput nostrum morte turpissima condemnatum resurrexisse credamus. Nam sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Primitiæ enim dormientium Christus: deinde hi qui sunt Christi, in aduentu eius qui ad exemplum Christi resurgentis ad gloriam vltra non morituri resurgent. Est & ascensio granum in botro redemptionis per passionem facte, dulce quidem granum plurimum in se continens dulcedinis, faciens gaudium cœlis & terris. Quis enim dubitet gaudium magnum factum discipulis: cum eum vt hominem viderent cœlestia penetrantem? Stabant animis simul & cordibus in cœlum erectis, animi sui gaudium non capientes: sed in voce iubilationis eunti domino gratulantes. Exultauit proculdubio & cœlum, omnes videlicet angelorũ chori purpurato suo domino nostræ carnis trabea occurrentes & summa cum laude summum suscipientes victorem. Quod si in vnius iusti siue martyris animę aduentu omnis angelorum exultat chorus, quantum putas, in singularis sui imperatoris aduentu omnium ordinum spiritus exultasse? Humano igitur intellectu ad huius laudis & gaudij magnitudinem succumbente, gaudeamus & nos dulcedinem huius grani recolendam admirando, diligendo sugamus, exultantes in spiritu sancto pro eo quòd carnis nostræ portio in dulcissimo domino in summo trinitatis throno excellentissime sit collocata intendentes animos nostros quantum possumus, post ipsum & in ipsum, ipsi in humilitatis spiritu supplicantes, quatinus nos post se trahere dignetur, vt in odore vnguentorum ipsius currentes in illa cellaria, in illam supremam apothecam aromatum, in illa interiora sancta sanctorum mereamur introduci, quo ipse Christus caput nostrum præcessit. Quintum botri nostri granum missio spiritus sancti est. Quis vinum iucundissimum huius grani valeat explicare? Vinum inquam & si magis placet, mustum. Mox enim ac- D cepto ab Apostolis & aliis qui cum eis erant expectantibus, spiritu sancto inebriati sunt: eructauerunt verbum bonum, loquebantur variis linguis magnalia dei. Antè timore absconditi, nunc cucurrerunt foras: non iam timuerunt aquam populi frementis charitatis igne succensi. Tunc pro certo experientes verum esse, quòd scriptum est: Aquæ multę non potuerunt extinguere charitatem, & flumina non obruerunt illam. Irruerunt enim in eos flumina potestatum, fluxerunt aquæ populosæ multitudinis: flauerunt venti ac procellæ comminationem verborum, & ignis charitatis non est extinctus: imo etiam auctus est. Ibant enim Apostoli gaudentes à conspectu consilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Christi contumeliam pati. Est autem auctus ignis charitatis, pluribus per eorum prædicationem accensis, & eadem qua ipsi ardebant, iucunditate succensis. Sed quid aiebant Iudæi omnium bonorum increduli? Musto, inquiunt, pleni sunt: mentientes & ignorantes verum dixerunt. Musto quippe illo nobilissimo charitatis dei, imo charitate deo repleti erant, inflammante ad amorem, & confortante ipsos contra timorem. Vnde sicut mustum non patitur se contineri à vase, nisi foramen habeat, vnde prorumpat: sic ab istorum corde per ora eorum se mustum spiritus sancti manifestauit loquentia magnalia dei, cum mirabili eloquentia. Non enim impedit, sed expedit linguam haustus musti huius: vt E illud poeticum verum inueniatur, Fœcundi calices, quem non fecere disertum? Fœcundus vero calix domini & præclarus inebriauerat eos: quia sicut ait Apostolus: Charitas dei diffusa erat in cordibus eorum. Sed videntur verbis nostris verba Petri contraria, qui haustu noui musti audax factus iam non solum non timuit verba mulieris cuiusquam, vt antè: sed nec verba principum. Hic ergo obiiciens se in medium dixit discipulos ebrios non à vino: sed audiamus verba ipsius optime distincta. Non enim, inquit, sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt. Non enim musto terreno ebrij sunt, sicut vos putatis, sed cœlesti spiritu. Hauriamus igitur & nos charissimi de vino iucundissimo grani huius. Quod si vel in quo hauriamus scilicet vas intellectus nõ habemus, curramus cum plena fiducia ad singularem nostrum ac prouidum conditorem, cuius figmentum sumus, oremusq; vt vas formet in anima nostra huius dulcissimi musti capax: vt nostro consolatore spiritu gratiæ septiformis accepto multiformes tentatoris aduersarij nostri laqueos euadamus, & pedes affectuum nostrorum in compedes sapientiæ iniiciamus, F vt cum ipsa sapientia colligati vinculis charitatis indesinenter & indefesse curramus post illam, donec ad saporis ipsius plenitudinem attingamus, vbi iam non per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem regem nostrum in decore videamus, & sicut sumus cogniti cognoscamus. Hic enim aduertendum puto, quod vitis nostrę fructus & comeditur & bibitur. Masticatur enim vua, bibitur vero vinum: quod in vino continetur & in vtroq; vsu iucunditas est, sed in vino & iucunditas & vtilitas prolixior est, quod ad botri huius de quo locuti sumus fruitionem mihi pertinere videtur. In præsenti enim vita hunc botrum masticamus, cum suauitatem, iucunditatem, & vtilitatem nostræ redemptionis dentibus intellectus nostri discutimus cum resurrectionis potentiam, ascensionis gloriam, & aduentus spiritus sancti vtilitatem in cordis nostri consideratione versamus tanquam vuas in ore, fitque de his nonnunquam aliqua lætitia cordi nostro. Erit autẽ Christus postquam cessauerit tempus, id est mutabilitas temporum, quando hæc iam non comedemus, sed bibemus, inæstimabilem de his perpetuam lætitiam consecuti. In comedendo enim aliquis labor est: quod vero bibitur, sine labore recipitur. Vnde per comestionem delectatio quæcũque, vel qualiscunque, vel quantacũque quæ sine corpore non percipitur: sed semper aggrauat animam. Per potum vero sine labore acceptum illius loci, & temporis gaudia significantur, vbi & quando iam non erit luctus, neque clamor, sed nec vllus dolor, quoniam hęc omnia transierunt. Et ipse ab æterno stabilis, qui pro nobis ne velut vmbra transiremus, transiens factus fuit, ministrabit nobis, ibi etiam tunc iam non cum labore & timore & impedimento cor-

Horatius.

G poris mortis huius comedemus,sed cum magna iucunditate bibemus vinũ redemptionis nostræ, & secũdũ naturã nobile vinũ.quantò plus biberimus licet saturemur, tãto plus sitiemus admixtantes & laudãtes sine termino & sine intermissione bonitatem admirabilem redemptoris nostri,quam in fructum redemptionis nostræ circa nos voluit exhibere. Et vide,si non ista differentia cibi & potus nobis in verbis sponsi in cantico amoris commendatur cum ait: Comedite amici & bibite & inebriamini charissimi. Prænonet enim comedere quod vtique ad præsentem vitam pertinet, in qua sicut diximus cõtemplatio labori actionis admixta est. In futura vero vita,quæ omni actione caret gaudio tanquam poculo perfruemur. Bibemus enim & inebriabimur ab vbertate domus dei, & torrente voluptatis eius potabimur iam nos tunc esse regis & sponsi nostri charissimos liquido cognoscentes, cum aqua omnis laboris & actionis terrenæ in vinum diuinę contemplationis commutabitur,implebunturque omnes hydriæ vsque ad summum. Omnes enim implebuntur in bonis domus domini: cum ille desiderabiles nuptiæ sponsi,id est, Christi,& sponsæ,id est,vniuersalis ecclesiæ celebrabuntur. Biberuntq; in summa lętitia cordis omniũ clamantium domino & dicentium. Tu bonum vinum seruasti vsque adhuc. Nos autem dicimus hanc lętitiam per cibum significari,cum scriptum sit: vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, licet expositio præcedentis authoritatis etiam in hac possit locum obtinere. Si vero afferat aliquis indignum fore, vt tanta vitis tantum laborata & laborans vnum tantum botrum produxerit, potest si vult ea quæ nos grana appellamus, botros appellare,& singulis aliquam granorum multitudinem adiungere. Verũtamen non irrationabiliter in præsenti botros vitis innumeros inueniemus, si omnes ecclesias, omnia monasteria,omnes congregationes quæ in vniuersa ecclesia sunt, volumus intueri. Hos enim botros quis produxit, nisi vitis nostra? Nam & Christus & ecclesia vitis vna sunt: sicut vnum corpus singulæ congregationes,singuli botri, grana vero singularitatem exprimunt personarum, & nõ inconuenienter,vt mihi videtur. Nam per exteriorem folliculum grani siue vuæ corpus exprimitur, per nucleos ossa, per liquorem anima figuratur vel sanguis qui est sedes animæ. In morte hominis anima à corpore tanq̃ vinum de acino exprimitur: & si dignũ fuerit, in regale defertur cellariũ paradisi cœlestis, vt gaudiũ fiat regi cœlesti & conuiuis suis beatis qui ad nuptias agni vocati sunt & perueniunt. Bibit enim & ipse sponsus vinum proprium de vite sua & vinea sua ecclesia scilicet,cuius & ipse caput est. Bibet & ipse sanguinem vuarum meracissimum scilicet animas sanctorum expressas, & separatis ab acinis in torculari crucis, in labore & siti, in frigore & nuditate, in vigiliis multis, & aliis exercitiis spiritualibus. Bibet has,id est sibi delectabiliter incorporabit faciens vt vnus spiritus secum effectu cum ipso & in ipso à cunctis de cætero laboribus requiescant. Timeant & caueant sibi illa putrida grana,fratres falsos peruersos Christianos dico, qui in se vinum non continent sed venenum,qui in torculari crucis premi nolunt,& in labore hominum non sunt. Caueant inquam, dum tempus est,ne porcis,id est, diabolis deuorandi proiiciantur: quia in cellaria regia non nisi per torcular crucis iter est. Restabit nobis dicere de secundis floribus vitis nostræ, & de fructibus illorum secundum quod scriptum est: Et refloruit caro mea, quod de resurrectione dici nullus est qui ambigat: cuius fructus erit gloria resurrectionis secundæ, sed nos magis legentem volentes scientem relinquere, quàm fastidientem, hic huic sermoni terminum imponimus parati emendare, demere, & mutare sicubi contra fidem & contra sacras scripturas aliquid diximus, in omnibus gratias humiliter agentes ei qui gratuita gratia sua nos edocuit, qui aperit os mutorum & linguas infantium disertas facit, nomini cuius nouum principium opusculi huius finemq́ue consecramus optimo & dulcissimo Iesu. Amen.

Explicit tractatus de passione domini super Ego *sum uitis uera, editus à beato Bernardo.*

B. PATRIS B. PRIMI QVONDAM ABBATIS CLAREVALLENSIS

cœnobij rhythmica oratio ad unum quodlibet membrorum Christi patientis, & à cruce pendentis.

Ad pedes.

SAlue mundi salutare,
Salue,salue Iesu chare,
Cruci tuæ me aptare
Vellem vere,tu scis quare,
Da mihi tui copiam.
Acsi præsens sis,accedo,
Imò te præsentem credo:
O quàm nudum hic te cerno,
Ecce tibi me prosterno,
Sis facilis ad veniam.
Clauos pedum,plagas duras,
Et tam graues impressuras,
Circumplector cum affectu,
Tuo pauens in aspectu,
Tuorum memor vulnerum.
Grates tantæ charitati,
Nos agamus vulnerati,
O amator peccatorum,
Reparator confractorum:
O dulcis pater pauperum.
Quicquid est in me confractum,
Dissipatum aut distractum,
Dulcis Iesu totum sana,
Tu restaura,tu complana
Tam pio medicamine.
Te in tua cruce quæro,
Prout queo corde mero,
Me sanabis hic vt spero,
Sana me & saluus ero,
In tuo lauans sanguine.
Plagas tuas rubicundas,
Et fixuras tam profundas,
Cordi meo fac inscribi,
Vt configar totus tibi,
Te modis amans omnibus.
Dulcis Iesu pie deus,
Ad te clamo licet reus,
Præbe mihi te benignum,
Ne repellas me indignum
De tuis sanctis pedibus.
Coram cruce procumbentem,
Hosq; pedes complectentem,
Iesu bone non me spernas,
Sed de cruce sancta cernas
Compassionis gratia.
In hac cruce stans directe,
Vide me ô mi dilecte,
Ad te totum me conuerte,
Esto saluus dic aperte,
Dimitto tibi omnia.

Ad genua.

SAlue Iesu rex sanctorum,
Spes votiua peccatorum,
Crucis ligno tanquam reus,
Pendens homo, verus deus,
Caducis nutans genibus.
O quàm pauper, ô quàm nudus.
Qualis es in cruce ludus,
Derisorum iocus factus,
Sponte tamen,non coactus,
Attritus membris omnibus.
Sanguis tuus abundanter
Fusus,fluit incessanter:
Totus lotus in cruore,
Stas in maximo dolore,
Præcinctus vili tegmine.
O Maiestas infinita,
O egestas inaudita,
Quis pro tanta charitate
Quærit te in veritate,
Dans sanguinem pro sanguine?
Quid sum tibi responsurus,
Actu vilis,corde durus?
Quid rependam amatori,
Qui elegit pro me mori,
Ne dupla morte morerer?
Amor tuus amor fortis,
Quem non vincunt iura mortis.
O quàm pia me sub cura
Tua foues in pressura,
Ne morsu mortis vulnerer.
Ecce tuo præ amore,
Te complector cum rubore:
Me coapto diligenter,
Tu scis causam euidenter,
Sed suffer & dissimula.
Hoc quod ago non te grauet,
Sed me sanet & me lauet,
Inquinatum & ægrotum,

Sanguis

Sanguis fluens hic per totum,
Vt non supersit macula.
In hac cruce te cruentum,
Te contemptum & distentum,
Vt requiram,me impelle.
Et hoc imple meum velle,
Facturus quod desidero.
Vt te quæram mente pura,
Sit hæc mea prima cura,
Non est labor,nec grauabor,
Sed sanabor & mundabor,
Cum te complexus fuero.

Ad manus.

SAlue Iesu pastor bone,
Fatigatus in agone,
Qui per lignum es distractus,
Et ad lignum es compactus,
Expansis sanctis manibus.
Manus sanctæ vos auete,
Rosis nouis adimpletæ,
Hos ad ramos dure iunctæ,
Et crudeli ferro punctæ,
Tot guttis decurrentibus.
Ecce fluit circunquaque
Manu tua de vtraque,
Sanguis tuus copiose
Rubicundus instar rosæ,
Magnæ salutis precium.
Manus clauis perforatas,
Et cruore purpuratas,
Corde premo præ amore,
Sitibundo bibens ore
Cruoris stillicidium.
O quàm large te exponis,
Promptus malis atque bonis:
Trahis pigros,pios vocas,
Et in tuis vlnis locas,
Paratus gratis omnibus.
Ecce tibi me præsento
Vulnerato & cruento:
Semper ægris misereris,
De me ergo ne graueris,
Qui præsto es amantibus.
In hac cruce sic extensus,
In te meos trahe sensus,
Meum posse,velle,scire,
Cruci tuæ fac seruire,
Me tuis apta brachiis.
In tam lata charitate
Trahe me in veritate,
Propter crucem tuam almam,
Trahe me ad crucis palmam
Dans finem meis vitiis.
Manus sanctæ vos amplector,
Et gemendo condelector.
Grates ago plagis tantis,
Clauis duris,guttis sanctis,
Dans lachrymas cum osculis.
In cruore tuo lotum
Me commendo tibi totum.
Tuæ sanctæ manus istæ
Me defendant Iesu Christe,
Extremis in periculis.

Ad latus.

SAlue Iesu summe bonus,
Ad parcendum nimis pronus:
Membra tua macilenta,
Quàm acerbe sunt distenta,
In ramo crucis torrida.
Salue latus saluatoris,
In quo latet mel dulcoris,
In quo patet vis amoris,
Ex quo scatet fons cruoris,
Qui corda lauat sordida.
Ecce tibi appropinquo,
Parce Iesu si delinquo.
Verecunda quidem fronte,
Ad te tamen veni sponte,
Scrutari tua vulnera.
Salue mitis apertura.
De qua manat vena pura,
Porta patens & profunda,
Super rosam rubicunda,
Medela salutifera.
Odor tuus super vinum,
Virus pellens serpentinum.
Potus tuus,potus vitæ
Qui sitis,huc venite.
Te dulce vulnus aperi.
Plaga rubens aperire,
Fac cor meum te sentire,
Sine me in te transire,
Vellem totus intro ire,
Pulsanti pande pauperi.
Ore meo te contingo,
Et ardenter ad me stringo,
In te meum cor intingo,
Et feruenti corde lingo,
Me totum in te traiice.
O quàm dulcis sapor iste,
Qui te gustat Iesu Christe,
Tuo victus à dulcore,
Mori posset præ amore,
Te vnum amans vince.
In hac fossa me reconde,
Infer meum cor profunde,
Vbi latens incalescat,
Et in pace conquiescat,
Nec prorsus quenquam timeat.
Hora mortis meus flatus
Intret Iesu tuum latus,
Hinc expirans in te vadat,
Ne hunc leo trux inuadat,
Sed apud te permaneat.

Ad pectus.

SAlue salus mea deus,
Iesu dulcis amor meus,
Salue pectus reuerendum,
Cum tremore contingendum,
Amoris domicilium.
Aue thronus Trinitatis,
Arca latæ charitatis,
Firmamentum infirmatis,
Pax & pausa fatigatis,
Humilium triclinium.
Salue Iesu reuerende,
Digne semper inquirende,
Me præsentem hic attende,
Accedentem me succende,
Præcordiali gratia.
Pectus mihi confer mundum,
Ardens,pium,gemebundum,
Voluntatem abnegatam,
Tibi semper conformatam,
Iuncta virtutum copia.
Iesu dulcis pastor pie,
Fili dei & Mariæ,
Largo fonte tui cordis,
Fœditatem meæ sordis,
Benigne pater dilue.
Aue splendor & figura,
Summi dei genitura,
De thesauris tuis plenis,
Desolatis & egenis
Munus clementer profluе.
Dulcis Iesu Christi pectus,
Tuo fiam dono rectus,
Absolutus à peccatis,
Ardens igne charitatis,
Vt semper te recogitem.
Tu abyssus es sophiæ,
Angelorum harmoniæ
Te collaudant:ex te fluxit:
Quod Ioannes cubans suxit:
In te fac vt inhabitem.
Aue fons benignitatis,
Plenitudo deitatis
Corporalis in te manet:
Vanitatem in me sanet,
Quod tu confers,consilium.
Aue verum templum dei,
Precor miserere mei:
Tu totius arca boni,
Fac electis me apponi,
Vas diues,deus omnium.

Ad cor.

SVmmi regis cor aueto,
Te saluto corde læto,
Te complecti me delectat,
Et hoc meum cor affectat,
Vt ad te loquar animes.
Quo amore vincebaris,
Quo dolore torquebaris,
Cum te totum exhaurires,
Vt te nobis impartires,
Et nos a morte tolleres?
O mors illa q̃ amara,
Quàm immitis,q̃ auara,
Quæ per cellam introiuit,
In qua mundi vita viuit,
Te mordens cor dulcissimum.
Propter mortem quam tulisti,
Quando pro me defecisti
Cordis mei cor dilectum,
In te meum fer affectum,
Hoc est quod opto plurimum.
O cor dulce prædilectum,
Munda cor meum illectum,
Et in vanis induratum,
Pium fac & timoratum,
Repulso retro frigore.
Per medullam cordis mei
Peccatoris atque rei,
Tuus amor transferatur,
Quo cor totum rapiatur,
Languens amoris vulnere.
Dilatare,aperire,
Tanquam rosa fragrans mire,
Cordi meo te coniunge,
Vnge illud & compunge.
Qui amat te,quid patitur?
Quidnam agat nescit vere,
Nec se valet cohibere,
Nullum modum dat amori,
Multa morte vellet mori,
Amore quisquis vincitur.
Viua cordis voce clamo,
Dulce cor,te nanque amo:
Ad cor meum inclinare,
Vt se possit applicare

Deuoto tibi pectore,
Tuo viuat in amore,
Ne dormitet in torpore,
Ad te oret,ad te ploret,
Te adoret,te honoret,
Te fruens omni tempore.
Rosa cordis aperire,
Cuius odor fragrat mire,
Te dignare dilatare,
Fac cor meum anhelare
Flamma desiderij.
Da cor cordi sociari,
Tecum Iesu vulnerari,
Nam cor cordi similatur,
Si cor meum perforatur
Sagittis improperij.
Infer tuum intra sinum
Cor vt tibi sit vicinum,
In dolore gaudioso,
Cum deformi speciosо,
Quod vix seipsum capiat.
Hic repauset,hic moretur,
Ecce iam post te mouetur.
Te ardenter vult sitire,
Iesu noli contraire,
Vt bene de te sentiat.

Ad faciem.

SAlue caput cruentatum,
Totum spinis coronatum,
Conquassatum,vulneratum,
Arundine sic verberatum,
Facie sputis illita.
Salue cuius dulcis vultus,
Immutatus & incultus,
Immutauit suum florem,
Totus versus in pallorem,
Quem cœli tremit curia.
Omnis vigor atque viror
Hinc recessit,non admiror,
Mors aparet in aspectu,
Totus pendens in defectu,
Attritus ægra macie.
Sic affectus sic despectus,
Propter me sic interfectus.
Peccatori tam indigno,
Cum amoris intersigno
Appare clara facie.
In hac tua passione,
Me agnosce pastor bone,
Cuius sumpsi mel ex ore,
Haustum lactis cum dulcore,
Præ omnibus deliciis.
Non me reum asperneris,
Nec indignum dedigneris,
Morte tibi iam vicina,
Tuum caput hic inclina,
In meis pausa brachiis.
Tuæ sanctæ passioni
Me gauderem interponi,
In hac cruce tecum mori:
Præsta crucis amatori,
Sub cruce tua moriar.
Morti tuæ tam amaræ
Grates ago Iesu chare,
Qui es clemens pie deus,
Fac quod petit tuus reus,
Vt absque te non finiar.
Dum me mori est necesse,
Noli mihi tunc deesse,
In tremenda mortis hora
Veni Iesu absque mora,
Tuere me & libera.
Cum me iubes emigrare,
Iesu chare tunc appare:
O amator amplectende,
Temetipsum tunc ostende
In cruce salutifera.

IVBILVS SANCTI BERnardi abbatis in commemorationem dominicæ passionis,qui & rhythmica constat modulatione.

IEsu dulcis memoria
Dans vera cordi gaudia:
Sed super mel & omnia
Eius dulcis præsentia.
Nil canitur suauius,
Nil auditur iucundius,
Nil cogitatur dulcius,
Quàm Iesus dei filius.
Iesu spes pœnitentibus
Quàm pius es petentibus,
Quàm bonus te quærentibus
Sed quid inuenientibus?
Iesu dulcedo cordium,
Fons viuus,lumen mentium
Excedens omne gaudium
Et omne desiderium.
Nec lingua valet dicere,
Nec litera exprimere:
Expertus potest credere,
Quid sit Iesum diligere.
Iesum quæram in lectulo,
Clauso cordis cubiculo:
Priuatim & in publico
Quæram amore sedulo.
Cum Maria diluculo
Iesum quæram in tumulo,
Clamore cordis querulo,
Mente quæram,non oculo.
Tumbam perfundam fletibus,
Locum replens gemitibus:
Iesu prouoluar pedibus,
Strictis hærens amplexibus.
Iesu rex admirabilis
Et triumphator nobilis,
Dulcedo ineffabilis,
Totus desiderabilis.
Mane nobiscum domine,
Et nos illustra lumine,
Pulsa mentis caligine,
Mundum replens dulcedine.
Quando cor nostrum visitas,
Tunc lucet ei veritas,
Mundi vilescit vanitas,
Et intus feruet charitas.
Amor Iesu dulcissimus,
Et verè suauissimus
Plus milies gratissimus,
Quàm dicere sufficimus
Hoc probat eius passio,
Hoc sanguinis effusio:
Per quam nobis redemptio
Datur,& dei visio.
Iesum omnes agnoscite,
Amorem eius poscite,
Iesum ardenter quærite,
Quærendo inardescite.
Sic amantem diligite,
Amoris vicem reddite,
In hunc odorem currite,
Et vota votis reddite.
Iesus author clementiæ,
Totius spes lætitiæ,
Dulcoris fons & gratiæ,
Veræ cordis deliciæ.
Iesu mi bone sentiam
Amoris tui copiam,
Da mihi per præsentiam
Tuam videre gloriam.
Quum dignè loqui nequeam
De te,tamen ne fileam:
Amor facit,vt audeam,
Cùm de te solum gaudeam.
Tua Iesu dilectio,
Grata mentis refectio,
Replens sine fastidio,
Dans famem desiderio.
Qui te gustant,esuriunt:
Qui bibunt,adhuc sitiunt:
Desiderare nesciunt
Nisi Iesum,quem diligunt.
Quem tuus amor ebriat,
Nouit,quid Iesus sapiat
Quàm fœlix est,quem satiat?
Non est vltrà,quod cupiat.
Iesu,decus angelicum,
In aure,dulce canticum:
In ore,mel mirificum
In corde nectar cœlicum
Desidero te milies
Mi Iesu,quando venies?
Me lætum quando facies?
Me de te quando saties?
Amor tuus continuus
Mihi languor assiduus,
Mihi mellifluus fructus
Est & vitæ perpetuus
Iesu,summa benignitas,
Mihi cordis iucunditas,
Incomprehensa bonitas,
Tua me stringat charitas.
Bonum mihi diligere
Iesum,nil vltra quærere,
Mihi prorsus deficere,
Vt illi queam viuere.
O Iesu mi dulcissime,
Spes suspirantis animæ,
Te quærunt piæ lachrymæ,
Te clamor mentis intimæ.
Quocunque loco fuero,
Mecum Iesum desidero
Quàm lætus,cùm inuenero:
Quam fœlix,cùm tenuero.
Tunc amplexus,tunc oscula
Quæ vincunt mellis pocula:
Tunc fœlix Christi copula,
Sed in his parua morula.
Iam quod quæsiui,video:
Quod concupiui,teneo:
Amore Iesu langueo,
Et corde totus ardeo.
Iesus quum sic diligitur,
Hic amor non extinguitur:
Non tepescit,nec moritur,
Plus crescit,& accenditur.
Hic amor ardet iugiter,
Dulcescit mirabiliter,
Sapit delectabiliter,
Delectat & fœliciter.
Hic amor missus cœlitus
Hæret mihi medullitus,
Mentem incendit penitus,

Hoc delectatur spiritus.
O beatum incendium,
Et ardens desiderium:
O dulce refrigerium,
Amare dei filium
Iesu,flos matris virginis,
Amor nostræ dulcedinis,
Tibi laus, honor numinis,
Regnum beatitudinis.
Veni,veni rex optime,
Pater immensæ gloriæ:
Affulge menti clariùs.
Iam expectatus sæpius.
Iesu sole serenior,
Et balsamo suauior,
Omni dulcore dulcior,
Cæteris amabilior.
Cuius gustus sic afficit,
Cuius odor sic reficit,
In quo mens mea deficit,
Solus amanti sufficit.
Tu mentis delectatio,
Amoris consummatio,
Tu mea gloriatio,
Iesu mundi saluatio.
Mi dilecte reuertere,
Consors paternæ dexteræ:
Hostem vicisti prosperè,
Iam cœli regno fruere.
Sequar te quocunque ieris:
Mihi tolli non poteris,
Quum meum cor abstuleris
Iesu laus nostri generis.
Cœli ciues occurrite,
Portas vestras attollite:
Triumphatori dicite,
Aue Iesu rex inclyte.
Rex virtutum,rex gloriæ,
Rex insignis victoriæ,
Iesu largitor veniæ,
Honor cœlestis patriæ.
Tu fons misericordiæ,
Tu veræ lumen patriæ
Pelle nubem tristitiæ
Dans nobis lucem gloriæ.
Te cœli chorus prædicat,
Et tuas laudes replicat:
Iesus orbem lætificat,
Et nos deo pacificat.
Iesus in pace imperat,
Quæ omnem sensum superat:
Hanc mea mens desiderat,
Et ea frui properat.
Iesus ad patrem rediit,
Cœleste regnum subiit:
Cor meum à me transiit,
Post Iesum simul abiit.
Quem prosequamur laudibus,
Votis, hymnis, & precibus:
Vt nos donet cœlestibus
Secum perfrui sedibus. Amen.

EIVSDEM SANCTI PAtris Bernardi rhythmica oratio ad dominum Iesum Christum eiusq; matrem intemeratam virginem.

SVmme summi tu patris vnice,
Mundi faber & rector fabricæ
Pietatis respectu deicæ
Peccatores afflictos respice
Pie pater.
Summa summi tu mater filij
Clauem nostri tenens auxilij
Foue tui lacte consilij
Peregrinos huius exilij
Pia mater.
Consolentur ô bone domine
Respirantes in tuo nomine,
Qui pro mundi tollendo crimine
Dignatus es nasci de virgine
Matris pater.
Consolentur ô bona domina
Sitientes tua solamina,
De qua sola fœlice fœmina
Prædicantur hæc duo nomina
Virgo mater.
O figura patris substantiæ
Tu es splendor paternæ gloriæ,
Tu es verum lumen iustitiæ
De quo manat totius gratiæ
Plenitudo.
O regina regni Dauidici
Tu es virga floris dominici,
Tu es arca panis angelici
De quo nostra meretur refici
Solitudo.
Virtus patris & sapientia
Suauiter disponens omnia
Tu & pater vna substantia,
Aequus honor,eadem gloria
Est vtrique.
Stella maris,regina seculi
Tu es mater illius paruuli,
Quem adorant fideles populi
Semper omnes & semper singuli
Et vbique.
O sanctorum sancte mirabilis
Toti mundo desiderabilis
Homo potens & deus humilis
Non est tibi,nec erit similis
Deus meus.
O sanctarum sancta dulcissima,
Sola tanto partu dignissima,
Vt de tua carne mundissima
Nasceretur maiestas maxima,
Homo deus.
Iesu Christe,fons indeficiens,
Fons humana corda reficiens,
Te suspiro te solum sitiens,
Solus eris mihi sufficiens
Fili dei.
Mater Christi,decus virgineum,
Thronum sedens super æthereum
Nomen tuum sapore melleum
Liquefacit affectum ferreum
Cordis mei.
Summum bonũ plenum dulcedine,
Verum lumen de vero lumine
Solo cuius audito nomine
Satiatur mira pinguedine
Cor iustorum.
Summi boni reclinatorium,
Dulcis vini dulce cellarium,
Quod edulcans dulcedo dulcium
Præelegit sibi in proprium
Rex cœlorum.
Patrum pater præcelse cæteris,
Reparator humani generis,
O qui carnem pro nobis miseris
Mulieris de carne pauperis
Assumpsisti.
Matrum mater & virgo virginum,
Apotheca salutis hominum
O quæ munda de carne dominum
Sine carnis mistura seminum
Concepisti.
Audi precor,ô qui das gratiam,
Peccatoris huius miseriam:
Et per tuam misericordiam
Peccatorum meorum veniam
Mihi dona.
Audi precor,ô plena gratia
Peccatoris huius suspiria
Et pro tua misericordia
Deo meo me reconcilia
Mater bona.
Tibi pater fac beneplacitum
Peccatoris istius gemitum:
Solue mei reatus debitum,
Quia malum prætendo meritum,
Et prætendi.
Tibi mater fac acceptabilem
Peccatoris hanc vocem flebilem:
Redde mihi deum placabilem,
Ne se præstet inexorabilem,
Quem offendi.
O intacte fili puerperæ
Audi planctus animę miserę,
Quę peccati iacens in puluere
Vt iumentum se computrescere
Lamentatur.
O intacta virgo puerpera,
Ad te clamat mens mea misera,
Quę nephanda semper ad scelera
Ab ætate nunc vsque tenera
Effrenatur.
Pie pater errantem corrige,
Piam manum labenti porrige:
Iam de luto me fecis erige,
Et in viam tuorum dirige
Mandatorum.
Pia mater errantem visita,
Pio corde de me recogita,
Coram Iesu benigno clamita,
Vt meorum remittat debita
Peccatorum.
Esto nobis pater propitius,
Quorum frater es atque socius:
Te laudamus,te benedicimus,
Adoramus atque diligimus
Mente tota.
Esto nobis mater propicia,
Quorum soror es atque socia
In tuarum laudum præconia
Corda nostra fac voluntaria
Ac deuota.
Benedicte creator omnium
Benedicas mentes fidelium
Nomen tuum benedicentium
Mortis tuæ per beneficium,
Quos saluasti.
Benedicta in mulieribus
Benedic te benedicentibus:
Benedictis tuis vberibus,
Qui dat escam esurientibus,
Hunc lactasti.
Laus & honor sit dei filio
Salus, virtus & benedictio:
Benedicta sit incarnatio,
Mors illius & resurrectio
In æternum.
Benedictus sit pater luminum,
Benedicta sit virgo virginum:
Benedicat cor meum dominum,
Sitiatq; fontem dulcedinum
Sempiternum. Amen.

G PROSA RHYTHMICA MODULATIONE EXCURRENS IN LAUDEM DOMINICÆ NATIUITATIS, AUTHORE B. BERNARDO ABBATE PRIMO CLAREUALLEN. CŒNOBIJ.

LAetabundus
Exultet fidelis chorus.
Halleluia.
Regem regum
Intactæ profudit torus
Res miranda.
Angelus consilij
Natus est de virgine
Sol de stella.

Sol occasum nesciens,
Stella semper rutilans,
Semper clara.
Sicut sidus radium:
Profert virgo filium
Pari forma.
Neque sidus radio:
Neque mater filio
Fit corrupta.
Cedrus alta Libani
Conformatur Hyssopo,
Valle nostra.
Verbum ens altissimi
Corporari passum est,
Carne sumpta.

Esaias cecinit,
Synagoga meminit:
Nunq̃ tamen definit
Esse cæca.
Si non suis vatibus,
Credat vel gentilibus,
Sibyllinis versibus
Hæc prædicta.
Infœlix propera,
Crede vel vetera
Cur damnaberis gens misera?
Quem docet litera,
Natum considera:
Ipsum en genuit puerpera. Amen.
FINIS.

CONFESSIONIS PRIVATAE FORMVLA, QVAE B. BERNARDO ASCRIBITUR & UERÈ DIGNA BERNARDO.

HIN vnione acerbissimi doloris tui, qui causam doloris mei assumpsisti, & emendationem pro peccatis meis suscepisti domine Iesu Christe, cum vniuersitate dolentium, verè pœnitentiũ, & te in veritate quærentium, confiteor tibi omnia peccata mea, mala commissa, & bona omissa, vel non purè aut negligenter facta: sicut in ea melius nosti in numero, pondere & mensura: & dies perditos vitæ meæ, in quibus te offendi, & laudẽ tuam minui, & à te summo bono cecidi, & proximum in casu traxi. Suscipe ergo domine de mea misera vita residuum annorum meorum: pro his verò quos male viuendo perdidi, quibus perdite vixi, cor cõtritum & humiliatum deus ne despicias. Dies mei declinauerunt, & perierunt sine fructu. Impossibile est vt eos reuocem: sed placeat tibi, vt recogitẽ illos in amaritudine animæ meæ. Domine, abyssus profundissimus miseriæ meæ: abyssum inuocat altissimæ misericordiæ tuæ. Ne contineas in ira miserationes tuas, & fontẽ inexhaustum misericordiæ tuæ circa me exsiccari permittas, propter peccata mea, qui misereris omnium, & nihil odisti eorũ quæ fecisti, dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam. Tuum est domine, remittere peccata, miserere mei, dum tempus est gratiæ & miserationis, & dum tẽpus est emendationis, da mereri gloriam benedictionis: ne in die consummationis, me feriat verbum maledictionis. Fac me quæso domine assueta mala relinquere & quæ tibi placent, peragere: & studium quod huc vsq; in peccatis exercui, te adiuuante deinceps in tua voluntate da vt exerceam: vt vbi abundauit delictũ, tua gratia reabundet. Rogo te propter temetipsum, & per amorem piissimæ matris tuæ gloriosæ virginis Mariæ, & per intercessionem omnium sanctorum tuorum atque electorum tuarũ, ignosce omnibus peccatis, negligẽtiis & ignorãtiis meis, & ne perdas me cũ omnibus iniquitatib⁹ meis, neq; in finẽ irat⁹ reserues mala mea. Recordare dñe Iesu, quia tuũ nõ est perdere quidquã eorũ, quæ pater tuus dedit tibi, quin tibi propriũ est misereri semper & parcere, neminẽ perdere, sed saluare. Nã pater tuus misit te in mundũ, non vt iudices mundũ, sed vt vitã habeamus per te vt sis ꝓpitiatio nostra, & aduocatus noster, non contra nos. Quod enim debuimus, tu soluisti: quod peccauimus, tu luisti: quod negleximus, tu supplesti. Proficiat ergo nunc domine & in extremis meis plenaria, imò superflua satisfactio amarissima mors tua & precium inæstimabile fusi sanguinis tui, commemoratio satisfactionis tuæ, venerabile mysterium corporis & sanguinis tui quod tibi quotidie offertur in ecclesia, pro salute fidelium seruorum tuorum: in qua es tu ipse sacerdos & sacrificium, ille qui offert pariter & cui offertur, & hoc ipsum quod offertur, ad promerendam in præsenti gratiam, quam nõ mereor: ad obtinendam in futurum requiem & gloriam, quam tua amarissima mors impetrauit. Imperfectum meum domine Iesu oculi tui viderunt, sed tu pie misericors & præstabilis super malitia, ne quæso imputes mihi ad æternum supplicium, qui omnia ad summũ & perfectum bonum optime, perfectissimè & sapientissimè præordinasti, & ne permittas me deleri de libro vitæ, sed offer mihi portionem quæ me contingit in subsidium tuæ videlicet preciosæ passionis, pro qua voluisti hominẽ habere tibi cohæredẽ in terra viuentiũ. Te igitur domine moneat & inclinet ad misericordiã humanæ fragilitatis cõsideratio, qui nosti quę sit hominis substãtia: & quod non vanè constitueris hominem super terram, & conserua me opus tuæ pietatis, ne incassum circa ipsum laborasse ueris, néve infructuosa sit in me immaculati cruoris tui effusio. Tu qui es purificationem faciens peccatorum, præsta, vt emundatis per te peccatorum sordibus, illustratusq; mẽtis acie cognoscam te, teque agnoscens in directione iugiter ad te tendam, vt fœlici tandem exitu ad te merear peruenire Iesu Christe deus meus & dominus meus. Qui cum patre & spiritu sancto viuit, &c.

TABVLA HVIVS OPERIS.

DE fide. Sermo.I.
De spe. Sermo.II.
De gratia. Sermo.III.
De timore Dei. Sermo.IIII.
De charitate. V.
De primordiis conuersorum. VI.
De conuersione. VII.
De contemptu mundi. VIII.
De habitu. IX.
De compunctione cordis. X.
De tristitia. XI.
De dilectione Dei. XII.
De dilectione proximi. XIII.
De compassione. XIIII.
De misericordia. XV.
De exemplis sanctorum. XVI.
De contentione. XVII.
De disciplina. XVIII.
De obedientia. XIX.
De perseuerantia. XX.
De virginitate. XXI.
De continentia. XXII.
De fornicatione. XXIII.
De abstinentia. XXIIII.
De ebrietate. XXV.
De peccato. XXVI.
De confessione peccatorum & pœnitentia. XXVII.
De communione. XXVIII.
De cogitatione. XXIX.

A De silentio. XXX.
De mendacio. XXXI.
De periurio. XXXII.
De detractione. XXXIII.
De inuidia. XXXIIII.
De ira. XXXV.
De odio. XXXVI.
De superbia. XXXVII.
De iactantia. XXXVIII.
De humilitate. XXXIX.
De patientia. XL.
De concordia. XLI.
De tolerantia. XLII.
De infirmitate. XLIII.
De auaritia. XLIIII.
De cupiditate. XLV.
De paupertate. XLVI.
De murmuratione. XLVII.
De proprio. XLVIII.
De oratione. XLIX.
De lectione. L.
De operatione. LI.
De psalmis & hymnis. LII.
De actiua & contemplatiua vita. LIII.
B De curiositate. LIIII.
De vigilantia. LV.
De prudentia. LVI.
Vt laicæ mulieres vitentur. LVII.
Vt virgo non diligat societatem virorum. LVIII.
Vt virgo fugiat societatem iuuenum. LIX.
Vt virgo non coniungatur malis hominibus. LX.
Vt virgo non suscipiat dona vel literas in occulto. LXI.
Vt virgo cũ deuotione reddat quod Deo promisit. LXII.
Vt virgo semper consideret illud propter quod venit ad monasterium. LXIII.
Vt virgo non quærat placere hominibus de pulchritudine sui vultus. LXIIII.
Vt virgo non rideat immoderate. LXV.
Vt virgo non desideret ciuitates videre. LXVI.
De tentatione. LXVII.
De somniis. LXVIII.
De breuitate vitæ. LXIX.
De morte. LXX.
De iudicio. LXXI.
De oratione. LXXII.
De obsecratione. LXXIII.

Finis tabulæ.

C

Diui Bernardi
DOCTORIS CLARISSIMI
& abbatis Clareuallẽsis, Ad sororem suã, Modus bene uiuendi: in quo continetur omnium uirtutum summa ad Christianam religionem necessaria.

Prologus.

CHarissima mihi in Christo, soror, diu est ꝙ rogasti, vt verba sanctæ admonitionis scriberem tibi. Sed cum scriptũ sit, Superbia est quemq̃ velle docere meliorem se: indignum me ad hoc op⁹ conspexi: & ideo qđ rogasti, aliquãdo facere distuli. Sed quia iterum iterũq; rogasti, rursus ad memoriã reduxi sentẽtiam domini dicentis: Quicunq; angariauerit te mille passus: vade cum eo duo milia: Omniq̃ petenti tẽ, tribue: vndique coactus: tandẽ charitate compulsus, tuisq; orationibus adiutus sub mensa patrum micas collegi. Et si non vt debui, tamen vt potui: quas in hoc libro tuæ sanctitati repræsento. Nũc ergo charissima soror hunc librum accipe, & eum ante oculos tuos quasi speculum prępone: eumq̃ omni hora velut speculum contemplare. Præcepta nanq; dei specula sunt, in quibus semper animæ inspiciunt, & in quibus cognoscunt maculas, si quæ sunt fœditatis: quia nemo mundus à delicto: & in quibus emendant vicia cogitationum suarum: & relucentes vultus quasi ex reddita imagine componunt: quia dũ præceptis dominicis toto animo intendũt, in eis ꝓculdubio quid in se cœlesti sponso placeat, vel quid displiceat cognoscunt. Nunc igitur librum soror venerabilis libẽter perlege, iterũ iterumq̃ relege: & in eo cognosces qualiter deũ proximũq̃ diligas: quomodo cuncta terrena & trãsitoria despicias: quemadmodum eterna ac cœlestia concupiscas: qualiter pro Christo aduersa huius mundi patienter sustineas: & prospera ac blandimenta contemnas, quemadmodum in infirmitatibus tuis deo gratias reddas, vel agas, & in sanitate non superbias: quomodo in prosperitate non eleueris, nec in aduersitate frangaris. Soror mihi in Christo dilecta, librum istum tua prudentia studiosè percurrat: & peccata mea assidue lugeat. Et qui non sum dignus impetrare indulgentiam: saltem tuis orationibus possim consequi peccatorũ meorum veniã. Omnipotens deus te custodiat, & ab omni malo defendat: & cum omnibus tecum deo pariter seruiẽtibus ad vitam perducat æternam venerabilis soror. Amen.

Explicit prologus.

Incipit primus sermo de fide.

DOminus dicit in euangelio. Omnia possibilia sunt credenti. Nemo potest venire ad æternam beatitudinem nisi per fidem. Ille vero est beatus qui recte credit, & recte credendo bene viuit, & bene viuendo fidem rectã custodit. Vnde beatus Isidorus. Sine fide nemo potest placere deo. Fides nequaquam vi extorquetur: sed exemplis atque ratione suadetur. Quibus autẽ violenter exigitur perseuerare in ea, nequaquam possunt: exemplo nouellæ arboris, cuius si quis cacumen violẽter represserit, denuo dum laxatur in id quod prius fuerat confestim reuertitur. Fides sine operibus mortua est. Et fruſtra ibidem sola fide blãditur qui bonis operibus non ornatur. Qui crucẽ portat debet mundo mori. Nam crucem ferre semetipsum est mortificare. Crucem ferre & non mori, simulator hypocritarum est: Qui non dubitauerit in corde suo, sed crediderit: quodcunque petierit fiet sibi. Qui credit in filiũ dei, habet vitã æternam. Qui autẽ non credit, non videbit vitam, sed ira dei manet super illum. Iacobus. Sicut corpus sine anima mortuũ est, ita fides sine operib⁹ mortua est. Soror charissima magna est fides, sed nihil valet sine charitate. Igitur soror, venerabilis, serua in te rectam fidem, tene sinceram fidem, custodi inteme ratam fidem. Maneat in te recta fides. Sit in te incorrupte confessionis fides. Nihil temere de Christo loquaris. Nihil de deo prauum vel impium sentias. Nihil peruerse sentiẽdo nec dilectionem eius offendas. Esto in fide iusta. Habeto in fide recta conuersationem sanctam: deum quem inuocas fide, non deneges opere. Malum mixtum bonis contaminat plurima: Vnum malum multa bona perdit. Non delinquas in opere quæ perfecta es in fide. Male viuendo non polluas fidem. Integritatem fidei prauis moribus non corrumpas. Non admisceas vitrum virtutibus: non adiungas malum bonis. Soror amabilis deus te incolumem custodiat. Amen.

De spe. *Sermo.II.*

DOminus dicit in euangelio. Nolite desperare, sed habete fidem dei in vobis. Spes quæ videtur non est spes. Nam quod videt quis quid sperat? Si autẽ quod non videmus speramus, per patientiam expectamus. Vnde Salomon ait. Expectatio iustorum lætitia: spes autem impiorũ peribit. Ergo soror charissima & tu expecta dominum & custodi viam eius, & exaltabit te vt hæreditate capias regnum dei. Expecta dominum charissima & recede à malo

G malo, & exaltabit te in die visitationis, id est in die mortis tuæ, siue in die iudicij. Qui male agere non cessant, inuanum misericordiam dei expectant: quam recte expectarent, si à malo recederent. Vnde beatus Isidorus: Timere debemus ne per spem quam deus promittit nobis perseueranter peccemus. Nec rursus quia iuste peccata distringit, de dei misericordia desperemus: sed quod est melius, vtrūque periculum fugiamus: vt à malo declinemus, & de pietate dei veniā spere mus. Omnis quippe iustus spe & formidine nititur, quia nūc spes ad gaudium erigit: nunc ad formidinem terror gehennę reducit. Qui enim de peccati venia desperat: plus se de desperatione quām de peccato damnat. Igitur soror dilecta, spes tua sit in Iesu Christo sponso tuo firma: quia sperantes in domino misericordia circundabit. Spera firmiter in domino, & fac bonitatem: inhabita terram, & in cœlesti regno pasceris in diuitiis eius. Soror venerabilis depone iniustitiam, & spera in dei misericordia: aufer à te iniquitatem, & spera in salutem. Emenda teipsam, & spera in dei clementiam. Expelle à te prauitatem, & spera indulgentiam: corrige vitam tuam, & spera vitam æternam. Ad quam te perducere dignetur ille qui te elegit ante secula. Amen.

De *gratia dei.* *Sermo.* III.

H RAulus apostolus dicit. Vbi abundauit peccatum superabūdauit & gratia: vt sicut regnauit peccatum in morte, ita & gratia regnet per indulgentiam in vitam æternam. Stipendia enim peccati mors, gratia autem dei vita æterna. Vnicuique autem vestrum data est gratia secundum mensurā donationis Christi. Soror charissima, sicut beatus ait Isidorus. Profectus hominis donum dei est. Ergo si dono dei proficimus, necesse est vt de bonis operibus non nosmetipsos, sed deum laudemus. Nec à se potest quisquā corrigi nisi à deo. Homo nihil boni habet propriū, cuius via non est eius, testante propheta qui ait: Scio domine, quia non est hominis vita eius, nec viri est: vt ambulet & dirigat gressus suos. Cumque aliquod donum percipit, non plus quærat quàm cum accepit: ne dum alterius membri officium surripere tentat, id quod meruit perdat. Cōturbat enim ordinem corporis totum, qui non suo contentus officio surripit alienum. In diuisione donorum diuersa dei dona percipiunt. Nec vni homini conceduntur omnia dona, sed vt sit præ humilitatis studio vt alter habeat, vt admiretur in altero. Nam quod in Ezech. Animalium alę alterę ad alterā percutiuntur: virtutes designantur sanctorum mutuo sese affectu prouocantium alternoque sese exemplo erudientium. ho

I nesta virgo nolo etiam te lateat quod sine gratia dei perueniente, comitante, & cooperante nihil boni possumus facere. Gratia dei nos præuenit, nec bonum velimus, concomitatur nos: vt bonum incipiamus, cooperatur nobiscum, nec bonum perficiamus. Ergo à deo datur nobis bonum velle incipere & perficere: igitur à deo dantur nobis virtutes. Vitia vero & peccata oriuntur ex nobis. Charitas pudicitia & honestas à deo dantur nobis. Superbia vero, auaritia cupiditas sunt ex nobis. Sine deo nihil boni possumus facere: per gratiam dei multa bona possumus operari. Sine gratia dei ad bene operandum, tardi, pigri & tepidi existimus. Sed per gratiam dei in bonis operibus grati, & solliciti & deuoti sumus. Sine deo ad peccandum statim parati sumus, sed per gratiam dei à peccato liberamur. Sine deo terrena & trāsitoria plusquā oportet diligimus. Sed per gratiā dei cuncta quæ in hoc mūdo sunt despicimus: & cœlestia desideramus. propter peccatū primi hominis de paradiso eiecti sumus, sed per gratiā dei ad paradisum nos peruenire credimus: per peccatum primi hominis in infernū descendimus, sed per gratiā dei nos cōfidimus ascendere in cœlum. Nam & quod potētes sumus, quod diuites, quòd sapiētes existimus, non nisi per gratiā dei sumus. Interea volo te scire reuerendissima soror, quòd omnia bona quæ in hoc seculo habemus, per gratiā dei hābem⁹. Omnia enim mala eueniūt nobis ꝓpter peccata nostra: deus per suam sanctam misericordiam & gratiam dat nobis bona. Sed propter peccata nostra accidunt nobis mala, per gratiam dei tribuuntur nobis prospera. Sed propter iniquitates nostras aduenium nobis aduersa: per gratiam dei dantur nobis necessaria, & propter vitia nostra accidunt nobis contraria. K Igitur ô sponsa Christi, necesse est nobis vt semper ad memoriam reducamus cum gratiarū actione benemerita dei, vnde ecclesia in Canticis de Christo sponso suo loquitur, dicens: Memores vberum tuorū super vinū. recti diligunt te. Ac si diceret, Memores gratiæ tuæ & misericordiæ tuę atque beneficiorum tuorum diligunt te. Hoc est, illi te diligunt qui recti sunt corde. Illi recti corde sunt, qui de iustitia aut sanctita te nihil suis meritis attribuunt. Sed omnia tuæ gratiæ dono asscribunt. Memores gratiæ tuæ qui saluati sunt, diligunt te. Honesta virgo semper memor esto, quia quicquid boni in te est, per gratiam dei est. Audi Paulum Apostolum de se dicentem: Gratia dei sum id quod sum. Sic & tu charissima gratia dei es quicquid es. Nam & qui seculum contēpsisti, & quòd domum patris tui reliquisti, & quòd ancilla dei esse voluisti, & quòd in monasterio seruire deo decreuisti, & quòd inter ancillas dei viuere nunc deuouisti, omnia bona hæc per gratiam dei peruenerunt tibi. Nam & quòd virgo es, & ꝙ prudens & sapiens eris, non per te sed per gratiam dei es. Interrogatio, Dic mihi quæso frater mi, quid est ꝙ in sacra scriptura legitur, quia nemo sanctus, nemo bonus: nemo iustus, nisi solus deus? Responsio: Soror dilecta, sicut dicitur, ita est vere solus deus, est bonus & sanctus atque iustus: quia per se est bonus. Homines vero sunt boni nō per se, sed per deum, & ideo solus deus est bonus: quia per se est bonus. Homines L vero sunt boni, iusti & sancti, non per se, sed per gratiam dei. Quod bene in canticis Canticorum sponsus ecclesiæ scilicet Christus designat, dicens: Ego flos campi & lilium conuallium: quia odorem virtutis meæ per vniuersum mundum diffundo. Ego inquit, sum flos cāpi, & lilium cōuallium, id est ego sum sanctitas, bonitas & iustitia eorum qui cū humilitate in me cōfidunt: quia nullus eorū poterit esse sanctus nec bonus sine me. Sicut dixi in Euangelio, quia sine me nihil potestis facere. Ego sum flos campi, & lilium cōualliū. Sicut enim cāpus floribus adornatur & vernat, ita totus mūdus fide Christi & notitia decoratur. Ego flos campi & lilium conuallium, quia illis hominibus amplius meam gratiam dono, qui nō in sua bonitate nec in suis meritis cōfidunt, sed in me. Soror venerabilis, ideo te moneo, vt nihil tuis meritis attribuas, nihil de te præsumas. In virtute tua nihil ponas, in viribus tuis non cōfidas, in tua audacia fiduciam nō habeas. Omnia diuino dono & diuinæ gratiæ ascribe. In omnibus operibus tuis deo gratias refer. In omnibus actionibus tuis deo gratias redde. In omni conuersatione tua deo gratias repende. Confidentia tua semper sit in Christo, qui te creauit ex nihilo.

De timore dei, *Sermo quartus.*

SOror charissima audi quæ dico, audi quæ moneo: ausculta quæ loquor: Deum time super omnia, & M mandata eius semper obserua, quia ecce oculi domini super timentes eum, & in eis qui sperāt super misericordia eius. Et Salomon: Time dominum, & recede à malo. Qui timet dominum nihil negligit. Etiam quidam sapiens ait: Timor domini gloria & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis. Timor domini ditabit cor: & dabit gaudium & lętitiam in longitudine dierum. Nam qui sine timore est, non poterit iustificari. Timor domini est sapiētia & disciplina: non sis mēdulus in timore dei, & ne accesseris ad illū duplici corde. Timentes dominum sustinete eius misericordiam, & non deflectatis ab illo, ne cadatis. Qui timetis dominum credite in illum, vt in oblectatione veniat vobis misericordia. Qui timetis dominum credite in illum, & non euacuabitur merces vestra. Qui timetis dominum diligite illum, & illuminabuntur corda vestra. Qui timent dominū, non erunt increduli verbo eius: & qui diligunt illum, conseruabūt vias illius. Qui timent dominum, inquirunt quæ beneplacita sunt illi, & qui diligunt illum replebuntur lege eius. Qui timent dominū, probabunt corda sua, & in cōspectu illius sanctificabunt animas suas. Qui timent dominum, custodiunt mandata eius, & patientiam habebūt vsque ad inspectionē ipsius. Oculi domini super timentes se, & ipse cognoscit omnia opera eorū. Consummatio timoris dei est sapientia. Timenti dominum nō occurrūt mala, sed in tentatione deus liberabit illum

A à malo. Spiritus timentium deum requiretur, & in respectione illius benedicetur. Timor domini est sicut paradisus: benedictio & omnis gloria operiet illum. Beatus vir, cui donatum est timorem domini habere. Timor domini est initiū dilectionis eius. O soror dilecta, nulla res nos sic ab omni peccato custodit immunes, sicut timor inferni & amor dei. Deū timere est nulla mala facere, & nulla bona quæ facienda sunt præterire. Timor domini, est fons sapientiæ. Timenti dominum bene erit in extremis: & in die mortis suæ benedicetur. Soror venerabilis, bonum est nobis timere deum, quia timor domini expellit peccatum. Timor domini, semper emendat. Timor domini, reprimit vitium. Timor domini, cautum facit hominem atque sollicitum. Vbi vero timor non est, ibi perditio est animæ. Vbi timor non est, ibi dissolutio vitæ est. Vbi timor non est, ibi est abundantia peccatorum. Igitur honesta virgo, timor, & spes, semper sint in corde tuo. Pariter sint in te, timor & fiducia. Spes & metus, pariter perseuerent in te. Sic spera in misericordia dei, vt timeas eius iusticiam. Sed tamen, soror mihi in Christo amabilis, volo te scire, quatuor esse timores: videlicet humanum, seruilem, initialem, & castum. Humanus timor est, vt ait Cassiodorus, quando timemus pati pericula carnis, vel perdere bona mundi, propter

B quod peccamus: hic mundanus timor, malus est: & in primo gradu cum mundo deseritur, quem dominus prohibet in euāgelio, dicens: Nolite timere eos qui occidunt corpus &c. Secundus timor, est seruilis: vt ait beatus Augustinus. Cum timore gehennæ homo recedit à peccato: & omnia bona quæ facit, non propter dilectionem dei, sed propter timorem inferni facit. Ille quasi seruus timet, qui bonum quod facit, nō timore amittendi bonum quod non amat, sed timore patiendi malum, quod formidat facere. Ille non timet perdere amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in pœnas inferni. De hoc seruili timore ait Paulus: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, id est spiritum filialem. Bonus est iste seruilis timor, & vtilis, licet insufficiens & imperfectus per quem crescit paulatim consuetudo iustitiæ. Cum incipit homo credere diem iudicij, incipit timere. Si cœpit credere, cœpit & timere: sed qui adhuc timet, non habet perfectam fiduciam in die iudicij. Nondum est in illo perfecta charitas, qui adhuc timet: quia si perfecta in illo esset charitas, non timeret. Perfecta charitas faceret in homine perfectam iustitiā,

C & homo non haberet, vnde timeret: sed haberet vnde desideraret, vt transeat iniquitas, & veniat regnum dei. Quid est perfecta charitas, nisi perfecta sanctitas? Ille habet in se perfectam charitatem, qui perfecte viuit. Qui perfecte viuit, nō habet vnde in inferno dānetur, sed vnde in cœlo coronetur. Qui perfectam habet in se charitatem, non timet in inferno puniri, sed sperat in cœlo cum deo gloriari. Vnde dicitur in Psalmo. Gloriabūtur in te omnes qui diligunt nomen tuum. Ergo timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem. Timor prius venit in corde hominis, vt præparetur locus charitati. Huic seruili timori succedit tertius timor, videlicet initialis, quando homo incipit facere bonum propter dilectionem dei, quod antea faciebat propter timorem inferni. De hoc initiali timore ait Dauid propheta in Psalmo: Initium sapientiæ, timor domini. Initialis timor est, quando homo incipit amare deum, quem ante timebat. Et sic excluditur à corde seruilis timor. Huic initiali timori succedit quartus timor, scilicet castus per quem timemus, ne sponsus, scilicet Christus tardet, ne discedat à nobis: ne eum offendamus: ne in eum peccemus, & ne eum perdamus. Timor iste, scilicet castus de amore descendit. Timor iste, de amore nascitur. De hoc timore legitur in Psalmo. Timor domini sanctus permanet in seculū seculi. In corde hominis prius venit timor. Et quare venit? vt locum charitati præparet. Cum autem charitas cœperit habitare in corde hominis: tāto magis timor decrescit. Quāto maior est charitas in corde hominis: tāto minor est ibi timor. Quare? quia charitas mittit eum foras. Audi soror dilecta, congruētem similitudinem. Sæpe videmus per setam introduci linum: quando aliquid suitur, prius intrat seta, & post setam intrat linum. Sic timor prius intrat in mēte hominis; & post timorem, charitas: ideo intrat D timor, vt introducat charitatem. Sed postquam intrat charitas, foras mittit timorem. Timor iste sanctus est, quia in mēte hominis generat sanctitatē. Timor iste sanctus est, qui introducit in mentem hominum perfectam charitatem. Perfecta etenim charitas, perfecta est sanctitas. Timor iste castus est, quia non recipit adulterum amorem, scilicet, quia deū super omnia diligit, & nihil amori illius pręponit. Etiam timor iste dicitur filialis, quia non timet deū quasi seruus crudelem dominum, sed quasi filius patrem dulcissimum. Hic timor ideo dicitur filialis, quia nō timet quasi seruus, sed quasi filius. Sed quid est, quod ait Dauid ꝓpheta: Timor domini sanctus permanet in seculum seculi. cum Iohannes dicat, Perfecta charitas foras mittit timorē? Hoc est, quod superius diximus, quia ille habet castum & sanctum timorem qui deum non timet propter pœnas inferni, vel propter supplicia gehennę, sed cū reuerentia & amore. Et hic timor, scilicet reuerentia dei permanet in seculum seculi. Ille vero qui deū timet propter pœnas inferni, non habet in se timorem castum, sed seruilē: quia non habet perfectam charitatem. Si enim deum perfecte diligeret, perfectam in se iusticiam haberet, & deum nō propter pœnas, sed cum reuerentia & timore timeret. Et ideo timor pœnæ non est in charitate, quia perfecta charitas eum foras mittit. Aliter timet seruus dominum, atque aliter timet filius patrem. Seruus timet dominum cum desperatione & odio: filius timet patrem cum reuerentia & amore. Nunc igitur, soror reuerendissima, moneo te, vt timeas deum cum amore & E reuerētia. Nolo enim, vt semper iaceas sub iugo timoris depressa, sed vt cōsurgas per dilectionem ad dominum patrem tuum, qui te creauit quasi filiam. Etiam te moneo, vt deū caste diligas, & nihil amori eius præponas, sed pro amore eius, omnia quę in hoc mundo sunt despicias. Iterum admoneo te, atque rogo honestissima virgo, vt corrigas vitam tuam cum omni studio, ita vt sit sermo tuus pudicus, incessus honestus, vultus humilis, lingua affabilis, mens plena dilectione, manus plena operatione, iuuante domino: sine quo nihil boni poteris facere. Amātissima mihi in Christo soror, si me quasi fratrem audieris, & deum in toto corde tuo timueris, multa bona non solum in hac vita, sed & in futura habebis. Amen.

De *charitate.* *Sermo.* V.

INtroduxit me rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatem. Cella vinaria ecclesia est in qua est vinum euangelicæ prædicationis. In hanc ergo cellam amica sponsi, scilicet sancta anima introducitur, atque in ea charitas ordinatur: quia non sunt æqualiter omnia diligenda, sed differenter. Non debemus æqualiter omnia diligere, sed alia minus, & alia magis. Nam scire quid facere debeamus, & nescire ordinem faciendi perfecta scientia non est. Si non diligimus ea quæ diligere debemus, vel si diligamus ea quæ diligere non debemus, ordinatam charitatem non habemus. Et si plus diligimus ea quæ minus diligere debemus, vel si minus diligimus ea quæ plus diligere debemus, ordinatam charitatem non tenemus. Hæc est ergo ordinata charitas, vt deum ante omnia, & super omnia diligamus. Debemus deum diligere ex toto corde, id est ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota voluntate, & ex tota mente, & ex tota memoria: vt omnem intellectum & omnes cogitationes nostras, & omnem vitam nostram ad eum dirigamus à quo omnia bona habemus. Aut nulla pars vitæ nostræ ociosa relinquatur, sed quicquid in animum venerit, illuc dirigatur, vbi impetus dilectionis currit. Igitur soror charissima, dignissimum est, & valde nobis necessarium, vt deum in omnibus, & super omnia diligamus, qui est summum bonum. Summum ergo bonum diligere summa est beatitudo. Quanto quisque deum amplius dilexerit, tanto magis beatus erit. Qui deum diligit, bonus est. Si bonus est, ergo beatus. Vnde Salomon in canticis canticorum. Fortis est, vt mors dilectio. Verè dei dilectio fortis esse, vt mors dicitur, quia si mors violenter separat animam à corpore: ita dilectio dei violenter separat hominem à mundo & carnali amore. Verè dei dilectio fortis est, vt mors, quia dum per dilectionem dei à viciis mortificamur, quod mors agit in sensibus corporis: hoc agit dilectio dei in seculi cupiditatibus.

G bus. Deus diligẽ dus est propter semetipsum, quia est summe bonus: & qui nos creauit ex nihilo. Charitas est dilectio qua diligitur deus propter se, & proximus propter deum. In primo loco diligitur deus, sicut iam dictum est in omnibus & super omnia. In secundo vero diligitur proximus in deo, hoc est in bono. Charitas habet duo mandata: vnum pertinens ad dilectionem dei, quod est maximum mandatum. Alterum vero pertinens ad dilectionem proximi, quod est simile huic. Sicut enim scriptum est. Diliges dominum deum tuum, & proximum tuum sicut teipsum. Ac si diceret. Ad hoc debes proximum tuum diligere, ad id quod diligis teipsum, scilicet vt bonus sit, & vt ad vitam æternam peruenire possit. De hac dilectione dei & proximi in canticis canticorum sponsus, scilicet Christus loquitur sponsæ, scilicet ecclesiæ animæ sanctæ dicens: Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa, & odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Quid per mammas conuenientius in hoc loco, quàm ipsa dilectio dei & proximi, de qua superius diximus intelligitur, per quas mammas mẽs sancta omnes sensus suos, per suam dilectionem nutrit cum deo suo charitatis coniunctione conglutinatur: & proximis suis quicquid boni potest largitur. Et odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Per vnguenta quippe ipsas virtutes, quæ ex charitate nascuntur intelligimus. Debemus proximos nostros in bono di

H ligere, quia qui in malo diligit proximum, non diligit proximum, sed odio habet. Qui non diligit fratrem suum quem videt, deum quem non videt, quomodo potest diligere? Nequaquam. Igitur diligamus nos adinuicem, quia charitas ex deo est. Et qui diligit fratrem suum, ex deo natus est, & videt deum. Qui diligit fratrem suum quem videt oculis corporis, videt oculis mentis in se manentem deum, scilicet charitatẽ, quia deus charitas est. Et qui non diligit fratrem suum quem videt oculis corporis, non videt oculis mentis in se manentem deum, scilicet charitatẽ: quia si in eo esset charitas, deus esset in eo, quia deus charitas est. Debemus etiam diligere propinquos nostros si boni sunt, & si deo seruiunt. Plus debemus diligere extraneos, qui nobis sunt coniuncti vinculo charitatis Christi, quàm propinquos qui deum non diligunt nec deo seruiunt. Quare? Quia sanctior est copula cordium, quàm corporum. Omnes fideles homines debemus diligere, sed cum omnibus prodesse non possumus. Illis maxime consulendum est, qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus cõstrictius nobis quasi quadam sorte coniunguntur. Pari dilectione est optanda vita æterna omnibus hominibus. Omnes homines affectu charitatis debemus diligere, scilicet vt deo seruiant, & vt salui fiant. Sed per opera misericordiæ non debemus omnibus hominibus æqualiter impendere, sed aliis minus atque aliis magis. Soror

I dilecta, si veram & perfectã charitatem volumus custodire, ad æternam patriam deo adiuuãte possumus peruenire. Præterea debemus diligere inimicos nostros propter deum, sicut & ipse ait in euangelio. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequẽtibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in cœlis est. Igitur venerabilis soror, necessaria est nobis charitas sine qua nullus potest placere deo. Deum non diligit qui hominem odit. Nec deum diligit qui dei præcepta contemnit. Charitas est radix omnium virtutum. Sine charitate enim quodcunque facimus nihil nobis prodest. Nostrum studium est vacuum, si non habemus charitatem, quia deus est. Ibi regnat carnalis cupiditas, vbi non est dei charitas. Tunc homo est perfectus, quando est charitate plenus. Sine amore charitatis quauis quisque recte credat, ad beatitudinem peruenire non potest. Tanta est etiam virtus charitatis, quę si desit frustra habentur cæteræ virtutes. Si adsit recte habentur omnia. Qui deum non diligit, nec seipsum diligit. Nunc ergo moneo te honestissima virgo, vt per amorem coniungaris inuisibili sponso Iesu Christo: & vt ardeas eius desiderio. Nulla iam quæ in mundo sunt concupiscas. Longitudinem præsentis vitæ pœnam æstimes, exire de seculo festines: nullam consolationem præsentis vitæ recipias, sed ad Christum quem diligis tota mente suspires, ferueas, anheles, anxieris, & ipsa salus tui corporis causa amoris Christi fiat tibi vilis: vulnere amoris trãsfigaris, ita vt recte valeas dicere. Vulnerata charitate ego K sum. Soror in Christo, dilecta mihi, audi verba Iesu Christi, sponsi tui. Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Dilige ergo eum charissima in hac vita, vt ipse te dignetur diligere cum patre in æterna beatitudine. Amen.

De primordiis conuersorum. Sermo. VI.

INchoantibus præmium promittitur, sed perseuerantibus datur sicut scriptum est. Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Tunc enim placet deo nostra conuersatio: quando bonum quod inchoamus vsque in finem produximus. Sicut enim scriptum est. Væ his qui sustinentiam perdiderunt, id est bonum opus non consummauerunt. Sunt multi homines qui ex sola mẽtis deuotione conuertuntur ad deum. Multi etiam coacti plagis conuertũtur ad deum, qui ex deuotione non conuertebãtur, sicut in psalmo legitur. In chamo & freno maxillas eorum constringe qui non approximãt ad te. Omnis conuersus à fletu incipiat peccatorum: & sic transeat ad desiderium cœlestium bonorum. Soror charissima, prius debemus mala quæ fecimus lachrymis lauare, vt tunc munda mẽtis acie ad quod quærimus contemplamur: vt dum antea à nobis plorando de tegitur caligo peccati mundatis cordis oculis aibefacta in- L spiciantur. Necesse est omni conuerso, vt post timorem consurgat ad deum per dilectionem, quasi filius ne semper sub timore iaceat sicut seruus. Nouiter conuersi blandis verbis sunt consolandi, ne si exasperari cœperint: territi ad priora peccata recurrant. Qui enim nouitium suauitate & dulcedine non docet, & castigat: plus nouit exasperare quàm corrigere. Prius corrigendus & castigandus est nouitius à prauo opere: deinde à cogitatione. Omnis noua conuersio, adhuc pristinæ vitæ habet permixtionem. Propterea nequaquam vt la virtus ad oculos hominum debet exire, donec vetus conuersatio funditus ab animo extirpetur. Tunc magis grauari se quisque impulsu viciorum cognoscit quando in seruitium dei accedit. Sic populus Israel grauiori onere ab Aegyptiis premitur, cum per Moysem diuina cognitio aperitur. Vicia enim in hominem ante conuersionem, habent pacem, quando autem expelluntur grauius contra hominem insurgunt. Multi post conuersionem motum libidinis sustinent: quem tamen non ad damnationem tolerant, sed ad probationem sustinent: scilicet vt semper habeant hostem cui resistant pro excutienda inertia: dum tamen non consentiunt. Remissa cõuersio multos in pristinos errores deducit: ac viuẽdi corpore resoluit. Tepidus in conuersione ociosa verba, & vanas cogitationes noxias esse non conspicit, sed cum animus à cor M pore mentis euigilauerit: ea quæ leuia æstimabat: confestim quasi contraria & horrenda pertimescit. Fraus & desidia timenda sunt in omni opere dei. Fraudem deo facimus quãdo non deum, sed nosmetipsos de bono opere nostro laudamus. Desidiam facimus quando per torporem languidi, ea quæ dei sunt operamur. Omnis ars huius seculi strenuos habet amatores, & ad exequendum promptissimos. Quare? Quia præsentem habet remunérationem sui operis. Ars vero diuini timoris, multos habet sectatores, tepidos, languidos, pigritiæ inertia congelatos. Sed hoc proinde fit, quod merces laboris eorum, non in præsenti vita, sed in futura dabitur. Qui nouiter sunt conuersi ad deum, non debent in exterioribus curis prouehi. Nam si implicentur statim quasi arbuscula plantata: & nedum radice præfixa concutiuntur pariter, & arescunt, tamen valet conuersis pro animæ salute mutatio loci. Sæpe tamen dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus. Congruum est enim inde etiam quisque corporaliter recedere, vbi se meminit viciis deseruisse. Soror venerabilis, audi quæ dico. Multi conuertuntur ad deum, non tam mente, quàm corpore: quod nos sine graui gemitu dicere non possumus: habitum religionis habent, sed mentem religiosam non habent. Multi habent religionis animum. Multi enim ad conuersionem veniunt, non tam propter animæ salutem, quàm propter corporis necessitatem, qui non deum colunt, sed ventrem suum de quibus

A quibus apostolus ait: Quorum deus venter est. Non est intẽtio eorum vt digne deo seruiant, sed vt bene comedant & bibant, & vt bene vestiantur, & vt bene sit eis in hoc seculo. Et quia terrena diligunt, cœlestia perdunt. Et sic ait dominus in Euangelio: recipiunt suam mercedem in hoc seculo. Vnde soror dilecta, cauendum nobis est, ne transitoria & terrena plusquam oportet diligamus, ideo psalmista nos admonet, dicens: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Terrena quidem nobis in vsu esse debent: cœlestia vero in desiderio. Terrena debemus expendere, cœlestia desiderare. Etenim quædam admirabilis & magna multitudo dulcedinis, quam abscondit deus his qui diligunt eum. De qua scriptum est: quia oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus diligentibus se. Vnde propheta: Satiabuntur, inquit, cum apparuerit gloria tua. Soror in Christo amabilis, ergo illa satietas sit nostra fœlicitas, Amen.

De conuersione. Sermo VII.

DOminus dicit in Euangelio: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Sed quid est semetipsum abnegare, nisi voluptatibus propriis renunciare? Vt qui superbus erat fit humilis: & iracundus sit mansuetus: & qui luxuriosus, sit castus: & qui erat ebriosus, sit sobrius: & qui erat

B auarus, sit largus. Nam si ita quisque renunciet omnibus quæ possidet, & non renunciet suis prauis moribus, non est Christi discipulus. Qui renunciat suis rebus, sua abnegat. Qui ~~non~~ renunciat suis prauis moribus, semetipsum abnegat. Ea quæ amatores seculi diligunt, serui dei velut aduersa refugiunt. Serui dei plus gaudent aduersitatibus mundi, quàm prosperitatibus delectantur. Soror charissima, ea quę in hoc mundo sunt, seruis dei contraria sunt, vt dum ista aduersa sentiunt, ad cœleste regnum cum summo desiderio suspirẽt. Magna apud deum refulget gratia, quæ huic mundo contemptibilis est. Nam reuera necesse est vt quæ mundus odit, diligãtur à deo. Sancti viri peregrini sunt & hospites in hoc seculo, vnde reprehenditur Petrus, quòd tabernaculum in monte fieri voluerit: quia sanctis in hoc mundo tabernaculum non est, quibus in cœlo patria & domus est. Soror venerabilis cũcta temporalia quasi herbæ marcentes siccantur & transeũt, & ideo æternis rebus quæ nunquam arescunt, recte serui dei ista contemnunt & despiciunt, quia in eis nullam stabilitatem aspiciunt. Sancti viri qui perfectè seculum contemnũt, ita huic mundo moriuntur, vt soli deo viuere delectentur. Et quanto se à conuersione huius seculi subtrahunt, tanto magis oculis mentis præsentiam dei & angelicæ societatis frequentiam contemplantur: quamuis deus in medio hominum

C carnalium vitam electorum protegat, tamen valde rarum est vt homo inter seculi voluptates positus à peccatis sit alienus. Non erit semper securus, qui periculo fuerit proximus. Soror dilecta, bonum est vt homo sit corporaliter remotus à mundo, sed multo est melius vt sit voluntate elongatus à seculo. Ergo ille est perfectus qui mente & corpore à seculo est elongatus. Vnde beatus Iob: Onager cõtemnit ciuitatem. Et seruus dei contemnit secularium hominum societatem. Qui perfecte mundum despiciunt, aduersa vitæ nostrę appetunt, & prospera contemnunt, & dum ab eis vita hæc contẽnitur, cœlestis inueniatur. Lõge quippe à deo est animus, cui hęc miserabilis vita dulcis est. Iste enim quid de cœlestibus concupiscat, vel quid de terrenis despiciat, ignorat. nam sicut scriptum est: Qui apponit scientiam, apponit dolorem. Quãto homo plus potest superna cognoscere quẽ concupiscat, tãto amplius dolere debet de terrenis & transitoriis rebus quibus inuoluitur. Serui dei qui parentum suorum vtilitatem procurant, à dei amore se separant. vnde spiritualis ita prodesse debet suis parentibus: vt dum illis gratiam carnis prestare studet, ipse à spirituali opere, vel proposito non declinet. Soror in Christo dilecta mihi, audi sententiã beati Isidori: Multi canonicorũ, monachorũ, sanctimonialium fœminarum pro amore suorum parẽtum inuoluũtur terrenis curis & phrenesibus & iurgiis, ac negotiis, & temporali salute suorũ parentũ perdunt animas suas: tamen ordinata discretio est, vt quod extraneis misericorditer impenditur, parẽtibus nõ ne- D getur. Dignum est, vt demus parẽtibus nostris, quod mediocriter damus extraneis. Parẽtibus enim carnaliter prestatur, quod extraneis pie impenditur. honesta soror, non debemus odio habere parentes nostros: sed impedimenta eorum qui nos à recto itinere deuiant. Per vaccas Philistæorũ quæ ducebant arcam domini ad terram Israel, intelligimus figuram corum, qui propter deum dereliquerunt seculum. Nam Philistæi sicut iunxerunt vaccas plaustro, vitulosque eorum reduxerunt domi, & super plaustrum imposuerũt arcam testamenti domini: ita iugum Christi leue & suaue impositum est super ceruices seruorum dei. Et sicut vaccæ amore filiorum suorum mugiebant, & tamen non declinabant ad dexterã neque ad sinistram, sed recto tramite incedebant vsque Bethsemas, qui erat in introitu terrę Israel: ita serui dei recto tramite incedere debent, & pro amore parentum suorum, non debent ad dextram, neque ad sinistram declinare à bono opere vel proposito, sed recto itinere vsque ad Bethsemas, id est, vsque ad introitum cœlestis regni peruenire. Et sicut vaccæ pro filiis suis mugiendo pergebant: ita conuenit seruis dei, pro parentibus suis mugire, id est pro eis debent orare, vt bene sit eis: & vt à malo liberentur, atq; in bono confirmentur. Soror in Christo amabilis mihi, sicut superius dixi tibi: non debemus parentes nostros odio habere, sed diligere. Sed sicut ait beatus Augustinus: Si in via dei nobis fuerint contra- E rij, nec sepultura à nobis illis debetur. Tu charissima, egressa es cum Abraham de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui: & venisti in terram quam deus monstrauit tibi, id est in monasterium. Obsecro ergo, vt perseueres in eo bene viuendo, quiescas in sinu eiusdem Abrahæ: hoc est in beata requie, vt post mortem tuam possis requiescere. Tu soror mihi in Christo dilecta, cum Loth egressa es de Sodoma, id est de seculari vita: ideo moneo te ne cũ vxore illius retro respicias: ne, quod absit, in exemplum peruersitatis omnibus hominibus fias. Sed rogo, vt cum Loth in monte, id est in monasterio saluam te facias, & aliis exemplum sanctitatis tribuas. Tu honesta virgo, egressa es cum Iosue de Aegypto: hoc est de seculo, & cum eo moreris in deserto, id est in monasterio, in quo deus manna pluat tibi: hoc est panem cœlestis verbi dat tibi. Ideo soror amantissima in Christo mihi, moneo te: vt perseueres in monasterio sicut cœpisti, & in eo vigilando, orando, psallendo, contra diabolum viriliter pugnando, ad postremum deuictis hostibus cunctis, atque omnibus seculi delectationibus superatis, cum eodem Iosue peruenire possis ad terram promissionis: hoc est ad beatitudinem vitæ cœlestis, atque ibi videre merearis faciem indefessi solis. Amen.

De contemptu mundi. Sermo. VIII. F

SOror charissima, audi dominum Iesum Christum dicentẽ in euãgelio: Omnis qui reliquerit domũ, aut patrẽ, aut matrem, aut fratres, aut sorores, aut filios, aut agros propter nomen meum, cẽtuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. vnde valde bonum est nobis omnia terrena propter nomẽ domini reliquere, vt ab eo possimus cœlestia accipere. Quicũque voluerit esse amicus huius seculi: inimicus dei erit. Igitur soror in Christo amabilis nõ diligamus mũdum, ne inimicum deum habeamus. Facile contemnit omnia qui se quotidie moriturum æstimat, si quotidie mortem nostram ad memoriam reducimus. Libẽter omnia terrena despicimus. Si diem mortis nostræ in mẽte habemus: cito omnia quæ in hoc mũdo sunt despicimus. Interrogatio. O frater mi, libenter propter nomen domini omnia quę in hoc mundo sunt relinquerem, si aliquid haberem: sed quia non habeo aurum, neque argentum, neque diuitias huius mundi, nescio quid relinquam propter nomen domini. Responsio. O sponsa Christi, quàm multũ relinquis: si volutatem habendi dimittis. Multum dimittis, si desideriũ habendi postponis. Multum relinquis, si carnalia desideria deseris. Multum relinquis, si delectationem huius mundi propter deum despicis. Multum dimittis, si cupiditatibus & desideriis terrenis renuncias: & plus amat deus hominum animas, quàm diuitias terrenas. Deus plus diligit mentem mundam

& sanctam

G & ſanctam quàm terrenam ſubſtantiam. Soror venerabilis, regnum dei tantum valet quantum habes. Deus à te non requirit quod tibi nõ dedit. Ergo tu hoc da illi quod ille dedit tibi, ſcilicet mentem ſanctam, caſtam, mundam, pudicam, religioſam, timoratam ac bonis moribus ornatã. Igitur honeſta ſoror regnum dei, tantum valet quãtum es tu. Trade teipſam Chriſto, & cõpara regnũ eius ab illo. Nõ turberis de precio. Preciũ non te turbet. Nõ tibi videatur difficile. Non ſit tibi graue, quoniam Ieſus Chriſtus rex cœlorum ſemetipſum dedit, vt te de poteſtate diaboli liberaret, & deo patri acquireret. Ergo libenter da teipſam illi qui te redemit de manu inimici. Integrã te da illi, quia ille vt te ſaluaret, integrũ ſe tradidit. Dilecta mihi in Chriſto ſoror cõtemne terrenas diuitias, vt acquirere poſſis cœleſtes. Diuitiæ perducunt hominẽ vſque ad periculum corporis & animæ. Diuitiæ perttrahunt hominem vſque ad mortem. Multi propter opes periclitati ſunt, & multi propter diuitias in periculum deuenerũt. Multi exitiabiles ſiunt diuitiæ. Opes multis hominibus generauerunt mortem. Nunquam habent requiem mẽtis, qui curis terrenis ſe implicant. Sollicitudines enim rerum, mentẽ conturbant. Mens occupata in terrenis curis: ſemper eſt in anguſtiis. Venerabilis ſponſa Chriſti, ſi ergo vis eſſe quieta, nihil ex his quæ in ſeculo ſunt quæras. Semper requiem mẽtis habebis, ſi te à mundi cura remoueris. Semper habebis pacem
H mẽtis, ſi te à ſtrepitu terrenarum actionum ſubtraxeris: quia diuitiæ nunquã ſine peccato acquiruntur. Nullus adminiſtrat res terrenas ſine peccato. Valde rarum eſt vt qui diuitias poſſident, ad requiem perueniãt. Qui curis terrenis ſe implicat: ab amore dei ſe ſeparat. Qui defigitur in amore temporalium rerum, in deo nullatenus delectatur. Curæ temporaliũ rerum ab intentione dei auertũt animum. Nemo poteſt ſimul amplecti gloriam dei & gloriã ſeculi. Nemo poteſt diligere ſimul Chriſtum & ſeculum. Difficile eſt ſimul ſeruire cœleſtibus curis & terrenis negociis. Difficile eſt deum ſimul & mundum diligere. Nemo poteſt ſimul perfecte deum & mundum diligere. Vterque autem ſimul æqualiter amari non poteſt. honeſta virgo audi quæ dico: quanuis homo in gloriam ſeculi fulgeat: quanuis purpura & auro veſtitus ſit: quanuis preciоſis veſtimentis indutus ſit: quãuis ſecularibus veſtibus ornatus appareat: quãuis gemmis ac lapidibus decoratus reſplẽdeat: quanuis precioſo habitu redimitus incedat: quãuis ſit multitudine ſeruorum circundatus: quanuis ſit excubantium armis protectus: quanuis ſit innumeris obſequentium cuneis conſtipatus: quanuis agminibus tutus, ſemper eſt in pœna: ſemper eſt in anguſtia: ſemper eſt in luctu: ſemper eſt in periculo: ſemper in ſericis ſtratibus manet: ſed turbatus in lectis aureis iacet, ſed infirmus in lectis argẽteis cubat, ſed fragilis in pluma iacet: tamen fragilis & mortalis eſt. Soror
I amantiſſima in Chriſto mihi, ideo hęc dixi tibi: vt cognoſcas quàm vana eſt gloria huius mundi. Fœlicitas huius mũdi breuis eſt. Modica eſt huius ſeculi gloria. Caduca eſt & fragilis temporalis potentia. Igitur venerabilis virgo vt acquirere poſſis cœleſtes diuitias, contemne terrenas, libenter deſpice terrena vt poſſis peruenire ad cœleſtia bona. Reſpue tranſitoria, vt habere merearis æterna: da parua, vt à deo conſequaris magna. Fuge in terra ſocietatem hominum, vt in cœlo habeas ſocietatem angelorum: ad quem te perducere dignetur ille qui te redemit precioſo ſuo ſanguine. Amen.

De habitu. *Sermo.* IX.

DOminus noſter Ieſus Chriſtus dicit in euangelio: Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt. Mollia dicuntur veſtimẽta, quia mollẽ faciũt animum. Mollibus veſtimentis delectatur regis curia: aſperis vero & humilibus delectatur Chriſti eccleſia. Talia debent eſſe veſtimẽta ſeruorum & ancillarum dei: in quibus nihil poſſit notari nouitatis, nihil vanitatis, nihil ſuperfluitatis, nihil quod pertineat ad ſuperbiam, & ad vanam gloriam. Vnde beatus Hieronymus. Non facit ornatum clericũ tenera veſtis, ſed munditia mentis. Soror chariſſima ergo ornemus noſmetipſos ſpiritualibus ornamentis, ſcilicet charitate, humilitate, manſuetudine, obedientia & patientia. Hæ ſunt veſtimenta quibus placere poterimus Ieſu Chriſto cœ
c e

K ſti ſponſo. Chriſtus inuiſibilis ſponſus non requirit pulchritudinem foris, ſed intus, ſicut ſcriptum eſt in Pſal. Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Igitur ſoror in Chriſto amabilis diuitiæ tuæ boni mores: pulchritudo tua ſit bona vita: chariſſima opto, vt de te dicatur illud quod in canticis canticorum legitur. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. Et iterum, veni de libano coronaberis. Verè beata eſt illa anima quæ Ieſu Chriſto ſponſo cœleſti ſeruit ſine macula. Sic & tu ſoror venerabilis beata eris ſi Ieſu Chriſto ſpõſo tuo ſine macula ſeruieris. Stude, ergo placere Chriſto non preciоſis veſtibus, ſed bonis moribus: nõ pulchritudine carnis, ſed pulchritudine mentis. Stude placere illi: non in facie, ſed in corde. Veſtimenta tua & calciamenta nec nimium ſint preciоſa, nec multum vilia: ſed ex moderato & competenti habitu. ſic enim ait beatus Auguſtinus de ſemetipſo: Fateor, de preciоſa veſte erubeſco. Et iterum: Non decet hanc profeſſionem, non decet hanc admonitionem. Non decet hæc membra, non decet hos canos. Honeſta virgo, veſtis pura circundetur tibi nõ ad pulchritudinem ſed propter corporis neceſſitatem. Vt dũ preciоſis veſtimentis veſtiris, cadas in turpitudinem animæ, quia quanto amplius corpus foras propter vanam gloriã cõponitur atque ornatur, tanto interius anima fœdatur & ſordidatur. Igitur ſoror in Chriſto amabilis profeſſionem tuam habitu & inceſſu demonſtra. Sit in greſſu tuo ſimplicitas: ſit in inceſſu honeſtas. Nihil dedecoris, nihil laſciuiæ, nihil petu L
lantiæ, nihil inſolẽtiæ, nihil leuitatis in inceſſu tuo appareat. Animus enim in corporis geſtu apparet. Geſtus corporis ſignum eſt mẽtis. Corporis geſtu animus proditur, ſoror chariſſima, ergo inceſſus tuus nõ habeat imaginem leuitatis, inceſſus tuus non offendat oculos alterius. Non præbeas de te ſpectaculum. Nõ des aliis locum de te obtrectandi. Soror dilecta munda conſcientiam tuam ab omni malicia vt fœliciter dicatur tibi à Ieſu Chriſto ſponſo cœleſti: Ecce tu pulchra es amica mea: ecce tu pulchra, oculi tui columbarum. Pulchra videlicet propter perfectionem corporis, & mundiciam cogitationis. Ecce tu pulchra es habens mundam & ſimplicem intentionem cordis: quia cuncta bona quæ agis non vt hominibus videaris, ſed vt ſoli deo placeas operaris. Oculos habeas columbarũ, quia tunc immunem cuſtodis ab omni malicia & ſimulatione, atq; fictione. Soror mihi in Chriſto amãtiſſima: ideo hoc dixi, vt plus gaudeas intus in anima de ſanctis virtutibus: quàm foris in corpore de preciоſis veſtibus. Vnde dicit beatus Gregorius. Nemo quippe veſtimenta preciоſa quærit niſi ad inanem gloriam, videlicet vt inde laudetur, & vt honorabilior ęteris appareat. Nemo vult preciоſis veſtibus indui, niſi vbi ab aliis poſſit videri. Ergo pro ſola vana gloria, veſtimentum preciоſum quærit virgo venerabilis. In hoc cognoſcimus quòd ſeculum diligimus, quia preciоſa veſtimenta amamus. Qui ſeculum non diligit, preciоſa veſti- M
menta non quærit. Quando homo gaudet de pulchritudine corporis, mens eius elongatur ab amore creatoris. Quanto amplius in compoſitione corporis lætamur: tanto magis à ſuperno amore diſiungimur. Quanto plus in terrenis & tranſitoriis reb⁹ gaudemus, tanto minus cœleſtia deſideramus. Vere maculam habet in ſe ſanctimonialis fœmina, ſi diligit preciоſa veſtimenta, non eſt ſine macula Chriſti ſponſa ſi amat veſtem preciоſam. Ancilla Chriſti quæ ſeculum perfecte reliquit vilia veſtimenta quærit. Ancilla Chriſti quæ preciоſa veſtimẽta deſiderat, adhuc perfecte ſeculũ non contẽpſit. Nigra veſtis inſinuat humilitatem mentis. Vile veſtimentum denunciat mundi contemptum. Nigredo veli mundiciam & puritatem demonſtrat animi. Nigrum velum caſtitatis & ſanctitatis eſt ſignum. Nunc ergo reuerendiſſima ſoror moneo te vt habitum quem oſtendis ſpecie, impleas opere. Obſecro te vt habitum ordinis bonis ornes moribus. Sanctus eſt habitus, ſanct⁹ ſit animus ſicut ſancta ſunt veſtimẽta, ſic opera tua ſint ſancta: & ſicut ſacratum eſt velum, ſic opus tuum ſit ſanctum. Nõ aliud abſcondas intus, & aliud oſtendas foras. Non ſis aliud in ſecreto & aliud in publico: qualis vis haberi talis eſto: qualis es in facie, talis eſto in operatione: & qualis es in
c vultu, talis eſto in actu. Amen.

De compun-

A *De compunctione.* *Sermo.* X.

COmpunctio cordis, eſt humilitas mentis, veniens de recordatione peccati, & de timore iudicij. Illa compunctio eſt perfecta, qua repellit à ſe omnem delectationem carnalium rerum: & toto ſtudio mẽtis figit intentionem ſuam in contemplatione dei. Duplicem eſſe compunctionem legimus vnam, ſcilicet qua propter deum anima cuiuſque ſerui dei afficitur, id eſt cum ad memoriam reducit mala quæ fecit. Altera vero cum ſuſpiret propter deſiderium æternæ vitæ. Quatuor modis compungitur mẽs iuſti hominis: hoc eſt memoria peccatorum, recordatione futurarum pœnarum, cõſideratione peregrinationis huius vitæ, deſiderio ſuperne patrię quatenus ad eã poſſit cito peruenire. Omnis peccator tunc ſe cognoſcit viſitari à domino, quando cõpungitur ad lachrymas. Nam & Petrus tunc fleuit, quando in eum Chriſtus reſpexit, ſicut ſcriptum eſt. Et conuerſus dominus reſpexit Petrum. Qui ſtatim egreſſus foras, fleuit amare. Vnde etiam pſalmiſta dicit: Reſpexit & cõmota eſt, & contremuit terra. Tunc terra contremiſcit, quando peccator ad lachrymas commouetur. Admoneo igitur te ſoror chariſſima, vt in oratione cum lachrymis ad memoriã reducas peccata tua, quia qui non habet cordis compũctionem vel contritionem, non habet mundam orationem. Soror mihi in Chriſto amabilis, audi exempla ſanctorũ, qui per compun-
B ctionem & lachrymas apud deum obtinuerunt veniam peccatorum ſuorum. Anna mater Samuelis, per compunctionem & lachrymas meruit habere filiũ, inſuper obtinuit apud deum prophetię donum Dauid per compunctionem & lachrymas, obtinuit veniã perpetrati homicidij atque adulterij. Sic enim audiuit per prophetam. Non morieris, quia dominus tranſtulit peccatum tuum. Pater Thobias per compũctionem & lachrymas meruit accipere curationem cæcitatis, & conſolationem paupertatis. Sic enim dixit ei Raphael angelus. Gaudium tibi ſemper ſit, & adiecit: Forti animo eſto, in proximo eſt, vt à deo cureris. Etiam Maria Magdalena per compunctionem, & lachrymas meruit à domino audire: Remittuntur tibi peccata tua. Soror venerabilis, ideo exempla ſanctorum propoſui tibi, vt lachrymę per compũctionem ſuaues ſint tibi: bona compunctio theſaurus eſt deſiderabilis, & inenarrabile gaudium in mente hominis. Anima quæ in oratione habet compunctionem proficit ad ſalutem. Vir fortis non eſt minus laudabilis in luctu, quàm in bello. Quia ergo poſt baptiſmum inquinauimus vitã, baptizemus lachrymis cõſcientiam noſtram. Vbi lachrymę fuerint, ibi accẽditur ſpiritualis ignis qui illuminat ſecreta mentis: lachrymæ pœnitentiũ pro baptiſmate reputantur apud deum. Soror mihi in Chriſto dilecta, ſi compunctionem ſecũdum deum habueris, beata eris.
C Compunctio cordis ſanitas eſt animæ. Compunctio mentis illuminatio eſt animæ, quia tunc anima illuminatur quãdo ad lachrymas compũgitur. Compunctio lachrymarum remiſſio eſt peccatorum, quia tunc peccata dimittuntur quando cũ lachrymis ad memoriam reducuntur. Compunctio ſpiritũ ſanctum reducit ad ſe, quia cum ſpiritus ſanctus mẽte viſitatur: ſtatim homo peccata ſua plorat. Interrogatio. O frater mi, quæſo, dic mihi quæ ſunt cauſæ noſtri doloris, pro quibus in hac vita mortali ploramus, ſcilicet propter peccata noſtra, & propter miſeriam huius mundi: ac propter compaſſionem proximi, & propter dilectionẽ cœleſtis præmij. Propter peccata flebat ille qui dicebat: Lauabo per ſingulas noctes lectũ meum: lachrymis meis ſtratum meũ rigabo. Idem de miſeriis huius mundi gemebat cum dicebat: Heu mihi, quia inquolatus meus prolongatus eſt: habitaui cum habitãtibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Dominus per cõpaſſionem fleuit ſuper Lazarum, & ſuper ciuitatem Hieruſalem dicens: Quia ſi cognouiſſes & tu. Etiã Paulus apoſtolus qui præcepit gaudere cũ gaudentibus, & flere cum flentibus, per compaſſionẽ dolebat dicens: Quis infirmatur & ego nõ infirmor? Cum dilectione cœleſtis præmij plorabant iuſti dicentes illud Pſal. Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dũ recordaremur tui Sion. Vita præſens, mors eſt: quia eſt plena miſeriis quod non eſt in patria, ſed in via: nec eſt in domo, ſed in exilio. In hoc mũdo nõ ſumus in noſtra ciuitate, ſed in pere-

grinatione, ſicut ſcriptum eſt. Non habemus hic manentem D
ciuitatem, ſed futurã inquirimus. Reſponſio. Soror dilecta, ideo moneo te, vt primo lugeas propter peccata tua: deinde propter miſerias huius mũdi, atque compaſſionem proximi, at poſtremum vero propter dilectionem dei ac cœleſtis præmij. Honeſta virgo deprecare deum cum omni deuotione, vt det tibi verã mentis compunctionem, & cordis contritionẽ. Compũctio vnigenitum Chriſtum dei filium facit habere in ſe ſicut dominus ipſe ait: Ego & pater veniemus, & apud eũ qui me diligit manſionem faciemus. Vbi lachrymę abundãt, ibi graues cogitationes non propinquantur: & ſi aliquando appropinquantur, ibi radices nõ habent. Lachrymę apud deũ ſemper nobis dant fiduciã magnam. Soror in Chriſto amabilis mihi, audi vocem Ieſu Chriſti ſponſi tui dicentis: Surge amica mea & veni per dilectionem: iam enim hyems tranſiit, imber abiit, & receſſit, flores apparuerunt in terra, tempus putationis aduenit, vox turturis audita eſt in terra noſtra: hoc eſt vox prædicãtium apoſtolorum in eccleſia. Turtur eſt auis caſtiſſima, quæ in excelſis & in arboribus ſemper nidificare, vel morari ſolet, apoſtolos, vel cæteros doctores ſignificat qui poſſunt dicere: noſtra cõuerſatio in cœlis eſt, quę & gemitum habet pro cantu: & ſignificat ploratum ſanctorum qui ſuos ad lamentum & fletum hortantur dicentes: Miſeri eſtote & lugete. Igitur honeſta virgo, accipe exemplũ huius turturis, & luge propter amorẽ Ieſu Chriſti ſpõſi tui, quouſque eũ videre poſſis, regnantem in ſolio regni ſui. Melius eſt tibi lugere cum amore Ieſu Chriſti, quàm cũ timore inferni. Pulchrę ſunt genæ tuę ſicut turturis, natura turturis eſt, vt ſi per occaſionem perdiderit coniugem, alterum amplius non quęrit. O ſponſa Chriſti aſſimilare & tu huic turturi, & prę-
E ter Ieſum Chriſtum ſponſum tuum, amatorem non quæras alterũ. O ſponſa Chriſti, eſto ſimilis turturi, & luge die ac nocte cum deſiderio Ieſu Chriſti ſponſi tui, quia iam aſcendit ad cœlos, vt aliquando faciem illius videre mereatis in dextera patris. Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis. In genis ſolet eſſe verecundia. Soror venerabilis, genas habes turturis, ſi præ verecundia Ieſu Chriſti ſponſi tui, nihil contra voluntatem illius facis. Genas habes turturis, ſi cum amore & reuerentia Chriſti, ea quæ illi diſplicent poſtponis. Genas habes turturis, ſi præter Chriſtum alterum amicum non diligis. Igitur ſoror chariſſima, indeſinenter peccata tua cum lachrymis laua. Quotidie laua tuas negligentias, per compunctionem & lachrymas. Tranſgreſſiones tui ordinis ſine intermiſſione ablue cũ lachrymis: & per lachrymas, & cõpunctionem acquire tibi tuorum remiſſionẽ peccatorum, per lachrymas & crebra ſuſpiria acquire tibi ęterna gaudia. Plãge iniquitates tuas. Mala ſcelerum tuorũ deplora. Mala quæ egiſti flendo commemora. Mœroris vnda te irriget. Compellat te plangere fluuius lachrymarum. Quæ geſſiſti praue, fletibus dele: quæ illicite cõmiſiſti, lachrymis ablue. Honeſta virgo, ſi peccata non plorauerit in hoc ſeculo, quando dicturus es deo: poſuiſti lachrymas meas in cõſpectu tuo, chariſſima, ſi iniquitates tuas non fleueris in hac mortalitate, quando dices: fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte? Moneo igitur te ſponſa Chriſti, vt in hac mortali vita lugeas peccata tua, vt conſolari merearis in cœleſti patria. Sicut ſcriptum eſt. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Amen.

De triſticia. *Sermo.* XI.

DOminus dicit in euãgelio. Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos: mundus autem gaudebit. Vos autem contriſtabimini, ſed triſticia veſtra vertetur in gaudium. Etiam Salomon ait: Cor gaudens exhilarat faciẽ: ſpiritus vero triſtis deiicitur in mœrorem animæ. Animus gaudẽs facit ætatem floridam: ſpiritus vero triſtis exſiccat oſſa. Fili in bonis non des quietem, & in omni dato non des triſticiam verbi mali. Omnis plaga triſtitia cordis eſt. Iocũditas cordis, eſt vita hominis. Cor prauum dabit triſticiam, & homo ſapiẽs reſiſtet illi: per triſticiam feſtinat mors: triſticia flectit ceruicem cordis. Cor lætum bonam facit valitudinem: viro autem triſti exſiccantur oſſa. etiã
e beatus Athanaſius dicit: Homo triſtis ſemper maliciatur, & contriſtat ſpiritum ſanctum ſibi à deo donatum. Hoc etiam

docet

docet apostolus dicens. Nolite contristari spiritum sanctum qui habitat in vobis, in quo signati estis in die redẽptionis. Vide ergo soror charissima, ne contristes spiritum sanctum qui habitat in te, ne forte derelinquat te. Auferà te dubietatem & animositatem, quia verũque contristat spiritum sanctum. Auferà te tristiciam, quia ipsa est soror dubietatis, & animositatis. Certe tristicia secularis omnium malorum spirituum est pessimorũ, & nocet seruis dei. Tristicia secularis lædit & conterit, atque allidit seruos dei. Spiritus enim sanctus non sustinet tristiciam carnalem. Igitur soror dilecta, indue semper lætitiam spiritualem quę habet gratiã apud deũ. Omnis lætitia spiritualis semper bona est, & bona cogitat: atq; contemnit vanã tristiciam. Si lætitia spiritualis bona nõ esset, nũquam propheta diceret. Lætamini in domino, & exultate iusti: & gloriamini omnes recti corde. Et iterum. Lętabitur iustus in domino, & sperabit in eo: & laudabuntur omnes recti corde. Interrogatio. O frater charissime: si tristicia mala est, & nocet seruis dei: quid est quod ait Salomõ. Cor sapiẽ tũ vbi tristicia est, & cor stultorum vbi est lætitia. Respõsio. Soror venerabilis, hoc quod ait Salomon: Cor sapientũ vbi tristicia est, & cor stultorum vbi est lætitia: non est intelligendum, nisi de spirituali tristicia, & de seculari lætitia. Aclapertius diceret: Cor sapiẽtum vbi tristicia est spiritualis, & cor stultorum vbi est secularis lætitia. Qui secundum deum tristiciam habẽt, sapientes sunt. Qui autem secundũ seculum tristiciam habent, sunt stulti. Vnde dominus in euangelio. Gaudete & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Et Paulus apostolus: Quasi tristes semper gaudentes. Et iterũ: Gaudete in domino, semper iterum dico, gaudete. ergo tristicia spiritualis bona est. Tristicia vero quæ nascitur ex cupiditate tẽporalium rerũ est mala. De tristicia spirituali, scriptum est. Beati qui lugẽt, quoniam ipsi cõsolabuntur. De tristicia autẽ seculari, ait Salomõ. Multos occidit tristicia, & nõ est vtilitas in ea. Iterũ de lętitia spirituali dicitur. Lętetur cor quęrentium dominũ. Et iterũ de lætitia seculari legitur. Væ vobis qui ridetis nunc, quoniã plorabitis & flebitis. Soror charissima, audi etiã, quod beatus Paulus dicit: Tristicia quæ secundum deum est, operatur salutẽ pœnitẽtię. Tristicia vero quę est secundũ seculũ, operatur mortẽ. Oratio hominis qui semper est tristis, nõ habet virtutem, nec potest ascẽdere ad deũ. Vbi tristicia fuerit cooperta spiritui sancto, nõ ibi est acceptabilis oratio, quia infirma est: & nõ potest ascẽdere ad deũ. Igitur soror mihi amabilis, omitte tristiciã, desine tristis esse: tristiciã repelle à te. Noli dare te multæ tristicię, nõ perseueres in tristicia: ne dederis tristiciæ cor tuũ. Tristicia vnũ est ex septẽ principalibus vitiis: & ideo est cauenda ab omnibus seruis dei. Vnde beatus Isidorus: Si bene & pie vixeris, nunquã eris tristis. Bona vita semper habet gaudiũ. Honesta I soror, ergo expelle à te tristiciã: quia sicut tinea comedit vestimẽtum: & sicut vermis rodit lignũ, ita tristicia nocet cordi. Munda ergo cor tuum ab omni tristicia carnali atque seculari, & oratio tua erit acceptabilis apud deum. Igitur soror venerabilis, de recordatione peccatorum tuorum luge: & in amorem Iesu Christi sponsi tui gaude. De memoria præcedẽtium delictorum tuorum plora: & de spe cœlestium bonorum exulta. De transactis culpis & negligentiis tuis dole: & de promissione cœlestis regni lætare. De præteritis tuis delictis cõtristare: & de gaudio æternę retributionis hilarescę. Ad quod te perducere dignetur ille, cui in tuo virgineo corpore iocundum habitaculum præparasti. Amen.

De dilectione dei. Sermo. XII.

DOminus noster Iesus Christus dicit in Euangelio, Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Et Ioannes Apostolus, Nos diligimus deum, quoniam ipse prior dilexit nos. Qui diligit deum, exorabit pro peccatis suis, & continebit se ab illis. Soror charissima dilige deum, & inuoca eum in salute tua, quia dilectio est vita: & odium est mors. Deus non vult se tãtum diligi verbis, sed puro corde & operibus bonis. Deum non diligit, qui præcepta dei contemnit. Mens hominis qui deum diligit, non est in terra, sed in cœlo: quia semper cœlestia desiderat. Moneo te soror charissima, vt diligas deum su K per omnia: quia ipse te elegit ante secula. Plus debemus deũ diligere, q̃ parentes nostros. Quare? quia deus fecit nos & parentes nostros propriis manibus, id est propria virtute. Sicut scriptum est: Ipse fecit nos, & nõ ipsi nos. Maiora tribuit nobis Christus, quam parentes nostri. Et ideo super parẽtes debemus diligere Christum. Stultum est aliquid plusquam deũ amare. qui plus diligit creaturam quam creatorem, peccat. Et qui præponit amorem creaturæ amori creatoris, errat. Ergo super omnia est nobis deus diligendus. Dic obsecro honesta virgo cum amore & dilectione de Christo: dilectus meus mihi & ego illi qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies & inclinentur vmbræ. Sponsa Christi rogo vt apertius dicas: Dilectus meus mihi societur vinculo charitatis & amoris, & ego illi coniungar, & socier vicissitudine mutuæ dilectionis, qui pascitur inter lilia, hoc est delectatur & iocundatur inter candidas & odoriferas virtutes sanctorum, atque inter choros virginum, donec aspiret dies & inclinentur vmbræ: donec nubila transeant præsentis vitæ & appareat dies, hoc est veniat claritas sempiternæ beatitudinis. Soror charissima, iusticia est deum toto corde amare. Illique tota adhæret voluntate qui est summum bonum. Summum bonũ amare, summa est beatitudo. Qui deum amat bonus est, si bonus, ergo & beatus. Quantò homo plus deũ diligit, tantò magis beatus erit. L Dilectio est specialis & propria virtus sanctorũ. Amãtissima mihi in Christo soror, ideo hæc dixi, vt nullus amor seculi te separet ab amore Christi. spõsa Christi etiã rogo, vt aliquid nobis de amore cœlestis sponsi tui dicas. Fasciculus mirrhæ dilectus mihi inter vbera mea cõmorabitur. Dic ergo charissima planius, vt ea quæ dicis intelligamus. Fasciculus mirrhæ dilectus meus mihi inter vbera mea cõmorabitur. Locus cordis est inter vbera: hoc est inter mãmillas: ergo dilectus meus inter vbera mea commorabitur, id est memoria, dilectio, & amor Iesu Christi sponsi mei: semper erit inter mammillas meas, hoc est in corde meo. Et siue in prosperis, siue in aduersis, semper ad memoriam reducam omnia bona quæ mihi tribuit: quia dilexit me, & mortuus est pro me: atque ascẽdit ad cœlos, & vt ad eũ perueniã quotidie vocat me dicẽs: Veni de Libano spõsa, veni coronaberis. Lęua Iesu Christi spõsi mei sub capite meo, id est, donum spiritus sancti requiescat in me in hac præsenti vita: & intellectus sanctarum scripturarum sit in mente mea, vt eum cognoscã & perfecte intelligã: & dextera illius amplexabitur me, hoc est ad æternam beatitudinẽ peruenire faciat. Charissima soror, roga ancillas Christi quæ tecum sunt, & dic eis. Fulcite me floribus: stipate me malis, quia amore Iesu Christi spõsi mei langueo. O vos sanctæ sorores meæ, quæ iam Christum super omnia diligitis, & nihil amori illius pręponitis: fulcite me bonorum vestrorum exẽplis, & qualiter Christum dilectũ meum inuenire valeã ostẽ- M dite, quia pro amore illius cõfirmor. Hic amor dulcis: hic lãguor suauis: hæc infirmitas sancta: hæc dilectio casta: hæc cõiunctio intemerata: hæc copula inuiolata: hæc complexio illibata. O vos sanctę sorores, fulcite me floribus, id est vestrę conuersationis exẽplis: quia præ amore sponsi mei infirmor. Honesta virgo, verè pro amore Iesu Christi spõsi tui, lãgues & infirmaris: si pro amore illius omnia quæ in hoc mundo sunt, contemnis & despicis, verè pro amore Iesu Christi infirma iaces in lecto contemplationis, si Christum super omnia diligis: verè pro amore Christi es infirma, si plus diligis cœlestia quàm terrena. Verè propter amorẽ & dilectionẽ Christi languida iaces in lecto intimæ dilectionis ac suauitatis, si in sanctis operibus es fortis, & in terrenis actibus es debilis. Soror mihi in Christo amabilis, si Christũ ex toto corde tuo dilexeris, & nihil amori illius præposueris, cum eodem Iesu Christo sponso tuo, in cœlesti regno lætaberis. Si Christum in tota mente secuta fueris, & eum tota mẽte dilexeris: absq; vlla dubitatione cum eo in cœlesti patria gaudebis: & eum cum sanctis virginibus quocunque ierit sequeris. Si cũ omni deuotione Christo adhæseris, & ad eum die ac nocte suspiraueris in hoc præsenti seculo, sine dubio cum eo exultabis in cœlesti palatio: atque inter virginum choros cantabis illi dulces hymnos, sicut scriptum est. Qui pascis inter lilia sequentes choreis virginum: sponsas decorans gloria sponsisque

reddens

A reddens præmia. Quocunque pergis, virgines sequuntur, atque laudibus post te canentes curritant, hymnosque dulciter personant. Ideo hoc dixi soror charissima, vt Christum super omnia diligas, & vt nihil amori illius præponas. Obsecro te dilecta soror, vt nullam præter Christum sentias dulcedinẽ: nullum præter Christum quæras amorem, & nullam præter Christum diligas pulchritudinem. Pro amore Christi luge, pro amore Christi plange, donec cum merearis videre in dextera patris sui regnantem, Amen.

De dilectione proximi. Sermo XIII.

SOror charissima, audi quæ dominus Iesus Christus ait discipulis suis: In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem. Omnes fideles discipuli Christi sunt. Vnusquisque illius discipulus est, cuius doctrina sequitur. Ergo qui vult Christi discipulus esse, studeat proximos suos tanquam seipsum diligere. Dilectio proximi malum non operatur. quare? quia plenitudo legis est dilectio. Et Paulus apostolus: Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit vos, & tradidit semetipsum pro vobis. Etiam Ioannes apostolus ait, Qui diligit fratrem suum in lumine, manet, & scandalum nõ est in eo: qui odit fratrem suum, in tenebris est, & nescit quo vadat, quoniam tenebræ obcęcauerũt oculos eius. Si quis di- B xerit, diligo deum, & fratrem suum oderit, mendax est: & veritas in eo non est. Et hoc mandatum habemus à deo, vt qui diligit deum, diligat & fratrem suum: qui non diligit fratrẽ suum quem videt, deum quem non videt, quomodo potest diligere? Etiam Salomon ait: Omni tempore diligit qui amicus est. Et frater in necessitate comprobatur. & beatus Augustinus: Hominem vincis humana felicitate, diabolum vincis inimici dilectione. Tamen soror dilecta, non debet inter seruos dei carnalis dilectio esse, sed spiritualis. Nihil deo specialius virtute dilectionis. Nihil desiderabilius diabolo, quam extinctio charitatis, sanctus amor non habet scandalum. Omnem hominem fidelem iudica tuum esse fratrem. Memento quòd vnus artifex condidit nos. Verus amor non habet amaritudinem scandali. Soror venerabilis in proximi dilectione cognosces quomodo debeas peruenire ad dilectionem dei. Sicut dilectio mentem eleuat, ita malitia demergit. Nec deũ vere sine proximo poteris diligere, nec proximum sine deo. Veram charitatem tenes si & amicum diligis in deo: & inimicum diligis propter deum. quantum fueris larga in dilectione proximi: tantum eris alta in congregatione dei. Si in veritate diligis proximum tuum, in tranquillitate est cor tuum. Il- le verò qui proximum suum habet odio, circundatus est tenebris: & tædio diligẽdo proximum purgas oculum mentis ad videndum deum. Tamen reuerendissima soror moneo te, C vt nullum hominẽ carnaliter diligas. Vnde beatus Isidorus: Multum in terra demersus est qui diligit hominem moriturum plusquam oportet carnaliter. Cum deo manere nõ possumus, si in hoc seculo vnanimes esse volumus. amicus in necessitate comprobatur. Si præcepta dei volumus custodire, sicut nosmetipsos debemus proximos nostros diligere: quia si sine dissimulatione diligit homo fratrem, cito placat deũ patrẽ: qui diligit proximum non potest facere homicidium, non adulterium, non furtum, non periurium, nõ falsum testimonium, non rapinam, non inuidere, non litigare. Igitur honesta virgo dilectionem dei & proximi, in qua tota lex pendet & prophetæ, semper meditemur, & opere perficiamus. Sed si proximus noster patitur aliquam tribulationẽ, aut infirmitatem, aut damnum, aut in carcerẽ mittitur. Si dolemus pro illo in corpore ecclesiæ sumus: si autem non dolemus, iam à corpore ecclesiæ præcisi sumus. charitas quæ colligit & viuificat omnia membra ecclesiæ, si nos viderit de ruina proximi gaudere, statim nos præscindit à corpore. Tam diu dolet membrum, quamdiu in corpore continetur. Si autem membrum præcisum fuerit à corpore, nec sentire poterit, nec dolere. Si manus aut pes, aut aliquod membrum præcisum fuerit à corpore, si totum corpus tũc in multis partibus diuidatur, aut in ignem mittatur: manus illa iam nõ sentit, quia iam diuisa est à corpore. Talis est omnis Christianus, qui de alterius damno aut tribulatione, aut angustia, aut necessitate non dolet. Sed quod peius est gaudet, quia iã alienus est à corpore ecclesiæ. Nos vero honesta virgo, si veram & perfectã charitatem volumus custodire, diligamus bene omnes homines fideles, sicut nosmetipsos studeamus diligere, vt quia Christus est caput nostrũ, mereamur mẽbra illius esse: vt cũ Christus apparuerit qui est gloria nostra: nos per concordiã charitatis, & per dilectionem dei & proximi, cum ipso possimus apparere in gloria. Tũc vero amicus amatur, si nõ pro se, sed pro deo amatur. Vnde beatus Isidorus. Qui intemperanter amat amicũ: magis amat illũ pro se, quàm prõ deo. Tũc quisq; bonitati atq; diuinę iustitię fit cõtrarius, quãdo despicit amicum aliqua aduersitate percussum. Vera amicitia nulla occasione excluditur: nullo tẽpore deletur, sed vbicunq; se verterit tempus, illa firma est. Pauci sunt amici, qui vsq; ad finem sint chari. Illa est vera amicitia, quę nihil ex rebus amici quærit nisi solam beniuolentiã, scilicet vt gratis amet amantẽ se. Igitur soror amabilis in Christo, moneo te, vt diligas amicos tuos in deo, hoc est in bono. Dilige etiã inimicos tuos propter deum, sicut scriptum est: Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos. Et iterum. Si furierit inimicus tuus, ciba illũ: si sitit, potum da illi. Et iterũ. Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere. Dilectio, est soror charitatis. Charitas nunquã fuit sine dilectione: nec dilectio sine charitate. Honesta virgo, ergo necessaria est nobis dilectio, in qua tantæ virtutes consistunt: & de qua tanta E bona nascuntur. Dilectio habet duas alas. Ala dextera, est dilectio, dei: sinistra ala, est dilectio proximi. Nullus hominum cum vna ala poterit volare ad cœlum. Quare? Quia nec sola dilectio dei sine dilectione proximi, nec sola dilectio proximi sine dilectione dei valet ad consequendam æternam beatitudinem. Virgo prudens, sume tibi has duas alas, videlicet dilectionem dei & proximi, vt libere possis volare, bona operando: & peruenire ad patriam cœlestis regni. Amen.

De compassione. Sermo. XIIII.

SOror charissima, audi quid dominus noster Iesus Christus dicat: Omnia bona quæ vultis vt faciant vobis homines, vos facite illis. Hęc est enim lex & prophetę. Et Paulus ait: Gaudete cum gaudẽtibus, flete cũ flentibus. Et iterũ. Suscipite infirmos: patientes estote ad omnes. Et Salomon ait: Qui despicit proximũ suũ, peccat. Fidem posside cũ proximo tuo in paupertate illius, vt & in bonis eius læteris. In tẽpore tribulationis permane proximo tuo fidelis, vt in hæreditate illius sis cohæres. Qui cauet proximo suo à fouea, cadet in illã: & qui parat lacũ proximo suo peribit in illo. Vnde psalmista: Lacum aperuit & effodit eum: & incidit in foueã quam fecit. Perfecte proximum non diligit, qui illum in necessitate nõ succurrit: quanto amplius per compassionem proximis nostris in necessitate succurri- F mus: tanto amplius creatori nostro appropinquamus. Sic debemus habere curam nostri, vt non negligamus curam proximi. Igitur soror dilecta, quod non vis tibi accedere, nec proximo tuo cupias euenire. Condole alienis calamitatibus. Saucia te fletibus in alienis mœroribus. In tribulatione alterius & tu esto tristis: cum infirmis, esto infirma. Sic alienos mœrores tanquam tuos luge: cum plangẽtibus, plange: cum lugentibus, luge: cum flentibus, fle: cum plorantibus, plora: talis esto aliis, quales optas circa te esse alios. Quod non vis pati: non facias alteri: non facias alteri mala: ne tu patiaris similia. Ita clemens esto in alienis delictis sicut in tuis, vt non aliter te, & aliter alios penses. Si ceciderit inimicus tuus, noli gratulari in ruina aduersarij: noli extolli: non læteris super inimici interitum, ne forte & tibi superueniat malum. Non extollaris de casu inimici, ne forte conuertat deus iram suam in te. Qui enim gaudet de casu inimici, cito veniet super eum malum. Sit igitur humanus affectus erga miserum: fit erga pauperem dolor cõpassionis: fit erga dilectum amor miserationis: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Non despicias pauperes: non contemnas egenos: non vilipendas pupillos: nullus à te tristitiam habeat: nemo à te confusus abscedat. Visita infirmos: consolare pusillanimes, vt tu à domino consolari merearis in æterna beatitudine. Amen.

De misericordia. Sermo.XV.

Oror chariſſima,audi Ieſum Chriſtũ in euangelio dicentẽ:Beati miſericordes,quoniã ipſi miſericordiam conſequentur.Et iterũ.Eſtote miſericordes, quia & pater veſter cœleſtis miſericors eſt.Et Paulus apoſtolus: Eſtote autẽ inuicem benigni & miſericordes, & induite vos ſicut electi dei , & ſancti in ſancta miſericordia.Pietas autem ad omnia vtilis eſt. Et Salomon ait:Facere miſericordiam & iudicium , magis placet deo quàm ſacrificium.Miſericordia facit locum vnicuique ſecundum meritũ operum ſuorum. Miſeratio hominis circa ſe, & circa proximum ſuum.Miſericordia autem domini ſuper omnem carnẽ. Ille offert ſacrificiũ,qui facit miſericordiã.Miſericordia autẽ domini à cõpatiendo alienæ miſeriæ,vocabulũ ſortita eſt. Qui in altero miſericors nõ fuerit,miſericordiã dei inuenire nõ poterit.Soror dilecta mihi in Chriſto, miſericordia & veritas te præcedant.Miſericordiam nunquam deſeras. Benefacies animæ tuæ ſi miſericors fueris. Qui alteri miſeretur, miſericordiã à domino cõſequetur.Soror,ſoror venerabilis, quod habes,habeto ad miſericordiã.Prębe miſericordiã ſine murmure.Tale erit opus tuum,qualis fuerit intentio tua.Nõ eſt miſericordia,vbi non eſt beniuolẽtia.Bonum quod facis, propter miſericordiã fac,non propter vanam gloriam:nihil facias propter laudem,ſed propter æternam remunerationẽ: H nihil facias propter tẽporalem opinionem, ſed propter æternam mercedem: nihil facias propter famam; ſed propter vitam æternam. Ad quem te perducere dignetur omnipotens deus,reuerendiſſima ſoror. Amen.

De exemplis ſanctorum. Sermo.XVI.

AD conuerſionem vel emendationem fidelium,multum exempla ſanctorũ proſunt. Soror chariſſima, ideo ſcribuntur caſus & reparationes ſanctorum, vt miſeri propter multitudinẽ peccatorũ nõ deſperemus,ſed per pœnitentiam reſurgẽdi,etiam poſt lapſum ſpem habeamus,vt nullus poſt peccatũ de bonitate dei deſperet,dum cõſpicit etiam poſt ruinam reparationem fuiſſe ſanctorum. Propterea poſuit deus virtutes ſanctorum ad exemplum noſtrum, vt per veſtigia ipſorum peruenire poſſimus ad regna cœlorum,vel ſi eos ad bene operandum ſequi noluerimus in pœnis, inexcuſabiles ſumus. Sancti dei homines quandiu fuerũt in hoc ſeculo nõ ceſſauerunt currere in bonis operibus,ſcilicet in ieiunijs, in vigilijs,in eleemoſynis,in caſtitate,in cõtinentia,in lõganimitate,in patientia,in ſuauitate,in orationibus,in perſecutionibus,in beniuolẽtia,in fame & ſiti, in frigore & nuditate, & in laboribus multis pro Chriſti nomine.Sãcti homines deſpexerũt præſentẽ mundũ, vt æternũ regnum acquirerẽt:nõ acceperũt hic promiſſiones, I vel diuitias miſerabiles huius ſeculi,quę perdacunt homines malẽ eis vtẽtes ad tormẽta inferni,ſed hanc patriã tota intẽtione relinquẽtes ad cœleſtẽ Hieruſalem leuauerunt oculos ſuos homines ſancti:vitauerunt peccatũ in verbo,in facto,in cogitatione,in viſu,in auditu,in motu,in oculis, in manibus, in ira,in pedibus,in rixa,in furore,in diſſenſione,in vana gloria,in ſuperbia,in elatione,in cupiditate,in gula,in ſõnolẽtia, in fornicatione,in violentia.Cuſtodiẽtes corpora ſua & animas ſuas,duob⁹ modis ieiunauerũt, ſcilicet à vitiis & actib⁹. Bona eſt abſtinẽtia ciborũ,ſed multo eſt melior abſtinentia vitiorũ. Vnde eccleſia de ſuis mẽbris,id eſt de eiſdem ſanctis patrib⁹ dicit:Manus meę ſtillauerunt mirrhã.quid per manus niſi operationes ſanctorum intelligimus: & quid per mirrhã niſi mortificatio carnis,& mortificatio vitiorũ accipitur? Manus eccleſiæ ſancti homines ſunt bona operãtes,de quibus dicit:Operatę ſunt iuſtitiã Manus ergo eccleſiæ mirrhã bonorum operũ ſtillãt,quia nobis exẽpla bene viuendi demõſtrãt, & vt vitia carnis noſtræ mortificemus,prędicãt.Vnde quidã eorum dixit: Si enim ſecundũ carnẽ vixeritis,moriemini.Et iterũ: Mortificate mẽbra veſtra quę ſunt ſuper terrã.Et iterũ eccleſia dicit:Digiti mei mirrha probatiſſima:Tunc verè eſt mirrha probatiſſima,quãdo perfecte caro mortificatur,& vitia atq; peccata extinguũtur.Igitur ſoror in Chriſto dilecta, ſi ſocietatẽ habere cupimus,neceſſe eſt vt exẽpla ſanctorum ſequamur.Si peccamus,iam de peccato nullam excuſationem habemus. Quare? Quia & lex dei quotidie nos admonet vt K bene viuamus, & exẽpla ſanctorum patrũ ſemper inuitãt ad bene operandũ,ſed & ſi aliquãdo ſecuti ſumus exẽpla malorum hominũ,cur non ſequimur exẽpla ſanctorum patrũ?Et ſi apti fuerimus ad imitandũ malos in malum: cur pigri ſumus ad imitandũ bonos in bonum?Soror venerabilis,ergo deprecemur deum, vt virtutes ſanctæ quas ſuis ſanctis præparauit ad coronã, nobis nõ ſint ad pœnã neq; ad damnationẽ,ſed ad profectũ & ſalutem.Sine dubitatione credimus,quia ſi exempla ſanctorũ ſecuti fuerimus poſt hanc vitã,cũ eis in cœlo regnabimus: quãto amplius vitã ſanctorũ patrũ legimus ſi exẽpla eorum ſequi nolumus: & tãto amplius culpabiles ſumus. Nunc honeſta virgo,omnipotentẽ deum deprecor,vt det tibi has virtutes ſanctorum patrũ,ſcilicet humilitatẽ Chriſti, deuotionem Petri,charitatem Iohãnis,obedientiã Abrahæ, patientiam Iſaac,tolerantiam Iacob,caſtitatem Ioſeph,manſuetudinem Moyſi, cõſtantiam Ioſue, benignitatẽ Samuelis, miſericordiam Dauid,abſtinentiã Danielis, & cætera digna facta priorum ſanctorum,vt poſt hãc mortalem vitã peruenire poſſis ad ſocietatem eorum. Virgo Chriſti quotidie cõſidera quo moderamine, qua intentione, vel qua cõpunctione homines Chriſti placuere deo . Vnde in perſona Chriſti in Cãticis cãticorũ eccleſię dicitur:Quàm pulchri ſunt greſſus tui,in calciamentis filia principis.Chriſtus per potentiã diuinitatis princeps eſt omniũ creaturarum: & ideo ſancta eccle- L ſia filia principis dicitur,quia per prædicationem Chriſti in nouam vitã regeneratur.Quæ ſunt autẽ calciamenta eccleſię niſi exẽpla ſanctorum patrũ quibus in via huius ſeculi munitur,vt per omnes tribulationes calciamẽta ambulẽt.Soror in Chriſto amabilis,& nos ſpiritualiter pedes calciamus,quãdo à ſanctis patribus exẽpla bene viuẽdi ſumamus,vt ad ſimilitudinẽ eorũ tentationes huius mũdi vincamus.Iterũ in eiſdẽ cãticis ſpõſus eccleſiæ,ſcilicet Chriſtus loquitur dicẽs: Deſcẽdi in ortũ,vt viderẽ poma conualliũ & inſpicerẽ ſi floruiſſent vineæ:ſi germinaſſent mala punica.Vineæ floręt quãdo in eccleſiis filij recẽter in fide generãtur, & ad ſanctã cõuerſationem quaſi ad ſoliditatẽ bonorũ operũ præparãtur. Mala punica germinãt quãdo perfecti homines per exẽpla bonorum operũ ſuos proximos ædificãt,& in nouitate ſanctæ cõuerſationis per prędicationẽ ſuã,& per oſtẽſionẽ bonę vitę in ſanctis operibus renouãt.Vnde moneo te,in Chriſto ſpiritualis amica,vt des bonũ exemplũ de te omnibus hominibus in omni tua vita.Venerabilis virgo,deſidero vt luceas omnib⁹ ancillis dei,quę tecũ ſunt in monaſterio bene viuẽdo:quia ſicut ait beatus Gregorius:Qui aliis ſuã bonã vitã abſcõdũt,in ſemetipſis accenſi ſunt,ſed aliis in exemplum luminis nõ ſunt: illi vero qui exempla virtutũ,& per vitã ſanctitatis, atq; per verbũ prędicationis aliis lumen demõſtrẽt,lãpades ardentes ſunt,quia aliis viã ſalutis oſtendũt.Vnde dominus dicit:Lux veſtra luceat corã hominibus,vt videãt opera veſtra bona, & M glorificent patrem veſtrũ qui in cœlis eſt,quia videlicet ſoli deo eſt reddẽda omnis gloria. Chriſti virgo te moneo tamẽ, vt ita ſit opus tuũ in publico quatenus intẽtio tua maneat in occulto.Igitur amãtiſſima mihi in Chriſto ſoror, ſicut ſuperius dixi tibi,in omnibus actionibus tuis,in omni opere tuo, in omni cõuerſatione tua imitare ſanctos:ęmulare iuſtos:habeto ante oculos tuos exempla ſanctorũ,exẽpla iuſtorũ imitãdo cõſidera.Exempla iuſtorũ præpone tibi patrũ,exempla ſint tibi imitamenta diſciplinæ.Intende virtutem ſanctorum ad bene operandum, intende ad bene viuendum: documenta ſanctorum nulla infamia ſcandalizent vitam tuam:nulla opinio aduerſa te contriſtet.Diſce flagrare bono præconio:habeto teſtimonium bonum: cuſtodi tuam famam bonam : tua bona fama nullis fœtoribus obſcuretur: tua bona fama nullis opprobriis laceretur.Amen.

De contentione. Sermo.XVII.

PAulus apoſtolus ait : Cum enim ſunt inter vos zelus & contentio,nõne ſecundũ hominẽ ambulatis, & carnales eſtis?Et Salomõ ait:Inter ſuperbos ſem per ſunt iurgia,ſemper malus iurgia quærit: angelus malus mittitur cõtra eũ.qui per loca periculoſa vadit,citò cadit:ſic ille qui quotidie cum proximis ſuis cõtendit,citò in ſcãdalum cadit. Viri mites ſemper deſpiciunt lites, qui quotidie

A tidie contendunt & rixãtur,à paucis hominibus amãtur.præterea pax & cõcordia omnibus hominibus amãtur, propterea pax & concordia omnibus hominibus ſunt neceſſaria. Soror chariſſima audi beatũ Auguſt.dicentẽ:O q̃ reprehenſibiles eſſe poſſemus,ſi nõ tam diligenter noſtra vitia emendaremus,quanto ſtudio aliena reprehendimus.Sed ſi nos bene cõſideramus,multa in nos reprehendere poſſumus. Volo quòd cognoſcas quia nihil eſt turpius quàm lites inter religioſos, qui debent per cõcordiam & dilectionẽ lucere in mundo ſicut luminaria in cœlo. Cõtentiones & inuidia & detractione ſolent euenire atq; oriri.Sed ſi detractio & iurgia ſunt in claũſtro:vbi eſt taciturnitas regularis, vbi ſanctitas religionis,vbi ſilentiũ ordinis,vbi religioſitas monaſterij,vbi vinculum charitatis, vbi pax vnitatis, vbi concordia fraternitatis, vbi amor ſocialis.heu prohdolor periit taciturnitas regularis,ablata eſt ſanctitas religionis,defecit ſilẽtium ordinis,ad nihilũ deuenit religioſitas monaſterij,annullata charitas fraternitatis.Sed ſi illi qui in pace debent viuere,incipiunt contendere, litigare,detrahere, vbi eſt vita tranquilla , vbi vita quieta,vbi vita pacifica , vbi vita honeſta , vbi vita modeſta, vbi vita caſta, vbi vita cõtemplatiua,vbi angelica.Certe non poteſt ibi eſſe pax integra, vbi regnat detrahens lingua , vbi regnant rixæ & contentiones,non poteſt eſſe perfecta religio. Vide ergo ſoror dilecta,ne per lites & cõtentiones perdas labores.Caue ne dies tuos perdas per detractiones & ri- B xas. Attẽde tibi diligenter,ne per iurgia & contẽtiones perdas cœleſtes promiſſiones. Eſto ſolicita , ne per ſtulta verba perdas gaudia æterna.Igitur linguã tuam refręna,& eris religioſa,quia ſi eam nõ refrenaueris,religioſa nõ eris.Sed ſi forſitan mihi nõ credis,audi Iacobum apoſtolũ dicentẽ : Si quis putat ſe religioſum eſſe nõ refrænans linguã ſuã,ſed ſeducẽs cor ſuum,huius vana eſt religio. Lingua modicũ eſt membrũ in corpore hominis,ſed tamẽ ſi refrenata nõ fuerit,totũ corpus maculat & corrũpit.Nã ſicut modicum fermẽtum corrũpit totã maſſam,& ſicut parua ſcintilla ignis magnã ſyluã incendit: ita lingua ſine fræno dominos & præpoſitos æquales & ſocios,ſubiectos & paruulos omnes ſcãdalizat,& ad iracũdiã prouocat.lingua contentioſa ſi frenum nõ habeat,nullus homo cum ea in pace viuere poterit . Rixoſa lingua veneno eſt plena,quæ ſi non fuerit caſtigata, omnes ſocios ſuos perducet ad ſcandala.Soror venerabilis,ergo bonum eſt tibi vt prohibeas linguam tuã à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Conſidera vnde veniſti, & ad quid veniſti. De mundo exiſti,& ad caſtra dei , hoc eſt ad monaſterium fugiſti : diuitias ſeculi poſtpoſuiſti , & ad cœleſtes diuitias promerendas veniſti.Et ideo paupertatem elegiſti:gratis paupertatem elegiſti. Et ideo obliuioni debes tradere omnia quæ propter deum reliquiſti.Caue ergo ne velis aliis te præferre, quantò C maior es:tantò te humilia in omnibus . dimitte conuenticulum conſpirationis & detractionis. Fuge murmurationes & ſuſurrationes: ſuſurrationes non audias. Murmurationibus aurem tuam non præbeas,ſepara aures à detrahentibus quaſi à ſerpentibus.Fuge detrahentes,quaſi ſerpentes:detrahentes infundunt venenum mortiferum in auribus ſe audientiũ. qui detrahit & qui detrahentem libenter audit,vterque peccat. Non ſolum ille qui detrahit peccat , ſed ille qui voluntarie detrahentem audit. Honeſta virgo, audi ea quæ dicit perfectus vir in Chriſto.Non ſedi cum conſilio vanitatis , & cum iniqua gerentibus non introibo . Tu ergo cum conſilio vanitatis non ſedeas , & cum mala loquentibus non commiſcearis , non contendas in vlla cauſa:in nulla cauſa decertare ſtudeas. Contentio lites parit. Contentio pacem cordis extinguit. Contentio rixas gignit. Contentio iurgia ſeminat. Contentio faces odiorum accendit. Contentio concordiam rumpit.Contentio cõturbat oculum mentis, ſicut ait Dauid: Turbatus eſt à furore oculus meus. Igitur amabilis in Chriſto ſoror,moneo te, vt in illa cauſa contendas. Non contendas pro cibo,neque pro potu,neque pro veſtimento. Sed accipe de manibus præpoſitarum tuarum ea quæ tibi dederint ſine murmuratione : quid à præpoſitis tuis tibi fuerit miniſtratum ſine murmuratione accipe . Si ſoror tua meliora veſtimenta accepit quàm tu accepiſti,non ſit tibi curæ. Si præpoſita tua dederit tibi vitæ veſtimentum,& ſorori tuæ dederit precioſum, de hoc non murmures. Si meliora veſtimenta D ſororibus tuis fuerint,& tu acceperis viliora,ſuper hoc non contendas. In nulla temporali cauſa eligas meliora. In tranſitoriis rebus meliora non quæras . In rebus mundi meliora non concupiſcas.Quare?Quia non veniſti ad diuitias,ſed ad paupertatem.Non veniſti ad monaſterium vt diuitias terrenas habeas,ſed vt virtutes ſpirituales acquiras . Non veniſti ad claũſtra,vt in veſtimentis precioſis reſplendeas, ſed vt in ſimplicitate deo ſeruias.Non veniſti ad ordinem,vt ante oculos hominum in veſtibus glorioſa appareas,ſed vt per humilitatem deo placeas.Non veniſti ad ſanctam congregationẽ, vt voluntatem tuam compleas, ſed vt voluntati alienæ obedias:& pro deo omnia terrena deſpicias.Alioquin melius tibi fuerat in domo patris tui remanere, quàm in monaſterio precioſa veſtimenta quærere.Melius tibi fuerat in domo parentum tuorum habere ſolacium,quàm inter ancillas dei pro terrenis & tranſitoriis rebus mouere ſcandalum. Melius tibi fuerat in terra tua commorari, quàm in domo dei pro temporalibus rebus contẽdere,aut litigare,aut murmurare.Igitur chariſſima, ſicut ſuperius dixi tibi : in nulla cauſa decertare ſtudeas,niſi vt ſoli deo placeas.Amen.

De diſciplina. Sermo.XVIII.

SApientiſſimus Salomon ait:Audi fili mi,diſciplinã E patris tui:& ne dimittas legem matris tuę,vt addatur gratia capiti tuo,& torques collo tuo.Tene diſciplinã,& ne dimittas eam. Cuſtodi illã,quia ipſa eſt mater tua. Accipe diſciplinã,& noli abiicere eã. Qui odit caſtigationes,ſtultus eſt.Qui increpationes relinquit, multũ errat.Qui diſciplinam deſpicit,peccat. Qui cuſtodierit diſciplinam,inueniet vitam.Qui vero diſciplinam noluerit cuſtodire,inueniet mortẽ.Egeſtas & ignominia erit illi,qui deſerit diſciplinam. Qui aquieſcit caſtigãti,gloriabitur. Stultus irridet diſciplinã patris ſui.Qui autem cuſtodit increpationes,ſapiẽs eſt.Plus proficit caſtigatio linguę apud prudentẽ, quàm centum plagę apud ſtultũ. Vir ſapiens & diſciplinatus, nõ murmurabit aduerſus eũ qui caſtigat illũ. Tamen caſtigatio debet eſſe moderata:vnde beatus Ambroſius.Leuiter caſtigatus exhibet reuerẽtiam caſtigãti,qui vero crudeliter caſtigatur vel increpatur,nec increpationẽ ſuſcipit,nec ſalutẽ. Blanda pietate ſunt portãdi,qui ꝓ ſua infirmitate nõ poſſunt increpari:pro diuerſitate peccantiũ,alij portandi ſunt:alij caſtigandi,quia modus diuerſus eſt peccatorũ.Prælati eccleſiæ portare debẽt ſubditos ſuos quos corrigũt,& corrigẽre quos portãt. Hinc Salomõ in baſibus tẽpli domini imaginẽ leonis & bouis , & cherubin opere ſculptorio fecit pingere. Quid aliud deſignãt baſes in tẽplo, niſi prælatos in eccleſia? Quicunq; ſolicitudinẽ regiminis ſuſcipiũt tanquã baſes,portant onus ſuppoſitum. Cherubin,plenitudo ſciẽtię interpretatur. In baſibus cherubin cherubin mõſtratur,quia prælati eccleſię pleni debẽt eſſe cœleſtis ſciẽtiæ.Per leonẽ terror ſeueritatis figuratur.Per bouem verò patiẽtia manſuetudinis oſtẽditur. Itaq; in baſibus neq; leones ſine bobus, neq; boues ſine leonibus exprimũtur:quia prælati eccleſiæ aliquãdo rigide,aliquãdo cũ dulcedine,aliquãdo cũ aſperitate,aliquãdo verbis, aliquãdo flagellis debẽt ſubiectos ſuos corrigere,quia ille q blandis verbis caſtigatus nõ corrigitur: neceſſe eſt vt acrius corrigatur vel arguatur.Cũ dolore enim abſcõdẽda ſunt vulnera quæ leuiter ſanari non poſſunt.Qui ſecreto admonitus de peccato corrigi negligit,publice eſt arguendus:vt vulnus quod occulte ſanari nequit,manifeſte debeat emẽdari.palam ſunt arguendi,qui palã nocent.Vt dũ aperta obiurgatione ſanantur,hi qui eos imitando deliquerunt:corrigãtur,vt dum vnus corripitur,cæteri emẽdentur.Melius eſt,vt pro multorũ ſaluatione vnus cõdemnetur,quàm per vnius licentiã multi periclitẽtur.Etiã beatus Gregorius ait:Sunt multi qui verba increpationis audiũt,& ad pœnitẽtiam redire cõtemnunt. Vnuſquiſq; audiat de regno dei,quod diligat. Audiat de inferno quid timeat,vt ſi per amorem ad regnũ non venit: ſaltem per timorem veniat.Verba ſunt Iſidori.Iuſti benigne ſuſcipiunt caſtigationem,quando de ſuis culpis arguuntur.Soror chariſſima , diſciplina eſt emendatrix , quæ non eſt vili- F

G pendenda: & ideo debemus prælatos noſtros diligere, & verba eorum benigne ſuſcipere, qui per increpationes & caſtigationes ſuas auferunt à nobis proprias volũtates, & mundi cupiditates. Vnde in Canticis canticorum de eiſdem prælatis. Eccleſia vel quælibet fidelis anima dicit: Inuenerũt me cuſtodes qui cuſtodiunt ciuitatem: percuſſerunt me, & vulnerauerunt me: tulerunt mihi pallium meum cuſtodes murorum. Per cuſtodes ciuitatis intelligimus prælatos, qui ſtatum ſanctæ eccleſiæ cuſtodiunt: qui etiam animam fidelem inueniunt: eamq; ſuis prædicationibus & exhortationibus, atque minis percutiunt, & amore charitatis Chriſti vulnerãtur: nec ſolum hoc ſufficit eis, ſed etiã pallium ei tollunt, id eſt, omnẽ terrenam delectationem, atque ſubſtãtiam temporalem ab ea auferunt, & eam nudam peccatis ac ſpoliatam diuitiis ad regnum cœlorum tranſmittunt. Igitur ſoror mihi in Chriſto dilecta, valde dignum eſt, vt prælatos noſtros quaſi patres diligamus, vt ab eis diſciplinam noſtræ ſalutis libenter ſuſcipiamus, ſecundum conſilium Dauid dicentis: Apprehendite diſciplinam, nequando iraſcatur dominus, & pereatis de via iuſta. Ergo ſi de via iuſta nolumus perire, neceſſe eſt nos diſciplinam ſuſcipere. Si ille qui diſciplinã non ſuſcipit, de via iuſta peribit: proculdubio de via iuſta confirmatus erit, qui diſciplinam ſuſcipit. Nunc ergo ſoror venerabilis, moneo te, vt libenter ſuſcipias diſciplinam, vt ab ira dei libereris, &
H in via iuſta confirmeris. Multas age gratias illi qui caſtigauerit te, illi qui increpauerit te gratias repẽde. Si abbatiſſa, vel prioriſſa pro ſalute tua increpauerit te, non contriſteris: cum abbatiſſa vel prioriſſa monſtrauerit tibi viam ſalutis tuæ, ſuſcipe doctrinam illius gratis. quando aliquis mõſtrauerit tibi cauſam tuæ ſalutis, tu non ſis rebellis. Dilige eas quæ te reprehẽdunt de tuis tranſgreſſionibus. Ama eas quę te caſtigauerunt de tuis negligentiis: quaſi alacres dilige eas quę te reprehendunt de tuis tranſgreſſionibus: caſtigantibus iniuriam non reſpondeas. Increpantibus te contumeliam non dicas: mala pro bonis non reddas. Aduerſus bona conſilia, non reſpondeas iurgia. Aduerſus bona verba, non reſpondeas mala. Quare? Quia qui diligit diſciplinam, diligit ſapientiam. Ergo & tu ſi diſciplinam dilexeris, ſapiens eris. Prudens eris, ſi increpationes patienter ſuſtinueris: ſapiens eris, ſi humiliter caſtigationes portaueris. Honeſta virgo, ideo à domino, & à prælatis noſtris in hac vita corripimur, vt non cum hoc mũdo damnemur. Multo melius eſt nobis in hac vita à prælatis noſtris pro negligentiis corripi, quàm in futura vita damnari. Melius eſt nobis in hoc ſeculo à præpoſitis noſtris pro tranſgreſſionibus & culpis caſtigari, quàm in futuro ſeculo puniri. Amabilis mihi in Chriſto ſoror, melius eſt tibi manu abbatiſſæ flagellis cædi, quàm in inferno pœnas pati: melius eſt tibi manu abbatiſſæ vel prioriſſæ flagel-
I lari in hac vita, quàm in inferno cruciari in futuro. Melius tibi eſt in manu abbatiſſæ flagellis verberari, quàm in inferno torqueri. Melius tibi eſt in hoc mundo de manu abbatiſſæ vel prioriſſæ ſuſtinere flagella, quàm pati æternas pœnas in gehenna. Melius eſt tibi manu abbatiſſę vel prioriſſæ temporaliter affligi virgulis, quàm cremari æternis incendiis. A quibus te dignetur liberare ille qui te redemit ſuo precioſo ſanguine. Amen.

De obedientia. Sermo. XIX.

SOror chariſſima, audi verba Pauli apoſtoli. Nõ eſt poteſtas niſi à deo. Quæ autẽ ſunt ordinata, à deo ordinata ſunt. Ideoq; qui reſiſtit poteſtati, dei ordinationi reſiſtit. Ergo non debemus contemnere poteſtates ſiue mundi ſint ſiue eccleſię, quia omnes à deo ordinatę ſunt. Igitur quando per inobediẽtiam prælatis noſtris contradicimus, deo iniuriam facimus. Quando per ſuperbiã & inobedientiam prælatis noſtris rebelles ſumus, contra dei præcepta facimus: quando prælatis noſtris cõtumaces ſumus atque inobedientes, deum contemnimus, qui dicit: Qui vos audit, me audit, id eſt, qui vobis eſt obediẽs, mihi obediẽs eſt: & qui vos deſpicit, me deſpicit. Soror dilecta mihi in Chriſto, ergo qui prælatum ſuum deſpicit, deum deſpicit: & qui prælatum ſuum honorat, deum honorat: & qui obediens eſt prælato ſuo, obediẽs eſt deo. Hanc virtutẽ, ſcilicet obedientiam laudat Samuel propheta dicens: Maior eſt obedientia, K quàm ſacrificiũ: & obedire magis quàm offerre adipem arietum, quoniã quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare: & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acqeſcere, id eſt nolle obedire. Maria ſoror Aaaron per ſuperbiã & inobediẽtiam, murmurauit contra Moyſem fratrem ſuũ, & ſtatim percuſſa eſt lepra. Maria quæ cõtra Moyſem fratrem ſuum, id eſt prælatũ, murmurauit per inobedientiam & rebellionem, ſignificat animam cuiuſlibet hominis qui murmurat contra prælatum ſuum, cui non vult obedire, nec præcepta ſalutis accipere. Et quia non vult per obedientiã præcepta ſui prælati ſuſcipere, lepra peccatorũ percutitur atq; fœdatur. Etiã Chore Dathã & Abirõ qui contra Moyſem & Aaron, per ſuperbiam & contumeliã, atque inobedientiam inſurrexerunt: ſtatim pro ſua præſumptione pœnas ſuſtinuerunt, ſicut ſcriptũ eſt in Pſalmo. Aperta eſt terra, & deglutiuit Dathan: & operuit ſuper congregationem Abiron. Et iterũ. Exarſit ignis in ſynagoga, eorũ flãma combuſſit peccatores. Nam & Ozias rex cum ſuperbiam & inobedientiam, atque cõtumaciam thuribulum accepiſſet, & contra legem dei ſacrificare voluiſſet, à deo eſt lepra percuſſus, atq; maculatus in fronte. Nam & Saul rex, quia inobediens fuit regnum perdidit, & in manibus inimicorum ſuorũ cecidit. Etiam Ionas propheta per inobedientiam fugit, & eũ piſcis abſorbuit atque in profundum maris miſit. Cauendum eſt igitur nobis, ne contra prælatos noſtros per inobedientiã L
audeamus inſurgere: ne dominus per eos velit nos, quia vice ſua funguntur aſpere viſitare. Venerabilis ſoror, pro ſalute noſtra poſuit deus prælatos in eccleſia, vt nobis prouideant, & vt deo pro nobis rationem reddant, atq; nos ne mala facia mus cuſtodiant. Vnde Paulus apoſtolus: Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. ipſi enim peruigilant quaſi rationem reddituri pro animabus veſtris. Prælati debent cuſtodire ac regere gregem domini cum magna vigilantia ac ſollicitudine. De quibus in Canticis canticorum legitur. Lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael, omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi vniuſcuiuſque enſis ſuper femur ſuum, propter timores nocturnos. Verus Salomon Chriſtus eſſe intelligitur, quia reuera pacificus eſt, quia pacem inter deũ & hominem reformauit. Lectulus vero Salomonis cõgregatio eſt fideliũ, in qua deus habitat & requieſcit. Lectulũ vero Salomonis ſexaginta fortes ambiunt, ſcilicet prælati, qui defendendo, caſtigãdo, increpando, corripiendo, admonẽdo circuneunt & cuſtodiunt eccleſiam dei cõtra vicia, & contra inimicos viſibiles atq; inuiſibiles. Qui ideo fortes eſſe dicũtur, quia prælati ſanctæ eccleſiæ perfecti ſunt in obſeruatione mandatorũ dei. Omnes tenẽtes gladios, id eſt ſpirituale verbum, quia prædicando vicia ſubiectorum debent reprimere. Ad bella ſunt doctiſſimi, quia neceſſe eſt, vt ad bella ſpiritualia ſint inſtructi. Vniuſcuiuſque enſis ſuper femur ſuũ. Prælati ſanctæ eccleſiæ ſuper femur enſes tenent, quia prius in ſe, & tunc in ſibi ſubiectos vicia carnis debent reſecare. Et hæc omnia faciunt propter timores noctur M
nos, id eſt propter occultas inſidias malignorum ſpirituum, qui in nocte huius ſeculi maxime inſidiantur ſanctis prælatis, vt illis deceptis lectulum Salomonis, id eſt congregationem ſeruorum dei fœdare, ac maculare poſſint. Soror chariſſima, ideo hæc dixi tibi, vt cognoſcas quàm deuote quanque humiliter debemus prælatis noſtris obedire. Obedientia ſola virtus eſt, quæ virtutes cæteras menti inſerit, inſertaſque cuſtodit. de qua Salomon ait: Melior eſt obediẽtia quàm victimæ, quia per victimas aliena caro mactatur: per obedientiam vero propria voluntas religatur. Vnde vir obediens loquitur victorias, quia domino alienæ voci humiliter obedit, ſemetipſum in corde ſuperat. Adam in infernum cecidit, quia inobediẽs fuit: Chriſtus vero ad cœlũ aſcẽdit, quia vſq; ad mortem deo patri obediuit. Sicut per inobedientiã Adæ, peccatores conſtituti ſunt multi: ita per obediẽtiam Chriſti iuſti cõſtituti ſunt multi. Et ſicut ꝓpter peccatũ Adæ omnes homines ſunt in cõdẽnationẽ mortis: ita per iuſtitiã Chriſti, omnes hoĩes in iuſtificationẽ vitę. Et iterũ. Sicut inobedientia primi parẽtis generauit mortẽ, ita obediẽtia Chriſti genera
uit vitã. Igitur ſoror dilecta, ſi pro Chriſto fueris obediẽs tuis prælatis, cũ Chriſto regnabis in cœlis. Cõtra matrẽ tuã, id eſt

A id eſt abbatiſſam vel prioriſſam, nunquam verbum aſperum dicas. Prælatis tuis nunquã rebellis exiſtas, prępoſitis tuis in vlla cauſa contradicas. Venerare autem omnes melioris ſciẽtiæ, ac melioris vitæ. Venerare vnumquenque hominem pro ſuo merito ſanctitatis. Maiori gradui reuerentiam tribue cõpetentem. Secundum dignitatem vnicuiq; homini tribue honorem. Superiori gradui æqualem te non exhibeas. Senioribus præſta obedientiam, & famulare humiliter imperiis eorum. Cede auctoritati malorum: defer digna ſeruitia maioribus. Eſto cunctis obediẽs in bonis præceptis. O ſpõſa Chriſti, ita obedias homini, vt non offendas voluntatẽ dei. In malis operibus nunquam ſis obediens. Non obedies illi qui male tibi facere mandauerit malum, facere iuſſa non conſentias. Noli obedire in malo cuiquam poteſtati: etiam ſi pœna compellat, ſi ſupplicia immineant, ſi tormenta occurrant. Melius eſt mortem pati, quàm mala iuſſa implere. Melius eſt abominatione ingulari, quàm æterno iudicio dãnari. Neq; enim eſt ſine culpa, q vt malũ fieret obediuit. Igitur ſoror venerabilis, eſto obediẽs vſq; ad mortẽ, & dabit tibi deꝰ coronã vitę. amẽ

De perſeuerantia. Sermo. XX.

B SOror chariſſima, audi beatum Hieronymum dicentem. Non quæruntur in Chriſtianis initia vel exordia, ſed finis & perſeuerantia. Paulus apoſtolus male cœpit, ſed bene finiuit. Iudas vero Scarioth bene cœpit, ſed malè finiuit. Laudatur initium Iudæ, ſed finis vitæ illius condemnatur. Vnde beatus Gregorius. Virtus boni operis perſeuerantia eſt. in caſum bonũ agit, ſi ante terminum vitæ deſeratur. De hoc etiam beatus Iſidorus ait. Non iudicat deus hominẽ de prꝫterita vita, ſed de ſuo fine. Vnuſquiſque enim in die mortis ſuæ iuſtificabitur, aut condemnabitur: vnde ſcriptum eſt: vbi te inuenero, ibi te iudicabo. Etiã beata Magdalena ideo Chriſtum reſurgentem primo meruit videre, quia eum requirendo perſeuerauit. Vnde etiã in Canticis canticorum dicitur. In lectulo meo per noctes quæſiui, quem diligit anima mea. Moneo ergo te honeſta virgo, vt quæras eundem Ieſum Chriſtum ſponſum tuũ in lectulo tuo, id eſt in requie mentis, atque quiete cõtemplationis. Per noctes quære eum, hoc eſt in hac vita ad eum ſuſpirando: eũque deſiderãdo, vt eum perfecte in futura vita inuenire poſſis, ac videre regnantem eũ in patris ſolio. Sine intermiſſione quęre eum bene viuendo, vt faciem eius merearis videre in cœleſti regno. Rogo Chriſti ſponſa, vt dicas cũ Dauid propheta. Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem domini. Vere anima tua deum ſitit, ſi eum ſuper omnia diligit. Vere anima tua deum ſitit, ſi pro amore illius deſpicit omnia terrena. Vere anima tua deum ſitit, ſi eum in dextera patris regnantem concupiſcit. Etiam
C idem propheta nos admonet dicens: Quærite dominum & confirmamini, quærite faciẽ eius ſemper, id eſt in proſperitate & anguſtia: in paupertate & abundantia: in infirmitate & in ſanitate. in iuuentute & in ſenectute debemus deum quærere tota mente, tota intentione, vt ab eo mereamur confirmari in ſancta conuerſatione: & vt illum mereamur inuenire ac videre in cœleſti regno. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis ac ſpiritus, quia non niſi caſto corpore ad cœlos poterunt ſubleuari in die reſurrectionis, nec poterunt videre gloriã diuinæ maieſtatis, niſi illi qui ſunt mundo corde. Soror dilecta, mihi crede, quia non ociоſis & vagantibus dabitur regnum cœlorum, ſed quærentibus & petentibus, atque pulſantibus. Sic enim ait dominus: Petite, & accipietis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperiẽtur vobis. Petenda eſt ergo ianua regni orando, quærenda bene viuendo: pulſanda in dei ſeruitio perſeuerando. Non ſufficit bona incipere, niſi etiam quiſque incipere ſtudeat ea quæ bene inchoauit, vſque ad finem vitæ perducere: quia melius eſt vitam iuſtitiæ non cognoſcere, quàm poſt cognitionem retrorſum conuerti. Vnde dominus in euangelio: Nemo mittens manum ſuam in aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno dei. Igitur ſoror venerabilis, neceſſe eſt vt per deſiderium æternæ beatitudinis pulſemus quotidie aures dei omnipotentis, nec deficiamus à bonis quæ incepimus priuſquam illo aperiente mereamur de carcere mortis huius eripi, & ad portam cœleſtis patriæ peruenire. Soror in Chriſto amabi- D
lis, mihi bonum eſt perſeuerare in ſeruitio dei. Quoniam qui de monaſterio ad ſeculum reuertuntur, pluſquam carbones nigri efficiuntur. Qui de monaſterio ad ſeculum deſcendũt, efficiuntur nigri ſicut carbones frigidi. Quare? Quia per torporem mentis ab igne charitatis dei ſunt mortui atque extincti. Vnde beatus Iſidorus: Qui de bona vita ad malam reuertuntur per cupiditatem mundi, ſunt contenebrati, & nigredine vitiorum ſunt fœdati & fuſcati, atque lucernæ claritatis dei ſunt extranei. Qui de monaſterio ad ſeculũ fugiunt, à ſocietate angelorum ſeparantur & dæmonibus ſociantur. Qui ſanctum congregationem relinquunt, & ad ſeculare vitam deſcendunt: à ſocietate dei elongantur, atq; domino diaboli ſubiugãtur. Soror in Chriſto amãtiſſima, cõſidera quid feciſti. Quotidie reduc ad memoriã, vnde veniſti, & ad quid veniſti, & quare veniſti. Tu propter deum omnia quæ in hoc mundo ſunt, reliquiſti ac deſpexiſti: & pro amore illius, monaſteriũ elegiſti. Tu regnum cœlorum cõparaſti, & teipſam in precio illius tradidiſti. Stude ergo cum ſumma vigilãtia, vt nõ perdas regnum quod comparaſti, ſed vt habere poſſis imperpetuum quod deſideraſti & optaſti. Caue ne perdas regnum pro quo temetipſam dediſti precium. Audi Paulũ apoſtolũ dicentẽ: Non coronabitur, niſi qui legitime certauerit. Ille laborat legitimè, qui in bonis operibus perſeuerat vſq; ad diem mortis ſuæ. Ille certat legitime qui in ſeruitio dei perſeuerat ſine fraude & ſimulatione. Ille deo digne ſeruit, qui bonum opus quod cœpit vſque ad cõſummationem per- E
ducit. Ille in bonis operibus bene deſudat, qui ea quæ bene inchoauit cõſummat. Vnde eccleſia de ſuis mẽbris in dei ſeruitio perſeuerantibus in Canticis canticorũ dicit: Ligna domorum noſtrarũ cedrina, laquearia vero cypreſſina. Domus eccleſiæ ſunt conuenticula fidelium deo ſeruientium, atq; in his quæ dei ſunt perſeuerantiũ. Cedrus itaque atque cypreſſus arbores ſunt imputribilis naturæ, & ſignant ſanctos dei, qui infatigabili atque immarceſſibili deſiderio cõditoris ſui flagrant: & in bonis operibus vſq; ad conſummationem vitæ perſeuerant. Igitur venerabilis virgo, & tu eſto cypreſſus in domo dei, in bona vita perſeuerãdo. Etiã in domo dei cedrus eris, ſi de te exemplum bonæ vitæ dederis, atque odorem bonæ conuerſationis ſociabus tuis. Virgo prudens, ideo hoc dixi: vt tota mente deſpicias amorem ſeculi. Ideo hæc dixi: vt nunquam velis religioſam vitam relinquere, & ſecularem requirere. Ideo hæc dixi: vt nunquam velis monachalem vitam deſerere, & ſicut canis ad vomitum redire ad ſeculum. Moneo te, vt in monaſterio cunctis diebus vitæ tuæ perſeue
res: & vt ſecularem vitam nunquam deſideres. Moneo te, vt cum ſummo deſiderio monaſterium diligas, & vt toto corde ſeculum poſtponas. Moneo te, vt in omni tempore in domo dei permaneas, & vt nunquam ad ſeculum redire quæras. Quare? Quia in monaſterio eſt vita contemplatiua: in ſeculo eſt vita laborioſa: in monaſterio eſt vita ſancta: in ſeculo eſt vita criminoſa: in monaſterio eſt vita ſpiritualis: in ſeculo eſt vita carnalis: in monaſterio eſt vita cœleſtis: in ſeculo eſt vita terreſtris: in monaſterio eſt vita quieta: in ſeculo eſt vita turbulenta: in monaſterio eſt vita pacifica: in ſeculo eſt vita litigioſa: in monaſterio eſt vita tranquilla: in ſeculo eſt vita contentioſa: in monaſterio eſt vita pacifica: in ſeculo eſt vita iurgiis plena: in monaſterio eſt vita caſta: in ſeculo eſt vita luxurioſa: in monaſterio eſt vita perfecta: in ſeculo eſt vita vitioſa: in monaſterio eſt vita plena virtutibus: in ſeculo eſt vita plena vitiis: in monaſterio eſt vita ſanctitatis: in ſeculo eſt vita iniquitatis. Soror reuerenda, audiſti bona quæ ſunt in monaſterio: audiſti mala quæ ſunt in ſeculo: audiſti virtutes monaſterij: audiſti vitia ſeculi: audiſti ſalutem monaſterij: audiſti perditionem ſeculi; audiſti vitam: audiſti mortem. Nunc igitur ecce in conſpectu tuo bonum & malum. Ecce ante oculos tuos perditionem animæ & ſalutem. Ecce ante te vitam & mortem. Ecce ignis & aqua: extende manum tuam, & elige quod vis. Ecce via paradiſi, & ecce via inferni. Ecce via quæ ducit ad vitam, & ecce via quæ ducit ad mortem. Ergo ambula per quam volueris. Hoc ſolũ rogo, vt eligas meliorem. Frater mi, conſilium tuum accipiã, & meliorem viam eligam. Bonum eſt mihi conſiliũ accipere,

& per viã quę ducit ad paradiſum ambulare cum dei iuuamine. Honeſta virgo, quia meliorem viã eligis, deo gratias reddo. Igitur vitã bonã quam cœpiſti tenere, nõ deſeras. Propoſitũ bonæ vitę, iam cõſerua omnibus diebus vitę tuæ: tũc erit opus tuũ perfectum, ſi perdurauerit vſque in finẽ. Salus perſeuerantibus promittitur. Præmiũ perſeuerantibus datur: nõ eſt bonus qui bonũ facit, ſed qui inceſſabiliter facit. Si ergo in bonis operibus vſq; ad finẽ vitæ perſeueraueris, ſalua eris.

De virginitate. Sermo. XXI.

Rudentes virgines acceperunt oleum in vaſis ſuis cũ lãpadibus. Soror chariſſima, audi quę dico. Mẽte & corpore virgines nõ ſunt fatuæ, ſed prudẽtes: & poſſunt exire obuiã ſponſo, quia habent oleũ in vaſis ſuis, id eſt caſtitatẽ in mentibus. Virgines vero corpore & nõ mente nõ ſunt prudentes, ſed fatuæ: nec poſſunt exire obuiã ſpõſo, quia nõ habent oleũ in vaſis ſuis, id eſt nõ habẽt caſtitatem in mẽtibus. Sic ait beatus Iſidorus: Virgo corpore & nõ mente, nõ habet præmiũ in remuneratione. Et dominus in euãgelio de fatuis virginibus ait: Amẽ dico vobis: neſcio vos. Hac de cauſa te moneo ſoror dilecta mihi, vt ſis mẽte & corpore virgo, vt poſt hãc vitam mereariſ collocari in cœleſti thalamo à Ieſu Chriſto cœleſti ſponſo. Virginitas nõ eſt iuſſa, ſed admonita, quia nimis eſt excelſa. Duplicatũ eſt bonũ virginitatis, quia in hoc mundo ſollicitudine caret ſeculi: & in futuro præmium caſtitatis recipiet. Sine dubio qui caſti perſeuerãt, & virgines: angelis dei erunt æquales. Virgines fœliciores eſſe in æterna beatitudine, Eſaia teſtante qui ait: Hæc dicit dominus eunuchis: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen ſempiternum dabo eis quod non peribit. Omne peccatũ per pœnitentiã recipiet indulgentiam. Virginitas vero ſi labitur, nullo modo reparatur. nam quanuis quis per pœnitentiã recipiat veniam: tamen per incorruptionem nunquã recipiet priſtinam. Soror venerabilis, nihil valet virginitas carnis, vbi nõ eſt integritas mentis. Virgines de ſuis meritis gloriantes hypocritis comparantur, qui gloriam boni operis foris appetunt, quam intra conſcientiã habere debuerunt. Hoc eſt enim in euãgelio virgines nõ habere oleũ in vaſis ſuis, id eſt nõ ſeruare in cõſcientiam teſtimoniũ boni operis, ſcilicet in facie gloriari apud homines, nõ in corde apud deum. verba ſunt beati Auguſtini: Nihil prodeſt virginitas carnis, vbi habitat iracundia mentis. Multum diſtat inter puritatem virginalis animæ nulla cõtagione pollutæ: & eam quæ multorum libidini ſubiacuit. Soror venerabilis, audi beatum Hieronymum dicentem: Nihil prodeſt habere carnem virginem, ſi mente quis nupſerit. nihil etiam prodeſt corporis virginei cuſtodire virginitatem, ſi oculos à concupiſcentia noluerit refrænare. Virginitas in corpore nihil proderit, ſi charitas aut humilitas à corde diſceſſerit. Moneo igitur te honeſta ſoror in Chriſto, vt ſis mẽte & corpore virgo. Moneo etiam te, vt accipias oleum bonorum operum tecum: atque vt ornes lampadem tuam bonis moribus, & illumines eam ſacris virtutibus: vt cum clamor factus fuerit: Ecce ſponſus venit: exite obuiam ei, poſſis occurrere Ieſu Chriſto ſpõſo tuo cœleſti: & ab eo collocari in cœleſti thalamo.

De continentia. Sermo. XXII.

Soror chariſſima, rogo, vt cũ omni deuotione audias admonitionis verba. Tricenarius numerus primus eſt: & ſignificat fœdera nuptiarũ. Sexagenarius numerus ſecundus gradus eſt, & ſignificat cõtinentiam viduarum. Centenarius numerus tertius gradus eſt, qui pro virginitatis corona virginibus deputatur. Beatus Iſidorus ait. Quidam in iuuentute luxurioſe viuẽtes, in ſenectute continentes fieri volunt: & tunc volunt caſtitatem ſeruare, quando eos luxuria ſeruos habere contempſit. Tales nõ habent præmium, quia non habuerunt laboris certamen. Eos vero expectat gloria, quibus fuerunt glorioſa certamina. Caſtitatis enim fructus eſt ſuauitas: Caſtitas eſt pulchritudo inuiolata ſanctorũ. Caſtitas ſecuritas eſt mentis, & ſanitas corporis. Luxuria carnem debilitat: fractãque celeriter ducit ad ſenectutem. Longa caſtitas pro virginitate reputatur. Igitur ſoror veneranda, amanda eſt pulchritudo caſtitatis. Continentes & caſtè viuentes deo, in ſemetipſis præparent habitaculum. Vnde apoſtolus. Caſtè viuentes templum dei ſunt, & ſpiritus ſanctus habitat in eis. Continentia facit hominem proximum deo. Ibi habitat deus, vbi permanet continentia. Caſtitas iũgit hominem cœlo. Caſtitas perducit hominem ad regnum. Caſtè viuẽtibus promittitur regnum cœlorũ. Caſtè viuentes, habebũt hereditatem in cœlo. Bona eſt caſtitas cõiugalis, ſed melior eſt continentia vidualis. Optima vero integritas virginalis: melior eſt vidua humilis quàm virgo ſuperba. Melior eſt vidua cũ humilitate, quàm virgo cũ ſuperbia. Melior eſt vidua lugẽs peccata ſua, quàm virgo iactãs ſemetipſam corã hominib⁹ de virginitate ſua. Melior eſt vidua plorãs iniquitates ſuas, quàm virgo extollens ſemetipſam de meritis ſuis. Nõ debet virgo gloriari corã hominibus de dono ſuæ virginitatis, quia ſi hoc fecerit, nõ habet oleũ ſecum: extincta eſt enim lampas ſua: non debet virgo deſpicere viduas. Virgo quæ deo vult placere, non debet mulieres caſtè viuentes contẽnere: quia ſi hoc fecerit deo diſplicebit, & ſibi nocebit. Virgo quæ mulieres caſtè viuentes, & deo ſeruiẽtes deſpicit, ſuperbiã facit. Quare? Quia melior eſt peccator humilis quàm iuſtus ſuperbus. Tu ergo venerabilis ſoror, non deſpicias mulieres, quę de cœlo venerunt, maritos habuerũt, filios genuerunt, quia ſi eas deſpexeris nimis ante deum culpabilis eris. Anna prophetiſſa maritum habuit, ſed tamen de Chriſto prophetauit, & eum videre meruit. Et Maria Magdalena ſecularis fuit, ſed tamen Chriſtum reſurgentem vidit, & apoſtolorum apoſtola eſſe meruit. Honeſta virgo, ideo hæc dixi, vt nullo modo deſpicias ancillas Chriſti, quę ad ſeruiendum deo venerunt de vita ſeculari. non debes ergo honeſtas fœminas, quæ de ſeculo ad monaſterium venerunt deſpicere, ſed honorare: quia quos deus dignatus eſt eligere, tu nõ debes contemnere. Moneo ergo te venerabilis, vt pro amore Chriſti ſeruias eis, & diligas eas quaſi matres. Soror in Chriſto dilecta, ideo debes eis ſeruire quaſi filia, quia deus cõuertit eas ad ſe de ſeculari vita. Igitur deo iniuriam facis: ſi ancillas dei deſpicis. Tu vero amabilis mihi in Chriſto ſoror, non dicas, ecce ego lignum aridum: non dicas ecce ego arbor infructuoſa, quia ſi Chriſtum ſponſum tuum diligis, & times ſicut debes: ſeptem filios habes. Primus filius eſt verecundia, ſecundus patientia, tertius ſobrietas, quartus temperantia, quintus charitas, ſextus humilitas, ſeptimus caſtitas. Ecce venerabilis ſoror, per gratiam ſpiritus ſancti ſine dolore ex incorrupto vtero ſeptem filios Chriſto peperiſti, vt impleatur in te quod ſcriptum eſt. Quia ſterilis peperit ſeptem. Itaque ſoror amabilis in Chriſto, hos filios quos Ieſu Chriſto ſponſo tuo genuiſti, debes nutrire, fouere, lactare, reficere, confortare & caſtigare. Nutri eos bonis moribus, foue eos in ſinum intimæ contemplationis: & da eis mamillas æternæ dulcedinis. Refice eos amore ſupernæ ſuauitatis, & confortа eos pane verbi cœleſtis. Caſtiga eos flagellis timoris dei, & manda eis, vt non ſuperbiant: & vt non ſint leues, nec trãſgreſſores, atque vt nunquam à te diſcedant, nec à te ſeparentur. Vides ſoror dilecta, quòd virgines principalem locum teneant in regno dei, & non immerito. Quia contemperunt præſentem mundum, ideo peruenerunt ad cœleſte regnum, ad quod te perducere dignetur ille in cuius ſeruitio corpus tuum & animam tuam conſecraſti.

De fornicatione. Sermo. XXIII.

Soror in Chriſto dilecta mihi, moneo te, vt cum omni deuotione audias hæc verba domini noſtri Ieſu Chriſti. Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernę ardentes in manibus veſtris. Lumbos precingimus cum carnis luxuriam per continentiam coartamus. Lucernas in manibus tenemus quando proximis noſtris lucis exempla monſtramus. Fornicatio carnis, vt ait beatus Iſidorus, adulterium eſt. Fornicatio animæ ſeruitus idolorum eſt. Prima fornicationis tela oculorum ſunt, ſecunda verborum: ſed qui nõ capitur oculis poteſt reſiſtere verbis. Omnis immũda pollutio fornicatio dicitur, quanuis quiſq; diuerſa turpitudinis voluptate perfruatur. Ex delectatione enim fornicandi varia gignuntur flagitia, quibus regnum dei clauditur, & homo à deo

deo ſeparatur, inter cætera ſeptem vitia, fornicatio maximũ ſcelus eſt, quia per carnis immunditiam templum dei violat: & tollens membrum Chriſti, facit membrum meretricis. Igitur honeſta virgo ſi verum eſt quòd in te deus viuit, mortua ſit in te fornicatio. Luxuria inimica eſt deo & paternæ benedictionis atque ſubſtantiæ perditio, fornicatio non ſolum maculat corpus, ſed & conſcientiam. Qui luxuriatur quamuis videatur viuens, tamen mortuus eſt. Fornicatores & adulteros iudicabit deus, id eſt damnabit eos. Audi igitur ſoror chariſſima beati Iſidori verba: Fornicatione coinquinari, deterius eſt omni peccato, fornicatio maior eſt omnibus peccatis. Fornicatio graue peccatum eſt. Fornicatio omnia mala ſuperat, fornicatio grauior eſt morte. Melius eſt mori, quàm fornicari. Melius eſt mori, quam fornicatione maculari. Melius eſt mori, quam per fornicationem animam perdere. Luxuria perducit hominem ad pœnas inferni. Luxuria mergit hominem in infernum: Luxuria mittit hominem ad tartarum. Oculi annuncij ſunt fornicationis. Viſio eſt prima occaſio fornicationis. Mens enim per oculos capitur. Per oculos intrat ad mentem ſagitta amoris, viſio oculorum mittit ſagittas fornicationis in mente. Oculus eſt prima ſagitta fornicationis. Igitur in Chriſto ſoror, reprime oculos tuos, ergo ſubtrahe viſum. Non deſigas oculos tuos in ſpeciem carnis, nullum hominem hac intentione aſpicias vt eum cõcupiſcas, nullum hominem ideo aſpicias, vt eum carnaliter diligas. Faciem viri nõ videas, vt eum in malo diligas. Auerte oculos tuos ne videant vanitatem. Pulchritudinem hominis non concupiſcas. Dic mihi ſoror venerabilis, qualis profectus in pulchritudine carnis, nonne ſicut fœnum ſiccatur homo, & fugit pulchritudo eius ſicut vmbra? Et quando mors venerit, dic rogo quanta pulchritudo in corpore remanebit? cũ videris totum corpus tumidum eſſe, & in fœtorem conuerſum, nõne claudes nares tuas, vt non ſuſtineas fœtorem fœtidiſſimum? Dic rogo vbi tunc pulchritudo vultus, vbi blanda verba quę corda audientiũ molliebant. Vbi tunc ſermones dulces, quę homines lętificabant? Dic mihi honeſta virgo, vbi tunc erit immoderatus riſus & iocus turpis. Vbi tunc vana & inutilis lætitia, quę in riſum homines cõmouebat. Periit, ad nihilum deuenit. Sicut fumus euanuit: ita eſt conſummatio pulchritudinis carnis: & conſummatio corporis. Cognoſce ergo ſoror venerabilis, quia vana eſt pulchritudo. Vnde etiam Salomon ait: Fallax gratia & vana eſt pulchritudo. Igitur ſoror in Chriſto amantiſſima, ſi pulchritudo carnis vana eſt, ergo ſi pulchritudo carnis putredo eſt & vermis, itaque ſi pulchritudo corporis cinis & terra eſt: caue ne ideo homines aſpicias, vt eorum pulchritudinem concupiſcas. Quare? Quia mundus tranſit & concupiſcentia eius. Omne quod in mundo eſt concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum. Deſpiciendus ergo eſt mundus propter Chriſtum cum omnibus quæ in eo ſunt. Tu vero honeſta virgo, quæ propter Chriſtum reliquiſti ſeculum, non debes lætari in pulchritudine hominum. Te ergo moneo ſoror in Chriſto dilecta, vt Ieſum Chriſtum ſponſum tuum diligas ſuper omnia, vt cum eo regnare poſſis in cœleſti curia. Certe ſi plus delectat mentem concupiſcentia fornicationis, quam amor caſtitatis, adhuc peccatum regnat in homine. Sed ſi magis delectat mentem pulchritudo caſtitatis, quam turpitudo fornicationis: iam non regnat peccatum in homine: ſed regnat iuſtitia. Quamuis homo ſit caſtus in corpore, tamen ſi luxurioſus eſt in mẽte, peccatũ regnat in corde eius. Fornicatio cordis eſt idolorũ ſeruitus. Eſt alia fornicatio ſpiritualis, de qua dominus ait: Qui viderit mulierem ad cõcupiſcendũ eam: iã mœchatus eſt in corde ſuo, maxime per carnis luxuriam homines ſubiiciuntur diabolo, quam per cætera vitia. Caſtitas eſt pulchritudo animę: & per hanc virtutẽ cœquatur homo meritis angelorum. Soror in Chriſto amabilis crede mihi, quia multi per incuriam oculorũ inciderunt in periculũ animarum ſuarum. Interrogatio, Frater dilecte dic mihi ſi aliquem hominem noſti per viſionem oculorũ deceptum. Reſponſio: O ſoror venerabilis quã multos ſcio per viſum eſſe deceptos, & in laqueum diaboli miſſos. Tamen ex his quos audiui, aliquos dicam tibi: Quia diuina filia egreſſa eſt vt videret milites religionis, & adamauit eam Sichen atque rapuit, & virginitatem illius turpiter corrupit. Et ſic miſera puella, quia incaute vidit quod videre non debuit: honeſtatem ac virginitatem ſuã perdidit. Dauid etiã quadã die ſtans in ſolatio domus ſuæ vidit mulierem, & adamauit eam: pro cuius amore commiſit adulterium & homicidiũ, & ſic deceptus factus eſt ſuæ legis reus. Et quia vidit incaute quod non debuit videre, cõtraxit maculam omni tempore vitæ ſuę. Fortiſſimus Sanſon deſcendit in regionẽ Philiſtinorum, & vidit ibi mulierem atq; adamauit: & in gremio illius dormiuit. Illa vero crines capitis eius raſit, & tradidit eum in manibus inimicorũ eius, qui ſtatim oculos eius eruerunt: & ſic miſer, quia vidit quod videre non debuit: oculos perdidit, & in periculum corporis incidit. Cognoſce ergo ſoror dilecta, quã multi per viſionẽ oculorũ inciderunt in periculum corporum & animarum ſuarum. Moneo ergo te ſoror in Chriſto amabilis, vt facias pactum cũ oculis tuis ne incaute videas quod videre non debes. Caue etiam ne mors intret per feneſtram oculorum tuorum ad animam tuam. Itaque ſoror in Chriſto dilectiſſima, ſicut iam ſuperius dixi tibi, ſi te caro tua adhuc impugnat: ſi te adhuc luxuria tentat: ſi te adhuc libido inuitat: ſi adhuc memoria fornicationis te cruciat, memoriam mortis tuæ tibi obiice. Finem vitæ tuæ ante oculos adhibe, diem exitus tui propone tibi. Propone tibi futura tormenta, futurum iudicium quotidie cogita: verſetur ante oculos tuos imago futuri iudicij. Reduc ad memoriam horribiles pœnas inferni. Ardor gehennæ extinguat in te ardorem luxuriæ. Recordatio æterni iudicij, excludat ardorem corporis tui. Flãma inferni inextinguibilis repellat à te memoria fornicationis: maior ardor minorem ardorem ſuperet. Maior ardor minorem ardorem vincat. Stridor flammarum horribilis amorem depellat libidinis. Sicut clauus clauum expellit, ita ſæpe ardor gehennę immittit foras ardorem luxuriæ. Soror venerabilis, omnipotentem deum deprecor, vt det tibi veram caſtitatem mentis & corporis.

De abſtinentia. Sermo. XXIIII.

Hoc eſt perfectũ ieiuniũ, quãdo noſter homo exterior ieiunat, interior vero orat. Oratio per ieiuniũ facilius penetrat cœlũ. Per ieiunium & orationem mẽs hominis cõiungitur angelis, & copulatur deo. Ieiunia fortia arma ſunt aduerſus tentationes dęmoniorum. Per ieiuniũ & orationes vincuntur dæmones. Soror in Chriſto dilecta: vis ſcire quid magis luxuria reſtringitur? Frater mi, volo: atque vt illud mihi oſtẽdas rogo. Audi ergo amabilis ſoror in Chriſto. Per ieiunium, fornicatio ſeparatur: per ieiuniũ, luxuria reſtringitur. Remota ſaturitatẽ non dominatur luxuria. Abſtinentia carnem ſuperat: abſtinẽtia luxuriam refrenat: abſtinentia frangit motum libidinis: abſtinẽtia diſſoluit virtutẽ fornicationis: per famem & ſitim, luxuria deſtruitur: fames & ſitis, luxuriã vincunt. Mens multitudine ciborum laſſata, perdit vigorem orationis. qualis eſt caro quæ nõ percipit diu cibũ: talis eſt anima quę aſſidue paſcitur verbo dei. Hieronymus ſic ait. Ieiunia moderata debent eſſe ne nimis debilitẽt ſtomachũ, quia modicus & temperatus cibus corpori & animæ eſt vtilis. Pinguis venter non gignit ſubtilem ſenſum. Multo melius eſt quotidie parum ſumere, quàm raro ſatis comedere. Parcus eſt cibus, & venter cito eſuriens triduanis præfertur ieiuniis. Ille bene ieiunat, qui ab omnib⁹ viciis declinatur. Melior eſt abſtinẽtia vitiorum quàm ciborum. non eſt reputata abſtinentia, vbi fuerit ventris ſatietas ſubſecuta. Et beatus Iſidorus: Tota die epulas in cogitatione ruminat, qui ad explendã gulam veſpere ſibi delitias præparat. Venter vacuus in oratione vigilare facit. Nam qui repletus eſt, infert ſomnum grauiſſimum: vnde non bene vigilare poſſumus, quãdo venter noſter cibis eſt repletus. Soror venerabilis, aridum porta corpus tuum propter deſideriũ cœleſtis regni: vt impleas quod ſcriptũ eſt in Pſalmo: Sitiuit anima mea ad deum, quàm multipliciter & caro mea. Caro enim tunc deũ ſitit, quãdo per ieiuniũ abſtinet & areſcit. Soror in Chriſto amabilis, crede mihi: quia ſi in hac vita perfectè deũ eſurieris & ſitieris, ex eo in cœleſti patria ſatiaberis. Abſtinentia viuificat & occidit: viuificat animã, & occidit corpus. Abſtinẽtia ędificat in anima virtutes, & deſtruit vicia corporis. Omni ſtudio debemus deſpicere gulã ciborũ. Spernenda

G est cõcupiscentia escarũ. Cauenda est cura ventris, quãdo ven
ter immoderate reficitur, corpus ad luxuriam excitatur. Non
debemus comedere vt vẽter impleatur, sed vt corpus sustẽ
tetur: vbi venter est cibis repletus, ibi est ignis luxuriæ suc-
census. Corpus autem quod abstinẽtia frangit, ignis luxuriæ
nõ esurit. Ille purpuratus diues qui quotidie epulabatur splẽ
dide, quia abstinere à cibis in hoc seculo noluit: ideo inter
flammas positus guttam aquæ quæsiuit, nec accipere meruit.
Sicut per abstinentiam omnes virtutes spirituales radicãtur,
atque ædificantur in anima: ita & per suauitatem ciborũ om-
nia vicia nutriuntur, & confortantur in corpore. non potest
quisquam accipere perfectionem virtutũ, nisi prius domuerit
in se ventris gulam: ideo tres pueri in caminum ignis non ar-
serunt, quia abstinẽtes fuerunt. Daniel etiam ideo liberatus
est de ore leonum, quia seruauit in se abstinentiam ciborum.
Nemo potest à semetipso tentationes dæmonum expellere,
nisi refrenauerit in se appetitum gulæ. Interrogatio. Frater
charissime, rogo te, vt dicas mihi qualiter debeo castigare
corpus meum per abstinentiam. Responsio. Soror dilecta, sic
debes nutrire corpus tuum, vt non superbiat. Et iterum: sic
debes reprimere, vt nõ cadat: sic enim debes reficere carnem
tuam, vt seruiat. Et sic eam debes castigare per abstinentiam,
vt non pereat: si carnem tuam supra modum affligis, ciuem
tuum occidis: & iterum, si eam priusquam oportet reficis, ini
H micum tuum nutris. Charissima soror mea, hoc debes sẽ-
per obseruare in omni abstinentia, vt non occidas carnem
tuam, sed vicia. Igitur soror mihi in Christo amantissima, per
abstinentiam corpus tuum castiga: ieiuna, & abstine à cibis,
pallida gere ora, & non rubea: facies tua non sit rubicunda,
sed pallida. Aridum porta corpus tuum, & non crassum: non
sit corpus tuum crassum, sed siccum. Non nutrias carnem tuã
vermibus: ita manduca vt semper esurias: ita comede, vt
semper habeas famem: venter tuus nunquam impleatur ci-
bis. Esuri & siti: abstine & aresce. Crede mihi soror venera-
bilis, quia tentationes vincere non poteris, nisi corpus tuum
per abstinentiam castigaueris: per cibum & potum crescit
luxuria. Ciborum saturitas suscitat luxuriam carnis: luxuria
semper est adiuncta saturitati. Frigus vigiliarum extinguit
luxuriæ ardorem. Maligni spiritus ibi magis intrant, vbi plus
escam & potum vident. Soror in Christo amabilis, sicut dixi
tibi. Si perfecte vis tentationes fugere carnis, abstine non so
lum à cibis, sed etiam ab omnibus seculi delectationibus, vt
post hanc vitam in cœlo lætari possis cum angelis. Amen.

De ebrietate. Sermo. XXV.

SOror charissima mea, audi domini nostri Iesu Chri
I sti verba. Attendite ne corda vestra grauentur cra
pula & ebrietate. Paulus etiam apostolus castigan-
do suos discipulos ait: Nolite inebriari vino in
quo est luxuria. Et Salomon ait: Luxuriosa res est vinum, &
tumultuosa ebrietas. Ne intuearis vinum quando flauescit,
nec cum splenduerit in vitro color eius. Ingredietur enim
blande, sed in nouissimo mordebit vt coluber: & quasi ser-
pẽs venenum effundit: nullum secretum est, vbi ebrietas est.
Multos exterminauit vinum, & perduxit eos ad periculũ cor
porum & animarum. Vinum in iocunditate creatum est, non
in ebrietate. Vbicunq; saturitas abundauit, ibi luxuria domi-
nabitur. Ventrẽ distentum cibis, & vini potationibus irriga-
tum volũtas luxuriæ sequitur. Ebrietas corpus debilitat, ani
mã illaqueat. Ebrietas generat perturbationẽ mentis. Ebrie-
tas auget furorem cordis. Ebrietas nutrit flammam fornica-
tionis. Ebrietas ita alienat mentem, vt homo nesciat semetip
sum. Homo ebrius ita est à semetipso alienus, vt nesciat vbi
sit: pleriſque laus est multum bibere, & non inebriari. Quos
propheta increpat dicens: Væ qui potentes estis ad bibendũ
vinum, & viri fortes ad miscendã ebrietatem. Et iterum: Væ
qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum
vsque ad vesperam vt vino æstuetis. Etiam Ioel propheta cla
mat dicens: Expergiscimini ebrij, & flete, & vlulate omnes
qui bibitis vinum in dulcedine: non dicit, qui bibitis vinum
in necessitate, sed qui bibitis vinum in dulcedine: hoc est in
delectatione. Ebrietas mortale crimen est. Ebrietas graue
peccatum est. Ebrietas inter homicidia & adulteria, & for-
nicationes reputatur. Ebrietas eiicit hominem à regno dei. K
Ebrietas expellit hominẽ à paradiso. Ebrietas demergit ho-
minem in infernum. Noe bibit vinum, & virilia quæ per sex-
centos annos celauerat nudauit. Etiam Loth vino inebriatus
dormiuit cum filiabus suis, nec tamen peccatum sensit: quia
alienatus à semetipso fuit. Cogita ergo soror dilecta, quantũ
sit detestanda & fugienda ebrietas ab omnibus seruis dei.
Interrogatio. Frater mi, est peccatum bibere vinum? Respõ-
sio. Venerabilis soror, non est peccatum bibere vinum tẽpe-
ratum, id est cum sobrietate. Sic enim ait Paulus apostolus
Timotheo discipulo suo: Modicum vinum bibe propter sto-
machum, & frequẽtes infirmitates tuas. Audi etiam quid Sa-
lomon dicat: Vinum cum mẽsura potatum, sanitas est animæ
& corporis. Vinum intemperatum, venenum est. Vinum sine
mensura, superat mentem. Per multum vinum grauatur mẽs.
Per vinum, luxuria crescit: per vinum, luxuria excitatur: per
multum vinum, luxuria nutritur. Vinum enim nobis deus ad
læticiam cordis dedit, non ad ebrietatem donauit. Igitur ho-
nesta virgo, bibamus, nõ quantum gula quærit, sed quantum
necessitas requirit. Caueamus igitur, ne illud quod deus ad
medelam nobis corporis tribuit, vitio gulæ deputemus: cau-
eamus ne vinum quod deus nobis dedit ad salutem corpo-
rum in vsum vertamus vitiorum. Caueamus ne medicinam
carnis in vicium conuertamus ebrietatis. Multi per vinum à
dæmonibus capti sunt, nec est aliud ebrietas quàm manife- L
stissimus dæmon. Tu ergo soror in Christo amabilis, bibe vi-
num temperatum, & erit tibi sanitas corporis & lætitia men-
tis. Bibe vinum cũ sobrietate, & auferet à te pigriciam atque
desidiam, & in dei seruicio te faciet solicitam atque deuo-
tam. Quare? quia vinum temperate potatum, facit hominem
ad orationem sollicitum, & in dei seruitio acutum. Igitur so-
ror charissima, si me quasi fratrem tuum audieris, & hęc om-
nia sicut dixi feceris, sapiens eris.

De peccato. Sermo. XXVI.

SOror charissima, audi dominũ in Euangelio dicẽ-
tem: Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati.
Duobus modis committitur peccatum, id est aut
amore cupiditatis, aut metu timoris: dum homo
vult habere quod concupiscit, vel cum timet ne incurrat ma
lum quod metuit. Quatuor modis committitur peccatum in
corde, quatuor etiam modis perpetratur in opere. Commit-
titur peccatum in corde suggestione dæmonum, delectatio-
ne carnis, consensione mentis, defensione elationis. Commit
titur etiam in opere aliquando latenter, aliquando publice:
aliquando consuetudine, aliquando desperatione. Istis mo-
dis ergo & corde peccamus, & opere perpetramus peccatũ.
Tribus modis peccatum committitur, videlicet per ignoran
tiam, & per infirmitatem, & per industriã, id est scienter. Per
ignorãtiam peccauit Eua in paradiso, sicut ait apostolus: Vir M
non est seductus, sed mulier fuit seducta. Ergo Adam pecca-
uit per industriam, Eua vero per ignorantiam. Qui verò deci
pitur, ignorat quid consentiat per infirmitatem. peccauit Pe-
trus, quando per timorem ancillæ Christum negauit. Grauius
est peccare per infirmitatem, quàm per ignorantiã. Sed mul-
tò est grauius peccare per industriam, quam per infirmitatẽ.
Grauius etiam peccat qui in publico delinquit, quam qui in
abscondito: dupliciter peccat qui in publico peccat: quia &
peccat, & aliis peccare demonstrat. Iam quædam pars iustitię
est hominem suam iniquitatẽ cognoscere, & de peccatis pro-
priis in semetipso verecundiam habere. Melius est hominem
non peccare propter amorem dei, q̃ propter timorem inferi.
Melius est etiam non peccare, quàm peccatum emendare.
Omnis peccans superbus est. Faciens enim vetita, contemnit
diuina præcepta. Audi ergo soror charissima quæ dico, audi
quæ moneo, per vnum malum pereunt multa bona. Custodi
animam tuam à peccato, qui in vno peccauit, factus est omni-
bus reus: per vnum peccatum multę iusticiæ pereunt: nõ de-
clines cor tuum in hoc quod delectatur corpus. Non des ani-
mam tuam in potestate carnis: non consentias carnali delecta
tioni. Soror venerabilis, si secundum carnẽ vixeris, morieris.
Munda ergo cõscientiã tuam ab omni peccato: sit mẽs tua pu
ra, sit etiam corpus tuũ ab omni iniquitate purgatum, sit cor-
pus tuum

A pus tuum immaculatum. Macula peccati in corde tuo non re-
maneat. Non potest corpus corrumpi nisi prius fuerit corru-
ptus animus. Si anima labitur, statim corpus ad peccandum
paratum est. Anima præcedit carnem. In crimine anima pri-
ma vadit ad peccandum: nihil potest corpus facere nisi quod
voluerit animus. Munda ergo cor tuum ab iniquitate: & car-
ro tua non peccabit. Interrogatio. Frater mi rogo, vt di-
cas mihi si anima hominis peccatoris est fœda, & nigra: vel si
anima iusti hominis est pulchra aut formosa. Responsio.
Soror in Christo dilecta, tria sunt in hoc mundo nigriora
& deteriora omni malo, videlicet anima peccatoris perseue-
rãs in peccato quæ est pl⁹ nigra quã coru⁹, & mali angeli qui
eam rapiunt in die mortis eius: & infernus in quo iactatur.
non sunt peiora vel nigriora his tribus in hoc mundo. iterum
tria sunt quibus nõ sunt meliora, anima videlicet iusti homi-
nis perseuerans in bonis operibus quæ est pulchra sicut sol:
& sancti angeli qui eam suscipiunt in die mortis suæ: & para-
disus in quo collocatur, his tribus non sunt meliora in crea-
turis. Angeli sancti præsentant animam iusti hominis ante
deum dicentes. Ecce quẽ elegisti domine, & assumpsisti sem-
per habitabit in atriis tuis. Soror in Christo amabilis: si mẽ-
tem tuam ab omni iniquitate mundaueris, & in seruitio dei
sicut promisisti perseueraueris, sine dubitatione in cœlesti
thalamo cum Iesu Christo sponso tuo lętaberis. Amen.

B *De confessione peccatorum & pœnitentia.*
Sermo XXVII.

NVnc homo incipit esse iustus, quando de peccatis
suis propriis scipit accusare seipsum: vnde scriptũ
est: Iustus in principio accusator est sui, nihil autẽ
peius quàm culpam cognoscere nec deflere. Om-
nis peccator duobus modis debet flere peccata sua. Vnum
quia per negligentiam bonum non fecit, alterum quòd per
audaciam malum commisit. Bonum quod debuit facere non
fecit, & malum quod nõ debuit facere fecit. Ille homo digne
agit pœnitentiam qui præterita peccata plangit, & iterũ plan
genda non committit. nam qui plangit peccatũ, & iterum fa-
cit peccatum: quasi si quis lauet laterem crudum. qui quãto
amplius lauerit: tanto amplius faciet lutum. Sic quando ho-
mo peccare potest pœnitet, & vitam suã viuens ab omni cri-
mine corrigit: sine dubitatione quando ei mors aduenerit, ad
æternam perueniet requiem. Qui autem male viuit & in mor
te pœnitentiam agit: sicut damnatio illius est incerta: ita &
remissio illius est dubia. Qui ergo securus cupit esse in mor-
te de indulgentia, in sanitate pœnitentiam agat: & in sanitate
peccata sua lugeat. Igitur quia miseratio dei occulta est, sine
intermissione flere necesse est. Soror charissima audi beati
Isidori verba: non oportet pœnitentem de peccatis suis ha-
bere securitatem. Quare? quia securitas negligentiam parit,
C negligentia vero sæpe hominem incautum ad priora peccata
reducit. Nunc ergo soror charissima, accipe cõsilium meum:
& dum potes vitam tuam emenda. Dum deus dat tibi licen-
tiam peccata tua manifesta. Dum datur tibi spacium peccata
tua plora. Dum potes pœnite. Dum potes peccata tua confi-
tere. Dum adhuc viuis peccata tua luge. Morientium vocatio
tua sit emendatio. Dum potes mala quæ fecisti emenda. Dum
potes à peccato & vitio te retrahe. Dum tempus est clama
ad deum pro te. Dum adhuc viuis in corpore: tibi indulgen-
tiam peccatorum tuorum acquire. Priusquã dies mortis ad-
ueniat tibi, pœnitẽtiam age. Antequam puteus te absorbeat,
pœnite. Priusquam infernus te rapiat, peccata tua luge. Prius-
quam in profundum inferni mergaris, negligẽtias tuas plan-
ge: vbi iam non est locus indulgentiæ, vbi iam non est læti-
tia, pœnitendi licentia, vbi iam non est licentia emẽdationis,
vbi iam non est locus cõfessionis. Quare? quia in inferno nul-
la est redemptio. Quauis sis peccatrix: tamen per pœniten-
tiam habebis veniã. Nulla tam grauis est culpa quin per pœ-
nitentiam non habeat veniam. Desperatio auget peccatum,
desperatio maior est omnibus peccatis: desperatio peior est
omni peccato. Igitur soror dilecta certissime crede quia ex
spes in confessione, nullo modo dubites, nullo modo de mi-
sericordia dei desperes. Habeto fiduciam in confessione de
bonitate dei. Frater charissime bene dicis: bonum das mihi
consilium. D

Confessio.

EU me peccatrix, heu me misera: in tantis peccatis,
in tantis criminibus, in tantis negligentiis cecidi,
quid primum plangam, quid primum plorem, quid
primum lugeam? Ego misera quem luctum primũ
sumam? Ego indigna quas lachrymas prius fundã? Memoriã
non sufficit referre gesta tantorum criminum: O lachrymæ
vbi vos subtraxistis, ô lachrymæ vbi estis, vbi estis fontes la-
chrymarum, mouemini obsecro ad fletũ meum, fontes lachry
marum fluite super faciem meam, rigate maxillas meas. Date
mihi planctũ amarum, succurre mihi deus meus antequã mo-
riar, antequam mors præueniat, antequã me infernus rapiat:
antequam me flamma comburat, antequam me tenebræ inuol
uant. Subueni mihi deus meus priusquam adt ormenta per-
ueniam, priusquam me deuoret ignis gehẽnę, priusquam sine
termino crucier in inferno. Deus meus quid faciam cum ve-
nerit tremendum iudicium tuum? Quid respondebo cum ve-
nerit examẽ iudicij tui? Quid dicam ego misera & peccatrix
cum præsentata fuero ante tribunal Christi. Væ diei illi in
quo peccaui. Væ diei illi quando malũ feci. Væ diei illi quã-
do transgressa sum præcepta dei. Vtinam non illuxisset sol
super me. Vtinam non fuisset ortus sol super me. O dies de-
testãda: dies abominanda, ô dies penitus non nominãda quæ
me in hoc seculo pertulit: quę mihi claustra ventris aperuit:
melius mihi fuerat nõ esse in hoc seculo natam: q̃ in inferno E
perpetuo cruciatam, melius mihi fuerat non esse genitam q̃
pati æternas pœnas gehennę. Satis mihi fuerat melius nõ esse
in hoc mundo procreatam: q̃ pati æterna mala, flere super me
cœlum & terra, plorate me omnes creaturæ. Et quæ potestis
sensum vitæ habere: lachrymas effundite super me. Peccaui
enim grauiter, peccaui infœliciter, peccaui miserabiliter: in-
numerabilia sunt peccata mea, vt bene viuerẽ vltro promisi:
sed bona quæ promisi nunquam seruaui. Semper ad peccatũ
meum redij, semper peccata mea multiplicaui: semper deli-
cta mea iteraui. Nunquam in melius mores mutaui. A malis
factis nunquam cessaui. Orate pro me dominũ viri sancti, in-
tercedite ꝓ me ad dominum omnes sancti. Omnes sancti iu-
storum intercedite ꝓ me. Si forte misereatur mei deus, si for
te iniquitates meas auferat. O misera anima mea quis misere-
bitur tui? Quis cõsolabitur te? O anima misera ô anima quis
dabit lamentum pro te, vbi est custos hominum, vbi est redẽ-
ptor animarum, vbi es pastor bone. Cur despexisti me, cur a-
uertisti faciem tuam à me? Deus meus non me obliuiscaris in
finem. Non me deseras imperpetuum: non me deseras in po-
testate dæmonum. Peccatrix sum, indigna sum, tamen ad te
deum meum confugio. Tu clemens tu pius tu multæ miserа-
tionis. Nullum spernis, nullum detestaris, nullũ recusas à mi-
sericordia. Domine ostende in me misericordiam tuam. Ob-
secro domine vt non deneges mihi quod misericorditer mul
tis dedisti. Scelera mea non defendo, peccata mea non abscõ-
do. Displicet mihi malum quod feci. Ego misera peccaui. Er-
rorem meum confiteor: culpam meam manifesto. Iniquitatẽ
meam cognosco. Peccaui deus meus: propicius esto mihi pec
catrici. Parce malis meis: ignosce peccatis meis, indulge cri-
minibus meis. Domine si iniquitates obseruaueris domine, F
quis sustinebit. Nullus ad examen tuum, nec iustitia iusti se-
cura erit: quis enim iustus qui se audeat dicere sine peccato;
nullus homo est sine peccato. Nemo est mundus delicto, ne-
mo est mundus in conspectu tuo, ecce inter sanctos nemo est
immaculatus. Ecce qui seruierunt deo non fuerunt stabiles,
& in angelis inuenta est iniquitas. Stellę non sunt mundę co-
ram te. Cœli non sunt mundi in conspectu tuo, si igitur nemo
in cõspectu tuo est sanctus, nemo immaculatus: quantomagis
ego peccatrix & putredo ac vermis filia hominum quæ bibi
iniquitates quasi aquas & multiplicaui peccata mea. Quę se-
deo in puluere: quæ habito in domo lutea: quę terrenum ha-
beo fundamentum. Deus meus porrige dexteram tuam mihi
peccatrici. Memorare obsecro domine quæ sit mea substan-
tia. Memento domine quia terra sum. Memento quia cinis &
puluis sum. Medicinam qua saner tribue. Medicinam qua cu-
rer impende. Ego misera cecidi in foueam peccatorum meo-
rum.

G rum.Ego indigna cecidi in profundū inferni . Deus meus li-
bera animam meam captiuam ab inferno:non concludat me
profundum,non absorbeat me infernus: nō vrgeat super me
puteus os suum. Abyssus nō deneget mihi exitum. Ecce dies
timendus iam imminet, iam venit vltima dies,iam prope est
dies mortis,nihil supereſt mihi nisi tumulus: nihil nisi sepul-
chrum.Parce mihi domine antequam vadam ad terram tene-
brosam.Subueni mihi deus meus : priusquam vadam ad ter-
ram miseriæ & tenebrarum.Redemptor animarum succurre
mihi antequam moriar : solue vincula peccatorum meorum:
priusquam ad mortem perueniam. Soror mihi in Christo di-
lecta, deꝰ misereatur tui: & dimittat tibi omnia peccata tua.
Deus tribuat tibi indulgētiam tuorum delictorum.Deus in-
dulgeat tibi quicquid peccasti. Deus te lauet ab omni pec-
cato.Age itaq; iam vt oportet propone in corde tuo vt am-
plius non pecces.Statue in corde tuo vt amplius malum non
facias.Caue culpas tuas iterare:non te polluas post peccatū.
Post luctum pœnitentiæ non redeas ad peccatum : non iterū
facias quod iterum plangas.non est pœnitens sed irrisor:qui
adhuc agit vnde pœniteat: nō videtur deum deprecari humi-
lis,sed subsannare superbis. Qui adhuc malum agit : vndeiā
pœnitentiam accepit.Vnde & beatus Isido.ait,Inanis est pœ-
H nitentia quam sequens coinquinat culpa. Et iterum iteratum
vulnus tardius sanatur.Frequenter peccans & lugēs vix me-
retur veniam.Esto igitur confirmata in pœnitentia vitam bo
nam quam cœpisti tenere non deseras.Salus perseuerantibus
promittitur.Præmium perseuerantibus datur.Vnde dicitur:
beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiā in omni tē-
pore.Et iterum. Qui perseuerauerit vsq; in finem hic saluus
erit.Honesta virgo moneo te,vt semper portes verecundiam
in vultu de recordatione peccati:portas pudorem in facie de
memoria delicti. Propter verecundiam peccati oculos tuos
leuare erubesce,ambula depositā facie,mœsto mœrore ince-
de abiecta vultu,cilicium & cinis inuoluāt membra tua,cili-
cium operiat corpus tuum. Terra sit tibi cubile . Stratus sit
tibi humus.Puluis es,in puluerem rede . Cinis es,in cinerem
rede.Esto semper plangens:semper mœrens, semper suspiria
cordis emittēs: semper sit cōpunctio in corde tuo. Sit lamen
tum in tuo pectore,sint gemitus in tuo corde.Frequenter la-
chrymæ fluant ab oculis tuis. Semper esto parata ad lachry-
mas.Venerabilis virgo crede mihi : quia nunquam serui dei
in hac vita debēt esse securi:quanuis sint iusti.Serui dei sem-
per debent vigilare: & peccata sua cum lachrymis ad memo-
riam reducere . Vnde in laudibus sponsi scilicet Christi in
canticis canticorum dicitur.Comę eius sunt elatę palmarum
nigræ quasi coruus.Quid per comas Christi intelligimus ni-
si fideles homines qui dum fidem sanctæ trinitatis in mente
custodiunt & deo adhęrentes:quod credunt faciunt,quasi in
I capite pendentes illi honorem conferunt.Palma autem valde
in altum crescendo proficit & victoriam sua significatione
prætendit.Comę ergo Christi sicut elatæ palmarū sunt:quia
electi quiq; dum semper ad alta virtutum se efferunt per dei
gratiam quandoque ad victoriam perducuntur: nigræ autem
sunt sicut coruus:quia quanuis virtutibus in cœlum se erigāt
semper:tamen peccatores se esse cognoscunt.Sic & tu soror
mihi in Christo amantissima quāuis bene & religiose viuas:
quanuis iustē & deotē deo seruias:te tamen moneo vt nunq̄
deseras lachrymas.Si igitur vis abluere peccatorum tuorum
maculas semp diligas lachrymas. Dulce tibi sint lachrymæ.
Delectet te semper planctus & luctus,nunquam deseras plā-
ctum & luctum,tanto esto prona ad lamenta:quanto fuisti pro
na ad culpam.Quanta fuit tibi intentio ad peccandum:tanta
sit ad pœnitendum deuotio.Secundū infirmitatem adhiben-
da est medicina:grauia peccata grandia lamenta desiderant.
Soror venerabilis, ipse te adiuuare & consolari dignetur in
hac præsenti vita quē angeli adorant in cœlesti curia.Amen.

De *communione*, Sermo XXVIII.

Vicunque māducauerit panem, & biberit calicem
domini indigne:reus erit corporis & sanguinis do
mini,id est, peccatum,& maculam contrahet sibi.
Quare?quia ad bonum male accedit. Probet autē
seipsum homo : & sic de pane illo edat, & de calice bibat.
Acsi diceret,vnusquisque consideret vitam suam & emundet K
cor suum ob omni malicia, vt digne possit accedere ad tam
magnum sacramētum. Quicunq; enim corpus & sanguinem
domini manducat,& bibit indigne:iudicium sibi manducat,
& bibit scilicet causam suę damnationis.Vnde etiam beatus
Isido. ait. Qui in ecclesia scelerate viuunt, & communicare
non desinunt putantes se tali communione à peccatis posse
mundari, sciant hi tales ad emundationem sibi nō proficere,
dicente ꝓpheta: Quid est ꝙ dilectus meus in domo mea fe-
cit scelera multa: nunquam carnes sanctę auferent à te mali-
cias tuas.qui ergo corpus Christi vult accipere prius studeat
in Christi fide & dilectione manere.Hinc est quod ait domi-
nus in euangelio : Qui manducat carnē meā, & bibit sangui-
nem meum:in me manet,& ego in eo:ac si diceret: Ille in me
manet qui in bonis operibus volūtatem meam implet . Alio-
quin nisi prius in me maneat per fidem,& bonam operationē,
& ego in eo: carnem meam manducare non potest sanguinē
bibere : quid est ergo quod manducant homines? Ecce om-
nes frequenter sacramenta altaris percipiunt plane:sed alius
carnem Christi spiritualiter manducat: & sanguinem bibit.
Alius vero non,sed tantum sacramentum,id est,corpus Chri
sti sub sacramento,& non rem sacramenti.Sacramentum hoc
dicitur corpus Christi proprium de virgine natum,rem vero
spiritualē Christi carnem : bonus igitur accipit sacramentū,
& rem sacramenti, malus vero quia manducat indigne sicut L
apostolus ait:iudiciū manducat,& bibit:non probans se priꝰ
nec diiudicans corpus domini. Ergo quid manducat pecca-
tor & quid bibit non vtique carnem & sanguinem spiritua-
liter ad suam salutem:sed iudicium ad suam damnationem,
licet videatur cum cæteris sacramentum altaris percipere.
Itaque alius accipit corpus domini ad salutem, alius vero ad
damnationem.ille qui cū Iuda traditore corpus domini ac-
cipit,cum Iuda condemnatur:qui cum Petro & cæteris fide-
liꝰ deuote ac fideliter illud sumit, sine dubio cum Petro &
ceteris apostolis in corpore Christi sāctificatur.Audi igitur
sponsa Christi verba beati Augustini,qui ad istud altaris ca-
sto corpore & mundo corde cum pura conscientia atque de-
uota mente ad communionem venit,ad illud altare qui est in
cœlis ante oculos dei fœlici transmigratione perueniet. So-
ror in Christo amabilis rogo vt audias prudentiam serpen-
tis. Serpens enim cum cœperit ire ad bibendum antequā ve-
niat ad fontem,vomitat omne venenum. Imitare ergo, & tu
charissima hunc serpentem in hac parte vt antequam venias
ad fontem,id est,ad communionem corporis & sanguinis do
mini nostri Iesu Christi, euomas omne venenū scilicet odiū,
iram,maliciam,inuidiam, voluntatem malam:& noxias cogi-
tationes ex corde tuo.Dimitte etiam omnibus sociabus tuis:
& omnibus proximis tuis ea quæ in te peccauere, vt tibi di-
mittātur à deo peccata tua sicut ipse dominus ait. Dimittite
& dimittetur vobis.itaq; si hæc omnia feceris,sicut dixi,po- M
teris accedere ad fontem viuum, id est, ad Christum qui est
fons omnium bonorum.Ipse etiam ait de seipso.Ego sum pa
nis viuus qui de cœlo descendi. De hoc pane dicit Dauid in
Psal. Panem angelorum manducauit homo:alioquin esca illa
licet de cœlo venerit, & potus quia corporeus erat,angelis
non congruebat : sed vtique illi panis, & potus qui per hoc
præfigurabatur. Christus vero panis est angelorum & sacra-
mentum hoc,vera caro eius est, & verus sanguis quod spiri-
tualiter manducat,& bibit homo.Ac per hoc vnde viuūt an-
geli in cœlis;inde viuit homo in terris:quia totum spirituale
est,& diuinū in eo quod pepercit homo , sed sicut apostolus
ait.Quidam in deserto eandem escam spiritualiter māducā-
uere,& tamen mortui sunt.Ita & nunc in ecclesia quibusdam
corpus domini est vita: quibusdā vero est pœna & suppliciū
peccati.Corpus domini sine dubio est vita illis:quibus Chri
stus est vita.Illis vero est mors,qui per culpam & ignorantiā
atque negligentiam membra sunt diaboli.Vnde soror aman-
tissima mihi in Christo moneō te vt aliud gustando intelli-
gas quando corpus domini recipis quàm quod ore sentis:au-
di etiam honesta virgo quid sacerdos in consecratione cor-
poris Christi dicat.Rogamus, inquit, hanc oblationem fieri
benedictam per quam nos benedicamur. Ascriptam per quā
nos omnes in cœlo conscribamur:ratam per quam in viscери-
bus Christi

A bus Christi censeamur.Rationabilem per quā à bestiali sen-
su exuamur. Acceptabilemq; facere digneris quatenus,& nos
per hoc quod in nobis displicemus acceptabilis in eius vnico
filio Iesu Christo simus . Igitur honesta virgo,sicut superius
iam dictum est,Christus in semetipso in cœlo sanctos angelos
pascit.Christus etiam in semetipso in terra omnes fideles
reficit. Christus per spem sanctos angelos satiat in patria.
Christus nos pascit per fidem in terra ne deficiamus in via.
Christus angelos & homines reficit ex semetipso, tamen in-
tegre remanet in suo.q̄ bonus panis, & q̄ mirabilis de quo in
cœlo angeli saturantur, & in terra homines reficiuntur:quē
manducat angelus pleno ore in patria.ipsum comedit pere-
grinus homo pro modulo suo ne lassetur in via.Christus pa-
nis viuus qui est refectio angelorum : ipse est redemptio, &
medicina hominum . Nunc ergo soror charissima deprecare
dominum in tota mente tua, vt mundet conscientiam tuam ab
omni malitia:quatenus digne possis accipere corporis & san
guinis domini nostri Iesu Christi mysteria.

De *cogitatione*, Sermo XXIX.

Oror charissima audi ea quæ dominus ait per E-
saiam prophetam: Auferte malum cogitationum
vestrarum ab oculis vestris.Quanuis homo cesset
ab opere malo:tamen si malam cogitationem ha-
bet in corde suo , non est sine culpa. Vnde ait beatus Isido-
B rus : Non solum in factis peccamus, sed & in cogitationibus
si eis illicite occurrentibus delectetur.sicut vipera à filiis su-
is in ventre adhuc positis occiditur , ita nos occidunt cogi-
tationes nostræ intra nos enutritę: quia consumunt animam
nostram veneno viperino. Igitur soror dilecta mihi in Chri-
sto moneo te vt cor tuum cum omni studio custodias: quo-
niam ibi est initium boni operis aut mali. Vnde scriptum est:
Omni custodia serua cor tuum,quoniam ex ipso vita proce-
dit.Audi etiam rogo honesta,virgo quid sponsus in laudibus
ecclesiæ dicat in Canticis canticorum . Comæ capitis tui vt
purpura regis iuncta canalibus . Comę capitis ecclesiæ lec-
tulum sanctę animę vt purpura regis iuncta canalibus esse
memoratur.Purpura quippe per fasciculos in canalibus liga
tur,super quos dum aqua proiicitur:per canales ad vestē quę
supra est currit vt vestis tinguatur , & inde nomen accepit
vt tincta colore purpureo purpura vocetur:quæ omnia san-
ctę menti congruūt. Comę quippe capitis sunt cogitationes
mentis quæ in canalibus ligantur: quia in scripturis diuinis
ne inutiliter fluant stringuntur.Custodi ergo cor tuum vene
rabilis virgo à contagione noxia.Mentē tuam turpis cogita-
tio non subrepat,sit mens tua pura:deus non solum examinat
carnem,sed mentem:dominus iudicat conscientias hominum,
deus iudex etiam de cogitationibus iudicat animam quan-
C do titillat mala cogitatio.non consentias illi,non sinas ma-
lam cogitationem manere in corde tuo.Quacunq; hora ma-
la cogitatio venerit expelle eam.Quam cito apparuerit scor
pio,contere caput eius. Contere caput serpentis,id est malę
cogitationis.Ibi emenda culpam vbi nascitur scilicet in cor-
de:caput cogitationis prauę expelle à corde tuo. Ibi pecca-
ta:vbi nescis esse deum.Nihil celatur ante deum. Videt oc-
culta qui fecit abscondita.Dominus vbique præsens est.Spi
ritus dei totum implet.Maiestas omnipotentis dei penetrat
omnia elementa,nullus locus est extra deum . Dominus scit
cogitationes hominum.Soror dilecta vis nunquam esse tri-
stis.Frater mi volo.ergo bene viue.Si bene vixeris:nunquam
eris tristis.Secura mens leuiter sustinet tristitiam. Bona mēs
semper habet gaudium.Si enim in bona vita perseueraueris,
tristitia elongabitur à te. Si in sanctitate perseueraueris,tri-
stitia non occurret tibi.Si bene & pie vixeris,neque plagam,
neque mortem timebis. Conscientia autem peccatoris sem-
per est in pœna.Nunquam reus homo securus est:mens enim
male sibi cōscia ꝓpriis agitatur stimulis. Soror venerabilis:
audi quid dominus dicat de muliere ad serpentē: Ipsa conte-
ret caput tuum. Caput serpentis conteritur,quando ibi cul-
pa emendatur vbi nascitur . Omnipotens deus mundet cor
tuum ab omni contagione mala, vt ei possis seruire siue ma-
cula. Amen.

De *silentio*. Sermo XXX. D

Saias propheta dicit,Cultus iustitiæ est silentium:
& securitas vsque in sempiternum.Et iterum Da-
uid obsecrando postulat dicens , Pone domine cu-
stodiam ori meo , & ostium circunstantiæ labiis
meis.Sancti patres summa cum vigilantia silentium custodi-
entes studuerunt vacare & videre quàm dulcis & quàm suā-
uis est dominus. Et actiuæ vitæ curis postpositis adhæserunt
contemplatiuæ vitæ.Soror charissima respue inhonesta ver-
ba:fuge impudicos sermones.Vanus sermo cito polluit men
tem,& facile agitur quod libenter auditur.Nihil vnquam ex
ore tuo procedat quod possit impedire, nihil vnquam loqua
ris quod non conueniat . Hoc non procedat de labiis tuis
quod offendat aures audientis:fuge turpitudinem sermonis.
Vanus sermo demonstrat vanā conscientiam : lingua ostēdit
conscientiam : lingua referat conscientiam hominis:qualis
sermo ostenditur,talis animus comprobatur. Ex abundantia
enim cordis os loquitur . Ab ocioso enim sermone refrena
lingua tuam, restringe linguam tuam ab ocioso verbo.Tur-
pes fabulas non loquaris,non garrias vana verba. Sermo o-
ciosus non erit absque iudicio . Vnusquisque rationem red-
diturus est sermonum suorū . Ante vniuscuiusq; faciē verba
sua stabūt in die iudicij.Ea quæ loqueris, grauitate atq; do-
ctrina digna fiat . Sit sermo tuus irreprehēsibilis:Lingua tua E
nō te perdat.Lingua tua nō te dānet.Non loquaris quod su-
scipiat aduersarius.amicum tuum sit silentium . Pone custo-
diam ori tuo.In labiis tuis pone signaculum.Pone linguæ tuę
claustra silentij.Scito quo tempore dicas. Cōsidera qua ho-
ra loquaris:tempore congruo loquere,tēpore congruo tace.
Tace vsquequo interrogeris: interrogatio os tuum aperiat:
sint verba tua pauca,non transeas mensuram loquendi. Mul-
tiloquia nō effugiunt culpā,multiloquium non declinat pec-
catum. Virgo linguosa stulta est,virgo sapiens paucis vtitur
verbis.Sapientia breuem sermonem facit, loqui multum stul
titia est : sit ergo in verbo tuo mensura, sit in sermone tuo
statera. Modum loquendi non transeas . Venerabilis soror
ille dignetur ori tuo ponere custodiam qui te sibi elegit in
sponsam. Amen.

De *mendacio*. Sermo XXXI.

Mendaces faciunt vt nec vera dicentibus credatur.
Summo studio cauendum est omne genus menda-
cij:quamuis sit quoddam genus mendacij leuioris
culpę,velut si quisque pro salute hominum men-
tiatur. Sed quia scriptum est: Os quod mentitur occidit ani-
mam.Hoc genus mēdacij perfecti viri summo studio fugiūt,
vt nec vitia cuiuslibet per eorum fallaciā defendant,nec suę
animæ noceant,dum præstare alienę carni volunt.Tamē hoc F
genus mēdacij facile credimus dimitti.Soror charissima mo
neo te: vt summopere fugias omne genus mendacij, nec per
occasionem nec per studium loquaris falsum.nō studeas mē-
tiri:nec etiam vt prestes alicui.Non alienam vitam per men-
dacium defendas : nullum iustum mendacium, omne menda-
cium in omnibus est peccatum:omne quod à veritate discor-
dat iniquitas est.Leges seculi damnant falsarios, leges seculi
puniunt mendaces. Si mendacium apud omnes damnatur , si
falsitas humano iudici punitur: quanto magis ante deum qui
est testis verborum & operum . Ante quem etiam de ocioso
verbo vnusquisque rationem redditurus est . Ante quem &
pro ocioso sermone pœnas quisque sustinebit.Et perdes eos
qui loquuntur mendaciū.Et testis falsus non erit impunitus.
Soror venerabilis declina ergo mendacium : falsum non lo-
queris.Quod verum est loquere:nunquam mētiaris.Esto ve-
rax,neminem mentiendo decipias, nō aliud dicas,& aliud fa-
cias:soror dilecta deus det tibi vera loqui. Amen.

De *periurio*, Sermo, XXXII.

Dominus dicit in euangelio:Non iures per cœlum:
quia sedes dei est,neque per terram: quia scabellū
pedum eius est,neque per caput tuum:quia nō po-
tes in eo vnum capillum facere album aut nigrum.
Sit autem sermo tuus,est est,nō non.Quod amplius est,à ma-
lo est . Sicut mentiri non potest qui non loquitur : sic peie-
rare

G rare non poterit qui iurare non appetit. Quacunq; arte verborum quisque iuret, deus tamē qui est teſtis conſciētiæ, hoc ita accipit ſicut ille cui iuratur intelligit. Malum quod iuramus facere, non debemus implere. Soror venerabilis vis vt dicam tibi qualiter nunquam peierabis: nunquam iures: ſi non iuraueris, nunquam peierabis: ſi peierare times, nūquam iures. Prohibe etiam tibi iramentum: tolle vſum iurandi. Periculoſum eſt enim iurare, vſus iurandi facit conſuetudinem periurij. Vſus iurandi ducit hominem ad periurium. Sit in ore tuo eſt: ſit in ore tuo, non eſt. Veritas non indiget iuramento. Fidelis ſermo retinet locum ſacramenti. Firma etiā ſit ſacramenti tui fides. Amātiſſima ſoror ſpiritus ſanctus qui in tuo virgineo corpore ſibi fecit templum: ponat in ore tuo moderationis ſignaculum. Amen.

De detractione, Sermo XXXIII.

SOror mihi in Chriſto dilecta audi quæ dico: auſculta quæ moneo: attende quę loquor. Detractio graue vitium eſt, detractio graue peccatum eſt. Detractio grauis clamatio eſt, detractio grande crimen eſt. Omnes reprehendunt detractorem. Omnes vituperant detrahentem. Omnes dehoneſtāt illum qui detrahit. Et Dauid propheta: Detrahentem ſecreto proximo ſuo hūc pſequebar. hoc ſummę turpitudinis eſt, hoc nihil fœdius eſt.

H Detrahentes latrant quaſi canes. Sicut canes rodunt pedes tranſeuntium: ita detrahentes rodunt vitam proximorū. Canes ſolent mordere homines, & dente peſtifero lacerare trāſeuntes. Soror venerabilis ergo abſcinde à lingua tua vitium detrahendi: alienam vitam non rodas: vitam alienam non reprehendas: vitam alienam non laceres. De alieno malo nō inquines os tuum, non detrahas peccatori, ſed condole. Quod in alio detrahis, in te potius pertimeſce: quod in aliis reprehendis, in te emenda. Quanto ſtudio reprehendis alienam vitam: tanto ſtudio emenda temetipſam, quando alteri detrahis, te diſcute. Quando alium mordes, tua peccata redargue. Si vis detrahere, tuis peccatis detrahe. Non perſpicias aliena peccata, ſed tua propria. Non intendas alienis vitiis, ſed tuis propriis. Nunquam aliis detrahes, ſi tē bene perſpicias. De tua ergo emendatione eſto ſollicita. De tua correctione & ſalute eſto attenta. Detrahentes nō audias. Suſurrantibus auditum non præbeas. Pari reatu detrahentes & audientes tenentur. Similiter eſt culpabilis qui detrahit, & qui detrahentem audit. Maledicti regnum dei nō poſſidebunt. Virgo quæ ad cœleſtem thalamum deſiderat peruenire, non debet hominibus detrahere. O virgo venerabilis ſi aures tuas à detrahētibus ſeparaueris, & linguam tuam ſicut dixi ab omni locutione peruerſa refrænaueris, inter prudentes virgines computaberis.

I *De inuidia, Sermo* XXXIIII.

HOmo inuidus membrum eſt diaboli: cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum. Inuidia cuncta germina, virtutum concremat. Inuidia cuncta bona peſtifero ardore deuorat. Inuidia tinea eſt animæ. Inuidia primum nocet ſibi q̄ alteri. Inuidia primum ſeipſam mordet q̄ alterum. Inuidia primum ſuum mordet authorem. Inuidia ſenſum hominis comedit, pectus vrit, mentē lacerat, cor hominis quaſi quædam peſtis paſcit, igitur contra inuidiam occurrat bonitas. Charitas preparatur aduerſus inuidiā. Soror amantiſſima mihi in Chriſto de bono alterius non doleas. De alterius profectu non tabeſcas, de alterius fœlicitate non crucieris. Nulla virtus eſt quę non habeat cōtrarium inuidię malū. ſola miſeria caret inuidia. Quare? quia nemo inuidet miſero. Virgo quæ in cœlo deſiderat habitare, hominibus non debet inuidere. Virgo quæ cum Chriſto ad nuptias deſiderat intrare, de alterius honore non debet contriſtari. Chariſſima ſoror deus mundet cor tuū ab omni malicia atque inuidia: vt ei poſſis ſine macula ſeruire. Amen.

De ira. Sermo XXXV.

HOneſta virgo, audi quid Salomon dicat: Reſpōſio molis frangit iram, ſermo durus excitat furorem. Et iterum. Dulce verbū mitigat inimicos, & multiplicat amicos. Tanto quiſquam conuincitur minus ſapiens, quanto eſt minus patiēs. Per iram oculus mentis K turbatur, per iram ſapientes perdunt ſapientiā, per iram alienatur homo à ſemetipſo. Quidam cito iraſcūtur: ſed ad pacē cito redeunt. Quidam vero tardius iraſcuntur: & ad pacem tardius reuertuntur. Alij autem, quod grauius eſt, ad iram citius incitantur, & ad pacem tardius inclinantur. Melius eſt tamē qui citius iraſcitur, & ad pacem cito reuertitur, quàm qui tardius iraſcitur, & ad pacē tardius incitatur. Chariſſima ſoror audi etiam Iacobum dicētem. Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum: & tardus ad iram. Quare? quia ira viri dei iuſtitiā non operatur, proculdubio nec ira virginis iuſtitiā dei operari poterit. Virgo quę templum dei debet fieri, nullo modo debet iraſci. Non decet Chriſti ſponſam eſſe iracundam. Virgo quæ in pectore ſuo præparat manſionem Chriſto, omnibus modis debet expellere iracundiam à corde ſuo. Virgo quæ deſiderat cum Chriſto ad cœleſtem thalamum peruenire, debet omino à corde ſuo iram expellere. Amantiſſima ſoror ſi te præuenerit iracundia, reſtringe illam: ſi te præoccupauerit ira, mitiga eam. Tempera furorem, tempera indignationem. Motum iracundiæ reſtringe. Refrēna impetum iræ. Si non potes vitare iram vel temperare: non te rapiat furor, non te inflammet ira, non te commoueat indignatio. Sol non occidat ſuper iracundiam tuam. Amen. L

De odio, Sermo XXXVI.

HOneſta virgo, audi quę dico. Odiū ſeparat hominē à regno dei. Odium ſeparat hominem à paradiſo. Odium ſubtrahit hominē à cœlo. Odium nec per paſſionem deletur: nec per martyriū purgatur, nec per ſanguinem effuſum abluitur. non debemus odio habere homines ſed vitia. Qui fratrem ſuum odit, homicida eſt. Qui fratrem ſuū odit, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat. Deū non diligit, qui hominem odit. Quātum intereſt inter feſtucam & trabem: tantum etiam diſtat inter iram & odium. Odium eſt enim ira inueterata. Per iram turbatur oculus mentis. Per odium extinguitur oculus cordis. Soror in Chriſto amantiſſima mihi, audi quæ loquor. Si contriſtaueris in aliquo ſororem tuam, fatis fac illi. Si peccaueris in ſororem tuā, age pœnitentiam coram illa. Si ſcandalizaueris aliquam ex ancillis dei, roga eam vt dimittat tibi. Perge feſtinanter ad reconciliationem. Non dormias donec prius venias ad ſatisfactionem, nō quieſcas priuſquam reuertaris ad pacem. Si ceciderit inimicus tuus, noli gratulari. Nō lęteris ſuper inimici interitum: ne forte ſuperueniant in te ſimilia: ne cōuertat deus ab eo in te iram ſuam. Delectet te dolere ſuper eum qui affli ctus eſt. Cōdole alienis miſeriis. In tribulatione alterius eſto triſtis. Cū plangentibus plange, cum lugentibus luge. Soror venerabilis nō ſis dura, nō ſint tibi dura præcordia. Peccanti in te nō retribuas ſecundū culpā ſuam, quia & in te venturū M eſt iudicium dei. Dimitte vt dimittatur tibi. non enim habebis indulgentiam niſi dederis veniam. Expelle à corde tuo odium. In mente tua odium non maneat. Soror amabililis, deus det tibi dilectionem ſui & proximi. Amen.

De ſuperbia, Sermo XXXVII.

SVperbia eſt radix omnium malorū. Homo ſuperbus deo & hominib⁹ eſt odibilis, ſuperbus homo ſimilis eſt diabolo. Superbia & cupiditas intantum eſt vnū malum, vt nec ſuperbia ſine cupiditate, nec cupiditas ſine ſuperbia eſſe poterit. Diabolus per ſuperbiam & cupiditatem dixit, In cœlum aſcendam. Chriſtus cum humilitate dixit. Humiliata eſt in puluere anima mea. Diabolus per ſuperbiam & cupiditatē dixit, Ero ſimilis altiſſimo. Chriſtus per humilitatem factus eſt obediēns patri vſque ad mortem. Ad vltimum diabolus per ſuperbiā præcipitatur in infernū. Chriſtus vero per humilitatē ad cœlos eleuatur. Quid eſt omne peccatum: niſi dei contemptus quo eius præcepta contemnimus? Soror chariſſima crede mihi, quod multorum temporum vigilię, orationes, ieiunia, eleemoſynæ, & labores ſi cum ſuperbia finem habuerint, pro nihilo reputantur apud deum. Igitur ſoror venerabilis, alas ſuperbiæ non extendas: pennas ſuperbiæ non erigas. Quare? quia ſuperbia angelos, depoſuit

A depoſuit, potentes ſtrauit, ſuperbos deiecit. ſuperbis reſiſtit deus: humilibus autem dat gratiam. Moneo te etiam Chriſti ſponſa, vt plus gaudeas de ſocietate angelorum, & ancillarū dei, q̄ de nobilitate generis tui. Rogo te amantiſſima ſoror vt magis exultes de ſocietate pauperum virginum: q̄ de tuorum nobilitate parentum diuitum. Quare? quia non eſt perſonarum acceptio apud deum: qui pauperē deſpicit, deo iniuriam facit. Qui contemnit pauperem exprobrat factorem eius. Venerabilis ſoror, deus det tibi profundam humilitatē & veram charitatem. Amen.

De iactantia. Sermo XXXVIII.

AM in factis q̄ in dictis cauere debemus iactantiā. Igitur ſoror chariſſima circunſpice teipſam, & nihil tibi arroges ex his quæ in te ſunt præter peccata. Caue iactantiā, fuge appetitum vanæ gloriæ, caue inanis gloriæ ſtudium: non te arroges, non te iactes, nihil de te præſumas, non te inſolenter extollas, nihil boni tibi tribuas, de bono opere non glorieris, non ſis circunflata vēto fauoris. Contemne laudem hominum, nō exquiras ſi quis te laudet aut ſi quis te vituperet. Laus non te ſeducat, nec vituperatio frangat. Qui laudem non appetit nec contumeliā ſentit. Virgines quæ de ſuis meritis gloriantur coram hominibus non habent oleum in vaſis ſuis, quia per inanis gloriæ appetitum mercedem quam merebantur à domino perdide-
B runt. Semper ſuam aſpiciant fœditatem, quia vanam gloriā diligunt: & doleant ſe perdidiſſe opus bonum quod pro humana laude fecerunt. Vnde dominus in euangelio. Amen dico vobis receperunt mercedem ſuam. Virtutes ſanctorū per inanis gloriæ ſtudium dominio ſubiiciūtur dæmonum ſicut Ezechias rex, qui iactanter diuitias ſuas Chaldęis manifeſtauit. Propterea per prophetam eas perituras audiuit. Phariſeus etiam qui orare ad templum venerat: ideo bona ſua perdidit: quia iactanter manifeſtauit. Sicut ex alto aquila ad eſcā deſcendit: ſic homo de alto bonę conuerſationis per vanæ glorię appetitum ad inferiora demergitur. Soror dilecta mihi in Chriſto, non ponas conſcientiam tuam in aliena lingua. Laudet te aliena lingua, & nō tua: laudet te alienum os & nō tuum: tuo iudicio te decerne non alieno. Nemo magis ſcire poteſt quę ſcis ſicut tu, q̄ cōſcia tui es. Soror venerabilis, vis vt dicam tibi qualiter poteris omnes virtutes augere. Frater dilecte volo, atque vt mihi oſtendas rogo. Auſculta ergo ſoror venerabilis, ſi vis omnes virtutes tuas augere, perdere noli. Abſconde virtutes tuas pro elatione. Abſcōde tua bona facta pro arrogantia. Fuge videri quod commeruiſti. Virtutes tuas cela, peccata tua manifeſta: vicia cordis tui reuela. Abſconde tua bona opera: Nunquam in medium proferas ſi quid boni feceris aut dixeris. Prauas cogitationes ſtatim manifeſta. Peccatum enim manifeſtum cito curatur. Crimen au-
C tem tacendo ampliatur, ſi latet, fit ex minimo magnum, peccatū manifeſtando decreſcit, tacendo creſcit. Virtutes in occulto creſcunt: in publico decreſcunt. Virtutes iactanter manifeſtando annihilantur, humiliter occultando multiplicantur. Igitur honeſta ſoror, conſilium & opus tuum ſemper ad deum cōuerte. In omni opere tuo, dei auxilium pete. Omnia diuinæ gratiæ, diuino dono aſcribe. Nihil meritis tuis attribuas. In virtute tua nihil præſumas, nihil ponas in tua audacia. Chariſſima ſoror audi apoſtolum dicētem. Qui gloriatur, in domino glorietur. Igitur venerabilis virgo, gloriatio tua, & laus tua ſemper ſit in Chriſto Ieſu ſpōſo tuo. Amen.

De humilitate, Sermo XXXIX.

SOror chariſſima, audi dominum Ieſum Chriſtum ſponſum tuum dicentem in euangelio: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Soror venerabilis, humilia temetipſam ſub potēti manu dei: vt te exaltet in tempore tribulationis. Conſcientia virginis ſemper debet eſſe humilis & triſtis, ſcilicet vt per humilitatem non ſuperbiat: & per inutilem triſtitiam cor ad laſciuiā non diſſoluat. Humilitas eſt ſumma virtus virginis. Summū enim conuicium eſt ſuperbia. Virgo humilis licet habitu ſit vilis: gloriosa tamen eſt apud deum virtutibus. Virgo autem ſuperba quāuis ante oculos hominum pulchra, formoſa atq; compoſita: tamen ante oculos dei vilis & deſpecta atque re- D proba. Quare? quia anima iuſti ſedes dei eſt. Sicut ipſe dominus ait: ſuper quem requieſcam niſi ſuper humilem & quietū, & timentem ſermones meos. Dilecta mihi ſoror in Chriſto eſto humilis: eſto in humilitate fundata: eſto vltima omniū, eſto nouiſſima omniū. Chariſſima nulli te præponas, nulli te ſuperiorē deputes. Aeſtima omnes ſuperiores te eſſe. Quanto maior es, tanto te humilia in omnibus. Si humilitatem tenueris, habebis gloriam. Quanto enim humilior fueris, tanto te ſequetur gloriæ altitudo. Deſcende vt aſcendas, humiliare vt exalteris ne exaltata humilieris. Quia qui ſe exaltat humiliabitur: & qui ſe humiliat exaltabitur. Qui enim extollitur, humiliabitur. De excelſo grauior caſus eſt. De alto maior ruina eſt. humilitas caſum neſcit, humilitas caſum nō nouit, humilitas ruinam nunquā incurrit: humilitas lapſum nūquam paſſa eſt. O ſponſa Chriſti agnoſce, quia deus humilis venit. Agnoſce quia ſe in forma ſerui humiliauit, factus obediens vſque ad mortem. Amabilis ſoror ambula ſicut ille ambulauit. Sequere exemplū eius, imitare veſtigia illius. Eſto vilis, eſto deſpecta, eſto abiecta, diſplice tibi. qui enim ſibi vilis eſt, ante deum magnus eſt: qui ſibi diſplicet, deo placet. Chariſſima eſto paruula in oculis tuis: vt ſis magna in oculis dei. Tanto eris ante oculos dei preciosior, quanto fueris ante oculos tuos deſpectior. Soror venerabilis, ſi humilitatem profundam tenueris, cum prudentibus virginibus in cœleſti E regno lætaberis. Amen.

De patientia, Sermo XL.

DOminus dicit in euangelio: Beati pacifici, quoniā filij dei vocabūtur. Soror chariſſima, ergo ſi homines pacifici ſunt beati & vocabuntur filij dei, neceſſaria eſt tibi patientia. Patientia opus perfectum habet. Virgo pacifica ſapiens eſt, virgo iracunda non eſt prudens: ſed ſtulta. Soror venerabilis, ſine ferro martyr eſſe poteris, ſi patientiam in animo veraciter conſeruaueris. Non pacificus conſortium merebitur angelorum: nō inuidus & iracundus erit particeps dæmoniorum. Non pacificus fugat diſcordias, homo iracundus ſuſcitat lites. Virgo benigna etiā ſi patiatur iniurias, pro nihilo ducit: virgo pacifica in corde ſuo preparat manſionē Chriſto. quare? quia Chriſtus pax eſt, & in pace conſueuit requieſcere. Filia pacis pacē debet diligere. Plus te prepara ad ſuſcipiendā iniuriam q̄ ad inferendā. Diſce potius mala tolerare, q̄ mala facere. Eſto patiens, eſto mitis, eſto ſuauis, modeſta, mānſueta. Ama pacem, dilige pacē, pacem cum omnibus retine. Omnes in manſuetudine & charitate amplectere: proba te amplius amare quām ipſa ameris: proba te amplius diligere q̄ diligaris. Non ſis leuis in amicitia. Retine ſemper vinculum amicitiæ. Habeto ſemper patiētiam mentis. Eſto benigna, eſto prompta affectu, eſto affabilis in ſermone. Grato animo appare ad omnes. Tolle occaſionē litis. Sperne litem: viue ſemper in pace. Chariſſima ſoror ſi fieri poteſt, cum omnibus hominibus retine pacē. Contumelias detrahentium per patientiam ſupera. Clypeo patiētiæ frange ſagittas contumeliæ. Præbe ſcutum conſcientiæ contra gladium linguæ. Magnæ virtutis es ſi nō lędas à quo leſa es. Magnæ fortitudinis es, ſi etiam læſa dimittas. Magnæ es glorię, ſi cui potuiſti parcas. Venerabilis ſoror pax dei quę exuperat omnē ſenſum, cuſtodiat cor tuū & animā tuā. Amē.

De concordia, Sermo XLI.

SEx ſunt quæ odit anima mea, dicit dominus, & ſeptimum quod deteſtatur. Videlicet eum qui ſeminat diſcordias inter fratres. Maledictus homo qui inter ſeruos dei diſcordias ſeminat: qui pacem & concordiam rumpit aduerſus deum facit, Chriſto facit iniuriam: qui inter ſeruos dei ſeminat diſcordiam. Quare? quia Chriſtus eſt pax noſtra, qui facit vtraq; vnum, videlicet, quia angelos & homines fecit eſſe concordes. Concordia malorū contrarietas eſt bonorum, ſicut optandum eſt, vt boni pacem habeant: ita optare debemus, vt concordia malorum rumpatur. Concordia ad faciendum peccatum mala eſt. Concordia vero ad faciēdum bonum, ad ſectandam iuſtitiam, ad ſeruiēdum deo bona eſt. Propter hoc ſumus congregati in vnum: vt ſer-

G vt ſeruitio dei omnes vnum ſpiritum & vnum animũ habeamus. Omnibus habitantibus in domo dei debet eſſe anima vna & cor vnum in deo: nihil prodeſt ſi nos contineat vna domus & ſeparat voluntas diuerſa. Plus diligit deus vnitatẽ animi quàm loci: ecce ſumus in domo iſta multi homines: diuerſi mores, diuerſa corda, diuerſæ animæ. Hæc omnia debet in vnum coniungere: vita, intentio, vnus amor in deum. Debemus ergo in hoc eſſe vnius animi & vnius voluntatis vt ſeruiamus deo: & vt diligamus deum ex toto corde & ex tota anima, & proximum noſtrum ſicut & nos. Neceſſaria itaque eſt nobis virtus concordiæ: Quod ſi ego volo facere voluntatem meam, & iſte ſuam, & ille ſuam, fiunt diuiſiones, oriuntur lites, ireq; quoque & rixæ quæ ſunt opera carnis: & ſicut ait Apoſtolus: Qui talia agunt, regnum dei non conſequentur. Soror chariſſima, crede mihi, quia deo non tantum placent noſtra ieiunia, noſtræ oratiões, noſtra ſacrificia, quantum concordia. Ideo deus dicit in euangelio. Vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum. Venerabilis ſoror magna eſt virtus concordiæ apud deum, ſine qua non placent deo noſtra ſacrificia quibus delentur peccata. Scire debemus, quia cum ad conuerſionem venimus, luctamen contra diabolum ſumimus. Interrogatio. Frater dilecte dic mihi ſi aliquid timet diabolus. Reſponſio. Soror amabilis nihil eſt quod diabolus tantum timeat, quãtum H concordiam & charitatem. nam ſi totum quod habemus damus propter deum: hoc diabolus non timet, quia ipſe nihil habet. Si ieiunamus, hoc diabolus non timet: quia ipſe nunquam comedit. ſi vigilamus, hoc diabolus non timet: quia ipſe nunquam dormit: ſed ſi charitatem & concordiã tenemus, hoc diabolus vehementer timet. Quare? quia hoc tenemus in terra quod ipſe in cœlo tenere noluit, hoc eſt etiam quod ſancta eccleſia terribilis eſſe vt caſtrorum acies ordinata dicitur. Quia ſicut hoſtes timent quando acies caſtrorum bene ordinatas ad bellum vident: ita certe diabolus expaueſcit quando ſpirituales viros virtutum armis accinctos in vnitate concordiæ viuere conſpicit. Ipſe victus & confuſus vehementer dolet, cum eos per diſcordiam diuidere & penetrare non valet. Omnes ergo vnanimiter & concorditer debemus viuere in domo dei, vt poſſimus diabolum vincere. Ancilla dei quę vult concorditer viuere prius debet prauas conſuetudines relinquere: ne ſit peruerſa inordinata, ne ſit indiſciplinata, ne peruerſitate ſua cæteras ancillas dei cõturbet vel ſcandalizet. Debet etiam menſurare actus ſuos, motus ſuos, ſermones ſuos, & totam vitam ſuam: vt ſecundum deum concordare poſſit cum illis cum quibus viuit. Igitur ſoror dilecta moneo te vt concorditer & humiliter viuas in monaſterio cum omnibus ancillis dei. Soror venerabilis odientes ad pacem inuita, diſcordantes ad concordiam reuoca. Nullus I exiſtat ſermo iurgiorum qui concordiam diuidat. O ſponſa Chriſti, charitas quę te ſeparauit à ſeculo ipſa te coniungat deo. Amen.

De *tolerantia*. Sermo XLII.

CHariſſima ſoror diſce à Chriſto modeſtiam: diſce tolerantiam. Chriſtum attende & non dolebis de iniuriis. pro nobis nanque paſſus reliquit nobis exempla. Palmis enim percuſſus, flagellis cæſus, ſputis deriſus, clauis confixus, ſpinis coronatus, cruce damnatus ſemper conticuit. Quando enim aliquis tibi conuiciatur: propter tua peccata, cõtigit tibi, quando tibi iniuriatur, mala tua hæc faciunt, quicquid tibi cõtingat aduerſum, pro tuo euenit peccato. Leuius ſuſtinebis, ſi pro quib⁹ tibi infertur, intenderis. Cum ergo derogatur tibi, tu ora, quando aliquis maledicit tibi, tu benedic ei: benedic ei qui maledixerit tibi. Maledicenti tibi, benedictionem appone: iraſcẽtem patientia delini: blandimento iracundiam furentis diſſolue, lenitate vince nequitiam, bonitate maliciam. Tuo bono ſupera mala aliorum. Tua tranquilla mente aliorum contumelias diſperde. Soror venerabilis ad bona & ad mala præpara cor tuũ, & bona & mala prout tibi euenerint, porta. Suſtine aduerſa & proſpera, vt quecunq; occurrerint tibi, quęcunque euenerint tibi, mente placida ſuſtine. Reſpue probra illatę contumelię. Deſpiciendo ſupera irriſionum probra. Diſſimulando contemne errores detrahentiũ. Honeſta virgo quanuis te quiſque irritet, quanuis te incitet, quanuis exaſperet, quanuis inſultet, quanuis conuicietur, quanuis crimi- K netur, quanuis ad litem prouocet, quanuis ad iurgium vocet, quanuis conuicium dicat, quanuis iniuriam faciat, quanuis aſficiat contumeliis: tu ſile, tu tace, tu diſſimula, tu cõtemne, tu non loquaris: tu tene ſilentium, iniuriam non reſpondeas: mala verba non dicas, conuitium non retorqueas, contumeliam non reſpondeas. Tene ſilentij pacem. Tacendo citius vinces. O ſponſa Chriſti ſume luctamen contra temporales moleſtias. Eſto in cunctis caſibus firma, patienter tolera omnia: patienter ab vno ſuſtinendum eſt quòd multis accidit. Et qui affligit & qui affligitur mortalis eſt. Et qui mala facit, & qui mala ſuſtinet morietur. Amabilis ſoror crede mihi, quia nullus tibi aduerſari potuiſſet, niſi dominus poteſtatẽ dediſſet. Nec habuiſſet in te poteſtatem diabolus, niſi permitteret deus. Oportet per multas tribulationes nos introire in regnum dei. Non ſunt condignę paſſiones huius temporis ad futuram gloriam. Soror chariſſima impoſſibile eſt vt ſis fœmina & non guſtes anguſtias. Omnia in hoc ſeculo euentu ſimili ſuſtinemus. Nullus eſt qui in hac vita poſitus non ſuſpiret. Iſta vita lachrymis eſt plena. Vita iſta à fletibus inchoat. Infans quando naſcitur, à fletu incipit viuere. Infans quando egreditur de vulua, prius incipit lugere quàm ridere. Flentes L proiiciuntur in hanc miſeram vitam. Vtilis eſt tribulatio: vtiles ſunt vitę huius preſſuræ. Quanto in hoc ſeculo frangimur: tanto in perpetuo ſolidamur. Quanto in præſenti tẽpore affligimur, in futuro gaudebimus. Si hic flagellis atterimur, purgati in iudicio inueniemur. Amen.

De *infirmitate*. Sermo XLIII.

DOminus loquitur in euangelio Apoſtolis dicens. Ego quos amo arguo & caſtigo. Tribus modis deus in hac vita caſtigat homines. Scilicet ad damnationem percutit reprobos. Ad purgationẽ corripit quos vidit errare electos. Caſtigat iuſtos ad augendam gloriam meritorum. Deus percuſſit Aegyptum plagis, ad dã nationẽ, flagellatus eſt pauper Lazarus ad purgationem, flagellatus eſt etiam Iob ad probationem: flagellat etiam homi nem ante peccatum, ne malus ſit: ſicut flagellauit Paulum qui inſtigante angelo ſatanæ tolerabat ſtimulos carnis. Flagellatur etiam homo à deo poſt peccatum: vt emendetur ſicut ille qui traditus eſt ſatanæ in interitu carnis, vt ſpiritus ſaluus eſſet. Qui valentiores ſunt & ſani, vtile eſt eis infirmari: ne per vigorem ſalutis plus lętentur in tranſitoriis & terrenis rebus quàm debent. Mala eſt ſanitas carnis quæ hominem ducit ad infirmitatem animę. Et valde eſt bona infirmitas carnis quæ perducit hominem ad ſanitatem animæ. Infirmitatẽ carnis laudat Apoſtolus dicens. Cum enim infirmor tunc for M tior ſum ſcilicet ſpiritu. In flagellis dei non debet murmurare homo, quia per hoc quod caſtigatur, à peccato emẽdatur. Leuius ſuſtinebimus infirmitates corporis ſi ad memoriam reduximus mala quę fecimus. In infirmitate non debet murmurare. Quare? quia ab illo iudicatur cuius iudicia ſemper ſunt iuſta. qui infirmitatem patitur & contra deum murmurat, iuſtitiam iudicantis accuſat, ac per hoc iram dei aduerſum ſe prouocat. Non poteſt eſſe iuſtum quod non iuſto placet iudici. Quem enim diligit deus caſtigat, flagellat autem omnem filium quem recipit: & quaſi pater in filio cõplacet ſibi. In hac vita deus parcit peccatoribus, & nõ parcit iuſtis. In futura vita parcit iuſtis, & non parcet peccatoribus. qui in hac vita flagellari non meretur, in inferno torquebitur. Soror chariſſima, dolor & triſtitia omnibus ſunt communia, nemo eſt qui in hoc ſeculo non doleat. Semper deus hos caſtigat, quos ad ſalutem præparat perpetuam. Soror venerabilis, in infirmitatibus tuis non contriſteris. In languoribus tuis gratias age deo. Valere te magis opta animo quàm corpore. Deſidera plus valere mente quàm carne. Aduerſa carnis remedia ſunt animi. Aegrſudo carnem vulnerat: mẽtem curat. Languor enim vitia excoquit: languor vires libidinis frangit. Probari te in dolore cognoſce, non frangaris: in fornace probatur aurum vt foraibus careat, tribulationis camino purgaris, vt purior appareas, perſecutionis igne cõflaris.

Conflaris

A Cõflaris vt omni peccatorũ ſorde purgeris: ad probationem ſunt omnia iſta quæ ſuſtines. Igitur dilecta mihi in Chriſto ſoror, in infirmitatibus tuis nõ murmures, nõ blaſphemes, nõ dicas quare ſuſtineo mala, nõ dicas cur affligor: vt quid mala patior? Frater mi, obſecro te vt dicas mihi quid in infirmitatibus meis debeo dicere, vel qualiter oportet meipſam accuſare. Soror honeſta hoc modo te accuſa. Peccaui, vt eram digna nõ recepi. Aequalẽ vindictã peccati mei non ſentio. Minus mẽ ſentio percuſſam q̃ mereor. Iuxta modũ termini minor eſt tribulatio vltionis. Secũdũ meritũ peccatorũ meorũ diſpar eſt cauſa pœnarũ. non ſunt tanta ſupplicia, quãta extiterũt peccata. O ſponſa Chriſti, vis à peccatis tuis purgari: in pœna te accuſa, & dei iuſtitiam lauda. Ad purgationẽ tuã ſufficit, ſi ea quæ patieris, ad iuſtitiã dei retuleris. Si ꝑ irrogata infirmitate tu humilis deum glorificaueris. Corripit enim te deus flagello pię caſtigationis. Exercet in te diſciplinam. Et qui parcendo te à ſe abiiciebat feriẽdo clamat vt redeas. Venerabilis virgo, cogita quoſlibet mundi cruciatus, intende animo quaſcunque mundi pœnas quoſcunque tormentorum dolores, quaſcunq; dolorum acerbitates cõpara, hoc totum gehennæ, & leue erit quod pateris. Soror amabilis, ſi times, pœnas inferni time. Iſtæ enim pœnę temporales ſunt: illæ æternæ: in iſtis pœnis moriẽdo tormenta recedunt, in illis moriendo æternus dolor ſuccedit. Si enim conuerſa fueris: emẽdatio eſt quod pateris. Conuerſum nanque flagella à peccaB ris abſoluunt. Cõuerſo inſtantes plagę ad purgationem proficũt. Qui enim hic caſtigatus corripitur: illuc liberatur, qui vero nec ſub flagello corrigũtur, & temporali pœna & æterna damnantur. Et in hoc prius iudicantur ſeculo: & illuc denuo in futuro. His duplex eſt pœna, & damnatio. Gemina his percuſſio eſt: quia & hic habent iudicia tormẽtorum & illuc ſupplementum pœnarum. Manus igitur dei te ad pœnam tradidit: indignatio dei te affligi iuſſit. Ipſe iratus iuſſit te mala omnia experiri. Soror reuerẽda, nã ꝙ & corporis debilitatibus frangeris, ꝙ carnis morbis afficeris, quòd languorum ſtimulis cruciaris, quòd paſſionibus animæ quateris, ꝙ mentis anguſtia torqueris, quòd creſcente impugnatione malignorum ſpiritũ agitaris, hoc ipſum pro peccato diuina iuſtitia irrogat. Tua contra te dimicant arma. Sagittis tuis plagaris. Telis tuis vulneraris. Per quæ enim peccaſti, per hæc & torqueris. Quia ſecuta es carnem, flagellaris in carne. In ipſa gemis in qua peccaſti. Soror amabilis in ipſa carne cruciaris, in qua deliquiſti. In ipſa tibi eſt cenſura ſupplicij: in qua fuit cauſa peccati. Vnde corruiſti ad vitia: inde ſuſtines tormenta. O ſponſa Chriſti, iuſte argueris, iuſte flagellaris, iuſto iudicio iudicaris. Procella iuſte te conterit, iuſtitię pœna te premit.

De *auaritia*, Sermo XLIIII.

C DOminus dicit in euangelio: Cauete ab omni auaricia: quia nõ eſt in abundantia cuiuſquam: vita eius eſt ſuper terram ex his quæ poſſidet: Et Paulus apoſtolus: Omnis fornicatio, & immundicia, & auaricia, non nominetur inter vos. Et iterum: Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, nõ habet hæreditatem in regno dei. Vnde Sãlomõ: Conturbat domum ſuam qui ſectatur auariciam. Auarus non implebitur pecuniis. Qui amat diuitias non capiet fructum ex eis. Nihil eſt peius q̃ amare pecunias: hic enim animam ſuam venalẽ habet. Sicut auaricia mergit hominem in infernum, ita omnino largitas eleemoſynę leuat ad cœlũ. Auarus homo ſimilis eſt inferno, ſicut infernus nunquam dicit ſatis eſt: ita auarus nũquam ſatiatur pecuniis. Sicut hydropicus quanto plus bibit, tanto plus ſitit, ita auarus quanto plus acquirit, tanto plus cõcupiſcit. Auaritia & cupiditas, ſorores ſunt: ſuperbia verò eſt mater earum. Nunquam ſuperbia fuit ſine cupiditate, nec cupiditas ſine auaritia. Soror venerabilis nõ ſit manus tua porrecta ad accipiẽdum, & collecta ad dandum. Plus te delectet dare quàm accipere. Melius eſt dare q̃ accipere. Soror chariſſima auaritia non defigat radices in corde tuo, auaricia nõ ſit in te. Expelle à corde tuo auaricia. Si perfecte pro Chriſto contemperis omnia terrena, cum eodẽ Ieſu Chriſto ſpõſo tuo lætaberis in cœleſti patria. Amen.

De *cupiditate*, Sermo XLV. D

RAdix omnium malorũ eſt cupiditas. Nemo poteſt perfecte ſpiritualia bella ſuſcipere, niſi pri⁹ carnis edomauerit voluptates. non poteſt mens ad contẽplandum deum eſſe libera, quę terrena & tranſitoria huius mundi concupiſcit, non poteſt videre oculus mentis alta, ſi eum claudit puluis terrenæ cupiditatis. Cupiditas graue peccatum eſt, omnium criminũ materia eſt, non eſt mirum ſi morientes inferni ignibus deputentur: qui viuentes flãmam cupiditatis ſuæ non extinxeruut. Soror chariſſima quãuis non habeas pecuniam: tamen ſi habes cupiditatem habẽdi, nihil valet tibi, nihil valet tibi corporis nuditas, ſi tibi eſt veſtimenti cupiditas. Iudas per cupiditatem vendidit Chriſtũ. Nudi naſcimur in hac vita, nudi exituri ſumus de hac vita. Cur ergo cõcupiſcimus terrena & tranſitoria? Si ergo bona huius mundi credimus peritura, cur tãto amore diligimus ea. Si terrena & tranſitoria huius mundi pluſquam oportet diligimus peccamus. Soror ergo dilecta curſum tuum cõſidera: & cognoſce tibi pauca ſufficere poſſe quæ habes. Si igitur cupiditas eſt radix omnium malorum ſicut ſuperius diximus, neceſſe eſt vt expellas eam à corde tuo: vt cæterę ſoboles non pullulent vitiorum, cupiditas peruerſa non ſit in te. Soror venerabilis omnipotens deus te faciat propter ſemetipſum proſpera mundi deſpicere, & nulla eius aduerſa formidare. Amen. E

De *paupertate*, Sermo XLVI.

BEati pauperes ſpiritu, quoniã ipſorum eſt regnum cœlorum. Multi ſunt pauperes quos ipſa paupertas non facit beatos, ſed miſeros: quia ipſam paupertatem non propter deum ſuſtinent ſed coacti. Sunt etiam nonnulli pauperes, quos paupertas non facit miſeros ſed beatos, quia eam propter deum ſuſtinent: de quibus dicitur: Beati pauperes ſpiritu. chariſſima ſoror iterũ ad te reuertor loquendo. Audiſti tribulationem & patientiã Iob: & ideo te moneo vt ne in tribulatione frangaris, nec in proſperitate eleueris. Tu patriarchas diuites opibus ſed humiles fuiſſe legis animo. Qualis fuit Abraham qui dicebat: loquar ad dominum deum meum cum ſim terra & cinis. Ideoq; beata eris, ſoror venerabilis, ſi in proſperis & in aduerſis ſemper deo gratias egeris, & fœlicitatẽ hui⁹ tẽporalis vitæ velut fumũ & vaporẽ euaneſcẽtẽ credideris. Ait enim Paulus apoſtolus. Si in hac vita tantum ſperantes ſumus in Chriſto, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Chriſt⁹ enim ne aurum diligeremus, oblata vita munera contemnere docuit: ne famem timeremus, quadraginta diebus ieiunauit: ne nuditatẽ timeremus, vnam tunicam diſcipulis ſuis habere mandauit: ne tribulationes expauſceremus, ille pro nobis tribulationes F ſuſtinuit: & ne mortem timeremus, pro nobis mortem ſuſtinuit & ſuſcepit. Omne quod in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſeculi. Et mundus peribit & concupiſcentia eius. Igitur dilecta ſoror, non diligamus ea quæ ſunt in mundo, ne pereamus cum mundo. Certe Dauid regnabat, & cum haberet theſauros argenti, & imperaret populis manu forti, tamen humilem ſe cognoſcit, & dicit: pauper ſum ego, & in laboribus à iuuentute mea. Et iterum: Egenus & pauper ego ſum. Item dicit: Incola ego ſum in terra, & peregrinus ſicut omnes patres mei. Soror venerabilis non te delectent blandimenta tranſitoria: nec cõmoda terrena, nec de mundanis lucris gaudeas: & nõ contriſtaberis de terrenis damnis. Sicut enim ſcriptum eſt: Diuitiæ ſi affluant: nolite cor apponere. Quę cum amore poſſidemus, cum dolore perdimus. Audi ſponſa Chriſti quæ dico. Ille cui cœleſtia & terreſtria ſeruiunt, pauper pro nobis factus eſt. Quare? quia vt nos ſua paupertate faceret diuites. Tu ergo honeſta virgo, ambula per viam qua præceſſit Ieſus Chriſtus ſponſus tuus, & paſſibus indefeſſis ſequere cœleſtem ducẽ. Sine dubio ſi conſecuta fueris: cum ipſo in cœlo regnabis. Soror venerabilis virginitatem & paupertatem beatę Mariæ virginis proſpice, quę tam diues in domino fuit, vt mater domini eſſe mereretur. Et intãtum fuit rebus paupercula, vt tẽpore partus non haberet obſtetrices vel ancillas ad ſeruiendum

G dum sibi: & intantum fuit rebus paupercula & ipsum etiam diuersorium tam angustum fuit, vt infantem nō in lectulo sed in præsepio reclinaret. Sed & Ioseph cui fuerat desponsata, cum esset iustus, erat tamen pauper ita vt victum & vestitum artificio quæreret. Certe faber fuisse legitur. Etiam de sanctis apostolis legimus quia seruiebāt deo in fame & siti. Vnde Paulus apostol⁹: In fame & siti, in ieiuniis multis. In frigore & nuditate & in vigiliis multis. O spōsa Christi habes exempla quibus possis terrenas diuitias contēnere, & cœlestes concupiscere. Quoniam qui volunt diuites fieri in hoc mundo: incidunt in tentationibus & laqueis diaboli, & in desideriis multis, & nociuis quæ mergunt hominem in interitum. Libenter contemnunt terrenas diuitias qui perfecte sperant cœlestes. Quia voluntaria paupertas introducit homiaem in regnum cœlorum. Non ideo venimus ad monasterium vt in deliciis in eo viuamus, sed vt vigilando, orando, ieiunando, psallendo, contra aduersarium nostrum dimicando: ad regnū nobis promissum Christo adiuuante perueniamus. Nam ideo nudi nascimur in hoc seculo, nudi etiam accedimus ad baptismum vt nudi, & sine impedimento perueniamus ad cœlum. Quam incongruū est & absurdum & q̄ turpe: vt quem nudū mater genuit, nudum susceperit, etiam diues intrare velit in cœlum. Facilius est camelum per foramen acus transire: quàm diuitem introire in regnum cœlorū. Melius est minus egere q̄ plus habere. Nimis est auarus cui nō sufficit dominus. Soror dilecta si in hoc seculo famem & sitim atque nuditatem pro
H Christo sustinuerimus, gratis cum eodem domino nostro Iesu Christo in cœlesti regno gaudebimus. Amen.

De murmuratione. *Sermo.* LXVII.

HOspitium cordis nostri per gratiā dei sanctificatur, & per inhabitationē spiritus sancti quādo intus est charitas, pax, bonitas, humilitas, concordia, mansuetudo, alia huiusmodi. Hæc sunt nostrę diuitiæ scilicet boni mores & virtutes. Sed si incipimus inter nos litigare, & murmurare, contēdere, statim ab his spiritualibus bonis vacui remanemus, & nudi. Quare? quia virtutes nō possunt remanere cum viciis. Nam & modicum fermentum totā massam corrumpit. Quisq; seruus dei debet pensare in corde suo, q̄ malum magnum incurrit si pro rebus temporalibus murmurat. vnde debuerat esse diues sit pauper. quæ sunt diuitiæ nostræ? virtutes scilicet. Virtutes ergo perdimus si pro cibo vel potu murmuramus. Graue peccatū est murmuratio. Vnde Gregorius. Regnum cœlorū nullus qui murmurat accipit: nullus qui illud accipit murmurare potest. Præcordia fatui sicut rota currus fœnū portat & murmurat. Tales sunt multi fratres & multæ sorores in congregatione: qui sunt carnalibus desideriis subditi: & murmurare nunquā cessant. Igitur soror charissima necessarium est valde nobis consiliū
I Pauli apostoli dicentis. Neque murmuraueritis sicut quidam eorum murmurauerunt in deserto, videlicet perierunt ab exterminatore. Igitur periculosum est nobis murmurare: ne forte pereamus ab exterminatore in monasterio: sicut illi perierūt in deserto. Linguas ergo nostras à murmuratione custodiamus: ne quod absit sicut illi perierunt in hoc seculo, nos pereamus in futuro. non ergo murmuremus, ne forte sicut illi perierunt in hac vita, nos pereamus in futura. Caueamus ab omni murmuratione: ne forte quod illi qui passi sunt in corporibus: nos patiamur in animabus. Iterum apostolus cōfulendo nobis loquitur dicens. Neq; tentemus Christum sicut quidam eorum tentauerunt: & à serpentibus perierunt. Christum tentat qui pro cibo vel potu siue pro vestimento murmurat, sicut scriptum est de eodem populo: Tentauerunt deum in cordibus suis, vt peterēt escas animabus suis. Et iterum: Murmurauerunt in tabernaculis suis, & non exaudierūt vocem domini. Christum tentat qui in monasterio superflua requirendo murmurat. Contra Christum facit qui in monasterio plusquam oportet requirit: in Christum peccat qui in monasterio res terrenas, & transitorias requirendo præpositos suos scandalizat. Et à serpentibus perierunt. Quare à serpentibus perierunt, nisi quia serpens venenosus est, & omnis qui murmurat, venenum diaboli habet in lingua. Vnde Iacobus apostolus. Lingua inquietum malum: plena veneno mortifero. Cauendum est ergo nobis à murmuratione ne morti-
K fero, & diabolico veneno peamus. Soror dilecta mihi in Christo, audi quid dominus noster Iesus Christus dicit in euangelio. Dico vobis ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis: neque corpori vestro quid induamini. Acsi apertius dicat: Deus qui dedit vobis animam dabit escam. Et qui dedit corpus, dabit vestimentum. Et adiecit: Respice volatilia cœli, quoniam non seminant neq; colligunt, neque congregāt in horrea, neque in cellaria, & deus pascit illa, id est, si deus gubernat aues quæ hodie sunt, & cras non erunt: quarum anima est mortalis: quanto magis dabit seruis & ancillis suis cibum & vestimentum: quorum anima est immortalis & quibus regnum cœlorum promittitur. Et iterum: Considerate Lilia agri quomodo crescunt, non laborant neq; nent, id est, non texunt neque filant: & deus sic vestit illa: quanto magis vestit seruos suos, & ancillas suas. Non occidet deus animas seruorum suorū fame aut siti aut nuditate. Et adiecit. Quærite primum regnum dei, & iustitiam eius: & hæc omnia adiicientur vobis. Acsi diceret. Seruite domino in timore, cantate & exultate ei die ac nocte cum tremore: & ipse dabit vobis in hac vita, & in futura omnia necessaria. Inquirentes dominum non minuētur omni bono. Soror charissima, deus qui te eduxit de domo patris tui, si in seruitio eius perseueraris, dabit tibi in bono petitiones cordis tui. Amen.

De proprio, *Sermo* XLVIII.

L SOror charissima, peculiare quod habetur apud seruos dei pro magno crimine, nunquam inueniatur in te. Omnia quæ in monasterio sunt, omnib⁹ sunt communia. Ergo si ancilla dei aliquid habet absconsum vel proprium quod à cęteris ancillis dei ignoratur: furtum est, peccatum furti est. quare? quia omnia habet in communi cum cæteris ancillis dei, & quasi proprium sibi aliud absondit. furtiue aliud habere in commune cum cæteris ancillis dei: est quasi proprium sibi aliud absondere. Hoc furtum est, hæc manifesta fraus est. Hoc grāde peccatum est, hoc est iter inferni: per hāc viā latrones descēderūt in infernum. Sic enim ait Paulus apostolus, neque latrones neq; paces regnum dei possidebunt. Ancilla dei quæ semetipsam separat à communione monasterii, aliud quasi proprium absondendo: consequens est, vt separetur à consortio cœlestis vitæ. Multi ad communem societatem monasterij veniūt: sed quod sine graui gemitu dicere non possumus: non omnes in eo secundum euangelium viuunt. In monasterio sunt sancti apostoli Iesu Christi. Est etiā ibi Iudas Scarioth traditor domini: & ibi Ananias cū sua vxore Saphira. Est etiā ibi Giezi
M discipulus Helizęi qui propter deū omnia quæ habēt in hoc mundo ad imitationem apostolorū derelinquunt causa solius æternæ vitæ. Cum eisdem apostolis lætabuntur & remunerabuntur in æterna beatitudine. Qui autem postquam ad conuersionem monasterij venit, de rebus monasterij facere fraudem præsumit: Iudas est, & pœnā Iudæ sustinebit in inferno: quia de hoc quod commune est, facere fraudem præsumit, proprium facit. Qui autē de seculari vita ad seruitium dei conuertuntur, si de his quæ de seculo habuerunt, vnam partē sibi reseruāt, alteram vero secum in monasterio tradunt, cum Anannia & Sapphira sentētiam maledictionis merētur. Qui autem de seculo ad monasterium venit: & quod in domum suā habere non potuit, si illud in monasterio habere voluerit vel requisierit, sine dubitatione lepra Giezi adhærebit ei. Et lepram quā Giezi sustinuit in corpore, iste sustinebit in anima. Honesta soror, sicut superius dixi tibi: magna est differentia inter eos qui in monasterio viuunt, illis qui in monasterio more apostolorum viuunt qui ex his quæ in seculo habuerunt vel habent, in monasterio nihil absondunt, conuenit illud Psalmistæ: Mihi autem adhærere deo bonum est, & ponere in deo spem meam, & illud: Iacta cogitatum tuū in domino: & ipse te enutriet. Illis q̄ sicut Iudas Scharioth proprium retinent vel de rebus monasterij absondunt, cōuenit illud: Ascendunt vsque ad cœlos, & descendunt vsq; ad abysſos: animæ eorum in malis tabescebant. Illis vero qui cum Anannia & Sapphira ex his quę in seculo habuerunt vnam partem monasterio tradunt: alteram vero sibi in proprium retinent, conuenit illud: Qui confidunt in virtute sua & multitu-
dine

A dine diuitiarum suarum gloriantur. Etiam illis qui sicut Giezi ea quæ non poterunt habere in seculo, requirunt in monasterio, conuenit illud: Ecce homo qui non posuit deum adiutorem suum, sed speravit in multitudine diuitiarum suarum, & præualuit in vanitate sua. Tu ergo soror venerabilis, nihil celes, nihil absondas, nihil apud te absconsum reponas. In absconsito nihil retineas, apud te nihil remanet absconsum. Quicquid habes, habeto cum licentia: si quid habes, habeto cum benedictione. Sine licentia abbatissæ vel prioriſſæ nihil habeas, sine benedictione, nihil accipias sine licentia nihil tribuas. Honesta virgo, iacta cogitatum tuum in domino, & ipse te enutriet.

De oratione. *Sermo* XLIX.

CHarissima soror, audi quæ dico: Ante tempus orare est prouidentia. In tempore constituto orare, est obedientia. Tempus orandi prætorire, est negligentia: tanto crebrior debet esse oratio, quanto est vtilior. Dominus dicit in euangelio: Omnia quæcunq; petieritis in oratione credentes, accipietis. Et Paulus apostolus: Sine intermissione orate. Et Iacobus: Multum enim valet deprecatio iusti assidua. Soror venerabilis, ante orationē præpara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat deum: in oratione præpara te, & ostende conscientiam cordis tui, vt
B ampliorem gratiam consequaris à deo tuo. Tunc veraciter oras quando aliud in corde non cogitas. Citius ad precem iudex flectitur, si peccator à prauitate sua corrigatur. Oratio cordis, est non labiorum. Melius est cum silentio cordis orare, quàm solis verbis sine intentione mentis. Pura est oratio quando in suo tēpore superfluæ cogitationes nō conturbāt. Lōge quippe est à deo animus, qui in oratione cogitationib⁹ seculi est occupatus. Duobus modis oratio impeditur, ne impetrare quisque possit, quod postulat. Hoc est, si adhuc homo mala committit, aut si peccanti in se ex toto corde non dimittit. Mēs nostra cœlestis est, & tūc deo in oratione bene contēplatur: quādo nullis terrenis curis, aut erroribus impeditur, quando quisque orat, spiritum sanctū ad se vocat: sed postquam venerit, confestim omnia tentamenta dęmoniorum quæ se mentibus hominum immergunt, præsentiam eius ferre non sustinentes, effugiunt. Qui læditur non desistat orare pro se lędentibus. Alioquin iuxta domini sententiam peccat qui pro inimicis suis non orat. Sicut nullum proficit in vulnere medicamentum, si adhuc in eo est ferrum: ita nihil proficit oratio illius qui odium habet in corde: Culpabiliter expandit manus ad deum, qui facta sua orando iactanter manifestat, sicut Pharisęus in templo iactāter orabat: & magis laudabat semetipsum de bonis operibus quàm deum. Soror dilecta, ora cum lachrymis indesinenter. Ora iugiter, precare deum diebus ac noctibus. Oratio sit sine cessatiōe, oratio sit
C frequens: orationis sint arma assidua, oratio de ore tuo non cadat, insiste orationi, frequenter incumbe orationi. Geme semper & plāge, surge in nocte ad precem, vigila & ora, pernocta in oratione & prece, incūbe nocturnis vigiliis. Ad modicum clausis oculis rursus ora, oratio frequēs diaboli iacula submouet, oratio quotidiana diaboli tela exuperat. oratio est prima virtus aduersus tentationum incursus, oratio superat tentamenta inimicorum: vincit dæmones, superat immundos spiritus. Per orationem vincuntur dæmonia, oratio dæmonis omnibus malis. prævalet honesta virgo si oratio tua pura. Moneo te charissima, vt ores pro bonis hominibus, vt in bonis perseverēt. Rogo etiam te, vt ores pro malis hominibus: vt de malo ad bonū conuertantur, ora pro amicis tuis, & ora p̄ tuis inimicis. Ora etiá pro omnib⁹ fidelibus viuis & defunctis. Dirigatur oratio tua sicut incensum in conspectu dei.

De lectione, *Sermo* L.

PEr orationem mundamur à peccatis, per lectionem docemur quid faciamus. vtrunque bonum est si licet. Si vero non licet, melius est orare quàm legere. nam cum oramus, cum deo loquimur: cum legimus, deus nobiscū loquitur. Soror charissima, si vis cum deo semper esse, semper ora, & semper lege. Valde nobis est ne- D cessaria lectio diuina. Nam per lectionem discimus quid facere quid cauere quo tendere debeamus. Vnde dicitur. Lucerna pedibus verbum tuum, & lumen semitis meis. Per lectionem sensus, & intellectus augentur. Lectio nos ad orationem instruit, & ad operationem. lectio nos informat ad actiuam & contemplatiuā vitam: ideo dicitur in Psal. Beatus vir qui in lege domini meditabitur die ac nocte. Lectio & oratio sunt arma quibus diabolus expugnatur: hęc sunt instrumenta quibus æterna beatitudo acquiritur. Per orationem & lectionem vicia destruuntur, & virtutes in anima nutriūtur. Ancilla dei semper debet orare, & legere. Vnde legitur in Psal. Tunc non confundar cum perspexero in mandatis tuis. Igitur dilecta mihi soror in Christo, insiste orationi, frequenter perseuera in meditatione scripturarū, in lege dei esto assidua, habeto studium in diuinis legibus, vsus legendi sit tibi frequens, lectio sit tibi quotidiana legis meditatio, lectio demit errorem vitæ, subtrahit hominem à vanitate mundi: per lectionem sensus & intellectus crescunt. Lectio enim docet quid facias, discernit quid caueas, ostendit quo tendas. multum proficis cum legis, tamē ita facis ea quę legis, Soror venerabilis adaperiat deus cor tuum in lege sua, & in præceptis suis.

De operatione, *Sermo* LI.

IEremias propheta dicit. Leuemus corda nostra cū E manibus ad deum. Qui orat & laborat, cor leuat ad deum manibus. Qui vero orat, & non laborat, cor leuat ad deum, & non manus. Qui autem laborat, & non orat manus leuat ad deum, & non cor. Igitur soror charissima, necesse est nobis cor in oratione ad deum leuare, & manus cum operatione ad deum extendere. Quare? Ne de negligentia mandatorum reprehēdamur: dum salutem quærimus obtinere sola oratione aut sola operatione. Vnde Paulus apostolus. Qui non laborat non manducet. Ancilla Christi debet semper orare legere & operari, ne forte spiritus fornicationis decipiat ociosam mentem. Delectatio carnis per laborem vincitur. Soror charissima diuide tibi spacium diei in tres partes, & in prima ora, in secunda lege, & in tertia parte labora. Rex Salomon per ocium semetipsum inuoluit in multis fornicationibus: & per cupiditatē fornicationis adorauit idola. Soror venerabilis, hæc tria sunt tibi necessaria valde, scilicet oratio, lectio, & operatio. Orationę mūdamur, lectione instruimur, operatione beatificamur: Sicut dicit spiritus sanctus in Psalmo: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es: & bene tibi erit. Si aliquādo à lectione cessaueris, operari debes, vt nunquam sis ociosa, quia ocium inimicum est animæ. Diabolus cito decipit eum quem ociosum inuenit. Diabolus quotidie in clausura intrat: & si aliquē inuenit ociosum statim accusat. O spon- F sa Christi vide ne cum diabolus clausura intrauerit, & vniuscuiusque facta scrutans fuerit, aliquid inueniat, vnde te accusare possit. Hac de causa te moneo soror mihi in Christo dilecta, vt per amorem Iesu Christi nunquam sis ociosa. Rogo vt amorem Christi ostendas sociabus tuis non solum verbis sed & operibus bonis. Tunc vere deum diligis si pro amore illius bona quæ potes operaris. Vnaquæque sancta anima debet in se monstrare amorem dei: & verbis sanctis, & actionibus. Vnde in Canticis Canticorum. Sponsus scilicet Christus sponsam, id est, sanctam animam ornat dicens: Pone me, vt signaculum super cor tuum, & super brachium tuum. In corde sunt cogitationes, & in brachio operationes. Ergo super cor, & super brachium sponsæ dilectus in signaculum ponitur, quia in sancta anima quantū ab ea diligatur: & volūtate, & actione designatur, quia amor dei nunq̄ est ociosus. Si vere est amor, magna operatur. Si vero non operatur, non est amor. Rogo igitur te venerabilis virgo, vt deū perfecte diligas, & vt p̄ amore illius nūq̄ ociosa sedeas. Si vere deum diligis, nulla hora ociosa eris. Si deum in veritate amas, pro amore illius ocium recusas. Si ex toto corde diligis deum: omni tempore contemnis ocium. Qui deum tota mente diligit, ppter deū ociū postponit. Re-

Gnum dei non dabitur ociosis, sed in seruitio dei studiosis. Regnum dei non dabitur vagantibus: sed pro deo digne laborantibus. Qui in bonis operibus sunt pigri, & tepidi, non habebunt locum in regno dei. Luxuria cito decipit homines ocio deditos. Luxuria cito decipit hominem ociosum, decipit hominem vagantem. Luxuria grauius vrit quem ociosum inuenit. Libido cedit rebus. Luxuria cedit operibus. Luxuria cedit industriæ & labori. Homo per laborem sæpe vincit libidinem. Corpus enim labore fatigatum minus delectatur flagitio. Quapropter amabilis in Christo soror, præcaue ocium. Non diligas ocium, fatiga corpus labore. Exerce opus bonum, quære tibi opus vtile quo animi implicetur intentio. Opus bonum & intentio tua semper sit in deo. Amen.

De Psalmis & Hymnis, Sermo LII.

Soror chariſſima cum in conſpectu deo cantas Pſalmos, & Hymnos, hoc tracta in mente tua quod cãtas in voce. Mẽs tua cũ voce cõcordet, cõcordet cũ lingua: nõ aliud cogites, & aliud cãtes. Si aliud cantes in mente, & aliud cantes in voce, perdis fructum laboris tui. Si corpus tuum ſtat in eccleſia, & foris vagatur mens tua, perdis mercedem tuam. Vnde dicitur: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me. Sicut enim ait apoſtolus. Pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Cantabo ore & corde. Bonum eſt ergo ſemper orare deum mente. Bonum eſt etiam cum ſono vocis, & Hymnis, & Pſalmis, & canticis ſpiritualibus glorificare deum. Sicut orationibus iuuamur, ita pſalmorum modulationibus delectamur. Vſus cantandi conſolatur triſtia corda. Cantus in eccleſia mentes hominum lætificat, faſtidioſos oblectat, pigros ſollicitat, peccatores ad lamenta inuitat. nam quamuis dura ſunt corda ſecularium hominum, ſtatim vt dulcedinem pſalmorum audierint ad amorem pietatis conuertuntur. Sunt multi qui ſuauitate pſalmorum compuncti peccata ſua lugent. Oratio tantummodo in hac vita effunditur in remiſſionem peccatorum. Pſalmorum autem decantatio ſignificat perpetuam laudem dei in æterna gaudia ſicut ſcriptum eſt. Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Quicunque fideliter, & intenta mente pſalmos decantat, quodammo angelis dei ſociatur. Quomodo? quia homo illum pro modulo ſuo laudat in terris: quem angeli ſine intermiſſione adorant, & glorificant in cœlis. Pſalmorum decantatio aliquando commouet nos ad lachrymas, aliquando inuitat nos ad orationem. Pſalmi faciunt nobis gratas eſſe vigilias noctis dicentes: Exultate iuſti in domino: rectos decet collaudatio. Pſalmi pronũciant nobis horam diei primam cum exultatione lucis dicendo: Deus in nomine tuo ſaluum me fac: & in virtute tua iudica me. Pſalmi conſecrant nobis horam diei tertiam cum dicunt: Et veniat ſuper nos miſericordia tua domine: ſalutare tuum ſecundum eloquium tuum. Pſalmi nos lætificant hora diei ſexta in panis cõfractione. Pſalmi ad horam diei nonam ieiunia reſoluunt, & nos ſatiãt dulcedine ac ſuauitate ſpirituali. Pſalmi nos deo commendant hora diei veſpertina dicendo: Dirigatur domine oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo, eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum. Pſalmi nos admonent vt benedicamus domino ad completorium dicentes: Ecce nunc benedicite dominum omnes ſerui domini. Soror mihi in Chriſto dilecta, firmiter retine in tua memoria quod in auribus dei bene ſonat cum ſancta anima. per dilectionem, & amorem ac deuotionem, Pſalmos Hymnos, & canticos ſpirituales deo cantat. Vnde ſponſus ſcilicet Chriſtus in Cãticis Canticorum ſponſam, id eſt, eccleſiam vel ſanctam animam admouet dicens: Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis, quia vox tua dulcis, & facies tua decora. Tu, inquit, dilecta mea quæ iaces in lectulo dulciſſimæ contemplationis, in qua mihi in Pſalmis, Hymnis, & canticis ſpiritualibus atque orationibus placere deſideras. Veni & oſtende mihi faciem tuam, id eſt, egredere à ſecreto cordis, & aliis pulchritudinem bonorum operum tuorum ad exemplum demonſtra, vt cum illi videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt. Sonet vox ſua in auribus meis. Vox ſcilicet prædicationis, vox diuinæ laudis, vox iubilationis quæ alios ad laudem, & gloriam meam proficere faciat. Cantus pſalmorum oblectat aures audientium, & inſtruit animas fidelium ad bene viuendum. Vox cãtantium ſit vna, & cum angelis dei quos videre non poſſumus verba laudis miſcemus. Serui dei ſemper debent laudare nomen dei: aque ſuperiores inſinuent, de quibus dicitur: Benedicite aque omnes quæ ſuper cœlos ſunt dominum: quia electi non tacebunt imperpetuum laudare nomẽ domini. De aquis vero inferioribus dictum eſt. Congregentur aquæ quæ ſub cœlo ſunt in locum vnum, quia reprobi per totum mundum modo diſperſi congregabuntur in infernum cruciandi. Sine intermiſſione fideles debẽt referre laudes deo, quia deus delectatur in illis. Quod deus delectatur in laudibus fidelium teſtatur ſponſus ſcilicet Chriſtus qui in Canticis Canticorum ſponſæ ſcilicet ſanctæ animæ loquitur dicens. Qui habitas in ortis. In ortis habitat in eccleſia vel quælibet ſancta anima, quæ iam viriditate ſpe, & bonorum operum eſt repleta. Quæ ergo iam in ortis habitat, oportet vt ſpõſum ſuũ vocem ſuam audire faciat, id eſt, cantum bonę prędicationis, vel ſanctę iubilationis: vel vocẽ diuinæ laudis emittat in qua ille delectetur quam deſiderat, quam amici auſcultant videlicet omnes electi, qui verba vitæ ſcilicet lectiones pſalmos Hymnos, & Canticos ſpirituales audire deſiderãt, vt ad cœleſtem patriam reuiuiſcant. Igitur ſoror reuerendiſſima, ſicut iam ſuperius dixi valde neceſſarium eſt tibi, vt in omni vita tua laudes omnipotentem deum creatorẽ tuum: quoniam inde promittitur tibi venia, vnde & laudes. Lauda ergo eum in corde: lauda eum in voce, lauda eum in voce iubilationis, lauda etiam eum in ſecreto cõtemplationis, lauda eũ in cubiculo mentis, in iubilatione vocis, quamuis ad laudandum deũ peccatores & indigni ſimus, tamẽ ceſſare à laudibus non debemus, quia inde conſequi veniam peccatorum credimus vnde deũ laudamus. Vnde vox diuina in Pſalmis: Sacrificiũ laudis honorificabit me, inquit, illic iter quo oſtendam illi ſalutare dei. Ac ſi apertius diceret: In pſalmis eſt iter laudis, quo ad æternam laudẽ peruenire poſſis. Sed ſi ergo illud tibi non oſtendero: illud inuenire non poteris. Propterea chariſſima, quia iter noſtræ ſalutis in manibus eſt creatoris moneo te, vt laus dei nunq̃ diſcedat ab ore tuo. Soror mihi in Chriſto amantiſſima deus eſt laus tua, ergo & tu laus illius eſto ita, vt ſemper ſit laus illius in ore tuo. Amen.

De actiua & contemplatiua uita, Sermo LIII.

Vidit Iacob ſcalam ſtantem ſuper terram, angelos quoque dei aſcendentes, & deſcendentes per eam, & cacumen illius cœlos tangebat. In hac ſcala ſunt poſiti omnes ad vitam æternam prædeſtinati, & omnis qui ſpectat ad regnum cœlorum, in hac ſcala habet locum. Scala iſta generalis eſt eccleſia quæ ex parte adhuc militat in terris: & ex parte iã regnat in cœlis. In hac ſcala ſunt tres ordines hominum, ſcilicet ſeculares actiui & contẽplatiui. Seculares ſunt in minori gradu. Actiui ſunt in altiori loco. Contemplatiui vero ſunt in ſummo. Et de iſtis tribus ordinibus hominũ quidam ſunt in mola: quidam ſunt in agro, quidam vero ſunt in lecto. Mola eſt vita ſecularis. Ager eſt animus hominis ſeculi. In agro ſunt prædicatores verbi dei. In lecto eſt amor ſpõſi ſcilicet Chriſti. Qui ſunt in mola terram circuierunt: quia terrena quærunt & diliguñt. Qui ſunt in agro, terram colunt, quia ſeminant verbum dei in auribus hominum, in lecto ſunt qui deſpiciunt & contemnunt. Ad pedes huius ſcalæ ſunt homines ſeculi. In medio ſcalæ ſunt actiui, in ſummitate huius ſcalæ ſunt contemplatiui iam quaſi in cœlo poſiti: quia cœleſtia cogitãt. Iſti ſunt angeli dei per ſcalã aſcendentes: quia aſcendunt per contemplationẽ ad deũ: & deſcendunt per compaſſionẽ ad proximũ. Actiua vita innocentia eſt bonorum operum. Contemplatiua vita eſt ſpe culatio ſupernorum. Actiua vita cõmunis eſt multorum, contemplatiua vero paucorum. Actiua vita terrenis rebus bene vtitur. Contẽplatiua vero ſeculo renuncians, ſoli deo viuere delectatur. Interrogatio. Frater dilecte rogo, vt oſtẽdas mi hi dif-

A hi differentias actiuæ & contemplatiuę vitę. Reſponſio. Soror chariſſima inter actiuam & contemplatiuam vitam maxima eſt differentia. Actiua vita eſt panem eſurienti dare. Verbum ſapientię proximos docere, errantem corrigere, ad viam humilitatis ſuperbientem reducere. Diſcordantes ad concordiam reuocare, infirmos viſitare, mortuos ſepelire, captiuos, & in carcere poſitos redimere, quæ ſingulis quibuſcunque expediat diſpenſare: neceſſaria vnicuique prouidere. Soror mihi in Chriſto dilecta, ecce audiſti opera actiuæ vitæ, nunc ſi placet, audi virtutes vitæ contemplatiuæ. Contemplatiua vita eſt charitatem dei & proximi tota mente retinere ab exteriori actione, acquieſcere, ſoli deſiderio conditoris inhærere: ita vt iam nihil agere libeat, ſed deſpectis omnibus curis ſeculi ad videndum faciem ſui creatoris, animus inardeſcat: ita vt iam nouerit carnis corruptibilis, pondus cum mœrore portare, totisque deſideriis optare, hymnidicis angelorum choris intereſſe. Appetere amniſceri cœleſtibus ciuibus: de æterna incorruptione in conſpectu dei gaudere. Venerabilis ſoror, audiſti actiuam vitam, audiſti etiam contemplatiuam vitam: nunc rogo vt cum Maria Magdalena eligas meliorem partem, ſcilicet vitam contemplatiuam. Bona eſt vita actiua, ſed multo eſt melior contemplatiua. Qui prius in hac vita proficit, ad contemplatiuam bene conſcendit,
B quicunque ad hanc temporalem gloriam, aut carnalem affectat concupiſcentiam, à contemplatione prohibetur. Exemplum enim actiuæ vitæ & contemplatiuæ de Iacob accipe, qui dum adamaret Rachelem quæ ſignificat contemplatiuam vitam, data eſt ei Lya quæ ſignificat actiuam vitam. Actiua vita in laboribus huius mundi deo ſeruit: dum pauperes paſcit recipit, paſcit & veſtit, viſitat & conſolatur, ſepelit, & cætera opera miſericordiæ eis impẽdit. Et tamen Lya eſt ſecunda in filiis: quia multi ſunt actiui & pauci contemplatiui. Rachel vero ouis vel videns principium interpretatur, quia contemplatiui ſimplices & innocentes ſunt ſicut oues, & ab omni tumultu ſeculi alieni: vt ſoli diuinæ contemplationi adhærentes videant illum qui ait. Ego ſum principium qui & loquor vobis. Rachel duos filios habet: quia duo ſunt genera contemplatiuorum. Alij nanque viuunt in commune in monaſteriis. Alij vero ſunt ſolitarij & ab omnibus ſeparati: Sed beatior eſt & perfectior contemplatiua vita quàm actiua. Sicut aquila defigit oculos in radio ſolis, nec deflectit niſi quando vult corpus ſuum reficere cibis: ita & ſancti aliquando à contemplatione ad actiuam vitam reuertuntur conſiderantes illa ſublimia ſic eſſe vtilia, vt tamen iſta humilia paululum noſtrę indigentię ſint neceſſaria. Vnde in Canticis canticorum, ſponſus ſcilicet
C Chriſtus ſponſam, id eſt ſanctam animam contemplationi deditam hortatur dicens: Surge, propera amica mea, columba mea, formoſa mea & veni: ac ſi apertius diceret. Surge propera amica mea per dilectionem & fidem: columba mea per innocentiam & ſimplicitatem, formoſa mea per virtutem & caſtitatem. Surge de illo dulciſſimo ſtatu tuo, hoc eſt de quiete contemplationis in qua mihi ſoli complacere deſideras in pſalmis, hymnis, orationibus, & canticis ſpiritualibus. Feſtina ergo & veni, id eſt egredere ad vtilitatem proximorum: vt illos etiam per officium prædicationis, & per exempla bonorum operum imitatores tui facias, ad ſalutem animarum ſuarum perducas. Viſio animalium in Ezechiele, quæ ibant & non reuertebantur: pertinent ad perſeuerantiam actiuæ vitæ. Et iterum, animalia quæ ibant & reuertebantur pertinent ad menſuram contemplatiuæ vitæ, in qua dum quiſque intenderit ſua reuerberatus infirmitate ſtatim deſcendit. Atque iterum renouata mentis acie ad ea vnde deſcenderat rurſus aſcendit, quod fieri in actiua vita non poteſt. De qua ſi quiſque, vel ad modicum deſcenderit: ſtatim inquinationibus vitiorum inuoluitur. Sæpe mens de terra ad cœlum erigitur, & iterum grauata infirmitate carnis de cœlo ad terram deſcendit. Multos ſeculares homines viſitat deus, & per ſuam gratiam eleuat eos ad altitudinem contemplationis, & multos contemplatiuos iuſto atque occulto iudicio ſuo deus in terrenis actibus lapſos derelinquit. Sicut ſepultus in monumento ceſſat ab omni terreno negocio: ita D homo contemplatiuus ceſſat ab omni terreno opere vel myſterio. Et ſicut homines ab actiua vita aſcendentes ſepeliuntur in quiete contemplationis: ita à ſeculari vita recedentes actiua vita ſuſcipit eos in ſe quaſi ſepeliendos. Ac per hoc ſicut actiua vita eſt ſepulchrum ſecularis vitæ, ita contemplatiua vita eſt monumentum actiuę vitæ. Viri ſancti ſicut aliquando egrediuntur à ſecreto contemplationis ad actiuam vitam: ita rurſus ab actiua vita reuertuntur ad ſecretum intimę contemplationis: vt intus deum laudent, vbi acceperũt, vnde foris ad eius gloriam operentur. Sicut deus vult, vt aliquando contemplatiui egrediantur ad actiuam vitam, vt aliis proficiant: ita aliquando vult, vt nemo eos inquietet, ſed vt quieſcant in ſecreto contemplationis ſuauiſſimæ. Quod bene in Canticis Canticorum ſponſus inſinuat, cum filias Hieruſalẽ ne ſpõſam vigilare faciãt adiurat dicẽs. Adiuro vos filię Hieruſalem per capreas ceruosque camporum, ne ſuſcitetis neque euigilare faciatis dilectam donec ipſa velit. Hoc eſt ne ſuſcitetis neque euigilare faciatis animam diuinæ contemplationi deditam, orationibus & lectionibus diuinis occupatam. Et ne eam ad exteriora opera inquietare velitis donec ipſa velit. Hoc eſt donec expleto contemplationis tempore admonente corporis fragilitate: quando velit ſuſcitari à ſomno internæ quietis, & intimæ dulcedinis. E
Sed tamen in hac mortali vita nemo poteſt perfecte contẽplari deum. Vnde Ioannes in Apocalypſi dicit: Factum eſt ſilentium in cœlo quaſi media hora. Cœlum quippe eſt anima iuſti ſicut dominus per prophetam dicit. Cœlum mihi ſedes eſt. Cum ergo quies contemplatiuę vitæ agitur in mente, ſilentium fit in cœlo, id eſt, in anima: quia ſtrepitus terrenarum rerum atq; operationum ceſſat in cogitatione. Sed quia contemplatiua vita in hoc mundo non poteſt eſſe perfecta nequaquam hora integra factum ſilentium dicitur in cœlo, ſed quaſi media hora. Qui perfecte vitam contemplatiuam vult tenere, debet ab omni terreno opere ceſſare. Vnde in in eiſdem canticis ſponſa de ſe dicit: Ego dormio, & cor meum vigilat: ac ſi aperte mens ſancta loqueretur dicens: Dum à mundanis tumultibus exterius dormio, in interiori cogitatione quæ ſunt cœleſtia atque ſpiritualia penſo. Etiam arca Noë quæ bicamerata dicitur, ſignificat actiuos, & contemplatiuos: quorum actiui deorſum ſtant, contemplatiui vero ſtant ſurſum. quod etiam arca dicitur tercamerata ſignificat tres ordines in ſancta eccleſia, ſcilicet coniugatorũ, continẽtium, atq; virginũ. De hac contemplatiua vita dicit dominus in euangelio. Si vis perfectus eſſe, vẽde omnia quæ habes, & da pauperibus: & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me. Et de Maria Magdalena ait. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Vita contemplatiua non auferetur in hoc ſeculo, neque in futuro. Actiua vita auferetur ab homine in futuro ſeculo. Actiua vita in hoc ſeculo habet finem. Contemplatiua vero non: quia ſemper perſeuerat. Actiua vita in hoc ſeculo deficit. Contemplatiua vero in hoc ſeculo incipit, ſed in cœlo perficitur. Honeſta virgo moneo te, vt propter deum deſpicias præſens ſeculum: propter deum ab omnibus curis ſeculi te ſuſpende. Sine impedimento ſeculi deo ſeruire ſtude, nulla cura ſeculi ſubtrahat te à timore dei. Nulla ſolicitudo rerum te ſubtrahat ab intentione dei. Abiice à te quicquid poteſt impedire bonum propoſitum. Toto animo odi, & damna quod diligit mundus. Eſto mortua mundo, & mundus tibi. Tanquam mortua ab amore præſentis vitæ te ſepara. Tanquam mortua mundi gloriam non concupiſcas. Soror mihi amabilis in Chriſto, ſicut ſepulta in monumento, non habeas curam de ſeculo. Tanquam defuncta in ſepulchro, ab omni terreno te priua negocio. Soror mihi in Chriſto amabilis contemne viuens, quæ poſt mortem habere non poteris. Si hæc ita feceris, poſt mortem tuam vitam æternam habebis.

G

De curiositate, Sermo LIIII.

SOror charissima moneo te, vt de die in diem studeas proficere in bonis operibus, & vt non consideres mala quæ alij faciunt, sed cõsidera bona quæ tu facere debes. Vnde quidã sapiens ait: In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter. Nõ est tibi necesse ea cognoscere quæ ab humanis sensibus sunt remota. Dignũ est valde vt mẽtes hominum desinat iudicare, qui aliena corda nescit perfecte cognoscere. Quare ? quia incerta nos iudicamus quoadusque veniat dominus: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Dignum est etiam vt desinat peccare, qui alienam vitam vult reprehendere. Stulti homines dum alienos errores volũt reprehendere, demonstrant suos. Tandiu homo ignorat peccata sua quæ debuerat flere, & cognoscere, quandiu aliena vicia exquirit curiose. Sed cum homo ad semetipsum reuertitur, & sese bene considerat, non exquirit quod in aliis reprehendat, quia in semetipso multa quæ lugeat. Qui semetipsum bene considerat, in semetipso inuenit multa quæ plangat. Vnde beatus Gregorius: Nos tantominus debemus aliena corda reprehendere, quanto scimus visu nostro non posse alienæ cogitationis tenebras illustrare. Etiã beatus Isidorus
H ait. Facilius reprehendimus vicia vniuscuiusque hominis q̃ virtutes intendimus, ne quid boni quisque fecerit agnoscere cupimus, sed qui male egerit perscrutamur. Igitur soror mihi in Christo dilecta moneo te, vt amplius reprehendas tua vicia quàm aliena. Prius vide tua propria quàm aliena delicta. De tua correctione esto solicita. De tua salute esto attenta, de tua emendatione esto præuisa, quod ad te non pertinet noli quærere, nunquam desideres cognoscere quod inter se loquuntur homines. Noli quærere quid quisque dicat, nec faciat. Caue curiositatem. Obmitte curas alienæ vitæ, nulla curiositas animum tuum decipiat, nulla concupiscẽtia detestandæ curiositatis te subrepat: ne tu oblita tuorũ morũ alienos perquiras. Christi spõsa tanta cura corrige tua vicia, quanto studio reprehendas aliena. Nulla tibi sit cura scienDi latentia. Caue inquirere ea quæ non debes scire, prætermitte quasi secretum quod scripturæ sanctæ auctenticę didicisti. nihil vltra quæras quàm scriptum est, nihil amplius perquiras, quàm diuinæ literę demonstrant. Scire nunquam desideres quod scire nõ debes. Soror venerabilis scito pro certo quia curiositas periculosa præsumptio est. Curiositas dãnosa peritia est, ad hæresim prouocat, in fabulas sacrilegas præcipitat mentem. In causis obscuris reddit audaces. In rebus ignaris facit homines præcipites. Soror amantissima cũ omni studio vitam tuam emenda, vt post hanc vitam mereaI ris peruenire ad æterna gaudia. Amen.

De curiositate, Sermo LV.

DIlecta soror audi dominũ Iesum Christum in euangelio dicentem. Vigilate quia nescitis quando dominus venturus est. Et iterum. Omnibus dico vigilate. Et Petrus apostolus. Estote prudẽtes, & vigilate in orationibus. Cum homines dixerint pax est, & securitas, tunc repentinus veniet super eos interitus. Et Salomon ait: Sunt iusti, atque sapientes, & opera eorum in manu dei, & tamen nescit homo vtrum amore, an odio dignus sit. Quare ? quia in futuro reseruantur incerta. Soror in Christo dilecta, ideo dominus celauit nobis tẽpus sui aduẽtus, vt nos longa expectatione incerti semper credamus iudicem verũ esse venturum, quia quando venturus sit, ignoramus. Verba sunt beati Gregorij. Lætitia præsentis vitæ ita est agenda, vt amaritudo sequentis iudicij nunquam recedat à memoria: sæpe diabolus decipit hominem ad peccandum, & cum de ruina conspicit eum afflictum iterum per securitatem decipit eum. Igitur soror dilecta mihi in Christo, semper necesse est, vt cum bona agimus: mala quæ fecimus ad memoriam reducamus: vt dum culpam certe cognoscimus, nunquam de bono opere incauti lætemur. Ideo dominus voluit nobis horam vltimam esse incognitam, vt semper simus suspecti, vt K dum illam videre non possimus quotidie nos ad illam præparemus. Etiam in hac vita simus securi. Beatus Isidorus nos admonet dicens. Neque iustus de sua iustitia confidat, neque peccator de misericordia dei desperet quicquam: sed pariter habeant in corde, spem & metum. Sic speret dei misericordiam, vt semper timeat eius iustitiam. Quamuis conuersatio sanctorum sit probabilis, tamen incertum est hominibus ad quem finem sunt destinati. Ideo nunquam homo debet esse sine metu, quia satisfactio pœnitentiæ diuino tantum iudicio pensatur non humano. Vnde ait Cæsarius: Quanto sumus securi de præteritis peccatis, tanto debemus esse solliciti de futuris. Venerabilis soror firmiter tene, quia omnis vita sapientis hominis meditatio est mortis. Igitur soror in Christo mihi amabilis, si omni hora ad deum vigilaueris, sapiens eris. Si quotidie mentem tuam ad deum leuaueris, & diem mortis tuæ ad memoriam reduxeris, beata eris, secundum illud quod quidam sapiens ait: Beatus homo qui semper est pauidus. Hac de causa te moneo virgo honesta, vt semper sis pauida semperque suspecta. Semper esto solicita, & contra diaboli tentationes astuta, semper vigila: & contra antiquum hostem incessanter pugna. Diebus ac noctibus ora cum omni vigilantia, & contra insidias diaboli viriliter dimica. in omni vita tua esto prouisa: & contra versutias inimici, & cum omni solicitudine decerta. Etiam L audi honesta virgo, ea quæ Iesus Christus sponsus tuus dicit in euangelio. Beatus ille seruus quem cum venerit dominus inuenerit vigilantem. Ergo si ad eundem dominum nostrum Iesum Christum vigilaueris tota mente, inter beatos computaberis in æterna beatitudine. Beata eris, si cum omni deuotione oculos mentis ad verum lumen quod deus est leuaueris. Vere beata eris, si ad deum cum omni instantia vigilaueris, quia promisit deus coronam vigilantibus. Vnde in Canticis Canticorum de oculis sponsi dicitur. Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum, qui lacte sunt lote, & residentiuxta fluenta plenissima. Oculi spõsi sancti viri sunt, qui sicut columbæ in simplicitate viuunt: & aliis suis prædicationibus atque exemplis viam salutis ostendunt. Super riuulos aquarum esse perhibentur, quia semper in refectione sanctarum scripturarum conuersantur: qui lacte sunt loti, quia per gratiã dei in baptismo à peccatis suis sunt inundati. quid per fluenta plenissima iuxta quæ sedent intelligimus nisi sacræ scripturæ profunda, & arcana dicta, quibus nos reficimus dum ea legendo, vel audiendo haurimus ? Ad hæc iuxta fluenta columbæ residere solent, vt vmbram volantium auium in aqua videant, super quam se proiicientes vngues rapaces effugiant: sic sancti viri scriptura sancta fraudes dæmonũ prospiciunt, & ex descriptione quam vident quasi ex vmbra inimicum cognoscunt, & e- M ius deceptiones fugiunt. Sic & tu soror honestissima, in meditationibus sanctarum scripturarum esto assidua, quia in eis poteris cognoscere, qualiter hostium insidias valeas declinare. Honesta virgo, iterum te moneo, vt te consiliis sanctæ scripturæ ex toto committas, videlicet vt nihil aliud facias, nisi quod ex responso scripturarum audieris: quia ibi inuenies qualiter fraudes dæmonum fugias. Moneo etiam te vt metu rapacium auium, id est dæmonum super fluenta sanctarũ scripturarum sedeas, ne tu improuisa (quod absit) inimicis tuis præda fias. Rogo vt super riuulos sanctarum scripturarum indefinenter vigiles, & vt cum summo studio deceptionis inimicorum vites. Heu insipientes quare non cognoscimus, vel intelligimus, quia in conspectu domini cogitationes nostræ antequam ad actum procedant, manifestæ sunt & apertæ. Dicit enim Psalm. Scrutans corda, & renes deus. Igitur soror amantissima, cogitemus nos in conspectu dei semper astare, & cognoscamus, quia terra & cinis sumus. Ecce deus noster terribilis retribuens vnicuique secundum opera sua in pximo est, & non tardabit: ipse veniet & saluos nos faciet. Vigilemus ergo cum omni perseuerantia, & deuotione, vt cũ venerit, & pulsauerit non inueniat nos dormientes: sed vigilantes in suis laudibus, & in suo amore atque in C suo sancto seruitio. Curramus ergo dum lucem habemus, ne tenebræ

A ne tenebræ nos comprehendant. Sic enim ait sapientia dei in puerbiis: Beatus qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei. Qui me inuenerit inueniet vitam, & hauriet salutem à domino. Virgo Christi ideo te moneo, vt cum omni studio vigiles ad deum, vt in die necessitatis tuæ possis eum habere propicium. Igitur honesta virgo, nullus casus te inueniat imparatam, nullus sit casus quem non præueniat meditatio tua, propone ante oculos tuos nihil esse quod accidere non possit. Commemorare sem per futuras miserias, in prosperis meditare quo pacto aduersaberis. Semper cogita in mente ne aliquid contrarij accidat. Sapientis hominis est præuidere iacturam periculi, omnia meditata leuiori euentu accidunt. Expectata mala tolerabiliter feruntur, perspecta res admittatur cum acciderit. Aduenientes impetus præmeditatio frangit, præcogitatio attenuat futuras molestias, præuisio lenit aduentum malorum, inopinatum malum fortiter ferit. Grauia sunt quæ cogitata non fuerant. Acerba existunt in quibus improuisi incurrimus. Improuisa mala grauiter feriunt. Repentinum malum cito frangit, quod prouisum non est, vehementer affligit. Subita maris tempestas terrorem suscitat, improuisus hostis male perturbat: omnia repentina grauiora sunt, quæ repente accidunt, grauius occurrunt. Igitur soror mihi in Christo dilectissima, & ad bona & mala cor tuũ præpara, in
B die bonorum ne immemor sis malorum: & in die malorum ne immemor sis bonorum. Esto peruigil sensu, ne vanis cogitationibus polluaris. Ama scientiam scripturarum & contẽne vitia carnis. Soror charissima, si ex toto corde tuo ad deum vigilaueris, & ei in omni vita tua cum omni deuotione seruieris, absque vlla dubitatione cum eo in cœlesti curia regnabis. Amen.

De prudentia, Sermo LVI.

SOror charissima audi dominum Iesum Christum in euangelio dicentem: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Et Salomõ ait: Simplicitas iustorum diriget eos, & supplantatio peruersorum vastabit illos, via simplicis via domini: & pauor his qui operantur malum. Iustitia simplicis diriget animam eius, & in impietate sua corruet. Impius innocens credit omni verbo. Qui autem decipit iustos in via mala in interitu suo corruet, & simplices possidebunt bona eius. Viri sanguinum oderũt hominem simplicẽ. Iusti autem quærunt salutem illius. Sancta rusticitas sibi soli prodest, & quãtum ædificat ecclesiam Christi, merito vitæ tantum destruit, si his qui veritatem destruunt non resistit. & beatus Hieronymus, ait, In seruis, & in ancillis dei: non est quærẽdus cultus corporis sed simplicitas mentis, nec simplex, nec rusticus.
C Ideo secundum se existimet sanctitatem in sua lingua, sed tãtummodo in pura & simplici conscientia. Ex duobus imperfectis multo est melius habere rusticitatem sanctam, quàm eloquentiam peccatricem. Magis veneranda est sancta rusticitas, quàm verbosa loquacitas. Soror in Christo dilecta, si nostra intentio est simplex apud deum in iudicio eius nostra operatio tenebrosa non erit. qui casti esse per iustitiam nesciunt, nequaquam esse innocẽtes per simplicitatem possunt, Sanctorum electorum ecclesia: vias rectitudinis, & simplicitatis suæ timore inchoat, sed charitate consummat. Deus enĩ non solum verborũ sed & cordis inspector est, & diligit eos qui in simplicitate cordis seruiunt ei. Vnde sponsus in Canticis Canticorum loquitur dicens: Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ electa genitrici suæ. Mater nostra est regeneratrix gratia dei apud quam vna columba eligitur, quia illos solos colligit, qui in simplicitate permanẽt: & ab vnitate non diuiduntur. Multi quippe fideles dum ad ipsum intendunt: dum vno desiderio Christi seinuicem nutriunt, dum habentes cor vnum, & animam vnam se in charitate coniungunt, ex multis membris vnum corpus efficiũt, in me omnes qui in simplicitate vnitatis viuentes vna columba existunt. Ea quæ apud homines despecta sunt, & in contẽptu habentur, in magna gloria sunt apud deum. Igitur venerabilis soror, omnipotentem deum deprecemur vt mittat nobis D spiritum sanctum de cœlis qui nos faciat habere simplicitatẽ columbæ & prudentiam serpentis, vt simus in malicia simplices, & in bonis operibus prudentes. Serpens enim astutum est animal, vt de aspide legitur: quia videns incantatorem venientem affigit aurem vnam terræ, & aliam cauda obturat, ne incantatoris vocem audiat. Vnde propheta, de his qui crudeles, & prudentes sunt in malo, dicit: Furor illis secundum similitudinem serpentis sicut aspidis surdę, & obturantis aures suas vt non exaudiat voces incantantium & venefici incantantis sapienter. Imitare ergo, & tu soror amabilis hunc serpentem in hac parte videlicet vt aures tuas claudas, ne mala verba audias. Honesta virgo deprecare deum, vt oleum peccatoris non impinguat caput tuũ. Oleum peccatoris laus est adulatoris. Serpens obturat aurem suam ne audiat incantatorem, & tu claude aurem similiter, vt non audias detrahentem. Prudens est aspis ne verbum mortis audiat, & moriatur: ergo & tu esto prudens ne verba mala per aures tuas intrent ad animam tuam & moriaris. Igitur sponsa Christi ne prudentia serpentis sine simplicitate columbæ, nec simplicitas columbæ sine prudentia serpentis debet esse in te: quia columbæ simplicitatem astutia serpentis, vt mala caueat sollicitet, & prudentiam serpentis simplicitas columbæ, vt bona faciat, temperet. Soror amantissima mihi in Christo, etiam columba septem virtutes habet, vt legimus in se, quas tu per gratiam sancti spiritus poteris habere in te. Columba E sæpe super riuulos aquarum sedet, vt viso accipitre veniente se in vndas emergat, & euadat. in tritico meliora grana eligit, sæpe alienos pullos nutrit. Rostro non percutit, non habet fel, nidũ facit in fenestris murorum, gemitum habet pro cantu. Deprecare ergo deum honesta virgo, cum summo studio, vt det tibi has virtutes columbæ scilicet vt super riuulos sanctarum scripturarum sedeas, & admonitione earum incursum diaboli euadas. In sacra scriptura meliores elige scientias, ex quibus te reficias: nutri aliquos pullos, id est, homines prius à deo alienos tuis verbis atque exemplis ad deum conuerte. Rostro non percutias in proximo tuo, malum non facias nec malum dicas: non habeas fel, id est, non habeas in te iracundiam. In fenestris petrarum fac nidum tuum, id est, spem tuam. Gemitum habe pro cantu videlicet, vt sicut homines gaudent seculares cantilenis seculi: ita tu gaudeas in gemitu, & tristitia spirituali. Igitur soror venerabilis, sicut superius dixi tibi oportet te pariter intelligere, & cauere insidias inimici cum omni sollicitudine. Sic te oportet per innocentiam vitæ esse simplicem, vt tamen cum simplicitate vitæ oporteat esse prudentem. Ille qui non miscet prudentiam simplicitati secundum quod ait Propheta: Columba est seducta non habens cor, sed ideo est columba, quia simplex: ideo autem non habet cor, quia non habet pru- F dentiam. Iterum soror charissima te moneo, vt in corde tuo præpares dignum habitaculum Christo, quatenus ipse veniẽs cum patre & spiritu sancto dignetur apud te mansionem sibi facere in domicilio tui pectoris. Amen.

Vt laicæ mulieres uitentur, Sermo LVII.

CHarissima soror fuge societatem secularium mulierum. Seculares fœminæ quæ tecum non habent vnam professionem, non acœdant ad tuam societatem, quia quod amant hęc tibi prędicãt. Ecce quod diligunt tibi dicunt: ideo debes vitare societatem seculariũ fœminarum, quia seculum diligunt, & de secularibus loquũtur. terrena amant, & ideo terrena tibi annunciant, transitoria concupiscunt, & ideo in auribus tuis transitoria exponunt. Sic enim scriptum est: Vnusquisque hoc laudat quod diligit. Et ideo secularis fœmina seculum laudat, quia seculum diligit. Certe si cœlestia diligeret, cœlestia laudaret. Sine dubio, si cœlestia amaret: cœlestia approbaret, cœlestia prædicaret, si æterna concupiscęret, æterna tibi suaderet. Et ideo soror moneo te, vt societatem secularium fœminarum expellas à te. Quare ? quia corrumpunt bonos mores colloquia mala, & praua. Quid facit vxor viri cum sponsa Christi ? Aut quid agit mulier nupta cum virgine deo denota ? Quid in vnum agit secularis fœmina cum Christi

G sponsa? Quid agit fœmina secularis cũ sanctimoniali fœmina? Vel quid agit fœmina quæ mundum diligit, cum fœmina quæ mundum reliquit? Quid agit fœmina maritata cum muliere Christo dilecta? Quid quę amat virum cum ea quæ diligit Christum? Fœmina quæ tuum propositum non tenet, quare ad tuam societatem venit? Secularis fœmina quæ non habet tuum habitum, quare accedit ad tuum consortium? Secularis fœmina quid tecum agit? quæ tecum iugum Christi non ducit. Fœmina quę tecum iugo Christi collum non submisit, quare ad tuum colloquium accedit? Dispar est habitu, dispar affectu. Et sicut dispar est vestimento, ita animo. Mulier secularis organum est Sathanæ. Hæc cantat tibi quod illecebras seculi moneat, & semitas diaboli oste dat, sicut legimus. Syrena maris talis est sursum ex vmbilico qualis pulcherrima, & formosa virgo. Ex vmbilico, vero vsque ad pedes talis sicut est piscis. Syrena habet caput virginis, & posteriora piscis. Cantat dulce magnis vocibus, & multis modulis atq; cũ magna dulcedine dat voces concordes. Sed per suas dulces cantilenas sępe marinarios decipit, & in discrimine perducit. Sæpe nautę nauigantes mare dulces audiunt voces Syrenarum, & per dulces voces, & suaues cantus earum decipiũtur, & ad mortale periculũ perducuntur. Sicut Syrena per dulces cãtus decipit marinarios, ita secularis fœmina per suos deceptorios sermones decipit Christi seruos. Et sicut Syrena per suaues cantilenas solet nauigantes mare à recto itinere deuiare atque in perditionem perducere, ita secularis fœmina
H per blanda verba ac seductoria solet deo seruientes à sancto proposito retrahere, & in periculum animarum suarum perducere. Igitur soror dilecta mihi in Christo, fuge cantus Syrenarum, ne dum delectaris audire delectamẽta terrena, à recto itinere auertaris. Quid enim sunt verba secularium mulierum nisi cantus Syrenarum? Ergo cantus Syrenę fuge, & à lingua male suadentis mulieris separa aures tuas. Sic declina verba secularis mulieris quasi sibilos serpentis. Caue ne sicut serpẽs decepit mulierem in paradiso: ita te decipiat venenosa lingua male suadentis mulieris in monasterio. Vide ne mulier vana, & garrula infundat in aures tuas mortis venena. Caue ne mors intret per fenestras tuas, id est, per oculos & aures tuas in animam tuã. Soror venerabilis, cum videris mulierem disparem tui propositi, muni cor tuum scuto fidei: & contra eam tropheo crucis arma frontem tuam. Honesta soror in hoc solum cum muliere seculari concedo tibi colloquium, vt sanctis admonitionibus suadeas illi relinquere seculum, & venire ad monasterium. In hoc solum tantũ do tibi licentiam loquendi cum seculari fœmina, vt doceas eã despicere terrena, & amare cœlestia, & etiã exire de seculo: & seruire deo. Iterum vt per tuam allocutionem transitoria despiciat: & æterna concupiscat. Soror charissima si ita feceris sicut dixi tibi: & te in hoc seculo à malo custodies, & in futuro à domino coronam in cœlo recipies. Amen.
I

Vt uirgo non diligat societatem uirorum, Sermo LVIII.

SOror charissima, & si tanto studio fugies fœminas, quanto magis debes fugere viros? Et si tam sollicite vitabis societatem mulierum, quantomagis vitare debes societatem virorum? Et si tanta cura confabulationes fœminarum declinabis, quanto magis deceptiones virorum declinare debes? Et si tantopere aures tuas separabis à verbis fœminarum quantomagis eas debes separare à seductoriis earum verbis? Soror mihi in Christo dilecta moneo te, vt vir quamuis sit sanctus: nullam tamen tecum habeat societatem, licet sit sanctus & iustus, nullam tecum habeat familiaritatem, quamuis sit religiosus, nullam tecum habeat affiduitatem, quamuis sit bonus, nullam tecum habeat viuendi iugitatem. Quare? Ne visitando familiaritate vtriusque pereat castitas. Ne videndi frequentatione vtriusq; annihiletur honestas, ne vidẽdi iugitate vtriusque religiositas infametur, ne videndi vsu vtriusque persona dehonestetur. Decidet à charitate dei, qui occasionem dederit peccandi. Decidet etiam à charitate proximi, qui occasionem præbuerit male faciendi. Quia & si male non fa- K
cit opere: tamen opinionem pessimam nutrit. Per assiduitatem sæpe peccat homo. Sæpe familiaritas vincit quos vitium superare non potuit, sæpe occasio peccandi voluntatem fecit & facit. Quos voluptas superare non potuit, assiduitas superat. Dispar sexus in vnum collocatus illuc prouocat instinctum carnis, quo nascitur. Etiam naturalis flamma carnis accenditur, si illicita attingit. Vir & fœmina diuersi sunt per naturam, qui si in vnum fuerint collocati quãuis non peccent: tamen per vsum inter se malam famam nutriunt. Quis colligabit ignem in sinu suo, & non comburetur? Ignis & stupa in vnum posita flammas nutriunt, quanquam sint contraria, si in vnum fuerint collocata, flammas generant. Ita vir & fœmina, si in vnum fuerint positi licet malum non faciunt, tamen per assiduitatem inter se malam famam nutriunt, & alios de se murmurare faciunt. Religiosus vir, & sanctimonialis fœmina si immoderate coniunguntur sibi, aliis de se locum præbent murmurandi. Sexus viri, & fœminæ diuersus est: & ideo si in vnum coniunguntur, statim inde occasio peccandi nascitur. Quid ergo in vnum facit ignis & stupa? Cur serpens collocatur in sinu? Quare ignis collocatur in vestimento? Quare fœmina quæ castitatem promisit deo, societatem habet cum viro? Fœmina quæ propter deum seculum contempsit, quare viri familiaritatem
L diligit? Quare amat præsentiam virorum, quæ cum Christo desiderat intrare cœlestem thalamum? Quare fœmina deo deuota quærit audire deceptoria virorum verba? Quare quæ in seculo maritum habere noluit, in monasterio posita facies hominum videre concupiscit? Igitur soror mihi in Christo dilecta, si vis esse à fornicatione secura: esto mente & corpore à societate hominis separata: si perfecte vis castitatem tenere pro amore Christi, longe te fac à societate viri. Tu circa serpentem præposita tamen non eris longo tempore secura. Circa ignem sedens, & si ferrea sis, aliquando dissolueris. Circa periculum constituta non eris diu illesa vel secura. Audi ergo soror mihi in Christo amantissima, boni consilij verba. Viri nomen tuum non sciant, faciem tuam non videant, faciem tuam non cognoscant quamuis nomen tuum audiant. Audi etiam virgo honesta Pauli apostoli verba: Oportet nos habere testimonium bonum ab his quæ foris sunt, & intus. Bonam vitam propter nos, bonã vero famam propter cæteros. Soror venerabilis propter deũ in terra vitaueris societatem virorum, per deum in cœlo habebis societatem angelorum. Amen.

Vt uirgo fugiat societatem iuuenum, Sermo LIX.

MHarissima mea soror, & si taliter viri sancti sunt declinandi ne vtriusque sanctitas pereat assiduitate viuendi, quantomagis declinandi sunt iuuenes qui sequuntur temporalis vitæ tenebrosas vias, ac delectationes? Et si tanta cura frequentiam sanctorum virorum fugere debes, quantomagis te oportet fugere iuuenes huius seculi concupiscentias sequentes? Ad hoc diabolus oculis religiosæ fœminæ iuuenes obiicit, vt formas eorum per diem viderit, meditetur in nocte: & vt recens visio & corporis inspectio assidue versetur in animo. Sic intrat sagitta Sathanæ per ianuas oculorum vsque ad animum. Vnde propheta: Intrauit mors, inquit, per fenestras vestras, ingressa est domos vestras. non intrat sagitta diaboli ad interiora mentis nisi per sensus corporis. Soror in Christo dilecta mihi, amandi sunt viri sed absentes. Amandi sunt homines, non intus sed foris. Diligere debemus homines in animo sed non in domo. Dilige homines in mente sed à longe. Diligendi sunt viri: quia sunt opus dei, sed extra domum. Amandi sunt viri non propter pulchritudinem corporis: sed quia sunt opus creatoris. Iterum soror venerabilis te moneo vt nunquam loquaris sola cum solo. Nullus loquatur tecum singulariter: nec tu præter duo cum aut trium testimonium loquaris cum aliquo. Non debet sponsa Christi sola cum solo loqui, nisi cum sua magistra, cum

A cum agit pœnitẽtiam de suis peccatis. Sanctimonialis fœmina quæ cum viro sola loqui desiderat, stultitia in mente eius regnat. Audi igitur dilecta mihi si perfecte castitatem vis tenere pro amore Christi, longe accede à societate viri. Si perfecte in terra contempseris societatem virorum pro Christo absque nulla dubitatione, cum eo regnabis in cœlo. Amen.

Vt uirgo non coniungatur malis hominibus, Sermo LX.

DOnestissima soror audi verba Salomonis, Fili mi si te lactauerint peccatores, non acquiescas eis: ne æmuleris hominem iniustum, ne sequaris viã eius. Discede ab homine iniquo: habebis pacem. Viri iusti socij sint tibi, & in timore dei sit gloriatio tua. Quemcunque hominem cognoueris obseruantem timorem dei, in amicitia iungatur tibi. Hominibus malis nõ coniungaris. Beatus Ambrosius: Sanctorum hominum vita cæteris hominibus bene viuẽdi debet esse norma. Qui enim sancto viro associatus fuerit, ex eius societate accipiet vsum bonę locutionis & exemplum boni operis, vt accendatur de die in diem mẽs eius in amore dei. Non est valde laudabilis ille qui bonus est cum bonis, sed vere ille est laudabilis, qui bonus est cum malis: vere ille homo est laudabilis qui in societate malorum est bo- B
nus. Sicut ille est culpandus qui malus est inter bonos: ita ille est laudandus qui bonus est inter malos. Verba vitæ sunt verba hominum deum timentium: & sanitas animæ his qui ea sequuntur & diligunt. Sicut sol oriẽs expellit caliginem, ita sanctorũ doctrina à sensibus nostris expellit tenebras viciorum. Vnde Danid propheta: Cum sancto sanctus eris: & cum peruerso peruerteris. Igitur soror mihi in Christo dilecta: si vis bene viuere, malorum societatem declina. Vita malos, caue iniquos, fuge improbos, sperne à te ignauos. Fuge turbas hominum: maxime ætatum quæ pronæ sunt ad vitium: nec te adiungas leuibus personis, nec te admisceas vanis. Bonis te coniunge: bonorum consortium appete, bonorum societatem require, sanctis individuè adhære. Si fueris socia eorum, conuersationis eris & virtutis. Qui cum sapientibus ambulat, sapiens est: qui cum stultis graditur, stultus est. Similis enim simili coniungi solet. periculosum est vitam cum hominibus malis ducere: pernicioſum est vitam cum his qui praue voluntatis sunt, sociare. Melius est habere malorum odium quàm consortium: sicut multa habet bona vita cõmunis sanctorum: sic plurima mala affert societas malorum. Qui enim tetigerit immundum, coinquinabitur. Qui tetigerit sordidũ sordidabitur. Igitur soror venerabilis, si verba mea libẽter
C audieris: & ea opere ſpleueris inter electos dei cõputaberis.

Vt uirgo non suscipiat dona uel literas in occulto. Sermo LXI.

MHarissima soror audi quæ dico. ancilla Christi quæ in abscondito literas vel dona recipit, ordinẽ suũ frangit. Magnum malum facit, & grande peccatum committit si ab hominibus litteras vel quodlibet munus suum suscipit: quia suum ordinem frangit, grande malum agit quæ propter temporalia dona sui ordinis præuaricatrix existit. Sanctimonialis fœmina quæ cum Christo desiderat intrare ad nuptias, nõ debet hominibus dare sudariola, pectines, corrigias, vel specula aut fascias quæ Christum expectat cum ardente lampade, non debet ab hominibus accipere dona secularia, scilicet pectines, specula, & cætera alia quæ propter amorem Christi velata nõ debet ab amicis suis accipere vanitatis dona. Quæ propter deum super caput suũ velum sacrum imposuit: multum peccat, si ab hominibus dona secularia accipit. Sanctimonialis fœmina quæ in talibus delectatur, magna vanitate decipitur: & signum demonstrat meretricis. Vnde dicit beatus Hieronymus. Dulces litteras & sudariola & crebra munuscula: sanctus amor nõ habet. Acsi diceret, Si in mente sanctimonialis fœminæ sanctus amor esset, & dona vanitatis, & superfluitatis ab hominibus nõ acciperet. Mens casta & religiosa nõ desiderat à secularibus amicis accipere dona: sed à Christo, pro cuius amore contemnit omnia terrena. Qui ab illo solo debet concupiscere bona D
cum quo sperat gaudere in cœlesti patria. Casta fœmina nõ quærit terrena dona sed cœlestia. Quanto homo amplius in terrenis donis delectatur, tantomagis à dei amore elõgatur. Sed si sanctimoniales fœminę faciũt in monasterio quod mulieres seculares facere solent in seculo: satis culpabiles sunt coram deo. Ergo inter seculares, & sanctimoniales nulla est differentia. Igitur si inter eas quæ sunt in monasterio, & eas quæ sunt in seculo nulla est distantia: itaque inter religiosas, & seculares fœminas nulla est dissonantia. Ergo si sanctimoniales fœminæ delectabilia dona dant suis amicis sicut facere solent meretrices, vbi est honestas, vbi religiositas, vbi castitas, vbi puritas, vbi sanctitas? Si sanctimoniales fœminæ quæ per bona opera debuerant placere deo, suis amicis placent in malo luxurioſa dona dando, vbi est pudicitia, vbi continentia, vbi reuerentia, vbi verecundia? Ita si sanctimoniales fœminæ plus volunt placere hominibus in seculo, quàm Iesu Christo æterno regi in cœlo, vbi est obseruantia religionis, vbi rigor ordinis, vbi ardor contemplationis? vbi munditia mentis: vbi contritio cordis, vbi solicitudo orationis, vbi gemitus pectoris, vbi habitus monachalis? Si sanctimoniales fœminæ lætantur in temporalibus donis sicut lætari solent seculares homines, vbi est contemptus seculi, vbi timor inferni vbi memoria iudicij, vbi recordatio æterni incendij, vbi amor dei? Igitur si sanctimoniales E
fœminæ concupiscunt dona vanitatis ab hominibus accipere, vbi est memoria delictorum, vbi lachrymæ oculorum, vbi recordatio peccatorum, vilipenditur, contemnitur, despicitur, annihilatur. Reuera sanctimonialis fœmina quæ ab hominibus accipit, in quibus delectetur, ordinem suum contemnit. quæ plus gaudet in suorum amicorum donis quàm in præceptis sui ordinis, sui propositi est præuaricatrix. De talibus propheta ait: Dextera eorum repleta est muneribus, ac si diceret: Quamuis opera eorum videantur bona, tamen plus lætantur in muneribus quàm in bonis operibus. Magis volunt ab hominibus accipere dona: quàm à Christo æterna bona. Sanctimonialis fœmina quæ Christum perfecte diligit, delectabilia & superflua dona ab omnibus non recipit, quia Christum in omnibus donis anteponit. Vnde in canticis canticorum ecclesiæ dicitur. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Turturi assimilatur ecclesia, vel quælibet sancta anima: quia Christum perfecte diligit, & nihil amori eius præponit. Turtur ex quo per occasionem coniugem suum perdidit, nunquam alterum amplius quærit, quia adulterium amorem non recipit. Sic sanctimonialis fœmina quæ Christum perfecte diligit: amplius adulterium amorem non recipit, id est, amplius in malo homines non diligit. Religiosa fœmina quæ plus diligit hominem quàm Christum, non est F
casta, sed adultera: quia Christum contemnit cui fuerat desponsata. Religiosa fœmina quando primum ad monasterium venit, Christũ in sponsum suscipit. Post hæc vero si carnaliter hominem super Christum diligit, adulterium facit: & si non corpore, iam tamen adultera est in mente, secundum illud quod dicitur: Qui viderit mulierẽ ad concupiscẽdam eam: iam mœchatus est eam in corde suo: sic etiam mœchatur mulier cum viro, si eum in corde suo concupierit vel eum carnaliter dilexerit. Quapropter dilectissima mihi in Christo soror, te moneo vt Christum sponsum tuum super omnia ames & ab illo solo dona accipere desideres. Obsecro te vt Iesum Christum sponsum tuum super omnia diligas, & pro amore illius secularia dona non accipias, procul dubio qui terrena dona affectat, cœlestia non sperat. Munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Certe si munera excæcant oculos sapientum, obcæcant etiam ne deus videat mentes religiosorum virorum, si (quod verum est) dona oculos sapientum excęcant, etiam & oculos seruorum dei ne Christus videatur, conturbant. Vnde beatus Isidorus: Non potest oculus mẽtis alta videre quẽ puluis claudit: acsi apertius diceret, non potest oculus mẽtis pfecte cœlestia conspicere, quẽ puluis claudit cõcupiscẽtiæ. Nõ potest mẽs serui dei ad contemplandũ deũ esse libera: si adhuc terrenis cupiditatibus obscuratur. Si adhuc mens sanctimonialis fœminæ in terrenis donis delectatur, perfecte cœ-

G Iestia non contemplatur. Si accipiendo vel donando hominibus placere desiderat, deum perfecte non amat. Nam & à deo despecti sunt qui in his vanitatibus placere cõcupiscũt. Vnde ait Dauid propheta. Deus dissipabit ossa eorũ qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam deus spreuit eos. Rogo etiam te soror venerabilis, in Christo, vt cum omni deuotione audias Esaiam prophetã dicentem: Qui excutit manus suas ab omni munere: in excelsis habitabit, & regem sanctorũ videbunt oculi eius in decore suo. Acsi diceret, qui ꝓpter deum manus suas ab omni munere excutit: in cœlo habitabit, & regem sanctorũ in gloria sua videbit. qui causa amoris dei ab hominibus dona vanitatis, & superfluitatis nõ recipit, deũ in maiestate sua videbit, & cum omnibus sanctis in decore illius imperpetuum gaudebit. Ideo soror in Christo amabilis, te rogo vt accipias consilium huius sancti prophetæ & excutias manus tuas ab omni munere. Si tu in excelsis vis habitare, ab omni munere manus tuas excute. Iterum te moneo per gratiam dei vt studeas imitari illum qui ait: Ego cum iustitia apparebo in conspectu tuo: satiabor cum apparuerit gloria tua. Amen.

Vt uirgo cum deuotione reddat quod deo promisit. Sermo LXII.

H Oror charissima bene cogites quid deo voueas, & reddas teipsam, vone integram & redde. Teipsam de peccatis accusa: deum in bene ficiis lauda. Nihil boni tibi tribuas, ab illo cũcta bona quæ habes te accepisse dicas. Cõfitere illum misericordem, te peccatricẽ: veracem, te mendacem. Ergo soror dilecta vt dicas cum propheta: Introibo in domum tuam, id est, in monasteriũ in holocaustis: hoc est in spiritu contritionis & cõpunctionis reddam tibi vota mea, id est, ibi me integram offeram tibi in ara cordis quam tibi voui. Necesse est vt qui saluari desiderat, bona quæ deo vouit, cum omni deuotione reddat: quicunq; ad gaudia æterna desiderat puenire: necesse est vt bona quæ deo promisit studeat adimplere, vnde propheta. Vouete & reddite domino deo vestro. Acsi diceret. Vosipsos vouete & reddite: quia necesse est, vt qui vouit etiam reddat: quia vouendo se debitorem fecit. Et melius esset non vouere q̃ post votum promissa non soluere. Sunt etiam quędam vota omnibus communia quædam vero specialia. Communia vota sunt ea quæ in baptismo promisimus scilicet vt nõ peccaremus: & vt diabolo, & operibus eius abrenunciemus. Specialia vota sunt quando aliquis se monachũ fieri aut canonicum, aut eremitam, vel aliquid aliud promittit. Quod si ille qui vouit non reddiderit: saluus esse non poterit. quare? quia qui deo vt bene viueret promiserit, si hæc bonis operibus nõ impleuerit saluari nõ poterit. Quisquis bona quæ deo pollicit⁹ est I implere neglexerit, ad illa bona quę deus promisit, peruenire non poterit. Ille qui deo nõ vult reddere bona quæ vouit ei: quomodo vult à deo accipere bona quæ ei de⁹ ꝓmisit? Quomodo vult à deo accipere donum cœleste qui deo non vult reddere suum votum, aut quomodo se putat à deo accipere cœlestia dona qui deo negligit persoluere vota sua: quia non est fidelis, sed infidelis. inter infideles condẽnabitur ille qui vota sua deo negligit reddere, inter infideles peribit qui votum suũ in bonis non consummauerit. Igitur soror in Christo dilecta mihi moneo te vt facias bonum quod promisisti. non sis in verbis facilis, & in operibus difficilis. Coram deo facere aliquid facile non promittas: sine cõsideratione viriũ nihil præsumas, quod non potes facere non promittas. In conspectu dei multum eris culpabilis, si non reddideris bonum quod promiseris. Qui vota sua non explent deo displicent. Inter infideles deputabuntur, qui quod vouerunt non impleuerunt. Melius est enim non promittere q̃ fidem promissi nõ soluere. Veruntamẽ soror venerabilis rescinde fidem in malis promissis, in turpi voto muta decretum. Malum quod ꝓmisisti non facias, quod incaute vouisti non impleas. Impia est ꝓmissio quæ scelere adimpletur. Nunc ergo sponsa Christi sicut iam dixi tibi: si cum omni deuotione reddideris deo bona quæ ei promisisti, accipies ab eo æterna bona quæ ille promisit tibi. Amen.

Vt uirgo semper illud consideret propter quod uenit ad monasterium. Sermo LXIII. K

S Oror charissima scito quid sis: cognosce temetipsam, reduc ad memoriã quare sis nata, esto memor cur sis orta, in quem vsum sis genita, qua conditione sis edita. Ad quã rem sis in hoc seculo procreata. Memento cõditionis tuæ, seruа ordinem naturæ tuæ. Esto quod es facta. Talis esto qualem te deus fecit: qualem te factor instituit, esto talis. Tene modum in omni opere tuo: in omni re temperamẽtum tene. Nihil facias sine temperantia, nec minus facias aliquid nec nimis nec vltra quàm oportet, nec infra. Etiam in bonis immoderatum aliquid non debet esse. Omnia mediocria sunt vtilia, & in suo modo perfecta quæ cum temperantia fiunt, salubria sunt. Bona autem immoderato vsu noxia efficiuntur. Omnis enim nimietas in vitio deputatur. Temperate facere cuncta, prudentia est: ne de bono facias malum. Soror dilecta respice etiã quid sit aptũ cuiquam tempori. Primo videas quid debeas facere, & vbi & quando, qualiter & quandiu facias: per discretionem cognosce causas rerum. Cum omni diligentia distingue omnia quæ agis, diligẽter excogita qualiter bonum incipias & perficias. Tene discretionem in omni actione tua. Cum bene distinxeris opus tuum optime, iusta eris. Quicquid boni feceris cum discretione, virtus erit: quod sine discretione, erit vitium. Indiscreta enim virtus pro vitio reputatur. Virtus sine discretione locum vitij obtinet. Per prauam consuetudinem multa sunt vitiata, prauo vsu multa sunt ꝓfundata. Multa sunt illicite vsurpata contra pudicos mores. Vsus igitur authoritati credat. Lex & ratio prauum vsum vincant. Honesta virgo moneo te vt teneas fidem firmam in corde: galeam salutis in capite, signum crucis in fronte, verbum veritatis in ore, voluntatem bonam in mente: timorem & veram dilectionem dei & proximi in pectore, cingulum castitatis in corpore, honestatem in actione: sobrietatem in consuetudine & bonitate, humilitatem in prosperitate, patientiam in tribulatione, simplicitatem in conuersatione, spem certam in creatore, amorẽ vitæ æternæ, perseuerantiam in bonis operibus vsque in finem. Amen. L

Vt uirgo non quærat placere hominibus de pulchritudine sui uultus. Sermo LXIIII.

C Harissima soror vitemus pernicioſas pulchritudines ne omnium malorum germina in eo pullulent: qui pulchritudinem corporis diligit, semetipsum decipit. Quare? quia pulchritudo corporis fallax est, vana est: terra & cinis est. Deceptio est hominis. Vnde Salomon: Fallax gratia, & vana est pulchritudo. Multi fuerunt & sunt decepti per pulchritudinem corporis. Stulti homines M dum considerant pulchritudinẽ corporis, incidunt in diaboli laqueum, dum carnis pulchritudinem attendunt, retiaculis diaboli prepediuntur. Multi per pulchritudinẽ corporis alligantur in peccatis. Deus non requirit corporis decorẽ: sed animæ pulchritudinem. Amplius diligit deus ſpiritualem pulchritudinem quàm carnalem. Christus non delectatur in corporis pulchritudine, sed in animæ puritate. Igitur soror mihi in Christo dilecta, moneo te vt illam pulchritudinem diligas in qua delectatur deus, nunquam hoc animo homines attendas: vt eorum pulchritudinem diligas. non consideres homines hac intentione: vt læteris in eorum pulchritudine. Nunquam ideo homines conſpicias, vt pulchritudinem eorũ concupiſcas. Te etiam rogo vt nunquam vultum tuum componas vt hominibus placeas. Nunquam ideo exornes vultum tuum, vt placeas in oculis hominum. non sit talis intentio tua, vt coram hominibus velis apparere formosa: quia si ob hoc facis vt in conſpectu hominum formosa videaris, Iesu Christo ſponſo tuo iniuriam facis. Cum sis Christo desponsata si ante oculos hominum vis apparere, nõ es casta, sed adultera: quasi adultera Christo facis iniuriam, si vt ab hominibus ameris ostendis pulchritudinẽ tuã, quomodo non adulteraris quę plusq̃ Christũ diligis homines? Aut quomodo non facis adulteriũ quæ homines amas ſup Christũ, quomodo dicis nõ sum adultera, quæ Christo te in monasterio tradidisti, & nũc hominibus

A hominibus vis placere de pulchritudine vultus tui. Cũ hoc facis, signum demonstras meretricis. hoc facere ſolent meretrices, & ſeculares mulieres: videlicet componũt facies suas, vt in oculis hominum appareant formosæ. O quàm turpe est, & quàm absurdũ illud facere fœminas sanctimoniales quod facere ſolent meretrices, & ſeculares mulieres. Igitur honesta virgo, audi quæ dico, attende quæ moneo. Nunquam vultum tuum cõponas, vt hominibus placeas, ſed interius orna faciem tuam, conſcientiam bonis virtutibus: vt Iesu Christo cœlesti ſponſo placere valeas. Deus non delectatur in pulchritudine corporis, ſed in pulchritudine mentis: non in cõpoſitione vultus, ſed in bonis moribus: non in corporis compoſitione, ſed in ſancta conuerſatione. Cum ſancta anima intus propter Christum bonis moribus ornatur, à Christo diligitur, atque amatur, quod bene ſpõſus in Canticis canticorũ, vbi ſponſæ loquitur dicens: Quàm pulchra es amica mea, & quàm decora charissima in delitiis: ac ſi diceret, quàm pulchra es amica mea, id est iustè ſanctè & religioſè viuendo es pulchra, & me ſuper omnia diligendo es amica. ideo es pulchra & decora, quia bene viuendo in bonis operibus cõuerſaris: atque ideo es amica, quia perfecte me diligis, quia alterum amicum priuſquam me non diligis. non ſolum es amica mea, ſed etiam charissima, quia plus mihi deſideras placere B per bona opera in mentem, quàm hominibus foras de corporis pulchritudine: ideo non ſolum es amica, ſed etiam in deliciis charissima. Sancta anima charissima dicitur in deliciis videlicet ſcripturarum ſanctarum, quia ad amorem & familiaritatem Christi perfecte non peruenit, qui ſcripturæ ſanctæ deliciis abundare cõtemnit. Ille ad amorem Christi perfecte peruenire poterit, qui deliciis ſcripturarum ſe reficit, & Christum diligit, & à Christo diligitur: qui vero plus deſiderat placere hominibus de pulchritudine vultus ſui, quàm Christo de bonis operibus, nec Christum perfecte diligit, nec à Christo diligitur. Moneo ergo te ſoror charissima, vt Christum diligas ſuper omnia, quia deus pater te elegit in ipſo ante ſecula. Rogo etiam te, vt illi ſoli placere cõcupiſcas, & vt ab hominibus laudem temporalem non accipias. Amẽ.

Vt uirgo non rideat immoderatè. Sermo. LXV.

S Oror charissima, audi ſapientissimi Salomonis verba: Risum deputaui errorem, & gaudio dixi: quid fruſtra deciperis? Error dicitur quãdo aliud debet fieri, & aliud fit. Tunc ergo fit error quando ille qui debet plorare, ridet. Ideo rurſus dicitur error, quia dum quiſque ridet, diem mortis ſuæ ipſe in mente ſua nõ habet: verè fruſtra decipitur, qui in temporalibus gaudiis gaudet & lætatur. Decepti ſunt qui gaudent in proſperitatibus huius ſeculi, ſi diem mortis ſuæ ad memoriam reduxiſſent, prius peccata ſua plorarent, quàm de rebus vanis riderent. Qui de rebus vanis rident, ſi mala quæ paſſuri ſunt in mente haberent, non riderent, ſed lugerent. Vnde etiam Salomon ait: Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupabit. Et dominus in euangelio: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. non dixit, beati qui rident, ſed beati qui lugent: quia verè illi ſunt beati qui peccata ſua lugent, non illi qui de rebus vanis rident. Qui ſecundum deum lugent, beati ſunt, quoniam ipſi conſolabuntur. Et Iacobus apoſtolus, ſtulte ridentes increpat dicens. Riſus veſter vertetur in luctum, & gaudiũ in mœrorem. Stultus in riſu exaltat vocem ſuam: ſapiẽs autem vix tacite ridebit. Riſum ergo ſoror dilecta, quaſi errorem deuita, & temporalem lætitiam in luctum commuta. Quare? ſcilicet vt beatifices te. ſi in hac peregrinatione ploraueris te videlicet vt in die mortis tuæ beata inueniaris, ſi teipſam in hoc mundo ploraueris. Cognoſce te peregrinam eſſe in hoc mundo, quia non eſt hic patria tua, ſed in cœlo. non habes hic manentem: quia deus promiſit tibi in cœlo Hieruſalem cœleſtem, ad quam Dauid propheta peruenire deſiderabat cum dicebat: Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, in domum domini ibimus. Tali etiam deſiderio ardebat Chriſti ſeruus qui dicebat: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Ille etiam ad cœlum peruenire cupiebat, qui dicebat: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt, habitaui cum habitantibus Cedar. Quando hæc dicebat, de vanitatibus huius mundi, non ridebat, ſed de hac peregrinatione lugebat. Igitur honeſta virgo, gaudium tuum ſemper ſit in cœlo. Tui cordis lætitia ſemper ſit modeſta & tranquilla, iuxta quod apoſtolus ait. Gaudete in domino ſemper: iterum dico gaudete. Et alio loco dicit: Fructus autẽ ſpiritus eſt gaudium. Talis fœcunditas non perturbat mentem fœcunditate ridendi, ſed ſubleuat animam per deſiderium ad cœleſtem patriam, vbi poſſit audire: Intra in gaudium domini tui. Facies hominis eſt ſpeculum cordis, per riſum poteſt homo cognoſcere cor ſanctimonialis fœminæ. Riſus & ioci inutiles conſcientiam vanam oſtendunt ſanctimonialis fœminæ, plerunq; quale ſit cor fœminæ ſanctimonialis demonſtrat riſus, & iocus turpis. non enim illa imprudenter rideret, ſi cor caſtum haberet: nunquam rideret laſciuè, ſi laſciuiam non haberet in mente. Sic enim ait dominus: Ex abundãtia cordis os loquitur. Ergo ex abundãtia vaniſſimi pectoris ridet facies virginis, in mente fœminæ, ſi vanitas non eſſet de vanitate, nunq̃ rideret. mens caſta plus gaudet in luctu quàm in riſu. Certè ſi ſanctimonialis fœmina haberet in mẽte veram caſtitatem, plus amaret lachrymas, quàm lætitiam temporalem: ſi ad memoriam reduceret ſuas negligentias & inferni pœnas, plus diligeret lachrymas quàm riſus. Vbi riſus & iocus abundãt, ibi perfecta charitas non regnat. Si ſanctimonialis perfecte Chriſtum diligeret non rideret, ſed cum deſiderio illius indeſinenter ploraret: quia qui perfecte Chriſtum diligit & timet, non ridet, ſed amore eius luget. Miror quare illa quærit iocos & riſus, quæ ideo venit ad monaſterium, vt pro peccatis ſuis funderet lachrymas. Miror quare non habet verecundiam, quæ in riſu exaltat vocem ſuam: vel turpe eſt ei ridere, quę in hac peregrinatione debuerat peccata ſua plorare. Nos miſeri quare ridemus qui de omnibus operibus noſtris in cõſpectu angelorum, & omnium ſanctorum deo rationem reddituri ſumus: ideo melius eſt nobis in hac vita lugere peccata noſtra, vt à domino poſſimus conſequi veniam in futuro. Obſecro igitur te ſoror venerabilis, vt riſus & iocos caueas: & pro peccatis tuis indeſinenter lachrymas fundas: iocos & riſus fuge, & peccata tua inceſſanter luge. Audi ſponſa Chriſti, quid ſponſus in Canticis canticorum ſponſæ loquitur dicens: Oculi tui ſicut piſcinæ in Eſebon dicuntur. Quia dum ſancta anima de hac pegrinatione plorat, per gratiam dei à peccatis ſe lauat. Sic ſanctimonialis fœmina debet ſine intermiſſione lugere, vt ſe à peccatis ſuis poſſit lauare. Igitur ſoror charissima, ſi in hac vita peccata noſtra perfecte plorauerimus, & à vanitatibus huius mundi receſſerimus, peccatorũ noſtrorum veniam nos obtinere credimus. D

Vt uirgo non desideret ciuitates uidere. Sermo. LXVI. E

O Neſtiſſima ſoror, audi quomodo Hieremias propheta noſtras iniquitates plorat dicens: Quomodo obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color eius optimus. Diſperſi ſunt lapides ſanctuarij in capite omnium platearum. Per aurum intelligimus vitam religioſorum hominum, quę antea erat per gloriam virtutum clara: nũc vero per turpes operationes eſt obſcura. Color optimus auri, ſignificat habitum ſanctitatis, qui per bona opera prius erat precioſus atque optimus: nunc vero per vitia & ſeculária opera eſt mutatus, & vilis atque deſpectus. Verè eſt mutatus habitus optimus religioſorum virorũ, videlicet monachorum, canonicorũ & ſanctimonialium fœminarum, quãdo amplius componitur: vt placeat in conſpectu populi, quàm vt placeat in conſpectu dei. Verè eſt mutatus optimus color auri, quando plus aptatur habitus religioſorum virorum, vt placeat per vanam gloriam in cõſpectu omnium, quàm vt placeat per humilitatem ante deum. Certè hodie ſunt mutata religioſorum virorum optima veſtimenta, quando magis ornantur, vt placeant in palatio regis, quàm in conſpectu creatoris. Sequitur. Diſperſi ſunt lapides ſanctuarij in capite omnium platearũ. Lapides ſanctuarij deſignãt religioſos viros, qui nunquam debent foris vagari, ſed in ſecreto monaſterij ante oculos dei ſemper commorari. Sed diſperſi ſunt hodie lapides ſanctuarij in capite omnium platearum, quando religioſi viri quærendo vana & ſecularia foris vagantur. In capite omnium platearũ lapides ſanctuarij ſunt diſperſi, quãdo viri

G viri religiosi plus desiderant in palatio regis versari, quàm
intra claustrum monasterij cõmorari. Dispersi sunt, quando
plus desiderant audire superflua verba diuitum, quàm præ-
cepta scripturarum. In capite platearum disperguntur, quan-
do plus lætantur in conuiuiis & locutionibus diuitum, quàm
in paupertate & abstinentia religiosorum fratrum. Serui dei
plus debent diligere legumina in monasterio, quàm opulen-
ta conuiuia in seculo. Religiosi viri plus debent amare olera
inter suos fratres, quàm multitudinem ciborũ inter diuites.
Viri religiosi amplius debent gaudere in mensa pauperum
fratrum, quàm in mensa regum. Quare? Quia sicut ait Augu-
stinus: Melius est minus egere, q̃ plus habere. Melius est pro
Christo in monasterio paupertatẽ sustinere, q̃ in seculo mul
tas diuitias habere. Necesse est igitur, vt quisque religiosus
si saluari desiderat, seculum contemnat: & sese intra monaste
rij claustra concludat. Debet religiosus vir conuentus secu-
larium hominum fugere, & societatem seruorum dei requi-
rere. Viri religiosi plus debent diligere claustra, q̃ regis au-
lam. Nunc igitur, audi quę dico, ausculta quæ moneo. Melius
est tibi in claustro sedere, q̃ plateas ciuitatis circuire: plus di-
lige in monasterio consistere, q̃ ciuitates videre. Melius est
quiescere intra parietes monasterij, q̃ apparere in conspectu
populi. Si te incluseris in claustro, amaberis à Christo. Quod
bene in Canticis canticorum sponsus insinuat, cum spõsæ lo-
H quitur dicens: Ortus conclusus, soror mea: ortus conclusus,
fons signatus. Vnaquęque sancta anima, ortus conclusus esse
intelligitur, quia dum virtutes nutrit, flores gignit: virtuti-
bus se nutrit, reficit, fructus quos germinat eosdem custodit.
Conclusus enim ortus sancta anima esse dicitur, quia dũ amo-
re vitæ æternæ à strepitu seculari se abstrahit: dum visus ho-
minum fugit: dum bona quæ agit propter laudes hominum
abscondit: dum se propter deum ne ab hominibus videatur
includit: dum humanas laudes contemnit, ipsa bona contem-
nere intentione se circumsepit, ne ad interiora rapienda ho-
stis antiquus irrumpere possit. Fons etiam signatus dicitur,
quia dum cœlestia assidue cogitat, scientiam scripturarum
semper in ventre memoriæ congregat: quasi aquas viuentes
sancta mens in se gignere non cessat: ex quibus scientes pro-
ximos reficere valeat. Igitur soror charissima, sicut superius
dixi tibi: Si dum viuis, teipsam pro amore Christi intra pa-
rietes claustri incluseris, & perfectè præceptis regulæ adhæ-
seris: post hanc vitam cum eodem domino nostro Iesu Chri-
sto sponso tuo in thalamo lætaberis. Amen.

De tentatione. Sermo. LXVII.

I ONestissima soror, audi Iacobum apostolum dicẽ-
tem: Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Et beatus
Hieronymus dicit: Nihil eo fortius qui diabolum
vincit: & nihil imbecillius, q̃ ille qui à carne sua
superatur. Sagittę diaboli frigore vigiliarum, & ieiuniorum
parcitate sunt extinguendæ. Callidus inimicus noster sem-
per exquirit, vnde nos decipere possit: & non tantum curat
singulare corpora, sed animas quasi lupus gregem. Diabolus
dissipat animas, cum fidelem populum per tentationẽ necat:
tamen diabolus nõ amplius tentat electos, q̃ permittat deus:
quãdo diabolus seruos dei tentat, eorum vtilitatibus seruit,
cum eos per tentationes suas non decipit, sed erudit. Sæpe
tentationes quas diabolus cõmouet ad interitum hominum,
deus conuertit eas ad profectum animarum. nunquam serui
dei tentationes diaboli sustinere potuissent, si nequitiam eo-
rum pietas dei non temperaret vel refrænaret, quanuis dia-
bolus semper cupiat tentare seruos dei: tamen si à deo pote-
statem non accepit, nõ potest implere quod quærit. Vnde &
omnis voluntas diaboli semper est iniusta, sed tamen permit-
tente deo, iusta est potestas eius. Diabolus ex semetipso iniu
ste quærit tentare seruos dei, sed eos qui tentandi sunt ten-
tare non poterit, nisi ei deus licentiam dederit. Vnde & in
libris Regum de diabolo scriptum est: quia spiritus domini
malè exagitabat fatum, vbi iuste quasi spiritus domini erat:
cur malus erat: & si malus erat, cur domini erat, sed in hoc lo
co comprehensa est duobus verbis, & dei potestas iusta: &
diaboli voluntas iniusta. Nam spiritus malus erat per malam
volũtatem, & idem spiritus domini erat per acceptam iustiſ-
simam potestatem. Diabolus nõ est missor vitiorum, sed so- K
lummodo incentor, neque alibi potest fomenta concupiscen
tiæ succẽdere: nisi vbi prius graues delectationes cogitatio-
nis viderit. Sed si à nobis expellimus delectationes praue co
gitationis: statim diabolus confusus recedit, & arma tenta-
tionis eius franguntur. Sępe diabolus per spiritum boni vult
decipere seruos dei, quando se simulat in angelum lucis: sed
discretio sanctorum tanta debet esse, vt inter bonum & ma-
lum valeat discernere, ne eos diabolus fraudulẽter valeat de-
cipere. Hæc est enim percunctatio Iosue dicentis: Noster es
ante aduersarios. Propter hoc & Hieremiæ prophetæ dici-
tur: Si precioſum à vili separaueris, quasi os meum eris. Dia-
bolus in oculis secularium hominum terribilis est, sed in ocu
lis electorum dei vilis est. increduli diabolum timent quasi
leonem. Illi vero qui in fide fortes sunt, diabolum despiciũt
quasi vermiculum: & cum eum viderunt, contemnunt. Diabo
lus est serpens lubricus: sed si capiti eius, hoc est primæ sug-
gestioni non resistitur, totus in intima cordis dum non sen-
titur illabitur. Vicia diabolicarum tẽtationum fragilia sunt:
sed si non caueantur, & per vsum in cõsuetudinem transeãt,
in nouissimis fortiter conualescunt, ita vt nunquam, aut cum
difficultate vincantur. Diabolus quãdo decipere aliquem ho
minem quærit: prius naturam vniuscuiusq; hominis intẽdit,
& inde se applicat, vnde videt hominem aptum ad peccandũ. L
Vnde beatus Isidorus: Amplius tentat diabolus hominem ex
parte illa qua eum videt per excrescentem humorem facile
inclinari ad vitia: vt secundum humoris consperſionem adhi
beat & tentationem. Sicut ille qui aquam deducit: non eam
per aliam partem mittit, nisi vbi eã melius currere cognoscit.
In tota vita diabolus cupit hominem decipere, sed amplius
in fine. Et hoc est, quod in principio serpenti dictum est: Tu
insidiaris calcaneo eius. Tunc diabolus calcaneo hominis in-
sidiatur, quando eum in fine vitæ decipere conatur. Quia ni-
mirum diabolus hominem quem spacio vitæ non decipit, in
fine decipere disponit. Proinde quanuis homo sit iustus, nũ-
quam tamen necesse est vt sit in hac vita securus: sed sem-
per humilis caueat, semperq̃ ne in fine decipiatur solli-
citus pertimescat. Igitur soror mihi in Christo dilecta, ne-
cesse est vt deprecemur deum omnipotentem, ne permit-
tat nos tentari supra id quod possumus sustinere: quia sem-
per deus vires diaboli restringit, ne tantum noceat, quantum
nocere cupit. Vnde in Canticis Canticorum spiritus sanctus
diabolum increpat, dicens: Surge Aquilo & veni Auster, per-
fla ortum meum, & fluant aromata illius. Per Aquilonem qui
in frigore constringit & torpentes facit, quid aliud nisi im-
mundus spiritus designatur, qui dum tentat & possidet om-
nes reprobos à bono opere torpere facit: per Austrum ve-
ro, scilicet calidum ventum spiritus sanctus designatur: qui
dum mentes electorũ tangit, ab omni torpore relaxat, & fer-
uentes in dei amore facit. Ergo surgat Aquilo, id est mali- M
gnus spiritus ab ecclesia, vel ab vnaquaq; fideli anima discę-
dat: ne amplius tentet quàm oportet, veniatq; Auster & per-
flet ortum sponsi, & fluant aromata illius. Vt spiritus sanctus
videlicet adueniens ignem charitatis mentibus infundat, & à
tentatione atque à torpore negligentię mentẽ soluat. Quod
dum agit aromata fluunt, quia adueniente spiritu sancto cor
quod prius torpuerat, ad bona opera se excitat, & quasi ortus
floreſcit, & post florem fructus redolentes ac reficientes fa-
cit, quibus se & proximos suos per bona exẽpla reficit. In-
terrogatio: Frater charissime, rogo vt ostendas mihi quod
est remedium aduersus tentationes dæmonum. Responſio.
Soror mihi in Christo dilecta, hoc est remedium eius qui
vitiorum vel dæmonum tentationibus æstuat, vt quanto am-
plius tentatur, tanto amplius ad orationem currat. Si ergo co
gitationes huius seculi malę & sordidę conturbant cor tuũ,
& persuadent aliquid illicitum perpetrare: per orationes pu
ras & vigilias sanctas depellentur ab anima. Assidue cum om
ni deuotione assiste in conspectu domini in tempore oratio-
nis tuæ: vt imminentem tentationem diaboli facilius possis
euadere. Cognosce venerabilis soror, quia non solum debe-
mus pugnare contra diaboli tentationem, sed etiam contra
vitia carnis. Quare? Quia caro concupiscit aduersus spiritũ:
spiritus autem aduersus carnem. Ideo tam perseueranter de-
bemus

A bemus orare quousque possimus per gratiam dei suggestio-
nes carnalium desideriorum atque tentationes dæmonũ vin
cere. Frequens oratio extinguit impugnationẽ vitiorũ. Ora-
tio cõtinua superat tela diaboli. Oratio est prima virtus ad-
uersus tentationum incursus. Igitur soror charissima, sicut
iam dixi tibi, per orationes puras & vigilias sanctas poteris
superare tentationes diabolicas. Sed si adhuc sentis moleſti-
as carnis, si tangeris stimulis carnis, si memoria libidinis ad-
huc titillat animum tuum, si caro tua adhuc te impugnat, si
te luxuria tentat, si te libido ad peccandum inuitat: obiice ti-
bi memoriam mortis tuæ, propone tibi futurum iudicium,
reduc ad memoriam futura tormenta, propone tibi æterna
supplicia: & etiã propone ante oculos tuos perpetuos ignes
infernorum, propone tibi horribiles pœnas gehennæ. Me-
moria ardoris gehennę extinguat in te ardorẽ luxurię. Amẽ.

De somniis. Sermo. LXVIII.

O Nestissima soror, ea quæ dicuntur ausculta. Sæpe
in noctibus dæmones occurrentes conturbant sen
sus hominum per visiones: sæpe etiam aperta im-
pugnatione crassantes corpora hominum verbe-
rant. Diuerso modo fiunt somnia. Quædam somnia eueniũt
per saturitatem, siue per exinanitionem, quæ etiam per ex-
perientiam nota sunt: quædam etiam ex propria cogitatione
B oriuntur. Nam sæpe quæ in die cogitamus, in nocte recogno-
scimus. Multa somnia eueniũt ex illusione immundorum spi-
rituum Salomone attestante qui ait: Multos errare fecerunt
somnia, & exciderunt sperantes in illis. Quædam autem vi-
siones iusto eueniunt modo, id est supernæ reuelationis mini
sterio, sicut in veteri testamento legitur de Ioseph filio Ia-
cobi, qui per somnium fratribus dicitur præferendus: vel si-
cut legitur in euangelio de Ioseph spõso Marię, qui per som-
nium est admonitus, vt fugeret cum puero in Aegyptũ. Nõ-
nunquam accidunt permixtę etiam visiones, id est cogitatio-
nes simul & illusiones, atq; item cogitationes, simul & reue-
lationes, Daniele dicẽte: Qui reuelat mysteria, ostendit tibi
quæ ventura sunt. Quanuis quædam vera somnia sint, tamen
facile non debemus eis credere, quia diuersis imaginationi-
bus nascuntur, & vnde veniant perfectè non cognoscimus.
Igitur somniis facile non debemus fidem adhibere. Ne forte
Sathan in angelum lucis se transformans, aliquem hominem
incautum decipiat. Aliquando dæmones, quosdam curiosos,
& somnia obseruantes ita deceptoria arte decipiũt, vt quæ-
dam somnia non aliter eueniant q̃ ipsi dicunt: ideo aliquãdo
vera pronunciant, vt in multis fallant. Sed quanuis ita som-
nia eueniunt sicut pronunciant dæmones, tamen credenda nõ
sunt: ne ex illusione procedant, secundum testimonium scri-
pturæ dicentis: Si dixerint vobis, & ita euenerint, nõ creda-
tis. Somnia similia sunt auguriis, & qui ea obseruant, augu-
C rari noscuntur. ergo somniis fides non est adhibẽda: quanuis
videantur esse vera. Qui in somniis vel auguriis spem suam
ponit: non confidit in deo, & talis est qualis ille qui ventum
sequitur, aut vmbram apprehendere nititur. Auguria men-
dacia, & somnia deceptoria vtraque vana sunt. Non debemus
credere somniis, ne forte decipiamur in illis. Spes nostra in
deo semper sit firma: & de somniis nulla nobis sit cura. Di-
gnum valde est, vt in deo ponamus spem nostram: & in som-
niis nullam habeamus fiduciam. Ideo soror charissima, te mo
neo, vt mens tua non sit in somniis, vel auguriis intenta, sed
in deo omnipotenti sit firma. Si enim auguria vel somnia ob-
seruaueris, cito decipieris. In omni vita tua contemne augu-
ria & somnia, & pone spem tuam perfectè in dei prouidentia:
& in hac vita, & in futura venient tibi prospera.

De breuitate vitæ. Sermo. LXIX.

S Oror charissima, audi verba Salomonis: Quodcũ-
que potest manus tua facere, instãter operare: quia
nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erũt
apud inferos, quò tu properas. Tãtum enim in hac
præsenti vita est licitum operari bonum. In futura nanq; vita,
iam non expectatur operatio, sed bonorum operum retribu-
tio. Vita ista breuis est, & caduca. Vnde beatus Isidorus: Qui
longitudinem præsentis vitæ, non de suo spacio, sed de eius
fine cõsideret, quàm sit breuis & misera satis vtiliter pensat. D
Igitur soror dilecta mihi in Christo, si veram vitam quæris,
ad eam virtam tende, quæ est vera pro qua es Christiana, id
est ad vitam æternã. Aeterna vita est vitalis, ista est mortalis.
Ideo debes in carne mori mundo, ne moriaris in anima Chri-
sto. Tunc quisque viuere creditur, si secundum seculum mo-
riens in solo deo viuit, in quo viuere promisit. De mora vitæ
huius tædium patitur iustus: eo quòd ad desideratam patriã
tarde perueniat. Venturi exitus ignorantia hominibus est
incerta: & dum quisque mori non arbitratur, confestim mo-
ritur. Vnde festinet vnusquisque emendare malũ quod fecit,
ne in iniquitatibus moriatur: & simul finiatur vita cum cul-
pa. Diabolus quos viuẽtes accẽdit ad vitia, morientes subito
nititur pertrahere ad tormenta. Quanuis homo in hac vita
iustus sit: tamen cum de corpore isto egreditur pertimescit,
ne supplicio dignus sit. Trãquilla vocatio commendat finem
iustorum hominum, vt ex eo intelligatur sanctorum angelo-
rum habere consortium: ex quo sine graui vexatione de hoc
mortali corpore egrediuntur. Iesus Christus filius dei cum
magno honore recipit seruos suos ab hac vita recedentes in
æterna beatitudine. Vnde sponsa in Canticis canticorum lo-
quitur dicens: Dilectus meus descẽdit in ortum suum ad au-
reolam aromatis, vt descendit: quia ecclesiam visitans ad eos
maiori gratia venit, quos sanctis operibus & exemplis virtu-
tem odorum bonæ famæ proximis suis emittere cognoscit: E
ortis pascitur, quando in virtutibus animarum delectatur. Li
lia colligit, quãdo electos suos ab hac vita succidit, & ad gau
dia æternę vitæ eos transire facit. De talibus dicitur: Precio-
sa in conspectu domini mors sanctorum eius. Tela consumi-
tur filis, & vita hominis expenditur diebus singulis. In die
mortis animæ electorum nimio terrẽtur metu, incerti vtrum
ad præmium, an ad supplicia transeant. Qui autem electi, in
fine suo purgantur à leuibus peccatis. Quidam vero in ipsa
mortis suæ hora hilarescunt, & gaudent ex contemplatione
æternorum bonorũ. Ideo voluit omnipotens deus, diem mor
tis nostræ nobis esse incognitum, vt semper ignoretur, sem-
per esse proximus credatur. Et tanto quis sollicitus sit in bo
no opere, tanto incertior esse de sua euocatione. Dæmones
suscipiunt animas malorum hominum in die mortis eorum,
vt ipsi sint tortores in pœnis qui fuerunt suasores in vitiis.
Tunc maligni spiritus opera sua requirunt, quando anima de
corpore egreditur: & tunc mala quæ suaserunt replicant, vt
eam secum ad tormenta pertrahant. iniquus post mortem du
citur cruciandus: iustus vero post laborem quiescit securus.
Sicut enim electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est,
quòd à die exitus sui ignis peccatores exurat. Soror mihi in
Christo dilecta, ideo in auribus tuis hæc expono, vt cogno-
scas quia necesse est nos terrena semper despicere, & diem
mortis nostræ semper in mente habere. Audi etiam quid Ia- F
cobus apostolus dicat: Quæ est vita nostra, nisi vapor ad mo
dicum parens? Iterum Salomon ait: Ne glorieris in crastinũ,
ignoras enim quid superuentura pariat dies. Solicite ergo
soror venerabilis, debes viuere, & terminum vitæ tuæ consi-
derare quotidie, vt huius seculi blandimenta possis despice-
re, & cœlestia bona acquirere. In omnibus operibus tuis con
fiderare nouissima tua, & in æternum non peccabis: quia si
ea semper consideraueris, nunquam aut raro peccabis. Hac
de causa te moneo soror, vt in rebus vanis huius mundi non
læteris: quia sine dubio morieris, nec habeas spem in rebus
temporalibus, quia per nullam sortem poteris effugere mor
tem. Caro misera, cur in terrenis lætatur, quæ ad manducan-
dum vermibus præparatur? Honestissima soror, ideo hoc di-
xi, vt nunquam obliuiscaris ordinem tuæ conditionis. Me-
mento quia cinises, & in cinerem reuerteris. Puluis es, & in
puluerem ibis. Sic enim ait dominus primo homini. Reduc
etiam ad memoriam, ea quæ Iob de se locutus est dicens:
Quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentũ quod
comeditur à tinea. Memoriam tuæ mortis obiice. Diem exi-
tus tui tibi propone. Dies mortis tuæ semper sit in memo-
ria tua, & recordatione illius perfectè caueas peccata & vi-
tia. Amen.

De morte.

G

De morte Sermo. LXX.

SOror venerabilis, rogo vt audias verba cuiusdã sapientis. O mors, q̃ amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis. Et iterum. O mors, bonum est iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur diuitiis & viribus. Huic simile est quod ait beatus Isidorus: O mors, q̃ dulcis es miseris, q̃ suauis es amare viuentibus, q̃ iocunda es tristibus atque lugentibus. Mors ponit finem omnibus malis in hac vita. Dat terminum malis in hoc seculo, adimit omnem calamitatem. Mors præbet terminum hominibus in tribulationibus in hoc mundo, sed heu expectata mors tarde venit. Igitur soror charissima, melius est bene mori, q̃ malè viuere: melius est non esse, q̃ esse infeliciter. Interrogatio. Frater dilecte, rogo te, vt dicas si debemus mortuos lugere, aut pro amicis mortuis plãctum facere. Responsio. Soror dilecta, ad hoc beatus Isidorus respondeat tibi: Quanuis inquit pietas pro defunctis fidelibus plorare iubeat: fides tamen pro eis lugere vetat. Pro fidelibus igitur defunctis non debemus plorare, sed deo gratias agere: quia eos de miseria huius seculi dignatus est liberare: & eos ad loca refrigerij lucis ac pacis, sicut credimus fecit transire. Defunctos fideles lugere non debemus, quos ad requiem migrasse non dubitamus. Honesta virgo, audi quę dico: Illi homines sunt in morte plorandi, quos dæmones cum H ignorantia rapiunt: non illi quos angeli cum honore suscipiunt. Vel illi sunt lugẽdi, quos dęmones pertrahunt ad pœnas inferni: non autem illi quos angeli perducunt ad gaudia paradisi. Aut illi sunt plorandi, qui post mortem à dæmonibus sepeliuntur in inferno: non illi qui ab angelis collocãtur in cœlo. Illi sunt plorandi, qui malè moriuntur: non illi qui bene finiuntur. Illi sunt flendi, qui mala morte præoccupantur, & non illi qui preciosa morte honorantur. Christi virgo, audi quæ dico: Quando mortuos qui bene moriũtur, lugeo, mihi noceo, & illis non proficio: quando mortuos ploro, & illis non prodest, & mihi obest. Illi ergo mortuos suos carnaliter lugeant, qui resurrectionem negant: aut qui post mortem non credunt resurrectionem. Igitur soror charissima, nos qui mortuos nostros credimus cum Christo regnare, nõ debemus pro eis plorare, sed orare: non debemus mortuos carnaliter lugere, sed pro eis domino preces fundere: vt eos dignetur de pœnis eripere.

De iudicio Sermo. LXXI.

DVplex est iudicium diuinum: vnum quo in hac vita iudicantur homines: alterum quo in futura iudicabuntur. Propterea quidam hic iudicantur propter infirmitates & paupertates, & per varias tribulationes huius seculi, ne in futuro iudicentur. Ideo quibus- I dam ad purgationem proficit temporalis pœna: quorundam vero hic inchoatur damnatio, & illis speratur perfecta perditio. Quidam iudicantur in hoc seculo per tribulationem: quidam vero in futuro iudicabuntur per ignem ad examen districti iudicis, nec iustitia iusti secura erit: inde est quod de domino loquitur Iob. Innocentem & impium ipse consumit. Consumitur quippe à deo innocens, quando ipsa innocentia liquidius requisita, & diuinæ innocentię comparata nihil efficitur. Consumitur etiam à deo impius, quando subtilitate diuini examinis impietas illius requiritur, & de recto damnatur. Christus in iudicio pro diuersitate meritorum mitis, ac suauis apparebit electis: probis vero apparebit terribilis. In die iudicij qualem vnusquisque habuit conscientiam, talem iudicem habebit: vt Christo in sua trãquillitate manente illis solis terribilis appareat, quos mala conscientia accusat. Soror charissima, audi beatum Isidorum: Nullus homo est sine peccato, nec quisquam securus esse potest de dei iudicio: cum etiam de ociosis verbis reddenda sit ratio. Heu nobis miseris peccatoribus. Heu nobis indignis quid in illa die dicturi sumus, qui non solum ociosis verbis, sed & factis quotidie peccamus: & à malis actibus nunquam cessamus. Si in iudicio omnipotentis dei iustus securus non erit, quid de nobis peccatoribus erit? Si ad examen districti iudicis, nec iustitia iusti, & hominis erit secura. Nos miseri quid faciemus in die illa, qui quotidie multiplicamus peccata nostra? Si in die iudicij vix saluabitur iustus: nos qui innumerabilia K peccata fecimus, in die illa vbi apparebimus? Nullus homo sine timore poterit esse in die illa, quãdo cœli mouendi sunt & terra: & omnia elementa calore sunt soluenda, de qua etiã dicitur: Dies illa, dies iræ, dies tribulationis, dies miseriæ & vindictæ, dies nubis & caliginis, dies tubæ & clangoris, tribulabitur in ea fortis. Heu frater mi, quid in illa die dicturi sumus, quando ille districtus iudex aduenerit? Dum enim aduentum illius memorasti me plorare fecisti. Tu memorando terribilem diem iudicij, ad lachrymas me coegisti. Soror mi hi in Christo dilecta, bene fecisti, si cum timore districti iudicis fleuisti: quia antequam appareat dies iudicij, oportet nos peruenire ante faciem eius in confessione: & lachrymas nostras in cõspectu eius ponere. In hac vita est tempus acceptabile, & dies salutis. Vnde dicitur. Quærite dominum dum inueniri potest: inuocate eum dum prope est. In hac vita non videtur iudex, & est prope. In futura vita videbitur, & erit longe. Igitur soror charissima, necesse est, vt quæramus dominum in toto corde, & tota mente in hac præsenti vita, si eum inuenire quærimus in futura. Si eum in hac vita cum omni deuotione quæsierimus, & à malis operibus recesserimus, in die iudicij misericordiam ab eo cõsequemur, quia benignus & misericors est. De illo nanque scriptum est. Suauis dominus vniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius. L Igitur soror charissima, deprecemur ipsum terribilem, ac iustissimum iudicem cum lachrymis & omni deuotione, vt in die iudicij non reddat nobis secundum iniquitates nostras, sed secundum misericordias suas, & vt non permittat nos cũ impiis audire illam terribilem sententiam: Ite maledicti in ignem æternum. Sed vt nos faciat cum electis suis audire. Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.

De exhortatione Sermo. LXXII.

SOror charissima, iam per gratiam dei nauim locutionis ad portum dirigo, sed tamen iterum ad te reuertor loquendo. Tu enim rogasti, vt verba sanctæ admonitionis scriberem tibi. Ego vero si non vt debui tamen per gratiam dei, vt potui ex dictis sanctorum patrum ad tuam commonitionem sentẽtias collegi, quas tuæ dilectioni in hoc libro repræsentaui. Ecce igitur soror mihi in Christo dilecta, habes bonæ vitæ monita. Datum est tibi consilium bene viuendi, & etiam norma. Nulla iam ignorantia à peccato te excusat. Non es iam nescia bonæ vitæ. Non enim imprudens, aut ignara bene viuendi. Iam non poteris dicere, per ignorantiam peccaui. Quare? Quia iam lex exposita est tibi, quam debes sequi: iam ostensa sunt tibi præcepta bene viuendi: iam demõstratum est tibi qualiter in domo dei debeas conuersari: qualis debeas esse iam ostensum est tibi. M Iam habes cognitionem mandatorum: iam scis quid sit rectè viuere. Vide ergo ne vltra offendas. Vide ne deinceps bonũ quod nosti decipias: bonum legis malè viuendo contemnis. Si bona quæ legis malè viuendo contempseris, in conspectu dei nimis eris culpabilis. Quare? Quia melius est viam salutis non cognoscere, quàm post cognitionem retroire. Ergo acceptum donum scientiæ mente & opere retine. Imple opere quod didicisti præceptione. Soror venerabilis, iterum iterumque præcipio tibi, vt summo studio custòdias monita huius libri.

De obsecratione Sermo. LXXIII.

TE deprecor soror charissima in Christo, vt non pigeat audire, ea quæ tibi volo dicere cum magno desiderio: quia in Christo te multum diligo, ideo tibi conscientiam ostendo meã. Sed dum tibi peccata mea manifesto, ne forte aures tuas polluam timeo. Te tamen rogo dilecta soror in Christo, vt des veniam mihi peccatori indigno. Ego miser & peccator à primis ferè annis cõtaminaui vitam meam, semper noua peccata veteribus cõiunxi: semper peccata peccatis addidi, peccare nunquam silui: bonum quod debueram facere non feci: malum quod nõ debueram facere, feci. Ego miser, non sum dignus videre altitudinem cœli præ multitudine iniquitatis meę, quoniam irritaui iram

A iram omnipotentis dei aduersum me, & innumerabilia mala coram eo cogitaui, dixi, & feci ab infantia mea vsque in præsentẽ diem. Ego infelix peccaui in infantia, peccaui in pueritia, in adolescentia, in iuuentute, sed etiam quod est grauius & periculosi9, peccaui in senectute. Cecidi miser in cœno flagitiorum. Ego reus cecidi in foueam peccatorum. Ego culpabilis cecidi in puteum iniquitatis. Ego infelix cecidi in profundum malorum: descendi miser in volutabrum vitiorũ. Heu miser, heu infelix cecidi, & per me non valeo surgere. Te ergo deprecor soror in Christo amabilis, vt in me subleues manum tuæ orationis. Manum tuæ orationis mihi porrige, & me de profundo vitiorum extrahe. Tuæ intercessionis manum cõtende, & me de fouea iniquitatis eripe. Soror charissima, certus sum, quòd si tu pactũ quod cum Christo pepigisti seruabitur: & tibi dabitur corona in æterna gaudia, & mihi peccatori dabitur venia in hac vita. Si tu ea quæ Christo vouisti deuota mente impleueris, & mihi indigno veniam obtinebis: & tu cũ sanctis virginibus in cœlesti thalamo lætaberis. Honesta virgo, certus sum nec dubito, quòd tua virginalis oratio poterit obtinere veniam peccatorum meorum mihi indigno. Soror venerabilis, si tu in seruitio dei sicut pol licita es perseueraueris, & mihi peccatori indulgẽtiam consequeris: & tu inter choros virginum imperpetuum exaltaberis. Honesta virgo, rogo vt intẽta mente audias quæ dico: B Tu es soror mea deuotissima in Christo, per cuius intercessionem mundari à peccatorum meorum sordibus non dubito. Si tu honorabilis virgo, accepta es virgo deo, & si tu cum Iesu Christo spõso tuo casto cubili cubueris, pro salute mea quicquid ab eo petieris impetrabis. Si tu soror, castis amplexibus Christum amplexata fueris, profecto mihi peccatori veniam obtinere poteris. Si tu amplexibus Christo flagrantissimo odore virginitatis adhæseris, mihi indigno indulgentiam obtinebis. Si Iesum Christum sponsum cœlestem super omnia amaueris, & in eius dulcissimo amore requieueris: delictorum meorũ absolutionem acquirere poteris. Iesus Christus sponsus tuus non te contristabit, sed quodcunque petieris dabit tibi, qui te suæ copulæ sociauit: multum enim te diligit, qui suo sanguine te redemit. Igitur amor tuus in Christo, erit peccatorum meorum remissio. Spem remissionis habeo, si tu charissima soror, quam multum diligo intraueris cum Christo ad nuptias in cœlestem thalamum. Tu soror venerabilis in die districti ac tremẽdi iudicij dei solatium meũ eris, vbi sum redditurus rationem de culpis & negligentiis meis. Meritum etiam tuæ sanctæ virginitatis minuet pœnam meæ iniquitatis. Amen.

FINIS.

C

Incipit prologus in LIBRVM DE CONSCIENTIA

editus, ad quendam religiosum ordinis Cistercienſis.

DEtis à me dilecte mi quod supra me est, imo cõtra me, videlicet lumẽ scientiæ, conscientiæ puritatem. In vtroque falleris, sed falli nõ credis, ita vel dilectione mea tãgeris vel opinione. Ego quid sim & quid possim? Peccator eẽ sum, & vltra modum peccans peccator, & ingenij viuacitas illum in me nõ habet locum. Accedit ad hæc negotiorum multiplicitas, quę quidem in homine ingenioso totius doctrinæ semina vel obruit vel repellit. Iuxta sapientẽ enim sapientia scribenda est in tempore ocij, & qui minoratur actu, percipiet illam. Verũtamen & si non eo quòd amicus es, tamẽ quia importunus es, surgam iuxta præceptum domini, & dabo non quod tibi necessarium, sed quod mihi ad manum. Dominus autem tribuat tibi secundũ cor tuum. Ipse est enim qui dat voci suæ vocem virtutis: qui in dulcedine sua pauperi parat, qui replet in D bonis desiderium tuum.

Incipit liber de conſcientia.

CONſciẽtia hominis abyssus multa. Sicut enim profundum abyssi exhauriri non potest, ita cor hominis euacuari non potest à cogitationibus suis. Conscientia hominis est quasi mare magnũ & spacioſum, vbi reptilia quorum nõ est numerus. Quam bene dixit reptilia. Sicut enim reptile latenter repit, & sinuosis anfractibus huc illucque deambulat, ita & hominis in cõscientia venenatæ cogitationes suauiter intrant & exeunt: vt nesciat homo vnde veniant aut quo vadant. Bene nouerat hoc qui dicebat: Prauum est cor hominis, & inscrutabile, & quis inquit cognoscet illud? Nec dicit, quis, pro difficili, sed pro impossibili: quia quod scrutationem non recipit, nec cognitionem. Vide illum magnum apostolum, Paulũ loquor, vnicũ scrutatorem conscientiæ suæ. Mihi ait, pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die. Ecce quomodo humanum iudicium euaserat, nihil dubitans ab his qui foris sunt. Sed neq; inquit meipsum iudico. Et vbi est ô Apostoleverbũ sanctum tui ipsius dicentis: Si nos ipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur, est teipsum vel nolis vel dissimules iudicare. Audi quare. Nihil ait mihi conscius sum. Felix conscientia non sibi in aliquo conscia, quæ nec proprium iudicium nec alienum veretur. Vidẽsne quam sublimi conuersatione & alienũ & proprium iudicium non timebat? Latet adhuc laqueus & fouea magna vas electionis: sed quæ vigilantissimum illum oculum tuum non possit effugere. Subiunxit enim: Sed nõ in hoc iustificatus sum. Et addidit: Qui autẽ iudicat me, dominus est. Hoc autem tertium iudicium dei, quod etiam illa purgatissima non comprehendit conscientia, nesciens iuxta scripturam, vtrum amore an odio digna sit, cum omnia ei in posterũ reseruentur incerta. Huius enim iudicij timore concussus pariter & percussus gemebat & dicebat: Quod enim operor non intelligo. Et si enim exij iudicium mundi, iudicium mei, restat tamen iudicium dei: quod me non finit intelligere quod operor, quia nescio si acceptet illud quod operor. Ipse enim melius nouit me, quàm ego me. Scrutans & renes & corda occultorum cognitor, pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus: qui solus nouit omnia, & omniũ rationes. O singulare sancti spiritus organum, si non intelligis quod operaris, cur alio loco dicis: Gloria nostra, hæc est testimonium conscientiæ nostræ, tuam gloriam, tuam conscientiam vocans? Sed ex parte intelligit, & ex parte non intelligit: intelligit plane, quia & suum & aliorum supergressus est iudicium, sed citra iudiciũ dei retinetur: vbi procul dubio nescit quid operatur. Non enim per illa duo iustificatur, sed per tertium iustificabitur, quod sicut nõ est cognoscibile, ita est incomprehensibile. Duorum tamen iudiciorũ F exclusio, id est in præsenti iustificatio: quodammodo certa significatio est æternæ prædestinationis, in qua nos deus prouidit conformes fieri imagini filij sui: & futuræ glorificationis cum nos in ipso erimus, & ipse in nobis cum ipse erit omnia in omnibus. Propter hoc enim, tam secure quàm sincere alibi loquebatur. Certus sum ait, quia neque mors neque vita, & multa alia: immo pene omnia quæ ibi enumerantur, poterunt me separare à charitate Christi: sed cum tot & tanta dixisset, vnum, scilicet propriam voluntatem retinuit, quę saluationis & damnationis est causa. Et attende quomodo vir deo plenus conscientiam suam dixerit, gloriam suam tam quam eam plene intelligens, & se in ea. Et tamen dixerit se non intelligere quod operatur. Conscientiam suam non iam in gloriam, sed in ignorantiã concaptiuans. Deficit ergo apostolus scrutans scrutinio conscientiam suam, & dum ad fundum eius peruenire se credidit, alienum iudicium & suum euacuans incurrit profundum, scilicet iudicium dei penetrare non valens, vt iam vel conuentus vel conuictus eructuet: Iudicia tua domine non modo abyssus, sed & abyssus multa. Quid ergo faciemus nos miseri & miserabiles, si ille qui plus omnibus laborauit, cui etiam clauiger regni cum Iohanne & Iacobo, nihil contulisse videntur, qui vsque ad tertiũ cœlum raptus est, ita de se ipso sentit & loquitur? Sed vt iam totum quod

G quod de conſcientia ſentio, verbis nudis & puris tuæ puritati aperiam, quatuor diſtinctionũ modos tibi aſſignare decreui, vt quod particulatim diſtinctũ fuerit legatur dulcius, & melius conſeruetur.

De quatuor conſcientiis, & modis earum.

COnſcientia igitur alia bona & tranquilla, alia bona & turbata: alia mala & tranquilla, alia mala & turbata, ſed primũ de prima videamus. Bona nanq; conſcientia eſt, quæ & præterita peccata punit: & punienda committere refugit. Quæ & ſi peccatum ſentiat, peccato non cõſentit. Beatus vir, cui non imputabit dominus peccatum, ait ſanctus: Non dixit, qui non fecit peccatum: non eſt enim hic aliquis niſi vnus, & hic eſt filius dei qui peccatũ nõ fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Omne ergo quod ipſe mihi non imputare decreuerit, ſic eſt quaſi non fuerit. Beati ergo non quorum nullæ inuentæ ſunt, ſed quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Non dixit quorum nulla ſunt, ſed quorum tecta ſunt peccata: vt quodam tegumento quodammodo dei oculis abſcondantur. Felix anima quę peccatum ſentiens, peccato non conſentit: quam & ſi cogitatio inquinat, ratio lauat, pugnans & repugnãs legi peccati. Moleſta lucta eſt, ſed fructuoſa eſt, quia H & ſi pœnam habet, adhibet & coronã: immo quod ſentiẽtem eſt, non conſenſus nihil damnationis eſt iuxta apoſtolum, his qui ſunt in Chriſto Ieſu. Porro is qui voluntatem habet, non peccandi & cuſtodiendi pedes ſuos à lapſu: qui cõmiſſa præteriti temporis, & plangit & punit: qui malignos cogitatus aduenientes cordi ſuo alliẽdo ad Chriſtum reſpuit: hoc tanquam triplici funiculo ſtrictus atque cõſtrictus, conſciẽtiam habet, & purificatam & puram. Tranquillam autem dixerim cum iam ipſe ſpiritus teſtimoniũ perhibet ſpiritui eius quod filius dei ſit, cum omnibus dulcis eſt: nulli grauis, vtẽs amico ad gratiam, inimico ad patientiam, omnibus ad beniuolentiam, quibus poteſt ad beneficentiam. Rara auis in terra huiuſmodi cõſcientia, ſed quãto rarior, tanto charior apud deũ.

De conſcientia bona & turbata.

COnſcientia bona eſt ſed turbata, quę nil molle, nil fluxum recipit, ſed à mundi aſpergine quanto poteſt preſſius ſe detergit, nõ tamẽ in dulcedine ſed in amaritudine multa. Dura enim videtur ei via rectior & auſterior vita, vbique videt quod carni diſplicet: ſed retinet ſe fræno timoris dei, & in omni tempeſtate cordis ſui ad hanc ancoram figitur. Nam iuxta prophetam, turbatus eſt & non eſt locutus. Sed audi quid de iſto dominus dicat: Cum ipſo ſum, inquit in tribulatione. Ad quid? Eripiã I eum & glorificabo eum. Eripiam ab amaritudine, glorificabo in voluptate. Cum illa quæ prius faciebat timore, faciet cum amore. hæc vero conſcientia loquitur deo in Pſalmo, & dicit: Commouiſti inquit, domine terram, & conturbaſti eã, ſana contritiones eius, quia commota eſt. Commouetur terra, cum peccator confitetur & pœnitet: conturbatur cum in conuerſatione amaritudinẽ ſuſtinet, ſed contritiones iſtas illius ſanare ſolius eſt, qui ſanat omnes infirmitates noſtras. Audi tamen quod ſequitur: Oſtẽdiſti populo tuo dura. Quæ dura? Potaſti nos vino cõpunctionis, nõ lacte vnctionis. Notandum verò eſt quod quibuſdam in religione viuẽtibus apponitur lac ad bibendum, quibuſdam etiã vinum: ſed tamen vtrũque diuinum. Bibunt illi lac, quibus & vigiliæ breues, & cibi dulces, & labores appetibiles, & panni ſuaues videntur. Quibus etiã parum eſt illud quod magnum eſt in exercitiis ſanctæ conuerſationis. Lac enim ſuauiter bibitur, dulciter liquatur, ſine læſione, ſine amaritudine. Ita & iſti in ſancto proposito ſuauiter incedunt, dulciter currunt: ſine læſione propriæ conſcientiæ, ſine amaritudine alienæ. Hoc habet proprium qui huiuſmodi bibit, vt ei peccatum ſuum diſpliceat: vt alieno peccato nõ conſentiat, vt propter hæc peccatorem non deſerat, vt vitium eius quantum in ipſo eſt non diſſimulet, & cum corripuerit, non inſultet. Ecce de potu lactis. Audi de vini potu, Vinum quippe aſperum eſt & inſuaue, vinum bibunt hi qui vias vitæ aggreſſi & ingreſſi tribulationibus corporis & animæ pariter contorquentur, ſed non cedũt neK que recedunt in tribulatione. Iſti ſunt quibus ipſe dominus ore proprio prædicat & prædicit: Vos eſtis inquit, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis. Sed quis horum tibi videtur vel ille qui in ſuauitate, vel ille qui in aſperitate currit viam mandatorum dei? Primus videtur eſſe felicior, ſecũdus fortior: vterq; tamen iuſtus, vterque pius, habentes proprium donum ex deo, alius quidem ſic, alius vero ſic. Vis noſſe quia in vtroque beneplacitum eſt coram deo? Bibi inquit, vinum meum, cum lacte meo. Qui enim primum à tentatione liberat, ſecundum in tentatione confortat, & ſi alter experitur, quoniam ſuauis eſt dominus, alter vero quoniam fortis eſt dominus. Fortis plane & potens in prælio, in quo ſeruum ſuum & ſi premi nõ tamen opprimi patitur in multitudine miſericordiæ ſuæ. Venite ait propheta, emite abſque argento vinum & lac. Omnis enim timorata conſcientia quæ ad deum venit, vel lac ab ipſo vel vinum emit, ſecundũ quod dictum eſt & tractatũ. Et nota quia vtrobique vinum prępoſuit pro eo, ſcilicet quod qui maiorem ſuſtinet pro deo perſe ueranter tribulationem, maiorem habeat & mercedem. Et hæc dicta ſint pro differentia bonæ & tranquillæ conſcientiæ, & bonæ & turbatæ conſcientiæ.

De mala & tranquilla conſcientia.

SEquitur mala & tranquilla conſcientia, qua ſicut L nihil peius, ita nihil eſt infelicius. Quæris quæ nã illa ſit? Hæc eſt illa quæ nec deum timet, nec hominem reuereatur: quę cum venerit in profundum malorum cõtemnit. Et vide lapſum imo & caſum malæ conſcientiæ, quam minutatim & pedetentim declinet à deo: & ita in profundum deſcendat: vt ſuper eam vrgeat puteus os ſuum. Primum quando homo aſſuetus bonis grauiter peccat, videtur ei à deo importabile, vt in infernum viuens deſcendere videatur. Proceſſu vero temporis non importabile, ſed tamen graue videtur, & inter importabile & graue non paruus deſcenſus eſt. Paulo poſt & leue iudicat, & cum crebris ictibus verberetur, vulnera nõ ſentit, verbera nõ attẽdit: De huiuſmodi in ſcriptura veritatis expreſſum eſt: Verberauerunt me & non dolui, traxerunt me, & ego nõ ſenſi. In breui vero temporis ſpacio, non ſolum non ſentit, ſed & placet: & dulce fit quod amarũ erat, & aſperum vertitur in ſuaue. Ducitur deinde in cõſuetudinem, vt iam non modo placeat, ſed & aſſidue placeat, & ſe continere non poſſit. Ad extremum vero non poteſt auelli, quia conſuetudo vertitur in naturam: & quod prius ad faciendum erat impoſſibile, iam impoſſibile eſt ad continendum. Sic enim deſcenditur, immo caditur à Hieruſalem in Iericо: ſic itur in auerſionem & duriciã cordis: hic peccator fœtet: hic quatriduanus eſt. Hic lapis ſpeluncæ ſuperpoſitus illos miſericordes radios diuini luminis M non admittit. Hic iuxta ſcripturam à mortuo tanquam ab eo qui non eſt, perit confeſſio: niſi forte miſerans deus cor lapideum in carneum quandoque conuertat. hæc eſt mala conſcientia, quæ per huiuſmodi diſcrimina: immo præcipitia ruit: & corruit, & irruit ſuper ſeipſam. Quomodo trãquillæ? Cum mundi huius proſperitas alludit & illudit, cũ laudatur peccator in deſideriis animę ſuę, & iniquus benedicitur, cum peccantium fauor, & peccare nolentium pauor, nolens & dolens arridet ei, cum nõ eſt qui arguat, ſed & qui arguere peccatorem audeat, ex omnibus qui in circuitu eius ſunt. Et ſic impletur in eo quod ſcriptum eſt. Proſperitas ſtultorũ perdet illos. Nihil equè exaſperat illius tremendi iudicis maieſtatem, quàm peccare & ſecure peccare, & de viciis quaſi de virtutibus gloriari. Non miſereris domine ait iuſtus omnibus qui operantur iniquitatem. Hæc eſt iniquitas cuius non miſeretur deus, cum homo defendit quod deus odit, & peccatum iuſtitiã aſſerit, vt omnipotenti reſiſtat, & omnipotens illi. Hæc eſt illa ſuperbia de qua ſcriptum eſt. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Intellige quod dicit, reſiſtit. Reſiſtere enim, ex æquo eſt. Ille autem ex æquo deo reſiſtere proponit, qui quod deus aſtruit deſtruit, quãtum in ipſo eſt dicens, malum bonum & bonum malum: amarum dulce & dulce amarum: lucem tenebras & tenebras lucem. Hanc vero tranquillitatem nutrit impunitas ſecuritatis & negligentiæ

A gentiæ mater, nouerca virtutum, religionis virus, tinea ſanctitatis.

De mala conſcientia & turbata.

MAla autem conſcientia eſt, ſed turbata quæ in actu peccatorum ſuorum deprehenditur & comprehenditur. Nam dum paſci ſe voluptatibus credit, anxietatibus cedit: humanis pudoribus & confuſionibus reuerberata, ſicut ſcriptum eſt: In operibus manuum ſuarum cõprehenſus eſt peccator. verbi gratia. Appetit quis adulterium ad voluptatem, ſed comprehẽditur: ibi ad anxietatem, & multo maior eſt anxietas quàm voluptas, ad omnẽ verecundiam & anguſtiam hominis: qui hominem & viuit & ſapit, ſed licet quidam in ipſa deprehenſione conuertantur ad dominũ. Maior tamen eſt numerus in ipſa confuſione permanentium in peccato, quàm propter peccati confuſionẽm exeuntium à peccato. De exeuntibus ſcriptum eſt: Imple facies eorũ ignominia, & quærent nomen tuum domine. De non exeũtibus dicit Hieremias propheta: Percuſſiſti eos domine & non doluerunt: attriuiſti eos & renuerunt ſuſcipere diſciplinam. Hi ſunt quatuor conſcientiarum riui de voluntatis fonte currentes, in quibus iuſti purgantur: inquinantur iniuſti, vt fiat quod ſcriptum eſt. Et qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc, & iuſtus iuſtificetur adhuc: & quia cogitatioB nes hominis ſiue boni ſiue mali cõtinua volubilitate voluuntur, plurimos cogitationum modos quaquauerſum ſe vertãt pro modulo meo tibi ſtatui demõſtrare, vt melius poſſis intelligere, quam longe ſimus ab illo qui ſemper in eodem ſtatu permanet, domino noſtro Ieſu Chriſto.

De multiplici uarietate cogitationum.

COgitationum vero aliæ oneroſæ, aliæ affectuoſæ, aliæ obſcœnæ, aliæ otioſæ, aliæ curioſæ, aliæ ſuſpicioſæ, aliæ diſtentoriæ. Oneroſas cogitationes in anima iuſti illas accipe, quibus reſiſtere vult & tamen non poteſt, ſed velit nolit irruit in oculis mẽtis muſcarũ Aegypti peſtilentia: & perſtrepunt ranę in penetralibus cordis eius. Cogitat homo plerunque terribilia de fide, horribilia de diuinitate, & per phantaſmata corporearum imaginum tranſrotatus, illa ſentit quæ vel in confeſſione euomere peccator oneratus exhorret: & quanto diſtrictius non exhibet membra ſua arma iniquitatis peccato, tanto ſtrictius huiuſmodi ſpiritu quatitur & pulſatur. Cum enim ille inſatiabilis homicida ab exteriori ſenſualitate ſe videt excluſum, interiora collectis viribꝰ aggreditur, ſed ſpiritualis homo qui omnia iudicat, illius aſtutias non ignorat. Reprimit quod poteſt, quod autem non poteſt reprimere tolerat: quia & ſi latratum canis ſuſtinet, morſum non timet. Latrat enim C cum ſuggerit, tunc vero mordet cum ad conſenſum pertrahit: ſed cum non ingerit quod ſuggeſſit, tunc non vulnerat, ſed coronat, quia & ſi ſentientem cruciat, non obligat non conſentientem. Sunt nihilominus & oneroſæ cum ex officio Marthæ ſuſcepto ſollicitus eſt homo, & turbatur erga plurima propter plurimos, vt habeant vnde in diuino officio ſu ſtententur. Affectuoſæ ſunt quando circa carnis ſuæ curam afficitur, ſicut in victu & veſtitu. Tangitur etiam ſæpe homo affectione propinquorũ ſuorũ, ſecundũ carnẽ. Obſcœnę ſunt quãdo carnalis delectio titillat & pungit, ſed hæ tanquã feces immũdiſſimæ longius, in ipſo principio, pulſandæ ſunt. Ocioſæ ſunt quando illis nec delectatur, nec afficitur. verbi gratia. equum currentem vel auem volantem cogitans, vbi pene inter vicium reſidet & virtutem, nec deſcendens ad illud, nec ad iſtam aſcendens. Curioſæ ſunt, quando proponit explorare proximorum ſecreta, & quæ curioſè ſeipſam ſcrutari debuerat, oblita ſui, aliena curat, nũc intus, nũc foris vaga & garrula, & quietis impatiens. Suſpicioſæ ſunt quando nullum certum argumentum habens malè de proximo ſuſpicatur, & ea quæ in vtramlibet partem inclinari poſſunt, in deteriorem interpretatur. Diſteſtoriæ ſunt, quando de longinquis rebus, & regnis & regionibus, diſponit & tractat, quando diſtenditur in quæſtionibus & rationibus huius mũdi: quàm peſſimã occupationem iuxta Salomonem dedit deus filiis hominum, vt diſtendantur in ea. Item. Cogitationum vero multiplex varietas eſſe cognoſcitur. Aliæ nanque cor D inflant, aliæ eleuant, aliæ perturbant, aliæ diſſipant, aliæ confundunt, aliæ diſtendunt, aliæ ligant, aliæ inquinant, aliæ cõtrahunt, aliæ corrumpunt. Inflant vt ſuperbæ, eleuant vt vanę, perturbant vt inuidæ, diſſipant vt iracundæ, cõfundunt vt acedioſæ, diſtendunt vt ambitioſæ, ligant vt guloſæ, inquinant vt luxurioſæ, contrahunt vt timidę, corrumpunt vt malicioſæ. His igitur excluſis mens purgatur, ſi ſanctis cogitationibus iugiter exerceatur, ſicut ſcriptum eſt: Cogitatio ſancta cuſtodiet te. Sunt præterea cogitationes bonæ & ſanctæ. Debemus enim cogitare de deo, vt delectemur in illo, de redemptoris noſtri paſſione quam pro nobis ſuſtinuit in crucis patibulo, vt & nos parati ſimus tribulationes & anguſtias libenter ſuſtinere pro illo: de hora trãſitus noſtri, vt ſemper ſimus parati: de die iudicij, quia ibi de operibus noſtris rationẽ ſumus reddituri: de inferno, vt timeamus pœnas, quia inde nulla eſt redemptio: de paradiſo, vt deſideremus coronas quas habebimus in futuro: de mandatis domini, & de ſacramentis noſtræ redemptionis, vt perſeueremus in via iuſtitiæ per gratiam dei. Amen.

De quatuor ſpiritibus in cordibus humanis.

IIs omnibus cogitationibus cordium humanorum quatuor ſpiritus loquuntur aſſidue. Spiritus mundi, ſpiritus carnis, ſpiritus diaboli, ſpiritus dei. Spi E ritus mundi loquitur vana, & ipſe tunc loquitur cordi noſtro cum vanitatem diligimus, cum de vanitate lætamur, cum delectamur in vanitate. Spiritus carnis loquitur, cum mollia carni & ſenſibus carnis appetimus, cum eius curam in deſideriis & voluptate perficimus. Spiritus diaboli loquitur, quando & amara cogitamus, & aſpera proferimus, triſtes in nobis, aliis iraſcentes, ingrati, inuidi, ſine affectione, ſine fœdere. Spiritus dei loquitur quãdo dulcia meditamur, & loquimur, hilares nobis & proximis, in omni dulcedine & bonitate ſolliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Hæ ſunt conſcientiæ, hæ cogitationes conſcientiarum, hi ſpiritus loquentes in cogitationibus noſtris, quæ melius tua conſcientia dulciſſime frater, quàm mea pagina cernit atque diſcernit. Factus ſum inſipiens, tu me coegiſti, ſed melius vo lui oſtendere imperitiam meã, quàm confundere faciem tuã. Siquid bene dictum eſt, tibi imputa, pro cuius fide, & ſenſum & verbum dedit filius dei. Siquid ſecus dictum eſt, tibi imputa, quia iuſſiſti. Parce autem & feſtinationi, quia nihil ita contrarium, nihil ita diſcrepantiſſimum in ſcribendo quàm maturitas & celeritas. Digne enim inuenire quod quæris; & verbis competentibus veſtire quod inueneris, & locum aptum, & tempus feriatum, & ingenium viuidum, & ſtilum exercitatum deſiderat. Veruntamen abſconde epiſtolam vel librum, ſi ſic magis eligis nominare, vel ſi propalare decreueris, tace F nomen auctoris. Nouit auctor ſalutis, cui ſoli honor & gloria: quantum ego diligo ſalutem animæ tuę, & honorem perſonæ tuæ. Ipſe eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui tibi & ſeipſum donat, & coronat te in miſericordia & miſerationibus: vale & ora pro me.

Diffinitio bonæ & malæ conſcientiæ.

MVlti quærunt ſcientiam, pauci conſcientiam. Conſcientia tamen quam ſcientia citius apprehenditur, & vtilius retinetur. Conſcientia nanq; dicitur quaſi cordis ſcientia. Cor enim nouit ſe ſua ſcientia, & multa alia. Quando nouit ſe, nominatur conſcientia. Quando præter ſe alia, nominatur ſcientia: ſed & quando bene vtitur ſui & aliarum rerum cognitione, tunc dicitur bona conſcientia: quando vero his econtrario malè vtitur, tunc dicitur mala conſcientia. Bona eſt conſcientia quæ omnibus dulcis eſt, nulli grauis, vtens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, omnibus ad beniuolentiam, quibus poteſt ad beneficentiam: bona eſt conſcientia, quę habet in corde puritatẽ, in ore veritatem, in actione rectitudinem. Mala vero cõſcientia eſt, quæ nec dominum timet, nec hominem reueretur, quę peccata ſua nunquam per veram confeſſionem confitetur, ſed ſemper de peccato in peccatum cadit, & cum venerit in profundum malorum contemnit.

De bona

G

De *bona conſcientia.*

CONſcientia bona lętificat animam,eamq; exhibet deo gratam: & angelis & hominibus reuerendam, & ſibiipſi pacatam & quietam. Conſcientia bona titulus religionis,templum Salomonis,ager benedictionis,ortus deliciarum,reclinatorium aureum, gaudium angelorum, arca fœderis, theſaurus regius, aula dei, habitaculum ſpiritus ſancti,liber ſignatus etiam clauſus,& in die iudicij aperiendus. Nihil enim in hac vita ſecurius, nihil iocundius poſſidetur bona conſcientia. Premat corpus, trahat mundus,terreat diabolus: illa tamen ſemper erit ſecura. Futurę beatitudinis nullum certius teſtimonium bona cõſcientia:& qui cuſtodierit illam,ſemper erit in gloria cum angelis in cœleſti patria. Bona eſt conſcientia, ſi habeat in corde puritatem,in ore veritatem,in actione rectitudinem. Munda eſt cum nec de præterito iuſte accuſatur,nec de preſenti iniuſte delectatur. Pura eſt cui nec deus peccata ſua imputat,quia non fecit:nec aliena,quia non approbauit: nec negligẽtiam, quia non tacuit : nec ſuperbiam , quia in vnitate permanſit. Secura eſt quando accuſationem non patitur, vel pro torpore boni,vel pro præſumptione mali. Recta eſt cui peccatum ſuum diſplicet , nec aliena peccata diſſimulat : & cum corripit non inſultat. Talis eſt bona conſcientia.

De *mala conſcientia.*

CONſcientia mala contriſtat animam,cãq; deo exhibet immundam,angeliſq́ue & hominibus fœdam: & ſibiipſi turbatam,& inquietam. Nulla enim pœna maior eſt mala conſcientia. Omnium ſiquidem delictorum noſtrorum ipſa eſt teſtis,ipſa iudex, ipſa tortor, H ipſa carcer. Ipſa accuſat,ipſa iudicat,ipſa punit,ipſa damnat. vnicuique enim liber eſt ſua conſcientia , & ad hunc librum diſcutiendum & emendandum omnes alij libri inuenti ſunt. Anima vero cum de corpore egredietur,nullum alium librũ præter librum conſcientiæ ſecum poterit portare , atque in illo cognoſcet quo debeat ire,vel quid debeat recipere. Ex his quæ ſcripta erunt in libris noſtris iudicabimur : & ideo ſcribi debent ſecundum exemplar libri vitæ:& ſi ſcripti nõ ſunt,ſaltim corrigantur. Conferamus itaque libros noſtros cum libro vitę,ne forte in illa vltima diſcuſſione abiiciantur ſi emendati non fuerint. Liber vitæ vis quædam diuina intel ligitur,qua fiet vt vnicuique omnia opera ſua bona,vel mala ad memoriam reuocentur , vt & mentis intuitu mira celeritate cernantur,vt accuſet vel excuſet ſcientia conſcientiam: & ita ſimul,& ſinguli,& omnes iudicentur. Cõſcientia quippe eſt inſeparabilis gloria , vel confuſio vniuſcuiuſque pro qualitate depoſiti. Sicut enim bona vita hominem reddit laudabilem & glorioſum,ſic mala vita reprobum & confuſione dignum.

FINIS.

A

INCIPIT PRAEFATIO SANCTI Bernardi abbatis in uitam ſancti Malachiæ epiſcopi.

SEmper quidẽ operæprecium fuit illuſtres ſanctorum deſcribere vitas,vt ſint in ſpeculum & exemplum ac quoddam veluti condimentum vitæ hominum ſuper terram. Per hoc enim quodammodo apud nos etiam poſt mortem viuunt, multoſq; ex his qui viuentes mortui ſunt,ad veram prouocant & reuocant vitam. Verum nunc maxime id requirit raritas ſanctitatis, & noſtra plane ætas inops virorum . Quam ſane inopiam ſuper nos adeo inualuiſſe ſentimus, vt nulli ſit dubium illa ſentẽtia nos feriri. Quoniã abundabit iniquitas,refrigeſcet charitas multorum . Et vt ſuſpicor ego, aut præſto aut prope eſt de quo ſcriptum eſt . Faciem eius præcedet egeſtas . Ni fallor, antichriſtus eſt iſte,quem fames ac ſterilitas totius boni & preit & comitatur . Siue igitur nuncia iam præſentis, ſiue iamiãq; affuturi prænuncia,egeſtas in euidenti eſt. Taceo vulgus, taceo vilem filiorum huius ſeculi multitudinem,in ipſas eccleſiæ columnas volo oculos leues. Quem mihi oſtendas vel de *Mat.24.a* illorum numero qui videntur dati in lucem gẽtium, non magis de ſublimi fumantem,q̃ flammantem? Et ſi lumẽ quod in *Mat.6.c.* B re eſt,inquit,tenebræ ſunt,quantę ſunt tenebræ?Niſi tu illos forte(quod non credo) lucere dixeris,qui quęſtum æſtimant pietatem:qui in hæreditate domini non quæ domini,ſed magis quæ ſua ſunt quærităt. Quid dico,quæ ſua ſunt?Perfectus ſit & ſanctus etiam ſua quęrens, ſuaq; retinens, ſi ab alienis cor manuſq; contineat : meminerit tamen qui ſibi vſque huc forte perueniſſe videtur,eũdem exigi ſanctitatis gradũ & ab ethnico. An non milites ſuis iubentur contẽti fore ſtipẽdiis, *Eſa.24.a* vt ſalui fiant?Magnum vero eccleſiæ doctori ſi ſit ſicut vnus militum, aut certe (quod ad illorum improperium propheta loquitur)ſi vt populus,ita & ſacerdos fuerit. O deformitatẽ. Ita ne ſummus merito reputandus erit,qui à ſummo corruẽs gradu,hęrebit vix infimo,ne abyſſo abſorbeatur? Quàm ra- *1.Tim.6.b* rus tamen iſte ipſe in clero.Quem item das mihi cõtentũ neceſſariis,contemptorem ſuperfluorum? Lex eſt tamen præfixa ab apoſtolis,apoſtolorum ſucceſſoribus. Victum & veſtitum habentes,inquiunt,his contenti ſimus. Vbi forma hæc? *Pſal.36.f* In libris cernimus eam,ſed non in viris.Habes vero de iuſto, quia lex dei ei⁹ in corde ipſi⁹,& nõ in codice. Nec perfectionis is gradus.Perfectus carere,& neceſſariis parat⁹eſt. At gratis iſtud. Vtinam ſuperfluis ponatur modus, vtinam non cupiamus in infinitum. Sed quid? Forte reperias qui hoc poſſit. Id quidem difficile,ſed vide quid egimus. Quærebamus virũ C optimum,multorum liberatorem,& ecce laboramus in inueniendo qui ſeipſum ſaluum facere poſſit. Optimus hodie eſt, qui non eſt nimis malus . Vnde quoniam à terra defecit ſanctus, videor mihi non ſuperuacue ex his qui empti ſunt de terra reuocare ad medium Malachiam epiſcopum, virum vere ſanctum,& noſtrorũ quidem temporum ſingularis ſapientiæ & virtutis.Iſte erat lucerna ardens & lucens,nec extincta eſt tamen,ſed ſubmota. Quis mihi iure ſuccẽſeat, ſi readmouero eam?Imò vero nõ eſt quod mihi ingrati eſſe mei ſeculi homines debeant, & omnis deinceps generatio ventura , ſi quem conditio tulit,reuocem ſtilo: ſi mundo reſtituam, quo dignus non erat mundus:ſi ſeruem memoriæ hominũ,hominem cuius memoria in benedictione ſit omnibus, qui legere dignabuntur: ſi me excitante amicum dormientem, vox turturis audita fuerit in terra noſtra dicens: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Deinde ſepultus apud nos eſt,nobis ſpecialiter hoc opus incumbit . Quid, quòd me inter ſpeciales amicos ſanctus ille habebat, & eo loci vt nulli in hac parte gloriæ ſecundum fuiſſe me credam ? Nec mercede vacat mihi tantæ familiaritas ſanctitatis . Primitias iam accepi . In extremis poſitus erat , imò in principiis, iuxta illud: Cum conſummatus fuerit homo, tunc incipit . Ac cucurri ego vt benedictio morituri ſuper me veniret . At ille cum iam membra alia mouere non poſſet, fortis ad dandam benedictionem,eleuatis ſanctis manibus ſuper caput meum benedixit mihi, & benedictionem D hæreditate poſſideo : & quomodo ego illum ſilere queam? Poſtremo tu id mihi abba Congane iniungis, reuerẽdus frater,& dulcis amicus meus, ac tecum pariter(vt ex Hybernia ſcribis) veſtra illa omnis eccleſia ſanctorum. Libens obedio, præſertim quòd non eloquium exigitis, ſed narrationẽ. Dabo vero operam vt ea ſit pura & luculẽta,deuotos informãs, faſtidioſos non onerãs. Sane narrationis veritas ſecura apud me eſt, intimata à vobis,haud alia proculdubio proteſtantibus,quàm quæ certiſſimè comperta ſunt vobis.

Explicit præfatio.

Incipit vita ſancti MALACHIAE EPISCOpi à beato Bernardo ædita.

MAlachias noſter ortus Hybernia de populo barbaro, ibi educatus, ibi literas edoctus eſt.Cęterum de natali barbariæ traxit nihil, non magis,q̃ de ſale materno piſces maris. E Quàm vero ſuaue,quòd inculta nobis barbaries tam vrbanum protulit ciuem ſanctorum , & domeſticũ dei. Qui producit mel de petra, oleumq; de ſaxo duriſſimo,ipſe fecit hoc. Parentes tamen illi fuere genere & potentia magni,iuxta nomen magnorum qui ſunt in terra.At mater mẽte,quàm ſanguine generoſior,ſatagebat in ipſo initio viarum ſuarũ notas paruulo facere vias vitæ, hanc pluris illi exiſtimans ventoſa ſcientia literaturę ſecularis.Ad vtranque tamen huic non defuit ingenium pro ætate . In ſcholis literas , domi timorem domini docebatur, & quotidianis profectibus reſpõdebat ambobus ſatis magiſtro & matri.Nẽpe à principio ſpiritum ſortitus eſt bonum, per quem erat puer docilis, & amabilis valde, mire admodũ omnibus per omnia gratioſus . Bibebat autem pro lacte de pectore materno aquas ſapientię ſalutaris,& fiebat indies ſeipſo prudentior.Prudentior dicam,an ſanctior? Vtrunque ſi dixero,nõ me pœnitebit:veritatem enim dicam . Agebat ſenem moribus,annis puer,expers laſciuię puerilis.Cunque ex hoc cunctis eſſet reuerentiæ & ſtupori,nõ tamen inde vt aſſolet inſolentior inueniebatur : ſed magis quietus, & ſubditus in omni manſuetudine.Non impatiens magiſterij, nõ fugitans diſciplinæ,non lectionis faſtidiens, nõ ludorum denique appetens, quod vel maxime illa ætas dulce ac familiare F habere ſolet.Et proficiebat ſupra omnes coætaneos ſuos, in ea quidem literatura quę illi competebat ętati.Nam in diſciplina morum, profectuque virtutum, etiam ſuper omnes docentes ſe in breui enituit : non tam matre tamen, q̃ vnctione magiſtra.Hac ſolicitante haud ſegniter & in diuinis exercebatur, petere ſecretum,anticipare vigilias, meditari in lege, refici parcius, orare frequentius. Et quia eccleſiam frequentare nec vacabat propter ſtudium, & pro verecundia non libebat,leuare puras manus in omni loco,vbi tamen ſecrete id poſſet.Iam tunc ſiquidem cautus fuit declinare virus virtutum,inanem gloriam. Eſt vicus prope ciuitatem in qua diſcebat puer,quo magiſter eius frequenter pergere ſolitus erat ipſo ſolo comite. Illò euntibus ambobus pariter ipſe (vt poſtea referebat) retrahebat pedem,ſiſtebat gradum: & ſtãs à tergo magiſtri illo quidem non comperiente expanſis ad cœlum manibus raptim quodammodo,ac veluti iaculatam emittebat orationem, & ſic diſſimulans magiſtrum denuo ſequebatur.Iſtiuſmodi pio furto puer ſæpius eludebat comitẽ pariter & magiſtrum.Non eſt dicere omnia quæ eius principia colore bonę indolis decorauere ad maiora atque vtiliora currendum. Vnum tamen refero adhuc,quod hoc meo quidẽ iudicio non modo bonę ſed & magnę in puero dederit inſigne ſpei . Excitus aliquando opinione cuiuſdam magiſtri (erat enim famoſus in diſciplinis quas dicunt liberales) adi-

G uit illum discendi cupiditate. Quippe extrema iam pueritię captans ad eas literas anhelabat. Intrans vero domum vidit virum ludentem fabula, crebrisque fulcantem tractibus nescio quo notabili modo parietem. Et solo visu offensus puer serius quòd leuitatem redoleret, resiliuit ab eo, ac deinceps illum nec videre curauit. Ita cum esset studiosissimus literarum, præ honesto tamen spreuit eas virtutis amator. Tali quodam præludio puer præparabatur ad eum qui se manebat in fortiori ætate conflictum, iamque ipse aduersarium prouocabat. Et Malachiæ quidem pueritia sic erat. Porro adolescentiam simili transiuit simplicitate & puritate, nisi quòd crescente ætate crescebat simul illi sapientia & gratia apud deum & homines.

Hinc iam id est ab ineunte adolescentia eius cœpit manifestius apparere quid esset in homine, & gratia dei in illo vacua non videri. Videns enim industrius adolescens q̃ in maligno mundus positus sit, & cogitans qualem spiritum accepisset, dicebat intra se: Nõ est spiritus huius mundi iste. Quid isti & illi? Non est societas alteri ad alterum, nõ plusq̃ luci ad tenebras. Meus ex deo est, & scio quæ in illo donata sunt mihi. Inde mihi interim adhuc innocentia vitæ, inde continentiæ decus, inde iustitiæ fames, inde quoque illa eo securior, quo secretior gloria mea est testimonium conscientiæ meæ. Nil horum mihi tutũ H sub principe mundi. Deinde habeo thesaurum hunc in fictili vase. Verendum ne impingat & frangatur, & effundatur oleum lætitię quod porto. Et quidem non impingere inter saxa & scopulos distorte & anfractuose vię & vitæ huius, difficillimum. Ita ne in momento perdam simul omnes quibus ab initio præuentus sum benedictiones dulcedinis? Resigno illi potius à quo sunt, & me pariter. Et ego enim ipsius. Perdo ipsam ad tẽpus animam meá, ne perdam in æternum. Et quod sum, & quæ habeo omnia, vbi mihi æquè salua, vti in manu authoris? Quis ita ad seruãdum solicitus, ad retinendum potens, ad restituendum fidelis? Seruabit tuto, restituet opportune. Sine retractatione me do ad seruiendum illi de donis suis. Non potest mihi perire ex omnibus, quę in opus pietatis expendero. Forte & sperare plus aliquid licet. Solet reddere cum vsura, qui dat gratis. Ita est, etiã cumulabit & multiplicabit in anima mea virtutem. Hæc cogitauit & fecit, sciens absque facto vanas esse cogitationes hominum. Erat homo in ciuitate Ardinacha, ipsa est in qua alitus est Malachias & homo ille sanctus, & austere admodum vitæ, inexorabilis castigator corporis sui. Cellam habens iuxta ecclesiam, in ea manebat, iciuniis & obsecrationibus seruiens die ac nocte. Ad hunc se contulit Malachias, formam vitæ accepturus ab eo, qui viuum se tali damnauerat sepultura. Et videhumilitatem. A primęua ætate in sancta arte magistrum (quod dubium non est) habuerat deum, & ecce factus est denuo discipulus hominis, homo mitis, & humilis corde. Si nesciebam⁹, I hoc vel solo nobis ipse probauit. Legãt hoc qui docere quæ non didicere conantur, discipulos sibi coaceruantes, qui nũquam discipuli extitere, cęci duces cęcorum. Malachias doctus à deo, doctorem nihilominus quęsiuit hominem, & quidem caute & sapienter. Quid simile quęso afferre quibat in quo æquè daret, caperetve experimentum profectus sui? Si Malachiæ exemplum eis pro minimo est, Pauli opus attendant. Nonne euangelium suum quod non ab homine acceperat, sed à Christo, cum hominibus tamen censuit conferendum, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset? Vbi ille securus non est, nec ego. Si quis hoc scit, viderit ne non tam securitas sit, q̃ temeritas. Sed hæc alterius temporis. Nunc vero sonuit in ciuitate quod factum est, & commota est vniuersa ad inopinatam nouitatem. Stupebant autem omnes, & virtutem mirabantur, eoque amplius quo minus vsitatam in gente fera. Videres tunc reuelari ex multorum cordibus cogitationes. Plerique humano affectu pensantes factum, plangere & dolere, quòd dilectus omnibus delicatusq; adolescẽs duris se adeo laboribus mancipasset. Alij suspicati leuitatem propter ætatem, diffidere de perseuerantia, timere de casu. Nonnulli temeritatem causantes, indignari & fremere in eũ, quòd supra ætatem & vires inconsulte rem arduam fuisset aggressus. Verum ille sine consilio egit nihil. Nam habuit consilium à propheta qui ait: Bonum est homini si portauerit iugum ab adolescentia. Et addit: Sedebit solitarius & tacebit quia leuauit se supra se. Sedebat sibi iuueniculus secus pedes Ymarij, hoc enim nomen viro, & aut discebat obediẽtiam, aut se didicisse docebat. Sedebat vt quietus, vt mansuetus, vt humilis. Sedebat & tacebat, sciens secundum prophetam, cultum iustitiæ esse silentium. Sedebat vt perseuerans, tacebat vt verecundus, nisi ꝙ suo illo silentio in dei auribus loquebatur cum sancto Dauid: Adolescentulus sum ego & contemptus, iustificationes tuas non sum oblitus. Et sedebat interim solitarius, quia & sine socio & sine exemplo. Quis enim ante Malachiam districtissimum viri propositum vel cogitaret attentare? Nempe mirabile omnibus habebatur, non imitabile. Malachias imitabile persuasit sedendo duntaxat & tacendo. Intra paucos dies habuit imitatores nõ paucos, prouocatos exemplo sui. Ita qui primo solitarius sedit & vnicus patris sui, fit iam vnus ex multis, fit ex vnigenito primogenitus in multis fratribus. Et vt prior in conuersione, ita in conuersatione sublimior: & qui ante omnes venit, omnium iudicio supra omnes eminuit in virtute. Et dignus visus est episcopo pariter & magistro qui ad diaconij gradum promoueretur. Et coëgerunt eum. Hinc iam leuita domini publice se ad omne opus pietatis accinxit, plus vero ad eas res in quibus aliqua iniuria videretur. Denique cura erat ei maxima in sepeliendis defunctis pauperibus ꝙ hoc si L bi non minus humilitatem saperet, q̃ humanitatem. Nec defuit nouo nostro Thobię rediuiua à muliere tentatio, imò à serpente per mulierem. Germana eius indignitatem (vt sibi videbatur) officij exhorrens, quid facis (inquit) ô insane? Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Et hoc illi quotidie exprobrans ingerebat, sed respondebatur mulieri stultę iuxta stultitiam suam. Misera tu eloquij casti vocem tenes, sed virtutem ignoras. Ita ministerium ad quod coactus accesserat, deuotus tenuit, indefessus exercuit. Vnde & censuerunt etiam sacerdotale officium imponendum illi. Et factum est ita. Erat autem cum sacerdos ordinatus est, annos natus quasi vigintiquinque. In qua eius vtraque ordinatione si quid præter canonum formam processisse videtur, vt vere videtur (siquidem infra vicesimumquintum annum Leuiticũ ministerium, infra tricesimum adeptus est sacerdotij dignitatem) donandũ sane tum zelo ordinatoris, tum meritis ordinati. Ego vero istud nec in sancto redarguendum, nec vsurpandum consulo ei qui sanctus non fuerit. Nec contentus episcopus etiam vices suas commisit ei, seminare semen sanctũ in gente non sancta, & dare rudi populo & sine lege viuenti, legem vitæ & disciplinæ. Suscepit ille mandatum in omni alacritate, sicut erat spiritu feruens, nec talentis incubans, sed M inhians lucris. Et ecce linguæ sarculo cœpit euellere, destruere, dissipare: de die in diem factitans praua in directa, & aspera in vias planas. Exultabat vt gigas ad discurrendum vbique. Diceres ignem vrentem in consumendo criminum vepres, diceres securim vel asciam in deiiciendo plantationes malas, extirpare barbaricos ritus, plantare ecclesiasticos. Veternosas omnes (neque enim paucæ inueniebantur) abolere superstitiones, seu quaslibet vbicunque deprehendisset malignitates immissas per angelos malos. Deniq; quidquid incompositũ, quicquid indecorum, quicquid distortum obnium habuisset, non parcebat oculus eius: sed velut grando grossos è ficubus, & sicut puluerem ventus à facie terræ, sic coram facie sua eiusmodi nitebatur totum pro viribus exturbare ac delere de populo suo. Et pro his omnibus tradebat iura cœlestia, optimus legislator. Leges dabat plenas iustitię, plenas modestiæ & honestatis. Sed & apostolicas sanctiones, ac decreta sanctorum patrum, præcipueque consuetudines sanctæ Romanę ecclesiæ, in cunctis ecclesiis statuebat.

Hinc est quòd hodieque in illis ad horas canonicas cantatur & psallitur, iuxta morem vniuersæ terræ. nam minime id ante fiebat ne in ciuitate quidem. Ipse vero in adolescentia cantum didicerat, & in suo cœnobio mox cantari fecit, cum necdum in ciuitate seu in episcopatu vniuerso cantare sciret, vel vellent. Deinde vsum saluberrimum confessionis, sacramentum confirmationis, contractum coniugiorum, quæ omnia aut ignorabant aut negligebant, Malachias de nouo in-

A stituit. Et de his ista pro exemplo sufficiant. Nam & per totũ historię textum breuitatis studio plurima præterimus.

Vm esset illi studium & zelus maximus circa cultũ diuinorum, & venerationem sacramentorum, ne forte de his aliquid cõstitueret vel doceret secus, q̃ ritus haberet vniuersalis ecclesiæ: subiit animũ adire episcopum Malchum qui se plenius de omnibus informaret. Hic erat senex plenus dierum & virtutum, & sapientia dei erat in illo. Natione quidem Hybern⁹, sed in Anglia conuersatus fuerat in habitu & proposito monachali Vintonien si monasterio: de quo assumptus est in episcopũ in Lesmor ciuitatem Mumonię: & ipsa nobilior inter cæteras regni illius. Ibi tanta ei desuper collata est gratia, vt non modo vita & doctrina, sed & signis clareret. Quorum duo pono exẽpli causa, vt omnibus innotescat qualem in scientia sanctorum Malachias habuerit præceptorem. Puerum mente captum ex his quos lunaticos vocant, inter confirmandum sacra vnctione sanauit. Hoc ita notum certumque fuit, vt illũ mox constituerit ostiarium domus suæ, vixeritq; idem puer incolumis in eo officio vsque ad virilem ætatem. Surdo auditum restituit, in quo idem mirabile quiddam confessus est, quòd cum sanctus vtrique auriculę hinc inde digitos immisisset, duos quasi porcellos ex ipsis exire senserit. Pro his atque huiusmodi fama crebrescente, nomen grande adeptus B est, ita vt ad eum Scoti Hyberniique confluerent, & tanquam vnus omnium pater ab omnibus coleretur. Ad hunc ergo Malachias accepta benedictione patris Imarij & ab episcopo missus, cum prosperè peruenisset, benigne à sene susceptus est. Qui annos aliquot cum eo mansit, vt per hanc temporis moram hauriret plenius de pectore veterano, sciens scriptũ, quia in antiquis est sapientia. Sed nec hoc quoque ad causam defuisse reor, quòd magnus ille prouisor vniuersorum voluit seruum suum Malachiam in loco tam celebri notum fieri omnibus, qui erat omnibus profuturus. Nec enim poterat non esse gratus, quibus notus fuisset. Denique vnum interim accidit per quod ex aliqua parte quod notũ deo erat in illo, manifestum fecit hominibus. Inter regem Mumonię quæ est Hyberniæ pars australis, & germanum eius, orta simultate, & fratre facto superiori rex pulsus regno confugit ad episcopum Malchum, non tamen vt ope illius regnum recuperaret: sed magis princeps deuotus dedit locum irę, & necessitatem in virtutem conuertit, priuatam eligens ducere vitam. Cumque episcopus regem susciperet debito honore pararet, abnuit ille, se malle, inquiens, tanquam vnum ex illis esse pauperibus fratribus qui illi adhærerent, regium fastum deponere, & communi paupertate fore contentum, expectare potius domini voluntatem, quàm per vim recipere regnũ, nec velle pro suo honore terreno sanguinem humanũ effundere, qui contra se clamet ad deum de terra. Quo audito exC ultat episcopus, & admiratus deuotionem satisfacit voto. Quid plura? Traditur regi paupercula domus ad habitandũ, & Malachias in magistrum, ad victum panis cum sale & aqua. Porro ad delicias sufficiebat regi Malachiæ præsentia, vita atque doctrina, ita vt diceret ei: Quàm dulcia faucibus meis *Psal.118.n.* eloquia tua, super mel ori meo. Ad hæc per singulas noctes *Ibidẽ.6.b* lachrymis suis stratum suum rigabat, sed & quotidiano aquę frigidę balneo male calentem extinguebat in carne libidinẽ. *Ibid.24.d* Et orans rex, cum rege dicebat. Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte vniuersa delicta mea. Et non amouit deus orationem eius, & misericordiam suam ab eo. Et exaudita est oratio eius: etsi secus q̃ intenderet ipse. Nam is quidem solicitus erat pro anima sua: sed vindex innocentiæ deus, hominibus ostendere volens quoniam sunt reliquiæ homini pacifico, parabat interim facere iudicium iniuriam patienti: quod ille penitus non sperabat. Et suscitauit deus spiritum vicini regis: neque enim vnum est Hybernia regnum, sed diuisa in plura. Hic itaque videns quæ facta sunt, repletus est zelo, & hinc quidem indignans prædonum libertati, & insolentiæ superborum: inde vero miserans regni desolationem, & regis deiectionem, descendit ad cellulam pauperis. Suadet reditum, sed non persuadet. Instat tamen, spondet opem, de effectu non diffidere monet: deum affuturum promittit, cui non poterunt resistere omnes aduersarij eius. Proponit etiam oppressionem pauperum, patrięque vaD stationem, & non proficit. Cæterum accedente mandato episcopi, & Malachiæ consilio, de quibus ille pendebat totus, vix tandem acquiescit. Sequitur rex regem, & iuxta verbũ regis sicut fuerat voluntas in cœlo, tota facilitate pulsis prędonibus reducitur homo in sua cum exultatione suorum, regnoq; restituitur suo. Dilexit extunc rex ille, & semper reueritus est Malachiam, eoque propensius quo plenius in sancto viro digna veneratione & amore compererat. Cuius enim tantam meruit in sua aduersitate familiaritatem, sanctitatem ignorare non potuit. Propterea magis in sua prosperitate perpetibus illum amicitiis deuotisque colebat obsequiis: & libenter audiebat eum, & audito eo multa faciebat. Et de his satis. Veruntamen non fortuitu factum reor, quòd ita iam tunc magnificauit eum dominus in conspectu regum: sed quia vas electionis sibi erat ille, portaturus nomen suum coram regibus & principibus.

Mortua est interim soror eius illa quam præfati sumus. Nec prætereundę visiones quas vidit de ea. Huius siquidem sanctus carnalem exhorruerat vitam, & tanto zelo, vt se deuouerit non visurum eam in carne viuentem. At illa carne soluta, solutum est votum, & cœpit videre in spiritu quam in corpore noluit. Quadam nocte audiuit per somnium vocem sibi dicẽtis sororem eius stare foras in atrio, & ecce per totos triginta dies nihil E gustasse. Qui euigilans cito intellexit cuius esce ingenia marceret, & diligenter discusso numero dierum quem audierat, ipsum esse reperit ex quo pro ea panem de cœlo viuum non obtulisset. Tum ille qui fororis non animam oderat sed peccatum, beneficentiam quam intermiserat, rursum adoritur. Neque id frustra. Non multum post visa est illi peruenisse ad limen ecclesiæ, necdum tamen posse intrare, apparere etiam in veste pulla. Cumq; ille perseueraret curans ne qua die solita stipe frustraretur, secundo vidit eam in veste subcandida admissam quidem intra ecclesiam, sed altare contingere non permitti. Tertio tandem visa est aggregari cœtui candidatorum, & in veste candida. Vides lector quantum valeat deprecatio iusti assiduæ? Vere regnum cœlorũ vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nonne tibi videtur Malachiæ oratio vicẽ quodammodo ꝑfractoris exhibuisse cœlestibus portis, quãdo peccatrix mulier fraternis obtinuit armis, quod suis meritis negabatur? Hanc vim Iesu bone, tu qui pateris facis, validus & pius ad saluandum, faciens misericordiam, & potentiam in brachio tuo & in sacramento tuo seruans sanctis qui in terra sunt vsq; in consummationem seculi. Hoc plane sacramentum potens peccata consumere, debellare obuias potestates, inferre cœlis reuertentes de terra.

ET dominus quidem in regione Lesmoren. sic præF parabat dilectum suum Malachiam ad gloriam nominis sui. Verum qui miserat eum, minime iam ferentes absentiam eius, missis epistolis reuocant illum. Quo reddito suis, & quidẽ instructiore de omnibus quæ oportebat: en opus à deo paratum & seruatum Malachiæ. Vir dives & potens qui locum Benchor & possessiones eius tenebat, inspiratus à deo confestim in manu eius sua omnia dedit, & se quoque. Et is aunnculus eius, sed Malachiæ spiritus, q̃ carnis propinquitas pluris fuit. Ipsum quoque locũ Benchor tradidit ei princeps vt ædificaret ibi monasterium, vel potius reædificaret. Nempe nobilissimum extiterat ante sub primo patre Congello, multa milia monachorum generans, multorum monasteriorum caput. Locus vere sanctus, fœcundusque sanctorum, copiosissime fructificans deo, ita vt vnus ex filiis sanctę illi⁹ cõgregationis nomine Luanus, cętũ solus monasteriorum fundator extitisse feratur. Quod idcirco dixerim, vt ex hoc vno coniiciat lector, quàm ingens fuerit reliqua multitudo. Denique ita Hyberniam Scotiamque repleuerunt genimina eius, vt ea potissimum tempora Dauidici illi versiculi præcinuisse videatur. Visitasti terram, & inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam. Flumẽ dei repletum est aquis, parasti cibum illorum, quoniam ita est prępa*Psal.64.d* ratio eius. Riuos eius inebrians, multiplica genimina eius, in stillicidiis eius lætabitur germinans. Et in hunc modum cæteri qui sequuntur. Nec modo in præfatas sed in exteras etiã

G regiones quasi inundatione facta illa se sanctorum examina
effuderũt. E quibus ad has nostras Gallicanas partes sanctus
Columbanus ascendens Lexouiense constructit monasteriũ,
factus ibi in gentem magnam. Aiunt tam magnam fuisse, vt
succedentibus sibi vicissim choris continuarentur solennia
diuinorum, ita vt ne momentum quidem diei ac noctis vaca-
ret à laudibus. Hæc de antiqua dicta sint Benchorensis mo-
nasterij gloria. Hoc olim destructum à piratis, ob insigne di-
gnitatis antiquę Malachias veluti quandã replantaturus pa-
radisum amplexus est, & quia multa corpora sanctorum ibi
dormirent. Nam vt taceam illa quæ in pace sepulta sunt, fe-
runt nongentos simul vna die à piratis occisos. Erat quidem
ingens loci illius possessio, sed Malachias solo contentus lo-
co sancto totas possessiones & terras alteri cessit. Siquidem
à tempore quo destructum est monasterium, non defuit qui
illud teneret cum possessionibus suis. Nam & constituebán-
tur per electionem etiam & abbates appellabantur, seruãtes
nomine (etsi non re) quod olim extiterat. Cumq; suaderent
multi non alienare possessiones, sed totum simul retinere si-
bi, nõ acquieuit paupertatis amator, sed fecit eligi iuxta mo-
rem qui eas teneret, loco (vt prædiximus) retẽto sibi & suis.
Et fortassis consultius (vt post apparuit) integrum retinuis-
set, si non magis suę prospexisset humilitati, q̃ paci. Itaque ex
H mãdato patris Imarij assumptis secum decem circiter fratri-
bus, veniens ad locum cœpit ædificare. Vbi quadam die cum
in securi ipse secaret, casu ex operarijs vnus illo vibrante in
aera securim locum incaute occupauit quo ictus destinaba-
tur, & cecidit super spinam dorsi eius, tanto vtique impetu,
quanto ille conatu impingere valuit. Corruit ille: accurre-
re omnes, putantes aut percussum ad mortem, aut mortuum.
Et tunica quidem scissa à summo vsque deorsum, homo vero
illęsus inuentus est, tam modice & summatim perstricta cu-
te, vt vix in superficie vestigium appareret. Stabat homo in-
columis quem securis prostrauerat, intuentibus & stupenti-
bus qui circunstabant. Vnde & facti alacriores, promptio-
res exinde ad opus inuenti sunt. Et hoc initium signorũ Ma-
lachiæ. Porro oratorium intra paucos dies consummatum est
de lignis quidem leuigatis, sed apte firmiterque contextum,
opus Scoticum, pulchrum satis. Et exinde seruitur deo in eo
sicut in diebus antiquis, simili quidem deuotione, etsi non
pari numero. Præfuit Malachias loco illi tempore aliquan-
to, patre Imario ita constituente, ipse rector, ipse regula fra-
trum. Legebant in vita eius quomodo conuersarentur, & ip-
se ante illos præibat in iustitia & sanctitate coram deo: nisi q̃
I præter instituta cõmunia, multa singulariter faciebat in qui-
bus potius præibat omnes, & aliorum nemo illum poterat ad
tam ardua sequi. Eo temporis & eo loci quidam infirma-
batur: cui assistens diabolus & aperte loquens suggerebat
ne vnquam crederet monitis Malachiæ, sed si intraret ad se,
cultello eum peteret & occideret. Quo cognito, qui illi mi-
nistrabant, ipso infirmo prodente, verbum perferunt ad Ma-
lachiam prœmunientes. At ille solita arma orationis arripiẽs,
impauidus hostem aggressus, & infirmitatem fugat & demo-
nem. Erat autem nomen viro Malchus. Frater est iste secun-
dum carnem Christiani nostri Mellifontis abbatis: ambo e-
nim superstites adhuc sunt, sibi in spiritu modo germanio-
res. Nam ille vt liberatus est, cõtinuo non ingratus, loco eo-
dem cõuersus ad dominum, habitum simul animumq; muta-
uit. Et cognouere fratres malignum inuidere bonis eorum:
& ædificati sunt facti de reliquo cautiores.

Clericum nomine Michaelem dysenteria laborantem, &
desperate, mittens ei aliquid de mensa sua, eodem loco sana-
uit. Secũdo eundem ipsum grauissima infirmitate correptũ,
& corpore pariter curauit & mente. Illico enim adhęsit deo
& Malachiæ seruo eius, timens ne deterius aliquid sibi con-
tingeret, si denuo ingratus tanto inueniretur & beneficio &
miraculo. Et nunc, vt audiuimus, præest cuidam monasterio
sito in partibus Scotiæ: & hoc nouissimum omnium quæ ille
fundauit. Pro huiusmodi augescebat indies & opinio & con-
gregatio Malachiæ, & grande ei nomen intus & foris, nõ ta-
men re grandius. Nempe ibi demorabatur etiam factus epi-
scopus, q̃ locus esset vicinus ciuitati.

Vacabat tũc temporis episcopalis sedes in vna ciui- K
tatum & iam diu vacarat, Malachia nolente assen-
tire. Siquidem ipsum elegerant. Persistentibus ta-
men illis tandem aliquãdo cessit, accedente ad vim
faciendam mandato magistri sui, necnon & metropolitani.
Tricesimo ferme ætatis suæ anno Malachias cõsecratus epi-
scopus introducitur Connereth, hoc enim nomen ciuitatis.
Cũ autem cœpisset pro officio suo agere, tunc intellexit ho-
mo dei non ad homines se, sed ad bestias destinatum. Nusquã
adhuc tales expertus fuerat in quantacunq; barbarie. Nusq̃
repererat sic proteruos ad mores sic ferales ad ritus, sic ad fi-
dem impios, ad leges barbaros, cerucolos ad disciplinã, spur-
cos ad vitam. Christiani nomine, re pagani. Non decimas, nõ
primitias dare, non legitima inire coniugia, non facere cõfes-
siones, pœnitentias nec qui peteret nec qui daret penitus in-
ueniri. Ministri altaris pauci admodum erant. Sed enim quid
opus plurium, vbi ipsa paucitas inter laicos propemodum o-
ciosa vacaret? Non erat quod de suis fructificarent officiis
in populo nequam. Nec enim in ecclesiis aut prædicatis vox,
aut cantantis audiebatur. Quid faceret athleta dominí? Aut
cedendum turpiter, aut periculose certandum. Sed qui se pa-
storem & non mercennarium agnoscebat, elegit stare q̃ fu-
gere, paratus & animam suam dare pro ouibus si oportuerit.
Et quanq̃ omnes lupi, & oues nullę, stetit in medio luporum L
pastor intrepidus, omnimodis argumentosus quomodo face-
ret oues de lupis. Monere communiter, secreto arguere, flere
per singulos, nunc aspere, nunc leniter conuenire, prout cui-
que expedire videbat. In quibus per hæc minus profeciſſet,
cor contritum & humiliatum offerebat pro eis. Quotiẽs no-
ctes totas peruigiles duxit, extendens manus in oratione. Et
cum venire ad ecclesiam nollent, per vicos & plateas occur-
rebat inuitis, & circuiẽs ciuitatem perquirebat anhelus quẽ
Christo acquireret. Sed & foris rura & oppida nihilominus
sæpius percurrebat cũ sancto illo comitatu discipulorũ suo-
rum, qui nunquam deerant lateri eius. Ibat & erogabat, vel
ingratis, cœlestis tritici mensuram. Nec vehebatur equo, sed
pedes ibat, & in hoc virum se apostolicum probans. Iesu bo-
ne quãta passus est pro nomine tuo bellator tuus à filiis sce-
leratis, quanta sustinuit ab iis ipsis quibus & pro quibus lo-
quebatur bona tibi? Quis digne exprimat in quãtis vexatus,
quibus affectus sit cõtumeliis, quibus iniuriis lacessitus, quo-
tiens lassatus inedia, quotiẽs afflictus in frigore & nuditate?
Attamen cum iis qui oderunt pacem erat pacificus, instãs ni-
hilominus opportune importune. Blasphemat⁹ obsecrabat,
iniuriatus opponebat scutum patientiæ, & vincebat in bono
malum. Quidni vicisset? Perseuerauit pulsans: & secundum
promissionem tandem aliquãdo pulsanti apertum est. Quo-
modo poterat non sequi quod veritas prænunciauerat secu-
turum? Dextera domini fecit virtutem: quia os domini locu-
tum est veritatem. Cessit duritia, quieuit barbaries, & domus M
exasperãs paulatim leniri cœpit, paulatim correptionem ad-
mittere, recipere disciplinam. Fiunt de medio barbaricę le-
ges, Romanę introducuntur. Recipiuntur vbiq; ecclesiasticę
consuetudines, contrarię reiiciuntur. Reædificantur basilicę,
ordinatur clerus in illis, sacramentorum rite solennia cele-
brantur. Confessiones fiunt, ad ecclesiam cõueniunt plebes,
concubinatus honestat celebritas nuptiarum. Postremo sic
mutata in melius omnia, vt hodie illi genti conueniat quod
dominus per prophetam dicit. Qui ante non populus meus,
nunc populus meus. Contigit post annos aliquot destrui
ciuitatẽ à rege Aquilonaris partis Hyberniæ: quia ab Aqui-
lone pangitur omne malum. Et forte malum illud bene vtẽ-
tibus bonum fuit. Quis scit enim si tali flagello deus delere
voluit mala antiqua populi suiꝰ Istiusmodi Malachias neces-
sitate compulsus & ipse exiit cum turba discipulorum suorũ.
Nec ociosus exitus eius. Hac occasione monasteriũ Ibracẽse
constructum est, eunte illo Malachia cum suis numero centũ
viginti fratribus. Ibi occurrit ei Cormarcus rex, ipse est qui
olim regno pulsus sub cura Malachię de misericordia dei cõ
solationem accepit. Et locus ille situs in regno eius. Gauisus
est rex viso Malachia, se & omnia sua exponens ei, & iis qui
cum eo erant, vtpote non ingratus nec immemor beneficii.
Adducta incontinenti animalia multa ad vsus fratrum, multa

A insuper in auro & argento ad sumptus ędificiorum pro regia
liberalitate collata. Ipse quoque erat intrans & exiens cum
eis sedulus & officiosus, habitu quidem rex, sed animo disci-
pulus Malachiæ. Et benedixit loco illi dominus propter Ma-
lachiam, & in breui factus est magnus rebus, & possessioni-
bus, & personis. Vbi velut de nouo inchoans, legem & di-
sciplinã quam aliis imponebat, magis ipse portabat episco-
pus & magister. Ipse in ordine vicis suæ coquinę ministerio
inseruiebat, ipse fratribus cum recumberent, ministrabat.
Inter succedentes sibi inuicem fratres ad cantandum, legen-
dúmve in ecclesia non se prꝛeteriri patiebatur, strenue implẽs
& ipse officium loco suo tanq̃ vnus ex illis. Sãcte paupertatis
non modo participem, sed & principem se exhibebat, ipsius
præcipue super omnes abundantius æmulator existens.

Dum hæc ita aguntur, contigit infirmari archiepi-
scopum Celsum, ipse est qui Malachiam in diaco-
num, presbyterum, episcopumq; ordinauit. Et co-
gnoscens quia moreretur, fecit quasi testamẽtum,
quatinus Malachias deberet succedere sibi, ꝙ nullus videret
dignior qui episcoparetur in sede prima. Hoc præsentibus
indixit, hoc mãdauit absentibus, hoc specialiter ambob⁹ Mu
monię regibus & maioribus terræ sancti Patricij authorita-
te præcepit. Cuius reuerentia & honore tanquam apostoli
B illius gentis qui totam patriam conuertisset ad fidem, sedes
illa in qua & viuẽs præfuit, & mortuus requiescit, in tanta ab
initio cunctis veneratione habetur, vt non modo episcopi &
sacerdotes, & qui de clero sunt, sed etiam regum ac principũ
vniuersitas subiecta sit metropolitano in omni obedientia,
& vnus ipse omnibus præsit. Verum mos pessimus inoleuerat
quorundam diabolica ambitione potentum, sedem sanctam
obtentum iri hæreditaria successione. Nec enim patiebatur
episcopari nisi qui essent de tribu & familia sua. Nec parum
processerat execranda successio, decursis iam in hac malitia
quasi generationibus quindecim. Et eo vsque firmauerat si-
bi ius prauum, imò omni morte puniendam iniuriam genera-
tio mala & adultera, vt etsi interdum defecissent clerici de
sanguine illo, sed episcopi nunquam. Denique iam octo ex-
titerant ante Celsum viri vxorati & absque ordinibus, lite-
rati tamen. Inde tota illa per vniuersam Hyberniam, de qua
multa superius diximus, dissolutio ecclesiasticæ disciplinæ,
censurę eneruatio, religionis euacuatio. Inde illa vbique pro
mansuetudine Christiana, sęua subintroducta barbaries, imò
paganismus quidam inductus sub nomine Christiano. Nam
quod inauditũ est ab ipso Christianitatis initio, sine ordine,
sine ratione mutabantur & multiplicabantur episcopi pro li-
bitu metropolitani, ita vt vnus episcopatus vno non esset cõ-
tentus, sed singulæ pene ecclesiæ singulos haberent episco-
pos. Nec mirum. Nam quomodo tam morbidi capitis mem-
C bra valerent? Pro his Celsus atque huiusmodi malis populi
sui vehementer dolens (erat enim vir bonus & timoratus)
curauit omnimodo habere sibi successorem Malachiã, quòd
per ipsum confideret posse explantari male radicatam suc-
cessionem, qui charus esset omnibus, & quem omnes æmula-
rentur, & dominus erat cum eo. Nec frustratus est à spe sua.
Nam illo mortuo substitutus est Malachias, non tamen mox,
neque id facile. Ecce enim de semine nequam qui occupet lo
cum Mauritius nomine. Is per quinquẽnium fretus potentia
seculari incubauit ecclesiæ, non episcopus, sed tyrãnus. Nam
vota piorum magis in Malachiam conuenerant. Deniq; sua-
debant eum subire onus iuxta constitutionem Celsi, sed ille
qui omne sublime haud secus, quàm suum prꝛecipitium decli-
nabat, bonam sibi videbatur nactus occasionem excusandi, ꝙ
per id temporis introitus eius pacificus esse non posset. In-
stabant tam sancto operi & solicitabant omnes, duo potissi-
mum episcopi, Malchus & Gillebertus. Quorum prior ipse
est senior Lesmorensis, de quo supra mentio facta est: alter
quem aiunt prima functum legatione apostolicæ sedis per v-
niuersam Hyberniam. Qui triennio iam decurso in hac præ-
sumptione Mauricij, & Malachiæ dissimulatione, non feren-
tes vltra ecclesiæ adulterium, dedecus Christi, conuocatis e-
piscopis & principibus terræ vno spiritu adeunt Malachiam
parati vim facere. At ille renuere primum, prætendere siqui-
dem difficultatem rei, nobilis illius prosapię multitudinem,
fortitudinem, ambitionem, multum esse ad se pauperculum D
opponere se tot, tantis, talibus, taliter rãdicatis, qui iam an-
nos ferme ducentos quasi hæreditate possedissent sanctua-
rium dei, & nunc quoque id prꝛeoccupassent, non posse illos
extirpari nec cum mortibus hominum quidem, sua nõ inter-
esse fundi humanum sanguinem occasione sui: postremo iun-
ctum se sponsæ alteri, quam dimittere non liceret. Verũ illis
ecõtra instantibus, & clamãtibus quia à domino sermo egres-
sus est, sed & tota authoritate iubentibus subire onus, atque
intentantibus anathema, ad mortem (inquit) ducitis me, sed
obedio spe martyrij, hac tamen conditione, vt si iuxta fidem
vestram res in melius cedat, & vendicet sibi deus suam hære-
ditatem à diripientibus eam, tunc demum omnibus cõsum-
matis, & ecclesia pacem habente, liceat redire ad priorẽ spõ-
sam meam, & amicã de qua rapior paupertatẽ, & ꝓ me illic a-
lium substituere, qui tunc forte repertus idoneus fuerit. No-
ta lector virtutem viri, & animi puritatem, nec honorem sci-
licet affectantis nec formidãtis mortem pro Christi nomine.
Quid hoc animo purius, quidve fortius, vt se exponens pe-
riculo & labori, alteri fructum cedat ipsam in loco principa-
tus securitatem & pacem? Facit hoc, cum liberum sibi ex pa-
cto retinet reditum ad paupertatem, pace & libertate eccle-
siæ restituta. Spondentibus illis demum acquieuit voluntati
eorum, vel potius dei, à quo sibi iam olim præostẽsum recor-
dabatur, quod de se modo dolebat fieri. Nempe iam ægro- E
tante Celso apparuit Malachiæ, & quidem lõge posito & ne-
scienti mulier procerę staturę & reuerendi vultus. Percun-
ctanti quænam esset, respondit ꝙd esse vxorem Celsi. Quæ
tradens ei virgam pastoralem quam manu tenebat, disparuit.
Paucis decursis diebus Celsus moriens misit baculum suum
Malachiæ tanq̃ sibi successuro: quem vt vidit, agnouit ipsum
esse quẽ viderat. Huius præcipue recordatio visionis tetruit
Malachiam, ne si quod diu satis dissimularat, vltra renueret,
diuinæ iam videretur resistere voluntati. Veruntamen ciui-
tatem non intrauit, quanduiille incubator vixit, ne hac occa-
sione contingeret mori quenq̃ ex his, quibus vitã magis mi-
nistraturus veniebat. Ita per biennium (nam id temporis su-
peruixit ille) agens extra vrbem strenue in vniuersa prouin-
cia opus episcopale exercuit. Illo igitur celeri morte facto
de medio, rursum Nigellus quidam, imò vero nigerrimus se-
dem prærripuit. Et in hoc animæ suæ Mauricius adhuc viuens
prouideratꝛ vt hunc haberet hæredem, in quo qui damnãdus
exibat, operibus adiicere dãnationis persisteret. Erat enim &
ipse ex dãnata progenie cognatus Mauricij. Cæterum rex &
episcopi, & fideles terræ nihilominus conuenerunt vt intro-
ducerent Malachiam. Et ecce concilium malignantiũ ex ad-
uerso. Quidam de filiis Belial promptus ad malitiam, potẽs
in iniquitate, sciens locũ vbi pariter conuenire decreuissent,
multis aggregatis sibi, latẽter vicinum occupat collem emi-
nentem è regione, vnde illis tractantibus alia, repentino im- F
petu super incautos irruerent, & interficerent innocentes.
Condixerant enim etiam regem cum episcopo trucidare, vt
non esset qui vindicaret sanguinem iustum. Res innotuit Ma
lachiæ, & intrans ecclesiam (erat enim prope) eleuatis ma-
nibus orauit ad dominum. Et ecce nubes & caligo, sed & te-
nebrosa aqua in nubibus aeris, diem verterũt in noctem. Ful-
gura quoque & tonitrua & horribilis spiritus procellarum
diem vltimum minitantur, vicinaq; elementa intentant om-
nia mortem. Et vt scias lector quòd oratio Malachiæ cõcus-
serit elementa, solos intercepit tempestas qui querebant ani
mam eius, solos turbo tenebrosus inuoluit, qui parauerãt o-
pera tenebrarum. Denique ipse qui princeps extiterat tanti
mali, fulmine percussus interiit cum tribus aliis: & fuere cõ
sortes mortis, qui fuerant participes sceleris. Quorũ sequẽti
die inuenta sunt corpora semiusta & putrida, hærentia ramis
arborum, vbi quemq; spiritus eleuans allisisset. Alij quoque
tres semiuiui inuenti sunt, cæteri omnes circunquaq; dispersi.
Illos autem qui cum Malachia erant, quanuis proximos lo-
co tempestas omnino nõ tetigit, nec quicquam molestiæ in-
tulit. In facto isto recens capimus experimentũ veritatis ver-
bi illius, quia oratio iusti penetrat cœlos. Sed & nouum anti-
qui exemplum miraculi quo olim tota Aegypto versante in
tenebris, solus Israel in lumine mansit, dicente scriptura:

G Vbicunque Israel erat, lux erat: huc mihi accurrit, & factum
Exo.10.f sancti Helię, nūc quidem ab extremis terræ nubes & pluuias educentis, nunc vero super blasphemos euocantis iguem de cœlo. Et modo de simili clarificatus est deus in seruo suo Malachia.

ANno ętatis suę tricesimo octauo pauper Malachias pulso incubatore intrauit Ardinacha pontifex & metropolitanus totius Hyberniæ: rege vero cęteris q; qui introduxerant eum, ad propria remeantibus, ipse remanet in manu dei, & remanent illi foris pugnę, intus timores. Nam ecce viperea soboles frendēs & vociferans se exhęredari, tota se intus & foris suscitat aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Porro Nigellus vidēs sibi imminere fugam, tulit secum insignia quædam ędis illius, textum scilicet euangeliorum, qui fuit beati Patricij, baculumque auro tectum, & gemmis preciosissimis adornatum, quem nominant baculū Iesu, eo quòd ipse dominus (vt fert opinio) eum suis manibus tenuerit atque formauerit. Et hæc summę dignitatis & venerationis in gente illa. Nempe notissima sunt celeberrima q; in populis, atque in ea reuerentia apud omnes, vt qui illa habere visus fuerit, ipsum habeat episcopum, populus stultus & insipiens. Ibat homo girouagus, & alter satanas circuibat terram, & perambulabat eam, insignia sacra circunferens. Quæ vbique ostentans, vbique eo-
H rum gratia receptabatur, concilians sibi per hæc animos omnium, & à Malachia quoscunque potuisset auertens. Hæc ille. Erat autem princeps quidam de potentioribus iniquæ progeniei, quem rex priusq; ciuitatem exiret iurare coegerat pacē tenere episcopo, acceptis ab eo insup obsidibus multis. Is post regis exitum nihilominus ciuitatem ingressus consilium habuit cum propinquis & amicis quomodo sanctū dolo tenerent, & occiderent. Timebant vero plebem. Et coniurantes in necem Malachię constituere locum & diē, & traditor dedit eis signum. Ipso die cum vespertina iam solennia in ecclesia celebraret antistes cum vniuerso clero & multitudine populi, mittit ad ipsum neq; ille in verbis pacificis in dolo, rogans quatinus ad se dignetur descendere, vt faciat pacem. Resp ondentibus qui assistebant, ipsum potius ad episcopum deberē venire, ecclesiam esse competentiorē locum firmāde pacis: (siquidē præsenserant dolū) subiungunt qui missi erat, hoc tutū non esse principi, timere eū capiti suo, nec se credere turbis quæ se ante hos dies causa episcopi propemodū interemisserant. Contendentibus in hunc modum illis quidē vt iret, istis vero ne iret: episcopus cupidus pacis, & mortis non timidus, siuite (inquit) fratres, sinite me imitari magistrum meū. Sine causa sum Christianus, si Christū nō sequor. Forte flecto humilitate tyrannū: & si non, vinco tamen exhibens o-
I quod in me est, non parum ædificio exemplo tali. Quid enim si contingat occidi? Non recuso mori, vt vos vitæ exme teneatis exemplū. Oportet episcopum (vt ait episcoporū princeps) nō dominari in clero, sed formā fieri gregis. Haud aliā sane formā, q̄ ab illo accepimus qui humiliauit semetipsum factus obediens vsq; ad mortē. Quis mihi det hanc relinquere filiis signatā sanguine meo? Experiemini certe an sacerdos vester digne satis à Christo didicerit mortē non timere pro Christo. Et surgens cœpit ire flentibus cunctis, & supplicantibus ne tantum cuperet pro Christo mori, vt tantum Christi gregem desolatum reliquēret. Verum ille totam spem suā ponens in domino, tota alacritate perrexit, tribus tantum comitatus discipulis paratis mori cū eo. Qui vt calcato limine domus, repente se medio intulit armatorum, scuto fidei ipse munitus: concidere facies omnium, quia pauor irruit super
Psal.26.d. eos, ita vt dicere posset episcopus: Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt. Hoc verbum verū est. Videres hostiam stantem, carnifices ferro armatis manibus vndiq; circunstantes, & qui immolaret non erat. Putares stupere lacertos, sic non fuit qui extenderet manum. Nam & is quoq; qui caput malitiæ videbatur, assurgit ei potius, q̄ insurgit. Vbi quæso signum ô homo quod dederas in mortem pontificis? Hoc magis honoris signum, q̄ mortis indicium. Deferre est hoc, non mortem inferre. Res mira. Pacem offe-
runt, qui necem parauerant. Non est quod abnuat, qui & vitæ K
periculo quæsierat eam. Itaq; facta est pax, & tam firma, vt ab illa die hostē sacerdos nō modo pacatū habuerit, sed subditū, sed deuotū. Quo audito fideles quiq; gauisi sunt, q̄ non modo saluatus sit sanguis innoxius in die illa, sed & nocētiū multorū animæ Malachiæ meritis euaserint ad salutē. Et apprehendit omnes circunquaque timor, audientes quomodo duos inimicorum eius qui viderētur ferociores & fortiores in generatione sua, sic subita virtute prostrauit deus, istū loquor qui in manibus est, & eum de quo superius dixi. Alterum enim terribiliter mulctatum in corpore, alterum misericorditer mutatum in corde, ambos mirabiliter comprehēdit in consiliis quæ cogitabant. His ita peractis cœpit iam in ciuitate episcopus tota libertate disponere & ordinare de omnibus pertinentibus ad ministerium suum, non tamen sine continuo discrimine vitæ suæ. Nam etsi iam nemo qui palam noceret, ab insidiantibus tamen nec locus satis tutus episcopo erat, nec tempus feriatum. Et deputati sunt ei viri armati ad custodiam die ac nocte, sed ille magis in domino confidebat. Fuit vero consilium, præfatum schismaticum insequi, eo q̄ seduceret multos ex insignibus quæ ferebat, suadens omnibus se episcopum esse debere, & sic solicitās plebes aduersus Malachiam, atque ecclesiæ vnitatem. Et fecit sic. Et sine difficultate ita in breui vniuersas sepiuit vias eius, per gratiā sibi à domino datam, & quā habebat ad omnes, vt malignus L
ille coactus sit dare manus, reddere insignia, & quiescere de reliquo in omni subiectione. Ita Malachias, licet per multa pericula & labores, prosperabatur indies & confortabatur, magis ac magis abundans in spe & virtute spiritus sancti.

Nec modo malefactores sed & detractores Malachiæ corripuit deus. Quidam, verbi gratia, gratiam habens principū & potentum, etiam ipsius regis q̄ esset adulator & garrulus & potens in lingua, fauebat per omnia aduersariis Malachiæ, & procaciter tuebatur partem eorum. Sancto vero & præsenti resistebat in facie, & detrahebat absenti, irreuerēter occurrens ei in omni loco, maximeq; vbi celebrioribus illum sciret interesse conuentibus. Sed cito digna linguæ procacis mercede donatus est. Intumuit & computruit lingua maledica, vermibus ex ea scatentibus, & diffluentibus toto ore blasphemo. Quos per septem ferme dies incessanter vomēs, tandem cum illis miseram expuit animam. Loquente corā aliquando Malachia & populum exhortante, mulier quædā infœlix ausa est interrumpere sermonem clamoribus improbis, non deferens sacerdoti & spiritui qui loquebatur. Erat autem de progenie impia, & spiritum habens in naribus, blasphemias contumeliasq; euomebat in sanctum, dicens hypocritam, & inuasorē alienæ hæreditatis, sed & saluitiei illius improperās. At ille nihil respōdit ei, sicut erat verecūdus & mitis, sed dominus respondit pro eo. Versa illa in insaniā est, M
domino iudicante, & crebris vocibus clamitans se suffocari à Malachia, morte demum horrenda luit peccatum blasphemiæ. Sic misera assumens aduersus Malachiam improperium Helisæi, vere illum sibi alterum experta est Helisæum. Porro quia causa pestilentiæ cuiusdam ortæ in ciuitate multitudinem cleri, & populi solenniter cum memoria sanctorū tunc foras eduxerat: ne hoc quidem prætereundum, quòd orāte Malachia pestilentia illico conquieuit. Ex hoc iam qui mutiret aduersus eum non fuit, dicentibus qui de semine Chanaā sunt, fugiamus Malachiam, quia dominus pugnat pro eo. At sero istud, quia zelus domini vbique occurrens eis, persecutus est eos vsque ad internecionem. Quomodo intra paucos dies periit memoria eorum cum sonitu? Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam? Grande hodieq; miraculum facit tam velox generationis illius deletio, his præsertim qui eorum nouerant superbiam atque potentiam. Multa quidem & alia signa fuere quibus deus glorificauit nomen suum, & seruum suum inter sudores & pericula cōfortauit. Quis digne commemoret? Non tamen omnia prætexrimus, & non sufficimus ad omnia. Propter seriem autem narrationis, ne impediatur, aliqua quæ dicturi sumus, reseruamus in finem.

Igitur

A IGitur Malachias intra trienniū reddita retributione superbis, & libertate ecclesię restituta, pulsa barbarie & reformatis vbiq; moribus Christianæ religionis, videns omnia in pace esse, cœpit cogitare & de sua pace. Et memor propositi sui, constituit pro se Gelasium virum bonum & dignum tali honore, conniuentibus clero & populo, quin potius sustinentibus propter pactum. Nam alias, durum visum omnino. Quo consecrato, regibúsq; ac principibus attentius commendato, ipse clarus miraculis & triumphis ad suam parœciam redit. Non tamen Connereh. & audi causam dignā relatu. Diœcesis illa duas fertur habuisse antiquitus episcopales sedes, & duo extitisse episcopatus. Id visum melius Malachię. Itaque quos ambitio conflauit in vnum, Malachias reuocauit in duos, partem alteri episcopo cedens, partem retinens sibi. Et propterea non venit Connereth, quòd in ea iam episcopum ordinasset, sed Dunum se cōtulit, distinctas parœcias sicut in diebus antiquis. O purum cor, ô oculum columbinum. Locum tradidit nouo episcopo qui videretur paratior, principalior haberetur, locum in quo sederat ipse. Vbi sunt qui de terminis litigāt, pro vno viculo perpetes adinuicem inimicitias exercentes? Nescio si quod genus hominum magis quàm istos antiquum vaticinium tangat: Secuerunt prægnantes Galaad ad dilatandum terminos suos. Sec hæc alias.

B MAlachias factus Dunensis episcopus, confestim more suo curauit ascisci ad solatiū sibi de filiis suis conuentum regularium clericorum. Et ecce rursus accingitur quasi nouus Christi tyro ad spirituale certamen, rursus induitur arma potentia deo, sanctæ paupertatis humilitatem, rigorem disciplinæ cœnobialis, ociū contemplandi, orandi assiduitatem. Quæ tamen omnia voto magis valuit diu tenere quàm actu. Etenim vniuersi confluebāt ad eum, nec modo mediocres, sed & nobiles & potētes illius se sapientiæ & sanctitati instruendos, corrigendos, ac regendos committere festinabant. Et ipse interdum ibat & exibat seminare semen suum, disponens & decernens tota authoritate de rebus ecclesiasticis tanquam ex apostolis vnus. Et nemo illi dicebat, in qua potestate hæc facis? videntibus cunctis signa & prodigia quæ faciebat, & quia vbi spiritus domini, ibi libertas. Visum tamen sibi non tutè satis actitari ista absq; sedis apostolicæ authoritate, & Romam proficisci deliberat: maximeq; quod metropolicę sedi deerat adhuc & defuerat ab initio pallij vsus, quod est plenitudo honoris. Et visum est bonum in oculis eius si ecclesia pro qua tantum laborarat, quem hactenus non habuerat, suo acquireret studio & labore. Erat & altera metropolica sedes quā de nouo constituerat Celsus, primę tamē sedi, & illius archiepiscopo subdita tanquam primati, & huic quoque optabat nihilominus
C pallium Malachias, confirmarique authoritate sedis apostolicæ prærogatiuam, quam beneficio Celsi adipisci meruerat. Innotescente proposito displicuit fratribus, necnon & magnatibus, & populo terræ. Omnes enim intolerabilē sibi iudicabant tam diutinam omnium pij parentis absentiam, & q̄ metuerent de morte ipsius. Contigit interea mori germanū eius, Christianum nomine, virum bonum, plenum gratiæ & virtutis. Episcopus erat, illi quidem secundus in celebri opinione, sed vitæ sanctimonia & iustitiæ zelo forte non impar. Huius decessus magis terruit vniuersos, & discessum Malachiæ reddidit molestiorem. Dicebant autem nullo modo assentiendum vnici peregrinationi patroni, vt nō desoletur omnis terra, si duabus tantis columnis sub vno momento temporis destituatur. Ergo omnes pariter contradicunt. Et vim faciebant, cum ille diuinam vltionem minatus est. Non tamē destitere illi, nisi missa sorte prius dei voluntas super hoc interrogaretur. Prohibente illo nihilominus mittunt, sed illa pro Malachiæ parte ter respondisse inuenta est. Nec enim vna contenti vice fuere cupidi retinendi eum. Demum cedentes dimittunt illum, nō tamen sine ploratu & vlulatu multo. Sed ne quid imperfectū reliquerent, tractare cœpit quomodo defuncti fratris semen suscitaret. Et accersitis ad se tribus discipulis suis, anxius æstuabat quisnam dignior ad hoc opus siue vtilior videretur. Et diligenter intuitus singulos: tu, inquit, ô Edane (sic enim vocabatur vnus) suscipe onus. Illo
cunctante & flente, ne timeas, ait, tu enim mihi à domino de- D
signatus es, quia annulum aureum quo desponsandus es, iam nunc præuidi in digito tuo. Acquieuit ille, & Malachias eo consecrato proficiscitur. Cumque egressus de Scotia peruenisset Eboracum, sacerdos quidam Sycarus nomine intuitus eum agnouit. Nec enim faciem eius viderat ante, sed cum haberet spiritum prophetiæ, reuelatum fuerat ei iampridem de illo. Et tunc incunctanter circunstantibus digito eum demōstrans, hic est (inquit) de quo dixerā, quia de Hybernia sanctus veniet pontifex, qui scit cogitationes hominum. Sic non potuit latere lucerna sub modio, prodente eam per os Sycari spiritu sancto, qui illam accenderat. Nam & multa secreta de esse suo suorumque dicta sunt ei à Sycaro, quæ ita esse vel fuisse omnia recognouit. Sed & sociis Malachię percunctantibus de suo reditu, respondit Sycarus incunctanter, quod post rei probauit euentus, paucos videlicet admodum de numero illo cum episcopo redituros. Illi audito hoc suspicati sunt mortem, sed deus aliter adimpleuit.. Nempe rediens ab vrbe quibusdam apud nos, quibusdam & in aliis locis ad discendam conuersationis formam relictis, iuxta verbū Sycari cum paucis admodum repatriauit. Hæc de Sycaro.

In ipsa vrbe Eboracensi accessit ad eum vir nobilis secundum seculum Vvalleluus nomine tunc prior in Kyrkehā regularium fratrum, nunc vero monachus & monachorū pater in Mailros monasterio ordinis nostri, qui deuotus Malachiæ E
se orationibus satis humiliter cōmendauit. Is aduertēs multos habere episcopum socios, & equos paucos, (nam præter ministros & clericos alios, quinque cum eo erāt presbyteri, & equi nō nisi tres) obtulit ei suum quo ipse vehebatur, hoc solum dolere se inquiens quòd esset runcinus dure portans. Et addit: Libentius dedissem si melior fuisset: sed si dignamini, ducite qualemcunq; vobiscum. Et ego (ait episcopus) eo libentius accipio quo prædicas viliorem, quia non potest mihi vile esse quicquid tam preciosa voluntas obtulerit. Et conuersus ad suos hunc (inquit) sterunite mihi, quia commodus satis & sufficiens erit in longum. Quo facto ascendit, & primo quidem durum, vt erat, sentiens, postmodum mira mutatione valde commodum sibi & suauiter ambulantem inuenit. Et ne caderet super terram de sermone quem dixerat, vsque ad nonum annum quo mortuus est ipse, nō defecit ei, factus optimus & preciosissimus palefridus. Quodque cuidētius miraculum cernētibus fecit, de subnigro cœpit albescerē, & non multo post vix inueniebatur albior illo. Mihi quoque in via hac datum est videre virum, & in eius visu & verbo refectus sum & delectatus sum sicut in omnibus diuitiis, & ego vicissim, peccator licet, inueni gratiā in oculis eius extunc & deinceps vsque ad obitū ipsius, sicut in procemio præfatus sum. Ipse etiam dignatus diuertere ad Claramualem, visis fratribus compunctus est, & illi non mediocriter ædificati in presentia & sermone eius. Et acceptans locum & F
nos, atque intimis visceribus colligens, valedixit nobis, & abiit. Qui transalpinans cum venisset Iporiam ciuitatem Italiæ, hospitis sui paruulum filium qui male habens moriturus erat continuo sanauit.

IRat tunc tēporis in sede apostolica fœlicis memoriæ Innocentius secundus papa, qui eum benigne suscepit, humanè satis illi super longa peregrinatione compassus. Et primo quidē Malachias quod altius infixerat animo, cum multis lachrymis implorabat, licere sibi viuere & mori in Claraualle pmissu & benedictione summi pontificis. Et petiit hoc non oblitus ad quod venerat, sed affectus quo venerat desiderio Clareuallis. Nō autem obtinuit, quòd vir apostolicus lucris potius vberioribus occupandum decerneret. Nec tamen omnino frustratus est à desiderio cordis sui, cui mori ibi, etsi non viuere, donatū est. Mensem integrum fecit in vrbe, loca sancta perambulans & frequentās causa orationis. Cunque per id temporis sæpe ac diligenter ab eo & ab iis qui cum eo erant summus pontifex inquisisset esse patriæ, mores gentis, statum ecclesiarum, & quanta in terra deus per eum operatus fuisset, paranti iam repatriare commisit vices suas, per vniuersam Hyberniā legatum illum constituens. Significatum siquidē erat ei ab episcopo Gilleberto (qui vt supra memorauimus, tūc legatus ex-

G titerat) quòd iam non posset præ senio & debilitate corporis villicare. Post hæc petit Malachias confirmari nouę Metropolis constitutionem, & vtriusque sedis pallia sibi dari. Et confirmationis quidem priuilegium mox accepit: de palliis autem oportet, ait summus pontifex, solennius agi. Conuocatis episcopis & clericis & maioribus terræ celebrabis generale concilium, & sic conniuentia & communi voto vniuersorum per honestas personas requiretis pallium, & dabitur vobis. Deinde tollens mitram de capite suo, imposuit capiti eius, sed & stolá cum manipulo dedit illi quibus vti inter offerendum solebat. Et salutatum in osculo pacis dimisit eum apostolica fultum benedictione & authoritate. Qui reuertens per Claramuallem suam secúdam nobis largitus est benedictionẽ. Et alta suspiria trahens quòd non liceret sibi pro suo desiderio remanere, hos, inquit, interim pro me oro vt retineatis, qui à vobis discant quod nos postmodum doceãt. Et infert. Erunt nobis in semen, & in semine isto benedicentur gentes, & illę gẽtes quæ à diebus antiquis monachi quidem nomen audierunt, monachum non viderunt. Et dimissis quatuor à latere suo, abiit. Qui probati & digni inuenti, monachi facti sunt. Post aliquod tempus cum iam sanctus esset in terra sua, misit alios, & factum est de illis similiter. Quibus per aliquãtum tempus instructis & eruditis corde in sapientia, dato eis in patrem sancto fratre Christiano qui erat
H vnus ex ipsis, emisimus eos, adiungentes de nostris quãti sufficerent ad numerum abbatiæ. Quæ concepit & peperit filias quinque, & sic multiplicato semine augescit indies numerus monachorum, iuxta desiderium & vaticinium Malachiæ. Nunc iam repetamus ordinẽ narrationis. Malachias profectus à nobis prospere peruenit Scotiam. Et inuenit Dauid regem, qui adhuc hodie supereſt, in quodã castello suo, cuius filius infirmabatur ad mortem. Ad quem ingressus honorifice à rege susceptus, & humiliter exoratus vt sanaret filium suum, aqua cui benedixit, aspersit iuuenem, & intuẽs in eum ait: Confide fili, non morieris hac vice. Dixit hoc, & die sequenti dictũ secuta est sanitas, sanitatem lætitia patris, clamor & strepitus totius exultantis familiæ. Exiit sermo ad omnes: nec enĩ quod in domo regia & regis acciderat filio, latere potuit. Et ecce vbique resultans gratiarũ actio, & vox laudis, tum pro salute domini, tũ pro miraculi nouitate. Hẽricus est iste, nam viuit adhuc vnicus patris sui, miles fortis & prudens, patrissans (vt aiunt) infectando iustitiã & amorem veri. Et amauit vterque Malachiam quandiu vixit, tanquam qui illum à morte reuocasset. Rogabant eum manere per aliquot dies, sed ille declinans moram non sustinuit, & mane carpebat iter. Transeunti igitur per villam nomine Crugeldũ, occurrit puella muta. Orante illo solutũ est vinculum linguę eius, & loquebatur recte. Dehinc villam in-
I grediens quam nominant ecclesiam sancti Michaelis, oblatã sibi mulierem phreneticam & vinctam funibus coram omni populo curat, & dimissa incolumi proficiscitur. Perueniens vero ad portum Lapasperi, transitũ ibi per aliquot dies præstolabatur, sed mora minime transiit ociosa. Construitur interim de virgis in septem textis oratorium, ipso iubente, ipso operante pariter. Consummatum circundedit vallo, atque interiacens spatium in cœmeterium benedixit. Sane merita benedicentis, miracula satis declarant, quæ vsque hodie ibi actitari feruntur. Inde est quòd de finitimis locis infirmos & male habentes illo portare consueuerunt, & sanantur multi.

Mulier totis dissoluta mẽbris, plaustro vecta illuc, pedibus suis remeauit domum, vna duntaxat nocte non frustra in loco sancto præstolata misericordiam domini. Alia quædam ibidem pernoctabat in oratione, quam forte reperiens solam homo barbarus accensus libidine, & sui minime compos, irruit rabiosus in eam. Cõuersa illa & tremefacta suspiciens aduertit hominem plenum diabolico spiritu: heus tu, inquit, miser quid agis? Considera vbi es, reuerere hæc sancta, defer deo, defer seruo eius Malachiæ, parce & tibiipsi. Non destitit ille furiis agitatus iniquis. Et ecce (quod horribile dictu est) venenatum & tumidum animal quod buffonẽ vocant, visum est reptans exire de inter fœmora mulieris. Quid plura? Terrefactus resiliit homo, & datis saltibus festinus oratorio exiliit. Ille confusus abscessit, & illa intacta remansit, magno quidem & dei miraculo, & merito Malachiæ. K Et pulchrè operi fœdo & abominando fœdum interuenit & abominabile monstrũ. Non prorsus aliter decuit bestialem extingui libidinem, q̃ per frigidissimum vermem, nec aliter temerarium frenari ausum, frustrari conatum, q̃ per vilẽ inutilem q; bestiolam. Et hæc loco isto sufficiant, pauca de pluribus. Nunc iam reliqua prosequamur.

Ascendit Malachias nauem, & prospere nauigans applicuit monasterio suo Benchorensi, vt primi filij primam reciperent gratiã. Quid animi putas gessisse illos sano de via tam longa recepto patre, & illo patre? Nec mirum si se tota in gaudium effuderunt viscera eorum in reditu eius, quando & exteris circunquaq; gentibus incredibilem mox lętitiam velox rumor inuexit. Denique de ciuitatibus & castellis & vicis occurrũt ei, & quocũque diuertat, suscipitur exultatione vniuersę terræ. Verumtamen non sapit honor, opus exercetur legationis. Multis in locis celebrantur conuentus multi, ne qua regio seu portio regionis legationis fructu & vtilitate fraudetur. Seminatur super omnes aquas, non est qui se absondat ab opera solicitudinis eius. Non sexus, non ætas, non conditio, non professio reputatur. Vbique semen spargitur salutare, vbique intonat tuba cœlestis. Vbique discurrit, vbiq; irrumpit euaginato gladio linguæ ad faciendam vindictã in nationibus, increpationes in populis. Terror eius super faciẽtes mala. Clamat L
iniquis, nolite iniquè agere: & delinquentibus, nolite exal- Psal. 74. c
tare cornu. Religio vbique plantatur, propagatur, fouetur. Oculi eius super eos, & cura eius ad necessitates eorum. In conciliis quæ passim celebrantur, repetuntur antiquę traditiones, quas tamen bonas fuisse constiterit, abolitas vero negligentia sacerdotũ. Nec modo vetera instaurantur, cudũtur & noua. Et quæcunq; ꝓmulgauerit, tanq̃ cœlitus ędita acceptantur, tenẽtur, scripto mandantur ad memoriam posterio-
rum. Quidni cœlitus missa crederentur, quę tot cœlestia cõfirmant miracula? Et vt fidem dictis faciam, perstringam nõnulla paucis. Quis enim cuncta enumeret? Quanquam libentius fateor imitandis immorer, q̃ admirandis. Et meo quidẽ iudicio primũ & maximũ miraculũ quod fecit ipse erat. Vt enim taceam interiorem hominem eius cuius pulchritudinem, fortitudinem, puritatem satis indicabant mores ipsius & vita: ipsum exteriorem ita vno semper modo ipsoque modestissimo & decentissimo gessit, vt nil prorsus appareret in eo quod posset offendere intuentes. Et quidem qui nõ offendit in verbo, ille perfectus est vir. At vero in Malachia Iacob. 3. a
quis vnquam etiam si curiosius obseruarit, deprehẽdit ociosum non dico verbum sed nutum? Quis manũ pedémve mouentem frustra? Imò quid non ædificans in eius incessu, aspectu, habitu, vultu? Denique vultus hilaritatem nec fuscauit mœror, nec leuigauit risus. Totum in eo disciplinatum, to-
tum insigne virtutis, perfectionis forma. Per omnia serius, M
sed non austerus. Remissus interdum, dissolutus nunquam. Negligens nihil, etsi pro tempore multa dissimulans. Quietus sæpe, sed minime aliquando ociosus. A die primo conuersionis suæ vsque ad extremum vitæ suæ sine proprio vixit. Non seruos, non ancillas, non villas, non viculos, non denique quicquam redituum ecclesiasticorum secularíumve vel in ipso habuit episcopatu. Mẽse episcopali nihil prorsus constitutum vel assignatum vnde episcopus viueret. Nec enim vel domum propriam habuit. Erat autem pene incessanter circuiens parœcias omnes euangelio seruiens, & de euangelio viuens, sicut constituit ei dominus, dignus est, inquiens, operarius mercede sua. Nisi quòd frequentius ipsum euangelium sine sumptu ponens, de laboribus suis suorumque ferebat, vnde se & alios qui secum laborabant in opere ministerij, sustentaret. Porro si interdum quiescere oporteret in sanctis hoc faciebat locis quæ ipse per Hyberniã sparserat vniuersam. Apud quos vero moram facere libuisset, illorum se conformauit moribus & obseruantiis, cõmuni contentus vita & mensa. Non fuit in victu, non fuit in vestitu in quo potuisset Malachias dignoſci inter cæteros fratres, intantum cum maior esset, humiliauit se in omnibus. Denique cum exiret ad prædicandum, cũ peditibus pedes & ipse ibat, episcopus & legatus. Forma apostolica hæc, & inde magis mira

A mira in Malachia, quo rara nimis in aliis. Verus ꝓfecto apostolorum hæres est iste, qui talia agit. Sed aduertere est quomodo diuidat hæreditatem cum fratribus suis, æquè nepotibus apostolorum. Illi dominantur in clero, iste dum esset liber ex omnibus, omnium se seruum fecit. Illi aut non euangelizantes manducant, aut euangelizant vt manducent, Malachias imitans Paulum manducat vt euangelizet. Illi fastum & quæstum æstimant pietatem: Malachias hæreditate vendicat sibi opus & onus. Illi fœlices se credunt si dilatauerint terminos suos: Malachias in dilatanda charitate gloriatur. Illi congregãt in horrea, & dolia replent, vnde onerent mẽsas: Malachias colligit in deserta & solitudines vnde impleat cœlos. Illi cum accipiant decimas & primitias & oblationes, insuper & de Cæsaris beneficio telonia & tributa & alios reditus infinitos, soliciti sunt nihilominus quid manducent aut quid bibant: Malachias nihil horum habens, multos tamen locupletat de prõptuario fidei. Illis nec cupiditatis nec solicitudinis vllus est finis: Malachias cupiens nihil, non nouit tamen cogitare de crastino. Illi à pauperibus exigunt quod dent diuitibus: iste solicitat diuites pro pauperibus sustentandis. Illi marsupia vacuant subditorum: iste pro peccatis eorum altaria cumulat votis hostiisque pacificis. Illi alta palatia erigunt, turres ac mœnia ad cœlos leuant: Malachias non habens vbi caput reclinet, opus facit euangelistæ.
B Illi equos ascendunt cum turba hominum gratis manducantium panem, & non suum: Malachias septus sanctorum fratrum collegio pedes circuit portans panes angelorum quibus satiet animas esurientes. Illi plebes ne agnoſcunt quidẽ: iste erudit. Illi potentes & tyrannos honorant: iste punit. O virum apostolicum quem tot & talia nobilitant signa apostolatus sui. Quid ergo mirum si mira est operatus sic mirabilis ipse? Imò vero non ipse, sed deus in ipso. Alioquin, tu
Psal. 76. es deus (inquit) qui facis mirabilia.

Erat mulier in ciuitate Culratim dęmonium habẽs. Vocatus est Malachias, orat pro addicta, vrget inuaſorem, exit. Sed nõdum exſaturata nequitia eius, miſeram inuadit mulierculam quæ forte prope aſſisteret. Et Malachias: Non ad hoc, inquit, tibi illam tuli, vt hanc peruaderes? exi & ab ea. Paret, sed repetit priorem, à qua denuo pulsus, recurrit in alteram. Ita per aliquod ſpatiũ alternatim vexabat illas, hincinde refugiens. Tũc ſanctus indignans ſibi illudi à dæmone, colligẽsq; ſpiritum infremuit, & totis viribus fidei facto impetu in aduerſarium ab vtraq; fugauit, & quidem non minus vexatum his quas vexauerat ipſe. Cæterum quòd morã fecit ſancto, non putes lector fuiſſe virtutis eius, ſed diſpenſationis diuinę, vt videlicet ex hoc manifeſtior fieret & maligni preſentia, & victoria Malachię. Denique audi quid alibi fecerit, non autem per præſentiam
C ſuam. Et vtique potuit præſens, quod abſens valuit. In regione aquilonaris partis Hyberniæ iacebat infirmus in domo, nec dubium quin dęmonum maleficio. Nam quadam nocte audiuit eos loquentes, dicentes alter ad alterum: Vide ne miſer iſte hypocritæ illius ſtratum ſtramẽve cõtingat, & ſic effugiat manus noſtras. Cognouit homo quòd Malachiã loquerentur, quem non multo ante in eadem domo meminerat pernoctaſſe, & adhuc ſtramen in loco. Sumptaque fiducia & quo potuit conatu cœpit repere debilis corpore, ſed fide fortis. Et ecce in aere clamor & vociferatio: Prohibe eũ prohibe, retine eũ, retine, amittim⁹ prędã. Verũ is quẽ portabat fides & deſiderium euadendi, quãto plus clamabant illi, tãto magis genibus manibus q; nitens ad remedium feſtinabat. Et perueniens aſcendit lectulum, volutatur in ſtramine, audit vlulatum plangentium. Heu heu, ipſi nos prodidimus, decepti ſumus, euaſit. Et dicto citius receſſit ab eo dæmonum terror & horror quem patiebatur, & omnis pariter egritudo. In Leſmor ciuitate homo à dæmonio vexatus per Malachiam liberatus eſt. Item tranſeunti aliquando Planginiam oblatus illi infans habens dæmonium, ſanus relatus eſt. In regione eadem ligatam funibus phreneticam ſolui iuſſit & in aqua quam benedixit lauari. Lota eſt, & ſanata. Alteram quoq; in Saballo regione Vlydiæ membra propria dentibus laniantem, orando & tangendo curauit. Amentem hominem D multa prædicentem futura, amici & propinqui adducunt ad dei hominem vinctum funibus fortiter, quòd fortem ad nocendum rabies ipſa feciſſet, & terribilem valde. Orat Malachias, & incontinenti eger ſanatur & ſoluitur. Factũ eſt hoc, loco quodam cuius nomen tacemus, quòd nimis barbarum ſonet, ſicut & alia multa. Alio tempore in præfata ciuitate Leſmor puellam mutam parentes eius in media platea offerunt tranſeunti cum multa ſupplicatione rogantes vt ei ſubuenire dignetur. Stat Malachias, & facta oratione tangẽs digito linguam eius, ſputum, miſit in os eius, & loquentem dimiſit. Exiens de quadam eccleſia, obuium habuit hominẽ cum vxore ſua quæ non poterat loqui. Rogatus vt eius miſereatur, ſtat in porta populo circunſtante: & data benedictione ſuper eam, iubet dominicam dicere orationem. Dixit illa, & populus benedixit dominum. In ciuitate cui nomen Oenthreb decumbẽs lectulo quidam dies iam dies, xij. priuatus linguæ officio, ad iuſſionem viſitantis ſe ſancti, loquelam recuperat, Euchariſtiam ſumit, & ita munitus extremum in bona confeſſione efflauit ſpiritum. O oliua fructifera in domo dei, ô oleum iucunditatis vngens & lucens. Et ſplendore miraculi illuſtrauit ſanos, & ſuauitate beneficij vnxit infirmum, cui mox morituro ſalutarem confitendi, & communicandi obtinuit facultatem. Intrauit ad eum quidam de nobilibus habens ei aliquid dicere. Qui inter loquendum, fide plenus tres iuncos pie furatus de lectulo in quo ille ſedebat, E
tulit ſecum, & multa deus de furto pietatis eſt operatus fide illius, & præſulis ſanctitate. Forte venerat in ciuitatem nomine Duenuania. Et cum ſederet ad menſam, ingreſſus vir nobilis de ciuitate ipſa humiliter ſupplicat pro vxore prægnante quæ iam ſolenne præteriſſet tempus pariendi, ita vt mirarentur omnes, & nemo aliud, q̃ vitæ periculum crederet imminere. Rogat & cum eo Neemias epiſcopus illius ciuitatis, qui iuxta eum ſedebat, rogant & cæteri quotquot aderãt ſimul diſcumbentes. Tum ille: Compatior ei (inquit) quòd bona mulier ſit & pudica. Et porrigens viro poculum cui benedixerat, vade (inquit) da illi bibere, ſciens eam ſumpto benedictionis potu & ſine mora & ſine periculo parituram. Factum eſt quod præcepit, & nocte ipſa ſubſecutũ eſt quod ꝓmiſit. Sedebat in campo cum comite Vlydię aliqua tractãs, & multitudo copioſa circa eos. Venit mulier grauida, & vere grauida. Indicat ſe contra omnes naturæ leges retinere partum iam. xv. menſibus, & diebus. xx. Compaſſus Malachias ſuper nouo & inaudito incommodo orat, & mulier parit, & qui aderant lætati ſunt & mirati. Omnes enim viderũt in qua facilitate & velocitate loco eodem enixa ſit, & triſte negati partus periculum miraculo commutatum iucundiori.

Accidit ibidem quiddam pari quidem miraculo, ſed ſorte diſpari. Vidit hominem qui publice tenere diceretur concubinam fratris, & hic erat miles miniſter comitis. Et publice conueniens inceſtuoſum, alterum ei loannem exhibuit: non F
licet tibi, inquiens concubinam habere fratris tui. At ille alterum ipſi nihilominus Herodem redhibens, non modo non audiuit eum, ſed & ſuperbe reſpondit, & coram omnibus iurabat nũquam ſe dimiſſurum. Tum commotus Malachias, ſicut erat pro iuſtitia vehementer zelans, & deus, inquit, te ab illa ſeparet vel inuitum. Paruipendens ille, ex inſtanti abiit indignabundus. Offendens q; mulierẽ non longe à turba cõſtituta in loco, vi oppreſſit eã, ſicut erat ſatanæ totus, cui pau lo ante traditus fuerat. Nec latuit flagitium. Ancilla quę dominam comitabatur, recurrens domum (nempe haud procul aberat loco) nunciat anhela quid mali acciderit. Ad quã vocem germani illius qui domi erant, zelantes ſororis ſtuprum, tota illò feſtinantia peruolant, pudicitię hoſtem ipſo in loco & opere ſceleris deprehenſum multis cõfoſſum vulneribus interimunt. Necdum conuentus ſolutus erat, cum ecce armiger illius, quod euenerat, nũciauit. Et mirati ſunt vniuerſi, q; ſententia Malachiæ tam celerem habuiſſet effectum. Timuerunt quoque flagitioſi audito hoc verbo (nam multi erant in terra) & territi purgati ſunt, lauantes manus ſuas in ſanguine peccatoris. Diarmitiũ comitẽ multo iam tẽpore decũbẽtem lecto duriter quidẽ increpãs q; malus homo eſſet immoderatius ſeruiens vẽtri & gulę, benedicta aſperſum aqua ſine mora ſurgere fecit, & ita valentẽ vt illico equum aſcẽderet,

& vtique

G & vtique præter ſpem ſuã ipſius & ſuorũ. In vrbe Caſeléſi venit homo ante eum cum filio paralytico,rogans illum ſanari.Qui orans breuiter : vade (inquit) filius tuus ſanabitur. It,& craſtino redit cum filio,ſed minime ſanato.Tum ſurgẽs Malachias & ſtãs ſuper eum diutius orauit,& ſanatus eſt.Et conuerſus ad patrem,offer,inquit,illum deo . Annuit homo, ſed non tenuit, & poſt aliquot annos ille iam iuuenis recidit in idipſum,ſine dubio propter inobedientiam patris, & pacti tranſgreſſionem . Alius quidam veniens de longinquo cum eſſet Malachias in finibus Mumoniæ, attulit ad eum filium pedum penitus officio deſtitutum. Percunctatus quonã modo illi accidiſſet,vt ſuſpicor,inquit,dæmonũ malignitate. Et addit : Ludenti in prato ipſi (ni fallor) immiſere ſoporẽ, euigilansq; puerulus ſic ſe inuenit . Hæc dicens cum lachrymis precem fundit,efflagitat opem.Miſertus eius orauit Malachias,iubens egrum interim dormire ibidem ſuper ſolium. Dormiuit, & ſurrexit ſanus.Hunc ipſe quia de lõge venerat aliquandiu in comitatu ſuo retinuit,& erat ambulãs cum eo.

In monaſterio Benchorenſi pauper quidam, fratrum eleemoſynis ſuſtentabatur, & erat quotidianam accipiens ſtipẽ, aliquid officij factitans in piſtrino. Is claudus ab annis duodecim humi manibus repẽs,poſt ſe trahebat pedes emortuos. Quem die quadam ante cellam ſuam Malachias mœſtum & H mœrentem inueniens,cauſam percunctatur.Et ille: Vides, inquit,quàm ex longo miſellus afflicter,& manus domini ſuper me, & ecce ad cumulum ærumnę, homines qui miſereri debuerãt,irrident me potius,miſerię exprobrantes.Quẽ vbi audiuit, pietate motus ſuſpexit in cœlũ, manus pariter leuãs. Facta autem breui oratione ipſe intrauit cellam, & ille ſurrexit. Et ſtans ſuper pedes ſuos mirabatur ſi vere eſſet quod erat,pene ſomniũ ſuſpicatus.Cœpit tamen ſe pedetẽtim mouere: neq; enim poſſe ire ſatis credebat. Tandẽ quaſi è graui ſomno euigilans cognoſcit miſericordiam domini ſuper ſe: firmiter graditur,& in piſtrinum reuertitur,exiliens & exultans,& laudans deum. Viſo eo,qui ante viderãt & cognouerant,repleti ſunt ſtupore & extaſi, phãtaſma putantes. Virum item hydropicum orando ſanauit, qui illico remanſit in monaſterio paſtor ouiũ factus. Ciuitas Hyberniæ nomine Corcagia vacabat epiſcopo.Tractatum eſt de electione, diſſenſere partes,quibuſq;(vt aſſolet)præſulem volentibus cõſtituere ſuum,non dei . Venit illuc Malachias audita diſſenſione. Conuocato clero & populo, etiam corda & vota diſcordantium vnire curauit,& perſuaſis illis totum negocium ſibi debere credi, cui potiſſimum ſolicitudo incumberet illius ſicut & aliarum per Hyberniam eccleſiarum,incontinẽti nominat eis non quempiã de nobilibus terræ,ſed magis quẽdam hominem pauperem quem ſciret ſanctum & doctum, & hic erat alienigena . Quæritur ille,nunciatur decumbere lecto,& ita debilis vt nullo pacto exeat niſi in manibus portatus miniſtrantiũ. Et Malachias: Surgat,inquit,in nomine do- I mini ego præcipio,obedientia ſaluum faciet eum . Quid faceret ille? Parere volebat,ſed imparatum ſe ſentiebat.Quòd & ſi poſſet ire,epiſcopari reformidabat. Ita cum voluntate obediendi pugnante gemino hoſte,pondere lãguoris, & metu oneris: vicit illa tamen, data ſibi in adiutorium ſpe ſalutis. Itaq; conatur, mouet ſeſe, tentat vires, inuenit ſe ſolito fortiorem.Creſcit pariter fides cum viribus, & rurſum facta fortior fides dat viciſſim viribus incrementum.Iam ſurgere per ſe valet,iam meliuſcule gradi,iã nec ſentire in ambulãdo laſſitudinem, demũ expeditus & alacer peruenire ad Malachiã ſine hominis adiutorio.Qui aſſumens eum miſit in cathedrã, clero & populo collaudante. Hoc ita in pace factum eſt,quia nec illi auſi ſunt Malachiæ voluntati in aliquo obuiare vidẽtes ſignum quod fecerat, nec ille parere dubitauit tã euidẽti argumento factus ſecurior de domini voluntate. Mulier quædam fluxum ſanguinis patiebatur,& hæc nobilis,chariſſima Malachiæ, plus tamen ob morum,q̃ generis nobilitatẽ: quæ ex toto deficiens (nimirum cum ſanguine exhauſtis viribus) iam poſita in extremis miſit ad dei hominem vt(quod ſupererat) animæ ſubueniret, qui ſe iam non eſſet viſurus in corpore.Audiens Malachias moleſte tulit, q̃ mulier virtutis foret,& vita eius fructuoſa opere & exemplo. Et vidẽs ſe nõ poſſe ſatis accurrere tẽpeſtiue, accito Malcho, quòd iuuenis eſſet & expeditus(ipſe eſt cuius ſupra meminim' frater Chri K ſtiani abbatis)accelera,inquit,fer illi tria poma hæc ſup quę nomẽ domini inuocaui. Cõfido in ipſo q̃ vbi ex eis guſtauerit,non guſtabit mortẽ priuſq̃ nos videat,etſi tardiuſcule ſecuturos.Feſtinat Malchus ſecundum mandatũ,& veniens intrat ad moriturã,alterum ſe exhibens puerum Heliſæi,niſi q̃ huius efficacior opera fuit.Iubet miſſam ſibi à Malachia benedictionẽ accipere,& guſtare,ſiquo modo valuerit . At illa exhilarata audito nomine Malachiæ, vt obedire poſſit, nutu ſignat pauliſper ſe erigi velle,nam verbo non poterat.Erigitur,guſtat,guſtato cõfortata eſt,loquitur, & gratias agit.Et immiſit dominus ſoporẽ in eã, & ſuauiſſime requieuit in eo cuius vſu diu caruerat, ſicut & eſu.Stetit interim ſanguis,& poſt modicum expergefacta ſanam ſe reperit,niſi q̃ lõga inedia & ſanguinis minutione adhuc debilis erat. Si quo minus, die ſequenti deſideratus Malachiæ aduentus aſpectuſque perfecit . Habitabat vir nobilis in vicinia Benchorenſis monaſterij.Cuius vxor cum infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias vt deſcenderet priuſquã moreretur , infirmam vncturus oleo , deſcendit , & intrauit ad eam. Quo viſo exultat illa , ſpe animata ſalutis . Et cum pararet vnmagere eam, viſum eſt omnibus differendum potius vſque mane.Erat enim veſpera . Acquieuit Malachias,& data benedictione ſuper ægram exiuit cum his qui ſecum erant . At vero L poſt modicum ſubito clamor factus eſt,planctus & ſtrepitus multus per totam domum , ſiquidem inſonuit quòd mortua eſſet. Accurrit Malachias tumultu audito,& ſecuti ſunt eum diſcipuli eius. Et accedens ad lectum, vt certo comperit expiraſſe , conſternatus eſt animo,ſibi imputans quòd fraudata gratia ſacramenti obierit.Et eleuatis in cœlum manibus, obſecro domine(inquit) inſipienter egi,ego peccaui qui diſtuli,non iſta quæ voluit. Hęc dicens conteſtatus eſt in audientia omnium , nullam ſe recepturum conſolationem , nullam daturum requiem ſpiritui ſuo, niſi quam tulerat liceret, reſtituere gratiam. Et ſtans ſuper eam tota nocte laborabat in gemitu ſuo : & pro oleo ſancto largo imbre lachrymarum perfundens mortuam vicem illi vnctionis quam poterat exhibebat . Ipſe quidem ſic. Ad ſuos autem, vigilate, inquit,& orate.Itaque in pſalmis illi,ille in lachrymis,noctem duxere peruigilem.Et mane facto exaudiuit dominus ſanctum ſuum, quia ſpiritus domini erat poſtulans pro eo qui poſtulat pro ſanctis gemitibus inenarrabilibus. Quid plura? Aperit oculos quæ fuerat mortua, & vt ſolent qui de graui ſomno euigilant,fricans ſibi manibus frõtem & tempora, ſuper lectum ſe erigit , & agnito Malachia inclinans deuote ſalutat eum. Et verſo luctu in gaudium,ſtupor apprehendit omnes,& qui viderunt, & qui audierunt.Sed & Malachias gratias agens, benedixit dominum.Et vnxit eam nihilominus, ſciens in hoc M ſacramento remitti peccata,& quòd oratio fidei ſaluet infirmum.Poſt hæc abiit ille,& illa cõualuit,& viuens incolumis tempore aliquãto vt gloria domini manifeſtaretur in ea,peracta pœnitentia quam ſibi Malachias iniunxerat,in bona confeſſione iterum obdormiuit,& migrauit ad dominũ. Fuit item mulier cui ſpiritus iracũdiæ & furoris intantũ dominaretur,vt nõ ſolũ vicini & cognati fugerẽt conſortiũ eius,ſed filij quoq; ipſi vix ſuſtinerent habitare cũ ea.Clamor & rancor & tempeſtas valida vbicunq; fuiſſet. Audax,& ardens,& præceps, metuenda lingua & manu,importabilis omnibus & inuiſa.Dolẽtes filij tum pro illa,tum pro ſeipſis,trahũt illam ad præſentiã Malachiæ,lachrymabilẽ cum fletu querimoniã deponentes.Vir autẽ ſctũs & periculũ matris,& incõmodum miſerans filiorũ,ſeorſum aduocat illam,fuerit ne confeſſa ali quãdo peccata ſua,ſolicite percũctatur.Reſpõdit,nequaquã. Cõfitere,inq̃t. Paret,& ille iniungens pœnitentiã confitenti, oranſq; ſup eã vt domin' omnipotẽs det ei ſpiritũ mãſuetudinis,in noie dñi Ieſu ne vltra iraſcatur, iubet . Sequitur tanta manſuetudo,vt pateat omnibus nõ eſſe aliud,quam admirabilem mutationem dextræ excelſi.Fertur adhuc hodie viuere, & tantę eſſe patientiæ & lenitatis , vt quæ omnes exaſperare ſolebat,nullis modo exaſperari damnis,cõtumeliis,afflictionibus queat. Si licet & me iuxta apoſtolum abundare in ſenſu meo,accipiat quiſq; vt valet,ego iſtud ſuperiori ſuſcitatæ miraculo mortuę cẽſeo præferendũ,q̃ exterior quidẽ ibi,hic vero

A vero interior reuixerit homo.Et nunc curramus ad reliqua.

Vir ſecundum ſeculum honorabilis,ſecundum deum timoratus, veniens ad Malachiam queſtus eſt ſuper ſterilitate animæ ſuæ, ſupplicans vt ſibi obtineret ab omnipotente deo gratiam lachrymarum.Et ſubridens Malachias quòd gratum haberet in homine ſeculari deſiderium ſpirituale, ſuam maxillam maxillę illius quaſi blandicẽdo coniungẽs: fiat, inquit, tibi ſicut petiſti . Tantos exinde & pene continuos exitus aquarum deduxerunt oculi eius, vt illud ſcripturæ ei poſſe aptari videretur: Fons ortorum,puteus aquarum viuentium.

Eſt inſula maris in Hybernia ab olim fœcunda piſcium,& mare ibi piſcoſum valde. Peccatis (vt creditur) habitantium adẽpta copia ſolita, quæ multos habebat filios infirmata eſt, & à tanta funditus ſui commoditate emarcuit. Dolentibus accolis,& iacturam grauem populis ęgre ferentibus, reuelatum eſt cuidã mulieri precibus Malachiæ poſſe afferri remedium.Idq̃ innotuit omnibus ipſa prodente. Nutu dei contigit adeſſe Malachiam . Dum enim circuiret & repleret euangelio regionem, diuertit illuc, vt & ipſis eandem gratiam impartiret. At Barbari quibus erat maior cura de piſcibus, omni inſtantia flagitant vt potius reſpicere dignetur ſuper ſterilitatem inſulę ſuæ. Qui cum reſponderet ſe minime ad hoc veniſſe , hominum magis, quàm piſcium deſiderare capturam : videns tamen fidem eorum, flexis in littore genibus B orauit ad dominum, vt licet indignis, indultum olim beneficium tanta fide repetentibus non negaret . Aſcendit oratio, aſcẽdit & piſcium multitudo, & forte vberior,quàm in diebus antiquis, & ipſa populo terræ perſeuerans vſque in hodiernum diem. Quid mirum ſi oratio iuſti quæ penetrat cœlos,penetrauit abyſſos, & de profundo maris tantas piſcium copias euocauit? Venerunt aliquando tres epiſcopi in villam Fochart,quem dicunt locum natiuitatis Brigidæ virginis:& quartus erat Malachias. Ad quẽ presbyter qui hoſpitio ſuſceperat eos,quid faciã,inquit,q̃ piſces nõ habeo:Quo reſpondente vt quereret à piſcatoribus,biennium eſt, ait, q̃ nõ inueniuntur piſces in flumine, vnde & piſcatores prorſus diffiſi etiam arti ſuæ renunciauerunt.Et ille:Præcipe, inquit, laxari retia in nomine domini.Factũ eſt, & capti ſunt ſalmones.xij.Secundo miſerunt,& captis totidem, inopinatũ inferunt menſis & ferculum & miraculũ.Et vt clare liqueat Malachiæ meritis hoc datum fuiſſe,aliis quoq; duobus ſequentibus annis eadem nihilominus ſterilitas perdurauit. Fuit quidã clericus in Leſmor probabilis, vt fertur,vitæ:ſed fidei non ita. Is ſciolus in oculis ſuis præſumpſit dicere in Euchariſtia eſſe tantũmodo ſacramentũ, & non rem ſacramenti, id eſt ſolam ſanctificationẽ,& non corporis veritatẽ.Super quo à Malachia ſecreto & ſæpe conuentus ſed incaſſum, vocatus ad mediũ eſt,ſeorſum tamen à laicis, vt ſi fieri poſſet ſanaretur,& nõ confunderetur.Itaq; in conuentu clericorũ data fa- C cultas homini eſt pro ſua ſententia reſpondendi.Cumq; totis ingenij viribus(quo nõ mediocriter callebat) aſſerere & defendere conaretur errorẽ,Malachia contra diſputante & cõuincente,iudicio omniũ ſuperatus,de cõuentu confuſus quidem exiit,ſed nõ correctus . Dicebat autẽ ſe non ratione victum,ſed epiſcopi preſſum authoritate.Et tu,inquit, ô Malachia,ſine cauſa me hodie cõfudiſti,aduerſus profecto veritatem locutus,& contra tuã ipſius conſcientiã. Mœſtus Malachias ꝓ homine ſic indurato, ſed magis fidei dolens iniuriã, timens periculum,eccleſiam conuocat,errantem publice arguit publice monet vt reſipiſcat. Suadẽtibus hoc ipſum epiſcopis & vniuerſo clero cui non acquieſceret,cõtumaci anathema dicunt,hæreticũ proteſtãtes. Nec ſic euigilas, omnes, inquit, fauetis homini potius,q̃ veritati.Ego perſonã non accipio vt deſerã veritatẽ . Ad hoc verbũ ſubſtomachans ſanctus,dominus,inquit,fateri te veritatẽ faciat vel ex neceſſitate.Quo reſpondente,amen, ſoluitur conuentus. Tali ille inuſtus cauterio fugam meditatur, infamis atq; inhonorus fore non ſuſtinens.Et continuo ſua tolleus exibat,cum ecce ſubita correptus infirmitate ſiſtit gradũ,viribuſq; deficiẽs eodem loco iactat ſe ſuper ſolũ anhelus & feſſus.Forte incidẽs in id loci vagabundus inſanus offendit hominẽ:quidnam ibi agat,perunctatur . Reſpondet graui ſe infirmitate teneri, & neq; procedere neq; redire valentem.Et ille : Infirmitas iſta haud alia, inquit, q̃ ipſa mors eſt . Hoc autem non dixit à ſe- D metipſo ſed pulchrè dominus per inſanum corripuit eũ qui ſanis acquieſcere noluit cõſiliis ſenſatorum.Et addit:Reuertere domum,ego te iuuabo. Denique ipſo duce reuertitur in ciuitatem,redit ad cor,& ad miſericordiam domini.Eadẽ hora accitur epiſcopus,agnoſcitur veritas,abiicitur error,confeſſus reatum abſoluitur,petit viaticum,datur reconciliatio, & vno pene momẽto perfidia ore abdicatur, & morte diluitur.Ita mirantibus cunctis ſub omni celeritate completus eſt ſermo Malachiæ & ſcripturæ pariter dicentis, quia vexatio dat intellectum auditui. Inter populos quarundam regionum orta aliquando grauis diſcordia eſt . Interpellatur Malachias de componenda pace inter eos.Et cum eſſet alias impeditus, iniungit negocium hoc vni epiſcoporum. Illo excuſante & negante & dicente Malachiam, non ſe quæſitum, ſe contemptum iri,fruſtra fatigari nolle: vade inquit, & dominus erit tecũ.Et ille:Acquieſco, ſed ſi me non audierint, ſcito me ad tuã paternitatẽ appellaturũ. Subridens Malachias, fiat inquit.Tunc epiſcopus conuocatis partibus dictat formã pacis:acquieſcunt,recõciliantur adinuicẽ, fide hinc inde data ſtabilitur pax:& ſic dimiſit eos. At pars vna vidẽs hoſtes factos ſecuros,imparatos eſſe(quippe qui pace facta mali nihil ſuſpicarentur)loquebantur mutuo,& dicebat homo ad proximũ ſuum:Quid volumus facere? Victoria præ manibus eſt, & vltio de inimicis.Et cœpere inſequi illos.Innotuit epiſcopo quod fiebat,& accurrens conuenit ducẽ eorum ſuper iniquitate & dolo, ſed ſpretus ab illo eſt . Inuocauit nomẽ Malachiæ aduerſus eum, & nihilipendit . Irridens q̃ epiſcopum, E putas ne,inquit,propter te amittere debeamus malefactores noſtros quos deus tradidit in manus noſtras ? Et recordatus verbi ſui epiſcopus quod habuerat cum Malachia,flens & eiulans verſo vultu ad monaſterium eius:vbi es,ait,homo dei, vbi es? Nonne hoc eſt pater mi,quod tibi dicebam? Heu heu, veni vt facerem bonum,& nõ malum: & ecce per me omnes, illi in corpore,iſti in anima pereunt.Multa in hunc modũ loquebatur lamentans & plangens,& quaſi preſentẽ ſolicitans & compellans Malachiã aduerſus malignantes. Interim vero impij cum quibus fecerant pacem, inſequi nõ deſiſtebant ad perdendum eos.Et ecce ſpiritus mendax in ore quorundã virorum qui eos deciperet.Et occurrerunt illis in via viri nunciantes factam irruptionẽ in terras ipſorum,ab aduerſariis in ore gladij cõſumi omnia, & diripi bona eorũ, vxores quoq; ac liberos tolli & abduci.His auditis,reuerſi ſunt feſtinãter. Sequebantur vltimi primos,quo irent aut quid acciderit neſcientes.Nec enim omnes audierant viros loquentes. Cunq; veniſſent & iaueniſſent nihil horum quæ nunciata erant, cõfuſi ſunt,depreheñ in malitia ſua. Et cognouerunt ſpiritui erroris ſe traditos propter nuncium Malachiæ quẽ deceperunt,& nomẽ eius quod ſpreuerunt. Porro epiſcopus audiẽs fruſtratos proditores in iniquitate ſua quã cogitauerãt,cum F gaudio remeauit ad Malachiam, referẽs omnia per ordinem quæ acciderant ſibi. Sciens Malachias eiuſmodi occaſione pacem eſſe turbatam, nactus opportunum tempus,pacem per ſemet iter ipſos denuo reformare curauit, & firmare reformatam, datis & receptis altriuſecus fide & iuramento.

Verum illi quibus ante pax fracta fuit, iniuriæ memores,neglecto pacto & præcepto Malachiæ, tractauerunt de vice reddenda. Et congregati omnes in vnum ibant vt imparatos præoccuparent, redderentq̃ue in caput eorum malum quod ſibi ipſi facere cogitaſſent . Et magno flumine quod interat facillime tranſuadato, fluuiolo quẽ nõ procul ab illo offendere, retenti ſunt . Neque enim iam fluuiolus ſed plane fluuius ingens apparuit, vbique ſui tranſire volentibus tranſitum negans. Mirari omnes tantum nunc eſſe , tantillum antehac fuiſſe ſcientes, & loqui inter ſe : Vnde inundatio hæc? Aer ſerenus eſt,imbres non ſunt,nec proxime fuiſſe meminimus.Et ſi multum pluiſſet,quis noſtrum vnquã hactenus meminit in quantacunq; illuuie ita intumuiſſe vt operiret terrã, ſata & prata peruaderet? Digitus dei eſt iſte, & domin' ſepit vias noſtras propter ſanctũ ſuum Malachiã,cuius ſumus prę- G uaricati pactum,trangreſſi mãdatũ. Ita & hi infecto negocio ad ſua æquè confuſi repedauerunt. Diuulgatum eſt verbum per vniuerſam regionẽ,& benedicebant deũ, qui comprehẽdit

G dit ſapientes in aſtutia ſua, & confringens cornua peccatorum ſublimauit cornu Chriſti ſui. Aliquis de nobilibus
infenſus regi, recõciliatus eſt per manũ Malachiæ. Nec enim
regi ſatis fidebat ille vt pacem cum eo faceret niſi mediante
Malachia, aut quem rex æquè reuereretur. Nec immerito, vt
poſt apparuit. Nam factum ſecurum & minime iam cauentẽ
ſibi captum truſit in vincula, odio antiquo captus plus ipſe.
Requiritur homo à ſuis de manu mediatoris. (Nec enim a-
liud amici expectare, q̃ mortẽ) Quid faceret Malachias? Nõ
eſt quod poſſit niſi vt recurrat ad ſuum illud ſolitum vnicũ-
que refugium. Cõgregato exercitu forti nimis turba magna
diſcipulorum ſuorum, adit hominem, requirit vinctum, nega-
tur. Et Malachias. Iniquè, inquit, agis contra dominum, & cõ-
tra me, & contra teipſum, pactum præuaricans. Si diſſimulas
tu, ſed non ego. Credidit ſe homo fidei meæ: ſi contingat
mori, ego prodidi eum, ego reus ſanguinis eius. Quid tibi
viſum eſt me proditorem, te præuaricatorem conſtituere?
Noueris me donec liberetur nihil guſtaturũ, ſed neque iſtos.
Sic locutus intrat eccleſiam: deum omnipotentem ſuis ſuo-
rumq́ anxiis gemitibus interpellat, vt iniuſte addictum di-
gnetur eripere de manu præuaricatoris & iniqui. Et ea die
cum nocte ſequenti in ieiunio & oratione perſtiterunt. Per-
latum ad regem quid fieret, & magis inde induratum eſt cor
eius, vnde emolliri debuerat. Init fugam, veritus homo car-
H nalis ne ſi prope remaneret, orationis nõ poſſet ſuſtinere vir
tutem. Quaſi vero vel abſconditum nõ inueniat, vel nõ per-
ueniat ad remotum. Tu metas ponis miſer orationibus ſan-
ctorum? Num eſt oratio iacta ſagitta, vt fugias à facie arcus?
Quo ibis à ſpiritu dei, qui eam portat, & quo à facie eius fu-
gies? Deniq; fugientem inſequitur, inuenit latitantem. Eriſq;
cęcus & non videns, vt melius videas & intelligas quoniam
durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare. Deniq; ſenti vel
nunc quia ſagittæ potentis acutæ peruenerunt ad te: quę etſi
reſilierunt à corde quia ſaxeum eſt, ſed non ab oculis. Vtinã
per feneſtras ſaltem oculorum peruenient vſq; ad cor, & ve-
xatio det intellectũ cęcitati. Cernere erat Saulum denuo ad
manus trahi, & duci ad Ananiã, ad ouẽ ſcilicet lupum, vt re-
funderet prædam. Refudit, & recepit viſum, q̃ Malachias vſ-
que adeo ouis eſſet, vt ſit miſertus & lupo. Diligẽter ex his
aduerte lector cum quibus habitatio Malachiæ, quales prin-
cipes, & quales populi. Quomodo non & is frater fuit dra-
conum, & ſocius ſtruthionum? Et ideo dedit ei dominus vir-
tutem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, alligare reges
eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis.
Deinde audi quid ſequatur.

I IS cui Benchorenſis monaſterij ceſſerat poſſeſſio-
nes, ingratus beneficio, extunc & deinceps inſolẽ-
tiſſime ſemper ſe habuit aduerſus eum & ſuos, in
omnibus infeſtus ei, vbiq; inſidians detrahens q̃ a-
ctibus eius. At nõ impune hoc. Erat illi vnicus filius qui imi-
tator patris audens aliquid & ipſe in Malachiam, eodem an-
no mortuus eſt. Mortuus autem ſic. Viſum eſt Malachiæ
debere conſtrui in Benchor oratorium lapideum, inſtar il-
lorum quæ in aliis regionibus extructa conſpexerat. Et cum
cœpiſſet iacere fundamenta, indigenæ quidem mirati ſunt,
quòd in terra illa necdum eiuſmodi ædificia inuenirentur.
Verum ille nequam (ſicut erat præſumptuoſus & inſolens)
non modo miratus eſt ſed indignatus. Ex qua indignatione
concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Et factus ſuſurro
in populis, nunc ſecreto detrahere, nunc blaſphemare palã,
notare leuitatem, nouitatem horrere, ſumptus exaggerare.
Iſtiuſmodi venenatis ſermonibus ſolicitans & inducens mul
tos ad prohibendum, ſequimini me, inquit, & quod non niſi
per nos fieri debet, contra nos fieri non ſinamus. Itaque cum
pluribus quibus ſuadere valuit deſcendit ad locum, repertũ
conuenit hominem dei primus ipſe dux verbi, qui erat prin-
cipium mali. O bone vir, quid tibi viſum eſt noſtris hanc in-
ducere regionibus nouitatem? Scoti ſumus, non Galli. Que-
nam leuitas hæc? Quid opus erat opere tam ſuperfluo, tam
ſuperbo? Vnde tibi pauperi & inopi ſumptus ad perficien-
dum? Quis perfectum videbit? Quid iſtud præſumptionis,
inchoare quod non queas non dico perficere ſed nec videre
perfectum? Quanquam amentis magis eſt, q̃ prudentis conari
quod modum excedit, vincit vires, ſuperat facultates. Ceſſa, K
ceſſa, deſine à veſania hac. Alioquin nos non ſinimus, non ſu-
ſtinemus. Hoc dixit prodens quid vellet, non quid poſſet cõ-
fiderans. Nam de quibus præſumebat & ſecum adduxerat,
viſo viro mutati ſunt, & iam non ibant cum eo. Ad quem vir
ſanctus tota libertate vtens: miſer, inquit, opus quod inchoa-
tum vides & inuides, ſine dubio perficietur, perfectum vide-
bunt multi. Tu vero quia non vis non videbis, & quòd non
vis, morieris: attendito tibi ne in peccato tuo moriaris. Ita
eſt, ille mortuus eſt, & opus completum eſt, ſed ille nõ vidit,
qui vt præfati ſumus, anno eodem mortuus eſt. Interim pa
ter, audito mox quid de filio vir ſanctus prædixiſſet, ſciens
verbum eius viuum & efficax eſſe, interfecit, inquit, filium
meum. Et inſtigante diabolo, tanto furore exarſit in illum, vt
coram duce & maioribus Vlydię, falſitatis & mendacij ar-
guere non vereretur hominem qui veraciſſimus eſſet, veri-
tatis & diſcipulus & amator, & conuitium intulit, ſimiã ap-
pellans. Et Malachias quidem doctus non reddere maledictũ
pro maledicto, obmutuit, & non aperuit os ſuum dum confi-
ſteret peccator aduerſus eũ. Sed nõ dominus oblitus ſermo-
nis ſui quem dixerat, mihi vindictam, & ego retribuam. Eadẽ
die domum reuerſus homo luit linguæ effrenis temeritatem,
ipſo vltore quo inſtigatore laxarat. Arreptum in ignẽ proii-
cit dęmon, ſed mox manibus aſſiſtentium extractus eſt, adu-
ſtus tamen corporis parte, & mẽte captus. Et dum inſaniret,
vocatus Malachias venit, reperitq́ maledicum ſpumantia o- L
ra torquentem, horrendis vocibus & motibus terrentem o-
mnia, ac toto corpore agitatum vix poſſe teneri à pluribus:
& oras pro inimico vir totius perfectionis exauditus eſt, ſed
ex parte. Nam illico quidem ſancto orãte ille aperuit oculos,
& ſenſum recepit. Relictus eſt autem ei ſpiritus domini ma-
lus qui eum colaphizet, vt diſcat non blaſphemare. Credim⁹
eum viuere vſque adhuc, & vſque ad hæc tempora luere pec-
catum grande quod peccauit in ſanctum, certis temporibus
tamen ferunt lunaticum eſſe. Porro prædictæ poſſeſſiones
cum iam pro ſui imbecillitate & inutilitate eas tenere non
valuit, in pace ad locum cuius extiterant redierunt. Nec re-
nuit Malachias, poſt multam demum vexationem, pacis obtẽ-
tu. Sed iam ad opus ædificij quod Malachias aggreſſus eſt,
ſermo recurrat. Et quidem non erat Malachiæ non dico
vnde perficeret, ſed vnde faceret quicquam. Erat autem cor
eius fiduciam habens in domino. Dominus vero prouidit,
vt etſi non ſperanti in pecuniæ theſauris, pecunia non deeſ-
ſet. Quis enim alius fecit vt theſaurus eo loci reponeretur,
repoſitus non reperiretur vſque ad tẽpus & opus Malachiæ?
Inuenit dei famulus in dei marſupio quod defuit ſuo. Meri-
to quidem. Quid enim iuſtius, quàm vt cui pro deo non erat
proprium, cum deo iniret conſortium, & marſupium vnum M
eſſet amborum? Fideli denique homini totus mundus diui-
tiarum eſt. Et quid eſt ille niſi quoddam marſupium dei? De-
nique ait: Meus eſt orbis terræ, & plenitudo eius. Inde eſt q̃
Malachias repertos argenteos multos nõ repoſuit ſed expo-
ſuit. Nam totum munus dei, in dei opus iubet expendi. Non
ſuas, non ſuorum conſiderat neceſſitates, ſed iactat cogitatũ
ſuum in domino: ad quem vtique recurrendum non dubitat
quotiens neceſſitas poſtularit. Nec dubium dei opus eſſe,
quod deo reuelante Malachias præuidit. Contulerat primũ
cum fratribus de opere illo, & multi præ inopia minus libẽ-
ter aſſentiebant. Inde anxius dubiuſque quid ageret, cœpit
inter orandum vehementer inquirere quænam foret volun-
tas dei. Et die quadam de via regrediẽs, cum iam loco appro-
piaret, proſpexit eminus, & ecce oratorium apparuit magnũ
lapideum & pulchrum valde. Et intuens diligenter ſitum, for
mam & compoſitionẽ, cum fiducia arripit opus, prius quidẽ
indicata viſione ſenioribus fratribus, paucis tamẽ. Sane totũ
quod attente notauit de loco & modo & qualitate, tãta dili-
gẽtia obſeruauit vt peracto opere factũ viſo ſimillimum ap-
pareret, ac ſi & ſibi cũ Moyſe dictũ audierit. Vide vt omnia
facias ſecundum exemplar quod tibi oſtenſum eſt in monte.

Eodem viſionis genere id quoq; quod in Saballino ſitum
eſt, antequã fieret pręoſtenſum eſt illi nõ modo oratoriũ, ſed
& monaſterium totum. Tranſeunte illo per quendam ci-
uitatem, & multitudine magna concurrente ad eum, caſu vi-
dit iuue-

A dit iuuenem inter alios videndi ſe curioſum. Aſcenderat la-
pidem, & ſtans ſuper ſummos articulos, extento collo, o-
culis & animo intendens in eum, quendam illi de nouo Za-
cheum exhibebat. Nec latuit Malachiam, ſancto quidem ſpi-
ritu reuelante, vere illum veniſſe in ſpiritu & virtute Za-
chæi. Diſſimulauit tunc tamen, tacitusque pertranſiit. Cæ-
terum in hoſpitio nocte ipſa narrauit fratribus, quomodo
illum vidiſſet, & quid præuidiſſet de illo. Die autem tertia,
en ille cum viro quodam nobili domino ſuo: Qui aperiens
votum & deſiderium iuuenis, rogabat vt à ſe commẽdatum
recipere dignaretur, & habere decætero inter ſuos. Et Ma-
lachias agnoſcens eum: non eſt opus, inquit, vt quem iam
deus commendauit, homo commendet. Apprehenſumq́e
manu ſua tradidit abbati Congano noſtro, & ille fratribus.
Ipſe vero iuuenis (adhuc ni fallor viuens) primus conuerſus
laicus Surienſis monaſterij, teſtimonium habet ab omnibus
quòd ſancte cõuerſetur inter fratres ſecundum ordinem Ci-
ſtercienſem. Et cognouerunt diſcipuli etiam in hoc Mala-
chiam prophetiæ ſpiritum habuiſſe. Nõ ſolũ autem, ſed & in
eo quod ſubiuncturi ſumus. Cum ſacramenta offerret, & ap-
propiaſſet ei diaconus facturus aliquid pro officio ſuo, intui-
tus eum ſacerdos ingemuit, quòd ſenſiſſet penes illum latere
quod nõ conueniret. Peracto ſacrificio, ſecreto percunctatus
de conſcientia ſua, confeſſus eſt & non negauit illuſum ſibi
B per ſomnium nocte ipſa. Cui iniungens pœnitentiam nõ de-
bueras, inquit, hodie miniſtraſſe: ſed verecunde te ſubtra-
here ſacris, & deferre tantis tamq; diuinis myſteriis, vt hac
humilitate purgatus, dignius exinde miniſtrares. Item alia
vice ſacrificante illo, & orante hora ſacrificij, ea quidem ſan-
ctitate & puritate cordis qua ſolitus erat, aſtante diacono vi-
ſa eſt columba intrare per feneſtram in claritate magna. Ea
ſacerdos perfunditur totus, ea ſubobſcurior baſilica tota re-
fulget. Colũba vero aliquandiu circunuolitans, tandẽ reſidet
ſuper crucem ante faciem ſacerdotis. Obſtupuit diaconus, &
pauens tum pro luminis tum pro volucris nouitate, quod illa
ſit rara auis in terra, cecidit ſuper faciem ſuã, & vix palpitãs
ſeſe erigere auſus eſt, vel quando officij ſui neceſſitas poſtu-
lauit. Poſt miſſam ſeorſum conuentus à Malachia, ſub peri-
culo vitæ iubetur nullatenus ſecretum prodere quod vidiſ-
ſet, quoad viueret ipſe. Aliquando cum in Ardinacha eſſet
cum quodam coepiſcopo ſuo, de nocte ſurgens cœpit memo-
rias ſanctorum quæ in cœmeterio ſancti Patricij multę ſunt,
orando luſtrare. Et ecce vnum de altaribus ſubito ardere cõ-
ſpiciunt. Ambo enim viderunt viſionem hanc magnã, & am-
bo mirati ſunt. Et Malachias intelligens ſignum eſſe magni
meriti illius vel illorum quorum ſub altari illo corpora re-
quieſcerent, currens, & ſe mediis immergens flammis, expan-
ſis brachiis ſacrã amplexatus eſt arã. Quid ibi fecerit, quid-
ve ſenſerit, nemo qui ſciat, ſed q̃ amplius ſolito cœleſti igne
C ſuccenſus ex illo igne exierit, fratrum qui cum eo tunc erant
reor neminem eſſe qui neſciat.

HAec dicta ſunt pauca quidem de pluribus, ſed mul-
ta pro tẽpore. Non enim ſignorum tẽpora, hæc ſe-
cundũ illud: Signa non vidimus: iam non eſt pphe-
ta. Vnde ſatis apparet Malachias meus quantus in
meritis fuit, qui tam multus in ſignis extitit, & in raritate tã-
ta. Quo enim antiquorum genere miraculorũ Malachias nõ
claruit? Si bene aduertimus pauca ipſa quę dicta ſunt, nõ pro-
phetia defuit illi, nõ reuelatio, nõ vltio impiorũ, non gratia
ſanitatum, nõ mutatio mentiũ, non deniq; mortuorũ ſuſcita-
tio. Per omnia benedictus deus, qui ſic amauit & ornauit eũ,
qui & magnificauit eũ in conſpectu regũ, & dedit illi coronã
gloriæ. Amor probatur in meritis, ornatus in ſignis, magnifi-
catio in vltione inimicorũ, glorificatio in præmiorum retri-
butione. Habes diligens lector, in Malachia quid mireris, ha-
bes & quid imiteris: nunc iam quid tibi ex his ſperandum ſit
ſtudioſus attende. Nam finis horum, precioſa mors eſt.

PErcunctatus aliquãdo quonam in loco ſi optio de-
tur, extremum malit agere diem (de hoc ſi quidẽ
fratres quærebãt inter ſe, quẽ ſibi quiſq; deligeret)
cũctatur, & non reſpõdet. Inſtantibus illis, ſi hinc
migro, inquit, nuſq̃ libentius, q̃ vnde vna cum noſtro apoſto-
lo reſurgere poſſim. Dicebat autem ſanctum Patricium. Si D
peregrinari oportet, & ita permittit deus, Clarãuallem de-
legi. Requiſitus item de tempore, diem reſpondit ſolen-
nem omnium defunctorum. Si ſimplex votũ putatur, imple-
tum eſt. Si prophetia, ne iota præteritur. Sicut audiuimus,
ſic vidimus de loco pariter & de die. Dicamus breuiter quo
ordine iſtud quáve occaſione prouenerit. Aegre ſatis fe-
rebat Hyberniam vſque adhuc pallio caruiſſe, vtpote æmu-
lator ſacramentorum, quorum ne vnoquolibet gentem ſuã
vellet omnino fraudari. Et recordatus ſibi à papa Innocentio
fuiſſe promiſſum, inde magis triſtari, quòd dũ adhuc ille ſu-
perfuit, non fuit miſſum pro eo. Et nactus occaſionem, quòd
papa Eugenius ſummam regiminis teneret, & eo tẽporis vſ-
que in Franciam appropiaſſe nunciaretur, opportunitatem
requirendi ſe inueniſſe gauiſus eſt. Præſumebat autem de
illo, vtique viro tali, & de tali aſſumpto profeſſione. Magis
vero quòd ſuę Clareuallis ſpecialis filius extitiſſet nec time-
ret apud illum ſe vllam ſuſtinere difficultatem. Itaque conu-
nocantur epiſcopi, concilium cogitur, tractata triduo quæ
tempori imminerent, die quarto aperitur conſilium de pallio
requirendo. Placet, ſed ſi per alium requiratur. Tamen quia
breuior via, & ob hoc tolerabilior peregrinatio videretur,
non fuit qui eius obuiare præſumeret conſilio & voluntati.
Et Malachias ſoluto concilio arripit iter. Proſequuntur eum
qui conuenerant fratres vſq; ad littus, non multi tamen, ipſo E
nimirum prohibente. Ad quem vnus illorum Catholicus no-
mine flebili voce & fletu, heu tu abis, inquit, & in quãta pœ-
nę quotidiana vexatione me deſeris, non ignoras, nec fers o-
pem miſertus mei. Si ego dignus qui patiar, fratres quid pec-
cauerunt, qui vix diem noctemve vllam à tam laborioſa cura
& cuſtodia mei feriatam habere ſinuntur? His verbis & la-
chrymis filij (fiebat enim) paterna viſcera concuſſa ſunt, &
amplexatus eſt eum blandiendo, impreſſoque pectori eius ſi-
gno crucis: certus eſto, inquit, te eiuſmodi nil paſſurum, do-
nec redeam. Erat autem epilepticus, & cadebat frequenter,
ita vt interdum non ſemel, ſed ſæpius pateretur in die. Hoc
iam per ſex annos morbo horrido laborabat, ſed ad verbum
Malachiæ perfectè conualuit. Ab illa hora nil tale perpeſſus
eſt, nil tale vt confidimus deinceps perpeſſurus, quia Mala-
chias deinceps rediturus non eſt. In ipſo aſcenſu nauis ac-
cedunt duo ex his qui illi familiarius adhærebant, audentes
& petentes aliquid ab eo. Quibus ille: Quid vultis? Non
dicimus inquiunt, niſi ſpondeas te daturum. Spondet. Et il-
li. Volumus nobis certo promitti à tua dignatione, te in Hy-
berniam incolumem reuerſurum. Inſtare & cæteri omnes.
Tum ille parumper deliberans, pœnitere primo quòd ſe al-
ligaſſet, qua exiret non inueniens. Anguſtię vndique, dum nil
occurreret ab alterutro tutum periculo, voti videlicet, an
promiſſi. Viſum eſt tandem id potius eligendum, quod im-
preſentiarum plus vrgeret, reliquum ſuperne committendũ F
diſpoſitioni. Annuit triſtis quidem, ſed magis illos noluit
contriſtare, & reſpondens eis vt volunt, aſcendit nauem. Et
cum iam fere medium iter æquoreum peregiſſent, ſubito cõ-
trarius vẽtus nauem repellit, & reducit in terram Hybernię.
Deſcendens de naui in ipſo portu in quadã ſua eccleſia per-
noctauit. Et lætus gratias egit diuinæ conſilio prouidentiæ,
quo factum eſt vt iam fecerit ſatis pro ſua promiſſione. Ma-
ne vero intrans nauem, ipſa die proſpero curſu trãsfretauit,
& venit in Scotiam. Die tertia peruenit ad locum qui Viri-
deſtagnum dicitur, quem fecerat præparari vt ibi ſtatueret
abbatiam. Et relicto illic de filiis ſuis fratribus noſtris mo-
nachorum conuentu & abbate (nam ſecum ad hoc ipſum eos
adduxerat) valedicens eis profectus eſt. Et cum tranſiret, oc-
currit ei rex Dauid, à quo receptus cum gaudio, & retentus
per aliquot dies, multaque operatus placita deo, inchoatum
repetit iter. Et pertranſiens Scotiam, in ipſo introitu An-
gliæ diuertit ad eccleſiam Giſiſburnenſem, vbi habitant viri
religioſi canonicam ducentes vitam, ab antiquo familiares
ei pro ſua religioſitate & honeſtate. Ibi adducta eſt ad
eum mulier patiens morbum quem cancrum vulgo appel-
lant, ipſo horrendum viſu: & ſanauit eam. Nam vbi aqua
cui benedixit, aſperſa ſunt vlcerum loca, dolorem non
ſenſit. Die vero ſequenti vix vlcera apparebant. Abiens
inde ad mare venit, ſed negatur tranſitus. Cauſa, ni fallor,
fuit

G fuit orta ſimultas quædam inter ſummum pontificem & regem Angliæ, ꝙ rex neſcio quid mali ſuſpicaretur de bono illo homine ſi tranſiret. Nam neque alios epiſcopos trãſire ſinebat. Quod quidem impedimẽtum etſi fuit cotrarium Malachiæ voluntati, ſed non voto. Dolebat differri à deſiderio ſuo, neſciens magis per hoc impletum iri. Nam ſi incontinẽti tranſiſſet, oportebat tranſire etiam Claramuallem, vt ſummum pontificem ſequeretur. Iam enim abierat, & erat Romę, aut prope Romam. Nunc vero intercedẽte dilatione factum eſt vt tardius transfretans, ad locum & horam ſanctiſſimi ſui obitus opportune occurreret.

OVi à nobis ſuſceptus eſt tanquã verus ab occidente veniens, viſitans nos oriẽs ex alto. O quantum noſtræ Clarevalli irradians ſol ille, claritatis adauxit, q̃ iucundus ad eius introitum dies feſtus illuxit nobis. Hæc dies quam fecit dominus, exultatum & lætatũ in ea. Quàm celer & ſaliens tremulus ac debilis mox ipſe occurri. Quàm lætus in oſcula rui, q̃ lætis brachiis miſſam cœlitus mihi amplexatus ſum gratiam. Quàm alacri vultu & animo mi pater, introduxi te in domum matris meæ, & in cubiculũ genitricis meæ. Quàm feſtiuos deinde tecum duxi dies, ſed paucos. Quid vero ille viciſſim nobis? Nempe hilarem, nempe affabilem peregrinus noſter omnibus ſe præbebat, omnibus incredibiliter gratum. Quàm bonum & q̃ iucundum
H agebat hoſpitem, apud eos quos nimirum videre venerat à finibus terræ, non auditurus Salomonem, ſed exhibiturus.

Denique audiuimus ſapientiam eius, tenuimus præſentiam eius & tenemus. Iam quatuor aut quinque dies huius noſtræ ſolennitatis defluxerant, cum ecce die ſolenni beati Lucæ euangeliſtę miſſa in conuentu ſua illa ſancta deuotione celebrata, febre correptus lecto decubuit, & nos cum illo omnes. Extrema gaudij noſtri mœror occupat, moderatior tamen, ꝙ leuior interim febris eſſe videretur. Videres diſcurrere fratres, dandi auidos, vel accipiendi. Cui non dulce videre illum? cui non dulcius miniſtrare illi? Vtrunque ſuauẽ, vtrunque ſalutare. Et humanitatis erat præbere obſequiũ, & profectus cuique ſui, cum gratiam reportaret. Aſſiſtere omnes, omnes ſoliciti erant circa frequens miniſterium, medicamẽta perquirere, adhibere fomenta, vrgere ſæpius ad guſtandum. Ad quos ille, ſine cauſa, inquit, hæc, ſed charitate veſtri facio quicquid iniungitis. Sciebat enim imminere tempus ſuæ migrationis. Cumq; fratres qui cum eo venerant, fidentius inſtarent dicentes nõ oportere diffidere de vita, nec enim ſigna mortis in eo aliqua apparerent: oportet, inquit, hoc anno Malachiam exire de corpore. Et infert. Ecce appropinquat dies quem (vt optime noſtis) optaui ſemper ipſum fore diem reſolutionis meæ. Scio cui credidi, & certus
I ſum non fraudabor reliquo deſiderij mei, qui partem iam teneo. Qui me ſua miſericordia perduxit ad locum quem petij, terminum quem æquè volui, non negabit. Quod ad hoc corpuſculum attinet, hic requies mea: quod ad animam, dominus prouidebit, qui ſaluos facit ſperantes in ſe. Nec parum ſpei repoſitum mihi in die illa, qua mortuis tãta à viuis beneficia impẽduntur. Nec longe aberat dies ipſa cum talia loqueretur. Interea iubet ſe ſacro oleo vngi. Exeunte conuentu fratrum vt ſolenniter fieret, non ſuſtinuit vt ad ſe aſcenderent, ipſe deſcendit ad eos. Iacebat ſiquidem in ſolario, domo ſuperiori. Vngitur, & ſumpto viatico fratrum ſe orationibus, & fratres commendans deo, ad lectũ reuertitur. Alto de ſolio deſcendebat pedibus ſuis, & rurſum nihilominus ſuis pedibus aſcendebat, & dicebat mortẽ eſſe in ianuis. Quis hũc hominem crederet moriturum? Solus ipſe & deus id ſcire poterant. Non vultus pallidior, non macilentior videbatur, non rugata frons, non reconditi oculi, non nares extenuatę, non contracta labia, non adufti dentes, nõ collũ exeſum & gracile, non curui humeri, non caro exinanita in corpore reliquo. Hæc erat gratia corporis eius, & hæc gloria vultus eius, quę non euacuatur ne in morte quidẽ. Talis quoad vixit, talis & mortuus apparebat, viuenti ſimilior.

VCurrimus vſq; huc, ſed modo hęremus, quia Malachias curſum cõſummauit. Stat ille, & nos pariter ſtamus cum eo. Alioquin quis libenter currat ad mortem? Præſertim tuam pater ſancte quis re-
ferre poſſit, quis velit audire? Attamẽ dileximus nos in vita, K
in morte non ſeparabimur. Fratres, nõ relinquamus in morte, quẽ in vita proſecuti ſumus. Ab vlteriori Scotia vſq; huc cucurrit ille ad mortem, eamus & nos & moriamur cum eo. Oportet dicere quàm cernere neceſſe fuit. Adeſt omniũ ſanctorum clara vbiq; celebritas ſed iuxta veterem ſententiam, muſica in luctu importuna narratio eſt. Adſumus, canim⁹ vel
Eccli.22.a inuiti. Flendo cantamus, & cantando flemus. Malachias etſi non cantat, non plorat tamen. Quid enim ploret, qui non appropinquat ad gaudium? Nobis qui relinquimur, relinquitur luctus, ſolus Malachias feſtum facit. Quod enim non poteſt
Pſal.75. corpore, facit mente, ſicut ſcriptum eſt. Cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquię cogitationis diem feſtum agent tibi. Deficiente illi corporis inſtrumẽto, ſilẽte organo oris, officio vocis ceſſante reliquum eſt vt mentis iubilo ſolennizet. Quidni ſolennizet ſanctis, qui ſanctorum ducitur ad ſolennitatẽ? Exhibet illis quod mox ſibi debebitur. Adhuc modicum, & ipſe vnus ex ipſis eſt. Sub noctis crepuſculo cũ iam vtcunq; diei à nobis expleta celebritas foret, Malachias appropinquauerat non crepuſculo, ſed auroræ. An non illi aurora, cui nox præceſſit, dies autem appropinquauit? Itaq; febre inualeſcente, cœpit ex intimis ardens per omne corpus erumpere ſudor, vt quodammodo tranſiens per ignem & aquã, educeretur in refrigerium. Iam deſperatur de vita eius, iam quiſq; ſuum iudicium reprehendit, iam nulli dubiũ Ma- L
lachiæ ſententiam prævalere. Vocamur, adſumus, & ille oculos leuans in circunſtantes: deſiderio deſideraui, inquit, hoc Paſcha manducare apud vos. Gratias ago ſupernæ pietati, non ſum fraudatus à deſiderio meo. Vides hominem ſecurũ in morte, & necdum mortuum, iam certum de vita. Nec mirum. Videns adeſſe noctem quam expectauerat, & in ipſa dieſcere ſibi, quaſi de nocte triumphans, videtur inſultare tenebris, & quodammodo loqui. Iam non dicam, forſitan tenebræ
Pſal.138.b conculcabunt me: quia hæc nox illuminatio mea in deliciis meis. Et blande nos conſolans, habete, inquit, curam mei, ego veſtri ſi licuerit non obliuiſcar. Licebit autem. Credidi in deum, & omnia poſſibilia credenti. Amaui deum, amaui vos, & charitas nunq̃ excidit. Et ſuſpiciens in cœlũ, deus (inquit) ſerua eos in nomine tuo. Non ſolum autem eos, ſed & omnes qui per verbum ac miniſterium meũ tuo ſe mancipauere ſeruitio. Deinde imponẽs man⁹ ſingulis, & benedicẽs omnibus, pauſatum ire iubet, quia nõdum venerat hora eius. Imus, redimus circa mediũ noctis: nam ea hora lux lucere in tenebris nunciatur. Impletur domus, adeſt congregatio tota, abbates quoq; multi qui conuenerant. Pſalmis & hymnis & canticis ſpiritualibus proſequimur amicum repatriantem. Anno ætatis ſuę quinquageſimo quarto, loco & tempore quo prę-
elegit & prædixit, Malachias epiſcopus & legatus ſanctæ apoſtolicæ ſedis, velut è manibus noſtris aſſumptus ab ange- M
lis, fœliciter obdormiuit in domino. Et vere obdormiuit. Vultus placidus, placidi exitus indicium fuit. Et quidem omnium oculi fixi in eum, nemo tamen qui eum quando exiuit aduertere potuiſſet. Mortuus viuere, & viuens mortuus putabatur, adeo nil intercidit quod alterutrum diſterminaret. Eadem viuacitas vultus, ſerenitas eadem qualis apparere ſolet in dormiente. Diceres mortem nil horum tuliſſe, magis auxiſſe plurimum. Non eſt mutatus, ſed ipſe mutauit omnes. Mirum in modũ luctus & gemitus omniũ ſubito cõquieſcit, mutatur in gaudiũ mœror, plãctum cantus excludit. Effertur, feruntur in cœlum voces, infertur oratorio abbatum humeris. Vicit fides, triumphat affectus, res in ſuum deuenit ſtatũ, cuncta geruntur ex ordine, cuncta ex ratione procedunt.

ET reuera quid rationis habet immoderatius plangere Malachiam, quaſi non ſit prečioſa mors eius, quaſi nõ ſit magis ſomnus q̃ mors, quaſi nõ ſit mortis portus, & porta vitæ? Malachias amicus noſter dormit, & ego lugeam? Luctus iſte vſu ſe, nõ ratione tuetur. Si dominus dedit dilecto ſuo ſomnũ, & talẽ ſomnum in quo hæreditas domini, filij merces, fructus ventris, quid horũ videtur fletum indicere? Ego ne fleã illum qui fletũ euaſit? Ille tripudiat, ille triumphat, ille introductus eſt in gaudium domini ſui, & ego eum plangã? Cupio mihi hæc, nõ illi inuideo.

Interim

A Interim parantur exequię, offertur pro eo ſacrificium, cõſummantur ex more omnia cum ſumma deuotione. Stabat eminus puer cui emortuum pendebat à latere brachium, magis illi impedimento, q̃ vſui. Quo'cõperto, innuit vt accederet. Et apprehẽſam aridã manum applicui ad manũ epiſcopi, & viuificauit eã. Nẽpe viuebat in mortuo gratia ſanitatũ, & manus ei⁹ fuit mortuę manui quod mortuo homini Heliſęus. Puer ille de longe venerat, & manum quã pendentem attulerat, ſanam in patriam reportauit. Iam omnibus rite peractis in ipſo oratorio ſanctę dei genitricis Mariæ, in quo ſibi bene complacuit, Malachias traditur ſepulturæ, anno ab incarnatione domini Milleſimo centeſimo quadrageſimo octauo, quarto nonas Nouẽbris. Tuum eſt Ieſu bone depoſitũ, quod nobis creditum eſt: tuus theſaurus recõditur penes nos. Seruamus illum reſignandum in tẽpore quo repoſcendum cenſueris, tantum vt abſq; conturbernalibus ſuis non egrediatur, ſed quẽ habuimus hoſpitem, habeamus ducem tecum & cum ipſo pariter regnaturi in ſecula ſeculorum. Amen.

Sermo ſancti Bernardi abbatis in feſtiuitate ſancti Malachiæ: qui legitur pro octo primis lectionibus eiuſdem feſtiuitatis.

B QViet dilectiſſimi, ꝙ dum corpore retinemur, peregrinamur à domino: ac per hoc luctũ magis, quàm gaudium miſerandum nobis indicit exilium, & cõſcientia delictorũ. Quia tamen apoſtolico ore gaudere cum gaudentibus admonemur, in omnem nos ſuſcitari lætitiam tẽpus & cauſa requirit. Nam ſi vere (quod propheta ſenſit) exultent iuſti in conſpectu dei: exultat ſine dubio Malachias, qui in diebus ſuis placuit deo, & iuuentus eſt iuſtus. In ſanctitate & iuſtitia coram ipſo miniſtrauit, placuit miniſterium, placuit & miniſter. Quid ni placuerit? Poſuit ſine ſumptu euangelium, repleuit euangelio patriam, ſuorũ maxime feralem edomuit barbariem Hybernorum, leui iugo Chriſti in gladio ſpiritus exteras ſubdidit nationes, vſq; ad extrema terræ reſtituens hæreditatem ſuam illi. O miniſterium fructuoſum ô miniſtrum fidelem. Nunquid nõ per ipſum filio eſt paterna adimpleta promiſſio? Nunquid nõ hũc olim intuebatur pater cum ad filium loqueretur. Dabo tibi gẽtes hæreditatẽ tuam, & poſſeſſionẽ tuam terminos terræ? Quàm libens ſaluator recipiebat quod emerat, & emerat precio ſanguinis ſui, ignominia crucis, horrore paſſionis? Quàm libẽs de manibus Malachiæ, pro eo ꝙ gratis miniſtraret. Ergo in miniſtro quidem gratum erat munus gratuitum, in miniſterio autem placita conuerſio peccatorum. Grata, inquã, & placita in miniſtro ſimplicitas oculi, in miniſterio autem ſalus populi. Quanq̃ etſi miniſterij quidem minor efficientia ſequeretur, nihilominus tamẽ ad Malachiam & ad o-
C pera eius ille merito reſpexiſſet, cui amica puritas, cui familiaris ſimplicitas, cuius iuſtitiæ eſt de intentione penſare opus, & de oculi qualitate totius æſtimare corporis ſtatum. Nunc vero magna opera domini exquiſita in omnes voluntates & ſtudia Malachiæ magna & multa & bona valde, etſi pro bona caſtæ intentionis origine meliora. Quod opus pietatis præterijt Malachiam? Pauper ſibi, ſed diues pauperibus erat. Pater orphanorum, maritus viduarum, patronus extitit oppreſſorum. Hilaris dator, petitor rarus, acceptor verecundus. Pacis reformandę inter diſcordãtes fuit illi cura maxima, & efficacia multa. Quis æquè pius ad compatiendum, ad ſubueniendum promptus, ad corripiendum liber? Nam & zelans erat, nec deerat ſcientia zeli ipſius moderatrix. Et quidem infirmus infirmis, ſed nihilominus potentibus potens, ſuperbis reſiſtebat, tyrannos verberabat, regũ magiſter ac principum. Ipſe eſt qui regi orando viſum & mã lignanti tulit, & humiliato reſtituit. Ipſe eſt qui pacis quam fecerat violatores ſpiritui erroris traditos fruſtratus eſt in mãlo quod facere cogitabant ac denuo coegit ad pacem, cõfuſos quidem & ſtupefactos in eo quod ſibi contigerat. Ipſe enim eſt cui aduerſus alios pacti æquè prævaricatores riuus officioſiſſime affuit, miro modõ obiectu ſui euacuans molimina impiorum. Imbres non erant, non illuuies aquarum, nõ concurſus nubium, non liquefactio niuium, cum ſubito factus eſt in fluuium magnum qui riuulus erat, & riuus ibat &
intumeſcebat inundans & negans omnino tranſitum volen- D
tibus malignari. Quanta audiuimus & cognouimus ea de zelo viri, & vltione inimicorum, cum tamen eſſet ſuauis & mitis, & multæ miſericordiæ omnibus neceſſitatem patiẽtibus. Qui quaſi vnus omnium parens, viuebat omnibus, quaſi gallina pullos ſuos, ſic fouebat omnes, & in velamento alarum ſuarũ protegebat. Non ſexus, non ætas, & non conditio diſcernebatur aut perſona, deerat nemini, expãſo omnibus gremio pietatis. De quacunque tribulatione clamaretur ad eum, propriam reputabat, niſi quòd in ſua patiens, in aliena compatiens erat, plerunque & impatiens. Nonnunquam ſiquidem repletus zelo pro aliis in alios mouebatur, vt eripiẽs inopes, & reprimens fortes, conſuleret proinde omnibus in ſalutem. Itaque iraſcebatur, ſed ne iraſcendo peccaret, iuxta illud de pſalmo: Iraſcimini, & nolite peccare: non ira illi, *Pſal.4.*
ſed ipſe animo dominabatur. Erat ſuimet potis. Sane victor ſui, ira ſuperari non poterat. Ira eius in manu eius. Vocata veniebat, exiens non erumpens, nutu non impetu ferebatur. Non vrebatur illa, ſed vtebatur. Magna illi tam in hoc quàm in cunctis vtriuſque hominis ſui motibus regendis vel cohibendis cenſuræ diligentia, & circunſpectio multa. Non enim ita omnibus intendebat vt ſe ſolum exponeret, ſolum curę exciperet generali. Erat & ſui ſolicitus. Seipſum cuſtodiebat. Ita deniq; totus ſuus, & totus omnium erat, vt nec charitas à cuſtodia ſui, nec proprietas ab vtilitate communi eũ E
impedire vel retardare in aliquo videretur. Si videres hominem mediis immerſum turbis, & implicitum curis, diceres patriæ natum, non ſibi. Si videres hominem ſolum & ſecum habitantem, putares ſoli viuere deo & ſibi. Sine turbatione verſabatur in turbis, ſine ocio tempus quod ocio dederat tranſigebat. Quomodo ocioſus, quando exercebatur in iuſtificationibus domini? Nam etſi habebat tempus liberum à neceſſitatibus plebium, non tamen à ſanctis meditationibus feriatum, non orandi ſtudio, non ipſo ocio contemplãdi. Sermo illi in tempore ocij aut ſerius aut nullus. Aſpectus eius aut officioſus aut demiſſus, & cohibitus intra ſe. Nempe (quod non mediocri laudi inter ſapientes ducitur) oculus eius in capite eius, nuſquã auolans niſi cum virtuti paruiſſet. Riſus aut indicans charitatis aut prouocans, rarus tamen & ipſe. Equidem interdum eductus, excuſſus nunq̃: qui ita nunciaret cordis lætitiam, vt ori gratiam nõ minueret, ſed augeret. Tam modeſtus vt leuitatis non poſſet eſſe ſuſpectus, tantillus tamen, vt hilarem vultum ab omni triſtitiæ nebulo vel nubilo vendicare ſufficeret. O munus perfectum, ô holocauſtum pingue, ô obſequium gratum mente & manu. Quàm bonus odor deo in orationibus ocioſi, quàm bonus hominibus in ſudoribus occupati. Pro huiuſmodi ergo dilectus à deo & hominibus non immerito hodie Malachias in conſortium angelorum recipitur, re adeptus quod F
nomine dicebatur. Et quidem ante angelus erat, nõ minus puritate, q̃ nomine: ſed nunc fœlicius glorioſi in eo interpretatio nominis adimpletur, quando pari cũ angelis gloria & fœlicitate lætatur. Congratulemur itaque fratres, congratulemur, vt dignum eſt, patri noſtro: quia & pium eſt defunctum plangere Malachiam, & pium magis Malachiæ congaudere viuenti. Nunquid non viuit? Et beate. Nimirum vilus eſt oculis inſipientium mori: ille autem eſt in pace. Denique iam conciuis ſanctorum, & domeſticus dei pſallit pariter & agit
gratias dicens: Tranſiuimus per ignem & aquam & induxi- *Pſal.65.*
ſti nos in refrigerium. Tranſiuit plane viriliter, & fœliciter pertranſiuit. Verus Hebræus Paſcha celebrauit in ſpiritu, & nobis tranſiens loquebatur: Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare apud vos. Tranſiui per ignem & aquam, quę nec triſtia frangere, nec detinere mollia potuerunt. Lętemur quòd angelus noſter aſcendit ad ciues ſuos pro filiis captiuitatis legatione fungens, corda nobis concilians beatorum, vota illis intimans miſerorum. Lætemur inquã & exultemus, quia cœleſtis illa curia ex nobis habet cui ſit cura noſtri, qui ſuis nos protegat meritis, quos informauit exemplis, miraculis confirmauit. Sanctus pontifex qui in ſpiritu humilitatis hoſtias pacificas cœlis frequenter inuexerat, hodie per ſemetipſum introiuit ad altare dei, ipſe hoſtia & ſacerdos. Migrante ſacerdote, ſacrificij ritus in melius mutatus

G tatus est, fons lachrymarum siccatus est, holocaustum omne conditur in lætitia & exultatione. Benedictus dominus deus Malachiæ qui tanti pontificis ministerio visitauit plebem suam: & nunc assumpto eo in sanctam ciuitatem tantæ recordatione suauitatis nostram non definit consolari captiuitatem. Exultet in domino spiritus Malachiæ, quòd leuatus pondere corporeæ molis, nulla iam feculēta vel terrena materia prægrauatur, quo min⁹ tota alacritate ac viuacitate corpoream omnem, & incorpoream transiens creaturam pergat totus in deū, & adhærens illi vnus sit cū eo spiritus in æternum. Domū istam decet sanctitudo, in qua tantæ frequentatur memoria sanctitatis. Sancte malachia serua eam in sanctitate & iustitia, misertus nostri, qui inter tot & tantas miserias memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructamus. Magna est super te diuinæ dispensatio pietatis, qui te paruum fecit in oculis tuis, magnum in suis, qui magna fecit per te, saluans patriam tuam: magna fecit tibi, introducens te in gloriam suam. Festiuitas tua quæ merito tuis virtutibus votiua impenditur, tuis nobis efficiatur meritis & precibus salutaris. Gloria sanctitatis tuæ quæ à nobis frequentatur, cōtinuatur ab angelis: sic erit nobis digne iucunda, si fuerit & fructuosa. Liceat nobis aliquas te migrāte retinere reliquias de fructibus spiritus quibus onustus ascendis, qui in tuo hodie tam delicioso cōuiuio congregamur. Esto nobis quæ-

H sumus Malachia sancte alter Moyses vel alter Helias, impartiens & tu de tuo spiritu nobis: ipsorum siquidem in spiritu & virtute venisti. Vita tua lex vitæ & disciplinæ, mors tua mortis portus, & porta vitæ: memoria tua dulcedo suauitatis & gratiæ, præsentia tua corona gloriæ in manu domini dei tui. O oliua fructifera in domo dei, ô oleū lætitiæ vngēs & lucens, fouens beneficiis, coruscans miraculis fac nos eius qua frueris lucis suauitatisque participes. O odoriferū liliū in æternum ante dominum germinans & florens, & spargens vbiq; viuificum suauitatis odorem, cuius apud nos memoria in benedictione est, apud superos præsentia in honore, da canentibus te, tantę plenitudinis participio non fraudari. O luminare magnum, & lux in tenebris lucens, signorum radiis & meritorum illuminans carcerem, lætificās ciuitatem, fuga de cordibus nostris virtutum splendoribus tenebras vitiorum. O stella matutina eo cæteris clarior quo dei vicinior, similior soli dignare prēire nobis, vt & nos in lumine ambulem⁹ quasi filij lucis, & non filij tenebrarum. O aurora diescēs super terram, sed superiores cœli plagas lux meridiana perlustrans, recipe nos in consortio luminis quo illuminatus & late foris luces, & intus suauiter ardes: præstante domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

FINIS.

I AD LECTOREM DE ADIECTA *huic operi diui Bernardi uita præfatio.*

MOuere fortassis nonnullos poterit, cur diui Bernardi vitam non à se vtique compositam sui ipsius addiderimus operibus, præsertim cum id modo cuique tribuendum veniat, quod ipse confecerit. Veruntamen quia (Gregorio teste) in ore eius dulcis est sacra scriptura, cuius vitæ viscera mandatis illius replentur: eique suauis est ad loquendum, cui interius impressa ad viuendum fuerit: accommodatissimum igitur, satisque congruum visum fuit huic operū suorū recollectioni, etiā eius gesta mores̄que ac vitam apponere, quo deuotionis, manſuetudinis, charitatis & humilitatis notitia ad eadem scripta libentius perlegenda, amplectenda, animoque tenacius imprimenda, studiosorum alliciat affectus. Perge itaque pie lector, & eiusdem vitæ annotator sedulus, ac pius imitator precor existas.

INCIPIT PRAEFATIO DOminī Gulielmi abbatis in uitā ſancti Bernardi primi Clareuallis abbatis.

SCripturus vitā serui tui, ad honorē nominis tui, put tu dederis dñe de⁹ ipsius, p quē ecclesiā tēporis nostri in antiquū apostolicæ gratię & virtutis decus voluisti reflorere, eū innoco adiutorē, quē iam olim habeo incentorē amorē tuū. Quis enim de amore tuo quantulūcunque spiraculum vitæ habens, & videns testimonium gloriæ & honoris tui tam præclarum & tam fidele mundo insolitum effulsisse, non det operam quantamcunque potuerit, ne lumen à te accensum, tuorum quempiam lateat, sed quātum humano fieri stylo potest, (quod melius ipse tamen per virtutem operum facis) manifestatum & exaltatum luceat omnibus qui sunt in domo tua? In quo cum ego iamolim vellem qualecunque ministerium agere vicis meæ, seu timore seu verecūdia prohibitus sum vsque adhuc, modo quidem supra me iudicans esse dignitatem materię, & dignioribus opificibus reseruandam, modo etiam post obitum eius quasi superuicturus ei, melius hoc & competentius deliberās L
actitandum, cum iam homo non grauaretur laudibus suis, & B
tutius id fieret à conturbatione hominum, & contradictione linguarum. At ille vigens & valens quanto infirmior corpore, tanto fortior fit & potens, nō cessans agere digna memoriæ, & magna maioribus semper accumulans, quæ ipso tacēte scriptorem requirant. Ego vero iam delibor vrgentibus infirmitatibus corporis mortis huius, & meis omnib⁹ incipiētibus habere responsum vicinę mortis, sentio instare tempus resolutionis meę, plurimum q; timeo ne fero me pœniteat tādiu distuliſſe, quod priusq; pereffluam velim omnimodis peregisse. Sed & me fratrum quorundam pia beneuolentia plurimum ad hoc impellit & cohortatur, qui cum viro dei iugiter assistant, omnia eius nouerunt, ingerentes quædam diligenti inquisitione vestigata, plura etiam quibus cum fierent ipsi interfuerunt, & viderunt & audierunt. Qui cum multa suggerāt & prę clara quæ per seruum suum deus ipsis præsentibus operatur, & nota eorū religio & schola magisterij ab omni me liberet suspicione falsi, adhuc etiam ad testimoniū sibi ascisc̄unt probabilium authoritatē personarum, episcoporum, clericorum & monachorum, quibus fidem non habere nulli fidelium licet. Quanq̄ id superfluo dixerim, cum totus ea nouerit mundus, & virtutes eius narret omnis ecclesia sanctorum. Quapropter attendens diuinæ laudis mirificam materiam omnibus se offerentem, neminem vero suscipientē, M
dissimulantibus eis qui melius hoc ac dignius poterant, susceepi in ea agere ipse quæ potero, non vanitate præsumentis, sed fiducia diligentis. Nec tamen ipsa quę scribo, quasi accuratius digerenda, sed saltem in vnum congerenda & reponēda suscepi, nec edenda ipso viuente, sicut nec scribuntur ipso sciente. Confido autem in domino, quoniam post nos & post ipsius consummationem exurgēt qui melius ac dignius perficient quod nos conati sumus, & dignam digna vestient elocutione materiā: sed & poterunt precioſam in conſpectu domini mortē eius vitæ simili continuare scribendo, ac de morte vitam, de vita mortem commendare. Iam ergo adiuuante domino propositum aggrediamur.

Finit præfatio.

INCIPIT TABVLA CAPITVLOrum libri primi. *Capitulum primum.*

DE laudibus, & patria, & parentibus sancti Bernardi, & bonis operibus matris eius educātis filios deo, & de consulto diuino oraculo super filio suo tertio Bernardo. Capitulum. ij.

Quòd adhuc puerulus dedignatus sit curari maleficis carminibus, & de apparēte sibi domino ipsa hora qua natus est, & quomodo eruditus sit in lege diuina, & de morte matris

A tris eius. Capitulum. iij.

Quomodo libidinem extinxerit, & mulierem à se repulerit amator virginitatis. Capitulum. iiij.

De conuersione illius & sociorum eius, & apparente matre, & prænunciato vulnere fratri Gerardo, & pluuia orando adducta, & iterum subtracta, & quid reuelatum sit de non perseueraturis. Capitulum. v.

Quo anno incarnationis, & Cistercienſis ordinis, & suæ ætatis ingressus sit Cistercium cum sociis. xxx. Capitulum. vj.

De mira parsimonia, & communi cōuersatione, & de assiduitate illius in oratione. Capitulum. vij.

Quomodo in aqua & pane ex hordeo & milio & vitia confecto, & cibis ex foliis fagi confectis, cœpta & enutrita creuit Clarauallis, & de multitudine de montibus descendente, & necessariis orando impetratis, & angelica authoritate & puritate per puerū illi diuinitus cōcessis, & conuersione sororis eius. Capitulum. viij.

De consecratione viri dei, & tugurio illius, & sagimine pro butyro ab eo sæpius comesto, & oleo pro aqua bibito, & cœlestibus choris vbi nunc est Clarauallis, ab eo bis diuinitus visis, & pane furfureo terreoq;, & duris fratrum laboribus, & monachis farina victitantibus. Capitulum. ix.

De magisterio & charitate illius, & cilicio occulto, & debilitate corporis, & corrupto stomacho, & innumerabilibus B
bonis à deo per illum hominibus concessis, & signis, & prodigiis, & virtutibus. Capitulum. x.

Quomodo Iosbertum & alium paruulum sanauit, & de iuuenculo à fistula sanato signo crucis. Capitulum. xj.

Quod multi fratrum post mortem apparebant ei indicantes quomodo se haberent bene an male. Capitulum. xij.

De epistola in codice epistolarum ob miraculum prima, & de fratre contra vetitum communicante, & muscis excommunicatis, & puero per osculum sanato, & claudo crepto, & militibus propinatis & cōuersis, & puerulo Vvalthero. Capitulum. xiij.

De altercatione sancti Bernardi & diaboli, & quomodo beata dei genitrix contrectando sanauit illum, comitantibus sancto Laurentio & sancto Benedicto, & de abbate Gulielmo ab ipsa morte reuocato. Capitulum. xiiij.

Quomodo vallis prius Absinthialis, nunc Clarauallis, & vltra Alpes & maria deserta repleuerit, & quòd absens videbat sanctus quæ corrigenda aliis mandabat, & quòd oranti multa reuelabantur, & de Stephano de Vitreyo non perseueraturo, & equo orando reducto, & dæmone expulso, & de mirabili somno, & mirabili potestate supra omnem virtutem diaboli sancto Bernardo à deo concessa, & rescripto Burgardi abbatis Balernę, & postea Belleuallis.

Finis tabulæ capitulorum primi libri.

C

Incipit vita sancti Bernardi abbatis.

Capitulum primum.

BErnardus Burgundię partibus, Fontanis oppido patris sui oriundus fuit, parentibus claris secūdū dignitatem seculi, sed dignioribus ac nobilioribus secundum christianæ religionis pietatem. Pater eius Tecelinus vir antiquę & legitimę militię fuit, cultor dei, iustitiæ tenax. Euangelicam nanque secundum instituta præcursoris domini militiam agens, neminem concutiebat, nemini faciebat calumniam, contentus stipendiis suis, quibus ad omne opus bonum abundabat. Sic consilio & armis seruiebat temporalibus dominis suis, vt etiam domino deo suo non negligeret, reddere quod debebat. Mater Aleth ex castro cui nomen Mons Barrus, & ipsa in ordine suo apostoli-

D cam regulam tenens subdita viro, sub eo secundum timorem dei domum suam regebat, operibus misericordię insistens, filios enutriens in omni disciplina. Septem quippe liberos genuit non tam viro suo q̄ deo, sex mares, fœminam vnam, mares omnes monachos futuros, fœminam sanctimonialē. Deo nāque (vt dictum est) non seculo generans, singulos mox vt partu ediderat, ipsa manib⁹ propriis domino offerebat. Propter quod etiam alienis vberibus nutriendos committere illustris fœmina refugiebat, quasi cum lacte materno materni quodammodo boni infundens eis naturam. Cum autem creuissent, quandiu sub manu eius erant, eremo magis q̄ curię nutriebat, non patiens delicatiores assuescere cibos, sed grossioribus & communibus pascens, & sic eos præparans & instituens domino inspirante, quasi continuo ad eremum transmittendos. Hæc cum in ordine filiorum tertium Bernardū haberet in vtero, somnium vidit præsagium futurorum, catellum scilicet totum candidum, in dorso subrufum, & latrantem in vtero se habere. Super quo territa vehemēter cum religiosum quendā virum consuluisset, continuo ille spiritum prophetiæ concipiens quo Dauid de sanctis prædicatoribus domino dicit: Lingua canum tuorum ex inimicis: trepidanti *Psal. 67. c*
& anxiæ respondit: Ne timeas, bene res agitur. Optimi catuli mater eris, qui domus dei custos futurus, magnos pro ea contra inimicos fidei editurus est latratus. Erit enim egregius prędicator, & tāquam bonus canis, gratia linguæ medicinalis in multis multos morbos curaturus est animarū. Quo responso mulier pia & fidelis quasi à deo suscepto, lęta efficitur, & iam tunc in amorem nondum nati tota trāsfunditur, cogitans sacris eum literis erudiendum tradere secundū modum visionis & interpretationis, qua ei de illo tam sublimia promittebantur. Quod & factū est. Mox enim vt fœlici partu edidit, non modo obtulit eum deo, sicut de aliis agere cōsueuerat, sed sicut legit de sancta Anna matre Samuelis, quæ *1. Reg. 1. b.*
petitum à domino & acceptum filium in tabernaculo eius destinauit perpetuo seruiturum: sic & ipsa eum in ecclesia dei acceptabile obtulit munus. Vnde & q̄ citius potuit in ecclesia Castellionis quæ postmodum ipsius Bernardi opera à seculari conuersatione in ordinem regularium canonicorum promota cognoscitur, magistris literarum tradens erudiendum, egit quicquid potuit vt in eis proficeret. Puer autem & gratia plenus, & ingenio naturali pollens, cito in hoc desiderium matris impleuit. Nam in literarum quidem studio supra ætatem & præcoganeis suis proficiebat, sed in rebus secularibus iam mortificationem futuræ perfectionis velut naturaliter inchoabat. Erat nāque simplicissimus in secularibus, amans habitare secum, publicum fugitans, mire cogitatiuus, parentibus obediens & subditus, omnibus benignus & gratus, domi simplex & quietus, foris rarus, & vltra quàm credi posset verecundus: nusquam multum loqui amans, deo deuotus, vt puram sibi pueritiam suam conseruaret, literarum etiā F
studio deditus, per quas in scripturis deū discceret & cognosceret. In quo quantum in breui profecerit, & q̄ perspicacem in discernendo induerit sensum, ex eo quod subiungimus, ad uerti potest.

Capitulum secundum.

CVm adhuc puerulus graui capitis dolore vexaretur, decidit in lectum. Adducta autem ad eum est muliercula quasi dolorem mitigatura carminibus. Quam cum ille appropinquantem sentiret cū carminalibus instrumentis quibus hominibus de vulgo illudere consueuerat, cum indignatione magna exclamans à se repulit & abiecit. Nec defuit misericordia diuina bono zelo sancti pueri, sed continuo sensit virtutem, & in ipso impetu spiritus surgens, ab omni dolore liberatum se esse cognouit. Ex quo cum non parum in fide proficeret, adiecit ei dominus apparere, sicut olim puero Samueli in Sylo, & manifestare ei gloriam suam. Aderat nanque solennis illa nox natiuitatis domini nicę, & ad solennes vigilias omnes, vt moris est parabantur. Cunque celebrandi nocturni officij hora aliquantisper protelaretur, contigit sedentem expectantemq; Bernardum cum cæteris inclinato capite paululum soporari. Affuit illico puero suo se reuelans pueri Iesu sancta natiuitas, tenere fidei sug gerens incrementa, & diuinæ in eo inchoans mysteria contę-

G plationis. Apparuit enim velut denuo procedens sponsus è thalamo suo. Apparuit ei quasi iterum ante oculos suos nascens ex vtero matris virginis verbum infans, speciosus forma præ filiis hominum,& puerili sancti in se rapiens minime iam pueriles affectus. Persuasum autem est animo eius,& nũc vsque fatetur q̃ eam credat horam fuisse dominicę natiuitatis. Sed & facile est aduertere iis qui eius auditorium frequẽtauerunt,in quanta benedictione ea hora præuenerit eum dominus, cum vsque hodie in iis quæ ad illud pertinent sacramentum, & sensus ei profundior & sermo copiosior suppetere videatur. Vnde & postmodum in laudem eiusdem genitricis & geniti, & sanctæ eius natiuitatis insigne edidit opusculum inter initia operum suorum seu tractatuum, sumpta materia ex eo euangelij loco vbi legitur, Missus est Gabriel angelus à deo in ciuitatem Galilææ, & cætera. quæ ibi sequuntur. Neq; illud tacendũ q̃ ab ipsis iam puerilibus annis si quos poterat nummos habere, clandestinas faciens eleemosynas,& verecundiæ suę morem gerebat,& pro ętate,imò supra ætatem pietatis opera sectabatur. Cum autem aliquanto tempore euoluto,proficiens ętate & gratia apud deum & homines puer Bernardus de pueritia transiret in adolescentiam,mater eius liberis fideliter educatis,& vias seculi ingredientibus,quasi peractis omnibus quæ sua erant,fœliciter migrauit ad dominum. De qua nequaquam prætereundum est
H q̃ cum multo tempore vixisset cum viro suo honeste & iuste secundum iustitias & honestates seculi huius,& legem fidei q̃ coniugii,per aliquot ante obitum suum annos,in eo ad quod nutrire filios videbatur,prout potuit & licuit mulieri sub potestate viri constitutę,nec habenti proprij corporis potestatem,omnes ipsa præuenit. Etenim in domo sua & in professione coniugali, & in medio seculi eremiticam seu monasticam vitam non paruo tempore visa est æmulari,in victus parcitate, in vilitate vestitus, delicias & pompas seculi à se abdicando, ab actibus & curis secularibus inquantum poterat se subtrahendo,insistendo ieiuniis,vigiliis & orationibus:& quod minus assumptæ professionis habebat, eleemosynis & diuersis operibus misericordiæ redimendo. In quo de die in diem proficiens ad extrema deuenit,perficienda in futuro in eo in quo proficiens de hoc seculo migrauit. Obdormiuit autem psallentibus clericis qui conuenerãt, & ipsa pariter psallens, vt in extremis quoque cum iam vox eius audiri non posset,adhuc moueri labia viderentur,& lingua palpitans domino confiteri. Demum inter litaniæ supplicationes, cum diceretur, per passionem & crucem tuam, libera eam domine: eleuans manum signauit se,& emisit spiritum, ita vt manum non posset deponere quam leuarat.

I *Capitulum tertium.*

EX hoc Bernardus suo iam more, suo iure victitare incipiens,eleganti corpore,grata facie pręeminẽs, suauissimis ornatus moribꝰ, acri ingenio pręditus, acceptabili pollens eloquio,magnę spei adolescẽs prędicabatur. Cui tanq̃ ingredienti seculum,plures se viæ seculi ipsius offerre cœperunt, & in omnibus assurgere prosperitates vitę huius,& magnæ spes vndiq; arridere. Obsidebãt autem benignum iuuenis animũ sodalium dissimiles mores, & amicitiæ procellosæ,simulem sibi efficere gestientes. Quæ si ei dulcescere perstitissẽt,necesse erat amarescere illi quod in hac vita dulcius cordi eius insederat,castitatis amorẽ. Cui præcipuè inuidens coluber tortuosus, spargebat laqueos tentationum,ac variis occursibus calcaneo eius insidiabatur. Cũ enim aliquandiu curiosius aspiciendo defixos in quandam oculos aliquandiu tenuisset,continuo ad se reuersus: & de semetipso erubescens apud semetipsum,in seipsum vltor seuerissimus exarsit. Stagno quippe gelidarum aquarum quod in proximo erat collotenus insiliens,tandiu inibi permansit,donec pene exanguis effectus, per virtutem gratiæ cooperantis etiam à calore carnalis concupiscentiæ totus refriguit,inducens illum castitatis affectum quem induerat qui dicebat: Pepigi fœdus cum oculis meis,vt ne cogitarem quidem de virgine. Circa idem tempus instinctu dæmonis in lectum dormientis,iniecta est puella nuda. Quam ille sentiens,cum omni pace & silẽtio partem ei lectuli quam occupauerat, cessit, & in latus alterum se conuertit,atque dormiuit. Misera vero illa aliquandiu iacuit sustinens & expectans,deinde palpans & stimulans. Nouissime cum immobilis ille persisteret,illa licet impudentissima esset,erubuit:& horrore ingenti atque admiratione perfusa, relicto eo surgens aufugit. Contigit item vt cum sociis aliquantis apud matronam aliquam Bernardus hospitaretur. Considerans autem mulier adolescentẽ decorum aspectu, capta est laqueo oculorum suorum,& in concupiscentiam eius exarsit. Cunque tanquam honoratiori omnium seorsum ei feciſſet lectulum præparari,surgens ipsa de nocte impudenter accessit ad eum. Quam Bernardus sentiens,nec consilij inops,clamare cœpit,latrones,latrones. Ad quam vocem fugit mulier,familia omnis exurgit,lucerna accenditur,latro quæritur, sed minime inuenitur. Ad lectulos singuli redeunt,fit silentium, fiunt tenebræ sicut prius, pausant cæteri,sed non illa misera requiescit. Exurgit denuo, & Bernardi lectulum petit:sed denuo ille proclamat, latrones, latrones. Quæritur iterum latro,latet iterum,nec ab eo qui solus nouerat, publicatur. Vsque tertio improba mulier sic repulsa,vix tandem seu metu seu desperatione victa cessauit. Cum autem die sequenti iter agerent,arguentes Bernardum socij, quosnam toties ea nocte latrones somniauerit,perquirebant. Quibus ille, Veraciter, inquit,aderat latro,& mihi castitatem hospita nitebatur auferre, irreparabilem thesaurũ.

L Inter hæc tamen cogitans & perpẽdens quod vulgo dicitur,non esse tutum diu cohabitare serpenti,fugam meditari cœpit. Videbat enim mundum & principem eius exterius sibi multa offerentem, magnas res, spes maiores, sed fallaces omnes,& vanitatem vanitatum,& vanitatem omnia:veritatẽ vero ipsam interius iugiter audiebat clamantẽ ac dicentem: Venite ad me oẽs q̃ laboratis & onerati estis,&ego reficiam *Matt.11.d.* vos. Tollite iugũ meũ sup vos, & inuenietis requiẽ animabꝰ vestris. Perfectius vero relinquere mundũ deliberans cœpit inquirere & inuestigare,vbi certius ac puriꝰ inueniret requiẽ animæ suæ sub iugo Christi. Inquirẽti aũt occurrit Cistercij innouatæ monasticę religionis noua plãtatio: messis multa: sed opariis indigẽs,cũ vix adhuc aliquis cõuersionis gratia illuc declinaret,ob nimiã vitæ ipsius & paupertatis austeritatẽ. Quæ tamẽ cum animum vere deum quærẽtẽ minime terrerent, posthabita omni hæsitatiõe ac timore,illuc vertit intentionẽ,posse se æstimãs omnino ibi delitescere & absc̃odi in absc̃ondito faciei dei ab omni cõturbatione hominũ,maxime q̃ ad effugium vanitatis seu de seculari generositate, seu de acrioris ingenij gratia,seu etiam forte de alicuius nomine sanctitatis. Vbi vero de conuersione tractantem,fratres eius & qui carnaliter eũ diligebant,persenserunt, omnimodis agere cœperunt,vt animũ eius ad studiũ possent diuertere literarum,& amore sciẽtię secularis,seculo arctius implicare. M Qua nimirum suggestione (sicut fateri solet) propemodum retardati fuerãt gressus eius, sed matris sanctæ memoria importune animo eius instabat, ita vt sępius sibi occurrentẽ videre videretur,conquerentẽ & improperantẽ quia nõ ad huiusmodi nugacitatẽ tã tenerẽ educauerat, nõ in hac spe erudierat eum. Demum cum aliquãdo ad fratres pgeret in obsidione castri quod Grãceium dicitur, cum duce Burgũdiæ cõstitutos,cœpit in huiusmodi cogitatiõe vehemẽtius anxiari. Inuentaq̃ in itinere medio ecclesia quadã diuertit, & ingressus orauit cum multo imbre lachrymarũ expandẽs manus in cœlum,& effundens sicut aquã cor suũ ante cõspectum domini dei sui. Ea igitur die firmatum est propositum cordis eius. *Apoc.22.* Nec vero surda aure percepit vocem dicentis: Qui audit,dicat veni. Siquidem ab illa hora sicut ignis qui comburit, sylua m,& sicut flamma comburens montes,hincinde prius vicinora quęq; corripiens,postmodum in vlteriora progrediẽs: sic ignis quem miserat dominus in cor serui sui volens vt arderet, primo fratres eius aggreditur: solo minimo ad cõuersionem adhuc minus habili seniori patri ad solatium derelicto,deinde cognatos & notos,socios & amicos, de quibus-cũq; poterat esse spes conuersionis. Primus omnium Galdricus aunnculus eius absq; dilatione aut hæsitatione pedibus (vt aiũt) iuit in sententiam nepotis,& consensum conuersionis,vir honestus & potẽs in seculo,& in secularis militiæ gloria notatus, dñs castri in territorio Eduensi,quod Tuillium dicitur.

Iob.32.d.

A dicitur. Continuo etiam Bartholomęus occurrens iunior cæteris fratribus, & necdum miles, sine difficultate eadem hora salutaribus monitis dedit assensum. Porro Andreas Bernardo etiam ipse iunior & nouus eo tempore miles verbum fratris difficili⁹ admittebat,donec subito exclamauit: Video, inquit,matrem meam. Visibiliter siquidem ei apparuit,serena facie subridens,& congratulans proposito filiorũ. Itaque & ipse cõtinuo manus dedit,& de tyrone seculi factus est miles Christi. Nec solus vidit Andreas tantorum matrem filiorum lętantem,sed confessus est & Bernardus eandem similiter se vidisse. Guido primogenitus fratrum,coniugio iam alligatus erat,vir magnus,& præ aliis iam in seculo radicatus. Hic primo paululum hęsitans,sed contiuuo rem perpendens & recogitans,conuersioni consensit, si tamen coniunx annueret. Verum id quidem de iuuencula nobili, & paruulas filias nutriente,pene impossibile videbatur. At Bernardus de misericordia domini spem concipiens certiorem,incunctanter ei spopondit aut consensuram fœminam,aut celeriter moriturum. Demũ cum omnimodis illa repugnaret,vir eius magnanimus imò ea iam præuentus virtute fidei in qua postmodum excellenter enituit,virile consilium domino inspirante concepit,vt abiiciens quicquid habere videbatur in seculo,vitã institueret agere rusticanam, laborare scilicet manibus propriis, vnde suam sustentaret & vxoris vitam, quam inuitam
B dimittere non licebat. Interim superuenit Bernardus,qui vndique alios atque alios colligens discurrebat. Nec mora flagellatur prædicta Guidonis vxor infirmitate graui. Et cognoscens quia durum sibi esset contra stimulum calcitrare,accersito Bernardo veniam deprecabatur, & prior ipsa conuersionis petit assensum. Denique iuxta morem ecclesiasticum separata à viro,interueniente parili voto castitatis in cœtũ sanctimonialium transiit fœminarum,religiosẽ vsque hodie seruiens deo. Secundus natu post Guidonem Gerardus erat miles in armis strenuus,magnæ prudentiæ, benignitatis eximię,& qui ab omnibus diligeretur. Qui cæteris, vt dictũ est, primo auditu & prima die acquiescentibus (vt mos est sapientiæ secularis) leuitatem reputãs, obstinato animo salubre consilium & fratris monita repellebat. Tum Bernardus fide iam igneus,& fraternæ charitatis zelo mirum in modum exasperatus, scio(inquit) scio, sola vexatio intellectum dabit auditui. Digitumq̃ lateri eius apponens, veniet (inquit) dies,& cito veniet,cum lãcea lateri huic infixa, peruium iter ad cor tuum faciet consilio salutis tuæ quod aspernaris, & timebis quidem,sed minime morieris. Sic dictum sicq; factum est. Paucissimis interpositis diebus circumuallatus ab inimicis, captus, & vulneratus iuxta verbum fratris, lanceam gestans ipsi lateri eidemq̃ infixam loco cui ille digitum appli
C cuerat trahebatur, & mortem quasi iam præsentem metuens clamabat, Monachus sum, monachus sum Cisterciensis. Nihilominus tamen captus & reclusus in custodia est. Vocatus est Bernardus per celerem nuncium,sed non venit. Sciebam, inquit,& prædixeram q̃ durum esset ei contra stimulum calcitrare,nec tamen ad mortem ei vulnus hoc,sed ad vitam. Et factum est ita. Siquidem de vulnere præter spem cito conualuit,propositum vero seu votum quod vouerat non mutauit. Cunque iam liber ab amore seculi hostilibus adhuc vinculis teneretur,& hoc solum esset quod conuersionis eius propositum retardaret,in hoc etiam cito affuit ei misericordia dei. Venit frater eius laborans vt erui posset, sed non profecit. Et cum nec loqui ei permitteretur,accedens ad carcerem clamauit: Scito frater Gerarde: quia iturí sumus in proximo & monasterium introiturí. Tu vero quandoquidem exire non licet,hic monachus esto, sciens quod vis & non potes,pro facto reputari. Cunque Gerardus magis ac magis anxiaretur, paucis interpositis diebus audiuit vocem in somnis dicentem sibi, Hodie liberaberis. Erat autem sacrum quadragesimæ tẽpus. Circa vespertinam itaque diei horam cogitans quod audierat,compedes suas tetigit,& ecce ex parte crepuit in manu eius ferrum, vt minus iam teneretur, & aliquatenus incedere posset. Sed quid ageret? Erat ostium obseratum, & proforibus pauperum multitudo. Surrexit tamen,& non tã spe
D euadendi q̃ tędio iacendi, seu curiositate tentandi accedens ad ostium subterraneæ domus in qua vinctus & clausus erat: mox vt pessulum tetigit, sera tota inter manus eius collapsa est,& ostium domus apertum. Exiensq; pedetentim, sicut homo compeditus, ad ecclesiam vbi adhuc vespertina celebrabant officia,prætendebat. Porro mendici qui pro foribus domus astabant,videntes quod fiebat, & diuinitus exterriti, in fugam versi sunt nihil clamantes. Cumq; iam ecclesiæ propinquaret,egrediens quidam de familia domus captiuitatis suæ, germanus illius à quo custodiebatur,videnſq; eum ad ecclesiam properantem,tarde(inquit)Gerarde venisti. Expauescẽte illo,festina ait, adhuc supereſt quod audias. Oculi quippe eius tenebantur,nec prorsus quid ageretur intelligebat. Demum ad altiores gradus ecclesiæ cum adhuc compeditũ data manu Gerardum subleuasset,introeunte illo ecclesiam,tũc primum quid ageretur agnouit,& conatus eum retinere non potuit. Hoc modo Gerardus à captiuitate amoris seculi huius,& captiuitate filiorum seculi liberatus, votum quod vouerat fideliter exsoluit. In quo potissimum notum fecit dominus à quanta perfectione sanctæ conuersationis gratiã iste dei famulus cœperit, qui in eius spiritu qui fecit quæ futura sunt, quod erat futurũ videre potuit quasi iam factum. Præsentialiter quippe in latere fratris ei lancea apparebat quando digitum applicuit loco vulneris mox futuri, sicut postmodum ipse confessus est cum ab his interrogaretur,quibus celare non poterat. Cum autem cæteri (vt diximus) prima
E die in eodem essent cum Bernardo spiritu congregati, mane intrantibus eis ecclesiam, apostolicũ illud capitulũ legebat. Fidelis est deus: quia qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet vsq; in diẽ Iesu Christi. Quod deuot⁹ iuuenis haud secus acceꝑit, q̃ si de cœlo sonuisset. Exultans itaq; spiritualis iam pater regeneratorũ in Christo fratrũ suorũ,& manum domini intelligens secum operantem,cœpit ex hoc prædicationi insistere,& quoscunq; poterat aggregare. Cœpit nouũ induere hominem,& cum quibus de literis seculi, seu de seculo ipso agere solebat,de seriis & cõuersione tractare, ostẽdẽs gaudia mundi fugitiua, vitæ miserias,celerem mortem, vitã post mortẽ seu in bonis seu in malis ppetuã fore. Quid multa? Quotquot ad hoc præordinati erãt,operãte in eis gratia dei,& verbo virtutis eius,& oratione,& instãtia serui ei⁹, primo cũctati,deinde cõpuncti,alter post alterum credebant & consentiebant. Inter quos adiunctus est ei etiam dominus Hugo Matisconensis, qui hodie raptus à Pontiniacensi cœnobio quod ipse ædificauit, Altissiodorensi ecclesiæ præsest merito & honore pontificis. hic audiens de conuersiõe socij & amici charissimi,flebat quasi perditum, quem seculo mortuum audiebat. Vbi aũt primo data est vtriq; facultas mutuũ colloquij, post dissimiles lachrymas, & gemitus dissimilium dolorum,verba verbis cœperunt conferri,& res rebus comparari. Cunque inter ipsa verba familiaris amicitiæ Hugoni F infunderetur spiritus veritatis,aliã iã facię habere cœperunt verba mutuę collocutionis. Datis itaque dextris in sodalitiũ nouæ vitæ, longe dignius veriusq; facti sunt cor vnum & anima vna in Christo,q̃ in seculo ante fuissent. Post paucos aũt dies nunciatur Bernardo, subuersum ab aliis sociis Hugonẽ à proposito resilire. Qui opportunitate inuenta,q̃ magnus quidam episcoporum conuentus illis in partibus haberetur, festinat vt reuocet pereuntem,iterumq; parturiat. Obseruantes autem prædicti sodales & subuersores Hugonis,viso eo prædã ambiunt suam, & omnem ei loquendi adimunt facultatẽ,oẽm aditum intercludunt. At ille cum ei loqui nõ posset, clamabat ꝑ eo ad dominum. Quo orãte cum lachrymis subita & vehemens inundatio pluuię mox erupit. Considerãt autem in cãpo q̃ aër serenus esset,& nil tale sperarẽt. Dispersi igitur omnes ad repẽtinum imbrẽ,vicum proximum petunt. At Bernardus Hugonẽ tenẽs, mecum ait sustinebis huiꝰ pluuię guttas. Cũq; soli remãsissent,nõ fuerũt soli, sed dominus fuit cum eis reddens eis continuo & aeris & animi serenitatem. Ibi renouatum est fœdus,& propositum cõfirmatũ,quod nõ potuit deinceps violari. Videbat ista pctõr & irascebat dentibus suis fremebat & tabescebat, iustus autem cõfidens in domino gloriosẽ de seculo triumphabat. Iam q̃ eo publice & priuatim prædicante matres filios absc̃ondebant, vxores detinebant maritos,amici amicos auertebant: quia voci eius spiritus sanctus tantæ dabat vocẽ virtutis, vt vix aliquis ali-

G quem teneret affectus. Crescente siquidem numero eorũ qui
in hanc conuersionis vnanimitatem consentirant, sicut de pri
mitiuis ecclesiæ filiis legitur, multitudinis eorum erat cor v-
nũ & anima vna in domino, & habitabant vnanimiter simul,
nec quisquam aliorum audebat se coniungere eis. Erat enim
eis Castellioni domus vna propria, & communis omnium,
vbi conueniebant, & cohabitabant, & colloquebantur, quam
ingredivix aliquis audebat qui non esset de cœtu eorum. Sed
& si quis intrabat videns & audiens quę ibi gerebantur & di
cebantur, sicut de Christianis Corinthiis Apostolus dicit, o-
mnibus quodammodo prophetantibus conuincebatur ab o-
mnibus, diiudicabatur ab omnibus: & adorans dominum, &
confitens q vere deus esset in eis, aut ipse vnanimitati eorum
adhærebat, aut recedens flebat semetipsum, illos autem bea-
tificabat. Hoc enim illis temporibus, & in illis erat partibus
inauditum, vt alicuius adhuc in seculo commorantis conuer
sio præsciretur. Ipsi vero quasi mensibus sex post primũ pro-
positum in seculari habitu stabant, vt proinde plures congre
garentur, dum quorundam negocia per id temporis expedie-
bantur. Cum autem iam suspecta inciperet esse multitudo.
ne quem de numero eorum subriperet is qui tentat, placuit
deo super hoc reuelare quid futurum esset. Aspiciebat enim
quidam eorum in visu noctis, & videbat quasi eos omnes cõ
sedisse in domo vna, & per ordinem singulos quasi commu-
H nicare de cibo quodam miri candoris & saporis. Quem cæ-
teris omnibus optime suscipientibus, & cum gaudio magno,
duos ex omni numero illo notabat à cibi illius salutaris par-
ticipatione vacuos remansisse. Alter nãque eorum nec sume-
bat, alter sumere quidem videbatur, sed tanquam minus cau-
te sumeret, spargebatur: vtrũque vero postea probauit euen
tus. Alter enim priusquam ventum esset ad rem, cõuersus re-
trorsum in seculum rediit: alter cum cęteris cœpit quidem
opus bonum, sed non perfecit. Vidi ego eum in seculo post-
ea vagum & profugum à facie domini sicut Caim. quantum
animaduertere potui hominem humillimum, & miserabilis
confusionis, sed nimię pusillanimitatis. Qui tamen in vltimis
Claramuallem rediit infirmitate corporis & inopia cogente,
cum homo bene natus ab omnibus cognatis & amicis proit-
ceretur: ibiq; proprietati renũcians, sed non omnino proprię
voluntati, obiit non quidem intus sicut frater & domesticus,
sed foris misericordiam postulans sicut pauper & mendi-
cus. Iam vero adueniente die reddendi voti, & complen-
di desiderij egressus est de domo paterna Bernardus pater
fratrum suorum cum fratribus filiis suis spiritualibus quos
verbo vitæ Christo genuerat. Videns autem Guido primo-
genitus fratrum suorum Niuardum fratrem suum minimum,
puerum cũ pueris aliis in platea, cia(inquit) frater Niuarde,
ad te solum respicit omnis terra possessiõis nostræ. Ad quod
I puer non pueriliter motus, vobis ergo (inquit) cœlum, mihi
terra? Non ex æquo diuisio hæc facta est. Quo dicto abeunti-
bus illis, tunc quidem domi cum patre remansit, sed modico
post euoluto tempore, fratres secutus, nec à patre, nec à pro-
pinquis seu amicis potuit retineri. Superat de deo dicata do
mo illa pater senior cũ filia, de quibus etiã suo loco dicem⁹.

Eo tempore nouellus & pusillus grex Cisterciensis sub
abbate degens, viro venerabili Stephano cum iam grauiter
tædio ei esse inciperet paucitas suą, & omnis spes posteritā-
tis decideret in quam sanctę illius paupertatis hæreditas trãs
funderetur, venerãtibus omnibus in eis vitæ sanctitatem, sed
refugientibus austeritatem, repente diuina hac visitatione tã
læta, tam insperata, tam subita lætificatus est, vt in die illa re-
sponsum hoc à spiritu sancto accepisse sibi domus illa vide-
retur: Lætare sterilis quæ nõ paries bas, erumpe & clama quæ
parturiebas: quia multi filij desertę magis quãm eius quæ
habet virum, de quibus postmodum visura es filios filiorum
vsque in multas generationes.

Capitulum quartum.

ANno ab incarnatiõe domini. Mcxiij. à constitutiõe
domus Cistercien sis. xv. seruus dei Bernardus an-
nos natus circiter. xxij. Cisterciũ ingressus, cum so
ciis amplius q̃ xxx. sub abbate Stephano, suaui iu-
go Christi collum submisit. Ab illa aũt die dedit domin⁹ be-
nedictionem, & vinea illa domini sabaoth dedit fructum suũ,
extendens palmites suos vsq; ad mare, & vltra mare propa- K
gines suas. Hęc quidẽ fuere viri dei conuersionis sanctæ prin
cipia. Conuersationis autem eius insignia quomodo vitã an-
gelicam gerens in terris vixit, neminem enarrare posse puto
qui non viuat de spiritu de quo ille vixit. Solius quippe do-
nantis & accipientis est nosse quãtũ ab ipso mox cõuersionis
exordio præuenerit eũ domin⁹ in benedictionib⁹ dulcedinis
suæ, quanta repleuerit gratia electionis, quomodo ab vberta
te suę domus inebriauerit eum. Ingressus est autem domum
illam pauperem spiritu, & eo adhuc tempore absconditam ac
pene nullam intentione ibi moriendi à cordibus & memoria
hominum, & spe delitescẽdi & latendi tanquam vas perditũ,
deo aliter disponente, & eum sibi in vas electionis præparan
te, non solum ad ordinem monasticum confortandum ac dila
tandum, sed etiam ad nomen suum portandum coram regib⁹
& gentibus, & vsque ad extremum terræ. Ipse vero nil tale de
se æstimans aut cogitans, potius ad custodiam sui cordis, &
propositi constantiam, hoc semper in corde, sæpe etiã in ore
habebat: Bernarde, Bernarde, ad quid venisti? Et sicut de do
mino legitur quia cœpit Iesus facere & docere: à prima die
ingressus sui in cellam nouitiorũ, ipse cœpit agere in semet-
ipso, quod alios erat docturus. Postmodum enim cum iã Cla
reuallis abbas esset ordinatus, aduentantibus nouitiis & festi
nantibus ingredi, audire eum soliti sumus prædicantem ac
dicentem. Si ad ea quæ intus sunt festinatis, hic foris dimitti- L
te corpora quæ de seculo attulistis. Soli spiritus ingrediantur, caro non prodest quicquam. Quod cum nouitiis ad noui
tatem verbi perterritis, parcens teneritudini eorum clemen-
tius exponendo quod dixerat, carnalem concupiscentiam prę
dicare solebat foris dimittendam. Ipse cum nouitius esset, in
nullo sibi parcens instabat omnimodis mortificare non solũ
cõcupiscentias carnis quæ per sensus corporis fiũt, sed & sen
sus ipsos per quos fiunt. Cum enim iam interiore sensu illu-
minati amoris dulcius ac frequentius sentire inciperet desur
sum spirantem sibi suauitatem, sensui illi interiori timens à
sensibus corporis, vix tantum eis permittebat quantum suffi
ceret ad exterioris cum hominibus conuersationis societatẽ.
Quod cum continui vsus instantia in consuetudinem mitte-
ret, cõsuetudo ei ipsa quodammodo vertebatur in naturam.
Totusque absorptus in spiritũ, spe tota in deum directa, in-
tẽtiõe seu meditatione spirituali tota occupata memoria, vi-
dens non videbat, audiens non audiebat, nihil sapiebat gu-
stanti, vix aliquid sensu aliquo corporis sentiebat. Iam quip-
pe annum integrum exegerat in cella nouitiorum, cum exiẽs
inde ignoraret adhuc an haberet domus ipsa testudinem quã
solemus dicere celaturam. Multo tempore frequentauerat
intrans & exiens domum ecclesiæ, cum in eius capite vbi tres
erant, vnam tantum feneſtram esse arbitraretur. Curiosi-
tatis enim sensu mortificato, nil huiusmodi sentiebat: vel si M
forte aliquando eum contingebat videre, memoria(vt dictũ
est)alibi occupata non aduertebat. Sine memoria quippe sen
sus sentientis nullus est. Natura quoque in eo non dissentie-
bat à gratia, vt in eo quoque quodammodo impletum vide-
retur esse quod legitur, Puer erã ingeniosus, & sortitus sum
animam bonam: & cũ magis essem bonus, veni ad corpus in-
coinquinatum. Ad contemplanda quippe spiritualia quæque
seu diuina, cum gratia spirituali, naturali quadam virtute pol
lebat ingenij, sortitusque etiam in hoc erat animam bonam,
sensualitatem non curiose lasciuam, nec superbe rebellẽ: sed
congaudentem spiritualibus studiis, & in eis quæ ad deũ sunt
sponte subditã spiritui & seruientem: corpus etiam nullius
cõtaminatũ consensu flagitij, & si non nimis neglectum sicut
oportebat curaretur, ad seruiendũ spiritui in seruitio dei ap-
tissimũ instrumẽtũ. Sed cum caro in eo ex dono prœuenientis
gratię, & adiutorio subsequentis naturæ, & vsu bono spũa-
lis disciplinę vix iã aliquid concupisceret aduersus spiritum,
hoc est quod spiritũ læderet, spiritus supra vires, supra virtu
tẽ carnis ac sanguinis, tanta aduersus carnem concupiscebat,
vt infirmũ animal cadens sub onere vsq; in hanc diẽ nõ adi-
ciat vt resurgat. Quid enim dicã de somno, q̃ in cæteris homi-
nib⁹ solet esse refectio laborũ & sensuũ, aut mẽtiũ recreatio?
Extũc vsq; hodie vigilat vltra possibilitatẽ humanam. Nul-
lum enim tempus magis se perdere cõqueri solet, q̃ quo dor
mit,

A mit idoneam satis reputans comparationem mortis & som-
ni: vt sic dormientes videantur mortui apud homines, quomo
do apud deum mortui dormientes. Vnde etiam si quem for-
te religiosum in dormiendo seu durius stertentem audierit,
seu minus compositè iacentem viderit, patienter ferre vix po
test, sed carnaliter eum seu seculariter dormire causatur. In
ipso nãque tenuem victum tenuis somnus comitatur. In neu
tro enim vllam indulget corpori suo satietatem, nisi q in v-
troque sumpsisse aliquid sat ei est. Quantum enim ad vigi-
lias, vigiliarum ei modus est non totam noctem ducere in-
somnem. Porro ad comedendum vsque hodie vix aliquando
voluptate trahitur appetitus, sed solo timore defectus. Et-
si̓ comesturus, priusq̃ comedat, sola cibi memoria satur est.
Sic accedit ad sumendum cibum quasi ad tormentum. A pri-
mo siquidem conuersionis suę anno, seu egressionis de cella
nouitiorum, natura eius cum tenerę nimis esset semper, & delicatę
complexionis fuisset, iciuniis multis & vigiliis, frigore & la-
bore, durioribus & continuis exercitiis attrita, corrupto sto-
macho, crudum continuo per os solet reiicere quod ingeri-
tur. Quod si quid naturali decoctione digestũ transfunditur
ad inferiora, ibi nihilominus partibus illis corporis non mi-
noribus infirmitatum incommodis obsessis, non nisi cum gra
ui tormento egreditur. Si quid autem residuum est, ipsum
B est alimentum corporis eius qualecunque, non tam ad vitam
sustentandam, q̃ ad differendam mortem. Semper autem post
cibum quasi pensare solitus est quantum comederit. Si quan-
do vel ad modicum mensuram solitam excessisse se depre-
henderit, impune abire non patitur. Sed & vsus parsimoniæ
sic ei in naturam versus est, vt etsi aliquando corporalis sibi
cuiuslibet refectionis plus aliquid solito velit indulgere, vix
possit. Sic autem ab initio fuit inter nouitios nouitius, mona
chus inter monachos, spiritu validus, corpore infirmus, nil
indulgentiæ circa corporis quietẽ seu refectionem, nil remis
sionis de communi labore vel opere fieri sibi aliquando ac-
quiescens. Cæteros nãque sanctos esse arbitrabatur & perfe
ctos, se vero sicut nouitium & incipientem, nequaq̃ emeritо-
rum perfectorum q̃; indulgentiis & remissionibus indigere,
sed feruore nouitio, & ordinis districtione, & rigore discipli
næ. Propter quod communis vitæ seu conuersationis feruen
tissimus æmulator, cum opus aliquod manuum fratres actita-
rent, quod seu minor vsus ei, seu imperitia denegabat, fodien
do, seu ligna cędendo, & propriis humeris deportando, vel
quibuslibet laboribus æquè laboriosis illud redimebat. Vbi
vero vires deficiebant, ad viliora quęq; opera confugiens, la
borem humilitate compensabat. Et mirum in modum is qui
tantam in contemplatione rerum spiritualium ac diuinarum
acceperat gratiam, circa talia nõ solum occupari patiebatur,
sed & plurimum delectabatur. Sed mortificata(vt dictum est)
sensualitate, cuius seu curiositate seu infirmitate in huiusmo
C di laborũ corporalium distractionibus, perfectorũ etiã quo-
rũcunq; mẽtes sępe necesse est, etsi non intentione certe me-
moria & cogitatione, ab interiore vnitate spiritus aliquã pa-
ti dissolutionem, ipse priuilegio maioris gratiæ in virtute
spiritus simul & totus quodammodo exterius laborabat, &
totus interius deo vacabat: in altero pascens conscientiam,
in altero deuotionem. Laboris ergo tempore & intus orabat
seu meditabatur absque intermissione exterioris laboris, &
exterius laborabat absque iactura interioris suauitatis. Nam
vsque hodie quicquid in scripturis valet, quicquid in eis spi
ritualiter sentit, maxime in syluis & in agris meditando & o-
rando se confitetur accepisse, & in hoc nullos aliquando se
magistros habuisse nisi quercus & fagos, ioco illo suo gratio
so inter amicos dicere solet. Messis tempore fratribus ad
secandum cum feruore & gaudio sancti spiritus occupatis, cũ
ipse quasi impotens & nescius laboris ipsius, sedere sibi &
requiescere iuberetur, admodum contristatus, ad orationem
confugit, cum magnis lachrymis postulans à deo donari sibi
gratiam metendi. Nec fefellit simplicitas fidei desideriũ re-
ligiosi. Cõtinuo nãque quod petiit, impetrauit. Et ex illo die
in labore illo prę cæteris peritum se esse cum quadam iucun-
ditate gratulatur, tanto in hoc opere deuotior, quanto se in
hoc ipso facultatem ex solo dei dono reminiscitur accepisse.
Feriatus autem ab huiusmodi labore vel opere, iugiter aut
orabat, aut legebat, aut meditabatur. Ad orandum si se soli- D
tudo offerret vtebatur. finautem, vbicũq;, seu apud se, seu in
turba esset solitudinem cordis ipse sibi efficiens, vbiq; solus
erat. Canonicas autem scripturas simpliciter & seriatim li-
bentius ac sæpius legebat, nec vllis magis, q̃ ipsarum verbis
eas intelligere se dicebat: & quicquid in eis diuinæ fibi elu-
cebat veritatis aut virtutis, in primę sibi originis suæ fonte
magis, q̃ in decurrentibus expositionum riuis sapere testa-
batur. Sanctos tamen & orthodoxos earum expositores hu-
militer legens, nequaquam eorum sensibus suos sensus equa-
bat, sed subiiciebat formandos, & vestigiis eorum fideliter
inhærens, sæpe de fonte vnde illi hauserant, & ipse bibebat.
Inde est q plenus spiritu quo omnis sancta scriptura diuini-
tus est inspirata, tam confidenter & vtiliter ea vsque hodie
(sicut Apostolus dicit) vtitur ad docendum, ad arguendum,
ad corripiendum. Et dum prædicat verbum dei, quicquid de
ea affert in medium, sic patens & placens efficit, & circa id
vnde agitur efficax ad monẽdum, vt mirentur omnes tam se-
culari, quàm spirituali præditi doctrina in verbis gratiæ, quæ
procedunt de ore eius.

Capitulum quintum.

VM autem complacuit ei qui eum segregauit à
seculo & vocauit, vt ampliore gratia reueleret in
eo gloriam suam, & multos filios dei qui erant dis- E
persi, per eum congregaret in vnum, misit in cor
abbatis Stephani ad ædificandam domum Clareuallis mit-
tere fratres eius. Quibus abeuntibus ipsum etiam domnum
Bernardum prefecit abbatem, mirantibus sane illis tanquam
maturis & strenuis tam in religione, quàm in seculo viris, &
timentibus ei tum pro tenerioris ætate iuuentutis, tum pro
corporis infirmitate, & minori vsu exterioris occupationis.
Erat autem Claraullis locus in territorio Lingonensi, non
longe à fluuio Alba, antiqua spelunca latronum: quę antiqui
tus dicebatur vallis absinthialis: seu propter abundantis ibi
absinthij copiam, seu propter amaritudinem doloris inciden
tiũ ibi in manus latronum. Ibi ergo in loco horroris & vastę
solitudinis confederunt viri illi virtutis, facturi de spelunca
latronum templum dei, & domum orationis. Vbi simpliciter
aliquanto tempore deo seruierunt in paupertate spiritus, in
fame & siti, in frigore & nuditate, in vigiliis multis. Pulmen
taria sæpius ex foliis fagi conficiebant. Panis instar prophe-
tici illius ex hordeo & milio & vitia erat, ita vt aliquãdo re-
ligiosus vir quidam appositum sibi in hospitio, vbertim plo-
rans clam asportauerit, quasi pro miraculo omnibus ostẽ-
dendum, quòd inde viuerent homines, & tales homines. At
virum dei minus ista mouebant. Summa ei solicitudo de sa-
lute multorum: quæ à prima die conuersionis suæ vsque ad
hoc tempus, tam singulariter sacrum illud pectus noscitur
possidere, vt erga omnes animas maternum gerere videatur F
affectum. Erat ergo vehemens in præcordiis eius, sancti desi-
derij & sanctę humilitatis conflictus. Modo enim seipsum
deiiciens, fatebatur indignum per quem fructus aliquis pro-
ueniret: modo oblitus sui æstuabat flagrantissimo ardore,
vt nullam nisi ex multorum salute consolationem posse ad-
mittere videretur. Sane fiduciam charitas pariebat, sed ean-
dem castigabat humilitas. Contigit autem inter hæc vt ali-
quando temperius solito surgerent ad vigilias. Quibus per-
actis cum vsque ad matutinas laudes aliquanto longius su-
peresset noctis interuallum, egressus foras, & loca vicina cir
cuiens, orabat deum vt acceptum haberet obsequium suum,
& fratrum suorum, in eo quod diximus spiritualis fructus
desiderio constitutus. Subito vero stans in ipsa oratione mo-
dice interclusis oculis, vidit vndique ex vicinis montibus tã-
tam diuersi habitus & diuersæ conditionis hominum multi-
tudinem in inferiorem vallem descendere, vt vallis ipsa ca-
pere non posset. Quod quid significauerit, iam omnibus ma-
nifestum est. Hac igitur vir domini visione magnifice conso-
latus, exhortatus est etiam fratres suos, commonens eos de
misericordia dei nunquam desperare.

Capitulum sextum.

G VVm vero ante inſtantem hyemem Gerardus frater eius, cellararius domus, apud eum durius quereretur ad neceſſaria domus & fratrum multa deeſſe, nec habere ſe vnde ea coemeret, & vrgente neceſſitate iam nullam verborum reciperet conſolationem, res autẽ in promptu non eſſet quę daretur, vir dei quantũ interim ad præſentes anguſtias ſufficere poſſet, inquiſiuit. Ille vero vndecim libras reſpondit. Tum dimittens eum, ad orationem confugit. Poſt paululum vero rediens Gerardus, mulierem quandam de Caſtellione foris eſſe, & velle ei loqui nunciauit. Ad quam cum egrederetur, procidens ad pedes eius eadem mulier duodecim librarum benedictionem ei obtulit, orationum ſuffragia implorans viro ſuo periculoſè ægrotanti. Quam breuiter allocutus dimiſit à ſe, vade, inquiens, ſanum inuenies virum tuum. Illa vero abiens in domum ſuam ſicut audierat, ſic inuenit. Abbas vero conſolans puſillanimitatem cellararij ſui, ad ſuſtinendum dominum de cætero reddidit fortiorem. Nec tantum ſemel hoc ei contigiſſe certum eſt, ſed ſæpe cum huiuſmodi neceſſitas inſtaret, repente vnde non ſperabatur auxilium ei à domino affuiſſe. Propter quod viri prudentes intelligentes manum domini eſſe cum eo, teneritudinem mentis eius à deliciis paradiſi nuper egreſſi, rerum exteriorum ſolicitudine grauare cauebant, eas ipſi intra ſemetipſos vt poterant digerentes, & tantummodo de interioribus conſcientiis ſuis, & cauſa animarum ſuarum eum conſulentes. In quo tamen pene hoc eis cõtigit, quod filiis Iſrael legimus olim de Moyſe contigiſſe, cũ diu conuerſatus cum domino in monte Syna, & de caligine nubis egrederetur & deſcenderet ad populum, ex colloquio domini facies eius cornuta appareret & terribilis, adeo vt fugeret populus ab eo. Egreſſus enim vir ſanctus à facie domini qua in ſolitudine Ciſtercij, & ſublimioris altitudine contemplationis in ſilentio aliquandiu fruitus erat, quaſi de cœlo afferens inter homines miraculum quoddam, conquiſitæ ſibi apud deum pluſquam humanæ puritatis homines, quos regere, & inter quos conuerſari veniebat, pene omnes à ſe abſterruit. Siquando nanque de ſpiritualibus & ædificatione animarum ſermonem ad eos habebat, loquebatur hominibus lingua angelorum, & vix intelligebatur. Maxime autem in his quæ ad mores hominum pertinebant, ex abundantia cordis ſui tam ſublimia eis proponebat, tam perfecta exigebat ab eis vt durus videretur ſermo: intantum non capiebãt quæ dicebantur. Rurſum cum ſigillatim eos audiret confitentes ſibi, & ſemetipſos accuſantes ſuper diuerſis illuſionibus cogitationum communium humanarum, quas nullus in carne

I viuens homo penitus vitare poteſt, hoc potiſſimum fuit in quo luci illi ad tenebras illas conuentio eſſe non potuit, ſcilicet quòd homines inueniebat, quos in hac parte angelos æſtimabat. Angelicam enim magna ex parte deguſtans puritatem, & ex conſciẽtia iam olim acceptæ à deo gratiæ ſingularis, ſimpliciter præiudicans vniuerſæ conditioni humanæ fragilitatis, in tentationes ſeu inquinationes cogitationum harum nullum religioſum poſſe incidere, vel ſi incideret, vere religioſum non eſſe æſtimabat. Sed viri vere religioſi & pie prudentes, & in prædicatione ſermonum eius venerabantur etiam quæ non capiebant, & in confeſſionibus ſuis licet ad nouum ſtuperẽt auditum, eo quòd ſeminarium quoddam deſperationis præferre videretur infirmis: tamen iuxta ſententiam ſancti Iob, nefas putabant contradicere ſermonibus ſancti, non excuſantes ſed accuſantes infirmitatem ſuam in conſpectu hominis dei, in quo nemo viuens iuſtificari poteſt in conſpectu dei. Vnde factum eſt vt fieret magiſtra magiſtri pia humilitas diſcipulorum. Cum enim ad nutum arguentis humiliarentur qui arguebantur, cœpit etiam ſpirituali magiſtro aduerſus fratres humiles & ſubiectos zelus ſuus eſſe ſuſpectus: in tantum vt ipſe iam potius accuſaret ignorantiam ſuam, & defleret neceſſitatem, quod ſilere non liceret, cum neſciret loqui: quod non tam alta ad homines, quàm indigna hominibus loquendo læderet conſcientias auditorum: quod tam ſcrupuloſe perfectionem à fratribus ſimplicibus exigebat, in quo ſe nondum inueniret ipſe perfectum. Cogitabat nanque eos multo meliora & viciniora ſaluti ſuæ K in ſilentio ſuo meditari, quàm ab ipſo audirent: deuotius & efficacius ſalutem ſuam operari, quàm ex eius exemplo acciderent: ex prędicatione vero eius ſcandalizari potius, quàm aliquid concipere ædificationis. Cunque ſuper hoc vehementius turbaretur & contriſtaretur, & diuerſæ cogitationes aſcenderent in cor eius: poſt multos cogitationum fluctus & cruciatus cordis, decreuit ab exterioribus omnibus ad interiora ſua recolligere ſe, ibique in ſolitudine cordis & ſecreto ſilentij continere & præſtolari dominum, donec quocunque modo miſericordiæ ſuæ ſuper hoc ei ſuam reuelaret voluntatem. Nec tardauit miſericordia dei auxilium in tempore opportuno. Paucis ſiquidem euolutis diebus vidit in viſu noctis puerum cum claritate quadam diuina aſtantem ſibi, & magna authoritate præcipientem fiducialiter loqui quicquid ei ſuggereretur in apertione oris ſui: quoniam non ipſe eſſet qui loqueretur, ſed ſpiritus qui loqueretur in eo. Et extunc manifeſtius in eo & per eum loquens ſpiritus ſanctus & fermonem ei potentiorem & ſenſuum in ſcripturis abundantius ſuggerens, in apertione oris eius apud auditores quoque ei gratiam addidit & authoritatem, & intellectum ſuper egenum & pauperem, peccatorem pœnitentem, & veniam poſtulantem. Cumque iam aliquatenus didiciſſet inter homines conuerſari, & humana agere & tolerare, iamque inter fratres ſuos & cum eis inciperet frui fructibus conuer L ſionis ſuæ: pater quoque qui ſolus domi remanſerat: veniens ad filios ſuos appoſitus eſt ad eos. Qui cum aliquantum tempus ibi feciſſet, obiit in ſenectute bona. Soror quoq; eorum in ſeculo nupta & ſeculo dedita, cũ in diuitiis & deliciis ſeculi periclitaretur, tandẽ aliquando inſpirauit ei deus vt fratres ſuos viſitaret. Cumque veniſſet quaſi viſura venerabilem fratrem ſuum, & adeſſet cum comitatu ſuperbo & apparatu, ille deteſtans & execrans eam tanquam rete diaboli ad capiendas animas, nullatenus acquieuit exire ad videndam eam. Quod audiens illa confuſa & compuncta vehementer, cum ei nullus fratrum ſuorum occurrere dignaretur, cum à fratre ſuo Andrea, quem ad portam inuenerat monaſterij, ob veſtium apparatum ſtercus inuolutum argueretur, tota in lachrymas reſoluta, & ſi peccatrix ſum (inquit) pro talibus Chriſtus mortuus eſt. Quia enim peccatrix ſum, idcirco con ſilium & colloquium bonorum requiro. Et ſi deſpicit frater meus carnem meam: ne deſpiciat ſeruus dei animam meam. Veniat, præcipiat: quicquid præceperit, facere parata ſum. Hanc ergo promiſſionem tenens exiit ad eam cum fratribus ſuis frater eius. Et quia eam ſeparare à viro non poterat, primo verbo omnem ei mundi gloriam in cultu veſtium & in omnibus ſeculi pompis & curioſitatibus interdixit, formam M vitæ matris ſuæ in qua multo tempore vixit cum viro, ei indixit, & ſic eam à ſe dimiſit. Illa vero obedientiſſimè parens præcepto, rediit ad propria, mutata repente ſecundum omnipotentiam dexteræ excelſi. Stupebant omnes adoleſcentulam nobilem, delicatam, ſubita mutatione in habitu & victu, in medio ſeculi vitam ducere eremiticam: inſtare vigiliis & ieiuniis, & continuis orationibus, & ab omni ſeculo prorſus ſe facere alienam. Biennio poſtea ſic vixit cum viro ſuo, illo ſane ſecundo maxime anno dante deo honorem, nec temerare vlterius præſumente templum ſpiritus ſancti. Qui etiam tandem virtute eius perſeuerantiæ victus, liberamque à ſe dimittens iuxta ritum eccleſiæ, facultatem ei conceſſit ſeruiendi deo cui ſe probauit. Illa vero optata libertate potita, monaſterium Iulleium adiens, cum ſanctimonialibus inibi deo ſeruientibus reliquum vitæ ſuæ deo vouit, vbi tantam ei dominus gratiam contulit ſanctitatis, vt non minus animo quàm carne illorum probaretur virorum dei eſſe germana.

Capitulum ſeptimum.

VVm autem miſſus nouiter Claramuallem Bernardus ordinãdus eſſet in miniſterium ad quod aſſumptus erat, & ſedes Lingonenſis vacaret, ad quam ordinatio ipſa reſpiciebat: quærentibus fratribus qui eum ducerent ordinandum, cito de proximo ſe obtulit bona fama venerabilis Cathalaunenſium epiſcopi opinatiſſimi

A mi illius magiſtri Gulielmi de campellis, illucque eum tranſmittẽdum eſſe diffinitum eſt. Sicque factum eſt. Abiit autem Cathalaunum aſſumpto ſecum Elbodone monacho quodam Ciſtercienſe. Intrauit ergo prædicti epiſcopi domum iuuenis, exeſi corporis & moribundi, habitu quoque deſpicabilis, ſubſequente monacho ſeniore & magnitudine & robore corporis eleganti, aliis ridentibus, aliis irridẽtibus, aliis rem, ſicut erat, interprerando venerantibus. Cum autem quereretur quis eorum eſſet abbas, epiſcopus primus oculos in eum apertos habens agnouit ſeruum dei, & ſuſcepit eum ſicut ſeruus dei. Cum enim primo in priuato colloquio omni melius locutione prudentiam iuuenis magis magisque proderet verecundia loquendi, intellexit vir ſapiens diuinam viſitationem in aduentu hoſpitis ſui: nec defuit hoſpitalitatis pia inſtantia, donec vſque ad familiarem fiduciam & libertatem loquẽdi producto colloquio ad alterutrum, iam melius eum commendaret conſcientia ſua, quàm verba. Quid multa? Ex illa die & ex illa hora facti ſunt cor vnum & anima vna in domino: intantum vt ſæpe alter alterum hoſpitem deinceps haberet, & propria eſſet domus epiſcopi Clarauallis: Clarauallentium vero efficeretur non ſola domus epiſcopi, ſed & per ipſum tota ciuitas Cathalaunenſis. Quinetiam & Remenſis prouincia & Gallia tota per eum in deuotionem excitata eſt ad reuerentiam viri dei. Ab illo ſiquidem tanto epiſcopo

B cæteri didicerunt ſuſcipere eum & reuereri tanquam angelum dei, ita vt huius temporis præſenſiſſe in eo gratiam videatur homo tantæ authoritatis, ſic affectus erga ignotum monachum, & monachum tantę humilitatis. Modico vero poſt tempore tranſacto, cum eouſque infirmitas abbatis ingraueſceret vt iam non niſi mors eius, aut omni morte grauior vita ſperaretur, ab epiſcopo viſitatus eſt. Cumque viſo eo epiſcopus ſe non ſolum vitę eius, ſed & ſanitatis ſpem habere diceret ſi conſilio eius acquieſcens, ſecundum infirmitatis ſuæ modum aliquam corpori ſuo curam pateretur impendi: ille vero à rigore vel vſu conſuetudinis ſuæ minus facile flecti poſſet, profectus epiſcopus ad capitulum Ciſtercienſe ibi coram pauculis abbatibus qui conuenerant pontificali humilitate & ſacerdotali charitate toto corpore in terram proſtratus petiit & obtinuit, vt toto anno vno in obedientiam ſibi traderetur. Quid enim tantę humilitati in tanta poſſet authoritate negari? Reuerſus itaque Claramuallem, extra clauſtra & terminos monaſterij domunculam vnã ei fieri præcepit: ordinans & mandans in cibo vel potu ſiue in aliquo eiuſmodi circa eum nullam ibi teneri ordinis diſtri ctionem, nullam de tota cura domus ad eum referri ſolicitudinem, ſed ſibi cum viuere ſecundum modum ab eo præſtitutum. Eodem tempore & ego Claramuallem, ipſumque frequentare cœpi. Quem cum ibi cum quodam abbate altero

C viſitarem, inueni eum in ſuo illo turgurio quale leproſis in compitis publicis fieri ſolet. Inueni autem ex præcepto (vt dictum eſt) epiſcopi & abbatum ſeriatum ab omni ſolicitudine domus tam interiori, quàm exteriori: vacantem deo & ſibi, & quaſi in deliciis paradiſi exultantem. Ingreſſuſq; regiũ illud cubiculum, cum conſiderarem habitationem & habitatorẽ, tantam mihi, deum teſtor, domus ipſa incutiebat reuerẽtiam ſui, ac ſi ingrederer ad altare dei. Tãtaq; affectus ſum ſuauitate circa hominem illum, tantoque deſiderio in paupertate illa & ſimplicitate cohabitandi ei, vt ſi optio illa die mihi data fuiſſet, nil tam optaſſem, quàm ibi cum eo ſemper manere ad ſeruiendum ei. Cumque & ipſe viciſſim nos cum gaudio ſuſcepiſſet, & quereremus quid ageret, quomodo ibi viueret: modo illo ſuo generoſo arridens nobis, optime, inquit. Ego cui hactenus homines rationabiles obediebant, iuſto dei iudicio irrationali cuidam beſtię datus ſum ad obediendum. Dicebat autem de quodam homine ruſticano & vano nil prorſus ſciẽte, ipſumque ab infirmitate qua laborabat curaturum ſe iactitante, cui ad obediendũ ab epiſcopo & abbatibus & fratribus ſuis traditus erat. Ibiq; cũ eo manducantes, cum arbitraremur hominem tam infirmũ tantęq; prouidẽtiæ commiſſum ſicut oportebat procurandum, & videremus ei agente medico illo ſuo offerri cibos, quos ſanus quis vix præ anguſtia famis attingeret, videbamus & tabeſcebamus: vix regulari ſilentio nos cohibẽte, quin in illum quaſi ſacri-

D legum & homicidam ira & contumeliis inſurgeremus. Ipſe autem in quem hęc fiebant, indifferenter cuncta ſumens, quę omnia approbabat, ſicut qui ſenſu ipſo corrupto, & pene emortuo ſapore vix aliquid diſcernebat. Nã & ſagimẽ crudũ per errorem ſibi oblatum pro butyro multis diebus noſcitur comediſſe, oleum bibiſſe tanquam aquam: & multa talia contingebant ei. Solam quippe aquam ſibi ſapere dicebat, eo q̃ dum ſumeret, ſauces & guttur ei refrigerabat. Sic ergo tunc eum inueni, & ſic habitabat in illa ſolitudine ſua vir ille dei. Sed non erat ſolus, cum quo erat deus, & cuſtodia & conſolatio ſanctorum angelorum. Quod etiam manifeſtis indiciis demonſtratum eſt. Nocte enim quadam ſolito attentius orando effuderat ſuper ſe animam ſuam, cum tenuiter ſoporatus voces audiuit tanquam tranſeuntis multitudinis copioſę. Eui gilans autem & eaſdem voces plenius audiens, cellam quoque in qua iacebat egreditur, & proſequitur abeuntes. Haud procul aberat locus denſis adhuc ſpinarum veprium q̃ fruteti abundans, ſed nunc longe mutatus ab illo. Super hunc aliquandiu ſtabant velut alternantes chori hiucinde diſpoſiti, & vir ſanctus audiebat & delectabatur. Cuius tamen myſterium viſionis non prius agnouit, quàm tranſlatis poſt aliquot annos ędificiis monaſterij, eodem loco poſitũ oratorium cerneret, vbi voces illas audiſſet. Manſi autem indignus ego cũ eo paucis diebus, quocunque oculos vertebam mirans, quaſi cœlos me videre nouos, & terram nouam, & antiquorum Aegyptiorum monachorum patrum noſtrorum antiquas ſemitas, & in eis noſtri temporis hominum recentia veſtigia. Erat enim tunc temporis videre Clareuallis aurea ſecula, cum viri virtutis olim diuites in ſeculo & honorati, tunc in paupertate Chriſti gloriantes, eccleſiam dei plantarent in ſanguine ſuo: in labore & grumna, in fame & ſiti, in frigore & nuditate, in perſecutionibus & contumeliis & anguſtiis multis præparantes Clareualli eam, quam hodie habet ſufficientiã & pacem. Neq; enim ſe tam ſibi, q̃ Chriſto & fratribus inibi deo ſeruituris viuere æſtimantes, pro nihilo habebant quicquid ſibi deeſſet: dum relinquerent poſt ſe quod illis ſufficeret & ad ſubſidium neceſſitatis, & ad aliquam conſcientiam voluntariæ pro Chriſto paupertatis. Primaque facie ab introeuntibus Claraũallem per deſcenſum montis deus in domibus eius cognoſcebatur, cum in ſimplicitate & humilitate ædificiorum, ſimplicitatem & humilitatem inhabitantiũ paucorum Chriſti vallis muta loqueretur. Denique in valle illa plena hominum, in qua nemini ocioſum eſſe licebat, omnib⁹ laborantibus, & ſingulis circa iniuncta occupatis: media die medię noctis ſilentium à ſuperuenientibus inueniebatur, præter laborum ſonitus, vel ſi fratres in laudibus dei occuparentur. Porro ſilentij ipſius ordo & fama tantam etiam apud ſeculares homines ſuperuenientes ſui faciebat reuerentiam, vt & ipſi non dicam praua vel ocioſa, ſed aliquid etiam quod ad F rem non attineret, ibi loqui vererentur. Loci vero ipſius ſoli tudo inter opaca ſyluarũ, & vicinorũ hincinde montium anguſtias in quo ſerui dei latebant, ſpeluncam illam ſancti Benedicti patris noſtri quodammodo repręſentabat, in qua aliquando à paſtoribus inuentus eſt: vt cuius imitabantur vitã, habitationis etiam eius ac ſolitudinis formam aliquam habere viderentur. Omnes quippe etiam in multitudine ſolitarij ibi erant. Vallem nanque illam plenam hominibus ordinis ratione charitas ordinata ſingulis ſolitariam faciebat: qa ſicut vnus homo inordinatus, etiam cum ſolus eſt, ipſe ſibi turba eſt: ſic ibi vnitate ſpiritus & regularis lege ſilentij in multitudine hominum ordinata, ſolitudinem cordis ſui ſingulis ordo ipſe defẽdebat. Domibus vero & habitaculis ſimplicibus, victus inhabitantium perſimilis erat. Panis non tam furfureus, q̃ terreus videbatur, duris fratrum laboribus vix de terra deſerti illius ſterili productus: cætera quoque cibaria queq; vix erant aliquid ſaporis habentia, præterq̃ fames ſeu amor dei faciebat. Sed & ipſum nouitij ſeruoris ſimplicitas ſibi tollebat, cum quaſi venenũ arbitrantes quicquid comedentem vtcunq; delectaret, recuſarent dona dei propter gratiam quam in eis ſentiebant. Cum enim circa omne genus carnalis tolerantiæ cum adiutorio gratiæ dei, ſtudium ſpiritualis patris hoc in eis effeciſſet, vt plurima quæ homini in carne conſtituto impoſſibilia prius videbantur, iam nõ ſo-

G lum constanter peragerent & sine murmuratione, sed etiam cum ingenti delectatione: ipsa delectatio aliam in eis pepererat murmurationem, eo periculosiorem, quo eam æstimabant quasi remotiorem à carne, spiritui propinquiorem. Persuasum quippe habentes, & quasi cum testimonio conscientiæ suę memoriæ fideliter commendatum, inimicam esse animæ omnem delectationem carnis, quicquid carnem cũ qualibet delectatione nutrire videretur, fugiendum arbitrabantur. Quasi enim per aliam viam reduci se putabant in regionem suam, cum præ dulcedine amoris interioris, amara æquè ac dulcia delectabiliter edendo, delectabilius viuere sibi viderentur in eremo, quàm prius vixissent in seculo. Cum q; in hoc suspectam aliquatenus haberent spiritualis patris quotidianam correptionem, quasi carni eorum plusquam spiritui deferentem, aliquando ad iudicium prædicti Cathalaunensis episcopi, qui tunc forte aderat, res delata est. Super quo vir ille potens in verbo, sermonem ad eos aggressus ad eum finẽ perduxit: vt omnem hominem quicunque dona dei recusauerit propter gratiam dei, inimicum esse gratiæ dei, & spiritui sancto resistere pronunciaret. Adducta siquidem historia de Helisæo propheta & filiis prophetarum cum eo in desertis locis vitam eremiticam ducentibus, quomodo cum aliquando ad horam refectionis ventum esset amaritudo quædam mortis in olla decoctionis eorum inuenta, per virtutem
H dei, & ministerium prophetæ, per infusionem farinulæ dulco rata est: olla, inquit, illa prophetica olla vestra est, nil in se nisi amaritudinem habens. Farina vero amaritudinem in dulcedinem conuertens, gratia dei operans est in vobis. Sumite ergo securi & cum gratiarum actione, quod cum naturaliter minus aptum fuerit vsibus humanis, ad hoc per gratiam dei vestris est vsibus aptatum, vt vtamini & comedatis. In quo si inobedientes & increduli permanetis, resistitis spiritui sancto, & gratiæ eius ingrati estis.

Capitulum octauum.

Haec ergo fuit in tempore illo sub abbate Bernardo & magisterio eius in clarissima & charissima valle illa spiritualium schola studiorum: hic fernor regularis disciplinæ, omnia eo faciente & ordinante & tabernaculum deo in terris ædificante secundum exemplar quod ei in monte ostensum est cum in solitudine Cistercien si cum deo in nube habitaret. Et vtinam post rudimenta primę conuersationis, postq; didicit aliquatenus & cõsueuit homo cum hominibus esse, & intelligere super egenum & pauperem compatiendo infirmitatibus hominum: vtinam se circa semetipsum talem exhibuisset qualem erga cæteros, tam benignum, tam discretum, tam solicitum. Sed con-
I tinuo cum ab annuę illius obedientiæ vinculo solutus, & sui iuris effectus est, velut arcus distentus ad pristinum rigorem, & sicut torrens detentus & dimissus, ad prioris cursus consuetudinem reuersus est quasi repetens à semetipso pœnas diuisculę illius quietis, & damna laboris intermissi. Videres hominem imbecillem & languidum conari & aggredi quæcunque vellet, minus considerare quid posset, solicitum pro omnibus: circa seipsum negligentem: omnibus in omnibus aliis obedientissimum; sed de seipso vix aliquando seu charitati seu potestati obedientem. Semper enim priora sua nulla reputans, maiora molliebatur ad non parcendum corpori, ad studiis spiritualibus robur addendum: corpus suum variis infirmitatibus per se attenuatum, ieiuniis insuper & vigiliis sine intermissione atterendo. Orabat stans die noctuque, donec genua eius infirmata à ieiunio, & pedes eius à labore inflati, corpus sustinere non possent.

Multo tempore, & quandiu occultum esse potuit, cilicio ad carnem vsus est. Vbi vero sciri adueuit, continuo illud abiiciens, ad communia se conuertit. Cibus eius, cum pane lac, vel aqua decoctionis leguminum, vel pultes quales infantibus fieri solent. Cætera vel eius infirmitas non recipiebat, vel parsimoniæ studio ipse recusabat. Vino si quando vtebatur, raro & nimis modico, cum magis aquã & infirmitati suæ & appetitui competere testaretur. Sic autem affectus & confectus, à communi fratrum labore, seu diurno, seu nocturno, vix se aliquando patiebatur esse excusatum seu ab occupa-
K tionibus & laboribus ministerij sui. Videbant eum & conuersationem eius homines medici & mirabantur, tantamque vim eum in seipso causabantur inferre naturæ, ac si agnus ad aratrum alligatus arare cogeretur. Nam cum crebra illa ex corruptione stomachi per os eius indigestæ cruditatis eruptio aliis inciperet esse molestior, maxime autem in choro psallentium, non tamen illico collectas fratrum deseruit: sed iuxta locum stationis suæ procurato ac defosso in terra receptaculo doloris illius, sic aliquandiu prout potuit, necessitatẽ illam transegit. At vbi ne hoc quidẽ permisit intolerantia rei, tunc demũ collectas deserere, & seorsum secũ habitare compulsus est, nisi quantum siue collocutionis, siue consolationis gratia, siue disciplinæ claustralis necessitate, conuẽtui eum fratrum aliquando oportebat interesse. Et hæc fuit tristis illa necessitas, qua primo sancta illa fraternitas, sanctæ illius paternitatis iugi consortio carere posse coacta est. In quo dolemus quidem & plangimus infirmitatis eius tristem effectum, sed sancti desiderij & spiritualis feruoris affectum veneramur. Quanquam nec infirmitatis eius effectus vsquequaque plangendus sit & dolendus. Quid enim si voluit sapientia dei per infirma potius hominis illius tot tãtaque cõfundere fortia mundi huius? Quid vero aliquando pro qualibet infirmitate eius remansit infectum, quod per eum secũdum sibi datam gratiam fieri oporteret? Quis enim nostra
L ætate, quantumuis robusti corporis, & accuratę valitudinis, tanta aliquando fecit, quanta iste fecit & facit moribundus & languidus ad honorem dei, & sanctæ ecclesiæ vtilitatem? Quantum postea numerum hominum verbo & exemplo traxit de seculo, non solum ad conuersionem, sed ad perfectionem? Quantas ex eis per totum christianum orbem constituit domos seu ciuitates refugij, vt quicunque peccauerint ad mortem, & æternæ mortis rei iudicati fuerint, reminiscantur & conuertantur ad dominum, & confugiant ad eas, & saluentur in eis? Quæ schismata ecclesiæ non sedauit, quas non confudit hæreses, quam pacem inter dissidẽtes ecclesias & populos non restituit? Et hæc quidem communia sunt. Ceterum quæ bona innumeris hominibus sigillatim præstitit pro causa, pro persona, pro loco pro tẽpore, quis enumeret? Porro si nimietas in eo reprehenditur sancti feruoris, habet certe apud pias mentes excessus iste reuerentiam suam: qua quicunque spiritu dei aguntur, multum verentur in seruo dei reprehendere nimium istam nimietatem. Habet & facilem apud homines excusationem, cum vix audeat quisque eum cõdemnare, quem deus iustificat, tam multa, tam sublimia cum eo & per eum operando. Fœlix cui solum reputatur ad culpam, quod cæteri præsumere sibi solent ad gloriam. Fuerit autem bono iuueni suspecta iuuentus sua (beatus quippe qui semper est pauidus) fuerit ei studium tantam virtutum plenitudinem quam habebat ex gratia, aliqua etiam laboris sui cõ M scientia cumulare. Sed & vita eius quæ omnibus proponebatur imitanda, frugalis continentiæ exemplo carere non debuit. In quo seruus dei etsi nimietate forsitan excessit, piis certe mentibus non de nimietate, sed de feruore exemplum reliquit. Quid autem eum nitimur excusare, in quo ipse qui veretur omnia opera sua, non cõfunditur vsque hodie se accusare, sacrilegij arguens, quòd seruitio dei & fratrum suorum abstulerit corpus suum, dum indiscreto feruore imbecille illud reddiderit ac pene inutile? Sed conualuit de infirmitate, & infirmus fortior & potens factus est. Virtus nãque dei vehementius in infirmitate eius refulgens, ex tunc vsque hodie digniorem quandam apud homines ei efficit reuerentiam, & in reuerentia authoritatem, & in authoritate obediẽtiam. Iam tunc enim ad opus prędicationis diuinitus aptabatur, ad quod (vt supra dictum est) ex vtero matris suæ, cum testimonio diuinę reuelationis olim fuerat præsignatus. Nec tunc tantummodo, sed omni tempore conuersionis & subiectionis & prælationis suæ, ipso ordinante quo & agente, congruo ordine ad hoc instituebat, & ignorans quid de se fieret non solum monastico, sed & omni ecclesiastico ordini in hoc præparabatur. Et primum quidem circa resuscitandum in monastico ordine antiquę religionis feruorem, primitias iuuentutis suæ dedicauit, exemplo & verbo in conuentu fratrum intra sepța monasterij ad hoc omni studio vacans. Postmodum

A dum autem cum ad alium vitæ & conuersationis ordinem infirmitate corporis cogeretur, & sicut dictum est, necessitas infirmitatis, & ordo necessitatis à communi eum conuersatione conuentus plus solito sequestraret: hæc prima cœpit esse occasio vt quasi hominibus de seculo expositus, quorum iam ad eum multitudo magna confluebat, ipse etiam præsentiam suam liberius eis ac liberalius commodans, verbum vitæ prædicaret. Cunque & longius aliquando à monasterio pro causis ecclesiæ communibus obedientia traheretur, & quocunque veniret, vndecunque locuturus, de deo silere non posset, & agere quæ dei sunt non cessaret: sic in breui apud homines innotuit, vt ecclesia dei tam vtili membro in corpore suo reperto vti ad quodcunque oportebat non dissimularet. Sed & licet à primo flore ineuntis ætatis, fructibus spiritus semper abundauerit: ab hoc tamen tempore copiosius ei addita est (sicut apostolus dicit) manifestatio spiritus ad vtilitatem, sermo scilicet fœcundior sapientiæ ac scientiæ cum gratia prophetiæ, operationes virtutum, & diuersarum opitulationes sanitatum. Quorum quædam quę certa narratione didici, qua fide à fidelibus mihi viris affignata sunt, eadem & ipse legentibus resigno.

Capitulum. IX.

B PRimum ergo signum hoc fuit quod in manu seruui sui mundo celebre Christus effecit. Cum aliquantos iam in Claraualle expleßet annos, contigit virum nobilem & ipsius quoque secundum carnem propinquum Iosbertum de Firmitate, quod est oppidum proximum monasterio, grauiter infirmari. Qui subito præoccupat⁹, amisit penitus intellectum pariter & loquelam. Vnde & filius eius Iosbertus iunior, & omnes simul amici eo magis affligebantur dolore, quod sine confessione & viatico vir magnificus & magnifice honoratus obiret. Cucurrit nuncius ad abbatem: neque enim tunc in monasterio erat. Venit, & inuenit eum iam triduo sic iacentem. Compassus autem homini, sed & motus lachrymis filij eius simul & lugentium cæterorum, confisus est de misericordia dei, & sermonem magnificum protulit dicens eis: Notum vobis est quòd in pluribus homo iste grauauit ecclesias, oppressit pauperes, offendit deum. Si mihi creditis, vt ecclesiis restituantur ablata, & vsurpatę in grauamen pauperum consuetudines dimittantur, loquetur adhuc, & suorum confessionem faciet delictorum, diuina quoque suscipiet sacramenta deuotus. Miratur omnes, lætatur filius, familia omnis exultat: quicquid præcipit homo dei, firmiter ei promittitur & impletur. Cæterum frater eius Gerardus, & Galdricus auunculus, non parum territi & turbati secretius eum super tali pro-
C missione conueniunt, durius arguunt, acrius inuehuntur. Quibus breuiter simpliciterque respondens, facile (inquit) facere potest deus, quod difficile credere vos potestis. Itaque post secretam orationem, ad oblationem sacrificij immortalis accedit. Quo offerente nuncius superuenit, qui indicaret præfatum Iosbertum libere iam loquentem rogare obnixius, vt vir dei festinaret ad eum. Cui etiam post oblatum sacrificium venienti, cum lachrymis & gemitu peccata confessus, diuina sacramenta susceßit: & duobus post hæc aut tribus diebus viuens & loquens, ea maxime quæ præcepe rat abbas sanctus, cõstituit sine vlla retractatione seruari. Sed & dispoßuit domui suæ, & eleemosynas dedit, & sic demum Christiano more in bona spe misericordiæ dei animam exhalauit. Reuertebatur aliquando pater sanctus à pratis, & obuiam habuit mulierem paruulum filium in brachiis deportantem, quem de longe attulerat ad eum, ab vtero matris habentem manum aridam & brachium totum. Motus autem lachrymis matris & precibus iußit puerum deponi, factáque oratione continuo signans puerum & brachium & manum eius, dixit mulieri vt vocaret filium suum. Vocauit illa infantem, & ille accurrit, & vtroque brachio amplexatus matrem suam, sanus factus est ex ea hora. Erant autem huius beati viri fratres & filij spirituales mirantes super his quæ audiebant & videbant de eo. Nec tamen more carnalium in gloriam eleuabantur humanam, sed iuuenili eius ætati & nouæ adhuc conuersationi, spirituali solicitudine metuebant. In quo nimirum zelo Galdricus auunculus eius, & Guido pri- D mogenitus fratrum, cæteros anteibant, vt ipsos tanquam geminos quosdam stimulos carnis suæ, ne gratiarum magnitudo eum extolleret, accepisse diuinitus videretur. Neque enim parcebant verbis durioribus exagitantes teneram verecundiam eius, calumniantes etiam bene gesta, signa omnia annihilantes, & hominem mansuetissimum nihilque contradicentem, frequenter vsque ad lachrymas improperiis & opprobriis affligẽtes. Narrare solet venerabilis episcopus Lingonensis Godefridus sancti viri & propinquus sanguine, & conuersione socius, & ex tunc per omnia individuus comes primo miraculo quod per manus eius fieri vidit, prædictum germanum eius affuisse Guidonem. Erat enim eis trãsitus per castrum Nantonis in territorio Senonum: & iuuenis quidam cuius pedem fistula occupauerat, prædicti patris tactũ & benedictionem cum multa supplicatione petebat. Signatus autem statim conualuit, & post pauciss imos dies regressi per idem oppidum, sanum eum atq; incolumẽ inuenerunt. Cæterum sæpe dictus beati viri frater ne ipso quidem poterat cõpesci miraculo quo minus increparet eum, & præsumptionis argueret, quod acquieuerit tangere hominem. tanta siquidẽ charitate pro eo solicitus erat.

Capitulum. X.

Circa idem tempus accidit vt auunculus eius Galdricus, qui & ipse zelo simili eius mansuetudinem (sicut prædiximus) duris increpationibus obruebat, grauissimis febribus laboraret. Demum ingraueſcente morbo, ipsa doloris magnitudine superatus, abbatem humili obsecratione compellat vt sui misereatur, & opem sibi ferat, quam cæteris consueuit. At ille cuius spiritus super mel dulcis, primum leniter breuiterque commemorans crebras super huiusmodi obiurgationes ipsius, & imponens ei ne forte hæc diceret tentans eum, persistenti tandem manum imponit, & febrem abscedere iubet. Nec mora ad imperium eius reliquit eum febris, expertum in semetipso quod in cæteris arguebat. Idem quoque Galdricus cum in Claraualle aliquantos iam perageret annos feruens spiritu, & totius boni æmulator, ex hac luce migrauit. Qui ante vnam fere horam mortis turbatus ad momentum, & toto corpore terribiliter motus infremuit: sed ad pristinam serenitatem reuersus, vultu deinceps placidissimo expirauit. Noluit autem dominus solicitum abbatis animum hujus rei cognitione fraudari. Siquidem post aliquot dies idem Galdricus apparens ei in visu noctis, cum omnia erga se prospera esse sciscitanti responderet, & in magna sese gratularetur fœlicitate locatum, demum interrogatus est quidnam sibi voluit F tam acerba illa in morte támque repentina commotio. Dicebat autem quod ea hora duo spiritus nequam velut in puteum horrendæ profunditatis eum præcipitare parassent: vnde territus ita contremuit, sed beato Petro accurrente ereptus nihil sensit deinceps læsionis. Longum esset cuncta narrare quæ super his qui ex hac vita discesserant, & eorum fœlicitate seu etiam necessitate, diuina ei gratia reuelare ab ipsis initiis consueuit. Vnum tamen dixerim, quod ob fratrum commonitionem aliquotiens etiam ipse commemorat. Frater quidem bonæ intentionis, sed durioris erga cæteros fratres conuersationis, & minus compatiens, quam deberet, in monasterio defunctus est. Post paucos autem dies viro dei apparuit vultu lugubri, & habitu miserabili, significans non ad votum sibi cuncta succedere. Interrogatus autem quid sibi esset, quatuor dilaceratis sese traditum querebatur. Ad quod verbũ continuo impulsus est, & quasi precipitanter expulsus à facie viri dei. Qui grauius ingemiscens post tergum eius clamauit: Precipio tibi in nomine domini, vt qualiter tecum agatur, in proximo mihi iterum innotescas. Et conuersus ad orationem pro eo & oblationem hostiæ salutaris, aliquos etiam fratrum quorum ampliorem nouerat sanctitatem eidem similiter subuenire monebat. Nec verò destitit donec post sicut præceperat, per aliam reuelationem cognita eius liberatione meruit consolari.

Capitulum

G

Capitulum.X.

Grca hoc tempus in regno Galliæ & finitimis regionibus fames inualuit:seruorum autem suorum horrea domini benedictio cumulauit. Siquidem vsque ad annum illum nunquam eis laboris sui annona sufficerat.Sed & tunc quoque post messem collectam, diligenter omnibus supputatis,vix vsque ad Pascha sibi cam posse sufficere æstimabant. Cum autem emere vellent, sumptus non inuenerunt, quod longe carius solito venderetur. Itaque ab ipso tempore quadragesimali, pauperum ad eos maxima multitudo confluxit. Quibus erogantes fideliter quod habebant,domino benedicente, ex modica illa annona vsque ad messem ipsi pariter & qui superueniebant pauperes,alacriter sustentabantur. Virum pauperem non longe à monasterio habitantem,vxor adultera maleficiis cruciabat. Sicut enim ei in ira & furore fuerat cõminata,egerat per malignas incantationes,vt miser homo consumptis carnibus nec posset mori,nec viuere fineretur.Sepius denique & vocis vsum,& sensum omnem corporis amittebat, iterumque redibat non ad vitam,sed ad mortem prolixiorem crudeliter renocatus.Adducitur tandem homo ad virum dei in monasterio demorantẽ,& ei tragœdia miserabilis explicatur.Qui vehementer indignans antiqui hostis malitiam tantum sibi in
H Christianum hominẽ vsurpasse,vocans duos è fratribus,ante sanctum altare hominem deportari, ibiq; superpositro capiti eius vasculo Eucharistiã continente,in ipsius sacramenti virtute,à læsione Christiani iubet dæmonem prohiberi.Factum est vt præcepit : & miserum hominem post tantos cruciatus fides perfecta perfectæ reddidit sanitati.

Capitulum.XI.

FRater Robertus eiusdem sancti viri monachus & secundum carnem propinquus,in adolescentia sua quorundam persuasione deceptus, Cluniacum sese contulerat. Venerabilis autem pater postea quam aliquandiu dissimulauit , eundem fratrem statuit per epistolam reuocare. Quo dicente, venerabilis Gulielmus Rieualis postea monasterij primus abbas , in membrana scribens eandem excipiebat epistolam.Erant autem ambo pariter sub diuo sedentes:ad dictandum quippe secretius septa monasterij egressi fuerant.Subito autem inopinatus imber erupit,& is qui scribebat (sicut ipso referente didicimus) chartam reponere voluit.Ad quem pater sanctus , opus(inquit)dei est: scribe,ne timeas.Scripsit ergo epistolam in medio imbre sine imbre.Cum enim vndique flueret,chartam expositam virtus operuit charitatis,& qui dictabat epistolam , schedulam quoque pariter conseruabat.Et hæc quidem epistola ob tam
I grande miraculum , in codice epistolarum eius à fratribus non immerito prima est ordinata. Agebatur solennitas quædam pregipua , & frater aliquis quem pro secreta culpa ab altaris sacri communione suspenderat, notari timens , & ruborem non sustinens,ad manum eius cum cæteris nimium præsumptuosus accessit.Intuitus aũtem eum, quoniam causa latens erat,repellere hominem noluit,sed intimo corde orabat deum , vt de tanta præsumptione melius aliquid ordinaret.Itaque sumens homo Eucharistiam non poterat ad interiora traiicere , & diu multumque conatus cum nullo modo præualeret,anxius & tremebundus clausam ore seruabat.Expleta denique hora orationis sexta,patrem sanctum traxit in partem , cuius pedibus aduolutus , cum multis ei lachrymis quod patiebatur aperuit,& aperto ore ipsam quoque Eucharistiam ostendebat.Increpans autem eum confitentem absoluit,& sine difficultate recepit dominica sacramenta. In minimis etiam rebus magna per eum nouimus contigisse . Venerat aliquando Fusniacum , quæ est abbatia vna de primis quam ipse ædificauit,in Laudunensi territorio sita . Cumque nouu ibidem oratorij dedicatio pararetur , ita illud occupauerat muscarum incredibilis multitudo , vt earum sonitus, improbusque discursus , grauem nimis introeuntibus molestiam generaret.Nullo igitur occurrente remedio,dixit sanctus,excommunico eas.& mane omnes pariter mortuas inuenerunt.Cumque pauimentum omne operuissent , palis eiicientes eas , ita demum basilicam mundauerunt . Hoc autem K tam notum & tam celebre fuit, vt inter vicinos quoque,quorum ad dedicationem maxima multitudo conuenit , muscarum Fusniacarum maledictio in parabolam verteretur.

In eo quoque monasterio,cui charus locus nomen est, puerum quendam qui incessanter flebat & eiulabat , vir sanctus osculo sanauit.Cum enim per multos dies sine intermissione ploraus,nullam reciperet consolationem,quod genus morbi medici non ignorant , miserabiliter deficiens tabescebat. Quem seorsum alloquens pater sanctus monebat,vt suorum confessionem faceret delictorum . Facta autem confessione, subito vultum serenans,petiit à beato patre sibi osculum dari.Acceptoque osculo pacis ex ore sancti , in omni protinus pace quieuit,& lachrymarum fonte siccato lætus & incolumis est regressus ad propria. Exeunti aliquando abbati post fratres reliquos ad laborem , filium claudum pater obtulit,supplicans vt ei manum imponere dignaretur.Excusabat autem se vir dei dicens,non se esse illius meriti à quo talia deberent beneficia postulari:claudis reddere gressum , apostolicę esse,non suæ virtutis . Victus tamen patris instantia,signauit puerum,ac dimisit.Qui ex hora conualuit, & intra paucos dies ab eodem iterum patre cum multa gratiarum actione reductus incolumis oblatus est viro dei. Diuertit aliquando nobilium cohors militum ad Claramuallem, vt vi L deret locum ipsum,ac reuerendissimum eius abbatem.Prope autem erat sacrum quadragesimæ tempus, & illi omnes fere iuuenes dediti militiæ seculari,circumibant quærentes execrabiles nundinas,quas vulgo tornetas vocant.Cœpit itaque ab eis petere paucos illos qui ante quadragesimam superarant dies,ne armis interim vterentur . Quibus obstinato animo renuentibus,nec concedere acquiescentibus,confido,ait, in domino , quod ipse mihi dabit inducias quas negastis . Et accersito fratre , iubet eis ceruisiam propinari benedicens eam & dicens,vt potionem biberent animarum.Biberunt ergo pariter,quidam tamen inuiti præ amore seculi, metuentes eum quem postea sunt experti diuinæ virtutis effectum . Vt enim egressi sunt monasterij fores,mutuis sese cœperunt inflammare sermonibus,quia cor eorum ardens erat in eis . Inspirante igitur deo,& currente velociter verbo eius , eadem hora reuersi,& conuersi à viis suis , spirituali militiæ dextras dederunt. Quorum quidam adhuc militant deo , quidam autem cum eo iam regnant , carnis vinculis absoluti. Quid autem mirum quod deuotis hunc hominem colit obsequiis maior ætas,in cuius deuotionem diuina virtus ipsam quoque infantiam excitat expertem adhuc rationis, & deuotionis ignaram ? Norunt multi illustrem iuuenem Vvaltherum de Monte mirabili, cuius patruus frater Vvaltherus inter eos M quos prædiximus milites , sacram in Claraualle militiam est professus . Hunc ergo Vvaltherum iuniorem cum adhuc infantulus esset,adhuc anniculus,& sola posse cognoscere vbera cognosceretur,mater sua benedicendum obtulit viro dei, gratulabunda & exultans,quod in domo sua hospitem meretur habere tam sanctum . Cumque vir dei,sicut semper & in omni loco facere consueuerat,de salute & ædificatione animarum ad circumpositos loqueretur , prædicti mater infantis tenens eum in gremio , sedebat secus pedes ipsius. Accidit autem vt inter loquendum aliquando manum protenderet , & apprehendere eam conabatur infantulus . Aduertitur tandem conatus paruuli , cum sæpius id fecisset: & mirantibus vniuersis datur ei facultas , vt manum possit apprehendere quam optauit. Tum vero mira admodum reuerẽtia alteram,manum suam supponens,altera tenens eam, detulit ad os suum,& osculatus est eam.Neque id semel tantũ,sed totiens faciebat,quotiens beatam manũ tenere permissus est.

Capitulum XII.

INfirmabatur aliquando homo dei,& velut riuulus quidam phlegmatis incessanter ab eiꝰ ore fluebat. Vnde exhausto corpore vsquequaq; deficiẽs, paulominus ad extrema deuenit. Conuenerunt itaque filij & amici eius velut ad exequias tanti patris , & ego ipse inter cæteros affui,quòd me quoque eius dignatio in amicorum numero reputaret. Cũq; extremum iam trahere spiritũ vide-

A videretur,in excessu mentis suæ ante tribunal domini sibi visus est præsentari.Affuit autem & satan ex aduerso , improbis eum accusationibus pulsans . Vbi verò ille omnia fuerat prosecutus,& viro dei pro sua fuit parte dicendum , nil territus aut turbatus ait:Fateor non sum dignus ego , nec propriis possum meritis regnum obtinere cœlorum . Cæterum duplici iure illud obtinens dominus meus , hæreditate scilicet patris,& merito passionis,altero ipse contentus,alterum mihi donat,ex cuius dono iure illud mihi vendicans non confundor.In hoc verbo confusus inimicus , conuentus ille solutus,& homo dei in se reuersus est . Cumque ex hoc magis dissolutionem sui corporis imminere speraret , visio altera longe dissimilis est secuta . Siquidem velut in littore quodam positus,videbatur sibi nauem quæ se transueheret expectare. Cumque applicuisset nauis ad littus, festinabat ingredi,& illa sedens impingebat in aquam. Vsque tertio ita faciens,tandem relicto eo,nauis ibat & non reuertebatur . Intellexit autem protinus,necdum tempus suæ migrationis adesse. Adhuc tamen crescebat dolor,eo vtique magis molestus, quo minus iam eum spes imminentis exitus solabatur . Contigit autem aduesperascente iam die , vt cæteris fratribus
B iuxta consuetudinem accedentibus ad lectionem collationum,solus abbas cum duobus fratribus sibi assistentibus remaneret in diuersorio in quo iacebat.Cumque vehementius affligeretur,& supra vires dolor excresceret , aduocans alterum è duobus,iubet citius oratum ire . Excusantem denique & dicentem: Non sum ego talis orator, obedientiæ authoritate compellit . Itum est & oratum ad altaria , quæ in eadem basilica erant tria . Primum in honore beatæ dei genitricis, duo circumposita in honore beati Laurentij martyris, & beati Benedicti abbatis . Eadem igitur hora affuit viro dei prædicta beata virgo, duobꝰ illis stipata ministris, beato scilicet Laurentio,& beato Benedicto . Aderant autem in ea serenitate & suauitate quæ eos decebat, & tam manifestè , vt ex ipso introitu cellulæ , personas quoque discerneret singulorum.Imponentesque ei manus, & loca doloris attactu piissimo lenientes,omnem protinus ægritudinem depulerunt.Siccatus est enim illico phlegmatis riuus,& dolor omnis absces
C sit. Cum autem & ego aliquando ægrotarem in domo nostra,& iam me nimium fatigasset & attriuisset in longum nimium se protendens ægritudo. audiens hoc misit ad me fratrem suum virum bonæ memoriæ Gerardum , mandans me venire ad Claramuallem, spondẽs me ibi cito aut curandum, aut moriturum.Ego verò quasi diuinitus accepta vel oblata facultate seu apud eum moriendi, seu aliquandiu cum eo viuendi, (quorum quid maluerim tunc ignoro) profectus statim sum illuc,quanuis cum nimio labore ac dolore . Vbi factum est mihi quod promissum fuerat , & fateor sicut volui. Reddita quippe mihi sanitas est à magna & periculosa infirmitate,sed paulatim vires corporis redierunt.Deus enim bone,quid mihi boni contulit illa infirmitas,feriæ illæ, vacatio illa ex parte ad quod volebam?Nam & cooperabatur necessitati meæ toto illo tempore infirmitatis meæ, apud eum infirmitas eius,qua & ipse tunc temporis detinebatur . Infirmi ergo ambo tota die de spirituali physica animæ conferebamus,de medicamentis virtutum contra languores vitiorum. Itaque tunc disseruit mihi de cantico canticorum , quantum tempus illud infirmitatis meæ permisit,moraliter tantum,intermissis mysteriis scripturæ illius,quia sic volebam,& sic petieram ab eo . Singulisque diebus quæcunque super hoc audiebam, ne mihi effugerent , scripto alligabam , inquantum mihi deus donabat & memoria me iuuabat.In quo cum benigne & sine inuidia exponeret mihi & communicaret sententias intelligentiæ,& sensus experientiæ suæ,& multa docere niteretur inexpertum quę non nisi experiendo discuntur,etsi intelligere non poteram adhuc quæ apponebantur mihi , plus tamen solito intelligere me faciebat quid ad ea intelligenda deesset mihi.Sed de his hucusque dixisse sufficiat. Cum autem instante dominica quæ septuagesima denominatur,vespere sabbati dominicam ipsam præcedentis iam tantum conualuissem & valerem , vt de lecto per me surgere & exire & intrare possem , vespere sabbati ipsam dominicam præcedentis cœpi disponere de reditu nostro ad nostros. D Quod ipse auditum omnino prohibuit , & vsque ad dominicam quinquagesimæ omnem mihi spem reditus & conatum interdixit.Acquieui facile , cum quod præcipiebatur & voluntas non abnueret,& infirmitas requirere videretur . Cum autem vltra dominicam illam septuagesimæ à carnibus quibus vsque ad diem illam ipso præcipiente & necessitate cogente vescebar,vellem abstinere : & hoc ipsum prohibuit. Super quo cum nec monenti acquiescerem,nec rogantem audirem,nec obedirem præcipienti:sic vespere illa sabbati abinuicem discessimus,ille tacitus ad completorium,ego ad lectum . Et eccè infirmitatis meæ rabies rediuiua quasi resumptis omnibus viribus pristinis , cum tanta me vehementia & ferocitate inuadens corripuit,tantaque malignitate tota nocte illa deuastando cruciauit, supra vires, supra virtutem : vt de vita desperans,vix saltem vsque ad diem vt vel semel adhuc loquerer viro dei,crederem me victurum.Cumque in dolore illo totam noctem duxissem, summo mane accersitus ille aduenit , non tamen afferens mihi quem solebat vultum compatientis,sed quasi arguentis.Subridens tamen,quid(inquit) hodie comedetis?Ego verò qui iam ipso tacente , hesternam inobedientiam certissimè interpretabar causam esse illius afflictionis meæ,quicquid inquam præcipietis. Quiescite ergo ait,non moriemini modo . Et abiit. Et quid dicam? Confestim omnis dolor abiit , nisi quòd fatigatus nocturno illo dolore meo tota ipsa die vix de lecto surgere præualui. E Quis enim aut qualis fuit ille dolor?Non recolo similem me aliquando fuisse perpessum . In crastino autem sanus factus sum, & vires recepi . Et paucis interpositis diebus , cum benedictione & gratia bona boni hospitis mei ad propria reuersus sum.

Capitulum.XIII.

VMque dilectus deo & hominibus Bernardus in illa valle sua & vicinis ciuitatibus & regionibus quas aliquotiens eum inuisere domesticæ curæ ratio cogebat, tantis floreret virtutibus & miraculis,cœpit etiam seu communibus ecclesiæ necessitatibus, seu charitate fratrum,seu obedientia maiorum,ad remotas pertrahi regiones,paces desperatas inter dissidentes ecclesias & principes seculi reformare, causas humano sensui & consilio interminabiles,auxilio dei pacifice terminare,& virtute potius fidei quam spiritu huius mundi de multis huiusmodi impossibilibus possibilia faciendo, quasi montes transferendo, magis ac magis in oculis omnium mirabilis & venerabilis apparere.Maxime verò intantum in eo enitescere cœpit virtus prædicationis,vt dura etiam corda auditorum emolliret , & vix aliquando vacuus domum rediret.Postmodum verò fœliciter proficiente & vsu sermonis, & exemplo conuersationis rete verbi dei in manu piscatoris dei,tam copiosas pisciF um rationalium multitudines cœpit concludere, vt de singulis eius capturis,nauicula domus illius impleri posse videretur.Vnde factum est vt in breui maiori miraculo præ omnibus quæ in hac vita gessit miraculis,per vnum hominem languidum & femineem, & tantummodo loqui valentem , obscura vsque ad illud tempus illa vallis , & re & nomine Claraullis efficeretur diuinæ cuiusdam claritatis lumen quasi de summo quodam apice virtutum diffundens in deuexa terrarum.Et ex tunc apud vallem illam quæ prius dicebatur vallis abfuthialis & amara , cœperunt montes stillare dulcedinem.Quæ vacua fuerat & sterilis ab omni bono,cœpit abundare spirituali frumento,& de rore cœli & benedictione dei intantum pingueſcere omnia deserta eius,& multiplicata gẽte magnificare lætitiam,vt impletum in ea videatur quod olim per prophetam dictum est ad ciuitatem Hierusalem: Adhuc,inquit,dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuæ. Angustus est locus,fac locum vt habitemus. Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos ? Ego sterilis & non parturiens,& istos quis enutriuit?Iam enim de locis angustioribus vallis illius domus clausttralis habitationis nõn sine diuinis quibusdam reuelationibus translatæ in locum planiorem & spacio-
sum,magnificatæ ibi & amplificatæ sunt,& adhuc multitudini inhabitantium ipse locus angustus est . Iam domus ordinis illius,filiæ domus ipsius citra & vltra alpes & maria deserta

plurima

G plurima impleuerunt, & adhuc sunt & quotidie confluunt, quibus locus quærendus est. Et petuntur vndique fratres & mittuntur, cum beatos se æstiment reges gentium & præsules ecclesiarum, ciuitates & regiones quæcunque de domo illa & disciplina viri dei meruerunt contubernium aliquod adipisci. Quid dico? Vltra homines vsque ad barbaras nationes in quibus naturalis feritas naturam quodammodo exuit humanam, religio hæc profecta est, vbi per eam bestiæ syluę homines fiunt: & cum hominibus assuetæ conuersari, discunt cantare domino canticum nouum. Quapropter piscator dei præcipiente domino non cessat laxare retia in capturam, & aliis abeuntibus, aliis succedentibus in locum eorum, nunquam sanctæ illius congregationis minuitur plenitudo. Hoc vsque nunc egerunt, & quotidie agunt mirificæ eius capturæ, Cathalaunensis, Patisiacensis, Maguntia, Leodiensis, & aliarum nonnullarum ciuitatum, Elandriæ quoque & Germaniæ, Italiæ, Aquitaniæ, & aliarum regionum quascunque, quacunque necessitate contigit aliquando, seu adhuc vsque hodie contingit virum dei visitare. Cooperante siquidem gratia spiritus sancti quocunque vadit plenus redit, & sua eum plenitudo vbique comitatur. Nec dimittit suos quos à se transmittit, sed vbicunque sunt, & ipse semper paterna solicitudine cum eis est. Et sicut ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, sic ad ipsum quotidie seu læta seu tristia filio-
H rum suorum. Sæpe etiam sine omni relatione carnis ac sanguinis, paternæ eius solicitudini diuinitus innotescit quid circa aliquos eorum longe à se distantes agatur, si quid eis prouidendum, si quid in eis emendandum sit, tentationes & excessus eorum, infirmitates & obitus, & quarumlibet secularium tribulationum incursus. Nam & pro absentium fratrum certis necessitatibus, præsentibus circa se fratribus sæpe orationem indicit. Nonnunquam etiam morientes in locis aliis ad ipsum per visionem accessisse noscuntur benedictionem eius & licentiam postulantes: nimirum hoc agente & obedientia missorum, & charitate mittentis. Veneram aliquando ad eum, & dum loquerer ei, vidi & audiui quod silere non debeo. Aderat monachus quidam Fusniacensis, continuo ad suos rediturus. Cumque accepto responso super iis pro quibus venerat, iam ab eo egrederetur, in spiritu & virtute Heliæ reuocans eum propheta dei, & nomine fratris cuiusdam de domo illa præmisso, de occultis quibusdam me audiente mandauit illi vt ea corrigeret: finautem, super se iudicium dei in proximo expectaret. Stupefactus ille, quis hoc ei dixerit, requisiuit. Quisquis, inquit, dixerit mihi, tu vade, & dic quæ ego dico tibi: ne si dissimulaueris, te quoque inuoluat par pœna peccati. Mirabar super hoc, sed miranti mihi, in simili penitus causa multo mirabiliora de eo narrata sunt. Guido namque frater eius, maior natu inter fratres suos, cu-
I ius grauitatis & veritatis fuerit vir, omnes sciunt qui eum sciunt. Hic, cum simul aliquando essemus, & de huiusmodi loqueremur, & quærerem ego ab eo, sicut iucundè ad amicos collocutionis esse solebat, fabulæ (inquit) sunt quæ auditis. Cumque suo more & solito studio fraternas virtutes deprimeret, mihi tamen nollet esse molestus, quæ (inquit) nescio, non dico vobis, sed vnum scio & expertus sum, multa ei in oratione reuelari. Deinde narrauit mihi, quomodo cum primo melliflua illa spiritualium apum aluearia noua de se examina circunquaque proferre, nouasque ex eis domos ordinis sui ædificare cœpissent: petente & agente domino Gulielmo episcopo in episcopatu Cathalaunensi eam quæ Trium fontium dicitur, construxerunt. Ad quam cum abbatem cum monachis emisissent dominum Rogerium virum nobilem secundum seculum, sed nobiliorem sanctitate, & viros quosdam similis formæ cum eo, spiritualis pater filios quos emisit non dimisit, sed paterna solicitudine & pia affectione cum eis erat. Vnde cum die quadam soli simul essent abbas & ipse, cuius hoc relatione didici, & de fratribus ipsis ad alterutrum loquerentur, subito altius suspirans, durius aliquid solito de eis corde suo sibi respondente, vade, ait, fratri suo, ora pro eis, & quicquid de eis ostenderit tibi deus, refer ad me. ipse enim grauissima valetudine ea hora laborans, in lectulo tenebatur. At ille vehementer expauescens, absit, inquit: non sum qui hoc modo nouerim orare, qui hoc mereat impetra-
re. Perseuerante tamen eo in sententia, itum est & oratum. K Orans ergo quantum præualuit, pro singulis effudit animam suam: tantáque per singulos in orando perfusus est suauitate conscientiæ, cum impetrandi fiducia, & omni gratia spiritualis consolationis, vt in omnibus certa fide exauditum se exultaret spiritus eius, exceptis duobus, in quibus oratio titubauit, hæsitauit deuotio, fiducia defecit. Quod cum retulisset ad eum à quo missus erat, ille statim pronunciauit de illis duobus, quod postea probauit euentus. Abbas autem Rogerius, & aliqui qui cum eo erant, ipsi fuerunt quos vir dei aliquando de Cathalaunensi traxerat ciuitate, de quibus vel in quibus etiam tunc simile quid fuerat factum. Cum enim episcopi gratia Cathalaunum frequentaret, rediens aliquando traxit secum multitudinem nobilium & literatorum clericorum, & laicorum. Quibus adhuc in domo hospitum demorantibus, dum nouellas plantationes cœlestibus rigaret eloquiis, superuenit portarius monachus, nuncians Stephanum de Vitreyo magistrum eorum adesse, ad renunciandum seculo, & cum eis commorandum. Quis alius de talis viri aduentu non exultasset præsertim cum vallis illa huiusmodi frumento non multum adhuc abundaret? Ipse verò reuelante sibi spiritu sancto insidias spiritalis nequitiæ, tacitus aliquantulum ingemiscens, erupit in vocem audientibus vniuer
L sis: Malignus ait spiritus huc eum adduxit. Solus venit, solus reuertetur. Obstupuere omnes qui prius audito eius aduentu, non se capere poterant præ lætitia. Veruntamen ne pusillos adhuc scandalizaret filios, suscepit hominem, de perseuerantia aliisque virtutum studiis studiosè commonuit, & sciens & prudens omnia promittentem nihil acturum, cum vere deum quærentibus & perseueraturis in cellam nouitiorum probandum intromisit. Sed de omnibus quæ prædixerat, nihil cecidit in terram. Vidit idem Stephanus sicut confessus est, cum in cella nouitiorum adhuc demoraretur, maurulum quendam puerum ab oratorio se extrahentem. Vbi non uem ferme mensibus degens nouissime tamen defecit, & vt de eo prædictum fuerat, sicut solus venerat, sic solus recessit. Frustrata autem est & versutia inimici, & quem nouitiorum parauerat in ruinã, de ipsius potius ruina illi confirmati sunt.

Priusquam à Cathalauno recedamus, cum aliquando pater sanctus inde rediret, frigore & vento tam ipse, quam qui cum eo erant grauiter laborabant. Cumque præcedentibus multis qui tunc forte in comitatu eius erant, nec præ angustia frigoris ad eum attendentibus, pene solus ipse sequeretur, contigit equum vnius de duobus qui cum eo erant incaute dimissum euadere, & excurrere per planitiem latè patentem. Quem cum apprehendere non possent, & intemperies aeris ad hoc non permitteret vacare diutius, oremus inquit. Flexisque genibus in oratione cum fratre qui cum eo erat, vix adhuc dominicam poterant orationem expleuisse, M cum ecce equus ille cum omni mansuetudine rediens subtitit ante pedes ipsius, & redditus est fessori suo. Et vt à Cathalauno ad Remensem ciuitatem pertranseamus, contigit aliquando dissentientibus archiepiscopo & populo Remensi, ad conciliandos eos adesse virum dei. Cumque in palatio eiusdem ciuitatis cum Iosleno Suessionensi episcopo consedisset, & magna cleri plebisque frequentia repleta domo de pace tractaretur: ecce coram omnibus misera mulier filium suum plenum (vt putabatur) dæmone ei offerens, misericordiam precabatur. Siquidem iam ea ipsa die insurgens in ipsam matrem suam, pene eam occiderat, & mutus effectus & cecus, & surdus, apertis oculis non videbat, & stupentibus in eo sensibus omnibus etiam sine intellectu permanebat. Compassus verò miseræ matri, quam maxime sensus doloris illius excruciabat, misero adolescenti blandiens, & piis manibus caput eius & faciem demulcens alloqui eum cœpit, & quomodo in matrem suam mittere manus præsumperit, sciscitari. Ille verò ad se reuersus, continuo peccatum suum recognouit, & deinceps emendationem promittẽs, incolumis restitutus est matri suæ. In monasterio quoque quod Alpense dicitur, inter cæteros qui curam requirebant infirmorum, venit ad eum mulier quæ caduco morbo laborabat. Hæc in ipsa hora cum staret coram eo, à repentino impetu mali illius corruit. Sed apprehensa vir domini manu eius, continuo erexit

A xit eam, nec tantum in illa hora sed perfecte omnino curata est ab infirmitate sua.

Capitulum XIIII.

Dvcissa Lothoringiæ, fœmina nobilis, sed non tam nobiliter victitans, cum vidisset aliquando in somnis hominem illum dei serpentes septem horribiles de vtero suo manibus propriis extrahentem: postmodum ad religiose viuendum eius admonitione conuersa, vsque hodie se esse de qua septem dæmonia eiecerit, gloriatur. Noui ego clericum quendam Nicolaum nomine, seculo pene desperabiliter deditum, sed per eum de seculo liberatum. Qui cum in Claraualle monasticę conuersationis habitum & ordinem suscepisset, videns eos qui de seculi illuc naufragio confugerant, naufragij sui damna continuis redimere lachrymis, idémque ipse facere volens, nec valens præ duritia cordis sui, rogabat eum cum magno cordis dolore, vt impetraret sibi à deo gratiam lachrymarum. Orauit, tantámque ei & tam continuam impetrauit compunctionem cordis cum gratia lachrymarum, vt vix aliquando vltra inue
B nirentur vultus eius in diuersa commutati, vel oculi eius sine lachrymis etiam cum comederet, cum iret per viam, vel dum cum quolibet loqueretur. Tot sunt & tantæ quas in hunc modum de eo audiuimus & vidimus virtutes, & circa diuersas hominum necessitates diuersæ opitulationes, vt si quis omnia velit vel verbo pronunciare vel scripto, fastidiosis incredulitatem, vel incredulis possit generare fastidium. In omnibus autem operibus suis quam purus ei sit oculus intentionis, manifestè denunciat corpus lucidæ eius operationis. Summos quippe honores ecclesiasticos quasi dignum eum iugiter persequentes, non iactanter respuendo, sed religiose & rationabiliter declinando, quid in omni operatione sua semper quæsierit, quo ambierit, manifeste declarat. Cumque dignus esset vt cogeretur, nescio quo iudicio dei, & singularis reuerentia sanctitatis, iam olim apud omnes obtinuit ne aliquando ad aliquid contra voluntatem suam cogatur. Sed cum hoc modo mundi huius fugit honorem, omnium honorum non effugit authoritatem, dignus in conscientiis omnium qui in timore & amore dei timeatur & ametur: quo præsente vbicunque fuerit, nil contra iustitiam audeatur, cui vbicunque aliquid loquitur vel agit pro iustitia, obediatur. Eiusmodi fultus authoritate in ecclesia dei, cum obedientiæ vel charitatis vrget necessitas, nullam refugit incommoditatem laboris sui. Cuius enim voluntati sic detulit, cuius consilio sic se humiliauit potestas omnis tam secularis, quam ecclesiasticæ dignitatis? Reges superbi, principes & tyranni, milites & raptores sic eum timent & reuerentur, vt videatur
C in eis impletum quod in euangelio legitur dominus dixisse discipulis suis: Ecce, inquit, dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Porro inter spirituales, & vbi spiritualia spiritualiter examinantur, longe ei alia authoritas est. Sicut enim dicitur per prophetam de sanctis animalibus, quia cum fieret vox supra firmamentum quod imminebat capiti eorum, stabant, & submittebant alas suas: sic hodie vbique terrarum spirituales quique loquente eo seu tractante stant, cedendo præcedenti, & sensibus eius vel intelligentiis submittunt sensus & intelligentias suas. Tanta ergo virum illum sanctum vsque hodie apud deum & apud homines commendant sacrarum insignia virtutum, testimonia circumuallant sanctitatis, charismata sancti spiritus illustrant, quodque maius his omnibus & difficillimum est in rebus humanis, hæc ei omnia sine inuidia adesse videntur. Compescit autem ab eo inuidiam, quod omni inuidia maior est, inquantum nequitia cordis humani, hoc sæpe cessat homini inuidere, quo non potest aspirare, sed & ipse omnem inuidiam aut mortificat exemplo humilitatis, aut mutat in melius prouocatione charitatis, aut si nequior vel durior est, obruit pondere authoritatis. Quis enim tam efficacis & affectuosæ prudentiæ hodie inuenitur ad fouendam charitatem vbi est, ad prouocandam vbi non est, tam ad quoscunque potest beneficus, ad omnes beneuolus, tantam habens gratiam ad amicos, patientiam ad inimicos? Si tamen vllum aliquando potuit habere inimicum, qui nulli aliquando voluit inimicari. Sicut D enim amicitia non nisi duorum est, nec nisi inter duos amicos haberi potest: sic nec inimicitia nisi duorum forsitan inimicorum. Qui enim odit vel non diligit diligentem se, non tam inimicus, quam iniquus est. Sed qui omnem hominem diligẽs nullum aliquando inimicum habet virtute sua, nonnunquam tamẽ est quod patiatur, inimicante sibi gratis iniquitate aliena. Charitas autem quæ totum eum possidet, patiens est, benigna est, sapientia vincens malitiam, patiẽtia impatientiam, superbiam humilitate.

Subscriptio operis præcedentis, quam authore defuncto Burchardus abbas Balernensis apposuit.

Præscriptum opus quod de vita sanctissimi viri Bernardi Clareuallis abbatis conscriptum est, à venerabili Gulielmo pridem sancti Theodorici abbate, sed tunc iam monacho Signiacensis cœnobij ad quod desiderio solitudinis & quietis sese contulerat, vsque ad tempus schismatis aduersus Innocentium papam à Petro Leonis conflati, digestum esse cognoscitur. Fuit autem præfato fideli viro specialis causa scribendi amicitia & familiaritas, quibus viro dei multo tempore coniunctus erat. Vnde & tantam apud illum inuenerat gratiam, vt vix alter magis intimus inueniretur ad secreta mutuæ dilectionis communicanda, ad spiritualium mysteriorum conferenda colloquia. Cuius familiaritatis gratia ex eo præcipuè vsque modo E prodit ad manifestationem: quia plures epistolas idem sanctus scripsit ad illum, in quibus quid de eo sentiat, manifestè liquet legentibus illas. Scripsit etiam ad ipsum librum apologeticum, & alterum de gratia & libero arbitrio. Fuit tamen eidem Gulielmo spirituali valentior generalis causa scribendi, videlicet vtilitas totius ecclesiæ dei, ne cum absconditur vas plenum thesauro desiderabili, ipse quoque thesaurus pariter abscondatur: vnde non immerito conqueratur qui exponi desiderat, dicens. Thesaurus inuisus, & sapientia abscondita, quæ vtilitas in vtrisque? Exponit iste diuitias salutis, thesaurum desiderabilem, ne lateat cum gleba quod gleba non est, sed preciosissima margarita. Accidit tamen ei contra desiderium suum, quia sicut ipse in præfatione sua vereri se denunciarat præoccupatus morte non expleuit quantum animo conceperat stylo mandandum. Itaque qui accedit ad lectionem operis huius, facile satis intelliget à quanta perfectione pius puer & religiosus Bernardus velut alter Benedictus, primordia conuersionis fuerit aggressus, qui & in vtero matris sanctificationem visus est accepisse, de qua concepta sunt præsagia futuræ sanctitatis illius, vitæ pariter & doctrinæ. Quid etiam adolescens factus agere cœperit, in præscripto narratur opere, ac deinceps vsque ad virum perfectionis depingitur diligenter, quantum (sicut iam dictum est) licuit optimo pictori, sed præ- F occupato.

Explicit liber primus.

PRAEFATIO DOMINI BERNARDI *Boneuallis abbatis in secundum Librum vitæ beati Bernardi Clareuallis abbatis.*

Virorum illustrium gesta nonnulli scriptorum laudibus attollentes, verbis ea solennibus celebrarunt, quantum excellentis ingenij, & disertæ linguę potuere conamina. Cumque tractator & opus iunctis complexibus pari sunt fœdere coniugati, & ad propositum thema ordinandum ingenium & eloquentia conuenerunt, prospere actum est, & ad quietum tranquillumque portum directo gressu materia digne ordinateque dispositа appulit. Vt verò sublimitas negocij sub imperito artifice naufraga eliditur scopulis, & succumbente sensus hebetudine tractatoris lassatur præsumptio, sero de correctione initur consilium: quia quæ in multos effusa sunt, nec reuocari possunt nec corrigi, & dissonantiam scripti & operum venustius esset abradi quam emendari. Hæc ergo mecum reputans & reuoluens, omnino timeo ne sicut ipse multorum imprudentiæ soleo indignari, qui cum scientia & facundia careant,

G reant,ad ſcribendum præcipites, cum ſe vehementer emunxerint eliciunt ſanguinem:ita & ego ſi quod ſupra me eſt aggrediar, meipſum deriſioni exponam. Quis enim ego ſum qui ad ſcribenda geſta ſanctiſſimi viri Bernardi Clareuallis abbatis aſpirem,qui noſtris temporibus ſingulari religione floruit & doctrina,cuius odor exinanitus vniuerſam repleuit eccleſiam:cuius gratia,operante domino,ſignis & miraculis declaratur? Quot in monaſterium eius literatos viros, quot rhetores,quot philoſophos ſeculi huius ſcholæ miſerunt ad conuerſationem theoricam,& mores diuinos? Quæ non ibi floruit diſciplina,vbi erant examina magiſtrorum, & egregii viri exercitato intellectu inſignes, qui diuinis ſtudiis inhærentes,multis gratiarum authoramentis inuicem ſeipſos edocent & accendunt?Debuerant vtique viri illi quibus nihil in aliqua gratia deeſt,hunc laborem aſſumere,& venerabilis patris inſculpere monimenta,vt eſſet eorum ſtudio delectabilis pagina quam quaſi viuentem traderent legendam diſcipulis, & perpes fieret conſolatio ſecus poſitis reliquiis ſacri corporis & ſermonis.Sed extrema æmulari, & quæ homines lateant,Clareuallis conſuecit humilitas,& proferre in publicum aliqua ſui indicia viri illi nobiles erubeſcunt,& quietiores facit eos cõtemptus & abiectio, quam quælibet oblatio dignitatis,in qua ſibi profeſſio humilitatis periclitari videtur.Ob
H huiuſmodi cauſas ſeſe intra ſilentij cardines retinentes, magis in ſacco eremi,quam in ſacco palatij delectantur,nec iam in ſtylo,ſed in cruce gloriam quærunt.In hoc ergo ſicut & in cæteris eiuſmodi negociorum ſuorum ſarcinas aliis libenter imponũt.Et nunc ſublato venerabilis memoriæ domino Gulielmo, qui eiuſdem viri ſancti glorioſa primordia fideliter & deuote conſcripſit,ad meam exiguitatem huius operis deuenit petitio,& impoſuit mihi dilectæ eccleſiæ charitas, vt coquam pulmentum filiis prophetarum.In quo ſi colocynthidas miſcuero negligens,ſuperiecta vt confido farinula amaritudinem condiet Heliſæus,& exceſſus inſipientiæ obedientiæ excuſabit affectus.

Finit præfatio.

INCIPIT TABVLA SECVNDI LIbri uitæ ſancti Bernardi abbatis.

Capitulum.I.

QVomodo ad prædicationes ſancti Bernardi ſuſceptus ſit Innocẽtius papa,& qua libertate repreſſit imperatorem inueſtituras epiſcoporum requirentem,& quod omnia eccleſiaſtica negotia per illum tractabantur. Cap'm.ij.

Quomodo à Lothario rege papa deductus eſt in Lateranenſe palatium,& quomodo abbates Mediolanenſes reconciliauit papæ,& mulierem à dæmone liberauit,& aliam parI uulam ſimiliter curauit. Cap'm.iij.

Quomodo dæmonem eiecit opponens in patena ſacramentũ, & de aliis multis curatis. Cap'm.iiij.

De dæmone qui Ieſum in gloria ſe vidiſſe,& cum lucifero cecidiſſe fatebatur,& aliis dæmoniacis curatis,& quoties in epiſcopum & archiepiſcopum electus nec contempſit,nec conſenſit. Cap'm.v.

De reditu illius Clarãuallem,& immutatione prioris loci,& adiutoriis principis Theobaldi. Cap'm.vj.

De malitia ſchiſmaticorum,& quodam dæmone vxorem cuiuſdam militis incredibili libidine adulterante,& quando Cantica canticorum tractat. Cap'm.vij.

Quomodo iterum reuocatus eſt Romam,& per multos labores,& virtutes illius ſchiſmaticis partim reconciliatis partim mortuis firma pace vniuerſali eccleſiæ acquiſita,& abbatia ſancti Anaſtaſij ibidem cõſtituta Claramuallem rurſus ingreditur. Cap'm.viij.

Quomodo ad fundanda monaſteria ab omnibus regionibus inuitabatur,& quanti de monachis eius tunc epiſcopi facti ſunt,& Innocẽtio defuncto abbas ſancti Anaſtaſij Bernardus ſancti Bernardi monachus vniuerſalis eccleſiæ papa Eugenius efficitur, & comes Theobaldus præ cæteris ſancto viro coniungitur.

Finis tabulæ.

INCIPIT LIBER SECVNDVS. K

Capitulum.I.

IN tempeſtate Honorius papa viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt. Nec mora in electione diſſidentibus cardinalibus, & diuiſa eccleſia plures numero & ſaniores conſilio, vita probabiles,viri virtutum, presbyteri, diaconi, epiſcopi, Innocentium elegerunt,cuius vita & fama & ætas & ſcientia digna ſummo ſacerdotio habebatur. At verò pars altera, infames auſus violentia non ratione corroborans, Petrum Leonis ad hunc apicem aſpirantem, fraudulentis machinationibus ſeorſum & præcipitanter nominauit Anacletum, & cæteris renitentibus ordinauit. Qui verò in parte catholica erant,electum ſuum ſolenniter ordinatum collocarunt in cathedra,& per loca illa in quibus ſeſſiones habent ex antiqua consuetudine Romani pontifices, circunduxere,& pro tempore honor debitus apoſtolicæ affuit dignitati. Ex tunc ſanè circa Lateranenſe palatium morabantur,nec erat iam eis tuta in domibus propriis manſio, cum eos acerrime Petri ſatellites infeſtarent.Ibi etiam diu reſiſtere non valentes, per confœderatos ſibi quoſdam ex nobilibus Romanis ad tempus in turribus eorum receptacula habuerunt.Sed nec in eis perſeuerauit fidelitas.Nam in breui aut vi aut formidine temeratiæ multitudinis, aut precio corrupti ſunt. Nam Petro tam propria generis virtute, quam adhærentium ſibi affinitate multitudo tanta erat vt fere tota eum ciuitas ſequeretur,vel pecunia vel commodis obligata.Congregauerat ſanè opes innumeras,tam in exactionibus curiæ,quam in legationum negociationibus,quas ad expectandas nundinas referuarat.Inſuper & paterni cenſus ampla congeries eatenus ſigillata, modo diſtributa in populum, ad fas & nefas venalem plebem armauerat.Quibus erogatis,donaria regum in ornamentis eccleſiæ, ab ipſis euulſit altaribus. Et cum calices frangere,& crucifixos aureos membratim diuidere ipſi prophani Chriſtiani vel timerent vel erubeſcerẽt,Iudæos aiunt eſſe quæſitos qui ſacra vaſa & imagines deo dicatas audacter comminuerunt.Igitur quiſque pro modo ſuo ſecundum maius & minus conducti ad ſcelus ſacramentis generalibus publice Petro vendideruut aſſenſum, & in omnem ſanguinem manus expoſuerunt & arma,& quotidianis cõgreſſibus partem quæ cum Innocentio erat maledictis inſectabantur & gladiis. Habuere igitur ſerui dei conſilium,& quia vi humana ſe tueri non poterant, cedere elegerunt. Et procuratis M clam nauigiis,de ore leonis,& de manu beſtiæ, per Tyberim in Tyrrhenum mare elapſi,proſperis ventis carbaſa impellentibus, in portu Piſano fœliciter appulerunt. Præmiſſi in Gallias fuerant nuncij qui Gallicanæ eccleſiæ intimarent negocij veritatem, & hortarentur epiſcopos vt in vltionem præſumptionis accingerentur,& damnata parte ſchiſmatica ſubſcriberent vnitati. Necdum verò ad plenum tenor operis innotuerat epiſcopis,nec priuatim quiſquam commodare præſumpſit aſſenſum,donec collecto Stampis generali conuentu in commune decernerent quid reciperent, quid damnarent. Neque enim Francia cæteris regionibus procluiibus ad ſchiſmata,aliquãdo tali factione fœdata eſt,nec malignorum acquieuit erroribus, nec fabricata in eccleſia idolum, nec venerata in Petri cathedra monſtrum. Nec enim talibus in cauſis principalia aliquando eos terruerunt edicta, aut generalibus vtilitatibus priuata commoda prætulerunt, nec declinantes in partem perſonis detulere, ſed cauſis. Conuocato igitur apud Stampas concilio, abbas ſanctus Clareuallenſis Bernardus,ſpecialiter ab ipſo Francorum rege,& præcipuis quibuſque pontificibus accerſitus, ſicut poſtea fatebatur,non mediocriter pauidus & tremebundus aduenit,periculum quippe & pondus negocij non ignorans. In itinere tamen conſolatus eſt eum deus,oſtendens ei in viſu noctis eccleſiam magnam concorditer in dei laudibus concinentem, vnde ſperauit pacem ſine dubio prouenturam. Vbi verò ad locum

A locum ventum eſt, celebrato prius ieiunio, & precibus ad deum fuſis, cum de eodem verbo tractaturi rex & epiſcopi cum principibus conſediſſent,vnum omnium conſilium fuit, vna ſententia,vt negocium dei, dei famulo imponeretur, & ex ore eius cauſa tota penderet.Quod ille timens licet & tremens,monitis tamen virorum fidelium acquieſcens ſuſcepit, & diligenter proſecutus electionis ordinem, electorum merita,vitam & famam prioris electi,aperuit os ſuum, & ſpiritus ſanctus impleuit illud. Vnus ergo omnium ore locutus, ſuſcipiendum ab omnibus ſummum pontificem Innocentium nominauit:& ratum eſſe omnes pariter acclamarunt. Et decantatis ex more laudibus,deo obedientiam deinceps polliciti,electioni Innocentij omnes pariter ſubſcripſerunt.Interea dominus papa multis in Piſis & in Tuſcia & in aliis prouinciis poteſtatiue diſpoſitis, valefaciens Piſanis & gratias agens,in prouinciam nauigio delatus eſt:& Burgundiam trãſiens, Aurelianum peruenit. Vbi occurrentibus epiſcopis à rege piiſſimo Francorum Ludouico alacriter & honorifice ſuſceptus eſt.Inde à Gaufredo Carnotenſi epiſcopo magnarum virtutum viro Carnotum deducitur, vbi etiam glorioſus Anglorum rex Henricus ei cum maximo epiſcoporum & procerum comitatu occurrit. Hunc quoque regem venerabilis abbas ad eum præmiſſus adduxit. Quem vix perſuaſit Innocentium recipere, ab epiſcopis Angliæ penitus diſſuaB ſum.Cum enim omnimodis recalcitraret & detrectaret, quid times ait?times peccatum incurrere ſi obedias Innocentio? Cogita,inquit, quomodo de aliis peccatis tuis reſpondeas deo,iſtud mihi relinque, in me ſit hoc peccatum. Ad quod verbum perſuaſus rex ille tam potens,extra terram ſuam domino papæ occurrit vſque Carnotum. Reuerſi interim de Germania legati domini papę tam epiſcoporum,quam regis aſſenſum & literas detulerunt, & deprecationem publicam vt ad eos tranſiens, ſuam eis deſideratam exhiberet præſentiam.Facile enim perſuaſi ſunt recipere eum quem iam cæteri recepiſſent.Sed detinuit eum dilectio & deuotio eccleſiæ Gallicanæ,& ſinguli & omnes viſitationem apoſtolicam expetebant.Perluſtrata igitur Francia,Remis conuocauit concilium,in quo multis ad honorem dei diſpoſitis, regem Ludouicum viuente patre pro Philippo fratre coronauit in regem. In omnibus his dominus papa abbatem à ſe ſeparari non patiebatur, ſed cum cardinalibus rebus publicis aſſidebat.Sed & priuatim quotquot habebant negocia, virum dei ſecretius conſulebant.Ipſe verò audita referebat ad curiam, & oppreſſis patrocinia exhibebat. Igitur ſoluto concilio, Leodium dominus papa Romanorum regi occurrit.Et honorifice quidem ſuſceptus eſt, ſed velociter obnubilata eſt illa ſerenitas.Siquidem importune idem rex inſtitit, tempus habere ſe reputans opportunum epiſcoporum ſibi reſtitui inueſtituras, quas ab eius prædeceſſore imperatore Henrico, C per maximos quidem labores,& multa pericula Romana eccleſia vendicarat. Ad quod verbum expauere & expalluere Romani,grauius ſeſe apud Leodium arbitrati periculum offendiſſe,quam declinauerint Romæ.Nec conſilium ſuppetebat donec murum ſe oppoſuit abbas ſanctus. Audacter enim reſiſtens regi, verbum malignum mira libertate redarguit, mira authoritate compeſcuit. Rediens autem Leodio, Claramuallem dominus papa per ſeipſum voluit viſitare. Vbi à pauperibus Chriſti, non purpura & byſſo ornatis, nec cum deauratis euangeliis occurrentibus, ſed pannoſis agminibus ſcopuloſam baiulantibus crucem non tumultuantium claſſicorum tonitruo,non clamoſa iubilatione, ſed ſuppreſſa modulatione affectuoſiſſime ſuſceptus eſt.Flebant epiſcopi,flebat ipſe ſummus pontifex,mirabantur congregationis illius grauitatem,quod in tam ſolenni gaudio oculi omnium humi defixi,nuſquam vagabunda curioſitate circunferrentur: ſed compoſis palpebris ipſi neminem viderent, & ab omnibus viderentur. Nihil in eccleſia illa vidit Romanus quod cuperet,nulla ibi ſupellex eorum ſolicitauit aſpectum, nihil in oratorio niſi nudos viderunt parietes. Solis moribus poterat inhiare ambitio,nec damnoſa poterat eſſe fratribus huiuſmodi præda, cum minui non poſſet aſportata religio. Gaudebant omnes in domino, & ſolennitas non cibis ſed virtutibus agebatur.Panis ibi opirus pro ſimila, pro careno ſapa, D pro rumbis olera, pro quibuſlibet deliciis legumina ponebantur. Si forte piſcis inuentus eſt, domino papæ appoſitus eſt,& aſpectu non vſu in commune profecit. Inuidit diabolus,& ſeruorum dei gloriam quos tanti hoſpitis nobilitabat præſentia ferre non valens,dum in choro alacriter pſallerent & deuote,præſentibus etiam nonnullis ex cardinalibus, qui in auditu & aſpectu eorum delectabantur, aliquantos fratrum horribili pauore turbauit.Nam & vnus præ cæteris oc cupatus blaſphema quædam verba locutus eſt, dicite, inquiens,ego ſum Chriſtus.& alij plures territi & tremebundi,ad beati patris veſtigia confugerunt. At ille conuerſus ad cæteros,orate inquit,ac deinceps ſub ſilentio eos qui turbati videbantur, eduxit,atque compeſcuit: vt nequiſſimus ille qui conuentum pietatis transferre conabatur in theatrum, & ſcholam innocentiæ in deriſum,non vt putabat exiſtimationem religioſorum hominum corrumpere poſſet, ſed ſe proderet,& conatus ſuos experiretur infirmos. Tanta ſiquidem celeritate omnia ſunt ſedata, vt perſonas illas quæ prope aſtabant,omnino latuerit quod acciderat, & malignus hoſtis velociter increpatus, non modo ſcandalum eis quod parabat,inferre nequiuerit, ſed nec ad illorum notitiam rem perferre. Factumque eſt ex eo, vt ampliori ſeſe cuſtodia fratres munirent, & merito, & numero, & poſſeſſionibus deinceps creſceret Clarauallis, & multiplicatis conuentibus, fere per omnem latitudinem loci illius dilataretur religio, E ipſe etiam abbas ſanctus ex tunc amplius ſolito miraculis clareret & ſignis.

Capitulum. II.

MOngas in Galliis facere moras dominus papa non potuit, ſed ſicut cum Lothario rege condixerat, Romam ei occurrit:& vi exercitus in Lateranenſe palatium deductus eſt. Multi etiam ex nobilibus Romanis fideles eccleſiæ, eum honorifice ſuſceperunt. Verum Petrus Leonis non ponens deum adiutorem ſuum, ſed confœderatorum ſtipatus malitia, in editioribus & tutioribus turribus manens, Lotharij ludificauit virtutem, & interdicens ſuis congreſſus publicos,nec ſibi ſecuritatis ſuæ fecit periculum, nec cauſam conflictus hoſtibus dedit, ſed tantum liberum eorum diſcurſum machinis ſuperioribus & obſtaculis variis impediuit. Vitauit etiam obſtinatiſſime imperatoris colloquium,nec minis nec blandimentis flexus eſt, nec de ſtatu ſuo conſilium cuiuſlibet perſonæ admiſit. Relicto igitur Romæ Innocentio,aliàs imperator digreditur. Petrus verò poſt eius diſceſſum crebros mouens per vrbem excurſus,fidelium cædibus inhiabat.Intelligens ergo Innocentius Romæ ſibi infructuoſam eo tempore moram,ne præſentia ſua illius beſtiæ rabiem efferaret,rurſus Piſas reuertitur, ibique aggregatis totius Occidentis epiſcopis,aliiſque religioſis viris,magnæ gloriæ ſynodus celebratur. Affuit per o- F mnia & conſiliis & iudiciis & diffinitionibus omnibus ſanctus abbas, impendebaturque ei reuerentia ab omnibus, & excubabant ante eius limina ſacerdotes,non quòd faſtus,ſed multitudo communem prohiberet acceſſum: & aliis egredientibus alij introibant, ita vt videretur vir humilis & nihil ſibi de his honoribus arrogans,non eſſe in parte ſolicitudinis, ſed in plenitudine poteſtatis. Actiones concilij longum eſt proſequi: ſumma tamen in excommunicatione Petri, & irregreſſibili fautorum eius deiectione conſtitit, & vſque hodie hæc ſentẽtia perſeuerat.Soluto concilio ad reconciliandos Mediolanenſes dominus papa abbatem Clareuallis,quem multis ſupplicationibus expetierant, & Guidonem Piſanum, & Matthæum Albanenſem epiſcopum à latere ſuo direxit,qui ſchiſma per Anſelmum in eadem vrbe factum abluerent,& ad vnitatem eccleſiæ deuios reuocarent. Abbas igitur cum prædictis viris quos à domino papa collegas acceperat, addidit conſortio & communi conſilio virum venerabilem Gaufredum Carnotenſem epiſcopum, cuius innocentiam & ſynceritatem in multis probauerat. Et vi ſum eſt cardinalibus bonum, vt tanto adiutore negocium tanti ponderis fulciretur.Tranſcenſo itaque Apennino, vbi audierunt Mediolanenſes abbatem deſideratum ſuis finibus propinquare, longe à ciuitate miliaribus ſeptem omnis ei populus

populus obuiat,nobiles, ignobiles, equites, pedites,mediocres,pauperes,quasi de ciuitate migrarent,proprios lares deserunt, & distinctis agminibus incredibili reuerentia virum dei suscipiunt. Omnes pariter delectantur aspectu,fœlices se iudicant qui possunt frui auditu. Deosculantur pedes eius vniuersi: & licet hoc ille molestè acciperet, nulla potuit pronos & deuotos ratione compescere, nulla interdictione repellere. Vellicabant etiam pilos quos poterant de indumentis eius,& ad morborum remedia, de pannorum laciniis aliquid detrahebant,omnia sancta iudicantes quæ ille tetigisset, & se sanctificari tactu eorum vel vsu. Præcedentes itaque & subsequentes,lætabundis acclamationibus applaudebant abbati,& diu intra agminum spissamenta detentum,tandem solenni reddidere hospitio. Et cum tractatum esset in publico de negocio propter quod tam vir dei quam cardinales aduenerant,oblita fortitudinis suæ ciuitas,omni ferocitate deposita se ita abbati substrauit,vt obedientiæ eorum non incongruè ille posset aptari poetæ versiculus: Iussa sequi tam velle mihi quam posse necesse est. Pacatis omnibus, reconciliata ecclesia,firmatis inter plebes concordiæ pactionibus,alia cœperunt nasci negocia, & insanienti diabolo, & in quibusdam obsessis corporibus debacchanti, oppositum est Christi vexillum,& increpante viro dei,de possessis atriis
H diffugere dæmonia. Ecce noua legatio, non Romanum pragma circunferens, sed diuinis legibus fidei pragma allegans, prolatis in medium literis sanguine Christi conscriptis, & bulla crucis impressis, quæ figura authoritate sua terrestria & inferna sibi subdit & curuat. Inaudita est nostris temporibus tanta populi fides, tanta in homine virtus, inter quos religiosa erat contentio,cum signorum gloriam abbas credulitati eorum, illi verò sanctitati abbatis asscriberent, & hoc de eo indubitanter sentirent, vt quicquid à domino peteret,impetraret. Adducunt igitur ad eum nihil hæsitantes mulierem omnibus notam,quam annis septem immundus vexauerat spiritus: & postulant supplices vt in nomine domini dæmoni imperet fugam, & mulieri restituat sospitatem. Quæ populi fides non minimam verecundiam viro dei ingerebat, & humilitate magistra inconsueta experiri non præsumebat, & instante petitione populi erubescebat si charitati postulantium obstinatius resisteret,& videbatur ei quod offenderet deum, & omnipotentiam eius diffidentia obnubilare videretur, si à fide populi fides propria dissentiret. Aestuabat igitur secum & licet signa non fidelibus sed infidelibus fieri oportere assereret,ausus suos spiritui sancto committit,& orationi incumbens,cœlitus elapsa virtute satanam in spiritu fortitudinis increpat, & fugat, mulieremque reddit incolumem & quietam. Lætantur qui aderant,& leuantes
I manus ad sidera,deo qui de excelso eos visitauit, gratias agunt. Auditum est hoc verbum,& percrebuit fama, & repente totam perculit vrbem, per ecclesias, per prætoria, per compita omnia conueniunt vndique,de viro dei sermo vbique habetur,dicunt publice nihil ei impossibile esse quod à domino postulet, & ad preces eius apertas dei aures dicunt & credunt,& prædicant & affirmant. Nec possunt aspectu eius vel auditu vllo modo satiari. irruunt alij in præsentiam eius: alij donec exeat pro foribus,præstolantur. Cessatum est ab officiis & artibus,tota ciuitas in hoc spectaculum suspensa manet,concurrunt,postulant benedici: & tetigisse eum singulis salutare videtur. Tertia die ad ecclesiam sancti Ambrosij diuina celebraturus mysteria, seruus dei procedit. Vbi expectante innumera populi multitudine,inter ipsa missarum solennia, dum clericis canentibus ipse secus altare sederet,puellam ei paruulam offerentes, quam vehementi impetu vexabat diabolus: orant vt miseliæ subueniat, & diabolum in ea debacchantem elidat. Audita supplicatione astantium, & intuitus personam frendentem dentibus & stridentem,vt etiam intuentibus esset horrori: compassus est ætati, & vehementiæ anxietatis illius condoluit. Patenam igitur calicis in quo diuina celebraturus erat mysteria, accipit: & digitis latice superfuso orans intra se,& de domini virtute confidens ori puellæ salubrem potum applicat, & corpori eius stillam medicinalem infundit. Nec mora quasi vreretur satanas infusionis illius virtutem ferre non potuit, sed vrgente K intrinsecus crucis antidoto,festinanter egrediens vomitu sordidissimo tremebundus erupit. Sic purgata persona,diabolo profugo & confuso, laudes debitas deo canit ecclesia,& post acclamationes lætabundas alacer populus ibidem donec diuina compleantur mysteria,immobilis perseuerat. Sub aspectu itaque omnium incolumis puella à suis domum reducitur,& vix tandem à populo dimissus ad hospitium vir dei reuertitur. Diuino iudicio ea tempestate in Mediolano iuxta illud Esaiæ verbum,pilosi clamabant alter ad alterum, & occurrebant onocentauris dæmonia, & effrænatis decursibus plurimos infestabant, nec erat qui insolentiæ eorum resisteret,cum diu sub Anselmi schismate,qui Petri fautor Mediolanensem occupauerat cathedram, sacerdotes gementes, virgines squalidæ, sanctificationes maledictæ, altare polluta, iram dei in populum prouocassent. At verò in aduentu viri dei abdicatis Anselmi præstigiis, & in sedis apostolicæ obedientiam sub Innocentio reuocata ecclesia, impedita est illa dæmonum licentia, & quotidie dabat locum,& ad preces viri dei diffugiebat diabolus: & si quando resistere conabatur, in ipso conflictu succumbens, gloriosius vincebatur.

Capitulum III.

L NTer eos igitur qui vexabantur, mulier grandæua ciuis Mediolanensis, & honorata quondam matrona, vsque ad ecclesiam beati Ambrosij post beatum virum à multis tracta est. In cuius pectore pluribus annis diabolus sederat, & iam ita suffocauerat eam, vt visu & auditu, & verbo priuata, frendens dentibus, & linguam in modum promuscidis elephantinæ protendens, monstrum non fœmina videretur. Sordida ei facies, vultus terribilis,flatus fœtidus,inhabitatoris satanæ colluuia testabantur. Hanc cum aspexisset vir dei, nouit inhærentem ei & inuiscatum diabolum, nec facile egressurum de domo quam tanto possederat tempore. Conuersus ad populum (cuius innumera aderat multitudo) orare iubet attentius,& clericis & monachis secum iuxta altare consistentibus, mulierem ibidem iubet constitui & teneri. Illa verò reluctans, & vi diabolica non naturali virtute recalcitrans, non sine aliorum iniuria, ipsum abbatem pede percussit. Quem diaboli ausum mansuete ille contempsit, ad expulsionem non indignatione iræ,sed pacifica & humili supplicatione deum inuocat adiutorem, & ad immolationem hostiæ salutaris accedit. Quoties tamen eandem sacram hostiam signat,toties ad mulierem quoque conuersus, eodem signo crucis edito spiritum nequam athleta fortis impugnat. Nam & ille malignus quotiens aduersus eum signum crucis intenditur, percussum se indicans acrius sæuit, & recalcitrans contra stimulum M quidnam toleret, prodit inuitus. Expleta autem oratione dominica,efficacius hostem aggreditur vir beatus. Patenæ siquidem calicis sacrum domini corpus imponens, & mulieris capiti superponens, talia loquebatur: Adest inique spiritus, iudex tuus, adest summa potestas, iam resiste si potes. Adest ille qui pro nostra salute passurus: nunc,inquit, princeps huius mundi eiicietur foras. Hoc illud corpus quod de corpore virginis sumptum est, quod in stipite crucis extensum est,quod in tumulo iacuit,quod de morte surrexit,quod videntibus discipulis ascendit in cœlum. In huius ergo maiestatis terribili potestate, tibi spiritus maligne præcipio, vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præsumas. Cumque eam inuitus deserens, & manere vltra non valens atrocius afflictaret: tam magnam iram quam modicum tempus habens, rediens pater sanctus ad altare, fractionem hostiæ salutaris ritè compleuit, diffundendamque in populum pacem ministro dedit, & confestim pax & salus integra reddita est mulieri. Sic ille nequam,diuina mysteria quantæ sint efficientiæ & virtutis,non confessione,sed fuga coactus ostendit. Fugato diabolo mulier quam in tantorum sartagine tormentorum carnifex pestilens tanto tempore frixerat, mentis suæ compos effecta, redditis sensibus & ratione, reuoluta intra fauces lingua deum confessa gratias egit, & intuita curatorem suum pedibus eius aduoluta est.

Ingens

A Ingens per ecclesiam attollitur clamor,omnis ætas iubilat deo,personant gramenta,benedicitur ab omnibus deus, excedit veneratio modum,& seruum dei supra hominem(si dici fas est)liquefacta charitate ciuitas veneratur. Audiebãtur hæc quæ Mediolani fiebant: & per totam Italiam viri dei discurrebat opinio, & diuulgabatur vbique quòd surrexisset propheta magnus,potens in opere & sermone, qui inuocato Christi nomine & infirmos curaret, & obsessos à dæmonibus liberaret. Maxima quidem ei in curationibus egritudinum gratia,sed in dæmonibus eliminandis frequentior operatio erat: quia copiosior vexatorum numerus ad experta subsidia concurrebat, & maiorum operatio virtutum minores obscurabat effectus. Iam vero præ frequentia populi,qui à mane vsque ad vesperam foribus assidebant, oppressiones vulgi præ corporis imbecillitate non ferens, ad fenestras domus procedens,se eis conspiciendum præbebat, & eleuata manu benedicebat eis. Panes quoque & aquam deuehebant secum,quibus benedictioni eius suppositis, pro beneficiis ea sacramentalibus referebãt. Ex vicinis sane castellis & vicis & vrbibus multi confluxerant,& cõmunia tam aduenarũ quàm ciuium in Mediolano studia erant prosequi sanctum,expetere beneficium,audire verbum,videre signum: & doctrina & miraculis vltra quàm credibile est,delectabantur. Aderat inter eos quidam ex suburbanis, qui puerum dæmoniacum illuc aduexerat. Qui repente coram omnibus
B ad signum crucis quod vir sanctus edidit, de bauli sui brachiis ruit,& elisus humi quasi mortuus sine vllo sensu immobilis visus est,neque vox neque halitus erat in eo, tantum circa præcordia exiguus ei supererat vapor. Dant igitur cæteri locum vt posset procedere, & admitti ad virum dei seminecis pueri baiulus: & attonita multitudo tam miserabilis casus præstolabatur euentum. Ingressus igitur ad virum dei homo est,& puerum stupidum nec aliquid sentientem, ante pedes abbatis exposuit,& ait: Puer iste domine pater, quem ante tuos posui pedes,iam per triennium à dæmonio acerrime vexatus est. Et quoties vel ecclesiam ingreditur, vel salibus exorcizatis aspergitur,vel signum ei crucis imponitur, vel euangelium audire compellitur, vel diuinis interest sacramentis,offenditur habitator eius diabolus, & torquetur atrocius. Dumque modo cum cæteris ego pro foribus expectarem signum sanctæ crucis figurante te, & extendente in populos manum, sacramentalium signorum virtute exacerbatus diabolus vehementius solito totus ad pueri vexationem se contulit: & sicut vides,totum corpus eius occupans, fere ei etiam vitalem spiritum intercludit. Sed & ipse puer cum audita esset apud nos gratiæ quam à deo accepisti opinio,ex aliorum curationibus suam sperans salutem, rogauit me vt eum ad te adducerem. Obsecro igitur per misericordiam dei,vt & laboribus meis qui in eius custodia operã dãnosam & periculosam impendo, & illius miseriæ quæ tanta
C est quantam ipse oculis probas, pio & consueto affectu subuenias, & rabiem dæmonis non vsquequaque procedere patiaris. Elebat igitur,& lachrymis ora perfusus presentes quoque commouit, vt omnes pariter supplicarent. Tum vir dei confidere eos in dei misericordia iubens, baculo cui innitebatur,collum pueri leniter tangit. Sed & frater eius Gerardus volens experiri quæ ab homine dicta fuerant, latenter dorso eius signum crucis impressit. Cunque prius sine motu & sensu nec videns nec audiens ante pedes abbatis diu extẽsus pauimento hæsisset,ad tactum baculi & ad signum crucis infremuit, & turbatus ingemuit. Iubet igitur abbas super proprium lectulum eum poni. At ille quasi ex iniuria offensus reiecit se in pauimentum, & stridebat dentibus, & mordebat procuratorem suum,& capillis eorum qui aderant manus iniiciens,quo poterat conatu se ab eorum manibus abstrahebat,& ab eis vix teneri poterat. Eia inquit abbas,ad lectum nostrum eum reducite. Orante itaque abbate,& fratribus in oratione prostratis, quasi ardentibus paleis quæ in lecto continebantur diabolus vreretur, tormenti æstuantis, vi diuina propinquante,passionem clamoribus testabatur, Iubet igitur vir sanctus aquam benedictam in os patientis infundi. Quam ille pressis labiis & dẽtibus non admittens,vix tandem cuneo infixo dissoluente pressuram,vellet nollet,intra fauces & guttur recepit. Confestimque vt penetrans sanctificatio ad interiora descendit, quasi infuso antidoto vis maligna erupit, & vomitu sordidissimo quasi torrentis impulsu, festina præcipitatione rotatus, cum ingenti contumelia dæmon exiuit. Repente qui videbatur mortuus viuit, & de lecto abbatis quietus & incolumis surgens, patruumq; suum amplexatus,deo gratias: sanus sum,inquit Gratias agũt omnes communiter deo,& qui modo flebant,lætantur. Foras clamor effunditur, res intus gesta super tecta soleniter prædicatur, tota ad spectaculum conuenit ciuitas, benedicitur deus,gaudet populus,in abbate tanti operis patratore totius plebis requiescit affectus. Febricitantibus multis idem sanctus manus imponens,& aquam benedictam porrigens ad bibendum,sanitatem obtinuit, aridas manus & membra paralysi dissoluta tangens incolumitati restituit,cęci etiam sub multorum testimonio in eadem ciuitate vt viderent, impositio signo crucis,à patre luminum potenter obtinuit. Per idem tempus hospitium Albanensis episcopi (quem dominus papa in eadem legatione sibi collegam dederat) gratia tractandorum negociorum intrauerat,& de iis quæ iniuncta fuerant conferebant: cum repente irruit super eos adolescẽs, cuius arida manus erat,& retorta ad brachium, & aduolutus pedibus eius suppliciter postulat sanitatem. Ille aliàs occupatus,benedixit quidem,& abire præcepit, & ne amplius sibi molestiam faceret, verbis solito seuerioribus interdixit. Recedebat ille non consecutus quod quæsierat: cum venerabilis episcopus sub omni celeritate eum regredi iubet, & E manu arreptum tradit abbati. Huic(inquit) qui minime beneficium consecutus tibi vt discederet obediuit, tu ne claudas viscera misericordiæ: quin potius tu obedi,& virtute obedientiæ me iubente astrictus fac quod postulat, largire quod petit,& confidens in eius virtute per quem experit sanitatem,postula & impetrabis,vt & nos de dei munere,& ille de optata glorietur salute. Ad præceptum episcopi abbas apprehensa pueri manu inuocauit dominum,& exaudiuit eũ: & signo crucis edito,nerui qui obrigueranr, extensi sunt, & caro quam assidens congelauerat morbus, redeunte sospitate ignita,mobilis facta est & flexibilis,& dicto citius languidum diu membrum conualuit. Obstupuit episcopus tam repentinę virtutis admirans effectum,& ampliori etiam extunc veneratione virum dei coluit,& miraculorum illius ipse testis extitit & relator. Compulit autem eum vt ibidem ea nocte cœnaret. Cuius rei assensum cum magna difficultate obtinuit ea duntaxat ratione suasum, quòd intolerabilis vndiq; populus expectaret,nec sine periculo posse egredi videretur. Inter cœnandum verò paropsidem in qua abbas comederat, episcopus ministro familiari seruandã tradidit, & præcepit vt seorsum reconditam, cũ omni diligẽtia custodiret. Elapsis exinde aliquot diebus, episcopus idem febriũ vehementi ardore corripitur. Et recordatus hominis dei,familiarẽ iubet F accersiri ministrũ. Discũ(inquit) abbatis quẽ tibi nuper tradidi cõseruandũ, huc afferre ne cunctẽris. Cunq; ille obtulisset allatum,infunde inquit aquam in eo,& panis exiguas huc cellas conscinde. Quod cum factum esset confidens in domino,& abbatis precibus se commendans, comedit & bibit, & absque vlla dilatione conualuit. Augebatur aduentantium numerus,& mirifica opera ad se populos inuitabãt,nec vsquam viro dei dabatur requies,dum ex eius lassitudine alij sibi requiem procurarent. Abeuntibus occurrebant aduenientes,& succedebant sibi beneficia mẽdicantes. Inter quos miles quidam in vlnis suis puellulã ad virum dei attulit,quæ ita exosam lucem habebat, vt semper clausis palpebris, etiam brachium opponeret oculis, ne aliquo modo aliqua lucis particula se ei ingereret. Auellebãtur aliquãdo opposita brachia violenter, & cum se ei lumen infunderet, clamabat & flebat,& erat ei claritas pro cruciatu,& lux visa quasi aculeos eius cerebro infigebat. Benedicit infantulæ vir dei,& signaculum crucis faciens super eam, tranquilliorem dimittit: & dum domum referretur,vltro aperit oculos,& pedes sine vectore ipsa reuertitur. Et ipso in loco, mulieri à dæmonio vexatę multis astantibus à patre misericordiarum idem sanctus obtinuit sanitatem.

ccc Capi-

CAPITVLVM QVARTVM.

PAm Papiam aduenerat, & fama virtutum aduentum eius præcesserat, & cum debito gaudio & apparatu tantæ gloriæ virum ciuitas lætabunda suscepit. Et ne diu populi desiderium dilatio suspenderet, qui sicut Mediolani miracula facta audierat, signum ab eo optabat videre, aduenit repente post cum rusticus quidam qui de Mediolano secutus eum fuerat, vxorem dæmoniacam secum adducens, quam ante pedes eius lachrymabili voce intrinsecas protestans anxietates deposuit. Nec mora in contumeliam abbatis per os miseræ mulieris diabolus locutus est, & irridens seruūdei, non inquit me de canicula mea hic porrulos edens & brassicas deuorans pellet. Multa in hunc modum in virum dei iaculabatur conuicia, vt blasphemiis prouocatus, impatienter ferret opprobria, & cōfunderetur in præsentia populi, cum indignis se audiret sermonibus lacessiri. Sed vir dei astum eius intelligens, irriſorem irrisit, & vltionem non ipse expetēs, sed ad deum remittens, ad ecclesiam sancti Syri dæmoniacam duci præcepit. Voluit quippe curationis illius gloriam dare sancto, & primitias operationum virtuti eius asscribi. At vero sanctus Syrus ad hospitem suum remisit negocium, nec in ecclesia sua quippiā H sibi deferens, intactum opus reduci voluit ad abbatem. Reducitur igitur mulier ad abbatis hospitium, garriente per os eius diabolo, & dicente: Non me Syrulus eiiciet, non expelet Bernardulus. Ad hæc seruus dei respondit: Nec Syrus nec te Bernardus eiiciet, sed dominus Iesus Christus. Et conuersus ad orationem, pro salute mulieris domino supplicabat. Tum vero spiritus nequam, velut priori improbitate mutata, quàm libens, inquit, egrederer ab hac canicula grauiter molestatus in ea, quàm libens egrederer, sed non possum. Interrogatus causam, quia necdūvult magnus dominus, ait. Cui sanctus: Et quis est magnus dominus? Et ille, Iesus Nazarenus. Ad quē rursum vir dei: Vnde enim Iesum nosti, aut si vnquam vidisti eum? Vidi inquit. Vbinam eum vidisti? In gloria. Et tu in gloria fuisti? Fui quidem. Et quomodo inde existi? Cū Lucifero (inquit) multi cecidimus. Hęc autem omnia voce lugubri per os vetulæ audientibus omnibus loquebatur. Respondente autem abbate sancto, Nunquid nō in illam redire gloriam velles, & restitui in gradum pristinum? Rursum voce mutata, & miro modo cachinnans, hoc inquit tardatum est. Et nihil vltra locutus, orante attentius viro dei, nequissimus ille victus abscessit, & mulier sibi reddita, quātas potuit, gratias egit. Reuertitur igitur vir cū muliere, & per totā viā incolumitati eius congaudens, expectantibus amicis domui suæ redditur. Lætabantur omnes qui ordinem rei gestæ audierant, sed repente gaudium vertitur in mœrorem: quia vbi I domus suæ limina mulier attigit, rursus eam intrat diabolus, & infestior solito, miseram discerpit atrocius. Quid faceret miser maritus? quo se verteret, nescibat. Cohabitare cū dæmoniaca molestissimum, relinquere impium videbatur. Surgit igitur, & assumpta secum muliere rursum Papiam reuertitur. Vbi cum virum dei non inuenisset, vsque Cremonam prosequitur abeuntem. Indicat quid factum sit, & vt gratiam inueniat, lachrymabiliter deprecatur. Nec deest piæ petitioni abbatis clementia, sed præcipit vt ecclesiam ciuitatis illi? ingrediatur, orans expectet donec ipse sequatur. Itaque memor promissi, circa noctis crepusculum cęteris dormitū euntibus, ipse vno tantum prosequente ecclesiam ingreditur, & tota nocte illa orationi vacans, obtinuit à domino quod petebat: & impetrata mulieri sanitate, iubet eam securā reuerti ad propria. Sed cum illa reditum ad se diaboli sicut iam experta fuerat, formidaret, collo eius alligari chartulam hęc verba continentem præcepit: In nomine domini nostri Iesu Christi præcipio tibi dæmon, ne hāc amodo mulierem præsumas contingere. Quod mandatum sic expauit diabolus, vt mulieri regressæ ad propria, nunquam deinceps appropinquare præsumpserit. Erat enim in eadem ciuitate dæmoniacus quidam, cuius passio multos ad risum mouebat, cum alij qui seuerioris animi erant, clementissimo ei compatererentur affectu. Hic ita latrabat, vt si audires nec videres personam, canem crederes. Quem sibi exhibitum vir dei cū latran- K tem audisset, ingemuit, qui eo modo latrabat quo solent percussi, vel obruti canes irasci, & ringere in percussores. Sed & in præsentia viri dei anhelans & latrans, acrius solito turbabatur. Increpato itaq; diabolo, & in virtute Christi expulso, homini imperat vt loquatur. Purgatus homo intrat ecclesiā, interest sacramentis, crucis signo se munit, audit euangelia, confitetur & orat, & cætera sanæ mentis officia deo reddit & consecrat. Cum secundo per Mediolanum eodem anno pater sanctus transiret, oblata est ei dæmoniaca mulier. Nam eo tempore aberat quo primum vir dei ciuitatem prædictam sua illustrauit presentia. Hanc possidebat dęmonium, quod modo Italica, modo Hybera lingua loquebatur, nec satis certum vtrum vnus esset bilinguis, an duo sui quisque sermonis idiomate vtens, sed tam proprie modo hæc, modo illa sonabat, vt diceres hic qui loquitur, Lygur est, hic Hispanus. Hæc etiam genu passione, & poplitis tremore perturbabatur. Quæ cum ad virum dei adducta fuisset, saltu concito scamnum in quo sedebat, inopinata celeritate transiliit. Reducta & interrogata quid sibi vellet & saltus, & fuga, & vndę ægrotanti & vetulæ tanta virtus & velocitas aduenisset: respondit hanc sibi agilitatem ex præsentia inesse diaboli, vt currentes comprehenderet equos, & eorum dorso sine vllo adminiculo insiliret. Hæc sequenti die dum in ecclesia diuinis quæ ille celebrabat officiis interesset, cru- L delissime & diutissime coram omnibus vexata est. Compassus abbas mulieri, iam sæpe in talibus expertus dei clementiam, imperat diabolo vt recedat. Ille ad imperiū serui dei tremebundus euanuit, mulier vero non solum à vexatione, sed etiam à neruorum contractione in momento conualuit.

Hæc & alia multa intra alpes constitutus operatus est vir dei, & diuersa loca perlustrans, benefaciebat iis qui infirmabantur, illuminando cęcos, erigendo debiles, curando febricitantes, maxime oppressos à diabolo diligentiori studio purgans: & quæ malignus fœdauerat spiritus pectora, templa deo acceptabilia consecrabat. Plurima autem in eum probabilia & laude digna concurrunt. Alij nanque doctrinā, alij mores, alij mirantur miracula. Ego quidem congruum his omnibus honorem defero, sed præ omnibus quantum in me est, hoc sublimius duco, hoc propensius prædico, quòd cum esset vas electionis, & nomen Christi coram gentibus & regibus ferret intrepidus, cum obedirent ei principes mundi, & ad nutum eius in omni natione starent episcopi, cum ipsa Romana ecclesia singulari priuilegio eius veneraretur confilia, & quasi generali legatione concessa subiecisset ei gentes & regna, cum etiam (quod gloriosius iudicatur) facta eius & verba confirmarentur miraculis: nunquam excessit, nunquam supra se in mirabilibus ambulauit, sed de se semper humiliter sentiens, venerabilium operum non se authorem credidit, sed ministrum: & cum esset omnium iudicio summus, suo sibi iudicio constitit infimus. Soli deo quicquid fecit, ascripsit: immo se nihil boni aut velle aut posse nisi inspirante & operante deo, & sensit & dixit. Sed aderat vis diuina in tempore accepto, & in die salutis, segregans in euangelium suum seruum suum, cuius humilitatem respexerat, cuius animam spiritus sanctus ornauerat: & quia synceritatem eius nulla maculabat duplicitas, nec interrumpebat bonum eius quælibet consperſio falsitatis, in loco suo idem spiritus manebat immobilis. Qui vt semper splendidior esset & purior, quotidie in fornace probabatur, & ne quid ei rubiginis obrepperet, crebris malleorum ictibus in incude tundebatur, flagellabatur & arguebatur, non ad pœnam pro crimine, sed ad gloriam pro virtute. Nunquam ei defuit stimulus ægritudinis. Et cū sciret virtutem in infirmitate perfici, sufficientem sibi in hoc experiebatur gratiam, quòd videret suos omnes quantulumcunque extraordinarios motus lima illius quotidianæ afflictionis abradi. Erat quidem caro infirma, sed spiritus promptus: & quo minus in corpore poterat delectari, amplius delectabatur in domino: nec aliqua seculi huius ambitione pulsabatur, qui solis cœlestibus inhiabat. Quot ecclesiæ destitutę pastoribus, eum sibi in episcopum elegerunt? Elegit eum domestica Lingonensis ecclesia, elegit Cathalaunensis. Intra Italiam M

A Iam ciuitas Ianuensis, & Mediolanum metropolis Ligurum, hunc optauerunt pastorem & magistrum. Remis nobilissima Franciæ ciuitas, secundæ Belgicæ prouinciæ caput, eius dominationem ambiuit. Omnibus his vocationibus post positis non solicitauit animā eius honor oblatus, nec motus est pes eius vt inclinaret se ad gloriā, nec magis eum delectabat tyara & annulus, quàm rastrum & sarculus. Petētibus se nec annuens aliquando, nec insolenter aut improbe renuēs, dicebat se non esse suum, sed aliorum seruitio deputatū. Quæ res cū referretur ad fratres, respondebant: Nos omnibus quæ possi debamus venditis, inuentam preciosam margaritam comparauimus. Ad patrimonia distracta redire nō possumus. Quòd si & precium & appreciatum nobis perierit, & substantiis & margarita priuati fuerimus: expectationi nostræ male prouisum est, si oleo nostro effuso, clausis ianuis sicut fatui mendicemus. Prouiderant etiam sibi ex consilio sanctissimi fratres, & domini papę authoritate muniti erant, ne quis gaudiū suū tollere posset ab eis, & aliorum consolatio eis fieret tribulatio, & eorum inopia aliorum plenitudinem cumularet. His aliisque rationibus serui dei expugnauerant petitores, & iā diuulgatum erat vbiq; abbatem sic statutū in ecclesia à deo, sicut in Hebræorum populo Moyses fuit, qui cum non esset pontifex, Aaron tamen vnxit & sacrauit pontificē, & dispositionibus eius tota Leuitica omni tēpore successio paruit.

B *Capitulum quintum.*

IAm alpes transcenderat, & descendebant in occursum eius de summis rupibus pastores, & armentarij, & agreste hominum genus, & conclamabant à longe benedictionem petentes, & reptabant per fauces montium, regredientes ad caulas suas, colloquentes adinuicem & gaudentes, quòd sanctum domini vidissent, & manu eius super se extensa optatæ benedictionis gratiam accepissent. Tandem Chrysopolim veniens, vsque Lingonas solenniter deducitur, circa quos fines fratres eius Clarevallenses occurrunt. Prouoluti genibus surgunt ad oscula, & vicissim ei colloquentes, Claramuallem eum deducunt alacriter. Adsunt fratres congregati in vnum, & mira deuotione dilectum patrem suscipiunt. Agitur sine tumultu cum omni grauitate lætitia. Facies quidem purior hilaritatem dissimulare non poterat, sed castigatus actionum & locutionum modus, metas proprias non transgrediebatur, & cohibebant se affectiones ipsæ, ne quid agerent in quo dissolutionis nota, religionis maturitatem offenderet. In tanta abbatis mora nihil in Claraualle potuit diabolus texere, nihil interim rubiginis synceris affricuit mentibus, nec in aliqua parte domūs dei supra petram fundata, mota est. Ita opus suum seruꝰ dei absens corpore, præsens spiritu, orationum instantia mu- C nierat & solidarat, vt nec rima aliqua in tantis constructionibus dehiscere videretur. Nullæ in aduentum eius lites seruatæ sunt, non odia enutrita in præsentia iudicis eruperunt. Nihil iuniores aduersus priores de austeritate vel duritia, nihil priores aduersus iuniores de dissolutione aliqua vel remissione causati. Integer vniuersorum status, concors societas, mera vnitas, omnes vnius moris in domo dei, in pace & sanctimonia inuenti sunt, ascendentes scalam Iacob, & festinantes ad intuitum dei, cuius delectabilis aspectus in superioribus eminebat. Abbas itaque non immemor eus qui ait, Videbam satanam sicut fulgur cadentem de cœlo: eo humilior erat, & subiectior deo, quo intelligebat desideriis suis deum adesse propitium. Nec de hoc in se gloriabatur quòd subiiciebantur ei dæmonia, quin potius in domino gaudebat, quòd nomina fratrum suorum scripta videbat in cœlo, quorum vnanimitas immaculatam se ab hoc seculo custodiret. Aderāt ei in consiliis venerabiles fratres sui, aderat Godefridus prior eiusdem loci, propinquus eius in carne & spiritu, vir sapiens & constans, qui etiam religionis & prudentiæ merito postea in ecclesia Lingonensi factus episcopus, & sanctitatis formam retinens, & dignitatis in qua est honorem non minuens, vsque hodie ingrediens & egrediens laudabiliter perseuerat. Hic ergo atque alij plures viri prouidi, & de communi vtilitate soliciti, virum dei cuius conuersatio in cœlis erat, aliquando descendere compellebant, & indicabant ei quæ domus necessitas exigebat. Insinuant itaque ei locum angustum & incommodum, in quo consederant, nec capacem tantæ multitudinis, & cum quotidie cateruatim aduentantium numerus augeretur, non posse eos intra constructas recipi officinas, & vix oratorium solis sufficere monachis. Adduut etiam se considerasse inferius aptam planitiem, & opportunitatē fluminis, quod infra illabitur, ibique locum esse spaciosum ad omnes monasterij necessitates, ad prata, ad colonias, ad virgulta, & vineas: & si syluæ videatur deesse clausura, facile hoc parietibus lapideis, quorum ingens ibi copia est, posse suppleri. In primis vir dei non acquieuit consilio. Videtis (inquit) quia multis expensis & sudoribus iam domus lapideæ consummatæ sunt, aqueductus cum maximis sumptibus per singulas officinas traducti. Si hæc omnia confregerimus, poterunt homines seculi male de nobis sentire, quòd aut leues sumus & mutabiles, aut nimiæ (quas tamen non habemus) diuitiæ nos faciunt insanire. Cumque certissimum vobis sit, penes nos non esse pecunias, verbo euangelico vobis dico, quia ædificaturo turrim, futuri operis necesse est supputare expensas. Alioquin cum cœperit & defecerit, dicetur: Hic homo fatuus cœpit ædificare, & non potuit consummare. Ad hæc fratres respondent, Si consummatis iis quę ad monasterium pertinent, habitatores cessasset mittere deus, stare posset sententia, & cessandum ab operibus rationabilis esset censura. Nūc vero cum quotidie gregem suum deus multiplicet, aut repellendi sunt quos mittit, aut prouidenda mansio in qua suscipiantur. Nec dubium est, qui parat mansores, quin præparet mansiones. Absit autem vt pro diffidentia sumptuum confusionis huius incurramus discrimina. Audiens hæc abbas fide & charitate eorum delectatus est, & aliquando tandem consiliis acquieuit, plurimis tamen prius super hoc ad deum precibus fusis, nonnullis quoque reuelationibus præostensis. Gauisi sunt fratres vbi effusum est verbū in publicū. Audiuit hoc sanctæ memoriæ nobilissimus princeps Theobaldus, & multa in sumptus dedit, & ampliora spopondit subsidia. Audierunt episcopi regionum, & viri inclyti, & negotiatores terræ, & hilari animo sine exactore vltro ad opus dei copiosa contulere suffragia. Abundantibus sumptibus, conductis festinanter operariis, ipsi fratres per omnia incumbebant operibus: alij cędebant ligna, alij lapides conquadrabant, alij muros struebant, alij diffusis limitibus partiebantur fluuium, & extollebant saltus aquarum ad molas: sed & fullones & pistores, & coriarij, & fabri, aliique artifices, congruas aptabant suis operibus machinas, vt scaturiret, & prodiret, vbicunq; opportunū esset in omni domo subterraneis canalibus deductus rius vltro ebulliens, & demum congruis ministeriis per omnes officinas expletis, purgata domo ad cardinalem alueum reuerterentur quæ diffusa fuerant, & flumini propriam redderēt quantitatem. Inopinata celeritate cōsummati sunt muri, totum monasterij ambitum spaciosissime complectentes. Surrexit domus, & quasi animam viuentem atque motabilem haberet, nuper nata ecclesia, in breui profecit & creuit. F

Capitulum sextum.

LAborabat ea tempestate sub schismaticorum oppressione tota Burdegalensis prouincia: & nō erat in Aquitania qui posset resistere principi, cuius animum induraverat deus: qui annuente Girardo Engolismensi episcopo & instillante in cor eius dissensionis semina, factus erat schismatis defensor & author. Quicūque susceptioni Petri Leonis non subscribebāt, persecutionibus expositi, alij damnis, alii proscriptionibus mulctabātur, alij à sedibus propriis pulsi exulare compellebantur. Sibilabat in auribus comitis illius crebris suggestionibus quasi serpens antiquus veterator ille, qui diu in partibus illis sedis apostolicæ fuerat legatus, & nunc à magistratu tanto deiectus, non poterat se pati suæ solius ecclesię episcopum, qui se viderat totius Aquitaniæ principem & magistrum. Erubescebat enim ad primam domum redire, cuius potentatui & Turonica & Burdegalensis & Anxiensis prouincia subditæ

G fuerant,& quicquid à collibus Iberorum vſque ad Ligerim complectitur & claudit Oceanus,paruerat eius imperio.Consuetus igitur prædari prouincias,& ſub titulo iuſtitię de cauſis emergentibus facere quæſtum, aggregarat pecunias, quæ erant ſibi in idolum,& in apoſtaſiæ ſimulacrum. Videns itaq; periiſſe ſibi exactionum authoritatem,& ſolam domum quę nuper multis ſtipata clamoribus iam carebat grariis,impatiẽter ferens quòd manus eius non implerentur muneribus:homo ſerpentinæ aſtutiæ feſtinatò ad Petrum Leonis miſit, vt ei legationem concederet,& ipſe ei fidelitate iurata obediret,inſuper & principem terræ & quoſcunq; poſſet ad eius imperium inclinaret. Gauiſus homo perditionis quia locum in quo dilataret malitiam ſuam ſe inueniſſe putauit, cito annuit & libenter etiam in aſtipulatione erroris,Gilonem Tuſculanum cardinalem epiſcopum ,qui ſolus de Romanis cum Petro Portuẽſi epiſcopo ei adhæſerat , celeriter delegauit. Porro Girardus ipſe qui prius ſe mutilatum dolebat, reſumpſit cornua,& deinceps cœpit ſecurior & audacior apparere. Nã & quod ante nõ fecerat, publice procedebat mitratus,vt ipſa ſacri officij inſignia ampliorem ei reuerentiam in populos vendicarent. Aggreditur igitur comitem multis pecuniis,inuadit animam eius perſuaſionibus venenatis,& hominem leuem ſeducit leuiter & corrumpit. In primis ab vrbe Pictauenſi Gulielmus epiſcopus vir honeſtus,homo catholicus , in ſocietate & defenſione vniuerſalis eccleſiæ ſtabilis, violenter expellitur, & à Girardo & cardinali adiutore ſuo quia Petrum abdicabat,damnatur. Erãt & aliæ familiares cauſæ,pro quibus ei comes infenſus,data occaſione libentiſſime eum perſequitur & abiurat. Viſum eſt autem tam Girardo, quàm comiti,vt ad confirmationem partis ſuæ,ſine mora Pictaui crearent epiſcopum. Et inuenerunt hominem ambitioſum,nobilem quidem genere,ſed degenerem fide:quẽ vt genus ſuum cũ eo in cauſa ponerent, quibuſdam ex clericis cõſentientibus elegerunt , & prophanas ei imponentes manus, execrabile eius caput non tam vnxerunt,quàm contaminauerunt.Simile huic monſtrum in Lemouicenſi eccleſia intruſerunt Rannulfum quendam Doratenſem abbatem,quem non multo poſt vltio diuina ſecuta eſt : quia cadens reſupinus de equo in via plana,vno tantum lapide vltore , qui ad hoc ibi erat relictus,infixo capiti eius,& quaſſato cerebro expirauit.

Audiens hęc & huiuſmodi vir venerabilis Gaufredus Carnotenſis epiſcopus, cui à papa Innocentio Aquitaniæ legatio fuerat commendata,vehementer indoluit , & ſuccurrendum periclitanti eccleſiæ poſtpoſitis aliis negociis ſine vlla dilatione decreuit. Abbatem igitur Clareuallenſem petit & obH ſecrat,vt ſibi ad tanta mala eliminanda ſuccurrat. Aſſenſit vir dei,& ſe in proximo congregationem monachorũ in Britanniam in locum quem iuxta Nannetum comitiſſa Ermengardis parauerat,ducturum intimat,& promittit diſpoſita illa domo ſecundum genus & ſpecies ſuas , ſecum eo in Aquitaniam profecturum. Ibant igitur ſimul: & ne multis ambagibus vtar,ſimul Nannetum venerunt. Erat autẽ in regione illa miſera,mulier quę à quodam petulante diabolo vexabatur. Habebat autem virum , huius tamen tam execrabilis commercij prorſus ignarum. Abutebatur igitur ea etiam in eodem lecto cubante marito inuiſibiliter impuriſſimus ille adulter,& incredibili vexabat libidine. Sex annis tantum latuit malum,nec detexit mulier perdita tãti criminis probrũ. Septimo vero anno confuſa eſt in ſeipſa,& expauit,tum propter colluuionem tam continuæ turpitudinis,tum propter timorem dei,cuius iudicio ſingulis momentis timebat interciI pi & damnari. Confugit ad ſacerdotes, & piaculum confitetur. Peragrat loca ſancta,& ſanctorũ implorat ſuffragia:ſed nulla ei confeſſio,nulla oratio, nulla eleemoſynarum largitio ſuffragatur. Quotidie vt prius & importunius à dæmone infeſtatur. Denique in publicum, ſcelus tantum effuſum eſt. Quo audito & cognito maritus eius contubernium execratur. Interea ad locum prędictum vir dei cum comitatu ſuo aduenerat,cuius vt audiuit aduentum infelix mulier,ſe ad pedes eius tremebunda proiecit. Aperit ei lachrymis perfuſa horribilem paſſionem,& ludificationem inueteratã, & quòd nihil ei profeciſſent quæcunque feciſſet ſibi à presbyteris imperata. Addit ſibi ab oppreſſore ſuo aduentum eius prędictum , & minaciter interdictum ne ante eius veniret præK ſentiam, quia nihil ei prodeſſet,& ipſe(recedẽte abbate)qui fuerat amator,crudeliſſimus fieret perſecutor. Audiens hæc vir dei blandis verbis conſolatur mulierem, & de cœlo promittens auxilium præcepit vt die altera (iam enim nox inſtabat)confidens in domino reuertatur. Reuerſa mane, cum viro dei blaſphemias & minas quas eadem nocte ab incubo ſuo audierat retuliſſet , ne cures (inquit vir dei) minas eius, ſed vade tolle baculum hunc noſtrũ & pone in lectulo tuo, & ſi quid poteſt , agat. Egit mulier quod iuſſum fuerat , & recubans in lectulo ſuo , ſigno crucis munita iuxta ſe baculũ ponit. Adeſt ille continuo, ſed nec ad conſuetum opus , nec ad ipſum cubile præſumit accedere: minatur tamen acerrime, quòd diſcedente viro dei ipſe in eius ſupplicia reuerteretur.Inſtabat dies dominica,& voluit vir dei per edictum epiſcopi populum in eccleſiam accerſiri . Cumq; ipſa die maximus populus ad eccleſiam conueniſſet, inter miſſarum ſolennia comitantibus epiſcopis,Gaufredo Carnotenſi,& Bricio Nãnetenſi,ipſe ad ambonem conſcendit, & vt omnes qui in eccleſia erant accenſas candelas in manibus teneant, locuturus edicit. Quod & ipſe cum epiſcopis & clericis faciens, inauditos diaboli auſus publice aperit,& fornicatorem ſpiritum,qui in tam horrenda inquinamenta etiam cõtra naturã L ſuã exarſerat,cũ omnium fidelium qui aderant ſubſcriptione anathematizat,& authoritate Chriſti tã ad illam,q̃ ad omnes mulieres deinceps interdicit acceſſum.Extinctis itaq; ſacramentalibus illis luminibus extincta eſt deinceps tota virtus diaboli,& mulieri poſt confeſſionem cõmunicanti nunquam poſtea apparuit inimicus, ſed irregreſſibiliter eliminatus aufugit. His ita patratis ſimul abbas & legatus ingrediuntur Aquitaniam. Interim Gerardus aſſenſu comitis Burdegalenſem archiepiſcopatum occupauerat , & ſimul Burdegalenſem & Engoliſmenſem detinebat eccleſiã. Sed effluẽtibus pecuniis quas in aſſentatorum manus iniecerat, & magis ac magis cognita veritate, iam defluebant ab eo ſubſidia principum , & perfidiæ eius timebant exiſtere defenſores. Morabatur itaque in locis illis in quibus ſecuriorem ſe putabat,nec iam facile publicis ſeſe conuentibus preſentabat. Vt enim prius geſta breuiter repetamus,vbi primum cœpit audiri quid aduerſus eccleſiam dei Gerardus ille machinaretur, ab Innocentio papa adhuc in Galliis demorante miſſi ſunt abbas noſter Clareuallenſis & Ioſſenus venerabilis epiſcopus Sueſſionenſis,& Pictauim vſque venerunt,vt tam ipſum, quàm prædictum principem conuenirent . At ille iam eodem principe perſuaſo,impudenter in eccleſiam catholicam M à qua ſe præcidebat,conuitia iaculari,& pollicitam prius Innocentio ſubtrahere obedientiam,Anacletum ſuum electum dignius,& quicunque non obedirent, erroneos & acephalos prædicare. Vnde factum eſt vt animati & armati in inſaniam clerici , publice ex ea die perſecutionem catholicis intentarent.Prius tamẽ,quàm ſic eorũ propalata fuiſſet & obfirmata perfidia,obtulerat abbas ſanctus in eorum eccleſia ſacrificium deo. Poſt cuius diſceſſum decanus eiuſdem eccleſiæ altare in quo diuina myſteria celebrarat, impie quidem ſed nõ impune confregit. Siquidem poſt breue tempus percuſſus à deo,cum animam exhalaret , domum in qua moriebatur plenam vidit dęmonibus,& ſe à dęmonio iugulari clamitãs,cultellum à circunſtantibus poſtulabat, quem immergeret gutturi ſuo,vt extracto dæmone viueret.Sed diabolus cui datus erat,eum inter hæc verba extinxit, & peſtilentem animam in infernum demerſit. Archipresbyter quoque qui Petri inuaſoris Pictauenſis eccleſiæ ſynodum denunciabat , coram ipſis quos ad conuentum perfidiæ inuitabat, à diabolo correptus eſt. Sed & in alios multos qui in ſchiſmate illo ferN uentiores extiterant, manus diuina manifeſtam exercuerat vltionem . Propter hæc & alia huiuſmodi , ante hominẽs confundi cœperat Gerardus , & timens opponi ſibi quæ negari non poterant, conuentus publicos euadebat . Significatum eſt interim comiti peꝛ viros illuſtres, qui ad eum ſecurius audebant accedere , quòd abbas Clareuallenſis & epiſcopus Carnotenſis,aliique epiſcopi & religioſi viri collo quium eius expeterent,quorum erat ſtudium vt ſecũ de pace eccleſię,& de malo remouẽdo tractarent . Perſuaſumque eſt illi

A illi ne tantorum virorum deuitaret colloquium,quia poterat fieri vt communicato cum eis conſilio , & facile eſſet quod modo putabatur difficile,& quod videbatur impoſſibile,repentino prouentu poſſibile redderetur . Itaque apud Pertinacum hinc & inde conueniunt,& in primis de diuiſione eccleſiæ,& de ſciſſurę obſtinatione quæ infra alpes in ſola Aquitania quaſi nebulę corruptela conſederat , multis modis & rationibus à ſeruis dei comiti intimatum eſt q̃ eccleſia vna eſt, & quicquid extra eam eſt,quaſi extra arcã iudicio dei neceſſe eſt interire & dilui. Adducta quoque exempla Dathã & Abyron,quos reatu ſchiſmatis terra viuos abſorbuit, nec tanto malo vindictam dei aliquando defuiſſe monſtratum. His auditis comes ex parte ſano vſus conſilio,reſpondit ſe in obedientiam Innocentij papę poſſe dare conſenſum , ſed in reſtitutionem epiſcoporum quos de ſedibus ſuis expulerat, nulla ratione induci, quoniam implacabiliter eum offenderant:& iurauerat ſe eorum pacem nullo tempore ſuſcepturũ. Diu per internuncios protractus eſt ſermo , & dum viciſſim verbis ſe mutuo occupant , vir dei efficaciora arma corripiens,ad altare ſanctum oblaturus & ſupplicaturus accedit. Intrauerant eccleſiã quibus licebat diuinis intereſſe myſteriis, comes ſuſtinebat pro foribus. Peractis igitur conſecrationiB bus , & pace data & diffuſa in populum,homo dei iam non ſe agens vt hominem , corpus domini ſuper patenam ponit , & ſecum tollit:atque ignea facie, & flammeis oculis,non ſuppliCans ſed minax foras egreditur, & verbis terribilibus aggreditur ducem. Rogauimus te, inquit, & ſpreuiſti nos. Supplicauit tibi in altero quem iam tecum habuimus conuentu ſeruorum dei ante te adunata multitudo , & contempſiſti. Ecce ad te proceſſit filius virginis, qui eſt caput & dominus eccleſiæ , quem tu perſequeris. Adeſt iudex tuus, in cuius nomine omne genu curuatur, cœleſtium,terreſtrium, & infernorum. Adeſt iudex tuus,in cuius manus illa tua anima deueniet. Nũquid & ipſum ſpernes? Nunquid & ipſum ſicut ſeruos eius contẽnes? Lachrymabantur vniuerſi qui aderant, & orationibus intenti præſtolabantur exitum rei: & omnium ſuſpenſa expectatio , neſcio quid diuinum fieri cœlitus expectabat. Videns comes abbatem in ſpiritu vehementi procedentem, & ſacratiſſimum domini corpus ferentem in manibus, expauit & diriguit , membriſq; tremebundis metu & diſſolutis, quaſi amens ſolo prouoluitur . Eleuatus à militibus rurſum in faciem ruit, nec quippiam alicui loqueꝛis,aut intendens in aliquem ſaluis per barbam defluentibus cum profundis efflans gemitibus epilepticus videbatur . Tum vir dei ad eum propius accedit , & pede pulſans accliuem ſurgere iubet , & ſtare ſupra pedes,& dei audire ſentẽtiam. Preſens eſt,inquit, Pictauenſis epiſcopus quem ab eccleſia ſua expuliſti, vade & reconciliare ei,& in oſculo ſancto,pacis cum eo iungito fœC dera,& ipſe ad ſedem ſuam eum reducito: & ſatisfaciẽs deo, redde pro contumelia gloriam,& in vniuerſo principatu tuo diuiſos & diſcordes ad charitatis reuoca vnitatem.Subdere Innocentio papę,& ſicut ei vniuerſa obedit eccleſia,tu quoque electo à deo tanto pare pontifici . Audiens hæc comes, authoritate ſpiritus ſancti,& ſanctorum ſacramentorum præſentia victus,nec audebat reſpondere nec poterat:ſed ſtatim occurrit,& in pacis oſculo recepit epiſcopum, & eadem qua eum abiurauerat manu, cum totius exultatione ciuitatis ad propriam ſedem reduxit. Sed & deinceps abbas cum comite iam familiarius & ſuauius loquẽs,paternè eum monuit ne ad tam impios & tam temerarios auſus vltra exurgeret, ne dei patientiam in tantis irritaret flagitiis, ne pacem factam in aliquo violaret.Pace itaque omni Aquitanię eccleſię reddita, ſolus Gerardus perſeuerat in malis: ſed non multo poſt aduD eniente die irę in domo ſua miſerabiliter extinctus eſt . Et cum dicat ſcriptura: Eſt peccatum ad mortem,pro eo non dico vt roget quis:impœnitẽs & ſubito mortuus ſine cõfeſſiõe & viatico,de corpore egredietem ſpiritum ei reddidit cuius miniſter vſq; in finẽ extiterat. Corpus eius à nepotibus ſuis, quos in eccleſia illa honoribus ſublimauerat,inuentum in lectulo ſuo exanime , & enormiter tumidum,in baſilica quadã humatũ eſt, ſed poſtea à Gaufrido Carnotẽſi epiſcopo ſedis apoſtolicæ legato inde extractũ eſt,aliasq; proiectũ. Nepotes quoq; eius ab eadem eccleſia poſtea eliminati ſunt,& omnis progenies & plantatio à radice auulſa,per extera regna tanE ti iudicij circunferens querimonias exulauit . Tanto igitur malo obruto , & ſchiſmate Gerardi redacto in cineres , vir dei cum gaudio magno Claramuallem reuertitur. A dſunt fratres circunfuſi pedibus eius,gratias agunt deo, qui bonis iniciis fœliciores prouentus accumulat, & ſerui ſui humilitatẽ vbiq; glorificat & exaltat. Nactus vero vir dei aliquod quietis tempus, aliis ſe negociis occupauit , & ſecedens in caſulam piſatiis torquibus circuntextam, ſolus meditationibus diuinis vacare diſponit. Et repente occurrunt ei in diuerſorio humili quaſi ad præſepe domini conſiſtenti amatoria cantica,& ſpiritualium fercula nuptiarum.Conſiderat & expauęſcit quòd ille ſpecioſus forma præ filiis hominum , in quem etiam angeli proſpicere deſiderant, fuſcam adamauerit ſponſam , & decoloratam à ſole tanto extollat præconio, vt dicat eam totam formoſam,nec vllam in ea maculam eſſe.Ipſam quoque ſponſam dilectione languere miratur,& inquirit diligenter quæ ſit illa charitas cuius oſcula dulciora ſunt vino,ad quorum delibationem tanto affectu anima impatiẽter anhelat. Cunque ſponſus multis laudibus ſponſam attollat, non tamen in omnibus plenam ei ſui copiam prębeat,nec vſque ad plenitudinẽ ſatietatis ſe ſponſæ deſideranti cõcedat, quæſitus aliquando non inueniatur, & poſt longos circuitus repertus,teneatur ne fugiat:multo tempore in harum rerum meditatiõe animã ſuã effudit. Et multipliciter hæc exponẽs, E quãtũ in ſe ꝓfecerit, qui quotidie in illis epulabatur deliciis quantum nobis profuerit, quibus eiuſdem benedictionis reliquias in ſcriptura ſeruauit,manifeſtum eſt legentibus eam.

Capitulum ſeptimum.

INterea literæ apoſtolicæ virum dei vocãt,& vt aſſit laboranti eccleſiæ,ſupplicant cardinales. Intermittuntur ſtudia,& quæ modo continua erant,interpolatis diſcurſibus reſumuntur. Nulla vacatio ſupereſt,ſeruus dei aut orat, aut meditatur aut legit,aut concionatur. Videns igitur excuſationes fruſtra expendi conuocatis à multis partibus,fratres diu profunde q̃ ſuſpirans affatur. Videtis fratres, in quantis tribulationibus laboret eccleſia. Pars quidẽ Petri & in Italia & in Aquitania authore deo eliſa, iam non parturit, ſed abortit. Enſati ſunt in his regionibus ſchiſmatis defenſores Romæ magna pars nobilium Innocentium ſequitur,& fauent ei multi fidelium: qui tamẽ temerarię multitudinis impetum formidantes, non audent publicè confiteri quem Innocentio firmauere conſenſum . Coniuratos habet Petrus homines perditos, quos corrupit pecunia,& munitionibus eorum occupatis non Simonis Petri fidem, ſed Simonis Magi repræſentat præſtigia. Contra vnam gentem occidente edomito ſupereſt luctа. Orantibus vobis & iubilantibus Hierico ruet, & cũ extenderitis ad deũ F cum Moyſe manus , Amalech victus aufugiet. Ioſue pugnat, & vt ad conſummationem victoriæ dies ſufficiat protelata, ſoli vt ſtet non tam orat q̃ imperat, & meretur fides tam ſolis obedientiam, q̃ de hoſte proſtrato victoriã . Nobis igitur pugnantibus vos ferte præſidiũ, & auxiliũ de cœlo,ſupplicibus animis implorate. Agite quę agitis,& ſtate in gradu quo ſtatis,& licet nihil vobis conſcij ſitis,iudicio tamẽ veſtro nõ æſtimetis vos iuſtos: quia ſolus deus quos iuſtificat iudicat, & perfectiſſimus quiſq; iudicij diuini diſtrictũ examẽ ignorat. Iudicari aũt ab humano die nõ multũ curetis,neq; veſtra propria, neq; aliena iudicia approbantes , ſub timore dei ſic ſtate,vt nec vos quẽpiam iudicantes aliquando exotlamini, nec aliorum curantes iudicia excidatis in nugas,ſingula vero proſequentes vos ſeruos inutiles reputetis. Eundũ eſt autem quo nos obedientia vocat,& huius domus paternitatẽ, & veſtri cuſtodiã deo pro quo hunc laborẽ aſſumimus,confidẽtes de eius clemẽtia tradimus & cõmendamus. Hæc dicens & benedicẽs flentibus vniuerſis diſceſſit , & cum multa reuerẽtia vbiq; ſuſceptꝰ demũ Romã puenit. In cuius aduentu tã domi nus papa,q̃ fratres lętati ſunt, & communicatis cũ eo cõſiliis ſecundũ rerũ ,puẽtus,& ſtatũ cauſarũ abbas alia via opus aggreditur,nec in currib⁹,nec in equis ſpẽ ponẽs,ſed colloquia quorũdã ſuſcipiẽs ſciſcitatur quæ ſit eorũ facultas, qui fautorũ animi,vtrũ errore an malitia ſeducti tm̃ ſcelꝰ prahãt & G

G protelet. Intelligit ex secretis clerum qui cum Petro erat, de
statu suo solicitum scire quidem peccatum, sed nō audere re-
uerti, ne perpetua notatus infamia vilis inter ceteros habere-
tur, & malle sub vmbra honestatis interim sic esse, quā expel
li à sedibus suis, & publicæ mēdicitati exponi. Eorum qui de
Petri prosapia erant, hæc erat responsio, quia iam credi eis à
nemine posset si demembrarēt genus suū, & eum relinquerēt
qui cognationis suę caput esset & dominus. Cæteri iuramēto
fidelitatis excusabāt perfidiā, nec aliqs ex sana cōscientia par-
ti illi cōferebat suffragia. Denūciabat itaq; abbas eis colliga
tiones impietatis esse sacrilegas, & prophanas cōspirationes
legibus & canonibus cōdēnatas iuramētis non posse muniri,
nec posse nec debere veritatis sacramenta mēdacio suffraga-
ri. Insanire autē eos qui rē illicitā sacramēti patrocinio cōsta
re existimāt, cū oporteat extraordinarias pactiones quocūq;
religionis obtentu sancitas reuocari in irritum, & authorita-
te diuina dissolui. Auditis his aliisq; viri dei sermonibus de-
fluebant à Petro, & quotidie partis illius dissociatis agmi-
bus vincula rumpebantur, ipsius quoq; Petri animus tabesce-
bat, quia se quotidie minui: Innocentium verò crescere mini
me dubitabat. Defecerant pecuniæ, contabuerat curiæ ampli
tudo, aruerāt ministeria domus, rarus mēsam eius frequenta-
bat cōuiua, deliciæ in plebeia cibaria commutatæ, cultus ob-
sequētium vetustate obscurus, stipēdiarij ære alieno oppres-
H si, & tota domus effigies pallida dissolutionē proximam in-
dicabat. Interea rex Siciliæ Rogerus qui solus iam ex prin
cipibus obedire papæ Innocentio detrectabat, ad eum mittit
petens vt Aimericum cancellarium suum & abbatem Clare-
uallis ad se mitteret, nihilominus à Petro Leonis idem petēs
vt Petrum sibi Pisanum à suo latere delegaret. Aiebat autem
se dissensionis huius quæ iam diu indurierat velle scire origi-
nē, & cognita veritate aut corrigere errorē, aut sancire sci
entiam. Mittebat autē in dolo. Audierat enim Petrum Pisanū
eloquentissimum esse, & in legum & canonum scientia nulli
secūdum, putabatque si eloquentiæ eius in publico consisto-
rio audientia præberetur, declamationibus rhetoricis sim-
plicitatem abbatis posse obrui, & silentium ei, vi verborum,
& pondere rationum imponi. Ne diu morer, venit pars vtra-
que Salernum, sed militauerat vltio & præuenerat tanti sce-
leris machinamentum. Parato nanque ad bellum innumera-
bili exercitu aduersus Rannulphum ducem, idem rex in cā-
pum armatas produxerat acies: cum subito viso duce auda-
cter obuiam procedente, territus fugit, effusumque exercī-
tum prædę & cędibus exposuit, & innumeris militibus captis
& interfectis, inuitus ducem ditauit opibus, gloria sublima-
uit. Quæ quidem ei iuxta verbum viri dei omnia contigerūt.
Cū enī primus eorū qui vocati fuerāt abbas sanct⁹ aduenies,
regem in castris positum inuenisset, per multos dies vicinas
I acies ne prelium committerent, impediuit: denuncians regi,
quia si conflictum inieris, victus & confusus abibis. Nouissi-
me vero cum eiusdem regis plurimum creuisset exercitus,
ignorās quōd non in multitudine foret euentus belli: virum
sanctum quærentem ea quæ pacis erant vlterius audire cen-
tempsit. At ille ducem Rannulphum, & catholicorum aciem
verbis potentibus adhortatus, sicut regi fugam, sic illis vi-
ctoriam pollicitus est & triumphum. Cunque ad proximam
villulam declinasset, & instaret orationi: repente fugientium
& insequentium clamor auditur. Si quidem per eundem lo-
cum fugientem regis exercitum Rannulphus persequebatur.
Egressus itaque frater quidam ex his qui cum abbate erant,
vni ex militibus occurrit, & quid accidisset, interrogabat.
At ille, siquidem literas nouerat: Vidi, inquit, impium super-
exaltatum & eleuatum sicut cedros Libani, & transiui, & ec-
ce non erat. Nec mora dux ipse secutus, vt monachum vidit,
sicut erat armatus equo desiliit: & eius pedibus aduolutus,
gratias, inquit, ago deo, & fideli seruo eius, quia non nostris
viribus, sed eius fidei collata hæc victoria est. Iterūq; insiliēs
equo hostes insequebatur. Nec tamen hac plaga sibi inflicta
cœlitus correct⁹ est animus regis, nec detumuit procella quā
conglomerarat prauæ mentis elatio: sed post fugam reuersis
qui euaserant, simulans alacritatem, regio se ornatu attollēs,
stipatā militibus curia vtranque partem præcipit accersiri,
& prius instructo Petro, & multarum promissionum autho-
ramentis accenso, de causę suę rationibus eloqui iubet. Prior K
itaque Petrus electionem domini sui canonicam probare cō
tendit, & verba sua multis legum & canonum assertionibus
munit. At vero vir dei non in sermone, sed in virtute regnum
dei esse intelligens, scio, inquit, Petre te virum sapientem &
literatum esse: & vtinam sanior pars & honestiora te occupas
sent negocia. Vtinā te patronū causa fœlicior obtineret, &
sine dubio rationabilia allegantem, nulla posset impedire fa-
cundia. Et nos quidē agrestes, ligonibus magis, q̄ declama-
tionibus assueti, si causa fidei non vrgeret, institutū silentiū
teneremus. Nūc aūt cogit nos charitas eloqui, quia tunicam
domini quā in tēpore passionis nec ethnicus præsumpsit scin
dere nec Iudæus, fautore hoc domino Petrus Leonis lacerat
& dirūpit. Vna est fides, vn⁹ dominus, vnū baptisma. Nos ne-
que duos dominos, nec geminā fidē, nec duo baptismata no-
uimus. Vt ab antiquis ordiar, vna arca tēpore diluuij fuit. In
hac octo animæ cæteris omnibus pereuntibus euaserunt, &
quotquot extra arcam inuenti sunt. perierūt. Arcā hanc typū
habere ecclesiæ, nemo qui ambigat. Arca alia nuper fabrica-
ta est: & cū sint duæ, alterā necesse est esse adulterā, & in pro-
fundū demergi. Arca quā regit Petr⁹, si ex deo est, necesse est
vt arca quam regit Innocentius obruatur. Peribit ergo o-
rientalis ecclesia, peribit occidens totus, peribit Francia,
peribit Germania, Iberi & Angli, & Barbara regna in pro-
fundum pelagi demergentur. Religio Camaldrensis, & Car L
tusiensis, & Cluniacensis, & Grandimontensis, & Cisterci-
ensis, & Præmonstratensis, aliaque innumerabilia seruorum
& ancillarum dei collegia necesse est, vt sub vno turbine cor
ruant in abyssum. Episcopos & abbates & reliquos ecclesiæ
principes collo præcipiti mola asinaria alligata pelagus vo-
rax excipiet. Solus ex principib⁹ mundi arcam Petri intrauit
iste Rogerus, & cæteris omnibus enecatis solus ipse salnabi-
tur? Absit vt totius mundi religio pereat, & ambitio Petri cu
ius vita palam est qualis extiterit, regnum cœlorum obtine-
at. Ad hæc verba non vltra se poterant qui præsentes ade-
rant continere, sed abominati sunt & vitam Petri & causam.
Abbas aūt tenēs manū Petri eleuauit eū, & simul ipse surre-
xit, tutiorem, inquiēs, si mihi credas intrabimus arcā. Et sicut
iam pridē mēte cōceperat, salutaribus illū aggrediēs monitis
cooperāte gratia dei protinus persuasit vt ad vrbē rediēs In-
nocētio papæ recōciliaretur. Soluta cōcione rex necdū volu
it obedire, quia sancti Petri patrimoniū quod in Cassinēsi &
Beneuentana prouincia amplissimū est cupidus occupauerat,
putabatq; huiusmodi suspensionib⁹ aliqua à Romanis extor
quere priuilegia, per quæ in ius propriū deinceps sibi stabili-
retur hæreditas. Sic Herodes visum saluatorē cōtēpsit, & quē
desiderauit absentem, contēpsit præsentē. Sic omnipotēs de-
us claritatē quam accepit à patre, dedit hominib⁹ & contem-
nentes se facit inglorios, & erigit in sublime humiliatos. M

Igitur circa curationē cuiusdā viri nobilis, & in vrbe Sa-
lernitana notissimi: succumbētibus medicis, quorū ibi præci-
pue ars viget & studiū, eidem viro de medicorū auxilio despe
ranti, noctu quidem per somniū apparens intimauit aduenisse
Salernum virum sanctū, & in curationibus efficacē. Hunc in-
quirere iubetur, & de lauacro manuū eius bibere. Quæsiuit,
inuenit, aquam petiit, bibit, conualuit. Hoc verbū per totam
vrbē diuulgatū ad aures regis & procerum eius peruenit. Cū
omnium igitur populorum fauore solo rege in malitia per-
manente abbas Romam reuertitur, prædictū quoq; Petrū Pi
sanum & quosdā alios recōciliat ecclesiæ, & Innocētio papæ
cōfœderat. Aduenerat tempus in quo completa Amorræi
malitia angelus percutiens gladium iam vibrabat, & pertran
siens domos quarum superliminaria sanguis agni imbuerat,
ad domū Petri Leonis veniens, salutare in ea non reperit si-
gnum. Percussit igitur miserum, nec tamē illico defungitur,
sed datur per triduum pœnitētiæ locus. Ille patiētia dei abu-
titur, & in peccato suo moritur desperatus. Miserabili pōpa
corpus eius effertur, cadauer eius in latebris sepelitur, & vsq;
hodie fouea illa à catholicis ignoratur. Attamen pars ipsius
papā sibi pro illo alterū statuerūt: nō tam ex pertinacia schis
matis, quam vt opportuni⁹ p aliquā tēporis moram papę In-
nocentio recōciliarentur. Quod sine mora per manū serui sui
Christus effecit. Nam & ipse ridiculus pōtifex Petri Leonis
hæres

A hæres ad eundem virum dei nocte se contulit, & ille eum nu-
datum quidem vsurpatis insignibus ad domini Innocentij pe
des adduxit. Quo facto ciuitas gratulabunda lętatur, Innocē
tio ecclesia redditur, Romanus populus vt pastorem & domi
num Innocentium veneratur. Abbas Clareuallis in mira re-
uerentia habetur, ab omnibus author pacis, & pater patriæ
prædicatur. Procedentem viri nobiles prosequuntur, accla-
mat populus, matronæ sequūtur, & omnes ei prompto animo
obsequuntur. Sed quandiu ille gloriā tolerauit? Quandiu pa
ce fruitus est post tam diuturnū laborē? Nec diem pro anno
recipere acquieuit. Sedatis omnibus & cōpositis vix quinq;
dies teneri potuit, qui septē annis & vltra pro resarcienda ea-
dem scissione sudauit. Exeuntem Roma prosequitur, deducit
clerus, occurrit populus, vniuersa nobilitas comitatur. Nec
poterat sine communi mœrore dimitti qui colebatur amore
cōmuni. Igitur firmata pace vir dei regreditur, & duplex ex-
hibens gaudium cum exultatione vniuersæ terræ suscipitur.
Interea Romæ Innocentius potestatiue agenda disponit, vn-
diq; visitatores occurrunt. Alij cum negociis, alij tantum gra
tia congaudendi aduenīunt: processiones per ecclesias solen-
niter celebrantur: depositis armis ad audiendum verbum do
mini plebes accurrunt. Post multipharias egestates, in breui
ciuitas opulenta refloret: quæ discordiæ tēpore distracta fue
rant, pax solidata reuocat & reducit. Arantur solitudines, &
B deserta pinguescunt. Requiescūt singuli sub vitæ & ficulnea
sua, nocturnæ silēt excubiæ, & apertis ianuis omnis timor ex-
cluditur. Dato tempore Innocētius ecclesiæ ruinas restaurat,
recolligit exules, ecclesiis antiqua seruitia, depopulatas co-
lonias expulsis restituit, insuper & cōgrua dona largitur. Mo
nasterium etiam apud Aquas saluias in sancti Anastasij mar-
tyris honore cōstituit: quod quidem ibi prius fuerat, sed hoc
tempore sola ecclesia, deerat habitator. Constructis itaq; cœ
nobialibus mansionibus & reformata ecclesia, assignatis etiā
ad alimonias domus agris & vineis à Claraualle abbatem &
conuentum fratrum sibi mitti dominus papa petiit & obti-
nuit. Mittitur igitur Bernardus Pisanæ olim ecclesiæ vicedo
minus, & religiosi cum eo fratres, qui secundum beati Bene-
dicti regulam in eodem loco domino deseruirent. Cito pro-
fecit illa plantatio, & associatis sibiviris indigenis, seruorum
dei multiplicatus est numerus, & pascua congrua nutrimētis
multiplex in breui produxere peculium.

Capitulum. VIII.

ABbas sanctus ad studia sua reuersus, dilectum am-
plectitur epithalamium. Ediuersis etiam regioni-
bus, odore religionis illius vbique diffuso, fra-
tres ad fundanda monasteria inuitantur. Fundata
quoque & statuta ditioni eius sese subiiciunt, & arctioris in-
eunt regulas disciplinæ. Sed & diuersarum regionum ciuita-
C tes ex hoc collegio meruere episcopos. In primis Roma sum
mo ornatur pontifice. Prænestę Stephanum habuit totius
gloriæ virum. Ostia virum magnum Hugonem. In ipsa quo-
que Romana curia Henricus, Bernardus alter presbyter, al-
ter diaconus ordinati sunt cardinales. Prope vrbem Romam
Nepa sub Hoberto resloruit. In Tuscia Pisis natalis soli glo
ria, & magnum ecclesiæ lumen Balduinus effulsit. Citra al-
pes Lausannæ datus est Amedeus. Seduno Garinus. Lingo-
nis Godefridus. Antisiodoro Alanus. Namnetis Bernardus.
Beluaco Henricus. Tornaco Giraldus. Eboraco Henricus.
In Hybernia duo episcopi, re & nomine Christiani. In Ale-
mannia ciuitate curia Algotus, sapientia, ætate & gratia re-
uerendus. Hæc luminaria de Claraualle assumpta fulgore
puro prædictas vrbes sua illustrauere præsentia, & pastora-
lis officij elucidantes gloriam, exemplum cæteris episcopis
facti sunt, & in altitudine sua humiles constiterunt. Defun-
cto siquidem Innocentio papa, & successoribus eius Cœlesti
no & Lucio, quam velociter consummatis: Bernardus quem
prius apud sanctum Anastasium abbatem diximus ordina-
tum, papa vrbis efficitur. Hic seditione orta in populo, pul-
uerem pedum in litigantes excussit, & relictis eis in Franci-
am venit. Cumq; Romæ se comederent ac morderent & adin-
uicem consumerent, expectauit in pace donec fatigati confli-
ctibus & damnis afflicti eius præsentiam cuperent & opta-
rent. Qui interim celebrato Pemis concilio Claramuallem D
humiliter visitat, & gloriam pontificatus Romani pauperum
præsentat aspectibus. Mirantur omnes in tanta altitudine hu
militatem immobilem, & in tam excellenti culmine propositi
sancti permanere virtutem, vt altitudini sociata humilitas
pro officio exterius splendeat, & pro virtute nequaquam in-
terius inanescat. Adhærebat carni eius lanea tunica, & diebus
& noctibus cuculla vestitus sic ibat, sic cubabat. Intus mona-
chi habitum retinens, extra se pontificem & moribus & vesti
bus exhibebat: rem difficilem agens, diuersarum in vno ho-
mine proprietatem exprimens personarum. Segmētata ei cir
cunferebantur puluinaria. Lectus ei palliis opertus, cortina
ambiebatur purpurea, sed si reuolueres operimēta, inuenires
superiectis laneis complosa stramina, & paleas conglobatas.
Homo in facie, deus videt in corde, ipse verò bona corā deo
& hominibus prouidebat. Alloquitur fratres non sine lachry
mis, miscens sermonibus auulsa à corde suspiria, hortatur &
consolatur, & se inter eos fratrem & socium non dominū ex-
hibet vel magistrum. Cumq; eum ibi morari diutius non pa-
teretur magna eum prosequens comitantium multitudo, salu
tatis fratribus iter in Italiam dirigens abscessit, & ad vrbem
peruenit. Scripsit ad eundem papam vir sanctus librū mul
tæ vtilitatis qui appellatur liber De cōsideratione, in quo a-
cutissima indagine tam ea quæ circa eum, quā quæ infra sunt
prosequens, etiam ad ea quæ supra ipsum sunt ascendens, tan E
ta de natura diuina disseruit, vt videatur in tertium cœlum as
sumptus audisse quædam verba quæ non licet homini loqui,
& regem in decore suo vidisse. In his quæ infra, & quæ circa
ipsum sunt, morum societas naturæ æqualitas, officiorum di
stantia, consideratio meritorum, diiudicatio prouectuum sub
tilissime distinguitur, & singulis in suo genere sui cognitio in-
timatur. In his quæ supra hominem sunt speculatur cœlestia,
non eo modo quo angeli qui semper adhærent deo conside-
rant, sed eo modo quo potest homo puri animi & mentis syn-
cere diuina contingere, & conformari hierarchiæ cœlesti sa-
cerdotium temporale. Cum enim in cœlesti militia cōstet a-
lios aliis principari, & ministeriales spiritus ad nutū superio-
rum potestatum ad diuersa officia delegari, quidam vicinius
assistentes ab ipso accipiunt quæ aliis vel agenda vel intelli-
genda insinuent. Cumq; exigat homo præposituræ suæ reue-
rentiam exhiberi, ad honorem summę potestatis cūcta refer-
ri necesse est: quia cum sit subditus homini homo, vel spiritui
spiritus: subdi maxime oportet deo de cui⁹ munere ista datur
prælatio, & quo docente fit vt pateat homini tā cognitio sui,
quam per fidem & spem ad diuinę contemplationis pro mo-
do dato indulta accessio. Dictabat vir dei & nonnunquā scri
bebat in tabulis cereis mella restituens & quidē gratiora pri-
oribus. Sedabat lites ecclesiarum, & appellationes importu-
nas quas inter se discordes clerici concitabant, blando spira- F
mine componebat. Interdum etiam durius increpante eo re-
dibat tranquillitas, & detumescentibus procellis qui seditio-
si ante eum venerant, & bile diffusa scaturientes declamatio-
nibus, pacifici reuertebantur. Adhęsit ei prę cęteris quidē
principibus comes Theobaldus, & dilectionem opere prose-
cutus, se & sua in subsidia Clareuallis exposuit, & in manib⁹
abbatis posuit animā suā depositā altitudine principali se in-
ter seruos dei conseruū exhibēs nō dominum, vt obediret ad
omnia quæ dom⁹ illi⁹ infimi postulassent. Emebat igitur fun
dos, cōstruebat domos, abbatiis nouis prębebat impensas, &
vbicūq; serui dei extēdissent ppagines, delegabat pecunias t
nō vnam domū sicut Salomon Hierosolymis statuēs: sed vbi-
cumq; huius schematis consedissent pſonę, satagebat eis mi-
nistrare necessaria, quasi Christo in terris præsenti propriam
faceret mansionem. Sed & hoc in arbitrio viri dei posuit, vt
quibuscunq; egētibus eo mādante ad opus dei sumptus præ-
beret. Videś igitur abbas prōptum principis animū pietatem
pietate accendit, & maxime quidem domesticis fidei voluit
eū esse obnoxiū, & imortalia tēpla fundare cōsuluit, & elee-
mosynas ea sagacitate disponere vt semp fructificātes rediui
uis & renascētib⁹ accessionib⁹ nouas semp eleemosynas par-
turirēt. Deinde egenis quos hac atq; illac quasi vespæ pūgē-
tes stimuli paupertatis exagitāt, omnimodis docuit misere-
ri, aliis indumenta, aliis alimenta largiri. Monuit & suggeś-

G sit vt per seipsum xenodochia visitaret, nec horreret aspectus languentium: quia in hoc duplicaretur clementiæ bonum si & videret & foueret, si consolaretur & reficeret. Humiliare pauperum oppressores, defendere pupillum & viduam, misereri & commodare, sermones in iudicio disponere, prouidere quieti ecclesiæ, rationem gladij intelligere quasi elementarium instruxit, summam principalis officij ei intimans, & hoc à principe exquiri ex debito, vt laudi bonorum, & hoc à principe exquiri ex debito, vt laudi bonorum, & vindictę malorum intendat. Hæc & alia huiusmodi salubria monita homo rationabilis reuerenter accipiēs, luxum curiæ & fastum altitudinis in humilitatem & honestatē conuertit, nec erat qui in præsentia eius auderet aliquid indecēs vel agere vel loqui: sed in hoc etiam ei placere studentes, siue ficto siue puro animo, ea in quibus dominum suum delectari videbant, ipsi quoq; sæpius factitabant. Introducebant igitur ad eum qui familiarius ei assistebant, pauperes patientes calumniam, nunciabant languētes in plateis iacētes, & quoscunq; in amaritudine & miseria constitutos: & ipse oblata sibi occasione clementiæ lętabatur, & altiori gratia amplectebatur quos de huiusmodi rebus videbat magis esse solicitos: & quia suorum neminē vel in illa curia, vel pro causa illa vir dei passus est demorari, duos religiosos viros de Præmōstratenſi ordine euocatos eleemosynę suæ prępositi, ad quorum curam spectaret circuire castella & vicos in quibus ipse manerent: & de propria mensa languentes & leprosos qui ibi manebant, quanditu in illis lociseſſet abundanter refici iussit, sed & aliis pauperibus largas & congruas personis eleemosynas siue in cibis siue in vestibus eorum, ministerio eorum donari instituit. Et illis quidē tantum in domo sua voluit esse dominium vt potestatiue pincernis & pistoribus & coquis & reliquis ministerialibus quæ vellent iuberent, quæ placeret tollerent, nec esset qui aliquid prohiberet, vel referret ad comitem si in aliquo prodigi viderentur. Sed & viri ipsi timentes deum, & tam ei placere, quam comiti cupientes, nec magnificentiam principis minuebant qui charitatis plenitudinem de suis impleri pręceperat, nec deo ingrati esse volebant si inuenirentur desides & auari vbi eos promptos & expeditos dispensatores esse tam voluntas, quam principis sufficiens bonitas iniunxisset. Erat præterea horum officio deputatū vt monachis & religiosis viris quos ad curiam diuersa mittebāt negocia, hospitia prouideret, & de penu & horreo comitis necessaria ministrarent. Circunferebant etiam rigēte bruma aptatis sarcinis pauperum indumēta, & pelles, & birros, & calciamēta in quibus nec axungia deerat, quæ per vicos indigis erogabant. Nullum in comitatu illo clementiæ deerat opus, ad portum illum naufragi omnes tutum habebant refugium. Temporibus famis non sicut Pharao frumenta venumdedit
I populo, nec in seruitutē sibi erogatis annonis subiecit Aegyptū: sed abbate sancto quasi altero Ioseph diuiniore vsus cōsiliario, gratis egenis aperuit horrea, nec exhausit pecunia populum, nec astu circunuenit afflictos, nec republica ad se trāslata, priuatos in terra cumulauit thesauros, sed in cœlo potiꝰ thesaurizans infatigabilis distributor cum magna alacritate & pecunias distribuit & annonas. Nec defuit viro inhiāti cœlestibus magni ponderis & horrendi tentatio, sed aggressus est eum tam rex, quam principes, & cōmota est & cōtremuit terra: & quasi iratus esset ei deus, rapinis & incendiis fere omnia ad eum pertinentia depopulatoribus exposita erant: & operuit faciem terræ regis exercitus, & passim omnia vastabantur. Nec erat ei tutum resistere vel obuiare persecutoribꝰ quia & sui deseruerant eum manifestē infestantes: & qui remanserant, in insidiis non ad subsidia erant: vndiq; angustiæ graues, quia nec domi sibi cauere, nec extra poterat congrua prouidere, cum omnino qui sui essent nesciret, & tam de pfidia refugarum, quam de duplicitate suorum prorsus distideret. Inter has autem angustias conuersus ad dominum de cœlo quæsiuit auxilium, & accito viro dei (cuius cōsilio maxime vtebatur) nec desperans de clementia dei, hoc ex eius responsione accepit vt intelligeret quia flagellat deus omnem filiū quem recipit, & huiusmodi correptiones vel purgant vel probant animam, & gloriosiorem fuisse Iob cum sederet in sterquilinio, quam fuisset cum circunstante exercitu sedisset Iesus in solio. Ostendit ei vir sanctus Salomonem peccasse in
K ocio, & abusum bono pacis defluxisse in vitia, cum Dauid pater eius Absalon filio persequente, & vniuerso Israele āduersus eum animato permansisset in gratia. Intimauit etiam quomodo ipsum satanas colaphizauit Apostolum, in qua tribulatione immobiliter perseuerans meruit audire, quia virtus in infirmitate perficitur, & quia in præsenti vita segniores nos faciunt prospera, & circunspectiores aduersa. Audiēs hæc venerabilis comes magnifice animatus, duo immensi pōderis & miri operis vasa aurea in quibus preciosissimę gemmæ habebantur inclusæ, quæ in solennitate coronę sue rex Anglorum Henricus aunnculus eius ad ostentationem diuitiarum suarū & gloriæ suæ in mensa coram se habere consueuerat, sub omni celeritate proferri iussit in medium, & à corde suo delectationem huiusmodi auellens, gemmas à retinaculis suis iussit abstrahi, & aurum confringi pręcepit vt venderētur, & de precio eorum dilecta domino super aurum & topaziō tabernacula fundarentur. Nec desistebat Amalech ab infestatione Israel, sed Moyses eleuatis in cœlum manibus potitus est victoria, & retrahentibus se hostibus abbas sanctus sequester solicitus clamātibus ad deum & domi plorantibus fratribus irrupit in acies, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio, & allegationibus diuinis intercurrentibus detumuere pcellæ, & reuersa est inter regem & principem tranquillitatis & pacis desiderata serenitas.

Finit liber secundus de uita sancti Bernardi Clareuallis abbatis. L

INCIPIT PROLOGVS DOMINI GOdridi monachi Clareuallensis in ultimos tres libros de uita eiusdem.

Lariſſimi patris nostri Bernardi Clareuallēsis abbatis memoriam, viri insignes ad laudem Christi, & multorum ędificationem literis commendarūt. Inuenta sane materia vberi, prout cuiq; licuit, & certior ei gestorum innotuit veritas, non eam totam sed partes aliquas digessere. Videtur autem nonnullis quod multominus eum silere debeat puer sanctitatis ipsiꝰ, dignationis filius, benignitatis alumnus. Quem ab eius vberibꝰ post annos circiter. xiij. (quod sine singultu nec meminisse debeo, nec proferre queo) sola tandem quæ sola potuit mors aulsit. In quo tibi vtinam sic complaceat etiam nunc pater sancte, sicut aliquando videbatur & aliquandiu complacere. Et quis alter tibi tam debitor, quis tam obnoxius, quis tam tuus? Momordit, fateor, & durè momordit mors improba, sed non totum pariter deglutiuit. Amputauit, non extirpauit, sine misericordia portionem quæ se contingebat accepit. Tulit aspectum, tulit eloquium, corporale etiam tulit obsequiū, sed non rapuit fidem præsentis etiam nūc opitulationis, nō absorbuit spē futuræ aliquādo visionis, nō deniq; in præteritorum memoria altius radicatum filialis absumpsit devotionis affectū. Cæterum mihi quidem, vt optime noui, præsertim tanto ido
M nea operi nec scientia nec eloquentia suppetit. Sed tua sane magnalia, & tuas digne eloqui laudes, non Origenis ingeniū, non Ciceronis lingua sufficeret. Nec desperandum tamen, ꝙ tuorum magis operum fructus carpere prudens lector, quàm verborum nostrorum folia indigna debebit: vt illorū magis suauitate gustata, quam istorum ariditate culpata, nō tam nequiter ista mordeat, quam illos delectabiliter edat. Nā & securius & syncerius visa solent, quā audita narrari, & in tertiū vas transfusa facilius coacescunt. Sed & dulcius ea bibitur aqua quæ ab exiguo licet alueo fontis hauritur, quē confestim repleuerit vena scaturiēs, q̄ quæ ex riuo tollitur longius iam progresso, vel ex flumine etiā copioso. Inde est quod intactis corū libris qui de eiusdem beatissimi patris nostri initiis seu etiam mediis cōscripserūt, ne tanq̄ sup alienum ædificasse videar fundamentū, circa ea potissimū noster sermo versatur, ꝙbus pene oībus præsens affui, interdum etiā licet pauca interserēs quæ fidelissima fratrū q̄ aderāt relatione cognoui. Veruntamē opus istud libellis tribus partitum lector inueniet. Quorū primꝰ quidē ea maxime quæ ad habitum, mores, atq; doctrinā huiꝰ beati patris videtur pertinere prosequitur. Secundus autē virtutes multas per eū factas eloquitur. Tertius in eiusdē bono fine cōpletur. Illud etiā admonēdum, in rerum narratione

A narratione gestarum cohærentiam similitudinis magis, quàm temporis obseruari. Siquidem nec signa ipsa, nec opera quædam eo ordine scripta quo facta sunt: sed interdum aliqua prout occurrere locis opportunioribus videbantur inserta. Firmior enim videtur & haberi acceptior solet oratio quæ suis innititur & illustratur exemplis, velut fabrica quædam idoneis fulta columnis. Nonnulla quoque transposita sunt, vt similibus aliis iungerentur, & quæ erant eiusdem generis, sibi aptius cohærerent. Verum hæc in duobus quidem libellis prioribus, nam in tertio pene per omnia ordini ipsi ipsius temporis series narrationis obsequitur.

Finit prologus ultimorum trium librorum.

Sequuntur capitula libri tertij. *Capitulum primum.*

Vod præ cæteris miraculis quę fecit ipse, primum & maximum fuit in moribus, victu & habitu, & aspectu oculorum, vt nec sellam super quam in equo sedebat, sed nec lacum secus quem tota die equitauerat, consideraverit. Capitulum. ij.

Qualis in vestitu, in incessu, in risu, & locutionibus suis. Capitulum. iij.

Qualis in nugis aliorum, & quòd sanctam scripturam totam sub se expositam viderit, nec cathedram affectauit, & alia
B plurima. Capitulum. iiij.

Quæ & qualia de itinere Hierosolymitano & dixerit & fecerit. Capitulum. v.

Quantus & qualis in catholicis corrigendis, & schismaticis comprimendis & hæreticis, & nominatim Petro Abailardo, & Gilleberto Porretano, & Henrico. Capitulum. vj.

De clerico sanato, & mira interpretatione suorum miraculorum, & quòd totius orbis vota in eum concurrebant. Capitulum. vij.

Quos libros & quibus de causis scripserit, omnium pater, & omnia eius magnalia non posse scribi.

Finis tabulæ capitulorum libri tertij.

INCIPIT LIBER PRIMVS, QVI ET tertius. Capitulum primum.

C Nnumeris quidem signis atque miraculis, vt orbis comperit vniuersus, fidelem famulum deus Bernardū Clareuallensem glorificauit abbatem, sicut gloriosus semper in sanctis suis, & in sua mirabilis est maiestate. Cæterum sicut Malachiā sanctum idem ipse commendat, primum maximumq; miraculum quod exhibuit, ipse fuit, serenus vultu, modestus habitu, circunspectus in verbis, in opere timoratus, in sacra meditatione assiduus, in oratione deuotus: & sicut alios ipse monebat, crebra siquidem experientia persuasus, de omni re magis fidens orationi, quàm industriæ propriæ vel labori. Magnanimus in fide, longanimis in spe, profusus in charitate, summus in humilitate, præcipuus pietate. In consiliis prouidus, in negociis efficax, nunquam tamen minus, quàm in ocio ociosus. Iucundus ad opprobria, ad obsequia verecundus. Suauis moribus, meritis sanctus, miraculis gloriosus, affluens denique sapientia & virtute & gratia apud deum & homines. Cuius sanctę animæ adiutorium simile sibi fecerat deus, & speciali præ
D uentum benedictione corpus aptauerat. Apparebat in carne eius gratia quædam, spiritualis tamen potius, quàm carnalis: in vultu claritas prefulgebat, non terrena vtique, sed cœlestis, in oculis angelica quædam puritas, & columbina simplicitas radiabat. Tanta erat interioris eius hominis pulchritudo, vt euidentibus quibusdam indiciis foras erumperet, & de cumulo internæ puritatis & gratiæ copiosę perfusus homo quoque exterior videretur. Corpus omne tenuissimum, & sine carnibus erat, ipsa etiam subtilissima cutis in genis modice rubens. Illo nimirum quicquid caloris inerat natura-
E lis, assidua meditatio & studium sacræ compunctionis attraxerat. Cæsaries ex flauo colorabatur & candido. Barba subrufa, circa finem vitæ eius respersa canis. Statura mediocritatis honestæ, longitudini tamen vicinior apparebat. Aliàs autem thesaurus iste in vase fictili erat, contrito penitus, & vndique conquassato. Laborabat siquidem caro eius multiplicibus infirmitatum incommodis, vt in eis virtus animi perficeretur. Quarum periculosior quidem in meatu arctissimi gutturis, nil penitus siccum, vix solidum aliquid admittentis: molestior erat defectus stomachi, viscerumq; corruptio. Hæ continuæ illi præter alias sæpius incidentes. Summum erat huic famulo dei studium fugere admirationem, & tanquam vnum sese agere cæterorum. At prosequebatur gloria fugitantem, sicut è regione captantes sese alios fugere consueuit. Prouerbium illud in ore ei frequenter, semper in corde. Qui hoc facit quod nemo, mirantur omnes. Quo nimirū intuitu vitam regulamque communem amplius emulabatur, nil in suis actibus præferens obseruantiæ singularis. Ob hoc denique & cilicium quod pluribus annis occulte gestauerat, ponere maluit, quàm vt ferre sciretur, minus illum latere velle contestans qui cum cæteris eiusdem professionis sibi communia non sectatur. In ipsis tamen communibus erat illi singularis puritas, & deuotio non communis. Nihil negligens, & minima quęq; cum studio & intentione tractabat, ex propria siquidem experientia diffinire solitus sapientem, cui
F quæq; res sapiunt prout sunt. A primis fere annis sic euasit illecebras gulæ, vt ipsam quoque saporum discretionem ex magna parte perdiderit. Quotiens sibi pia ministrantium fraude deceptus liquores pro aliis alios sumpsit. Nam & oleum sibi per errorem aliquando propinatum bibit, & penitus ignorauit. Nec prius id cognitum, quàm superueniens quidam labia eius miraretur inuncta. Cibus eius buccella panis in aqua calida penitus emolliti cum exiguis sorbitiuncu-
lis erat. Modicus ille quidem, sed non modicam eius partem crudam reiiciebat stomachus, ne qua illi foret in cibo voluptas, quem sumere periculum, sumptum tenere dolor, reiicere miseria. Sic nimirum fideli seruo iuxta desiderium cordis sui dispensatio superna prouiderat, vt nec fructus ei deesset abstinentiæ singularis, & odiosam semper admirationē declinaret sub vmbra necessitatis. De vino quidem sæpius nobis ipse dicebat, decere monachum quando sumere oporteret, sic gustare illud ne exinaniſſe calicem' notaretur. Quod sic ipse seruabat quotiens sibi vinum patiebatur apponi, vt non modo post vnum potum, sed post totum qualecunque prandium suum vasculum in quo ei propinabatur, vix aliquando videretur minus plenum à mensula reportari. Minus quidem stare poterat, sed erat sedens pene iugiter, & rarissime mouebatur: quotiens subtrahere se negociis poterat, aut orans, aut legens, aut scribens, aut insistens doctrinæ & fratrū ædificationi, aut in sacra meditatione persistens. In quo nimirum studio spirituali obtinuerat gratiam singularem, vt non tædium in illo, non difficultatem aliquam fastidineret, libere secum habitans, & deambulans in latitudine cordis sui, & ibidem exhibens Christo (vt monere alios ipse solebat) cœnaculum grande stratum. Omnis ei ad meditandum hora breuis, locus omnis congruus erat. Frequenter tamen, licet sic affectus, diuino vrgente metu, imò vrgente spiritu studium hoc lucris vberioribus postponebat, doctus quærere non quod sibi erat vtile, sed quod multis. Alioquin in quolibet cœtu hominum vel tumultu nisi eius intentionem causa deposceret, tota facilitate animum colligēs, interiori quadam quam vbiq; ipse sibi circunferebat solitudine fruebatur, nil prorsus attendens quod sonaret vel appareret exterius.

Cum iam dei famulus annos aliquot in Claraualle peregisset, subiit animum eius vt sanctum Hugonem Gratianopolitanum episcopum, & Cartusienses fratres deuotionis gratia visitaret. Quem prædictus episcopus tam grataanter, & tam reuerenter suscepit, diuinam intelligens in eiusdem hospitis visitatione præsentiam, vt prostratus solotenus adoraret. Videns autem seruus Christi episcopum ætate grandęuum, celebrem opinione, sanctitate conspicuum, coram se procidentem, vehementer expauit: ipse quoque pariter corruens ante eum, & ita demum susceptus in osculo pacis, humilitatem

humilitatē suā tanti viri veneratione confusam, non sine gra
ui gemitu causabatur. In cuius pectore singularem obtinuit
ex eo tempore locum, vt fierent deinceps duo illi filij splen-
doris cor vnū & anima vna, & se inuicem fruerentur in Chri-
sto. Sicut enim regina Saba de Salomone testatur, vterque
sese in altero longe amplius, quàm fama vulgasset inuenisse
gratulabatur. Cartusiæ quoque à viro reuerendissimo Gui-
done priore, & à cæteris fratribus eodem affectu & eadem
veneratione susceptus est seruus Christi, exultantibus illis in
gaudio, quia qualem eum per epistolam prius nouerant, ta-
lem inuenerunt & presentem. Cæterum cum in reliquis o-
mnibus ædificarentur, vnum fuit quod prædictum priorem
Cartusiensem aliquatenus mouit, stramentum videlicet a-
nimalis cui idem vir venerabilis insidebat, minus neglectum,
minus præferens paupertatem. Nec silentio pressit æmula-
tor virtutis quod mente conceperat, sed locutus vni è fra-
tribus aliquatenus super hoc moueri sese confessus est &
mirari. Cunque ille ad patrem sanctum quod audierat retu-
lisset, non minus ipse miratus, quale illud esset stramentum
quærebat, quòd ita scilicet à Claraualle Cartusiam vsque
venisset, vt nunquam illud vidisset, nunquam consideasset,
& vsque in horam illam quale esset omnino nesciret. Neque
enim suum erat animal illud, sed à quodam monacho Clu-
niacensi auunculo suo & in sua vicinia demoranti fuerat cō-
modatum, & erat sicut sibi sternere ille solebat. Quod ver-
bum sepedictus prior audiens, in eo potissimum mirabatur
quòd sic ille dei famulus foris oculos circuncidisset, intus
animum occupasset, vt quod ipse primo offenderat visu, hoc
ille tanti itineris spatio non vidisset. Iuxta lacum etiam Lau-
senensem totius diei itinere pergens, penitus eum non vidit,
aut se videre non vidit. Cum enim vespere facto de eodem
lacu socij colloquerentur, interrogabat eos vbi ille lacus es-
set, & mirati sunt vniuersi.

Capitulum secundum.

DEsiderauerat tamen ab initio omnimodo subtrahe-
re se negociis, & nusquam egredi, sed in mona-
sterio residere. Quod & postmodum ex defectu
corporis occasionem inuenisse se reputans oppor-
tunam, aliquando statuit, & aliquandiu tenuit, donec illum
exire coēgit necessitas grauis ecclesiæ dei, & summi ponti-
ficis atque omnium abbatum sui ordinis iussio, quibus per
omnia tanquam patribus deferebat ipse omnium pater. Ex
quorum etiam mandato nouissimis quidem annis præter cu-
cullam & tunicam laneo panno in modum chlamydis decur-
tatę, & pileo simili vtebatur, inter tantos languores corpo-
ris & labores nullis vnquam vti pellibus acquiescens. In ve-
stibus ei paupertas semper placuit, sordes nunquam. Nimi-
rum animi fore indices aiebat, aut negligentis, aut inaniter
apud se gloriantis, aut gloriam foris affectantis humanam.
Incessus eius & habitus omnis modestus & disciplinat⁹, præ-
ferens humilitatem, redolens pietatem, exhibens gratiam,
exigens reuerentiam, solo visu lætificans & ædificans in-
tuentes. De risu dicimus quod ex ore eius frequenter au-
diuimus, dum cachinnos religiosorum hominum miraretur,
non meminisse se à primis annis suæ conuersionis aliquando
sic risisse, vt non potius ad ridendum, quàm ad reprimen-
dum sibi vim facere oporteret, & risui suo stimulum magis
adhibere, quàm frænum. Vocem illi in inualido corpore
validam satis intelligibilemque contulerat qui in opus præ-
dicationis segregauerat illum ex vtero matris suę. Sermo
ei quotiens opportuna inueniebatur occasio, ad quascunque
personas de ædificatione animarum, prout tamē singulorum
intelligentiam, mores & studia nouerat quibusque congru-
ens auditoribus erat. Sic rusticanis plebibus loquebatur, ac si
semper in rure nutritus: sic cæteris quibusque generibus
hominum, velut si omnem vestigandis eorum operibus ope-
ram impendisset. Literatus apud eruditos, apud simplices
simplex, apud spirituales viros perfectionis & sapientiæ af-
fluens documentis, omnibus se coaptabat, omnes cupiens
lucrifacere Christo. Cautus erat artificiosissime obseruare
quod ad papam Eugenium scribens, de sui cordis plenitudi-
ne eructauit.

Capitulum tertium.

NVge si incidant interdum (inquit) ferēdę fortassis,
referendę nunquam. Interueniendum caute & pru-
denter nugacitati. Prorumpendum sane in serium
quid, quod non modo vtiliter, sed & libenter au-
diant, vt supersedeant ociosis. Quàm vero placabilem &
persuasibilem quamque eruditam linguam dederit ei deus,
vt sciret quem & quando deberet proferre sermonem, qui-
bus videlicet consolatio vel obsecratio, quibus exhortatio
congrueret vel increpatio, nosse poterunt aliquatenus qui
ipsius legerint scripta etsi longe minus ab eis qui verba eius
sæpius audierunt. Siquidem diffusa erat gratia in labiis eius,
& ignitum eloquium eius vehementer, vt non posset ne ip-
sius quidem stylus licet eximius, totam illam dulcedinem,
totum retinere feruorem. Mel & lac sub lingua eius, & nihi-
lominus in ore eius ignea lex, iuxta illud Cantici canticorū.
Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. In-
de erat quòd Germanicis etiam populis loquens miro au-
diebatur affectu, & ex sermone eius quem intelligere vtpo-
te alterius linguæ homines non valebant, magis, quàm ex pe-
ritissimi cuiuslibet post eum loquentis interpretis intellecta
locutione, ædificari illorum deuotio videbatur, & verborum
eius magis sentire virtutem. Cuius rei certa probatio tunsio
pectorum erat, & effusio lachrymarum. Vtebatur sane scri-
pturis tam liberè commodeque, vt non tam sequi illas, quàm
præcedere crederetur, & ducere ipse quo vellet, authorem
earum ducem spiritum sequens. Quem nimirum vt in medio
ecclesiæ aperiret os eius, sic impleuerat deus spiritu sapien-
tiæ & intellectus, vt secundum quod in libro Iob legitur,
profunda quoque fluuiorum scrutaretur, & absconditа pro-
ferret in lucem. Nam & confessus est aliquando sibi medi-
tanti vel oranti, sacram omnem velut sub se positam & ex-
positam sibi apparuisse scripturam. Cæterum, quàm gratis
euangelizauit, quis digne prædicet, quis digne miretur?
Minus fore credidit nullas sibi ab auditoribus transitorias
petere facultates, nisi oblatas sæpius refutaret ecclesiasticas
dignitates. Parum illi fuit nulla quærere stipendia militan-
tem, ne insignia quidem recipere acquieuit. Denique velut
alter Dauid processurus ad bellum, bellica arma sibi grauio-
ra causatus est, quibus multos suo præsertim tempore cer-
neret prægrauari, & in simplicitate sua gloriosius triumpha-
bat. Tantam enim gratiam virtus ei diuina contulerat, vt li-
cet abiectus esse elegisset in domo dei, vberius tamen fructi-
ficaret in ea, quàm alij quilibet in sublime porrecti, & lucens
amplius illustraret ecclesiam velut de sub modio suæ humil-
litatis, quàm cæteri super candelabra constituti. Nimirum
quo humilior, eo semper vtilior fuit populo dei in omni do-
ctrina salutari, in quo tamen noluit locum tenere doctoris.

Beatus plane, qui sicut ipse de quodam sanctorum, ait, le-
gem dilexit, & cathedram non affectauit. Quàm fœlicius si-
quidem in virtutum cathedra sedere meruit dum noluit præ
sidere in cathedris dignitatum. Denique sicut iustus & for-
tis in prædicatione euangelica laborauit, sicut prudens & tē
perans cauit sibi semper ab ecclesiastica prælatione. Nec e-
nim contumaciter vnquam renuit, sed frequenter & ad ma-
ximos electus honores, prudenter egit, diuina sibi cooperan-
te gratia, ne aliquando cogeretur. Moyses quidem sanctus
cessit Aaron fratri suo pontificium, sed linguæ erat impedi-
tioris. Bernardum nostrum non ab opere euangelistæ neces-
sitas aliqua, sed ab honore solo sola humilitas reuocauit. Me
rito proinde apud deum & homines obtinuit gratiam singu-
larem, qui non modo sine sumptu temporalis facultatis ve-
rumetiam sine gradu ecclesiasticæ dignitatis, non autem sine
fructu fraternæ salutis euangelium posuit, & populo dei sem
per prodesse studuit, nunquam præesse sustinuit. Raro tamen
nisi forte ad loca proxima vt prædicaret exiuit, sed quotiens
eū necessitas aliqua traheret seminabat super omnes aquas,
publice & priuatim annuncians verbum dei. Quod tamen ip-
sum ex mandato summi pontificis actitabat, ad nutum quoq;
præsulum cæterorum, vbicunque eorum aliquem contigisset
adesse. Nimirum quanto magnus erat humilians se in omnib⁹
eo magis sacerdotibus deferebat, quo plenius intellexerat
quę ministris Christi reuerentia deberetur.

Capitulum

Capitulum. IIII.

NEc tacendum quod ex prædicatione itineris Hie-
rosolymitani, graue contra eum quorundam homi
num vel simplicitas vel malignitas scādalum sum-
psit cum tristior sequeretur effectus. Quod tamen
verbum dicere possumus ab eo quidem initium non sumpsis
se. Cum enim multorum iam animos permouisset audita ne-
cessitas, à rege Francorum semel & iterum propter hoc expe
titus, apostolicis etiam literis monitus, nec sic acquieuit su-
per hoc loqui vel consilium dare, donec per ipsius tandem
summi pontificis generalem epistolam iussus ab eo est tan-
quam Romanæ ecclesiæ lingua exponere populis atque prin
cipibus. Cuius epistolæ tenor fuit, vt in pœnitentiam & re-
missionem peccatorum iter arriperent, aut liberaturi fratres,
aut suas pro illis animas posituri. Hæc & huiusmodi super
hoc poterant veraciter dici, sed dicendum potius id quod
potius fuit. Euidenter enim verbum hoc prædicauit domino
cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis.
Sed quantis, & quam multiplicibus signis? Quanta vel nume
rare, nedum narrare difficile foret. Nam & eōdem tempore
scribi cœperant, sed ipsa demum scriptorē numerositas scri-
bendorum, & materia superauit authorem: nimirum cum ali-
quando vna die viginti seu etiam plures ab incommodis va-
riis sanarentur, nec facile ab huiusmodi dies vlla vacaret.
Denique plures eo tempore Christus per serui sui tactum &
orationem ex ipsis etiam matrum vteris cæcos videre, clau-
dos ambulare, aridos conualescere, surdos fecit audire, &
mutos loqui, mirabilius restituente gratia quod minus præ-
stitum fuerat à natura. Nec tamen ex illa profectione Orien-
talis ecclesia liberari, sed cœlestis meruit impleri & lætari.
Quod si placuit deo tali occasione plurimorum eripere si nō
Orientalium corpora à paganis, Occidentalium animas à pec
catis: quis audeat dicere illi, quid fecisti sic? Aut quis rectè sa
pienti, illorum sortem magis non doleat, qui ad priora vel pe
iora forte prioribus scelera redierunt, quam eorum mortem
qui in fructibus pœnitentiæ, purgatas variis tribulationibus
Christo animas reddiderunt? Alioquin quamlibet dicant Ae-
gyptij, dicant filij tenebrarum, qui veritatem nec videre va-
leant nec proferre, callide eduxit eos, vt interficeret in de-
serto: patienter tolerat saluator opprobrium, quod tantа-
rum animarum salute compensat. Meminit huius verbi ipse
quoque venerabilis pater, inter cætera dicens: Si necesse sit
vnum fieri è duobus, malo in nos murmur hominum, quam
in deum esse. Bonum mihi si dignetur me vti pro clypeo, li-
bens excipio in me detrahentium linguas maledicas, & vene-
nata spicula blasphemorum, vt non ad ipsum perueniant.
Non recuso inglorius fieri, vt non irruatur in dei gloriam.
Hæc quidem ille in libro de consideratione secundo. Acci-
dit autem vbi primum de eiusdem exercitus dissipatione la-
mentabilis intra Gallias insonuerat rumor, vt illuminandum
dei famulo filium cæcum offerens pater, multis precibus vin
ceret excusantem. Et imponens sanctus puero manum orabat
ad dominum quatenus si ab eo verbum prædicationis illius
exierat, si prædicanti spiritus eius affuerat in illius illumina-
tione ostendere dignaretur. Dum verò post orationem ora-
tionis præstolaretur effectum, quid facturus sum? ait puer.
Video enim. Attollitur illico clamor astantium. plures enim
non modo è fratribus verumetiam è secularibus aderant, qui
vt puerum videre videntem, multipliciter consolati, deo gra
tias referebant. Sed de his hactenus.

Capitulum. V.

NAm & illud propter posteros memorandū, quam
multipliciter ecclesiæ sanctæ viri dei doctrina
profuerit in catholicorum moribus corrigendis,
in schismaticorum furoribus comprimendis, in
hæreticorum erroribus confutandis. Siquidem præter eos
quos docuit sobriè & iustè & piè viuere in seculo, quantos
etiam perfectius valedicere seculo persuasit, vel ex hoc li-
quet quod non cessauit quandiu vixit deserta seculi, secu-
desertoribus implens. Cuius ministerio videtur prophetи-
cum illud etiam corporaliter exhiberi. Posuit desertum in
stagna aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum. Et
collocauit illic esurientes, & constituerunt ciuitates habita-
tionis, & seminauerunt agros, & plantauerunt vineas, & fece-
rūt fructum nativitatis, & benedixit eis, & multiplicati sunt.
Sane in diebus schismatis generalis, quam fideliter seruus do
mini stetit in confractione in conspectu eius, vt auerteret irā
eius, quam efficaciter stetit & placauit & cessauit quassatio,
quam denique euidenter in tempore iræ factus est reconci-
liatio, non modo latius prosequendum. Sufficere interim po
test si ipsius super hoc scribentis ad eum Innocentij papę ver
ba ponamus. Quam firma, ait, perseuerantique constan-
tia causam beati Petri & sanctæ matris tuæ Romanæ eccle-
siæ, incandescente Petri Leonis schismate feruor tuæ religi-
onis & discretionis susceperit defendendam, & se murum
inexpugnabilem pro domo dei opponens, animos regum ac
principum, & aliarum tam ecclesiasticarum, quam secularium
personarum ad catholicæ ecclesiæ vnitatem, & beati Petri ac
nostram obedientiam frequentibus argumentis & ratione
munitis inducere laborauerit, magna quæ ecclesiæ dei & no-
bis prouenit vtilitas manifestat. In quibus autem pro fide
quoque, quam magnifice egerit seruus fidelis & prudens,
breuiter intimandum. Fuit in diebus illis Petrus Abailar-
dus magister insignis, & celeberrimus in opinione scientiæ,
sed de fide perfide dogmatizans. Cuius cum blasphemiis ple
na grauissimis volitare vndique scripta cœpissent, prophа-
nas nouitates vocum & sensuum viri eruditi atque fideles ad
dei hominem retulerunt. Qui nimirum solita bonitate & be-
nignitate desiderans errorem corrigi, hominem non confun-
di, secreta illum admonitione conuenit. Cum quo etiam tam
modestè tamque rationabiliter egit, vt ille quoque com-
punctus ad ipsius arbitrium correcturum se promitteret vni-
uersa. Cæterum cum recessisset ab eo Petrus idem, consiliis
stimulatus iniquis, & ingenij sui viribus plurimoque exerci-
tio disputandi infœliciter fidens, resiliit à proposito saniori.
Expetens denique Senonensem metropolitanum, quod in e-
ius ecclesia celebrandum foret in proximo grande concili-
um, Clareuallensem causatur abbatem suis in occulto detra-
here libris. Addit quoque paratum se esse in publico sua de-
fendere scripta, rogans vt prædictus abbas dicturus, si quid
haberet, ad concilium vocaretur. Factum est vt postulauit.
Sed vocatus abbas venire penitus recusauit, suum hoc non es
se, renuncians. Postea tamen magnorum virorum monitis fle-
xus, ne videlicet ex ipsi⁹ absentia scandalū populo, & cornua
crescerent aduersario, demum pergere acquieuit, tristis qui-
dem, nec sine lachrymis annuens, sicut in epistola ad papam
Innocentium ipse testatur, in qua plenius lucidiusque nego-
cium omne prosequitur. Affuit dies, & ecclesia copiosa con-
uenit: vbi à dei famulo Petri illius in medium scripta prola-
ta sunt, & erroris capitula designata. Demum illi optio data
est aut sua esse negandi, aut errorem humiliter corrigendi,
aut respondendi si posset obiiciendis sibi ration⁹ous pariter
& sanctorum testimoniis patrum. At ille nec volens respis-
cere, nec valens resistere sapientiæ & spiritui qui loquebа-
tur, vt tempus redimeret, sedem apostolicam appellauit. Sed
& postea ab egregio illo catholicæ fidei aduocato monitus
vt vel iam sciens in personam suam nihil agendum, respon-
deret tam libere, quam secure, audiendus tantum & ferendus
in omni patientia, non sententia aliqua feriendus: hoc quo-
que omnimodis recusauit. Nam & confessus est postea suis,
vt aiunt, quod ea hora maxima quidem ex parte memoria e-
ius turbata fuerit, ratio caligauerit, & interior fugerit sen-
sus. Nihilominus tamen ecclesia quæ conuenerat dimisit ho-
minem, mulctauit abominationem, à persona abstinens, sed
dogmata praua condemnans. Quando verò Petrus ille refu-
gium inueniret in sede Petri, tam longe dissidens à fide Pe-
tri? Et ipsum ergo authorem eadem sententia cum erroribus
suis apostolicus præsul inuoluens, scripta incendio, scripto-
rem silentio condemnauit. Fuit item Gillebertus quem co
gnominauere Porretanum, Pictauorum episcopus, in sacris
literis plurimum exercitatus, sed sublimiora se etiam ipse
scrutatus, ad insipientiam sibi. Siquidem de sanctę trinitatis
vnitate & diuinitatis simplicitate non simpliciter sentiens,
nec fideliter scribens discipulis suis panes propongebat ab-
sconditos,

G sconditos, furtiuas propinabat aquas, nec facile quid saperet, imò quantum desiperet, personis authenticis fatebatur. Timebat enim quod apud Senonas Petrum ei dixisse ferũt, Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet. Nouissime tamen cum iam fidelium super hoc inualesceret scandalum, cresceret murmur, vocatus ad medium est, & librum tradere iussus in quo blasphemias emomuerat graues quidem, sed verborum quodam inuolucro circunseptas. Igitur in concilio quod in vrbe Remorum papa venerabilis Eugenius celebrauit, egit cominus aduersus hunc Gillebertũ ecclesiæ sanctæ suo tempore singularis athleta Bernardus. primo quidẽ totũ quod ille verborũ cauillationib⁹ occultare nitebatur eliciẽs, deinde vero tã suis ratiociniis q̃ sãctorũ testimoniis biduana disputatiõe redarguẽs, cõsiderãs sane nõnullos ex his q̃ præsidebant, iam quidẽ animaduertẽtes blasphemiã in doctrina, adhuc tamen auertentes iniuriam à persona, accensus est zelo, & domesticam sibi ecclesiam seorsum conuocat Gallicanam. Communi denique consilio, à patribus decem prouinciarum, aliis autem episcopis & abbatibus plurimis, dictante viro dei, nouis dogmatibus opponitur symbolum nouum. Cui etiam subscribuntur nomina singulorum, vt eorum videlicet omniũ sicut irreprehensibilis, sic irreprehensibilis zel⁹ ceteris innotescat. Ita demũ apostolico iudicio & authoritate vniuersalis ecclesiæ error ille damnatur, episcopus
H Gillebertus an eidem damnationi consentiat, interrogatur. Consentiens, & publice refutans quæ prius scripserat & affirmauerat, indulgentiam ipse consequitur, maxime q̃ ab initio cautus fuisset ea lege eandem ingredi disceptationem, vt promitteret sine vlla sese obstinatione pro ecclesię sanctæ arbitrio correcturum libere suam opinionem. In partibus Tolosanis Henricus quidam olim monachus, tunc apostata vilis, pessimæ vitæ, pernicioſę doctrinæ, verbis persuasibilibus gentis illius occupauerat leuitatem, & vt prædixit Apostolus de quibusdam, in hypocrisi loquens mendacium, fictis verbis de eis negociabatur. Erat autem hostis ecclesiæ manifestus, irreuerenter ecclesiasticis derogans sacramentis pariter & ministris. Nec mediocriter in ea iam malignitate profecerat. Sic enim de eo scribens pater venerabilis ad principem Tolosanum inter cætera ait: Passim inueniebantur iam ecclesię sine plebibus, plebes sine sacerdotibus, sacerdotes sine debita reuerentia, sine Christo denique Christiani. Paruulis Christianorum, Christi vita intercludebatur, dum baptismi gratia negabatur. Ridebantur orationes oblationesque pro mortuis sanctorum inuocationes, sacerdotum excommunicationes, fidelium peregrinationes, basilicarum ædificationes, dierum solennium vacationes, chrismatis & olei
I consecrationes, & omnes denique institutiones ecclesiasticę spernebantur. Hac necessitate vir sanctus iter arripuit, ab ecclesia regionis illius sæpius iam ante rogatus, & tunc demum à reuerendissimo Alberico Ostiensi episcopo & legato sedis apostolicæ persuasus pariter & deductus. Veniens autem cum incredibili deuotione susceptus est à populo terræ ac de cœlo angelus aduenisset. Nec moram facere potuit apud eos, quòd irruentium turbas reprimere nemo posset, tanta erat frequentia diebus ac noctibus aduentantium benedictionem expetentium, flagitantium opem. Prædicauit tamen in ciuitate Tolosa per aliquot dies, & in cæteris locis quæ miser ille frequentasset amplius, & grauius infeciſſet, multos in fide simplices instruens, nutantes roborans, errantes reuocans, subuersos reparans, subuersores & obstinatos authoritate sua premens & opprimens, vt non dico resistere, sed ne assistere quidem & apparere præsumerent. Cæterum etsi tunc fugit hæreticus ille & latuit, ita tamen impeditæ sunt vię eius & semitę circunseptę, vt vix alicubi postea tutus, tandem captus & catenatus episcopo traderetur. In quo itinere plurimis etiam signis in seruo suo glorificatus est deus, aliorum corda ab erroribus impiis reuocans, aliorum corpora à languoribus variis sanans. Est locus in regione eadem, Sarlatum nomen est illi, vbi sermone completo plurimos ad benedicendum panes sicut vbique fiebat, dei famulo offerebant. Quos ille eleuata manu & signo crucis edito in dei nomine benedicens, in hoc (inquit) scietis vera esse quæ à nobis, falsa quę ab hæreticis suadentur, si infirmi vestri gustatis panibus istis adepti fuerint sospitatem. K Timens autem venerabilis episcopus Carnotenſium magnus ille Gaufridus, siquidem præsens erat & proximus viro dei, si bona (inquit) fide sumpserint, sanabuntur. Cui pater sanctus de domini virtute nil hęsitans, non hoc ego dixerim, ait, sed vere qui gustauerint sanabuntur, vt proinde veros nos & veraces dei nuncios esse cognoscant. Tam ingens multitudo languentium gustato eodem pane conualuit: vt per totam prouinciam verbum hoc diuulgaretur, & vir sanctus per vicina loca regrediens, ob concursus intolerabiles declinauerit, & timuerit illò ire.

Capitulum sextum.

PRimum sanè miraculum quod per famulum suum in vrbe Tolosa Christus exhibuit, paralytici cuiusdam clerici curatio fuit. Hunc in domo regularium clericorum sancti Saturnini, quorum vnus ipse erat, ad petitionem abbatis & fratrum circa noctis crepusculum visitans homo dei, moribundum inuenit hominem qui extremum spiritum trahere videretur. Consolatus itaq; miserum, & data benedictione egrediens, sicut postea confessus est, loquebatur in corde suo fidelis seruus ad dominum tam fiducialiter, quam fideliter dicens: Quid expectas domine deus? Generatio hæc signa quærit. Alioquin minus apud eos nostris proficimus verbis, nisi abs te fuerint confirmata L sequentibus signis. Eadem hora exiliit paralyticus de grabato, & accurrens secutus & consecutus est eum, sacra vestigia deuotione qua debuit amplexatus. Cui subito procedenti obuians ex concanonicis vnus expauit & exclamauit, siquidẽ phantasma putabat. Quando enim de lectulo eum credebat surgere potuisse? Egressam magis à corpore eius animam phantasticè sibi apparuisse arbitratus aufugit. sed ipsa demũ tam ei, quam cæteris rei veritas fidem fecit. Egreditur exinde sermo inter fratres, currit ad spectaculum tam iucundum, ipse etiam inter primos accurrit episcopus & legatus, inde pergitur ad ecclesiam, eo ipso qui conualuerat præeunte conclamatur in laudes dei, eodem pariter concinente, ruit vndique populus, benedicitur Christus, triumphat fides, infidelis quilque confunditur; exultat pietas, & impietas contabescit. Porro vir dei cellam vbi manebat ingressus, diligenter omnes obseruari aditus, obseruari ianuas iubet, ne quis pateat introitus populo concurrenti. Cum autem per totum ab eadem prouincia reditum, viri sancti magis magisque signa crebresceret, & multiplicarentur indies, non prætereundum quidnam ipse inter hæc animi gereret, qui à Christo humilitatem cordis & mansuetudinem didicisset. Disputans enim secum in cogitationibus suis, & ex ipsa demum locutus abundantia cordis sui, domesticis sibi religiosis quibusdam fratribus aiebat. Plurimum miror quidnam sibi hæc miracula velint, aut quid visum sit deo talia actitare per talem. Nil M mihi videor in sacris paginis super hoc genere legisse signorum. Siquidem facta sunt aliquando signa per sanctos homines & perfectos, facta sunt & per fictos. Ego mihi nec perfectionis conscius sum nec fictionis. Scio enim sanctorum mihi non suppetere merita quæ miraculis illustrentur: confido autem nec ad eorum sortem me pertinere, qui virtutes multas in nomine domini operantur, & à domino ignorantur. Hæc & huiusmodi crebrius secretiusque cum viris spiritualibus conferebat. Nouissime vero opportunum sibimet visus exitum reperisse, scio, inquit, huiusmodi signa non ad sanctitatem vnius, sed ad multorum spectare salutem, & deum in homine per quem talia operetur, non tam perfectionem considerare, quam opinionem, vt in eo commendet hominibus quæ illi creditur inesse virtutem. Neque enim pro eis fiunt hæc per quos fiunt, sed pro eis magis qui vident illa vel sciunt. Nec eo fine per eos ista dominus operatur, vt ipsos probet cæteris sanctiores, sed vt cæteros magis amatores & æmulatores faciat sanctitatis. Nihil ergo mihi & signis istis, quandoquidem meæ illa famæ magis quam vitę nouerim exhiberi, nec ad meam fieri commendationem, sed ad commonitionem potius aliorum. Satis, ni fallimur, huius viri mirabitur animum quisquis hoc diligenti consideratione pensauerit, nec præstantius reputabit æstimator quisque fidelis, signa

A signa atque prodigia mirabiliter operari, quàm perpetrata taliter interpretari. Sibi quoque non minus vtile iudicabit imitandos eius affectus, quàm mirandos actus, & morũ insignia, quàm operum signa cognoscere. Sed ad hæc quis idoneus? In huius siquidem pectore viri dei, pari fœdere puritas suauitasque consederant: satis quidem vtraque mirabilis, sed mirabilior vtriusque complexus. Inde nimirum tam singulariter in vnum hominem totius orbis vota pariter concurrebãt quòd puritatem suauitas amabilem faceret, suauitatem puritas acceptabilem: vt difficile fuerit æstimare, gratiæ an reuerentiæ amplius obtineret. Quis enim tam rigidę conuersationis, qui Clareuallensem non sublimiter reuereretur abbatem? Quis tam dissolutę, qui non erga eundem dulciter afficeretur? Dulcissimis enim affectibus plenum pectus ipse gerebat, sed quàm libere eos quotiens causa deposceret coercebat, humanissimus in affectione, magis tamen fortis in fide.

Et vt breue aliquod huius rei proferamus exemplum, sicut ipse quoque testatur in sermone super Cantica canticorum. xxvj. siccis oculis germani sui, & germani tam necessarij tam dilecti Gerardi videlicet celebrauit exequias, siccis oculis corpus eius tradidit sepulturę, ne affectus fidem vincere videretur. Nam extraneum quemlibet vix aut nunquam sine lachrymis sepeliuit. Talem sibi illum vberius perinde fructificaturum manus diuina formauerat, vt austeritatem suaB uitas morum tolleret, authoritatem sanctitas conseruaret. Cui enim vel tanta benignitas esset oneri, vel tanta bonitas non esset honori? Legimus de Salomone quòd omnis terra desiderauit videre vultum illius. Grande præconium, sed forsitan in hac parte non minus, quàm Salomon hic. Neq; enim satis credibile est Salomonem illum in omni gloria sua tam vniuersalem orbis obtinuisse fauorem, quàm hunc in sua humilitate. Imò vero difficile omnino videtur ex historiis aliquibus inuenire hominem vnum conuersantem adhuc cum hominibus in vniuersa terra, tã celebre & amabile obtinuisse nomẽ à Solis ortu & occasu, ab aquilone & mari. Vt enim illas memoremus prouincias, ex quibus vsque hodie monimẽta certiora superesse noscuntur, & in ecclesia Orientali & apud soles occiduos Hybernorum, & à meridie in remotis finibus Hispaniarum, & ab aquilone in insulis quę procul sunt Dacię Sueciéq;, celeberrima eius opinio fuit. Crebras vndique recipiebat epistolas & reddebat. Vndique ei xenia mittebantur, vndique eius benedictio petebatur. Postremo quasi vitis abundantissima suos vndique palmites propagauit, excepto quod in terram Hierosolymitanam, quanuis locus esset à rege paratus, ob incursus paganorum & aeris intemperiem non acquieuit mittere fratres suos. Neque vero epiC scopus ille incongruum aliquid vsurpasse videtur qui post sacrum eius obitum dum fratres consolaretur, inter cætera hoc quoque in ipsius prosequutus est laudem, quia in omnẽ terram exiuit sonus eius, & in fines orbis terræ verba illius. Vincebat tamen sublimitatem nominis, humilitas cordis, nec tam poterat vniuersus eum mundus erigere, quàm se ipse deiicere solus. Summus reputabatur ab omnibus, infimum ipse se reputans: & quem sibi omnes, ipse se nemini preferebat. Denique sicut nobis sæpius fatebatur, inter summos quosque honores & fauores populorum vel sublimium personarum, alterum sibi mutuatus hominem videbatur, seq; potius reputabat absentem, velut quoddam somnium suspicatus. Vbi vero simpliciores ei fratres, vt assolet, fiducialius loquerentur, & amica semper liceret humilitate frui, ibi se inueniſſe gaudebat, & in propriam rediisse personam. Innata ei à puero verecundia, vsque ad diem perseuerauit extremũ. Inde erat quòd licet tam magnus esset & excelsus in verbo gloriæ, nunquam tamen (sicut sæpe eum audiuimus protestantem) in quãlibet humili cœtu sine metu & reuerentia verbum fecit, tacere magis desiderans, nisi conscientię propriæ stimulis vrgeretur, timore dei, charitate fraterna. Patiẽtiam eius maxime quidem flagellis dominicis exercitatam nouimus & probatam: qui nimirum ab ipso suæ conuersionis initio vsque ad diem sacrę depositionis tanta sustinuit, vt vita eius his qui nouerant, non nisi quædam mortis protelatio videretur. Cæterum erga homines quoque etsi rarior ei occasio minora forsitan patientiæ potuit experimenta præstare, dicendum tamen vel breuiter ne huius quidem apparuisse eũ D virtutis immunem. Et quia genus hoc patientiæ solitus erat dicere tripertitum, videlicet ad verborum iniurias, ad damna rerum, ad corporis læsionem, de singulis saltem singula proponamus exempla, quæ interim nobis occurrunt. Scripserat aliquando dei famulus ad episcopum aliquem de curia & cõfilio regis, monens eum super quibusdam verbis regi suadere & consulere meliora. At ille vehementer exacerbatus, amarissimam ei reddidit epistolam, dicens in ipsa salutatione prima, salutem, & non spiritum blasphemiæ, tanquam videlicet vir sanctus (quod horror est dicere) ex blasphemiæ spiritu illa scripsisset. Ad quod verbum mansuetissimus Christi seruus, memor dominicæ responsionis: Ego dęmonium non habeo, sicut hodieque extans eius epistola continet, Minime quidem, ait, spiritum blasphemiæ habere me credo, sed nec maledixisse cuiquam aut maledicere velle me scio, præsertim principi populi mei. Nec minus postea charum nec minus familiarem eundem episcopum habuit, sed elogium illud prædictum apud eum sic fuit quasi non dictum. Abbas Farcensis conuentum fratrum à Clarualle vocauerat, monasterium eis ædificaturus: sed Romanus impediuit antistes, & sibi tollens eos in loco altero ordinauit. Vnde plurimum dolens prædictus ille vir magnus & magnæ deuotionis, collectam pecuniam fexcentarum fere marcarum argẽti deposuit sub chirographo, quas ad dei hominem veniens obtulit ei, E rogans vt quod non meruerat in partibus suis, vel citra alpes nouum exinde cœnobium conderetur. Missum est pro argento, & totum prorsus amissum. Nec respondit aliud homo dei cum ei nunciaretur, quàm benedictus deus qui nobis pepercit ab onere. Nam & illis, inquit, qui tulere, leuius indulgendum. Sunt enim Romani, & pecunia videbatur immanis, ac vehemens fuit ipsa tentatio. Gratulari etiam consueuerat decem circiter monasteria, vel ædificandis monasteriis loca congrua numerans fraudulenter & violẽter sibi ablata, dum contendere nollet, & magis eum vinci, quàm alios vincere delectaret. Veniens aliquando Claranuallem clericus quidam ex his quos regulares vocant, importune satis instabat vt in monachum reciperetur. Suadente patre sancto vt ad suã reuerteretur ecclesiam, nec acquiescente recipere eum, vt quid ergo (ait ille) in libris tuis tantopere perfectionem cõmendasti, si eam desideranti, opem renuis exhibere? Et maligno spiritu iracundiæ vehementius instigatus, sicut postmodum euidenter apparuit, iam (inquit) si illos tenerem diſcerperem libros. Cui vir domini, puto, ait, in nullo eorum legiF timi non posse te in tuo claustro esse perfectum. Morum correctionem, non locorum mutationem, si bene memini, in libris omnibus commendaui. Tum vero impetum faciens homo velut insanus in eum, percussit maxillam eius, idq; tam graviter vt succederet statim rubor ictui, tumor rubori. Iam qui aderant, in sacrilegum inuolabant, sed præuenit eos seruus domini clamans & adiurans per nomen Christi nullatenus eum tangere, sed educere caute, & curam eius habere, ne ab aliquo ei vel in aliquo noceretur. Quod tam districtè præcepit, vt miser ille timens & tremens absque omni iniuria eductus sit & deductus. Et quidem in libertate spiritus dei famulus excellenter enituit cum humilitate & mansuetudine, vt quodammodo videretur & vereri neminem, & omnem hominem reuereri. Increpatione rarius vtebatur, monitis potius & obsecrationibus agens. Quam vero inuitus & non ex cordis amaritudine verbum proferret amarum, ex eo maxime animaduertebatur, quòd perfacile huiusmodi impetum cohiberet. Siquidem mirabatur hominum improbitatem, quos aliquando forte turbatos, excusationem quanlibet rationabilem, satisfactionem quanlibet humilem admittere grauat, quòd ipsa suæ turbationis passio miseros sic delectet, vt oderint omne remedium, vt contineant aures, claudant oculos, obiiciant manus, & omnimodis satagant ne semel orta commotio sedari valeat & sanari. Eius tamen obiurgationem nõ minus facile aliquãdo compescebat grauis & turbulenta responſio, quàm humilis & modesta, vt ab aliquibus proinde diceretur cedenti insistere, cedere resistenti. Dicebat enim vbi resonat vtrinque modestia, dulce esse colloquium: vbi vel ex parte altera, vtile: vbi ex neutra puticiosum. Vbi enim

hinc inde

G hinc inde duritia sonat, iurgium est non correctio, nec disciplina sed rixa, vt deceat magis interim dissimulare prælatum, & commotiõe nata vtilius castigare subiectos, aut certe si ita res exigit, obseruare consilium sapientis, quia stultus non corrigitur verbis. Loquitur ipse de increpationibus minus vtiliter, minus patienter acceptis, in sermone super Cantica canticorum. xlij. inter cætera dicens: Vtinam neminem obiurgare necesse sit. Hoc enim melius. Sed quoniam in multis offendimus omnes, mihi tacere non licet, cui ex officio incumbit peccantes arguere, magis autem vrget charitas. Quod si arguero & fecero quod meum est, illa autem procedẽs increpatio minime quod suum est faciat, neq; ad quod missi illam: sed reuertatur ad me vacua tanquam iaculum feriens & resiliens, quid me animi tunc habere putatis fratres? Nonne angor? nonne torqueor? Et vt mihi vsurpem aliquid ex verbis magistri, quia de sapientia non possum, prorsus coarctor è duobus, & quid eligam nescio, placere ne mihi in eo quod locutus sum, quoniam quod debui feci: an pœnitentiam agere super verbo meo, quia quod volui non recepi. Et infra. Dicas forsan mihi quòd bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meam, & mundus sum à sanguine hominis cui annunciaui & locutus sum vt auerteretur à via sua mala & viueret. Sed etsi innumera talia addas, me tamen minime ista consolabuntur, mortem filij intuH entem. Quasi vero meam illa reprehensione liberationem quæsierim, & non magis illius. Quæ enim mater etiam si omnem quam potuit curam & diligentiam ægrotanti filio adhibuisse se sciat, si demum se frustratam viderit, & omnes labores suos esse penitus inefficaces, illo nihilominus morien te propterea vnquam à fletibus temperabit? Et hęc hactenus. De cætero tantus æmulator erat mansuetudinis & pacis: vt si forte improbus quisque petitor durius extorsisset à negante responsum, haud facile deinceps cum eadem repulsa dimitteretur inanis. Siquidem velut naturaliter vt fatebatur oderat omne scandalum, & grauamen cuiuslibet hominis sustinere, ei admodum graue, non sentire impossibile erat. Adeo neminem spreuit, nullius hominis scandalum parui-pendit: & si veritatem dei, iustitiam q̃ prætulerit. Nam & quoties oporteret noxios aliquorum, vel reprehẽdere actus, vel impedire conatus, tam considerate fiebat, vt abundanter ipsi quoque qui læsi viderentur, haberent vnde sibi pro eo satisfacerent in cogitationibus suis. Sane vidimus ex ipsis quoque nonnullos, & de quibus minus id videbatur posse sperari, ampliori deuotione eius postmodum, vel obsequiis deseruisse, vel etiam adhæsisse vestigiis. Dicitur tamen & inuidos habuisse, vt haberet meritum & ex eis. Cæterum tam singulariter eminebat gloria nominis eius, vt pestis illa magis desperatione quàm liuore tabesceret, & timeret a-
I gnosci. Quinetiam humilitate eius & mansuetudine vincebatur, beneficiis suffocabatur, obruebatur obsequiis. Nimirum doctus erat vincere in bono malum, sicut ad quosdam fratres scribens inter cætera ait: Adhærebo vobis & si nolitis, adhærebo & si nolim ipse. Inuitus præstabo, ingrãtis adificiam, honorabo & contemnentes me. Vsque adeo siquidem omnes homines germano amplectebatur affectu, vt eorum scandalo (sicut ipse fateri solebat) grauius vreretur, quibus nullam videretur occasionem scandali præbuisse. Plus enim piissimum pectus, gratuitum affligebat alterius scandalum, quàm propriæ immunitas conscientiæ solabatur. Siquidem minus sperabat posse sanari quod vnde procederet non videbat, magnum sibi è regione solatium fore perhibens quotiens inueniret vnde satisfacere posset vel homini pro se, vel deo pro homine non sine occasione turbato.

Erga omnium quidem hominum spirituale commodum incommodúmve amplius afficiebatur, & summum ei desiderium, summum gaudium erat animarum fructus, conuersio peccatorum. Et corporeas tamen necessitates piissimo miserabatur affectu. Cuius tanta erat humanitas, vt non modo hominibus, sed irrationalibus etiam animantibus auibus compateretur & feris, nec compatienti deerat virtutis effectus. Contigit enim aliquotiens vt iter agens, fugitantem & vt videbatur protinus capiendam vel lepusculam à canibus, vel auiculam ab accipitribus, signo crucis edito mirabiliter liberaret, diceretq̃ sequentibus frustra sese co- K
nari, nec vllatenus se presente eiusmodi exercere posse rapinam. Hæc nos quidem de sacris moribus patris nostri, pro modulo nostro sub breuitate perstrinximus.

Capitulum septimum.

Aeterum longe eminentius in suis ille libris apparet, & ex literis propriis innotescit. In quibus ita suam videtur expressisse imaginem, & exhibuisse speculum quoddam sui, vt illud quoque Ambrosianum merito illi posse videatur aptari. Laude ipse se sonet, & laureatus spiritu, scriptis coronetur suis. Si quis enim nosse desiderat quàm solicitus ab initio suipsius diuidicator & scrutator extiterit, primum opus illius de gradibus humilitatis inspiciat. Inde si quæritur pię mentis religiosa deuotio, transeundum ad homilias in laudibus virginis matris, & illum quem de diligendo deo edidit librum. Si seruens contra suorum vel aliorum vitia zelus, legatur is quem apologeticum vocat. Si iugis in zelo cordis & circunspecta discretio, de præcepto & dispensatione differens audiatur. Quam vero fidelis cuiuslibet pię conuersationis commendator fuerit & adiutor, exhortatorius ad milites templi sermo declarat. Quam non ingratus gratiæ dei, ex his liquet quæ de gratia & libero arbitrio tam fideliter quàm subtiliter disputauit. Quàm liber in voce, quàm disertus & L
in rerum superiorum pariter inferiorumq̃ scientia locuples, in his quæ ad papam Eugenium de consideratione scripsit, diligens considerator agnoscet. Quàm deuotissimus prædicator alienæ sanctitatis, tam diligenter episcopi sancti Malachiæ vitam prosecutus ostendit. Nam in sermonibus super cantica, & indagator mysteriorum, & morum ædificator magnificus innotescit. In epistolis quas ad diuersas personas ob negocia diuersa dictauit, prudens lector aduertet quo feruore spiritus iustitiam omnem dilexerit, omnem æquè oderit iniustitiam. Fidelis etenim seruus Christi non quærebat aliquid suum, quicquid tamen erat Christi, sic curabat vt suum. Quæ enim scelera non arguit, quæ odia non extinxit, quæ scandala non compescuit, quę schismata non resarciuit, quas hæreses non confutauit? Quid vero sanctum, quid honestum, quid pudicum, quid amabile, quid bonæ famę, quid virtutis aut laudabilis disciplinæ suis ortum in qualibet regione diebus non roborauit eius authoritas, non fouit charitas, diligentia non promouit? Quid ante promotum dilatari amplius non optauit, quid forte collapsum non totis pro loco & tempore viribus egit vt repararetur? Quis malitiam quancunque disponens, eius zelum & authoritatem non timuit? quis proponens quodcunque bonum, eius si potuit non consuluit sanctitatem, non desiderauit fauorem, opem non flagitauit? Quis ad sacrum M
in eius pectore habitantis templum diuinitatis, de quacunque tribulatione fideliter clamaturus accessit, & inefficaciter laborauit? Mœstus ab eo solatium, afflictus auxilium, consilium anxius, æger remedium, pauper subsidium reportabat. Ita sese omnium fecerat seruum, ac si toti genitus orbi: ita tamen liber ex omnibus conscientiæ suæ curam gerens, tanquam soli deditus curæ & custodiæ cordis sui. Oliua speciosa, vitis fructuosa, palma florida, cedrus multiplicata, platanus exaltata. Vas electionis, vas honoris in domo dei, vas auri solidum, ornatum omni lapide precioso, fide & sanctitate solidum, sed & variis charismatibus tanquam gemmis preciosis ornatum. Quo præsente omnis sanctitas exultabat, omnis erubescebat impietas, iuxta illud: Videbunt recti & lætabuntur, & omnis iniquitas opilabit os suum. Quo præsente celebris quisque conuentus velut quodam sole resplendet, absente caliginosus & quodammodo mutus apparuit. Cuius denique medicinalis manus & lingua morbos vtraque curabat, illa corporum, ista morum. Et nunc iam super his quæ in signis exterioribus & virtutum multiplici exhibitione consistunt, secundus (vt promissum est in præfatione) libellus aliquanta narrabit.

Finit liber primus, qui & tertius.

Incipit

A *Incipit liber secundus, qui & quartus.*

Sequuntur capitula libri quarti. Capitulum primum.

DE reliquijs sanctorum: & dente sancti Cæsarij, & miraculo per tunicam sancti Bernardi facto, & quòd spiritu circuiuit choros psallentium, & de his qui per illum absentem sanati sunt. Capitulum. ij.

De multis quæ prænuidit & prædixit, & de illis qui post mortem illi apparuerunt, & de multis aliis. Capitulum. iij.

De pace insperata comitis Theobaldi, & conuentione cuiusdam clerici & Henrici fratris regis qualia prædixerit. Capitulum. iiij.

Quod sanctum Malachiam dum missam celebraret, sanctorũ catalogo aggregatum vidit, & collectam mutauit quæ dicitur de sanctis, & de aliis pluribus miraculis. Capitulũ. v.

De illis curationibus sibi præostensis & aliis animi virtute præsensitis, & aliis ad quas non rogatus accessit, nec posse vniuersa scribi vel enumerari.

Capitulum primum.

B Sicut sermone super Cantica canticorum. xxiiij. seruus domini Bernardus Clarevallẽsis gratulatur, & gratias agit illi: tertio quidem ab vrbe reditum suum clementior è cœlo respexit oculus, & serenior tandem vultu arrisit, quòd quieuisset rabies Leonina, accepisset finẽ malitia, recepisset ecclesia pacem. Tanta vero exultatione ecclesia illum Gallicana recepit, vt non minorem videretur de suo reditu exhibere, quàm de pace reddita nunciare lętitiam. Vnde etiam mirari ipse sępiusq; causari quòd dum sibi post tam graues frequentias hominum & tumultus velut ab exordio valefaciendum seculo iudicaret, & tãquam de nouo adoriendum sacræ propositum conuersationis, tunc potissimum vberioribus exciperetur gaudiis, obsequiis coleretur. Rediens autem pater sanctus ab vrbe, ex sanctorum, apostolorum martyrumque corporibus xenia secum retulit preciosa. Haud modicum hunc sibi reputans fructum esse laboris. Inter quæ beati Cæsarij dentem quonam modo receperit, memorandum. Cum enim integrum ei prædicti martyris caput exhiberetur vt tolleret inde quod vellet, dari sibi petiit dentem vnum. Frustra vero aliquandiu fratres qui cum eo venerant laborantes, concessum sibi trahere penitus non valebant. Fractis enim cultellis duobus aut tribus quos applicuerant, nihilominus adhuc dens immobilis permanebat. Tum ille, orandum nobis, ait. Nec enim habere possumus nisi martyr ipse concedat. Facta denique oratione reuerenter
C accedens, incredibili facilitate duob⁹ tulit digitis, quod ferreis ante moueri non poterat instrumentis. Fratres autem Hierosolymitani templi fidelis militiæ professores cum nouam habere eo tempore domum in vrbe cœpissent, redeunte prædicto patre specialiq; patrono suo, tunicam eius pro eximia benedictione seruabat: apud quos eodem anno sacerdos quidá grauissima febre correptus desperabiliter ægrotabat. Vt autem omnino deficiens deuenisse visus est ad extrema, portari sese in oratorium, & prędictam beati viri tunicã supponi sibi fecit, in sola positus expectatione exitus mortis: cũ subito raptus in quendam mentis excessum, ac veluti iam carne solutus, videre sibi visus est corpus suum eodem quo iacebat in loco exanime iam circundatum multitudine sacerdotum apertos tenentium libros, & celebrantiũ exequias ex more solennes. Nec mora in vultu habituque prædicti patris sancti reuerenda quædam persona prodiens ex altari manu illis innuit vt tacerent, voce pariter prohibens ne mortuũ reputarent, cuius vitã Clarevallensi abbati donauerat deus. Confestim denique ad se rediens, sanum se reperit, & quod viderat, fratribus indicauit. Qui quidem, vt à fidelibus viris nuper accepimus, hodieq; superstes, & in partibus Aquitanię degens, beneficium quod accepit sedulè confitetur, ipsius prędonio cuius merito viuens. Si quis hoc minus miratur, animaduertat de beato Nicolao ex innumeris quibus est decoratus miraculis, in natalis eius annua commemoratione tanq̃ D
eximium commendari quòd imperatorem Constantinum ab interitu quorundã longe constitutus per visum deflexit. Nec illud dissimile est quod annectimus. Abbas Gerardus de Moris (quod est monasterium proximũ Clarevalli) testatus est nobis vidisse se eum aliquando psallentium fratrũ circuire choros, & sicut frequenter agebat, excitare torpentes, ita vt affectuosius & virilius psalleretur quod reliquum fuit vigiliarum. Cumq̃ die sequenti apud eum familiariter causaretur tardius illum q̃ oportuerat ea nocte visitasse psallẽtes, ego, ait, nocturnis horis corporeo occupabar incommodo, sed quo non potuit corpus, spiritus venit. Expauit ille audiẽs non affuisse in corpore quem tandiu ipse corporeo spectasset obtutu circũeuntem vtrunque chorum, & vt consueuerat singulis manum imponentem. Ad multorum aures famã credimus peruenisse viri venerabilis Gulielmi, qui olim Mõtis Pessulani dominus, nunc verus Christi pauper & humilis monachus degit in cœnobio quod Grandissylua vocatur. Ipsius relatione didicimus quod dicturi sumus, sicut ab eius ore cui cõtigerat, se accepisse dicebat. In ciuitate Auxitanorum quæ metropolis est Vasconiæ, miles quidam infirmabatur. Cuius cum inferiores corporis partes à renibus, & deorsum morb⁹ sæuiens occupasset, erat diebus multis lectulo decubãs non modica parte præmortuus. Compũctus deniq; & confisus de misericordia dei, ad seruum eius cuius circunquaq; tam celebris sese virtutũ fama diffuderat, quocunq; labore se præce- E
pit deportari. Iam per dies aliquot processerat, profecterat q; non minus in fide & deuotione quàm in itinere ipso, cum miseratus hominẽ deus mirabiliter satis & infirmitati eius subuenire dignatus est, & parcere fatigationi. Occurrens enim quidam in via, quisnam esset, aut quo tẽderet, inquisiuit. Acceptaq; itineris eius necessitate, ego, ait, ex parte sancti illius tibi præcipio vt reuertaris, sciens quòd vbi domum veneris, sanus eris. Persuasit illi deus vt crederet, cuius nimirum dispositione omnia gerebantur. Rediit, redienſque paulatim recepit eam quæ sibi promissa fuerat misericordiam, vt non prius domum pertingeret quàm plenarię donum perciperet sospitatis. Verum ille quotiens tale aliquid cõtigisset audire, non minus humiliter quàm iucunde refutans dicere consueuerat. Hoc enim mihi sic imputandum, sicut ei qui cõscius omnino non fuit. In monasterio cui nomen est Bellauallis, prope vrbem Chrysopolim, homo quidam à dęmone vexabatur, mira eo instigante faciens, mira loquens. Post multas igitur orationes fratrum cum improbe persisteret illa nequitia spiritualis, recordatus est venerabilis abbas loci illius Põtius, hodieq̃ superstes habere se stolam qua beatus pater aliquandiu vsus fuerat in oblatione hostiæ salutaris. Nec cũctatus tulit protinus arma potentia deo, & fiducialiter aggressus est inimicum. Vix limen attigerat cellulæ in qua miF ser homo iacebat, cum subito ille malignus horrendis vocibus victum se profitens, en, inquit, egredior, recedo protinus manere vltra non possum. Respondente autẽ abbate, per nomen domini & ipsius beati viri meritum cuius hęc stola fuit, tibi præcipio exi citius, ne moreris: continuo dæmon fugatus ab homine: homo liberatur à dæmone. Quis alter non periculosè forsitan exultasset vsque adeo sibi spiritus esse subiectos vt cederent & absenti? Verum ille abbate ipso nunciante nil motus, magisq; subsannans eos quos videbat magna super hoc admiratione moueri, hæc eadem verba respondit. Quidni facile nos duo prævaluissemus in vnum? Leuiter illum eiicere potuit deus, præsertim cum ego ei socius datus sim & adiutor. Huiusmodi nempe responsis, in huiusmodi rebus sæpius vtebatur. Nouerat siquidem verus & verax nõ ostentator, sed æmulator humilitatis efficacius dissuaderi posse hominibus quod stupebant, obliqua quadam & artificiosa obiectione q̃ aperta excusatione, quę humilitatem magis prędicabilem præferendo æstimationem non minueret hominum sed augeret. Vnde quodam loco ex propria loquens experientia. Verus, inquit, humilis, vilis vult reputari, non humilis prædicari.

Capitulum secundum.

ALlud quoq; notissimum fuit quòd adhuc in carne degens, apparens autẽ in spiritu fratri cuidam obitus sui prenunciauerit diem. Infirmabatur nouitius quidam

G quidam frater in Claraualle bonæ conuerſationis & bonæ indolis adoleſcens. Nec longe aberat dies qua poſt annuam ex more probationem nouum induceret hominem, ſi non prius hominem exuiſſet. Siquidem conſummatus in breui expleuit tempora multa. placita enim erat deo anima illius. Quinto igitur die ante vltimum diem ſuum, viſitante ſe fratre quodam idem nouitius exhilaratus plurimum, inter alia ſpiritualis gratiæ verba, ecce (inquit) quinta moriar die. Hodie enim mihi pater noſter dominus abbas apparuit cum multitudine monachorum, & blanda conſolatione refouens, quinto die moriturum me eſſe dicebat. Exiit ſermo inter fratres, & antequam impleretur diuulgatum eſt verbum. Expectabatur ab omnibus dies illa, ſed præ omnibus ille beatus in expectatione ſua fuit. Iam dies quinta inclinabatur ad veſperam, illius autem ſpiritus magis ac magis eleuabatur ad dominum. Demum circa vndecimam horam in ipſo mortis ago ne poſitus, obducto proſus, vt aſſolet, lumine oculorum, & nemini iam intendens, ad exitum feſtinabat. Interim viſitans eum pater ſanctus velut ab alto ſomno reuocat, & quaſi retrahit commeantem, nec inſaluta: um abire permittit. Ad cuius vocem aperiens oculos, & mirum in modum facie ſerenata, aliquandiu intendebat in eum. Mirabamur omnes mortalem hominem imo iã moriẽtẽ ea: enus triumphare de morte, vt in ipſo mortis articulo exultaret in gaudio, pulcherrime nobis exhibens illud Poetæ, Incipe paruo puer riſu cognoſcere matrem. Tum verò conſolans eum pater ſanctus, nihil timere iubet, ſed recto protinus curſu pertingere ad dominum Ieſum Chriſtum, & offerre ei humilem pauperis ſuæ familiæ ſalutationem. Ad hanc vocem qua potuit capitis inclinatione & motu annuens labiorum, iterum clauſit oculos, & eadem hora in pace quieuit. Multa quidem huic famulo dei reuelata per ſpiritum, multa ſine præcedenti reuelatione mirabiliter ab eo prædicta cognouimus. Ex quibus exempli gratia pauca ſubnectimus. Cum eſſet aliquando pater ſanctus in vrbe Nouiomenſium in domo epiſcopi Simonis, adductus eſt ad eum Herueius de Baugenceio puer admodũ gratioſus, ortus ex regio ſanguine, & ipſius epiſcopi nepos. De quo ſequenti nocte famulo ſuo Chriſtus oſtendit, quod erat poſt tempora longa futurum. Siquidem videbatur ſibi tanquam in miſſarum celebratione angelo cuidam pacis oſculum dare, quod ad puerum deferretur. Nec dubius de reuelatione, eundem Herueum renunciaturum ſeculo, & futurum aliquãdo deuotum Chriſti famulum promittebat. Quę promiſſio tã celebris extitit & vulgata, vt ipſe quoq; Herucius nobis poſtea fateretur adoleſcenti ſibi ad omnes arguentis conſcientiæ ſtimulos ſemper occurrere, impoſſibile eſſe vt poſt viri ſancti tale promiſſum, in ſeculari habitu moreretur. Nec fraudatus eſt à ſpe ſua. Siquidem venerabilis Gualrannus Vrſicãpi cœnobij primus abbas monachum illum ſecit, & angelico functus officio, pacem quã ex ore patris ſancti ipſe ſuſceperat, communicauit Herueio. Cuius talis poſtmodum apparuit conuerſatio, vt tali dignus oſculo videretur. Nam & prædicto Gualeranno in regimine monaſterij, Vrſicampi ille ſucceſſit, & nouiſſime obitum ſuum imminẽtem ſanus adhuc & incolumis eodem Gualeranno per reuelationem ſibi annunciante præſciuit atque prædixit. Et quod addimus, huic ſimile fuit. Patrem ſanctum fines Pariſiorũ ali quando peragrantem, vt ad ipſam diuerteret ciuitatem epiſcopus Stephanus, & cęteri omnes qui pariter aderant obnixe rogantes non poterant obtinere. Magno ſiquidem zelo niſi cauſa grauis vrgeret, conuẽtus publicos declinabat. Cũque veſpere iter ſuum aliàs ordinaſſet, mane vbi primum locutus eſt fratribus, dicere iubet epiſcopo, quia Pariſius ibimus vt rogaſti. Conueniente igitur clero admodum copioſo, ſicut ſemper ab eo ſolebant expetere verbum dei, continuo tres ex illis compuncti ſunt & conuerſi ab inanibus ſtudiis ad verę ſapientiæ cultum, abrenunciantes ſeculo, & dei famulo adhærentes. Quorum ille primum intuens, cum ſubito inter loquendum ſurgeret peteretque veſtigia eius, inclinauit ſe modice, & fratri cuidam propius aſſidenti in aure locutus eſt dicens: Iſtum ego ſicut nunc video venientem noctu na viſione præuidi, propter quem etiam dominus nos adduxit. Qui nimirum nouitius in multa poſtmodum puritate & deuotione conuerſatus, plurimumque acceptus deo & hominibus, in Claraualle poſt annos aliquot beato fine quieuit. K

Apparuerunt aliquando viro dei in Trecenſium vrbe poſito venerabiles eius filij, iam quidẽ carne ſoluti: Galdricus & Gerardus: quorum etiam ſecundum carnem alter germanus, alter auunculus eius extiterat. Cumque velut acceleranteſ ocyus pertranſirent, reuocanti & retinere volẽti reſpondebant eundum ſibi pro fratre Gaufrido monacho, qui eorũdem à prima conuerſione ſocius ſtrenue ſatis in multis cœnobiis extruendis militauerat deo. Continuo pater ſanctus excitatis fratribus accelerari iubet, & ad monaſterium veniens ipſo die ſicut eis prædixerat eundem Gaufridum iam poſitum reperit in extremis.

Capitulum tertium.

Idelisſimũ principem comitẽ Theobaldũ in magna tribulatione probatũ nõminus mirabiliter, q̃ miſericorditer dominus liberauit. Is nimirũ potentiſſimus in regno, & ſecũdus à rege, totius tamẽ eleemoſynis deditus, & ſtudio pietatis intẽtus, omniũq; ſeruorũ dei, ſed ſpecialiter Bernardi Clareuallẽſis amator deuotiſſimus erat. Quẽ catenus impugnari & affligi paſſus eſt deus, vt regem pariter & vicinis potẽtibus fere cũctis aduerſus eũ cõiurãtibus vſqueadeo de eius euaſione deſperaretur, vt publice quoque iã inſultaretur religioni, pietati detraheretur, eleemoſynis derogaretur. Monachi & cõuerſi inutiles eius milites & baliſtarij dicebantur. Nec modo apud extraneos, ſed in ipſis quoq; eius ciuitatibus & caſtellis eiuſmodi iam blaſphemiæ perſonabãt. Deniq; cõgregatis aliquãdo epiſcopis pluribus aliiſq; perſonis, præſente etiã viro dei dũ ſuper his ageret & colloquerentur, epiſcopus quidã eo tempore authoritate & opinione prudẽtiæ celeberrimus ait bat. In manu regis eſt comes Theobaldus, nõ eſt qui poſſit eũ eruere. Reſpõdente alio quodã antiſtite, eſt qui poſſit liberare eũ, multũ ille miratus, quiſnã crederetur poſſe querebat. Demũ audiẽs quia poteſt eũ eripere, qui omnia poteſt deus, nõ parũ ſubſtomachãs, poteſt, inquit, ſi manifeſtus appareat, ſi clauã teneat, ſi hincinde percutiat: ſed hactenus iſta nõ fecit. In tanta igitur deſperatione cũ prędictũ principẽ vehemẽter vrgerẽt extranei, grauius tamen impugnarent qui ab eo defecerant vniuerſi penè potentes homines ſui, nec minus illũ affligerẽt pauci qui reſidui videbantur ex aliorũ defectu, ipſi quoque ſuſpecti. Lingonenſis epiſcopus Godefridus frequenter & familiariter dei hominem conſulebat quidnã ſibi dominus ſuper his reuelaret. Cui ille cũ iã ſæpius reſpondiſſet nihil ſibi apparere niſi tribulationẽ ſuper tribulationẽ, demũ aliquãdo ſuſcitãti ait, quia quinto menſe pax erit. Sanè vltima die quinti mẽſis reformata eſt pax ipſo quidẽ & orante & operante, vt non eſſet ambiguũ eius potiſſimum ſtudio & merito piiſſimum illũ principem à tam grauibus imminentibusq; periculis liberatum. Ingreſſus aliquando ſeruus Chriſti Germaniæ regnum feſtinabat ad partes Maguntinorum pacem reformaturus inter regem Lotharium, & prædeceſſoris eius imperatoris Henrici nepotes, Conradũ ſcilicet qui Lothario poſtea ſucceſſit in regnum, & Fridericum patrẽ huius Friderici, qui poſt Conradũ electus obtinet hodie principatum. Venerabilis autẽ metropolitanus Maguntinorũ Albertus honorabilem quendã clericum nomine Maſcelinum viro dei obuiã miſit. Hic igitur Maſcelinus cũ à domino ſuo miſſum ſe eſſe diceret ad ſeruiendũ ei, pauliſper iutuitus illum vir dei, alius, inquit, dominus ad ſibi ſeruiendũ te miſit. Expauit Teutonicus, & miratus quid dicere vellet, firmius aſſerebat à domino ſuo Magũtino ſeſe archiepiſcopo deſtinatũ. Ecõtra ſeruus Chriſti, falleris ait, Maior eſt dominus qui miſit te Chriſtus. Tunc demum intelligens homo quorſum vellet vibrare ſermonem, putas, inquit, quòd monachus fieri velim? Abſit à me, non cogitaui, nec aſcendit ſuper cor meum. Nihilominus tamen renuente illo, dei famulus affirmabat omnimodis fieri oportere non quod ipſe de ſe cogitauerat, ſed quod de eo diſpoſuerat deus. In eodem denique itinere conuerſus ad dominum ſeculo valefecit, & cum aliis pluribus literatis honoratiſq; perſonis quas collegit eo tempore ſeruus Chriſti, ipſe quoque ſicut ſibi prædictum fuerat, ſecutus eſt eum.

Henricum

A Henricum quoque germanum regis Francorum, qui Beluacenſem hodie cathedram ornat, nõ diſſimili dominus cõuerſione mutauit. Accidit enim vt veniens idem Henricus ad hominem dei ſuper quodam ſeculari negocio locuturus, cõuentum etiam fratrum viſitans eorum ſeſe orationibus commẽdaret. Cui pater ſanctus inter verba ſanctę exhortationis: confido, ait, in domino nequaq̃ in eo te moriturũ in quo nũc poſitus es, ſed velociter experimento proprio probaturum quantũ tibi iſtorum proſit oratio quam expetiſti. Quod eodẽ poſtmodum die non abſque multorum admiratione completum eſt, & de tanti iuuenis conuerſione cœnobium omne exultatione repletum. Lugentibus autem ſociis, & familia tota ac ſi mortuum illum cernerent eiulante, præ cæteris Andreas quidam Pariſienſis Hẽricum ebrium, Henricum vociferabatur inſanum, nec conuitiis nec blaſphemiis parcens. Econtra ſane idem Henricus pro illius potiſſimum conuerſione dei hominem dare operam precabatur. Cui vir ſanctus audientibus multis, dimitte, ait, hominem: modo anima eius in amaritudine eſt, nec pro eo multũ ſolicitus ſis, quia tuus eſt ille. Cumq; amplius ſpe concepta Henricus inſtaret vt loqueretur Andreæ, ſeuerius intuitus eum vir dei, quid hoc eſt? ait. Nunquid nõ iam dixi tibi, tuus eſt ille? Audiẽs hæc Andreas (aſtabat enim & ipſe) ſicut plurimum improbus erat, & à ſacra conuerſatione vehemẽter abhorrens, talia ſecum vt hodie q; fatetur, tacita cogitatione voluebat. In hoc nunc ſcio B falſum te eſſe prophetam. Hoc enim certus ſum quia locutus es verbum, & non fiet. Hoc tibi ego coram rege & principibus in celebri quocunque cõuentu improperare nõ parcam, vt tua omnibus falſitas innoteſcat. Cęterum q̃ mirabilis deus in conſiliis ſuper filios hominum, ridẽs eorum vana conamina, vt propoſitum ſuũ quando & quomodo ipſe voluerit impleatur. Siquidẽ die altera ibat Andreas mala omnia imprecans monaſterio vbi dominum dimittebat, ipſam quoq; deſiderans vallem funditus ſubrui cum habitatoribus ſuis. Nec parum moti ſunt & mirati qui prædictum viri ſancti de ipſo audierant verbum, cum taliter videretur abire. Sed non diu puſillanimitatem eorum & fidem modicam tentari paſſus eſt deus. Illa tantum die procedens & repellens quodãmodo gratiam dei nocte proxima victus & quaſi victus trahente ſe & vim faciente ſpiritu dei, diem expectare nõ potuit, ſed exurgens ante diluculum, velociterq; rediens ad monaſterium, alterum nobis Saulum, vel magis de Saulo altero Paulum alterum exhibebat. Inter cæteros quos de vana conuerſatione huius ſeculi per minoſteriũ ſerui ſui Chriſtus eripuit, de partibus Flandrię multi aliquando nobiles, multi ſapiẽtes & literati viri ſub ipſius magiſterio ſacrã profeſſi ſunt ſeruitutẽ. Quorũ primus videbatur Gaufrid⁹ ille de Perona, qui poſtmodũ in Claraualle prioris officio funct⁹ eſt, & defunctus in C eo. In qb⁹ euidẽter ſatis euangelicũ illud impletũ eſt: multi dicẽt vobis, ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic. Plurimis enim perſuaſionibus actũ eſt cum eis vt aliam magis eligere profeſſionem & loca alia debuiſſent, donec occurrit dei famulus iam prope diſperſis: & in verbis gratiæ quæ procedebant de ore eius, priſtina omnis hæſitatio facta de medio, & omnium pariter in ipſius conſilio irrefragabiliter eſt firmata volũtas. Quod quidem non ſine ſubita & penitus inſperata quorundam ex ipſis mutatione factum eſt animorum. Denique cum iam dei hominem ſequeretur prædictus ille Gaufridus, grauiſſima cœpit tentatione pulſari. Intuitus autem illum vnus è fratribus, quid eſt (inquit) ꝙ facies tua exterminata & triſtitiæ quodam nubilo grauiter obuoluta videtur? Cui Gaufridus. Scio (inquit) ſcio ꝙ nunquam amplius lætus ero. Quod verbum cum ad dei famulum idem frater ſatis anxius retuliſſet, videns ille baſilicam prope viam per quam gradiebantur diuertit, & ingreſſus orabat. Cæteris autem deforis præſtolãtibus, Gaufridus ille grauatus tędio ſuper lapidem obdormiuit. Demum cum ambo pariter ſurrexiſſent, ille de oratione, iſte de ſomno, apparuit idem Gaufridus tãtum iucundior & hilarior cæteris, quantum triſtior prius. Cumq; ei prædictus frater verbũ mœſtitię quod locutus fuerat amicabiliter improperaret, etſi tunc, inquit, dixi nunq̃ amplius lætus ero, ſed nunc dico nunq̃ amplius triſtis ero. Idem quoq; Gaufridus primo tẽpore tyrocinij ſui pro patre ſuo viro nobili & potenti quem in ſeculo reliquerat, filiali pietate ſolicitus, D patrem ſanctum pro eius conuerſione rogare dominum affectuoſius exorabat. Cui vir dei, ne timeas (inquit) ego illum probatum monachum manibus meis in hac Claraualle ſepeliam: vtrunque ſecutum eſt, & perfectus monachus factus eſt, & à patre ſancto (ſicut ipſe prædixerat) in Claraualle ſepultus. Tanquam enim mori illo abſente non poſſet, quinq; mẽſibus infirmatus, & celeberrimum imò continuum reſpoſum mortis in ſeipſo habẽs ſuſtinuit donec pater ſanctus rediret, qui vt olim promiſerat, eũ traderet ſepulturæ. Dominus abbas Rainardus Ciſterciẽſis, quem ex Claraualle aſſumptũ pater ſanctus & amplectebatur vt filiũ, & reuerebatur vt patrem, ob quorundam monaſteriorum ordinationem prouinciæ partes intrauerat. De quo vir dei in Claraualle conſiſtẽs dum fratri cuidã loqueretur, ſubita inſpiratione permotus: dominus, ait, Ciſtercienſis aut mortuus eſt, aut in pximo moriturus. Nec parum frater ille miratus eſt audiens verbũ, magis tamen obſtupuit cum eiuſdem abbatis obitum poſt dies paucos audiret nunciari. Pernoctabat aliquãdo dei famulus in oratione in ſuo Clareuallenſi cœnobio conſtitutus, & ſolita intentione dominum precabatur. Contigit autem eadem hora pauperem quendam & vere pauperẽ ſpiritu in cella hoſpitum mori. Cuius animã cũ vocibus canoris in cœlũ deferri pater ſanctus audiuit, & interrogatis mane fratribus qui affuerãt, illam fuiſſe horam obitus eius cõperit, qua prędictas audierat in ſublime tendentium voces. E

Cap. IIII.

Vm beatus epiſcopus Malachias, cuius vitam virtutibus plenam vir ſanctus ſtudioſe deſcripſit, iuxta deſiderium cordis ſui in Claraualle beatam cœlo animã reddidiſſet, offerẽs pro eius tranſitu venerabilis abbas hoſtiam ſalutarem, gloriam eius domino reuelante cognouit, & eodem inſpirante, ſacrificio iam expleto formam mutauit orationis, & collectam intulit quæ ad ſanctorum pontificum celebritates, nõ ad commendationes defunctorum pertinet, ita dicens: Deus qui beatum Malachiam pontificem ſanctorum tuorum meritis coęquaſti, tribue quęſumus, vt qui precioſę mortis eius feſta agimus, vitę quoque imitemur exẽpla. Deinde reuerenter accedens ſacra eius veſtigia deuotiſſime oſculabatur. Modũ tamen & ſeriem viſionis nec cuiq̃ aperire, nec in eiuſdẽ epiſcopi vita ſcribere acquieuit: hoc tantum reſpondens cum plurimum rogaretur, nimis ad propriam ſui ipſius pertinuiſſe perſonam. Super iis quæ ad gratiam pertinent ſanitatum, multa inſignia per hũc famulum ſuum operatus eſt Chriſtus, vt in eo quoq; videretur exhibere quod de ipſo Ioannes euangeliſta teſtatur. Si omnia ſcriberentur, ne ipſum quidẽ mundum capere eos qui ſcribendi fuerant libros. Cæterum nos ſaltem pauca de pluribus exempli gratia proferamus. Caſtrum Villanũ accolę F vocant, quod à Claraualle (vt aiunt) ſex miliariis diſtat. Vbi mulier prægnans tempus omne tranſierat pariendi, & aliquãtis menſibus iam decurſis cum necdum pareret, amplius mirabatur. Cuius eo vſque dilatus eſt partus, vt morbus potius videretur, nec iã crederetur eſſe prægnans, ſed tumens. Quis enim credere poſſet infantulum anno integro intra viſcera poſſe materna teneri? Deſperata igitur mulier ad monaſteriũ viri dei ducitur ſic ſe habens. Siſtitur ad portã miſera, & portario fratri cauſa tam miſerabilis intimatur. Rogatus ille & inaudito compaſſus incõmodo, ſupplex adiit patrem ſanctũ, fideliter ei neceſſitatem indicans mulieris, fideliter explens negocium ſuſceptę legationis. Et ô mira diuinæ virtutis operatio, mirabilius acceleratis quod mirabiliter tardabatur. Tanquam enim hoc ſolum tanto tempore naſciturus infans expectauerit, hora eadem fœmina peperit, & præcurrente remedio, ad portam rediens frater ille incommodum quod nũciauerat, non inuenit. Alio tempore in territorio Antiſiodorenſi apud oppidum quod Cona vocatur, mulier quædam periclitabatur multis diebus, ꝙ veniſſet filius vſq; ad partũ, & vires nõ haberet parturiens. Cumq; ſuperueniſſet interim ſeruus Chriſti, poſtulãti benedictionem, aquam benedictam miſit. Guſtauit mulier, & confeſtim natus eſt puer. Quem venerabilis epiſcopus Carnotenſis Gaufridus baptizauit, Ber-

G nardi ei nomen imponens. In eodem itinere & in territorio eodem dum febricitantium multitudo sicut vbiq; solebant à dei homine panem peterẽt benedictum,Girardus quidam clericus ex castro cui nomẽ est Clamiceium, male sciolus & subsannans fidem populi blasphemabat.In ipsis autem verbis blasphemiæ grauissima febre correptus vsque Antisiodorum abeuntem sequi coactus est virum dei,& pœnitentiam agẽs apud eũ ipsam cui detraxerat multis obtinuit precibus benedictionem. Tam multis vero gustata eiusmodi benedictio reddidit sanitatem,vt solius dei cuius hæc virtute fiebant,posset notitia comprehendi.Vidimus in Meldensi territorio militem deuotissimas referentem gratias viro dei, q̃ ad primum gustum panis ab eo benedicti,plenam receperit sospitatem à febre quartana, qua sic grauiter laborauerat mensibus ferme decẽ & octo,vt in hora accessionis quasi phreneticus,nec matrem agnosceret suam. Virum quoque venerabilem Geraudum Lemouicensem episcopum testantẽ audiuimus,iuuenem quendam de familia sua lethaliter in capite saucium cum iaceret spumans & impos mentis immissa sibi in os buccellula panis quem benedixerat homo dei, tam celerem sensisse virtutem, vt incolumis surgeret ipsa hora. Neque illud tacendum,q̃ ipsam quoq; substantiam panis ab omni corruptionis iniuria eadem benedictio vẽdicabat,adeo vt plures viderimus qui per septennium & vltra eosdem ser-
H uauerint panes, nec colore nec sapore mutato. Ante hos paucos dies, venerabiles abbates Girardus & Henricus de Suecię partibus venientes,dum super his cõferremus,testati sunt nobis panem ante annos. xj. eius benedictione signatum manere adhuc apud se penitus incorruptum. Nec dissimilem apud aliquos nostrum vsque hodie nouimus, & apud alios multos credimus esse repositum. Et nunc idoneum satis & euidens huius rei testimonium proferamus. Vir magnus, & magnifice honorandus Danorum archiepiscopus Heskilus patrem sanctum vnico venerabatur affectu, vnica deuotione colebat. Nec contentus est in filiis eum videre, cum nouum cœnobium extruxisset, & impetrasset ab eo desideratum sacre congregationis examen. Præualuit apud eum desiderium vehemens, vt homo tantæ authoritatis, & in insulis illis tam ecclesiastica quàm seculari authoritate singulariter potens, expositis suis omnibus, etiam semetipsum periculis multis traderet & labori.Nam de expensis dicere non est magnum, quanuis eundem audierimus protestantem q̃ expenderit in itinere ipso argenti marcas amplius q̃ sexcentas. Venit ergo Claramuallem tam humilis & sublimis: quem à finibus terræ non curiositas audiendę sapientiæ,sed fidei zelus & plenitudo deuotionis attraxerat. Vbi quantum fleuerit,qualem sese non modo erga eum quem tam vnice susp iciebat,sed etiã erga minimos quoslibet fratrum exhibuerit, non est facile dicu
I tu.Demum rediturus ad propria,vt benedictum à dei famulo panem referre posset,& diutius conseruare,humano sensu præcipit vt in clibano recoquatur, sicut solent qui maria trãseunt panem ferre biscoctum. Audiens autem sanctus nõ est passus errare hominẽ tam deuotum, sed amicabiliter arguẽs in hac parte fidem eius modicam inueniri,ita ne(inquit) non poterit panem ipsum benedictio magis q̃ recoctio conseruare?Et non acquieuit benedicere illum, sed communẽ sibi panem præcipiens exhiberi,benedixit,& dixit:Ecce hunc tolle tecum, nihil deinceps de corruptione solicitus. Tulit, & ad suos rediens vsq; hodie gloriatur fidei suæ defectum euidẽtissima rei veritate conuinci. Nec enim passus est patris sancti nõ visitare sepulchrũ, nec minus erga eum nunc afficitur, nec minus, q̃ olim in viuente confidit, nimirum quem verius viuere omnino non ambigit. Cõfessus est etiam nobis de pane quem retulit,q̃ nunc vsq; cum iam tertius annus transierit,illæsum eũ beati viri fides & benedictio custodiuit.Narrauerunt etiam nobis viri religiosi qui cum eodem archiepiscopo venerant, miraculum dignum memoria nuper factum in cœnobio,quod,vt supra meminimus, in terra sua ipse fundauit. Erat enim (inquit) in regione eadem adolescẽs nobilis, ipsius quoq; archiepiscopi secundũ carnẽ propinquus, sed ob multa sua flagitia minus charus. Correptus autẽ grauissima valetudine, visitationem eius vix impetrauit, & per manum eius ad monasterium quod fundauerat ille se contu-
K lit.Vbi & cum maxima cordis compunctione renuncians seculo,per dies aliquot in humili & fidelissima cõfessione persistens,magis ac magis eadem egritudine laborabat.Qua demum inualescente exitum sibi imminere cognoscens,abbatis & fratrum præsentiam miro amplectebatur affectu, mira eos deuotione monebat vt spiritualia arma corriperent egressuram protinus animam sibi commendatam efficaciter protecturi,& exhibituri fideliter necessarium prorsus inter imminentium hostium crudelissima tela conductum.Cum q̃ in hu iusmodi supplicatione diuinis iam sacramẽtis munitus, & de eorundem seruorum dei patrocinio & domini miseratione pissima deuotione prę sumens,ac proinde circunstantibus omnibus multam suæ salutis relinquens fiduciã expirasset,offerebant fratres pro commendatione animæ eius, quàm deuotissime poterant dominici corporis hostiã salutarem. Tũ subito inimicus humanæ salutis, ex eiusdem (sicut indubitabile esse videtur) liberatione animæ, quam ex multis diebus irreparabiliter sese occupasse credebat,iram magnam concipiens,& eandẽ permittẽte deo crudeliter satis exercens, vnũ è fratribus repentino furore peruasit. Clamabat igitur horrẽdis vocibus miserabilis homo,& vix multorũ manibus tenebatur.Demum cum maximo quidem labore asportatus,& in lectulo religatus, tam sua, q̃ astantium membra dentibus
L appetens dirissime vexabatur. Nec illa quã prius nosset lingua, sed noua quadam (quam nec astantium quisq̃ nouerat) loquebatur.Et cum nihil quod diceret intelligerent, tam libere tamen & sine offendiculo non inconcinnas eum audiebant edere voces,vt indubitanter crederent quòd lingua ali qua loqueretur.Post aliquantas igitur horas,cum vehementer confusi fratres quid agere possent anxie cogitarẽt,& studiose conquirerent,vnus ex eis salubre consilium domino inspirante concipiens,sacra pignora ab ipso archiepiscopo eodem anno istic deposita,videlicet de capillis & barba,& dentem vnum beati patris nostri Bernardi afferri monet, & eius pectori superponi.Quod vt factũ est, Germanica lingua per os eius cœpit horrendis vocibus nequam spiritus exclamare, tollite,tollite:amouete Bernardum.Et dicebat: Heu,q̃ ponderosus factus es Bernarde, q̃ grauis, q̃ intolerabilis fact⁹ es mihi.Cum q̃ hæc & similia aliquandiu clamitãs loqueretur, factum est breue silẽtium,& subito frater idẽ domino miserante purgatus,aperuit oculos,ac velut de graui somno euigilans,circunstantes fratres & sua plurimum vincula mirabatur,verecunde satis quidnam sibi vellent hæc, vel quid accidisset interrogans.Ex ea igitur hora pristinam sanitatẽ mentis & corporis per beati patris merita sancta recepit, nil penitus quod in illo tam graui casu fecerit aut locutus fuerit
M recordatus.Hæc quidem à nobis de testimonio viri reuerendissimi Heskili Danorum archiepiscopi ex occasione panis à dei homine benedicti, nõ sine quadam anticipatione sunt dicta. Non modo autem hominibus, sed pecoribus etiam & armentis tam frequẽter eius benedictio profuit, vt monasterij sui cellarium durè aliquando increparit, q̃ sibi non indicans mori animalia permisisset vnde fuerant pauperes sustentãdi.Dehinc vt solitus erat benedixit sal,& animalibus iussit apponi,ac protinus lues orta cessauit.Quod in aliis quoque monasteriis vidimus & cognouimus,vt audiens fratrum animalia mori,interdum etiam nõ rogatus,sed ipse prior admonens eos eodem remedio subueniret. Gaudũ dicitur locus quidam Caziacensium monachorum. Vbi vir sanctus cum aliquando pernoctaret, exhibitum sibi iuuenẽ claudum oratione & benedictiõe sanauit:ita vt post dies pauciss imos per eundem locum redeunti,incolumis & deuotus astaret.

In eisdem partibus vico cui nomen Algorrium,mulierem phreneticam populus obtulit transeũti. Cui manus imponẽs & orans,sanam dimisit & abiit. Hanc in eodẽ vico postea vidimus viro dei cum gratiarum actionibus occurrentem. In remotis etiam regionibus quocunq; eum ecclesiæ sanctę necessitas traxit, virtus est prosecuta signorũ. Apud Viridefolium (sic enim dicitur castrum territorij Tolosani) quod vt superiore libro meminimus,aliquãdo pater sanctus introiẽs, multis ibidem virtutibus claruit:puer mancus & claudus ex vtero matris suæ, ad cuiusdam memoriam martyris, vtriusq; pedis & alterius manus receperat sospitatem. Huius alteram

A manum adhuc inualidam tanquam diuinitus seruatam sibi pater sanctus benedicendo sanauit,vt sanctorum innotesceret particeps esse virtutis. Caturcium dicitur ciuitas Aquitaniæ,per quam viro dei ipso tempore trãsitus fuit. Ibi præter alia beneficia quæ prestitit infirmãtibus multis,vnus de pueris episcopi ciuitatis ipsius qui ex vulnere graui,alteri⁹ oculi lumẽ amiserat,sub manu ei⁹ visum recepit. In pago quoque Engolismensi loco cui nomen est Castellare, post oblationem hostiæ salutaris, astantibus venerabilibus episcopis Lamberto Engolismensi & Gerardo Lemouicensi, puerum ex matris vtero claudum & mancum, cuius in modũ pilę cubiti cum genibus vmbilico, pedes autẽ natibus adhæsissent, dei famulo offerebãt. At ille singula membra edito prius signo crucis attrectans,mira facilitate extendit protinus & sanauit.Apprehendens deniq; manum eius erexit illum, & dimisit libere gradientem. Populus autem pro tantis nimirum virtutibus magnis vocibus dominũ collaudabat. Nam & die sequenti in pago Lemouicensi, in vico quem sancti Geniani nomine vocant, signa per eum plurima claruerunt. Vndique enim confluebant qui incommodis variis laborabant, & virtus erat domini ad sanãdum eos. Vbi inter cæteros puer ferme decennis,cæcus ex vtero matris suæ,coram omni populo
B oblatus est viro dei.Qui in digitos suos expuẽs, & liniens oculos eius,breuem fecit orationẽ, & in nomine Christi aperuit oculos cęci nati. Regnum quoque Germaniæ cum introisset aliquando vir beatus,tam excellenter enituit in gratia sanitatum, vt nec verbis exprimi,nec credi valeat si dicatur.Nam & testati sunt qui affuere in territorio Constantiẽsi,circa vicum quem Doinguent nominant, ex iis qui diligẽtius vestigarunt & viderunt oculis suis, vna die illuminatos ad eius impositionem manus cęcos vndecim, sanatos etiam mancos decem,& claudos erectos decem & octo. Cæterũ ne feciss e nos inopes copia videatur, ex innumera multitudine saltem pauca memoriæ cõmendamus, quæ in locis celebrioribus facta nouerunt. Cum venisset Constantiã homo dei, & vndique se virtutũ eius fama diffunderet, abbas Augensis (quod intra Lemanum lacũ antiquũ extat & nobile monasterium) hominem(quem suis eleemosynis sustentabat)cæcum misit ad eum,& confestim videtem illum recepit. Heyteresheim dicitur locus ad eiusdẽ diœcesim pertinens ciuitatis, sed plurimum à ciuitate remotus.Ibi quoque sicut & in cęteris illius prouinciæ per quæ transiit locis,multis in seruo suo miraculis glorificatus est deus. Vbi etiam cæcus natus sub manu eius visum recepit. Item alteri à natiuitate surdo & muto auditus redditus est & loquela. In ciuitate etiã Basilea cum ex more sermonẽ habuisset ad populum, vt impleretur in eo quod de sanctis apostolis legitur: qui videlicet
C profecti prædicauerunt vbique domino cooperãte,& sermonem confirmante sequẽtibus signis,oblata est ei fœmina muta, & confestim orante eo locuta est. Oblatus est claudus & ambulauit,oblatus est cæcus & vidit. Apud Spirensium ciuitatem, præsente Romanorum rege Conrado qui dei hominem ab ecclesia ad hospitium deuotissime deducebat, offerebant puerum claudum,rogantes vt ei manũ imponere dignaretur.Quem signatum protinus erigens, super pedes statuit, & libere gradiebatur,in dei laudem acclamãtibus vniuersis.

In capella episcopi ciuitatis ipsius, rege ipso vidente, visum reddidit cæcæ cuidam mulieri, & claudo nato gressum donauit.Multa quidem & alia in manu eius ibidem Christus effecit,sed ad exemplũ pauca sufficiant. Nonnullos etiã pauperculos,etiam pueros rex ipse deuotus suis illi manibus offerens,de multorum curatione meruit gratulari. Nec modo apud prædictam Spirensium vrbem, sed apud Francouadum Magũtinæ diœcesis locum, vbi innumeris virtutibus idẽ dei seruus effulsit. De tota siquidem regione quotquot patiebãtur, afferebant ad eum: & tantus erat concursus,vt prædictus rex cum aliquando populum comprimentem coercere non posset, depositа chlamyde virum sanctum in proprias vlnas susciпiẽs,de basilica asportarit.Inter plurimos sane qui ibidem adepti sunt sanitatem, fœnex quidã paralyticus de vicinia illa, homo notus & honoratus, multis suorum precibus, non sine multo labore introductus est ad hominẽ dei: à quo post breuissimam, vt solebat, orationem erectus protinus &
D sanatus, non modo incolumis, sed & fortis apparuit, vt posses credere,si videres,non tam alteratum hominem esse,q̃ alterum. Iamq; eo viriliter procedente,parabant alij tollere lectum eius in quo aduectus erat,cum reuocãs eum vnus ex circunstantibus Hugo Tullẽsis ecclesiæ archidiaconus euangelici illius paralytici memor,non sic,ait,non sic vacuus reuerteris,tolle grabatum tuum,& ambula.Et imponens in humeros eius dimisit eum libere procedentem,sed omnis plebs vt vidit,dedit laudem deo. Ibidem etiam puer surdus & mutus ex vtero matris suæ,subleuatus per scalam, & in fenestra accedens ad virum dei,sub manu eius auditum recepit pariter & loquelã.Sed & paralytica quędam mulier de eadẽ regione diues & honorata,ibidem recepit amissam ex multo tẽpore sospitatem. Dumq́ue exiliens ambularet,omnes quidem lætati sunt qui videbant,sed præ cæteris exultauere milites qui attulerant & obtulerant eã. Nam & ipsius sibi particeps esse virtutis, religiosa deuotio videbatur. Per idem tẽpus transeunte sancto prope vicum in littore Rheni positum quẽ Bobardum vocant,& varios per vniuersam prouinciam curante languores,oblatus est paralyticus in grabato. Audita siquidem fama virtutum à prædicto vico in occursum eius se fecerat apportari. Cui in medio populi manus imponens erexit hominem,incolumemq́ue remisit ad propria. Eodem anno ingredienti vrbem Treuerensium seruo Christi,ex more obuiam ruit populus vniuersus. Offerũt autem ei sorores duas, E quæ ab annis quatuor,amborum lumen amiserant oculorũ. Quarum ille vtrique imprimens signum crucis, visum reddidit lucis,& videntes virum dei cum cæteris sequebantur. In eiusdem basilica ciuitatis cum ad altare beati Petri apostoli vir apostolicæ gratiæ immortalem hostiam immolasset, oblatus est ei claudus,& ambulauit: oblatus est cęcus, & vidit: oblata est surda mulier, & audiuit. Hæc in somnis admonitam se esse dicebat vt dei hominem peteret,cuius beneficio receptura esset auditum. Apud Confluẽtiam Treuerensis diœcesis nobile castrum Mosellam fluuium qui ibidẽ in Rhenum labitur,dei famulus pertransibat.Cunque paululum processisset, oblatum sibi & signatum hominem claudũ deponi iussit & ambulare,& non fuit qui obediret. Nec mora,claudus idem retractum fœmoris neruum clamat sponte laxari, & dum nescit extendi velut ab altero genu suũ, quod quamlibet ante conatus nullo modo potuisset. Mirantur omnes,probatur sub omni velocitate quod dicitur:deponitur illico,illico graditur,illico sanus & incolumis innotescit.

Non est nobis Colonia transeunda. Magna est ciuitas.Magna illic dei famulo virtus affuit,magna illum deuotio coluit populorum. Ostenditur vsque hodie in clausтro beati Petri (sicut à personis veridicis nuper accepimus) adolescẽs olim claudus,nunc libere gradiens,qui oblatus viro dei,ad impo- F sitionem manus eius gressum recepit, vnde etiam filius eius publicè cognominatur. Abbas Henricus de Suecia (cuius nos supra fecimus mentionem)nuper retulit nobis fœminam nobilem germani sui olim vxorem, cum post obitum viri sui præ dolore phrenesim incurrisset,& multo tẽpore sic se habens in vinculis teneretur,eidem patri sancto in prefata vrbe oblatam, & vix tenuiter in turba circunstrepente signatam, dum ex more ligata reuehitur,mentem pristinam atque integram recepisse salutem. In eadem etiam ciuitate filiam suam eidem patri sancto parentes nobiles obtulerunt. Hanc aiebãt à pueritia traditam sanctimonialium monasterio fœminarum, ibidẽ amisisse prorsus auditum, & annos plures in eodem incõmodo peregisse. Cuius aures signo crucis edito pater sanctus attrectans protinus & auditum ei, & parẽtibus eam reddidit audientem. Accedens inter hæc mulier honorata Colonien sis itidem ciuis,quæ alterius oculi lumen amiserat,plurima iam per quinquẽnium inutiliter sese in medicos expendisse dicebat. Et ipsam quoque continuo per signum crucis illuminãs vir beatus,quod gratis acceperat gratis dedit. Sed & matronam alteram in beati Petri basilica oblatam in lectulo, idẽ Christi seruus erexit protinus, & incolumẽ suis pedibus abire præcepit.Huius ex multo tempore nerui fœmorum fuerant sic retracti, vt nec erigi vllatenus posset,nec cõsistere pedibus suis.Nam ex personis aliis perhibebant qui studiosius obseruarunt, ad eiusdem viri sancti

G orationem & manus impositionem, in ciuitate prædicta infra triduum quod ibi fecit, duodecim claudos erectos, mancos duos sanatos, quinque cęcos illuminatos, loquelam redditam mutis trib⁹, & decē surdis auditū. A quisgrani sede regia, dum in illa famosissima toro Romanorum orbe capella vir beatus missarū solennia celebraret, claudo homini gressum, & cęcis quatuor visum sub manu eiusdem serui sui, rex regū, & dominus dominantium potenti virtute restituit.

Eodem etiam tempore intra Leodiensium fines, præter innumera alia quæ breuitatis studio prætermimus, iuxta oppidum quod Fontanas vocant, orante eo aperuit dominus oculos cæci nati. Huius nō modo oculi cæci, sed etiam ipse quoque palpebræ clausę & emortuę erant. Quas sacratissimis digitis suis aperiens vir beatus, diuino munere & vigorem palpebris, & pupillis præstitit claritatem. Cōfestim denique idē puer lucem miratus ignotā, maxima cum exultatione clamabat. Video dic̄, video omnes homines, video capillatos. Plaudens quoque manibus & tripudians, deus (inquit) ex hoc iam nō offendam ad lapides pedes meos. In vrbe etiam Cameraco celebranti missarum solēnia viro dei surdum & mutum à natiuitate puerum offerebant. Quem audientem protinus & loquentem qui propius aderant, super gradum ligneum statuere, vt de loco eminentiori nouo sermone populum salutaret. Nec mirum quòd mira plebis deuotio, mira protinus
H vociferatio sit sequuta. Et hæc quidē super iis quæ in regno Germaniæ in manu serui sui mirabiliter operatus est deus, è pluribus pauca sufficiant. Nam & in Hispaniis vbi præsens ipse non fuit, sanctitatis eius indicia claruerūt. Cum enim fidelis seruus & prudens, preciosum dominicæ crucis fructū vndique colligeret, atque iterum propagaret vbique, contigit vt de filiis suis in Hispanias mitteret, in illis quoq; sicut in cæteris gentibus fructum aliquem habere desiderans. De quorum numero Albertus quidam faber in loco cui nomen est Superadum, grauissima valetudine occupatus per multū iam tēpus iacebat paralyticus in grabato. Interim per abbatem suum incommodum suum nunciat patri sancto, & vt sui misereatur exorat. Eadem autē die qua vir beatus in Claraualle pro eodem paralytico ad petitionem sui illius abbatis orauit, currēte velociter verbo virtutis, & virtute orationis, ille in Hispaniis repēte conualuit, tanquam vas plenum aqua suo sentiens capiti superfundi. Regressus siquidem abbas cū prædictum fratrem incolumem reperisset, diligēter scisitatus ab eo modum & tempus suæ liberationis, certissime cōperit extante in Galliis dei famulo, illum in Hispaniis esse curatum. Et quia semel ad Hispanias vertimus stylum, illud quoque quod contigit de viro dei reuerendissimo Petro Asturiensi episcopo, prosequamur. Is quidē Petrus nobilis genere, monachus pfessione, pietate deuotus, in cœnobio quodam quod eo tempore ipse regebat, tam vehementi dolore
I capitis laborabat, vt nec regulam obseruare ieiunij, nec sine pelliceis posset pileis stare. Audiens autem celeberrimā virtutum famam, quæ per dei hominem efficiebantur, per quēdam fratrem legationem mittit suæ supplicationis, & opem flagitat suę intercessionis. Cui vir sanctus laneum quo ipse vtebatur pileum misit, & promisit ægro capiti de domini virtute remedium. Suscepit ille missam sibi benedictionem maxima cum reuerentia & deuotione. Confitens enim quàm solicite potuit delicta sua, & stola sese induens sacerdotali: ita demum velut Christi fimbriam tangens, serui Christi pileū sumpsit, & imposuit capiti suo. Nec tardauit fidei fructus, & benedictionis effectus, sed miratus & ipse est celerem protinus sentiens medicinam, & ex tunc vsque hodie ab huiusmodi lāguore sanus, & incolumis annunciat omnibus quam experiri meruerit ipse virtutem. Nam & episcopus factus xenia illa diuisit, partem mediam suis secum in scriniis honorificētissime ferens, mediam in monasterio sub eadem veneratione deponens, nec locum scilicet vnde vocatus, nec sedem cui prælatus est, volens tanta benedictione fraudari.

Ex hoc nobis ad ea quoque quę mirabiliter egit in regione propria, redeundum. Nam in eo forte etiam plusquā propheta dici posse videtur, quòd propheticus ei non defuerit honor, ne in patria sua quidem. Musseium dicitur villa super Sequanā fluuium, paucis à Claraualle miliaribus distans. Ex hac virum hydropicum ad dei hominem adduxerunt. Cui manus imponens & orans, proprio quoque cingulo tumentē enormiter vterum eius accinxit, præcipiēs vt incolumitate recepta, præstitum sibi cingulum reportaret. Nec tardauit sanitas, sed paulatim tumor abscessit. Denique circa vicesimū diem gracilis incolumisque reuersus, cingulum simul & gratias multas suo retulit curatori. Exeunti alio tēpore monasterij claustra, senem paralyticum ex proximo viculo (qui Mundiuilla dicitur) obtulerunt. Subsistens autem modice, & breuiter orans, tetigit hominem, & incolumem suis pedibus abire præcepit. Quo abeunte, populus multus qui in occursum viri dei confluxerat, non sine lachrymis dominum collaudabat. Item redeunti aliquādo de via, prę foribus monasterij oblatus est puer surdus & mutus. Expuens igitur tetigit linguam eius, & digitos immisit in aures. Protinus autē aurium eius obstacula facta de medio, & solutum est vinculū oris eius. Malenuilla dicitur vicus tribus circiter miliariis à monasterio distans. Hunc quandoq; pertransiēs vir beatus, mancam puellam tetigit & curauit, quam nunc vsque superstitem & incolumem esse nuper accepimus. Per idem tempus in finibus illis apud castrum quod nominant Burdemontem, duo milites de beati patris virtutibus conferebant: sed minus credulus alter, si hunc, inquit, sanauerit puerum, ex tūc firmius credam. Dicebat autem surdum quendam & mutum, qui apud eos nutritus nec locutus fuisset aliquando, nec audisset. Post dies paucos transeunte propius patre sancto, ambo pariter puerum tollunt & offerunt ei. Imposita igitur manu puero, & signans os illius & aures, allocutus est eū, & loquentem protinus & audientem dimisit. Apud Risnelmū oppidum regionis eiusdem vsq; modo cernere est adolescētem Simonem nomine satis notum, qui præfato dei famulo claudus oblatus est, & sub eius manu gressum recepit.

Barrum super Albam dicitur oppidum tribus, vt aiunt, leucis distans à monasterio Clareuallis. Ibi quoque sæpius per hunc hominem dei diuinæ virtutis opera claruerunt. Siquidem præter ea quæ minus diligenter curauimus vestigare, quòd omnis nostra curiositas signorum multitudine vinceretur, quatuor illic claudos ad ipsius orationem & manus impositionē diuersis tēporibus Christus erexit, cæcos duos illuminauit, duobus æquè surdis & muris auditū præstitit & loquelam. Sed & iuxta alterum Barrum super Sequanam, ad eius tactum illuminatus est cęcus, conualuit etiam paralyticus, gressum recepit puer claudus ex vtero matris suæ.

Cum reuerēdissimus papa noster Eugenius tertius ex monacho Clarcuallensi, & abbate sancti Anastasij, in vrbe Roma ad apostolicam assumptus cathedram, Gallias introiisset, ibat cum eo vir sanctus, nec minus apostolica virtus in illo, q̄ in illo dignitas præeminebat. Tantus enim ad beatum virum
M concursus erat incommodis variis laborantium, vt cum aliquando summus pontifex basilicam vbi ille missarum solēnia celebrabat deuotus intrasset, expleto sacrificio ex more accedentibus eis qui curam desiderabant, paulominus idem papa comprimeretur à turbis, & vix potuerit per ministrorum manus educi. E plurimis sane quæ in eiusdem apostolici viri facta sunt comitatu, duo scribimus quę nos obliuiscī ipsa quā vidimus magnitudo lætitiæ nō permittit. Chaleta dicitur vicus inter Prouignum castrum & Sequanam fluuium cōstitutus. Vbi puer ferme decennis ab anno priore paralyticus sic iacebat vt nec ipsum caput flecteret, nisi ab altero moueretur. Quem afferentes in culcitra mater eius cæteriąue propinqui offerebant viro sancto prope eundem locum per stratam publicam transeunti. At ille signatum erigens, statuit supra pedes suos, & ire præcepit. Nec mora, exiliit puer & ambulabat, magnificans deum: qui tandiu sanctū prosecutus est abeuntem, donec ille inuitum licet & renitentem redire præcepit. Vbi non immerito quidem magna admodum facta est admiratio, magna exultatio omnium qui videbāt, sed præ cæteris frater iunior in ipsius tanquā rediuiui oscula ruens, multos eorum ad lachrymas vsque permouit. Hunc quidem puerum & post annos quatuor in eodem vico beato viro mater eius offerēs, sacros monebat oscularī pedes. Hic est, inquiēs, pater tuus, qui tibi vitam reddidit, & te mihi. Eodē anno apud Cistertium iuxta morem abbatibus congregatis, prędictus

A ctus papa venerabilis affuit, non tam authoritate apostolica præsidens, quàm fraterna charitate residens inter eos quasi vnus ex eis. Vbi cum ad cellulam in qua iacebat facto vespere & conuentu soluto dei famulus diuertisset, surdū ei puerum obtulerunt. Erat autem puer ille de vicinia eadem, & sicut postea didicimus ex longo ante tempore vigilans in custodia gregis sui subito terrore percussus, amiserat prorsus auditum. Orans itaque pater sanctus, & puero manus imponens, vtrum audiat scisscitatur. At ille mira deuotione proclamans, audio domine, audio: tam firmiter amplexatus est eum, vt vix ab eo posset auelli. Auditū est verbū, oblatus est puer summo pontifici, aliisque personis, celeberrimumque hoc miraculum fuit. Venerat pater sanctus ad monasteriū in diœcesi Bisuntina, cui nomen est Carus locus, & erant cū eo ex abbatibus sui ordinis multi, vbi matrona quędam de finibus illis ex multo iam tempore clauda, in carro allata & oblata est ei. Orans vero breuiter, & signans eam in nomine domini erexit & sanauit, vt eadem hora incolumis remearet ad propria. Eodem tempore in monasterio Morimundo, quæ est Cisterciēsis ordinis abbatia vna de primis, monachus quidam iacebat vsque adeo paralysi dissolutus, vt omnibus pene membris officio proprio destitutis, non manum posset mouere, non pedem. Interea superueniens vir beatus paralyticum visitat, manum postulatus imponit, & continuo opē
B sensit ęgrotus. Vt tamen gratius esset miraculum, velut gradatim prius alteram manum, secundo alteram recuperauit. Exinde profecturus palliolo suo operuit postulantem, & subito in breui obtinuit etiam reliqui corporis sospitatem.

In monasterio Alberipæ monachus quidam adolescens vsum vocis amiserat, vt nec psallere inter fratres, nec à quoquam (nisi multū proximo sibi) intelligi posset quid loqueretur. Cui vir sanctus dum idem monasterium visitaret, aquā cum vino benedicens potum dedit, & post paululum frigidus ex eius pectore mira cum suauitate sudor erupit. Deinde ipsa die ab eodem incommodo liberatus, psallere cœpit quasi vnus de cæteris fratribus, & hoc illi beneficium vsque hodie perseuerat. Cum venisset aliquando pater sanctus ad monasterium trium fontium, oblatus est ei clericus quidam ex his quiregulares nominantur, homo grandęuus & cęcus. Imposuit ei manum, & breuem ex more fecit orationem, & eadem hora videntem illum remisit ad ecclesiam suam.

In Trecensium vrbe, multa per hunc dei famulum miracula claruerunt. E quibus duo quæ præsentibus episcopis Godefrido Lingonensi, & Henrico Trecensi facta sunt, memoramus. Puellam curuam in prædicti Trecēsis episcopi domo, propinqui & noti cum multis ei precibus offerebant. Tantus vero concursus erat, vt cum eam signatam dei famulus, ac si
C molle lutum intra sacras manus mirabiliter formans erexisset, & erectam incedere præcepisset, locus non potuerit inueniri. Demum super mensam magnam quæ prope posita erat, statuerunt illam, & erecta libere gradiebatur, magnifice dominum collaudantibus vniuersis. Hanc quoque adhuc superstitem ab his qui eam nouere, nuper audiuimus. In eadem vrbe filiam mutam patri sancto obtulit mater, cui morbus epilentiæ loquēdi ademerat facultatē. Nec mora, seruo Christi imponente ei manum, solutum est vinculum oris eius, & loquebatur recte. In eiusdem vrbis diœcesi loco cui nomē Domnamant, cum vir sanctus missarum solennia celebrasset, cęcum illi filium obtulit pater. Expuens autē in digitos suos, & palpebras eius liniens, eadem hora videntem illum reddidit patri suo. Nec lōge ab eodem vico apud oppidum Argillerias post missarum similiter celebrationem fœminā claudam quæ ibidem multo tempore mendica viuebat, cum basilicam egrederetur, signans & sanans, populum multum qui vndique fuerat congregatus, admiratione & exultatione repleuit. In exitu quoque oppidi quod Rosnaium vocāt, paralyticum hominem sic extenuatum corpore vt solam circūferre videretur pallidę mortis imaginē, impositum plaustro transeunti viro dei offerunt. Is quoque vbi signatus est, deponi & incedere iussus, plaustrum suum suis pedibus incolumis sequebatur, vehementer stupentibus & in dei laudem acclamantibus vniuersis. Alio tempore proximum castrum Brenam transiens, obuiam habuit populum multum, sicut vbique semper & vndique in ipsius occursum confluebat innumera multitudo. Vbi cernentibus cunctis, fœminam claudam ex eodem oppido tetigit & erexit, quam & ibidē postea vidimus occurrentem ei cum cæteris, & præ cæteris gratias referentem. In pago Senonico apud castrum quod triangulum vocant, inter missarū sacra solennia, fœmina cuius ibidem per annos decem cæcitas omnibus innotuerat, sub manu viri dei mirantibus omnibus visum recepit. Apud monasteriolum quoque vbi Yona & Sequana confluunt presente piissimo principe comite Theobaldo, aliisque astantibus non paucis potentibus viris, offerenti diuina sacrificia viro dei paralyticam fœminam obtulerunt, quam expletis solennis tangens & erigens, ipsa hora sanam remisit ad propria, ita vt suis illa pedibus abeunte, grabatum in quo fuerat apportata, in eadem basilica vacuum remansisse viderimus.

Eiusdem quoque diœcesis castrum Iouiniacum transeunti eidem famulo Christi, in strata publica cęcam fœminā offerebat: subsistit, & breuiter orans eidem fœminæ manus imposuit & dominus aperuit oculos eius. Vt autem videre visa est, exultatio magna secuta est omnium qui aderāt, & clamantes alter ad alterū, Anna videt, Anna, videt (hoc enim eidē fœminæ nomen erat) copiosius vndique confluebāt. Interea vir sanctus accelerās declinabat turbas, & egrediebatur, cum iuuenis quidam altero oculo cęcus ab vtero matris suæ, secutus est & consecutus est eum. Qui quidem & ipse continuo E ad eius benedictionem visum recepit, & geminata est lætitia populi prosequentis. Chableia nomen est vico qui insignē beati Martini basilicam habet. Nam & fundus ipse ad possessionem spectat ecclesiæ Turonensis, & eiusdem glorioſissimi confessoris. Hunc vero vicum dei famulo transeunti, clam dum adolescentem populus offerebat. Quem ad eius orationem erectum protinus & libere gradientē, ad prædictā beati Martini basilicam deduxerunt, magnifice dominum collaudantes, qui Martini sui spiritum suscitauerat in Bernardo.

Capitulum V.

NOnnullas etiam sanitates quas in manu fidelis serui mirabiliter Christus effecit, per visum ei mirabilius præostendit, multas ipse cum fierent animi virtute persensit, ad aliquas etiam spiritu suggerēte non rogatus accessit. E quibus ne videatur in immensum processisse narratio, exempla pauca subiicimus. Illud etiam è regione monentes, ne quis forte tam breuiter scribi opera tanta miretur. Siquidem multa ex his in tam breui fieri vidimus, vt tam celeriter ea proloqui nequeamus. Et cū dici soleat nihil esse facilius dictu, huic tamen dei famulo per gratiam quam acceperat, signa facere magis facile videbatur, q̄ nobis facta narrare. Egredienti aliquando monasteriū patri sancto, homo quidam de finibus illis occurrens, sanandū F filium offerebat. Nam intra monasterium quidē infirmis imponere manum difficilius acquiescebat, ne videlicet si concursus illuc hominum fieret, quies cœnobij turbaretur, & disciplina periret. Erat autē prædictus puer ille fatuus, & mētis inops, claudus quoq; & surdus & mutus. Qui eadem hora per ipsius orationem & manus impositionem, ab omni simul incommodo liberatus audiebat, loquebatur, & ambulabat, & sanę mentis effectus à priori penitus inquietudine & furore cessabat. Cunq; eundem iam incolumem filium pater deuotus ad oratorium beatę dei genitricis cum gratiarum actione deduceret, loquebantur mutuo fratres, de tam multiplici vnius incommodo pueri conquirentes. Ad quos pater sanctus flagellum, inquit, dei erat, & maligni spiritus dira vexatio. Vidi enim nocte præterita hoc eodem in loco, erat autem iuxta fluuium Albam vbi sanatus est puer, hic, inquit, vidi oblatum mihi puerum talem, exeunte ab eo spiritu nequam, omnem protinus recipere sospitatem, vsumque membrorum. Addit etiam vir beatus, de eadē scilicet visione. Cumque paululum processissem in eodem itinere quo nunc pergimus iuxta proximum vicum, dicebat autem de eo quem nominant Longum campum, offerebatur mihi puella clauda, & dominus ei gressum reddebat. Audierunt & mirati sunt fratres, futuri magis attoniti expectatione miraculi, quàm recordatione præteriti. Quid enim vnquam simile mundus

G audiuit? Ventum est ad locum, inuenta est ibi protinus puella clauda, expectans dei hominem transiturum, & à simul trãseuntibus iuxta verbum quod ipse dixerat expectata. Oblata igitur ab eis qui attulerant eam, signata ab homine dei, ex dei munere gressum recepit, & ibat gratias agens.

Anno altero causa extitit vt vir sanct⁹ Lingonas peteret, inter episcopum & clerum ciuitatis illius orta graui admodum simultate. Vbi cũ prima die inefficaciter laborasset, & mane facto pararet abire, dicebat fratribus, quia vidi per visum noctis introeunti mihi ecclesiam offerri claudã fœminã, & sanari. Post vnam fere horam cum iterum clerici cõuenissent, præter spem omnium reformata pace, multis precibus coegerunt illum beati Mammetis martyris intrare basilicã, & quia fames inualuerat, populum ad eleemosynã exhortari. Vbi inter loquendum (sicut prædixerat) oblata est ei clauda mulier, & erecta, mirãtibus quidem omnibus, sed eis amplius qui sicut videbant factum, ita sese recordabantur audisse futurum. In pago Treuerẽsi antiquũ extat cœnobium, quod Rutinense vocatur: Vbi celebrante aliquando missarum solẽnia viro dei, innumerabilis aderat multitudo. Inter ea Gũtrannus de Sura, quod est oppidum eidem proximum monasterio, claudam fœminam fecit afferri. Hæc ex multo iam tempore repens humi erigi penitus non valebat, sed scabellula

H tenens manibus, renes emortuos post se trahere consueuerat. Cum autem præ multitudine populi ad dei hominem introduci fœmina non valeret, in basilica media repente conualuit, & exiliens ambulabat, non sine lachrymis agens gratias deo. Cuius scabellula populus iubilans tulit protinus ad altare, vt sisterent ea domino & Bernardo seruo eius. De cuius nobis curatione confessus est pater sanctus quòd præcedenti nocte sibi præostẽsa fuisset. Videbatur enim sibi in eadem basilica in medio populi circunstantis clandestinus & ignotus ciusmodi fœminam tangere & transire, ac protinus eandem videre sanatam, plurimum sibi ipse congratulans & exultans quòd agnitus non fuisset. Eadem etiam die rutilauit Rutingiu beati viri præsentia lux cœlestis, cuius benedictio aliis quoq; claudis duabus fœminis gressum, visum reddidit cęcis æquè duobus. Sæpissime vero contigit vt interorandum indubitãter dei seruus agnosceret virtutem adesse diuinam. Cuius tamen modum cognitionis, nullis se posse verbis exprimere fatebatur. Nonnunquam vero cum signasset aliquos & transisset, sanatos esse dixit, & regressus aliquis ex his qui audierant, sicut dictum erat, inuenit.

Egressus aliquando Basileam vrbem furdum quendam signauerat & transierat. Cumq́ paululum processisset, vocans Alexandrum Colonienſem: reuertere, ait, quęre vtrum audiat homo: rediit ille, & illum reperit audientem.

I Similiter ipso die cum signasset alium cęcum altero oculo & abiret, deus, inquit, aperuit oculum eius. Hoc etiam prædictus Alexander cum ad inquirẽdum reflexisset iter, ita esse cognouit. Iste est Alexander qui in eisdem diebus ad viri dei sacra monita, ostẽsionemq; virtutum cũ aliis ferme triginta sæculo valefecit, & secutus est eum. A quo etiam post modicum tẽpus abbas est ordinatus in monasterio Tolosanę diœcesis, quod Grandis silua vocatur. In Constantiensi quoque diœcesi prope castrum Frieborg cum homini cęco in via manum imposuisset, remisit qui videret eum, & inuentus est videns. Quod de duobus aliis cæcis in pago Colonienſi propemonasterium quod Brumuillare dicitur, similiter fecit, & cum videre nunciarentur, confessus est se quoque sensisse virtutem. In territorio etiã Senonẽsi in oppido quod sancti Florentini nomine vocant, oblata est viro dei mulier surda, cui manus imponens per spiritum sensit virtutis effectum, cum illa adhuc stupida & tumultuosa (vt est genus illud) & vt ipsa ante solebat, nihil se audire clamaret. Mane autẽ facto cum nec illa rediret, nec alter aliquid indicaret de ea, sciens sanctus diuinam illi misericordiam affuisse, accersiri fœminam iubet. Inuenta igitur auditum recepisse, venit glorificans deum, & dei famulo gratias agens. Egrediebatur idem pater Metensium ciuitatem, & ex more deuotus eũ populus deducebat, cum episcopo eorum Stephano, & fratre eius Reinaldo Barrensi comite, aliisq́; personis tam ex clericali, q̃ ex militari ordine multis. Interim causa extitit vt rogaret nobilem virum Hẽricum de Salinis super verbo quodam quod ipse ei episcopus & alij qui cõuenerãt suggerebãt: vt videlicet Metensi ciuitati & populo pacem daret, cui graiter inimicabatur. Ille vero renuere penitus & abiurare, nec vllis precibus flecti. Inter hæc superuenientes alij offerebãt beato viro hominem surdum, obsecrantes vt ei manum imponere dignaretur. At ille fidei zelo succensus, sicut interdum ob causas necessarias terror quidem & authoritas supra hominem in eius facie rutilabat, conuersus ad militẽ: tu nos inquit, audire contemnis, quos continuo coram te audiet surdus? & imponens manus homini, signauit eum, & in aures eius digitos misit. Quo protinus audiente, pauens Henricus & tremens ruit ad pedes hominis dei, humiliter satisfaciens, & libere annuens quicquid fuerat postulatus. Transiens aliquando seruus Christi Brenam oppidum, mendicantem in platea vidit fœminam cęcam. Quam aliquantisper intuitus, cum ex more à trãseuntibus eleemosynam flagitaret: tu inquit, petis argentum, & deus tibi visum donabit. Accedẽs ergo tetigit eam, & oculos eius aperuit. Quæ beneficiũ sentiens insperatum, non minus misericordiæ magnitudinem, quàm lucem insolitam mirabatur. Inter primas propagines quas hæc abundantissima vitis emisit, in Remorum parœcia monasterium Igniacense plantatum fœliciter radicauit. Quod aliquando visitans idem sanctus, vicum Maternæ fluuio proximum quem Riuolium nominant, pertransibat. Vir quoque magnificus & deuotissimus eius amator Sanson Remorum archiepiscopus comitabatur illum, solita veneratione deducens. Senex autem claudus ad mendicandum positus erat in via, cui vnus è fratribus eleemosynam dedit. Secutus abbas sanctus, cum iam hominem pertransisset, conuertit se: & paulisper intendens in eum, quid patiatur interrogat circunstantes, & sibi illum præcipit exhiberi. Suspicati homines quòd esset ei amplius aliquid ipse daturus: Domine, inquiunt, claudus est, nec moueri potest, nos ad eum ferimus quod voluerit dare. Quo respondente verbum & dicente, tollite eum & afferte ad me: primo quidem præ admiratione mutuo sese intuebantur, ignorantes quid esset facturus. Demum agnoscentes eum, clamabant adinuicem, abbas est Clareuallis, & protinus illum sanabit. Nimirum solitus erat quoties poterat operam dare ne in vicis agnosceretur, & interdicere sociis ne cui ex occurrentibus manifestarent eũ, aut de eo aliquid loquerentur, sed quęrentibus quis transiret dicerent monachos esse, aut aliquem de personis simul euntibus nominarent. Igitur agnito dei famulo ruunt vndique, & leuantes hominẽ ferunt & offerunt ei. Qui imponens vtranque manum capiti eius, & in cœlum suspiciens ac breuiter orans, deponi illum iubet, & ambulare. Excusante eo & dicente, non possum: ego tibi, ait, in nomine domini M & eius virtute præcipio vade, & sanus esto iam ab hac hora. Quid plura? Statim depositus, statim sanatus est, statim libere gradiebatur repletus stupore & extasi in eo quod contigerat sibi. Sed & vicini eius & noti pariter congratulantes dominum collaudabant, qui miserabilis hominis & meritum simul & votum abundantia suæ pietatis excessit. Vnde etiam vsque hodie locus ab incolis demonstratur vbi signum tam euidens diuinæ virtutis effulsit, vbi senex claudus ex multis annis tota inferiori corporis sui parte pręmortuus, & à renibus deorsum omni prorsus membrorum destitutus officio, dum stipem postulat, sanitatem recepit. Hic fuit viri sancti nouissimus in Remorum partes ingressus: siquidem factũ est hoc ante sacrãm eius depositionem corporis anno vno. De qua fœlicium eius actuum fœliciſſima consummatione erit nobis iam, sed sub alia narratione dicendum. Nimis enim fallitur si quis arbitratur huius sanctissimi viri facta mirifica posse cuncta narrari, & tam necesse est multa sileri, q̃ impossibile omnia comprehendi.

Explicit liber secundus, qui & quartus.

Incipit

A *Incipit liber tertius qui & quintus.*
Capirula libri quinti. Capitulũ primũ.

Quod sanctus Bernardus transitum suum præsciuit: & de pace Metensium, & miraculis ibidẽ factis. Capitulum.ij.

Promittit Clareuallensibus nunquã se eis aliquando defuturum, & quomodo & quo anno transierit, & quo regnante rege. Capitulum.iij.

De reuelationibus & miraculis post eius transitum factis. Capitulum.j.

Vm post multos iam labores dominus dilecto suo Bernardo Clareuallensi abbati diu desideratũ preciosæ mortis somnũ dare disponeret, & fidelem seruum in requiẽ introducere suam, cœpit magis ac magis prõptus in ipsum proficere spiritus, caro infirma deficere. Cognoscẽs enĩ vir sanctus prope esse iam brauiũ, solito currebat alacrius, & terrestris suę habitationis dissolutionem sentiẽs imminere, votis vberioribus aspirabat ad habitationẽ ex deo, domum non manu factam æternam in cœlis. In cuius purissimo pectore sacri sese desiderij flãma nõ capiens, crebris erumpebat indiciis, & ignitum eloquium vehementer feruoris interni vehementiam declarabat: sicut in

B sanctis animalibus per prophetam inter cætera describuntur scintillæ quasi aspectus gris candentis. Corpus lectulo decubans variis exercebatur incõmodis, animus tamen nihilominus liber & potens, quæ deferebant exercebat inuictus, nõ cessans in mediis quoq; doloribus meditari sacrum aliquid aut dictare, orare affectuosius, fratres studiosius exhortari. In oblatione hostiæ salutaris, quã vsq; ad defectũ vltimum vix aliquando intermisit, artus sibi vix cohęrentes vigore spiritus sustentabat, semetipsum pariter offerens acceptabilẽ hostiã deo in odorem suauitatis. Quo tẽpore ad auunculũ suũ Andream militem tẽpli, qui & reginois Hierosolymitanę maxima colũna habebatur, epistolã scribens, inter cætera ait: Ego enim delibor, nec putò me longum facere super terram.

Cum adhuc pater sanctus in suo Clareuallensi cœnobio licet lectulo decubãs cursum vitæ viriliter cõsummaret, grauis admodũ plaga Metẽsi populo superuenit. Egressi enim in multitudine graui aduersus vicinos principes, à quib⁹ præter morem lacessitam se esse tanta ciuitas indignabatur, traditi sunt multi in manus pauciſſimorũ. Concluſi denique inter Frigidimontis (sic enim eum appellant) & Mosellę amnis angustias, ac mutuo sese impetu collidentes, vna hora (sicut dicebatur) plusq̃ duo milia corruerunt, quidam gladiis trucidati, plures amne submersi. Vehemẽti igitur indignatione concepta, nobilis illa ciuitas totis ad vltionem viribus parabatur, cum è regione aduersarios quoque & fortiores præda copiosa, & audaciores fęciſſet euentus. Imminebat totius

C prouincię certa vastatio: cũ venerabilis eorum metropolitanus Illinus archiepiscopus Treuerensis, dolens anxiè de præteritis, sed adhuc grauiora formidãs, vnicũ in tãta necessitate refugium petiit & expetiit virum dei. Veniẽs ergo Clarãuallem, ipsius atq; omniũ fratrum vestigiis tota humilitate prostratus, rogabat & obsecrabat vt se tantis dignaretur opponere malis, quib⁹ alter nemo posse modũ ponere videretur. Dominꝰ autẽ, sicut semper fidelis seruis suis dixerat vias, & in præcipuis quibusq; causis aptiſſimo vsus fuerat instrumẽto, ex paucis antè diebus ægritudinẽ corporis eius aliquatenus releuarat. Quibus diebus cum ad literas venerabilis Hugonis Ostiẽsis episcopi reſcriberet, ait: Verũ est quod audistis. Infirmatus sum vsq; ad mortẽ, sed interim vt sentio reuocatus ad mortẽ, atq; hoc vt me sentio nõ diu. Vitã quippe mortalem, mortẽ magis, q̃ vitã reputans, non à morte sed ad mortem reuocatũ se sentiebat, cũ ab exitu reuocaretur, licet sentiens haud diutius retinendũ. Quod quidẽ sæpius erga eum prouidentia diuina dispoſuit, in cuius manu erat ei placita anima illius, vt quotiens eum grandis aliqua necessitas euocaret, vincente omnia animo vires corporis non deessent, miratibus qui videbant eũ & robustos homines in tolerantia su-

D perare. Expletis nanq; negociis velut in se rediens, multiplicibus infirmitatibus laborabat, vt vix viueret feriatus, qui occupatus deficere nesciebat. Cui in opere nouiſſimo tã manifeste tamq; magnifice diuina affuit virtus, vt ex laboribus vires capere videretur. Accidit autẽ cũ in prædicti Moselłę fluuij littore residentibus hinc inde partibus mediator fidelis rogaret quæ ad pacẽ erant, vt pars altera, ex tanta siquidẽ hostiũ strage ferocior, quod exigebatur obstinata animositate renueret. Subito deniq; tanq̃ agitati furiis discesserunt, virum dei insalutatum, solà vero cæteris omnibus relinquẽtes desperationẽ pacis. Nec sane ex contemptu aliquo, sed ex metu reuerentiæ eius iniere fugã: siquidẽ verebantur ne præsentiũ mentes (qualibet improbas) facile flecteret, minus cõsiderãtes quid ille per spiritũ nusq̃ absentem posset etiam in absentes. Iam conuentus in magno turbine soluebatur, sola vtrinq; meditabantur arma, sola inibant consilia malignãdi, cum vir sanctus eos qui secum venerãt consolatus fratres: ne turbemini, inquit, licet enim per multas difficultates, omnino tamen pax desiderata proueniet. Quibus etiam vnde id nosset innotuit dicens. Videbar mihi per nocturnum soporẽ missam celebrare solennem. Cunq; expleta paulominus oratione prima recordarer angelicum ex more canticum (id est Gloria in excelsis deo) præcedere debuisse, erubui, & quod oblitus omiseram canticũ inchoans, vobiscum pariter ad finẽ vsq; compleui. Iam medium noctis transierat, cum vir sanctus de prædictorum pœnitudine principum legatione suscepta, E iucundę satis conuersus ad suos: agnoscite, ait, promisse nobis canendę gloriæ & cantici pacis præparationem. Interim ergo partibus conuocatis, per dies aliquot de pace tractatũ est, & ob maximas difficultates occurrentes vtrinque sæpius desperatum, nisi q̃ omnes iam cõsolabatur quæ omnibus innorierat abbatis sancti tam certa de reformanda pace prmissio. Nec parum ipsa dilatio profuit, his præsertim qui variis incommodis laborantes remedia consequebantur in carne, seu etiam qui vidẽtes ædificabantur in fide. Tantus enim cõcursus erat, vt multitudine pariter atque importunitate sua ipsum quoque negociũ componendę pacis pene desperabiliter impedirent, donec quæsita tandem in medio flumine insula, partis vtriusque primarij in nauiculis accesserunt. Vbi cõpositis omnibus secũdum quòd fidelis arbiter diffiniuit, datis sibi inuicem dextris reconciliati sunt in osculo pacis.

Inter omnes sane quas per manum serui sui ibidem prestitit dominus sanitates, celeberrima fuit cuiusdam curatio mulieris. Hæc ab annis octo pessima ægritudine laborabat, vehementi tremore & validis motibus vniuersa pariter membra concutiens. Cum autem videretur grauioribus ortis difficultatibus propemodũ excidisse spes pacis, domino disponente venit mulier ita tremens, nec minus horribilis, q̃ miserabilis, & omnes pariter ad spectaculum conuenerunt. Orãte denique dei famulo, sub oculis omnium paulatim cõcussione F sedata, perfectam adepta est protinus sospitatem. Quæ res in tantam admirationem etiam duriſſimos quosque permouit, vt percutientes pectora sua, per horam fere dimidiam cũ lachrymis acclamarent. Tantus denique factus est impetus & concursus procidentium & deosculatium viri dei sacra vestigia, vt propemodum comprimeretur, donec tollentes eũ fratres, & imponẽtes in nauiculam à terra modice subduxerũt. Cumq; accedentes ad se principes (vt cœperat) pro pace rogaret, suspirantes dicebant: Oportet nos libenter audire eũ quem (vt ipsi cernimus) deus diligit & exaudit, & audito eo multa facere, pro quo tãta facit in oculis nostris. Quibus ille (vt semper cautus erat competenter huiusmodi gloriam declinare) non propter me, inquit, sed propter vos facit.

Simili quoq; miraculo & in simili opportunitate, ipsa etiã die Metensium animos dominus iaclinauit ad pacem. Ingressus enim sanctus Metensium ciuitatẽ, episcopum simul & populum ad ea quæ pacis erant, vehementer vrgebat. Grauiter autẽ vrebat illos vulnus acceptum. quibus enim valide satis reponere cogitauerant, secus q̃ vellent remittere cogebãtur. In ipsa hora oblata est ei mulier paralytica, de ciuitate eadẽ. Cui manus imponens, & orans, dignatus est palliolum quoque proprium quo vtebatur ipse, superextẽdere ei, tenendũque episcopo tradere propè astanti, & sub eodem velamine

G debilia tangere membra. Expleta autem oratione, & benedictione data erexit illam: omnibusque mirantibus per mediũ illorum incolumis ibat quam attulerant in grabato. In flumine quoque Moſella dum ob intolerabilem concurrentium multitudinem vir beatus nauicula veheretur, vnus ex his qui curari deſiderabant cæcus clamabat in littore obſecrans vt duceretur ad eum. Cumque ille iam pertranſiret, audiens homo nauigantem poſt eum in nauicula altera piſcatorem, diſſibulatam protinus chlamydem qua erat opertus, porrigens dabat illi, vt in nauicula reciperetur. Factum eſt, & vt peruenit ad ſanctum, iuxta ſuæ fidei magnitudinem magna velocitate ſub manu eius viſu recepto miratus clamabat videre ſe colles, videre homines, videre arbores, & cætera vniuerſa.

Paucis ab eodem loco miliariis diſtat cœnobium quod ſancti Benedicti nomine vocant. Vbi puer claudus, & à renibus infra omni prorſus membrorum deſtitutus officio, ſolis ad mouendum manibus vtebatur & renibus, pedes emortuos poſt ſe trahens. Quem ex Burgundiæ partibus pater aduectum ante annos quatuor ibi reliquerat, & ex tunc fratrum eleemoſynis alebatur. Itaque cum beati patris aduentum, & virtutes quas dominus operabatur in ipſo, per omnem circa prouinciam celebris fama vulgaret: impoſitum plauſtro eundem puerum fratres prædicti cœnobij adduxerunt ad eum, rogantes vt ſolita pietate miſero ſubueniret.

H Acquieuit, impoſuit manus, orauit, & eadem hora ſanum reddidit, firmiter ſtantem, firmiter ambulantem. Denique ſicut ab eiuſdem loci abbate nuper accepimus, uſq; hodie fratrum pecora idem puer incolumis ſequitur & cuſtodit, & ſi quis deſiderat ſcire, Ioannes eſt nomen eius. Alter etiam claudus in eiuſdem monaſterij vicinia degens, eodem tempore ad prædicti patris ſancti benedictionem ſanatus eſt, & greſſum recepit. Sed & prope Leucorum vrbem, loco cui nomen eſt Gunderuilla, idem vir dei fœminam cęcam illuminauit ſub oculis plurimorum qui de tota confluxerant regione.

Cæterum nimis difficile, aut omnimodis impoſſibile foret itineris illius magnalia vniuerſa complecti. Sed neque propoſiti noſtri eſt eiuſmodi modo proſequi ſigna, & narrandis virtutum operibus operam dare. Hic enim viarum tuarum pater dulciſſime finis beatus, & hic labor vltimus fuit. In hoc opere non minus vtili, quàm difficili, nec minus deſperatæ, q̃ neceſſariæ pacis, labores tuos glorioſe cõpleuit, qui magnifice ſemper honeſtauit te in laborib⁹ tuis, tẽ in ſuo nomine, & nomen ſuum in te glorificãs, rex gloriæ dominus deus tuus.

Capitulum ſecundum.

1 VT expleta Metenſiũ reconciliatione, & prouinciæ illi pace reddita, abbas ſanctus ad monaſteriũ rediit, graui admodum iamiamque deficiẽtis incommodo corporis occupatus, in tanta animi ſuauitate, & dulcedine ſpiritus quotidie propinquabat ad exitum, ac ſi in portu nauigãs paulatim vela deponeret. Euidenter quoque fratribus aiebat: Hæc ſunt verba quæ loquebar ad vos cum præterita hyeme ægrotarem, non vobis eſſe quod adhuc timeretis, eſtate proxima imminere me mihi credere huius corporis diſſolutionem. At quam euidenter proprio didicimus experimento, quod de ſanctis apoſtolis euangelia ſacra teſtantur, q̃ dum ſuam illis prædiceret dominus paſſionem, erat verbum abſconditum ab eis, & capere nõ valebant. Nimirum quod tam vehementer horrebat animus, minus facile perſuadebatur vt crederet, præſertim cum & ipſe compatiẽs filiis eiuſmodi verba ſupprimeret. Cęterum factis quodã modo clamans, opera conſummaui, quæ dedit mihi pater vt facerem, magis ac magis actus omittere, affectus retrahere, & ſacrorum funibus deſideriorũ ſedula intentione præiactis, vicino iam littori hærere firmius, & cõmodius applicare. Denique cum venerabilis antiſtes ſedis Lingonicæ Godefridus de quibuſdam eum ſolicitaret agendis, & minus apponere animum miraretur, ne mireris, inquit, ego enim iam nõ ſum de hoc mundo. Videns autem pater ſanctus compaſſionis & miſericordiæ viſceribus affluens chariſſimos ſibi fratres, & filios miſerabiliter admodum tabeſcentes, & areſcentes præ timore & expectatione ſuperuenientis deſolationis grauiſſime, & lamentabilis orbitatis, dulciſſimis eos conſolationibus refouebat. Et monens eos in tuto diuinæ clementiæ ſinu ſpei fideique ſuæ anchoram per inconuulſibilem charitatem firmius radicare, ſe quoque promittebat nec poſt mortem aliquando defuturum. Propenſius autem, quàm noſter queat exprimere ſermo, rogans obſecransq; per multas lachrymas, timorem dei & ſacræ puritatis ac totius perfectionis amorem noſtris imprimere animis conabatur. Sed & monebat & cum lachrymis obteſtabatur, vt ſi quid forte virtutis aut exẽplo nobis aliquando commendaſſet aut verbo, id æmularemur, id firmiter teneremus, & proficeremus in eo: aliis quidem verbis, ſed eodem ſpiritu illud apoſtolicum loquens: Rogamus vos & obſecramus in domino Ieſu, vt quemadmodum accepiſtis à nobis quomodo vos oporteat ambulare, & placere deo per omnia, ſic & ambuletis, vt abundetis magis. Atque vtinam tam efficaciter perſuaſerit, quàm affectuoſe ſuaſit. Modum autem ægritudinis eius ſi quis noſſe deſiderat, extat epiſtola quã ad amicũ quendã pauciſſimis diebus ante ſacram à nobis profectionem ſuam ipſe dictauit. Quam nimirum huic noſtræ narrationi duximus inſerendam, q̃ nõdum delicet etſi aliena quoque de ipſo, ampliꝰ tamen nos ipſius de ſe verba delectent.

Epiſtola ad Arnaldum Boneuallis abbatem: qui & quædam xenia mittens, de ualetudine eius fuerat ſciſcitatus. L

SVſcepimus charitatem veſtram in charitate, & nõ in voluptate. Quæ enim voluptas, vbi ſibi totum vendicat amaritudo? Niſi quod ſolum nihil comedere, vtcunque delectabile eſt. Somnus receſſit à me, ne vel beneficio ſopiti ſenſus dolor vnquam recedat. Defectus ſtomachi, fere totum quod patior eſt. Frequenter in die & nocte exigit confortari modico admodum qualicũque liquore. Nam ad ſolidum omne inexorabiliter indignatur. Hoc parum quod dignatur admittere, non ſine graui moleſtia ſumit, ſed timet grauiorem ſi ſeſe vacuum omnino dimiſerit. Quod ſi pluſculum quid interdum admittere acquieſcat, id grauiſſimum. Pedes & crura intumuerunt, quẽadmodum hydropicis contingere ſolet. Et in his omnibus ne quid lateat amicum de ſtatu amici ſolicitum, ſecundum interiorem hominem (vt minus ſapiens dicõ) ſpiritus prõptus eſt in carne infirma. Orate ſaluatorem, qui non vult mortem peccatoris, vt tempeſtiuum iam exitũ non differat, ſed cuſtodiat. Curate munire votis calcaneum nudum meritis, vt is qui inſidiatur, inuenire non poſſit vnde figat dentem, & vulnus infligat. Hæc ipſe dictaui, ſic me habens, vt per notam vobis manum agnoſcatis affectũ. Hoc exẽplar epiſtolę, quam, vt nos diximus, & ipſa quoq; eiuſdẽ verba declarant, pater ſanctus exitu iã imminẽte dictauit. Ex cuius tenore poſſit nimirũ diligens lector ſacrũ illius vel ex parte aliqua pectus agnoſcere, quanta illi in ipſa ſui ruina corporis, tranquillitas mentis, ſerenitas animi, ſuauitas ſpiritus, quanta ſub fiducię culmine radix humilitatis. Sed & noſtros ei inter hæc animos, aliquatenus æſtimare ac ſibimet exhibere licebit, vultus exangues, ſingultus graues, crebra ſuſpiria: anxias cogitationes. Nimirum cum theſaurus tãtus & tam amabilis adhuc nobis eſſet in manibus, & tamen nec ſpes eſſet diutius retinendi, nec facultas pariter commeandi. Nec lugendum nobis vllatenus ſuper illum, qui in gaudium domini dei ſui fœliciter inuitatus intrabat, ſed ſuper nos vtiq; quibus erat iam vita tędio, & adhuc mors timori. Iam enim tibi ſerue bone, bonũ illud euge dicebatur à bono domino: ſed noſtra grauis erat in hac ſeparatione cõditio, poſt mirificã lucẽ horrere magis tenebras ſubintrãtes, poſt aurea ſecula grauius ferre ferreũ quod ſucceſſit. Igitur ante patris huius exceſſum accedentes ad eum filij, quos per euangeliũ genuerat, piiſſimũ eius animum lachrymabili ſupplicatione pulſabãt, & hæc atq; huiuſmodi loquebãtur. Nũquid nõ miſereris huic monaſterio pater, nũquid nõ cõpateris nobis, quos tanto pietatis affectu maternis lactaſti vberibus, paterna conſolatione fouiſti? Quomodo ſic exponis labores tuos, quos in loco hoc laboraſti? quomodo tẽ dilectos hactenus filios ſic relinquis? Tũc vero flẽs ipſe cũ flentibus, & colũbinos oculos in cœlũ porrigẽs, ac mẽte tota apoſtolicum

A apoſtolicum illum concipiens ſpiritum, teſtabatur coarctatũ ſe è duobus, & quid eligeret ignorantem, diuinę totũ tribuere arbitrio pietatis. Nam & hinc paterna illũ vrgebat charitas filiorũ votis annuere vt maneret, & inde trahebat Chriſti deſiderium vt migraret. Cui tamen ab olim iam atque altius radicata in pectore eius humilitas perſuaſerat, vt ex intimo cordis affectu ſeruum inutilem ſe eſſe diceret, & arborem ſterilẽ reputaret, ex cuius vita nullus ſibi fructus, nullus alteri cuiq̃ proueniret. Nã & ſolitus erat in familiari collocutione fateri, vix credere ſe hominibus, quòd ſic eũ ſibi vtilem crederent vt dicebant. Sed nec paruum ſeſe in ſuis ſuper hoc cogitationibus perhibebat aliquãdo ſuſtinuiſſe conflictũ, quod nec tã veraces homines fallere velle, nec tam prudẽtes falli poſſe veriſimile videretur, cũ alterutrũ excuſare non poſſet. Quem enim totus mirabatur orbis, ſolus ipſe (quod erat mirabilius) non videbat, ſuæ videlicet operationis opinionisve
Iob.31.c ſplendorem, ſicut ille quondã vir ſimplex & rectus nec ſolem cũ fulgeret, nec lunam incedentem clare vidiſſe ſe memorabat. Nouiſſime cũ exterioris habitaculi vndiq; iam ſoluta cõpago, deſiderãti animæ liberũ præſtaret egreſſum, magnus ille dies illuxit quo perpetuus illi ortus eſt dies. Ad cuius exitum vicini epiſcopi cũ abbatũ & fratrum copioſa multitudine fuerant congregati. Hora autem diei pene tertia ſingularis lucerna, ſuæ generationis ſanctus ac vere beatus abbas
B Bernardus à corpore mortis in terrã viuentiũ fœliciter Chriſto duce migrauit ex filiorum circunſtantium, & inter graues ſingultus ac lachrymas vberes vtcunque pſallentiũ choro, ad multorum, quos ipſe præmiſerat, cœtus trãſiens lætabundos, ad ſanctorum cuneos gratulantes, ad obuia agmina angelorum. Felix anima, quam ſic leuabant excelſa ſuorũ priuilegia meritorum, quam ſic pia filiorum proſequebãtur inferiorum vota, ſic quoque ſuperiorum deſideria ſacra trahebant. Felix illi & vere ſerenus dies, quo plenus ei meridies Chriſtus illuxit. Dies cunctis vitæ ſuæ diebus tantis ab eo expectatus deſideriis, expetitus ſuſpiriis, frequentatus meditationibus: orationibus præmunitus. Felix tranſitus de labore ad refrigerium, de expectatione ad præmium, de agone ad brauium, de morte ad vitam, de fide ad notitiam, de peregrinatione ad patriam, de mundo ad patrem. De quo trãſitu eius multa nouimus apparuiſſe quàm multis, & quidem non indigna relatu, ſed difficile nimis ſingula veſtigare, & ſcribere omnia nimis longum. Nam & vſque modo multipharię multiſque modis paternus erga filios amor, vere etiam nunc, immo nunc verius viuens & vigens crebris reuelationibus eorum dignatur ſolari lachrymas, releuare mœſtitiam, vt quo dulcius ei gaudẽt, minus anxiè doleant ſibi. Si qua tamẽ ex his minus prolixam deſiderantia narrationem, lector ſcire deſiderat, proprio magis & nouiſſimo credimus reſeruanda capitulo. Interim cætera proſequentes quanta poſſumus violentia animos auertamus ab illo tam graui gemitu & rugitu, quo nimirũ grex miſerabilis paſtore migrante perſonuit. Parcamus paginæ, & quantum poſſumus ſtringamus oculos, palpebras complodamus aduerſus lachrymas, quibus in illo ſuæ claritatis abſceſſu vallis noſtra fluebat, eccleſię protinus vniuerſę calicem ſui propinatura mœroris, cui hacteuus conſueuerat ſtillare dulcedinem, gaudia fundere, fluere conſolationes.

C Cum fidelis miniſter & ſacerdos altiſſimi fœliciter ingreditur in locum tabernaculi admirabilis, ad altare dei, ſacrã ei & acceptabilem hoſtiã ſui ſpiritus oblaturus: corpus etiã rite paratum & ornatum ſacerdotalibus indumentis, oratorio beatę dei genitricis infertur. Plurima quoq; nobiliũ & ignobilium de vicinis quibuſque locis gemebũda, protinus turba cõuenit, & vallem totam ploratus & vlulatus multus implebat. Amarius tamen pro foribus monaſterij lamentabatur ſexus miſerabilior mulierũ, qã accedẽtibus ad beata veſtigia viris, monaſtici ordinis diſciplina inexorabiliter eis etiã tũc negaret ingreſſum. Biduo manſit in medio gregis paſtor extinctus dum priſtina illa dulciſſimi gratia vultus nil minorata, ſed aucta magis, omnium in ſe figęret oculos, animos traheret, ſępeliret affectus. Crẽcebat autem ſupra modum ruẽs vndique populi multitudo, & intolerabilis iam fiebat impetus concurrentium, æ deſiderabiles tenentium pedes, oſculantium manus, applicantiũ panes, baltheos, nummos, & alia quæque ſeruanda ſibi pro benedictione, & variis neceſſitatibus profutura. Maxime autem parati in diem tertium ſolennem per loca proxima præſtolabantur reponendi ſacri corporis eius horam, copioſius vndiq; conuenturi. Nam & ſecũda die tantus circa meridiem populus fuerat congregatus, & tanto pietatis zelo ſtipati vndiq; ſacrum corpus obſederant, vt nulla pene epiſcopis reuerentia, nulla fratribus haberetur. Vnde veritine quid ſimile aut forte grauius accideret die tertia, præoccupantes horam, & mane diuina ex more ſacrificia conſummates, ſicut & biduũ iam in celebratione miſſarum & iugi feceraut pſalmodia, puriſſimum illud balſamũ ſuo vaſculo commiſere, in lapide reponẽtes lapidem pretioſum, optimam margaritam. Conſummatis ergo fœliciter vitæ ſuæ diebus, & annis circiter. lxiij. expletis, dilectus domini Bernardus Clareuallẽſis cœnobij primus abbas, aliorũ quoque amplius, quàm cẽtum. lx. monaſteriorum pater. xiij. Kalend. Septembris inter filiorũ manus obdormiuit in Chriſto. Sepultus eſt autem. xj. Kalend. eiuſdem menſis ante ſanctum altare beatæ virginis matris, cuius fuerat deuotiſſimus ipſe ſacerdos. Sed & pectori eius ipſo in tumulo capſula ſuperpoſita eſt in qua beati Thaddæi apoſtoli reliquiæ continentur. Quas eodem anno ab Hieroſolyma ſibi miſſas, ſuo iuſſerat corpori ſuperponi, eo vtique fidei & deuotionis intuitu, vt eidem apoſtolo in die communis reſurrectionis adhæreat. Fãcta ſunt hæc eodem anno quo beatus papa noſter
E Eugenius tertius eiuſdem patris ſancti in conuerſatione ſancta filius, ab hac luce vel ab hac magis caligine migrauit ad lucem, cuius merita in ipſa cui inſigniter præfuit vrbe, miraculis pluribus illuſtrata choruſcant: ſucceſſore eius Anaſtaſio Romanæ eccleſiæ præſidẽte, regnãtibus autem in Romanorum imperio Fridericho illuſtri: in Frãcorum regno piiſſimo rege Ludouico filio Ludouici: principatũ eccleſiæ vniuerſæ ac totius creaturæ viſibilis & inuiſibilis monarchiam tenente dei filio Ieſu Chriſto. Anno ab incarnatione ſua miſleſimo centeſimo. liij. Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat deus in ſecula ſeculorum. Amen.

Capitulum tertium.

IAm de ſupra memoratis reuelationibus pauca dicturi, ab eo ſumamus initium quod prædictum eſt anno ſeptimo antequam fieret. Erant duo fratres in monaſterio, de ſacra beati patris vita & fœlicibus eius actibus colloquentes. Quorum alter ab incũte adoleſcentia educatus ibidem, ad alterum ait: Noſti quot annos ſit victurus hic beatiſſimus pater noſter? Cui ille. Neſcio, inquit. Et alter: Ego ait noui eum ſex aut ſeptem annos adhuc in carne victurum. Hoc autem vnde ſciret, minime iam ſcire poſſumus, quia nec tunc indicauit, & ante patrem ſanctum ipſe deceſſit. Porro alterius hodieq̃ ſuperſtitis relatione hoc verbum nobis innotuit, qui tunc magis miratus eſt ſe audiſſe, quando vt ab olim audierat, ita vidit. Talis vero ille eſt de cuius teſtimonio nec nos ambigimus, nec cuilibet alteri qui eum nouerit credimus dubitandum, neque id ſolum ſed quod non minori dignum admiratione videtur, nomen quoque & perſonam ſucceſſoris ipſius indicare ſibi eodem fratre ex tũc innotuiſſe teſtatur. Manifeſte enim eadem hora frater ille prædixit quia dominus Robertus qui hodie abbas eſt de Dunis, poſt hunc beatum patrem abbas futurus eſt Clareuallis. Nam quod diſiunctiue ſex vel ſeptem annos victurum dicebat, ad hoc pertinuiſſe videtur quod inuentus ſit terminus idem vltra ſextum annum, intra ſeptimum tamẽ.

Prope erat iam tempus, & feſtinabat pater ſanctus ad metam. Infirmabatur enim, ſicut in huius libelli principio memorauimus, adeo vt illa iam infirmitate ipſius perfici virtus, iam imminere exitus videretur. Interea fratres inſtare ſupplicationibus & obſecrationibus, quibus poterant apud deum. Vnde etiam ſanctus ipſe cognoſcens eorum precibus deſiderium ſuum differri, cum aliquanto meliũs ſecundum corpus habere cœpiſſet, congregatis fratribus hæc eadem verba loquutus eſt. Quid tenetis miſerum hominem? Fortiores eſtis, & inualuiſtis: Parcite quæſo parcite, ſinite me abire. Prius tamen cum in ſummo periculo & timore fratres omnes in orationibus humiliarent animas ſuas, vni eorum viſio

G talis apparuit. Occurrebat cum multa exultatione viro dei extra monasterij claustra innumerabilis multitudo. In qua tamen processione, solos quatuor præcuntes idem frater qui videbat agnouit, magnum illum dilectorem eius atque dilectum, cuius & ipse in libro quarto De cõsideratione cũ laude meminit, Gaufridum episcopum Carnotensem, Humbertum quoq; qui Igniacẽsis cœnobij fuerat primus abbas, & duos eius fratres germanos, Guidonem scilicet & Gerardum. Exceptus itaque reuerenter, & post osculum pacis amica diu colloquia miscẽs pater sanctus ac beatus cum his quatuor stabat, expectante seorsum multitudine cæterorum. Nouissime salutantes eum prædicti viri ex hoc sibi iam redeundum esse dicebant. Tum vero expalluit ille, & circunfusa sibi mœstitia internum declarans animi dolorem, quid ergo, ait, sine me vultis abire? Et illi: Non potest adhuc tuo & nostro satisfieri desiderio donec veniat tempus nouorum. Dicebant autem tempus nouorum quo fruges nouæ colligerentur, sicut euidenter postmodum probauit euẽtus, dum in Augusto mẽse decessit. Mane ergo frater ille cui hoc ostẽsum fuerat, consolatus est cæteros velut iam imminentem patris obitũ formidãtes, & quod viderat & audierat indicauit. Adhuc autem hyems erat. Eodem tempore altera quoque visio prioris confirmatio fuit: nisi quòd euidentius iã vtriusque completa veritas probat quam euidẽter in vtraq; quod
H futurum erat dominus reuelauit. Videbat enim frater quidam, & ecce parabat vir beatissimus ascendere Hierosolymam, iamq; ipso in procinctu itineris erat. Ad quem venerabilis Odo, qui à primis fere annis strenue satis & laudabiliter conuersatus in monasterio absentium consueuerat præpositorum supplere vices, reuerenter accedens, dicebat se præcessurum. Cuius visionis sic ostensa est veritas, vt prædictus vir deo dignus ad cœlestem Hierusalem, vbi vere visio pacis, parantem iam egredi, & paulopost secuturum patrem sanctũ, fœlici functus legatione præiret. Sed & abbas quidam satis ei habitatione vicinus, nec minus affectione deuotus, paucis diebus ante fœlicissimum patris huius excessum, videbat eum preciosissimis ornatum sacerdotalibus indumentis, & excellenti perfusum gloria, cum ingenti solennitate ad altare deduci. Ad cuius introitum ecclesia magna magnis resultãs vocibus exclamabat, Puer natus est nobis. Vere etenim puer ipse erat, mitis & humilis corde, & sicut parvulus accipiens regnum dei: in cuius merito gratulabunda natali angelica multitudo, & omnis pariter sanctorum ecclesia, dum nobis videretur mori, sibi illum nasci, dum hic consummaretur, ibi incipere, non tam sonoris vocibus, quàm votis paribus concinens exultabat. Si enim ad vnius pœnitentiam peccatoris tota illa cœlestis regio in lætitiam suscitatur, quænam illi gaudia exhibuisse credendus est per quem
I gaudia tanta receperat de tam multorum conuersione & pœnitentia peccatorum? Quis enim valeat æstimare quantis in seculari habitu & conuersatione manentibus, quantis etiam ad alias virorum seu fœminarum cõgregationes transeuntibus, per huius fidelis famuli ministerium dedit dominus pœnitẽtiam ad salutem? Aut quis numeret eos qui sub eius cura in centũ sexaginta monasteriis per dei benignitatẽ ad pœnitentiam sunt adducti? Nam ex his solis qui speciales eius filij videbantur præter eos qui iam cursum vitæ fœliciter cõsum mauerant, præter eos qui per alia loca fuerant propagati, ea die qua fœlicissimus pater ex Clarauallemontem ascendere meruit clariorem, reliquit habitãtes in ea septingẽtas ferme animas domino seruiẽtes. Quid igitur mirũ si gratus curiæ, si acceptus regi, si exceptus cũ lætitia & exultatione credatur: in quo gratia dei vsq; adeo vacua non fuit, qui tam fœliciter, tam efficaciter plus omnibus sui tẽporis & multarum retro generationũ laborauit, qui talentum sibi traditũ tam copiose multiplicauit, tanta deniq; lucra retulit de negocio? Sed de his hactenus, ne quis nos arguat eius quã polliciti sumus metas excedere breuitatis. Sane in monasterio prędicti illius abbatis qui sic eius natale pręuiderat, ea nocte quam nobiscũ pater sanctus mane profecturus vltimã fecit, venerabili eius præposito apparens, valefecit illi, & ait. Noueris quia iam migro, nec vlterius hic morabor. Quod vt ille indicauit abbati, accelerans abbas & Claraũallem veniẽs, ipso die abbatem sanctum, sicut dixerat, reperit iam migrasse. Frater Guliel- K
mus de Monte-Pessulano, cuius & supra fecimus mentionem, vir magnificus olim in seculo fuit, sed magnificentior in seculi fuga. Hic in monasterio Grandisiluæ monachus factus, patrem sanctum deuotissime visitauit. Rediturus autem lachrymabiliter querebatur quod non esset eum vltra visurus. Cui vir dei, ne timeas ait, adhuc sine dubio me videbis. Huius effectum promissionis deuotissimus ille Gulielmus expectans, ipsa nocte cum beatus pater ex hac vita decessit, in monasterio Grandisiluæ apparentem sibi videre meruit & dicentem, Frater Gulielme. Et ille. Ecce ego domine. Veni inquit, mecum. Ibant igitur pariter, & ad montem quendam altissimum peruenerunt. Interrogabat autem sanctus an sciret quo venissent. Ille vero se nescire professus est. Cui ipse. Ad radices inquit montis Libani venimus. Et nunc manebis hic, ego autem ascendam in montem. Interrogatus qua de causa vellet ascendere, discere volo, inquit. Miratus ille, quid inquit, vis discere pater, quem nulli hodie in scięntia credimus esse secundum? Ad quem sanctus. Nulla ait, hic scientia, nulla veri cognitio, sursum scientiæ plenitudo, sursum vera notitia veritatis. & in hoc verbo dimittens eum, in montem altissimum subiit coram illo. Cunq; intueretur euntem illum, expergefactus est, & occurrit protinus ei verbũ illud quod ad Ioannem olim de cœlo sonuit: Beati mortui qui in domino moriũtur. Vt ergo mane locutus est abbati suo & fra L
tribus, patrem sanctũ ex hac vita migrasse dicebat. Et notãtes diem ac diligentius inquirentes, vt audierant inuenerunt. Euge pater sancte qui ascensiones in corde disposuisti in valle lachrymarũ, fœliciter iam ascendisti de Claraualle in montem Libani, montem candidationis, plenitudinem lucis, celsitudinem claritatis. Innocẽs manibus & mũdo corde ascẽdisti in mõtem domini, ad diuitias salutis, ad thesauros sapiẽtię & scientiæ peruenisti, vbi pure purã videas veritatem, vbi vnus tibi cũ omnibus sanctis magister est Christus, vbi omnes iam docibiles dei. Trahe nos post te quęsumus, & de mõte excelso misericorditer respice vallẽ tuã. Adesto laborãtibus, subueni periclitantibus, ascendentibus manũ porrige. Dat fiduciam tua nobis ab olim experta nec exinanita modo sed amplius cumulata benignitas. Quin etiam visio quam subnectimus ab eadẽ nostra presumptione nõ discrepat. Proxima no
cte postq̃ sacrum corpus sepulturę traditũ fuerat, quantã adhuc pro filiis solicitudinẽ gereret pater sanctus, & quomodo suos quos in mũdo dilexerat, in finem quoq; diligeret, euidẽter ostendit. Apparẽs enim cuidã fratri in multa gloria & fulgore magno vestis ac vultus, & desiderantẽ tenere cito pertransiens, aiebat, quia pro quodã fratre simplice veni. Audierunt hoc fratres & mirabãtur: sed circa horã diei tertiam veritas cõprobata est visionis. Defunctus est enim quidã frater laudabilis admodũ simplicitatis, & sicut omnino credibile M
est, animam eius tanto duce fœlicem, qui pro eo se venire dixerat, secum tulit. Paucis quoq; expletis diebus, alteri cuidam fratri magnifice satis apparẽs, & arguens de suo nos doluisse discessu, post verba multæ consolationis, & promissionem fœlicitatis æternæ in sua perseuerãtibus obedientia & doctrina, hoc etiam scito ait, & dicito fratribus, cuiusdã vere sancti corpus, cuius & ego habeo vestem, in oratorio esse sepultũ. Dicebat autem episcopum Malachiam. Ipsius enim tunicã in qua sanctus ille fœliciter obdormierat, ad missarum sibi seruauerat celebrationẽ, & moriturus in ea sese iusserat sepeliri, sicut & sanctum illum in sua sepelierat veste. Quod tamen verbum & ipsi fratri, & quàm pluribus aliis vsque ad hanc visionem prorsus erat ignotum. Felix pontifex, cuius merita pater sanctus & viuens prędicauerit & defunctus. Felix charitas quę in morte nõ excidit. Felix societas quam nec illud diuortium tam crudele diremit. Glorioſi siquidem patres quemadmodum in vita sua dilexerunt se, ita & in morte nõ sunt separati. Nam & post dies circiter. xl. abbas quidam ex maioris Britanniæ insula, sacræ illius societatis virtutem fœliciter experiri meruit in seipso. Qui eodem tempore cũ cæteris coabbatibus suis ex more Ciſtertium petens, in Claraualle remanserat gemino quodã desperabiliter occupatus incommodo, pleuritidis scilicet, & febris quotidianę. Iamq; eatenus lõga vexatione defecerat, vt solũ animæ eius exitum

fratres

A fratres qui ei nunquam deerant obseruarent. Cunque animũ eius angeret nõ tam desiderium vitæ præsentis, quàm absentium desolatio filiorum, quòd peregre morerętur, obnixe petiit vt ad tumulũ sancti deportaretur abbatis. Vbi cum orasset tota deuotione qua potuit, beati quoque episcopi Malachiæ in Aquilonali ipsius oratorij latere positum cogitauit visitare sepulchrum, auxilium flagitare: sed fatigationem veritus, & quasi iam securus de incolumitate, quod cogitauerat non impleuit. Die altera iterum fratres aduocans, vt ad oratorium veniat, opem sibi postulat exhiberi. Causantibus illis (periculum siquidem verebantur) omnimodis, inquit, oportet vt sancti Malachię tumulum petam. Cum enim nocte pręterita vix tenuiter obdormissem, expergefactus subito audiebam vocem dicentem mihi: Sanatus iam ab ægritudine tua, si ab altera vis sanari, episcopum pete. Fecerunt illi vt ille voluit, & continuo factum est sicut dictum erat ad illũ. Eadẽ die sanus factus, post pauciſſimos dies iter arripuit, & incolumis reuersus est ad suos. Tuum in hoc opere spiritũ, tuũ agnoscimus pater dulcissime zelum, tuam considerationem. Tuũ hoc opus sic deferre collegę tuo, vt hunc quoque ei communicares honorem & amorẽ, cum quo verius & felicius honorificaris in cœlis. Immo vero tui sunt hæc omnia operis, tui muneris deus noster. Tu enim omnem repleſti ab initio tem
poris terram præsentia diuinitatis, omnem aliquando repleB turus gloria maiestatis, cuius tamen partes interim quasdam & æterno præelecta loca consilio excellentius visitans reples speciali gratia sanctitatis. Fac domine spirituali semper abundare frumento vallem, quam vt faceres re, quàm nomine clariorem, dignatus es tam eximiæ claritatis sideribus illustrare duobus. Custodi domum in qua tibi geminum hoc tam preciosum depositum custoditur. Fiat nobis denique iuxta verbum tuum, vt vbi est thesaurus tuus, ibi sit & cor tuũ, ibi gratia & misericordia, & respectus assiduę pietatis omnibus adsit in tuo ibidem nomine congregatis, quod est super omne nomen, sicut & tu super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Canonizatio sancti BERNARDI ABBATIS PER *Alexandrum papam tertium, anno Christi milleſimo centeſimo ſexageſimo quarto.*

Literæ apoſtolicæ de uita & commendatione ſancti Bernardi, quanto præconio excipiendus ſit. Et primo ad prælatos eccleſiæ Gallicanæ.

C ALexander Episcopus seruus seruorum dei, venerabilibus fratribus vniuersis archiepiscopis, episcopis, & dilectis filiis abbatibus, aliisque ecclesiarum prælatis in regno Franciæ constitutis salutem, & apostolicam benedictionem. Contigit olim dum essemus Parisius constituti, vt magni quidam ac venerabiles viri de canonizando sanctæ recordationis Bernardo quondam Clareuallensi abbate facerent mentionem, optantes vtique & piis nobis precibus suggerentes, vt in concilio quod de proximo erat Turonis celebrandum, digno huic & laudabili voto celebrem daremus effectum. Cunque nos eidem negocio fauorabili satis intenderemus affectu, superuenit multitudo & frequentia petitorum, qui in diuersis prouinciis rem similem postulabant. Vnde cum videremus non posse congruenter omnibus satisfieri, statutum fuit pro scandalo deuitãdo etiam in hoc differri quod oportebat pro tempore ceteris denegari. Nuper autem ex instantia & deuotione Clareuallen. fratrum, & aliarum sublimium personarum eisdẽ apud nos precibus innouatis reduximus ad memoriã nostram eiusdẽ beati viri sanctam ac venerabilem vitã: qualiter ipse singularis gra D
tiæ prærogatiua fultus, non solum in seipso sanctitate ac religione præfulserit, sed etiam in vniuersa ecclesia dei fidei & doctrinæ lumine radiarit. Fructũ vero quem in domo domini & verbo operatus est & exemplo, nullus fere terminus sanctæ Christianitatis ignorat, cum vsque ad exteras quoque barbaras nationes sanctæ religionis instituta transmiserit, atque monasteriorum fundationem extenderit, & infinitã multitudinem peccatorum per viæ secularis latitudinem incedẽtem, ad spiritualis vitæ rectitudinẽ reuocarit. Specialiter autem sacrosanctam Romanam ecclesiam, cui authore deo præsidemus, ita quondam sub grauis persecutionis turbine laborantem, tã vitæ merito, quàm datæ sibi cœlitus sapientiæ studio sustentauit, vt digne quidem & nobis & omnibus eiusdẽ ecclesiæ filiis in memoria habendus sit, & deuotione perpetua venerandus. In afflictione vero corporis sui vsque adeo sibi mundum seque mundo reddidit crucifixum, vt cõdamnus martyrum quoque eum merita obtinere sanctorum, quem cõfessionis ordine, & parsimonia vitæ, tam longum constat duxisse martyrium. Quibus omnibus pia consideratione pensatis, & in concilio fratrum nostrorum expositis, cõfisi de misericordia dei, cui perseueranter & fideliter militauit, necnõ & de beatorũ Petri & Pauli apostolorum, & eiusdem beatissimi confessoris meritis præsumentes, eũ apostolicæ sedis authoritate catalogo sanctorum ascribi mandauimus, & com- E
memorationis suæ festum decreuimus amodo publice celebrandum. Vos ergo qui & eiusdem sedis apostolicæ instituta suscipere, & deum in sanctis suis consueuistis gloriosius honorare, sic memoriam sancti huius celebretis in terris, vt precibus eius & meritis digna præmia recipiatis in cœlis. Datum Anaguiæ, xv. Kalendas Februarij.

Item eiuſdem ad omnes abbates Ciſtercienſis ordinis.

ALexander episcopus seruus seruorũ dei dilectis filiis Cistercij, de Firmitate, & Põtigniaci, & Clareuallis, & Morimundi, atq; vniuersis abbatibus Cisterciẽsis ordinis, salutem & apostolicam benedictionẽ. Quoties honesta nobis opportunitas exhibetur, vt fidei & deuotioni quã circa ecclesiã dei nostris tẽporibus habuistis, possimus in aliquo pro meritis respondere, opportunitatẽ ipsam libenter amplectimur: & in his maxime quę specialẽ noscuntur redolere virtutẽ, vestris occurrere profectibus nõ moramur. Contigit autẽ hoc tempore vt verbũ quod ab olim fuerat de beati Bernardi quondam Clareuallis abbatis canonizatione propositum, & pro quorundã similia po

stulantium

stulantium scandalo à Turonensis concilij celebratione dilatum, ad nostram reduceretur deo volente memoriam, & faciente nobiscum signum in bonum, qui hoc pietatis opus nostris seruauit manibus consummandum. Nos enim vitam & sanctitatem eiusdem beatissimi confessoris recordatione solicita memorantes, quomodo scilicet & in seipso religionis & sanctimoniæ prærogatiua magnificus, & vniuersæ ecclesiæ dei, specialiter autem ordini vestro fide & doctrina vtilis extiterit, & copiosissime fructuosus: cõfisi de misericordia dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, necnon de eiusdem sancti confessoris meritis præsumentes, eum (fratrum nostrorum communicato cõsilio) authoritate apostolicæ sedis sanctorum catalogo duximus asscribendũ, & diẽ depositionis ipsius in ecclesia publice celebrandũ. Vnde quoniam hoc ita in gloriam & honorem summi conditoris exuberat, vt in vestram quoque ædificationem consolationemq; redundet, vestra potissimum interest omnipotenti deo gratias agere, qui modernis temporibus virum perfectę & prædicabilis sanctitatis in vestro ordine voluit suscitare. Vos igitur munificentiæ donum, speciali deuotione suscipite, & deum in sanctorum suorum glorificatione mirabilem, in huius celebratione specialiter honorate. Datum Anagniæ. xv. Kalendis Februarij.

Item eiusdem ad Clareuallenses.

ALexander episcopus seruus seruorum dei, dilectis filiis Gerardo abbati, & vniuerso conuentui Clareuallis salutem & apostolicam benedictionem. Sicut de religione & pietate quam circa deum geritis, nihil nobis restat ambiguum: sic exhibitæ circa nos robur deuotionis & fidei clara semper est certitudine manifestum. Non enim poteratis, sed nec deinceps deo authore poteritis à gratia sanctitatis apparere degeneres, quos sancti patris constat esse hæredes: cui & gratia spiritualis abundauit ad meritum, & operum efficacia non defuit ad exemplum. Scitis nanque & pia veneratione recolitis qualiter beatę memoriæ Bernardus cœnobij vestri primus abbas præcipuusq; fundator, deo quidem pro virtute religionis acceptus, & ecclesiæ dei pro plenitudine deuotionis & fidei extiterit gratiosus, ita vt merito deberetis haberi culpabiles, si imitationis & venerationis ipsius essetis in aliquo negligentes. Placuit ergo nobis quòd pro eo tanquam pro pio patre solicitudinem habuistis, & canonizationem ipsius voto laudabili postulastis. Nos quibus cordi semper est pro multis (fili abba) tuæ deuotionis obsequiis, & totius domus vestræ studiis religiosis & piis, vestris iugiter obtemperare precibus, & profectibus aspirare: voto huic clementer annuimus, vt nostram circa vos gratiam & beneuolentiam comprobemus. Vita igitur eiusdem beatissimi confessoris ad memoriam reuocata, quomodo scilicet fide & religione atque doctrina præfulserit, quantoque in ecclesia dei perspicuæ claritatis lumine radiarit: eum (fratrum nostrorum consilio habito) confisi de misericordia dei & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, atque de eiusdem sancti meritis præsumentes, catalogo sanctorum duximus adscribendum, diemque depositionis eius festiuum decætero & celebrem obseruandum. Vnde quia vestra potissimum interest eius & imitari vitam, & gloriam venerari, fatagite in omnibus, & studete ipsius sancti patris & inhærere vestigiis, & festum excolere sanctitatis, vt cuius cõuersationis meruistis esse participes, digni habeamini eiusdem beatitudinis fore consortes. Datum Anagnię, xv. Kalendas Februarij.

Explicit canonizatio sancti Bernardi primi Clareuallis abbatis.

EPIGRAMMA SEV EPITAphium beati Bernardi abbatis Clareuallis per modum dialogi.

MIra loquar: sed digna fide. Bernarde quid hoc est?
Viuis adhuc? viuo. Nõ ergo es mortuus? Immo.
Et quid agis? requiesco. taces, an faris? vtrunque.
Cur retices? quia dormio. cur loqueris? quia viuo.
Quid loqueris? sacra mystica. cui? mea scripta legenti.
Num cunctis? non. ergo quibus? qui dulcia quærunt.
Nomen habes? lita. Quod? Bernardus. Num sine causa? Non. Dic ergo quid hoc est? Bernardus, bona nardus.
Cur nardus? quia fragro. quo fragramine? dulci.
Cui fragras, & vbi? lectori codice sacro.
Quod cognomen habes? de Claraualle. manes hic? Mansi, sed modo non. vbi nunc? in vertice montis.
Qualis eras in valle manens? humilis. modo quantus? Maior nunc sursum, quanto minor ante deorsum.
Nonne tui quicquam vallis tenet? fossa. quousque? Donec cœleste fiat terrestre cadauer.
Hoc quando fiet? omnis caro quando resurget.

Aliud epitaphium editum à domino Adam de sancto Victore.

CLaræ sunt valles, sed claris vallibus abbas:
Clarior, his clarum nomen in orbe dedit.
Clarus auis, clarus meritis, & clarus honore.
Claruit eloquio, religione magis.
Mors est clara, cinis clarus, clarumque sepulchrum:
Clarior exultat spiritus ante deum.

Aliud epitaphium.

ECce latet Clareuallis clarissimus abbas:
Qui summis summus, qui sibi paruus erat.
Religionis apex, lux mũdi, laus monachorum.
Vox verbi, pacis sanctio, iuris amor.
Instructus, velox, sublimis, pauper abundans.
Artibus, ingenio, sanguine, veste, bonis.
Laudis eget titulo, cuius laus non sit ad omnes.
Cuius honor, cuius crescere fama fuit.
Nunc vero quem plangit adhuc, quem prædicat orbis.
Si laudare velim, laus mea laude caret.
Dura, malum, cunctos, tulit, horruit, ædificauit:
Vana, deum, requiem, spreuit, amauit, habet.

Aliud epitaphium.

ARdens Bernardus, aut arduus, aut bona nardus,
Iure vocatur, propter quod nunc celebratur.
Ardens feruore, vita sublimis, odore.
Nardus, quæ verę virtutis signa fuere.
Iste fuit per quem patuit doctrina sophiæ.
Præco dei, doctor fidei, citharista Mariæ.

Aliud epitaphium.

CVltor iustitiæ Bernardus, & arca sophiæ.
Incolit hunc tumulum, regnat & ante deum.
Sacrum nanque loco corpus requiescit in isto,
Obtinet excelsum spiritus atque polum.
Christiferam matrem, cui viuens purus adhæsit,
Consequitur moriens associandus ei.
Ipso nam mense quo scandit virgula Iesse,
Conscendit pariter hic super astra pater.

Aliud epitaphium.

MEllifluus doctor Bernardus pacis amator
Hoc iacet in tumulo, magnificandus homo.
Ipse iacet, sed fama suæ probitatis in æuo
Virtutis merito non ruitura manet.
Vexillum fidei, populi candela, sophiæ
Puluinar, laudis summa vir iste fuit.

Cui

Cui tria post obitum vitam conferre laborant
Mens humilis, blandus sermo, pudica caro.
Mens bona disposuit, sermo docuit, manus egit:
Hinc bonus, hinc melior, optimus inde fuit.
Insignis, pollens, largus, deuotus, abundans
Moribus, ingenio, munere, corde, bonis.
Præbuit, instruxit, dispersit, resuit, emit
Exemplum, fratres, danda, cauenda, polum.

Aliud epitaphium.

HOc in sarcophago pausat virtutis imago,
Cui de Fontanis carnis origo fuit.
Sic quadrauit eum virtutis regula, nullam
Compulit in partem quælibet aura virum.
Fratribus ipse suis vita præluxit, honore
Præfuit, exemplo profuit, ordo fuit.
Hinc sursum tendens Bernardus, & infima linquens,
Vallibus ex claris fulgida regna subit.

Aliud epitaphium.

SErmonum pictor, morum decus, instar honesti
Fulsit Bernardus, quem tegit hic tumulus.
Pieridum lyrifer, virtutum signifer, artis
Clauifer, ecclesiæ lucifer ipse fuit.
Eloquij splendor, manus obuia, frons sine nube:
Alloquio mitis, consilioque bonus.
Libri verborum stellati floribus, ore
Percelebri, titulos eius vbique canunt.
Illic mysterij preciosa monilia fulgent,
Illic eloquij balsama vera fluunt.
Peruius & liber stylus eius ad omnia sculpsit,
Pinxit, inaurauit, omne quod egit opus.
Præter tot titulos quibus ille refulsit, in eius
Floruit illęsa carne pudoris ebur.
Et sic pro meritis, laudis vexilla reportans,
Cœlica quæ meruit præmia victor habet.

Nicolaus Haqueuille, sacri senatus Parisien. præses equissimus, de laudibus Bernardi & situatione Clareuallis.

ABdita vallis erat, mediis in montibus, alto
Et nemore & viridi tunc adoperta rubo.
Hanc claram vallem merito dixere priores,
Mutarunt nomen vallis amara tuum.
Quam licet vmbrosi circundent vndique montes,
Nulla tamen toto clarior orbe fuit.
Hanc Alba irriguus mediam perlabitur amnis,
Fons ibi perpetuo munere donat aquam.
Ad quam diue pater primum Bernarde colendam
Mitteris, illo iam tempore tantus eras.
Nondum difficilis iuueniles liquerat annos,
Mens tamen in tenera carne senilis erat.
Tunc fuit incultis hæc vallis consita dumis,
Tunc ibi non domitę deliuere ferę.
Illo siluestres produxit tempore fructus,
Viticolę nulli, nullus arator erat.
Nullę hominum sedes, vetus hæc spelunca latronum:
Nullus in hac poterat carpere tutus iter.
At postq̃ Claram vallem Bernarde petisti,
Et statuis sedes fratribus ipse tuis:
Tunc subito antiquam mutarunt omnia formam:
Aspera quæ fuerant, fertiliora facis.
Vallis & in medio cellas, Christique dicatam
Ecclesiam, adductis fratribus ædificas.
Instruis angelicam hos in terris ducere vitam,
Psallere diuinas nocte dieque preces.
Protinus immensum discurrit fama per orbem
Bernardusque pater cuncta per ora volat.
Vndique concurrunt pueri iuuenesque senesque
Flectere ad imperium colla superba tuum.
Non illos retinent matres, nec mollior ætas,
Non timet austeras alba senecta vias.
Non illos remorantur opes, non denique vana
Quæ venit à claro sanguine nobilitas.
Ipseque mundanos spernens Henricus honores,
Cuius erat frater Gallica sceptra tenens.
Qui licet ipse foret regali sanguine cretus,
Se tamen imperio subdidit ille tuo.
Omnia regna tuo nutu Bernarde regebas:
Tantum virtuti tunc adhibetur honos.
Siqua inter magnos fuerat discordia reges,
Omnia sunt voto conciliata tuo.
Tunc etiam insani rabies vesana Leonis
Vexabat rapidis dentibus ecclesiam.
Sed tua pestiferas fregit prudentia vires,
Et finem tantis cladibus imposuit.
Testis Aquitanas regnans Gulielmus in vrbes
Dum Bernarde tuos concidit ante pedes.
Tu quoque fraternas acies dispergis in orbem,
Nullaque terra tuis fratribus absque patet.
Siue ea purpureos tellus quæ tendit ad ortus,
Quæque sub occiduo sole relicta iacet,
Quæcunque aut gelidas terrę flectuntur ad Arctos,
Quæve sub australi nosci tur esse polo.
Aut ea quæ extremos nutrit populosa Britannos
Insula, quæ Oceano cingitur ampla mari:
Quàm longe Europæ tenduntur denique fines,
Exquirunt fratres omnia regna tuos.
Omnia non possunt nunc carmina nostra notare.
Hæc pauca ex multis differuisse sat est.
Nam grauis hæc nostras superat prouincia vires,
Vena cui fluitat suauior, ille canat.
Hæc mihi sufficiat raptim tetigisse canendo,
Non facit ad tantum nostra camœna virum.

Ad Clareuallenses.

Post præcepta patris præsens dum vita superstes
Pergite, cum tacito nam fugit illa pede.
Nec vos pœniteat mundi spreuisse ruentis
Tractandas paruo tempore delicias.
Tristia quæ modo sunt quæcunque, & amara videntur,
Gaudia post mortem non peritura parant.
Post lachrymas, gemitus, longa & suspiria vallis,
In montem excelsum vos trahet ipse deus.

Philothei monachi de uita & moribus diui Bernardi abbatis Clareuallis congregationis Cisterciensis: ex ordine beatissimi patris Benedicti carmen encomiasticon.

INclyta dum tenui molimur gesta susurro
Dicere, Mæoniis emodulanda sonis.
Quid nisi Trinacrios reuocare ad littora fluctus
Nitimur, & modicis imposuisse cadis?
Scilicet ipse rudes necdum formare loquelas
Doctus, & agresti concrepuisse lyra,
Principis ætherei titulos, qui laudibus omnem
Excessere modum, sacraque gesta cana?
Quis ferat exili Codrum temerasse camœna
Acta Sophoclæo condecoranda sono?
Non secus ac Phœbo si persequar addere lumen,
Hinc atque hinc sanne rhinocerotis erunt.
Non igitur Bernarde tuas mihi promere laudes
Fas erit, & tremula concinuisse cheli.
Candida laurigeri referant tibi carmina vates,
Nos inopes animum corda precesque damus.
Talia iam positis agitaram mente tabellis,
Arguerantque animos crimina nostra leues.
Cum mihi blanda quies victis subrepsit ocellis.
Et tenuit placidus pectora lassa sopor.
Tunc dea cui tellus, cœlum cui militat omne
Virgo mihi est tales fundere visa sonos:
Stulte tui nobis prohibes quid carminis vsum?
Quid ve sacerdoti munera grata meo?
Incipe, Bernardi (si nescis) gloria nostra est.
Quicquid habet, nostro riuus ab amne trahit.
Hoc mihi Ioannes nunq̃ fuit arctior ille,
Qui datus est vitæ duxque comesque meæ.

Ille

Ille quidem dulces mecum permansit in annos
Virginis intuitu colloquioque fruens.
Hic autem cœli cum iam data sceptra tenerem,
Promeruit vultus cernere sæpe meos.
Ille erat intacti custos mihi corporis vnus,
Hic nostri curam nominis vsque gerit.
Sed quid plura? animis paribus mihi iunctus vterq;
Nec minus ille mihi nec minus iste placet.
Vixit vterque parem veneris sine crimine vitam,
Virginitas bini pectoris vna fuit.
His deus equilocas sublimi in vertice sedes
Contulit, & lateri iussit adesse meo.
Eia age, quosque pater tribuit mihi laudis honores
Sumat, & alternas detque feratque vices.
Aspicis egregia quos condidit arte libellos,
Quo referant cantu nomen in astra meum?
Spiritus illa animis bene profectura malignus
Scripta tulit laudes quæ cecinere meas.
Proque pio Iliadem Danaosque induxit Iesu,
Abdideratque mei mystica dicta senis.
Dumque homines nugas miseri sectantur inanes,
Hæc pene in nullis scripta fuere locis.
Non tulit hoc summi temerata potentia sceptri.
Perfidus vt nostras hostis haberet opes.
Ipsa etenim tacito monui spiramine quendam
Qui mihi præcipuo munere vinctus erat.
Vt pia dispersos reuocaret cura libellos,
Scriptaque sidereas quæ docuere vias.
Efficeretque die caderent ne exesa vetusto:
Imprimeret breuibus sculptor vt illa notis.
Et quia tam longo fuerat vitiata recessu
Littera, iudiciis tergeret ante suis.
Hæc ego quæ tantos illum tolerare labores,
Hæc ego te faciles hortor inire modos.
At metuis ne forte rudi perarata cothurno
Liuor edax tetrico carmina dente petat.
Atque supercilio tua respuat orsa tumenti,
Contendatque leues ista decere viros.
Nec ferat Aonias monachum reuocare sorores,
Quas semel inuiso iussit abire pede.
Euge superuacuis horum latratibus obstat
Perpetuo vates iunctus amore mihi.
Qui ferrugineis niueos superaddit amictus,
Inclyta Carmeli tegmina montis habens.
Qui mea dulciſono celebrauit carmine gesta,
Stridentesque truci Cosidis ære rotas.
Ille dabit faciles auras, portusque secundos,
Hoc duce Scylleos transgrediere canes.
Aspicis vt clara stolidos ratione retundat?
Garrulaque opposita clauserit ora manu?
Hic mihi de mundi reuocatus turbine plaudit,
Atque meum dulci concinit ore decus.
Fare age, virtutum cumulis & laudis honore
Quem deceat vati præposuisse meo?
Nam si grandiloquo liceat conferre Maroni
Carmina q̃ paribus cantet vterque modis:
Hic tamen æternis tantum virtutibus illo
Clarior est, quantum noctibus alma dies.
Nam quæ dona meo potui præstare clienti.
Quæ minus illustrem constet habere virum?
Quæritur eloquio quantum valet ille nitenti?
Talis Aristocles Meoniusque fuit.
Quæritur innocua quantum probitate coruſca?
Helias ardenti talis in axe fuit.
Hic docet augustum virtutis scandere culmen,
Et celerem vitiis imposuisse modum.
Nil nisi q̃ rigidi possint laudare Catones,
Nil nisi sacrato Christus in ore sonat.
Hic mea dum celebri repetit præconia cantu,
Mille mihi æterno iunxit amore viros.
Huic ego fidercam tanto pro carmine sedem
Constitui, & regni gaudia summa mei.
Hunc tamen assiduo Bauius liuore fatigat,
Ingenio æquarit cœlica tecta licet.
At tibi quem nullo decorauit schemate Christus,
Defuerint auidi murmura torua canis?
Celsior humanos pessundabit ille fauores,
Solaque perpetuę præmia lucis auet.
Illius exemplo nugas contemne loquaces,
Nanque magis virtus pressa micare solet.
Inuenies omneis florenti laude verendos
Inuidię facibus succubuisse viros.
Gaude igitur tanto q̃ te dignamur honore,
Vt tibi sit noster causa ruboris amor.
Incipe iam tali ductus stratagemate, quanuis
Vaniloquus nullam donet Apollo lyram.
Nostra secundabit cursus cynosura patentes,
Vt leuius cœptum perficiatur iter.
Nulla tuæ est, fateor nulla est facundia linguæ,
Nec deus eloquium, sed pia corda probat.
Graminibus pecudes pascuntur, rore cicadę,
Quadrupedum tygris sanguine, corde deus.
Solue igitur propero tenuem de littore cymbam,
Deducent cursus flamina nostra tuos.
Dixit, & aereas fuerat iam lapsa per auras,
Cœperunt sensus cum vigilare mei.
Grande opus aggredior, veniam date iussa sequenti,
Cogitur inuito currere musa pede.
Queque leui quondam latitans epigrammate lusit,
Nunc grauiore meat Calliopea gradu.
Non tamen acta suo digesta ex ordine dicam,
Pauca sed è plena margine mira loquar.
Interea nostro pater ô venerande labori
Annue, & ô sacri doctor amoris ades.

Diui Bernardi pro instauratione monasticæ religionis prolata supplicatio, & accepta à deo promissio.

ASTra decem celeri penetrarant secula cursu,
Bis totidemq; pari lustra peracta pede.
Ex quo lethiferi resecans contagia morbi
Christus ab intacta virgine natus erat,
Cum genus omne boni facinus mortale fugarat,
Fœdaque terrigenis gaudia numen erant.
Vndique liuor edax, feritas, discordia, lites,
Pestis, bella, fames, & metus hostis erat
Omnibus, occiderat superûm reuerentia terris
Et decus & priscę relligionis amor.
Quinetiam ruptis errabat pauper habenis
Sancte per anfractus grex Benedicte tuus.
Rarus & incerta monachus statione peragrans
Non dabat authori debita vota suo.
Tunc proprias Benedictus oues miseratus, Olympi
Dicitur his regem sollicitasse modis.
Maxime rex, parent cœlum cui, terra, fretumque,
Omnia qui nutu das que regisque tuo:
Aspicis vt longo probitas male frigeat æuo?
Aspicis vt toto ferueat orbe scelus?
Cernis vt aduersis agitetur fluctibus omnis
Relligio, & nullo milite fulta cadat?
Ille meus quondam teneris bene cultus ab annis
Quo fugit antiquæ relligionis honor?
Quemque ego tam lata moriens ditione reliqui
Ordinis heu nostri dic mihi feruor vbi est?
Iam mea progenies tandem, nisi protinus illi
Prospicis è summo culmine, pulsa cadit.
Surge age, iamque hominum sortem miseratus acerbam
Erue de tantis pignora nostra malis.
Dixit, & ex alto totum qui temperat orbem,
Occepit tales protinus ore sonos.
Optime dux vatio cœlum qui milite comples,
Qui fueras nostræ pars modo prima ratis:
Parce pio Benedicte metu, nam morte tuorum
Mœnia sunt ducibus restituenda meis.
Mœnia quæ tantis agitata furoribus ardent,
Mœnia quæ Petri iacta fuere manu.
Respice quem teneris puerum mihi mater ab annis
Obtulit,

Obtulit, & patriam Gallica terra dedit,
Spiritus hunc pleno radiatum pectore sanctus
Efficiet Mosi relligione parem.
Cernis vt ille mei stimulis agitatus amoris
Iam terat assiduo limina sancta pede?
Aspicis vt pulchro rutilet sub pectore virtus?
Inspice venturum vt testificatur opus.
Niligenas tanto monachorum principe cœtus
Restituent septis tempora læta tuis.
Angelicis postq̃ compleuerit omnia turmis,
Deseritque tuam composuisse domum,
Tunc etiam Petri nimium iactata quiescet
Huius ab auspicio tuta carina viri.
Solus hic ingentes monachus tractabit habenas
Orbis, & extremo iura sub axe dabit.
Quaque vides tumidis consurgere viribus arma,
Pax erit illius conciliata fide.
Aurea tunc placidis consurget moribus ætas,
Et mea terrigenis gratia maior erit.
Quinetiam extremi bonitas cum tempore secli
Nulla erit, & toto fugerit orbe fides,
Aureus ecce tuo surget de vimine palmes,
Siccaque nectareus perfluet ora liquor.
Vrbs Pataui illustres præbebit palmitis ortus,
Hinc feret auxiliis germina læta meis.
Ipse etiam tanto producet fœnore fructus
Vt fateare tua non eguisse manu.
Quare age, tam clari proles ne germinis vnquam
Deficiat, nullo sollicitere metu.
Hæc ait, & summo paracletum mittit ab axe,
Bernardumque suo concremat igne deus.

Bernardus quatuor germanis fratribus in eandem sentẽtiam adductis religionem ingredi statuit.

ILle deo plenus, faciem moresque pudicos
Induit, & mentis improba sensa fugat.
Iamque puer tenero claudebat pectore numen,
Et decor egregij maximus oris erat.
Hunc qui solerti spectabat lumine, dixit,
Et speciem & mores virginis iste gerit
Candida cui roseo facies suffusa rubore,
Et grauitas dulci mixta lepore fuit.
Prima iuuenta graui volebat seria sensu
Quæ solet in faciles luxuriare iocos.
Terræ fixa acies, modici sine murmure risus,
Ista verecundi signa pudoris erant.
Grata quies animi fuerat, solusque peragrans
Sæpe dabat querulo talia corde puer.
Cur mea mens breuibus miserisque exercita curis
Excipis humanas irrequieta faces?
Quando erit vt posita variorum mole laborum,
Discat in authorem vita redire suum?
Si cupio excelsi spectare cacumina cœli,
Deprimis innata conditione caput.
Hinc pater hinc genitrix, atque hinc mea cura sodales,
Distrahit & sensus quæque fauilla tuos.
Sed deus ipse via qua sit mihi monstrat eundum,
Et referat sacræ relligionis iter.
Nuper structa, humilis latitat sub paupere tecto
Sancta quidem sed non ambitiosa domus:
Cistercique patres habitant ea limina pauci,
Instituunt leges qui Benedicte tuas.
Hic ego cœlitibus figam mea lumina regnis,
Hæc requies nostri sola laboris erit.
Si mihi nostra ferant peregrinos arua lapillos,
Sitque meum toto quicquid in orbe patet,
His tamen æternos pudeat conferre triumphos,
Gaudiaque extremum non habitura diem.
Quid moror ah demens, vel quid data tempora perdo?
Plurima commissis addidit vna dies.
Talia flammata librarat pectore dicta,
Propositique grauem fixerat inde pedem,
Cum iuuenis tenera superatus imagine fratrum
Fleuit, & hæc dixit præda petenda mihi est.
Dixit, & in superum germanos regna ciebat,
Sic repetens animo gaudia nata suo.
Nuper in aduersis errabam naufragus vndis.
Nunc mihi cœlestis meta reperta vię est.
Meta reperta mihi est quæ cœlibis ocia vitæ
Explicat, & tutum relligionis iter.
Hanc igitur mecum celeri contendite cursu
Arripere, & tanti lucra referre boni.
Et deus & cœli nostri sunt causa laboris,
Efficient pugnam præmia tanta leuem.
Quis furor est opibus animos seruire caducis
Quos deus in superum regna beata vocat?
Cur igitur fratres, cur vos terrena morantur
Hospitia? infesto soluite colla iugo.
Nec mora, tam facili germanos voce coegit
Annuere, & proprios deseruisse lares
Tunc, modo suppressus, vicina inuoluere tecta
Incipit, & lato spargitur ore focus
Namq; pares sancta socios vt quæreret arte,
Augeretq; suo regna superna grege,
Conspicuum formâ iuuenem, decus omne suorum,
Non puduit medio spargere verba foro.
Et modo cœlestes populis memorare triumphos,
Et modo Cerberei regna tremenda canis.
Artifici innumeras gentes sermone trahebat
Sola docens summi castra sequenda ducis.
Illic condensas glomerabant agmina turbas,
Quocunq; optatos verterat ille pedes.
Tunc comitum illustris numeroso ex agmine cœtus
Hæsit, & huic firmo fœdere iunctus erat.
In quodcunque velit pedibusque animisque parati
Deduxisse bonum relligionis opus.
Vna omnes parili socios feruore voluntas
Iunxerat, immensum compuleratque gregem.
Omnibus vna domus fuerat, cibus omnibus vnus,
Vitaque diuini plena timoris erat.
Vtque petens sparsam gelidus gladiator arenam
Apta prius vacuis ictibus arma probat,
Sic iuuenes validis monachorum tela lacertis
Torquentes vitiis aspera bella mouent.
Sicque prius sacras posito quàm murice vestes
Induerent veteres deseruere vias.

Diui Benedicti habitum Bernardus cum sociis amplius quàm. xxx. in Cistercienſi cœnobio induit, ibiq; breui sanctiſſimus efficitur.

IAmque dies votiua aderat qua sancta renasci
Debuerant animo pectora iuncta pari,
Cum puer ipse, virûm celebri comitante caterua,
Sydereumque polo iam resonante melos,
Clauditur in septis, veteremque exutus amictum
Tegmina iam sancte rusticitatis habet.
Cellula parua nouæ capiebat tempora vitæ,
Cellula iudiciis semper amata suis.
Hic didicit summi penetrare cacumina cœli.
Hic didicit culto quicquid ab ore fluit.
Hic didicit curare nouo ceromate morbos,
Solus & extinctam viuificare fidem.
Munera tanta quidem modicos bene culta per annos
Donat amatori cella beata suo.
Dicite vos auido teritis qui compita passu,
Qualia clamoso lucra reperta foro?
Non ille ingenium vario problemate cœpit
Obruere, aut studiis illaqueare nouis.
Cura prior stimulos veneris domitare furentes,
Atque animi motus composuisse fuit.
Cura prior tristi luerent vt crimina planctu,
Quam caperent tumidum pectora læta sophos,
Cura prior superum nitida caligine pectus
Induere, & sensus mortificare suos.
Christus ob id tanto repleuit honore clientem,
Sæpe vt cœlestes cerneret ille choros.

Quid

Quid referam quotiens ſummi regina theatri
Nectareos illi viſa mouere ſonos?
Sæpe ſuum virgo famulum venerata ſolebat
Viſere,& ambroſias ſæpe referre dapes.
Nunc age,qualis erat meditanti in pectore virtus
Accipe,nam breuibus perſequar ipſe modis.
Ante ſalutarem curuato poplite Chriſti
Effigiem,lachrymas,vota,precesq́ dabat,
Confixasq́ truci ſpectabat vulnere plantas,
Oſſaq́ diſtinctis dinumeranda notis.
Iamq́ gemens tremula fundebat voce querelas
Verbaq́ montanas apta mouere feras.
O decus,ô noſtri lenimen Chriſte doloris,
O mihi tam duro parta labore ſalus.
Fœlix ſi tantas in me conuertere pœnas,
Et liceat miſero ſi mihi poſſe mori,
Ipſe immaturos auſim decerpere fructus:
Chriſte tamen dentes obſtupuere tui.
Sydera,terra,fretum,domini miſereſcite veſtri,
Flete meos caſus,ſydera,terra,fretum.
Talia dum memorat,domini pendentis imago
Soluit in amplexus brachia mota ſuos.
Talis in excelſo regnabat principe virtus,
Talis in ardenti pectore feruor erat.
Sic nouus interno gaudebat nectare miles,
Intimaq́ æternus ſtrinxerat oſſa calor,
Vt mortale nihil ſaperet,terrenaq́ ſemper
Dediſcens, Chriſti raptus amore foret.
Noctibus in lachrymas faciles ſoluebat ocellos,
Et minimi durus criminis vltor erat.
Carnibus abſtinuit,magniq́ abdomine piſcis,
Sedabatq́ ſitim ſimplicis humor aquę.
Artibus his ſummam virtutum venit in arcem
Sic peragens lætos prima iuuenta dies.
Vixerat hic dulces iamdudum inglorius annos,
Tempora nec verę plena quietis erant:
Cum deus ipſe pio diſponens omnia nutu,
Bernardum ex humili iuſſit abire loco,
Nomine clara quidem,ſed clarior omine vallis
Conſita vicina ſub regione fuit.
Miſſus in hanc ſactas referens pater optimus artes.
Condidit imperio clauſtra regenda ſuo.
Perfidus,& ſcelerum defeſſus mole ſuorum
Huc veniens,poſito crimine tutus erat.
Quique peregrino rutilabat murice quondam,
Hic didicit cultu pauperiore tegi.
Nec pudor hic curuis agitare ligonibus arua,
Et trahere inuitos ſub iuga panda boues.
Hic ſpes vera,fides,probitas,reuerentia,cultus,
Et decor antiquę relligionis erat,
Veſtis dura,cibus tenuis,rigidiq́ labores
Semper,& exhibitis condita clauſtra feris.
Vix dabat aſſiduo defeſſus vomere fructum,
Sic locus hic ſterilis pauperiorq́ fuit.
Queq́ ſolent miſeris præſtare cubilia frondes,
Hæc etiam monachis fercula læta dabant.
Omnis odoratis populus virtutibus ibat.
Gaudebatq́ leui ſubdere colla iugo.
Nunc ego,quæ latitans clauſtro miracula ſanctus
Ediderit populis concelebrata canam.
Non procul inde virum nimio circundedit æſtu
Febris,vt extremam crederet ire diem.
Non ille Aemonio potuit medicamine morbus
Curari,aut medica conualuiſſe manu.
Itur ad excelſi veneratas militis ædes,
Auxiliumq́ humili poſcitur ore pium.
Ille ierat,lachrymisq́ deum precibusq́ rogarat,
Vt celerem moriens ſumeret eger opem
Protinus ex alto languens reſilire cubili
Cernitur,& valido quolibet ire pede.
Hinc iam Bernardus toti innoteſcere mundo
Cœpit,& ex illa clarior eſſe die.
Vndiq́ vicinas volitabat fama per vrbes,
Miraturq́ nouę quiſque ſalutis opus.
Audiit,& læto properat Germania curſu,
Quique colunt fines Betica terra tuos.
Ille oculis captam matrem,nunc ille parentem
Aduehit,extremo currit ab orbe miſer.
Spirituum tetro vexatus quiſque furore
Pergit,& infeſto liber ab hoſte redit.
Loripedes etiam plures lectica vehebat,
Vt pia naturæ dextra nouaret opus.
Ille crucis tantum decorabat pectora ſigno,
Sic poterat placita quiſque ſalute frui.
Aeger Apollineas doctiq́ Machaonis artes
Qui coleret,toto nullus in orbe fuit.
Tanta inerat facili ſermone potentia ſancto,
Tam celeris ſacro venit ab ore ſalus.

Bernardus Innocentium pontificem maximum à Petro Leonis expulſum ſedi apoſtolicæ mirabiliter reſtituit.

INterea Latias gladiis ſtridentibus vrbes
Exagitat Stygio miſſus ab amne furor.
Romaq́ tartareis nimium vexata colubris
Frendit,& inſana ſeditione furit.
Quodq́ Panõphęi lacerabat templa tonantis,
Fœdifragum Petri ſchiſma Leonis erat.
Hic male dum veterum titulis & laude ſuperbit,
Pontificis ſummos pugnat adire gradus.
Cunq; alius,ſacro procerum dictante ſenatu,
Debuerat ſedem Chriſte tenere tuam,
Ille tamen diro proſternens omnia ferro,
Immeritum templi ius dabat omne tui.
Iamq́ ſacerdotes præſtanti laude verendos
Expulerat,ſancta ſolus in vrbe potens.
Quique Leonigenas renuerunt ſumere partes,
Proh facinus gladio ſuccubuere truci.
Enſibus hic tumido bacchantibus agmine, Chriſti
Viſcera, Romanæ diripiuntur opes.
Nec furor hanc belli peſtem intra mœnia clauſit,
Gorgoneum toto virus in orbe fuit.
Nam qui legitimas paſtor retinebat habenas,
Multa dabat meritis templa regenda viris
Perfidus at contra temeratis legibus alter
Templa ſacerdotes iuſſit habere ſuos.
Ergo hinc Chriſticolas volitabant bella per vrbes
Dum cupit alterno quiſque ſubeſſe duci.
Sicq́ per ambiguas errabat cymba procellas
Vt foret incerto iam peritura mari.
Ipſe pater verę fidei,pecoriſq́ magiſter
Vix poterat propria delituiſſe domo.
Quid faciat? timido repetat ſi remige portum,
Certat in aduerſas ire magiſter aquas.
Deſerat ipſe ratem mediis Palinurus in vndis?
Hoc prohibet ſanctę relligionis amor.
Sed tandem rabidi defeſſus Marte Leonis
Cedit,& Hethruſco vectus ab amne fugit
Sic tamen interea lachrymis affatur obortis
Quos dederat profugę Chriſtus ineſſe rati.
O ſocij aduerſa fœlices ſorte futuri,
Dummodo fiderei ſint rata dicta ducis
Auxilium ſancto,niſi ſit ſpes victa,labori
Fidite,cœleſti ſemper ab arce venit,
Maximus ille pater,Gallorum gloria regnis
Cuius iam toto nomen in orbe micat,
Ille quidem lapſis poterit ſuccurrere rebus.
Hæc requies longis ſola reperta malis.
Hunc etenim virtute virum ſigniſque potentem
Quis neſcit facili voluere regna manu?
Hic ego ſecuro ſtatuam ſub ſydere puppim,
Hic poterit placido tuta latere vado.
Nec mora,Tyrrheno ſpumantibus æquore roſtris
Excepit profugum Gallica terra ducem.
Sicq́ peragrato Gallorum limite,ſummus
Candida per ſiluas paſtor ad antra venit.

Occurrunt

Occurrunt longo venientibus ordine patres,
Præuia Chriſtiferæ ſigna fuere crucis,
Pſallentesq́ pio mulcebant nubila cantu,
Talis in abiecto milite pompa fuit.
Hos Romanus eques nimium nimiumq́ beatos
Quos videt in ranta degere pace,vocat.
Et modo continuis celebrata ſilentia clauſtris
Et modo partheniį laudat honoris opes.
Nil ibi quod rapida cuperet nouus aduena mente.
Nil niſi præcipui candor amoris erat.
Panis,poma,nuces,hortenſiſq́ herba,legumen,
Deliciæ abductis iſta fuere viris.
Maximus interea Chriſti ſua fata ſacerdos
Tam longę cauſas expoſuitq́ vię.
Tunc pater ipſe ſui veritus mandata magiſtri
Accepit profugæ vela tuenda ratis.
Non ego multiloquo ſeptem tolerata per annos
Carmine fata notans ſingula queque canam.
Nec referam longos quos pertulit ille labores,
Dum cuperet laceram compoſuiſſe fidem.
Summa ſequar tantum celebris faſtigia facti,
Atque inerit chartis exitus ipſe meis.
Imperium tenuit Romano in culmine ſummum
Lotharius tanti tempore diſſidij
Ille virum merito ſanctum celebrabat honore,
Congaudens lateri ſemper adeſſe ſuo.
Hunc adiit,rogitatque ſenex vt fortibus armis
Reſtituat patriæ ſacra deosq́ ſuæ.
Annuit,& valido glomeratis agmine turmis,
Aggreditur ſanctę rex pietatis iter.
Hinc precibus meritisq́ pater Bernardus opimis
Atque hinc Lotarij caſtra fuere ducis.
Sic graditur ſummus Romana ad tecta ſacerdos,
Hinc atque hinc duplici tutus ab arce ſedens
Ventum erat ad ſummi celeberrima templa tonantis,
Vera loquar,facili ſed grauiora fide.
Non lituos,non caſtra duci,non bella mouere,
Non opus ardentem conſeruiſſe manum.
Vnius (ô fœlix) monachi reuerentia tantum
Terruit audaces ſęua per arma viros.
Ipſe autem tanti fuerat qui turbinis auctor,
Audiit hos humili triſtis ab ore ſonos
Petre tuam ſubito licuit mihi ſcindere vitam,
Et Phlegethonteo præcipitare lacu.
Tu tamen,vt gemitu veniam merearis acerbo,
Tres tibi pro grandi munere ſume dies.
Dicta fides ſequitur:iam tertius ordine titan
Fulſerat,extremum clauſit & ille diem.
Protinus expaſſis referantur ouilia valuis,
Et refouent ſparſos lata per arua greges.
Quod fuerat rabidi ſancitum lege Leonis,
Deiicit hoc ſumma præſul in vrbe ſedens.
Iam poterant læti tractare negocia ciues,
Et rigidam tandem vertere arator humum.
Omnibus hic igitur placida ſub pace locatis,
Sanctus in optatos ſe tulit inde ſinus.

Bernardus Romana eccleſia fœlici pace donata, in Galliam honorifice redit ibique ſanctiſſimam domino animam reddidit.

RÆtereo eximij tacitus miracula patris
Quæ fuerint longe tempore facta,vię.
Fœlices etenim nimium nimiumq́ fuere,
Hoſpitio illuſtrem qui tenuere virum.
Quique ſacrum voluit populus retinere parentem
Obuius in longas ibat ab vrbe vias.
Gaudia quiſque nouo gradiens teſtatur amictu,
Occurritq́ pio virq́ puerq́ ſeni.
Luctus abit,lætis reſonat concentibus æther,
Feſtaq́ depoſitis artibus hoſpes agit.
Vndique purpureos ſpargunt per compita flores,
Et redolent ſacris thura peruſta focis.
Perque vias pueri ramos ſtrauere virentes,
Compita ſubiectis tecta fuere togis.
Sic quondam Solymis,inopum quem vexit aſellus,
Excepit reducem grata caterua deum.
At poſtq́ optati conſedit limine tandem
Hoſpitij,plaudens vndique turba ruit.
Vndique turba ruit tanto glomerata tumultu,
Vt nequeat laſſum limine ferre pedem.
Tot quoque difficili languentia corpora morbo
Obtulerant,facili reſtituenda manu,
Vt male vel modici fuerit data copia ſomni,
Nec tulerit properas menſa peracta dapes.
Sicque peragratis Gallorum finibus,abbas
Contigit optato clauſtra beata pede.
Tunc nemora,& patrij lapidoſa cacumina montis
Aſpiceres domino plaudere cuncta ſuo.
Vtque ſolet multo non viſam tempore matrem
Expetere,& plaudens baſia ferre puer,
Sic hilares viſo monachi paſtore reſultant.
Oſculaq́ alternis dantq́ que feruntq́ genis.
Tunc,modo qui fuerat titulis ſuper ęthera vectus,
Cernere quem magni concupiere duces,
Ecce virum poſito ſpectares præſule ſanctum
Sarcula iam manibus corripuiſſe ſacris.
Et quibus ipſe humeris laſſus confederat orbis,
Cernitur intexto vimine ferre lutum.
Bis centum ęthereo plaudebant agmina regi,
Quæ bonus ex omni traxerat orbe pater.
Hæc fuerant tanto populis celebrata fauore,
Sic coluit ſanctum virq́ puerq́ gregem,
Totus vt ex illo reſonans contenderet orbis
Sacratum pariter detinuiſſe ducem.
Tunc Romana ſuo decoranda antiſtite templa
Eugenium ex humili ſurripuere domo.
Tunc etiam innumeræ diuerſis partibus vrbes
Inde ſibi ſacrum conſtituere caput.
Talibus acta viris nulla exagitante charybdi.
Sancta ſuper tenues cymba fluebat aquas:
Aurea iam poſito currebant ſecula faſtu.
Temporaq́ hæc nullis nigra fuere malis.
Omnia diuinas reſonabant compita laudes,
Iam dabat angelicum terra fretumq́ melos.
Hæc tamen ante alias longe celeberrima valles
Quam coluit magni duxq́ paterq́ gregis.
Iamq́ decem ſenos luſtris properantibus annos
Clauſerat extremo curua ſenecta pede.
Atque ſeneſcenti titubantia corpore membra
Pondere continui fracta laboris erant.
Nec tamen auſteri laxauit frena fenectus
Culminis,aut celeres ſiſtere viſa rotas.
Sed velut in viridi properabat fortius æuo,
Vt leuis ad palmæ præmia currit equus.
Vtq́ ſolet cantu modulos iterare canoro
Dulcius ad mortis limina ductus olor,
Sic dedit ille ſonos ſupremo in limite dulces,
Scriptaq́ que decrepiti mira fuere ſenis.
Nam pater æternos ſenio confectus amores
Expoſuitq́ ſacris oſcula lata modis.
Iamq́ inſtare videns cœleſtis gaudia vitæ
Impoſuit vili languida membra toro.
Grex bonus ingemuit,circunfuſuſq́ iacenti
Talia ſollicito murmure dicta dabat.
Ergo ne iam miſeros pater ô venerande nepotes
Fert animus medio deſeruiſſe mari?
Quis nam igitur triſtes,vel quis ſolabitur egros
Paſtore? & ętherei calcar amoris erit?
Quis pater attonitos inopesq́ tuebitur agnos
Ne lanient auido viſcera dente lupi?
Quis poterit miſeris nodos aperire latentes
Legis,& eloquij myſtica verba ſacri?
Quis nunc torpentes animos,& frigida corda,
Curabitq́ leui vulnera noſtra manu?
Ah nimium properata tuæ cita tempora vitæ,
Ah nimium læthi fata ſeuera tui.

Quid

Quid iuuat assiduis defessum vocibus,olim
Clauigerum nobis consuluisse patrem.
Ne quis forte suo populus pro præsule nostrum
Surriperet sancta calliditate caput:
Inuida si nostros nimium populata labores
Audet honoratum tollere Parca ducem.
Tu tamen ô facili nutu qui sydera torques
Necte iterum vitæ fila resecta tuæ
Vt cum fulta tuo fuerit domus ista labore,
Lætior acceptum cernat abire patrem.
Motus erat dictis senior,paulumq; leuatis
Luminibus,tenui rettulit ista sono.
Iam mihi summa quies, iam præmia læta parantur,
Dulcis adest tandem funeris hora mei.
Sed vos fœmineo quid funditis ore querelas?
Quid iuuat emeritum detinuisse senem?
An ne prius toties dixi mea funera vobis,
Ne subitus nimium læderet ossa dolor?
Christus,Olympiaca fuero cum sede locatus,
Auxilium nostro maius ab ore pluet.
Nunc meus hic luteo circundatus aggere sensus
Vix habet vnde suas contueatur opes.
Vos tantum superi retinentes iussa parentis,
Ite per arreptum relligionis iter.
Non vos blandus honor,non vos labor improbus vnq̃
Non reuocet toto quicquid in orbe patet.
Quid mihi si lituos inter facilesque choreas
Duxissent lætos tempora nostra dies.
Quid mihi præteriti prodessent gaudia fastus,
Vrgerent Stygias si modo ferre faces?
Sed tandem tremulum vocat in sua regna clientem
Christus,& hinc celeri me iubet ire pede.
Vos igitur fratres,nati,patresque valete,
Et mea sub memori condite dicta sinu.
Talia vix breuibus dederat mandata loquelis,
Saucia sollicito corda dolore leuans,
Cum niueus lachrymas inter gemitusque suorum
Spiritus,abiecto corpore,celsus abit.
Ipsa per aerios virgo nitidissima tractus
Visa est cœlestes ducere læta choros.
Purpureamque trahens animam super arce locauit
Empyrea,lateri composuitque suo.

Sanctus Bernardus nõ tantum antiquis Heroibus, sed Christianis quoque martyribus iure optimo præponitur.

HActenus excelsi mirabar Cæsaris arma
Cui dedit æthereum Martia Roma decus.
Hannibalisque truce Romano in sanguine dextrã,
Et Macedum clari gesta superba ducis.
Mirabar patria pro libertate furentes
Scipiadas,Decios,Aemiliosque graues.
Nec minus ingenti decoratum laude fatebar
Qui celerem rapido torruit igne manum.
Cuique dedit clarum generoso ex ordine nomen
Aphrica,quo fœlix consule Roma fuit.
Et qui Sublicium tutatus pectore pontem
In Tyberis rapidas defilit altus aquas.
Quique Quirinalis posito modo consul aratro
Arma triumphato victor ab hoste tulit.
Et qui vectus equo radians fulgentibus armis
Se potuit scisso præcipitare foro.
Quique per adiunctas primeuo in Marte catenas
Ionias Tyrio sanguine tinxit aquas.
Illum etiam titulis rebar super ethera vectum
Qui tenuit Phrygios obsidione lares,
Iliacosque inter proceres qui Marte superbo
Inclytus, Emonio tractus ab axe perit.
Quique gigantẽo superauit robore monstra,
Vnde Molorchæi signa leonis habet.
Hos ego credideram nimium nimiumq; beatos
Qui tulerant forti nomen in astra manu.
Hos puer egregio simplex venerabar honore,
Cum legeret numeros prima iuuenta leues.
Nunc si Bernardo veteris præconia famę
Contulerimque meo fortia facta seni,
Quæ modo Threicio fuerant celeberrima cantu
Visa puellari nunc mihi digna sono.
Fama vetus taceat,cedant veterumque triumphi,
Christigenam meritis sollicitare virum.
His etenim fictę fuerat virtutis imago,
Huic arete pleno pectore vera fuit:
Hic Marti & Phœbo gelidis libamina saxis
Obtulit,hic vero candida corda deo.
Illi terrificis domuerunt barbara bellis
Mœnia,& ingenti tecta superba manu.
Hic vada tartarei domuit Phlegetontis,& omnes
Spirituum steterant ad data iussa chori.
Hi varios celebri subierunt Marte labores
Pro patria pulchrum succubuisse rati.
Hic tulit assidua gelidos sub morte dolores,
Schismaticam cupiens conciliare fidem.
Illis falsus honos & inanis gloria famæ,
Solus at huic Christi causa laboris amor.
Forte triumphatis illi regionibus,ampla
Thesauros patriæ dona dedere suæ.
Hic autem miseros moriens dat habere nepotes
Munera quæ nullo sunt moritura die,
Munera quæ mores instaurauere pudicos,
Hæc sunt quæ sacra scripserat ille manu.
Sed quid ego Herculeas Pygmęis carmine vires
Assimilo?& Phario flumina parua mari?
Optima mutato repetam præconia cantu,
Et pater exemplo te meliore canam.
Nam tibi cur vanos ausim conferre Quirites
Qui melior quouis martyre sanctus eras?
Grande quidem fuerat ferro flammisque necari
Nec tamen æternam deseruisse fidem.
Maius opus summo versari in culmine rerum
Nec tamen vlla animos ambitione premi.
Maius opus vitæ rigidum tenuisse cacumen
Semper,& angustum relligionis iter.
Bellaque spirituum telis agitata malignis
Maius opus forti corde tulisse fuit.
Fulmineos alij mirentur martyris arcus,
Laurentique auido quos tulit ore rogos.
Vulnera Chrysogoni iactent,Paulique catenas,
Eufemiæque truci membra resecta manu.
Mirenturque graues sanctorum funera,pœnas,
Bella,crucem,gladios,verbera,tela,faces.
Solus inexhausto mirabor corde labores
Quos pater æterno raptus amore tulit.
Nam si Christigenũm cędes,tormenta,labores
Colligis,& fusi sanguinis omne decus:
Cedent cuncta oneri quod pertulit ille beato,
Lapsuram cupiens sustinuisse domum.
Nanque alij lacera senserunt carne dolores,
Hic autem medio vulnera corde tulit.
Ergo animus quantum membris generosior ipsis,
Martyribus tantum celsior ille fuit.

Commendatio muneris à sanctißima dei genitrice Maria nobis collati, cum nuper diui Bernardi opuscula imprimi curauit.

ROsq; sancta polos cœlique decemplicis orbes
Transcenditque nouem virgo parensq; choros
Aethereamque petens sociis spectantibus arcem
Regna tenet nullo destituenda die:
Humanis nunq̃ precibus nostræque saluti,
Defuit,aut luteas spernere visa domos.
Sed potius summi moderata est principis iras,
Spiculaque in nostros eiaculanda lares.
Auxilium sceleri visa est præstare nefando
Sæpius,atque humiles conciliasse reos.
Illa dedit miseris veniam,totumque per orbem
Illius ex miti depluit ore fauor.

Innumeros

Innumeros etiam populos vix ægra trahentes
Ossa fame,immo dicas iussit habere dapes.
Cumq; foret Latias pestis male iacta per vrbes,
Curauit stygiis vlcera missa vadis.
Illius optatos totiens experta fauores
Testis adest tanti Brixia nostra boni.
Brixia,quæ quondam populis lacerata malignis
Turgebat,medica non adeunda manu.
Brixia,quæ capitis medio confecta gerebat
Vlcera,quæ subitę causa fuere necis.
Nunc autem Marię precibus adiuta triumphat,
Et peragit lætis ocia grata choris.
Pulchraq; præcipuum Mariæ testantia munus
Templa locat, Parij marmoris instar opus.
Hæc & plura parens Christi sanctissima nobis
Contulit,in miseras officiosa preces.
Hoc tamen audenti liceat dixisse camœna,
Atque animi sensus exeruisse mei.
Humano nunq̃ generi,nostroque decori
Parthenice tantum muneris alma dedit.
Quantum grata suo nuper cum munere nobis
Protulit hæc breuibus scripta legenda notis.
Protulit ipsa quidem,proprio nam diua clienti
Iussit vt egregij quæreret orsa senis.
Iussit,& ecce nouum fuerant quæ sparsa per orbem
Scripta volens vno margine cuncta leges.
Scripta triumphales cœli reserantia valuas,
Scriptaq; communi suscipienda manu.
Omnis nanq; datis ætas sexusq; libellis
Perfruitur,Latio si tamen ore sonat.
Quisquis ades,si forte tuæ tibi cura salutis,
Hæc fuerint animæ grandia dona tuæ.
Si cupis optata connubia ducere prole,
Atq; maritali succubuisse iugo.
Hic potes egregios morum decerpere fructus,
Qui tribuant natis nomina rara tuis.
Si tamen eloquij tantum tibi cura nitentis,
Hic fuit eximio non Cicerone minor.
Quod si forte pio iuuat indulgere labori,
Et populos Christi iussa docere rudes.
Hic documenta tibi varias spargenda per vrbes
Collige,quæsitis hic meliora dabit.
Cum voluit placido demulsit pectora sensu,
Cum voluit rigido terruit ore reos.
Quod si cœlitibus iuuat indulgere tuendis,
Tutius atq; humili delituisse casa:
Hic tibi præcipuo semper venerandus honore
Author,& æterno dignus amore coli.
Hunc relegens summo lætus spatiabere cœlo,
Et poteris stygios tristis adire lacus.
Ante oculos nostri pinget tibi pincipis ortus,
Et pastorali numina nata domo.
Hinc atque hinc dulci resonat modulamine Iesus,
Et Mariæ illustri nomina culta sono.
Candida tartareo statuisse ex hoste trophęa,
Anguigerumq; docet dissecuisse caput.
Et quibus ille dolis miseros,quibus artibus alter
Decipiat pascens sancta per arua pecus.
Qui legit,expleri nequit,ardescitq; legendo,
Et dolet assueti cum venit hora cibi.
Efficiunt animos aliorum scripta tumentes,
Et nimium sparsis luxuriare comis.
Hæc autem mundo paracletum in pectore condent
Accendentq; nouis frigida corda focis.
Hæc tibi marmoreo lachrymas de pectore dulces
Elicient,animæ gaudia summa tuæ.
Denique cuncta noui veterisq; volumina sensus
Solus hic eximia continet arte liber.
Hæc igitur toto monachi contendite cursu
Arripere,& tacito condite dicta sinu.
Vt vos sidereum faciant conscendere culmen
Cœlestesq; inter regna tenere choros.
Vos quoq; Christigenę,genus immortale clientes
Parthenicum medio figite corde senem:
Vt cœli terræq; graues eliminet iras,
Et reseret clausi limina celsa poli.

Beati Bernardi metricum testamentum. Et primo sui prioris interrogatio.

QVæ vitæ forma,qui mores,quæ sacra norma,
Quid deceat,quid non,instrue sancte pater.

Responsio ipsius Bernardi.

QVæ feci primo, vobis facienda relinquo.
Nullum turbaui, discordes pacificaui.
Læsus sustinui, nec mihi complacui.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA